

580 pt. i

AVICENNAE
ARABVM
MEDICORVM PRINCIPIS.

Canon Medicinæ.

QVO VNIVERSA MEdendi ſcientia pulcherrima, & breui methodo planiſsime explicatur.

Eiuſdem

De { Viribus cordis. / Remouendis nocumentis in regimine ſanitatis. / Syrupo acetoſo.

CANTICA.

VENETIIS, Industria ac sumptibus IVNTARVM 1595.

Iacobus Francus f.

AVICENNÆ
ARABVM MEDICORVM
PRINCIPIS.

Ex Gerardi Cremonensis uersione, & Andreæ Alpagi Bellunensis castigatione.

A Ioanne Costæo, & Ioanne Paulo Mongio Annotationibus iampridem illustratus.

Nunc vero ab eodem Costæo recognitus, & nouis alicubi Obseruationibus adauctus.

Quibus Principum Philosophorum, ac Medicorum consensus, dissensusq; indicatur.

Vita ipsius Auicennæ ex Sorsano Arabe eius Discipulo, à Nicolao Massa Latine scripta, & figuris quibusdam, ex priori nostra editione sumptis.

Additis nuper etiam librorum Canonis œconomijs, necnon Tabulis Isagogicis in uniuersam Medicinam ex Arte HVMAIN, idest IOANNITII Arabis.

Per Fabium Paulinum Vtinensem.

Cum Indicibus quattuor, Duobus uocum Arabicarum, altero Gerardi Cremonensis, altero Bellunensis, Duobus rerum memorabilium, altero in Auicennæ contextu, altero in Annotationibus contentarum.

VENETIIS, M D X C V.

Apud Iuntas.

AMPLISSIMO NOBILISSIMOQVE BONONIENSIVM Medicorum, & Philosophorum Collegio:

IOANNES COSTAEVS. S. D.

ANNVS agitur iam tertius ac trigesimus, quum nonnulla, qui in magno Auicennæ opere mihi adnotaram, IOANNI PAVLO MONGIO, medico sane optimo, meiq; amantissimo conferebam. Quæ, quum is minime inutilia censeret, proptereaque Valgrisio Veneto Typographo tunc ad eius libri editionem se accingenti, vt concederem, hortaretur; in manus resumpta cæpi cum eodem Mongio rursum expendere, & ipsius ope aliqua adiutus expoliri. Prodiere tunc adnotationes illæ non malis auspicijs. Et a viris enim doctissimis labores illi nostri digni habiti sunt aliqua commendatione; & ab eo tempore in doctorum hominum gratiam Auicennæ nomen visum est redijsse. Nulla nunc amplius libraria officina eas nostras habebat obseruationes, & desiderabant illas non pauci. Quod quum IVNTAE Veneti sensissent, proptereaque a me petijssent, si quid haberem, quod prioribus illi addi vellem, in publicum id commodum vt darem; nouam enim eius operis editionem se adornare; facere non potui, quin ex pluribus, quæ mihi erant adhuc in lituris, nonnulla, ad eius authoris pathologiam conscripta, licet nondum absoluta, vna cum codice meo a varijs, qui inter scribendum, imprimendumque inciderant, maculis expurgato, illis permitterem. ita vt, nunc prodeat hic liber aliquanto magis quam antea excultus. Deerat ad eius ornamentum, vt de huius scriptoris pręstantia aliqua dicerem, & quam immerito illum superior ætas neglexerit, ostenderem. Ad quod agendum, quum & varia, & vera, & solida haberem fundamenta, satis tamen duxi, omissis reliquis vnum exemplum vestrum Sapientissimi viri, qui Bononiensium Medicorum & Philosophorum Collegium doctrina & nobilissimis moribus illustratis, proponere. & qui in bonorum scriptorum lectione semper versa-

ti, quę veteres docuere, ad Auicennæ iudicium interpretari, & pulchrum,& prudenti medico dignum censetis: & qui in facienda medicina hunc sequuntur, ducem sequi neque vanum, neque fallacem, non voce modo ac ratione, sed opere quoque, atque experimento quotidiano comprobatis. Merito igitur librum hunc in vestri honestissimi, laudatissimiq; ordinis nomen apparere volui. vt Auicennam quidem a vobis tantopere ęstimatum authorem studiosa iuuentus studiosius sibi euoluendum intelligat; meę vero illæ, veteres quidem, sed nunc aliqua ex parte meliores adnotationes sint mei erga vos animi grati testimonium, quos tot iam annos, quibus vobiscum viuo, dignitatis meę fautores habeo constantissimos. a quibus tum vniuersim, tum priuatim tot quotidie benignitatis officia in me constant, vt præter literarum splendorem, qui sacrum hoc Collegium vestrum nemini secundum facit, eam etiam virtutem, quam humanitatem vocant, commune huius patrię ornamentum, sed quæ in vobis eximio modo elucet, dignos vos reddere, quos boni quiq́ue venerentur & colant, plane agnoscam, & perpetuo prædicaturum me profitear.

AD CLARISS. VIRVM
LAVRENTIVM MASSAM,
SERENISSIMI SEN. VEN. A' SECRETIS.
PRO AVICENNA.

Fabij Paulini Ode.

Minora vt inter astra, Dianæ micat
Lata Poli in plaga, iubar.
Sic inter Artis Aesculapiae gregem
Nitet Avicennae gloria:
Lucemque Phœbes, vt reprehendens, ipsamet
Solis reprehendat lumina,
Iubarque Phœbes qui auferendum iudicet,
Nocti vnicum tollat iubar.
Sic qui reprehendit hunc, reprehendit Lumina
Maiora, Solesque Medicos,
Coum Senem, necnon Galenum, Interpretem
Quorum iste sese prædicat,
Et profitetur esse se Compendium.
Vt iam hunc qui apertè negligat,
Is etiam apertè ostendat, haud intelligi
Abs se Galenum, nec legi:
Et si auferatur orbe de Medico Hic; ruet
Praxis, suo orba vt nox Duce.
Quod prædicantem Massa te doctissime
Vere, & frequenter audio,
Dum sęculi errorem, & vicem nostri doles,
A' vera aberrat quod via.
Male ergo desinant repente dicere,
Modumque ponant voculis,
Nec prodere ignorantiam pergant suam
Homines leuissimi, ac rudes;
Nam pœnitebit impudentiæ cito,
Dabuntque pœnas debitas.
Aeterna primum illis inuretur nota,
Et nomen atra nox premet,
Cacata flammis scripta Vulcani dabunt
Medici eruditi, ac cęteri.
Arabsque doctus inuidum dentem supra
Locatus, ardebit magis,
Et nube Sol velut exiens splendentior
Dux præferet Medicis facem.

PRINCIPIS AVICENNAE VITA,

EX SORSANO ARABE EIVS DISCIPVLO,

A Nicolao Massa Philosopho, & Medico præstantiss. sumpta, & latinè scripta.

Ad Carolum Borromæum Cardinalem amplissimum.

CVM multa accepissem de tua doctrina, de præstanti animi magnitudine, de uita, ac moribus tuis iustis, integris, religiosis: sum adeò incensus studio tui, ut hac in re mens mea tota uersetur, quæ sit dignitas, quis splendor tuarum uirtutum, ut per me posteritas intelligat. Quod cum diligentius animo tracto, occasio uenit edendi Auicennæ uitam, quam ego ex Sorsano Arabe eius discipulo sumptam, latinis literis mandaui. Visum mihi est illam tibi mittere, ut in possessionem tuarum rerum iam pedem ponas. Quicquid enim a nobis antea elaboratum est in studijs bonarum artium, quicquid postea elucubrabitur, id totum tibi donare in animo habemus: quod suo loco, & tempore faciemus. Tu interim, dum huius grauissimi scriptoris hanc uitam, si per tuas occupationes licebit, leges. (Scio enim quanta negotia, quæ tibi PIVS IIII. Pontifex Optimus Maximus, auunculus tuus demandauit, solus tractes & de religione, & de omnium gentium, ac populorum quiete, & demum de omni grauissima re, ut quasi alter Atlas cœlum, ac terras sustinere uidearis) certè pignus quoddam habebis obseruantiæ in te meæ. Sed tempus est, ut ordiamur. ANDREAS Alpagus Bellunensis, uir & moribus, & doctrina nostra tempestate celeberrimus, ita sapientiam adamauit, ut spretis (more antiquorum philosophorum) diuitijs, ac plurimis, & maximis commoditatibus, rerum ueritati, generisque humani utilitati per totam ferè uitam studere uoluerit. Testes huius sunt, patria relicta, & nauigatio in Syriam: ubi, ut Arabicam linguam addisceret, triginta & amplius annos commoratus, diu & multum studijs operam nauauit: atque ita profecit, ut non pauca doctissimorum Arabum uolumina in latinum sermonem con uerterit, ac etiam uersa a prioribus, fideliter castigauerit: inter quæ Libros Canonis Auicennæ, uiri non solum in re medica, sed in omni genere optimarum scientiarum inter primarios meritò collocandi, qui undequaque scatebant erroribus, ad ueram auctoris integritatem redegit, mutatis erratis, ac superfluentibus amotis, additisque ubi deficiebant & uerbis, & sententijs: ut non amplius in grauissimi auctoris sententijs quis ambigere possit. Hos cum pridem Paulus Alpagus eius nepos, homo in medicinæ intelligentia excellens, uiro egregio, ac de literis, & literatis benemerito Thomæ Iuntæ ad communem hominum utilitatem imprimendos tradidisset, & Arabica quædam scripta eius patrui reperisset, ubi præclari Auicennæ uita per Sorsanum Arabem eius discipulum in quadam pagina Arabicis characteribus, ac idiomate scripta inerat: dolens mecum conquestus est, quod neminem, qui hanc ipsam uitam interpretari posset, in hunc usque diem inuenisset. Ego uero, qui semper (ut decet) gloriam eminentissimorum uirorum non secus ac propriam tueri consueui, cum inuenissem Marcum Fa-

dellam

dellam Damascenum, Venetorum mercatorum interpretem, atque operam dedissem, ut is uerba Sorsani vulgari sermone exponeret, latinis ea mandare literis decreui, quæ ante hunc diem nostros de tanti viri memoria latuerunt. Est enim laus non mediocris antiquos sapientes amore prosequi, ac de eorum laudibus, moribus, & doctrina testimonium apud omnes exhibere. Enim vero uenerandum, ac colendum inter omnes sapientes Auicennam semper censui, vt pote, qui tot volumina, atque eadem penè diuina in omni ferè genere scientiarum conscripsit, vt si omnes in eo, sicut par esset, illustrando tanquam de humano genere bene merente curam omnem impendere vellent, nunquam satisfacere eius manibus possent. Quis enim, Dij boni, antiquorum scriptorum acutius, accuratiusve, aut accumulatius de omni genere scientiarum, præsertim de re medica scripsit? Is nanque solus medicinam in compendium redegit, nihil tamen relinquendo: Neque prę stantiorem quemquam facilè inuenire posses, qui (vt ipsemet Sorsanus ait) volumina permulta perscripsit. quæ vtinam omnia haberemus. sed de his satis. Nunc verò ad ea quæ tum ab Sorsano accepimus, tum nos ipsi etiam inuenimus, conuertamus orationem: Hęc porro, non iniucunda legentibus, sed conducibilia fore censeo: cum, & si longiuscula sunt, ea tamen contineant, quæ & attentum, & docilem, ac beneuolum reddere lectorem possint. Nam quibus medijs ad apicem sapientię Auicenna ascenderit ostendemus, quibus etiam dignitatibus honestatus fuerit, quales Principes viros, & Reges amicos haberit, & etiam quantis diuitijs abundauerit. quæ omnia ad sapientiæ amorem homines accendunt. At ne fortè quis de nomine sapientissimi viri hæsitet, operępretium mihi visum est quędam de nominis ipsius declaratione pręponere, quę ab eo, quem modo nominaui, Andrea Alpago in præfatione interpretationis nominum Arabicorum animaduersa sunt, cum titulum Librorum Canonum exponit, quæ sic habentur. Liber canonis in medicina, quem Princeps sapientissimus Philosophus Abuhali, Alhasen, Ebenhali, Ebensina composuit. Ex quibus clarum est nomen Auicennę apud Arabes, his dictis nominibus nominari, quæ nomina sic interpretantur: Pater Hali, Alhasen filius Hali, filij Sina. Ex qua nominum declaratione constat nomen Auicennæ inditum fuisse ex corrupta illa dictione, Ebensina, mutatis literis prioribus. Et quamquam plures, qui titulum librorum Canonum exposuerunt, aliter interpretati sunt, nihilominus maiorem fidem interpretationi Andreæ Alpagi viri in Arabica lingua præter cęteras doctrinas exercititassimi adhibendam esse censui, quam reliquis: quoniam non nisi a doctissimis Arabibus tum Auicennę discipulis, tum interpretibus fide dignis accepit, nobisque tradidit. AVICENNAE igitur genitor fuit Hali, qui fuit Persa. quod constat ex narratione Sorsani, & etiam ex multis, quæ passim per volumina ab ipso Auicenna scripta inueniuntur, præsertim ex capite tertio doctrinę secundæ primi Canonis, vbi ostendit quomodo radij solares suam respiciant regionem: & etiam in capite de Tereniabin, secundo canonis: & ex processu capitis primi sexti de animalibus. Hali ergo Persa ex oppido Belch fuit, qui cum Bucharam se contulisset, tempore, quo inuictissimus Nuch filius Regis Bucharæ, ciuitati Corrasan dominabatur, pręfuit in villa Carmin negotijs Principis. etenim Carmin villa egregia inter cæteras villas Bucharę est. huic verò villę proxima erat villa Aussene, in qua Hali Citaram in vxorem accepit, ibique Citara duos peperit filios, Auicennam primogenitum, & alterum secundogenitum. Igitur Auicenna Persa, ac de numero sapientum philosophorum sub Maomethis lege fuit, ex iam nominatis parentibus. Postquam verò Citara secundum peperit filium, Hali Bucharam ciuitatem unà cum vxore, & liberis se contulit, Auicennamque pręceptori docendum tradidit. qui puer adhuc adeò acuti ingenij fuit, & virtutum amore adeò inflammatus, vt, dum adhuc ætatis decimum annum ageret, tantum in literis profecerit, ut omnibus admirabilis uideretur. Etenim cum etiam tunc eius genitor Memphiticis cantoribus, & aliarum scientiarum viris doctis delectaretur, & illos unà cum filijs conueniret, de moribus, & rebus Memphiticis colloquentes, quibus ipse mirum in modum delectabatur: Auicenna omnia non tantum audiebat, verum etiam memoriæ mandabat: Sæpe etiam in colloquiis, de philosophia, de architectura, ac etiam de iudicis computationibus sermo inter ipsos erat: quas scientias iam Auicenna ab illis discere cœperat. Sed cum deinceps Hali Bucharam redijsset, Natalinum virum philosophum in domum accepit, hac scilicet spe ductus, ut ab ipso, Auicenna edoceretur, sub pręceptoris tutela, ita tam in Grammaticis, quam in Rhetoricis profecit, ut nulla esset in huiusmodi scientiis dubitatio, quam non facilè declararet; ita vt Natalinus quamquam in studiis philosophiæ multum excelleret, tamen responsiones eius admiratus, fateretur se nusquam ab alio tam arguta, & docta audiuisse. Superabat quidem & elegantia, & doctrina omnes, pręceptore melius etiam responden do. Cępit post hæc dialecticis studere vnà cum Natalino præceptore, quę cùm ardua essent, & minime a Natalino intelligerentur, Auicenna solus libros dialectices, & expositores le gere statuit, sicque quam diligentissimè dialecticam didicit. Voluit etiam libris Euclidis studere, quos quinquies vidit, nec solum hos libros sine præceptore lectitauit, sed diuersa, ac plurima alia uolum ina, inter quæ quædam erant de uero, & falso, quibus summa cum diligentia studuit. Dein ad naturalia, & supernaturalia vnà cum eorum interpretibus se totum conuertit: ex quibus portę scientiarum sibi adapertæ fuere. Erat quidem tantę animi, atque ingenii magnitudinis, ut nihil non experiri cuperet, quod ad hominis perfectionem faceret. Quapropter quotquot medicinę libros habere potuit, eos omnes diligenter perlegere voluit.

aiebatque medicinę ſcientiam minime difficilem eſſe, cum eam breui quidem tempore perfectè complexus eſſet, adeò ut medici ſeniores eum de medicina loquentem libentiſſimè audirent, ac ad omnes ęgrotos uocarent. Cumque adhuc annos ſexdecim natus eſſet, & incredibili teneretur amore, & deſiderio ſcientiarum, & iam plurima expertus eſſet, iterum dialecticis, & naturali ſcientię per annum cum dimidio operam nauauit, tanta pertinacia, vt neque id per tempus integram quieuerit noctem, die uero omnem curam ſtudiis adhibuerit. Quòd ſiquid inter ſtudendum, aut pulchri, aut boni animaduerteret, erat in promptu papyrus, in qua omnia ſelecta ſcribebat, ac etiam multa quoque propria inuentione fauente Deo componebat. Præterea fuit vir religioſiſſimus, miſericors, & iuſtus, iucundus, & timens Deum, gratias illi ſemper in omnibus agendo, ac eius auxilium ſemper implorando, quod minime latere eum iudico, qui ſcripta ipſius aliquando legerit. Nempe ſi aliquando (vt Sorſanus refert) rem arduam, ac difficilem ei legere contigiſſet, quæ ſtudendo eius defatigaret mentem, vnicus hic ſibi modus laxandi animum fuit. Nam a lectione feſſus, mane templum ingrediebatur, & facta Deo oratione, veſperi domum reuertebatur, & accenſis luminibus aſſiduè ſtudiis incumbebat. Quòd ſi eum vigiliæ defatigaſſent, & laſſum reddidiſsent, vini cyathum ad virium inſtaurationem bibere ſolebat, deinde ad conſueta ſtudia reuertebatur. Sępe etiam ſomniare arduas difficultates ſolebat, quas etiam dormiens enodabat, & expergefactus optimè ſoluiſſe cognoſcebat. Voluit igitur has omnes ſcientias complecti, neq; quidquam, quod homines naturali ingenii lumine cognoſcere poſſunt, prætermiſit. Primum ſe ad dialectices, naturalium, & ſupernaturalium rerum cognitionem applicuit, ac in eis profecit. Sed cum ad res metaphyſicas conuertiſſet ſtudium, & earum ſubtiliſſimas inquiſitiones minus intelligeret, totum librum illius ſcientię quadrageſies perlegens, eum memorię mandauit, neque ob id ſupernaturalia illa penetrare potuit: quocirca deſperatione addiſcendi illam ſcientiam ductus, eam dimittere ſtatuit, vti prorſus imperceptibilem. Verum cùm certa die forte fortuna ad forum mercatorium profectus eſſet, eſſentque ibi venales libri, qui de more plura offerenti auctionabantur, præco, qui eos vendebat, viſo Auicenna attulit ei librum quendam, cui Auicenna ſe minime eum velle emere dixit, cum nihil ex eo addiſcere ſperaret. inſtabat tamen pręco vt eum emeret, pręſertim cum vili pretio eum habere poſſet: aiebat enim ſe daturum tribus denariis: quo ſtimulo adactus librum emit. Erat quidem liber, quem Albumazar Alpharabius in declaratione diuinæ ſcientię ſcripſerat. hunc Librum cum legiſſet, mox ex illis quæ iam memoriter multa didicerat intelligere cœpit. quare vehementer gauiſus eſt. Cumq; vir eſſet religioſus, & miſericors (vt ſuperius dictum eſt) Deo in primis gratias egit, mox ſequenti die pauperibus multa munera dedit, ratus ſe Deo rem gratam facere, & fauere illius dignitati, cuius, erat liber emptus. Proficiebat Auicenna & doctrina, & auctoritate, & fama, & non immerito, cum tantas, tamque magnas ſcientias, quantas iam diximus, ætatem decem & octo annorum agens, didiciſſet ita vt per vniuerſam regionem celebraretur. Quare cum tempore illo Nuch inuictiſſimus filius Regis Bucharæ dominaretur, & laboraret morbo maximi diſcriminis, adeò vt medici omnes de eius ſalute iam deſperarent, iuſſit Auicennam ad ſe accerſiri, qui tandem ad Regem profectus eſt, ac unà cum illis qui aderant medicis prius, collocutus, medelam Regi præſtitit. Cum verò teneretur ſtudendi medicinæ ardenti deſiderio, rogauit Regem, vt ſe in Regiam Bibliothecam admitteret: etenim in ipſa capſæ quam plurimæ plenæ antiquorum auctorum libris erant, quorum multos vidit, quos antea minime uiderat, neque nominari audierat, ex lectione quorum multa didicit. Erat ei vicinus quidam Abuelchezin el Larudi nomine, cuius precibus Librum communem ad omnes ſcientias quidem doctrina, & ornatu compoſuit, non tamen in eo, quæ experientia cognoſcuntur, ſcripſit. Dum verò hæc ſcriberet Auicenna, annum vigeſimum primum ſuæ ætatis, agebat. Erat & alter ei vicinus, qui Abubach el Barche uocabatur, ad preces cuius non tantum Librum de demonſtratione conſcripſit, qui viginti libros continebat, ſed etiam Librum, cuius titulus, de gratia & ſatisfactione erat. poſt quorum compoſitionem, Hali pater Auicennæ ſuum obiit diem. Defuncto patre cœpit negotia Principis tractare. Primum è Buchara diſceſſit, & Carnes ſe contulit: ſubinde Barud petere ei neceſſum fuit, ac è Barud Intrizit, deinde Ciminat petijt, & inde in Sarzet, quæ eſt ultima, pars confinium Coraſani: deinde ad Sorzanum, & etiam ad Deheſtem Perſarum regionem profectus eſt, ibique grauiſſimo laborauit morbo, deinde Sorſanum reuerſus eſt, quo in loco, & tempore, Libellum de principio, & reditu ſcripſit, compoſuitq; Librum de uniuerſa Magia, quam occultam uocant philoſophiam, etiam multa alia, uolumina hic ſcripſit, inter quæ Libros Canonis, & Abbreuiationis ueri, & falſi, ac etiam alios tractatus literis mandauit. Reliqua uerò uolumina in Montanis conſcripſit. poſtquam uerò è Montanis diſceſſit, uenit Eleram. hic Principem inuenit laborantem melancholia, quem ſanitati reſtituit, per quod tempus Libellum Almahad, ideſt de loco animarum poſt ſeparationem à corpore compoſuit. Cum uero cogeretur hinc diſcedere, inſtantibus, & urgentibus quibuſdam negocijs, uenit Cazin, ac inde Abbam profectus: ibi Regem colicis doloribus laborantem inuenit, ac eum ſanauit: qui præterquam plurima Auicennæ munera dedit, eum etiam in primarium, & honoratiorem conſiliarium inter omnes elegit, ibique a Sorſano diſcipulo rogatus, ut librorum Ariſtotelis expoſitiones ſibi tradere uellet, ſcripſit Librum rerum naturalium, quæ manifeſte uerę, ac notæ ſunt: cœpit, etiam Libellum detuenda ualetudine ſcribere. Et quoniam mul

tis

tis detinebatur negotijs, si qui aliquid ad ipso, discere cupiebant, qui certe multi erant, nocte ad eum accedebant. ubi postquam lectionem declarauerat, musicæ, epulæ, & potus mox accedebant: ita ut non sine maxima uoluptate cum eo discipuli commorarentur. Deinde cum fratre, & Sorsano discipulo, ac duobus seruis, ex Abdau discessit, indutus sacerdotali ueste Persarum, & Aspheam profectus est. Cumque intellexissent quidam uiri grauissimi eius amici, & socij, & apud Ispecam Principem primarij, aduentum Auicennæ, lęti obuiam ei uenerunt, eumquam honoratissimo hospitati sunt hospitio. similiter & Princeps benigne, & honorifice eum recepit, ac primarios doctores, ut coram ipso disputarent, conuocauit: quibus omnibus Auicenna respondebat. Atque hoc in loco commorans Libellum de tuenda ualetudine compleuit, addiditque Correctionem errorum, qui in regimine sanitatis fiunt, cum nullus ante ipsum hoc fecerit, itemquam Dialecticæ, ac Libris de uero, & falso ultimam manum imposuit, scripsitq; Abbreuiationes librorum Euclidis, & Mathematicarum, & etiam Alchimiæ: addidit etiam Operi de uero, & falso capita decem contradicentia Mamandari: in fine cuius orbis Geographiam scripsit, præterea adiunxit libris Euclidis, duos ualde opportunos ordines, & sensus egregios in Metaphysicis, adiunxit quoque libro Alchimiæ duos quæstionis, & inquisitionis modos: sic enim eos appellat Sorsanus, quos antiqui pretermiserant. Librum etiam de animalibus, & plantis composuit. Cumque cum Rege Sensaledule, de scientiis Magicis, & Astronomicis colloqueretur, Sensaledule Rex, ut daret operam huiusce modi studiis, Auicennæ suasit, quę studia maxima diligentia prosequutus est, atque ut ea perficeret, imposuit Sorsano discipulo, vt opportuna illis scientiis inueniret instrumenta. sicque una cum Sorsano per decem annos cognitioni stellarum, & siderum studuit. attamen Auicenna, qui omnia intelligere, & facere potuit, instrumenta omnia propriis manibus parauit, quæ nullus antea parauerat. Dum uero huiusmodi studiis operam daret, Abbreuiationes quasdam istis scientiis comprobatas experimento collegit, cogitabatque eas Libris canonum addere, quod minime exequi potuit: etenim cœpit malo affectu in capite laborare, unde timens ne forte ex illo tumor præter naturam suboritetur, qui posset eum etiam perdere, iussit apportari niuem, qua in panno lineo posita, caput ipsa sibi circundedit, sicque sanitati restitutus est. Erat quidem Auicenna uir fortis, qui minime a uenereis abstinebat, quare cum se ob hanc causam imbecillem ex resolutione cognosceret, ab omni medicamine expurgante, & soluente semper abstinuit. Vnde factum est, ut cum esset cum Rege in exercitu, inciderit in uehementissimos dolores colicos, ac cum suspicaretur, ne forte aliquid accidere posset, quo cogeretur se dare fugæ, una die octo clysteres sibi imponi iussit, ex quorum caliditate, & frequenti administratione, suborta est intestinorum exulceratio. postea cum rediret cum Rege, incidit in morbum comitialem, etenim morbus hic dolores colicos insequabatur. Medebatur igitur intestinorum excoriatione clysteribus refragantibus, sed doloribus colicis calidis medicinis in clysteribus additis, iussit enim, drachmas duas seminum apij, ut uentum caussam doloris discuterent, in clysteribus poni, sed serui qui illi inseruiebant, drachmas quinque posuerunt: ex qua maiori quantitate. quæ nimium calefaciebat, aucta est exulceratio. Morbo uero comitiali mythridatica confectione auxiliabatur: at serui clam notabilem opii quantitatem mythridaticæ confectioni admiscuerunt: qui, quoniam Auicenna seruis malè comminatus erat, utpote qui non rectè in suis re se gessissent, eum odio prosequebantur ita: ut mortem ipsius procurarent, sicque istis medicinis acceleratint. Cumque ita malè haberet, per lecticam iumentis additis, eum Isphecam Aspeam duxerunt, ibique optimo regimine in dicto melius ualere cœpit: atque aliquando Regem Semsaledule inuisebat: Sed cum minime a uenereis abstineret, nunc in melius, nunc in deterius prolabebatur. Cumque iterum a Rege vocaretur, in eundem incidit morbum: quare Medenam uenit, ubi cum uires suas imbecilles cognouisset, ab omni medicinali regimine se abdicauit: aiebat enim uirtutem rectricem planè eum destituisse, ita ut nihil sibi profuturum ad salutem sperare posset. Itaque Auicenna in primis animam Deo commendauit, deinde iussit bona sua pauperibus distribui, seruosq; qui aderant, libertate donauit. Obiit diem suum die ueneris, uesperi, mense Iulii qui est Maomethanorum mensis Rhamadan, Anno aduentus Maomethi, 428. qui cum ortus esset anno 370. post Maumethi aduentum, uixit annos 58. Sepelierunt eum in ciuitate Chemedan, & ibi usque in hodiernum diem eius extat monumentum. His omnibus Sorsanus testatus est se interfuisse, & etiam Auicennam audiuisse, cum esset Sorzani, & de uero & falso leget, ac etiam Dialecticis studeret. Quæ ego scripsi eo ordine, quo Sorsanus, antea scripserat, & ferè sum ad verbum interpretatus. Quare boni consulant qui legunt, si interdum uideor quędam repetere, quę fortasse si ademissem, politiorem, candidioremq; orationem reddidissem. & sunt quędam, quæ omnino mihi arida uisa sunt, quæque luminibus orationis certe ornanda erant, tamen ea non immutaui: facile enim poteram, sed nolui in alienam segetem falcem meam imponere, mihi satis erit materiam scribendi aliis suppeditasse. Qui enim uoluerit pulchriorem historiam de tanti uiri uita texere (quod ego studiosos, ut faciant rogo, atque oro) colligere ex his poterit. nomen in primis sapientissimi uiri, nomenque parentum, patriam, educationem, præceptores, disciplinam, addiscendi modum, negocia ingentia, sub qua lege uixerit, qualem habuerit religionem; item sapientiam, & doctrinam, discipulos, & cum eis, & aliis comitatem, affabilitatem, ac honestas uoluptates, disputationes; quod præterquam quod medicinam

com-

compleuerit, etiam medelam fęliciter, & non sine maximis honoribus, & muneribus exercuit, diuersarumque ciuitatum, & regionum peragrationes, cum Principibus uiris, & Regibus familiaritatem, & etiam quibus dignitatibus Reges eum honestauerint, quæ uolumina scripserit, quibus locis, & quo tempore, & eius miram, ac potius diuinam in componendo facilitatem in omnium scientiarum genere, quibus laborauerit ægritudinibus, quibusque medelis vsus fuerit, quo loco obierit diem suum, & quo tempore, quoque etiam loco sepultus fuerit, quibus post eius uitæ cursum bona sua reliquerit. Sit Amplitudo tua fœlix ut optat. Venetijs Cal. Septemb. M. D. L X I I.

TYPOGRAPHVS LECTORI.

SED quoniam de Auicennæ natiuitate HIERONYMVS RHAMNVSIVS *celebris Medicus, qui ex Arabico in latinum sermonem Auicennæ librorum magnam partem superioribus annis Damasci accurate conuertit, ab* SORSANO *Arabe, ipsius Auicennæ discipulo, qui illius vitam confecit, quam Nicolaus Maßa ex Arabico translatam postea latinè conscripsit, differre admodum videtur: eam nos Rhamnusii supputationem in eruditorum, atque eorum maxime gratiam, quibus iuxta annos Hegiræ, quæ secundum Arabas est fuga Mahometis, hanc rationem in hoc vsque tempus inire libuerit, hic breuiter describendam iudicauimus.*

Is in suo Auicennæ codice (quem Arabicè prius ex antiquißimo exemplari descriptum, latinitate donauit, & apud illius hæredes VENETIIS *etiamnum superest,* PAVLVM, *scilicet* RHAMNVSIVM *virum elegantißimum, & doctißimum, cuius humanitate eo etiam vsi sumus in his libris emendandis) ist hæc ipsa propemodum verba refert.*

Damasci *1484.* Nouembris x. Rhamn.

شعج *idest 373. nam* ش *significat 300.* ع *70. &* ج *significat 3*
Quare Abuali, quem nos dicimus Auicennam, natus est annos 373. à fuga Mahometis nam habent nunc illi pro suo millesimo, annos 890. à fuga Mahometis nos autem à Christo nato 1484. Annus horum constat ex duodecim Lunæ cursibus: vnde fit vt eorum annus sit minor nostro, circiter diebus nouem.

Atque hæc Rhamnusius.

FABIVS PAVLINVS

Medicus Medicinæ studiosis. S.

M*IRARI satis non poßum quorundam hominum nostri temporis leuitatem, (grauiori enim ver-*
bo vti non libet) qui cum vix primoribus labris (vt aiunt) & quasi ad Nili fontes Canis ac-
cedens, medicinam attigerint, principes tamen in illa Scriptores damnare rotundo ore, quasi artis
arbitri non erubescunt, & præcipue AVICENNAM, *quem quia non intelligunt (qui indocto*
rum mos est proprius) præcipue negligunt, & (quod non ferendum videtur) suis etiam maledictis
studiosos Medicinæ a tanti auctoris lectione deterrent. Faciendum igitur mihi eße iudicaui, vt
uos paucis admonerem, ne huiusmodi hominum voculis vestræ aures pateant, neue animus ab
huius Doctoris studio abducatur, sine cuius ductu non negarim quidem percipi posse medicinam, sed
profecto non perfici plane posse asseuerarim, præsertim in Praxi, quæ alterum Medicinæ crus
censeatur. Ex Hippocratis enim & Galeni fontibus vberrimis omnia quidem hauriri, & pos-
sunt, & debent, & hi sunt germani Duces, ac gemini Soles Medicinæ, in tenebris tamen, &
nocte Praxis, nisi quis habeat, veluti quandam Lunam, ex Solis inquam vtriusque radijs mutuatum lumen Auicennam, hallucina
bitur, errabit, vbique offendet & in altissima ignorationis caligine versabitur, quod ita esse intelliget, qui experiri quod dicam, volet.
Si quis enim igitur in quouis morbi genere lente, quid dicat Hippocrates, & Galenus, attenderit, mox legat Auicennam, miro
quodam ordine, & summa breuitate omnia in compendium ab illo collecta, & quasi vndique corrasa deprehendet, nihil omnino
prętermissum, multa illustrata, & in methodum redacta, plura etiam interdum addita cognoscet, quę tamen (mirum) non in-
telliget, qui prius a Gemino illo sole deriuatis radijs mentem non illustrarit suam quare merito qui negligunt Auicennam, Galenum,
& Hippocratem non intelligere, intus presertim, & in cute, dici possunt. Et licet non defuerint superiori ætate viri eruditissimi, qui
damnarint Auicennam; eos tamen contentionis potius cupiditate, quam quod ita sentirent, aut veritatis studio scripsisse, iudican-
dum est, in eam enim venerant opinionem, vt vellent nouam quandam sectam sui temporis Medicis obducere, quę sermonis ele-
gantiam cum doctrina medica coniungeret, quo ab illis distinguerentur, qui sola eruditione, contenti verborum has illecebras, & ca-
lamistros, hunc orationis quasi fucum (vt illi aiebant) ac lenocinia contemnerent, & pro orationis latinę puritate, impurissima
barbarie abuterentur, & ea etiam (si dijs placet) superbirent. Eamque, idest suam Galenicam appellarunt, hanc Auicennicam,
seu barbaram non ratione, sed casu distinguentes, neque auctorum dissidia, aut dogmatum varietatem, sed interpretum potius, qui
vtrique contigere dissimilitudinem notantes, quod alteri nempe e græca finitima nostris lingua conuerso, Latini, alteri ex Arabica,
vt terrarum intercapedine, ita etiam vocum cognitione diuisa, parum latini, ac barbari contigerint, quod ita esse profecto eo-
rum met scripta declarant, quæ si quis diligentius expenderit, non minus olere Auicennam, quam Hippocratem, & Galenum vide-
buntur, & ex eisdem luce ipsa clarius apparebit, non minus eos ex horreis Auicennæ, quam ex Hippo. & Galenica messe ditatos.
In quo melius fortaße, & gratius fecissent, si vicem tanti scriptoris, & optime de se meriti dolentes, Arabum percepta lingua,
in qua aureum illius eße dicendi genus tradunt, latine eum loqui explosa barbarie fecissent, quod tamen auguror breui fore, qui prę
stet Sed dicent aliqui, in ipsis Herbarum, & Animantium appellationibus multis esse lapsum Auicennam, verum id interpretum
quoque vitio contigit, at demus etiam vere lapsum in quibusdam, nolo nunc excusare, quamuis multis nominibus poßem; nonne ę-
quum fuit optimo scriptori, & bene de medicina merito leuiuscula quędam condonare, & meminisse, quod omnes etiam docti huma-
na Minerua scripsere, & cum homines fuerint, humani aliquid in illis deprehendi potest, & eos in aliquo oportet hallucinatos?
Hoc Aristoteli hoc Galeno, hoc reliquis contigit. nam (vt ait Horatius.)

-quandoque bonus dormitat Homerus.
Atque opere in longo fas est obrepere somnum.

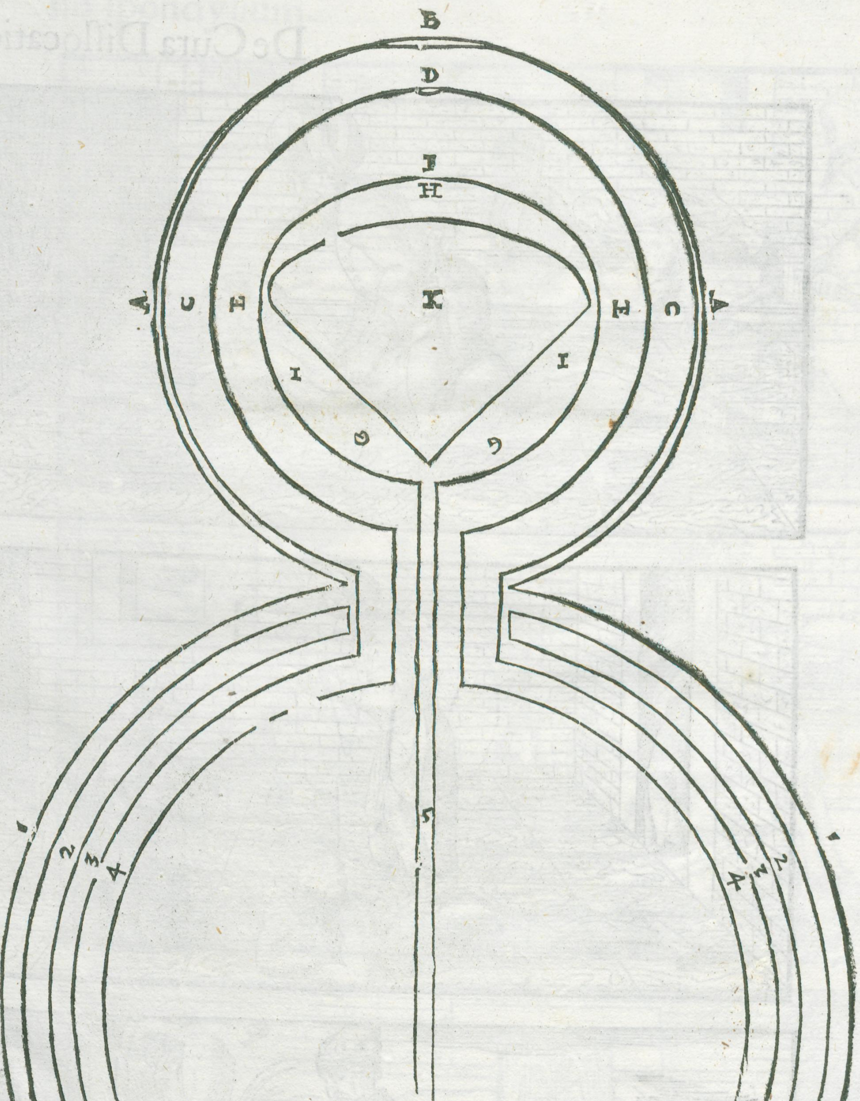
Et quod paulo ante hæc ipsa carmina de poetis idem aßerebat, nos ad medicos optime possumus transferre.

Verum ubi plura nitent in carmine, non ego paucis
Offendar maculis, quas aut incuria fudit,
Aut humana parum cauit natura --

Vrget alius, & ait multis in locis pugnantia loqui,
& sibi met ipsi aduersari Auicennam. cui hoc responsum volumus, quòd si medullam eorum, quę dicuntur attigerit, facile pugnan-
tia conciliabit, neque in hoc nominatim lædi Auicennam, sed Hippocratem simul, ac Galenum, ac alios, in quibus in gentes contradi
ctionum (vt vocant) siluas docti reperiunt, quas tamen facile tollunt, qui attente omnia perlegunt, vt in his auctoribus est vi-
dere.

dere, qui hoc potissimum genus scriptionis persecuti sunt. Damnant rursus nonnulli alio nomine Auicennam, quod dicant nihil ex su
afferre, sed a Gręcis omnia mutuatum, quæ melius in suis legi queant auctoribus. Et nos contra hoc illi maximę laudi non vitio
vertimus, quod scilicet Galenicę, & Græcorum omnium doctrinæ infinitam penè molem, ac quasi chaos, in hanc exiguam, diluci-
damq; formam, quasi compendium, ac veluti orbem redegerit, & totum medicinę corpus a capite vsque ad pedes omnia suis mem-
bris apte accommodans absoluerit, & quę videri prius fortasse poterat secundum poetam Monstrum informe ingens, ac sua vasti
tate amantes, ac cupidos deterrere, nunc consentanea prædita magnitudine, & ea, quam desiderat in arte Galenus ἀσυνοπτον, &
ἀμνημόνευτον: ornatuque decenti expolita, quasi virgo nubilis sese in conspectum det hoc pronubo, & spectatores ad sui amorem, &
cultum trahat, Et licet (vt præclare dixit Comicus) nihil dictum, quod non sit dictum prius, ideoque multi Aristotelem, ea, quæ an-
te ipsum alij philosophi, Galenum, quæ superiores medici, attulisse suspicentur, nec rerum magis nouitas, quæ raro accidit, quam me
thodus laudetur, quæ vt in dicendo orationis artificium, ita hæc proprium habet & ipsa characterem in explicatione doctrinę, quam
multi in Auicenna potissimum admirantur, multa etiam ab alijs omnino anteipsum indicta commonstrari possunt. nam primus ipse
sedem facultatum animæ in cerebri ventriculis distinxit, quod nec Aristoteles, nec Galenus fecerant, quamuis non ignorasse id Gale-
num quidam coniecturis quibusdam probent, inter signa primus hoc indicauit, quod breuitas digitorum hepatis arguit paruitatem.
in ratione tuendæ valetudinis admonuit, quod qui consueta exercitia deserunt, in hecticam incidunt, & dormiendum primus præce-
pit in dextrum primo latus, mox in sinistrum, tum rursus in dextrum, & alia multa, quæ nec Galenus, nec alij docuere. In morbis pri-
mus egit de ventositate in ossibus, cuius nullam fecit Galenus mentionem, idem de grossitudine palpebrarum, de quo vitio nullus græco
rum, idem plurima recenset deprauati appetitus remedia, quæ nemo illorum attigit, De colica vero multa attulit a gręcis intacta, & di
ligentius quam cæteri omnes eam medicinæ partem absoluit. idem primus egit de morbo Allachuot, de quo ne verbum quidem vllus
gręcorum: agit etiam de Elephantia, & tumore pedum morbo græcis incognito, primus etiam de morbillo, de quo licet ex quibusdam
locis colligi quid simile videatur, constans tamen est omnium fere Medicorum opinio, nihil gręcos disputasse. Quid dicam de spi-
rituum natura, ac medicina, quam solus, ac primus Auicennas sine controuersia doctorum iudicio, & inuenit, & absoluit? quid va
ria recensebo remedia tum composita tum simplicia, humanæ valetudini, tum retinendę, tum recuperandæ pernecessaria, vt Sandalos,
Cassiam, Turbit, Muscum, & alia quamplurima, quæ persequi non est huius loci, nec temporis? Quare, vt vnde diuertit, eo se refe-
rat oratio mea reiecto hoc munere vindicandi a maleuolorum calumnijs Auicennę in aliud commodius tempus, quantum possum vos
hortor, & rogo, vt hunc eruditissimum Scriptorem vobis, in Praxi potissimum, ducem proponatis, polliceorque breui non pænitendos
vobis constituros vestri studij fructus, vosque mihi gratiam de amica hac admonitione non vulgarem habituros confido. Valete.

Hæc figura facit ad maiorem intelligentiam anatomiæ oculorum quæ habetur Fen. iij. tertij, cap. 1. fol. 530.

1. 1 Panniculus dictus almochati cooperiens cranium ab extra.

2. 2 Os cranij.

3. 3 Panniculus dictus dura mater sub cranio, tegens ipsum immediate.

4. 4 Panniculus dictus pia mater, cooperiens & tangens cerebrum immediate, descendens cum neruo optico ad oculum.

5 Neruus opticus.

A. A Tunica oculi coniunctiua orta ab almochati.

B Tunica cornea.

C. C Tunica oculi, scilicet sclirhotica, orta a dura matre, descendens ad oculum cum neruo optico.

D Tunica vuea.

E. E Tunica oculi secundina, orta a pia matre descendens ad oculum cum neruo optico.

F Humor albugineus.

G. G Tunica retina.

H Tela uel tunica aranea.

I. I Humor uitreus.

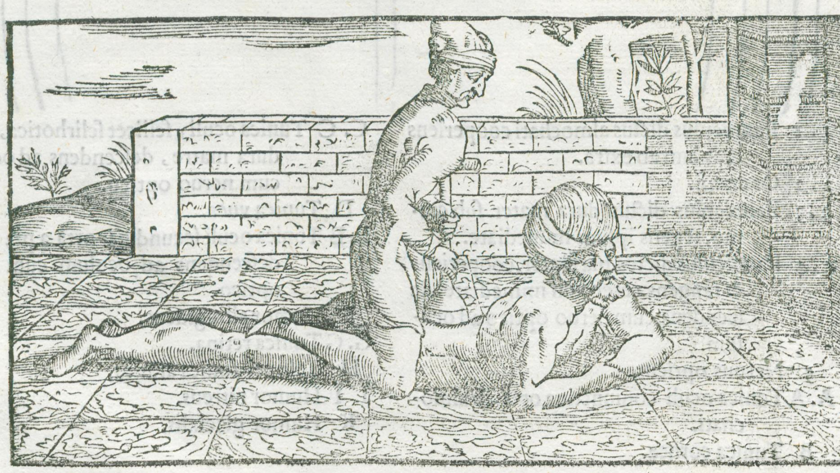
K Humor glacialis.

Hæ ſex figuræ multum conferunt ad faciliorem Tr. *1*. c. *22*. fol. *178*. ab

De Cura Diſlocatio-

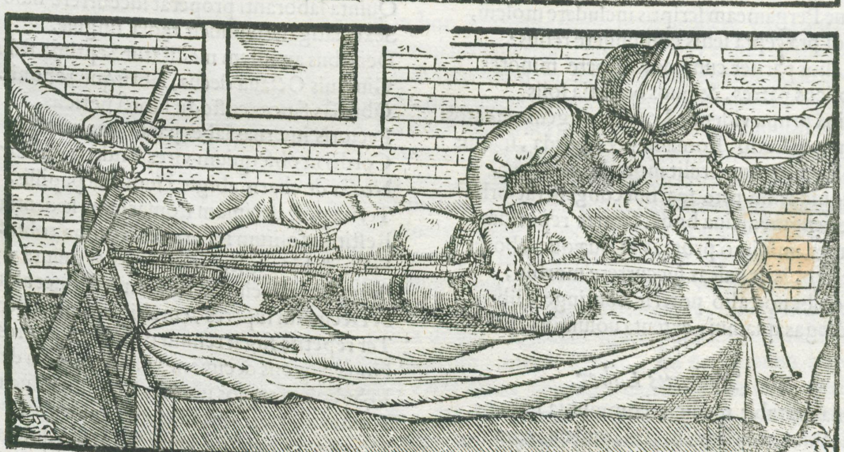

intellectum eorum, quæ Lib. 4 Fen 5.
authore traduntur.

nis spondylium.

IVL. MARTIANI ROTAE

Carmina in quinque Libros Auicennæ.

Artis Apollineæ confusa volumina tandem
Optatum tenuere modum. Babylonius heros
Fere pedem solitus per amœni prata Lycæi,
Congeriem tantam solers in membra redegit.
Et solus potuit, quod non potuere priores,
Ordine Pergameam scriptis includere molem,
Et Coi præcepta senis coniungere rebus:
Inde alios pariter cunctos adhibere minores
Argolicos patres, & quos orientia solis
Lumina prima vident, Arabum de gente creatos:
Necnon & Latio, Romana per oppida, si quis
Auxilium sermone tulit mortalibus ægris.
Quicquid enim toto sparsim congesserat orbe
Experiens medicina boni, sic arte repostum
Inuenies, minimo promas vt quæque labore.
Et celer oblatis valeas succurrere morbis,
Quod tibi non alio poterit contingere libro,
Mille legas quamuis extenta uolumina chartis.

Primus Liber.

Omnia narrabit medicis communia Primus,
Subiectum, morbos, causas, indicia, curam.
Bisque duas tantum partes hic liber habebit.
Prima refert, hominis quæ sint primordia sani.
Morbos, & causas, & signa, Secunda recenset.
Præseruat, seruatque simul post Tertia sanos.
Aegros Quarta parat vitæ reuocare priori.

Secundus Liber.

Hortulus ecce tibi, quem si colis, inde salutem
Et seruare potes, charis & reddere amicis.
Area quæque suum miro tenet ordine germen,
Vnde queas subito medicamina sumere centum,
Et medicas adhibere manus. quid singula sit res,
Quid faciat, quę mēbra petat, nam pagina mōstrat,
Pagina, quæ vario semel est imbuta colore.
Quin etiam certis ignota ediscere signis,
Atque parare docet, fuerint quæ nota, secundus.

Tertius Liber.

Tertius hic, partem morbus quam quisq; fatiget,
Liber habet, causasq; docens, indicia, curas.
Bis geminat, tot sunt, vndena volumina, pestes:
Singula quæ cupido subscripta monostica signant.
Quid cerebrum firmet, curat pars dicere Prima.
Liberat à sæuis neruos pars Altera morbis.
Affectus varios oculorum Tertia soluit.
Quarta leuat, quicquid languentes detinet aures.
Quinta laboranti properat succurrere naso.
Sexta fatigatæ subducit tędia linguæ.
Dentibus auxilium meditatur Septima fessis.
Gingiuis Octaua decus, labrisque reponit.
Obsessas fauces custodit Nona periclis.
Pectoris internas labes pars Dena reuellit.
Cordis in obsequium vires Vndena ministrat.
Noxia de charis abigit Duodena papillis.
Tertia post decimam stomachum lædentia sistit.
Restituit solitum iecori Bis septima robur.
Fellis & hinc splenis renouat Ter quinta vigorem.
Sexta super decimam turbantia detinet aluum.
Si Decimam superes, curabit septima sedem.
Ter repetita fugat renum pars sexta dolores.
Nona sequens decimam vesicæ tormina demit.
In Sobolem tardos iuuenes Vigesima ducit.
Fœmineos vteri delet Penultima casus.
Disruptos, artusque leuat Suprema dolentes.

Quartus Liber:

Quartus habet septē, quē nūc legis optime, partes,
In q̄bus est, hominē quicquid premit vndiq; totū.
Prima etenim certo secernit limite febres.
Quid subitæ moneant crises, Pars altera narrat.
Corporis abscessus euoluit Tertia notos.
Vulneribus cunctis adhibet medicamina Quarta.
Membra loco semota suo mox Quinta reducit.
Sexta venenatos morsus, & pocula curat.
Ornatus varios membrorum Septima dicit.

Quintus Liber.

Vltimus expertum componere pharmacopolam
Cuncta docet, libro quæ sunt narrata secundo.
Nam, cū simplicibus non semper vincere morbos
Difficiles possent Medici, coniungere multa
Ingenio didicere suo, votisque potiti
Opiferum doctæ geminarunt artis honorem,
Antidotisque decus longo processit ab vsu.

PRO TITVLO
CANONIS AVICENNAE.
Fabij Paulini Canon.

DVO sunt, quæ solent nonnulli in hoc Auicennę titulo reprehendere (CANON MEDICINAE) unum, quòd arrogans uideatur, cum plus sibi tribuat, quam Hippocrates, & Galenus, quasi ipse solus normam Medicinę, ac regulam confecerit, alterum, quòd sit Metaphora, quę cum in artibus tradendis sit uitanda ex præscripto non modo Rhetorum, sed Philosophorum, & ipsiusmet Galeni, multo minus debuit in titulo adhiberi, cum uitiosa sit in omnibus orationis initijs. Quare operę precium me facturum sum ratus, si cum operę impressoriæ, a me peterent, ut quam primum (qui mos est illorum) aliquid, quod paginam hanc inanem alioqui futuram, impleret, scriptionis exararem, ex re nata de hoc paucis dissererem, & a calumnia huiusmodi simul uendicarem Auicennam, & tituli huius rationem omnem explicarem. Vt igitur planius, res tota intelligatur, definiendum, quæ sit Princeps huius vocabuli Notio, ad quas deinde res significandas, transferatur, & quomodo hic ab Auicenna statuatur. Sed prius de origine huius, quæ in dubium etiam reuocatur, pauca dicam. Quidam igitur putant esse Græcum hoc nomen CANON, alij Syrum, nos uero neque Græcum, neque Syrum, sed ex Hebræo fonte fluxisse dicimus: nam primum apud Græcos nulla extat huius vocabuli deriuatio, & licet apud Etymologicum afferatur quædam ratio Etymologiæ, tamen ridetur a doctis, quod notioni huius uocabuli translatæ, non propriæ conueniat. ait enim κανὼν παρὰ τὸ καίνω τὸ κόπτω. ὁ τὰ τῶν λέξεων κόπτων ζητήματα, idest Canon a καίνω, quod est occido, qui dictionum problemata definit, & quasi occidit; hæc enim notio huius vocabuli pro scripto, est translata, proprie enim significat calamum, seu canulam, a cuius similitudine omnes aliæ fluxere notiones, ut ostendam, quod Hebræa lingua dicitur קנה unde hoc uocabulum deriuatum, quare etiam unico ν scribitur, & ita apud Græcos est receptum, ut pro mero Græco habeatur. Homerus in ↓ Il. in quadam comparatione eo usus in ea notione, ubi ait ——

—— ὡς ὅτε τίς τε γυναικὸς ἐυζώνοιο
στήθεος ἐστὶ κανών, —— idest.

Ac veluti præstans cum forma fœmina voluit
Pectus pone manu canonem, ——

vbi Gręcus Scholiastes Κανὼν ὁ κάλαμος περὶ ὃν εἰλεῖται ὁ μίτος ὁ ἰστουργικὸς, idest Canon est calamus, circa quem conuoluitur stamen textorium. Quia uero calamus hic solet esse rectissimus natura, ideo ad omnia recta explicanda transfertur tam corporea, quam corpore carentia. diciturque primum regula σταθμὴ, instrumentum, quo longitudines diriguntur, quod amussim etiam, & lineam uocant, qua notione usus Aristoteles 1. Rheto. de iudicibus, quos dicit sinere se ὥσπερ κανόνα, idest tanquam regulam distorqueri oratorum artificio, ac a recto deduci. Dicitur etiam perpendiculum, κάθετος, quod est instrumentum ad altitudines dirigendas inuentũ, dicitur tertio etiam γνώμων; idest norma, quod est instrumentum, qua anguli rectam formam suscipiunt, quod uulgo Venetijs dicitur squara, hinc secundo loco ab his instrumentis, ad alia multa, & ad homines transfertur, & ponitur pro ęqui

librio

librio in trutina, quod dicitur examen, quam nonnulli propriam esse huius vocis notionem contendunt, & ad homines translatũ accipitur pro emendatore, & directore, quod Gręce dicitur διορθωτὴς, sic usus Cic. ad

Fam. lib. 16.

Tyr. sed heus tu, qui κανὼν esse meorum scriptorum soles, vnde illud tam ἄκυρον valetudini fideliter inseruiendo? quare etiam scriptum, a uiro emendatore, ac directore confectum, uel huiusmodi fungens officio di-

v. de decret. Hipp. & Pl.

ctum est κανὼν, quo nomine primus Polycletus, (quantum colligi potest) usus est, qui (teste Galeno) conscripsit libellum, in quo omnes corporis congruitates, τὰς συμμετρίας persecutus est, & eum appellauit κανόνα, & mox opere sermonem comprobans iuxta libelli pręcepta statuam fabrefecit, & eodem nomine

Lib. 38. c. 8.

appellauit nempe κανόνα, cuius frequens est apud Galenum mentio, de qua Plinius, ita ait. Fecit & quem Canona artifices uocant, lineamenta artis ex eo petentes, uelut a lege quadam, solusq́; hominũ artem ipse fecisse artis opere iudicatur, quare de re quapiam egregia, & omnis erroris experti dici solet Polycleti Canon, ad quam notionem respicientes isti reprehensores Auicennam accusant, sed non uiderunt a Principe illa notione, & rectitudinis similitudine multa alia Canones appellata, Vt apud Arabas appellatus est Canon instrumentum, quod alio nomine dicitur Arabice Almestara, quod est confectum ex tabula filis inhærentibus recte delineata, qua chartis lineas designant Scriptores, ut recta scriptura procedat, ex quo translatum est uocabulum ad Scripta, & ipsa dici cępta Canon, & ea potissimum, quæ uniuersim pręcipiunt aliquid ut sententiæ, & iudicia uniuersalia, quæ uetant ne a recta discedamus, hinc ius Canonicum appellationem inuenit ex eo, quod vniuersa quædam ad religionem præcepta contineat, & ab hac notione apud Arabas frequenti titulum suum sumpsit modestissimum Auicennas, quasi dixisset sermo, seu disputatio, ac tractatus, sic etiam apud Græcos ponitur, & ipse Canon, & eius diminutiuum κανόνιον, quod testatur Suidas, qui ta ait in uerbo κανόνιον, οὕτω καλεῖται ἡ οἱαδήποτε πραγματεία κἂν πλειόνων τυγχάνῃ πτυχίων, ἢ στίχων, ἢ παγινῶν. idest Canonium, ita appellatur quęlibet disputatio quamuis plurium sit plicarum, aut uersiculorum, aut paginarum. Ab illo porrò instrumento ordine chartas delineandi alia Canonis fluxit apud Ecclesiasticos notio, ut. s. pro catalogo, ponatur, unde Canones chronici apud Eusebium, libri Canonici passim pro contentis in Canone, idest catalogo sacrorum librorũ, & Canon sanctorum dicitur ipse Catalogus, & Canonizati in hunc catalogum ascripti, & similia. Ab eadem rectitudinis similitudine uocati sunt ab Hippocrate κανονίαι illi, quibus ueluti ad regulam directi uentres sunt, calamis nempe similes, quos exponit Galenus ὀρθὰς. καὶ προσεσταλμένας τὰς γαστέρας, idest rectos, & subductos habentes uentres, quare male nonnulli fortasse non intellecta metaphora emendant κακονίαι. Ab eadem similitudine rectitudinis alia emanauit apud Romanos Canonis notio, ad res incorporeas translata, iustitiam. s. & quia iustum erat pendi Imperatoribus tributa, pensitationis genus appellatum est Canon. cuius meminit Pædianus dicens tria fuisse pensitationum genera Canonem, Oblationem, & indictionem, de quibus legendi Iurisconsulti, & præser-

Lib. 3. c. 8.

tim Tholosanus in iuris syntagmate ubi de Canone multa, qua etiam ratione contra uocauit Spartianus Canonem frumentarium, certam, & æquam frumenti populo ab Imperatore diuidendi rationem, qua notione apud Ecclesiasticos accipitur pro demẽso illo ab ęrario ecclesiastico distributo, quod dicitur vulgo præbenda, & qui illius participes sunt, Canonici uocantur. postremo ne omnia colligam, hoc uocabulum ad omnia recta transfertur tum corporea tum corpore carentia, ad omnes regulas, atque mensuras. Et cum (ut in orbem propositi me conuertam, & inde etiam breuiter me expediam) generatim (ut probatum est) pro qualibet scriptione præcepta præsertim recta continente accipiatur Canon, nullus est accusandi Auicennam locus, qui nomine communi scriptionis sit usus, immo potius laudanda modestia. Neque uero etiam quod metaphora sit, idcirco reprehendendus, quamuis enim non inficior uitiosam esse in titulis, ac principijs disputationum metaphoram, cum tamen proprij locum subiere translata, non sunt reprehendenda, sed pro proprijs toleranda, quod in quamplurimis usu uidemus euenire. sic uer-

1. Phys.

bum methodus, quamuis sit translatum a uijs ad scientias, ut ait Auerroes, tamen quia iam usu contritum est uocabulum, loco proprij adhibetur, & Galenus ipse non est ueritus suos libros de methodo therapeutica inscribere, quem cum habeat socium reprehensionis Auicennas, nullam amplius desiderat defensionem, & mauult cum Galeno uel errare, ac reprehendi, quam cum istis criticis laudari, ac sapere.

FINIS.

TABVLAE

ISAGOGICAE

IN VNIVERSAM MEDICINAM.

Ex arte HVMAIN, ideſt Ioannitij Arabis.

Auctore Fabio Paulino Vtinenſi.

COLLECTAE, ET EDITAE

A Fabritio Raſpano D. Chirurgico.

AD CLARISSIMVM VIRVM Laurentium Maſſam, SERENISSIMI SEN. VEN. A SECRETIS.

L A

VENETIIS, M D XCV.

Apud Iuntas.

LAVRENTIO MASSAE
VIRO CLARISSIMO
SERENISSIMI SEN. VEN. A' SECRETIS.
Fabritius Raſpanus D. chirurgus. S.

SVPERIORE biennio cum FABIVS PAVLINVS græce aphoriſmos Hippocratis interpretaretur, feriarum tempore, quo à publicis prælectionibus habebat vacationē, ex æquo loco domi auditoribus ſuis Medicinæ ſtudioſis artem Galeni medicam ita explicauit, vt eam omnem in tres redigeret tabellas, quę tunc vna cum Argenterij Commentarijs in artem ipſam ſunt editæ à Nicolao Picolhomineo, Pirithoo meo (hoc erit pro illo ſuo, quo me ibi vocat Theſeum ſuum.) Proximo anno eodem tempore, cum nobis ex more illius domeſtici congreſſus paterent, egimus cum illo, vt aliquid nobis ex Arabum fontibus commonſtraret. Itaque artem HVMAIN. i. Ioannitij Scriptoris inter Arabas non poſtremi ordinis, eadem methodo, & ratione declarauit, quem libellum tanti feciſſe videtur antiquitas, vt apud Arabas Galenicę arti inter gręcos reſponderet iudicaret, eumq; publice pręlegere in Academijs non dedignarentur Viri eruditiſs. vt luculentiſſima in illum THADAEI FLORENTINI Medici celeberrimi & aliorum Commentaria demonſtrant. Quare cum Arabum Medicorum Principis AVICENNAE medica opera ederentur, qui hunc tanti videtur feciſſe, vt non ſolum eum citet, vt magni nominis Medicum, ſed etiam illius hanc ipſam methodum videatur ſecutus in libris Canonis, ab eo impetrauimus, vt cum illo has ab ipſo quidem Paulino confectas, ſed a me collectas, & deſcriptas tabellas, in ſtudioſorum gratiam ſineret diuulgari. quod eo libentius fecit, quòd dicerem in tuo eas nomine apparituras, cuius ille iudicium in re Medica tanti facit, vt nulli non conferendum, vel etiam anteponendum putet. quod facile oſtendit cum tua auctoritate, & cohortationibus impulſus ad Medicinam animum applicuit, ex qua re quicquid commodi in ſtudioſos ab illius induſtria proficiſcetur, quod non futurum mediocre auguramur, id omne tibi erit acceptum referendum. Tu vero vt tibi, & tuo iudicio conſtes, quibus illum ad hanc artem manibus impuliſti, eiſdem debebis etiam curare eo in loco collocandum, vel potius tumet collocare, vt ex aliqua maiori quaſi ſpecula doceat, quam acre ſit, & certum tuum in dijudicandis hominum ingenijs iudicium. Accipe igitur Vir Clariſſime exiguum hoc vtriuſque noſtrum in te obſeruantię pignus, & ambos Doctorem inquam, ac Diſcipulum tui ſtudioſiſſimos clientes, vt facis, ama, ac tuere. Et ſi quid fortaſſe in his deſideraueris, vt ſermonis latini puritatem, & verborum elegantiam, quæ videbantur à Paulino expectanda, ſcito id factum de induſtria, ne Scriptoris, & artis vocabula vſu iam contrita immutarentur, & cogitato has tabellas non fuiſſe eo animo exaratas, vt ederentur, ſed vt domeſticum tantum nobis vſum doctrinæ medicę præſtarent. Vale.

TABVLAE INTRODVCTORIAE IN MEDICINAM.

Medicina est sciētia, qua humani corporis cognoscūtur dispositiones, quatenus homo sanus est, uel a sanitate recedit, ut p̄sens retineatur, et amißa recuperetur.

diuiditur in

- *Theoricam, quę uersatur in contemplatione rerum.*
  - *Naturaliū, quæ sunt septem.*
    - *Elementa.*
    - *Temperamenta, siue crases, & cōplexiones, siue commixtiones.*
      - *Quibus alij quidam addiderunt quatuor partes nempe.*
        - *Aetates.*
        - *Colores.*
        - *Figuras, seu modos, & qualitates corporum.*
        - *Discrimen inter masculum ac fœminam.*
    - *Humores, siue cōpositiones.*
    - *Membra.*
    - *Virtutes.*
    - *Actiones.*
    - *Spiritus.*
  - *Nō naturalium quæ sunt etiam septem.*
    - *Aer ambiens περιέχον.*
    - *Motus, & quies.*
    - *Cibus, & potus.*
    - *Somnus, & vigilia.*
    - *Excreta & retenta.*
    - *Animi perturbationes.*
    - *Venus. quam in septimo ordine collocamus non solum auctoritate Galeni, qui seorsim eam collocauit in arte medicinæ, sed etiam aliorum recentiorum, licet vulgus medicorum partim motui partim excrementis subijciant.*
  - *Præter naturā, quę sunt tria.*
    - *Morbus.*
    - *Causa siue occasio.*
    - *Signum.*
- *Practicam, per quam non intelligitur actio medici tantum, & πρᾶξις: sed etiam scientia modi agendi, nam Theorica est scientia principiorum, practica qualitatis, & modi agendi, vide Tab. 9.*

II. Res naturales præcipuæ sũt septem.

- Elementa, quæ sunt
  - Ignis qui: Calidus. Siccus.
  - Aer, qui: Calidus. Humidus.
  - Aqua, quæ: Frigida. Humida.
  - Terra, quæ: Sicca. Frigida.
- Commixtiones, siue crases, temperamenta, & complexiones, ex quibus aliæ
  - Aequales, & hæc est una tantum, cum scilicet summa omnium moderatione corpus incolume perseuerat.
  - Inæquales, quæ vel sunt
    - Simplices ut: Calida. Frigida. Sicca. Humida.
    - Compositæ ut: Calida, & humida. Calida, & sicca. Frigida, & humida. Frigida, & sicca.
- Compositiones, siue humores, q sunt
  - Sanguis, qui calidus, & humidus, de quo ne uerbum quidem Ioannitius, ab alijs diuiditur in
    - Naturalem.
    - Non naturalem.
  - Phlegma, quod frigidum, & humidum, eius modi quinque, est. n. uel
    - Salsum, quod est calidius, & siccius, infectum humore cholerico.
    - Dulce pertinens ad caliditatem, & humiditatem, infectum sanguineo.
    - Acre spectans ad frigiditatem, & siccitatem, infectum melancholico.
    - Vitreũ, quod fit ex maxima frigiditate, & coagulatione, vt in senibus naturali calore destitutis.
    - Insipidum, idest carens sapore, quod solam retinet frigiditatem, & humiditatem.
  - Bilis flaua quę calida, et sicca qn que modis constat, est enim uel
    - Clara, & pura naturaliter, & substantialiter calida, cuius origo ab hepate.
    - Citrina, cuius exordium ex compositione aquosi phlegmatis, & choleræ rubeæ puræ, & ideo minus calida.
    - Vitellina idest vitellis ouorum similis, quæ nascitur ex commixtione phlegmatis coagulati, & cholerę rubeę claræ, quæ minus calida.
    - Viridis ut prassium, unde prassina, cuius origo magis a stomacho, quam ab hepate.
    - Viridis, vt uiridis æris ærugo, quæ urit in modum ueneni, hæc habet propriũ colorem, propriamq́, malitiam.
  - Melancholia, quæ frigida, & sicca, duobus modis constat est enim
    - Naturalis in modum fecis sanguinis, & eiusdem perturbationis. Hæc
      - Cognoscitur a colorib. nigris, cũ infra, uel supra emanat.
      - Est frigida uere, & sicca.
    - Extra naturalem cursum, cuius origo est de vstione cholericæ commixtionis, & hic uere dicitur niger, & est calidior, & leuior, a superiore habens in se impetum penetrabilem, & qualitatẽ pernitiosã.
- Mẽbra quorũ modi 4. quæ dã. n. sunt
  - Principalia quæ sunt quasi materia, & fundamentum.
    - Cerebrum. Cor. Hepar. Testiculi.
  - Quæ deseruiunt principalibus, vt
    - Nerui cerebro. Arteriæ cordi. Venæ hepati. Vasa spermatica testiculis.
  - Propriam virtutem habentia, unde eadem membra reguntur, & eorum qualitas constat, ut
    - Ossa. Cartilagines. Membranæ, quæ inter corium, & carnem. Musculi. Pinguedo. Caro.
  - Quæ licet propria uirtute enixa tamen principium habent a principalib. fundamẽtis, ut
    - Stomachus. Renes. Intestina. Omnes lacerti.
    - Hæc enim omnia &
      - Sua propria uirtute appetunt cibum, & mutant, & operãtur suos actus secundum naturam.
      - Habent alias proprias virtutes decurrentes a principalibus fundamentis, ex quibus constat sensus, & uita cum voluntario motu.
- Virtutes, quarũ trina partitio, alia. n. est.
  - Animalis, seu zodiaca, quæ tria complectitur, alia enim est
    - Quæ ordinat, & componit, & discernit, ex qua procedunt
      - Phantasia in fronte.
      - Cogitatio, siue ratio in cerebro.
      - Memoria in occipitio.
    - Voluntario motu mouet, lacertos enim mouet, quibus alia mouentur membra, quæ uoluntario motu mouentur.
    - Sensibilis quæ constat
      - Visu. Auditu.
      - Gustu. Odoratu. Tactu.
  - Spiritualis exqua procedunt.
    - Operatiua uirtus, quę cordilatat, & arterias, rursusque constringit
    - Operata, ex qua nascuntur
      - Ira. Indignatio. Victoria.
      - Dominatio. Astutia. Solicitudo.
  - Naturalis quæ duplex
- Operationes, q̃ uel
  - Simplices quæ singulariter qđ suum est perficiũt, vt
    - Cibi appetitus per caliditatem, & siccitatem.
    - Digestio per caliditatem & humectationem.
    - Retentio per frigiditatẽ, & siccitatem.
    - Expulsio per frigidum, & humidum.
    - Quæ ministrat quæ modo
      - Appetit. Retinet. Digerit. Expellit.
      - Quæ deseruiũt pascenti.
        - Quæ immutat cibum, & ministrat sine informatione.
        - Quæ informat, & immutat cibum cum informatione, cuius operationes sunt 5.
          - Assimilatiua. Concaua. Perforabilis. Aspera. Lenis.
    - Cui ministratur quæ modo
      - Generat, cui deseruiunt duę virtutes.
      - Nutrit.
      - Pascit, quę nutienti deseruit.
  - Compositæ, quę a duobus componuntur uel pluribus. ut
    - Desiderium quod componitur ex uirtute duplici &
      - Quæ appetit.
      - Quæ sentit. Stomachus enim suam inanitionem sentit.
    - Deportatio per membra, quæ fit ab ea uirtute, quæ
      - Expellit. Attrahit uel sentit. Appetit.
- Spiritus, qui sunt tres
  - Naturalis, qui sumit initium ab hepate, & ab eo per venas, quę non habent pulsum in totum corpus diffunditur.
  - Vitalis, qui a corde oritur, & ab eo per arterias in totum corpus dirigitur.
  - Animalis, qui a cerebro trahit initium, & ab eo per neruos in totum corpus dirigitur.

III.

- Res naturales additæ sunt quatuor.
  - Aetates quæ sunt quatuor.
    - Adolescentia, quæ est complexionis calidæ, & humidæ in qua crescit, & augetur corpus vsque ad 25 aut 30. annos.
    - Juuentus quæ calida, & sicca, perfectum sine diminutione virium corpus seruat vsque ad annos 35. aut 40.
    - Senectus quę frigida, & sicca, in qua decrescit quidem corpus, virtus tamen non deficit, 55. vel 60. anno finitur.
    - Senium, quod fit ex collectione phlegmatici humoris frigidi, & humidi, in quo virtutis defectus apparet, & suos annos vitæ te… mino metitur.
  - Colores q sunt uel
    - Cutis, qui duobus modis fit, vel per
      - Interiora, a quibus accidit dupliciter, uel ex
        - Abundantia, seu inæqualitate, humorum qua procedunt.
        - Aequalitate seu qui est compositus ex albedine et rubore.
          - Niger, qui arguit cholerã nigram.
          - Citrinus, qui choleram rubram.
          - Rubeus, qui abundantiã sanguinis.
            - Generatim, & coniunctim significant calorem co… pori dominantem.
          - Glaucus qui ex melancholia.
          - Albus qui ex phlegmate.
            - Ambo significant abundantem frigiditatem co… ri dominantem.
      - Exteriora a quibus colores adueniunt ex
        - Accidentibus ut ex
          - Frigore, Scotis.
          - Calore, Aethyopibus.
        - Animi motibus, qui colores speciales, vel spirituales dicuntur, vt ex
          - Timore.
          - Ira.
          - Tristitia.
          - Alijs animi motibus.
    - Capillorum qui quatuor.
      - Niger, qui fit ex abundantia cholerici incensi, vel ex combustione multa sanguinis.
      - Rubeus qui fit ex nimietate caloris non adusti, unde semper fiunt rubei capilli.
      - Glaucus, qui ex abundantia melancholię.
      - Canities, quę fit ex nimia defectione caloris naturalis, & ex effectu putridi phlegmatis, quod plurimum f… senibus.
    - Oculorum in quibus tria cõsiderãtur.
      - Tunicæ, quæ sunt septem.
        - Rhetina.
        - Secundina.
        - Schliros.
        - Tela aranea.
        - Vuea.
        - Cornea.
        - Coniunctiua.
      - Humores qui sunt tres.
        - Vitreus.
        - Christallinus.
        - Albugineus, qui circa vueam tunicam.
      - Colores qui 4.
        - Niger qui fit ex 7. rebus uel
          - Defectu uisibilis spiritus.
          - Perturbatione ipsius.
          - Apenuria chrystallini humoris.
          - Quia resedit plurimum chrystallinus humor.
          - Ex abundantia albuginei humoris.
          - Ex perturbatione ipsius.
          - Ex abundantia qualitatis vuei humoris.
        - Subalbidus qui fit ex 7. rebus superioribus cõtrarys nempe uel
          - Abundantia spiritus visibilis.
          - Ex claritate ipsius.
          - Ex magnitudine chrystallini humoris.
          - Ex eminentia ipsius.
          - Ex minorantia albuginei humoris.
          - Ex claritate ipsius.
          - Ex defectione qualitatis vuei humoris.
        - Varius.
        - Glaucus.
          - Hi fiunt, si conueniunt cum rebus, quæ accidunt nigredini, & subalbedini; significãt autem.
            - Varius spiritum visibilem magis abundare, & claresce… sua varietate.
            - Glaucus spiritum visibilẽ minus abundare, & subnigres… in sua glaucedine.
  - Figurę, siue modi qualitatũ corporũ, & formæ q quinque.
    - Crassitudo cuius 2. species.
      - Abundãtia carnis, quę fit ex abundãtia caloris, et humoris.
      - Pinguedo quæ fit ex humiditate, & frigiditate intensa.
    - Extenuata macies, quæ fit ex caliditate, & siccitate intensa.
    - Synthesis, quæ fit ex frigiditate, & siccitate intensa.
    - Squalliditas quæ ex frigiditate, & intensa humiditate, uel utrisque intensis.
    - Aequalitas, quæ fit ex humorum æqualitate.
  - Discrimen inter masculum, & fœminam quod in eo constat, quòd
    - Masculus calidior, & siccior.
    - Fœmina frigidior, & humidior.

IIII.

- Res non naturales sunt
  - Aer, cuius mutatio fit quinque modis, vel enim ex
    - Anni temporibus, quæ sunt 4.
      - Ver, quod est æquale, calidum, & humidum.
      - Aestas, quæ calida, & sicca.
      - Autumnus, qui frigidus, & siccus.
      - Hiems, quæ frigida, & humida.
    - Ortu & occasu stellarum, ex quo natura aeris immutatur, nam cum Sol appropinquat Stellis, vel ipsi illæ, calidior fit aer, & contra separatis frigiditas augetur.
    - Ventis, qui sunt 4.
      - Subsolanus, qui calidus, & siccus.
      - Fauonius, qui frigidus, & humidus.
      - Septentrio / Auster. Qui duo æqualis virtutis, sed
        - Auster paulo calidior, & humidior.
        - Septentrio frigidior, & siccior.
    - Terrarum modis, qui differunt inter se vel
      - Altitudine, quę reddit frigiditatem.
      - Profunditate, quę reddit caliditatem.
      - Propinquitate Montium, qui si fuerint a parte
        - Meridiana, terra erit frigida, calidis enim uentis montes meridiani obstant, & septentrionalibus sunt uentis obnoxij, qui sunt frigidi.
        - Septentrionali, erit calida, vicinitate maris, quoniam meridies calidam, & siccam, septentrio frigidam, & siccam reddit terram.
      - Propinquitate maris
      - Qualitate, & natura propria, nam si terra
        - Petrosa, frigida & sicca.
        - Pinguis, & crassa, calida & humida
        - Lutea, frigida & humida
    - Fumositate terrarum, vt paludum, seu putredinis alicuius, vnde fiunt morbi, & pestes in hominibus.
  - Exercitium, quod consideratur uel in
    - Motu, qui si
      - Aequalis, æqualem prestat calorem.
      - Amplius fit, magis calefacit, sed mox infrigidat, & desiccat.
    - Balneo, quod est vel aquæ
      - Dulcis, quod remollit, & si calidum calefacit, si frigidum infrigidat.
      - Non dulcis quod desiccat corpus, & si fuerit
        - Ex aqua salsa, seu amara, siue sulphurea calefacit, & desiccat
        - Aluminosa, & gypsea, infrigidat, & desiccat.
    - Quiete, quæ si ęqualis, æqualem facit frigiditatem, & humectationem, si inæqualis inæqualem
  - Cibus, cuius utilitas est, vt reparet integritatem corporis recto ordine; modi vero distinguuntur ratione
    - Qualitatis humoris geniti qui si
      - Bonus, bonum gignit sanguinem, & æqualem in commixtione & opere, ut
        - Panis recens
        - Fermentatus
        - Caro
          - Vituli
          - Hædi &c.
      - Malus, malum, vt panis ἄζυμος non recens caro
        - Bouina
        - Hircina
        - Vetusta, &c.
    - Digestionis, ad quam est uel
      - Grauis, vt caro porcina, bouina &c. qui gignit phlegma, & melancholiam.
      - Leuis, ut pullorum, piscium mediocrium magis mobilium, minus pinguium & squammosorum, qui gignit bilem.
    - Speciei humoris, alia enim gignunt
      - Bilem, vt nasturtium, synapis, allium
      - Melancholiam, vt lens, caules, caprina caro, uetus bubula.
      - Phlegma, ut caro porcorum, agnorum, portulaca, atriplex.
  - Potus, qui hanc præstat vtilitatem, ut reportet cibos per corpus; huius modi 3.
    - Potus tantum, ut aqua.
    - Potus, & cibus simul, ut vinum.
    - Potio, quæ datur contra uitium aliquod, ut melicratum, mulsa, conditum &c. huius utilitas est, quod corporis naturam ad se conuertit.
  - Somnus, qui corporis immutat naturam, quia
    - Suapte natura
      - Interius calefacit.
      - Exterius infrigidat
    - Si prolixus fuerit infrigidat, & desiccat.
  - Vigiliæ, quibus immutatur corpus, quia
    - Extrinsecus calefaciunt
    - Intrinsecus infrigidant, & desiccant.
  - Coitus, qui desiccat corpus, & minuit naturalem uirtutem, ideoque infrigidat, interdum uero ex multa concussione calefacit.
  - Animi accidentia, quorum alia
    - Mouent naturalem calorem ab interiori parte ad superficiem cutis
      - Impetuose, ut ira.
      - Leuiter, & cum suauitate, ut delitiæ, & gaudium.
    - Mouent ad intra, & ad se calorem contrahunt, ac cęlant, atque id uel
      - Cum impetu, ut terror, timor.
      - Leuiter, ut angustia.
    - Mouent intus, & extra naturalem uirtutem, ut tristitia.

V.

- Res pręter naturam sunt tres
  - Causę vide Tab. 6. & 7.
  - Signa vide Tab. 8.
  - Morbi, & hi sūt vel
    - Speciales, quorum duo genera
      - Febris, quæ est calor innaturalis cursum supergrediens naturę, procedens a corde i arterias, suoque lædens effectu. diuiditur, vel ratione
        - Materiæ, atque ita triplex.
          - Ephemera, quæ fit in anima, & spiritu, & ab accidenti occasione nascitur.
          - Putrida, quæ fit ab humoribus putridis, et hinc quadruplex, vel enim
            - Ex putredine sanguinis comburens vtranque partem internam, & externam, vt synochus.
            - Ex putredine bilis, vt triteus.
            - Ex putredine phlegmatis, vt Quotidiana.
            - Ex putredine melancholiæ, quæ intermissis, duobus diebus affligit, vt Quartana.
            - Harum modi sunt 3.
              - Paracmasticus, id decrescens, qui q tidie minuitur.
              - Augmasticus, idest gescens, quæ aug tur, donec decedat
              - Homotonus, i. dest dem tenoris, qua manet in eodem st donec iterum de dat.
          - Hectica, quæ lędit membra solida.
        - Typi, atque ita uel
          - Continua, quæ fit ex putredine venarum, idest humorum in venis declinans q dem extra venas in aliquibus corporis partibus.
          - Intermittens, quę habet anesim, & interpolationem, quia putredines extra nas sunt, & ideo in illis fit horripilatio, quæ fit ex infusione putredinis in sibilibus membris mordens, & infrigidans.
      - Apostema, cuiusmodi 4
        - Ex sanguine, & est phlegmone, cuius signa
          - Rubor.
          - Durities.
          - Pulsus.
          - Dolor.
          - Calor.
          - Tumor.
        - Ex bile, & est herisipela cuius signa
          - Calor.
          - Rubor mixtus citrino colori.
          - Magnitudo doloris cum punctione.
          - Velox augmentatio.
        - Ex phlegmate coagulato, quod dicitur vndimia cuius signa
          - Albedo.
          - Mollities, vt si digitum impress quasi signum faciat foraminis.
          - Carentia doloris.
        - Ex cholera nigra, & dicuntur cancri phlegmonum cuius signa sunt
          - Ingens durities cū nigredine, absque s
      - Consimiles, qui in similaribus membris fiunt, q̄ similia sortiuntur vocabula cum eadem passione, vt caput dolens, cuius species sunt 8.
        - Quattuor simplices, ut sunt ex sola
          - Caliditate.
          - Humiditate.
          - Frigiditate.
          - Siccitate.
        - Quattuor cōpositæ, & sunt
          - Frigidum, & humidum.
          - Frigidum, & siccum.
          - Calidum, & humidum.
          - Calidum, & siccum.
        - Harum omnium ægritudinum, duo modi sūt uel ex
          - Simplici qualitate
            - Calida, vt quæ solidis acc membris, & dicitur hectic
            - Frigida, ut algor ex nimia giditate aeris, uel niuis.
            - Humida, ut frigidum vul uel uacuū, uel fœtidū. cum biditate corporis ut caro Hy picorū uacuo squallore to
            - Sicca, ut spasmus quū fit ex nanitione.
          - Humoris alterius commixtione, ut
    - Generales, qui oriūtur ex rebus naturalib⁹, quæ si propriam naturam retineāt faciunt sanitatem; si dimittant, aut ægrū, aut neutrum efficiunt corpus, sunt autē vel
      - Instrumentarij, seu officiales, qui accidunt membris officialibus, & nomen inde sumunt, ut chiragra, podagra, & hi sunt vel in
        - Plasmatione, siue formatione creaturæ, qui fiunt, quinque modis vel in
          - Membrorum inconuenientia, ut est fœda capitis longitudo.
          - Concauitatibus, vt cum manuum, pedumque cauitas carne repletur.
            - Calidi, vt febris ex putredine.
            - Frigidi, ut paralysis, quæ fit in toto, uel p corporis.
            - Humidi, vt Hydrops alios ad se trahen mores.
            - Sicci, ut cancer durus, & siccus.
          - Poris, vt eorum
            - Strictura.
            - Largitas.
          - Asperitate, ut gutturis, aut pulmonis canalium asperitas.
          - Leuitate, ut matricis, uel stomachi.
        - Quantitate membrorum, qui fiunt uel
          - Ex abundantia spermatis, ut cum membra crescunt plus quam decet, ut in
            - Capite magno.
            - Lingua grossa.
          - Vltima paruitate, & indecenti ut paruum
            - Caput.
            - Hepar.
            - Stomachus.
        - Numero mēbrorum, qui fiūt uel
          - Ex augmēto, quod fit uel ex
            - Cursu naturę, ut digitus superuacaneus.
            - Extra cursum ut
              - Lumbrici.
              - Ascarides.
              - Verrucæ.
              - Acrocordones, idest magnę carnis ad nes, uel uerrucæ magis latę, uel p
          - Ex diminutione, quæ fit uel
            - Vniuersaliter vt omnium abscissio digitorū.
            - Particulariter, ut unius.
        - Positione, siue situ atque id uel propter
          - Membri motionem de loco suo.
          - Dispositionem uicini membri, ut sunt
            - Labia.
            - Digiti.
              - Quæ uel
                - Conglutinantur & adhærēt, & non separ
                - Separantur, & non conglutinantur.
      - Communes, uel uniuersales, qui fiunt in utrisque partibus, ex continui solutione, & adhærentis membri separatione, quæ fit uniuersaliter ut
        - In consimilibus membris ut
          - Osse, ubi dicitur fractura.
          - Carne, in qua
            - Ex recenti tempore dicitur plaga.
            - Ex ueteri tempore dicitur plaga putrida.
          - Venis. Neruis. Arterijs.
            - Quibus cum accidit, varia sortitur morbus nomina.
          - Medijs lacertis, in quibus dicitur contusio, uel contritio.
          - Cute, in qua dicitur excoriatio, quæ si inueterauerit plaga putrida dicitur.
        - Officialibus, in quibus perpetua fit separatio, ut manus, uel pedis abscissio.

- *Occasionum siue causarũ ratio, ac genus duplex*
  - *Generale, quod duplex vel*
    - *Materiale, & cõmune, quod rursus duplex.*
      - *Naturale, cuius generis causæ duplices uel*
        - *Conseruantes, quæ pertinent ad sanitatem.*
        - *Facientes, quæ pertinent ad morbum expellendum, & sunt participes vtriusque, nam expulso morbo faciũt sanitatẽ, & ideo dicuntur habere societatem cum sanitate, & cum morbo. quę*
          - *Aer*
          - *Cibus, & potus*
          - *Motus, & quies*
          - *Somnus, & vigiliæ*
          - *Inanitio & repletio*
          - *Animi accidentia*
          - *Venus*
            - *Quæ omnia*
              - *Efficiunt, & seruant sanitatem si cum moderatione fiant, & sint in debita.*
                - *Qualitate.*
                - *Qualitate.*
                - *Tempore.*
                - *Opere.*
                - *Ordine.*
              - *Gignunt morbos, & custodiunt, quicquid fuerit in illis peccatum secundum supradicta.*
      - *Preter naturam, siue quod vltra naturam procedit, & hoc genus pertinet uel ad*
        - *Morbos, & ista morbos tum.*
          - *Faciunt.*
          - *Conseruant.*
        - *Neutralitatem, quæ faciunt neutrũ quod est*
          - *Non*
            - *Sanitas, quæ est temperamentum perficiens, vel custodiens res naturales secundum cursum naturæ.*
            - *Morbus, qui est intemperies extra cursum naturæ, naturam lædens, vnde fit læsio sensibilis.*
          - *Sed quod dã intermedium, neque sanum, neque ęgrũ quæ quidem qualitas 3. modis cõstat. est.n. uel si*
            - *In vno corpore simul conueniant sanitas, & morbus, in diuersis membris, vt in corpore cæci, vel claudi.*
            - *Simul absint vtraque sanitas, & ægritudo, vt in corpore senis, quilicet æger non sit tamen valere non dicitur, quoniam senectus ipsa morbus, & nullum eius membrum recte sanum dici potest.*
            - *Tempore mutentur, si quibusdam horis valeant quibusdam ægrotent, ut qui*
              - *Calidioris naturæ, ęstate ægrotant hieme valent.*
              - *Frigidioris, contra hieme ęgrotant æstate sani sunt.*
              - *Humidæ, in pueritia ęgrotant in iuuentute, & senio valent.*
              - *Siccæ in pueritiæ sani, in iuuentute, & senectute ægrotant.*
    - *Proprium ægritudinis quarum modi tres, aliæ enim sunt quæ vocantur.*
      - *Primitiuæ, quæ exterius accidunt corpori vt*
        - *Calor*
        - *Frigus.*
      - *Antecedentes, quę admouentur intrinsecus in corpore vt*
        - *Repletio*
        - *Inanitio*
      - *Coniunctæ, quæ dum adsunt, adest morbus, abeuntibus abit, ut*
        - *Putredo in febribus.*
  - *Speciale, de quo sequenti tabella 7*

- Communiter fiunt uel, quæ
  - Accidentaliter, ut
    - Percussio.
    - Combustio.
    - Morsus.
    - Decerptio.
  - Necessario, ut res superius commemoratæ, quæ ut dictum est, sunt sociæ sanitatis, & ægritudinis.
- Speciale, quod spectatur in modis ægritudinum, q̃ accidũt uel
- Proprie quæ sũt illæ, quę accidunt uel in
  - Consimilibus mẽbris, & cõseruãt ęgritudinẽ, quarum modi sunt procedẽtes uel
    - Simpliciter ex
      - Caliditate & sũt
        - Commotio, quæ uel
          - Spiritus, ut ira.
          - Corporis, ut labor.
        - Concursus uisibilis caliditatis cum effectu; ut expansio ad solem.
        - Caliditas corpori adueniens cum potestate, quando recipit calorem ex esu acruminum.
        - Interclusio pororum, ut ex frigiditate hiemis.
        - Putredo humorum, ut in febribus.
      - Frigiditate, cuius morborum occasiones vij.
        - Occursus frigoris uisibilis cum effectu, ut frigiditas niuis.
        - Occursus frigoris in cibo, ut opij adueniens fortiter in humano corpore.
        - Abundantia ciborum corpori adueniens, & replens, & naturalem calorem extinguens.
        - Paruitas ciborum, unde naturalis calor extinguitur.
        - Abundantia frigoris, vel humoris frigidi poros obturantis, vnde naturalis calor minuitur.
        - Dissolutio, & aperitio corporis ad dissoluendum, & euacuandum naturalem calorem.
        - Commotio in nimio exercitio, vnde multa dissolutio humorum, & euacuatio, & sudor, vnde attenuatur corpus.
        - Requies, & ocium nimium.
      - Siccitate, cuiꝰ morborũ 4 occasiones.
        - Occursus alienæ siccitatis visibilis, ac manifestę cum effectu, ut veneni.
        - Aduentus siccæ rei in corpore cum fortitudine ut est
          - Acetum
          - Sal
          - Sinapi.
        - Paruitas cibi, & potus
        - Commotio nimia, & exercitium.
      - Humiditate, cuius morborum occasiones
        - Occursus rei afferentis humorem cum effectu, vt balneum
        - Ingressio rei afferentis humorem in virtute in corpore, vt recentes pisces,
        - Nimius cibus, & potus
        - Requies, & ocium.
    - Ex innaturali malitia, cum aliquo, humore decurrente ad infirma loca, cuius occasionum morborum modi 4.
      - Virtus membri impellentis, & debilitas sustinentis
      - Multitudo humoris
      - Debilitas virtutis nutrientis
      - Largitas uię pororum.
  - Officialibus, & instrumẽtarys, quibus superuenit morbus uel
    - Generatim, quorum modi morborũ sũt quinque
      - In utero materno tempore conceptionis, in quo si debilitatur aliquod membrum instrumentarium fit vel ex
        - Abundantia spermatis.
        - Paruitate & indigentia conuenientis qualitatis spermatis ut si fuerit uel
          - Grossum & pingue.
          - Aquosum & tenue.
      - Tempore natiuitatis, in quo debilitatur membrũ non æqualiter, sed mala egressione, ut
        - Supini
        - Super genua incurui.
      - Cum constringitur fascia: nam ex inconuenienti cõstrictione debilitantur membra
      - Ex malo nutrimento, cum lac sugendo inconueniẽter, debilitantur.
      - Ex morbo superueniente supradictis temporibus uel postea ut
        - Nerui incisione
        - Si passus fuerit ex accidenti vel
          - Debilitatem.
          - Vulnus.
          - Apostema.
    - In speciali, quorũ modi sũt 4. vel
      - in forma i qua errores possunt contingere, uel in
        - Figura; cuiꝰ peccati modi pẽdẽt a rebus 7. s. aut ex
          - Obstetrice, si quid admiserit dum tenet infantem, aut permiserit ambulare ante tempus.
          - Medico, si fracta, & collisa membra ignoranter constituerit, atque constrinxerit
          - Aegroto, si membra commouerit a Medico composita, antequam solidentur, & firma sint
          - Fractura, ut si super musculum uertibuli, quod est in femore, contorqueatur coxa
          - Concussione, vt si comprimatur nasus, & ex accidenti fiat simus
          - Malo humore, ut accidit leprosis
          - Paruitate humoris, ut accidit phthisicis.
        - Poris, in qbus peccata contingunt vel propter
          - Cõstrictionem, quæ fit tribus modis aut ex
            - Constrictione attenuatoria, quæ fit aut ex
              - Nimietate uirtutis retinentis
              - debilitate uirtutis expellentis
              - Abundantia frigoris
              - Abundanti constrictione imprimente aliquam partem loci ut sæpe fit ex ligatura constricta
              - Abundantia siccitatis
            - Carnositate ut si
              - Acciderit aliquod apostema, & fiat carnositas
              - Prius euenerit aliquod uulnus
            - Coarctatione q̃ fit cum uel
              - Deciderit aliquid in poris ut
                - Humor
                - Lapis
                - Sanguis coagulatus
              - aliquid latitet in eis ut
                - Superflua caro
                - Scabies.
          - Largitatẽ quæ fit 4. modis aut scilicet ex
            - Multa commotione uirtutis impellentis
            - Debilitate retinentis
            - Abundantia caloris cum humorum defectu
            - Medicamentis aperientibus.
        - Superficie, cuiꝰ peccata sunt uel ex
          - Læuitate, quæ fit duobus modis ut in stomacho
            - Intus ex humore viscoso liquefacto
            - Foris ex cera liquefacta cum vnguento
          - Asperitate quæ fit ut in trachea
            - Intus ex superfluo acuto humore
            - Foris ex fumo, ex puluere.
      - Numero in quo uel est
        - Superfluitas, q̃ duplex uel
          - Naturalis quæ fit uel ex
            - Ex superfluo humore naturali & bono
            - Abundantia virtutis in formatiuæ
          - Extra cursum naturalem, quæ fit uel ex
            - Humore non naturali, & inconuenienti
            - Abundantia virtutis, aut debilitate
        - Diminutio quæ fit uel
          - Interius, quod accidit propter diminutionem humorum
          - Exterius, quod accidit uel ex
            - Combustione ignis
            - Frigore
            - Incisione
            - Putredine quæ accidit uel ex
              - Potione mortificante
              - Putredine faciente
              - Constrictione, & retentione humoris, qui soluitur.
      - In quantitate, q̃ est uel
        - Magnitudo, quæ fit uel ex
          - Multitudine humorum
          - Abundantia uirtutis
          - Commixtione vtriusque.
        - Paruitas quæ similiter fit tribus modis uel
          - Debilitate uirtutis
          - Minoratione humoris
          - Aegritudine exteriori vt
            - Incisione
            - Combustione ignis.
            - Frigore niuis.
      - Positione, quæ dicit uel
        - Locum unde commotio fit membri aut ex
          - Commotione voluntaria, idest a causa extranea
          - Humore uicino æquitati, idest iuncturæ dissoluenti membrum, & lubricum facienti
        - Societatem, quæ læditur cum os, & membrum egreditur a sua iunctura & mutatur uel ex
          - Iunctura, seu coniunctione, in qua non conuenit separatio, quod erit uel ex patienti.
            - Humore acuto conglutinante
            - Accidenti vulnere
            - Spasmo
          - Separatione vbi non conuenit coniunctio, quæ fit uel ex
            - Craßo humore
            - Accidente vulnere
            - Spasmo.

[…]nti-[…]i di[…]so[…] q̃ se[…]ra[…]iũ[…]ura[…] q̃ uel

- Intrinsecus quæ fit uel ex
  - Humore acuto, & incidente
  - Ventositate pingui distẽdente, ac dissipãte,
- Extrinsecus quod fit uel cũ
  - Scissura
  - Fractione
  - Exercitio nimio, idest igne
  - Incisione ut ensis
  - Distensione ut funis
  - Contusione ut Lapidis.

- Significationum, seu signorũ genera sunt tria & alia sumuntur à
  - Significatis, quæ sunt alia
    - Sanitatis.
    - Aegritudinis.
    - Neutralitatis.
    - Quę rursus omnia significata diuiduntur in significata partium
      - Consimilium, quarum significationes duplices, nempe, uel
        - Substantiales ut
          - Calor.
          - Frigiditas.
          - Siccitas.
          - Humectatio.
        - Accidentale quæ per
          - Tactum, ut
            - Durum.
            - Molle.
          - Visum, vt coloratum.
          - Perfectionem virtutum, ut sunt operationes plenæ, ac perfectæ.
      - Officialium, quarum duo modi.
        - Substantiales, quæ ut quattuor
          - Ars, idest forma.
          - Modus, idest quantitas.
          - Numerus.
          - Positio.
        - Accidentales, quæ similiter quattuor
          - Bonum.
          - Malum.
          - Perfectum.
          - Imperfectum.
  - A tempore, quod triplex
    - Præteritum, a quo dicuntur signa cognitiua, uel agnitiua, vt videntes corpus humidum agnoscimus, quod sudor præcessit.
    - Præsens, a quo signa dicuntur indicatiua, veluti cum inuenitur pulsus magnus, & citatus intelligimus, quod significat calorem superantem.
    - Futurum a quo signa dicuntur significatiua, & prænuntiatiua, seu prognostica, ut cum viderimus labium inferius citari, percipimus vomitum accidere, qui postquam acciderit uocatur præcessio significatiua.
  - A specie signorũ, quę in ægro dicuntur accidẽtia, in Medico signa, & sumitur horũ diuisio uel
    - Absolute a specie signorum, quo pacto accidentia significatiua sunt aut
      - Virtus operatiua mutata, quę triplex uel
        - Ex toto, vt indigestio.
        - Ex parte, ut oculorum obscuritas, tarda digestio.
        - De qualitate in qualitatem, ut de bona in fumosam, uel acidam.
      - Qualitas mutata corporis cuius signorum genera quattuor modis sunt aut per
        - Visum, ut
          - Icteritia.
          - Morphea.
          - Nigredo linguæ & sim.
        - Odoratum, ut
          - Anhelitus
            - Sudor.
          - fœtidus.
            - Polypus, uel hircus, & similia.
        - Gustum, ut
          - Salsum.
          - Amarum.
          - Acidum.
        - Tactum, ut
          - Molle.
          - Durum.
      - Exiens a corpore, cuius duplex significatio
        - Cum sonitu ut
          - Oris, ructus.
          - Intestinorum, rugitus.
          - Ani, uentus.
        - Sine sonitu, quæ tria aliter significant
          - Quantitate, vt lienteria.
          - Qualitate, ut urina nigra.
          - Vtraque, ut sanguinis fluxus.
    - Respectiue ad membra, quorum mutatorum significatio duplex
      - Intrinsecus cuius modi sunt 6.
        - A mutatione operatiuæ uirtutis in membra.
        - Ab exeuntibus a corpore.
        - A dolore in membro uicino pertinenti.
        - A proprio loco.
        - Ex innaturali remotione de loco.
        - Ex patientis iudicio.
      - Extrinsecus, quæ fit 3. modis per
        - Per uisum ut
          - Album.
          - Nigrum.
        - Tactum ut
          - Durum — Calidum.
          - Molle — Frigidum.
        - Per utrunque ut
          - Magnum — Plus.
          - Paruum — Minus.

Practica Medicina, quę in curatione posita, distinguitur ratione

- **Obiecti, & specierũ morbi, in quibus spectantur**
  - Causæ, quæ tres
    - Naturæ, idest temperamenti complexionisque mutatio.
    - Officialis membri inconueniens habitudo
    - Iuncturę separatio
  - Operatio, q̃ habet triplicem effectum, aut enim
    - Custodit sanitatem secundum multitudinem suam. regendorum autem sanorum, idest neutrorum, & eorum qui non adhuc ægrotant modus triplex alius
      - Aegrotare parati, qui fit sex rerum non naturalium supradictarũ com petenti moderatione regiminis.
      - Incipientis ægrotare, cui duplicem curam adhibemus, uel
        - Chymi superabundantiam trahendo.
        - Naturæ defectionem reparando, ex sex re prædictis necessaria adhiberi præcipiendo.
      - Defectorum, qui sunt vel
        - Infantes.
        - Senes.
        - Conualescentes.
    - Facit ex sanitate ægritudinem, quod impium.
    - Reparat ex ægritudine sanitatem, in quo medicina omnis est vel
      - Uniuersalis, quæ est sex rerum antedictarum recta ordinatio.
      - Particularis, q̃ fit per contrarium, & est triplex in
        - Consimilibus membris, quæ fit per contrarium proculdubio, ut
          - Calidi per frigida.
          - Humidi per sicca.
        - Instrumentariis, in quibus morb⁹ est vel in
          - Forma, & cura, vt si peccatum in
            - Figura, cum assimilatiua membra mutata reddimus sim tudini, & in sua qualitate stare colligando compe mus.
            - Concauitate, cum concaua, si præter modum ampliata rint ad sui modum constringimus, et quietem inducim si minus contrarium.
          - Poris
            - Largis. addito contrario causæ unde uitium in derit.
            - Strictiorib⁹ suo modo, si ex
              - Defectu contentiuæ — Fomentis, & cata mate.
              - Defectu expulsiuæ — Diaforeticis, & co tatiuis.
              - Styptica causa — Mollificatione.
              - Sicca causa — Humectatione.
              - Constrictione — Solutione.
          - Constrictione attenuatoria, & coarctatione si ex
            - Apostemate — Illud sanando mutati
            - Innaturali iũctura, & carnositate — Eam aperiendo, uel
              - Aperitiuis medi minibus.
              - Chirurgia.
            - Qualibet nascentia, & causa oppillante meatum — Ipsam delendo.
          - Superficie si ex
            - Asperitate. — Leniendo.
            - Lenitate. — Asperitate.
          - In numero in quo sanamus.
            - Superfluitatem tollendo, aut ex
              - Parte, ut scrophulas, quæ to genere præter naturam.
              - Toto, ut cancrum durum, q genere præter naturam.
            - Separationem, quæ tollitur si fit ex
              - Abundantia sanguinis o
              - Spermate in pueritia t
          - Quantitate cuius
            - Paruitatem augemus
            - Magnitudinem minuimus, & mutamus.
              - Motibus.
              - Fomentis.
              - Comprimendo q
          - Positione, in qua mutationem membri de loco suo reddimus loco proprio, uel
            - Separatum iung
            - Iunctum separ
        - Morbo communi, & solutione continui, in quo necessaria ad separatorum iuncturam.
          - Separata iungere.
          - Iuncturam custodire.
          - Ne rescindatur defendere.
          - Naturam loci custodire.
- **Instrumentorum q̃ tria sunt**
  - Rerum sex non naturaliũ temperata exhibitio, quorũ operatio, quæ medicina exterior, habet triplicem effectum.
    - Intus, vt ea, quæ intromittitur
      - Ore.
      - Naribus
      - Auribus
      - Ano.
      - Vulua.
    - Foris, ut
      - Epithema.
      - Cataplasma.
      - Emplastrum, et similia.
    - In diæta, cuius speciei cognitio fit quinque modis
      - Qualitate.
      - Quantitate.
      - Tempore.
      - Ordine.
      - Boni, malique succi discretione.
  - Potio, q̃ dicitur medicina interior, & habet
    - Operationem triplicem, aut enim
      - Soluit, ut pharmacum.
      - Comprimit, ut Coctana.
      - Mutat qualitatem, ut frigida in febribus
    - Effectum quadruplicem aut enim
      - Minuit abundantiam, ut pharmacia.
      - Replet inopiam, ut uel
        - Carnem.
        - Sanguinem.
      - Constringit solutum, ut Stypticum.
      - Mutat qualitatem, vt aqua frigida in febribus.
  - Chirurgia, quæ duple uel in
    - Carne, quæ uel
      - Incidit.
      - Coquit.
      - Suit.
    - Osse, quæ uel
      - Solidat.
      - Innectit.
      - Reddit.

OECONOMIAE LIBRORVM CANONIS AVICENNAE, AVCTORE

Fabio Paulino Vtinensi.

Typographus Lectori.

VT minuatur eorum opinio, qui carere ordine dictitant Auicennam, has Librorum Canonis Oeconomias curauimus faciendas à Fabio Paulino Philosopho, *ac Medico, in studiosorum Arabicæ Medicinæ gratiam. vt pulcherrimam Auicennæ methodum spectantes admirentur, & habeant non modo quid voculis horum respondeant, sed etiam vnde vnico propemodum aspectu, vniuersam medicinam tum discant ignoratam, tum alias perceptam reuocent in memoriam, tum hærentem adhuc tenacius inculcatam sempiterno retineant, ac tueantur. Neue quid remorari eorum intelligentiam posset, egimus etiam cum illo, vt quantum res ipsa pateretur, ipsius Auicennæ verba licet parum Latina adhiberet. Vale.*

Oeconomia Libri Primi.

Quoniam omnis q̃ de aliqua re suscipitur disputatio debet a definitione proficisci, ideo definit i proœmio statim medicinã Auicẽnas dicens esse sciẽtiam, qua humani corporis dispositiones noscũtur ex parte qua sanatur, vel ab ea remouetur, ut habita sanitas cõseruetur, & amissa recuperetur, & partitur eam in

- *Theoricam quæ uersatur in cognitione*
  - *Subiecti quod est uel*
    - *Maxime remotum, vt elementa, de quibus agit fen. 1. doctrina 1. in quibus quoniam inest, consideraturque complexio hinc de illa agit doctrina 3. vt est tum in*
      - *Elementis c. 1.*
      - *Membris c. 2.*
      - *Aetatibus, & generibus*
    - *Longinquum vt humores de quibus agit doctr. 4.*
      - *Quid sint, & quot. c. 1.*
      - *Quomodo generentur c. 2.*
    - *Propinquũ quod tum*
      - *Membrũ de quo doctr. 5. c. 1. & est uel*
        - *Similare ac simplex, cuius natura, quoniam præcipue cognoscitur Anatomia, ideo de singulorũ agit anatomia. complectitur porro*
          - *Ossa de quibus agit summa 1. &*
            - *Generatim c. 1.*
            - *Sigillatim de ossibus*
              - *Capitis quæ sunt*
                - *Cranium c. 1.*
                - *Ea quæ sub cranio 2.*
                - *Mandibulæ & nasus 3.*
                - *Dentes c. 4.*
              - *Iuuamento c. 6.*
              - *Dorsi de cuius*
                - *Spondylib.*
                  - *Generatim c. 7.*
                  - *Sigillatim*
                    - *Colli 8.*
                    - *Pectoris 9*
                    - *Lumborum*
                    - *Ossis sacri coccygis 12.*
              - *Costarum c. 14.*
              - *Thoracis 15.*
              - *Furculæ 16.*
              - *Scapulæ 17.*
              - *Humeri 18.*
              - *Manus, & partium illius, ut*
                - *Cubiti 19. 20.*
                - *Carpi 21.*
                - *Metacarpi 22.*
                - *Digitorum 23. 24.*
              - *Pedis, et partium eius ut*
                - *Femoris c. 25. 26.*
                - *Coxæ 27.*
                - *Tibiæ 28.*
                - *Poplitis 29.*
                - *Pedis seu plantæ 30.*
          - *Musculos de quibus su. 2. et sũt omnes 529. tum*
            - *Capitis, & partiũ eius a c. 5. usq; 14.*
            - *Colli c. 15.*
            - *Pectoris c. 16.*
            - *Adiutorij c. 17.*
            - *Manus & partiũ eius a c. 18. usq; 20.*
            - *Dorsi. c. 21.*
            - *Vẽtris a 22. usque 26.*
            - *Pedis, et partium eius a 27. usq; 30.*
          - *Neruos de quibus summa 3. & de eorum*
            - *Iuuamentis c. 1.*
            - *Vijs cerebro c. 2.*
            - *Anatomia 3. 4. & 5.*
          - *Arterias de quibus summa 4. & de*
            - *Venali c. 2.*
            - *Orithi ascendente 3.*
            - *Subeticis i. soporarijs 4.*
            - *Orithi descendente 5.*
          - *Venas de quibus sum. 5. & de*
            - *porta c. 2.*
            - *Caua*
              - *Ascendente 3.*
              - *Descendente 5*
            - *Manuũc. 4.*
        - *Dissimilare, & organicũ de quo genere. vid. lib. 3.*
      - *Spiritus, quod est instrumẽtum*
        - *Virtutũ animæ secundum quas agit in membris de quibus doct. 6. & de earum diuisione c. 1. sunt porrò tum*
          - *Naturales in hepate quæ tum*
            - *Ministratæ, & dominæ c. 2.*
            - *Ministrantes c. 3*
          - *Vitales in corde de quibus c. 4.*
          - *Animales in cerebro q̃ vel*
            - *Comprehendentes .i. sensum impartientes c. 5.*
            - *Motiuæ c. 6.*
        - *Operationum, quæ referuntur ad ipsas virtutes, & ex illis cognoscuntur ideo* [...] *agit de his c. 6.*
  - *Morbi de quo agit fen 2. & in eo tria spectantur*
    - *Species quæ sunt vel*
      - *Simplex, quæ est uel*
        - *Complexionis de qua c. 2.*
        - *Compositionis c. 3.*
      - *Cõposita de qua c. 5.*
        - *Solutionis communis c. 4.*
      - *Non existens ægritudo, sed enumerata inter ægritudines de qua c. 6.*
    - *Hora de qua c. 7.*
    - *Nomen quod unde sumant singuli morbi docet c. 8.*
  - *Causarum*
    - *De quib. vide seq. Tab. a.*
  - *Signorum*
- *Practicam de qua vide Tab. A.*

Oeconomia Libri Secundi.

Generatim explicatis totius Medicinæ dogmatibus tũ Theoricis tum practicis, simplicium medicinã, quæ prima, sub nectit, ac simplicium Medicinarum

- Docet uniuersalem scientiam quæ uersatur in earum
  - Complexionibus inuestigandis de quo c. 1.
  - Virtutibus indagandis, quę cognoscuntur uel
    - Experimento de quo c. 2.
    - Ratione, cuius Canones tradit c. 4.
  - Operationibus intelligendis quæ proficiscuntur uel a
    - Natura de qua c. 4.
    - Arte, quas persequitur c. 5.
  - Collectione, ac
  - Conseruatione rite peragenda. } De quibus docet c. 6.
- Proponit areolas siue tabellas distincte uirium species continentes, quas quilibet studiosus sua sponte sibi ipsi potest conficere, ac disponere ad faciliorem eius memoriam, & usum, & sunt areolæ
  - Operationum, & proprietatum 61.
  - Decorationis 60.
  - Apostematum, & bothor 43.
  - Vulnerum, & ulcerum 23
  - Instrumentorum iuncturarum 29.
  - Membrorum capitis 55.
  - Membrorum oculi 25.
  - Membrorum pectoris, & anhelitus 35.
  - Membrorum nutrimenti 48.
  - Membrorum expulsionis 93.
  - Febrium 20.
  - Venenorum 36.
- Enumerat ipsa simplicia ordine alphabetico, additis 4. areolis simplicibus quæ nullas habent sub se species, de quibus fecerat in principio mentionem, tribus initio cuiusque positis, nempe Nominis, Electionis, et Naturę, una in fine. s. Permutationis. & sunt in totum 756. uidelicet sub
  - A 80.
  - B 37.
  - C 69.
  - D 21.
  - E 16.
  - F 40.
  - G 41.
  - H 28.
  - I 14.
  - K 21.
  - L 57.
  - M 46.
  - N 26
  - O 13.
  - P 32.
  - Q 1.
  - R 21.
  - S 90.
  - T 32.
  - V 21
  - X 1.
  - Z 13.

Traditis communibus præceptis medicinæ in 3. aggreditur ad morbos particulares ita dictos, quod aliquā determinatę partem affligāt si ili opportunā, ac obnoxiā. complectitur uerò omnes partes humani corporis, quod diuiditur in

- Caput, qd rursum diuiditur in partes
  - Abditas, siue occultas quę sunt
    - Cerebrum de quo agit tota Fen 1.
      - Uniuersim Tract.1. illius tradens tum
        - Anatomiam c.2
        - Aegritudines quarum docet
          - Causas & species c.3.
          - Significationes ex quib. cognoscuntur illius dispositiones
            - Generatim c.4.& 5.
            - Singillatim sumptas ex
              - Operationibus tum
                - Animalib. c.6
                - Motiuis c.7.
                - Naturalib. c.8.
              - Conuenientia, & diuersitate, uelocitate, & tarditate passionum c.9.
              - Mensura capitis 10.
              - Figura 11.
              - Grauitate, leuitate, frig. calid. cap. c.12
              - Mēbris quæ sunt uidelicet
                - Cerebri propagines c.13.
                - Communicata, & propinqua cerebro c.14.
                - Lædentia communitate cerebrum c.15.
              - Aequalitate complexionis c.17.
              - Complexionibus malis euenientibus a conceptione, quas persequitur deinceps c.18. usque ad 28.
          - Curationes quarū tradit Canones uniuersales c.29.
      - Singillatim trac. 2. in quo nominatim recensent morbos oēs illi accidere consuetos et sūt
        - Soda.i. dolor capitis cuius ponit
          - Sermonem uniuersalem definiens quid sit c.1.
          - Species q̄ uel ex
            - Malitia complexionis c.2.
            - Solutione continui c.3.
            - Apostemate 4.
            - Materijs 5.
            - Communitate 6.
          - Signa uniuersalia tum
            - Indicatiua specierum, & modorum eius præsentis c.7
            - Nuntiatiua illius futurę c.8
          - Curam pro uarietate 24. specierum diuersum ut
            - Temporalis c.10.
            - Calidæ absque materia, & cum materia c.11
            - Frigidæ cum materia, & absque materia c.12. cui singillatim adhibet
              - Linimenta c.13.
              - Caputpurgia c.14.
              - Olea c.15.
            - Siccæ c.16
            - Ab apostemate 17.
            - Ab oppilatione 18.
            - Ex uentositatibus, & uaporibus detentis in capite 19.
            - Ex uento qui penetrauit ad interiora capitis 20.
            - Ex uaporibus malis aduenientibus capiti exterius 21.
            - Ex odoribus tum
              - Bonis c.22.
              - Fœtidis 23.
            - Ex ebrietate 24.
            - Ex coitu 25.
            - Ex percussione caluæ 26.
            - Ex debilitate capitis 27
            - Ex fortitudine sensus cerebri 28.
            - Accidentis in febribus, & morbis acutis c.29.
            - Criticæ c.30.
            - Excitatę tum
              - Causa uermium c.31.
              - Successione somni 32.
              - Per communitatem 33.
              - Grauitate capitis 34.
            - Oui seu Galeæ, & cephaleæ 35.& 36.
            - Hemicraneæ c.37.& 38.
        - Solut. cōtinu de qua trac. 3. et sunt sirsen. i. apostemata, q̄ sunt 11.
          - Carabitus.i. apostema calidū in uelamine cerebri cuius ponit
            - Generalē definitionem c.1.
            - Signa cōmunia 2.
            - Curationes c.3.
          - Phlegmone substantiæ cerebri 4.
          - Erysipela, & ignis sacer c.5.
          - Sibare.i. demoniū 6
          - Letargia q̄ sirsen frigidū ut sup. 7.8.9
          - Aquarum
            - Intracraneū .i. hydrocephala 10.
            - Extra craneum, et est hydrocephalon 11.
          - Suber alshari, c.12.13
          - Incisio, & plaga cutis c.14.
        - Nocumenta in operationibus sensus de quibus tractatu 4. & sunt 11.
          - Subet idest somnus superfluus, & grauis cuius tradit
            - Definitionem c.1
            - Signa & species c.2
            - Curam 3.
          - Vigiliæ ut sup. c.5.6
          - Lesio aldhen idest uentris, & rationis c.7
          - Permistio siue alienatio 8.9.10
          - Delirium, & fatuitas c.11
          - Corruptio memoriæ c.12.13. 14
          - Corruptio imaginationis & delirium c.14
          - Mania, & dispositio canina c.15.16.17
          - Melancholia, ut sup. c.18.19.20
          - Cutubut, seu Lycanthropia 21.22
          - Ilisci siue insania ex amore 23.24
        - Nocumenta in operationibus motus de quibus tractatu 5. & sunt 5.
          - Vertigo seu scotomia cuius tradit
            - Naturam, & definitionem c.1.
            - Signa c.2.
            - Curam c.3.
          - Alue idest palpitatio, siue contorsio c.4.
          - Incubus siue Alchab ut supra c.5.6.7.
          - Epilepsia de cuius
            - Natura 8.
            - Signis 9.
            - Causis 10.
            - Cura 11.
          - Apoplexia ut supra 12.13.14.
    - Nerui, qui cum deducantur a cerebro merito in eodem ordine collocantur, de quibus agit Fen 2. & differit generatim c.1. mox persequitur nominatim illorū morbos 7. ut
      - Paralysim et mollificationē cuius ponit
        - Definitionem c.2.
        - Signa c.3.
        - Curam c.4.
      - Spasmum, de quo ut sup. c.5.6.7.
      - Tetanum, ut supra c.8.9. 10.
      - Tremorem c.11.12.
      - Stuporem c.13.14.
      - Torturam faciei c.15.16.17.
      - Salutum siue titillationem, et palpitationem c.18 19
  - Patentes sensui & manifestas de quibus uide sequentē tab.
- Vētrem mediū idest pectus & thoracem de quo uide tab. A.
- Vētrem inferiorem de quo uide tab. B.
- Extremitates de quibus uide tab. C.

Oeconomia Libri Primi.

- Causarum de quibus agit Trac. 2. Fen 2. & multis illarum recenset diuisiones c. 1. sed tandē partitur in
  - Necessarias q̄ sunt sex
    - Aer ambiens cuius explicat
      - Naturam c. 2.
      - Mutationes, quæ sunt vel
        - Naturales ut tempora de quorum agit
          - Naturis c. 3.
          - Iudicijs c. 4.
          - Bonitate, & inscribitur de aere bono cap. 5.
          - Operatione qualitatum eorum c. 6.
          - Compositione, & consecutione c. 7.
        - Non naturales de quib. c. 8. & sūt uel
          - Cœlestes c. eodem
          - Terrestres, de qb. et ibi. et c. 10. vberrime
          - Vbi uentorū, et locorū persequtur naturas.
        - Præter naturam de quibus c. 9.
    - Motus, & qui es de quibus c. 12.
    - Somnus, & vigilia c. 13.
    - Motus animalis. i. animi perturbationes c. 14.
    - Comesta, & bibita c. 15. & quoniam in his optimam partem tenet aqua, de ea separatim agit cap. 16.
    - Excreta, & retenta c. 17.
  - Non necessarias, quæ corpori casu accidunt, de quibus agit
    - Vniuersim cap. 18. & in primis de
      - Balneo c. 19.
      - Insolatione, & similibus c. 20.
    - Nominatim tota sum. 2. vt de causis
      - Calefacientibus c. 1. — Infrigidantibus 2.
      - Humectantibus c. 3. — Desiccantibus 4.
      - Figuram corrumpentibus 5.
      - Oppilantibus c. 6. — Amplum facientibus 7.
      - Asperitatis c. 8. — Leuitatis 9.
      - Separationis a situ. i. dislocationis c. 10. — Malitiæ uicinitatis 11. 12
      - Motuum non naturalium c. 13.
      - Augmenti 14. — Diminutionis 15.
      - Solutionis continui c. 16. & hinc
        - Vlcerum c. 17.
        - Apostematum 18.
      - Doloris de quibus
        - Absolute c. 19.
        - Cuiuslibet singillatim & sunt 15. c. 20. & deinceps vsque ad 26.
      - Retentorum, & excretorum c. 27. & 28.
      - Debilitatis c. 29.

Tab. A

- Signorum de quib. disputat doct. 3.
  - Vniuersim c. 1.
  - Mox distincte, ut sunt uel
    - Particularia ut cum significant
      - Discrimen inter egritudines proprias, et associatas c. 2.
      - Complexiones de quibus agit
        - Vniuersim c. 3.
        - Separatim de
          - Aequali c. 4.
          - Inæquali c. 5.
      - Repletionem c. 6.
      - Dominium cuiuslibet humoris c. 7.
      - Oppilationem 8.
      - Ventositates c. 9.
      - Apostemata c. 10.
      - Solutionem vnitatis c. 11.
    - Vniuersalia quæ sunt
      - Pulsus de quo disserit tota summa 1. &
        - Ostendit quid sit, & quæ obseruanda in eo cognoscendo c. 1.
        - Diuidit c. 2. in
          - Aequalem de quo mox nominatim c. 4.
          - Inæqualem de quo c. 3. seorsum
        - Enumerat illius causas
          - Omnes generatim c. 5.
          - Contentiuas singillatim c. 6.
        - Distinguit illius uarietatem, & differentias tū ratione
          - Aetatum, & sexus c. 7.
          - Complexionum 8.
          - Temporum 9.
          - Regionum 10.
          - Cibi, & potus 11.
          - Somni & vigiliæ 12.
          - Exercitij 13.
          - Balneationis 14.
          - Prægnationis 15.
          - Doloris 16.
          - Apostematis 17.
          - Perturbationum animi 18.
      - Vrina de qua su. 2. doctr. 3. cuius tradit
        - Generatim præcepta quædam c. 1.
        - Significationes tum ex
          - Colore c. 2.
          - Substantia, Qualitate, Claritate aut turbulentia — Coniunctim c. 3.
          - Odore c. 4.
          - Spuma c. 5.
          - Speciebus hypostasis 6.
          - Multitudine, & paucitate c. 7.
        - Differentias
          - Inter ipsas ratione
            - Aetatis c. 9.
            - Sexus c. 10.
          - Inter alia ut
            - Vrinas brutorum c. 11.
            - Alias res urinis similes 12.
      - Egestio de qua agit c. 13.

- A Praxim de qua agit tota Fen 3. & 4. et de ea generatim disserit c. 1. & partitur in
  - Methodũ seu uiam custodiendi sanitatẽ in
    - Infantibus de quibus doctr. 1. tota agit & de eorum
      - Regimine generali ab ortu ad incessum c. 1.
      - Lactatione, & ablactatione c. 2.
      - Aegritudinibus c. 3.
      - Regimine cum mutantur ad ætatem pueritiæ c. 4.
    - Adolescentibus de quib. agit tota doctr. 2. & in his conseruatur tum
      - Regimine
        - Exercitij cuius explicantur
          - Natura generatim c. 1.
          - Species c. 2.
          - Hora incipiendi, mensurandi, & ordinandi c. 3.
          - Consequentia quę sunt
            - Fricatio c. 4.
            - Balneatio 5.
            - Ablutio c. 6.
        - Cibi, & potus cuius ratio præscribitur
          - Generatim c. 7.
          - Nominatim de aqua, & vino c. 8.
        - Somni, & vigiliarum de quibus c. 9.
      - Emendatione rerum aduersarũ ut
        - Coitus, de quo c. 10.
        - Membrorum debilium de quibus confortandis, impinguandis, & magnificandis c.
        - Lassitudinum quæ vel
          - Sequuntur exercitia de quibus c. 12. & 14. & 15.
          - Ex superfluitatib. fiunt aggregatis in musculis, vt salices pandiculationes de quibus c. 13.
          - Per se veniunt de quibus curandis docet c. 16.
    - Senibus de quibus agit tota doctr. 3. & de eorum
      - Regimine vniuersali c. 1.
      - Nutritione c. 2.
      - Vino c. 3.
      - Aperiendis oppilationib. c. 4.
      - Fricatione c. 5.
      - Exercitio c. 6.
    - Corporibus, quorum non est complexio conueniens, de quibus doctr. 4. rectificatur uero in his, vel
      - Superflua caliditas c. 1.
      - Frigiditas cum augmento c. 2
      - Propensio ad ægritudines c. 3.
      - Macredo c. 4.
      - Pinguedo c. 5.
    - Aeris, & temporum ratio doct. 5. sum. 1. c. 1.
    - Accidentia quæ pronosticantur ægritudines c. 1. sum. 2. & doctr. 5.
    - Iter agentibus tum in
      - Terris, de quorum regimine docet
        - Generatim c. 2. su. 2. & doct. 5.
        - Nominatim de
          - Cauendo a
            - Caliditate c. 3.
            - Frigore, & congelatione c. 4.
          - Custodiendo
            - a Nocumento frigoris extremitates c. 5.
            - Colorem faciei c. 6.
            - a Nocumentis aquarum diuersarum c. 7.
      - Mari, de quorum regimine c. 8.
  - Medicationem, de qua agit Fen 4. perficitur, tum
    - Ratione victus, & diæta de qua præcipit c. 1.
    - Medicamentis quę exhibẽtur ubi adest ęgritudo
      - Sine materia, ut in malitia complexionis de qua tradit c. 2.
      - Cum materia, q̃ educitur euacuatione, de qua docet
        - Generatim
          - Qualiter, & quando oportet euacuari idest. modum, & tempus c. 3.
          - Regulas communes euacuationum c. 4.
        - Singillatim de
          - Purgatione uentris cuius tradit
            - Regulas c. 5.
            - Modum corrigendi uitia quæ sunt vel
              - Nimia solutio c. 6. & 7.
              - Nulla solutio c. 8.
            - Rationem faciendæ ex dispositionibus medicinarum uentrem tium c. 9.
          - Vomitu in quo docet
            - Cui, quando, & quomodo prouocandus c. 11.
            - Quid agendum, ei, qui uomuit c. 12.
            - Iuuamenta illius c. 13.
            - Damna, & malitias quæ proueniant c. 14.
            - Vt succurratur his quæ accidunt vomenti c. 15.
            - Quid agendum ei, in quo superfluit c. 16.
          - Enemate, & clystere c. 17.
          - Linimentis c. 18.
          - Embrochis c. 19.
    - Opera manuum quæ uersatur in
      - Phlebotomia facienda de qua multis p̃cipit c. 20.
      - Ventosis apponendis c. 21.
      - Sanguisugis accommodandis c. 22.
      - Apostematibus curandis c. 25.
      - Sectione facienda c. 26.
      - Incisione, & corrupti membri ablatione c. 27.
      - Solutione continui sananda, & contorsionibus, casu, ac percussione c. 28.
      - Cauterizatione administranda c. 29.
      - Doloribus sedandis c. 30.

Can. Auicennæ.

- tentes mani æ capi partes 4. pręcipuæ
  - Oculi quorum tres sunt partes morbis opportunæ
    - Media, qui est ipse oculus, de quo disserit tota Fen 3. & illius explicat
      - Anatomiam c. 1.
      - Generatim in quo docet
        - Cognitionem dispositionum oculi, & complexionem, c. 2.
        - Signa generationis ægritudinum c. 3.
        - Canones vniuersales curationum oculi c. 4.
        - Præseruationem a nocumentis, et conseruationem facultatis 5.
      - Morbos tum
        - Nominatim, & sunt 18. uidelicet
          - Ophthalmia de qua tract. 1. & de ea proponit
            - Generatim quid sit, & quotuplex c. 6.
            - Signa c. 7.
            - Curam quę multiplex uidelicet opthalmiæ uel
              - Leuis & conturbationis capit. 8.
              - Cum materia, & effusione fluxuum ad oculum c. 9.
              - Calidæ, & cholericæ sanguineæ, & erysipelæ c. 10.
              - Frigidæ c. 11.
              - Aluardengi. i. chymosis 12.
              - Ventosę 13.
            - Sermonem uniuersalē de medicinis ophtalmiæ usitatis c. 14.
          - Vesicæ phlyctenæ, seu pustulę de quibus & sequēt. agit Tract. 2. Et harum tum docet
            - Naturam c. 1.
            - Curam c. 2.
          - Vlcera de quibus c. 3. 4. & 5.
          - Ruptura corneę, quæ dicitur πρόπτωσις c. 6. & 7.
          - Bothor c. 8. 9.
          - Sanies sub siphac corneę c. 10. & 11.
          - Cancer oculi c. 12. & 13.
          - Apostemata lachrymalium c. 14. 15.
          - Additio carnis c. 16.
          - Albugo in oculo c. 17. & 18.
          - Sebel 19. 20. & 21.
          - Vngula 22. & 23.
          - Hyposphagma c. 24. 25.
          - Lachryma c. 26. 27.
          - Strabismus 28. 29.
          - Exitus oculi. i. epiesmos c. 30. 31. & 32.
          - Profunditas & paruitas 33.
          - Glaucedo c. 34. 35.
    - Exterior q̃ legit oculū, & dicitur palpebra, de cuius morbis agit tr. 3. & sunt 20. uidelicet
      - Pediculi φτειρίασις, c. 1. & 2.
      - Silac, & grossities palpebrarum 3. 4.
      - Gessa, seu schleroptalmia 5. 6.
      - Grossitudo 7.
      - Tebegi inflatio 8.
      - Grauitas 9.
      - Inuiscatio, & ancyloplepharon 10.
      - Motus 11.
      - Inuersatio palpebræ 12. 13.
      - Grando 14. & 15.
      - Hordeolus 16. 17.
      - Asarnach 18. 19.
      - Susati 20.
      - Lapidositas 21.
      - Vlcera, & rupturæ 22.
      - Scabies, & pruritus 23. 24.
      - Tumor 25. 26. 27.
      - Multitudo palpitationis 28.
      - Casus pilorum 29. & 30.
      - Pili inuersi, & additi 32. 33. 34.
    - Interior quæ est uirtus uisibilis, de cuius dispositionib. agit Tr. 4. & sūt 10.
      - Debilitas & nocumentum eius cuius docet
        - Naturam c. 1.
        - Signa 2.
        - Curam 3.
        - Res nocentes 4.
      - Nyctalops c. 5. & 6.
      - Alihar c. 7. & 8.
      - Imaginationes de quibus c. 9. 10. & 11.
      - Alintisar, seu pupillę dilatatio c. 12. 13. 14.
      - Constrictio pupillæ 15. 16. 17.
      - Aqua seu suffusio 18. 19. 20.
      - Destructio uisus 21. 22.
      - Diminutio radij 23.
      - Albedo uincens 24. 25.
  - Auris de qua disserit Fen 4. tract. 1. et eius tradit Anatomiā c. 1. Conseruationem sanitatis c. 2. Morbos 11. uidelicet.
    - Nocumenta auditus, in quo de more tria facit capit. declarans eorum
      - Naturam c. 3.
      - Signa c. 4.
      - Curam c. 5.
    - Dolorem de quo c. 6. 7. 8.
    - Sonitum, & tinnitum, & sibilum c. 9. 10. 11.
    - Saniem, & pus vlceris c. 12.
    - Eruptionem sanguinis c. 13. & 14.
    - Sordes, & oppilationem in ea factam c. 15. 16. 17.
    - Attritionem, & percussionem 18.
    - Pruritum 19.
    - Introitum
      - Aquæ c. 20. 21.
      - Animalium, & generationem vermium c. 22. & 23.
    - Apostemata accidentia in radice auris 24. 25.
    - Tremorem auris ex vocibus magnis c. 26.
  - Nasus, de cuius dispositionis agit Fen 5. et omnem de illo disputationem complectitur duobus Tract. tradens in
    - Primo illius
      - Anatomiam c. 1. & 2.
      - Qualitatem uiarum administrationis medicinarum illius c. 3.
      - Nocumenta odoratus c. 4. 5. 6.
      - Fluxum sanguinis c. 7. & docet de eo
        - Sanando c. 8. 9.
        - Procurando c. 10.
      - Coryzam, seu catarrhum 11. 12. 13.
    - Secundo morbos reliquos nēpe
      - Fetorem c. 1. 2.
      - Vlcera c. 3. 4. 5.
      - Oppilationem c. 6. 7. & 8.
      - Chanam. i. morbum qui est sicut in equis 9.
      - Contritionem 10.
      - Hæmorrhoidas 11. 12.
      - Sternutationem c. 13. & de medicinis illam.
        - Prohibentibus c. 14.
        - Facientibus c. 15.
      - Desiccationem 17.
      - Pruritum 18.
  - Os, de quo in seq. Tab.

Oeconomia Libri Tertij.

- *Os cuius partes 6. videlicet*
  - *Lingua*
  - *Hiatus oris, quod nomine generis os uocat, greçe* ἀρυχωρία *dicitur*
    - *De quibus agit coniunctim Fen 6. & de eorum anatomia cap. 1. mox separatim de*
      - *Lingua, cuius recenset*
        - *Generatim*
          - *Aegritudines c.2*
          - *Curas c.3*
        - *Nominatim morbos 11. videlicet*
          - *Corruptionem gustus c.4.5.*
          - *Mollificationẽ ipsius & grauitatem, & distinctionem in sermonem.c.6.7*
          - *Spasmum c.8.9.*
          - *Magnitudinem 10.11.*
          - *Abbreuiationem 12.13.*
          - *Apostemata 14.15.*
          - *Alchalel in locutione 16.*
          - *Ranulam 17.18.*
          - *Adustionem ipsius 19.*
          - *Fissuras 20.*
          - *Deiectionem 21.*
      - *Ore, cuius proponit morbos 7.*
        - *Bothor c.22.*
        - *Alcola 23.24*
        - *Multitudinem sputi 25.26*
        - *Sputum sanguinis 29.*
        - *Odorem horribilem ex comestis 27.*
        - *Fetorem ossis 29. 30.*
        - *Os apertum c.31.*
  - *Dentes, de quibus agit tota Fen septima, & docet*
    - *Generatim*
      - *Eorum naturam c.1.*
      - *Quomodo conseruentur c. 2.*
      - *Curam vniuersalem c.3.*
    - *Singillatim morbos illorũ qui sunt 13. uidelicet*
      - *Dolor cuius tradit deinceps.*
        - *Causas c.4.*
        - *Signa 5.*
        - *Curam 6.*
        - *Medicinas resolutuas 7.*
        - *Stupefactiuas 8.*
      - *Commotio c. 9. 10.*
      - *Perforatio seu corrosio c.11.*
      - *Ruptura c.12. 13.*
      - *Alteratio caloris c.14. 15.*
      - *Dentitio c. 16. ubi docet facilitatem originis, & addit etiam sequenti c. 17. eradicationem eius contrariam.*
      - *Vermes c. 18.*
      - *Fractio c. 19.*
      - *Stridor c. 21.*
      - *Elongatio c. 22*
      - *Congelatio 23. 24.*
      - *Eber 25.*
      - *Debilitas 26.*
  - *Gingiuæ*
  - *Labia*
    - *De quibus quia affines, agit eadẽ fen 8. sed ita ut explicet*
      - *Primo gingiuarum ægritudines, quæ sunt*
        - *Apostemata c.1.2.*
        - *Sanguis exiens c.3.*
        - *Fissura 4.*
        - *Vlcera, corrosio, & fistulæ c.5.6.*
        - *Augmentum carnis c.7. & 10. diminutio 8.*
        - *Mollificatio c. 9.*
      - *Secundo labiorum tum*
        - *Naturam & usus c.11.*
        - *Affectus qui sunt*
          - *Fissuræ c.12. 13.*
          - *Apostemata 14.*
          - *Hæmorrhoides 15.*
          - *Tremor 16.*
  - *Guttur, de quo agit Fen 9. & continet disputationes tres*
    - *Primam de Anatomia illius cap.1.*
    - *Secundam de affectibus proprijs qui sunt*
      - *Strangulatio ex cibo, & similia c.3.*
      - *Spinæ c. 4.*
      - *Sanguisugæ hærentes 5. 6. 7*
      - *Suffocationes, & anginæ 8. 9.*
      - *Apostemata c.10*
    - *Tertiam de quibusdam partibus, ut sunt vua & amygdalę quæ obnoxiæ tribus morbis*
      - *Catarrho de quo c.12.*
      - *Casui 13. 14.*
      - *Nocumentis ex incisione illorum quæ sunt potiss.*
        - *Detectio pulmonis c. 15. 16.*
        - *Fluxus sanguinis c. 17.*

Oeconomia Libri Tertij.

A Thoracis partes sunt tum

- **Occultę ut**
  - Pulmo, ad quē quia pertinent canna seu aspera arteria, & pectus, ideo cōiunctim de his agit tota Fen 10. & eorum explicat
    - Generatim
      - Anatomiam Tr. 1. c. 1.
      - Complexionem, pulmonisque potissimum c. 2.
      - Morbos c. 3.
      - Curam c. 4. & 5.
      - Medicinas singulares, & compositas, & formam administrationis c. 6.
      - Functiones q̄ duæ
        - Anhelitus, cuius tradit
          - Usum sermone uniuersali c. 7.
          - Differentias quas sumit uel à
            - Quantitate, & qualitate — à c. 8. usque ad 29.
            - Naturis & dispositionib. — à c. 30. usque 37.
          - Morbos ut
            - Asthma, cuius docet
              - Naturam, & causas c. 38.
              - Signa c. 39
              - Curam 40.
            - Malitiam anhelitus c. 41.
            - Difficultatem anhelitus c. 42.
        - Vox, de qua agit trac. 3. & eius tradit
          - Instrumenta, & nocumenta c. 1.
          - Curas morborum ut
            - Abscissionis uocis c. 2.
            - Raucedinis c. 3. & 4.
            - Qualitatis immutatæ ut
              - Asperæ c. 5.
              - Breuis 6.
              - Grossæ 7.
              - Subtilis 8.
              - Tenebrosæ 9.
              - Tremulæ 10.
    - Sigillatim morbos qui sunt
      - Tussis
      - Sputum sanguinis
        - De quibus agit ita tract. 3. ut doceat utriusq; separatim
          - Naturam, & causas 1. & 4.
          - Signa 2. & 5.
          - Curam 3. & 6.
      - Apostamata de quorum principijs
        - Speculatiuis agit trac. 4. ut
          - Pleuresis
            - Naturam, & causas c. 1
            - Signa quæ tum
              - Diagnostica, seu indicatiua psentis ut
                - Puræ c. 2.
                - Non puræ c. 3
              - Prognostica i. prenuntiatiua futuri euētus ut signa
                - Mala, & salutis c. 4.
                - Horarum, et tēporum 5.
                - Causarum ipsius c. 6.
                - Permutationis c. 7.
                - Sputi c. 8.
            - Crises c. 9.
          - Peripneumoniæ c. 10. & 11.
          - Apostematis in pulmone
            - Duri c. 12.
            - Mollis c. 13.
          - Bothor c. 14.
          - Aquę aggregatæ in pulmone c. 15.
          - Vulnerum accidentium cannæ pulmonis c. 16.
          - Empyematis c. 17.
          - Vlcerum, & phthisis de quorum disputat
            - Natura c. 18.
            - Causis c. 19.
            - Subiecto i. corporibus præparatis in figura forma, ætate regione, & complexione c. 20.
            - Rebus uitandis c. 21.
            - Signis c. 22.
        - Operatiuis de quibus agit toto tracta. 5. & sunt ipsa cura de qua
          - Communiter omnium c. 1
          - Singillatim
            - Pleuresis c. 2.
            - Dolorū pect. & aliorū 3
            - Peripneumoniæ 4
            - Empyematis 5
            - Vlcerum, et phthisis c. 6
  - Cor de quo disserit Fen 11. &
    - Generatim in 1. Tract. docens
      - Quid sit explicata anatome c. 1.
      - Quibus opportunum ægritudinibus c. 2.
      - Quibus signis cognoscuntur illius tum
        - Dispositiones c. 3.
        - Complexiones c. 4.
        - Aegritudines c. 5.
      - Quæ causę imprimant in eo c. 6.
      - Canones uniuersales in eo curando adhibendos 7.
      - Medicinas illi accommodatas, & ab eo dictas cordiales c. 8.
    - Nominatim, & distincte de illius morbis tr. 2. qui sunt
      - Tremor seu palpitatio cuius ponuntur
        - Definitio c. 1.
        - Signa c. 2.
        - Curatio tum
          - Generalis c. 3.
          - Specialis
            - Calidi c. 4.
            - Frigidi c. 5.
      - Syncope de qua docet
        - Quid sit, & quibus ex causis fiat c. 6.
        - Quibus signis cognoscatur c. 7.
        - Quomodo curetur c. 8.
      - Casus uirtutis subitus de quo tradit
        - Quomodo accidat 9.
        - Quo pacto curetur c. 10.
        - Quomodo præseruentur homines c. 11.
- **Manifestę ut**
  - Mãmillę de quibus Fen. 12. uerba facit, et tria prestat nempe
    - Anatomiam illius explicat 1.
    - Dispositiones enumerat quę sunt conseruādi, et præseruandi illas rationem docet c. 11. quod est cū superiori 10. coniunctū in his libris in alijs separatum
      - Exuberatio lactis cuius tradit
        - Causas, & generationem c. 2.
        - Minutionem, & prohibitionem c. 3.
      - Caseatio de qua c. 4.
      - Congelatio, seu putrefactio de qua c. 5.
      - Apostemata tum
        - Calida cum dolore loci c. 6.
        - Frigida c. 7.
      - Duritie, nodi, glandulę & c. 8.
      - Dubellati c. 9.
      - Vlcera, & corrosiones c. 10.

- **B** Ventris inferioris partes.
  - Occultæ sunt
    - Stomachus, de quo agit Fen 13. & eius facit tres partes
      - Superiorem distinctam quidem ab illo, sed ad illum pertinentem, nempe meri siue œsophagum, cuius prosequitur Tract. 1.
        - Anatomiam c. 1.
        - Aegritudines
          - Generatim c. 2. addita qualitate eius officij nempe deglutitionis c. 3.
          - Nominatim & sunt
            - Constrictio deglutitorij, & difficultas deglutiendi, cuius docet
              - Causas c. 4.
              - Signa c. 5.
              - Curam c. 6.
            - Apostemata, de quorum natura signis, & cura 7. 8. 9. 10.
            - Eruptio sanguinis c. 11
            - Vlcera de quorum vt supra natura signis, & cura c. 12. 13.
      - Mediam, quæ est ipse stomachus, de quo quinque tractatibus affatim disserit
        - Generatim quidem Tract. 1. explicans illius
          - Anatomiam coniunctim cum meri c. 1.
          - Complexionem naturalem c. 15.
          - Aegritudines c. 16.
          - Signa dispositionum c. 17.
          - Complexiones malas tum
            - Sine materia
              - Calidam c. 18.
              - Frigidam 19.
              - Siccam 20.
              - Humidam 21.
            - Cum materia c. 22.
          - Significationes nocumentorum non complexionalium c. 23.
          - Curationes
            - Vniuersales, quarum modi indicantur c. 24.
            - Singularum complexionũ
              - Sine materia ut
                - Frigidæ, & humid[æ] c. 25.
                - Calidæ 26.
                - Frigidæ 27.
                - Humidæ 28.
                - Siccæ, quæ dicitur he[ctica] stomachi 29
                - Frigidę, et siccę c. 30
                - Siccæ, & calidæ 31
                - Calidę, et humidę 3[2]
              - Cũ materia c. 33 quæ est oppilatio
            - Eius qui aditur fortitudine sensus eius c. 34.
          - Regimen in eo cui paruus est c. 35.
          - Res aduersas ipsi, & intestinis c. 36.
        - Singillatim de illius morbis agit in reliquis 4. Tract. qui sunt uel
          - Superioris partis, et proprie oris. de quib. tr. 2. ut
            - Dolor, cuius docet
              - Causas c. 1.
              - Signa c. 2.
              - Curam c. 3.
            - Debilitas c. 4. 5.
            - Destructio appetitus, & debilitas eius ca[p.] 7. 8. 9.
            - Corruptio appetitus c. 10. & 11.
            - Fames, quæ triplex
              - Canina de qua c. 12. 13. [illegible]
              - Bulimos de qua c. 15. 16. [illegible]
              - Syncopalis de qua cap. [illegible] 19.
            - Sitis, de qua c. 20. 21. 22.
            - Percussio c. 23.
          - Inferioris partes q est fundus, ubi fit digestio de quib. agit tr. 3. et sunt
            - Digestionis
              - Nocumẽta c. 1.
              - Corruptio c. 2.
              - Debilitas c. 3.
              - De quorũ signis Et cura deinceps [c. 4. 5. 6. 7.]
            - Tarditas, & velocitas descensus cibi c 8. 9. & 10.
            - Grossities, & durities c. 11. 12. 13.
            - Eructuatio c. 14. 15.
          - Cõmunes & instrumentarij de quib. tr. 4. et sunt
            - Apostemata, quæ tum
              - Calida de quib. c. 1. 2. [3]
              - Frig de quib c. 4. 5. 6
              - Dura, et grossa c. 7. 8.
            - Aldubellati c. 9 10. 11.
            - Vlcera c. 12. 13. 14.
            - Bothor c. 15.
            - Ruptura c. 16.
          - Ex parte eius, quod ipse comprehendit, & egreditur ab eo de quibus agit tr. 5. & sunt
            - Inflatio cuius persequitur
              - Causas c. 1.
              - Signa c. [2.]
              - Curam c. 3.
            - Rugitus c. 4.
            - Lenitas, & lubricitas ut sup. c. 5. 6. 7.
            - Vomitus, subuersio, & nausea, & æstuatio de quibus Cõturbatio, & anxietas 15. 16
              - Coniunctim c. 8.
              - Separatim de uomitu deinceps, quem docet curare
                - Absolute c. 14.
                - Factum propter calidita tem 13.
                - Cũ sãguine 14
            - Sãguis
              - Retentus c. 17.
              - Congelatus c. 18.
            - Singultus de quo c. 19. 20. 21.
      - Inferiorem, quod est myrach. siue hypochondria quę non sunt quidem stomachi partes, sed quia illi subiectæ, & subditæ ideo de illis agit in hoc tract. 5. c. ult.
    - Hepar, de quo agit tota Fen 14. & de eo ita disputat, ut doceat illius
      - Vniuersales dispositiones Tr. 1. in quo exponit
        - Anatomiam c. 1.
        - Modos cognoscendi dispositiones illius c. 2.
        - Comparationem cum corde c. 3.
        - Signa cõplexionũ q̃ sunt uel Curã uniuersalem illius omniũ morborũ. c. 18.
          - Naturales simplices ut
            - Calida c. 4.
            - Frigida 5.
            - Humida 6.
            - Sicca 7.
          - Naturales compositę ut
            - Cal. & sicca 8.
            - Cal. & hum. 9.
            - Frig. & sic. 10.
            - Frig. & hum. 11.
          - Non naturales sed cum malitia, & supradictis respondent. de quarum
            - Signis singillatim c. 15. 16. 17. 18.
            - Cura, & regimine 4. sequentibus cap. 5. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28.
        - Causas illi nocivas 19
        - Res conuenientes 20.
        - Paruitatis illius
          - Causas 29.
          - Signa 30.
          - Curam 31.
      - Morbos qui uel
        - Actiones lædunt de quib. tr. 2. & sunt
          - Debilitas cuius de more tradit
            - Causas c. 1.
            - Signa c. 2.
            - Curationem c. 3.
          - Oppilatio de qua ut ante c. [4.] 5. 6.
          - Inflatio, & ventositas de quo c. 7. & 8.
          - Dolor de quo c. 9. 10. & 11.
        - Soluunt continuum de quibus agit tr. 3. & sunt
          - Apostemata quorum
            - Habetur sermo uniuersalis c. 1.
            - Signa uniuersalia ponuntur c. 2.
            - Differentiæ c. [3.]
            - Species singulares recensentur ut Curæ traduntur singulorum, singulis cap. c. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18.
              - Calidum, & sanguineum cap. 4. cui subijcit
                - Almetum c. 5.
                - Phlegmonem c. 6.
              - Frigidum c. 7.
              - Phlegmaticum c. 8.
              - Durum qui cancer c. 9.
              - Dubellatic. 10.
              - Mesaraicæ c. 11.
          - Percussio & obuiatio, & casus, de quibus c. 19.
          - Scissura, & incisio, de quibus c. 20.
        - Pertinent ad excreta, & retenta de quibus agit tract. 4. & sunt
          - Fluxus, de quo c. 1. & signis c. 2.
          - Cachexia c. 3.
          - Hydropisis de qua
            - Generatim fit sermo c. 4. 5.
            - Singillatim illius species enumerantur in reliquis, & sunt
              - Ascitis cuius habentur
                - Causæ propriæ [c. ...]
                - Signa c. 9.
                - Cura 13.
              - Hyposarcæ de qua c. 6. 10. 14.
              - Tympanitis, de qua ut supra c. 7 11 & 15.
          - Dolores hypochondriorum de quibus agit c. 16.
    - Fel, Splen, Intestina — De quibus vide Tab. seq. a.
    - Renes, Vesica, Matrix — De quibus uide Tab. b.
  - Manifestę quæ sunt
    - Anus, Testiculi — De qbus uide Tab. c.

Oeconomia Libri Tertij.

A. 2. Reliquae partes ventris inferioris praeter iam explicatas stomachum, scilicet, & hepar, ex occultis, sunt

- **Fel / Splen** — Quae partes, quia quadam inter se affinitate videntur quodammodo coniunctae, & eosdem morbos parere, de vtrisque eadem agit Fen. XV. ita tamen vt doceat vtriusque naturam separatim
  - Fellis Tracta. 1 Cuius explicat
    - Anatomiam c. 1
    - Morbos, qui potiss.
      - Icteritia citrina, quae fit ab hoc, & hepate eius tradens
        - Definitionem, & causas c. 3
        - Signa c. 4
        - Curam 6
  - Splenis duobus tractatibus explicans
    - Anatomiam illius c. 2. Tr. 1
    - Morbos, qui uel
      - Communes illi cum Hepate, & felle, de quibus agit Tract. 1. & sunt Icteritia nigra cuius tradit
        - Naturam, & causas c. 3
        - Signa c. 4
        - Curam c. 5
      - Proprij ipsi spleni de quibus Tract. 2
        - Vniuersim c. 1
        - Singillatim de
          - Malitia complexionis 2.3
          - Apostematibus 4.5.6
          - Duritie 4.7
          - Oppilatione 9.10
          - Dolore c. 13
- **Intestina** de quibus disserit Fen. XVI. & illorum ostendit
  - Anatomiam Tract. 1. c. 1
  - Morbos, qui sunt uel
    - Fluxus, quorum tradit
      - Generatim naturas, modos, causas, & differentias c. 2.
      - Signa c 3
      - Curam singillatim
        - Ventris absolute c. 4
        - Reliquorum Tract. 2. vt
          - Hepatici c. 1
          - Stomachici seu intestinalis
            - Absque excoriatione lubrificatiui c. 2
            - Vlcerosi c. 3
          - Cholerici c. 4
          - Melancholici, seu splenetici c. 5
          - Sanguinei
            - Absque excoriatione c. 6
            - Cum excoriatione, & vlcere c. 7
          - Facti causa cibi in ventre c. 8
          - Cerebralis c. 9
          - Oppilatiui c. 10
          - Liquefactiui c. 11
          - Facti a spissitudine cutis c. 12
          - Cholericae passionis c. 13
          - Medicinalis c. 14
          - Cretici c. 15
          - Tenesmi c. 16, cui et proponuntur collyria c. 17
    - Dolores de quibus agit tr. 3. qui sunt vel
      - Punctio cuius ponit ex more
        - Causas c. 1
        - Signa c. 2
        - Curam c. 3
      - Rugitus, & egressio uentositatis inuoluntaria, de quo ut supra c. 4.5
      - Colica cuius tradit
        - Definitione, & causas c. 6
        - Differentiam inter eam, & lapidem renum c. 10
        - Signa
          - Absolute colicae c. 7
          - Prognostica
            - Bona 8
            - Mala 9
          - Distinguentia ipsas species, ut
            - Phlegmaticam c. 11
            - Ventosam c. 12
            - Ex fece factam 13
            - Ex apostemate 14
            - Ex torsione, & ruptura 15
            - Reliquarum specierum, ut frigidae calidae, debilitatis sensus, & uermiu 16
        - Curatione quam psequitur tr. 4 tum
          - Generatim tradens
            - Canones c. 1
            - Cibationem 28
            - Nocumenta 29
          - Singillatim cuiusque speciei ut
            - Frigidae cuius docet curam
              - Generalem c. 2. & 3.
              - Speciale, q fit vel
                - Solutiuis per clysteria c. 4
                - Medicinis tu
                  - ibitis soluentibus 5
                  - Rectificantibus 14
                - Suppositorijs 6.8.9
                - Clysterijs c. 7.9. & 11. ubi eorum docet qualitatem, & instrumenta
                - Potu olei de cherua 13
                - Emplastris 15
                - Vaporationibus 16
            - Cholericae c. 17.18
            - Apostemosae 19
            - Melancholicae 20
            - Ex faece 21
            - Ex debilitate expulsiuae (22
            - Ex torsione 23
            - Ex uermibus 24
            - Ex ruptura 25
      - Ileos, seu uoluntas de quo c. 30. 31. 32
    - Tarditas ascellationis, & velocitas c. 33. Tr. 4
    - Multitudo stercoris, et paucitas cap. 34. Tr. 4.
    - Vermes, de quibus agit tra. 5. & eorum proponit
      - Generatione c. 1
      - Speties 2
      - Signa 3
      - Curam 4
      - Medicinas, quae interficiunt vel
        - Longos proprie c. 4
        - Ascarides c. 5
        - Paruos c. 6
      - Clysteria c. 7
      - Emplastra c. 8
      - Cibationem eorum, qui illos habent 9
    - Casus, & contusio super uentrem c. 10. Tract. 5
- **Renes**, de quibus disputat Fen XVIII. & illorum explicat
  - Anatomiam c. 1
  - Aegritudines quarum
    - Generatim proponit
      - Speties c. 2
      - Signa c. 3
    - Singillatim prosequitur, quae sunt species
      - Caliditas cuius habetur
        - Signa c. 4
        - Cura c. 5
      - Frigiditas ut supra c. 6.7
      - Extenuatio, & arefactio c. 8.9.10
      - Debilitas c. 11.12
      - Dolor c. 16
      - Apostema de quo, & omni reliqua solutione continuitatis tra. 2. est autem hoc uel
        - Calidu & dubellati, quod docet
          - Ex qua materia fiat c. 1
          - Quibus signis noscatur c. 2
          - Quomodo curetur c. 3
        - Phlegmaticum de quo, ut supra c. 4.5.6
        - Durum 7.8.9
      - Vlcus de quo c. 10. 11. 12. Tract. 2
      - Scabies de qua c. 13. 14. 15
      - Lapis de cuius agit
        - Generatione c. 16
        - Signis 17
        - Cura 18
        - Comminuentibus medicinis 19
- **Vesica / Matrix** — uide seq. Tab. 6

- *Vesica, de qua agit Fen XIX. & in ea cõsiderat*
  - *Substãtiam de qua disserit Tr.1. & explicat ipsius*
    - *Naturam ex Anatome c.1*
    - *Aegritudines*
      - *Generatim docens*
        - *Quæ sint, & quomodo curentur c.2*
        - *Quæ vesicam calfaciant c.3*
        - *Quæ vesicam infrigident c.4*
      - *Nominatim, & sunt*
        - *Lapis, de cuius agit*
          - *Signis, & distinctione a lapide renum c.5*
          - *Curatione c.6*
          - *Regimine in eo adhibendo c.7*
        - *Apostema, quod tum*
          - *Calidum quod ostenditur quomodo*
            - *Fiat 8*
            - *Cognoscatur 9*
            - *Curetur c.10*
          - *Durum de quo eodem ordine c.11.12.13*
        - *Vlcus de quo, ut supra c.14.15.16*
        - *Scabies c.17.18*
        - *Congelatio sanguinis. 19.20*
        - *Dislocatio c.21.22*
        - *Dolores c.23*
        - *Debilitas c.24*
        - *Ventositas c.25*
  - *Excrementa, nempe urinam, de qua agit Tr.2. & est uel*
    - *Naturalis, de qua differitur c.1.*
    - *Cum nocumento, quæ recẽset breuiter c.2. et sunt xxix*
      - *Ardor de cuius*
        - *Causis c.3*
        - *Cura c.4*
      - *Paucitas c.5*
      - *Difficultas, & retentio de cui⁹*
        - *Causis c.6*
        - *Signis 7*
        - *Cura 8. & 9 ubi sit rememoratio rerum facientiũ mingere.*
      - *Distillatio de qua ut sup. c.10.11.12.*
      - *Inuoluntarius exitus 13.14*
      - *Mictus in lecto 15.16*
      - *Diabetes 17.18*
      - *Multitudo urinæ c.19*
      - *Mictus sanguinis, & saniei, & similium, de quibus eodem ordine c.20.21.22*

B.

- *Occultarum uẽtris inferioris partes reliquæ, quæ cõplẽt octonariũ sũt*
  - *Matrix, de qua disserit multis tota Fen XXI. & in ea plurima perpẽdit, ac demonstrat.*
    - *Naturã quã explicat*
      - *Anatomia illius pponẽda. tr.1.c.1.*
      - *Aegritudinibus quibus obnoxia generatim demonstrandis c.3*
      - *Ex significationibus complexionum, uidelicet*
        - *Caliditatis c.4*
        - *Frigiditatis c.5*
        - *Humiditatis c.6*
        - *Siccitatis c.7*
      - *Ex functionibus de quibus infra.*
    - *Functiones, & munia, quæ sunt*
      - *Embryonis formatio, quã explicans docet illius*
        - *Generationem c.2*
        - *Difficultatem impragnationis, seu sterilitatem, ut auferatur hoc impedimentum, & illius prosequitur*
          - *Causas c.8*
          - *Signa c.9*
          - *Regimen, & curam, vt impedimentum, tollatur & impragnatio fiat c. 10*
        - *Signa*
          - *Impragnationis c.11*
          - *Quæ rursum uel est*
            - *Masculorum pro quorum generatione præponitur, quæ requirantur*
              - *Materia, idest semen c.12*
              - *Coeundi ratio c.14*
              - *Viri qualitas c.15*
              - *Fœminæ habitus c.16*
            - *Fœminarum, de quarum signis coniunctim cum masc. c.13*
            - *Geminorum, & superfœtationis de quorum causis c.17*
          - *Debilitatis*
            - *Embryonis c. 19*
            - *Nati c.20*
          - *Appropinquationis partus c.18*
      - *partus de quo agit Tr.2. & diuiditur in tria tẽpora*
        - *Prægnantis de cuius disserit*
          - *Tempore pariendi legitimo, & uitali c.1*
          - *Regimine uniuersali c.2*
          - *Appetitu c 4*
          - *Cafachan, idest pulsu cordis c.5*
          - *Cursu mẽstruorum c.6*
          - *Apostematione pedum c.7*
          - *Regimine cum partui est propinqua 23*
        - *Parientis, quæ uel*
          - *Abortum facit, in quo tradit obseruanda*
            - *Ante*
              - *Causas c.8*
              - *Signa c.9*
              - *Cautelam, & conseruationem embryonis c.10*
              - *Regimen bonum ad illud c.11*
            - *Post*
              - *Extractionem fœtus mortui c.12.13. & 14*
              - *Regimen puerperæ c.15*
              - *Extractionem secundinæ c.16*
          - *Parit, & hoc rursus fit uel cum*
            - *Difficultate, de cuius*
              - *Causis*
                - *Generatim c.21*
                - *Singillatim causa*
                  - *Fœtus 25.26.28.29.30*
                  - *Matricis c.27*
              - *Regimine c.24*
            - *Facilitate, quã docet procurare agens de medicinis facilem efficientibus partum c.3*
        - *Enixæ de cuius*
          - *Regimine*
            - *Ipsius c.3*
            - *Infantis c.32. ubi nos reijcit ad primum librum*
          - *Dispositionibus quas enumerat c.33. & sunt*
            - *Multitudo sanguinis de qua c.34*
            - *Paucitas sanguinis de qua c.35*
            - *Febres, de quibus c.36*
            - *Dolor matricis c.38*
            - *Vlcera c.39*
      - *Excreta, quæ sunt menstrua de qb. agit Tr.3. & de illorũ*
        - *Indicijs c.1*
        - *Superfluitate cursus, & huius*
          - *Causis c.2.*
          - *Signis 3.*
          - *Cura 4.*
    - *Morbi, qui sunt multiplices quos generatim enumerat Tr.1. c.3. & ptinẽt, uel ad eius*
      - *Qualitatem de quibus Tr.3. & sũt XI.*
        - *Superfluitas mestruorum de quo supra in menstruis*
        - *Vlcera de quorum*
          - *Causis c.5*
          - *Signis c.6*
        - *Putrefactio c.7*
        - *Corrosio de qua c.8. & 9*
        - *Deuirginatio, quæ licet non sit morbus, quia tamen illam sequuntur interdum morbosa symptomata, ideo de illa agit c.10. & 11*
        - *Ragadiæ de quibus eodem quo supra ordine c.12.13.14*
        - *Pruritus, & priapismus c.15.16*
        - *Fistulæ c.17.18.19*
        - *Debilitas 20.21*
        - *Dolores 22*
        - *Cursus 23.24*
        - *Retentio menstruorum, & paucitas in quo persequitur*
          - *Causac c.25*
          - *Accidentia quæ sequantur 26*
          - *Signa 27*
          - *Curationes 28*
      - *Sitũ de quibus agit tr.4. & sunt XII.*
        - *Clausura, idest phymus de quo c.1. docet curare c.2. & 3. modum administranda scissionis tradens.*
        - *Contractio, seu suspensio c.4. augmentum seu exitus 5.6.7*
        - *Declinatio, & separatio c.8. & 9.*
        - *Apostemata, quæ sunt uel*
          - *Calidi de quibus c.10.11 & 12*
          - *Phlegmatica c.13*
          - *Dura c.14. & 15*
        - *Præfocatio de qua c.16.17.18. & 19. quo supra ordine.*
        - *Hemorrhoides, & bothor, & morum de quibus c.20.21*
        - *Claui c.22*
        - *Caro addita, & nympha. 23.24*
        - *Aqua, idest hydrops 25.26.27*
        - *Inflatio 28.29*
        - *Ventositas 30.31*

- *Anus, de cuius morbis agit tota Fen. 17*
  - *Generatim explicans illorum curandorum difficultatem c. 1*
  - *Singillatim, & sunt*
    - *Hæmorrhoides quarum*
      - *Naturam, & speties explicat c. 2*
      - *Curā docet*
        - *Generalem c. 3*
        - *Specialem nempe*
          - *Incisionem, seu adustionem c. 4*
          - *Apertionem præsertim cęcarum, & prouocationem sanguinis c. 5*
          - *Suffumigationē, et pulverizationē c. 6*
          - *Embrocationem cum liquidis c. 7*
          - *Sedationem doloris c. 8*
          - *Restrictionem cursus earum c. 9*
          - *Cibationem, seu diætam c. 10*
    - *Apostemata calida, & erysipela c. 11*
    - *Ragadiæ, seu Rimæ, quas ostendit*
      - *Cur fiant c. 12*
      - *Quomodo curentur 13*
      - *Quo pacto victus ratio administretur his, qui eas habeant c. 14*
    - *Mollificatio 15. 16*
    - *Egressio 17*
    - *Fistulæ de quibus proponit quomodo*
      - *Generentur c. 18*
      - *Curentur c. 19*
    - *Pruritus de quo antedicto ordine c. 20. & 21*
    - *Ulcera de quibus c. 22*
- *Testiculi quorum nomine intelligit oēs partes viriles ad generationē creatas a natura, de quibus agit Fen. XX. & in eis considerat*
  - *Naturam pro qua explicanda illorum tradit*
    - *Anatomen c. 1*
    - *Complexiones, & eorum signa, ut*
      - *Calidæ c. 4*
      - *Calidæ, & siccæ c. 5*
      - *Calidæ, & humidæ c. 6*
      - *Frigidæ, & humidæ 7*
      - *Frigidæ, & siccæ 8*
      - *Innaturalis c. 9*
  - *Actiones, seu functiones, & munia, quæ sunt*
    - *Erectio de cuius*
      - *Causis disserit c. 2.*
      - *Multitudine absque desiderio, quod est morbus, & dicitur priapismus, de cuius agit*
        - *Causis c. 37.*
        - *Signis 38*
        - *Cura 39*
    - *Coitus de cuius*
      - *Iuuamentis c. 10*
      - *Nocumentis c. 11*
      - *Horis c. 12*
      - *Diminutione, quod est morbus, de cuius agit*
        - *Causis c. 15*
        - *Signis 16*
        - *Curationibus, quæ explicantur*
          - *Generatim c. 17*
          - *Singillatim*
            - *Medicinæ singulares ad coitum c. 18*
            - *Inunctiones, & iniectiones c. 19*
            - *Suppositoria c. 20*
            - *Cibi*
              - *Puri c. 21*
              - *Quibus est similitudo cum Medicinis c. 22*
              - *Potus c. 23. 24*
      - *Multitudo desiderij, quod tum naturale, tum præter naturam, & morbus de cuius*
        - *Causis 25*
        - *Signis 26*
        - *Cura 27.*
      - *Regimine tum in eo*
        - *Quem lædit coitus c. 35*
        - *Qui plurimo utitur coitu, & damno afficitur c. 36*
  - *Excreta, q̄ sunt sperma ipsum, cuius tradit*
    - *Naturam, & causas c. 3*
    - *Signa complexionis, quæ sunt communia cum ipsis membris de quibus supra.*
    - *Exsiccatiua*
      - *Frigida 28*
      - *Calida 29*
    - *Qualitatem generantis, & non generantis c. 13*
    - *Morbos, qui sunt, uel*
      - *Multitudo exuberationis de cuius*
        - *Causis c. 30*
        - *Signis 31*
        - *Cura 32*
      - *Multitudo pollutionis c. 33*
      - *Paucitas illius, & exitus filosus 34*
  - *Morbos, qui sunt præter iā dictos, & dicendos in partibus tū*
    - *Communes toti corpori ut*
      - *Allachuot c. 40*
      - *Aluminati 41*
      - *Hermaphroditus c. 42*
    - *Proprij ipsorum de quibus Tract. 2. & sunt*
      - *Apostemata*
        - *Frigida c. 3*
        - *Dura c. 4*
      - *Magnitudo c. 10. 11*
      - *Eleuatio, & paruitas c. 12. 13*
      - *Corrugatio c. 19*
  - *Partes ad illos attinentes, quæ sunt*
    - *Oseum de quo agit tract. 2. & patitur morbos nempe*
      - *Varices, & duritiem c. 14. 15*
      - *Mollificationem c. 16. 17*
      - *Ramicem, & rupturam 18*
    - *Receptrix, quæ licet non sit pars eorū, p̄sertim in uiri corpore, quia tamen ad illam tendunt hæc omnia, & summa affinitas intercedit obiter etiam hic agit paucis, de eius*
      - *Constrictione c. 47*
      - *Calefactione c. 48*
    - *Virga de cuius disserit*
      - *Magnificantibus c. 46. Tract. 1. Præmissa prius excusatione si de re turpi agat c. 44. & de delectando utrosque c. 45*
      - *Morbis, de quibus agit Tract. 2. & sunt*
        - *Arsatem, idest satyriasis c. 5. & 6*
        - *Dolores, qui uel*
          - *Communes cum testiculis 7. 8. 9*
          - *Proprij uirgæ ipsius c. 28*
        - *Ulcera tum*
          - *Exteriora c. 20. 21*
          - *Interiora 22*
        - *Pruritus c. 24*
        - *Apostemata tum*
          - *Calida c. 25*
          - *Frigida 26*
        - *Ragadiæ c. 27*
        - *Verrucæ 29*
        - *Bothor 30*
        - *Incuruatio 31*

Oeconomia Libri Tertij.

C.

Extremitates membrorum sunt humani corporis extrema pars de quibus agit Fen. XXII. & sunt

- *Zirbus, ac siphac duo de quorum agit*
  - *Forma c.1*
  - *Rupturis tum*
    - *Generatim exponens*
      - *Causas c.2*
      - *Signa 3*
      - *Curam 4*
    - *Singillatim illarum species, & curas exponendo, quæ sunt*
      - *Inteslini, ac zirbi c.5*
      - *Aquæ c.6*
      - *Ventositatis 7*
      - *Ramicis carnis, & uaricosæ 8*
      - *Augmenti vmbilici cuius ponit*
        - *Causas c.9*
        - *Signa 10*
        - *Curam 11*
      - *Gibbositatis, & uentositatis illius, ut supra c.12.13.14*
- *Pedes, qui sunt obnoxij his morbis*
  - *Varicibus de quibus c.15*
  - *Elephantiæ, & tumori cuius docet*
    - *Causas c.16*
    - *Signa c.17*
    - *Curam coniunctim, & uaricum c.18*
  - *Podagræ, & sciaticæ de quibus Tract.2.&*
    - *Coniunctim cum alijs doloribus, quorum explicat*
      - *Causas c.5*
      - *Signa 6*
      - *Curam 7*
    - *Nominatim de*
      - *Cura c.24*
      - *Embrochis, & tinis c. 25*
      - *Epithematibus, & emplastris 26*
  - *Dolori calcanei de quo c.28*
  - *Debilitati 29*
  - *Doloribus vnguium, & attritioni c. 30*
  - *Inflationi vnguis, & pruritui c.31*
- *Dorsum de cuius dolore agit Trac.2. docens*
  - *Vbi fiat, & quomodo c.1.*
  - *Quibus signis cognoscatur illius causa c.2*
  - *Qua ratione curetur c.3.& quia proximus huic, & affinis dolor Ilij subiungit etiam de illo c.4*
- *Iuncturæ de quibus multis disputat Trac.2.& de earũ de doloribus*
  - *Generatim eorum docens*
    - *Causas c.5*
    - *Signa 6*
    - *Curationes tum*
      - *Generatim, & coniunctim cum alijs doloribus c.7*
      - *Separatim, & sunt*
        - *Solutio c.8*
        - *Potiones, & quædam conferentia 9*
        - *Emplastra 10*
        - *Inctiones 11*
        - *Embrochæ 12*
        - *Balneationes 13*
        - *Sedantia dolorem 14*
        - *Narcotica 15*
    - *Cautelam c.24*
  - *Nominatim illorum speties enumerans*
    - *Ventosum c.16.& de cauterio in eo c. 17*
    - *Calidum 18. & epithemata illi accommodata prosequitur c.19*
    - *Lapideitatem, idest iuncturarum exiccatarum c.22*
    - *Contractionem, de cuius cura c.23*

Oeconomia Libri Quarti.

- **Tab. B. in qua sunt**
  - **Solutio continui de qua agit Fen 4. & de ea tradit**
    - *Generatim Tract 1. c. 1*
    - *Speciatim singulas recēsens, quæ sunt*
      - *Vulnera de quibus tr. 1. & eorum explicat*
        - *Naturam ex ratione membri in quod cadunt c. 2*
        - *Curam*
          - *Vniuersalem c. 3*
          - *Singularem, ut sunt*
            - *Incarnantes medicinæ de quarum*
              - *Proprietate c. 14*
              - *Vsu c. 9*
              - *Tempore, & modo utendi c. 11*
            - *Perforatio, cum oportet, ut discooperiantur c. 5*
            - *Regimen habentium uulnerum apostema, & dolores c. 6*
            - *Regimen in uulneribus uiscerum interius c. 7*
            - *Qualitas ligandi ea c. 8*
      - *Læsio de qua tra. 2. &*
        - *Generatim illius recenset species c. 1*
        - *Nominatim singulas persequitur, & sunt*
          - *Eorum quæ fiunt in capite c. 12*
          - *Cōtusio, & attritio quas docet*
            - *Quando accidant c. 2*
            - *Quomodo curentur c. 3*
          - *Casus c. 4. & 5*
          - *Offensio super uentrem, & uiscera c. 6*
          - *Vapulatio cum flagellis c. 7*
          - *Torsio 8*
          - *Ex coriatio 9*
          - *Punctura, & disruptio, &c. c. 10.*
          - *Vbi ponit medicinas attrahentes pungentia c. 11*
          - *Combustio, quæ uel*
            - *Ignis cuius tradit*
              - *Canonem curationis c. 1.*
              - *Medicinas secundum*
                - *Intentionem primā c. 13*
                - *Intentionem secundam c. 14*
            - *Aquæ calidæ c. 15*
          - *Sanguinis fluxus cuius explicat*
            - *Causas 16*
            - *Canonem curationum 17*
            - *Medicinas retinentes 18*
      - *Vlcera de quibus agit Tr. 3. & eorum docet*
        - *Generationem, & causas c. 1*
        - *Canonem curationis uniuersim c. 2*
        - *Curationem secū dum species, ut*
          - *Virulentorum 3*
          - *Sordidorum 4*
          - *Profundorum, & cauernarum 5*
          - *Quibus accidunt tum*
            - *Vermium generatio c. 6*
            - *Nascentia carnis 7*
          - *Corrodentium c. 8*
          - *Putridorum, & malorum 9*
          - *Difficilis consolidationis, & in ultimo malitiæ c. 10*
          - *Fistularum, & coriorum, quæ non conglutinantur c. 11*
          - *Carnis additę super vulnera c. 12*
      - *Neruorum, & ossium solutio, de quib. disserit Tr. 4. & docet*
        - *Neruorum*
          - *Vulnera, siue ulcera*
            - *Vnde fiant c. 1*
            - *Quo canone curationis sanentur c. 2*
            - *Quibus medicinis curentur 3*
          - *Apostemata accidentia c. 4*
          - *Attritionem, & torsionem c. 5*
          - *Corruptionem c. 6*
        - *Ossium*
          - *Duritiem, & torsionem 7*
          - *Morbos generatim c. 8*
          - *Nominatim*
            - *Ventositatem spinę c. 9*
            - *Corruptionem cuius ponit*
              - *Signa c. 10*
              - *Curationem 11*
              - *Modum serrandi 12*
            - *Fracturam, in qua tantum agit de*
              - *Frustis euellendis c. 13*
              - *Medicinis aptis c. 14*
  - **Dislocatio, & fractura ossium de quibus agit coniunctim Fen quinta, sed ita tamē ut doceat**
    - *Primo de dislocatione*
      - *Quid sit c. 1*
      - *Signa c. 2*
      - *Speties, quæ distinguuntur uel ratione*
        - *Modi, qui sunt uel*
          - *Declinatio de cuius*
            - *Signis c. 3*
            - *Cura c. 4*
          - *Additio longitudinis iuncturæ de cuius*
            - *Signis c. 4*
            - *Curatione 6*
        - *Membrorum quibus accidit, ut*
          - *Furculæ c. 8*
          - *Humeri 9*
          - *Adiutorij 10. & de cura 11*
          - *Spatulę 12*
          - *Ossis parui apud Humerum 13. 14*
          - *Cubiti 15. 16*
          - *Iuncturæ rasetæ 17*
          - *Digitorum 18. 19*
          - *Spondylium 20. 21*
          - *Allhosos, idest iuncturæ ossis caudę 23*
          - *Anchæ 24. 25. 26. ut supra.*
          - *Genu 27. & 28*
          - *Arefatu, idest Rotulæ Genu. 29*
          - *Iuncturæ Tali c. 30*
          - *Ossis pedis 31*
    - *Secundo de fracturæ de qua agit*
      - *Vniuersim Tract. 1*
        - *Quid sit c. 1*
        - *De radice restaurationis eius 2*
        - *Quæ restauratori animaduertenda 3*
        - *Quomodo præparandum membrum 4*
        - *De qualitate ligamentorum, & stellarum c. 5*
        - *De modo, & cautela ligandi c. 6*
        - *Quales esse debeant hastellæ c. 7*
        - *Quando, & quomodo administrandæ 8*
        - *Quid agendum si*
          - *Cum uulnere sit coniuncta cap. 9*
          - *Male restaurata 10*
        - *De Epithematibus species quorum*
          - *Enumerat c. 11*
          - *Explicat vt*
            - *Rectificantia pruritum c. 12*
            - *Indurantia Alrosbot. c. 13*
        - *De medicinis lenientibus duritiem iuncturę c. 15. 16*
        - *De administratione aquæ calidæ, & olei 17*
        - *Cibatione restaurati 18*
        - *Quomodo subueniendum accidentibus illam consequentibus c. 19*
      - *Secundum species Trac. 3. ubi eas distinguit ratione membrorū ut*
        - *Cranei c. 1.*
        - *Mandibulæ c. 2*
        - *Nasi 3*
        - *Furculæ 4*
        - *Spatulę 5*
        - *Cassi 6*
        - *Costarum 7*
        - *Spondylium 8*
        - *Adiutorij 9*
        - *Brachij 10*
        - *Rasetæ 11*
        - *Ossium digitorum 12*
        - *Ossis lati, & anchæ 13*
        - *Coxę 14*
        - *Rotulæ poplitis 15*
        - *Cruris 16*
        - *Calcanei 17*
        - *Tali 18*
        - *Digiti pedis 19*

Tab. C. Venena de quibus agit Fen 6.

- *Vniuersim tract. 1. docens*
  - Cauendi rationem c.1
  - Speties illorum c.2.
  - Signa c.3
  - Canonem curationis c.4
  - Medicinas communes ad uenena c.5
- *Nominatim de singulis generibus & reliquis, quæ sunt uenena*
  - Congelatorum ex mineris, & alijs numero vndecim de quibus summa prima, ut ex
    - Lapide armeno c.1
    - Argento uiuo 2
    - Lithargyrio, & limatura plumbi c 3
    - Potatione cerusæ 4
    - Gypso 5
    - Vzifur, & Almagra de minera 6
    - Alzimar, idest ærugine 7
    - Limatura ferri, & scoria eius 8
    - Calce, & arsenico 9
    - Aqua saponis, & Draganthi, & aluminis 10
    - Potu aquæ frigidæ in ieiunio 11
  - Ex plantis, quæ sunt uel
    - Absolute uenena, & calida de quibus summa secunda, ut ex
      - Napello c.1.
      - Cornu spicæ 2
      - Murchion 3
      - Euphorbio 4
      - Lacte tithymalorum 5
      - Scammonea 6
      - Almezerion, & chamelea 7
      - Oleandro 8
      - Anacardis 9
      - Alchebichengi 10
      - Staphisagria 11
      - Ruta agresti 12
      - Thefisie 13
      - Algilbehenech 14
      - Adende Asini 15
      - Condisi elleboro albo ciclam. succo cu- cum. asinini speciebus nigellæ ma- læ, agarico nigro 16
      - Elleboro nigro 17
      - Amoras danich 18
      - Aldediu 19
      - Kesbu alcherna 20
      - Castoreo 21
      - Squilla agresti 22
      - Strangulatore Adib, & Leopardi 2[3]
      - Aredaroth 24
      - Cortice rizi 25
      - Semine urticæ 26
      - Turbith malo 27
      - Hebardion 28
      - Tuson 29
      - Medulla fructuum rancida 30
      - Vino puro in ieiunio 31
      - Melle malo 32
      - Aldibich 33
    - medicinæ uenenosæ & frigidæ de quibus summa 3. & sunt
      - Opium c.1
      - Nux methel 2
      - Radix mandragoræ 3
      - Darsion 4
      - Hyusquiamus
        - albus 5
        - niger 6
      - Vua Vulpis 7
      - Coriander humidus 8
      - Psyllium 9
      - Fungi, & tuberculi mali. 10
      - Sagittæ armenæ 11
  - Ex animalibus, quæ lædunt, uel
    - Bibita, et comesta de quib. Tract. 2 & hæc uel ex
      - Substantia tum
        - Tota idest carne & corpore, ut
          - Cantharides c.3
          - Lepus marinus 4
          - Stellio, & Alharbe 5
          - Lacerti 6.
          - Salamandra 7
          - Ranę tum
            - Lacunales 8
            - Citrinæ 9
        - In parte, ut aliquo membro ceu
          - Felli
            - Viperę 12
            - Leopardi 13
            - Canis aquatici 14
          - Cauda ut
            - Ceruic. 15
        - Humiditate aliqua, ut
          - Sanguine tauri recenti 16
          - Sudore animalium 17
          - Ouis Alharbe 18
          - Lacte corrupto 19
      - Accidente, ut fit in
        - Piscibus frigidis c.10
        - Assaturis suffocatis, & carne corrupta 11
        - Sanguine congelato c.20
        - Lacte coagulato 21
    - Morsu, qui duplex, uel
      - Venenosorum de quib. tr. 3 & docet
        - Vniuersim
          - Regimen de morsi c.1.
          - Potiones bibendas 2
          - Epithemata imponenda tum ad
            - Morsionem c.3
            - Cautelam 4
        - Secundum species, quę sunt, uel
          - Serpentum uere uenenosorum de quib.
            - Generatim c. 21
              - Effugationem
              - Cautelam c. 7
              - Destructionem obiter rapacium 8
            - Singillatim de
              - Basilisco 22
              - Harmene 23
              - Hirundine 24
              - Asside sicca, & surda 25
              - Spuente Asylo 26
              - Cornuta 27.28
              - Andrius 29.30
              - Hydra 31
          - Viperarum quarum
            - Generatim docet
              - Qualitatem 32
              - Canonem curationis 33
              - Potiones ad earum morsum 34
              - Emplastra de foris 35
            - Nominatim recenset singulas, ut
              - Serpentes, qui egredi faciunt sanguinem ex poris omnibus c 36.37
              - Facientem sitim 38.39
              - Cafezati, & alterachati 40
              - Salientem ad duas partes 41
              - Ilicinum, & Durison 42.43
              - Miliares 44
              - Sciscerati 45
              - Aspidem 46
              - Serpentem tuscalem 47
              - Famusum 48
              - Amiudurus, & cambarus 49.50
              - Selser serpentem putrefacientem 51.52
          - Serpentum magni corporis, qui morsu magis nocent, & uulnere, quam ueneno, ut
            - Draconis
              - Terrestris 53
              - Marini 55
            - Albedisimo persin 54
            - Harem carmen 56
            - Hauden 57
      - Non uenenosorum omnino de quib. Tr. 4. & generatim c.1. & 2. mox singillatim
        - Venenosorum
          - Generatim omnium c.5. & 6
          - Singillatim
            - Serpentum 9
            - Scorpionum 10
        - Obiter non uenenosorum, sed molestorum, ut
          - Pulicum 11.
          - Culicum, & cimicum 12
          - Mustellæ, & muris 13.14
          - Formicarum 15
          - Muscarum 16
          - Vesparum 17
          - Scarabæorum 18
          - Alarathari 19
          - Tineæ 20
        - Hominis cap. 3
        - quadrupedum, ut
          - Canis, et similium, qui uel
            - Sine rabie c.4
            - Rabiosi, & hic narrat
              - quæ fiunt rabiosa præter hæc c.6
              - dispositiones de morsi a cane rabido c.7
              - discrimen inter rabidum, & non rabidum c.8
              - Curam 9.
          - Leopardi 10
          - Crocodili 11
          - Simij 12
          - Catti 13
          - Mustellæ 14
          - Mugali, & Alnale 15
    - Punctura, quæ est uenenosorum paruorum de quib. agit tra. 5. &
      - Proponit se dicturum de illis c.1.
      - Persequitur singillatim species omnes, ut
        - Scorpionis siluestris
          - Species c.2
          - Symptomata, puncturas, & curam 3
        - Aranearum scieben, & Rutelarum de quibus disserit
          - Coniunctim c.5
          - Distincte de
            - Rutelis 6.7
            - Sciebi 8
            - Aranea 9
        - Duorum animalium, quæ dixerunt quidam sapientes 10
        - Tuarse 11
        - Pediculi uulturis 12
        - Altamulæ, & porci luti 13
        - Vespę 14.15
        - Apum 16
        - Formicę uolantis 17
        - Stellionis, & lacertæ 18
        - Animantis habentis 44 pedes 19
        - Salamandræ 20.21
        - Sacula fadurin 22
        - Scorpionis marini 23
        - Araneę marinæ 24
        - Ranæ marinæ rubeæ 25
        - Reptilium marinorum uenenosorum 26

Oeconomia Libri Quarti.

Expositis singularũ partiũ pprijs morbis ad ægritudines, quæ nõ vni mẽbro sũt addictæ, sed vniuersales quodãmodo dici possunt accedit & sũt

- Febres de quibus agit Fen prima tũ
  - Generatim tradens illarum
    - Definitionem, & genera c.1
    - Subiectum nempe corpora parata ad illas c.2
    - Horas c.3. Quibus subnectit horas vniuersales omnium morborum c.4
  - Singillatim de
    - Ephemeris de quibus disserit Tr. 1.
      - Vniuersim tradens
        - Sermonem vniuersalem c.5
        - Signa propria distinguentia ab alijs 6.
        - Permutationem illarum ad alias 7
        - Signa permutationis 8
        - Curationes secundum modum uniuersalẽ.9
        - Species illarum c.10
      - Nominatim de singulis docens, quæ sunt 23. uidelicet ex
        - Angustia cuius tradit
          - Causas, & signa 11
          - Curam c.12
        - Tristitia 13
        - Cogitatione 14
        - Ira, ut supra 15.16
        - Vigilijs 17.18
        - Somno, & quiete 19.20
        - Gaudio 21
        - Timore 22
        - Labore 23
        - Euacuatione 25.26
        - Dolore 27.28
        - Syncopi 29.30
        - Fame 31
        - Siti 32
        - Oppillatione 33
        - Nauseatiua satietate, & repletione 34.35
        - Apostemate 36
        - Terrestreitate, idest siccitate, et asperitate 37
        - Calore 38
        - Soliditate facta tum a
          - Frigore 39
          - Aquis stypticis 40.41
        - Vino 42
        - Cibis calidis 43.44
    - Putridis de quibus disserit toto Tra. 2. tum
      - Vniuersim docens earum
        - Causas c.1
        - Signa 2.3
        - Res quibus differunt, & communicant inter se 4
        - Significationes accidentium tum
          - Generatim c.5
          - Nominatim de rigore, frigore, horripilatione, & fractione c.6
        - Intentiones ad curationes vniuersales c.7
        - Cibationem in generali c.8
      - speciatim de acutis quarũ tradit
        - Canonem in dando in potu aquam hordei cum syrupo acetoso c.9
        - Curationem c.10
        - Regimen accidentium difficilium quæ
          - Generatim enumerat c.11
          - Singillatim proponit & docet curare sympt. 23
            - Rigorem, & horripilationem superfluam c.12
            - Sudorem superfluum 13
            - Fluxum sanguinis narium superfluũ. 14
            - Vomitum 15
            - Fluxum uentris 16
            - Sitim superfluam 17
            - Profunditatem somni 18
            - Grauitatem capitis 19
            - Vigiliam superfluam 20
            - Dolorem uentris 21
            - Asperitatem linguæ, & uiscositatem 22
            - Sternutationem assiduam 23
            - Dolorem capitis 24
            - Tussim 25
            - Destructionem appetitus 26
            - Bolismum 27
            - Nigredinem linguæ 28
            - Appetitum caninum 29
            - Syncopim 30
            - Constrictionem anhelitus 31
            - Tristitiam, & inquietudinem 32
            - Difficultatem deglutiendi 33
            - Frigus extremitatum 34
      - Nominatim de profectis ex 4 humoribus & sunt
        - Cholerica de qua habet sermonẽ uniuersalem c.35. & est uel
          - Tertiana, quæ uel est
            - Pura cuius proponit
              - Naturam c.6
              - Discrimẽ inter eam, & nõ purã 37
              - Curam 39.
            - Non pura de qua curanda c.40
          - Continua de qua c. 38
          - Causon siue ardens cuius docet
            - Modos c.41
            - Signa 42
            - Curam 43
        - Sanguinea cuius tradit
          - Naturam c.44
          - Signa 45
          - Curam 46
        - phlegmatica de qua agit c.46. & est uel
          - Periodica de cuius
            - Signi c. 47
            - Cura 55
          - Inseparabilis, seu continua, quæ dicitur latica de qua c.48. cura 56
          - Epiala, in qua occultatur frigus, apparet calor 49.57. ut supra
          - Lipyria, in qua occultatur calor, apparet frigus 50.57
          - Mixta ex utrisque c.51
          - Syncopalis, quæ uel
            - Humorosa de qua c.52.58
            - Minuta de qua c.53.59
          - Diurna, & nocturna c.54. & 60
        - Melancholica & quartana, quę vel
          - Periodica de cuius
            - Causis 61
            - Signis 62
            - Cura 63
            - solutiuis quibus ĩ digest post digestionem 64
          - Cibatione patientium c.65
          - Continua de qua c.66
          - Erratica, ut sextana septena, & similia c.67.68
    - Hectica quæ fit ĩ solidis membris de qua agit Tr. 3. & exponit
      - Vniuersĩ eius
        - Causas, ac naturam c.1
        - Signa 2 & 3.
        - Curam 4 cui subiũgit rememorõnẽ medicinarũ
          - Infrigidãtiũ c.5
          - humectãtiũ c.6
        - Cibationẽ 7.
        - modũ succurrẽdi dispositionibus illam sequẽ. c.8
      - Noĩatim de Hectica senectutis ei⁹ radẽs
        - Essentiã 9
        - Signa 10
        - Curam 11
    - Pestilentialis de qua agit Tracta. 4. & diuiditur in
      - Veram pestilentialem de cuius agit
        - Causis c.1
        - Signis, quæ tum
          - Diagnostica præsentis c.2
          - Prognostica futuræ c.3
        - Curationibus c.4
        - Preseruatione c.5
      - Homogenea, quæ sunt
        - Variolæ de quarum agit
          - Causis c.6
          - Signis 7
          - Cura 10
          - Præseruatione membrorum a nocumento 8
          - Eradicatione uestigiorum 9
        - Morbilli de quibus ut supra 8.9 10
        - Febris apostematum de qua antedicto ordine c.15.16.17
    - Composita de qua agit Tracta. 4.
      - Generatim c.16
      - Nominatim de Hemitritæo cuius docet
        - Essentiam c.17
        - Signa 18
        - Curam 19
- Crisis
- Apostemata — De quibus coniunctim. Tab. A.
- Solutio cõtinui — De quibus coniunctim Tab. B.
- Dislocatio — De quibus coniunctim Tab. B.
- Venena de quibus Tab. C.
- Turpitudo de qua Tab. D.

- Tab. A. in qua cōtinentur.
  - Crisis, q̄ licet non sit ꝓprie morbus, quia tamē sequitur morbos, per morbos fit interdum, & uim habet morbi, quia morbus i ea increscit, ideo inter morbos collocata, de qua proponit c.1 se dicturum tota Fen 2. et eius tradit
    - Naturā Tra. 1. tū
      - Generatim ostendens
        - Quid sit c.2
        - Quibus signis prænoscatur c.3. & 92. 94
        - Causas, & signa effectuum, qui illam consequuntur, & sunt quasi comites, ac pedissequæ illius, ut
          - Longitudinis morbi c.93
          - Recidiuæ 95.96
          - Mortis 97. 98. ubi de horis ...
          - Conualescentiæ cuius enumerat
            - Dispositiones c. ...
            - Regimen 101
            - Cibationem 10...
        - Motus ægritudinum c.103
      - Singillatim signa docens omnium motuum illius, seu specierum, quæ distinguuntur, uel ratione
        - Loci cum scilicet materia mouetur ad
          - Superiora de quo c.4.5.6
          - Inferiora cum materia declinat ad
            - Membra urinæ c. ...
            - Viam egestionis c. ...
            - Viam matricis c.1...
            - Apertionē uenari...
          - Exteriora, ut ad cutim per sudorem 7
        - Permutationis, quæ fit ad
          - Inferiora 13
          - Superiora 14
          - Aegritudinem aliam, ut
            - Chronicam c.15
            - Exiturā 16.17
            - Spasmum 18
            - Rigorem 19
        - Qualitatis, ex qua dicitur illa tum
          - Bona, de cuius signis c.20. & 25
          - Mala, de cuius signis 21.22.26.27
    - Tēpora de quib. agit Tr. 2. & sūt uel
      - Uniuersalia, ut principium morbi, & c. de quo agit c.1
        - Membrorum, ut ex
          - Facie, & forma, & colore c.28
          - Capitis dolore 29
          - Stomacho 30
          - Membris anhelitus 31
          - Membris sensuum, qui sunt
            - Oculus c.33.34
            - Nasus c.35
            - Auris 36
            - Lingua, & os 38. & ex radice eius 39
            - Manus ex eius
              - Actione c.50
              - Pulsu 72
          - Dentibus 37
          - Venis 40. & 62
          - Cute 43
          - Ventre, & partibus hypochondriorum c.44
          - Ano 45
          - Virga, ac testiculis 46
          - Matricibus 47
          - Extrēmitatibus 48
          - Totius corporis
            - Mollificatione, & resupino decubitu 41
            - Forma iacendi 42
        - Excrementorum, ut
          - Sudoris de quo c.7
          - Quędam affert, sed de eo mox pluribus agit docens
            - Iudicia sudoris c.65
            - Causas multitudinis sudoris c.66
              - Membrorum 67
              - Dispositionum 68
            - Diuersitatem in sudando tum
            - Dies in quibus multus fit, & minor 69
            - Modos significationū 70
            - Signa 71
          - Sanguinis fluxum e naribus 73. & 74
          - Sternutationis 75
          - Egestionis 76.77
          - Vomitus 78.79
          - Vrinę, de qua pluribus disputat, & ponit illius
            - Iudicia c.80
            - Signa sumpta tum ex
              - Quantitate 81
              - Tenuitate 82
              - Grossitudine, & cōturbati...
              - Colore tum Sedimine 88
                - Albo 84
                - Nigro 85
                - Rubro 86
                - Flauo 87
                - Oleagino 89
              - Qualitate separationis 9...
              - Congerie malorum signor...
        - Rerum nō naturaliū ut somni, & uigiliæ 49
        - Symptomatū, ut sunt
          - Dolores c.51
          - Vox, loquela, & silentium 52
          - Ratio alienata 53
          - Motus, siue inquietudo 54
          - Timor mortis 55
          - Saltus, & halices 56
          - Somnia 57
          - Appetitus destructio
            - Icteritia 59
            - Apostemata 60
            - Pustulæ 61
            - Rigor 62
            - Sudor
            - Fluxus, & alia de quibus supra.
      - Particularia, ut dies, qui sunt uel
        - Critici de quorum
          - Causis c.2
          - Proportione, & comparationem ad inuicem, & morbos 3. & 11
          - Speciebus, quæ sunt
            - Critici inordine
            - Superiore c.4
            - Medij c.5.6. & 7
            - Indicationis c.9
        - Non critici, quos enumerat c.7
  - Apostemata, de quibus agit Fen 3 & illorū recenset
    - Vniuersī species, & causas tr. 1. c.1
      - Phlegmones, cuius persequitur
        - Naturam, & causas, ac signa c.2
        - Curam c.3
      - Erysipela de qua, ut supra c.4
      - Formica c.6.7
      - Miliaris Herpes 8
      - Pruna, & ignis persicus 9. & 10
      - Vesicæ, & inflationes, seu phlyctenæ c.11. & 12
      - Essere seu epinyctis 13. & 14
      - Corrosio, & corruptio siue sit cancrena, siue ascachilos, & sphacelus c.15.16
      - Althotum, idest phygetlon, & phyma, & bubo 17.18
      - Apostemata in glandulis 19
      - Exituræ calidæ, idest abscessus de quibus
        - Generatim docet
          - Quid sint c.20
          - Signa maturationis 22
          - Iudicia saniei 23
        - Secūdum species, quæ sunt
          - Intrinseca cuius ponit
            - Signa c.24
            - Maturationem 25
            - Propinquitatem eruptionis 26
            - Regimen c.32
          - Apparens seu extrinseca, cuius docet
            - Curationem c.27
            - Regimen maturationis, & ad faciendum pus 28
            - Regimen quando iam sunt maturæ c.29
            - Erumpentia c.30. & 31
      - Aldemehel, e furunculi c.32. & 33
      - Mori c.34
    - Singillatim, & sunt
      - Apostemata frigida de quib. disserit Tract. 2. & recenset
        - Species generatim, & breui c.1
        - Nominatim in reliquis, quæ sunt
          - Vndimia, quod est apostema molle, cuius docet
            - Naturam c.2
            - Curam c.3.
          - Nodi, siue atheratomata; & steatomata, ut supra c.4.5
          - Glandulæ, idest ganglij 6
          - Pustulæ glandulosæ 7
          - Fugille 8
          - Schrophulæ 9.10
          - Scirrhi 11.12
          - Durities iuncturarum 13
          - Almesmar, c.1. laui 14
          - Cancer, qui
            - Definitur c.15
            - Curatur 16
            - Regitur 17
            - Resoluitur per localem medicina...
          - Apostemata uentosa, & inflatio lacertorum 20
          - Vena medeni, idest dracunculus c.21.22
      - Lepra, seu elephantia de qua disputat Tract. 3. & ita illam explicat, ut doceat
        - Eius naturam, & causas c.1
        - Signa c.2
        - Curam c.3. ubi eam distribuit in uarios modos
          - Medicinarum conferentium compositarum
          - Confectionum
          - Adustionis
          - Linimenti
          - Epithematis

Turpit... do ext... seca, ... us em... datio, ... ptinet ... decore ... ideo d... tur de... ratio ... de ea ... Fen. ... etiam ... scribi... & ve... tur in... tijs er... dādis,

Oeconomia Libri Quarti Can. Auicennæ.

- *Capillorũ de quibus trac. 1. & quoniã tria poteſt præſtare in illorum curatione Medicus*
  - *Generare, hinc docet illorum*
    - *Generationem c. 1*
    - *Cauſam destructionis c. 2*
    - *Embrocas c. 3*
    - *Facientia naſci pilos, & remedia Caluitici c. 4*
    - *Morbos destruentes eos alopeciam, & Tyriam c. 5. earum curam c. 6*
  - *Tollere cum moleſti sũt, aut indecori hinc tradit*
    - *Abradentia pilos c. 7. & quoniam in hoc præſtando noxa fit vt in pſilotro, docet prohibere eius*
      - *Combuſtionem c. 8*
      - *Odorem c. 9*
    - *Prohibentia ortum pilorum c. 10*
  - *Immutare illorum qualitatẽ, quæ eſt uel in*
    - *Subſtantia hinc docet*
      - *Incriſpantia c. 11*
      - *Planos facientia 12*
      - *Sciſſionem prohibentia 13*
      - *Subtiliantia 14*
    - *Colore, quare tradit de*
      - *Canitie, & docet eam tardare*
        - *Prohibendis cauſis illius humore phlegmatico c. 16*
        - *Ipſis capillis liniendis 17*
      - *Tincturarum rationem c. 18. & hinc ſingillatim*
        - *Denigrantia c. 19*
        - *Flauum facientia 20*
        - *Rubificantia 21*
        - *Albificantia 22*
        - *Et quia plerunque hinc noxæ irrepunt docet illis opem ferre c. 23*
    - *Radice, ſeu cute, cui accidunt furfures hinc de eorum agit*
      - *Cauſis 24*
      - *Cura 25*
- *Turpitudo extrinſeca, cuius emendatio, qa ptinet ad decorem adeo dicitur decoratio, & de ea agit Fen. 7. q̃ etiam ita ĩſcribitur, & verſatur in vitijs emendãdis, vel*
  - *Cutis, quæ læditur uel in*
    - *Colore de cuius diſpoſitionibus Tract. 2. & ſunt*
      - *Offuſcatio ſeu denigratio, de cuius*
        - *Cauſis c. 1*
        - *Reſtitutione ad colorem bonum 2*
        - *Conſeruatione a noxijs 3*
      - *Veſtigia tum*
        - *Percuſſionis c. 4*
        - *Vlcerum, & variolarum c. 5*
      - *Sanguis mortuus lentigines, & panni c. 6*
      - *Alguaſſem c. 7*
      - *Rubedo ſuperflua, de cuius cura c. 8*
      - *Morphea, Alguada, Albaras de quibus agit*
        - *Coniunctim c. 9*
        - *ſeparatim de cura*
          - *Morpheæ c. 10*
          - *Alguada, & Albaras 11*
          - *Albaras nigre c. 12*
    - *Subſtantia cuius morbi, de quibus Tract. 3. ſunt*
      - *Sahafati, ideſt puſtulæ quædam rubeæ de quarum*
        - *Natura c. 1*
        - *Cura c. 2*
      - *Impetigo de qua vt ante c. 3. & 4*
      - *Bothor, ideſt eminentia in cute c. 5*
      - *Scabies, & pruritus c. 6. & 7*
      - *Deſudatio c. 8. & 9*
      - *Planta noctis c. 10. & 11.*
      - *Verrucæ de quibus c. 12. & ſunt uel*
        - *Claui de quorum cura c. 13*
        - *Cornua de quibus c. 14*
      - *Fiſſuræ de quarum*
        - *Cauſis c. 15*
        - *Cura*
          - *Communi 16*
          - *Singulari*
            - *Labiorum 17*
            - *Pedum 18*
            - *Manuum, & quæ ſunt inter digitos c. 18. 19*
            - *Alchatim, ideſt lumborum c. 20*
      - *Odor horribilis de cuius*
        - *Cauſa, & cura in communi c. 21. 22*
        - *Singulari cura*
          - *Aſcellarum 23*
          - *Stercoris, & uentoſitatis 24*
          - *Vrinæ 25*
      - *Pediculi, & lendes c. 27*
  - *Corporis totius, & extremitatum de quibus Tract. 4. ita diſputat, vt*
    - *Prius agat de emendandis totius corporis uitijs, quæ ſunt vel*
      - *Extenuatio de cuius agit*
        - *Cauſis c. 1*
        - *Cura c. 2 & obiter ſubiũgit de emendatione extenuationis particularis membrorum c. 4*
      - *Pinguedo ſuperflua de cuius*
        - *Damnis, & natura c. 5*
        - *Emendatione per contrariam extenuationem c. 6. cui obiter ut ſupra particularem membrorum annectit c. 7*
    - *Mox de extremitatum noxis nempe vnguium, quæ ſunt obnoxiæ*
      - *Panaritio de cuius*
        - *Natura c. 8*
        - *Cura c. 9*
      - *Auri muris, ſciſſuræ excoriationi, ſcabiei c. 10*
      - *Spaſmo, curuitati, leproſitati c. 11*
      - *Malæ formæ, & maculis quare docet*
        - *Excisionem c. 12*
        - *Obſeruationem in ea, quæ oritur c. 13*
      - *Baras c. 14*
      - *Citrinitati c. 15*
      - *Attritioni c. 16*
      - *Mortuo ſanguini ab attritione euenienti c. 17*

Oeconomia Libri Quinti Can. Auicennæ.

Expedita Medicinæ totius tū Theoricę, tum Practicæ doctrina, ne qd ad perficiendū Medicum desideraretur, quīto Libro Antidotarium conscribit, quod cōplectitur cōpositas Medicinas, de quibus

- *Generatim agit tr. scientiali earum docens*
  - *Necessitatem*
  - *Qualitatem compositionis*
- *Separatim enumerans*
  - *Singulas illarum species summa prima, docēs quo modo conficiantur, & quas vires habeant*
    - *Theriacæ, & confectiones magnæ tr. 1.*
    - *Hieræ tr. 2.*
    - *Electuaria solutiua, & non solutiua tr. 3.*
    - *Suffufet, & Alchamaia, & muret infantium tr. 4.*
    - *Allochocat, idest quę lambuntur tr. 5.*
    - *Syrupi, & robub Tract. 6.*
    - *Condita, & Alragibet. tr. 7.*
    - *Trochisci Tract. 8.*
    - *Decoctiones siue apozemata* / *Pilulæ* } *tract. 9.*
    - *Olea tr. 10.*
    - *Unguenta* / *Emplastra* } *Tract. 11.*
  - *Iuuamenta accommodata singulis membris Tract. xij.*
  - *Aegritudines quibus parari remedia ex hac silua possunt summa 2. & tradens, quæ cōferant in morbis*
    - *Capitis ad effectus*
      - *Cerebri Tract. 1.*
      - *Oculorum Tract. 2.*
      - *Auris Tract. 3.*
      - *Dentium Tract. 4.*
      - *Oris, & gutturis, & ventris superioris Tract.*
    - *Ventris inferioris ad affectus*
      - *Stomachi* / *Intestinorum* / *Renum* / *Vesicæ* } *Tract. 6.*
    - *Iuncturarum ad*
      - *Dolores* / *Podagram* / *Venam sciaticam* } *Tract. 7.*
    - *Decorationis ad* — *Alopeciam Tract. 8.*
- *Postremo ne quid omnino desit ad absolutionem, addit breuem quoque descriptionem ponderum, & mensurarum Tract. 8.*

AVICENNAE ARABVM MEDICORVM PRINCIPIS CANON MEDICINAE

EX GERARDI CREMONENSIS VERSIONE ET ANDREAE ALPAGI BELLVNENSIS CASTIGATIONE.

A IOANNE COSTAEO ET IOANNE PAVLO MONGIO, ANNOTATIONIBVS.

IAM PRIDEM ILLVSTRATVS.

Nunc vero ab eodem COSTAEO recognitus, & nouis alicubi obseruationibus adauctus.

Quibus principem Philosophorum ac Medicorum consensus dissensusque indicantur.

AVICENNAE PRAEFATIO.

IN PRIMIS Deo gratias agamus, sicut sui ordinis celsitudo, & beneficij ipsius multitudo meretur: cuius misericordię super omnes prophetas existunt. Et post dicam, quòd quidam de melioribus amicis, quos habere videor: cui in omnibus, pro quibus me deprecatus fuerit, satisfacere debeo de re, quam possum, me rogauit; vt ei librum de medicina faciam, eius regulas vniuersales, & particulares taliter comprehendentem; vt explanatio cum breuitate in eo coniungatur: & secundum plurimum afferam, quantum est afferendum de declaratione, in verbis paucis. quod equidem concessi. Et mihi placuit, vt in primis loquerer de rebus communibus, & vniuersalibus vtriusque partis medicinæ; theoricæ videlicet, & practicæ. Postea vero loquar de vniuersalibus iudiciorũ virtutum medicinarum simplicium. & post hęc de particularibus eorundem. Deinde loquar de ægritudinibus, quæ in vnoquoque contingunt membro, prius tamen incipiam ab anatomia illius membri, & eius iuuamento: de anatomia enim simplicium membrorum, & similiter iuuamentis, in libro primo uniuersali iam tunc locutus ero. Quum autem membri anatomiam consumauero, in quampluribus locis demonstrare incipiam, quomodo eius conseruetur sanitas. Deinde sermone absoluto, ostendam eius ægritudines vniuersales, & causas, & semitas cognoscendi eas: & vias eas medicandi in sermone etiam vniuersali. Postquam autem has res vniuersales expleuero; ad ægritudines redibo particulares: & in quampluribus earum etiam demonstrabo in primis iudicium vniuersale in eius definitione, & ipsius causis, & significationibus: deinde ad iudicia reuertar particularia. Post ostendã regulam vniuersalem in medicando. Deinde descendam ad medicandum particulariter cum vnaquaque medicina simplici, aut composita. Ad illud autem, quod prius dicam de iuuamentis medicinarũ simplicium in ęgritudinibus, in libro medicinarum simplicium in tabulis pictis: quas bonum est fieri: sicut in disciplinæ modo aspicies, quum ad ipsum peruenies; non reuertar ad dicendum nisi modicam rem. De medicinarum quoque compositarum, quæ mihi videbuntur in antidotario melius ponendæ, iuuamentis, & quomodo misceantur; vsque ibi loqui dimittam. Placet autem mihi, vt postquam hunc librum consumauero: alium librum cõponam de reb. particularibus,[a] [in quo sit proprietas nominandi ęgritudines: quę quũ accidunt, nõ sunt vni eidem membro proprię:]

[a] A. quæ propriè nominãtur ægritudines nõ appropriatę uni soli membro.

in quo etiam de pulchritudine loquemur: &, in hoc libro eo calle procedam, quo in libro particulari, qui est ante ipsum processi. Quòd si mihi deus auxiliatus fuerit, & hunc consumauero librum; addam postea in vno libro antidotarium. Non est autem bonum, vt huius libri plurimum non sit apud vnumquemque. & in eius memoria, qui huius doctrinæ nomine vocari, & per eam lucrari desiderat: minus nanque [a] [quod] medico necessarium est: comprehenditur: quod vero super ipsum additum est: incomprehensibile est. Quòd si deus meum prolongauerit terminum: & secunda successerit fortuna. [b] [me ad alia præparabo]. Nunc autem hunc componam librum: quem in quinque sic diuidam libros.

a B. quàm.

b B. me ad illud præparabo præparatione secunda.

De

A. a[...] k alha[...]
† alchar[...] c halha[...] B. alhag[...] alosos. d B. al[...]
aortæ
A. fu[...] aorta[...] furcula. spatula. adiutori[...] e aseid B. alsab[...] rasceta. B. salke[...] f pectin[...] B. alhag[...] † rigil.
k A. alh[...]
g B. al[...]
h B. alba[...] & de a[...] alhaleb[...] † lamb[...]
† adiutor[...] i asch[...] B alsab[...] † rasce[...]

Capitula

Omnia igitur capitula huius libri sunt ducentum sexagintatria.

LIBER PRIMVS
FEN PRIMA, DOCTR. PRIMA.
DE DEFINITIONE MEDICINAE.

Vide Disquisitiones Physiologicas Costęi pagina sexta, vsq; ad 22.

DICO[1], quòd medicina est scientia, qua humani corporis dispositiones noscuntur, ex parte, qua sanatur, vel ab ea remouetur; vt habita sanitas conseruetur, & amissa recuperetur. [2] Potest autem aliquis dicere, quòd medicina diuiditur in theoricam, & practicam: sed tu totam ipsam posuisti theoricam, quum dixisti, quòd est scientia. [a] Nos autem respondebimus tunc, & dicemus, quòd artium quædam est, quæ est theorica, & practica; & de philosophia, quòd est theorica & practica: & de medicina dicitur, quòd est theorica, & practica. In vnaquaque autem harum diuisionum aliud volumus dicere, cum dicimus theoricam, & aliud, cum dicimus practicam: non tamen nobis necesse est declarare diuersitatē, quæ inter eas existit, nisi in medicina. Quum ergo de medicina dixerimus, quòd eius est theorica, & ex ea est practica; non est existimandum, quòd velimus dicere, quòd vna diuisionum medicinæ est scire, & altera operari; quemadmodum multi hunc locum perscrutantes existimant, sed debes scire, quòd illud, quod volumus, est aliud, & quòd nulla duarum diuisionū medicinæ est nisi scientia: sed vna earum est ad sciendum principia, & altera ad sciendum operandi qualitatem. post verò, primam earum nomine scientiæ, aut theoricæ appropriauimus: & alteram appropriauimus nomine practicæ. Per theoricam uerò ipsius volumus, quòd, quando eam sciuerimus, scientiam tantum acquiremus; [b] [ita, quòd in declaratione qualitatis operationis nos non immittemus:] [3] sicut dicitur in medicina, quòd genera febrium sunt tria, & complexiones sunt nouem. Et per practicam ipsius volumus, non operationem in effectu, neque laborem motionum corporearum: sed diuisionem [c] [operationis] medicinæ, quæ, cum eam sciuerimus, auxiliabitur nobis ad inquirendum scientiam, vel sententiam: [d] [& ipsa scientia erit in qualitate operationis.] sicut dicitur in medicina, quòd apostematibus calidis adhibenda sunt in principio quę repellant & infrigident, & inspissent, & postea repellentia cum [e] [resoluentibus temperabimus, & post statum postea in declinatione sufficient mollificantia resoluentia,] pręterquam in apostematibus, quæ sunt de materijs, quas membra expellunt principalia. Hæc igitur doctrina in sententia tibi auxiliatur: & hæc sentētia est declaratio qualitatis operationis. quūque duarum diuisionum qualitatem sciueris, iam scientiam scientialem, & scientiā operatiuam adeptus eris, & si nunquam operatus fueris. [4] Neque etiā aliquis dicere potest, quòd dispositiones corporis humani sunt tres, ægritudo, sanitas, & dispositio, quæ non est sanitas, neque ęgritudo; cum tibi duæ suffecerint: possibile nanq; est, vt, quum huiusmodi doctor bene considerauit, non inueniat vnam duarum rerum [f] [affirmantem hanc trinitatem, neque negantem.] Amplius, si hæc trinitas necessaria fuerit, quod diximus tibi remoueri à sanitate, colliget infirmitatem, & dispositionē tertiā: [g] [quā non habere sanitatis definitionem posuerunt:] quæ est habitus, aut dispositio, ex qua operationes subiecti ipsius sanæ proueniūt. Neq; [h] †[ ] huius definitionis oppositum: nisi sanitatē definierit, quemadmodum desiderauerit: & posuerit in ea conditionem, qua non indiget. Pręterea cum medicis in hoc non litigemus, neque enim sum, qui cum eis in huiusmodi disputare debeam, neque litigium hoc eis neque illis qui contra eos sunt, in medicina auxiliabitur huius enim rei certitudo alterius doctrinæ principijs pertinet.

a Mantinus ita uertit. Nos verò sic dicēti respōdebimus, ac dicemus; quòd queādmodum quidem in artibus dicitur esse aliud quidpiam theoricū, aliud verò practicū; itidem in philosophia esse aliud theoricum aliud practicū. sic in medicina quoque dicatur esse quiddam eius theoricum, quidā verò practicum.

b BEL. Absq; hoc quòd dirigat ad declarādū qualitatem operādi, seu operationis.

c B. Scientiæ.

d B. a qua quidem sciētia vel sententia depēdet qualitas, seu modus operandi.

ANNOTATIONES.

1 *DICO quòd medicina &c. Medicinam definit Hippocr. lib. de arte, esse morbos ab ægris in totum tollere, & morborum vehementes impetus obtundere, & eorum, qui a morbis victi sunt, curationem non aggredi; quum id in confesso sit, quòd medicina tales sanare non possit. Idem lib. de flatibus, medicinam esse ait adiectionem, & detractionē. Sed harum, prior ratio in lib. introduct. non probatur, probatur autem posterior, & ibidem, & 11. meth. Herophilus scientiam esse dixit salubrium, insalubrium, & neutrorum,*

Cap. 6.

Cap. 11.

vt

Cap. 2. Cap. 1. Cap. 1. Cap. 1.

vt habetur lib.art.med.quæ definitio & à Gal. non admittitur, quòd scientiam habet loco generis; & ab Auer.improbatur. 1.coll.quòd per hanc medicina à naturali philosophia non differat. Hic aliter initio Cantic. & aliter Auer. 1. coll. definit.at ratio 6.coll.assignata exactissima a quibusdam creditur, quum ait artem operatiuam esse inuentam experimento, & ratione; conseruantem sanitatem; & remouentem ægritudinem. Aliæ afferri solent definitiones, & in finit. med. & in introduct. & alibi. Verũ, ex his omnibus, quæ ab Hipp. sumuntur, curatrici & conseruatrici conueniunt, cæteræ totius quidem sunt medicinæ; commendanda tamen præsertim, quam hoc loco habemus. quum hæc, propinquo genere posito [scientia] proprias differentias subdat, per quas à cæteris scientijs differt [qua humani corporis &c.] & subiectum vtrunque complectatur, & id de quo in medicina agitur, quod materiale appellant, nempe [humani corporis dispositiones] & rationem considerandi, quod subiectum formale vocant, [ex parte qua sanatur &c.] Cæterùm in hoc controuersia est, quòd hic author medicinam in scientiarum genere reponit. Galenus artem existimat lib.de cõst. ar.neq; sciẽtiam dici concedit, lib.ar.med.quod et author introductorij. Auer. verò 1.coll. & 6. & 1. de anima, & in disput. natural. in genere artium prorsus constituit, quamuis initio cantic. partem theoricam naturalis philosophiæ partem, & scientiam: practicam verò esse artem voluerit. Quũ medicina naturali philosophiæ subijciatur, quod innuit Aristoteles initio lib.de sens. & sens. & Auic. libel. de scientiarum diuisione planè confirmat; arridet nobis Herophili, & authoris placitum, vt in scientiarũ genere collocetur. non pro theorica tantum parte, vt Auer. verùm & pro practica; quum hæc non minus à naturali philosophia principia desumat, quàm theorica; & non alio à theorica differat, nisi quòd minus vniuersalia proponat; & ad singularia, circa quæ actiones fiunt, propius accedat, quàm illa. id quod non in hac dumtaxat, sed in omni prorsus scientia est, vt hic doctissimè notauit, per practicum non (quod vulgò putant) operationem, quæ & scientia & arte longè est inferior, sed rationalem habitum intelligens, in mente ipsa situm: hoc enim de scientiæ, & artis, & cæterorum rationalium habituum natura est: quod & Gal. de Aristonis sententia sentire visus est. 7. de decr. Hipp. & Pl. Neque verò id obijciatur, quòd medicina, quia actionis est gratia, propterea tota practica dici debeat. Nanque, non ob id solùm practicus dicendus est habitus quispiam, quòd actionis sit gratia, quum hoc pacto mathematicas, quæ actionis exercitationisuè gratia sunt, immo quæ in docendo corporis actione vtuntur, dum triangulum formant, dum lineam protrahunt, a scientijs excludi oporteret. Sed practica scientia illa dicitur, quæ agendum esse hoc, aut illud proponit, vt hic libel. supra citato de diuis. scientiarum docuit, & hoc loco explicauit inflammationum calidarum exemplo, in quibus præcipitur repellendum esse à principio. At huiuscemodi, tota medicina non est, quum magna ex parte in speculando duntaxat versetur, dum de natura corporum, de signis, de causis agit: neque agendum aut desistendum esse semper proponat. Neque illud dicendum est, eandem esse scientiam quã speculatiua est, artem quę practica, & contra; quum moralis philosophia speculatiua non sit, quę tamen inter scientias ab Aristotele agnoscitur. Quãobrem constitutum illud sit (si placet) medicinam, dum in intellectu solùm esse obtinet, scientiam esse perpetuò; theoricam ubi vniuersaliora perquirit, & nihil de agendo deliberat: practicam verò, vbi minus vniuersalia tractat, & agendum esse aliquid docet. At vbi circa singulare corpus iam agit, inflammatamq; particulam rosaceo perfundit; tunc neque artem rectè aliquis vocarit, quando nulla ars aut scientia singularia considerat: neque etiam practicam eo modo, quo practicam vocat Auicennas. arte.n.multo est inferior.

Cap. 2. Cap. 3. Cap. 2. Cap. 1. Cap. 1. comm. 17. Bol. dub. 1. Cap. 1. Cap. 2.

2 *Potest autem aliquis dicere &c. Diuisio hæc medicinæ in practicam, & theoricam repetitur hoc eodem lib. Fen 3. & initio Cantic. & probatur ab Auer. 1. coll. & loco in Cantic. citato. Gal. tamen lib. de const. ar. refectricem eam esse censet, non practicam. Cæterum ex ijs, quæ iam dicta sunt; non iniuria medicinam, & theoricam, & practicam nuncupari apparet. Quòd si etiam factricem libeat appellare; hæc ea erit, quæ circa particularia agit, dum facimus medicinã: neque habitus erit rationalis, sed longè inferior.*

Cap. 1. Cap. 1. Cap. 3.

3 *Sicut dicitur in medicina, &c. Mantinus aliter vertit. [Vt quum dicitur in medicina calidis abscessibus initio te debere id quod repellit, & refrigerat, & particulas membri condensat, apponere: deinceps repellentia mollientibus admiscere: tùm tempore quo ægritudo consistit, solis mollientibus contentum esse oportere. denique transacto ægritudinis vigore vsque ad inclinationem, mollientia, quæ dissoluant satis esse &c.] Iuxta quam versionem, si mollientium nomine resoluentia intelligit, vt sanè intelligendum esse videtur, & antiqua versio innuit: in statu solis resoluentibus vtendum esse ait. quod etiam Fen 4. huius libri, et 3. quarti asserere visus est. Huius tamen contrarium scribitur Fen 4. & 6. de comp. med. per loc. nempe repellentia in statu resoluentibus admiscenda. Verùm, quod ad hoc pertinet: quum morborum status latitudinem habeat, & in quatuor etiam ipse tempora secetur, initium, augmentum, vigorem, & inclinationem: quum status initium augmenti naturam sapiat; nihil obstat, quin tunc temporis; & in ipso quoque augmento repellentia resoluentibus permisceantur. in vigore tamen ipso solis resoluentibus utendum esse ratio exigit: quando nulla amplius fit fluxio; id quod & Auicennæ & Galeno consentit.*

Cap. 1. tr. 1. c. 3. Cap. 25. Cap. 1.

4 *Neque etiam aliquis &c. Dictum est hoc aduersus Gal. sententiam lib. ar. medi. Cum Auic. sensit & Auer. 1. coll. & Plato in Alcibiad de uoto, à princ. & desumitur ex Arist. lib. prædicam. & 4. topic. ratio id ipsum confirmans. Sanè inter æquale & inæquale medium propriè non datur. medici tamen quum status quidam sit corporum neq; planè sanus, neque planè æger, euitandæ ἀειπαθείας, & instituendi uictus gratia neutrum statum posuerunt.*

Cap. 2. Cap. 1. Cap. de oppos. cap. 3.

De subiectis medicinæ. *Cap.* 1.

QVONIAM[1] medicina corpus humanum ex parte vnde sanatur, & à sanitate remouetur, considerat: & cuiusq; rei scientia non acquiritur, neque cõpletur, cum causas habuerit, nisi per sui causas sciatur; ergo debemus in medicina scire sanitatis, & ægritudinis causas. Et, quia sanitas, & ægritudo, & earum causæ plerunque sunt manifestæ, plerunque occultæ, quæ non sensu[a] [neque nisi] per significationes accidentium comprehenduntur; debemus etiam in medicina scire accidentia, quæ in sanitate accidunt, & ægritudine. Iam autem declaratum fuit in scientijs veridicis, quòd rei scientia non acquiritur nisi per sciẽtiam causarum, & principiorum ipsius, si causas habuerit, & principia:[b] [aut non completur] nisi ex parte sciendi eius accidentia, & concomitantia essentialia.[2] Causarum vero quatuor sunt species: materiales, efficientes, formales, & finales. Causæ vero materiales[c] [positæ,] in quibus sanitas, & ægritudo[d] [mensurãtur,] sunt subiectum quidem propinquum membrum:[e] [aut spiritus: & subiectum quidem longinquum,] humores: & eis[f] [longiora] sunt elementa. Et hæc duo sunt subiecta secundum com

Vide Disquisitiones physiologicas Costæi, pag. 21. vsque ad 143.

a B. Imo.

b B & si nõ habuerit, nõ completur: seu non acquiritur.

c B. sunt res subiectiuæ: in quibus fundatur sanitas, & ægritudo.

d Fundatur, uel inuenitur.

e B. & spiritus. subiectum uerò remotum: seu longinquum.

f Lõginquario

g B. licet sint et cum alteratione: & unumquodque quod sic subijcitur in compositione eius & alteratione ipsius ad aliquam peruenit unitatem?

h B. consuetudinibus.

i B. deferentiũ uirtutes.

k B. subiecta alia secundum causas istarum duarum dispositionum: & secundum instrumenta ipsarum ambarum.

l Mant. postea.

m B. & dicemus quomodo cõnumerant media inter duas diuisiones: inter quas nõ est medium in ueritate.

n B. & locis habitabilibus: & euacuatione: & retentione: & artibus: & con suetudinibus.

o B. nisi ut apprehendat: seu cognoscat: quid sit; uel earum essentiam apprehensione scientiali.

positionem; [g]] licèt sint cum alteratione. In cuiusque autem rei compositione, & alteratione, quæ sic componitur, ad aliquã peruenitur vnitatem. [Et hæc vnitas, ad quam huiusmodi reuertitur multitudo, aut est complexio, aut forma. cõplexio verò est secundum alterationem: & forma secundum compositionem.] Efficientes autem causæ sunt causæ permutantes, & conseruantes humani corporis dispositiones: sicut sũt aeres, & quæ eis continuantur: & comestiones, & aquæ, & potus, & quæ eis continuantur: & euacuatio, & retentio, & regiones, & ciuitates, & loca habitabilia, & quæ eis continuantur: & motus, & quietes corporei, & animales. & ex eis sunt somnus, & vigiliæ: & alteratio in ætatibus, & diuersitas in eis, & in generibus, & in artibus, & in [h] [moribus,] & in rebus, quæ in humano superueniunt corpore ipsum tangentibus, siue sint contra naturam, siue non sint contra naturam. [4] Formales uerò causæ sunt complexiones, & virtutes, quæ post eas eueniunt, & compositiones. [5] Causæ autem finales sunt operationes. Et in sciẽtia quidem operationum est scientia uirtutum proculdubio, & scientia spirituũ, [i] [qui sunt virtutum subiecta,] quemadmodũ nos declarabimus. Hæc ergo sunt subiecta doctrinę medicinalis: vnde aliquis inquirit de corpore humano, quomodo sanatur, aut infirmatur. Huius autem inquisitionis perfectionem, scilicet, vt sanitas conseruetur, & ęgritudo remoueatur; oportet etiam habere [k] [partes, secundũ istarum duarum dispositionum, & suorum instrumentorum causas.] Et huiusmodi quidem causæ sunt regimen cum comestione, & potu, & electio aeris, & mensura motus, & quietis: & medicatio cum medicina: & medicatio manualis. hoc autem totum apud medicos est secundum tres species: sanorum, & ægrorum, & mediorũ, quos [l] [modo] nominabimus; [m] [& dicemus, quomodo inter duas diuisiones, inter quas proculdubio non est medium; media vocẽtur.] Et, postquam iam diuisimus has causas; tunc iam collectum est nobis, quòd medicina tractat de elementis, & complexionibus, & humoribus, & membris simplicibus, & compositis, & spiritib. & virtutibus eorum naturalibus, & animalibus, & vitalibus, & operationibus, & dispositionibus corporis; scilicet sanitate, & ægritudine, & medio, & causis earum, scilicet comestione, & potu, & aeribus, [n] [& aquis, & regionibus,] & motibus, & quietibus corporeis, & animalibus & ætatibus, & generibus, & extrinsecus accidentibus, quæ corpori eueniunt ex rebus extraneis, & regimine cum comestionibus, & potibus, & medicinis, & manuum operationibus ad sanitatem conseruandam, & unamquanque ægritudinem medicandam. Harũ verò rerum quædam sunt, de quibus medico nihil aliud est agendũ, [o] [nisi vt, quid sint tantum, essentiali formatione informet:] & vtrum sint, vel non sint doctori sapientiæ physicalis credat. Et earum sunt, de quibus in sua arte ratiocinari debet. Quæ ergo earum sunt sicut principia, vtrum sint, vel non sint, credere debet: scientiarum nanque particularium principia credita recipiuntur: & in alijs sciẽtijs, quæ secundum ordinem sunt ante eas, ratiocinantur. & ita fit, donec scientiarum omnium principia ad philosophiam primam, quæ metaphysica nuncupatur, eleuentur. Quumq; aliquis medicorum loqui inceperit, & affirmare elemẽta esse, & complexionem, & quæ ista sequuntur, [p] ex eis, quæ scientię naturalis subiecta existant, aggressus fuerit; errabit: ideo quòd in scientiam medicinæ mittit, quod eius non est. & errabit; quia se aliquid declarasse existimabit: cum nihil declarauerit. Eius uerò, de quo medicus formare [q] debet, quid sit, & utrum sit, vel nõ sit, cuius esse non est manifestum, credere hæc est summa: Elementa an sint, & quot sint, & quomodo sint, & quę sint [r] † : & complexiones quę sint, & quot sint: & humores an sint, & quot sint, & quomodo sint: & virtutes vtrum sint, & quot sint: & spiritus vtrũ sint, & quot sint, & vbi: [s] [& quæque mutatio habet dispositionem, & eius mora habet causam:] & causæ quot sint: membra autem, & eorum iuuamenta sensu, & anatomia discernere debet. [t] [Ea autem, de quibus formando ratiocinari debet,] sunt ægritudines, & earum causæ particulares, & earum signa: & qualiter ęgritudo remoueatur, & sanitas conseruetur. Et cuiuscunq; earum esse occultum fuerit, ad illud declarandum demonstrationem afferre debet, ipsum diuidendo, [u] [numerando, & complendo.] Galenus nanque cum demonstratiuam argumentationem super diuisionem primam facere aggressus est; non debet aggredi, inquantum est medicus; sed inquantum [x] [est philosophus: in scientia enim naturali debet loqui sicut alphachi, qui quum affirmare aggressus fuerit, quod communitates sequi debent;] non debet loqui de hoc inquantum est alphachi; sed inquantum ipse est mutachelin: medicus enim inquantum est medicus, & alphachi inquãtum est alphachi, nõ potest de hoc ratiocinari. quòd, si non; perueniemus ad circuitionem.

ANNOTATIONES.

1 *Corporis naturam, principium esse sermonis in arte medica scripsit Hippoc. lib. de loc. in hom. quem sequutus Galenus artem, quæ circa humanum corpus versatur, medicinã vocauit lib. de const. ar. Considerat itaque medicus humanũ corpus, vt subiectum, ad quod omnia considerata in arte habent attributionem. propterea scribitur medicinam artem esse corpori hominis tuendo dicatam primo de tu. valet. Neque verò, propterea, quòd Gal. in lib. de sect. dicat medicinæ intentionem esse sanitatem, & eius adeptionem, finem; sanitas medicinæ subiectum dicendum est: quoniam sanitas, vt sanitas est absolute, à medico nõ consideratur: sed vt induci in humanum corpus potest. ideo humanum corpus primum medicinæ subiectum est, sub ea tamen considerandi ratione, vt sanitatem potest suscipere. Sanè humanum corpus causas habet & effectus: Quare, quoniam tunc solum scimus, cum rerum causas cognoscimus, vt primo post. & 1. phys. aut, si eæ lateant, quum rerum saltem effectus, accidentiaq;, præsertim essentialia cognouerimus: propterea de causis humani corporis hic sermonem aggreditur: de effectibus postea etiam, & de accidentibus tractaturus.*

2 *Causarum verò &c. De causis fusius agit Arist. 5. metaph. & 2. phys. nec non Gal. lib. de procat. caus. Verùm vnum hic de materialibus causis notat, consideratione dignum, nempe, subiectum sanitatis propinquum esse membrũ, aut spiritus: humores verò, longinquum: et multò longinquiora elementa. Dubitatur, quum humanum corpus ex triplici substantia*

in par.tab. *ſubſtantia ſit conſtitutum, vt Hippoc.6. de morb.vulg. & Gal.tum in libello de breui adnot.dogm.Hipp.tum 1.de diff. feb.ex ſolidis,humoribus,& ſpiritibus; Cur ſolida ſolum & ſpiritus,non autem humores ſanitatis & morbi ſubiectum eſſe proximum ſtatuat? Reſpondemus. Sanitas & morbus earum ſunt partium, a quibus actiones proueniunt,at ab humoribus non fiunt actiones:ſed à ſolidis quidem manifeſtè:à ſpiritib.verò etiam non obſcurè. quum ipſi actionum omniũ, quæ à ſolidis proficiſcuntur,cõmunes authores dicantur:& ſuas ipſi præterea actiones habeãt proprias,& animales,& vitales,& naturales. vnde & Galenus 1.de diff. feb. diariã febrem ex intemperie in ſpiritibus gigni aſſerit. Propter hãc ergo cauſam Auicennas, ſolida & ſpiritus ſubiectum ſanitatis & morbi proximum facit: humores verò nequaquam.*

Cap.1. Cap.3.

3 *Efficientes autem cauſæ &c. De effectricibus, & ſanitatis, & morbi cauſis agit Galenus & lib. ar. med. & de tuen.ſan. Verùm libro art.med.ſeptem capita facit,vt & hic author in Canticis.in lib.verò tuen.ualet. quatuor tantùm: quæ fiunt: quæ offeruntur: quæ extrinſecus incidunt: quæ euacuantur,& retinentur. Quare accuſatur Gal. & eodem nomine hic ipſe accuſandus uenit, qui hic plures cauſas recenſet, quum in Cantic. in ſeptem ipſe quoque capita omnes perſtrinxerit. Cæterum contradictio nulla eſt. libro ar. med.cauſas ſolum neceſſarias recenſet,& morbi,& ſanitatis.libro autem de tuend. valet. etiam numerat,quæ non neceſſario occurrunt. ut propterea iniuria Galenum accuſent. Authorem verò noſtrum perſpicuum eſt hic exemplum tantum efficientium cauſarum attuliſſe:neque ex propoſito tractationem hanc fuiſſe aggreſſum.*

Cap.85. Cap.15.

4 *Formales verò cauſæ &c. Sanitas, ſiue ea ſit temperies,ſiue compoſitio,ſiue vnitas;formalis proculdubio humani corporis eſt cauſa;ſed accidentaria.neque enim temperamentum eſſe dat corpori: neque compoſitio: neque vnitas. Et quamuis Gal. temperamentum veram corporis formam ſubſtantialem eſſe, lib.quod animi mor.tem. corp.ſequ.1. de vſu part. & 3. aph. credidiſſe videatur, eſt tamen animati corporis forma, anima. hanc verò ſubſtantiam eſſe docet Ariſt. 2.de anima.Sed de hac re poſtea.*

Cap.9. Cap.2.com.24. tex.4.

5 *Cauſæ autem finales &c. Medici finis eſt ſanitas, vt Galenus lib. de opt.ſect. & in lib. Hippocr. de offic.medici, ait.Sanitas verò ea eſt compoſitio,a qua proueniunt actiones lib.de diff.morb.& de ſympt.diff.& quæ propterea actionum gratia expetitur. merito igitur finales in medicina cauſas operationes eſſe hic ſcribit.Sed & actiones ipſæ,quæ a nobis prodeunt,non finales dumtaxat,ſed & effectrices,& morbi, & ſanitatis ſunt cauſæ;veluti exercitationes, ac motus opportuni,vel importuni: ciborum ſumptio, & potionum, & alia multa,quæ à nobis exeunt: id tamen diuerſa ratione. ut enim ab homine proficiſcuntur, finales eius ſunt cauſæ: vt verò alterari, atque immutari propter eas noſtrum corpus contingit;inter effectrices numerantur. ſed id, quũ ab actione actio non proueniat,per accidens,& impropriè.*

Cap.5. com.1. Cap.1.cap.1.

Doctrina ſecunda de elementis:cuius eſt vnum Caput.

E[1] Lementa ſunt corpora, [a]† & ſunt partes primæ corporis humani, & aliorum, quæ in corpora diuerſarum formarum diuidi minimè poſſunt: ex quorum commixtione ſpecies diuerſæ generatorum fiunt.Medicus autem phyſico credere debet,quòd ſunt quatuor,& nõ plura:quorum duo ſunt leuia, & duo grauia. leuia ſunt ignis,& aer:grauia terra,& aqua.[2] Terra eſt corpus ſimplex, cuius locus naturalis in medio totius exiſtit,in quo naturaliter manet quieta:& ad ipſum,cum ab eo ſeparata fuerit; naturaliter mouetur.[b] [Et hæc quidem eius naturalis grauitas exiſtit:] Cuius quidem natura frigida eſt, & ſicca:ipſa enim talis exiſtit,quòd, ſi dimiſſa fuerit,† [c][ ] [d] [neque altera res extrinſeca] eam [e] [conuerterit;] apparebit ex ea frigiditas ſenſibilis,& ſiccitas.Eius verò eſſe in generatis iuuamẽtum præſtat ad retentionem faciendam, & fixionem:& ad cõſeruandas figuras,& formas. Aqua autem eſt corpus ſimplex, cuius naturalis locus eſt,vt ſit circundans terram,& circundata ab aere, quum in ſuis ſitibus naturalibus permãſerit. [f] [Et hæc] quidem eſt eius grauitas comparatiua,[3] quæ frigida eſt,& humida;ſcilicet eius natura talis exiſtit,quòd,ſi dimiſſa fuerit,ſicut eſt,neque vlla cauſa extrinſeca ei contraria fuerit; apparebit ex ea frigiditas ſenſibilis,[g] [& diſpoſitio, quæ eſt humiditas:& ipſa quidem eſt,cuius generatio in creatione ſua reddit eam aptam ad ſpargendum,& extendendum pro qualibet re; quãuis ſit pauca.& recipit omnem figuram, quæ eſt: ſed non retinet.] Cuius eſſe in generatis iuuamẽtum prẽſtat ad figurandas formas, quas in ſuis [h] [diuiſionibus] aliqui figurare volunt,& ad figurandum,& ad lineandum, & temperandum: humidum enim licet cito formas figurales amittat; [i] [cito] tamen eas recipit: ſicut ſiccum, licet eas,[k] [duriter ſuſcipiat;duriter tamẽ retinet eas.] Quumq; humidum,& ſiccum ſe ad inuicem tẽperauerint; adipiſcetur ſiccum ab humido, vt [l] [cito] ſuſcipiat tẽſionem,& facilè figurari poſſit:& acquiret humidum à ſicco, vt retineat firmiter, quod in eo accidit [m] [ex rectificatione & equatione.] Et propter humidum prohibetur ſiccum à ſua [n] [ſeparatione: [& propter ſiccum prohibetur humidum à ſua fluxibilitate. Aer autem eſt corpus ſimplex,cuius naturalis locus eſt, ut ſit ſuper aquam, & ſub igne, [4] hæc etiam eſt eius leuitas comparatiua. Ipſius verò natura calida eſt,& humida ſecundum regulam,quam diximus.Cuius quidem eſſe in generatis iuuat,vt rarificentur,& alleuientur,& ſubtilientur, & ad ſuperiora eleuẽtur. Ignis uerò eſt corpus ſimplex, cuius naturalis locus [o] [ſuper omnes elementarias exiſtit partes,] qui eſt concaua cæli ſuperficies[p]: [ipſe nanque ad cęlum peruenit. Et hæc quidem eſt eius leuitas abſoluta.] Cuius natura calida eſt,& ſicca.& eius eſſe in generatis præſtat iuuamentum: ut maturet,& ſubtiliet, & permiſceat:& ut eius penetratione currat per ea ſubſtãtia aerea: & ut duorum elementorum grauium frigidorum puram frigiditatem frangat: & ut de elementaria proprietate ad complexionalitatem redeat: [5] Duo aũt grauia plus iuuant ad mẽbrorum generationem,& eorũ quietem: & duo leuia plus iuuant ad generationem ſpirituum,& motionẽ eorum,& ad mouenda membra:[6] licet motor non ſit niſi anima.hæc ſunt elementa.

a † Alij addunt ſimplicia.
b B.& illud quidẽ eſt grauitas eius abſoluta.
c † B.ſicut ei requiritur.
d Alij. Neque cauſa extrinſeca.
e B.alterauerit.
f B.illud.
g B.& diſpoſitio eius eſt humiditas; & eius eſſentia a principio ſuo: uel a natura ſua eſt per modum uel eſt ita, quòd ipſa obedit cuilibet cauſæ; ad hoc ut fiat ſeparatio & ... & qlibet figura recipiatur; quã poſtea non conſeruat.
h B.partibus.
i B.faciliter.
k B.duriter,ſeu difficiliter ſuſcipiat. difficiliter tamen dimittat eas.
l B.faciliter.
m B.ẽ alrachiũ, id eſt de eſſentia conſtante. Alia litera. eſſentia nõ fluida: & de æquatione.
Alia litera. quod in eo accidit de diſpoſitione nõ fluida: & de æquatione &c.
n B.teſtitia ſua cõminutione, ſeu puluerizatione &c.
o B ſuper corpora elementaria omnia exiſtit.
p B.ad quã terminatur uel ſ nos generati, & corrupti,& illud quidẽ eſt eius leuitas abſoluta.
Alia litera. quæ terminatur ad nos;& illud quidem eſt eius leuitas &c.

ANNOTATIONES.

1 *Elementa &c. Elementum Ariſt.5. metaph. id eſſe ait ex quo aliquid fit,quum illi inſit, indiuiſibile ſecundum ſpeciem in aliam ſpeciem. At tertio cæli, corpus eſſe dicit, in quod reliqua corpora diſſoluuntur;quum ipſum intus exiſtat potentia,aut actu.Author noſter lib.ſuæ metaph.tract.6.coniunctis duabus ab Ariſt.allatis rationibus, vnam ſtruxiſſe videtur, dicens id elementum dici, ex quo generatio fit per compoſitionem,& quod eſt in re:& in quod res vltimò diſſoluitur.*

tex.4. tex.31. Cap.4.

soluitur. Galenus lib.de elem.minimam eße cuiusque rei par- [Cap.1.] ticulam aßerit. Et rursum Auicenna idem hoc loco aliter definit,ut constat. Verùm ex allatis rationibus,quæ primo, tertio,& quarto loco affertur,communissimæ sunt;& ad materiam quoque,& formam extenduntur;quæ inferiorum om- [com.1.] nium elementa sunt,& intrinsecæ causæ:ut Auer.1.phys.altera verò elementorum est dumtaxat, quæ sunt corpora, de quibus in libris de generatione,& in 3.& 4.de cælo ab Aristot.agitur.a quibus materia & forma secluditur:quum ma- [com.8.] teria,ut ait Auer.8. metaph.neq; elemẽtum sit,neque ex elementis:ita & forma.Quæ verò hoc in loco notatur, cum secunda conuenit: & est elementorum,quæ sunt corpora: in quorum numero materia, & forma non sunt. Sanè de huiusmodi elementis,quæ corpora sunt, & minimæ aliorum corporum omnium particulæ;probare quòd sint,medici non est negocij, ut & hic superiori capite asseruit: sed neque id etiam ad naturalem philosophum pertinet, a quo rerum naturaliũ principia poni debent. potest tamen naturalis eorum nume- [tex.16.23.34.] rum inuestigare:quod facit Aristot.2.de gen.& corru.Hippoc.verò quum primo de natura hum.non vnum eße elementum probat,qu ia si unum eßet,unus eßet homo,nec doleret: naturalis philosophi munus agit. pertinet enim hoc ad natu- [tex.42.& deinceps.] ralem.unde & Arist. .cæli,fusius hanc rem prosequitur.

2 Terra est corpus simplex &c.Quum elementis nihil sit prius,per quod queant definiri;nihil habeant ex quo constituantur;& horum,sicuti et multorum proprias differentias ignoremus;definiri singulatim elementa fortaße nequeunt. describi tamen poßunt per ea, quæ si differentiæ non sunt; proprias tamen differentias sequuntur: & per accidentia, præsertimq; singulorum actiones,quas sensibus ipsis manifestè cognoscimus.In elementis ergo uaria sensibus offerũt sese accidentia, atque primo loco (id quidem etiam manifestissime) caliditas, frigiditas, humiditas, siccitas;quas primas qualitates vocant.post vero tenuitas,crassitudo;leuitas,grauitas;raritas,densitas; perspicuitas,opacitas; splendor, & obscuritas:quæ omnes ex primis qualitatibus videntur pro- [tex.13.] ficisci.& de ijs plenè Arist.2.de gen.& cor.Sed ad hæc preterea accedit, & differentia,quæ secundum locum est;quum alia superiorem, alia inferiorem, alia medium locum obtineant.de qua re Arist. .lib.de cælo & mun.fusius.&,ut in rerum mistionem ueniunt,alia naturalem quandam potentiam habent,ut facile misceantur;alia impotentiam. de qua re in 4.meteorol.agitur.Propterea ex his omnibus, singulorum elementorum naturam describit, a terra exorsus. De qua quod locum terræ medium eße ait, id probauit fusius [tex.96.& deinceps.] Aristot.2.cæli.Quòd etiam suapte natura quiescat; tùm lo- [tex. 102. tex.51.] co eodem, tùm 2.cæli 3.phys.8.phys. & alibi testatus est. [tex.32.] Quòd item si extra locum proprium sit, aut si separetur, ad [tex.92.& 99.] medium semper naturali suo impetu feratur;& secundo cæli,& alibi. Quòd etiam non grauis tantùm sit, sed omnium [tex. 94. & 102.] quoque elementorum grauissima; & eodem secundo cæl. & [tex.97.] primo eiusdem.Quòd frigida quoque sit,& sicca,secundo de [tex.23.] gener.& cor.habetur,et alibi.Cæterùm quæri hoc loco solet, quum de frigiditate terræ agitur,vtri maior frigiditas insit; terræ,an aquæ? Quòd enim terra frigidior sit;ex eo cõstat, quòd remotior à caloris fonte est. id quod Auer.2. cæli & [com.94. ca.ult.] Auic.lib.de cælo ex Aristot.sententia,frigiditatis, grauitatis,& quietis maioris causam esse affirmant.Contrarium ta- [tex.23.] men sensiße Arist. uidetur 2.de gen. & corr.ex quo loco aquam terra frigidiorem esse,eius expositores colligunt. Adde, quòd in aqua maiorem quàm in terra frigiditatem tactu ipso experimur. Verum quod ad hanc dubitationem facit, paucis.Terram aqua esse frigidiorem, ea demonstrari ratione existimamus, quæ allata est antea. Si enim caliditatis causa motus est orbium,& superiora elementa ob cæli lationem calida sunt;fieri non potest,quin eadem ratione inferiora corpora ob distantiam à cæli motu,sint frigidiora: eadem nempe contrariorum debet eße ratio. At obijcitur authoritas Arist.deinde etiam experientia. Ad hæc,quod primo loco obijcitur id non sensit philosophus. loco enim quem hi adducunt, non terram aquæ comparat, aut terræ qualitates qualitatibus aquæ;sed aquæ frigiditatem eiusdem humiditati confert.ita ut perperam is locus adduci pro huius rei confirmatione soleat.Quòd experientiam testaris.Respondemus sensum propter aquæ tenuitatem falli.est enim hæc omnium humorum tenuissima,vt Arist.lib.de sens. & sens.& propte- [cap. de] rea ob tenuissimam eius substantiam profundius adigitur, & videtur frigidior. quæ enim frigida sunt,cum substantiæ crassitudine, licet frigidiora alijs sint; minus tamen agunt; quòd crassitudo penetrationi obstet. uerè tamen terra ipsa frigidior est quàm aqua, vt allata primo loco ratio manifestat.Quòd si cum philosophis tamen standum sit (est enim fortaße præter eorum dogmata, terram aqua verè eße frigidiorem;quum ij,sicut calorem in igne,humiditatem in aere,siccitatem in terra,ita & frigiditatem in aqua maiorem, quàm in cæteris eße corporibus existiment:) dici posset, duplicem eße frigiditatem; alteram elementarem,quam innatam,& propriam alicui ex simplicibus eße corporibus necesse est;hanc uero ineße aquæ;neque eam,quod ad hanc facit,a quouis elemento excelli: aliam uerò ex causarum calefacientium longinquitate prouenire;ueluti quando per hyemem frigidiora nobis sunt omnia ob solis distantiam: quæ non aquæ, sed terræ ipsi inest, ut ratione priori loco allata, probatum fuit.

3 Quæ frigida est & humida &c.Et hic quoque de aquæ humiditate dubitatio est, uter humidior sit, aer, an aqua. Quòd enim aqua ipsa humidior sit,sensu experimur.& sensu itidem ab aere desiccari corpora quotidie videmus. humectum nempe linteum aeri expositum exsiccatur, non humescit. testaturq; hoc ipsum Auerr.6.coll.At contrarium ta- [Cap.3. tex.6.] men ex humidi definitione,quam Arist.2. de gen.& corr. tradidit,colligi videtur.ubi humidum id esse docuit, quod, quum termino proprio non sit terminatum, facillimè tamen terminatur alieno. Ex his enim uerbis tota philosophorum schola,& Alexander præsertim, & Philoponus 2. de gen. [tex.25.] & corr.& Auer.aerem aqua eße humidiorem collegerunt. quòd hic termino proprio careat, & facilius alieno complectatur,quàm aqua.Cæterum(pace tantorum philosophorũ) quòd aer aqua humidior sit, siue de humiditate, quæ actu est, siue de facultate intelligant; non uidemus. id enim perspicuum omnibus est,aere desiccari non nostra solũ corpora,sed omnia. contra uerò,aqua humescere. Neque nobis satisfacit,quod magnus ait Comm.6.coll.idcirco non hu- [Cap.3.] mectare aerem nostra corpora, quòd ijs non adhæret, sicut aqua. aut,quod ait Philop.2.de gen.& corr.quum per ac- [tex.29.] cidens aquam humectare docet, quòd ex crassioribus cõstet partibus; aer autem ob tenuitatem diffluat. & quòd, quæ terrestria sunt, cum aqua facile permiscentur: atque ob id aqua humectat. Quum aeri contra,tanta sit substantiæ tenuitas,ut eius ratione non adhærere tãtum corporibus; sed in ipsa, & citius, & facilius, & profundius adigi debeat, quàm aqua: & ipsorum propterea substantiam suas ipsius qualitates inferre,ac ualidissimè imprimere. Adde, quòd, quum aquam perpetuò humectare, aerem desiccare videamus; dici non debet id per accidens eße,quod perpetuò; id autem per se,quod nunquam euenit. Quamobrem, quòd aer aqua humidior sit nulla efficax ratio tueri nobis uidetur.neque id(quod viderim) Arist. usquam asserit. Et si enim is humidum id eße testatur, quod facilè terminabile existens alieno termino, ipsum nouum terminum habet: non est tamen aeri humiditas maior ascribenda. qui si alieno termino facilius concluditur, quàm aqua, à sui corporis tenuitate id habet. aqua uerò quia crassior est, minus fluit, minusq; alieno termino egere uidetur. quum tamen actu, & facultate

longè

longè ipsum aerem exsuperet, vt experientia probat: à qua in ijs, quæ sub sensum cadunt, recedendum non est.

4 *Hæc etiam est eius leuitas comparatiua etc. Grauia & leuia, alia simpliciter, alia secundum comparationem sunt talia, vt 4. cæli Arist. Graue simpliciter id est, quod grauissimũ, terra videlicet ipsa. leue, quod leuissimum; & est ignis. elementa inter grauissimum, & leuissimum, leuia, & grauia sunt, vt eodem 4. cæli: magis tamen leuis aer, quam aqua, quòd igni quam ea, proprior est, aer ergo, vt ait, leuitatem habet comparatiuè, quia collatus igni grauis est, aquæ verò, leuis. Is tamen in propria regione grauitatem habet Aristotelis sententia, vt in eodem 4. cæli, legere est. Cæterum videtur hic Aristoteli aduersari. his nempe verbis leuitatem aeri ascribit, neque grauitatis meminit. Et paulò post leuitatem ait ex ipso corporibus comparari. At Aristoteles, loco citato 4. cæli, grauem ipsum esse probat vtris inflati exemplo; qui citius descendit, & 25. sect. problem. eundem utrem inflatum grauiorem esse ait, licèt aquæ supernatet. Sanè, quod ad hanc dubitationem pertinet, magna inter maximos uiros est controuersia. quum & Arist. idem 11. sect. probl. aerem ascendere asserat, & Themistius philosophi priorem sententiam improbet, existimetq́; leuem esse in propria regione aerem, non grauem. Huic tamen Auer. eod. 4. cæli satisfacit, quem tu vide. Quod enim huc spectat. quando hic author aerem ait attenuare, rarefacere, leuem reddere, & ad superiora excitare; certum est collatione corporum, quibus terra, aut aqua dominatur, id esse intelligendum: quod dubitatione caret, & omni controuersia.*

tex. 36. & 27.
tex. 36.
tex. 30.
Probl. 13.
Probl. 45.

5 *Duo autem grauia &c. Legendum putamus. [Duo autem grauia plus iuuant ad membrorum, & humorum generationem] Quum enim triplex sit corporis nostri partium genus; solida, humores, & spiritus; nulla est ratio, quin de humorum etiamnum materia meminerit. Constat autem hos, quum graues sint, ex grauibus procreari elementis ut etiam ex leuibus leuia, sed hic de spirituũ elementis controuersia est, quum Galen. 1. apho. eorum substantiam aeream, & aqueam esse dicere videatur, contrà quam hoc in loco author. Existimarunt aliqui Auicennam Platonis mentem sequi, & a Galeno discrepare, quum Plato spirituum elementa, ignem, & aerem esse arbitratus sit; referente Gal. (vt aiunt) 8. de decre. Hippo. & Plat. Galenus verò ex aere, & aqua produci eos arbitretur. Verum Galeni sententia (ut nos sentimus) vt colligere est .de decr. Hipp. & Plat. fuit, spiritus ex aere, & igne fieri, non autem ex aere, & aqua. Licet enim 1. aphor. innatum calorem ex aquea, & aerea esse substantia asserat, id tamen de spiritibus non scribit. certúq; illud est, differre naturalem calorem à spiritibus, vt alias fusius est a nobis demonstratum. Neque etiam Auicennas solum ignem & aerem spirituum materiam esse dicit, verum plus ait conferre: quasi et alia elementa, aqua uidelicet ipsa, ad idem faciat. Ab hoc non discrepans Galenus eodem 5. de decr. Hippoc. nō ex igne tantũ, & aere, gigni ait spiritus; sed et ex corporib. in quib. insiti sunt; vapores trahere: nẽpe sanguinẽ intelligens, aquæ ẽt naturam referentem. vnde & passim, spiritus purissimi sanguinis esse exhalationẽ testatur.*

com. 14.
Cap. 3.
Cap. eodem.

6 *Licet motor non sit nisi anima &c. Animam actionum, motionumq́; omnium nostrarum authorem esse, certum est. quum actiones a forma proueniunt, ea autem in animalibus sit anima. Quare non sunt spiritus animalis forma: sed sunt partes corporis, et actionis instrumenta; quarum author, & initium ipsa est anima. Sunt ergo maximè accusandi qui spiritus veros actionum authores faciunt. quam rem, quia alibi fusius tractauimus, nunc consultò omittimus.*

Doctrinæ tertiæ de complexionibus. Cap. 1.

Complexio est qualitas, quæ ex actione ad inuicem & passione contrariarum qualitatum in elementis inuentarum: quorum partes ad tantam paruitatem redactæ sunt, ut cuiusque earum plurimum cõtingat plurimum alterius: prouenit: quum enim ad inuicem agunt, & patiuntur suis uirtutibus; accidit [a] [in] earum summa, qualitas in toto earum similis, quæ est complexio. Et, quoniam uirtutes primæ, quæ sunt in elementis prædictis, sunt quatuor: caliditas, frigiditas, & humiditas, & siccitas: tũc manifestum est, quòd complexiones in corporibus generatis, & corruptis sunt per eas. † Et illud, quidem est, secundum quòd oportet per diuisionem rationalem, cum consideratione absoluta absque vlla comparatione ad rem aliquam. Et est duobus modis: quorum vnus est, vt sit complexio æqualis ita, vt quantitates qualitatum cõtrariarum in complexionato sint æquales, non superantes, neque superatæ: & sit complexio qualitas in medio earum verè. alter verò modus est, vt non sit complexio qualitatum cõtrariarum media absolutè: sed ad vnam magis declinet extremitatum: aut in contrarietate, quæ est inter caliditatem, & frigiditatem: aut in contrarietate, quæ est inter humiditatem, & siccitatem: aut inter vtrasque. Quod autem in doctrina medicinæ consideratur ęquale, aut extra ęqualitatem, non est hoc, neque illud. sed medicus physico credere debet, quòd ęquale secundum hanc intentionem, quã diximus, impossibile est aliquo modo inueniri: quanto magis, vt sit hominis cõplexio, aut membri humani. Debes autem scire, quòd æquale, de quo medici in suis inquisitionibus tractant, non est denominatum ab æqualitate, in qua æqualitas cum pondere æqualiter existit: sed denominatur à iustitia in diuisione. Et hoc est, quod in complexionato in primis [b] [attenditur:] siue sit corpus totum, siue sit mẽbrum vnum: vt sit in eo de elementis cum suis quantitatibus, & qualitatibus mẽsura, quam humana natura habere debet secundum meliorem proportionis, & diuisionis æquitatem. Accidit autem, vt hęc diuisio, quũ homo eam habuerit; veræ æqualitati, quam primam diximus, valde sit propinqua. Huic verò æqualitati, [c] [quæ secundum humana attẽditur corpora,] & quę est in comparatione aliorum, quę hanc non habẽt ęqualitatem, neque habent propinquitatẽ ęqualitatis, quam prius nominauimus, quã habet homo: octo considerationum accidunt modi: Aut enim erit secundum speciẽ comparatam ei, quæ ab ea diuersificatur, [d] [& est alia ab ea,] aut secundum speciem comparatam ei, quod est diuersum ab ea, ex eo quod est in ea, aut erit secundum aliquam partem [e] [ ] speciei comparatam ei, quod ab ea diuersum existit, & est extra ipsam, & in eius specie, aut erit secũdum partem speciei comparatam ei, quod diuersum est ab ea, ex eo quòd est in eius parte suę speciei, aut erit secundum singulare [f] † [ ] comparatum ei, quod est diuersum ab eo, & est extra ipsum [g] † [ ] aut erit secundum singulare cõparatum suis dispositionibus, quę in ipso sunt, aut erit secundum membrum comparatum ei, quod ab eo diuersum existit, ex eo quòd est extra ipsum in corpore suo, aut erit secundum mẽbrum comparatum suis dispositionibus in se ipso. Primus modus est æqualitas, quæ in homine attenditur comparatione aliorum generatorum.

Vide Disquisitiones physiologicas Cottœi pag 101. vsque ad 143.

a B. ab.

† Legendũ hic ex Mant. collatione. Et illud quidem, secundũ quod oportet, per diuisionem rati[illegible] nalẽ cum consideratione absoluta, absq; vlla comparatione ad [illegible]ẽ aliquã est duobus m[illegible]dis &c. Ita enim vertit Man. Id autem, prout rõnalis, seu intellectualis diuisio exposcit, per cõsiderationem & speculatio[illegible]em absoluta, [illegible]simplicem, quæ ad nullã determinatam rem referatur, vel cõtrahatur, [illegible] quidem esse potest primo quidẽ modo &c.

b B meretur. Alia litera. consideratur.

c B. quã humana meretur corpora. Alia litera quæ secundum humana cõsideratur corpora.

d B. & quæ est de eis, quæ sunt extra ipsum.

e † B seu maneriem.

f † B. partis speciei.

g | B & est in eius parte, & in eius specie.

rum. & est res [h] [magnam habens latitudinem, quæ definitione minimè potest comprehendi: neque etiam qualitercunque contingat, existit: sed inter multitudinem, & paucitatem] duas obtinet extremitates: ab vna quarum, cum egressa fuerit, non poterit esse humana cõplexio. Secundus verò modus est medialis, qui inter duas extremitates huius latæ complexionis existens, inuenitur in indiuiduo; quod est in ultimo ęqualitatis, ex specie, quæ est in fine ęqualitatis, & in ętate, in qua augmentum ad suum peruenit finem. & hęc quidem ęqualitas etiam licet non sit æqualitas [i] [certa, quam in huius capituli principio nominauimus, eo quòd hanc inueniri non est possibile; † est tamen ei propinqua. Et hic etiam homo ęqualitati non qualitercunque vicinus existit, sed secundum suorum membrorum alterationem, 'vel alternationem] calidorum, sicut cor: & frigidorum, sicut cerebrum: & humidorum, velut hepar: & siccorum, sicut ossa. Quum ergo ponderabuntur, & æquabuntur; erit vicinus æqualitati certæ. In consideratione verò cuiusq; membri, non nisi vnius, quod est cutis, quemadmodum postea dicemus. In comparatione autem spirituum, & membrorum principalium, impossibile est ipsum huic certæ æqualitati esse propinquum: sed egreditur ab ea tendẽs ad caliditatem & humiditatem. Vitæ etenim principium sunt cor, & spiritus, quę quidem ambo vehementer calida existunt ad superfluitatem declinantia: & vita quidem existit per caliditatem, & augmentum per humiditatem. & etiam caliditas in humiditate existit, & ab ea nutritur. Membra verò principalia sunt tria, sicut declarabimus, & ex eis quidem est vnum frigidum, quod est cerebrum, cuius frigiditas non peruenit ad cordis, & hepatis caliditatem temperandam. Et ex eis vnum est siccum, aut siccitati propinquum: & ipsum est cor, sed eius siccitas non peruenit ad humiditatem cerebri, & hepatis temperãdam. † [k] [Neque etiam cerebrum tãtum est frigidum, neque cor tantum est siccum;] sed cor comparatione aliorum duorum est siccum, & cerebrum aliorum duorum comparatione est frigidũ. Modi verò tertij latitudo angustior est latitudine primi modi, scilicet ęqualitatis specialis: latitudinẽ tamen habet magnam, & est complexio, quę alicui gentium congrua existit secundum comparationẽ alicuius climatis, & alicuius aeris: Indi nanque complexionem habent [l] [insimul,] qua sani existunt. & [m] [Sclaui] aliam habẽt complexionem, qua sani degunt. & vnaquæque earum per comparationem ad suã speciem [suę speciei comparatione] est temperata: quę comparatione alterius non est temperata. corpus nãque Indi, quũ secundum complexionem Sclaui, quale fiet; aut infirmabitur, aut morietur. & similiter, quũ Sclaui complexione Indi, quale reddetur; erit corporis dispositio contraria. Quæcunque igitur species in terra habitabili commorantium habebit complexionem eis propriã, aeri sui climatis cõuenientem, † & habebit latitudinem. cuius quidem latitudo duas hẽt extremitates, [n] [multitudinis, & paucitatis]. Quartus autem modus est medium, quod est inter duas extremitates latitudinis complexionis climatis, & ipsum est complexio complexionibus [o] † [ ] speciei temperatior. Modus verò quintus est angustior primo, & tertio: & est complexio, quam debet habere indiuiduum designatum, qua viuum, & sanum reperitur: quę etiam latitudinem habet, ad quam duę terminantur [p] [multitudinis & paucitatis] extremitates. Debes autem scire, quod oẽ indiuiduum debet habere cõplexionem sibi solummodo propriam, in qua alium ei associare [q] † [ ] est impossibile. Sextus autem modus est medium, quod est inter istos duos terminos: quod est complexio, quam quum habuerit indiuiduum; erit melioris complexionis, cuius ipsum esse oportet. Modus autem septimus est complexio, quam vnaquęque membrorum species habere debet: in qua aliud diuersificatur: æqualitas nanque ossis est, vt siccitas in eo plus abundet: & cerebri, vt humiditas in eo plurimũ abundet: & cordis, vt in eo sit plus caliditatis; & neruorum, vt in eis plurimũ abundet frigiditas. [r] † [ ] Modus autem octauus est complexio mẽbri singularis, quam quũ habuerit; erit melioris dispositionis, quam habere potest. Quum autem species considerauerimus: inueniemus hominem certæ ęqualitati propinquiorem. Quumq; regiones attenderimus, certificatum erit nobis: ꝙ si fuerit locus qui inhabitabitur sub ęquatione diei: neq; aliqua de rebus terrenis obuiando impedierit, videlicet montes aut maria: oportebit ibi habitantes ęqualitati certæ propinquiores existere, quam alicuius regionum. Iam autem nobis affirmatum est, quòp opinio, quæ accidit, quòd [s] † [ ] excessus ab ęqualitate est causa propinquitatis solis, est falsa. rectitudo enim solis super capita minus ibi malum operatur, & minus mutat aerẽ, quam [t] [rectitudinis] propinquitas apud nos, aut apud eos, qui sunt in maiori latitudine, quã nos: licet rectitudinem non habeamus. Amplius autem omnes dispositiones morantium in linea ęquinoctiali sunt dispositiones nobiles similes. neque aer ibi impeditur impedimento sensibili; sed eorum complexionibus semper est similis: & ad hanc sententiam affirmandã iam fecimus dictionem. Post istos autem, qui in quarto morantur climate, magis temperati existunt: non. n. aduruntur propter morã rectitudinis solis [u] [super eorum capita, neq; elongantur ab eis parũ,] quemadmodum fit in climate secundo, & tertio: neq; congelantur, sicut contingit ijs, qui in extremitate quinti climatis habitant, & qui secũdum latitudinem sunt remotiores, [x] [propterea quòd sol ab eorum capitibus est remotus.] In membris verò iam manifestum fuit, ꝙ membra principalia non sunt ęqualitati certę multũ propinqua: immo oportet, ut scias, quòd caro est membrum illi æqualitati magis propinquum, quàm cætera membra. cutis tamen carne propinquior est; quasi enim non patitur ab aqua æqualiter temperata, cuius medietas sit nix, & altera medietas sit aqua feruens. [y] [Et forsitan caliditas venarum, & sanguinis, neruorum frigiditati in ea æquatur. Similiter quoque nõ patitur à corpore, quod bene temperatum existit ex siccioribus corporibus, & humidioribus; quum in eis æqualia fuerint. & nos quidem scimus, quòd

non

h B habens latitudinem & non est comprehẽsa in termino uno, neq; illa qualitercunque existit, sed in additione & diminutione seu intensione.

i B. uera quã in huius capituli principio diximus esse impossibile inueniri, raro tamẽ inuenitur Et hic etiã homo æqualitati uere prædictę non qualitercũque uicinus existit, sed secundũ suorum mẽbrorum coæquationem uel contraoperantiam.

† In aliquib. uetustis legitur, non est.

K B. neque cerebrum est cum illa frigiditate, neque cor cum illa siccitate.

l B. ambientem seu communem sibi.

m B. Ascalebi, sunt hoĩes quinti uel sexti climatis.

† Al. etiam.

n B. superfluitatis & diminutionis seu intensionis & remissionis.

o † B. ill[...] tis.

p B. super[...] tis seu ad[...] nis, & di[...] tionis.

q † B. uel [...] municare [...] conting[...]

r † B. & i[...] plexio e[...] dinem h[...] quæ extr[...] tibus seu [...] nis addi[...] & dimin[...] termina[...] minor la[...] ne præd[...] compl[...] præced[...]

s † B. illi[...] sio uel

t B. eius [...]

u B. super [...] capita in [...] aliqua p[...] gatione[...] ab eis.

x B. in [...] duis uero [...] diuidui [...] tempera[...] est ex pa[...] perationi [...] specie te[...] tiori.

y B. & q[...] forsitã a[...] in ea cal[...] spiritus [...] guinis c[...] giditate [...] rum, & [...] non pa[...] corpore [...] permisti[...] sicciorib[...]

non est causa, quare non patiatur, nisi quia non sentit illud: neque est tale, quale illud, nisi quia propter ipsum non patitur: nisi enim tale esset, quale illud, ꝑpter illud pateretur: res enim, quæ vnius sunt originis, & in naturis opponuntur, vnę ab aliis patiuntur: sed ab eo, quod ei in qualitate communicat, res non patitur. Quod autẽ in cute magis existit temperatum, est cutis manus, & quod in cute manus temperatius est, est cutis volę: & temperatius eius est quod est super digitos: & temperatiuus eius est, quod est super indicem: & quod temperatius eius est, est, quod est in pulpa extremitatis eius: & propter illud est melioris sensibilitatis. & quod in cute volæ magis existit temperatum, est, quod in digitorum extremitatibus inuenitur. quapropter extremitates digitorum aliorum, quasi iudices existunt qualitatum natura tactualium]: debet enim declinatio iudicis ęqualis existere ad vnamquãq; extremitatum. ideo ut egressum ab ęqualitate, & à medietate percipiat. Debes autem scire ultra hoc, quod sciuisti, quòd, quum dicimus de medicina, ꝙ est temperata; nolumus dicere, ꝙ sit temperata certè; quoniam illud est impossibile. neque uolumus dicere, quòd temperamento humano in sua complexione sit temperata: si. n. ita esset; tunc esset ex ipsamet humana substantia. sed volumus, quòd, quum propter calorem naturalem, qui in corpore existit humano, patie tur; qualitate afficiatur: quæ hominis qualitatẽ non superegreditur in aliqua duarum extremitatum ęqualitatem excedentium. non ergo in ipso operabitur effectum æqualitatem excedentẽ. consideratione igitur suæ operationis in corpore humano est æqualis. Et similiter, quum dicimus, quòd est calida, aut frigida; nolumus dicere, quòd in sui substãtia sit in vltimo caliditatis, aut frigiditatis: aut in sui substantia sit calidior corpore humano, aut frigidior: [z] [si enim ita foret; cuius complexio esset sicut hominis complexio, esset temperatum.] Sed volumus dicere, quòd propter ipsam in corpore hominis prouenit caliditas, aut frigiditas maior illa, quàm ex se habebat. Quapropter vna medicina plerunque est frigida humani corporis cõparatione, & cõparatione corporis scorpionis calida: & humani corporis comparatione calida, & frigida corporis serpentis comparatione: immo quandoq; etiam vna medicina existit calida comparatione corporis Petri magis, quàm comparatione corporis Pauli. Ideoque præcipitur eis, qui medicantur, ut, quum complexionem mutare uoluerint, & vnam adhibuerint medicinam, quæ non contulerit; ab ea discedant. Postquam igitur de complexione temperata, quæ dicenda erant, compleuimus; ad loquendum de complexionibus distemperatis redeamus. [a] [[g] Dicemus itaque, quòd complexiones distemperatas æquale est, siue comprehenderis secũdum comparationem speciei, aut partis, aut indiuidui, aut membri: quæ sunt octo,] & sunt omnes communicantes in hoc, quòd complexioni temperatæ sunt oppositæ. & hę octo proueniunt, quemadmodum dicemus. & est, quòd egressus ab æqualitate aut est simplex, qui æqualitatem non excessit, nisi secundum unam contrarietatem: aut est compositus, qui æqualitatem secundum duas contrarietates [b] † [ ] excessit. Et simplicis quidem, qui secundum vnam excesserit contrarietatem, aut est excessus secundum contrarietatem agentem: quod est aliquo duorum modorum; quoniam aut est calidior, quàm debet: sed nec est humidior, nec siccior: aut frigidior, quàm debet; sed neque humidior, neque siccior: aut secundum contrarietatem patientem, quod est vno duorum modorum; 10 quoniam aut est siccior, quàm debet; sed non est calidior, neque frigidior: aut humidior; sed non est frigidior, neq; calidior. Istę tamen quatuor non diu permanent. caliditas nanque maior, quàm debet; reddit corpus siccius, quàm oportet. & frigiditas maior, quàm debet; facit corpus humidius, quàm oportet humiditate extranea. & siccitas maior, quàm debet; cito reddit ipsum frigidius, quàm oportet. & humiditas maior, quàm debet; si valde fuerit superflua; ve- 20 locius reducit ipsum ad frigiditatem, quàm siccitas maior: quæ si plurima non fuerit; conseruabit ipsum prolixiori tempore: ad vltimum verò reddit ipsum frigidius, quàm debet. Tu tamẽ ex hoc intellige, quòd æqualitas, & sanitas magis pertinent caliditati, quàm frigiditati. & hæ quidem sunt simplices quatuor. Compositæ autem sunt, in quibus fit egressus ab æqualitate secundum vtrasque contrarietates: velut, si sit complexio calidior, & humidior simul, quàm 30 oportet: aut calidior, & siccior simul, quàm oportet: aut frigidior, & humidior simul, quam oportet: aut frigidior, & siccior simul, quàm oportet: non enim potest esse frigidior, & calidior simul: neque siccior, & humidior simul. Vnaquæque autem harum octo complexionũ aut est sine materia: quod quidem est, quũ complexio corpus qualitate solummodo afficit, ita quod corpus hac qualitate nõ afficitur propter humorem in ipsum penetrantem, qui hanc ha- 40 beat qualitatem, ad quã immutatur corpus [neque fiat, nisi [g] sicut cum caliditate eius, qui calefit ad ignem, aut frigiditate eius, qui ad niuem infrigidatus est:] aut est cum materia: quod quidem est; quum corpus nõ afficitur qualitate huius complexionis, nisi propter vicinitatem humoris in ipsum penetrantis, in quo hæc ęqualitas [h] [superabundans existit:] quemadmodum quum corpus humanũ causa vitrei phlegmatis infrigidatur, aut causa cholerici humoris prassi- 50 ni calefit. tu aũt in libro tertio, & quarto cuiusq; xvj. complexionum exemplum inuenies. Et est tibi sciendum, quòd complexio cum materia duobus modis est: membrum enim quandoque [i] [exterius à materia madefactum est: & quandoque materia penetrat, & retinetur in foraminibus, & ventriculis ipsius. Et est, quum receptio & penetratio est apostemãs: & est, quando non.] Hæc est de complexione dictio. Medicus autem physico credere debet secundum 60 semitam positionis, quod non est ei manifestum per se.

b † simul.

g B. sicut est caliditas ethici, & frigiditas infrigidati uehemẽter, ex glacie, aut niue.

h B. dominatur

i B. infusum in materia, & madefactũ cum ea, & quandoq; est materia retenta in vijs, & uétriculis eius, & qñ doq; est retẽtio eius apostemãs, & quãdoq; nõ apostemans.

ANNOTATIONES.

1 *Complexio est qualitas, &c. Excludit primis statim verbis eorum sententiam, qui temperamentum, vel substantiam, vel animam esse putant. qualitas. n. substantiæ opponitur.*

tur. neque nisi ualdè impropriè dicitur qualitas substantialis, neque accidens corpori dat esse; sed substantia. De ijs ergo mirandum, qui animam esse corporis temperamentum existimant, quod sensisse Galen. videtur, lib. quòd animi mor. temp. corp. seq. Licèt de hac re lib. de uirt. nat. substantia, anceps fuerit. Et si enim ex diuersitate temperamentorum diuersi affectus, & variæ actiones in animalibus fiunt: temperamentum tamen ipsum qualitas est, à qua anima (quam superiori capite motricem, & authorem nostrarum actionum dixit) ad actiones rectè, aut malè obeundas disponitur. seseq; habet temperies, non, vt instrumentum; sed vt instrumenti.i. corporis, dispositio. quo pacto exacta tibiæ forma, huius quidem dispositio est, qua artifex elegantes, suauesq; sonos moduletur. Vnde & à quibusdam temperatura harmoniæ comparatur. hæc enim & si ex fidibus multis, quæ corpora sunt, prouenit: ipsa tamen accidens est quoddam præter fidium substantiam, & naturam. hoc pacto authorem hunc sensisse putamus hoc in loco, quum temperamentum qualitatem esse dixit, post actionem primarum qualitatum superstitem. neque enim (quod quidam alioqui doctissimi viri sentiunt) corrumpi, aboleriq; primas illas qualitates funditus putat: sed ex confusis, pugnantibusq; ijs, hanc, veluti ex fidibus concentum, arbitratur resultare; quæ tamen accidens est, non substantia. quum anima substantia sit, ut præsertim hic ipse author. 1. de anima, parte 1. tuetur. Quod enim quidam cum Gal. temperamentum formam hominis substantialem esse contendunt, quia hoc finis est, quo in humanum corpus inducto, cessat motus. quum nihil, præter temperamentum, sensu acquiri videamus. quòd item hoc sit corporis perfectio, & actus primus, nẽpe quo læso, nostræ actiones, et intellectio lædatur. Quòd itẽ, aiunt, si alia hominis est forma præter temperamentum, oportere hanc esse vel substantiam, uel accidens: at anima nõ est accidens, quoniam accidens corpori daret esse; ergo substantia. si substantia, non corporea, quia de hoc rursum corpore quæretur, an aliam formam habeat. incorporea igitur erit. tunc uerò & externa erit, & incorruptibilis: & ex corruptibili, & incorruptibili fiet vnum, quum tamen ea differant plusquam genere. Quod, inquam, hi pro Gal. sententia dicunt; tenuissimo, ac leuissimo fundamento nititur. Esto enim, quòd inducta in corpus temperatura, omnis agẽtis actio desistat: absurdum dictu est, eam finem esse in generatione hominis, vltimum, seu primum (vt aiunt). neque enim homo est, nisi posita anima rationali. cætera verò, nec temperies solum; sed figura quoque ipsa corpus ambiens, corporis naturam sequuntur. vt ridiculum sit, vel, nihil acquiri præter temperamentum, quod sensu videamus, asserere: quando temperamentum minus sensu vsurpamus, quam figuram corpus ambientem qualitatis speciem. uel idcirco negare aliã, præter temperamentum, formam adesse; quòd ea sensum lateat. propterea nanque animam sensu non percipimus, quia corpus non est. & qui formas rerum sensibus patere existimant, citra modum philosophantur. Neque verò (quod subijciunt) licet temperies euersa actiones euertat, ideo temperies est anima. alioqui enim tot in corpore essent animæ, quot temperamenta: tot autem hæc sunt, quot partes. Videmus verò intemperie affecta una particula, non totius corporis actiones offendi. At si propter actionum offensas temperamentũ animam putant, debent & eadem ratione compositionem corporis, & vnitatem, animam asserere; quibus læsis, illæsa etiam temperie, corrumpi actiones vsu uenit. Sed & illud, quod tertio loco obijciunt, nullius momenti esse perspicuum est. quando, si ea præter temperamentum forma incorporea est, incorruptibilem fore concludunt. deinceps verò, absurdum illud sequi, quòd ex corruptibili, & incorruptibili, quæ plus quàm genere differunt, unum fiat. Quis enim (ut antea diximus) corporeas formas esse aliquas vidit? sunt illæ quidem corporeæ, quia eductæ de corporis potentia, non tamen corpora. incorporea est brutorum & plantarum forma, quæ tamen de corporis potentia emergit. De rationali uerò anima, alia est ratio. & quanquam malunt multi cum belluis esse belluæ: nos tamen (id quod multi præclarissimi philosophi senserunt) non repugnare philosophiæ principijs putamus, ex incorruptibili (ut est loquendi vsus) à parte post, & corruptibili, unum fieri: qui certè parentem rerum naturam, multo maiora posse non ignoramus. Quamobrem (quum hæc ita se habeant) concludamus tandem longè aberrare eos, qui temperamentum animam esse, & animam ex elementis statuunt. id quod & res ipsa, & princeps philosophorum Aristot. 2. de gener. & corr. improbat. & falli eos fateamur, qui temperiem substantiam esse existimant.

Cap.4. (margin: Cap.2.& 3.; tex.45)

2 Cum enim adinuicem, &c. Appositè suis uirtutibus agere elementa dixit, Aristotelem æmulatus. 1. de part. anim. Neque enim elementa inuicem suis formis pugnant, quum substantia substantiæ contraria nen sit; sed solis qualitatibus; formis ipsis integris, & immutatis remanentibus: vt author noster sensit. cuius sententiam sequitur Auerr. 1. de gen. & corr. licet 3. cæli contra ipsum disputet, quia nihil ex elementis fieret forma substantiali ab ijs diuersum, quòd mixta formam vnam non haberent. quòd mixtorum formæ in primam materiam non reciperentur, uelitq; propterea is formas quoque ipsas pati, non prorsus tamen aboleri. & si verò substantiæ neque intenduntur, neque remittuntur; referre tamen id non putat in elementorum formis, quæ imminutæ sunt substantiæ, & mediæ inter substantiam & accidens. Cæterùm, si formæ elementorum non perfectæ sunt, & elementa ipsa imperfecta, certe quomodo perfectiora ex his fiant corpora, non uideo. solida sanè rerum initia nisi statuamus; neque res ipsas multò solidiores esse oporteat. Placet ergo nobis Auicennæ sententia, mistionem, uidelicet, ex elementis fieri solis qualitatibus inuicem pugnantibus, non etiam formis. neque enim quum forma diuisionis capax non sit, vt ipse Auerr. 5. phys. & 6. testatur, quòd frangatur earum vis, quòd intendantur ipsæ, aut remittantur, incorruptis philosophiæ principijs admitti potest. Neque uerò rationes contra authorem nostrum quicquam certi probant. Nempè, quòd primo loco nihil gigni asserunt ab elementis diuersum, si eorum forma seruatur. (nimirum, quæ seruatis corporibus coeunt; non miscentur, sed coniunguntur) hoc inquam eo confutatur, q;, & si elementa secundum formas integra sunt: quo ad qualitates tamen uariantur: & ipsa eorum corpora, & substantiæ ipsæ in minimas partes dissecantur. Neque item, licet formæ elementorum supersint, plures in misto sunt formæ: quando eodem testante Auer. ex Alex. mente 12. metaph. elementorum formæ in misto rationem materiæ habent, & sola misti forma uerè est forma. Quare, neque id, quod posteriori loco obijcitur, quòd forma misti in primam materiam non recipitur, efficacius sententiam huius authoris oppugnat. Si enim elementorum formæ in misto, formæ vim non habent; quum inter misti formam & primam materiam nulla perfecta forma intersit, perfici profectò materiam primam a misti forma oportet; atque ita misti formam in communem & primam materiam suscipi, non in secundam. His ergo fortasse Auicennæ sententia ab Auerroe defendi potest.

Cap.1. (margin: com.91, com.67, com.6, com.1)

3 Sed medicus physico &c. Si temperamentum qualitas est ex mutua primorum elementorum actione prouenies; possunt ea ita inter sese agere; vt, aut vnum, aut duo uictis alijs exsuperent; (plura nanque ob contrarietatem vincere simul nequeunt) aut confecta iam pugna, æquè omnia & uincant, & uincantur. Quare, et post horum actionem, aut una emerget qualitas cæteris superior, aut duæ, aut nulla. Vbi vna,

aut

aut plures qualitates excellant, iure inæquale temperamentum dicitur. vbi apud nullum victoria est, sed æquè potentes sunt omnes, æquale. Hoc autem, medici, ad alterius æqualis differentiam, quod licet uerè inæquale sit, comparatione tamen ad alia, quæ magis ab æqualitate distant, temperatissimum videtur; æquale ad pondus nominant: quum alterum, quod per collationem est, æquale ad iustitiam appellent. Sanè diuisio hæc (quam modò de qualitatum actione attulimus) ita coniunctam habet rationem, vt nullam videatur pati controuersiam. Dubitatio tamen est, an æqualis ea, & ponderalis temperies re ipsa, vel sola potius imaginatione deprehendatur.

[Cap.9.]

Galenus 1. de temperam. reperiri putat, & veluti extremorum normam proponit: ipsam calidissimæ & frigidissimæ aquæ, nec non cineris atque aquæ ipsius permistæ, confusæq́ exemplo astruens. Aduersus tamen eius sententiam, & author noster sentit hoc loco, & Auerroes 2. de gen. & corr. 4. meteor. 1. cæli. 10. metaph. & 2. Coll. dari æquale ad pondus negat.

[com.48. com.10. com.7. com.23. cap. ult.]

cum, quoniam ab æqualibus non prouenit actio, neque propterea ex æqualium qualitatum actione in misto, forma vlla induci potest; tùm quia ut ex pluribus vnum fiat, oportet ex multis ijs unum se habere, vt formam, alterum vt materiam: atque esse id non potest in ijs, quæ æqualia sunt. Adde, quòd si daretur æquale ad pondus, daretur tale mistum, quod in quauis regione positum, in medio, & grauium, & leuium quiesceret; tale uerò mistum non inuenitur. Hæc ferè ex Auerrhoe collegimus, quibus æquale temperamentum ponderale refutat, quamuis ratio, quam tertio loco adduximus, æqualitatem, quæ inter grauitatem est, & leuitatem, destruat: de qua nobis sermo non est, quum temperamentum ex primarum, non secundarum qualitatum actione proueniat. Cæterùm, quod ad hanc dubitationem pertinet, non ignoramus multa a multis in vtranque partem afferri. Licebit tamen fortasse, si rem spectemus diligentius, contraria horum authorum placita ita conciliare. ut philosophos quidem, cum quibus, & author noster, & Auerrhoes sensit; æqualitatem ueram, & permanentem negare: medicos uerò apparentem, & momentaneā admittere, dixerimus. Et si enim ratio videtur id persuadere: sicuti ex mutua elementorum actione vnam quandoque, aut duas qualitates accidit superare; ita & posse easdem pari robore præditas neque vincere, neque vinci. res tamen ipsa planè indicat, neque actionem ab æqualibus prouenire: neque dari temperatum istud corpus, nisi fortasse in instanti, dum ex una qualitate in aliam illi aduersam, putà ex calore summo in frigus summum, per medium temperatum iri oportet. certum autem est eorum, quæ momentanea sunt, rationem non haberi. Et, quamuis mistio, quam Galenus ex frigidissima, & feruenti aqua, siue ex aqua & cineribus facit, temperata sensu appareat: ea tamen perfecta mistio non est, neque diutius ipsa quoque temperies manet. adde &, quòd sensum euenit frequenter falli, vt temperatum illud iudicet, a quo insigniter non afficitur.

4 Vitæ etenim principium &c. Quum uita per calidum consistat, ut Arist. notat in lib. de morte & uita, calor autē humido nutriatur: quumq́ ex calido & humido nostræ generationis initium sit, ut ex Gal. habetur 1. aph. iure cor, & spiritus uitæ principium esse ait: quæ, quum aliorum membrorum collatione maximè calida sint, & ad humidum inclinent; sunt innato calori conseruando aptissima. uti enim ignis aere pro alimento utitur; ita & innatus calor innatum humidum depascit, & eo conseruatur.

[com.14.]

5 Et ex eis quidem est unum frigidum &c. Cerebri temperaturam multò esse frigidissimo corde frigidiorem dixit Gale. in lib. ar. med. Quod verò ait frigiditatem cerebri non esse ad cordis calorem temperandum, aduersus Aristotelis sententiam est, qui 2. de part. anim. oppositum scriptum reliquit. Con a quem & Galenus pugnat 8. de vsu par. Taetur tamen philosophum Auer. 2. Coll. Et author quoque noster lib. 3. fen 1. huius sententiam sequitur. Nobis uerò non uidetur reprehensione dignus Arist. quando, etsi huius tantum rei gratia factum cerebrum non est, ut refrigeret cor, sed multorum præterea vsuum gratia, quos philosophus non ignorauit: negari tamen non potest, quin cerebri frigiditate uitaliū spirituum feruor remittatur, tempereturq́. dum vitales sursum latos, animales euadere oportet. id quod illum sensisse arbitramur.

[Cap.28. Cap.7. Cap.3. Cap.11. Cap.2.]

6 Quumq́ regiones attenderimus &c. Regionum temperamenta, & naturam, & qui quibus regionibus homines nascantur, docuit Hipp. lib. de aer. aqu. & loc. An verò sub æquinoctiali temperatus sit cœli status, uidendum a nobis erit postea. quum hic de aeris mutatione respectu regionum verba faciet.

7 Imo oportet ut scias &c. Carnem dicit ad æqualitatem plus quàm cætera membra accedere, & hac propinquiorem temperiei esse cutem. Videtur controuersia esse, quoniam Galenus 1. de temperam. & passim alibi carnem calidam esse ait, & humidam. Sed uerè controuersia non est, quum hic author non æqualem esse uelit, sed æqualitatem accedere, si alijs membris conferas. At verò, qua ratione hoc dixerit, putant aliqui sequi eum Aristotelis sententiam, qui 2. de part. anim. videtur tactus instrumentum esse carnem existimasse. id quod & Alex. in 1. paraphr. de anima. & Auer. 2. Coll. quamuis Themist. 2. de anima, & Auer. ibidem contra Alex. disputent. Verùm quòd hi fallantur, ex eo constat, quòd statim probat Auic. cutem esse temperatissimam, & carne etiam temperatiorem. Nobis ergo videtur ratio, cur carnem ad æquale temperamentum dicat accedere. Et si enim hęc calida est, & humida; stat tamen, qua ratione humanum corpus, si cęteris animalibus comparetur, temperatum dicitur; quum calidum tamē sit, et humidum: eandem, respectu aliarum partium, quę à caliditate, & humiditate magis distant, carnem esse temperatissimam: quum in calido & humido stet uita. sicuti antea dictum est. At uerò, quum caro cuti ipsi confertur, alia est ratio, propter quam cutis temperatior existimetur. nempè, non quòd hęc tuendæ vitę commodior sit; sed ob eius substantiæ rationem, quæ inter contrarias qualitates media quodammodo est. id quod hic author eo probat, quòd hęc a temperatis non afficitur, neque ea sentiat, quod magnum est eius cum ęqualitate similitudinis indicium. Neque uerò intelligendum hoc est quòd cutis, quę temperatissima sunt, non sentiat: absurdum enim dictu est cutem ęqualia, & temperata prorsus non sentire: quando hoc pacto sensus instrumentum, quanto temperatius est tanto ad sentiendum ineptius esse oporteat. Sed non sentire cutem æqualia propterea hic dixit, quòd molestia ab ijs non afficiatur, dum sentit; sed summa potius iucunditate sustineat. Quum autem triplex carnis sit genus, est enim caro musculorum, est caro viscerum, & glandularum; quum de carne egit, musculorum carnem intellexit: huic enim multi a natura immixti sunt nerui ad eius moderandam temperiem. ut Auer. 2. Coll. Reliqua, quæ hic de manus cute, habes ferè ex Gal. 1. de temp. & 2.

[Cap.9. Cap.1. & 8. Cap. ult. ca. 11. & 13. Cap.40. Cap.13. Cap.9. cap.1.]

8 Dicemus itaque quòd complexiones &c. Et hic de inæquali temperamento inter maximos viros controuersia est. quum eius differentias, octo hic author faciat, quatuor simplices, & quatuor compositas, quod & Galenus in libris de temperam. Auerrh. uerò Coll. simplices quatuor dari neget: quum nulla sit ex actiuis qualitas, quæ passiuam alterā sibi non asciscat. Sed ab Auerrhoe facilè & hic & Gal. defenditur. Et si enim verum. i. quod Auer. ait; Medicus tamē, qui sensitiuus est artifex, id solùm, calidum iudicat, in quo calor euidenter percipitur; & frigidum in quo frigiditas; humidū & siccum, in quibus humiditas & siccitas. Fieri autē id potest, ut temperamento quis, quo ad actiuas (quantum sensu

[Cap.1.]

conyci

conijci pōt) qualitates, calidiori aut frigidiori sit; quo ad passiuas tamē dignosci nequeat, an siccitas, an humiditas exsuperet: proptereaq́; ut tale corpus simplici tēperamēto prædi tū censeatur. Fatemur tamen processu temporis ob actiuarū vim, & passiuas qualitates intēdi: & temperamentum compositum euadere, quum antea simplex iudicaretur. id quod & Gal. 6. de tuen. ualet. scriptum reliquit.

De complexionibus membrorum. *Cap.* 2.

Vide disquisitiones physiologicas Costæi pag. 144. usque ad 189.

D[1]ICO, quòd deus cuique animali, & cuique membro donauit ex complexione quod magis meretur, & quod eius actionibus, & dispositionibus secūdū possibilitatem melius existit: hoc aūt certificare philosophi est, & non medici. Donauit autem homini complexionē temperatiorē quàm in hoc mundo esse est possibile,[a] [cum suarum virtutum cōuenientia] quibus agit, & patitur: & vnicuique membro donauit de complexione, quod meretur. Posuit ergo quædam ex mēbris calidiora, & alia frigidiora, & alia sicciora, & alia humidiora. Quod autem in corpore est calidius, est spiritus, & cor, à quo procedit. deinde sanguis, licet in hepate generetur: quia enim cum corde continuus existit ab eo plus acquirit caloris, quàm hepar habeat. postea hepar, quia est sicut sanguis congelatus. post quod est caro, quę minoris est caloris, quā hepar, propterea quòd neruorū uilli in ea mixti sunt, qui sunt frigidi. deinde sunt musculi, qui minoris sunt caliditatis quàm caro simplex: propter illud, quod de neruis, & ligamentis eis admiscetur. postea est splen, propter illud, quod est in eo de fęce sanguinis, postea renes, eo quòd non multus in eis existit sanguis, deinde arteriarum tunicæ, non propter ipsarum neruosa corpora, sed propter illud, quod recipiunt de calefactione sanguinis, & spiritus. qui sunt in eis. postea sunt uenarum non pulsatilium tunicæ propter sanguinem solum.[b] [postea cutis] uolæ temperatæ. Frigidius verò, quod est in corpore, est phlegma. postea pili. deinde os. postea cartilago. post ligamentum. deinde chorda. post panniculus. deinde neruus. postea nucha. post cerebrum. deinde adeps. postea pinguedo. postea cutis. Humidius uerò, quod est in corpore, est phlegma. postea sanguis. postea pinguedo. postea adeps. postea cerebrum. postea nucha. postea caro mamillarum, & testiculorum. post pulmo. postea hepar.[c] † [ ] deinde renes. postea musculi. post cutis. Et hic quidem est ordo, quo Galenus disponit ea. Scire tamen debes, quòd pulmo in sui substantia, & natura, non est humidus uehementi humiditate. Omnis enim complexio membri naturalis similis est ei, quo nutritur: & secundum suam accidētalem complexionem similatur ei, quod[d] [ab] ipso superfluit. Pulmo autē nutritur calidissimo sanguine. & multæ admixto choleræ. & hoc quidem ipsemet Galenus nos docet. In ipso uerò, multa humiditatis superfluitas colligitur, propter illud, quod ad ipsum ascēdit de uapore corporis, & propter illud, quod ad ipsum, descendit ex catarrhis. Postquam igitur sic est res: hepar multò magis humidum est pulmone, humiditate naturali: & pulmo magis est madefactus:[e] [licet humiditatis mora ipsum ēt in sui substātia molliorē fecerit,] dispōnes phlegmatis, & sanguinis ita intelligendę sunt. Phlegmatis nanq; humectatio est secundū modū madefaciēdi; & sanguinis humectatio est scd̄m modū[f] [augmentū faciendi in substātia]. licèt phlegma naturale aqueū plerūq; sit maioris humiditatis, quā sāguis. Ex sanguine .n. quū quantū digeri debet, digeritur: multū humiditatis ex eo resoluitur: quæ erat phlegmatis naturalis aquei, quod ad ipsum conuersum fuit. In sequentibus aūt scies, ꝙ phlegma naturale est sanguis, qui aliqua cōuersus est cōuersione. Res aūt siccior, quæ est in corpore, sunt pili: sunt. n. ex uapore fumoso, qui eleuatur. resolutum nāq; fuit, quod in eo de uapòre mixtum erat, & pura fumositas congelata remansit. Postea est os: ipsum nanque omnibus mēbris durius existit: humidius tamen pilis est. Ossis nanque generatio est ex sanguine: cuius fumus est siccus [qui humores naturales exiccat locatus in eis]. Quapropter os multa nutrit animalia: pili uero eorum nullum nutriunt; aut fortasse si nutriunt: ex eis aliqd̄ valde est rarum, & extraneum; sicut existimant quidam, ꝙ vespertiliones eos digerant: & in eis delectentur. Nos autem, quum duas quantitates ossis, & pilorum in pondere æquali assumpserimus: & eas in cucurbita alembico supposito distillauerimus; egredietur ex osse plus aquæ, & plus olei; & remanebit minus fæcis. os ergo pilo humidius est. Post os autem in siccitate est cartilago. postea ligamentum. post chorda. post panniculus. post arteriæ. post uenæ. post nerui motiui. post cor. post nerui sensus: motionis. n. nerui frigidiores & sicciores simul existunt temperato: nerui autem sensus frigidiores quidem, sed non multum sunt temperato sicciores: & fortasse sunt ei propinqui: & neque etiam in frigidi tate sunt ab eo ualde remoti. postea est cutis.

a B cum conuenientia seu proportionalitate ipsius ad uirtutes.

b B. postea cutis manus temperatæ frigiditatis.

c † B. dein splé.

d B. in

e B. licèt assituatio madefactionis iam fece

ANNOTATIONES.

1 *Dico quod Deus &c. Ex Galeno sunt hæc omnia, primo de temp. & secundo. Sed dignùm animaduersione est, quum de spiritibus & corde agitur. Quòd calidissimum, omnium viscerum sit cor, & 1. de temperam. & lib. de semine, & alibi sæpe testatur Galenus. Verùm an idem partium nostri corporis omnium sit calidissimum, non æquè constat. quum hic author hoc loco in calidorum membrorum enumeratione spiritus præpònat, quòd & Auer. 2. Coll. facit, quibus assentiri & Hipp. videtur lib. de carnibus, spiritum ex omnibus in homine maximè calidum esse dicens. Contrarium tamen statuendum videretur, ex Arist. regula 1. post. nempe propter quod vnumquodque tale, illud magis. atque ideo quum spiritus à corde producantur, cor ipsum calidius esse dicendum esset. Item Gale. sanguinem partium omnium ait eße calidissimum 1. de temperam. Vbi & inconstantiæ videtur accusandus, quòd sanguine bilem multò esse calidiorem scribit 2. de temperam. in tam multiplici dubitatione ita statuendum videtur. Quòd cor spiritibus calidius sit, dictat ratio, sortiuntur enim calorem spiritus à corde. Verùm, sicuti, si ad accensos carbones paleæ admoueantur, accendantur que; ob tenuiorem earum substantiam; copiosior & latius sese explicans ex ijs caliditas exurgit, quàm ex carbonibus: efficacior tamen atque acrior horum est calor. ita & spiritus, quum tenuiori natura constent, & latissimè effundantur, caudiores uidentur, copiosiori uidelicet calore redundantes quem cor: ipsum tamen cor acrior caliditas tenet. Quum uerò*

verò sanguinem cęteris partibus Galenus præponit, non spiritib. ipsis preponit, sed partibus corporis quę sensibus subiacent, quales spiritus non sunt: cuius rei indicio est, q. de spirit. Galenus non meminit. Quum item bilem calidissimam esse rerum omnium dicit, & sanguini præponit, simplicem bilem intelligit a sanguine & pituita distinctam, quę non potestate solùm (ut quidam dixere) sed ēt actu (id quod excretiones biliosę palàm faciūt) sanguine ipso longè est calidior.

2 *Post pinguedo &c. Pinguedinem inter partes frigidas reponit, quod Galenus facit 1. de tempera. & 2. & Auer. 2. Coll. Contrarium tamen scribit Arist. 2. de part. anim. & 3. necnon Gal. 4. de usu part. ubi eo argumento calidā hanc esse probat, ꝙ cito inflammetur, quum nullum frigidum cito inflammari constet, quod & 3. de temperam. scriptum reliquit. Quibus & Auer. astipulari uidetur 5. Coll. pinguedinem intestinorum ad calidum inclinare scribens. Sanè dirimendæ huius litis gratia, respondent quidam, pinguedinem actu calidam, natura quoque calidam esse: quod eo constat, ꝙ flammam calida citissimè concipiat, frigidam tamen actu inter frigidas partes esse numerādam. Cæterùm solutio hęc non satisfacit, quum de pinguedine & cęteris hisce partibus agant & Galen. & Auicen. ut partes uiuentis sunt corporis, tales uerò calidæ actu sunt oēs, non frigidæ. Quamobrem soluetur fortaße quæstio, si pinguedinem, quia a frigida causa fiat (cuius rei indicio est, ꝙ in frigidis & temporibus & regionibus pinguiora animalia sunt, tenuiori scilicet sanguinis parte, ex qua pinguedo fit, minimè absumpta, vt per calorem) si pinguedinem (inquam) meritò effectricis causæ inter frigidas partes recenseri dixerimus. Verū quodcunque responsum fuerit, illud certè constat, & ratione materiæ ex qua fit, quum ex tenui, & leui sanguinis portione gignatur: & quo ad eius naturam, ac (ut ita dicam) formā, quum facile inflammabilis sit, pinguedinem inter ea quæ calida, non quæ frigida sunt, eße reponendam.*

.cap. 3. .cap. 5. .cap. 9. Cap. 5. Cap. 26.

3 *Post nerui motiui &c. Neruos duros cute sicciores facit, molles uerò parum ait a cutis siccitate recedere. quod et Gal. 1. de temperam. aßerit. Idem Gal. 2. de temperam. duros neruos in humido & sicco secundum cutis naturam se habere, ac mollium naturam cuti eße proximam testatur. Sed conciliantur hæc loca, si neruos duros, tametsi cute sunt sicciores, paulùm tamen ab eius temperamento differre dixeris. ut non mirum sit, si propterea illos secundum cutis naturam se habere, medici scribant.*

Cap. 9. Cap. 3.

4 *Post cor &c. Supra de actiuis agens qualitatibus, cor in calidorum ordine posuit: hic de paßiuis tractans, inter siccas partes reponit, quod & Gal. 2. de temper. & 3. de alim. fac. facit. Contra tamen 1. de temperam. cute ait eße humidius, & Auerr. quoque 2. Coll. proposita de hac re quæstione, totam cordis substantiam ad humidum uergere existimauit. Soluitur si cor, quo ad eius substantiam, siccum dixeris. id enim illius durities prodit; at sanguinis & spirituum (ut Auerroes innuit) ratione, quibus nunquam non copiosissimè scatet, substantiæ siccitas temperatur, ut ipsa etiam cute humidius euadat.*

3. cap. 12. Cap. 9. Cap. 3.

De complexionibus ætatum & generum. Cap. 3.

Disquisi- ...s physio- ...as Coltœi ...g. 189 vsq; ...21.

AEtates [a][omnes sunt quatuor. Aetas adolendi, quæ uocatur ætas adolescentiæ: & est ferè usque ad. xxx. annos. Postea est ætas consistendi, quæ, uocatur ætas pulchritudinis: & est ferè usque ad. xxxv. aut. xl. annos. Et ætas minuendi, quum uirtus non amittitur: & hæc est ætas senectutis, quæ ferè est vsque ad annos. lx. Et est ætas minuendi, cum manifesta uirtutis debilitate: & hæc quidem ætas est senium, & finis uitæ. Adolescentiæ uerò ætas diuiditur in ætatem infantię: & hæc quidem est, quum membra pueri nondum ad motiones, & ambulandū sunt apta: & in ætatem dentium plantatiuam, quæ est post ambulationem, & antequam sit fortis: & illud est quū nondum gingiuæ sunt omnibus dentibus repletæ. postea est ętas concussionis, quod quidem est post vehemētiam & natiuitatem dentium, & antequam polluantur. deinde est ętas alguelemati vel alguadi & rehac, idest, quum ab eo egreditur sperma, quæ est quousq; barbescat: postea est ætas fortitudinis, quæ est donec desinat crescere. Infantium uerò solum ab infantia usque ad iuuentutem cōplexio in calore ferè temperato, & in humiditate ferè superflua existit]. Medici autem antiqui inter se disceptauerunt de duabus caliditatibus, pueritiæ, & iuuentutis. Fuerunt enim eorum quidam, qui dixerunt, quòd caliditas pueri est maior: & propter illam plus crescit; ideoq; omnes eius operationes naturales desiderij, & digestionis, sūt maiores, & diutius durantes; quoniam calor innatus, qui inest eis ex spermate, magis est aggregatus: & est minoris temporis. Et ex eis fuerunt, qui dixerunt, quòd calor innatus in iuuenib. est valde fortior, quoniam eorum sanguis est maioris quātitatis, & magis spissus; ideoq; accidit eis fluxus sanguinis ex naribus plus, & fortius: & ꝙ eorum complexio plus ad choleram declinat, & puerorum cōplexio plus declinat ad phlegma: & quòd iuuenes vehementiorum motionum existunt: motus uerò non est nisi propter calorem. & ipsi etiam vehementioris istimbre existunt, & sunt melioris digestionis. & hoc ex calore. desiderium nanque non est ex calore, sed ex frigiditate: ideoque caninus appetitus ex frigiditate sæpius contingit. Signum autem quòd uehementioris istimbre isti existant, est, quòd neque nausea accidit eis, neque vomitus, [b][neque fastidium,] quemadmodum contingit pueris, propter digestiuę eorum malitiam. Et signum quòd eorum complexio magis cholerę pertinet, est, quòd omnes eorum ægritudines sunt calidę; sicut febris tertiana: & eorum uomitus totus est cholericus. ægritudines autem plurimæ, quæ pueris eueniunt sunt frigidæ, & humidæ, & eorum febres phlegmaticæ: & plurimum, quod vomunt, est phlegma. Et augmentum, quod est in pueris, non est propter fortitudinem caliditatis eorum. neque est, nisi propter multam ipsorum humiditatem: maximum etiam eorum desiderium significat caloris eorum diminutionem. Hę quidem sunt duarum sectarum sententiæ, & ipsarum rationes. Galenus uerò ambabus sectis contradicit. dicit enim quòd [c][eorum] caliditates in radice sunt ęquales; sed puerorum caliditas est maioris quātitatis, & minoris qualitatis, scilicet acuitatis: & iuuenum caliditas est minoris quantitatis, & maioris qualitatis, scilicet acuitatis. Et huius quidē declaratio, sicut ipse dicit, est, ut opinemur unam solam caliditatem in mēsura, aut corpus subtile calidum unum in quantitate, & qualitate in substantiam humidam multam semel [d][penetrasse,] sicut aqua: & alia uice [e][penetrasse] in substantiam siccam, & paucā, sicut lapis. & cum sic fuerit, inueniemus caliditatem aqueā maioris quātitatis, & mollioris qualitatis: & caliditatē lapideam minoris quantita-

ætates oēs quatuor, augmenti, uocatur ę- ...hadate, & ...rè vsq; ad annos. Po

...stea est ætas cōsistentiæ, quæ ē ætas iuuētutis, & est ferè a 35. usque ad 40 annos. Et ætas declinationis cum remanentia uirtutis, & hæc est ætas almech helin, & est usque ad annos 60. & ætas declinationis cū manifesta uirtutis debilitate, & hæc quidē ætas est senij vsque ad finem uitæ. Aetas uero alhadate diuiditur in ætatē infantiæ, & hæc quidem est cū membra pueri nondū ad motiones, & ad ambulandū sūt apta. Et in ętatē puerilē, quæ est post ambulationem, & ante fortitudinē uel soliditatē, & illud quādo nondum dentes ceciderint, & nati fuerint. Postea est ætas alterharha; quæ post fortitudinē seu soliditatem, & natiuitatem dentiū ante almeracha. Deinde est ętas algulamie, & alreach quousq; barbescat. Deinde est ætas alfethian, quousque desinat crescere. Puerorū uero.s. ab infantia sua usque ad alhadate cōplexio in caliditate ferè temperata, & in humiditate ferè supflua existit.

b B. neque satietas nauseatiua, seu corruptio cibi in stomacho.

c B. in ambob.

d B. sparsum esse.

e B sparsum esse.

tis,& acutioris qualitatis: & ita debes agnoſcere caliditatem,quæ eſt in pueris,& iuuenibus.Pueri enim non fuerunt generati niſi ex ſpermate, quod eſt multum calidum.& huic calori nondū accidit res,quę ipſum[extinguat:puer nanque augeri non ceſſat;ſed creſcendo graditur:neque adhuc ſtetit,nedum quòd iam retrocedat. Iuuenibus verò nihil accidit,quod eorum calorem augmentet innatum,neque etiam aliquid, quod ipſū extinguat:ſed ille calor in eis conſeruatur humiditate minoris quātitatis,& qualitatis ſimul, donec ad declinationem perueniat:neq; tamen huius humiditatis diminutio [f] [eſt adhuc diminutio,quæ caliditatem retinere non poſſit:neq; eſt,niſi quia augmentum facere non ualet:quaſi humiditas tāta erat prius,]quòd duas res facere poterat;cuſtodire uidelicet calorem: & ſupereſſe etiam ad augmentum faciēdum. ad ultimum verò,ad hoc deueniet, quòd neutrā duarum rerum efficere valebit. oportet ergo, vt in medio talis exiſtat,quòd poſſit vnā rem efficere, & non alteram:falſum autem eſt vt dicamus ipſam poſſe augmentare,& non poſſe retinere calorem innatum.quomodo enim in re augmētum pręſtare poteſt,quod radicem non ualet cuſtodire? reſtat ergo, vt dicamus, quòd calorem cuſtodire poteſt, & in corpore augmentum præſtare non poteſt.& ſcitum eſt,quòd hæc eſt ætas iuuentutis.Quod autem dixit ſecunda ſecta, quòd augmentum,quod eſt in pueris,non eſt niſi propter humiditatem;& nō propter calorem:eſt dictio falſa.humiditas nāq; augmēti eſt materia.& materia nō patitur p ſe:neq; per ſe creatur:immo apud operationem virtutis in eam agentis.virtus autem hoc agens eſt anima;aut natura pręcepto dei.neque agit niſi cum inſtrumento:& illud eſt calor innatus.Quod autem dixerunt etiā, quòd vehemens [g] [deſiderium,quod] eſt in pueris,nō eſt niſi propter frigiditatem complexionis eorum,eſt dictio falſa.ex malo nanque deſiderio, quod eſt propter frigiditatem cōplexionis,non prouenit iſtimbre,neque nutrimentum.puerorum enim iſtimbre melior eſt, quàm eſſe poteſt in pluribus horis:[h] [neque in eorum corporib. niſi foret propter hoc de permutatione eius, quod comeditur,plus proueniret,quàm fit illud quod diſſoluitur:] propter quod creſcunt. Aliquando verò accidit eis malitia iſtimbre propter eorum guloſitatem:& quia eorū comeſtiones malis diſponuntur ordinibus:& comedunt res malas & humidas,& multas;& deſup malis mouentur motibus:quapropter de ſuperfluitatibus plus in eis adunatur:unde purgatione indigēt,& præcipue eorū pulmones. ideoq; eorum anhelitus eſt ſpiſſior,& velocior:magnitudinem tamē nō habet,eo quòd eorum virtus nondum ad complementum peruenit.Hæc eſt dictio de complexione pueritiæ & iuuentutis, quemadmodū Galenus declarauit: cuius nos ſumus interpretes. Præterea ſciendum eſt, quòd caliditas poſt tempus conſiſtendi minui incipit: propterea quòd aer circundans,materiam eius quæ eſt humiditas,exiccat.Calor quoque innatus,qui eſt intus, ad hoc adiuuat:& labor prouenienS ex motionibus corporeis & animalibus, quæ neceſſariæ ſunt in vita: & defectus naturæ ad reſiſtēdum illi[l] [toti] ſemper.Omnes enim uirtutes corporeæ ſunt finitę,(hoc autem iam ratiocinatum fuit in ſcientia naturali,) eius ergo operatio non ſemp exiſtit[k][in materijs].Amplius,ſi hæc virtus infinita foret,& ſemper permutationem in corpore faceret eius,quod diſſoluitur [l] [æqualiter, & vno modo; diſſolutio tamen vno modo non eſſet:immo ſemper quotidie augeretur:& corpus diſſolutionem tolerare non poſſet:& diſſolutio humiditatem finiret.] quanto magis,quum duæ res ſe iuuent ad minorationem faciendam,& retrocedendum? Et poſtquam ſic eſt,oportet neceſſario,[m] [ut materia deſtruatur]:& calor extinguatur: & præcipuè quū ad eius extinctionē [n][adiuuet præter materiei defectum,alia cauſa:] & ilud eſt humor extraneus,qui accidit aſſiduè, propterea quòd cibus priuatur digeſtione,& adiuuat ad extinguēdum ipſum duobus modis: vno ſuffocando & tegendo,alio,qualitati obuiando. hic enim humor eſt phlegmaticus frigidus. Et hæc eſt mors naturalis cuique indiuiduo deſtinata,ſecundum ſuam primam complexionē vſque ad terminum,quem in ſua potentia habet ad ſuam humiditatem cōſeruandā. vnūquodq; enim eorum terminum præfixum habet,qui in indiuiduis diuerſificatur propter complexionū diuerſitatem.Et hi quidem ſunt termini naturales.Sunt vero & alij [o] [termini abbreuiati:]totum tamen diuino prouenit præcepto.Quod ergo ex hoc acquiſiuimus, eſt,quòd puerorum & iuuenum corpora,[p] [quantum ad æqualitatem, ſunt calida]: & corpora ſenum,& decrepitorū ſunt frigida.Sed puerorum corpora ęquali ſunt humidiora propter augmētum: & hoc quidem nobis inſinuat experimentum,quod de mollitie oſſium eſt,& neruorum,vel membrorum ipſorum:& cōſideratio,quoniam parum eſt,ex quo fuerunt ſperma,& ſpiritus vaporalis. Senes autem,& decrepiti propriè pręter hoc, quòd ſunt frigidiores;adhuc ſunt ſicciores.& hoc quidem ſcitur experimento,quod habetur de duritia oſſium eorum;& aſperitate cutis eorum;& conſideratione,eo quòd prolixum eſt tēpus, ex quo fuerunt ſperma,& ſanguis,& ſpiritus vaporalis. Et in pueris quidē, & iuuenibus eſt igneitas æqualis:ſed in pueris plus abundat aereitas, & aqueitas.Et in ſenibus,& decrepitis plus abundat terreſtreitas,quàm in illis duobus:& eſt in decrepitis plus.Iuuentus autem habet complexionem magis æqualem complexione pueri. comparatione tamen pueri eſt eius complexio ſicca; & ſenis, & decrepiti comparatione,eſt [q] [humida]. decrepitus verò eſt ſiccior iuuene, & ſene in membris ſimplicibus, & humidior utriſque humiditate extranea madefaciente. Secundum uerò diuerſitatem complexionum generum, fœminæ frigidioris exiſtunt complexionis: ideoque ſunt in creatura minores maſculis: & ſunt humidiores. ergo propter complexionum earum frigiditatem multiplicantur earum ſuperfluitates,& propter paucum ipſarum exercitium: & ſubſtantia carnium eſt rarior: licèt viri caro ex parte compoſitionis eius, quod ei admiſcetur,ſit rarior: [r] [ſua nanque ſpiſſitudine plus prohibetur in ipſam penetrare,quod a venis, & neruorum villis ad eam profluit]. Qui verò terras inhabitant ſeptentrionales, humidiores ſunt. & qui artes exercent a-

queas

f B. cōputatur diminutio p cōparationem ad conſeruationem caloris, ſed per comparationem ad augmentum. erat igitur prius humiditas in tāta quantitate.

g B. appetitus qui,

h & ſi nō foret illud, non adueniret in eorum corporibus de permutatione, ſeu reſtauratione,quæ eſt nutricatio pluſquam fit illud quòd reſoluitur.

queas, humidiores existunt. Et qui ab istis diuersificantur diuersi existunt. Signa autem complexionū narrabimus, ubi uniuersalia signa, & particularia referemus.

ANNOTATIONES.

1 *Aetates uariè à medicis diuidi solent, quum alij quatuor, alijs quinque, alij septem, & alij plures eas esse uelint. Hippocrates, annotante Galeno in libello, qui inscribitur, Breuis denotatio dogm. Hippocratis, in quatuor secat: puerilem ætatem, quam ueri respondere & abundare sanguine existimat, uirilem, qua bilis affluit, & æstati comparatur, inclinantem, qua, ut per autumnum, bilis atra exsuperat, & senectutem, quam scatere ait pituita, & hyemi comparari.*

Lib. 1.

Hanc diuisionem confirmat & author lib. de dieta: sed uirilem ætatem adolescentiam uocat, quam calidam esse ait, & siccam: inclinantem uerò statum nuncupat, frigidumq; & siccum eße arbitratur: sicuti senectutem frigidam & humidam: & pueritiam calidam & humidam pronunciat. Author noster ab Hippoc. & Galeno non discrepat. Quidam tamen tres tantum ætates eße cōtendunt, cum tres etiam sint calidi atque humidi innati immutationes, nempe cum vel augescat, vel in vigore sit, vel inclinet. Alij secundum senium adijciunt ex Galeno. Alij plures adolescentię partes faciunt, infantiam, pueritiam, pubertatem, & quam generis nomine adolescentiam vocant. Alij demum, non de ætatum dumtaxat, sed & de annorum singulæ ætatis numero contendunt. Cæterùm, qui adeò anxiam de his sollicitudinem habent, in eo tempus consumunt, quod pauci aut momenti, aut vsus in medicina est. neque enim calidi & humidi innati incrementum, status, & inclinatio solùm est: sed antea fuit & initium. ita ut uel hac ratione quatuor ætates sint constituendæ. Neque præterea vtro modo seces, aut reseces; artem multum iuucris. quum ætas nihil sit quàm annorum quorundam numerus, ac propterea quantitas, quæ nihil agit, ut est 4. phys. & quæ idcirco non suapte ratione, sed sola uirium uel præsentium, vel futurarum, & solius temperamenti gratia consideratur.

com. 84.

Adde, & quòd non quiuis, certo tempore dentes explet, pubescit, floret, aut inclinat. ita ut certus annorum, aut mensium numerus singulis corporum immutationibus assignari queat, vt Gal. 3. progn. scribit. Inanem ergo operam præstant, qui curiosius hęc prosequuntur. Quòd si tamen de ætatum numero liceat quicquam statuere, non est (sententia nostra) ab Hippocratis exemplo recedendum: is enim septenario numero tantum tribuit, & libro de carnibus, & de septimestri partu: ut uitam hominis in eo constituerit: & septem diebus post iniectum in uteros semen, eius corpus absolui asserat: & septem annis explere dentes: & multa alia, quæ septenarium hunc numerum posse in nobis plurimum confirment. Poßent autem Hippocratis exemplo ætates in hunc modum explicari. vt à primo ipso ortu ad id usque tempus, quo dentes explemus (septenarius autem is est, ipso, vt diximus, Hippocrate adnotante) infantiæ ætatem appellemus. uix enim tunc fari atque eloqui demum didicimus. A septimo ad secundam septimanam, ad annum scilicet decimum quartum, pueritia est. Hinc ad tertiam septimanam, annum uidelicet primum & uigesimum, pubertas est, quam adolescentiam uocant. A tertia septimana ad quintam, annum nempe trigesimum quintum, iuuenta est, vt 3. aph. quam alij & florentem & constantem nuncuparunt. Hinc rursum ad septimam septimanam, annum quippe nonum & quadragesimum, inclinationis est immanifestæ ætas atque hoc pacto septimæ septimanæ terminus, florentis ac iocundæ potissimum uitę finis, uidetur. Labuntur ex hoc & uires & uigor manifestius. potestq;, quicquid superest uitę; quod ferè ad septem alias septimanas in temperatioribus corporibus, regionibus, & uictu produci solet. (etsi aliqui etiam sint qui diutius uiuunt, frequentissimi autem, qui eò nō perueniunt) potest inquam in duas rursum ætates partiri. quarum prior primum senium dicitur, a septimę septimanę fine ad decimę initium ad annum scilicet secundum & sexagesimum protracta. posterior uerò secundum senium, & decrepitas uocatur, quę a decima septimana ad decimā quartam, ad annum quippe septimum supra nonagesimum producitur, qui ferè humanę uitę est terminus.

com. 28.

Lib. de carnib.

Com. 30.

2 *Medici autem antiqui &c. Affert controuersiam de puerorum & iuuenum calore, quam & lib. de animalibus 12. repetit ijsdem ferè uerbis, & copiosè pertractat Gal. et 2. de temper. & 1. aph. Cęterum de hac re non leuis adhuc dubitatio est. Galenus 2. de tempera. ita quæstionem hanc soluit, ut pueros calore miti, suaui, & uaporoso, iuuenes verò acri & mordaci abundare scribat. id quod & hic author nūc statuit. At 1. apho. pueros ait substantia humida & innato calore magis affluere, ascititio autem iuuenes. In priori ergo solutione pueros & iuuenes, quo ad calidam qualitatem, comparare uidetur. quo ad acredinem uidelicet, & contrariam illi qualitatem, quam suauitatem dixeris: In posteriori autem, quo ad substantiam confert, plus innatę substantię calidę in pueris, ascititię uerò in iuuenibus esse concludens. iure ergo dignum accusatione Galenum recentiores censent. Verùm, non discrepat a seipso Galenus. Quum enim innatus calor mitis sit, & suauis, nempe qui generationis principio proximus est, ac sanguinis & seminis plurimum adhuc retinet (non tamen, ut quidam intellexiße Galenum putant, quod semen adhuc & sanguis actu in ijs partibus sit, quę ex ipsis sunt factę (neque enim tam rudis Galenus fuit, ut elementa rerum non integra, aut distincta, sed confusa immutataq; in mistis esse ignorarit) illius videlicet caloris & humitatis quas à semine & sanguine habent, uestigia conseruans. quum inquam ortui propius sint pueri quàm iuuenes, non qualitatis dumtaxat calidę, sed ipsius calidę & humidę substantię, ac innati caloris copia affluunt. neque copia qualitatis calidę suauis absque substantia illa suaui potest affluere. ita & èconuerso, iuuenes quum calore & ipsi abundent, si mordaci affluant caliditate, & mordaci calida substantia affluunt, & contra. ita, vt eadem planè uno, & altero loco Galenus dicat. At uerò si de substantia calida innata quęstio est (dicet quispiam) quis ignorat pueros florentibus ętate esse calidiores? Quid hęc quęstio tot uerbis à Galeno pertractatur? Ridiculum certè est rem adeò notam in controuersiam reuocare. Verum, sententia nostra, antiquorum quęstio non de substantia particulatim, aut de qualitate ipsa caloris fuit proposita: Sed in uniuersum dubitatum est, an calidiores pueri iuuenibus sint. Huic verò dubitationi respondere quispiam non potest, nisi ęquiuocatione prius explicata. Quum enim calor multiplex sit nomen, quod quādoque substantiam, quandoque qualitatem solam significat: & rursum, quum substantia calida alia innata, alia ascititia sit. & qualitas quoque ipsa magis & minus suscipiat; idque bifariam vel intensiue (vt aiunt) vel extensiue, seu vt alij dicunt, vel quo ad ipsius caliditatis qualitatem, uel quo ad quantitatem, quamuis impropriè qualitas aut quantitas qualitati inesse dicatur, intelligenda hæc prius, & distinguenda erant, quàm ad propositum problema iri obuiam posꝭit. Si ergo caloris nomine substantiam intelligas, aut de innata loqueris, aut de ascititia. tuncq; cum Hippocrate dicimus, qui crescunt plurimum innati calidi habere, superari propterea à pueris iuuenes, quo ad innatam substantiam. ascititiā uerò in iuuenibus pręualere cum Galeno. Quòd si de accidente sit sermo; tum, si de eius quantitate roges, hæc substantię calidæ quantitatem sequitur. propterea q; statui aliud non*

cap. 3.

cap. 2. com. 14.

potest,quàm quod de calida substantia est constitutum: quę si acris est,multã quoque acris & ascititij; si suauis, eiusdẽ mitis & naturalis copiam coniunctam habet. respondendũque propterea fuerit,iuuenes plus acris caliditatis, pueros minus: hos rursum plus suauis caloris, illos minus obtinere. Quòd si,non de quantitate,sed qualitate caloris quæstio est, statim & illud manifestũ est,iuuenes pueris esse calidiores, vt qui mordacem & acriorem calorem habeant. Atque hoc pacto soluta quæstio est. Nõ ergo de Galeno mirandum, nec de authore nostro,quos plura scripsisse oportuit ob problematis ambiguitatem. non,quòd apertum esse ignorarent pueros plus calidæ innatæ substantiæ, quam iuuenes nulla controuersia obtinere. Sed videtur Auicenna & hoc loco, & 12,de animal. Gal. aduersari, dicens calorem æqualem esse in radice in pueris & iuuenibus ex Galeni sententia, quum Gal. contra calorem in radice,substantiam videlicet innatam calidam, in pueris plus affluere,cum Hippoc. sentiat. Sed,vt diximus,collata substantiæ substantia, & innato calori, qui in pueris, illi, qui in florentibus; maior huius substantiæ copia in pueris abundat. sin ascititiam substãtiam intelligas; maior huius est in iuuenibus portio quàm in pueris. æqualis ergo in vtrisque calor in radice est, vt ait hic quo ad substantiam,non tamen quo ad eandem substantiam. Tollitur his & Auerr. ratio aduersus. Gal. 2. Coll. quũ fieri non posse ait,vt duo inueniantur corpora calore paria, quorum alterum siccius,alterum humidius sit. Et si enim in vtrisque substantia calida redundat & pueris & ætate florentibus,non eiusdem tamen est generis,quum diuersi calores sint,innatus,& ascititius. Horũ ergo innatus suauis est & humidus; ascititius verò igneus & siccus.

Cap. 3. — Cap. 1.

3 *Quòd autem dixerunt &c. Etsi Galenus lib. ar. med. de frigido ventriculo agens, plus appetere ipsum dicit quam calidum ob eius temperamentum, verè tamen secundum naturam non est ea appetentia (etsi forte alicui innata est) quæ frigidæ qualitatis & intemperiei ratione prouenit; sed is secũdum naturam est appetitus, qui ex alimenti defectu, & consumptione sequi solet. iure ergo eos accusat, qui pueros idcirco quia plus appetant, frigidiores iuuenibus putant. quum in his contrà maior fiat appetitus ob maiorem alimẽti indigentiam: hęc verò eorum, quæ ingeruntur, ampliorem dissolutionem sequitur, quæ à maiori calore pendet, quo certè pueri redundant. id quod diuinus Hipp. 1. aph. peruulgata & celebri illa sententia testatum reliquit, quum, qui crescũt plurimum habere calidi innati, ait, & pluribus propterea egere alimentis, alioqui eorum corpora absumi.*

4 *Puerorum enim coctio. Ait in pueris meliorem coctionem quàm in iuuenibus fieri, quod & Gal. 1. de tu. val. vbi non hanc solum, sed nutritorias vniuersim actiones fortiores esse in pueris scripsit quàm in iuuenibus. & 5. de simpl. med. fac. ab innato calido, quo pueri redundant, roborari naturales in ijs facultates omnes testatur, quod & sæpe alibi. At contra tamen iuuenes durissimos & difficillimos concoctu cibos concoquere quotidie videmus: quos superare & coquere pueri nequeunt. Breuibus. Iuuenes præterquam quòd innatum & ipsi calorem validum obtinent, contentricem præterea vim fortiorem habent quam pueri, id quod testatur Gal. 2. aph. quo fit, vt huius rei gratia, quia validius retinet, amplexaturq́; eorum ventriculus ingestos cibos, propterea & ualidius quàm pueri concoquant, præsertim uerò si dura siccaq́; alimenta sint: quòd sicciores ipsi quum sint, & siccis eduljs eorum natura magis solet delectari. Quare licet coquendi facultas caloris ratione in pueris sit fortior, respectu tamen sicciorum alimentorum validior in iuuenibus est ob retentionem.*

Cap. 6. — Cap. 8. — Comm. 10.

5 *Præterea sciendum, quòd &c. Virtutes omnes corporeas finitas esse & terminatas testatur Auer. in destr. contra Algaz. propterea author noster innatum calorem nostrum à causa & interna & externa corrumpi probare nititur. Gal. quoque 1. de tuen. val. duplicem caloris innati corruptricem causam refert, internam, continuam uidelicet humidi à calore absumptionem ad interitum usque: & externam, aerem quippe ambientem nos immodicè calfacientem, refrigerantem, exsiccantem & humectantem. Auerroes eliamnum in paraphr. lib. de longit. & breuit. uitæ mortem duplicis esse ait generis: naturalem, quando innatus calor innatum humidum absumit; & frigiditas ac siccitas preualent: & accidentariam, quum passiuæ qualitates, actiuas exsuperant: quod fieri ait, quando extrinsecis causis non rectè vtimur. tunc enim affluere excrementa in corpore euenit, quæ secerni nequeunt. Philosophi autem communem & interitus & affectionum nostri corporis omnium causam in materiam referunt, ex qua nostra sunt corpora, vt Auer. & in prologo phys. & 1. phys. libro testatur.*

Disp. 3. sol. dub. 18.

6 *Secundum verò diuersitatem &c. Licèt Hippocr. lib. de morb. muliebr. primo, si modo Hippocr. ij sunt libri, mulieres viris esse calidiores & habere calidiorem sanguinem scriptum reliquit; certum tamen est viros ipsis esse calidiores, quòd hic author scribit Arist. sequutus 4. de gen. anim. Neque enim propterea calidiores sunt dicendæ mulieres, quòd ijs fluunt menses. quin ea ratione, frigiditatem produt, & caloris imbecillitatem, cuius causa tot excrementis scatent. Neque etiam citius in vtero crescunt fęminæ; sed viris id accidit ob caloris redundãtiam & robur. Quod enim extra vterum mares serius crescant, alia est ratio nempe, quòd humido magis viscido constant, fęminæ verò magis aquoso & fluido. Vnde & sicuti citius crescunt, ita & citius senescunt. Neque item, quia salacior est, calidior est fęmina. quin id ob earum imperfectionem euenit, imperfectæ enim perfectionem desiderãt, vt Arist. 1. phys. notauit. Quod verò mulieres etiam humidiores sint maribus, leges & 3. apho. & sæpe alibi.*

DOCTRINA QVARTA.

Ad sciendum quid sit humor, & eius diuisiones. Cap. I.

HVMOR [1] est corpus humidum, [a] [liquidum]: in quod in primis nutriens cõuertitur. Eius verò, est humor bonus: & est † illud de cuius proprietate est, vt fiat pars substantiæ nutriti, solus, vel cum alio: & assimilari ei, solus, vel cum alio: [b] [& in summa, materia restaurationis eius, quod ex eo dissoluitur. & eius est superfluitas, & humor malus: & est quod istud agere non cõsueuit:] aut raro in bonum cõuertitur humorem: vnde antea à corpore expelli, & proijci debet. Dicemus ergo, quòd humiditatũ corporis quędam sunt primæ, quædam secundę. Primæ sunt quatuor humores, quos paulò post nominabimus. Secũdarum verò duæ sunt diuisiones. aut enim sunt superfluitates aut nõ superfluitates. superfluitates verò in sequentibus nominabimus. Et quę sunt non superfluitates, sunt humores, qui à principali dispositione conuersi membris delegati fuerunt; sed nõdum alicuius membrorum simplicium operatione perfecta, pars effecti sunt quorũ sunt quatuor species. * Vna est humor, in foraminibus extremitatum paruarum venarum contentus, membris simplicibus propinquarum, [c] [imbibẽtium ea]. Alia est humor per omnia simplicia transiens membra; sicut ros, qui in nutrimentũ conuerti est aptus; quũ corpus nutrimento caret; &, vt membra humectet, quum aliqua causa

fortis

fortis motus,aut alia ea exiccauerit. Tertia est
humor, qui parum ante congelatus fuit. & est
nutrimentũ, quod in substantiam membrorũ
ex parte complexionis cõuersum est; sed ex par
te essentiæ completæ,& similitudinis,nondum
conuersum fuit.Quarta est humor,qui est intus
in membris simplicibus à principio natiuitatis:
per quem partium eorum continuitas existit:
cuius principium est ex spermate. Spermatis ve
rò principium est ex humoribus. Et dicemus
etiam quòd humores humorosi,boni,& super-
flui; quatuor continentur generibus : genere
sanguinis,qui omnibus illis melior existit; & ge
nere phlegmatis; & genere choleræ rubeæ; &
genere choleræ nigræ.Sanguis verò, natura ca-
lidus existit & humidus:cuius sunt duæ species
naturalis,& non naturalis. Naturalis autem est,
cuius color est rubeus, malo carẽs odore; & est
valde dulcis.Non naturalis verò sunt duæ diui-
siones.Alius enim est,qui à complexione bona
fuit mutatus; nõ propterea quòd aliquid ei ad-
mixtum fuerit; sed quia eius complexio in se vi
tiata fuit : verbi gratia, quia aut fuit infrigida-
tus,aut calefactus.& est alius,qui non fuit muta
tus,nisi propter humorem malũ,qui ei admix-
tus fuit,quod est secũdum duas diuisiones: au
enim ad eum humor deforis venit,& penetra-
uit in ipsum,& corrupit:aut in ipsomet fuit ge
neratus humor : verbi gratia; aliqua eius pars
putruit; & eius subtile in cholerã rubeã; & spis-
sum in cholerã nigrã cõuersum est:& remanse
runt ambæ; aut vna earũ in eo. Et huius quidẽ
diuisionis partes,secũdum illud,quod ei admi-
scetur,& ipsius species de speciebus phlegmatis;
& speciebus choleræ nigræ; & speciebus chole-
ræ rubeæ; diuersificantur:& speciebus coloris:
& aquositatis.plerunque ergo fit turbidus: & ali
quando fit subtilis:& aliquando niger multa in
fectus nigredine:& quandoque albus. similiter
quoque in odore sui,& sapore,mutatur,fit nã-
que amarus,aut salsus,aut acetosus.Phlegmatis
autem,aliud est naturale:& aliud non naturale.
Naturale [d] † [ ] est, quod est aptum, vt in
aliquo tempore fiat sanguis; quoniam est san-
guis non plene coctus. & [e] † [ ] est quidam
modus dulcis phlegmatis,quod nõ valde existit
frigidum:immo corporis comparatione est fri
giditatis paucæ: sanguinis vero comparatione,
& choleræ rubeæ est frigidũ. Et est ẽt phlegma
dulce,quod non est naturale, quod est phlegma
saporem non habens: quod nominabimus: qđ
fit,quum acciderit, vt cũ eo sanguis misceatur
naturalis,quod multoties in rheumatismis, &
in saliua sentitur. Dulcis vero naturalis recepta
culum,dixit Galenus,naturam non fecisse mẽ-
brum proprium, quemadmodum duabus fe-
cit choleris.hoc nanque phlegma sanguini pro
pinquam habet similitudinem:& egent eo mẽ-
bra omnia.ideoq; fecit natura,vt cum sanguine
vadat.Dicimus autem,quòd hæc indigentia est
propter duas res.vna est necessaria: & altera iu-
uatiua.Necessaria verò est propter duas res. vna
est,vt sit iuxta mebra; ad hoc, vt, quum mem-
bra nutrimentum,quod ad ipsa cõsueuit veni-
re,amiserint (quod est sanguis bonus) propter
retentionẽ materiei eius,quæ à stomacho fit,&
hepate pp aliquas causas.q̃ acciderũt; [f] [operẽ-
tur in eo virtutes naturales eorum;] & coquãt;
& digerant; & nutriantur ex eo; & sicut calor
innatus digerit ipsum,& rectificando facit ip-
sum sanguinẽ: similiter calor extraneus ipsum
plerunque putrefacit,& corrumpit:hanc vero
necessitatis partem non habent duæ choleræ.
duæ namque cholere phlegmati in hoc non cõ
municant; [g] [quòd calor naturalis ipsum recti-
ficat:& facit ex eo sanguinem.licèt in hoc com-
municent ei,quòd calor accidẽtalis ipsum mu
tat,& facit ex eo rem putridam & corruptam.]
altera est, vt sanguini admisceatur:vt ipsum ap
tum reddat ad membra phlegmaticarum com-
plexionum nutriẽda:in sanguine,quorum, qui
ea est nutriturus; oportet phlegma actualiter es
se secundum mẽsuram notam,sicut est cerebrũ.
ex hoc quidem in duabus est repertũ choleris.
Iuuatiua verò est,vt humectet iuncturas, & mẽ-
bra,quæ multæ existũt motionis: ne siccitas eis
accidat propter calorem, qui ex motu proue-
nit,& fricatione.Et hoc quidem est iuuamentũ
stans in terminis necessitatis.Non naturalis aũt
phlegmatis,aliud est superfluitas diuersæ essen-
tiæ [h] [vsque ad sensum:& istud est mucilagino
sum.Et aliud est in substantia æquale in sensu;
& in veritate diuersum: & est phlegma crudũ.
aliud est valde subtile: & ipsum est aquosum.
aliud est valde grossum,album videlicet:& est il
lud,quod uocatur gypseum:& ipsum est, cuius
subtile fuit resolutum,ideò quòd in foramini-
bus & iuncturis diu fuit retentum, quod om-
nibus existit grossius.Et ex phlegmate est quod
dam,quod est salsum,quod omnibus phlegma
tis speciebus [i] [acutius est,] & siccius, † [& le-
uius].Omnis verò salsuginis causa est:vt aquo-
sę humiditati pauci saporis,aut priuatæ eo,ter-
reæ partes adustæ complexionum siccarum, &
saporis amari,æquali temperamento misceàn-
tur.si enim multæ fuerint,amarus sapor proue
nit.& ex hoc quidẽ similiter fiunt sales,& aquę
salsæ.Et est etiam quum sal fit [k] † [ ] ex cine
re al& chali & calce, & ex alijs,quum in aqua
coquuntur,& colantur;& illa aqua donec in sa
lem coaguletur; aut ita dimittitur,donec per se
coaguletur.Similiter quoque phlegmati tenui,
quod saporem non habet,aut cuius sapor adeò
est paruus,quòd nõ superat, quũ cholera [l] [sic
ca natura se miscuerit adusta; æqualitatis ad-
mixtione ipsum faciet salsũ,& calefaciet]. hoc
igitur phlegma est cholericũ. Galenus verò di-
xit phlegma hoc salsum fieri propte ipsius pu-
tredinem,aut aquositatem,quę ei admixta fuit.
Et nos quidem dicimus putredinem ipsum sal
sum efficere:ideò quòd in ipso adustionem fa-
cit; & cinereitatem, quę cum eius humiditate
cõmiscetur.sola aũt aquositas,quũ ei admisce-
tur,salsedinẽ in ipso efficere non valet: quũ ibi
vlla alia non fuerit causa.Et nihi quidem vide
tur [m] [quòd illa,aut,non permutationis est:sed
cõtinuitatis.]tunc.n.locutio completa erit. Et
ex phlegmate est, quod est acetosum. Et quẽ-
admodum dulce est secũdum duos modos: dul
ce per suam essentiam:& aliud propter rẽ extra
neã,quę ei admixta fuit:similiter acredo phleg
matis acetosi secundum duos cõtingit modos:
vno,ideò, quia res extranea ei admixta fuit,q̃
est cholera nigra acris,quam in subsequẽti no-

d B.alia litera & dulce est.
e B.ipsum.
f B. operentur virtutes eorum caliditate.
g B. q calor naturalis eas rectificat,& faciat ex eis sanguinem: licet in hoc cõmunicent ei, q calor accidentalis ipsas mutet, & faciat eas putridas corruptas.
h B.apud.
i B.calidius.
† Hoc Mant.nõ legit.
k † B artificialiter.
l B. amara sicca ex natura & adusta se miscuerit moderata mixtione ipsum faciet salsũ.
m B.quòd loco, aut disiunctiuæ debet esse,&,cõiunctiua.

minabimus; altero, propter causam', quæ in ipsomet contigit: & illud quidem est, vt phlegmati dulci, quod diximus, [n] [ipso dulci existente] accidit, sicut accidit alijs succis dulcibus, prius bulliunt, & postea acescunt. Et est aliud ponticum, cuius dispositio est, quemadmodum hęc dispositio: fortasse enim erit eius pōticitas, propterea, quòd cholera nigra pontica ei admixta fuit. & fortasse erit eius ponticitas propter causam, qua in se vehementi infrigidatione infrigidatum est; adeò quòd eius sapor ad ponticitatē sit cōuersus: iō ꝙ eius aquositas congelata est. & ad siccitatē parū, & terrestreitatē alterata est: neq; fuit calor debilis qui ipsum bullire faceret, & cōuerteret in acredinē: neq; calor fortis, qui ipsū coqueret. & est phlegmatis spēs vitrei, spissi, grossi, vitro liquefacto similis in sui viscositate, & pōderositate; ꝙ † plerūq; est acre: & plerūq; saporē nō hēbit. Et videtur ꝙ illud ex eo, ꝙ est grossum, saporē nō habēs, sit crudū; aut cōuertitur in crudum. & hęc quidē est illa phlegmatis species, quę in principio rei erat aquosa, frigida: quæ neq; putruit, neq; res alia ei admixta fuit; sed sic permansit recondita, donec fuit ingrossata: & frigiditas fuit ei addita. Iam igitur declaratū est, ꝙ corrupti phlegmatis modi ex parte saporum ipsius, sunt quatuor: salsum, acre ponticum, & [o] [insipidum.] Et ex parte suę essentiæ sunt quatuor: aquosum, uitreum, mucilaginosum, & gypseum. crudum verò [p] [in collectione mucilaginosi continetur]. Cholera autē rubea alia est naturalis: alia est, quę est superfluitas naturalis. Naturalis est spuma sanguinis, cuius calor est rubeus, † clarus: & est leuis, acuta: &, quanto magis fuerit calida, erit eius rubedo maior. Quæ quum [q] [in corpore] generatur, in duas diuiditur partes: quarum vna cum sanguine vadit; & altera ad cystim transmittitur fellis. Illud vero, quod de ea vadit cum sanguine, cum eo penetrat causa necessitatis, & iuuamenti. Necessitas verò est, vt sanguini admisceatur ad nutrienda membra', in quorum complexionibus [r] [magnam] cholerę rubeæ partē esse oportet, secundum modum, quem meretur de diuisione: sicut pulmo. Sed iuuamentum est, vt sanguinē subtiliet; [s] [& in itineribus] ipsum penetrare faciat. Quod verò de ea colatū ad cystim transmittitur fellis, causa necessitatis transmittitur, & vtilitatis. Necessitas aūt, aut est secundū totum corpus, ꝙ est, ipsum à superfluitate mundare; aut secūdū vnū ipsius membrum, ꝙ est, fel nutrire. Vtilitatis verò duo sunt iuuamenta. vnū est *intestina à stercore, & phlegmate visco*so abluere: & aliud intestina, & ani musculos pūgere; vt, quid sit ei necessarium sentiat; & egestiones emittat. ideoq; sępe accidit colica, causa oppilationis: quæ fit in foramine, ꝙ à felle descēdit ad intestina. Nō naturalis vero cholera alia est, quæ à natura egreditur ꝑꝑ cām extraneam, quæ ei admiscetur: alia est, quæ à natura egressa est propter cau am in se; quia eius substantia est nō naturalis. Partis primæ est alia, q̄ est scita & famosa; & est illa, cui extraneum illud, ꝙ est admixtū, est phlegma, cuius generatio magis est in hepate. & alia est, quæ est minoris famę; & est illa, cui extraneum, quod est admixtū, est melancholia. Nota aūt, & famosa, aut est cholera citrina, aut est cholera vitellina. phlegma nanq; cui admiscetur cholera, quādoq; est tenue; & generatur inde prima: quandoque est grossum; & generatur inde secūda, scilicet cholera, quæ ouorum vitellis similis existit. Quæ autem minoris est famę, est illa, quæ cholera vocatur adusta: quę aliquo duorum generatur modorum: vnus est, vt cholera in se aduratur; & accidat in ea cinereitas; sed eius subtile non separetur ab ipsius cinereitate; immo cinereitas in ea contineatur: & hęc quidē est peior. & alius est, vt cholera nigra extrinsecus ad eā veniat; & cū ea misceatur: hęc quidem est melior. Huius autem speciei cholerę color est rubeus; sed nō est [t] [clarus; neque floridus:] immo est magis similis sanguini; sed est tenuis: & plerunque à suo colore ꝓpter aliquas mutatur causas. Quę verò in sui substantia extra naturam est, alia est, cuius generatio sępius est in hepate; alia est, cuius generatio magis est in stomacho. Et illa quidē, cuius generatio magis est [u] [ab] hepate, est vna spēs: q̄ est, quādo qđ in sanguine est subtile, aduritur; cuius spissitudo cholera est nigra. Et, quæ in stomacho magis generatur', duas habet partes, prassinam scilicet, & viridem, vt ærugo æris. Et mihi quidem videtur, ꝙ prassina ex vitellina generatur, quum aduritur, quum. n. aduritur, adustio in ea efficit nigredinem: ex qua cū citrinitate mixta generatur viriditas. † Aeruginosa verò videtur mihi, ꝙ generetur ex prassina, quū tantum aduritur, donec eius humorositas [x] [siccatur:] & ad albedinem redire incipit propter sui siccitatem. Calor nanque in humido corpore in primis nigredinē efficit: deinde denudat ipsum nigredine, quando eius oīno finit humiditatē. & quādo superfluit in eo, ipsū albificat, & hoc quidē in lignis attende, quæ prius in carbonē vertuntur; deinde in cinerē. Calor. n. in humido efficit nigredinem; & in eius cōtrario albedinē. & frigiditas in humido albedinē operatur; & nigredinē in eius contrario. hęc tamen duo iudicia, quæ in prassina & * ęruginosa iudicaui, æstimatiua sunt iudicia. hæc aūt species, q̄ dicitur * ęruginosa, omnibus choleræ rubeæ speciebus calidior existit; & peior; & *magis pernitiosa. & dicitur*, quòd est de substantia venenorum. Choleræ aūt nigræ, alia est *naturalis, alia non naturalis superfluitas.* Naturalis est boni sanguinis fęx, [y] [& turbulentia, & superfluitas:] cuius sapor inter dulcedinem, & ponticitatem existit. quæ, quū in hepate generatur, in duas separatur partes: quarum vna in sanguinem penetrat, & alia ad splenem trāsmittitur. Pars autem, quæ cum sanguine penetrat, vadit cum eo cā necessitatis, & vtilitatis: Necessitas verò est, † vt sanguini admisceatur eo modo, quo dēt in nutrimento cuiusq; mēbrorū: in quorum complexionibus [z] [magnam] melācholiæ partem esse oportet: sicut sunt ossa. Vtilitas verò est, vt sanguinem restringat, & confortet, & inspisset ipsum. Et pars eius, quæ ad splenem transmittitur, est illud, quo sanguis non indiguit: quæ ad ipsum vadit causa necessitatis, & vtilitatis. Necessitas verò, aut est secundum corpus totum, scilicet vt à superfluitate mundetur: aut secundum vnum membrū, quod est, vt splenem nutriat. Vtilitas verò ideo accidit, quia in

os

n B. aut ꝙ est in via dulcedinis. Alia litera. aut ei quòd est in via ipsius.

† quandoque.

o B. Alia litera dulce.

p B est de summa mucilaginosi.

† Splendens, vt Mant.

q B. hepate. Ita & Mant.

r B. conuenientem. Mant. tantum detur de cholera, quantū pro sua portione ac dispēsatione debetur, vt est pulmo.

s B. & in vijs strictis.

os stomachi quasi mulgendo profluit. Et hæc quidem vtilitas duobus est modis: vno, quia os stomachi stringit, & confortat, & inspissat: alio, vt in ore stomachi commotionem faciat propter acredinem; & excitet ad famem; faciat desiderium. Debes autem scire, quòd cholera rubea, quæ ad cistim transmittitur fellis, est illud, quo sanguis non indiget: & illud, quod à felle egreditur, est illud, quo fel nõ indiget. & similiter cholera nigra, quæ ad splenem trãsmittitur, est illud, quo sanguis nõ indiget: & illud, quod à splene egreditur, est illud, quo non indiget splẽ. Et quemadmodum illa cholera rubea postrema excitat virtutẽ expulsiuam inferius: sic cholera ista nigra postrema virtutem [a] [appetitiuã] excitat superius. Vnde sit deo omnibus meliori factoribus, laus. Melancholia verò nõ naturalis non est ad modum hypostasis & fęcis: imo est ad modum adustionis, & cinereitatis. Res nanque humidæ, quum rebus terrestribus admiscentur, separatur terrestreitas ab eis aliquo duorum modorum: aut ad modum hypostasis; & tale, quale illud, de sanguine, est melancholia naturalis: & ad modum adustionis, quod est quũ resoluitur subtile, & spissum remanet: & tale, quale illud est, de humoribus, est melancholia superfluens. & ista quidem vocatur cholera nigra † [Et neq; habuit hypostasim nisi sanguis.] ex phlegmate enim, propter sui viscositatem, nihil descendit, sicut [b] [ex oleo.] & ex cholera rubea, propter sui subtilitatem, & suæ terrestreitatis paucitatem, & sui motus assiduitatẽ, & propterea quòd, illud, quod de ea à sanguine separatur in corpore, est parum, non descendit res de qua sit curãdum: nec quum separatur, moratur nisi parũ, sed putrefit; aut à corpore expellitur. & quũ putrescit, eius subtile resoluitur, & spissum remanet; & fit cholera nigra adusta, & nõ hypostasiua. Melancholia autem, quæ est superfluens, alia est, quæ est cinis choleræ: & quod de ea aduritur, quæ est amara: inter quam tamẽ & choleram rubeam, quam adustam vocamus, existit differentia: ꝙ illa, postquam est cholera rubea cui cinis hic fuit admixtus: hęc verò nõ ẽst nisi cinis per se [c] [cogitatus,] cuius subtile fuit resolutũ. Alia est, quæ est cinis phlegmatis, & quod de eo adustũ fuit: & si phlegma valde subtile & aquosum fuerit, eius cinis erit salsus: & si nõ, trahit ad acredinem, aut ponticitatem. Alia est cinis sanguinis, & quod de eo est adustum: & hæc quidem est salsa, ad paucam trahens dulcedinem. Alia est, quæ est cinis melancholiæ naturalis: quæ si subtilis fuerit, erit eius cinis, & quod de ea adustum est, valde acre: sicut acetum, quod, quum super terrę faciem cadit, ebullit: & eius odor est acris, à quo muscæ fugiunt, † & alia. At si grossa fuerit, minoris erit acredinis cum ponticitate [d] [pauca.] Malę igitur cholerę nigrę species sunt tres: cholera, rubea quum aduritur, & eius subtile resoluitur: & duę alię diuisiones, quas post eam diximus. Melancholia verò phlegmatica est tardioris [e] [impedimenti, & malitię.] Et melancholia cholerica est, quę est fortiòris malitię, & velocioris corruptionis: veruntamẽ est susceptibilior curationis, quam illę. De alijs vero duabus diuisionibus; quæ magis acris est, deterior existit: si tamen in eius principio auxilium præstò fuerit, citius medicationẽ recipiet. Tertia verò, quę minus super terram ebullit, & minus in mẽbra penetrat, tardius perimit: sed ad resoluendum, & ad maturandum, & medicationem recipiendum, magis est effrenis. Hæ ergo sunt species humorum naturaliũ & superfluentium. Inquit Gal. ille, qui dixit, ꝙ humor naturalis solummodo est sanguis, & alij humores sunt superfluitates, quibus non egetur, non dixit verum. Si enim solus sanguis esset humor, qui membra nutrit, omnia in suis complexionibus, & essentijs similia forẽt: os autem carne durius non existit; nisi, quia sanguis, cui substantia dura melancholica fuit admixta, ipsum nutriuit: neque cerebrum mollius est carne, nisi, quia sanguini, qui ipsum nutriuit, substantia mollis phlegmatica fuit admixta. Ipsum quoque sanguinem alijs inuenimus admixtũ humoribus, qui ab eo separatur. Quũ enim extrahitur, [f] [& ordinatim ponitur † vas;] visu discernitur, ꝙ separatur in partem, quæ est sicut spuma; & est cholera rubea: & partẽ, quæ est sicut fex, & res turbida; & est melãcholia: & partẽ, quę est sicut albumẽ ouorũ; & est phlegma: & partem aquosam, quæ est, aquositas, cuius superfluitas in vrina euacuatur. aquositas, namque non est ex humorib.[g] [secundis,] neq; est, nisi ex eo, quod bibitur, & nõ nutrit: neq; est necessaria, nisi in nutrimẽti attẽtatione, & penetratione. humor nãque est, quod ex eo, ꝙ bibitur, & comeditur, est nutriens, quod aũt dico nutriens, volo intelligi, quod est in potentia simile corpori. quod aũt in potentia corporis. s. humani similitudinẽ habet, est corpus commixtum, non simplex. & aqua quidem est simplex. Sunt autem quidam hominum, qui opinantur corporis virtutẽ sanguinis sequi multitudinem, & ipsius debilitatẽ sequi eius paucitatem. Sed non est ita. [h] [quod enim attenditur, est dispositio eius quantitatis, quæ de eo corpus ingreditur.] Et sunt quidam, qui opinantur, ꝙ, quũ humores aucti fuerint, aut diminuti; † postquam corpora humana secundũ [i] [comparationẽ] fuerint, qua debent in quantitate vnius ad alterum; sanitas erit conseruata. sed non est ita; humores nanque pręter istud † [mensuram in quantitate conseruatã] habere debent; non in cõpositione alterius humoris; immo in se, cum custodia mensurationis, quã habẽt in cõparatione vnius ad alterum. Adhuc quidem remãserunt de rebus humorũ quæstiones, quæ non medicis, sed tantum pertinent philosophis: Ideoq; eas prætermisi.

ANNOTATIONES.

1 *Humor est corpus, &c. Quum natura ad animalium formationem varios meatus construxerit, quibus alimentũ in singula membra perferatur; opus fuit, id, quod per illas vias ad nutriendum transmittitur, humidum esse & fluẽs. vt philosophus scribit 2. de part. anim. hanc ergo materiam, quæ nutriendo animali apta est, humorẽ appellarunt. estq; in sanguineis animalibus sanguis, in alijs verò aliquid sanguini proportione respondens. Et quamuis ingesta alimenta primo loco in chylum vertantur: chylus tamen humor non est: quũ nutriẽdo corpori ineptus sit. neq. prius, quã post eius in sanguinẽ cõuersionẽ, corpus nutriri incipiat. Et licet præter sanguinẽ alia quoque in corpore sint liquida: humores*

Left margin: a attractiuã B. & Mant. — b B. ... — Mant. clarius. ... cæteros ... humores ... sidẽtiam, seu ... mentũ fęca- ... efficit. — B. fæx. — x B. — B. separatus — Mant. seiũctus. — Mant. & alia genus. — B. & amaritudine. — B. nocumen- & minoris. — c per impedi- mentum vbiq; nocumentũ in ligatur.

Right margin: f B. & steterit. in uase, seu firmitus fuerit in uase. — † Alcatin. — g ——A — g Al. fixis. Mant. firmis seu constantibus. — h B. immo qđ de eo attenditur uel considératur est dispositio quam corpus ex eo sugit uel nutritur. — † Mant. dum tamen seruetur inter eos ea proportio, quæ humanis corporibus debetur, in sua quantitate: sanitas &c. — i B. proportionem. — † Mant. certam quantitatem, ac mensuram. — Cap. 2. & 3.

tamen ea non ſunt, ſed excrementa, vt ſerum ſanguinis, & ſputum, & alia eiuſcemodi. Sed magna hic dubitatio eſt. ſi nãque is dumtaxat humor eſt qui nutrit, & in corporis ſubſtantiã vertitur; quum ſanguinea animalia ſanguine nutriri dixerimus, ſuper eſt vt ſolus ſanguis humor exiſtat. At vero, & hic paulo poſt, & Hipp. & Galen. & medici ferè omnes in eo cõueniunt, quòd humores quatuor ſint, ſanguis, pituita, bilis flaua, & atra. Sanè, quod ad hanc rem pertinet, quòd ſolus ſanguis nutriat, teſtatur. Ariſt. 4. de part. anim. nec non 1. de gen. anim. teſtatur & Auer. 2. Coll. quũ vterque cæteros præter ſanguinem humores, excrementa eſſe & ichores ſanguinis arbitretur. vt horum quoq; ſententia, ſi humor is eſt, quo corpus nutritur; ſolus ſanguis humoris nomen mereatur. Medici tamen contra, quũ non ſolum ſanguinem nutriendo corpori aptum eſſe exiſtiment: ita neq; vnum, ſed plures humores ponunt. id quod quidem diuinus Hippoc. 1. de nat. hum. aduerſus antiquorum quorundam opinionem, quam ſequi Ariſt. viſus eſt, fuſius fuit proſequutus. Controuerſiam hanc exiſtimant docti quidam viri conciliari ad hunc modum poſſe, ſi philoſophum ea, excrementa appellaſſe dixerimus, quæ extra ſanguinem ſunt, qualis bilis in veſica fellea, lien in ſplene, & pituita in ventriculo; non autem eos humores, qui in venis ſanguini ſunt immiſti. Verum, quũ Ariſtoteles bilem cum ſanguine ad cor ipſum propterea perduci neget, quòd eius acrimoniam perferre cor nequeat, non eos ſolum, qui ſunt extra venas, ſed & eos, qui in ipſis ſunt venis, excrementa eſſe arbitratur, propterea neque hi propoſitam dubitationem ſoluunt. Quid ergo de ea ſentiendum putemus, breuibus explicamus. Si animalium, quæ ſanguine prædita ſunt, partes omnes ex puro & ſolo eſſent ſanguine conſtructæ; certum eſt, fore, vt ſolus ad nutriendum ſanguis eſſet idoneus; quum, nihil niſi a ſimili nutriatur; atque vt is propterea ſolus humoris nomine verè nuncupetur. At deprehenſum id eſt Hippocratis teſtimonio, & quotidiana experientia, quãcũque corporis particulam, quocunque corpore, quocunq; anni conſtitutione, & regione ſecueris, non ſolum prodire ſanguinem, ſed & pituitam & bilem vtranque cum eo educi permiſtam. quo ſit, vt cum Hipp. non abſurde medici ſentiant, plures in corpore humores eſſe, quibus totum alitur corpus, præſertimq; quũ diuerſæ in animali ſint partes, quarum aliæ calidiores, aliæ frigidiores, aliæ humidiores, aliæ ſicciores ſunt, & diuerſa alimẽta ſingulæ poſtulant, neque eodem omnes ſanguine nutriri poſſe videntur. Quamobrem, quòd Ariſt. ſanguinem ſolum alere cenſeat, medicorum ſententiæ prorſus aduerſatur; neque iudicio noſtro facile cõciliari hæc diſcordia poteſt. Defendi tamen & philoſophi quoque opinio poſſe videtur. (commendat enim eam Gal. 2. de elem. cap. 5.) ſi quis ab eius principijs non diſcedens, ſanguinea animalia ſolo nutriri ſanguine dixerit; & ſingulas eorum partes nõ bilioſas, aut pituitoſas, ſed ſanguineas eſſe tueatur. Et licèt aliæ ex tenuiori, vt carnes, aliæ ex craſſiori ſanguine ſint procreatæ, vt oſſa. & aliæ rurſum ex calidiori, aliæ ex frigidiori, quædam ex humidiori, & quædam ex ſicciori ſanguine ſint conſtitutæ: omnes tamen ex puro ipſo ſanguine & conſtant & nutriuntur, ſingulæ ſimilem eorum ſubſtantijs alimoniam attrahentes.

Cap. 2. & 4. Cap. 18. Cap. 1.

2 Et dicemus etiam &c. Diſcordia & de humorum numero inter antiquos & philoſophos & medicos fuit. quũ antiquiores Hippoc. medici, quos ſequi Ariſtot. videtur, vnum tantum humorem poſuerint. Alij quatuor, vt Hippocrates: Alij etiam quinque, vt ex recentioribus nonnulli, qui ſerum ſanguinis inter humores putant eſſe reponendum. Adde &, quòd licèt medici ferè omnes quatuor eſſe humores fateantur, non eoſdem tamen omnes agnoſcunt. Sed author & librorum de morbis, & libri de genitura, (qui Hippocrati aſcribuntur) atra bile expuncta aquam ſubſtituunt. Porrò quod ad priorem opinionem ſpectat, ſi humor ille dumtaxat appellandus eſt, qui nutrit; defendi hæc opinio cum Ariſtot. poterit. ſicuti paulo antea dictum eſt à nobis. Quod ad poſteriora placita facit. qui inter humores ſerum recenſent, longè aberrant; quum ſerum non alimentum, ſed alimenti tantum ſit vehiculum, vt & hic author circa huius capitis finem, & Galenus non vno loco adnotauit. qui verò aquam inter humores reponunt, aut ij per aquam atram bilem intellexere, cuius rei illud eſſe argumento videtur, quòd hac lienes turgere ijdem authores aſſerunt: aut certè, ſi, & ipſi ſeorſum humorem intellexere, vel aliud quidpiã; digni excuſatione ſunt: laudandique potius quam accuſandi, qui artem primis illis temporibus incultam adhuc & rudem, non mediocriter tamen adiuuarent, etſi eos huius rei veritas delituerit.

Lib. 4.

3 Sanguis verò &c. Sanguinem natura calidum eſſe & humidum dicit, quod & Galenus 2. de temp. At contra Hippocr. lib. de corde. necnon Ariſtot. 2. de part. an. ſanguinem ſuapte natura frigidum eſſe aiunt; caleſcere autẽ ex corde & ſpiritibus; quod & Galenus ſenſiſſe uiſus eſt. 1. de temper. dicens ſanguinem ſuum ex corde calorem accipere. Adde, quòd, quum ſanguis, ut Ariſt. 4. meteor. notat, plurimũ aquæ & terræ habeat, quod & Gal. 1. de tuen. ual. aquæ autem & terræ frigiditas inſit, ideo ex præpollentibus elementis frigidus eſſe debet, non calidus. Ceterum breuibus, ſanguis, ſi eius materiam ſpectes, ex qua gignitur; frigidus eſt, ut ratio poſteriori loco allata probat. Verum quum ſanguis, propriè ſanguis non ſit, niſi in animali: neque antea hoc nomen obtineat, quàm caloris actione ex alimentis in animalium corpore ſit confectus; ob caloris actionem, à quo conſiſtit; & ob ſpirituum in toto corpore cõcurſum, in quo eſt genitus, calidus eſt natura, & generationis initio. atque ita, licet, ſi eius materiam ſpectes, frigidus fortaſſe ſit; ſi tamen effectricem cauſam & locum in quo ſit, animaduerteris; calidus & eſt, & dici ex eius natura debet. At uerò alia hic controuerſia eſt, quum Galenus, ut hoc loco hic author, ſecundo de temper. ſanguinem calidum eſſe & humidum ſcribat, quod & libello de breui denot. dogm. Hippoc. & ſæpe alibi. At 1. de natura hum. temperatum eſſe ait, non autem calidum & humidum. Verum paucis. Sanguinea animalia calida ſunt & humida, quum calore & humore viuant: inter ea tamen homo temperatus dicitur, quamuis & ipſe ad calidum & humidum deflectat. Ita & ſanguis, calidus quum ſit & humidus, atque à temperamento propterea æquali per calidum & humidum recedat; quia tamen hominis naturæ proportione reſpõdet: & tuendæ eius vitæ, quæ calido, & humido conſtat, aptiſſimus eſt: idcirco temperatus ſolet appellari, non quòd verè ſit temperatus.

4 Naturale eſt dulce &c. Pituitam naturalem ſcribit dulcem eſſe, quod & Gal. 3. de nat. fac. At lib. de atra bile, inſipidam facit Gal. Verum pituitam ſicuti ſemicoctus eſt ſanguis, ita & ſemidulcem humorem eſſe certum eſt, non igitur collatione ſolum ad alias pituitæ ſpecies dulcis appellatur: ſed etiam quia ſaporis vere dulcis eſt particeps. at comparatione ad ſanguinem, inſipida eſt, non tamen verè inſipida. Non ſatisfaciunt igitur qui pituitam naturalem verè inſipidam eſſe, appellari tamen dulcem, reſpectu aliarum pituitæ ſpecierum exiſtimant. At verò ſi pituita naturalis dulcis eſt, ambigere quiſpiam poſſit, an omnis dulcis pituita ſit naturalis. Huic ergo interrogationi hic author occurrit, aitq; aliud quoddam pituitæ dulcis genus eſſe: quod tamen non ſecundum naturam eſt: taleq; excrementum eſſe quoddam, quod ex ore in capitis fluxionibus ſæpenumero excernitur: quod quidem, etſi dulce eſt, dulce tamen ob ſanguinis miſtionem euaſit: non quòd ſuapte natu-

ra eum saporem obtineat. talis enim pituita, & si dulcis est, excrementum tamen est, ut 2. fac. nat. ait Gal. & mucus dici solet. tantumq; abest ut id pituitæ genus licet dulce, naturale sit; vt non solum non aptum ad nutriendum sit; immo sanguinem, quo uerè corpus nutritur, a particulis, ad quas decumbit, eluat, nutririq; eas prorsus impediat. Quamobrem iure hanc pituitæ speciem a naturali secludit, ijs uerbis. [Et est etiam phlegma dulce.] vt propterea fallantur qui his uerbis priorem Galeni controuersiam, de qua ne uerbum quidē fecit, proponi existimant.

Cap. 9.

5 Dulcis receptaculum etc. Quòd excipiendæ pituitæ pro sanguinis expurgatione nullum peculiare instrumentum sit datum, testatur Gal. lib. de atra bile, & 2. nat. fac. Author tamen librorum de morbis, qui Hippocrati ascribuntur, sicuti lienem aquæ, vesicam felleam bili, & sanguini cor; ita & pituitæ caput ascribit, ut fontem & instrumentum, in quod suscipitur, postquam alimenta ventriculus in humores quatuor conuertit. At vero, etsi caput humore pituitoso redundare uidemus, id tamen excrementum potius est, quàm pituita, vt 2. fac. nat. Gal. uerò & hic author de naturali pituita intellexere.

Cap. 8. cap. 9.
Cap. 6.

6 Non naturalis autem phlegmatis &c. De pituitæ non naturalis speciebus agit. de quibus & Galenus 2. fac. nat. & 2. de diff. feb. Sunt tamen, qui hanc totam Auicennæ de pituita doctrinam, erroris damnent. Ac primum, quum primis statim verbis pituitam ait aliam esse, cuius substantia sensu diuersa percipitur, quæ mucosa appellatur: unum ponunt, nempe hunc pituitam vitream his verbis intelligere, quum Galeni testimonio 4. tuen. valetu. quæ mucosa est pituita, eadem & vitrea sit. Hoc habito, si per primum hoc pituitæ genus uitream intelligat; errare aiunt, quando pituita vitrea non est dissimilaris ad sensum. tale nempe non est vitrum fusum, cui assimilatur, & a quo nomen sumpsit, vt 2. aff. loc. testatur Galenus. Quum verò secundam speciem pituitæ refert, quam sensu similarem esse dicit, & ratione dissimilarem, quam & crudam pituitam vocat; quæritur, quid per crudam pituitam, seu crudum phlegma intelligat? Si enim ipsam prorsus incoctam pituitam intelligit, hanc Gal. 1. de alim. fac. tenuiorem esse crudo succo, & multum humoris, ac seri multum habere asserit. quo sit, ut dissimilis sit ad sensum, non similis. testatur enim Galenus ibidem, hanc cum multo flatu esse. errat ergo, si pituitam ipsam crudam intelligit. Quòd si crudum fortè succum velit, qui ex crassis gignitur cibarijs; hunc crassum esse ait Galenus, non uiscidum. Quòd si viscidum tamen humorem intelligas, propterea quòd hic paulò post, horum humorum epilogum faciens, eundem esse asserit crudum humorem, qui mucilaginosus est; tunc non potest secundum hoc membrum contra prius distingui, quod iam mucilaginosum nuncupauit. Quòd si rursum per crudum humorem, uitreum sumi uelis, ut ipse in epilogo ait; id contra Galeni sententiam est, qui, ut supra est dictum, uitreum mucosum esse testatur. hic uerò secundum hoc membrum mucilaginoso opponit. Errare præterea Auicennam dicunt, quando deinceps gypseam substantiam, pituitæ speciem appellat. quum hæc sit lapis, non pituita. satius autem erat, si de illa pituita exemplum attulisset, quæ in scirrhis concreuit, non de ea, quæ in artubus iam in lapidem est conuersa. Fallitur etiam, quum salsam pituitam ex bile aquositati permista fieri docet; quando, quæ cocta iam sunt, cruda rursum effici nequeunt: quod autem amarum est, coctum magis est quàm salsum: neque idcirco quod amarum est, salsum fieri potest. Adde & quòd experimento contrarium deprehendimus. neque enim permista amara quapiam substantia cum insipida, fit salsus sapor, sed amarus. errat ergo, et perperam Galenum reprehendit, quod ex putredine, vel seroso humore salsam oriri pituitam scripserit. quum res eo prorsus pacto se habeat, ut Galenus scribit. Non minus verò hallucinatur, quando acerbam pituitam, aliam seorsum talem fieri docet, aliam ex acerbi humoris mistione. Quum enim acerbitas ex frigiditate sit, quando rei tantùm sicci terrestris inest, ut humidum illius superet; humidum in pituita nunquam a sicco terrestri superatur: proptereaq; pituita, nisi acerbus illi humor misceatur; seorsum euadere acerba non potest. Adde postremò quod quum species pituitæ colligit, vitream quoque simul recenset. Et de hac in nullo ex expositis pituitæ speciebus meminit. Quòd si uitream crudæ pituitæ nomine intellexisse dicas: fieri ne hoc quidem potest, quū ibidem crudum phlegma in mucilaginoso ipse dixerit contineri. His ergo, tota Auicennæ de pituitæ speciebus doctrina, euerti posse uidetur. Verùm, ut his, quàm breuissimè satisfaciamus. Illud primum omnium, constat, pituitæ multas esse differentias. hæ uerò tùm ex tota eius humoris natura, tùm ex substantia, partim ex modo substantiæ, partim etiā ex sapore, aliæ ex loco in quo reperitur, aliæ ex calore & frigiditate, sumi possunt. est enim pituita alia naturalis, alia non naturalis. hæc rursum est tenuis, illa uerò crassa: alia viscida, alia non uiscida: alia similium partium, alia difformis, seu id, quo ad sensum, seu re ipsa sit: alia dulcis, alia insipida, alia acerba, alia acris, alia salsa: alia in venis, alia extra venas: quædam demum frigida, quædam calida. hæ fermè differentiæ sunt, quas de pituita habemus. Hic igitur tota primū huius humoris natura animaduersa, in naturalem, & non naturalem secat. Tum, quum, ea quæ non naturalis est, multiplex sit, eam ita partitur, vt afferri quidem aliæ differentiæ possint præter eas quas recenset: nulla tamen pituitæ species in corpore sit, quæ his non comprehendatur, quas ipse enumerat. Primùm autem non naturalem hanc diuidit, ut ex modo substantiæ differt: estq; hoc pacto quicquid in corpore pituitosum apparet, uel uniforme quo ad sensum, uel multiforme. (re nanque ipsa cruda omnia dissimilaria sunt, quum confusa adhuc, neque caloris actione æquata sint.) dissimilaris autem pituita ea est, quæ ex capite & naribus emungitur, quod testatur Galenus 3. loc. aff. impropriè quidem ipsa uocata pituita, ut 2. facul. nat. Gal notat, sed a multis & ab eo ipso Gal. 3. loc. aff. hoc nomine appellata, quòd pituitæ similis est. unde & hic ab hoc authore pituita nuncupatur. Similaris verò, seu vniformis, ad sensum, cruda est pituita, ut ait, id est vitrea. est enim hæc similaris, ut & vitrum fusum cui cōparatur, vniforme est. ita verò & cæteræ omnes pituitæ species, aut similares sunt aut dissimilares, quamuis hic in ijs recensendis diutius non immoretur. Ex quo illud constat, iniuria accusari Auicennam. Is enim per mucosam pituitam, nō vitream, quę similaris est, quòd ad sensum pertinet; sed mucum ipsum intelligit, quum de omni eo uerba faciat, quod in corpore pituitosum vel est, vel esse videtur. per crudum uerò humorem nihil aliud quàm vitreum intelligit, Galeni exemplo 2. de diff. feb. Quòd si postremò, dum species pituitæ omnes in epilogum colligit, crudum humorem cum mucoso eundem facit; rectè scribit, quum uitreus humor non minus viscida & crassa substantia sit, quàm mucus. ab eo tamen differt, quòd quum mucus dissimilaris sit, ille uniformis apparet. Distinguitur uerò rursum pituita, quo ad substantiam; quoniam alia valde tenuis est, alia valde crassa. (quæ. n. mediocris est, quo ad hoc, naturalis est.) tenuissima est, quæ aquosa dicitur, qualis & expui, & ex oculis manare frequenter solet. crassissima uerò gypsea est, repeririturq; hæc & in artubus, & in pulmone, & in alijs meatibus corporis non raro. hanc verò, etsi pituitam iam esse negant, quum lapis sit potius: constat tamen ab omnibus pituitam nuncupari, quòd hæc illius materies fuerit: quæ, etsi in ficciorem uersa est substantiam, non tamen adhuc est lapis. (de hac enim intelligit, non de ea quæ prorsus lapidosa euasit.) est. n. non siccissima, vt lapis: sed modica quadam humiditate & mollitie adhuc prædita. Differunt præterea pituitosa excrementa

Cap. 9.
Cap. 6.
Cap. 4.
Cap. 5.
Cap. de tritico.
Cap. 7.
Cap. 9.
Cap. 7.
Cap. 6.

menta quo ad sapores, quum alia sint insipida, alia salsa, alia acerba, alia amara, alia acria: adde, & alia dulcia; meminit enim hic paulo antea de non naturali pituita dulci, ex sanguine & aquoso humore permista; hi verò sapores licèt frequenter ex aliorum humorum mistione proueniant, dulcis nempe, vt iam dictum est, ex sanguine. acerba ex melancholico humore, acris ex bile atra non naturali & acriori, amara ex bile emergit: fieri tamen potest, ut ex uaria caloris in pituitam seorsum actione, unus, atque alius sapor insurgat. Et si enim hic Auicennam accusant, quòd acerbam pituitam seorsum præter acerbi humoris mistionem fieri asserit, ea præsertim ratione quòd nequit in pituita, siccum terreum humido aqueo præualere, quæ acerbi saporis causa est. Non tamen rationi id prorsus contrarium arbitramur. quod hic ait, cui & Aner. 3. Coll. astipulatur. *Cap.6.* neque enim licèt præualere oporteat siccum terrestre humido aqueo; absumi tamen idcirco omnem pituitæ humorem necesse est, ut acerba euadat. Sed, si frigoris ui humidum ipsum naturale præsertim exsiccetur, tunc preualet terrena substantia, innato humori: atq; id acerbum saporem inuehit. Verùm de salso sapore, alia hic controuersia est. *Cap.6.* Galenus nanque 2. de diff. feb. pituitam ex putredine, vel serosi humoris mistione salsam euadere scribit. Hic verò ex usta bile & aquosi humoris mistione prouenire existimat. Galeni autem sententiam amplectitur quidem, sed ita interpretatur, vt ex duabus quas attulit causis, vnam faciat. uelitq; propterea salsum humorem fieri, non ex putredine uel seroso humore, disiunctiua interiecta particula, vt Galenus, sed ex utroque simul, coniunctiua (&) loco disiunctiuæ (vel) uoce supposita. Quòd verò ex vsta bile & tenui pituita salsus humor fiat, ea est potissimum ratio, quoniam in re omni usta cinis est, in cinere uerò salsedo, quod exemplo salis, quem vocant alchali, confirmauit. Quòd autem Galeni sententia coniunctiua legenda sit, eo probat, quòd putredo sola salsedinem procreare non potest: sed aquoso humore, quod putridum est, dilui oportet. Sed rursum, hic Auicennam accusant, & quòd Galenum damnet, & quòd ex amara bile salsum gigni humorem dicat, cui, & ratio, quę id quod coctum iam est, docet recrudescere non posse, & experientia, quum immista amara quapiam humori substantia, non salsum, sed amarum emergere saporem re ipsa experiamur. Cęterùm, quod ad hanc rem facit, placitum extat naturalium omnium philosophorum, & eorum præsertim, qui secretiora naturę opera consectantur, ex rebus combustis omnibus sal elici, quantumuis duris, atque aridis, mollibus, aut humidis. nempe combusta re quauis, si eius cineres humore aliquo vel ipsa insipida & dulci aqua, diluas; atque hunc rursum humorem inclinato vase in alterum vas collegeris, re ipsa disces, amarum quidem, sed salsum etiam humorem eum effluxisse. immo si ipsum deinceps igni tantisper admoueas, donec humidum omne calore absumatur, ipsum manifestissimè concretum salem subsidere deprehendes. Quamobrem, quod in vsta bile salsi quidpiam resideat, videtur nobis omni carere controuersia. quæ etsi usta verè dici non potest, vt quæ extrinsecus igne comburuntur; proportione tamen quadam, vsta & ipsa dicitur; & eadem in cineres & sal conuerti. At verò, sicuti cinis rei, cuius non salsus euidenter, sed amarus est sapor, *Cap.* id quod Arist. lib. de sens. & sens. testatur: ita & adusta bilis amarissima est actu: hanc tamen si humore quopiam aqueo copioso dilui contingat, negari nō potest, quin externarum rerum exemplo, vt ex illius plantæ, quam kali uocant, cineribus aqua dilutis, salsus humor proueniat. Quamobrem, quum hæc ita se habeant, doctissime videtur, tùm salsæ pituitæ causam in adustæ bilis & aquosi humoris mistionem retulisse, *cap.6.* quod & Aner. 3. Coll: tùm Galeni sententiam ita explicasse, vt non ex sola putredine (neque enim ex solo cinere seorsum sal educitur) sed ex putrida re, & aquoso simul humore salsus humor fiat. His enim, non Galenum damnat, sed eius sententiam explicat, & rectè interpretatur. atque id tantum profert, quod & ratio, & vsus testatur. Quòd enim qui Auicennæ aduersantur, ex maiori coctione maiorem acquiri amaritudinē dicunt: neque posse quæ cocta iam sunt recrudescere: verè sanè dicunt. at non recrudescere ea dicuntur quæ amara quum sint, amariora potius euadunt, sed simul tamen salsedinem sibijpsis maiorem comparant ferè enim amara omnia salsum quidpiam obtinent, vt magnus naturalium rerum inuestigator Albertus 5. de mineralibus testatur. *cap.1. cap.4.* unde & philosophus lib. de sen. & sens. salsum, & amarum saporem idem fermè esse notatum reliquit. Vsta ergo, amara certè euadunt, id quod & Arist. scripsit, id tamen, quod in rebus omnibus inest salsi, tunc demum quādo vsta sunt, magis ꝑspicuè elucet. ac per vstionē, atque, ad hæc, humoris affusionem, ex potentia (vt ita dixerim) ad actum perducitur. Patet ergo non rectè Auicennam carpi.

7 Nota autem & famosa &c. Bilem vitellinam ex pituita craßa permista gigni ait. Gal. vero & 2. facul. nat. *cap.ult.* & sępe alibi ex flaua bile, sola videlicet & impermista, acrioris nempe & ignei caloris actione craßescere quæ flaua est, & vitellinam euadere. Hanc controuersiam inter Auicennam, & Galenum vidit & Anerr. 3. Coll. *cap.3.* & Galeni sententiam amplectitur, quam ferè & recentiores. Sed, si uitellina bilis, ex flaua, tantā caloris acrimoniam adepta gignitur, certè, quomodo, quæ naturalis est, tenuis, & facillime inflammabilis, huius feruoris vi, non vratur, atque atra bilis euadat antea quàm ad uitellinæ crassitudinem perueniat, difficile creditu est. Ac, si ex sola est bile, non etiam ex pituita; cur, cum ea crassitudine, cum qua vim eße caloris validissimam oportet ob materiæ densitudinem; particulas, per quas effluit, antea non urit, atque exulcerat? Ait Auerroes, si ex commistione pituitę uitellina bilis fieret, oportere & eius colorem naturali esse dilutiorem. quum tamen contrarium vsu animaduertamus. Verùm neque id cogit, vt ab hoc authore discedamus: Dici enim posset, ex longa acrioris caliditatis actione in hanc bilis, & pituitæ mistionem colorem quoque naturali intensiorem comparari.

9 Alia est quæ est cinis phlegmatis &c. Atræ bilis speciem esse ait ex pituita genitam. De hac tamen nusquam meminisse Galenum legimus. Id quod Auicennam suspectū reddit. cuius tamen opinio uidetur nobis non prorsus improbanda. Quum enim atra bilis, frigidus, siccus, & crassus humor sit, sola propterea humiditate à pituita differens; quid eam pituitę humiditatem, acriori, & diuturniori calore absumi prohibet, & siccescere? Adde quòd Galenus 3. aff. loc. *cap.7.* pituitosos à melancholicis humoribus distinguens, pituitosos ait simpliciter humores nominari, in quibus humiditas frigiditasq; melancholicos uerò, in quibus siccitas, & frigiditas dominatur: quamuis magnæ peculiaresq; interim differentiæ, tùm pituitosorū, tùm melancholicorum humorum inueniantur. Quibus sanè uerbis hos humores non colore differre ait, sed ipsis primis qualitatibus. Si ergo ij humores melācholici sunt, qui frigidi & sicci, Galeni testimonio: ablata ex pituita humiditate: relinquitur melancholicus humor non pituitosus. Adde quòd post pituitosas febres, quartanas frequenter inuadere, obseruatum est: id quod non aliud quàm pituitosi aßati, & in melancholicum conuersi humoris est argumentum. Huc accedat, quòd, si non ex alio pituitæ genere melācholicus humor potest procreari, negari certè non potest, quin salsa saltem pituita, quæ ad bilis naturam accedit, aßari, atque caloris acrimonia uri, & in atram bilem possit conuerti. Constat ergo non temere Auicennam ex pituitoso melancholicum gigni humorem pronunciaße. Ex his verò & aduersæ rationes facile diluuntur. Quòd enim tantum aßari in corpore pituitam negant, vt nigra in totum euadat; respondemus melancholicum humorem à Galeno uocari, non qui niger est, sed frigidum & siccum. ac certè, si in totum (vt aiunt) nigrescere

re

comm. 46.

re pituita non potest; nigrior tamen quàm eius ratio exigit, caloris vrentis vi, potest euadere. At pituitam assatam candidam fieri obijciunt, non atram, Galeni testimonio 2. progn. qui album, rotundum, & crassum sputum ab assata esse pituita testatur. Verùm, licet ex assata pituita, id sputi genus proueniat; non id tamen eo pacto album, quin multò sit nigrius quàm pituitæ naturæ conueniat. aut si ex assata pituita tale sputum euadit, fieri tamen non poterit si vratur, quin ex vrẽtis huius caloris acrimonia longè nigrius fiat, presertim si putridi & fuliginosi vaporis copia, simul accesserit. Sed obijciunt Galenum atræ bilis non meminiße. Quasi verò, aut non inueniri hoc humoris genus pro constituto atque inuariabili ponat: aut necesse alioqui fuerit eum scripsisse omnia. Meminit tamen de hac author finitionum medicarum. Addunt etiam fieri non poße, vt ex albo in nigrum mutatio fiat nisi per medios colores: proptereaq́; oportere, ut pituita hæc in uarios colores, imo & varias substantias mutetur antea, quàm in atram bilem vertatur. De hac re sit illud constitutum inter nos, quod aiunt. At, si, quæ pituita erat primo loco, postmodum caloris actione in bilem conuersa, in atrum tandem humorem euasit; verè ne id negari potest, atram hanc bilem ex pituitoso humore constitiße? Dicent fortè non fieri ex pituita (ut aiunt) immediate quod sanè etiam damus. verum quo pacto ex sanguine fieri aliam bilis atræ speciem Gal. docet, quem tamen sanguinem prius quàm atra bilis euadat, assari, atque in flauam bilem per medios, & colores, & substantias, verti oportet: ita & ex pituita atram bilem fieri, dici poterit rectè, & verè: quando primum huius generationis momentum ex pituita prodijt. Fit ergo, vt Auicennæ sententia eruditorum assensu digna sit, non accusatione.

cap. 1.

10 Alio ut in ore stomachi &c. Atrum ait humorem appetentiæ in uentriculo excitandæ gratia esse. Gal. tamen 6. aff. loc. eo inappetentiam fieri testatur. Vide quæ de hac re annotauimus in fine huius primæ Fen, capite ultimo.

De qualitate generationis humorum. *Cap. 2.*

Vide Disquisitiones physiologicas cott. pag. ..3. usque ad ..4.

NVtriens masticatione aliquam habet digestionem. superficies enim oris[a] [superficiei stomachi contigua existit:] imo est, ac si una esset superficies: estq; in eo virtus digestiua ex ipso, quumq́; masticatum tetigerit, aliqua ipsum conuersione permutabit. Et in hoc quidem auxiliatur saliua acquisita per digestionem, in qua cadit calor innatus. ideoq́ue triticum masticatum in maturatione furũculorum, & exiturarũ operatur, quod nõ operatur triticum cum aqua tritum: neque illud, quod cum aqua coquitur. Et dixerunt quidam, quòd signum ostẽdens nobis, quòd masticatum iam parum incipit digeri, est, quòd neque primus odor, neq; primus sapor in eo inuenitur. Deinde postquam stomachum ingreditur, integra digeritur digestione: non propter stomachi calorem tantum: sed propter calorem membrorum, quę ipsum circundant: & à dextra quidem hepar: & à sinistra splen. splen nãque calefacit non propter sui substantiam; sed propter arterias, & uenas multas, quę in eo sunt. & ab anteriori quidem est omẽtum, † quod cito suscipit calorem causa adipis, & ad stomachum reducit: & superius quidem cor, mediante diaphragmate ab eo calefacto. Quumq́ue nutriens in primis digeritur, fit sua essentia in multis animalium, auxilio eius, quod ei admiscetur de eo, quod bibitur, plerunque chylus: & est substantia [b] [liquida, ptisanę] in spissitudine similis, deinde eius subtile à stomacho, & intestinis attrahitur; & per uias uenarum, que meseraicæ uocantur, impellitur: quæ sunt uenæ subtiles, durę, omnibus intestinis continuæ. quumq́ue per eas impellitur, ad uenam peruenit, quæ porta hepatis uocatur, & penetrat in hepar in diuisionibus, & ramis portę intrantibus, & se minorantibus, & subtiliantibus ad modum capillorum, occurentibus orificijs diuisionum radicum venæ, quæ à gibbo hepatis ascendit. Et non facit ipsam penetrare in illas coangustationes. nisi[c] [melior] cõmixtio aquæ bibitę supra id, quod indiget corpus. Quum ergo in istarum venarum uillis, diuiditur, fit quasi hepar totaliter tangat huius chyli totalitatem. & propter illud tunc eius operatio est vehementior, & fortior, & uelocior; & tunc coquitur. In omni autem decoctione † [quæ est huiusmodi,] est r s, quæ est sicut spuma, & res, quę est sicut hypostasis: & res fortasse erit cum eis, aut quæ ad adustionem pertinet; si decoctio superflua fuerit: aut res, quæ non est bene cocta; si decoctio fuerit minor, quàm debet. Spuma autem est cholera rubea. & hypostasis est melãcholia: quæ ambæ sunt naturales. adusti uerò, subtile est mala cholera rubea: & eius spissum est melancholia mala[d] [non naturalis.] & quod non bene coctum est, phlegma est. Quod autem de hoc toto res colata est, quæ est bene cocta, est sanguis: qui tamen, quàmdiu est in hepate, subtilior existit, quàm debet, propter aquosam superfluitatem, quæ propter rem, quàm diximus, est necessaria. Istud verò, quod est sanguis, quum ab hepate separatur, ab aquositate superflua illico mundatur, quæ necessaria non est, nisi propter causam quandam, quæ iam sublata est. Extrahitur ergo aquositas à sanguine in uena, quæ ad renes descendit: & fert secum sanguinem, qui ad renes nutriendos sua quantitate, & qualitate bonus existit. nutritq; renes unctuositas[e] [huius aquositatis, & sanguineitatis: deinde aliud] quod remanet, ad uesicam tendit: & post ad uirgam. Sanguis autem essentię bonæ per uenam magnã ad gibbositatem hepatis ascendẽtem uadit, & tẽdit per uenas, quæ ab ea, ut rami separantur:[f] † [deinde in gedeguil uenarũ: postea sedenechi gedeguil: post in suggentibus seguechi: deinde in uenis, quæ sũt sicut uilli capillaribus similes:] postea sanguis ab earum orificijs resudãdo labitur in membra, ex parte diuina. Sanguinis ergo causa efficiens, calor est temperatus & causa materialis est, quod de nutrientibus est tẽperatum, & de potibus bonis. & formalis causa ipsius est decoctio bona. & eius causa finalis est, ut nutriat corpus.[g] [Efficiens uerò choleræ rubeæ causa est igneus calor superfluus,] & propriè in hepate. & eius causa materialis est, quod de nutrientibus est subtile, calidum, dulce, & unctuosum & acutum. & eius causa formalis est, decoctionem ad superfluitatem procedere. & eius finalis causa est necessitas, & utilitas, quas nominauimus. Efficiẽs aũt phlegmatis causa est caliditas attenuata. & eius materialis causa est, quod de nutriẽtibus est grossum, humidum, uiscosum, & frigidum. & eius causa formalis ẽ decoctionis attenuatio, & eius finalis causa est necessitas eius: & utilitas ipsius, quas nominauimus. [2] Melancholiæ autẽ hypostasiuæ quidem causa efficiens est calor tẽperatus.

a B. continua ilstit cũ superficie stomachi.

Zirbum adipium.

b B. fluuida aqua alKisch.

c B. bona.

† M. humiditatis.

d B. & ambę sũt non naturales.

e B. & sanguineitas huius aquositatis, deinde illud.

f B. deinde in giedaul uenarũ, deinde in suachi giedaul, deinde in ruada suachi, deinde in uenis q̃ sunt sicut uilli similes capill. &c.

† Mox per riuulos uenarũ, rursus per canaliculos riuulorum, proaimè per canaliculorum adnationes exiles ueluti ramusculos. deinceps p̱ uenulas fibrosas, quę capillis similantur. Ita Mant. uertit.

g B. Causa uerò efficiens choleræ rubeæ naturalis, quæ est sicut spuma sanguinis, est caliditas temperata. choleræ ãt adu

peratus. sed causa efficiens adustæ est caliditas, quæ ab æqualitate est egressa. & eius causa materialis est, quod de nutrientibus est uehementer grossum, paucæ humiditatis:[h] [& eorum calidũ est fortius in isto.] & causa eius formalis ē† [fęx hypostasiua secundum unũ duorum modorũ, unde neque labitur neq; resoluitur.] & eius causa finalis, est necessitas eius, & iuuamentum ipsius, quod nominauimus. Melancholia autem fit multa, aut propter caliditatem hepatis, aut splenis debilitatē: aut propter frigoris uehementiam congelantis, aut propter[i] [constrictionis] perseuerantiam: aut propter ægritudines, quæ multę & prolixæ fuerunt, quare propter illud humores facti sunt cineres. Quumq; melancholia multiplicatur, & inter stomachum & hepar stat; sanguinis, & bonorum humorũ generatio cum ea minoratur:[k] [ergo sanguis minuetur.] Debes autem scire, quòd generationis humorũ causę caliditas, & frigiditas cum alijs existũt causis. Sed caliditas æqualis, sanguinem generat: & superfluens choleram gignit rubeam; multumq; superflua melancholiam generat propter superfluitatem adustionis. Et frigiditas quidem phlegma generat. & multum superflua generat melancholiam propter superfluitatem congelationis. Debes autem attendere uirtutes passiuas cũ uirtutum actiuarum[l] [æquidistantia.] Neque oportet, ut sit credulitas, quòd omnis complexio sibi generat simile: & non sui contrarium per accidens; licet non sit per essentiam. complexioni enim multoties accidit, ut contrarium generet: frigida nanque complexio, & sicca plerũque generat humiditatem extraneam: non propter cōuenientiam, sed propter digestiuę debilitatem. Et huiusmodi quidem complexionem habēs est homo macer: cuius iuncturæ sunt laxæ:[m] [& est lenis, & ipse est timorosus, & frigidus tactu, & suauis:] & uenæ angustæ: & similatur huic, ꝙ generat senium de phlegmate: licet[n] [certa] senii complexio frigida sit, & sicca. Debes autem scire, quòd sanguis, & quod cum eo labitur, tertiã habet in uenis digestionem: & quũ per membra diuiditur, vt vnũquodque suum recipiat nutrimentum, habet digestionem quartam. Superfluitas igitur digestionis primæ, quę ē in stomacho, per intestinorum egreditur uiam: & secundę digestionis, quæ fit in hepate superfluitas, plurimũ cum vrina egreditur. quod autem de ea remanet, ad splenem, & fel tendit. Duarum verò digestionum remanētium superfluitates per resolutionem, quæ non sentitur, & per sudorem, & ꝑ sorditiem extrinsecam egrediuntur. Cuius pars est, quod per foramina egreditur sensibilia; sicut per nares, & instrumentum auditus, aut nō sensibilia, sicut per poros, aut extra naturam, sicut per apostemata, quum aperiuntur, aut quòd nascitur ex additionibus in corporibus, sicut pili, & ungues. Debes autē scire, quòd si alicuius humores subtiles existunt, eorum euacuatio cũ debilitat,[o] [cui multũ nocet in sui fortitudine suorum pororum amplitudo; propterea, quòd resolutionē sequitur debilitas, ꝙ humores subtiles] ad euacuandum, & resoluēdum sunt faciles. qđ autem ad resoluendum, & vacuandum est facile spiritui facile associari potest ĩ sua resolutione: cum eo igitur resoluitur. Et debes scire, quòd, quemadmodũ humores isti in suis generationibus causas habent: sic & in suis motibus habent causas. motus namque, & res calidæ sanguinem mouent, & choleram rubeam; & fortasse mouebunt me ãcholiam, & fortem facient eã.[p] [quies verò, phlegma fortè reddit,] & aliquas melãcholiæ species, & etiam ipsæmet æstimationes mouent humores: verbi gratia, sanguinē enim mouet res intueri rubeas: quapropter prohibemus illum, ex cuius naribus sanguis fluit, res splendorem habentes rubeum, aspicere. & hæc quidē dicimus de humoribus, & eorum generationibus. loqui vero contra proteruos, & deuiantes debent sapientiarum opifices, & non medici.

[Margin:]
stæ efficiens est caliditas ignea superflua.
h B. & quod ex eis est calidum, est fortius hoc.
† Mant. grauitas residē, altero duorũ modorum, ut non sit fluxibilis, uel dissolubilis.
i B. conculcationis.
k B. quare sanguis minoratur.
l B. proportionis.
m B. & est azor .i. sine pilis & frigidus tactu lenis.
n B. in ueritate.
o B. & lædit ipsum in uirtute sua pororũ suorum amplitudo propter illã debilitatē quæ sequitur ad resolutioné: & propterea quòd humores subtiles.
p B. Q[illegible] mou[illegible] ma & [illegible] ipsum [illegible]

ANNOTATIONES.

1 *Nutriens masticatione &c. Humores de quibus proximè dictum est, nutritionis sunt gratia, fiuntq; ij ex alimentis. Horum ergo quodcunque solidius aut durius est in ore, primo loco, dentium attritu attenuatur, & mollius redditur, estq; hæc actio non vera coctio, sed adiumentum ad concoquendi facilitatem, ut Arist. 2. de part. anim. parantur enim mansu alimenta coctioni, nec leuem in ore uersionem accipiunt, vt Gal. 3. nat. fac. tùm pituitæ immistione, quæ non modicam coquendi uim obtinet: tùm etiam oris ipsius calore, naturaq;, cuius superficies uentriculo cōtinua est, vt 4. de us. par. & 3. nat. fac. Parata ad hunc modum alimenta, tùm varijs linguæ motibus, tùm attractricis ipsius gulæ facultatis ui, per transuersas fibras in uentriculum ingeruntur, veluti in lebetem, quem multa focorum atque ignium vis circundat. Illic ventriculi calore atque innata quadam vi: adiuuante etiamnum iecinoris, lienis, cordis, omenti, & aliarum circunstantium partium caliditate, elixantur, vt 3. fac. nat. & in succum ptisanæ hordeaceæ similem conuertuntur. Ex hac verò ita elaborata materia ventriculus, vt in eodem 3. fac. nat. partem quidem in sui ipsius tunicas trahit, rapitq; siue id, vt nutriatur, siue, vt repentinum ac necessarium alimenti defectum suppleat: quod autem reliquum est, ad intestina propellit, & tãquam onus abijcit. Intestinis mesaræon substernitur, pluribus venis, tùm ipsis intestinis, tùm iecinori continuum, coniunctumq; harum ergo venarum ope, quæ in vnum quodammodo coarctatæ venam portam constituunt, vt 4. de vsu part. quicquid vtile futurum est alimentum, in hepar protrahitur: cætera crassiora excrementa ipsorum deinceps intestinorum vi egeruntur. Porrò in iecinore attracta materia diligentius elaboratur, ac in sanguinem ex innata eius vi conuertitur, ex quo quidem portionem ipsum in seipsum familiarem trahit, vt nutriatur: quod autem reliquum est, in cauam venam labitur, à qua deinceps per vniuersum corpus digeritur. At uerò, vt hic ait, ex Gal. 4. de vsu part. in coctione omni quatruplex substantia reperitur, alia veluti spuma; alia veluti sedimentum, alia probè cocta, alia semicocta. ita ergo & in iecinoris coctione spuma est bilis flaua; sedimētum humor melancholicus, imbecilliter cocta est pituita, temperata autem & cocta pars, sanguis. hic à iecinore, vt dictum est, in venam cauam: ab hac in magnam, & in totum deinceps corpus perducitur: Quod tenuissimum erat, & veluti spuma, in vesicam felleam ad iecinoris portas constitutam trahitur: sicuti crassum in lienem. quod autem semicoctum erat, cum sanguine ipso cōcoquendum abducitur. hic uerò sanguis paulò ulterius progressus ab humiditate serosa, quæ illi ob ingestas potiones inest copiosior, per emulgentes venas expurgatur. trahunt enim hæ excrementi id genus in renes, vt 4. & 5. de vsu par. & ex ijs post modum per vrinarios meatus renibus coniunctos continua serie in vesicam: atque hinc foras*

[Margin: cap. 3. cap. 7. cap. 8. cap. 7. cap. 7. cap. 7. cap. 2. 3. cap. 3. Cap. 6.]

pro-

protruditur. Hæc ergo omnia diligentissime hic author prose quitur, ex varijs Gal. locis in unum complexus.

Cap. 6.

2 *Melancholiæ autem hypostasiuæ &c. Hypostasiuam vocat melancholiam, quæ naturalis est, siue in priori sanguinis coctione fiat, de qua proximè dictum est, siue etiam in ea quæ in venis obitur. Ait q; fieri hanc à temperato calore. Cuius tamen contrarium sumi ex Galeno uidetur. qui 3. progn. quærens cur post constantem ætatem, & annum agentibus quadragesimum Hippocrares quartanas fieri scribat: huius rei causam in eum, qui consistente ætate processit calorem, refert. eo enim vsti ualidius humores sunt, quos aduenies post modum frigiditas difflari non sinit, atque ita quartanæ fiunt & diuturniores. Cæterum etsi in coctione omni præsertimq; sanguinis in iecinore aut venis, multiplex est materia, vt Galenus 4. de usu par. ait, quando alia ut spuma, alia ut fæx atq; sedimentum, alia moderata, alia minus cocta reperitur: non diuersi tamen calores, sed materiæ substantia huius diuersitatis causa est, quia non uniformis, sed diuersarum est partium. propterea alia tenuior, alia crassior euadit, alia coquitur, alia coctioni magis reluctatur. agit nempè idem calor eodem modo, sed tenuior substantia pari temporis spatio ab eodem magis concoquitur quàm debeat, quum crassa neque etiam quãtum satis est, coctionis suscipiat. Quare idem calor, qui temperatus est pro sanguinis generatione, bili collatus temperiem excedit: pituitæ uerò & atro humori, erit imminutus. quum idem rectè tamen sit calor. Quod ergo ad dubitationem pertinet. ait hic author à temperato calore atrum humorem fieri. Quum uerò Gal. atram bilem ab acriori, qui præcessit calore, gigni asserit; de ea intelligit, quæ naturę limites excessit, quum intemperatus calor eius author fuerit, à quo non ater humor, sed atra ipsa bilis copiosior est procreata, quàm pro naturali constitutione, & temperato corpore sit opportunũ. unde & quartanas fieri, & ipsas etiam diuturniores Hippocrates adnotatum reliquit.*

Cap. 3.

DOCTRINA QVINTA.

Ad sciendum quid sit membrũ, & suæ partes. Cap. 1.

de Disquisi. es Physiolo as Cost.ei car. 4. vsque ad 5.

MEmbra autem sunt corpora, quę ex prima humorum generantur commixtione: quemadmodum humores sunt corpora, quæ ex prima ciborum generantur commixtione, sicut cibi sunt ex prima commixtione generati elementorum. Membrorum autem alia sunt: quæ sunt simplicia: alia sunt, quæ sunt composita. Et simplicia quidem sunt, quorum quamcunque sensibilem assumpseris partem, in nomine, & definitione erit toti communicans: sicut caro in suis partibus: & os in suis partib. & neruus in suis partibus, & his similia: ideoq; similium vocantur partium. Composita uerò sunt illa, quorum quamcunque acceperis partem; in nomine, & definitione toti communicans non erit; sicut manus, & facies. pars enim faciei nõ est facies: neque pars manus est manus. & uocantur membra instrumẽtalia; eo quòd sunt animę instrumenta ad complendum motus, & operationes. Primum membrorum similiũ est os: quod durum est creatum; quoniam ipsum est corporis fundamentum, & substentaculum motuum. Post ipsum uerò est cartilago, quæ osse existit mollior; ideoque flecti potest: sed est omnibus alijs membris durior: cuius iuuamẽtum in creatione fuit, ut ossium cum corporibus mollibus per ipsam melior fieret continuatio; &, ut durũ cum molli nõ absque medio componeretur: duro enim molle læderetur, & præcipuè in hora percussionis,[a] [& constrictionis, si non esset cõpositio ordinata: sicut est in osse spatulæ, & hypochondriorũ; & in ossibus costarum & sicut est † epiglottalis cartilago: & illud, quod est sub thorace:] &, ut per ipsam etiam fieret melior iũcturarum se adinuicem fricantiũ, vicinitas; ne sua duritie rumperentur: & etiam, vt quum aliquis musculus se extendendo ad aliquod perue nerit membrorum, in quo os non existit, cui innitatur, & a quo confortetur, sicut palpebrarum musculi; vt sit ibi sustẽtaculum chordis eorum, & defensio: & plerunque etiam in multis locis est necesse rem aliquam rei alicui inniti, quæ nõ sit dura in ultimo, sicut epiglottis. Postea sunt nerui, qui sunt corpora a cerebro orta, aut a nucha: alba: ad flectendum mollia: & ad separandum dura. ad hoc creati, ut per eos membra sensum habeant, & motum. Post neruos sunt chordæ, quæ quidem sunt corpora, quæ ab extremitatibus musculorum oriũtur, & neruis similãtur, & ad membra tendẽtes mobilia, plerunque sua retractione retrahunt membra propter musculi contractionem, & congregationem; & propter retrorsum reductionem, & quandoque relaxãt laxamento sui, propterea quod musculus dilatatur, quum ad suum redit situm: aut supra mensuram, quam eius habet longitudo, supra dispositionem, quã habet, quum in suo naturali existit situ; addit: sicut in quibusdam uidemus musculis. quę quidem secundum plurimum sunt compositę ex neruis, qui ad musculum tendunt: [& [b] ab altera parte egrediuntur,] & ex corporibus, de quibus post chordarum relationem tractabimus: & hæc quidem sunt, quæ ligamenta uocantur: quę etiam secundum uisum, & tactum neruosa existunt, & ab ossibus uenientia ad musculum uadunt, & fiunt fila ipsa, & nerui in eo.[c] [Qđ ergo est supra partem musculi, vocatur caro: &, quod ab eo separatur, & ad iuncturam uadit, et membrum motum, & colligitur in seipso, & permutatur; chorda.] Post eas autem sunt ligamenta, quæ prædiximus: quæ etiam sunt corpora neruo similia: quorum quędam sunt, quæ absolute ligamenta uocantur: & quædam sunt, quæ nomine † hacab vel alchaab approprientur. illud verò, quod ad musculum extẽditur, nõ uocatur nisi ligamentum. & illud, quod ad musculũ nõ extenditur: sed tantum † [quod] inter duo extrema ossium iuncturę continuat; aut inter alia membra, & vnã rem alij firmiter annectit, † [propter] quod ligamentum uocatur: & quandoque nomine alhacab appropriatur. Ligamentorum uerò nullum sensum habuit, ne propter motum multum, & fricationem, doleret. Iuuamentũ autem ligamenti ex eo, quod præmissum est, ppenditur. Et post ligamenta sunt arterię: quę sunt corpora, quę a corde nascuntur; concaua, in longitudinem extensa, neruosa, & in sui substãtia ligamentalia, habentia motiones dilatando se, & constringendo; quę ex quietibus discernuntur, quæ quidem ad hoc fuerunt creatæ, ut cor euentetur; & fumosus uapor ab eo expellatur, & spiritus membris corporis distribuatur. Post sunt venę, quę arterijs similes existunt: sed sunt ab hepate, & sunt quietæ, quæ quidem fuerunt creatæ

a B. & casus seu obuiationis. Immo sit compositio gradata, sicut est in osse spatulæ & hypochondriorũ, & in costis mendosis, & sicut cartilago alcangiara sub thorace.

† Scutalem, quã pomum granatũ uocãt. Mant. uertit.

b M. a quo per aliam egrediuntur partem.

c B. & quod ex eis musculo uicinatur, replet carne: & quod ab eo separatur uersus iuncturã & membrũ motum, colligitur in se ipso, & inuoluitur, & fit chorda.

† i. serra. M.

† vacat.

† Legendũ est, præter, ut legit antiquissimus codex, a quo nõ multum uariat Mant qui legit, licèt nominetur &c.

tæ

tæ ad hoc,ut sanguis,membris, quę sunt in corpore,partiatur.Deinde, sunt panniculi,qui sunt corpora de filis neruosis nō sensu perceptis texta,[d] [quorum spissitudo tenuis existit; dilatata;] aliorum corporum superficies cooperientia, & continentia ea,propter iuuamēta.ex quibus est, vt summam eorum in sua figura, & factura custodiant.& ex eis est,ut ea ab alijs[e] [corporibus] suspendant, & eis annectant mediantibus neruo & ligamento:quæ fila facta fuerunt,ex quib. texti fuerunt, sicut renes dorso. & ex eis est, vt membra secundum sui substantiam sensum nō habentia, per ipsos habeant superficiem sui essentia sentientem. quæ illud,quod ei occurrit, sentit:& accidentaliter sentit, quod in corpore accidit,quod eis inuolutum est. & hæc quidem membra sunt,sicut pulmo:hepar:splen:& renes. hæc enim sua substantia nullo modo sentiunt: [f][sed neque sentit,illud,quod in eis percussionē facit, nisi, quod de panniculis super ea existit.] quumque in eis accidit ventus, aut apostema, sentitur:sed ventum sentit panniculus accidentaliter,propter extensionem, quæ contingit in ipso: apostema uerò sentit principium panniculi, & eius appensionem accidētaliter: ideoque membrum apostematis grauitate[g] [laxatur.]Postea est caro, quæ est locorum vacuorum impletio,quæ in horum membrorum situ in corpore existunt,& ipsorum fortitudo, qua sustentantur. In vnoquoque verò membro est virtus naturalis,qua ei res nutrimenti completur.& hoc quidem est, nutrimentum attrahere, & retinere,& assimilare,& vnire,& superfluitatem expellere.Et post hæc quidem,membra diuersificantur.sunt enim eorum quædam, quæ præter hāc uirtutem,insuper aliam uirtutem habent, quæ ab eis ad aliud procedit:& quædam sunt eorū, quę hoc non habent: [& † aliter quædam] eorum sunt, quæ præter hanc uirtutem insuper uirtutem habent,quæ eis ab alio influit: & sunt eorum quædam,quæ non.Cum ergo compositio fiet sequetur,quod est membrum suscipiēs, & tribuens,& membrum tribuens, & non suscipiens,& membrum suscipiens, & non tribuēs: & membrum neque tribuens,neque suscipiens. De membri autem tribuentis,& suscipientis in uentione non dubitamus. In cerebro nanque, & hepate omnes conuenerunt medici,quod vnumquodque eorum uirtutem vitæ suscipit,& calorem naturalem,& spiritum a corde,& vnūquodque eorum principium habet uirtutis, quam alijs tribuit. Sed cerebrum quidem præbet sensum,secundum quosdam absolutè,& secundum quosdam non absolutè: & hepar est principium nutrimenti secundum quosdam absolutè, & secundum quosdam non absolutè. De membri autem suscipientis,& non tribuentis inuentione non dubitamus, sicut caro est, quæ sentiendi uirtutem,& uitę suscipit, & non est alicuius uirtutis principium: quam alij vllo modo tribuat. De alijs verò duabus diuisionis partibus,in una earum medici a magno philosophorum diuersificati sunt. Philosophorum nanque magnus dixit,quòd membrū tribuens, & non recipiens,est cor: ipsum enim est omniū virtutum prima radix: & omnibus alijs membris suas tribuit virtutes,quibus nutriuntur, & viuunt, & quibus comprehendunt, & quibus mouent. Medici autem, & quidam primorum philosophorum has uirtutes in membris partiti sunt:& non dixerunt,quòd sit membrum tribuens,& non suscipiens.Et philosophi quidem sermo,quum subtiliter certificatur,est veracior. sed medicorum sermo in primis quum attenditur, est magis manifestus. Postea in alia diuisionis parte diuersificati sunt medici inter se,& philosophi inter se: una enim secta dixit: quòd ossa,& caro non sentientia,& eorum similia nō perdurant nisi per virtutes proprias, quæ sunt in eis,quę non ab alijs principijs eis influxerūt: sed per illas virtutes, quum nutrimentum eis transmittitur, sibi sufficiunt: neqūe ipsa alij rei virtutem tribuunt.neque etiam aliud membrū eis aliàm tribuit uirtutem. Alia uerò secta dixit,quòd virtutes istæ non sunt eis propriæ: sed ab hepate, & corde in generationis principio eis influxerunt: & in eis quietæ permanserunt. Medico tamen non attinet, vt insequendo, demonstratiua procedat argumentatione:vnde de his duabus diuersitatibus ad veritatē exitus proueniat:neque patet ei semita ad hoc,inquantum est medicus: neque hoc ipsum in aliqua suarum perscrutationum & suarum actionum impedit. Debet autem scire,& credere in diuersitate prima, quòd non est ei curandum: vtrum cor sit principium sentiendi, & motionis cerebro: & virtutis nutrientis hepati:aut non sit.Cerebrum nanque,siue per se, siue post cor habeat, principium animalium actionum existit comparatione aliorum membrorum. Et hepar similiter actionum naturalium nutrientium principium existit,aliorum membrorum comparatione. Et de alia quidem diuersitate debet credere, quòd non est ei curandum, vtrum uirtus naturalis in tali quale est os, in principio generationis ab hepate venerit: aut eam pro suamet complexione meretur:aut nihil sit eorum. Sed debet credere, φ hæc virtus ad ipsum[i] [non profluit,nisi ab hepate:nam si inter ea via clauderetur:]& os nutrimentum notū haberet; eius actio destrueretur, quemadmodū fit in sensu & motu; quum neruus,qui prouenit a cerebro,[k] [stringitur.virtus vero]illa ossi naturalis facta est,dum eius permāserit complexio. Et tunc quidem explanabitur ei diuisionis habitudo:& videbit membra, quæ sunt principalia:& membra principalibus deseruientia:[l][& membra non principalia absque seruitio.] Membra verò principalia sunt membra: quæ primarum uirtutum, quæ in corpore existunt,quæ ad hoc sunt necessariæ, vt singulare, aut species perdurent: principia habent. secundum vero singularis durabilitatē sunt tria principia.Cor quidem est principium uirtutis vitę. & cerebrum quidem est principium virtutis sentiendi,& mouendi. & hepar quidem est principium nutriendi. Sed secundum speciei durabilitatem,sunt principalia hæc tria, & etiam aliud quartum,quod speciei existit proprium: & sunt testiculi,qui vni rei sunt necessarij:& ad rem aliā iuuatiui.necessitas vero,est ad sperma generandum, quod genealogiam conseruat.iuuamentū vero,est ad hoc, vt complementum formæ detur,& complexio masculina,& fœminina conseruetur: quæ speciebus animalis accidētia sunt inse-

d B.quorū grossitudo uel profunditas tenuis existit & sunt corpora lata.

e B.membris.

f B. sed neque sentiunt res obuiantes ei, nisi per panniculū super ea existētem.

g B.remanet pēdens.

h B.& diuersificantur etiam secundum modū alium,quædam enim.

† alia legendum uidetur.

inseparabilia : nec sunt ex rebus in animalitatis
essentiam ingredientibus. Membrorum uerò de
seruientium alia sunt, quæ seruitute deseruiunt
præparatoria, alia quæ seruiunt seruitute lato-
ria. Et preparatoria quidem seruitus vocatur vti
litas . latoria verò, seruitus absolutè vocatur. Ser
uitus autem preparatoria est antequam princi-
pale operetur: & latoria seruitus, postquam prin
cipale operatur. Cordis uerò seruiens preparato
ror est sicut pulmo . & eius seruiens lator est si-
cut arterię . Cerebri uero seruiens preparator
est sicut hepar; & alia nutrimenti membra; & cu
stodię spiritus. & lator est sicut nerui. Hepatis ve
rò preparator seruiens est sicut stomachus. & la
tor est sicut venę . Et testiculorum quidem ser-
uiens preparator sunt sicut membra, quę ante-
quàm ipsi, generant sperma. sed eorum seruiens
lator est uirga in viris , & venę , quę sunt inter
eos, & ipsam; & in mulieribus similiter sunt ve-
nę , quę sperma ad locum conceptionis impel-
lunt. & mulieres insuper habent [m] [matricem ,
per quam] spermatis completur utilitas. Gal. au-
tem dixit, ꝙ membrorum alia sunt , quę opera-
tionem tantum efficere habent: alia , quę iuua-
mentum tantum: & alia sunt, quę operationem
simul, & iuuamentum habent. primum est sicut
cor. secundum est sicut pulmo. tertium sicut he
par. Dico autem, quòd per operationem opor-
tet intelligi illud [n] [quod cum re solummodo
operationum in vita singulari ingredientium
completur: aut in speciei permanentia. sicut cor
in generatione spiritus.] & per iuuamentum o-
portet intelligi illud , quod preparatur ad alte-
rius membri operationem suscipiendã, & tunc
erit operatio completa ad dandam singulari vi
tam, aut speciei permanentiam: quemadmodũ
pulmo aerem preparat . Ipsum verò hepar se-
cundam suam perficit primò digestionẽ: & di-
gestioni tertię, & quartę apparatum prestat . er-
go inquantum digestionem secundã adeò per-
fectam efficit , quoad sanguis ad ipsummet nu-
triendum sit bonus; actionem operatus est: & in
quantum operationem efficit, quæ in alia expe-
ctata operatione auxiliatur; iuuamentum efficit.
Et etiam denuo dicemus , quòd membrorũ alia
sunt, quæ generantur ex spermate, quę sunt simi
lium partium membra, preter carnem, & adipẽ:
& alia sunt , quæ ex sanguine generantur , sicut
adeps, & caro. quod enim est præter hæc duo, ex
duobus generatur spermatibus; masculorũ sper
mate, & spermate mulierum. Sed secundum ser
monem eius , qui de sapientibus verificauit de
spermate masculi generatur, sicut generatur ca-
seus de coagulo: & de spermate mulieris genera
tur, sicut caseus generatur de lacte. & sicut prin-
cipium coagulationis est in coagulo: ita princi-
pium [o] [coagulationis formę] est in spermate vi
ri . Et, sicut principiũ coagulationis est in lacte :
ita principium coagulationis materiæ formę. s.
virtutis patientis est in spermate mulieris . Et ,
quemadmodum unũquodque duorum, coagu
li videlicet, & lactis, est pars substantiæ casei, qui
fit ex eis : ita vnumquodque duorum spermatũ
est pars substantiæ embrionis . hoc autẽ verbum
non parum , immo multum verbis Gal. est con-
trarium. Sibi nanque videtur, quòd cuique duo
rum spermatum inest virtus coagulatiua, & vir-
tus coagulationem suscipiens : & propter hoc
non se prohibet, quin dicat quòd virtus coagu-
latiua in masculis est fortior : & virtus coagula-
tionem suscipiens est fortior in fœminis. Quali
ter autẽ sermo in hoc certificetur , inuenitur in
nostris libris, qui sunt de sapientijs radicalibus.
Postea vero sanguis , qui in tempore menstruo-
rum a muliere separabatur, fit nutrimentũ. Sed
alia pars eius est, qui in similitudinem conuerti
tur substantiæ spermatis [p] [& membrorum quæ
ex eo generãtur]: & erit nutrimentum augmen-
tans ipsum . Alia pars eius est , quę non nutri-
mentum fit [q] [adhuc:] sed est cõueniens, vt coa-
guletur ad implenda loca membrorum primo-
rũ vacua: & fit caro, & adeps. Et alia pars eius est
superfluitas, quæ nulli harum duarum rerũ , est
bona: & remanet vsque ad horam partus, quam
natura, vt pote superfluam expellit : quumq; in-
fans parturitur; sanguis, quem ipsius hepar gene
rat , huius sanguinis vices supplet , & generatur
ex eo, quod ab illo sanguine generabatur . Et ca-
ro quidem ex sanguine generatur spisso. quẽ ca-
liditas & siccitas coagulant . adeps vero ex eius
aquositate, & vnctuositate generatur, quam fri-
giditas coagulat: ideoq; ipsam caliditas resoluit.
Membra autem , quæ ex spermate sunt creata ;
quum solutionem continuitatis patiuntur; cer-
ta cõtinuitate non restaurãtur, nisi pauca ex eis ,
& in paucis habitudinibus, & in ętate pueritiæ :
sicut ossa, & rami venarum parui: non enim ma
gni: neq; arteriarum: quum enim aliqua eorum
pars seiungitur, nihil loco eius nascitur. & hæc
quidem sunt sicut ossa, & nerui. Illa verò, quę ex
sanguine sunt creata; renascuntur post perditio
nem suam, & continuantur tali substantia, quali
sunt ipsa : sicut caro . Et illud quidem , quod est
creatũ ex sanguine, in quo adhuc virtus existit sp
matis: dum nondum inter ipsum, & sperma tẽ-
pus intercesserit, nisi paruum: illud membrum ,
quando tollitur, iterum nasci potest: sicut dẽtes
in ętate pueritię. Quum autem sanguis ad aliam
conuersus fuerit complexionem, non iterum re
nascetur. Et dicemus etiam, quòd membrorum
sentientium mobilium, plerunque motus & sen
sus simul principium, est vnus neruus: & plerun
que separantur: & erit principium cuiusque vir
tutis † [neruus]. Et etiã dicemus, quòd omnium
interiorum, quę panniculis sunt inuoluta: pãni
culus ex uno panniculorum pectus, aut ventrem
cooperientium nascitur. Sed eorum , quę in pe-
ctore sunt panniculorum origo, sicut diaphrag
matis, & venarum, & arteriarum, & pulmonis ;
est ex panniculo interiore , qui costas tegit . Et
membrorum quidem , & venarum, quę sunt in
vẽtre; pãniculi oriũtur ex † peritonęo, q interius
ventris cooperit musculos . Omnia quoque mẽ
bra carnosa sunt, aut villosa , sicut caro, quæ est
in musculis: aut villis carentia, sicut hepar. Et nul
lus quidem motus fit, nisi per villos. uoluntarius
uerò motus fit causa villorum , qui sunt in mu-
sculis. & naturalis sicut motus matricis, & vena
rum, & compositus, sicut motus transglutiendi:
fit villis proprijs per formam ex situ longitudi-
nis, & latitudinis, & transuersionis . attractioni
verò, sunt villi, qui in longitudinẽ protendũtur.
& expulsioni, villi, qui in latitudinem tendunt.
constringentes: & retentorij villi , qui ex trans-
uerso

m B additamẽ … matricis, in … uibus.

n B. quod de … perationibus, … n uita singula … s ingredienti… us aut in spe … iei permanen … a cõpletur per … liquid unum. … cut illud qđ … t per cor in ge … eratione spiri … s. … Mant. quo solo … ficiuntur actio … es uitam indi … idui ingredien … es, aut speciei … erpetuitatem.

o B. coagulans … rmam.

p B. & mẽbro rũ radicalium.

q B. ad illud.

† unicus neruus, ut Mant.

† Siphac.

nerſo vadunt. Membrorum autem,quæ vnam habent tunicam[r] [ſicut venarum & veſicæ, tres villorum ſpecies]adinuicem ſunt textæ.& membrorũ,quæ ſunt duas habentia tunicas: villi,qui in latitudinem tẽdunt,ſemper in extrinſeca exiſtunt eorum tunica & alij duo in tunica eorum intrinſeca.illi tamen,qui in longitudinem protenduntur,ad ſuperficiẽ magis declinant intrinſecam:qui taliter nõ creati fuerunt,niſi ne attrahendi,& expellẽdi uilli ſimul exiſtãt:immo melius eſt,vt uilli attrahendi,& retinẽdi ſint ſimul, niſi in inteſtinis:non enim multa indigent retẽtione,ſed attractione,& expulſione.Et dicemus etiam,quòd membrorum neruoſorum corpora à ſui ſubſtantia aliena cõtinentium alia ſunt, quæ vnam habent tunicam: & alia, quæ duas. Quæ autem duabus conſiſtunt tunicis:non taliter creata fuerunt,niſi propter iuuamenta multa:quorum vnum eſt, multa neceſſitas multæ cuſtodiæ fortitudinis ſuæ corporeitatis,ne findantur cauſa fortitudinis motus eius, quod continetur in eis:ſicut arteriæ.Secũdum eſt multa neceſſitas multæ cuſtodię in re corporis, quod in eis eſt reconditum:ne reſoluatur,& egrediatur. reſolutionis verò timor prouenit cauſa ſuæ raritatis,ſi unã haberent tunicam. & exitus timor eſt,ideò, quòd propter hoc etiam ad ſcindendũ eſſent apta.& hoc quidem corpus, quod in eis eſt reconditum,eſt ſicut ſpiritus,& ſanguis: qui in arterijs ſunt reconditi: in quorum cuſtodia valde eſt ſtudendum:& de quibus timetur,[s] [ne pro nihilo recedãt.]ſpiritus quidem propter reſolutionem: & ſanguis quidem propter fiſſurã: ex hoc nanque maximum timetur malum.Tertium eſt:quoniam,quũ alicui membro fuerit neceſſarium,vt ſit ipſius attractio, & expulſio motu uehemẽti;factum eſt unicuique earum ſingulare inſtrumentum ſine permixtione.& hoc eſt ſicut ſtomachus,& inteſtina. Quartum eſt;quoniam,quũ uolũtas fuerit, ut vnaquæq; membri tunica operationi,quę eſt ei propria, ſit pręparata:& vnaquęque duarum operationum acciderit propter complexionem ab alterius operationis complexione diuerſam;fuit melius inter eas diuidere:ſicut ſtomachus,in quo fuit uoluntas, ſentiendi uirtutem eſſe:quod quidem nõ fit niſi in membro neruoſo:& digerendi:quod ſimiliter non fit niſi per membrum carnoſum. Vnicuique igitur harum duarum rerum tunicã poſuerunt per ſe,tunicã neruoſam uirtuti ſentiendi,& tunicam carnoſam digeſtioni. Et natura quidem intrinſecam tunicã fecit neruoſam, & extrinſecam carnoſam:poteſt nanque digerentis operatio ad id,quod digerendum eſt,in potẽtia ſine occurſu peruenire.ſentiẽs uerò,id,quod ſentitur,non poteſt ſentire,niſi obuiando ei;ſenſu uidelicet tactus.Et dicemus etiam,ꝙ ſunt quędam membra, quarum complexio ſanguis eſt †[propinqua.non erdo indiget ſanguis in eorũ nutrimento multoties conuerti, ſicut carnis:] quapropter in ea neque foramina facta fuerunt neque ventriculi: in quibus aliquanto tempore nutrimentum,quod ei digeritur,immoretur:& deinde caro ex eo nutriatur:immo illico,quum ei nutrimentum occurrit,in ipſam cõuertitur. Et ſunt ex membris quędam, quorum complexio à ſanguinis complexione ualde eſt remota: ideoq; quũ neceſſe fuerit ſanguinem ea nutrire: oportebit,ut in ſimilitudinem ſubſtãtię eorum multis conuerſionibus ordinatim cõuertatur,ſicut os:quapropter in creatione aut unum poſitum fuit foramen,quod eorum nutrimentũ tãto contineat tempore,quanto illud in eius ſimilitudinem cõuertatur;ſicut in oſſe cruris,& adiutorij:aut foramina multa in ipſis diuiſa:ſicut in oſſe mandibulę inferioris. Et membris quidem,quę ſic ſunt;neceſſe eſt,ut nutrimento ampliori,quàm eis tunc ſit neceſſe, repleantur: ut paulatim,& paulatim procedant,illud in ſui ſimilitudinem conuertendo.Membra autem fortia ſuperfluitates ſuas ad membra debilia ſibi uicina expellunt:ſicut cor ad aſcellas:& cerebrum ad loca, quę ſunt poſt auriculas: & hepar ad inguina.

r B. ſicut ſunt venæ tres uillorum ſpecies.

ſ B. ne euaneſcant.

† Mant.[illegible] a proxima,ut pro eorum nutritione paucis admodũ trãſmutationib. ipſe ſanguis indigeat,ut caro,

ANNOTATIONES.

1 *Membra autem ſunt corpora &c. Ariſt. 2. de partibus animal. triplicem facit compoſitionem, elementorum ex materia & forma, ſimplicium ex elementis, & compoſitorum ex ſimplicibus. Et primo de gener. animal. totius corporis materiam, partes compoſitas, harum, ſimplices, ſimplicium, elementa eſſe ait. Gal. Ariſtoteli ſubſcribit lib. de diff. morb. & 6. de tuen. val. Sed utrobique eam, quæ elementorum eſt ex materia & forma, omittit. quòd ad medici negocium non pertineat. Auer. quoque ab his non diſcrepat 2. Coll. Sed membra, alia prima compoſitione, id eſt immediatè fieri ex elemẽtis dicit, quæ ſimplices ſunt partes. alia uerò non prima compoſitione, ſed mediatè. & hæc compoſita ſunt. Et 2. Coll. Simplicia materiam eſſe compoſitorum cum Ariſt. teſtatur. Sed hic author generatim membra ex prima humorum commixtione fieri docet: humores uerò ex cibis: & hos ex elementis. Diſſentire ergo ab Ariſt. uidetur. qui ex elementis dixit ſimplices partes gigni. Et apertius ab Auerroe, quando prima compoſitione, id eſt ſine medio, ſimplices partes ex elementis gigni aſſerit: & ab utroque, quia de humoribus aut cibis neuter quidquã dicit. niſi fortè dixeris id naturalis philoſophiæ limites exceſſiſſe, iamq; ad medicum negocium deuolui, ut de cibis ageretur & humoribus. Sanè uidetur Auic. rem exactius tetigiſſe. Sed & ipſe ab Ariſt. Auerroe. Gal. & omnibus planè medicis diſcrepare in eo uiſus eſt. quòd membra generatim ex prima humorum miſtione fieri pronunciauit. quũ tamen compoſita non ex prima miſtione humorum, ſed ex ſimplicibus ortum habeant. niſi id intelligas, ex prima, id eſt primorum humorum miſtione mẽbra fieri. Exactius ergo Gal. primo de elem. compoſitas partes ex ſimplicibus, ſimplices ex humoribus, humores ex alimentis: alimenta ex elementis fieri docuit. quod & Hippocrates primo de natu. hum. innuere uiſus eſt. Verùm in eo quoque controuerſia eſt, quòd ſimplices partes ex humoribus fieri, dictũ eſt. Secundo etenim Coll. Auerroes contra medicos fieri eas ex ſanguine, non ex cæteris humoribus diſſerit. quum ſanguine alantur membra, non bile, aut pituita. Sed innititur Auerr. ſententię quę à medicis non probatur. quum non ſolo ſanguine mẽbra nutriantur, ſed puriori quidem ſanguine ſanguinea; bilioſo, bilioſa: & pituitoſo pituitoſa; ac ſi dicas, ſanguine, bile, pituita; quum nutriri partem omnem ſimili oporteat, non diſſimili.*

2 *Primum membrorum ſimilium eſt os &c. Oſſa inter corporis partes duriſſima, & ſicciſſima eſſe pilo excepto, 1. de temper. & 2. habetur. Horum generationem pulchrè Hippocr. lib. de carnibus, & ex Hippocr. Gal. lib. de ſemine ex terreſtri, pingui, & ſicca ſubſtantia, per caloris actionem genita, eſſe docet.*

3 *Si-*

3 *Sicuti cartilago &c. Aliqui antiqui codices legebant [sicuti est epiglottalis cartilago.] Mantinus vertit clarissimè. [& in scutali cartilagine quam pomum granatum vocant.] Cætera, quæ hic de cartilagine; habes ex Galen. de eius quidem substantia 7. de vsu par. De vsu 1. de vsu par. & 11. & sæpe, alibi. Sed vide etiam Aristot. secundo, de part. anim. & Auerr.*

Cap.3. Cap.15. Cap.18. Cap.9.

4 *Postea sunt nerui, qui sunt corpora &c. De neruorum exortu triplex fuit inter antiquos sententia. quum alij cor neruorum principium esse existimarint. vt ex Gal. habetur 3. de loc. aff. 7. de vsu par. & 2. de dec. Hipp. & Plat. Et huius sententiæ fuisse, Aristot. 3. de part. anim. Galenus ipse arbitratus est 1. de decr. Hipp. & Plat. Alij ex membrana cerebrum inuoluente neruos oriri tradiderunt: quod sensisse Erasistratum adhuc iuuenem testatur Gale. 7. de decr. Hipp. & Plat. Alij ex cerebro nasci: quod senescens Erasistratus credidit: & post Erasistratum Galen. 7. de decr. Hipp. & Plat. lib. de neruorum dissect. lib. de consti. ar. primo de vsu part. 12. de vsu par. 16. de vsu par. 2. de Hip. & Plat. decretis. & alibi sæpe. Sed priorem Erasistrati opinionem, quam Erasistratæi insequuti sunt, refutat idem Galen. 7. de decr. Hip. & Plat. Eos verò, qui cordi ortum ascriberent, reprobat 1. de decr. Hipp. & lib. eiusdem 7. & alibi sæpe. Constat tamen Aristotelem, quamuis multam neruorum copiam cordi inesse dixerit; Cor tamen neruorum principium esse, in libris de partibus animalium, vt Gal. ait, non dixisse; sed in tertio de histor. animal. Vide pro hac re & Auicen. lib. de nat. animal. 3. & leges rationem, quæ facere pro tuendo Arist. videtur.*

Cap.6. Cap.1. & 2. cap.4. cap.14. cap.6. & 8. cap.3. cap.3. cap.4. & 16. cap.3. cap.1. & 2. cap.4. & cap.1. cap.3. cap.3. cap.8. & 10. cap.5. cap.1.

5 *Post sunt venæ &c. Triplex de venarum quoque origine fuit opinio. Alij ex capite oriri eas crediderunt, vt testatur Arist. 3. de par. animal. Alij ex corde, quod sensit Plato in Timæo, & Arist. loco citato, & 2. eiusdem. Alij ex hepate, quod Gal. putat, & cum eo medici omnes. Priorem opinionem reprobat Arist. locis adductis, Secundam, quæ Plat. & Arist. fuit, Galenus multis rationibus oppugnat, 6. de decr. Hipp. & Plat. & eãdem sententiam vbique sequitur. lib. de fœt. format. 8. de decre. Hipp. & Plat. in arte med. 1. de vsu part. & 4. & sæpe alibi. Sed pro Arist. pugnat Auer. 3. de part. animal. & Auicen. quoque libro de natura animalium tertio, Aristotelis sententiam videtur confirmare.*

cap.4. cap.9. cap.4.5.6.& 8. cap.5. & c.1. cap.19. & c.16. cap.12. cap.4. cap.1.

6 *In vnoquoque verò membro &c. Quòd naturales quatuor facultates omnibus animati corporis particulis insint, passim docet Galen. libris præsertim de fac. nat. tametsi enim expulsoria facultate carere cutis videtur: & pilorum ac vnguium nullam esse vim, sed solam generationem dicit, lib. ar. med. inest tamen cuti expellendi potentia, quum ad summam cuticulam excrementa reijciat, quę postmodum (licèt imbecillissima partium omnium, & extremo loco posita, partem pręterea non habeat ad quam reijciat) a corpore tamen separatoria vi, idest expulsoria, segregat. Pili quoque, & vngues, & si excrementa potius quàm membra dicenda videntur; suorum tamen & ipsi vsuum sunt gratia. & quamuis impropriè fortassis nutriri, & augeri dicendi sint, quòd in omnem positionis speciem augeantur, aut alimenta suscipiant; per similitudinem tamen nutriuntur; cuius rei indicio est, quòd si prauè nutriantur, decidunt. vnde naturalium facultatum non omnino sunt expertes.*

cap.9.

7 *Et post hoc quidem &c. Sicuti eo conueniunt partes nostri corporis omnes, quòd naturalibus potẽtijs præditæ sunt; ita & eo differunt, quòd varijs singulæ actionibus & vsibus inuicem distinguuntur. licèt ob consensum, cõspirationemve, quæ in nobis est mutuis se inuicem seruitijs afficiant. Membra ergo distinguens hic author penes eorum facultates, quatuor facit capita: nempe partes omnes, aut tribuunt vim, & suscipiunt; aut tribuunt, & non suscipiunt; aut suscipiunt, & non tribuunt; aut neque tribuunt, neq; suscipiunt. his positis, de duobus diuisionis mẽbris dubitat, an videlicet membrum in corpore sit tribuens, & non suscipiens: & si itidem pars detur neque tribuens, neq; suscipiens. Innuit ergo controuersiam, quæ inter Arist. ex una parte, & Plat. ac Gal. ex alia intercedit. Arist. enim quum entia disponi oporteat, & in omni genere vnum sit primum. 12. metaph. & lib. de communi animal. motu, & 3. de part. animal. cor primùm cęterarum in animali partium facit, reliquis partibus vim sentiendi, mouendi, viuendiq́, tribuens, ipsum, nullius seruitio indigens. quod & lib. de somn. & vig. & 2. de part. animal. & passim confirmat. & cum Arist. stat Auer. 2. Coll. & sæpe alibi Contrarium tamen Plato censuit, tres animæ facultates, triaq́, principia constituens, cerebrum, cor, iecur; & ex his primam principemq́, partem cor faciens. quem Gal. sequitur, ut licet 7. de decr. Hipp. et Pl. 9. meth. lib. ar. med. & sæpissimè alibi colligere. Pro Arist. pugnat Auer. 2. de part. animal. ita ut dubium hactenus sit, an membrum detur tribuens & non recipiens. An uerò alterum sit, neque tribuens, neque recipiens; lis adhuc inter eosdem authores versatur, quum Arist. (sicuti nunc dictum est) uim omnem a corde toti corpori deferri existimet, atque adeo membrum omne vim recipere, excepto corde. Gal. uerò lib. ar. med. membra quædam enumeret; ossa, uidelicet, cartilagines, membranas, ligamenta, adipem, glandulas, & carnem simplicem, quas innatas dumtaxat facultates ait obtinere, neque partes alias gubernare, aut ab alijs gubernari: in qua etiam re discrepare a seipso Gal. uidetur, quòd alibi nutritoriam facultatem toti corpori, & his, quas hoc loco recensuit partibus a iecinore impartiri disseruit. Soluit ergo hic quæstiones hasce, Arist. sententiam, ueriorem, Galeni uerò & Platonis placitum euidentius esse statuens. Neque curandum esse (ait) medico, an a corde sensoria facultas proueniat, seu a cerebro: & an nutritoria a iecinore, uel corde; quum eo etiam admisso, quod Arist. sensit, constet tamen cerebrum facultatum animalium, & iecur nutritoriæ potentiæ esse principium, (euidentius scilicet, & in quo hæ potentiæ manifestæ fiant.) Eodem pacto de ossibus, cartilaginibus, atque alijs id genus partibus, non referre ait, medico, an nutriendi uim suscipiant a iecinore, uel non: quum id constet, eam non nisi a iecinore proficisci, (quum interclusa alioqui via inter iecur & ossa, horum nutritionem, & usus corrumpi oporteat,) esse tamen ossibus naturalem, diciq́, innatam posse, dum eorum natura seruatur. Atque ita facillimè, & doctissimè hic propositam litem dirimit. Vnum tamen superest nobis, ut uideamus, quid de Galeni sententia dicendum sit, quum, lib. ar. med. ossa, cartilagines, atque alia id genus insitas solum facultates obtinere dicit, alibi uerò nutriendi uim emanare a iecinore putat. Ad hoc docti quidam viri respondent Galenum lib. ar. med. non naturales potentias quatuor intelligere, quum hæ ex eius sententia a iecinore ortum habeant nulla controuersia; sed propriam eam singularum partium naturam & uim, ob quam os potest os gignere, & membrana membranam, et eodem pacto partes omnes in sui substantiam alimentum conuertunt. Verum, tametsi hæc nõ impropriè uis insita dici potest, nempe quæ non a iecinore, aut quacunque alia particula proueniat, sed ab ipso osse & membrana: hi tamen Gal. sententiam non assequuntur, quum partes has Galenus neque gubernare, neque gubernari, sed suis innatis solum facultatibus uti uelit. Quapropter, ut paucis dicamus pro Galeno. Quum nutritoria facultas, potentia quædam sit, quę plantis etiam ipsis, non animalibus solùm inest: prius uerò natura, homo vita plantarum uiuit quã animalium, ut colligi ex Arist. potest 2. de gen. animal. & propterea prius natura alitur quàm constructum sit, & planè efformatum iecur; quum id instrumentum sit corpori aduenienς ratione, qua animal est, non qua viuens corpus. idcir-*

cap. vlt. cap.4. cap.3. cap.7. cap.9. cap.3. cap.10. cap.9. cap.7. cap.3.

eo, quòd nutritoria facultas a iecinore toti corpori non influat, sed singulis partibus a natura insit, manifestum est. Quòd autem Gal. nutritoriæ facultatis initium hepar faciat, nulli certè in eius doctrina exercitato dubium est; id tamen non alia ratione quàm alimenti gratia, cuius officinam iecur ipsum facit, est constitutum. ut propterea neque hoc illi uitio uertendum sit, neque a suijpsius sententia discedat.

8 *Membra verò principalia &c.* Quatuor facit princi- [cap.9.] pes partes, quod & Gal. lib. ar. med. cerebrum, cor, iecur, testes. Auer. tamen, testes partem generandi principem esse ne- [cap.10.] gat 3. Coll. Aristotelis placito innixus, qui cor virtutum omnium principium posuit. Sed ascribit hic author testibus actionem, & usum: actionem generationem esse ait seminis, & speciei conseruationem: usum uero perfectionem formæ maris & fœminæ. Cæterum, quod ad actionem pertinet, con- [cap.4.] trouersia est. quum neget Aristot. 1. de gener. animal. testes eius actionis esse gratia, quando plura animalia gignunt, quibus non sunt testes; uel ex natura, ut pisces sunt; uel ex ac- [cap.1.] cidenti, ut de tauro idem notat 3. hist. animal. qui post exectionem testium, initu statim acto progenerauit. Sed Ari- [cap.1.] stot. Gal. arguit lib. de semine, & de usu part. Cum Philosopho tamen uidetur stare Auic. 15. de anim. & Auer. quoq; [cap.4.] doctorem suum tueri nititur 1. de gen. anim. ubi & huius dubitationis solutionem affert, quam tu vide. Vide & 3. Coll. [cap.10.] Quod ad usum spectat plura poteris colligere ex Aristotele & Galeno citatis locis. Notat autem hic unum author, sexum differentiam essentialem non facere, sed accidentariam. [Tex.25.] pro quo, uide Arist. 10. metaph. necnon 1. de gen. animal. [cap.2.]

9 *Sed secundum sermonem &c.* Litem innuit quæ inter Arist. & Gal. de semine uersatur. Arist. fœminam semper materiam præbere, atque adeo eius semen nullius actionis facul- [cap.19. & 20.] tatem habere existimat 1. de gene. animal. & 2. Sed hac de [cap.4.] re Hipp. lib. de natura pueri, contra quam Arist. utrique & fœminæ & maris semini effectricem inesse uim constituit. Hunc sequutus Galenus in Aristotelem inuehitur; proposi- [cap.1.] toq; hoc problemate discutiendo. 1. de semine, duos in hac re [cap.2.] libellos absoluit, quos tu vide. Aristotelem tamen Auerr. pul- [cap.4. & 10.] chrè tuetur 1. de generat. anim. & 2. necnon 2. Coll. Aduersus huius sententiam differit hic author lib. de natura anim. [cap.1. c.1. & 2.] 16. Vide & lib. 9. vbi seminis nomen æquiuocè dici de semine mulieris putat, & uiri. & plura alia scribit ad hanc rem facientia.

10 *Postea sanguis &c.* Pulchrè de hac re Hipp. lib. de [cap.4.] natura pueri. Quod uerò subiungit hic author, de simplicium partium generatione, quomodo fiat, uide Hipp. lib. de car- [cap.2. c.10.] nib. Arist. & Auer. 2. de gene. anim. & Auic. lib. de nat. anim. 16. & Gal. 1. de fac. nat.

11 *Membra autem quæ ex spermate &c.* Partes nostri [cap.11.] corporis, alias ex semine, alias ex sanguine produci, Gal. tum [cap.86.] sæpe alibi, tum præsertim 1. de semine scriptū reliquit. Quod [cap.7. & 13.] autem de partibus ex semine ortis hic notat, ex lib. ar. med. [cap.3. & 4.] & de constit. ar. est sumptum. Galenum tamen reprehendit Auer. 2. de gener. animal.

12 *Membrorum autem quæ habent unam tunicam &c.* [Tract.1. cap.F.] Vesicam una solum tunica constare ait. At lib. 3. Fen 19. duabus construi tunicis, docet. Eandem contradictionem le- [cap.13. & 11.] ges apud Gal. 1. de fac. nat. & 5. de usu part. unam illi tuni- [cap.11.] cam inesse dicit. 3. verò fac. nat. duplicem. Soluitur facilè, si vesicam una constare tunica propria, interna, et externā tamen, ꝑterea ex peritonæo, ut reliqua uiscera, habere dixeris.

13 *Nisi in intestinis &c.* Quum tria fibrarum sint genera, [cap.8.] & harum rectæ ad attrahendum faciant: 6. de vsu part. intestinis, quia simplici egerent motu. simplices transuersas in- [cap.11.] esse notat Gal. 5. de usu par. & ibidem ijs vim solam expellendi assignat, quibus neque attrahere, neque retinere neces- [cap.17.] se esset. Sed idem tamen 4. de vsu par. & Auic. Fen 16. ter [tract.1. cap.1.] ij, aliquibus intestinis sit ras secundum longitudinem protensas inesse protulerunt. Verum, tametsi intestina uniuersim omnia longas fibras non habent, quum non attrahant: ex ijs tamen rectum intestinum excipitur, quod ijs non caret: cuius rei rationem Gal. reddit 4. de usu part. nempe non attractionis gratia eæ illi insunt, sed ad transuersarum tutelam; ne videlicet intestinum id a durioribus, quæ illic congeri solent excrementis, læderetur.

SVMMÆ PRIMÆ.

Doctrinæ quintæ; & est sermo uniuersalis de ossibus, & iuncturis. Cap. I.

DIcemus, quòd ossium, quæ sunt in corpore, alia sunt, quæ sunt sicut fundamētum, quoniam super ea est corpus fabricatum; sicut spondyles dorsi: Spondyles nanque illæ, corporis sunt fundamentum, super quas ipsum fabricatum est: quemadmodum nauis super lignum fabricatur, quod in ea primum ponitur. Et alia sunt, quæ sunt in corpore sicut clypeus ad tuendum; sicut os cranei. Et alia sunt, quæ sunt sicut arma, [a] [quibus bellatores impedientes repellūtur; sicut ossa, quæ vocantur † simenia:] & sunt ossa, quæ sunt super spondyles dorsi, sicut spinæ. Et alia sunt, quibus iuncturarum vacuitates replentur: sicut ossa [b] [sesamina, quæ inter ossa digitorum existunt]. Et sunt alia, quæ sunt ad corpora suspendenda, quę suspensione indigent, sicut os lambda assimilatū, quod est musculi gutturis linguæ, & aliorum suspensorium. Omnia autem ossa, corporis sustentaculum sunt, & erectio. Et ossa quidem, quæ ad sustentandum tantum sunt, aut defendendum, & ad membra mouenda necessaria non existunt; solida facta fuerunt; licet sint in eis vacuitates, & foramina parua, & pori, qui fuerunt necesse in eis esse. Eorum verò, quæ propter motum etiam necessaria fuerunt, in quantitate concauitatis augmentum factum fuit: & ipsorum concauitas in medio eorū posita fuit, & una; ne corpus eius receptaculis nutrimenti paruis, & separatis indigeret; quoniam laxum inde fieret. imo durum factum est eius corpus: & ipsius nutrimentum, quod est medulla. in eius interiore est aggregatum. Iuuamētum igitur additionis cōcauitatis intrinsecę est, vt sit [c] [leue.] Et iuuamentum vnitatis concauitatis intrinsecæ est, ut sit corpus ipsius durius. Et duritiei sui corporis iuuamētum est, ne in hora fortissimorum motuum rumpatur. Et iuuamentum medullę, quę est in eo; est, vt nutriat ipsum, sicut ante declarauimus; & vt ipsum semꝑ [d] [mollificet, ne frangatur; ideo, ꝙ motus ipsum exsiccat: & vt sit uentrem habens, & forte, & solidū.] Concauitas verò est minor, quum firmitudo magis est necessaria: & est maior, quum plus necessaria est leuitas. Ossa autem [e] [porosa facta fuerunt, sicci nutrimenti, quod nominauimus causa:] & propter additionem necessitatis: causa rei alicuius, quę necesse est, vt in ea penetret, sicut odor, qui cum aere attrahitur in osse colatorio simili; & cerebri superfluitates, quæ per ipsum expelluntur. Omnia verò ossa vicina sunt [f] [& coniuncta.] neque inter aliquod os, & os, quod ipsum sequitur magnum existit spatium. Inter aliqua tamen eorum inuenitur spatium paruum, [g] [quod cartilaginosę implēt † appēdices, aut cartilaginibus similes:] quæ pp iuuamentum crea-

tæ fuerunt, pp quod & cartilagines. Et ubi quidem de iuuamento illo nō est curandū, iūctura inter ea [h] [sine† cartilaginosa & molli appendice] facta fuit, sicut in mandibula inferiori. Vicinitates verò, q̄ inter ossa existunt, multis sunt modis.[i] [Sunt.n.ossa, quorū vicinitas,[1] vicinitas iuncturæ est laxæ. Et sunt alia, quorū vicinitas est [2] vicinitas iuncturę non laxæ, neque multū strictæ. Et sunt alia [3] quorum vicinitas iuncturę multū strictę, est vicinitas [4] fixę, aut [5] sutura, aut harmonia. Et iunctura quidē laxa est, cuius unum ossium suorum suis motibus facile potest moueri; ita, quòd ⁂ os non moueatur: sicut est iunctura [6] carpi cum brachio. Et iunctura dura non ualde stricta est illa, cuius vnius ossium motus per se non est facilis, neque est, nisi quiddam modicum; sicut iunctura, quæ inter duo ossa pectinis est. Iunctura verò valde stricta est illa, cuius nullum ossium vllo modo moueri potest: sicut iunctura thoracis. Et fixa [7] quidem est, cuius vnum ossium habet additamētum, & aliud habet foramen, in quo figitur illud additamentū fixione, in qua nō mouetur: sicut dentes in suis originibus. & [[8] sutura quidem est,] cuius vnū quodq; ossium habet vacuitates, & dētes, sicut serra: & dētes vnius taliter sunt pręparati, quod alterius ossis vacuitates ingrediuntur, quemadmodum ærarij æris tabulas componunt: & hęc quidem iunctura vocatur [9] commissura:] sicut sunt iuncturæ ossium cranei. Et [10] harmonia quidem alia est, quæ in lōgitudine est connexa; sicut iunctura, quæ est inter duo ossa [k] [† cubiti:] alia est quæ in latitudine continuatur, sicut iuncturæ spondylium inferiorum ex spondylibus dorsi. Earum enim quę superius sunt, iuncturæ non valde sunt [l] † [ ] strictæ.

laguahicata. B. sine lahach i. diarthrosis. i. synarthrosis. i. symphysis. i. gomphosis. almodrusa aut ulsahac. os alterū leudū putam. rasetæ cum ad. asetam. i. gomphosis. almodrus. seren seu ado mulsach. sutura. Sunt enim eis, quæ uici atur vicinita- iuncturæ firseles. idest iliter flexibi- vel mobilis, ex eis sunt, q̄ inantur uici- itate iūcturæ ficilis motus, in strictæ, uel firmæ. Et ex sunt, quæ ui antur vicini- iūcturæ for seu strictæ i. næ, q̄ nomi- tur merchu- n & mederu- & melsach. iunctura qui- fortis seles. st faciliter flexilis uel facili mobilis est, cuius unum rum ossium s motibus facile moueri potest absque hoc, q̄ moueatur cum eo os aliud. sicut ctura rasete manus cum brachio seu adiutorio. Et iunctura quidem difficilis tus non stricta uel non firma est illa, cuius motus vnius ossium de per se est icilis, & paucæ quantitatis: sicut iunctura, quæ est inter pectinem manus, & tam, aut iunctura quæ est inter duo ossa pectinis manus. iunctura verò stri- uel firma valde, est illa, cuius nullum ossium ullo modo moueri potest: sicut ctura thoracis. stricta uerò, quæ nominatur merchuzan est illa. cuius unum os n habet additamentum & aliud os habet foramen in quo figitur illud additantum fixione in qua non mouetur sicut dentes in suis originibus. Medaruzan ò est illa.

B. alsahad. † aseid. l † B. firmæ uel.

ANNOTATIONES.

1 *Dicemus quòd ossium &c. Ossa eum præstare vsum, quòd toti corpori firmitudinem, rectitudinem, & speciem conferant, Hippoc. lib. de ossium natura, & Aristoteles 2. de part. animal. aduerterunt. & idem confirmat Gal. lib. de ossibus, et 16. de usu part. & alibi. Sed alios præterea vsus, passim in libris de vsu par. Galenus & Auic. hic recensent, quorum neque Arist. neque Hippocr. meminere. Hi tamen accusandi non sunt. quando is præcipuus ossium est usus, quem ipsi scribunt, adnotante Auer. 2. Coll. Vide & de hac re authorem hunc 12. de nat. animalium.* (cap. 8. cap. 9. 1. cap. 2. cap. 8. cap. 9.)

2 *Vicinitates verò &c. Hic de compositione ossium agit; de qua quidem, quia Galenus lib. de ossibus copiosè scribit, & ab eo tamē author noster, & alij dissentire uidentur; libet de hac re paucis agere. Quum ossa firmando toti corpori, & tanquam ponendis totius fabricæ fundamētis sint procreata; non cęteris solùm partibus; sed etiam inter se, ut Arist. rectè ait 3. de hist. animal. continua serie, qualis venarum est, fuerunt coniuncta. non quidem, quòd propriè coniunctio hæc continua sit, qualis venarum (moueri nempe corpus non posset) verùm contigua ita sunt, vt alterum alteri sit deuinctum. & quo pacto venæ uenis longa serie connectuntur, ita & ossa ossibus, licèt venæ continuę verè sint, & hæc contigua, non continua. Iunguntur verò hæc dupliciter, vt author est Gal. lib. de ossibus: vel, itar ut motus fiat, & coniunctio hæc articulus uocatur. uel motus non sequitur; & Græci symphysim uocant; talisq; compositio est in corpore frequentissima. Has uerò species* (cap. 1. cap. 7.) *diuidit Gal. Ac primum, quæ per articulum iuncta sunt, uel manifestè mouentur, uel obscurè. si apertè, diarthrosim uocat: si obscurè, synarthrosim. Diarthrosis in enarthrosim, arthrodiam & ginglymon diuiditur: estq; enarthrosis, quando acetabulum altum admodum est, & caput, quod illi inseritur, oblongum. arthrodia, ubi acetabulum in superficie est; & caput, quod inseritur, depressum. ginglymos autem, quum ossa sese inuicem excipiunt; & id quod una parte excipitur, ex alia excipit. Ita uerò & synarthroseos tres species facit: suturam, quæ compositio est ad consutarum rerum similitudinem: gomphosim, quum ad instar claui os ossi infigitur: harmoniam, quando uelutī per simplicem lineam iunguntur. Rursum uerò & symphysim, quod erat membrum secundo loco positum, eorum scilicet compositio, quæ nullo prorsus modo dimouentur; in duplicem secat speciem, aliamq; esse ait, qua ossa sine medio iunguntur: ut in ossibus fungosioribus mollioribusq; inter se se connatis. & huic speciei nomen proprium non assignat. aliam uerò esse docet, qua ossa per medium iunguntur; uel neruum, & synueurosin; uel carnem, & syssarchosin; uel cartilaginem, & synchondrosim nominat. Atque hoc pacto Galenus totam ossium structuram diuidit, ut breuissimè collegimus. Cæterùm, si res hæc diligentius perpendatur, non uidetur Galeni doctrina uacare erroribus. Proponit is duas articuli species, diarthrosin, & synarthrosin: quas postea in alias species secat. Hic primum de diarthrosi dubitatio est. Si enim diarthrosis cum manifesto est motu, ac ubi acetabulum altum est, & capitulum, quod inseritur, oblongum, enarthrosis est, & diarthroseos species: Atqui etiam in synarthrosi, quæ cum difficili & obscuro est motu, idem conspicitur. septimum nempe brachialis os cum primo, & secundo eiusdem; & tali os cum naviculari, talem prorsus compositionem exprimunt. atque hoc pacto species diarthroseos cum genere ipsi contrario conueniet, Ac, si, ubi acetabulum leniter cauum est & in superficie; & capitulum ossis, quod inferitur, depressum est, arthrodia nuncupatur, quæ erat secunda diarthroseos species: id certè & ijs ossibus, quæ difficilè, & obscurè mouentur, usuuenit. talis enim est fibulæ cum tibia connexio, & ad eum modum tarsi ossa inter se, & cybois ad calcem coniunguntur. atque cum diarthrosi synarthroseos species conuenient. Si item ginglymos diarthroseos species ea est articulatio, qua ossa quædam inuicem sese excipiunt, & excipiuntur. deprehenditur id & in synarthrosi, & cum obscura atque difficili motione: ueluti quum tali os cum calce ipso coniungitur. Quamobrem non solius diarthroseos, sed etiam synarthroseos, enarthrosis, arthrodia, & ginglymos, species censendę erunt. Verùm & de synarthrosi dubitatio est. Si nanque hęc eorum est connexio, quę motum aliquem habent, sed obscurum, ac difficilem; qui fieri potest, ut huius species sint sutura, gomphosis, & harmonia, quas omnes pręter motionem quamuis, esse perspicuum est? Neque enim ossa caluarię, quę suturis connexa sunt: neque dentes, qui per gomphosim in maxillas inseruntur: neque superioris maxillę, & nasi ossa, quę per harmoniam iunguntur, mouentur uel obscurè uel manifestè. Videntur ergo tres hę species compositionis, sutura, gom-*

phosis, & harmonia, non ad articuli speciem synarthrosin, sed ad ipsam symphysim genus ipsi articulo contrarium, pertinere. Sed & de ipsa quoque symphysi controuersia est. ac quod priorem huius speciem, quam proprio nomine carere, & esse molliorum, & fungosorum ossium, connexionem sine intermedio asserit, ipsi historiæ videtur repugnare, quum ab ijs etiam, qui hoc particulatim diligentissimè obseruarunt nulla ossis coniunctio sine intermedio aliquo, vel carnis, vel membranæ, vel nerui deprehendatur. Quod verò ad secundę symphyseos species tres pertinet, exploratum quoque omnibus est, non ea solum oßa, quæ motu carent, per carnem, cartilaginem, vel neruum coniuncta esse; sed & ea quæ mouëtur, & obscurè, & manifestè. ita ut has symphyseos species non minus articulo, huic contrario generi, quam symphysi conuenire certum sit. Atque hoc pacto de ossium structura, non rectè sensisse Gal. uidetur. Sanè quid pro Galeno dici possit hac de re, non satis uidemus. Quid re ipsa sentiamus, paucis aperimus. Certum est, eorum, quæ mouentur, ossium compositionem, eße articulum: sicut eorum quæ non mouentur, est symphysis. proptereaq́; quòd sutura, gomphrosis, & harmonia, (de qua re postremo loco dictum est) eadem ratione non synarthroseos solùm, sed symphyseos quoque ipsius species sint, nulla controuersia statuendum uidetur. Hoc verò & nostri ac recentiores anatomici viderunt. & ante omnes uidetur Auicennas hoc in loco aduertisse. Is nempe (Galeno hac in re dissimulato) & si paulò difficilius: hanc tamen de compositione ossium diuisionem primo loco afferre nobis uidetur. quòd oßa alia uicina sunt uicinitate laxa, alia uicinitate neque laxa, neque stricta, alia uicinitate multum stricta. Iuncturam laxam eße ait, cuius vnum os facile moueri potest absque alterius ossis motu, (ita enim mancum codicem restituendum arbitramur, legendumq́; (cuius unum ossium suorum suis motibus facilè potest moueri, ita quòd os alterum non moueatur &c.) Alteram quam neque admodum laxam, neque admodum strictam uocauit; eam eße dicit, cuius unum os per se non facilè mouetur sine altero, atque is paruus est motus. Tertiam uerò, quam nalde strictam nuncupauit, eße eam testatur, cuius nullum ossium moueri seorsum potest. Hęc, si quis Galeno conferat, nullo admonente, patere statim existimo, authorem hunc, pro priori specie diarthrosin, pro secunda synarthrosim, pro tertia symphysim ipsam intellexiße. At uerò, his habitis, tertium membrum, de quo ultimo loco uerba faciebat, in tres rursum species secare nobis uidetur. ac priorem quidem ait, qua alterum os habet additamentum, & alterum foramen, in quod prius illud additamẽtum infigitur citra motum. tãdemq́; connexionem dẽtium esse ait in eorum originem. secundam speciem appellat harmodrus, & eam unitatem eße docet, qua os ossi in modum serræ coniungitur. quali connexa eße ait cranei oßa. tertiam uerò, quam mulsach nuncupat, aliam scribit eße in longitudine: ut oßa cubiti, ulna uidelicet, & radius: & aliam in latitudine, ut iuncturæ inferiorum dorsi vertebrarum. Quæ quidem omnia si quis rursum Galeni doctrinæ contulerit, apertum, & hoc eße arbitror, Auicennam priorem symphyseos speciem; gomphosim, qua dentes, secundam; suturam, qua oßa cranei: tertiam: harmòniam intellexisse, quę per simplicem lineã est coniunctio: quæ et in cubiti cum ulna, & in posteriorum thoracis ipsius uertebrarum, dum inuicem iunguntur, & nasi præterea ossium connexione, deprehenditur: Atq; ita, quas Galenus synarthroseos facit species, hunc ad symphysim retulisse. id quod tamen & Galenum de gomphosi aduertiße facile uidere est lib. de ossibus, ubi propositum negocium explicauit. Quod autem ad diarthroseos species attinet, uidetur nobis certè & ipsum carere controuersiæ loco. Quare uel has tres, enarthrosim, arthrodiam, & ginglymon differẽtias eße utrique articuli speciei communes, & diarthrosi, & synarthrosi existimamus. uel, si nolit quispiã hæc nomina synarthrosi conuenire, rem tamen & differentiam ipsam communem esse putamus: licereq́; interim his uocibus & de synarthrosi usurpare, dum alia propria reperiantur. Sed & illud, quòd de syßarchosi, synneurosi, & synchondrosi obiectũ est, quas Galenus symphyseos putat eße species, solido nobis fũdamento niti uidetur. proptereaq́; non soli symphysi, sed etiam articulo, & omnibus eius speciebus, has competere differentias arbitramur. & si. n. & Galenus, & alij docti uiri symphysim quandam absque medio reperiri scribunt, recentiores tamẽ dißectores nullam prorsus ossium connexionem absq; intermedio uel carnis (licèt id fortè nusquam præter dentium cum maxilla insertionem reperiatur) uel nerui, uel membranæ fieri obseruarunt, ut & hac in re experientiæ sit aßentiendum.

Cap. I.

De anatomia cranij. Cap. II.

OMnium quidem ossium cranij iuuamentũ est, quòd sunt vt clypeus cerebri ipsum cooperientia, & ab omnibus malis defendentia. Iuuamentum verò, quod multa creata fuerunt, & non fuit vnum tantum os, in duas partitur sũmas: quarum vna consideratur secundũ res, quę sunt in comparatione ipsius ossis; & alia cõsideratur in cõparatione eius, quod ipsum os[a] [colligit.] Prima verò summa in duo diuiditur iuuamenta. vnum est, quòd, si cranio impedimẽtum in vna sui parte euenerit fracturæ, aut putrefactionis, non erit toti cranio cõis, quemadmodũ esset, si vnum foret os. secundum est, ne in partibus vnius ossis diuersitas in duritie, & mollitie, & raritate, & spissitudine, & subtilitate, & grossitie habeatur. & hęc quidem diuersitas est necessaria propter inuentionẽ, quam in proximo dicturi sumus. Summę verò secundę iuuamenta sunt quę per[b] [† commissuras] complẽtur. quorum, quędã sunt, quę sunt in comparatione ipsius cerebri;[c] [uapores. n. grossi, qui ab eo resoluti egredi non ualerent, si esset unum os: egrediendi habent viam in commissuram, qua ab eo separantur, vt cerebrum propter resolutinnem mũdificetur.] Et aliud est in cõparatione eius, quod de villis neruorũ à cerebro egreditur, qui ꝑ mẽbra capitis vadũt, vt uiã habeant. Et sunt alia duo iuuamenta communia inter ossa, & inter alias duas res. vnum est in comparatione venarũ & arteriarũ, quę interius ingrediuntur in capite, vt viam habeant. & aliud est in comparatione durę matris spissę & grauis, vt aliquæ eius partes cum commiffura teneantur, & à cerebro eleuẽtur, ne ei grauamen inferãt. Et huius quidem naturalis figura ossis est, vt sit rotundũ propter duas res, & duo iuuamenta: vnum est propter comparationẽ ad interius: figura nanque rotunda est maioris dimensionis ea, quã rectilineæ cõprehendũt figuræ: quũ earum comprehẽsiones ęquales fuerint: & aliud est in cõparatione ad exterius, quoniam figura rotunda[d] [propter impulsiones nõ patitur, quemadmodũ angulos habentes patiuntur.] Et ipsum quidem, licèt sit rotundũ; in lõgitudine tamẽ factũ est, quoniam origines neruorũ à cerebro in longitudinem sunt positæ. & sic oportet, vt non coangustetur. & duas habet eminentias ante & retro, vt neruos defendat, qui descendunt[e] [ad frontem, & ad nucham.] Et hæc quidem figura tres veras habet cõmissuras, & duas habet mendosas. Et in primis vna commissura fronti est cõicans arcualis hoc modo. C. & vocatur

catur coronalis. Et alia adhæret commissuræ, qua directè transiens in longitudinem diuidit caput in duo media, & per se considerata vocatur sagittalis, & in quantum est continua coronali, vocatur nerualis. Et huiusmodi quidem figura arcui similatur, in cuius medio linea recta sicut perpendicularis est recta, quæ, est hoc modo. Ɛ. Et commissura tertia inter occiput & basim ipsius communis existit: cuius puncto, quum ipsa sit secundum figuram anguli, extremitas sagittalis cõtinuatur: & vocatur† sutura lambdoides, eo quod lābda literæ græcæ similis existat, quæ est ita. ∢. Quumq; duab. cōmissuris, quas prius nominauimus cōiungitur, fit figura talis ϴ∢. duę verò commissuræ mendosę secundum capitis longitudinem sunt protensæ vtrinq; æqui distantes sagittali, quę profunditate integra in ossibus non profundantur. Et hę duę corticales vocantur. † [ ] Non naturales autem capitis figuræ sunt tres: vna est, vt anterior eminētia minuatur: & propterea de commissuris, amittatur coronalis. Et alia est, vt posterior minuatur eminentia, & ad hoc de suturis perdatur sutura lambda. Et tertia est, vt vtræque perdantur eminentiæ; & fiet caput, vt sphera, longitudinem & latitudinem habens æquales, de hac quidem figura summus medicorū Gal. dixit, quod propterea, quòd dimēsiones in ea sunt æquales oportuit secundum equalitatē, vt dimensiones † futurę essent ęquales: sed diuisiones† futurę in primis erant tres in lõgitudine, & duæ in latitudine. Erit itaque in hac commissura vna in longitudine, & similiter cõmissura vna in latitudine. Et erit sutura quidē latitudinalis in medio latitudinis ab aure ad aurem, sicut longitudinalis sutura in medio longitudinis. Dixit etiā summus medicorum Gal. impossibile est caput aliā figuram quartam non naturalem habere, scilicet ita, vt sit longitudo minor latitudine, nisi de vētriculis cerebri, aut de ipsius corpore aliquid minueretur: quod quidem vitæ est cõtrarium, & compositionis prohibens bonitatem. Et hic quidem primi medicorum Hippocratis dicta concessit, qui dixit capitis figuras quatuor tantum existere.

oré lambdæ

B. & quum continuātur cū suturis ueris efficiunt figuram isto modo. ϴ∢ hæc figura capitis naturaliter completarū commissurarū.

† Adorem.
† Adorem.

ANNOTATIONES.

Cur cranium non ex vno fuerit osse constitutum, docet Gal. 8. de vsu part. & 9. & 11. Sed totius cranij naturam totus liber nonus absoluit. Reperire tamen est caluariam quandoque sine suturis, quamuis id rarò, & in æstuosis regionibus, vt Celsus notat li. 8. Sed id capitis genus, & si ibidem Celsus firmissimum atque à dolore tutissimum esse ait, externis quidem fortasse iniurijs fortius reluctatur, nostra tamen sententia, imbecillius internis causis obstat, quàm alia. quum neque expurgari cerebrum, neque ijs omnino frui commodis possit, quæ hic Auic. & Gal. copiosè locis citatis. De naturali capitis figura, quæ hic, habes & lib. de ossib. & lib. ar. med. pro qua etiam re faciunt quæ Gal. in sextum de vulg. morb. Et si verò recentiores quidam quartum id non naturalis figuræ capitis genus vidisse se aiunt, quod Galen. 9. de vsu part. reperiri negat, magis scilicet latum quàm longum; id tamen Gale. authoritati non derogat, qui id scripsit, quod ratione assequi potuit, est uerò tale capitis genus tùm præter naturę intentum, ac prodigium potius quoddam; tùm etiam, quod nunquam fortaßè alias est visum.

cap. 9. c. 1. & 17.
cap. 19.
cap. 1.
cap. 2.
cap. 11.
Com. 3.
cap. 17.

De anatomia eius, quod est sub cranio. Cap. 3.

Caput post hoc quinque habet ossa. quorū quatuor sunt, vt parietes & vnum est sicut basis. hi autem parietes [a] [cum cranio facti sunt duriores] eo, quòd casus, & percussiones ad eos secundum plurimum tendunt: & quia necesse fuit, vt cranium, & sinciput esset rarum, factum est meditulliū similiter rarum propter duas res: vna est, vt vapores inde egrediantur, qui resoluuntur: & altera, ne grauamen cerebro inferat. Et de parietibus quidem, posterior durior factus est; eo quòd à sensus custodia est remotus. Paries primus est os frontis, cuius superior terminus est sutura coronalis: & inferior sutura, quæ ab vna extremitate coronalis proueniens transit super oculos apud supercilia, & cõtinuatur eius finis alij extremitati coronalis. Alij verò duo parietes, qui à dextra sunt, & à sinistra: sunt ossa, in quib. sunt aures, & vocantur petrosa propter sui duritiem: quorum vnumquodq; terminatur, superius ad suturā coronalē; & inferius ad commissuram, quæ prouenit à [b] [summitate] suturę lambda, & protēditur vsq; ad coronalem, & ab anteriori pars coronalis, & posteriori pars suturę lambda. Quartū verò parietem terminat superius sutura lambda, & inferius ea, quę est cõis inter caput, & [c] [paxillum] & coniūgitur inter duo extrema lambda. Basis autē cerebri est os, quod omnia alia sustinet ossa; & vocatur basilare, quod quidem durū propter duo iuuamenta fuit creatū: vnum est, quòd durities ad portandum iuuat: & aliud, quòd durum minus suscipit putrefactionem superfluitatū. & hoc quidem os sub superfluitatibus, quę super ipsū semper descendunt, positū est: ideoq; fuit melius ipsum esse durum. In vnaquaq; preterea duorum temporū parte sunt duo ossa dura, quæ cooperiunt neruum, qui transit in tempora: quorum situs est secūdum longitudinem temporis ex transuerso, & vocantur hęc duo ossa [d] [paris.]

a B cū eo facti sunt duriores quàm sinciput, seu pars superior capitis

Vide Disquisitiones physiologicas Cost. pag. 412.

b B. ab extremitate.

c B. & basilare.

d B paria.

ANNOTATIONES.

Caput ex quinque ossibus constitui hic docet: neque in ijs enumerandis plura recenset quàm quinque (id quod ab ijs non est animaduersum, qui [septem] legunt) Gal. tamen 11. de us. part. & lib. de ossibus, septem ossa enumerat. Sanè ossa temporum sutura quadam media diuiduntur: hanc mendosam hic nuncupat, quòd ad summa tantùm ossis dispergi eam existimat. ut hoc pacto unum temporale sit os vtrunque. Gale. verò in profundum illam adigi arbitratur, quod & recentiores anatomici, qua ratione, si singulum temporis os diuidas, septem ossa remaneant, necesse est. Reliqua pete ex Gal. 9. de vs. par. & locis citatis.

cap. 2.
cap. 18. & 20.
cap.

De anatomia ossium mandibularum et aurium. Cap. 4.

Ossium quidem mandibulæ, & temporis numerum declarabimus, commissuras mandibulæ declarando. Et dicemus, quòd superiorem mandibulam terminat superius com-

Vide Disquisitione, physiologicas Costæ pag. 413.

missura communis inter eam,& frontē transiēs
sub supercilijs à tempore ad tempus. & inferius
terminant eam dentium origines.& a duab.partibus
suturæ,quæ à parte auris venit communis
inter eam,& os basilare, quod est [a] [retro post
dentes.]deinde alia extremitas, quæ est eius finis
[b]:[videlicet,quia errādo ad domesticū lambda
parumper declinat,]& est sutura,quæ diuidit
inter hęc,& commissuram,quā nominauimus,
quæ est illa,quæ in longitudine super palatū se
cat.Isti quidem eius sunt termini.Suturarum verò
terminos eius ingredientium,quædā est,quę
secat in lōgitudine,quod in palato est supremū:
& alia cōmissura est,quæ incipit inter duo super
cilia,& vadit ad oppositum,quæ est inter duos
dentes duales,& est commissura, quę in principio
incipit huius suturę, & descendendo declinat
ab ea ad oppositionem,quę est inter quadru
plum.& caninum a dextra,& [c] † [ ] alia,qua
lis illa à sinistra.Et ex his quidem tribus commis
suris,scilicet media & duabus extremis, & inter
oppositiones originum dentium prædictorum
fiunt duo ossa triangula. Sed triāgulorum bases
non sunt apud dentium origines [d][sed ante hæc
fit in medio]suturam secans circa basim nariū.
tres enim suturæ hanc secantem in locis prędi
ctis trāseunt.& fiunt sub duobus triangulis duo
ossa: quorum ambo horum triāgulorum & ori
gines dentium continent,bases & duas partes su
turarum extremarum: & vnum os separat ab alio
illud quod de media sutura descēdit.In uno
quoque ergo illorum duorum ossium sunt duo
anguli recti apud hanc commissuram secātem,
& acutus eius apud duos caninos:& [e] [expāsus]
eius apud nares.Et de sutura mādibulę superioris
est commissura quædam, quę descēdit ab su
tura cōmuni superiori: & ad partem dirigitur
oculi:& quū peruenit ad orbitam,in tres separa
tur ramos: quorum vnus progreditur sub com
missura,quę cum fronte est communis,& super
oculi orbitam,donec supercilio cōtinuetur. Et
alia sutura est sub ea, & similiter continuatur,
pręter quòd orbitam non ingreditur.Et alia cō
missura tertia similiter continuatur, postquam
orbitam ingreditur. Et quicquid de illis inferius
existit in comparatione suturæ,quæ est sub
supercilijs,longius est loco,quàm illud,quod su
perius tangit: os verò quod commissura prima
trium separat,est maius.& post,illud,quod sepa
rat secunda. Nasi autem iuuamenta manifesta
sunt,quę sunt tria.vnum est.quoniam cum fora
mine,quod est in eo, in odoratione iuuat, do
nec plus aeris in eo contineatur, & etiam tem
peretur prius,quàm in cerebrum penętret. licet
enim plurimum aèris,qui attrahitur,ad pulmo
nem vadat, magna tamen eius pars ad cerebrū
etiam tendit: Et cum aeris etiam attractione,
quū quis odorare vult, multus in vno loco aer
coram instrumēto odoratus adiungitur, vt fiat
apprehensio plus,& copiosior. In vno igitur iu
uamento sunt hęc tria iuuamenta. Secundum
autem est,quod ad literas iuuat distinguendas:
& vt earū exitus sit facilis in incisione:& ne to
tus aer apud locum,cui literarū accidit incisio,
comprimatur,sed secundum mensuram.Et hęc
duo iuuamenta in vno consistūt iuuamento.Et
tantum est,quod facit nasus in mēsuratione ae
ris harum literarum,quantum illud,quod facit
foramen perforatum absolutè post fistulam, ꝙ
nihil obturat. Tertiū verò est,vt superfluitates
à cerebro egredientes,tegumentum,& defensio
nem à visibus habeant; & etiam est instrumen
tum iuuatiuum ad ipsas excutiendas cum exsuf
flatione. Et ossium quidem nasi compositio ex
duobus est ossibus ad modum duorum triangu
lorum:quorū duo anguli superius concurrūt:
& bases apud vnum angulum se contingunt;&
in duos separantur angulos. Et vnumquodque
duorum ossium vnicuique duarum suturarum
superponitur extremarū, quas nominauimus:
& super duas eorū inferiores extremitates sunt
duę cartilagines molles.& inter eas secundū lō
gitudinem cōmissurę medialis est cartilago,cu
ius superior pars inferiore est durior, quę tota
alijs duabus cartilaginibus durior existit. huius
verò medię cartilaginis iuuamentum est, vt na
sus in duas partiatur nares.ideò,vt quum à cere
bro superfluitas descendit,secūdum plurimum
ad vnam earum declinet,& non totam attrahē
di aerem viam obturet, quę cerebro aerem de
fert:qui,quod ibi de spiritu existit,euentat. Dua
rum verò cartilaginum extremarū iuuamentū
tres res existunt, vna est iuuamētum omnib.car
tilaginibus,quæ super omnes ossium existūt ex
tremitates,cōc:quod iam exequuti sumus. & se
cūda est,vt expandātur,& dilatentur, si necesse
fuerit aerem superfluè attrahere, aut expellere,
& tertia est,vt ad vaporem excutiēdū [i] [cū suo
motu,& quassatione,& tremore iuuet, quū ex
sufflauerit.]Et duo quidem nariū ossa facta fue
runt minuta,& leuia,quoniam leuitas magis est
hic necessaria,quā firmitudo:& præcipuè,quia
à membrorum continuitate sunt separata,quæ
nocumenta sunt recipientia, & sunt posita cū
custodia sensus. Ossium verò mandibulę infe
rioris forma,& iuuamentum,scita sunt.Ex duo
bus nanque consistit ossib.quę stricta sub men
to connectit iunctura. Et in summitate cuiusq;
duorum aliorum extremorum eorum secando
facta est serratura curua;quę,cum additamento
ei ingeniosè pręparato, componitur: quod ex
osse nascitur;quod ad eam peruenit,quarū vna
quæq; ligamentis fuit ligata.

De anatomia dentium. *Cap. V.*

DEntes quidem sunt.32.est tamen, quū con
tingit quosdā homines non habere [a] [† mo
lares extremos,]qui sunt quatuor extremi: &
tunc non erunt nisi. 28. Eorum verò duo sunt
duales: & duo quadrupli superius: & totidem
inferius ad incidendum:& duo canini superius
& duo inferius ad frangendum:& molares ad
molendum:ab vtraque superiores & inferiores
quatuor, aut quinque. Et huius totius sūma est
aut.32.aut.28.quatuor duales, & quatuor qua
drupli,& quatuor canini,& octo molares, &
quatuor [b][† molares extremi]quidem secundū
plurimum nascūtur in medio temporis augmē
ti:& hoc quidem est post spermatis emissionē,
[c][& ante]consistentiam: quoniam consistentia
est circa.30. annos: ideoque dentes isti, dentes
[d][sensus]vocantur.Et dentes etiam habent ra
dices,& capita acuta,quę in foraminibus figun
tur

a B.post dētes maxillares.

b B. videlicet quia declinat ad partē lambda domesticam parumper.

c B.cōmissura.

d B sed ante illam in latitudine ponitur.

e B.obtusus.

tur ossium duarum mandibularum, in quib. cõsistunt. Et super marginem cuiusque foraminis additamentum[e] [magnum,] rotundum oritur, quod dentem circundat, & stringit, ubi eius fortia sunt ligamenta. Vnusquisque verò dentium præter molares vnum habet caput. Sed molariũ in inferiori mandibula fixorum quisque ad minus duo habet capita, & est etiam, quum habet plura, & præcipuè † molares vltimi, qui tria habent capita. Sed fixorum in mandibula superiori quisque ad minus tria habet capita, & fortasse plura, & propriè † molares vltimi, qui [f] [plura] habent capita. Capita verò molarium multa facta sunt, quoniam sunt magni: & quoniam eorũ operatio est maior. Et superioribus quidem additamenta sunt, eo q sunt suspensa: & quòd grauitas facit eos ad oppositionem partis suorũ capitum declinare. Inferiorum verò ponderositas infixioni eorum non existit contraria. Nullum præterea ossium vllo modo sentit præter dẽtes. Gal. enim dixit, quòd experimentum nobis demonstrauit eos sensum habere, de quo natura sollicita fuit: & fecit ipsum cum virtute, quæ à cerebro prouenit; idcirco, vt ipsi etiam inter calidum, & frigidum discernant.

e B. ossuosum. f B. eguegidi. † B. eguegidi. † quatuor.

De iuuamento dorsi. Cap. VI.

DOrsum propter quatuor iuuamenta fuit creatum. Vnum est, vt sit nuchæ semita, quę in permanentia animalis est necessaria propter illud, quod in suo loco de nuchæ iuuamento clare narrabimus. Nunc autem summam aggregatam de eo referemus. Et hoc est, quòd si nerui omnes à cerebro nascerentur, esset necessarium caput multo maius esse quàm sit: & sic grauaret supra totum corpus. Neruo quoque esset necessarium grande pertransire spatium, & longum, donec ad extremorum finem perueniret. & esset nocumentis expositum, & [a] [ad incidendum.] & eius quidem longitudo, ipsius, debilitaret fortitudinem ad attrahendum membra grauia ad ipsorum principia. Ideoque Deus, cuius nomen sit benedictum, misericorditer egit faciens partem cerebri, quæ est nucha, ad inferiora corporis incedere; sicut canales à fonte: quatenus ex ea neruorum diuisiones à duobus suis lateribus, & eius extremo secundum eius oppositionem, & vicinitatem [b] [cum membris] egrediãtur. postea factum est dorsum semita eius, & custodia. Et secundum quidem est, quoniam dorsum est custodia, & clypeus membrorum nobilium, quę sunt posita coram ipso. Ideoque in creatione factæ fuerunt ei, & spinæ & [c] [† processus posteriores]. Et tertium, quòd dorsum creatũ fuit, vt sit aliorum ossium principium: sicut lignũ, quod in exordio nauis primò ponitur, cui alia ligna insiguntur secundò, & annectuntur. Ideoq; dorsum durum creatum fuit. Et quartum est, vt possit homo stare: [d] † [ ] & ad multas se mouere partes. Ideoque dorsum de spondylibus ordinatis factum est non de osse vnum, neque de ossibus magnis. Iuncturæ quoque, inter spondyles factæ sunt non laxæ; quoniam standi potentiam debilitarent: neque valde strictæ, quoniam prohiberent inclinare.

Vide Disquisitiones physiologicas Costæi pag. 423.

a B. incisioni. b B. ad mẽbra. Vide Disquisitiones physiologicas Costæi Pag. 423. B. senasen. † Nosimenia. † B. erecte & uniter.

ANNOTATIONES.

Dorsum proprie ea est pars spinę, quę collo coniungitur: & ad lumbos desinit duodecim uertebris constans. lib. de ossibus. hic tamen pro tota spina sumitur. ex collo dorso, lumbis, & osse magno constituta. Cuius usus pete ex Gal. 12. de usu part.

Cap. 5. cap. 10. 11. 12. & deinceps.

De anatomia spondylium. Cap. VII.

SPondylis est os, in cuius medio est foramen, per quod nucha transit. Et est, quum spondylis quatuor habet additamenta, à dextera, & à sinistra, & à duobus lateribus foraminis. Et ea quidem, quę sursum tendunt, sursum aspicientia dicuntur. Et, quæ sunt inferius tendentia, inferius aspicientia, & inuersa. Et est etiam, quum additamenta sunt sex, quatuor ab vna parte, & duo ab alia. Et est, quum sunt octo. In his verò additamentis existit iuuamentum, ut per ea continuitas, quę est inter spondyles continuitate iuncturali, ordinetur cum concauitatib. in quibusdam earum, & capitibus, bucellis similibus in quibusdam. Sunt præterea ex spondylibus, quæ alia habent additamenta; non propter hoc iuuamentum; sed propter defensionem, & clypeum, & repulsionem eius, quod percutit, & super ea texantur [a] [horum additamẽtorum] ligamenta Et [b] † [ ] sunt ossa ampla, & dura, secundum spõdylium longitudinem posita. Quę autem ex eis retro posita fuerunt, spinę vocãtur, & † processus posteriores. Et quę ex eis à dextris, & à sinistris sunt posita, vocantur alę. Ipsa verò sunt ad defendendum illud, quod in lõgitudine corporis ex neruis, & venis, & musculis profundius quàm ipsa ingreditur. Et quędam ex alis, quę ad partem costarum tendunt, aliud proprium habent iuuamentum: quod quidem est, vt in eis creentur vacuitates, quibus capita costarum gibbosa mirabiliter ligentur. In vnaquaq; enim ala ex eis sunt duæ vacuitates: & in vnaquaque costa sunt duo additamenta gibbosa. Sunt præterea ex alis, quę duo habent capita; & alæ duplici similantur. & hoc quidem in spondylibus existit colli, cuius iuuamentum nunc nominabimus. Spõdyles quoq; præter foramen medium, alia habẽt foramina: propter illud, quod ab eis egreditur de neruis, & quod ĩ eis ingreditur de venis. Quædam autem illorum foraminum sunt, quæ complentur in [c] [vna vnius spondylis eminentia:] & sunt quędam eorum, quæ complẽtur inter duas spondyles [d] [communiter.] & locus earum est cõmunis terminus, qui inter eas existit. Et plerunque est, quum istud à duabus partibus. s. superius & inferius existit. Et plerunque est in vna parte. Et est etiam, quum in vnaquaque spondyli est semicirculus. [e] [ ] Et est, quum in vna earum est maior, & in altera minor. Et hæc quidẽ foramina à duobus lateribus spondylis posita fuerunt, & non retro, propter defensionis defectum, illic, eius, quod egreditur, & quod ingreditur: & quia percussionibus esset expositum. Neque fuerunt posita anterius, quia in locis essent, ad quę corpus sua naturali ponderositate, & suis etiam voluntarijs motibus declinat. [f] [ideoque motus debilitarẽtur. Et nõ fuit possibile, vt eisẽt stricti ligamenti. Vt anterius egrederentur,

Vide Disquisitiones physiologicas Costæi pagina 424.

a B. b † B. ipsa quidem additamẽta. † simenia.

c B. corpore unius spondylis. d B cum communicantia inter eos. e † B. completus. d B. & tunc quidem ipsi debili tarentur. & non esset possibile, ut essent fortiter ligati cũ ligamentis, & cũ ligatura facta cum alhacab, & tũc esset etiã declinatio supra exitũ illorũ neruorũ coarctans eos: & debilitans eos. His aũt additamẽtis, quæ pro defensione existunt superpositæ fuerunt ligamenta & alhacab, & currunt super ea humiditates, vt sint lenia & f. exibilia.

† Al. possibile.

& postea retro redirent, fuit† impossibile: quoniam declinatio etiam esset super neruorũ egressiones, quæ eis faceret coangustionem, & nocumentum. His autem additamentis, quæ pro defensione existunt; superposita fuerunt ligamenta & nerui: & leuia facta fuerunt, & lubrica,] ne tactu carni inferant nocumentum. Additamentorum quoque coniuncturalium de natura, est hoc. Sunt enim adinuicem fortiter ligata [g] [ligamento uehementi vndique: veruntamen ligatura] anterius est plus stricta, & posterius plus laxa: quoniam anterius curuari, & conflecti, est magis necessarium: [h] [quã posterius flecti, & curuari.] Et propterea, quòd ligamenta, quæ sunt posterius, facta fuerunt laxa: impleta fuerunt spatia [i] [quæ ibi proculdubio fiũt humorib. viscosis.] Spondilium autem dorsi, quædam sunt, quę valde bene ligantur cum [k] [† ligamento circumeũte,] ac si essent unum os creatum ad fixionem, & quietem: & quædam sunt, quę sunt laxa, ac si essent ossa multa creata propter motum.

g B. cum alhacab & ligaméto ab omnibus lateribus, uerum tamen ligatura eorum cum alhacab.
h B. quam ad latera flecti, & ad posterius curuari.
i B. quæ illic proculdubio cadunt, licet sint parua, humiditatibus uiscosis.
k B. Alhacab.

ANNOTATIONES.

Quæ autem ex eis retro positæ fuerunt. &c. Vertebræ omnes prima excepta in posteriori parte processum acutũ, in fine cartilaginosum habent, quem propriè ἄκανθαν id est spinam uocant, vt docet Galenus tùm alibi, tùm lib. de ossib. & 3. comment. in lib. de articul. Hipp. trãslata tamen ea vox est ad totam vertebrarum structuram: quamuis aliquando Hippo. visus sit non de tota vertebrarum compositione; sed de ea tantum parte, quæ circa thoracem est & lumbos, intellexisse, vt notat Gal. 3. in lib. de articul. cõment. facit autem ad hunc locum Gal. 13. de vsu part.

Cap. 8. Comm. 29. Comm. 1. Cap. 3.

De iuuamento colli & anatomia ossium eius. Cap. VIII.

Vide Disquisitiones physiologicas Colt. pagina 428.

COllum fuit creatum propter tracheam arteriam. Et trachea quidem arteria fuit creata propter illud, quod narrabimus de creationis eius iuuamentis in suo loco. Et propterea, quòd spondiles colli [a] [ad summum superiores sunt delatæ super eas, quæ sunt dorsi, & sunt sub eis: oportuit, ut fuissent minores. [Quod enim defertur deferente leuius esse oportet, quum placuerit, ut motus quidem sint secundum sapientiæ ordinem. Et quoniam necesse fuit initium nuchæ grossius esse, & maius, [b] [sicut concauitatum principium, eo ꝙ illud, quod ex diuisione neruorum supremæ parti est proprium, est plus eo, quod est proprium ei, quod est inferius:] oportuit in spõdylibus colli foramina magna fore. Et quia paruitas, & foraminis amplitudo carum attenuauerũt corpora, oportuit firmitudinis intentionem ibi adfuisse, qua illud, quod duę res, quas narrabimus, debilitauerunt, emendaretur. Oportuit igitur eas omnibus alijs spondylibus duriores creari. Et quia cuiusque spondylis earum corpus fuit subtile, creati fuerunt eorum † processus parui. Magni enim si creati forent, spondyles, essent expositæ rupturæ, & nocumentis, [c] [eo quòd earum † processibus res occurrerent fortes.] & quia carũ† processus fuerunt parui, factæ fuerunt alę earum magnæ, duo duplicia habentes capita. & quoniã motus magis fuit necessarius [d] [quàm fixio, eo quòd ipsæ nõ multa fuerunt ossa, quemadmodum illę, quę sunt inferius: laxę factæ fuerunt] spondylium earũ iuncturæ comparatione iuncturarum earum, quæ sunt inferius. Et quoniam quantum defuit eis ex firmitudine propter laxitatem, tantũdem recuperatur, aut plus eo, ex parte eius, quod eas circundat, & super eas graditur de neruis, & musculis, & venis: ideò non fuit necessaria multa firmitudo in iuncturis. Et quia non fuit necessarium multum firmare iuncturas, & sufficit eis mensura, [e] [quæ ex ea attributa eis fuit; [ideò earũ additamenta coniunctionalia sursum aspicientia, & inferius, non fuerunt creata magna, & multæ latitudinis: quemadmodum illa, quæ fiunt sub collo: Veruntamen earum bases positę sunt longiores, & earum ligamenta laxiora. Et neruorũ egressiones in eis positæ fuerunt communes, sicut diximus: quoniam non fuit possibile, ut in unaquaque illarum spõdylium, eo quòd sit subtilis, & parua, & foramen, per quod transit nucha, amplum esset: esset foramen proprium, nisi in illis, quas declarabimus: & quarum demõstrabimus dispositiones. Nunc autem dicemus, ꝙ spondyles colli septem sunt numero. Hęc nanq; mensura in lõgitudine, & numero fuit ęqualis: & quæq; earum omnia undecim prędicta habet additamẽta; præter primã. s.† processus, & duas alas, & quatuor additamenta coniunctionalia sursum aspicientia: & quatuor inferius aspicientia. Et unaquæq; ala duos habet ramos. Et circulus egressionis nerui inter omnes duas spondyles diuiditur in duo media. Prima autem spõdylis, & secunda quasdam habẽt proprietates, quas non habent aliæ. In primis verò est tibi sciendũ, quòd modus capitis a dextris, & a sinistris fit iũctura, quę est inter caput, & spõdylem primam. Et ipsius motus anterius, & posterius fit iunctura, quę est inter illam, & spondylem secundam. Est igitur nobis de iunctura prima in primis loquendum. Dicemus igitur, [f] [quòd super laboriosam partem spondylis primæ a duabus partibus] quę sunt superius, creatæ fuerunt duę uacuitates, in quas duo ossis capitis additamẽta ingrediuntur. Et quum unum eorum eleuatur, & alterum deprimitur, & declinat caput ad depressũ, & quod in hac spondyli alia sit iunctura, impossibile fuit. ibi igitur alia facta fuit spondylis per se, quæ est secunda: ex qua creator a parte eius anteriore, quę est ad interiora, additamentum longum durum oriri fecit: quod pertransit, & ingreditur foramen primæ coram nucha, foramine inter eas communi: scilicet foramine, quod a posterioribus ad anteriora est lõgius quã a dextra, & sinistra: quoniam inter posterius & anterius sunt duo ingredientia, quę maiorem occupant locum quam vnum ex ingredientib. occuparet. Latitudo autem mensuratur secundum vnum [g] † [ ] ingrediens, quod est maius. Et hoc quidem additamentum uocatur dens, [h] [a quo quidem occupata fuit nucha ligamentis fortibus,] quatenus dentis extremitas a nuchæ extremitate separetur: ne dens suo motu nuchã percutiat, et ei coangustationem faciat. deinde additamentum hoc a spõdyli prima eleuatur, et vacuitatem, quę est in capitis osse, ingreditur, quã vacuitas, quę in osse existit capitis anterius et posterius, circundat. Et hic quidem dens non ad ante-

a B. & oẽs spõdyles superiores sunt delati & deportati super eos, q sunt sub ipsis in dorso, oportuit ut sint minores.
b B. sicut principiũ fluminis, qm illud quod est propriũ parti superiori rei diuisę in neruos, seu rei ex qua diuiduntur & profluũt nerui, plus ẽ, seu maius est, quam illud quod ẽ propriũ parti inferiori.
† Simenia.
c B. quum res fortes seu duræ occurrerent simenijs ipsarum spondylium.
d B. quum dela

anterius fuit factus, nisi propter duo iuuamenta. quorum vnum est, vt sit amplius custoditũ: & alterum, vt latus spõdylis, quod est magis subtile, sit interius, & non exterius. Et primę quidẽ spondylis proprietas est, ne † processum posteriorem hẽat: ideo ne ei inferat grauamen: & ne propter ipsum nocumentis sit exposita. (Additamentum nanque, quod repellit, [i] [inquantũ] est fortius, ipsummet fracturam & nocumentũ afferet ei, quod est debilius:) & etiam, ne musculos & neruos multos, qui in eius circuitu sunt positi, lædat. & quia etiam parum indigemus hic spinis custodientibus. hęc enim spõdylis est quasi submersa & sepulta custodijs secundæ, q̃ ipsam à nocumentis custodiunt. & propter has quidem intentiones [k] [nonpropriè ei factę fuerunt alę. neruorum enim,] & musculorum plures in duobus eius lateribus positione [l] [spissa] positi sunt, propter quòd principio sunt propinqui. Ideoque alæ locum non habuerunt ibi. Amplius ex proprietatibus huius existit spõdylis, quòd nerui ab ea non per duo eius egrediũtur latera: [m] [neque per vnum foramen cõmune:] sed per duo foramina, quæ in ea posterius ad partem tendunt superiorẽ. Si enim eius neruorum egressiones essent, vbi duo capitis additamenta [n] [orificijs iunguntur suis.] & vbi motus eorum sunt vehementes: vehementi impedimento caput impediretur. Similiter quoque, si essent, [o] [vbi secunda deglutit sua duo additamẽta, quæ ingrediuntur in ipsa ex suis duobus additamentis, quæ super eam incedũt: & vbi inter eam & inter secundam iunctura fit laxa, quæ anterius mouet, & posterius:] neque fuit conueniens, vt anterius, & posterius egrederẽtur, propter causas, quas in declaratione causę aliarum spondylium demonstrauimus: neque à duobus lateribus propter ossis ibi existentis subtilitatẽ causa dentis: quapropter fuit necesse, vt parum sub iunctura capitis esset posterius [p] [à duabus partibus:] scilicet in medio eius, quod est inter id, quod est posterius; & latus. Oportuit igitur, vt duo foramina essent parua: quapropter necesse fuit neruos [q] [fuisse paruos.] quia verò in spõdyli secunda impossibile fuit neruorũ egressiones superius fuisse; sicut fuit possibile in hac: eo ꝙ si in ea essent neruorũ suorũ egressiones, sicut in prima; timeretur, ne conquassarentur, & rumperentur motu primæ spõdylis super eam, quum caput anterius, aut posterius mouetur. Neq; ẽt fuit possibile, vt anterius egrederentur; & posterius: ꝑꝑ illud, quod diximus. Nec [r] [quoniã si esset ita, esset cum prima cõis: & qđ inter eas oriretur, esset valde subtile: neque primorum corrigerent paruitatem: & quod cõprehenderetur, essent paria debilia simul iuncta: & si cum prima esset cõmunis: iam enim cognouimus causam primę, & quę esset corruptio, si eam à duobus perforarent lateribus. Ergo oportuit foramina in secũda esse ante duo latera † ꝓcessus duobus primę opposita lateribus, quoniã corpus primæ, quum eis associabitur, nõ lędet eos. Et dens quidem, qui ex secũda oritur: bene primæ est annexus ligamento forti. Et iunctura capitis cum prima, & iunctura capitis, & primę ambæ cũ secunda, sunt laxiores quã aliarũ spõdylium iuncturæ: ideo quòd motus, qui per eas fiunt valde sunt necessarij, & vt essent firmæ & manifestæ. & quum caput mouetur cũ iunctura vnius spõdylis; alia maneret inseparabilis in alia sua iunctura: sicut oppositæ facie ad faciẽ. & quum caput anterius mouetur, & posterius; fiat cum prima spondyli, ac si ambo essent vnũ os.] Et quum ad duo latera sine transuersione mouetur, fit spondilis prima cum secunda, sicut vnum os. Hoc est, quod de spondylibus colli, & earum proprietatibus narrare volumus.

ANNOTATIONES.

Quæ colli sint partes, & quibus vocentur nominibus, Arist. 1. de hist. an. vsus verò & ipse 3. de part. anim. & Gal. 8. de vsu part. scripsere. At de colli vertebris plura. Gal. 12. de vsu part. & 13. necnon 4. de anatomic. admin. & libello de ossibus; ex quibus locis hæc sumpsit author At de capitis motionibus controuersia est, quum enim alij motus solius sint capitis: alij etiam collo communes, (quũ videlicet moto collo, & ipsum caput moueatur) proprij duo sunt; alter quo annuimus & renuimus: alter verò ad latera. cæteri præter hos omnes, & collo & capiti, communes sunt. Proprios Galenus (quod & omnes testantur) super priores duas colli vertebras ait fieri. sed eum qui ad latera super secundam vertebram: alterum verò super primam obiri, & Gal. & Auic. existimat. Contra tamen recentiores motum, qui ad latera est, super primam: eum vere, qui annuendo & renuendo fit, super secundam perfici omnino arbitrantur. Sanè, quod ad hoc pertinet, certum est caput priori quidem vertebræ intermediis processibus duobus iniungi: qui ab extremi occipitij lateribus producti in prioris vertebræ sinus processibus illis utrinque respondentes excipiuntur. Ita & illud apertum est primam vertebram secũdę inseri per dentem appellatum, processum videlicet denti similem, qui à media ipsa secunda vertebra consurgens in sinum superioris vertebrę suscipitur. Quo fit, vt prior occipitij in priorem vertebram insertio commodè, illi, quæ binis valuarum cardinibus fit, comparetur: super quibus non seorsum, sed coniũctim moueri valuas necesse est. posterior verò rotarum insertioni similis propè est: quæ vnico axi innitentes in gyrum vertuntur. Quamobrem, quum hæc ita se habeant: certum est, quæ in gyrum uerti debent, nõ duobus axibus, sed unico inniti oportere. alioqui enim circumagi non possent. contra, quæ in latera solùm mouentur, ut portarũ valuę; has duobus inniti cardinibus uidemus. Experientia ergo & rei ipsius natura testatur, motum; qui super priorem fit uertebram, illi prorsus similem esse, qui super duobus fit axibus. Alternm uero qui super secũdam obitur, ab eo non dissidere, qui super unico cardine perficitur. Quæ uerò unico axi innituntur, non ad latera; neque, quæ duobus, in gyrum commodè uerti posse uidentur; sed contra potius euenit. Quare uidetur ex his, recentiorum sententia uerò propius accedere, quam Galeni & Auicennę opinio.

De anatomia spondylium pectoris, & eorum iuuamentis. Cap. IX.

SPondyles pectoris illę sunt, cum quibus iunguntur [a] [costę, & attractionis aeris membra comprehendunt.] & sunt spondyles vndecim † processus habẽtes, & alas. & vna quę alas nõ hẽt. Sunt igitur duodecim spõdyles. Earum verò † processus non sunt ęquales. Qui enim ex eis sunt coram mẽbris, quę sunt nobiliora, maiores

corpus primæ cõmunicantia inter ea ambo. & dens quidem, qui ex secunda oritur. est bene annexus cũ prima ligamento forti. & iunctura capitis cũ prima, & iunctura capitis, & prima simul cũ secunda sunt laxiores reliquis iuncturis spondyliũ propter vehementẽ necessitatem motuũ qui fiunt ꝑ eas ambas: & q sunt vehemẽtes & apparẽtes. & quũ caput mouet cũ iunctura vnius duarum spondyliũ, secũda remanet adhærens firma in alia sua iunctura, sicut res vna ita, vt si caput mouetur ad anterius & posterius, stat cũ prima spondyli, sicut vnum os.

† Simenij.

Cap. 12.
Cap. 12.
Cap. 1.
Cap. 12. & 14.
Cap. 2. & 3.
Cap. 7. & 8.
Cap. 8.

a B costæ, quæ comprehẽdunt membra anhelitus.

† Simenia.

† Simenia.

iores sunt & fortiores. Et spondylium quidē pectoris alæ alijs duriores existunt; propterea q̄ cum eis costę iunguntur. Septem autem supremarum spondylium † processus sunt magni. & ipsarum alæ grossæ, vt cor fortissimè tueatur. Et ideo, quia earum corporeitas, in hoc fuit diminuta: facta sunt ipsarum additamenta coniūctionalia curta, & lata. & illarum quidem [b] [supra] decimam additamenta coniunctionalia, q̄ sursum tēdunt, sunt illa, in quibus est vacuitas † bucellæ. Et illa quæ inferius tēdunt; sunt illa, in quibus egrediuntur gibbositates, [c] [quæ vacuitates egrediuntur,] quarū † processus ad inferiora curuatur. Decimæ aūt † processus est rectus & nō curuus: & eius addi tamenta coniunctionalia vtrinq; hēnt vacuitates [d] [quę corā bucellis existunt:] quū superius & inferius simul bucellarum sit receptio. postea verò, illarum, q̄ sub decima existunt, bucellæ sunt ad superiora; & eorum vacuitates, ad inferiora; & ipsarum † processus ad superiora curuantur. Et nunc huius totius iuuamentū nominabimus post. Duodecima verò spōdylis alas nō hēt: quoniā necessitas, multa, quæ costarum cā inerat, iam est diminuta: sed firmitudo alio modo est ingeniata, in quo firmitudo cū alio iungitur iuuamento. Et huius quidē existit declaratio, quòd spondyles † lumborum nimia indiguerunt magnitudine, & iuncturarum multa firmitudine: quia ferunt totum, quod est supra ipsas. Ideoq; necesse fuit, vt in iuncturis vacuitates, & bucellæ plures numero fierēt: [e] [quarū iuncturarū additamenta duplata fuerunt, & fuit necesse, vt pars duodecimæ, quæ est versus partē illarū, similis illis fieret:] quapp eius additamēta coniunctionalia duplata fuerunt. In his igitur additamētis destructa fuit res, ex qua dignum erat, vt alæ fierent. post hoc amplissime fuit dilatata: &, quod ex ea ampliatum fuit, ferè alæ simile existit. Duo igitur iuuamenta simul in hac creatura coniuncta fuerūt. Et hęc quidē duodecima est illa, cum qua diaphragmatis iungitur extremitas. Illæ autē q̄ supra hāc existunt spondylem. [f] † [ ]nō hac indiguerūt firmitudine in multiplicatione additamentorū coniunctionaliū: imo, quod ex eis oritur de † processib. & alis, magnificatum fuit: quare earum corpus ad hoc occupatum fuit. Et propterea, quòd pectoris spondyles maiores existunt spondylib us colli; non fuerunt posita foramina inter duas spondyles cōmunia æqualiter diuisa: sed paulatim fuerūt ordinata: quoniā in illis, quæ sunt superius, fuit factum augmentū; & in eis, quę sunt inferius, fuit facta diminutio, donec totum foramen in vna remāsit. Et huius quidē finis in decima existit spondyli. Earū verò, quæ ex spondylib. [g] [pectoris] remanent: & spondyliū † lumborū corpora, tolerare potuerunt à dextris, & à sinistris, vt in eis fiat foramen completum. fuit ergo in spōdylib. † lumborum foramen à dextris, & foramē à sinistris, pptereа, vt neruus egrederetur.

† Simenia. | b B. infra. | .i. extuberantis processus. | c B. quæ adaptātur vel ingrediūtur in vacuitates. | † Simenia. | † Simenium. | d B. quæ absq; bucella existūt. | † Simenia. | † Alcharim. | e B & duplata fuerunt additamenta iūctura rū ipsius, & fuit necesse, vt poneretur vel fieret pars, quæ vicinatur duodecimæ similis ei. | f. B quia sunt paruæ. | † Simenijs. | g B. dorsi. | † Alchatim. | Alchatim.

ANNOTATIONES.

Cap. 9. *De dorsi vertebris atque earum vsu, & Gal. lib. de ossibus, & hic author lib. de animalibus plura scribunt. Sed hic* cap. 3. *controuersia est. Ait Auic. vertebras dorsi vndecim transuersos processus, quos alas vocat, obtinere. At Galenus contra. lib. de vsu par. 13. vndecimam & duodecimam vertebram obliquas ac transuersas productiones habere negat. Soluitur. Transuersi vertebrarum processus ad nonam vsq; dorsi vertebram æquales fermè sunt; à nona verò ad duodecimam imminuuntur; ita ut duodecima ijs prorsus careat; vndecima verò illi adiuncta non prorsus quidem transuerso processu uacet, sed ualdè exiguam tamen portionem retineat; ut non adesse ferè existimes.*

De anatomia spondylium lumborum. *Cap. X.*

SVper † lumborū verò spondyles sunt † processus & alę latę. Et ipsorum quidem additamenta coniunctionalia inferiora dilatantur & assimilantur alis [a] † [ ] defendentibus. Et spondyles istę sunt quinque: † lumborum verò cum [b] [† osse sacro] est sicut basis totius dorsi. & ipsę quidem sustinent, & deferunt os femoris, & sunt à quibus nerui pedis oriuntur.

De anatomia † ossis sacri. *Cap. XI.*

OSsa † ossis sacri sunt tria, quę magis ingeniosè sunt coniuncta, quàm omnes spondyles. Et earum iuncturę sunt firmiores. & ipsarum alę sunt magis amplę. & neruus quidem, qui de foramine in eis existente egreditur, non exit à certitudine duorum laterū, ne anchę iunctura ipsum comprimat: sed est magis remotus, [a] [& multo plus missus ad anteriora, & posteriora.] Et ossa quidem † ossis sacri similia ossibus existunt † lumborum.

ANNOTATIONES.

De osse sacro, quod & magnum, & latum uocant. egit Galenus lib. de ossibus. Hic Author hoc os ex tribus ait constare ossibus ut etiam Galenus. Deprehensum tamen est, nō ex tribus, aut quatuor, (quamuis id in simiarum & canum dissectione non negemus) sed ex quinque & frequentissimè sex constitui. hæc tamen, in infantilibus quidem corporibus laxa adhuc & mollia quum sint, separari possunt: neque videntur à reliquis uertebris differre. in durioribus tamen corporibus, connexa ita sunt; ut nisi in interna, anteriori uidelicet parte huius ossis commissuræ uestigia seruarētur, unū prorsus esse os existimaretur.

De anatomia † coccygis. *Cap. XII.*

C† Occyx est compositus ex trib. spōdylibus cartilaginosis, quę non habent additamēta. Et neruus quidem à foraminib. illarum cōmunib. oritur, sicut est in collo, propterea quòd sunt paruę: sed à foramine tertiæ neruus egreditur impar.

Capitulum decimumtertium, in quo est sermo, qui est sicut finis de iuuamento dorsi.

IAm locuti sumus de ossib. dorsi verba moderata. Nunc autem de toto dorso verba loquamur continentia summam. Dicemus igitur, quòd totū dorsum est sicut res vna, propriam habens figuram alijs figuris meliorē, q̄ est circularis. Hęc nanque figura remotior est à receptione nocumentorū ex percussione vel impulsio-

impulsione euenientium, quàm omnes aliæ figuræ. & propter hoc capita eorū, quæ superius, ad inferiora fuerunt curuata: & eorū quę sunt inferius, ad superiora: & coniunxerunt se apud mediam, quæ est decima. Hæc verò ad nullam curuata fuit partem, ideo vt super eam duæ simul conueniant curuitates. Et decima quidem inter † processus non secundum numerum: sed longitudinem media existit. Et quia quandoq; est necesse dorsum ad aliquod duorū curuari laterū, & istud nō fit nisi vt declinet mediū ad cōtrarium partis, & declinet illud quod est supra ipsum, & sub ipso, ad illam partem; ac si duo extrema dorsi ad sibi obuiandum declinarent: propterea in medio non factæ fuerunt bucellæ; sed vacuitates tantum: & factę fuerunt bucellæ superiores & inferiores ad ipsum declinantes: sed superiores descendentes, & inferiores ascendentes; ideo, vt earum ablatio ad contrarium partis declinationis facilis sit: & vt superiores [a] [curuentur] ad inferiora: & inferiores ad superiora.

ANNOTATIONES.

Vnum hic notat, quod & Gal. 13. de usu. partiū, decimā dorsi uertebram thoracis esse medium, proptereaque hanc à cæteris uariare dorsi uertebris, scribebat Gal. quòd alterius usus erat insigniri nempè hanc altero vtrinque processu, ueluti duobus cardinibus sursum uergentibus, contra quàm in prima colli uertebra est, ut his reliquam thoracis ueluti basi, & uerè cardini inniteretur. Deprehensum est nostra tempestate; licèt decima dorsi uertebra in canibus & simijs hac & figura & usu sit prædita, quam Gal. ait; in hominibus tamen duodecimæ id munus demandari.

De anatomia costarum. *Cap. XIIII.*

COstæ sunt tutamentum eius, quod ex instrumentis attractionis aeris, & ex superioribus instrumentorum nutrimenti circundant. Et ipsę quidem non factæ fuerunt vnum os, ne grauarent: & ne si aliquod accideret nocumentum, foret commune: & vt facile esset dilatari quum necessitas addit super illud, quod est in natura, & implentur interiora nutrimento & inflatione, & indigent loco magis amplo propter aerem qui attrahitur: & vt inter eas musculi pectoris, qui in operationibus attrahendi aerē iuuant, & eius, quod continuatur cum ipso, [a] [incederent.] Et propterea, quòd pectus circundat pulmonem, & cor, &, quod est cum eis; necessaria fuit cautela uehementissima in eorū defensione: quoniam nocumentorum impressiones, quę eis accidunt, sunt maiores; & cū hoc eorum munitio vndiq; non ea angustat, neque eis nocet; Et ideo septem costæ superiores creatæ fuerunt continentes illud, quod est in eis, sibi apud † os pectoris obuiantes, & mēbrū circūdātes principale ab omnib. partibus. Illæ verò, quæ existunt in parte instrumentorū nutrimēti, creatæ fuerunt, sicut posterius diminutæ, [b] † [ ] vbi sensus non peruenit visus; sed anterius non fuerunt continuatæ [c] [imo paulatim ordinatæ fuerunt cum sectione.] fueruntq; superiores propinquius habētes spatiū inter duo extrema egredientia: & inferiores lōginquius: & istud omnino fuit, vt cum cautela membrorū nutrimēti, scilicet hepatis & splenis, & aliorum amplitudo loco stomachi iungeretur, ne quum impleretur nutrientibus & inflationib. comprimeretur. Septem verò costæ superiores, pectoris costæ vocantur, quę ab vnaquaque parte sunt septem: sed duæ quæ sunt in medio, sunt maiores, & lōgiores: & illę, quę sunt in extremitatibus, sunt breuiores. hęc enim figura vt comprehensum vndique comprehenda ur, melior existit. Et costæ quidem istæ in primis supra sui gibbositatem ad inferiora inclinantur: deinde redeundo ad superiora incedunt: & continuātur cū thorace: sicut nominabimus postea, ideo vt sit earū cōprehēsio in locis amplior: duo pręterea cuiusq; earū additamēta duas profundas ingrediuntur vacuitates, quæ sunt in vnaquaq; ala, quę est supra spondyles, & prouenit iunctura dupla. [d] [Et similiter existunt alę septem cū ossib. thoracis. Quinq; aūt curtatę, quę remāserunt, sunt ossa posteriora, & costę falsæ: quarū capita creata fuerunt cum cartilaginibus continuata, vt sint securæ à fractura quum percussiones affuerint; & ne occurrant membris lenibus & diaphragmati cum sua duritie. sed occurrat ei cum corpore, quod inter eas, & membra lenia, existat medium: & inter duritiem & lenitatem mediocritatem habeat.

De anatomia thoracis. *Cap. XV.*

THorax ex septem ossib. est compositus, ex vno autem osse non fuit creatus propter iuuamentum, quod in alijs locis sciuisti: [a] [& propterea vt sit laxus, vt conueniens sit ei, quod colligit ex membris attrahendi aerem] in dilatione. Ideoque creata fuerunt non solida, cum cartilaginibus continua, vt in ipsorum [b] [interiori] motu se adiuuent: licèt sint iuncturę eorū firmę. Quę ēt septem creata fuerunt secundum numerum costarum, quę cum eis iunguntur. Cum inferiori pręterea parte thoracis os cartilaginosum latum continuatur, cuius inferior extremitas rotūditati attinēs vocatur [c] [epiglottalis, eo quòd epiglotti sit similis.] Et ipsum quidem est tutamentum oris stomachi, & medium inter thoracem & membra lenia, ideò vt continuitas duri cum leni sit melior, quemadmodum multoties diximus.

ANNOTATIONES.

Quod à costis utrinque circumscribitur, pertinetq; anteriore parte utrinque ad pectus ac septum transuersum; decumbit uerò posteriore ad spinam; id omne spatium medici Thoracem appellare consueuerunt. In huius medio natura cor ipsum collocauit ueluti sinu, tùm ad securitatem aptissimo, tùm ad æquabilem ex toto pulmone refrigerationem opportunissimo. ut Gal. 6. de usu part. scriptum reliquit. ubi thoracis formationem & usum etiam explicat. Cætera leges lib. de ossibus, & 7. 13. de usu part.

De anatomia † furculæ. *Cap. XVI.*

FVrcula est os positum super vnamquamque duarum partium eius, quod in thorace est, supremum curuatum, coram anhar, idest loco qui

Marginalia (left column): cap. 1. — Simenit. — † Al... † Si... — a B. ... b Al... — b B. ... † Al... — attrahātur. — † Al... — † Al... — Cap. 2. — a B. ... ingre... anter... sterio... † Al... † Al... — cap. ... — Vide Disquisitiones physiolo[gicas] Costæi [pag] 429. — † Al... — B. mediarēt. — † Al... — assum. — B. apertè su[pe]riori. — c immo gre[datim] fuit facta [paul]atim, paula[tim] in sectione in diminu[tion]e.

Marginalia (right column): d B. & similiter inest septem superioribus. — Vide Disquisitiones physiologicas Costæi pag 431. — a B. Et vt sit laxior in adiutorio, eius, quod circundat membra anhelitus. — b B. occulto. — c B. alchangieri eo quòd sit similis alchagiar. — Cap. 2. — Cap. 13. & 21. Cap. 11. — † .i. clauiculæ, seu iuguli.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50, 60

qui eſt in inferiori parte gulæ,& propter ſui cō cauitatem accidit foramen,in quo penetrat ve na ad cerebrum ſubiens:& nerui ab eo deſcendentes:& declinat ad partem ſylueſtrē: & cōtinuatur cum capite ſpatulæ:& cum ipſo ſpatula ligatur:& cum eis ambobus adiutorium.

De anatomia ſpatulæ. i. ſcapulæ. Cap. XVII.

SPatula fuit creata propter duo iuuamenta. vnum eſt,vt adiutorium & manus ab ea ſuſpendatur,ne adiutorium cum pectore ſit continuum, quoniam facilitas motus vniuſcuiuſque duarum manuum ad alteram deſtrueretur: & coanguſtatio fieret:[a] [Ipſa verò creata fuit à coſtis ſeparata:] & partes motuum ad illam fuerunt ampliatæ.Et alterum eſt,vt ſit defenſio firma membrorum, quæ intra pectus exiſtunt:[b] [& vt eleuetur] in loco † proceſſuum ſpondylium,& alarum ipſarum,vbi non ſunt ſpondyles: quæ percuſſiones repellant, neque ſenſus,qui eas præcipiant.Spatula verò à parte ſylueſtri ſubtiliatur,& à parte domeſtica ingroſſatur:& ſuper extremitatē ipſius ſylueſtrem fit va cuitas[c] † [ ]profunda,quam rotunda adiutorij ingreditur extremitas.Et ipſa quidē, duo hēt additamenta.vnum eſt ad ſuperiora, & poſterius[d] [& vocatur deſtructum &,roſtrum cor ui:]& per ipſum ligatur ſpatula cū ſurcula:& ipſum eſt,quod prohibet,ne adiutorium ad ſuperiora de ſuo moueatur loco, & aliud eſt interius ad inferiora,qđ.ēt prohibet,ne caput,adiutorij diſlocetur.Poſtea ſine intermiſſione dilatatur,quātū plus ad partē incedit domeſticā:iō vt ſit eius comprehenſio plus defendens. Et ipſa quidē ſupra ſui dorſum additamentū hēt,ſicut triangulum; cuius baſys eſt ad partem ſylueſtrem,& ipſius angulus ad partem domeſticam; ne dorſi ſuperficies[e] [fricetur:]ſi enim foret baſis ad partē domeſticam,eleuaret, cutē: & quum percuſſiones adeſſent,efficerent dolorem.Et hoc quidem additamentum eſt ei, ſicut † proceſſus,ſpondylibus creatum ad defendendū:& vocatur oculus ſpatulæ.Vltima verò ſpatulæ dilatatio,eſt,vbi eſt cartilago; cum qua cōtinuatur; cuius extremitas eſt rotunda; quæ cū ea continuatur propter cauſam, quam in alijs diximus cartilaginibus.

a B.immo creata eſt ſeparata à coſtis.

b B. & vt ſtet. Alia litera vel vt ſuppleat.

† Simeniorum.

c † B.non.

d B.& vocatur ala charam, & manchar algo-rab.

e B.deſtruatur.

† Simenia

De anatomia adiutorij.i.humeri. Cap. XVIII.

ADiutorij os rotundum fuit creatum, vt à nocumentorum receptione magis foret remotum.Cuius quidem ſuperior extremitas eſt gibboſa, vt ſpatulæ vacuitatem ingrediatur cum iunctura laxa non valde firma: & laxitatis cauſa iuncturę huius,accidit ei frequenter diſlocatio.Iuuamentum verò, quòd in hac exiſtit laxitate,ſunt duæ res:neceſſitas,& ſecuritas.Sed neceſſitas eſt facilitas motionum ad omnes partes:Et ſecuritas eſt, quòd licèt adiutorio ſit neceſſarium,vt diuerſis motionibus ad partes poſſit moueri diuerſas motiones tamen iſtæ neq; ſunt multæ,neque perdurant vſquequo timea tur,ne eius rumpantur ligamenta & diſlocentur:immo adiutorium in pluribus diſpoſitionibus eſt quietum:& aliud, quod eſt ex manu, eſt mobile:& propter hoc aliæ iuncturæ firmiores factæ ſunt,quam adiutorij. Adiutorij verò iuncturā quatuor amplectūtur ligamenta.Vnū eorum eſt dilatatum panniculare iuncturam circundans:ſicut omnes aliæ circundantur iūcturæ.Et duo alia ligamenta,[a] [quę à roſtro corui deſcendunt,quorum vnum eſt habens extremitatem dilatatam; & circundat adiutorij extremum:& alterum eſt maius,& durius deſcendens cum quarto,quod ēt deſcendit ab additamento roſtrali[b] [in tenuitatem eis præparatā,] quorum figura ad latitudinem trahit, & propriè quum adiutorium tangunt. Et ipſa quidē ſolent occultari ſuo adiutorio, & continuari muſculis,qui in eius interiore extenſi ſunt ſequētes adiutoriū.Adiutorium prçter ea à parte domeſtica eſt concauum:& a parte ſylueſtri gibboſum:vt propter hoc,quod ſup ipſum ex muſculis & venis & neruis diſponitur,aſſirmetur:[c] [& vt homo bene amplectatur, quod vult amplecti] & quòd vna manus ad alterā perueniat. Super inferiorem autem adiutorij extremitatē duo additamenta continuata cōpoſita fuerunt: ex quibus illud, quod eſt ad interiora,eſt longius & ſubtilius,cum nulla re habens iuncturā: quoniam nō eſt niſi neruorum,& venarum defenſio.Sed cum eo,quod eſt ad exteriora; complętur iunctura cubiti per bucellam, quæ in ipſo exiſtit ſecundum modum, quem nominabimus; & inter ea proculdubio[d] [ſubtilitas exiſtit. Et in duabus quidem huius ſubtilitatis extremitatibus] duæ ſunt uacuitates ſuperius ad anteriora,& inferius ad poſteriora. Et earum ſuperior domeſtica concauitas eſt lenificata, & non exiſtit ſuper eam ſeparatio,ſed ſylueſtris concauitas eſt maior eis.& quod ad finem[e] [ſylueſtris] concauitatis tendit,non eſt lenificatum: neque eſt ipſius perforatio rotūd a:ſed eſt ſicut paries rectus:ita,vt cum additamento † cubiti in ipſa ad partem mouetur ſylueſtrem, & quum ad ea peruenit,ſtet.Et nos quidem declarationē neceſſitatis earum citò afferemus.Has verò concauitates duas vocat Hippo.[f] [duos limites.]

De anatomia † cubiti. Cap. XIX.

CVbitus ex duobus oſſibus in longitudine coniunctis eſt compoſitus:& vocantur focilia. Superius verò ex eis, quod ad pollicem tendit,eſt ſubtilius; & vocatur focile ſuperius. & inferius ex eis, quod uadit ad auricularem, eſt groſſius; quoniam eſt deferens: & vocatur focile inferius. Superioris vero focilis iuuamentum eſt,quòd per ipſum eſt motus† cubiti ad ſe torquendum,& reſupinandum, & inferius focilis iuuamentum eſt,vt per ipſum ſit motus † cubiti ad conſtringendum, & dilatadum. Cuiuſque verò ipſorum medium attenuatum fuit quoniam groſſitudine non indigent[a] [pp illud,quod ex muſculis groſſis ſuper ipſa iacet] & ipſorum duo extrema ingroſſata fuerunt,ꝓpterea quòd ſuper ipſa multa ligamentorum origo eſt eis neceſſaria: quia frequēter accidūt verbera,& percuſſiones fortes,quum motus eſt iuncturarum:& propterea quòd carne denudātur,& muſculis.Superius verò focile eſt tortū, quaſi veniat à parte domeſtica:& paululum tortuosè ad partem ſylueſtrē,gibboſum fiat. & iuuamentum

uamentum in hoc existit preparamenti bonitas ad motum torquendi: sed inferius est focile rectum:quoniam hoc ad constringendum, & dilatandum melius existit.

De anatomia iuncturæ cubiti. *Cap.* 20.

CVbiti verò iunctura ex iunctura focilis superioris,& inferioris focilis iunctura,cum adiutorio componitur.Superius quidem focile in sui extremitate vacuitatem ingeniosè factam habet,in quã bucella sylvestris extremitatis adiutorij ingreditur,& ligatur cũ ea:& ex ipsius[a] [circuitu] in vacuitate illa ꝑuenit motus resupinus, & tortionis. Inferius autem focile duo habet additamenta:inter quę existit[b] [tenuitas,]quæ sigma grecę literæ similatur,& est ita S. Et huius quidem[c] [tenuitatis]contorquetur superficies illa, quæ est in ipsius concauitate;vt bene sit factus eius introitus in[d] [concauitatem;]quæ est in extremo adiutorij,quod concauum existit:sed suę concauitatis figura gibbositati circuli similatur. ex bona igitur ingressione[e] [subtilitatis,]quę inter duo focilis inferioris additamenta existit,in illam inferiorem[f] [tenuitatem]iunctuta componitur cubiti.Quumque[g] [tenuitas,vel pars super tenuitatem,vel partem]ad posteriora mouetur, inferius extenditur manus. & quum parietalis[h] [tenuitas]eam refrenat à[i] [vacuitate]bucellam tenente,tenet eam,& prohibet à dilatatione superflua.Stant igitur adiutorium & † cubitus secũdum rectitudinem. Quum verò vna duarum[k] [tenuitatum]super aliam ad anteriora,& superius mouetur,constringitur manus donec†cubitus tangat adiutorium ad partem domesticam, & ab anterioribus.[l] [& duo quidem focilia superius]simul iunguntur,sicut res una: & accidit in eis uacuitas ampla communis, cuius plurimum in focili existit inferiori. Quod autem superfluit ab hac uacuitate,remanet gibbosum, lenificatũ, ut sit longinquum à nocumentorum receptione. & posterius quidem ex uacuitate focilis inferioris oritur additamentum, quod ad longitudinem quandam trahit. & de huius totius iuuamento loquemur,si deus voluerit.

reuolutio
[b] ...uacuitas uel ...ura.
[c] uacuitatis ...scissuræ.
[d] alhazi.
[e] ...uacuitatis ...scissurę.
[f] ...vacuitatem.
[g] ...uacuitas uel ...sura sup uacuitatem uel ...suram.
[h] ...vacuitas vel ...sura.
† Aseid.
[i] ...concauitate.
† Aseid.
[k] ...vacuitatum ...scissurarum.
† Aseid
[l] ...Et extremitates duorũ focilium inferiores. ...tiqu. & duæ ...tremitates ...orũ focilium inferiori.

De anatomia rasetæ idest brachialis. *Cap.* 21.

RAseta ex multis est, composita ossibus, ne nocumentum si accideret, commune fiat:[a]† [vt per ipsam planta concauari possit: quum corpora rotunda continendi voluntas affuerit:& quum liquida currẽtia retinere uoluerimus.& hęc quidem ossa iuncturæ suæ firmiter & bene ad inuicem sunt ligata,ne separentur, & planta debiliter illud teneat,quod colligit, & qđ tenet:ita,vt,si cutis plantę excoriaretur, inuenirentur hæc omnia ossa continua,quorum separatio à sensu sit longinqua.& cũ hoc ligamentũ firmiter stringit vnum cum vno: sed in eis existit obedientia ad paruam cõstrictionem;ex qua prouenit,vt interius plãtæ concaueturl Rasetæ verò ossa sunt septem,& vnum additum, sed septem radicalia in duabus consistunt acieb.vna acies est ad partem†cubiti: cuius ossa sunt tria, quoniam,propterea quòd est ad partem†cubiti, oportuit, vt esset plus subtilis. Et alterius aciei ossa sunt quatuor,quæ sunt ad partem pectinis, & digitorum:vnde propter hoc oportuit, ut essent magis ampla.Et tria quidem ossa[b] [ordinata]fuerunt. Eorum vero capita,quæ sunt ad partem†cubiti, subtiliora sunt, & melius adinuicẽ collecta,& plus continuata.& earum quidem capita,quę sunt ad partem aciei alterius,sunt latiora:& minus bene collecta, & continuata. Octauum verò os non confortat duas rasetæ acies, nec consistit in duabus rasetæ aciebus: sed fuit creatum ad defendendum neruum,qui est[c] [in planta.Et aciei secundæ]fit extremitas ex cõiunctione capitũ ossium eius,& ingreditur vacuitatem,quam nominauimus: quæ est in extremitate duorum focilium.Fit ergo iunctura dilatationis,& constrictionis. Additamentum verò prædictum,quod est in focili inferiori, vacuitatem ossium rasetæ ingreditur, & fit inde tortionis, & resupinationis iunctura.

B
† Aseid.
† Aseid.
b B gradata.
† Aseid.
c B. in Kef & aciei triũ ossiũ.

De anatomia pectinis [d] [*manus*.] *Cap.* 22.

[e] † [ ]

d B Alkef.
e †B. Pecten al chef ẽt est compositũ ex ossib. plurib.ne nocumẽtũ, si accideret,cõe fiat, & vt per ea manus concauitatem habere possit,quum corpora rotunda continendi uoluntas affuerit,& quum liquida currentia retinere voluerimus cum manu, & hæc quidem ossa iuncturæ suæ firmiter,& bene adinuicem sunt ligata, ne separentur,& manus debiliter illud teneat,quod colligit,& quod tenet:ita ut si cutis alkef excoriaretur inuenirentur hæc omnia ossa continua: quorum separatio a sensu fit longinqua.Et cum hoc ligamentum firmiter stringit unum cum alio,sed in eis existit obedientia ad paruam constrictionem,ex qua prouenit,ut interior pars manus concauetur,seu concauitatem habeat.

OSsa pectinis[a] [plantæ] sunt quatuor: propterea quòd cum quatuor continuantur digitis, & sunt coniuncta a parte, quę est ad rasetam; ideo, vt cum ossibus, quæ sunt sicut connexa, & coniuncta, bene continuentur, quæ in parte digitorum parumper dilatantur; ut cum ossibus,quæ sunt distincta,& separata bene continuentur,& fuerunt[b] [ad inferiora] curuata,propter illud,quod iam sciuisti. Rasetæ uerò iunctura cum pectine componitur per concauitates, quæ in extremitatibus ossium rasetæ consistunt: in quas bucellæ ossium pectinis, quæ iam cartilaginibus inuestitæ fuerunt, ingrediuntur.

a B.alkef.
b B. ad interiora.

ANNOTATIONES.

In lib.de ossium dissectione dixit Galenus ex quatuor ossibus constare metacarpum.sed qui os pollicis tertium postbrachiali ascribunt,ex quinque.At contrarium legitur in 2. de fracturis.ex tribus constare postbrachiale. tu considera.

Cap.19.
Cap.8.

De anatomia digitorum. *Cap.* 23.

DIgiti sunt instrumenta, quæ ad colligendum res iuuant. Et ipsi quidem non fuerunt creati carnei ab ossibus uacui, & si cum hoc diuersis motibus possent moueri: quemadmodum multi uermiũ & piscium, potentia debili mouerẽtur:& hoc ideo,ne eorũ operationes forent debiles,& ẽt debiliores quam tremẽtis. Neque etiam ex vno creati fuerunt esse, ne eorum operationes forent difficiles, quemadmodum accidit patientibus† tetanum. Et ipsis quidem

† Cuzen.

quidem tria suffecerũt ossa,[a] [quoniam, si eorũ numero adderetur, in augmẽto numeri motuũ ipsorum iuuaret: sed debilitas proculdubio intẽdendo illud, quod ipsos in superflua firmitudine oportet tenere, proueniret, q̃] si ex paucioribus quam tribus creati fuissent; quemadmodũ, si creati fuissent ex duobus ossibus; esset firmitudo maior; sed motus minuerentur ab eo, quod sufficit: & nos quidem plus indigemus motibus diuersis, quam augmento firmitudinis terminũ transeuntis. Ipsi verò creati fuerunt ex ossibus, quorum bases sunt latiores, & ipsorũ capita sũt magis tenuia. Et quæ eis sunt inferiora, sunt maiora secundum [b] [ordinem:] ita, ut quæ in eis sunt subtiliora, sint extremitates [c] [† tenuium ossium:] & hoc quidem est propter decorationem comparationis, quæ inter portantem existit, & portatum. Ipsorum autem ossa creata fuerunt rotunda timore nocumentorum. Et facta fuerunt dura, non habentia concauitatem, neq; medullam, vt essent fortiora, & ad constringendũ, & ad figendum in motibus, & attrahendum. Et fuerunt creata interius curua, & exterius gibbosa, propterea, vt illud, quod tenent, melius retineant, & melius fricent, & melius premant illud, quod fricant, & premunt. Et inter vnumquodque, & aliud non fuit in medio cõcauitas, neque gibbositas; ut bene, tanquam res vna continuentur, quum necessitas fuerit, ut ex eis iuuamentum quasi vnius ossis habeatur.[d] [Eorum verò extremi, sicut pollex,] & auricularis gibbositatẽ ad partem, in qua non est digitus, habent; vt sit eorum summa, quum applicantur, similis figuræ rotundæ, quę a nocumentis tuetur. Et intrinseca eorum pars fuit carnosa; ut sustentet eos: &, vt[e] [cedant] sibi obuiantibus, quum ea strinxerint. A foris uerò non taliter facti fuerunt, ne grauarent: &, vt pugnus esset arma dolorem faciens. Veruntamen in[f] [† tenium ossium extremitatibus] plus carnis positum fuit, vt bene apud concursum, quasi cõiuncta applicentur. Et medius quidem ex longioribus factus fuit iuncturis; & postea annularis; deinde index; & postea auricularis: ideò, ut eorum extremitates apud comprehensionem æquentur, & non remaneat apertio: & cũ hoc[g], [vt digitis, & planta] super rotundum concauẽtur, quum colligitur. Pollex verò [h] [omnium quatuor digitorum iustitia existit,] qui si non in suo poneretur loco, eius iuuamentum destrueret. Si enim [i] [intus in planta] poneretur; plurimum operationum, quas per [k] [plantam] habemus, destrueretur nobis. Et si ad partem poneretur auricularis, una manus ad aliam ad tenendũ illud, in quo iunguntur non perueniret.[l] [Et hoc quidem remotius existit, quoniam si retro poneretur, & pectini pollex non alligaretur, longitudo inter ipsum, & alios digitos non coangustaretur. Quum ergo alij quatuor digiti rem aliquam ab vna parte comprehenderent, & pollex ab alia parte adiuuaret: possibile esset, ut planta rem magnam comprehenderet: & pollex ab alia parte esset, sicut applicans illud quod planta constringit, & tenet.] & auricularis, & annularis, sicut coopertorium posterius. Omnia autem digitorum ossa continuata fuerunt cum [m] [tenuitatibus,] & concauitatibus intrantibus, inter quas humor existit viscosus: quorum iuncturas ligamenta comprehendunt fortia, quę sibi obuiant cum panniculis cartilaginosis. Et uacuitates quidem implent quæ in iuncturis existunt, propter nocumentum firmitudinis, ossa minuta, quæ sisamina uocantur.

a B. quoniam si numero eorum adderet, & iuuaret illud augmẽtum ad numerũ motuũ ipsorum faceret possidere debilitatẽ cõstrictionis, quæ necessaria est cũ additione firmitudinis, & similiter. Alia litera faceret possidere debilitatẽ in constringẽdo illud quod ĩ eius constrictione indiget additione firmitudinis. & similiter.

b B. gradationem.

c B alanamel. † Anemel.

d B. Extremitates uerò extrinsecæ ipsorũ sicut pollicis.

e B. tueantur.

f B. alauamel. † Anemel.

g B. ut quatuor digiti & uolą manus.

h B. æquatur omnib. quatuor digitis.

i B in parte interiori uolę manus.

k B. uolam.

l B. & remotius quam hoc esset si poneretur retro. Et pollex quidẽ nõ fuit alligatus cũ pectine, ut non coangustaretur distãtia: quæ est inter ipsum, & inter alios digitos. Quum ergo alij quatuor digiti cõprehendunt, & pollex ab alia parte adiuuat,

De iuuamento vnguis. Cap. 24.

VNguis propter quatuor fuit iuuamenta creatus. Vnum est, vt carnis extremitatis digitorum podium existat: ne quum super aliquam presserit rem, debilitetur. Et aliud, ut digitus per eam res minutas possit capere. Et tertium, vt per eas valeat scalpere, & mundare. Et quartum, ut quandoque sit arma. Tria verò prima speciei humanæ dignius conueniũt: & quartum cæteris animalibus. Et unguis quidem extremitas rotũda creata fuit, propter illud, quod scis. Et ipse ex ossibus creata fuit lenibus, vt sub eis flecteretur, quæ ipsum percutiunt, ne scinderetur. Et vngues quidem creati sunt semper crescentes: propterea quòd sunt apti, vt fricentur, & radantur.

De anat. ossium femoris. Cap. 25.

COram[a] [† os sacrum] sunt duo ossa a dextris & a sinistris, quę in medio firma continuantur iunctura, & ipsa quidem sunt sicut omnium superiorum ossium fundamẽtum: & portantia, & mutantia localiter inferiora: unumq̃que autem ipsorum in quatuor diuiditur partes. illud, quod est ad partem syluestrem uocatur [b] [alharcafa] & os ilij: & illud, quod est ad anteriora, os, vocatur femoris: & illud, quod est ad posteriora, vocatur os anchæ: & domesticum q̃d est ad superiora, vocatur† pyxis coxæ: quia in ipso est concauitas, quam caput coxę gibbosum ingreditur: & super hoc os membra posita sunt nobiliora, sicut vesica, & matrix, & spermatis receptacula in viris, & ficteris, & intestinum rectum.

Sermo aggregatus de Iuuamento † crurum. Cap. 26.

HOrum iuuamenta in duabus consistunt rebus: vna est figere, & stare; & hoc est per pedem: & altera, mutatio ęqualis, aut ascendens, aut descendens: & hoc fit per coxam, & per crus. Quumq; pedi nocumentum acciderit, stare, & figere, difficile erit; sed mutari, non; nisi tãtum, quantum necessaria fuerit mutatio multæ fixionis, quæ est ad unum pedem. quum autem musculis coxæ aut cruris nocumentum acciderit, figere erit facile: sed moueri difficile.

De anatomia ossium coxæ. Cap. 27.

PRimum ossibus † ambulationi seruientibus est coxa. Et ipsum quidem est ós maius, quod in corpore existit: quia ipsum est deferens illud, quod est supra ipsum; & mutans illud, quod est sub ipso. Cuius superior extremitas fuit facta rotunda, ut† acetabulum anchæ bene ingrederetur. Et ipsum quidem est gibbosum ad partem syluestrem; & curatum ad partem dome-

domesticam,& ad posteriora.Si enim ipsum foret positum secundum rectitudinem & pyxidis equidistantiam,accideret inde [a] [aliquis claudicationis motus:]quemadmodum accidit ei,cuius talis est creatio: neque bene defenderet musculos magnos,& neruos,& venas: neq; ex hoc toto recta res generaretur:neque sedendi forma esset bona.Amplius,si curuum ad partem domesticam non fuisset reductum, proueniret inde alterius modi claudicatio, neque [b] [statio] illi media foret: & fieret ei communis declinatio: neque esset æqualis.Et in ipsius extremitate inferiori sunt additamenta duo propter poplitis iũcturam. Nos tamen prius de crure, & postea de iunctura loquemur.

species aliqua.

forma.

De anat.ossium tibię seu cruris. *Cap.* 28.

CRus est,quemadmodum† cubitus ex duob. ossibus compositum. Vnum est maius & longius:& ipsum est domesticum, & vocatur cãna magna. Et aliud est minus, & breuius:non enim peruenit vsque ac coxam: imo ab ea breuiatur: inferius tamen peruenit ad locum, ad quem protenditur maius,& vocatur canna minor. Crus etiam habet gibbositatem ad partem syluestrem.postea apud extremitatem inferiorẽ habet gibbositatem aliam ad partem domesticam,propterea,vt per eam melior sit statio: [a] [& canna quidem maior æquatur, quæ pro certo est crus:] & minor creata fuit quam coxa, & illud est propterea,quòd adiunctę fuerunt res: ꝓpter quas ei in magnitudine fuit addendum.& hoc est figere, & deferre, quod est supra ipsum. Et res, propter quam fuit addendum ei in paruitate,est [b] [facilitas]ad motum.Et res secunda magis conueniens fuit intentioni, pro qua fuit factum crus minus, & res prima intentioni, pro qua fuit facta coxa maior. Duo autem cruris ossa sunt quantitas temperata:adeo quòd,si vnum os adderetur,accideret de debilitate, & duritie motus,illud, qđ accidit habenti elephantiam & varices.Et si vnũ minueretur,accideret [c] [de debilitate,& duritie]motus, & de impotentia defendi illud. quod accidit crura habentibus de natura subtilia:& propter hoc, totum sustentatum fuit, & fortius factum est cum canna minore.In canna præterea minore alia existunt iuuamenta;sicut neruos,& venas, & quæ sunt inter eas,cooperire,& communitas cannæ [d] [minoris]in iunctura pedis: [e] [vt velox,] & fortis fiat iunctura dilatationis,et tortionis.

† Alcid.

& equetur, canna maior pro certo crus.

b leuitas.

difficulta-

maioris.

vt firma.

De anat. poplitis. *Cap.* 29.

IVnctura poplitis prouenit propter ingressũ duorum additamentorum, quæ sunt super extremitatem coxæ, in duas vacuitates, quæ sunt in capite ossis cruris,quæ firmata fuit ligamento cingente, & alio ligamento in profundum tendente, & duobus ligamentis fortibus a duabus partibus, cuius quidem pars anterior benefacta fuit cum rasga.i.patella hoc est oculo poplitis,& est os ad rotũditatem trahens. [a] [Cuius iuuamentum est refrenare illud,quod timetur, quum est necesse super digitos pedum curuatũ stare,& suspensum sedere,ex ruptura,& disloca-

a cuius iuuamentũ est resi- ... ei quod ti... ex ruptura ... dislocatione ... algiethu. ... ad sessionẽ ... calcaneos ... in iũcturis ... plicatis ... super terram ... ẽtibus, & ... sessionem ... nsam. ... & illic ac- ... ei labor a- ... eleuationẽ ... ra,vel quũ

tione.] Et iunctura quidem laboriosa sustentata fuit, propterea,quòd suo motu defert corpus, & positus fuit locus eius ad anteriora;quoniam plurimum quod ei accidit de labore inclinationis, est ad anteriora. non enim habet ad posteriora inclinationem laboriosam: ad duas tamẽ partes rem modicam declinationis habet.Tota verò eius declinatio est ad anteriora: [b] [& accidit ei ibi labor in hora incedendi, & standi super digitos pedis,quum aliquis quasi suspensus curuus stat,& horum similium.]

De anatomia pedis. *Cap.* 30.

PEs creatus fuit,vt sit instrumentum figendi. [a] [& facta fuit figura eius ad anteriora,vt figura longa;vt in stando, & in appodiando super ipsum, auxilium præbeat:cui in parte domestica tenuitas creata fuit, ut sit pedis declinatio in hora standi: & propriè vacillanti, ad partem contrariam parti pedis eleuati; quatenus refrenet illud, quod oportet constringi ex nixu super partem bene eleuandi pedem eleuatũ: & ut statio sit†temperata:& etiam,ut sit facile calcare super res ✻ exeuntes, & absque magno dolore: & vt pes bene circundet illud,]quod gradibus, & extremitatibus eorum,per quę fit ascensio,similatur. Et pes quidem ex multis ossibus creatus fuit propter iuuamenta.ex quibus est,ut bene retineat,& circundet illud,super quod [b] [incedit]ex terra,quum necesse fuerit. Pes nanque plerunque tenet illud, super qđ [c] [incedit:] quẽadmodum manus retinet illud,quod recipit.& quum tenens præparatur, ut moueatur suis partibus ad aliquam formã, ut per eam retẽtio fiat melior,erit melius,quam ut totum sit vnum frustum, ne figura post figuram figuretur. Et ex eis est iuuamentum toti commune, cuius ossa sunt multa.Pedis uerò ossa sunt vigintisex:†talus,per quod iũctura pedis cum crure completur,& calcaneus,quod est sustẽtamentum fixionis. & nauiculare,[d][per quod est tenuitas.] & quatuor ossa rasetæ,cum quibus pecten cõtinuatur:quorũ vnum est os [e] [grandinosum] hexagono simile, positum ad partem syluestrem; propter qđ pars illa super terram bene figit: & quinque pectinis ossa: † talus verò humanus [f] [magis subtiliatus est ad exteriora, & magis ingrossatus ad interiora,quàm † talus]omnium aliorum animalium, & ipse est quasi nobilior ossibus pedis in motu iuuantibus, sicut calcaneus est nobilius ossibus pedis in figendo adiuuantibus.Et†talus quidem inter duo extrema positus est a duabus cannis egredientia, ipsum a suis partibus circundantia [g] [scilicet a supremo ipsius,& a suo loco,& a duabus suis partibus,syluestri,& domestica, & eius duo extrema in duas uacuitates,quę sunt in cãnis fixæ, ingrediuntur.] † Talus præterea inter crus & calcaneum medius existit; per ipsum.n. melius continuatur, & iunctura inter ea firmatur, & secura fit a dislocatione, & ipse quidem pro certo in medio est positus: licet existiment quidam, quod [h] [ad domesticam sit declinans propter concauitatis tenuitatem.] Ad † talum verò os nauiculare ab anterioribus coniunctionaliter ligatur.[i] [Et hoc quidem nauiculare cum calcaneo posterius cõtinuatur: & anterius cum

homo surgit a terra & apud algiethu i. apud sessionem corporis super calcaneos pedis, & quæ illis similantur.

a B.& figura eius facta fuit: si figura in lõgum protensa ad anteriora, ut adiuuet ad standum erecte cũ appodiatione super ipsum:& creatũ fuit ei achmas, idest pars cõcaua planta pedis declinans ad latus domesticũ, ut sit declinatio pedis in hora standi,& ꝓpriè in hora deambulationis sit declinans ad partem contrariã parti pedis eleuati, uel cõmoti, ut resistat grauitati per id quod oportet, ut firmetur fundamẽtũ super partem firma causa pedis moti seu eleuati,& ut sit statio æqualis, & etiã ut sit facile appodiare, uel calcare sup res eminẽtes absq; magno dolore, & ut pes bene comprehẽdat illud uel bene applicetur illi.

† Alias æquales

✻ alias eminẽtes

† Chahab.

† .i cubiforme.

b B.appodiatur uel applicatur.

c B.calcæ & applicatur.

† Alcahab.

d B. per quod cõpletur & plicitur achmas.

e B. os nerdi.

† Alchahab.

f B uehementius est techaiban quã alchahab.

† Alchahab.

† Alcahab.

g B.scilicet a postremo ipsius & a posteriori,& a duobus eius lateribus syluestrĩ & domestico.& eius duo extrema in calcaneo in duabus uacuitatib.ingrediuntur rachezan.

h B.ad syluestrẽ sit declinãs propter achmas.

† Alcahab.

i B.& hoc quidẽ

cum tribus ossibus rasetæ a patre siluestri. Os uerò grãdinosum est illud,quod,si mauis, uoca os solitarium:]& si volueris, pones quartum ossiũ rasetæ. Calcaneus aũt sub† talo positus est durus,rotũdus ad posteriora, vt percussionibus & nocumentis resistere ualeat, & inferius lenificatus,vt melius[k] [calcet,] & pes melius cooperiat illud,super qđ quiescit,quum stat:cuius quantitas magna facta fuit,ut corpus portare queat: & fuit factus triangulatus ad longitudinem:& subtiliando paulatim protenditurdonec finiatur, & annihiletur[l] [coram tenuitate ad partem syluestrem,ideo, vt subtilitatis concauitas sit ordinata superius ad suum medium.] Raseta uerò a palmæ raseta est diuersa, quoniam hæc est una acies, & illa duæ acies: & quia eius ossa sunt numeri multum minoris.& in hoc quidẽ iuuamẽtum existit;quoniam in palma motus fit plus necessarius,& comprehensio, quam in pede:& maius iuuamentum,quod in pede consistit,est figere.Multiplicare autem diuisiones, & iũcturas in retinendo nocet,& in cooperiendo illud,super quod stat: ꝑpterea quòd prouenit inde laxitas, & apertio multa:quemadmodum,si nulla foret ibi laxitas,noceret; propterea quòd dilatatio æqualis,quæ est conueniens,deesset.Iam enim scitum fuit, quòd circundare,& retinere cum eo, quòd est numeri maioris,[m] † [ ]est melius: & bene stare,& bene posse deferre,cum eo quòd est numeri minoris,& maioris quãtitatis,est melius. Pedis uerò pecten de quinque ossibus fuit creatus,vt cum vnoquoque ipsorum quisque digitorum, qui sunt quinque constituti in una acie,continuetur: quoniam in eis fuit plus firmitudo necessaria,quàm comprehensio, & circũdatio:quod in ossibus manus fuit necessarium. Quisque autem digitus præter pollicem, ex tribus consistit ossibus. Iam de ossibus loquuti fuimus quantum sufficit.Et hæc quidem ossa quũ computata fuerint,erunt ducenta,& quadraginta octo:præter sisamina,& præter os,quod lambda literæ grecæ similatur.

ãẽ os nauiculare continuatur cũ alchahab posteriori,& ab anteriori cum tribus osfibus rasete: & a parte syluestri cũ osse alnerdi ꝑdicto. Quòd si volueris uocabis ipsũ os singulare vel solitarium.

k B.appodietur vel applicetur.

l B.apud alachmas ad partem syluestré, ut sit côcauatio côcauitatis plãtæ pedis gradata a posteriori versus medium.

m † B.& quantitatis minoris.

SVMMÆ SECVNDÆ.

Doctrinæ quintæ. & est verbum vniuersale de neruis, musculis chordis & ligamentis.
Cap. I.

QVoniam motus voluntarius membris non completur nisi virtute a cerebro, eis,mediantibus neruis adueniente: neque erat conueniens, vt nerui ossibus continuarentur: quæ pro certo sunt membrorum mobilium radices in motu propter intentionem primam: quia ossa sunt dura,& nerui sunt subtiles;propterea[a] [misericorditer] egit deus,& ex ossibus rẽ neruo similem extraxit,quæ[b] [connexio,] & ligamentum vocatur:& ipsam neruo adiunxit:& ex eis rete faciendo, quasi rem unam effecit. Et propterea quòd corpus,quod ex neruo, & ligamento componitur,prorsus fuit subtile:[c] [quoniam corporis nerui augmentum,quum ad mẽbrum peruenit, non est tantum, quòd ab ipsius corpore,& grossitie,quum est in sui ortu: remoueatur,tanta longinquitate,de qua sit curandũ: quum neruus non consequatur augmentum faciens adipisci corpus eius perueniens ad membra consecutionem longinquam super corpus suum in ortu suo,& sua grossitie consecutionẽ, de qua sit curandum. & eius corpus quum est eius ortus,est tantum,quantũ ipsum cerebri corpus & nucha,& capitis concauitas,& neruorum egressiones tolerare possũt:tunc enim,si neruis membrorũ motus affirmaretur,ipsis in sua corporeitate possibili existentibus,] & propriè quũ diuiduntur,& patiuntur,& ramificantur in mẽbris,& fit illud, quod ex eis uni accidit membro multò subtilius quam radix, & quũ a suo principio & ortu elõgatur;esset in hoc corruptio manifesta. Sua igitur sapientia deus ipsum gubernauit, grossitiem ei attribuendo:[d] [quæ prouenit propter corporis ex eis,& ligamento compositi villorum confusionem;]quorum vacuitates carne impleuit:& hoc ipsum panniculo texit; & in ipsius medio perpendicularem sicut[e] [† chorda]de substantia nerui posuit. Et huius summa facta est membrum ex neruo, &[f] [ligamento,] & eorum villis,& carne implente, & panniculo cooperiente compositum.& hoc quidem membrum est musculus:& ipse est,qui quum colligitur,trahit chordam,quæ ex ligamento,& neruo componitur, illa scilicet quæ ab eis ad membri partem transit,& colligitur ad membrum attrahendum,& quum dilatatur, laxatur chorda, & elongatur membrum.

a B. ingeniosè.

b B. hachab.

c B. quũ nerui quãtitas uel magnitudo nõ ultimetur peruenĩedo ad membra, vltimitate de quã sit curãdũ:

ANNOTATIONES.

*Voluntarij motus instrumenta,Galenus quandoque neruos esse ait, quandoque musculos: sed neruos tamen motricẽ quidem ipsam vim a cerebro ferre existimat;adiuuari tamen a musculis, ut hoc loco hic author. primum verò initium putat cerebrum, sicut & aliarum omnium actionum animalium,ut 2. de plac. Hippocr. & Plat. At Auerroes Aristotelem æmulatus, sicuti animam principem omnium actionũ causam facit, ita primum animæ instrumentum calorem esse naturalem putat:quo ad obeunda omnia anima vtitur. Hũc non in neruis,venis,aut arterijs, sed in musculis putat residere:præsertimq́; in cordis musculo, quem communem caloris fontem,sedemq́; existimat. proptereaq́; musculis,contra quã Galenus,& hic author,voluntarium motum primariò perfici,non autem neruis adminiculari censet: quum musculi aptiorem sedem calori naturali præstent,quàm non nerui solũ, sed partes aliæ quæuis. Cerebrum uerò & neruos Aristotelem sequutus naturali ipsi calori temperando facere existimat.Hæc uerò his ferè probat Auerr. 2. Coll. Ac primum, quòd anima actionum omnium effectrix sit causa,non cerebrum,aut pars alia quæpiam;eo probat,quoniã in motu omni deueniendum est ad unum, quod moueat, & non moueatur,ex 8.phys.hoc uerò mouens & non motum,si neruum esse dixeris,a quo musculus mouetur, & a musculo postmodũ manus,aut pars alia;tunc de neruo rursum erit dubitatio,an ex principio illi innato, & ex se musculum moueat:an ex aliena ui.si ex innato sibi principio;hoc corpus esse non potest. motrix enim facultas corpus non est:si ex alieno, de eodem quæretur,ut prius,& erit processus in infinitum.statuendum ergo vim mouentem uoluntario motu non esse corpus.neque ergo neruus uim mouendi musculis præbet;sed anima.At uero animæ primum instrumentum calor est naturalis: hic autem in corde residet:actio ergo animæ omnis,& uoluntarius motus a corde prouenit.Huiusq́; rei id indicium est,quòd ubi quis ambulat,calescit,ac si hic inter ambulandum subito metu terreatur,tremunt statim crura, aut collabitur;ob caloris scilicet

ſcilicet & motricis facultatis retractionem ad cor. Statuendum ergo motus principium in corde, non in cerebro, ut Galenus ſentit. Adde, quòd, ex ipſius etiam Galeni ſententia, voluntariæ actionis facultas in corde reſidet, nempè (ita.n. velle Auerroem putamus) qui reſpirationem, ui à corde delata obiri putat, quam uoluntariam eſſe ipſe tuetur, 2. de motu muſc. At animalia non niſi uoluntaria motione mouentur. motus ergo uoluntarij initium eſt cor. Quamob rem, quũ & caloris innati, & motricis facultatis fons cor ipſum ſit, uidendum eſt modò, quod ſit motionis inſtrumentũ. Sanè hoc munus neruis aſcribi non pōt, quum ij frigidi ſint, & caloris omnis expertes, (actiones verò antea diximus obiri per calorem innatum, primũ animæ inſtrumentum) proptereaq; inepti, vt in ijs calor innatus reſideat, non etiam uenis, quãdo hæ alimentum corpori diſtribuunt, nutritio uerò quiete fit non motu. neque etiam arterijs, quum motus pulſationis, qui per has obitur, uoluntarius non ſit. ſupereſt ergo, ut muſculi, qui eorum compoſitionis gratia calori naturali ſuſcipiendo aptiſſimi ſunt, nempe qui ex ſimplici carne, & neruis conſtructi fuere: motus uoluntarij inſtrumenta dicantur, non nerui: ita uidelicet, ut cordis muſculo communi motus uoluntarij, cæteris uerò particularium motuum facultas inſit, ſitq; propterea neruorum vſus propter muſculos, ad eorum. ſ. calorem temperandum; non aũt contra muſculi ſint propter neruos. Hæc ergo Auerroes de uoluntario motu aduerſus Galenum ſcripſiſſe nobis uidetur. Cæterùm ad hæc, ſi pro Galeno & Auicenna liceat reſpondere, fortaſſe iri obuiam Auerroi poſſet in hunc modum. Admiſſo ꝙ anima actionum omnium ſit author, (neque enim quum neruis mouendi uim aſſignat Galenus, hanc omnino facultatẽ ineſſe ijs putat præter animam) quũ naturalem calorem animæ eſſe inſtrumentum dicis, fatemur: ſed præter hunc ſunt etiã ſpiritus, qui, quod ad ſenſum & motum facit, ſunt animales. hos verò fluere à cerebro dicimus, non à corde: ita, ut ratio non ſequatur. ſi caloris ſedes cor eſt, mouendi ergo potentia eidem inerit. Sicuti neque id admittimus, quum ais, ex ambulatione caleſcere animal, hoc uerò, ſi ſubito metu corripiatur, collabi vel tremere, ob caloris ad cor ipſum reuocationem. Et ſi enim ex metu calor ad cor, atque interna ipſa uiſcera retrahitur, caloris tamẽ retractio proxima caſus aut tremoris cauſa non eſt; quin, cum calore ſimul trahuntur ſpiritus ab externis partibus ad interna eorum principia propter terrorem: uitales ad cor; & animales ad cerebrum: atque hac ratione exhauſtis extremarum partium neruis ſpirituum copia, caſus ſequitur. Neque id uerò Galenus aſſerit voluntariam uim cordi ineſſe. imo, etſi reſpirationem, uoluntariam cenſet actionem, & cordis eſſe functionem, fieri tamen eam non ſine neruis concedit: fluereq; propterea mouẽdi potentiam à cerebro per neruos exiſtimat. De motus uerò inſtrumentis: non difficile eſt Auerrois rationi occurrere. Et ſi enim actionum animæ primarium inſtrumentum eſt calor, qui tamen, ut diximus, non ſine ſpiritibus aptus eſt. & quamuis nerui præterea ex Galeni quoque ſententia, ſi ad alias multas partes contuleris, frigidi ſint, non ſunt tamẽ nerui actu frigidi, aut caloris prorſus expertes, ut Auerroes ait, quando nihil in uiuente corpore prorſus eſt frigidũ. Quare nihil obſtat, vt neruis innatum calidum reſideat; ac nerui propterea mouendi primum ſolidum inſtrumentum ſint. his verò tuendis muſculos procreatos eſſe dicimus. non ꝙ muſculorum gratia ſint nerui, vt ait Auer. ſed contra neruorũ cauſa muſculi facti ſunt, qui cum neruis immiſti motionum demum ſunt inſtrumenta. Hæc forte ad Auerrois rationes dici poſſent, licèt non ignoremus, non difficulter & Auerrois & Ariſtotelis ſententiam poſſe ſuſtineri. Pro ijs uerò, quæ hic author de ligamentis, tendone, & muſculis ſubiungit, quid hæc ſingula ſint, & quo differant, pete Galenum primo de motu muſculorum.

cap.6.

p.1.2.& 3.

De anatomia muſculorum mouentium, qui ſunt in facie. Cap. 2.

EX eo, quod ſcitur, eſt, quòd muſculi faciei ſunt ſecundum numerum membrorũ mobilium. quæ ſunt in facie. membra autem mobilia, quæ ſunt in facie, ſunt frons: & oculi, & palpebræ ſuperiores: & maxilla [a] [in communitate] cum labijs: & labia ſola: & duæ narium extremitates, & mandibula inferior.

a B. ſuperior uel pomus maxillaris cũ communitate.

De anatom. muſculorum frontis. Cap. 3.

FRons autem per muſculum tenuem dilatatum pannicularem mouetur, qui ſub cute frontis dilatatur. & cum ipſa adeo miſcetur, donec ſit quaſi eſſentiæ cutis pars. & fiat impoſſibile ipſum ab eo excoriari: & membro quidẽ, qđ per ipſum mouetur, abſque chorda obuiat: quoniam illud, quod per ipſum mouetur, eſt cutis dilatata leuis: & mouere tale, quale ipſum eſt, per chordam non eſt bonum. Et huius quidem muſculi motu eleuantur ſupercilia. Et eſt etiam quum ad claudendum oculum iuuant [a] [propter ſuarum virtutum dimiſſionem, & ſui laxitatem.]

a B. iuuat cum mollificatione ipſius. Antiq. cum ſua mollificatione, & dimiſſione.

De anat. muſculorum oculi. Cap. 4.

MVſculi verò oculum mouentes ſunt ſex: quorum quatuor in quatuor eius lateribus, conſiſtũt, ſurſum, & deorſum, & duo [a] [† angulares.] vnuſquiſque enim ipſorum ad ſuam partem mouet. & ſunt duo muſculi ex tranſuerſo incedentes, qui ſecundum rotũditatem mouent. Ab oculo verò poſterius eſt muſculus, qui neruum concauum, quem poſt nominabimus, ſuſtentat, propterea quòd cum eo miſcetur, & continuatur, & [b] [eleuat] ipſum, & prohibet ipſum à laxitate, ex qua prouenit [c] [† prolapſus] propterea quòd retinet ipſum quum intente intuetur. Et huius quidem muſculi panniculis ligamentalibus accidit [d] [ex diuiſione:] vnde in eius eſſe ad dubietatem peruenitur. Sunt namq; ex anatomicis, qui tenent, quòd eſt vnus muſculus: & ſunt ex eis, qui duo; & ſunt ex eis, qui tres quocunque tamen modo ſit, eius caput vnum exiſtit.

a B almachin. † almeckeni.

b B. & fortificat

c B. almhagiat. † Alhod.

d B. ex ramificatione. Alia litera. ramificatio.

De anat. muſculorum palpebræ. Cap. 5.

HArum verò inferior, motu non indiget. intẽtio nanque prouenit, & completur motu ſuperioris ſolum: & eo completur oculi clauſura, & aſpectus, qui fit intente. Voluntas enim Dei fuit, vt inſtrumenta quanto plus poſſibile fuerint, ſint pauciora, quum nõ prouenerit impedimentum: quoniam in multiplicatione eorum prouenit ex nocumentis illud, quod eſt ſcitum. Et poſſibile quidem erat, vt palpebra ſuperior quieta maneret, & inferior eſſet mobilis, Sed factoris volũtas eſt, vt operationes ſuis approximent principijs: & cauſas ad ſuos fines eleuet tẽperatiori via, & rectiori ſemita. Superior autem palpebra neruorũ origini propinquior exiſtit: vnde nerui quum ad ipſam tẽdunt, reflexione, & reuolutione non indigent: & quia pal

pebra superior duobus indiget motibus, eleuationis, quũ aperitur oculus: & depressionis, quũ clauditur: & clausura indiget musculo trahẽte ad inferiora: propterea ei fuit necessarium; vt [a] [musculus] ei adueniret ad inferiora declinans, & impellens. Et si vnus fuisset: tunc impossibile foret, vt continuaretur, nisi aut cum extremitate palpebræ: aut cum ipsius medio: † Et si cũ palpebrę medio cõtinuaretur, cooperiret pupillã, quum ad ipsum eleuaretur. Et si cum extremitate palpebræ continuaretur, non continuaretur nisi cum extremitate vna: & non proueniret palpebrę coopertura ęqualiter, sed trãsuersaretur, quia clausura in parte, vbi etiã chorda, constringeretur primo: & ab alia debilitaretur parte: & coopertura nõ esset ęqualis: sed similis esset coopert uræ palpebræ hominis torturam patientis: propter hoc ei non vnus creatus fuit musculus: sed duo, qui à partibus duorum [b] [† angulorũ] nascentes palpebram ad inferiora simili deponunt attractione. In apertione autem palpebræ vnus sufficiebat musculus, qui ad medium perueniret palpebræ, & eius chordæ extremitas super palpebræ dilataretur extremitatẽ: & quum contraheretur, aperiretur: & propterea ad hoc vnus creatus fuit, qui secundum rectitudinem inter duos descendit panniculos, & dilatatur, & continuatur cum corpore cartilagini simili: & expanditur sub pilorum [c] [palbebræ] origine.

a B. neruus.

† Aliàs. & si cũ palpebrę medio continuaretur, cooperiret pupillã, cum ad ipsam eleuaretur.

b B. almachin. † almecheni.

c B. ciliorum.

De anat. [d] [*musculorum maxillæ,*] *Cap. 6.*

d B. alchad.

MAxilla [a]] duos habet motus, vnus est sequens motum mandibulę inferioris. & alter est ei cum labio communis. Motus autem causa, [b] [quæ habet motum alterius membri sequentem, sunt musculi] illius membri. Et motus, quem cum alio membro habet communẽ; causa, est musculus, qui est ipsius, & illius alterius communiter. Et iste quidem musculus in vnaquaque maxillarum gena vnus existit latus, qui & hoc nomine scitur. Vnusquisque autem eorum ex quatuor compositus est partibus: quoniam villus à quatuor ei aduenit locis. Vnius origo est ex furcula, cuius fines cum [c] [extremitate] labiorum ad inferiora continuantur, & trahunt os inferius ex trãsuerso. Et secundi origo existit inter thoracem, & furculam à duab. partibus; & ipsorum villi transuersi protenduntur: & ille, qui à dextris oritur, cum eo, qui à sinistris nascitur, transuersando iungitur & penetrat. Et continuatur ille, qui nascitur à dextris cum inferiori parte extremitatis sinistrę labij. & ille, q a sinistris nascitur, econtra. Quum villus iste colligitur, angustat os, & ipsum ad anteriora protrahit, sicut in bursa efficit corrigia, quę bursam claudit. Et tertius oritur ab osse [d] † [ ] quod rostro corui in spatula similatur, & continuatur [e] [inferius] continuitate illius musculi, & trahit labium in duas partes attractione simili. Et quartus oritur a † processibus colli, & transit circa terminos aurium, & continuatur cum fine maxillę, & mouet maxillam motu manifesto, quem sequitur labium; & fortasse ualde approximatur loco, vbi est auris ingressus, in plerisque hominibus; & cõtinuatur cum ea, & mouet aurem.

a B. alchad.

b B. qui sequitur motũ alterius membri, est musculus.

c B. extremitatibus.

d † B. alcharan

e B. superius.

† simeniis.

ANNOTATIONES.

Partes superiores inter nasum & aures, malæ, priscis etiam genæ dicuntur, vt legitur in introduct. seu med. sed moueri eas à lato musculo, lege 4. de locis affect. de affect. lib. faciei. & pro genarum motu, formatione, & progressu leg. 11. de vsu partium. de lato musculo buccam mouente lege lib. de dissect. venarum. & de musculorum dissect. Licèt verò aures hominis non moueri, aut obscure moueri legatur 11. de vsu partium. tamen musculos buccarum aures trahere dixit Galenus 11. de vsu partium. & 4. de anato. admi. & uisi aliqui nostra tempestate sunt, qui aures instar brutorum, varijs motibus mouerent, quum vellẽt. id quod fortè horum musculorum actioni ascribendum est.

De anat. musculorum labiorum. Cap. 7.

EX musculis verò labij, sũt illi, quos diximus, ei, & maxillæ cõmunes esse. Et ex musculis eius sunt, qui sunt ipsius proprij; & sunt musculi quatuor. par vnum aduenit ei a superiori in rectitudine duarum genarum maxillarũ, & cõtinuatur propè ipsius extremitatem; & duo ab inferiori. Et hi quidem quatuor ad hoc, vt solũ labium moueatur, sufficiunt; vnaquęq; .n. pars eorum, quũ mouetur, ad partem illam mouet. Quumq; duo ad duas mouentur partes, ad duas dilatantur partes. Adsunt igitur ei secundum complementum motus ad quatuor partes, neque vllum habet motum nisi istos. In his igitur quatuor adest ei sufficientia. Et isti quidem quatuor musculi, & [a] [summa] musculorũ cõmuniũ cum corpore labij miscentur: taliter quòd sensus a substantia labij prima ipsos discernere non valet, propterea quòd labium est membrũ molle, carneum, os non habens.

De anato. musculorum nasi. Cap. 8.

CVm extremitate verò leporis duo parui cõtinuantur musculi fortes. paruitas autem existit, ne super alios musculos plus necessarios coangustatio fiat; quoniam membrorum maxillæ, & labij motiones plures sunt numero: & frequentius fiunt; & perseuerant plus; & plus sunt necessarię, quã motus extremitatis leporis. Fortes autem creati fuerunt, vt eorum fortitudine illud, quod ei defuit propter ossis defectum, emendetur; quorum aduentus est a parte genæ maxillæ; & miscetur prius cum villis pomi maxillæ. non autem a parte genæ maxillę adductę fuerunt, nisi vt ipsum ad eum moueant.

De anatomia musculorum mandibularum superioris, & inferioris. Cap. 9.

MAndibulę inferiori absque mandibula superiori motus propriè attributus fuit propter iuuamenta. ex quibus est, quòd leuioris motus est melior. & ex eis est, [a] [quod dimittere ad mouendum superiorem membra nobilia comprehendentem; ideo quòd motus in ipsis nocumẽtum efficitur; est dignius, & salubrius.] & ex eis etiam est, quod si superior mandibula tali modo esset, ut ipsius motus facilis foret, non fieret iunctura, quę est inter ipsam, &

caput,

caput,firma: pterea in mandibula inferiori motus plures quàm tres nō fuere necessarij:motus aperiendi os.s.& claudēdi ipsum, & motus masticandi & molendi. Aperiens autem,mandibulam ad inferiora descendere facit:& claudēs,ipsam eleuat, et molens,ipsam circuire facit,& ad duas partes declinare. Manifestum est igitur, ꝙ oportet, vt motus claudendi sit per musculos, qui a superioribus descendunt,& ad superiora retrahuntur:& aperiendi,e contrario,& molendi,cum transuersione. Quapropter ad claudendum duo creati fuerunt musculi,qui duo temporis musculi vocantur. Ipsorum verò quantitates in homine paruæ factæ fuerunt: quoniam membrum,quod per eos mouetur, in homine paruæ existit quātitatis, in medio vacuitates habens:& est in pondere leue. Nanque motus,qui huic accidunt membro,per hos duos venientes musculos magis sunt leues: in cæteris autem animalibus inferior mandibula est maior, & grauior,quàm sit in homine:vnde per eos moueri in motu mordendi;& res comedendi duras: & incidendi;& eradicandi,est difficilius. Et hi quidem musculi duo sunt molles,propterea quòd iuxta principium existunt, quod est cerebrum, quod est corpus in vltimo molle: neque est inter ipsos,& cerebrum,nisi vnum os. Vnde tum propter hoc:tum propter illud, quod timetur ex societate cerebri cum eis,in nocumētis si acciderēt:& in doloribus si euenirent:adeo quòd ille,cui accidissent, inde ad phrenesim perueniret;& ad eas,quæ sunt similes eis ex ægritudinibus;sepeliuit eos creator apud ipsorū originē, & egressionem à cerebro in [b] [osse paris:]& ipsos penetrare fecit ī coopertura,quæ similis est canali:& est composita ex duobus ossibus [c] [paris:& tortuositas foraminum,] per quæ transit, quæ cum eis vadunt eorum vestientes extrema magno spatio, donec par pertrāseant,vt eorum substantia paulatim induretur,& à loco,vbi orti fuerunt,paulatim elongentur: Vnicuiq; autē duorum horum musculorum magna generatur chorda,quæ super mandibulæ inferioris incedit extremitatē,& ipsam,quum contrahitur, eleuat. Et hi quidem duo musculi ab alijs duob. adiuti fuerunt musculis, qui [d] [in inferioribus buccę] incedentes,ad mandibulam descendunt inferiorem in fornice; quoniam in eleuando graue,est necessarium ipsum ingeniosè regere, & solicitari pro ipso,qualiter plus habeant fortitudinis. Et chorda etiam,quę ex istis duob. nascitur musculis, ex ipsorum oritur medietate, non ex eorum extremitatibus,propter firmitudinem,& chordę duæ nascentes ex istis duobus musculis procedunt ex medio eorum: & nō ex eorum extremitatibus propter firmitudinem. Musculorum verò aperiendi, & mandibulā descēdere facientium villi ex additamentis nascūtur [e] [†ad uacuum similitudinē,quæ retro post aures creata fuerunt,descendunt,& vniūtur: & fiunt vnus musculus.] post separantur, & fiunt chorda,vt firmitudinem augeat: deinde iterum rarificatur,& carne repletur, & fit musculus, [f] [ ]ne propter sui tensionem ad nocumēta recipienda sit præparata: deinde mandibulæ reflexio mento obuiat: &,quum contrahitur, trahit mandibulam retro, & descendit procul-dubio; & propterea quòd naturalis grauitas in descendendo adiuuat,duo suffecerunt, neque adiutorio eguerunt. Masticandi verò musculi sunt duo, ab vnaquaq; enim parte vni musculo triangulato;quum eius caput positū fuerit,triāgulus,qui ex suis angulis in [g] [facie] consistit, duo protenduntur latera: vnum ad mandibulā descendit inferiorem;& alterū ad partem paris ascendit.& inter ea basis continuatur recta, & [h] [miscetur]quisque angulus ei,quod ante ipsū existit. propterea,vt musculus iste diuersas in cōtrahendo habeat partes: & non fit ei motus æqualiter:sed diuersis possit inclinari inclinationib. ideo, vt per eas molitio,& masticatio compleatur.

g B. gena.

h B. & applicatur.

De anat. musculorum capitis. Cap. 10.

Caput motus habet proprios, & motus cū quinque colli spondylibus communes,per quos est motus compositus ex declinatione capitis,& declinatione colli simul. Vnusquisque verò duorum motuum.s.proprius,& communis,aut erit curuans anterius, aut curuans posterius,aut inclinans ad dextram,aut sinistram. Et inter ipsos quidem secundum circundandi formam,motus generatur conuersionis. Musculi autem,qui caput ad inferiora propriè curuant, sunt duo musculi,qui a duabus descendunt partib. qui cum villis suis miscentur retro post aures à superioribus,& ab osse thoracis ab inferioribus,& eleuantur sicut continui. [a] [Est etiam, quum quidam existimāt,quòd sint tres musculi:duo nanque vnius eorum extrema ramificantur,& duo capita fiunt eis. Quūq; vnus eorum mouetur,caput ad inferiora curuatur.& quum ambo mouentur,caput ad inferiora temperatè curuatur.] Musculi verò,qui caput,& collum simul anterius curuāt,sunt par sub † gula positū, quod ad partem spōdylis primæ & secundæ vadit:& cum eis miscetur. Quumque pars ipsius, quæ est ad partem † gulę contrahitur,curuatur caput solum:& si pars cum duabus spondylibus continuata [b] [operatur,] curuat ad anteriora ēt collum. Sed musculi qui solum caput ad posteriora curuant, quatuor sunt paria sub paribus quæ nominauimus posita. Et horū quidem parium origo supra juncturam existit: & ex eis ēt sunt,quæ ad† processus perueniunt.& ipsorum origo est longinquior medietate,quæ est posterius:& sunt ex eis qui ad alas perueniunt,quorū origo est [c] [a medio. Ex istis sunt par,ad ꝙ duas primæ spondylis alas peruenit super par, quod ad secundum peruenit†processum:& par cuius villus ex ala primæ oritur: & vadit ad † processum secundum. Et eius quidem proprietas est, vt capitis declinationem,quū ipsum curuatur, ad naturalem eleuet dispositionem sui transuersione. Et ex eis est par quartum,quod à superioribus incipiens penetrat sub tertio cum trāsuersione ad partem syluestrē, & comitatur primæ spondylis alam. Duo prima paria caput posterius sine declinatione,aut cū declinatione valde parua curuant. Et tertium,declinationis rectificat torturam. Et quartum, transuersione manifesta ad posteriora curuat, & quicunque tertij,& quarti solus declinauerit,inclinabit caput

a B Et fortasse existimāt quidā ꝙ ambo sit musculus unus, & fortasse existimāt ꝙ sint duo & fortasse quòd sint tres musculi,quoniam extremitas cuiusq. eorum ramifica tur,& sic habēs duo capita Quūque moue tur unus eorū, curuatur caput ad anteriora declinando ad partem cuiusq eorum. Et quūm ambo moueātur, caput mouetur ad anteriora æqualiter.

b B. cōtrahitur.

† meri.

† meri.

† simenia.

c B ad mediū.

† simentum.

† simenium.

put ad suam partem. Et quũ ambo retrahentur, mouebitur caput ad posteriora conuersum absque declinatione. Musculi uerò, qui caput cũ collo curuant, sunt paria tria profunda, & par vnum cooperiẽs. vnumquodq; impar eorũ est triangulus, cuius basis est posterius os cerebri: & quod ex ea remanet, ad collum descẽdit, sed trium parium sub eo expansorũ: vnũ super duo latera spondylium descendit: & aliud multũ declinat ad alas: & aliud per medium transit inter duo spondylium latera, & duo extrema alarũ. Musculi aũt, qui caput ad duo inclinant latera, sunt duo paria capitis iuncturã concomitãtia. Vnius paris eorum locus est anterius, & ipsum est, quod inter caput & spondylem cõtinuat secundam, cuius vnum impar est ad dexterã: & alterum ad sinistram: & par secundum eorũ est, cuius locus est posterius: & coniungit inter spõdylem primam, & caput: cuius vnum impar incedit a dextra, & alterum a sinistra: & quodcunque vnum ex istis [d] † [ ] contrahetur, caput declinabit ad partem ipsius cum trãsuersione. Et quicunque duo ab una parte contrahentur, declinabit ad eos caput absq; trãsuersione. ꝙ si anteriores mouebuntur, iuuabunt in curuãdo caput ad inferiora: & si posteriores mouebuntur, reducent caput ad posteriora. Et si omnes quatuor simul mouebuntur, stabit caput rectè. Et hi quidẽ quatuor musculi alijs musculis sunt minores. Veruntamen eis, locorum ipsorum bonitate: & quia sub alijs descẽdũt musculis, restauratum fuit, quantũ alij per magnitudinem habent. Iuncturæ preterea capitis duę res necessariæ fuere, quibus duæ intentiones cõtrariæ erant opportunę. Vna est firmitudo, & hęc quidem pendet ex affirmãda iunctura: & ut parum motib. obediat. Et altera est multitudo numeri motuum: & hęc pendet ex facilitate iuncturarum, & laxatione earũ. Factum est igitur, ut [e] [iuncturarum laxitas pertransiret complementum firmitudinis,] quę propter musculos multos, qui sunt cingentes eas, & circũdantes, acquiritur. Duæ igitur intentiones ei acquisitæ fuerunt, vnde deus omnibus factoribus melior sit benedictus.

d B. quatuor;

e B. tutamẽ iuncturæ laxę cum complemẽto firmitudinis.

De anatom. laryngis, seu epiglottidis. *Cap.* II.

EPiglottis est membrũ cartilaginosum, creatum, vt vocis sit instrumentum: quod quidem ex tribus compositum est cartilaginibus. Vna est cartilago, [a] [quam sensus comprehendit] coram gula, & sub mento; quæ vocatur peltalis, & clypealis, quoniam eius venter est cõcauus, & dorsum gibbosum peltę similis, & [b] [clypeo parum eius.] Et secũda est cartilago post illam posita ad partẽ colli cum ea ligata, & vocatur ea, quæ nomen non habet. Et tertia est super illas cooperiens, quæ cum ea, quę nomẽ nõ habet, continuatur, & obuiat peltali absq; cõtinuitate: & inter ipsam & illam, quæ nomen nõ hẽt, est iunctura dupla propter duas vacuitates, quæ sunt in ipsa, in quas duo additamẽta [c] † [ ] non habentia nomẽ decenter ingrediuntur cum eis ligamentis cõnexa: & uocatur coopertorialis, & † cymbalaris. Et propterea ꝙ peltalis quandoque adiungitur non habenti nomẽ: & quandoque elongatur ab ea, est epiglottidis amplitudo, & eius coangustatio. Et propterea ꝙ cymbalaris cooperit clypealem, & ipsam comitatur, & propterea quod ab ea separatur: est epiglottidis apertio, & clausio ipsius. Vbi autẽ est epiglottis, & coram ipsa, est os triangulatum lambda vocatum: quod lambda græcam literã significat: & est ita. Λ. In creando uerò os huiusmodi existit iuuamentum, ut sit origo & principium, ex quo uilli musculorũ epiglottidis oriuntur. Epiglottidis pręterea musculi fuere necessarij, qui clypealẽ, nomen non habenti applicent, & musculi, qui cymbalarem applicẽt ipsis, & eas cum ea cooperiãt: & musculi, qui cymbalarem ab alijs duabus elongẽt, ut epiglottis aperiatur. Ex musculis verò epiglottin aperientib. est par, quod ab osse lambda nascitur, & uadit ad anteriora peltalis, & continuatur, & expanditur super ipsam; & quum contrahitur, trahit cymbalarem ad anteriora, & [d] [ad inferiora,] & dilatatur epiglottis: & par, qđ numeratur inter musculos gulæ ad inferiora trahentes: & nobis quidem videtur vt ipsum numeretur inter eos, qui inter eas sunt cõmunes: cuius origo est interius in thorace, & vadit ad peltalem. Ei verò in multorum animaliũ motu aliud associatur par, & duo paria, quorum vnum ad cymbalarẽ peruenit posterius: & continuatur cũ ea: quumque contrahuntur, cymbalarem eleuant, & eam ad posteriora trahũt, & separatur ab applicatione sui cũ peltali, & dilatatur epiglottis. Et alterius paris musculi ad duos cymbalaris margines ueniũt: qui, quũ contrahuntur, ipsã a peltali separant, & in latitudinem extẽdunt, & in dilatando epiglottim adiuuant. Ex musculis aũt, qui epiglottim coangustant; est par, quod a parte lambda venit, & continuatur cum peltali. postea dilatatur & cingitur super illam, quę nõ habet nomen: donec duo extrema duorum imparium ipsius post illam, quę nomen non habet, vniantur, & quum contrahitur, coangust at. Et ex eis sunt quatuor musculi & fortasse existimatur, ꝙ sint duo musculi dupli continuantes peltalis extremitates cum extremitatib. eius, quæ nomen non habet; qui, quũ contrahuntur, inferiora epiglottidis coangusta nt. Et sunt, qui existimant, ꝙ vnum par ipsorum sit occultum, & alterum manifestum. Ex sitibus uerò musculorum, qui claudunt, melior fuit, ut in inferioribus epiglottidis creati fuissent, ita ut, quũ contrahuntur, cymbalarẽ ad inferiora traherẽt, & eã claudendo cooperire facerent: & pp hoc par creati fuerunt, quod de radice peltalis nascitur, & eleuatur ĩterius ad duo cymbalaris extrema, & ad radicem eius, quæ nomen non habet a dextra, & a sinistra: & quũ contrahuntur, iuncturã stringunt, & epiglottim tali clausura claudunt, quæ musculos pectoris & diaphragmatis refrenare ualeat in prohibendo aeris attractionẽ. Qui quidem parui creati fuerunt, ne in interioribus epiglottidis coangustationem facerent: & fortes fuerunt creati, ut eorum fortitudinẽ, quum impediti fuerint in claudendo epiglottim, & prohibẽdo aeris attractionem, defectus multus corrigatur, qui eis ex paruitate aduenit: & ipsorum uia est secundum rectitudinem ascendentium cum declinatione parua, propter

quam

a B. quã tactus & sensus cõprehendunt.

b B. & clypeo cuidam.

c † B. ex ea,

† .i. arytænoides cartilago.

quam ſit continuatio conueniens inter peltalē, & non habentem nomen. Et eſt etiam, quū duo inueniuntur muſculi ſub cymbalari poſiti, qui hoc prædictum par iuuant.

.alhalcum, le anatomia ılch.

De anat. muſculorum [a] *gutturis.* Cap. 12.

GVttur in ſumma duo habet paria, quę ipſū ad inferiora trahunt: vnum eorum eſt par, quod iā ī capitulo epiglottidis nominauimus: & alterum eſt par etiā ex thorace naſcens, quod eleuatur, & cum lambda continuatur primò, poſtea cum gutture: & trahit ipſum ad inferiora: gutturis verò muſculi ſūt duo muſculi [b] [gutturoſi,] qui ſunt duo muſculi apud gulam poſiti in tranſglutiendo adiuuantes.

. amigdala .

.ında.

De anat. muſculorum † *yoidis.* Cap. 13.

LAmbda verò muſculos habet, qui ſibi ſunt proprij; & muſculos, in quibus aliud membrum cum ipſo communicat. Sed qui lambda ſunt proprij, tria ſunt paria: vnū par venit à duobus mandibulę marginibus, & cum linea recta, quæ ſuper hoc os exiſtit, continuatur: & ipſum eſt, quod ipſum ad mandibulam trahit: & par, ꝙ oritur ſub mento, & incedit inferius ſub lingua ad linguam, & ad extremitatem ſuperiorem huius oſſis: & iſtud etiam trahit hoc os ad partem mandibulę. Et aliud par oritur ex additamentis [a] [ſiſaminis,] quæ ſunt apud aures, & cōtinuatur cū extremitate inferiore lineæ rectę ſuper hoc os. Illi verò quos habet cum alijs communes: iam nominati ſunt, & nominabuntur.

.ſhemiæ. A-s ſagittarij.

De anat. muſculorum linguæ. Cap. 14.

MVſculi verò linguam mouentes ſunt nouem. Duo ſunt latitudinales ab additamentis [a] [ſiſaminis] venientes, & cum duobus ipſius lateribus continuantur: Et duo longitudinales a ſupremo oſſis lambda naſcentes: qui cum medio linguæ continuantur: Et duo ſ, qui eam in tranſuerſo mouent: & naſcuntur a latere, quod eſt inferius ex duobus oſſis lambda lateribus, & penetrant in linguam inter longitudinales & latitudinales: Et duo muſculi linguā reſupinantes, & conuertentes eam; quorum loca ſub iſtorū locis, quos nominabimus, exiſtunt & ipſorum villi iam expanſi fuerunt ſub eis in latitudine, & cum toto oſſe mandibulæ continuati fuerūt. In ſumma præterea muſculorum linguæ nominauerunt quidam, muſculum ſolitarium, qui inter linguam, & os lambda continuat, & vnum ad aliud trahit; nec eſt longè, quin muſculus, qui linguam ad exteriora in lōgitudinē mouet, moueat eam ſic. Ineſt enim ei vt in extēſione in ſeipſa moueatur, quemadmodum ineſt ei, vt [b] [in curtatione] in ſeipſa moueatur.

B. alshemie alaberie.

B. in curtatio vel coarctatione & ſpaſmane.

ANNOTATIONES.

Cap. 14. Cap. 10. Cap. 6.

De muſculis linguæ Galenus plura lib. de diſſect. muſc. & 11. de vſu par. adnotauit. is tamen quibusnam muſculis lingua extra os exeratur, non vidit. ſicut neque author lib. de anatom. viuorum. Recentiores tamen nouem ijs muſculis, quos alij norunt: duos quoſdam tertio, & quarto loco ponunt, quorum exortum eſſe aiunt in medio mento, ſi quis diligenter inſpiciat, vbi videlicet duæ ſunt aſperitates, quæ recta ad linguæ radicem proficiſcuntur. atque ipſos quidem muſculos eſſe aiunt teretes: eorum verò fibras, rectas.

De anat. muſculorum colli. Cap. 15.

MVſculi, qui collum mouent, ſunt duo paria: vnum par a dextra, & alterum a ſiniſtra: ſed quicunque eorum ſolus cōtrahetur, collum ad ſuam partem tranſuersè trahet: & quicūque duorum eorū, qui ſunt ab vna parte ſimul contrahentur, inclinabitur collum rectum in parte illa, non cum trāſuerſione; immo cum rectitudine. Et quum omnium quatuor ſimul erit operatio, ſtabit collum [a] † [ ] abſque declinatione aliqua.

a † B. erectum.

De anat. muſculorum pectoris. Cap. 16.

MVſculorum, qui pectus mouent, quidam ſunt, qui tantum dilatant ipſum, & non conſtringūt, [a] [ex quibus ſunt muſculi diaphragmatis inter membra aerem attrahendi: & membra nutrimenti diſtinguentis, quod] poſtea nominabimus. Et par ſub furcula poſitum a parte naſcitur, quę ad caput protēditur ſpatulę; quod poſtea nominabimus: & eſt cōtinuum cum coſta prima a dextra, & ſiniſtra: & cum ipſo vnitur par vnum, cuius vnumquodq; impar eſt, duplās ipſum, & faciens ipſum duas partes: quarum ſuperior cum collo continuatur. & ipſum mouet & inferior earum mouet pectus & miſcetur cū muſculo eius, quem nūc nominabimus; & ipſe eſt ille, qui eſt cōtinuus cum coſta quinta, & ſexta. Et par, quod eſt in loco ſpatulę concauo infuſum, & cū quo par continuatur, quod a ſpondylib. ad ſpatulam deſcendit: & fiunt ſicut muſculus vnus: & cum coſtis continuantur poſterioribus. Et par tertium, quod naſcitur [b] [a ſexta] ſpondylium colli: & a prima, & ſecunda ſpōdylium pectoris: & cōtinuatur cum coſtis thoracis. Iſti ſunt muſculi dilatantes. Muſculorum verò pectus conſtringentium, alij ſunt, qui pectus [c] [in latitudine] conſtringunt, & eſt diaphragma; quum quieſcit. Alij ſunt, qui ſecundum eſſentiam. Et ex iſtis eſt par, quod ſub radicibus coſtarum ſuperiorum eſt extenſum, cuius operatio eſt ſtringere & aggregare. Et ex eis eſt par apud extremitates iſtius cum thorace, vel adhærens thoraci, inter epiglottale & furculam continuatum: & continuatur cum muſculis vētris, qui ſunt recti. Et alia duo paria, quæ ipſum [d] [cooperiunt.] Muſculi verò, qui ſimul conſtringūt & dilatant, ſunt muſculi, qui ſunt inter coſtas: veruntamen perſcrutatione in conſiderando cognoſcitur, quòd conſtringentes alij ſunt a dilatātibus. Inter omnes enim duas coſtas ſunt ex eis quatuor pro certo muſculi: licèt quidam exiſtimēt, quòd ſit vnus muſculus. Et hic quidem, quem vnum exiſtimant muſculum, ex villis cōtextus eſt tranſuerſis: quorum quidam ſunt intrinſeci: quidam, qui cooperiunt. Eorum, qui cooperiūt, quidam ſunt, qui ſunt ad partem extremitatis cartilaginoſę coſtæ. & quidam ſunt,

a B. & ex eis ſunt qui cōſtringunt & nō dilatat: & ex eis ſūt qui dilatant & conſtringunt ſimul. & illi qui dilatant tantum ſunt nouē, & ex eis eſt uelamen diſtinguens inter mēbra ſpiritualia & mēbra nutrimēti, quæ.

b B. à ſeptima.

c B per accidēs

d B. adiuuant.

qui sunt ad partem alterius extremitatis, quæ est fortis. Quod verò interius existit, totum in situ cooperiente est diuersum. Et illud, quod est in extremitate costæ cartilaginosæ, diuersum est in situ ab eo, quod est super aliam extremitatẽ. Et quando quidem hic quatuor habentur uilli numero, oportet musculi sint numero quatuor. Et, qui ex eis sunt superius positi, sunt dilatantes. Et, qui ex eis sunt inferius positi, sunt constringentes. Per hoc itaque fit omnium musculorum pectoris numerus. lxxviij. musculi. Et est etiam, quum musculos pectoris duo alij iuuant musculi, qui a furcula ad spatulæ caput venientes ad primum eius continuantur latus, ipsum sursum eleuant, & in dilatando pectus adiuuant.

ANNOTATIONES.

Musculos thoracis, alios extrinsecus extendi, alios spatia intercostalia replere, scripsit Galenus 5. de locis affectis. (cap. 3.) *& primo eiusdem, thoracem sex habere superiores musculos asserit. & intercostales duos esse supra viginti, legitur in libro de dissect. muscul.* (cap. 6.) *& in primo de causis respirationis.* (cap. 13.) *Sed hic controuersia est. nanque sic author enumerat 88. musculos thoracem mouentes: At ex Galeno si præter proprios 22. intercostales, & sex qui sunt supra costas, respirationis quoque musculos, & partium seruientium thoracis motui, septi transuersi, & colli, qui uidelicet ad spinam descendunt, & eos qui circa uentrem sunt septo transuerso deseruientes, addideris; uix ad 60. peruenient. Sed animaduertendum est, quòd Galenus quatuor musculos intersitos duabus costis, omnes pro unico reputat. hic author uerò discernit ex illorum multitudine, & sic pro uno Galeni quatuor ponit.*

De anat. musculorum adiutorij. Cap. 17.

EX musculis motus adiutorij sunt illi, qui mouent spatulæ iunctarum: & sunt tres musculi, qui ei à pectore adueniunt, & ipsum [a] [mouent] ad inferiora: & musculus, qui inferius sub mammilla oritur: & cum parte adiutorij antecedente continuatur apud antecedentẽ partem marginis cartilaginis concauitatis: & ipse est, qui adiutorium ad pectus applicat, cũ cõmunitate, qua spatula ipsum sequitur. Et musculus, qui à supremo thoracis nascitur, & efficit vt domesticum capitis adiutorij cooperiat, & est applicans ipsum ad pectus cũ [b] [impulsione] pauca. Et musculus duplus magnus, qui à toto oritur thorace continuatus cũ infimo [c] [antecessionis] adiutorij, qui quum operatur cum villo, qui in superiori parte eius est, adiutorium ad pectus ducit, ipsum eleuando, & cum alia parte ducit illud ad ipsum, faciens ipsum ad inferiora descẽdere: & cum eis ambob. ducit ipsum ad pectus secundũ rectitudinem. & alij duo musculi, qui à parte nascuntur ilij magis interius continuati, quàm sit continuitas magni musculi, qui a thorace ascendit. Vnus eorum est magnus veniens a loco, qui est apud ilium, & à costis posterioribus, & trahit adiutorium ad costas posteriores directè: & alter est subtilis, qui nascitur a cute ilij, & nõ ab eius osse: & declinat magis ad medietatem quam ille, & continuatur cum chorda illius, qui a parte mãmillæ ascẽdit, & profundatur. Et hi quidem operationem primorum efficiunt secundum modum adiutorij: sed tamen ad posteriora parumper declinat. Et quinque musculi, qui ab osse spatulæ nascũtur vnius musculi eorum ortus est ab osse spatulę. & implet illud, quod est inter separans [d] [& costã superiorem uillis,] & penetrat ad partem superiorem capitis adiutorij syluestrem declinando parumper ad domesticam: & ipse cum declinatione [e] [penetrat] ad domesticam. Et duorũ musculorum ex istis quinque origo est à latere superiore spatulæ: quorum vnus est maior: & villi ipsius vadunt ad inferiores partes separantis, & implent illud, quod est inter separans, & latus inferius: & continuantur valde cũ capite adiutorij à parte syluestri, & [f] [penetrant] cum declinatione ad siluestrẽ. Et alter est cum hoc primo continuus, adeò quod est quasi eius pars, & penetrat cum eo: & ipsius operationem efficit. Iste verò non multum pendet [g] [a summo] spatulæ: & eius continuitas est secundum transuersionẽ in manifesto adiutorij, & declinat ad syluestrem. Et quartus est musculus, qui locum cõcauum ossis spatulę implet, cuius chorda cum partibus interioribus lateris domestici capitis adiutorij continuatur: & eius operatio est efficere, vt adiutorium posterius circumeat. Et alter musculus est, qui ab inferiore extremitate lateris spatulæ inferioris nascitur: cuius chorda superius continuatur secũdum continuitatẽ magni ab ilio ascendentis: & eius operatio est trahere supremum capitis adiutorij ad superiora. Adiutorum preterea alium habet musculũ duo habentem capita, qui duas efficit operationes: & operationem communem. Et ipse quidem sub furcula venit: & à collo deglutiẽs capitis adiutorij bucellam, peruenit † iuxta locum continuitatis chordæ musculi magni à pectore ascẽdentis. Quidam autem dixerunt, quod unum capitum ipsius interius [h] [est super manifestum spatulæ apud eius infimum, & declinat ad exteriora cum trãsuersione pauca:] & quum operatur cum duabus partibus, eleuatur secũdum rectitudinem. Sunt præterea hominum quidam, qui duos addiderunt musculos: musculum paruum, qui ad mammillam venit: & alium, qui in spatulæ iunctura est sepultus: & fortasse ponunt cubiti musculos cum eis habere communitatẽ.

De anato. musculorum brachij. Cap. 18.

MVsculorum brachium mouentium alij sunt, qui ipsum contrahunt: alij sunt, qui ipsum dilatant: & isti positi sunt super adiutorium: [alij sunt, qui ipsum gyrant: alij sunt, qui ipsum resupinant, & non existunt super adiutorium. Dilatantes verò sunt par vnũ, cuius vnum ex suis imparibus cum declinatione ad interiora expandit: quia eius ortus est superius ab antecessione adiutorij, & à latere spatulæ inferiore: & continuatur cum cubito illic, vbi sunt partes eius interiores: † & impar secundum expandit ad † exteriora cũ declinatione adiutorij, quoniam ab adiutorij collo prouenit:] & cũ extrinsecis cubiti partibus continuatur. Quumq; ambo cooperantur, proculdubio secundũ rectitudinem extendunt. Cõstringentes verò sunt par

aliud,

Marginal notes: a B. attrahunt. b B. curuatione uel eleuatione. c B. anterioris partis. d B. anterioris ... e ... f B. ... elongando ... g B. ...

aliud,cuius unum impar,quod est maius,trahit ad interiora cū declinatione:quoniā eius,[b] [origo est à margine cartilaginis spatulæ inferiore,] & à rostro: vnicuique quorū propriè inest caput,& declinat ad interiora adiutorij,& cōtinuatur chorda ipsius,qua est neruosa cum parte focilis superioris[c] [antecedente.] Et secūdū impar trahit cum declinatione ad exteriora:qa eis ortus est à manifesto adiutorij posterius: & est musculus duo carnosa habens capita: quorū vnum est in posterioribus adiutorij;& alterum in anterioribus:& occultātur hi duo in suo incessu parumper,donec ad[d] [antecedētem] partem focilis inferioris vadant. Et cum eo quidē iam cōtinuatum fuit,quod ipsum inclinat[e] [trahens inferius ad exteriora:& cum eo,quod inclinat trahēs] ad interiora,ut sit tractio melior. Et quum isti duo musculi in suis coniunguntur operationibus secundū rectitudinē,[f] [stat] proculdubio. Et duos quidem musculos dilatātes vestit musculus,qui os adiuutorij circūdat. Et similius est, vt sit pars alterius musculi constringentis.[g] † [ ] Facientes verò brachiū iacere supinum,sunt par,cuius vnum ex impari bus est positum in exterioribus duorum focilium:& obuiat focili superiori absque chorda: & alterum subtile prolongatum nascitur à superiori absque chorda: & alterum subtile prolongatum[h] [nascitur à superiori parte adiutorij ab eo,qđ eius manifestū sequitur:& maior pars eius vadit in † brachiū] & penetrat donec propinquum fiat iūcturę rasetę: & venit ad partē[i] [occultā] focilis supioris: & continuatur cū eo chorda pannicularis.[k] [Gyrantes autem] sunt par positum exterius: cuius vnum ex duob.imparibus à supremo domestico capitis[l] [adiutorij] incipit: & continuatur cū superiori focili sub iunctura rasetæ: & alterū est magis curtum ipso,& eius villus ad latitudinē est decliuis: sed eius extremitas est plus neruosa;& incipit ab ipsomet superiori focili,& cōtinuatur cum eius extremitate superiori apud rasetæ iūcturam.

De anatomia musculorum rasetæ, seu brachialis. Cap. XIX.

MVsculorum verò iuncturarum rasetę mouentium quidam sunt constringentes:& quidam dilatantes :[a] [& quidam gyrantes: & quidam resupinantes super collum.] Ex dilatātibus verò est vnus musculus cum alio continuus, ac si ambo vnus essent musculus.Et istius quidem origo est à medio focilis inferioris, cuius chorda cum pollice cōtinuatur , p quē pollex ab indice elongatur . Et alterius origo est à focili supiori , cuius chorda cum primo ossiū continuatur .s. posito corā pollice. Quū que isti duo simul mouentur, dilatant rasetam[b] [cum gyratione pauca.]Et quum secundus solus mouetur, facit ipsam iacere resupinam . Et quum primus mouetur solus,[c] [prolongat] inter pollicem & indicem. Et musculus,qui[d] [iacitur] super focile superius à parte syluestri,cuius ortus est ab inferiori parte capitis adiutorij,à quo procedit chorda : duo habens capita : quorum vnum cum medio pectinis coram indice & medio continuatur:[e] [& istius chordæ caput sustentatur] sup focile supius apud rasetam, & dilatat rasetam[f] [expandendo cum gyratione.] Constringentes aūt musculi sunt par sup latus brachij syluestre: quorum inferior incipit ab interiore duorum capitum adiutorij , & puenit ad pectinem coram auriculari . Et superior vtrorumq; incipit altius quàm ille, & puenit ibi.[g] [Et est cum eis musculus, qui] incipit ab inferioribus adiutorij partibus loca pdictorum medians,qui duo hēt extrema,q̄ ad modum crucis transuersantur:& postea cum loco, q est inter pollicem & medium continuantur: cumq; ambo mouentur,[h] [cōstringunt . Et isti quidem constringentes, & ipsimet dilatātes gyrationem efficiunt & resupinationem,] quum duo oppositi ex eis secundum transuersionem mouentur . Sed musculus cū pectine cōtinuus coram auriculari,quum solus mouetur,[i] [gyrat plantam.] & quū musculus pollicis, quem nominauimus, ipsum adiuuat plenariè plantā resupinam iacere facit : & quum ille, q est cum raseta cōtinuus corā pollice , solus mouetur,[k] [gyrat ipsam] parumper ; & cū auriculari, quē nominauimus,efficit[l] [gyrationē completam.]

De anat. musculorum digitorum. Cap. XX.

MVsculorum verò digitos mouētium , quidam sunt,qui sunt in plāta : quidā sunt, qui sunt in brachio: quia si omnes in planta cō iungerentur,propter carnem multā grauarent : & propterea quod illi , qui sunt ex eis in raseta,à digitis elongati fuerunt: chordæ ipsorum necessario fuerunt longæ.Munitę ergo fuerunt panniculis,qui eis ab omnibus adueniunt partibus: & ipsorum quidem chordæ rotundę & fortes creatæ fuerunt , & nō dilatantur nisi quū ad membrum perueniunt.Ibi igitur dilatantur, vt membrum motum bene comprehendant.Omnes autem musculi digitos dilatantes super brachium sunt positi,& similiter ipsos ad inferiora mouentes:& ex dilatantib. quidē est musculus,qui in medio manifesti brachij positus nascitur à parte suprema capitis adiutorij inferioris:& quatuor digitis chordas,q̄ ipsos dilatant, mittit. Ex eis verò,q eos ad inferiora inclināt, tres adinuicem in[a] [parte] istius sunt cōtinui: quorum vnus à parte media capitis adiutorij syluestris inter duo ipsius additamenta oritur; & duas chordas auriculari & annulari trāsmittit.& vnus à summa duorum musculorum duplorū,qui sunt duo ex his trib.oritur sub duob. additamētis adiutorij interius;& à margine focilis inferioris,& duas transmittit chordas medio & indici.[b] † [ ][c] [& tertius eorum: & est ille,qui remansit, oritur à supremo focili supioris,]& chordam pollici mandat:& apud[d] [hanc iuncturam]est musculus,q est vnus duorū musculorum inter musculos motus rasetæ nominatorū ; & nascitur à loco medio focilis inferioris,cuius chorda pollicē ab indice[e] [plongat.] Constringentium aūt, qdā sunt, q sup brachium existunt ; & qdam, qui super uolam plantæ.& illi quidem,qui sunt super brachium, sunt tres musculi, quorum unus secūdum aciē in medio super alium est positus. ex quibus nobilior est inferior,q inferius est sepultus , & cū

f B. conuertendo manū super uolam,& caput chordæ eius appodiatur sup focile superius.
g B.& musculus amborum.
h B. cōstringūt hac constrictione,& ipsimet dilatantes faciunt cōuersionem manus sup uolam, & resupinationem. Alia litera cōstringunt. Isti igitur constringentes & dilatantes sunt ipsimet qui faciunt conuersionem manus sup uolam & resupinationem
i B.conuertit volam manus.
k B.cōuertit manum super uolam.
l B.cōuersionem manus cōpletā super uolam.
a B.in latere.
b B. illi qui est inter ambo.
c B.& est tertius cuius origo est ex superiori focili.
d B. Alia litera. hunc muscu'ū.
e B. elongat.

osse focilis inferioris continuus, quoniam eius operatio existit nobilior: quapropter oportuit, vt eius locus magis esset custoditus: cuius principiũ est a medio capitis adiutorij syluestris ad interiora: deinde penetrat, & dilatatur eius chorda, & quinq; patitur chordas, quarũ quæq; ad interiora digiti peruenit. Illarum verò, quę ad quatuor perueniunt, quęq; iuncturam primam ipsius constringit, & tertiam: primam verò propterea qđ est ibi annexa ligamento, quod super eam est cinctum: & tertiam, propterea ꝙ eius caput peruenit ad eam, & continuatur cum ea: quæ aũt ad pollicem vadit, eius secundam & tertiam constringit iuncturam; quia non continuatur nisi cum eis. Et secundus quidem musculus, qui est supra istum, est minor ipso: & incipit a capite ingrediente, quod est vnũ ex capitibus adiutorij, & cum focili inferiore parũper continuatur: & transit ꝑ terminum cõem, qui est inter latus syluestre & domesticum, & est superior superficies focilis superioris: & quũ ad partem peruenit pollicis, declinat parumper ad interiora, & cum iuncturis medijs quatuor digitorum chordas mandat, vt eos constringant. Ad pollicem verò non peruenit nisi ramus paruus, qui non est ex chorda eius: immo ab alio loco. Et primi quidem origo est post principium nominatum, quod est a capite focilis superioris & inferioris. Et secundi origo est a capite focilis inferioris. Factum est autem, quòd pollex vno musculo in sui constrictione sit contẽtus: sed quatuor duobus constringuntur musculis; quoniã nobilior ex operationibus quatuor, est cõstrictio: & ex operationibus pollicis nobilior est, vt dilatetur, & ab indice elongetur. Tertius autem musculus non est ad constringendum: sed eius chorda interius in planta penetrat, & dilatatur desuper, ad hoc, ut in eam adipisci faciat sensum, & in sentiendo iuuamentum præbeat: & pilos in ea nasci prohibeat. & ad sustentandũ illud, quod est in interiorib. plantæ: & ut fortis fiat ad suas actiones peragendas. hi quidẽ sunt illi, qui super rasetam existunt. Musculi verò, qui sunt in planta, sunt xviij. in duab. aciebus ordinati adinuicem sibi suppositi. Vna acies est ad inferiora, & interius. Et altera acies est super cutem exteriorem. Qui aũt in acie existunt inferiore, numero sunt septem: quorũ qnque digitos ad superiora inclinant: & qui ex eis delegatus est pollici, a principio ossis rasetæ nascitur. Et sextus est curtus, & latus, cuius villus est transuersus: & ipsius caput pendet a pectine manus, donec perueniat in rectitudine medij, cuius chorda cum pollice cõtinuatur: & ipsum ad inferiora inclinat. Et septimus est apud auricularem incipiens ab osse pectinis, quod in eius rectitudine existit, & ipsum ad inferiora inclinat. Nullus verò horum septem est ad constringendum. sed quinque sunt ad eleuandũ, & duo ad flectendum inferius. Illi verò qui sunt in acie superiore sub musculo super [f] [plantam] expanso, qui quidem est musculus, quem solus cognouit Galenus sunt musculi undecim: ex quibus sunt octo: quorum duo cum prima iuncturarum quatuor digitorum continuantur, scilicet unus super aliũ, vt hanc constringant iuncturã; sed, qui ex eis est interior, constringit[g] [cũ depressione & reflexione:] & eius, qui est ex eis superior, est strictura cum modico eleuationis, & ad superiora ascensionis. Quumq; coniũcti fuerint [h] † [ ] directè: & eorum tres pollici sunt proprij: quorum vnus primam cõstringit iunctarum: & duo secundam, sicut sciuisti.[i] [Dilatantes ergo quinque sunt. Et de reflectentibus,] exceptis pollice & auriculari, vnicuique inest vnus, pollici uerò, & auriculari unicuique adsunt duo. Et de constringentibus vnicuique digito adsunt quatuor. Et de his, qui ad superiora inclinare faciũt vnicuiq; digito adest unus.

f B. uolam.

g B. cum applicatione & compressione.

h † B. ...

i B. & dilatantibus & de [reflecten]tibus.

De anat. muscul. dorsi, seu spinę. Cap. XXI.

MVsculorum dorsi alij sunt, qui ipsum ad posteriora flectunt: alij, qui curuant ad anteriora. Ex istis enim omnes alij oriũtur motus. Ad posteriora verò flectentes sunt illi, qui propriè dorsi vocantur musculi. Et sunt musculi duo, de quibus existimatur quòd vnusquisque eorum ex. xxiij. compositus existat musculis: quoniam vnicuique ipsorum ab vnaquaque spondyli aduenit musculus: ab vnaquaque nanq; spondyli aduenit ei uillus trãsuersus nisi a prima. Et isti quidem musculi, quum æqualiter tenduntur, stat dorsum: & quum supsluè tẽduntur: stat dorsum: & quum superfluè tenduntur; declinant ad posteriora. Et quum illi, qui in vno existunt latere mouentur, dorsum ad illud inclinatur. Musculi verò curuantes sunt par de super positum, qui sunt ex musculis caput & collum mouentibus: qui a duob. † gulę veniũt lateribus: quorum inferiores extremitates cum quinque spondylibus pectoris superioribus cõtinuantur in aliquibus hominibus: & in pluribus hominibus cum quatuor. Et eorum superiores extremitates ad caput perueniunt, & collũ. Et par quidem sub isto est positum, & vocatur [a] [renale:] quę ambo a decima, & vndecima pectoris incipiunt: & ad inferiora descendunt: & plerunque curuant flectentes. Et medio qdẽ in suis motibus horum musculorum sufficit inuentio: quoniã in curuatione, & inclinatione a dextra, & a sinistra duarum extremitatum sequitur motus.

De anat. musc. uentris. Cap. XXII.

MVsculi autem ventris sunt octo, qui in iuuamentis communicant: ex quibus est iuuamentum præbere in exprimendo illud, qđ ex stercore, & vrina in [a] [interioribus] continetur: & quæ in matricibus non nata existunt: & ex eis est, quòd diaphragma sustinent: & ipsum, quum adest exsufflatio, quę est† in constrictione, adiuuant; & ex eis est, quòd intestina calefaciunt, & stomachum: propterea quòd ea cooperiunt. Ex his autem octo est unum par rectum, quod secundum rectitudinem[b] [ab epiglottali] descẽdit cartilagine: cuius villus in longitudine vsque ad femur extenditur: & eius extrema in eis, quæ sunt coram ipsis expandũtur. huius verò paris substãtia à sui principio vsque ad ipsius finem carnosa existit. Et duo sunt musculi, † qui cũ istis in latitudine secãtur. quorũ locus est sub panniculo, qui super totum extensus

sus est uentrem: & sub duobus lõgitudinalibus. sectio autem, quæ inter istorum duorũ, & duorum primorum villos accidit, est secundum angulos rectos. Et duo paria, quæ per transuersum vadunt, quorum vnumquodque est in latere a dextra & a sinistra. Et vnumquodque corũ par ex duobus existit musculis se ad inuicem ad modum crucis secantibus à cartilaginis costarum nõ completarum extremitate vsque ad femur: & ab illo usque ad [c] [epiglottale.] Et duorũ † pa rium extremitates sibi à dextra & à sinistra apud femur obuiant. & aliorum duorum extremitates apud [d] [epiglottale,] quæ super carnosas partes ab vnaquaque parte duorum musculorum latitudinalium sunt positę. Et hic quidem duo paria semper carnosa incedunt, donec rectos musculos cum chordis latitudinalibus tangãt, quæ panniculis similãtur. Et hæc etiam duo paria† sub duobus longitudinalibus sunt posita, q̃ sub duobus posita sunt latitudinalibus.

ANNOTATIONES.

De musculis abdominis plura Gal. 5. de usu par. & lib. de anatom. adm. necnon de musc. diss. Sed differunt recentiores dissectores à Galeno. Quum enim is octo esse musculos censeat, sunt qui rectorum musculorum unum par adijciant à longis ijs diuersum, de quibus Galenus. aiuntq́, hoc carnosa esse substantia, ad ossa pubis posita: quo. s. erigi penem arbitrantur. Verum quũ ijdem musculi & in mulieribus sint, trahi ergo & eorum pudenda voluntario motu sursum oporteret. quumq́; non in omnibus carnosa illa, quam dicunt substantia sit, carere eos penis erigendi ui oporteret; quibus ij musculi absunt. Adde quòd ad penem vsque non peruenit carnosum id corpus. sed in os ipsum pubis desinit, si Gal. sequaris: aut si cum recentioribus steteris (id quod nobis arridet) ab osse ipso pubis ortum ducit: principium rectorum uentris musculorum constituens.

De anat. muscul. testiculorum. *Cap. XXIII.*

TEsticulorum autem virorum musculi sunt quatuor, propterea vt testiculos custodiãt & eos eleuent, ne laxentur. Quisque testiculus habet par sibi proprium. Mulieribus verò vnum par sufficit scilicet cuique testiculo impar, propterea quòd earum testiculi non sunt in exterioribus: neque sunt suspensi, quemadmodũ virorum.

De anat. musculorum uesicæ. *Cap. XXIIII.*

SVper os vesicę vnus existit musculus, qui ipsam circundat: cuius villus super ipsius os dilatatur. Et eius quidem iuuamentum est vrinam vsque ad horam voluntatis retinere. Et quum voluntas expellendi affuerit, eius laxabitur constrictio: & ventris musculi vesicam vrgebunt. & vrinam expulsiua adiuuante expellent.

De anat. muscul. virgæ. *Cap. 25.*

MVsculi qui virgam mouent, duo sunt paria, duo vnius paris musculi in duobus virgæ lateribus sunt extensi; qui, quum tendun tur, foramen dilatant, & ipsum amplificant, & penetratio rectificatur: & sperma in ipsa cum facilitate discurrit. Aliud verò par, quod a femoris osse oritur, & cum radice virgę secundum transuersionem † continuatur, [a] [& quum rectificatur, tenditur: & instrumẽtum secundum rectitudinem eleuatur: & quum constringitur] reducit ipsum ad posteriora. Quòd si vni eorũ acciderit tensio, ad ipsius partem declinabit.

De anat. muscul. † ficteris. *Cap. 26.*

F†Icteris musculi sunt quatuor. Vnus eorũ, est musculus, qui ipsius comitatur os, & cũ eius carne uehementer miscetur: quæ permixtioni musculorum labiorum similatur, & ipse quidem coercet, & constringit anum: & sua expressione stercoris reliquias, quæ sunt in ipso excutit. Et musculus, qui est positus magis interius quàm iste: cuius statio, [a] [est secundum comparationem capitis hominis,] & existimatur, ꝙ sit habens duo extrema, cuius extremum cum radice virgæ pro certo cõtinuatur: & par, quod super hos omnes transuersum existit: cuius iuuamentum est † longaonem sursum eleuare; neque accidit longaonem egredi nisi propter ipsius † laxitatem.

De anat. muscul. coxæ. *Cap. 27.*

EX musculis coxæ, maior est ille, qui eam extendit: deinde ille, qui eam contrahit. Ex suis nanque operationibus nobiliores sunt isti duo motus. Veruntamen extensio contractione nobilior existit, quoniam statio non conuenit, nisi cum extensione. Postea sunt musculi, qui elongãt: deinde illi, qui appropinquare: post illi, qui circuire faciunt. Ex musculis autem coxæ iuncturã extendentibus, est vnus, qui est omnibus corporis musculis maior: & ipse est musculus, qui os femoris & ancham cooperit: & super totam coxam voluitur ab interioribus, [a] [& exterioribus,] & posterioribus, donec ad poplitem [b] † [ ] perueniat: cuius villi diuersa habent principia: quapropter ipsius operationes secundũ diuersas specificantur species. Ex ipsius nanque villis est, qui ab infimo ossis femoris nascitur, & declinando ad domesticum dilatat. Et est alius ex villis eius, cuius ortus est parum altior ortu istius, qui coxam ad superiorem eleuat. Et est alius ex villis, cuius ortus est valde altior ortu istius, qui coxam ad superiora ad domesticum declinantem eleuat. Et est ex eis alius, cuius origo est ab osse anchæ, qui satis coxam secũdum rectitudinem dilatat. Et est ex eis musculus, qui totum anchæ iuncturã posterius cooperit tria habens capita, & extrema duo. Et hæc quidem capita ab ilio & ancha & † coccyge nascuntur, quorum duo sunt carnosa, & vnũ panniculare. Duo verò extrema cum posteriore capitis coxæ parte continuantur: & si cũ vno traxerit extremo, cum declinatione ad ipsum dilatabit: & si cum duobus traxerit extremis, secũdum rectitudinem dilatabit. Et ex eis est musculus, qui ex tota ossis ilij superficie oritur: & cũ supremo maioris additamenti continuatur, & vocatur [c] [† trochanter maior:] & parum ad anteriora extẽditur, & cum declinatione ad domesticum dilatatur. Et est alius talis, qualis istæ, qui

Marginal notes (inner margin, partly cut): cap. 14. cap. 6. cap. 27. — ...alum gra n. ...is impariũ — ...alum gra n. — ...is supra latitudina — † ... — a B. ... — a B. ... bus. — † Ali... — b B. ... — † Ali...

Marginal notes (outer margin): †Aliàs æquatur. a B. & quum æquatur tensio ipsius, eleuatur instrumentum secundum rectitudinem, & quum vehementior sit. — † sphyncteris. — † sphyncteris. — a B. est supra ipsum per comparationem ad caput hominis. — † .i. rectum intestinum. — † Aliàs mollificationem. — a ——— — b †. uel ad genu — † alhosos. — c B tharuca per respectum ad os † earchametra.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50, 60

qui in primis cum infimo additamēti minoris cōtinuatur, deinde descendit: & illius operatione operatur: veruntamen eius est paruam dilatationem & multam efficere declinationē; cuius origo est ab infimo superficiei ossis ilij. Et est ex eis musculus, qui ab infimo ossis anchæ oritur ad posteriora declinās, & dilatat ipsam, & eam ad posteriora parũper declinare facit: & ad domesticum sufficienter declinare facit. Ex musculis verò coxæ iuncturam constringentib. est musculus vnus, qui cum declinatione ad domesticum parua constringit: & est musculus rectus, qui a duabus descendit originibus, quarum vna cum fine lumborum, & altera cum osse ilij continuatur. Et ipsæ quidem sunt, quæ cum minore additamento domestico cōtinuantur: & musculus, qui ab osse femoris nascitur, & cum infimo additamenti minoris continuatur. Et musculus ad duo latera ipsius transuersè † extensus, qui est sicut pars maioris. Et quartus, qui a re præparata stante post os ilij oritur, & ipse ēt crus contrahit colligendo coxam. Ex musculis verò, qui ad interiora declinare faciũt, iam quidam nominati fuerunt, vbi dilatationis, & constrictionis mentionem fecimus: & hæc quidem mouendi species habet musculum, qui ab osse nascitur femoris, & adeò fit longus, vt ad poplitem perueniat. Declinare verò ad exteriora facientes sunt duo musculi: & vnus eorum ab osse venit lato. Sed circuire facientes sunt duo musculi, quorum vnus a syluestri femoris: & alter ab ipsius oritur domestico: & quum sibi obuiãt, transuersantur, [d] [& fiunt carnosi] apud locum profundum circa posteriora additamēti maioris. Et quicunq; eorum solus traxerit coxam ad sui partem, cum pauca dilatatione torquebit.

† Aliàs sustentatum.

d B. & continuantur.

ANNOTATIONES.

Decem esse musculos coxarum, notauit Gal. in lib. de dissect. musc. At 3. de vsu partium, nouem tantum recensere videtur. Recentiores tamen omnes decem esse testantur, & si aliqui prioribus dissectis vsq; ad 14. perducant. De eorum formatione & actione habes 2. de anat. adminiſt. copiosius.

Cap. 21. Ca. 4. & 14. Ca. 4. & 6.

De anat. muscul. mouentium iuncturam cruris, & poplitis. Cap. 28.

EX musculis autem iuncturam poplitis mouentib. sunt tres in anterioribus coxæ positi, qui musculis in ipsamet coxa positis sunt maiores. Et eorum operatio est dilatare, vnus autem horum triũ est sicut duplus duo habens capita: quorum vnum ab additamento incipit maiore: & alterum ab anteriore coxæ, & duo habet extrema: quorum vnum est carnosum: & cum [a] † [mola] antequam chorda fiat, continuatur: & alterum est pãniculare cum domestica duarum extremitatum coxæ continuatum. Aliorum verò duorum vnus est ille, quem inter coxam constringentes nominauimus, s. a separante, quod est in osse ilij nascēs: & alter ab additamento syluestri, quod est in coxa, oritur. Et isti quidem duo continuantur, & vniuntur; & generatur ex eis chorda vna, quę dilatatur, & circundat † molam, & ipsam cum eo, quod est sub ea, conuenienter affirmat: deinde cum capite cruris continuatur: & poplitem dilatat, & crus extendit. Dilatatio verò vnum habet musculum, qui ab obuiatione ossis femoris nascitur, & incedendo descendit in latus coxæ domesticum secundum transuersionem: deinde cum parte [b] [venosa] supremæ partis cruris continuatur, & crus declinans ad domesticum dilatat. & musculum alium in quibusdã anatomiæ libris ei oppositum in partē syluestri, qui incipit ab osse anchæ, & secundum transuersionem in latus syluestre tendit, donec ad locum peruenit[c] [venosum.] & non est musculus maioris transuersionis isto, & cum declinatione ad syluestre dilatat: & quum ambo dilatant, est dilatatio recta. Ex eis uerò, qui crus contrahunt; est vnus musculus angustus, & longus: qui ab osse ilij oritur & femoris, circa originem dilatãtis: ingrediens a separante, quod est in medio ilij: deinde secundum transuersionem penetrat ad interiora duarum extremitatũ poplitis: postea egreditur exterius. & vadit ad eminentiam, quę est ĩ loco poplitis, [d] [venoso,] & cum ea vnitur. Et ipse quidem est, quo crus ad [e] [inferiora] trahitur declinans cum pede ad partem inguinis. Et tres musculi; domesticus: & syluestris: & medius. Sed domesticus & medius cum declinatione ad syluestrem contrahunt. & syluestris contrahit cum declinatione ad domesticum. Et domesticus quidem oritur a basi ossis anchæ, deinde trãsuersè incedit per posteriora coxæ, donec peruenit ad locum cruris [f] [venosum] in parte domestica; & vnitur cum eo, cuius color ad viriditatem trahit. Et aliorum duorum etiam origo est a basi ossis anchæ: sed declinãt, vt cum loco [g] [venoso] lateris syluestris continuentur. In iunctura præterea poplitis est musculus sicut in flexuositate poplitis sepultus, qui operationem efficit, qualis huius medij existit operatio. Et quidam existimant, ꝙ pars eminens musculi dilatantis dupli a separante est, quum poplitem accidentaliter constringit: [h] [& est, quum ab eius origine egreditur chorda, quæ anchæ pixidem tenet: & cum ea, & cum ipso, quod sequitur ipsam, continuatur.]

a B. alrasafe. † rasga.

† rasgam.

De anat. musculorum pedis iuncturam mouentium. Cap. 29.

EX musculis autem pedis iuncturam mouentib. sunt quidam, qui ipsum ad superiora eleuant. & quidam qui ipsum descendere faciunt. Ex eis autem, qui ipsum eleuant, est vnus musculus magnus, qui est positus in parte [a] [antecedente] cannæ domesticæ, cuius principium est pars syluestris capitis cannæ domesticæ. Et ipse quidem, quum ad exteriora egreditur, inclinatur super crus ad partem pollicis vadens, & cōtinuatur cum eo, quod radici pollicis est propinquũ: & pedem ad superiora eleuat: & alter oritur a capite syluestris, ex quo nascitur chorda, quæ cum eo, quod est iuxta radicē minimi, continuatur: & pedem ad superiora eleuat, & propriè, quando, cum eo conuenit primus musculus, & fuerit hoc secũdum æqualitatem & rectitudinem. Facientium verò descēdere est vnum par, cuius origo est à capite coxę quod postea descendit, & cruris ventrem carne replet, ex quib. chorda nascitur:

nascitur: quæ ex maioribus existit chordis,& ipsa quidem est chorda [b] [nerui,qui cum osse† tali] continuatur:& ipsum ad posteriora transuersè ad syluestrem trahit: & est hæc causa fixionis pedis super terram. Et ipsum quidem adiuuat musculus,qui a capite syluestris oritur:cuius color est melongianus: & descēdit donec ipsemet absque chorda,quam mandat,sed carneus remanens,continuatur cū postrema† tali parte [c] [sub continuitate]quam ante diximus. Quumq; musculis istis, aut ipsorum chordis nocumentū accidit,pes [d] [claudicat.]Et musculus,ex quo duæ nascuntur chordæ: quarum vna pedem cōstringit:& altera pollicem dilatat. Illud verò est,quoniam iste musculus a capite cannæ domesticæ oritur,vbi ipsa syluestri obuiat,& descendit inter eas:& in duas diuiditur chordas: quarū vna sub raseta in anteriori pollicis parte continuatur, [e] [cum qua etiam chorda, pedis existit humilitas. Et altera chorda est, quæ ex parte istius generata musculi, primæ chordæ pertransit originem,& primo pollicis ossi chordam mandat: & ipsum cum transuersione ad domesticum dilatat.] Et iam etiā a capite coxæ syluestri oritur musculus, & cum vno duorum musculorum [f] [calci annexorum]continuatur, [g] † [ ] deinde ab eo separatur, quum occultum cruris pertransit:ex quo oritur chorda, [h] [quæ ad inferiora pedis peruenit, & sub eo toto dilatatur] quemadmodum facit musculus,qui super plantæ occultum dilatatur propter iuuamentum tale,quale est eius.

calcanei q̄ osse alacha. | alhab. | icahab. supra continuitatem. | mollificatur seu paralyti. | cū qua etiā it chorda deprimēs, inferius deorsum faciens. | litera chordaæ accidit parte istius culi pertrāsiens originē chordæ priuataæ,& trāsit chordam alchahab,pri | ex pollice dilatat p trās. | um. | achabaliū. | chabalium. | B. & ramifi. | i. quæ dilata ad inferiora pedis,& sub eo spargitur.

De anat. musculorum digitorum pedis. *Cap. 30.*

EX musculis verò pedis digitos mouētibus, qui sunt constringentes,musculi sunt multi:ex quib.est musculus,qui a capite cannæ syluestris oritur,& extensus super ipsam descēdit,& chordam vnam transmittit,quę in duas diuiditur chordas,quæ mediū constringunt & [a] [medicum.]Et alter istorum minor, cuius ortus est a postremo cruris; cuius chorda quū ipsam trāsmittit,in duas diuiditur chordas, quæ indicem constringunt,& minimum. [b] [Et diuiditur] ab vnaquaque duarum partium chorda; quæ cum eo, quod ab alia [c] [diuiditur,] continuatur: & fiunt chorda vna,quæ ad pollicem peruenit, & ipsum constringit. [d] [Et tertia chorda,quam]iā nominauimus,a syluestri duarum extremitatū; quæ in canna existunt domestica,oritur. & inter duas descendit cannas,& ex se partem transmittit ad pedem constringendum, [e] [& partem ad primum os]pollicis. Et horum quidem musculorum digitos mouentium, quos nominauimus,situs est super crus & posterius.Illi verò, quorum situs est super plātam pedis. x.sunt musculi & in hoc quidem anatomici decepti fuerunt.Sed primus,qui istud sciuit,fuit Gal.Ipsi verò cum quinque continuantur digitis scilicet, cum vnoquoque duo lacerti a dextra, & a sinistra.& mouent,vt constringat secundum rectitudinem, si simul mouerint: & vt declinent, si vnus mouerit.Et ex eis quidem sunt quatuor super rasetam:quorum vnus vnicuique digito delegatus est:& duo,qui propriè sunt ad constringendum pollicem & minimum. Et isti quidem musculi adeò sunt permixti, vt quum vni eorū accidit nocumentum,prouenit inde,vt reliquorum operatiò debilitetur in eo,quod eorum est proprium: & vt vicem istius aliquo modo gerant in eo,quod huic est propriū: & hac de causa difficile est vnum digitorum pedis propriè absque alijs constringere. Et ex musculis quidē pedis sunt quinque supra pedem positi, qui ad syluestrem declinare solent: & quinque sub eis positi, quorum vnusquisque digitum ad illud, quod ipsum sequitur,trahit a parte domestica, & ipsum cum motu ad partem eleuat domesticam.Et isti quinque sunt cum duobus,qui pollici & minimo sunt proprij secundum similitudinem septem qui sunt in planta pedis, & similiter decem primi. Omnes igitur corporis musculi sunt [f] [quingenti & vigintinouem.]

annularem. | tum. | B.deinde ramificatur. | ramificatur. | B. & tertius. musculus quē. | & ad primā iuncturam.

f B. Alia litera. Oēs igitur corporis musculi sunt centum & vigintiseptem.

SVMMAE III. DOCTRINAE V.

Et est sermo vniuersalis de neruis propriè. *Cap. 1.*

IVuamentorum neruorum alia sunt secundum essentiàm: alia sunt quę sunt per accidens. Quod verò secundum essentiam:est quòd cerebrum eis mediantibus omnibus alijs membris iuuamentum præstat dando eis sensum & motum. Sed quod est per accidens, est ad hoc vt caro corroboretur,& corpus fortius fiat. Et ex eis etiam est,percipere id, quod ex nocumentis mēbris accidit sensu carentibus,sicut hepar, & splen,& pulmo: licet enim membra ista sensum non habeant, super ea tamen cinctorium positū est neruosum: & panniculo tecta fuerūt neruoso,quę quum apostemata fuerint,aut uētositate tensa, perueniet apostemosi grauedo, aut ventositatis partitio ad cinctoriū in ipsius radicē:& accidet ei ex grauedine attractio:& ex ventositate extensio,& sentiet ipsam. Et neruorum quidem principium secundum motū, scitum est cerebrum:& illud,ad quod istorum perueniunt extrema,est [a] [superficies] cutis. Cum, cute enim uilli miscentur minuti,& in ipsa nerui partiūtur,q ei a mēbris,quę ei vicinantur,adueniunt. Quod verò cerebrum neruorum principium existit,duobus est modis,quoniam quorundam eorum est principium secundum sui essentiam,& aliorum est principium mediante nucha,quæ currit ex eo. Et neruis quidē,q a cerebro egrediuntur,nō iuuantur membra in sentiendo & mouendo,nisi capitis,& faciei membra & viscerum interiorum: alia verò membra hæc iuuamenta nō habent,nisi a neruis nuchæ. Et Gal. quidem iam ostendit nobis sollicitudinē magnā, q̄ neruis a cerebro ad viscera descendentibus est propria.Creator enim de eorū munitione sollicitus aliter ipsos muniuit quā alios neruos:& illud est,quoniam propterea, quòd à principio elongati fuerunt,oportuit, vt sustētarentur superflua [b] [affirmatione à musculis fortibus,qui eos tegant,ut panniculi:& a corpore, cuius essentia inter neruū & cartilaginē est media,simili ei,quod corpori nerui accidit,] quū torquetur.Et istud quidē est ex tribus locis,quorū vnus est apud epiglottim.& secūdus, quū ad costarum radices veniūt.& tertius,quum pectoris locum transeūt.Factum est autem,ut alij ner

Vide Disquisitiones physiologicas Coit. pag. 451. usque ad 472.

a —— B.

b B. firmitudine uel tutela,& cooperuit eos cū corpore medio inter neruū, & & cartilaginem in substātia conformi ei quod accidit in corpore nerui.

ui a cerebro progredientes, in quib. existit vtilitas in sentiendo iuuamentum præstare, penetrarent a sui principio [secũdum rectitudinem ad mẽbrum, ad quod diriguntur: quoniam rectitudo ad id, ad quod dirigitur: propinquiore defertur via: & illic ex hoc est impressio, quæ manat ex principio, fortior, & propterea quòd in neruis sensibilib. non quæritur de duritie, quæ facit necessitatem elongandi a substantia cerebri cum circuitione, propterea vt a sui similitudine in lenitate ordinatim elongetur, quantum in mẽbris quæritur motus: immo quanto plus fuerunt leniores, plus fuerunt virtutem sentiendi dantes. Sed factum est, vt motiui, ad id, ad qđ diriguntur, eant post circuitiones, in quibus ipsi incedunt: propterea vt a principio elongentur, & in duritie ordinẽtur. In vnoquoque etiã duorum modorũ ad id, quod ex duritie & mollitie in ipso est necessarium, adiuuerũt ortuum ipsorum substantiæ: plurimi nãque eorum, qui sensum tribuunt, ab [c] [antecessione] oriuntur cerebri. Et partis quidem, quæ est cerebri [d] [antecessio,] est essentia mollior: Et plurimi eorũ, qui motum præbent, a postremo oriuntur cerebri. Et partis, quæ est cerebri postremum, essentia est magis spissa.

c B. anteriori. d B. anterior.

ANNOTATIONES.

Neruorum triplex est genus, seu genus, seu differentiã voces, vt lib. de ossibus notat Galenus; alij voluntarij dicuntur, qui scilicet ex cerebro & spinali medulla ortum ducũt; alij ligamentales, qui ex ossibus; alij tendones, qui ex musculis. ex primis tamen voluntarijs, & ligamentales & tendones primam habent originem. De triplici neruorum vsu, ac naturæ scopo, de quo author primis statim verbis; Galenus 5. de vsu partium verba facit. Verùm sicut de neruorum, ac sensus & motus principio Aristot. & Galenus differunt, ita & de neruorum eorundem vsu non mediocriter discrepant. Aristot. sicut cor sensus & motus voluntarij initium putat, & 2. de part. an. & 3. & sæpe alibi: ita & neruorum principium ipsum cor facit. 3. de hist. animal. & neruorum copiam esse in corde scribit. 3. de par. anim. sensus verò & voluntarij motus instrumenta partem esse in sanguineis animalibus existimat, quæ non sit exanguis (sentire enim eas dumtaxat partes quæ sanguinem obtineant) quam quidem carnem esse arbitratur 2. de part. anim. cuius etiam gratia, & ossa & ceteræ partes genitæ sint, vt 2. de part. anim. Cerebrum verò cordis calorem temperare; quũ nerui carnium sint gratia. At Galenus contra cerebrum sensus & motus initium esse putat. 2. de plac. Hipp. & Pl. & 8. de vsu part. neruosq; ex cerebro oriri. 5. de vsu part. & esse sentiendi mouendiq; instrumenta. ac eorum gratia subiectam esse carnem ne disrumpantur, lædanturq;. neque cordi sensoriæ, ac motricis ex voluntate facultatis principium inesse vllo pacto admittit. Galeni sententiam, & hic author hoc loco, & medici ferè omnes suscipiunt. philosophi tamen ac Auer. presertim 2. de part. anim. nec non 2. Coll. Aristotelem tuentur. Ceterùm, quod ad hanc rem pertinet, de neruorum initio, deq; mouendi & sentiendi instrumentis, vt paucis agamus. Etsi medici neruos a cerebro ortum ducere mordicus tuentur; non uidemus tamen, quid primum eorum initium cor esse impediat. Solent, vt docet philosophus 1. meteor. & quotidie id videmus, ex montibus parui fontes oriri: hi paulo vlterius elapsi stagnum faciunt: ab hoc deinceps magna atq; latissima flumina producuntur. quæ quidem, etsi longè latiorem, maioremq; loci amplitudinem occupent, quàm vel fons vel etiam ipsi montes a quibus ea oriuntur; nullus tamen ab exiguo eo fonte, & tumulo oriri eat inficias. Mirandum ergo de ijs non mediocriter subit, qui propterea quòd a cerebro neruorum (vt ita dixerim) fluuium proficisci vident, ipsorum tamen initium posse ipsum esse cor negant. Fatemur nos, neque id Aristoteles negat, à cerebro neruorum flumen emergere: sed primum tamen eorum fontem cor esse dicimus. quod quidem, etsi exigua neruorum veluti & montes fluuiorum seruat vestigia; primum tamen est & neruorum, & arteriarum, & venarum, & spirituum omnium, & caloris, & ipsius demum vitę principium. Cui quidem rei assentiri & Galenus ipse cogitur, vitalis facultatis, & caloris naturalis sedem ipsum faciens. Verùm de mouendi & sentiendi instrumentis non videtur Galeni ratio, cui is præsertim innititur, Aristot. sententiam valentius oppugnare. Etsi enim ligato neruo, sensus, et motus inferiorum partium aboletur; id tamen non cogit, vt obiri sensum & motum per neruos fateamur. intercipiuntur enim actiones hæ ligatis neruis, quia ab ijs frigiditas & vis moderandi caloris ad particulas deferri prohibetur, quæ consueuit. neque id neruis duntaxat ligatis euenit; sed &, si iugulares arteriæ, vt Arist. lib. de som. & vig. intercipiantur, eædem functiones læduntur. Licèt verò Galenus 2. de plac. Hippocr. & Plat. hoc propterea euenire contendat, quòd ligatis arterijs, & neruos quoque comprimi accidat: non admitteret tamen id Arist. experientiaq; id explorandum esset, si ligata arteria, suspensaq;, ne neruus comprimatur, actiones hę vitientur, aut non. consentiendum enim tunc esset experientiæ. Adde quòd vt Auerr. 2. Coll. neruus non ad omnes carnis partes fertur, quæ tamen omnes sentiunt. ac multa animalia mouentur, sentiuntq;, quæ neruis tamen sunt destituta; quum carne non careant.

cap. 1. — cap. 9. — cap. 1. & 10. — cap. 4. — cap. 5. — cap. 10. — cap. 1. & 8. — cap. 9. — cap. 6. — cap. 9. — ca. 1. & 7. — ca. 8. & 18. — cap. 12.

De anatomia neruorum egredientium a cerebro, & eorum vijs. Cap. 2.

A Cerebro septem neruorum paria oriuntur. primi paris principium est ex fundo duorum ventriculorum cerebri accidentium apud duorum additamentorum [a] [vicinitatẽ, mammillarum] extremitatib. similium, quibus fit odoratus. Et ipsum quidem est[b] [paruũ ventrem] habens. Et ille, qui a sinistra oritur, dextratur: & ille, qui a dextra oritur, sinistratur: deinde sibi super sectionem cruceam obuiant: postea ille, qui a dextra oritur, ad pupillam dextrã penetrat: & qui nascitur a sinistra, ad sinistrã pupillam: quorum adeò dilatantur orificia, donec humorem, qui vocatur vitreus, comprehendãt. Quidam verò, qui non est Galen. dixit, quòd sectionem cruceam sine reflexione penetrant, & dixerunt quòd in hac sectione tria existũt iuuamenta. vnum est, propterea ne spiritus, qui ad vnam currit pupillam, ad alteram ire prohibeatur, quum acciderit nocumentum: & propter hoc vnaquęque duarum pupillarum, quum alter clauditur oculus, in vidẽdo fit fortior, & clarior, quàm ipsamet esset, si altera intuente intueretur. Et propter hoc foraminis vuei dilatatio augmentatur, quum alter clauditur oculus: & hoc quidem est, propterea quòd spiritus vehementer vadit ad ipsum. Secundum verò est, propterea vt duo oculi vnum habeant deferens, qđ visus simulacrum eis afferat, & ibi vniatur, & sit duobus videre oculis, vnum videre, propterea quòd simulacrum in termino vnitur cõmuni.

Ideoq;

Ideoq; luscis accidit, vt ex re vna videant duas: quũ vna pupilla superius eleuatur, aut inferius deprimitur, & destruitur rectitudo penetrationis foraminis ad sectionem, & ante communẽ terminum accidit terminus [c] [torturæ] nerui. Et tertium est, vt vnusquisque duorum neruorum ab alio sustentetur, & illi innitatur, & fiant ac si ad pupillam ex propinquo venirent. Secundum autem parium neruorum a cerebro procedentium nascitur post ortum primi paris, & ab eo ad syluestrem declinat, & a foramine, quod est in orbita, quæ totum comprehẽdit oculum, egreditur: & in musculis partitur oculi: & hoc quidem par valde est grossum, ideo, vt eius grossities suæ parificetur mollitiei, quàm habere debuit, propterea quòd est circa principium: & cõfortetur in faciẽdo motum, & præcipuè quum adiutorem non habeat, quum tertium par sit conuersum ad mouẽdum magnum membrũ, quod est mandibula inferior: quare ei nõ remanet superfluitas: immo adiutore alio a se indiget, sicut modo referemus. Tertij verò paris origo est a termino communi inter [d] [antecessionem cerebri, & ipsius postremum, s. ab infimo] basis cerebri, quod primò cum quarto pari paulisper miscetur: deinde ab eo separatur, & ĩ quatuor ramos ramificatur. Vnus ramus ab ingressu egreditur venæ † soporariæ, quàm postea nominabimus, & descendendo super [e] [ceruicẽ] vadit, donec diaphragma pertranseat: & in visceribus, quę sunt sub diaphragmate, partitur. Et secundę quidem partis egressio est a foramine, quod in osse existit tẽporis, quæ quum egreditur, cum neruo continuatur, qui a quinto diuiditur pari: cuius modo nominabimus dispositionem. Et ramus tertius in foramen descendit, a quo secundum egreditur par, quoniam ipsius directio est ad membra in anterioribus faciei posita. Et neque fuit conueniens, ut in penetratione primi paris [f] [ventrem] habentis, penetraret, quia nobiliori neruorum coangustationem faceret, & ipsum comprimeret, & via cooperiretur. Et hæc quidem pars, quum separatur; in tres distribuitur sectiones: quarũ vna ad partem lachrymalis declinat, & uadit ad musculos temporum & masticantium, & supercilij, & frontis, & palpebræ, & pars secunda [g] [per foramen uadit apud oculos creatum:] & inde ad nasi tendit interiorem superficiem, & in tunica spargitur, quæ in interioribus nasi est expansa. Pars quoque tertia est pars non parua in concauitate descendens † foraminis, quod in osse [h] [maxillæ] est factum: & duobus ramificatur ramis. Vnus vadit ad interiora concauitatis oris, & in dẽtibus spargitur. sed illud, quod inde pertinet dẽtibus, est manifestum, quod verò inde alijs est visui sicut occultum, & in gingiua etiam spargitur superiore. Alter autem ramus in membrorum spargitur superficiebus, quæ sunt ibi, sicut cutis [i] [maxillæ,] & extremitatis nasi, & labij superioris. hæ quidem sunt sectiones partis tertię paris tertij. Quartus autem ramus tertij paris uadit penetrans a foramine suo, quod in mandibula existit superiore, & vadit ad linguam, & in eius manifesta diuiditur tunica, & tribuit ei sensum proprium, qui est gustus. & illud, quod remanet [k] [in dentium thecis inferiorum,] & in ipsorum gingiuis diuiditur: & in labio inferiori: sed pars, quæ peruenit ad linguã, subtilior est quam neruus oculi: quoniam istius duritiem, & illius mollitiem temperant grossities illius, & subtilitas istius. Quarti verò paris origo est post tertium, sed ad cerebri basim est magis declinãs, & cum tertio, quemadmodum diximus, miscetur: deinde ab eo separatur, & ad palatum vadit, & dat ei sensum, quod quidem est paruum, sed est plus durum quàm tertium: quia palatum & palati panniculus durior est linguæ panniculo. Sed vnũquodque paris quinti impar [l] [cum duobus nascitur] medijs secundum dupli formam: immo multi illorum tenent, quòd vnumquodque ipsius impar est par: cuius quidem origo a duob. est cerebri lateribus. Et pars quidem prima cuiusque paris ipsius, ad panniculum vadit, qui in interiorib. instrumenti auditus est dilatatus, & in eo diuiditur totus. Et huius quidem diuisionis origo proculdubio est a parte cerebri posteriore, & per ipsam est audiendi sensus; sed secũda diuisio est minor prima. Ipsa nanque egreditur a foramine, quòd in osse perforatum est petroso. Et ipse quidem est, qui vocatur monoculus & cęcus, propterea quòd multũ torquetur, & eius viæ in obliquationibus incedunt, ideo quòd voluntas affuit prolongandi spatium, vt eius finis a principio remoueretur: propterea vt neruus antequã inde egrederetur, a principio esset longinquus, ideo vt durities ei inde acquireretur. Quumque egreditur, cum neruis tertij paris miscetur, quorum plurimi [m] [ad maxillã] & ad latum vadũt musculum: & quod remanet ad musculos protenditur temporum. Gustus autem in quarto creatus fuit neruo. Et auditus in quinto. quoniam instrumento auditus fuit necessarium, vt esset discoopertum; ne aeris via ad ipsum clausa foret: & instrumẽto gustus fuit necessarium, vt esset munitum, propterea oportuit, ut nerui auditus essent duriores. Et ideo origo eorũ postremo cerebri fuit propinquior: & neque oculi musculis unus suffecit neruus; & musculorum temporum nerui multiplicati fuerunt, nisi quia foramini oculi multa necessaria fuit amplitudo, propterea quòd neruus virtutem afferens visus, multa indiguit grossitudine, ideo quia ei necessarium fuit uentrem habere: non ergo os, quod ad comprehendendum oculum est perforatum, multa foramina tolerare potuit. Temporis verò neruis multa fuit durities necessaria: sed grossitudine multa non indiguere: immo grossitudo esset faciens motus difficultatem: & etiam egressio, quam in osse duro petroso habent, foramina potest tolerare multa. Par verò sextum, a postremo oritur cerebri cum quinto continuum, & cum eo pãniculis & ligamentis ligatum, ac si esset unus neruus: deinde separatur ab eo, & egreditur a foramine, quod est in extremitate [n] [† suturæ] quę lambda similatur. Et ipsum quidem antequam egressum esset, iam in tres diuisum fuit partes, quę omnes simul ab hoc egrediuntur foramine. Vna earum ad gulę musculos suo protenditur itinere, & ad linguæ radicem: propterea, ut par septimũ in ipsorum adiuuet motu. Et pars secunda ad musculos descendit spatulę,

& eius

[c] ...n loco tor... vel plica-

[d] ...anteriorẽ ...ri & ipsius ...emum, s. e...

† ...etice.

[e] super col-

† ...concauita-

[g] ...penetrat ĩ ...mine crea- ...pud angulũ ...rymalẽ ma...m.

† ...arbachi.

[h] ...genæ.

[i] ...genæ.

[k] B. in radice ...nosa dẽtium ...eriorum.

[l] B. in duob. diuiditur.

[m] B. ad partes alchad.

[n] B. alderazi.
† adorem.

& eius, quod est circa eam: & ipsius plurimum
in musculo spargitur lato, qui est super spatu-
lam: & hæc quidem pars est magnæ quantita-
tis, & suspensa penetrat donec perueniat, ad qđ
dirigitur. Pars uerò tertia, quæ maior est ex tri-
bus partibus, ad viscera descendit in ascensione
venæ [soporariæ, & est illi annexa, & cum ea li-
gata, ex qua ° [quum in rectitudine est epiglot-
tidis, separātur rami, [qui ad musculos ueniūt
epiglottales, quorum capita sunt ad superiora, 10
qui epiglottim, & ipsius eleuant cartilagines.
Quumque epiglottim pertranseunt, ex eis ascē-
dunt rami, qui ad musculos uadunt capita ad
inferiora habentes: & ipsi sunt, qui ad † cymbala
rim claudendam sunt necessarij, quum ad infe-
riora trahere necessarium est. & propter hoc
uocantur nerui retro redeuntes. Hic autem ner
nus retro rediens non egressus fuit a cerebro,
& non a nucha, nisi propterea quòd, si a nucha
ascenderent, ab ipsorū principio subirent trans 20
uersi & non recti: & ad inferiora attractio cum
eis non proueniret secundum actionem decen
tem. Et ipsi quidem nō de sexto pari creati fue-
runt: nisi propterea quòd illud, quod ex neruis
est molle, aut molli uicinum. s. illud, quod fuit
ex eis ante sextum, iam in musculis faciei & ca
pitis, & in eo, quod est in eis, fuit diuisum: & se
ptimum etiam, non secundum rectitudinem
descenderet, quemadmodum sextum descen-
dit: immo proculdubio transuersitas eos comi 30
taretur; & propterea ꝙ illud, quod ascendit &
redit, quandoque indiget re firma, cui innita-
tur ad similitudinem girgilli, ut super ipsam
reuoluatur ascendens; & ex ea adiuuetur, ut sit
situs durus, & fortis, & leuis. & iuxta positus nō
fuit ibi ad hoc idoneum, sicut arteria maior. Et
illud, quod ex istis ramis a sinistra ascendit, hāc
inuenit arteriam ipsa recta & grossa, ergo sup
eam reflectitur non multa indigens firmitudi-
ne. A dextra verò ascendenti: huic non uicina- 40
tur arteria ad modum primi: sed uicinatur ei,
postquam iā accidit ei paruitas propter ramo-
rum diuisionem, qui iam ex eo egressi fuerunt:
cui etiam iam defuit rectitudo in situ, quia trās
uersatus fuit ad ascellam declinando. fuit ergo
necessarium, ut ipsi re aliqua affirmarentur, cui
inniterentur cum ligamentis, in quibus rami
stringerentur: ideo ut per ipsos illud, quod de-
fuit ex rectitudine, & grossitie: in situ corrigere
tur. Et sapientia quidem in hos redeuntes ra- 50
mos elongando, est, ut talis qualis est hæc suspē
sio, proximi fiant; & propter elongationem a
principio fortitudinem habeant, & duritiem.
Ex neruis autem redeuntibus fortior est ille,
qui in duabus musculorum epiglottidis spar-
gitur tunicis cum alijs neruorum adiuuātium
ramis: postea illud, quod ex hoc remanet ner-
uo, descendit, a quo rami separātur, qui in pan
niculis sparguntur diaphragmatis & pectoris:
& in musculis ipsius: & in corde: & in pulmo- 60
ne: & in uenis: & in arterijs, quę ibi sunt. Illud
verò, quod remanet, penetrat in diaphragma:
& associatur ei, quod ex parte tertia descendit,
& in panniculis spargitur viscerum, & perue-
nit ad os latum. Septimi autem paris origo est
a termino communi, qui est inter cerebrum &
nucham, cuius plurimum incedit se in muscu-

† subeticæ.

o B. & quū opponitur epiglotti separantur ab ea rami.

† .i. aritænoeidem cartilagi-

lis spargendo linguam mouētibus, & in muscu
lis inter peltalem, & os lambda communibus:
& est quum ipsius residuum in alijs spargitur
musculis, qui huic musculo sunt uicini; non ta
men semper est istud: & propterea, ꝙ alij nerui
ad alias reducti fuerunt necessitate: neque fuit
bonum, ut foramina in interioribus, neque in
inferioribus multiplicarentur: fuit melius, ut
ad linguæ motum neruus ab hoc loco ueni-
ret, quia ipsius sensus iam ei ab alio uenit loco.

ANNOTATIONES.

*Septem esse neruorum cerebri paria Gal. passim docet 9.
præsertim de vs. par. obscurè tamen dum de 3. pari memi-
nit, alterum quendam longum neruum per meatum qui sub
oculis est, inter oßa eorum squammosa ferri ibidem docet,
quem neruum recentiores a septem ijs paribus differre exi
stimant. Gal. verò parum referre arbitratur. Addunt tamē
& præter hos alterum quoddam par, quod sub basi cere- 20
bri versus anteriora incedēs, & per foramen, quod in sphe
noide osse est, ad musculum temporalem transit. quod tamē
quinti paris radix esse uidetur. Ostendunt et alij duos quos
dam neruulos a duobus oculi processibus, qui nates uocan-
tur, ortum ducentes, & ij iuxta tertium neruorum par
transeuntes in quartum palpebræ musculum inseruntur.
Sed de neruis quæcunque hic author, habes fusius ex Gal.
9. de vsu par. & lib. de neruorum diss. Sunt tamen & hoc
loco controuersiæ. ac primum de oculorū neruis, ait author
neruos opticos coniungi quidem, sed dextrum ad dextrum 30
oculum, & sinistrum neruum ad sinistrum oculum profici-
sci. At lib. de natura. animal. 12 dextrum neruum ad sini
strum oculum, sinistrum autem ad dextrum ferri scribit.
De hac controuersia nos fortè alibi fusius. interea tamen
recentiores dum horum neruorum ductus prosequuntur, id
vsu experiuntur, quod hoc loco author notat. dextrum ui-
delicet ad dextrum ac sinistrum ad sinistrum ferri. Quæ
uerò hic de oculis & uisu author scribit, habes ex Gal. 10.
de vs. par. Sed de adiutorijs quoque neruis discrepare a seip
so Auic. uidetur, quando hic oriri eos a posteriori cerebri 40
parte aßerit, lib. autem 3. ab anteriori, id quod & Galenus
8. de vsu par. Soluitur tamen, ac verè ab anteriori parte
cerebri & hi & molles cæteri oriuntur. adiutorij tamen in
parte anterioris ventriculi posteriore ortum ducunt. id
quod hoc loco intellexit. Verùm dissentire præterea Auic.
videtur, quum de sexto neruorum cerebri coniugio loqui-
tur. ait nempè partem huius paris ad scoptulæ musculos fer
ri: superiori autem capite nullum ex cerebri neruis infra fa
ciem duci aßerebat, præterquam ad intestina. Eandem con
trouersiam in Galeni libris legere est. Is enim 3. de loc. aff. 50
omnes ait animantis partes sub ceruice positas, quę ex con
silio, & uoluntatis imperio moueri poßunt, neruos habere,
qui eos moueant, a spinali medulla procedentes. Idem tamē
16. de vsu par. deferri ad scoptulas a 6. cerebri neruorum
coniugio propagines, sensum illis & motum ferentes, longa
oratione scribit. Sed difficile fortasse non est hęc loca con-
ciliare. Certum sanè est & ad scoptulas a 6. neruorum pari
propagines duci: hoc tamen generalem communemq́; in cę
teris partib. obseruationem non turbat: quū, exceptis scoptu
lis, id ferè religiosè seruetur, ut a cerebro nerui motus gra- 60
tia infra faciem non pertingant.*

De anatomia neruorum nuchę & colli, & uijs eorum. Cap. 3.

NErui ex nucha nascentes, qui per colli va-
dunt spondyles, octo sunt paria. Vnius pa
ris egressio a duobus est spondylis primæ fora-
minibus

minibus,quod in capitis musculis solum spargitur:& est paruum,& minutum:quoniam melius fuit,ut locus a quo egreditur, sit angustus; quemadmodum in capitulo de ossibus diximus.Et secundi quidem paris egressio est inter spondylem primam,& secundam.s. foramen, in loco vel capitulo de ossibus nominatum,cuius plurimum capiti tangendi sensum defert; transuersè, enim ad id quod in spondylib. est supremum,ascendit:& ad anteriora reflectitur: & super tunicam extrinsecam aurium spargitur. Et quòd par primum minus facit propter sui paruitatem,& abbreuiationem,ob quam expandi expedite non poterat,& dilatari in locis, qui sequuntur ipsum,cõpletè emendat. Quod autem ex hoc remanet pari: ad musculos, qui sunt in posterioribus colli: & ad musculum latum uenit,& eis dat motum.Et paris tertij origo,& ipsius egressio est a foramine,quod est inter secundam & tertiam.Et unusquisque eorũ in duos partitur ramos.Ab uno ramo spargun tur rami in profundo musculorum, qui sunt ibi, & propriè caput cum collo [a] †.[ ] mouentium: deinde ad spondylium ascendũt spinas:& quum in earum rectitudine veniunt, ad radices tenentur earum: & post ad ipsarum eleuantur capita,& cum ligamentis miscentur pannicularibus,quæ ab illis nascuntur † processibus,postea ad partem aurium reflectendo penetrant, & in [b] [non homine] ad aures perueniunt,& aurium musculos mouent. Et ramus secundus ad anteriora vadit,donec ad musculum peruenit latum.[c] [Et cum hoc quidem primum quum nascitur, miscentur venæ & musculi,]qui ipsum cooperiunt,propterea vt in se ipso sit fortior.Et est etiam, quando cum musculis miscetur temporum,& cum musculis aurium in bestijs.Plurimum tamen sparsionis ipsius,non est nisi in musculis maxillarum. Quarti uerò paris egressio est a foramine, quod iter tertiam existit & quartam;& partitur sicut ille, qui est ante ipsum parte antecedente, & parte posterius consequente: sed pars eius quæ antecedit,est parua: & ideo cum quinto miscetur. Et quidam iam dixerunt,quòd ab ea penetrant rami,sicut araneæ tela extensi super venam† soporariam donec [d] [ad diaphragma perueniũt, separãs super duo latera diaphragmatis pectus in duo media partientis incedentes.] Sed eius pars maior ad posteriora reflectitur: & in fundo musculorum profundatur,donec ad † processus vadit,& musculis mandat ramos:qui inter caput & collum sunt communes:& deinde itinere suo ad anteriora reflectendo vadit:& cũ musculis maxillæ,& aurium in animalibus cõtinuatur. Et dixerunt quòd ab eo ad dorsũ descendit ramus. Quinti autem paris egressio est a foramine,quod est inter quartam & quintã, quod etiam in duos partitur ramos. unus ramus.s.iste,qui est antecedens, & ipse minor ad musculos peruenit maxillarum: & ad musculos,qui caput anterius curuant;& ad alios musculos, qui capiti & collo sunt communes. Et ramus secũdus in duos diuiditur ramos. Vnus ramus inter primum,& inter ramum secundũ est medius, & peruenit ad spatulæ supremum; & miscetur cum eo quidam sexti & septimi.Et

[Left margin notes, partly cut off:] a B. in gyrum — nenijs. — b alio anima[l] homine. — c Et hoc quã ... ascendit ... cũ ue[nis] & musculis. — beticam. — d ... perueniat ... anniculum ... rãtem ince[dentes] sup duo ... a pannicu[lo] ... tidentis pe[ctus] in duas me[dietates]. — menta.

ramus secundus cum ramis quinti & sexti & septimi mĩscetur: & ad mediũ penetrat diaphragmatis.Par verò sextum,& septimum, & octauum ab alijs secundum ordinem egrediuntur foraminibus:sed octaui egressio est a foramine communi inter finem spondylium colli,& inter primam spondylium dorsi: & eorum rami vehementi commiscentur mixtura. Sed plurimum Sexti ad spatulæ peruenit superficiem: & pars eius maior parte,quæ est ex quarto,& minor parte, quæ est ex quinto, peruenit ad diaphragma. Et plurimum septimi peruenit ad adiutorium: licèt sint quidam ex ipsius ramis, qui ad musculos capitis,& colli,& dorsi, cum ramis quinti associati vadũt, & ad diaphragma perueniunt. Sed octaui post commixtionem, & societatem omnes ad brachium & † cubitũ perueniunt: neque est aliquis eorum, qui ad diaphragma perueniat:sed tamen ille,qui ex qnto ad partem manus tendit, non transit spatulam,& ex septimo non transit adiutorium: sed ille, qui a spatula peruenit ad brachium: est ex octauo mixto cum primo ramo,[e][qui nascitur ex spondylibus dorsi,& ad dorsum uadit. Nerui autem isti in diaphragmate partiti non fuerunt, nisi nerui nuchæ,] propterea vt ad ipsum veniens ab alto foret descendens loco:ideò, vt eius partitio in ipso esset melior: & pręcipuè, quia prima eorum directio fuit principium panniculi pectus per medium partientis.Et impossibile quidem erat, ut nerui ad ipsum a nucha directe uenirẽt absque fractura cum angulo.Et si omnes nerui,qui ad diaphragma descẽdunt,a cerebro protenderentur, ipsorum prolongaretur incessus: neque eorum neruorum continuitas cum medio diaphragmatis posita fuit, nisi propterea quòd non fuit conueniẽs, ut in ipso secundum iustitiam & ęqualitatem spargerentur; si cum extremitate, & non cum medio continuarentur, aut si, cum tota continuarentur circuitione:& esset hoc contrarium uiæ, quæ est necessaria: quoniam musculi non faciunt aliquid moueri nisi extremitatib. suis: propterea illud quod ex diaphragmate mouetur,est illud,quod est [f] [ ] circuens. oportuit ergo vt in ipso finirentur nerui, & non ut in ipso inciperẽt.Et quoniam necessarium fuit eos ad medium venire,oportuit necessario, ut penderent.oportuit ergo vt ipsi defenderẽtur, & panniculis cum munitione tegerentur.tecti ergo panniculis fuerunt cum munitione defendente,in qua eis associatur panniculus,q pectus per medium partitur,super quem mixti perrexerunt: & quia huius membri operatio fuit nobilis,facta fuerunt neruis eius principia multa, ne eius operatio propter aliquod destrueretur nocumentum, quod uni accideret principio.

[Right margin notes:] † ascid. — e B.qui ex spõdylib. pectoris venit, & nõ sũt diuisi ad diaphragma nisi ex istis neruis, & nõ ex neruis nuchæ, qui sunt sub istis. — f †B.Alia litera non.

ANNOTATIONES.

De neruis colli a dorsali medulla ortum trahentibus, deq; eorum usu,ac productione fusius Gal.egit lib.de neruorum diss.necnon 13.de vs. part. ex quibus locis hæc author. sunt tamen qui non eos solum neruos qui dorsi uocantur,sed & septem priora paria, quæ a cerebro Gal. ortum ducere scripsit, & omnes demum neruos a spinali medulla nasci censeant, nempè quum spinalis medullæ initium non

Cap.11. ad 16. Cap. 5.

in

in posteriori sit cerebri parte (ut dicunt) sed sub anteriori prorsus cerebro principium sumat. quo fit, ut iure neruos omnes ex spinali medulla ortos esse dici possit, quamuis primorum eorum ortus, & ipsius quoque medullam initium ipsi tandem cerebro sit ascribendus.

De anatomia neruorum nuchę spondylium, quæ sunt in rectitudine pectoris. Cap. 4.

PRimi ex paribus ipsorum egressio est inter primam spondylium, & secundam pectoris; quod in duas diuiditur partes: quæ maior, in omnibus musculis spargitur costarū, & musculis dorsi, & quod remanet, super primas costas extensum procedit: & octauo neruorū colli obuiat, & simul ad manus protenduntur, donec ad adiutorium & spatulam perueniāt. Par verò secundū a foramine egreditur, quod prædictum sequitur foramen: cuius pars ad adiutorij tendit superficiem dans ei sensum: & ipsius residuum, cum alijs paribus, quæ remanserūt, aggregatur, & ad musculos spatulæ, qui super eam sunt positi: descendunt, ipsius mouētes iuncturam: & ad musculos perueniunt dorsi. Qui igitur ex neruis istis spondylium pectoris oriūtur, & ramis, qui ad spatulam non protenduntur: ad musculos dorsi uadūt, & ad musculos, qui sunt inter costas puras in posterioribus pectoris positas. Qui verò ex spondylib. falsarum nascuntur costarū: ad musculos veniunt, qui sunt inter costas & ad musculos ventris. Cum istorū neruorū præterea ramis arteriæ, & uenæ quietæ currunt, & nucham ingrediuntur per loca inferiora, unde ipsi egrediuntur.

ANNOTATIONES.

Neruorum dorsi aliqui paria duodecim esse putant, quum tamen non plura sint quàm vndecim. Sunt sanè vertebrę duodecim, sed eæ foramina tantum undecim obtinēt, non plura aut pauciora. De horum ortu, ductu, vsuq́, plura Gal. lib. de dissect. neru. Cap. 16.

De anatomia neruorum † lumborum. Cap. 5.

† alchatim. † Alchatim.

NErui † lumborum in hoc cōicant, ꝙ pars eorum ad dorsi musculos peruenit: & pars ad musculos uentris: & ad musculos, qui sunt in dorso expansi. Tria autem superiora cū neruis miscentur, qui a cerebro sunt descēdentes, & non alia. Et duo paria inferiora ad partē crurium multos transmittunt ramos, cū quibus rami tertij paris, & ramus nerui primi ex [a] [† osse sacro] miscetur: sed isti duo rami anchæ non transeunt iuncturam: sed in ipsius spargūtur musculis, & illi eos pertranseunt incedēdo ad crura. Neruorum autem crurium & pedum forma a neruis manuum separatur in hoc, ꝙ non oēs coniunguntur, & declinant submersi incedendo ad occultum: non enim est forma continuitatis adiutorij cū spatula; sicut forma continuitatis coxæ cum ancha: neque eius continuitas cum origine suorū neruorū, sicut cōtinuitas ipsius cum suorum neruorū origine. Et isti quidem nerui ad partē cruris diuersis tēdunt itineribus. Sunt. n. ex eis, qui occultantur, & sunt ex eis, qui manifestātur: & sunt ex eis, ꝙ submergūtur sub musculis cooperti. Et ꝗa musculi, qui a parte ossis femoris oriuntur, uias ad vtrosque pedes non habuerunt a posteriorib. corporis: neque ab occulto coxarum: propterea ꝙ sunt ibi musculi multi, & venæ: factū fuit, ut pars neruorum, qui sunt proprij musculorū, qui sunt in pedibus, curreret, & penetraret in foramine, quod ad testiculos descendit, donec ad musculos vadat femoris, & descēdat ad musculos poplitis.

a B. alagiazi. † alhauim.

De anatomia neruorum nuchę [a] [† ossis sacri] & coccygis. Cap. 6.

PRimum par ex [b] [† osse sacro] miscetur cum neruis † lumborum, sicut diximus. Alia verò paria, & impar, qđ ab extremo oritur † coccygis, in musculis sparguntur ficteris, & ipsius virgæ: & in musculo vesicæ, & matricis. & in panniculis uentris: & in partibus domesticis interioribus ossis femoris: & in musculis, qui nascuntur ab osse [c] [† sacro.

SVMMÆ IIII. DOCTRINÆ V.

Sermo de forma arteriarum. Cap. 1.

VEnæ pulsatiles sunt arteriæ, quæ creatæ fuerunt preter unam earum, duas habentes tunicas: quarum durior est occulta: quoniam ipsa est illa, quæ pulsationi obuiat: & forti motui substantiæ spiritus: qui celari voluit: & ipsius receptaculum custodiendum, & corroborādum fuit. Arteriarum autem origo est a sinistro ventriculo duorum uentriculorum cordis, quoniam dexter eorum hepati est propinquior: quapropter oportuit, vt ipse poneretur occupatus in attrahendo nutrimentum exercendo ipsum.

ANNOTATIONES.

Arteriam Arist. aortam nuncupat 3. de hist. an. ubi fusius de hac & eius origine meminit. A sinistro cordis ventriculo oritur ut Gal. lib. de arter. dissect. & 16. de usu par. et sæpè alibi. Ait verò hic author nasci a sinistro ventriculorum duorū cordis, Aristotelis fortaße sententiam excludens, qui primo de hist. anim. et 3.° de part. anim. tres cordis esse ventriculos est arbitratus. Contra quem tamē Gal. 1. de usu par. Etenim quem Arist. tertium uentriculum censet, partem esse dextri Gal. putat.

De anatomia arteriæ venalis. Cap. 2.

QVod in primis a sinistro oritur vētriculo, duæ sunt arteriæ: una ad pulmonem vadit & in ipso partitur: propterea ut aer attrahatur, sanguis, qui pulmonem nutrit, a corde deferatur; [a] † [ ] quia transitus nutrimēti pulmonis est ad cor, & a corde vadit ad pulmonem. Et huius quidē partis origo est ex partium cordis subtiliore, & vbi venæ ad ipsum penetrant: quę est vnam habens tunicam ab oib. alijs arterijs diuersam, & propter hoc uocāt ipsam arteriā venalem. Ex una autem creata fuit tunica, vt sit mollior & lenior: & ad dilatandū, & ad constringendū magis obediēs: & ad resudationem

dationem eius faciendam, quod ab ea ad pulmonem resudat ex sanguine subtili vaporoso, qui substantię pulmonis magis est conueniēs, sit apta; scilicet qui complemento digestionis in corde, iam propinquus fuit. Et neque est ei necessaria superfluitas digestionis: sicut ea indiget sanguis, qui in uena currit [b] [uentrem habente,] quam modo nominabimus: & propriè, quoniā eius locus est iuxta cor, & vadit ad ipsum eius virtus calida facile digerens: & etiam, quia membrum, in quo pulsat, est rarū: & non timetur, quum pulsauerit in illo raro, & percusserit; quòd ipsius durities ei noceat: & propter hoc in corpore ipsius non tantum duritiei fuit necessarium, quāto aliæ indigue runt arteriæ, quę sunt, [c] [ ] membris duris uicinæ. Vena autem arterialis, quam dicam: licèt pulmoni sit uicina; non tamen ei uicinatur, nisi ipsius postremum à parte dorsi: & hæc arteria uenalis in antecedēte pulmonis parte spargitur: & in ipso submergitur, quæ iā quidem in partes, & ramos diuisa est. Sed, quum inter duas huius arterię necessitates comparatum fuerit, quę attenduntur secundum firmitudinem & lenitatem, quæ facit ei dilatationem facilem, & constrictionem: & resudationem eius, quod ab ea resudat: inuenietur, quòd lenitas magis est ei necessaria, quā spissitudo & firmitudo. Aliam autem arteriam, quę est maior, quā Aristoteles vocat † aortam in primis, quū ex corde oritur, duos transmittit ramos: ex quibus maior in circuitu cordis reuolui tur, & in suis [d] [conuertitur] partibus: & minor reuoluitur, & in uētriculo spargitur dextro. Quod autem post duos remanet ramos, quum separatur, in duas diuiditur partes: una pars est maior, & ad descendendum apta: & altera est minor, & est apta ad descendendū. Et quæ est apta ad descendendum, creata fuit in quantitate sui super aliam addens; quoniā ad membra tendit, quæ numero sunt plura, & in quantitate maiora: & hæc quidem sunt membra, quæ sub corde sunt posita. Super † aortæ autem essentiam, uel egresionē tres duri consistunt pāniculi ab interioribus ad exteriora: si enim unus aut duo fuissent, non præberent iuuamentum, quod in eis quæritur, [e] [neque] ipsius quantitatē aut ipsorum quātitates magnificando: & [f] † [ ] fierent motus per ipsos difficiles. Quod si essent quatuor, fierent ualde parui: & destrueretur iuuamentum eorum: & si in suis quantitatibus magni fierent, uiā coangustarent. Venalis arteria duos habet panniculos ad interiora declinantes: & duo quidē suffecerunt; quia non est ibi tantum necessitatis [g] [benefaciendi formam, quantum est hic: in subtiliando verò est ibi plus necessitatis,] ideo, vt fumosum vaporē expellere sit facile, & sanguinē ad pulmonē euntē [h] [in parte † aortæ, quæ ex duabus partibus est ascendens.]

De anatomia arteriæ † aorti ascendentis. Cap. 3.

PArs autem quę ex duabus † aortę partibus est ascendens, in duas diuiditur partes: quarum maior ad partem [a] [† iuguli] ascendendo tendit; deinde ad partem trāsuersatur dextrā, donec ad carnem laxam moro similem perueniat, quæ est ibi. Et in tres diuiditur partes: quarū duæ, sunt duæ arteriæ, quæ [b] † [soporariæ] vocātur: & ad dextram & ad sinistram cū duabus ascendit † uenis non pulsantibus profundis, quas postea nominabimus: & in diuidendo, cum eis associantur; sicut post referemus. Pars autē tertia in thorace spargitur: & costis primis: & in sex spondylibus colli superioribus, & in partib. furculę; donec ad caput peruenit spatulæ: postea exinde ad manuum per transit membra: pars verò minor ex partibus † aortæ ascendens ad partem ascellæ uadit: & diuiditur sicut pars tertia maioris partis.

De anatomia duarum arteriarum quæ [a] [† soporariæ] vocantur. Cap. 4.

VNaquæque duarum arteriarū, quæ [b] [† soporariæ] vocantur, quum ad collum perueniunt; in duas separantur partes: partem anteriorem, & posteriorem. Anterior uerò pars in duas sequestratur partes: occultā, quæ ad linguam tendit, & ad musculos occultos, qui sunt musculi mandibulæ inferioris: & partem, quæ manifestatur, & ascendit ad illud quod est corā duabus auribus; & ad musculos temporum; & pertransit eos, postquam in eis reliquit ramos multos: & ad capitis cacumen tēdit, & obuiant sibi dextræ earum existentes, cum extremitatibus sinistræ. Pars autem posterior in duas diuiditur partes, quarū minor plus ad posteriora eleuatur, & in musculis, qui capitis sunt continentes iūcturam, spargitur. Ex qua etiam est, quod ad basim postremi cerebri tendit in foramen ingrediens magnū, quod est apud [c] [† futuram.] Maior autē corā foramine in foramine petroso ad rete: īgreditur: imo rete ex ea texitur. s. ex venis in uenis, & tunicis sup tunicas, & rugis super rugas: ita vt nemo ex eis vnam solā apprehendere possit, nisi cum alia continuam, & cum ea ligatā, sicut rete: & spargitur ad anteriora & posteriora ad dexteram & sinistram: & vadit per totū rete: deinde aggregatur ex ea, par, sicut erat ante: & foratur ei panniculus, & ascendit ad cerebrū, & spargitur in ipso in panniculo subtili: postea interius in cerebro in suis ventriculis, & † panniculus ventriculorū ipsius, [d] [& ramorum suorum orificia sibi obuiant, quæ ibi ascenderunt, quemadmodū ramorum venarum orificia non pulsatilium, quæ descenderunt. Nō autem facta fuerunt ista ascendentia, & illa descendentia; nisi propterea quòd illa sunt rigantia] & fundentia sanguinē; quoniā melior ex sitibus suorum vasorum rigantium est, ut corū extremitates sint capita ad inferiora habētes: sed ista iuuamentū præstat in dādo spiritū: & spiritus quidem est subtilis ad superiora mobilis. Et non est necesse suorū uasorū capita ad inferiora reducere, donec fundant: immo si hoc fieret, multa inde proueniret effusio sanguinis, qui ei associatur; & difficultas motus spiritus ī eis, quoniā ipsius motus ad superiora est facilior: & pp illud, qđ ī spiritu existit ex motu & subtilitate, sufficit in eo, q̄ ex ipso ad cerebrū vadit, illud, quod est necesse, ut

Marginalia: oncaua. — alijs. — orithi. — diuiditur. hi. — B. nisi. — tunc. — ad decendū... — † orithi. — † orithi. orithi. — B. alleba. ebriati. — b B. subeticæ. † subeteni. — † guindegis. — † orithi. — a B subeticæ. † subeteni. — b B subeticæ. † subeteni. — c B commissurā m lambdæ. † dotem lamda. — † siphac. — d B. & obuiant orificijs ramorum suorū, quę iam paruificati sunt ualde, orificia ramorū uenarum non pulsatilium, quæ descenderunt. Et ista quidé ascenderunt, & illa descenderunt, quoniā illa sunt rigantia.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50, 60

e B. Et propter hoc sub cerebro quidē fuit expēsum rete, ut subministret ei paulatim sanguis arterialis, & spiritus ī eo, & assimiletur cū cōplexione cerebri post digestionē, deinde cū gradatione ad cerebrum uadat.

calefaciat ipsū.[e] [Et sub cerebro quidē nō fuit expansū rete: nisi ut redeūdo incedat sanguis, qui est in arteria, & spiritus, qui in ea existit: & cōplexioni cerebri post digestionē similetur: & deinde secundū ordinem ad cerebrum vadat.] Et rete quod inter os, & panniculum durum est positum.

ANNOTATIONES.

cap. 9. cap. 4.

Habentur & hæc locis superiori capite citatis. præsertimq́, lib. de dissect. arteriarū. Unū notat hic, quod & Gal. 9. de vsu par. et passim alibi: ex arterijs rete cerebri admirabile constitui. Recentiores tamē de retiformi hoc plexu ambigunt, neque ipsum in humano cerebro conspicantur.

† orithi.

De anatomia partis † descendentis. Cap. 5.

† orithi.

PArs autem † aortæ descendens primum secundum rectitudinē incedit, donec super quintam mittitur spondylem, cuius situs capitis, cordis situi est oppositus: & ibi quidē est pulmo sicut accubitatio, & sustentamentū ipsi ad hoc, vt inter ipsū, & ossa dorsi separationē faciat. † Gulā quoque, quum ad hunc peruenit locum, ab eo ad dextram declinat, & nō secundū rectitudinem transit: deinde cum panniculis appēsus incedit, quū ad diaphragma peruenit, ne ipsum coangustet. Et hæc quidē arteria descendens, quū ad spondylē quintum peruenit, ad īferiora trahitur extēdēdo se supra dorsum, donec ad os peruenit, qđ est [a] [ex † osse sacro.] Et, quū est in pectoris rectitudine, transit idē, & dimittit ibi ramum subtilem paruū: & dispergitur in receptaculo pulmonis, qđ est ex pectore. & perueniūt extrema ipsius ad cannā pulmonis: & ipsa quidē non cessat dimittēdo in omnib. spondylibus, per quas vadit, ramū, qui inter costas, & nucham incedit. Quumq́; pertransit pectus, ex ea duæ diuidūtur arteriæ, quæ ad diaphragma perueniūt, & in ipso a dextra spargūtur, & a sinistra. Deinde dimittit arteriā, cuius rami ī stomacho, & hepate, & splene spargūtur: & ipsius rami ab hepate egrediūtur, & ad vesicā vadunt. Et postea oritur arteria, quæ ad [b] [† mesaræū,] quę sunt ī circuitu minutorū intestinorum, & colon vadit. Deinde post hos tres, ab ea separantur rami: quorū minor reni sinistro propius est, & ī ipsius spargitur [c] [fascijs,] & in corporib. quę ipsū circūdant, & eis iuuamentū prębet dando eis uitā. Alij autē duo ad duos vadunt renes: ideo, vt [d] [cū] eis ren sanguinis aquositatē trahat, quoniā multoties a stomacho, & intestinis sanguinē trahunt non purum. Postea verò duæ separātur arteriæ, quæ ad testiculos vadūt: sed, quæ ex eis ad testiculū peruenit sinistrū, [e] [ei semper associatur, quæ ad renē peruenit sinistrū. Immo forsitan est, quū non est illud, quod ad sinistrum peruenit testiculum, nisi tantū ex rene sinistro. Et eius quidē, quæ ad dextrum peruenit testiculū, origo, semper est ex maiore arteria:] & raro cōtingit, vt cū aliquo eius, quæ ad dextrū peruenit renem, associetur. Postea ab hac arteria maiore duę separātur arteriæ, quæ in uijs uenarū spargūtur, quę in circuitu recti sunt intestini: & rami, qui in nucha spargūtur & in foramina spondyliū egrediūtur: & uenæ, quæ ad duo vadunt ilia: & aliæ, quæ ad testiculos vadūt. Ex istius autē summa par egreditur paruū, quod ad [f] [uuluā] vadit, præter illud, quod nominabimus postea. & istud est in uiris ac mulieribus: & miscentur cū eis uenæ nō pulsatiles. Postea hęc maior arteria, quū ad finē peruenit spondylium, diuiditur cū vena nō pulsatili: quæ sibi associatur, sicut 10 dicemus, in duas partes secundū similitudinē lambda in scriptura græca hoc modo. Λ. Vna pars earū dextratur, & altera sinistratur, quarū vnaquæq; sup os [g] [† sacrū] equitat uadens ad coxas. Verū tamen antequā ad coxas pueniat, unaquæque ipsarum uenā dimittit, quæ ad uesicam tendit, & ad † umbilicū: & sibi apud † umbilicū obuiant, & in nō natis manifestè apparent: sed in cōpletis earū extrema iam siccata fuerunt, & radices remansere earum. Et 20 ab ipsis quidē diuiduntur rami, qui in musculis sparguntur, qui super os [h] [† sacrū] sunt positi. Et illud, quod ad uesicā peruenit ex eis, in ea partitur, cuius extrema pueniunt ad uirgam: & ipsius residuum in mulieribus uadit ad matricem, & est par paruum. Duæ uerò ad pedes descendentes, in coxis in duos diuiduntur ramos magnos, scilicet syluestrē, & domesticū, & in syluestri etiam est declinatio ad domesticū: & ramos in musculis, qui sunt ibi po- 30 siti, dimittit: postea descendit, & declinat ex eo ad anteriora ramus magnus inter pollicē & indicē, & quod remansit, occultatur. Et ipsæ quidē in plurimo partiū pedis penetrant tensæ sub ramis venarū nō pulsatiliū, quas postea nominabimus. Ex his autem pulsatilibus sunt, quæ nō pulsatilibus nō associantur, sicut duę, quæ ab hepate [k] [ad † umbilicū in corporib. nō natorū perueniunt: & ramus pulsatilis nō pulsatili similis: & pulsatilis, quæ ad spondylē 40 penetrat quintam, & ascēdēs ad † iugulum, & declinans ad ascellam, & duæ † soporariæ, quę sparguntur in reti, & in secundina: & illa, quæ peruenit ad diaphragma: & illa, quæ ad hepar cum suis penetrat ramis:] & illa, quæ ad stomachū, & hepar, & ad splenem, & intestina uenit: & ille, quę de † abdomine uentris descendūt, & uenæ q̄ sunt in osse [l] [† sacro] solūmodo. Quūq́; arteria uenæ associatur nō pulsatili, super dorsū equitat arteria super uenam nō pul- 50 satilē, propterea ut ignobilius amborū sit deferens nobilius: In mēbris autem manifestis arteria sub uena nō pulsatili submergitur, iō ut sit magis cooperta, & magis tecta: & fit uena nō pulsatilis. sicut clypeus ei. Arteriæ autē nō fuerunt uenis associatę nisi propter duas res: una, est, ut uenę panniculis ligentur, qui sunt cooperientes arterias, & [m] [quiescāt uenæ in uillis membrorum, inter quæ uadunt.] Et altera est, ut unaquęque illarum alteram imbibat. 60

Meri.

a B. ex alhagiizi. † Alhauim.

b B. gedauel. † gedeguil.

c B. circumuolutionibus.

d B. ex.

e B. associatur frustū eius, qđ peruenit ad renem sinistrum. Immo fortasse origo eius, quę peruenit ad testiculū sinistrū, & ex rene sinistro tantum. Et origo eius, quæ peruenit ad dextrum semp est ab arterijs magnis.

SVMMA QVINTA

De uenis, quæ quinque continet capitula.

Summæ quintæ quòd est de modo uenarum non pulsatilium. Cap. 1.

OMnium autem uenarum quietarū origo est ab hepate. Et quod in primis ab hepate

te oritur, sunt duæ venę: vna à parte ipsius cōcaua oritur, cuius maius est iuuamentum in attrahendo ad hepar nutrimentum: & vocatur porta. & altera oritur à parte eius gibbosa; cuius est iuuamentum, nutrimētum ab hepate membris deferre: & vocatur [a] [ventrem habens.]

ANNOTATIONES.

De venarum origine lis inter philosophos, & medicos versatur. Plato & Arist. philosophorum principes cor venarum originem, & sanguinis fontem esse putant. id quod Plato quidem in Timæo, Arist. verò 3. de par. anim. & 3. de histor. anima. Gal. verò & medici fermè omnes, sicut cerebrū neruorum & cor arteriarum, ita & iecur uenarum principium esse contendunt. id quod pluribus Gal. disserit 6. præsertim lib. de decr. Hipp. & Plat. Aristotelem tamen tuetur Auer. 3. præsertim de partib. anim. Cæterum, ut hanc litem dirimamus, negari non potest, in iecinore uenarum esse cumulum maiorem longè quam in corde, ut medici sentiūt, nihil tamen obstat, eo etiam dato, quin (ut & de neruis alibi diximus) sicuti flumina ab exiguo admodum fonte primum sui ortum ducunt, ita et uenæ à corde primum initium suscipiant, quum tamen in iecinore maior harum sit copia. ex corde nempè & uis omnis, & uita ipsa toti corpori influit; & ab eodem ueluti fonte, uenarum initium est, quamuis imbecillum, quamuis tenue. Sed a iecinore ueluti a lacu quodam ampliori uenarum postmodum flumina emanant, quæ in totum deinceps corpus disperguntur. Ita conciliari hæ sententiæ nobis uidentur. licèt Gal. aliter philosophi uerba intellexerit.

De anatomia uenæ, quæ uocatur porta. Cap. 2.

INcipiemus venæ, quæ porta vocatur, anatomiam. Et dicemus, quòd portæ extremitas, quæ in hepatis submergitur ventriculis; in primis in quinque diuiditur partes: & ramos à se emittit, donec ad gibbosas hepatis pueniit extremitates, ex quibus vna vena ad fel tendit. Et isti quidem rami sunt sicut arboris radices; quæ ad fundum originis ipsarum vadunt. Extremitas verò, quæ eius concauitatem sequitur, quum ab hepate egreditur, in. viij. diuiditur partes, quarum duę sunt paruę, & sex sunt maiores. Et vna quidem ex duabus minoribus cum parte intestini continuatur, quod duodenū vocatur: ad hoc vt ab eo nutrimētum attrahat. & ab eo etiā iam diuisi fuerūt rami, qui separati fuerūt in corpore, quod vocatur [a] [† pancreon.] Et pars secunda in inferioribus diuiditur stomachi apud portanarium, quod est os stomachi inferius, ideo vt nutrimentum trahat. Vna autem sex remanentium, ad partem stomachi latam tādit, ad ipsius superficiem [b] [manifestam] nutriendum. Occultum nanque stomachi primum nutrimentum, quod est in ipso, tangit; & ex eo per tactum nutritur. Et pars secunda ad partem peruenit splenis ad splenem nutriendum, à qua antequā ad splenem nutriendum perueniat, separantur rami, qui corpus quod [c] [† pancreon] vocatur, ex clariore eius parte, quod in ipso penetrat ad splenem, nutriunt: deinde peruenit ad splenem, & ex ipsa cum eo continua reuertitur ramus magnus, qui in latus stomachi sinistrum ad ipsum nutriendum partitur. Et, quum illud, quod ex ipsa penetrat in splenem, in medio ponitur, ascendit ex ea pars, & descendit ex ea pars. Et ex ascendēte quidem spargitur ramus in medietate [d] [stomachi] superiore ad nutriendum ipsum; & altera pars in splene ad ipsum nutriendum. Et pars altera egreditur, donec ad stomachi peruenit gibbositatem: deinde in duas partitur partes. vna pars in manifesto sinistri stomachi spargitur: [e] †[ ] & altera ad os stomachi submergitur ad superfluitatem ponticam acetosam choleræ nigræ ibi proijciēdam, quæ cum superfluitatibus egreditur, & os stomachi titillat titillatione desiderium excitante, & iam ipsam ante nominauimus. Pars verò ex ea descendens in duas etiam diuiditur partes, vnius quarum rami in inferiore splenis medietate diuiduntur ad ipsum nutriendum. Et altera ad [f] [reticulum] vadit, & in ipso ad ipsum nutriendum. Et pars tertia ex sex primis ad latus vadit sinistrum, & in omnibus vijs venarū, quæ in circuitu recti consistunt intestini, spargitur ad sugendum illud, quod ex reliquijs nutrimenti est in stercore. Et pars quarta ex sex, ad modum capillorum separatur, ex quib. sunt, qui in manifesto dextri gibbositatis stomachi oppositi parti, quæ in sinistro à parte splenis ad eum venit, sparguntur: & ex eis sunt, quæ [g] [à dextra reticuli parte] vadunt, & in ipso sparguntur oppositi parti, quæ ad ipsum a parte sinistra venit ex ramis venæ spleneticæ. Quinta verò ex sex in [h] [† mesaræi venas] spargitur, quæ sunt in circuitu intestini colon ad nutrimentum ex eo sumendum. Et sexta est sicut hæc, & ipsius plurimū in circuitu ieiuni spargitur, & quod remanet in circuitu [i] [tunicarum minutarū,] & cum monoculo continuatur, & trahit nutrimentum.

a concauæ. — b exteriorē. — c pancharas. — d B. splenis. — e † B. ut nutriat ipsum. — f B. zirbum. — g B. ad partem zirbi dextram. — h B. uiis. — i B. intestinorū inuolutorū minutiorum.

De anatomia venæ [k] [habentis uentrem,] & eius quę ex ea ascendit. Cap. 3.

SEd ventrem habentis radix in primis in ipsomet hepate spargitur in partes, quæ sunt sicut capilli, ad attrahendū nutrimentum a [a] [partibus] portæ, quæ etiam sicut capilli partiuntur. [b] [Partes verò ventrem habentis] a gibbositate hepatis ad ipsius ventrem sunt venientes. Et rami quidem portæ sunt venientes a concauitate hepatis ad eius ventrem, postea eius stipes apud hepatis eleuatur gibbositatem, & in duas diuiditur partes; vnā ascendentem, & alteram descendentem. Sed ascendens ex ea rūpit diaphragma: & penetrat in ipsū, & duas in diaphragmate dimittit venas, quę in ipso sparguntur, & dant ei nutrimentū: deinde capsulæ cordis opponitur: cui multos transmittit ramos, qui ad modū capillorum diuiduntur. & eam nutriūt. Et postea in duas diuiditur partes: quarū vna, quę est magna, peruenit ad cor: & in ipsum penetrat apud dextram cordis aurem. Et hæc quidem uena, venis cordis maior existit: & nō est hæc vena alijs venis maior, nisi propterea quòd aliæ uenæ sūt ad aerem attrahendū; & hęc est ad nutriēdum, sed nutrimentum grossius est aere: oportuit ergo, ut eius penetretio esset amplior: & [c] [illud] in quo stat, esset maius. Et huic quidem, quum cor ingreditur, tres creantur pāniculi: quorum [d] [fissuræ] sunt ab exterioribus ad anteriora, propte-

k B. concauæ. — a B. ramis. — b B. Rami uerò uenæ concaue. — c B. uas. — d B. partitiones uel rami.

rea,vt cor attrahat, quũ trahitur ab eis nutrimẽ tũ; & postea non reuertatur,quum dilatabitur. Et hi quidem panniculi omnibus alijs pãniculis duriores sunt: Hæc autem vena in opposito cor dis[e] †[apud extensionẽ eius] tres dimittit venas: quarum vna ab ea ad pulmonẽ vadit apud arte riarum originem,nascens iuxta sinistrã:& in vẽ triculo dextro ad pulmonem reflectitur.Et ipsa quidem iam creata fuit duas sicut arteria habẽs tunicas:& ideo eam arterialem vocant venã.Pri mum autem iuuamẽtum in hoc existit; vt sit il lud,quod ab ea resudat sanguis in vltimo subti lis,pulmonis substãtiæ similis parum,quoniam parum est,ex quo sanguis hic a corde exiuit,ne que in eo talis existit digestio:qualis est eius,qui ad arteriam effunditur venalem.Et secundũ exi stit iuuamentum,vt in ea sanguis multũ digera tur.Secũda verò ex his tribus partibus in circui tu cordis reuoluitur: postea in interioribus ip sius ingreditur ad ipsum nutriendum.Et hoc q dem est,quum ferè vena uentrem habens venit vt submergatur apud aurem dextram intrãs ad cor:sed pars tertia in hominibus propriè ad par tem declinat sinistram: deinde uadit ad quintã spondylium pectoris:& super eam recumbit:& in octo costis inferiorib.spargitur, & in eo, ꝙ ipsas sequitur ex musculis, & alijs corporib.Ex ea uerò,quæ ex habente uentrem post tres pene trat partes,quum partem pertransit cordis ascẽ dendo:sparguntur in supremo pãniculi pectus per mediũ partientis,& in supremo capsulæ,& in carne laxa,quę morũ uocatur,partes capilla res: postea apud furculę propinquitatẽ duo ab ea separantur rami:quorum ambo ad partẽ fur culæ transuersi incedunt:& quantumcũq; plus uadunt,adinuicem elongãtur:& fit unusquisq; ramus ex eis duo rami,s.vnus in vnoquoque la tere,descendentes super extremitatem thoracis a dextra & sinistra:donec ad[f] †[ensiformẽ] pue niunt;& in suis itinerib.ramos dimittunt, qui in musculis sparguntur,qui inter costas existũt, quorum orificia venarum obuiãt orificijs, quæ in ipsis penetrant, & egreditur inde collectio ad musculum pectoris extrinsecum. Quumque ad[g] [† ensiformem] perueniunt, egreditur ab eis exterius collectio ad musculos conculcatos spatulã mouentes:& spargitur in eis: & alia col lectio sub musculis rectis descendit, ex qua in eis sparguntur partes, quarum extremitates cum partibus ascendentibus continuantur ve næ[h] [† ossis sacri,quam modo nominabimus. † Secundi] autem vniuscuiusque eorum, & est par vnumquodque duorum imparium, quin que dimittit ramos:vnus ex eis in pectore spar gitur,& quatuor superiores nutrit costas,& al ter ramus nutrit spatularum locum. & alter ra mus ad musculos submersos vadit, qui sunt in collo ad nutriendum eos,& alter ramus pene trat in foraminib.sex spondylium superiorum, quæ sunt in collo; & inde ad caput transit. & alter ramus magnus, qui illi existit omnib.ma ior, ad ascellam ab vnoquoque vadit latere: & in quatuor diuiditur ramos: primus in muscu lis, qui super thoracem, spargitur; & ipsi qui dem sunt ex illis, qui spatulæ iuncturam mo uent,& secũdus in carne laxa, & in panniculis qui sunt in ascella. & tertius eorum descendit incedẽs[i] [† in supremo] pectoris ad abdomẽ.& quartus omnib.illis est maior,& in tres diuidi tur partes:vna pars spargitur in musculo,qui in concauitate existit spatulę: & altera pars in mu sculo magno,qui est in ascella. & tertia est ma ior ipsis omnib.super adiutorium, tendens ad manũ,& ipsa est quę ascellata vocatur.Et illud, quod ex ramis remanet primis:quorum vnum ex imparib.in multas partitum fuerat partes:ad partem colli ascendit: & antequam multum[k] [ascendat,] in duas diuiditur: vna est † vena iu gularis manifesta: & altera est † vena iugularis submersa Et † vena iugularis quidẽ manifesta il lico quũ à furcula ascendit, in duas diuiditur partes:quarum vna illico quũ separatur, ad an teriora tendit & ad latus: & altera vadit primo ad anteriora,& descendit;& postea ascendit,& k [reuoluitur super furculam:deinde eleuatur, & manifesta ascendit;] super collum: donec ad primam partem peruenit: & miscetur cum ea, & fit ex eis † vena iugularis manifesta,quæ est sci ta. Veruntamen,antequam cum ea misceatur, separantur ab ea[l] [duæ partes:quarum vna] ad ad latitudinem tendit: deinde sibi apud furculã duarum obuiationum obuiant in loco profun do.& secunda in collo manifesta trãsuersatur: & duo eius imparia,non post hoc sibi obuiãt. Et ex istis quidem duobus[m] [imparib.] rami se parantur † araneales,qui sensui non subiacẽt.Ex summa autem ramorum istius secũdi paris pro priè tres venæ iam separatæ fuerunt sensu per ceptæ, quantitatem habentes: sed aliȩ sunt non perceptȩ sensu.vna verò harum venarum super spatulam extenditur;& ipsa est,quȩ uocatur spa tularis,ex qua est cephalica.& duȩ ad duo istius spatularis latera, ipsam vsque ad caput spatulȩ simul comitãtes.vna verò earũ ibi[g] [torquetur, vt serpens,] & nõ pertransit eam:immo ibi spar gitur:sed secunda anterior earum eam ptransit ad caput adiutorij, & ibi spargitur. Spatularis quoq; eas ambas pertrãsit ad vltimũ,quod est in manu,& † hȩc est.† Vena autem iugularis mani festa,postquam eius duo imparia miscentur: in duas diuiditur partes: quarum vna occultatur: & separantur ex ea rami parui,& in mandibula sparguntur superiore:& alij rami multum ma iores istis in mandibula inferiore spargũtur: ra morum aũt duorum modorũ partes in circui tu linguȩ spargũtur,& in manifesto partiũ mu sculorum,qui sunt ibi positi.& pars altera mani festatur:& in locis,qui sequuntur caput & aurẽ spargitur.† At vena iugularis submersa comita tur † gulam,& ascendit cũ eo directè; & in suo itinere dimittit ramos,qui miscẽtur cũ ramis, qui a † uena iugulari manifesta veniunt: & oẽs in † gula,& in epiglottide, & in omnib.partib. musculorum profundorum spargũtur: & pene trat extremũ eius ad finẽ[o] suturæ lãbda] & spar guntur illic rami,] qui in mẽbris sparguntur,q sunt inter spondylem primam & secundã:& in de vadit vena capillaris apud iuncturã, quæ est inter caput,& collũ, a qua rami separãtur, qui ad panniculum veniunt,qui est cooperiens cra niũ:& veniũt ad locum, vbi duo[p] [semigranea] sibi obuiãt:& submergũtur ibi in cranio.Quod autem post harum venarum transmissionẽ re manet: ad cranij ventrẽ penetratĩ fine[q] [† futu ræ]

e — B

f B. alchangeri. † epiglotum.

g B alchangeri. † epiglottale.

h B alhegiazi. quam nominabimus. † alhauizalis. † Residui.

æ]lambda:& inde ſpargitur ramus in duob. cerebri panniculis ad nutriendum eos, & ad ligãdum panniculum durum cũ eo, quod eſt in ipſius circuitu: & ſupra ipſum. poſtea egreditur ad exteriora, & panniculum, qui cooperit craniũ, nutrit. deinde à panniculo ſubtili ad cerebrum deſcendit: & in ipſo diſpergitur, ſicut arteriæ diſperguntur: quas omnes panniculi groſſi replicatio ſtringit, & eas ad locum amplũ,[r] [qui platea vocatur, defert; in quẽ] ſanguis funditur, & cõgregatur: deinde ab eo ſeparatur iter duas replicationes, & vocatur torcular. Iſtis quoque ramis, quum ventriculo medio propinqui fiũt eſt neceſſe, vt magnæ fiant venæ: & ex torculari ſugant: & ex ſuis vijs, quæ ab eo ſeparantur. deinde à ventriculo medio ad duos anteriores uẽtriculos tendunt, & arterijs ad locum illum aſcendentib. obuiant, & texitur panniculus, qui rete vocatur ſecundinum.

De anat. venarum manuum. *Cap.* 4.

PRimum autem, quod ex ſpatulari diuiditur vena eſt cephalica, quum in rectitudine ſiſtitur adiutorij: & in cutem, & partes muſculorũ ſpargitur manifeſtas. poſtea iuxta cubiti iuncturam in tres diuiditur partes: quarum vna brachij funis, quæ ſuper manifeſtum ſuperioris focilis extẽditur, deinde ad ſilueſtrem inclinatur, & ad focilis inferioris gibboſitatem declinans, & in eo, quod in inferioribus partibus † raſetę ſilueſtribus eſt, ſpargitur. Secunda autem ad cubiti flexionem tendit in manifeſto[a][† cubiti] & ramo aſcellaris cõmiſcetur: & fit inde vena nigra. Tertia autem ſubmergitur, & in profundũ etiam cum ramo aſcellaris miſcetur. Ex aſcellari verò in primis, quum oritur; procedũt rami, qui in adiutorio ſubmerguntur: & in muſculis, qui ſunt ibi, ſpargũtur: & ibi finiuntur, excepto vno eorum, qui peruenit ad† cubitum. Quumq; aſcellaris circa cubiti peruenit iuncturã, in duas diuiditur partes; quarũ vna ſubmergitur, & ramo cephalicæ continuatur, qui profundatur; cum quo parumper incedit, ſed poſtea ab eo ſeparatur, & declinat vna earum ad domeſticum, donec ad auricularem & annularem peruenit, & ad medium medij: & pars eleuatur, & in partibus manus extrinſecis, quæ tangunt os, diuiditur. Secunda autem partiũ aſcellaris apud† cubitum, in quatuor partitur ramos: quorum vnus in inferioribus† cubiti diuiditur; & ad raſetã tendit. Et ſecundus diuiditur ſupra diuiſiones primi, cuius diuiſiones ſunt, ſicut illius diuiſiones. Et tertius ſimiliter diuiditur in medio † cubiti. Quartus verò eſt maior eorum: & ipſe eſt ille, qui manifeſtatur & eleuatur: a quo procedit ramus, qui ad vnum cephalicæ peruenit ramũ; & fit ex eis vena nigra: cuius reſiduum eſt baſilica, quæ etiam occultatur, & ſubmergitur alia vice. Vena autem nigra a domeſtico incipit, & ſupra ſuperius focile eleuatur; deinde ad ſilueſtrem peruenit: & in duas ad lambda græcæ ſimilitudinem diuiditur partes: quarum ſuperior ad extremum ſuperioris focilis tendit, & vadit ad raſetam, & in pollicis dorſo ſpargitur, & inter ipſum & indicem; pars autem eius inferior ad extremum focilis inferioris vadit: & in tres diuiditur ramos: quorum vnus ramus ad locũ tendit, qui eſt inter medium & indicem, & ramo qui ad indicẽ à ſuperiore proficiſcitur parte, continuatur, & fit inde vena vna. ramus verò ipſius ſecũdus, & ipſe eſt † ſceilen, procedit: & inter medium, & annularem diuiditur. Et protenditur tertius ad anularem, & minimum. Et iſti poſtea coniunguntur, & in digitis ſparguntur.

ANNOTATIONES.

De brachij venis copioſam habes hiſtoriam ex Gal. lib. de uenarum diſſect. & 3. de anatom. admin. Et 2. de ratione uict. in ac. Sed de uena quam inter indicem & pollicem author hic deſcribit, Gal. non uidetur meminiſſe. quamuis lib. de ſangu. miſſ. ſecuiſſe fateatur arteriam inter indicem ſitam & pollicem. De uena quoque, quæ inter minimum eſt, & annularem (ſaluatellam uocant) diſcrepant ab Auic. peritiores noſtri temporis anatomici; & non ramum axillaris, vt hic: Sed & hanc, & eam quæ inter pollicem eſt & indicem uenæ mediæ propaginem eſſe teſtatur. quamuis non deſint qui eam quæ inter pollicem eſt & indicem, ex humerali putent prouenire, & qui idcirco hanc in capitis affectibus; alteram uerò in morbis & ſplenis, & iecinoris, ſecandam putent.

De anatomia uenæ[b] *[uentrem habentis] deſcendentis.* *Cap.* 5.

IAm quidem compleuimus ſermonẽ de parte ventrem habentis aſcendente, quæ eſt duarum partium ipſius minor. A parte verò deſcẽdente, primum quod diuiditur illico, quum oritur ab hepate, antequam ſupra dorſum † conſidat, eſt rami capillares; qui ad[a] [faſcias] dextri renis uadunt: & ſparguntur in eis, & in eo, quod circa eas exiſtit de interioribus, ad nutriendum ea. Poſtea procedunt ab ea duæ magnę venæ, quę emulgentes uocantur: & ad renes vadũt ad ſanguinis aquoſitatem colandã, Ren enim non trahit niſi nutrimentum ſui: quod eſt ſanguinis aquoſitas. A ſiniſtra autem venarum emulgentium[b] [duæ procedunt venæ,] quæ ad ſiniſtrum maſculorum & fęminarum teſticulum vadunt, ſecundum modum, quem in arterijs diximus; non. n. alteratur in hoc, neque in hoc, ꝙ poſt diuiduntur duę venę, quę ad duos incedunt teſticulos. Et illa, quę ad ſiniſtrum tendit, ſemper a ſiniſtra harum duarũ accipit ramum, & fortaſſe in aliquibus tota eius origo erit inde. Illa verò, quę ad dextrum tendit, raro a dextra iſtarum duarum emulgẽtium accipit ramum. immo ſępe non ei commiſcetur, neque in eo alteratur, quod à rene peruenit ad teſticulos, & in foramine, in quo ſperma digeritur & albificatur, quũ prius eſſet rubeum propter multitudinem tortuoſitatum ſuarum venarum, & reuolutionum ſuarum, & quod ad eas etiam peruenit a[c] [corde.] Et huiuſmodi quidem venę plurimum in virga, & ĩ collo matricis finitur. quemadmodũ in arterijs declarauimus. Poſtquam verò duę emulgentes, & earum rami naſcuntur: ventrem habens è vicino ſupra dorſum† conſidit, & dęſcẽdere incipit, a qua corã omni ſpondyli ſeparatur ramus, & in ea egreditur, & ſpargitur: & in muſculis, qui apud eas sũt poſiti: & uenę ſeparantur

Marginalia (left column): r ad ſpatiũ id. — † hialis. — † ſceid. id. — † aſeid. — † aſeid. — † aſeid. — † aſeid.

Marginalia (right column): † i. quam ſalua tellam uocant. — cap. 3. & 4. cap. 5. Com. 10. cap. 23. — b B. concauę. — † appodietur. a B. inuolutiões — b B. una procedit uena. — c B. dorſo. — † appodiatur.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50, 60

rantur, quæ ad duo tendunt ilia: & ad ventris musculos vadunt: postea venæ, quæ per foramina spondylium ingrediuntur ad nucham: quæ, quum ad extremum perueniunt spondylium, in duas diuiduntur partes: quarum vna ad dextrã, & altera tendit ad sinistram, & vnaquæque ipsarum ad vnam tendit coxam. Ab vnaquaque tamẽ earum antequam ad coxam perueniat, decẽ separantur tunicæ: quarum vna[d] [ad duos tẽdit renes.] Secũdæ verò earum partes subtiles sunt, & capillares, quæ ad inferiora partium † peritonæi tendunt. Tertia autem in musculis spargitur, qui super[e] [coxæ] os existunt. Quarta spargitur, in musculis, qui sunt in ano, & in manifesto ex[f] [† osse sacro.] Quinta verò ad collũ matricis mulierum vadit, & in ipso spargitur: & in eo quod ei continuatur, & ad vesicam tẽdit. Sed illa, quæ ad vesicam vadit, in duas diuiditur partes: quarum vna in vesicã spargitur: & altera ad ipsius tendit collum. Et hæc quidem pars in viris, est ualde magna propter uirgam: sed in mulieribus est parua. [g] † [ ]

d B. ad methenem tendit.

† siphac.

e B. alhagiazi.

f B. alhagiazi, † alhauim,

g † B. Et ex uenis, quæ ueniũt ad matricem à laterib. spargun tur uenæ ascendentes ad mammillas propter cõitatem earũ inter matricem & mammillas.

Sexta uero ad musculos super os femoris positos vadit. Et septima ad musculos tendit, qui in rectitudine corporis super ventrem sunt positi. Et hæ quidem uenę cum extremitatibus uenarũ continuantur, quas in pectora diximus ad† abdomen uentris descendere. Et ex harum quidẽ uenarum radice egrediuntur in mulierib. uenæ quæ ad matricem tendunt. Et à duobus quidẽ laterib. uenarum, quæ ad matricem tendunt, diuiduntur uenæ, quæ ad mammillas ascendunt, per quas mammillæ matrici associãtur. Octaua uerò ad uirorũ, & fœminarũ receptaculum uadit. Et nona quidem peruenit ad musculos eius quod in coxa est occultum, & spargitur in eis. Decima verò à parte emulgentis manifesta veniens, ad duo tendit ilia, & cum extremitatibus venarum descendentium cõtinuatur, & præcipuè eis, quæ a parte mammillarum descendunt & fit ex eis pars magna, quæ ad natium musculos vadit. Quod verò ex istis remanet, ad coxam tendit: vbi proueniunt rami, quorum vnus in musculis diuiditur, qui supra antecedentem coxæ partem consistunt: & alius in musculis eius, quod in coxa inferius est, & ĩ ipsius domestico profunde: & alij multi rami in coxæ profundo sparguntur. Quod autem post hoc totum remanet, postquam poplitis iũcturam parum cooperit, in tres diuiditur partes: quarum siluestris super cannam extẽditur minorem vsque ad[h] [calcanei] iuncturam. Et ipsarum media in flexione poplitis extenditur descendens, & in lacertis occultis cruris facit descendere ramos, & in duas diuiditur partes: quarũ vna occultatur in eo, ꝙ in interiore cruris parte existit: Altera verò vadit inter duas cannas extensas ad anteriorem pedis: & ramo siluestri miscetur, quem nominauimus. Tertia verò, & ipsa est domestica, ad locũ cruris venosum declinat: & extenditur ad[i] [† talum] & ad extremitatẽ cannæ maioris gibbosã: & ad pedis domesticum descendit: & ipsa quidem est saphena. Istę verò tres factę fuerunt quatuor: quarum duæ siluestres ad pedem veniunt à parte cannæ minoris, Et duarum domesticarum[k] † [ ] vna supra pedem[l] [incedit,] & in supremo eius à parte minimi spargitur. Secunda verò est illa, quæ cum domestico ramo siluestris miscetur partis, quam nominauimus: & sparguntur ambo in partibus inferioribus. Isti quidem sunt venarũ numeri. Et iam quidem membrorũ consimilium habẽtium partes anatomiam compleuimus. Cõpositarum vero instrumentalium cuiusque anatomiam nominabimus in dictione, quæ eorum dispositiones, & medicamenta comprehendit. Nunc de virtutibus loqui incipiamus.

† mirach.

h B. alchahab.

i B. alchahab, † chaab,

k † B. Et una duarũ siluestriũ

ANNOTATIONES.

De uenarum ductu quæ infra septum transuersum digeruntur, habes ex Gal. de diss. uenarum, & alibi sæpe in libris de usu par. Sed de uenis renum, quas emulgẽtes uocãt, silentio non uidetur inuoluenda controuersia inter Arist. et Gal. Arist. enim 3. de par. ani. eas uenas non ingredi cauũ renis putat: sed in illius carnem substantiamue absumi. Gal. tamen 6. de anat. admini. & 5. de usu par. in animali maximo, nuperq̃, interempto, quod in renes, uenarum cauum feratur, inspici testatur.

DOCTRINA SEXTA.

Cuius est summa una, & unum capitulum.

Summa est de uirtutibus: cuius sex sunt capitula.

Summæ, quæ est doctrinæ sextæ, quæ est dictionis primæ, quod est de generibus uirtutum secundum sermonem uniuersalem. Cap. 1.

V[1]Irtutum & operationum adinuicem, aliæ ex alijs cognoscuntur. Omnis.n. virtus operationis existit initium: nec aliqua operatio prouenit nisi ex virtute; ideoq; vtrasq; in uno posuimus capite. Virtutum autem genera & operationum ex eis prouenientium apud medicos sunt tria. Quæ sunt genus virtutum[a] [vitalium:] & genus virtutum naturalium: & genus virtutum[b] [animalium.] Et multis quidem philosophorum, & medicis omnibus, & præcipuè Galeno videtur, quod vnaquæq; virtutum, membrũ principale habet, quod eius existit minera, & a quo eius ꝓcedunt operationes. Et videtur eis, quod virtutis[c] [animalis] sedes sit cerebrum, & ipsius ab eo proueniãt operationes. Et quod virtus naturalis duas hẽt species, & species est, cuius finis ẽ custodire indiuiduum, & conseruare ipsum[d] [quæ ministrat in re nutrimenti quousque ad finem crescentiæ eius nutriat corpus.][2] Et huius quidẽ speciei sedes, & operationum ipsius processus, est hepar. Altera uero species est, cuius finis est speciem conseruare, quæ est ministrans in regenerationis, & separat ex humorib. corporis spermatis substãtiã: deinde ipsum informat sui creatoris præcepto. Et huius quidem speciei habitatio, & operationum ipsius prouentus sunt testiculi.[e] [Vitalis] vero virtus est illa, quæ spiritus esse conseruat, qui sensus, & motus vehiculum existit, & ipsum reddit aptum ad eorum impressiones recipiendas, quum ad cerebrum peruenit, & facit ipsum potentem dandi vitam, vbicunque expanditur. Et huius quidem virtutis

sedes

sedes & operationi ipsius processus est cor. Omnibus autem philosophis maiori i. Aristoteli videtur, quòd omnium istarum operationũ principium existit cor: sed primarum operationum earum manifestatio in his prędictis existit principijs, quemadmodũ apud medicos cerebrũ est sentiendi principium, & post hoc quisq; sensus habet membrum, in quo eius apparet operatio. Præterea quum considerant sicut debent, & certificant: inueniunt rem sicut videtur Aristoteli: & non quemadmodũ ipsis videtur, & inueniũt tractatus suos extractos ex propositionibus sufficientib. & non necessarijs, in quibus non assequuntur nisi quod ex rebus apparet. Medico autem inquantum medicus, non attinet, vt cõsideret, quæ sit harum duarum sentẽtiarum veritas: sed illud considerare philosophus, aut physicus debet, Medicus autem, quum conceditur ei mẽbra hęc pręnominata istarum virtutum principia existere: non curat in eo, quod de esse medicationis considerat, an ex alijs habeantur principijs, quæ sunt ipsis priora, vel non; [f] [neque illud ex eis existit, quę philosophus non ei leuia facit.]

...eram illius ...rantia est ...s, in quib. conceditur ...sopho.

ANNOTATIONES.

1 Virtutum autem genera &c. Virtutem seu facultatem nihil esse aliud quam agendi potentiam, tùm confessum est apud omnes, tùm à Gal. & sæpè alibi, & 1. de facul. nat. cap. 4. *cõfirmatum. refertur enim facultas ad actiones, & contra actiones ad facultatem, ut loco citato habetur, & lib. de multitudine.* Cap. 3. *Quo fit ut tot esse statuendas actiones, quot facultates, & è conuerso, tot facultates, quot actiones, idem lib. quod animi mores tem. corp. seq.* Cap. 2. *& sæpenumero alibi, asserat. Propterea, quum humani corporis actiones tres genere sint, quod sentire Plato uisus est, & Gal. 7. de decr. Hipp. et Pla.* Cap. 2. *& 9. meth.* Cap. 10. *& sexcentis præterea locis confitetur, tres quoque actiones genere esse oportet. id quod hoc loco hic author statuit, & in Canticis,* part. 1. cap. ...xta re natu *et Gal. loco iã citato, sæpissimeq; alibi. Idem tamen Gal. lib. de symptom. diff.* cap. 3. *& 1. de sympt. caus.* cap. 1. *ac multis alijs locis, duas tantum actionum differẽtias facit; animalem, ac naturalem, uitali omissa. Et uitalẽ hanc facultatem Auerroes quoque contra medicorum sententiã 2. Coll.* cap. 7. *& 3. de part. anim.* cap. 4. *ad naturales actiones referẽdam esse contendit; in hac re etiam a Galeno discrepans. Sed de harum quoque facultatum sede controuersia est: ut hic notat. Quum Aristoteles & animalium, & uitalium, & naturalium, atque actionum demum omnium fontem esse cor existimauerit, 3. de part. anim.* cap. 4. *Gal. uerò, quem hic sequitur, animalem in cerebro, uitalem in corde, et naturalem in iecinore statuat. 9. meth.* cap. 10. *li. ar. med.* cap. 9. *et libris de Hipp. & Pla. plac. 6. & 7. Sed Aristotelem defendit Auerroes 2. de par. ani.* cap. 7. *& 3. de par. anim.* cap. 4. *Quod tamen ad hæc pertinet. Quòd Gal. modo duas, modo tres actionum differentias enumeret, non iniuria id facit. si naturale quidem intelligas, ut a uoluntario distinguitur, duæ tantum actionum sunt differentiæ seu species, quum uitalis, pro respiratoria ad uoluntatem pertineat, pro pulsatoria ad naturalem. sunt tamen tres distinctæ actiones, si naturalẽ sumas, ut nutritoriam facultatem significat. Quòd uerò Auer. uitalem ad naturales actiones referat, de Aristotelis sententia est, qui non uitalem modò, sed actiones omnes a corde, ueluti a fonte proficisci existimauit. Cuius tamen controuersiæ solutionem superius colliges ab hoc authore, cap. de membris.* Doctr. 5. cap. 1.

2 Et huius quidem speciei sedes et operationum &c. Aristo. 3. de par. anim. cap. 3. *sicuti cor neruorum principiũ, ita et sanguificationis et nutritionis facit. Ab eo tamen Gal. tùm toto 6. li. de plac. Hipp. et Pla. tùm lib. eiusdem 8.* Cap. 1. *2. art. med.* Cap. 9. *et lib. de marcore* Cap. 5. *dissentit, putatq; nutritionis principium esse in iecinore. Sed Aris. pulchrè tuetur Auerroes 3. de par. an.* cap. 3. *et 2. Coll.* cap. 9. *Dirimit tamen hic author hac litem cap. de membris citato.*

Et huius quidem speciei habitatio etc. Arist. 1. de gener. animal. cap. 4. *non necessitatis, sed utilitatis gratia factos esse testes existimat. Gal. uerò in ar. medic.* cap. 9. *nam eos ex principib. corporis particulis facit, pro generatione fabricatam, pro qua re disputat passim in libris de plac. Hipp. et Plat. et de us. par.* cap. 4. *Sed Aristotelem defendit Auer. 1. de gener. ani.* Cap. 10. *et 2. Coll. Vide et pro hoc quæ supra capite de membris.*

De uirtutibus naturalibus, quibus ministratur. Cap. 2.

VIrtutum verò naturaliũ aliæ sunt, quę sunt ministrantes, aliæ sunt quæ ministratę. Et ministratarum quidem duo sunt genera: vnum genus ministrat in re nutrientis ad hoc vt indiuiduũ remaneat, quod in duas partitur species nutritiuam, & crescitiuam. Et alterum genus ministrat in nutriente ad hoc, vt remaneat species: quod etiam in duas diuiditur species, in generatiuam, & formatiuam. Virtus verò nutritiua est illa, quæ nutriens in nutriti conuertit similitudinem, ideo vt per ipsum restaurationem eius recuperet, quod dissolutum fuit. Virtus autem crescitiua est illa, quæ in totius corporis diametris addit secundum proportionalitatem naturalem, quatenus ipsum ad finem augmenti perducat per illud, quod ipsum ex nutriente ingreditur. Nutritiua verò virtus crescitiuæ seruit, [a] [eo ꝙ] nutritiua quandoque affert nutriens ei quod dissoluitur æquale, quandoque minus, quandoq; plus. Sed crescitiua non erit, nisi quũ, quod ingreditur, plus fuerit eo, quod dissoluitur. Non tamẽ totum, quod taliter existit, est crescitiua. Impinguari enim post macredinem in ætate consistentię, est huius sectæ; non tamẽ est crescitiua. Non est enim augmentum nisi illud, quod secundum naturalem proportionalitatẽ in omnibus existit diametris, quatenus ipsum ad crescentiæ perducit complementum. Deinceps verò post hoc nullo modo est ibi crescentia, & si sit ibi impinguatio: quemadmodum ante consistentiam non existit etiam [b] [ariditas] & si sit ibi macredo, licet illud longius existat, & à necessario exiens magis. Et nutritiuæ quidem operatio trib. particularibus completur operationibus: vna est [c] [permutationis substantiæ comprehẽsio,] quæ est sanguis, aut humor, qui est in potentia propinqua in effectu similis membro: quod quandoque fallit, quemadmodum in ęgritudine contingit, quæ atrophia vocatur, quæ est nutrimenti defectus. Et alia est adhęrentia, quę est, vt hoc receptum, nutrimentum completo effectu efficiat, scilicet vt membri pars fiat: quod plerunque fallit, quemadmodum in hydropisi contingit carnosa. Et tertia est similitudo, quę est vt hoc receptum quod iam factum est pars membri, ponat ei ab omnibus partibus simile vsque in essentia, & colore: quod quandoque fallit, quemadmodum contingit in † lepra & vitiligine. Cambium enim, & adhærentia iam ibi sunt reperta, sed similitudo non ibi inuenitur. Et hanc quidem ope-

a B. eo.

b B. debul.

c B. aduẽtus substantiæ cambii. Alia litera. comprehensio, seu aduentus substãtiæ cambii.

† baras & morphea.

rationem efficit virtus immutatiua, quæ eſt vna de virtutib. nutritiuæ, & eſt in homine vna in genere[d] [&] principio primo, ſed in mẽbris ſimilium partium diuerſificatur. In vnoquoque enim membro exiſtit virtus ſecundum eius cõplexionem, quę nutrimentum in eius conuertit ſimilitudinem, diuerſa à virtute, quę nutrimentum in ſimilitudinem alterius permutat. Immutatiua verò, quæ eſt in hepate, operationem efficit toti corpori communem. Generatiuæ verò virtutis duæ ſunt ſpecies: vna eſt, quæ in maſculis & fœminis ſperma generat; altera eſt, quæ diuidit virtutes, quę ſunt in ſpermate, & permiſcet eas[e] [temperando] ſecundum quòd vnicuique conuenit membro, dans neruo complexionem propriam, & oſſi complexionem propriã: hoc tamen totum prouenit de ſpermate ſimilium partium,[f] [&] ſimilis permixtionis. Et hãc quidem virtutem vocant medici virtutem immutatiuam primam. Virtus verò informatiua imprimens, eſt illa, ex qua pręcepto ſui creatoris procedit membrorum lineatio, & ipſorum figuratio, & concauitas, & foramina, & lenitas, & aſperitas, & eorum ſitus, & ipſorum communitas, & ad vltimum operationes, quæ ex finib. dimenſionum eorum pendent. Et huic quidem virtuti miniſtrantes ſunt, quę rem nutrimenti miniſtrant ad ſpeciem cuſtodiendam, & ſunt virtus nutritiua & creſcitiua.

d B. aut.

e B. cum permixtionibus. Alia litera. complexionat eas cõplexionibus.

f B. aut.

ANNOTATIONES.

Naturæ actiones tres eſſe in uniuerſum, generationem, nutritionem, & auctionem, docet Gal. toto primo lib. de fac. nat. ſed capite præſertim quinto. Et his actionibus tres principes facultates reſpondere, in eodem lib. teſtatur. Cæterum obiri hæ actiones ſine mutuo, cum earundem inter ſe, tùm aliarum quarundam facultatum ſeruitio non poſſunt, neque enim generatio ſine formatione, neque hæc ſine alteratione, aut alteratio ſine caliditate, frigiditate, humiditate, & ſiccitate fieri poteſt, ut in eodem lib. habetur. neque item auctio ſine nutritione, hæc ſine agglutinatione & aſſimilatione, agglutinatio ſine appoſitione, & aſſimilatio ſine alteratione perfici poſſunt, lib. eodem. neque alteratio præterea ſine retẽtione eius quod alterandum eſt, retentio ſine attractione, et hæ demum omnes ſine expurgatione & excretione fierent eorum, quæ aut huic, aut illi particulæ obeſſe poſſunt; & generationi, nutritioni, aut augmento obſiſtere. Quamobrem, quum tam multiplex naturalis ſit actio et facultas, Gal. ita eas diſtinxit. ut tres primo loco principes & functiones & facultates collocauerit uniuerſa naturæ opera complectentes, nulli (niſi ſeipſas mutuo ſeruitio afficiant) actioni famulantes. His uerò quattuor infimo loco oppoſuit famulantes ſolùm, neque ſuperiorum ſeruitia poſtulantes: attrahendi retinendi, alterandi, & expellendi uires & actiones. Medio loco cæteras omnes repoſuit, quæ partim famulantur, partim ſeruitio afficiantur. Hæc omnia hic in hunc locum pulchro ordine ex Galeno traduxit, ab ipſo paululum uarians. ſicuti enim tres principes facultates Galenus primò facit, generationem, nutritionem, auctionem, Ita hic duo tantum primo loco capita ſtatuit, naturæ opera diuidens, quòd alia pro indiuidui, alia pro ſpeciei conſeruatione ſint: ſed hæc poſtmodum in alia rurſum capita ſubdiuidit à Galen. non diſcrepans.

Cap. 9.

cap. 6.

cap. 11.

De uirt. nat. miniſt. *Cap.* 3.

VIrtutes verò naturales quę miniſtrant: tantum virtuti nutritiuæ ſunt miniſtrantes: quę ſunt quatuor virtutes, attractiua, retentiua, digeſtiua, & expulſiua. Attractiua vero fuit creata ad attrahendum[a] [nutrimentum,] quæ quidẽ operatur hoc villis membri, in quo eſt ſecundũ longitudinem protenſis. Et retentiua fuit creata, vt iuuatiuum retineat, dum virtutes ipſum immutantes in eo operantur, quæ ab ipſo alimentum ſuſcipiunt: quod equidem efficitur villis, qui ex tranſuerſo protenduntur. & eſt etiam quum villi, qui ſecundum latitudinem incedũt auxilium prębent. Digeſtiua verò eſt illa, quæ, quod attractiua attraxit, & retinuit retentiua: in eſſentiam cõuertit aptam virtutũ in ea permutationem facientiũ, operationi; & complexionẽ, quæ conuerſioni nutrientis in effectu eſt cõpetens. Hæc eſt enim eius operatio in iuuatiuo, quæ vocatur[b] [digeſtio.] Eius verò operatio ĩ ſuperfluitatib. eſt, vt ſi poſſibile fuerit, eas in hanc mutet diſpoſitionem, quæ etiam vocatur digeſtio: aut vt earũ egreſſionem à membro, in quo ſunt retentę, facilem efficiat cum expulſione, earũ attenuando eſſentiam, ſi quod prohibet fuerit groſſities: aut ingroſſando, ſi quod vetat, fuerit tenuitas; aut incidẽdo, ſi quod prohibet, fuerit viſcoſitas. Et hæc quidem operatio vocatur[c] [maturatio. [Eſt tamen, quũ digeſtio, & maturatio ſynonyma dicũtur. Expulſiua autem eſt illa, quę ſuperfluitatem expellit ex nutrimento reſiduam, quæ ad nutriendum non eſt conueniẽs aut, quę excedit menſuram, quæ ſufficit ad nutriendũ; & quæ non eſt neceſſaria:[d] [aut euacuat in receptaculo ſibi apto,] ſicut vrina in veſica. Et hęc quidem virtus has expellit ſuperfluitates aut per partes & foramina quæ ſunt eis præparata; vel ſi non fuerint ibi foramina præparata, à nobili expellit ad ignobile, & à duro ad laxũ. Quumq; in parte expulſionis fuerit declinatio materiei ſuperfluitatis, non conuertit eam virtus expulſiua ab illa ſemita inquantum poſſibile fuerit. His autem quatuor virtutibus naturalibus quatuor primæ ſeruiunt qualitates. ſ. caliditas, frigiditas, ſiccitas, & humiditas. Sed caliditatis ſeruitium omnib. quatuor pro certo eſt commune. Frigiditas vero eſt, quum alicui earum ſeruit accidentaliter, & non eſſentialiter. Quod enim frigiditati ineſt eſſentialiter, eſt vt omnib. virtutibus ſit contraria: quoniam omnium virtutum operationes per motum exiſtunt: & hoc quidem in attractione & expulſione manifeſtũ exiſtit: ſed in digeſtione etiam, quoniam digeſtio completur[e] [per partes eius, quod fuit ingroſſatum, & inſpiſſatum partiendo, & adiungendo ei, quod attenuatum fuit, & ſubtiliatum. Et hæ quidem motiones sũt ſeparantes & temperantes. Retentiua vero operatur, villos mouẽdo tranſuerſos ſecundum figuram comprehenſionis[f] [bene factam. Et frigiditas quidem eſt paralyticum faciens, & mortificans, & ab omnibus] prohibens operationibus: ad retentionem tamen faciendam accidentaliter confert, quoniam villos ſecundum bonæ comprehenſionis figuram tenet. Non ergo in operationibus virtututum eſſentialiter ingreditur: ſed tali præparat inſtrumentum diſpoſitione, qua ipſum ſuã cuſtodit operationem. Et expulſiua quidem a frigiditate iuuatur: propterea quod ventoſitatis prohibet fieri diſſolutionem, quæ ad expellẽdũ iuuat:

Vide Diſquiſitiones phyſiologicas Coſt. pag. 60. uſq. ad 524.

iuuat: & quia in eius auxiliatur grossitie:& propterea quòd villum, qui secũdum latitudinem protenditur, experimentum contrahit, & inspissat ipsum. & hoc est etiam instrumentum præparare; & non est in ipsamet operatione auxilium ferre. Et frigus non intrat in seruitium harum virtutum, nisi per accidens. Si enim in ipsismet ingrederetur operationibus: noceret, & motiones debilitaret. Siccitas uerò in triũ uirtutum operationibus necessaria existit, quæ sũt duę, mutatiua localiter, & retentiua. Duabus uerò localiter mutatiuis, quę sunt attractiua & expulsiua, præbet siccitas auxilium, eo quòd multam eis efficit sustentationem, quę in motu est necessaria: motu videlicet spiritus, qui has uirtutes ad suas defert operationes, impulsione uehementi,† quam & talem, qualis est ipsa,[g] [humoralis prohibet fluxus: quum in substantia fuerit spiritus, aut instrumenti: ⁂ sed retentiuæ propter constrictionem. Digestiua autem plus indiget humiditate. Post hæc autem, quũ inter qualitates actiuas & passiuas comparaueris, inquantum istę uirtutes eis indigẽt: reperies virtutem retentiuam plus indigere siccitate, quàm caliditate: eo quòd tempus, in quo quiescere debet [h][villus retentiuæ,] maius est tempore, in quo moueri debet villus qui secundum [i] [amplitunem] tendit ad constringẽdum. Nam tempus, [k] [quod est ad mouendum, est illud, quod caliditate indiget,] & est breue: & totum reliquum tempus eius operationis est ad tenendum, & ad quiescẽdum. Et quia puerorum complexio plus declinat ad humiditatem, ideo virtus hęc in eis plus est debilis. Attractiua verò plus indiget caliditate quàm siccitate, quoniã caliditas adiuuat in attractione, in eo quòd maior pars suæ operationis est mouere: & plus necesse est ei mouere partes sui instrumenti, quam quietas facere, & cum siccitate stringere. Hæc enim virtus non tantum indiget multo motu: sed plerunque etiam motu indiget uehementi. Et attractio quidem fit, aut virtute attractiua, quemadmodum magnes attrahit ferrum; aut implendo vacuum, sicut aqua trahitur in [l] [† cãnam attractoriam:] aut calorem, sicut in lampade attrahitur oleum: licet hæc pars tertia reducatur necessario ad implendum vacuum apud certificantes, immo est ipsamet. Quum ergo virtus attractiua caliditatis habuerit auxilium, fortior erit attractio. Expulsiua verò minus indiget siccitate quam attractiua & retentiua; non enim indiget constrictione retentiuæ, [m] [neque inseparabilitate attractiuæ,] & constrictione eius, & circundatione attracti, tenendo partes instrumenti donec ad illas alterius partis attractio perueniat. Et ad ultimum nullo modo indiget expulsiua quiete, sed motu & inspissatione pauca, quæ ad exprimendum, & ad expellendum tali adiuuet mensura, quatenus per ipsam remaneat instrumentum figuram expressionis & constrictionis conseruãs: quemadmodum in retentiua tempus longũ, & in attractiua tempus breue est necessarium, donec partium attractio unam applicet alij, ideoque siccitate parum indiget. Quæ autem plus eis omnibus indiget caliditate, est digestiua, quæ siccitate non indiget, sed humiditate; ut nutriens liquidum efficiat, & ad penetrandum in foramina, & ad figuras recipiendas aptum reddat. Neque potest aliquis dicere, ꝙ si humiditas in digerendo esset iuuatiua, pueri possent res duras digerere. Non enim prouenit pueris non posse istud, & iuuenibus posse propter hoc, sed propter homogeneam, & homogeneæ elongationem. Quod enim ex rebus durum existit complexioni puerorum non est homogeneum. Virtutes igitur digestiuæ corã eo non operantur, neque ipsum recipiunt retẽtiuæ; sed cito ipsum expellunt expulsiuę. Iuuenum verò complexionibus est id conueniens, & ad eos nutriendos conueniens. Et ex hoc qđ collectum est, quòd retentiua indiget constrictione, & figurarum constrictionis fixione lõgo tempore, & pauco motionis adiutorio. Et attractiua constrictione indiget, & fixione & constrictionis tempore breuissimo, & in motu multo indiget auxilio. Et expulsiuæ est necessarium stringere tantum sine fixione, de qua non est curandum, & indiget adiutorio ad motum faciendum. Et digestiuæ est necessarium liquare, & temperare: ideoque uirtutes istæ qualitates illas quatuor inęqualiter operari faciũt: & eis inæqualiter indigent.

Marginal notes: ...m. quę qui ...em prohibe ...b humidita ...mollificante ...i substantia ...tus uel in- ...menti repe- ...ur. / B. prohibet ...lificatio hu- ...a. / ...an. Ad reten ...m quoque ...necessaria pp ...compressio ...i seu conuul ...em. / B. retentiua. ...latitudinem / B. monitionis / ...in quo cali ...s est necessa / ...alzarachat. ...zaracha. / B. neque ad- ...rentia seu ap ...catione quæ ...n attractiua.

ANNOTATIONES.

Naturales facultates ministrantes ut hic Auicẽnas, sic Galenus tum 1. de fac. nat. toto. tum lib. de cau. morb. et millies alibi, quatuor esse docet, attractricem, retentricẽ, alteratricem, & expultricem. Attractionem per uillos rectos fieri legere est, 4. de usu par. & 6. de usu. par. & sæpe aliàs. & adiuuari hanc ex calore, dolore, familiaritate substantiæ 2. de diff. febrium, & 5. de simpl. med. fac. Arist. quoque 2. de gen. ani. fieri a calore testatur. cuius rei rationem reddit Alex. Aphrod. 2. quæst. nat. Videtur etiamnum Galenus com. in Timæum Plat. ab ijs non dissentire, qui a uacuo fieri tractionem, putant, ut hic Auic. sed Hipp. ad hæc omnia lib. de ueteri medic. figuram adiungit. De retentione, quòd a siccitate adiuuetur, 2. Aph. testis. Gal. Quòd item per obliquos villos fiat, 6. de vsu par. a Gal. habetur. Sicuti & quòd alteratio per calorem præsertim obeatur, 2. de fac. nat. & quòd ab humido adiuuetur. 3. de sympt. cau De expultrice autem quòd per transuersas fibras perficiatur, 4. de vsu par. quòd uerò siccitate opus habeat 2. Aph. idem Gal. scriptum reliquit. Cæterum ex his ignorasse attrahendi potentiam uisus est Plato in Timæo. Sed eum damnat Gal. 8. de decr. Hipp. & Pl. & Com. in Timæum. Ex opposito uerò Auerr. aliam his quatuor facultatem addit, quam secretoriam uocat, & ab expulsoria differre existimat. 1. Coll. & 3. eiusdem. Cui Gal. 3. de tẽper. segregatricem potentiam inter naturales facultates enumerans astipulari uidetur. quod facit & Auic. lib. tertio.

Marginal notes: Cap. 6. / Cap. 17. / Cap. 8. / Cap. 11. / Cap. 17. / cap. 4. / cap. 23. / apho 20. / cap. 8. / cap. 4. / cap. 3. / cap. 17. / aph 20. / cap. 8. / cap. 19. / cap. 2. & 8. / cap. 16. / cap. 1. / f. 14. tr. 1. ca. 29. & tr. 4. c. 6.

De uirtutibus, [n] [† *uitalibus*]. *Cap.* 4.

n B. alhaiuanie

VIrtutes autem [a] [uitales] intelligi uolunt per illas uirtutem illam, quæ, quũ in mẽbris recepta fuerit, præparabit ea ad recipiendum uirtutem sensus & motus & operationis vitæ; quibus etiam admiscentur timoris & iræ motiones, propterea quòd in eis reperiunt dilatationem & constrictionem, quę accidit spiritui, qui huic [b] [comparatus] est uirtuti. Nos autem explanabimus summam hanc, & dicemus

quòd

a B. alhaiuanie. † Antiq. cod. legebant animales falsò. Vide Disquisitiones physiologicas Costæi pagi. 524. usque ad pag. 540.
b B. proportionatus.

quòd quemadmodum ex humorum spissitudine secundum aliquam complexionem, substãtia generatur spissa, quæ est mẽbrum aut pars membri: ita ex humorum vaporibus, & eorum subtilitate secundum aliquam complexionem substantia generatur subtilis: quæ est spiritus. Et sicut apud medicos hepar primæ generationis principium, ita cor generationis secundæ principium existit. Et hic spiritus, quum secundum complexionem prouenit, quam debet habere: ad hanc uirtutem recipiendam præparatur:[c] [deinde omnia illa præparat membra] ad recipiendum omnes alias virtutes animales, & etiam reliquas. Virtutes equidem animales in spiritu quidem, & in membris nõ proueniunt, nisi postquam hæc uitalis prouenit virtus. Ideoque licèt virtutes animales alicuius membri destruantur: viuum tamen membrum adhuc existit, nisi hic virtus in eo fuerit destructa. Nonne vides, quòd membrum stupidum, aut paralyticum vnumquodque secundum habitudinem est non habens sensum neque motum: aut propter complexionem, quæ prohibet ipsum eos recipere: aut propter oppilationem, quæ accidit inter cerebrum, & ipsum in neruis, qui ad ipsum perueniunt, & tamen ipsum est uiuum? Et membrum, cui accidit[d] [mors] est non habens sensum neque motum, & accidit ei vt putrefiat & corrumpatur? In mẽbro ergo paralytico est uirtus, quæ eius custodit vitam: donec quum remotum fuerit, quod prohibet, profluat ad ipsum uirtus sensus & motus. Ipsum nanque præparatum erat ad suscipiendum eam propter uirtutis vitalis sanitatem in eo. Prohibens enim non prohibuit, nisi, ut non eam in effectu reciperet; sed membrum non sic est mortuum.[e] [Et pręparans non est virtus nutriendi tantum] ita, ut dicamus, quòd quandiu uirtus nutriendi affuerit, viuum erit: & quum destruetur, erit mortuũ: quoniam hoc ipsum verbũ uirtuti afferemus nutritiuæ. fortasse enim plerunque in aliquo eius operatio destrueretur, & membrum uiuũ remanebit: & fortasse plerunq; remanebit eius operatio, & membrum tendet ad mortem. Et si virtus nutritiua inquantum est nutritiua esset ipsa uirtus, quæ præparat ad sentiendum & mouendũ: vegetabilia pręparata forent ad sensum & motum recipiendum. Restat ergo, ut sit præparans alia res, quę propriam sequatur complexionem, quę uocatur uirtus[f] [uitalis.] Et ipsa quidem est prima uirtus, quæ in spiritu prouenit, quum spiritus ex subtilitate humorum procedit. Deinde spiritus secundum philosophum Aristotelem per eam recipit principium primum & animam primam, ex qua alię profluunt virtutes. Harum uerò uirtutum operationes non ab hoc proueniũt spiritu in principio rei, sicut etiam sensus apud medicos non prouenit per spiritum animalem, qui est in cerebro, nisi ad christalloidẽ penetret, aut ad linguam, aut ad alia. Quum ergo pars spiritus in ventriculum peruenerit, cerebri complexionem recipiet, & erit conueniens, ut ex eo proueniant uirtutum operationes, quæ in eo primo repertæ sunt, & similiter in hepate & similiter in testiculis. Et apud medicos quidem, nisi postquam spiritus in cerebro ad aliam conuertitur complexionem, non præparatur ad recipiendum animam, quę est principium motus & sensus: & similiter in hepate, licet prima cõplexio iam iuuerit ad recipiendum uirtutem primam vitalem: & similiter in unoquoque membro: apud eos enim vnumquodque operationum genus aliam habet animam. Et non est anima vna, ex qua uirtutes iste profluũt.[g] [quoniam huius summæ aggregatio est anima. Et si quid prima complexio iam adiuuit ad uirtutẽ primam recipiendam: tunc iam dedit uitalem, ubi prouenit spiritus & uirtus, quæ sunt eius perfectio. Hæc autem virtus] apud eos non sola sufficit, ut spiritus per ipsam omnes alias suscipiat uirtutes: nisi propria prouenerit complexio. Pręterea dixerunt, quòd uirtus hæc præter hoc, quòd ipsa est præparans uitam: est etiam motus substantiæ spiritualis subtilis, principiũ ad membra, & principiũ constrictionis & dilatationis[h] [aeris attracti, & pulsus.] Affert enim adiutorium in comparatione uitæ, quod est passio: & in comparatione operationum animę & pulsus prębet auxilium, quod est actio. Et hæc quidem virtus virtutibus naturalibus similatur, ideo quòd non a uoluntate proueniunt,[i] [unde profluunt.] Et similatur uirtutibus animalibus propter operationum carũ diuersitatem: ipsa enim dilatat & constringit simul: mouet ergo duobus motibus cõtrarijs. Philosophi autem, quum animam dicunt, animam terrenam dicere volunt, perfectionẽ corporis naturalis instrumentalis. Et uolunt dicere principium omnis virtutis, ex qua metipsi motus proueniũt, & operationes diuersæ. Erit igitur hæc uirtus secundum philosophorum sententiam uirtus animalis, sicut uirtutes naturales, quas nominauimus, apud eos virtutes vocantur animales. Quòd si noluerint dicere animam secundum hanc intentionem: sed uelint dicere uirtutem, quę est principium comprehendendi, & mouendi, quod ex aliqua prouenit comprehensione voluntarie: & naturalem velint dicere pro omni virtute, ex qua operatio prouenit in suo corpore secundum huius formæ diuersitatem: non erit uirtus animalis; sed erit naturalis, & altioris ordinis, quam sit virtus, quam medici vocant naturalem. &, si naturalem vocauerint illam, quæ rem nutrimenti ministrat, & conuerterit: siue ad hoc ut remaneat indiuiduum, siue vt remaneat species; nõ erit hæc naturalis: sed erit tertium genus. & quia ira & timor, & similia eorum, huius uirtutis sunt passiones: tunc licet eorum principia sint sensus, & existimatio, & uirtutes apprehendentes: huic tamen comparatę sunt uirtuti. Huius autem uirtutis declarationem certificare: & an sit una, an plures quã una, in sapientia cõtinetur naturali, quæ philosophiæ pars existit.

c B. quæ præparat omnia membra.

d B. mortificatio.

e B. Et non est illud præparãs uirtus nutritiua, aut aliud ab ea.

f B. alhaiuanic.

ANNOTATIONES.

Vitales actiones Gal. 7. de decr. Hipp. & Pl. partim in corde fieri; ut constantiam, iram, gaudium; partim ab ipso quidem, sed non in ipso obiri ait; ut respirationem, & pulsationem. Idem Gal. sine spiritu fieri non posse actiones sentit, non has solùm, sed nullas. 5. Aph. & lib. de renum affect. dignos. & alibi. Testaturq; spiritum sanguinis esse halitum,

cap.14. *tum, ut hic dicit, 3. fac. nat. & 1. de diff. feb. & sæpe aliàs.*
cap.1. *Vnde, quum sanguinem in iecinore gigni statuat, spirituū quoque ortum primarium in ipso iecinore ut ponat, necesse est. Putat tamen 7. de decr. Hipp. & Pla. in corde præser-*
cap.3. *tim perfici, & residere spiritus, ab Arist. non varians. qui*
cap.6. *lib. de communi mot. anim. connatum calorem in corde principium habere existimat. quod sensit & Hipp. lib. de carnibus, quum nutriri his spiritibus cor, & eos illic reside re, et authores esse uitæ putat. Hos sæpe etiam Gal. animalium spirituum materiam esse ait, & recipere animalis for-*
cap.4. *mam in cerebro. 9. de usu par. & 7. de decr. Hipp. & Pl. Verùm a Galeno, & Auicenna Auerroes de hac uitali*
cap.3. cap.7. *facultate dissentit. quum 2. Coll. famulari hanc nutritoriæ potentiæ; neque ab ea differre; aut uirtutem per se ab alijs distinctam esse existimet.*

De uirtutibus animalibus comprehendentibus. Cap. 5.

[...]e Disquisitiones physiolo[...]as Costęi [...] 540. usque [...] 543.

IN virtute autem animali duæ copulantur uirtutes: quarum ipsa est sicut genus: una est sicut uirtus comprehēsiua, & altera uirtus motiua. Et comprehensiua quidem est sicut duarū virtutum genus. Vna uirtus cōprehensiua est manifestè, & altera uirtus comprehensiua occultè. Et uirtus quidem manifestè comprehensiua est sensibilis: quæ est genus secundū quosdam quinque virtutum, & octo secundum alios. Quod si dixerimus, quòd sint quinque: erunt uirtus videndi, & uirtus audiendi, & virtus gustandi, & uirtus tangendi, & uirtus odorandi. Et si dixerimus quòd sint octo: erit huius causa quòd pluribus certificatorum uidetur, ꝙ tactus sit plures uirtutes. s. quatuor: & ponunt propriè vnumquodque quatuor generum tactus virtutem per se: licet in membro sensibili sint communia: sicut gustus & tactus in lingua, & uisus & tactus in oculo. hoc autem certificare est philosophi. Et uirtus quidem comprehēsiua occultè [a] [& non sentiens,] est sicut genus quinque uirtutum: una est virtus, quæ uocatur sensus communis, & phantasia: & apud medicos quidem sunt una uirtus, sed apud certificātes, qui sunt ex philosophis, duæ sunt uirtutes. Sensus enim communis est illa, quę omnia sensu percepta recipit, & [b] [propter eorū formas] patitur, quæ in ipsa copulantur. Phantasia verò est illa, quæ eas custodit, postquam coniunguntur: & retinet eas post sensus absentiam. Et quæ harum duarum est recipiēs, alia est a custodiente. Hoc autem certificare est philosophi. Sed qualitercunque fuerit, eius sedes & operationis eius principium est anterior cerebri uentriculus. Et secunda quidem est uirtus, quam medici uocant cogitatiuam. Sed certificatores vocant quandoque imaginatiuam, quandoque cogitatiuam. Si enim imperauerit ei uirtus existimatiua animalis, quam postea nominabimus, [c] [& ipsamet ad suā peruenerit] operationē, uocāt eam imaginatiuam. Et si virtus rōnalis ei imperauerit, & reduxerit eam ad illud, qđ ei prodest, uocatur uirtus cogitatiua. Quocunque tamen modo fuerit, inter hanc uirtutē & primam existit differentia: quod prima est recipiens, & custodiens id, quod ad eam peruenit de formis sensus perceptis: & ista est illa, quę se exercet in eis, quę in eis, quæ in imaginatione recondita sunt exercitio componendi, & diuidendi, & [d] [singulas] efficit formas, quemadmodum ad eam perueniūt a sensu, & alias formas ab eis diuersas, sicut [e] [hominem, qui in mōte uolat smaragdino.] Sed phantasia non ponit coram te, nisi quantum recipit a sensu. Et huius quidem virtutis sedes est uentriculus cerebri medius. Et hæc quidem uirtus est instrumētum virtutis, quæ proculdubio in animali est occulta comprehensiua, & est existimatiua. & ipsa quidem est uirtus, qua animal iudicat, quòd lupus est inimicus, & filius est dilectus, & qui annonam præbere consueuit, est amicus, a quo non est fugiendum. Et hoc iudicium secundum modum existit non rationalem. Amicitia enim & inimicitia non sensu [f] † [ ] sunt perceptæ, neque sensus eas comprehendit: neque de eis iudicat nisi uirtus alia. & licet non sit comprehensio rationalis, est tamen proculdubio aliqua apprehensio non rationalis. Homo etiam plerūque utitur hac uirtute in multis suorū iudiciorum, & procedit in hoc, quemadmodum animal non rationale. Et hæc quidem uirtus diuiditur a phantastica, quoniam phātastica sensu percepta retinet: & hic in perceptis sensu intentiones discernit non sensu perceptas, & separatur ab ea, quam imaginatiuam uocamus, & cogitatiuam: quoniam illius operationes nullum sequitur iudicium; sed istius operationes, non solum iudicium, sed etiam iudicia sequuntur; & illius operationes sunt in sensu perceptis compositionē facere, & istius operatio in sensu perceptis iudicare intentiones [g] [extra sensum.] Et quemadmodum in animali sensus est iudicās de formis sensu perceptis, similiter existimatiua est iudicans de intentionibus illarum formarum, quæ ad [h] [existimationem] perueniunt, & non ad sensum. Quidam autem hominum sunt qui præsumunt: & hanc uirtutem imaginatiuā vocantꝫ, sed tamen non curamus: quia de nominibus non disputamus. sed intentiones & differētias intelligere debemus. Et medico quidem non est curandum, ut hanc uirtutem sciat. Impedimenta nanque operationum eius, impedimenta operationum aliarum uirtutū, quæ sunt antequam ipsa; sequentia sunt: sicut phantasia, & imaginatiua, & memorialis, quā postea nominabimus. Et medicus quidem non curat nisi de virtutibus, [i] [ex quibus, quum in suis impedimentis accidit læsio,] prouenit ęgritudo. Quòd si lęsio acciderit operationi alicuius virtutis, causa impedimenti, quod accidit prius operationi [k] [alterius uirtutis, quam ei:] fueritque impedimentum illud sequutum malitiam complexionis alicuius membri, aut corruptionem cōpositionis: sufficit medico, ut sciat impedimentum illud propter malitiam complexionis membri, aut suæ compositionis corruptionem, accidisse: ad hoc, ut, cum medicina ei subueniat, [l] [aut ipsum ab eo custodiat.] & nō curat scire dispositionem virtutis, cui quod accidit, non accidit nisi alio mediante; postquā sciuerit dispositionem eius, cui accidit illud, quod accidit sine medio. Tertia verò illarum, quas nominant medici, est quinta aut quarta,

quum

[a] [...] animalis.

[b] [...] & ab eorū [...]mis.

[c] [...] aut ex seip[so p]romouerit.

[d] B præsentes.

[e] B. hominē uolare & montem smaragdinum.

[f] †B. animalis.

[g] B. nō sensatas

[h] B. existimatiuam.

[i] B. in quarum operationibus quum accidit læsio.

[k] B. uirtutis quę est ante ipsam.

[l] B. aut ab eo fugiat.

quum certificauerimus, quę est uirtus cōseruatiua,& memorialis: & est thesaurus eius, quod peruenit ad existimatiuam de intentionibus in perceptis sensu extra formas eorum sensu perceptas: sicut phātastica est thesaurus eius,quod peruenit ad sensum ex formis sensu perceptis: & eius quidem locus est posterior cerebri ventriculus. Hic verò est locus considerationis philosophicę, vtrum virtus cōseruatiua,& memorialis, & virtus quę reducit illud, quod est absens,ad memoriam ex eis, quæ ab existimatiua sunt reposita, sit uirtus una, aut virtutes duæ. Medico tamen non est inde curandum, quoniam nocumenta,quę eis qualitercunque sint, accidūt; sunt homogenea: sunt enim nocumēta,quæ in vētriculo cerebri posteriori accidūt, vel de genere complexionis,vel de genere compositionis. [m] [Virtus verò cōprehensiua,] quę est vna de virtutib. animæ comprehensiuis, est humana rationalis. Et quia medici virtutem existimatiuam non considerauerunt, propter causam quam diximus: ideo hanc virtutem nō considerauerunt. Non enim fuit eorum consideratio, nisi in operationibus trium virtutum tantum, & non in alijs.

m B Reliqua verò uirtus.

ANNOTATIONES.

Animales facultates aliter Gal. lib. de diff. sympto. aliter Arist. in lib. de anim. aliter hic in Canticis: aliter Auerroes 2. Coll. diuisere. Exactius autem, quod ad medicum negocium facit, rem docuisse Gal. videtur. quem sequutus est, Auic. in Canticis. Conueniunt verò Auerr. & Auic. hoc in loco de æstimatiua potentia, quàm adijciunt, de qua neque Aristot. neque Gal. meminisse videntur. Differt quoque Auic. ab Arist. & Gal. in eo, quòd singulis virtutibus singula in cerebro loca sedesve constituit: quod illi non faciūt. Sed Auicennæ assentitur & Auer. in Canticis. & author libelli de oculis, qui Gal. ascribitur. Quin etiam, id Gal. sensisse eo argumento quidam affirmant, quòd in cuiusdam curatione, cui læsa esset imaginatio, medicamentis ad anteriorem cerebri partē appositis vsus sit, quòd in ea parte imaginatricem vim residere indicio est. quæ tamen ratio quid probet, vel ex eo constat; quòd non in imaginatricis solùm, sed cæterarum ferè actionum omnium animalium, ac multis prǽterea cerebri affectibus alijs, ad eam præsertim partem medicamenta apponat; ob eam sanè rationem, quòd ob coronalis suturæ raritatem, & cranij tenuitatem, ea parte medicamentorum vim ad internas cerebri partes celerius faciliusq́; adigi 13. meth. est arbitratus. vt sæpe etiam 2. de comp. med. per loca confirmat.

Cap. 3. tr. 1. par. 1. c. de uirtu. animalib. Cap. 7. loco citato. par. 2. cap. 2. Cap. 22. Cap. 1.

De virtutibus animalibus motiuis. *Cap. 6.*

MOtiua verò virtus est illa, quæ chordas contrahit, & laxat, propter quod mouentur membra & iuncturæ, dilatatione sua, & flexione. Et eius quidem penetratio est in neruis, qui sunt cum lacertis cōtinui. Et est genus, quod secundum specificationem principij motuum specificatur. In vno quoque igitur musculo est alia natura, quę est sequens iudicium existimatiuę, a qua prouenit communis sensus.

Vide Disquisitiones physiologicas Costæi pag. 543.

ANNOTATIONES.

Motricem facultatem inter animales esse, lib. de diff. sympt. & sæpe alibi docet. Gal. Verùm non omnis tamen motus huius est potentiæ: sed solum qui voluntarius. venarum enim & arteriarum naturalis est motus, eodem teste 1. de motu muscul. & sæpe aliàs, quod superius fatetur & Auic. Ipsum tamen Gal. accusat Auer. 1. Coll. quem tu vide. Vide etiam libellum de mot. obscu. & manif. capite de motu linguæ.

Cap. 3.

De operationibus. *Cap. vltimum.*

DIcemus quòd operationum singularium aliæ sunt, quę ab vna complentur virtute. verbi gratia digestio. Alię, quæ a duabus complentur virtutibus, sicut cibi desiderium, quod completur a virtute naturali attractiua, a virtute sensibili, quæ est in ore stomachi. Attractiua verò operatur ex hoc, quòd mouet villū, qui secundum longitudinem protenditur [a] [requirendo] illud, quod attrahitur: & sugendo ex humoribus, quod est sibi [b] [proprium.] Sensibilis autem operatur in hoc, quod hanc sentit passionem: &, quia sentit mordificationem choleræ nigrę, quæ est excitans desiderium, cuius esse nominauimus. Et hanc quidem operationem non dicimus duabus compleri virtutibus, nisi ideo, quod quum sensibili acciderit nocumentum, destruetur intentio, quæ vocatur fames, & desiderium: neque desiderabitur cibus, licèt eo corpus indigeat. Et similiter transglutiēdi operatio duabus completur virtutibus: vna est attractiua naturalis, & altera est [c] [attractiua] volūtariè. & prima quidem suā complet operationem per villum, qui secundum longitudinem protenditur, qui est in ore stomachi & œsophago. Et secundæ completur operatio per villum lacerti transglutiendi. Quumque vna duarum virtutum destruetur; transglutiēdi operatio duriter prouenit: [d] [sed quādo non fuerit, destruetur. sed, quū illa non operata fuerit,] erit transglutiendi operatio difficilis. Nonne vides, q, quum desiderium non recte procedit, duriter prouenit operatio transglutiendi illud, quod non desideratur? immo, quum abhoremus aliquam rem, & eam postea transglutire voluerimus, & territa fuerit ab ea virtus nostra attractiua desideratiua; dura erit operatio voluntariè transglutiendi. Transitus quoque nutrimenti perficitur virtute membri impellentis, a quo procedit: & attractiua mēbri, ad quod accedit. Et similiter superfluitatum egressio, quæ fit per duas vias. Et forsitan plerunque existunt operationis principiū duæ virtutes, s. animalis & naturalis. Et fortasse plerunque existunt eius causa virtus & qualitas, sicut infrigidatio, quę prohibet materias, [e] [& iuuat expulsiuam in parilitate superfluitatum, quæ descendunt a mēbro, & vetat, & in faciem reuerberat.] Et frigiditatis quidem qualitas propter duas prohibet res, scilicet cum essentia, substantiam eius, quod effunditur ingrossando, & coangustando poros: [f] [Et res tertia,] quę est per accidens, quæ est, qua caliditas extinguitur attractiua. Et qualitas caliditatis attrahit per illud, quod istis opponitur modis, quos prędiximus. Et caliditatis quidem qualitas, & necessitas vacui non attrahunt in primis, nisi illud, quod est subtile, & postea, quod est spissum. Virtus verò attractiua naturalis

cap. 7. cap. 8. cap. 7. cap. 1. c. 1. cap. de venarū cap. 13.

turalis non attrahit nisi, quod est ei magis conueniens,& quod naturæ eius est propriũ attrahere & plerumque,quod est magis spissum, est magis proprium,& magis conueniens.

ANNOTATIONES.

Ventriculum duplici facultate præditum esse, & animali,& naturali,ostensum est sæpe a Galen.præsertimq; 1. de symptom.caus.Et quomodo naturales actiones perficiat, pulchrè 3.facult.nat.docet. Verùm quod subdit hic author,sensitricem ventriculi facultatem, & cibi desiderium ex atra bile mordicante excitari,id superius quoque in capite de humoribus notauit: sed hoc de naturali appetentia in libris Gal.proprijs nusquam legitur, imo is 1. de sympt. cau.vitiosam ex tali humore appetentiam fieri notat. & 6. de loc.aff.ex acida bilè,quæ atra est,summam fieri inappetentiam testatur. Et hic quoque author,lib. 3. dolores ex atræ bilis in ventriculo præsentia magnos fieri confitetur. Sed innititur doctrinæ quam supra de venis a liene ascendentibus proposuit. quum in os ventriculi venam a liene ascendentem inseri adnotauit, appetentiæ gratia. De qua tamen vena Gal.apertius non meminit. quamuis de ijs venis,quę ab eodem splene in ventriculi fundum inseruntur astrictionis gratia, sæpenumero verba fecerit. Imo 3. fac. nat. indigente ventriculo humores quidem ad ipsum trahi & biliosos & atros testatur; sed a liene in omentum, & ex hoc in lactes,& deinceps in tenuia intestina,& per hæc ad pylorum,atque ipsum ventriculũ trahi docuit;quo quidem longo itinere opus non erat, si a splene ad os ventriculi vena ferebatur. Cæterum hac de re peritiores nostri temporis anatomici fatentur in aliquibus quidem corporibus hanc venam a liene in ventriculi os sese insinuantem reperiri. non tamen æquè in omnibus. id quod & Gal.lib. de venarum & arter.dissect.adnotauit.

cap.7. cap.8. cap.7. cap.1. c.1. cap.de venarũ cap.13.

FEN SECVNDA LIBRI PRIMI canonis: cuius sunt doctrinæ tres.

Prima est de ægritudinibus.
Secunda de causis.
Tertia de accidentibus.

Doctrinæ primæ sunt octo capita.

De doctrina causæ, & ægritudinis, & accidentis. Cap. 1.

DIcemus, quòd causa in libris medicorũ est id,quod primo est,& ex quo prouenit inuentio alicuius dispositionis in corpore humano,aut eius fixionis. Et ægritudo est dispositio non naturalis in corpore humano, ex qua in operatione essentialiter prouenit nocumẽtum prouentu primo,& est aut complexio non naturalis: aut compositio non naturalis. Et accidens est res,quæ hanc sequitur dispositionem, quæ est non naturalis: siue sit naturali cõtraria, sicut dolor in colica,siue non sit cõtraria,sicut rubedo multa maxillę in peripneumonia. Causę exemplum est putredo. Aegritudinis exemplum est febris. Exemplum accidentis est sitis, & dolor capitis. Causæ quoque exemplum est repletio in receptaculis,quæ ad oculum descendunt. Exemplũ ægritudinis,oppilatio in vuea, quę est ægritudo instrumentalis, vel compositionalis. Exemplum accidentis est destructio visus. Exemplum etiam causæ est rheumatismus acutus. Exemplum ęgritudinis est [a] [apostema] in pulmone. Exemplum accidentis est rubedo [b] † [ ] ambarum maxillarum, & gibbositates vnguium. Accidens autem vocatur accidens respectu suę essentię,aut comparatione eius cui accidit: & vocatur signatio respectu considerationis medici ad ipsum:& processionis eius ab eo ad sciẽdum ægritudinis essentiam. Et est, quum ægritudo fit alterius ęgritudinis causa,sicut colica, syncopis, aut paralysis, aut epilepsiæ. Accidens quoque plurimum est causa ęgritudinis: sicut in colica dolor fortis, qui fit causa vt accidat syncopis: & sicut dolor vehemens,qui fit causa apostematis: propterea quòd materię ad locum [c] [descendũt] doloris. Et plerunque etiam ipsum accidens fit ęgritudo,queẽadmodũ dolor capitis,qui ex febre accidit,quũ quãdoq; figitur,& tã diu fit mansiuus, donec fit ęgritudo.Et est ẽt,quũ vna res cõparatione sui,& rei q̃ est ante ipsã,& rei,q̃ est post ipsam,est ęgritudo,& accidens & causa: quemadmodum, verbi gratia, [d] [febris ethica: quæ est accidens apostematis] pulmonis,& est ægritudo secundum se: & est causa debilitatis stomachi: & sicut dolor capitis, qui accidit ex febre, quando dolor ille figitur, quia est accidens febris, & ægritudo in se plerunque prouenit ex eo [e] [febris] & fit ipsius causa.

a B.ulcus.
b †B.in pomis.
c B.effundũtur.
d B. febris in phthisi q̃ est accidens ulceris.
e B. sirsen.i. phrenitis.

ANNOTATIONES.

De morbo,causa,& symptomate Galen. libros proprios scripsit. & quid singula hæc sint, lib. de diff. morb. & de sympt.diff. & 1.meth.& 2.meth.licèt colligere. Quomodo autẽ morbi aliquando causæ vim habeant,lib.de diff.morb. quomodo symptoma symptomatis sit causa, de diff. sympt. Et quomodo eadem symptomata morbicæ causæ quandoq; sint, 12.meth. Et quòd vnum, modò symptomatis, modò morbi naturam teneat, 1.ad Glauc. habetur. Non discrepat a Gal.hic author. Id solùm parùm accuratè scripsisse videtur,quando morbũ definiens,eum esse, aut complexionem,aut compositionem non naturalem dixit: Quum præter complexionem & compositionem,& Galen.& ipsemet Auic. seq. cap. solutionem continui adiungat. Neque id dici posse videtur, agi hoc in loco de morbis dumtaxat partium simplicium & compositarum proprijs: quum morbũ generatim definiat. Verum dicimus solutionem continui in compositione intelligi,quum hic, vt in seq. cap. patebit, illius sententię sit, quòd continui solutio vtrique sanè partium generi conueniat; id tamen merito compositaram.

cap.2.& 6. cap.2. cap.7 & 8. cap.3. cap.8. cap.4. cap.1. cap.2.

IOAN. COSTAEI NOVA DISPVTATIO in caput de doctrina causę ægritudinis, & accidentis.

ABsoluta in priori sectione de naturalibus rebus tractatione,de ijs nunc,qui pręter naturam sunt, morbis,causis,symptomatibus,disputationem instituit. Proponit & definit primum causam, secundo morbum, dehinc symptoma sub nomine accidentis. cuius ordinis aliqua est ratio. præcedit enim causa, succedit illi morbus, & morbo symptoma. At in his prosequendis,de morbo agit primũ, tum de causis, postea de symptomatib. quẽ ordinem si quis docendo sequatur, non est improbandus. quia quod maxime medicum ad agendum promouet,morbus est. morbi abolendi gratia perquirit medicus causas, symptomata vero,

vt

ut illius effectus et signa. Est tamen eius qui diligenter scribit, ut in proposito semel ordine persistat. quapropter, quod in huius sectionis ingressu causam statim, morbúq́; atq; symptoma hic author definiat, in progressu autem de morbo primum, tum de causis agat; presertim uero, quod in sequenti capite de sanitate meminerit, cuius definitionẽ precedere morbi notionem oportebat, probare quidem non possumus: non carere autem hũc locum errore, suspicamur. An ergo secundi capitis initium huius sectionis initium est? ita ut ante omnia triplex corporis constitutio proponatur, sana, ægra, neutra, ijs uerbis. Corporis humani &c. *vsque ad ea uerba.* Ægritudinem uero aliæ, &c. *Sequatur autem ægræ dispositionis consideratio; ad quam, quum pertineat morbi, cause, & symptomatis cognitio, ea dehinc proponat, quæ primum in hac sectione leguntur.* Dicimus quod causa &c. *Ceterum quidquid hac de re statuendum sit, expendamus que hic scribit.* Causam esse ait in libris medicorum id quod *primo est, & ex quo prouenit inuentio dispositionis in corpore humano, aut eius fixionis. Quo loco, quũ causam morbi Galenus in genere affectus seu dispositionis præter naturam reponat, cur hic hoc ipsum genus non expresserit, sed per communissimam vocem* (id quod est) *definierit, admirandum uidetur. At si rem spectemus, consulto agit. Etsi enim Galenus compendij gratia, ut ea uno quasi genere perstringeret, que præter naturam humano corpori eueniunt; & morbos & causas, & symptomata, affectus seu dispositiones aliquando nuncupat; uere tamen causæ morbi (si ullum causæ habent certum genus) nõ aliud habent, quam relationem, qua causæ ad effectus referuntur. Et uere non sunt dispositiones. quando enim quod agit non est actio, quod mouet non est motus; neque etiam quod afficit est affectus, neque quod disponit, est dispositio. Quis uero etiam humores, quod alicubi ĩ uenis impacti obstructionis, distentionisve sunt causæ, dispositiones esse dixerit? quis corpora alicubi meatus comprimentia, vel partes distorquentia, aut distrahentia, qualitates dicat? & quando ob inopiam alimenti humorisq́, quo natura meatus distendi, atque attolli solent, fit eorum subsidentia, & quando eorum aliquid deficit quæ adesse oporteret, quis hæc vitia qualitati, & non substantiæ ascribat? hæc profecto vitia non qualitatis, sed substantiæ præsentia absentiave omnia accidunt. At actiones, aiunt, fieri a forma, proptereaq́; has ipsas causas, licet sint substantie, non agere tamen nisi merito qualitatis; atque ob id non alia ratione causas esse morborum, quam, vt sunt dispositiones. Quod, cum ipsa ratio refellit, nulla enim naturalis corporis actio a nuda fit forma, sed a corpore cum forma: tum vero sensus redarguit. obstructionem enim a calculo, ab humore, & compressionem a graui incidẽte corpore, ob eorum molem fieri, oculis plane ipsis spectamus. Non sunt igitur morborum causæ omnes qualitates, aut dispositiones. imo vero, quum ex ijs aliquæ sint in genere qualitatum; non omnes tamen in eadem sunt specie dispositionis. putredo enim quæ febris est causa, in tertia specie qualitatis est, non autem dispositio est. Quum hæc igitur ita se habeant, consulto Auicennas euitata omni de hac re controuersiæ occasione, non definit causam per dispositionem, sed per communissimam uocem, dicens. Dicimus quod causa est id quod primo est. ea uoce* [Dicimus] *hic ut alibi quoque usus, quid ipse sentiat pronuncians. Ponit autem communissimam eam uocem* [id] *hoc est ens seu rem: addita tamen particula* [quod primo est] *ut differentia, per quam contrahitur ad minus cõmune genus. ita ut causæ genus sit ens quod primo est. quod enim primo est, principium est, & causa principij habet rationem. Quum ergo causa sit principium quoddam, quale nam illud sit, subdit, dicens* [a quo prouenit in humano corpore dispositio]. *quando enim prouenire ab alio est habere ab alio sui initium, & unde initium est rei, id efficientis causæ habet rationem; causa igitur est principium effectiuum morbi: quem appellat dispositionem, & recte, ut ostendemus. Sed illud hic dignũ est consideratione, quod ait esse* id, a quo prouenit inuẽtio dispositionis aut fixionis: *quid ea inuẽtio est, quid fixio? An morbos innuit* ἐν χέσει & ἐν ἕξει *faciles, & difficiles solutu? Non est consentaneum rationi: nã differentiarũ morbi meminisse hic non est locus. An innuit passionem & morbum? Eadem profecto causa, passionis & morbi est causa. & principium effectus, qui a causa est, passio est, terminus uero morbus; qui primum dispositio est, tum uero, continuatione causæ, in habitum etiam degenerat. Ita quidem, calorem quem sol inducit in corpus, prius quam inductus sit, passio est; vbi inductus est, dispositio. per inuentionem igitur dispositionis, passionem; per fixionem dispositionis, morbum innuere Auicennam facile existimarim. eadem enim utriusque causa est; &, que morbum fecit, prius induxerat passionem. sane autem, id prætereundum non est, quod causam definiens ait eam esse* [in libris medicorũ, id quod primo est &c.] *Cur enim hoc dicat, in promptu est ratio nempe quod longe latiori significatu cause sumuntur a medicis quam a philosophis. effectrix causa illis ea est, quæ dat formam; medicis, quidquid efficiat atque adiuuat, conseruat, & quoque modo confert ad agendum, id effectricis habet rationem in morbis. ita ut, quum in actione omni sit & quod agit & quod patitur, aptitudo utriusque causæ habeat rationem. Aliam uocem addit Auicennas, quam mox etiam in definitione morbi.* [in corpore humano]. *id vero ad differentiam ueterinariæ. quamquam prætermitti ea uox posse videbatur, quum satis constet agi hoc loco de his ut ad humanum corpus spectant.*

Et Ægritudo &c.] *Morbũ definit, dissimilibus quidem a Galeno uerbis, non dissimili tamen sensu. morbum esse dicens non naturalem in humano corpore dispositionẽ, ex qua in operatione essentialiter prouenit nocumentum prouentu primo. Rectè ait esse dispositionem. hoc enim ut proprio genere distinguitur morbus a causa morbi, & a symptomatibus, quibus generatim non conuenit esse dispositionem. de causa enim id ostensum est in superioribus. de symptomatibus primum, et tertium eorũ genus patefacit. Non naturalem dispositionem interpres uertit pro eo quod Galenus preter naturam. Ait ab ea dispositione lædi operationes essentialiter, & prouentu primo. quo loco cur uocem illam (essentialiter) addit, quæ non est in Galeni definitione, dignum est scitu. An forte, quia actiones a causis quoque, & a symptomatibus aliquando aliquibus læduntur ueluti, quum actio læsa, læsæ alterius actionis est causa, ob id, ut a causis distingueret, dixit prouentu primo, id est, ut Galenus, sine medio: (causæ enim non proxime, sed interuentu morbi lædunt:) Addidit autem (essentialiter) ad differentiam symptomatum; ea uoce id intelligens quod primo & per se? Secundario enim & per accidens fit, ut læsa una actio aliam lædat proxime. fitq́; id a symptomate, morbi quasi naturam adepto. An etiam morbus dicitur dispositio lædens actiones essentialiter, ad differentiam passionis, quæ lædit, sed non essentialiter, idest, læsione permanente? Ita quidem Galenus permanentiam requirit in morbo, quæ conditio, licet in dispositionis uoce intelligatur, ut quæ hac ipsa discernitur a passione; a Galeno tamen, ut morbi natura melius explicetur, alicubi adijcienda proponitur. At uero multiplex in hac definitione dubitatio est. ita ut nulla in ea sit particula sine quæstione. Primum, quod dispositio eius statuatur genus. Namque dispositio Aristoteli est qualitas, & ea quidem*

facta

facta, in quo differt a passione, cuius esse est ἐν τῷ γίγνεσθαι in fieri: est et facile mobilis, per quod distinguitur ab habitu: & ad ea pertinet, Aristotelis interpretum testimonio, quæ ad animam spectant, quæve artificio, atque electione comparantur, contra quam naturalis potentia atque impotentia. Tandemq; Aristoteli alicubi definitur dispositio, quod est ordo rei habentis partes, vel secundum locum, vel secundum vires, vel secundum speciem. At morbus nullus est qualitas. quod.n.ad aliquid est non est qualitas. morbũ vero esse ad aliquid cũ Aristotelis testimoniũ est, tũ consensus Galeni: quẽ quia moderantiã esse morbũ dicit, immoderantia aũt est respectu moderantiæ, eum esse ad aliquid fateri necesse est. Ac præterea, si modo aliquis morbus sit qualitas, non õis tamẽ est qualitas. calculi.n. uesicæ, ac renũ adunata in meatu caro, vnguis in oculo, lũbrici substantia sunt, & sunt morbi. & rursum quantitas præter naturam aucta, quę est morbus, non est quantitas, sed qualitas. Non omnis etiam morbus factus est. non enim morbi per consensum, non febres vllæ præter hecticas: imo vero, vt quandoque ait Galenus, sicut simplices partes, quũ primum fieri incipiũt, tũc primum sunt, ita morbi quoq; dum fiunt sunt morbi. alioqui non essent morbi nisi in statu. ita vero Aristoteles alterationem etiam dum incipit, esse alterationem scribit. Non omnis etiam morbus facile mobilis est. hecticæ enim, & hydrops difficile mouentur. Neque ad animam pertinent morbi, de quibus medicus: sed ad corpus, vt apertum est. neque electionem nostram, sed causarum necessitatem sequuntur. morbus ergo non est dispositio. Accedat his quoque, quod morbus Galeno prius est κατασκευὴ, constitutio, quam dispositio. ex eo enim quod constitutio sit, deducit esse dispositionem, at vere dispositio, licet secus sentiat Galenus, non est constitutio. sequitur enim constitutionem. atque vt ædium fabrica constitutio, seu structura non est ædium pulchritudo, aut deformitas, sed hæ sunt differentiæ fabricę ita accidentes, vt earum alteram tantum adesse illi necesse sit: ita neque humani corporis sanitas, ac morbus eius corporis dici possunt constitutiones; quæ eiusdem constitutionis sunt differentiæ. Ac præterea, si dispositio est ordo, & morbus est dispositio, fiet ergo vt qui morbi carent ordine, ij non sint morbi: &, quum ordo sit in genere situs, fiet etiam, vt qualitas quę est dispositionis genus, sit in genere situs, & morbus generatim sit in prædicamento situs. Tandemq; si sanitas est dispositio, quum morbus sit sanitatis priuatio, fatendum uidetur morbum esse aliquid contrarium dispositioni, & non mereri nomen dispositionis, ita deformitas, quæ priuatio est pulchritudinis, pulchritudinis non meretur nomen.

Hæc maxime obsistere videntur, vt ne morbi genus dispositionem statuamus. Quæ tamen friuola sunt. Vt enim conditiones dispositionis eas penè esse concedamus, quæ relatæ sunt; at eas contẽdere non inesse morbo, falsum est. primumq; quia morbus sit ad aliquid, falso deducitur, eũ non esse qualitatem; quando eandem sæpe rem in pluribus generibus diuersa ratione collocari omnibus est in confesso. & ille ipse Aristoteles, qui sanitatem, & morbum esse ad aliquid nonnunquam scribit, alibi in prima qualitatis specie plane reponit. sunt in genere qualitatis, vt per eas corpus quale, sanum in quam, & ægrum efficitur. sunt in relatione, ut sanitas modestia est, morbus immodestia. At cur igitur per dispositionem non per relationem morbum definiunt? An morbus prius est dispositio quam relatio? Non videtur. quando enim sanitatis fundamentum est proportio caloris, humoris, frigiditatis, siccitatis; proportio autem relatio est, sanitatis ergo fundamentum esse relatio videtur. ita & corrupta proportio fundamentum morbi. At non ita habet res. imo vero vt generatim substantiæ prius inest qualitas, quæ illi proxime inest, fereq; inserta est, posterius vero ad aliquid, quod est adscitum; ita & humano corpori prius inesse intelligitur calidum, frigidum, humidum, siccum, quam horum moderatio, vel immoderatio. Quomodo autem aliquorum relatio, uel esse, uel concipi mente potest, non præeuntibus ijs, quæ referuntur? Et quomodo consistere rei alicuius differentiæ possunt nõ præexistente re, cuius illæ sunt differentiæ? Sunt autem modestia, & immodestia differentiæ dispositionis. alia enim dispositio moderata est, quæ est sanitas, alia immoderata, quæ morbus. Sed & ipsummet corpus, cui sanitas, & morbus accidunt, sine calore, frigiditate, humiditate, siccitate nunquam est; est autem sine alterutra differentia: quum enim sanum est, caret immoderata dispositione; quum ęgrum, moderata. Sane autem, quod deinceps non omnem morbum qualitatem esse disputatur argumento calculi, uesicæ, ac renum, adnatę in meatu carnis, unguis oculi, & lumbricorum, est id iam ab alijs confutatum. Calculus enim seu uesicæ, seu renum, si dolorem excitet, solutionem prius facit continui; si urinæ effluxum cohibeat, id efficit facta prius obstructione. est ergo morbi causa, non morbus. Est & caro in meatu adnata causa obstructionis. Et unguem quoq; oculi satis constat ea ratione uidẽdi lędere actionem, quod ne in pupillam cui prętenditur, uisilium rerum species ferantur, obstruendo est author. Lumbrici uero sunt morbi opera, non autem ipsi morbi. nempe malam intemperiem deprauatę coctionis causam sequuntur. ijdem etiam interdum dum partibus, quibus insunt morsus inferunt, uel dum emortui putrent, soluendo continuum, intemperiemve prauam aliquam excitando, authores, & causæ sunt morborum, non morbi. Morbum igitur esse substantiam, harum rerum, quę substantiæ sunt, argumento, non concluditur. Dicere autem auctam quantitatem esse quantitatem, nugatio est. neque ex hoc deducitur si quantitas sit, ut non etiam sit qualitas. si enim qualitas est, secundum quam quale aliquid dicitur, & aucta partis quantitate tumidum dicitur corpus, auctio illa qualitas est, quę tumor dicitur, & dispositio est formationem corporis corrumpens ob auctam immodice quantitatem. Quod vero pręterea morbos non omnes esse dispositiones differitur, quia dispositio sit facta, morbi non omnes sint facti, non enim qui per consensum, non febres omnes præter hecticas, non morbi omnes ante statum; uere quidem morbus omnis ubi primum cępit, aliquid facti iam habet, quod in subiecto corpore permanet, contra quam passio, in qua nihil adhuc facti est, nihil firmi; nihil impedit tamen, quin morbi quoque in fieri dicantur, morbi quidem per consensum, quod in ea parte, cui molesti sunt, non adhuc fixam habent sedem; & ijdem tamen ea ipsa in parte aliquid habent firmitatis, ob quam illi sunt infesti. sunt & febres exceptis hecticis in fieri, quod licet in omnibus solida cordis substantia intemperie permanente obsessa sit, in alijs tamen ita hæret, facile ut moueri possit, sit ἐν σχέσει, in hecticis difficile, et sit ἐν ἕξει. Et morbi tãdem omnes, non secus atque animalia & plantæ, prius quam ad statum deuenerint, non temere dicuntur in fieri; at ijdem tamen permanentiam iam habent. contra quam passio. Est igitur morbus omnis non secus, atque dispositio, factus. Iam uero quod morbum non omnem motu facilem esse præterea obijcitur, non difficile refellitur. Dispositio quidem, si ueteres Aristotelis interpretes consulamus, non unius fuit aliàs significationis. vt quæ nonnunquam qualitatem facile mobilem, aliquando genus utriusque, & facile, et difficile mobilis qualitatis significaret. nonnunquam etiam pro qualitate generatim omni sumeretur. ita quidem Plotinus qualitatem definit dispositionem, eam esse dicens dispositionem accedentem

essentijs,

essentijs, quæ iam sunt. Triplex igitur quum sit dispositionis significatum; morbi genus non primi, unde aduersa ratio sumebatur; sed secundi modi est dispositio; facilem & difficilem solutu qualitatem comprehendẽs. Sane autem, quum præterea dispositionem eorum esse, quæ aa animam pertinent, dißerebatur; cõtra est Aristotelis authoritas, qui in ea ipsa calorem quoque, ac frigiditatem, sanitatem, & morbum, & non animi tantum habitus reponit. quo fit, ut interpretum Aristotelis obseruatio non negligenda quidem sit, sed tamen moderanda. quanquam etiam, si acutius spectes, dispositionem, atque habitum, potentiamq; atque impotentiam naturalem nõ aliter differre fortaße existimes quam ob loquendi vsum, qui dispositionem ad animi, potentiam uero ad corporis res referre solet; quæ omnes tamen in eadem sint specie potentiæ, atque impotentiæ. habitus enim scientiarum, atque artium quid est aliud quam animi potentia quædam, qua quod ad eas sciẽtias artesve spectat, tractare ex arbitrio licet? consimilis uero est in pugili quoque decertandi aptitudo, & in cursore currendi ex arbitrio. Proxima erat ratio de nomine constitutionis, quo, quum & sanitatis, & morbi naturam Galenus explicet, contra ipsius tamen sententiam differre a constitutione dispositionem dißeritur. Vere autem aliquid est, quod in ea Galeni ratione desideremus. Vt enim hoc illi demus, sanitatem sitam eße in constitutione instrumentorum, at ex hoc, sanitatem eße constitutionem non pendet. symmetria profecto, cui sanitas respondet, quæ in constitutione ædium spectatur, non est ipsa constitutio, sed aliquid constitutionis. Verum etsi ita habet res, & uero constitutio dispositionem præcedit natura, non præcedit tamen tempore. imo, ita illi coniungitur, ut eodem tempore, & constituatur res, & nascatur dispositio. vt propterea non temere a medico pro constitutione sumatur dispositio. Est igitur morbus dispositio. At non quęuis tamen dispositio (quo sequens ratio conuellitur) sed dispositio in genere qualitatis, qualis ea non est, quę ab Aristotele per ordinem definitur, quæ uere est situs. ita ut neque recte deducatur, aut qualitatem, aut morbum eße in prædicamento situs, uel morbos qui carent ordine non eße dispositiones. Quod autem postremum erat, si sanitas est dispositio, morbum non esse dispositionem qui sanitati est contrarius; non recte id deducitur. sunt enim contraria in eodem genere, contrarijs licet differentijs instructa. atque ita morbus mala est dispositio, ut sanitas bona. quanquam, si quis dicat sanitatem quidem sicuti & pulchritudinem eße qualitates, morbum uero, & deformitatem non qualitates, sed priuationes: proptereaq; æquiuoca ratione qualitates, & dispositiones dici, paradoxa is quidem proferet, sed habebit tamen authorem Plotinum. quæ res in transnaturali scientia fortaße non importuna, medicis tamen, ut nullius usus, est dissimulanda. Sit illud igitur constitutum morbum eße qualitatem in genere dispositionis, ut ex ueteribus proponit Auicennas. At uero dispositio, quę morbi est genus, contraria est sanitati, ac propterea præter naturam, ut sanitas est secundum naturam. additur ergo in definitione, præter naturam; Quæ tamen uox aliquibus suspecta est. Vt enim quicquid naturæ limites excedit, ita tamen ut corpori uim non inferat, neque uires, ac functiones manifeste interturbet, illud præter naturam quidem est, at non tamen contra naturam; ita quod extra naturæ præscriptum est, & uim naturæ infert, euidenterq; uires, ac functiones labefactat, contra naturam potius dicẽdum est, quam præter naturã. Sic ea uitia, quę uires actionesq; aperte non lædunt, licet sint præter naturam, negat Galenus eße inter morbos reponenda: alioqui, vt ἀπάθεια inuehatur neceße est. Prestat igitur morbum dicere dispositionem esse contra naturam ad eorum differentiam, quæ quamuis præter institutũ naturæ sint, naturę tamen uim non faciunt, cuiusmodi fœdus est ictericorũ color, & qui solis ardore cõtrahitur, faciei lentigo, & vlcuscula, quæ neq; sensum mouent, neque functionib. obsunt. Ceterum est hic de sermone quæstio, in cuius vsu quia obseruatio ueterum receptaque consuetudo sequenda est, damnari illi non debent, quibus illud præter naturam dicitur cum antiquis, quicquid naturę terminos excessit, siue inferat, siue non inferat uim naturæ. Et est quidem quicquid contra naturam est etiam pręter naturã, licet non è conuerso. atque ideo, si morbus est, vt aiunt recentiores, contra naturam, est etiam præter naturam, vt in huius vocis vsu non sint veteres accusandi, & liceat tamen, pro suo vt quisq; arbitrio ijs vtatur vocibus, si modo rem ipsam non perturbet. Quum igitur morbus dispositio sit præter naturam, est tamen hoc genus aliquibus quoque symptomatibus commune. propterea additum est in definitione pro differentia, quod lædit actiones. Verum & causæ quoque morborum lædunt actiones, & aliqua etiam num symptomata eas lædunt ob id ad discrinem quidem symptomatum (eßentialiter, ad differentiam vero causarum (primo) apposuisse Auicennam dicebamus. Sunt hæc tamen etiam turbulenta. Si enim (eßentialiter) distinguit inter morbos & symptomata, cur eam uocem non addidit Galenus? Tum verò id (primo) quod ponitur ad discrimẽ causarum, male ponitur, si ea uox vt Galenus admonet, significet, id quod est proxime ac sine medio. falsum quidem est morbum lædere actiones proxime, sicuti enim temperies quæ sanitas est Galeno, causa est facultatis, facultas causa actionis, actio causa operis; sic intemperies, quæ est morbus, causa est facultatis vitiatæ, hæc uero actionis. inter morbum igitur & actionem intercedit facultas uitiata, atque ita morbus non proxime, sed interuentu facultatis læsæ actiones lædit. sic nullus morbus primo lædit actiones. Sed neque quicquid offendit actiones sine medio morbus est. sunt enim & morbosæ causæ, quæ id faciant; sicuti largior cibi copia quæ coctionem eiusdem labefactat non affecto uentriculo, sed facultate tantum superata. Et symptomata quoque aliqua proximæ sunt causæ actionis læsæ, vt ventriculi concoctio imbecilla malæ sanguificationis, et hæc nutritionis malæ. Et rursum in eo quoque symptomatum genere, quæ qualitates mutatas vocant, aliqua vitiãt actiones proxime. id enim apertum est luteum corneæ tunicæ colorem deprauatæ visionis esse authorem, quo omnia lutea apparent. Mollities quin etiam ac durities difficilem artuum motum efficiunt. & crassitudo aut paucitas spirituum in oculis imbecillum aspectum parit: & nullum tamen horum in morbi natura comprehenditur. Non est igitur morbi proprium actiones offendere sine medio, vt ponitur in eius definitione, aut hęc ipsa quoque in morborum genere sunt reponenda. Quid? ne per læsionem quidem actionum definiendus est morbus. est enim nonnunquam morbus sine vllo læsæ actionis sensu, si verum est, quod ait Galenus, simplicium partium morbos esse statim, ubi corpus temperaturę naturalis limites excesserit, licet excessus ille neque a medico neque ab ægro percipiatur. non percipitur autem, quia nulla actionis offensa est; non in omni igitur morbo læduntur actiones: rursum multarum partium actio uitiatur citra omne earum partium noxam. veluti quum ventriculus dolore, & aures tinnitu ob exactiorem sensum afficiũtur: & quũ facta in cerebro obstructione uis ad inferiores partes per neruos non demittitur. sic videndi actio obstructis uisorijs neruis, ipsis uero oculis nullo modo uitiatis læditur. sic si uentriculus defectu alimenti non concoquit, non est tamen in uentriculo uitium. Adde, quod, quum per febres, instrumentorum partes atq; actiones aliæ offenduntur, offenduntur ab intemperie sine offen-

sa instrumentorum. horum enim morbus non est intemperies. Non igitur per actiones definiendus est morbus, quum hę lædantur etiam sine morbo. Accedat hoc etiam, quod, quum læsa actio morbum necessario sequatur, non debet in eius definitione sumi. Si enim sumi dicas ut signum, atqui aliud est rei naturam explicare, aliud notas tradere, per quas dignosci possit. Sed rursum etiam, non actiones solum, immo & qualitates naturales, & excrementa uariantur a morbo. Cur igitur per actiones potius quam per qualitates & excrementa definitur, præsertim quum ex illis interdum clarius quam ex actione morbus notus fiat? Sic quidem ulcus intestinorum ex excremẽtorum mutatione, hepatis morbus ex uitiato colore in morbo regio deprehenditur, nullum interea indicium dante earum partium actione. Ex his igitur quod per actiones definiri morbus non debeat, apparet. Vt illud addamus, si eadem ratio est morbi, quæ & sanitatis, sanitatis autem naturam negat Galenus consistere in actione, hoc ipsum de morbo quoque, ut concedamus, oportere. At tandem, quum morbus sit, & simplicium partium, & compositarum simpliciumq; Aristoteli sint passiones, compositarum actiones, Galeno autem actiones simplicium, & usus compositarum, uel per actiones definiendus non est morbus, uel addendę sunt & passiones, & vsus, vt morbi omnibus partibus corporis communis natura explicetur. Hæc aduersus differentias positas in morbi ratione. Quibus si sigillatim respondendum est, quod primum eam uocem (essentialiter) addit Auicennas, non est admirandum. Si morbus dispositio est, estq; hic proprie sumpta, aliquid permanens, ut antea posuimus; uere actiones læsę, aut passiones, quę habent esse in fieri non sunt dispositiones. propterea sat erat Galeno dispositionem in definitione morbi posuisse, quo actiones quoque læsæ, & passiones læsarum actionum causæ a morbi natura excluderẽtur. at uero, quia idem Galenus dispositionis, seu affectus nomen ad actiones quoque læsas aliquando transfert, ueluti, quum affectus, qui præter naturam corpori accidunt, esse ait, uel morbos, uel eorum causas, uel symptomata; ob id vario dispositionis significatu obseruato Auicennas non ignarus ad posteriores pertinere, ut si quæ ueteres reliquere implicata, explicent, quo a passionibus, atque ab ijs læsis actionibus morbus distinguatur, quæ proximæ sunt læsarũ actionum causæ, addidit essentialiter. nempe solius morbi est essentialiter lędere, ut qui permanens esse habet, & propria non autem aliena ui lædit. at passio, & læsa actio si læsæ actionis alicuius sunt causæ, non propria, sed aliena ui causæ sunt. passio quidem ui præsentis causæ, qua etiam ablata soluitur. actio uero læsa, ui non sui ipsius, sed morbi, a quo pendet. Sanguificatio enim læsa nutritionis lęsæ causa est, non quia actiones, quæ ad nutritionem pertinent, ipsa lædat. fit enim attractio, retẽtio, & coctio qualiscunq; male etiam elaborati sanguinis. Sed non fit tamen proba nutritio, quia perstat morbus malæ illius sanguificationis author; qui ubi ablatus fuerit, ipsa quoque mala sanguificatio auferetur. Sed transeamus iam ad uocem aliam in morbi definitione a Galeno positam, et ab Auicenna itidem receptam, qua morbum dispositionem esse aiunt, quæ primo, & sine medio actiones lædit. Contra enim inter actiones, & morbum intermediam esse facultatem apertum est. quum actiones proxime fiant a facultate, Galeni testimonio in lib. fac. natur. & passim: & facultas effectus sit temperiei, eodem Galeno authore in lib. simpl. med. ubi simplicium facultates, secundum quas calfaciunt, refrigerant, et alia munera obeunt, ex earum ait temperamento prouenire. Torsit uiros doctissimos hæc ratio. Cuius uis uniuersa, quum ex obseruata facultatis, & actionum natura pẽdeat, quia eius rationis author facultatem succedere temperiei, & eius esse effectum, atque ob id intermediam esse inter actiones læsas, & morbum tuetur; propterea qui pro ueteribus pugnant, sumpto argumento alij ex actionibus, alij ex facultatibus, uarij uaria asserunt. Nempe si spectemus primum actiones, quum has aduersarij pendere ex facultate, ita ut inter morbum, & læsas actiones intermedia sit facultas lęsa; hoc suspectum est. sunt enim actiones non facultatis, sed corporis cum facultate. vt igitur corpus morbum præcedit, ita & facultas. falso igitur aiunt facultatem læsam esse inter morbum & actiones. Et rursum, spectemus facultatem, ea non in omni morbo læditur. in calculo enim uesicæ eius actio læditur non læsa facultate. Quod si etiam demus facultatem in omni morbo lædi, & læsas actiones ex lęsa facultate proxime dependere, non est tamen facultas lęsa ante actionem lęsam, sed cum ipsa simul actione, ita ut idem sit lęsa facultas, & læsa actio; ac propterea non intermedia sit facultas inter actionem lęsam & morbum. aut potius, neque præcedit, neque sequitur facultas temperiem, sed cum ea eadem est; ita ut læsa temperies sit facultas læsa; aut etiam melius (ne compositionem & unitatem pretereamus, quę non secus, atque temperies ad actiones edendas concurrant) non modo lęsa temperies, & facultas idem sunt, sed naturalis ipsa constitutio ac sanitas temperiei, compositioni, & unitati communis, facultas est, facultas inquam integra, & econuerso morbus ac constitutio pręter naturam facultas lęsa. ita ut tot modis eludi aduersa ratio posse uideatur, neque inter morbum & actiones aliquid intercedat, cuius causa reprehendi ueteres debeant, qui a morbo proxime lędi actiones scripsere. Hæc recontiores respondent, & multis cum ex Galeno locis, tũ argumentis diuersi e diuersa afferunt, quæ cuiq; integrum est uidere. Quibus tamen ne nos consentiamus, hęc faciunt. Primum quidem qui actiones a composito simul, & facultate prodire aiunt, recte hoc quidem aiunt. At uero ex hoc, quod inter morbum, atque actiones facultas non sit media, deduci aduersarius negabit. Si enim a morbo compositum lęditur, læditur autem immutata per morbum compositi constitutione; quum non prius quam hoc ipsa compositi lęsa constitutione facultas lędi possit, profecto pręcedit constitutio lęsa facultatem lęsam. morbus igitur facultatis offensam pręcedit, cui deinceps succedit offensa actionum. Sed etiam quod alij facultatem in morbis lędi unius calculi exemplo dissentiunt, ut in quibus morbis facultatem uitiari apertum est, de ijs perstat ratio aduersarij; ita in proposito calculi uesicæ exemplo non offendi facultatem falsum est. quando, dum impedita calculi corpore uesica contrahi in se ipsam non potest, excernendi uim, quę illi natura inest, impediri offendiq; euidentissima constat demonstratione. Asserere autem (quod sequebatur) actionem lęsam, & facultatem lęsam idem esse, quia unà lędantur, est causam cum effectu confundere. atq; id quod facit, id ipsum esse quod efficitur, contra omnem rationem profiteri. An autem temperies (vt præterea proponitur) vel etiam naturalis constitutio, ac sanitas idem sint cum facultate, res ipsa prodit. Quomodo attrahendi, retinendi, coquendi, excernendi, nutriendi, generandi, sentiendi, mouendi facultas eadem esset, vt uere eadem est in viuentium genere vniuerso, cuius species tam variæ, & non diuersis tantum, sed etiam contrarijs prædito sunt temperamentis? Consentaneum quidem rationi est, vt similes plantæ, atque animalia simili sunt & temperamento, & facultatibus; ita dissimiles dissimili: si igitur facultas cum temperamento est idẽ, plantis ergo, animalibusq;, & terrenis & aquatilibus, quę diuerso sæpe, atque etiam contrario sunt temperamento facultates quoque, & actiones, quæ ad nutritionem ac generationem pertinent, diuersæ erunt aut etiam contrariæ. Quomodo etiam si temperamentum & facultas idem est,

corporis nostri partes quęcunq; eodem temperamento sunt, non easdem facultates obtinent? cur manus pedesq́; idem munus apprehendĕdi,& ambulandi aquę non habent? & cur frigidæ partes seorsum eadem omnes non sunt faculta te, & calidæ seorsum eadem? Imo vero quomodo facultates,quæ propriæ cuiq́; sunt animalium ac plantarum speciei, non immutabuntur mutatione ætatis, atque ut temperamentum homini antea calidum,& humidum per ętatem frigidum ac siccum euadit,ita non eius & corporis & mentis facultates vel in contrarium statum deflectant,uel prorsus corrumpantur? Quis non etiam confiteatur actiones harum rerum omnium omnes prodire ex temperamento,proptereaq́; & hominis & rerum omnium formas,quæ sunt facultatum sedes, non alias sortiri conditiones, quam quæ elementis insunt,ex quibus fit temperamentum? Tandemq́;, cur non uanam in distinguenda tractandaq́; seorsum temperamentorum ac facultatum natura medicorum dicamus diligentiam? Sed quæ nunc ita refellimus, Galeno,pro quo disputatur,nunquam uenisse in mentem intelliget, quicunq; non uerborum superficiem,sed rem expĕdet. Quomodo autem pro eo respondere liceat, nunc ostendere aggredimur. In eo aduersarij posita vis est,quod facultas proxime antecedit actiones,authore Galeno, qui etiam facultatem temperamenti effectum esse alibi testatur. Sistendum hoc loco. patefaciendaq́; est fallacia huius rationis. Disputant hi de facultate,quasi eiusdem sit generis facultas,quę a medicamentorum temperamento est,cum ea,a qua corporis partium emanant actiones. At vero duplex,si rem expendimus,medicamĕtis, & homini quoq; ipsi,ac reliquis uiuentibus rebus facultas inest. altera quæ ad illorum, quum uiuunt,tuĕdam vitam & seruandas uitæ actiones spectat: altera,quæ in alios extra illa vsus refertur. Et facultas quidem prior, vt rebus ea ratione inest,qua animatæ sunt,& animæ prius inest,posterius vero ac per animam corpori animato;ita quum corpori a prima eius constitutione simul insit cum anima: sicut anima corpore, eo quod uiuificat,prior est natura,ita & ea ipsa facultas animæ eodem corpore animato prior est natura, licet eodem tempore cum eius ipsius constitutione initium habeat. At posterioris facultatis,quę in exteriora corpora refertur,alia ratio est. Pendet illa etenim tum ex temperamento, proptereaq́; pro eius uarietate uarios quoq; in exteriora corpora caloris,frigoris,humiditatis, siccitatisq́; effectus infert; tum ex secundis qualitatibus, quo nomine astringunt detergunt, aliaq́; eiuscemodi munia obeunt in humanum corpus medicamenta: tum ex tertijs,id est,ex ipsamet anima non sub animæ tamen amplius nomine(cuius uis omnis,ut anima est, vna est seruandi uitam eius in quo est,) sed sub formę ratione,secundum quam occultas eas uires medicamenta in humanum corpus exercere obseruantur, quæ ex proprietate substantiæ,ex proprietate formæ, ex tota substantia solent nuncupari. Ita quidem colocynthidi dum uiueret facultas prior inerat,qua alebatur, aridæ uero inest posterior,qua in hominis vsum ducta ex primis qualitatibus calfacit & desiccat,ex secundis insigniter deterget & ulcerat,ex tertijs pituitam educit. Ita & homini ex facultate priori est ut uiuat,ex posteriori ut non secus atque ex rebus alijs in medicinæ usum ex eo aliquid ab aliquibus deducatur. Itaque, quum duplex,ut diximus, facultatis sit genus,id plane apparet, ex eo quod de posteriori facultate Galenus scribit,non apposite deduci,priorem uim,qua uitę actiones obeuntur,effectum esse temperamenti. quo quidem obiecta Galeno ratio refellitur. Quibus tamen ita positis si quis non aßentiatur,rursumq́; ex Galeno a temperamento uitæ actiones prodire contendat, quod ijs necessarium esse ad actiones uitamq́; temperamĕtum varijs locis scribit, quod a sanitate temperieq́; obiri actiones,lædi autem a morbo,atq; intemperie inculcat; Illud in mentem reuocand[um] est, effectrices actionum causas generatim ex philosoph[o]rum decretis esse formas: actionesq́; sine bene dispositis in[-]strumentis apte obiri non poße: statim autem, quum corpori animæ instrumento agendi uis per animam compara[-]tur,illi quoq; ipsi corpori eiuscemodi constitutionem a natu[-]ra rerum parente adijci, qualis est ad agendum opportuna. ea autem & temperies est,& non hęc solum, sed pręterea etiam compositio, & partium unitas, sanitasq́; in uniuersum,cuius ope animatum corpus actiones edit, non editu[-]rus,ubi ea ipsa corrupta sit per morbum. Temperies igitur sanitasq́; si ad actiones adeundas concurrit, non est tamen causa effectrix actionum, quarum effectrix anima est, seu animatum corpus cum facultate: sed est conditio corporis,quod sine sanitate, temperie inquam, compositione, & partium unitate naturali,ineptum est instrumentum ad agendum. Quemadmodum autem secădi uim securi nullus alio nomine tribuat,quàm quia instrumentum est durum, & acutum,ita sanitatem quoq; non recte ullus dixerit esse ad agendum neceßariam, quam ut est instrumenti,id est animati corporis conditio,qua destitutum si sit corpus nul[-]la recte potest corporis actio obiri. Nunc igitur,quum hęc ita se habeant,iam quod non recte inter sanitatĕ actionesq́; mediam aliquis ponat facultatem manifestum est, quę ra[-]tio de morbo quoq; eadem est. ita ut recte in eius defini[-]tione ueteres ipsum dixerint ita uitiare actiones,ut nullius rei interuentu lædat. non interuenit enim facultas, quæ natura prior est morbo. Atq; hæc tandem sunt,quibus di[f-]ficilem eam definitioni morbi obiectam rationem dilui p[o]se existimamus. Sane autem disputabatur præterea non quicquid proxime actiones lædit id eße morbum,quia qu[æ]dam causæ id ipsum faciant, ut exemplo est coctio in uen[-]triculo ex immoderata cibi copia vitiata. At importun[a] hæc quoq; disputatio est. non enim Galeno, si quid prox[i-]me actiones lædit,id protinus morbus est,sed si id præterea sit corporis dispositio. ac causas morborum non semper [e]sse dispositiones iam antea ostendimus. & largior cibus di[-]spositio non est sed substantia,quæ & si concoctricem uen[-]triculi facultatem superat, quia tamen absq; ventriculi [...]tio illam superat,non est morbus. uerum autem, atq; in[-]dubitatum relinquitur,quicquid dispositio est, & proxim[e] offendit actiones morbum esse,contraq́; morbum omnem e[s-]se dispositionem,quæ primo lædit actiones. Rursum etiam licet tum in actionum tum in sensilium qualitatum gener[e] symptomata aliqua læsarum actionum sint causæ, nihil ta[-]men puto interesse. Nempe,ut ea nunquam apparent in corpore,quin aliquis præcedat morbus, ita, Galeno mor[-]bum illum ego profecto esse dixerim,quicquid non tam pro[-]xime quam per se ac primaria ui actiones offenderit. illu[d] enim is calculorum exemplo patefacit. qui prope positi [...] to primo consequenter mutuo se se impulsu mouent. in [...] quidem mouendis sola manus, quæ calculum primum im[-]pellit, primariæ ac per se mouentis causæ habet rationem, calculus uero primus in secundum,et secundus in tertium, ac reliqui deinceps ut se sequuntur, mouentis secundari[æ] ac per accidens, ita igitur quod primum & primaria ui, id est essentialiter ut dicebat Auicennas,uitiat actionem, id morbus est. prima uero læsa actio si secundæ,atq; hæc si tertiæ,& eadem ratione aliæ aliarum actionum uitiata[-]rum sint causæ,non sunt tamen morbi,quia causæ sunt no[n] primarię neque per se,sed secundariæ ac per accidens: quæ[,] inquam,primi tantum illius morbi ui maleficioq́; offendunt. Idem de symptomatibus in sensilium affectuum genere se[n-]tiendum est. nempe si mollities duritiesve alicubi induct[a] lædat actionem,id morbi, putà humiditatis uel siccitatis ui agit. proptereaq́;, licet proxime lædat, quia tamen no[n] primario lędit,non est morbus. ita & corneæ tunicæ colo[r]

si affe-

si aspectum proxime variat, non tamen primario. succedit enim affusioni alieni humoris, quæ vitium aliud sequitur, putà meatus felleæ vesicæ obstructionem. Quare non molli tiei aut duritiei, non colori, sed humori aut siccitati, & obstructioni præsidia quæruntur in curatione. Ita (arbitror) re intellecta, recte in definitione morbi positum constat, quod primo lædat actiones: ea voce, primo, & proximam, & primariam simul læsæ actionis causam intelligendo, quo distinguitur a causis, quæ ipsę quoq; actiones lędunt, sed non proxime; & a symptomatibus, quæ si quandoq; vitiant actiones, id secundario ac per accidens efficiunt. Iam vero (quod deinceps obijcitur) quod spiritus sui crassitudine, vel inopia læsarum sint causæ actionum, non id tamen sine morbi interuentu fieri, facile est vt ostendamus. Quanquam enim crassitudo, partis, a qua spiritus feruntur, intemperiei frigidæ succedit, cuius culpa, & sanguis, & spiritus, qui ortum habent ex sanguine, crassiores fiunt: inopia vero aut meatuum raritatem dissipationis immoderatæ causam sequitur; aut etiam imbecillam nutritionem, quę morbos habet sui authores: si quis tamē hac duo causas eße morbi, & non nisi cum interuentu morbi lædere asserat actiones, non falletur. crassiores enim spiritus, meatus, per quos ferri solent, suo ipsorum corpore ita obstruunt vt ad mouendas partes extendi non possint: ex inopia vero ijdem meatus concidunt, & conniuent euidenti morbi in meatibus argumento. ita, vt si crassitudo tenuitas ve spirituum actionis læsæ sit causa, non nisi intercurrente morbo sit causa, contra quam proponebatur. Sed progrediamur. Obijcitur morbum non eße per actiones læsas definiendum. & quia morbi aliqui sint sine læsa actione; & quia aliqua actio lęsa sit sine morbo: prius autem horū probatur Galeni testimonio morbos aliquos sine offensæ vllius sensu eße scribentis. In memoriam hic reuocandum est magnam esse latitudinem sanitatis: ita vt non quiuis a naturali statu recessus morbus sit, sed is tantum qui actiones iam lędit. Illud autem certum puto cui corporis parti intemperies aliqua insignis inhæserit, fore vt intemperiei illius efficacia partis quoq; & vis, & actiones lædi statim incipiant. id quod quidem, licet non protinus se se prodat sensui, negare tamen non licet primum illud eius vitij principium cum eo quod in statu futurum est, idem eße specie quamuis magnitudine sit diuersum. ita enim, & alterationis initium alterationem eße aliquando testatur Aristoteles. quę res quum ita habeat, & si vbi iacta sunt morbi fundamenta non semper statim percipi læsio potest, nihil id tamen obstat, quin tunc quoq; iam initium adsit vitiatæ actionis. Non male igitur definitur morbus per actiones, quum neq; is sine harum vitio, neq; hæ vnquam vitiatæ sint sine morbo. Altera erat ratio, actiones aliquas vitiari sine partium, a quibus prodeunt morbo. Atq; id quidem primum ventriculi doloris, & aurium tinnitus probatur argumento, quum ob sensum exactiorem laborant. At vero, si quis exacte sentiendi vim partis alicuius malum esse contendat, confundere illum certe cum virtute vitium necesse est. Et quidem, vt de ventriculo prius dicam, si quis puro, & eximij sensus ventriculi ore præditus scillino aceto hausto doleat, cur doloris eius causam ventriculo ascribamus, & non potius in acetum referamus acrimonia sua ventriculi vel temperiem confertim mutans, vel continuitatem dissoluens? Atqui, (dixerit forte aliquis) qui aliàs eius vsu non lędebatur nunc lædi, & alios semper eo hausto fuisse offensos. Non negandum hoc loco est, non omnib. imo neq; eidem semper eundem esse in ventriculo sensum. deprehensi enim sunt aliqui, quibus impune vel vitrum vel etiam quiduis obuium vorare licuerit (his vero nullos ex cerebro in ventriculi os deferri neruos dissectione obseruatum est.) alij rursum vel a mollibus lenibusq; aliquibus rebus morsus inferri sibi sentiunt. At vere, neque vllum eße quem mollia temperataque alimenta perpetuo mordicent; neque si id vlli quandoque accidat, sine ventriculi oris intemperie, abrasione vę aliqua accidere nos existimamus. Sed, & de sonitu, quem in auribus percipi ob sensus acumen Galenus scribit, dissimulare certe hic quoque nostram non possumus suspicionem. Si enim nihil quod consuetum, & secundum naturam est, sensum mouere pręter naturam potest, quomodo aures eximio quantumuis sensu præditas, nulla facta in auditus obiecto, aut in ipsis auribus variatione præter naturam affici persuadeamur? Quod si forte auditus instrumenta vbi puriora quam antea essent, reddantur, id pati posse aliquis contendat, sensile certe obiectum quū antea sentienti instrumento proportione responderet, nunc non illi amplius respondere fateri necesse est: proptereaq; ab eo, quod secundum naturam erat, in præter naturalem statum factam eße immutationē. atq; ita deprauatam eße auditus actionem non sine morbo aliquo uel partis sentientis intemperie aliqua flatuum crassiorum vel copiosiorum effectrice, vel obstructione aliqua, cuius causa difflari nequeant pro consueto, & naturali more flatus. Nihil igitur fortasse est, cur argumento auditus ob acriorem sensum deprauati actiones absq; interuentu morbi lædi aliquis contendat. De qua tamen re, si aßentiendū sit Galeno, cur non etiam liceat profiteri acriorem illam, et non naturalem sentiendi vim siccam calidamq; intemperiem sequi? Ita quidem eos qui hectica febre contabuere, quasi instrumentis sensuum resiccatis, & auditu, & sensibus reliquis sibi ipsis sanis præstare sępe obseruantur, non secus atque ij qui cerebro sunt natura calido ac sicco cęteris fere exactiori sunt sensu. Quare, & illud ipsum vitium de quo agimus, frigidis, humectisq; ac stupefacientibus medicamentis curari docet Galenus. Ita vt ex obiecta de tinnitu aurium ratione concludere non liceat, lædi actionem sine morbo, ac propterea per actionum offensam morbum non recte definiri. Sane autem, quod actio sine morbo quoque, & lædatur, & quandoque pereat, alia rursum disputatur ratione. Illud enim in confesso est, si in superioribus corporis partibus obstructio incidat, inferiorum actiones sine vlla in his euidentis vitij nota impediri. exemplo autem est aspectus, qui visorijs obstructis neruis, sine vllo oculi vitio aboletur. At vero quando in hoc ipso exemplo conceditur inesse visorijs neruis obstructionem, adesse certe morbum, atque ideo videndi actionem conceditur non lædi sine morbo. qui vt insit oculo nihil interest, neque neceße est. vulgatum enim id est, morborum tantum eorum, quos per eßentiam vocant, id esse proprium, vt partibus insint, quarum læduntur actiones, at non eorum qui per consensum; qualis hæc ipsa est, de qua agitur, affectio. Disputabatur præterea ventriculi actionem aliquando sine eius vitio lædi: nempe concoctionem, quum destituitur cibo. Ac quis hic vitiatam huius partis eße actionem recte dicat? quæ si opportunum alimentum offeratur, futurum est vt recte obeatur? Etsi autem instrumentorum actiones, vt cōsequenter dißeritur, instrumentis morbo proprio non offensis per febres offenduntur, non læditur tamē actio sine morbo, siue per se siue per accidens. ita quidem crurum actio id est progressio in febribus imbecilla est ob musculorum, neruorum, ac reliquarum ex quib. cōstructa sunt partiū intemperiem: hic uero quia intemperies sit simplicium illarū partium per se, cruris autem per accidens, non fit tamen, instrumenti actionē lędi sine morbo, & per actionem morbū male definiri. Iā uero quod præterea litigatur læsam actionem in morbi definitione ponendam nō esse, quia læsa actio morbum necessario consequatur, infirmum est. est certe lęsa actio morbo posterior, ut quę illi succedit: at lædendæ tamen actionis uis primo inest morbi naturæ. quando autem

definitione rei explicanda est natura, cur hanc morbi vim prætermittamus? Ita etiam, & si morbi effectus sunt, & qualitates mutatæ, & excreta ac retenta præter naturam non secus atque actiones: quæ etiam morbum nónunquam magis quam actiones patefaciunt; non tamen male per solas actiones morbus definitur. id enim quod primo sequitur morbum, lęsa semper est actio: & huic qualitates sensiles, excretaq́; ac retenta præter naturam succedunt. ita ut per has solas, quæ semper iunguntur morbo, & quæ reliquorum symptomatum sunt causæ, recte morbi definitio afferatur. Neque rursum si Galenus sanitatis naturam non in actione consistere ait, & eadem morbi ratio eße debet, definiendus tamen erat morbus sine actione. illud apertum est, quomodo ille author sanitatis naturam eße negat ἐν τῷ ἐνέργειν, *in ipso actu, non tamen* ἐν δυνάμει, *in potestate, & quomodo, quia etiam dormientes: & nihil agentes sani sunt, eßentiam sanitatis in eo sitam eße contendit, vt agere animal vbi velit, possit. definiri igitur morbus sine læsarum actionum commemoratione non potest. Quo loco tamen (vt de quo postremo dubitatio est explicetur) licet non actiones modo, sed & passiones, & vsus partium a morbis lędi certum sit; actionum ille tamen tantum meminit, extensa ad reliquas, ex communi loquendi vsu, eius vocis significatione. Atque hæc tandem de morbi definitione.*

Definitioni morbi addit Auicennas (& est aut cõplexio non naturalis, aut compositio non naturalis) Quę verba quorsum addat, obscurum est. Non ea certe ad morbi diuisionem, eßet enim mutila, qua soluta continuitas præteritur. frustraq; hic ea proponeretur, quæ sequenti capite, vt causarum quoque ac symptomatum diuisio affertur, & explicatur. An igitur hęc uere diuisio non est, sed aliquid ad definitionis explicationem non inutile? Quum enim dixerit morbum lædere actiones; quia de actionibus, fierentne a simplicibus, an a compositis partibus (de qua re a nobis in superioribus disputatum est) propterea que an a temperamento, an compositione dependerent, magna fuit controuersia, quia etiam illud certum est, non aliorum morbum aut sanitatem esse posse, quam quorum actio est; consulto subdit (& est complexio aut compositio non naturalis) quæ nos sententię certos faciens; &, quemadmodum actiones ab vtroque partium genere prodeunt, ita vtriusq́; esse sanitatem ac morbum, recte a ueteribus constitutum, significans.

Cap. 6.

Et accidens est res, quę hanc sequitur dispositionem &c.

Accidens latini medici generatim dixere quicquid morbum sequitur. græci symptoma. quanquam Empirici, vt in libello de subfiguratione empirica author est Galenus, uitia omnia simplicia, etiam ea quæ rationales medici inter morbos ponunt, ut tumorem, calorem, inflammationem, symptomatis nomine vocabant, horum uero simplicium concursum, morbi. Legitur etiam in libro de differentijs symptomatum, (cap. 1.) *quicquid animali pręter naturam incidit, hoc obtinuisse nomen; ita ut eo morbus quoq; ac morborum causæ fuerint appellatæ. Contraxere quidem medici posteriores symptomatis uocem ad effectus morborum, qui tamen quũ uel etiam morbos qui alios morbos sequuntur, dum ex ijs pendent, uocent symptomata, febrem pleuritidis symptoma dicentes; uel etiam morborum causas, ut uitiosos humores, quatenus a mala aliqua intemperie ortum habent; symptoma tamen proprie sumunt pro eo quod morbum sequi solet, a morbo, & eius causa distinctum. de cuius differentijs, & causis peculiares libros conscripsit Galenus. Id hoc loco Auicennas, seu eius interpres accidens uocat. Cuius descriptionem afferens, ait,* Accidens esse rem, quæ hãc sequitur dispositionem (*intelligit autem, morbum, quem proxime definiuit*) quę est non naturalis: siue sit naturali contraria, sicut dolor in colica: siue non sit contraria, sicut rubedo maxillę in peripneumonia.

In qua quæsitu dignum est, cur per rem, id est, per generalissimum genus, non per affectum, aut aliud quidpiam definiat; Tum uero, quid illud sit, quod ait, accidens esse rem quæ est non naturalis, siue sit naturali contraria, siue non. *Scire igitur licet, quodnam sit uerum symptomatis (ita. n. cum uniuersa medicorum schola effectum morbi appellemus) genus, non facile esse, vt quis statuat. Nempe, quum ad initia libri de symptomatum differentijs, ipsum inter affectus præter naturam Galenus numeret, dicens omnem corporis affectum qui a naturali statu recessit, esse uel morbum, uel causam morbi, uel symptoma; idem tamen postea, discrimen afferens inter symptoma, & morbum, quum morbus duo habeat, ut sit affectus, & lędat actiones: horum utrunq; a symptomate interdicit. et ipsum docet esse mutationem præter naturæm: atq; hãc eius eße maxime propriam definitionem. Hæc igitur quum scribat, ambiguum relinquit quod inquirimus. Primo quidem mutatio pręter naturam genus est, quo non tantum symptoma, sed, & morbus quoque, & passio comprehenditur. quare, quum non ex solo genere constituatur definitio, differentias pręterit, quæ additæ generi symptoma, a morbo, et passione distinguant. Sed etiam mutatio intelligi potest uel, ut est (quod aiunt) in fieri, uel ut in facto eße. Si sumat ut est in fieri, ad morbi discrimen, quum affectum, et mutationem iam factam eße statuit; at ipsemet paulo post symptoma esse ait non solum in motu, sed etiam in habitu quodam, quo differt a passione, quod autem in habitu, qualicunq́; modo, est, factum est. symptoma igitur mutationem eße factam ut concedat necesse est. Verum negare ille etiam non potest symptomata non pauca eße facta. eiuscemodi. n. sunt qualitates sensiles mutatæ: talia excreta quoq; ac retenta; tales, & actiones abolitæ. Symptoma igitur dicere mutationẽ esse pręter naturam in fieri, res est ex ipsiusmet Galeni uerbis controuersa. Quemadmodum etiam si mutationem esse factam tuearis. erit. n. affectus: quod Galenus non concedit. Obscurum est igitur, quidnam statuas symptomatis genus ex Galeno. Verum neq; id dubitatione caret, quod symptoma ait separari a morbo, actionum læsione, quum actiones lęsæ non morbo soli, sed etiam actionib. alijs læsis, nullo inter eas interueniente morbo succedant. lęsam. n. dormiendi actionem sequitur mala alimentorum concoctio, et lęsa nutritio, & prauus color, & alui sępe lubricitas, quæ omnes sunt lęsę actiones. Hęc quum ita se habeat. cur Auicennas accidens, quod est morbi effectus, definiat per rem generalissimum genus, apertum est. obscurum. n. est, aut controuersum, quid sit proprium genus. Verum, quid, inquies, de uero symptomatis genere censendum? Inquiramus quid res uelit. Eorum igitur quæ corpori pręter naturam occurrunt, primę occurrunt causę, quę afficiunt, seu disponunt. earum effectio, ut ab illis pendet, actio dicitur; ut in subiectum, in quod agunt, recipitur, passio, opus uero quod ab ipsis per actionẽ relinquitur,* διάθεσις, *id est, dispositio seu affectus. etsi. n. hęc uox actionem sonat, quę non est opus, quum opus sit aliquid factum, actionis autem eßentia sit in fieri; ita tamen obtinuit usus, ut aliquid significet, quod est post actionem superstes. quod quidem, si actiones lędat, communi medicorum consensu, ex communi tamẽ omnium usu sumpto, morbus est. Sic autem a morbi læduntur actiones, ut, uel prorsum aboleantur; uel male edantur: hoc uero, uel quia imbecillę, uel quia deprauatę. Ita quũ ęstiuus sol in corpus agẽs ipsum immoderatius calefacit, calefactio solis est actio, et corporis passio. immoderata aũt caliditas relicta in corpore opus est solis calefacientis. & eadem dispositio seu affectus*

dicitur;

dicitur; & quia lædit corporis actiones, morbus. Hunc aūt sequitur imbecillitas in vniuersis arbitrarij motus instrumentis, & deprauata actio spirandi, & pulsus; & abolita non raro alimenti appetētia. Hæc quum eorum quæ præter naturam corpori accidunt, sit series, ita est actionum læsio coniuncta morbo, vt nullus vnquam sit morbus sine actionum lęsione; neq; contra læsio actionum sine morbo; quemadmodum neq; corpus sine vmbra, neq; vmbra sine corpore. atq; hinc nomē græcis inuentum est symptomatis; quia simul cum morbo συμπίπτει incidit. Itaque si hæc vera sunt, vt uidetur, An symptoma definiri potest, quod sit læsio actionis? Non potest. quia, licet nihil aliud morbū proxime sequatur quam lęsio actionis, hanc ipsam tamen alia accidentia sequi solent; quę ipsa quoq; vt effectus sunt vitij, quod pendet a morbo, effectus sunt morbi, & nō sunt actionum lęsiones. eiuscemodi sunt affectus uocati sensiles, seu qualitates mutatę, & excreta ac retenta preter naturam. Hęc igitur, quia ipsa quoq; comprehendi debent sub eodē genere, quo alij effectus morborum; dici autem non possunt actionū læsiones, quęrendum aliud genus, q morbi effectus omnes comprehendat. An fortasse epigēnema sit id genus? Nam huius vocis etymon est, vt significet quicquid post fit. certum autem est effectus fieri post causas. Hoc sensisse eos arbitrandum est, qui, referente Galeno, hac ipsa uoce effectus morborū generatim uocabant. At neq; hęc ipsa uox proprie effectuum omnium morbi genus exprimit; quę non comprehendit, (si proprie loquēdum sit) actionum lęsionē, quę, quum inducitur morbus, ipsa quoq; simul tempore inducitur; non autem aduenit post morbum. s. quamuis causę suos effectus præcedant natura, non precedunt tamen tempore, quum nihil causę habeat nomen prius quam effectus incipiat: & sint effectus, & causæ relatiua. quia igitur læsio actionū proprie non est epigennema, non potest hoc esse effectuum morbi genus. Sed neq; etiam symptoma propter posteriores effectus morbi, quos diximus, qui non simul cū morbo incidunt. Quid ergo? An neutra harum uocum est genus; sed utręq; omnes effectuū morbi species exprimunt? Vel. n. effectus eiuscemodi sunt, qui statim cum morbo ponuntur; & hęc propriè sunt symptomata: uel postea incidunt, & sunt epigennemata. Non abest hoc quidē a ratione, si modo id usus, & consuetudo loquendi medicorū probaret. Sed quicquid de nomine symptomatis, aut epigennematis statuendum sit, quæritur hoc loco genus omnib. morbi effectibus commune; & eiuscemodi, quod hos ab alijs separet, quæ corpori incidunt pręter naturam. Cur non igitur mutationem præter naturam cum Galeno pro genere recipiamus: & ex eodem pro differentia, qua separetur a morbo, & passione, addamus, quæ morbum sequitur? ita ut uera effectus morbi definitio, sit mutatio præter naturā morbum sequens, intelligēdo genus, ut extenditur ad eam quæ facta est; & quæ etiamnum fit, mutationem: differentiam uero, quod morbum sequatur uel proxime, uel remote? Nō aliud certe intellexisse Galenum arbitrandum est. quē non ignarum definitionem non ex solo genere construi; quum eodem in loco symptoma esse dixerit quicquid morbum sequitur, admonere itidem uerisimile est, utrunque coniungi oportere. quemadmodum etiam, quum symptoma affectum esse nunc asserit, nunc negat, arbitrādum est docere neutrū esse absolute statuendum. Vere. n. symptoma omne, affectus est aliquis, licet non eodē modo in genere omni. aperte quidem qualitates mutatæ, & excreta ac retenta præter naturam quæ facta sunt, & consistunt, sunt affectus. lęsio uero actionum non ita. licet. n. aliquarum læsio ita facta sit ut ēt contumacissima sit, qualis cæcitas, abolita appetentia, & in uniuersum abolitæ omnes actiones, quæ hoc nomine uere affectus sunt; imbecillæ tamē, & deprauatæ actiones quæ non nisi agendo sunt, nunquam absolute affectus sunt. quāuis, ut a morbo pendent, & in eo sunt, ut in habitu quodam, (quod ait Galenus) aliquo pacto etiam sint affectus. Sed hæc pro Galeni sententia, de genere ac definitione symptomatis. Videamus nunc quid sit quod ait Auicennas, accidens esse rem, quæ est non naturalis, siue sit naturali contraria, siue non. Reuocandum illud in memoriam est, ex ijs quæ corpori præter naturam incidunt, aliqua semper inferre damnum, aliqua non sēper. causę, & morbi semper inferunt, symptomata non semper. qualitates. n. sensiles mutantur sępe nullo corporis damno, licet semper a naturali sint statu alienę. actionum offensa nūquam est sine damno; imo uero aliquando adeo molesta, ut tanquam morbus medici diligentiam priuatim exposcat; ita ut iure illi non alia debeatur curatio quā per ablationem morbi, neglecto tamen aut certe dissimulato morbo, in eam unam intendenda sint pręsidia. An igitur, quæ ex accidentib. morbi damnū afferunt, dānū, ea naturali cōtraria hoc loco ab Auicēna dicuntur; quę non afferunt, nō contraria? Ita uidetur. exemplum. n. doloris in colica, & ruboris maxillarum in peripneumonia id apertum faciunt. Vt concludere liceat, symptoma esse quicquid morbum sequitur. siue id habeat, siue non habeat morbi rationem.

Et est quum ægritudo fit alternis &c. *Morbū ex morbo alio fieri, ita ut morbus unus causa sit morbi alterius, quod a Galeno quoq; appositis exēplis in li. de differētys morborum explicatum est, negare non licet. Sed difficile est, quod hic affectum coli, syncopem, paralysim, epilepsiam, morbos uocat, quæ symptomata a medicis generatim censentur. est. n. coli dolor uitiata actio tactus. syncope actionum uitaliū atq; animalium lęsio ac fere ablatio. paralysis, et epilepsia motricis ac sensitricis, illa priuatio; hęc deprauatio. Sed benigne interpretanda res est. Colicæ nomine intelligendus est affectus coli non quidem dolor; sed distensio, & solutio continui, quam dolor sequitur. quem affectum quia non raro in syncopim, paralysim aut epilepsiam degenerare accidit, iure causam eorū affectuum licet appellare. Et sunt quidem hi symptomata, nudas uitiatas actiones si spectemus. at syncope quatenus immoderatam spirituum ex dolore effusionē sequitur; unde refrigeratio immodica repente cordi inducitur; eatenus, nomine inquam frigidæ intemperiei, morbus est, non ēt symptoma. Est, & paralysis morbus. obstructio inquam neruorum sensum auferēs & motum earum partium, quæ sunt post obstructionē. Et epilepsia quoq; ut conuulsio est, & distentio partium neruosarum, morbus. Non temere igitur, quæ symptomata sūt, morbi nonnunquam accipiunt nomen. Verum cur tribus exemplis hoc proponit Auicennas? Nempe, ut in omni morbi genere id ipsum accidere ostendat. Syncope. n. ut morbus est, intemperies est, ut diximus; paralysis obstructio; epilepsia solutio continuitatis. At uero, q hic ab Auicenna scribitur colicum affectum aliquando parere syncopem paralysim, epilepsiam, id quotidiana cōfirmat obseruatio. Imo uero hoc uitium in articularem quoq; affectum, & contra hunc in illud desinere, author est Hippocrates. quanquam aūt per quas nam uias, hic humorum motus fiat, non ita apertum est; ut tamē certum est, hoc non raro accidere: ita cū corporis confluxione conspiratione, & consensu uno, naturam parare sibi uias in uiuente corpore peruio, & laxo opportunas, nihil admirabitur, qui fuerit in naturalibus rebus uel mediocriter uersatus.*

6. uulgar. morb. sect. 4. tex. 4.

Accidens quoque &c. *Colicum affectum proximis uerbis morbum uocauit, nunc accidens, seu symptoma. nec temere; est. n. ut dolor est, tactus actio deprauata. Idē tamē, quum insignis est, dū animales uitalesq; uires prosternit, et syncopem inducit, quæ, ut diximus, morbi aliquando nomē meretur; habet causę rationem. Quod igitur proponit, uerū est, symptoma nonnunquam morbi esse causam. Sed quorsum aliud doloris vehementis exemplum subdit, illū dicēs causam esse inflammationis ob descensum materiæ? Nem-*

pꝫ ut in oĩ generɛ morbi exẽplũ afferret.ſicut.n.coli dolor cã eſt dictæ intẽperiei,quæ ſyncopeeſt;ita ẽt qui parti alicui dolor vehementior accidit,tumorẽ aliq̃do facit.eſt aũt tumor in genere intẽperiei,& cõpoſitionis,et ſolutæ cõtinuitatis.

Et plerunque etiam ipſum accidens &c. *Symptoma in morbum degenerare ait,non immerito, ſi naturã morbi ſpectemus,quam aliquando ſymptomata conquirũt. Morbus,affectus eſt permanens,& idẽ cauſa læſę actionis. hæ conditiones ſi alicui ſymptomati accidant,negare nõ licet morbi naturam ipſum eſſe adeptum. Dolor ergo parti alicui pertinacius inhęrẽs,et uires diſijciens,vere hoc nomine morbus eſt.qui tamẽ,vt dolor,i.vt triſtis eſt ſenſus,ab intẽperie,uel ſolutione continui depẽdẽs, vere eſt ſymptoma.*

Et eſt ẽt,quum vna res &c. *Morbum aliquẽ eo nomine,quo morbum aliũ proxime ſequitur,ſymptoma dici,a Galeno quoq; annotatũ eſt.quare ſecũdo de febrib.ad Glauconem,febrẽ accidens vocat eam,quę inflãmationes aliosq́; morbos ſequitur.Eſt tamẽ cur eundẽ authorem hoc ipſum decretum aliquando perturbare exiſtimes.nempe in libro de morborũ differentijs eos damnat apertiſſimis verbis,qui febrẽ ſymptoma appellarent,vbi poſt ſenſilem mẽbri alicuius affectũ aduenit:alioqui morbũ. Sed explicãdus eſt eius loci obſcurioris ſenſus.Galeni ætate abutebãtur ſymptomatis,& morbi vocib.aliqui,actiones læſas,quæ tamen vere ſymptomata ſunt,morbi nomine uocãtes.proptereaq; cõuulſiones,ſenſuum priuationes, & torpores, abſolute morbos appellantes,quæ ſunt actiones vitiatæ,& vere morbi.Alij licet ipſi quoq; ſymptoma pro morbo,et morbũ pro ſymptomate dicerent,læſis tamen actionib.nõ abſolute morbi,ſed aliquando ẽt ſymptomatis nomẽ tribuebant.eos ẽt qui vere ſunt morbi,ncũ morbi,nũc ſymptomatis voce nuncupãtes. quare & conuulſionẽ,& febrẽ nũc morbos nũc ſymptomata vocabãt:morbos quidẽ,ſi affectum aliquẽ ſenſu euidẽter perceptũ,qualis eſt partis alicuius inflãmatio,ſequerentur: ſymptomata vero,vbi ex minus aperta eſſent cauſa:qualis eſt nuda intẽperies.Hos igitur dãnat Galenus.priores quidẽ vnius erroris criminatus,ꝙ id quod vere ſymptoma eſt, actionẽ inquã vitiatam,morbum dicerent;poſteriores vero duplicis.ſ.error alter erat,priori non diſſimilis, ꝙ hi quoq; temere actiones læſas,in quarũ genere ſemper conuulſio eſt, aliquãdo morbũ;febrem vero,quæ tamẽ quum actiones lædat,ſemper morbus eſt,ſymptoma vocarẽt:alter non de re abſolute,ſed de inconſtantia.ſi.n.actio vitiata,eſt,vt aiunt morbus;conuulſio igitur perpetuo eſt morb.at hãc,ſi ex affectu obſcuro, ſymptoma uocãt. hoc uero eſt pugnãtia ſcribere,atq; in ſe ipſos incurrere.Hic loci illius eſt,ut arbitramur,ſenſus,nihil Auicennæ hoc loco,aut Galeno contrarius,quum febrem ſcribunt aliquãdo ſymptomatis habere rationẽ,habet autem tunc,quando ex morbo proxime pendet: quia,quod morbum proxime ſequitur, ſymptoma eſt.*

Hoc,ut arbitramur,huius ſectionis principiũ ẽ,a Librario temere trãſpoſitũ.Triplicẽ corporis conſtitutionẽ,non abſolute,ſed de Galeni authoritate proponit;hac de re dubius ob neutrã diſpoſitionẽ,quæ ad morbũ pertinet.ſi quis id ſtatuat quod res ipſa,nõ quod medici munus requirit: qui aliã habet rationẽ eius, qui inculpatæ prorſus eſt ſanitatis,aliã eius,qui prorſus uitioſæ:aliã eius qui inter vtrunq; ambigit, et aliter eos qui a morbo proxime reualuere,uel pueros, uel ſenes tractat q̃ alios:et aliter qui partẽ unã uel aliã corporis egrã habẽt,reliquas nõ ægras:uel eodẽ tpe,uel diuerſę. Recte igitur de neutro ſtatu hic quoq; meminit. De quo quũ fuſe ĩ li.artis medicę.et alibi quoq; Galenus agat,rẽ ꝓficiet, q illis adiecerit,q̃ hic author hoc loco ex re ipſa proponit.

Primũ eſt genus ægritudinis &c. *De morborum differentijs ac ſpecieb.agit,ſequutus Galenum. Cuius tamẽ placitis quia recentiores non plane acquieſcunt, nihil nobis eſt diſſimulãdũ;ſed qd res ipſa doceat,ꝑquirendum.ubi tamẽ prius ſcrupulũ amouerimus,quẽ Auerrhoes reliquit. Quia ſanitati cõtrarius eſt morbus,tot ille morborũ ſpecies eſſe ait,quot ſanitatis.At idẽ rurſum morbũ ſcribit nõ cuiq; ſanitatis generi ſuperuenire.nẽpe,quũ in morbis qui ad ſitũ ꝑtinent,ordo q inter partes ſecundũ naturã eſſe dẽt,uitiari ſoleat,hũc ordinẽ ait Auerrhoes nõ in omni corporis parte ꝑuerti poſſe,ut uidere eſt,& in ordine tunicarũ qb.oculi cõſtituũtur,& in maiori parte mẽbrorũ inſtrumentaliũ:q̃ ita ꝑuerti nõ poſſũt,ut membrũ prius fiat poſterius.Ex his igitur nõ omni ſanitati opponi morbũ dicas,cõtra q̃ priori ſententia ab eodẽ ſcriptore ſit cõſtitutũ.Ceterũ,etſi nõ oĩs corporis pars omne morbi genus pati põt,illud tamen uerũ eſt, et ſitui,& ordini naturali aduerſã eſſe eius mutationẽ:generatimq; morbũ quoq; in ſitu partiũ atq;ordine accidere; ita ut,ꝙ prius eſſe debet,aliquãdo ſit poſterius.in luxationibus id euidentius eſt,q̃ ut oſtẽdere plurib.oporteat.Nõ negat igitur Auerrhoes ſanitati,q̃ eſt inter partium ordinẽ,opponi morbũ;ſed ordinem,q eſt inter partes,nõ ſemper poſſe immutari aſſerit.q tamen quũ mutatur,ſit morbus.Redeamus nũc ad inſtitutũ.Quod corporis noſtri partes aliæ ſint ſimplices,aliæ cõpoſitę;ut ſingulis aliqd ineſt,quo per propriã naturã alteræ ab alteris diſtinguũtur;ita aliqd utriſq; cõe eſt,quo cõueniũt.Si ipſis recedere a naturali ſtatu ſecũdum propriã naturam accidat,fiunt morbi utriſq; proprij: ſi ſecundum communem,cõmunes. triplex igitur morborũ eſt genus,ſimilarium vnum,diſſimilarium alterum,& tertium ſimilaribus,& diſſimilarib.commune.Hoc autem ueteribus,& recentioribus ferè conuenit.At de ſingulis generibus non conuenit. & de ſimplicium partium morbis primum.quos,quum Galenus cum eoq; Auicẽnas in ſola intẽperie ſtatuat, docere aliud uidetur res ipſa. Similaribus.n. partibus præter temperamẽtum inſunt,& materia,& forma.quarũ ſi fiat mutatio,fit morbus.Differre aũt hęc inter ſe,facile eſt oſtenſu.Tẽperamentum quidem,idẽ nõ eſſe cũ materia,id docet,ꝙ cor,& pulmo calido,et ſicco uterq; tẽperamẽto,materia tamen ſunt diuerſa:quæ illi eſt denſa,& grauis,huic rara,& leuis.Eſt,et cordis ac renũ materia eodẽ modo cõpacta,& denſa;tẽperamẽtum tamẽ renib.frigidum,cordi calidũ.A tẽperie aũt differre formã,uarietas actionũ,atq;uſus docet,quę a partib.eiuſdẽ,aut nõ multũ diſſimilis tẽperamẽti ꝓdeunt,ut exẽplo nuper propoſito pulmonis,& cordis apertum eſt.Quod autẽ a tẽperie,& materia forma differat,apertum facit Ariſtoteles,quum ait rationẽ eã qua caro aut os eſt,nõ a primis elemẽtis,ſed a ſemine,& diuiniori principio naſci.Etſi ergo in cõſtituẽdis morbi ſimilarium partiũ generib.unũ tẽperamẽtũ ſpectat Galenus;earũ tamẽ naturã triplicẽ eſſe cõſtat;uel eo ẽt ipſo authore,q ſimilari cuiq; parti tres ineſſe ait ſubſtãtias,ſolidã,carnoſã & ſpirituoſam: & ex his uiriũ cõſtare ſubſtãtiã,cõſiſtere aũt ex cõgrua elemẽtorum tẽperie.meminit hic triũ.quorũ duo,ſolida.ſ.& carnoſa,materiã ſimilarium cõſtituunt.ſpirituoſa uero,ut ea in qua inſitus eſt calor, refertur ad formã.addit tẽperamẽtum,quũ eas ſubſtãtias ex cõgrua elemẽtorum tẽperie cõſtare ait.atq; ita(quod dicimus)ex Galeno triplici natura ſimilares partes conſtãt,tẽperamẽto, materia,forma.Ex quib.quod,& uiriũ robur,et actiones pẽdeãt,ita ut harũ una pereunte,partis actio pereat,nõ difficile eſt oſtẽdere.De tẽperamẽto quidẽ aperta res eſt.Sic Galenus imbecillitatẽ omnẽ ad tẽperamenti læſionẽ refert.De materia quoq; q̃o ſi uitiata ſit,partis robur imminuatur, ex hoc patet,ꝙ aliquorũ uentriculus neq; acetũ neq; acre, aut mordax quidpiã tolerat;aliorũ facillime.alij odores ferũt,alij nõ.In huius aũt rei cãm,ſi ſenſus acumẽ afferas, recte qdẽ,at uarietatis huius in ſenſu cã nõ ĩtẽperies eſt, quũ multi intẽperati nihil eiuſmodi ſẽtiãt.Sed una cã eſt uẽtriculi cerebriq; mẽbranarũ laxitas ac raritas, ob q̃ ab exterius iniurijs offẽdũtur.Sic multos uideas,q neq; calorẽ neq; frigus neq;laborẽ ferre poſſint,nõ aliã ob cãm,q̃,quod molli raro laxoq; ſint corpore.alij cõtra ĩtẽperati,quales agreſtes*

hominés,

Cap.

Cap.5.

Galeni loci explicatio.

Glauc

hom ines,externas omnes iniurias ferunt. ob solidas sci-
licet partes,& corpus totum compactum vel natura,vel
exercitatione,& consuetudine. Hæc intuitus Galenus ui
rium robur in carnosa,& solida substantia ait consistere;
et curando,ut robur partium seruet,illarum maxime quæ
vim atq; vsum toti corpori communem præbent, qualis
est ventriculus,& iecur; non calida,aut frigida propo-
nit; sed a relaxantibus abstinet,astringentia cōmendat.
Et in tuenda sanitate, ad artus corroborandos, duras fri-
ctiones iniungit. Sed præter raritatem,ac densitatem in-
est etiam similaribus quibusq; partibus sua,& durities,et
mollities, qua læsa lædi actiones solent. sic quibus secun-
dum naturam cerebri substantia dura est;eos imaginatio
ne quidem minus. memoria autem magis valore medicis
receptum est,& quibus præter naturam duriores fieri par
tes aliquas contigit;eas minus flecti obseruamus. sicut ēt
ob mollitiem.ob eam.n. paralysis accidit;vt in ijs qui hy-
drargyrum frequentius tractant. Non secus similarium a-
ctiones perturbat crassitudo ac tenuitas. sic ingeniosos eos
esse autumat Galenus,quib.cerebri substantia est tenuior:
hebetes,quibus crassior. Sed ad similares color quoq; perti
net,qui a naturali statu mutatus actionem aliquando vi-
tiat,vt corneæ tunicæ, exemplo apertum est. Ex his,quod
immutata similarium natura illa,quæ ad materiam perti
net,nulla tamen in temperamento facta mutatione actio
nes lędantur. apertissimum est. Tertia erat partis similaris
substantia,forma;quam,& speciem,& essentiam,& fa-
cultatem,& totam substantiam uocant.quam parti cuiq;
congenitam, & actionum corporis omnium causam esse,
Galenus passim docet.cui,si mutatio accidat,aliud quoq;
similarium partium morbi genus statuere necesse est.eius
autem mutatio accidit in ijs morbis, quos malignos & pe
stilentes appellant, et quos parere solent uenena. Hęc quū
ita se habeant, tria igitur similaris partis morborum esse
genera,intemperiem,materiæ immoderationē,& morbum
totius substantiæ,seu substantię,aut formæ corruptelam,
concludendum est. Id quod Galeni quoq; assensu confir- (Glauc.)
matur.quū ait, Quæ immoderate laxant,soluūt robur:qua
re,& partis virtutem, quæ autem supra modum refrige-
rant,natiuum calorem extinguunt:qui fortassis,ut nonnul
li arbitrantur philosophi,ac medici summi, substantia uir
tutum existit: aut,si non hoc,saltem primum, & maxime
necessarium earum instrumentum. Iam uero,et qualitates
quædam extraneæ uirtutes dissoluere possunt. His ille læ-
sarum actionum tres agnoscit causas.relaxantia,quæ ma-
teriam spectant;refrigerantia,quæ temperamētum;extra-
neas qualitates,quę facultatum substantiā disijciunt. Sed
hæc exemplo fient illustriora. Ventriculum ut pars est si-
milaris,triplici hoc uitiorum genere laborare, interdū ac-
cidit.nempe,quum tanta imbecillitate corripitur, nihil ut
alimēti concoquat,& cruditas,ac lienteria sequatur. Hāc
.n.parit nōnunquā immoderatus frigidę potus,uel lactucę,
frigidorūve alimentorum usus largior. aliquando quæ im-
moderate relaxant,ut olei tepentis haustus.aliquando ue-
nenata qualitas,qualis ex ueneno epoto. Confirmātur hæc
ēt ex curandi ratione. Medicamenta.n.quæcunq; curādis
morbis idonea inuenta sunt, morbos oppugnāt uel primis,
uel secūdis,uel tertijs qualitatibus,aut ēt quartis,quas ali
qui addunt. primę qualitates oppositę sunt intēperiei;secū
dę immoderationi materię;tertiæ,& quartę morbis,qui to
tius substātiæ robur dissoluunt. Hæc ex recentioribus.quib.
præter intemperiē duo alia morborum genera similarib.ac
cidere posse disputatur. Addamus nos.quod quū ipsas singu
las sua quoq; & positio,& magnitudo,et connexio,& cō-
formatio Galeno authore necessario consequatur; sicuti si
in his aliqua accidat mutatio, ea non sine actionis offensa
potest accidere;ita,ubi accidat morbum quoq; illum a su
perioribus diuersum,ut fateantur, necesse uidetur.

Et hęc quidem fere sunt,quibus ueteres mutilā de simi
larium morbis doctrinam reliquisse disputatur. Quæ tamē
non adeo urgent,de illorum, ut authoritate quicquā detra
hant. Et quod primum quidem differitur inesse similaribus
partibus temperamentum,materiā, & formam, atq; hæc
inter se differre:reuocare hoc in dubium non licet; imo ad
stabiliendam ueterum doctrinam plane statuendū est. Nem
pe quemadmodum ad rei cuiusq; ortum duo primum requi
runtur,effectrix causa,& materia,in quam effectrix agat;
ita ad similarium constitutionē. Materia,ex qua illę fiunt,
sunt humores:effectrix causa uis formatrix semini īsita, nō
tamen sine ui cœli. Dum ergo humores formatrix uis tra-
ctat;ut resilit ex confusis eorum qualitatibus temperamē
tum;ita ex corporum cōmistione priuata fit singularū par
tium materia,quæ pro superantiū humorum natura nunc
mollis,nunc dura,rara aut densa,tenuis aut crassa, grauis
aut leuis,coloreq; ac sapore non codē. Hanc ipsam debinc
ad instrumentorū, & corporis totius ex instrumentis absol
uendam fabricam,cadē uis certa,& formatione,et magni
tudine exornat,certo loco ponit,& connectit;formamq; et
facultatem impartitur, qua pro constituendis instrumētis
ad animalis uitam aptis esse opus intelligit. Sic quidē igi
tur similares partes triplici diuersa natura,temperamēto,
materia,& forma constare apertū est. Quod,quum Ferne-
lius cōprobare Galeni assensu nititur,aliquid in eo corrigē
dum est,aliquid addēdum. Corrigendū,quod,quum uirium
substantiam Galenus triplici substantia constare ait,soli-
da,carnosa,& spirituosa,Fernelius,sicuti per solidā,et car
nosam,intelligit materiam;ita per spirituosam,formā. Cur
spirituosæ substantiæ nomine formam intelligat,aperit.nē
pe,q in ea insitus est calor. hoc uero est quod non proba-
mus. Quum.n.duplex sit insitus calor,fixus,& influens;ut
non negemus influentis caloris sedem esse spiritus (non ta-
mē sine humoribus) ita fixi illius caloris qui actionū omniū
pręcipuum instrumentum est: imo etiam spiritus fixi, &
complantati,qui proximum instrumentum est formæ,soli-
dius subiectum est:solida,inquam,ipsa,& carnosa substan
tia.non igitur merito insiti caloris spirituosa magis quā car
nosa,& solida substantia referri potest ad formam: imo,
hac quidem ratione minus:magis autem eo nomine, quod
spiritus unà cum calore sunt proximi animę, & eius facul
tatum ad actiones obeundas ministri. Aliud diximus ad-
dendum. id vero est,similarium uires non in temperie tan
tum,& materia ac spirituosa substantia; sed etiam in hu
morum quibus aluntur, tum qualitate, tum copia con-
sistere. Sic Auicennas ad corporis robur sanguinis copiā
pertinere in superioribus admonuit,quod a nobis est fusius
in physiologicis Disquisitionibus explicatum. Quum igitur
triplicem esse similarium partium substantiam constet;si-
cuti ad earum actiones recte edēdas, illarum unamquanq;
secundum naturam se habere oportet;ita ubi variare a na
turali statu illarum aliquam accidat,fieri morbos confiten
dum est. Præter morbos igitur in intemperie,morbos quoq;
in materię uitio,& in forma agnoscere oportet.

Hoc Fernelij propositum est. quod debinc de materia
& forma,argumētis quæ supra afferebamus,comprobare,
quum studeat,occurrere illi tamen non difficile est. Vt.n.
demus,nullam inesse similaribus naturam, quæ aliquando
uitio non afficiatur;non tamen singularū uitium, cum quo
etiam actionum sit lęsio, morbum esse concedendum est.
quod est Galeni aduersariorum fundamentum. Primū qui
dem,vt morbi nomen aliquid mereatur,non sat est,ut actio
nem lædat;sed per se,& primario debet lædere,ut ex Gale
no paulo antea explicauimus. Tum uero,quum nullius nisi
uiuentis corporis esse possit morbus;propterea,si humorib.
spiritibusve quid incidat, quod eos a naturali statu longe

abducat, dici id non potest morbus, quum non viuant: erit autem potius morbi causa. Tertio, quum materiæ vitium incidit, licet aliquando causæ habeat rationem, plerunque tamen symptoma est, & quidem consequens vitium temperamenti, vt enim alicubi scribit Galenus, mollicies durities, & reliquæ eiusmodi qualitates necessario consequuntur temperamentum. His positis iam, quæ deinceps Fernelius affert, sigillatim expēdamus. Aliquib. (ait) ventriculus, neq; acetum fert, neq; aliud quidquam mordax. alij odorib. offenduntur. alij calore, frigore, laborib. læduntur, quum multi intemperati nihil eiusmodi sentiant. ascribi ergo id non potest uitio temperiei: neq; alia ratio est, quam raritas, laxitasq; ventriculi & cerebri membranarum, & laxitas itidē corporis, ac mollities. Aperta hic fallacia est. si cui. n. ventriculus acriū vsum non fert, hoc non eius partis est morbus, neq; læsa actio; imo exquisitæ sensus actionis indicium; quæ, si non perciperet, vt ijs accidit, quorum ventriculi os pituitoso craßoq; humore sordida est, aut alia de causa sensus est expers, merito læsa diceretur, et sequeretur morbum. fit quidem ēt, vt ventriculus acria non admittat ob morbum; veluti quib. eius os vlceratum est. at ob solam partis laxitatem tale quid contingere, nulla est ratio, quæ persuadeat. De odorib. non obscurum est, quid in causa sit, vt odore insigni aliqui lædantur. cum eo. n. caliditas est insignis, quæ, quum eius cerebri comparatione sit immoderatior, dolorem parit. Ob corporis aūt laxitatem non ferre calorem aut frigus, uel ob delicatiorem naturam minus aptū esse ad labores, non est morbus, sed dispositio ad morbum, morbus aūt, ubi inducta p laxiores meatus in intimas partes aeris intemperies ineptum ad edendas actiones corpus reddit. Addamus hic etiam, calori, dum aliquam humidi illius partem absumit, quod meatibus partium inhęret, succedere laxitatem. contra autem densitatem frigori, & astringentibus causis, dum cōtractæ in seipsas partes in interiora illum ipsum humorem exprimunt. Eandem causam durities quoque & mollities sequuntur. nempe illa humidi absumptionem, hic effusionem. vt propterea, si æqualitates a naturali statu mutentur, quum id non fiat sine humoris ac primarū qualitatū mutatione, pertineant ad uitium temperiei. Sed non dissimile ēt dixeris de craßitudine ac tenuitate, grauitate ac leuitate. Craßior quidem partis alicuius substantia euadit, nunc tenuis humoris expreßione, id est, non sine siccitate, nunc adiectione craßi, id est, non sine humiditate. a contrarijs autem causis, tenuis. Sic pars seipsa grauior redditur humoris vel copiosioris, uel grauioris aduentu. Et quidem nonnunquam etiam ob spirituum ac facultatis attollentis defectum, grauior aliqua pars videtur; non illa tamen grauitas per se, & positiue, ut aiunt, sed per comparationem ad uires, quę autē pars per se grauior redditur, causam habet intemperiem cum materia. ita ut mutatio in secundis qualitatibus propositis symptoma sit, non morbus. De caloris mutatione quod deinceps sequitur, antea iam ostensum est quo non sit morbus, quum aspectū non lædat primario, sed interuentu alieni humoris, ob partis alterius uitiū exundātis. Et hactenus de morbis ex materia. De forma autem, quam et facultatem & totam eßentiam, & totam similarium substantiam uocant, de qua Fernelius disputat; etsi, formam recte Aristoteles τὸ τί ἦν εἶναι quod quid erat esse, uocat, ut per quam res, id est, quod est: ut eam tamen nullus totum ex materia & forma compositum uocarit. nec, si similarium substantia constat temperamento, materia, et forma: recte formam unam, totam illarum substantiā aut eßentiam complere aliquis dicat: propterea q; morbos in tota substantia, & eßentia, formæ tribuat. Sed, quo etiam formæ unius, cuius nulla seorsum est actio, eße posit morbus, qui est affectus lædens actionem; qui itidē est affectus corporis uiuentis, non formę atq; animę, quę nō est corpus, quæ nō uiuit licet corpori det vitā? Quomodo is etiam Galenum sibi aßentiri affirmet, qui similarium eßentiam seu substantiam, non in forma, sed maxime in temperamento cum qualitatibus materiæ apertißime ponit? Quid ergo, inquies, nonne ex Galeni sententia morbi sunt tota substantia et occulta ui homini contrarij, quales ex peste, ex uenenis? ad quos oppugnandos remedys utimur, non temperamenti ui, non secundis qualitatibus, sed tertijs, idest, tota substantia & forma, & occulta ui cōtrarijs? Hoc nō renuo. Sed ut morbi eius sunt generis, non sine partis, quam apprehendere intemperie, ac materiæ uitio, & non sine illius humorum & spirituum corruptela, accidunt. propterea q; toti substantiæ contrarij recte dicuntur, & egent præsidio intemperiem solidę substantię, & corruptelam humorum ac spirituum corrigente. Sic quidem in pestiferis febribus uitium cordis, non qualicunque antidoto corrigere medicus studet; sed refrigerante ob febrilem calorem, & exsiccante ob humiditatem insignis illius putredinis authorem; densante etiam ad partis robur, sed non semper: laxante enim frequenter & dissipante opus est ad vaporum humorumue exitum, qui praua putrique qualitate infecti intemperiem fouent atque adaugent. Addit is etiam non raro ad spirituū humorumque fœtorem ac putredinem corrigendam, odorata; licet non expertia caloris. & postremo ea quoque adhibet, quæ experimento deprehensa sunt illi morbo aduersa. etiam contra manifestas uires: qui proprietate formæ agere existimantur. sic uenenis frigidis calida semper opponit, & calidis frigida. et in omni eorum usu, quæ proprietate substātiæ conferre dicuntur, nunquā negligit temperiē et qualitates materiæ alias, ut q̄ ad totā læsæ partis substātiā non secus quam aliud quiduis pertineant. Ita ut præsidia, quæ totius substantiæ uitijs opponuntur, non simplicem spectent formam, sed quicquid totam similarium substantiam constituit: propterea q; ex curādi ratione deducere non liceat tertium morbi genus accidere similaribus in forma. Quid? nulla ne igitur priuata erit formæ uis sine temperamento? Nonne iaspidem virentem sanguinem sistente, & lupinū iecur hepaticos iuuare ex proprietate substantię testatur Galenus? Non negamus. imo uero id profitemur, proprias singulis rebus ineße uires: quas non immerito formæ tribuas: quia, sicuti propriæ sūt quibusq; rebus formæ: ita priuatæ uires priuatis causis, non ēt materiæ cōi ascribi dēnt. At sicuti non sine certa temperie, certaq; corporum mistione inesse possunt ulli rei, formæ: ita neq; sine ijs possunt agere. Concurrunt ergo ad actiones quas a proprietate formæ eße dicimus, omnia, quęcunque rem constituunt. propterea rectius a tota substantia, quam a forma prodire dicuntur. licet non temere, quia priuatæ sunt, ascribantur formæ. Non sunt igitur medicamenti ullius uires unius formæ. neq; morbi sunt ulli, quib. medicamenta sint unius formæ proprietate aduersa. neq; plura in similarib. morborū sunt genera, quā quæ a Galeno & Auicenna sunt proposita. Postremū erat præter Fernelij dubitationem, argumentum, de positione, magnitudine, cōnexione, conformatione: quas quum Galenus similaribus partibus neceßario accidere scribat, postulare etiam ratio uideretur, illarum ut a naturali statu receßus similarium morbi cēseantur. qui tamen ab codē dissimilarium proprij statuuntur. Sane difficile est nodum hunc dissoluere. uere. n. non dissimilarium modo, sed ēt similariū hæc eße accidentia, ipsummet Galenum fateri constat, et lib. de constitutione artis apertißime, ædium exemplo: et 1. de usu part. quum docens quæ ad cognoscendam organorū utilitatē quærere opus sit, præter tēperamentū, et ea quæ temperamentū consequūtur, hæc uerba subdit. Post hęc aūt unūquodq; illorū, quę et totis organis, et eorū particulis accidunt, cōsideres, quæ, ut paulo ante di-

1. de vs. p. 9.

ctum est, sunt positio, magnitudo, cõnexio, cõformatio. Hic quũ, nõ totis modo organis, sed eorũ ẽtnum particulis accidere scribat, similarib. quoq; accidere cõsentit, quæ sunt organorũ particulæ. Sed qui rẽ expẽderit, pter Galeni authoritatẽ, re ipsa ita esse etiam intelliget. nullum. n. usquam mistum corpus reperire licet, alicuius figuræ, magnitudinisq́; non particeps, quod etiam in loco aliquo nõ sit, quodq́; si cũ alijs sit corporibus, suam positionem connexionemq́; nõ habeat. Cęterum, etsi hæc similaribus, vt corpora sunt, accidere, negare non licet; non eo tamen nomine accidunt, quo similaria sunt: ad quorum naturam pertinet, ut pars cum toto eandem habeat, & rationem substantiæ, & definitionẽ. quare, sicuti quęuis carnis pars caro est; nõ ita cuiusq; illius particulæ positio, magnitudo, cõnexio, cõformatio, eadẽ est, quæ totius carnis. ergo neq; earũ a naturali statu varietas similariũ, vt similares sunt partes, morb. merito dici potest.

Hactenus, quod non alio morbi genere simplices partes laborent, quam intemperie, pro ueteribus disputatum est. Nunc, quum ijdem intemperierum species sexdecim statuant, quatuor simplices, quatuor compositas: vtrasq; autem nunc cum materia, nunc sine materia; non desunt, quę, vel de propositis speciebus aliquas detrahi; vel etiam, quę illis alias adiungi oportere, suadeant. Et quidem primum, intemperiem nullam simplicem reperiri non obscura est ratio. caliditas. n. absumendo humidum siccitatem sibi adsciscit: & siccitas contra ipsummet humidum diminuẽs primum adauget calorem: post vero etiam frigus inuehit, eo humore absumpto, quo seruabatur calor. Sic frigiditas refrigerato calore humiditatem infert: & vicissim humiditas eo ipso calore hebetato inuehit frigiditatem. Habet ẽt intemperies causas, vel exteriores, uel interiores. & si quidem exteriores, nullæ illarum sunt simplices, sed vel calidę simul, & humidæ, calidæ simul, & siccæ, frigidæ simul atq; humidæ, frigidæ simul, & siccæ. sic aer, & alimenta omnia duplici sunt prædita facultate. non ergo effectus qui ab ipsis prodeunt, sunt simplices: quod si interiores sint causę, erunt illæ humores, quibus singulis duplex est qualitas, ut reliquis quoq; ijs, quæcunq; humanum corpus constituunt. elementa. n. semen, sanguis menstruus, spiritus, lac, similares partes singulæ duas habẽt qualitates, actiuam vnam, & passiuam alteram. non igitur simplex vlla esse potest intemperies. Sed etiam, quam nudam, & sine materia, intemperiem uocant, nullam esse, (quam Erasistrati fuisse opinionem author est Galenus) aliqua est ratio. apprehendi quidem solidas partes intemperie vlla non affectis humoribus, ex quibus illæ constant, & qui per uenas in singulas partes sunt diffusi, non videtur uerisimile. Id vero minime omnium de humida intemperie, quam sine humore esse ne cogitare quidem licet. De calida vero atq; humida, non latet veterum opinio, & ratio, de qua Galenus in primo de temperamentis. Sed etiam, quum frigiditas calorem hebetet, & malæ concoctionis sit causa, cui succedit humiditas: quomodo frigida simul & sicca intemperies consistere alicubi possit? Addamus illud tãdem, inter intemperies, quas cum materia statuunt, difficile esse intellectu siccam vllã intemperiem cum humoris superflui præsentia esse posse. Atq; illud quoq; difficillimum, quod vbicunq; de intemperie cum materia verba facit Galenus, eius exempla afferens, tumores proponit; quasi illa nõ aliud sit quam tumor; quæ res si ita habet, quum tumor morbus sit dissimilarium partium, id fiat quoq; necesse est, vt intemperies cum materia non sit proprius similarium, sed etiam dissimilarium communis morbus; affectuum vero qui similarium proprij sint, species sint tantũ octo, quas nudas intemperies uocant. Sic quidem non tot esse intemperierum species, quot a veteribus ponuntur, licet disputare. Ostendamus nunc quomodo superioribus illis aliquæ aliæ sint addendæ. Sensus docet calorem cum frigiditate, in epialis febribus, & humiditatem cum siccitate in senib. simul consistere, quod ẽt Galenus scribit. cur igitur hæ quoq; cum intemperieb. non numerentur? Hæc aduersus veteres, quæ non difficile sit refellere. Et quod primum simplicem vllam esse intemperiem non conceditur, hoc non consentit sensui, quem maxime medicus sequitur. quo corporis partes aliquas, imo, & vniuersum corpus sæpe vna tantum qualitate sine vllo aliarum sensu affectum agnoscimus. Licet ergo progressu tẽporis qualitas una aliam sibi aduocet, ad initia tamen simplex non raro est, qua vitiari actiones cognoscimus. Sic res quoq; quæ intemperies inducunt, quamuis duplici omnes qualitate præditæ, sæpe tamen vna tantum afficiunt, qua vna insigni alterũ exsuperant. Aer, alioqui communi philosophorum consensu calidus atq; humidus, non semper calore simul, & humiditate, sed nunc una, nunc altera tantũ aduersus est nobis; sic alimenta, & humores quoq; licet duplicem qualitatem natura sortiti, nõ utraq; tamen semper vitiantur, quum a naturali statu recedunt. quod si etiam vitiantur, haudquaquam tamen intemperiem vtriq; similem exoriri necesse est, ob contrarias aliorum humorũ qualitates, quibus retundi excessus potest. An autem nuda sine materia intemperies aliquando afficiat, adeamus ad iudicem sensum. Etsi. n. quod a Galeno quoq; lib. de differentijs morborum scribitur, morbi qui in sola qualitatum intẽperie consistunt, deprehensu difficiliores sunt, nisi quũ pars plurimum a naturali statu deflexerit: quod in causa quoq; fuisse arbitrandum est, vt Erasistratus eos nõ agnorit; sensu tamen, & ratione, distinguere hos ab alijs cum materia intemperiebus, licet. materiæ profecto præsentis indicium esse solet partis tum grauitas, tum distensio. quæ, quando cum intemperie non semper reperiuntur, manifestum argumentum est, intemperiem non perpetuo esse cũ materia. At contra solidas partes affici, & nõ affici simul humores, quibus illę constant verisimile non est. Imo vero re ipsa, & uere, nunc calore, nunc frigore illas corripi sine vllius materiæ affluxu sensu docemur; quamuis postea confluere aliquid persistente intemperie soleat. De humida autem intemperie, rem ita habere doctorum est uirorum consensus. Plenę sunt exiguis meatibus partes solidæ. in illos ergo si humoris aliquid confluat, ita tamen, leuis ut sit confluxus, qui illos tantum irriget; intemperies humida est sine materia; non enim vel grauatur pars, vel distẽditur. at vbi nõ madescant modo, sed etiam humore meatus repleantur; tunc intemperies est cum materia. non est autem hæc sine distensione aut grauitate. Quod de calida, et humida, frigida, & sicca intemperie sequebatur, referendum itidem est ad sensum verũ harum qualitatum iudicem. Non semper caliditas siccitatem inducit, imo humidum etiã trahit frequentissime copiosius quam partis sanitas requirat. Neq; frigiditati semper succedit humiditas; imo etiam sæpe siccitas eo nomine, quo, calore partis retuso, non fit ad eam attractio humoris, non superuacanei modo, sed ne quidem ẽt utilis, & necessarij ad alendum. De sicca autem intẽperie cum materia, nihil difficile est, quomodo accidat, intelligere, si tabida corpora obseruemus, arefacta quidẽ, vt quibus innati humoris iã parum superest; ac superfluis tamẽ, & inutilibus succis exundantia, ob imbecillam concoctionẽ, quæ caloris cum humidi arefactione extinctionẽ consequitur. Porro aliud sequebatur de intemperieb. cum materia. quas, quum Galenus tumorum exemplis passim explicarit, rem difficultatis plenam reliquit. Si. n. tumores sunt intemperies cum materia, non erit igitur hæc intemperies similarium tantum, partium morbus, neq; plures erũt morbi quam nudæ intemperies octo, simplices quatuor, et compositæ totidem. Torsit hęc quidem dubitatio nos diutius. Cęterum, neq; tumorem, ut tumor est, esse intemperiem;

Neque

Neque omnem cum materia intemperiem tumorem eſse: Neque omnem tumorem eſse cum intemperie, aut vſquam aſserit Galenus; aut de eius doctrina profiteri licet. Quod primum proponimus, apertum hoc facit, quod ſicuti a quantitate qualitas differt, ita ab intẽperie, quæ eſt exceſſus in qualitate, differt tumor, qui eſt exceſsus in magnitudine. Quod ſecundo diximus, id aperit paralyſis, qui frigida, atq; humida eſt intemperies neruorum, cum pituitoſi humoris in eos affluxu, citra omnem humoris ſenſum. Nempe, etſi ex affluxu uberioris in partis alicuius meatus humoris, tumores fiunt; at non omnium tamen meatuum repletio tumorem facit; ſed repletio meatuum qui ad inſtrumentales partes pertinent. hic Galenus lib. de inæquali intemperiè, quum humorum in muſculos ſit calida fluxio, diſtendi, oppleriq; maiores primum ait venas, atque arterias, mox ab ijs in minores, & minimas diffundi, ita vt humor qui contineri amplius non poteſt, partim earum ora aperiat, partim per tunicas colatus foras tranſmittatur, & ſpacia inania, quæ ſunt inter prima corpora, fluxione impleat. At ſi in minores meatus, qui ſimilaribus quibusq; partib. ſunt ingeniti, fiat humoris confluxio, tunc non tumorem facit, ſed intemperiem: quum magnus quidem eſt, ita ut plane meatus illos repleat, intemperiem cum materia; quum autem nõ tantus, ſed qui tamẽ ipſos perfundat, & madefaciat; intemperiem ſine materia. Quod tertio propoſuimus, manifeſte produnt tum inteſtinorum herniæ, tum tumores in oſſibus excitati, ſine vllo intẽperiei vllius ſenſu. Quod ſi agi hoc loco dicas, de tumoribus qui ſunt cum affluxu humoris, non id negamus: ſed hoc ipſum tamen in tumore euenit, qui ex aneuriſmate, quæ eſt apertio oris arteriarum, & non ſine humore: cum quo nullus eſt intemperiei alicuius ſenſus. Quid? Tumoribus quoque. qui ex ſanguine, atq; alijs humoribus quotidie fiunt, nihil neceſſe eſt coniungi intemperiem. ſi enim ex ſanguine ſola quantitate, non etiam qualitate peccante fiat phlegmone, licet ſanguis qui illũ parit, natura calidus, & humidus ſit; non facit tamen intemperiem, niſi calore præter ſui naturam adaucto. ſic in tumoribus ex bile, & alio quouis humore. quod aperte intelligere eſt capite quarto, libri de inæquali intemperie. Non igitur unus, & idem morbus eſt tumor, & intemperies cum materia: ſed natura diſtincti ſunt affectus, licet plerunque ſimul iungantur: & apertiſſime eiuſmodi intemperies in tumorib. agnoſcantur. id quod in cauſa fuit, ut Galenus ad illarum cognitionem tumorum exemplo ſit vſus.

At vero diſputabatur etiam poſtremo ex contrarijs qualitatib. alias a ſuperiorib. intemperierum ſpecies procreari. Atqui hoc facile refellitur, licet enim caliditatis ſimul, & frigiditatis ſenſus, aliquando eodem ſit tempore in corpore toto, aut eius parte aliqua, ſic in propoſitis exemplis: non ſunt ea tamen in iiſdem prorſus particulis, quum contraria idem ſubiectum non recipiat. ſed alijs ineſt calor, alijs frigus. hoc apertiſſime in libro de inæquali intemperie admonet Galenus, ſcribens, minimis quidem particulis aſperſum eſſe tum calorem, tum frigus; ita vt ſimilẽ vllam eius partem accipere non liceat, in qua eorum alterutrum nõ inſit. In quo ſententia, uox illa (alterutrum) litem dirimit. percipitur quidem in omni particula alterum tum calor, tum frigus; at non vtrunque ſimul.

Cap. 10.

De diuiſionibus diſpoſitionum corporis humani, & de generibus ægritudinum. Cap. 2.

CORporis humani diſpoſitiones ſecundum Galenum ſunt tres. Sanitas, quę eſt diſpoſitio, per quam corpus hominis in ſui complexione, & compoſitione tale exiſtit; ut ex eo operationes eius omnes proueniant incolumes. Et ægritudo, quæ eſt diſpoſitio in corpore hominis huic contraria. Et diſpoſitio, quæ eſt apud eum nec ſanitas, nec ægritudo: aut ideo, quòd nõ eſt ſanitas in ultimo, & ægritudo in vltimo: quemadmodum corpora ſenum, & cõualeſcentium, & puerorum: aut ideo, quòd ambę res in uno tempore in duob. ſunt copulatæ membris, aut in vno mẽbro, ſed ĩ duob. generib. remotis: ſicut qui eſt in complexiones ſanus, & in compoſitione ęger, exẽpli cauſa: aut in vno mẽbro duorum generum propinquorum: ſicut, qui eſt ſanu in figura, & non ſanus in quãtitate & ſitu: aut qui eſt ſanus in duabus qualitatib. paſſiuis, & non ſanus in duabus qualitatibus actiuis: aut uiciſſitudine duarum rerum in duobus temporib. ſicut, qui ſanatur in hyeme, & infirmatur in uere. Aegritudinum uerò aliæ ſunt, quę ſunt ſimplices: aliæ ſunt, quæ ſunt compoſitæ. Simplices autem ſunt, quæ ſunt una ex ſpeciebus ægritudinis complexionis: aut una ex ſpeciebus ægritudinis compoſitionis, quam poſtea nominabimus. Compoſitæ uerò ſunt, in quibus duæ ſpecies: aut plures coniunguntur, ex quibus una componitur ęgritudo. Incipiemus igitur prius loqui de ęgritudinibus ſimplicibus, & dicemus quòd ęgritudinum ſimpliciũ genera ſunt tria. Primum eſt genus ęgritudinum, quę membris comparantur: quorũ partes ſunt ſimiles, & ſunt malæ complexionis ſpecies. Et ipſę quidem nõ ſunt comparatæ membris, quorum partes ſunt ſimiles, niſi ideò quòd in primis, & eſſentialiter partibus accidunt ſimilibus; & per eas membris accidunt compoſitis: ita, ut poſſibile ſit imaginari eas comprehenſas, & repertas eſſe in quocunque membrorum uolueris: quorum partes ſunt ſimiles, & non in compoſitis. Et ſecũdum genus eſt ægritudinis membrorum officialiũ, quę ſunt ęgritudines compoſitionis, quę membris compoſitis accidunt, quæ ex membris cõponuntur: quorum partes ſimilantur. Membra autem officialia ſunt operationum inſtrumenta. Et tertium eſt genus ægritudinum communium quæ membris accidunt; quorum partes ſimilantur, [4] & accidunt inſtrumentalibus inquantum ſunt inſtrumentalia: ita quòd non ſequatur eas inſtrumẽtalibus accidere, propterea quod ſimplicibus acciderunt. Et hæ quidẽ ſunt, quæ continuitatis ſolutio uocantur; & imparis diſſolutio. Solutio enim continuitatis plerunq; accidit iuncturę; ita quòd ſimplicib. membris, ex quibus iũctura fuit compoſita, nullo modo accidit. Et plerunque accidit neruo, aut oſſi, aut uenis ſolummodo. Et ad vltimum quidem ægritudinum tria ſunt genera: ægritudines, quæ complexionis ſequuntur malitiam: & ægritudines quæ ſequuntur malitiam compoſitionis, & ęgritudines, quæ continuitatis ſolutionem ſequuntur. Et omnis ægritudo, quæ vnam harum ſequitur, & per eam exiſtit, ei comparatur. Ægritudines autem complexionum ſcitę ſunt, quæ ſunt ſexdecim, quas nominauimus.

ANNOTATIONES.

Membra autem officialia &c. Idem ſentit Ariſt. 1. de par. anim. Gal. tamen ſimplicium partium actiones ſe exiſtimat, et compoſitarum vſus 2. meth. de cur. rat. per ſang. miſ. & ſæpe alibi. Auer. verò & ſimplicibus, & compoſitis actiones

Cap.7. *actiones ascribit, sed ait manifestari magis in compositis 2. Coll. Nobis de hac re fusius alibi est pertractatum. tu interea rem considera.*

Et accidunt instrumentalibus &c. Gal. quum de morb. generibus agit, locis supra citatis, solutionem continui communem & simplicibus, & compositis facit. Author utrique parti ascribit, sed simplicib. propter compositas. Auer. simplicibus assignat 2. Coll. & 3. Recentiores quidam, aduersus Gal. sententiam scripsere, eruditè sanè, & ingeniosè. Gal. tamen nos sequimur, & plerique omnes sequuntur. (cap.5. & 6. cap.14.)

De ægritudinibus compositiones. *Cap. 3.*

COmpositionis ægritudines quatuor comprehendũtur generibus: ægritudines creaturæ: ægritudines quantitatis: ægritudines numeri: & ægritudines situs. Et creaturæ quidem ęgritudines quatuor comprehenduntur generibus: ægritudines figuræ: & est, vt figura a suo cursu naturali mutetur, & ex eius motu proueniat in operatione nocumentum: sicut est tortura recti, & rectitudo torti: & quadratura rotundi, & rotunditas quadrati: [a][Cuiusmodi est capitis rotunditas cum latitudine,] quum prouenerit inde impedimẽtum: & multa stomachi rotunditas, [b][& ut in crystallo: de non sit parua latitudo.] Et secundum est ægritudines uiarũ, quarum sunt tres species; quia, aut dilatantur: sicut dilatatur oculus, & sicut † venarũ oculi tumor,] & varices: aut constringuntur, sicut constringitur oculus, & penetratio [c][attrahendi aerem] & † gulæ: aut clauduntur, sicut oppilatio foraminis uenæ, & uenarum hepatis, & aliorũ. Et tertium est ægritudines receptaculorum, & ventriculorum, quarum sunt quatuor species: quia, aut fiũt maiora & dilatantur; sicut testiculorum dilatatur folliculus: aut minorantur, & constringuntur: sicut minoratio & constrictio stomachi, & cõstrictio ventriculorum cerebri, quum est epilepsia: aut oppilantur, & implẽtur; sicut oppilantur uentriculi cerebri, quũ est apoplexia: aut euacuantur, & deseruntur; sicut euacuantur uẽtriculi cordis sanguine, quum multũ gaudium pernitiosum adest, aut [d][multus timor pernitiosus.] Et quartum est ægritudines superficierum membrorum. Et sunt, qa aut fit lene; ꝙ debet esse asperum; sicut [e][os stomachi,] & intestina, quũ leniũtur; aut exasperatur, quod debet esse lene; sicut trachea arteria, quando exasperatur. Aegritudinum autem quantitatis duę sunt species, quia, aut sunt ex genere augmenti: sicut est elephantia, & magnitudo uirgæ, & est ægritudo, q̃ uocatur [f][† priapismus:] aut sicut accidit cuidã homini qui uocabatur Nicomachus, cuius omnia membra adeo creuerunt, ꝙ se mouere nõ potuit. Aut sunt ex genere diminutionis, [g][sicut siccitas linguę & pupillę: aut ut phthisis.] Numeri quoque ægritudines, aut sũt ex genere augmenti: & hoc quidem augmentũ aut est naturale: sicut dens additus, aut digitus additus: aut est non naturale, sicut glandula, aut lapis: aut ex genere diminutionis: & diminutio hęc est naturalis; sicut, quum alicui non creatur digitus, aut non naturalis, sicut, quum alicui abscinditur digitus. Ægritudines verò situs. (Et situs quidem secũdum Galenum, dicitur pro loco; & dicitur pro societate,) sunt quatuor; exitus membri a iunctura sua: aut vt a suo moueatur situ: ita quòd non egrediatur, [h][sicut scissura,] quæ comparatur intestinis: aut, vt moueatur subito motu in eo, non secundum cursum naturalem, neq; voluntarium; sicut tremor: aũt in suo figatur loco, & non moueatur ab ipso; quemadmodum accidit, quũ iuncturæ in ægritudine podagræ indurãtur. Aegritudines uerò societatis omnem colligunt dispositionem, quam habet membrum comparatione sua ad aliud membrum: quod sibi vicinum existit, siue ei appropinquet, siue ab eo elongetur non secũdum cursum naturalem: & sunt duarum specierum: vna est, vt accidat ei prohibitio motus sui ad ipsum; aut, vt duriter sit, postquam possibile erit; sicut digitus, quum sibi vicinum tangere prohibetur. alia quum accidit ei, vt ab eo moueri prohibeatur, aut vt separetur ab eo postquam erat possibile, aut fit difficile [i][ ] sicut palpebrę laxatio, & iuncturarum laxatio in paralysi, & durities aperiendi manum, & aperiendi oculum.

Et ex hoc ...ulo est tes...pitis qua nõ habẽs ...nissuras. & priuatio ...ficiei, uel ...tiei æqua... pupilla. ...l.

...anhelitus. ...ri.

...chemẽtia. ...tationis p... ...g. ...tomachus.

...ferismus. ...rsinus.

...sicut exte... ..., vel are... linguæ, & ...iæ, & sicut

h B. sicut in ruptura.

i B in eis illud quod de hoc numerauimus.

ANNOTATIONES.

De morbis in cõpositione lib. de morb. diff. & lib. ar. med. copiosè agitur. Sed de non naturali magnitudine, quàm ad morbos compositarum partium hic author cum Gal. pertinere existimat, dissentit Auer. 2. Coll. & 3. & ad simplicium morbos referendam putat. Galeno tamen tota medicorum schola aßentitur.

cap.6.7 8.9.10. cap.93. & deinceps. cap.5. cap.14.

De ęgritudinibus solutionis continuitatis. *Cap. 4.*

SOlutionis verò continuitatis ęgritudo plerunque accidit cuti, & vocatur excoriatio, aut scarificatio. Et plerunq; accidit carni, [a][quę est ei propinqua,] in qua nondum factum est pus, & vocatur plaga. Sed quum pus fit ibi, vocatur vlcus. Fit autem pus in ea, propterea ꝙ superfluitates in eam euacuantur, eo ꝙ est debilis: & propterea ꝙ sui nutrimentum digerere non valet, [b][& superfluitas etiam in ipsum conuertitur:] plerunque tamen dicitur plaga, & vlcus solutio cõtinuitatis, quę accidit [c][cuti, & non carni.] Quandoque ẽt accidit ossi, quod ipsum in duas frãgit partes, aut in partes magnas, aut paruas: aut est cadens secundum longitudinẽ scindens ipsum: aut contingit, ut cadat in cartilaginibus secundum tres [d][dimensiones;] aut vt accidat neruis. Sed si latitudini acciderit, vocatur incisio. & si acciderit secundum longitudinẽ, & eius numerus nõ fuerit multus: vocatur scissura. & si eius numerus fuerit multus, vocatur contusio. plerunque etiam fit in partib. musculi, quæ si in extremitate cecideri musculi, vocatur attritio, siue cadat in neruo, siue in chorda. Et si secũdum latitudinem musculi proueniat, vocatur [e][separatio.] Et si acciderit secundum longitudinem, & fuerit eius numerus paruus, & fuerit eius [f][concauitas magna: vocatur amplificatio.] Et si fuerint partes eius multę, & dilatetur, & concauetur, vocatur attritio, & [g][dissolutio.] est etiam, quum dicitur [h][dissolutio, & attritio, & liquefactio,] omne quod in medio musculi accidit, quomodocunque contingat. Quòd si in arterijs, aut in venis acciderit, vocatur

a B & quę ex ea est propinqui temporis.

b B. Quare conuertitur & i eo in superfluitaté.
c B in alio quá in carne.

d B. diuisiones.

e B. incisio.

f B. profundatio multa uocatur fagdun.
g B. contusio
h B. attritio & contusio separatio, uel incisio

catur

catur apertio,& si contingat secundum eius latitudinẽ vocatur incisio,& separatio,& si pcesserit secundum eius longitudinẽ,vocatur fissura.Et est ẽt,quum hoc contingit scdm modum apertionis orificiorum earum,& vocatur pforatio.Quòd si arterijs acciderint,[i] [& nõ clausa fuerit,] & ex ea sanguis ad receptaculum, ꝙ ipsam circundat,exierit, donec receptaculũ illud impleatur,& quum premitur arteria, reuertatur:vocabitur mater sanguinis.alij tamen homines omnẽ sanguinis egressionẽ ab arterijs† matrem sanguinis vocant.Debes autẽ scire,ꝙ non omne membrum imparis solutionem tolerat. Cor.n.non tolerat,[k] [quia prius accidit mors.] Quod si in pãniculis cadit,& in diaphragmate, vocatur ruptura. Et si inter duas partes mẽbri compositi cadat,& unam ab alia separat, ita ut mẽbro simplici non accidat nocumẽtum, eius separans continuitatem, uocatur separatio, & dislocatio. Et si acciderit neruo, qui se de uno loco remouit,vocatur[l] [ruptura.]Et quandoque etiam fit in foraminibus continuitatis solutio,& dilatantur.Et plerunque fit in locis,vbi non sunt foramina, & facit ibi foramina, quæ non fuerunt.Et solutio quidem continuitatis, & vlceratio,& his similia, quum in mẽbro fuerint bonæ complexionis,cito sanantur:&,quũ fuerint in membro malę complexionis,longo resistunt tempore:quanto plus,quum in corporibus contingunt eorum,qui patiuntur hydropisim[m] [aut constrictionis malitiam,& leprã. Et debes scire,ꝙ,quum uulnera ista sunt stricta, prouenit ex eis herpes† esthiomenus.Et tu inuenies in libris particularibus perscrutationem rei resolutionis cõtinuitatis: dimittamus ergo vsque ibi.

i B.non consolidata fuerit.
† .i.aneurisma.
k B.quia fit vel accidit cum ea mors.
l B secha.i. remotio nerui a suo loco uel distorsio eius, uel uocatur dislocatio.
m B. aut cacexam & leprã. & scias ꝙ ulcera æstiua, uel æstiualia quum ꝓlõgantur cadit i herpetẽ esthiomenum.
Alia litera. & scias ꝙ vlcera stricta, quũ prolõgantur, cadũt in herpetem esthiomenum.
† excedens.

ANNOTATIONES.

De solutione continui & eius speciebus,lib,de mor.diff. de constit.ar.3.meth.& 4.plenè agitur. cap.11. cap.6. cap.1. cap.1.

De ægritudinibus compositis. Cap. 5.

IN ægritudinibus autem compositis dictionẽ proferemus vniuersalem. Dico ergo,ꝙ, quum ægritudines dicimus compositas, non quaslibet ægritudines coniunctas intelligi volumus; sed ægritudines,ex quibus omnibus, quũ coniungentur,proueniet ex eis res,quæ est vna ægritudo; & hæc quidem est sicut apostema:& eminentia in cute[a] † [ ] est ex genere apostematis. Eminentiæ enim sunt apostemata parua;sicut apostemata sunt eminentiæ magnæ,& in apostemate quidem omnia ęgritudinum genera reperiuntur.in eo nanque reperitur ægritudo malitiæ complexionis:(nullum nanq; accidit apostema,nisi ex complexionis malitia cũ materia)& in ipsò etiam inueniuntur formæ, & compositionis malitia.Nullum enim fit apostema, quin cum eo proueniat læsio in figura, & in dimensione,& plerunque etiam adest cũ eo ægritudo situs.Et inuenitur in ipso ægritudo communis, quæ est continuitatis solutio. Nullum.n. accidit apostema nisi proculdubio continuitas soluatur,quum in membro apostemato materiæ euacuantur superfluentes,& inter partes penetrant ipsius,& separationem inter vnas faciunt & alias,& sibi loca capiũt.Apostema preterea mẽbris accidit mollibus, & est etiam,quum ossibus accidit res, quæ apostemati similatur,per quam eius ingrossatur[b] [concauitas,]& eius augmentatur humiditas. Neq; est mirũ,vt sit illud,ꝙ nutrimenti recipit augmentum,superfluitatem recipiens,quum in ipso penetrauerit,aut in ipso acciderit. Et omne quidem apostema quod causam non habet[c] [manifestam:] & eius causa corporalis mõstrat materiam de vno mẽbro ad aliud, quod est sub eo, fuisse mutatam;vocatur catharrus.Et est,quum causa materialis ex qua apostemata, & eminentiæ generãtur,est in alijs submersa humoribus nõ secundum suas † impedientibus qualitates. Quumque humores boni aliquo euacuationis modo postea se euacuauerint,aut naturali,sicut mulieribus accidit,quum pariunt,[d] [ ]aut non naturali,sicut eis accidit,qui vulnerantur, quum egreditur sanguis bonus; remanent humores illi mali puri singulares;&[e] [impeditur] per eos natura;& expellit eos.Et est,quũ expulsionis modus est ad cutem,& faciunt apostemata,aut † pustulas. Apostemata verò diuersis differunt differentijs: sed,quæ magis sunt considerandæ,sunt differentię,quæ propter eorum existunt causas,quæ quidem sunt materiæ,ex quibus generantur apostamata. Materiæ verò,vnde fiunt apostemata,sunt sex:humores quatuor,& aquositas,& ventus.Et apostema quidem,aut erit calidum,aut non calidum.Neque existimandum est,ꝙ apostema calidum sit illud, quod ex cholera,aut sanguine generatur tantum; sed ex quacunque materia,siue sit calida per suã essentiam, siue accidat ei caliditas propter putrefactionem,licet etiam hæc genera secundum speciei diuisionem cuiuslibet materiæ diuidãtur: dignius tamẽ est in apostematibus,vt in eis specialis proferatur dictio. Et sanguineũ quidem purum,phlegmonem appellare consueuerunt: & quod ex cholera rubea & pura,erysipilã. Et ex eis est compositum nomine composito, superantis præponendo nomen:quãdoque enim phlegmonem erysipilatodem dicunt, & quandoq; erysipilã phlegmonodem. Et quũ[f] [congregatur,] vocatur exitura. Quumq; exitura in carnibus fit laxis,& sub ascellis, & post auriculas,& in inguinibus,& est ex genere corrupto, quod in suo particulari loco nominabimus,vocatur † bubo.Et apostemata quidem calida habent principium,in quo humor[g] [ad exteriora egreditur,& apparet ꝙ concauitas augetur: deinde capacitas cum eo augetur, & distenditur. Postea stat,quum ęgritudo ad maiorẽ peruenit statum,in quo esse debet.] Post incipit minui,[h] [& maturatur in pus;] & declinat eius esse,aut ad resolutionem,aut ad puris collectionem,aut ad conuertendum in duritiem. Non calida vero apostemata sunt,aut de materia melãcholica,aut flegmatica,aut aquosa,aut ventosa.Et illorum quidem,quę ex materia sunt melãcholica,tria sunt genera,durities, & cancer, quorum plurima sunt[i] [acuta:] & glandularum genus,ex quibus sunt scrophulæ,&[k] [norum genus, ex quibus ... dı.] Inter genus verò glandularum,& inter alia duo genera est differentia,eo ꝙ genera glandularum,

a † B. quæ.

latum, aut sunt separata ab eo, in quo stant, sicut glandulæ puræ: aut in superficie eius sunt retentæ tãtum, sicut scrophulæ: sed illa alia sunt mixta & infusa in substantia membri, in quo stant. Et inter cancrum etiam & duritiem est differẽtia, quoniam durities est apostema quietũ sedatum, destruens sensum, [l] [& permanens in mẽbro in eodem statu[cum quo nõ est dolor: & cãcer est mobilis, addens, & lædens, & habet radices innexas membro: neque oportet, vt per ipsum destruatur sensus, nisi elongatũ fuerit eius tempus, & mortificet eius membrũ, & destruat eius sensus. Neque multum distat, quin differẽtia inter cancrum & duritiem existat per accidentia inseparabilia, & non propter differẽtias substantiales. Apostemata verò dura melãcholica plerunq; à principio suę generationis incipiunt cum duritie: & plerũque in duritiem mutantur, & propriè sanguinea. Et est, quum hoc quandoque contingit in phlegmaticis. Phlegmaticorum verò apostematum genus in duas diuiditur species: apostema laxum, & [m] [glãdulas molles. Et hæc quidem differunt: quoniam glandulæ sunt separatæ & inuolutæ in coopertorio:] & apostema laxum est mixtum & non separatum. Apostemata præterea hyemis plerũque sunt phlegmatica, ita vt illorum, quę sunt calida, sint coloris albi. [n] [Et glãdulæ quidem, & his similia, & a neruorum differunt nodositate, eo ꝙ nodositas magis fit in suo loco mansiua, & eius tactus sentitur nodosus: & quum figendo tangitur, spargitur, & redit ad locum suum: & quum forti medicamine spargitur absq; comprehensione, nõ redit. Et plurimum eius accidit propter laborem, & destruitur propter põderosa, sicut plumbum, & eius similia.] Et tibi quidem sciendum est, quòd apostemata phlegmatica diuersificantur secundũ diuersitatem grossitiei phlegmatis, & mollitiem ipsius, & eius subtilitatem, & laxitatem ipsius, & duritiem, ita, vt quandoque melancholicis sint similia, & quandoque videantur ventosa. Phlegma præterea subtile multoties descendit in rheumatismis in vacuitatem, quę est in villis neruorum, ita vt perueniat ad musculos, qui sunt sub epiglotti, & ad ea, quę sunt sub istis. Aquosa autem apostemata sunt sicut hydrops, & hernia aquosa, & sicut apostema, quod accidit in cranio de aquositate, & horum similia. Et ventosa quidem apostemata secundum duas diuersificãtur species, vna est cachexia, & altera est inflatio. Inter cachexiam verò & inflationem est differentia, duobus modis; vnus est essentia, & altera est commistura. Et declaratio istius est, ꝙ ventus huiusmodi in [o] [cachexia] in membri substantia est admistus; sed in inflatione, est aggregatus, [p] [& separatus,] non admistus mẽbro. Et cachexiam quidem inuenit sensus mollem; sed inflatio sensui resistit resistentia multa, aut pauca. Amplius † pustulę sunt secũdum numerum apostematum: Earum enim aliæ sunt sanguineæ sicut variolæ; alię sunt ex cholera rubea pura sicut † essere [q] [cholericæ, & desudationes:] & alię sunt ex eis mixtæ, sicut morbillus & formica, & claui, & scabies, & verrucæ, & horum similia. Et plerunq; sunt aquosę, sicut [r] [ampullæ;] & quandoque ventosæ sicut inflaturæ.

l Alia litera. est debilitas ipso, & non doloratio cũ

m B. & alselha lem. Et hæc lé differũt, niã alselha separatæ in ptorio, seu niculo suo.

n Alia litera. transposita. differunt glã & alselha, uæ eis similia a nodosi nerui, seu a nerui, qñ is uel nodo est adhæ- loco, & ta- eius est ner, & quum do, uel pre spargitur, ngitur, re- quũ pre- uel spar- cum forti camine abs ompressio redit. Et num eius st post la- & destrui- opter pon a sicut plũ & similia.

o Nota ꝙ ubi ur cachexia arabico ur thebe-

p & faciens ne uel tu- ntiam.

† thor.

† ydes.

q cholericum nica mili-

† sicæ.

Tu autem in libro quarto inuenies distinctionem, quę tibi in dispositionibus sufficiet apostematum & † pustularum: de qua cõueniens est, vt in ipso sit, si deus voluerit.

† bothor.

ANNOTATIONES.

1 *Et hæc quidem est sicut apostema &c. De compositis morbis uide Gal. lib. de morb. diff. Sed quod de apostemate ait* ἀπόστημα *Gal. 14. meth. et 2. ad Glau. abscessum significat, solet tamen Arabibus tumorem in vniuersum omnem significare, ut hoc in loco. Est autem animaduersione hic dignum, quòd hic author inter compositos morbos apostema recenset, qcum tamen Gal. lib. de tum. pręter nat. & 13. meth. tumorem sola quãtitate a naturali statu variare innuat, quod & lib. de dif. morb. apertius facit. Sanè quod ad hoc pertinet, in tumore omne morbi genus perpetuò fere deprehendi manifestum est: adest profecto intemperies cum materia calida, aut frigida, humida aut sicca, si is ex humorũ influxu fiat. adest figurę & cauitatum deprauatio, quum superficies a naturali statu uariet, & obstructiones multæ in internis affecti uasis partibus sint. est magnitudo deprauata, quum mẽbrum maius sit quàm esse à natura debeat. est quid numero pręter naturam, humor videlicet, aut cuiuscunque alterius generis materia, quę tumorem facit. est solutio continui, nempè aut extensio, aut etiam internorum vasorum ruptio, aut quid eius generis aliud. propriè tamen tumor in genere quantitatis est, si id spectes, quod primo loco dicit, & quod in omni tumore nunquàm non deprehẽditur, maiorem. s. dimensionem quàm naturalis status exposcat. atq; hoc Galenum compulit, vt de tumore agens, illum, ac si sola dimensione peccet, inter quantitatis morbos reponat.*

Cap. 12. & 13. cap. 12. cap. 7. cap. 1. Cap. 1. Cap. 9.

2 *Materię uerò unde fiunt &c. Leges ex Gal. lib. de tum. pręt. nat. toto hęc omnia. Sed adde hęc, ex solida quoque materia tumores fieri sicuti eo lib. de tum. licet colligere. tales sunt melicerides atheromata, steatomata, & alia id genus multa. Reliqua pete ex 1. de diff. feb. 2. ad Glauc. 13. meth. & lib. de tum. toto.*

Cap. 3. cap. 1. 3. & deinceps. cap. 3.

De rebus quę cum ęgritudinibus numerantur, & non existunt ęgritudines. Cap. 6.

Qvædam res sunt, quæ extra ęgritudines existunt, & cum eis tamen numerãtur. Et res quidem istæ sunt, quæ in decoratione ingrediuntur: quarum aliæ cõsistunt in pilis, aliæ in colore, alię in odore, alię in figura post colorem. Et ęgritudinum quidem pilorum genus consistit in alopecia, & detruncatione, & paucitate, & vt sint curti [a] [ ] & vt scindantur, & sint subtiles & grossi, & multa crispitudine, & multa leuitate & canitie, & coloris alteratio quocunque modo fuerit. Et nocumentum coloris quatuor continetur generibus, vnum est genus mutationis eius propter malitiam cõplexionis cum materia, sicut icteritia: aut sine materia, sicut gypseitas, quæ fit in colore propter complexionem [b] [valde frigidam,] & citrinitas quę accidit propter complexionem [c] [valde calidam.] Et genus mutationis eius propter causas manifestas, quemadmodum sol, & frigus, & ventus mutat colorẽ. Et genus expansionis corporum colores habentium extraneos super cutem, quę colorẽ defert sicut † vitiligo nigra: aut quæ ibi nascuntur, sicut lentigines, & maculę. Et genus vestigiorum, quæ proueniunt ex cõsolida-

a † B. & pauci.

b B. frigidã singularem.

† morphea.

lidatione solutionis continuitatis, quę accidit, sicut variolarum vestigia, & vlcerum foramina [d] † [ ] Et nocumentum, figuræ post colorem sunt: aut macies superflua, aut crassities superflua.

d † B. & nocumentum in odore, sicut fœtor corporis, & alij odores horribiles qui egrediuntur ex corpore.

ANNOTATIONES.

Symptomata hæc sunt omnia, & ad affectus corporis sensibilis nuncupatos, referũtur, si Galenum legas 1. de diff. sympt. & 3. de sympt. cau. Sed id solet in controuersiam duci de pilis, an eorum casus & affectus cæteri morbi sint, an symptomata. quum ij & capilli vtilitatis gratia geniti sint testante Galeno 1. de comp. med. per loc. quamuis idem nullum ijsdem vsum lib. ar. aut vtilitatem tribuat. Porrò quum morbus non actiones dumtaxat, sed & vsus lædat, quòd alopecia ac cæteri id genus capillorum affectus morbi sint, rationi consentaneum est, quum lædatur vsus quem ex ijs prouenire Galenus scribit. Quum tamen modicus ille vsus sit, & cuius noxa vix sentitur, si corrumpatur; propterea nullum ijs vsum sed solam generationẽ alibi idem Galenus ascripsit. Quapropter si eum vsum pro nihilo habeas, eorum affectus inter symptomata quoque, non inter morbos annumerabis. Contra, si vsum aliquid esse existimes, morbi sunt in numero, cum desit quod adesse oportebat.

Cap. 5.
Cap. 5.
Cap. 1.

De horis ægritudinum. Cap. 7.

SCire debes, quòd ęgritudinum plurimę quatuor habent horas, horam principij, & horã augmenti, & horam status, & horam declinationis. Quæ verò extra istas sunt, de horis sunt sanitatis. Quumq; dicimus horam principij, & horam [a] [augmenti,] non volumus intelligi duo extrema in quib. ægritudinis non manifestetur dispositio: sed ꝙ vnumquodque eorum habet tempus perceptũ sensu, quod proprium habet iudicium. Et hora quidem principij est tẽpus, in quo ægritudo apparet, & eius similantur dispositiones: & neque apparet in ea augmẽtum eius. Et hora augmenti est tempus, in quo ęgritudinis manifestatur [b] [constrictio] omni hora post horam. Et hora status est hora, in qua ægritudo in omnibus suis partib. secundum vnã manet dispositionem. Et hora declinationis est tempus, in quo eius apparet diminutio; & quãtũ plus procedit, eius minoratio est magis manifesta. Et hæ quidem horæ quandoque attenduntur secundum ægritudinem à principio eius vsque ad finẽ eius in suis paroxysmis & vocantur horæ vniuersales. Quandoque considerantur secundum vnumquemq; paroxysmum, & vocantur horæ particulares.

a B. status.

b B. uehemẽtia ægritudinis.

ANNOTATIONES.

De hac re duos integros libros Gal. scripsit, pulchrè & absolutè totum negocium docentes: alterum de morbi temporibus, & alterum de totius morbi temporibus nuncupatum. Sed & 1. de Cris. & 1. aph. multa habes. Controuersia tamen in Gal. dictis notatur, quum lib. de totius morb. tẽp. nullum morbum esse dicat, qui quatuor tempora nõ habeat: li. autem de opt. secta ad Trasyb. contrarium aduersus Methodicorum sententiam statuat. Sed soluitur. Methodici à morbi temporibus sumi agendorum indicationes putabant. eos increpat Gal. quòd sæpenumero morbi per tempora omnia non decurrant, quæ uidelicet sensu deprehendantur: habent tamen morbi omnes omnia tempora, licèt non ita sensu percepta.

cap. 2. & deinceps.
aph. 12.
cap. 46. & 47.

Ad complendum sermonem de dispositionibus ægritudinum. Cap. 8.

AEgritudines multis modis sortiuntur nomina, aut à membris in quibus sunt, sicut illa, quę est lateris, & illa quę est pulmonis. Aut a suis accidẽtibus, sicut epilepsia. Aut a suis causis: sicut dicimus ęgritudinem melancholicam. Aut à sui similitudine, sicut dicimus ægritudinem leoninam, & ęgritudinem elephanticam. Aut comparatæ ei, cui primo accidisse dicuntur, sicut dicimus vlcera † telephia, aut comparatæ ei, cuius fama fuit, ꝙ medicando eas curabat, sicut dicimus vlcera chironia. Aut à sui substantia & essentia, sicut dicimus febris, & apostema. Inquit Gal. ægritudines, aut sunt manifestę quæ sensu cognoscũtur; aut sunt occultæ, quas facile est cognoscere, sicut dolores stomachi, & pulmonis; aut quas difficile est cognoscere, sicut ęgritudines hepatis, & canaliũ pulmonis: aut non comprehensæ nisi cum existimatione, sicut ægritudines, quę vijs accidũt vrinæ. Aegritudines quoque est quum sunt propriæ, & est, quum sunt secundum societatem. Et membrũ quidem alij membro in ægritudine sua associatur, aut quia natura sunt continua, inter quę ait qua continuantur instrumenta, sicut cerebrũ & stomachus propter continuitatem neruorũ inter ea, aut matrix & mamillæ propter continuitatem venarum inter illa: aut quia vnum est via alterius, sicut inguina apostematis cruris: aut quia sunt vicina, sicut [a] [pulmo,] & cerebrum. Omne enim membrum, quod alteri associatur, & proprie, quum vnum eorum alteri vicinum debile fuerit, socij sui recipit superfluitates, sicut ascellæ cordis. Aut quia vnum est principium & radix operationis alterius, sicut diaphragma pulmonis in attrahendo aerem. Aut quia vnum seruit alteri, sicut nerui cerebro. Aut quia alij tertio membro associantur, sicut cerebrum associatur reni; propterea ꝙ vnumquodque eorum associatur hepati. [b] [Et est, quũ societas peruenit ad casum,] quemadmodum cerebrum quum ægrotat, & associatur ei stomachus. debilitatur enim tunc eius digestio, & mãdat ipsi stomachus vapores malos, & nutrimẽtum non digestum, & auget ipsius cerebri ęgritudinem: [c] [& sic ex hac ęgritudine perueniũt patientes ad durabilitatem, & circuitionem.] Corporum verò ordines inter sanitatem & ęgritudinem sunt sex; corpus, quod est in vltimo sanitatis: & corpus, quod est sanum non in vltimo: & corpus, ꝙ est nec sanum nec ęgrum, quemadmodum dicunt. & corpus ęgrotatiuũ, quod ęgritudinem cito recipit: & corpus ęgri, qui paruam habet ęgritudinem: & corpus ęgri, qui habet ęgritudinem in vltimo. Omnes verò ęgritudines, aut sunt sanatiuę, aut nõ sanatiuę. Et sanatiua quidem ęgritudo est, quę non habet, quod prohibeat, quin medicetur, vt debet: non sanatiua verò est, cum qua est aliquod prohibens, neque conceditur medico vt medicetur sicut debet, sicut dolor capitis si fuerit cum

eo

eo rheumatiſmus. Et eſt tibi ſciendum ꝙ ęgritudo proportionalis complexioni, ętati, & tẽpori eſt minoris timoris, ea, quę eis non proportionatur. nõ. n. accidit hoc niſi propter cauſę eins magnitudinem. [d] † [ ] Debes autem ſcire quòd quædam ęgritudinũ ſunt, quę ad alias mutantur ęgritudines, & deſtruuntur ipſę: & in hoc conſiſtit bonitas, & eſt vna ęgritudo alterius ægritudinis medicamentum, ſicut quartana, ex qua multoties ſanatur epilepſia, & podagra, & varices, & articulorum dolores. Et quidam etiam ſanantur à ſpaſmo propter ſcabiem, pruritum, & † puſtulas: venter quoque ſimiliter ſanatur propter oculorum ęgritudinem. Et lienteria ſanat apoſtema lateris. Et ſimiliter ani venarum apertio omnibus confert melancholicis ęgritudinibus, & doloribus ſcię, & doloribus renum, & matricis. Et eſt quũ ęgritudines in alias mutantur ęgritudines; & propter hoc fit diſpoſitio maioris malitię, ſicut quum mutatur apoſtema lateris in apoſtema pulmonis, & ſicut quum mutatur phreneſis in lethargiam. Et eſt pręterea ex ęgritudinib. quędam, quæ de vno ad alium tranſit, ſicut lepra, & ſcabies, & variola, & febris peſtilẽtialis, & [e] [apoſtemata] putrida, & pręcipuè quum domus ſtrictę fuerint: & ſimiliter, quum vicinus fuerit ſub vẽto: & ſicut ophthalmia, & pręcipuè ei, q oculis eum intuetur: & ſicut congelatio, quum imaginatur aliquis, ꝙ acetoſum illud operetur, & ſicut phthiſis, & † vitiligo. Et ſunt ęgritudinũ quędam, quę in ſemine hęreditantur, ſicut † vitiligo alba [f] [& tinea] naturalis, & podagra, & phthiſis & lepra. Et ſunt ęgritudinum quędam quę ſunt generales, quę ſunt alicui genti proprię, aut in aliqua regione morantibus, aut in eis multum abundant. Debes pręterea ſcire, quòd membrorum debilitas complexionis ſequitur malitiam, & [g] [ſolutionem fabricationis].

B. Et ſcias [æ]gritudo cu[ius]bet tempo[ris tem]peratur re[ctè]... ſeu ſanari [...] contrarie[tate] tẽporis ip[ſius].

† bothor.

& ulcera.

baras. † albaras. B. caluities.

& reſolu[tion]ẽ corporis. [...] litera & ra[tion]em texturæ [corp]oris.

ANNOTATIONES.

Cap. 2. cap. 1. cap. 9. cap. 3.

Habes de morborum nominibus copiosè ex Gal. 2. meth. ſed de reliquis morborum differentijs, quas diſpoſitiones nuncupat hic author, uide Gal. 1. de loc. aff. & 2. eiuſdem 3. eiuſdem & Hipp. lib. de arte. Sed copioſius lege ex ipſo Hipp. lib. de alimen. circa medium. & 1. de morbis, & circa initia, & circa medium.

DOCTRINA II. FEN SECVNDÆ:

Cuius ſunt duæ ſummæ.

Summa prima eſt de rebus, quæ accidunt ab vnaquaque cauſarum communium: Cuius ſunt xix. capitula.

Verbum vniuerſale de cauſis. *Cap.* I.

CAVSÆ diſpoſitionum corporis, quarum iam præmiſimus narrationem, ſcilicet ſanitatis, & ęgritudinis, & diſpoſitionis, quæ inter eas media exiſtit, ſunt tres; antecedentes, & primitiuæ, & coniunctæ. Antecedentes verò & coniunctæ communicant in hoc, quòd ambæ ſunt res corporeæ. ſ. humorales, aut complexionales, aut compoſitionales. primitiuæ verò sũt, quæ extra corporis exiſtunt ſubſtantiam, aut ex parte corporum extrinſecorum, ſicut quod ex uerberatione accidit, & ex caliditate aeris, & ex cibo calido & frigido, quæ corpori adueniunt, aut ex parte animæ: anima enim aliud eſt a corpore, ſicut quod accidit propter iram & timorem, & ſimilia, Et cauſæ quidem antecedentes, & primitiuæ communicant in hoc, quòd inter eas, & diſpoſitiones, quas nominauimus. aliquod exiſtit mediũ. Et cauſæ primitiuæ & coniunctę quandoque communicant in hoc, quòd inter ipſas, & inter prædictas diſpoſitiones nõ interuenit medium. Antecedentes verò cauſæ a coniunctis differunt, eo quòd cum cauſis antecedentibus [a] [nõ aduenit] diſpoſitio. ſed inter eas aliæ exiſtunt cauſæ, quæ ſunt diſpoſitioni propinquiores antecedentibus. Et cauſę antecedentes differũt a primitiuis in hoc, quòd ipſæ ſunt corporales. & etiam inter antecedentes, & inter diſpoſitionem proculdubio interuenit medium: ſed in cauſis primitiuis non eſt hoc neceſſariũ. Cauſæ quoque coniunctæ a primitiuis differũt in hoc, quòd ſunt corporales, & etiam, ꝙ inter cauſas coniunctas, & inter diſpoſitionem non eſt medium. [b] † [ ] In cauſis verò primitiuis non eſt hoc neceſſarium: immo duæ res in eis ſunt poſſibiles. Cauſæ ergo antecedẽtes ſunt cauſę corporales. ſ. humorales, aut complexionales, aut cõpoſitionales. & ipſæ quidem ſunt, ex quibus aduenit diſpoſitio non primo aduẽtu, ſed aduenit ex eis aliquo mediante. Et cauſę coniunctæ ſunt cauſæ corporales, ex quibus diſpoſitiones [c] † [ ] proueniunt aduentu primo. ſ. abſque medio. Et cauſæ primitiuæ, sũt cauſę non corporales, ex quibus proueniunt diſpoſitiones [d] † [ ] aduentu primo, aut non primo. Exemplum cauſarum antecedentium eſt repletio febris, & repletio receptaculorum oculi, vt aqua in ipſum deſcendat. Exemplum cauſarum coniunctarum eſt putredo febris, & humor, qui ad foramen deſcendit oppilationis, & oppilatio cæcitati. [2] Exemplum cauſarum primitiuarum, eſt caliditas Solis, aut fortitudo motus, aut triſtitia, aut vigilia, aut comedere rem calefaciẽtem, ſicut allia, & hoc totum febri, aut percuſſio dilatationi, & deſcẽſui aquę ad oculum. Omnes autem cauſæ, ſecundum eſſentiam, ſicut piper quum calefacit, & opium quum infrigidat: aut ſunt cauſæ ſecundum accidens, ſicut aqua frigida, quum calefacit, propterea quòd inſpiſſat cutim, & [e] [tenet] caliditatẽ: & aqua calida infrigidat, propterea quòd reſoluit: & ſicut ſcammonea, quum infrigidat, ideo quòd humorem expellit calefacientem. Non omnis verò cauſa, quę corpori aduenit, in ipſum operatur: immo præter hoc tria ſunt neceſſaria, fortitudo ſcilicet ſuæ virtutis agentis; & fortitudo virtutis corporis præparatiuæ, & poſſibilitas permittẽdi vnum tangere aliud tanto tempore, vt in tali, quale illud, poſſit ex uno prouenire operatio in aliud. Eſt autem, quum cauſarum diſpoſitiones diuerſificantur in eo, quod prouenit ex eis. Eſt enim quum ex cauſa vna in corporibus diuerſis diuerſę proueniunt ægritudines. [f] † [ ] & eſt,

quum

a B. nõ ſequitũr immediatè.

b † B. omnino.

c † B. corporales

d † B. corporales

e B. coarctat.

f † B. aut in horis diuerſis ęgritudines diuerſę

quum eius operatio diuersificatur in debili, & forti, & fortis sensus, & debilis sensus. Causarũ præterea alię sunt, [g] [quę sunt vicariæ aliæ quę non. Et vicariæ quidem sunt, quarum, quum se parantur, remanet affectio: Non vicariæ] verò sunt, ex quarum separatione prouenit sanitas. Dicemus etiam, quòd causæ, quę mutant dispo tiones corporis: & illæ, quæ cõseruant, aut sunt necessariæ, a quib. impossibile est hominem egredi in toto tempore suę uitę: aut non necessariæ. Et necessariarum quidem sex sunt genera genus aeris circundantis, & genus eius, quod comeditur & bibitur, genus motus, & quietis corporeę, & genus motuum animalium, & genus somni & vigiliæ, & genus euacuationis & retẽtionis. De genere ergo aeris est nobis prius loquendum.

g B. quæ habẽt uicariũ, aliæq; non. & habẽtes uicariũ sunt illæ, quæ quũ se parantur remanet uestigiũ, uel impressio earũ. Non habentes uicarium.

ANNOTATIONES.

1 *Causæ dispositionum &c. Tria insalubrium causarum genera ponit. Reprehendi hac de re solet a recentioribus, au thoritate Gal. qui primo meth. & libro toto de morborum causis: & lib. de procatart. cau. duas tantum causas agnoscit: internas & externas, seu antecedentes & procatarticas. Et libello aduersus Iulianum stoicos de coniuncta causa accusat. Verùm continentem causam dari ex Gal. sententia, a quo author mutuatur, collige 2. meth. in introduct. medic. de optima sect. ad Trasyb. 1. de symptom. cau. & 7. aphor. & 1. de cau. puls. 2. de natura hum. & 2. prognost. Quid autem hæc sit, vide lib. aduersus Iulian. in fine, & in finitionibus medicis.*

2 *Exemplum causarum primitiuarum, &c. De causis primitiuis particulatim uide librum de procatar. causis. & lib. de diff. morb. De dispositionibus verò vt eæ agant necessarijs. uide lib. de diff. morb. loco citato. & 4. de diff. feb. Cætera pete ex lib. art. med. Vbi etiam nota uarietatem, quæ in Galeni libris apparet. quum lib. ar. med. septem causarum capita enumeret: quę hic author. 5. autem de san. tuen. quattuor tantùm capita recenseat. Constat tamen Gal. iniuria a recentioribus hac de re accusari, quum lib. ar. med. necessarias tantum causas docere polliceatur: lib. verò tu. san. etiam non necessarias amplectatur. ut supra quoque adnotauimus.*

Cap. 8. Cap. 6. cap. 4. Cap. 8. cap. 10. cap. 1. & 5. apho. 30. cap. 11. cap. 2. cap. 43. cap. 2. cap. 4. cap. 84. cap. 10.

De [h] [*affectione*] *aeris, qui circundat corpora nostra.* Cap. 2.

h B. impressione.

AEr est elementum nostrorum corporũ & spirituum, & pręter hoc quòd est elementum nostrorũ corporum, & spirituum; est etiã [a] [emanatio] nostris adueniens spiritibus: & est causa meliorationis eorum, non tantum sicut elementum: sed etiam sicut faciens, s. temperans. Iam autem declarauimus in his, quę pręcesserunt, quid velimus intelligi, quum spiritũ dicimus; non enim dicere volumus illud, quod philosophi animam vocant. Et hoc quidẽ temperamentum, quod ex aere nostris aduenit spiritibus, ex duab. pendet operationibus: quę sunt mundificatio, & euentatio. Euentatio verò est temperamentum complexionis spiritus calidi, quum superfluit propter [b] [constrictionem secundum plurimum, & propter aliud. s. temperamentum, quod sit temperamẽtum relatiuum] quod sciuisti. Et hoc quidem temperamentum attribuit nobis aeris attractio a pulmone: & a poris, euentatione pulsus, qui sunt cum arteriis continui. Aer autem, qui nos circundat, valde est frigidus comparatione complexionis spiritus innati, quanto plus complexionis, quæ accidit propter constrictionem. Quumque aer ad ipsum peruenit, impellit ipsum, & miscetur cũ eo, & prohibet ipsum ne ad igneitatem conuertatur constrictiuam, ex qua ipse ad malitiã peruenit complexionis, per quã remouetur à praparatione ad affectiones recipiendum animales [c] [in se, quę est causa vitę, & ad resolutionē suęmet substantię vaporalis humidę.] Mundificatio verò est propter societatem ipsius, quando reuerti facit anhelitus illud, quod ei attribuit virtus separatiua ex vapore fumoso, cuius comparatio ad spiritum est comparatio humoris superflui ad corpus, quum aer expellitur. Temperamentum ergo eius est, propterea quod spiritui aduenit aer, quum attrahitur, & mundificatio est propter eius exitum, quũ expellitur. Aer. n. qui attrahitur, in primis quum ingreditur ad temperandum, necesse est vt sit in effectu frigidus: sed postquam conuertitur ad qualitatem spiritus, propter calorem lõgitudine morę, destruitur eius iuuamentum, & non indiget eo: & est aer nouus necessarius, qui ingrediatur, ut illius alterius suppleat vices. Oportet igitur necessario, vt egrediatur ad hoc, vt suo [d] [vicario] locum euacuet, & vt fumosę superfluitates substantię spiritus cum eo expellantur. Et aer quidem, dum est temperatus & clarus, neque substantia extranea complexioni spiritus cõtraria ei admiscetur, est sanitatem efficiens, & ipsam conseruans. Et quum mutatur, suę operationis contrarium operatur. Aeri pręterea accidunt mutationes naturales, & mutationes non naturales, & mutationes cursum egredientes naturalem ei contrariæ. Naturales verò mutationes sunt mutationes temporales, quoniam in vnoquoque tempore ad aliam cõuertitur complexionem.

a B. est ẽt quid successiue.

b B. coarctationem secundum plurimum, & alteratur, & per temperamentũ intelligimus tẽperamentũ comparatiuum.

ANNOTATIONES.

Aerem qui intra nostrum est corpus, flatus Hipp. uocat lib. de flatibus. & Gal. 1. de diff. feb. & de vocal. instru. diff. spiritum. Eum verò qui extra corpus est, aerem. Hunc maximum esse omnium, quæ corpori accidunt, & causam morborum ferè omnium esse idem Hipp. lib. citato, pulchrò sanè, & aureo copiosè indicauit. Gal. quoq; 1. in 1. de vulg. & 1. de diff. morb. aerem corporum symmetriam turbare. & 1. de diff. febr. alterare nos tùm inspiratu, tùm arteriarum attractu, docet: nempè dum nobis circumfusus, inspiratusq; tali nostra corpora dispositione afficit, quali ipse præditus est. & per inspirationem ac pulsus diastolem calori nostro refrigerium affert; per expirationem verò & systolen fumidos vapores extra corpus secernit: vt notat idem Gal. lib. de vsu puls. & de utilit. respir. Agit verò is tùm qualitatibus, tum substantia ipsa ut lib. ar. med. habetur.

De naturis temporum. Cap. 3.

DEbes autem scire, quod tempora ista secundũ medicos alia sunt ab eis, quę sunt secundũ astronomicos. Quatuor nanque tempora secundum astronomicos sunt mutationes solis in vnaquaque quadra circuli signorum a puncto inci-

incipientes vernali. Secundum medicos verò
ver in terris temperatis est tempus, in quo non
tantum sunt necessarię res [a] † [ ] calefa-
cientes propter frigus, vt inde sit multum curã
dum, neque euentatio propter calorem. Et in ip
so quidem est principium frondendi arbores.
Et eius tempus, est tempus existens inter [b] [ęqua
litatem vernalem,] aut ante ipsam, aut post ip-
sam parum, donec sol sit in medio tauri. Et au-
tumnus est huic oppositus in talibus, quales sũt
nostrę terrę. In alijs verò terris est possibile vt
pręcedat ver, & tardetur autumnus. Et ęstas qui
dem est totum tempus calidum. Et hyems totũ
tempus frigidum. Vnumquodque igitur duo-
rum temporum veris & autumni est magis bre
ue secundum medicos, quàm vnumquodque
duorum tẽporum ęstatis & hyemis. Et hyems
quidem est tẽpus ęstati oppositum, aut minus
eo, aut maius eo secundum terras. Et videtur, ꝙ
ver sit tempus florum & [c] [initij] pomorum.
Et autumnus tempus mutationis coloris folio
rum, & principium casus eorum. Et quod est
pręter [d] [istud,] est hyems, & ęstas. [2] Et dice-
mus ꝙ veris complexio est temperata, neque
est sicut quidam existimant calida & humida:
certificare verò istud multa inuestigatione, est
in parte naturalis philosophię: credere autem
debemus, quòd ver est temperatum. [3] Et ęstas
est calida, ꝓpterea ꝙ sol oppositioni capitũ est
propinquus, & fortitudo existit radij, qui ab eo
profluit, qui imaginatur conuerti retro in ęsta
te, aut super angulos valde acutos, aut super se-
ipsum, in lineis, in quibus penetrauit, & propte-
rea inspissatur radius. huius verò causa pro cer
to existit: eo ꝙ casus radij solis, alius est, qui est
sicut casus axis [e] [columnę, & pyramidis] sicut
si a cẽtro corporis solis penetret ad illud, quod
est ei oppositum: Alius est, qui est sicut superfi-
ciei, & circunferentię, aut qui est propinquus
circumferentię: & eius quidẽ virtus existit [f] [in
axe, vel apud axem, eo quòd] impressio adue-
nit ei ab omnibus extremis: ille verò qui est in
parte extremorum est magis debilis. Nos autẽ
in ęstate sumus cadentes in axe, aut circa ip-
sum: & perdurat hoc tempus super nos, qui in
[g] [istis moramur latitudinibus] & in hyeme
sumus circa circumferentiam. Ideoque in ęsta-
te lumen existit magis splendidum, licet spatiũ
quod est a nostro loco ad locum solis sit lon-
gius, quum sol circa suam existit augem. Istius
verò longinquitatis, & propinquitatis compa-
ratio, in parte astronomica partis disciplinalis
philosophiæ declaratur, & certificatio fortitu-
dinis caloris, & fortitudinis luminis, monstra-
tur in parte naturalis philosophiæ. Et æstas præ
ter hoc, quòd est calida, est etiam sicca propter
resolutionem humorũ, quæ fit in ea multa ca-
liditate, & propter [h] [resolutionem] substantię
aeris, & ipsius similitudinẽ cum natura ignea,
& propter paucitatem eius, quod cadit in ea de
rore & pluuia: & hyems quidem frigida est &
humida propter harum causarum contraria.
In autũno verò iã calor diminutus fuit, & fri-
giditas nondum peruenit ad complementum.
Et simile existit, ꝙ iam in medio stamus longi-
tudinis, quæ est inter axem, quam nominaui-
mus, & inter circunferẽtiã: propinquus igitur
existit temperamẽto, quod inter caliditatẽ exi-
stit & frigiditatem. Inter humiditatem autẽ &
siccitatem non existit temperatus. Quomodo
enim hoc esset, quum sol iam siccauerit aerẽ,
& nondum acciderit ex causis humectãtibus,
quod sit exsiccationi causæ exsiccantis opposi-
tum? Dispositio quoque, quæ est ad infrigidan
dum, nõ est quemadmodum ea, quæ est ad hu
mectandũ, quoniam cõuersio, quæ est ad infri-
gidandũ, est leuis: sed conuersio, quæ est ad hu-
mectandũ, non est tam facilis: neq; etiã conuer
sio, quæ fit ad humiditatẽ propter frigus, sicut
conuersio, quæ fit ad siccitatem propter calo-
rem. Conuersio nanque, quæ fit ad siccitatem,
propter caliditatem est facilis, quoniam quęli-
bet caliditas exsiccat, sed non quælibet frigidi-
tas humectat, immo plerunque quælibet calidi
tas fortior existit in humectando, quum mate-
riam inuenit, quam sit quælibet frigiditas in [i]
[eodem:] quælibet enim caliditas euaporatio
nem facit, & non resoluit, sed quælibet frigidi
tas non inspissat, & cõstringit, & adunat. Ideo-
que non est dispositio, quę faciat remanerę ver
in humiditate hyemis, sicut est dispositio, quæ
facit remanere autumnum in siccitate æstatis.
Veris enim humiditas temperatur in tanto tẽ-
pore propter caliditatem, in quanto non tem
peratur siccitas autumni propter frigiditatẽ:
& videtur ꝙ humectatio ista, & exsiccatio, simi
les sint operationibus habitus & priuationis,
& non duorum cõtrariorum operationibus:
Exsiccatio nanq; in hoc loco non est, nisi sub-
stantiæ humidę destructio, & humectatio non
est siccæ substantiæ destructio: sed substãtiæ hu
midæ acquisitio, quum.n. in hoc loco dicimus
aerem humidum & aerem siccum, non intellĩ
gimus eius formam, neque eius qualitatem na
turalem, neque de hac in hoc loco cogitamus,
aut multum sollicitamur: & quum aerem dici
mus humidum, non volumus intelligere, nisi
aerẽ, cui admixti fuerint vapores multi aquosi,
aut aerem, cuius spissitudo conuersa fuit ad si-
militudinem vaporis aquosi: & aerem dicimus
siccum, aerem videlicet, ex quo resolutum fuit,
quod de humoribus aquosis ei erat admixtũ,
[k] [quoniam] se conuertit ad similitudinẽ sub
stantiæ ignis propter [l] [resolutionem, & cum]
quo admixti fuerunt terrestres fumi, qui terrę
in sua siccitate similãtur. Superfluitas igitur hu
miditatis hyemalis minuitur ex vere propter
quamlibet caliditatem, quæ in ipso accidit,
propterea quod sol oppositioni capitum pro-
pinquius existit. autumni verò substantia non
ꝓp quamlibet frigiditatem, quæ ĩ ipso accidat,
humectatur. & quũ hoc cognoscere voles, con
siderabis, an res siccæ in aere frigido tam cito
humectẽtur, quam cito res humidę in aere ca-
lido exsiccãtur, postquam pones frigidũ in fri-
giditate sua, sicut calidum ĩ caliditate sua ferè.
Quum hoc.n. consideraueris inuenies rẽ inter
ea diuersam: licet hic existat res alia maior ista.
& est, ꝙ humiditates in aere calido & frigido
simul, non permanent, nisi propter emanatio-
nis permanentiam ad eas venientis: sed siccitas
indiget nulla emanatione. Hoc autem [m] ꝙ [hu-
miditas non permanet in corporib. aeri discoo
pertis, & in ipso aere, nisi propter emanatio-
nem:]

i B. in humectã do.

k B. aut.

l B. raritatẽ, aut cum.

m B. efficitur humiditas in corporibus discoopertis aeri, aut ĩ ipso aere non permanet, nisi propter emanationem successiuam.

nem:] non est, nisi propterea ꝙ aer non dicitur esse fortis frigiditatis nisi per comparationem nostrorum corporum. neque eius frigiditas ꝑuenit apud nos ĩ terris habitatis, tanta, quin aliquo modo resoluat: immo ĩ omnib. resoluit dispositionibus ꝑꝑ illud, quod in eo existit de virtute solis & stellarum. Quum ergo abscinditur emanatio, & perdurat resolutio, cito aduenit siccitas. In vere autẽ illud, quod resoluitur, est plus eo, quod euaporat. & huius quidẽ causa ẽ, eo ꝙ euaporationem duæ res efficiunt, una est caliditas subtilis pauca [n] [in eo ꝙ ex spatio manifestum existit:] & caliditas fortis in terra abscondita ex qua ad terræ superficiẽ res profluit subtilis. Quod.n. de terra occultũ est, in hyeme vehementi calore calidum existit, quemadmodum in sapiẽtijs naturalib. principalibus declaratum fuit: & est caliditas aeris pauca. Duę igitur res ad humectandũ coniungũtur, quę sunt sublimatio & inspissatio; & tãto magis, quoniã ẽt frigiditas in substantia ipsius aeris operatur spissitudinem, & conuersionem ad vaporationem. In vere aũt resolutio aeris est magis fortis, quam eius euaporatio, & calor absconditus occultus, valde minuitur: & apparet ex eo quod superficiei terrę aduenit subito res, quę est fortior quã vaporans [o] [aut quam res, quę subtilis existit euaporationis, propterea ꝙ multum superat materiã, & subtiliat, & inuenit eius pauca euaporatio calorẽ multum in aere, & completur resolutio ꝑꝑ hoc:] hoc est secundum plurimum, & secundum earũ causarum singularitatem, absq; alijs causis, ex quibus hæ aliæ proueniunt causæ, prędter eas, quas [p] [nominauimus.] Amplius autẽ non est ibi materia multa, quę illud, quod fuit sublimatũ, & subtiliatum, restauret. & propterea oportet, vt natura ueris trahat ad ęqualitatem inter humiditatem & siccitatẽ, sicut est temperatum inter caliditatem & frigiditatem, licet non prohibeamus, quin principium ueris trahat ad humiditatem quandam: & tamen non est longinquum ab ęqualitate: sicut est siccitas autumni ab æqualitate. Præterea si non iudicauerimus, ꝙ in autumno sit fortis æqualitas inter caliditatem & frigiditatem, nõ erit ab [q] [ęqualitate] longinquum; eius.n. partes dici, quæ sunt ante meridiem, & post, sunt ęstiuæ. Aer nãque autumnalis est fortis siccitatis, & valde aptus ad recipiendam caliditatem, & conuerti ad similitudinẽ igneitatis, propterea quòd æstas ipsum ad hoc prępárauit, & eius noctes, & eius matutina sunt frigida propter solis longitudinem in autumno ab oppositione capitum, & propterea ꝙ subtile [r] [resolutum] fortiter recipit operationẽ eius, quod infrigidat. Ver autem magis est circa ęqualitatem in duabus qualitatibus, ideo quòd aer ipsius nil recipit ex causa, quę, causæ, quę est in autumno, similis existit, s. illud, quod recipit autumnus ex caliditate & frigiditate. Eius igitur nox non multum longè est a die suijpsius. Quòd si aliquis dixerit, qua ratione nox autumni est frigidior nocte veris, quum oporteret vt eius aer esset calidior eo quòd sit magis subtilis? [4] Respõdemus, & dicimus, quòd aer, qui est fortis raritatis, citius recipit caliditatem & frigiditatem, & similiter aqua fortis raritatis: ideoque, quum tu calefeceris aquam, & uolueris ipsam congelare, citius congelabitur quam frigida: propterea ꝙ frigiditas in ipsam penetrat propter eius raritatem. Corpora autem non tantum sentiunt ex frigiditate veris quantũ sentiunt ex frigiditate autumni, eo ꝙ corpora in uere sunt exeuntia a frigiditate ad caliditatem consueta in frigiditate, & in autumno sunt ad hoc cõtraria, licet autumnus ad hyemem tẽdat, & ver ab eo recedat. Et est tibi sciendum, ꝙ temporum diuersitas facit commoueri in unoquoque climate ægritudinum modum. Et medicus quidem debet hoc in vnoquoq; climate cognoscere, ad hoc vt in ipso sint constructæ custodia & regiminis præmissio. Est etiam quum vnus dies alicui temporum similis existit; & nõ alij. Est nanque ex diebus, [s] † [ ] qui est uernalis, & est ex eis, qui est ęstiualis, & est ex eis, qui est autumnalis, qui in die una calefacit & infrigidat.

n B. in manifesto aeris.

o B. est fortior eo, quod est subtilis euaporationis, in modo ꝙ occurrit euaporatio subtilis calori addito in aere, & cum eo completur resolutio.

p B. dicemus.

q B. ab eo quod est conueniens.

r B. rarum.

ANNOTATIONES.

1 *Debes autem scire. Anni tempora in quatuor partes astrologi secant sicut & medici. Sed diuerso modo. Astrologi uer inchoant, quum sol arietem ingreditur: ęstatem, quũ cancrum; autumnum, quum libram: hyemem, quum capricornum subit. At medici uer ab æquinoctio quidem uernali incipiunt, ut astrologi; sed ęstatem ab ortu Vergiliarum; autumnum ab ortu Arcturi: & hyemem ab occasu Vergiliarum supputant. Pro hac ergo re pro mathematicorum sententia pete Ptolęmeum 1. de iudicijs, pro medicis uerò Gal. 1. in 1. Hip. de uul. morbis.*

2 *Et dicemus quòd ueris complexio est temperata &c. Hippocrates 1. de natura hum. Ver calidum atque humidum uidetur facere: cui et Theophrastus subscribit primo de causis plant. & Arist. sect. problem. quarta. & Auic. quoque paulò infra. cap. de mutatione qualitatum aeris &c. astipulari uidetur. Oppositum tamen Gal. statuit 1. de natura hum. 1. de temperam. 2. de temperam. lib. de salub. diet. & 2. in primum de uulg. mor. Soluitur tamen quęstio ex Gal. locis citatis. ac uer quo ad eius quidem naturam calidum & humidum eße conceditur, aut verius ad calidum & humidum inclinare collatione ad alia tempora, & ad autumnum facta. nostrorum tamen corporum ratione temperatum est, ac, ut ait. Hipp. 3. aph. saluberrimum.*

3 *Et ęstas est calida propterea quòd sol etc. Cælestia corpora in hæc inferiora agere, & ea gubernare Arist. existimauit 1. meteor. & 2. cæli. idemq; eadem calefacere inferiora hęc motu credidit 1. meteor. loco citato. Sed addidere præterea eius expositores, ꝙ non solo motu, sed etiam lumine calefaciant, quod Auer. lib. de subst. orbis adnotauit. Particulatim verò generationis & corruptionis rerum causã, quæ statis quibusdam anni temporibus fieri solet, in solis acceßum receßumq; a nobis refert: dum per obliquum circulum fertur. 2. de gen. & corr. Quia ergo lumine sol agit, prodeunt ex eius corpore radij multi, & propria eorum natura, & ea quoque ratione quod reflectuntur, ambiẽtem ipsum aerem calefacientes: quod innuitur primo meteor. ab Arist. sunt uerò hi aliquibus quidem terrę partibus recti, alijs obliqui. regioni quidem illi quam rectissima linea respiciunt, rectissimi; cęteris uerò obliqui magis aut minus, pro maiori, & minori solaris corporis distantia ab earum uerticibus. Quo quidem fit, quum sol per æstatem ad nos accedat, ut per eius uiciniam, radij minus obliqui nobis exhibeantur: qui etiam ob terræ soliditatem reflexi angulos acutos faciunt. sicuti ijs, quorum uertici perpendiculariter*

super-

superstat sol, rectissimi fiunt radij, qui dum reflectũtur, qui in seipsos reflectuntur, nullos angulos faciunt. Hac ergo ratione maior per æstatem caliditas nobis communicatur. Caliditatem insequitur siccitas adnotante etiam Hippoc. lib. de carnibus, si ille Hippocratis est. vnde & siccior aer, & sicciora nostra corpora redduntur. Contra ꝑ hyemẽ longius a verticali nobis loco sol distat; propterea radij obliquiores fiunt; & imminuitur calor: neque id solum; sed ob elatos ex imbecilli calore a terra halitus, qui dissipari non poßunt; humidiorem aerem, & ex eo nostra corpora reddi neceße est. Autumno quoq; & uere pari ratione maior, aut minor caliditas, frigiditas, humiditas, & siccitas nobis communicatur pro maiori, & minori solis a uerticali nobis puncto acceßu, & recessu. Pro quo uide Ptolæm. lib. de iudicijs primo. uide & authorẽ, supra, de cõplex. membrorum.

Cap. 9.

4 *Respondemus, & dicemus quòd aer &c. Corpora quę rara sunt, facilius pati ex Gal. 3. de simpl. med. fac. & 1. de differ. feb. & Arist. 1. de gene. & corr. colligi poße uidetur. Exemplum verò de aqua, quod subiungit author, desumptum & ipsum videtur ex Arist. 1. meteor.*

Cap. 16. Cap. 3. tex. 56. [...]mma 3. Cap. 1

De iudicijs temporum & eorum mutationibus. Cap. 4.

OMne tempus ei, qui complexionem habet sanam, proportionale, est ei conueniens: sed, qui malitiam complexionis habet, proportionale diuersificatur ab eo. [a] [sed quum multa ab æqualitate egressio acciderit,] proportionale & nõ proportionale ab eo diuersificabitur, ideo quòd virtus debilitatur. Vnumquodque etiam tempus complexioni ægrotæ conueniẽs ipsius contrarium est. Quumq; duo tempora a sua egressa fuerint natura, & fuerit eorum exitus contrarius, neque fuerit ibi superfluitas lõga, quẽadmodum si fuerit hyems meridiana, & superuenerit ei ver septẽtrionale: erit aduentus secundi super primum conferens corporibus, & ipsa temperans: eo ꝙ septentrionalitas veris est opposita meridionalitati hyemis: & similiter si hyems ualde sicca fuerit, & ver fuerit valde humidum: tunc ver hyemis siccitatẽ temperabit: & si humiditas non fuerit multa, neq; prolongabitur tempore multo, non mutabit [b] [illud temperamentum] in humectationem impedientem. Mutatio præterea temporis in vno tempore est minus afferẽs mortalitatem, quam eius mutatio in multis tẽporibus, s. mutatio adducens mortalitatem, & non est mutatio emendans illud, quod prima attulit mutatio, sicut diximus. Et ex cõplexionibus aeris dignior vt conuertatur ad putrefactionem, est calidi & humidi aeris complexio. [c] [Plurimũ verò ꝙ accidunt aeris mutationes, est in locis diuersorum situum, & in profunditatibus uallium; sed in collibus, & in altis paucæ propriè existunt.] Et est conueniẽs, vt tempora, sicut debent, proueniant: ut sit ęstas calida, & hyems frigida: & similiter vnumquodq; tempus. Quòd si plerunque non ita fuerit, erunt causæ malarum ægritudinũ. Annus præterea, in quo omnia eius tempora secundum vnã eueniunt qualitatem, annus est malus: quemadmodum si totus annus fuerit humidus, aut siccus, aut calidus, aut frigidus. Annus. n. qui est sic; est multarum ægritudinum suæ qualitati proportionaliũ: quarum tempora postea erũt prolixa. vnũ nanque tempus multum commouet ęgritudinem sibi proportionalem, quanto magis totus annus? Tempus enim frigidum, quum corpus inuenit phlegmaticum, commouet epilepsiã, & paralysim, & apoplexiam, & torturã, & spasmum, & similia. Et tempus calidum, quum inuenit corpus cholericum, commouet maniã, & febres acutas, & apostemata acuta. quanto magis si totus annus secundum vnius temporis naturam incedit? Amplius, quum cito prouenit hyems, cito hyemales adueniunt ægritudines. Et, quum cito prouenit æstas, cito ęstiuę adueniunt ægritudines: & mutantur ægritudines, quæ erant ante secundum iudicium temporis. Quumque aliquod prolõgatur tempus, multæ eius fiunt ægritudines, & propriè æstas, & autumnus. Debes autem scire, quòd effectus mutationum temporum nõ sunt propter causam temporis. vnde est tempus: sed propterea quòd cum eo mutata qualitas magnam efficit operationem in mutationibus dispositionum: similiter quoque, si aer in vna die mutatur de caliditate in frigiditatem, mutabuntur secundum eas corpora. Et in temporibus quidem sanius existit, vt sit autũnus pluuiosus, & hyems temperata, neque sit non frigiditatem habens: non tamen sit plurima in comparatione regionis. Et si ver pluuiosum fuerit, & æstas non absque pluuia fuerit: erit istud, quod sanius esse potest,

[...]ifr accide [...]essio mul [...]æqualita- [...] enim.

[...]peratione [...]randi.

[...]lurimum [...]eius quod [...]t de muta [...]aeris nõ [...] in locis [...]orũ situũ [...]fundis: & [...] fit in lo- [...]qualib. & ĩ [...]propriæ.

ANNOTATIONES.

Quum similia similib. conseruentur, et contraria contrarijs curẽtur, propterea salubria corpora a temporib. eadem temperatura præditis conseruantur, nisi magnus exceßus sit, & contrarijs temporib. insalubria adiuuantur. ex Gal. lib. de salubri diet. & in arte med. & 3. aphor. Qui autem morbi quib. temporib. fiant uide 3. aph. & lib. de loc. aere & aquis. ex quibus locis descripta sunt hæc omnia.

com. 2. & 24. Cap. 23. aph. 2. & 3. aph. 19. 20. 21. 22. 23. cap. 6. 8. & 12.

De aere bono. Cap. 5.

AEr bonę substantiæ est aer, cui non admiscetur ex vaporibus, neque ex fumis res extranea, & qui est discoopertus cœlo, neque est inter parietes & tecta constrictus. Quum uerò in aere acciderit putrefactio, communis discoopertus tunc erit ipsam magis recipiens quam constrictus & occultatus. Aliter autem discoopertus melior existit. [a] [Et hic quidem bonus aer, permanet clarus, nisi cum eo vapores misceantur lacuum,] & stagnorum, & profunditatum aquam cõtinentium, & terrarum [b] [quæ sunt laxæ,] & locorum vbi nascuntur olera, & præcipue vbi talia quales sunt caules, & eruca oriuntur, & arbores [c] [viscosæ, & arbores malarum complexionum, sicut † taxus] & nuces, & ficus, & odores putridi, [d] † [ ] & præter hoc non remouentur ab eo venti boni, qui sufflant ex terra alta, aut æquali. Et aer hic non est retentus in [e] [terra profunda:] quæ cito calefit, quum sol oritur: & cito infrigidatur, quũ occidit: neque est strictus inter parietes, qui parum est ex quo fuerunt constructi cum [f] [† calce] & horum similibus, & nõdum integre ad siccitatem perfectam perueniunt, neq; obsistit attractioni aeris, sicut, qui guttur

a B. Et hic quidem aer bonus, & mundus clarus, cũ quo nõ miscetur uapores lacuum.
b B. paludosarũ.
c B letihe. idest madefactæ putrescentes, & arbores malæ substantiæ sicut alsuhat.
† sohat.
d † B. aut uenti putridi.
e B. loco ꝓfundo.
f B. alshearagi, † schergi.

ſtringit. Et tu quidem iam ſciuiſti ꝙ mutationum aeris, aliæ ſunt naturales, aliæ ſunt naturæ contrariæ, aliæ ſunt, quæ nõ ſunt naturales, neque extra naturam. Debes autem ſcire ꝙ mutationes aeris, quæ nõ ſunt ſecundum naturam, ſiue ſint ei contrariæ, ſiue non contrariæ, quãdoque eueniunt ſecundum circuitum, & quandoque non ſeruant circuitum. Et ex diſpoſitionibus, quidem temporum ſanior eſt, ut exiſtant tempora ſecundum ſuam naturam, quoniam eorum mutationes afferunt ægritudines.

ANNOTATIONES.

Cap. 5. Cap. 11. Cap. 21. comm. 1. parte 1. tr. 1. cap. de aere.

Habes & hæc omnia apud Gal. 12. meth. & primo de tu.val. & 3. aph. & ex Auerr. 2. Coll. & repetit Auic. in Canticis.

De mutatione qualitatum aeris, & eis, quæ ex temporibus proueniunt. Cap. 6.

A[1]Er calidus diſſoluit & laxat. Et ſi eius caliditas [a] [pauca fuerit, temperata tamen] rubificabit colorem, eo ꝙ ſanguinem ad exteriora trahit: ꝙ ſi multa fuerit, colorem efficiet citrinum, propterea ꝙ reſoluit illud, quod attraxit. Ipſe quoq; multum efficit ſudorem, & minuit vrinã, & digeſtionem debilitat, & ſitim facit. Frigidus verò aer conſtringit, & digeſtionem fortiorem reddit: & vrinam efficit multã, ideo quòd humores conſtringit, & propterea ꝙ in ſudorem parum reſoluuntur, & his ſimilia: & minuit egeſtionem; propterea ꝙ muſculi ani ſe exprimũt, & ideo ꝙ rectum inteſtinum parum obedit: vnde propter deſtructionẽ obedientiæ viæ: ſtercus non deſcendit: quapropter multum moratur, & eius aquoſitas in vrinam reſoluitur. Aer verò humidus cutem lenit, & corpus humectat. Et ſiccus exſiccat cutem, & [b] [denigrat] corpus. Et aer turbatus triſtificat animam, & [c] [commiſcet] humores. Aer verò turbatus alius eſt ab aere groſſo. Aer enim groſſus eſt ille, qui in [d] [turbatione] ſubſtantiæ ſui ſimilatur. Sed turbatus eſt ille, qui cũ partib. miſcetur groſſis. Duarum verò rerũ ſignificatio eſt, ꝙ ſtellę minutę parum apparent, & ꝙ ſplendor eius, quod ex ſtellis fixis, ſicut eius, quod ſcintillat, parum reſplendet. Et eius quidem cauſa exiſtunt vapores multi, & fumi multi, & venti boni pauci. Nunc autem, illum ſermonẽ ad hanc reducemus intentionem: & complebimus ipſum, quum de mutationib. aeris, qui eſt præter naturam, tractabimus. Et omne quidem tẽpus, quod prouenit ſecundum ꝙ debet, iudicia habet propria. Et finis quidem, cuiuſq; temporis principio temporis, quod eſt poſt ipſum, in iudicijs duorum temporum communicat, & in ægritudinibus ipſorum. Ver aũt, quum eſt ſecũdum ſuam complexionem, eſt melius tẽpus: & eſt proportionale complexioni ſpiritus & ſanguinis, [e] [& licet cũ ſua exiſtat æqualitate, quã nominauimus; ad caliditatem tamen ſubtilem declinat parumper ſopitam,] & ad humiditatẽ naturalem; & rubificat colorem, eo ꝙ ſanguinem attrahit temperatè, & non peruenit ad reſoluendum, queãdmodum æſtas peruenit æſtiualis. In vere quoq; mouẽtur ęgritudines chronicæ: facit. n. humores, qui ſunt quieti, currere & [f] [eliquat eos.] Ideoq; melancholiam patientium, melãcholia commouetur. Et ille, in quo multitudo exuberat humorum, in hyeme propter eius guloſitatem, & exercitij eius paruitatẽ, fit in vere ægritudinib. aptus, quæ ex illis cõmouentur materijs: propterea ꝙ ver eas reſoluit. Quumq; ver prolongatur & temperatur, ęſtiuę ęgritudines paucæ fiunt. Veris autem ęgritudines ſunt ſanguinis egeſtio, & fluxus ſanguinis ex naribus, & melancholię [g] [ebullitio,] quę de natura exiſtit cholerę, & apoſtemata, & carbunculi, & ſynanchę, & ſunt plerunq; pernitioſę, & alię † exituræ. Et in ipſo multum cõtingunt: venarum ſciſſurę, & ſputum ſanguinolẽtum, & tuſſis, & propriè in eo, quod ex ipſo eſt hyemale, & hyemi ſimilatur, fiũt eorum diſpoſitiones malę, qui has habẽt ęgritudines, & propriè phthiſim. Et propterea ꝙ, ipſum in phlegmaticis materiam phlegmatis mouet, accidit in eo apoplexia, & paralyſis, & iuncturarum dolores. Ex eis verò, quę ducunt ad hoc, eſt aliquis fortis motus ex motib. corporeis & animalib. & comeſtio ẽt rerũ calefacientiũ, eo ꝙ aeris ad iuuant naturam. Nulla aũt res eſt, quę ita tueatur ab ęgritudinib. veris, quemadmodum phlõmia & inanitio, & diminutio comedendi, [h] [& augmentum bibendi,] & debilitatio potus inebriãtis: & ipſius diminutio, & temperamentũ. Ver pręterea pueris eſt conueniens, & eis, qui ſunt circa ipſos. Hyems verò ad digerendũ eſt melior: propterea ꝙ frigus caloris innati ſubſtantiam comprehendit: vnde fortior efficitur, & nõ diſſoluitur: & ideo quia fructus ſunt pauci, & gens [i] [nõ comedit niſi leuia nutrientia,] & quia hominum motus poſt repletionem eſt paruus: & quia ad loca ingrediũtur calefacientia. Ipſa quoque choleram plus debilitat quàm omnia tempora, ſui frigiditate, & ſui diei breuitate: & ſuæ noctis prolixitate. Et ipſa eſt magis conſtringens materias. Et in ipſa eſt plus neceſſariũ aſſumere ea, quæ incidunt & ſubtiliãt. Ægritudinum verò hyemalium plurimę ſunt phlegmaticę: & in ipſa phlegma fit multum, & plurimum quod eſt in eo, quod vomitu expellitur, eſt phlegma. Colores quoq; apoſtematũ in ea ſecundum plurimum ad albedinẽ trahũt: & in ipſa abũdat [k] [catarrhus, & incipit catarrhus,] quũ aer autumnalis mutatur: quem poſtea ſequuntur apoſtemata lateris, & apoſtemata pulmonis, & raucedo, & dolor gutturis: deinde accidũt dolor lateris ipſius, & dorſi, & neruorum nocumẽta: & capitis dolor chronicus: immo apoplexia & epilepſia. Et hoc totũ propterea ꝙ materiæ cõſtringuntur phlegmaticę, & quia multiplicãtur. Senib. verò nocet hyems: & eis ſimiliter, qui eis ſimiles exiſtunt: ſed medijs iuuamẽtum pręſtat. In hyeme præterea hypoſtaſis in vrina multitudo exiſtit comparatione æſtatis; & eius etiam quantitas eſt maior: [l] † [ ] & minuitur in ea ſanguis, [m] [& augetur phlegma. In æſtate verò augetur cholera rubea,] ſed poſtea in eius fine cholera nigra augetur: propterea ꝙ ſubtile reſoluitur, & groſſum retinetur & cõſtringitur. Et inuenies ſenes, & qui eis ſimilantur, in eſtate fortiores. Et ęſtas quidem humores reſoluit, & vir-

a B. fuerit temperata tunc.

b B. & arefacit uel exaſperat.

c B commouet.

d B. groſſitie.

e B Et ipſe quidem cum ęqualitate ſua, quam nominauimus, declinat parũper, ſeu quaſi ad caliditatem ſubtilem cęleſtem.

& virtutes debilitat, & operationes naturales, causa multæ resolutionis: & citrinat colorem propterea ꝙ resoluit illud, quod ex sanguine attrahit. Ægritudinum quoque tempora in ea abbreuiantur: si enim virtus fortis fuerit, aerem inuenit ad resoluendum adiuuantem, & ad ægritudinis materiam maturandum, & expellet eam extra. Quod si debilis fuerit, calor aeris, ei addet debilitatem: propterea ꝙ laxat & destruetur, & morietur æger. Amplius æstas calida & sicca cito [n] [incidit ęgritudines: humida verò est masticans,] vnde suarum ægritudinum tempora prolongãtur: ideoq́; plurimum vlcerum ad herpetem estiomenum peruenit. Et accidũt in ea hydrops, & lienteria: & lenitur natura, & ad hoc totum adiuuant humores multi, qui a superiorib. ad inferiora descendunt: & propriè a capite. Æstiuæ verò ægritudines [o] † [ ] sunt sicut febres tertianæ, & synochus, & causon: & corporis extenuatio. Et ex dolorib. dolores aurisq́;, & ophthalmia: & in ea multiplicantur propriè, quum non fuerit ventosa erysipila, & † pustulæ, quę sunt eius naturę, cuius est ipsa. Quum verò ęstas fuerit vernalis, erunt febres bonæ dispositionis, non habentes asperitatem & acuitatem siccam, & multiplicabitur in ea sudor, & expectabitur in crisib. propterea ꝙ caliditas & humiditas huic proportionantur: quoniã caliditas resoluit, & humiditas laxat, & poros dilatat. Quũq́; æstas fuerit meridionalis, multiplicabũtur in ea mortalitates, & ægritudines, variolæ, & morbilli. septẽtrionalis verò æstas est sana, [p] [ideoq́;] exprimẽdi ægritudines in ea multiplicantur. Ægritudines autem istæ exprimendi sunt ęgritudines, q̄ proueniũt ex cursu materiei [q] [pp calorem occultum, aut manifestum: quum percutit eum frigiditas manifesta, & premit.] Et hę quidẽ ęgritudines sũt sicut rheumatismi, & q̄ ipsos sequuntur. Quũq́; æstas fuerit septentrionalis sicca, phlegmaticis confert, & mulierib. & choleram habentib. rubeam accidet ophthalmia sicca, & febres acutę longi temporis, & proueniẽt ex adustione cholerę [r] [cõstrictio: &] choleræ nigrę exuberatio. Autumnus verò multarum existit ęgritudinũ, eo ꝙ in ipso homo sub sole calido multum incedit: deinde ĩ nocte peruenit ad frigus: & propterea ꝙ fructuũ est multitudo, qua humores fiunt mali, & propter dissolutionem virtutis in ęstate, humores pręterea fiunt in autumno mali propter mala cibaria: & propter subtilis resolutionem, & quia remanet spissum, & propter eius adustionem. quumq́; aliquis humor ebullierit: propterea quod natura ipsum vult expellere, & resoluit; reducit ipsum frigus [s] [ad stringendum.] Sanguis quoq; in autumno multum minuitur, immo sanguini in sua complexione contrarius existit. Non ergo ad ipsum generandum iuuat. Et etiã resolutio iam pręcessit, qua ęstas sanguinẽ resoluit, & ex ipso minuit. In ipso aũt accrescunt ex humorib. cholera rubea residua ab ęstate, & nigra, propterea ꝙ humores in ęstate fiunt cinis: & ideo in ipso cholera multiplicatur: quoniam ęstas adurit humores: & autumnus [t] [facit ex eis cinerem:] & principium quidem autumni senibus aliquo modo conueniens existit, & eius finis eos impedit maximo impedimento. Autumni aũt ægritudines sunt, scabies, quæ excoriat, & impetigines, & cancri, & iuncturarum dolores, & febres commistę, & febres quartanæ propter cholerę nigræ multidinem, & propter illud, quod de eius [u] [operatione] declarauimus: ideoq́; ingrossatur splen in eo, & accidit in ipso, vt vrina guttatim emittatur, propter illud, quod vesicæ accidit ex diuersitate complexionis inter caliditatem & frigiditatem. Difficultas quoque accidit vrinę, qđ plus accidit, quam quòd vrina guttatim emittatur. Et accidit in eo lienteria: & hoc quidem est; propterea quòd frigiditas expellit illud, qđ ex humorib. est subtile ad interiora corporis: & fit in eo scia. & accidit in eo synanche acuta cholerica, & in vere phlegmatica: quoniã principium cuiuscunque humoris earum, est ex humore, quem efficit tempus: quod ante ipsum fuit; & in ipso etiam multiplicatur iliaca sicca. Et est, quum in eo accidit apoplexia, & ęgritudines pulmonis, & dolores dorsi, & coxarũ propter motum superfluitatum in æstate primum, & postea earum constrictionẽ. Et multiplicantur in ipso vermes in ventre propter debilitatem virtutis in digerendo & expellendo. In ipso etiam, & propriè in sicco multiplicantur variolæ, & præcipue, quũ ante ipsum fuerit ęstas calida. Et in ipso etiã multiplicatur mania propter humorum cholericorum malitiã; & quia cholera nigra eis cõmiscetur. Autumnus præterea est tempus, quod in pulmone habentib. [x] [apostema] est deterius, qui sunt habẽtes phthisim: & ipse detegit occultum in sua dispositione: quum ante ipsum initium habuerit, & non bene manifestabatur. [y] † [ ] Hecticã quoque habentib. singularem, est ipse deterius tempus causa suæ exsiccationis. Amplius autũnus est sicut nutritor reliquarum ægritudinum ęstatis. [2] Et autumnus, qui melior existit, est, qui est magis humidus & pluuiosus. Et deterior est ille, qui est siccus.

arat uel … t ægritu … humida … lutinosa · æ in tẽ … stuoso, … hemen … ę statis … t. · or. · 3. · m calore … co, aut … i, quum … eas fri- … ifestum … rius, & … t eas. · opter co … nem. · coarcta- … · frigidat.

u B. causa.

x B. ulcus.

y † B. per signa.

ANNOTATIONES.

1 *Copiosè describit hęc omnia Hipp. 3. aphor. lib. Quum enim ad aerem referantur temporum mutationes, & sicut aer, eædem salubrium & insalubrium causarum rationem habeant: cum illic de temporibus agit, considerat tempora uel generatim, uel particulatim: generatim agit in aph. 1. 4. 5. 7. 8. 15. 16. 17. 19. Particulatim uerò de ijs duplici ratione tractat, ut seruant propriam eorum naturam, uel ut eam non seruant. Ut propriam naturam non retinent, agitur aph. 6. 11. 12. 13. 14. Vt uerò propriam naturã conseruant, duplici adhuc ratione considerantur, uel absolutè, uel in comparatione ad ætates. absolutè ergo de his singulis agit, de uere; aph. 9. & 20. de æstate aph. 22. de autumno aph. 9. 10. 22. De hyeme autem aph. 23. At de his in comparatione ad ætates tractat aph. 18. atque ita ex eo libro integrum hoc caput desumptum est. Pro qua re uide & Celsum lib. 2. de med.*

Cap. 1.

2 *Sed unum est quod hic author in postremis huius capitis uerbis notat, quæstione dignum. Ait nempe humidã & pluuiam autumni constitutionem sicca esse meliorẽ. At huius contrarium 3. aph. Hipp. scribit ex anni nimirum cõstitutionib. siccitates in uniuersum imbribus esse salubriores, & minus exitiales. Nouimus qui controuersiam hanc uiri alioqui eruditi nullo pacto sedari posse existimauerint.*

aph. 15.

At PATERNVS clarissimus nostra tẽpestate vir, quo est ingenio, & bonarum literarum eruditione, dum Pisis medicinam superioribus annis summa cum laude & frequentissimo auditorum cętu profiteretur, litem hanc ita diremit, vt nullus prӕterea dubitationi sit locus. Illa (ait) sanitati commodissima sunt tempora, & ea saluberrima est anni constitutio, quӕ non calida, non frigida, nõ humida, aut sicca est, sed secundum rationem se habet, & in qua tempora suam ipsorum naturam seruant. fiunt enim & legitimi morbi, & boni iuditij, & minimè exitiales, ut ait 3. aph. Hipp. At ea secundum rationem est constitutio, ut idem Hipp. lib. de loc. aere & aqu. notat, & Gal. repetit 3. aph. si secundum rationem fiant signa in astris occidentibus; & in autumno aquӕ fiant: & hyems sit moderata, neq; valde clemens, neque modum excedens frigiditate; & in verè, & in ӕstate tempestiuè pluat. sic sanè (ait) saluberrimũ esse annum par est. Quamobrem, quum legitima autumni constitutio sit, si aquę fiant, ac pluuius sit autumnus, iure Auicennas, sicco humidum autumnum prӕfert. prӕstat enim pro tuenda sanitate naturas temporum seruari, & ea esse legitima, quàm cum siccitate. At si non animaduersa particularium temporum anni natura, siccitates in vniuersum imbribus comparaueris: certum est humidos temporum status putredini esse aptiores quàm siccitatem. & siccam propterea constitutionem humida esse salubriorem, quod senex scriptum reliquit.

aph. 8.
cap. 6.
Com. 8.

De iudicijs compositionis anni. *Cap. 7.*

QVum hyemi meridionali ver superuenerit septentrionale, quod postea ӕstas sequitur valde [a] [vaporosa,] & multiplicatę fuerint aquӕ, & ver conseruauerit materias vsque ad ӕstatem, multiplicabitur in autumno mortalitas in [b] [pueris,] & multiplicabuntur dysenteria, & intestinorum vlcera, & tertiana notha prolixa. Quumque hyems multarum fuerit aquarum, abortient illę, quę se in vere parituras sperabant [c] [absque causa.] Qđ si pepeperint, erit, quod pariẽt, debile, aut mortuum, aut grandem habens malitiam. Et in hominibus multiplicabuntur ophthalmię, & sanguinis egestio. Et catarrhi tunc multiplicabuntur, & propriè in senibus; & descendẽt in membra eorum occultata: & quãdoque morte morientur subita, ideo quòd uię spiritus subito ex multitudine oppilantur. Et quũ ver pluuiosum & meridionale fuerit. ipsumque hyemi supuenerit septentrionali, multiplicabuntur in ӕstate febres acutę, & ophthalmia, & naturӕ solutio, & sanguinis egestio, & plurimum horum omnium contingent propter rheumatismos; & propterea ꝙ phlegma, quod in hyeme adunatum fuit, [d] [ad foramina descendet occulta,] eo quòd ipsum mouebit calor, & propriè in humidas habentibus complexiones, sicut mulieribus: & multiplicabuntur putrefactio, & ipsius febres. quod si in aliquorum ӕstate euenerit pluuia, tempore quo canis eleuatur, & postea venerit ventus septentrionalis, boni fiducia habebitur, & resoluentur ӕgritudines. Quibus autem plus nocet hoc tẽpus, sunt mulieres & pueri. Et qui ex eis euaserit, ad quartanas deueniet, propter humorum adustionẽ, & quia fiunt cinis; & post quartanas, perueniet ad hydropisim, & ad dolores splenis, & ad hepatis debilitatem propter hoc. In senibus autẽ, & in corpore, in quo est timor frigoris, est eius nocumentum paruum. Quum verò ęstati siccę septentrionali, superuenerit autumnus pluuiosus meridionalis, pręparabũtur corpora ad hoc, ut veniant in hyeme dolor capitis, & tussis, & raucescent eorum guttura, & fluent: quoniam coryza multum accidet eis. Et similiter quum ӕstati siccӕ meridionali superuenerit autumnus pluuiosus septentrionalis, multiplicabitur etiam in hyeme dolor capitis, & post rheumatismus, & [e] [tinnitus,] & raucedo. Et quum ӕstati meridionali autumnus superuenerit septẽtrionalis, multiplicabuntur in eo ӕgritudines exprimendi & constringendi; & iam sciuisti hoc. Et quum autumnus & ӕstas in hoc conueniunt, vt sint ambo meridionales humidi, multiplicabuntur humores: & quum venerit hyems, venient ӕgritudines exprimendi, quas nominauimus, neque est lõge quin ad constrictionem, & materierum conculcationem perueniatur, eo quòd sunt multӕ, & quòd vapores non habeant, vnde egrediantur, vt ad putridas perducat ęgritudines, neq; fallet, quin hyems sit infirma, propterea ꝙ inueniet malas materias constrictas & multas. Quum verò ambo fuerint sicci septentrionales, iuuabũt eum, cui nocet humiditas, & mulieribus, & qui est talis, quales ipsӕ sunt, accident ophthalmia sicca, & catarrhus longi temporis, & febres acutę, & melancholia. Hyems autem, quӕ est frigida & pluuiosa, ardorem efficit urinӕ. Et quum ęstatis caliditas fortis fuerit, & eius siccitas, prouenient scynãtię pernitiosӕ: aut non pernitiosӕ: & quę aperientur, aut quӕ non aperientur: & illę quę aperientur, aut erunt interius, aut exterius, & variola & mingẽdi difficultas, & morbillus, [f] [& ambo erunt salui, & ophthalmia, & sanguinis corruptio, & tristitia, & mẽstruorum, & sputi retentio:] & quum post hyemem siccam fuerit ver eius siccum, erit malum. Amplius mortalitas corrumpit arbores & vegetabilia: ideoque corrumpuntur ex animalib. quӕ ea comedunt: & ideo homines, qui eis vescuntur, corrumpuntur.

a B. ӕstuosa seu valde calida.
b B. adolescentibus.
c B. qualibet causa.
d B. ad concauitates transmittetur intrinsecus.

ANNOTATIONES.

Aeris dispositiones, quӕ temporum anni mutationes sequuntur; quos futuros morbos significent, sciri ferè, nisi experientia non potest. via enim demonstratiua cognosci hӕc aut difficile, aut impossibile est, vt Auer. notat 4. Coll. propterea'q; in hoc esse recipienda antiquorum testimonia suadet. possunt tamen probabiles quӕdam de his quoque rationes afferri. vnde & Galen. primo, in primum de vulg. morbis, Quintum redarguit: quòd is Hippocratem de anni temporibus nulla causӕ ratione habita, sed sola esse loquutum experientia est arbitratus; nempè quum eorum, quӕ in aphorismis tradidit, rationes causasq; in lib. de locis aere & aquis docuerit. Hӕc tamen verè & si confirmari probabilibus quibusdam & sӕpe ueris rationibus possunt: perpetuò tamen non sequuntur certi morbi certas temporum constitutiones. ut neque semper ea eueniant, quӕ de his Hippocrates scripta reliquit. Hunc tamen ducem omnes sequimur prudentem certè & exercitatum, sequitur eum & author noster, de anni temporum mutationibus: pro qua re uide quӕ 3. aphor. & lib. de loc. aer. & aqu. nec non 1. in primum de morb. uulg.

De accidentibus aeris impressionibus, quæ non ualde cursui naturę contrariæ existunt. Cap. 8.

N[1]Vnc autem dictionem complere debemus de alijs mutationib. aeris non naturalibus, neque contrarijs naturę: quæ secundũ res celestes, & res terrestres eueniunt. Et iã quidem multas earum innuimus in narratione tẽporum. Illę verò, quæ res sequuntur cælestes, sunt, sicut ea, quæ stellarum causa accidunt. Est enim quum multæ ex stellis [a] † [ ] in uno coniunguntur loco, & cõiunguntur soli: & ꝓuenit ex hoc calefactio multa eis, quorũ capita sunt ipsis opposita, aut locis, quę sunt circa eas: & est quũ ab oppositione capitũ multa remouentur lõgitudine & minuitur calefactio. Impresio enim rectitudinis capitis ĩ calefaciẽdo nõ est sicut impsio durabilitatis rectitudinis, & propinquitatis. Rerum autem terrestriũ aliæ sunt, quæ sunt propter causam latitudinũ [b] [terrarum] aliæ sunt, q̃ sunt propter altitudinẽ ciuitatũ, & propter earum profunditatem; & aliæ sunt, quę sunt propter causam montiũ: & alię sunt, quę sunt propter marium causam, & aliæ sunt, quę ventorum causa existunt: & aliæ sunt, quæ sunt propter causam terræ. Illæ aũt: quæ sunt propter causam latitudinum, sunt ꝙ si terra fuerit, quæ sit circa reuolutionẽ capitis Cancri in septẽtrione, aut reuolutionẽ capitis Capricorni in meridie, erit [c] † [ ] magis calida, quã illa; quæ elongabitur ab ea ad partẽ lineæ æquinoctionalis, aut ad septentrionẽ. Credere verò debent sermonem ex eo, ꝙ videtur quòd terra, quæ est sub circulo æquatiõis diei est circa ęqualitatem: quoniã causa cælestis calefaciẽs ibi est causa una, quę est solis oppositio capiti: & hęc quidẽ oppositio sola non magnã efficit impressionem. Quod autem magnam efficit impressionẽ est durabilitas oppositionis. Ideoq; calor [d] [in medietate horæ octauæ] est maior calor quam in medio diei; & propterea quum sol est ĩ postremo Cãcri, & ĩ principio Leonis, est maior, quã est, quum est in fine suę declinationis. Et ideo quum sol a capite cãcri procedit ad illud, quod est minoris declinationis quam ipsum, est eius calor maior quã sit, quum est in tanta declinatione, & nondũ peruenit ad caput cãcri. In terra verò, vbi est linea æquinoctialis, non opponitur sol capiti, nisi paucis diebus: sed postea cito elongatur. Augmentum nanque partium declinationis apud duos nodos, multo existit maius quam augmẽtum, quod existit apud tropicos: immo fortasse apud duos tropicos nõ operabuntur motus trium dierum, aut quatuor, aut plurimum impressionem sensu perceptam: deinde sol moratur ibi in latitudine vna aut circa, longo tẽpore, & incessanter calefacit: quapropter pro sententia tenendum est, ꝙ terræ, quarum latitudines sunt propinquæ declinationi toti, omnib. terris sunt calidiores: & post ipsas, illæ, quæ ab ea duobus elongantur lateribus ad partes duorum polorum quantitate quindecim graduũ. In linea verò æquinoctiali non est calor illius superfluitatis, quam facit oppositio circa reuolutionem capitis cãcri in locis habitatis. Frigiditas autem in terris, quæ ad septentrionem longè sunt ab ista reuolutione, est maior. Et hoc quidem est illud, quod est considerandum secundum latitudines terrarũ, ita tamen, ut in omnibus alijs dispositionibus similes existant.[2] Illud uerò, quod est secundum terrę situm, est ꝙ quandoque in alto consistit loco, quandoque in profundo. Et locus quidẽ profundus est calidior. Et locus altus semper frigidior. Illud [e] [verò, qđ est circa terram in hoc spatio,] in quo sumus, est calidius, propterea ꝙ solis radius circa terrã fit fortior, & quod ab eo ad terram altã elongatur, est magis frigidũ. Et eius quidẽ causa in parte naturalis philosophiæ continetur. Quumq; profundũ [f] [præter hoc fuerit imum,] plus comprehẽdit radiũ, & est magis calidum. Illud verò, quod causa mõtiũ existit, si est illud, in quo mõs existit secundum intentionẽ habitationis, est ingrediẽs in diuisionem, quã nominauimus: & si est illud, quod est secundum intentionẽ vicinitatis, est id, de quo loqui nũc uolumus. Dicemus ergo, ꝙ mons in [g] [spatio] duob. operatur modis, & vnus est ex parte, vnde super ciuitatem solis radios reducit, aut ipsos ab ea tegit: & alter est ex parte, vnde ventum prohibet [h] [& eius exuberationem refrenat.] Primus autem est, sicut si a parte septentrionis alicuius regionũ, quæ sunt septentrionales, fuerint mõtes: & eleuetur sup eam sol ĩ sua reuolutione; reflectetur ipsius calefactio ad regionẽ, & calefaciet eam, licet regio sit septentrionalis, & similiter quũ mons est a parte occidentis, & discooperitur ab oriẽte. Et quum mons existit a parte oriẽtis, minus est quam istud in hac intentione. Sol nanque, quum mouetur, & super mõtẽ illum eleuatur in oĩ hora, ab eo elongatur, & radij qualitas se minorando procedit, qui ab ipso sole ad illam tendit. Quũ verò mons est ab occidente, nõ est sic: sol.n. quaque hora ei appropinquando incedit. Modus autem ventum prohibendi est, ꝙ motus aut claudit a ciuitate flatum venti septentrionalis infrigidãtis, aut multiplicatur [i] † [ ] flatus meridionalis calefacientis: aut est ciuitas inter duo cacumina mõtiũ sita detecta obuiatiõi alicuius vẽti, cuius exsufflatio ibi fortior erit, quã sit in terra plana: solet.n. aer, quũ per viam incedit angustam, tractim procedere, & non cessare, & similiter aqua & alia. Et huius quidẽ causa in naturalibus est scita. Ciuitates uerò magis tẽperatæ ex parte mõtium, siue sint coopertę, siue discoopertę, sunt, quę ab oriente discoopertę sunt, & a septentrione: & coopertę ab occidẽte & meridie. Ex marib. uerò prouenit assiduè ciuitatib. quę sunt eis uicinę, humiditatis augmentũ. Quod si maria fuerint a parte septentrionis, erit hoc adiuuãs ad infrigidandum eas propter reuolutionem vẽti septentrionalis, qui in natura sui frigidus existit super aquę faciẽ. Et si a parte fuerit meridiei, proueniet ex eis grossitiei meridionalis augmentum, & propriè si penetrandi locum non inuenerit: propterea quòd mons sibi in facie resistit: & quum a parte fuerit orientis, erit humectatio aeris ab eis maior, quam si in parte fuerit occidentis. sol enim sine cessatione resolutionem augebit, quanto plus appropinquauerit: sed in occidẽtalib. non sic efficiet.

e B. enim quod est prope terrã de aere.

f B. cũ hoc fuerit concauum.

g B. in aere.

h B. aut adiuuat eius sufflationem.

i † B. in ea.

ficiet.[3] Ad summum uerò ex maris uicinitate prouenit in aere humiditas; postea si fuerint uenti multi sibi succedentes, quos non refrenauerint montes, erit aer magis a putrefactione saluus. Quod si uenti exsufflare nequiuerint, erunt putrefactioni præparatæ, & ut humores putrescant. In hac autem intentione, uenti, qui sunt meliores, sunt septentrionales; post orientales; post quos sunt occidentales: & deteriores sunt meridionales. Sermo uerò de eo, quod ventorum causa generatur, duobus modis existit; sermo uniuersalis absolutus, & sermo secundum illud, quod vnicuique ciuitati proprium existit. uniuersalis uerò sermo est, quòd meridionalis secundum plurimas ciuitatum calidus est, & humidus. Sed calidus propterea quòd a parte solis uicinitate calefacta venit: & humidus, propterea quòd plurimum marium a nobis est meridionale: & præter hæc, quòd sunt meridionalia, operatur in eis sol fortiter, & euaporant ex eis vapores, qui uentis commiscentur: & ideo meridionales venti existunt laxantes. Septentrionales verò sunt frigidi, eo quòd super montes transeunt, & super terras frigidas multarum niuiũ, & sunt sicci, propterea quòd eis non multi associantur vapores, quoniam resolutio a parte septentrionis fit minus, neque trãseunt super aquas [k] † [ ] marinas: sed transeunt secundum plurimum super aquas congelatas, aut super deserta. Et orientales quidem inter caliditatem & frigiditatem sunt temperati: sed fiunt occidentalibus sicciores. Septẽtrionale nanque orientis minus habet maria, quã septentrionale occidẽtis. Et nos proculdubio septentrionales sumus. Occidentales uerò parum plus sunt humidi, quoniam super maria transeunt, & quia sol eos suo diuersificat motu: vnusquisque enim horum duorum scilicet solis, & ipsorum, alteri suo motu quasi contrarius existit. Ideoq; non tantum resoluit eos sol, quantum orientales resoluit uentus: & propriè quia maior orientalium exsufflatio est in principio diei, & maior occidentalium exsufflatio est in fine diei. Et ideo occidentales minoris existunt caliditatis, quam orientales, & magis ad frigiditatem declinantes. Et orientales maioris caliditatis, licèt ambo comparatione uentorum meridionalium & septentrionalium sint temperati. Quandoque uerò in ciuitatibus, ventorum iudicia secundum alias res mutantur. Est enim quãdoque in quibusdam ciuitatibus conueniens, vt venti meridionales frigidiores sint, quum circa eas mõtes fuerint niuosi meridionales, & conuerterint se uenti meridionales ad frigiditatẽ, ideo quòd super ipsos transeunt. Et est quum septentrionales meridionalibus calidiores existunt, quum circa eos deserta fuerit adusta. Sed [l] [† assaniaym] aut sunt uenti, qui per deserta transeunt ualde calida, aut sunt uenti de genere fumorum, qui in spatio signa efficiunt terrefacientia similia igni: quoniam, quum sunt graues, ibi accidit eis sicut accensio, & combustio, & subtile separatur, & quod graue est, descendit, in quo existũt adustionis, & igneitatis reliquiæ: quia omnes uenti fortes: sicut uidetur sapientibus philosophorum, non incipiunt nisi a superiori: licet materierum eorum principium sit ab inferiori: principium uerò motuum, & exsufflationum, & turbinis eorum est a superiori. Et hoc aut est iudicium commune, aut secundum plurimum. Et hæc certificatio in parte naturalis philosophiæ continetur. Et nos quidem nunc nominabimus capitulum istius modi in locis habitatis. Ciuitatum uerò diuersitates sunt secundum terram, quoniam earum aliæ sunt lutosæ, [m] [ ] aliæ sunt quę sunt petrosæ: aliæ sunt quæ sunt arenosæ: alię sunt quę sunt limosæ, fœtentes, aut cœnosæ: aliæ sunt, super quarũ terram est uirtus metallina superans. & hoc totum in eius aere & aqua operatur.

k † B. fluidas.

l B. alsemaim. † .i. uenit suffocantes, qui diebus canicularibus flant.

ANNOTATIONES.

1 *Immutari aerem ex uarijs cæli, astrorumq́, lationibus atque aspectibus: & ex hac mutatione uarias morborum formas gigni, certum est. At uerò quomodo id fiat: doctores inter se dissentiunt: quum alij astra non nisi calefaciendo in hæc inferiora agere existiment: id quod philosophi præsertim sentiunt: alij uerò non id solum, sed & particularibus quibusdam ac uarijs astrorum facultatibus diuersorũ morborum euentus ascribant, ut Mathematici. Caeterum in hoc doctorum hominum dissensu, quid statuendum sit, nos certè Hippocratem sequuti id fatemur, quod medici ac philosophi omnes pro constituto habent, astra communi illa calfaciendi facultate & in gignendis morbis & in restituenda sanitate plurimum posse. unde & dicimus Hipp. lib. de loc. aer. & aqu. medicum propterea Astronomiæ operam dare suadet, ut qui morbi quo tempore futuri sint, ex syderum aspectu & ortu cognoscat. & in eodem libro Canis, Arcturi, & Pleiadum occasum prænosci ait oportere, ijs qui purgatoria propinaturi sunt medicamenta. & Auicennas quoque & alibi sæpe astris uim salubris atque insalubris causæ tribuit, & præsertim lib. Cantic. parte prima tract. 1. ubi fortunatas stellas sanitatem: infortunatas uerò morbum significare testatur. qua certe sententia non cõem tãtũ causam proponit, ipsam uidelicet calefactionẽ: sed peculiarem præterea, & singularem eã uim innuit, quam Mathematici cognouerunt. Præter hanc tamen communem causam, quam calefactionem esse philosophi uolunt, peculiarem quandam atque obscuram nobis, astrorum concursibus uim inesse nõ inuiti credimus, & si fortasse posset & hæc ad manifestam ipsam causam calefactoriam referri. Obseruatum est longo iam usu, & longa experientia, oculorum uitio eos corripi, in quorum genituris Luna Soli aduersa est, & nebulosis stellis coniungitur. Itemq́, quum Luna in occiduo quidem est cardine, Mars uerò & Saturnus in oriente: Sol quoque in aliquo & ipse cardine sit constitutus ut Ptolæm. in centiloq. Epileptici item plerunque fiunt, qui, Luna ac Mercurio neq; inuicem, neq; cum orientali finitore colligatis, Saturni stellam interdiu, Martis uerò noctu cardinalem habent, quæ superiori è loco figuram despiciat. Quum uerò contrarium in his accidit, ut, Saturnus uidelicet noctu, Mars uerò interdiu figuræ dominator sit: ac maximè in Cancro, Virgine, aut Piscibus, insani euadunt, ut idem Ptolę. lib. apotelesmatum. 3. scriptum reliquit. obseruata sunt sexcenta alia id genus, non uano prorsum, atque incerto exitu, quæ, quamuis & recta uictus ratione, & consilio prudentiaq́, auerti ij morbi & possint, & soleant; frequenter tamen nostros conatus & studia nostra eludunt. Aegyptus nostra tempestate singulo triennio peste laborat. hæc uerò neque medic.mẽ. is, neq; leui ingenio euitatur. Sole tamen Leonem*

tex. 104

tex. 58.

cap. 5.

cap. 2.

cap.

Epist.

Leonem subeunte inclinat statim, & nullo adiuuante abo letur. Inuadunt certis quibusdam temporibus certi quidã morbi, qui vel nunquam antea, uel raro admodum visi sunt. ut in Italia Tiberij Cæsaris tempore Lychenes, nostro autem Gallica lues, quæ certè omnia ad certas quasdã astrorum concursiones Mathematici reijciunt. a quibus licet forte & philosophi & medici plures dissentiant, multi tamen docti non discrepant. Noster author plurimum his astrorum concursibus tribuit, uimq; ijs & salubris & insalubris causæ non mediocrem ascribit, lib. Canticorum, parte prima, tract. 1. a fortunatis stellis bonam ualetudinem, ab infortunatis malam conciliari scribens. Quo fit vt non temere fortasse, multi astrorum influxus, quos vocant, experientia innixi tueantur. & si interim non negem posse sæpenumero particulares hos effectus ad communẽ causam referri, præsertimq; calfactionem, quam unam ex cæli motu per se produci philosophi existimant. At verò communis hæc cæli (vt ita dixerim) calfactoria facultas non omnibus eadem est: sed pro regionum varietate, præsertim verò pro Solis accessu & recessu variat, cui ferè inter cæli astra horum inferiorum dominatus ascribitur. Hic enim & generationis rerum maxima est causa (unde & rerum patrem eum vocant) & corruptionis, sui. s. vicinia & longinquitate dum per obliquum circulum vagatur, & hanc aut illam terræ partem magis aut minus calfactorio suo lumine afflat illustratq;, id quod & philosophus 5. de gener. & corr. testatum reliquit. generationum quidem author est moderato sui calore: corruptionum verò aut sui distantia nimia: ex qua frigiditatem sequi necesse est: aut nimio etiam æstu rerum, quo seruantur & viuunt, calidum atque humidum innatum absumens: dissipansq; violentius. id quod certè nimiæ eius uicinię ratione euenit. Hinc, ijs, qui ad borealem sunt polum, huius solaris caliditatis inopia, minus felix uita est, ob frigoris excessũ; ad Cancri verò & Capricorni circulum, ob calorem infelicissima; nobis verò tẽperatior regio est & cultior. De ea verò regione q̃ æqnoctialis vocatur, uariæ sunt doctorũ hominũ opiniones. et quæstio non leuis est excitata, quum alij habitari eam posse admittant, alij negent: alij habitari quidem, sed incommodè, alij verò coli summo habitari quidẽ, sed incommodè, alij verò coli summo commodo existimẽt. De qua quidem re, vt paucis dicamus: harum opinionum hi authores fuerunt. Aristoteles 2. meteor, non posse sub æquinoctiali circulo habitationem esse, censere videtur, ob immoderatum feruorem. eam nempe regionem Sol rectioribus quam vsquam alibi radijs aspicit; vt propterea uri eam oporteat. Ptolęmeus 2. Almag. & 2. quadrip. posse habitari censuit, nondum tamen habitari eam nouerat. Author noster & hic & paulo antea, quum de temperamento loqueretur, temperatissimam esse regionem æquinoctialem, & coli posse disseruit. Recentiores uerò coli quidẽ testantur, sed incommodè, quum intemperata sit. Auicennæ opinio Aristoteli prorsus aduersatur, & conuenit cum Ptolæmeo, dum habitabilem eam opinatur. Contra hos tamen Auerr. pro Arist. pugnat 2. meteor. Aduersus tamen & Aristotelem, & Auerroem doctissimus Manardus scripsit, quem tu vide lib. epist. 7. Cęterum quod ad hanc rem pertinet, æquinoctialem regionem esse habitalem contra quam sensisse videatur Aristoles certum est, & temporibus nostris exploratissimum. vt Auerr. frustra non posse coli, aduersus & Auicennam, et Ptolęmeum contendat. Quod verò non temperatissima sit, ut Auicennas censet, sed intemperata; experientia quoquo ipsa manifestum facit; quum illius incolæ senescant cito, & cito intereant. quamuis id fortasse ex lacuum uel stagnorum aut ventorum causa proueniat, quã rem hactenus nos non multum exploratam habemus.

[Margin: tex. 104 — tex. 58. — cap. 5. — cap. 2. — cap. 5. — Epist. 1.]

2 Illud verò quod est secundum terræ situm &c. Ait profunda loca esse calidiora. Huic rei & experimentum astipulatur. nempè quum radij a concauo corpore exeuntes & ad punctum coeuntes, vrentem calorem pariant, id quod speculis concauis experiri est. Idem & Hipp. scripsit lib. de loc. aere & aqu. ex quo ferè desumpta sunt, quæ hic de vario urbium situ adnotantur. [Margin: cap. 12.]

3 Ad summum uerò &c. Ex maris uicinitate humectari aerem scribit. Dubitatur tamen de hac re, quum communis sit hominum sententia maritimam aquam exsiccare, vnde & ea si vlcera abluantur, sanescunt. Sanè nouimus quosdam, qui hoc solo experimento innixi, quòd vlcera exsiccari aqua maritima viderint; & \& sicciorem ex ea reddi aerem pro constanti haberent. Cæterum quantum hi fallantur ipsa docet experientia, quum Venetijs, ubi hæc scribimus, tanta aeris humiditas ex maritimis hisce aquis comparetur, quibus tota urbs alluitur, vt pituitosis excrementis omnia redundent. & si enim maritima aqua quia salsa est, sicca potestate sit, ij tamen, qui ex ea calore solis halitus efferuntur, humidi sunt. terrenis & crassis partibus, quibus inest siccitas, remanentibus. Hoc sensisse & Auerroum putamus in paraphras. libelli de longit. & breuit. vitæ. quum maritimas aquas calidas esse et humidas, proptereaq; in maritimis insulis viuere diutius animalia adnotauit. quod nempe in his aquis tenuissimum est, solis vi in aerem effertur, ipsumq; humectat, quamuis terrestre id quod remanet: sit siccum. Cętera quæ his author subiungit de uentis, pete ex Hippocrate lib. de loc. aer. & aqu. & 2. de dieta. necnon ex Aristotele, & Auerroe. 2. meteor. [Margin: cap. 2. — cap. 6.]

De impressionibus aerearum mutationum malarum, cursui naturali contrariarum. Cap. 9.

M[1]Vtationes verò naturam egredientes sunt: aut propter conuersionem in substantia aeris factam: aut propter conuersionẽ in qualitatibus ipsius. Quod verò in eius existit substantia, est, vt eius substantia ad malitiã conuertatur, non ideo quòd aliqua suarũ qualitatum ualde fortior facta fuerit secundum augmentum uel diminutionem; & hæc est pestilentia. Et esi putrefactio quæ accidit aeri, similis putrefactiont aquæ [a] [remollientis] fœtidæ. Nos nanque, quum aerem dicimus nolumus dicere aerem simplicem nudum, quoniã ipse non est aer, qui nos circundat, & si inuentus fuerit purus, fortasse erit alius. Ipse enim & vnumquodque simplicium nudorum non putrescunt, sed aut in sui qualitate, aut in sui substantia in aliud conuertitur simplex, sicut aqua conuertitur in aerem. Quum autem aerem dicimus, nolumus dicere nisi corpus [b] [in substantia sua commistum.] Et est corpus commistum ex aere certificato, & partibus aqueis vaporosis, & partibus terreis in fumo, & nubibus fingentibus, & partibus igneis. Et nos neq; dicimus illum aerem, nisi quo modo dicimus aquam maris aut lacuum aquam. licet non sit aqua pura simplex, sed mixta ex aere & terra & igne: sed superãs in ea est aqua. hic ergo aer putrescit quandoque, & conuertitur eius substantia ad malitiam, sicut aqua lacunarum putrefit, & conuertitur eius substantia ad eam. [2] Pestilentia autem & aeris putrefactio secundum plurimum euenit postremo æstatis, & in autũno. Et nos quidem nominabimus accidentia, quæ ex pestilentia in alijs locis proueniunt.

Quod

[a] B. stagnantis.

[b] B. sparsum in spatio.

Quod verò in ipsius existit qualitatibus, est ut secundum caliditatem, aut frigiditatẽ ad qualitatem perueniat intolerabilem, in tantum, vt p ipsum messes, & generatio corrumpantur. Et hæc quidem est, aut conuersio homogenea, sicut rabiositas æstatis, quum fortior fit: aut cõuersio contraria, sicut frigoris [c] [malitia] in æstate, quæ propter aliquod euenit accidens. Ex aere verò, quum mutatur, proueniunt in corporibus accidentia. Quum enim putrescit, putrefacit humores, & incipit humorem putrefacere, qui a corde circundatus, quoniam ad ipsum propinquius accedit quam ad alium. Et si fortiter calefit, iuncturas laxat, & humores resoluit: ergo in siti augmentum præstat, & resoluit spiritum, & deijcit uirtutes, & prohibet digestionem, propterea quod calorem innatum occultum, resoluit, qui est instrumentum naturæ: & colorẽ efficit citrinum, propterea quòd humores resoluit sanguineos calorẽm rubificantes; & quia choleram alios facit superare humores: & cor calefacit calore non innato, & facit humores fluere: & ipsos putrefacit, & defert eos ad concauitates, & membra debilia: & corporibus sanis non est bonus. Est tamen, quũ hydropicis confert, & paralyticis [d] † [ ] & † tetano frigido, & spasmo humido, & torturæ humidæ. Aer uerò frigidus calorem innatum ad interiora redire facit, nisi talem adeptus fuerit fortitudinem, per quam ad interiora ingrediatur: hic nanque est mortificans. Aer præterea frigidus non multum tamen prohibet materierum fluxum, & cõtinet eas: sed facit catarrhum, & debilitat neruos: & tracheam arteriam magno lædit impedimento. Et quum non fuerit fortis: digestionem efficiet fortiorem: & omnes occultas operationes efficiet fortiores, & excitabit appetitũ. Ad vltimum verò est magis sanis conueniens, quã aer multæ caliditatis. Sed eius quidem nocumenta sunt ex parte operationum, quæ ex neruis pendent: & ideo quòd claudit poros: & [e] [quia premit] illud, quod intus existit in ossib. Aer verò humidus pluribus complexionũ est bonus, & colorem efficit bonum, & cutem claram: & reddit eam mollem: & poros dimittit apertos, sed ad putrefactionem præparat. Et siccus quidem huic existit contrarius.

c B. uchemẽtis.

d †B. & patientibus catarrhos frigidos. † alcuzez.

e B. exprimit.

ANNOTATIONES.

1 *Aerem bifariam immutari quo ad substantiam, & quo ad qualitates testatur Gal. & lib. ar. med. & passim alibi; mutatur is etiam quo ad crassitudinem ac tenuitatem: sed mutatio hæc in modo substantiæ dicitur, referriq́, ad mutationem in qualitatibus potest. hic per mutationẽ in substantia aeris putredinem præsertim intelligit, a qua pestilentes affectus fiunt, de qua re & Gal. libello de Theriaca ad Pison. Obijciet quispiam, aerem, quum sit corpus simplex, putrescere non posse; sed in aliud potius elementũ conuerti. Ad tacitam hanc obiectionem occurrit author, & aerem qui nostra circundat corpora non esse ait purum ac simplex elementum. Idem & lib. 4. de febre pestilenti agens repetit. Peripateticos sequutus, qui elementorum simplicitatem sola ratione perpendunt. unde & Auerr. 4. meteor. elementa non reperiri pura & simplicia in suis etiã regionibus testatur: quamuis alibi ignem in propria sphera simplex & immixtum esse ambigat: & profectò, & si de medijs elementis certum est ea non esse simplicia, quum aerem descendere, & aquam ascendere contingat, ob mutuumq́, contactum inuicem perpetuo commisceri (id quod & de terræ superficie intelligimus) extrema tamen elementa in eorum centro, extremaq́, regione simplicia fortasse dici possunt, quum neque ad terræ centrum aquam, aerem, aut ignem descendere: aut cætera præter ignem ad extremam ignis ferri regionem, sit uerisimile. Quod ergo de aeris putredine hic author ait, ex philosophis sumpsit. Sed ambiget fortasse aliquis, & Arist. authoritate 25. problem. sect. negabit posse aerem putrescere. Sed non refragatur nobis philosophus. superior sane aeris pars ad ignis connexum pertingens, non putrescit, quæ igni mista est suapte natura putredini reluctanti, ut patet 4. meteor. at reliquæ aeris partes & inferior, & quæ medio est loco, putrescit: id quod philosophus non negat. Quibus verò causis immutari aerem contingat. uide ex Gal. 9. methodi med.*

cap. 85. — com. 10.

2 *Pestilentia autem &c. Morbi omnes quidem omnibus temporibus accidunt ut Hipp. 3. aph. sed quidam magis in quibusdam fiunt & exacerbantur. Pestilentes quoque affectus omnibus accidunt temporibus, & æstatis initio, ut constitutio de qua Gal. lib. de bon. & ui. succorum, & hyeme & uere, ut passim ex Hipp. libris vulg. morb. licet adnotare: præsertim tamen autumno: id enim tempus ob caloris frigorisq́, eadem die uarietatem, & quia tempori succedit, in quo multi humores aßati sunt, & quibusdã vires debilitatæ; & humores acriores, qui antea difflabantur, tunc constipata ex aeris frigore cute ipsa ad interiora retrocedunt, & accessit præterea fructuum copia; maxime est ad acutissimos atque exitiales morbos opportunum, ut 3. aph. licet colligere. Videtur tamen hac in re dissentire ab authore nostro Rhasis. nempe qui libello de peste, grassari pestem postrema autumni parte & veris initio aßerit, quum Auicennas æstatis fine & autumno ipso. s. inchoante eandem euenire scribat. Sed non discrepant. Hic inchoare ait æstatis fine, quod autumni est initium. Rasis verò non incipere, sed grassari ait atque exuberare, autumni fine, & veris initio.*

3 *Quum enim putrescit &c. Putrescere ait ex corrupto aere humores cordis in pestilenti affectu; quod sanè de febre pestilenti & Gal. 4. de præsag. ex puls. sunt tamen qui putrescere solidam quoque cordis substantiam putent in pestilentibus quibusdam affectibus.*

5 *Et si fortiter calefit &c. Quæ hic deinceps de calido, frigido, humido, & sicco aere subiungit, repete ex superioribus, vbi de effectibus, qui ex aeris qualitatibus proueniunt; generatim egit. Unum hic postremis uerbis notat, quod dubitatione non uacat. nempe humidum aerem pluribus temperaturis conferre: cuius tamen contrariũ Hipp. statuisse videtur 3. aph. siccitates imbribus in uniuersum scribens esse salubriores. Cæterum facile sedatur hęc quæstio a clarissimo Paterno, Quum animalium ac hominis uita calido & humido constet; seruatur innatum humidum humido aere, & a sicco exsiccatur, dissipaturq́,; humiditas tamen aeris putredini obnoxia est magis quam siccitas. Est ergo tuendę ac producendę uitæ humiditas aptior; seruandæ uerò sanitati commodior siccitas.*

De naturis uentorum. Cap. 10.

IAm uentorum dispositiones narrauimus capitulo mutationum aeris nominatione aliqua. Nunc uerò in eis sermonem uolumus proferre aggregatiuum secundum alium ordinem, & incipiemus a septentrionali.

Po

De vento ſeptentrionali.

Septentrionalis corroborat, & indurat: & quæ manifeſtè fluunt, prohibet, & claudit poros, & digeſtiuam fortem efficit, & ſtringit uētrem, & prouocat urinam, & aerem putridum peſtilentialem ſanat. Quum uerò meridionalis ſeptentrionalem præcedit, & ſequitur eum ſeptentrionalis; accidit a meridionali fluxus, & a ſeptentrionali expreſſio interius, & quandoq; prouenit inde [a] [fiſſura] ad exteriora. Ideoque multiplicantur tunc fluxus materierum capitis, & pectoris ægritudines: & ęgritudines quidem ſeptētrionales ſunt, dolores neruorū, de quib. ſunt veſica, & matrix, & difficultas mingendi, & tuſſis [b] † [ ] & coſtarum dolores, & lateris, & pectoris, & horripilationes.

[a B.] ruptura.

[b] B. Alia litera dolores iuncturarum.

De vento meridionali.

Meridionalis laxat fortitudinem, & aperit poros, & † turbat humores, & mouet eos ad exteriora ab interioribus, & in ſēſibus efficit grauitatem. Et ipſe eſt ex eis, quæ [c] [exituras] corrumpunt: & ægritudinum efficit recidiuationem, & debilitat, & ſuper [d] [exituram] & podagram efficit pruritum, & commouet [e] [epilepſiam] & affert ſomnū, & facit febres putridas, ſed non exaſperat guttur.

† B. agitat.

[c] B. ulcera.

[d] B. ulcera. [e] B. ſodam.

De orientalibus ventis.

Venti iſti, ſi in poſtremo noctis, & principio diei flauerint; venient ab aere, qui iam temperatus eſt propter ſolem, & ſubtiliatus, & eius humiditas iam fuit imminuta: ideoq; ſunt ſicciores & ſubtiliores: quòd ſi ī fine diei, & principio noctis flauerint: erit res contraria. Orientales tamen uniuerſaliter occidentalibus ſemper exiſtunt meliores.

De occidentalibus uentis.

Venti iſti ſi flauerint in fine noctis & principio diei, uenient ab aere, in quo ſol operatus non fuit. ſpiſſiores igitur & groſſiores erunt. Quòd ſi in fine diei & noctis principio flauerint, erit res contraria.

ANNOTATIONES.

Quę hic de uentis notat, habes ferè 3. apho. habes pulchrè, & copiosè ex Hipp. 2. de dieta & lib. de morbo ſacro. habes item li. Hipp. de humorib. et ex Galeno commentariis in eundem, quæ nunc recens opera doctiſſimi Raſarij Nouarienſis aſcriptis ſunt latinitati tradita. ſcripta & de hac re plura ſunt li. de loc. aere et aquis paſſim. necnon 1. in 1. de uulg. mor. et ab Ariſ. ac Auer. 2. meteor. ſed & multa ſcitu ſunt digna ſect. proble. Ariſt. 26. Repetereq́; hæc ferme et ſuperiora oīa hic author uidetur lib. Canticorū parte prima tract. 1. de reb. non naturalibus, necnon libello de remouendis nocum. quæ accid. in regim. ſan. tractatu 2.

.17.12.& 5. incipio. a finem.

com. 1. cap. 4.

cap. 1. 1. & deins.

De his quæ proueniunt ex habitationum locis. Cap. 11.

IN capitulo mutationum aeris iam nominauimus diſpoſitiones quaſdam locorum habitabilium. Nunc verò etiam in eis ſermonē volumus proferre compendioſum ſecūdum alium ordinem: neque eſt nobis curandum, ſi aliquid ex his, quæ diximus reiteremus.

Locorum habitabilium iudicia.

Iam ſciuiſti, quòd locorum habitabilium diſpoſitiones in corporibus diuerſificātur cauſa altitudinum, & profunditatum in ipſis: & cauſa diſpoſitionis eorum, quæ eis uicinantur [a] [cum hoc] ex montibus & diſpoſitionibus, terræ ipſius, ſi ſit lutoſa, aut humefacta, aut cænoſa, aut ſi eſt in ea uirtus mineræ, & diſpoſitionis multitudinis aquarum, aut paucitatis earum, & diſpoſitionis eorum, quæ eis uicinātur, ſicut arborum, & miuerarum, [b] [aut foucarum,] aut cadauerum, aut horum ſimilium: & ſciuiſti, quoniam aerum complexiones ex latitudinibus ciuitatum cognoſcuntur, & terra ipſarum, & ex montium, & marium vicinitate, quam habent cum eis, & ex uētis earum. Et nūc quidem dicemus ſummatim, quòd omnis aer, qui cito infrigidatur, quum ſol occidit: & cito calefit, quum ipſe oritur, eſt ſubtilis. Qui uerò huic eſt contrarius, eſt è contrario: deinde omnibus aeribus deterior eſt ille, qui cor cōſtringit: & aeris attractionem anguſtat: poſt hoc diuidemus nunc cuiuslibet loci habitabilis diſpoſitionem.

[a] B. ex marib. &

[b] B. aut locorū ſepulturæ.

De locis habitabilibus calidis.

Loca habitabilia calida nigrificāt capillos, & intantum criſpant, quòd eos, quum colligūtur, piperi ſimiles efficiunt: digeſtiuam debilitant: & quum in eis maxima fuerit reſolutio, & minuetur humiditas, cito aueniet ſeniū, ſicut in terra [c] [nigrorum.] Illis nanque, qui ibi morantur, aduenit ſenium in annis. xxx. & eorum corda ſunt timida, propterea quòd ſpiritus multum reſoluitur. Corpora præterea in locis habitabilibus calidis morantium ſunt magis lenia.

[c] B. abiſit.

De locis habitabilibus frigidis.

In locis habitabilibus frigidis morātes ſunt fortiores, & audacię maioris, & melius digerētes ſicut ſciuiſti. Quæ ſi fuerint humida: erunt ibi morantes craſſi, & carnoſi, & multa abundantes adipe: quorum uenæ erūt profundæ, & iuncturę occultæ: & ipſi erunt teneri & albi.

De locis habitabilibus humidis.

In locis habitabilibus morātes humidis pulchrarum ſunt facierum. Quorum cutes ſunt lenes. Et quum exercitantur, cito aduenit eis laſſitas. Et eorum æſtas non multum calefit, neque hyems ualde infrigidatur. Et eis adueniūt febres multæ moræ, & ventris & ſanguinis exitus ex menſtruis, & hæmorrhoidib. Et multiplicantur in eis hæmorrhoides. [d] [Et vlcera putrida, & putrefactio.] & multiplicatur in eis epilepſia.

[d] B. Et multiplicantur fiſtulæ & ulcera & alcola. Alia litera & ulcera & putrefactio & alcola.

De locis, habitabilibus ſiccis.

In locis habitabilibus ſiccis morantium exſiccantur complexiones. Et ipſorum offuſcantur cutes, [e] [& exſiccantur.] Et eorum cerebris cito aduenit ſiccitas. Et eotum æſtas eſt valdè calida. Et hyems quidem multum frigida.

[e] B. uel exiccantur & ſcinduntur.

De locis habitabilibus altis.

In locis habitabilibus altis morantes ſunt ſani, & fortes, laboris multum patientes: & viuunt diu.

In locis habitabilib. profundis morantes, [f] [in vaporoſitate exiſtunt multa, & hepatis debilitate; & aquis abundant non frigidis, & ꝓprie ſi fuerint ſtantes, aut aquæ lacuū, aut ſtagnorū; et quēadmodū ſciuiſti, corū aeres ſunt mali.

[f] B. ſemper in umed. i. in calore æſtuoſo abſque flatu uentorum. & in chid. i. in triſtitia ſeu mæſtitia. Et aquæ ipſorū ſunt nō frigidæ, propriè ſi fuerint ſtantes, aut lacunales, aut aquæ

De

De locis habitabilibus petrosis, & discoopertis.

Horum aeres in ęstate sunt valde calidi,& in hyeme multum frigidi.Et eorum corpora sunt dura,& solida ; & multorum capillorũ,fortia, & iũcturæ manifestæ:& vincit in eis siccitas;& sunt multum vigilantes, & sunt malorum morum[g] [inobedientes:]& est in eis bellorum fortitudo,& solertia in artibus,& acuitas.

eorum sunt barrachie existẽtes in locis aridis adustis, quãuis aquæ ipsorum causa aeris ipsorum sint malę.

g B.superbi.

De locis habitabilibus montuosis,& niuosis.

In locis montuosis niuosis morantium iudicium est,sicut aliarum terrarum frigidarum.Et eorum terræ sunt ventosę:& dũ nix moratur, generantur in eis boni venti:sed quum resoluitur,si montes habent, qui ventos prohibeant: [h] [fiunt vaporosa.]

h B. accidit umed.i.calor æstuosus.

De locis habitabilibus marinis.

Horum temperantur caliditas, & frigiditas propter suæ humiditatis ad passionem inobedientiam;& ad recipiendum illud,quod in ipsa penetrat.In humiditate verò & siccitate procul dubio ad humiditatem declinant. Et si septentrionalia fuerint,erunt maris vicinitas, & habitationis profunditas magis temperatæ in eis. Et si meridionalia fuerint,calida erit è contrario.

De locis habitabilibus septentrionalibus.

Horum habitabilium locorum hominum iudicium est,sicut iudicium ciuitatum,& tẽporum frigidorum,in quib.multiplicantur exprimendi & constringendi ægritudines:& multiplicantur in eis humores in occulto corporis cõgregati.Et solet in eis esse digestiuę bonitas, & vitę longitudo:& multiplicatur in eis exitus sanguinis ex naribus propter multam repletionem,& resolutionis paucitatem: venæ ergo aliquando scinduntur. epilepsia verò non eis accidit,propterea quòd sũt interius sani, & quia calor eorum innatus est multus: quę si acciderit,erit fortis,quoniam non eueniet, nisi propter fortem causam.In corporibus pręterea eorum cito vlcera sanantur,propter eorum fortitudinem,& sanguinis eorum bonitatẽ, & propterea ꝙ exterius nõ est causa,quę ea laxet[i] [aut ea detegat: Sed propter multum caliditatis cordium eorum sunt in eis mores lupini.] Mulieribus præterea eorum accidit ne à menstruis perfectè mundentur,quoniam earum mẽstrua non sufficienti fluunt cursu propter viarũ constrictionem;& quia non est ibi,quod ipsa facit currere,& laxet. Et propter hoc dixerunt quidam, quod sunt steriles, quia earum matrices non sunt mundæ;hoc tamen diuersũ est ab eo, quod in [k] [Parthorũ] terris videmus.Ego autem dico,quòd caloris innati earum fortitudo parificatur ei,qui minuitur ex causis,quæ fluere faciunt,& laxant,exterioribus. Et dixerũt ꝙ raro accidit eis,vt abortũ patiantur. Et hoc quidem demonstrat,ꝙ uirtutes morãtium in istis habitabilib.locis sunt fortes. Et partus aduenit eis durus, quoniam membra earum pariendi stricta sunt,& solida.Quod vero abortiunt, secundum plurimum,fit propter frigus. Earum quoque lac paucum est & grossum,propter frigus non permittẽs penetrare & currere. Est ẽt, quum in hac terra accidit, & præcipue debiles habentibus virtutes,vt mulieribus,† tetanus,& phthisis: & eis propriè,quę pariunt,accidit eis phthisis, & † tetanus frequenter; propterea ꝙ vehementer se exprimũt ex duritie partus. Venę ergo,quæ sunt in parte pectoris, scindũtur, & partes aliquot ex neruis & villis.Ex primo igitur accidit phthisis,& ex secũdo † tetanus.† ab domen quoq; vẽtris præparatum est ad scindendum apud vehementem expressionem. Et pueris accidit ramex aquosus,qui ab eis remouetur,quum crescunt: & puellis accidit aqua ventriũ & matricum,quæ,quum crescũt,recedit. Ophthalmia verò raro accidit eis:sed quũ accidit est fortis.

i B.& humectet ea, uel faciat ea fluida. Sed propter uehemẽtia caliditatis cordium eorũ sunt in eis mores leonini.

k B.Turcharum

De locis habitabilibus meridionalibus.

Eorum iudicia sunt iudicia terrarum,& tẽporum calidorum: plurimum autem aquarũ, quę sunt in eis,est salsum,& sulphureum.Et capita morantiũ in illis sunt plena humidis materiis,quoniam meridies hoc operatur. Et eorum ventres sunt soluti,propter illud,quod ex eorum capitib.ad stomachos descendit. Membra quoq; eorum sunt laxa & debilia: & sensus ipsorum graues.& desideria comedendi & bibendi debilia: [l] [& quolibet vino grauantur, propter quod eorum capita, & stomachi grauia existunt;] ulcera quoq; eorum duriter sanantur,& mollificantur.Mulieribus verò accidit multum sanguinis menstrui exitus: [m] [neque constringitur] nisi cum difficultate.Et frequenter abortiunt propter multitudinem ęgritudinum earum,& nõ ab alia causa. Viris quoque accidit à ventre sanguinis exitus,& hęmorrhoides,& ophthalmia humida, quę cito sanãtur. Senibus verò,qui transeunt quinquaginta annos, accidit paralysis propter eorum catarrhos. Et accidit omnib.eis,propterea ꝙ sũt eorũ capita plena,& asthma,& tortura,& epilepsia.Et accidunt eis febres,in quibus caliditas, & frigiditas coniunguntur: & febres longæ hyemales & nocturnæ. Acutæ verò febres parum accidunt eis,propterea ꝙ eorum ventres multum resoluuntur, [n] [&] dissoluitur subtile,ꝙ est in eorum humoribus.

De locis habitabilibus orientalibus.

Ciuitas,quæ ab oriente est aperta,ei in oppositione posita,est sana & boni aeris. Sol enim in principio diei super eam eleuatur,& aerem eius clarificat: postea recedit ab ea,aere iam clarificato, & exsufflant super ipsam venti subtiles, quos præmittit ei sol. Deinde ipsemet eos sequitur,& conueniunt ipsorum motus.

De locis habitabilibus occidentalibus.

In ciuitate, quæ ab occidente est discooperta,et ab oriente cooperta,nõ venit ad eam sol, nisi tarde.Et illico,quum venit ad ipsam, incipit elongari ab ea:quia non ei appropinquãdo incedit.Non ergo eius subtiliat aerem,neq; exsiccat,sed dimittit ipsum humidum grossum; et si ventos ei mittit,mittit eos ab occidente, et in nocte.Iudicia ergo ipsorum sunt iudicia ciuitatum humidarum, et complexionum caliditatem habentium temperatam [o] [grossam.] Et nisi esset propter illud, quod ex spissitudine prouenit aeris: eorum natura veris naturę similis existeret.Sanitas verò in eis minus existit quàm in terris orientalibus, cum diminutio-

ne multa. Neque audienda sunt verba eius, qui dicit absolute, q virtus huius terrę est virtus veris: [p] [sed ad comparationem aliarum terrarum valde bonarum.] Quod verò in ea vehementer existit malum, est q sol non aduenit ei nisi postquam iam inualuerit ad calefaciendum clima. Ideo quia est altus super eam, igitur post frigus noctis ob hoc subito eleuatur. Sed propter humiditatem complexionis aeris eius sunt voces hominum raucę, & proprie in autumno propter rheumatismos ipsorum.

Imo quòd in compara[tione] ad regio[nes] aliā est bo[na v]alde.

De eligendis locis habitabilibus, & eis pręparandis.

Qui loca eligit habitabilia, cognoscere debet terram ciuitatis, & quomodo existit eius dispositio secundum altitudinem, & profunditatē, & discoopertura, aut coopertura. Et eius aquam & substantiam aquę ipsius; & quomodo existit secundum eius propalationem, & eius discoopertura, aut secundum sui occultationem, & ipsius profunditatem. Et si sit ventis exposita, aut in terra profunda. Et debet cognoscere ventos ibi flantes si sint sani frigidi. Et quid ei sit vicinū ex maribus, & [q] [pelagis], & mōtibus, & mineris. Et debet scire qualis sit terra secundum sanitatem, & ęgritudines: & quę ægritudines illic commorantibus euenire soleant. Et debet cognoscere illic commorantium fortitudines, & eorum desideria, & digestiuam, & nutrimentorum eorum bonitatem. [r] [Et quomodo existat eius structura, & si sit ampla, spatiosa; aut sint eius introitus angusti: & locus vnde vapor egreditur, sit constrictus.] Post hoc oportet vt fenestrę, & portæ sint oriētales, & septentrionales. Sitq; illud vnde magis sollicitari debes, vt venti orientales structuras ingredi valeant: & vt sol ad vnumquenque locum intrare queat, qui ibi existit: quoniam ipse est, qui aerem rectificat. Vicinitas quoque aquarum dulcium mobilium currentium multarum: & mundarum: & quę hyeme infrigidantur, & æstate calefiant, & diuersę ab eis, quę [s] [occultantur] est res conueniens, & adiutorium præbens. Et iam quidem locuti fuimus de aere: & locis habitabilibus, verbis expositorijs. Nunc autem loqui debemus de causis, quę ista sequuntur, quę cum eis numeratæ sunt.

lacunis,

[E]t debet sci[re d]ispositionē [lo]carū eius, [&] domorum [...]s, & an sint [...]um, spatio[sa] aut strictā [...]tes ingres[sus] uel introi[tus] & an fene[stras] habeat, & [...]p quas aer [res]pirat suffo[catus] seu impe[...]

[...]unt flantes.

ANNOTATIONES.

Pulcherrimè prosequutus hanc rem est author librorū de dieta lib. 2. author lib. de loc. aer. & aqu. Repetit & author noster in Canticis parte 1. tract. 1. de reb. non nat. sed & Vitruuius lib. 1. quæ tu uide.

[...]incipio. [...]2. & passim [...] de aere. [ca]p. 3.

De eis, quæ proueniunt ex motu, & quiete. Cap. 12.

Motus operatio in corpore humano diuersificatur, ideò q est fortis, aut debilis, aut paucus, aut multus: & propter illud, quod ei ex quiete admiscetur. Et istud quidem apud sapiētes est diuisio per se. Et propter illud [a] [quod in ipso exercet homines ex materijs.] Et motus quidem fortis, & multus, & paucus, & cū quiete mixtus, omnes communicant in hoc vt calorem efficiant fortiorem: sed fortis non multus differt à multo non forti, & à multo quieti admixto; quoniam ipse vehementer calefacit corpus; & si resoluit, parum resoluit. Multus verò paulatim resoluit plusquam calefaciat. Et cum quisque eorum [b] [multus] existit: infrigidat, propterea quòd vehementer calorem resoluit naturalem; & etiam exsiccat. Sed quum ipse in aliqua exercebitur materia; plerunque materia illa efficit, quod eius adiuuabit operationem: & plerunq; facit, quod ipsam diminuit: uerbi gratia si motus fuerit motus artis fullonū, proueniet ex ea in frigiditate, & humiditate augmentum. Et si motus fuerit, motus artis ferrariorum: accidet ex ea in caliditate, & siccitate augmentum. Quies verò semper est infrigidās propter priuationem viuificationis caloris, & propter constrictionem, quę est suffocans, & humectans, propter defectum resolutionis superfluitatum.

[...]quod ex ma[teri]is ei associa[tur] seu cū ipso [...] commo[...]ur.

b B. superfluus.

ANNOTATIONES.

Hæc de motu & quiete omnia copiosè repetit lib. Canticorum parte 1. tr. primo, nec non libello de remou. nocum. quæ acc. &c. tract. 4. & 6. Sed uide & Gal lib. art. med. & 2. de sanit. tuen. ubi plures motuum differentias recenset, uide & lib. de caus. mor.

tex. 141. ca. 23. & deinc. cap. 1. 2. & deinceps. Cap. 2. cap. 85. cap. 3.

De ijs, quæ proueniunt ex somno & uigilijs. Cap. 13.

Somnus quieti vehementer similis existit. Et vigiliæ, valde sunt motui similes. Ambobus tamen eorum post hoc sunt proprietates, quæ sunt considerandę. Dicemus ergo, q somnus omnes operationes naturales fortes efficit, propterea quòd calorem [a] [continet] innatum, & virtutem laxat animalem: ideo quòd [b] [cordis] vias humectat, & eas laxat: & quia spiritus substantiam turbidam efficit, [c] [& prohibet illud, quod resoluitur. Lassitudinis verò modos oēs remouet, & fortes retinet euacuationes. Motus nāq; omnis, quod ad currendum aptū est, currendi adauget virtutem: nisi sint materiæ, quæ ad partem cutis existāt. Somnus enim quandoque ad expellendū eas iuuat, propterea quòd calorem interius [d] [continet, & nutrimentum in corpore partitur, & expellit illud quod est iuxta cutem: propterea q illico, quod est longè, constringitur.] Vigilię verò hoc plus efficiunt, licet somnus plus efficiat sudorē quā vigiliæ. [e] [Sudor nāque, quem efficit somnus, est secundum modum exsuperandi materiam: & non secundum modum resolutionis subtilis continui.] Qui autem in somno multū sudat; nullam habens causam, nutrimento plenus existit, quod tolerare nequit. Quumq; somnus materiam inuenit aptam ad digeredum, & maturandum; ad sanguinis naturam eam conuertit: & calefacit ipsam: & trāsit calor per corpus, & calefacit corpus calore naturali. Quòd si humores inuenit calidos cholericos, & perdurauerit eius tempus: calefacit corpus calore extraneo. Et si inuenerit uacuitatem; infrigidabit, propter hoc quòd resoluit: aut humorem, qui virtuti digestiuæ sit inobediens; infrigidabit propter illud, quod expanditur de eo. Vigiliæ verò huius totius contrarium efficiunt. Quum autem

a B. coarctat.

a B. spiritus animalis.

c B. prohibitione eius.

d B. cōtrahit, & nutrimētum in corpore partitur, & expellit illud quod est iuxta cutem im pellendo, quod est elongatum a cute successiua impulsione, ita q illud qđ est interius expellit id qđ est ante ipsum uel ei oppositū uersus cutem.

e B. & illud qm̄ sudor quem efficit somnus, est secundū modū dominij, uel dominationis sup materiā, & non secundum modum resolutionis subtilis continue, sicut in uigilia.

autem ſunt multæ, complexionem corrũpunt cerebri aliquo ſiccitatis modo, & debilitant ipſum, & commiſcent rationem, & adurunt humores, & ægritudines faciunt acutas. Somnus autem multus huius efficit contrarium: operatur enim virtutum animalium obtuſionem, & capitis grauedinem, & ægritudines frigidas: & illud eſt propter illud, quod ipſe in reſolutione prohibet. Vigiliæ verò deſiderium augent, & famem efficiunt, propter illud, quod de materia reſoluunt: & de digeſtiua minuunt propter illud, quod de virtute reſoluunt. Et[f] [inſomneitas] quidem inter vigiliam & ſomnum in omnib. diſpoſitionibus eſt mala. Quod autẽ ex diſpoſitione ſomni eſt ſuperans, eſt, ꝙ in ipſo calor occultatur, & frigiditas manifeſtatur; & propter hoc omnibus membris tanta neceſſaria ſunt operimenta, quanta in vigilijs non sũt neceſſaria. De iudicijs verò ſomni, & de eo, quod de ipſo conſideratur, & de ipſius diſpoſitionibus verba multa inuenies in libris, qui ſequuntur, ſi deus voluerit.

f B. altimelmel.

ANNOTATIONES.

De ſomni effectibus uide quæ hic author ſcribet lib. Cãticorum parte 1. tract. 1. & libello de remou. nocum. quæ accid. &c. tract. 6. uide & Hippocratẽ ac Gal. 4. in 6. de vul. morb. & 5. in 6. eiuſdem. Vide & 2. de rat. vict. in ac. & 2. de diçta. Sed hic dubitatio eſt. Hipp. 4. in 6. de vulg. morb. ſomno ſcribit interiora caleſcere, & frigeſcere exteriora. At author libri de flatibus per ſomnum refrigerari ait ſanguinem: proptereaq́; permutari prudentiam, quam is in ſanguine præſertim conſtituit: & peregrinis mentem opinionibus exerceri, quæ inſomnia appellantur. Sanè quod ad hanc rem pertinet: internas corporis partes per ſomnum caleſcere teſtatur præter Hippocratem & Ariſtoteles lib. de ſomno & vig. & omnes aſſentiuntur. Ad controuerſiam ergo hanc fatemur quidem ſanguinem per ſomnum refrigerari, vt author de flatibus aſſerit, non omnem tamen: ſed qui in corporis ambitu atque in artubus, & externis eſt partibus. vnde & incraſſato ſanguine & prohibito propterea ſpirituum tranſitu ad cerebrum particularium ſenſuũ officinam, mouendi & ſentiendi facultates feriantur. internæ tamen ipſæ partes caleſcunt magis quàm per uigilias; & ſanguis in ijs reſidens calidior eſt. idcirco verò prudentia permutatur, ꝙ ſenſus prudentiæ ipſius miniſtri ac ſatellites refrigerato cerebro, eorum (vt diximus) officina, famulari menti nequeunt. nõ prorſus tamen mentis actiones abolentur: quòd, & ſi obſtructio in cerebro fit; non tamen tanta, quin & ſpiritus eò confluant, quamuis pauci: unde neq; prorſus ſentiendi ac mouendi ui expertes ſunt, qui dormiũt. Intelligenda ergo authoris de flatibus ſententia eſt de externarum partium ſanguine: in quibus, ſi prudentia non reſidet: earum tamen ope, vt ſolidæ quæuis & rectæ actiones obeantur, eſt opus.

tex. 135.
cap. 6.
tex. 14. 16. & 17.
tex. 10.
tex. ultim.
nõ longe a fine.
tex. 14.

De ijs, quæ proueniunt ex motu animali. Cap. 14.

O[1]Mnia animæ accidentia ſequũtur, aut eis aſſociãtur motiones ſpiritus, interius, aut exterius. Et iſtud aut erit ſubito, aut paulatim. Et eius motionem ad exteriora ſequitur frigiditas eius, quod interius exiſtit. [a] [Et fortaſſe ſuperfluit illud, quod reſoluitur ſubito: ergo infrigidatur exterius, & interius] & ſequitur cã ſyncopis, aut mors. Et motum quidem eius ad interiora ſequitur frigiditas eius, quod eſt exterius; & caliditas interior. Et eſt, quum multa coangustatione cõſtringitur, & infrigidatur interius & exterius: & ſyncopis magna, aut mors ſequitur ipſum. Et motus quidem ad exteriora, aut fit ſubito, ſicut fit quum eſt ira: aut fit leuiter, & paulatim, ſicut contingit, quum adſunt delitiæ, & gaudium temperatum. Motus verò ad interiora, aut eſt ſubito, ſicut, quum timor adeſt: aut eſt leuiter & paulatim, ſicut quum adeſt triſtitia. Et ſuffocatio quidem, & reſolutio prædictę nunquam ſequuntur: niſi illud, quod ſubito euenit. Diminutio verò & [b] [phthiſis] naturę nunquam ſequuntur, niſi, quod leuiter & paulatim venit. Quumq́; diminutionem dico, intelligo ſuffocationem, quæ ordinatim, & paulatim accidit, & non ſubito. Et quum dico phthiſim naturæ; intelligo reſolutionem, quæ fit leuiter, & paulatim, & non ſubito. Et eſt, quum accidit, vt in hora vna ad duas moueatur partes, quum accidens duo concomitantur accidentia ſicut [c] [† elem.] Eſt enim quum accidit cum ea ira & triſtitia: & diuerſificantur duo motus, & ſicut verecundia, quia fit prius conſtrictio ad interiora, deinde redit ratio & conſilium, & dilatat illud, quod eſt conſtrictum, & egreditur exterius, & rubificat colorem. [2] Et eſt etiam, quũ corpus patitur propter affectiones animales alias ab iſtis, quas nominabimus: ſicut ſunt imaginationes animales: plurimum enim imprimunt res naturales: quemadmodum accidit, vt puer ei ſimiletur, cuius formam imaginata fuit [d] [conuentio viri & mulieris:] & vt ſit eius color propinquus colori eius, quem viderũt; quum fit caſus ſpermatis. Et iſtæ quidem ſunt res, quas homines credere abhorrent, [e] [qui difficilis diſpoſitionis non nouerunt habitudines.] Illi verò, qui ſapientiã diligunt, non negant eas: quemadmodum negant res, quæ eſſe non poſſunt. Et huius quidem generis eſt motus ſanguinis & conſecutio eius, qui prçparatur ad eum, quum multum intentus fuerit ad conſiderandum res rubeas. Et iſtius capituli eſt cõgelatio dentiũ, propterea ꝙ alius acredinem comedit. Et inuenire dolores membri: propterea ꝙ tale, quale illud, dolent alij, quum de eo cogitauerit. Et iſtius capituli eſt mutatio complexionis: propterea ꝙ imaginatur de re, quàm timet ne cadat in eam. [f] † [ ]

a B. Et quãdoq; ſuperfluit illud, & fit reſolutio ſubito, quare infrigidatur interius, & exterius ſimul.

ANNOTATIONES.

1 *Omnia animę &c. Animi affectus non deſunt noſtra tempeſtate, qui nullam aut paucam omnino morbificę uel ſalubris cauſæ vim habere exiſtiment, eo argumento, quòd multos mæroribus & diuturnis & magnis quotidie cruciari euenit, qui alioqui non ægrotant. Hi tamen facillimè eo refutantur, quòd multos quoque prauorum cibariorum vſus diuturnior, & aeris peſtilentis conſtitutio omnib. communis, ac cætera demum omnia, quę morborum cauſas putamus; non omnes tamen affligunt perturbãtq́; ob uim reſiſtendi, (potentiam paſſiuam vocant) his corporibus inſitam; quę non alijs, neq; omnibus ineſt. Sunt tanti à medico animi perturbationes æſtimãdæ, quanto inteſtinę diſcordię ſeditionesq́; externis oppugnationib. ſunt magis periculoſę.*

Sint

Sunt hæ animi affectiones uel uoluptuosæ, uel tristes; possunt, solentq́ corpus mirificè immutare, dum animi motiones, spiritus, innatus calor, & sanguis animæ instrumenta intro forasq́ feruntur, ut quo pacto ex somno atque uigilijs ægrotare & sanescere animalia euenit, eodem prorsus, & ex animi affectibus insigniter immutari fatendum sit; quũ in his, sicuti per somnum & uigiliam, fiat caloris ad internã externaq́ reuocatio. immo tanto fortius offendere, atque adiuuare hæ aptæ sunt, quanto magis importune intempestiueq́ quam somnus ac uigilia inuadunt. Memoriæ mandatum est, alios metu, alios dolore, alios etiam (id quod minus fortaße quispiam crediderit) gaudio & uehementi voluptate interijsse. uel contracto nempe animo, unaq́ natura li calore, & spiritibus, & sanguine subito quodam impetu ad interna uiscera, ad ipsum præsertim cor, animosæ facultatis sedem, ut & Gal. lib. de plac. Hipp. & Pl. notat, suffocanteq́. uel ad externas partes relictis internis expanso, dissipato, dissolutoq́. ut propterea iure & Gal. lib. ar. med. & author noster & alij omnes animi affectus inter salubres, & insalubres causas recensuerint. Qui ergo ex animo affectionibus effectus eueniant, leges ex Gal. 2. de sympt. caus. copiosè.

Cap. 85. — cap. 5.

2 Et est etiam &c. Quantum animi cogitatus atque imaginatio possit, hic author pluribus exemplis patefacit. At eius, quod primo loco ait de filiorum ob cogitationem similitudine, habes pulchram ex Gal. historiam lib. de Theriaca ad Pison. Quod scribit de sanguinis motu ad exteriora, qui faciunt medicinam quotidiano usu probant, in exanthematis (quas peticulas uocant) euocandis; quum ægros & purpureis pannis inuoluunt, & rubra spectanda multa obyciunt. Quod de dentium stupore subdit; habes ex Aris. 7. sect. problem. ubi & id explicat, cur oscitemus vbi oscitantem viderimus, et mingendi desiderium incessit, ubi mingentes alios conspexerimus. Quod de dolore & morbo postremo loco subdit, id quoque ipsa confirmat experientia; quando si nauseabundo cuipiam occurramus, ipsi nausea corripimur, & non rari in id morborum prorsus incidunt, quos uerentur. Sed ad confirmandam authoris huius sententiam, dignum id animaduersione atque admiratione nobis videtur, quod in pręgnantibus vsuuenire quotidie uidemus. Mulier vtero gerens fructus, uinum, aut aliud quidpiam eius generis appetet. & eius rei, cuius fuit appetens, uestigium, imaginemq́, filius pictam, exsculptamq́ suo corpori perpetuo seruat; quis autem tantam cogitationis uim eße æstimaret, ut eius rei, cuius dumtaxat species, spiritualiter (ut aiunt) non realiter, animo obuersatur, in alienum corpus imago imprimatur, & perpetuo insideat? Sane problema hoc, ut pulchrum, ita obscuras causas habet. Ac dici quidem fortaße posset, ex uehementi illa imaginatione cieri spiritus animæ instrumenta: atque in hos optatę eius rei imaginem suscipi: quam rursum ij sanguini offerunt, quo fætus alitur; atque hoc pacto ueluti in proprium corpus desideratę rei formam seruari. Sed & si hucusque progressi sumus, non uidemur tamẽ rem omnino assequi. Cur enim imago optatæ rei in parentis uterum potius non suscipitur, quã in fætum? Fortè quòd ea duriori & solidiori est corpore, quod non facile a leui illa spirituum actione patitur. patitur uero fętus ob mollitiem. At rursum, qua ui, quo instrumento anima exoptatam rerum formam in spiritibus ueluti pingat, efformetq́: certè non videmus. alij fortè exactius uiderint. Fatemur profectò nos formatricis facultatis uim eße plusquam dici queat admirandam; sed ea initio generationis ipsi inest semini; neque hoc videtur nobis alienam præterea uim, quàm initio a patre susceperit, aliunde poße sibi ipsi comparare: ut neque huius problematis, de quo agimus, causa ad formatricem potentiam commode referri ualeat.

cap. 11. — Probl. 5.

De ijs quæ proueniunt ex his, quę comeduntur, & bibuntur. *Cap.* 15.

QVod comeditur, & bibitur, ĩ corpore humano tribus operatur modis. Aut .n. in ipso sola sui qualitate operationem efficit. Aut sui materia. Aut operationem facit tota sui substantia. Et fortasse res, quæ ex his tribus intelliguntur uerbis, propinqua erunt secundum linguæ considerationem. Sed quum de eis loquimur, intẽtiones exprimere uolumus, quas modo nominabimus. Sui qualitate, agẽs est illud, quod calefieri solet, quum est in corpore hominis, aut infrigidari: & calefacit caliditate sua: aut frigefacit sui frigiditate: ita quòd non ei assimilatur. Et sui quidem operans materia est illud, quod a sui cõuertitur natura, & recipit formam alicuius [a] [diuisionis] membrorum humanorum: sed eius materia, licet formam illã recipiat, est tamen quum accidit, ut aliquam suarum qualitatum, quas habebat, quę suo modo fortior existit, quam humani corporis qualitas in ipsa: remanere eam faciat a principio rei, donec compleatur coagulatio & assimilatio: sicut sanguis, qui generatur ex lactucis: quoniam in ipso est plus frigiditatis, quam sit in cõplexione hominis, licet sit factus sanguis, & fit bonus ad hoc, ut membri hominis pars fiat: & sanguis, qui ex [b] [alijs] generatur; huic existit contrarius. Sui verò substantia operans, est forma sui specifica agens, & est illa, qua ipsum est id, quod est, & non qualitate sui, præter quam quòd corpori simile fiat, aut fiat simile ei corpus. Quumque dico qualitatem, unã quatuor qualitatum intelligo. Qualitate igitur sua operantis materia in opere ingressum non habet. Sua igitur operans materia est illud, cuius materia, quum de substantia, quam habebat, alteratur, alteratione, quam in ea fecit uirtus, quæ est in corpore, restaurat illud, quod ex eo fuit dissolutum primo, & accendit calorem innatum, propterea quòd in sanguine facit augmentum secundo. Et est etiam, quum operatur suis qualitatibus, quæ remanserunt in ipso tertio. Et sua quidem operans substantia, est illud, quod forma suæ speciei operatur, quam acquisiuit post complexionem, quod quum eius simplicia se commiscuerunt, & ex eis generata fuit res una; præparauit se ad recipiendum speciem, & formam additam super illud, quod habent simplicia; hæc ergo forma non est qualitates primæ, quas habet materia; neque est complexio, quæ generatur ex eis, sed est perfectio, quam acquisiuit materia secundum aptitudinem, quæ fuit ei acquisita ex complexione, sicut in magnete virtus attractiua, & sicut natura cuicunque speciei rum uegetabilium & animalium, scilicet illa, quam habet post complexionem propter complexionis præparationem; neque est de simplicibus complexionis, neque ipsamet cõplexio, quia non est caliditas, neque frigiditas, neque siccitas, neque humiditas, neque simplices, neque commixtæ, sed est uerbi gratia color, aut odor, aut anima, aut alia forma de non perceptis sensu. [c] [Et huic quidem formæ, quæ post complexionem prouenit, aliquando accidit, ut sit eius perfectio passio, quum fuerit hæc forma

a B. partis.

b B. alleo.

c B. Et huic formæ adueniẽti post complexionem quandoq;

ma

[Marginal note: accidit, ut sit perfectio eius passio ex alio, uel pati ab alio, quũ fuerit ista forma uirt' passiua, & quũ accidit ut sit eius perfectio agere in aliud, quum fuerit ista forma uirtus operandi in aliud. Et quũ est agẽs in aliud quandoq; accidit ut sit operatio eius, uel.]

ma uirtus passiua, & quandoque accidit, ut sit eius perfectio actio in aliud: quando accidit, ut sit hæc forma uirtus super operationem in aliud Sed quum fuerit operatrix in alio; aliquando proueniet ut sit]eius actio in corpore hominis,& quandoque non. Et eius quidem formę: quæ post complexionem prouenit, aliquando accidit ut sit perfectio passio ab alio, quum fuerit hæc forma uirtus passiua, & quandoque accidit, ut sit perfectio eius in aliud actio; quãdo acciderit ut sit hæc forma uirtus super operationem in aliud. Et quandoque euenit, ut sit hæc forma adiuuans super operationem in aliud. Sed quum fuerit operatrix in alio; aliquando euenit, ut sit eius operatio in corpore hominis: aliquando non. Et si est uirtus in corpore hominis agens, aliquando efficit operationem conuenientem corpori; quandoque operationem non conuenientem. Tota autem operatio hæc non prouenit ex eius complexione: immo ex eius forma specifica aduenientæ post complexionem. Vnde propter hoc uocamus huiusmodi operationem a tota substantia scilicet forma specifica,& nõ qualitate, scilicet non aliqua quatuor qualitatum, neque eo quod est earum cõmistio. Conueniens uerò est sicut pęoniæ operatio, quæ destruit epilepsiam. Non conueniẽs autem, sicut uirtus napelli, quæ hominis corrũpit substantiam. Redimus ergo nũc & dicemus, quia quum dicimus quòd res, quæ comeditur, aut quã fit inunctio, est calida aut frigida; uolumus dicere, quòd est sic in potentia,& non in effectu, & uolumus dicere, quòd est in potentia plus calida quam corpora nostra, aut plus frigida quam corpora nostra. Et quum hanc potentiam dicimus, uolumus dicere uirtutem consideratam [d] [per operationem caloris, quam nostra corpora in ea efficiunt: quoniã quum eius portitor] a calore innato, qui est in nobis, patietur: accidet in eã tunc illud in effectu. Est etiam quum hanc potentiam dicimus,& uolumus rẽ aliam dicere. & est vt sit potentia cum intentione bonitatis aptitudinis: sicut quum dicimus, quòd sulfur est calidum in potentia. Et est quum dicimus quod res est calida aut frigida; & attendimus illud, quod in eius complexione ex quatuor primis elementis est magis superãs: & non consideramus operationem, quam in nostris efficit corporibus. Est etiam quum de medicina dicimus, quod est in potentia sic, quum fuerit eius potentia in intentione habitus, sicut potentia scribę, qui iam dimisit scribendi operationem, & tamen habet in scribendo potentiam; quemadmodum dicimus quod napellus in potentia est corrumpens. Inter hoc verò & primã, existit differentia, quia prima nisi postquam corpus conuersione manifesta ea conuerterit, non exeunt ad effectum: istud autem, aut operatur ipsamet obuiatione: sicut uenenum viperarum: aut per quamlibet conuersionem in sui qualitate: sicut napellus. Et inter potentias quidem primas, & inter potentiam, quam nominauimus; est aliqua potẽtia media, quę est sicut potentia medicinarum uenenosarum. Prę terea dicemus quòd medicinarum gradus iam quatuor positi sunt. Et gradus quidem primus est illud, quum quod comeditur & bibitur, & quo fit inunctio, efficit in corpore sua qualitate operationem non perceptam: sicut quum calefacit aut infrigidat, & non percipitur, neq; sentitur calor, aut frigiditas, nisi postquam reiteratum fuerit,& multum factum fuerit. Et gradus secundus est, vt sit operatio fortior ista, sed tamen non peruenit ad impediendum operationes manifestè, neq; cursum earũ naturalem mutat, nisi per accidens [e] [aut quum multoties aduenit, & est multum.] Et tertius quidem gradus est, vt ex operatione eius essentialiter proueniat impedimentum manifestũ, sed nondum tamen peruenit ad mortificandũ & corrũpendum. Et quartus est gradus, vt illud ad mortificandum perueniat, & corrumpendum. Et hęc quidem est proprietas medicinarum venenosarum: hoc est illud, quod existit per qualitatem. Cum tota verò sui substantiam mortificans, est venenum. Dicemus autem denuo, quod totum illud, quod corpori aduenit, quod est ex eis, inter quæ currit agere & pati: aut mutatur à corpore,& nõ mutat ipsum; aut mutatur à corpore,& mutat ipsum: aut nõ mutatur à corpore,& mutat ipsũ. Quod verò mutatur à corpore,& non mutat corpus mutatione, de qua sit curandũ, aut conuertitur in similitudinem corporis, aut nõ cõuertitur. Illud autem, quod in eius conuertitur similitudinem: nutrimentum est absolute, Et illud, quod nõ in eius conuertitur similitudinem, est medicina temperata. Quod verò a corpore mutatur,& ipsum mutat, non est possibile quin, aut si quum mutatur a corpore mutat corpus: & post corpus mutet ipsum ad vltimũ, & destruatur eius mutatio. aut nõ fit ita, sed ipsum mutet corpus ad vltimum,& destruat ipsum. Et prima quidẽ diuisio, aut conuertetur in similitudinem corporis, aut non conuertetur in similitudinem corporis: si in corporis conuertetur similitudinem, erit medicinale nutrimentum: & si in corporis non conuertetur similitudiuem, erit medicina absolute. Secunda autem diuisio erit medicina venenosa. Illud verò quod a corpore nullo modo mutatur,& ipsum mutat; est venenum absolute. Quum autem nos dicimus, quòd a corpore nostro nõ mutatur, nolumus dicere, quòd non calefiat in corpore per operationẽ innati caloris in ipso: immò plurimum venenorum non operatur in corpore, nisi calefiat per operationem caloris innati, qui est in ipso; sed volumus dicere, quòd non mutatur in sui forma naturali: immo nec cessat ab operatione eius virtute & forma manentibus, donec corpus corrumpat. Et est quidem, quum eius natura est calida: & adiuuat tunc suam proprietatẽ natura eius ad resoluendum spiritum, sicut uenenum viperarum & napelli. Et est quum natura eius est frigida: & adiuuat suam proprietatẽ natura eius ad congelandum spiritum, & debilitandum; sicut venenum scorpionis, & [f] [† iusquiami.] Totum verò illud, quod nutrit; in fine rei, naturali mutatione corpus mutat: & est calefacere: quoniam, quum in sanguinem conuertitur, proculdubio in calefaciendo augmentum præbet, ita vt lactucę & cucurbitæ taliter calefaciãt: qualiter istud calefacere existit. Quũ verò calefacere dicimus, nolumus calefacere istud

[Marginal note: d B in hora operationis caloris, quã nostra corpora in ea efficiunt: quoniam quũ subiectũ ipsius uirtutis.]

stud: sed istud, quod ex qualitate rei prouenit eius remanēte specie. Et medicina quidem nutriens [g] [a corpore per sui mutatur substantiā: & mutatur ab ipso per sui qualitatem: sed primo mutatur in sui qualitate:] & alia quidē mutatur primo [h] [in caliditate] & calefacit, sicut alia: & est alia, quę mutatur primo [i] [in frigiditate,] & infrigidat sicut lactuca. quumque eius conuersio in sanguinem completur; plurimū operationis eius est calefacere, propterea ꝙ in sanguine augmentum efficit. quomodo enim non calefacit, quum iam facta sit calida, & sua frigiditate se expoliauerit? sed vnicuique earū etiam aliquid innatæ qualitatis associatur post conuersionem in substātia [k] [quoniam] in sanguine, qui generatur ex lactucis, aliqua remanet infrigidatio; & in sanguine, qui generatur ex allijs, aliqua calefactio: sed est hoc vsque ad tempus. Medicinarum pręterea nutrientium alia est, quæ medicationi magis existit propinqua: Alia est, quæ nutrimento est uicinior. Quēadmodum ipsorum nutrientium alia sūt, quorum natura vicinior est substantię sanguinis, sicut vinum, & ouorum uitelli, & aqua carnis: alia sunt, quę parumper sunt longinquiora, sicut panis & caro. Et alia sunt, quę sunt valde lōginqua, sicut nutrientia medicinalia. Amplius dicemus quòd nutriens mutat corporis dispositionem qualitate sui & quantitate. Qualiter verò qualitate sui mutet, iam sciuisti. Quantitate autem, quoniam aut augmentabit, & perueniet ex eo ad fastidium, & oppilationes, & postea ad putrefactionem: aut minuet, & perueniet ex eo ad [l] [phthisim.] Sed augmentum in quantitate ex nutriente, semper est infrigidās, nisi proueniat ex eo putredo, q̄ calefacit, sicut .n. putredo non accidit, nisi propter calorē extraneum: ita propter ipsam etiam calor accidit extraneus. Dicemus etiam ꝙ nutriens, aliud est subtile, aliud est spissum, aliud est temperatum. Et subtile quidem est illud, ex quo sanguis generatur subtilis: & spissum, ex quo sanguis generatur grossus: uniuscuiusque aūt harum diuisionum, aut est eius nutrimentum multum, aut est paucū. Exemplum subtilis, & multi nutrimenti est aqua carnis, & vinum, & oua sorbilia calefacta, aut trementia. Ista .n. multi existūt nutrimenti: quoniam plurimum substantiæ ipsorum in nutrimentum conuertitur. Exemplum spissi & pauci nutrimenti est caseus, & caro salita, & melongia, & his similia. res .n. quæ ex eis in sanguinem conuertitur, est pauca. Exēplum subtilis, & pauci nutrimenti est iuleb, & olera; quę in substantia sui temperata existunt, et in sui qualitate. et ex fructibus matiana, et mala granata, et quæ eis similantur. Et exemplū spissi multi nutrimēti, est oua elixa, et caro vaccina. Cuiuscunque etiam harum [m] [dictionū] alię sunt, quæ sunt boni chymi: alię sunt, quæ sunt mali chymi. Exemplum subtilis multi nutrimenti boni chymi, ouorum uitelli, et uinū, et aqua carnis. Exemplū subtilis pauci nutrimēti boni chymi, lactucæ, matiana, et mala granata. Exemplum subtilis [n] [pauci nutrimenti, et mali chymi, pulmo et caro† recenter natorum animalium] Exemplum spissi multi nutrimēti boni chymi, oua lixa, et caro annualis agni. Exemplum spissi multi nutrimenti mali chymi caro uaccina, et caro anatis, et caro equina. Exēplum spissi pauci nutrimenti mali chymi caro salita. In hac autem summa inuenies temperamentum.

[Marginal notes: g ...mutatur a [corp]ore cū sui [substan]tia: & mu[tatur] ab eo cū [qu]alitate. — h [...]mutatio e[st] primo in [...]ate. — i [...]d calidita[tem] — [...] frigidita[tem] — k [...]are. — l [...]actionē. — m [...]diuisionū. — n [...]li nutri[menti] & mali [chymi] sicut pul[mo et] caro al[...]. Exēplū subtilis pauci nutrimenti, & mali chymi raphanus & sinapis, & plurimū olerum. — † anaguaid.]

ANNOTATIONES.

1 *Quod comeditur & bibitur &c. Quę in ventrem assumuntur, alia alimenta, alia medicamenta sunt. medicamenta quidem dicuntur quæcunq; in nostrum corpus admissa in ipsum deinceps agunt, & ipsum immutant: alimēta verò, in quæ vbi ingesta sunt, corpus agit, neq; ab ijs patitur vt 3. de temper. & sępe alibi notat Gal. Media uerò, & eodem authore, inter duo hæc quædam sunt, partim agentia, partim patientia: quæ pro superante actione, uel medicamentosi cibi, vel medicamenta nutritoria dici solēt. Et quamuis medicamenta agere dicuntur in corpus, nō pati, patiuntur tamen & ipsa a corpore: vbi .n. primum ingesta sunt, calescere ea naturali calore oportet, & adiuuari, ut agant, vt 3. de temper. patet: sed post breuē eam affectionē, quā a corpore susceperunt, in ipsum deinceps corpus agunt, superantq́;. licèt & nonnunquam id usu ueniat, horū uim omnē irritam fieri, prorsumq́; pati ipsa, & à corpore in alimentū conuerti, nō agere, ut in libello, quos, quādo, et quib. purg. op. Gal. scriptū reliquit. Eodem verò pacto alimenta, quanquam naturalis caloris actione a corpore nostro patiū tur & demum superantur, ac in sanguinem conuertuntur: ea tamen priusquam sanguinis formam suscipiant, in corpus medicamentorum ritu agunt, & suis ipsum qualitatib. afficiunt, vt 3. de temper. habetur. Post susceptam verò sanguinis formā animal nutriunt, & calorem innatum fouēt, pascūt, adaugentq́;, vt semper postmodum calfacere dicantur. vt eodem 3. de temper. Gal. notat. Verùm neq; hoc tamen vno & eodem semper modo agunt. quin alia magis, alia minus calefaciunt; alia exsiccant, alia humectant: vt videlicet, in ijs, priusquam ingesta eßent calidiora, frigidiora, humidiora, uel sicciora elementa inerant. Lactuca semper, ēt postquam in sanguinem iam uersa est, refrigerat, ꝙ ex frigidis antea partibus constabat. cępæ & piper calfaciunt ꝙ ex calidis. aquosum uinū humectat, ꝙ ex humidis. sal exsiccat, ꝙ ex siccis terrenisq́; initijs ortum habuerat. Quę uerò ex æquè mistis, aut certè parum robore ac portione differentib. elementis sunt genita; corpus tantum alunt, & temperatū sanguinem gignūt. quamuis & hęc diuersis corporibus collata diuersas uires exerceāt: quando frigidorū corporum ratione nimis calfaciunt, calidorū uerò frigefaciunt potius. Insunt uerò alimentis præter primas eas qualitates, caliditatem, frigiditatē, humiditatē & siccitatē, & alia quædā, quorū ratione uarij ex alimentis effectus proueniunt; nempe modus substantiæ, crassitudo .s. & tenuitas: & hunc, materiam uocat author noster: & pręterea tota substantia: de qua Gal. 3. simpl. med. 8. de compos. med. per loc. & 6. in 6. de uulg. morbis, & sæpe alibi. Sanè hāc agentem substantiā hic author formam eße ait acquisitā post tēperamentū, formam quippe, quę specifica dicitur; quæ non simplex est qualitas, nō temperamentū ex plurib. qualitatib. sed forma sensu minime percepta: cuius ratione in magnete uim ferri attractoriam eße dicit. Quamobrē, quū hęc ita se habeant, constare tandē existimo primū quidem, quid actio sit a tota substantia proueniens, deinde ēt, in quibusnā huiusmodi sint actiones. Quū .n. specificæ rerū formæ eæ sint, a quib. singula sunt hoc ipsum quod sunt: quūq́; hę plerūq; ignotę sint nobis: quū nihil suā formā non habeat: manifestū est illā a tota substātia eße actionē, q̄ a specifica forma prouenit: et reb. singulis singulas a tota substātia ineße*

[Marginal notes: Cap. 2. — cap. 1. — cap. 4. — cap. 2. — ca. 23. & 24. & 25. — cap. 7. — Comm. 5.]

actiones, fallitq; ꝓpē eos, qui actiones à tota substātia (quas et à proprietate substātiæ, & a tota forma nuncupant) & qui abditas rerum causas refutant. namque si res omnes a forma sunt id ipsum quod sunt: si ex actionibus præsertim res à rebus, animalia ab animalibus differunt: si rerum formas ignoramus: quis ire queat inficias, rebus omnibus suas inesse actiones ab ignotis, & abditis causis, forma. s. ipsa specifica prouenientes? Sed obijciet statim quispiam. Si hæc actio a tota substantia est; sunt quædam quæ a specifica forma humanę naturæ aduersantur, vt venena; & alia rursum reperire est quæ his uenenis tota eorum substantia obsistunt; contrariæ ergo hæ actiones a contrarietate substantiarum emanabunt. Atqui negat Arist. 1. phys. & in lib. prædicam. substantiæ quidpiam esse contrarium. & 5. phys. & 8. metaph. prodire inter substantias motum nō admittit. Difficilis sanè dubitatio hæc est. Illi tamen doctissimus vir Iulius Delphinus, quum in Ticinensi gymnasio transactis annis medicinam summa cū laude profiteretur, facilè & doctè admodum respondere consueuit a substantia quidem ipsa contra substantiam nō prouenire actiones: verùm quam nos a tota substantia actionem uocamus, proprietatem sequi, quæ qualitas est, non substantia: quæ tamē qualitas immediate (ut dicunt) specificam ipsam formam consequitur, quum aliæ qualitates eam præcedant: quod et Galeni testimonio confirmatur, ex 3. simpl. med. asserente medicamentorum attractiones perfici proprietatibus, quę in substantijs sunt. Atque ita eruditissimus hic uir quæstioni huic satisfacit. Neque illi solùm astipulatur ratio. sed et magnus Auer. omnino assentitur 5. Coll. ubi de medicamētorum actione fusius agit. Cęterum, si rem ipsam examinemus, aliter fortasse ad eandem quæstionem iri obuiā poterit. nempe si dixerimus ex Auer. 1. physic non omnem prorsus substantiam à cōtrarietate interdici. sed eam, quę subiectum est. subiectum quippe subiecto non est contrarium: sed substantiæ quæ forma est, nihil obstat substantiam esse contrariam; aut formam formæ esse contrariam; & huius contrarietatis ratione, inter se se agere. huic certè rei astipulatur magni Alexandri authoritas, qui elementa inter se pugnare animaduertens eo progressus est, ut primas qualitates eorum formas putaret, neque in simplicibus substantijs & formis ipsis incidere contrarietatem pro absurdo habuerit. Et quamuis non ignoremus Auerroem eo 5. phys. Ale. opinionem refutare, propterea ꝙ philosophus absolutè motum & actionem a substantia neget: eo tamen loco Aristotelem de substantia, quæ subiectum est, intelligere existimamus, non de ea quę est forma: quum ex eiusdem sententia sit, actiones omnes a formis prouenire, quamuis sint substātiæ. Neque uerò id philosophus accidentalibus formis, (ut quosdam uelle intelligo) ascribit, sed substantijs: quū alioqui intelligentias & cælestium orbium formas nihil prorsus agere oporteat, ꝙ qualitatibus careant. Quamobrem, quum actiones a specificis formis proueniant, atq; inter eas sit contrarietas, ut 1. de gener. & cor. habetur. non multum philosophiæ principijs repugnare crediderim, si formas formis contrarias esse admiserimus, et hac ratione a specifica forma actiones eas, quas a tota substantia, a tota forma, a substantiæ proprietate, & ab occulta qualitate, vocant, dixerimus prouenire.

[margin: tex. 52. — cap. de substantia. — tex. 10. — tex. 5. — cap. 24. — cap. 21. — com. 52. — com. 10. — tex. 48. & 49.]

2 *Et gradus quidem primus &c. Primo gradu calidū, frigidum, humidum & siccum est, quod obscurè alterat: secundo, quod manifeste alterat. tertio quod obscurè corrūpit quarto quod manifestè corrumpit. De hac re habes ex Gal. multa 5. simpl. med. & 1. de comp. med. per genera.*

3 *Dicemus etiam quòd nutriens &c. Scripsit Gal. integrum librum de cibis boni & mali succi, quem tu vide. Vide & quæ hic author libello de remou. nocum. quæ acc. & c. tract. 4.*

De dispositionibus aquarum. *Cap. 16.*

AQua vnum existit elementorum: quæ sola inter omnia elementa habet propriū, vt in eo quod comeditur, & bibitur ingrediatur: non ideo vt nutriat, sed quia nutrimētum penetrare facit, & eius rectificat substantiam. non autem dicimus ꝙ aqua non nutriat: nisi quia nutriens in potentia est sanguis: & in alia potentia longiore ista, est pars membri hominis. Corpus verò simplex non conuertitur ad formam sanguineam recipiendam, neque formam membri humani, nisi componatur. Sed aqua est substantia, quę adiuuat ad liquefaciendum nutriens, & subtiliandum: &, vt cito currat, & penetret in venas,[a] [& in foramina:] neque esse potest absq; hoc auxilio, eius complementum rei nutrimenti. Amplius aquæ diuersificantur non solum in substantia aqueitatis: verum ēt secūdum illud, quod eis admiscetur. & secundum qualitatē, quę in eis est superans. Aquæ verò, quæ sunt alijs meliores, sunt aquæ fontium. Neque tamen omnium fontium, nisi fontium terræ[b] [liberæ,] in cuius territorio nulla dispositionum qualitatum extranearum superat: aut aquæ, quæ sunt petrosæ, quia sunt digniores, ne terrestri putrefactione putrescāt. Illa tamen, quæ est terræ liberæ, melior est petrosa; neque ex omni fonte terræ liberæ, sed illa tantum, quæ præter hoc est currēs. Neq; omnis currens, nisi currēs, quę est soli & ventis discooperta: hoc nanque est ex eo, quo currēs nobilitatem acquirit. Non currēti verò est, cui acquiritur propter discooperturam malitia talis, qualis non acquiritur propter profunditatem & coopertutam.[c] † [Neque omnis currens discooperta, nisi illa, quæ super lutum incedit.] Et debes scire, ꝙ quę super lutum vadit, melior est ea, quæ super petras fluit: lutum. n. mundat aquam, & aufert ab ea res extraneas sibi admixtas, quæ sunt in ea, & colat ipsam: sed lapides non faciunt illud. Oportet autem vt lutum, per quod transit, sit[d] [liberum,] & non sit lutum fœtidum, neque[e] [lacunosum,] neque aliud. Quòd si hęc aqua fuerit multa, & forti cucurrerit cursu, quæ propter sui multitudinem illud quod ei admiscetur in suam conuertat naturā, & quę suo cursu ad solem tendat, s. ad orientē, & propriè ad eius æstiuum: erit melior aquis: & tantomagis, quum multum a suo elongabitur principio. Et post hanc, quæ ad septentrionalem vadit. Illa namque, quę ad occidentem tendit, & meridiem: est mala, & propriè, quum meridionales exsufflauerint uenti. Et illa quidem, quæ a locis descendit altis cum alijs bonitatibus, est melior. Et illa, quæ est[f] [sic] est quasi dulcis, quę dulcis esse imaginatur: neque vinū tolerat vt ex ea sibi admisceatur, nisi parū, & est in pōdere leuis: & cito infrigidatur, & cito calefit; propterea ꝙ est[g] [resoluta] frigida in hyeme, & calida in æstate: in qua nullo modo sapor superat aliquis, neq; aliquis odor, & cito descēdit ab hypochōdrijs. & qđ in ea coquitur cito coquitur, & cito dissoluitur. Debes aūt scire ꝙ pondus ex experimētis est adiuuantib. ad cognoscendū aquæ dispositionē. Aqua nāq; q̄ est leuior, in plurimis dispositionū est melior.

Est

Est aũt, quum cognoſcitur pondus per menſura. Et eſt, quũ cognoſcitur ſi in duab. aquis diuerſis duo panni, aut duo cocta unius põderis madefiant, & poſtea uehemẽter exiccentur, deinde ponderentur, quia aqua, cuius coactũ fueris leuius, erit melior. Sublimatio præterea, & diſtillatio aquas rectificat malas. Et ſi iſtud nõ fuerit, decoctio rectificat. Aqua.n. cocta ſicut teſtificati fuerunt ſapientes; minoris eſt inflãmationis, & uelocioris deſcenſionis. Et torpidi quidem medicorũ exiſtimat, ꝙ aquę coctæ ſubtile reſoluatur, & ipſius remaneat ſpiſſum: vnde in coquendo ipſam non exiſtat iuuamẽtum: quoniam ſpiſſitudinem in aqua augmentat. Scire autem debes quòd aqua in ſuæ aqueitatis diffinitione, exiſtit ex partibus in ſubtilitate, & ſpiſſitudine ſimilibus: quę eſt ſimplex: ſed non inſpiſſatur, niſi propterea ꝙ frigoris qualitas ſuper eã præualuit, aut propter fortẽ terreſtrium partium commiſtionem, quę ob hoc ꝙ ſunt paruiſſimæ, ab ea nequeunt ſeparari neque deſcendere in ea: quia non ſunt tantę quãtitatis, ut continuitatẽ aquæ ſcindere ualeant: & in ea deſcendere ob multam paruitatem. Oportet ergo ut eis accidat commiſtio cum ſubſtantia aquę. Poſt hoc decoctio ſpiſſitudinem remouet: quę propter frigus accidit primo; deinde partes aquę uehementer rarificat: donec fiat ſubtilioris ſubſtantiæ, ut poſſint ab ea ſeparari partes graues terreſtres in eius ſpiſſitudine retentę, & [h] [conſtringant] eam deſcendentes; & propter deſcenſum ab ea ſeparẽtur, & remaneat aquę purę & ſimplici propinqua, & erit illud, quod propter [i] [calefactionẽ] fuit ſeparatum homogeneum ei, qđ remanſit, & nõ lõginquum ab eo: quia quum aqua a cõmiſto ſeparatur: eius partes in ſubtilitate ſimilãtur. neque multum intereſt inter [k] [illud, quod ſubit, & inter illud, qđ] remanet: decoctio ergo non ſubtiliat aquam, niſi propterea quia aufert ſpiſſitudinem frigoris, & quia facit, quod ei commiſtum eſt, deſcendere. Et huius quidẽ ſignificatio exiſtit, quoniã quum aquę groſſę dimittuntur longo tempore, non deſcendit ex eis res, de qua ſit curandum: ſed quum coquũtur, illico deſcendit ex eis res multa, & fit aqua, quę remanet in pondere leuis & clara; & deſcẽſionis quidẽ cauſa: eſt ſubtilitas: quę ex decoctione acquiritur. Nonne uides ꝙ aqua magnorũ fluminum ſicut fluminis Gyon, & præcipue illæ, quę in [l] [poſtremo eius] ſumuntur: illico quum ſumuntur, uehementer ſunt turbidæ, & poſtea in breui tpe in una reſeſſione ſubito ita clarificantur, ꝙ ſi alia vice reſidere faceres, non deſcenderet eis res de qua eſſet curandũ? Sunt autem, qui aquã Nili maxima laude extollunt, & eius bonitates in quatuor cõprehendunt; in longitudine manationis eius: & bonitate locorũ, per quę uadit, & quia in curſu ſuo a meridie tendit ad ſeptentrionem ſubtilians illud, qđ in ipſo currit ex aquis. In multitudine verò ſui, alię communicant ei. In aquis aũt malis ſi quotidie eas de uno vaſe in alio mutares, quotidie manifeſtam videres deſcenſionẽ, ſicut in primis. Et præter hoc nõ deſcendit ex eis, quod deſcendere cõſueuit niſi paulatim, & non cito, & cum hoc nõ perfecte clarificãtur.

h …ſcindãt ſeu …parat.

i uaporatio.

k inter eam ſubleuatur, …uaporat & quæ.

l in parte po…ma eius, uel …ota parte ab …gine eius.

Et huius quidem cauſa eſt, ꝙ cõmiſtiones terreſtres leuiter a ſubſtantia ſubtili deſcendunt, in qua non eſt groſſitudo, neque viſcoſitas, neque vnctuoſitas: ſed a ſpiſſo non tam facile deſcendunt. Amplius decoctio ſubſtantie acquirit ſubtilitatem, & poſt decoctionem, concuſſus. Ex aquis quoque laudabilib. ſunt aquę pluuiæ, & præcipue illæ, quę in ęſtate eueniunt, & ex nubibus; cum quibus accidũt tonitrua. Turbidatio autem vaporis, vnde generantur venti maximi cum nubibus uenientes, turbidat nubes, ex quibus venit pluuia, ideoq; eius ſubſtantia eſt falſa & non pura. Sed tamen aquæ pluuię cito aduenit putredo, licet ſit aqua melior: propterea quòd eſt ualde ſubtilis, & quia in ipſa corrumpens terreum & aereum cito operatur, & fit eius putredo cauſa computreſcẽdi humores, & impedit pectus, & vocem. Quidã aũt dixerunt huius cauſam eſſe; quod aquę pluuię generantur ex vapore, qui fuit ex humiditatib. diuerſis ſublimatus. Sed ſi hoc eſſet cauſa: aqua pluuiæ vituperabilis eſſet, & nõ laudabilis: ſed non eſt ita: immo propter multam ſuæ ſubſtantię ſubtilitatem, quoniã omnis ſubtilis ſubſtantia plus recipit paſſionẽ. ꝙ ſi [m] † [ ] aqua pluuię ebullierit: eius receptio putrefactionis minuetur. Acetoſa quoque, quum comeduntur, tunc quum neceſſe fuerit vti pluuiali aqua; opponuntur putrefactioni, & ab impedimento eius ſecuritatem faciũt. Puteorũ verò aquæ, & aquæductuũ ſunt malæ comparatione aquarum fontiũ: ſunt.n. aquę conſtrictæ, terreſtreitates longo recipiẽtes tempore, ideoq; eſſe nõ poteſt, quin in eis aliqua ſit putrefactio; quoniam extractę fuerunt, & commotæ virtute cogente, & non virtute, quę ſit in eis declinante ad hoc, vt manifeſtentur, & expellantur niſi ingenio, & arte, quia via propinqua eis fuit adhibita, per quam inceſſerunt. Et ex eis tamen illę ſunt deteriores, quibus ex plumbo viæ factæ fuerunt: quoniam ex eius virtute aliquid aſſumunt, vnde frequenter ad dyſenteriam ducũt. Aqua autem paludis deterior aqua putei exiſtit, [n] [quia manatio aquæ putei acuitur, ꝑpter illud, quod de ipſa extrahitur, vnde perdurat eius motus, & non multum moratur in cõſtrictione: neque manet in locis] vnde manat longo tempore. Aqua verò paludis propterea ꝙ longo tempore moratur in foraminibus terræ putre facientis, & eius motus in manando & egrediendo eſt motus tardus, qui non prouenit ex fortitudine ſuę expulſionis [o] [propter largitatem] materiæ ipſius: neque eſt niſi in terra corrupta & putrida. Niuoſę verò aquę & glaciales ſunt groſſæ. Et aquę ſtantes [p] [lacunales] præcipue diſcooptæ malę ſunt & graues, quia in hyeme non infrigidantur, niſi propter niues, ideoq; generant phlegma, & calefiunt in æſtate propter ſolem, & propter putrefactionẽ vnde generant choleram. Et propter ſpiſſitudinem quidem ipſarum, & commiſtionem terreſtrium cum eis, & propter reſolutionẽ ſubtilis earum generantur in eis, qui eas bibunt [q] [ſplenes] & eorum † abdomen ſubtiliatur, & interiora ipſorum ingroſſantur, & eorum extrema macreſcunt, & humeri, & colla, & comedẽdi deſideriũ ſuperat in eis, & ſitis: & conſtrin-

m † B. feſtine.

n B. quoniam aqua putei bonificatur cũ manatione propter illud, quod extrahitur de ipſa, & id quod ſcaturit loco eius: unde perdurat eius motus, & non multũ moratur in conſtrictione, neq; manet in foraminibus.

o B ſed propter multitudinem.

p B. Et aquæ ſtãtes in quib. cannæ paluſtres oriuntur.

q B. egritudines ſplenis.

† mirach.

guntur eorum ventres:& difficile vomere possunt.Et est etiam,quum perueniunt ad hydropisim: propterea quòd aquositas in eis retinetur.Et est,quum deueniunt ad apostema pulmonis & splenis,[r][& ad dysenteriam;& siccantur eorum pedes & manus,& ipsorum hepata debilitantur:& nutrimentum eorum minuitur propter splenem,& generantur in eis[s]]mania]& hæmorrhoides,& varices,& apostemata laxa,& proprie in hyeme ; & mulieres duriter impregnantur: & cum difficultate pariunt & pariunt pueros apostemosos, & frequenter fit in eis mola,& impregnatio mendosa,& eorum pueri sępe patiuntur ramicem : & magni varices,& crurium vlcera:neque eorum plagæ sanantur:& accrescit eorũ desiderium , & soluuntur duriter.[t] [& est cum nocumento & apostematibus in intestinis:] & quartanis abundant:& in senib.febres fiunt adurentes,propter siccitatem naturarũ ipsorum,& ventrium. Aquę verò non currentes quocũque modo fuerint,stomacho non conferunt.Et iudiciũ quidem eius,quę ex [u] [canalibus hauritur , est iudicium aquæ nõ currentis:] Est tamen melior aqua non currente: propterea ꝙ non longo tẽpore in vno moratur loco: & quum non currit,proculdubio aliqua in ea existit grauitas.Et fortasse in multis earũ existit stipticitas,& conuertuntur cito ad calefaciendum [x] [interiora corporis:] ideoque non sunt vtiles febres habentibus:& illis,in quibus cholera superat. In ægritudinib.verò,in quibus retentio & maturatio sunt necessarię,sunt meliores.Aquæ præterea quib.substãtia admiscetur metallina, aut eius similes:& aquæ sanguisugales,omnes malæ sunt.In quibusdam tamen earum existit iuuamentum.Illa enim,in qua virtus ferri superat:iuuamentum præstat ad hoc,vt interiorib. fortitudo tribuatur , & vt [y] [† corruptio stomachi prohibeatur,& vt virtutes desideratiuę oẽs procedant.[Et nos quidem eius dispositionem nominabimus,& eius,quæ est qualis ipsa, post.Nix verò & aqua glacialis, quum munda fuerit,& non commista alij rei virtutem habẽti malã,siue soluatur, & fiat ex ea aqua : siue cũ ea deforis infrigidetur aqua;siue ipsa mittatur in aqua;erit bona. Et suarũ quidem diuisionũ dispositiones non diuersificantur diuersitate multum extranea;sed est spissior quàm omnes aquæ,& nocet dolores habentibus neruorum; sed quum coquitur,ad bonitatem redit.Quòd si aqua glacialis ex aquis malis fuerit,aut fuerit nix virtutem contrahens malam & extraneam a locis,in quibus cecidit:erit melius,vt cum ea infrigidetur aqua [z] [quæ ab istius commistione sit occulta .] Aqua præterea temperatè [a] † [ ] frigida sanis melior est aquis omnibus,licèt neruos impediat:& apostema in interiorib.habentes lædat.[b] [ipsa.n.appetitum excitat,]& stomachum fortem efficit.Aqua verò calida digestionem corrumpit, & facit natare cibum:neque illico extinguit sitim; & est,quũ ad hydropisim adducit,& hecticam, & consumit corpus . Aqua autem calefacta quũ fuerit tepida,facit nauseam:& quum fuerit calidior , quàm hæc,& in ieiuno bibita fuerit:multoties stomachum lauabit,& ventrem soluet:eam tamen frequenter bibere est malum,quia stomachi debilitat virtutem . Illa verò, quæ multum est[c] [calida est quum colicam resoluit,& splenis ventositates frãgit.] Et illi quidem,quibus aqua calida arte iuuamentum præstat,sunt epilepsiam habentes,& melancholiam , & capitis dolorem frigidum,& asthma, & ophthalmiã, & † pustulas in gutture,[d][& gingiuis siccitatẽ,] & apostema post aures habentes,& rheumatismos,& vlcera in diaphragmate,& imparis solutionem in parte pectoris.Menstrua pręterea prouocat,& vrinam,& dolores sedat,Aqua verò salsa macrescere facit, & exsiccat: & primo [e] [facit ventrem propter vim radendi,]quæ in ea existit;postea restringit ventrem in fine,propter siccitatem,quæ est in eius natura:& corrũpit sanguinem : ergo pruritum generat, & scabiem . Aqua verò turbida lapidem generat & oppilationes.ideoq; post ipsam res comedẽda est prouocatiua,licèt ventrem habenti plerunque conferat ipsa,& omnes reliquę aquæ grossæ,& graues,propterea ꝙ in eius ventre tenentur,neque cito descendit.Ex cuius quidem theriacis existunt res vnctuosę & dulces. Aqua autem salis ammoniaci ventrem resoluit, si in ea sederint,aut ex ea biberint, aut ex ea factũ fuerit clystere . Aquę pterea aluminosæ mẽstruorum superfluitatem currere non permittũt,neque spuere sanguinẽ: & prohibent illud,quod de hæmorrhoidib.egreditur;sed corpora,quæ febribus sunt apta,fortiter ad eas perducũt . Et ferreę quidem splenem resoluunt: & non coire valentes adiuuant. Aereæ verò corruptioni complexionis vtiles existunt.Quumq; aquæ diuersę & bonæ & malæ commiscebuntur, fortior superabit.Et nos quidem declarabimus regimen aquarum corruptarum in capitulo de regimine iter agentium.Et quod de iudicijs aquæ,& suis proprietatibus,& modis suarũ proprietatum remansit : in capitulo aquæ , quod est in medicinis simplicibus,nominabimus : si deus voluerit .

r B.& ad lubricitatem intestinorum. Alia litera ad lubricitatem intestinorũ,& ęgritudinem splenis

s B.stultitia.

t B.Et fit cũ nocumento & ulceribus uiscerũ.

u B fontib. hauritur,est propinquum iudicio aquæ stantis nõ currentis.

x B.in uentre.

y B.aldarab ꝓhibeatur, & ut excitentur, uel commoueãtur uirtutes appetitiuæ omnes. † dereb.

z B.exterius ꝓhibendo ipsam a permistione eius.

a † B.quãtitatis.

b B.& est ex eis quæ appetitum excitant.

ANNOTATIONES.

De varijs aquarum differentijs,& effectib.plenè Hipp. scripsit lib.de loc.aer. & aqu.nec non libello de vsu humidorum.Sed & .in 6.de vulg.morb.multa scribit Gal.& in libello de bonitate aquæ,si modo is Gal.est.Vide uerò et 1.de tu.ualet.& 1.de simp.med.facult.& quæ author noster libello de remo.nocum.quę acc.& c.tract.5.fusius prosequitur.præsertim uerò quæ & Hipp. & Gal. 3. de rat. uict. ac.At uerò de aqua hoc loco dubitatio est,an nutriat. Quòd enim non nutriat testari videtur Gal.4.de usu par. (nisi ibi de seroso potius humore intelligat,id quod nos putamus)& ratio ipsa planè cõfirmat,quando aqua,quæ simplex est corpus,aut si nõ ita simplex sit, tenuissimũ tamẽ & fluuidũ,in solidam nostri corporis substantiam uerti nõ potest.ea uerò nutritio est,qua id quod alit in nutriti substantiam conuertitur,ut & Gal.3.de temper.& omnes norunt. At contrarium tamen author librorum de dieta li.1. aquam omnia nutrire testatur. Adde ꝙ frequenter aqua potu sedari famem,& quosdam solo aquæ potu diutius traxisse uitã obseruatũ est.Sed ad hæc breuibus.aqua neque uerè neque propriè nutrit. quæ etenim nutriunt concoqui oportet:& qua coquuntur,crassiora ut euadãt,necesse est, aqua autem incrassari nequit.ut et philosophus 4.meteor.

notatum reliquit. auxiliatur tamen ipsa nutritioni dum alimenti uehiculum est. tenuissima nempe quum sit, cibaria omnia ut in uniuersum corpus digerantur, adiuuat. estq; ut 4. de usu par. Gal. ab Hippocrate uocari ait serosum humorem, ὄχημα τροφῆς, ipsa tamen non nutrit. Quòd tamē author de dieta nutrire eam per omnia scripserit. nō is quidem de simplici aqua intellexisse uidetur, quum & hanc & ignem seorsum: nullam talem facultatem utrunque habere eodem loco asserat; intelligi tamen id eodem pacto arbitramur, ut nos diximus; esse videlicet eam alimenti uehiculum. dum enim sui tenuitate, atque humiditate alimentū in corpora omnia aduehit, dumq; solida ipsa humectat, atque illis nutrimēti adhæsum parat, quo pacto, qui parietes exstruunt, siccos antea lapides humore inspergunt, ut ijs calx agglutinetur; nutrire & ipsa uidetur quamuis non nutriat. Id uerò, quod de inedia aiunt, fallax profectò & imbecillum argumentum est. potest certè aqua superfluo sui humore appetendi sensum retundere, nutrire tamen non potest; quin si qui ea diutius atque copiosius seorsum utantur, primò quidem imbecilles reddi, postmodum uerò sensim tabescere, aut in hydropim incidere quotidie obseruatum est. tantum enim abest ut ea nutriat, ut potius (copiosius aut intempestiuius ingesta) corpus, quod & alijs alioqui copiosis, & solidis alimentis nutriatur, ali impediat, dum alimēta superfluo sui ipsius humore eluit, ac solidis adhærescere particulis probibet, eo prorsus modo (ne a priori exēplo discedamus) quo si nimio humore lapides aspersi fuerint, cęmenti amplexum & agglutinationem renuunt.

Cap. 5.

COSTAEI ADDITIO.

Disquisit. physiolo. Costęi 91 & 331. cap. 165.

POtabilium aquarū differentiæ uniuersales quinq; sunt Aetio ex Rufo, pluuia, fontana, putealis, stagnās. his addere licebit & niualē, & glacialē, ac præterea cisterninā quæ ex pluuia aut etiam fluuiatili est. Fontanam hic Auicennas omnibus præfert. quam Hippocrates quoque lib. de aere aquis & locis primo loco laudat. Alij pluuiam præponunt Hippocrates authoritate moti, qui eodē loco pluuias optimas esse ait, ut quæ leuissimæ, tenuissimæ, dulcissimæ, limpidissimę. Rhasis eā quæ ex fluuijs magnis, ceteras superari scribit. Rufus tamē apud Aetium Nili quidem aquas, ut omnibus uirtutibus exornatas cōmendat: fluuiales tamē reliquas & stagnantes, damnat. Ceterum, si comparandæ hę sint inter se; fontanam profecto maxime omnium æstimasse Galenum constat. qui cum primo de tuenda ualetudine, in puerorum educatione frigidam illis per calores a cibo concedens, fontanam proponit qui uitio careat; nulla de alijs facta mentione, præterquam de stagnanti, quam ut prorsus inutilem reprobat. tum sexto epidemiorum decoctam aquam ab Hippocrate propositam considerans, se ipsa quoque uti ait, si fontanæ bonæ copiam non habeat. his uerbis ostendens se fontanam plurimi facere, ut quę non egeat coctione, sit etiam decoctæ pręferenda. Imo, quum idem author lib. 7. meth. aquę uitia omnia pēdere scribat ex frigiditate, cuius culpa & in præcordijs diutissime moratur, & fluctuationes excitat, & uentriculi robur resoluit, ut deinceps deterior in eo fiat cōcoctio, & distributio; parte altera. 11. meth. fontanam statuit in medio frigoris, quod ferit, & caloris qui resoluit; eo scilicet sensu qualem medio ueris tempore præfert ut ipse 7. meth. scribit, et qualis ad curandam uentriculi siccitatem, & calorem requiritur. Non est igitur ut quis pluuias fontanis præferat. Quas licet Hippocrates, Rufus apud Oribasium, & Paulus, & Celsus, leuissimas, dulcissimas, tenuissimas, & limpidissimas esse scribant, non tamen fontanis esse aiunt meliores. Imo quū illas Hippocrates aperte scribat prauo esse odore, magna etiam eas carere laude, quæ est in fontanis certum est. quod in causa fuisse arbitrandum est, ut ipsas statim atque pluit, percolari Rufus iubeat. Verum optimæ aquę conditiones in uniuersum, ex earum causis, ex natura propria, & ex effectibus, qui in homine atque externis alijs rebus spectantur, sunt quærendæ. Ex causis, quod sicuti fontana ex terræ uisceribus ortum habet, ita pro loci, a quo emergit, & per quam transit, natura: itemque pro solis harum omnium rerum conseruatoris aspectu; proque uentorū uarietate, qui quibusque locis accidit, uariam acquirit naturam. de qua re fusius loco proposito Hippocrates. Ita ēt pluuiales aquæ, quarum ortus est ex uaporibus a sole sublatis, uarias acquirunt qualitates pro locorum & rerum uarietate, a quibus attolluntur in aerem uapores, & pro temporum anni uarietate quibus decidunt, & pro modo quo decidunt. Ex locorum quidem & rerum uarietate, quia quę ex fœtidis corruptisve illis materiam habent, pessimæ sunt. quę etiam hyemali aut uerno fiunt tempore, minus sunt, quam quę æstiuo, probatæ. & quę rursus ab æthere, aut cum tonitru excretę, sunt, meliores sunt quam procellosæ, ut sexto Epidem. Hippocrates notat. Cognoscitur autem aquæ bonitas etiam ex obseruatione naturæ, idest substantię, & qualitatum, quæ se se quatuor sensibus offerunt. quæ aspectu sunt limpidissimæ, quæ saporis, & odoris omnis sūt expertes, quę tactu in loco, in quo residēt, neque calidiores sunt neque frigidiores. Effectus autem, qui ex optimis aquis spectantur, in homine quidē sunt, quod quæ epotę in uentre neque insignem uel calorem vel frigus imprimunt, neque in hypochondrijs morantur, ei optimæ sunt. tales autem facile coquuntur, & distribuuntur, & iecori, lieni, renibus, corporique uniuerso sunt commodæ. In externis autem rebus, quæ cęleriter calfiunt at refrigerantur, & in quibus celeriter legumina coquuntur, addi etiam qui pondere leuiores sunt, & in hominis quoque corpore citra grauitatis sensum & celeriter coqui possunt & distribui. De aquarū igitur bonitate, hęc docebunt. At in ijs, quæ diximus, unum dignum est animaduersione. Ex pluuijs enim uernas, & hyemales improbauimus, quas Rufus maxime probat. Verum paucis, Rufum quidem apertum est, tum dissentire ab Hippocrate, & Galeno, quum Hippocrates eam commendet, quæ ex æthere, idest puriori aere decidit Oræ tempore, & æstate in media, qua fugaces fructus maturescunt. et Galenus quoque eos stulte agere scribat, qui per Oræam pluuiam uerni temporis intelligunt. tum uero etiam rem scribere a ratione alienam. quum uerno, magis autem hyemali tempore aeris uniuersi uapores ob solis longinquitatē crassiores atque crudiores adhuc, & frigidiores sint, quā, ut leuis, tenuis limpidaue, aut dulcis aqua ex ipsis gigni possit.

Cap. 31.

sect. 4. tex. 9.

apud Oribasiū 5. medic. coll. cap. 3.

At vero quod ad fontanę aquę laudes pertinet, plurimum quidem interest, quo solo, & quo cœlo, eius sit tum ortus tum progressus. De qua re quanquam non pauca libro de aere, aquis, & locis scripta sunt, est tamen aliquid quod in eo loco desideres, cum de solo, tum de cœlo. De solo quidem quod quum eas ille author maxime improbet, quæ petroso solo scaturiunt; & Galenus quoque referente Oribasio eas, quæ per terram puram labuntur magis probet, quod, & Auicennas noster hoc loco. contra tamen suadet ratio, quibus per saxa est lapsus (si illę modo æque atque alię orientem aspectent solem) illas fracta quasi attenuataq; earum crassitie ac duritie omni, vt salubriores censeamus. Sed, & de cęlo est, vt dubites. Quum enim eas aquas maxime omnium ille author probet, quarum fontes ad æstiuos solis exortus, & occasus, magis autem quæ ad exortus; ac tertio eas quæ inter occasus æstiuos, & hybernos; & quarto eas damnet, quæ inter ęstiuum ortum, & occasum; magis autem quæ ad austrum, quam quæ ad boreā; non paruus hic scrupulus occurrit. Quando enim aduersa

sect. 4. tex. 9. Cap. 6.

5. med. coll. c. 3.

lib. 5. coll. cap. 3. Paul. cap. 50. Cels. c. 18.

ſunt originis, & progreſsus aquę loca, undenam aquarum bonitatis argumentum ſumendum ſit, ab exortune, an a progreſsu non ſatis conſtat. Et ortum quidem, non autem progreſſum ſpectaſſe ille author videtur, ijs verbis, quibus fontanas aquas cæteris præfert, quarum fontes ad ſolis ortum ἐῤῥώγασι, erumpunt. Contra tamen aliud res ipſa dictat. Quarum profecto aquarum origo eſt ad Orientem, earum decurſus erit uel in occaſum, vel in meridiem, vel in borealem regionem. Ac ſi in meridiem, decurrente quidem aqua per eandem per quam ſol decurrit uiam, continuo ſolis feruore tenuiores aquæ partes abſumente, ſalſuginoſam & omnino peſſimam reddi aquam, neceſſe eſt. Sin in boream flectat, dum deſtituitur ſolis radijs, & occurrentium ex borealiora, ventorum vi perfrigeratur, dulcis quidem, ſed coctu tamen difficilis fiat: id quod rurſum itidem futurum eſt, ſi in occidentem ſolem feratur. quanquã enim quia minus quam ſuperior a radijs ſolis abeſt, futurum eſt, vt plus coctionis ſuſcipiat; ventorum tamen, qui impuri ex ea efflant regione, occurſu, vitij aliquid vt recipiat, eſt neceſſe. Ex his igitur contra quam ſcribere Hippocrates videatur, non exortus, ſed progreſsus potius fontanæ aquæ obſeruandus. ita vt præferri quidem ea cęteris debeat, quę inter æſtiuos exortus, & occaſus, magis autem quæ ad exortus fluit: ſed lõge alio ſenſu, quã ea Hippocratis uox ἐῤῥώγασι ſignificare videatur: nempe, quæ ſub cæli cardine alio ortum habens in orientem fluit. Ita quidem Auic. hoc loco progreſſum, non ortum fontanæ aquæ ſpectans, eas præponit cæteris, quæ in orientem præcipue ęſtiuum ferũtur: tum autem quæ in ſeptentrionem: quæ vero in meridiem, & occidentem, damnat; & tunc quidem maxime, vbi meridionales uenti perflant. Hæc igitur de Hippocratis ſententia faciunt dubitationem. Sed, & loco eodem, quum eas aquas maxime omnium probet, quarum fontes ad æſtiuos ſolis ortus erumpunt; tum ſecundo loco, quæ inter æſtiuos exortus & occaſus: magis autẽ, quæ ad exortus: ac tertio eas, quæ inter occaſus æſtiuos, & hybernos; & quarto eas damnat quę inter æſtiuum ortum, & occaſum, magis autem quæ ad auſtrum quam quæ ad boream; aperta hic controuerſia eſt. Quas enim ſecundo, & proximo optimis loco poſuerat, quarto loco, vt deterrimas planiſſima oratione deteſtatur. Adde hoc etiam, quod quum duo præſertim obſeruet, ortum, & occaſum ſolis: vt illas generatim quæ ad orientem emergunt, laudat, ita reliquas, vt od occaſum vel ad ortum magis deflectunt, magis, et minus probat: eas præferẽs, quæ vergunt ad orientem. ita quidem quum duo ſolis ortus ſint & duo occaſus, æſtiui atque hyberni; quales aquæ ſint, quę inter occaſus æſtiuos atque hybernos quum doceat; quales tamen ſint quæ inter ortus hybernos atque æſtiuos non explicat. Ita quidem, quomodo quę ad nos ex ueteri eo ſcriptore de aquis peruenere, obſcuritatis ſuſpitionisq; plena ſint, apparet. At vero ſit illud nobis primum conſtitutum, quum quatuor mundi ſint cardines, ad ſolis ortum, atque occaſum, ad meridiem, ac ſeptentrionem; duplicem cogitare nos poſſe eius quæ eſt ab oriente in occidens progreſſionis rationem, alteram, quæ recta quaſi linea ab uno ad alterum protracta abſoluatur; alteram, quæ obliquo itinere per meridiem ab ortu in occaſum, contraque ab occaſu in ortum reflectatur. Itaque his poſitis, ſi fontis exortus ſit ab oriente, progreſſio autem ſit per rectam lineam ab ortu in occaſum: vel ſi oriatur fons ab occaſu, decurſus autem rectus ſit ab occaſu in ortum: aquam profecto utrãque, tum quæ mane a ſole illuſtratur in ortu, tum quæ in occaſu veſperi, quis temperie illa ſolis concoctam humanis vſibus utilem non cenſeat, maxime uero quæ ad orientem? Rurſum etiam, ſiue aquæ origo ſit ad ortum, ſiue ad occaſum; ubi eius decurſus ſit per meridiem, quis eam probet? peſſimã quidem illam eſſe neceſſe eſt, cuius tenuiores partes meridiani ſolis æſtu abſumuntur, ijs ſuperſtitibus, quæ ſalſuginis ſunt cauſa. An ergo duplici illa ſententia hoc ipſum docet Hippocratis? Ita quidem, qui fontes inter ęſtiuum ortum, & occaſum, vel ab occaſu ad ortum recto tramite, non per meridiem fluant; non indigni ſunt, qui ſecundo loco poſt optimas probentur, ut ille probat, præſertim vbi non ad occaſum ſit curſus; ſed, vt is ait, ad orientem. At ſi non recta ferantur uia, ſed ad meridiem deflectant; atque vt ille ait, ad auſtrum; quamuis ab ortu ad occaſum decurrant, uel e contrario ab occaſu ad ortum, eiuſcemode tamẽ illæ ſunt, ut carcãt omni commendatione. Hæc uoluiſſe Hippocratem (ſi liceat diuinare) ego quidem dixerim, quanquam, quod in tam breui ſententia eaſdem voces diuerſo vſurpet ſignificatu, non ſit ſine admiratione, & mendi alicuius in contextu ſuſpicione.

De eis, quæ proueniunt ex retentione, & euacuatione. Cap. 17.

RETentio eius, quod naturaliter euacuari debet: aut eſt ex debilitate uirtutum expulſiuarum, aut ex fortitudine virtutis retentiuę: & retinetur ab ea, aut propter debilitatem virtutũ digeſtiuarum; unde elongatur mora rei in receptaculo, ideo ꝙ retinent eam ibi uirtutes naturales, donec digeſtio cõpleatur: aut propter viarum coanguſtationem: aut propter oppilationes, quæ ſunt in eis: aut propter groſſitudinem materiei, aut propter ipſius viſcoſitatem, aut propter eius multitudinem, quam expulſiua nequit ſuperare, aut propter defectum ſentiendi illud, quod neceſſe eſt expelli [a] † [ ] quemadmodum accidit in colica & icteritia; quoniam eſt, quum virtus voluntaria adiuuat in expellendo, aut quia uirtutes naturales ad aliam partem tendunt, ſicut in criſibus accidit retentio urinę, aut ſtercoris: propterea quòd euacuatio cretica eſt in parte altera. Quumq́ue retentio eius, quod euacuari debet, acciderit: prouenient inde ęgritudines; [b] [quæ aut ſunt ex ægritudinibus compoſitis, ſicut oppilatio, & laxitas, & ſpaſmus humidus, & quæ eis ſimilia exiſtunt. Sed ex modo ægritudinum complexionis, ſunt putredo, & caloris innati conſtrictio, & ipſius in igneitatem conuerſio, & caloris innati extinctio ex prolixitate conſtrictionis, &] eius fortitudine: quapropter eã frigus ſequitur, & ex ſuperantia etiam humiditatis ſuper corpus. Communes uerò ægritudines ſunt receptaculorum fiſſura, & eorũ diſruptio. Faſtidium quoque eſt una ex cauſis deterioribus, harum ægritudinum, & propriè quũ euenerit, poſtquam conſueuit euenire uacuitas; ſicut accidit in multa ſaturitate in annis fertiliratis poſt ſuperfluam famẽ, & in annis ſterilitatis. Ex ęgritudinib. verò compoſitis ſunt apoſtemata & † puſtulæ. Euacuatio autem eius, quod debet retineri, eſt, aut propter fortitudinẽ virtutis expulſiuæ, aut propter debilitatẽ retentiuę, aut propterea ꝙ materia nocet grauitate propter ſui multitudinem, aut diſtenſionem propter ventoſitatem, aut propter mordicationẽ [c] [ſui acrimonia, & acuitate, aut propter materiei ſubtilitatẽ, qua fiet, ſicut, quod eliquatur per ſe,] vnde ad expellendum fiat facilis. Eſt ẽt, quũ ipſam viarum iuuat amplitudo, quẽadmodum accidit in [d] [eliquando ſperma,] aut ꝓpterea

ſca quòd in longitudine ſcindunt,aut incidũt in latitudine,aut quia earum aperiuntur orificia:ſicut accidit in exitu ſanguinis ex naribus. Et eſt, quum accidit hæc largitas propter cauſam,quę exterius accidit,aut interius. Quumq́; euacuatio eius,quod retineri debet,acciderit: proueniet propter ipſam complexionis frigiditas propter euacuationem materiei,quę erat apta ad accendendum ex qua calor nutritur innatus.Et fortaſſe proueniet inde calor complexionis:quum illud,quod euacuabitur,complexionis fuerit frigidæ, ſicut phlegma;aut fuerit circa æqualitatem complexionis ſicut ſanguis, quia[e] [calidum calore ſuperabit ſuperfluo]ſicut cholera,& calefaciet. Et ex ipſa quidẽ ſemper accidet ſiccitas eſſentialiter.Et eſt,quum ex ipſa prouenit humiditas ſecundum conſiderationem, quàm nominauimus in accidentalitate caliditatis. Et hoc eſt, quum humor ſiccans euacuabitur non ſuperfluè[f] [&] propter caloris innati defectum;quando nutriens perfectè digerere non valet:vnde phlegma accreſcit:hęc tamen humiditas complexioni non cõfert innatæ;neque eſt innata ſicut calor ille non eſt innatus. [g] [Quòd ſi ſuperfluè euacuatur,] ſequitur ipſam frigiditas & ſiccitas in ſubſtantia mẽbrorum,& in eorum natura:licèt alicui ipſorũ calor accidat extraneus, & humiditas non bona. [h] [Ægritudines quidem inſtrumentales, quæ euacuationem ſequuntur ſuperfluam: ſunt] oppilatio,propter ſuperfluam etiam venarum ſiccitatem, & propter earũ coarctationem.Et ſequitur eam ſpaſmus & † tetanus. Retentio verò & euacuatio,quæ ſunt æquales,ſcilicet illę,quæ in hora proueniunt, qua eſt neceſſe: conferentes ſunt,& vitam conſeruantes ſanam.Et iam quidem locuti fuimus de rebus, quæ ſua generalitate ſunt neceſſariæ; licèt ſit, quum plurimum ſuarum ſpecierum non eſt neceſſarium. Nunc ergo ad alias cauſas procedamus.

[e] [...].dominabit. [...]idũ ſupfluũ.

[f] [...]

[g] [...]B. immò ad [...]nem euacua[...] [...]nẽ ſupertluã.

[h] [...]B. Et quando [...]e ad euacua[...] [...]nem ſupfluã [...]uũtur ęgritu[...] [...]es inſtrumẽ[...] [...]es ſicut. [...]uzez.

A N N O T A T I O N E S.

Egit de hac re Gal lib.ar.med.1.de ſanitate tuen.et li. de diff.ſymptom.Et author quoque multa repetit lib.Canticorum parte prima,tract.1.

Sermo uniuerſalis de cauſis, quæ caſualiter corpori accidunt,& non ſunt neceſſarię,neque impedientes. Cap. 18.

LOquemur nunc de cauſis non neceſſarijs, non impedientibus.Et ſunt quę ſua generalitate non ſunt naturales,nec naturę cõtrariæ. Et iſtæ quidem ſunt cauſæ corpori obuiantes præter aerem,qui eſt neceſſarius: ſicut balneatio,fricandi ſpecies,& aliæ.Incipiemus autem, & dicemus ꝙ cauſæ, quæ in corpore hominis ſunt agentes exterius propter obuiationẽ: duobus operantur modis: Operãtur enim in ipſo, aut penetratione illius, quod ex eis[a] [ſubtiliatur,in poris per virtutẽ penetratiuam, quæ eſt in ipſis;aut quia membra ſibi attrahunt eas per poros ſuos,aut ideo ꝙ vnum iſtorum ab altero iuuatur.Alter verò modus eſt, vt nulla operentur commiſtione,ſed qualitate pura conuertẽte corpus.Et iſtud quidem,aut ideo ꝙ hæc qualitas,aut eſt in[b] [effectu] ſicut epithema infrigidatum in[c] [effectu] quod infrigidat: aut emplaſtrum calefactum in[d] [effectu,]quod calefacit:aut eſt propterea ꝙ qualitas hæc eſt in potẽtia:ſed calor innatus,qui eſt in nobis,commouet virtutem agentẽ in ea, & adducit ipſam ad effectum,aut propter proprietatem.Sũt autem ex rebus,quæ obuiãdo mutant,& quum ingrediuntur corpus,non mutant,ſicut cepæ,quum exterius ad modum emplaſtri corpori ſuperponuntur,[e] [vulnerãt,ſed interius receptæ nõ vulnerant.]Et ſunt ex reb.aliæ,quæ ad hoc contrariæ huic exiſtunt,ſicut ceruſa, quæ quum bibitur,vehementer mutat;ſed quum ex ea fit epithema,nihil ex hoc operatur. [f] [Et ſunt ex eis; quæ nullo horum duorum modorum operãtur.Et huius quidem cauſa in diuiſione prima, vna ſex rerum exiſtit.Vna eſt,] quòd quum tale aliquid,quale cępę ingreditur corpus,virtus digeſtiua incipit[g] [conſtringere]ipſum,& cito mutat eius complexionem,& debilitat eam, & non dimittit eam incolumem tanto tempore,vt in tali,quale illud poſſit efficere ſuam operationem,& interius[h] [vulnerare.] Et alia eſt, ꝙ ſecũdum plurimum comeditur miſta cum re alia. Et tertia eſt ꝙ commiſcetur in receptaculis nutrimenti alijs humiditatibus, quæ ipſam ſubmergunt,& eius frangunt fortitudinẽ. Et quarta eſt,ꝙ quum eſt exterius,in uno ponitur ſitu:ſed interius non quieſcit ſe mouẽdo. Et quinta eſt,quòd exterius multum ſtrictè tenetur:ſed interius tangit non adhęrẽdo. Et ſexta eſt,quoniam,quum eſt interius,præparationem eius,ipſa virtus naturalis regit,& cito eius expellit ſuperfluitatem, & bonum in ſanguinẽ cõuertit.Eius verò,quod ex ceruſæ diſpoſitione diuerſificatur,cauſa eſt,quia ceruſa eſt groſſæ naturæ,& groſſarum partium; quapropter quum eſt de foris,non penetrat in poros: & ſi penetrat,nõ peruenit ad poros ſpiritus, nec ad membra principalia:ſed quum comeditur, eſt res huic contraria. Et etiam natura venenoſa, quæ eſt in ea,nõ efficit impreſſionem,niſi impreſſione ſuperflua a calore innato, qui eſt in nobis,in ea:& hoc quidem non acquiritur ipſa obuiatione extrinſeca.Et nos fortaſſe reiterabimus tibi in libro de ſimplicib.medicinis verba modi iſtius.

[a] [...]B. eſt ſubtile [...]poris propter [...]rtutẽ profun[...] [...]tem pene[...] [...]atem.

[b] B actu.

[c] B.actu.

[d] B.actu.

[e] B.ulcerãt, ſed interius receptę non ulcerant.

[f] B.Et ex eis sũt quæ operantur duob.modis ſimul.Et cauſa quidem diuiſionis primæ eſt una ſex cauſarũ quarum prima eſt.

[g] B.frangere.

[h] B.ulcerare.

A N N O T A T I O N E S.

Cauſas omnes morbi & ſanitatis neceſſarias recenſuit, Galeni exẽplo,in lib.art.med.Hic non neceſſariarum tractationem pollicetur.antea tamẽ inueſtigat,quo pacto,quæ extrinſecus adueniant,in noſtrum corpus agant. pro quare uide Gal.3.de temp.

cap.85.

cap.3.

De eis,quę proueniunt ex balneatione,[a] [& fricatione] ad ſolem. Cap. 19.

[a] B.& ſtatione.

QVidam ornatè loquentium dixit.Ex balneis melius eſt,cuius fabrica eſt antiqua: & cuius aer ampliatur,& cuius aqua eſt dulcis. Et alius addit,ut balneator ignem ſuum menſuret ſecundum complexionem eius, qui ipſum vult ingredi.Debes autem ſcire,quòd ope-

ratio naturalis balnei est calefacere suo aere,& humectare,sui aqua. Et prima causa est infrigidans & humectans.Et secunda calefaciens , & humectans.Et tertia calefaciens , & desiccans . Et non attendenda sunt verba illius, qui dicit, ꝙ aqua non humectat membra [b] [interiora ,] quum bibitur,aut quū ei obuiatur.Sed plerunque ex balneo post illud , quod nominauimus de suis impressionibus & mutationibus,alię accidunt mutationes;quarum quędam sunt per accidens,& quædam sunt per essentiam.Est nãque,quum accidit balneo,vt suo infrigidet aere:propterea quòd multum caloris resoluit innati;& vt membrorum etiam substantias exsiccet:propterea ꝙ vehementer humores resoluit naturales,licèt extraneos augeat humores.Quūque eius aqua multę est caliditatis , cutis ex ea horripilatur,& inspissantur eius pori . Quare ex eius humiditate nil vadit ad corpus, neq; bene resoluit. Est tamen quum eius aqua calefacit,& est quum infrigidat. Sed eius quidem calefacere est,ideo ꝙ multum est calida:& quum ipsius calor paruus est minor,quàm tepidæ, infrigidat & humectat : [c] [& propter cōstrictionem,]quum fuerit frigida,quia calorem constringit,qui ex eius aere est habitus:& coniungit ipsum visceribus,quum obuiauerit corpori ipsa existente frigida . Eius verò infrigidare erit,quum in ea aliqui se multū balneauerint: duobus nanq; infrigidat modis:vnus est, [d] [quoniã aquæ natura in vltimo rei frigida existit,] licèt calore accidentali calefaciat,qui non permanet,sed tollitur,& remanet operatio naturalis propter illud,quod ex aqua penetrauit in corpus,& est infrigidatio : & etiam quia aqua siue sit calida,siue frigida;est humida:ideo quū multum humectauerit,calorem constringit innatum propter multam sui humiditatem:& extinguet ipsum,& infrigidabit.Est etiam,quum balneum resolutione calefacit , quum inuenit nutrimentum,quod non fuit digestum:aut inuenit humorem frigidum, qui non fuit maturatus.illud enim digerit, & hunc maturat . Est pręterea,quum ingrediūtur balneum ipso sicco,& exsiccat;& confert hydropisim habentibus,& [e] [laxitatem ;] & est, quum ingrediuntur ipsum eo humido,& humectat. Est etiam, quum in ipso diu morantur , & exsiccat propter resolutionem & sudorem : & est quum in ipso parum morantur,& humectat, quū corpus,ab eo [f] [exsiccatur,] antequam egrediatur sudor.Et est,quum balneum ingrediuntur ieiuni & uacui, & vehementer exsiccat, & macrescere facit,& debilitat. & est , quum ipsum ingrediuntur illico post saturitatem , & impinguat , propterea quòd materiam ad exteriora trahit corporis.Veruntamen oppilationes efficit,propterea quod sui causa a stomacho & ab hepate nutrimentum ad membra trahitur nō coctum.& est,quum in fine primę digestionis & antequam adsit vacuitas,ingrediuntur:& cōfert & impinguat mediocriter.Qui autem balneum ingrediuntur propterea , ut humectentur,sicut ethicam patientes faciunt , debent in aqua mergi,nisi denilitentur:& postea ex oleo inungi,ideo quòd,ut in humectatione fiat augmentum,& vt teneatur aqueitas , quę in poris penetrauit,& constringatur inter cutem:& nō longa ibi moretur mora:& locum eligant temperatum:& in balnei terra multam proijciant aquam,ideo vt vapor [g] [elargetur,] & aer humectetur:& a balneo deferantur sine sollicitudine & labore,qui eis accidat [h] † [ ] super lectum : & inungantur , & odorent illico quum egrediuntur ex bene redolentibus frigidis : & dimittantur in domo, in qua homines denudantur hora vna,donec eis attractio aeris temperata ad eos redeat : & ad potandum tribuatur eis parum ex humectantibus,sicut aqua ordei,& lac asinæ. Quod si quis eorum multã in balneo facit moram,timetur ne superueniat ei syncopis,propterea quòd calefit cor,& commouetur [i] [syncopis,]In balneo pręterea cum multis eius iuuamentis adsunt nocumenta.Facit enim superfluitates ad membra, in quib.est debilitas,leuiter descendere:& laxat corpus: & impedit neruos:& resoluit calorem innatum : & comedendi desiderium deijcit ; & coeundi debilitat uirtutem.Balneum quoque [k] † [ ] differentias habet a parte aquarum, quę in ipso fluunt. Si enim fuerint nitrosæ aut [l] [marinę,] aut sulphureę,aut cineritię,aut salsæ, natura,aut ingenio.s. quòd in eis aliquid apponatur,aut in eis coquatur,sicut staphisagria,aut sicut baccæ lauri,aut sicut sulphur , aut his similia,resoluent,& subtiliabunt,& auferent [m] [laxitatem;& prohibebunt humorum descensionem ad apostemata;& uenam habentib.ciuilē conferent.] Aereę verò aquæ,& ferreæ,& salsę etiam,iuuant in ægritudinibus,quæ sunt ex frigiditate & humiditate,& in dolorib.articulorū & podagræ:& conferunt laxitati;& asthmati;& ægritudinibus renum;& fracturæ restaurationem fortem efficiunt ; & conferunt carbunculis,& ulceribus.Et æneæ quidem ori cōferūt:& vuluæ;& oculo laxo;& humiditatibus auris.Ferreæ verò stomachum iuuant , & splenē.Et nitrosæ quidem & salsæ capitibus, & pectori auxilium præbent,quę materias recipere solent;& conferunt stomacho humido; & habentibus hydropisim,& inflationem. Aquis aluminosis, & atramentalibus balneari confert sputo sanguineo, & egressioni sanguinis ab ano;& menstruis, [n] [& nausee, & uomitui sine causa ;] & cachexię;& multo sudori . Sulphureæ verò aquæ neruos mundificant;& dolores distensionis,& spasmi sedant,& corporis superficiem a † pustulis:& ulceribus malis antiquis, & signis uiolaceis mundificant : & a panno,& † uitiligine & lepra:& resoluunt superfluitates ad iuncturas,& splenem,& hepar descendētes, & [o] [vuluę] duritiei conferunt:sed stomachū laxant,& desiderium deijciunt. [p] [Marinæ autem aquæ] caput eius,qui in eis balneatur, replent:ideoque,qui in eis balneatur, caput in ipsis ponere non debet, & in eis tempore post tempus eorum calefiunt complexiones, & proprie matrix,& uesica,& colon. Et ideo omnes sunt malæ & graues. Qui autem in thermis uoluerit balneari , oportebit , vt balneetur in eis quietè,& suauiter, & ordinatim , & non subito. Et nos fortasse reiterabimus in capitulo de conseruatione sanitatis sermonem de esse balnei ; & continuandum erit,quod ibi dicemus;

ei,

b B. radicalis.

c B. & cum coarctatione.

d B. quoniam aqua naturaliter est frigida,quare infrigidat in ultimo rei , uel in fine rei.

e B. & dispositionem similem cachexiæ.

f B. exuccet seu recipiat ab eo.

ei, quod hic ante dixerimus. & similiter loquemur, quum de potu aquę frigidę tractabimus.

ANNOTATIONES.

De balneis plures hactenus scripserunt. Gal. & Hipp. passim multa, presertimq; Hipp. 2. de dieta. scripsit et Paulus lib. 1. & author fusius lib. de remou. nocum. tract. 3. et ex nostris Plinius lib. 31. ac Vitruuius lib. 5. Sed pulcherrimè tamen omnium qui hactenus scripserint Ioannes Antonius Siccus, uir & bonarum literarum eruditione, & multa medicæ artis peritia Venetijs maximè celebris, ex Gal. atque Hippocrate in paruum ea omnia libellum coniecit, quæ ad horum usum in uniuersum pertinent.

cap.2. cap.10.

[a] *[De ijs, quæ proueniunt ex vsu solis.]* *Cap. 20.*

I[1]N arena sepeliri, & uolutari in ipsa, & in oleo balneari, & super faciem aqua rorari, [b] [& in sole calido fricari, & præcipuè se mouendo, & quanto plus mouendo se motu forti, sicut cito eundo & saliendo, est ex eo quod superfluitates uehementer resoluit, & diminuit, & sudorem efficit, & inflationem egredi facit, & soluit apostemata laxa, & hydropisim; & confert in asthmate, & in aeris attractione, in qua est necesse alas tendere,] & resoluit dolorem antiquum frigidum capitis, & cerebrum, cuius est complexio frigida, fortius efficit. Quum autem, quod est sub eo, non [c] [fiet lentum; sed remanebit eius locus siccus:] confert doloribus sciæ, & renum, & doloribus, [d] † [lepræ,] & suffocationibus matricis, & mundificat matricem. Quod si aliquis in sole steterit, inspissabit corpus, & indurabit, & exiccabit ipsum; quemadmodum cauteriũ supra pororum orificia, & prohibebit resolutionem. In sole autem in vno loco morari, est [e] [deterius] in adurendo cutẽ, quam in ipso ambulare; & est plus prohibens resolutionem. Et arenæ quidem, quę in desiccãdo humores sũt fortiores in parte cutis, sunt arenæ marinę. Et est, quum super eas calidas existentes sedent, & est quum in eis sepeliuntur. Et est, quum super corpus paulatim asperguntur, & resoluunt dolores, & ægritudines prædictas in capitulo de sole. Ad vltimum uerò uehementer exsiccant corpus. [2] Semicupium uerò ingredi plenum ex tali, quale est oleum, est quum confert lassitudinem habentibus, & febres patientib. longas frigidas, & eis, qui cum febribus dolores habent neruorum, & articulorum, & habentibus spasmum & † tetanum, & urinę retentionem, & oportet, ut oleum extra balneum sit calefactum. quòd si in ipso vulpes cocta fuerit, aut [f] [dalion] & factum fuerit quemadmodũ nominauimus erit medicamen melius, quod esse poterit dolorem habentibus iuncturarũ, & podagram. [3] Faciem uerò madefacere, & super ipsam aquam rorare, virtutem viuificat, quæ est laxata [g] [a nocumento,] & inflammatione febrium, & quum adest syncopis, & proprie ex aqua rosacea, & aceto. Et est etiam, quũ desiderio medicatur, & ipsum erigit: & obest rheumatismos patientibus, & dolorem frigidum capitis habentibus.

B. dabha.

h angustia

ANNOTATIONES.

1 *Qui, & quam varij ex mora & exercitatione in sole effectus proueniant Gal. lib. de cõsuetudine explicat. Quod item hydropicis conferat, notat idem Gal. 9. de comp. med. per loca. Pati tamen res hæc controuersiam uidetur. quum author libri de internis affect. qui inter Hipp. libros circumfertur, coxendicum morbos frequenter ex mora in sole euenire scripserit. ipso nempe humore, qui in articulis erat, exsiccato, ut circumuerti articuli ipsi nequeant. Verum facile lis hæc dirimitur. Morã in sole aliud morbi genus facit: aliud curat. Si etenim ex frigido humore ad coxendicem iam elapso ischias est, ex solis calore (si corpus tamẽ probè expurgatum sit antea) curari potest (ut author ait) dum uidelicet ij humores si crassi fuerint, liquescunt, dissipanturq; si uerò tenuiores, exsiccantur. At ex sole rursum potest ex humorum, quib. inunguntur articuli, & circumactio adiuuatur, exsiccatione, atque inopia: ischias gigni, quum eo absumpto humore circumuerti articuli nequaquam possint: id quod Hipp. notat, nostri tamen paucĩ aduerterunt.*

cap.3. cap.3.

2 *Semicupium uerò etc. De balneis ex oleo paratis, & quid harum usus prestare queat, habes 2. de simpl. med.*

c.21.24. & 25.

3 *Faciem uerò madefacere &c. Non omni syncopi frigidæ in faciem conspersio subuenit, sed ei presertim quæ a calore. qui uerò ob mærorẽ gaudium, uel terrorem, uel irã, in syncopim incidunt; odoribus præsertim & narium apprehensionibus sunt reuocandi 1. ad Glauc.*

cap.14.

SVMMA SECVNDA.

Ad numerandum unamquanq; causam cuiuslibet accidentium corporalium, quę. xxix. continet capitula.

De causis calefacientibus. *Cap. 1.*

CAlefacientium multæ sunt causę, ex quib. sunt nutrimentum in quantitate temperatum, & motus temperati, in quibus ingrediũtur exercitia temperata, & temperata fricatio, & temperata compressio: [a] † [ ] & vẽtosarum absque scarificatione positio. Quæ. n. cum scarificatione est, infrigidat propter euacuationem. Motus etiam; qui parum pertinet fortitudini, & multitudini, & neque est superfluus, & nutrimentum calidum, & medicina calida, & balneum temperatum sicut sciuisti, quod suo aere, & aqua calefacit, & artificiũ calefaciens: & non superfluè calefacientiũ obuiatio, sicut aerũ, & emplastrorum, & uigiliæ æquales: & somnus temperatus secundum conditionem predictam. & ira secundum omnẽ dispositionẽ; [b] [& tristitia, quum non tãta fuerit, ut infrigidet:] & gaudium temperatũ. & est ẽt putredo, cuius proprietas est, vt caliditatem extraneã euenire faciat, & nõ [c] [amplius,] & eius quidẽ operatio est aliud a calefactione absoluta, & ab adustione. Calefacere nãq; minus est proculdubio quã adurere: multoties. n. accidit, & non efficit putrefactionem, & est, quum ante putrefactionem accidit. Putrefactio. n. sępe accidit, quum in corpore remanet, postquã ab ea causa extranea calefaciẽs separatur, caliditas extranea, & ĩ materia humida accẽditur, & eius humiditatem mutat ab eo, qđ complexioni substantię, in qua est, erat conueniens: ita quod

a † B. membrorum exteriorũ cum manib. facta.

b B. & alhem cũ non fuerint superflua; quũ uerò sunt superflua infrigidãt.
c B. aliud.

eam ad aliam complexionem spiritualium naturalium non conuertitur. Est nanque, quum caliditas & humiditas mutantur ab hoc; ꝙ uni complexioni conueniunt,& fiunt alij complexionum naturalium congruæ: quod quidem non est putrefacere,sed digerere. Adurere verò est, vt substantia humida a sicca separetur substantia,ita quòd illa sublimetur, & ista descendat. Calefacere autem simpliciter est,vt omnes humores secundũ suas spiritales remaneant naturas,sed plus fiant calidi. Et de calefacientibus quidem est spissitudo superficiei corporis: calefacit enim propterea,quòd vaporem retinet:& raritas intus in corpore; quia calefacit propterea quòd vaporem dilatat. Gal.autem has omnes causas in quinque generibus comprehendere consueuit,scilicet motu non superfluo,& obuiatione eius,quod non superflue calefacit, & materia calida,quæ corpori aduenit,& spissitudine,& putrefactione.

ANNOTATIONES.

Cap.2. tex.179. & 180. cap. 11.

De calefacientibus causis Gal. lib. de caus. morborum fusius. de hac re author aliqua repetit lib. Canticorum parte prima, tractatu secundo, plura quoque Auer. scripsit 3. Collect.

De infrigidantibus. Cap. 2.

INfrigidantium etiã multę sunt species,s. motus superfluus,qui calorem innatũ superfluè resoluit. Et quies superflua, quoniã coadunat, & claudit calorem, & nutrimentum multum, [a] † [& superfluum] comestum aut ebibitum.Et eius superflua paucitas,& nutrimẽtum frigidũ, & medicina frigida. Et obuiare,ei quod superfluè calefacit ex aeribus, & emplastris, & aquis thermarũ:& vehemẽtia raritatis corporis: hæc enim laxant corpus,& resoluitur ab eo calor innatus. Et obuiare ei,qđ temperatè calefacit longo tempore,sicut multa in balneo mora,& uehemẽtia spissitudinis, quoniam calorem suffocat innatum. [b] † [ ] Et obuiare ei,quod secundum potentiam infrigidat,& si in pręsenti hora calidum existat.Et retentionis superfluitas,quoniã calorem suffocat innatum.Et in euacuatiõe superfluitas,quoniã innati caloris materiã destruit,propterea ꝙ [c] † [ ] spiritus eam,& oppilationes, quæ fiunt ex superfluitatibus,sequuntur.Et de illis est vehementer stringere membra,& ut stricta permaneant: quoniã infrigidat,& propterea ꝙ caloris viam claudit. Et tristitia superflua, & timor nimius, & gaudium nimium,& delitiæ superfluæ. Et artificiũ infrigidãs:& cruditas,quæ putrefactioni est opposita. Gal. verò medicorum princeps eas in sex solet comprehendere causis,s. motu superfluo, & quiete superflua:& obuiatione eius,quod infrigidat:aut,quod vehementer calefacit donec resoluat:& materia infrigidãte [d] [& vehemẽtia spissitudinis:] & nimia nutrimenti paucitate.

a —B.

b † B. & obuiare ei quod infrigidat in actu.

c † B. sequitur euacuatio.

d B. & multitudo cibi superflua

ANNOTATIONES.

cap.3. cap.2.

Et hæc ex Galen. habes lib. de causis morborum, & 1. de præsag. ex pulsibus. Repetit & hic author libro Canticorum parte prima tract. secundo & plura notat Auer. lib. 3. Coll.

De humectantibus. Cap. 3.

HVmectãtium multæ sunt causæ.Ex eis nanque est sicut quies: & somnus:& illud etiã retinere,quod euacuari solebat:& humorẽ siccantem euacuare: & nutrimentum multum:& humectans nutrimentum;& medicina humectans; & humectantibus obuiare, & præcipue balneo,& post comestionem propriè:& obuiare ei, quod infrigidat, quoniam humorem retinet: & obuiare ei,quod calefactione tenui calefacit,quoniam humorẽ currere facit, & gaudium temperatum.

ANNOTATIONES.

Habes hęc ex Gal. lib. de causis morb. & Author repetit lib. Cant. parte 1. tract. 2.

De desiccantibus. Cap. 4.

DEsiccantia quoque sunt multa, velut motus: & vigiliæ: & vehementer euacuare. Et ex eis est coitus: & nutrientium paucitas, & vt sint sicca:& medicinæ desiccantes:& motuũ animalium frequentia: & desiccantibus obuiare:& ex illis est in aquis balneari stipticis: & ex eis est frigus, quod congelat: quoniam prohibet membrum sibi nutrimentum attrahere: & propterea ꝙ ipsum cõstringit:quare oppilationes in eo accidunt, quę nutrimẽtum penetrare non permittũt: & ex eis est obuiare ei, quod est caloris vehementis,qui superflue resoluit, [a] [do nec ex eis est] multum balneari.

ANNOTATIONES.

Et hęc quoque leges ex Gal. lib. de caus. morb. necnon primo de tuenda ualetud. Vide & quæ author noster lib. Cantic. parte 1. tract. 2. & Auer. 3. Coll. scripta reliquit.

De causis figuram corrumpentibus. Cap. 5.

EX causis figuram corrumpentibus sunt causæ, quæ in principio creaturæ acciderunt, propter quas virtuti informatiuæ, aut [a] [digestiuæ,] quæ sunt in spermate suæ operationis cõplementum defecit. Et ex eis sunt causæ, quæ accidunt, quum a matrice separatur. Et ex eis sunt causæ, quæ accidunt, quum infans ligatur, & quum tenetur. Et aliæ causę primitiuę, quę extrinsecus adueniunt, sicut casus, aut percussio. Et ex eis sunt causæ, quæ accidunt, propterea ꝙ se vult mouere antequã mẽbra durescant, & antequã ambulare possit. Ex eis sunt causę ægritudinales sicut lepra, & phthisis, & spasmus, & extẽsio, & paralysis. Et est, quũ prouenit propter pinguedinem nimiam. Et est, quũ accidit propter superfluam maciem: & est, quãdo propter apostemata; & est, quando propter infirmitates situs: & est, quum accidit propter consolidationis vlcerum malitiam.

ANNOTATIONES.

Desumpta & hæc ad verbum sunt ex Gal. lib. de cau. morb. Repete & quæ Auic. lib. Cantic. parte 1, tract. 2. adnotauit.

cap. 7. 188. & dein

De causis oppilationis, & coangustationis canalium. Cap. 6.

OPpilatio accidit, aut propter causam extraneam, quę in canali cadit: & hoc aut erit extraneum in suo genere, sicut lapis; aut extraneum in quãtitate sui, sicut fœx multa: aut extraneum ĩ sua qualitate, & hoc erit aut propter suam grossitiem; aut viscositatem: aut quia est congelatum sicut [a] [sanguisuga illa, quę congelata est:] hę quidem sunt partes eius, quod oppilat, propterea quòd in canali cadit. ex quib. sũt, quæ in suo loco in canali fixa manent, & est ex eis, quod in suo loco est mobile. Et est, quum accidit oppilatio, propterea quòd clausum fuit foramen propter vlceris consolidationẽ, quod in ipso factum fuit: aut propter nascentiam additę rei sicut carnis verrucosæ claudentis: aut quia canalis propter apostematis comprimẽtis vicinitatem cooperitur: aut propter cõstrictionem, quę fit propter forte frigus aut propter vehementem siccitatem, quæ propter stipticãtia accidit: aut propter uirtutis retentiuæ fortitudinem: aut propter fortem ligaturam. In hyeme quoque multæ fiunt oppilationes: propterea quòd superfluitates multum retinentur: & propterea quòd frigus stringit.

a sanguis, sanguisuga congelatus.

ANNOTATIONES.

Oppilationis nomine omnis meatuum occlusio siue absoluta siue imminuta intelligi solet. Huius causas plures & his author hoc loco, & in Canticis parte 1. tract. 2. & Gal. lib. de caus. morb. & 1. de tuenda ualetud. enumerat. Eius tamen in uniuersum causæ duę potissimum nobis uidẽtur, materię defectus, uel præsentia. Ubi enim meatus, quib. uel sanguis, uel alius quiuis humor inesse a natura consueuit, ea materia sint destituti, uel ij, uel etiam quæ ijs ipsis meatibus circumstant partes; concidere profecto & corrugari illos, atque astringi uel obstrui necesse est. Ita & si in canales, qui aperti antea erant, materia quępiam intercideerit; obstrui eos necesse est. Priorem obstructionem faciunt frigus, acerba, astringentia, & exsiccantia; nempè, quum hæc omnia humorem, qui uel meatibus, uel partibus ijs circunstantibus inerat absumant, uel in aliam sedem compri mendo, impellant. Posteriorem uerò gignit materia, uel humida, uel solida; uel extra meatũ incumbens comprimẽsq;, uel intra meatum ipsum contenta, & uacuum antea locũ sui substantia, aut crassa, aut uiscida, aut multa impediẽs.

tex. 197. cap. 7. cap. 13.

De causis amplitudinis canalium. Cap. 7.

CAnalis ampliatur, aut propter retentiuę debilitatem: aut propter fortem expulsiuæ motum. Et ex hoc quidem modo est anhelitum retinere, aut propter medicinas aperiẽtes: aut propter medicinas [a] [laxantes] calidas & humidas. Et canales quidem ex contrarijs harum causarum coangustantur, & propter oppilationes.

a mollificantes.

ANNOTATIONES.

Proxima laxitatis atque meatuum apertionis causa est materiæ præsertim defectus: quæ plures & externas & internas causas sequitur: uel medicamentorum uim incidentium, aperientium, detergentium: uel calfacientium & humectantium. si enim occlusi antea meatus erant ob materiæ crassitudinem, uiscíditatem, multitudinem, incidentibus attenuatur crassitudo. aperientib. uię parantur, ut aliò confluere obstruens materia valeat, & detergentib. amouetur. si corrugati antè meatus erant ob materię familiaris inopiã, adueniente per calorẽ materia ampliãtur. si ex frigore, per caliditatem cauitas restituitur. Vide pro hac re Galen. lib. de caus. mor. & authorem in Cantic. parte 1. tract. 2.

cap. 7. tex. 202.

De causis asperitatis. Cap. 8.

ASperitas accidit, aut propter causam medicinæ: quæ uehementer abstergit sua incisione, sicut acetum, & acetosę superfluitates; aut sua resolutione, sicut spuma maris, & superfluitates acutæ: aut propter causam stipticam, quæ exasperat propter suam siccitatem, sicut res põticę, aut frigidæ, quæ ex exasperant, propterea [a] [constringunt:] aut propter res terrestres, quę super membrum iacent sicut puluis.

a B. inspissant.

ANNOTATIONES.

Asperitatem Arist. 2. de generatione & corr. a siccitate in uniuersum fieri statuit, quod & Galenus 1. in primum de uulg. morb. ita ut ad siccitatem causæ omnes referãtur, quas & hic & Galenus lib. de caus. morb. abstergentia nanque, & astringentia, & resoluentia omnia, & pulueres inspersi exsiccant. Fit tamen etiam asperitas ex humiditate, ut uocis asperitas ex defluente ad fauces pituita: sed uocis asperitas symptoma est, non morbus, sequitur autem hęc asperę arterię inęqualitatem, quę & ex humiditatis ad asperam arteriam ac fauces defluxu prouenit, & ex earundem quandoque partium siccitate, ut author est Galenus loco vulg. morb. citato.

tex 10. & deinceps. com. 78. cap. 7.

De causis lenitatis. Cap. 9.

LEnitatis causa, aut est glutinans propter sui uiscositatem, aut subtiliter resoluens, quæ materiã subtiliat: & ipsam currere facit, & spissitudinem a membri superficie remouet.

ANNOTATIONES.

Contraria siccitati est humiditas, quare sicut partium asperitas a siccitate, ita & mollities ab humiditate ortum habet, quod & philosophus 2. de gener. & corru. Vide pro hac re Galenum lib. de causis morb. Auicennam in Canticis, parte 1. tr. 2. & Auer. 3. Coll.

tex. 13. cap. 7. tex. 206. cap. 15.

De causis dislocationis, & separationis a situ. Cap. 10.

MEmbri remotio est: aut propter causam extendentem, sicut quum aliquod trahitur membrum, & extenditur donec dislocatur: aut ex motu forti super innixionem, [a] † [ ]quæ membrum a loco suo remouet, sicut quũ alicuius pes flectitur. aut causa laxãs, & humectãs, queãdmodũ accidit in ramice, aut ꝓpter causam ligamenti substantiam corrupentem

a † B. Alia litera. super quam innititur uel appodiatur.

b — B. tem ipsum corrodendo, aut putrefaciendo, [b] [aut laxum reddendo,] quemadmodum in lepra accidit, & sciatica.

ANNOTATIONES.

Hic articulorum propriè, & partium ad articulos, ac ligamenta pertinentium esse morbus uidetur. Vitiatur uerò situs partiū naturalis uel ex procatarcticis causis, & a re graui articulos comprimente, a subito, intempestiuo, ac vehementi motu, ab externa quapiam re ligamenta secante, vel ab internis, aut humore scilicet nimio ligamenta relaxante, & ob uiscitatem totum articulum lubricum labilemq́ reddente, ut Gal. lib. de caus. morb. & 6. aphor. aut eodem humore sui acrimonia ligamenta eadem corrodente & disrumpente. Vide quæ author lib. Cantic. parte prima tra. 2. & Auerr. 3. Coll.

cap. 10. com. 59. & 60. tex. 208. Cap. 15.

De causis malitiæ vicinitatis, quæ [a] *[separationem] prohibet, Cap. 11.*

a B. appropinquationem.

CAusa eius est, aut grossities, aut uiscositas, aut spasmus, [b] † [ ] aut laxitas, aut humoris siccitas in iunctura; quia ibi fit lapis, aut, cum qua natus fuit.

b † B. aut ulceris uestigium.

ANNOTATIONES.

Articulorum motus prohibetur, vel incidente in eos re quapiam; vel humore eo absumpto, quo ali iungiq́ eæ partes solent, vt in coxendice a siccitate: de qua Hippocr. 2. de dięta, vt supra annotatum est, vel etiam ab astringente conglutinanteq́ re aliqua, vt carne, uel cartilagine, quæ ex ortu vel ex male curato vlcere supercreuerit. Vide pro hac re Gal. lib. de caus. morb. & 3. Coll.

De causis malitiæ vicinitatis, quæ dilatationem prohibet. Cap. 12.

IPsius causa est, aut grossities, aut vestigium incarnationis vlceris, aut spasmus, aut cum qua nascitur.

cap. 10. cap. 15.

De causis motuum non naturalium. Cap. 13.

EOrum causa est, aut siccitas debilitans, sicut tremor siccus; aut siccitas spasmificās; sicut causa singultus sicci, & causa spasmi sicci: aut [a] [superficies calefacientes, aut superficies] infrigidantes, aut causę virtutis viam claudentes, membro suam prohibētes penetrationem cum oppilatione: aut superfluitates, quæ nocent, aut propter suam frigiditatem: sicut [b] [rigor, aut propter punctionem, sicut horripilatio,] aut propter caloris innati submersionē, aut propter sui paucitatem: & propter illam accidit in musculorum superficiebus frigiditas, & prouenit uentòsitas, quæ vult resolui, & exire sicut [c] [saltus.] Et nunc quidem dicemus, quòd hæc nocumentalis materia, aut erit napo ralis pauca, & accident propter ea † halices, aut erit plus ea, & continget propter ipsam lassitudo pœnalis, si fuerit quieta, aut prouenient aliæ lassitudinis species, quas nominabimus, si fuerit mobilis. Quòd si fortior fuerit, accidet inde horripilatio, & si fuerit magis fortis, proueniet inde [d] [tremor.] Et materia quidem ventosa, quum in musculo tenetur, prouenit propter ipsam pulsatio, seu iectigatio.

a B. superfluitates spasmantes, aut superfluitates &.
b B. in rigore, aut sua mordicatione, sicut in horripilatione.
c B. in saltu seu in iectigatione.
† .i. pandiculationes.
d B. rigor.

ANNOTATIONES.

Egit de hac re fusius Galenus 2. de symptom. causis, et horum omnium deprauatorum motuum causas duas facit vniuersim: repletionem & siccitatem. Vide & libellum de palpit. rigore, & conuulsione.

De causis augmenti, & magnitudinis, & numeri. Cap. 14.

HOrum causæ sunt materiei multitudo, & uirtutum attractiuarum in se ipsis fortitudo, aut virtutum attractiuarum fortitudo propter fricationis adiutorium, & calefactionis cum emplastris, sicut cum emplastro de pice, & quod ei assimilatur. Et hoc quidem est magnitudini proprium, & non numero.

ANNOTATIONES.

Causas magnitudinis & numeri auc̃li Gal. lib. de causis morb. duas refert: materiæ multitudinem, & facultatis robur. materia in corporis partem aliquam fertur, uel suo impetu fluens, vel attracta, vel impulsa. Suo impetu fluit presertim ob grauitatem; attrahitur vel ob indigentiam particulæ; vel ob caliditatem eiusdem seu ipsi connatam, seu ex frictione, medicamento, vel quacunque alia causa extrinsecus accedente acquisitam. Impellitur verò ob mordicantem & molestam qualitatem, uel ob multitudinem. Vbi ergo materia in partem quampiam decumbit; si ea naturalis sit, & formatrix facultas sit valida: augmentum fit vel magnitudinis vel numeri, quod aliquando offendit, vt pterygium in oculo, & supercrescentia in vlcere. aliquando non offendit, vt sextus digitus. Si uerò uitiosa materia sit, tumores fiunt, & alia præternaturam, ut ganglia, meliceride, atheromata, steatomata, uermes, lapilli, & alia id genus. quæ natura quidem agente fiunt (alioquin enim impermutata ea praua materia remaneret) sed nō optimam formam, at meliorem tamen quam potest, inducente.

De causis diminutionis. Cap. 15.

HAe quidē sunt, quæ aut in principio prouenerunt creaturæ. sicut materiei diminutio aut virtutis [a] [lactricis] error, aut eius debilitas, aut nocumenta, quæ quandoque extrinsecus adueniunt, sicut incisio, aut percussio, aut corruptio, quam fecit frigus, & quandoque intrinsecus, sicut herpes esthiomenus, aut putrefactio.

ANNOTATIONES.

Diminutionis causę uel internę, uel externę sunt: internæ contrarię ijs, quæ in pręcedenti capite relatæ sunt, facultatis imbecillitas, & materiæ optimæ inopia. quibus additur acris, putridęque materiæ redundantia, a qua corrodi, & mutilari partem contingit. externæ uero uulnera, ustio, frigefactio, & alia id genus, quæ Galen. lib. de caus. morb. refert. Sed lege etiam lib. de diff. morb.

De

De causis solutionis continuitatis. *Cap.* 16.

ISTæ quidem sunt aut intrinsecus, aut extrinsecus. Quę verò fiũt intrinsecus sunt humor comedens, & comburens, aut humectans, & laxãs, aut siccans, & findens: aut sicut repletio vẽtosa pungens, aut vẽtosa extendens, aut humor extendens, [a] [propterea quòd se constringendo mouetur, aut penetrando in corpore,] propterea quòd fortis motus ipsum separat, aut humor pungens. Et hæ quidem omnes, aut sũt propter motus fortitudinem, aut propter materiei multitudinem, aut sicut fortitudo motus expulsiuæ non secũdum naturalem cursũ, & sicut motus super repletionẽ. & de his, quæ eis similantur est vox fortis, & saltus, & sicut apostematum apertio. Causæ autem, quæ extrinsecus sunt, sunt sicut corpus extendens, vt funis & pondera, aut quod incidit, vt ensis: aut quod adurit, sicut ignis: aut quod contundit, sicut lapis: quoniam huiusmodi si vacuum inuenerit, contundet: aut si repletum, receptacula findet: aut sicut corpus, quod perforat, vt sagitta: aut quod pungit: aut mordet, sicut canis rabiosus, aut vipera, aut homo.

a B. cum motu vis expulsiuæ penetrat in corpus.

ANNOTATIONES.

De causis solutionis continui eadem ferè Gal. refert lib. de caus. morb. Sed vide etiam 4. meth. copiosè.

cap. 11. 6. cap. 1.

De causis vlcerum. *Cap.* 17.

CAusæ vlcerum sunt apostema, quod aperitur, aut plaga; quæ facit pus, aut † pustulas, [a] [qui se comedunt.]

ANNOTATIONES.

Vlcus tripliciter sumi a medicis solet. plerunque omnem continui solutionem significat, quæ in carnosa est parte lib. de diff. morb. tertio method. quarto meth. de caus. morb. 6. meth. & 2. de articulis. aliquando vero carnis sectionem, quæ vulnerando fit, vulnus non autem vlcus appellant, vt 3. meth. qua ratione vlcus eo distingui a vulnere solet, quòd vulnus a procatarctica sit causa, vlcus verò ab interna. aliquando etiam non quæuis dumtaxat continui solutio nuncupatur vlcus, sed quiuis morbus. vt notat Gal. com. 3. de fracturis. & lib. de inæquali intemp. At hæc non vera est nuncupatio, sed probabilis, ait Gal. sub eo significatu hoc in loco sumitur, quo a uulnere distinguitur. uideturq; hoc ab interna tantùm causa proficisci, sicuti uulnus ab externa. unde & internas solùm causas refert hic author. Verum ulcus hoc modo sumptum ab externis quoque causis prouenire collige ex Gal. 4. meth. ubi erosionis, quæ ulceris non etiam uulneris est causa: internas & externas causas ponit. internas uitiosi succi sobolem: externas verò ualentia medicamenta & ignem.

cap. 1. Cap. 1. Cap. 11. 5. & 47. Cap. 1. Comen. 34. Cap. 6. Cap. 1.

De causis apostematum. *Cap.* 18.

HArum causarum quędam sunt; quæ sunt ex materia, & quædam sunt ex dispositione membri. Quę verò sunt ex parte materiei, sunt repletiones ex sex rebus prænominatis. & quæ sunt ex parte dispositionum membrorũ: sunt sicut virtus membri expellentis, & debilitas membri recipiẽtis; & quod est præparatum ad superfluitates recipiendas, aut propter suæ substantiæ naturam, quoniam ipsum sic creatũ fuit sicut cutis; aut propter sui laxitatem, sicut caro laxa; quæ est in tribus reflexionibus, scilicet post aurem in collo, & in ascella, & in inguine, aut propter viarũ, quę ad ipsum perueniunt dilatationem, & earum, quæ ab ipso vadunt coangustationem, aut propterea quòd inferius positum est, aut propter sui paruitatem: quoniam illud, quod ex cibo ad ipsum venit, colligere nõ valet: aut propter debilitatem sui, quoniam illud, quod ad ipsum venit ex cibo, digerere nõ potest propter nocumentum, quod est in ipso: aut propter percussionem, quæ materiam in ipso retinet: aut propterea quod resolutio eius deficit ei, quod ab eo resolui solebat propter exercitium: aut propter calorem superfluũ, qui est in ipso, vnde attrahitur. & ille quidẽ calor, aut est naturalis sicut carnis, aut non naturalis, quẽ dolor euenire facit: aut motus valde superfluus: aut aliud ex calefacientibus. Ex fractura quoq; peruenit apostema propter vnam ex istis rebus, quas prædiximus: sicut concussio, & membri compressio, & extensio, [a] [quum ipsum os restauratur. In dente quoque plurimum fit apostema] quoniam nutrimenti recipit augmentum, & infusionem, & putrefactionem; ergo recipit apostema.

a B. cũ qua mẽbrũ restauratur, & ipsum os imo dens quandoq; apostematur.

ANNOTATIONES.

1 *De tumorũ causis Gal. lib. de caus. mor. de tumor. præter nat. 13. meth. & libello inscripto de oculis, si modò Galeni est (uidetur enim ex eo descriptum totum hoc caput) plenè agitur. Verùm quomodo ad causas in hoc capite allatas, referri possint tumores ex tapsia geniti, de qua re meminit Gal. libello, quomodo morbum simulantes deprehendantur: & tumores ex animantium uirulentorum morsu, de quibus Dioscor. lib. 6. ac tumores ex contactu geniti, sicuti qui ex scabie & pestilenti carbunculo per solum contactum contrahuntur. tu considera.*

cap. 6. cap. 3. 4. & 5. Partic. 6. cap. 1.

2 *Immò dens quandoque apostematur. &c. Desumptum hoc ex Gal. uidetur 5. de compos. med. secundum loc. is tamen non absolutè intumescere dentes statuit. sed eorum quidem neruos inflammationem; ipsos uerò simile quoddam pati adnotauit.*

cap. 8.

De causis doloris absolutè. *Cap.* 19.

ET quoniam dolor est vna ex dispositionibus non naturalibus, quę corpori animalis accidunt: in causis eius sermonẽ faciemus vniuersalem. Dicemus igitur, quòd dolor est sensibilitas rei contrariæ. Omnes verò doloris causæ in duobus comprehendũtur generibus. s. genere mutationis complexionis cito factæ, & est malitia complexionis diuersæ: & genere solutionis continuitatis. Per malitiam complexionis diuersę intelligimus, ut membra in sui substantia complexionem habeant mansiuam: deinde aduenit eis complexio extranea huic contraria, ita ut sit plus calida, aut plus frigida quàm erat: & uirtus sensibilis rei aduentum sentiat contrariæ, & fiet dolor: quoniam dolere non est, nisi contrariæ rei contrarietatem sentire. Malitia autem complexionis mansiuę nullo modo efficit dolorem, neque sentitur;

veluti si complexio mala, quæ iam est in membrorum substantia mansiua corrumpit complexionem principalem, & facta est ac si ipsa esset principalis. Ista enim dolorem non efficit, quoniam ipsa non sentitur. Oportet enim ꝙ sentientes ab illo, quod sentitur, patiantur. Res namque non patitur propter dispositionem mansiuam, quæ ipsam non mutat: immò non patitur nisi propter contrarium adueniens, qđ eam mutat ad illud, quod non erat. Ideoque hecticam habens non tantum sentit inflammationis, quantum habens ephemeram: aut tertianam: licet hecticæ calor calore tertianę sit maior. Calor enim hecticæ est mãsiuus, & in substantia membrorum[a] [principalium] infixus. & tertianæ calor est a uicinitate ueniens calidi humoris ad membra, in quibus adhuc naturalis ipsorum complexio ita conseruata est; ꝙ si humor recesserit; membrum in sua remanebit complexione: neque calor ille in eo figetur, nisi ęgritudo in hecticam mutata fuerit. & complexio quidem mala, non diuersa, non fit mansiua in membro nisi ordinatim. Est ẽt, quum in dispositione sanitatis inuenitur hoc intellectui proximum, & hoc est quoniam ei, qui se in hyeme[b] [ ] balneat, si se cum aqua calida, immò tepida lauat; accidit ei ex ipsa horripilatio;[c] † [ ] quoniam corporis eius qualitas ab eo est longinqua, & ei contraria: postea verò utitur ea, & delectatur ex ea:[d] [& ita ordinatur ad resolutionem frigoris, quod in ipso erat agens.] Deinde autem, quum aliqua hora in casa balnei interiore sederit, fiet corpus eius aqua illa calidius: & quum illa eadem aqua prima repente eo inscio super eum proijcietur, horripilationem ab ea patietur, & sentiet ex ea frigiditatem. Quũ igitur hoc sciuisti, dicemus: quòd licet unum ex generibus causarum doloris sit malitia complexionis diuersæ: non tamẽ omnis malitia complexionis diuersę: immò calidum essentialiter & frigidum essentialiter: & siccum accidentaliter, & humidum nullo modo dolorem faciunt. Calor enim & frigiditas sunt duæ qualitates agentes: & siccitas, & humiditas sunt duę qualitates patientes: quarũ uirtutes non sunt, ut per eas corpus imprimatur in corpus, sed vt per eas corpus a corpore imprimatur. Siccitas uerò per accidens facit dolorem, quum alterius generis eam sequitur causa, quę est continuitatis solutio. est enim quum siccitas propter suæ constrictionis fortitudinẽ fit causa solutionis cõtinuitatis. Gal. uerò, quũ verificatur intentio, ad hoc ea reducit, ut essentialis causa doloris non sit nisi solutio cõtinuitatis, & non[e] [amplius:] & quòd calidum dolorem non facit: nisi propterea quòd continuitatem soluit. & neque etiam frigidum dolorẽ efficit, nisi propterea ꝙ continuitatis solutio ipsum comitatur: propter multam nanq; spissitudinem, & coadunationem ipsum proculdubio sequitur, ut partes ad locum[f] [trahantur,] vbi spissantur: & ut a loco separẽtur, a quo trahuntur. & in quodam suorum librorum secũdum hanc sententiam in tantum processit, donec opinari fecit, ꝙ omnia sensibilia nocumentum faciunt, propter † hanc videlicet faciunt nocumentum pp eius coadunationem, quam separatio sequitur. Nigrum itaque in uisibilibus dolorem efficit propter suę coadunationis fortitudinem: & album propter suæ disgregationis uehementiam: & amarum, & salsum, & acetosum in gustatis dolorem efficiunt, propterea ꝙ fortiter dispergũt: & ponticum ideo, quia uehementer coadunat, qđ proculdubio sparsio sequitur. & in odoratis similiter. & propter hoc in fortibus sonis fit dolor, ideo ꝙ dispergunt propter motus aeris fortitudinem[g] [quum † auditorio meatui obuiat. Certa aũt dictio in hoc modo] est, ut complexionis mutatio ponatur genus, ex quo dolor essentialiter prouenit, licèt cum eo[h] † [ ] continuitatis separatio contingat: huius tamen declaratio uerificata, in medicina non continetur, sed in parte sapientiæ naturali: ideoq; ad ipsius summam parumper innuemus. Dicemus igitur ꝙ est, quum dolor est similium partium in mẽbro dolente: & continuitatis solutio nullo modo similium erit partium:[i] [sed dolorẽ in dispositionibus: in quibus continuitatis nõ existit separatio, non contingit inueniri propter continuitatis solutionem,] immò propter complexionis malitiam. Et etiam frigus facit dolorem, ubi constringit, & coadunat, & omnino ubi infrigidat. & solutio quidem continuitatis non est ubi infrigidat: immò in extremitatibus locorum infrigidatorum. Amplius dolor proculdubio est, contrarium subito impressorem sentire, unde ipse est contrarius, & dolere faciens.[k] † [

[Nonne vides ꝙ siquis frigus complexionem corrumpens senserit; unde complexionẽ corrumpit, & fuerit sicut non accidẽs propter ipsum cõtinuitatis separatio,[l] [istud sentire an erit contrarium, & an dolorem faciens?] Ex hoc itaque scies, ꝙ mutatio complexionis subito, causa existit doloris: quemadmodum solutio continuitatis. & dolor quidem caliditatẽ[m] turbidat,] & fit fortior dolor. Est etiam, quum post dolorem remanet res, quę sensum doloris habet: nec tamen est dolor certus, sed est ex sũma rerum, quę per se resoluuntur. & torpidus quidem in medicando laborat, & nocet ei.

[a] B. radicalis.

[b] † B. subito.

[c] † B & læsio.

[d] B sicut gradatim mutatur uel remouetur frig⁹ quod in ipso erat inhærẽs uel agens.

[e] B. aliud.

[f] B aggregẽtur.

† huius.

ANNOTATIONES.

De doloris natura quæ sit, controuersia est. Gal. 1. de sympt. cau. & sępe alibi, tristem eße sensuum operationem existimat. Sed Arist. 10. Ethic. de uoluptate & dolore disputans, voluptatem operationem esse negat; uerùm consequi ait operationem. ita ergo & dolor non operatio erit, sed consequetur operationem sensuum. Galenus item 1. de element. & 2. de loc. affect. doloris subiectũ esse ait sensum. Arist. uerò loco citato non sensuum dumtaxat, sed etiam intellectus eßc uoluptatem & dolorem putat. & Alex. quoque Aphrod. 4. quęst. nat. Verùm & de doloris causis quęstio est. quum alij duas ponant, solutionem continui, & alterationem: quod facit Gal. 1. de sympt. cau. 1. in 1. de uulg. morb. 12. meth. 2. de loc. aff. 2. de comp. med. per loca: & libello de oculis. Alij ad solutionem cõtinui dolores omnes referant, quod Gal. facere uidetur 1. de sympt. cau. lib. de fractur. 4. de simpl. med. fac. & 12. meth. cui & Arist. 6. Topic. astipulari uidetur, quum naturalium partium separationem non dolorem esse ait, sed doloris causam, neque de alteratione meminit: quam tamen sententiam hic au-

thor

Cap 31.

thor hoc in loco deijcit. At alij quoque quod ſenſit Auer. 3.Coll.dolorem omnem ad alterationem referunt. Ad hęc tamen breuibus reſpondemus. quòd dolorem neget Ariſt. eſſe operationem, non aduerſatur Gal. qui ſentire pati quodam eſſe non negat. definit item Gal. dolorem per ſenſum, quum artifex ſit ea tractans, quæ ſenſu apparent, Ariſt. verò dolorem omnem amplectitur, vt philoſophos decet. Alexander quoque doloris formam exprimit, quum animi eſſe dicit contractionem: medici verò effectricem cauſam, proximam tamen, quando hunc triſtem eſſe ſenſationem dicunt. propter hanc nempe animus contrahitur. De doloris etiãnum cauſis, tametſi dolor omnis referri fortaſſe poteſt, aut ad continui ſolutionem, ut Gal. aut ad alterationem, ut Auer. putat, (id quod modò non laboramus.) quum tamen is, & abſque euidenti ſolutione ſola apparente alteratione; & abſque manifeſta intemperie, ſola ſolutione conſpicua eueniat; medico negocio ob curationem prior Gal. ſententia magis ſatisfacit, ut modo ſolutio continui, modo alteratio dolorem excitet.

De cauſis cuiuſlibet doloris. Cap. 20.

DOlorum genera, quæ nomina habent, hæc ſunt. prurítiuus, aſperatiuus, pungitiuus, compreſſiuus, extenſiuus, concuſſiuus, frangitiuus, laxatiuus, perforatiuus, acualis, ſtupefactiuus, pulſatiuus, grauatiuus,[a] [fatigatiuus,] mordicatiuus. Iſta quidem ſunt quindecim genera. Cauſa autem pruritiui doloris eſt humor acris, acutus, aut ſalſus. & doloris aſperatiui cauſa eſt humor aſper. Et cauſa doloris pungitiui eſt humor, qui panniculum extendit in latitudine, ſicut eius ſeparans cõtinuitatem:[b] [& eſt quum in ſenſu non eſt æqualis: aut propterea quòd illius, ſuper quod extenditur pãniculus, aut illius, ex eo quod inueſtitum eſt, partes in duritie & lenitate non ſunt ſimiles, ſicut furcula & panniculo, qui ſuper coſtas eſt inueſtitus, quum apoſtema in pleureſi ad ſuperiorem eius trahit partem: aut non ſunt ipſius partes in ſuo motu ſimiles; ſicut diaphagma illi panniculo: aut propterea quòd partes corporis mẽbri nõ ſimilantur;] aut propter naturam, aut propter nocumentum, quod alicui accidit ſuarum partium, & non alijs. Extenſiui doloris cauſa eſt uẽtoſitas, aut humor, qui neruũ aut muſculum extendit, ac ſi ipſum ad ſuas trahat extremitates. Et doloris quidem compreſſiui cauſa, eſt materia, quæ membro ſuum coanguſtat locum; aut uentoſitas, quæ ipſum coanguſtat, & fit quaſi deſuper comprimeretur, &[c] [contunderetur.] Sed cauſa corroſiui doloris eſt materia, quæ inter ſuum muſculum, & ſuum panniculum[d] [reſoluitur,] & panniculum extendit: & continuitatem ſoluit panniculi cum lacerto, quæ inter panniculum exiſtit, & membrum. Et cauſa doloris frangitiui eſt materia, aut uentoſitas: quæ interponitur media inter os, & panniculum, qui tegit ipſum: aut frigus, quod illũ panniculum fortiter ſtringit. Cauſa uerò doloris laxatiui eſt materia, quæ carnem muſculi extendit, & non ipſius chordam. Et hic quidem neque uocatus eſt laxatiuus, niſi propterea quòd[e] [muſculus neruo laxior exiſtit,] & panniculo. Et perforatiui doloris cauſa eſt materia groſſa, aut uentoſitas, quę retinetur inter tunicas membri duri & groſſi, ſicut inteſtini colon: quæ inceſſanter ipſum rumpit, & in ipſum penetrat ſtimulando; ac ſi terebello perforaretur. Acualis autem doloris cauſa eſt ipſa eadem materia in huiuſmodi membro: ſed eſt retenta in huiuſmodi membro. ſed eſt retenta in hora: qua rumpit. Et ſtupefactiui doloris cauſa eſt, aut fortis frigoris complexio, aut pororum penetrationis ſpiritus ſenſibilis, qui ad membrũ uenit, clauſura cum ligatura: aut receptaculorum repletio. Cauſa uerò doloris pulſatiui eſt apoſtema calidum, & non frigidum. Frigidum enim quocunque modo fuerit ſiue ſit durum, ſiue ſit molle: dolorem non efficit, niſi in calidum conuertatur. Neque etiam dolor pulſatiuus ex apoſtemate calido accidit, niſi hoc modo, ſcilicet quum apoſtema contigerit, & membrum, quod eſt ei uicinum, fuerit ſentiens, circa quod exiſtunt arteriæ, quæ ſemper pulſant. Quum enim membrum ſanum fuerit, arterię motus non ſentietur propter ipſius profunditatem: ſed quũ infirmatur, & apoſtematur: eius pulſatio dolorem efficit. & doloris quidẽ grauatiui cauſa eſt apoſtema in membro non ſenſibili, ſicut pulmone, rene, & ſplene. Illud enim apoſtema ſua grauitate trahit inferius, & membrum inferius trahitur per ſenſibilem faſciam ipſum circundantem, & ſuſpenſorium, a qua oritur faſcia: & faſcia quidem & ſuſpenſorium ſentiunt: quando inferius trahitur. aut apoſtema in membro ſenſibili: cuius ſenſum ipſa ægritudo iam deſtruxit, ſicut cancer in ore ſtomachi, cuius ponderoſitas ſentitur, nec tamen dolorem efficit: propterea quòd ipſe ſenſum deſtruxit.[f] [Fatigatiui autem doloris cauſa eſt, aut labor, & uocatur labor iſte fatigatio laborioſa:] aut humor extendens, & uocatur quod accidit ex eo, fatigatio extenſiua: aut uentoſitas, & uocatur illud, quod accidit ex ea, fatigatio inflatiua: aut humor mordicans, & uocatur illud, quod accidit ex eo, fatigatio ulceroſa. & ex eis quidem proueniunt compoſitiones; quemadmodum eas in locis ſuis declarabimus, qui ſunt eis proprij. & ex ſumma compoſitionum eſt fatigatio, quę apoſtemoſa uocatur, quæ eſt compoſita ex extenſiua & ulceroſa. Et mordicatiuus dolor eſt ex humore, qui qualitatem habet acutam.

f B. Laſſitudinalis autem doloris cauſa, aut eſt labor: & uocatur dolor laſſitudinalis laborioſus.

A N N O T A T I O N E S.

De dolorum generibus, quas & ſpecies & differentias appellant: & de eorum cauſis ex Gal. copioſiſſimè habes 2. de loc. aff. & 2. de comp. med. per loc. quæ tu vide. Gal. 6. aphor. ad ſex præſertim ſpecies, aut ſeptem referre uidetur. author uerò hic longè plures facit, quas tamen ad ea ſeptẽ capita referes. Cauſas uerò dolorum habes ex 2. de loc. aff. cap. præſertim 7. & 2. de comp. med. per loc. & 1. ad Glau. & ſæpe alibi, uide autem & Paulum Aeg. lib. 2.

Cap. 2. 3. 4. & deinceps.
Cap. 2.
aph. 5.
Cap. 7.
Cap. 2. cap. 15.
Cap 40.

De cauſis ſedandi dolorem. Cap. 21.

CAuſa[a] [quietis] doloris eſt, aut quod cauſę, ex qua prouenit, exiſtit contrarium, & ipſam euacuat: ſicut anethum, & lini ſemen, quum ſuper locum dolentem ex eis fit emplaſtrum,[b] [aut cum quo mollificatur, & fit ſomnus, & ſenſibiliter uirtus ad ſuam redit operationem]

a B. ſedationis.
b B. aut qđ humectat, & ſomnum inducit, unde uirtus ſenſibilis profundatur ſeu interiora petit, & dimittit ſuam operationem.

tionem] sicut inebriantia: aut cum quo infrigidatur, & stupidum efficit, sicut omnia narcotica. Sedans tamen certum est primum.

ANNOTATIONES.

Habes hęc quoque ex Gal. 5. præsertim simp. med. sed et 12. meth. & 2. de comp. med. per loc. & 3. eiusdem.

cap. 19. cap. 1. cap. 8. cap. 1.

De eo, quòd prouenit ex dolore. Cap. 22.

DOlor virtutem dissoluit, & membra a suis proprijs operationibus prohibet, adeo vt membra spiritualia † [ab aeris prohibeat attractione:] aut eius destruat operationem: & facit eum intersectum, aut frequentem, & omnino non secundum naturalem cursum. & est quum in primis calefacit membra, postea infrigidat, propter illud, quod resoluit & [a] [vincit] de spiritu & vita.

† ab anhelitu prohibeat.

a B. fugat.

ANNOTATIONES.

Dolorem seu symptomata seu accidentia velis appellare, multa multis locis ex Gal. habes. quòd uires dissoluant. 1. progn. 4. de præsag. ex puls. 3. de rat. uict. in ac. 12. meth. 2. ad Glauc. quòd animi deliquia & perfrigerationem faciant 2. de sympt. cau. quòd inflammationes, & fluxiones pariant 4. de rat. uict. in ac. 1. de comp. med. per gen. 13. method. quòd sanguinis profluuia gignant 5. method. & quòd etiam mors sequatur 5. de loc. aff.

com. 34. cap. 11. com. 33. cap. 1. cap 14. cap. 5. com 27. cap. 27. cap. 4. cap. 3. cap. 4. cap. 1.

De causis deliciarum. Cap. 23.

DElitiarum quoque causæ in duobus sunt comprehensæ generibus: vnum ipsorum est genus, [a] [quod complexionem naturalem subito reducit ad hoc, vt ipsa sentiatur:] & alterum est illud, quod naturalem continuitatem subito reducit. Nulla enim res, quæ non subito venit, sentitur: neque delitiæ ex ea habentur. est nanque delitia sentire cōueniens. & omne quidem sentire per virtutem est sensibilem, & sentire est propter passionem sui. Quumque sentire fuerit cum conueniente, aut non conueniente: erunt delitiæ, aut dolor secundum illud, quod imprimitur. Et propterea quòd tactus omnibus sensibus est spissior, & magis retinens illud, quod recepit ex impressione conueniente, aut non conueniente; ideo eius sentire illud, quod est conueniens, quum natura ei obuiat; est maior, delitiarum: & sentire, quod est inconueniens est deterioris doloris, quàm illud, quod alijs uirtutibus existit proprium.

a B. quod alterat complexionem non naturalem subito, vt ex hoc accidat sensatio.

ANNOTATIONES.

Voluptatis causæ contrariæ sunt dolorum causis. Vide autem pro hoc Gal. 1. de sympt. cau. Aristot. 10. Ethic. & Alex. 4. quæst. natur.

cap. 6. cap. 6. cap. 6.

Ad sciendum quomodo motus dolorem efficit. Cap. 24.

MOtus dolorem efficit propter illud, quod cum eo accidit ex extensione: aut contusione, aut [a] [ruptura.]

a B attritione.

ANNOTATIONES.

Ex inordinato motu solutionem continui fieri docet Galen. lib. de ca. morb. & ex eodem calescere corpora, & 1. de diff. feb. & sæpe alibi. quo fit ut non ob eas dumtaxat causas, quas affert hic author, sed ex Gal. etiam ob calorem dolores fiant.

Ad sciendum quomodo mali humores dolores efficiunt. Cap. 25.

HVmores mali dolorem efficiunt, aut propter ipsorum qualitatem, sicut quum mordicationem faciunt: aut sua multitudine, sicut quum extenduntur: aut propterea quòd vtraque coniunguntur.

cap. 7. Cap. cap. 5

ANNOTATIONES.

Quomodo humorum ratione dolores fiant, vide pulchrè ex Hippoc. 1. de nat. hum.

Ad sciendum quomodo ventositates dolorem efficiunt. Cap. 26.

VEntositas dolorem efficit propter extensionem: & ventositas quidem extendens, aut erit in membrorum concauitatibus, & ipsorū ventriculis: sicut inflatio in stomacho: aut in tunicis membrorum; & eorum villis; sicut in colica ventosa: aut in tunicis musculorum, & sub panniculis, & super ossa: aut in circuitu musculorum inter ipsos & carnem laxam, & cutem: aut occultata in membro [a] [sicut musculi pectoris sunt occultati:] & ipsius quidem resolutio, siue subita sit, siue multo moretur tempore; secundum multitudinem suæ materiæ, & ipsius paucitatem existit; aut grossitiem suæ materiæ, & subtilitatem ipsius, aut spissitudinē membri, aut ipsius raritatem.

a B. uillis.

ANNOTATIONES.

Quomodo flatus dolores faciant 2. de loc. aff. lib. de multit. 2. de comp. med. per loc. 4. aphor. 2. ad Glauc. & sæpe alibi Gal. explicat.

De causis eius quod retinetur, aut euacuatur. Cap. 27.

REtentionis & euacuationis causas scire erit ei facile, qui ea considerauerit, quæ de retentione diximus & euacuatione. Illud igitur ibi legat:

causa ad

ANNOTATIONES.

Repete caput decimumseptimum summæ 1. istius sen. & vide, quæ illic notata sunt.

De causis [a] [fastidij] & repletionis. Cap. 28.

HÆ quidem, aut sunt extrinsecę, & sunt primitiuę, sicut quum aliquis regimine utitur, vnde multa prouenit humectatio, & corpus non indiget humectatione cibi & potus. & ideo quū hęc duo cōiuncta fuerint simul, multiplicabitur ī corpore materia, & corrumpetur operatio naturæ in ipsa, sicut multoties ingredi

eturbant ... ricut sicut fe- aqua alre a fœtida. utris so- utesis.

gredi balneum, & præcipue post comestionē. & resolutionem prohibentia sicut quies:& dimittere exercitium,& euacuationem. Et in comedendo & bibendo importunitas, & regiminis malitia. Aut intrinsecæ,& sunt sicut uirtutis digestiuæ debilitas,quæ non digerit;aut debilitas uirtutis expulsiuæ:aut retentiuæ virtutis fortitudo,quapropter remanebunt humores, & exterius non exibunt:aut canalium coangustatio.

ANNOTATIONES.

Nauseam ex prauorum ac redundantium in uentriculo humorum copia,ac ex cruditate fieri,docet Gal. 1. *de sympt.cauf.cruditatis quoque causas* 2. *de symp. cau. & lib. de caus.morb.humiditatis excedentis causas refert.*

cap. 7. Cap. 2. cap. 5.

De causis debilitatis membrorum. *Cap.* 29.

CAusa debilitatis aut erit veniens super corpus membri: aut super spiritum, qui erit uirtutis lator,quæ in membro ministrat: aut super ipsam uirtutem.Illa verò cuius causa in mēbro propria existit, est aut malitia cōplexionis mansiua,& propriè frigida:licèt etiam sit,quū calor illud efficit, ideo quòd eius operatio frigiditatis operationi in stupore similis existit: propterea ꝙ corrumpit complexionem spiritus,quemadmodum accidit ei, qui multam in balneo moram facit,immò ei,cui aduenit syncopis, & siccitas, propterea ꝙ uirtutes penetrare prohibet,ideo ꝙ inspissat:& humiditas,propterea ꝙ laxat,& oppilat,aut aliqua ex ægritudinibus compositionis. Sed quod ex illis maiorem proprietatem habet,ne in homine appareat,ne que nocumentum,neque ægritudo,neque dolor,est raritas texturę illius mēbri in suis [a] [neruis.] Omnes nanq; operationes naturales,& voluntariæ per uillos, & ipsorum compositionē complentur. Digestioni quoque bonæ necessaria est retentio secundum congruam dispositionem: & hæc quidem per villos existit. Illud verò,in quo est causa spiritui propria, est aut propter complexionis malitiam, aut propter resolutionem euacuatione facta,quę est ei propria:aut secundum modum sequendi euacuationes alterius. Et illud,quod est uirtuti proprium,est operationum multitudo, & ipsarū reiteratio,quoniam uirtutem debilitat,licètspiritus resolutio cum eo associetur, quemadmodū associatur [b] [cum unaquaque causa.] Quūque causas secundum alium cōnumerauimus modum, & remotas causas cum eis miscuerimus, quæ coniunctarum causarum existunt causæ, inueniemus ex eis causas ex malitia cōplexionis,& causas ex corruptione aeris, & aq & comestionis. Et ex eis sunt quæ spiritū [c] [eua cuant, quarum nulla fœtori est similis,& pręcipuè fœtoria aq̄,] & uenenosarum uirtutum expansio in aere,aut in corpore.Ex summa causarum præterea debilitatis sunt,q̄ ex euacuatione pendent,sicut sanguinis exitus, & [d] [uenter,] & propriè in subtilibus humoribus;& aqua hydropicorum incisione † extracta, quum eius quantitas multa subito extrahitur, & perforatio magni apostematis,quū ab eo multum pus subito exierit,siue ipsum per se aperiatur: & sudor multus:& exercitium plurimum.Dolores etiam [c] † [ ] spiritum resoluunt,licèt etiā complexionem permutent. Et ex summa istorum quidem dolorum sunt; qui maioris existunt impressionis,sicut dolor oris stomachi, siue sit extensiuus,siue mordicatiuus: et omnis dolor,qui est cū propinquitate parti cordis.Febres quoque sunt ex eis quæ debilitatē faciunt propter resolutionem, et euacuationē sanguinis,et spiritus,& complexionis mutationem, Amplitudo quoque pororum est ex eo, quod ad hoc adiuuat; ut debilitas [f] [resoluens] accidat.Et multa fames huius existit modi. Est ēt, quum totius corporis debilitas unius membri, aut partis membri sequitur debilitatem,quēadmodum corporis debilitas propter malitiam, quę ori stomachi accidit, quæ tāta est, ut eius uirtus resoluatur:et quum alicuius cor et cerebrum a quolibet [g] [no cumentalium] uehementer patitur, erit homo hic [h] [uelocis æstuationis,]et qui ex pauca resoluitur causa.Et est,quū causa debilitatis existit multitudo tolerantię ægritudinū.Et est, quū aliquod membrum in creatione est debilius quodā, aut alio debilius existit,sicut pulmo, et cerebrū:ideoq; erit recipiens,quod fortius natura a seipso expellit: locus enim cerebri proprius,si altus non esset,ex tali modo res prouenirret,quā tolerare nō posset; neq; eius uirtus cum ipso remaneret.

a B. uillis.
b causa ad
c ...rturbant ...ncutiunt sicut fę. aqua alte ...a fętida.
d ...ntris so... ...tatesis.

c † 2. quum.
f B. q̄ ex resolutione prouenit.
g B. nocumēto.
h B. uelociter incurrens angustiam.

ANNOTATIONES.

Causas inbecillæ actionis cuiuscumque pulchre Gal. docet, ut perquirendæ sint, primo de symp. cau nempe uitiū earum omne in partis principis,partium seruientium, & facultatis affectus referens.per facultatem uerò, & spūm & potentiā ipsam intelligit,sicuti ibidem licet colligere, existimauit enim is facultatem,a re cuius est non differre nisi sola uoce.ut habetur lib.quòd animi m.temp.cor.sequ. Author tamen hic uirtutem a spiritu distinguit,neq; partē quæ princeps est,a non principe separat. Reliqua ex Gal. uarijs locis collegit,præserti autē ex 1 2. *meth. Sed uide et lib.de usu respir. &* 2. *de rat.ui,in ac. &* 3. *eiusdem. uide & ea quæ supra de ijs quæ dolorem sequuntur, annotauimus. Vnum hic addit,quòd omnes & uoluntariæ & naturales actiones per fibras obeantur.de quo supra Auerroem* 2. *Coll.contra Gal.sententiam sentire admonuimus.*

cap. 1.
cap. 2.
cap. 2.
cap. 1. 2. 3. & deinceps.
cap. 4.
Com. 47.
Comm. 17.
cap. 18.

DOCTRINA TERTIA FEN II.

Cuius sunt xj. cap. & duę summæ.

De accidentibus & significationibus. *Cap.* 1.

A[1] CCIDENTIA & significationes secundum unamquamque trium p̄dictarum dispositionum unam triū declarant significationum, aut rem pręsentem, de qua dicit Gal. quòd soli confert infirmo,in eo quod facere debet, aut rem præteritam, de qua dixit Galenus, quòd soli prodest medico,quoniam declarat ipsum in sua arte excellentem,& eius consilio magis credunt,aut rem futuram, de qua dixit Galenus, quòd utrisque confert: medico,quia demon-

ſtrat ipſum in ſua ſcientia excellentem: & infirmo; quia demonſtrat qualiter ipſe ſit regẽdus. Significationum ſanarum quædam ſunt, quæ complexionis ſignificant ęqualitatem, quas in ſuo loco nominabimus. Et quædam ſunt quæ ſignificant coæqualitatem compoſitionis, ex quibus ſunt ſubſtãtiales, quæ verbi gratia ſunt, ut ſit [a] [forma,] & ſitus, & quantitas, & numerus ſecundum quòd oportet. Et hæ quidem diſpoſitiones diuiſæ fnerunt. Et ex eis ſunt accidentales, ſicut decoratio, & pulchritudo. Et ex eis ſunt finales, & ipſæ ſunt, quę fiunt ex complemento operationum, & quę incedendo ſecundum perfectionem proueniunt. Omne. n. membrum; cuius operatio completur, eſt ſanũ modus autem ex operationibus cognoſcendi eſt ſecundum membrorum principalium diſpoſitiones: ſecundum cerebrum quidem eſt ꝑ diſpoſitiones operationum uoluntariarum, & per diſpoſitiones ſenſus, & per operationes exiſtimationis. & ſecundum cor quidem eſt ꝑ pulſum, & per anhelitum. Et ſecundum hepar quidem eſt per egeſtionem & urinam: ipſius nanq; debilitatem egeſtio, & vrina loturæ recentis carnis ſimiles ſequuntur. Accidentium autem, q̃ ęgritudines ſignificant, quædam ſunt, quæ ipſam demonſtrant ægritudinem: ſicut diuerſitas pulſus in [b] [feſtinatione] ſui in febre, ipſe nanque ipſam ſignificat febrem. Et quædam ſunt quę ægritudinis ſignificant locum, ſicut pulſus ſerrinus, quum in parte pectoris fuerit dolor, quoniam ſignificat quòd apoſtema eſt in panniculo, & in diaphragmate, & ſicut pulſus undoſus [c] † [ ] quoniam ſignificat, ꝙ apoſtema eſt in corpore pulmonis. Et quædam ſignificant ęgritudinis cauſam, ſicut ſignificationes repletionis per diuerſitatem ſuarum diſpoſitionum, quarum quiſque modus aliquẽ repletionis modum ſignificat.[2] Amplius accidentium quædam ſunt [d] [prodeuntia,] quæ cum ægritudine incipiunt, & finiuntur, ſicut febris acuta, & dolor pu.ıgitiuus, & coanguſtatio anhelitus, & tuſſis, & pulſus ſerrinus cum apoſtemate lateris. Et quædam ſunt, quę notã horam non habent, & ægritudinem quandoque ſequuntur, quandoque non, ſicut dolor capitis cum febre. Et ſunt quędam, quę in fine rei eueniunt, de quibus ſunt ſignificationes criſis, & maturitatis ſignificationes, & ſignificationes prohibitionis maturitatis, & ſigna mortis: harum autem plurimę ſunt in ægritudinibus acutis. Significationũ præterea aliæ ſunt, quę in eo quod de membris apparet, ſignificãt: quæ ſunt ex eis ſumptæ, q̃ propriè ſentiuntur, ſicut colorum diſpoſitiones, & diſpoſitiones tactus in duritie, & mollitie, & in caliditate & frigiditate, & in reliquis: aut ex his [e] [quæ cõmuniter ſentiuntur, & ſunt ea, quæ ſunt ſumpta ex forma] membrorum, & ipſorum ſitibus, & motibus, & quietibus. Et fortaſſe illa ſignificabũt ipſorũ diſpoſitiones occultas, ſicut labij ſaltus uomitum. Ipſorum præterea quãtitates augmẽtatæ ſi fuerint aut diminutæ, & eorũ numeri, fortaſſe occultorũ diſpoſitiões ſignificabunt membrorũ,[3] quemadmodum curritas digitorũ, quæ hepatis paruitatẽ ſignificat, [f] [& e contrario. Et cognitiones quidem dipoſitionum eorum per egeſtionem ſi eſt nigra, aut citrina, & ſuper quod ſignificat] ſunt res uiſibiles. Et ex rugitu ſuper inflationem & malitiam digerẽdi, eſt audibile, huiuſmodi quoque ſunt cognitiones, per odores, & ſapores oris, & reliqua. Et cognitiones phthiſis, & hęcticæ per unguium gibboſitatem ſunt uiſibiles, ſed ſunt de cap. eorum quæ ſentiun tur communiter. Eſt autem, quum, quod manifeſtè ſentitur, rem ſignificat occultã: quemadmodum rubor pomi maxillæ pulmonis portendit apoſtema, & gibboſitas unguis ulcus pulmonis. Ex cognitionibus uerò, quæ habentur ex motibus & quietibus, trahitur res, quam modo narrabimus. Significationes uerò, quę ſumuntur ex modo ętis, ſunt ſicut appoplexia, & epilepſia, & ſyncopis, & paralyſis. Et quæ ex motu ſumuntur, ſunt, ſicut horripilatio, & tremor, & ſingultus, & ſternutatio, & oſcitatio, & halices, & tuſsis, & ſaltus, & ſpaſmus, quum incipit ſpaſmari. Et earum ſunt quædam, quæ proueniunt ex opatione naturæ principaliter, ſicut ſingultus: & quædam quæ proueniunt ex operatione naturæ accidentaliter, [4] ſicut ſpaſmus & tremor. Et earum quædam ſunt uoluntariæ puræ ſicut æſtuatio, & reuolutio de latere ad latus: & quædam ſunt compoſitæ ex naturali, & uoluntaria, ſicut tuſſis, & mictus, & egeſtio. Et iſtarum quidem quędam ſunt, in quibus [g] [natura ſuperat uoluntatem] ſicut tuſſis, & quędam in quibus [h] [uoluntas ſuperat naturam] ſicut mictus & egeſtio, quum uoluntaria non cito uult efficere. Accidentium autem a natura ſine uoluntate prouenientium quædam ſunt, quę [i] demõſtrant] ſenſus, ſicut horripilatio: & quædam q̃ ſenſus non [k] [demonſtrant,] quoniam nõ ſentiuntur, ſicut [l] [ſaltus.] Hi autem motus diuerſificantur, aut propter diuerſitatem ſuarum eſſentiarum, quoniam tuſſis in ſeipſa fortior exiſtit quàm ſaltus, aut propter diuerſitatẽ [m] [neruorum motorum, quoniã ſternutationis nerui motorum plures ſunt q̃ motorum tuſſis.] Tusſis enim completur motione membrorũ pectoris, ſed ſternutatio cõpletur coniunctione motuum membrorum pectoris, & capitis ſimul. Sed quantitas timoris in eis eſt differẽs, quoniam motus ſingultus ſicci maioris eſt timoris, q̃ motus tuſſis, licèt ſit tuſſis fortior, per quod autem natura iuuatur, eſt, quum quandoque adiuuatur per inſtrumentum eſſentiale & principale, ſicut quum iuuatur in expellendo ſtercus a muſculis uentris. Et eſt, quum per inſtrumentum iuuatur extraneum, ſicut iuuatur in tuſſiendo ab aere. Principiorum verò earũ diuerſitates, aut ſunt ex membris, ſicut tuſſis, & nauſea, aut ex diuerſitate virtutum agentium, quoniam [n] [ſaltus] principium, eſt naturale, tuſſis verò principium eſt animale. Sed & per materię diuerſitatem, quoniam tuſſis eſt ab excreatione, & ſaltus a uentoſitate. Hæ ergo ſignificationes ſignificant in eo, quod de membris apparet. Et plurima eorum demonſtratio eſt ſecundum diſpoſitiones manifeſtas. eſt tamen, quum occultas demonſtrat diſpoſitiones, ſicut rubedo pomi maxillæ, q̃ pulmonis apoſtema declarat. Et de ſignis ẽt ſunt, quę ægritudines demonſtrant occultas. Quapropter oportet illum

a B. creatura.

b B. uelocitate.

c † B. in ſimili huic.

d B. ſubſtantialia.

e B. ſenſibilibus cõmunibus, & ſunt ea quæ ſũt ſumpta ex creatura.

f B. Et ſignificationes quidem ſicuti cteritiæ, an ſit nigra, an cholerica.

illum qui ægritudines vult cognoſcere occultas, vt anatomiæ notitiam adeptus ſit:ad hoc, vt per eam ſcientia ſubſtantiæ cuiuſcunq; mẽbri acquiratur, ſi eſt carnoſum, aut non carnoſum, & cuiuſmodi eſt eius forma, iõ ut ſciat, verbi gratia, ſi apoſtema hoc, quod habet hanc figuram, eſt in eo[o] [aut nõ, ex parte, unde ſuæ figuræ eſt comparatum, aut non:] & ſciat ſi eſt poſſibile, ꝙ in ipſo aliquid retineatur, vel nõ: ſed id labi facit, quod recipit, ſicut ieiunum. et ſi eſt poſſibile ꝙ in ipſo aliquid retineatur, aut quòd aliquid ab eo labatur, & quę res ſit, quã in ipſo retineri ſit poſſibile, aut ab eo labi; donec eius locum ſciat: quatenus per ipſum iudicet de eo, quod in ipſo ſentitur de dolore, aut apoſtemate, ſi eſt in ipſo, aut ab eo longinquũ. Et ſciat eius ſocietatem, ita ut iudicet ſi habet dolorem per ſe, aut propter ſocietatem, & ſi materia ab ipſomet proceſſerit, aut a ſuo ſocio ſibi influxit, & ſi ſuperfluum quod ex eo ſeparatur[2], eſt de ſubſtantia ipſius, an ipſum eſt via, per quam illud penetrat, quod ab alio ſeparatur, donec ſciat illud, quod comprehendit, ut noſcat ſi eſt poſſibile illud, quod euacuatur, ab ipſo euacuatum fuiſſe. &, vt membri operationem ſciat, donec ipſius cognoſcat ægritudinem ex nocumento, quod in eius cõſiſtit operatione. Totum verò hoc ꝑ anatomiã ſcire potes. Scias præterea ꝙ medico, qui uult ægritudines regere, quæ in membris exiſtunt occultis, neceſſaria eſt anatomia. Quumq; anatomię ſciẽtia ei acquiſita fuerit, oportebit poſt hoc totum, ipſum ſtudere in[p] [cogitatione] ęgritudinum occultarum ſecundum ſex regulas. Quarum prima eſt de nocumento operationum, & tu quidẽ opationes, cum ſuis qualitatibus & quantitatibus iam ſciuiſti, quarum ſignificatio eſt prima & perdurans. Secunda verò eſt de eo, quod euacuatur, cuius ſignificatio perdurans quidem eſt, ſed non eſt prima, & perdurans quidem eſt, propterea ꝙ in ipſa ſemper confidunt. Et prima quidem non eſt ideo ꝙ ſignificat[q] [maturationem, aut maturationis prohibitionem mediante alio.] Tertia autem eſt dolor. Et quarta eſt de apoſtemate. Et quinta eſt de ſitu. Et ſexta eſt de accidentibus manifeſtis[r] [& comparatis.] Et eorum ſignificatio non eſt prima neque perdurans: & in unaquaque earum ſermonem diuiſim faciam. [5] ex operationib. uerò ſignificatio habetur, quoniam, quum operatio non ſecundũ naturalem proceſſerit curſum, qui eſt ei, ſignificatur, quòd virtuti accidit nocumentum, & uirtutis nocumentum ęgritudinem ſequitur, quæ eſt in membro, in quo eſt uirtus. Operationum uerò nocumenta ſunt ſecundum tres modos. Operationes. n. aut minuuntur, ſicut oculi minuitur viſio, & rem uidet minorẽ[s] † [ ] & a propinqore ſpatio: & ſicut ſtomachus, quum durius digerit, & tardius, & minorẽ quantitatẽ. aut mutantur, ſicut quũ oculus videt illud, qđ non eſt; aut videt rem, nõ ſicut eſt, & ſicut ſtomachus quum cibũ[t] [diſſipat,] & ipſum malè digerit. aut deſtruuntur, ſicut oculus quũ nõ uidet: & ſtomachus quũ nullo modo digerit. Eius autem quod euacuatur, & quod retinetur ſignificationes multis sũt modis: aut enim ſignificat ex parte retentionis nõ naturalis, ſicut quum retinetur res quæ ſolebat euacuari, quemadmodũ accidit illi, cuius urina retinetur, aut egeſtio: aut ſignificant ex parte euacuationis non naturalis: & hoc quidem aut erit de ſubſtantia membrorũ, aut nõ erit ita. Sed quod eſt de ſubſtantia membrorũ tribus ſignificabit modis, aut enim per ſuiipſius ſubſtantiam ſignificabit, ſicut annuli, qui expuuntur, herpetẽ eſthiomenum in canali pulmonis ſignificant: aut ſignificabit ꝑ quantitatem ſui, ſicut cortices, quum in dyſenteria egrediuntur, nam ſi fuerit groſſus, ſignificat ꝙ vlcus in groſſis exiſtit inteſtinis, & ſi ſubtilis, ſignificat ꝙ in ſubtilib. eſt inteſtinis; aut ſignificabit per colorẽ ſuum, quemadmodum hypoſtaſis petaloides: quæ ſi fuerit rubea, ſignificat, ꝙ eſt in membris carnoſis, ſicut renibus: & ſi alba, ſignificat ꝙ eſt in membris neruoſis, ſicut in veſica. Quod verò ſignificat illud, quod non eſt de ſubſtantia membrorum, ſignificat, aut quia ipſius egreſſio non eſt naturalis, ſicut humores ſani, & ſanguis, quum exierit, aut ꝙ eſt non naturale in qualitate ſui, ſicut ſanguis corruptus, ſiue conſueuerit exire, ſiue nõ: aut quod eſt non naturale in ſubſtantia abſolutè, ſicut lapis: aut ꝙ eſt non naturale quantitate ſui, licèt naturalis ſit eius exitus; & iſtud eſt, aut propterea ꝙ augetur; aut propterea ꝙ minuitur, ſicut ſtercus & vrina, quum pauca fuerit, aut multa: aut vt ſit non naturale in qualitate ſui, licet exire ſoleat, ſicut ſtercus, & vrina, q̃ ſunt nigra; aut ſi egrediatur a parte non naturali, licèt exire conſueuerit, ſicut ſtercus, & urina[u] [quum in ęgritudine ilij] per ſuperiora egrediuntur. Doloris autem ſignificationes in duobus comprehenduntur generibus. & illud eſt, quoniã dolor, aut ſignificat ꝑ ſuũ locum. verbi gratia quoniam ſi fuerit in dextra, erit in hepate, & ſi in ſiniſtra in ſplene & eſt quum per ſuam ſpeciem ſignificat, quæ ſit ipſius cauſa: quemadmodũ diximus in doctrina cauſarũ: uerbi gratia, quoniam ſi fuerit grauatiuus, ſignificabit apoſtema, qđ eſt in membro non ſentiente; aut cuius ſenſus deſtructus eſt. & extenſiuus multã ſignificabit materiam. & mordicatiuus materiam ſignificabit acutam. Apoſtematis autem ſignificationes tribus exiſtũt modis: aut enim ſunt ex ſubſtãtia ſui: ſicut eryſipila, quę cholerã ſignificat rubeã: aut ſcliroſis, quæ choleram demonſtrat nigrã: aut ex loco ſui, ſicut quũ fuerit in dextra, ſignificat, uerbi gratia, quòd eſt apud hepar: aut ĩ ſiniſtra; ſignificat, quod eſt ex parte ſplenis: aut per figuram ſui, quoniam, quum apud dextram fuit, & fuerit lunare, ſignificat quòd eſt in ipſo hepate, & ſi longum fuerit, ſignificat quòd eſt in muſculo, qui eſt ſuper ipſum. Situs uerò ſignificationes aut ſunt ex locis, aut ex communitatibus. Et ex locis quidem apparentes ſunt. Et ex communitate quidem ſunt ſicut ꝑ nocumentum, quod eſt in digito, ex cauſa antecedente cognoſcitur, quòd eſt ꝑꝑ nocumentum quod ſexto ex paribus neruorũ colli accidit.

o aut in alio arte qua, an roportiona guræ eius, nõ proportiuum.

p ſignifica-

q mediante tione, aut tione dige is.

r proportio.

s B. quam ſit.

t corrumpit.

u B. cum in ægritudine ileos.

ANNOTATIONES.

1 *Accidentia & ſignificationes ſecundum &c. Accidentia præſentia præterita & futura quid medico conferant.*

[Cap.1.2.& 3.] *rant. Hipp.& Gal.1.prognost. scriptum reliquere. Dicuntur autem hæc ea ratione qua nos ea docent, quæ ignoramus, signa.* [cap.2.& 7.] *suntq́; hæc Gal.li.ar.med. uel salubria, uel insalubria, uel neutra. De salubribus signis, & fontibus, unde ea sumantur abundè in eo ar.med.lib. agitur a c. 8. ad 71. De insalubribus verò hinc ad 84. Et libris præterea de affectis locis. Verùm insalubria hæc signa, alia morbũ, alia partem morbo affectam, alia morbi causam, alia morbum simul & locum, alia morbũ & causam, & alia causam simul & locum significant. & hoc pulchrè & copiosè 1. præsertim de affec.loc. docetur.* [cap.5.]

2 *Amplius accidentium quædã sunt substãtialia &c. Signa quæ modò dicta sũt, Gal. rursum diuidit. & aliquãdo tria capita eorum facit, ut primo aph.* [aph.12.] *quum alia propria, alia assidentia, alia post emergentia seu post apparentia esse dicit. aliquando duas tantum eorum species numerat, ut in primo de crisibus,* [cap.5.] *ubi quædam esse propria ait affectuum signa, quæ cum morbo simul inuadunt & incipiunt, reliqua uerò omnia ait post apparere. neque de assidentib. meminit. tertio quoque in 4. de uulgarib. morb.* [Com.34.] *de signis ijsdem mentionem faciens, de pathognomonicis tantum & aßidentibus, nihil autem de post apparentibus loquitur. Verum quod ad hoc pertinet, cum triplex signorum sit genus, ut a Gal. primo aph.* [aph.12.] *notatum est, solum primum genus, quod .s. semper inchoante morbo inuadit, primò dicitur apparere, cætera uerò non primo, sed post apparent. Ex his autem quæ post apparent, quum alia propria sint, licet separabilia: alia uerò communia, quæ uidelicet in reliquis etiãnum morbis apparent: quę propria sunt, ut ab ijs distinguantur, quæ communia sunt; aßidentia nuncupantur. cætera uerò nomine generis, post apparentia solent appellari. Sunt erga assidentia omnia post apparentia, hæc tamen non omnia, assidentia sunt. Quamobrem, quòd Gal. assidentia quandoq; uideatur reticere, non est contradictio, quum in post apparentibus ea intelligat.*

3 *Quemadmodum curtitas digitorum &c. Hoc nusquã Gal. scripsit. hic author tamen li.3. fen 14. tr.1.* [cap.3.& 30.] *idem repetit, quod & Rasis. 17. Cont.1. cap.2. Verum hoc explodit Auer. 4. Coll.* [cap.4.]

4 *Sicut spasmus & tremor &c. Conuulsionem seu spasmum hic ait naturæ esse opus accidentale. at Gal. 2. de* [cap.1.] *sympt. caus. deprauati motus symptomata distinguẽs alia esse ait naturę opera a morboso affectu irritatæ: alia a morboso tantum affectu dependere, natura ad eorũ generationem minime adiuuante. & conuulsionem in secundo horũ capite enumerat. Sanè conuulsio propriè ex repletione fit et euacutione 6. aph.* [aph.39.] *fieri tamẽ aliquãdo potest, sicuti in epilepsia euenit, quæ leuis est conuulsio, ut non ex materię aut redundantia aut inopia, sed ob prauam aliquam & nudam qualitatem instar auræ cuiusdam ad neruorum principium elatam, conuulsio fiat, contrahente nimirum sese natura, ut id expellat, quod offendit; de huius ergo generis conuulsione arbitrandum est hunc loqui, quum a natura eam fieri pronunciauit. Vide pro ijs quæ sequuntur secundo de symp.caus. libro copiosißimè.* [cap.2.3.4.& deinceps.]

5 *Ex operationibus uerò significatio habetur &c. Gal.1. de aff.loc.* [Cap.2.] *methodi initium ad inuestigandos affectos locos, hoc esse ait, quòd actio non lædatur nisi læsa parte, a qua ea prouenit. Ostendit autem lib. de diff. sympt.* [cap. præsertim 3.& 4.] *quòd actiones tripliciter lędantur; suntq́; uel imbecillæ uel deprauatæ, uel abolitæ. Sed de aucta quoque actione meminit 1. de symp.cau.* [Cap.7.] *quam quidam existimãt ad tres illas læsiones, quas diximus, non referri. eam tamen Gal. 1. de symp. cau.* [cap.7.] *ad deprauatam actionem refert. Quæ sequuntur de ijs quæ excernuntur & retinentur, pete ex 1. de loc.aff.* [cap.1.5.& 6.]

De signis distinguentibus inter ægritudines proprias, & associatas eis. *Cap. 2.*

ET quoniam est, quum ægritudines in principio accidunt in mẽbro: & est quum accidunt propter associationem; quemadmodum caput stomacho in suis associatur ęgritudinibus; tunc oportet ut ordinemus differentiam inter has duas res per signum distinguens. Dicemus igitur, quòd oportet nos considerare, quæ prius accidit; & autumabimus quòd ipsa est principalis, & altera est ei associata: & cõsiderabimus etiã, quæ est illa, quę remanet postquam altera finitur, & autumabimus, quòd ipsa est principalis, & quòd altera est associata. [a]† [ ]
Et tamen est, quum ex hoc prouenit error, & hoc est, quoniam fortasse ægritudo principalis non erit percepta sensu, neque dolorosa in principio sui: sed postea sentiemus ipsius impedimentum, postquam associata ęgritudo apparuerit: quæ pro certo est illa, quæ post ipsam accidit, & est eam sequens: existimabitur ergo, quòd associata & accidentalis sit illa, quæ est principalis ægritudo. Et est, quũ non percipitur, nisi accidẽtalis tãtũ [b] [& prĩcipalis, uel origo obliuioni traditur.] Semita uerò obseruandi se ab hoc errore est, ut medicus membrorũ noscat communitatem, quod quidem erit ex sua scientia in anatomia. & nocumenta sciat, quæ unicuique accidunt membro, quorũ quędam sunt sensu percepta, quædam non percepta: & moretur in ęgritudine; & neque iudicet de ea, quòd sit principalis; nisi postquam cõsiderauerit, quid sit posibile quòd [c]† [ ] accidat ipsam sequens. Aegrum ergo interroget de significationibus ægritudinum, quas membris ægro membro associatis posibile est accidere: quę non prius erant sensu perceptæ, neque dolorosæ [d] [ita ut appareant primo;] neque commouentes accidẽtia, quæ sunt eis propinqua; sed nec etiã eas sequuntur res, nisi quę ab eis sunt longinquę nõ sensu perceptæ: æger quoque ignorat, quòd sint accidẽtia illi lõginqua radici. Istud tamen non dignoscitur nisi sapientia medici. Plurimum uerò, quod ex eo ad memoriam reducit; est, quum operationũ impedimentum consideratur. Quumq́; operationum impedimentum inuenerit antecedens, iudicabit ꝙ ægritudo illa est associata; licèt quædam mẽbrorum sint talia, quòd plurimum dispositionum ipsorũ est, ut sint eorũ ægritudines aliorum membrorum ægritudines sequentes. Capitis enim secundum plurimum suarum dispositonum, sunt ęgritudines per societatem stomachi. Sed illud conuertere est perparum. Et nos quidẽ coram tuis manibus ponemus signa complexionũ principaliũ, & accidentaliũ secundum modum communẽ. Quæ uerò unicuique mẽbro sunt proprie in suo dicentur cap. Quęcunque autẽ ex significationibus ęgritudinũ cõpositionis manifestæ fuerint, sensus dignoscet. Sed quę occultæ fuerint, exceptis repletione, & oppilatione, & apostematibus, & solutione continuitatis; in dictione uniuersali cõprehendere est difficile. Et similiter illud, quod ex repletionibus & oppilationib. & apostematibus, & solutione cõtinuitatis

tatis vnicuique membro proprium existit. Melius igitur est, vt hoc totum dictionibus reseruetur particularibus.

ANNOTATIONES.

Quum morbi plures sunt, atque unus ex altero dependet, ex ijs, qui primo loco afficit primarius; qui secundò, secundarius dicitur. & qui particulam aliquam infestat qui in ipsa est, proprius; qui uerò unam quidem particulam nō obsidet, eam tamen afficit, per consensum appellatur. Ex his rursum qui primarius est, idem & per essentiam est, at qui secundario afficit, is non semper per consensum affligit, quin sæpe qui antea per consensum offendebat, per essentiam postea afficit. ita distinxit Gal. 1. de loc. aff. Verùm idem tamen proprium etiam cum primario in eodem libro confundit. Vide tertio de loc. aff. & li. de constit. ar.

cap. 3. 6.& 7. 1.& 5. cap.16.

De signis complexionum. *Cap. 3.*

SIgnorum genera, quibus complexionum dignoscuntur dispositiones, sunt decem: vnū eorum est tactus. & modus quidem, quo cognoscitur, est, ut consideret an tactui sani sit ęqualis in terris temperatis, & aere temperato: nam si æqualis fuerit, significabit ęqualitatem: quod si patiatur ab eo tactor complexionem habens sanam, & infrigidetur aut calefiat, aut ipsum sentiat naturali molliorem, aut duriorē, aut asperiorem quam naturalis, neque fuerit ibi causa ex aere, aut balneatione cum aqua frigida, aut alia re, quæ mollitiem addat, aut asperitatem: est tunc ex complexione non temperata. Et ex dispositione quidē ungiū [a] † [ ] in mollitie, & siccitate ipsarum, possibile est cognoscere complexionis corporis dispositionem: [b] † [ ] licèt mollitiei & duritiei iudicium non sit stabile, nisi prius ęqualitatis inter caliditatem & frigiditatem significationes præcesserint: nam, si non ita fuerit, possibile erit, ut caliditas durum tactum, & asperum mollificet, nedum illum, qui temperatus propter resolutionem ipsius: & faciat existimari, ꝙ sit mollis & humidus natura, & ut frigiditas mollem tactum induret, ne dum illum, qui est temperatus, propterea quòd multum congelat & inspissat, & opinabitur quòd sit siccus, [c] [sicut nix & sol: & nix quidem propterea quòd coagulat & congelat: & sol quidē propterea ꝙ ingrossat.] Eorum autem plurimorum, qui frigidæ sunt cōplexionis, corpora mollia sunt, licèt sint macra, quoniam cruditas multa cōsistit in eis. Secundpm uerò est genus signorum ex carne & adipe assumptorū quoniam caro rubea, quum multa fuerit, humiditatem significabit & caliditatem, & existit ibi soliditas. Et si pauca fuerit, & adeps multus non ibi affuerit, significabit siccitatem. Pinguedo autem & adeps semper frigiditatem significant, & est cum eis laxitas. Et si cum hoc fuerit venarū angustatio, & sanguinis paucitas & hoc habenti aduenerit debilitas ex fame ꝓpter minorationem sanguinis naturalis, qui est præparatus ad illud, quo membra ex nutrimento indigent, significabit ꝙ complexio huiusmodi est [d] [secundū naturā.] Et si hæc alia signa non affuerint, significabit quòd est complexio acquisita. Pinguedinis autē & adipis diminutio semper caliditatē significat: quoniā pinguedinis & adipis materia, sanguinis est vnctuositas, & earū factor est frigiditas, & ꝓpter hoc in hepate minorātur, & sunt in intestinis multæ. Et neque sunt super cor multæ plusquā super hepar, nisi propter materiam: non enim propter complexionem & formā, sed propter curam naturæ pendentem [e] [a materia illi simili.] Pinguedinis autem & adipis congelatio super corpus minuitur & augetur secundū minorationem caloris, & ipsius augmentum. Et corpus quidem carnosum absque multa adipe & pinguedine, est corpus calidum & humidū. Quòd si fuerit caro rubea multa cum pinguedine, & adipe pauca: significabit humiditatem superfluam, & si superflua fuerit, humiditatis & frigiditatis significabūt superfluitatem, & ꝙ corpus frigidum factum est & humidū. Et ex corporibus quidem, quod magis est macrum, est frigidum & siccum, & postea calidū, & siccum, deinde siccum, quod in caliditate & frigiditate temperatum existit, postea calidum, qđ est in humiditate & siccitate temperatum. Tertium verò genus, est signorum sumptorum ex capillis. Et ipsa sunt, quæ sumenda sunt ex parte horum modorum, qui sunt, velocitas originis, & ipsius tarditas: & multitudo eorū, & paucitas ipsorum: subtilitas & grossitudo eorum: planities & crispitudo. Et eorum color est vna ex radicibus in hoc. Signa uerò ex uelocitate natiuitatis eorum, aut tarditate, aut prohibitione originis ipsorum, sumpta sunt, quòd illi, qui tardè nascuntur, aut non nascuntur: quū non affuerint significationes, quæ corpus penitus sanguinem non habere demonstrent: significant, quòd complexio vehementer est humida. Quod si festinauerint, nō erit corpus illius humiditatis: immò ad siccitatem declinabit. Ipsius uerò caliditas & frigiditas ex alijs signis, quæ iam diximus, cognoscuntur. Quum autem caliditas & siccitas coniungentur, capilli multo citius nascentur, et erūt multi et grossi, quoniam multitudo caliditatem significat, et grossities multam fumositatem, ideoque in iuuenibus est amplius quam in pueris, quoniā puerorum materiæ vaporosæ sunt, et non fumosæ. Et horum contraria ipsorum sequūtur cōtraria. Significatio autem ex parte figurę est, quod crispitudo significat caliditatem et siccitatem. Est tamen, quum foraminum, et pororū inuenit tortuositatem; sed istud non mutatur, quum alteratur complexio. [f] [Duæ uerò primæ res mutantur,]et planities huius significat contrarium. Ex parte autem caloris nigredo significat caliditatem, et subalbedo significat frigiditatem, et [g] [citrinitas] et rubedo æqualitatem significant, et albedo significat, aut frigiditatem, aut humiditatem uehementem, sicut canities: aut fortem siccitatem, sicut accidit uegetabilibus, quum siccantur, quæ ex sua nigredine, aut uiriditate transeunt ad albedinem, et hoc quidem non accidit hominibus, nisi in fine ægritudinum siccantium. Et canitiei quidē causa apud Aristotelem est cōuersio ad colorem phlegmatis, et apud Galenum est [h] [† situs,]qui nutrimentum comitatur, quod ad ca-

e B. cum tali materia.

f B. duæ uerò primæ causæ alterantur alteratione complexionis.

g B. & ruffedo.

h B. altecharegi.

† atacharugi.

pillos venit;quum frigidū fuerit:& fuerit motus eius, & ipſius penetratio in poris,tardata. Quumq́; duas dictiones cōſider aueris,īuenies eas pro certo propinquas:quoniā cauſa in albedine coloris phlegmatis: & cauſa in albedine[i] [† ſitus]eſt una. Et de hoc quidē phyſicus tractare debet. Poſt hoc aeres,& regiones in re pilorum operationē habent,quæ eſt obſeruāda; [k] [non.n.timetur,ꝙ ī nigro ſit capillus flauus, qui ęqualitatem cōplexionis ipſius ſignificet, quum eam habuerit:neque in capillis ſclaui nigredo:quę complexionis eius ſignificet caliditatem; quum ipſorum genus eam ꝗabuerit.] Aetates etiam in re capillorum operātur, quoniam iuuenes ſunt,ſicut meridionales, & pueri,ſicut ſeptētrionales,& ſenectus eſt,ſicut medij. Pili pręterea in puero multi, ſignificant ꝙ ipſius complexio: quum creſcet;ad melancholiam conuertetur:& in ſene ſignificat,ꝙ in præſenti eſt melancholicus. Quartū uerò genus ſignorū eſt ſumptum ex colore corporis. Albedo.n.ſignū eſt priuationis ſanguinis,aut paucitatis ipſius cum frigiditate:quoniam,ſi cum caliditate eſſet,& humore cholerico;eſſet citrinitas. Et rubeus quidem ſignificat[l] [multum ſanguinis,Et ruffus, & ſubruffus ſignificant caliditatē. Sed ſubruffus plus ſignificat choleram rubeam, & ruffus ſignificat ſanguinem cholericum. Eſt tamen,quū ſubruffus] ſanguinis ſignificat priuationē,licet nō ſit ibi cholera rubea: quemadmodum accidit in conualeſcentibus. Fuſcus autem uehementem ſignificat frigiditatem:ob quam minuitur ſanguis,& congelatur ille paucus, & ad nigredinem conuertitur, & cutis mutat colorem. Et brunus ſignificat caliditatem. Et melongianus frigiditatem ſignificat & ſiccitatem, quoniam calor eſt, qui purā choleram nigram ſequitur. [m] [Sed gypſeus frigiditatem ſignificat,& rem phlegmaticam. Et ſtanneus] frigiditatem & humiditatem ſignificat cum pauca re.melancholica: quoniā eſt albedo cum pauco viriditatis:erit ergo albedo ſequens colorem phlegmatis,& complexionem humiditatis,& viriditas ſequens ſanguinē congelatum,qui trahit ad nigredinem,qui commiſtus phlegmati factus fuit uiridis: & eburneus frigiditatem ſignificat phlegmaticam cū pauca cholera rubea. Et ſecundum plurimum quidē mutatur color propter hepar[n] [ad ſubruffedinem & albedinem, & propter ſplenem ad ſubruffedinem & nigredinem.& in ęgritudinibus hęmorrhoidum ad ſubruffedinem & viriditatē.hoc tamen non eſt ſemper,immò eſt, quū mutatur. Cognoſcere verò ex colore linguæ complexionem ſtomachi, & inteſtinorū, eſt difficile, & ex colore oculi cognoſcere cōplexionem cerebri,eſt difficile.]Et fortaſſe eſt, quum in una ęgritudine duorum colorum diuerſitas in duob.contingit membris,ſicut quū albeſcit lingua,& nigreſcit facies in vna ęgritudine;quemadmodum in icteritia,quę propter vehementiam acuitatis choleræ rubeę accidit. Quintum uerò genus eſt ſignorum ex forma membrorum aſſumptorum, quoniam cōplexionem calidam ſequuntur pectoris amplitudo, & extremitatum magnitudo, & ipſarum complementum in quantitate earum abſque coāguſtatione,& ſine curtitate, [o] [& pręcipuè manuum & pedum,] & venarum amplitudo, & earū apparitio,& pulſus magnitudo,& fortitudo ipſius, & magnitudo muſculorum,& propinquitas eorum ex iuncturis:quoniā operationes augmētatiuę,& compoſitiuę formę, caliditate complentur. Et frigiditatem ſequuntur omnium horum contraria,quoniam propter eam [p] [minorantur uirtutes naturales, & non complent operationes natiuas & creationem.& complexionē ſiccam ſequuntur aſperitas & curuitas:]& iuncturarum manifeſtatio, & apparitio cartilaginū in epiglotti,& naſo,& eſt naſus ęqualis. Sextum verò,eſt genus ſignorum ſumptorū ex velocitate paſſionis mēbrorum. Membrum.n.quum cito calefit abſq; difficultate,eſt calidæ complexionis; quoniā conuerſio in genere proportionali eſt facilior cōuerſione ad contrarium:etſi cito infrigidatur; res erit e contrario.[q] † [ ] Quòd ſi aliquis dixerit,ꝙ oportet vt res ſit huic cōtraria; nos nanque pro certo ſcimus ꝙ res non patitur niſi a ſuo contrario,& nō a ſuo ſimili: ſed ex hoc uerbo,quod tu præmiſiſti, prouenit, vt paſſio a ſimili ſit dignior. Reſponſio erit, ꝙ ſimile a quo nō patitur res,eſt illud,cuius qualitas,& qualitas illius,quod ei ſimile exiſtit,eſt una ſpecie & natura. Quod autem calidius eſt alio,non eſt ſimile ei,quod eſt minus calidum: immò duo calida,quorum vnum eſt calidius, diuerſificantur,& illud quidē,quod eſt minus calidum,comparatione eius,qđ eſt calidius;eſt frigidū. Patitur ergo ex hoc: vnde eſt frigidum comparatione illius,& non calidum. Patietur ēt ab eo, quod eſt ipſo frigidius, & a frigido: vnum tamen eorum ipſius qualitatem auget, & prębet ei augmentum, quod eſt in ipſo fortius & alterum minuit qualitatem. ipſius ergo alteratio ad id quod ī ſui qualitate præſtat augmentum, & mutat illud, quod in ipſo eſt fortius,erit facilior. licet ſit hoc alia cauſa,quæ alicui eorum,quæ in [r] [qualitate communicant, eſt propria:et contradicit] et ſicut illud, quod in ſui natura calidæ exiſtit complexionis,non cito recipit in ſe calidi operationem,niſi propterea quòd caliditas deſtruit operationem cōtrarij,quod eſt frigidum, [s] [eo quòd refrenat] illud, quod complexio calida vult efficere de augmento in calefactione. Quum ergo ſibi occurrunt,et prohibens deſtruitur, iuuant ſe ambo in calefaciendo, et eorum adiutorium ſequitur duarum qualitatum fortitudo completa. Quum uerò extrinſeca caliditas æqualitatē deſtruere voluerit: calor innatus,qui eſt intus, erit res fortior in reſiſtendo, adeo ut uenena calida non refręnet,neque expellat, neque ipſorum corrumpat ſubſtantiam,niſi calor innatus. Calor nanque innatus naturę eſt inſtrumētum,quod caloris euenientis expellit nocumētum,propterea ꝙ ſpiritum mouet ad ipſum expellendum,et ad eius vaporem remouendum, et ad ipſum reſoluendum, et ipſius materiam adurandum. Et frigidi etiam aduenientis nocumentum per contrarium expellit. Hanc uerò proprietatem non habet frigiditas: non enim impugnat, neque refrenat niſi aduenientem caliditatem per contrariū tātum,quia nō impu-

i B.altechareg

† atacharagi.

k B. non enim expectatur, ſeu exiſtimatur, ꝙ per ruffedinem capillorū in nigro ſignificetur cōplexio æqualis,quæ ei inhæret, neq; per nigredinem capillorū in alſachalebi ſignificatur complexio calida,quæ inhæreat ei ſecundum ipſum.

l B. multitudinē ſanguinis,& caliditatē, & citrinus,& ruffus ſignificāt caliditatem,ſed citrinus eſt magis ſignificās cholerā & ruffus ſanguinem,aut ſanguinem cholericū. Et quandoque.

m B. Sed gypſeus purā frigiditatem ſignificat & rē phlegmaticam. Et plumbeus.

n B ad citrinitatem & albedinem,& pp ſplenem ad citrinitatem & nigredinem. Et in ægritudinib. hæmorrhoidarum ad citrinitatem & uiriditatē. & nō eſt hoc ſemper,immò quādoque diuerſificatur. Significatio uerò ex colore linguæ ſup cōplexionē ſtomachi,& inteſtinorū,& uenarū quietarū in corpore eſt fortis. Et ſignificatio ex colore oculorum ſuper cōplexionem cerebri eſt fortis. Alia litera. Significatio uerò ex colore linguæ ſup cōplexionem ſtomachi, & uenarū, & arteriarum in corpore ē fortis.

impugnat aduenientem frigiditatem. Et calor quidē innatus est ille, qui humores naturales tuetur: ne eis caliditates extraneę dominētur. Calor nanque innatus, quum est fortis: potest natura ipso mediante in humorib. ministrare secundum modum maturandi & digerendi, & custodire eos secundum sanitatem, & mouentur humores secundū modū ministrationis ipsius; & prohibentur moueri secundum modum ministrationis caloris extranei, quia non putrefiūt. Sed quum calor iste est debilis, fatigatur natura, & a regimine humorū abstinet pp instrumenti debilitatem, quod inter ipsam & humores est mediū, & stati & calor extraneus inuenit[t] [humores non impeditos ab administratione.] Cōprehendūtur ergo ab eo, & facit eos obediētes, & motu extraneo ipsos mouet, & accidit putrefactio. Calor igitur innatus virtutū oīum est instrumentum, sed frigiditas est ei inconueniens; & neque prodest, nisi accidētaliter. Ideoq; dicitur calor innatus, & non dicitur frigiditas innata,[u] [neq; cōparatur frigiditati ex colcodea corporis illud, qđ comparatur caliditati.][x] [Septimū aūt genus signorū est, quod sumitur ex cogitationib. & a reb. multum desideratis a natura hominis, quas plurimum apprehendit uirtus, & operatur similitudinem qualitatum. sicut dicemus ī somnijs: ideo quòd corpus est instrumentum aīæ.] Octauum aūt genus est, quod sumitur a signis operationum. Quum.n. operationes secundum naturalem cursum procedunt plenè & perfectè: significant complexionis ęqualitatem. Quòd si a parte sua ad motus mutētur superfluos, significāt cōplexionis caliditatem. & similiter, si properauerint: quoniam caliditatē significant, sicut augmenti velocitas & velocitas natiuitatis capillorum, & natiuitatis dētiū. Quòd si debilitentur, & ociosæ fiant, & tardentur; significant cōplexionis frigiditatem. Est tamen, quum eorum debilitas, & ociositas, & tarditas, sunt cadentes propter complexionem calidam, licèt illud esse non possit absque mutatione a cursu naturali cum debilitate. Et est ēt, quum plures naturalium operationum deficiunt propter caliditatem, & minuuntur, sicut somnus; quoniā fortasse est, quum destruitur propter calorem complexionis calidę, aut minuitur; Et similiter est quum augetur aliqua dispositionū naturalium propter frigiditatem: sicut somnus, sed tamen non erunt ex summa operationū naturalium absolutè, immo cōditionaliter, & per causam. Somni nanq; necessitas in uita & sanitate, non est necessitas absoluta, immò propterea ut spiritus ab impedientibus separetur propter illud: quod ei accidit ex lassitudine, aut propterea ꝙ est ei necessarium incumbere super digestionem cibi: & ppea ꝙ nō potest pficere duas res. Somni igitur necessitas non est nisi ex parte alicuius impotentię, & est exitus a necessitate naturali: licèt sit exitus ille naturalis ab eo, vnde est necessarius: naturalis.n. dicitur de necessario cōitate nominis.[y] [Firmior verò significatio, quā hoc nomē hēt, non est, nisi vt dicatur de complexione ęquali, & illud est, vt operationes ęquentur, & complcantur.] Eius verò significatio super caliditatem & frigiditatem, & siccitatē, & humiditatē: est significatio probabilis. Ex genere autem operationum fortium, quæ calorē significant, est[z] [acuitas] uocis, & eius grossitudo, & loquendi uelocitas & ipsius cōtinuitas, & ira, & festinatio motionum, & palpebratum citatio: licet sit, quum ista adueniunt non propter causam cōem; immò propter causam mēbro operationis propriam. Nonum uerò genus est expulsio superfluitatum a corpore; & qualitates eorum, quæ expelluntur. Expulsio.n. quum non aufertur, & illud, quod ex stercore, & vrina egreditur, & sudore, & alijs, est acutū, habēs odorē fortem, & tincturam ex eis, quæ tincturam habere consueuerunt, & adustionem, & decoctionem ex illis, quæ assationem & decoctionem solent habere: est calidum. Quod verò diuersum est ab hoc, est frigidum. Et genus quidem decimum est sumptum ex dispositionib. virtutum animæ in suis operationibus, & passionib.[a] [sicut ira fortis, & ęstuatio, & pceptio, & intellectus, & audacia, & inuerecundia, & suspitio bona, & bona spes, & impietas, & impigritia, & morum virilitas] & pauca ociositas, & parum pati ab vnaquaque re significat caliditatem. Eorum aūt contraria frigiditatem. Et perseuerentia furoris, & māsuetudinis, & imaginari, & rememorari, & reliquorum, significant siccitatem. A passionib. verò cito remoueri, significat humiditatem. Ex hac quidem secta est insomnietas, & somnium, quoniam ille, in cuius complexione est dominiū caliditatis, videt se quasi ad ignem calefieri, aut sicut ille, qui sedet ad solem: & ille in cuius cōplexione est frigiditas dominans, videt se sicuti esset in niue, aut quasi in aquā mitteretur frigidam. Amplius vnusquisq; humorem habens dominantē videt illud, quod suo pertinet humori, quemadmodum dicunt. Hoc autē totum, qđ nominauimus, aut plurimū eius, est de modo significationum complexionum principaliū, quę sunt ab initio creaturæ. Complexionū verò extranearum accidentaliū,[b] [quæ est acuta significat inflammationē in corpore nocibilē, febres præcedentem: & fortitudinis destructionem apud motus rebellionem caliditatis, & sitim superfluam, & adustionem in ore stomachi: & amaritudinem in ore; & pulsum, qui lassitudini attinet, & velocitati vehementi, & frequentiæ:] & cui omnia calefacientia in regimine adhibita nocent, & quem infrigidantia curant, et cuius dispō in ęstate mala existit. Cōplexionis aūt frigidę non naturalis signa sūt, parum digerere, et sitis pauca: et iuncturarum lassitas, et ex phlegmate febres multæ, et cui rheumatismi nocent, et infrigidantia in regimine adhibita, et ut per calefacientia curetur: et ut in hyeme malam habeat dispositionem. Signa verò humiditatis non naturalis sunt pertinentia signis frigiditatis: et est cum eis lassitas, et saliuæ fluxus, & mucillaginis, & uentris solutio, et digerendi malitia, et impedimentū, quod est a regimine, quod est humidum, et multus somnus; et inflatio palpebrarum. Sed signa siccitatis non naturalis sunt asperitas, et vigiliæ, et macies accidentalis, et læsio a regimine, in quo est siccitas, et malitia disposi-

[y] B. hęc ps significa ... est, nisi cōplexio ... qualē, & ...

illud secundum ꝙ ęquātur operationes, & cōplentur.

[z] B. fortitudo.

[a] B. sicut uehemens uelocitas ad irā, & fortis mobilitas ī opīnionibus, & ingeniositas, & intellectus, & audacia & inuerecundia, & bonitas existimationis, & bonitas spei, & impietas & impigritia, & morū uirilitas, & celeritas in motibus & operationibus.

[b] B. illā quæ calida est, significat inflāmatio corporis nocīua & à febribus noceri, & debilitas uirtutis apđ motiones pp cōmotionē caliditatis, & sitis superflua, & inflāmatio in ore stomachi & amaritudo ī ore, & pulsus declinans ad debilitatem, & uelocitatem, & uehementiam, & frequentiam.

tionis in autumno, & curari per id, quod humiditatem efficit: & curatio pręsens per aquam calidam, & oleum subtile, & fortis receptio eorum.

ANNOTATIONES.

Gal.lib.art.med. commodius signa hęc omnia perstrinxiße videtur, nempè dum quatuor summa capita cõstituit cætera omnia amplectentia. Sed quę hic de tactu afferuntur. lege & loco citato & 2.de temp. Quę de secundo signorum genere dicuntur, & lib.ar.med. & 2.de temper. et hic nota etiam controuersiam de pinguedine, quam Gal. loco citato de temper. & alibi frigidam eße statuit. cuius oppositum uidetur sensiße Arist. sicuti alibi notatum est. De tertio signorum genere, id est, de capillis, uide 2. de temp. & Arist. 5. de gener. animal. & particulatim lib.ar. med. ubi de cerebri temperatura agitur. & pro eo quod hic notatur de causis caniciei, uide Alex. 1. problematum libro. Pro quarto signorum genere uide lib.ar.med. de signis temperamenti totius corporis, nec non 4.de tuen. san. & 2. in 3.de vulg.morb. 2. de elem. 1.aph. & 5. de loc. aff. Pro quinto signorum genere lege lib.ar.med. de signis cordis & hepatis. & 2. de temperam. Pro sexto autem quæ potentia est passiua, vide libellum de optima corporis constitut. & hic nota etiam de innato calore quæ Galen. 8. de decr. Hipp. & Plat. De septimo signorum genere. Vide quæ in lib. ar. med. de signis cerebri. Aristote. quoque lib. de somno & vig. De octauo vide lib. de optima corporis constit. & 2. de temperam. & lib.ar. med. & lege pro ijs, quę de somno afferuntur, primo de sympto. caus. & 2. aphor. & 3 de loc. affect. Vide etiam pro eo quod ait de uoce lib.ar.med. cap. de uoce, ubi sentire oppositum uidetur eius quod hic scribit. Vide & ibidem cap. de signis cordis calidi. Pro nono signorum genere, uide 3. de symptom. cau. Et pro decimo lib.ar. med. de signis cordis temperaturarum, & de operat. obtin. princip. Vide & peo eo quod ultimo loco subiungit, Galeni libellum de dignotione per somnum, Hippocratis libellum de insomnijs, & Aristot. de diuinatione per somnum. Quæ verò vltimo loco de temperaturis pręter naturam subiecit, symptomata sunt, quæ singula suas a quibus proueniunt, causas, significant. & ideo referenda ad suos sunt morbos. pro his ergo lege libros de sympt. causis.

[Margin: cap. 1. — cap. 3. & 6. — Cap. 53. 56. & 57. cap. 4. — Cap. 5. & 6. — cap. 3. — Cap. 13. 14. & deinceps. — cap. 2. 4. 5. & 10. — cap. 51. 52. & deinceps. — Cap. 4. — Commen. 70. — Cap. 2. — aphor. 2. — Cap. 7. — cap. 29. 37. 38. — Cap. 4. — cap. 7. — cap. 22. — cap. 4. — Cap. 1. cap. 14. — Cap. 8. — Cap. 8. — aph. 3. cap. 5. — cap. 67. — cap. 29. — cap. 1. — cap. 31. 32. 33. & deinceps. — cap. 12. — cap. 1.]

De comprehensione signorum complexionem habentis ęqualem. Cap. 4.

SIgna eius aggregata excepta de alijs, quæ diximus, sunt æqualitas tactus in caliditate, & frigiditate, & siccitate, & humiditate, & mollitie, & duritie; & æqualitas caloris in albedine & rubedine, & figuræ mediocritas inter grossitiem, & maciem: quę tamen magis declinet ad grossitiem, & ipsius uenæ sunt inter submersas, & super carnem procedentes; quæ sunt separatæ, & egredientes: [a] [& capilli inter pilositatem & lenitatem, & crispitudinẽ, & planitiem: & in tempore pueritiæ trahant aliquantulum ad rubedinem;] & in tempore iuuentutis ad nigredinem aliquantulum: & ęqualitas dispositionis somni et uigiliarum, et membrorum in suis motibus conuenientia, et [b] [sanitas:] et fortitudo in imaginatione, & in tellectu, et memoria, et in motib. mediocritas inter superfluitatem, et diminutionem; uideli cet inter multã audaciam, et timorem, et inter iram, & patientiam, & impietatem, & misericordiam, [c] [& inter stabilitatem, & perseuerantiam,] & in operationibus omnibus complementum, & sanitas, & bonitas augmenti, & uelocitas in ipso, & procerus status, & erunt ipsius somnia delectantia, & spem bonam facientia; ex odoribus bonis, & somnis delectantib. & palatijs nouis. Et hanc quidem habens complexionem, faciem hilarem, amabilem, & iucũdam habebit, & erit temperatus in desiderio comedendi & bibendi, & erit bonæ † concoctionis in stomacho, & hepate, & venis, & assimilatione in toto corpore. & temperatus in expellendo superfluitates a se ex canalib. quæ illud efficere consueuerunt.

a B. & æqualitas capillorum in multitudine. & paucitate crispitudinis, & planitiei, & in tẽpore pueritiæ declinent ad ruffedinem.
b B. facilitas.

ANNOTATIONES.

De moderati temperamenti indicijs. lege apud Gal. lib.ar.med. & 2. de tempe. & libello de opt. corp. constit. copiosè. Quæ uerò de insomnijs in fine capitis adijciuntur. habes ex Hipp. Arist. & Gal. libris superiori capite allegatis.

De signis eius, qui egreditur ab æqualitate. Cap. 5.

ISte est: cuius complexiones membrorum non similantur: immò fortasse membra ipsius principalia in exitu ab æqualitate sibi cõtraria existunt, et unum eorum ad vnam egreditur complexionem, et aliud ad eius contrariam. Quumque eius compositio dissimilis fuerit: erit malus, et ingenio sui, et intellectu: sicut ille, qui magnum habet uentrem, et digitos curtos, et faciem et caput rotunda: et staturam magnam: [b] [aut ille, qui habet paruum caput,] et in facie, et fronte carnis multitudinem, et etiam in collo et pedibus, et est eius facies medię sphæræ similis. et si ipsius [b] [mãdibulę magnæ] fuerint, erit valde diuersus: et similiter, si caput et frons rotunda fuerint, sed facies valde [c] [rotunda:] et collum uehementer grossum, et in oculis motus habuerit tarditatem, erit hominibus omnibus a bonitate remotior.

ANNOTATIONES.

Aequale & inæquale triplici significatu de temperie, atque intemperie sumi solet. primò, de mediocritate in primis qualitatib. exacta aut non exacta; de qua 1. de tempe. & supra in c. de complexionib. est tractatum; secundo, de morbosa intemperie, quę aut æqualiter particulas omnes occupauit, aut non omnes. & de hac 2. de sympt. caus. & in lib. de inęquali intemperie. tertio, de sanitate, quę & in primo est, & in secundo genere, nempe de temperamento, & proba compositione, ubi corpus quidpiam ex partibus constet eodem temperamento, & eadem compositione præditis, de qua hoc in loco agitur. uide Gal. 6. de san. tuenda.

De signis repletionem significantibus. Cap. 6.

REpletio secundum duos existit modos. Est enim repletio secundum a [foramina,] et est repletio secundum uirtutem. Repletio uerò secundum [b] [foramina] est, ut sint humores et spiritus, et si in suis qualitatib. boni existant, in

b. uasa.

in quantitate sui superflui; adeo quòd c [foramina] impleuerint & extenderint: hoc autem habens, secundum timorem motus existit. Est nanque, quum repletio venas scindit; & ad suffocantia fit fluxus, & accidit suffocatio; aut epilepsia: aut apoplexia. Cuius quidem sanatio est, vt cito cum minutione succurratur. d Secundū virtutē verò repletio est, ut humores quantitate sui nocumentū non faciant, sed malitia qualitatis ipsorum tantū], quapp uirtutē malitia suæ qualitatis vincunt: & fiunt inobedientes ad digerendum, & maturandum. Et hoc quidem habens ex ægitudinibus timet putrefactiones. Repletionis verò signa uniuersaliter sunt, mēbrorum grauitas: & in motibus pigritia: faciei rubedo: & uenarum inflatio: & cutis extensio: & plenitudo in pulsu: & tinctura in vrina, & spissitudo: & paucitas desiderij: & e [visus debilitas:] & somnia, quæ grauitatem portendunt: sicut eius, qui uidet se quasi mouere non posse, aut onus graue deferre, aut loqui non posse, sicut videre se volare. & motuum velocitas humores significat subtiles, & in quantitate tēperata. Et repletionis quidem secundum virtutem signa sunt grauitas: & pigritia: & desiderij paucitas: quę ei, & primæ repletioni sunt cōmunia. Sed, quum repletio secundum uirtutē est simplex, non sunt uenæ adeo inflatæ: neque cutis vehementis extensionis: neq; pulsus adeo plenus, & magnus: neque urina multum grossa: neq; color ualde rubeus: & f [concussio quoque, & lassitudo non proueniūt in eo: nisi post motum & incessum:] & uidet in somnis pruritum & mordicationem, & incensionem: & odores fœtidos. Humor etiam dominans cognoscitur per significationes ipsius, quas nominabimus. Et secundum plurimum repletio secundum uirtutem generat ęgritudinem, antequam eius compleantur significationes.

c. Repletio secūdū uirtutē est ut non nocumentū humoribus quantitatē ū solū, im propter malitiā qualitatū eum.

e & fatigatio uisu.

f & fractio, fitudo nō eminent nisi motus & tiones.

ANNOTATIONES.

Plenitudo duplex est Gal. lib. de multitud. de cur. rat. per sang. miss. 9. meth. & 2. de nat. hum. quo ad vasa, & quo ad uires. plenitudinem quo ad uasa describit hic a Gal. non dissentiens. At plenitudo quo ad uires non est cum humorum uitio, ut hic ait, Gal. teste eo lib. de multit. sed cacochymia ea appellatur, quando uitiosi humores redūdāt. cum hoc tamen sentit Auerr. 3. Coll. De signis plenitudinis, tùm sępe alibi tùm lib. de multitud. agitur. & lib. de cur. rat. per sang. miss.

cap. 3. cap. 5. cap. 1. cap. 11. cap. 9. cap. 6. & 12. cap. 4.

De signis Dominij cuiuslibet humoris. Cap. 7.

SAnguinis significationes quum dominantur, significationibus repletionis secundū a [foramina] vicinæ existunt: & propter hoc accidit ex dominio eius grauitas b † [ ]in origine oculorum propriè: & in capite, & temporibus: & halices: & oscitationes: & nausea: c [& dormitio multa:] & in sensibus perturbatio: & in intellectu tarditas. & lassitudo absque pcedente labore: & dulcedo in ore præter solitū: & rubedo in lingua: & fortasse in corpore apparebunt † furunculi: & in ore† pustulæ: & sanguinis fluxus accidit a locis, quę facile scindūtur, sicut naribus; ano; & gingiuis. Et est etiam, quum illud demonstrant complexio: & regimen præteritum: & regio: & ętas; & tempus: & consuetudo: & tempus longum a minutione. Et somnia, quæ illud significāt: sicut quum homo in somnijs res uidet rubeas: aut sanguinem multum ex suo corpore exire, aut se in sanguine natare, aut his similia. Dominij verò phlegmatis significationes sunt albedo in colore superflua: & lassitas: & tactus mollities: & frigiditas: & saliuæ multitudo, quæ sit uiscosa, et si tis paucitas, nisi salsum fuerit, et præcipuè in senectute, et digerēdi debilitas: et oxyregmia: et vrinę albedo: et somnus multus, et ociositas, et c [membrorū lassitas: et pigritia:] et pulsus lenitas: qui tarditati, et raritati attinet. Amplius ætas: et consuetudo, et regimen præteritum: et ars, et regio. Et somnia in quibus uidētur aquæ, et flumina, et niues, et pluuiæ, et frigus, e † [ ]demonstrant illud. Significationes autem dominij choleræ rubeę sunt coloris, et oculorum citrinitas, et oris amaritudo, et linguæ asperitas, et ipsius siccitas, et narium ariditas: & uento frigido delectari, & sitis multa. Et pulsus festinatio, & desiderij comedendi debilitas: & nausea: & uomitus cholericus, & uiridis, & f [uenter] mordificatiuus, & horripilatio ad modum puncturæ acuum. Amplius præcedens regimen, et ętas, et complexio: et cōsuetudo: et regio: et hora, et tempus, et ars. Et somnia in quibus videntur ignes, et uexilla citrina, et uidere res, quæ non sunt citrinæ, citrinas, et uidere incensionem, aut calorem balnei, aut solis: aut his similia, significant illud. Dominij verò choleræ nigræ significationes sunt, corporis macies, et ut sit fuscus, et sanguinis nigredo, et eius grossities, et uigilię multæ, et multa sollicitudo, et ardor oris stomachi, et desiderium mendosum, et urina fusca, g [aut nigra, et grossa,]et ut corpus sit nigrum, et pilosum, quoniam cholera nigra raro generatur in corporibus albis et lenibus, et ut frequenter accidant † uitiligo nigra, et ulcera mala, et ęgritudines in splene. Et præter hoc, ætas, et complexio, et consuetudo, et regio, et ars, et hora, et tēpus, et regimen præteritum. Et somnia terrorē faciētia ex tenebris, et cruciatu, et rebus nigris, et terroribus.

a B. uasa.

b in corpo

c & somnolē tinua.

† demenil. hor.

d B. neruorum lassitas & hebetudo.

e † B. cum tonitruis.

f B. fluxus uentris.

g B. & nigra, aut rubea grossa. Alia litera & rubea grossa.

† morphea.

ANNOTATIONES.

Humores redundantes quibus indicijs cognoscātur colligēs ex 1. aph. 4. aphor. 4. de tu. san. lib. de multitudine. 15. meth. & 1. ad Glauconem ubi de febribus intermittentib. agitur. 3. in 1. de uulg. morb. 10. de comp. med. per loc. & preterea Hipp. Arist. Gal. libris de insomnijs, diuinatione per somnium, dignotione ex somn. uide Auerr. 6. Coll.

Com. 1. com. 1. cap. 4. cap. 1. cap. 18. Comm. 1. cap. 2. cap. 10. 11. 12. 13.

De signis, quæ oppilationem demonstrant. Cap. 8.

QVum materię a [coniunguntur,]& significationes eas demonstrant, & sentitur extensio, & non sentiuntur significationes repletionis in toto corpore, oppilationes procul dubio ibi adesse intelliguntur. Verūtamen grauitas in oppilationibus sentitur, quum oppilationes,

a B. fuerint coarctatu seu conculcatu.

tiones in canalib. existunt, per quas multas currere materias est necesse; sicut in oppilationib. quę in hepate fiũt: quoniam, quum illud, quod ex cibo ad hepar peruenit, oppilationes penetrare prohibuerunt; colligetur ex ea res multa: & retinebitur, & grauabit vehementius, quàm apostema; & discernetur ab apostemate p multam grauitatem, & febris priuationem. Quum autem oppilationes in alijs fuerint canalibus, non sentietur grauitas: sed sentietur retentio, penetratio sanguinis, & extensio. Amplius plurimi oppilationes in venis habẽtium, colorem habent citrinum: quoniam sanguis per foramina sua, ad cutis superficiem non accedit.

ANNOTATIONES.

Ea quæ obstructionem adeße indicant, non eadem in locis quibusq; sunt, quum non ijsdem indicijs obstructio in uisorijs neruis, & in iecinore dignoscatur. Cæterùm fontes huius morbi cognoscendi, ijdem tamen sunt qui in cæteris. læsę actiones, affectus sensibiles, excreta, & retenta, & causæ præterea, quæ præceßerunt, quamuis non æquè certa sit in hoc morbo coniectura. 5. de loc. aff. de hoc autem, & in loco citato, & in 3. de tu. sanitat. aliqua habes.

cap. 7.
cap. 10.

De signis, quæ uentositates significant. Cap. 9.

VEntositates cognoscuntur per id quod ex doloribus accidit membris sensibilibus. Et hoc quidem sequitur illud, quod ipsæ ex solutione continuitatis efficiunt. Et cognoscuntur per motus, qui eis accidunt membris. Et cognoscuntur etiam per sonos, & cognoscũtur per tactum. Dolores autem extendentes, ventositates significant: & præcipue, [a] [si vehemẽtes fuerint.] Quòd si illic pmutatio ex dolore fuerit: iam significatio completa erit. Et hoc quidẽ non erit: nisi quum continuitatis solutio in membris fuerit sensibilibus. In eis autem, quę sunt sicut ossa; aut sicut caro glandosa; non apparet hoc per dolorem. Est tamen quum in ossibus fiunt ventositates, quæ ossa rũpendo frangunt, vbi non est dolor, nisi sequens puncturã, qua os fractum illud, quod est coram ipso, frãgit. Cognitiones autem ventositatum ex motibus membrorũ sunt; sicut cognitiones ex [b] [saltu] accidente ex ventositatibus; quæ generãtur, & mouentur ad hoc, vt exeant; & resoluantur. Ex sonis autem cognoscuntur; quoniam soni aut erunt in ipsis eisdem, sicut ventris rugitus, & eis similia; & sicut sonitus in splene, quum eius dolor ex vẽtositate fuerit: [c] † [ ] aut sonus in eis fiat per percussionẽ; quemadmodum dignoscitur hydropisis inter ascitem, & tympanitem per [d] [percussionem.] Earum autem cognitiones ex parte tactus sunt, verbi gratia, quia tactus discernit inter inflationem, & [e] [tumorem cum humoribus,] propterea q in flatio est ibi cum extensione; & cędit pressioni: & non in materia fluida & liquida, aut humore viscoso; sensus enim tactus inter ista discernit. Et differentia quidem inter inflationem, & ventositatem non est in substãtia; immò in forma [f] [motus stationis, & compressionis.]

a B. si fuerint cum lenitate.
b a. iectigatione
c † B. cum compressione.
d B. Alia litera uocem.
e B. alselha.
f B. motus rei statis, & rei sparsæ, uel cõmotę per cõpressioné. Alia litera motus rei sparsæ, uel cõmotę per se, uel per compressioné, & in forma stationis seu quietis.

ANNOTATIONES.

De flatuum quoque indicijs paßim ex Gal. aliqua habes 2. de loc. aff. & 3. eiusdem: 14. meth. li. de sympt. dif. & 3. de sympt. cau. Verùm q hic author flatus in oßibus fieri ait. id apud Gal. non legitur. immo 14. meth. flatus quidem modo sub cute modo sub membranis, quæ oßa circundant, aut musculos & uiscerũ aliquod includunt, & in ipso quoque uentriculo, atque intestinis eße aliquando testatur. at de oßibus non meminit.

De signis apostemata declarantibus. Cap. 10.

APparentia apostemata quidem declarant sensus & præsentia. Occultorum verò calida, demonstrant febris [a] [comitans eam:] & grauitas: si membrum, in quo existit, caret sensu: & grauitas cum dolore pungitiuo, si membrum apostematum sensum habuerit. Et ex eis etiam, quæ ipsa declarant, aut declarando iuuant: est nocumentum in operationibus illius membri ingrediens. Et ex illis, quæ ipsa vehementer significant; est sentire inflationem in parte illius membri; si sensus ad ipsum semitã habuerit. Frigidum autem dolor proculdubio non comitatur. Cuius vniuersalia signa demõstrare est difficile. [b] [Quæ si facilia facta fuerint, necessariò erunt tediosa.] Melius ergo est vt sermo de eis posterius ad dictionescuiusque membri particulares reseruetur. Quod autem hic dicimus, est, quòd quum sentietur grauitas & non dolor, & fuerint cum eo significationes dominij phlegmatis: existimandum erit, quòd sit phlegmaticum. & si cum eo fuerint signa dominij melancholiæ; erit melancholicum; & propriè quum tangetur, & fuerit durum. Durities nanque est de conuenientioribus significationibus ad ipsum declarandum. Quũ autem apostemata calida in neruis fuerint: erit dolor vehemens: & febres fortes: quę cito ad extensionem, & turbationem intellectus perducent: & in motibus dilatationis, & constrictionis faciet nocumentum. Amplius omnia interiorum apostemata in † abdomen tenuitatem, & macredinem efficiunt. Quumque collectionem facient apostemata in visceribus, & secundum exituræ semitam processerint; infestabit dolor vehementer: & febris; & exasperabitur lingua valde: & vigilię fortes fient; & accidentia augmentabuntur: & accrescet grauitas: & fortasse sentietur [c] [grauitas, & infixio.] Est etiam quum in corpore subita apparet macies: & in oculis repentina concauitas. Quumque illud, quod collectum est, fit maturum; febris fortitudo; & doloris: & pulsus sedatur: & loco doloris res aduenit, quæ est sicut pruritus & si rubedo, & durities ibi affuerint: minorabitur rubedo: & mollificabitur durities: vt compressio incedat, & sedabuntur accidentia omnia dolorem facientia: & grauitas ad sui finem perueniet. Quumque aperietur, accidet prius [d] [tremor mordicationem saniei sequens: deinde apparebit febris propter exitum materiei: & erit pulsus vacuitati & diuersitati aptus:] & incedet secundũ viã debilitatis, & raritatis, & paruitatis, & tarditatis; & ĩ desiderio appar

casus;

caſus: & ſæpe calefiunt per ipſum extrema. Ma-
teria autem expellitur per cauſam ſuæ partis,
aut in itinere ſpuendi, aut mingendi, aut egerē-
di. Et ſignificatio quidem bona poſt apertionē
eſt, vt febris ex toto quieſcat: & anhelitus fiat fa-
cilis: & uirtus uiuificetur; & materia cito in par
te ſua egrediatur. Eſt autem, quum in occultis
apoſtematib. materia de membro ad membrū
mutatur. Et eſt, quum hæc quidem mutatio eſt
bona: & eſt quum eſt mala. Bona autem eſt, quū
de membro nobili ad ignobile mutatur mem-
brum: ſicut quum de apoſtematibus cerebri mu
tatur ad id, quod eſt poſt aures; & de apoſtema-
tibus hepatis ad inguina. Et mala eſt, quum de
membro ignobili ad membrū eo nobilius mu-
tatur: aut quod minus poſſit tolerare illud, qđ
ci accidit: ſicut quum apoſtema lateris ad par-
tē cordis, aut pulmonis mutatur. Mutatio præ-
terea occultorum apoſtematum, & inclinatio-
nes [f] [magnorum apoſtematum] ad ſuperio-
ra, aut inferiora ſignificationem habent. Nam
ſi in motibus ipſorum ad inferiora declinaue-
rint; demonſtrabit illud nobis diſpoſitionis
anhelitus malitia: & eius coanguſtatio: & ipſius
difficullas: & pectoris conſtrictio: & ardor ab
inferioribus incipiens, & ad ſuperiora tendēs:
& grauitas in parte furculæ: & capitis dolor. Et
eſt etiam, quum ſignum apparet in adiutorio,
& [g] [† cubito.] Et illud quidem, quod ad ſu pe
riora declinat, ſi cerebro fuerit infixū: erit ma-
lum, & terrefaciens. Veruntamen ſi ad carnem
laxam, quæ eſt poſt aures, declinauerit: euaſio-
nis fiducia in ipſo erit. Fluxus præterea ſangui
nis ex naribus ī talibus apoſtematib. eſt ſignum
bonum, & in omnibus etiam interiorum apo-
ſtematibus. Tu autem ad hoc inquirendum ex-
pecta in eo, quod poſtea dicturi ſumus; ubi ſer-
monem de apoſtematibus inueſtigabimus: &
diſpoſitionem cuiuſq; occultorum membro-
rum nominabimus.

ANNOTATIONES.

Internorum tumorū, & affectuum indicia vnde ſumantur, vide lib. ar. med. & libris de affectis locis paſſim, præſertim autem 2. lib. 3. 4. & 5. Notat autem Gal. ſolidum firmumq; in internis tumoribus diſcernendi iudicium per omne tempus morbi a pulſu ſumendum eſſe 3. de aff. loc. ſed & alia quoque accidentia eſſe perpendenda. Vide autem Hippoc. lib. de internis affectionibus paſſim. nec non lib. de morbis, præſertim 2. copioſiſſimè. Quæ de tumorum ſignis adyciuntur habes ex Gal. 2. ad Glauc. & 5. de ſimp. med. fac. Quod item de neruis additur, vide primo de motu muſcul. & 6. aph. Vbi nota apparentem contradictionem, quum negare hoc in loco uideatur Galen. neruos poſſe inflammari, contra quàm author hic ſentiat. Verùm non diſcrepant, quamuis enim neget Gal. neruos inflammari; neruoſas tamen partes inflammatione corripi loco aphor. citato confitetur. per neruos ergo & hic non ſimplicem neruorum ſubſtantiam, ſed neruoſa membra intelligit. Cętera quæ de internorum apoſtematum coctione afferuntur, habes 2. aph. lib. de tot. memb. tempor. primo de criſib. lib. de trem. palp. & rig. & 2. prognoſt. Vide etiam pro ijs, quę in fine capitis ſubiunguntur. 3. de criſi. 1. in 1. de uulg. morb. vulg. morb. & Hipp. 1. prognoſt.

De ſignis ſolutionis continuitatis. *Cap.* II.

SOlutionem continuitatis, ſi in membris ac-
ciderit apparētibus: ſenſus declarabit. Quòd
ſi mēbris acciderit occultis; dolor eam demon
ſtrabit perforatiuus, aut pungitiuus, aut corro-
ſiuus: & præcipuè ſi non cum eo affuerit febris.
Et ipſam quidem multotiens [a] [comitatur hu
moris ſpiſſi cum ſanguine exitus ad amplitudi-
nem deſcendentis: & purulentæ materiæ egreſ
ſio,] ſi poſt ſignificationem apoſtematum fue-
rit, & eorum maturationem. Quæ autē eſt poſt
apoſtemata, eſt quum ſignificat apoſtematis a-
pertionem cum maturatione; & eſt quum nō.
Si verò cum maturatione fuerit febris, cū aper
tione quieſcet; & euacuabitur pus: & quieſcet
grauitas: & alleuiabitur. Quòd ſi non ita fuerit;
dolor fiet maior; & augmentabitur. Eſt etiam,
quum continuitatis ſolutio ex membri diſloca
tione a ſuis locis, & receſſione membri a ſuo lo
co, & nō diſlocetur, ſicut ruptura; dignoſcitur.
Et eſt, quum ipſa cognoſcitur retentione eius,
quod euacuari conſueuerat ex canalibus: quo-
niam fortaſſe ad canales, aut amplitudinē, quā
continuitatis ſolutio facit, deſcendit: & non ſe
cundum naturalem ſeparatur viam: quēadmo-
dum illi contingit, cui inteſtina rumpuntur,
quum egeſtio foras exire illi prohibetur. Et eſt,
quum continuitatis ſolutio non apparet: neq;
per ſigna cognoſcitur uniuerſalia, quæ nomi-
nata ſunt: vnde in eius declaratione diuiſiones
particulares ſunt neceſſariæ, quę ſunt ſecūdum
unumquodq; membrum. & hoc quidem erit,
[b] [vt quum membrum ſenſum non habeat: &
comprehendit humorem: & currit, quod eſt in
ipſo proculdubio: & ſeparatur a loco ſuo: &
non ſuſtentatur ſuper membrum: & ſeparetur
per diſlocationem eius, quam habuerit: neque
humorem ſuſceperit, qui ab eo effluat: neque a
ſuo loco moueri po terit, & alij membro non
adhæſerit, cuius diſlocatione moueatur.] Et tu
quidem ſcire debes, quòd apoſtemata, & conti
nuitatis ſolutio, quæ deteriora habent acciden
tia, ſunt, quæ in membris exiſtunt neruoſis:
quæ ſunt fortis ſenſus: quoniam eſt quum ſunt
pernitioſa, & ſyncopis & ſpaſmus ea ſemper co
mitātur: ſyncopis quidem propter doloris for
titudinem: & ſpaſmus propter membri neruo
ſitatem: deinde illa, quæ ſunt ſuper iuncturas:
quoniam tarde meliorationem recipiunt, pro-
pter uehementem iuncturæ motum: & propte
rea quòd amplitudo, quæ eſt apud iuncturam,
eſt apta, ut materia ad ipſam deſcendat. Et quo-
niam pulſus, & vrina exiſtunt ex ſignificationi
bus diſpoſitionum uniuerſalibus: de eis igitur
loquemur.

a B. ſequitur fluxus humoris ſicut ſputum ſanguinis, & effuſio ipſius ad ſpatiū, & puris & ſaniei egreſſio.

b B. quum mēbrū ſenſum non habet, aut non cōprehendit humiditatem, quæ ex ipſo fluat; aut non habet ſpatiū, propter qđ a loco ſuo remoueatur; aut non ſuſtentatur, uel appodiatur ſup membrū, ꝓpter qđ remoueatur ab eo per diſlocationem.

SVMMA PRIMA DICTIONIS II.

Cuius ſunt xix. cap.

Sermo vniuerſalis de pulſu. *Cap.* I.

PVLSVS eſt motus receptaculorum
ſpiritus ex diaſtole, & ſyſtole compo
ſitus, ad regendum ſpiritum per aerē
attractum. Conſideratio autem, quæ
attenditur in pulſu, aut eſt vniuerſalis, aut parti
cularis ſecundum vnamquamque ęgritudinē.
Et nos quidem hic de vniuerſalib. regulis ſcien
tiæ pulſus loquemur: & particulares ad loquen
dum

dum de ægritudinib.particularib.in posteriori-
ribus reseruabimus. Dicemus ergo,ꝙ quisque
pulsus est compositus ex duob.motibus, & dua
bus quietibus. Omnis nanque pulsus ex diasto
le & systole est compositus.Post hoc uerò neces
se est, vt inter omnes duos contrarios motus
quies interueniat.Impossibile est nanq; ut mo-
tus vnus alij motui continuetur postquam spa
tio eorum applicatur terminus, & extremitas
in effectu.hoc tamen in scientia naturali decla 10
rabitur. Postquam igitur hoc ita est; impossi-
bile est quin in vnoquoq; pulsu, antequã alius
consequatur, quatuor interueniãt partes,s.mo
tus duo,& quietes duæ:s.motus eleuationis: &
quies inter ipsam & depressionẽ: & motus de-
pressionis: & quies inter ipsam & eleuationẽ.
Depressionis verò motus apud plurimos medi
corum nullo modo sentitur,sed apud [a] [alios]
est,quum aut in forti pulsu sua fortitudine sen
titur, aut in pulsu magno pp eleuationem sui, 20
aut in duro pp multam sui [b] [refrenationem,]
aut in tardo propter lõginquitatem temporis
sui motus.Galen.quoque dixit,longo tempore
non fui solicitus ex depressione,postea verò nõ
quieui tangendo,donec ex eo aliquid percepi,
& postea illud compleui:nam postea portæ pul
sus mihi apertæ fuerunt.Qui verò his studuerit
vt ego:percipiet illud,quod consequutus fui.Et
licet ita sit, vt dicit: in plurimis tamen disposi-
tionibus depressio non est sensu percepta.Cau- 30
sa verò,ob quam statutum fuerit tangere venas
brachij,est facilitas præbẽdi ipsum: & quod ho
mo non est solicitus, vt ipsum discooperiat: &
rectitudo situs ipsius propter rectitudinem cor
dis,& eius quod est iuxta ipsum.Et oportet qui
dem,vt sit tactus manu super latus existẽte: quo
niam si manus super vola plantę extendatur,in
latitudine augmentum prębet:& ex eleuatione
diminutionem facit: & etiam diminuit ex lon
gitudine:& propriè in macilentis; & resupina- 40
ta augmentat in eleuatione,& longitudine, &
diminuit ex latitudine. Oportet præterea, vt
tactus fiat in hora,qua ille,cuius pulsus est,sit ab
ira remotus,& gaudio,& exercitio,& omnibus
passionibus,& saturitate, quę grauedinẽ facit,
& fame, [c] [& dispositione relinquendi consue
tudines,& renouandi vsus.] Et oportet etiam,
vt sit de pulsu experimentum temperati nobi-
lis,ita vt alius ei comparetur.Amplius dicemus
quòd genera, ex quibus medici pulsus disposi- 50
tionem cognoscunt secundum quòd ipsi refe-
runt: sunt x. quamuis eis fuerit necessarium, vt
posuissent ea nouem. Genus quidem,quod est
sumptum ex quantitate diastoles. Et genus, qđ
est sumptum ex qualitate percussionis venæ in
digitos. Et genus, quod est sumptum ex tẽpore
cuiusque motionis. Et genus,quod est sumptũ
ex essentia instrumenti. & genus, quod est sum
ptum ex eius euacuatione,aut repletione. & ge-
nus, quod est sumptum ex caliditate tactus ip- 60
sius,aut frigiditate. & genus, quod est sumptũ
ex tempore quietis. & genus, quod est sumptũ
ex pulsus æqualitate, aut diuersitate. & genus,
qđ est sumptũ ex eius ordinatione in diuersita-
te sui,aut inordinatione. & genus, qđ est sum-
ptum ex pondere. Genus verò quantitatis pul-
sus significatur ex quantitatibus suarum trium

a B. aliquos.

b B. resistentiã.

c B. Et dispositione, in qua relinquuntur consuetudines,& renouatur consuetudines.

diametrorũ, quæ sunt ipsius longitudo,& la-
titudo,& eius profunditas.Sunt ergo in eo nò
uem pulsus dispositiones simplices,& compo-
sitæ. & nouem quidem simplices,sunt longus,
curtus,& mediocris: & latus,strictus,& medio
cris:& profundus, [d] [apertus,] & mediocris. Lõ
gus aũt ille est, cuius partes in longitudine plus
sentiũtur, quam naturalis absolutè,qui est pro
certo eius, qui complexionẽ habet temperatã,
10 aut naturalis [e] [qui est eius,qui huic est propin
quus,] & est tẽperatus,cui est proprius.& tu qui
dem iam prius sciuisti differentiã inter eos. cur
tus verò est ei contrarius.& inter eos est medio
cris.& tu quidem iudicabis secũdũ hanc regu
lam in sex,quæ remanserunt. Cõpositarum ve-
rò ex his simplicibus,quędã sunt,quę nomẽ ha
bent:& quædam quę nomine carent. Ille enim
qui ĩ lõgitudine & altitudine, & latitudine est
augmẽtatus:vocatur magnus:& qui in his om-
20 nibus est diminutus:vocatur paruus. & qui in-
ter eos existit;temperatus.Qui verò in latitudi-
ne,& altitudine est augmentatus; vocatur gros
sus.& qui in eis est minutus;dicitur subtilis. &
qui est inter eos;est æqualis.Generis aũt,quod
ex qualitate percussionis venæ in digitos sum-
ptum est;tres sunt species:fortis,& ipse est, qui
apud diastolem tactui resistit:& debilis, qui est
ei oppositus:& æqualis,qui est inter eos. Gene-
ris quoq;, quod ex tempore cuiusque motio-
30 nis sumptum est,tres sunt species; uelox,& est,
qui motum in breui tempore complet: & tar-
dus ei contrarius: & ęqualis inter eos existens.
Generis verò, quod ex essentia instrumenti su-
mitur,tres sunt species. mollis,qui est recipiẽs
reditum ad interiora [f] [&] cõpressionem faci
le:& durus,qui est ei cõtrarius,& inter eos me-
diocris. Generis aũt, qđ est sumptũ ex eo quod
continetur;tres sunt species; plenus,& ipse est,
qui sentitur sicut si in eius [g] [foramine esset hu
40 mor] implens,de quo sollicitandum est, vt pu-
re euacuetur; & vacuus est ei contrarius;& in-
ter eos mediocris. & generis quidem quod ex
suo tactu sumptum est,tres sunt species:calidus
& frigidus;& temperatus. Generis verò,quòd
est sumptũ ex tẽpore quietis, species sunt tres,
frequens,& ipse est, in quo tempus sensatum
quod existit inter duas percussiones, est breue;
qui etiam vocatur continens,& spissus;& ei cõ
trarius rarus,qui etiam dicitur lassus, & [h] [re-
50 solutus;] & inter eos mediocris.Et hoc quidem
tempus est,secundum ꝙ ex systole cognoscitur.
Si verò systole nullo modo cognita fuerit; erit
tempus quod inter oẽs duas diastoles cõtinua-
tur; & si ipsa cognita fuerit; erit secundũ duo
tempora duorum extremorum. Genus uerò
quod est sumptum ex æqualitate et diuersitate,
est,aut æquale;aut diuersum scilicet inæquale.
et hoc quidem est per comparationem simili-
tudinis,aut dissimilitudinis pulsuum; aut par-
60 tiũ vnius pulsus,aut vnius partis pulsus,in quin
que reb.magnitudine,et paruitate;aut fortitudi
ne,et debilitate,et uelocitate, et tarditate, spissi-
tudine aut raritate;duritie,& mollitie; [i] [donec
contingit,ꝙ vnus pulsus est postremus suæ dia-
stoles citius propter vehementem calorẽ:] aut
debilior propter debilitatẽ.Quod si volueris,di
latabis sermonẽ,& considerabis in æqualitate,
& di-

& diuersitate in tribus generibus prędictis alias partes: sed considerationum fortitudo ad istas [k] † [ ] reducta est. Pulsus verò æqualis absolute est ille, qui in his omnibus est æqualis: q si in aliquo eorum solo fuerit æqualis, in eo solo dicetur æqualis: sicut si diceremus æqualem in virtute: aut æqualem in velocitate. Et similiter diuersus est ille, qui non est ęqualis, aut absolutè, aut in [l] [aliqua re.] Genus autem, quod ex ordinatione, & inordinatione sumptũ est; duas habet species: diuersè ordinatus; & diuersè inordinatus. Ordinatus autem est ille, cuius diuersitas habet ordinem conseruatum, super quem transit: & est secundum duos modos; aut ordinatus absolutè; & est quum totum illud, quod ex eo prouenit, non habet nisi tantum diuersitatem vnam: aut ordinatus, [m] [qui est propriè;] & ipse est, qui hẽt duas diuersitates, aut plures; sicut si ibi esset circulus, & alius circulus ab eo diuersus, sed ambo ad suum redirent ordinem, sicut si esset vnus circulus. & inordinatus est q est ei contrarius. Quumque certificaueris; inuenies ꝙ hoc [n] [decimum genus est, sicut, si essent noni generis species] intrans sub inæquali. Debes autem scire, quòd in pulsu reperitur natura musicæ: quoniam quemadmodum ars musicæ completur per adiunctionem sonorum secundum proportionem comitantem eos inter acuitatem & grauitatem: per circulos casuum, [o] [& temporum, quæ sunt] inter eorum percussiones; sic est dispositio pulsus: quia proportio suorum temporum in velocitate, & spissitudine, est sicut proportio [p] [sonorum eius: & proportio dispositionum eius in fortitudine & debilitate, & in quantitate, est sicut proportio adiunctionis eius.] Et quemadmodum tempus [q] [feriendi,] & quantitas sonorum, est quum sunt conuenientia: & est quum non sunt conuenientia: similiter est, quum ibi diuersitates sunt ordinatæ, & est quum sunt inordinatæ. & proportio etiam dispositionum pulsus in fortitudine, & debilitate, & in quantitate, est quũ est conueniens: & est quum non: immò diuersa est. Et hic quidem est egrediens a genere considerandi ordinem. Gal. autem videtur, quòd id, quod potest sentiri ex proportionalitatibus † ponderis, est secũdum vnam proportionem musicarum [r] [nominatarum: aut non nominatarum. Nominatarum verò] aut secundũ proportionem totius, & quinque: & est proportio tripli: quum est proportio dupli adiuncta cum proportione addentis medietatem: & ipsa est quæ dicitur proportio per quinque. & secundũ proportionem, quæ est per totum: & est dupla. & secundum proportionem, quæ est per quinque: & est addens medietatem, & secũdum proportionem, quæ est per quatuor: & est addens tertiam: & secundum proportionem addẽtem quartam, postea non sentitur. & ego quidem miror, quomodo proportiones istæ per tactũ discerni possint. dico tamen, quòd ei est facile qui in gradu tangendi consueuit, & proportionatur sonos per artem, postquam erit ei potentia cognoscendi musicam acquisitam: & comparabit [s] [factum per notum.] homo enim iste, quum suam intentionem ad pulsum reduxerit: huiusmodi poterit discernere proportiones per sensum. [t] † [ ] Genus verò quod ex pondere est sumptum, est per cõparationem proportionis quãtitatum proportionum quatuor temporum; quæ sunt duobus motibus, & duab. quietibus. Et si sensus totum hoc discernere non potest; tamen est per comparationem proportionis quãtitatum proportionum temporum diastoles, ad tempus, quod est inter duas diastoles; & ad [u] [vltimũ temporis,] in quo est motus ad tẽpus, in quo est quies. Qui autem ponunt in hoc capitulo comparationem temporis motus ad tempus motus, & temporis quietis ad tempus quietis: mittunt capitulum in capitulo: licet huiusmodi missio sit tolerabilis; & non sit inconueniens: sed tamen non est bona. Et pondus quidẽ est illud, in quo proportiones musicę cadunt. & dicemus ꝙ pulsus, aut est † boni ponderis, aut † mali põderis. Et illius quidem, qui est mali ponderis, sunt tres species: vna est † illius, cuius pondus est mutatum, & est iuxta pondus: & iste est cuius põdus, est pondus ętatis; quæ est iuxta ætatem illius, cuius est pulsus: sicut quum iuuenes habent pondus pulsuum puerorum. & altera est † separati ponderis; sicut quum pueri habent pondus pulsus, sicut senum. & tertia est † egrediens a pondere; & est ille, cuius ponderi, pulsus hominis non similatur. & multa egressio pulsus a pondere, magnam in dispositionibus significat mutationem.

t † B. Dico aũt ꝙ singulare genus sumptũ ex ordinatiõe, aut inordinatione: licet sit unũ ex decẽ generib & titiuatiuum: tamen non est cõueniens in diuisione: quoniam hoc genus ingreditur sub genere diuersitatis, & est quasi species eius.

u B. totũ tẽpus.

† eurhythmus: † arrhythmus. † pararhythmus

† heterorrhythmus.

† ecrhythmus.

ANNOTATIONES.

De pulsuum differentijs seu generibus, causis, usu, dignotione habes libros a Gal. accuratissimè conscriptos. & eadem elegantissimè ex Gal. collegit Paulus. lib. 2. & Auer. quoque in 4. Collig. nec non hic author in Canticis. Notat Auer. loco citato. propria pulsuum genera simplicia septem tantum esse, reliqua autem, pulsui, ratione qua pulsus est, conuenire negat.

cap. 12. cap. 17. 18. 19. & 20. par 1 tract. 2. cap. 17.

De pulsu æquali & diuerso. Cap. 2.

DIcunt ꝙ diuersi pulsus diuersitas, aut est in multis [a] [percussionibus:] aut in vno pulsu. Sed qui in vno pulsu diuersificatur: aut in multis diuersificatur partibus, scilicet in locis separatis, in quibus cadũt digiti: aut in una parte, s. in loco vnius digiti. & illius quidem qui in multis diuersus existit pulsib. est diuersus gradatus æqualiter currens. & ipse quidem est, qui ab uno incipit pulsu, & permutatur ad maiorem eo, aut ad minorem: & procedit sic secundum hanc regulam, donec peruenit ad finem in diminutione, aut in augmento per similem ordinem: deinde intersecatur, & ad primam magnitudinem redit; aut rediens ex paruitate sua simili reditu in ambabus dispositionibus ad primam regulam, aut diuersificans, postquam uenerit a principio, quod est huiusmodi; ad finem, qui est huiusmodi. Et est, quum ad finem peruenit; & est quum intersecatur [b] [ante] ipsum, & est quũ addit supra ipsum, donec intersecatur, quũq; intersecatur fortasse, ĩtersecatur in medio [c] [cessãdo] & est quũ agit ab hoc diuersu; & illud est, ut ĩ medio sui ĩteruenĩat motus.

a B. pulsibus.

b B. infra.

c B. cũ tepore.

Et

d B. intersectus cum tempore. Alia litera. Et pulsus quidem habens tepore.
e B. cadens in medio.

Et pulsus quidem [d] [cessationem habens] est di
uersus;in quo expectatur motus,& venit quies.
Et [e] [ille,qui in sui medio habet motum ,] est
diuersus;in quo expectatur quies,& venit mo-
tus. Diuersitas verò pulsus in multis partib.v-
nius pulsus,aut est in situ suarum partium ; aut
in motu suarum partium; sed diuersitas , quæ
est in situ suarum partiũ,est diuersitas propor-
tionis partium venæ ad partes. Et quoniã par-
tes sunt sex,erit illud,quod in eis cadit ex diuer
sitate similiter.Diuersitas autem,quæ est in mo
tu,aut est in velocitate,& tarditate;aut in [f] [con
sequutione & præuentione:] scilicet,vt mouea
tur pars eius ante horam sui motus:aut post ho
ram;aut in fortitudine & debilitate: aut in ma-
gnitudine & paruitate,& hoc totum,aut curret
secundum ordinem ęqualem,aut diuersum in
augmento,& diminutione: & illud quidẽ aut
erit in duabus partibus:aut in tribus:aut in qua
tuor ; scilicet in casu digitorum . Et tu quidem
componere poteris & ordinare. Ex diuersitate
verò pulsus in vna parte est ille, qui est interse-
ctus,& reditiuus,& continuus.Intersectus autẽ
est ille,qui in parte vna [g] [cum paruo motu se-
paratur:& partis vnius, quæ ex eo intersecatur
cum quiete]est,quum duo extrema diuersificã
tur in velocitate, & tarditate , & in similitudi-
ne.Reditiuus verò est vt pulsus magnus redeũ-
do fiat paruus in vna parte;deinde reditu subti
li redit.Et huius quidẽ modi est ille,cuius quę-
dam specierum in alias ingrediũtur;& hoc est ,
vt sit vnus pulsus,sicut duo propter diuersitatẽ:
aut duo sicut vnus,propterea quòd alię in alias
ingrediuntur.Et istud quidem est secundum sẽ
tentiam eorum,qui in hoc non conuenerunt.
Continuus autem est ille , cuius diuersitas est
[h] [ordinata] in continuitate, non sensu perce
pta separatione in eo, ad quod ipsa mutatur ex
velocitate ad tarditatem;aut econtra : aut ad æ-
qualitatem,aut [i] [inæqualitatem] in eis: aut ex
magnitudine , aut paruitate , aut æqualitate in
eis ad aliquod eorũ , ad quod mutatur . Et hoc
quidem est, quum secundum similitudinẽ sui
procedit.Et est,quum accidit vt cum continua
tione sua sit in aliquib. suarum partium plus di
uersitatis;& in alijs minus.

f B. postpositione & anteeessione.
g B. cum paruo seu leui tepore separatur,& partis unius separatæ cum tépore seu cum paruo motu.
h B. graduata.
i B. ab æqualitate.

ANNOTATIONES.

Habes & hęc omnia copiosissimè ex Gal. libris proprijs, potissimumq́; lib. de diff. puls. primo. Sed uide & doctissimũ Manardum lib. epist. 11.

cap. 10. usque ad 26 ac ca. 30. & 31.
Epist. 1.

De speciebus pulsus diuersi, quæ nomina habent propria. *Cap.* 3.

† cap. 121

EX eis est † gazellans , qui est diuersus in v-
na parte,quum fuerit tardatus: & deinde
intersecatur,& fit velox.Et ex eis est vndosus,&
ipse quidem est,qui est diuersus in magnitudi-
ne partium venæ,& earum paruitate , & eleua-
tione ipsarum ad superiora:& in latitudine, &
in consequutione,& præcessione in principio
motus pulsus,cum mollitie,quę est in ipsa:& ip
se quidem non est valde paruus, & habet latitu
dinem quandam:& assimilatur vndis: quarum
aliæ alias sequuntur secundum rectitudinem
cum diuersitate,quæ est inter eas in eleuatione
earum ad superiora, & descensione ad inferio
ra:& velocitate & tarditate . Et ex ex eis est ver-
miculosus,qui est illi similis:sed est paruus,mul
tæ spissitudinis,cuius spissitudo existimatur ve
locitas,sed non est;& formicans , qui est valde
minor,& vehementioris spissitudinis:& vermi
culosi quidem,& formicantis diuersitas in ele
uatione ad superiora,& præcessione, & conse-
quutione in sensu est manifestior ipsorum di-
uersitate in latitudine : immo quasi non appa-
ret id . Et est ex eis serrinus , qui vndoso in par-
tium diuersitate similatur , & in eleuatione ad
superiora,& latitudine,& præcessione, & con-
sequutione ; sed est durior : & cum duritie ip-
sius,partes in duritie diuersæ existunt . & serri-
nus quidem est pulsus velox,spissus,& durus:cu
ius partes in magnitudine diastoles diuersæ e-
xistũt;& in duritie,& mollitie.Et ex eis est† cau
da soricina,& est ille,qui ordinatur in diuersi-
tate suarum partiũ ex diminutione ad augmen
tum:aut ex augmẽto ad diminutionem:& cau-
da quidem soricina est,quum est in pulsib. mul
tis: & est,quum est in uno pulsu in partib. mul-
tis,aut in parte vna.& eius diuersitas [a] † [ ]
propria est illa,quę ex magnitudine pendet : &
est quum est in comparatione velocitatis ad tar
ditatem,aut fortitudinis ad debilitatem . & ex
eis est† mesalius,& ipse est , qui ex diminutio-
ne procedit ad aliquem terminum in augmen
to,postea reclinatur inferius ad suum ordinẽ,
donec ad primum terminũ diminutionis per-
ueniat. est ergo sicut duę caudæ soricinæ , quæ
continuantur apud maiores eius extremitates:
& ex eis est bispulsans,& in ipso quidem discor
dati sunt medici.sunt enim quidam,qui ipsum
vnum pulsum ponunt,diuersum in præcessio-
ne,& consequutione:& sunt alij,qui ponunt ip
sum duos pulsus , quorum vnum alter conse-
quitur,& ad vltimum inter eos non existit tem
pus,quod dilatetur ad colligendum systolem:
deinde diastolem;non enim omne,ex quo cõ-
sequuntur duę percussiones,oportet,vt sit duo
pulsus,alioquin ille,cuius intersecatur diasto-
les,& deinde redit, esset duo pulsus : neque etiã
oportet , vt sint duo pulsus , nisi quum incipit
diastoles , & postea redit ad fundum faciendo
systolem, deinde redit iterum,& diastolem fa-
cit.Ex eis sunt quietem habens,& cadens in me
dio ; quos prędiximus.Sed differentia inter ca
dentem in medio & gazellantem , est quòd ga-
zellantis secunda ante venit quàm compleatur
prima; sed in cadente,in medio est pulsus ; qui
venit in tempore quietis quum completur per
cussio prima.& ex istis quidẽ capitulis sũt pul-
sus spasmosus,& tremulus,& retortus,qui filo,
quod torquetur,assimilatur , & est ex capitulo
diuersitatis in pręcessione, & consequutione;
& in situ, & in latitudine ; & chordosus quidẽ
est ex summa retorti;& similatur tremulo : sed
tamen in chordoso diastole est magis occulta;
& similiter exitus ab æqualitate situs in eleua-
tione ad superiora,est in [b] [retorto] occultior ,
sed tensio in chordoso est manifesta , & est
quum eius torsio est ad vnam partem tantum.
Plurimum verò tales accidunt quales isti ; sci-
licet chordosus,& retortus ad vnum latus de-
clinans,

clinans, in ęgritudinibus siccis. Pulsuum verò cõpositorum species quasi infinitę sunt, & neque habentes nomina.

De primo qui ex speciebus pulsus est naturalis. Cap. 4.

CViusque generum prænominatorum, in quo est[a] [superfluitas] augmenti, vel diminutionis; naturalis est æqualis, nisi fortis: quoniam naruralis in eo est augmentatus[b] [& si aliquod aliorum generum non augmentum præbuerit, nisi fortitudinis augmentum sequens, & factum fuerit maius, verbi gratia, ipse erit naturalis propter fortem.] Aliorum verò generũ, quę neque augmentum, neque diminutionem tolerant, naturalis est mediocris, & ordinatus, & qui est boni ponderis.

diuersitas.

et si aliqđ generũ: fuerit augmentũ, nõ augetur, nisi ... facto ... tute & ef... maius, ... gratia, tũc ... natura ... pter uir... seu pro... fortitudi... pulsus.

cap. 8.

ANNOTATIONES.

Gal. lib. de pulsibus ad Tyr. eorum pulsus generum, quæ supra enumerauit, omnium media esse ait præterquam æqualis & inæqualis, ordinati, & inordinati. nihilq; ibi de vehementi & imbecilli meminit. At primo tamen de puls. caus. inter uehementem quoque, & languidum non esse medium pulsum qui secundum naturam sit: disputare videtur.

cap. 7.

De causis specierum pulsus prædictarum. Cap. 5.

CAusarum pulsus quædam sunt cõmunes, necessariæ, essentiales, in cõstitutione pulsus ingredientes; & vocantur cõtentiuę: & quędã sunt in constitutione pulsus non ingredientes. Et harum quidẽ alię sunt inseparabiles: quarum permutatione permutatur iudicium pulsus; & vocantur causę inseparabiles: & alię sunt separabiles, quæ vocantur mutantes absolutè. Contentiuæ verò causæ sunt tres, virtus vitalis, quæ est in corde, mouens pulsum: & tu quidem iam sciuisti eam in capitulo de virtutibus. Et secunda est instrumentum, & est venæ pulsatiles: quas iam sciuisti, quum numerauimus mẽbra. Et tertia est necessitas extinguendi: & est adueniens[a] [per quantitatem notam extinctionis, quæ renouatur in termino caloris opposita in suo incendio; aut extinctione; aut æqualitate sua.] & harum quidem causarum contentiuarum operationes mutãtur secundum id, quod adiungitur eis ex causis inseparabilibus, & mutantibus absolutè.

a acquisi... quantita... tã extin... & p mẽ... nem quã termini in sua ...atione & ...ione sua ...peramen

ANATNOTIONES.

Et hæc ex Galeno habes primo de caus. puls. pulchrè & copiosè. Ex quo etiam loco sumi contentiuæ, seu coniunctæ in morbis causæ uidentur.

...3. & 4.

De his quæ proueniunt ex causis contentiuis solummodo. Cap. 6.

QVum instrumentum fuerit obediens sui lenitate, & virtus fortis, & necessitas ad extinguendum vehemens; erit pulsus magnus. Veruntamen necessitas iuuantior his tribus est ad hoc. Quòd si virtus fuerit debilis: pulsus paruitas eam proculdubio sequetur. Et si cum hoc instrumentum fuerit durum, & necessitas pauca; erit minor. Est etiam, quum durities efficit paruitatem; sed tamen paruitas cuius causa est durities separatur a paruitate, cuius causa est debilitas per hoc, quòd est durus, & non debilis: & breuitas eius, & profunditas non est multa, sicut est, quum est virtus debilis. Pauca quoque necessitas paruitatẽ efficit: sed debilitas ibi non erit. Et non est aliqua harum trium, quæ plus 10 efficiat paruitatem, quàm debilitas. Et paruitas quidem duritiei cũ virtute, plus est, quam paruitas priuationis necessitatis cum virtute. Virtus nanque cum priuatione necessitatis nõ minuit multum ex æquali: quoniã a diastole prohibentem non habet. Et non declinat ad hoc, vt non multum super temperamentum addat; nisi ideo ꝙ non, multam habet necessitatem. Si verò necessitas multa fuerit, & virtus fortis, & instrumentum inobediens propter suam duri- 20 tiem, magnitudini; non poterit esse, quin fiat velox; & velocitate restauret id, quod deest ex magnitudine: quòd si virtus fuerit debilis, & pulsus non poterit magnificari, & velocitas in eo non operata fuerit; non poterit esse, quin sit spissus: qua spissitudine restauret illud, quod ei defuerit ex magnitudine: & velocitate: & multę vices tenebunt locum vnius vicis sufficientis, & magnæ, aut duarum velocium. Et hoc quidẽ est sicut, quum homini necesse est rem ferre pon- 30 derosam, quam si poterit, vna vice totam feret; si verò non, diuidet eam in duas partes, & festinabit: & si non, in multas partes ipsam distribuet, & feret quamcũque partem quocunque modo poterit cum spatiositate, aut velocitate; deinde non cessabit inter quaslibet duas oneraturas eius, licet sit in eis tardatus: quòd si multę fuerit debilitatis; stabit tunc, & feret eam[a] [festinè;] & redibit cum tarditate. Si autem virtus fuerit fortis, & instrumentum obediens, sed ne- 40 cessitas erit maior fortitudine temperata; uirtus augmentabit velocitatem cum magnitudine. Et si necessitas fuerit fortior; erit cum magnitudine, & velocitate spissitudo. Longitudinem quoque, magnitudinis causæ pro certo efficiunt, quum aliquid prohibens, amplitudinẽ prohibuerit, & eleuationem ad superiora non permiserit fieri: sicut durities instrumenti, verbi gratia, quæ amplitudinem prohibet: & densitas carnis, & cutis, quæ sursum eleuari non per- 50 mittunt.[b] [Sed ẽt, quum in amplitudine addit macies.] Et amplitudinem quidem efficit, aut venarum vacuitas, vt per ipsam tunica superior super interiorem declinet & dilatetur: aut multa instrumenti lenitas. Spissitudinis autem causa est debilitas, aut multa necessitas,[c] [aut caliditas.] Et raritatis quidem causa est uirtus, quæ necessitatem in magnitudine superat: aut frigiditas multa diminuta a necessitate: aut[d] [nimia 60 intensio uirtutis;] & aduentus perditioni proximus. Causæ verò debilitatis pulsus ex mutantibus quidem sunt,[e] [tędium:] & uigiliæ, & euacuatio: & macies: & humor nociuus: & exercitium superfluum: & humorum motus: & ipsorum obuiatio membris fortis sensus: aut cordi uicinis: & totum illud quod vehementer resoluit. Et duritiei pulsus causæ sunt siccitas corporis uenæ; aut eius fortis extensio: aut ve-

a B. cũ labore.

b B. per accid.: aũt quãdoq; adiuuat ipsam macies.

c B. propter caliditatem.

d B. ultimitas, eã sus uirtutis.

e B. alhem.

hemens frigus congelans. Et etiam est, quū pulsus in crisibus durescit ex fortitudine pugnæ; propterea ꝙ membra per ipsam extendūtur ad partem impulsionis naturæ. Lenitatis verò causæ sunt causæ naturales mollificantes sicut nutriens:& ægritudinales mollificantes, sicut hydropisis & lethargia:aut ea quæ neque sunt naturalia,neque ægritudinalia,sicut balneatio. Et diuersitatis quidem causa cum perseuerantiam virtutis est grauitas materiei cibi,aut humoris: & cum debilitate virtutis est pugna causæ, & ægritudinis.Ex causis quoque diuersitatis,est repletio venarum ex sanguine; sed quod huic est simile,remouet minutio. Et plurimum quidē fit diuersitas, quum sanguis est viscosus suffocans spiritum,qui mouetur in arterijs; & propriè quum [f] [densitas] fuerit circa cor. Ex causis præterea ipsius,quę cū in breui efficiunt tempore;sunt stomachi repletio: & [g] [tristitia;]& cogitatio in aliquo.Sed quum in stomacho malus fuerit humor,non cessabit diuersitas: & forsitan ex eo proueniet tremor cordis; & fiet pulsus tremulus. Et serrini quidē pulsus causa est diuersitas eius,quod in corpore venę est fusum in putrefactione sui;aut ipsius cruditate;aut sui maturatione; aut diuersitas dispositionum venarum in duritie sua,& mollitie:aut apostemata in membris neruosis.Bispulsantis verò causa est virtutis fortitudo: & plurima necessitas: & durities instrumenti:quare nō obedit ei, quod virtutes ipsi præcipiunt de diastole in vna vice: sicut quum, quis vult vna percussione aliquid incidere,& non obeditur ei: adiuuatur ab alia: & præcipue quum necessitas subito augmentatur.Soricini verò pulsus causa, quandoque est virtus debilis,quæ de labore ad quietem ordinatè procedit:& de quiete ad laborem: sed ille, qui in vna permanet dispositione,plus est virtutis debilitatem significans.Et cauda quidem soricina, & quæ eis similis existit, est plus significans fortitudinem aliquam, & ꝙ debilitas non est in fine: sed eis deterior est cauda finitiua; deinde māsiua:postea cauda reditiua. [h] [Cadētis autem in medio, causa est virtutis lassitudo, & eius defectus:] aut accidens subito veniens, ad quod anima & natura subito redeūt.Et spasmosi quidem pulsus causa sunt motus non naturales in virtute;aut malitia in essentia instrumenti.Pulsus autem tremulus procedit ex fortitudine,& instrumēto duro,& necessitate forti.sine istis enim non prouenit tremor. Vndosi autem est,quum eius causa existit virtutis debilitas secundum plurimum: & non potest fieri diastole,nisi paulatim,& paulatim.Et est etiam, quum instrumenti lenitas eius causa existit, licèt virtus non sit valde debilis. Instrumentum nanque molle & humidum concussionem, & motum non recipit,quæ in vnamquamque penetret partem: quemadmodum siccum, quod est durum,recipit: quoniam siccitas concussioni est apta & tremori. Et duri quidem sicci finis sui principij motu mouetur:mollis verò humidi partem possibile est moueri,& aliam partem motu ipsius non pati: propterea ꝙ cito recipit separationem,& flexionem,& diuersitatē in figura.Et vermiculosi quidem pulsus, & formicantis causa,est fortis debilitas: ita vt tarditas, & spissitudo, & diuersitas in partib.pulsus coniungantur:quoniam uirtus instrumentum in vna hora dilatare non valet, sed paulatim & paulatim.Causa autem pulsus mali ponderis, si pulsus quidem [i] † [ ] fuerit in dispositionibus temporis quietis:est augmentum necessitatis:Et si in dispositionib.temporis motus fuerit, [k] † [ ] est augmentum debilitatis, aut necessitatis priuatio: [l] [sed pulsus temporis motus] propter uelocitatem diastoles, alius est ab hoc.Et causæ quidē pleni & vacui: & callidi & frigidi:eleuati sursum,& submersi inferius: manifestæ sunt.

f B. coadunatio uel coarctatio.

g B. algam.

h B. Causa aūt pulsus habentis quietem est uirtutis lassitudo, & eius refocillatio, seu quies.

De pulsibus ętatum, & masculorum, & fæminarum. Cap. 7.

M[1]Asculorum pulsus maiores, & sunt fortiores valde,propter vehementiā virtutū eorum,& necessitatis ipsorum, & propterea ꝙ eorum necessitas magnitudine completur: est eorum pulsus tardior pulsu mulierū,& rarior secūdum plurimum.Et omnis quidem pulsus, in quo perseuerat virtus,& est spissus, oportet proculdubio ꝙ sit velox:est enim[a] [quum ante est velocitas,quàm spissitudo,] propter hoc igitur sicut pulsus masculorum est tardior; ita est rarior.[2] Puerorum verò pulsus lenior propter humiditatē, & est debilior,& spissior: quoniā calor est fortis: sed virtus nō est fortis,eo quòd nōdum sunt completi. Puerorum verò pulsus comparatione quātitatis corporis eorū, est magnus:quoniam eorum instrumentum est valde molle;& ipsorū necessitas est valde fortis: & eorum virtus comparatione [b] [paruitatis corporis ipsorum,non est paruæ quantitatis.] Verum tamen eorum pulsus comparatione pulsus cōpletorum est non magnus,sed velocior, & spissior propter necessitatem.In pueris nanq; multiplicatur vaporis fumosi collectio,ꝑpter multam digestionem eorum, & frequētiam eius incis.Et propter hoc valde est necesse ipsum extra here:& calorem ipsorum innatum euētare.Iuuenū verò pulsus est multę magnitudinis:& nō est multæ velocitatis:immo in ipsa est ualde diminutus,& in spissitudine, & ad raritatem tendens.Et illorum quidē pulsus: qui in principio iuuentutis existunt:est maior. Et eorū,qui sunt in medio iuuentutis:est fortior.Et nos quidem iam declarauimus,ꝙ calor in pueris,& iuuenibus ferè est similis: ergo necessitas in eis erit propinqua,sed virtus in iuuenibus est augmētata: [c] [habebitur ergo ex magnitudine, quod ī ipsis restaurat,quod defuerit ex velocitate & spissitudine.]Et principium quidē rei,vnde prouenit magnitudo:est uirtus,sed necessitas est appetēs & instrumētum quidem est adiuuans.Senū autem pulsus est minor propter debilitatē,& minoris uelocitatis ꝑꝑ hoc ēt,& propter diminutionem necessitatis,& propter hoc est rarior.Et pulsus quidem senum,qui iam processerunt in annos,est paruus,& rarus,& tardus, & est, quã est mollis propter humores extraneos, & non propter naturales.

cap. cap. cap.1

cap.9. cap.5.

ANNOTATIONES.

1 *Masculorū pulsus &c. Marium pulsus maiores, sed quam*

quam in fœminis, sed tardiores et rariores eße testatur Gal. lib. de pulſ. ad Tyron. & 3. de cauſ. pulſ. ubi huius rei causā fuſius explicat. quod & Auer. 4. Coll. confirmat. Hoc tamē controuerſia non caret. Quum enim frequentia, & uelocitas, authore Gal. caliditatem ſequantur: aut fœminas maribus calidiores eße ſtatuendum eſt: aut tardiores harum eße pulſus & rariores, quam in uiris. Sanè non ignoramus quoſdam tardiores in fęminis pulſus ſtatuere, quam in viris. ratio tamen facit, ut authori noſtro & Gal. aßētiamur. quum ei preſertim & experientia aſtipulari uideatur, ineſt enim maior uiris caliditas, quam mulieribus (de qua re in ſuperioribus actum eſt a nobis) & longè propterea maiores horum ſunt pulſationes ob maiorem refrigerij uſum. aſſentitur uerò huic uſui arteriarum latitudo in his ob inſitū calorem inſignis. atque ob id, quia impellenti neceßitati ſatisfit magnitudine pulſationum: opus præterea non fuit alieno ſubſidio, magna uidelicet vel celeritate, uel uelocitate. At in fęminis minor quidem caliditas ineſt, ut & ea ratione minores ijs pulſus fiant; non reſpondet tamen harū calori quantumuis imbecilli, arteriarum conſtructio, quinhæ, & ob innatam mulieribus frigiditatē anguſtiores ſunt, & præterea pinguedine, & craſſorum humorum copia, quibus illę ob frigiditatem ſcatent copioſis, circumquaque opprimuntur; quare tantum extendi, & dilatari nequeunt, quantum earum calor, licet imbecillus, poſtularet. iure igitur æquandæ huius neceßitatis gratia, maiori in his quam in maribus, opus fuit & uelocitate, & frequentia.

cap. 9. cap. 2. cap. 19.

2 *Puerorum uerò &c. De pulſuum uariatione ob ætates pete Galenum lib. de pulſib. ad Tyron. & tertio de cauſ. pulſ.*

cap. 9. cap. 5.

De pulſu complexionum. Cap. 8.

PVlſus calidæ complexionis vehementis eſt neceſſitatis. Quod ſi uirtus conuenerit, & inſtrumentum, erit pulſus magnus. Si ergo vnum eorum diuerſificabitur: erit quemadmodum dictum eſt in præcedētibus. & ſi caliditas quidem non malę fuerit complexionis, immò naturalis: erit cōplexio fortis, & ſana, & virtus multum fortis. Et non exiſtimes ꝙ calor innatus ſi fuerit fortis, quantumcunque ſit, minuat ex uirtute: immo ex eo prouenit in ſubſtantia ſpiritus fortitudo, & in anima, audacia. Calor verò complexionis malitiam ſequens, quanto plus augmentatus fuerit, tanto in uirtute plus debilitatem augmentabit. Complexio verò frigida declinat pulſum ad partē diminutionis: ſicut propriè eſt paruitas, & propriè tarditas, & raritas. Quumq; inſtrumentum fuerit molle, latitudo eius augmētata erit: & eius ſimiliter tarditas, & raritas. Quod ſi durum fuerit, erit minus hoc. Et debilitas quidem, quam mala complexio frigida hæreditare facit; maior eſt ea, quam mala complexio calida facit hæreditare: quoniam caliditas, ſcilicet, calori innato magis eſt conueniens. Complexionem uerò humidā ſequitur inundatio, & dilatatio. & ſiccam quidē ſequitur coanguſtatio, & durities. Amplius ſi virtus fuerit fortis, & neceſſitas multa: accidet biſpulſans: & ſpaſmoſus, & tremulus. Tu uerō deinceps compone obſeruando principia. Eſt præterea, quum vni homini accidit, ut duorum laterum ipſius diuerſificetur complexio: erit ergo unum ipſorum frigidum, & alterum calidum; & accidet, ut diuerſitate, quę prouenit ex caliditate, & frigiditate horum duorum laterum: pulſus diuerſi fiant. eritq; pulſus calidi lateris pulſus calidæ complexionis, & lateris frigidi pulſus cōplexionis frigidæ. & ex hoc quidem ſcitur, ꝙ pulſus in diaſtole ſua, & ſyſtole, non eſt ſecundum modum [a] [acceſſionis, & receſſionis] cordis: immo ſecūdum modum diaſtoles & ſyſtoles ipſius corporis arteriæ.

a B. med. & giezer.

ANNOTATIONES.

Qui pulſus quorum ſint temperamentorum, pete ex Gal. 3. de cauſis pulſ. Vnū hic aduertendū eſt, quum de ſicci temperamenti pulſu uerba facit. Ait ſequi ad ſiccum temperamentum coāguſtationem, & duritiem pulſus. ac ſi uirtus ualida fuerit, & neceſſitas multa; fieri pulſum biſpulſantē, ſpaſmoſum & tremulum. His uerbis multum certè a Gal. diſcrepare uidetur, quum ipſe tremulū pulsū. 2. de preſag. ex pulſ. facultatem imbecillam, & tunicam arterię mollem ſignificare aſſerat. Ceterùm controuerſia nulla eſt. & ſi enim interpres ex Arabico idiomate tremulum pulſum conuertit uibratum tamen author, non tremulum pulſum intelligit; quem ſanè ex ualida facultate, inſtrumenti duritie, & urgente uſu prouenire, ipſe quoq; Galenus fatetur 2. de cauſ. ex quo loco hęc Auic. tranſtulit.

cap. 3. cap. 12. cap. 6.

De pulſu temporum. Cap. 9.

IN vere quidem eſt, [a] [quū pulſus eſt paruus, non tamen in omni re:] & eſt in fortitudine augmentatus. In æſtate uerò eſt uelox & ſpiſſus propter neceſſitatem, & paruus & debilis propter uirtutis reſolutionem, quæ eſt propter reſolutionem ſpiritus, quę fit propter calorē exteriorem dominantem ſuperfluum. & in hyeme eſt maioris raritatis, & [b] [tardioris debilitatis, & cum hoc eſt paruus: [quoniam uirtus debilitatur, & in quibuſdam corporibus accidit, ut calor in profundo teneatur, & adunetur, & uirtus fortior fiat, & hoc, quum complexio calida eſt dominans, & refrænans frigus, & non ꝑ ipſum patiens: neque frigiditas ad fundum uadit. In autumno autem eſt pulſus diuerſus, & trahit ad debilitatem quādam; ſed ipſius diuerſitas eſt propter multitudinem conuerſionis complexionis accidentalis in autumno nūc ad calorem, nunc ad frigiditatem. & ipſius quidē debilitas eſt etiam propter hoc: complexio. n. diuerſa ſemper deterius efficit nocumentum, quam ſimilis & æqualis: licet ſit mala; & quia autumnus eſt tempus naturæ vitę contrarium, quoniam calor in eodem debilitatur; & ſiccitas fit fortior. Temporum uerò pulſus, quæ ſunt inter tempora: temporibus proportionantur, quæ ſunt circa ipſa.

a B. pulſus temperatus in omni re.

b B. tardior, & debilis cū hoc ꝙ eſt paruus.

ANNOTATIONES.

Habes hęc ex Galen. lib. de pulſ. ad Tyr. & 3. de cauſ. pulſ. copioſè: nec non ex Auer. 4. Coll. Recentiores tamen quidam viri clariſſimi ab his authoribus de autumni pulſibus diſcrepant: tales autumno pulſus apparere exiſtimantes, quales vere. Cæterum fuit hęc & antiquorum quorūdam opinio, quam doctiſſimus Auerroes loco iam citato refellit. quod autumni tempore propter paucum ſpirituum calorem imminutæ ſunt vires, et quodammodo ſeneſcunt. vnde et hoc tempore uegetabilia (quæ uocant) et animalia gignendi uim habent imbecilliorem.

cap. 20. cap. 9. cap. 1.

De pulsu regionum. Cap. 10.

Regionum quædam sunt temperatæ vernales, & quædam sunt calidæ æstiuę, & quędam sunt frigidæ hyemales, et quædam siccæ autumnales. Iudicia igitur pulsuum erũt in eis secundum modum, quem sciuisti de pulsu temporum.

De pulsu, qui prouenit ex cibo & potu. Cap. 11.

Exterius corpori aduenientia, et ipsum ingredientia, pulsus dispositionem mutant qualitate sui, et quantitate. Sed qualitate, quoniam si ad calefaciendum declinauerint, aut ad infrigidandum, mutabunt ipsum secundum illud. Et quantitate quidem, quoniam si æqualia fuerint, fiet pulsus in magnitudine augmentatus, et velocitatis maioris, et spissitudinis, ꝑpter augmentum uirtutis, et caloris, et permanebit hęc [a] [mutatio] aliquandiu. Et si plurimæ magnitudinis valde fuerit: erit pulsus diuersus absque ordine propter grauitatẽ nutrientis supra virtutem: quoniam ex omni grauitate prouenit in pulsu diuersitas. Et quidem existimauit Archigenes, ꝙ eius uelocitas est nũc multo maior, quam spissitudo, et hæc mutatio est perseuerans, [b] [quoniam causa perseuerantiæ, licèt sit multitudinis minoris hac: tamen est diuersitas ordinata.] Quod si paucæ fuerit quãtitatis: erit pulsus minoris diuersitatis, & magnitudinis, & velocitatis: neque eius mutatio diu perdurabit: quoniam materia pauca cito digeritur. Amplius, si uirtus deficiat, & debilitetur ex multitudine, aut paucitate; quæcunque fuerint, similes erunt pulsus in paruitate, & tarditate usque in finem rei. Quòd si natura fortis fuerit in digerendo, & conuertendo, fiet pulsus temperatus. & uinum ẽt proprietatem hẽt, & est quoniam ex multitudine ipsius, [c] [licèt sit subtile: prouenit diuersitas. ex ipso tamen non prouenit, qđ sit tantum, quãtum illud, quod prouenit ex nutrientibus: quæ sibi similantur:] & hoc quidem propter raritatem substantiæ ipsius, & subtilitatem eius, & leuitatem. Quum autem uinum in actu est frigidum; prouenit ex eo, quod prouenit ex alijs frigidis, in minorando & rarificando, & tardãdo [d] [velocitate suæ penetrationis.] Deinde, quum in torpore calesit: remouetur velociter, quod ex eo prouenit. Vinum præterea, quum in corpus penetrauerit, & fuerit calidũ: non elongabitur multum a natura, & accidet uelox resolutio. Quod si quum est frigidum, penetrauerit: [e] [fiet ex nocumento,] quod non fit ex alijs frigidis rebus: quoniam illæ tardantur, donec calefiant, neque earum penetratio est ita uelox, ut istius. Istud. n. uelocius penetrat, quam compleatur calefactio, & eius quidem impedimentum est magnum, & præcipuè in corporibus, [f] [quæ horripilationi sunt apta.] Et neq; est sicut impedimentum calefactionis ipsius: quũ ipsum calidum penetrat: quoniam eius calefactio in principio obuiationis non peruenit ad hoc, ut magnum faciat impedimentum: immò natura ei obuiat cum partitione, & distributione & resolutione. Frigidũ verò est, quum naturam deficere facit, & eius virtutẽ extinguit: antequam ad portionem & distributionem, & resolutionẽ perueniat. & hoc quidẽ prouenit ex vino multitudine suæ quantitatis: & calefactione ipsius, & frigiditate. Quum aũt ipsum consideratum fuerit, vnde fortitudinem efficit, alia habebit iudicia; quoniã ipsum sua essentia fortes efficit sanos; [g] † [ ] propterea quòd velociter præbet augmentum in substantia spiritus. Sed licet calefactio, & infrigidatio, quę ex eo fuerit, plurima corporum impediant: est tamen quum vnaquæque earum cum aliqua cõuenit complexione, & est quum non cõuenit. est nanque, quum res frigidæ eos fortes reddũt, qui complexionem calidam malam habent: sicut dixit Galenus, ꝙ succus granati calefactos sẽper fortes efficit, & hydromel infrigidatos semper reddit vigorosos. Vinum [h] [pręterea,] vnde est calidum natura, aut frigidũ natura: est, quũ quosdam fortes facit, & quosdam debilitat. Nõ tamen sermo noster est nunc de hoc: immò in uirtute eius, qua velocior ad spiritum conuertitur: quoniam hoc semper habet per sui essentiam. [i] † [ ] Quod si vnum horum duorũ ipsum in aliquo corpore iuuerit: augmentabitur in faciendo fortitudinem, & si ei contrarium extiterit: minus fortitudinem faciet secundum hoc. igitur ipsum pulsum conuertet secundum hoc: quoniam si fortitudinem faciet, in pulsu augmentabit fortitudinem, & si calefeciet, in necessitate efficiet augmentum, & si infrigidabit: minorabit necessitatem. & secũdum plurimum in fortitudine faciet augmentum. Nunquam autem necessitate efficit augmentum, quin in velocitate addat. Aqua verò propterea, quòd nutrimentum penetrare facit; vigorat, & similitudinem operationis vini operatur. & quoniam non calefacit, immo infrigidat: non tantum auget in necessitate, quantum vinum.

a B. impressio.

b B. quoniã causa est firma seu stabilis. Et si fuerit in multitudine sua in quãtitate multo minor hac, erit diuersitas ordinata, uel alter. Et si fuerit minor hac quantitate, plurima erit diuersitas. Alia litera. Et hæc mutatio est perseuerãs, quoniã causa est firma. Et si fuerit in multitudine minus hac, erit diuersitas ordinata.

c B. licèt proueniat, seu causetur diuersitas: non tamen tanta, ꝙ de ipsa sit curandum, neque tanta quanta respectiue seu comparatiue causatur ex cibis.

d B. ueloci prouentu propter uelocitatem suę penetrationis.

e B. causabit nocumentum.

f B. Vna litera. quæ sunt præparata nocumẽto ex frigore. Alia litera. præparatis nocumento quod fit ex eo.

ANNOTATIONES.

Sunt & hæc ex Gal. desumpta lib. de puls. ad Tyron. & 3. de caus. puls. Quæstio autem hic est, qualis sit pulsuum ex sumptis alimentis mutatio. Archigenes Gal. referente 3. de caus. puls. cibos, quia facultatem opprimunt, languidiores minoresq; pulsus concitare existimauit. At huius sententiam Gal. ibidem refutat, quòd ex oppreßa facultate nõ languidi absolute: sed languidi uehementib. commisti fiũt, inæquales tamen semper & in ordinati. languidi uerò, & parui facultatis dißolutionem sequũtur. Author noster hic Archigenis sententiam tantum recitat, sed neque probat, neque damnat. Verum Auerroes 4. Coll. palam Archigenis sententiam sequitur, licet de ipso non meminerit. ait. n. ex cibo, quum nuper est ingestus, pulsum sequi paruum, debilẽ, et occultum, quando autem concoquitur, contrarias sequi differentias. Obrui nempe (id quod ẽt Gal. 3. de caus. puls.) antequam alimenta coquantur, ab ijs natiuum calorem aßerit, quo pacto ignis a lignorum multitudine opprimitur; contra uerò, quum concoquuntur, augeri, ut propterea pulsus, & magni, & uehementes, & manifesti succedant. Atque hoc pacto Auerr. neglecta Gal. sententia Archigenem uidetur sequi, quem Galenus damnat. Quid ergo de hac re statuendum? Nos certe inter tantos uiros sententiam nostram inuiti interponimus: suspicamur tamen Archigenis placitum non prorsus eße contemnendum, quando id author noster non damnat, & magnus Auerroes ipsum sequitur, oppreßa

oppreßa quippe facultate inæqualitatẽ statim subire, & ordinis perturbationem aßentimur. at num ualidi, an imbeciles; num magni, an parui pulsus fiant, adhuc ambiguum est. Galenus misceri ait languidos uehementibus, & magnos paruis, ubi facultas (quæ alioqui erat ualida) opprimitur: sed an post aßumptum cibum magni paruis, uehementes languidis præpolleant, nõ explicat. Hinc Auerrois ratio non leuis est. quòd. s. ab alimentis natiuus calor ut a lignorum multitudine obruatur. Illinc & Gal. ratiocinatio est efficax: quũ facultatis aggrauatio ab eius imbecillitate et dissolutione differat. Crediderim posse paucis horum litẽ componi. Quòd sanè post aßumpta alimenta uitalis facultas non mediocriter opprimatur, obruaturq́; certum est. neque id pluribus probandum est a nobis. hinc uerò & pulsus, qui antea magni, uehementes, & conspicui erant (quando facultas aggrauatur magis quàm antea; & naturalis calor ab ingestis alimentis statim affectus refrigeratusq́; quodammodo contrahitur) minores, imbecilliores, & obscuriores pulsus euadere neceße est. id quod Auer. Verùm, & si, & facultas opprimitur; & naturalis calor patitur: contrahiturq́;: non tamen obruitur prorsus, ac dissoluitur; sicuti neq́; ignis ex lignorum copia (nisi ea immoderatissima fuerit) extinguitur. Quo fit, ut, non tamẽ minimi, imbecillissimi, aut obscurissimi pulsus euadant: licet paulò quàm antea minores imbecilliores, & obscuriores fiãt: id qđ Gal. ratio ꝑsuadet. Erũt ergo si priorẽ pulsuũ statum conspexeris, post assumptos statim cibos paruæ, imbecilles, & obscuræ pulsationes: ut & Archigenes et Auer. Sin uerò præsentem dumtaxat statum animaduertas: dici uitalis facultas imbecilla, aut naturalis caliditas extincta non poterit: neq́; propterea pulsus absolutè parui aut imbecilles erunt, de qua re Galenus Archigenem accusabat.

De eis, quæ somnus & uigiliæ, in pulsu operantur. Cap. 12.

PVlsus quidem iudicia in somno diuersificantur secundum horã sõni: & secũdũ dispositionẽ digestionis. Pulsus igitur in principio somni est paruus: & debilis: quoniam motus caloris naturalis, tunc est ad constringendum, & submergendum: & non ad dilatandũ & [a] [manifestandum:] quoniam ipse in hora illa totus tẽdit ad occultum, propterea quòd ipsum anima mouet ad nutriens digerendum, & maturandum superfluitates: & est sicut superatus, & obsessus proculdubio. Et pulsus etiam est maioris tarditatis, & raritatis: quoniam, licet in calore accidat augmentum secundum [b] [constrictionem,] & coadunationem: tamen priuatus est augmento, quod habet in hora uigiliarum; propter motum calefacientẽ. & motus quidem plus est ad inflammandum, & inclinandum ad partem malitiei complexionis. sed constrictio, & eorum coadunatio temperatæ, minoris sunt inflãmationis. & minus extrahunt calorem ad æstuationem. Et tu quidẽ hoc scies ex hoc, quòd anhelitus lasi, & ipsius æstuatio multo maiores sunt, anhelitu & æstuatione eius, cuius calor est cõstrictus ꝑꝑ causam, quæ similis est somno: uerbi gratia, submersi in aqua temperatæ frigiditatis, qui sit [c] [expergefactus, licèt calor constringatur, & fugiat;] ex hoc non tamen augmentum anhelitus eius perueniet ad id, ad quod [d] [perueniet] labor, & exercitium; quæ sunt ei propinqua. Quumq; bene consideraueris; non inuenies aliud, quod calorem uehementius incendat, quam labor & motus. Et uigiliæ quidẽ calorem nõ efficiunt motu corporis, ita ut, quum corpus quieuerit [e] [non fit ipse necessarius: immò faciũt calorẽ, propterea quòd spiritus ad exteriora mouetur, & motus eius ad ea, est secundum continuitatem; quũ est eius generatio,] Quum autem cibus digestus est ĩ somno; redit pulsus, & fit fortior, propterea quòd uirtus augmentum recipit a nutriente: & redit illud, quod ad profundum descenderat, ad regendũ nutriens ad exteriora, & ad suũ principium. Et propter hoc etiam magnificatur tunc pulsus multum: & propterea quòd complexionis caliditas, propter nutriens, augetur; quẽadmodum diximus & instrumẽti etiã augetur lenitas per id, quod ad ipsum ex nutrimento penetrat. Veruntamẽ sua magnitudine non auget uelocitatem; neque spissitudinem: quoniam hoc nõ est illud, qđ in necessitate præbet augmentum: & hoc ẽt non est prohibens restaurari ex eo, quod necessarium est magnitudine sola. Deinde quando cũ dormiente somnus perseuerauerit; fiet pulsus debilis, propter caloris innati constrictionem, & uirtutis compressionem sub superfluitatibus, quæ euacuandæ erant secundum euacuationis modos, qui sunt ĩ uigilijs: ex quibus est exercitium, & euacuationes, quę non sentiuntur. Quum autem somnus in principio [f] [euacuationẽ] inuenerit: nec inuenit aliquid, ad quod digerendum tendat; declinabit complexionem ad partem infrigidandi: perseuerabunt ergo paruitas, & tarditas, & raritas in pulsu; & incessanter augmentabuntur. Vigilię etiã diuersa habent iudicia; quum enim dormiens euigilabit; natura sua declinabit pulsus ad magnitudinem, & uelocitatem ordinatè: deinde ad suam naturalem redibit dispositionem. Sed subita causa euigilato accidit, ut pulsus eius illico, quũ a somno remouetur, [g] [ꝗescat;] quoniã uirtus corã eo, quod subito euenit; uicta est. Et deinde post hoc redibit ad eum pulsus magnus uelox, spissus, & diuersus ad tremorem. Et quoniã motus iste est similis uiolẽto; ideo [h] † [nõ] inflammat etiam ipsum. Et quoniam uirtus subito mouetur ad repellendum naturaliter illud quod accidit; ergo motus accidũt diuersi: & tremit pulsus: sed tamen secundum hoc nõ longo perseuerat tempore; immò ad ęqualitatem cito redit; quoniã licèt eius causa sit quasi fortis; eius tamen durabilitas est pauca: & cognitio destructionis ipsius est uelox.

Marginal notes: exterio — arctatio — …lans, li- …r coar- fortiß …educet.

e B. nõ causent illũ, immò non faciunt calorẽ, nisi ꝓpterea, ꝙ spiritus mouentur ad exteriora, & motus eorum ad ea est secundũ cõtinuitatẽ generatiõis istorum.

f B. vacuitatẽ.

g B. fit tepidus vel debilis.

h † —— B.

ANNOTATIONES.

De pulsibus qui per somnũ fiunt, eadẽ ferè Gal. scripsit lib. de puls. ad Tyron. & 3. de caus. puls. distinxitq́; & ipse de somni temporibus, ut hic author, astipulãte sanè (si quis perpenderit) ratione. aberrant ergo qui (uiri alioqui doctissimi) dormientium pulsus absolute paruos, languidos, tardos, & raros esse aiunt. quũ etsi hoc somni initio uerùm est, ob caloris contractionem: ipsius tamen somni uigore, quando idem calor ad externas iam partes extenditur, factus seipso ualidior ac uehemẽtior, uehementiores quoque ac maiores pulsus, ut efficiat, neceße est.

Cap. 9. Cap. 9.

De iudicijs pulsus exercitij. *Cap.* 13.

IN principio quidem exercitij, & dum est tẽperatum, pulsus fit magnus & fortis: & hoc quidem propter augmentum caloris innati, & fortitudinẽ ipsius: & fit etiam uelox, & spissus valde propter superfluam necessitatem, quã facit motus. Quod si perseuerauerit, & fuerit ꝓlixum; aut licet fuerit breue, erit tamen fortissimum; destruetur, quod ex fortitudine prouenit, & debilitabitur pulsus: & fiet paruus ꝓpter resolutionem caloris innati: sed ipse fiet uelox, & spissus propter duas res: quarum una est augmentum [a] † [fortitudinis] necessitatis: & alia est, quoniam uirtus [b] [retrahitur,] ne magnitudini sufficiat; postea uelocitas incessanter minuitur, & spissitudo augmentatur secundum quantitatem eius, quod ex uirtute debilitatur. Deinde ad ultimum si exercitium perdurauerit, & debilitauerit: fiet pulsus formicans propter debilitatem, & spissitudinem fortem. Postea si magis superfluum fuerit, & ex ipso quasi ad mortem perueniatur; efficiet, quod omnia faciunt resoluentia, & reducet pulsum ad hoc, vt sit vermiculosus: [c] [deinde faciet ipsum declinare] ad raritatem, & tarditatem cum debilitate, & paruitate.

a † —— B.
b B. deficit seu debilitatur.
c B deinde formicalis declinans.

De iudicijs pulsuum balneatorum. *Cap.* 14.

BAlneatio aut erit cum aqua calida, aut cum frigida. Si autem fuerit cum aqua calida, in principio prouenient ex ea fortitudinis, & necessitatis iudicia. Quumq́ue multum resoluerit: debilitabit pulsum. Galenus quoq; dixit, erit tunc paruus, tardus, & rarus. Dicemus ergo, quòd debilitas quidem, & paruitas pulsus [a] [proculdubio existunt;] sed aqua calida, quum in interiorib. corporis calefactionem efficiet calore accidentali: fortasse non durabit: sed ad sui naturam, quæ est infrigidãdi, redibit; & fortasse durabit, & permanebit. Quod si accidentalis qualitatis iudicium superauerit: fiet pulsus velox, & spissus. Et si superauerit, quod ex natura sui prouenit; fiet tardus, & rarus. Et si eius calefactio accidentalis ad tantam uirtutis resolutionem peruenerit, ut syncopi sit propinqua: fiet etiam pulsus tardus, & rarus. Sed balneationis cum aqua frigida factæ si penetrauerit frigiditas: debilitabit pulsum, & faciet paruum, & efficiet raritatem, & tarditatem. Et si non penetrauerit: immo calorem coadunauerit: augmẽtabitur fortitudo, & crescet parum, & minuetur uelocitas, & spissitudo. Ex aqs uerò in thermis existentibus, quę sunt exsiccantes, duritiem in pulsu augmentant, & ex eius magnitudine minuunt. Sed calefacientes uelocitatem in pulsu augmentant. Si autem virtutem resoluerint, erit, quod iam diximus.

a B. sunt de his quæ fiunt uel accidunt proculdubio.

De pulsu, qui mulieribus est proprius, & est pulsus prægnantium. *Cap.* 15.

NEcessitas quidem in eis est multa propter communitatem filij in attractione aeris. Ipsæ .n. quasi duab. attrahunt necessitatibus, & duabus aeris attractionibus. Sed virtus proculdubio non augmentatur, neque etiam minuitur, nisi quãtum oportet propter lassitudinem paucam, quæ prouenit ex pondere prægnationis: propter hoc igitur iudicium uirtutis mediæ, & necessitatis fortis vincit, & augmentatur pulsus, & fit uelox, & spissus.

De pulsu dolorum. *Cap.* 16.

DOlor mutat pulsum, aut propter fortitudinem sui: aut quia est in mẽbro principali: aut propter longam moram sui. Et dolor quidem, quum in sui principio fuerit, [a] [faciet virtutem ebullire, & mouebit ipsam ad resistendũ, & refrenandum, & inflammabit caliditatem. Fiet ergo pulsus magnus, & velox, & maioris spissitudinis: quoniam fixio] magnitudinem faciet, & velocitatem. Quumq́ue dolor ad finem suæ fortitudinis peruenerit; propter illud, qđ diximus de modis: procedet minorando, & redibit ad inferiora, donec magnitudinem perdet, & velocitatem, & uicem earum supplebunt spissitudo fortis, & paruitas, formiculatio, & vermiculatio. Et si augmentatus fuerit: adducet ad raritatem, & perditionem.

De pulsu apostematum. *Cap.* 17.

APostematum quidem alia sunt, quę febres efficiunt. & hoc aut propter eorum magnitudinem: aut propter nobilitatem mẽbri, in quo sunt.) & pulsum in toto corpore mutãt secundum mutationem febris propriã, & nos ipsam dicemus in loco suo. Et alia sunt, quę febrem non faciunt, & mutant pulsum membri, in quo sunt proprium per essentiam. Et est ẽt, quum reliqui corporis pulsum mutant per accidens scilicet non propter hoc, quòd est apostema: sed propter hoc, ꝙ dolorem efficiunt. Apostema autem, quod pulsum mutat; aut ipsum mutat per speciem sui, aut per sui tempus, aut per quantitatem suam: aut per membrum, in quo est, aut per accidens, quod sequitur ipsum, & comitatur. Quod verò per sui speciem mutat, est sicut apostema calidum: ex quo per suam speciem prouenit, ut mutetur pulsus ad serrinum, & ad tremorem, [a] [& horripilationem,] & velocitatem, & spissitudinem; nisi ei contraria sit causa humectans, quæ proprietatẽ serrini destruat, & vice ipsius undositatem supplere faciat. Veruntamẽ tremor, & uelocitas, [b] † [& horripilatio,] & spissitudo ipsũ semper comitantur. Et quemadmodum causarum quędã sunt, quæ serrini proprietatem prohibent: similiter sunt quædam earum, quę serrini proprietatem augmentant, & ipsam apparere faciunt. Et molle quidem apostema pulsum facit vndosum. Et si fuerit valde frigidum: ipsum efficiet tardum & rarum. Durum verò apostema proprietatem serrini augmentat. In exitura autẽ, quum fit collectio: ipsa pulsum conuertit de proprietate serrini ad vndosi proprietatem propter humiditatem, & lenitatem, quæ ipsam sequuntur; & præbet augmentum in diuersitate propter suam grauitatem. velocitas autem, & spissitudo alleuiatur propter caloris accidentalis quietem causa maturationis. Mutatio verò

ipsius

ipsius causa suorum temporum est, quoniam, dum calidum apostema existit in augmento, proprietas serrini, & quæcunq; diximus, sunt sicut in augmento, & eius durities semper augmentatur propter extensionem, quæ augetur, & in tremore propter dolorem. Quumq; ad statum peruenerit; omnia augmentantur accidentia præter illud, quod fortitudinem sequitur: ipsum nanque debilitatur in pulsu, & in spissitudine, & uelocitate augmẽtum præbet: 10 deinde si prolongabitur: uelocitas destruetur, & redeundo fiet formicans. Quum autẽ [c][minuetur] aut resoluetur, aut aperietur, fiet pulsus fortis propterea ꝙ uirtus exonerabitur a pondere; & [d][cessabit] ipsius tremor, propterea ꝙ dolor extensiuus minuetur. Secundum quãtitatem uerò sui, quoniã magnum facit, ut sint istæ dispositiones maiores, & magis augmentatæ, & paruum, ut sint [e] [rariores,] & paruiores. Et secundum suum membrum, quoniam ex 20 membris neruosis prouenit augmẽtum in duritie pulsus, & in proprietate, quam hẽt [f] [serrinus] ipsius. Et ex venosis quidem prouenit augmentum in magnitudine sua, & vehemẽtia, & diuersitas multa: & præcipuè, si quæ in eis superant arteriæ, sicut in splene, & pulmone, & non durabit huiusmodi magnitudo, nisi quãtum perseuerauerit fortitudo. Et membra humefacta, & lenia ipsum faciunt vndosum: sicut cerebrum & pulmo. Mutatio uerò, qua aposte 30 ma mutat pulsum aliquo mediante, [g]† [ ] est sicut apostema pulmonis, quod facit pulsũ tremulum, & sicut apostema hepatis, quod facit ipsum [h] † [tabidorum pulsui similem,] & apostema renis, quod facit ipsum stranguarialẽ: & apostema membri fortis sensus, sicut stomachi & diaphragmatis facit ipsum spasmosum, & syncopizantem.

De iudicijs pulsus accidentium animæ. Cap. 18.

IRa quidem propterea ꝙ uirtutem [a] [feruere 40 facit,] & spiritum subito dilatat: pulsum facit magnum ad superiora se eleuantem, velocem, & spissum, in quo nõ oportet diuersitatẽ cadere, quoniã passio existit similis: nisi timor ei admisceatur, q̃ vna uice superet: & hæc alia superet vice, & similiter, si verecundia ei admisceatur: aut cõtrarietas ab intellectu, qui tacere præcipiat, & ne ferueat ad malum inferendũ illi, cui irascitur. Et ex delitijs quidem, propterea quòd ad exteriora paulatim mouẽt: non perue 50 nit pulsus ad illud, quod ꝓuenit ex ira in velocitate & spissitudine, immò est, quum eius magnitudo sufficit necessitati, & est tardus, & rarus. Et similiter pulsus lętitiæ, quoniam ipse fit magnus secundum plurimum cum lenitate, & attinet tarditati, & raritati. In [b] [tristitia] uerò propterea ꝙ calor suffocatur, & submergitur, & fortitudo debilitatur; oportet ut sit pulsus paruus, & debilis, rarus, & tardus. Timor verò qui subito uenit, pulsum facit uelocem & di- 60 uersum & inordinatum. Sed [c] [consuetus,] & qui ordinate prouenit, mutat pulsum secundũ modum mutationis solicitudinis.

De summa mutationis rerum contrariarum naturæ essentiæ pulsus. Cap. 19.

AB eis fit mutatio, aut propter hoc, ꝙ accidit ex eis de malitia complexionis, & tu quidem iam sciuisti pulsum cuiusque cõplexionis; aut propterea ꝙ uirtutem constringũt, & pulsum faciunt diuersum, &, si constrictio ualde fuerit fortis: erit sine ordine, & absque pondere, & constrictionem quidem faciens est omnis materialis multitudo, siue sit apostema, siue non sit apostema. aut propterea ꝙ virtutẽ dissoluit, & facit pulsum debilẽ. Et omnia hæc sunt sicut dolor fortis, & [a] [ęgritudines] ani- 10 males, quę sunt fortis resolutionis.

a B. læsiones.

ANNOTATIONES.

Mutationes pulsuum ob causas contra naturam, in breue compendium redigit ex Galeno li. de pulsib. ad Tyron. nempe causæ contra naturam appellatæ, pulsus immutãt, uel quia temperamentum corporis euertunt: ex qua mutatione similes similibus intemperiebus euadunt pulsationes; (de quibus supra actum est) uel quia uitalem facultatem 20 afficiunt. & hoc bifariam: aut aggrauantes facultatem, id quod ex materię multitudine semper euenit: & tunc pulsus inęquales semper atque inordinati, pręsertim quo ad magnitudinem ac uehementiam, fiunt. aut eandem facultatem dissoluentes; id quod ex immodica euacuatione contingit; siue ea sit ex inedia, siue ex animi affectuũ et perturbationum ui, siue ex dolorum uehementia & diuturnitate. adde uerò & quæ tota substantia corrumpunt (hęc.n. omnia spirituum copiam immoderatè absumunt) & sequũtur pulsus parui, languidi, & crebri. Ita author noster Gale 30 num per omnia ferè æmulatur. Ab eo tantum deflectit, ꝙ de pulsibus diuersorum morborum diuersis, ut Gal. nõ agit hoc in loco, quod de singulis ijs, quum de morbis aget lib. 3. & 4. particulatim sermonem faciet.

cap. 11.

SVMMA II. DOCTRINÆ III. FEN SECVNDÆ.

De vrina, & egestione, & est continens xiij. cap.

Sermo vniuersalis de vrina. Cap. 1. 40

VIIæ significationis dispositionũ vrinæ nõ oportet credere, nisi postquam conditiones obseruatæ fuerint. Oportet enim, ut vrina, quæ consideratur, sit prima urina quæ in mane colligitur; [a] [& non permaneat longo tempore, & non sit ex nocte reseruata. Neque sit ille cuius est, qui aquam non bibit: & cibum nõ comedit.] Et non sit, qui in cibo, aut potu rem 50 tingentem accepit, sicut crocum, & cassiam fistulam; quoniam urinam tingendo ad citrinitatem & rubedinem mutant, et sicut olera, quę tingendo mutant ad viriditatem, et † almuri, quod ad nigredinem, et uinum, [b] † [ ] quod mutat vrinam secundum suum colorẽ. [2] Neque sit, qui exteriora sui re tingente infecerit, sicut † alkanna: quoniam quum ex ea aliquis tingitur, fortasse eius vrina ex ea inficitur. Neque sit, qui rem, quę cum vrina aliquem hu- 60 morem expellit. assumpsit; sicut quod cholerã, aut phlegma expellit. Neque se exercuit motibus corporeis, aut operationibus, aut dispositionibus, quæ sunt extra cursum naturæ: quæ vrinę colorem mutant, sicut ieiunium, aut vigiliæ, aut labor, aut ira, aut [c] [timor.] Omnia enim hęc vrinam tingunt secundum citrinitatem, aut rubedinẽ. Et coitus vrinam ualde im-

a B. & non fuerit uiolenter retenta longo tẽpore, & ille cuius est dormierit in nocte. Neque sit ille cuius est qui biberit aquam, & cibũ comederit.

† .i. quoddã salsamenti nigrioris genus.

b † B. inebrians.

† fortasse, quæ archenda dicitur, qua & ungues, & seipsos totos Parthi inficiunt nostra etiam tempestate.

c B. fame.

pinguat.& ſicut vomitus,& euacuatio:quoniã
hæc colorem mutant,& ſubſtãtiam:quę in vri
na eſſe debet.Similiter quum ipſa multis ꝑmã-
ſerit horis.Quap ropter dixerunt quidã, quòd
poſt ſex horas inſpicienda non eſt,quoniam ip
ſius ſignificatio debilitatur, & color mutatur,
& hypoſtaſis diſſoluitur:aut mutatur, & fit ſpiſ
ſior,quamuis ego dicam ꝙ nec poſt horã vnã.
Vrina præterea tota integre colligenda eſt in
vrinali magno,ne ex ea aliquid effundatur. Et
eius quidem diſpoſitio illico, quũ mingitur,
non eſt conſideranda:neque,niſi poſtquam in
vrinali reſederit. & obſeruandum eſt,ne ſol eã
tangat,neque ventus,ne perturbetur,& ne con
geletur, donec hypoſtaſis ſeparetur,& ſignifi-
catio compleatur:non.n.deſcendit illico, quũ
mingitur, neque in ultimo fine maturationis.
& non colligatur in vrinali, in quo alia fuerit
vrina: niſi prius fuerit ablutum. Amplius vri-
næ puerorum ſignificatio eſt parua: & præci-
puè infantium: propterea ꝙ lacte nutriuntur,
& ꝙ materia tingens in eis eſt quieſcens,& ſub
merſa; in eorum quoq; natura exiſtit ex debili
tate, & multa dormitione, quod maturitatis
ſignificationẽ pernecat. Et inſtrumentum qui
dem colligendi vrinam eſt corpus peruiũ ſub-
ſtantiam habẽs nitidam, ſicut vitrum clarum,
aut cryſtallus.Scias autem,ꝙ urina, quãto plus
eam tibi approximas,tanto ſpiſſitudo augmen
tatur,& quanto plus elongas eam a te:augmen
tatur in ea claritas.& per hoc differt ab omni
bus falſitatibus, quæ ſunt in ea, quibus medici
experiuntur,quum eis oſtenduntur.Quum vri
na in vrinali colligitur:cuſtodienda eſt a mu-
tatione frigoris,& ſolis,& uenti.Et oportet,vt
in lumine aſpiciatur, ita ꝙ ſuper eam non ca-
dat radius:immò ab ipſo tegatur, & ſic in ea iu
dicetur de accidentib. quæ in ipſa apparent.[3]
Scito etiam,ꝙ prima ſignificatio, quam vrina
habet:eſt de diſpoſitione hepatis:& viarũ aquo
ſitatis:& ſuper diſpoſitiones venarũ, & eis me-
diantibus alias demõſtrat ęgritudines.Firmior
tamen eius ſignificatio eſt illa, quæ de hepate
exiſtit, & propriè de diſpoſitione gibboſitatis
ipſius.[4] Amplius ſignificationes,quæ ex vrinis
habentur, ex ſeptem ſunt acceptæ generibus;
genere coloris,& genere ſubſtantiæ, & genere
claritatis & turbulentiæ, & genere hypoſtaſis:
& genere quantitatis in paucitate & multitudi
ne,& genere odoris,& genere ſpumæ.Sunt ve
rò quidam,qui inter hæc genera ponũt genus
tactus;& genus ſaporis. [d]† [ ]
Quumq; dicimus genus coloris, intelligimus
illud, quod uiſus in ea ſentit ex coloribus ſcili
cet albedinem, aut nigredinem, aut quę inter
eas exiſtũt.Et quum ſubſtantiæ genus dicimus,
intelligimus diſpoſitionem ipſius in groſſitu-
dine,aut tenuitate.Et quum dicimus genus cla
ritatis & turbulentiæ,intelligimus, quòd pene
tratio uiſus in ea eſt facilis, aut non eſt. Inter
hoc autem genus,& genus ſubſtãtię exiſtit dif-
ferentia: quoniã plerunque eſt ſubſtantia groſ
ſa & clara,ſicut albumen oui & gluten piſcium
liquatum,& uitrum liquatum,& oleum,& ple
runque eſt res ſubtilis ſubſtantiæ turbida,ſicut
aqua turbida, quæ eſt magis tenuis quam albu
men oui. Turbulentiæ autem cauſa eſt permi-
ſtio partium colores habentium extraneos, fu
ſcos, aut alijs coloribus infectos, qui ab inſpi-
ciente ſenſu non ſunt percepti, & prohibent
peruietatem,& non per ſe percipiuntur. Inter
eam uerò & hypoſtaſim exiſtit differentia;quo
niam viſus plerunque cognoſcit hypoſtaſim.
Et inter ipſam, & colorem exiſtit differentia:
quoniam color per totam humoris ſubſtantiã
procedit cum maiori permiſtione.

[d † B nos uero ambo iſta abijcimus ſeu caſſamus.]

ANNOTATIONES.

1 *Viæ ſignificationis &c. Vt rectum de urinis iudiciũ feratur, plura obſeruanda proponit, de quibus Græci ne uerbum quidem: uno excepto Actuario, qui pauca quædam ex his animaduertit. Vnum hic primo loco aduertendum eſt. quum de opportuno excipiendæ urinæ tempore verba facit, ait primam poſt nocturnum ſomnum eſſe colligendam. hoc certè ea ratione ſcripſit: quoniam, quum urinæ eã, quæ in iecinore, & uenis totius corporis obitur, coctionem atque cruditatem ſignificent, nullum commodius uel aptius matutino eſt tempus; quo abſolutæ peractæq; coctiones omnes ſunt. propterea & Gal.1.de criſibus ſpectandæ urinæ horam exactæ coctionis tempus eſſe notatum reliquit. At non ꝓpea tamen arbitrandũ eſt, quin lotium, ſi alijs temporibus uel noctu, uel interdiu exceptum fuerit: aliquid & ipſum nobis ſignificet. in ægrotis, enim atque ijs qui decumbunt, quouis tempore exceptum id fuerit; ſi modo quietiorem morbi partem, uel ſomnum ipſum ſequatur, & ſi a cibi aſſumptione paulò longius diſtet: par ferri poſſe iudicium exiſtimamus. alioqui ſæpenumero ęgrotantium urinæ ſpectandæ non eſſent: quum frequenter noctu aceeſſiones fiant: uigiliæ inſtent, & alia plurima ſymptomata incidant, quæ iudicium hoc interturbant.*

2 *Neque ſit qui exteriora &c. Cauet ne is, cuius urina medico ſpectanda eſt, tingente re quapiam corpus infecerit, ſicut alcanna. Eſt autem alcanna liguſtrum, & liguſtri fructus ad picturam uſurpari certum eſt. uidetur illius tamen ſuccus dilutior, quam ut, profundi etiam cutem ſi ſubeat, inficere humores ac ſerum poſſit. Quare pro alcanna legendum archenda ſuſpicamur eſt autem archenda tinctorius quidam puluis, quo noſtra etiam tempeſtate Parthi, atque id genus homines ornatus gratia ungues, & totum quoque corpus quandoque inficiunt. noſtri eo, admiſta aceti portione quadam, equorum iubis & caudis rubrum colorẽ conciliant. Ac mirum certè cuipiam uideri poſſit, quomodo infecta externa corporis cute humorum et urinarum quoque colores immutentur, non id tamen fortaſſe abſurdum exiſtimabitur, ſi quis mutuum totius corporis conſenſum, ſpirituumq; extra & foras recurrentium motum aduerterit; cuius ui & aeris & circunſtantium nobis rerum qualitates profundis etiam corporis noſtri partibus communicari quotidie, re ipſa experimur. quod tamen neque nos confirmamus: neque hic pro certo adnotauit.*

3 *Scito etiam quòd prima &c, Quod urina iecinoris, præſertimq; gibbæ eius partis, affectionum ſit nota: docet non uno in loco Galenus. At, an uenarum omnium, & uenoſi (ut aiunt) generis affectus ſignificet, paulò uidetur obſcurius. Certum illud profectò eſt a iecinore ad renes per emulgẽtes uenas ſanguinis ſerum deferri: at quomodo ex uenis, quę in uniuerſo corpore ſunt diſperſæ, idem ſerum ad eoſdẽ renes prouehatur, uidetur difficilius. neque.n. totius corporis uenæ cum renibus communicant: neq; ab omnib. retrocedere põt, quod in eas fluxit. præſertim ſi ſerum, hoc ſanguinis ex poſtrema reſecatur coctione, quæ in capillaribus uenis per carnoſa mẽbra diſperſis perficitur: nempe ab ijs*

regredi

gredi serum ad renes, neq; per cutis meatus ac sudores potius excerni difficilè creditu est. Cæterùm, quod ad hãc quæstionem pertinet; quòd urina & iecinoris & venaram omnium affectus notet, passim Gal. testatur. & 1. de crisib. & 2. prog. & sepissimè alibi. & Galeni sententiam sequuntur omnes. Quamobrem, etsi uenæ omnes cum renibus non consentiunt: consentiunt tamen uenæ omnes omnibus venis (qđ in lib. de locis in homine Hipp. asserit) ob principium earũ omnium commune. Neque difficile intellectu est, quomodo a minorib. etiam & capillaribus uenis ad maiores serum regurgitet, illi qui naturæ vim norit; perpenderitq; etiã semen a toto corpore proficisci, ut lib. de genitura & 4. de morbis ab eodem est annotatum. ac demum, qui ex ipsomet Hip. lib. 1. de diçta, & Gal. 4. aph. naturam sibi ipsi uias ad omnia struere, didicerit: esseq; conspirationem in toto corpore vnam, confluxionem unam, & consentientia omnia, ut idẽ senex lib. de alimento scriptum reliquit; & Gal. passim confirmauit. Secernitur sanè nõ minima seri huius portio, quod ex postrema residet coctione, etiam per sudores; atqui non semper id licet, ueluti quum serum ipsum non usquequaque tenue fuerit, & habitus corporis crassior ac densior extiterit. Quare probè ab authore nostro & Gal. statutum putamus urinas non iecinoris dumtaxat, sed venosi totius generis affectus significare.

4 *Amplius significationes &c. In urinis duplex substantia est. quæ continet, & quæ continetur. cõtinens humor est, contenta autem multa, & hypostasis, & sabulamenta, & lapilli, & pinguedo, & bullę, & alia id genus: quæ omnia, quia substantiæ sunt & corpora; & habent annexa accidẽtia, quantitatem, qualitatem, crassitudinem, tenuitatẽ, splendorem, opacitatem, colores, odores etiam, & saporęs, situm (quamuis hoc contentis solùm accidat) infimam. supremũ medium. propterea hic author hæc omnia in septem capita redegit. licebit tamen ut, & in plura & in pauciora perstringas, si uolueris. nunquam tamen particulatim plura, aut pauciora offerunt se in urinis animaduertenda; quã hic adnotarit.*

De significationibus coloris urinæ. *Cap.* 2.

EX coloribus vrinæ sunt gradus citrinitatis, sicut palearis. deinde citrinus:[a] † [post flauus:] deinde ruffus: postea citrangularis: postea igneus; qui tincturę croci assimilatur; & ipse quidem est vehemẽter citrinus. postea croceus, qui similatur capillis† croci: & iste quidem est, quẽ vocant rubeum[b] [clarum.] Omnes autem, quę sunt post citrinum, caliditatem significant: sed tamen secundum suos diuersificantur gradus. Et est quidem, quum accidunt propter vehemẽtiam motus, & propter dolores: & propter famem: & propter aquæ abstinentiã. Post istos verò gradus prædictos existunt gradus rubedinis: sicut[c] [rubeus roseus; & rubeus obscurus: & rubeus puluerulentus.] Et omnes quidem sanguinis dominium significant. Et in omnibus quib. est color † croco attinens, est significatio dominij choleræ rubeæ. Et in omnibus, qui puluerulento attinent: est significatio dominij sanguinis. Et igneus quidem magis significat calorẽ, quàm rubeus & puluerulentus: sicut cholera in se calidior est quam sanguis: & color quidem vrinæ in ægritudinibus acutis incendentibus, trahit ad colorem † croci, & igneitatem. Quod si ibi fuerit tenuitas: aliquam maturationis significat[d] [dispositionem:] & ꝙ iam incepit, & si non appareat in substantia. Si autem citrinitas fortior fiat, & vsque ad igneitatis perueniat terminum; & ad finem in ea, significat ꝙ calor incessanter processit: & iste quidem[e] [est finis citrinitatis.] Quòd si in ipso claritas augmentetur: calor iam secundum diminutionem incedit. & est præterea, quum in ęgritudinib. acutis sanguineis urina, sicut ipse sanguis mingitur, apertione venæ ibi non existente, & significat repletionem superfluam; quæ, si paulatim mingẽdo emittitur, & est cum odore malo, est significatio timoris: & timetur ex ea, ne sanguis ad loca suffocantia fusus deriuetur. Et peior quidẽ, ea est,[f] [quum est subtilis in colore sui, & dispositione.] Quum autem ex ea multum mingitur, est quum est significatio bona in febribus acutis, & commistis: quoniã est, quũ est significatio crisis, & sanitatis, nisi in principio subito attenuetur, antequam sit hora crisis, quoniam tunc erit recidiuationis significatio. Et similiter, si tenuitas post crisim ordinata non fuerit. In icteritia verò, quum vrina adeo fuerit maioris rubedinis, donec ad nigredinem trahat, & pannũ taliter tingat, ne remoueri possit, & quãto plus fuerit, erit sanius, quoniam, quum vrina in ipsa fuerit alba, aut rubea, paucæ rubedinis, icteritia in sua dispositione manente, timetur ex ea hydropisis. Fames quoque est ex eis, quæ vrinam vehementer tingunt, & ipsam ualde acuunt. Post uerò sunt gradus viriditatis, sicut vrina, cuius color colori phisticorum attinet, deinde, cuius color est similis colori ęruginis æris, postea illius, cuius est color similis colori ireos, deinde cuius color similatur indico, postea,[g] [quę similis est succo porri.] Phisticalis verò significat frigiditatem, & similiter omnes, in quibus existit viriditas, præter eam, quæ ęrugini ęris, aut[h] [succo porri] similatur, hęc nãque vehemens significat incendium. Veruntamen succo porri similis sanior est ea, quæ ærugini æris similatur, post laborem significat spasmum. Viridis verò in pueris spasmum significat. Quæ verò colorem ireos habet, frigiditatẽ vehementem secundum plurimum significat, et ante ipsam præcedit vrina viridis. Et quidã dixerunt, quòd significat venenum in potu fuisse haustum, & si fuerit in ea hypostasis, spes erit uitę, & si non, timetur ei. Aerugini uerò æris similis vehementem significat perditionem. Graduum aũt coloris nigri, alius est niger, qui ad nigredinem tendit secundũ viam coloris croci, sicut est in icteritia, & significat choleræ rubeę spissitudinem, & eius adustionem, & choleram nigram, quæ accidit ex cholera rubea, & significat icteritiam,[i] [& alius est, qui ex fusco prouenit ad nigredinem, & significat cholerã nigram, & alius niger, qui prouenit ex viriditate, & colore indico simili,] & significat cholerã nigram puram. Et ad summum quidem vrina nigra significat, aut uehemẽs incendiũ, aut forte frigus, aut[k] [mortem, aut caloris naturalis superationem] aut crisim & expulsionẽ naturę, qua ipsa cholerę nigrę expellit superfluitates. Quod autem ex incendio est, cognoscitur, quoniam, illic est fortis ardor, & ante ipsam fuit vrina citrina, uel rubea, & hypostasis est diuulsa, & inęqualis, & incontinua, & non est uehemẽtis

e B. est ruffedo clara.

f B. illa quæ est subtilior secundum calorẽ suũ & dispositionẽ eius fętidam.

g B. porrinus.

h B. porrin

i B. Et alius est niger qui declinat ad fuscedinem uel obscuritatẽ, & significat cholerã nigram sãguineã. Et alius niger q. declinat ad uiriditatem, & colorem indicum.

k B. mortem innati caloris, & eius fugam.

nigredinis:imò trahit ad colorem croci, & citrinitatem, aut ad fuſcitatem:& ſi ad citrinitatem trahit,ſignificat multam icteritiam. Verũtamen , qđ ex frigiditate ſit;cognoſcitur,vt ante ipſam habeatur vrina,quæ ad viriditatẽ trahat,aut liuiditatem:& eſt ſedimen paucum iũctum ac ſi eſſet ſiccum : & nigredo in ipſa eſt purior.Et eſt etiam, quum inter duas complexiones differentia notatur:quoniam , quando cum vrina nigra fortis odor fuerit:ſignificabit caliditatem,& quum fuerit cum ea odoris priuatio,aut fortitudinis eius debilitas: ſignificabit frigiditatem. Quum.n.natura valde fuerit ſuperata;odor non erit in vrina. Illud autem , quod ex caſu caloris accidit innati : cognoſcitur propterea , ꝙ ipſum ſequitur fortitudinis caſus,& eius diſſolutio,Et illud quidem,quod accidit ſecundum modum purgationis,& criſis;cognoſcitur;ſicut, qđ accidit in fine quartanarum,& quum ſplenis ægritudines reſoluuntur,& dolores dorſi, & matricis, & febres melancholicæ:[l] † [ ] & nocumenta,quæ ex menſtruorum accidunt retentione,& retẽtio eius , quod ex ſanguine fluere ſolebat per anum;& pręcipue, quum natura & ars in prouocando iuuant; & ſicut accidit mulieribus , quarum menſtrua retinentur: & non[m] [retinet]natura ſanguinis ſuperfluitatẽ , propterea ꝙ ante ipſam præceſſit urina indigeſta,aquoſa, & propterea ꝙ poſt ipſam adueniet corpori alleuiatio;& erit ipſius quãtitas maxima,copioſa.Quòd ſi non ita vrina fuerit nigra,ſignum erit malum:& præcipue in acutis ęgritudinib. & tanto plus,ſi eius quãtitas fuerit pauca:quoniam ex ſua paucitate,eſt ſciendum, ꝙ humorem iam deſtruxit aduſtio;& quantomagis fuerit groſſa,erit deterius, & quanto magis fuerit tenuis:erit minoris malitiæ.Et eſt quidẽ , quũ accidit vt vrina nigra,aut rubea[n] [obſcura] mingatur propter vini potionem,quod huiuſmodi habet colorem , quum nullo modo natura aliquid in eo operata fuerit,& exierit ſecundũ ſuam diſpoſitionẽ; ſed in hoc non eſt timor . Et eſt, quum bonæ criſis ſignificatio exiſtit , & in acutis ægritudinibus : ſicut ſi æger eam tenuem minxerit,& fuerit in ea ſuſpenſio in partib.diuerſis , multoties enim ſignificat[o] [ſonitum capitis,] & uigilias,& ſurditatem , & deſipientiam,& præcipue, ſi paulatim eam minxerit. & in longo tempore[p] † [fuerit ſuſpenſa ,] & fuerit eius odor acutus, & fuerit cum febribus,quoniã tunc uehementer ſignificabit[q] [capitis ſonitum,]& deſipientiam. ſed quando affuerit ibi inſomnietas,& ſurditas,& deſipiẽtia, &[r] [ſonitus capitis;] ſignificabit ſanguinis fluxum ex narib.Et eſt etiam , quum exiſtit cauſa lapidis in rene. Rufus inquit , vrina nigra bona eſt in ęgritudinib.renum;[s] [& ægritudinibus lapidis,]quę ex humorib. proueniũt groſſis, & eſt ſignificatio mortalis in ægritudinib. acutis.dixit ẽt ꝙ urina nigra eſt mala in ęgritudinib.renum & veſicæ ; quum uehemẽs ardor ibi adeſt. conſidera ergo alia ſigna . Vrina nigra in ſenibus non eſt bona, propter illud , qđ ſcis,neque uenit ĩ eis niſi ex corruptione[t] [mala.]& ſimiliter in mulieribus urina nigra poſt laborem,ſignificat ſpaſmum. Ad ſummum verò vrina nigra in principio febrium eſt pernitioſa, & ſimiliter in earum fine, quando non cum ea fuerit alleuiatio;neq; ſignificauerit criſim.Vrina autem alba ſecundum duas intẽtiones eſt ſcienda:una earum eſt, quum ipſa eſt tenuis tranſlucens : quoniam vulgus, qđ trãſlucens eſt,album vocat: ſicut uitrũ,quod eſt clarum,& cryſtallũ clarum,vocat album.Et altera eſt,quę pro certo eſt alba,cuius color eſt diſgregatiuus viſus, ſicut lac & pergamenum : & iſta quidẽ non tranſlucet ut viſus in ipſa penetret; translucentia .n. pro certo non eſt niſi omniũ colorum priuatio.Album igitur ſecundum intentionem tranſlucentis ſignificat frigiditatẽ omnino,& eſt auferens digeſtionis fiduciã: & ſi cũ groſſitudine fuerit,ſignificabit phlegma. Sed alba[u] [pro certo]non erit niſi cum groſſitudine . Et eius quidem alia eſt , cuius albedo eſt mucillaginoſa, & ſignificat multitudinem phlegmatis,& humoris crudi.Et alia eſt,cuius albedo eſt vnctuoſa: & ſignificat adipis liquefactionem.Et alia eſt, cuius albedo eſt ſimilis[x] [†albulæ , & ſignificat phlegmatis liquefactionẽ:]quæ accidit,aut accidet. Et alia eſt,cuius albedo ſimilis albedini,quæ eſt in[y] [fungo cum tenuitate,& ſanie,& ſignificat exituras ulceroſas]in inſtrumentis vrinæ.& ſi abſque ſanie fuerit : erit propter ſuperationem materię multæ crudæ non maturæ.Et eſt, quum eſt cum lapide veſicę.& eſt alia, quæ ſpermati ſimilatur : q̃ eſt , quum phlegmaticorum apoſtematum adeſt criſis, & laxitas interiorum & ægritudinũ, quæ ex phlegmate accidunt uitreo.Quum verò vrina ſpermati ſimilis exiſtit,& non eſt ſecundum modum criſis,[z] [eſt]pp apoſtemata phlegmatica: immò , quum in primis prouenerit : Et pronoſticabitur apoplexiam,aut paralyſim. Et quum in omnib. horis febris alba ſuperuenerit vrina:cito in quartanam cõuertetur. & plũbina quidem ſine hypoſtaſi,eſt ualde mala . & lactea etiam in acutis ęgritudinibus eſt pnitioſa . Albedo præterea urinæ in febribus acutis quocunque modo fuerit,poſt tincturam, quæ præceſſit:ſignificat quòd cholera rubea ad aliquod membrum declinauit , quod apoſtematur,aut ad fluxum uentris,& quod magis ſignificat, eſt quòd declinauit ad caput.Et ſimiliter, quum vrina[a] [rubea]eſt in febrib. deinde ſubito fit alba; ſignificat[b] [deſipientiam.]Et quum urina in ſanitate perſeuerauerit in colore albo,ſignificat priuationem digeſtionis. Et[c] [albulæ ſimilis] quæ lacti ſimilatur acetoſo , in febribus acutis mortẽ ſignificabit aut[d] [phthiſim.]Scito autem quòd poſſibile eſt , ut urina ſit alba & complexio calida & cholerica,aut vrina rubea,& complexio frigida phlegmatica. Cholera enim rubea,quum declinat a uia vrinæ,& non admiſcetur urinæ,remanet urina alba.Debes ergo urinam albam conſiderare:quoniam,ſi fuerit eius[e] [humor multus, &] luminoſus , & ipſius ſedimen multum & groſſum, & eius ſubſtantia cnm hoc trahit ad groſſitudinem : debes ſcire , quòd albedo eſt ex frigiditate[f] [phlegmatis .] Sed quum urina non fuerit luminoſa clara:neque eius ſedimen multum:neque[g] [peruia, &] albedo ad fuſcitatem traxerit;ſcire debes,quod cholera rubea eſt occultata,

l † B & febres nocturnæ & diurnæ.

m B.recipit.

n B.alchaal.

o B.ſodam.

p † —— B.

q B.ſodam:.

r B. ſoda.

s B. & ueſicæ & in ægritudinib furioſis . Alia litera, & in ægritudinibus furioſis.

t B.magna.

x B. Et alba … r ſubſtan… us.

…nitas.

cultata,& si in ęgritudine acuta fuerit alba, & fuerint in ea significationes salutis, ex quibus non timetur phrenesis,& quæ sunt,sicut ipsū, debes scire, ꝙ cholera rubea declinauit ad aliū canalē,& ad intestina;& accidet ei constrictio. Causa verò, ob quā urina existit rubea in ęgritudinibus frigidis, est una harum rerum; aut fortitudo doloris,qui choleram rubeam resoluit,sicut in colica accidit frigida; aut oppilatio,quæ facta fuit ex superatione phlegmatis in canali,qui est inter fel & intestina; quapropter fel ad intestina naturaliter nō descendit,sicut solebat:immò vrinæ societas est ei necessaria, cum qua egrediatur; quemadmodum accidit in colica frigida,aut propter debilitatem hepatis,& suæ uirtutis defectum; quæ inter aquositatem,& sanguinem separationem facere non valet;sicut accidit in hydropisi frigida:& in ęgritudinib. debilitatis hepatis secundum plurimū, quoniam propterea ea vrina est similis loturæ carnis recentis: aut propter constrictionem,quam oppilationes fecerunt, & mutatur color phlegmatis in venis,ꝑp aliquam putrefactionem,quæ ei accidit, & eius quidem signū est aquositas urinæ,& eius sedimen, secundū modum,quem diximus,& eius tinctura est tinctura debilis,non luminosa.Choleræ.n.rubeæ tinctura est luminosa. Vrina quoque multoties in principio ęgritudinū erit alba, sed postea fiet nigra:& fętebit,sicut accidit inicteritia. Amplius vrina post comestionem albescit: neque sic cessat,donec digestio fieri incipiat: tūc enim incipit urina tingi. Et propter hoc urinæ uigilantium sunt albę, (& adiuuat ad hoc caloris innati resolutio) sed non luminosę;immò attinent fuscati propter priuationem digestionis. Tinctura rubea in ægritudinibus acutis melior est quā aquosa alba [h] [& eius etiam substantia] melior est quam aquosa.Sed rubea, quę est sanguinea: maioris est securitatis quā rubea cholerica. Rubea quoq; cholerica nō tā ti est timoris,quum cholera quieta manet: sed si extat mobilis:magni est timoris.Amplius vrina rubea in ęgritudinibus renum est mala; quoniam secundum plurimum calidum significat apostema.Et in dolorib.capitis, desipientiam portendit.Quumque urina in ægritudinibus acutis rubere cœperit: & sic permanserit, & non inferius descensum fecerit:perditionis ægri timorē affert,& renum apostema significabit.Quod si cum rubedine fuerit turbida,& taliter permanserit:apostema in hepate & caloris innati significabit debilitatem. Amplius colorum urinæ sunt quidam compositi,ex quib. est color, qui carnis recentis loturæ assimilatur,qui etiam sanguini in aqua dissoluto similis existit:& est ex debilitate hepatis, & quando que ē̄t est ex multitudine sanguinis; ueruntamen sępius existit ex debilitate hepatis,ex quacunque cōplexione superuenerit malitia vincente,quam digerendi debilitas demonstrabit, & virtutis dissolutio. quod si uirtus fortis fuerit, tunc non erit nisi ex sanguinis multitudine,& eius augmento, ultra mensuram: quam uirtus disgregatiua penitus separare non sufficit. Et ex eis est etiam color oleaginus: & est citrinitas, cui admista est† uiriditas betæ similis:& colori olei similatur propter viscositatem;quę est in ipso,& translucentiam cum nitore adipino: & cum splendore substantiæ ad quandam spissitudinem trahit.Et in plurib.dispositionibus significat malum;aut non significat bonum:neque maturationem:neque meliorationem: sed fortasse raro materierū unctuosarum euacuationem,secundum modum crisis significat;& hoc quidem non est,nisi,quū post ipsam aduenit requies. Quæ verò ex ea est perniciosa;est illa,cuius vnctuositas est fœtida: & proprie illa, ex qua parua mingitur quantitas. Quum verò ei aliquid miscetur, quod est simile loturæ carnis recentis;est deterior. Et hoc q̄dem plus contingit in hydropisi,& phthisi, & colica mala.Et est,quum oleagina post nigram sequitur urinā,quæ præcessit, & tunc quidē est significatio bona. [i] [Maius autem,quod vrina significat oleagina,est quòd] in die quarta indicat ægrum in die septima moriturum, in ægritudinibus uidelicet acutis. Ad summum verò oleagineæ urinę tres sunt species, alia enim ex ea est,quæ tota est [k] [adeps:& alia est cuius inferius est tantum adeps, & alia est cuius superius est adeps,] Ex ea etiam est,quę in suo colore tā tum est oleagina;sicut est in phthisi, & proprie in sui principio: aut in sui substantia tantum: aut in eis utrisque,quemadmodum est in ęgritudinibus renum;& in perfectione phthisis, & eius fine.Et ex eis est etiam [l] [† color ex citrino & nigro compositus.] qui malus est,& perniciosus; quoniam utriusque cholerę significat adustionem.Et quandoque est color rubeus, in quo currit nigredo;& significat febres compositas;& febres,quę ex grossis fiunt [m] [superfluitatibus:] qui si clarior fuerit,& nigredo ad ipsius sumitatem declinauerit, apostema significabit lateris.

h B. Et alba & substantia eius.

i B. & multoties vrina oleagina.

k B. vnctuosa, vel pinguis, & alia est cuius inferius est tantū vnctuosum, vel pingue,& alia ē cuius superius ē vnctuosum, vel pingue.

l B. alargiuani. † carminius.

m B. humoribus.

ANNOTATIONES.

De urinarum coloribus plura Gal. 1. de crisib.nec non libello de urinis.egit & Paulus lib. 2. Sed de citrino colore author noster a Gal.discrepare uidetur.enumerans citrinos colores,primo ordine palearem: secundo quem particulatim citrinum uocat:tertio flauum:quarto rufum:post citrā gularem,igneum,croceum,subiungit.At Gal.primo spiceū, quem ē̄t subrufum nominat.dein rufum,post flauum,quarto loco rubrum constituit.ita,ut hic author rufum flauo coloratiorem esse arbitretur, Gal. uerò dilutiorem. Cęterum utrum dixeris coloratiorem,rufum aut flauum,parui momenti esse existimo,de uoce sola contentio erit.propriè certè rufus flauo est dilutior. quamuis author noster seu eius potius interpres pro rufo flauum,& pro flauo rufum usurpauerit. Quid uerò singuli urinarum colores significent, nō est,ut ex Gal.uel ex alijs singula loca afferamus. Sed uide præsertim primo, ut diximus lib. de crisib. & libellum de urinis. Vide quæ author lib.de Coac. prę̄n.satis copiosè adnotauit,quæ 2.prognost.Hipp. Actuarius 1.de iudic.urinarū,Auer. 4.Coll. Auicēnas in Canticis parte prima tract. 2. & demum quæ Rasis 31.contin.scripta reliquerunt.

cap. 12. cap. 14. cap. 12. Aphor. 26.& deinceps. cap. 12. ca. 22. tex. 293. & deinceps. cap. 22. tract. 9.

De significationibus substantię urinæ, & qualitate ipsius, & claritate sui,aut turbulentia. Cap. 3.

SVbstantia vrinę, aut est tenuis,aut grossa, aut mediocris. Valde verò tenuis in omnib.dispositio-

ſpoſitionibus, maturationis ſignificat priua-
tionem: aut in uenis ppilationes: aut [a] [hepa- *a B. renum.*
tis] debilitatem, & canalium urinæ, qui non at
trahunt, niſi quod tenue eſt; aut attrahunt, ſed
extra non eijciunt: niſi quod [b] [natura ſubtile]
exiſtit: aut multam aquæ potationem; aut uehe- *b B. ſubtile inobediens expulſioni.*
mentis frigiditatis complexionem cum ſiccita
te. Et in acutis quidē ęgritudinibus ſignificat
uirtutis digeſtiuę debilitatem, & maturationis
priuationem. Et eſt etiam, quum reliquarum
virtutum tantam ſignificat debilitatē, ut nullo
modo in aqua operentur: immo, quemadmo-
dum ingreditur, ita labitur. Et urina quidē te-
nuis valde ſecundū hunc modum deterior eſt
in pueris, quam in iuuenib. quoniam natura-
lis puerorum urina ſpiſſior eſt urina iuuenū:
ideo quòd ſunt humidiores: & ꝙ eorum cor-
pora plus attrahunt humiditates; propterea ꝙ
materia ſuperfluens eſt eis neceſſaria cauſa aug
menti. Si ergo eorum vrinæ in febribus acutis
multum fiant tenues: iam valde elongati erunt
a ſua naturali diſpoſitione. Et ſi hæc in eis per-
ſeuerauerit: non ſignificabit niſi perditionem:
quoniam, quum perdurat: ſignificat perditio-
nem, niſi bona ſint adiūcta ſigna, & virtutis ſta
bilitas: tunc enim exituram ſignificat, quę acci
det: & propriè inferius ſub parte hepatis. Et ſi-
militer, ſi hęc in ſanis permanſerit, [c] [& ſe non
conuerterit ab eis;] ſignificabit apoſtema quod *c B. non alteratur uel non uariatur in eis.*
accidet illic, vbi dolorem ſentiunt. & ſecundū
plurimum accidet eis, ut cum hoc in† lumbis, *† alchatin.*
& in renibus dolorē ſentiant. & ſignificat apti
tudinem ad apoſtema. Quòd ſi dolor & graui-
tas uni membro, proprie non fuerit; imò ſint
communes: ſignificabit† puſtulas & variolas, & *† bothor.*
apoſtemata, quæ corpori erunt cōmunia. Te-
nuitas quoque vrinæ in criſi ſine ordine, reci-
diuationem pronoſticatur. Vrina autē multū
[d] [ſpiſſa] ſecundum plurimum ſignificat matu *d B. groſſa.*
rationis priuationem: & ſecundum minus, hu
morum groſſæ ſubſtantię maturationem. Erit
ergo in ſtatu humoroſarum febrium, & in ap-
tione apoſtematum. Et plurimum quidem qđ
in acutis ſignificat ægritudinibus, eſt malum.
Veruntamen tenuitatis durabilitas plus ſignifi
cat malum. Spiſſitudo nanque quandam ſigni
ficat digeſtionem, quæ quidem ſubſtantię con
fert, in eo ꝙ digeſtionē ſignificat. & quod uir-
tus expellendi habet potentiam, eſt id, in quo
fiducia habetur. & inquantum materiei ſigni-
ficat corruptionem, & eius multitudinem, &
maturationis prohibitionē ſeparantis, ad fun
dum deſcendentis, ſignificat malum. Quid aūt
ſit illud, quod inter duas res ſuperātius eſt, co
gnoſcitur ex eo, quod poſt eam aduenit ex re-
quie: aut ſuccedit ex debilitatis augmento. Et
vrinarū quidē ſpiſſarum in febrib. ſanior exi-
ſtit illa, de qua multum ſubitò euacuatur. Illa
verò, quæ paulatim euacuatur: multorū humo
rum eſt ſignificatiua, & debilitatis uirtutis: &
poſt illam quidem, quæ vtilitatem affert, ſequi-
tur mediocris vrina ſimul cum requie. Quum
autem tenuis urina in acutis ægritudinibus ad
ſpiſſitudinem conuertitur, poſtquam non ad-
uenit requies, ſignificat liquefactionem. Quū-
que in ſano vrina pſeuerauerit ſpiſſa, & in par-
te capitis dolorē ſenſerit, & conquaſſationē; in
dicabit ei febrem. Eſt tamen, quū hoc eſt ex ſu-
perflua expulſione, aut apertione, aut ulcerib.
in partibus viarum vrinæ. Nō autem ſubtilitas
& ſpiſſitudo vtręq; maturationis ſignificāt pri
uationem: niſi quia maturationem, ſubſtantiæ
comitatur mediocritas. Spiſſæ ergo maturatio
eſt, vt digerendo ad tenuitatem mutetur. Et te
nuis maturatio eſt: vt coquendo mutetur ad
ſpiſſitudinem. Amplius vrina ſpiſſa, (quemad-
modum prius diximus) quandoque eſt clara
tranſlucens: quandoque eſt turbida: ueru nta-
men inter ſpiſſam tranſlucentem, & tenuē exi-
ſtit differentia: quoniam ſpiſſa trāſlucens quū
inundatur motu: nō fiunt partes ipſius inun-
datę multū paruę: immò magnę in ea accidūt:
vnde & eius motus ſunt tardi, & quū ſpumat,
fit ſpuma multarum ampullarum: & ipſius am
pullæ non cito rumpuntur. & quæ quidē hu-
iuſmodi exiſtit, ex phlegmate generatur bene
digeſto: aut cholera vitellina, ſi eſt in ea tinctu-
ra ad citrinitatem trahens. & ſi tinctura nō eſt
in ea, ſignificat phlegmatis vitrei reſolutionē,
& hoc quidem in epilepticorum vrinis multū
exiſtit. In tenui autem, in qua multa exiſtit tin
ctura; ſcitur tincturam non eſſe propter dige-
ſtionem. [e] [alioquin digeſtio in primis nō ma-
gis operatur ſubſtantiā, quam coloris pmiſtio-
nem: propria nanq; digeſtionis operatio] eſt
ſubſtantiam efficere, deinde ipſam tingere. &
digeſtio quidē in ſubſtantia melior eſt quam
in colore. & pp hoc, quum vrina tenuis citri-
na. ſ. in acuta ægritudine perſeuerat, ſignificat
malum, & ꝙ uirtus digeſtiua eſt ſopita. Quum
autem vrinam videris tenuem: in cuius partib.
rubedinis & citrinitatis fuerit diuerſitas, labo-
rē cognoſces inflammātem. & ſi tenuis fuerit,
fuerintq; in ea res, quæ ſunt ſicut furſures: ęgri
tudine in veſica nō exiſtente: ſignum erit hoc
eſſe pp phlegmatis aduſtionem. Spiſſa aūt vrina
in febrib. acutis ad ſummum multos ſignificat
humores: & fortaſſe ſignificat liquefactionē.
Et ipſa quidem eſt, quæ quum vna permanet
hora: cōgelatur, & inſpiſſatur. Ad vltimum ve-
rò turbulentia urinæ eſt propter terreitatem
cum ventoſitate, quæ aquoſitati admiſcetur.
ex iſtis nanque, quum admiſcentur, prouenit
turbulentia, & ex ipſorum ab inuicem ſepara-
tione, prouenit claritas.[2] Amplius tres debet at
tendere diſpōnes. Eſt nanque, quū tenuis min
gitur, & deinde inſpiſſatur, quæ ſignificat, ꝙ
natura laborat in maturando, ſed nondū ma-
teria ei vndique obediuit, & eſt [f] [patiens.] et
fortaſſe eſt quum mēbrorum ſignificat lique-
factionē. Aut mingitur ſpiſſa, & poſtea clarifi-
catur, & ſeparatur ab ea groſſum ſubtus ſtans:
& ſignificat ꝙ natura iam ſuperauit materiā,
& ipſam maturauit. & quanto maior fuerit
claritas, & maior deſcenſus inferius, & citius.
magis ſignificabit maturationem. Aut eſt di-
ſpoſitio media inter primam & alterā, ex qua,
quum perdurauerit, & natura fuerit fortis, &
virtus fixa: ſcietur, ꝙ non ad maturationē per-
ueniet integram. Si vero virtus fixa nō fuerit;
timendum erit, ne perditio præueniat matura
tionem. Quum autem perdurauerit, & timoro
ſa ſignificatio non affuerit, ſignificabit capitis
dolorem: quoniam ſignificabit ebullitionē, &
vento-

ventositates vaporosas. Illa verò, quæ ex tenuitate ad turbulentiam pernenit, & sic procedit: melior est ea, quæ in turbulentia permanet secundum plurimas horas. Vrina quoque multoties fit spissa: & est hoc propter casum virtutis, & non propter naturæ expulsionem. Sed vrina, quę aquosa mingitur, & aquosa remanet: signū est priuationis maturationis penitus. Et vrina spissa laudabilior est, quæ ad exeundum est facilis: & multæ separationis simul. Ex huiusmodi nanque sanatur paralysis, & quod est ei simile. Quum vrina grossa mingitur, & deinde procedendo secundum ordinem attenuatur: si multa est: conueuiens existit. [g] [Et quum ipsa post spissam & turbidam, aut spissam & paucam sequitur: est signum bonum. Et hoc quidem est, quūm spissa quę turbulenta est, aperitur: quæ mingitur] paulatim, & subito inde multa facile mingitur vrina: cum hac enim multoties resoluitur ęgritudo, siue ipsa sit vna febrium acutarum, siue sit vna aliarum ęgritudinum ex repletione prouenientium: siue sit repletio, ex qua nōdum manifesta accidit ægritudo. Et istæ quidem vrinæ modus est [h] [extraneus.] Quando cū vrina naturalis coloris superflua est spissitudo: plerunq; significat bonitatem expulsionis multarum materierum, cui exeundi associatur facilitas: & plerunque significat perditionem, propterea ꝙ humorum significat multitudinem & virtutis debilitatem: & hoc quidem demōstrat egrediēdi difficultas, & paucitas eius, quod egreditur. Vrina quidem spissa bona est, quę est crisis ęgritudinis splenis, & febriū permistarum, in qua nō expectatur ęqualitas: quoniam natura in expellendo [i] [impeditur.] Vrina ad vltimum turbulēta significat humorum multitudinem, & naturā ab eis occupatam in maturando eos. Vrina spissa, in qua sedimē existit. [k] [arenosum,] significat lapidem. Vrina spissa, quæ apostematum significat apertionem: cognoscitur ex eo, quod ei admiscetur: & ex eo, quod præcessit: ex eo enim, quod admiscetur, sicut pure, qđ malus odor demonstrat: & exeuntibus, quæ cum ea separantur, sicut † petala alba, & rubea, aut sicut furfur, aut alia ab istis, ex eis, per quæ cognoscitur, ex eo autem ꝙ pręcessit, quoniam ibi prius fuit significatio apostematis, aut vlceris in vesica, aut rene, aut hepate, aut in partibus pectoris, & significat hoc apostematis apertionem; & si ante ipsam vrina fuit similis loturæ carnis recētis, quod est ex gibbositate hepatis. Et si egestio [l] [talis fuit apostematis, ꝙ est] in eius concauitate: & si anhelitus coangustatio præcessit, & tussis sicca, & dolor in membris pectoris pungitiuus: tunc quod apostema apertum est, est lateris: & exiuit a parte arteriæ maioris: & si in pure illo est maturatio: conueniēs est. & est, quum sanus [m] [euacuatus,] qui exercitium relinquit: mingit vrinam, sicut pus, & virus tenue; quo ipsius purgatur corpus, & eius aufertur lassitas, quam exercitij dimissione consequutus est. Et est etiam quum in hepate, aut in eo, quod est corā ipso, fiunt oppilationes: & plerunque contingit, vt earum apertione sit vrina spissa, propterea ꝙ earum egreditur materia. Et hæc talis spissitudo non est pus. Sed in ipsa, quę est post apostematis apertionem, est pus. & quum hæc vrina fuerit cū spissitudine; & ad nigredinem traxerit: & cum ea fuerit in latere sinistro dolor, erit tunc ex parte splenis. Et secundum hanc considerationem, si supra [n] [femur] fuerit, aut in summitate ventris: erit, tunc ex parte stomachi. Hoc tamē sæpius est ex parte hepatis, & canalium vrinæ. Vrina turbulēta multoties significat casum virtutis. Quūq; virtus ceciderit; frigiditas superabit, quæ erit sicut illa, quæ exterius infrigidat. Vrina turbulenta, quę malo vino similatur, aut aquæ ciceris; est vrina pręgnantium, aut habentium apostemata calida lōgi temporis in interioribus. Vrina, quę vrinis asinorum, aut animalium assimilatur, & est quasi [o] [† confectio multum turbida propterea ꝙ est multum turbida] corruptionem humorum corporis significat: quod tamē magis significat: est phlegma crudū: in quo aliqua caliditas operata fuit; & ipsum cum grossa ventositate ebullire fecit; & propter hoc plerunque significat capitis dolorem [p] [venturum, aut † fluxionem a capite ad asperam arteriam. &] quum perseuerat significat lethargiam. Vrina, quæ colori alicuius membri similatur, quum perdurat: ęgritudinem in illo membro significat. Et quidam dixerunt, ꝙ quum in inferiori parte vrinæ fuerit aliquid, quod [q] [pulueri] sit simile aut fumo: prolongabitur ægritudo: & si in tota perdurat ægritudine, pronosticatur mortem, aut phlegma crudū, quod a pure discernitur fœtore. Vrina habens partes diuersas significat, ꝙ quāto plus partes in ipsa fuerint maiores, tanto plus naturę operatio est studiosior: & natura plus potens: & pori plus aperti. Vrina, in qua videntur quasi fila ad inuicem mista, significat, quòd fuit micta postquam coitus fuit completus.

Margin notes:
Et quādo- grossa tur. [illegible] rima se ad grossā est signifi bona, & [illegible]dē quū [illegible]ur, seu [illegible] grossa [illegible], quæ [illegible]atur.
[illegible]ro eue
[illegible]eratur, [illegible]tur.
[illegible]gineū.
[illegible]ma.
[illegible]iter fue [illegible] aposte.
[illegible]ose ui.
n B. vmbilicū.
o B. metelachlach propter vehementiā commotionis & ebullitionis. † mulachach.
p B. existētem; aut almethal, & quandoque. † alabachal.
q B. nebulæ.

ANNOTATIONES.

1 *De substantia, tenuitate, scilicet & crassitudine, quas & modos substantiæ Gal. quandoque nuncupat, plura in Coacis prænot. Multa & 2. prognost. & 4. aph. habentur. Galenus plura tùm in commentarijs, quæ in citatos Hipp. libros edidit. tum etiam primo de crisib. & libello de vrinis. & ex eo Paulus lib. 2. collegit. Author quoque noster lib. Cantic. parte prima tract. 2. breuissimis verbis hanc rem est complexus, quod & Auer. 4. Coll. & Actuarius lib. 1. de iudic. vrinarum. Sed fusius vide Rasim 31. Cont. quem ferè hic author in omnibus æmulatur.*

2 *Amplius tres debes &c. Tres hoc loco turbulentæ vrinę differentias recenset: nempe aut tenues vrinæ minguntur, post modum conturbantur & craßescunt, aut primum turbidæ excernuntur, postea tenues euadūt, aut craßæ minguntur, et crassæ remanent. priores significare ait, naturam laborare quidem in concoquendo, sed materiam illi nōdum obtemperare: secundam indicare notat naturam superasse iam, & morbosam materiam concoxiße: foreq; tanto citius absolutam concoctionem, quanto ea citius pura euaserit. ex tertia verò si virium vnà robur aderit, ostendi ait maturam prope futuram coctionem: (intereà verò dolores capitis significat, si verò imbecilles sunt uires; in ambiguo eße ne coctionē mors ipsa anteuertat. Quare & illud subdit, vrinas, quæ tenues excretæ crassiores fiunt, ijs quę craßæ emictæ turbulentæ itidem perstant, minus esse insalubres. hæc Auicennæ sententia est, ut nos colligimus. Cæterum aduersus huius placitum Galeni esse authoritas uidetur. Qui*

Margin notes: Aph. 30. ad 34. Aphor. 69. 70. 72. 74. cap. 12. cap. 2. 3. & deinceps. cap. 14. tex. 299. cap. 23. cap. 1. tract. 9.

I. de

1. de crisib. de iisdem turbulentę vrinæ differentiis agens, eam quæ crassa excernitur, sed pura postea euadit, id prognosticari ait, naturam propè coctionem esse aggreßuram, quæ contra tenuis excreta craßescit, nondum inceptam esse coctionem indicare. at in ea, quæ medio loco est, craßa uidelicet mingitur, & craßa remanet; uigere ait in sanguine agitationem, proptereaq́; secundum id urinæ genus, quæ pura excernitur, sed postea conturbatur, media illa esse deterius, quæ & crassa mingitur, & crassa remanet. Sanè, quod ad hanc controuersiam facit: si horum authorum uerba diligentius perpendamus: non multum fortasse discrepant. Galenus id animaduertens, ut morbus superetur, oportere morbosam materiam antea concoqui; tantumq́; ipsum morbum prorogari, quanto serius pugnam natura aggressa fuerit; deteriorem eam, quę ex pura craßa euasit, minus uerò exitialem alteram existimat; quasi in illa nõdum pugnari sit cœptum, neque adhuc illud constet, an ausura sit natura hanc pugnã aggredi, uel detrectet potius ob morbi magnitudinẽ prauitatemq́; : in altera uerò cœpisse iã pugnam significetur; neq; perterritam naturã esse, quominus morbosis causis reluctetur. At author noster, & si magis, quę media est, exitialẽ esse ait; non de omni tamen hac uerba facit. quin, si cum uirium sit robore, nunc, id est statim maturationẽ ait fore. (legendum enim affirmatiue arbitramur, ut antiqui codices plures [quòd nunc ad maturationem perueniet] non autem negatiuè, ut alii quidem uulgati [quòd non ad maturationem :] at si uirium imbecillitas aderit; ueretur ne mors antea adueniat, quàm coqui materia cœperit. Exponit ergo ac limitat potius Galen. sententiam Auicennas, quàm dissentiat: quando Gal. de craßa ea urina agens, quę talis excreta talis etiam perstat: ualidas esse uires, et naturę ausum contra morbum supponit. Verùm, quando hic de turbulentis urinis agitur, nõ uidetur silentio inuoluendum, quænam urinarum turbulẽtiæ sit causa. cur uidelicet urinæ antea tenues excretæ, postea craßæ fiant. Sanè Actuarius lib. 1. de diff. urin. problema hoc tractat, atque non ex ambientis aeris frigiditate (ut alii existimabant) uerum ex innati ipsius caloris imbecillitate id fieri contendit. quem cæteri ferè medici sequuti sunt. At uerò si ita res habet, (vt ratione interim vtar, qua Franciscus Modegnanus Laudensis ciuis noster, maximus nostra tempestate philosophus ac medicus, uti solet) cur nunquam calido in loco vrinę perturbantur, crassescuntq́;? Indicium hoc est non mediocre, ex aëris frigiditate urinas turbari, quòd non nisi frigido loco crassescant: quamuis neq; id absque innati caloris imbecillitate euenire fateamur: quod magnus uir Actuarius arbitratur.

cap. 10.

De significationibus odoris urinæ. Cap. 4.

DIxerunt quidam se nunquam vidisse ęgrũ, cuius vrinæ odor sit sicut odor vrinę sani. Et nos quidem dicemus, quòd quum vrina nullo modo odorem habet: complexionis frigiditatem significat: & superfluam cruditatem. Et plerunque etiam significat in acutis ægritudinibus mortem naturæ. Quum autem odorem habuerit fœtidum, & maturationis significationes in ea fuerint: erit ipsius causa scabies, aut vlcera in instrumẽtis vrinæ, quę suis cognoscuntur signis. Quòd si maturatio non affuerit; possibile erit, vt sit ex hoc; & possibile est, vt sit ex putrefactione. Quumq́ue hæc in febribus fuerit acutis, & non fuerit causa membrorum vrinæ: erit signum malum, & quum ad acredinẽ traxerit: significabit putrefactionem, quæ est in humoribus frigidam habentibus substantiam, quos calor superauit extraneus: sed si ægritudo fuerit acuta: erit signum mortis, & significabit mortem caloris naturalis, & dominium frigiditatis in natura cum calore extraneo. Odor verò, qui ad dulcedinem trahit sanguinis significat dominium, & quæ multum est fœtida, est cholerica. Et fœtida ad acredinem trahens, est melancholica. Quumq́ue vrina fœtidi odoris in sanis perseuerauerit, significabit febres, quæ ex putrefactione accidũt, aut [a] [minorationẽ] putrefactionis, quæ in ipsis est retenta. Et hoc quidem demonstrabit, si illico alleuiationẽ habuerint. In acutis ægritudinibus, quum fœtor vrinam comitabitur, & postea ab ea remouebitur, fueritq́ue ablatio hæc subito, & post ipsam non subsequuta fuerit requies; significatio erit casus virtutis.

ANNOTATIONES.

Sicuti odoris priuatio in vino frigiditatem sequitur, vt Gal. 3. de rat. vict. in ac. ait: ita & in vrinis, & omnib. præsertim humoribus, summæ frigiditatis indicium videtur. est enim & saporum, & odorum motor, & artifex calor: et hi frigiditate & congelatione hebetantur, vt Arist. lib. de sens. & sens. scriptum reliquit. Ita & si moderato odore vrina constiterit, temperatum calorem significabit; immoderatum verò, ac putridum, non naturalemq́;, vbi fetidus fuerit, siue putredo illa in toto corpore, vt in exitialibus, & pestilentibus morbis, ac febribus, vt 2. prognost. siue in parte quapiam extiterit, vt in vesica ac renibus, de qua re Hipp. 4. aph. Solent tamen & in secundum naturam se habentibus corporibus fetidæ excerni quandoque vrinæ, vt iis qui calido & humido sunt temperamento, quod Gal. 8. meth. adnotauit. & in ægrotis etiamnum suaui odore præditæ aliquando vrinæ sunt, vt iis qui terebinthum, silphium, moscum vel odoratum aliud quidpiam assumpserit: Vide quæ Gal. lib. de vrinis scripsit.

De significationibus vrinæ ex spuma aßumptis. Cap. 5.

SPuma accidit ex humiditate & ventositate proiecta in vrinale cum proiectione vrinæ. Ventositas verò cum vrina egrediẽs auxilium proculdubio præbet in substantia vrinæ: & præcipuè, quum ventositas in [a] [corpore] superauerit, quemadmodum in vrina accidit [b] [oppilationes] habentium, in qua multæ sunt ampullę & spuma quidem quandoque cum suo significat colore, sicut significat sua nigredine, & rufedine in icteritia. & est quum paruitate sui, & magnitudine significat; quoniam ipsius magnitudo significat viscositatem. Sui verò multitudine & paucitate: quoniam ipsius multitudo significat viscositatem, & multam ventositatem. Et ipsa quidem significat per rupturã suarum ampullarum cito factã aut tardè, quoniam ruptura ampullarum tarda significat viscositatem. Et paruæ quidem ampullæ remanentes in ægritudinibus renum [c] [significant ventositates, & viscositatem.] Ad summum verò humor viscosus in ęgritudinibus renum est malus; & significat humores malos & frigiditatem. Et illud significant [d] [granula, quę] nominauimus.

ANNO-

ANNOTATIONES.

Com. 43. *Spumæ generatio, vt Gal. 2. aph. notat, ex spirituosæ & humidę substantię mistione conficitur. & effectrix eius causa est, & motus violentus & calor. Quid hæc in vrinis significet Hipp. 7. aph. & Gal. ibidem explicauit. Sed Actuarius fusius lib. 1. de diff. urin. 1. de iudicijs vrin. 2. de causis urin. & 1. de prǫuidentijs ex urinis totum hoc negocium est prosequutus.*

(aph. 34. — .18. cap. 14. — .3. cap. 16.)

De significationibus specierum hypostasis. Cap. 6.

IN primis dicemus, quòd medicorum conuenientia in usu nominis hypostasis, & sediminis iam recessit a via cognita. Dicunt enim hypostasim, aut sedimen, non illud tantũ, quod inferius descendit, sed omnem substantiã, quæ spissioris existit essentiæ quàm aquositas, & est ab ea diuisa; siue sit suspensa, siue sit supra. Dicemus igitur, quòd hypostasis multis cognoscitur modis scilicet ex substantia sui, & quantitate, & qualitate, & situ suarum partium, & loco sui, & tempore, & qualitate suæ permistionis. Significatio uerò eius ex substantia sui, est quoniam hypostasis, aut erit naturalis, laudabilis, demonstrans digestionem, & maturationem naturalem, & hæc erit alba, & descendens inferius, & eius partes continuæ, & similes, & æquales; & oportebit, vt sit rotundam habens figuram,[a] † [ ] æqualis, subtilis, similis hypostasi aquæ rosaceæ. & proportio suæ significationis super maturationem materiæ in toto corpore; est sicut proportio significationis materiæ puris, albi, læuis, similis essentiæ, super maturationẽ apostematis. Sed pus est spissum, & hoc est subtile. Et hypostasis quidem, & sediminis significationes sunt bonę; licèt tinctura deficiat & æqualitas. Verum æqualitas apud antiquos [b] [melior est tinctura.] Æqualis nanque, quæ non tantum est alba, sed rubea; est melior alba; quæ est aspera. Amplius plurimæ hypostases secundum colorem vrinæ existunt: sed ex eis, quæ diuersificantur; alba est melior, post illam rubea, & post ipsam citrina, & post eam illa, quæ est vt arsenicum, & malitia quidem a † lentinosa incipit. Tu autem non attendas illud, quod alij dicunt; nam albedo erit quandoque non propter maturationem, & æqualitas non est nisi propter maturationem, & de albedine est, quę est propter vehementem ventositatis commistionem. Malæ autem hypostasis incontinuitas melior est quàm ipsius continuitas. Et hypostasis quidem mala est, quam è vicino scies. Bona autem hypostasis, de qua loquimur, puri assimilatur & phlegmati crudo, quum tenuia fuerint. Veruntamen pus ab ea differt per fœtorem. Et phlegma crudum separatur ab ea conculcatione suarum partium. & ipsa ab vtrisque differt subtilitate, & [c] [lenitate.] Et hæc quidem hypostasis non quæritur; nisi in ægritudinibus: quoniam in sanitate nõ requiritur, & illud est; quoniam non dubitatur, quin in corpore ægri malæ retentę sint materiæ in venis ipsius, quę nisi maturentur, portendunt corruptionem. In venis autẽ sani non semper oportet esse humorem, qui sit excutiendus: sed si est, melius est quòd hoc significent ex eis superfluitates, quæ in eis superfluunt ex cibo a digestione priuatæ: deinde superfluit superfluitas, quę in vrina fit hypostasis, siue matura, siue non matura. Et in macilentis quidem est sedimen paucum, quod descendit secundum sanitatis dispositionem, & propriè, qui exercitio vtuntur, & artibus se exercent laboriosis, & nõ multiplicatur huiusmodi hypostasis, nisi in corporibus pinguium, ociosè uiuentium. Et propter hoc etiam in vrinis ægrorum macrorum non est expectanda hypostasis tantum, quãtum in vrinis ægrorum pinguium: quoniam eorũ ægritudo multoties recedit ita, quòd nihil descendit, & multoties hypostasis in eorum vrinis non peruenit ad hoc, vt descendat; sed tamen plerunq; est modicum eius in eis natans, aut pendens, & in multis quidem [d] [vrinis hypostasis illico quum mingitur, descendit; nisi in eis, quę valde maturæ sunt;] immò eis parum expectandum est. [e] [Et plures ex hypostasis coloribus sunt secũdum plurimum secundum colorem vrinæ: sed melior ex eis, quæ diuersificantur; est alba; post quam est rubea: deinde citrina.] Non naturalis verò hypostasis alia est similis rasuræ intestinorum corticalis, quæ est furfurea, aut [f] [herbina, aut similaginea,] aut aut similis arsenico rubeo, aut ei quod est valde citrinum, alia est carnosa: alia est adipina, & alia est saniosa, & alia est mucillaginosa; & alia est, quę est similis frustulis fermenti in aqua [g] [soluti,] & alia est sanguinea sanguisugalis: alia est capillaris, & alia arenalis [h] [granosa,] & alia est cineritia. Similis verò rasuræ intestinorum corticalis, alia est petaloides magnarũ partium rubearum, aut albarum, quæ significat secundum plurtmum, quòd separatę fuerunt ex membris, quę sunt propinqua membris a quib. diuiduntur vrinę, & albę significant, quòd sunt ex uesica propter vlcera, quę sunt in ea, aut scabiẽ, aut corrosionem. Rubeæ autẽ carnosæ significant, ꝙ sunt ex rene. Et ex petaloidibus quidem sunt, quæ sunt coloris fusci & obscuri, aut squammis piscium similes, & hęc est vehementer mala, & omnibus speciebus hypostasis, quas nominauimus, deterior, & significat † [petalorum membrorum radicalium rasuram: verùm duo prima ipsius genera nullo modo impediunt; immo plerũque vesicam mundando sanant, & dixerunt quidam cuidã homini se in potu tribuisse cantharides, qui cortices albos quasi [i] [venosos] minxit; qui, quum in aquositate fricabantur, resoluebantur, & tingebantur tinctura rubea: qui factus est sanus, & uixit. Et ex ea quidem, quę est sicut rasura intestinorum, est quędam, quę est minoris latitudinis, quam duę prędictæ, & spissioris substantiæ: quæ si rubea fuerit, vocatur † herbina, & si rubea non fuerit, vocatur furfurea. Et † herbinę quidem, si fuerint rubeæ partes, plerũque sunt partes hepatis adustæ, & plerũque est sanguis in eo adustus, & plerunque est etiam ex rene: sed quæ est ex rene, est maioris cõtinuitatis, carnosa, aliæ verò duæ plus similantur ei, quæ non est carnosa, & fracturas est magis recipiens, & quum uehementer trahit ad citrinitatem, est ex rene proculdubio; quoniam illa, quę est ex hepate, ad rubedinem trahit fuscam, & quãdoque [k] [associatur]

Marginal notes:

d B. vrinis, & nõ qualibet vrina illico, quum mĩgitur residet, neque etiam vrina valde digesta.

c † —— B.

f B. orobina, aut desilsi.

g B. infusi.

h B. lapidosa.

† squãmarum.

i B. garichi.

† orobina.

† orobinæ.

k B. communicat.

ei in hoc illa, quę est ex rene. Furfurea verò hypostasis quandoque est ex scabie vesicę: & quandoque est ex liquefactione membrorum. Et differentia inter eas est, quòd quum illic in radice [l] [membri] fuerit pruritus, & fœtor; erit ex vesica, & propriè quum pus prius mictum fuerit, & præcipuè, quũ aliæ significationes vrinę demonstrauerint maturationem: & fuerint venæ superiores sanæ complexionis, & non fuerit in eis macula, immò in vesica. Sed, si cum inflammatione fuerit, & virtutis debilitate, & mēbrorum mingendi incolumitate: & color fuscitati attinuerit, erit tunc ex liquefactione humoris. [m] [Et crimnoides verò] secundum plurimum ex adustione sanguinis, quę ad rubedinē trahit, & multoties est ex liquefactione membrorum; & eorum rasura: si albedini attinet. Et quandoque etiam est ex vesica scabiosa secundum minus. Et tibi quidem possibile est, vt modum differentiæ inter eas intelligas per illud, quod iam sciuisti. Si autem nigredini attinet; est ex sanguinis adustione, & propriè in splene. Omnes pręterea petaloides hypostases, quę nō sunt ex causa, quæ sit in vesica, & rene, & canalibus vrinę: in ęgritudinibus acutis malum portendunt pernitiosum. Et tu quidem iam sciuisti ex hac summa carnosæ dispositionem, & ꝗ plurimum eius est ex rene, & quandoque ipsa non est ex rene. Nam ex rene nō est, nisi quum caro est sanę carnositatis, & nō est in corpore liquefactio. Et vrina quidem [n] [matura] venarũ significat sanitatem: quoniam renum ægritudines [o] [maturationem] non prohibent vrinę, quia ipsa supra ipsos existit. Hypostasis verò adipina, adipis, & pinguedinis, & etiam carnis significat liquefactionē, & earum peior est, quæ auri aquę similatur. Duo autem ipsius principia cognoscuntur ex paucitate, & multitudine, & commistione, & separatione: quoniam, quũ est multa & separata, existimatur quòd sit ex parte renis, & propter liquefactionem suę adipis, & si est minus, & maioris commistionis, est ex loco magis remoto. Et est, quum in vrina frustum album granati grano simile visum fuerit: & erit ex adipe renis. Saniosa verò vlcus significat, quod apertum fuit, & propriè ĩ membro mingendi, & pręcipuè si ibi fuerit sedimen laudatum ad fundum descendens. Et mucillaginosa quidem significat humorem [p] [spissum] crudum, aut quòd est in corpore multus, aut ex instrumentis vrinę egrediens, aut crisim apertionis venę sciaticę, aut doloris iuncturarum. Et hoc quidem cognoscitur ex alleuiatione, quæ post ipsam sequitur. Plerunque enim subtiliatur & attenuatur, & putatur hypostasis laudabilis. Quapropter in acutis ægritudinibus nō est confidendum in eo, quod apparet secundum similitudinem laudabilis hypostasis: quum nōdum fuerit maturationis hora, nec pręsentes fuerint eius significationes. Et etiam est, quum uehemētem complexionis renis frigiditatem significant. Inter saniosam verò & crudam existit differentia: quoniam saniosa existit cum fætore, & præcedunt ipsam significationes apostematis, & eius partes faciles sunt ad coniungendum, & separandum, & quędam ex ea est, quæ cum aquositate uehementer miscetur, & quædam ex ea, quæ separatur: sed cruda, est & turbida & spissa: & non facilè coniungitur, nec facile separatur & vrina quidem, in qua plurima mucillaginosa hypostasis apparet, quando est exuberans, quum in fine podagræ apparet, & dolorum arthreticorum; significat bonum. Capillaris autem est, propterea quòd humor [q] [occultus consolidatur] ex calore in ipsum agēte; quę quandoque est alba, quandoque est rubea, & eius [r] [consolidatio] est in rene. Et ferunt quidam, quòd in eius longitudine plerunque palmi mensura inuenitur. Quæ autem fermenti infusi frustulis similis existit: debilitatem significat stomachi, & intestinorum, & digerendi malitiam in ipsis: & est plerunque causa eius comedere lac & caseum. Arenosa uerò semper significat lapidem, [s] [qui consolidatur: aut consolidando procedit:] aut qui resoluitur. Et, quę quidem ex eis rubea est, est ex rene. Et quando non est rubea, est ex uesica. Plurimum aũt, quæ cineritia est, phlegma significat, aut pus, cui propter longam moram accidit coloris mutatio, & sectio partium, & est quãdoque propter adustionem, quæ ei accidit. Sanguisugalis uerò hypostasis, si uehementer est mista: hepatis debilitatem significat, & si minus hac: significat vulnus in canalibus urinæ, & continuitatis solutionem in ipsis. Et si fuerit separata: plurimum eius erit in uesica, & in uirga. Et nos quidē perscrutabimur hoc in particularibus ægritudinibus, in capitulo de mictu sanguinis. Et si in vrina fuerint sicut sanguisugæ rubeę, infirmo splenem habente: resoluetur splen ipsius. Scito autē quòd in ægritudinibus uesicæ nō multus egreditur sanguis, quoniam eius uenæ mistæ sunt in ipsius corpore calcatæ, & angustæ, & paucæ. Hypostasis uerò significatio ex quantitate ipsius sumpta, multitudine quidem sui, & paucitate declarat causæ ipsam efficientis multitudinem, aut eius paucitatem; & ex quantitate quidem sui in magnitudine, aut paruitate sui est, quemadmodum diximus, [t] [in hypostasi mucillaginosa.] Eius autem significatio ex qualitate sui, est ex colore quidem ipsius: quoniã quæ ex ea nigra est, significat malum secundum diuisiones, quas nominauimus. Quæ tamen ex ea sanior est: est illa, cuius hypostasis est nigra, & aquositas non est nigra. Et rubea quidem [u] [sanguinis significat proprietatem, & fastidiũ.] Et citrina quidem significat calorem fortem, & ęgritudinem insidiosam. & ex ea quidem, quæ alba est, quædam est bona sicut diximus, & quædam est mala, sicut mucillaginosa, aut saniosa, aut spumosa maturationi contraria. Viridis quoque semita est ad nigram. Ex odore uerò eius est, quēadmodum diximus in ijs, quę præmissa sunt. Ex ipsius verò situ, & ex lenitate quidem sui, & diuulsione, quoniã lenitas & ęqualitas in hypostasi laudata est melior, & in nō laudata est deterior. sed diuulsio significat ventositates, & digerendi debilitatem. eius autē significatio ex loco sui est: quoniam aut est natans, & vocatur nubes: aut pendens, & hęc quidem est in medio stans, quæ est maioris maturationis, quam prima. & ex pendente illa est melior, cuius rugę & fimbriæ ad inferiora declinant: aut ad fundum descendēs, quę est melioris maturationis.

l B. virgæ.

m B. Similis verò frustulis sauich paruis. Et similis frustulis magnis frumenti fracti.

n B. digesta.

o B. digestionē.

p B grossum.

rationis. hoc quidem est de hypostasi laudata. Non laudata uerò quę leuior est; melior existit; sicut nigra,& hoc ĩ febribus acutis. & similiter si humor est phlegmaticus, aut melancholicus: quoniã ea quæ est, ut nubes; melior est ea, quæ inferius descendit: significat enim eius subtilitatem; nisi cum causa natationis fuerit multa uentositas: & si, non fuerit ita natans; est melior quàm pendens,& inferius descendens est deterior. Et causa quidem natandi superius est caliditas,[x] [cum qua est cuitas,&] uentositas. Hypostasis autem diuulsa in grossa, superius natat, & propriè quum sit leuis, & in tenui descendit inferius,& propriè, quum sit grauis. Quumque in principio ęgritudinis apparet pendens,& natans postea perseuerat; significat, quòd crisis cũ exitura ueniet. Macilentorum verò ęgritudo plerunque remouetur sedimine bono natante, aut pendente, quemadmodum diximus in pręcedentibus.[y] [Et quum inter nephelim,& eneorema,& hypostasin fuerit aliquid simile telæ araneæ, aut densitas:] erit signum malum. Et multoties quidem natans sedimen non bonum apparet; ex quo prouenit terror. sed istud erit principium maturationis, & permutatio ad bonitatem: postea pendebit: deinde descendet, & erit signum non malum. Quòd si post ipsum malæ prouenerint hypostases; timor, quem ĩ primis habebamus, fiet necessarius. Significatio verò hypostasis ex suo tempore est; quoniam si velociter postquam mingitur, descendit, est significatio bona[z] [secundum maturitatem.] Et quũ tardè descendit; est significatio priuationis maturationis, secundum quantitatem suę dispositionis. Significatio autem formæ, commistionis ipsius, est, sicut diximus; quum de mictu sanguinis,& adipis mentionem fecimus.

x cies ascen... laut.

y natans... lens vri... quũ fue-... ilis telæ... aut den... el com... ni alæ.

z matura-

ANNOTATIONES.

De urinæ sedimento, quod hypostasim uocant, Gal. multa & 1. de crisib. & 1. de diff. feb. & 1. prognost. et 2. progn. ac sæpe alibi, præsertim uerò lib. de urinis copiosè hanc rem explicat. Hipp. in Coacis prẹnot. & 4. aph. multa, & passim alibi. Multa & Rasis 31. Contin. a quo Auic. ferè mutuatur. multa & Auer. 4. Coll. & author noster in Canticis, parte 1. tract. 2. Sed exactissimè Actuarius 1. de diff. ur. 2. de iudi. ur. 1. de cau. urin. & 1. de prẹuident. ex urin. totum hoc negocium est prosequutus: ut nihil certè ad huius rei absolutam doctrinam desiderari uideatur. Hic eßent profectò de hypostasi urinarum dißoluendæ aliquot controuersiæ, ueluti quid hypostasis ipsa sit: quo in loco gignãtur: an eadem in sanis & ægrotis sit. Verum hæc egent maiori ocio. interea uerò (etsi & author noster hic, et alibi, & Gal. quoque ipse contrarias partes tueri uideantur) hypostasim, nihil esse quàm id quod in sanguinis generatione naturæ refugit confectionem, & subsidet in urina, ut Gal. 1. progn. fieriq́, hanc non in extremis tantum uenis atque ultima concoctione, ut sensisse Auer. 4. Coll. & Actuarius uidetur & 1. de iud. urin. & alibi: sed in omnibus uenis atque omni coctione, quæ in uenoso obeatur genere: atque eiusdem omnino speciei & in sanis & in ægris esse arbitramur cum & Auicennæ, & Gal. consensu.

cap. 12. com. 26. 42. & dein- 31. 32. 1. tract. 9. cap. 24. tex. 302. 12. & de- mo ad si cap. 15. m. vltim. cap. 24. cap. 3.

De significationibus multitudinis urinæ, & paucitatis ipsius. Cap. 7.

VRina, quæ paucæ existit quantitatis, virtutis significat debilitatem. Et illa, quæ est minus eo, quod bibunt, resolutionem significat multam, &[a] [ventrem] habere, & aptitudinem ad hydropisim. Illa verò, quæ est multæ quantitatis, quandoque significat liquefactionem,& superfluitatum liquefactarum in corpore in vrina euacuationem. Et nos quidem differentiam inter eas cognoscere possumus secundum virtutis dispositionem. Vrina mali coloris malum significans, quanto plurima fuerit, tanto erit magis salutis nuntia. Et quum intersecta fuerit. plus malitiam significabit, sicut nigra,& grossa. Vrina diuersarum dispositionũ, quę quandoque mingitur multa, quandoque pauca,& quandoque retinetur; est significatio pugnæ,& laboris naturę,& est significatio mala. Vrinæ multitudo in acutis ęgritudinibus, quum non post ipsam aduenit requies; est significatio hecticę,& spasmi ex inflammatione, & similiter sudor. Vrina, quę in acutis ægritudinibus guttatim inuoluntariè mingitur; significat in cerebro nocumentum, quod neruis accidit,& musculis. Et si febris quieta fuerit, & signa affuerint salutis: ꝓgnosticatur sanguinis exitum ex naribus:[b] [sed prima] desipientiam prognosticatur,& corruptionẽ. Quãdo autem sani vrina minuitur,& attennuatur,& perseuerat hoc totum, & sentit grauitatem, & dolorẽ in[c] [renibus,] significat durũ apostema in partibus renis. Et quum in ęgritudine colica multiplicatur; plerunque portendit prosperum euentum, & propriè, quum est alba, & ad egrediendum facilis.

a B. solutionem ventris.

b B. Et si non.

c B. in alchatin.

ANNOTATIONES.

De vrinarum quantitate plura Rasis 31. Cont. Aliqua et Gal. notauit 4. aph. plura verò Actuarius 1. de caus. urin. Vide & quæ Hipp. 1. uulg. morb. com. 2.

Tract. 9. com. 69. 73. 74. 83. cap. 4. text. 42.

[a] [De vrina sana & optima est sermo.] Cap. 8.

HÆc est mediocris substantię,& subtilis tincturæ, ad citrinum trahentis;& hypostasis si ibi fuerit; bona ex albedine,&[b] [lenitate,] & ęqualitate,& figuræ rotundę, & odoris temperati, neque fœtida, neque[c] [extincta.] Quidam autem dixerunt, ꝙ quando huiusmodi vrina subito in ęgritudine, quæ est in ultimo acuitatis, uisa fuerit; sanitas die sequenti aderit.

a B. De vrina digesta vere bona.

b B. leuitate.

c B. priuata odore.

ANNOTATIONES.

Vrinam optimã describit Hipp. 2. prognost. & lib. de iudicationibus (si Hippocratis ille est) eam eße, quæ hypostasim habet albam læuem & æqualem, & quæ talis per omne tempus apparet. Aßentitur Hippocrati Gal. tùm eo 2. progn. tùm 1. de crisib. & 4. de tuend. san. & lib. de urinis, atque alibi sæpius. Actuarius fusius quæ optima urina sit demonstrat, subauream esse dicẽs, uel subcroceam, substantia mediocrem proportione potui respondentem, in qua nulla innatet bulla, neque turbulentum aliquod subsideat, nõ inhæreat matulæ, hypostasis alba sit læuis & æqualis; omniaq́ similia; neque quicquam cum hisce complicetur ex eis, quæ solent inferri similia capillis & ramentis & eiusmodi generis. Addit author noster ut hypostasis figuræ sit rotundæ, & odoris temperati. Et quamuis hę omnes conditiones, quas & Actuarius & Auicẽnas notant, in optima

Aphor. 26. à principio.

cap. 12. cap. 38. cap. 4.

urina exigantur; Hipp. tamen, & Gal. per id potissimum describunt, quod præsertim magna in iudicando uim habet, ipsum uidelicet sedimentum.

De urinis ætatum. *Cap. 9.*

INfantium vrinę ad lactis proprietatem trahunt, ex parte nutrimenti eorum, & propter humiditatē complexionis ipsorum: & tunc declinant magis ad albedinem. Puerorum autem vrinæ sunt spisiores, & grossiores urinis iuuenum, & turbidiores. Et nos iam nominauimus hoc ante. Iuuenum uerò urinę ad ignis formā trahunt, & ad substantiæ mediocritatem. Et vrinæ senum ad albedinem & subtilitatem. Est tamen, quum sunt grossę secundum superfluitates in eis existentes; quarum euacuatio multiplicatur. Decrepitorum verò vrinæ maioris sunt albedinis, & tenuitatis. Est tamen, quum prædicta grossities eis accidit; sed raro, & quum vrina vehementer fuerit grossa; apti erunt, ut lapis eis accidat.

ANNOTATIONES.

Quomodo secundum ætatum varietatem vricæ varientur, docuit Gal. 1. de crisibus. & libello de vrinis. Sed pulchrè & Actuarius lib. de iudicijs urin. Vide & Galen. 2. prognost.

cap. 12, cap. 38, cap. 5, comm. 33.

De vrinis virorum & mulierum. *Cap. 10.*

MVlierum vrinæ semper sunt maioris grossitiei, & albedinis, & minoris pulchritudinis, quàm virorum vrinæ. Et hoc quidem est propter debilitatem digestiuę earū, & propter superfluitatum ipsarum multitudinem, & propter amplitudinem canalium, vnde egrediuntur ea, quę ab eis exeunt, & propter illud, quod ex earum resoluitur matricibus, & ad vrinæ instrumenta tendit. Masculorum verò vrinas, quum moues; turbantur, & declinat earum turbatio, ad superiora, & est, quòd secundum plurimum turbidantur. Sed mulierum vrinę ferè non turbidantur ex motione, propter paucam separationem sui, & habent secundum plurimum supra summitatem suam spumam rotūdam, & si turbidæ fuerint, earum turbidatio pauca erit. In vrinis virorum illico, quum mulieribus commiscentur, sunt fila adinuicem texta. Vrinæ prægnantium sunt claræ, & supra earum superficiem est nebula, & quandoque trahunt ad colorem aquę cicerum, aut aquæ pedum, citrinum, & in ipso est [a] [irinus:] & supra summitatem earum est nebula: sed quocunque modo fuerit, in medio uidebitur sicut cotum carminatum. Et est, quum in eis sunt velut grana, quæ ascendunt & descendunt. Quumque [b] [irinus] manifestior fuerit; erit impregnationis principium, & quum loco ipsius fuerit rubedo; erit in fine impregnationis, & propriè si turbantur, quum mouentur. Parientium urina secundum plurimum est nigra, & in ipsa est velut atramentum, & sicut sordities.

a B. zarach. b B. zarach.

ANNOTATIONES.

*Vrinę secundum sexus ut distinguātur, docet Rasis 31. Cont. et Actuarius 1. de iudic. uri. Sed discrepare ab autho*re nostro *Actuarius uidetur. ait enim mulierum uigentis iuuentæ, & temperatarum urinas non multum recedere à subaureo colore & subcroceo, quum declinēt uersus albunē, quarum substantię tenues sint quodammodo. Auicen. uerò semper maioris esse crassitiei testatur, non autem tenues. Sed non dissentiunt hi inter se, quamuis aliquos hac de re Actuarium suggillare non ignoremus. Certum est enim mulierum urinas ob crassiora quib. abundant excrementa, crassiores esse quàm uirorum: at quæ temperatarum sunt mulierum & uigentis ætatis, non absolutè tenues esse pronunciat Actuarius, sed quodammodo tenues, ita ut & ipse cum Auic. consentiat. De prægnantium urinis quod hic author, et alibi etiānum repetit, Rasis 31. Cont. confirmat. Graeci tamen ne uerbum quidem, quum alioqui & Hipp. lib. de carnibus, signa cōceptum satis multa recenseat, & Actuarius de urinarum secundum sexum differentijs egerit.*

tract. 9. cap. 5.

De rebus urinarum animalium, & diuersitate ipsarum ab urinis hominum. *Cap. 11.*

PLerunque confert medico, quum animalium urinas cognoscit; propterea quòd, quum ipse in eis experitur, certitudinem facit, & hoc quidem difficile est. Quidam autem dixerunt, quòd urina asini, est sicut butyrum liquidum cum turbiditate, & grossitie exteriore. Et subiugalium urinæ ei similantur: sed sunt [a] [citrinæ:] & uidetur, quod superior medietas urinalis sit clara; & inferior medietas sit turbida. Ouiū uerò urinæ sunt albæ ad citrinitatem trahentes, propinquæ urinis hominum; sed substantiam non habent, & earum sedimen est sicut oleū, aut sicut amurca. Et cuiuscunque nutrimentum fuerit melius erit urina clarior. Vrina uerò capreoli urinis hominū & ouiū similatur: sed neque substātiā habet, neque sedimen, & est clarior vrinis ouiū.

De rebus alijs, quæ urinis similantur, & differentia inter eas & urinam. *Cap. 12.*

SIrupum acetosum, & omnes liquores, quæ fiunt ex aqua & melle, & [a] [aqua, & ficubus,] & reliquos qui fiunt ex croco, & eis similibus; quāto plus tibi appropinquaueris, erūt in claritate magis augmētati, & quanto plus elongaueris ea; considera an oportet, ut augmententur. Hydrogrossitudo: vrina uerò ab hoc ē diuersa. Hydromellis præterea spuma est citrina, & [b] [aquæ fi... cuum] sedimen a latere descendit, & non in medio: neque [c] [ordinatè,] neque habet motū. Sit ergo sufficiens in nominando dispositiones urinarum. In libris uerò particularibus prouenient ad te diuisiones dispositionum urinæ.

De significationibus egestionis. *Cap. 13.*

EGestio plerunque declaratur ex sui quantitate, quod est ut consideretur, si est minor eo quod comeditur, aut maior, aut æqualis. Et notum quidem est, quòd ipsius augmentum est propter humorum multitudinem, & paucitas propter ipsorum paucitatem: aut quia ex ipsa in intestino monoculo, & in colon, & in fæceijs multum fuit retentum; quod est signum colicam præcedens: [a] [aut propter] expulsiuæ essentiæ debilitatem. Et cognoscitur etiam ex essentia sui; quoniā, quod ex ea humidum est, aut significat

cum sup... existit s... prohibit... tu. ... ulentæ. B. flatus

ficat oppilationes, aut digestiuę malitiã: & ple
runque significat mesaraicæ debilitatem, quæ
humorem non sugit. Et quandoq; est propter
capitis rheumatismum, aut propter comestio
nem rei, quæ egestionem humectauit. Quod au
tem in humido uiscosum est, plerunque signi
ficat liquefactionem; & hoc est cum fœtore; &
plerunq; significat malorum humorum, & ui-
scosorum multitudinem: & hoc non [b] [cũ mul
ta existit lenitate.] Et plerunque significat nu
trientia viscosa, quæ comesta fuerunt, & nõ pau
ca, cum calore forti in cõplexione: & non fuit
inter ea digestio bona. Sed, qđ ex ea est spumo-
sum, fortitudinis caloris significat ebullitionẽ:
aut multarum uentositatũ permistionem. Qđ
autem ex egestione est siccum; aut laborẽ signi-
ficat, & resolutionem; aut multam urinæ pro-
uocationem; aut igneum calorem, aut nutrien
tium siccitatem; aut multã moram ĩ intestinis;
sicut in suo dicemus capitulo. Quumque humi
ditas sicco, quod est durum, admiscetur, signifi
cat quòd eius siccitas est propterea, ꝙ multum
fuit retenta in humiditatib. [c] [ipsam exire pro
hibentibus,] & propter priuationem fellis pũ-
gentis, & festinãtis; sed quum ibi non est longa
retẽtio, neque humiditatis in intestinis adsunt
significationes; causæ in ipsa est superfluitatis [d]
[saniosę] & pungetis extensio: quæ ab hepate
fluxit in eo, quod est coram ipso, & euacuatiõe
non quieuit donec commisceretur. Et est etiã,
quum colore sui dignoscitur egestio. Eius ue-
rò color naturalis igneus est, leuis existẽs ignei
tatis: qui si augmentatur: fellis significat multi-
tudinem, & si minuitur, significat cruditatem,
& maturationis priuationẽ, & si albus fiat, quã-
doque est eius albedo propter oppilationẽ in
canalibus fellis, & hoc significat icteritiam, &
si cum albedine est uirtus saniei habens odorẽ:
magni apostematis significat apertionem. Sa-
nus quoque, qui non exercitatur: multoties
egerit uirus, & saniem, quę est ei purgatio, &
euacuatio laudabilis: quoniam propter hoc re-
mouetur ab eo lassitas, quę ei propter priuatio
nem exercitij acciderat: quemadmodum dixi-
mus in vrina. Præterea scito, quòd egestio colo
rem igneum vehementer superfluũ habẽs mul-
toties in hora [e] [finium] ægritudinum signifi-
cat maturationẽ: & multoties significat dispo-
sitionis malitiam. & nigra quidem significat ta
liter, qualiter sunt urinæ nigrę significationes:
significant enim aut adustionem fortem; aut æ-
gritudinis melancholicæ maturationem; aut
nutriens tingens, aut potionem rei, quæ melan
choliam euacuat, sed prima est mala. & illa qui
dem quæ est pp puram melancholiam, non suf-
ficienter cognoscitur ex colore sui; immò co-
gnoscenda est ex acredine sui, & ponticitate, &
bullitione terræ ex ipsa, & est mala siue sit ege-
stio, siue uomitus: & ex ipsius proprietatib. est,
quòd in se luminositatem habet. Ad ultimum
uerò humor melancholicus purus pernecans
est secundum plurimum, quando egreditur: sci
licet est mortis significatio. Chymi uerò nigri
exitus multoties confert: & illud est: quoniam
melãcholiæ radicalis exitus vltimam corporis
adustionem significat, & humiditatum ipsius
peremptionem. Viridis autem egestio caloris
innati significat extinctionem, & similiter fu-
sca. Egestio quoque plerunque ex sui cognosci
tur forma, ex absentia inflationis suæ, aut ex in-
flatione: quoniam inflata, sicut stercus uaccæ, si-
gnificat uentositatem. Et est quum ex hora sui
cognoscitur: quoniam quum egestionis exitus
festinat, & hora, qua egredi solebat antecedit,
signum est malum, quia fellis significat multitu
dinem, & uirtutis retentiuæ debilitatem, & si e-
ius tardatur exitus; digestiuæ significat debilita
tem, & intestinorum frigiditatem, & humidita
tis, & somni multitudo, uentositates significat
inflatiuas. Colores quoque extranei, & diuersi
mali existunt, & nos ipsos in libro nominabi-
mus particulari. Quę verò ex egestione est me-
lior, est iũcta, quę est similiũ partium, & in qua
aquositas siccitati est uehementer admista, &
cuius spissitudo est sicut mellis spissitudo, & cu
ius exitus est facilis: & non pungit, & cuius co-
lor attinet citrinitati; & non est multi fœtoris,
neque est priuata fœtore, & non habet gurgula
tionem, neque rugitum, & non habet spumam:
cuius exitus est in hora in qua solet, & secundũ
quantitatem, quæ ei, quod comeditur, est pro-
pinqua in quantitate sui. Et scito quòd nõ om-
nis egestionis æqualitas est laudabilis, neq; om
nis lenitas, quia, quandoque sunt prooter uehe
mentem maturationem in omni parte similẽ,
& quandoque sunt propter adustionem, & li-
quefactionem similes, & tunc quidem sunt ex
deterioribus significatiõibus. Et scito quòd ege
stio, quæ est temperatæ essentiæ, quę est ad te-
nuitatem, non est laudabilis nisi, quũ non sunt
cum ea rugitus, neque ventositates, neque in
sui exitu paulatim intersecatur, & si non possi-
bile est, vt eius exitus sit propter uirus molestãs,
quod est ei admistum, & non permittit ut con
iungatur. Est autem, quũ plerique solliciti fue-
runt de significationibus, quæ in sudore, &
alijs apparent rebus. veruntamen de ipsis lo-
qui proprius est in sermone particulari. In ser-
mone quoque particulari similiter reperies ex
positionis augmentum in re egestionis, & uri-
næ, & reliquorum.

[Margin: b cum super existit fœta. — c prohibitis tu. — d rulentæ. — e B. flatus.]

ANNOTATIONES.

*Alui excrementa magnam ad morborum indicatio-
nem uim habent, ut primo, aphor. Hippocrates notat: dum
videlicet naturalis actionis uim, & quæ in aluo fiunt co-
ctiones aut incoctiones significant, ut Galenus, & primo,
de crisibus, & sæpe alibi. In his substantia, & modus
substantiæ, & qualitas, colores uidelicet & odores, &
tempus; & modus quo excernuntur, uti in urinis, diligen-
ter sunt animaduertenda, proptereaq; fusius hæc author
prosequitur. Quænam uerò optima sint alui excrementa,
Hippocrates secundo, progn. fusius docuit. & Galenus ibi-
dem, ac primo, de crisibus copiosè explicauit. Habes ta-
men plura, & secundo, aph. & quarto, & septimo, ex Hip-
pocrate, & multa in Coacis prænotionibus. Collegit ex
Hippo. & Galenus, Paulus lib. 2. & Auicennas in Canti-
cis, parte 1. tract. 2. repetit.*

[Margin: aph. 12. — cap. 11. — Aphor. 13. — cap. 11. — Aphor. 14. 15. 18. aphor. 21. ad 28. & 47. — Aphor. 30. 69. 71. 81. — cap. 13. — Text. 320. & deinceps.]

FEN TERTIA.

Cuius est capitul. vnum, & doctrinæ quinque.

De causis sanitatis, & ægritudinis, & necessitatis mortis. Capitulum singulare dictionis tertiæ.

Medicina in prima diuisione in duas diuiditur partes, in partem theoricam, & partem practicam, [a] [quæ tamen omnes sunt scientiæ speculandi .] Quod autem nomine theoricæ propriè designatur, est illud, quod demonstrando sententias tantum confert, ita quod in demonstratione operationis nullo modo auxilium præbet: sicut pars, in qua res sciuntur complexionum, & humorum, & virtutum, & species ægritudinum, & accidentium, & causarum. Et illud, cui nomen proprium practicę attribuitur, est, qđ in demonstrando operationis, & regiminis qualitatem, auxiliabitur: sicut pars, quę nos iuuat ad demonstrandum, quomodo sanitatem corporis, quod in illa, & ex illa dispositione existit: custodiamus, & quomodo corpus, quod talem habet ægritudinem medicemur. Et neque existimes, quod pars, quæ dicitur practica; sit operatio & actio; sed est ars, quæ docet nos, quomodo sit operandum & agendum. Et nos quidem iam declarauimus tibi hoc in ijs, quę sunt præmissa. Et postquam iam expleuimus [b] [dictionem] primam, & secũdam in his, quę sunt partis medicinæ, quæ est theorica vniuersalis; ergo nostrũ studium nunc reducamus in duabus, quę remanserunt, ad partem ipsius practicam secundum modum vniuersalem. Pars autem ipsius practica in duas distribuitur partes: quarum vna est scientia regendi corpora sana, qualiter in sui remaneant sanitate: & hæc quidem custodiendi sanitatem scientia uocatur. & pars eius secunda est scientia regendi corpus ægrum, qualiter ad sanitatis redeat dispositionem, & uocatur scientia medicandi. Et nos quidem incipiemus, & scribemus in hac [c] [dictione] sermonem compendiosum de custodienda sanitate. Et dicemus, quod propterea, ꝙ generationis nostrorum corporum principiũ res duæ fuerunt: quarum una est sperma uiri [d] [cuius essentiæ certius est] quod locum tenet factoris, & altera est sperma mulieris, & sanguis menstruus [e] [cuius rei certius est] quod locũ tenet materiei, & hæ duę substantiæ in hoc cõmunicant, quòd vnaquæque earum est fluida, & humida, licèt post diuersificentur, & aqueitas, & terreitas in sanguine & spermate mulieris, plus abundant, & aereitas & igneitas in spermate viri superat; oportuit, ut coagulatiõis horum duorum principium esset coagulatio humida, licèt terreitas, & igneitas sint inuentæ in eo, [f] [quod ex eis fluit:] & terreitas cũ eo, quod in ea existit ex duritie; & igneitas cum eo, quod in ea [g] [ex virtute maturandi] iuuerint se, & coagulatum durum fecerint, & coagulationem quandam ei attribuerint, & duritiem: ueruntamen hoc ad terminum coagulationis durorum corporum non peruenit, sicut lapides, & uitrum: ita quòd ex eis nihil resoluatur, aut resoluatur, quod non sensu percipitur, tunc nanque secura essent a nocumentis, quæ propter assiduam accidunt resolutionem, & longissimam: sed res non est ita. Quapropter corpora nostra duabus nocumentorum speciebus sunt ex posita: quarum vnaquæque causam habet intrinsecam, & causam extrinsecam, & una quidem nocumenti species, est humiditatis resolutio, ex qua creati fuimus, & hęc quidem ordinate uenit. & secunda est humoris putrefactio, & eius corruptio, ipsius alteratio: unde fomento uitæ conueniens non est. & hic quidem a primo modo est alius, licèt sua ipsius malitia siccitatem adducat, propterea quòd corporis humiditatem prius [h] [exsiccari facit: & ex eo, quod nostris conueniens est corporibus, corrumpit:] deinde ad ultimũ a putrefactione resoluitur, quoniam putrefactio in primis corrumpit humiditatem, postea ipsam resoluit, & rem siccam dimittit cineritiã. Hęc igitur duo nocumenta ab alijs nocumẽtis sunt aliena, quæ propter alias accidunt causas, sicut frigiditas congelatiua, [i] [& uenena,] & species solutionis continuitatis pernitiosa, & reliquę ægritudines. Sed duę prædictę species huic nostræ inuestigationi sunt propinquiores, et digniores, [k] [quia earum mutatio est in dispositione sanitatis.] Et unaquęque ipsarum aduenit ex causis extrinsecis & causis intrinsecis, & extrinsecæ quidem causæ sunt sicut aer dissoluens, & putrefaciens: & intrinsecæ quidem causæ sunt, sicut calor innatus, qui in nobis existit nostras resoluẽs humiditates, & calores extranei in nobis a nostris nutriẽtibus generati, & reliqua nostras putrefaciẽtia humiditates. Omnes verò causę istæ se adinuicem iuuant in exsiccando nos. Verũtamen perfectio & integritas nostra, & potentia perficiendi operationem non est, nisi propter multam siccitatem, quæ nobis accidit: deinde siccitas incessanter procedit, donec [l] [nos perimat: hęc igitur siccitas, quæ nobis accidit, res est nobis necessaria. Nos si quidem a principio rei in ultima cõsistimus humiditate; vnde proculdubio oportet ut calor eam superet: quoniã si non; in ipsa suffocaretur. procedit igitur proculdubio in ipsam assiduè agẽdo, & ipsam semper exsiccando incedit. Quod tamen ex eius exsiccatione apparet in principio, æqualitati attinet: deinde quum nostra corpora ad temperatę siccitatis peruenerit terminum, calore existente vt erat; non est siccitas secundum suæ siccitatis primæ quantitatem, immò fortior: quoniã materia est minor; & propter hoc est magis recipiens. Inde proculdubio sequitur, ut siccitas supra siccitatem temperatam augmentetur, & non cessabit proculdubio quin assiduè augmẽtum sumat, donec humiditates consumat. Calor igitur innatus est causa extinguendi seipsũ accidentaliter, propterea ꝙ fit causa sui ipsius materiam consumẽdi: sicut lampadis flamma, quæ extinguitur, propterea quòd suam consumit materiam. & quanto plus siccitas secũdum augmentum procedit, calor innatus secũdum diminutionem incedit: ergo accidit defectus nunquam cessans vsq; ad vltimum, qui est defectus restaurandi humiditatem loco eius, quod resolutum fuit; defectus igitur semper augetur. Siccitas ergo duobus augmentatur modis. Vnus

a B: quælibet tamen ambarũ est scientia & speculatio, vel perscrutatio.

b B. fen.

c B fen.

d B. & uerior sermonum uel positionũ eius est.

e B. & uerior positionũ eius est.

f B. quod generatur ex ea.

g B. cum digestione.

Vnus eorum est propter diminutionem potentiæ recipiendi materiam. Et alter minoratio humiditatis in se propter caliditatis resolutionẽ. Augmẽtatur igitur caloris debilitas, propterea quòd siccitas in membrorum substantia dominatur, & propter naturalis humiditatis diminutionem, quæ est sicut materia, & sicut oleum flãmæ lampadis. Flamma nanque duas hẽt humiditates: aquam, & oleum: una quarum cõsistit, & altera extinguitur. Similiter calor ĩnatus humiditate consistit naturali, & ab augmento extraneæ extinguitur, quæ prouenit ex debilitate digerendi, & est sicut aquea humiditas flãmæ. Et quum siccitas ad complementum accedit, calor innatus extinguitur, & mors subsequitur naturalis. Corpus autem non permanet tẽpore, quo perdurat: propterea quòd ipsius innata humiditas prima, resolutiõi resistit caloris mũdani, & caloris sui corporis in natura sui, & eius quod ex motibus accidit suis, hac tam longa resistentia: [m] [quoniam ipsæ sunt ea in essentia sua debiliores:] immò ipsum stare non facit nisi illud, quod restaurat illud, quod ex ea resoluitur: & est nutriens. Amplius nos iam declarauimus, quòd virtus in cibo non operatur, & vtitur eo nisi usque ad terminum. & ars quidem sanitatem custodiendi non est ars, quæ a morte securos nos faciat: neque corpus ab extrinsecis nocumentis muniat; neque unumqđque corpus ad ultimam uitæ longitudinẽ perducat, quæ est secundum hominem absolutè: sed de duabus rebus securitatem præbet, putrefactionis penitus prohibitione, & defensione humiditatis, ne cito resoluatur, & in ipsius quidem fortitudine [n] [consistat,] vt ipsum usque ad debitum tempus secundum suam primam complexionem permanere faciat. & hoc quidẽ erit propter regimen rectũ restaurationis, quæ fit in corpore loco eius, quod resoluitur, secundum quantitatem possibilem, & propter regimen prohibens dominium causarum siccitatem accelerare facientium, exceptis causis, quæ faciunt siccitatem debere esse: & per regimen custodiens a generatione putrefactionis, propter tutelam corporis, & custodiam a potestate caloris extranei extrinseci aut intrinseci: quoniam omnia corpora non sunt æqualia in fortitudine humiditatis radicalis, et caloris innati: immò corpora in his existunt diuersa. Vnũquodque præterea corpus terminum habet, in quo resistat siccitati necessariẽ, cõplexione sua, & calore suo innato, & quantitate suæ innatæ humiditatis, [o] [a quo non remouetur:] est tamen quum ante adueniunt causæ in siccitatem adiuuantes; aut alio modo pernecantes; Et multi quidem hominum dicunt, qđ isti sunt termini naturales, & termini accidentales sunt alij. Et quòd custodiendi sanitatẽ ars existit illa, quę corpus humanum ad naturalem perducat terminum, [p] [si conuenientia cõseruat.] Huius autẽ custodię administrationi duę attributæ sunt uirtutes, quibus deseruit medicus: vna earũ est naturalis, & uocatur nutritiua, quæ restaurat illud, quod ex corpore resoluitur: cuius substantia terreitati, & aqueitati attinet. & altera est animalis: & ipsa est virtus pulsatiua, quę restaurat, quod ex spiritu resoluitur; cuius substantia est aerea & ignea. Et propterea quòd nutriens nõ fuit simile nutrito, nisi in potentia: ideo creata fuit uirtus immutatiua, quatenus nutriẽtia mutet in similitudinem nutritorum in effectu, & ut pro certo sit nutriens in effectu: & ad hoc creata fuerunt instrumẽta, & canales, quę sunt ad attrahendum, & expellendum, & retinendũ, & digerendum. Dicemus ergo qđ habenæ rei in arte custodiendi sanitatem cõsistunt in æqualitate causarum [q] [prædictarum comitatium.] Illæ tamen in quarum æqualitate maior necessaria est sollicitudo, sunt septem res. æqualitas complexionis, & electio eorum quæ comeduntur & bibuntur, & purgatio superfluitatum, & custodia compositionis, & rectificatio eius, qđ per nares attrahitur: [r] [& custodia tangentis:] & moderamen motionum corpearum, & animalium, inter quæ etiam somnus, & vigiliæ quodammodo numerantur. Et tu quidẽ iam sciuisti in his quę sunt pręmissa; quòd neque æqualitas unum habet terminum, neque sanitas, neque aliqua ex complexionibus in hoc ingreditur, quòd sit aliqua sanitas aut aliqua æqualitas in aliquo tẽpore: sed est id, quod inter duas res existit. Incipiemus igitur in primis declarare regimen infantis, qui in ultima complexionis ęqualitate consistit.

q B cõmunium comitãtium, seu necessariarũ prę dictarum.

r B. & rectificatio indumentorum, quæ sunt de summa tãgẽtium.

ANNOTATIONES.

Pars autem practicæ &c. Medicinæ, partes duas maximas ac potissimas esse, Gal. testatur 1. de tuen. san. alterã tuendæ sanitati, alteram pellendis morbis dicatam. priorem conseruatricem; posteriorem, curatricem appellant. Hic authornoster Gal. exemplo de conseruatrice acturus est: proinde neque aliunde quam ex generationis nostræ initijs principium sumit, Galenum æmulatus 1. de sanit. tuend. Notat uerò statim ijs uerbis. [Et uerior positionum] controuersiã inter Arist. & Gal. de semine, de qua & supra Fen 1. doctr. 5. quum philosophus semen fœminæ, ut materiam semper generationem subire existimet, 1. de gen. anim. & 2. Gal. uerò cui astipulatur Hipp. libro de natura pueri philosophum in libris de semine damnet. Sed hac in re Auicẽnas & supra & hoc loco & lib. de animal. natura. 16. nec non Auerroes 1. de gene. an. & 2. Coll. Aristotelem sequuntur. Affert hic deinceps multa de corruptionis nostræ causis, atque de innati & humidi, & caloris absumptione ex Gal 1. de san. tuen. desumpta. Tu uerò uide quæ Arist. libro de iuuent. & senect. uita & morte scripta reliquit.

Cap. 1.

Cap. 2. & deinceps.

Cap. 1.

Cap. 19. & 20.
Cap. 4.
Cap. 1.
Cap. 10.
Vide Disquisitiones physiologicas Cotegi pagina 375. 377. 378. & 389.
Ca. ψertiu 14.

DOCTRINA I. DICTIONIS III.

Quæ est de nutricatione iiij. continens capit.

De regimine infantis, ex [a] † [ ] *quo nascitur, usque quo incedat.* *Cap.* 1.

a † B. tempore.

PRægnantium autem regimen, & mulierum quæ partui sunt vicinę in dictionibus scribemus particularibus. Infantis uerò temperatæ complexionis, quum nascitur, pleríque sapientum dixerunt, vmbilicum in primis debere incidi super quatuor digitos, & cum lana ligari munda, [b] [quæ bene, & subtiliter sit retortaliter ne doleat, & oleum cum panno super ipsum ponendum:] & propter vmbilici inci-

b B. quæ sit retorta parumper & subtiliter, seu ingeniosæ taliter ne doleat, vel taliter ne lędat, & pannus seu petia infusa in oleo est super ipsum ponẽda.

incisionem, preceperunt, vt uenarum citrinarum, & sanguinis draconis, & sarcocollę, & cymini, & vsneæ, & myrrhæ partes sumātur ęquales, & tritæ umbilico superponātur. Et festinandum est ad corpus ipsius saliendum [c] [cum salmora tenuis salis, quatenus umbilicus eius induresceat, & ipsius cutis dura fiat. Et salib. uerò ille melior existit, cui admista sunt [d] [† lapis hæmatites] & costus, & sumac, & fęnugræcum, & origanum. Et ipsius quidem nasus nō saliatur, neque os. Causa uerò quare nobis necessarium est corpus eius durum facere; est quoniam illico quum nascit ur: omnia, quæ ipsum tangunt, ei nociua sunt [e] [siue calida] siue frigida, siue aspera sentiat ea, & hoc quidem est propter cutis eius subtilitatem, & propter calorem eius, quoniam omne quod ipsum tangit, sentit durum & frigidum & asperum. & si nobis necessarium fuerit iterum salire: faciemus, & hoc quidē augemus, quum multæ fuerit sorditiei, & multarum humiditatum. Deinde aqua tepida ipsum lauabimus, & eius nares assiduè purgabimus digitis, quorum ungues sint incisi, & in eius oculos parum olei proijciemus. Ani præterea orificiū minuto digito in circuitu eius est mouendum, ut aperiatur, & obseruandum est, ne ipsum frigus tangat. Quumq; eius ceciderit vmbilicus, quod est post tres, aut quatuor dies, erit melius vt super ipsū ponatur cinis cochlearum, aut cinis [f] [calcanei] uitulini, aut plumbi adusti & triti, cuiuscunq; fuerit cū uino. Quūque volumus vt fasciętur: nutrix eius mēbra suauiter tangere dēt; & quod dilatandum fuerit, dilatare, & quod subtiliādum, subtiliare, & omne membrum secundum conuenientiorē figuram figurare, & hoc totum subtili compressione cum extremitatib. digitorum; quod quidem multis faciendum erit vicib. Et oculi assiduè eunt tergendi cum re, quæ sit sicut seta. Vesicā quoque eius premere conuenit, vt vrinæ exitus facilis fiat: deinde manus eius extendantur, & ipsius brachia ad genua ducātur. Et ipsius caput instita ligetur, et pileus ei imponatur, qui super ipsius caput [g] [constringatur.] In domo p̄terea temperati aeris, quę nō sit frigida, ad dormiendum ponatur. Oportet aūt vt domus vmbræ attineat, et tenebrositati aliquantulæ, quę a superante radio nō illuminetur. Quumq; dormiet, oportebit, vt caput eius toto reliquo corpore sit altius. et obseruandum erit, ne quū dormiet: aliquid colli ipsius, aut extremorum eius, aut dorsi torqueatur. Ipse quoq; in ęstate aqua suaui æquali balneandus est. In hyeme verò aqua eius ad caliditatem trahat non pungentē: hora verò ad ipsum lauandum, melior est post eius longum somnum. Et plerunque quidem est conueniēs, vt ipse bis in die lauetur, aut ter, et ordinatè ad id quod sit magis tepidum mutetur, si tempus fuerit ęstiuum. In hyeme autē [h] [non sit frigidior aqua, quę in caliditate temperata existit.] ipse quoque non lauetur, nisi usque quo eius corpus calefiat, et rubere īcipiat: postea extrahatur, et eius aures custodiātur, ne aqua in eis ingrediatur. Et oportet quidem, vt quum in hora ablutionis accipitur, sit secundum hunc modum; accipiatur manu dextra, et super brachium sinistrum super pectus suum appodietur, & non super uentrēm. Amplius in hora ablutionis ipsius, studēdum erit, ut ipsius [i] [plantę ad dorsum eius eleuentur] & eius pedes ad caput eius subtiliter & suauiter perducātur, deinde mollibus pannis exsiccetur, & suauiter extergatur. Deinde fiat ut in primis super ventrem sui iaceat; postea supra dorsum, & pręter hoc totum incessanter [k] [fricetur, & prematur, & figuretur; deinde ad ipsum cum panno fasciandum est redeundum: postea in ipsius nares oleum dulce proijciatur: quoniā eius oculos lauabit, & ipsorum tunicas.

c B. Alia litera. cum aqua salita pauci salis quatenus iduresceat superficies corporis extrinseca.
d B. sadenegi. † sedenegi.
e —— B.
f B. archub.
g B. adaptetur.
h B. non separetur ab eo aqua temperatæ caliditatis.

ANNOTATIONES.

Scripsit de infantium victus ratione Gal. 1. de tuen. san. & ex eo Aetius lib. 1. serm. 4. Sed & Paulus lib. 1. quadam. Unum hic author notat ijs verbis. [Et festinandum est ad corpus &c.] quod videtur in controuersia esse positum. Iubet infantium corpora salita aqua esse abluenda. At Galen. 1. de tuen. san. sale ipso modice ait esse inspergenda. Auer. verò 6. Coll. non sale, sed oleo potius ex glandibus vtendum censet, quum idem agat, quod sal, Auenzoaris authoritate: sed absque mordicatione. Sanè probanda magis Auicennæ sententia videtur hac in re, vt. s. non sale, quod, quum mordicet, dolorem corpusculis illis infantium non mediocrem potest concitare: non item oleo ex glandibus; quod & si absque mordicatione indurat, non abstergere tamen potest; sed salita potius aqua abluuntur, quæ & abstergit, & moderatè indurat. Verùm vnum aliud Auic. notat ijs verbis. [Et in eius oculos præterea &c.] quod paulò videtur difficilius, nempe in oculos infantium parum olei esse instillandum. At Gal. ab oculis semper, etiam in eorum inflammationibus oleum interdicit, quòd mordicet lib. de opt. secta ad Trasyb. & 2. simpl. med. Sane idem pręcepit & Aetius lib. 1. serm. 4. quod hic author: putantq; aliqui id ad leniendam oculorum acredinem in parentis utero ob serosos humores contractam, admitti posse. nos verò de hac quidem re non contendimus: tutius tamen calida & dulci aqua uti eius olei loco posse, existimamus.

De regimine lactationis & remotionis a lacte. *Cap. 2.*

QValitas verò lactationis eius, & ipsius cibationis hoc modo obseruantur. Omnibus modis, quibus est possibile, lac matris infanti ad sugendum dandum est: ipsum enim est nutriens, quod magis simile existit substantiæ nutrientium præteritorum, quibus alebatur dum in [a] [ventre] erat, scilicet menstruorum matris; quoniam ipsa sunt, quæ conuertuntur, & fiunt lac, & ipse magis est recipiens hoc, & magis est ei [b] [conueniens] ita, vt iam experimento certificatum sit, quòd extremum mammillæ matris in os infantis ponere, valde confert ad remouendum quicquid ei nocet. Bis autem aut ter in die sugere mammillas debet ei sufficere, & in primis non est multum lactandus. [c] [Oportet autem] ne sit eius mater, quæ ipsum prius lactat: donec matris complexio temperetur. Et melius quidem est, ut parum mellis eidem [d] † [ ] tribuatur, deinde lactetur. Ex lacte quoque, quod puer sugit: in mane bis, aut ter emulgendum est; deinde mammilla ei tribuenda, & præcipuè quum in lacte fuerit macula. Lac autem malum, scilicet acutum a nutrice infanti nō est dandū, dum est ieiunus.

Et præter

Et præter hoc etiam duæ res ſunt faciendę iuuamen ei conferentes, ad hoc vt eius complexio fortis fiat; quarum vna eſt lentus motus: & altera eſt conſonantia muſicæ, & vox cantilenę quemadmodum mos eſt dum infantes in locis ponuntur, in quib. dormire debent. Ex quantitate.n.recipiendi hęc duo, ſcietur quantũ ſit aptus exercitio, & muſicę: quorum vnum eſt corporis, alterum animæ. Quod ſi aliqua res prohibitoria matris lac dari non permiſerit; ſiue cauſa debilitatis ipſius; ſiue corruptiõis lactis eius; ſiue quia eſt [e] [delitioſa,] eligenda erit nutrix ſecundum conditiones, quas dicemus. Quarum quædam attenduntur in ætate eius: & quædam in ipſius figura: & aliæ in eius moribus: & aliæ, in formis ſuarum mammillarum: & quædam in qualitate lactis ipſius: & aliæ in quantitate temporis, quod eſt inter eam & partum ipſius: & aliæ, quę ſunt ex genere infantis eius. Quumque ſecundum has conditiones reperta fuerit, oportebit vt eius nutrientia renouando ſint bona ex tritico & [f] [ſpelta] & carne agnorum, & hędorũ, & piſcium, quorũ caro non putreſit, nec eſt dura. Lactucæ quoque ſunt nutriens quod laudatur, & amygdalæ, & auellanæ. Ex oleribus verò deterius eſt eruca, & ſynapis, & [g] [† ocymum] quoniam ſanguinẽ corrumpunt. Et in mẽtha eſt eius virtus. Nunc autem dicemus nutricis conditiones, & a conditione ætatis ipſius incipiemus. Dicemus itaq; quod melius eſt vt ſit ætatis, quæ eſt inter xxv. & xxxv. annos, quoniam hæc ætas eſt iuuẽtutis & ſanitatis, & complementi. Conditiones verò [h] [figurę ipſius, quæ attenduntur in compoſitione eius:] ſunt, ꝙ oportet ipſam boni coloris eſſe: & collum habere forte; & pectus habere forte, & amplum: & muſculoſam & duram habere carnem, inter pinguedinem & maciem tẽperatam; & carnoſam non adipe abundantem. Secundum mores verò ſuos conſideratur, quoniam ipſam oportet bonorum morum & laudabilium eſſe, quæ tarde a malis animæ paſſionibus patiatur; ſicut ira, triſtitia, & timore; & reliqua ab iſtis. Omnes enim iſtę corrumpunt cõplexionẽ, & fortaſſe [i] [a lactatione abſtinebit:] & propter hoc prohibuerunt quidam. ne ſtolida lactet. Et pręter hoc totum malitia morum ipſius eam perducet ad hoc, vt infantis paruam habeat ſolicitudinem; & ei parum blandiatur. Conditiones verò, quę in forma mammillarũ ipſius attenduntur, ſunt; quoniam oportet ipſas eſſe ſolidas, & magnas: & ſui magnitudine non ſint laxæ: neque debent eſſe extenſę magnitudinis: & oportet etiã vt inter duritiẽ & mollitiem ſint mediocres: Secundum qualitatem verò lactis ipſius conſideratur: quia oportet vt ipſius ſubſtantia [k] [& qualitas ſint temperatę,] & eius color attineat albedini, qui neq; ſit fuſcus, neque viridis, neque citrinus, neque rubeus. Eiusq; odor ſit bonus, in quo non ſit acredo, neque ponticitas: & ipſius ſapor dulcedini attineat, in quo non ſit amaritudo, neq; ſalſedo, neque acredo, & oportet vt trahat ad multitudinẽ quandam, & vt eius partes ſint ſimiles: & [l] [vt] non ſit ſubtile, fluidum, nec multum groſſum, caſeatum, neque diuerſarum partium, neque multę ſpumæ. & eius quidem ſubſtantia quãdo que experitur, quòd eſt, vt de ipſo ſuper vnguẽ mulgendo diſtilletur: quod ſi fluit, eſt ſubtile: & ſi vnguis inclinetur, & non currat: eſt ſpiſſum. Ipſum etiam experitur, quum in [m] [ampulla] ponitur, & parum myrrhæ ſuper ipſum proijcitur, & digito miſcetur: propter hoc enim ſcitur aquoſitatis ipſius, & caſeitatis ipſius quãtitas. Lac.n.laudabile & temperatum eſt: in quo aquoſitas & caſeitas ſunt æquales. Quòd ſi aliqua nobis neceſſitas fuerit, lac tale habere: ipſũ pręparabimus ex parte lactationis: & ex parte nutricis. Ex parte quidem lactationis, quoniam lac, quod groſſum fuerit, & mali odoris, melius eſt, vt non detur, niſi poſtquam mulctum fuerit, & in aere moram fecerit: & quod vehementis fuerit caloris conueniens erit vt nullo modo [n] [ieiuno] detur. Et nutricis quidem regimen eſt, ꝙ ſi eius lac groſſum fuerit, dabitur ei oxymel diaſpermaton: quod cum ſubtiliatiuorum apozemate ſumatur, ſicut mentaſtrum, & hyſſopum, & † thymum, & origanum montanum. & tribuantur ei ad comedendum [o] [† naſturtium,] & quę eis ſimilantur. In cibo quoq; ipſius imponatur parum [p] [croci:] & pręcipiatur ei, vt cum oxymelle calido euomat: & tẽperato vtatur exercitio. Et ſi eius complexio fuerit calida, dabitur ei in potu [q] [oxymel] cum vino ſubtili ſimul, ſiue ſeparatũ. Quod ſi eius lac ſubtile fuerit: præcipietur vt quieſcat, & ab exercitio remoueatur: & cibis nutriatur, qui ſanguinem faciunt groſſum. Et fortaſſe dabitur ei ad potandum, ſi non fuerit ibi, quod prohibeat: vinum dulce, aut muſtum coctum: & pręcipiatur ei, vt diu dormiat. Si verò eius lac paucum fuerit, conſiderabitur, quę ſit cauſa in hoc: vtrũ ſit malitia complexionis in toto corpore, aut in mammillis ipſius: & hoc quidem coguoſcetur per ſignificationes prædictas in capitulis, quę ſunt pręmiſſa. [r] [Et poſt tangemus mammillas] & ſi ſignificatum fuerit, ꝙ ſit in ea calor: nutrietur tali qualis eſt [s] [aqua hordei et ſpinacchia, & quę eis ſimilantur.] Et ſi ſignificatum fuerit, ꝙ ſit in ea frigiditas complexionis: et oppilationes: aut debilitas virtutis attractiuę augmentabitur eius nutriens ſubtile ad caliditatem declinans: et uentoſę ſub mammillis ponẽtur abſque [t] [multa cõpreſſione.] Ad hoc quoque confert ſemen † paſtinacarum: et ipſemet etiam † paſtinacę ad hoc multum proſunt. Qđ ſi cauſa eius fuerit [u] [nutrientis paucitas:] nutrietur iure facto ex hordeo, et furfure, et leguminibus. In iurib. quoque ipſius, et in cibis ponendę ſunt radices fœniculi, et ſemen eius, et anethum, et nigella. Quidam autem dixerunt, ꝙ comedere vbera propriè ouium, et caprarum cum lacte, quod in eis continetur: valde eſt vtile ad hoc, propter illud quod in eis exiſtit ex ſimilitudine: aut propter proprietatẽ, quę eſt in eis. Quidã etiam experti fuerunt vt vnc.j. [x] [cariei] aut vermium terrenorum ſiccorum in aqua hordei multis diebus ſumatur, et reperierunt optimum. Et ſimiliter elixatura capitum ſalſorũ piſcium in aqua anethi. Ex eis quoque quę lac multiplicant, eſt ut butyri uaccini. unc.j. ſumatur, et in uas, in quo purum exiſtit vinũ mittatur, et bibatur. Aut ſeſamum in mola tritũ accipiatur, et cum uino miſceatur, et colatũ ab bibendum

m B. vaſe vitreo

n B. in ieiunio.

† haſce.

o B. altharich.

† atharet.

p B. raphani.

q B. ſirupus acetoſus.

r B. Et ex tactu mammillarum.

ſ B. chiſt.

t B. labore.

† bauciarum.

† bauciæ.

u B. Diſpoſitio nutricis perſeuerans iam ante conſueta. Alia litera. quia ipſa minuerit cibum.

x B. alarde.

bendum detur. Amplius [y] [mammillæ ex stercore turdorũ cũ lacte asinæ, & oleo, more emplastri liniãtur] aut ex eo, quod est in interiore parte melõgię elixatę. vnc. j. sumatur, & cum digitis in vino dissoluatur, & ad potandum detur. [z] [Medicamen validum. Rec. seminis aneti. vnc. iij. seminis † camepythios, seminis porri. ana. vnc. j. sem. a trifolij, sem. fęnugręci] ana. vn. ij. totum cum succo fœniculi, & melle, & butyro misceatur, & in potu sumatur. Et quum lac nocumentum fecerit sui multitudine: propterea ꝙ constrictione retinetur, & propter suam spissitudinem: minuatur per id quod pauci existit nutrimenti, & comestione eius quod parũ nutrit, & emplastro pectori, & mammillis superposito ex cymino, & aceto, aut luto [a] [absoluto] & aceto, aut lentibus coctis in aceto, & post ipsum potu [b] [rei salsę] vtatur, & similiter comestione menthæ. Et mammillas quidẽ blandis manibus multum fricare lactis efficit multitudinem. Lac verò malum habens odorẽ medicandum est dando in potu vinum boni odoris, & ad comedendum dando cibũ boni odoris. Regimen autem, quod est tractum ex tempore partus nutricis est: quoniam oportet, vt partus sit propinquus, non tamen valde: immo sit a tempore, quo peperit, mensis vnus, & dimidius ad minus, aut menses duo [c] [sitq; ille,] quẽ peperit, masculus, & sit partus eius secundum tempus naturale, & non sit ipsa, quæ abortum fecit, neq; abortum facere consueuerit. Nutrici præterea est præcipiendum, vt temperato vtatur exercitio, & vt nutrientibus boni chymi alatur, & ne vllo modo aliquis cũ ea coeat: hoc enim sanguinem [d] [permiscet] menstruum, & lactis odorem corrũpit, & ipsius minuit quantitatem: immò fortasse impregnatur: in quo nocumentum duobus attinens filijs existit. [e] [Et nutrici quidẽ] propterea ꝙ illud, quod in sanguine est subtile ad embryonis nutrimentum redit, & embryoni quidem, propterea quòd id, quod ad ipsum venit ex nutrimento, est parũ, ideo quòd alius lacte indiget. In tota præterea ipsius lactatione oportet, & propriè in eius lactatione prima, vt aliquid lactis mulgeatur, & vt fluat, & vt ipsum pressione iuuetur, ne contingat, vt ex multa suctione gulæ lędantur instrumenta, & † gula, & faciant ipsum debilitari. Et si ante lactationem quaque vice [f] [parum] mellis ad lambendum detur: iuuamen erit, & si cum pauco vino fuerit, erit bonum. Neq; multum lac ad sugendum vna vice dandum est: immò melius est, vt parum ei detur ad sugẽdum, & sæpe, paruis interpositis spatijs. Quandoque enim, quum ad sugẽdum ei datur vice vna, tantum vt satietur; contingit extensio, & inflatio & ventositatum multitudo, & albedo vrinæ. Si ergo hoc accidit, oportet ne lactetur, & vt fame licus longo tempore teneatur, & vt studiũ impendatur [g] [ad hoc] donec istud digeratur. Et secundum plurimum in primis diebus, quum lactandus est, vt in prima die ter lactetur, & si qua in prima die ipsum lactauerit, alia fuerit quàm mater ipsius, [h] [ ] erit melius. Similiter si nutrici mala acciderit complexio, aut ægritudo dolorosa, [i] [ ] melius erit, vt alia ipsum lactet, donec sanetur. Et similiter si necesse fuerit dare ei medicinam, quæ virtutem & qualitatem habeat dominantem. Quumq́ue post lactationem dormiturus est, eius cuna vehementi motu non est mouenda: quoniam lac in ipsius stomacho concutitur: immò suauiter mouenda est. Fletus quoque paruus ante lactationem ei confert. Naturale autem tempus lactandi est tempus duorum annorũ. Quòd si infans aliud a lacte desiderauerit, ordinatè est ei tribuẽdum: non tamen est ei violenter prohibendum. Postquam verò duales apparere cęperint dentes: ipse ad nutriens mouendus erit ordinatè, quod sit fortius. Res tamen dura ad masticandum non est ei danda; immo primo detur ei panis, quem ei masticauit nutrix: deinde panis cum [k] [aqua mellis,] aut cum vino aquato, aut cum lacte. Et tunc quidem parum aquæ ei tribuatur, & in aliquibus uicibus, quę cum pauco vino sit mista: nec permittatur ad repletionem peruenire. Quod si [l] [vomitus sponte] superuenerit ei, & ventris inflatio, & albedo urinæ: ab omni re abstine eum, & melius est, ut ipsius nutriens ei tardetur; donec inũgatur in balneo. Deinde quum a lacte amouendus erit, ad id quod est ex genere sorbendi, & carnium leuium, mutãdus erit. Et oportet etiam ut a lacte ordinatè amoueatur, & nõ subito, & ut fiant ei glandes ex pane, & zuccharo. Quod si perfidè mammillas quæsiuerit: & eas sp sugere uoluerit; & fleuerit: sumendę sunt myrrhæ, & [m] [mẽtastri] an. vnc. iiij. & terãtur, & ex eis more emplastri mãmillę epithemandę sunt. Ad summũ autem dicemus, ꝙ infantis regimen est humectatio], propterea ꝙ eius complexio ad hoc est conueniens: & quòd ea in sui indiget nutrimẽto & augmento: & exercitiũ temperatum, [n] [& non multum: & hoc quidẽ est eis sicut naturale, quoniam natura quasi accipiendo eum augmentat.] Quũ autem ambulare inceperit, & moueri: duris motib. non erit permittendus; nec ad ambulandum, & sedendum est ponẽdus, antequam secundum naturã ei desideriũ fiat; ne cruribus ipsius, & dorso nocumẽtum accidat. Et melius quidem est, ut in primis, quũ sedet, aut super terram ambulet, ponatur in corio leni ad sedendum: ne terræ asperitas scalpat ipsum: & fustes, aut cultelli, & his similia ex eis, quæ pungunt, aut incidũt, remoueãtur, ne sint coram eo, & custodiendum, ne ab alto labatur loco. Quumq́ue caninus apparuerit; ab omni re, quæ ad masticandum est dura, abstinendus erit; ne materia, unde canini creantur, resoluatur propter masticationem, quam desiderat; & tunc quidem ipsius gingiuę ex cerebro leporis, & adipe gallinaceo fricari debent; ob hoc enim origo fit facilis. Quumq́ue gingiuæ scindũtur, & caput, & collum ex oleo abluto cum aqua calida conquassato fricanda sunt, & ex oleo in aures ipsius parum guttatim infundatur. Quũ aũt iam possibile fuerit, ut cũ eis mordeat: tunc suum masticare desiderat digitum: quapropter tunc ei dandũ erit frustum radicis [o] [ireos, quę nondum ualde siccata fuerit;] hoc nanque in tempore isto ei confert: & ulcera in gingiuis, & dolorẽ prohibet, & similiter os eius fricari dẽt sale & melle: ne dolores isti accidãt: postea iam quum

y B. emplastrentur, aut liniãtur mãmillæ cũ fæce olei nardini cum oleo & lacte asinæ.
z B. aut bulliat furfur & raphanus in uino, & detur ad potandum. Medicamen fortius Recipe sem. aneti unc. iij. se. andachoche, semi. porri, ana unc. j. sem. rathbe, se. fænugręci.
† andacoche.
† sulle.
a B. alhar.
b B. aqua salsa.
c B. Alia litera. Et non sit ille.
d B. cõmouet.
e B. Nutrito quidem lactanti.
† meri.
f B. cochleariũ.
g B. in dormitione eius.
h † B secundum quod diximus.
i † B. aut solutio neutris plurima, aut retentio nocens.

quum bene nati fuerint: aliquid erit dandũ ex succo liquiritię, aut radicis ipsius: quæ nõdum vehementer exiccata est, ut in ore teneat: & prę terea confert collum ipsius fricari, quum canini nascuntur, ex oleo dulci, aut alio dulci oleo: deinde post hoc, quum loqui cęperit: dentes erunt fricandi, & præcipue eorum radices.

ANNOTATIONES.

1 *De infantium educatione egit. Gal.* 1. *de tuen. sani. ex quo loco & Paulus lib.* 1. *& hic omnia transtulere. Sed hic nota contradictionem hoc loco dicit Auicennas ex sanguine menstruo lac fieri, quod & Gal.* 14. *de us. part. & lib. de uenæ sect. contra Erasistratum. Cuius oppositum et hic author lib.* 3. *et Gal.* 16. *de us. part. ubi lac et semen ex sanguine exactè cocto fieri asserunt; ab Hippocrate non dissentientes, qui lib. de fętus natura, et* 1. *de mor. mulierum lac ex pinguedine et dulcissimo humore gigni putat, quam sententiam et Gal.* 5. *aph. perpendit. Cæterum facile quæstio hęc diluitur, quum ex sanguine quidem menstruo semen et lac gigni queant, sed non nisi elaborato, et perfectissimè antea expurgato.*

2 *Et tunc quidem parum aquæ etc. Hic uinum dilutum infantib. exhibet, quod et Hipp. lib. de salubri diæt. et lib. de loc. aere et æquis. oppositum tamen sentire, et hic author infra, et Gal.* 1. *de sanit. tuen. uidetur. Soluitur, quoniam uinũ infantibus non prorsus interdicit Gal. sed meracum, et multum, hic uerò dilutum et paucum exhibet.*

De ægritudinibus, quæ infantibus accidunt. Cap. 3.

INtentio [a] [præmissa] de medicandis infantibus est nutricem regere. Et si affuerit suspitio ꝙ in ipsa fit sanguinis repletio: minuenda erit, aut uentosanda. Et si repletio ex humore fuerit: ipse erit euacuandus. Quod si necesse fuerit naturam constringere, aut soluere, aut uaporem a capite prohibere, aut membra anhelitus rectificare, aut complexionis malitiam permutare: medicandum erit per ea, quæ comedũtur & bibuntur, quæ ad hoc sunt conuenientia. Quumq; medicabitur uentris solutione, aut [b] [venter] ei de natura euenerit, & fuerit multus, aut medicabitur vomitu, aut venerit ei naturaliter aduẽtu forti, melius erit, ut ipsum ea die, alia lactet. Nominemus ergo particulares ægritudines, quæ infantib. accidunt. Et ex eis quidem sunt apostemata, quę eis fiunt in gingiuis, quũ dentes nascuntur: & apostemata quę eis accidunt in chordis, quæ sunt in partib. mãdibularum, & spasmus, qui fit in eis. Quumq́ue hoc acciderit: ipse digito suauiter premendus erit, & ex oleis in capitulo originis dentiũ nominatis, [c] [fricandus] est: & ex melle cum oleo chamæmellino cõquassato, aut melle cum terebinthina: & super caput aqua calida ab alto proijciatur, ĩ qua cocta chamæmilla, & anethũ fuerint. Et ex eis, quæ infantibus accidunt, est ventris solutio, & propriè quum dẽtes nascuntur: de qua quidem sunt, qui dicunt, quòd sit propterea, quòd superfluitatem salitam saniosam suę gingiuę cum lacte sugit: possibile tamen est ne sit ita. Immò propterea, quòd natura impedita [d] † [ ] non bene digerit, & ideo quòd dolor accidit: & ipse quidem est, qui digestionem prohibet in debilibus corporibus. Et si hoc paucum fuerit: non de eo tibi curandum erit. Quod si timor affuerit, quòd ex eo adueniat superfluitas; succurrẽdum erit ei embrocando uentrem eius ex [e] [anthera] aut cymino, aut aniso, aut semine apij: aut ventri ipsius emplastrum superponendo ex cymino, & rosis [f] [in aceto infusis; aut spelta in aceto cocta.] Et si non iuuerit hoc: hædi coaguli sexta pars. ℥. j. [g] [ablato quod est supra,] cum aqua frigida danda erit, & tunc quoque cauendum erit ne in ipsius stomacho lac caseus fiat, dando ea die aliquid, quod uicem lactis obtineat: sicut oui uitellum mollem: aut micas panis in aqua coctas: aut [h] [triticum fractum,] in aqua coctum. Et est etiam quũ eis accidit ventris constrictio: quibus [i] [in potu tribuendum est stercus muris,] aut suppositorium ex solo melle vehementer coctum faciendum: aut cum mentastro: aut cum radicibus ireos, sicut sunt, aut cõbustis: aut ad comedendum detur eis parũ mellis, aut terebinthinæ secundum quantitatem vnius ciceris, & uenter eius fricandus subtiliter est cum oleo: aut [k] [super ipsius femur uaccinũ fel ponendum, & † ciclamen. Et quandoque etiam in ipsius gingiuis fit] acuitas: quę sunt epithemandę oleo & cera. Caro quoque putrida, quæ est salita, eis confert. Et est etiam, quum eis accidit, & propriè quum est origo dentiũ, spasmus, qui plurimum accidit ei propter digestiuę corruptionem, & ex multa neruorum debilitate, & ei propriè, qui corpus habet grossum, [l] † [ ] & humidum: (est ergo medicandus ex oleo irino, aut oleo liliaceo, aut oleo alkãne, aut oleo keirino. Et est etiam, quum eis accidit † tetanus, qui tunc medicandus est cum aqua in qua [m] [coquatur † cucumis agrestis, aut ex oleo violaceo misto cum oleo sicionio:] & si existimetur, quòd spasmus qui accidit, sit ex siccitate propterea quòd post febres accidit, aut post [n] [febrem uehementem,] & quia paulatim aduenit, inungendæ sunt iuncturæ ex oleo violaceo solum, aut cum pauco cerę albæ conquassato; & super ipsius cerebrum proijciendum est oleum violaceum, & reliqua ab istis uehementer. & similiter faciendum est, si † tetanus siccus eis accidat. Est etiam, quum ei accidunt tussis, & [o] [rheumatismus.] Et in his quidam iam præceperunt quædam, ut multa aqua calida super ipsius caput proijciatur, cui hoc accidit, & vt ipsius lingua ex melle multum liniatur: deinde linguę radix prematur, ut multum phlegmatis euomat, & sanetur: aut gummi arabicum, & dragagantum, & semina cydoniorum, & succus liquiritię, & penithi sumatur, & quaq; die parum ex eis cum lacte illico mulcto detur. & est, quum infanti anhelitus malitia accidit: oportet ergo, vt radices aurium eius, & radix linguę ex oleo inungantur: & fiat, ut ipse euomat, [p] [similiter eius lingua dilatetur:] quoniam vehementer confert, & aqua calida guttatim in os eius distilletur, & parum seminis lini cum melle ad lambendum tribuatur. Et est, quum accidit † aphta multum, quoniam panniculi linguæ ipsius & oris uehementer sunt molles [q] [ut non patiatur ipsa tangi ex nimia ipsorum mollitie: tanto plus rasuram [aquositatis lactis: quoniam hoc est quod

e B. semine rosæ.

f B. madefactis cũ aceto, aut cũ giaures decocto cum pauco aceto.

g —— B.

h B. sauich.

i B. suppositorium est faciendum cum stercore muris.

k B. liniatur ipsius umbilicus cũ felle bouis, & buchor marię. Et quãdoq; accidit in ipsius gingiuis mordicatio seu. Alia litera, cum felle bouis, & buchormariem, & aqua carnis salitę, & caro salita putrida confert eis, & quandoq; accidit in ipsius gingiuis mordicatio, seu acuitas quare epithemẽtur cũ oleo & cera.

† buchormarię.

l † B. seu pingue.

† alcuzez.

m B. decoctus sit cucumer asininus, aut cum oleo uiolato simul cũ oleo cucumeris asinini † sicidis.

n B. aut post fluxum uentris laboriosum.

† cuzez.

o B. coryza.

p B. similiter cũ cõpressione linguæ ipsius.

† alcola.

q B. ut non tolerent tactum ebenem quantomagis abstersioné.

† alcola.
† alcola.
r B. est nigra similis carboni.
s B. & rubea.
† alcola.
t † B. pauco croco.
u B. Alia litera. susen trita & est cum bothor gingiuarum.
† bothor.
† alcola.
x B. syrupo mellis.
y B. uenarū & corticum granatorum.
† uenarum meimeran.
z ——— B.
† tabarzet.
a B. sauinæ.
b B. athas.
c B. cucumeris.
d B. ægritudinibus.
† albedarungi.
e B. silach.
† sulacum.
f B. granatorū cum syrupo acetoso, & melle, & sicut succus cucumeris.

multum ei nocet,& ducit ipsum ad † aphtha. Et deterior quidem † aphtha [r] [est,quæ nō est matura, & nigra;] & est mortalis:& quę sanior est; est alba,[s] [aut citrina.] Et qui eam patitur, medicandus est ex aliquo leui medicamine † aptha nominatorum in libris particularibus. Et est quoque,quum violæ tritæ solæ eis sufficiunt, aut cum rosis, & [t] † [ ] & xilocaractis mistæ. Et est,quum succus lactucæ, & solatri,& portulacæ ei sufficit,& si fortior ista fuerit; radix [u] [liquiritię tritæ.] Et est,quum in † pustulis humidis & † aphthis conferunt myrrha,& gallæ,& cortices thuris vehementer tritę, & cū melle mistæ,& est etiam, quod eis sufficit rob de moris solum acetosum,& rob de succo vuę acerbæ, & est quum confert ei abluere eas cum [x] [vino,] aut cum aqua mellis:postea continenter adhibere eis aliquod eorum, quæ diximus ex desiccatiuis, quòd si medicamē fortius hoc necessarium fuerit, [y] [† radicum chelidoniæ, & corticum granati,] balaustiarum, & sumac. ana. ʒ.vj. sumantur,& gallarum ʒ.iiij. aluminis iameni. ʒ.ij.& terantur,& cribellentur,& puluerizentur desuper. Et est etiam,quum auribus ipsius fluxus accidit humorum,quoniā ipsius corpus, & præcipue cerebrum vehementer est humidum. Lana igitur in melle & vino mistis cū pauco aluminis,aut croci,aut pauco nitri inungenda est,& auribus inijcienda. Et est,quum sufficit,ut lana in vino pontico, aut in quo parum croci sit missum:intingatur, & in auribus mittatur. Et plerunque etiam accidit ei dolor auris ex uentositate, & humiditate, qui medicandus est ex licio, & origano, & sale, [z] [& zuccaro] † albo,& lentibus, & myrrha, & seminibus colloquintidę,& [a] [cedri.] Quodcunque eorum fuerit,coquatur in oleo,& in ipsas guttatim ꝓijciatur. Et est,quum in cerebro infantis fit apostema calidum, & uocatur [b] [sitibundum.] Et est, quum multoties eius dolor ad oculum peruenit & guttur;& fit inde facies citrina. Cerebrum igitur eius est infrigidandum,& humectandum ex corticibus cucurbitæ,& [c] [citruli] & succo solatri,& succo portulacæ propriè, & oleo rosacco cum pauco aceto, & uitello oui cum oleo rosato:quodcunque tamen fuerit,assiduè mutetur. Et est,quum in cerebro infantis accidit aqua: cuius curam iam nominauimus in [d] [cura] capitis. Et est, quum oculi eius inflantur. Super ipsos igitur licium cum lacte est epithimandum:deinde in aqua,cum qua cocta fuerint camæmilla,& † ocymum fluuiale,abluātur. Et est, quum ei accidit ex multo fletu albedo in suis pupillis,qui medicandus est cum succo solatri. Et quandoque accidit coopertura oculi infantis [e] [† ptilosis] ex fletu: & cura eius est etiam succus solatri. Et accidūt ei febres: & tunc melius est,ut nutrix regatur,& ei etiam detur aliquid,sicut succus [f] [granati cum oxymelle & melle, & succus citruli] cum pauco camphoræ & zuccaro: deinde fiat, ut sudet, quod fit,quum cannæ recentes premuntur,& earum succus super uerticem,& super pedes ponitur, & ipse cooperitur,quoniam cum hoc sudat.& est quum accidit ei dolor uētris, & torquetur, & flet:uentri ergo superponenda sunt aqua calida,& oleum multum calidum, & parum cerę. Et est,quum ei accidunt sternutationes frequentes: & est,quum hoc contingit propter apostema in partibus cerebri:& si ita fuerit: medicandum erit apostema infrigidando, & epithimando & ungendo ex infrigidantibus succis & oleis. Quòd si non fuerit ex apostemate, quod ei accidit, † ocymum fluuiale tritum naribus eius erit insufflandum. Et est, quum in corpore accidunt ei † pustulæ: sed quod ex eis ulcerosum est & nigrum,est mortale: & etiam si [g] [non fuerit nisi] † aphta tantum; erit mortale:quanto magis,quum expandetur? quod autem est album,est sanius: & similiter rubeum. & est quum in eius egressione multa sequitur utilitas.& ipsa quidem [h] † [ ] medicāda sunt ex subtilibus desiccatiuis in aqua solutis,ex qua ipse lauetur,& in ea coctis,sicut rosa, & myrtus:& folia arboris masticis, & tamarisci,& olea etim istarum rerum. † Pustulæ uerò si sanę sunt,dimittendæ sunt, donec maturentur:deinde curentur.& si vlceratæ fuerint, fiat eis unguentum ex cerusa: & est etiam, quum necesse est lauare eas cum aqua mellis,& pauco nitro: & similiter † aphthæ. Quū autem spissæ fuerint,indigebunt eo,quod sit fortius. Lauabuntur ergo tunc ex aqua † aphronitri cum lacte mista:ideo ut tolerari possit. Quòd si [i] [fiat earum caro uesicæ,] uaporabitur, & infundetur ex aqua,in qua coctę fuerint myrtus & rosę,& squinantum,& folia arboris masticis. Sed antequam hoc totum fiat, nutricis nutriēs meliorare conuenit. Et est, quum propter multū fletum fit in [k] [inguine] tumor; aut accidet aliqua ex causis [l] [fissurę:] in quo quidem iam prçceptum est,ut † ammi teratur,& cum albumine oui conspergatur,et desuper ponatur, et cum panno subtili lineo super ipsum strictura fiat: aut lupini amari adusti infundantur in uino [m] [& myrrha:& cocta] desuper ponantur. [z] His autem fortiora sunt calida stiptica,sicut myrrha,& cortices cupressi, & eius nuces, et aloes,et acacia,et illud qđ in capitulo de [n] [fissura] dicemus. Et est etiam,quum infanti accidit,et propriè,quum umbilicus inciditur,apostema,et tunc quidem accipienda sunt [o] [† spica celtica] et terebinthina, et in oleo sesamino sunt soluenda, et infanti [p] [adhibenda:] et ex eis super umbilicum epithema faciendum. Et est etiam,quum infanti accidit,ne dormiat: et incessanter ploret,et ut os assidue uagiēdo moueat, et tunc quidem necesse est, ut si possibile est, fiat quatenus dormiat, cum corticibus papaueris,et ipsius semine,et oleo, et lactucis, et oleo de papauere superponendo ex eis,temporibus,et vertici,et erit conueniens. Quòd si necessarium fuerit aliud istis fortius, fiat hoc medicamen. [q] [Semen † sule] et nux hendem, pauer album, [r] † [ ] semen lini, [s] [† semen chelidoniæ,] portulacę, semen plantaginis,semen lactucarum,et semen fœniculi, et anisum,et cyminum sumantur:et ex unoquoq; istorū aliquid paulatim torreatur: deinde omnia terantur,et cum eis pars una psilij tosti, et non pulucrizati ponatur: et omnia hæc cum tanto zuccaro,quantum ipsa sunt,misceātur,et ex eis infanti quātitas duarū. ʒ. in potu tribuatur. Si autem uoluntas fuerit, vt hoc sit fortius,

cum

cum eo tantum opij ponatur, quantū est tertia
huius partis,aut minus.Et est etiam,quū infan-
ti accidit singultus:cui tunc danda est nux indi
ca cum zuccaro.Et est quum infanti accidit vo
mitus fortis.cui forsā dabitur medietas† dauic
vnius gariophylli.Verūtamē quādoq; ei cōfert
stomacho supponere emplastrū ex aliquo con
stringentium uomitum,debilium.Et est,quum
infanti accidit stomachi debilitas. cuius quidē
stomachus tunc [t] [ex muscho] cum aqua rosæ
est liniendus,aut cum aqua myrti;& ei in potu
succus cydoniorū tribuatur cum parua gario
phyllorum quantitate [u] [& zuccaro,aut.iij.octa
uæ.ʒ.vnius galię muschatæ]cum pauca quanti-
tate miuæ.Et est, quum infanti accidunt som-
nia terrefacientia in somno, quæ plurimū eue
niunt propter repletionem ipsius factā ex mul
ta gulositate; quum ergo cib. corrumpetur, &
stomachus hoc senserit; procedet nocumentū
a uirtute sensibili ad uirtutem formatiuam, &
imaginatiuam: & apparebunt ei somnia terre-
facientia.Oportet igitur,ne [x] [stomacho ipsius
valde pleno]cogatur dormire,& ut ex melle ei
ad lambendum detur, quod digerat id, quod
est in stomacho isto,& deponat.Et est,quum in
fanti accidit apostema gulæ inter os † et gulā,
quod quandoque extenditur usque ad muscu-
los,& spondyles colli:& tunc quidem ipsius vē
ter suppositorio soluendus est; deinde ipse est
medicandus cum aliquo, quod sit sicut rob de
moris, & eis sibi similibus. Et est etiam, quum
infanti,dum dormit uehementer, accidit oreg
mon;cui semen lini tritum cum melle ad lam-
bendum est tribuendum; aut cyminum tritum
melle conspersum.Et est,quum infanti accidit
[y] [uentris inflatio,] cuius medicationem iam
nominauimus in capitulo de ægritudinibus
capitis;veruntamen hic referemus rem ei uehe
menter conferentem. [3] & est,ut origani, & ca-
storei, & cymini partes sumantur æquales, &
tritæ commisceantur,& ei in potu tribuantur;
quorum sit pondus trium granorum hordei.
Et est,quum infanti accidit,ut eius [z] [intestinū]
egrediatur; & tunc quidem corticum granati;
& myrti recentis, & cupularum glandium, &
rosarum siccarum, & cornu combusti, & alu-
minis iameni,& ungularum caprinarum,& ba
laustiarum, & gallarum partes sumendæ sunt
æquales,& in aqua adeo fortiter coquendę;do
nec eorum uirtus egrediatur;deinde in eorum
apozemate sedere cogatur ipso tepido. Et est,
quum infanti accidit tenasmō, propter frigus
quod ei superuenit: cui confert, ut nasturtij, &
cymini.ana ʒ.iij.sumantur,& trita cribellētur,
& butyro veteri uaccino conspersa ad biben-
dum cum aqua frigida dētur.Est præterea,quū
in uentre infantis uermes minuti procreantur
ei nimis nociui,& plurimum circa anū,in quo
etiam longi generantur; sed lati rarò procrean
tur in ipso. Longi autem medicantur ex aqua
[a] [†santonici] de qua modicum in lacte in po-
tu est tribuendum secundū eius fortitudinē. Et
fortasse necessarium erit uentri ipsius empla-
strum superponere ex [b] [†nigella & herba ka-
li,]& vaccino felle,& coloquintidarum pulpa.
Sed ad paruos curandos,qui sunt in ano,hele-
nij,& † venarum [c] [rubearum] ana pars una su-
menda est, & zuccari secundum totius magni-
tudinem,& deinde cum aqua, [d] †[ ] & (d † B.calida.)
ad bibendum detur.Et est quum infanti in co-
xa accidit excoriatio, & tunc quidem myrtus
trita pulverizāda est desuper,aui radix [e] [ireos] (e B.liquiritiæ.)
puluerizata;aut rosæ tritę, aut cyperus,aut hor
dei farina,aut lentium.

ANNOTATIONES.

1 *Qui morbi pueris accidant habes ex Hipp. 3. aph. Horum curationem dncet Paulus lib.1: Vide & Aetium lib.1.serm.4.* (Aphor. 24.25. & 26. — Cap. 6.7.8. & deinceps.)

2 *His autem fortiora sunt calida &c. Cyparißum calidum esse ait,quod & lib.2. Oppositum Diosc.lib.1.& Paulus lib.7. Vide Gal. sexto de simp.med.fac. Hic item acaciā calidam facit. Contrarium tamen idem scribit lib.2. ubi lotam frigidam eße ait in secundo: non lotam autem frigidā in primo. quin etiam Paulus lib.7. ait primi eße refrigerantium ordinis,quod & Diosc.lib.1.& Gal.6.simpl.med.asserere uisi sunt. Verum quod ad hæc pertinet. Acaciam inter frigida eße medicamenta reponendam, tum eius astrictio uehemens, tum tota medicorum schola constantissimè tuetur. Cupreßum uerò, & si frigidam esse omnes consentiunt,quum tamen ea & odore, & amaritudine quadam præstet non mediocri,non negarim calidas quoque in se partes continere,tametsi frigidæ præualent.* (Fen 1.tract.2.& cap.150. — cap.85. — F.1.tra.2.cap.3. — cap.104.)

3 *Et est ut origani & castorei &c. Exhibet infantibus origanum,castoreum, & cyminum in potu,quæ sane uehementis caliditatis sunt. Tu perpende Auerrois rationem 5.Coll. ob quam amaris necari pueros dicit. & Galeni quoque sententiam 1.de tuen.san. qua uinum pueris interdicit. At verò quòd alimentorum usus, quæ amara & calidiora sunt,puerulis summè sit noxius: nulli dubium est, medicamenta tamen & amara & calida,ubi necessitas urgeat, exhiberi, nullus est qui neget.* (cap 27. — cap.11.)

De regimine infantium,quum mutantur ad ętatem pueritiæ. Cap. 4.

OPortet vt tota intentio sit in meliorando
mores pueri,& moderando ipsos:& hoc
quidem est,ut obseruetur, ne fortis ira, neque
timor uehemens ei accidat,neque tristitia, ne-
que vigiliæ:& istud fit considerando semper,vt
ei adhibeatur,quod desiderat,& appetit; & nō
permittatur esse corā eo aliquid, quod ipse ab-
horreat, & in hoc duæ consistunt utilitates, v-
na in ipsius anima,ut crescat,ipso a pueritia sua
existente,bonorum morum,& fiat ei habitus fi-
xus,& altera est in corpore ipsius, quoniam si-
cut mali mores malitiæ complexionis speciem
sunt sequentes,ita,quum ex consuetudine acci
derint, sequitur eos complexionis malitia. [a]
†[ ] Ira nanque vehementer calefacit, (a † B. consimilis eis.)
& tristitia multum exsiccat, & pigritia uirtu-
tes laxat animales, & complexionem ad phle-
gmatis proprietatem inclinat.In temperamen
to ergo morum, custodia, sanitatis animę, &
corporis simul consistit. Quum autem puer a
somno excitatur,balneandus est; deinde dimit
tendus est ludere hora una, postea aliquid ad
comedendum ei dandum: deinde dimittēdus
est ludere prolixius: postea balneandus: deinde
cibandus, & quanto plus possibile est, aquam
super cibum bibere non est permittendus ,ne
cibus crudus penetret antequam digeratur.

Quum

Quum autem ſex habuerit annos: magiſtro tradendus erit, qui eum doceat: in quo etiam gradatim eſt ordinandus: et neque eſt cogendus aſſiduè in ſcholis morari. Quumq́ue ad hanc puenerit ętatem;[b] [minus erit balneandus:] et eius labor ante comeſtionem erit augmentandus: neque vinum erit ei dãdum: et propriè, quum aliquis calidę complexionis fuerit et humidę: quoniam nocumentum, quod ex vino timetur (et ipſum eſt cholerę rubeę in potatoribus generatio) ei cito aduenict;[c] † [ ] et vtilitas, quę ex vini potatione generatur, eſt[d] [vrinę] prouocatio, et humectatio iuncturarũ, quorum non indiget ipſe. Non enim eius cholera rubea eſt multa, quę in vrina ſit prouocanda: neque eius iuncturę humectatione indigent: ſed permittendus eſt aquam dulcem limpidam ſecundum deſiderium in potu ſumere. Et hic quidem erit curſus regendi eos donec ad. xiiij. perueniant annos, cum ſolicitudine illius quotidiana, quod in eis eſt, ex minoratione humiditatum ipſorum, et proceſſione exſiccationis et indurationis. Ordinandi ergo ſunt minorando exercitium, et ſeparado ab eo, quod eos laborare facit inter pueritiam, et adoleſcentiam, et temperatuũ comitetur exercitiũ. Poſt hãc uerò ætatem ſit eorũ regimen, regimen[e] [ſanorũ] et conſeruatio ſanitatis. Nos igitur ad ipſam mutemus, et ſermonem de rebus præmittamus, in quo cõtinentur rei[f] [habenæ] in regimine adoleſcentiũ neceſſarię, et ab exercitio incipiamus.

b B. Alia litera. minoretur ocioſitas, ſeu quies.

c † B. faciliter.

d B. choleræ per urinam.

e B. Alia litera. augmenti.

f B. fundamẽta.

DOCTRINA II. DICTIONIS III.

De regimine, quod eſt commune † puberibus, cuius ſunt. xvij. capitula.

† albaleghin.

De regimine adoleſcentium communi, & ſermonis ſumma de exercitio. Cap. 1.

PRopterea quòd plurimũ regiminis cõſeruationis ſanitatis eſt, vt nos exercitemur: poſtea comeſtio: deinde dormiendi regimen: ideò ſermonem ab exercitio incipere debemus. Dicemus itaque, ꝙ exercitiũ eſt motus uoluntarius, propter quẽ anhelitus magnus, & frequens eſt neceſſarius. Et ad ipſum quidem peragendum cõuerſus ſecundũ modũ ſuæ æqualitatis, & in hora ſua, nullo indiget eorũ medicamentorũ, quæ materialib. neceſſaria ſunt ægritudinibus, et ęgritudinibus,[a] † [ ] quæ eas ſequuntur, et ex eis accidunt; et hoc quidem eſt, quum reliquum eius regimẽ conueniens eſt et rectum, et huius quidem declaratio eſt, quoniam, quemadmodum ſcis, nutrimento indigentes ſumus, et noſtræ conſeruatio ſanitatis eſt ex nutrimento nobis conueniẽte, quod æquale exiſtit in quantitate ſui et qualitate, Nullum autem ex nutrientibus, quę ſunt in potentia: cum omni totalitate ſui ad nutrimentum mutatur in effectu; immò in unaquaque digeſtione aliqua ex eo ſupereſt ſuperfluitas, ad quam euacuandam ſtudet natura. Verũtamen naturę euacuatio[b] [ſolummodo] non eſt euacuatio completa, immò procul dubio ex ſuperfluitate cuiuſque digeſtionis remanet[c] [abſterſio] & impreſſio. Quumq́; hoc frequenter fiet: & iterabitur, & aggregabitur ex eo aliquid menſuram habens; prouenient ex aggregatione ſuperfluitates malæ, corpus a multis lędentes partibus. Quũ enim putrefient, ęgritudines generabunt putridas. Et ſi ipſarum qualitas fortis fiat, malitiam generabũt complexionis: & ſi earum quantitates multiplicentur, prouenient inde[d] [accidentia repletionis prædicta.] Et ſi ad aliquod membrum fluxerint, apoſtemata generabunt: & ipſarum fumi ſubſtãtiæ ſpiritus complexionem corrumpent. Nobis ergo neceſſe eſt eas proculdubio euacuare. Earum autem euacuatio ſecundum plurimum non completur, neque[e] [eſt conueniens] niſi, cum medicinis fiat venenoſis, quæ proculdubio naturam frangunt: quę etiam ſi venenoſæ non eſſent; non poſſet eſſe, quin eas bibere naturæ laborioſum eſſet: quemadmodum dicit Hippocrates, ꝙ medicina purgat, & inueterat. Et pręter hoc totum cum humore ſuperfluo euacuant ex humiditatibus naturalibus, & ſpiritu, qui eſt vitę ſubſtantia, partem magnam, & hoc quidem totum eſt ex eo, quod uirtutem membrorum principalium, & eis ſeruientium debilitat: hęc ergo, & alia ſunt impedimẽta repletionis, quum in ſui diſpoſitione dimiſſa fuerit, aut quum euacuabitur. Amplius exercitium eſt res, quæ magis prohibet, ne repletionis materia congregetur: quum alia regimina conuenerint ei, & eſt id, quo calor innatus[f] [renouatur] & corpori leuitatis confert vſum. Ipſum nanque ſubtilem amplificari facit calorem: & quod ex ſuperfluitatibus congregatur; quaque die diſſoluit: & motus eas in[g] [labendo] iuuat: & ad loca; vnde ęgredi ſolent, perducet. Omnibus ergo diebus non congregatur ſuperfluitas, de qua ſit curandum: & pręter hoc, eſt, ſicut diximus, quòd calorem innatum accreſcere facit, & iuncturas, & chordas duras efficit: quamobrem[h] [operationes efficere poſſunt: & a paſſionibus ſecuræ fiunt;] & membra apta reddit ad nutrimentum recipiendum, propter illud, quod ab ipſis ex ſuperfluitatibus[i] [expellit:] uirtus igitur attractiua mouetur, & membrorum[k] [duritiem] reſoluit, & membra facit leuia, & humiditates ſubtiliat, & poros dilatat, Exercitium autem relinquens in hecticam frequenter incurrit: quoniam membrorum debilitantur uirtutes, propterea quòd motum dimittunt, qui innatum eis defert ſpiritum: qui uitæ cuiuſque membri inſtrumentum exiſtit.

a † B. complexionalibus.

b B. unius earũ.

ANNOTATIONES.

Quid exercitatio ſit, & qui eius uſus ac neceſſitas, Gal. 2. de tuend ſanit. & lib. de renum affec. dign. ſcriptum reliquit, ex quo hic author tranſtulit. & Paulus lib. 1. Vide quæ de nutrimento, & excrementis hic notantur 1. de tu. ſan. Verùm quod ultimo loco ex intermiſſa exercitatione hecticam induci ſcribit; id ſanè ex Galeno non legimus. habemus tamen ex eo 1. de diff. feb. febres, atque alios morbos intermiſſa exercitatione ſequi. & 3. de ſymptom. cau. ac 5. de loc. aff. cruentas fieri dyſenterias. ad quas poſtmodum ubi diutus perdurauerint, hecticas quoq; febres conſequi certiſſimum eſt.

De

De speciebus exercitij. *Cap. v.*

EXercitium aliud est, ad quod peruenitur ex occupatione alicuius humanarum operationum: aliud est exercitium purum, quod est illud, quod intenditur scilicet, quod est exercitium tantum, ex quo exercitij quæruntur iuuamenta: quod habet differentias. Nam exercitiũ aliud est multum aliud est paucum: aliud est forte, & uehemens: aliud est debile & leue: & aliud est uelox, & aliud est tardum: & aliud est athicũ scilicet compositũ ex fortitudine & uelocitate & aliud est [a] [laxum] & inter omnia duo extrema reperitur æquale. Exercitij verò species sũt, luctari [b] [& manus manibus contorquere, & percutere in mandibulis,] & currere, & incedendi uelocitas, & iacere cum arcu, [c] [& salire sursum ad rem, a qua fiat suspensio, & super pedem unum.] Et cum ense, aut cum lancea scrimire, & eqtare equos, & [d] [caschu] manibus, quod est, ut homo super pedum extremitatem stet, & manus suas ante & retro ueloci extendat motu, & hæ quidem sunt exercitij species notabilis. Ex subtilium verò, & debilium exercitiorum speciebus est exercitiũ, qđ fit [e] [inundationibus] & in cunis stando, aut sedendo, aut iacendo, aut paruam nauiculam intrando, aut nauiculam piscatorum. Istis autem fortius est, uectari in equis, & camelis, & lecticis, & in plaustris uehi. Et ex fortioribus quidem exercitijs sunt ea, quæ fiunt campestribus armis: & est ut homo, cursum stringat suum in loco campestris ludi usque ad finem, deinde retro redeat, & incessanter spatium quaque reuersione minuat, donec [f] [in medio stet capite reuerso. Et ex eis est, loca costarum, quæ sunt sub ascellis, manibus ad anteriora porrectis brachijs uerberare,] & manus adinuicem percutere: & in plano salire, et in alto, & ludere cũ uirgis [g] [alcheiseran retortis: & cum pila magna & parua; et ludere cum reuolutione uirgarum; et in adiutorij musculis se adinuicem capiendo, & eleuare lapidem:] et equos currere, & ipsos in circuitu retroducere. † Lucta quoque multas habet species, ex quibus est, ut quisque luctãtiũ in medio sui comparis manus suas teneat, et ipsum constringat, et quisque ipsorum laboret, ut a suo socio soluatur, altero ipsum tenẽte. Et est etiam ut manus suas supra suum comparẽ contorqueat, et dextram suam ad sui comparis dextram porrigat, et sinistram ad sinistram, et facie ipsius ad illius faciem conuersa, et ipse eleuet eum ad superiora, deinde reuoluat eum, et quandoque incuruetur, et quandoque erigatur. Et de eis est impulsio, quæ duobus fit pectoribus. Et ex eis est, ut quisque eorum sui comparis collum teneat, et ipsum ad terram trahat. Et ex eis est, pedes torquere, et ipsos premere, [h] [et caleaneos sui comparis suis calcaneis aperire,] et quæ his similia existunt ex modis, quos luctatores faciunt. Ex exercitijs uerò uelocibus est ut quisque duorum comparium locum cũ suo compare velociter permutet, et saliendo ad posteriora retrorsum tendat, et alter ad anteriora secundum ordinem, aut absque ordine. Et ex eis est exercitium, quod fit duabus acubus subselliorum, et frequenter ad posteriora saliẽdo, et est ut homo stet in aliquo loco, deinde a duobus sui lateribus duas subselliorum acus in terram figat, inter quas sit unus passus: postea incedat mutando, quæ a dextra est, ad sinistram, et quę a sinistra ad dextram: et sit hoc quam uelocius possibile fuerit. Et exercitia quidem fortia et uelocia fiunt quietibus admista, aut exercitijs suauibus. Amplius exercitia fieri debent secundum diuersos modos, & non secundum vnum est standum. Vnumquodque præterea membrum exercitium habet sibi proprium. Et manuum quidem & pedum exercitium non est res occulta. Pectus verò & membra anhelitus quãdoq; exercitãtur uoce graui, & magna, & quandoque acuta, & inter eas mista. & hoc etiam exercitium est ori, & uuluæ, & linguæ, & collo, & decorat colorem, & mũdat pectus; & ipsum exercitat cum exsufflatione & retentione anhelitus, & hoc erit toti corpori aliquod exercitium, & ipsius dilatat canales; veruntamen magnam longo tempore efficere vocem, est timorosum, & si quæ fortis est perduret, necessaria fit multa aeris attractio, in qua est timor. & si fit longa, erit necesse multum expellere aerem, in quo magnus existit timor. Ad legendum præterea suauiter est incipiendum, deinde uox ordinatè est exaltanda: postea, quũ uox fortior facta fuerit, & creuerit, & longa, fuerit; tempus ipsius ponendum erit temperatum, quoniam tunc magnum affert iuuamentum. Quod si eius tempus prolongabitur, erit in ipso timor temperatis & sanis. Vnusquisq; præterea homo secũdum se habet exercitium. Exercitium uerò, quod est debile, sicut [i] [reuolutio in cuna,] illis est conueniens, quos febres debilitauerunt, & conualescentibus, qui se mouere non possunt, neque sedere, & quos ellebori potio debilitauit, & quæ sicut ipsum sũt; & ægritudinem in diaphragmate habentibus. Quumque suauiter fiet, dormire faciet, uentositates dissoluet, & conferet reliquijs ægritudinũ capitis, sicut stupori, & obliuioni; & commouebit [k] desideria:] & naturam excitabit. Quum autem super lectum [l] † [ ] fiet motus; erit conuenientius ei, qui habet sicut hemitritæum, & febres compositas, & phlegmaticas, & habenti hydropisim, & dolorem podagricum, & ęgritudines renum: quoniam hęc [m] [inundatio] materiam efficit aptam euulsioni, & debile quidẽ ei, qui est debilior; & forte ei, qui est fortior. In plaustris autem uehi has efficit operationes, [n] [sed humores magis quam huiusmodi ebullire facit.] Et est etiam, quum quidã plaustris uehuntur facie retrouersa, quod uisus debilitati, & eius obfuscationi magnum confert iuuamentum. In paruis verò nauib. & magnis ferri, confert lepræ, & hydropisi, & apoplexię, & frigiditati stomachi, & eius inflationi; [o] [quoniam, quum coram littoribus maris fuerit, cõmouebitur ei vomitus,] & deinde quiescet, & conferet stomacho: sed nauibus ferri in mare altum est fortius in remouendo ægritudines, quas nominauimus: ppea quòd secũdũ animã lætitia & tristitia diuersificantur. [p] [& secundũ membra nutrienti eorum uero exercitium, corporis exercitium est sequens.] Visus præterea exercitatur res inspiciendo minutas, & quãdoque

i B. altergiha.

k B. appetitum

l †B. in modum uiscoli.

m B. commotio super lecticã in modũ uiscoli.

n B. sed eorum impressio est uehementior quã huius.

o B. & illud quũ prope littus maris fuerit, & quũ commouebit ex eo nausea, seu uomitus.

p B: Membrorũ aũt nutrientium exercitiũ est conueniens exercitium reliquarum partiũ corporis.

doque ordinando ipsum,ut res luminosas leui
ter intueatur.Auditus etiam exercitatur, sonos
auscultando occultos,& quandoque auscultan
do magnos.Vnumquodque etiam membrum
exercitium habet sibi propriũ: & hoc quidem
in conseruatione sanitatis cuiuscunque mem-
bri referemus, quum librum disponemus par-
ticularem. Exercitio præterea utens sibi cauere
debet,ne exercitij [q] † [ ]calefactio ad id,
quod ex membris suis est debile,perueniat, nisi
secundum modum consequendi: uerbi gratia,
oportet vt,cui uarices accidunt,pedes in exer-
citio,quo utitur,non multum moueat, sed ip-
sum diminuat,& suum perficiat exercitium cũ
eis,quę sunt corporis superiora:sicut collo, &
capite,& manibus:ideo ut exercitij [r] [operatio]
ad ipsius pedes a superioribus perueniat. Cor-
poris præterea debilis exercitium oportet ut sit
debile,& fortis ut sit forte.Et est tibi sciendum,
quòd vnumquodque membrum per se habeat
exercitium,quod est sibi propriũ, quemadmo-
dum oculo est proprium intueri,quod est sub-
tile,& gutturis vocem ingrossare, uel augmen-
tare, postquam hoc ordinatè fit, & similiter
dens & auris. Et eodem modo omne membrũ
in suo cap.

q † B. fortitudo vel.

r B. impressio seu uestigium.

De hora incipiendi exercitium, & mensurandi, & ordinandi ipsum. *Cap. 3.*

HOra,qua inceptio exercitij pręparatur, o-
portet ut corpus sit mundum, & ne in
partibus interaneorum,& uenarum chymi Syl
uestres, & mali existant,quos exercitium in cor
pore diffundat: & ut cibus hesternus iam sit di
gestus in stomacho,& hepate,& uenis, & ut al
terius cibi hora iam aduenerit.Et hoc quidem
declarat urinę secundum substantiam,& colo
rem maturatio, & erit hæc [a] [prima hora] di
gestionis.Quũ enim iam longè fuerit,& natura
aliquo tpe in nutrimẽto ministrare desierit, &
igneitas in urina accensa fuerit, & citrinitatis
naturalis terminus trãsierit; exercitium impe-
diens erit,quoniam uirtutẽ deijciet. Et pp hoc
dixerunt quidam,quòd quum forte exercitiũ
necessarium est;bonum est ne sit stomachus ue
hementer inanitus;immò sit in eo paucũ nutri
ens,& in hyeme quidem sit grossum,& in æsta
te subtile. Amplius,q exercitatur,si est plenus,
melius est, quàm si exercitetur, quum est ua-
cuus. & melius est ut exercitetur, quũ est cali-
dus & humidus, quam ut exercitetur, dum est
frigidus & sicus.& ex horis quidem ipsius me-
lior est æqualitas. [b] † [ ]Est autem,quum e-
xercitium hominem calidę & siccæ cõplexio-
nis ad ægritudines perducit.quũ igitur discef-
serit ab eo,sanabitur.Oportet præterea,ut qui,
exercitatur, incipiat, & superfluitates ab inte-
riorib.expellat scilicet intestinis & uesica,dein
de exercitetur:ueruntamen præparationis frica
tione prius utatur,quę naturam uiuificet,& po
ros dilatet:& oportet,ut fricatio cum re aspera
fiat:deinde oleo i nungatur dulci,postea secun
dum ordinem inungatur,donec membrũ pres
sione non uehementis penetrationis compri-
matur:& fit hoc manibus multis,& diuersis ob
uiantib.sitib.ideo ut hoc ad omnes musculorũ
perueniat partes: deinde dimittatur fricatus,
& exercitari incipiat. In tempore autem ueris
horarum ipsius melior est, quæ est iuxta meri
diem in domo temperata. & in æstate oportet
ipsum pręcedere.In hyeme uerò rationi conue
niens erat, ut ferè usque ad [c] [noctem] tardare
tur:sed alia prohibentia hoc uetant. In hyeme
igitur locus tepefieri debet,& temperatè calefie
ri;deinde exercitio utendum in hora,quæ meli
or existit secundum illud, quod diximus,ex di
gestione nutrientis, & expulsione superfluita-
tum.In quantitate autem exercitij tres res sunt
considerandæ:una earum est color: quoniam
dum in ipso bonitas augetur,adhuc est hora.et
secunda motus: quoniam dum leues perseue
rant,adhuc est hora. et tertia membrorum di-
spositio scd̃m ipsorum inflationem:quoniã dũ
ipsorũ augetur inflatio, adhuc est hora. Quum
aũt dispositiones istæ minui cęperint: & sudor
uaporalis,& resudatio [d] [liquida] facta fuerit,
dimittẽdũ erit.Quũ aũt præmissum fuerit; [e][re
deundum est ad oleũ,quod sudare facit:] præ-
cipue,si anhelitum sui exercitans tenuerit.Quũ
que die primo terminum exercitij ipsius cogno
ueris,& ipsum nutriueris, & nutrientis quanti
tatem, quam tolerare ualet, cognoueris;nil in
secunda die mutes;sed nutriens ipsius,& exerci
tium in die secundo mensura secundum eius
terminum in die primo.

a B.principium horæ huius.

b † B. inter ea ambo.

De fricatione. *Cap. 4.*

FRicatio alia est dura,quę extendit uel inspis
sat: [a] † [ ] alia est mollis,quę laxat:
& alia est multa,quę macrescere facit:et alia est
tẽperata,quę ingrossat. Quũq; hęc cõponẽtur,
prouenient paria nouem.Et est etiam fricatio,
quæ est aspera scilicet cum pannis asperis, quæ
sanguinem ad exteriora ualociter trahit et alia
est lenis cum palma, aut cum pannis lenibus,
quæ sanguinem [b] [coniungit;] et ipsum in
membro continet. Quod autem ex fricatio-
ne quæritur; est corporum rarorum inspis-
satio, et molliũ ĩduratio,et spissorũ rarificatio,
et durorum mollificatio.Est pręterea p̃paratio-
nis fricatio: quæ est antequam est exercitium:
et incipit fieri suauiter: [c]] quæ,quum uoluntas
surgendi adest,stringit et indurat.Et est fricatio
reductionis] quæ est post exercitium, et uoca
tur etiam fricatio quiescere faciens: et quod in
ea intenditur,est superfluitatum in musculis re
tentarum resolutio,ex eo quod per exercitium
non euacuatur, ut euaporentur, et non acci-
dat fatigatio: Et oportet quidem ut hęc frica-
tio molliter,et suauiter fiat. Sed quę ex ea meli
or est;est prima,quæ est cum oleo;quæ cum du
ritie, [d] [et grossitie,] et asperitate facienda non
est:quoniam membra inde exasperantur: et pu
eri ab augmento prohibentur:sed in adolescen
tibus est eius impedimentum minus. Quòd si
in fricatione contingat error, qui ad partem
duritiei declinet,est sanior errore, q ad molli-
tiei partem declinat:quoniam fortem resoluti
onem facilius est corrigere,quam molli fricati
one ad recipendum [e] † [ ] corruptionẽ
præparare: licet fricatio dura,& aspera, quum
superflua fuerit ĩ corpore puerorum, ipsos cre
scere prohibeat. Et tu quidem nunc inuenies
hoc post,apud rememorationem horę fricatio
nis,

nis,& conditionum ipsius:ueruntamen in hac hora [f] [reductioni] declarationem addemus. Dicemus itaque quòd ipsa pro certo est, ac si esset [g] [altera] pars exercitij, in qua cum oleo incipiendum est & fortitudine: deinde cum ea ad mediocritatem est declinandũ:neque, [h] [dũ in sua existit fortitudine,] est dimittenda. Et melius quidem est, ut, dum fit, multę super eã coniungãtur manus. Fricatus pręterea membra sua fricata post fricationem extẽdere debet, ut ab eis superfluitates expellantur: & fasciam sumat, quę ad partem membrorum omnium ipsis extensis † [ ] procedat, & quanto plus poterit, suum contineat anhelitum, & præcipue quum musculi uentris lassi fient, & pectoris musculi, si facile fuerit extendẽtur: postea etiã musculi uentris in fine rei parum extendantur, ut intestina inde aliquam habeant reductionem, & inter hoc & hoc eat, & se supinum proijciat, & suos pedes pedibus sui comparis commisceat. Exercitantium uerò excellentes aerem inter sua continent exercitia, sed tamen reductio quandoque in medio interponitur exercitio. Ipsum nanque dimittitur, & deinde ad ipsum reditur, si prolongandi exercitium uoluntas affuerit. [k] [Non antem multa indiget fricatione cum oleo, qui uult reductionem, nisi in ipso dispositio fuerit, quæ sibi non placet, & nisi non reductionem quærat.] quòd si fatigationem senserit, oleo inungatur, sicut nominabimus. & siccitatem si senserit; fricatio augmentanda erit, donec ad æqualitatem perueniat. Fricatio pręterea quandoque iuuat, & foris compressio, quum tempus est dormiendi, quoniam corpus alleuiat. & humiditates ad iunctu ras prohibet fluere.

f fricationi reductionis.
g vltima.
h vsque ad lassitudinem eius.
† fricando.
k ille non fricatio ultima, qui fricationẽ reductionis, & ẽ nõ dene aliquid ex iniũte sua, uult reductionem.

ANNOTATIONES.

Frictionum differentias & vim omnem breuissima sententia complexus est Hippoc.lib.de ijs,quæ in medicatr.fi. part. Hanc probat Celsus lib.2.& fusius Gal. explicat secundo de tu.san. & lib. 3. & libro 5.& ex Gal. Paulus collegit lib.1.

Aph.25. Cap.14. 5.6.& 6 Cap.3. 4.& 18.

De balneo & nominandis balneis. *Cap. 5.*

HVic autem homini, in cuius regimine noster consistit sermo, balneatio resolutionem faciens non est necessaria: quoniam corpus ipsius est mundum: & neque, qui balneo indiget; eget ipso, nisi ut ab ipso habeat calorem subtilem, & humiditatem temperatã, Quapropter isti in ipso non multam debent facere moram. [a] [Quòd si in fontem descenderint; in ipsum ingrediantur quousque ipsorum rubet, & inflatur superficies;] & in principio resolutionis ab eo remoueantur. & aer in circuitu eorũ aquam dulcem fundendo humectetur; deinde uelociter lauentur, & egrediantur. Oportet prætera ne exercitatus ad balneum uelociter pergat, donec perfectè quiescat. Balnearum uerò dispositiones, & earum conditiones, iam declaraui, & in alio loco retuli. Veruntamen quod hic dicere debemus, est, quòd omnes balneandi, secundum ordinem balnei casas ingredi debent, & neque in domo calida morentur, nisi

a mo vran ... [illegible]

secundum quantitatem, quæ eis nocumentum non inferat, & requiescere faciat propter superfluitatum resolutionem, & corporis ad nutriẽs preparationem a debilitate ipsum custodiẽdo, & ab aliqua forti causarum febrium putridarum. Qui uerò impinguari desiderat, balneum post comestionem ingrediatur: si securus fuerit ne oppilationes accidant. Et qui bene se custodire uoluerit, si calidæ fuerit complexionis, [b] [oxymel] bibat propter oppilationum prohibitionem, & si frigidæ fuerit complexionis, dia mentastrum sumat, & diatrionpipereon. Qui autem uult resolutionem, & macrefieri: balneãdus est dum est famelicus, & ibi multum moretur. Sed, qui sanitatem uult conseruare: balneũ ingredi debet, postquam digestum est, quod est in stomacho & in hepate, & si timet, ut cholera ebulliat rubea, si hoc fecerit, & se ieiunus balneauerit, ante balneationem rem sumere debet subtilem, quam comedat. Et qui uerò calidę existit complexionis, cholera abundans rubea: hoc est ei necessarium. & huiusmodi ab ingressu domus balnei calidę prohibẽdus est. Ex eis autem quibus isti cibantur, melius est panis in succo fructuum infusus, aut in aqua ros. Et se custodire debent ne rem frigidam actu bibant in egressione balnei, aut in balneo; quoniam pori sunt aperti: quare frigiditas non tardatur, quin ad membrorum principalium corpora procedat, & ipsorum corrumpat uirtutes: ab omni quoque re uehementis caliditatis se custodire debent; & præcipue ab aqua: quoniam si eam sumpserit, timendum erit ne cito ad membra penetret principalia, & accidat phthisis & hectica. Præterea sibi caueant ne cito balneum egrediantur, & caput post ipsum discooperiant: & corpus ad recipiendam frigiditatem exponant. [c] [A balneo uerò] egredi debent, si tempus fuerit hyemis, suis bene cooperti pãnis. Sed qui febrem habet; a balneo se custodire oportet in hora febris, & qui solutionem habet continuitatis; aut apostema. Et tu quidem iam sciuisti ex eo, quod præcessit, quòd balneum est calefaciens, & infrigidans, & humectans & desiccans, & iuuans, & impediens. Et eius quidem iuuamenta sunt somnum facere, & aperire, & [d] [abradere,]& resoluere, & digerere, & nutrimẽtum ad cutis superficiem attrahere, & ipsius iuuamentum non est nisi in resolutione eius, qđ resolui uolunt: & in expulsione eius, quod vult expelli in parte naturali, & in retentione uentris, & remotione [e] [fatigationis.] Eius autem impedimenta sunt, debilitare cor, si multum morati fuerint, & facere syncopim, & nauseã, & humores quietos mouere, & eos ad putrefactionem preparare; & cum eis ad membrorum debilium receptacula declinare. ergo ab eis accidunt apostemata in occulto membrorum, & in eorum superficie.

b s. syrupũ acetosum.
c s. immo a balneo.
d s. abstergere.
e s. lassitudinis.

ANNOTATIONES

Habentur hæc de balneis omnia ex Gal.3.de tuend. ualet.& 10.meth.& Paulo lib.1.Sed egit de hac re & Hippo.3.de rat.uict. in ac.copiosè. Facitq; ad hunc locum, & Gal.lib.de marasmo.& Celsus lib.2. Dissentire autem hic author uidetur ab Hippocrate, & Galeno quum ijs qui pingues

Cap.4. Cap.10. Cap.51. Text. 44. 45. & deinceps. Cap.6.7. & 8. Cap.17.

gues fieri uolunt, balneum a cibo consulit: cuius contrarium tum Hipp. libro citato, tum Gal. ibidem, & 1. de tu. san. ac alibi sensisse uidentur. Desumptum tamen & hoc ex Gal. est & 6. de san. tu. & 14. meth. quibus locis & ijs quibus mordaces succi redundant, & qui extenuati sunt, utiles esse a cibo balneas confirmat, nisi obstructionum suspicio sit; quod & hic author. Vide & de balneis multa in libello, quem author de remou. nocum. quę accid. & c. scripsit tractatu tertio.

> Tex. 55.
> Cap. 10.
> Cap. 3.
> Cap. 16.

De ablutione, quæ fit cum aqua frigida. Cap. 6.

HOc quidem conueniens non est, nisi cuius regimen undique conseruatur, & cuius ætas & uirtus, & figura, & tempus sunt conuenientia, & [a] [neque fastidium. neq; uomitū, neque uentrem] neque uigilias, neque rheumatismos habet; neque est puer, neque senex, & in hora, in qua ipsius corpus est leue, & motus cōuenientes. Et est, quū hoc fit post ablutionem aqua calida factam, ad hoc, ut exteriora fiant fortiora, & ut calor retineatur naturalis. Quòd si uoluntas affuerit ut istud sit; oportet ne aqua multum sit frigida, immò sit temperata, & est quum hoc fit post exercitium, & tunc quidem oportet, ut fricatio ante ipsam fiat fortior quā solebat: sed inunctio sit ex oleo, quemadmodū solebat, & sit exercitium post fricationem [b] [& inunctionem temperatam : aut sit parum uelocius] quam solebat. Deinde post exercitium, in aqua frigida subito [c] [natet, ut ipsius membra simul dura fiant; [postea perseueret in ea secundum mensuram suæ leuitatis, & quantum tolerare ualet, antequam superueniat horripilatio: deinde quum egressus fuerit; fricetur, sicut nominabimus, & eius cibus augmentum suscipiat & [d] † [ ] potus diminutionem. Et consideretur tempus reuersionis sui coloris ad ipsū, caloris eius: ex quo, si uelox fuerit, scietur, quòd eius mora fuit moderata, & si tarda fuerit; scietur quòd mora prolixior fuit, quàm debuit. Ipse igitur alio die mensuretur secundum quòd ex hoc scitum fuerit. & est cum post fricationem, & coloris, & caloris reuersionem, iterum aquam ingreditur: sed, qui hoc agere uoluerit: gradatim in ipso procedat, & calidiore die, qui est in æstate, hora feruoris prius incipiat, & sibi caueat, ne uentus sit ibi, & ne illud post coitum peragat: neque post cibum, qui non sit digestus: neque faciat hoc post uomitum: neque euacuationem: neq; post cholericā passionem, neq; vigilias, neque corporis debilitatem: neque stomachi: neque post exercitiū, nisi qui illud agit, ualde sit fortis [e] † [ ] secundum modum, quem diximus. Cum aqua autem frigida lauari secundum modos quos diximus, calorem naturalem subito ad interiora pellit. postea confortat ipsum ut fortior fiat, & egrediatur extra [f] [multum.

> a B. nauseatiuā satietatem, neq; vomitum, neq; fluxum ventris.
>
> b B. & fricationem temperatā, & sit fricatio p̄dicta velocior parum. Alia litera. fricationem temperatā, & sit parū velocius.
>
> c B. ingrediatur ut ipsius membris simul accidat uel superueniat.
>
> d † B. vini.
>
> e B. tunc enim administretur.
>
> f B. in duplo plus quàm erat.

De regimine eius, quod comeditur & bibitur. Cap. 7.

OPortet ut sanitatis conseruator studeat, ne cibi ipsius substantia sit aliquod nutrientium medicinalium, sicut olera, & fructus, & reliqua ab ipsis: quoniam subtiliantia sanguinē, sunt adurentia: & grossa, sunt ipsum phlegmaticum facientia, & corpus grauantia. Oportet autē ut cibus sit talis, quales sunt carnes, & propriè carnes hędorum, & uitulorum lactentium paruorum, & agnorum annualium. Et triticū ab extraneis rebus purgatum: quod ex messe sana fuerit collectum, cui nullum accidit nocumentum: & res dulcis [a] [conuenientis complexionis, & uinum bonum, odorem bonum habens.] Alia autem ab istis non respiciat: nisi secundum modum fuerint medicationis: aut secundum præseruationem. Fructus tamen nutrienti magis similes sunt ficus, & vuæ [b] [ualde maturę,] dactyli in regionibus, & ciuitatibus, in quibus esse consueuerunt. Veruntamen, quum aliquis hæc comederit, si superfluitas inde prouenerit: ad ipsam festinet euacuandam. Oportet præterea, ne aliquis comedat, nisi post desiderium: neque in hoc tardetur, quum desiderium [c] [ebullierit:] nisi fuerit mendosum, vt ebriorum desiderium, & habentium [d] [fastidium,] quoniam tolerare famem stomachum [e] [putridis] replet humoribus. In hyeme præterea nutriens actu calidum comedat, & in æstate frigidum, aut quod paruæ sit caliditatis. & neque caliditas, neque frigiditas ad rē perueniat, quam sustinere non possit. Scias autem quòd nihil est deterius saturitate in tempore fertilitatis, quam fames sequitur in tempore sterilitatis, & econuerso. sed tamen conuersio est deterior. Vidimus enim multos, quibus in tempore sterilitatis cibus defecit: postea, quum in tēpore fertilitatis abūdauit: repletos fuisse, & mortuos: licet uehemens repletio in qualibet dispositione sit pernecabilis: siue ex comestione sit, siue ex [f] [potu.] Quot nanque homines superflue se repleuerunt, & suffocati interierūt? Quū autem error ceciderit in comedendo, aut bibēdo aliquod medicinalium nutrientium: regendum erit, quomodo digeratur, & maturescat, & ipse custodiendus a malitia complexionis, quę ex eo timetur: accipiendo post ipsum, quod sit ei contrarium, donec digeratur. Quod ergo frigidum fuerit, sicut cucumer, & cucurbita: tēperetur cum eo, quod ei existit contrarium, sicut allia & porri. Et si fuerit calidum, temperetur cum eo etiam, quod ei fuerit contrarium: sicut cucumeres, & portulaca. Et si oppilatiuū fuerit, sumatur, quod aperiat, & euacuet: deinde famem [g] [diu] toleret. & neque ipse, neque omnes, qui sanitatem custodire uolūt, aliquid comedant, nisi desiderium fuerit certum, & stomachus, & superiora intestina a primo nutriēte euacuata fuerint. Quod enim in corpore est deterius: est nutriens super nutriens, quod non est digestum, mittere. Et præterea nihil est deterius quam [h] [fastidium, & propriè, quum fuerit fastidium] ex malis nutrientibus: quoniam, quum fastidium prouenerit ex grossis nutrientibus: hereditare faciet iuncturarum dolores, & renum, & dispnæam, & podagrā, & splenis, & hepatis grossitiem, & phlegmaticas ęgritudines, & melancholicas: sed quum ex subtilibus acciderit nutrientibus, prouenient ex ipso febres acutę, malignę, & apostemata mala acuta. Veruntamen quandoq; necesse est aliquem cibū, aut rem cibo similem mittere super alium cibum, quæ sit ei sicut medicina, uerbi gratia

tia[l] [ſicut illi,qui nutrientia comedunt acuta, aut ſalſa: deinde poſt tempus, in quo nondum completa fuit digeſtio,conſequenter eis adiungunt res humectantes ex nutrientibus ſaporem non habentibus.]Et iſtis quidem hoc ſufficit regimen: & exercitium non eſt eis neceſſarium. & horum contraria diſpoſitioni,eſt diſpoſitio eorum, qui groſſis cibarijs poſt aliquod tempus conſequenter admiſcent, quod velociter digeritur, & eſt acutum. Amplius paruus motus poſt[k] [comeſtionem, ipſam in ſtomacho quieſcere facit:] & propriè quum dormiendi poſt ipſam voluntas affuerit.Accidentia pręterea animæ[l] [horribilia,] & motus corporei fortes, digeſtionem fieri prohibent. Et in hyeme quidem cibi pauci nutrimenti non ſunt edendi,ſicut olera, ſed nutriens magis eſt edendum,quod eſt[m] [ex granis:] & fortis etiam ſoliditatis:& in ęſtate,huius contrarium. Ex cibo etiam nullus ita eſt replendus, vt non ſit ibi locus[n] [ſuperfluus:ſed ab eo eſt remouendus reliquijs deſiderij adhuc in anima remanentibus: hę enim famis reliquię poſt horam vnam deſtruuntur.Et in hoc vſus eſt conſeruandus:quoniam deterior comeſtio eſt,quæ ſtomachi facit grauitatem:& deterior potus[o] † [ ] eſt,qui temperamentum egreditur: & in ſtomacho natat.Et ſi aliquo die ſuperfluerit: ſequenti die famelicus maneat; & ſomno vtatur prolixiore in loco temperato, in quo neq; ſit calor,neq; frigiditas.Quòd ſi ſomnus ei non aduenerit:multo vtatur inceſſu ſuauiter,& continuo,in quo non ſit quies neque requies,& parum puri vini bibat. Rufus inquit.Inceſſus hic mihi placet,& propriè poſt[p] [prandium: quoniam bonitatem operationis cęnæ præparat.] Oportet præterea vt poſt comeſtionem primo ſuper dextrum latus dormiat pauco tempore: deinde ſuper ſiniſtrum reuoluatur:poſtea reuoluat ſe ſuper dextrum. Et debes ſcire ꝙ multis cooperiri pannis,& ceruical eleuare,ex illis exiſtunt,quæ in digerendo iuuant; & ad vltimum quidem vt membrorum ſitus ad inferiora ſint declinantes,& non ad ſuperiora. Et cibi quidē menſuratio exiſtit ſecundum vſum,& virtutē: & vt menſura eius in eo,qui ſanæ eſt virtutis,ſit talis,quum ipſum recipit: qui ei grauamen nō afferat;& hypochōdria non tendantur, neque inflet:& rugitum non faciat,neque natet: & nō accidat ex eo nauſea, neque caninum deſiderium,neque caſus, neque ingenij pigritia, neque inſomnietas,neque ipſius ſapor in ructibus poſt tempus reperiatur: quoniam, quum poſt[q] † [ ] longum tempus ſapor in ore repertus fuerit;erit deterius. Declaratur autem,ꝙ cibus ſit temperatus,quum ex ipſo non prouenit magnitudo in pulſu,& in anhelitu paruitas: hoc nanque non accidit, niſi propterea quòd ſtomachus comprimit diaphragma:& propter hoc fit anhelitus paruus, & inſpiſſatur: & cordis neceſſitas[r] [ei præbet augmentum.] magnificatur ergo pulſus,quoniam in virtute non exiſtit debilitas. Ille pręterea, cui poſt comeſtionē accidit caliditas, & calefactio, non vna totum comedat hora,ſed paulatim per interualla: propterea ne ei ex repletione diſpoſitio accidat, quæ ſit ſicut[s] [tremor,] quem poſtea ſequatur calor,ſicut fortis febris,quum caleſit cibus.Amplius,qui,quantum ei ſufficit,digerere non poteſt: comedendi numerum multiplicet, & quātitatem minuat.Melancholicus prętere a nutriēte indiget vehementer humectante,& parū calefaciente.Cholericus verò eo,quod humectat et infrigidat. Et ille quidem in quo ſanguis calidus generatur[t] [et bonus:] nutrientibus indiget frigidis,et pauci nutrimenti. Et hic in quo ſanguis generatur flegmaticus;nutrientib. pauci nutrimenti indiget, in quibus caliditas ſit et ſubtilitas: Nutrientia præterea ordinem in ſui receptione habent, in quo ſanitatis cōſeruator ſollicitus eſſe debet:ne illud quod ſubtile eſt, et cito digeritur, poſt forte nutriens, quod ſit eo durius,in cibo ſumat:[u] † [ ]quia prius digeritur quàm ipſum, et ſuper illud natabit,non habens viam, qua penetret: putrefiet ergo et corrumpetur:et corrumpet illud,quod ei admiſcebitur. Iſte etiam non primo comedere debet cibum labilem, ita vt poſt ipſum cibū fortem et durum in cibo ſumat:quoniam cum ipſo labetur, quum ad inteſtina penetrabit, eo nondum tam integre digeſto, quantum debebat,Piſces quoque,et quę eis ſimilantur, poſt laborioſum exercitium comedendi nō ſunt: corrumpentur enim et corrumpent humores.Hominum prętere a ſunt quidam,quibus conceditur comedere illud, in quo virtus exiſtit ſtipticа,antequam ſuum comedāt cibum.Et iſti quidem ſunt ſtomachi laxitatem habentes: ex quorum ſtomachis cibi deſcenſus fit velociter; et non in eis moratur,donec digeratur. Quapropter ſtomachi diſpoſitio,et eius complexio ſemper eſt conſideranda.Et eſt etiam aliquis hominum,in cuius ſtomacho cib.corrumpitur ſubtilis,qui cito digeri ſolet:et fortis, qui tardè ſolet digeri,in ipſo digeritur:et hic quidem eſt,cuius ſtomachus eſt igneus. Et ex eis eſt, qui huic exiſtit contrarius:quorum quiſque ſecundum ſuum vſum eſt regendus. Regiones quoque[x] [naturas habent proprias,et vſus ſunt res extra rationem,] & hoc quidem obſeruandū eſt, et oportet, vt experimentum in hoc rationem vincat. Eſt nanque cibus,qui ſolet comedi, in quo aliquod exiſtit nocumentum,et eſt conuenientior bono non vſitato. Vnaquęque prætere a figura,et complexio hominis,cibum habet conuenientem et conſimilem,ad quem mutādum,ſi voluntas ei affuerit:[y] [nocumentum ei faciet,& impedimentum.] Ex hominibus quoque eſt,cui aliquod nutrientium bonorum, & laudabilium nocet; ipſum ergo relinquere eſt ei conueniēs.Ille verò,in quo mala digeruntur nutrientia;ob hoc nō decipiatur: quoniā poſt dies in ipſo mali generabuntur humores, ægritudines facientes & pernecantes.Et ſæpe etiam conceditur ei, in cuius corpore mali habentur humores; vt rem bonam largiter comedat; & propriā,quum non patitur ventrem ſibi ſolui,[z] [propterea quòd eſt debilis.] Quum verò alicuius corpus rarum fuerit,& ad reſoluendum facile; nutriendus erit ex nutriēte humido, qđ cito digeratur:licèt rara corpora magis tolerare poſſint nutrientia groſſa, & diuerſa; & ſint longinquiora ab hoc, vt cauſæ intrinſecæ ea lædant;& magis apta recipere extrinſecarum cau-

ſarum

t B. inflāmabilis

u † B. niſi ſecundum modū,quē dicemus.

x B. proprietates habēt naturales, & cōplexionib. inſunt res extra rationem.

y B. fiet cum cōtrario.

z B. propter debilitatem eius.

sarum impedimen ta. Amplius, qui multam cõ sueuit comedere carnẽ, si ociosus, fuerit frequẽ ter sibi minuere dẽt. Et ille cuius complexio ad frigiditatem declinat [a] [confectiones] bibere debet, & trypseras, & ex eis quę stomachũ, & in testina, & uenas, quæ sunt iuxta ea, mundificare consueuerũt. Et nihil quidẽ deterius est, quàm diuersa nutrientia simul adiungere: & post in in comedendo tempus prolongare. Quũ enim postremum nutriens aduenit; primum iam in cepit digeri: nutriẽtis ergo partes in digerendo non similantur. Oportet præterea te scire, quòd nutriens melius est, quod melius sapit, propte rea quòd stomachus, & uirtus retentiua uehe menter ipsi applicantur, quum bonæ fuerit sub stantiæ, & fuerint omnia principalia membra secundum [b] [operationem sibi adinuicem con uenientia, & sana:] & ista quidem est conditio, quòd si complexiones sanæ non fuerint, & mẽ bra in suis complexionibus diuersificentur: fue ritq́; hepar a stomacho diuersum secundum di uersitatẽ, quę sit supra naturalem; nõ erit istud considerandum. Ex impedimentis uerò nutri entis bene saporosi [c] † [uehementer grossi,] est quòd possibile est ut homo ex eo multum come dat. Ex uicibus pręterea satiantis comestionis melius est, ut homo una die semel, & altera bis, mane, & uespere comedat; ueruntamen in hoc usus uehementer est conseruandus, quoniam si ille, qui bis in die comedere consueuit, semel co medit; debilitabitur, & lassabitur eius uirtus. Sed qui digerendi debilitatem habet: bis comedere debet: [d] [& rarò comedat semel in die .] Et qui semel ĩ die comedere consueuit, si ad bis come dendum redibit, accidet ei debilitas, & pigritia, & lassitas: & si sine comestione permanserit no cte illa; debilitabitur, & si cœnauerit, nõ digere tur, & accident ei ructus accidit, & malitia ani mæ, & nausea, & oris [e] [amaritudo,] & lenitas uentris; propterea quòd stomacho immisit rẽ, quam non consueuit: & accidet ei aliquod ac cidentium, quę accidunt ei, cuius nutriens non bene fuit digestum, quę nunc scies. Et ex eis quidẽ, quæ accidunt ei [f] [ ] sunt [dolor] oris stomachi, & mordicatio, & uidebitur sibi, quod oĩa eius interiora. & intestina sint suspen sa propter vacuitatẽ stomachi, & propterea ꝙ in seipso colligitur, & contrahitur, & minget urinam ardentem, & egeret rẽ ardentem. Et est ẽt quum in extremitatibus accidit frigus, [g] [pro pterea quòd cholera rubea stomachum inflam mauit,] Et hoc quidem est magis in cholericas habentib. complexiones: & similiter in eis, qui habent in stomacho choleram rubeam, & non in toto corpore, & corrumpetur somnus, & de latere in latus reuoluetur. Corpora præterea ha bentibus, in quorum stomachis, cholera rubea magis adunatur, est necesse separatim comede re; & ut tam velociter sit, quatenus sit antequã balneentur. alia verò ab eis, exercitari debent, & etiam balneari; deinde cibari, sed comestio bal neationem non præcedat. quòd si alicui neces sarium fuerit comedere ante exercitium; solũ panem talis sumere debet mẽsura, vt digeri pos sit, antequam suum incipiat motum, & quem admodum oportet motum, qui est ante come stionem, debilem non esse; ita necesse est ei, ne motus, qui est post ipsam, sit nisi molliter & sua uiter. Corrupto pręterea desiderio, quod ad res declinat acutas, & neque dulces diligit, ne que unctuosas; nil est melius quam vomitum cum tali, quale est oxymel cum raphano post pi sces, prouocare. Qui autem ex hominibus pin guis existit, oportet ne illico, quum egreditur balneum: comedat: sed expectet, & paruum dor miat somnum, & huic quidem semel comede re in die, est conueniens. Amplius non illico post comestionem est dormiendum cibo na tante, & a forti motu [h] † [ ] quãtum plus possibile, est abstinendum: ne cibus antequam digeratur, penetret: aut sine digestione labatur, aut [i] [propter inundationem] corrumpatur: neque post ipsum multa bibenda est aqua, quæ inter ipsum, & corpus stomachi separationem faciat, & ipsum faciat natare, sed expectandum est, & non est bibendum, donec de stomacho descendat. & hoc quidem declarat superioris uentris leuitas, quòd si sitis ei necessitatem fece rit, modicum aquæ frigidæ sugendo sumat, & quanto plus fuerit frigida, tanto minus ex ea sufficiet. Et hæc quidem quantitas stomachum alleuiat, & colligit. [k] [Ad summum uerò opor tet ut post comestionem bibat quis, & non in hora comedendi quantitatem aliquam, quę ci bo conferat.] Sitim autem tolerare, & cum ea dormire, infrigidatis, & humectatis cõfert: [l] [& fe febres ex cholera rubea habentibus] nocet, & si militer tolerare famem. Cholera pręterea ru bea abundantibus ex tolerantia famis accidit, ut cholera rubea ad ipsorum [m] [descendat] sto machos, quumq́ue aliquid comederint, ipso rum corrumpentur cibi, & in somno, & in vigilijs accidet eis illud, quod nominauimus ex eis, quę ei accidunt, cuius corrumpitur ci bus. eis quoque accidet, ut comedendi uolun tatem amittant. quibus tunc dandum est ali quid, quod hoc deponat, & eorum [n] [resoluat] naturam, cum eo qđ est lene, & non fastidiens, sicut pruna, & parum [o] [† de succis fructuum uentrem laxantium.] Quumq́; desideriũ reuer sum fuerit, comedant: licèt corpora humida cu humiditate naturali habentes, ueloci resolutio ni sint apti: neq; tantum famis tolerent, quantũ corpora sicca paucę humiditatis habentes: nisi humiditatib. plena fuerint, alijs ab eis, q̃ sunt in substantia membrorum eorum, quũ bonæ fue rint, & conuenientes, & recipientes, ut natura cas in nutrimẽtum in effectu completum con uertat. Vinum quoque post cibum, est ex rebus magis impedientibus: quoniam digeritur uelo citer, & penetrat, & facit penetrare cibum, qui nondum sit digestus, & facit hęreditare oppila tiones & putrefactionem. Res pręterea dulces ad faciendas oppilationes sunt ueloces, quo niam natura eas trahit antequam digerantur. Et oppilationes quidem ad multas perducunt ægritudines tales, qualis est hydropisis. Gros sities præterea aeris, & aquæ, & quæ maxime est in ęstate, est ex eis, quę cibum corrumpunt. Ideoque nõ est malum, vt super ipsum uinum temperatum bibant, aut aquam calidam, in qua cocta fuerint xyloaloes, & mastix. Et præte rea, cuius [p] [intestina] calida fuerint & fortia, quum grossum comederint cibum, frequenter acci-

a B. sanguineis.

b B. complexio nem propinquã sibi adinuicem conuenientia & sana, & non sint multum diuersa in complexiõe plusquã exigit res naturalis. Alia litera. & fuerint omnia mẽbra principa lia secundũ con tra operationẽ, uel secundũ cõ tra operantiam.

c † —— B.

d B. & minuat comestionem quaque uice.

e B. humiditas.

f B. si ipse non cœnauerit. Alia litera. timi ditas.

g B. propter ef fusionem chole ræ ad stomachũ

accidet ut ipsius nutriẽs ventositates efficiat, & stomachum,& partes eius tendentes,& ęgritudo mirachia inde etiam procedit.. Qui autem stomachum habet uacuum ; quũ rem comedit subtilem;stomachus post ipsam stringitur : & si postea rẽ comedere uoluerit grossam : refugiet ab ea stomachus,neque eum digeret: quare corrumpitur nisi inter ea tempus positum fuerit. Et in huiusmodi quidem dispositione melius est,ut grossus cibus paulatim præmittatur,quoniam stomachus tunc a subtili non terrebitur. Quum aũt in aliquo comedente repletio superfluerit,aut quia in eius stomacho aliquis inũdauerit motus,aut aliquis admiscebitur potus;ad uomẽdũ erit properandum. Quòd si hoc ei defecerit:aut vomere non potuerit:aquam calidã paulatim bibat, quoniam repletionẽ deponet, & somnum afferet. Ad dormiendum ergo se prosternat,& quantũ uoluerit:dormiat. Quòd si hoc non suffecerit: aut ei non aduenerit:considera,si te natura excusabit expulsione,bonum erit:& si non:iuua ipsam cum eo,quod ventrẽ suauiter soluit, & calefactum quidem cum tali qualis est tryphera, & zuccarum rosatũ egestionem faciens,aut mistum cum origano† condito cum zuccaro uel melle,& infrigidatum, cũ tali quale est [q] [cyminum† conditum & asphodelus, & ius brassicæ.Et potu] quidem impleri melius est quam impleri cibo.& ex eo quod est conueniens sumere,est aloes post tale,qualis est cibus hic ad magnitudinem triũ cicerum, aut mediam. ℥.aloes,& mediam. ℥.[r][masticis]& sextam.℥.† aphronitri.Et ex eo,quod est leue,est sumere ex terebinthina secundum quantitatem duorum cicerum,aut trium. & est quum ei admiscetur quãtum ipsa est,aut minus ex † aphronitro.Et ex eo quod est conueniens, & uehemẽter laudatum, est parum epithymi cum vino. Quòd si nihil horum [s] [suffecerit;]dormiat sõnum longum: & die una a comestione abstineat,& si alleuiatus fuerit:balneet se, & pannũ calidũ uentri superponat,& nutriens subtiliet. Et si cum hoc toto,non digestus fuerit,& grauitatem,& tensionem,& pigritiam fecerit:sciasq; iam uenę repletę sunt ex suis superfluitatibus, quoniam nutrienti multo & superfluo,licet accidat ut in stomacho digeratur:raro tamen digeritur in uenis:immò in ipsis remanet crudũ, & extendit eas:& quandoque scinduntur,& generat pigritiam,& laborem,& halices,& oscitationes. Ipse igitur medicãdus est cum eo,quod ex uenis [t] [expellit.] Quod si neque hoc senserit,immò fatigationem tantum: aliquo tempore quiescat:deinde fatigationis speciem,quæ accidit,medicetur cum eo,quod modo nominabimus.Si verò aliquis in annis multum processerit,neque ipsius corpus ex nutrimento tantũ receperit,quantum suscipiebat,dum esset iuuenis,& eius nutrientia fiant superfluitates, non tantum debet comedere,quantum solebat,immò minus.Et quum ille,qui regimen ingrossare consueuerat, regimẽ subtiliauerit; ingreditur ex aere in foramina: [u] [& hoc est quod regiminis grossitudo impediebat:sed iam nulla regiminis grossitudo impedit ea. In subtiliante uerò regimine,quum ad ipsum ingrossando redit:accidunt oppilationes,] Et calidorum nutrientium impedimenta emendentur cum syrupo acetoso : & quam maxime de seminibus, quoniam ipse est magis iuuans, quam omnes species syrupi acetosi, si fuerit de zuccaro : sed si fuerit de melle, simplex sufficit. Et frigidorũ, quæ ex eis sunt cum hydromelle, & syrupo ipsius,& diacymino.Et quæ ex eis sunt grossa,cõplexionem habens calidam,cum syrupo acetoso de fortibus seminibus,& complexionem habens frigidam ea corrigat cum pauco diatrion pipereon, aut diacalamenthi. Nutrientia uerò subtilia magis sunt sanitatis conseruatiua, & uirtutem minus iuuant,& fortitudinẽ, & grossa sunt istis contraria,ei igitur,qui confortatione indiget, nutrientia fortis chymi sunt necessaria,[x] [& vehementis famis contrarium.] Veruntamen ex eis non multum cõmedat, ideo vt digerantur.Exercitati præterea, & multi laboris,magis sunt tolerantes nutrientia grossa : quos forsitan in digerendo iuuat fortis somnus:& quia in ipso fiunt profundi. Sed accidit eis propterea qđ multum sudant,& ex eorũ corporibus multa resoluitur quantitas,ꝙ ipsorum hepata ex nutriente rapiunt illud, quod nondum fuit digestum: & præparat eos ad ægritudines pnitiosas in fine uitæ, aut in eius principio,& propriè,quia sunt in sua cõfidẽtes digestiua,quod ex sua habẽt dormitione,qđ destruitur,quum eis frequenter accidunt vigiliæ, propriè quũ senescunt. Fructus pręterea recentes non sunt boni nisi laboriosis,exercitatis,cholera rubea abundantib.& in æstate,& eos ante comestionem comedant.& ipsi quidẽ sunt, sicut chrysomela,& mora,& melones, & persica, & pruna.Quòd si alijs regantur rebus,& nõ istis, erit melius,quoniã omnis res, quæ sanguinem aquositate implet, [y] [quæ in corpore ebullit,] sicut succus fructuum extra; licèt ea hora iuuamentum pręstet : tamen ipsum ad putrefactionem parat;& similiter illud, quod sanguinem humore implet crudo:licèt quandoque conferat, sicut cucumeres & [z] [† citruli. & propter hoc qui his nutrien tibus multũ utũtur, febribus sunt apti:licèt prius infrigident.Et tu quidẽ scire debes, ꝙ humori aquoso plerunque accidit,ut fiat [a] [post:] & hoc erit,quum non resoluetur,& in uenis remanserit: & quum isti exercitijs uti cœperint, antequam huiusmodi aggregentur aquositates, & illico, quũ fructus comederint, etiã exercitentur ; resoluentur aquositates istæ,& minuetur impedimentum, quod per eas habent.Scire quoq; debes, quòd, quum in sanguine phlegma existit crudum, aut aquositas;prohibet ne cibi nutrimentum corpori adhæreat. [b] † [ ] Oportet præterea,ut qui fructus comedit,post ipsos incedat:deinde post ipsos comedat aliquid,ad hoc ut labantur. Nutrientia uerò,quæ aquositatem generant, & humorem crudum,[c] † [ ] & choleram: generant febres,propterea quòd ea, quæ ex ipsis sunt aquosa, faciunt sanguinem putrefieri : & quæ ex eis sunt uiscosa, & grossa, propterea quòd foramina claudunt,& quę sunt ex eis cholerica,ideo quod corpus calefaciunt,& propter sanguinis acuitatẽ,quę per ea generatur.Olera uerò cholerica quandoque multũ conferunt ĩ hyeme:quemadmodũ,quæ ex eis sunt insipida,

plet eos regimẽ subtile,quumq; fit reditus ad regimen grossum, accidunt in eo oppilationes.

Alia litera. secũdũ quantitatem seu mẽsura qua replebat eos regimen grossum, & non replebit eos regimẽ grossum,qm̃ in subtiliante regimẽ quum redit ad ipsum ingrossandum, accidunt oppilationes.

x B.& contrariantis fami uehementi, seu & prohibentis famem vehementem.

y B.facit ipsum ebullire in cor.

z B. alchetha.
† alcheret.

a B. virulentus.

b † B.& mineratur nutricatio.

c † B. grossum.

quandoque multum conferūt in æstate. Quod si alicui necessarium fuerit nutrientia comedere mala: paucis vicibus, & non frequentibus eis utatur. & cum eis misceat, quod sit eis contrarium. Et cui quidem res dulcis nocumentum præbet: acetosa bibat, sicut acetum, & granata, & syrupum acetosum factum ex vino acri, & cydonijs, & his similibus, & usum habeat euacuandi. Et cui acetosum nocuerit: post ipsum, mel sumat, aut vinum antiquum, & hoc quidē faciat ante maturationem, & digestionem, & similiter unctuosi nocumentum pontico emēdatur, sicut sunt castaneæ, & grana myrti, & siliqua de Syria, & † mespila & sorba, & amaro sicut enula † cōdita, & salso, & acuto, sicut † cauguamee, & alijs, & cepis, & e conuerso. Quū uerò alicuius corpus malis fuerit repletum humoribus. cum subtilitate ipsum nutrientibus laudabilibus copiosè refice. & illum cuius corpus ad resoluēdum facile fuerit, nutri humido, quod uelociter digeratur. Gal. inquit humidum nutriens est, quod ab omnibus qualitatibus est separatum, & est quasi insipidum, quoniā neque est dulce, neque acetosum, neq; amarum, neque acutum, neque ponticum, neque salsum. Rarū præterea est magis tolerans nutriens grossum, quàm solidum. Nutrientia quoq; sicca assidue comedere: fortitudinem cadere facit, & colorē corrumpit: & naturam siccat. Et ex unctuoso fit [d] [ociositas, & aufertur desiderium. ex frigido fit ociositas, & subtilitas. Et ex acetoso, fit senium. Et similiter ex acuto & ex salso fit stomacho nocumentum & salsum etiam impedit oculum. Amplius quum vnctuosum nutriēs, & conueniens comeditur, & post [e] † [ ]malum nutriens: corrumpet ipsum. Nutriens quoque uiscosum, est tardius ad descendendū, & similiter citruli cum suis corticibus uelocius descendunt, quàm excorticati: & similiter panis cum suo furfure uelocius descendit, quam cribellatus. Laboriosi præterea regimē, quum subtiliatur, & post rem comedit grossam, sicut rizū cum lacte post famem: acuit sanguinem; & fit ut ipse ebulliat: unde minutionis prouenit necessitas, licet parum sit ex quo fuit minutus, & similiter irā habēs. Scire præterea debes, quòd dulce nutriens rapit natura antequam maturescat, & digeratur, & corrumpit sanguinem. Nutrientium quoque iudicia quandoque fiunt ex parte compositionis ipsorum. Experimentatores nanque Indi, & alij iam dixerunt, quòd lac cum rebus acetosis edendum non est, neque pisces cum lacte, quoniam inde ad ægritudines peruenitur permanentes sicut lepra: neque comedi debet † lac acidum cum raphanis, neque carnibus uolatiliū neque † ptisana hordei post rizum cum lacte: neque in pulmento ponatur oleum, aut res unctuosa, quæ ī æneo stetit uase, neq; comedatur assatura, quæ fuit assata super prunas [f] [† resinæ. [Cibaria quoq; diuersa a duabus impediūtur partib. una earum est, propter diuersitatem eorum in digerendo: & quoniam quod ex eis est digestum, ei admiscetur, quod non est digestum. Et secunda, quoniam aliquis plus poteſt comedere ex uno cibario. In tempore quoque antiquo, qui exercitabantur: iam fugerunt ab hoc: contenti enim erant solius car-

† alnabac, & zarur.
† muraba.
† .i. salsamenta ea quæ in secunda mensa comedi solent.

d B. pigritia, & aufertur desiderium & ex frigido fit pigritia, & infrigidatio, & ex acetoso fit seniū, uel exiccatio corporis seu macilentia.
e † B. ipsum.

† mest.
† sanie.
† Alij polenta.

f B. alcherua.
† reti.

nis comestione in mane, & solius panis in cæna. Et in æstate quidem melior comedendi hora existit, quæ est frigidior. Famem quoque tolerare, stomachum quandoque [g] [malis replet humoribus.] Amplius scire debes, quòd † caro super prunas assa, quum digeritur, multi existit nutrimenti: sed tardè descendit, & in monoculo moram facit, & [h] [† ius album] est nutriens bonum: cumq; in ipsa fuerit cepe, uentositates expellit, & quum cepe non fuerint, commouebit ventositates. Ex hominibus præterea sūt, qui putant vuas post capita assata vtiles existere, sed non est quemadmodum existimant: immò uehemēter sunt male, & similiter † potus ex dactylis, & ficubus et id genus alia. Sed et comedē da sunt talia, qualia sunt grana mali granati abs que suis ossib. Scire quoque debes, quòd [i] [† an ser] est sicca, et uentrem stringens, sed pullus est humidus, et uentrem soluens. Ex gallinis verò assatis melior est, quæ in uentre hædi, aut agni assatur, quoniam eius conseruatur humiditas. Et etiam scire debes, quòd ius pulli uehemēter temperat humores, et plus, quam ius gallinarū; sed tamen ius gallinarum est magis nutriēs. Hę dus prętcrea, quum fuerit frigidus, erit melior, propterea, ꝙ eius quiescit vapor, & agnus, quū est calidus, est melior; propterea quòd ipsius malus odor resoluitur. [k] [† Caro quoque co cta cum aqua, & aceto [quoque quum calefa ctis datur: nō oportet vt sit in ea crocus, sed nō calefactis, in eo esse dēt crocus. [l] [† Itria] quo que licet ex zuccaro fiant, sicut [n] [† penidiæ:] mala tamen sunt, propterea quod oppilationes faciunt et sitim. Amplius scire debes, quòd impedimentum panis, quum non digeritur: est multum: Sed carnis nutrimentum, quum non digeritur; est minus hoc.

. & 22.
Cap. 11
Com. 22
Cap. 16
Cap. 10
cap. 4.
ph. 38.
cap. 3.
Aph. 17.
om. 36.
& dein
Com. 67
cap. 1.
Cap. 6.

ANNOTATIONES.

1 *Oportet ut sanitatis conseruator &c. Galeno ascribi tur libellus quidam de dissolutione continua ad hunc lo cum maxime pertinens, quem tu uide. Legendi, & libri sunt de alimentorum facultatibus. & de cibis boni & ma li succi. ex quibus hæc ferè omnia. Vide etiam Hippocra tem lib. de salubri diæta & lib. de ueteri medic. et 2. de rat. uict. in acutis. nec nō authorē lib. de remou. quę acc. &c. tra ctat. quarto.*

mala le est.

2 *Amplius paruus motus &c. Idem scribit Gal. lib. de dissol. continua & 3. de tuend. ualet. ac Arist. 2. poster. H ius tamen oppositum uidetur asserere Gal. lib. de cib. bon. & mali succ. ubi motum a cibo unumquenq; damnat. cuius ra rationem habes ex authore hoc libello de remou. nocumen quæ accid. in reg. san. tract. 4. Intelligendum tamen est. G le. dictum de uehementi motu, non de leui.*

3 *Et somno utatur prolixiore &c. In cruditate prolixio somnum laudat, & sane Gal. 4. de rat. ui. in ac. dormire p se cruditatibus conferre testatur. At, 12. meth. uberiorem somnum in ijs utilem esse negat. aitq; desiderari, et somnum & uigilias moderatas.*

4 *Oportet præterea ut post comestionem. Arist. section problem. sexta, dextram quidem partem conciliando somno aptiorem esse scribit quàm sinistram. Sed quòd in dormien do seruandus sit situs, quem scribit, neque Galenus, neque alius Grecorum quispiam notauit.*

5 *Nutrientia præterea &c. An quæ coctu faciliora sunt difficilibus, lenia astringentibus, liquida siccis alimentis præpo-*

præponenda ſint, quæſtio eſt inter medicos frequens. Vide hunc locum diligenter, & præterea Galenum in libello de diſſolut. contin. & ſecundo de alim. facult. ac 3. de rat. uict. in ac. morbis. necnon hunc authorem libello de rem. nocum. quę acc. &c. tract. 4.

6 *Quum uerò alicuius corpus rarum &c. Huius contrarium uidetur aſſerere Gal. lib. de cib. bon. & mal. ſucci. ubi eos, qui raro ſunt habitu, ſicciore alimento ait indigere, contra humidiore, qui craſſi ſunt. Verùm ſoluitur. ijs qui in eo ſtatu continendi ſunt, quo deprehenduntur, nulli eſt dubium, quum conſeruatio per ſimilia fiat, ſiccis ſicco, & craſſis craſſo utendum eſſe alimento. at ſi ad temperiem ſint reducendi, contraria uictus ratione erit inſiſtendum. in raris propterea corporibus, quæ calida ſunt, & bilioſa; ubi talia ſunt conſeruanda, qualia ſunt; certum eſt ſiccis uti alimentis oportere: contrà uerò humidis, ſi ad meliorem ſtatum fuerint reducenda.*

7 *Oporret præterea te ſcire. Quod ſapit idem & nutrire ait Ariſt. lib. de ſenſ. & ſenſ. propterea & Hipp. 2 aphor. ſuauia inſuauibus præfert. Sed quomodo Ariſt. ſententia ſit intelligenda, pete ex Gal. 6. de tu. ual.*

8 *Ex uicibus præterea ſatiantis. Quibus ſemel aut bis, aut ſępius offerendus ſit cibus Hippoc. conſiderandum eſſe ait 1. aph. & illic totum hoc negocium Gal. explicat, quod & 2. de rat. uict. in ac. facit. Quæ uerò ſequi ex peruerſa nutriendi conſuetudine ſoleant, quæ hic author, Hipp. & lib. de ueteri medicin. & 2. de rat. uict. in ac. copioſè.*

9 *Amplius non illico poſt &c. Hoc notauit Gal. libr. de diſſolutione cont. & rationem innuit in 4. aph. Verùm quod poſtea ſubijcitur ab hoc authore, ſi poſt cibum bibatur, nō nocere. hoc ex lib. de contin. diſſol. deſumptum uidetur. Eius tamen contrarium in hoc capite paulò poſtea uidetur ſtatuere, cum dicit uinum poſt cibum ex rebus eſſe magis nocentibus: quod ratione confirmat. & idem ait in ſequenti capite. quod feciſſe & ipſe Gal. uidetur 7. meth. Facilè tamen & hęc quæſtio diluitur. ſi ſtatim a cibo, aut paulò poſt, ante peractam coctionem uinum exhibeas; certum eſt fore, ut crudis adhuc alimentis calcar adiungas, quo per uniuerſum corpus ferantur; unde non obita priori coctione, nec ſecundam, nec tertiam abſolui oporteat. At uerò ſi abſoluta concoctione id ipſum propines; uehiculum itidem alimentis præſtabitur, quo celerius in corpus nutriendum digerantur: ac proderis.*

De regimine aquæ & uini. *Cap. 8.*

Complexionibus temperatis, aqua conuenientior eſt, quæ in frigiditatis fortitudine temperata exiſtit, & cuius infrigidatio cum niue deforis fit; præcipue ſi nix † mala fuerit. Et in niue etiam bona huiuſmodi exiſtit diſpoſitio: quoniam, quod ex ea reſoluitur; neruis, & membris anhelitus nocumentum facit, & omnibus interioribus, neque tolerat eam niſi vehementer ſanguineus, quòd ſi non illico nocumentum alicui fecerit: ſecundum longitudinem dierum faciet, & quum in annis proceſſerit. Empiricorum autem quidam dixerunt, quòd inter aquam putei, & fluminis non eſt facienda cōiunctio, niſi quum vna earum deſcenderit. Et aquæ quidem electionem iam demonſtrauimus: & ſimiliter emendationem eius, quę ex ea mala eſt: ſed tamen ſi aceto miſceatur, rectificatur. Scias autem, quòd bibere aquam, quum aliquis eſt ieiunus, & poſt exercitium, & balneationem, & propriè ventre vacuo: & ſimiliter ſiti mendoſæ nocturnæ obedire, quē admodum crapulatis accidit, & ebrijs, & quum natura in digerendo ſtudet, ſatietate aquæ iam ſufficienter præcedente, vehementer eſt impediens. & ſi multa quidē fuerit neceſſitas: oportet vt aere frigido temperetur, & collutione oris ex aqua frigida. deinde ſi hoc non ſuffecerit; cum vaſe bibat ſtricti orificij: licèt hoc quandoque ebrio conferat, [a] [& non impediatur a potu aquæ ieiunus.] Quòd ſi quis ieiunus abſtinere non poterit, quin aquam bibat, & propriè poſt exercitium: bibat prius uinum aqua calida temperatum. Et ſiti quidem mendoſa impeditus ſcire debet, quòd dormire, & ſitim tolerare, ipſam ſedat. Natura enim tunc materiam ſitim facientem reſoluet; & propriè, quum inter tolerantiam, & ſomnum coniunctio ſit. Quumque natura digeſtiua extinguetur propter potum, & obedientiam eius: redibit ſitis mendoſa, propterea quòd humor ſitim faciens eleuat eam. Oportet pręterea, ne ſitim habens mendoſam aquam ingurgitando ſumat, immò ſugēdo. Multam quoque aquam frigidam bibere, eſt malum. Quòd ſi vehementer neceſſarium fuerit: ſit poſt ſufficiātem comeſtionem. Amplius aqua tepida nauſeam facit. & quæ magis calefacta eſt quàm iſta, quum frequenter bibitur; infirmat ſtomachum: ſed quum [b] [raro] bibitur: ſtomachum lauat, & ventrem reſoluit. [2] Vinum verò album & ſubtile [c] † [ ] calefactis eſt melius: non enim capitis efficit dolorem: ſed [d] [fortaſſe] humectabit, & dolorem capitis alleuiabit, qui ex ſtomachi ardore prouenit. Et loco quidem ipſius ponitur [e] [illud, quod tortellis aut pane clarificatur; & propriè quum factum [fuerit duabus horis antequam bibatur. Vinum verò groſſum, quod eſt dulce: eſt melius illi, qui pinguis vult eſſe, & fortis: ab oppilationibus tamen eius ſibi caueat. Vetus autem rubeum eſt melius complexionem habenti frigidam & phlegmaticam. Et vinum quidem poſt quodlibet omnium cibariorum bibere, eſt malum: quemadmodum huius cauſam iam integrè declarauimus. Nō ergo bibatur, niſi poſtquam ipſum fuerit digeſtum, & deſcenderit. Super cibum verò mali chymi bibere vinum, dum comeditur, aut ante, aut poſtquam digeritur: eſt malum; quoniam facit malum chymū in extrema corporis penetrare; [3] & ſimiliter ſuper fructus, & propriè melones. Et a paruis quidem incipere melius eſt, quam a magnis. ſuper cibum tamen duas brialas, aut tres bibere, non nocet ei, qui cōſueuit: & ſimiliter ſano poſt minutionem. Vinum præterea cholera abundantibus rubea confert, propterea quòd choleram rubeam, vrinam prouocando, expellit. & humidis, propterea ꝙ humiditates maturat. Et quanto magis eius odor fuerit bonus, & ipſum fuerit melius, & ſaporis melioris; eſt magis conferens. Vinum quoque eſt cibo bonus penetrator in toto corpore: & incidit phlegma: & reſoluit ipſum: & choleram rubeā in vrina, & alijs extrahit: & choleram nigram labi facit, & facile exire: & eius flectit nocumentum propter contrarietatem: & omnes reſoluit nodos ſine multa caliditate extranea. Et ipſius quidem ſpecies in ſuo loco nominauimus. [4] Ille autem, cuius cerebrum fuerit forte, non cito inebriabitur,

[a] B. & quādoq. non nocet, ut ieiunus bibat.

[b] B. aliquib. diebus, ſeu aliquoties.

[c] † B. aquoſum.

[d] B. quandoque.

[e] B. uinū, in quo infuſæ fuerint tortellæ, aut panis: & collatum ſeu ab eis tortellis, & pane infuſis depuratum, & propriè qd permixtus.

neque eius cerebrum malos vapores ascendentes suscipit, neque ad ipsum peruenit ex vino, nisi eius conueniens calor, & ipsius [f] [tantum clarificatur ingenium, quantũ ante, alijs vicib. nõ clarificaretur.] Qui vero ab isto diuersus fuerit: erit ei diuersum. Et ille quidẽ, qui in pectore debilitatẽ habuit: quia eius anhelitus in hyeme coangustatur, vinum multum bibere nõ potest. Amplius, qui multum vinum bibere voluerit, comestione non repleatur, & diuretica in suo epulo ponat. Quod si ex cibo, aut vino repletio acciderit: ipsum euomat, & hydromel bibat, & postea ipsum etiam euomat: deinde os suum aceto, & melle abluat, & faciem aqua frigida. Et cui quidem vinum nocumentum fecerit per calefactionem in corpore, & ignitũ fuerit hepar; sit eius nutriens, verbi gratia, illud qđ fit cum succo vuæ acerbæ, & quæ eis similãtur, & sint ea, quibus post comestionem vtitur, dum bibit: talia, qualia sunt granata, & citri acetositas. Et ille, quem ex parte sui capitis impedierit; minuat ex ipso, & quod est [g] [temperatum,] & clarificatum, bibat: & ea quibus post comestionem vtitur, dum bibit, sint talia, qualia sunt cydonia. Quod si in stomacho nocumentum fecerit, [h] [& ipsum calefecerit;] comedat semina myrti torrefacti, & parum ex trocischis de caphora [i] [sugat,] & illud in quo est stypticitas, & acredo. [k] [Et ille quidem, qui in stomacho patitur ex frigiditate;] vtatur post comestionem dũ bibit, cypero & gariophyllis, & corticib. citri. Et tu quidem scias, quòd vinum vetus est quasi medicina, & pauci existit nutrimenti. Nouum verò vinum impedit hepar, & ad hepaticam perducit dysenteriam propter inflationem suam, & propterea quòd facit ventrem. Et scias etiam quòd ex vinis illud est melius, quod inter vetustatem & nouitatem est æquale, & est clarum, [l] † [ ] quod ad rubedinem trahit, bonum habens odorem, æqualis saporis, & quod neque est acre, neque dulce. Et bonum quidem vinum, quod ablutum vocant, est quod ita fit. tres musti sumãtur partes, & aquæ vna, & commisceantur, & coquatur quousque quarta pars minuatur. Quòd si alicui ex vini potatiõe mordicatio acciderit; mala granata post ipsum sugat, & aquam frigidam, & syrupum absinthinũ in mane. Et balneum ingrediatur postquam aliquid parum comederit. [m] † [ ] Scias præterea quòd mistũ [n] [velocius] inebriat, propterea quòd aquitas penetrat. Amplius sapiens sibi prohibere debet, ne ieiunus vinum bibat, aut antequam mẽbra in [o] [humectatis] aqua reficiantur, aut post motum fortem; quoniam hæc duo magnum cerebro faciunt nocumentum, & neruis, & ad spasmum perducunt, & ad amentiam, aut in [p] [ægritudine, aut in tempore calido.] Frequẽs quoque ebrietas est mala, quæ hepatis, & cerebri complexionem corrumpit, & neruos debilitat, & ad neruorum ægritudinem perducit, & apoplexiam, & mortem subitaneam. Vinũ præterea multum in quorundam stomachis in malam choleram rubeam conuertetur, & in aliorum stomachis in acetum [q] [purum,] & eorum amborum nocumentum est magnum. Quibusdam verò uisum est, quòd semel in mense, aut

> f B. ingenium taliter clarificatur propter uinum, ꝙ ingenia alia cum re simili nõ clarificantur.
>
> g B. permixtum.
>
> h B. caliditate eius.
>
> i B. Alia litera. bibat &.
>
> K B. Et si nocumentum fecerit propter frigiditatem eius.
>
> l † B. album.
>
> m B. Alia litera. Et scias ꝙ uinũ ꝑmixtum mollificat stomachũ, & humectat ipsum & ꝑmixtũ sedat sitim.
>
> n B uelociter.
>
> o B. calefactis.
>
> p B. Alia litera. ægritudinẽ, aut in superfluitatẽ calidam.
>
> q B. malum uel acutum.

bis inebriari confert, propterea quòd virtutes alleuiat animales, & requiescere facit, & vrinam prouocat, & sudorẽ. & superfluitates resoluit. Et scias quòd maius nocumentorum vini non est nisi in cerebro: ex ipso igitur nemo debile cerebrum habens bibat, nisi parum & mistum. Et ei quidem, qui vino impletur: melius est, vt ad vomendum festinet, si facile fuerit, quòd si nõ; aquam solã multam super ipsum bibat, aut cũ melle, & post vomitum in tina balneetur: deinde ex oleo multũ inungatur, & dormiat. Et pueris quidem vinum ad bibendum dare, est sicut ignem igni addere in lignis debilibus: sed seni quantum tolerare potest, da: & iuuenibus da ipsum temperate. Regio præterea frigida vinum tolerat: sed calida [r] [minuit.] Qui autem vino repleri voluerit; cibo non repleatur, neque rem tunc dulcem comedat: sed bibat [s] [† ius album vnctuosum,] & micas vnctuosas comedat, & carnem pinguedine mistam, [t] [& inungatur,] & non laboret, & post cibum quum bibere voluerit, vtatur amygdalis, & lentibus salitis, & [u] [† salitis] capparibus, & si comederit caules coctos cum carne, & oliuas de aqua, & eis similia; confert ei, & iuuabit in bibendo vinum: & similiter omne quod vaporem alleuiat, sicut semen caulium de syria nabati, & cyminũ, & ruta sicca, & calamenthum, & sal naphticus, & ameos. nutrientia præterea in quibus est vi- [ ] vascositas, & conglutinatio, [x] † [ ] porem ingrossant, & hęc quidem sunt velut res vnctuosæ, dulces, viscosæ: quoniam ebrietatem prohibent, licet non [y] [multum recipiant vinum,] propterea quòd tardè penetrant. ebrietatis autem velocitas est, aut propter cerebri debilitatẽ, aut propter multos humores, qui sunt in eo, aut propter vini fortitudinẽ, aut propter cibi paucitatem, aut propter regiminis malitiã in ipso, aut in eo, quod cum ipso continuatur. Et eius, quidem quæ propter cerebri debilitatem est: medicatio est rheumatismi antiqui sedatio ex epithematibus in capitulo [z] [illo] nominatis, & ne ex eo bibatur, nisi paucum. Syrupus, qui ebrietatem tardat: succi alborum caulium pars vna, & succi granatorũ acrium pars vna, & aceti pars media sumantur, & ferueant ebullitionibus aliquibus, & sumatur inde antequam vinum bibatur, vnc. j. Sumantur etiam [a] [grana salis] & rutæ, & cymini nigri, & siccentur, & comedatur inde granum post granum. Sumatur & semen caulium de syria, & cyminum, & amygdalæ amaræ excorticatæ, & [b] [calamenthum] & absinthium, & sal naphticus, & ameos, & ruta sicca, & sumat inde in potu, qui caliditatis nocumentũ non timet, duorum. drach. põdus cum aqua frigida ieiunus. Et eis præterea, quæ ebrij remouẽt ebrietatem, est vt ei ad bibendum detur aqua & acetum multis vicibus, aut aqua † aceto mista, aut † lac acetosum, & fiat vt ipse odoret camphoram, & sandalũ: & super ipsius caput ponantur in frigidantia repercussiua, sicut oleum rosaceum cum aceto de vino. [c] [Ebrietatis verò] sanationẽ in particularib. nominabimus. Quòd si quis cito sine aliquo impedimento inebriari voluerit, in suo vino infundat vsneæ, aut lignum aloes indum. Et qui fortiter vult ebrietatẽ incurrere, ideo mem-

membrum medicatione dolorem faciente sanetur: in ſuo vino aquam lolij ponat, aut ſumat d [fumi terræ,] & opij, & iuſquiami ana. ℥. s. & nucis muſcatæ, & galliç muſcatæ, & ligni aloes crudi ana. ℥. vnius ſextam, & inde ad bibẽdum detur in vino, quãtum eſt ei neceſſarium, aut iuſquiamum nigrum cum corticibus mandragoriç in aqua coquatur, donec rubea fiat: & eam vino admiſceat.

d ſabizagi. litera. aliena.

ANNOTATIONES.

1 *Complexionibus temperatis &c. Aquam niue refrigeratam, ea præſertim niue, quæ mala ſit, ſalubrem eſſe nulla eſt ratio, quare mendum in codice eſt. legendumq́; [cuius infrigidatio non cum niue deforis fit. præcipue ſi nix mala fuerit] aquam etenim niue refrigeratam nũſquam non damnat Gal. libello præſertim inſcripto de bonitate aquæ, qui ſi Galeni non eſt, ex Oribaſio certè excerptus eſt 5. Colle. medic. Quę verò hic de aqua adijciuntur, pete & ex iam dicto libello. & copiosè ex Hipp. lib. de loc. aer. & aqu. & 3. de rat. uict. in ac. ex Gal. 1. de tu. ualet. 4. in 6. de uul. mor. 1. aph. lib. de renum affect. digno. & cur. & Paulo lib. 1. necnon Dioſcor. li. quinto, lege & ſupra. Fen 2. doct. 2. Summa prima.*

2 *Vinum uerò album &c. Quæ de uino hic ſcribuntur, pete ex Gal. lib. de cib. bon. & mali ſucc. 5. de ſan. tuenda. 12. meth. uide libellum de uinis eidem aſcriptum. ex uarijs Gal. libris ab Oribaſio collectum, lib. 5. medi. Colle. & Hip. 3. de rat. uict. in ac. & 2. de dięta. circa medium, ac Paulum lib. 1. necnon libellum de diſſolut. continua.*

3 *Et ſimiliter ſuper fructus &c. Negat eſſe poſt fructus bibendum. Huius rei contrarium collige ex Ariſt. 22. ſect. problem. Soluitur quum Ariſt. non conſulat aut bibendum eſſe poſt fructus aut non, ſed rationem inquirat, cur poſt eos & uinum bibatur, & aqua.*

4 *Ille autem &c. Pro ijs, quæ de ebrieate hic notantur, uide Ariſt. tertia problem. ſect. Paulum libr. 1. & Dioſcor. lib. 5.*

1. 2. 3. 4. 4. & 5. Tex. 42. cap 11. Com. 10. Com. 26. Cap. 5. Cap. 9. Cap. 50. cap. 16. cap. 11. 5. & 12. Cap. 4. Cap. 6. & dein Cap. 95 Cap. 1. problem. 8. problem. 3. & 33. Cap. 5.

De ſomno & uigilijs. *Cap.* 9.

DE ſermone cauſç ſomni naturalis, & ſubeth & contrariorum ipſorum, & vigiliarũ & inſomnietatis: & quid faciendum ſit a [in medicando vnumquodque eorum :] & in remouendo ipſum, quum fuerit impediens: & quid vnumquodque eorum ſignificet : & reliqua ab eis, iam in ſuo loco parumper præmiſimus : & in medicatione particulari adhuc dicemus. Sed quod in hoc loco dicemus, eſt: quòd ſomnus tẽperatus virtutem naturalem potentẽ efficit per ficiendi ſuas operationes: & eſt animalem virtutem quieſcere faciens, & in eius ſubſtantia augmentum præbens, ita vt fortaſſe b [redeat: propterea quòd laſſat ad prohibendã] ſpiritus, qualiſcunque fuerit, reſolutionem, & propter hoc digerit cibum ſecundum digeſtiones nominatas: & ſuccurritur cum eo debilitati, quæ accidit ex ſpecieb. reſolutionis: quæ eſt ex fatigatione, aut coitu, aut ira, aut reliquis ab iſtis. Sõnus prçterea temperatus, quum humorum inuenit æqualitatem in quantitate, & qualitate ; eſt humectans, & calefaciẽs: & eſt res magis proficiẽs ſenibus, quoniam in eis humiditatem conſeruat, & ipsã eis reducit; & propter hoc dixit Galenus, comedo quaque nocte c [olera ex lactucis facta] cum aromatibus: ex lactucis quidem, propterea ꝙ dormire faciunt: & cum aromatibus, ad emendandam eorum frigiditatem. Et dixit, quia ego ſum nunc diligens ſomnum, nam ego ſum nunc ſenex, & confert mihi humiditas, quam ſomnus mihi facit. Et hoc quidem eſt regimen, cõueniens ei, cui rebellat ſomnus. Et ſi prçmittatur, vt ipſe balneetur, poſt quam cibi, quem ſumpſerit, complebitur digeſtio : & ſuper ipſius caput multa aqua calida proijciatur: erit hoc conueniens adiutorium. regimen verò hoc fortius in medicationibus nominabimus. Sani ergo de re ſomni cogitare debent, ut ipſis temperatè exhibeatur, & in ſua hora, & nõ ſuperflue: & ab impedimento ſibi caueãt, quod cerebris ipſorum, & omnibus ſuis virtutibus afferunt vigiliæ. Homo præterea multoties vigilare cogitur : & ſomnum a ſe repellere timore ſyncopis, & caſus virtutis; melior quoque ſomnus eſt ille, qui eſt profundus. Et melior ſimiliter ſomnus eſt ille, qui prouenit poſtquam cib. a ſuperiori ventre deſcendit, & poſt quietem eius, quod forſitan ſequitur ipſum ex inflationibus, & rugitibus : quoniam dormire ſuper hoc multis impedit modis, immo non ſapit, neque continuatur d [ ] ab inſtabilitate, & reuolutione de latere in latus: & eſt impediens: & cum ſuo impedimento nocet dormienti. Quapropter ſi deſcenſus tardauerit, parumper incedere debet, poſtea dormiat. [2] Amplius ſuper vacuitatem dormire eſt malum, & virtutem deijciens : & ſuper repletionem, antequam a ſuperiori ventre fiat deſcenſio: eſt malum: quoniam non erit profundus: immò erit cum reuolutione de latere in latus. Quũ enim natura in ipſo ſolicitatur cum eo, quo ſolicitari ſolet hora ſomni ex digeſtione; deterrens ex pergefactio & diſturbans eam retroducit: & fit natura ſtupida : & corrumpitur digeſtio. [3] In die quoque dormire eſt malum : generat enim ægritudines humectantes, & rheumatiſmos, & corrumpit colorem, & grauat ſplenem, & laſſat neruos, & efficit pigritiam, & debilitat deſiderium, & generat apoſtemata, & febres frequenter. Et ex cauſis ſuorum nocumentorum eſt, vt cito e [interrumpatur,] & naturam ab eo in quo erat, ſtupidam reddat. Ex ſomni autem nocturni bonitatibus eſt, quòd eſt continuus & profundus: licèt qui in die dormire cõſueuit, ipſum ſubito f [interrumpere] non debet abſque ordine. Sed quæ ex figuris ſomni eſt melior: eſt, vt ſuper dextrum incipiat latus, & deinde ad ſiniſtrũ reuoluatur : Quod ſi eius inceptio ſuper ventrem fiat; auxilium fert ſatis magnum in digerendo, propterea ꝙ calorem retinet naturalem, & ipſum comprehẽdit; quare augetur. [4] Reſupinè autem dormire eſt malum, & ad malas prçparans ægritudines, ſicut apoplexiam, & g [phreneſim] & incubum, quoniam ſuperfluitates ad poſteriora declinare facit, & retinẽtur, & per ſuos non incedunt canales naturales, qui ſunt ab anteriorib. ſicut nares & palatum. Et ſomnum, qui reſupinè fit, ſolent incurrere infirmi debiles propter illud, qđ muſculis eorum accidit ex debilitate, & corũ membris; & quia vnum latus aliud ferre non poteſt

a ... ueniat quodque
b ... m laxã ... prohi
c B. manipulum ſeu faſciculum ex lactucis.
d † B. neque ſe paratur.
e B. fiat excitatio ab eo.
f B. dimittere.
g B. paralyſim.

immò cito resupini voluuntur, quoniam dorsum latere fortius existit. Et propter hoc aperto ore dormiunt propter debilitatem musculorum, quibus mandibulæ stringuntur. Et hoc quidem in libris particularibus capitulum habet integrum.

ANNOTATIONES.

1 *De sermone &c. Quòd per somnum & animalis facultas quiescat, & naturalis vehementius agat, uiresq́ instaurentur, primo de sympt. caus. Gal. scriptum reliquit, & sæpe alibi. Elegantissimè autem moderati somni vsum descripsit Paulus lib. 1.*

Cap 8. Cap. 97

2 *Amplius super uacuitatem &c. Duo notat: somnum commendari, qui fit post cibi descensum ad uetriculi fundū: & q̄ malum sit uentriculo cibis uacuo dormire. prioris rõnem reddit: cui adde & quòd Gal. 4. aph. notauit somnū a cibo replere caput. posterioris uerò ea est ratio, quam Hipp. 2. de diæta retulit, quum somnum ieiunū attenuare scripsit, & frigefacere, corpus exoluere, ac debiles facere.*

Cap. 67. Aph. 11. & 12.

3 *In die quoque dormire malum est. Hippoc. 2. progn. Interdiu præcipit vigilandum, noctu dormiendum. ex quo loco hic author sumpsit. Celsus tamen meridianum somnum in longis diebus non improbat lib. 1. quod & Hipp. facit lib. de diæta primo.*

Cap. 2.

4 *Resupinè autem dormire &c. Supinus decubitus malus est, & ut causa, & ut signum. ut causa propter ea, quæ hic author. ut signum propter ea, quæ Gal. 1. prognost.*

Com. 13. 14. & deinceps.

De eo quod ab hoc loco ad posteriora reseruandum est, Cap. 10.

QVod ab hoc loco ad posteriora reseruare debemus ex eo quod hic dici solet, est coitus, & ipsius temperamentum, & emendatio impedimenti eius. Et nos quidem ad posteriora reseruabimus loqui de eo in libris particularibus. Ex eo quod hic etiam dicitur, est res medicinarum ventrem soluentium, & ablationis impedimẽti earum, & nos quidem in quibusdam eorum reseruabimus sermonem ad nostras dictiones de medicationibus, & in quibusdam eorum ad sermones nostros de medicinis ventrem soluentibus. Veruntamen dicemus, quòd sanitatis conseruator vti debet euacuatione, [a] [quæ fit cum solutiuis,] & diureticis, & sudorem prouocantibus, & sputum producentibus. Et mulieres quidem [b] [cum] menstrua prouocantibus ex eo, quod modo declarabimus, & te scire faciemus.

a B. euacuatione facili. b B. vti debent.

ANNOTATIONES.

Veruntamen dicemus &c. Quia corpus nostrum quum perpetuò diffluat, alimentis eget, ex quibus excrementa gigni necesse est, primo de san. tu. educi hæc oportet. quibus ergo uijs, & quomodo in sanis corporibus id fiat, fusius 1. de san. tu. Gal.

Cap. 3. Cap. 12. & 14.

De confortatione membrorum, & corporum debilium, & impinguatione, & magnificatione [a] *[corporis vel carnium ipsorum.]* Cap. 11.

a B. eorum seu quantitatis eorū.

MEmbra debilia, & parua confortantur, & augmentantur: in eo quidem, qui adhuc in tempore existit augmenti, & in tempore vltimo augmenti; fricatione temperata, & exercitio assiduo, quod sit eis proprium: deinde emplastro ex pice. Retentio quoque anhelitus in hunc ingreditur modum, & propriè quū membrum pectori, & pulmoni fuerit vicinum: verbi gratia, præcipiemus illum parum percurrere, qui crura habet gracilia, postea temperatam ei adhibebimus fricationem; deinde ex pice emplastrum apponemus, postea secunda die fricationem custodiemus sicut erat, [b] † [ ] & tertia similiter, & augmentabimus exercitiū, nisi amplitudinis venarum apparuerit significatio, & descensionis materierum: quoniam timor tunc erit in vnoquoque membro ne apostema accidat, & nocumentum ex repletione veniens, quod est ipsi proprium, quemadmodum timentur hic varices & elephantia. Quum ergo aliquid huius generis apparuerit; minuemus ex exercitio, quod prius iniunctum fuit, & ex fricatione: deinde faciemus ipsum quiescere, & resupinum iacere, & eleuabimus mẽbrum illud; verbi gratia, vt in primo, qui habet crus siccū, per pedem suum, & fricationem faciemus primę conuersam, scilicet a postremo ad radicem. Quod si voluerimus hoc efficere in membro, quod sit iuxta membra anhelitus; sitq́ue, verbi gratia, pectus; ligabimus quod est sub eo ligatura, quæ in stringendo sit media; & in latitudine æqualis: postea præcipiemus ei, vt vtatur exercitio manuum, & [c] [fortis anhelitus] emittendo voces, & clamorem magnum, & fricatione leui. In libris præterea particularibus perueniet ad te, qualiter hæc summa exquisitè diuidatur. Illud igitur in libro decorationis considerabimus, si Deus voluerit.

ANNOTATIONES.

Gal. 14. meth. & 6. de tuen. san. hac de re plura. & ex eo Paulus lib. 1. præcipit autem Gal. non absolutè temperatam frictionem, sed post temperatam, duram. quod uidit Paulus. Lege Celsum lib. 1. & Paulum in eodem lib.

De lassitudine, quę sequitur exercitia. Cap. 12.

LAssitudinis species sunt tres, quibus additur quarta. Et modi, quibus accidit, sunt duo. Eius uerò species sunt tres, ulcerosa, extensiua, & apostematosa. & illa quidem, quæ hic additur, est lassitudo quæ uocatur desiccatiua, & arefactiua. Vlcerosa igitur est lassitudo, ex qua, qui eam incurrunt, in superficie corporis tactus vlcerum similitudinem sentiunt, & in cutis profunditate, [a] [& orificijs profunditatis ipsius,] & est quum hoc sentit quando ipse tangitur, & est quum habens eam sentit illud in suo motu, & est quum sentit quasi puncturam spinarum, & abhorret motus: ita vt extensiones alarum etiam extendantur cum debilitate. Quumq́ue fortior fit; accidit ei horripilatio. Et quum augmentatur, accidit ei tremor & febris. Et ipsius quidem causa est multitudo superfluitatum subtilium, & acutarum, & liquefactio carnis, & adipis propter motus fortitudinem, & ad vltimum humores mali, qui si per venas discurrerent, [b] [bonus sanguis, qui est in venis, corrumperetur. & propterea quòd ad

ad partem cutis declinauerunt, minutum fuit nocumentum.] minus nanque malum quod efficere possunt est, vt hoc lassitudinis genus accidat: & si parumper moti fuerint, accidet horripilatio: & si plus moti fuerint, accidet tremor. Et est etiam, quum humores acuti ab istis separantur, & crudi remanent in venis. Et est etiam quum crudi in carne existunt. Extensiuam verò habens sentit suum corpus quasi fractum, & sentit calorem, & extensionem, & abhorret motum, c[vsque quo abhorreat resupinando ad posteriora flecti;] & propriè si ex labore fuerit. Et ipsa quidem est ex superfluitatibus retentis in musculis, quæ tamen bonæ existunt substantiæ, & non est in eis mordicatio; aut ex ventositate: inter eas verò existit separatio cũ dispositione leuitatis, & grauitatis. Et ipsa etiam multoties accidit ex somno non completo: Quum enim post somnum accidit completum: alia est ibi diuersitas, quę specierum peior est. Et quę ex ea peior est: est quum musculorum d[villi] secundum rectitudinem tenduntur. Apostematosa autem lassitudo est, vt corpus sit solito calidius: & sit inflato simile, in magnitudine sui, & colore: & accidat ei nocumentum quum tãgitur, & mouetur: & sentit eius extensionẽ. Lassitudo autem desiccatiua, & arefactiua est dispositio, per quam sentit homo in suo corpore, ac si siccaretur ariditate superflua. Et ipsa quidem accidit, aut ex multo exercitio cum bono chymo: aut ex reditione aspera. e† [ ] Et quandoque etiam accidit ex siccitate aeris: & ex diminutione nutrimenti: & ex multo ieiunio. Modi autem, quibus accidit lassitudo: sũt duo. Et ipsi quidem sunt, quia lassitudo, aut accidit propter exercitium, & hæc est magis secura: cuius sanationis via modum habet, qui ei est proprius: aut accidit ex se, & hæc quidem ęgritudinis est antecessio: cuius sanationis via propriũ habet modum, qui sibi proprius est. Et est etiã, quum vna alij coniungitur secundum suarum materierũ compositionem, aut per seipsas, aut per exercitium. Quumq; simplicium noueris regimen: ad compositarum regimen illud moue bis secũdum regulam, quam tibi dicam. Et hoc est, ꝙ in primis oportet te maiorem habere solicitudinem de re, quæ maiorem incutit terrorẽ regendo illud etiam, quod est sub ea. Et fortasse quod magis terrefacit, magis est terrefaciẽs propter tres res; aut propter f[fortitudinem;] aut propter nobilitatem: aut propter substantiam. Quumque in eo quod oportet, ex istis conditionibus, duę, aut tres coniungentur: erit hoc magis terrefaciens, nisi vna, quæ remanserit, duab. fortior fuerit, adeo vt ipsis resistat, verbi gratia, lassitudo nanque apostematosa fortior est, & nobilior vlcerosa. sed si vlcerosæ substantia a temperamento, & cursu naturali valde fuerit remota; duobus apostematosæ modis propter nobilitatem, & fortitudinem resistet, & præmittetur super ipsam. Si verò non ualde remota fuerit, apostematosa super ipsam præmittetur.

Left margin notes: ita ut etiam eis abhorreat — extremita. — post ipsũ. — 10 — 20 — 30 — 40 — 50 — 60

ANNOTATIONES.

Lassitudo duplex est, spontanea de qua Hipp. 2. aphor. & quæ sequitur exercitia. Vtriusque tres proprię ac simplices sunt species ut habetur 3. de san. tuen. tensiua, ulcerosa, inflammatoria. his tamen altera quædam species accedere uidetur lassitudini potius similis quam lassitudo, quum neque ulceris, neque tensionis, neque phlegmones affectum referat, sed gracilitas solùm, sit quædã & ariditas. Ex his verò aliæ species oriuntur si eę coniungantur. De his & earum differentijs, causis, & curatione, legendus Gal. locis antea citatis. & 4. de tu. san. & 7. meth. & 2. de symp. cau. et 4. aphor. nec non Paul. lib. 1.

Margin: cap. 5. — cap. 8. cap. 12. cap. 5. com. 31. cap. 20. & 22.

De halicibus & oscitationibus. Cap. 13.

HAlices sunt propter superfluitates, quę in musculis congregantur. & propter hoc multum accidunt post somnum. Quũq; humores illi plus abũdauerint: fiet horripilatio & tremor; & quum plus excreuerint: facient febrem. Oscitatio verò modus est halicũ, a[quę accidit in mandibularũ musculis, & thoracis] Quumq; sanis in primis absque causa acciderit, & nõ in hora, b† [ ] quum multa fuerit, erit malũ. Et quæ quidem est ex ea, melior est prima, quę est post finem digestionis, quoniam est propter superfluitatum expulsionem. & est etiam quũ halices, & oscitationes efficiunt frigus, & cutis spissitudo, & pauca resolutio, & expergefactio a somno, antequam compleatur, & expulsio cõprimẽs. Vinum verò ad medium temperatum halicibus, & oscitationib. est conueniens, quum non est ibi alia prohibens causa.

Margin: a B. propter accidens tendens uel faciẽs alices, quod accidit in musculis mandibularum, & labiorum. — b† B. sua.

ANNOTATIONES.

Et hęc quoque de oscitatione ac pandiculatione ex Gal. habes 2. de symp. cau. Sed uide & 7. aph. Vbi nota apparẽtem contrarietatem in paucis Gal. uerbis. quum curari hos affectus dicat potu uini meracioris. & statim uinum æqua portione aquę commisceat. ut author hic facit.

Margin: cap. 5. com. 56.

De medicando lassitudinem ex exercitio prouenientem. Cap. 14.

DIcemus ꝙ studium impendere in medicã do lassitudinem est a multis securari ęgritudinibus, ex quibus sunt febres. Oportet autẽ, vt quum lassitudo vlcerosa apparuerit, ex exercitio minuatur, si ipsum fuerit causa, & si cum ea multitudo fuerit humorũ, expellãtur. Quòd si a[breuis temporis fastidia] affuerint, ipsorũ nocumento succurrendum erit cum fame, & euacuatione, & resolutione eius, quod peruenit ad partem cutis, cum fricatione multa, & leui, cum oleo, in quo nõ sit b[ponticitas, & in die tertio] reditionis, fiat exercitium. & nutriatur ipse in die primo, ex eo quod consueuerat in qualitate; sed ex quantitate minuatur. & in die secundo humectantib. nutriatur, & si uenæ fuerint mũdę, & phlegma crudũ c[in adipe fuerit intestinorũ;] fricatio ipsum quandoque maturat, & propriè quũ d[calefacientium] medicinarum ad ipsum penetrauerit virtus. Oleũ pręterea de e[salicibus] in hoc multum confert, & oleũ de anetho, & chamæmilla, & his similibus. f[& apozima radicũ† betę, & eius oleum in instrumẽto duplici, & vnguẽtũ ex radicib. maluę]

Margin: a B. satietas nam featiua propinqui temporis. — b B. stipticitas. Et in die scdo. — c B. in carne patientis lassitudinem. — d B. digerentiũ. — e B. algarab. — f B. & decoctio radicum ficlę in oleo in duplici uase bullita, & oleum radicis althææ. — † ficlę.

& oleum de radicibus cucumeris asinini, & & brioniæ, & oleum de vsnea, & omne oleum in quo vsnea recipitur. In lassitudinis aūt extē- siuæ medicatione intentio est laxare illud, qđ induruit, fricatione leni calefaciente in sole: & aqua tepida balneari, & in ipsa longo morari tempore: & si in solium alia vice, aut duabus de scenderit in die: erit conueniens: & post vnamquamq; inungantur balneationem. Quòd si ne cesse fuerit [g] [propter venarum abstersionem, & propterea ꝙ oleum in eis siccatur] ad inungendum oleo redire; fiat, & nutriente humido nutriatur, etiam paucę quantitatis: quoniam plus indiget nutrimenti paucitate, quàm vlcerosa. & hāc quidem lassitudinem resoluit exercitium, [h] † [& mundificat. Quòd si per se acciderit propter grossas superfluitates; necesse erit eas euacuare. Et si fuerit propter causam ventositatis extendentis: resoluet eam tale, quale est cyminū, & carui, & anisum. Intentio autem in apostematosam lassitudinem regendo: est tres res: laxare, quod extensum fuit: & quod calefactum infrigidare; & superfluitatem euacuare. Et hoc quidem completur oleo multo tepido; & fricatione vehemēter leni: & prolixa mora, in aqua, quæ parumper ad caliditatē declinat, & quiete. In arefactiua verò nil de regimine sanorum mutetur, nisi quòd oportet, vt aqua in qua balneatur, sit maioris caliditatis: quoniam [i] [in aqua vehementer calida est quod] inspissat cutem: & non est eius impedimentum, sicut impedimentum aquarum frigidarum: quoniā cum eo quod inspissat, est in eis [k] [ambiguitas mala, & frigiditatis ipsarum penetratio] in corpore, quod iam siccatum fuit: & est quum suę maciei causa est cutis ipsius raritas, immò hoc est secundum plurimum. In die autem secundo reductionis, exercitio leniter, & subtiliter vtatur, & balneo secundum dispositionem diei primæ: deinde præcipiatur ei, vt aquam frigidā subito ingrediatur, quatenus cutis eius inspissetur, & sit eius resolutio pauca: & cum hoc conseruetur ipsius humiditas. Obuiabit nanque aqua corpori, in quo est tantum caliditatis, ꝙ resistat ipso iam inspissato. Et istæ quidē duę causæ adinuicem se iuuant in remouendo nocumentum frigoris ipsius, & propriè quum submergitur subito, & egreditur, & non moratur: quoniam cum mora nulla est securitas. Ipse prę terea nutriatur mane in fine primę horę; cibo humectante pauco, ideo vt ipse alia vice iuxta noctē fricari possit, & tunc cænam tardet. Studium quoque adhibeatur in expellendo super fluitates ab eo, fricatione olei [l] [de salicibus] cū quo ventrem suum non tangat, nisi lassitudinē in musculis sui ventris senserit: quoniam tunc illos leuiter vngere conuenit. & eius nutriens sit largius: & in eo procedat, cauendo, ne eius nutrimētum sit multę caliditatis. Amplius omnem lassitudinem, cuius causa est motus, ipsum dimittere, quum eius signum incœperit, prohibet ne accidat; postea reuersionis exercitio vtatur, vt motus temperatus ad cutem materias expellat, & eas fricatio resoluat, quę fit inter [m] [illos motus] in ipsorum consistentia. Dispositio præterea ipsius balneationem experiatur: nam si ex balneo accidat ei tremor; tunc res termi-

g B. propter necessitatē abstergendi sudorem, & propterea ꝙ cum eo abstergitur oleum.

h †——B.

i B. calida uehementius.

k B. periculum penetrationis frigiditatis.

l B. dulcis.

m B. quietes illorum motuū.

num pertransiuit: quanto magis si febrem generauerit? quoniam tunc non est balneandus: immò euacuandus: & eius complexio rectificāda. Quòd si nihil eorum ex balneo accidit, erit cōferēs, quum eius aqua fuerit temperata. Quum autem in eius venis crudi fuerint humores: in primis lassitudo erit regenda cum eo, quod oportet: postea studendum erit in eo, quod crudos maturat, & subtiliat, & expellit humores, & si multi fuerint, tunc quies erit iniungenda, & exercitium dimittendum, quoniam quies est magis digerens, & minutionem relinquat, quoniam secundum plurimum mundum expellit, & crudum dimittit. Venter quoque eius ante maturationem non est soluendus, quoniā hoc non confert, immò damnum infert, vrinam verò prouocare non nocet ei, sed res multum calefaciens non est ei danda, quoniam crudum humorē in corpore diffundi faciet. sitque eius operatio leuiter, & cum quantitate æquali. In eius pręterea nutriētibus ponenda sunt, piper, & capparis, & zingiber, & acetum de capparib. & acetum de allijs, & acetum de [n] [alstraguat,] & corpora etiam ipsorum, & † cōfectiones scitæ secundum mensuram. Post maturationem autem, & apparitionem hypostasis in vrina, & maturationem, plurimum da ei vinum, vt maturatio compleatur, & fiat vrinę prouocatio. Sitque eius vinum, quod subtile est, & clarum, & vomitum non faciat.

De alijs dispositionibus, quæ sequuntur exercitium & reliqua ab eo. Cap.. 15.

PRius loquemur de istis dispositionibus. Postea mutabimus nos ad regendum lassitudinem, quæ venit per se. Et ex istis quidem est raritas, quę corpori accidit. Et accidit multoties ex fricatione pauca, & balneo. Ipsa verò est medicanda fricatione sicca ad duritiem parum declinante, & cum oleo styptico. Et ex eis est spissitudo, quæ ex frigiditate accidit, aut ex re stiptica, aut ex multitudine superfluitatum, aut ex earum grossitie, aut earum uiscositate, unde prouenit, vt in poris cutis retineantur, aut erit spissitudo causa exercitij, quod ipsos humores ex pro fundo extraxit, non existentibus ibi caussis antecedentibus, aut erit eius causa locus puluerulentus, aut fricatio fortis & dura. Illius autē, quæ est ex frigiditate, & stypticitate, signū est [a] [& su coloris albedo, & calefactionis tarditas, quū dor, & corporis reuersio] ad rubedinem, quū adest exercitium. Et hi quidem in balneis calidis sunt balneandi, in quibus de latere in latus & super ventrem, & supini reuoluantur [b] [super pauimentum æqualis caliditatis,] donec sudent, & inungantur oleis subtilibus, calidis, & resoluentibus. Illorum autem, qui ad hoc deueniunt ex exercitio. signum est quòd non habēt hoc signum, [c] [& resudat] cutis. & ipsi quidem medicandi sunt expulsione, si ibi fuerit superfluitas, postea regimen adhibeatur, quod resoluat ex balneo, & inunctione. Qui verò in hoc incidunt ex puluere, aut ex forti fricatione, magis est eis balneum necessarium, quam inūctio ex oleis. Et ipsi quidem fricatione molli vti debent ante balneum, & post ipsum. Est quo-

que

que quum accidit eis post superfluũ exercitiũ cum pauca fricatione, debilitas cum raritate. et est quum accidit etiam ex superfluo coitu, & ex balneo [d] [frequenter.] Ipsi igitur medicandi sunt cum exercitio reuersionis, & fricatione sicca, quę ad duritiem trahit cum oleo styptico. Et nutrientia comedant humectantia paucę quantitatis, in caliditate & frigiditate temperata: aut quæ parumper ad caliditatem trahant. Et similiter fiet si debilitas accidit, aut uigiliæ, aut tristitia, aut accidit siccitas [e] [in neruis.] Quòd si istis acciderit malitia digerendi cibum; nõ confert eis reuersionis exercitium, neque aliquod exercitiorũ ullo modo. Est præterea, quum accidit ex superfluitate balneãdi; & multitudine comedẽdi, & bibẽdi, & ociandi, ut homo in suis mẽbris humiditatis sentiat superfluitatem, & propriè in lingua; ita ut operationes membrorum lędat. Quod si hoc ex causa fuerit antecedente; in particulari medicatione continebitur. Et si ex aliquo eorum fuerit quæ nunc ex proximo nominauimus, sicut uino, aut multa ociositate, aut multa balnei humiditate; erit ei iniungendum, ut forti utatur exercitio, & fricatione aspera, & sicca, sine oleo: aut fricatione cum pauco oleo calefaciente. Superflua autem siccitas, quam, qui habet, sentit sua manu, est ex genere lassitudinis arefactiuę. & ipsius sanatio, est eius medicatio.

d frequenti.

e B. ex ira.

De medicatione lassitudinis per se uenientis. Cap. 19.

VLcerosa quidem dispositio cognoscenda est si humor eam efficiens sit intus in venis, aut extra venas. Quod autem sit in venis, ex fœtore declarat urinę, & ex dispositionibus nutrientium præteritorum, & ex hoc quòd superfluitatum multitudo in uenis generari solebat, aut earum paucitas, aut velocitas expellendi eas a se, aut cui necessitatem medicandi eas faciebat, & ex dispositione [a] [uini eius] si erat clarũ, aut turbidum. Et si hæ quidem significationes apparuerint; declarabitur, quòd in uenis existunt: & si non sunt; extra. Quòd si lassitudo ex superfluitatibus est extrinsecus: & sunt uenæ interius mundæ, sufficit ei exercitium [b] [reuersionis, & augmentum regiminis, quod in capitulo ulcerosæ diximus;] quę accidit propter exercitium. Sed si alia diuisio fuerit, non cogites exercitare eum; immo fac eũ ociari, & dormire, & esse famelicum: & inunge ipsum [c] [semper] circa noctem super uentrem ex oleo, & balneetur eum aqua temperata, si balneum tolerare potuerit, secundum conditionem quam diximus, & nutriatur ex eo quod diximus, cuius tamen chymus sit bonus, quod fit ex genere eorum, quę sorbentur, & sit illud, in quo non est uiscositas, neque multum nutrimẽtum. Et hoc quidem est sicut hordeum [d] [& spelta, & ex carne uolatilium,] & de syrupis sit syrupus acetosus cum melle, & hydromel, & uinum albũ, & subtile: & huiusmodi uinum ei nõ prohibeas, quoniam est maturans & prouocans: ueruntamen ipsi in primis dare debes [e] [illud, in quo sit parum acetositatis.] Postea ex eo mutetur ad album & subtile. Quòd si hoc regimen ei nõ profuerit; humor ibi adest: superantẽ ergo euacua. & si superans fuerit sanguis; aut cum eo fuerit sanguis: minues eum: & si non; uentrem solues: aut facies hoc, & hoc, secundum quòd tibi videbitur de sanguine. Tibi tamen caue, ne aliquid horum facias, si cognoueris, quòd uirtus sit debilis. Genus aũt humoris cognosces per vrinã, & sudorem, & dispositionem somni, & uigiliarum. Quumq; somnus se remouerit te regente eum cum regimine bono; erit significatio mala. Quòd si cognoueris, quòd bonus sanguis in corpore sit paucus, &, ꝙ humores crudi sunt superantes; [f] † [ ] fac eum quiescere: & da ei ad comedendum, & bibendum rem, quæ subtiliet, & non des ei ad bibendum rem, quæ multã habeat caliditatem: sed da ei ad bibendum aliquid, in quo sit ĩcisio, sicut syrupus acetosus de melle. Quòd si tibi necesse fuerit in uirtute subtiliantium augmentum præbere; pone in illo quod comedit, & in aqua hordei, quam bibit; parum piperis. & si necessaria fuerint; diacyminum, & diatrionpipereon propter humorum cruditatem: da ei sicut tibi videbitur ante comestionem, aut post ipsam, aut in tempore dormitionis, & sit eius mẽsura cochlearium paruum, & diacalamenthum quidem non est bonum, quoniam pertrãsit terminum in calefaciẽdo. Si autem pro certo sciueris humores crudos in uenis non esse: sed in radicalibus contineri membris, fricationem adhibe: & proprie in matutinis cum oleis laxantibus. & da ei ad bibendum ex calefacientibus, ut ipsorum calefactio ad cutem perueniat, & iniunge ei quietem longam: postea fac cum aqua temperatè calida balneari: & da ei ex diacalamẽtho absque timore: sed tamen oportet vt sit antequam comedat, & exercitetur. Quòd si post comestionem necessarium fuerit ei, quod [g] [stomachum] iuuet: non des ei, quod sit uehemẽter penetratiuum, sicut diacalamenthum, sed sicut diacyminum, & diatrionpipereon: sitque, quod ex quolibet eorum dabis, res modica: aut diacydoniten. Et possibile quidem est, ut quod ex diacydonite dabis; sit plus eo, quod dabis ex illis: postquam consideraueris, ne corpus sit uehementis caloris accidentalis, te dante ista. Istis pręterea cõfert oleo inũgi chamęmelino, & anethino, & amaracino, & reliquis ab istis. [h] † [ ] Aut confortetur cum resina, aut cum resina, & duodecuplo ipsius olei. Quum autem sciueris humores in uenis, & foras simul esse: esto de maiori solicitus; & tamen minus non dimittas. Quod si hęc duo ęqualia fuerint: prius intende ad digestionem cum diatrionpipereõ: in quo si volueris, adiunge petroselinum cum pondere pari anisi, ad hoc ut sit magis diureticum. Et si volueris, admisce ei parum diacalamenthi, postquã minueris ex eo, quod accepit de diacymino, & diatrionpipereon, & processeris in hoc secundum ordinem, donec ad ultimum purum remaneat diacalamẽthum. Quũ autem illud, quod est in venis, digeretur, & egredietur, & remanebit solicitudo eius, qđ est extra uenas; diacalamẽthum, quemadmodũ scis, erit ad hoc conferens, & impediens primum. Istos verò in quibus res duæ coniunguntur: ab omni re vehementer trahente ad exteriora, aut interiora, custodire debes. Quapropter non

cito

f † B. dimitte phlebotomiã &.

g B. digestionẽ.

h † B. singulatim uel per se aut pmixtis cũ cera.

cito vomitum eis dare debes, neque quod ventrē inferius deponat, nisi ante præmiseris, quæ subtiliant, & incidant, & maturent, neque etiam exercites eos. Quumque lassitudo quieuerit, & color meliorabitur, & vrina maturabitur: fricabis eos multum, & pauco exercitabis exercitio, & considerabis, si aliquid ęgritudinis reuersum fuerit: quoniam tunc dimittes, & si nil reuersum fuerit: duces eos ad suos vsus ordinatè, donec peruenias ad illud, quo solebant uti ex balneatione, & iniunctione, & fricatione, & exercitio, & ad vltimum tandem vnguētorum, quibus vtuntur, virtutem conforta. Quòd si alicui istorum lassitudo reuersa fuerit cum sensu vlceroso: redi ad tuum regimen, & si absque vlceroso sensu reuertitur: ipsum cum [i] [reuersione] rege. Et si mistæ tibi aduenerint significationes, & fortis lassitudo sensu percepta non apparuerit: permitte eum quiescere. Lassitudinis autem extensiuæ causa est repletio sine humoris malitia. Et eius quidem medicatio in corporib. malæ complexionis, est minutio, & regiminis subtiliatio. In corpore verò, de quo loquimur, est subtiliatio, & incisio tantum; postea adiuuetur cum quibus debet. Apostematosæ autē medicatio est succurrere cum minutione ex vena, quæ pertinet membro, in quo est plurimum lassitudinis, & in quo lassitudinis apparuerit principium, & ex [k] matrice] si nō inter membra fuerit inæqualitas. Et fortasse necesse erit ipsum secunda die minuere; immo adhuc etiam in tertio. ergo ipsum in prima die minue illico, quū apparet, & non tardes illud, ne in ipso [l] [infundantur.] Et in secunda die, & tertia minue cum in solis occasu. Oportet præterea, vt sit eius nutriens in die primo aqua hordei [m] [aut succus speltæ] simplex, nisi acciderit febris; sed si febris superueniet, aqua hordei sola. Et die secūdo sit istud cum oleo infrigidante, aut temperato, sicut oleo amygdalino. Et in die tertio sit, sicut [n] [caro cum] lactucis, aut cucurbitis, aut maluis hortulanis, aut acetula, & ex piscibus petrosis in [o] [† iure albo,] & in hac die quantum possibile fuerit, a potu aquæ prohibeatur. Quum autem in die tertio iam non poterit tolerare, neq; poterit cibum bene appetere, & digerere, dabitur ei hydromel, aut vinum album subtile, aut temperatum. Et caue, ne post has euacuationes ei tribuas, quantum est necessarium ex cibo, subito: quoniam cibus indigestus ad venas trahetur tribus modis: vnus eorum erit, quum cibus fuerit paucus, stomachus erit auarus, & contraria erit eius virtus retentiua virtuti hepatis attractiuæ: sed quum multus fuerit: non erit ex eo stomachus auarus: immo fortasse attractiuam hepatis iuuabit sua virtute expulsiua: & similiter omne receptaculū, quod est ibi præcedens comparatione eius, quod est post ipsum. Et secūdus est, quoniam multus non bene digeritur in stomacho. Et tertius, quoniam multus multum venis transmittit nutrimentum; quod venę etiam digere non valent.

i B. cum exertio reuersionis.

k B. nigra.

l B. firmetur.

m B. aut sorbitio ex candarusio.

n B ferculū ex.

o B. asfidbegi.

† tafea.

A N N O T A T I O N E S.

Descripta & hæc ex Gal. sunt 4. de san. tu. sed vide & Paulum lib. 1. Nota, quòd hic author in ys verbis. [Quod si tibi necesse fuerit &c.] quæ ex Gal. loco citato desumpta sunt, discrepare ab illo videtur, quum is diacalamenthum maximè probet, commendetq́;: hic verò damnet, vt iusto calidius.

Ca. 4. 5. 6. & deinceps.

De regimine corporum, quorum complexiones non sunt bonæ. Cap. 17.

CORpora ista[a], aut sunt quibus superuenit error, aut in creatione [a] [malè fuerunt impedita.] Et illa quidem, quibus superuenit error, sunt quorum complexiones naturales sunt conueniētes, sed acquisiuerunt complexiones malas in hora propter longum errorem in regimine, donec in eis quieuerint. [b] [Malè verò impedita] sunt, quorum complexiones a radice [c] [non sunt conuenientes. Eorum autem quibus superuenit error, erroris pars in quantitate, & qualitate scienda est: & cum contrario medicanda, & hoc fortasse cognoscetur ex dispositione figuræ corporis. [d] [Impedita verò malè] sunt, dispositionibus quorum accidit corruptio ex complexione eorum prima, [e] [aut ex eorum compositione.] ab eis igitur incipiemus, nominando senes.

B. tertia

A N N O T A T I O N E S.

Defectus corporum ab optima constitutione causas refert Gal. 5. de tu. san. Sed addit ætatem, de qua hic non meminit. reliqua pete ex eodem loco.

DOCTRINA III. DICTIONIS III.

Et est sermo vniuersalis in regendo senes. Cap. 1.

SVMMA regiminis eorum est [a] [operari] quod calefaciat, & humectet simul ex nutriētibus, & balneis, & potibus, & somno prolixo, & mora multa in lecto, & maiore quàm iuuenū, & ex assidua vrinę eorum prouocatione, & expulsione phlegmatis, ex eorum stomachis per viam intestinorum, & vesicæ, & vt naturę lenitas eis duret. Eis præterea multum confert fricatio temperata in quantitate, & qualitate cum oleo: deinde [b] [equitatio, aut incessio, si debiles fuerint ab equitatione.] Ad illum autem, qui ex eis debilis fuerit, fricandum, semel aut bis redeundum erit. Ex aromatibus præterea aliquid bene redolēs odorare debent, & propriè quod calidum temperatè existit. Et oportet vt post dormitionem cum oleo inūgantur: quoniam hoc virtutem excitat animalem: deinde equitent aut incedant.

† ficla.

A N N O T A T I O N E S.

Pluribus rem hanc prosequitur Gal. quinto de san. tuen. libro de marcore. quibus locis, quia senes temperamento frigido sunt & sicco, calefacientem illis, & humectantem victum instituit. Oppositum tamen Hippocr. statuit in lib. de salub. diæt. Sed vide Gal. in eius loci comm. & 5. de tuen. sanit.

De

De nutriendis senibus. Cap. 2.

NVtriens senum paulatim est partiendum, & paulatim, bis aut ter nutriendi sunt, secundum digestionem eorum, & fortitudinem & debilitatem. Et comedant in hora [a] [secunda] panem bene factum cum melle, & in hora septima, post balneationem, quod ventrem leniat ex eis, quæ post illud nominabimus. Et iuxta noctem cibum laudabilis nutrimenti. Et si fuerint fortes: in cæna sua augmentum paruũ faciant, & ab omni nutriente [b] [ ] sibi caueant, ex quo melancholia generatur, aut phlegma: & ab omni calido, & acuto, & desiccatiuo, sicut [c] [† quę condita sunt aceto & sale. & aromata acria] nisi secundum modum medicationis adhibeantur. Qđ si ex hoc aliquid fecerint, quod non debebant, & ex his, quæ sunt primæ speciei comederint, sicut quod salitum est, & melongias, & carnem siccam salitam, & syluestrium animalium, & pisces duræ carnis: tunc vtantur melonibus † arechijs, & cucumerib. Et si secundum commiserint errorem, & comederint † condita cum aceto [d] [& sale, & ex aromatibus acribus] medicentur ex contrarijs: sed tamen eis non sunt danda, nisi subtiliatiua; quũ scitum fuerit, quòd in eis sint superfluitates. Quum autem mundati fuerint; nutriantur ex humectantibus: deinde paucis ex subtilitatiuis cum cibo vtantur, sicut in ipso dicemus. Lac uerò eis, qui ex ipsis bene appetit, & digerit; confert: & post ipsum extẽsionem in parte hepatis, & uentris nõ sentit, neque pruritum, neque dolorem: quoniam lac nutrit & humectat: veruntamen quod ex eo melius est; est lac caprinum, & asininum. & ex proprietatibus quidem lactis asinini est, quòd non fit caseus, & descẽdit cito, & præcipue si fuerit cum eo sal & mel. Oportet tamen, ut locus, in quo pascuntur, obseruetur, ne herbæ, quæ ibi nascuntur sint põticę, neque acutæ, neque acetosæ, neque multum salsę. Olera autem [e] [& fructus] quibus senes uesci debent; sunt sicut † beta, & apium, & parum porrorum, quæ comedere debent condita cum almuri, & oleo, & proprie in principio comestionis ipsorum: ideo vt eorum naturam mollificando, iuuent. [f] [Eis quoque confert, si in horis consueuerunt dormire; ut dormiant.] Zingiber præterea † conditum est ex medicinis, quæ eis conferunt. Et similiter plurima eorum, quæ sunt ex † conditis calidis: sintq́; cum quantitate, qua tantum calefaciant & digerant, & non qua corpus siccent: quoniam oportet vt eorum nutrientia corpora, sint humectantia, quę non patiantur ab istis, nisi secundum uiam calefaciẽdi, & dirigendi, & non secundum uiam siccandi. Ex eis uerò, quibus uescuntur, ad suas leniendum naturas, & conueniunt corporibus eorũ; est volubilis cocta cum aqua & sale, ut boni sit saporis cum almuri, & oleo condita, & radix polypodij, quum in iure gallinæ posita fuerit, aut in iure † betæ, aut in iure caulium. Et ex eis, quidem, quibus in cibo utuntur ad suas mollificandas naturas, & ipsorum corporibus cõferunt, sunt, ex fructibus, ficus, & pruna in æstate; & ficus siccæ coctę in aqua & melle, si tempus fuerit hyemis: ueruntamen oportet, ut hoc totum sit ante comestionem; propterea ut eorum leniat uentres. Quòd si eorum naturæ taliter se habuerint, ut una die leniantur, alia non: excusatur solutiuũ, & lubricatio [g] [tertiana.] Quòd si fuerint naturæ eorum lenitę die uno, & constringantur duobus diebus: sufficiet ei aliquid tale, sicut uolubilis, & aqua caulium, & illud qđ est intra semẽ carthami cũ † ptisana hordei, & terebinthina ad magnitudinẽ vnius auellanæ, aut duarum, & vt multũ triũ: quoniam ipsorũ naturam sua mollificat proprietate, & abstergit interiora sine læsione. Medicina quoque composita ex medulla carthami, & decuplo ipsius ficuum siccarum, confert eis. Sitq́; illud quod ex ea in potu sumitur: ut magnitudo nucis. Enema quoq; cum oleo eis confert; quoniam in ipso cum euacuatione, est uirtus mollificandi intestina: & proprie quũ ex oleo dulci fuerit. Ab acuto autem clysteri sibi caueat: quoniam ipsorum siccabit intestina. Humidũ uerò clystere, & vnctuosum, est ex rebus magis eis conferens, quum ipsorũ uẽtres aliquot diebus constricti fuerint. Sunt præterea aliæ medicinę uentrẽ [h] [soluẽtes,] quas in antidotario nominabimus. Oportet etiam ut in senibus, & decrepitis, fiant euacuationes absq; minutione, quãto plus possibile fuerit: quoniam ipsorum uentrem tẽperatè soluere est eis maius pręstans iuuamentũ.

B. tertia.

B. grosso.

…huamich abel. …uamich, …uebil,

…en est re …amich, …ne & bũ …ane. …era. & sa …res ex la …ectas, a …l falsas.

— B. † ficla.

…ia litera. …ministra …alliũ ali …horis, & …consue. …uantur …so.

…uraba. …uraba.

† ficlæ.

g — B.

† Kist.

h B. lenientes.

De uino senum. Cap. 3.

VInum eis melius, est vetus rubeum, vt vrinam prouocet, & calefaciat simul. A nouo autem & albo uino sibi caueant; nisi se post comestionem balneauerint, & sitim habuerint. Tunc enim dabitur eis uinum album, & subtile pauci nutrimenti, ideo ut sit loco aquæ. Ab illo uerò, quod ex uinis est dulce & oppilatiuũ, sibi caueant.

ANNOTATIONES.

De uino senibus apto agit Gal. 5. de san. tu. copiosè. Sed hic ab eo discrepare uidetur, quãdo uinum rubrum probat, & album improbat. nanque si per rubrum rufum intelligat non id solùm, sed & album a Gal. probatur. si uerò nigrum, hoc senibus a Gal. prorsus inutile censetur.

cap. 5.

De aperiendis senum oppilationibus. Cap. 4.

SI eis acciderint oppilationes, quarũ facilior est ea, quæ ex uini prouenit potatione; erũt aperiendæ cum diacalamentho, & diatrionpipereon, & puluerizatione piperis super vinum. & si allia & cepas comedere consueuerint: comedant. Theriaca quoq; eis multum confert, & propriè, quum oppilationes acciderint: & similiter athanasia, & homorusia. Ipsi uerò post eas [a] [mollificandi] sunt cum balneo & oleo, & nutientibus, sicut [b] [aqua carnis in spelta] & hordeo: & si biberint hydromel; confert eis, & securos eos faciet, ne eis accidãt oppilationes, & dolores iuncturarum, postquam in ipso additum fuerit (si oppilationem in aliquo senserint membro, aut præparationem ad ipsam) illud, quod sit ei proprium, sicut semen apij, & eius radix membris vrinæ. Quòd si oppilatio

a B. humectãdi.

b B. brodium carnis cum candarusio.

petrosa fuerit: aperiatur ex eo, quod est fortius, sicut [c] [petroselinum.] Et si oppilatio fuerit in pulmone: aperiatur cum aliquo, quod sit sicut hyssopum; & capillus veneris, & cassia lignea, & his similia.

c B. Patrahasiliũ

Defricatione senum. Cap. 5.

OPortet ut in qualitate; & quantitate sit temperata, & ne vllo modo membra debilia cum ea tangantur; neque dolentia. Et si fricatio uices habuerit interpositas: in vicib. pãnis grossis aut manibus [a] [asperis] fricentur; hoc nanq; eis confert, & interpollationes ægritudinum membrorum eorum prohibet.

a B. alia litera. nudis.

De exercitio senum. Cap. 6.

EXercitium senum diuersificatur secũdum dispositionum corporum eorum diuersitatem, & secundum illud, quod eis ex ægritudinibus accidere solet, & secundum usus ipsorũ in exercitio. Nam si eorum corpora in vltima fuerint equalitate posita: conuenientia eis erũt exercitia temperata. Et si fuerit in eis membrũ, quod non in sua meliore existit dispositione, sit eius exercitium alia sequens exercitia: verbi gratia alicui incępit in capite accidere uertigo, aut [a] [apoplexia,] & materię ad collum descendere, & frequenter consueuerunt ascendere vapores ad caput, & cerebrum; non cõfert ei exercitium, in quo caput curuatur, aut declinat: sed exercitio uti debebit, quod sit in incedendo, & currendo, & equitãdo, & omni exercitio, [b] [qđ sit ab subtilianda interiora.] Et si ægritudo in partibus pedum fuerit, exercitijs utetur, quę fiunt ex superioribus, sicut manibus contrahere, & proijcere lapides, & eleuare. Et si ægritudo fuerit in medio, sicut splene, & hepate, & stomacho, & intestinis; erũt ei utilia exercitia duarum extremitatum, nisi sit aliquid, quod prohibeat. Quod si ægritudo in parte pectoris fuerit: exercitium inferiorum erit ei necessarium. & si in rene aut vesica fuerit; non confert ei nisi superiorum exercitiũ. Et hæc membra in exercitio penitus non ordinentur ad hoc; ut ex eo fortiora fiant. Et hoc quidem in senibus diuersum est ab eo, quod est in alijs ętatibus, & [c]† [ ] in primis senibus quibus confert plurimum eius, quod confert senibus. Isti nanque membra debilia fortiora facere debent ordinatè, secundum modum exercitij, quod est eis conueniens, & in quo sunt. Membra verò infirmo est quando exercitãtur, & est quando hoc non conceditur, scilicet quum fuerint calida, aut sicca, aut fuerit in eis materia, [d] [quæ ad putrefactionem declinauerit:] & non fuerit in eis maturatio.

a B. epilepsia.

b B. quod medietas corporis inferior assumit.

c † B. est diuersum.

d B. Alia litera. quæ ad mẽbrũ declinare timetur.

ANNOTATIONES.

Descripta et hæc sunt de senum tùm frictione, tùm exercitatione, ex Galeno 5. de tu. san. et Paulo lib. 1. Sed quod de cursu in uertigine in posteriori capite scribit, ex Galeno et ipsum loco citato decerptum, dubitationem facit. quum in uertiginosis et Auic. lib. 3. et cęteri medici omnes quietem pręcipiant. quod pręsertim de quiete a cursu statuendum uidetur, quando ex eo, tametsi partium inferiorum exercitatio in hoc casu laudatur, spiritum cerebri agitatio sequi solet.

cap. 3.
cap. 23.
Fen. 1. Tract. 5. cap. 3.

DOCTRINA QVARTA.

De regimine corporis, cuius non est complexio conueniens. Et sunt quinque capit.

Doctrinę quartæ dictionis tertię de rectificatione complexionis superfluę caliditatis. Cap. 1.

DIcemus quòd malitia complexionis calidę, aut est cum æqualitate ambarũ passiuarum; aut cum uictoria siccitatis, aut humiditatis. Quum autem ambę passiuæ fuerint æquales; sciemus quòd caliditatis augmentum erit secundum terminum, & non erit superfluum; [a] [quoniam] si non: siccaret. Quum autem calidum existit cum siccitate; possibile est, ut complexio ista in sua dispositione longo remaneat tempore. Calidi uerò cũ humiditate societas non durat: quoniam humiditas quandoque superat caliditatem, & extinguit ipsam. Et quandoque caliditas superat humiditatem, & siccat eam. Dispositio igitur habentis complexionem, in qua humiditas superat: meliorabitur in complemento iuuentutis, & fiet æqualis in eis. Quum autem [b] [descenderit:] humiditas extranea augmẽtari incipiet, & caliditas minui. Ergo dicemus, quòd summa regendi complexionem habentes calidam, in duabus est collecta intentionibus: vna quarum est, secundum quòd est uoluntas reducendi eos ad æqualitatem, & altera est secundum quam est voluntas conseruandi sanitatem, sicut est. [ ] Primam vero habere non possunt [c] † [ ] ociosi, qui suas domuerunt animas secundum prolixam tolerantiam, in tempore quo ordinatè ad æqualitem redeant: ipsos nanque absq; ordine regere, perducet eorum corpora ad ægritudinem. sed & secundam possibile est, si sit eorum regimen ex nutrientibus, quæ ipsorum sint conuenientia complexionibus: ita ut conseruetur sanitas, quæ est eis reperta. Quicunque autem complexionem habentium calidam in duabus passiuis temperati fuerint; sanitati, in principio rei ipsorum, propinquiores erunt, & faciet illorum complexio dentes, & pilos uelocius nasci, & erunt facundi, & clari in uerbis, & ueloces in incessu. Quum autem in annis processerint, uincet in eis caliditas, & augmentabitur siccitas, & accidet eis complexio mordicatiua, & in multis quidem eorum multa cholera rubea generatur. Ipsorum uerò regimen in prima ętate debet esse sicut temperatorũ regimen. Et quum mutabuntur: suum mutabunt regimẽ ad illius regimẽ, in quo elaborabatur, vt ipsius prouocetur urina, et cholera euacuetur rubea secundum unam duarum partium, ad quã declinant superfluitates, scilicet partis fluxus ventris, aut partis uomitus. Quòd si sola natura ad deponendum humorem, et euacuandum non suffecerit: in uomitu quidem adiuuetur ex rebus leuibus sicut potu multæ aquæ calidæ solius, aut cum [d] [† uino.] Et in solutione quidem ventris fit cum aliquo; quod sit sicut uiolaceum † condi-

tereniabin. xirasset. B. siracost.

† conditum, & tamarindi humidi, & † mãna [e] [& rob de ſucco fructuum aluum ſubducentiũ.] Ipſorum pr æterea exercitium erit alleuandũ.Et oportebit ut cibus detur eis, qui ſit boni chymi.Et fortaſſe.neceſſe erit,ut [f] [balneationẽ in die ſequãtur:] & oportebit etiam ut ab omni re calfaciente prohibeantur. quòd ſi ex balneatione poſt comeſtionem non ſenſerint tenſionem,& grauitatem in parte hepatis & uentris; ſecurè ea vtãtur, & ſi aliquid horum acciderit; aperitiua eis dentur, ſicut [g] [apozema abſinthij, & medicina ex aloe, & aniſo, & amygdalis amaris cum oxymelle:] & balneationem poſt comeſtionem dimittant. Hæc autem aperitiua eis danda ſunt, poſtquam primus cibus digeſtus fuerit:& antequam ſecundum ſumãt. in hora tamen,inter quam & comeſtionem ſecundi ſpatium interueniat temporis, & hoc quidem eſt inter excitationem matutinalem, & horam,in qua balneantur.Ipſi præterea ſunt oleis ſuperinungendi, & uinum eis album, & ſubtile in potu tribuendum eſt, & [h] [debilitat eos]aqua frigida. Et illi quidem, qui a principio rei complexionem habent calidam, & ſiccam, hoc toto ſunt digniores. Qui verò complexionem habent calidam & humidam,& putrefactioni ſunt apti,& vt materiæ ad membra deſcendant; exercitio vti debent, quod multę ſit reſolutionis,& leni,ne calefaciat: cauendo a motu, qui in humoribus ebullitionem appare re faciat. Qui verò plurimum ab exercitio ſibi cauere debet:eſt ille,qui non conſueuit.Et melius quidem eſt,ut exercitentur poſt euacuationem,& ut balneentur antequam comedant, & ut ſtudeant in expellendo ſuperfluitates oẽs. Quumq́ue in uer intrauerit;temperatè ſe conſeruent minutione & euacuatione.

ualibet die ... admini- balneatio-

infuſio ab- ... & infu- aloe, & ...,& amyg ...maræ, & el. ...tera & a- ...læ ama- ...oxymel

fert eis.

ANNOTATIONES.

Pulcherrimè ſcripſit hæc omnia Galenus 6.de tu. ſanit. collegit & Paulus ex eo loco lib. 1. Inſtituit autẽ Galenus eandem planè uiuendi rationem,quam hic. Vterque igitur frigidæ aquæ potum bilioſis corporibus exhibet. de qua tamen re licet dubitare propter ea quæ Hippocr. 3 de uict. ratione in ac. & 3. de fracturis. ubi aquam bilioſis bilioſam eſſe teſtatur. ſi enimuerum hoc ſit,augebitur aquæ potione intemperies calida ac ſicca:non autem temperabitur. Verùm ſoluitur. Frigidæ potio bilioſis eorum temperamenti ratione,confert, dum caloris eorum acrimoniam retundit: quum tamen ſui frigiditate incraſſet, & obſtructiones faciat;id ex hoc ſequitur,ut, dum diutius in anguſtioribus uaſis,meſenterij præſertim, & iecinoris retinetur in bilem ob earum partium acriorem caliditatem conuertatur.Vnde huius rei gratia Hippo. citatis locis mel aquæ ipſi immiſcet, ut celerius perfluat,neque obſtruat.

Cap. 3. cap. 70. Tex. 40. Tex. 49.

De rectificatione complexionis, in qua eſt frigiditas cum augmento. Cap. 2.

HVius quoque ſpecies tres ſunt.In illa ergo quæ ex eis,in duabus paſſiuis ęqualis fuerit,elaborandum erit, ut eius innatus calor ſecundum augmentum procedat cum nutrientibus calidis, inter humiditatẽ,& ſiccitatẽ temperatis,& unguentis† calidis, & electuarijs magnis,& euacuationibus humoribus proprijs,& balneationibus ſudorem facientibus,& exercitijs iuuantibus eos: licèt enim aliquo tempore in humiditate ſint temperati: accidet tamẽ eis, ut humiditates in ipſis propter frigiditatem generentur. Illorum autem in quibus cũ hoc eſt ſiccitas; regimen oportet ut ſit ipſummet regimen ſenum.

...entib.

De regimnie corporum, quæ velociter ægritudines incurrunt. Cap. 3.

ISti aut autem ad hoc ſunt parati propter repletionem ſui. Et tunc quidem in ipſis tẽperanda eſt humorum quantitas, aut propter humores crudos,qui in eis exiſtunt,& tunc quidem temperanda eſt ipſorum humorum qualitas, & eligendum eſt eis ex nutrientibus illud, quod nutrimẽtum præbet medium inter multum, & paucum. Et humorum ipſorum quantitas temperanda eſt cum ęqualitate quantitatis nutrimenti, & augmento exercitij,& fricationis antequam balneentur, ſi exercitij, & fricationis vſum habuerint; aut cum leuiore eorũ, ſi non conſueuerunt: & ut eis cibus partiatur, & non una uice ſuam compleant ſatietatem. quòd ſi in ipſorum corporibus ſudor fuerit facilis, & conſueuerint: fiat vt iſti aliquibus ſudent uicibus. Et ſi tarditas comeſtionis ipſorum non fecerit, ut cholera rubea in eorũ fundatur ſtomachis,retardetur ipſa uſque poſt balneum. quòd ſi fecerit, pręmittatur antequam balneentur.Et hora quidem temperata, ſi prohibitor ibi non affuerit:eſt poſt quartam horarum diei [a] [ęqualium.] Si autem propterea, ꝙ cholera rubea in ipſorum funditur ſtomachis, cibus fuerit ſumendus prius [b] [antequam balneentur,et] oppilationum in hepate ſignificationes ſenſerint,cum aperitiuis prænominatis, ſuis conuenientibus complexionibus,medicẽtur. Et ſi cum hoc in capite nocumentum ſenſerint:cum ambulatione ſuccurratur.Et ſi eius cibus in ſtomacho corruptus fuerit, & poſtea deſcenderit per ſe;erit hoc lucrũ:quòd ſi non, deponatur cum diacymino,aut ficubus cum ſemine carthami [c] [conſperſis.] Cuius confectio eſt nominata.

a B. æquaus.

b B. balneantur poſtea ſi.

c B. commixtis.

De impinguando macrum. Cap. 4.

CAuſarum maciei fortior,ſicut diximus, eſt ſiccitas complexionis,et meſaraicæ,et ſiccitas aeris. Meſaraicæ enim, quum ſiccantur; nutrimentum non recipiunt, & augmentatur ſiccitas,et macies. Fricatio igi ur ipſi adhibenda eſt antequam balneetur,quæ ſit media inter aſperam et lenem, donec rubeat cutis: deinde fricatio fortior fiat: poſtea emplaſtrum ex pice ſuperponatur: deinde tẽperatè exercitetur: poſtea abſque tarditate balneetur: deinde ſiccis mantilibus exſiccetur: poſtea pauco inungatur oleo deinde cibum ſumat ſibi conuenientem. Et ſi ipſius ætas,et tempus, & conſuetudo aquã tolerauerint frigidam,ex ea ſuper ſe fundat.Finis autem fricationis,quæ ante picis emplaſtrũ præmittitur, eſt ut inflatio non incipiat conſumi.Et hoc quidem eſt propinquum ei,quod in augmentando membrum paruum diximus.

Com-

Complemētum verò locutionis de hoc, inuenietur in libro de[a] [pulc hritudine] quarti libri.

a B. decoratione.

De macrefaciendo pinguem. Cap. 5.

IPsius regimen est, ut descen sus cibi a stomacho eius, et intestinis sit uelox, ne compleatur mesaraicarum suctio in ipso, & ut cibum sumat, qui sit multæ quantitatis, & pauci nutrimenti. Et frequenter balneetur antequam comedat; & exercitium festinū, & olea resoluētia. Et de electuarijs, tryphera minor, & electuariū de lacca, & theriaca, et vt ieiunus bibat acetum[a] [et] almuri. Et nos quidem nominabimus hoc in dictione decorationis.

a B. cum.

DOCTRINA QVINTA.

De mutationibus aeris, & est capitulum 1. & summa. 1.

Doctrinæ dictionis tertiæ, de regimine temporum cum rectificatione aeris. Cap. Vnum.

IN veris quidem principio succurrendum est ad minuendum, & ab bibendum cathartica, secundum quòd necesse est, & secundum consuetudinē. In ipso quoque propriè vomitus prouocandus est. Et omnis res multum calefaciens, & humectans est dimittenda, ex carnibus, & potib. & nutriens subtiliandum. Et exercitio utendum est temperatè, quod sit maius exercitio æstatis. Cibo quoque non repleatur quis: immò ipsum partiatur, & in potu sumat syrupos & rob extinguentes: & a rebus abstineat calidis, & ab omnibus amaris, aut salsis, aut acutis. In æstate vero minuatur ex cibis, & potibus, & exercitio, & maneat quietus, & extinguentia bibat. Et si potuerit, uomat, & semper in vmbra moretur, & in loco cooperto. In autumno autem, & propriè in eo, qui est diuersi aeris, conseruatio facienda est cum regimine meliore: & omnia siccantia sunt dimittenda. Et cauendum est a coitu, & a potu multæ aquæ frigidę, & ipsius fusione super caput. Neq; in loco frigido dormiat, in quo eius cutis horripiletur: neque repletus dormiat. Et caueat sibi a calore æstiuo, & frigiditate matutinorum, & suum custodiat caput ne frigiditati obuiet. A fructibus quoque,[a] [quæ sunt in tempore primo;] sibi caueat: neque ex illis multum comedat: neque balneetur, nisi cum tepida. Quumque dies cum nocte fuerit æqualis: euacuetur, ne superfluitates in hyeme constringantur; licet in multis corporibus sit melius, ne in autumno aliquid faciant, unde humores ferueant, et moueantur: immò melius est eis, vt ipsi quieti permaneant. Quidam etiam iam uetuerunt ne uomitus in autumno fiat, quoniam ad febrem perducit. Vinum præterea uehementer debet esse aquatum, & non sit superfluè. Scias quoque, quòd in multis pluuijs in ipso consistit securatio ab ipsius malitia. In hyeme uerò multum laborare debent, et copiosius comedere, nisi fuerit meridionalis: quoniam si sic fuerit, exercitium erit augmentandum, et cibus minuendus. Oportet præterea, vt triticum panis hyemis sit fortius, et fortioris soliditatis quam panis æstatis. Et similiter est illud, quod est in carnibus:[b] † [ ] et eis quę sunt sicut ipsæ. Et ut sint olera, quibus vescūtur, sicut caules, et † beta, et apium, et non atriplices, neque blitis, neque portulaca, neque scariola. Amplius corporibus sanis raro accidunt ægritudines in hyeme: quibus si acciderint: medicando succurrendum est, et euacuando, si oportuerit. Impossibile enim est ut ipsa accidat ægritudo, nisi propter magnam causam: et propriè si calida fuerit. Calor enim innatus, qui est regitiuus; in hyeme vehementer fit fortis, propterea quòd a resolutione saluatur, et constrictione coniungitur. Omnes præterea naturales virtutes suas melius perficiunt operationes. Hippocrati quoque visum est, quòd melius est in ipso uentrem soluere, quam minutionem facere. Et abhorret uomitum in ipso, et uidetur ei, quòd in ęstate sit bonus, quoniam humores in ęstate sunt natātes, et in hyeme ad subsidendum declinantes, ipsum ergo imitentur. Aer verò, quum corrumpitur, aut fit pestilentialis; obuiandum est, exsiccando corpus, et reparando domum cum rebus, quæ suis uirtutibus infrigidant, et † humectant. Et hoc quidem est, quod magis est faciendū in pestilentia: Aut calefaciant, et faciant quòd sit contrarium ei, quod ex aeris corruptione prouenit. Odores præterea boni sunt res in hoc magis conferentes, et propriè quum putauerint, quòd sint cōplexioni aeris contrarij. In pestilentia quoque minuē necessitas multum aerem attrahendi est minuenda, et hoc quidem fit cum ocio, et euentatione.[c] † [ ] Aterra pręterea multoties eleuatur aeris corruptio, et tunc quidem conuenit in lectis sedere, et hospitia quærere uehementer alta, quę a ventis rumpuntur. Multoties quoque est principium corruptionis ab ipso aere, propter illud, quod ei aduenit ex corruptione uicinantium aerum, aut propter rem cęlestem, cuius qualitas non est hominibus cognita, in huiusmodi ergo ad domos subterraneas est fugiendum, aut ad domos, quæ parietibus undique sunt circundatæ, et ad cauernas. Suffumigationes autem, quę aerum putrefactiones sunt rectificantes, sunt sicut cyperi, et thuris, et myrti, et rosæ, et sandali. Aceto præterea in cibo et potu uti in pestilentia, est nocumenti ipsius securatio, et nos quidem in libris particularibus nominabimus complementum eius, quod est dicendum de hoc.

a B. illius temporis. Alia litera. horarijs.

ANNOTATIONES.

1 *In ueris &c. Quod hic de uenæ sectione & purgatione in uerè facienda proponitur, Hipp. consilium est 6. aph. & 7. quod sequitur Gal. ibidem, & lib. de sangu. miss. & libello. quos, quando & quibus purg. opor. De uictus quoque ratione quam hic præscribit, Hip. copiosè lib. 1. & ante Gal. Celsus libro primo eadem ferè adnotauit.*

2 *Et abhorret uomitum &c. Hipp. 4. aph. Medicandum æstate ait per superiora; hyeme autem per inferiora, quod & Gal. ibidem probat. Ex aduerso tamen Celsus lib. primo. vomitum utiliorem esse hyeme quàm æstate censuit. quum illi tem-*

temporis pituitæ plus, & capitis maior grauitas subsit. de qua re alibi.

3 *Aer uerò quum corrumpitur &c. Vide pro his quæ de pestilenti aere hic scribuntur. Galen. 2. in primum de uulg. morb. & sæpe alibi. & Auicennam lib. 4. Hic nota contradictionem in paucis uerbis, quum dicat obuiandum esse pestilenti aeri exsiccando corpus, moxq; inferat reparandā esse domum cum rebus, quæ suis uirtutibus infrigidant, & humectant. Sed legendum est. desiccant, sicuti in Arabico contextu legi affirmauit Hebræus quidam medicus clarissimo Paterno preceptori nostro.*

Comm. 7. Tract. 4. Cap 4.

SVMMA DOCTRINÆ V. FEN III.

Cuius sunt. viij. capitula.

Summæ doctrinæ quintæ fen tertiæ est ad succurrendum accidentib. quæ prognosticantur ægritudines. Cap. 1.

ILle, cui tremor cordis assiduè acciderit, de se ipso sit solicitus ne subita intercipiatur morte. Ille cui, frequenter acciderit incubus, & [a] [scotomia,] de se ipso solicitus existat, & humorem euacuet grossum, ne ad epilepsiam perueniat, & apoplexiam. Quādo multus in toto corpore fuerit [b] [† saltus,] regatur phlegmatis euacuatione; ideo ne hoc habens, spasmū incidat, & apoplexiam. Et similiter quum perdurauerit ut sensus sint turbidi, & motionum adsit debilitas cum repletione. [c] [Quum membris multoties acciderit, ut sensum amittant, regatur cui hoc accidit, cum euacuatiõe phlegmatis: ne ad paralysim perueniat.] Quum facies multū [d] [salierit,] cui hoc acciderit, regatur purgatione cerebri, antequam ad torturam deueniat. Quū facies uehementer rubuerit, & oculus, & lachrymæ fluxerint, & lumen effugerit, & capitis dolorem habuerit; minutione regendus erit, & solutione ventris, & his similibus, ne incidat in [e] [phrenesim.] Quumq; multa absque causa fuerit tristitia, & timor; regēdus erit adusti humoris euacuatione, ne ad melācholiam deueniat. Facies quoque, quum rubet, & tumet, & fuscitati attinet, & fit hoc perdurans: portendit lepram. Quum corpus fuerit graue, & lassum sit, & venæ apparuerint; minuendum erit, antequā venæ scissura accidat aut apoplexia, aut mors subitanea. Quum in facie [f] [parum tumoris apparuerit] & in palpebris, & in extremitatibus, dispositioni hepatis est succurendum, ne incidat in hydropisim. Quum stercoris fœtor multus fuerit, regime utendum erit remouendo a uenis putrefactionem, antequam ad febres perueniat: urinæ tamen significatio est in hoc [g] [deterior.] Quumque lassitudinem, & fracturam uideris; time quòd febris accidat. Quumque comedendi appetitus cadit, aut augmentatur: significat ægritudinem. Et ad summum omnis res, quæ de suo mutatur usu, scilicet desiderium, aut egestio, aut urina, aut coeundi voluntas, aut somnus aut sudor, aut corporis pruritus, aut ingenij subtilitas, aut sapor gustus, aut [h] [somniorum vsus,] quum augmētātur: aut diminuuntur, aut suam mutant qualitatem: prognosticātur ægritudinem. Et similiter usus nō naturales, sicut hæmorrhoidarum sanguinis fluxus, aut menstruorum, aut vomitus, aut ex naribus sanguinis fluxus, aut consuetudo desiderandi rem aliquam, siue mala sit, siue non sit mala: quoniam vsus est sicut natura. Et propter hoc non debet abstinere quis, nisi a multum malis: quæ tamen ex eis dimittere debet: ordinatè dimittat. Est preterea, quum res particulares particularium rerum sunt demonstratiuæ: perseuerantia namque doloris capitis, & hemicranei, dilationem pronosticatur pupillæ, & descensum aquę in oculum. Imaginari [i] † [ ] coram facie sicut cimices, & reliqua, quum mā siuum sit & stabile, & uisus cum hoc assiduè debilitatur; portendit descensum aquæ in oculū. Quum grauitas, & punctura in parte dextra perseuerauerit: hepatis significabit ægritudinē. Grauitas & tensio in inferioribus dorsi, & ilio, cum mutatione dispositionis urinæ ab [k] [usu] nocumentum in renibus pronosticatur. Stercus non habens tincturam sicut solebat; significat icteritiam. Quum ardor urinæ perseuerat; vlcera significat: quæ in uesica accidunt, & virga. Egestio in ano adustionem faciens, prognosticatur dysenteriam. Desiderij casus cum uomitu, & inflatione, & [l] [extremitatum] dolor, portendunt colicam. Pruritus in ano, quū parui uermes ibi nō affuerint: prognosticatur hæmorroidas. Multorū [m] [carbunculorum natiuitas, & nodorum, magnum significat apostema.] Serpigo, † uitiliginem prognosticatur nigram. Et † impetigo alba, prognosticatur † uitiliginem albam.

i † B. oculis.

k B. eo quod est consuetum.

l B. Alia litera. crurium.

m B aldemamil idest foruncul ɔrum natiuitas, & nodorū magnam significat exiturā seu magnum significat aldubeleti.

† albaras.

† morphea.

† albaras.

ANNOTATIONES.

Tali ferè methodo scripsisse Dioclem ad Antigonum regem testatur Paulus lib. 1. qua hic author est vsus. quæ quidem uel eo nomine comprobanda est, quod præter id quod morbos futuros indicat, præcauendi etiamnum modum docet mira & breuitate, & compendio. Tu uide Galen. in ar. med. & illi methodo, quā potes ex eo loco colligere, de qua & hic author meminit, innixus, nempe inspecto actionum, excretorum ac retentorum, & sensibilium affectuum a naturali constitutione, ac consuetudine receßu, & hæc, et multa deprehendes alia, quæ hic non refert. Sed ijs Hipp. & libros pronosticorum, & Coacas prædictiones, & omnes demum suos libros refersit. Vide & Celsum lib. 2.

Cap. 100.

Cap. 82.

Cap. 2.

Dictio vniuersalis de regimine iter agentium. Cap. 2.

ITer agens a rebus abstineat, quibus uti consueuerat, quum esset cum suis familiaribus; labores nāque, & dolores ei accidunt; quapropter studium impendere debet ad hoc, vt de se sit solicitus, ne ad [a] [magnas] perueniat ægritudines. Et illud de quo plus solicitus esse debet: est nutriens, & lassitudo. Suum verò nutriens meliorari debet, & facere vt sit bonæ substantię, & propinquæ mensuræ, & non multę, ideo vt bene digeratur, & superfluitates in venis ipsius non congregentur. Amplius equitare non debet plenus, ne eius cibus corrumpatur, & necessitatem habeat bibendi aquam, & augeatur [b] [sonitus & dilatatio sui,] immò expectare cibū debet vsque ad horam hospitandi: nisi fuerit propter causam, quam postea dicemus. Quòd si multum ei necessarium fuerit, rē modicam comedat

a B. multas.

b B. commotio & sonitus in stomacho, & nauseatiua satietas.

medat secundum modum temperamẽti:& tantum, ne per ipsam bibendi aquam necessitatem habeat; siue sit eius iter nocturnũ, siue diurnũ. Lassitudo quoque, eius regenda est ex eo, quod in capitulo de lassitudine dictum est. Oportet præterea, ne eat in uias repletus sanguine, aut alio; sed corpus suum mundificet, deinde incedat, & si [c] [fastiditus fuerit,] famelicus fiat, & dormiat, & [d] [fastidium] resoluta, postea in uiã pergat. Oportet præterea, ut qui iter aggreditur, utatur ordine, & parum plus solito exercitetur. Et si in suo itinere necessarium fuerit uigilare, assuescat uigilare parum: & similiter, si timet ne fames ei accidat, aut sitis, aut aliud ab istis; debet ea assuescere, & debet uti cibo, quo in itinere vult nutriri, & debet constituere, ut eius cibus sit in quantitate paucus, & multi nutrimenti. Olera præterea dimittat, & fructus, & quicquid humorem generat crudum, ni fuerit propter necessitatem, ut ex eo medicetur, & fortasse iter agenti [e] [necessitas superueniet tolerandi famem, donec desiderium ei minuatur.] Ex eis autẽ, quæ ipsum iuuant in hoc; sunt cibi frigidi ex hepatibus assatis, & his similibus. & est quum ei fiunt pilulæ cum uiscositatibus, & adipibus liquefactis fortibus, & amygdalis, & oleo amygdalino: sintq; adipes, sicut adeps uaccinus: quarum unam, quũ comederit: famem longo tpe tolerabit. Quidam quoque retulerunt, quòd unus homo biberit lib. j. olei violacei, in quo [f] [adeps resolutus fuit,] donec in emplastri similitudinem conuersa fuerint: decem diebus postea comedere non desiderauit. & similiter [g] [contingit, quum necesse est ei tolerare sitim.] Secum ergo deferre debet ex medicinis sitim extinguentibus, quas in libro tertio, in capitulo de siti dicemus, & propriè ex semine portulacæ. iij. ʒ. cum aceto bibat. Et dimittat nutrientia sitim facientia, sicut pisces, & cappares, & salsa, & dulcia, & minuat loquelam, & molliter incedat. Quumq́ue aquam cum aceto biberit, parum ex ea ei sufficiet in sedando sitim: ubi non multa inuenitur aqua.

c B. nauseatiuã satietatem habuerit.
d B. nauseatiuã satietatem.
e B. est necessarium ut præparetur ad famem tolerandã & minorationem appetitus.
f B cera dissoluta fuit biberit.
g B. quãdoque indigent ut præparentur ad sitim tolerandũ.

ANNOTATIONES.

Agit hac de re & Paul. lib. 1. sed diuersè. Desumpsit hæc author ex Rasi. ex 34. Contin. tract. 2.

cap. 55.
Cap. 1. & 2.

De regimine cauendi a caliditate, & propriè in itinere, & regimine iter agentium in ipsa. Cap. 3.

HOs etiam, nisi seipsos regant; res in suo fine ad hoc perducet; quòd debilitabuntur, & eorum resoluentur uirtutes; ita quòd se mouere non poterunt: & superabit sitis: & fortasse sol eorum impediet cerebra. Quapropter studere debent, ut uehementi coopertura a sole sua tegant capita. Et similiter debent iter agentes pectora sua custodire: & epithemare ex tali, quale est mucillago psylij, & succus portulacæ. Iter preterea agentes in calore quandoque necesse est aliquid comedere antequã eant, sicut [a] [ius] hordei. & syrupũ de fructibus, & reliqua ab eis quoniam, quum equitant, & in eorum interioribus nihil existit; multum debilitat eos resolutio: & non erit in eis restauratio. Sumere ergo debet ex eo, quod diximus, aliquantulum, & deinde moretur donec de stomacho descendat, & non inundet. In uia preterea deferre dẽt oleũ ros. & uiolarum, ex quo hora post horam in suis dorsis inũgatur. Multorũ præterea, quibus in via, ex calore accidit nocumẽtum; redeunt dispositiões propter natationem in aqua frigida, ueruntamen melius est, ne hoc cito fiat; sed paulatim rum expectent, deinde ordinatè ad ipsam accedant. Qui autem [b] [uenena] timuerit; nares, & os instita sibi ligare debet, & toleret laborem in hoc: debet etiam prius cum [c] [lacte absque butyro] cepas comedere: & propriè quum cepæ in ipso fuerint [d] [† conditæ] aut nocte una infusæ; comedat cepas, & sorbeat [e] [lac.] Et oportet ut sint cepæ, antequam in † lac acidum mittantur; fortis incisionis. Sit præterea illud, quod odorat, oleum rosaceum [f] † [[& oleum de seminibus cucurbitæ, & sorbeat oleũ de seminibus cucurbitæ, quoniam malitiam uenenorum remouet, quam timet. Quum autem uenenum, ei nocumentum fecerit, super extremitates ipsius aqua proijciatur frigida, & facies ea lauetur. Sitq; eius cibarium ex oleribus frigidis: & super ipsius caput ex oleis fundatur frigidis, sicut oleo rosaceo, & ex [g], [salicibus:] & succis frigidis, sicut uermicularis succo; deinde lauetur, & a coitu sibi caueat. Saliti quoque pisces ei conferunt, quum quieuerit quod habet: uinum quoque temperatum ei confert: lac præterea est melior cibus, si febrem non habuerit, & si habuerit febrem quæ non fuerit ex febribus putridis, immò ex [h] [diurnis,] bibat † lac acetosum. i. lac absque butyro. Quumq́; sitim habuerit post uenena, succurratur ex collutione oris cum aqua, sed non bibat ex ea donec satietur; quia tunc subito morietur; sed temperandus est ex collutione oris cum aqua. Quod si multa ei necessitas bibendi ingruerit, semel ex ea glutiat parum, et secundo, et tertio, et deinceps. Quumque quieuerit illud, quod ex siti ei [i] [admistum] fuerit, bibat. et si, antequam bibat. inceperit bibere oleum rosaceum cum aqua mistum, et postea biberit aquam; erit melius, et ad summum ille, quem calor impedit; in loco debet manere frigido: et pedes abluere ex aqua frigida. et si fuerit sitiens; aquam frigidam paulatim bibat. et ex cibo, qui cito digeritur, nutriatur.

a B. sauich.

De regendo iter agentem in frigore, & congelatos. Cap. 4.

DIco quòd iter agere in forti frigore, est res magni timoris, licèt multum custodiat se & muniat omnibus, quæ sunt necessaria: & quanto magis, quum non totum quod necessarium est præparauerit? Quamplures nanque iter agentes. omnibus quæ necessaria erant, se rexerunt & postea frigore mortui sunt, quos frigus interfecit, & [a] [pruina] spasmo, aut † tetano, aut congelatione, aut apoplexia, & moriuntur, quidem morte eorum, qui opium biberint, aut mandragoram. Quod si eorum dispõ ad mortem non peruenerit, multoties famẽ incident quę uocatur † bolismus: in qua quid sit faciendum, & in aliis

alijs ægritudinibus, iam in ſuo loco diximus. Et res quidem eis melior eſt, vt poros claudãt, & nares: & os cuſtodiant ne in eo aer frigidus ſubito ingrediatur;& vt extrema cuſtodiant cũ eo,quod nominabimus. Quumque iter agens in frigore,hoſpitatur; non illico ſe calefacere debet:immò in hoc paulatim ordinetur in calore paruo,& ad fortem calorem non cito accedat:immò ſi ad ipſum non acceſſerit,erit melius.Quòd ſi vehementer ei fuerit neceſſarium: ſecundum ordinem ad ipſum accedat. Et ille quidem,cui eſt conuenientius ab eo ſeparari: eſt qui cito vult ire,& ad frigus egreditur: hoc eſt,quum frigus non ad hoc peruenerit, vt iter agentem debilitet: & eius deijciat fortitudinẽ. Sed ſi [b] [congelatio] in ipſo operetur: neceſſe eſt vt feſtinet ad ſe calefaciendum, & leniẽdum ex oleis calefacientibus,& propriè illis,in quib. theriacę proprietas exiſtit,ſicut oleum de lilio. Quumque iter agens in frigore,hoſpitatus fuerit,& fuerit famelicus, & rem comederit calidam; accidet ei calor ſicut ex febre mirabilis. Iter agentes præterea nutrientia habent,quæ rẽ facilem frigoris eis faciunt.Et hæc quidem sũt nutrientia,in quib.multum ponuntur allia,& nuces,& ſynapi,& aſſa. & eſt,quum in eis mittuntur [c] [cepæ,]vt boni ſit ſaporis conditæ cũ allijs & nucibus.Butyrum quoque eſt eis bonũ, & propriè quum poſt ipſum forte hauſerint vinum. Oportet præterea vt iter agens in frigore non ambulet dum eſt vacuus;immò impleatur nutrimento.Et vinum loco aquæ bibat:& moretur donec iſtud in ſuo ventre quieſcat, & caleſiat:& poſtea equitet. Aſſa quoque eſt ex eis, quæ in frigore congelatum calefaciunt:& propriè quum ipſa in vino ei ad potandum datur; cuius integra doſis eſt.ʒ.j.aſſæ,& vini lib.j. Amplius iter agentes in frigore habent vnde fiat epithema,quod eorum muniat corpora,ne a frigore patiantur; ex quib.eſt [d] [pix]& alia ab ea. Allia quoq; ſunt ex rebus eis vtilibus,qui ab aere venerunt frigido.

ANNOTATIONES.

1 *Deſcripſit hæc ex Raſi.locis ſuperiori capite citatis. Vide Hipp.de ſalub.digta.Celſum lib. . & Paulum lib, 1.*

2 *Multorum præterea quibus &c. Natatione ait in frigida aqua leuari eos,qui ex itinere ſunt facti calidiores. At Gal.10.meth.ys qui ex itinere refrigeratione indigẽt,ſi graciles ſint atque imbecilles. tutum non eſſe commonuit frigidi,nedum balnei,ſed neque etiam ſolij, vſum;niſi prius fuerint in balneo æqualiter excalfacti.*

3 *Debet etiam prius cum lacte &c.Cepas pro cauendo aeris æſtu ex acido lacte comedendas conſulit. At quamuis lac refrigerantis ſit ordinis 4.de ſimpl. medic.fac. præſertimq; quod acidum eſt,ut 3.de alim.fac.habetur, cepas tamen 7.de ſimpl.med.fac. quarto ordine calefacere ſcriptum eſt.*

De cuſtodiendis extremitatibus a nocumento frigoris. Cap. 5.

ITer agẽs extrema in primis fricare debet,donec caleſiãt:deinde ex oleo calido,ea liniat, quod ſit ex oleis bene redolentib.ſicut oleũ de lilio,& oleum de ben [a] [† Myſi quoq; eſt epithema]eis conueniens; & ſi ipſum nõ habuerit oleum ſumat, & propriè quum in ipſo poſuerit piper,aut pyrethrũ, aut euphorbium,aut aſſam fœtidam,aut caſtoreum.Ex epithematib.præterea extremitates cuſtodientibus eſt,vt ſuperponat eis galbanũ,& allia;quia eſt ſecuratio [b][aut] ſicut † gummi cedri.& non oportet vt ſotular aut calciamentum,quo pes tegitur;ſit ſtrictus, ita vt pes in eo commoueri non poſſit; quoniã motus membri eſt vna ex rebus prohibentibus ab eo frigus;membrum quoque ſuffocatũ [[c] duriter inuenit frigus.Et quum ipſum quidẽ pergameno cooperitur, & aliquid ei ſuperponitur,& nihil ſuperponitur;] eſt magis ipſum cuſtodiens. Quum autẽ manus,aut pes frigus non ſenſerit,& ex frigore nihil diminutum fuerit, nec ſolicitudo prima fuerit cuſtodiendi ipſum regimine conuenienti: ſcias quòd ſenſus iã eſt in itinere deſtructionis; & ꝙ frigus iam effecit in ipſo operationem ſuam.Nunc igitur excogitare debemus,quid in ipſo ſit faciẽdum.ꝙ ſi frigus in membro operabitur, & innatum qui in ipſo erat,extinxerit calorem,& conſtrinxerit illud,quod reſoluebatur ex eo in eius ſubſtãtia,& ipſum putrefactioni aptum effecerit;erit quandoq; neceſſarium facere totum,quod in capitulo de vlcerib.eſt dictum, & propriè de herpetibus eſthiomenis malis.Sed quum frigus ipſum impedierit, & nondum computruerit, ſed in illo conſiſtit proceſſu,melius erit vt extremitates ponantur in aqua naporum propriè,aut in aqua,in qua [d] [ficus coctę] fuerint, & in aqua caulium, & in aqua [e] [myrti] & in aqua anethi,& in aqua chamæmillę, [f] [totum hoc ad ſuperponendum eſt eis conueniens,& aqua † ſtæcados arabici,& aqua † ſerpilli.] Ex napis quoque emplaſtrum apponere eſt medicamen eis conueniens.Ab igne pręterea ſibi cauere debet ne ad ipſum accedat.Et oportet quidem vt velociter incedat,& pedem moueat, & extrema, & exercitet ipſum,& fricet,poſtea inungat, & ſuper ipſum aquam calidam ab alto fundat, cũ eo,quod diximus. Et ſcito quòd dimittere extremitates ſuſpẽſas,& quietas in frigore ne moueantur,& vt non exercitentur; eſt ex maioribus cauſis,quę faciunt extremis, vt ea ſuperet frigus.Sũt præterea hominum quidam,qui ponunt in aqua frigida,& faciunt vtilitatem, ac ſi nocumentum ab eis remoueretur,quemadmodum fructibus accidit congelatis. Quum enim in aquam proijciuntur frigidam, fiunt quemadmodum ſi ab eis extraheretur congelatiõ, & ab eis labitur,& leniuntur,& ęquantur, & ſi ea igni applicantur,corrumpuntur. Sed quomodo fit iſtud,nõ eſt medico neceſſarium. Quum autem vna extremitas obfuſcari cęperit,ſcalpellanda etiam erit,& ſanguis ab ea extrahendus, membro in aqua calida poſito,propterea ne aliquid ſanguinis in orificijs plagarum congeletur,& nõ egrediatur,ſed egredi dimittatur donec per ſe reſtringatur;poſtea ipſa epithemetur ex bolo armeno,& aceto temperatis, quoniam hoc eius remouet læſionem. † Gummi citri quoque in principio,& fine iuuamentum prębet. Quumque res ad nigredinem tranſierit, aut uiriditatem, & conſequatur ipſam,

a B.&almiſuſen quoque liniũ. † .i ſirup^s ex floribus lilij cum aromatibus.

b B. & non eſt aliquid ita adiuuans. † alkitran.

c B. incurrit in frigus vehemẽs. Et quum ipſum cooperitur pergameno, & pilis, & poſtea cũ buber.

d B. palea cocta

e B rerum odoriferarum.

f B. omnia iſta ſunt bona,& calamentũ eſt bonum epethe natum,& aqua alſecha & aqua ſiſimbrij. † ſcehe. † namem.

ipsa secundum putrefactionem procedente. non laboret nisi vt [g] † [ ] auferatur illud, quod computruit: ne etiã sanum, quod in eius consistit vicinitate: putrefiat: & putrefactio paulatim ad interiora procedat: sed faciat illud, qđ in suo diximus capitulo.

g † B. uelociter.

ANNOTATIONES.

Quæ mala immineant ijs, qui iter frigido tẽpore faciunt lib. de diff. morb. & de caus. morb. Gal. notauit. Quibus verò præsidijs sit illis consulendum, Celsus lib. 1. & Paul. lib. 1. docuere. Cur verò non statim eum, qui perfrixit, igni occurrere oporteat, Gal. lib. de inæqu. intemp. secundo de loc. aff. & 12. meth. reddidit rationem.

cap 5. Cap. 3. Cap. 3. cap. 39. & 55. cap. 8. Cap. 5. cap. 7.

De conseruando colorem faciei in itinere. Cap. 6.

FAcies est epithemanda ex rebus viscosis, in quibus existit conglutinatio, sicut mucillagine pylij, & mucillagine portulacæ, & sicut dragaganto in aqua resoluto, & gummi arabico in aqua resoluto, & sicut albumine oui, & sicut tortellis de simila in aqua resolutis, & trocischis quos [a] [† Crito] nominauit. quum autem ventus eam [b] [sciderit,] aut frigus, aut sol: regimen eius quæres in sermone de decoratione.

a B. chritan. † cheutan.
b B. alterauerit.

De conseruando iter agentem a nocumentis aquarum diuersarum. Cap. 7.

AQuarum diuersitas iter agentem ad ægritudines magis perducit, quàm nutrientium diuersitas. Ex hoc solicitudo est habenda, & res aquæ corrigenda. De eius autem emendatione est, vt vehementer coletur: & fiat, vt a resudante corpore, multum per resudationem egrediatur: ipsam quoque coquere, quemadmodum iam in hoc demonstrauimus causam: eã quandoque [a] [colat:] & inter puræ aquæ substãtiam, & id quod ei admiscetur, separationem facit. Et maius hoc toto est, ipsam sublimando distillare. Est etiam, quum ex lana retorta fit lychinium, cuius vna extremitas in vas plenum ponitur, altera in vas vacuum: & guttatim aqua ad vacuum dilabitur; & est clarificandi modus idoneus. & propriè quum multoties factũ fuerit: similiter quoque quum aqua amara, & mala coquetur, & proijcitur in ea dum ipsa bullit, lutum liberum, [b] [& guttatim distillabitur cum lanạ ad modum primæ. & similiter etiam, quũ aquæ puræ admiscebitur lutum liberũ] in quo non existit mala qualitas: & propriè quod in sole fuit adustum: & postea colabitur: erit ex eo quod eius prohibet malitiam. Aquam quoque cum vino bibere ex eo, quod eius [c] [remouet] malitiam, quum ipsius malitia fuerit ex genere paucæ penetrationis. Aqua etiam quum pauca fuerit, & non inuenietur temperata: cum aceto erit bibenda, & propriè in æstate, quoniam hoc a multo excusat potu. Aqua pręterea salsa cum aceto est bibenda, & syrupo acetoso in quam si liquæ, & myrti genera sunt proijcienda & [d] [sorba.] Et post aluminosam quidem aquam & põticam bibendum est totum illud, quod naturam [e] [soluit.] Vinum quoque est ex eo, quod

a B. clarificat.
b B. & frustum magnum lanæ, deinde exprimatur aqua, & quę exprimitur est melior quã prima. Et similiter quum aqua conquassatur in uase, & quandoq; ponitur in ea lutum liberum.
c B. frangit.
d B. zazur.
e B. lenit.

post ipsam potatum, confert. Super amarã quoque aquam exhibenda sunt dulcia, & vnctuosa & ipsa cum iuleb est miscenda, & ante ipsam aqua cicerum est bibenda, [f] [& antequam volũtas adsit, remouebitur eius impedimentum:] & similiter comedere cicera. Ante verò aquã stantem, & palustrem, in qua existit putrefactio, nõ sunt gustanda nutriẽtia calida: supra quam, stiptica sunt exhibenda ex fructib. frigidis, & † mirabola, sicut cydonia & maciana & [g] [acetula.] Super aquas quoque grossas & turbidas, vtendum est allijs. Et ex eo etiam, quod eas clarificat, est alumen iameni. Ex eis quoque, quæ diuersarũ aquarum remouent malitiam, sunt cepæ, quoniam sunt vt theriaca huius, & propriè cepæ cum aceto, & allia etiã. & ex rebus frigidis, sunt lactucæ. Amplius ex regimine viatorum conueniente in diuersitate aquarum, est vt ex aqua suæ terræ ferat, & cũ aqua misceat terrę, in qua prius hospitabitur, & ferat ex aqua cuiusque hospitij ad hospitium, quod est post ipsum, & admisceat eam cum sua aqua, & ita faciat donec perueniat, vbi vult; & similiter ex luto suæ terrę sumpserit, & cum omni aqua ad quam peruenerit, admiscuerit: & ipsum in ea conquassauerit, & eam dimiserit quousque clarificetur. Aqua præterea panno interposito bibenda est, ne quod sanguisuga cũ errore ingrediatur: &, ne quod ex malis permistionib. vehementer est minutũ, transglutiat. Ex rob quoq; acetoso secum deferre, vt ea cum vnaquaque diuersarum aquarum misceat, est regimen conueniens.

ANNOTATIONES.

Aquæ expurgandæ modos plures tradit. pro qua re uide Gal. 1. de simpl. med. fac. 4. in 6. de uulg. morb. & Paulum lib. 1. Sublimationem addit eam, quæ distillatio per filtrum dicitur inuentum Arabum.

De regimine uiatoris in mari. Cap. 8.

VIatori in mari plerunque accidit [a] † [ ] vertigo, & reuoluitur cum ea, & cõmouetur in ea nausea & vomitus: & hoc quidẽ in primis diebus, sed postea residet, & quiescit. Et oportet ne fortiter retineatur nausea, & vomitus; sed dimittatur donec per ipsum mundetur, ꝙ si superfluus fuerit; retinebitur tunc; præparatio tamen ne vomitus accidat, non est mala. Et hoc est, ut ex fructib. comedat, sicut cydonia, & maciana, & granata. Semen quoque apij quum bibitum fuerit, prohibet nauseam ne cõmoueatur, & sedabit eam, quum commouebitur; & absinthium similiter. Ex eis etiam, quæ id prohibent, est, vt acetosis os stomachi confortantibus, & vaporem, ne ad caput ascendat, prohibentibus: nutriatur, Et hæc quidem sunt sicut lentes in aceto & succus vuæ acerbæ, & panis frustorum calamenti, & [b] [† thymi,] & panis frictus in vino bene redolẽte, aut in aqua frigida. Et est quando in ea ponitur [c] [† thymus.] Nares quoque eius interius cum cerusa sunt epithemandæ.

Explicit Fen 3. huius primi canonis. Et incipit quarta.

FEN

FEN QVARTA.

De diuiſione modorum medicationum ſecũdum ægritudines vniuerſales.

Dictionis quartæ eſt locutio uniuerſalis de medicatione. *Cap.* 1.

Dicemus quòd res medicationis ex vna
trium rerum completur : vna earum
eſt regimẽ & nutrientia,& alia medi-
cinarum eſt exhibitio: & tertia eſt o-
peratio manualis.Per regimen autem intelligi
mus adminiſtrationem,quæ fit in cauſis neceſ-
ſarijs numeratis,quæ ſecundum vſum ſunt cur
rentes;ex quibus eſt nutriens . Et iudicia quidẽ
regiminis ex parte qualitatum earum,ſunt pro
portionalia iudicijs medicinarum.Nutriẽs ve-
rò [a] [ex eis omnibus]iudicia habet,quę ſunt ei
propria ex modo quantitatis.Nutriens.n.quan
doque prohibetur,quandoque minuitur,quã-
doque æquatur, quandoque augetur. Sed non
prohibetur,niſi quum medicus vult, vt natura
occupetur in maturatione humorum . Et non
minuitur , niſi quum vult virtutem cum hoc
cuſtodire:ergo inquantum nutrit,cuſtodit par
tem virtutis: & inquantum minuit , cuſtodit
partem materiei , ne natura tunc occupetur in
digerendo multum cibum . Ipſe quoque ſem-
per ſit ſolicitus de eo,quod magis ſuſpectũ eſt,
& eſt virtus,ſi fuerit valde debilis: aut ęgritudo
ſi fuerit multum fortis.Nutriẽs quoque ex dua
bus minuitur partibus ; vna earum eſt ex parte
quantitatis:& altera eſt ex parte qualitatis:& ti-
bi quidem poſſibile eſt ponere coniunctionem
duarum partium,diuiſionem tertiam.Differẽ-
tia autem inter duas dictiones quantitatis , &
qualitatis , eſt , quoniam nutriens quandoque
eſt multę quantitatis,& pauci nutrimenti,ſicut
olera, & fructus : quoniam qui ex eis multum
comedit,ex quantitate nutrientis multum reci
pit,abſque eius qualitate. Et quandoque eſt nu-
triens paucæ quantitatis,& multi nutrimenti,ſi
cut oua , & gallorum teſticuli . Nobis quoque
quandoq; eſt neceſſarium qualitatem minuere
& in quantitate augmentum facere:& hoc qui
dem eſt,quum deſideriũ fuerit ſuperans , & in
venis crudi fuerint humores:& voluerimus de
ſiderium ſopire per ſtomachi repletionem,& a
venis multam prohibere materiam : ideo vt
prius maturetur illud,quod eſt in venis, aut ꝑ-
pter intentiones alias ab iſtis.Et quandoque ne
ceſſarium eſt nobis in qualitate augmentum fa
cere, & minuere quantitatem : & hoc quidem
eſt,quum voluerimus virtutem confortare : &
ſtomachi natura rem multam digerere non
valet. Plurimum autem quod nos laboramus
in minuendo cibum, aut prohibendo : eſt quũ
ægritudines medicamur acutas.In ægritudini-
bus[b] [quoque chronicis]minuimus:ſed minus
quam in acutis.In ægritudinibus nãque chro-
nicis plus de virtute ſoliciti ſumus ; quia ſci-
mus,quòd earum criſis eſt longinqua , & ipſa-
rum ſtatus eſt remotus.Quapropter niſi virtus
cuſtodiatur,vſque ad horam criſis ſtare nõ po-
terit:neque illud,quod in longo digeritur tem
pore,digerere valebit.In acutis verò ęgritudini
bus, criſis eſt propinqua : & confidimus,quòd
virtus ante ſtatum non reſoluetur. quòd ſi hoc
timuerimus , nutriens non plurimum minue-
mus . Et quanto ægritudo plus principio pro-
pinqua fuerit, & accidentia magis quieta : nu-
triemus,virtutem confortantes.Et quantum ę-
gritudo ſecundum augmentum proceſſerit, &
accidentia ibi etiam augmentata fuerint , mi-
nuemus dięta propter fiduciam eius , quod
iam dedimus; & propterea vt virtus alleuietur
in hora luctaminis . In tempore quoque ſtatus
regimen vehementer ſubtiliamus . Et quanto
magis ægritudo fuerit acuta , & criſis propin-
quior;erit noſtra regiminis ſubtiliatio maior ,
niſi cauſæ acciderint,quæ nos ab eo prohibeãt,
quemadmodum in libris nominabimus parti-
cularibus . Nutriens præterea ſecundum hoc
quidem ex eo quod fit nutrimẽtum, duas alias
hẽt operationes,quæ ſunt velocitas penetratio
nis,ſicut diſpoſitio vini,& tarditas penetratio-
nis,ſicut aſſatorum diſpoſitio,& frixorum ; &
etiam ſpiſſitudo ſubſtantiæ eius , quod ex ipſo
generatur in ſanguine,& eius retentio,ſicut eſt
diſpoſitio nutrimenti carnis porcinæ & vituli
nę,aut ipſius ſubtilitas,& reſolutionis eius velo
citas,ſicut eſt diſpoſitio nutrimenti,quod fit ex
vino,& ex ficubus.Et nobis quidem eſt neceſſa-
rium nutriens , quod cito penetret ; quum ca-
ſui virtutis[c] [animalis ſuccurrere volumus ,
& eius reſolutioni,& non poteſt ſtomachus,&
virtus tanto tempore tolerare,]vt nutriens di-
geratur,quod tarde digeritur. & nos quidem a
nntriẽte terremur, quod cito digeritur,quum
accidit,vt nutriens præcedat,quod tarde digerí
tur,& timemus,ne cum eo miſceatur,& fiat ſe-
cundum modum,quem iam declarauimus. Et
terremur etiam a nutrimento groſſo, quũ pro
certo ſcimus,ꝙ accidunt oppilationes. Sed eli-
gimus cibum fortis nutrimenti, & tardæ dige-
ſtionis , propter eum , quem confortare volu-
mus,& exercitijs fortib.præparare.Rarũ quoq;
nutriens eligimus propter illum, cui uelociter
accidit pororum ſpiſſitudo.

Medicatio autem,quæ fit cũ medicinis, tres
habet regulas,una earum eſt regula eligendi e-
ius qualitatem.ſ.eligendi ipſam calidam,aut fri
gidam,aut humidam,aut ſiccam.& ſecunda eſt
regula ipſius eligendi quantitatem:& hæc qui-
dem regula diuiditur in regulam menſurandi
pondus eius, & in regulam menſurandi ipſius
qualitatem.ſ.ſuę caliditatis gradum,aut frigidi
tatis,aut reliquarum ab iſtis.Et tertia eſt regula
ordinandi ſuam horam.In electione autẽ qua-
litatis medicinæ abſolutè nõ habetur cognitio
niſi per cognitionem ſpeciei ægritudinis; quo
niam, quum ægritudinis qualitas ſcita fuerit ,
erit medicina eligenda , quę ei in ſua qualitate
ſit contraria , quoniam ægritudo ſuo medica-
tur contrario,& cõſeruatur ſanitas ſuo ſimili.
Quantitatis autem ipſius menſura[d] [ex duab.co
gnoſcitur partibus]ſecundum modũ menſurę
artificialis,ex natura membri , & ex quantitate
ægritudinis ,& ex reb.quæ ſuper illud ſua ſigni
ficãt cõuenientia,& aptitudine ipſarũ, quę sũt
genus,& ętas,& cõſuetudo, & tempus,& regio
& ars,& virtus,& forma.Naturæ verò membri
cognitio quatuor rerum continet cognitionẽ

[c] B.uitalis ſuccurrere uolum⁹,& ipſam uiuificare, & non eſt tempus aut uirtus ſufficiẽs ſeu potens tolerare.

[d] B. duorũ modorũ ſimul cognoſcitur.

scilicet complexionis membri, & creationis eius:& eius situs,& ipsius virtutis.Et complexionis quidem membri,quoniam , quum eius naturalis complexio scita fuerit:& ipsius complexio [e] [in ægris]scietur per mensuram existimatiuam quantum eius complexio naturalis elongata fuerit : scietur ergo mensura quantitatis, qua ipsa reduci possit ad [f] [temperiem : verbi gratia,quoniam si sanatiua] complexio fuerit frigida,& ægritudinalis calida;tunc iam multa elongatio erit a complexione sui:& tunc multa indigebit infrigidatione:ꝙ si ambæ fuerint calide,sufficiet ei parua infrigidatio . Et creationis quidem membri iam diximus , quòd creatura membri in quatuor diuiditur modos:& tu quidem eam ibi cõsiderare debes.Post hoc scire debes,ꝙ membrorum quædam sunt,quæ[g][in foraminib.suis sũt facilia,]& sunt in eis interius, aut exterius loca vacua,per quę expellitur superfluitas medicina subtili & temperata.Et eorum sunt alia,quæ non sunt ita : sed medicina indigēt fortiore,& similiter eorum est,quod est rarum:& eorum est,quod est spissum.Et raro quidem medicina sufficit subtilis:& spisso est medicina fortis necessaria;quod autem forti medicina magis indiget;est illud,quod in nulla duarum partium ventriculũ habet, neq; receptaculum . Et post ipsum est illud,quod habet in vna parte:& post ipsum est illud, quod a duab.partibus habet receptaculum: sed est solidum & spissum,sicut† ren,postea est illud quod ea habet a duab.partibus,& est rarum sicut pulmo.Et situs quidem membri,quoniam per situm cognoscitur,quemadmodum tu scis,aut locus,aut societas.Vtilitas verò,quę ex societatis prouenit cognitione,est magis propria, ꝓpterea quòd partem magis eligis ad quam medicina trahit, & ad quam eam declinare facis:verbi gratia , quũ fuerit materia in gibbo hepatis: euacuabis eam per vrinam,& si in hepatis concauitate fuerit: euacuabis eam per ventrem: quoniam hepatis gibbositas membris vrinæ est associata , & eius concauitas est associata intestinis. Sed eius vtilitas,quæ ex parte sciēdi locum prouenit:est triũ modorum:vnus eorum est eius longitudo , & ipsius propinquitas,quoniam si fuerit propinquum, sicut stomachus , peruenient ad ipsum medicinæ temperatę , & operabuntur in ipso , & si longinquum fuerit sicut pulmo;medicinarum temperatarũ virtutes corrumpentur antequam ad ipsum perueniãt.Qua propter erit necessarium,vt in earum virtutib.augmentũ fiat. Oportet itaque,vt,quum membrum est propinquum cui obuiat medicina:sit virtus ipsius medicinæ secundum mensuram, quæ ægritudini sit opposita:& si inter ea fuerit lõgitudo,& spatium : & est ægritudo,cui est medicina necessaria quam virtus profundans penetrare faciat : tunc necessarium est in virtute medicinæ plus addere quã prius erat ei necessarium,sicut[h][acetum]in emplastro sciaticę,& reliquis. Et secundus modus est,vt sciatur quid medicinis sit admiscendum ; vt per illud velociter ad membrũ perueniat: quemadmodum medicinis mẽbrorum vrinę admiscentur diuretica:& medicinis cordis,crocus.Et tertius quidem modus est , vt sciamus qua parte medicinam ad ipsum transi-

e B. ægritudinalis.

f B. ipsam sanã verbi gratia si sane.

g B. in creatione sua sunt facilis penetrationis.

† rigar.

h B. dispositio.

re faciamus:verbi gratia,si sciuerimus,ꝙ vlcera in inferiorib.existũt intestinis:per clysteria in[...] ciemus:& si sciuerimus,ꝙ sint in superioribus per illud quod bibunt,afferemus . Quandoque etiam confert loci,& societatis simul solicitudinem habere;& hoc quidem est in eo,quod f[...] cere debemus,quum fuerit materia tota iam [...] membro[l] [euacuata;] & in eo quod facere de[...] bemus , quum materia adhuc[k] [euacuatur:] quoniam quum sciuerimus,quod materia fu[...] rit adhuc in descensu;a suo loco materiam e[...] trahemus,postquam quatuor cõditionum c[...] rã habuerimus;vna est partis diuersitas, quem[...] admodum a dextra ad sinistram trahimus,& [...] superiorib.ad inferiora.& secunda est, vt soci[...] tatis curam habeamus, sicut menstrua vento[...] retinemus,quas mammillis superponimus[l][...] cio]attrahentes . Et tertia rectitudinum cura[...] habere, quemadmodum oportet in ægritudi[...] nib.hepatis,in dextra,minutionem facimus [...] silica; & in ægritudinibus splenis,in basilica [...] nistra . Et quarta quidem est cum solicitudine elongationis,ne ad [m] [quod extrahitur,]valde sit propinquum ei a quo extrahitur.Sed quum accidit vt tota materia iam sit euacuata,vtraq[...] res ei cõferũt ex parte,quoniam si voluerimus accipiemus eam ex ipso membro, & si voluer[...] mus,trahemus ipsam ad membrũ propinquũ, quod associatum est,& eam ab eo extrahemus, quemadmodum duas minuimus saphenas in matricũ ęgritudinib.& uenam,quę est sub lingua,quũ medicari uolumus apostema duarum amygdalarum . Quũq́ue ad diuersum traher[...] volueris , membri a quo protrahis , dolorem prius seda.Et caue tibi,ne transitus super princi[...] pale fiat.Et vtilitas quidem, quę sequitur ex parte virtutis membri,est trium semitarũ , vna [...] dignitatis, & principatus curam habere, quo[...] niam super membra principalia non faciem[...] aliquid cũ fortib.medicinis,in quo sit ambige[...] dum,quanto magis potuerimus,ne nocumen[...] tum toti corpori commune faciamus.Quapro[...] pter ex cerebro, & hepate non euacuabimus il[...] lud,quod ab eis euacuare debemus ĩ vna hora neque vllo modo vehementi infrigidabimus infrigidatione,& quum hepati emplastrum su[...] perponęmus & medicinis resoluentibus, non relinquemus quin in eo res [n] [retentiuas & [...] boni odoris ponamus, propter virtutem cus[...] diendam.Et similiter in eis , quę propter ea [...] bibendum damus.Quod aũt inter omnia mem[...] bra hęc tota custodia dignius existit,est cor, & postea cerebrum,& post ipsum hepar.Et secun[...] da quidem semita est curã habere operation[...] membro associatæ, licèt non sit principale, [...] cut stomachus & pulmo.Quapropter in febri[...] cum stomachi debilitate aquam frigidã in p[...] tu,quę sit vehementis frigiditatis,non damus & scias quòd dare eą pura,quę laxa faciũt,p[...] cipalib.membris,& eis quæ sunt [o] [coram] [...] sis:est valde timorosum in re vitę.Et semita [...] tia est,habere solicitudinem acuitatis sensus [...] eius hebetudinis . debet nanque sibi cauere, [...] mẽbris acuti sensus neruosis det medicinas [...] larum qualitatum,& mordicatiuas, & noc[...] uas,sicut sunt tithymali;& reliquæ ab eis.Me[...] cinarũ verò,a quarum datione nobis cauen[...]

ſpecies ſunt tres,reſoluentes vehementer,& infrigidantes; & contrarias habentes qualitates, ſicut flos ęris & ceruſa & † æs vſtum, & eis ſimilia.Hoc quidem eſt electionem medicinæ diuidere ſecundum membri naturam. Secundum verò ægritudinis quãtitatem;quoniam illi,verbi gratia,cuius corporis caliditas[p] [ęgrotatiua] eſt fortis, neceſſarium eſt ipſam extinguere cũ medicina, quæ ſit in infrigidando fortiſſima, & illi,cuius accidentalis frigiditas eſt fortis,eſt neceſſarium eam calefacere cum medicina fortis calefactionis,ſi vero non fuerint fortes,medicinæ debilioris qualitatis nobis ſufficient.Ex tempore autẽ ęgritudinis eſt,vt ſciamus in quo ſuorum temporum ſit ęgritudo: verbi gratia, quum apoſtema in principio fuerit: ſuper ipsũ ponemus,quod ſolum repercutiat: & quum in [q][ſtatu] fuerit,ponemus illud,quod ſolummodo reſoluit:in medio autem miſcebimus vtraque. & ſi ægritudo fuerit acuta: ipſa in principio exiſtente,temperatè regimẽ ſubtiliabimus: & ſi in ſtatu fuerit; in ſubtiliando ſtudebimus. & ſi fuerit prolixa; non tãtum in principio ſubtiliabimus,ſed in ſtatu temperata utemur ſubtiliatione: licèt multas prolixarum ægritudinũ præter febres,ſubtiliatiuum reſoluat regimen. Aegritudo quoque ſi multæ[r] [ebullientis] materiæ fuerit;in principio eam euacuabimus,nõ expectantes maturationem: & ſi mediocris fuerit;maturabimus eam, & poſtea euacuabimus. Cognitio autem rerum,quæ ſua ſignificant cõuenientia;eſt ad ſciẽdum tibi facilis;& aer quidem,qui ex earum exiſtit ſumma, eſt dignior, cuius rem cuſtodiri oportet:& an ſit medicinæ iuuamentum pręſtans an ægritudini. Et dicemus ꝙ in ægritudinibus,in quibus eſt timor,& non ſumus ſecuri ex defectu virtutis,[s]] ſi quod facere debemus,tardauerimus, aut ex eo aliqd alleuiauerimus;]a forti medicamine primo incipere debemus.Ille verò,in quibus non exiſtit timor, ſecundum ordinem,ad fortiorem procedetur,ſi non ſuffecerit eis debilis. Præter hoc quoque tibi caue,ne a rectitudine recedas,licèt videris,quòd ipſarum tardetur iuuamentum, neque in errore moreris,& ſi videris quòd eius non appareat impedimentum. Et cum hoc ſecundum vnam medicationem,non cum vna tibi ſtandum eſt medicina, immò in vna medicatione medicinas permuta,quoniam ab ipſo qđ conſuetum eſt,non fit paſſio,& vnicuique quidem corpori,immo omni membro,immò vni corpori,& vni membro,in vna hora,& non in altera,ineſt proprietas ab vna medicina pati, & non ab altera. Quum autem ignoras,quæ ſit ægritudo,relinque eam naturę,& non properes quoniam aut natura ſuperabit ægritudinem; aut ipſam manifeſtabit.Quumque ęgritudo dolori coniuncta fuerit,[t] [aut cauſę doloris,aut a quo prouenit dolor,]ſicut eſt percuſſio, aut carit ſtuporem inducere, non tranſcendas tale, quale eſt papauer album,quoniam cum ſuo ſtupore eſt etiam domeſticum.[u] [Quumque vehementia caloris membri tibi nocumentum fecerit,] nutri ex eo,quod ſanguinem vehementer ingroſſat,ſicut frumentum coctum.[x] [Et ſi ex hoc quidem regimine non alleuiabitur, nutri cum infrigidantibus,ſicut lactucis, & eis ſimilibus.Scias pręterea ꝙ ex congruis medicationibus,quæ conferunt, eſt iuuamentum, quod fit ex eo,quod virtutes confortat animales,& vitales,ſicut lætitia; & obuiare ei quod ſibi placet, & aſſiduè ſedere cum eo, cum quo gratulatur, quandoque etiam cõfert ſedere cum eo,a quo verecundatur,& quem erubeſcit, quoniam ægrum prohibet a rebus,quę ei nocent.Ex eis prętera,quæ huic modo medicationis ſunt propinquæ,eſt mutatio de terra ad terrã, & de aere ad aerem,& de formis ad formas, & præcipere eum formas efficere, & motus, qui membrum dirigant,aut complexionem mutent,quemadmodum puero luſco præcipitur[y] [ut ſcintillas intueatur,aut rem quæ ei apparet,aut ſicut pręcipitur torturam patienti,] & ut ſpeculum intueatur chalybis, quoniã hoc perducit eum ad hoc,ut laboret in rectificando faciem ſuam, & frontem,& oculum, & fortaſſe inuitus redibit ad hoc,vt melioretur.Ex regulis præterea,quas obſeruare debes,eſt fortes dimittere medicationes in temporibus fortibus, quanto plus poteris,ſicut ventrem vehementer ſoluere,aut prouocare vomitum,aut aperire,& adurere,in ęſtate,& hyeme.Ex rebus quoque,in quarum medicatione ſubtile eſt adhibendũ ſtudium,eſt quũ in vna coniunguntur ægritudine duo, quæ fieri debent,contraria,quia oportet,verbi gratia, vt ægritudo infrigidetur,& eius cauſa calefiat,[z] [aut econuerſo,quia oportet vt ægritudo calefiat,& eius cauſa infrigidetur, [ſicut materia colicæ indiget calefactione,& in ciſione, & ſubtiliatione,[a] [& oportet vt fortitudo doloris eius]infrigidetur,& ſtupefiat,& econuerſo. Amplius ſcire debes,ꝙ non omnis repletio,neque omnis cõplexionis malitia,ſuo medicatur contrario ex euacuatione, & oppoſitione, immo multoties ſufficit multa regiminis bonitas in repletione,& malitia complexionis.

y B. intueri oblique in rem lucidam.

z B. ſicut febris requirit infrigidationẽ,& oppilatio,quæ eſt cã febris requirit calefactionem, aut è conuerſo. Et ſimiliter ſi indiget,ut ægritudo calefiat,& accidens eius,ut infrigidetur.

a B. & indiget fortitedo doloris eius ut.

ANNOTATIONES.

1 *Dicemus quòd res medicationis &c. Morbos triplici veluti inſtrumento curari,victus ratione,medicamentis,& manuum operatione,non vno loco Gal.teſtatur.factum autem id eſt,vt a tribus iјs inſtrumentis,in tres partes curatoria facultas Gal.adnotante li.de partib.ar.med. 1.de rat. vict.in ac.& de ſubfigurat.empirica.& ante Gal.Celſo lib. 1.diſſecta fuerit,* διαιτητικὴν, φαρμακευτικὴν, χειρουργικὴν. *Potiſſima autem inter has quum ea ſit, quæ de victus ratione agit;nempe,quę nullo non debetur morbo: de hac primo loco hic agitur.Sed hæc non ea ſolum, quæ neceſſario occurrunt,amplectitur,vt hic author intelligit,de quibus lib. ar.med.ſed & ea quę non neceſſario adueniunt: de quibus in 1.de ſanit.tuen.approbante Gal. 3.in 3.de vul.morb. Referuntur enim ad hanc frictio,& balneæ,& alia id genus. Summi autem pręcipuè momenti eſt nutritio. de qua quidem tria hic conſideranda proponũtur,qualitas, quãtitas, & modus ſubſtantiæ alimentorum. At Gal. 1.aph.tria quidem cibationis capita facit.ſed loco modi ſubſtantiæ, vtendi modum ponit.& idem 1.de tuend.ſan. ordinem quoque adiungit. Quod autem ad qualitatem & quantitatem rectè in hac re inſtituendam pertinet:plura ex Hipp.& Gal. 2.aphor.habes.& quamuis non in nutritione ſolùm,ſed omni prorſus medici actione vires morbo ſint comparandæ, & agendi ex iјs ratio deſumenda.libr. de conſtitu. art. &*

Cap 1. cap.6. Com.4. Cap.1.

cap.85. cap.15. Com.9.

com.19.

cap.13.

Aph 5. 6. 7. & deinceps. cap.18.

cepe alibi. An tamen de nutriendi quantitate scopus, qui duplex est, detrahendi aliqua vel totum, & apponendi multum vel æqualiter 1. aphor. a viribus vel a morbo desumatur, videtur esse controuersia. quum Gal. 1 de rat. vic. in ac. solam virtutis custodiam nutritionem indicare asserat, quod & 1. aph. & 11. meth. Idem tamen lib. de const. ar. med. et a morbo eam indicari innuat. Et sane multos torsit hæc dubitatio, licebit tamen, vt ex clariss. Paterni sententia illi vno ferè verbo satisfacias. Quum nutritionis partes sint duæ, adiectio, & subtractio, a viribus adiectio: a morbo subtractio indicatur, atque ita omnia Gal. loca facillimè conciliantur. Cætera, quæ de nutritione hic subiunguntur cita, aut tarda, pete ex Hip. lib. de aliment. Gal. 1 aph. li. de dissolutione continua, octauo methodi, primo ad Glauconem. Sed hic adnotanda quædam se offerunt. Primùm ijs qui ciborum desiderio affliguntur, & humorum simul in venis cruditate laborant, cibos multos, sed parũ nutrientes exhibet. quod Galeno aduersari videtur: qui cruditatẽ omnem tenui & modico victu curandam præcepit: si quidem in ventriculo sit 8. de comp. med. per loca: si in primis venis 4. de tu. sang. Et si in extremo sit corporis habitu, eodem 4. de tuen. san. Cui & ratio videtur astipulari, quum ex tali victu cacochymiæ periculum impendeat. & ex Gale. potius sententia esse videatur, si pinguia & lenta alimẽta exhibeantur: quæ & celeriter implent, & appetentiam, ipso in 3. de alim. fac. asserente, euertant. Secundo in diuturnis morbis victum ait esse minuendum, minus tamẽ quam in acutis. Cuius contrarium sensisse visus est Hipp. 1. aph. scribens victum tenuem in diuturnis morbis semper esse periculosum. & ipse quoque Auic. lib. 4. de nutritione loquens febricitantium in generali, in diuturnis morbis non esse, ait regimen subtiliandum. Tertio pleniorem victum in morborum initio præcipit, ex Hipp. desumens 1. aph. & ex Gal. Cõtrarium tamen scripsisse videtur & Hipp. 1. de rat. vict. in ac. in pleuritide, quando nihil expuitur, in ipso uidelicet principio solum potum exhibens, ac ubi os madescit, sorbitionem: tantumq; ad pleniorem uictum usque ad iudicationem inclinans, quantum maior sit expurgatio. Galenus quoque ipse 12. meth. in curatione syncopis ex humorum tenuitate, primis diebus chõdrum, ubi autem coctio apparere incipit, etiam carnes exhiberi præcepit. Quod & ipsemet Auic. lib. 3. de calido capitis apostemate loquens seruauit, primò oxymel, dein aquam hordei subtilem (ut ait) cum oxymelite uno aut duobus transactis diebus, postea aquam hordei (ut docet) grossam, ipsum uidelicet cremorem propinat. Cæterum ad hæc breuibus. Ad id quod primo loco obijcitur. tametsi crudorum adest humorum copia urgẽte tamen appetitu, symptomatis ratione, nihil obstat multa offerri alimenta, sed parum nutrientia: multa quidem, quia multis indiget dispositio, ut Gal. 1. aphor. ait, parum uerò nutrientia, quia crudi humores redundant. Id uerò quod de cacochymiæ discrimine obijcitur, soluere hic author uidetur ijs uerbis (& à uenis multam prohibere materiam) quasi dicat, excrementa quum apta non sint, ut nutriant, propterea a membris non recipi, sed expelli. Adde, non absolutè praua alimenta in hoc casu esse exhibenda, sed talia quæ etsi uim nutriendi imbecillem obtinent, potestatem tamen habent aut attenuandi, aut urinas, sudores & excrementa cuiuscunque alterius generis promouendi. Quod uerò secundo loco dicebatur, nihil est: quum detrahantur alimenta in diuturnis morbis, facta ad sanos collatione, nõ ad morbos alios. At uerò quod tertio loco proponitur. illud nobis generatim statuendum uidetur, quod hic author hoc in loco. & Hippocrates ac Galenus citatis locis, pleniori semper uictu a principio utendum esse quam postea, tum uirium, quæ eo tempore ualidiores sunt, tùm morbi ratione, qui non tantum urget, ut in augmento aut statu. At si ex pleniori uictu in discrimine fortasse res sit, ne aut morbus augeatur, aut uires concidant, tunc immutato consilio detrahendum est potius in initio & paulò post adijciendum, quàm coctionis dumtaxat ratione habita, id permittere, ut aut increscat morbus, aut uires collabantur. Quamobrem, cum pleuritis inflammatio sit, & fluxionis soboles, quæ celerrime & augeri potest, & ad interitum perducere, exhibet Hipp. ea inchoante, solum potum, ne fluxio augeatur: procedente autem morbo, ubi fluxionis impetus est cohibitus, uirium gratia sorbitionem admittit, quæ quum morbo præualeant (nempe cum expurgari morbus iam cæperit: possunt uictum ferre paulò pleniorem, quo ipsæ quidem conseruari, morbus uerò nihilum possit augeri. Id seruauit & hic author lib. 3. quum in calida capitis inflammatione primò oxymel, dein aqua hordei cum oxymelite, demum etiam cremorem propinat. Gal. uerò 12. meth. quia tenues humores essent qui syncopin facerent; plenum propterea uictum semper exhibet, in morbi tamen uigore etiam pleniorem: quum non copia, sed solo substantię modo peccet materia quæ morbum faciebat.

2 Et terremur etiam a nutrimento grosso &c. Ubi obstructionis periculũ impendeat, crassos cibos interdicit. hoc & si ex Gal. desumptum est ex 1. & 6. de tuen. san. non ita tamen intelligendum, quòd attenuantia absolutè alimenta precipiantur. quin & hæc liberalius sumpta lib. de bon. & mal. succi alim. obstructiones nedum auferre, sed parere consueuerunt.

3 Medicatio autem &c. Tria proponit in ea curationis parte, quæ per medicamenta agit, consideranda: qualitatem; quantitatem medicamenti, & tempus, quo illud sit offerendum. At Hipp. 6. de uulg. morb. sec. 2. & cum eo Gal. quinque proponit animaduertenda. qualia, quantum, quo modo, qua ex parte, & quo tempore. His tamen ordinem adiungere Gal. uidetur 2. de tu. san. ubi Hipp. sententiam illam afferens, labor, cibus, somnus, uenus &c. eam commendat, quòd non quę agenda solùm, sed & ordinem agendorum complectatur. Rursum tamen ex horum numero Gale. ille quandoque unum detrahit, quandoque aliud. Primo ad Glau. quattuor tantum ponit, qualitatem, quantitatem, modum usus, temporis occasionem: ordinẽ uerò, & qua ex parte, omittit. In lib. uerò art. med. solam qualitatem & quantitatem ponit, ad hæc duo, tempus referens, cætera derelinquens. ita ut de scoporum, qui in agendo spectandi sunt, numero, nondum constet. Ad hanc sedandam controuersiam, breuibus dicemus nos quid sentiamus. Nulli dubium est, aliud esse qualitatem, aliud quãtitatem, aliud tempus, aliud modum usus, aliud ordinem, & aliud partem, per quam agendum sit. quum ad interrogationem, quale medicamentum offerendum sit, non rectè respondeas, multum, aut paucum, nunc aut cras, ante somnum aut post, per os aut aliter esse offerendum. Quamobrem aberrare ij nobis uidentur, qui hosce scopos omnes ad duo referri capita contendunt. quod neque si propriè loquendum sit, neque si id spectes quod in re medica est, confundere eos præstet, aut liceat. Summè ergo laudandus Hipp. uenit, qui paucissimis uerbis ad quinque capita uniuersum negocium redegit. Nihil autem is de ordine meminit, quòd hic in ijs solũ spectandus sit, quæ multa agenda sunt. scopus uerò quem Gal. aliquando silentio inuoluit, qua parte. s. agendum sit, in modo usus plerunque intelligitur. Si enim interroget quispiam, quomodo educendus sit pituitosus humor in uentre existens, respondere licet per uomitum aut clystere, quo & modum educendi, & partem qua educendum sit, simul notas. Tempus uerò ipsum, quod a qualitate, aut quantitate medicamenti differat, magis notum quam probare oporteat, quum si quale futurum medicamentum rogem, non rectè respondeas summo mane esse exhibendum. refert tamen Gal. li. ar. med. ad qualitatem & quan-

com. 4.
com. 44.
com 19
cap. 14.
cap. 14.
com. 11. cap. 2.
cap. 2.
cap. 8.
cap. 4.
cap. 5.
cap. 8.
cap. 27.
Aphor. 4.
Fen 1. Tract. 2. cap 8.
Aphor. 8. & 10. ibidem & com. 7 tex. 22. 23. & 25.
cap. 6.
Fen prima trac. 3. cap 3.

cap. 1 ... p. 1. 2. 1 ... 12. & 1 ... com. ... p. 10. 1 ... Aph. 35 ... Aph. 3. ... cap. 13. cap. 45. ... Cap. 17. ... ap. 95. ... ap. 2. ... cap. 13. ... ap. 9. ... Cap. 2. ... cap. 13. ... Cap. 6. ... p. 11. ... ap. 2. ... m. 68. ... p. 19. ... h. 50. ... p. 16.

& quantitatem, non quòd alius ab ijs non sit scopus, sed quod hic qualitate & quantitate constituta, statim emergat, vt ex eius verbis licet colligere. differunt tamen longo interuallo scopi omnes, quos recensuimus, & è re medica est in plura potius capita secari, quàm in vnum confundi. At verò ex his omnibus qualitas ab affectu indicatur, & est semper contrariorum. 7. & 11. meth. med. lib. de constit. artis 2. in 6. de vulg. morb. & sæpe alibi. Quantitatem ait hic author ex duobus indicari, ex affectus magnitudine, & affecti membri natura. plura tamen alia his addit. sexum, (genus appellat) ætatem, corporis habitum, vitæ rationē, & reliqua, ex Gal. uidelicet desumens 9. meth. Quibus & ipse quoque Hipp. duo alia adiungere uidetur. uentris nempe crassitudinem, aut gracilitatem 2. aph. & eiusdem naturam si ex deorsum purgantibus cita sit, & celeriter obediat, aut non: libello de medicam. purgant. Verùm qui ex his omnibus primus sit scopus, a quo medicamenti quantitas desumatur; non planè constat, quum Hipp. 1. aphor. tantum agendum eße præcipiat, quantum pro eius natura fuerit qui perferre debet. Gal. verò 7. meth. a partis temperie, agendi quantitatem desumi dicat, & lib. de opt. secta ad Trasyb. illud dißerat generis quātitatem indicare quod genus indicat. qua rōne ab affectus magnitudine primus desumendus esse scopus uideatur. Facile tamen & hæc quæstio dißoluetur. Verè quod genus indicat, id etiam generis quantitatem ostēdit. ac propriè affectus magnitudo præsidij magnitudinem significat. spectandæ tamen sunt uires, qui scopus est morbo contrarius, & semper sui conseruationē indicant, si consentiant vel non. ad uas verò & partis tēperies refertur a Gal. & ipsa quoq; sui conseruationē semper indicat. Quare & hæc quoq; spectanda erit, si quantitati præsidij, quæ a morbi est magnitudine indicata, cōsentiat aut nō. neq; aliter Hipp. aut Galenus citatis locis intellexere. Naturam deinceps mēbri quattuor rebus author ait contineri, temperie naturali, formatione, situ, & uirtute. quæ ex Gal. habes 7. meth. & 13. lib. art. med. & 2. ad Glauc. inter hęc tamen dum scopum quātitatis pollicetur, de modo etiānum & parte quā agēdum sit, uerba facit. Hic uerò, quum illud docet, quō ex partis temperamento quantitas medicamēti indicetur; perpendendum se offert, quod facta partis frigidę ad calidam collatione, si utraq; in calidam intēperiem decidat naturæ limites excedentem; frigidam ait maiori refrigeratione indigere quàm calidam. cuius sententiæ, & Gal. fuit 7. meth. & 8. Huius tamen cōtrarium 7. Coll. tuetur Auerroes. Illud ēt quod in ijs verbis. [Vtilitas verò quæ ex societatis &c.] præcipit, si materia in gibba sit iecinoris parte per urinas eße educendam, non absolutè aßerendum est. Sed addidit Gal. 7. meth. nisi materia multa sit: tunc. n. præstat per aluum, vt viciniorem partem & latiorib. vijs constructam, quàm per vrinæ vias educere. Ita & quod pulmonem paulò post, ex partib. longinquis esse affirmat, relatione ad ea medicamenta, quæ confertim ingeruntur, dubium nō est. at falsum, si ijs quæ lambendo aßumuntur, contuleris.

3 Quandoq; confert &c. Vbi materia in fluxu est, nondum autem fluxit, reuellendam esse ait, id quod ex Gal. 3. meth. desumptum est. Sed quattuor seruādas hac in re conditiones proponit, vt auersio ad partem sit oppositam, vt consensus partium seruetur, vt partis rectitudo inspiciatur, vt distantia animaduertatur, ne ad locum nimis vicinum materia reuocetur. Pro qua re pete Gal 5. & 13. methodi & 2. ad Glauc. Quæ uerò pars sit opposita, habes tu quidē ex Gal. 5. aph. vbi tres notat oppositiones: eam quæ est superne infra, a dextra ad sinistram, ab anteriorib. ad posteriora, & contra. at 5. præterea meth. ac lib. de hyrud. scarif. cucurbit. alteram adiungit, quæ foris est intro, & intus foras. Quæ sit colligantiæ seu cōsensus ratio, habes 5. meth. & ex Hipp. licèt discere, 5. aph. De partium rectitudine, lege lib. de cur. rat. per sangu. miß. De quarta verò proposita conditione, habes 13. meth. & 5. aphor. Cæterùm dubium hic est, quum superiores partes eæ intelligantur, 2. in 6. de vulg. morb. quæ supra iecur sunt, inferiores uerò quæ infra. in reuulsione laborante manu secandum eßet crus. id quod facit Gale. 3. meth. ac laborante dextro crure secandum perpetuo fuerit crus alterum, ut ibidem præcipit. Atqui 13. meth. 2. ad Glauc. in lib. de cur. rat. per sangu. miss. affecto collo, & capite venas cubiti secat, & lib. de const. ar. in coxendicis affectu venā poplitis ac malleoli tundit. & Hipp. quoque ipse 2. de rat. vict. in ac. affecto latere internam cubiti venam secat, quod & in eodem libro paulo infra faciendum probat. Cæterùm, quod ad hoc pertinet. vnum hic adnotandum censemus, reuulsionem non uno modo a Gal. & cæteris sumi consueuiße. Si propriè loquamur ea est ad maximè opposita, & seruandæ in ipsa sunt omnes oppositionis differentiæ, quas recensuimus. At extenso uocis significato, non id solùm, sed medium preterea quoddam inter deriuationem & reuulsionem significat. nempe quæ neq; ad maximè distantia, vt reuulsio, neq; ad proximè, ut deriuatio. Prioris reuulsionis vsus tunc exigitur vbi tarda sit fluxio, ac inducias præstet, quando. s. materia fluens & crassa est, & pauca, & in hac seruanda est oppositio, quod facit Gal. loco citato. 13. meth. quando laborante manu crus secat, et laborante crure ad alterum crus auertit. At si materia, quæ fluit, aut tenuior, aut copiosior, aut & tenuitate, & copia simul peccet; tunc quum morbus instet, & periculum sit ne fluxio augeatur, ac partem quampiam grauiter afficiat; non priori, sed posteriori reuulsione vtendum fuerit, quæ præterquam quod fluentem materiam ab affecta particula auertit, euacuandi etiam ab eadem non mediocrem vim habet. propterea ergo laborante iugulo non crus, sed cubitū Gal. secat; affecto coxendice venam malleoli, ac poplitis tundit non brachij, & offenso latere non a cruribus, sed a cubito sanguinem detrahit. Notat postmodum hic author duo in reuulsionib. obseruanda: vnum, quod vbi reuellere opus sit, sedandus antea sit dolor: alterum, ut euitemus ne supra membrum princeps transitus fiat. & horum prius ex Gal. sumptum uidetur 2. in 6. de vulg. morb. alterius verò rationem, licebit, vt colligas 1. aph. Verum priori regulæ non uidetur aßentiri Gal. 1. aph. quum in maximis dolorib. nullū maius eße præsidium venæ sectione testatur, quo in casu sedatum non eße dolorem constat. alteri aūt refragari uidetur Hipp. 5. aphor. quum dolente posteriori capitis parte in fronte venam, supra ipsum nempe cerebrum materiam trahens. Ad hæc tamen breuib. dici poßet. Vbi dolor ex facta fluxione accidit, uera eius curatio est materiæ, quæ in affectam particulam irrepsit, euacuatio. hæc. n. partem distēdit sui copia, uel qualitatib. irritat. Quia tamen ea ipso morbi initio eductioni reluctatur, ne dum coctionem expectas, & ex causæ actione, quæ fluxionē mouit, & ex dolore ipso, cuius naturæ est, ut attrahat, fluxio interea augeatur, auertenda est materia, quæ fluit, & mitigandus est dolor, quando ob materiæ illum facientis ineptitudinem sedari non potest. Propterea quum duo hic agēda se offerant, & materia, quæ fluit auertēda, & dolor mitigandus, utrum horum priori sit loco aggrediendum, uidetur docere hic author, his uerbis (quūq; ad diuersum trahere &c.) Sanè si auersionē prius moliris, quia humores suo iā impetu fluunt inclinantq; ad affectam eam partem, a qua reuellere animus est, & quia ijdem dolore urgente attrahenteq; ad sese magis ēt concitantur; in discrimine res est, ne ex hac quoq; auersione, quam tētas, ij ob nouam uim, quam naturæ infers, magis agitati, ad affectam particulā copiosius irruant, nihilq; fluxionem imminuas; sed augeas potius, aut ēt si id quod fluxurū est prohibeas, de eo tamē quod fluxerat, et dolorem facit, nihil detrahas: sed ipsum ab attrahente dolore augeri sinas.

Quamobrem, quum hæc ita se habeant, ubi & fluxio reuocanda est, & dolori consulendum, a doloris mitigatione inchoandũ eße indicatur, quod hic author præcepit, et Hipp. de rat. uict. in ac. in pleuritidis curatione obseruauit. At verò si uel medicamentis anodynis, uel id genus presidijs, quæ mitigatoria sunt sedari dolor nequeat, vrgeatq; is uehementius, tũc agere id oportebit, quod agi potest, periclitandũq; cum Gal. fuerit 1. aphor. & sectione venæ utendum fuerit, quæ fortè & causam & symptoma ipsum educet, non interea tamen a mitigatorijs medicamentis abstinendum, atq; ita solui priorem dubitationem putamus. Quod uerò secundò obijcitur, minimi momenti est, quum reuulsio, quæ a posteriori fit cerebri parte ad anteriorem, non ab una ignobili sit particula ad nobilem: sed ab eodem prorsus membro, ab affecto loco ad sanum.

4 Et vtilitas quidem &c. Tertium caput explicat in curatione spectandum, quod in tria rursum capita diuidit, pro qua re lege 7. meth. & 11. & 2. ad Glauc. Vnũ scribit, quod ad primum caput pertinet, ex Gal. locis citatis desumptum. id quod inter omnia mẽbra custodia dignius est, cor esse, postea cerebrum. deinde hepar. Contrarium tamen legi videtur 7. meth. vbi in morbis indigere nos iecinoris potius facultate ait, quã cerebri, et 11. meth. naturalem facultatẽ & animali, et pulsatoria potiorem eße oportere confitetur: ita, ut in priori quidem sententia, cerebro: in posteriori aũt & cordi, & cerebro preponi iecur uideatur. Sed intelligenda est Galeni sententia in morbis, qui materiæ coctione egent, in his nempe naturalis facultatis potius, quàm animalis, aut uitalis cõstantia est opus, propter coctionem: verior tamen prior est sententia: si absolutè pronuncies.

cap. 13. cap. 15. 16. 17. & deinceps.
Cap. 2.
Cap. 9.

5 Ex parte autem &c. Quartum caput in curatrice considerandũ proponit, tempus uidelicet offerendi medicamenti, quod triplici exemplo aperit, medicamenti extra admouendi, eiusdem intro aßumendi, & nutritionis, quãuis, quũ de nutritione antea sit dictum, non ita aptè fortaße id hoc in loco repetitum uideatur. Primum explicat, exemplo apostematis, in quo nimirum diuersi temporis ratione diuersis utimur medicamentis, a principio repercutientib. in statu ijs solùm, quæ resoluunt, in horum aũt medio, status uidelicet & principij, commistis & repercutientib. & resoluentib. (et si. n. nouus quidam codex aliter legit, antiqua tamẽ & recens Mantini uersio id sonat, quod nos diximus.) idẽ ferè notauit & supra fen 1. necnon li. 4. Huius tamen oppositum (sicuti alias etiam notauimus) infra legitur de cura absceßuum, & ex Gal. 6. de comp. medicam. secundum loc. & 1. de comp. medic. per genera. Quomodo verò a morbi tempore, alimenti quantitas indicetur, quod hic notat, uide 1. ad Glauc. 1. aph. De tempore medicamenti intro assumendi opportuno lege ex Hipp. 1. aph. 2. & 4. ex Gal. lib. quos, quando, & quibus purg. opor. Quæ verò de aere subduntur. pete ex 9. meth. & 11.

In cap. de diffinit. medic.
Fen. 3. Tract. 1 cap. 3.
Cap. 1.
cap. 8.
Aph. 7. 8. 10.
Apho. 22. & 24
Aph. 29. aph. 10
cap. 14. cap. 14.

6 Et dicemus ꝙ in ægritudinib. &c. Quòd in uehementib. morbis a ualidis sit medicamentis inchoãdum, leges ex Hipp. 1. aph. & Gal. 5. meth. Oppositum tamen seruare hic uisus est lib. 3. in curatione apoplexiæ, ubi multis olei speciebus propositis, quib. eo in morbo utendum est, ab oleo primũ rutaceo incipit, deinde ad illud, quod ex agresti fit cucumere, ad scilliticum, & alia longè fortiora transeundum consuluit. Verum tametsi oleum rutaceum imbecillius est eo qđ ex agresti cucumere paratur; utrunque tamen potens est, ita, ut a ualidissimo medicamento incipiat.

Aph. 6. cap. 15.
Fen. 1. Tract. 3. cap. 14.

7 Præter hoc quoque &c. Sententia hæc Hipp. est 2. aphor. Quod uerò de immutandis medicamentis subiungit, habet 5. de tuen. sanit. & pro ratione quam hac de re affert, pete libellum Gal. de consuetudine.

Aphor. 57.
Cap. 9.

8 Cumq; ægritudo &c. Vbi complicatus fuerit affectus doloris cum morbo aut causa, exordiendam ait curationem a dolore ipso. Contrarium tamen uisus est sentire lib. 4. de curatione putridarum febrium in generali, ubi febre, & dolore simul affligente, febris curationem scripsit esse digniorem. Sed uide Gal. 12. meth. Quibus autem modis sedetur dolor 5. de simpl. med. fac. fusius explicatur. Cõsulit hic inchoãndum a sedantibus dolorem leuibus. quæ uerò subdit paulo sunt obscuriora, uult tamen incraßãdum eße sanguinem fluxionis cohibende gratia, que dolores sequitur, ut 13. meth. & sæpissimè alibi Gal. scriptum reliquit. Reliqua quæ de letitia adijciuntur. uide 5. in 6. de uulg. morb. et libello de paruæ pilæ exercit. Quod de regionis mutatione dicitur, habes ex Hippocr. et Galeno 5. in 6. de uulg. morb. Quæ de medicatione in magnis temporum excessibus euitanda, ex Hipp. 4. aph. et libello de medicamentis purgantibus. Quæ de complicatis affectibus. 3. meth. & 7. et 10. et 11.

De medicationibus ægritudinum malitiæ complexionis. Cap. 2.

QVæ ex eis quidem sine materia existit, cõplexio, tantum permutatur: sed si cum materia fuerit, ipsa euacuabitur, & plerunque quidem ei sola sufficit euacuatio si complexionis [a] [infusę, quæ præterita est, malitiam non ibi reliquerit:] & quandoque non sufficit nobis istud, si complexionis dimiserit malitiam: immò erit nobis necesse complexionem permutare, quum in euacuando finẽ fecerimus. [2] Dicemus ergo, ꝙ malitiæ complexionis medicatio multis fit modis. Complexionis nanq; malitia, aut erit [b] [infusa,] & erit ipsius medicatio ex contrario absolutè: & hæc est medicatio absolutè: aut erit in termino vt ipsa generetur, & erit eius sanatio, sanatio quæ fit cum præmissione seruationis: [c] [quemadmodum putrefactionem quæ est cum febre quartana, medicamur cum theriaca: & aquam frigidam in tertiana damus, ut extinguat. Et exemplum præmissionis seruationis est euacuatio in quartana, quæ fit cum elleboro & in tertiana cum scãmonea, quũ principium interpollationis quæ accidit prohibere uolumus. Et exemplum præmissionis seruationis solummodo, est euacuatio, quartanæ aptis propter melancholiæ superationem, cum elleboro: & febri tertianæ propter cholerę dominium, cum scammonea. Quum autem in aliqua ægritudine dubitaueris, an sit eius causa caliditas an frigiditas: & si experiri volueris non experiaris cũ superfluo, & caue tibi ne decipiat te impressio, quæ erit accidentalis. [3] Et debes scire quòd infrigidationis, & calefactionis tempus est unum: sed in infrigidando est plus timoris, quoniam caliditas est amica naturæ, & in humectando quidem, & exsiccando est timor æqualis; sed humectandi tempus est longius. Vnaquæque præterea humiditas & siciatas cõseruatur propter suarum causarum confortationem, & permutatur propter causarum contrarij ipsius fortitudinis augmentum. [4] Et caliditas quidem fit fortior [d] [causis] quarum iam expleuimus sermonem: deinde per [e] [mundicantia:] & est superfluitates expellere, & repletionem, & oppilationem aperire, deinde ex quod ipsam conseruat, & hæc est humiditas temperata, frigiditas verò fortior ex eo, quod ipsius confortat causas: & quòd caliditatem suffocat & ca

& ex eo ꝙ ipsam superflue resoluit, & est siccitas secundum essentiam, & caliditas secundum accidens. 5 Qui autem caliditatis superfluitatē cum f [oppilationibus] medicatur, sibi cauere debet ab infrigidatione superflua, ne in cōuertendo oppilationem in lapidem augmentum faciat: & ne calidæ complexionis malitiam augmentet, immò paulatim primo medicari debet cum eo, quod abstergit: & si g † [ ] quod infrigidat, ei suffecerit, sicut aquā hordei & succus scariolæ; erit conueniens: & si non suffecerit istud, tunc cum illo, quod temperatum existit, quòd si hoc non suffecerit, tunc cum eo, in quo subtilis existit calor. neque ex hoc sis solicitus, quoniam iuuamētum eius h [diaphoresis] in infrigidando plus confert, quàm sit nocumentum, quod facit ei calor, qui ad extinguendum est facilis post apertionem. i [Et est etiam quum acutorum humorum digestio extinguēdi superfluitatem prohibet,] licèt quidam hominum sint, qui proteruiant ad hanc destruendam sententiam, & ignorent, quòd fortis extinctio deijcit virtutem: & quanto magis in corporibus, quæ ab ęgritudine debilitata fuerunt, licèt aliquo k [directionis modo materiam rectificet, quod est, quum post ipsam alię proueniūt ęgritudines, aut ex malitia complexionis simplicis, aut ex materijs frigidis complexioni contrarijs,] quam rectificauit. Complexionem verò frigidam calefacere quasi difficile est, quum iam est l [infusa:] & multum facile in principio, & ad ultimum, calefacere frigidum in principio rei est facilius, quàm calidum in principio infrigidare: sed calidum in fine infrigidare, licèt sit difficile, est tamen facilius quàm frigidum in fine, calefacere: quoniam superflua frigiditas est ipsa mors innati caloris, aut ei propinqua. Et debes scire, quòd infrigidatio quandoque siccitati coniungitur, & quandoque humiditati, & quandoque ab utrisque separatur: veruntamen siccitas magis fit m [mansiua cum frigiditate, quę senuit:] & humiditas est magis adducens frigiditatem, quę accidit. Et iam quidem omnes caloris causę, quum superfluunt: in exsiccando iuuant, & quandoque etiam omnes frigiditatis causę, quum superflue fuerint, in humectando iuuant. Et nulla quidem res ad hoc tantum peruenit, quantum ociositas, & assidua balneatio, quæ est facilis n [ ] in tina. Et nos quidem te fecimus scire hoc in eo, quod est præmissum. 6 Vinum pręterea o [temperatè bibitum] in humectando est forte. 7 Amplius scire debes, quòd quum senex infrigidatione indiget, & humectatione, non sufficit ad hoc illud quod ipsum ad æqualitatem reducit, immò, quod ipsum transire facit ad complexionem frigidam, & humidam, quę ei debetur, quoniam ipsa licèt sit accidentalis, est tamen ei quasi naturalis. Scire quoque debes, ꝙ sæpe est nobis necessarium in permutando cōplexionem, dare illud, quod huiusmodi confortat complexionem admistum ei, quod sibi sit contrarium quemadmodum est nobis necessarium dare acetum cum medicinis calidis alicui membro, ideo vt ipsarum penetrent virtutes, & sicut est nobis necessarium dare crocū cum medicinis infrigidantibus cor, propterea ut eas ad ipsum ferat. Et multoties quidem est medicina uehemētioris operationis in permutando complexionem, sed propter sui subtilitatem non permanet, donec suam perficiat operationem. Est ergo nobis necessarium, ei aliquid admiscere, quod ipsā inspisset, & retineat, licèt ex ea suę operationis proueniat contrarium sicut balsamo admiscemus ceram, & reliqua: ad hoc ut ipsum tanto tempore retineatur, in quo suam perficiat operationem,

ANNOTATIONES.

1 *Quę ex eis quidem &c. Quid in intemperiei curatione siue cum materia, siue sine materia faciendum sit, ex cōmunissima curandi regula licet colligere. si quidem intemperies simplex sit, alteratione simplici, si autem cum materia, tunc si temperata ea sit, sola satisfacit euacuatio: sin intemperata, & alteratione, & materiæ euacuatione curabitur: pro qua re uide 2. ad Glauc. & lib. art. med. An autē vbi utrunque agendum sit, ab alteratione, an uerò ab euacuatione inchoandum sit, hic uidetur ab euacuatione exordiri, quod & Gal. locis citatis. Sed contrario tamen ordine quandoque opus eße, uide lib. 4. dè curat. febr. putrid. in generali perpende etiam quæ 1. aphor. scribuntur.*

Cap. 2. cap. 88. Fen. 1. Tract. 2. cap. 7. Aphor. 22.

2 *Dicemus ergo quòd malitiæ &c. Sicuti morbi omnes aut sunt facti, aut fiunt, aut futuri sunt, & factis curatio, ijs qui futuri sunt præseruatio, illis autem qui fiunt, mista ex præseruatione, & curatione actio proprie debetur. 4. metho. & 11. & 1. de diff. feb. & 2. aph. Ita & in intemperie. quapropter quum uarient hoc in loco codices, & antiquus unum legat, aliud Bellunensis, & aliud Mantinus, Bellunensis lectio probanda præ cæteris uidetur, quæ triplicem intemperiem, eam quæ facta est, quæ fit, & quæ futura, & triplex quoque exemplum affert.*

cap. 3. cap. 20. cap. 4. Com. 22.

3 *Et debes scire quod infrigidationis, &c. Fusius hæc scripsit Galen. 7. meth. comparatq; caliditatem, & frigiditatē humiditati, & siccitati, illas facilius, has difficilius curari testatur, tametsi in eodem libro humidam intemperiem facillime omnium curari dicat. Idem collata (quod hic author facit) caliditate frigiditati: eodem tempore immutari vtrasque ait, sed non pari discrimine, quum maius in refrigerando periculum sit, quàm in calefaciēdo. & in humido quoque ac sicco parem securitatem eße dicit, sed ęgrius siccam curari intemperiem quam humidam. Verum quod de caliditate & frigiditate dicitur, dubitatione non caret propter ea quæ 4. de simpl. med. facult. scribuntur, quando uehementem caliditatem non minus noxiam dicit esse Gal. quam frigiditatem. ac præterea, quoniā quum caliditas efficacissima sit primarum qualitatum omnium, & magis agat quam frigiditas, lib. de constit. ar. med. & 2. de fac. nat. uerius dictum uideretur caliditatem citius quoque fore acturam, id quod lib. de vsu respir. habetur, & propterea frigiditatem minori negocio & tempore posse immutari quam caliditatem. Ad hæc tamen licet ita respondere. Quod ad priorem dubitationem attinet; si caliditas & frigiditas absolute, ut actiuę sunt qualitates, considerentur, sicut immoderata frigiditas offendit, ita & caliditas; atque ita æquè offendit caliditas, ut frigiditas. At facta harum ad animalis corpus collatione, quum animalium uita in calore sit, & calore tueatur, si plus iustò calefacias, ac refrigeres, id non pari est discrimine, quod frigiditas, quæ naturæ opera non subit longiori a uita differat interuallo. Quo uerò ad secundam controuersiam. Non item absolutè par esse frigiditatem & caliditatem curandi tempus Gal. ait, sed quodam modo. agit tamen celerius caliditas, ita, ut minori tempore amoueri frigiditatem oporteat.*

cap. 5. cap. 9. cap. 14. cap. 9. cap. 4. cap. 5.

4 Et

4 *Et caliditas quidem sit fortior &c. Causas calidæ intemperiei supra quoque descripsit. addit tamen hic euacuationem frigidorum humorum, obstructionis apertionem, nempe quum hæc non semper refrigeret, ut in putridis febribus; sed etiam calefactionis occasio sit, dum spiritibus parantur uię, quæ occlusæ, refrigerationis, immò etiam sydrationis quandoque causæ sunt. addit & temperatam humiditatem, qua uidelicet ali calor consueuit. His tamen adduntur & alia, & frigidæ admotio, ut 5. aph. & siccitas, quę lima caloris dicitur. & ex præterea omnes quas & supra hic author, & Galen. lib. de morborum caus. retulere, ex quibus tamen omnibus, quum accidētia a simili tantum generentur, ut ait Auerr. 7. metaph. sola calidi uicinia, per se caloris causa est: cæteræ uerò per accidens, si bene aduerteris, quamuis non ignorem alios aliud hac de re sensisse.*

Fen 1. cap. / Aph. 21. & 25. / Cap. 2. / Com. 32.

5 *Qui autem caliditatis superfluitatem &c. Si obstructio ex uiscido & crasso humore fiat, infigitur is humor tenaciter; quare, si obstructionem cum calidiori intemperie, frigidiori medicamento mederis, indurabis, & in lapidosā materiam uertes. Consulit ergo quid agendum sit. Vide pro hac re Gal. 2. ad Glauc. 11. meth. & 14. necnon Paulum lib. 3. quum de iecinoris affectibus loquitur.*

Cap. 1. cap. 10. / Cap. 3. / Cap. 46.

6 *Vinum præterea temperate bibitum &c. Alij legunt vinum dilutum in humectando forte esse, antiqua tamen lectio uinum habet temperatè bibitum. ex qua, controuersia duci solet, de uini temperamento, an siccum uel humidum sit. Sanè Arist. 4. meteor. uinum aqueæ naturæ facere uidetur. & Gal. quoque humidum ipsum uisus est existimasse 1. de rat. uict. in ac. & 2. aphor. & 7. meth. Hipp. uerò non uinum absolutè, sed dulce, pituitosum esse ait, lib. de affectionibus. & 2. lib. de diæta mollia uina, & dulcia nigra humidiora esse refert, & humiditatem inducere. Idem tamen in eo lib. de diæta 2. paulò antea, uinum calidum et siccum esse dixerat, & in lib. de affectionib. itidem, austerum uinū ad siccitatem, & ad robur conducere protulit. Gal. uero, absolutè loquens 5. aph. calefacere et exsiccare. 8. autem de simpl. med. fac. calefacere scripsit 2. ordine, & si admodū uetus sit; tertio. et eius caliditati proportione siccitatem respondere. et in 3. meth. uino utitur ad exsiccanda ulcera, quo et Hipp. in lib. de ulceribus. Adde, quòd uigilias facit 3. de loc. aff. quas ex siccitate fieri constat. Quod ad hanc tamen controuersiam pertinet. Quod uinum exsiccantis sit facultatis, sat est ex ijs, quæ modo diximus, confirmatum: ut iudicio nostro locum non habeat dubitatio. pro ijs tamen quę contrariam fulcire sententiam uidentur. quod philosophus aqueæ naturæ uinum asserat, de eius substantia intelligitur, non de potestate ad humanum corpus, de qua medici. Galenus tamen humidum ipsum nonnunquam esse ait, quod sanguinem gignit mediocriter exhibitum, quo solidarum partium humiditas conseruatur. Hipp. quoque dulce uinum pituitosum facit, facta ad nigrum collatione. absolutè tamen sumptum uinum omne exsiccat, idq́; magis aut minus, ut sapore atque ętate distinguitur.*

Text. 51. / Com. 22. cō. 11. / cap. 6. / Circa finem. / Circa medium. / circa principiū. / cap. 4. / cap. 9.

7 *Amplius scire debes etc. Pro eo quod hic scribitur, uide quæ in præcedenti capite adnotauimus de controuersia in Gal. et Auerr. Quod uerò de medicamentorum admixtione deinceps subiungit fusius sequenti libro, et 5.*

Ad sciendum qualiter, & quando oportet euacuari. Cap. 3.

RES[1] quę demonstrāt rectitudinem iudicij in euacuando sunt decem, repletio, & uirtus, & complexio, & accidentia conuenientia (sicut si [a] [contingeret quòd naturam soluere vellemus, deinde accideret vētris solutio:] quoniam ventrem soluere super ventris solutionē est timorosum) & figura, & ętas, & tempus, & aeris, regionis dispositio, & consuetudo euacuandi, & ars: hæc nanque, quum fuerit contraria significationi, propter quam euacuatio facienda erit; prohibebunt euacuationem. Vacuitas itaque sine dubio euacuationem fieri prohibet. Et similiter, quum debilitas cuiuscunque trium virtutum fuerit: veruntamen quandoq; plus eligimus alicuius virtutis debilitatem, quā [b] [impedimentum] relinquendi euacuationē, & hoc quidem est in virtutibus sensibilibus, & motiuis, quum fiduciam habuerimus succurrendi rei timorosæ, si acciderit, & similiter in omnibus virtutibus. Complexio quoque calida & sicca [c] [ad] hoc prohibet, & frigida & humida caliditatem non habens, aut debilem habēs ab ea etiam prohibet: in calida autem, & humida facile faciemus illud, & fortiter. Figura autem scilicet superfluitas maciei, aut raritas, ab ea prohibet, propter timorem ne spiritus resoluatur, & similiter oportet in regendo debilem, & macrum, multam choleram rubeam in sanguine habentem, ut ei blandiaris, & non ipsum euacues, & vt eum nutrias ex eo, quod bonum generat sanguinem ad frigiditatem, & humiditatem declinantem: quoniam ex hoc sui humoris complexio rectificabitur, [d] [aut] fortasse ipsum fortem efficies, & euacuationes tolerabit. Et similiter oportet ne illum euacuare sis ausus, qui ex consuetudine parum comedit, quandiu ab eius euacuatione abstinere poteris. Superflua quoque pinguedo ab eo prohibet, propter timorem, ne frigiditas dominetur, & ne caro venas comprimat, & eas [e] [extinguat] quum vacuas inuenerit, & calorem suffocet innatum: aut superfluitates exprimendo, ad interiora expellat. Accidentia quoque mala, sicut aptitudo [f] [cholericæ passioni], & spasmo, ab ea prohibent. Aetas pręterea quæ nondum ad augmenti complementum peruenit; aut ad consumptionis terminum est transiens; ab ea prohibet. Hora quoque multum calida, aut multum frigida; ab ea prohibet. Et regio quidem meridionalis vehementer calida ab ea prohibet; quoniam plurima eorum, quæ ventrem soluunt, sunt [g] [calida:] & duarum acuitatum coniunctio tolerari non potest, quoniam virtutes in eis debiles erunt, & dissolutæ, & quia exterior calor materiam ad exteriora trahit, & medicina ipsam trahit ad interiora: quare inde prouenit in diuersas partes protractio, & ad resistentiam perducit. Et septētrionalis multū frigida ab ea prohibet. Parua quoque euacuandi consuetudo ab ea prohibet. Amplius etiam, qua multa sit euacuatio, sicut seruientium in balneo: & onera dorso deferentium ab ea prohibent, & ad vltimum omnis ars laboriosa: [2] Scias pręterea quòd intentio in omni euacuatione est vna quinque rerum. Aut euacuatio illius, quod est euacuandum, & sequitur ipsum proculdubio tranquillitas, aut quòd receptaculorum lassitudo ipsum sequitur, aut caliditatis ebullitio, aut febris ephemera, aut aliæ ægritudines, quæ comitantur, sicut excoriatio, quam ventris solutio intestinis facit, aut vlcera, quæ vrinæ prouocatio in vesica facit, & hoc quidem licet iuuamentum cōferat; eius tamen vtilitas nō sentitur.

a B. naturæ, quā soluere uolumus, non accidit uentris solutio.

mo quãdoque præsentialiter dolet, donec accidens remoueatur. Et secunda est consideratio partis suæ declinationis: sicut nausea, quę vomitu mundatur, & mordicatio in ventre, quæ ventris solutione remouetur. Et tertia est membrũ egressionis eius a parte declinationis eius, sicut basilica dextra in ægritudine hepatis, & non cephalica dextra: quoniam si error prouenerit in tali, quale est illud: quandoque sequetur inde timor. Et oportet quidem, vt sit membrũ egressionis ignobilius illo, a quo fit euacuatio: ne materia ad illud declinet, quod est nobilius. Oportet præterea vt sit eius [h] [exitus naturalis] sicut membra vrinæ gibbositati hepatis, & intestina concauitati ipsius. Est tamen, quum membrum a quo expellitur; est ipsum membrum, per qđ euacuatio facienda est: sed est in ipso ægritudo vetus, aut recens: propter quam est timendum de cursu humorum super ipsum. Ipsi ergo ad aliud, quod sit melius, transponendi sunt. Et est etiam, quum ex superatione humorum timetur super ipsum ægritudo: sicut quum tractus fit ab oculo ad gulam: quoniam timetur ne illi quandoq; superueniat suffocatio, ideo [i] † [quale est] huiusmodi, suauiter & molliter fieri debet. Natura quoque plerunque taliter operatur, & euacuat, non per partem qua consueuit, ideo vt membrum custodiat, quum debile fuerit, & plerunque etiam est, vt sit illud quod natura euacuat, [k] [partis longinquę & oppositę,] & remaneat cum ipso ambiguitas, sicut, quum a capite ad anum, aut crus, aut pedem euacuat: non enim pro certo scitur, si ex toto sit cerebro, aut ex uno ventriculo.[3] Et quarta quidem est hora euacuationis ipsius: nam dicit Galenus penitus ꝙ in chronicis ęgritudinibus maturatio [l] [tantum & nihil plus expectanda est.] Et tu quidem iam sciuisti, quid sit maturatio: & antequam euacues, & post maturationem ex subtiliatiuis in potu tribuere debes, sicut aquam hyssopi, & † satureiæ, & seminũ. Sed & in acutis ẽt ægritudinibus maturationẽ expectare melius est, & pręcipue quum quietæ fuerint.[4] Quod si mobiles fuerint, tunc ad euacuandum materiã festinare erit melius; quoniam impedimẽtum motus [m] [eius] est maius, quam suæ euacuationis, antequam ipsa sit matura, & propriè quum humores fuerint subtiles, & pręcipue, quum in concauitatibus venarum fuerint, & non in membris ingredientes. Quum autem humor in vno fuerit membro comprehensus, nullo modo moueatur, donec maturetur, & essentiam habeat temperatam, quam tu sciuisti in suo loco. Et similiter quum non fuerimus securi, quòd virtus vsque ad maturitatis horam perduret; euacuabimus eam postquam nobis cauerimus vt eius subtilitatem, & grossitiẽ sciamus: quoniam si [n] [spissa fuerit] & grossa, ipsam mouere non debemus, nisi post subtiliationem. Eius verò grossitiẽ cognoscemus propterea quòd [o] [fastidium preteritum] iam pręcessit: aut sub hypochõdrijs dolor extẽsiuus, aut aduentus apostematis in interioribus. Quod autem magis custodire debemus in huiusmodi dispositione; est habitudo canalium, ne ipsi sint clausi, & post hoc quidem totum possibile tibi erit, vt ante maturationem vẽtrem soluas.

† [p] [

] Et scias quòd materiei euacuatio & ipsius de suo loco eradicatio; est secũdum unum duorum modorum: unus eorum est propter attractionem, quæ fit ad longinquam diuersitatem; & alter propter eam quę ad propinquam: & suarum quidem horarum dignior est, quum in corpore [q] [nullo modo est alicuius materiei repletio.] Ponamus itaque quòd ab ore uiri superius multus fluat sanguis: & ab hęmorrhoidibus mulieris superfluè fluat sanguis. Vnũ itaque duorũ faciemus, aut trahemus per declinationem, quę fit ad propinquam diuersitatẽ: & oportebit tunc ut materiam ad nares declinemus, faciendo sanguinem ex naribus fluere: & in altero ad matricem prouocando mẽstrua aut si uoluerimus ad longinquam diuersitatẽ attrahere, euacuabimus in primo sanguinem a uenis & locis, quæ sunt in inferiore parte corporis, in secundo a uenis & locis, quę sunt in suprema parte corporis. Et [r] † [ ] non oportet quidem ut in duas diametros prolõgationẽ facias: sed in una tantum, q̄ sit diameter magis longinqua: nam si materia fuerit in supremo dextræ partis, non erit trahenda ad infimum sinistræ, immò ad infimum ipsius dextrę (& hoc quidem est illud, quod est magis necessarium) aut ad sinistram a supremo, si fuerit tantum lõginqua quantum est ab humero ad humerum: & nõ fuerit dispositio eius sicut dispositio duorum laterum capitis. Materia namque si in dextra capitis fuerit, eam ad inferiora, & non ad sinistram trahes capitis. Quandoque materiam ad longinquum trahere uolueris, loci dolorẽ prius sedabis, ut ipsius minuatur [s] [compressio] per attractionem, quoniam dolor est trahens. Quumq; ad locum non obedit, ad quem ipsam trahis, non uiolenter agas: quoniam quandoque uiolentia illa ipsam mouebit, & subtiliabit, & non trahetur, & fiet uelocius declinãs ad dolentem locum. Et forsitã tibi sufficiet, ut trahas: licèt non euacues; quoniam ipsa attractio eius iter ad membrum prohibet, licet non extrahatur, per ipsam ergo attractionem ad intentionem perueniemus: licet cum ipsa non euacaueris, sed declinatione contentus fueris: quę fit ligando membra opposita, aut uentosis, & medicinis rubificantibus, & ad summum cum omni, quod dolorẽ efficit: Ex materijs autem quæ ad euacuandum sunt faciliores, sunt illæ quæ sunt in uenis, deinde illæ quę in membris & iũcturis: quoniam quandoque est difficile eas extrahere, & euacuare: ideoq; necesse est, ut quum euacuabuntur, aliæ cum eis egrediantur. Euacuato præterea est necessarium ne properet comedere nutrientia multa, & mala: quæ natura indigesta trahat. Qđ si aliquid ex hoc fieri necesse fuerit, oportebit ut paulatim & suauiter fiat, donec sit secũdũ ordinẽ, & ut sit, qđ corpus ingreditur, digestum, & conueniens. Minutio quoq; est euacuatio humoribus æqualiter augmentatis propria. Euacuatio uero humori,

qui

quantitas numeri aduenit seu ꝓcipitur ex consideratione uirtutis propriè, & ex consideratione superfluitatis euacuandæ existentis in loco longinquo, aut propinquo, aut ex præparatione totius, aut diuersitate partis eius a præparatione, ut non moueatur, nisi post subtilationem.

o B ex antecessione nauseatiua.

p † B. Et quinta est mẽsuratio eius, qđ euacuatur, & ista aduenit ex consideratione quãtitatis materiæ, & ex consideratione uirtutis & ex cõsideratione accidentiũ, quæ relinquuntur post euacuationem: qm̃ si fuerit ex eis accidens sequẽs euacuationem, minuem' ex eo quod uolumus euacuare, cum mẽsura, qua mẽsuramus seu existimam' ꝙ illi accidenti quod sequitur euacuationem, succurritur, sicut fit in spasmo repletionali.

q B. non fuerit repletio superflua, neq; materia commota. Alia litera. non fuerit repletio, neque materia fuerit declinans ad ipsum membrum ad quem fit attractio.

r B. in attractione, quæ fit ad diuersitatem lõginquam.

s B. coarctatio.

t † B. in qualitate.

qui in quantitate solus augmentatur, aut[t] † [ ] corrumpitur propria, est alia a minutione, Omnis præterea euacuatio, quæ est superflua; secundum plurimum febres generat. Quũque uentris constrictio, qui fluere solebat, aliquam ægritudinem possidere fecerit: illius euacuationis reuersio secũdum plurimum ipsum medicabitur; sicut ab eo, quem constrictio saniei aurium, aut mucorum narium vertiginẽ possidere fecit; eius reuersio ipsam remouebit. Et scito quòd residuum materiei dimittere, ꝗ necesse erat euacuare; minus nocumentum est, quam exquisitissime euacuare, & peruenire in ipsa ad hoc, vt virtus terreatur: quoniam multoties natura hoc resoluit residuum. Quumque humor illius fuerit generis, cuius esse oportet; & æger tolerare potest; non terreri debes ex superfluitate. quandoque etiam contingit, quum te euacuare oportet vsque ad lipothymiam. Quumque alicuius virtus fortis[u] † [ ] fuerit, & ipsorum humorum materia multa, & mala; ipsam paulatim euacua. Et similiter, quum materia vehementer fuerit[x] [penetratiua] aut cum sanguine multum mista: non poteris ipsam vna vice euacuare, sicut est in sciatica, & arthretica longi tẽporis, & cancro, & scabie antiqua, &[y] [carbunculis] veteribus. Et debes scire, quòd ventris solutio a superioribus trahit, & ab inferioribus eradicat. Duabus ergo attractionibus est apta, conuenienti, & diuersę: quæ etiam post materierum quietem est conueniẽs. Quum ergo materiæ fuerint[z] [à superioribus;] ad diuersum trahet eas; & ipsas etiam eradicabit a locis, vbi sunt; vomitu vero fit attractio, & eradicatio è conuerso. Minutionis præterea dispositio diuersificatur secundum loca a quib. sanguis accipitur: sicut sciuisti; minus itaq; cunctis hominibus euacuatione dignus est ille, cuius cibus bonus fuerit, & digestio bona. In regionibus quoque calidis morantes euacuatione parum indigent.

u † B. Alia litera. non.

x 3. adhærens.

y B. furunculis.

z B. in inferioribus.

ANNOTATIONES.

1 *Res quæ demonstrant &c. Sicut supra notauimus, ex 9. meth. scopi non in purgatione solùm sed omni curatoris actione duo sunt præcipui: alter ab affectu desumitur; alter a viribus. affectus correctionem, vires conseruationem indicant. præter hos duos, vnus tertio loco se offert considerandus, vt causa sine qua non, aer videlicet ambiens. Sed ad tria hæc capita plura alia referuntur. sub affectu quidem intelligitur, & causa si adsit vel absit, & symptomata, vt 12. meth. habetur, non quidem omnia, sed in genere læsæ actionis, & excretorum ac retentorum, quæ tamẽ per accidens coindicant, aut contra indicant, quòd causæ rationem habent, sine qua non fieri curatio potest: aut vrgentis, sicut dolor, vigiliæ, immodica euacuatio, a quibus indicatio sumitur ob uires, quas possunt offendere. Ad uires sexus, temper.amentum, ætas, corporis habitus, consuetudo, vitæ ratio, referuntur. ad quæ & ventris habitum reijcere oportet, additum ab Hipp. 2. aph. & eiusdem promptitudinem ad euacuandum ex libello Hipp. de purgantibus medicamentis. Ad aerem verò, regio, tempus anni, & cæli status redigitur. Ad hęc, ait Gal. si egregius aliquis in vna corporis parte affectus sit, alia quædam offerri quę & ipsa indicent, partis temperiem, vsum, figuram, situm, sentiendi promptitudinem, aut hebetudinem. quę superius quoque ab hoc authore sunt adnotata. Quo fit, vt si ea singulatim omnia explicanda sint, quæ indicant, vel coindicant, contraindicant, vel correpugnãt, vt plura omnino capita futura sint, quam decem. Verùm quod hic author dicit, quum de accidentibus concurrentibus loquitur, fluente aluo periculosum esse aluum soluere, hoc desumptum ex Gal. est 1. ad Glau. ex quo loco magna huius capitis pars descripta est. Hic tamen lib. 3. de curatione profluuij alui ea exhibet, quæ alui[...] soluunt. & Hipp. quoque lib. de loc. in hom. fluxum fluxu, et vomitum uomitu curandum pręcepit: Soluitur tamen quę[...]stio hæc ex Gal. lib. de cur. rat. per san. miß. In fluxibus non euacuatio indicatur, sed roboratio. at si excrementa prauam habeant coniunctam qualitatem: sumpta non ab affectus, sed ab eius causa indicatione, etiam purgatione ad abscindendam causam vtendum est. Adde, quod in his, non absolutè educentibus utimur; sed ijs, quæ educendo corroborãt, & astrictionis notam relinquunt, rhabarbaro, myrobolanis, tamarindis, atque alijs id genus. Quod de virium imbecillitate subdit, habetur ex Gal. 1. aph. & 11. meth. nec non 7. meth. Sed quòd non omnis tamen uiriũ imbecillitas euacuationi contraindicet, collige ex 2. de rat. u. in ac. Quum uerò de temperamento loquitur, aitq; calidum, & siccum temperamentum euacuationi eße ineptũ, id primo ad Glau. ibidem, notatur. Sed quod subiungit, calida & humida temperiè præditos euacuationi consentire, aduersari Gal. uidetur 9. meth. & de cur. rat. per sang. miß. ubi calidam & humidam temperiem celerrimè dissipari, atque ideo euacuationi obsistere testatur. Quę item de corporis habitu dicit, eadem certè eo primo ad Glauc. habentur. Sed oppositum le[...]gi uidetur, libr. de cur. r. per sang. miß. quo loco, graciles se[...]candæ uenæ aptos esse scriptum reliquit. Distinguendum tamen hac in re est. Nanque quod ad priorem facit dubitationem, si ad temperamentum calidum atque humidum te[...]nuior substantia accedat, quod celerrimè ea natura prædi[ti] dissipantur, euacuationi repugnãt. at cum crassiori substantia, redundant sanguine eiusmodi corpora, & ferre facillimè omnium euacuationem poßunt. Quo uerò ad posteriorem cõtrouersiam: qui graciles a natura sunt, calidiori sunt[...] temperamento, atque hi & latas uenas habent, & secãdæ[...] propterea uenæ aptissimi. contra uerò qui uel ex morbo uel ex accidente alio graciles euasere, ineptissimi. De consuetudine lege & eo 1. ad Glau. & 9. meth. & libello quos quan[...]do, & quibus purg. op. De accidentibus malis, & libr. ad Glauc. & 12. meth. De ætate ibidem, & de sang. miß. De tempore, ibidem, & Hipp. 4. aph. ac libello de purg. medic. & Galen. libr. quos quando & quibus pur. opor. Ita & de regione.*

ca. 7. 9. 10. 16. 17

cap. 1.

Aph. 35.

phor. 31.

& 5.

cap. 4.

cap. 11.

2. & 24.

9. & 34.

9.

ma.

com. 29

11.

2 *Scias præterea quòd intentio. Quinque enumerat in euacuationibus præter propositos iam scopos animaduertenda; primum, ut talia purgentur qualia confert, pro quo uide primo aphor. alterum, ut per loca conferentia ducatur e[...] primo aphor. tertium, ut membrum aptum eductioni sit, [...] qua re quinque alia obseruanda admonet. ut humor educendus ad partem feratur, per quam educi poßit, quod sępe Galenus docuit, & 7. meth. & 13. & in art. med. ut ad ignobilius membrum trahatur, ueluti ab oculis ad intestina. 6. aphor. & 3. de comp. medic. per loca. ut ad locum a natura excipiendis excrementis constitutum trahatur materia, q[...] habetur & 6. aphor. & 1. ut pras ad quam trahitur, ua[li]da sit, non autem imbecilla propter morbum uel præsentem uel præteritum. tunc enim aliò transferenda materia est, ne pars ea afficiatur, quod probat hoc author naturæ exemplo quæ cauet ne ad imbecillas partes trahat. ut Gal. eo 6. aph. ait. Quòd si obijcias oppositum paßim legi, & 4. de diff. feb. & lib. de cur. rat. per sang. miß. & 3. de fac. nat. & sępe[...]bi, ubi naturam excrementa ad imbecillas partes semper pre-*

cap. 9.

.aph. 10

protrudere Gal. scribit. Respondetur, ubi ualida natura sit, & optimum futurum iudiciũ; nõ ad imbecilles tantùm, sed ignobiles quoque partes extrudi excrementa, ut cutem, & crura, nunquàm uerò ad membrum, quod princeps sit, atque insignis alicuius actionis instrumentum transfert natura, si morbo præualeat, quamuis secus eueniat ubi morbus exsuperat. imitanda autem a medico natura est rectè agens, non aberrans. Seruandũ est demũ ne ad partẽ aliquã materia trahatur, in quã ubi recepta fuerit, maius discrimẽ afferatur: sicuti ne ab oculo ad fauces retrahatur. sed huius quoque contrarium legi uidetur 2. in 6. de uulg. morb. Ubi ab oculis ad fauces reuelli materiam præcipitur.

3 Et quarta quidem, &c. Quarto loco obseruãdum in euacuatione, tẽpus est. adducit hic author Gal. sententiã, qui in longis morbis expectandam eße coctionem ait. & in acutis quoque nisi turgeant. Quo loco dubitatio excitatur. An euacuatio in morbis fieri ante coctionem possit. quod certè non de quauis euacuatione, sed de sanguinis missione & purgatione intelligendum est, quæ duo magnæ euacuationis uim tenent. Sanè de sanguinis missione suspicari quis possit, expectandam coctionem eße, propter ea quæ Gal. 4. de tu. san. & in lib. de sangu. miß. & 5. meth. ubi summam in uentre cruditatem uenę sectionem prohibere asserit. sed oppositum statuit, & lib. de sang. miß. & 1. ad Glauc. ubi in curatione quartanæ febris sanguinem a principio mittit, & sæpissimè alibi. At, de purgatione ipsa controuersia est. Hipp. etenim primo aph. & Gal. ibidem, non eße in diuturnis. morbis, neque in acutis, nisi turgeant, euacuãdũ pręcipiunt, quod & Hipp. idẽ lib. de humori b. & 4. de rat. uict. in ac. & 2. aph. & Gal. ibidem & 4. de tu. san. & lib. quos quando, & quibus pur op. & Auic. lib. 4. de curatione febrium putridarum in generali. scriptum reliquere. Huius tamen contrarium colligi uidetur, 2. aph. 2. de rat. uict. in ac. ubi elleborum pleuritidis initio exhiberi consulit Hipp. & Gal. quoque 2. ad Glauc. in quartana febre a principio paulatim coquendam & paulatĩ educendã materiã pręcepit. necnõ 4. de tuen. san. ĩ ulceroso affectu purgandum a principio monet, si uitiosi humores redundant. Cui assentiri & Auic. uisus est lib. 4. de curatione febriũ ex pituita. Vide pro hac re & Rasim 16. Cont. & Auer. 7. Coll. Quod tamen ad quæstionis huius solutionem pertinet, difficile profectò est tãta in controuersia. quæ summos utrinque uiros subscriptores habet, quidpiam statuere, quod omnib. satisfaciat: nostra tamen tempestate plerique omnes, qui medicinam faciunt, permiscere ipso etiam morborũ initio purgatorij & soluentis medicamenti portiunculam lenienti non uerentur. cui sanè curationi uidere est fortunatos frequenter morborum euentus succedere, ubi a perito medico euacuãdi necessitas prudenter fuerit animaduersa. Quid tamen ex Hippocratis & Gal. sententia statuendum sit; nos fusius hic non disserimus, quum uir clarissimus Paternus pulcherrimum de hac re libellum aliàs ediderit, & modo aliud integrum eadem de re uolumen habeat, quod propediem fortaße studiosorum commodo est euulgaturus.

4 Quòd si mobiles fuerint &c. Tametsi concocta medicanda sunt, non cruda, idq; uidetur in omnibus morbis & diuturnis, & acutis seruandum: Si tamen acuti turgeant, euacuandum consulit, etiã ante coctionem, ex Hipp. 1. aph. & 4. præsertim si duo adfuerint, tenuitas humorum, & si ij in uenis contineantur, nõ autem in partem aliquam impacti sint, tunc enim coctionẽ expectandam esse ait, quod & Gal. lib. ar. med. assercre uisus est. Quod si obijcias oppositũ seruari ab eodẽ Gal. 13 meth. ubi in cauæ iecinoris partis inflammatione inter initia cnico & polypodio atque alijs id genus medicamentis aluum pręcipit esse subducendã. Breuibus, certum est purgationem per aluum in uiscerum inflammationibus initio morbi a Gal. prorsus interdici: quod & 13. meth. testatur. non est tamen hæc quam obijcis, purgatio sed lenis potius alui subductio: quum et lenia hæc suapte natura medicamenta sint; & commistis præterea cibis (quod agendum Gal. præcipit) uis eorũ omnis temperetur. Adde etiã quòd nõ inflammationis initio hæc exhibet Gal. sed procedente tẽpore, et ubi phlegmone iam concoquitur. Addit etiamhic author, ante coctionem esse euacuandum, si periculum sit, ne dum coctio expectatur, ipsæ succumbant uires: obseruato tamen antea, si crassa materia sit, aut tenuis. si enim tenuis sit (adde etiam ex Gal. lib. quos quando & quib. p. op. & cõ. in li. de humoribus si aquosa existat) educi statim potest: at si crassa attenuandam esse ait, & aperiendos meatus priusquàm educas. pro qua re lege Hip. et Gal. 2. aph. sed, quum coctio craßorum nihil sit quã eorum attenuatio quòd attenuari crassos humores uelit ante euacuationem, coctionem uidetur imperare ante ductionẽ, atque ita sibi ipsi refragari, nisi coctionẽ a præparatione differre dixeris. At uerò quando turgere humores dicãtur, pete ex Gal. 1. aph. & quòd nõ semper turgẽte materia sit euacuandum eodem 1. aph. licèt colligere. Subdit post eã sententiã de qua modo est dictum. [& scias quòd materiei euacuatio, &c.] Interponunt tamen & Bellunensis & Mantinus alia quædã uerba, quibus quintum caput in euacuatione obseruandũ explicari uidetur. quæ tu uide. Quod autẽ hic ab author scribitur, pete ex Galeno libro art. med. 2. ad Glauc. 5. meth. & lib. de cur. r. per sangu. miss. Vide præterea & Gale. sententiam 3. meth. ubi aduersus, huius authoris præceptum, laborante dextro crure, sinistrum secat. & ea quæ in præcedenti cap.

[cap. 11. — Com. 2. — Aphor. 9. — Com. 22. — cap. 95. — Ca. 2. 3. c. 11. 15. & 16. — cap. 6.]

5 Quumq; materiam ad longinquum &c. De hoc & superiori capite dictum est. Sed quomodo sedandus sit ante reuulsionem dolor, aut per lenientia, quibus Hip. 2. de rat. u. in ac. vtitur: an per deriuationem, quã Gal. 2. in 6. de uul. morb. reuulsioni præmittendam scribit, dubium est, præsertim quòd Gal. 2. ad Glauc. reuulsionem deriuationi præponit. At verò, quæ subiũguntur de diuersione materiæ absq; euacuatione facienda, nempe per uincula, cucurbitas, & dolorem, colliges ex Gal. 5. meth. & 13. nec non 1. ad Glau. & libello de hirud. reuuls. & scarif. & 5. aph.

[Com. 8. — cap. 2. — cap. 3. cap. 6. & 11. cap. 14 ca. 3. — com. 23.]

6 Euacuatio præterea est neceßaria &c. Idem præcepisse Hipp. uidetur, de purgatione & uenæ sectione, de purgatione quidem 2. de rat. uict. in ac. de sanguinis autem missione 4. de rat. uict. in ac. ubi post uenæ sectionem famem instituit.

[Tex. 59. — com. 3.]

7 Omnis pręterea euacuatio &c. Gal. 1. aphor. ex immodica euacuatione lędi nutritionem scribit, & dissolui ait uires 1. aph. & 2. scribit etiam conuulsionem sępenumero sequi, cũ Hip. 5. aph. sed quòd (vt author dicit) febres sequantur, non dixit. Quod autem subdit. [Quumq; neutris constrictio] id ex Gal. desumptum est 2. in 6. de uulg. morb. Quod etiam subiungit, satius esse aliquid educendum superesse, quam exquisitissime euacuare, scriptum & illud est ab Hip. & Gal. 2. aph. De eductione uerò ad animi deliquium habes 1. aphor. et 9. meth. vbi et quando id agendum sit, Gal. explicat. Contra hoc tamen et Hip. et Gal. præceptum, stat Auer. 7. Coll.

[com. 23. com. 2. — com. 1. — com. 28. — Aph. & com. 51. — Ap. & com. 23. — cap. 4.]

8 Quumq; alicuius uirtus fortis etc. Quòd, ut antiqui codices legunt, virtute forti existente et materia multa praua, paulatim educendum sit; videtur certè rationi repugnare, tum quòd uires cum multitudine prauorum humorũ imbecilles sint, non fortes, ut licet ex Gal. colligere lib. de bon. & mal. suc. & 9. meth. & sepe alibi, tametsi & ipse oppositum scripsisse uidetur 1. aph. de qua re modo non disserimus tum etiam, quia materia multa praua euacuationẽ affatim faciendam potius indicet quam paulatim, & stante uiriũ fortitudine nihil cõtra indicet ꝓpterea Bellunẽsis negatiuè

[cap. 8. — cap. 1. cap. 10. — com. 17.]

legit,

legit, [Quumq; alicuius uirtus fortis non fuerit,] Mantinus verò negatiuè quidem & ipſe cum Bellunen. legit, ſed huic ſententiæ aliam præponit in hunc modum.[Et ſi quis uires ualidas habeat,materia tamen humorum uitioſorum eius admodū exuperans fuerit,uberrimè euacuari poteſt.]

De regulis communibus uomitui, & ſolutioni uentris, & qualiter trahat id, quod uentrem ſoluit, & uomere facit. Cap. 4.

O[1] Portet ut illius cibus, cuius ſoluendus eſt uenter,aut uomitus prouocandus,part iatur: ut quod ei in una die ſufficiebat,multis eo medat uicibus,& ut ſint cibi diuerſi,& potus etiam diuerſi. Ex hac nanque diſpoſitione accidit ſtomacho;ut expellere deſideret,quod eſt in eo ſuperius,aut inferius.Ex cibo autem non diuerſo, neque ſuper alium cibum ingrediente, ſtomachus eſt auarus,& ipſum forti continet retẽtione,& propriè ſi fuerit eius quantitas parua. Mollem uerò habens uentrem, nihil ex hoc facere debet.[2] Et ſcias quòd uomitus,& uentris ſolutio, & quę eis aſſimilantur,nō attinent ei,qui bono utitur regimine: quoniā ille,qui bene regitur,non indiget niſi eo, quod ſit iſtis leuius: & fortaſſe excuſabunt ea,exercitium,& fricatio & balneum. Amplius ſi eius corpus repletum fuerit; plurimum talis repletionis,qualis eſt ipſius,erit ex eo qui humorum melior eſt.ſ. ex ſāguine.Minutio igitur eſt illud, quod ad ipſum mundificandum erit neceſſarium, & non uentris ſolutio.[3] Quum autem minutio neceſſaria fuerit, & uentris ſolutio ex aliquo quod ſit ut elleborus, & uiolentæ medicinæ.a minutione incipere debes; quoniam hoc eſt ex præceptis Hipp.in lib.epidemiorum,& hæc eſt ueritas, & ſimiliter ſi humores fuerint phlegmatici cū ſanguine miſti. quòd ſi uiſcoſi & frigidi fuerint; fortaſſe minutio groſſitudinem, & uiſcoſitatē eis augmentabit. Incipiendum ergo erit a ſolutione uentris. Et ad ſummum, ſi humores fuerint æquales,præmitte minutionē,& ſi poſtea[a] † [ ] ſuperabundauerint; euacua. quòd ſi æquales non fuerint, in primis ſuperabundātē euacua humorem, donec ęquetur:poſtea minue.& ei,qui ante minutionem præmiſerat medicinam, quum minutionem præmittere debebat; poſtponat minutionem diebus paucis: & cui paruum interceſſit ſpatiū ex quo minutus fuit,& euacuatione indiget; medicinam ſumere eſt ei conuenientius. Multoties præterea ex hauſtu medicinæ, ille qui minui debebat,peruenit ad febrem,& ad ęſtuationem.Et ſi ex eis,quę quieſcere faciunt,non quieuerit;ſcias quòd minutionem præmittere debebat.[4] Non omnes præterea euacuationes ſunt neceſſariæ propter ſuperfluitatem repletionis:immò quandoque ſunt neceſſariæ propter ęgritudinis magnitudinem, & propter repletionem ſecundum qualitatem,& non ſecundum quantitatem.[b] † [ ] Et multoties quidem eſt euacuatio neceſſaria:ſed ſuperuenit aliquid, quod prohibet, & non eſt ibi ingenium,niſi in ieiunando, & dormiēdo, & in emendando cōplexionis malitiam,quę ex repletione prouenit. Amplius euacuationis,quædam eſt, quæ ſecundum modum præſeruationis eſt, ſicut indiget ille,cui podagra euenire ſolet & epilepſia, & re-liqua ab his,in hora cognita, & propriè in ue-re.Ei ergo neceſſarium eſt,ut præſeruatione uta-tur ante ſuā horam, & euacuet ea, quæ propriè in ipſius ægritudine ſunt euacuanda;ſiue ſit mi-nutio,ſiue uētris ſolutio: & fortaſſe deſiccantia exterius apponere,& medicinas[c] [abſtergētes] eſt euacuare; quemadmodum hydropiſim pa-tientes faciunt.Quandoque etiam neceſſe eſt te dare medicinam, quæ ſit[d] [ex genere euacuan-di humoris] in qualitate, ſicut quum ſcammonea eſt tibi neceſſaria ad euacuandum cholerā rubeam.ei ergo admiſcēdum eſt illud, quod ipſam in qualitate diuerſificet,& in uentrē ſoluēdo cum ea conuenit, & ipſam ab euacuatione non prohibeat,ſicut myrobalani. Et emēdetur complexionis malitia,ſi poſt acciderit. Habentium quoque in interioribus apoſtema, uentrem ſoluere eſt difficile, & facere ut uomant. Quod ſi tibi neceſſarium fuerit; da eis, quod ſit ſicut uolubilis,& ſemen croci hortenſis, & apozema polypodij,& caſſiam fiſtulam, & his ſimilia.[5] Hippocrates quoque inquit,qui fuerit macer,& fuerit naturæ,cui uomere ſit facile, melius erit in mundando ipſum, ut ad uomitum adducatur, & ut ſit hoc in æſtate,aut uere, aut autumno,& non in hyeme.ei uerò, qui medio-cris fuerit figuræ,conuenientior eſt uentris ſolutio. quòd ſi ſibi euacuatio,quæ ſit uomitu,neceſſaria fuerit,uſque ad æſtatem expectet: ab ipſo tamen ſibi caueat,quum eo non indiget. verumtamen antequam uentris fiat ſolutio,aut vomitus,pręmittenda eſt humoris ſubtiliatio,qui eſt euacuandus, & amplificatio canalium, & ipſorum apertio:quoniam hoc eſt ex eo, quod corpus a pœna ſecurum reddit. Et ſcito quòd facere naturę,conſuetudinem lenitatis, & obedientiæ ei,quod uis ex ſolutione uentris, &[e] [aut vomitu facili,antequam medicina detur,] Am-... mitus, eſt ex regiminibus aperientibus.] Amplius uentris ſolutio, & uomitus cum macredine uentris,eſt difficilius,& laborioſus,& timoroſus. Medicina quoque uomitum faciens, quandoque fit uentris ſolutiua,quū ſtomachus fuerit fortis,aut bibita fuerit ſuper fortem famem,aut,qui eam bibit, habuerit[f] [paſſionem cholericam,] & naturæ lenitatem, aut ſi uomere non conſueuerit, aut ſi medicina in ſua ſubſtantia grauis fuerit,& uelocis deſcenſionis. Et ventris ſolutiua facit uomitum, propter debilitatem ſtomachi:aut propter multam fœcis ſiccitatem,aut propterea ꝙ medicina abhorretur, aut propterea quòd bibitur,[g] [faſtidium] ha-bere ſolet,Omnis præterea medicina,quæ uentris eſt ſolutiua,quum non ipſum ſoluit;aut ſol-uit,ſed non id quod eſt maturum, mouet humorem,quem debet ſoluere, & dilatat ipſum in corpore;ſuperat ergo corpus,& conuertuntur ad ipſum humores alij:quare humor iſte in corpore multiplicatur.[6] Ex humoribus quoque eſt, qui eſt uelocioris obedientię uomitui ſecundum plurimum, ſicut cholera: & ex eis eſt, qui uomitui rebellis exiſtit, ſicut melācholia,& ex eis eſt,qui inter hoc & hoc eſt medius, ſicut phlegma.[8] Et febrem quidem habenti uentrem ſoluere melius eſt,quam facere ut ipſe uomat,& cuius humor deſcendens fuerit ſicut

a † B. humor.

b † B. Et multoties excuſat bonitas regiminis a minutione neceſſaria in hora.

ſicut [h] [lienteriam]habentem facere ut uomat, eſt inconueniens. Medicinarum præterea uentris ſolutionem facientium deterior eſt, quę ex medicinis eſt compoſita multæ diuerſitatis, in tempore, in quo ſoluen dus eſt venter, quoniã ventris ſolutio conturbatur, & prima ventrem ſoluit, antequam ſecunda, & quandoque prima ipſam ſecundam expellit. Amplius, qui biberit aliquid ventris ſolutionem, aut vomitũ ſibi faciens, corpore ipſius [1] [limpido,] neceſſe erit, vt ei vertigo accidat, aut mordicatio in vẽtre, & anguſtia, & quod ab eo expelletur, egredietur cum difficultate. Et ad vltimum quidem dum medicina ſuperfluitates euacuat, non erit in ea æſtuatio: quumq́; qui medicinam biberit, æſtuationem habere cœperit, iã euacuat quod ſuperfluum non eſt. Humor pręterea, qui vomitu, aut ventris ſolutione euacuatur: quũ ad alium mutabitur humorem, ſignificabit, quòd iam corpus eſt mundificatum a ſuperfluo humore, quem euacuare volumus. Quod ſi mundificatio vſque ad inteſtinorum raſuram peruenerit, & ad rem nigram fœtidum habentẽ odorem, erit malum. Somnus quoque, quum poſt ventris ſolutionem, aut vomitum fuerit multus: demonſtrabit, quòd euacuatio iã perfectè mundauit corpus, & contulit. Et ſcias ꝙ, quum ſitis poſt uentris ſolutionem, aut vomitũ fuerit fortis: maximam & ultimã purgationis bonitatem ſignificabit. [8] Scito etiam quòd medicina ventris ſolutiua expellit illud, qđ euacuat cum virtute attractiua, quę attrahit hunc eundem humorem, & fortaſſe attrahit groſſum, & relinquit ſubtilem: quemadmodum facit illa, quæ melancholiam expellit. Illius præterea verbum, qui dicit, ꝙ ipſa generat illud, quod attrahit, aut quod in primis attrahit id quod eſt ſubtile, non eſt aliquid. Et Galenus, quidem licet hoc ſentiat: penitus tamen dicit, quod medicina ventris ſolutiua, in qua non eſt venenoſitas; quum ventrem non ſoluerit, & digeretur; generabit humorem, quem attrahere ſolebat. ſed huiuſmodi dicta non ſunt conuenientia. Et videtur quidem, quòd Gal. ex hoc quod certificat, ſentiat quòd inter attrahentem medicinam, & humorem attractum ſit conuenientia in ſubſtãtia: & propter hoc attrahit ipſum; ſed hoc non eſt verum: quoniam ſi attractio fieret cum conuenientia: ferrum attraheret ferrum, quum ipſum ſuperaret; & aurum attraheret aurum, quum ipſum ſuperaret quantitate ſua: hoc tamen certificare non eſt medici. Et debes ſcire, quòd humorum attractio, quæ fit potu medicinarum ſoluentium ventrem, aut vomitum facientium, non eſt niſi [k] [in venis, in quibus venerunt, donec ad inteſtina perueniãt & ſtomachum. & hic natura mouetur] ad hoc vt eos expellat extra. Et raro quidem accidit, vt [l] † [ ] quum ventris ſolutiuum bibitur, ad ſtomachum aſcendant: & ſi aſcẽderint, ad vomitum declinabunt. Quod autem ad ſtomachum aſcendere non dimittuntur, non eſt niſi propter duas cauſas: vna quarum eſt, quoniam medicina ventris ſolutiua velociter penetrat ad inteſtina. Et altera eſt, quoniam, quũ medicina ventris ſolutiua bibitur, natura properat ad hoc vt [m] † [ ] ex venis meſaraicis ad inferiora expellat, & non ad ſuperiora, quoniam hoc propinquius eſt, & facilius; & qa illud quod eſt poſt eas, [n] [non]etiam ipſas cõprimit. Et hoc quidem eſt ex eo, quod naturã mouet, vt ex propinquioribus expellat vijs. Quòd ſi medicina virtutem haberet attractiuã, [o] [quæ humorem comitaretur; eſſet natura virtutis expulſiuæ] magis digna, vt in ſano, & forti ſuperaret: licèt medicina non attrahat niſi ad viam ſignificatam. Medicinæ verò vomitum facientis diſpoſitio, eſt diuerſa ab hoc: quoniam, quum in ſtomacho fuerit, in eo morabitur, & humorem ab inteſtinis ad ſeipſam attrahet, & ſua virtute ſuperat [p] [ad reſiſtendũ virtuti naturali.] Et ſcias quòd plurimum attractionis humorum, quos medicinæ attrahunt, [q] [non eſt niſi ex venis, & ex eo quod eſt multæ propinquitatis: quoniam attractio fit in venis] & in eis quæ non ſunt venæ, ſicut humores, qui ſunt in pulmone, qui propter vicinitatem, ad ſtomachum, & inteſtina trahuntur, licèt in venis non vadunt. [r] [Et debes ſcire, quòd attractio, quæ fit per nares ex medicinis ſiccis, eſt] cauſa euacuandi humores a corpore, ſicut fit in hydropiſi.

n —— B.

o B. quę retineret humorem, tunc eſſet uirtus naturæ expulſiuæ. Alia litera, quę nõ retineret humorem, tunc eſſet naturæ expulſiuæ.

p B. Alia litera. reſiſtentiã uirtutis naturalis.

q B. fit quidẽ ex uenis, niſi ſit ex loco multæ propinquitatis; quare fiet attractio ex eo in uenis.

r B. Et debes ſcire ꝙ plurima eorum, quæ ſunt exuccantia ſeu exiccantia ex medicinis ſiccis, ſunt.

ANNOTATIONES.

1 *Oportet vt illius &c. Corpora quum quiſpiam purgare uoluerit, oportet fluida facere 2. aph. proptereaq́; cum in uomitu, tum in alui ſubductione, paranda ut ſint corpora, author noſter docet, Hippocratem paſſim imitatus. Ac primum quod de uomitu ait, uidetur ex 4. aphoriſm. & lib. de ſalub. diæta deſumptum, ubi eos qui non facilè per ſuperiora purgantur, ad ueratrum eſſe admittendos, ſtatuit pleniori antea cibo & quiete humectatis corporibus. Quod et lib. 3. de diæta confirmat. uomendum eſſe a cibis omnis generis, a bubulis & porcinis carnibus, aut caſeoſis pinguibus, & dulcibus, ab ebrietate, ciborum mutatione, & regionum alteratione aſſerens. Idem affirmat Gal. tum com. in citatos Hipp. libros, tum in nuper uulgatis commentarijs in libellum Hipp. eiuſdem de humoribus. Sed & hic controuerſia eſſe videtur, quum 4. eo aph. citato exponens Galen. quinam humectantes ſint cibi; eos eſſe teſtetur, qui nullam fortem obtineant qualitatem, neque acerbam, neque acrem, ſalſam, amaram: quod etiam lib. quos quando, & quib. purg. opor. confirmat. At in lib. de humoribus, ijs qui uomituri ſunt, cauendum ait, ne quibus veſcuntur, aut acerba, aut acida ſint: ſed tum dulciora, tum liquidiora, tum denique acriora. qualia radicula, eruca, uetus ſalſamentum, origanum uiride, & quæ mel miſtum habeant. quare acria hic alimenta probat, quæ alibi improbauit. Sanè (quod ad hanc queſtionem facit) Gal. lib. aphor. acriora fortaſſe alimenta damnat, ueluti quæ corpora non humectent, ſed exſiccent potius: de quibus propterea verendum eſt, ne uentriculi corpore ſicciori reddito, in ipſo vomendi conatu uenula quępiam rumpatur, ut idem eo in lib. de humoribus commentario notat: eadem tamen acria ſecandæ quæ in ventriculo eſt, materiæ, ſi pręſertim pituitoſa eſt, nec non irritandi, atque ad uomitum impellendi uentriculi gratia, conuenient, Adde quod non ſimpliciter forte acria in lib. de humoribus conſulit: ſed cum dulcibus vinis, & pinguibus. ac demum acria in ipſo ciendo uomitu conſulit, quod ſemper fieri ſolet: aſſumptis tamen antea diſponendi uentriculi gratia, pinguibus & humectantibus qualitatũ omnium fortium expertibus.*

Aphor.

Aph. 3. aph. 22.

a principio.

Comm. 11.

Comm. 13.

2 *Et ſcias &c. Qui bene habent corpore, difficulter*

purga-

purgationes ferunt 2.ap. pro pterea purgationem interdicit
Aph 36.et 37. ijs,qui recta uictus ratione utuntur,ꝗ his pauca excremen
ta gignantur,& sanguinis potus copia accumuletur, quæ
aut exercitatione aut frictionibus,& in edia, vt 4.de rat.
com.19. vict.in ac.aut sanguinis missione tollenda est.

3 Quum autem minutio &c. Magna hic inter medicos est controuersia de præmittenda aut alui solutione aut venæ sectione, vbi utroque auxilio sit opus. Hac tamen in re, si constantes sint vires, si probi sanguinis copia redundet; videtur a venæ sectione eße inchoandum. At si imbecilles fuerint uires, id quod præsertim euenit sanguine aut multũ ab eius natura recedente, aut pauco existente, a purgatione curatio videtur exordienda. Tu pro hac re pete Gal. 5. methodi. 4.de rat.uict.in ac. 3.in 6.de vulg.morb.nec non libello de sect.ven.& 4.de tuen.valet.

cap.14.c8.21. com. 43. et 44. cap. 12. et 14. cap.4.

4 Non omnes præterea &c. An a morbi magnitudine indicetur euacuatio, quæstio est non leuis. Gal. .meth. indicari testatur. & Auic. hoc loco confirmat. & scripsiße antea Hippocrates videtur 4.de ra.vict.in ac. In acutis morbis sanguinem mittendum docens, si morbus uehemens sit, florueritq; ægrotanti ætas, & virium robur affuerit. Contra tamen multi morbi magni sunt, in quibus ab euacuatione omni interdicimur; vt hectica est febris. Breuibus soluitur ex Galeni loco citato. Morbi magnitudo propriè euacuationem non indicat, sed magnitudinem præsidij, iuxta Hippoc. sententiam 1. aph. Extremis morbis extrema remedia. summa autem præsidia sunt venæ sectio, & purgatio. quare ubi magnus sit morbus, horum alterũ indicatur, non id tamen absolutè atque vniuersim; sed si morbus a materia dependeat. hæc enim morbosa materia uel sui quãtitate morbum facit, uel qualitate. si quantitate, certum est de euacuatione statim indicari; sin qualitate: huius quoque gratia qualitatis auferenda morbosa materia est, in qua alteranda debitum tempus expectari ob morbi magnitudinem vires continuè oppugnantem non potest. indicatur ergo semper in morbis qui a materia sunt, euacuatio, ubi magni fuerint. quamuis vires, & alia frequenter euacuationi omni reluctentur.

cap. 6. aphor.19. Aph.6.

5 Hippocrates quoq; inquit &c. Graciles & facile vomentes per superiora purgandos eße, & æstate medicari p superiora oportere, hyeme per inferiora 4. aph. Hipp. docuit. Idem tamen sibi ipsi dißentire uidetur, quum lib. de salubri diæta (si modo is liber Hippocratis est) sex brunalib. mensibus per vomitiones purgandum præcipiat, quia id tẽpus æstiuo sit pituitosius, & morbi caput tentant, & regionem supra septum transuersum. Huic & Celsus lib. 1. aßẽtitur, uomitum hyeme vtiliorem eße testatus quam æstate, quòd tunc plus pituitæ & capitis grauitas maior subest. Porrò controuersiam hanc Galenus quoque aduertit commentarijs in eum de salub.diæta librum. aitq; ipse, si totum purgandum sit corpus, æstate per superiora, & hyeme per inferiora purgari oportere. ac, si ne augeantur humores velis obsistere, per contraria loca esse retrahendum. Hæc Galenus. fortaße quidem id intelligens hyeme per uomitum esse pituitam educendam, quando, si deorsum feratur, in discrimine sit res, ne inferiorem uentrem malo quopiam affectu lædat: æstate uerò retrahendam bilem ad inferiora, quũ ueremur ne, si sursum vergat, superiores partes offendat. vniuersim tamen expurgandi totius corporis gratia pituitosa hyeme per inferna, biliosa æstate per superiora esse deducenda. Sed obijciet hic fortasse quispiam, sit ut pituita in ventriculo redundet hyeme, vel æstate, uel quouis alio tempore, si quo natura uergit per loca conferentia eo ducere oportet, ex primo aph. nullo certè tempore non per uentriculum expurganda est pituita in ipso affluens. quum alioqui, si a uentriculo ad intestina pituitam hanc reuellas, periculum immineat quocunque id tp̃e moliris, ne intestina ipsa (præsertim si pituita multa sit) infarcias atq; obstruas. [...] hæc tamen dici forte pro Gal. poßet, pituitam, quia natu[ra] grauior est, facilius pelli ad inferiora, quam sursum. prop[te]reaq; in toto expurgando corpore eße eam non per uomit[um] (nisi uomitum natura ipsa tentauerit) sed per intestina [...] ducendam. neque enim in solo ipso uentriculo, sed & in vi[sceribus] sceribus reliquis, atque in solidioribus partibus pituita re[si]det, ita ut aptior sit pro toto purgando corpore per inferio[ra] duci, quam per superiora. At, si bilis in toto corpore [...] in uentriculo duntaxat affluxerit, (quod æstate euenit) hæc natura leuior facillimè a quacunque corporis particu[la] ad uentriculum impellitur, ut propterea uomitus apti[or] videatur. Quicquid tamen de Gal. sentiendum sit, quando[que] quidem ambientis aeris ratione, æstate & multa bilis co[pia] in toto corpore affluit, & partes, quæ uentriculo circu[m]stant, caliditatis externæ ui laxiores sunt, & facilem educ[]tioni viam parantes; hyeme uerò contra ob frigiditatem, [&] quæ circa uentriculum sunt, angustiora euadunt, & mo[]tui ac dilatationi ineptiora omnia, quæ & idcirco vomitio[]ni magis reluctantur. propterea videtur (nostra quidem sen[]tentia) Hippocrates præceptum rationi consentaneum tra[]didiße, quum per superiora æstate, per inferiora hyeme eua[]cuandum eße pronunciauit. At uerò, quoniam, si hyeme[m] æstati conferas; ob ambientis aeris frigiditatem coctiones, & quæ in uenis, & quæ in iecinore obeuntur, minus abso[l]uuntur, & ob pluuias præterea constitutiones, atque ob ci[]borum copiam ac qualitates, quæ (vt testatur Gal. com[]mentario in 1. de natura hum.) pituitosæ sunt, longè mai[or] in ventriculo pituitæ copia exuberat quam æstate bilis. [&] idcirco non iniuria & authorem libri de salubri diæta, [&] cum eo Celsum, uomitum hyeme utiliorem quam æsti[uis] temporibus censuiße existimamus. Adde & quod æstate [...] ratione uomitus periculo non uacat, quod ex eo conatu [san]guinis ad caput spirituum copia ferri consueuit, quibus cum & biliosi humores tenues, ac leues recipi paruo negocio p[os]sunt: vt hac quoque ratione uomitus hyeme minus quam æstate detrimenti afferre uideatur.

Aph.4. et 5. Aphor.19. Cap 3. Aphor.21.

[c]om. 10. cap.15. cap.11. cap.15. cap.17. cap.21.

6 Ex humoribus quoque &c. Si humores è uentricu[lo] sint educendi, bilis suapte natura facilius quam cæteri om[]nes, non per uomitionem dumtaxat, sed & per seceßum ob eius tenuem, leuem, & minimè uiscidam substantiam educi solet. minus facilè verò pituita ob crassitudinem & viscidi[]tatem; ac difficilius omnium atra bilis ob crassam terre[]stremq;, qua prædita est substantiam expurgatur. Si tamen [...] horum humorum sedes animaduerteris, certum est si pitui[]ta in uentriculo, bilis in iecinore sit, fore, ut non æquè faci[]lè per uomitum bilis eijciatur, ut pituita: quum tamen, si om[]nes in uentriculo æquè humores sint, bilis primo loco edu[ci] soleat. id quod author noster uoluit; etsi quosdam intellig[i]mus in hunc inuehi, & contendere, facilius per uomitum educi pituitam, quam bilem.

7 Et febrem quidem &c. Quæstio est an febricitan[s] vomitu præstet, quam alui solutione curari. Auicennas [al]ui solutionem magis probat. Passim tamen Gal. uomitionem in febribus summè laudat, vnde & primo ad Glauc. ter[tia]nas solo vomitu curatas testatur. & Author quoque no[]ster prima quarti de curatione pituitosarum febriũ ag[ens] vomitum commendat, & ferè cæteris præsidijs antepon[it]. Sed soluitur. vbi materia morbum faciens ad ventricul[um] fertur (quod in tertianis & pituitosis febribus in ipsa p[ræ]sertim accessione vsu venit) certum est, præstare, si ea vomi[]tione regeratur, quam si alui expurgationem moliamur, quum id naturæ opus & studium sit. At, si ad ventricu[lum] humores non fluant: cauendus est uomitus ob agitation[em] & totius corporis conturbationem, cuius causa succen[di fe]bris potest multo magis quam antea.

[ca]p. 1. & 3. [ca]p.24.

8 Scito etiam quod medicina &c. Duplex attractio est [...] altera

Altera qua id quod trahit, dum trahit, mouetur: altera qua
quod attrahit non mouetur: sed quiescens trahit; prior tra-
ctio propriè dicitur, posterior æquiuocè. 7. physi. Rursum
æquiuoca hæc tractatio est duplex, Gal. . fac. nat. altera,
quæ ratione uacui: altera, quæ qualitatis fit conuenientia:
ratione uacui aer in follem attrahitur, ob qualitatum con-
uenientiam a magnete ferrum. Addit uerò his Gal. 2. de
diff. feb. eam, quæ ex calore & dolore: de quibus alias. Sa-
nè, quæ ob qualitatum similitudinem tractio fit; eo ab aliјs
differt, quæ calore, uacuo, dolore, perficiuntur, quòd hæ om-
nes promiscuè humores trahunt, qualitatum verò conue-
nientia non omnes: sed particulatim hic aut ille humor du
citur. Inest autem posterior hæc attrahendi uis ex quali-
tatum similitudine, purgantibus medicamentis, Gal. 3. fa-
cult. nat. 3. simpl. med. & passim alibi testimonio, cui &
Auerr. quoque 5. Coll. assentitur, ut errare propterea eos
constet, viros alioqui, quos ego maximè veneror, qui Auer-
roem medicamentis purgantibus tractionem primi gene-
ris ascripsisse putant: quum, quanquam is tenues primo lo-
co humores, postea crassos educi asserit, non tamen præter
qualitatum conuenientiam id fieri arbitretur: trahuntur
nempe a scammonio, ob qualitatũ similitudinem biliosi hu-
mores non pituitosi, ex biliosis tamen antea tenues, postea
crassi educuntur. Profectò de purgantium medicamento-
rum tractione triplicem (vt ego video) hoc in loco Auicen
nas opinionem refellit. primam, eorum qui hæc uacui ratio-
ne, uel aliter quam ob qualitatum similitudinẽ trahere hu-
mores existimarunt: alteram eorum, qui eadem non humo-
res quidem ex corpore trahere; sed ipsos gignere, sunt opina
ti: tertiam illorum, qui inter medicamentum trahens, &
humorem tractum substantiæ similitudinem ponunt. Harũ
priorem reијcit, quoniam (vt innuit) si caloris, vel uacui ra
tione traherent; promiscuè humores quosque obuios, præ-
sertim uerò tenues educerent: uidemus tamen nonnunquã
crassos relictis tenuibus expurgari, quod agunt medicamen
ta bilem atram educentia. Secundam eorum sententiam,
qui gigni ex medicamentis humores arbitrati sunt, refu-
tat, neque pluribus confutat. videtur verò hac de re Gal.
carpere, quasi is idem senserit. Tertiam demum eo impro-
bat, quoniam si similitudo in substantia, tractionis causa
esset: ferrum ferro traheretur, & aurum auro. qua in re
& a Gal. discrepare uidetur passim purgatoria medicamen
ta trahere ob substantiæ conuenientiam, pronunciante. Hic
locus multos torsit, ut plures authorem nostro Galeno pror
sus aduersari profiteantur, & hunc etiam maledictis perse
quantur. Nos mancum certè, atque corruptum aliquo pa-
cto codicem hoc in loco suspicamur, etsi & Cremonensis, et
Mantinus eodem ferè sensu conuerterint: rectè tamen A-
uicennam sentire, neque a Gal. discrepare existimamus, si
quis odium deponat, quo nostra hac tempestate Arabum li-
bros prosequuntur.

Ait primo loco purgantia medicamenta ui attractoria
ducere, & crassos fortasse humores non autem tenues. hæc
uerba, qui expenderit, norit ex Auicennæ sententia insitam
trahendi ex electione (ut aiunt) facultatem inesse medi-
camentis, ex quo eorum sententia reijcitur, qui Asclepiadẽ
sequuti ex uacui ratione medicamenta trahere sunt opina-
ti. qua in re Galeno assentitur lib. de purg. medica. Subdit,
illius sententiam, qui gigni ex medicamentis humores docet
aberrare. At nonne & hic Gal. ęmulatur, qui eodem libel
lo de purg. med. Erasistratum huiusce rei damnat? Quid er
go de Galeno ait? dicet quispiã. Obijcere quis poterat, Ga-
lenum idem cum Erasistrato sentire, quòd s. ex medicamen-
tis, ubi a corpore euicantur, non vincant, gigni tales humo-
res idem asserat 3. de simpl. med. facul. quales educunt. Re-
spondet ergo Auicennas, licèt hoc Gal. scripserit, non esse
tamen priorem sententiam admittendam. nanque (quãuis
fusius rem author non explicet, quòd ex deprauatorum po-
tius codicum & interpretum culpa accidisse dixerim) etsi
conuerti quandoque in humorem, quem attrahunt medica-
menta, Galenus confitetur, ut loco iam citato apertè videre
est, non semper tamen id fieri admittit: præsertimq́, quum
soluunt, id quod Erasistratæi crediderunt. atque hoc pacto
neque hac in re a Gal. dissentit. Addit verò præterea non
esse inter attrahens & attractum humorem substantiæ si-
militudinem: ut sentire Gale. uidetur. Verùm paucis neque
hic ab illo planè discrepat. Quum enim bifariam similitu-
do in substantia intelligi possit, de exacta similitudine, ac de
non exacta, negat Gal. 3. simpl. med. attractionem medica-
mentorum fieri ob exactam similitudinem, quam identita-
tem queas appellare: ita enim & ferrum ferro traheretur.
(ait ipse, quod & Auicennas) admittit tamen non exactã
similitudinem, quæ licèt inter hanc & illam sit substantiã;
verius tamen, & rectius similitudo qualitatum vocetur, vt
eam nuncupat Gal. 3. fac. nat. quàm conuenientia substan-
tiæ. Refutat ergo author noster merito, atque eruditè
admodum, substantiæ conuenientiam tractionis medicamẽ
torum causam esse, quum non substantiarum: sed qualita-
tum cõuenientia ea sit, vt ex Gal. eo 3. fac. nat. colligere est.

[Margin: cap. 10. — cap. 15. — cap. 11. — cap. 15. — Cap. 17. — cap. 21. — p. 1. & 3. — p. 24. — cap. 25. — cap. 15.]

In sermone purgationis ventris & regulis eius. Cap. 5.

IAm in præcedenti sermone ostẽdimus, quo-
modo sit corpus præparandum ad recipiẽ
dum id, quod ventrem soluit, antequam purge
tur cum amplificatione pororum, & lenifica-
tione naturæ, & propriè in ægritudinibus frigi
dis, & ad summum, naturam mollificare ante-
quam venter soluatur, est competens regula, in
qua existit securitas nisi in eo qui [a] [cholericæ
passioni] valde est aptus: ex hoc nanque nihil
isti est faciendũ, quoniam esset cã supfluitatis, q̃
ei accidet. Solutorio nanq; ventris alicuius ta-
lis, qualis est iste, res admiscẽda est, in qua sit vir
tus vomitiua, ne properet descendere de stoma
cho, antequam suam pficiat opationem: immò
ęquentur in ipso duarum medicinarum virtu-
tes, & pficiat ventris solutiua operationem suã,
& vomitiua suam è conuerso illius. Trauli quo
que sunt ex eis, qui [b] [cholericæ passioni] sunt
apparati: fortem igitur non tolerant medici-
nam ipsarum tamen plurimi [c] [cholericam] in
currunt passionem, ex rheumatismis suorum
capitum. Ex cã præterea timorosa est, ut medici
na ventris solutiua sumatur fæce in intestinis
existente sicca, immò expellenda est, saltem cũ
clysteri, aut iure [d] [mollificatiuo.] [2] Balneum
quoque ingredi antequam ventris solutio fiat
aliquantis diebus, est ex eis quæ [e] † [ ] be
ne pręparant, nisi aliquid prohibuerit: & opor-
tet quidem vt inter balneum, & haustum medi-
cinę paruum interueniat tempus, post medici-
nam quoque non ingrediatur quis balneum:
quoniam trahit materiam ad exteriora: & neq;
est bonum nisi ad uentrem constringendum,
præterquam in hyeme, quia non est timẽdum
primam balnei casam ingredi tali modo, ne ca-
lor sit vllo modo impediens ad attrahendum,
sed sit ad mollificandum. Et ad vltimum opor-
tet vt aer illius, qui pharmaciam bibit, sit calidi
tatis paucæ, ne sudorem faciat, neque [f] [turba-
tionem,] quoniã hoc est ex ꝑparatorijs. Frica-
tio quoque, & oleis inũgi, est similiter ex præ-
paratorijs. Quum autem aliquis medicinæ as-

a B. diariæ.
b B. diariæ.
c B. diariam.
d B. solutiuo.
e † B. subtiliant &.
f B. angustiam.

ſuetus non eſt,neque eam bibit, melius eſt me
dico, ſibi caueat, ne uentris ſolutiua violentas
uirtutes habentia,ei tribuat. [[g] Faſtidium verò
habentibus] & humores uiſcoſos, & in hypo-
chõdrijs tẽſionem, aut qui in ſuis interioribus
habet inflammationem,aut oppilationes ; non
eſt dandum aliquid , donec iſta rectificent nu-
trientibus mollificantibus , & balneo , & re-
quie , & dimiſſione eius quod mouet , & eius
quod inflammat. Illis uero qui ſtantes bi-
bunt aquas , & habentibus ſplenes , fortes me-
dicinæ ſunt neceſſariæ.[4] Quumque aliquis medi
cinam uentris ſolutiuam biberit:melius erit ei,
ſi medicina fuerit fortis,ut ſuper eam dormiat,
antequam operetur,quoniam operabitur meli
us: & ſi debilis fuerit,melius erit ei , ne ſuper eã
dormiat:quoniam natura digeret medicinam.
Quum autem medicina operari cœperit , me-
lius erit ei, ne ſup eã dormiat quocũque modo
fuerit . Amplius, quum aliquis medicinam bi
bit,non illico ſuper eam ſe mouere debet : ſed
debet ſuper eam quieſcere , ut ipſam natura cir
cundet,& in eam operetur:quoniam,niſi natu
ra in ipſam operata fuerit,non operabitur ipſa
in naturam. Odores quoque nauſeam prohibẽ
tes olfacere debet,ſicut eſt odor mentæ , & ru-
tę, & apij, & cydoniorum,& † boli coraſceni
aqua roſacea,& pauco aceto aſperſi:& ſi ex odo
re medicinę quis exterritur;quum medicinam
bibit,nares conſtringat,& qui medicinã abhor
ret;debet maſticare parum ex † tarchon;ideo ut
ſui oris vel odoris uirtus ſtupida fiat . quòd ſi
vomere timuerit, extremitates conſtringat : &
quum ipſam biberit, deſuper rem ſtypticam bi
bat.Medici præterea pilulas quas ei daturi ſunt,
quandoque in melle uoluunt , & quandoq; ſu
per eas proijciunt mel coctum , aut zuccarum
coctum,donec eis inde faciunt tunicam. Ex eo
quoque, quod eſt ingenium utile , eſt ut ſuper
eas ponatur cera cum pauco oleo mollificata :
& ex eo,quod eſt magis conueniens ingenium
eſt,ut os aqua,aut alia re impleatur:deinde pilu
læ ſicut ſunt;bibantur ſuper ipſam. aut quæ ali
quo horum ingẽiorum aptatę fuerit; tranſglu
tientur itaq; omnes ita,quòd medicinæ] [h] [o-
peratio] non cognoſcetur.Et oportet ut apoze
ma tepidum bibatur,& pilulæ cum aqua tepida
ſumantur.Frigidi præterea ſtomachus & pedes
calefaciendi ſunt . Quumque ipſius anima ſeda
ta fuerit,ambulet,& moueatur paulatim:quoni
am motus hic eſt iuuatiuus . Et interpoſitione
horarum ex aqua calida tãtum bibat, quòd me
dicinam non [i] [liquefaciat,] & expellat ipſam,
& eius debilitet uirtutem ; niſi fuerit ut hora,
quando neceſſe eſt , ut uentris ſtringatur ſolu
tio. In potu quoque aquæ calidę,malitiæ medi
cinę exiſtit debilitatio.[5] Qui autem medicinam
bibere uoluerit,calidæ exiſtẽs complexionis, &
debilis compoſitionis, & debilis ſtomachi: erit
ei melius ut eam bibat , poſtquam prius biberit
aliquid,quod ſit ſicut aqua hordei, aut ſuccus
granati;aut,ut uniuerſaliter dicam, quum ſto
machus receperit nutriens ſubtile,& leue : ſed
qui non ita fuerit;erit ei melius , ut eã ieiunus
bibat.Plurimi pręterea,quibus datur medicina
uẽtris ſolutiua in ęſtate , ex ea perueniunt ad fe
brem. Oportet ergo ne medicinæ potator co-

g B. Nauſeantiam verò habẽtib. ſatietatem.

† Mant. terræ lemnię.

† Planta eſt de qua ſecundo libro meminit. aliqui pyrethrũ exiſtimant. notat & Mant.

h B. impreſſio.

i B. ſoluat.

medat,uel bibat, donec medicina ſuam perfe
rit operationem;neque etiam quandiu medi
na opatur,dormiat,niſi uoluntas affuerit,ut
ſtringatur. Quòd ſi ipſius ſtomachus non to
rauerit ne comedat , propterea ꝙ ſtomach
eius eſt cholericus, & cito [k] [deſcendit] ad ip
ſum cholera, aut propterea quòd a comeſtio
ne uehementer abſtinuit,& famem tolerauerit
detur ei parum panis infuſi pauco uino ſup
medicinam , antequam uẽter ſoluatur,quoni
hoc eſt ex eo,quod medicinã fortaſſe adiuuat
Oportet præterea ne anus aqua frigida lauetur
ſed cum calida , Quidam etiam dixerunt,quod
pilulę,quę ſunt cum apozematibus dandę,ſunt
dandæ cum apozematibus,quę ſunt cum eis ho
mogenea. Pilulæ nanq; quę choleram expell
rubeam,cum apozemate dandę ſunt alicuius,
quod ſit,uerbi gratia, ſicut fumus terræ,& quæ
melancholiam euacuant:cum apozemate alicu
ius.quod ſi ſicut epithymum,aut polypodium,
aut his ſimile,& quæ phlegma expellunt: cum a
pozemate alicuius,quod ſit ſicut centaurea.Q
um autẽ euacuare uolueris corpus ſiccum, ca
nem habens duram, medicina forti,ſicut elle
boro,& his ſimilibus, uehementer ſtude in hu
mectando ipſum nutrientibus unctuoſis, & a
ultimum,quum fortes medicinę multi ſunt
moris;tales uidelicet,qualis eſt elleborus, quo
niam in corpore mundo efficit ſpaſmum,& re
pleti corporis commouet humiditatem mo
[l] [turbido,] & ad inteſtina trahit illud,quod
difficile eſt expellere,& tithymali uenenoſi,
cut † laureola & pityuſa,& earum impedime
tum,quum ſuperant,remouet † lac acidum.
† [ ] amplius medicina multoties ſuum
odorem in ſtomacho dimittit : eſt ergo ſicut
medicina ibi remaneret:cuius medicamen eſt
[† aqua hordei, quę ipſum lauat: quæ quidem
melior exiſtit eorum,quæ in potu ſumuntur,&
medicina operari non cœperit , [o] [ſi alleuiatio
fieri] & ut nihil moueatur. fiat ; quòd ſi qui
fueri timoris, melius erit ut hydromel traijcia
aut eius ſyrupum,aut aquam,in qua nitrum
ſolutũ fuerit:aut ſubijciatur ei collyrium: au
fiat ei clyſtere . Ex cauſis uerò,propter quas me
dicina non operatur ; eſt canalium coangu
tio de natura , aut propter complexionem
aut propter ęgritudinis uicinitatem:in haben
bus enim paralyſim.aut apoplexiã, medicina
uię ad ſuas materias coanguſtantur. Accidit
go ut difficile ſit facere quatenus uenter e
[currat.] Duas p̃terea medicinas uentrẽ ſolu
tes in una die coniungere,eſt timoroſum,&
extra rectitudinem.Omnis quoq; medicina
quũ alicui humori eſt propria : quum ipſum
non inuenit , perturbat:et uentrem cũ difficul
tate [q] [facit] et ſimiliter , ſi ipſum in ſuo cõ
rio infuſum inuenerit.Omnis pręterea medici
na humorem in primis extrahit,qui eſt ei pr
prius:deinde illum,qui eſt poſt ipſum in mu
tudine,et ſubtilitate;et reliquos ſecundum
ordinem,præter ſanguinem : quoniam natu
vſque ad poſtremum eum retinet et recon
Humorẽ uerò ex longinquo attrahere eſt d
cile.Amplius quum timor affuerit, ne nauſ
aut [ſyncopis] alicui accidat, poſtquam me
cinam biberit.oportebit fieri, ut antequam
dicina

dicinam bibat, tribus diebus, aut duobus cum aqua raphani uomat, & vt raphanum comedat. Oportet præterea ne multum salis sit in cibis eius; qui medicinam vult bibere. Multoties quoque ex haustu medicinæ peruenitur ad nauseam, & angustiam, & syncopim, & tremorem cordis, & ventris mordicationem, & propriè quum solutionem non fecerit, aut [s] [sudorem,] multoties præterea est nobis necessarium, vt eum faciamus vomere, & multoties excusat nos ab hoc dare ei [t] [retentiua,] & facere, vt aquam hordei bibat, [u] [quatenus venter soluatur, & medicinæ malitia remoueatur,& quod intestinis retẽtũ fuit,lauetur.] Ille verò,cuius complexio fuerit frigida,& sup alios humores habuerit phlegma superabundans, debet sumere post medicinam, & ipsius operationem, nasturtium aqua calida ablutum cum oleo. Et qui calidę fuerit complexionis, psyllium bibat cum aqua frigida,& oleo uiolaceo,& zuccarum† albũ,aut iuleb.Et ille quidem,qui temperatę est complexionis,semen lini. Ei autem,qui excoriationem timuerit intestinorum,bolus armenus cum succo granati detur.Sumere etiam debet quicquid diximus post [x] [fluxum ventris,] & si non ipsũ retinebit.Omni pręterea pharmaciam bibenti, cui postea aduenit febris; melior est aqua hordei.Syrupus verò acetosus,est excoriatiuus,& ideo tardandus est usque ad duos dies,aut tres, donec in intestinis uirtus sua redeat.Ille quoq; qui medicinam bibit,secunda die est balneum intraturus. Et si ex humoribus ipsius aliquid fuerit relictum,balneum ipsum mundare poterit.Nam si videris,quòd balneum sit ei sapidũ, & in ipso delectetur,erit hoc signum quòd balneum ipsum ab eo,quod relictum est, mundificat,ipsum ergo in eo dimitte. quòd si inueneris, quòd in ipso non delectetur, immo in eo æstuationem patiatur,expelle eum.Scias præterea quòd ei,qui intestinorum patitur debilitatem,plerunque ex medicinis uentrem soluentibus aduenit uentris solutio fortis,& prolongabitur ei res, & multis indigebit medicinis,donec retineatur,in senibus etiam similiter timetur ex uentris solutione,ipsius nocumentũ. Et scito quòd ex potu [y] [† uini] post medicinas ventris solutiuas ad febres peruenitur, & ad æstuationem. Post solutionem quoque uentris, & minutionem, multoties in hepate aduenit dolor,quem aquę calidę potus remouet.Et scito quod tempus, quo maior canis ascendit, & hora,qua niues super montes quiescunt, [z] [& hora frigoris fortis;] non est tempus sumendi medicinam. Medicina.n. in uere aũt autumno est bibenda. [a] [Et uer quidem est, quum niues de montibus cadunt. Et post ver quidem venit æstas,in qua non est sumenda nisi res subtilis: Autumnus uerò est ueri contrarius.] Amplius naturæ non est facienda consuetudo bibendi medicinam,cum qua necesse sit mollificare vẽtrem:quia fiet consuetudinaria. & hoc habens ad impedimentum mali finis perueniet. Vnũquemque etiam,qui fuerit siccæ complexionis deijcit fortis medicina. Oporret præterea vt su per debilem medicinam ex motu minuatur:ne eius virtus resoluatur,Ex medicinis quoq; debilibus benedictis sunt violę cum zuccaro.Et iste cui in hyeme necessariũ fuerit medicinam bibere:ventum obseruet meridionalem.Et in ęstate dixerunt quidam eorum,èconuerso, & hoc quidem diuisionem habet. Aeger quum debili indiguerit solutione, & non operabitur: non magis moueatur, sed dimittatur. [b] Ægritudo quoque multoties ebullire facit uentris solutionem,] & accidit febris:& est,quum minutio sufficit.

[b] B. Et multoties solutio ventris commouet seu ebullire facit sanguinem.

ANNOTATIONES.

1 *Et ad summum. Quòd paranda sint corpora, vbi soluẽda est aluus. Hipp. 2.aph.docet.quomodo autem id agendũ sit,uidetur idem explicare 7.aph. dicens corpora ubi quis purgare uoluerit,oportet fluida facere,et si supra uelis fluida facere,sistere aluum;si uerò infra,humectare.ita,ut quo ad aluum solummodo & uias præparationem hanc uideatur intelligere.Gal.tamen 2.aph.non ad uias solùm,sed ẽt humores referendum putat,ucrioremq; propterea sententiã esse,quæ in 2.aphor.libro est,quam quæ in 7.scibitur. Excipit ab hac præparatione hic author eos qui cholerę morbo parati sunt,ut antiqui codices legunt,& ut Mantinus,eos generatim,qui fluxui sunt obnoxij. His enim,ubi purgandi sint,non alio apparatu opus est,immò soluentibus per aluum medicamentis uomitorio immiscenda esse ait, cohibẽdi uidelicet humorum ad intestina fluxus gratia, de qua sanè re Græcorum nullus meminit,quos ego uiderim,uno fortè excepto Hippocrate,is enim 5.uulg.mor.de quodam loquens qui Athenis cholera correptus est,cui sisti neque uomitus,neque alui secessus porterat. Hic (ait) ueratrum in lentium succo bibit,& alterum lentium succum insuper bibit quantum potuit,& postea uomuit, & coacta sunt, ac astricta ipsi ambo,uomitus.s.& secessus. Quòd autem elleborus & lentium succus uim habeant, ille quidem uomitoriam,hic subductoriam,non est,ut hic fusius a nobis ostendatur. Excipit rursum hic author balbutientes, quod & Hipp.6.aph.sunt enim hi satis suapte naturæ subducendæ aluo parati:Subdit deinceps (id quod ad corporum quoque prçparationem facit) aluos ubi siccæ fuerint, & excrementa ijs sicciora inerint, esse clystere molliendas, pro qua re uide & Galenum lib.quos.quando & quibus purg. oporteat.*

[Aph. 9.] [Aph. 72.] [com. 6.] [Aph. 32.]

2 *Balneum quoque &c. Balneas inter ea recenset, quibus purgatione corpora parantur.de quibus sanè non parua est difficultas,quum Hipp. 3.de rat.vict. in ac. balneas interdicat ijs,qui aluum tum nimis fluidam,tum astrictiorẽ habent. quum & Gal. eodem 3. de rat.uic.in ac. & alibi balneum non nisi euacuatis corporib.concedat. Adde quòd ut ex eodem Gal.ibidem colligere est, balneum in corporis snperficiem educendos per aluum humores trahit,qui ad intestina erant reuocandi.unde.& 7.de comp.med.per loc.alui profluuium sistere adnotauit. Sanè Hip.5.in 9.de uulg. morb.celerioris purgationis gratia balneas cõsulit. ueratrũ (dicens) epotum.si celerius purgare uis,lauare,aut cibum sumere oportet,quam sententiam perpendens Gal.ex communi illo desumptũ præcepto asserit, qua, corpora ubi quis purgare uelit, fluida esse facienda statuerat,& humectanda,& balneum eo nomine probat, quod humores fundat, membra uerò,si quæ contenta duraq; fuerint,relaxet. Vnde,sicut Hip.in ijs quib.secanda est uena,si sanguis crassior fuerit,in ijs prius lotis uenam rescindi alibi iubet,ita & in expurgandis lotiones prçcipere ait, ut celerius simul ac minus molestè purgatio fiat. Quare, & eam sententiam amplificat, qua quarto libro aph. corpora ad ueratrum*

[tex. 59.] [com. 62.] [cap. 1.] [Aph. 29.] [Aph. 13.]

admittenda humectanda cum cibis & quiete docuerat: putatq́ & balneas ad eandem rem conducere. Ex Hipp. ergo author noster propositam sententiam desumpsit. At obijcies statim senem de uomitu loqui, non de alui subductione. Fatemur id quidem nos. extendit tamen eandem Gal. etiã ad inferiorem purgationem, cui & aßentitur ratio: si etenim (id quod diligentissimus Paternus vidit) id de ueratro in 6. vulg. morb. præceptum, ut Gal. ait, in generalissima ea lege complectitur, quam 2. aph. tradidit: amplecti uniuersalem hanc regulam particulare illud necesse est. neq; propterea, quod de balneis hic pręcipitur, uomitioni duntaxat, verũ & inferiori purgationi conuenire. Cæterum, quid, de priori dubitatione statuendum est, quum Gale. balneas modo probet, modo improbet? Difficilis profecto hic locus est, quẽ enodandum suscipimus. Dici nihilominus fortasse poterit, & si Auic. balneum ante purgationẽ præcipit, non absolutè tamen ipsum euacuationi omni præposuisse. quin arbitrãdum est, absolute huic purgationi alias euacuationes esse præmissas. naturamq́ leuibus antea euacuationibus huic magnæ futuræ purgationi consueuiße, vt superiori capite faciendum eße author admonuerat, & in vomitione & in alui solutione. non ergo ante euacuationem omnem, sed post leues euacuationes, & ante validam purgationem balneas author noster suadet. At verò si balneo purgationis gratia vti licèt, quo nam tempore ipso utẽdum est? Auicennas ait per aliquot dies ante medicamenti assumptionem: ita tamẽ, ut inter balneas & pharmacum exiguum intersit interuallum. At Hipp. de ijs ante pharmacum lotionibus nihil meminit, sed post assumptum medicamentum consulit sententia a nobis superiori loco citata ex 6. uul. morb. sect. 5. cuius tamen cõtrarium Auic. statuit post hæc statim uerba. Magnæ profectò & hic dubitationis est locus. Dici tamen ex Gal. licebit in eiusdem loci commentarijs, balnearum vsum ante medicamentũ per aliquot dies conuenire. At post assumptum etiam pharmacum, licere illico balneas ingredi, ut Hip. intellexiße Gal. putat, antequam purgatio iam cœperit, & si neque mox inceptura sit. Author verò noster negat ab assumpto medicamento balneas, vbi purgatio aut cœperit, aut propè incœptura fuerit. Sed contrariam rursus obiri actionem dices, quum balneæ ad superficiem humores trahant (id quod priori loco obiectum fuerat) Ad hoc fatemur id non inuiti, si tunc lotiones fiant quum purgatio iam cœpit. non tamen si antea, quod & Gale. ibidem denotauit.

Aphor. 29.

3 Illis verò qui stantes &c. Qui stagnantes, & lacustres aquas bibunt, magnos semper splenes & duros uentres habeant neceße est, ut & Hipp. lib. de loc. aer. & aqu. notat. splen verò forti egere medicamento, ut expurgetur, testatur Gal. & 2. ad Glauc. & 4. de usu par. & alibi. crassis enim humoribus hic affluit, qui non leui pharmaco educi poßunt.

Cap. 3. cap. 5. Cap. 15.

4 Quumq́ aliquis medicinam &c. Dormiendum a forti medicamento iubet, uigilandum uerò a leui. At Paulus li. 7. a somno, quoad absoluta in totum purgatio fuerit, præcipit abstinendum. Hic non ignoramus quosdam magni nominis uiros semper a sumptis medicamentis dormiendum eße arbitrari, quòd per somnũ expurgandi humores ad uentriculum trahuntur. quod medicamentum in halitus dißoluitur, qui per uenas ad trahenda excrementa feruntur. quòd per somnum utile ab inutili segregatur, & coctio quædam fit. quod demum uires (ut aiunt) corporis una cum medicamento maiori impetu ad id consurgunt expellendum, quod noxium est. Quę tamen rationes non multi certè momẽti esse uidentur. quum per somnum concoquatur potius medicamẽtum: & innato uiscerum calore, qui per id tempus amplificatur, superante, eius uires imminui oporteat. quum eo etiam (quod aßerunt) conceßo, quòd in halitus pharmacũ dissoluatur, concurrentibus (ut per somnum fit) ad intera cum calore spiritibus, perferri ij per uniuersum corpus queant. quum item segregatio eius quod utile est ab inutili per uigilias fiat non per somnum, docente Hippo. somnum concoquere, uigilias aũt digerere. & coctio medicamenti obsit, non auxilietur, eo enim ab alimentis medicamenta differunt, quod hæc naturę actiones superant. alimenta uerò a natura & coquuntur & superantur. ita, ut & illud dictu absurdum sit per somnum uires una cum medicamento maiori impetu ad illud excernendum aggredi quod noxiũ est. quando segregatio atq; omnis demum naturæ expulsio (sudoribus forte exceptis, quę per insensilem perspiratum ac sudores fiunt) ualentius per uigilias obeatur, quam per somnum. Quamobrem non iniuria Paulus eße uigilãdum ab assumptis medicamentis iubet. quum enim exactum, & certum temporis spatium ignoremus, quo (id quod potest emolumenti ex somno aduenire) ad actum (vt dici solet) ipsum pharmacum perducatur; tutius est vigilare, quàm manifesto se periculo exponere, ne medicamentum concoquatur, & eius vires dißoluantur. quamuis multum alioqui somnus conduceret, si tantus ferè esset, quantus ad medicamentum ad actum perducendum sufficeret. ita, ut Auicennæ quidem consilium optimum sit, Pauli verò tutius.

cap. 6.

5 Qui autem medicinam &c. Medicamenta ieiuno & concoctione obita esse exhibenda iubet Paulus lib. 7. Noster tamẽ author corporib. calido temperamento, imbecilli constitutione, & ventriculo imbecilli, aut potum, aut ẽt alimentum ante medicamentum concedit. non sane pleniorem (ut nostra tempestate multi qui ab ipsa statim cœna catapotia exhibent) sed tenuem uel potum uel cibum de qua tamen re Græci (quod ego uiderim) ne uerbum quidem. Subiungit deinceps sumpto pharmaco a cibo & potu ad absolutam usque purgationem esse abstinendum. quod sanè & Paulus libr. 7. Excipit tamen si quos inedia cruciet. Et si uerò Gal. assumptis ijs, quæ aluum subducunt, dimidia post hora, prandium consulit. & post purgatoria quib. purg. oportet tiamnum medicamenta, lib. quos, quando & quib. purg. ex Hippocratis exemplo 2. de rat. uic. in ac. sorbitionem ex hordei cremore propinat; id tamen abstersionis, non nutritionis gratia. quod tamẽ diligentissimus Auic. notat, neque id quidem iniuria, nempe sit ut biliosus quispiam assumpto pharmaco, aut ob inediam, aut ob biliosorum excrementorũ confluxum ad uentriculum, linqui animo paratus sit, commodissimum (nostra sententia) consilium est, quod in animi deliquijs fieri solet, cibi exhibitione aut potus, symptomata ea, quæ sequi ad hæc poßunt, anteuertere. quod quidem tenuiori ac pauciori seu cibo, seu potu fieri debet, non pleno, ut nostra tempestate multi, omnibus, & quouis tempore quemcunque cibum, & quantumcunque promiscuè offerentes. Et si ergo Paulus & ante, & post medicamentum cibo potu somnoq́ abstinendum iubet; licebit tamen, Auicennæ monitu, symptomatum aliquorum ratione id consilij immutare.

Aph. 19. Cap. 4.

De superfluitate medicinæ uentrem soluentis, & de hora constringenndi eam. Cap. 6.

EX significationibus, quib. cognoscitur hora, qua est catharticum cõstringendum, est sitis. Quum ergo ventris solutio pseuerauerit & sitis non acciderit; non erit timendum, quod superfluitas peruenerit. Veruntamen sitis quãdo que accidit, & non propter multitudinem solutionis ventris, neque propter eius superfluitatem: immò propter causam dispositionis stomachi, quoniam si fuerit calidus, aut siccus, aut vtrunque, aut in talibus, quales sunt causæ huiusmodi,

iusmodi: non est longinquum, quin faciat cito sitim: aut propter causam dispositionis medicinæ, quum fuerit calida pungitiua: aut propter causam materiei in se ipsa: quoniam, quũ fuerit calida, sicut cholera, aut in talibus, quales sunt causę huiusmodi: non erit longè, quin festina veniat sitis:[a] [& si cum hoc] harum rerum accidit contrarium; non erit longe, quin penitus sitis cum tarditate veniat. Quum ergo videris, ꝙ sitis iam superfluit; & quòd ventris solutio non sit pauca, constringe: & præcipue, quum causæ festinationis sitis, & velocitatis ipsius, nõ fuerint inuentæ: quoniam in huiusmodi non debes tardare constrictionem: quum sitis apparuerit. Quandoque etiam exitus eius, quod egreditur, est demonstratiuus horę constringendi. Qui enim choleram expellit rubeam, quum viderit quòd iam peruenitur ad phlegma; sciat quòd iam medicina superfluè operatur: & quãto magis si ad choleram peruenitur nigram? sanguis verò maioris est timoris, & deterioris periculi. Et si cui, propter medicinam mordicatio superuenerit; considerandum erit illud quod in capit. de mordicatione [b] † [ ] diximus.

ANNOTATIONES.

Sitim Hippocrates 4. aph. inter absolutæ euacuationis indicia reponit, quæ quidem res, quomodo intelligenda sit, Gal. ibidem explicat. Quod uerò de indicio ab excrementis sumpto subiungit, primum Hipp. 1. de natura hum. post uerò fusius Gal. notauit 1. de elem. & 2. necnon 3. de simpl. med. fac.

Aph. 19.

Cap. 4.

De modo succurrendi dispositioni eius, in quo superfluit ventris purgatio. Cap. 7.

INanitio [a] superfluit aut propter venarũ debilitatem; aut propter orificiorum ipsarum amplitudinem; aut propterea quòd pharmacia earum pungit orificia: aut propterea quòd ex ea complexionis malitia corpori acquisita fuerit, [b] [aut ex ea, quæ est sicut ipsa.] Quum ergo ventris purgatio superfluit: liga extrema superius, & inferius, incipiens ab ascellis & inguinib. descendendo ab eis:[c] † [ ] & in potu parum theriacæ, aut philonij tribue: & si poteris: fac ipsum sudare in balneo, aut vapore aquæ calidæ sub pannis suis, capite exterius tracto.[d] [quumque multum sudauerit: constrictiua ad potandum da ei; & fricetur.] Et fiant ei [e] [epithemata ex rebus] bene redolentibus, ex aqua myrtorum, & sandalis, & cãphora, & succo fructuũ. Membra præterea ipsius extrinseca fricare debes, & calefacere ventosis cum igne sub [f] hypocondrijs prius positis] & inter spatulas ipsius. Quòd si tibi necesse fuerit stomacho ipsius, & intestinis superponere emplastra ex hordeo fracto, [g] † [ ] & aquis stypticis; fac similiter ex oleis, oleo de cydonijs, & oleo de mastice. Ipse præterea ab aere frigido est separandus; quoniam [h] [premit eum, & ipsum resoluit ventrem: & ab aere calido: quoniam ipsius laxat virtutem. Confortari quoque debet ex rebus bene redolentibus, & ex stypticis ad traijciendum ei dandum, & ex † tortellis in vino suauiter redolente. Oportet tamen vt sint calida, & vt panis cum succo granati iam præcesserit, & similiter [i] [† genera cibariorum ex farina hordei torrefacti confectorum] & cortices papaueris albitriti. Ex eo quoque expertum est vt grana nasturtij pondere trium. 3. sumantur, & torrefiãt; deinde in † lacte acido coquantur, donec coagulentur; & ad bibendum tribuatur: est nanque vltimum in bonitate. oportet præterea vt eius nutriẽs sit stypticum infrigidatum cum niue, quale est, quod fit ex succo vuæ acerbæ, & sibi similibus; ex eo etiam, quod in retinendo solutionem iuuat, est, vt vomitus prouocetur cum aqua calida; & eius etiam extrema in ea mittantur, & non infrigides ea. [k] [Quum autem alicui eorum syncopis superuenerit; da ei uinum ad potandum;] & si hoc totum non contulerit, tribue ei in fine rei narcotica, & medicamẽta fortia nota; quę sunt in capitulo de prohibitione fluxus ventris. Medico verò est vtilius, vt pręuisor existat in pręparãdo trochiscos, & pulueres ponticos, antequam sit hora, vt etiam sit præuisor in enematibus, & ipsorum instrumentis.

i B. species sauich
† asauguicha.
† adoch.
K B. quãuis eis accidat syncopis verbi gratia, & prohibe eos a uino.

ANNOTATIONES.

Superpurgationis causas easdem Gale. recenset 3. simp. med. quas hic author. Illi quo ingenio sit occurrẽdum, Gal. 1. ad Glauc. docuit, & Paulus libr. 7. elegantissimè descripsit. Controuersia tamen hic de balneis est, quum Paulus ubi purgatio maior fiat, cutis perfrictionem, & lotionem ex aqua calida præcipiat, quod & hoc loco Auicennas. At Hipp. 3. de rat. vict. in ac. balneas & fluente, & astricta aluo interdicat, quod & Gal. ibidem confirmat. Ad hanc dirimendam litem (quamuis neque hoc certe contenderim) dici fortè posset, ubi excrementis corpus redundet, atque aluus suapte natura fluat, non esse balneis cohibendam fluxionem, quòd hę ad corpus uniuersum ea excrementa reuellant; atque hac occasione detrimentum afferant. At ex purgato iam satis per medicamentum corpore, & eductis excrementis, reuellitur sanè materia fluens ad intestina in uniuersum corpus, sed ea utilis & tuendæ uitæ necessaria, quam contineri, non excerni oportet. ita, ut Hip. de fluentibus excrementis: Paulus uerò & Auic. de humoribus ad uitam necessarijs uerba faciant.

Cap. 26.
cap. 14.
Cap. 7.
Text. 59.

De eo, qui bibit medicinam, & non solutus fuerit. Cap. 8.

QVum pharmacia solutionem nõ fecerit, & fecerit mordicationem ventris, & angustiam in ipso, & qui sumpsit ipsam, æstuauerit, & scotomabitur, & dolebit caput, & patietur halices, & oscitationes; succurrere debes cũ enemate, & collyrijs[a] [siccis;] & ipse quidem bibat masticis[b] [3. ij.] in aqua tepida. Medicina quo que quandoque operatur propter stypticorum bibitionem, & comestionem talium qualia sũt cydonia, & maciana; propterea ꝙ os stomachi comprimunt, & quod sub eo existit, & propterea quod nauseam sedant, & medicinam a suo motu, qui est ad superiora, violenter ad partem mouent inferiorem, & propterea ꝙ [c] [naturę vim inferũt.] Quod si enema nõ iuuerit, & mala supuenerint accidẽtia, extẽsiõis corporis, & oculi exierint extra, & fuerit motus ad supiora ne-

a B. notis.
b B. tres carmaxat uel garmas.
c B. confortant naturam.

necessaria erit minutio. Et quum medicina vẽtrem non soluerit, & mala eam nõ sequuta fuerint accidentia: melius etiam erit, vt ipsam consequatur minutio, saltẽ post duos dies, aut tres: nam si hoc factum fuerit: timẽdum est in ipso, ne humores ad vnum principalium membrorum moueantur.

ANNOTATIONES.

cap. 6. *Sunt hæc ex Paulo præsertim desumpta lib. 7. De eo autem quod de mastices, & astringentium ciborum ac potionum assumptione consulit, habes pulchram ex Gal. historiã* cap. 23 *2. de alim facul. quam tu vide.*

De dispositionibus medicinarum ventrem soluentium. Cap. 9.

MEdicinarum ventrem soluentium quędã sunt, quarum malignitas magna est, sicut elleborus niger & turbith, quum nõ fuerit [a] † [ ] bonum, immò fuerit ex genere ipsius, quod est citrinum: & agaricum, quod non fuerit album, & purum, immò nigredini attinuerit: & sicut laureola. & quia res istę malę sũt tunc si bibitæ fuerint, & mala inde accidentia prouenerint melius erit vt medicina a corpore expellatur, quanto plus possibile fuerit, vomitu, aut [b] [purgatione:] & medicetur cum theriaca. Multarum præterea earum remouetur malitia, & conturbatio, quam faciunt animę: dãdo in potu aquam vehementer frigidam, & sedendo in ipsa, sicut turbith citrini putridi. Omnis quoque res, quę acuitatem frangit glutinatione & lenificatione, & vnctuositate, in qua sit [c] [dulcedo,] ad hoc confert. Quædã etiam medicinarum quandoque aliquibus proportionales existunt complexionibus, & alijs non cõueniunt. scammonea nanque in eos, qui in frigidis morantur regionibus, nõ operatur, nisi debiliter: nisi magna inde detur quãtitas, sicut est mos eius in terra Turcorum. & quandoque est necessarium quibusdam corporibus in aliquibus regionibus, ne medicinarum corpora dentur, sed virtutes earum tantum. Et est necesse etiam, vt medicinis soluentib. ventrem bene redolentes medicinæ misceantur, propterea vt membrorum virtutes eis conseruentur. Medicinę quoque cordis ad hoc iuuamentum conferunt, propterea quòd spiritum [d] [animalem] in vnoquoque membro confortant, plurimę quoque earum subtilitate sua, & facilitate iuuant. Duæ præterea medicinæ quandoque coniunguntur, quarum vna suum humorem cito expellit, & altera tardè, vna ergo suam operationem efficiet, postquam ipsa iam alteram in suo etiam humore compressit, & operabitur in ipsam, & eius debilitabit virtutem. Quum secunda post operari cœperit, erit debilis virtutis, mouens, & non perficiens, quare erit aliquid ei admiscendum, quod ipsam facilem reddat, & festinare faciat sicut zingiber turbith, quoniam ipsum [e] [stupefieri] non permittit, & similiter fiet, si eas bene sciueris permiscere. Amplius cõsiderare debes principia, quæ in virtutibus medicinarum ventris solutiuarum, declarauimus, quum locuti fuimus de principijs uniuersalib.

a † B. album.
b B. p secessum
c B. glutinatio.
d B. uitalem.
e B. pigrũ esse.

medicinarum simplicium. Medicina prętere[a] solutionem faciens, plurimum operabitur il[-]lud [f] [soluendo] proprietate sui, sicut turbith, & plerunque efficit illud exprimendo sui pro[-]prietate, sicut myrobalani. & quandoque ope[-]ratur illud lenificando proprietate sui, sicut † manna, & quandoque operatur id [g] [lambi[-]cando] sicut mucillago psyllij, & pruna. In plu[-]ribus quoque uiolentarum medicinarum ex[i-]stit aliqua venenositas, & solutionem ventris efficiunt secundum modũ, quo naturæ violen[-]tia infertur. Ipsæ igitur sunt aptandæ medici[-]nis, in quibus [h] [existit † beazearticum.] Ple[-]runque etiam adiuuant amaritudo, & acuitas, & põticitas, & stypticitas, & acetositas in opera[-]tionibus medicinæ, quum eius proprietas [i] [ei præsens affuerit,] amaritudo nanque, & acuitas in resoluendo iuuant, & ponticitas, & stypticitas in premendo, & acetositas in incisionem fa[-]ciendam, quę ad [k] [lambendum præparat. Am[-]plius, quod lambere facit,] non est coniungen[-]dum ei quod [l] [in premendo iuuat,] taliter ut sint eorum ęquales virtutes, immò melius est in huiusmodi, vt vnum post aliud tardetur, ut sit verbi gratia, vna duarum medicinarum quę lenificat prius suam perficiens operationem, quàm ea quæ [m] [premit,] deinde adueniat ex[-]pressiua, & expellat, quod lenificatum fuit, & in reliquis secundum hanc considerationem.

ANNOTATIONES.

Quòd praui ex prauis medicamentis effectus consequ[un]tur, Dioscorides lib. 6. testatur. Scopus autem post horum assumptionem, idem est qui in venenatis fungorum esu se offert, ait idem Diosc. loco citato. At uerò quomodo pa[-]randa medicamenta sint; quæ corporum & regionum ha[-]benda sit ratio: quæ in componendis rectè medicamẽtis sint obseruanda, quod hic obiter notat: ex Gal. certè li. de comp. med. per genera passim habes.

De eo, quod ex hoc capitulo in alijs locis inquirendum est. Cap. 10.

MEdicinæ ventris solutiuæ, & lenificantes, quæ bibũtur, & epithemantur, & reliqua ab eis, in nostro antidotario sunt relinquenda, & secundum ętates vniuscuiusque etiam me[-]dicinarum simplicium melioratio, & qualiter sit ei succurrendum, & quomodo sit ei in potu tribuenda, in medicinis requiratur simplicib[us]. Pilulę præterea ad bibendum dandæ non sunt postquam d[e]siccatæ sunt, & factę fuerint vt la[-]pides, neque etiam quum sunt molles, ne pe[-]netrent, & retineantur, sed sint sicut quando siccari cœperint, & a digitis cedant, si compri[-]mantur.

De uomitu. Cap. 11.

HOmines, qui sũt remotiores ab hoc vt me[-]dicus eos uomere faciat [a] [leuiter,] au[t] propter naturam, sunt homines, qui pectus ha[-]bent strictum, & qui male anhelant, & qui ad sanguinem spuendũ sũt apti, & homines colla habentes gracilia, & apostematibus, quę in ip[-]sorum nascuntur gulis, apti, & stomachos habẽtes

res debiles:& multum pingues, quoniam istis conuenientius est ut uenter soluatur;& macris melior est uomitus choleræ ipsorum aptus, aut propter usum,omnes,quibus difficile est uomere, neq; uomendi habent consuetudinem,quoniam si istis uomitus prouocatus fuerit fortib. uomitibus,non remanebit,quin ipsorum uenę in membris anhelitus scindātur, & perueniant ad phthisim. Quum autem alicuius res,qualis sit,ignorabitur;uomitibus leuibus prius erit experiendus; qui si ei fuerint faciles,erimus ei au si fortes dare,sicut illum, qui fit ex elleboro, & sibi similes, [b] [& si non oportuerit ut fiat quatenus uomant,aut fuerit unus cui necessarium erit dare vomitum,] præpara ipsum ante,& fac ei consuetudinem, & mollifica ipsius nutrientia,& fac ea unctuosa, & [c] [solutiua,] & faç eū quiescere ab exercitijs, & postea da ipsum ei, & da in potu unctuosa, & olea cum uino, & ad comedendum da ei antequam uomat nutrientia bona, & propriè si uomitus fuerit difficilis: quoniam fortasse non uomet ipsum,immò natura ipsum retinebit, & melius est,vt bonum retineat quam malum. Quumque post cibum, quem comedit causa uomendi,uomuerit, tardet comestionem,donec fames sit fortis: & seda sitim eius cum aliquo,quod sit sicut syrupus macianorum sine aqua,& non cum iuleb, neq; syrupo acetoso,quoniam uomere faciunt. Cibus autem qui est ei utilis est † pullus [d] [in carbez & tres phialæ] uini post ipsum. Et ille quidem,qui acetosum uomuerit, & non cōsueuit, & in pulsu aliquod signum febris habuerit, comestionem usque ad medium diem tardet; & ante ipsam aquam calidam rosaceam bibat. Cui autem acciderit,ut choleram uomat nigrā, ipsius stomacho spongia aceto [e] † [ ] calido infusa superponatur, & melius quidem est, ut sit cibus, qui ad uomendum sumitur, diuersus quoniam, quum est unus,quandoq; ipsum amplectitur stomachus, & in dimittendo ipsum fit auarus. Post uomitum autem ipsius [f] [superfluum] conferunt aues paruæ,& [g] [pulli †] quum ambulare incipiunt: ossa tamen suarum extremitatum non comedat,quia sunt grauia,& in stomachū tardantur, & fac eum ingredi balneum. In hora autem vomēdi currat; & exercitetur,& fiat vt laboret, post vomat, sitque hoc in media die. In hora pręterea uomendi oportet ut oculi ligentur† superpositis [h] [pilis duabus:] deinde venter leui fascia temperatè fascietur. Res quoque, quæ uomitus sunt præparatoriæ: sunt eruca,& raphanus,& [i] [† carica] & calamentum montanum recens,& cepæ,& porri,& aqua hordei cum fece sua & mel le, & † pultes fabarum cum dulcedine, & uinū dulce, & [k] [nuce] cum melle,& quæ sunt eis similia, & [l] [† repletio] quæ facta est ex pane azimo,& oleo, & melones; & cucumeres, & carū semina, aut aliquid ex eorum radicibus tritis, & in aqua infusis cum dulcedine [m] [& hermodactyli & raphanus. [Qui autem vinum biberit inebrians ad hoc ut euomat, non incipiat uomere,dum adhuc parum bibit;sed bibat multum. † Zithus quoque quum bibitus fuerit cum melle post balneum, faciet uomere,& soluet ventrem. Amplius, qui vomere uoluerit;nō fortiter masticare debet propriè ipsum, Quum autem aliquis forte uult uomitiuum sumere, sicut, qui fit ex elleboro, ipsum bibere debet ieiunus, nisi fuerit quod prohibeat, & post duas horas diei,& postquam stercus ab intestinis exierit. Et si cum penna vomuerit,bene erit,& si non, moueatur parumper, & si non, in balneum mittatur.Penna quoque,qua fit vomitus,inungenda est ex aliquo,quod sit sicut oleum † sisaminum: quod si [n] [incensio] acciderit, & angustia stomachi,detur in potu aqua calida ei [o] [aut] † oleum, quoniam aut uomitū faciet,aut uentrem soluet.Ex eo pręterea,quod ad hoc iuuat, est stomachi & extremorum calefactio, quoniam hoc nauseam facit. Quumque medicina uomere faciens properauerit, & suam inceperit operationem, vomitor quiescere debet,& odores bonos olfacere;& eius extrema comprimendo sunt fricanda: & parum aceti est ei in potu tribuendum,& comedat maciana,& cydonia cum pauco masticis. Et scito quòd motus facit magis vomere, & quies minus.Et æstas est tēpus,in quo magis est dignius, ut in ipso fiat vomitus: quòd si alicui necessarius fuerit, & non fuerit figuræ ipsius conueniens;æstas erit dignior hora,ut in ea concedatur. † Et finium uomitus longinquior [p] †. [ ] secundum modum purgationis primę est stomachi solius,& non intestinorum. & ad modum quidem purgationis secundæ est capitis, & totius corporis. ipsius verò attractio, & eradicatio,est ab inferioribus. Et tu quidem cognosces uomitum conferentem ab eo,qui non fecit iuuamentum, ex eo quod ipsum sequitur alleuiationis,& desiderij boni, & anhelitus, & pulsus bonitas: & similiter ex dispositionibus aliarum uirtutum.Eius autem inceptio, est nausea. Et deterius quidem malum,quod efficit,est mordicatio fortis in stomacho,& adustio,si medicina fuerit fortis, sicut elleborus: † & quod ex eo fit, [q] [quandoque incipit a saliua;q̄ fluit;] deinde sequitur ipsam uomitus multi phlegmatis multoties, post quem sequitur uomitus rei liquidę tenacis. Mordicatio quoque & dolor erunt mansiui, [r] [ita quòd ad alia accidentia non mutentur,nisi in nauseam & angustiam.] Et quandoque soluitur etiam uenter, postea in hora incipit quiescere,& ad requiem declinat. Malum autem est,ut uomitus non proueniat, & magnificetur angustia,& accidat tensio,& egressio oculorum ad exteriora,& fortis rubedo in eis vtrisque, & sudor multus, & interfectio uocis.Si ergo alicui acciderit: nisi ei subueniatur, perueniet ad mortem inde. Illud autem, quo ei succurritur, est enema, & dosis mellis cum aqua calida,& in potu ei dare olea,in quibus theriacę virtus existit, sicut oleum de lilio. Et labora donec uomat: quia si uomuerit, non suffocabitur,& adhibe etiam enæma, quod sit apud te præparatum. Et ægritudines quidem, quæ sunt digniores eo, ut in eis fiat uomitus, sunt chronicæ, sicut hydropisis,& epilepsia, & melancholia, & lepra,& podagra, & sciatica. Vomitus præterea cum suis iuuamētis plerunque affert ęgritudines; sicut quandoque generant [s] [surditatem.] Amplius minutio non est cum eo continuanda: sed tardanda tribus diebus;

† cyperi Mant.
n B. mordicatio.
† oleum oliuarum Mant.
o B. &.
† Mant. Bemotior quoq; terminus, a quo vomitus sit.
p † B. a quo vomitus euacuat.
† Mant. quod; quum sumitur, incipit primo effluere.
q B. deinde incipit fluxus saliuæ.
r B. absq; q̄ p mutentur ad aliud accidēs diuersum a nausea, & ab angustia.
s B. Alia litera. congelationem dentium. Mant. surditatē legit.

t B. Alia litera grossities.
† Mant. sumendo farinam granorum mali punici cocti.
u B. nauseatiuā satietatem.
† Mant. significat ex alui accidentibus, id fieri. Et cōmodius tēpus ad uomitū est æstas propter eius raritatem.
† Al. in meridie
† Al. caloris.
* in aliquib. codicibus non legitur.
x B. menstrui.
† per eum.

bus; & pręcipue si in ore stomachi fuerit [t] [humor.] Vomitus quoque multoties fit difficilis propter humoris subtilitatem: Ipsę igitur est ingrossandus [† potu sauich, & granis granati.] Et scito quòd exitus malæ rei per inferiora, post uomitum, est signum quòd illud, quod faciebat [u] [fastidium,] descendit inferius. Et uomitus post ascellationem † est signum, quòd est ex accidentibus ascellandi. Hora præterea vomēdi in † ęstate melior, causa † doloris in * meridie est.] Et uomitus corpori confert, sed visui nocumentum facit. Amplius faciendum non est, ut prægnans uomat; quoniam superfluitates [x] [corporis] ipsius in ea, non egredientur: † & vomitus, & labor eam ad æstuationem perducent: faciendum est igitur vt quiescat. Alij uerò, quibus accidit vomitus: sunt iuuādi.

A N N O T A T I O N E S.

Com. 12.
cap. 3.
Aphor. 6. & 7.
Aph. 8.
Text. 17. & deinceps.
Cap. 14.
Cap. 100.
Cap. 10.

Qui apti, qui inepti ad uomitum sint Gal. lib. quos, quando & quibus purg. op. & com. in libellum Hipp. de humorib. 1. scribit, ex quo Auic. sed hic unum notat, macris uomitum conducere. At contrarium sentire Celsus uidetur. lib. 1. inutilem esse dicens uomitum gracilibus. Sed non est controuersia, Author noster Hipp. æmulatur 4. aphor. vbi graciles per superiora, mediocriter uerò carnosos per inferiora expurgandos docet. Celsus verò per graciles non macros & siccos de quib. Hipp. supra, sed tabidos intelligit, de quibus idem quoq; Hipp. cauendū ait ne per superiora purgentur eodē 4. aph. Excipit uerò & eos a uomitu qui imbecillo uentriculo sunt, quod et Celsus loco citato. & Gal. com. in 1. lib. de humorib. Quomodo autem uomituri pręparandi sint, Hipp. lib. de salub. dięta, et 4. lib. de dięta docet, et Gal. 1. ad Glauc. ac fusius commentarijs in citatum Hipp. libellum explicauit. Vide et Paulum. lib. 1. et 7.

De eo, quod agere debet ille, qui uomit. *Cap. 12.*

† vino malorū. Mant.

QVum ille, q uomuerit, a suo uomitu euaserit; os suum, & faciem post vomitum abluere debet, ex aceto aqua temperato, ut grauitas, quę quandoque capiti accidit, remoueatur, & parum masticis cum † aqua macianorū bibat, & caueat sibi a comestione, & potu aquæ: & diu quiescat, & ipsius inungantur hypochōdria, & ingrediatur balneum, & abluat se velociter, & egrediatur. Et si necessarium ei fuerit dare aliquid ad comedendum, sit res boni saporis, & bonæ substantię, & uelocis digestionis.

A N N O T A T I O N E S.

Cap. 32. Ca. 39.
Cap. 3.

Habes et hæc ex Paulo libro primo, et tertio. Celsus quoque de hac re agit libro 1. Discrepare tamen is ab authore nostro uidetur. Hic a uomitu cibum et aquæ potum interdicit: Celsus concedit. Vbi et aliud obseruatione dignum videtur nempe de ijs agens, quibus ob nauigationem citatus est uomitus, si multam bilem euomuerint, vel cibo abstinere, uel paulum aliquid iubet asumere: eos uerò qui acidam pituitam effuderunt, sumere utique ait cibum debere, sed aßueto leuiorem. Cur autem post bilem abstinentiam probat, post pituitam non probat? certum est profectò pituitosum uentriculum inediam promptius ferre, quàm biliosum. Ad hæc tamen, paucis. A uomitu ex medicamento Celsus abstinentiam non damnat: sed si infirmus stomachus sit paulum idonei cibi gustandum, et aquę frigidę cyathos tres bibendos consulit. At de uomitu ex nauigatione: excreta bile magis certè abstinentiam probare uidetur, quum eam priori loco suadeat dicens, quòd uel abstinere cibo debet, uel paulum aliquid assumere, cibum tamen etiam admittit: laudat autem cibum electa pituita magis, quàm bile, ob id fortaße, quòd excreta bile, aut pituita, aut crudus alius succus in uentriculo adhuc remanet, quo [illegible] is potest: at educta pituita, nihil alimenti in eo superest: quo fit, ut cibi aliquid adijcere consultius sit, quàm uentriculum alimenti inopem derelinquere.

De iuuamentis, quæ affert uomitus. *Cap. 13.*

cap. 3

HIppocrates pręcępit uomitum fieri in vno quoque mense duobus diebus continuis, vt in secundo emendet id, quod in primo die fuit difficile, & vt expellatur id, quod aduenit stomacho. Hippoc. nanque securitatem facit, quòd cum eo conseruatur sanitas: hoc autem plus est malum. Et vomitus quidem, qui est huiusmodi; euacuat phlegma, & choleram, & mundificat stomachum. Ipse nanque non habet, [illegible] ipsum mundet: sicut intestina habent choleram rubeam, quæ ad ea descendit, & mundat ea, & remouet grauitatem, quæ accidit capiti: & clarificat visum, & aufert [a] [fastidium:] & confert ei, ad cuius stomachum descendit cholera, quæ ipsius corrumpit cibum: quoniam, quum præcesserit vomitus, eius cibus semper mundus [illegible] niet, & remouet abhominationem, [b] [quæ [illegible] propter vnctuositatem, & casum desiderij ip[illegible] sius † meri, quod facit desiderare acutum,] & acetosum, & ponticum, & confert lassitati corporis, & vlceribus, quæ sunt in renibus, & vesica: & est lepræ forte medicamētū, & malitię coloris: & epilepsiæ stomaticę, & icteritiæ & asthmati, & tremori, & paralysi; & est ex curationibus, quæ conferunt habentibus [c] [vulnera [illegible] gra magna.] Ipse quoque fieri debet in mense semel, aut bis post repletionem: ita quòd non obseruetur reuolutio scita, neque numerus dierum notus. Et ille quidem, cui maius iuuamentum affert vomitus, est cuius complexio prima est cholerica, & est macer.

Keiri.
[illegible]omituan[illegible]nguinis.
[illegible]zez.
& subeth
cucumer[illegible]
cap. 4.
cap. 10.
cap. vlt.

A N N O T A T I O N E S.

Tex. 18.

Vomitum sanitatis gratia bis singulo mense duobus, [illegible] licet continuis dieb. repetitum Hippoc. probat lib. de salub. dięta. At qui particulares morbosi affectus uomitione [illegible] uertantur, habes ex Paulo lib. 1. contra. Quæ cohibito uomitu mala eueniant, lege ex Gal. 4. de tu. ualet. Qui uomitu morbi curentur. ex Paulo lib. 7.

De malitijs, quæ proueniunt ex superfluo uomitu. *Cap. 14.*

[illegible]nforran-[illegible]ypticis.

SVperfluus vomitus stomacho nocet: & ipsum debilitat: [a] [& resoluit ipsum,] & facit eum aptum ut materiæ ad eum perueniant: & obest capiti, pectori, & visui: & dentibus; & antiquis capitis doloribus, nisi eis, qui sunt propter societatem stomachi, & facit nocumentum epilepsiæ capitis, quæ nō est causa inferiorum membrorum. Superfluitas quoque, quæ est in ipso, nocet hepati, & pulmoni, & oculo: & aliquam venarum quandoque scindit. Ex hominibus prętereà qui

qui uult cito impleri; deinde nõ tolerat, immò properat ad uomendum, & actio huius ex eis est, quę perducunt eum ad malas ægritudines mansiuas. Ipse ergo a repletione prohibendus est. & tu ipsius cibum & potum mensura.

ANNOTATIONES.

Immoderatus uomitus seu multitudine euacuationis, seu frequentia peccet, summis hominem periculis parat. Quæ hic author enumerat, ex uarijs Gal. locis. In uniuersum uerò Celsi consilium memoriæ mandandum est, quum lib. 1. commoneo (ait) ne quis qui ualere & senescere uolet, hunc quotidianum habeat.

cap. 3.

Vt succurratur dispositionibus, quæ accidunt uomenti. Cap. 15.

DE prohibitione autem uomendi diximus iam, quod oportebat. Tensioni uerò & dolori, qui sub hypochondrijs fiunt, cõferunt panni aqua calida infusi, & superpositi, & oleis lenificantibus, & ventosæ cum igne. Fortem autem mordicationem in stomacho remanẽtem remouet bibere iura vnctuosa, quæ cito digerantur, & vngere locum ex aliquo, quod sit sicut oleum violaceum mistum cum oleo † uiolarum lutearum, & pauca cera. Singultum uerò si cum eo acciderit, & permanserit, retinebit sternutatio: & dare ei ex aqua calida ad traijciendum paulatim. Et de [a] [sanguine] quidem iam diximus in capitulo de impedimentis uomitus. † tetano uerò, & ægritudinibus frigidis, [b] † [ ] & interfectioni uocis, quæ accidit post ipsum, confert ligare extrema, & stringere ea, & superponere stomacho pannum infusum oleo, in quo cocta fuerit ruta, [c] [† cucumeres agrestes] & dare ei bibendum mel cum aqua calida. Et habenti quidem † soporem fiat hoc, & in aurem eius mittatur.

Keiri.

...mituan ...nguinis. ...zez.

& subeth

cucumer ...s. ...s. ...bet.

ANNOTATIONES.

Quomodo symptomatibus occurrendum sit, quę uomentib. accidunt, uide ex Gal. 8. de comp. med. per loc. & Paulo li. 7. Porrò in mordicatione uentriculi, de qua hic author, Gal. 12. meth. ptisanam exhibet. Author uerò noster ius pingue, quod certè non uidetur inferius presidium quã ptisana, quum pinguedinis ratione asperitatem facilius fortasse leniat, quàm ptisana, quæ & si lenis est, ut Hippoc. 1. de rat. vict. in ac. ratione qua abstergit, acrimoniam potius utcunque irritaret, nisi eductione adiuuaret.

cap. 4. cap. 10. cap. vlt.

Tex. 18.

De eo, in quo superfluit uomitus. Cap. 16.

FIat vt ipse dormiat, & ingenietur quanto plus possibile fuerit, quomodo dormiat: & ligentur eius extrema taliter, qualiter ligantur, quando fluxum uentris retinere volumus. Et ipsius medicetur stomachus cũ emplastris [d] [ponticis fortitudinem facientibus.] Quòd si vomitus superfluerit, & incessanter egrediantur humores, donec sanguis exeat, da ei ad bibẽdum lactis uino admisti quatuor cotylas: quoniam medicinæ uomitiuę malitiam reprimit, & sanguinem prohibet, & naturam lenit. Quòd si partem pectoris, & stomachi a sanguine cum hoc mundificare volueris, ne ex eo aliquid coaguletur, da ei ad bibẽdum syrupum acetosum, siue sit ex melle, siue ex zuccaro, cum niue infrigidatum, paulatim; cum hoc quoque quandoque confert bibere succum portulacæ cum bolo armeno. [b] [Quum ergo terrefactus fueris ꝑ aliquo, in quo superfluit medicina, fac ipsum vomere.] Et oportet quidem te quærere medicinas vomitiuas secundum suos gradus, & quo modo quęque earum ad bibendum sint dandæ, & præcipuè elleborum, in antidotario, & medicinis simplicibus.

...nforran... ...ypticis.

b B. quũ ipsum transglutit ille, in quo supfluit medicina & uomit. Alia litera. & quãdo times de superfluitate medicinæ in aliquo, tunc fac vt ipsa euomatur. Alia litera. in quo superfluit medicina vomitiua.

Mant. At si medicamen, quod excrementa ventriculi per vomitum euacuauit, modũ excessisse metuis, alio loco petenda sunt remedia.

ANNOTATIONES.

Sistendæ uomitioni somnus prefertim commendatur, & ab Hippocrate 4. aphor. & a Galeno ibidem, & Paulo libro septimo, nempe, quum per somnum excretiones ferè omnes, retracto ad internas partes spirituum concursu, cohibeantur. Reuulsiones præterea uarij generis, conferunt, & frictiones & uincula extremis corporis partib. pro qua re pete Gal. 1. ad Glauc.

aph. 13. cap.

cap. 14.

De enemate. Cap. 17.

ENema est medicamen nobile in expellendo superfluitates, quę sunt in intestinis, & in sedando dolores renum, & vesicæ, & apostemata ipsorum, & ęgritudinis colicę, & in attrahendo superfluitates a membris principalibus superioribus. Quæ verò ex eis sunt acuta, debilitãt hepar, & perducunt ad febrem. Ex enematibus præterea fit iuuamen in expellendo reliquias quas inanientia relinquunt. Formam verò clysteris, & quomodo clysterizetur, iam retulimus in capitulo de colica. Videtur quoque, quòd clysterizai situs melior sit, vt supinus iaceat, deinde reuoluat se ad latus dolens. Et clysterizandi hora melior est, quum est aeris frigiditas, [a] [quoniam sequetur inde, ne augmentetur grauitas, & dolor, & æstuatio, & nausea.] Balneum preterea solet facere [b] [ut ebulliant] humores, & spargantur. Clysteris quoque conditio est, ut aerem, & humores retẽtos attrahat. Et propter hoc secundum plurimum non est bonum, vt balneũ enemati premittas, quòd si quis † in intestinis [c] pustulas] habens ipso indiguerit causa febris, aut alicuius ægritudinis, & timuerit [d] [ne enema retineatur: superponere debet ano suo, & femori, & locis, quæ sũt in circuitu, spectam calefactam cum panno.]

a B. & est in horis duabus frigidioribus, ut minorẽt angustia, & æstuatio, & syncopis.

b B. ut commoueantur.

† Mant. intestina habuerit vulnerata indigeat tamen clysteri.

c B. apostemata uel ulcera.

d B. ꝙ non retineat enema, fomentare debet anum suũ, & femur, & loca q̃ sunt in circuitu ipsorũ cũ milio calefacto. Alia litera. fomentare dẽt stomachũ suum & vmbilicũ suum, & quæ sunt in circuitu.

ANNOTATIONES.

Clystere quibusdam etiam usque ad uentriculum subijsse ex Galeno legitur 3. de sympto. caus. id tamen affectis uolulo intestinis euenit, alioqui enim crassa tantum intestina pertingit, ut 5. metho. ac si admodum utaris, ut ait Gal. 13. meth. tenue fortasse intestinum cõtingere poterit. Expurgandis ergo primum intestinis aptum est, ac si ualidius fuerit, etiam ijs partibus, quæ circa uentrem sunt, & mesaraũ, & circa hepatis sima hærent, ut 2. de comp. med. per loca. & capiti quoque ipsi reuellendo, quæ ad ipsum confluunt, auxiliatur. iuuat præterea, & in renum affectibus, ut in libello de affect. renum dign. & cur. & in colicis,

cap. 2. cap. 3. cap. 17. cap. 1.

ac

Cap. 4. cap. 1. & 8. cap. 14. cap. 44. comm. 11. cap. 44.

ac dysenterijs, ut i 2. meth. & in febribus, ut 1. ad Glauc. At ubi clysteria uehementiora sint, Author noster lędi iecur, & febrem accendi, ob calidiorum uidelicet. qua parantur medicamentorum uim. Gal. uerò 1. ad Glauc. etiam animi deliquium sequi testatur. & Paulus præterea lib. 1. eo nomine huius frequentem vsum detestatur, quòd irritata hoc natura, spontaneæ excretionis obliuiscitur. Cætera de clysteris vsu pete ex Gal. com. in lib. Hipp. 1. de humorib. & Paulo lib. 1.

a B. De linimẽtis & sic infra pro linimentis intellige epithema. † Mant. coriandrum, quum fit ex eo & polenta emplaustrũ &c.

b B. coriandro cum sauith. Alia litera. coriandrum in emplastro sup scrofulas.

De [a] [*epithematibus.*] *Cap.* 18.

EPithemata sunt ex medicinis bonis, quæ ad ipsam perueniunt ægritudinem. & medicina fortasse duas habet virtutes: vnam subtiliatiuam, & alteram ingrossatiuam, & erit maior necessitas subtiliatiuæ, quam inspissatiuæ. Quũque eius inspissatio fuerit temperans subtiliationem; quum ex ea fiet emplastrum, penetrabit subtilitas, & remanebit spissitudo, & illa q. dem, quæ penetrat, confert, sicut facit [b] [† coriandum cum hordeo fracto] quum ex eis fit emplastrum super scrophulas, Emplastra præterea sunt talia, qualia epithemata: sed emplastra sunt dura, & epithemata currentia. Est quoque, quum epithemata fiunt cum pannis. quumque membris principalibus superponũtur, sicut hepati, & cordi, & non fuerit ibi, quod prohibeat: conferunt panni suffumigati ex xyloaloe crudo, & virtutibus [c] [epithematum] & bonum tribuunt odorem, † quem principalia diligũt.

† B. medicinarũ.

c Mant. prout res exposcet.

ANNOTATIONES.

cap. 18.

Epithematis nomine hic, & propriè dicta epithemata, & linimenta etiam intelligit. pro qua re, uide Paulum libro septimo.

De embrocis. *Cap.* 19.

EMbrocæ sunt medicamenta congrua ei, qđ ex capite, & alijs membris oportet resolui; & illi cui complexionem necessarium est permutare. In membris autem; quæ embrocare oportet, ex calido, & frigido, si non in eis fuerint superfluitates, quę [a] [descẽdunt,] fiat prius embroca ex calefacto, deinde fiat ex aqua frigida, ut constringantur. quòd si res diuersa fuerit; a frigida incipiatur.

a B. effundũtur.

ANNOTATIONES.

Embrocationis uoce capitis, uel particulæ alterius irrorationem, atque irrigationem ex alto intelligit: parãturq; hæc, modo quidem ex thremarum aquis, modo quidem ex factitys, præsertimq; herbarum decoctis.

De phlebotomia. *Cap.* 20.

P[1]Hlebotomia est euacuatio vniuersalis, q̃ multirudinem euacuat. Multitudo autem est augmentum humorum super ęqualitatem ipsorum in uenis. Et nemo quidem est phlebotomandus nisi unus duorum, unus eorum est ægritudinibus præparatus, qui quum ipsius sanguis multiplicatus fuerit, cadet in eas. Et alter est cadens in eas. Vnusquisque autem eorũ, aut phlebotomatur propter sanguinis multitudinem, [a] † [ ] aut propter ipsius malitiã: aut propter utrunque. & his quidem ægritudinibus pręparatus, est sicut qui est expositus sciaticę, & podagrę [b] [fortibus,] & arthreticæ sanguineis: aut ille, cui accidit sputum sanguineum ex fissura uenæ, quæ in pulmone eius existit tenuiter consolidata: quoniam quum ipsius multiplicabitur sanguis, findetur, & apti epilepsiæ, & apoplexię, & melancholię cum sanguinis multitudine, & squinantiæ, & apostematibus interiorum, & ophthalmiæ calidę, & ex eis quibus hæmorrhoidarum sanguis, qui fluere solebat, est retentus, & mulieribus, quibus menstruus sanguis est restrictus horum tamen [c] † [ ] colores non demonstrant, quòd phlebotomari debeant, propter ipsorum obscuritatem, aut albedinem, aut uiriditatem: & illi, qui in interioribus membris cum complexione calida debilitatem patiuntur: Nam istis melius est, vt in vere minuantur, licèt in has nondum acciderint ægritudines. Et illis quibus percussio accidit, aut casus: quoniam, quandoque minuũtur timẽdo, ne eis accidat apostema, & q hẽt apostema minuẽdus est: quoniã timetur ne aperiatur, antequã maturetur: licèt nõ indiguerit, & nõ fuerit ibi multitudo. [2] Et debes scire, ꝙ dũ istæ ægritudines timẽtur, & nondum in eas ceciderint, plus securè eis conceditur minutio, & quũ in eis ceciderint: in earum principio penitus phlebotomia dimittatur; qa humores subtiliat, & eos per corpus fluere facit, & eos sano sanguini admiscet, & est etiam, quum nihil euacuatur ex eo, quod oportet, & facit [d] [quòd necessaria sint medicamenta atleuiantia.] Quumque maturatio apparuerit, & ęgritudo principium, [e] [aut] statum præterierit, tunc si oportuerit vt minutio fiat, si nõ fuerit, quod prohibeat; fiat. Phlebotomia quoque neque euacuatio uentris est facienda in die motus ægritudinis: quia est dies requiescendi, & inquirendi somnum, & dies [f] [ebullitionis] ægritudinis. Et quum ægritudo est habens crisim, in cuius tempore est longitudo: nullo modo sanguis multus est minuendus: sed, si possibile fuerit, quies facienda: ꝙ si non fuerit possibile, ut quies fiat; ex eo parum minuatur: & in corpore sanguis thesaurus recondatur ad phlebotomiam faciendam, si [g] [apparuerit;] & virtus conseruetur ad resistendum in crisibus, quòd si multum præterierit temporis, ex quo quis minutus fuerit, & in hyeme fuerit conquestus, ꝙ se quasi fractum sentiat; minuatur, & sanguis pro thesauro recõdatur. Amplius phlebotomia, propterea quòd ad diuersum trahit, † naturam secundum plurimum retinet. Quumq; ex multa minutione debilitabitur uirtus, multi generabuntur humorẹs. Syncopis præterea accidit in prima minutione, quum subito euenerit ei, qui non consueuit, sed uomitum præmittere est ex eo, qđ eam prohibet: & similiter vomere hora, qua accidit. Et debes scire, quòd minutio est ꝑturbãs; donec quiescat. Phlebotomia quoque, et colica raro simul eueniunt. Pręgnans præterea, & menstruata non minuatur, nisi propter magnam necessitatem, sicut est necessitas retinendi forte sanguinis sputum. quum uirtus fuerit con-

B. aut. …rius. …ctio …rum. …seu …etur …an …ur,

conueniens. Et debes ſcire quòd non quoties nominata ſigna repletionis apparuerint: oportet vt minuas: immo quãdoque eſt repletio ex humoribus crudis, & eſt tunc phlebotomia multum impediens; quoniam ſi minueris: non maturabis eos, & timebitur, ne æger perdatur. Non autem eſt inconueniens, vt ille, in quo melancholia ſuperabundat; minuatur: poſtea medicina ſolutiua euacuetur. Sed ſolicitus eſſe debes ex diſpoſitione coloris ſecundum cõditionem, quam nunc dicemus, & conſiderare tenſionem, quoniam propter tenſionem per totũ corpus incedentem magis eris confidẽs, quod phlebotomare debes. Quum verò ſanguis alicuius fuerit bonus & paucus, & fuerint in ipſius corpore multi mali humores; phlebotomia bonum rapiet, & malum relinquet. Et quũ alicuius malus ſanguis fuerit paucus, [h] [&] declinauerit ad membrum aliquod, quod eius declinatio uehementer impedit, & fuerit neceſſarium, vt ipſe minuatur: ex eius ſanguine parum erit aſſumendum, & cibo bono erit alendus: deinde erit minuendus iterum poſt dies: propterea ut malus ſanguis ab eo extrahatur, & bonus reſtauretur. Quòd ſi mali humores cholerici in eo fuerint, ingenietur quatenus [l] † [ ]ſubtili pharmacia euacuentur, aut vomitu, aut ut ſedentur, & ſtude in hoc, ut æger quieſcat, & ocietur. Et ſi groſſi fuerint, antiqui præceperunt vt balneetur, & in ſuis miniſterijs moueatur. & dabant ei ad bibendum ante phlebotomiam, & poſt ipſam, antequam alia fieret minutio; ſyrupum acetoſum ſubtiliatiuum [k] [coctum] cum hyſſopo & † ſatureia. Quum autem phlebotomia neceſſaria fuerit cum debilitate uirtutis, cauſa febris, aut aliorum humorum, [l] † [ ]partire phlebotomiam, ſicut diximus. Amplius phlebotomia ſtricta, magis eſt conſeruatiua uirtutis: ſed tamen ſubtilem, & clarum interdum ſanguinem fluere facit, & ſpiſſum, & turbidum tenet. Ampla uerò uelociter eſt ad ſyncopim, & magis operatiua in mũdificando, & tardior ad conſolidandum, ſed tamen eſt dignior ei, qui ſecundum præſeruationem phlebotomatur, & in [m] [groſſis.] Et amplam quidem efficere in hieme, eſt dignius ne congeletur ſanguis, & anguſtam efficere in ęſtate eſt dignius; ſi neceſſarium fuerit. Phlebotomandus præterea ſupinus iaceat, quando phlebotomatur, quoniam hoc eſt conuenientius, ad hoc vt ipſius conſeruetur virtus, & ne ei ſuperueniat ſyncopis. In febribus autem a minutione cauendum eſt ſcilicet in ijs, quæ vehementis ſunt calefactionis, & inflammationis, & in omnibus non acutis febribus in ſui principio, & in die periodica. In febribus præterea cum quibus aduenit ſpaſmus, [n] [eſt a minutione cauendum:] licet fuerit neceſſaria, quoniam quum ſpaſmus accidit, vigilare facit, & ſudare multum, & deijcit virtutem, quapropter ſanguinis theſaurus eſt dimittendus. & ſimiliter oportet, vt ex minutione febricitantis, cuius febris nõ eſt ex putrefactione: † minoratio fiat; propterea vt ad reſoluendum febrem, theſaurus relinquatur. Et ſi fortis inflammationis nõ fuerit, & fuerit febris putrida; attende decem regulas, † & poſtea intuere in urinali, & ſi vrina fuerit groſſa, & rubedini attinens, & pulſus etiã fuerit magnus, & [o] [facies tumida, & febris in ſuo motu non properet,] phlebotoma in hora, qua ſtomachus a cibo eſt vacuus. Et ſi vrina fuerit ſubtilis, aut ignea, aut facies a principio ægritudinis fuerit † tornatilis: caue tibi a phlebothomia. Quòd ſi interpollatio in ea fuerit, & quies febris: in ipſa fiat minutio. Diſpoſitionem quoque tremoris conſidera: quoniam, quum tremor fuerit fortis, a minutione tibi cauendum erit. Amplius ſanguinis qui egreditur colorem attende, & ſi fuerit ſubtilis albedini attinens: ipſum illico retine. Et ſummopere tibi caue ne ægrum ad vnam duarum perducas rerum: ſcilicet humorum cholericorũ ebullitionem, & frigidorum cruditatem. Quumq; in febre te oportebit phlebotomare, non attendas quod quidem dicunt, ſcilicet, quòd non eſt bonum, ut poſt quartum diem fiat: quoniam eſt, ut fiat etiam ſi ſit poſt quadraginta dies, & hoc ſecundum ſententiam Gal. licet præmittere, & properare ſit melius, quum ſignificationes certæ fuerint. Quòd ſi in hoc erratum fuerit: quacunque hora inueneris ægrum, & oportuerit: phlebotoma ipſum poſtquam decem † rerum ſolicitudinẽ habueris. Multoties præterea phlebotomia in febribus, licet neceſſaria non ſit: efficit ut natura fortis fiat ſuper materiam: propterea ꝙ eam efficit paucã, & hoc quidem, quũ fuerit figura, & ętas, & virtus, & reliqua talia, vt permittant. In febre autem ſanguinea neceſſe eſt, ut euacuatio fiat minutione † non ſuperflua in principio: & ſuperflua, quum affuerit maturatio febris, quæ multoties remouetur in hora phlebotomię. Tibi quoq; cauere debes a minutione in complexione uehementis frigiditatis, & in regionib. fortis frigiditatis, & in hora fortis doloris, & poſt balneum reſolutiuum, & poſt coitum; & in ętate, quę eſt minor. xiiij. annis, quanto plus poteris: & in ętate ſenũ, quanto magis poteris: niſi in figura confiſus fueris, & in ſoliditate muſculorum, & uenarum amplitudine, & earum repletione, & colorum rubedine, hos nanque ex adoleſcentibus, & ſenib. phlebotomare audebis. Adoleſcentes tamen ſecundum ordinem ad phlebotomandũ paulatim prouehere debes cum pauca minutione. In corporibus quoque fortis maciei, & fortis groſſitiei, & raris, & albis, & laſſis, & citrinis, ſãguinem non habentibus, a minutione tibi quãtum plus poteris cauere debes. Amplius in corporibus, quæ prolixas perpeſſa ſunt ægritudines, caue tibi a phlebotomia, niſi ſanguinis affuerit corruptio quæ te ad hoc perducat: quoniam tunc phlebotomabis ea. Et conſidera ſanguinem: & ſi ipſum uideris nigrum, & ſpiſſum: extrahe eum: & ſi ipſum videris album, & ſubtilem: eum illico conſtringe, quoniam in ipſo exiſtit vehemens timor. A minutione præterea tibi cauere debes ſuper cibi repletionem, ne materiam non [p] [maturam] ad uenas trahas loco eius, quod ab eis euacuaſti: Et oportet etiam, vt tibi caueas ab ea in repletione ſtomachi, † & inteſtinorum facta ex fęce iam conſequuta, & propinqua: immo in eam euacuando ſtude, & illud quidem quod eſt in ſtomacho [q] [aut coram eo;] vomitu, & quod in inteſtinis inferioribus

h B. aut.

o B. facies uel figura tumida, & febris nõ ꝓperet in faciendo tornalitatẽ.

† Mãt. extenuata.

† prædictarum.

† Mant. quæ in principio non exuberans, tẽpore tamen coctione copioſa fiat. Sæpiſſime aũt recedit ipſa febris poſt ſanguinis detractionem.

† Mant. At quicunque ſupra modum ſunt obeſi, uel macilenti, aut carnis raritatem obtinentes, & pituitoſi tumidiores, & pueruli qui ſunt ſanguinis expertes, his uenam incidere, quantũ poſſibile eſt, caue.

p B. digeſtam.

† Mant. ac inteſtinis excremento ſicco concocto uel fere concocto abundantibus.

q B & in eo quod ei vicinatur.

riorib. quo poteris,&, si non alio: saltem clysteri. Caue præterea tibi ne [r] [fastiditum] phlebothomes: sed prolonga ipsum ab hoc, ut eis [s] [fastidium] digeratur. Et tibi etiam caue, ne subtilitatem sensus oris stomachi habētem, aut ipsius debilitatem, phlebotomes: & infelicem ex generatione choleræ rubeæ in ipso: huiusmodi nanq; sibi cauere debet [t] [a nimia quoque] audacia in minuendo, & proprie quum est ieiunus. Sensus verò subtilitatem oris stomachi habentem dignosces: propterea quòd † mordicatiua traijcere ei nocet. Et habentem oris stomachi debilitatem cognosces ex desiderij ipsius debilitate, & doloribus oris stomachi, & habentē os stomachi aptum receptioni choleræ rubeę, & in quo ipsa etiam multum generatur, dignosces ex perseuerātia nauseæ ipsius, & propterea quòd choleram quaque hora uomit, & ex oris ipsius amaritudine. Istis nanque, quum phlebothomati fuerint, oris stomachi conseruatione non præmissa: accidet inde timor magnus, & quandoque moriuntur inde. Subtilitatem verò sensus habenti, & debilitatem, † buccellæ mundi panis in rob acetoso bonum habente odorem infusæ, sunt dandæ. Et si fuerit debilitas complexionis frigidæ, sint intinctæ in aliquo, quod sit sicut † aqua cum zuccaro cum alefaniati, aut in syrupo mentę muscato, aut in miua muschata: postea minuatur. ✠ Aptitudinem uerò generationis cholerę habens, est mundandus, dando in potu ei multitudinem aquæ calidæ cum syrupo acetoso: postea dētur ei buccellæ panis ad māducandum, deinde fiat ut parumper quiescat, postea minuatur.] Præparandum pręterea est, vt quod ex bono sanguine resolutum fuerit; restauretur, si fuerit fortis, [u] cum assatura carnis, quæ fit super prunas:] quoniam si digeritur, nutrit multum & bene; veruntamen oportet vt sit pauca, quoniam stomachus propter phlebotomiam est debilis. Amplius venæ quandoque phlebotomantur propterea vt fluxus sanguinis ex naribus, & matrice, & ano, & pectore prohibeantur, aut ex alijs [x] [exituris:] ideo vt sanguis ad id, quod a parte illa est diuersum, protrahatur: & hoc quidē medicamen est forte in iuuando. Oportet uerò vt [y] [phlebotomus sit vehementer strictus,] & sint vices multæ, quæ non sint in vna die, nisi magnæ necessitatis causa fuerit: sed in die post diem, & quacunque vice minoratio fiat quantum possibile fuerit, & ad summum melius est, vt phlebotomiæ vices sint multæ, quam ut ipsius quantitas sit multa. Et phlebotomia quidē quum non est necessaria, choleram rubeam ebullire facit, & postea aduenit linguæ siccitas, & quæ sibi sunt similia. Est igitur ei succurrendum cum aqua hordei, & zucchаro. Qui autē secundare voluerit, [z] [& non acciderit ex prima minutione malitia paralysis, aut quod sit sibi simile:] venam manus in longitudine phlebotomare debet, propterea vt iuncturæ motio ipsius prohibeat consolidationem, & ut amplificetur. Quòd si cū hoc timor affuerit, quòd cito consolidetur, superponatur ipsi pannus oleo cum pauco sale infusus, & desuper ligetur. Et si phlebotomus etiam oleo inunctus fuerít, quum fiet phlebotomia: prohibebit consolidationis velocitatem, & minuetur dolor. & hoc quidem est, vt super ipsum, oleum, aut [...] simile, leuiter inungatur: aut ipse in oleo mi[...] tur postea cum panno exsiccetur. Inter phlebo[...] tomiam quoque, & secundationem dormi[...] phlebotomiæ consolidationem festinare fac[...] Recordare præterea eius, quod diximus de eua[...] cuatione in hyeme cum medicina, quòd di[...] est eligēda austrina: quoniam similiter in phle[...] botomia. Et scire debes, quòd quum minuu[...] tur melancholici, & [a] [epileptici,] & illi qu[...] minuere oportet in nocte in hora dormiend[...] oportet vt sit [b] [angustius phlebotomus] ide[...] ne sanguis exitus accidat. Et similiter in omni[...] bus, qui secundatione non indigent. Scire qu[...] que debes, quod secundatio secundum debili[...] tatis mensuram est tardanda: & si debilitas qu[...] dem non affuerit: sit vltima eius tardatio u[...] hora. Qui voluerit eam facere, ut sanguis ipsi[...] trahatur, sit dies vnus. Amplius phlebotomi[...] transuersa melior est ei, qui secūdationem vu[...] in die eadem. Et illa, quæ est secundum latitu[...] nem, ei qui vult secundationem in eadem ho[...] ra. Et illa, quę est secundum longitudinem, [...] qui vult non vna esse contentus secundatio[...] immo in corde tenet, quod eam per multos f[...] ciet dies, quaque die. Quumque phlebotomi[...] dolor maior fuerit: tanto erit eius consolid[...] tio tardior. Multa præterea in secundatio[...] euacuatio syncopim affert, [c] [nisi fuerit po[...] quam assaturæ aquam sumpserit,] Inter phle[...] tomiam quoque, & secundationem dormi[...] prohibet [d] [ne superfluitates, quæ extrahun[...] cum sanguine incedant:] propterea quod [...] fluitates in somno ad corporis profundum [...] huntur. Ex iuuamentis verò secundationis e[...] quòd phlebotomati virtutem cum perfectio[...] suæ euacuationis, quæ est necessaria; conser[...] Et melior quidem secundationis terminus e[...] vt duobus, aut tribus tardetur diebus. Ex dor[...] tione verò phlebotomiæ propinqua, plerun[...] accidit in membris confractio. Balneatio q[...] que, antequam minutio fiat, plerunque [e] [agg[...] uat minutionem,] propterea quòd cutem [...] grossat, & eam lenificat, & ad labendum apt[...] efficit: nisi phlebotomandus multam sangui[...] habuerit grossitiem. Et oportet ne phlebot[...] tus in se replendo sit audax: sed secūdū ord[...] nutriatur, & cibum primitus subtiliet. Et sim[...] ter oportet ne post ipsam exercitetur: sed d[...] net ad hoc, vt supinus iaceat: neque post eā [...] neo vtatur resolutionem faciente. Quum [...] tem aliquis phlebotomatur, & postea ipsius [...] chium apostematur: ex altero brachio min[...] tur, secūdum quòd tolerauerit: & super ip[...] emplastrum de cerusa ponatur: & ex forti[...] frigidantibus in circuitu eius fiat cataplas[...] Quumque aliquis eorum phlebotomatur, [...] quorum corporibus superabundantes exist[...] humores; phlebotomia fit causa [f] [ebullitio[...] illorum humorum, & eorum cursus, & ip[...] rum permistionis: fit ergo frequens phlebo[...] mia eis necessaria. Sanguis quoque melanc[...] licus facit, vt frequens minutio sit necess[...] quæ in præsenti quidem alleuiat, sed in fu[...] peruenitur inde ad malas ęgritudines, ex q[...] est apoplexia. Amplius phlebotomia multo[...]

r B. satietatem nauseatiuam patientem.
s B. satietas nauseatiua.
t B. ab.
† Mant. a rerum mordicantium deuoratiōe molestatur.
† Mant. debes sumere frusta panis purissimi musto cocto a cetoso odorato perfusa.
† aqua muscata eum aromatib. ex Mant.
✠ Mant. Ille uerò in quo bilis generatur, debet vomitum aqua calida liberalissime epota prouocare ex syrupo acetoso, deinde aliquid degustare, parūq; quiescere, mox uenam secare.
u B. cum alchebab cum fęce sua, uel secundū totam substantiam suam.
x B. uulneribus uel plagis.
y B. foram: phlebotomiæ sit uehemēter strictū.
z — B.

commouet febres, [g] [& multoties reſoluit putrefactionem.] Omnis quoque ſanus, qui phlebotomatur, illud, quod in capitulo de [h] [potu] diximus: accipere debet. Et debes ſcire, quòd venarum, quæ phlebotomantur, aliæ ſunt, quæ ſunt tantum venę, & aliæ ſunt, quæ ſunt tantũ arteriæ. Arteriæ verò minus phlebotomantur propter terrorem eius, quod in eis exiſtit de timore curſus ſanguinis. Et ſuarum quidem diſpoſitionum minor eſt, quòd ex ea prouenit aneuiſma. Et hoc quidem eſt, quum fixura fuerit vehementer anguſta. Quum autem fuerit ſecuritas, quòd ex ea ſanguis non fluet; maxime eſt iuuatiua in ægritudinibus proprijs, propter quas phlebotomantur. Maius tamen iuuamentum, quod ex minutione arteriæ prouenit; nõ eſt niſi, quum in membro ſibi vicino malæ sũt ægritudines, quarum cauſa eſt ſanguis ſubtilis, & calidus. Quumq́ue arteria phlebotomabitur: quę eſt ei vicina, in qua non erit timor: maximum afferet iuuamentum. Venæ præterea manus, quæ phlebotomantur, non pulſatiles quidem, ſunt ſex, cephalica, nigra, & baſilica, & funis brachij, & ſceilem, & illa quæ proprio nomine aſcellaris vocatur; & ipſa quidem eſt ramus baſilicæ; eis verò ſanior omnibus eſt cephalica. Oportet autem ut omnes tres ſupra iuncturam aperiantur, & non ſub ea, neque in ea, ideo vt egrediatur ſanguis bene taliter, ut ſaliat, & ut ſit ſecuritas a nocumentis neruorum, & arteriarum: & ſimiliter cephalica. Earum verò phlebotomia, quæ fit ſecundum longitudinẽ, ad conſolidandum eſt tardior: quoniam ipſę ſunt [l] [coniunctionales: in non coniunctionalibus] verò res eſt ab hoc diuerſa: & in ſciatica quidem, & ſceilem, & alijs venis melius eſt, vt ſecundum longitudinem phlebotomentur: Et cum hoc oportet in cephalica, ut a capite muſculi moueatur ad locum lenem, & dilatetur phlebotomus [k] [& phlebotomus phlebotomũ non conſequatur:] quoniam faciet apoſtema. Plurimum autem erroris, qui euenit in minuẽdo cephalicam non prouenit ex percuſſione vna, licet ſit magna: immò non accidit nocumẽtum niſi propter iterationem percuſſionum. Et quæ ex ipſius phlebotomia plus tardatur [l] † [ ] eſt illa quę fit in longitudine; cuius quidem [m] [phlebotomi dilatandi ſunt] ſi voluntas affuerit, ut ſecundatio fiat. Quũ autem eam non inueneris, quære aliquem ramorum eius, qui ſunt in ſyluestri [n] [† cubiti,] & in vena quidem nigra eſt timor propter neruum, qui eſt ſub ea, & quandoque etiam eſt inter duos neruos. [o] [tibi igitur cauere debes, vt ipſam in longitudine phlebotomes, & ad inferiora.] Et fortaſſe ſuper ea erit neruus ſubtilis tenſus ſicut chorda. Et tunc quidem oportebit, vt hoc cognoſcatur, & caueatur, ne percuſſio in eo cadat, & proueniat inde ſtupor perſeuerans. In eo autem cuius [p] [nerui] ſunt groſſiores, ramus iſte eſt magis manifeſtus. Et error quidem in ipſo eſt deterioris nocumenti: quare, quum error accidit, & neruus ille percuſſus fuerit; non conſolides phlebotomiam, immo ſuper eam pone, quod ipſius prohibeat conſolidationem. Et eius quidem medicamentum, eſt ſicut medicamentum vulneris neruorum. Et nos iam locuti ſumus de ipſo in libro quarto. Caue tibi præterea ne res infrigidans ad ipſum perueniat, quod ſit, verbi gratia, ſicut ſolatrum, & ſandalum; ſed ipſum, & totum corpus oleo calefacto frica. Funis autem brachij melius eſt, vt tranſuerſè minuatur, niſi utrinque fuerit [q] [flexuoſa:] quoniam tunc in longitudine phlebotomatur. Baſilica quoque magni eſt timoris, propterea quòd arteria cadit ſub ea: & quod nerui & muſculi etiam ſub ea cadunt. In ipſam ergo phlebotomando tibi caue: quoniã ſi percuſſio fuerit in arteria. ſanguis nõ reſtringetur, aut reſtringetur difficulter. Hominum quoque ſunt quidam quorum baſilicæ duæ aſſociantur arteriæ, quarum vna, quum ſignata fuerit: exiſtimabitur quòd iam ſit ſecuritas, & fortaſſe percutietur altera: hoc enim ſcire debes. Quumq́ue ligaueris, ſecundum plurimum rei accidet ibi inflatio, quandoque ex arteria, quandoque ex baſilica: ſed qualitercunque fuerit, ligaturam ſoluere debes, & inflationẽ molliter [r] [inungere;] deinde ad ligandum redi, & ſi inflatio reuerſa fuerit; reitera. quòd ſi non iuuerit. quid erit in hoc ſi baſilicam dimiſeris, & ad ramum qui aſcellaris vocatur, redibis? quæ quidem eſt, quę ſuper domeſticum † cubiti exiſtit ad inferiora. Et inflatio nanque errorem multoties efficit: & ligatura ſæpe arteriæ pulſum quieſcere facit, & ipſam eleuat, & ponit ipſam ſupremam, & exiſtimatur quòd ſit vena, & phlebotomatur. Quumq́ue quamlibet ligaueris venam, & ex ligatura ſuper eam prouenerit, quod ſit ſimile lenti, aut ciceri; fac in ipſa, quod in baſilica diximus. In baſilica quoque phlebotomanda quanto plus ad brachium deſcenderit: erit ſanius. Phlebotomus pręterea in venam procedere debet ad diuerſitatem partis arteriæ. In baſilica quoque non ſolum contingit error ex parte arteriæ, ſed etiam muſculus ſub ea eſt, & neruus; propter quos etiam prouenit error: hoc quidem iam tibi diximus. Signũ verò erroris in baſilica, & quod arteria iam ſit percuſſa: eſt quod ſanguis egreditur ſubtilis, rufus, qui ſaliendo manat: & lenificatur cum eo tactus, & ipſa fit inferior: tunc ergo ſuccurre ei, & in vulneris orificio parum de pilis leporis pone cum pauco pulueris thuris, & ſanguinis draconis, & aloes, & myrrhę, & pauco † chalcitidis, & myſi: & ſuper ipſam ex aqua frigida quantum poteris rora; & ſuper locum ipſum phlebotomatum ligaturam appone tenacem. Quod ſi ſe tenuerit: vſque ad tres dies non ſoluas: & poſt etiam tres dies, quanto plus poteris tibi cauere debes, & loco emplaſtrum ex ſtypticis ſuperpone. Multi præterea hominum arteriam illam incidunt penitus, vt ipſa contrahatur, & caro deſuper eam cooperiatur, & teneat. Amplius plerique hominum propter ſanguinis exitum moriuntur. Et quidam eorum ſunt, qui moriuntur propter fortitudinem doloris ligaturæ, quam voluerunt propter fortitudinem prohibitionis fluxus ſanguinis arteriæ, donec membrum factum eſt ſecũdum viam mortis. Et ſcias quod curſus ſanguinis quandoque prouenit etiam ex venis. Præterea ſcire debes, quod ſanguis, qui plurimum de cephalica euacuatur, eſt qui ex collo, & eo quod eſt ſupra

ipſum,

q B. labilis uel mobilis.

r B. fricare.

† aleid.

† alcolcotar, & alzegi.

ipsum,& parũ de eo,q est sub ipso,egreditur,& terminũ partis hepatis nõ ptrãsit,& hypochon driorũ,[s] † [ ] & inferiora non taliter mũ dificat, vt inde sit curandũ. Nigræ verò iudiciũ inter cephalicam,& basilicã est medium,& basilica quidem euacuat qđ est a parte [t] [suminis & ventris inferius .] Funis verò brachij similis est cephalicę. De sceilem verò dicunt,quod quę dextra est,doloribus hepatis confert; & quę sinistra,doloribus splenis.& quòd sanguis fluere dimittatur,donec per se stringatur. Manus quoque illius,qui phlebotomatur, in calidam aquã est ponenda,ne sanguis cito restringatur : & ut facile egrediatur,si eius egressio debilis fuerit; sicut est in pluribus eorum, qui ex sceilem minuuntur . Et sceilem quidem phlebotomia melior est ea, quæ fit in longitudine. Ascellaris autem iudicium est sicut iudicium basilicæ. Arteria verò manus, [u] † [ ]quæ phlebotomatur,est arteria,quæ inter pollicem existit,& indicem , & eius quidem iuuamentum in antiquis doloribus hepatis, & diaphragmatis est mirabile. Et Gal.quidem iam vidit hoc in somnis,pręcipiebat enim homini hanc facere phlebotomiam causa doloris,quem in hepate habebat,q eam fecit,& sanus effectus est. Plerunque etiam phlebotomatur alia arteria,quæ ad interiorem partem palmæ decliuior hac existit:cuius iuuamentum est propinquum iuuamento istius. Qui autem venam manus phlebotomare voluerit,& non potuerit , [x] [non erret in ligando eã fortiter cum inuolutione,& iterationem faciẽdo;]sed vna die,aut duabus dimittat. Veruntamen si percussionem iterare necessarium fuerit, a prima percussione se remoueat [y] [& non ab ea descendat.] Ligatura verò præterea fortis apostema affert; & infrigidatio [panni,]& ipsius humectatio ex aqua ros.aut aqua infrigidata,est bona & conueniens. Oportet etiam,ne ligatura cutem de suo loco ante phlebotomiam, aut post eam, remoueat . † Et corporibus quidem macris ligaturæ fortitudo est causa euacuandi venas,& retinendi sanguinem [a] [ex] eis. In crassis autem corporibus propter laxitudinem uenæ non apparent,nisi constringantur. Minutorum pręterea sunt quidam , qui ingeniantur , qualiter dolor tegatur stupefaciendo manum constrictione brachij , & dimissione horæ vnius. Et suntquidam,qui phlebotomum oleo inungunt . sed hoc totum,sicut iam diximus dolorem lenit, & consolidationem retardat. Et si venæ quidem, quas in manu nominauimus,non apparuerint;sed apparuerint ipsarum rami , [b] [prematur ramus digito protrahendo inferius. Et si sanguis] cito ad ipsum reuersus fuerit, quum digitus remouetur , & intumuerit:phlebotometur:& si non,non minuatur. Quumque lauandi affuerit uoluntas ; cutis trahatur,ideo ut percussio cooperiatur , & fiat ablutio, deinde ipsa ad suum situm reducatur. Pannus quoque eminentiam habens [c] [rectificetur,qui est melior quum pilam habet] & desuper ligetur . Quum autem in orificio percussionis adeps egreditur, [d] [molliter interius reducenda erit ,] & non erit incidenda. Et in horum quidem secundatione non est fiducia habenda sine percussione, & hoc quidem in fi-

ne capituli vehementer perscrutabimur ; nam sermo iste accidentaliter hic ingressus est. Amplius scire debes , quòd sanguinis retentio, & percussionis ligatio , terminatam habent horam , licet sit diuersa : nam quidam sunt, qui tolerare possunt , etiam si febricitantes essent , vt quinque, aut sex sanguinis librę auferantur. Sunt & alij,qui nõ possunt tolerare, ipsis etiam sanis , vt vna sanguinis libra auferatur ; veruntamen tres in hoc considerandæ sunt dispositiones , quarum vna est [e] [lenitas sanguinis,& ipsius laxitas:] & alia est color sanguinis : nam in hoc etiam multoties accidit error,quoniam in principio sui egreditur subtilis , & albus, quare, quum repletionis ibi affuerit significatio , & oportuerit te phlebotomiam facere : non decipiaris propter hoc: [nam color sanguinis in eis , qui repletionis signa habent , permiscetur quandoque: sed tamen inde non est curandum.] In eis [g] [quoque ,] qui apostemata habent ; color sanguinis errorem facit ; quoniam apostema sanguinem ad se ipsum trahit . Et tertia est pulsus, a quo recedere non debes . Quum ergo [h] [pertransierit pulchritudo coloris ,] aut mutabitur color sanguinis , aut mutabitur pulsus, & propriè ad debilitatem ; retine . Et similiter si aduenerit oscitationis accidens, aut halicum, aut singultus , aut nauseæ , aut si cito mutabitur color , [i] [aut pulchritudo:]innitere pulsui. Qui verò magis præparati sunt ad hoc, vt syncopis eis velociter accidat ; sunt illi , qui calidarum existunt complexionum,macri, [k] [laxa] habentes corpora ; & qui sunt pręparati ad hoc , vt istud eis eueniat tardè : sunt corpora habentes temperata , & carnes duras. ✻ Oportet præterea, vt minutor phlebotomos habeat multos, quorum quidam sunt [l] [pilum habentes,& quidam pilo carentes . Et pilum quidem habentes] sunt conuenientiores venis labentibus,sicut † venę iugulares. Et vt habeat glomorem ex [m] [cuculo , aut serico :] et instrumentum vomitiuum ex ligno,aut penna , & vt secum teneat pilos leporis,& medicamentũ ex aloe & thuri,& folliculum muschi,& diamuschatum, & trochiscos de musco;ideo vt,si syncopis acciderit,quæ est vna ex rebus,quę ex minutione metur:& fortasse habens hoc [n] [non vomuerit, & ipsi] succurrat,& glomorem in os eius mittat, & folliculum cum instrumento vomere faciat,& folliculum ei ad olfaciendum tribuat , & faciat ipsum traijcere aliquid ex electuario diamuschato, & ex trociscis eius, propterea vt eius virtus viuificetur. Et si accidat vt ex arteria sanguis egrediatur:succurrat,& repleat vulnus pilis leporis, & cum medicamine ex aloe ipsum retineat. Syncopis vero raro accidit sanguine egrediẽte,imo secundum plurimum non accidit nisi post retentionẽ: nisi superfluus fuerit sanguinis exitus; licet in febribus synochis non curemus, & vsque ad syncopim perueniant , & in principio apoplexiæ , & in synantijs , & in magnis apostematibus pernitiosis , & fortibus doloribus : hoc tamen facere non debemus , nisi quum uirtus fuerit fortis. Et iam quidem accidit nobis,ut in uenis manus sermonem amplificaremus secundũ [o] [aliorum] sententias,& obliuisce-

s † B. & non mũdificat hypochõdria.

t B. capacitatis uentris , & inferiori uentre.

u † B. Alia litera. dextrę.

x B non laboret in ligando eam fortiter cum inuolutione,& iteratione punctionis , seu percussionis cũ phlebotomo.

y B. & faciat eã supra primã pcussionem, & nõ infra ipsam .

† Mant. Valida præterea deligatio in corporib. macilẽtis est cã inanitionis venarũ, ac sanguinis retentionis, sed in pinguiorib. lẽta non permittit apparere uenas, nisi ualida fiat.

a B. in.

b B tunc cõprimatur manu ramus faciendo super ipsum fricationem post fricationẽ, q sangois apud remotionem fricationis effunditur uel.

c B. applicetur, qui melior est , quum rotundæ seu sphericæ figuræ fuerit.

d B. tunc suauiter uel molliter a loco remoueatur.

viſceremur de venis pedis,& alijs venis: nos ergo in eis ſermonem noſtrum continuare oportet. Dicemus ergo quòd ex venis pedis, eſt ſciatica,† q̄ phlebotomatur a parte ſylueſtri [p] [† calcanei,aut ſub eo, aut ſupra ipſum, † & ligatur illud quod eſt ſupra ipſum a ſummitate coxæ, vſque ad † foramen, & inuoluitur faſcia fortiter,aut inſtita. Et melius quidem eſt vt ante balneentur in aqua calida: & ut ipſa in longitudine phlebotometur. Quod ſi ipſa fuerit occulta; aliquis ſuorum ramorum phlebotometur, qui inter minimum & ſecundum digitum ab eo exiſtit. Et iuuamentum quidem in phlebotomia ſciaticæ eſt magnum in dolore ſciæ, & ſimiliter in podagra,& in varice,& in elephantia;ſed ſciaticę ſecundatio eſt difficilis. Et ex eis eſt ſaphena,quę eſt † ſuper partem domeſticam† calcanei: & eſt manifeſtior ſciatica; & ipſa quidē phlebotomatur, ꝓpterea ut euacuetur ſanguis ex membris, quæ ſunt ſub hepate,& vt ſanguis a partibus ſuperioribus ad inferiores declinetur,quare menſtrua uehementer prouocat, & hæmorrhoidarū orificia aperit. Et ratio quidē facit oportere,ut ſciatica,& ſaphena ſimilis exiſtant iuuamenti, ſed experimentum facit ut operatio ſciaticæ plurimum conueniat dolori ſciæ, [q] [ſicut ſi hoc eſſet debitum.] Et ſaphenæ quidem phlebotomia melior eſt, quæ fit tranſuersè,latitudini attinens.Et ex eis eſt vena curuaturæ,quę phlebotomatur ſub genu poplitis, quę tantum efficit,quantum & ſaphena,ſed eſt fortior ſaphena in prouocatione menſtruorū, & in dolorib. ani,& hęmorrhoidibus.Et ex eis eſt vena,q̄ eſt [r] † [in poſtrema parte calcanei,] quæ eſt quaſi ramus ſaphenæ,& operatur quantum ipſa. Et ad ſummum quidem, venarum pedis phlebotomia confert ęgritudinibus, quæ fiunt ex materijs ad caput declinantibus,& ęgritudinibus melancholiæ. Et ipſa quidem magis debilitat uirtutem,quam phlebotomia uenarū manus.In venis autem,quę phlebotomantur;& ſunt in parte capitis, excepta † iugulari,melius eſt vt tranſuersè phlebotomentur, & earum quidem quędam ſunt,quæ ſunt venæ: & quędam quę ſunt arterię.Venę ergo ſunt ſicut vena frōtis,quæ inter duo exiſtit ſupercilia,& ipſius quidem phlebotomia confert grauitati capitis, & propriè illi,quæ eſt in poſteriore parte capitis, & grauitati oculorum,& dolori capitis perſeueranti antiquo;Et vena,quę ſuper caput, phlebotomatur propter hemicraneam & vlcera capitis.Et duæ venæ temporum,quæ flexuosè incedunt;& duæ venæ quę ſunt in angulis oculorum lachrymalibus, & ſecundum plurimum non apparent,niſi per conſtrictionem ſuffocātem. Et in ipſis quidem phlebotomus non eſt profundandus, quia fortaſſe fient fiſtulæ ex ꝑcuſſione oſſis: & ex eis non egreditur ſanguis, niſi paucus.Iuuamentum verò phlebotomiæ ipſarum duarum exiſtit in dolore capitis: & in dolore hemicraneo:& ophthalmia antiqua, & lachrymis,& panno,& ſcabiei palpebrarum, & earum † puſtulis,& nyctilopis. Et tres venæ par uæ,quarum locus eſt poſt illum vbi extremitas auris [s] [tangit, quum peruenit ad capillos.] Et vna quidem harum trium eſt magis manifeſta, quę phlebotomatur in principio† aquę,& quū caput ſtomachi recipit [t] [fumum.] Et propter hoc conferunt vlceribus aurium,& colli,& poſteriorum capitis. Et Galenus quidem negat, quod quidam dicunt,quòd duæ venæ, quę ſūt poſt aures,phlebotomātur,ut qui filios gignūt, ipſos non gignant. Et ex venis iſtis ſunt † iugulares,quæ ſunt duę,& minuuntur in principio lepræ,& fortis ſquinātiæ, & coanguſtatione anhelitus,& aſthmate [u] [acuto,] & raucedine vocis.& in habente apoſtema in pulmone, & diſpnia,quæ eſt ex multo ſanguine calido,& ęgritudinibus ſplenis,& laterum. Et oportet,vt diximus ante,ut phlebotomo [x] [† pilum] habente minuantur. Modus verò ligandi eas,eſt,ꝙ oporte trahere caput ad contrarium partis phlebotomiæ,vt vena extendendo fiat ſicut chorda: & conſideretur quæ pars ſit magis [y] [declinans,] & fiat phlebotomia ex contrario partis illius. Oportet præterea vt eius [z] [phlebotomia] fiat in latitudine,& non in longitudine; & ſicut fit in ſaphena & ſciatica.Et cum hoc toto oportet ut ipſius phlebotomia cadat in longitudine. Et ex eis eſt vena,q̄ eſt in † lepore naſi, cuius phlebotomiæ locus eſt ipſius extremitas, quę digito preſſa in duo partitur [a] [vbi] quidem fit phlebotomia; ſed ſanguis,q inde egreditur,eſt paucus. Et ipſius quidē phlebotomia confert [b] [† lētigini faciei,] & turbationi oculorum, & hæmorrhoidibus,& † tuberculis,quæ in narib. naſcuntur,& pruritui,qui fit in eis: veruntamen plerunque accidit ex eo coloris rubedo perſeuerans,quæ ſimilatur [c] [† ſerpigini, & corrumpit faciem,] & eſt ipſius impedimentum maius ſuo iuuamento. Et venæ quidem quæ ſunt † poſt [d] [aures ſub oſſibus eminentibus] a parte nuchæ,quarum phlebotomia confert [e] [ægritudini oculorum antiquæ] quæ eſt ex ſanguine ſubtili,et antiquis capitis doloribus. Et eis ſunt venæ,quæ ſunt in labijs: [f] † [ ] et ſunt quatuor,et ſuper unumquodque eorū exiſtit par,quę conferunt vlceribus oris, et † aphthis, et doloribus gingiuarum: et carū apoſtematibus,et ipſarum laxitati, et ulceribus, [g] † [ ] et fiſtulis,et fixuris,quæ ſunt in eis. Et ex eis eſt vena,quæ eſt ſub lingua ſuper occultum menti,quæ minuitur in ſquinantijs, et apoſtematibus duarum amygdalarum. Et ex eis ſunt venæ,quę ſunt ſub lingua,et exiſtentes ſuper ipſam linguam: et minuuntur propter linguæ grauitatem,quę eſt ex ſanguine:quæ quidē in longitudine ſunt minuendæ, quia ſanguinē conſtringere,qui fluit ex phlebotomia in latitudine facta,eſt difficile: † et ex eis eſt vena [h] [alanfuta] quę inter mentum, et labium eſt inferius,quæ phlebotomatur propter oris fœtorē. Et ex eis eſt vena furculæ, quæ phlebotomatur in medicationibus oris ſtomachi. Ex arterijs vero,quæ ſunt in capite,eſt arteria temporis,quę quandoque phlebotomatur, et quandoque inciditur,et quandoque extrahitur, et quandoque [i] [aduritur.] Et hoc fit propterea, vt acuti rheumatiſmi,et ſubtiles conſtringantur,qui ad oculos deſcendunt,et propter amplificationis principium.Et duæ arterię,quæ ſunt poſt aures quæ phlebotomantur propter ſpecies ophthalmiæ,et principium† aquæ,et pannum,et nyctilopas,et antiquum dolorem capitis. In earum

tamen

t B. vapores.
† guidez.
u B. calido.
† acutā aciem
x B. cuſpidā vel punctā valde acutam.
y B. mobilis.
z B. Alia litera. vt declinatio, vel extenſio.
† extrema parte
a B. & ibi.
b B. alchalef.
† calips.
† bothor.
c B. alſahafati, & expāditur in facie.
† ſahaf.
d B. alhaſuſa.
† aſeſe.
e B. alſedar.
f † B. dictæ giearech.
† alcola.
g † B. & hęmorrhoidibus.
† Mant. Eſt quoque alia vena ī ima parte labij, quæ ad oris fœtorē inciditur.
h B. alhanfache.
i B. cauterizat.
† ſuffuſionis.

tamen phlebotomia semper existit timor,& cũ hoc tardetur consolidatio. Galenus quoque dixit, quod cuiusdam in gula vulnerati arteriam per cussio parumper tetigit, ex qua magna sanguinis pars manauit: sed Galenus ei subuenit cum medicamento thuris,& aloes,& sanguinis draconis & myrrhæ,& restrictus fuit sanguis: & dolor antiquus, quem in exteriore parte coxæ posterius consueuerat habere: recessit. Et ex venis, quæ in corpore phlebotomantur, sunt duæ uenæ super uentrem: quarum una super hepar consistit, & altera super splenem est posita,& phlebotomatur dextra in hydropisi, & sinistra in ægritudinibus splenis. Scito preterea quòd phlebotomia duas habet horas, horã electam,& horam necessariam; hora uerò electa est eius, quæ est in [k] [lumine] diei,& post digestionis complementum, & superfluitatem, expulsionem,& hora necessaria est hora, qua fieri oportet,& quæ tardari non potest,& in qua res prohibitoria non attenditur. Scias etiam quòd phlebotomus obtusus est magno impedimẽto, quoniam errat,& non consequitur id, qđ debet,& apostemare facit, & dolere. Quum ergo phlebotomo operaberis, non manu premendo impellas, sed suauiter blandiendo, & etiam furtim agas, ut phlebotomi extremitas ad interiora uenę perueniat: quoniam si illud duriter feceris sępe caput phlebotomi intus in uena occulta rumpetur fractura,& facit, ut uena refugiat, & nõ vulnerabit uenam. Et si perfidiosè institeris ut cum eo phlebotomes: augmentabis malitiã; quapropter experiri debes, qualiter phlebotomus ĩgrediatur cutem, antequam cum eo phlebotomes,& quum percussionem secundare uolueris, si tibi necessarium fuerit.[l] [Tibi præterea cauere] debes ut uenam impleas,& sanguine infles, quoniã tunc lapsus,& remotio minus ęrũt. Quumq́ue uena tibi rebellauerit, uel occultauerit, & ipsius repletio sub ligatura non apparuerit, solue ipsã. & multoties liga, &[m] [inunge eam] & comprimendo descende,& ascende, donec eam manifestare & apparere facias. Et hoc quidem experieris cum duobus digitis unumquemque locorum[n] [tangens] in quibus scis uenam extendi; & quandoq; tangens utrisque;& quandoque uno ipsorum, & cum altero facies sanguinem incedere,[o] [donec altero cadente] ipsius sentias sanguinis accessionem,[p] [quum ad ipsum perducitur sanguis:] & eius recessionem, quum dimittitur. Et scito quòd caput phlebotomi habet spatium, in quo penetrat, quod tamen non est longum, ne ad arteriam, aut neruum penetret,[q] [Et ipsum quidẽ plurimum impellere debes,] quum uena fuerit magis subtilis, Oportet autem ut phlebotomi apprehensio fiat pollice & impudico, & dimittatur index ad palpandum,& ut in medio ferri fiat apprehensio, & non apprehendatur superius; quoniam non bene tenebitur, immò erit uacillans. Quumq́ue uena remouendo se ad partem unam mutabitur, oppones ei ligaturam,& stricturam èontrario partis illius;& quum remouendo se ad duas partes æqualiter mutabitur:[r] [non] debebis eam in longitudine phlebotomare. Et scito, quod oportet ut constrictio,& compressio, sint secundum quantitatem dispo

k B. dhau.

l B. Præterea sollicitari.

m B & frica eã suauiter.

n B. cõprimens,

o B. ita ut cũ altero stante seu firmo existente.

p B. qui uersus digitũ stantem vel firmum impellitur.

q B. Et ipsa quidẽ vena magis debet impleri.

r B. tunc ingeniose, & cũ dexteritate.

sitionis cutis ĩ duritie sui,& grossitie,& in mul titudine carnis,& abũdantia. Et oportet ut etiã ligatura sit propinqua. Quumq́ue ligatura, ue nam occultauerit: fac signum super eam: & cu ue tibi ne a signi rectitudine remoueatur, quum ligaturam facies, & cum hoc toto [s] [impelle] phlebotomum. Quum autem uenę declinatio, & ipsius eleuatio tibi rebelles extiterint: finde lo cum, qui est super eã in corporibus macris pro priè,& cum uncino operare. Casus prætereà li gationis,& constrictionis in iunctura, prohi bet uenarum impletionem. Quumq; uolueris lauare, digito tuo tende cutem, ut à rectitudine remoueatur foraminis: deinde laua,& ex sicca. & pone pannum eminentiam habentem,& di mitte cutem, ut ad locum suum redeat. Et sci to; quòd, qui multũ sudat causa repletionis: est phlebotomia indigens. Et multoties etiam ha benti febrem,& habenti dolorem capitis, qui ex consilio phlebotomia esset medicandus: super uenit fluxus uentris naturaliter. qui phlebotomia excusat.

ANNOTATIONES.

1 De uenæ sectione Gal. tres i integros libellos fecit de ue næ sectione aduersus Erasistratum. de eadem contra Era stratæos, & de curandi ratione per sanguinis missionem. Egit & Paulus lib. 6. Author idem negocium in Cantic. repetit, parte 2. tr. 2. Auerroes quoque plura de hac re se ptimo Coll. quæ loca petet qui uolet hæc copiosius.

2 Et debes scire quòd dum istæ &c. Negare uidetur in morbis esse initio mittendum sanguinem, sed expectandam esse coctionem. At Hipp. 2. de rat. uict. inac. pleuritidis ini tio uenam secat. & 2. aphor. principio si quid uidetur mo uendum, monet, ut moueamus. quod Gal. ibidem & alibi de uenę sectione confirmat, immò ipsemet Auicennas 1. qu ti de curatione febrium in uniuersali agens, uenę sectionem non esse ait ex ijs, in quibus coctio expectetur. plura alia sunt loca, quibus probare liceat non esse in mittendo sangui ne coctionem expectandam. Sanè eget res hęc considera ne: Nos quamuis non ignoremus prętantissimos viros h de re Auicennam acrius accusasse atque alios rursum Aui cennę partes confirmasse, breuibus tamen & ipsi profere mus quid sentiamus. Non est huius sententia adeo furibu adeo absurda, vt aliqui existimant. Quum hic de mor agitur, non de omni morbo verba fiunt, sed de inflammatio ne. Vbi ergo inflammatio nondum facta sit, periculum au sit, ut fiat, admittit venę sectionem, at postquam facta i & absoluta est, negat esse mittendum sanguinem, nisi p facto morbi principio, & ubi coctio apparuerit. Quis non uidet Auicennam Hippocratem ęmulari? Ait en nus ille senex 4. de rat. vict. in ac. (quanquàm enim de lius libri authore ambigitur, ea tamen sententia, ut Hipp crate digna recipitur) ait, inquam, in hęc verba. Quic ea, quę inflammantur, statim morborum inter initia me camento soluere conantur, hi ab intenta, inflammata par ticula nihil adimunt, non enim cedit obsequitur uc, quę huc cruda est affectio, quę verò morbo aduersa & sa sunt, absumuntur, contabescuntq;. ducto autem corpo imbecillitatem morbus superior euadit, qui ubi corpus ui cerit, remedium non habet. His uerbis, purgationem in inflammatione inter initia prohibet ea ratione, quòd ni ab inflammata parte adimitur, sed ea, quę sana sunt, absu muntur, & contabescunt. Si ergo Hippocrates cę preter sanguinem humorum euacuationem detestatur

que enim purgatorijs medicamētis sanguis educitur) quod absumi & contabescere oporteat, quæ sana sunt, quanto magis prohibenda sanguinis est missio, a quo præsertim seruatur vires atque ipsa uita? eadem profecto, immo maior est de sanguine, quàm de alijs humoribus ratio, si quis æquo animo rem perpenderit. Contendent hic alij Hippocratem de purgatione, non de uenę sectione loqui. Nos id non ambigimus. sed eandem prorsus rationem spectare nobis ipsis videmur de sanguinis missione, quæ de purgatione est. Sit. n. confirmata iam & absoluta inflammatio, non poterit certè uenæ sectione impactus sanguis, & illi commisti humores ex inflammata particula educi (qui enim nondum firmati humores sunt, educi quidem possunt, & qui firmati iam & impacti, moueri non queunt, ut innuere Gal. uidetur 4. de rat. uict. in ac. nisi forte ipsam inflammatam particulam seces. quod neque ipsum initio ages.) Quin si sanguinem confirmata iam inflammatione miseris, extenso iam ab ipsa inflammatione ad uniuersum corpus calore, (id enim in inflammationibus sequi solet, præsertim quum putrescit iam quod fluxerat, atque si interna inflammatio sit, febres enim has nunquam non comitantur) quod sanguinis superest, attenuari necesse est. ac nouā fortasse fluxionem rursum concitari. aut si non id fiat, incrassari saltem quod fluxerat, educta spirituum copia & calore naturali refrigerato, atque inflammationem in crudos & malos abscessus conuerti necesse erit. Ita ut absoluta iam inflammatione, firmatis iam & impactis humoribus, non ineptè fortaße author noster uenæ sectionem interdicat, nisi antea coctio apparuerit. Quod si obijcias Hippocratem uenam initio pleuritidis secare, fatemur hoc quoque ipsum. at nondum absoluta inflammatione, sed quando etiamnum fieret & in ipso (ut aiunt) fieri quod Auicennas non prohibet. Consulit & idem in aph. principio mouendum esse nondum confirmato morbo, ac, si ad inflammationes transferas, nondum fluxione absoluta. Et Author quoque noster prima quarti uenæ sectionem non esse ex ijs, in quibus coctio expectetur, asserit, de febrib. agens, quarum solutio coctione humorum terminatur, qui nō in una quapiam particula, sed in toto corpore putruerant. Atq; hoc forte Auic. in proposita sententia intellexit.

3 Phlebotomia quoque &c. Venæ sectionem & purgationem negat in die accessionum tentari, quum id quiescendi & somni potius inducendi sit tempus. Aßentitur huic de purgatione consilio Hipp. 4. lib. de mor. scribens, quicunque a febre continua correpti pharmaco usi in diebus paribus sunt, hos nimium nunquam purgatos eße. Sed qui imparibus, eos aut nimium fuisse purgatos, aut etiā mortuos, cuius ratione medicos antiquiores improbat, qui imparibus diebus medicamenta exhibebant, quo tempore humores in ægrotantium corporibus magis turbantur. unde si qui conturbatum morbi uiolentia hominem, medicamento etiam magis turbet, mirum non est, si pereat. Atque his Hipp. in continuis febribus purgationem die quietiori suadere uidetur, quamuis neque de alijs morbis neque de intermittentibus febribus quidquam statuat. ut author noster, qui in uniuersum quieta die in morbis euacuationes per pharmacum & sanguinismissionem consuluit. At uerò quid de alijs prę ter continuas febres statuendum sit morbis, tu considera. De his uerò nota apparentem contradictionem in Auicēnæ libris. Is nempe lib. 4. fen 1. tr. 2. si natura in statu non moueat, mouendum ait esse a medico hora motus eius. ut propterea in dię etiam critica, qua solet maior eße morborum uehementia, euacuandum consulat. Existimant docti quidam uiri, tunc præcipi, ut die iudicij euacuemus, ubi materia neque mouet, neque moturam se indicatoria die significauerat. At hi quid ad Hippocratem dicent, qui dies impares damnat, quos in acutis morbis esse afflictionis dies certum est? Tu uide quod ad hunc locum facit, an fortè in euacuatione, quæ medici fit consilio, die semper pari, hoc est quietiori euacuandum sit, in excretione uerò, quæ naturæ opera fit, die impari: si quum antea futuram uacuationem natura ipsa indicarit, expectata tamen postea iudicij die, aut non moueat, aut inertius aduersus morbum insurgat. Illud sanè monuisse Hipp. uisus est, quum lib. 1. aph. quæ iudicantur & iudicata sunt integrè neque nouare, neque mouere medicamentis uel aliter irritando suasit. quasi, ubi integre id a natura non obeatur; euacuandum consulat, & naturę ferendum auxilium.

Aphor. 20.

De uentosis. *Cap.* 21.

VEntosæ cutis partem magis mundificant, quàm phlebotomia: & plus extrahunt sāguinem subtilem, quàm grossum. Et ipsarum quidem iuuamentum in corporibus grossis, & crassis, grossum habentibus sanguinem, est paruum: quoniam ex istis non extrahunt sanguinem, neque extrahunt sicut oportet, immo qui ex eo vehementer est subtilis, & cum difficultate, & in membro ventosato debilitatē efficiūt. Quidam autem præcipiunt vt ventosæ in principio mensis non apponantur, quoniā humores nondum [a] [moti fuerunt, neq; ebullierūt.] neque in fine mensis: quoniam humores, tunc sunt minuti, sed in medio mensis, quum humores sunt [b] [ebullientes,] & in sui augmento, luminis in corpore lunæ augmentum sequētes, & augmētatur cerebrum in craneis, & aqua in fluminibus accessionem & recessionem habentibus. Ex suis vero horis in die, melior est hora secunda & tertia, & oportet quidem vt a ventosis sibi quilibet caueat post balneum, nisi cuius sanguis fuerit grossus, quoniā ipse se prius balneari debet, & una hora morari, & postea ventosas apponere. Plurimi autem hominum abhorrent ventosas in anterioribus capitis apponere, & reperiunt in hoc sensum, & intellectū impediri. Et ventosæ quidem super nucham, quę est in collo, positæ, nigræ vicariæ existunt, & conferunt superciliorum grauitati, & alleuiant palpebras, & conferunt scabiei oculorū, & fœtori oris. Et super † scapulas vicem tenēt basilicæ, & conferunt doloribus humerorum & gulæ. Et super [c] † [ ] alteram duarum uenarum colli posteriorum, sunt vicariæ cephalicæ, & conferunt tremori capitis, & membris, quæ sunt in capite, sicut facies, & dentes, & [d] † [molæ, & aures, & oculi, & gula, & nasus.] Ventosę autem, quę nuchę superponuntur, obliuionem hæreditate faciunt ueraciter, sicut quidam dixerunt, quoniam posterior pars capitis, est locus conseruationis, quem ventosæ debilitant. † Super scapulas vero debilitant os stomachi. [e] [Et propter † uenas colli posteriores quidem quandoque accidit capitis tremor; parumper itaque mutemus nos a nucha, & ad † scapulam parumper ascendamus,] nisi quum fuerint necessariæ propter [f] [fluxum] sanguinis [g] [ex tussi,] quoniam tunc cum eis est descendendum, & non ascendendum. Et hę quidem ventosæ, quæ † scapulis superponuntur, & inter duas spatulas, conferunt ægritudinibus pectoris sanguineis, et spasmo sanguineo, et asthmati sanguineo, sed stomachum debilitant, et cordis tremorem generant. Et ventosæ quidem, quæ

a B. cōmoti fuerunt, neque excitati.

b B. commoti.

† alchael.

c † B. duo.

† alchada posterius.

d B. molares.

† Mant. Verū, ut inquit Muhamad, si cauitati occipitij imponantur, obliuionē inducūt.

† Alchaelie.

e B. Et propter uentosas super alchada qńque accidit tremor capitis; quare a nocra parūper descendatur inferius, & ascendatur parumper ab alcheel.

† alchadam.

† alcheel.

f B. alia litera. sputum.

g B. & tussim.

† alchael.

cruribus superponuntur, sunt minutioni propinquæ,& mundificant sanguinem,& prouocant menstrua. Et ei quidem, quæ ex mulierib. alba existit,& laxa, sanguinem habens subtilem, ventosæ in cruribus positæ sunt meliores quã phlebotomia, quæ fit in saphena. Quidam præterea dixerunt, quòd ventosæ super occiput positę,& summitatem capitis, conferunt amẽtię, & scotomię,& tardant canos, quemadmodum dixerunt. In hoc verò consideratio est habenda: nam istud in his operantur corporibus, & non in alijs; quoniam plurimis corporum festinare faciunt canos,& impediunt intellectũ: & conferunt ægritudinibus oculi:& hęc quidẽ est maior earum vtilitas; quoniam conferunt eorum scabiei,& † tuberculis,& [h] [egressioni] corneæ & uueæ, sed intellectum impediunt,& faciunt hæreditare stupiditatem,& obliuionẽ, & malitiam cogitationum,& ægritudines permanentes:& nocent,† aquam in oculo habentibus, sed fortasse si hora se præsentauerit, qua illud fieri debet, non impediunt. Ventosæ autẽ sub mento positæ prosunt dentibus, & faciei, & gutturi,& mundant caput, & mandibulas. Et uentosæ [i] [renibus superpositę] conferunt apostematibus coxarum,& earum scabiei, & † pustulis,& podagræ, & hęmorrhoidibus,& elephantię,& uentositatibus vesicę,& matricis, & elephantię,& vẽtositatibus vesicæ, & matricis, & prurituí dorsi. Quumque vẽtosæ istę fuerint cum igne, siue sint cum scalpellatione, siue absque ea, iuuabunt etiam in hoc: sed illæ quidem quæ sunt cum scalpellatione, sunt fortiores prę terquam in ventositate. Nam quę sine scalpellatione sunt, in remouendo vẽtositates frigidas, & ut radicitus euellantur hic & ubique, sunt fortiores. Ventosæ præterea in anteriori parte coxarum, testiculorum apostematibus conferunt,& [k] [vulneribus] coxarum, & crurum. Et ventosæ posteriori parti coxarum superpositę prosunt apostematibus,& exituris, quæ in natibus fiunt. Et uentosę positę sub poplice conferunt pulsationi poplitis, quæ ex calidis generatur humoribus, & exituris malis,& vlceribus [l] [putridis] in cruce, & pede. Et uentosę super [m] [malleolos] conferunt prohibitioni menstruorum,& sciaticę,& podagrę. Vẽtosę autem sine scarificatione quãdoque ponuntur, propterea vt materia a parte sui motus trahatur, sicut quũ mammillis superponuntur, ideo ut cursus sanguinis menstrui retineatur. Et quandoque quę runtur, vt apostema profundum ad exteriora trahatur, ideo ut medicamẽtum ad ipsum perueniat. Et quandoque requiruntur propterea, vt apostema ad aliud mutetur mẽbrum, quod ignobilius in nicinitate existit. & quandoque requiruntur propterea vt membrum calefiat,& sanguis ad ipsum trahatur,& ipsius resoluãtur ventositates,& quãdoque requiruntur propterea ut membrum ad suum naturalem locum reducatur a quo remotum fuit, sicut fit in [n] [ruptura inguinis.] Et quandoque requiruntur ideo vt dolor sedetur, sicut quum superponuntur umbilico in dolore colicę uehemẽter cogente,& in ventositatibus ventris,& in doloribus matricis, qui accidunt apud motum mẽstruorum,& propriè in adolescentibus. Et super [o] [laxitatem partis exterioris coxę] fit in sciatica;& quum timetur ossis exitus a ... ctura:& inter duas anchas, prosunt duabus ... chis,& duabus partibus interioribus coxarum ... & hęmorrhoidibus, & habẽti rupturam inguinis,& podagricis. Ventosę quoque super [p] [... tes] positę a toto corpore trahunt, vt a capite ... & conferunt intestinis, & menstruorum ... corruptionem,& alleuiatur per eas corpus. ... dicemus quidem, quòd in ventosis cum scarificatione tria existunt iuuamenta. Primum ... est euacuationis ex ipso membro,& secundum est [q] [repositionis] substantię spiritus, ne, ... cuationem humoris, qui educitur, sequendo ... euacuetur, & tertium est, quoniam non curatur, ut ex principalib. membris fiat euacuatio ... Scarificatio vero est profundãda ut ex profundo trahatur. Locus præterea vbi ventosa adhæ... ret, quandoque apostematur, & fit difficile ... ipsam remouendam. Pannus ergo aut spongia ... in aqua tepida infusa, quę caliditati attineat ... matur:& cum ea in circuitu fiat embrocha. ... hoc quidem frequenter cõtingit, quum super ... mammillarum partes ventosas ponimus, vt ... guinis menstruorum fluxus,& ex naribus arce... tur, quamobrem super ipsas mammillas eas ponere non debemus. Quumque locus vento... inungetur, propere ipsam suspende,& non ... des, sed ad scarificandum festina. sitque prima positio leuis, & cito remoueatur ipsa; deinde secundum ordinem tardetur ipsius remotio ... tolerantia. Et oportet quidẽ vt ventosatus post vnam horam cibetur. [r] [Infans pręterea in ... tio anno ventosetur, & post transactis duobus annis, quoniam prorsus non debet uentosari quum est unius anni.] In uentosis quoque [s] [ ] fit securitas, ne materiæ ad inferiora descendant. Et cholericus quidem ventosatus post ventosas comedere debet grana mali granati,& ipsorum succum,& [t] [succum scariolorum] cum zuccaro, aut lactucas cum aceto.

h B. almursegi, idest. † bothor,& almuseragi. † suffusionem.

i B. super alchatim. † bothor.

k B. exituris.

l B. antiquis.

m B. duo alcahab. † duas alcabi.

n B. in chila.

Marginal notes (right, partly cut off): ... ib. est ... bus to ... ... al- ... r quas ... ersio ... earũ ... a. ... is. ... a. ... ortet ... apud ... præ ... ngui ... prius ... t ali ... a, quũ ... pendit ... tas. ... alcua ... & im

ANNOTATIONES.

De cucurbitarum vsu paruus adhuc Galeni libellus ... tat, de hyrudinibus, cucurbitulis & scarificatione ... ptus. Sed paulo prolixius res hæc ab Oribasio lib. 7. ... Coll. ex Gal. libris descripta est. Egit & Paulus lib. 6 ... nostris verò Celsus elegantissimè & de usu & de modo ... sus lib. 2. scribit. Hipp. quoque aliquando de hac re ... nit, præsertimq; 5. aph. quum mammis in profluuio ... copiosiori affigi iubet. id quod tamen caute agendum ... vt Paulus notat loco citato.

De sanguisugis. *Cap.* 22.

INdi dixerunt, quòd in quarundam sanguisugarũ natura existi uenenositas, ab eis igitur cauendum est, quæ sunt ex genere magna habentiũ capita, & quarum colores sunt antimoniales,& nigræ: aut quarum color est uiridis: ... quæ sunt lanuginẽ habentes,& similes [a] [... meiz]& super quas existũt fila coloris azuli ... quarum color similatur [b] † [alicui serpenti ... neri:] in omnib. enim istis existit uenenositas ... & proueniũt ex eis apostemata,& syncopis ... sãguinis fluxus,& febris,& laxitas,& ulcera ...

la Eas quoque non accipias ex aquis malis, in quibus limus aluei eſt niger, & cęnoſus,& mo tus ſtatim turbat aquam,& fœtet,ſed illas elige, quæ in aquis colliguntur c [† quibus lenticulæ ſupernaſcuntur,] & in quibus morantur ranæ.Neque attendas illud,quod quidam dicunt quod ſi ſint in aquis vbi morantur ranæ, ſunt malę.Sitq; earum color ſimilis d [rei ſuper quā] exiſtit uiriditas,& tendantur ſuper eas fila duo colorē arſenici habentia,& rufę, rotundæ quę ſunt coloris hepatis.Et illę quæ ſimilantur paruæ locuſtæ,& quæ caudę muris ſimiles exiſtūt, & minutæ parua habentes capita, omnes iſtæ eligendæ ſunt.& nullas magis eligas, quam habentes ventres rubeos & dorſum uiride,& pręcipue ſi ex aquis fuerint currentibus. Extractio præterea ſanguinis a ſanguiſugis facta,profundior eſt extractione,quæ fit cum uentoſis.Et ipſæ quidem antequam ponātur,quaſi per vnam diem colligendę ſunt e [& conſtrictione] faciē dum eſt ut euomant,donec quod in earum exiſtit uentribus,egrediatur.ſi hoc fieri poterit, & ipſis parū ſanguinis agni,aut alterius rei,proijciatur,ut inde nutriantur,antequam ponātur, deinde ſumantur,& earum viſcoſitas,& ſordities cum aliquo,quod ſit ut ſpongia, mundentur.Locus præterea ubi ſunt apponendę, cum † nitro lauetur,& fricatione rubificetur,poſtea quum uoluntas apponendi ſangui ſugas affuerit,in aquam proijciantur dulcem & munden tur, deinde apponantur.Ex eo autem quod eas efficit uoluntarias ad ſe ſuſpendendum, eſt ut locus luto f † [ ] liniatur,aut ſanguine.Quumque hæ fuerint plenę,& eas proijcere uolueris,pulueriza ſuper eas parum ſalis, aut cineris,aut † nitri,aut ſetæ combuſtæ,aut lini,aut ſpongiæ combuſtæ, aut lanę combuſtæ, & cadent.Et melius quidem eſt, ut poſtquam cadunt,locus uentoſa ſugatur, & ex ſanguine loci parumper accipiatur,ut morſurę ipſarum malitia remoueatur. Quod ſi ſanguis non cōſtringetur,gallę combuſtę, aut calx, aut cinis, aut tegula g [combuſta,]& ſubtiliter puluerizata ſuperponatur,aut reliqua ab iſtis, ex eis quæ ſanguinem conſtringunt. h [Et hæc quidem oportet,ut ſint apud eū præparata, qui ſanguiſugas apponit,quum ipſe ſe ſuſpendunt]Appoſitio pręterea ſanguiſugarum confert ęgritudinibus ſubcutaneis,ſicut i † [ſerpigini & impetigini] & eis ſimilibus.

A N N O T A T I O N E S.

Scripſit & de hac re Gal. libello de hirudinibus,cucurbit.& ſcarific.panca quędam.plura Oribaſius ex Gal.ſententia lib. 7.& 8.Coll. deſcripſit. Authori noſtro harum commoda in curando non uidentur plurimum innotuiſſe, ſed de iis plura ſcripſit Gal & noſtra tempeſtate non ſubcutaneis tantum morbis,ſed internis pluribus auxiliari mirum in modum experimur,dum frequenter iis ad hęmorrhoidales uenas utimur aperiendas.

De retentione eorum,quę euacuantur. Cap. 23.

EA quæ euacuantur,retinentur,aut propter materię inclinationem abſque alia euacuatione,aut propter inclinationem cum alia euacuatione,aut proptere a quod ipſamet euacuatio iuuatur,aut medicinis infrigidantibus, aut ſtypticis:aut uiſcoſis, a [aut adurentibus :] aut ſtrictura Et retentio quidem euacuationis, propter attractionem ſine alia euacuatione, eſt ſicut appoſitio ventoſarum ſuper mammillas facta,ad hoc ut ſanguinis fluxus ex matrice prohibeatur.Sed melior attractio eſt,cum qua exiſtit ſedatio doloris illius a quo trahitur. Et ea quidem,quę fit propter attractionem, quæ eſt cum euacuatione,eſt ſicut phlebotomia baſilicæ facta propter hoc,aut retentio uomitus fluxu uentris; aut fluxus ventris vomitu,aut utrorumque retentio prouocatione ſudoris. [Et euacuationis quidem iuuamentum] eſt ſicut ſtomachi,& inteſtinorum mundificatio ab humoribus viſcoſis malis c [labi facientibus] cum picra,& ſicut ſtudium, quod adhibetur ad os ſtomachi mundificandum vomitu, propter inciſionem materię vomitus manſiuę. Et medicinę quidem infrigidantes d [liquidum congelant,& orificia conſtringunt,] & coanguſtant. Et ſtypticæ quidem medicinæ materiam coarctant, & canales conſtringunt. Et uiſcoſę quidem medicinæ oppilationes in canalium orificijs efficiunt,quę ſi fuerint e [acutę] exiccatiuę,plus operabuntur illud.Et adurentes quidē f [cortices] efficiunt ,ut ſuper canalis orificium maneant,& ipſum claudant & confirment,ſed tamen earum impedimentum timetur. Et hoc eſt, quoniam poſſibile eſt ut cortex rumpatur, & eradicetur,& amplificatio foraminis augmētetur.Et ex adurentibus quidem,ſunt quędam, in quibus exiſtit ſtypticitas,ſicut atramentum: & quędam,in quibus non,ſicut calx non extincta, & adurentes quidem ſtypticę ſunt neceſſarię, vbi voluntas eſt, ut cortex ſit fixus. Et aliæ ſunt neceſſarię,ubi uoluntas eſt, ut cortex cito cadat. & eius quidem,quę fit,ſtrictura: alia eſt cum clauſura foraminis, & coarctatione,ad hoc vt ipſius partes in unum conducantur,ſicut conſtringitur illud,quod eſt ſupra cubitum,quum phlebotomator in baſilica errans percutit arteriam,& alia eſt, quæ fit oppilatione orificij uulneris,& clauſurę uiæ euacuati,ſicut pilos leporis in uulnus ponimus. Dicemus ergo,quòd ſi ſanguinis curſus ex apertione orificiorum uenarum fuerit, ſtypticis medicabitur, ut orificia uenarum conſtringantur, & ſi ex g [ruptura] fuerit,ſtypticis glutinoſis, ſicut terra ſigillata.& ſi ex corroſione fuerit,eo,quo carnem naſci facit h † [ ] cum eo, quod corroſionem abſtergit.

a B. ſeu glutinātibus, aut cauterizantibus.
b B. Illa uero, q̄ fit cū auxilio euacuationis.
c B diariā faciētibus lubricantibus.
d B pp congelationē rei fluidæ & ppea q̄ conſtringunt orificia.
e B.calidæ.
f B.eſcaram.
g B. Alia literas ex aduſtione.
h B.pmiſcēdo

A N N O T A T I O N E S.

Sicut immodicæ euacuationes uel fluentis materiæ, uel expultricis aut retentricis facultatis uitio fere fiunt, ita, quæ eas ſiſtunt,uel ad materiam,uel ad meatus,uel ad facultates retentricem & expultricem pertinent. Materia promptiſſimè fluit ob multitudinem,tenuitatem, ſubſtantiæ fluiditatem(ita enim appellemus qualitatem uiſciditati contrariam) Meatus euacuationi paratiores ſunt,quòd dilatati,aut ex toto recluſi ob ſectionem,ruptionem aut aliud quidpiam eius generis. Retentrix facultas ſiccitate roboratur, & ſuperflua humiditate imbecillior redditur. Expultrix ob materiæ præſertim acredinem concitatur.

Cohibebitur ergo euacuatio fluentis humoris, si materia sit copiosior, euacuatione, uel per eandem regionem ad quam fluit, uel per alteram. si tenuior, incrassatione admotis tum frigidis, tum crassa substantia præditis, qualia astringentia sunt. Si fluuidior, lentis viscidisq; sistitur item meatib. astrictis si latiores sint, quod fit astringentibus extra uel intra appositis, si reclusi, corrosi, apertiq;, operculo adhibito occluduntur. Retentricis autem uitium aufertur laxiorem particulam densantibus, & desiccantibus cum astrictione. Expultrix uerò ad naturalem statum redit, sublata irritante causa, acredine uidelicet ipsa, uel acrem materiam educentib. uel alterantib. ac sublato demũ eo omni quod molestat, siue qualitate, seu etiam quantitate. Hæc omnia author septem ferè capitibus amplectitur, quę singula suis exemplis patefacit. Vide quod de reuulsione ait fluentium mensium per cucurbitulas mammis appositas Hipp. 5. aph. Quod de fluxu alui, per uomitum cohibito. Gal. 6. aph. De euacuatione in uomitu per uomitum, & fluxionis per fluxionem Hipp. lib. de loc. in hom. & Gal. 2. in 6. de uulg. morb. Quũ deinceps de urentibus subdit, pete Ga. 1. de simpl. med fac. Vide & quod ait de fluxione sanguinis 5. meth.

Aphor. 10. Comm. 15.
Com. 6.
Cap 18.
Cap. 3. & deinceps.

De sanationibus oppilationum. *Cap.* 24.

OPpilationes autem sunt ex humorib. grossis, aut uiscosis, aut multis. & multorum quidem humorum, quando cum eis alia non fuerit causa, malitia remouebitur extractione ipsorum, phlebotomia, aut ventris fluxu facta, & si grossi fuerint, indigebunt eis, quæ resoluant [a] † [ ] Et si fuerint viscosi, & maxime si fuerint subtiles, erunt eis necessaria ea, quę incidant. Et tu quidem iam sciuisti differentiam inter grossum, & viscosum, & quod est sicut differentia inter gluten liquidum, & lutum, & grosso quidem resolutiuum est necessarium, ideo ut ipsum attenuet, & eius expulsio fiat facilis, & viscoso incisiuum est necessarium, ideo vt inter ipsum, & id cui adhæsit penetret, & inter ea separationem faciat, & ut ipsum in paruasecet frusta. quoniam viscosum oppilat, propterea quia adhæret, & propter suarum partium cõtinuationem. Oportet autem vt in resolutione grossi, a duabus contrarijs caueatur rebus: quarum vna est resolutio debilis, quę in raritate materiei augmentum efficit, & ipsius [b] [locum] augmentat, ita quod ad resolutionem non perueniet, quare oppilationẽ augmentat, & altera est resolutio fortissima, qua eius subtile fit uapor, & spissum ipsius fit lapis. Quum ergo resolutio fortis est necessaria, [c] [iuuetur lenificante subtili] cũ materia, in qua nõ sit grossities, sed sit in ea calor temperatus, qui iuuet in resoluẽdo totum illud, quod est oppilatiuum. Et ex oppilationibus quidem, peiores sunt oppilationes venarũ, & deteriores eis sunt illę, quæ sunt in arterijs, & adhuc peiores sunt illæ, quę in membris existunt principalibus: ergo quum in aperitiuis stypticitas & subtilitas coniungentur, erit melius, quoniam stypticitas remouebit a membro subtiliatiui grauamen.

a † B. & abstergant.
b B. quantitatẽ.
c B. succedat ei lenificans subtile.

ANNOTATIONES.

Obstructiones ex triplici ferè causa proueniunt multitudine, uiscititate & crassitudine materiæ, ut Gal. 9. meth. & 11. & sæpe alibi. & quamuis lib. de morb. diff. multitudinem reticuerit, quod & 2. de symp. caus. apertius. re... tamen in libris methodi, curationis gratia, & multitudi... Erit ergo obstructionum præsidium, multitudinis uacua... crassitudinis attenuatio, & lentoris abstersio, pro qua ... de Gal. lib. ar. med. Quod autem de crassi humoris dissolu... ne monet, habes ex Gal. 1. ad Glauc. Quod item postre... loco de astringentibus cum secantibus admiscendis, ha... ex Galeno 13. meth. & sæpissime alibi.

Cap. 1.
Cap 8.
Cap. 6. Cap. 2.

De medicationibus apostematum. *Cap.* 2...

A[1] Postematum quædam sunt calida, quæ... sunt frigida [a] [fluxa] & quædam sunt f... gida dura, & ea iam diximus. Et ipsorum qui... causæ aut sunt primitiuæ, aut antecedentes: ... antecedentes quidem sunt sicut repletio: & pr... mitiuę sunt sicut casus, aut percussio, aut mo... sus. Quædam verò, quæ sunt ex causis primi... uis quandoque cum corporis repletione se r... presentant, & quandoque eueniunt cum æqu... litate humorum. & ea quidẽ, quæ sunt propt... causas antecedentes, aut primitiuas cum repl... tione corporis representata, aut sunt in mem... bris, quæ principalibus sunt uicina, sicut eu... cuantia, aut non sunt, & si non sunt, nullo m... do aliquid ex resoluentibus est eis applicãdu... in principio, immo membrum expellẽs est m... liorandum, si ibi fuerit membrum expellẽs, au... totum corpus melioretur, si non fuerit ibi m... brum singulare, [b] [quatenus ad ea perueniat ... quicquid refrenat,] & ad diuersum trahit, ... stypticum efficit. Est tamen quum secundu... diuersitatem illius mẽbri fit attractio ad illu... quod in alio latere diuerso ẽ positum, propt... exercitium ipsius aut propter rem põderos... super ipsum delatam, nam multoties a manu... postemosa trahitur materia, quando cum a... res defertur ponderosa, & hora vna tenetu... Opo tet aũt vt styptica constrictiua reperc... ua frigidæ cõplexionis purę existãt, si apostem... ta fuerit acuta. Quòd si apostemata fuerit fri... da, oportet quòd alicui sint admista, in quo ... tus sit calida cum [c] [retentione] sicut squina... tum & blattæ bizantiæ. [d] [[2] Quum autem m... turare uolueris, minues retẽtiuum] & admis... bis ei, quod sit resolutiuum, donec ad statũ p... ueniat: tunc ei ipsa admiscẽda erunt æqualite... Quum autẽ declinatio fuerit, non sit ibi, nisi ... resoluat, & laxum efficiat. Et oportet quidẽ, ... illud quod [e] [frigida fluxa resoluit, sit absterg... & exsiccans, & hoc quidẽ plurimum inueni... in calidis.] [3] Ea autẽ, quæ propter causas acc... dunt primitiuas, ubi nõ est humorũ repletio ... medicari debent in principio rei cum eis, qu... [fluxa] faciãt & resoluant, & si nõ, cũ eo qu... sit sicut illud, quo primũ medicatũ fuit. [4] Si ue... rò mẽbrum apostemosum mẽbri principa... euacuatorium fuerit, sicut loca glandosa in c... los † [ ] quæ sunt in circuitu auriũ cereb... aut ascellæ cordis, & inguina hepatis, nullo m... erit ei applicandum alqd, quod [h] [refrenet,] ... iõ ꝙ hoc non sit medicamentum apostem... corum, quoniam hoc est ipsorum medicam... tum, sed quia nolumus ipsorũ medicari apo... mata, immo studiũ ad hoc impẽdere, ut ea au... mentemus, & materiã ad ipsa trahamus, & ...

curamus si malitia in membro augmẽtata fuerit. non enim curamus, nisi de eo, quod mẽbro principali est melius. Et timemus, quòd si materiam i [refrenauerimus,] redibit ad membrum principale, & perueniemus inde ad illud, quod emendare nõ poterimus. Quapropter volumus, vt malitia in membrum cadat ignobile, quum principali contulerit membro: ita vt studium impendamus in attrahendo materiam ad mẽbrum ignobile, & facere ut ipsum apostemetur & si non cum alijs: saltem cum ventosis, & emplastris attractiuis k [acutis.] Quumq; ad collectionem peruenerint huiusmodi apostemata, aut reliqua ab eis: l † [ ] quandoque aperientur per se, aut maturationis adiutorio: 5 & quãdoque indigent maturatione, & sectione simul. Maturatio verò completur ex eo, in quo cum calore existit oppilatio, & glutinatio; vt per ipsum calor retineatur. Qui autem maturationem efficit cum aliquo, quod sit sicut huiusmodi maturatiuum, attendere debet, vt si uiderit calorem innatum debilem, & quod membrum iam declinet ad hoc, vt corrumpatur, remoueat ab eo glutinosa, & oppilatiua: & ponat aperitiua, & scarificationem faciat profundam: deinde adhibeat medicinas, in quibus existit resolutio, & desiccatio, sicut de eis ĩuestigabimus in libris particularibus. Multoties præterea erit apostema profundum, & erit nobis necessariũ trahere ipsum ad partem cutis: & si non cum alio, saltem cum uentosis ignitis. In apostemate autem duro, quod m [status] terminum pertransiuit regula in eo est, vt mollificetur quandoque cum eo in quo existit caliditas & siccitas parua: ideo ne quod ex eo spissum est, propter multam resolutionem fiat lapis, immò totum ad resolutionem præparetur, postea super ipsum resolutio fortior fiat, deinde si timetur ex resolutione eius, quod resoluitur, ne quod remansit lapis fiat, iterum ad mollificandum ipsum secundò redeat, & incessanter fiat hoc, donec totum finiatur inter mollificandi & resoluendi uices. Inflata autem apostemata curentur ex eo, quod calefacit subtilitate suæ substantiæ, propterea ut uentositates resoluat, & poros amplificet, nam causa in apostematibus inflatis est ventositatis grossities. & pororum clausura. Studium quoque est adhibendum in prohibendo materiam, ex qua ventosus prouenit vapor. Ex apostematibus præterea sunt quę sunt vlcerosa, sicut formica, † quæ sunt infrigidanda, sicut phlegmon: sed non sunt n [mollificanda, & si propterea quòd sunt apostema: sunt mollificanda:] immò sunt siccanda, quoniam accidens o † [ ] hoc iam superauit causam: accidens enim est vlcerositas, de qua timetur, ꝙ accidat, aut quòd iam acciderit. Et ulcerositatis quidem medicamẽtum est desiccatio, & res ei magis contraria est p [mollificatio.] Occultorum autem apostematum materia minoranda est phlebotomia, & ventris solutione, & oportet ut ea habens a balneo, & vino, & motibus corporeis, & animalibus superfluis, sicut ira, & sibi similibus, caueat: postea in principio rei adhibeatur ei, quod absque nimia superfluitate repercutit, & propriè si in membro fuerit, quod sit sicut stomachus, aut hepar. Quumque hora resoluendi affuerit, non debes dimittere, quin stypticas medicinas bonum habentes odorem admisceas, sicut in præcedentibus tibi narrauimus. Et hepar quidem & stomachus plus indigent hoc, quàm pulmo. Oportet præterea, ut q [mollificantia subtilia,] quæ istis adhibentur, sint medicinæ, in quibus existit maturatio; & sint apostematibus conferentes, sicut 10 solatrum, & cassia fistula. Solatrum nãque proprietatem habet resoluendi apostemata calida, quæ sunt occulta. Et ea quidem habenti non est dandus cibus nisi subtilis, & non in hora paroxysmi, si ibi fuerit, neque in principio sui, nisi propter multam debilitatem fiat. Quum autem symptoma superuenerit propter collectionem apostematis interioris, cum casu uirtutis, in itinere mortis existit, quoniam virtus non substentatur, nisi nutrimento, & nutrimentum est 20 res magis r [timorosa:] ergo si resolutum fuerit, valde bonum erit, quòd si aperta fuerint, dãda sunt eis quę ea lauent, sicut aqua mellis, & aqua zuccari; postea dentur eis, quæ suauiter maturent cum siccitate: postea in fine rei non adhibeantur nisi exsiccatiua, & tu quidem scies hæc ex libro, qui particulares ægritudines colligit secundum declarationem, est præterea, quum in apostematibus occultis, s † [ ] quæ sub ventre existunt, contingit error: quo 30 niam, quando non sunt apostemata, sed rupturæ, erit in perforando ea timor. Et plerunque apostema occultum non existit in panniculo, sed in ipso intestino, & est in aperiendo ipsum, timor.

q B. mollificantia, seu leniẽtia naturam, aut vẽtrem.

r B. nociua.

s † B. &.

ANNOTATIONES.

1 *Apostematum &c. Inflammationum causas, & curationem prolixe Gal. li. ad Glau. 2. explicauit. & author noster li. 4. fusius. Quo modo earum initio repellentibus reuellentibusq; utendum sit, eodem li. ad Glauc. 2. habetur. sunt uerò repellentia medicamenta alia, quæ astringendo propellunt, alia quę refrigerando. Astringẽtia rursum alia calida, alia frigida sunt: & utraque hæc ad medicorum usum faciunt, in calidis quidem inflammationibus frigida, in frigidis uero calida. quod hic author notat, etsi plerique eorum qui manu medentur, frigidis perpetuo repellunt, quod postmodum protrahendis, immò insanabilibus sæpe reddendis morbis plurimum facit.* (Cap. 2.)

2 *Quum autem maturare &c. Alibi quoque admonuimus controuersiam esse, an in statu solis utendum sit dissoluentibus, an permistis etiam repellentibus, quare hic negocium hoc consulto prętermimus.* (Cap. 17.)

3 *Ea autem quę propter causas &c. Paulus li. 4. inflammationes, quę occasioni cuidam feruntur acceptę, a procatarctica uidelicet causa manantes, non offendi ait, etiam si calefacias ac humectes, ex Gal. de plenitudine cauenda meminit, ut author noster diligentissimus.* (Cap. 2.)

4 *Si uerò membrum apostemosum &c. In omni inflammatione, nisi parti principi uicina sit, repellendum esse Gale. 3. de comp. med. per loca & 6. & sępissime alibi testatur excipit tamen is, si malignum sit quod influit, aut multum, aut corpus humoribus ex ęquo redũdet 3. de cõp. per loc. in his enim, licèt inflãmatio longe a principe sit mẽbro, repellẽtibus innuit utendũ a principio non esse, sunt uerò inflãmationes principib. partib. propinquę, quæ in glãdib. colli, axillarum, inguinũ, pręsertim uerò, quę in collo et cere* (Cap. 2. Cap. 1. Cap. 2.)

bro uicinæ sunt , ac eæ quæ sub axillis cordi adhærent repellentia renuunt. non æquè uero quæ ad inguina iecinoris excrementa suscipiunt. Hic author de parotidibus, inflammatione. s. quæ ad aures, uerba facit, prohibetq; repercutientia. immo attrahentia & tumorem amplificantia consulit, quod & Gal. 3. de comp. per loca. Fatetur tamen Gal. eodem in loco, usum se quandoque etiam in parotidibus, ijs, quæ repulsoria constant facultate, quamuis raro. atque id ubi citra uehementem dolorem parotides irruunt. admista etiam paucæ astringentium moli multa discutientium copia. Celsus quoque lib. 6. si sine morbo hæ fiant, primum ait experimentum esse reprimentium, sin ex aduersa ualetudine contingant, illa inimica esse, maturariq;, & quam primū primum aperiri commodius fore.

Cap. 2.

Cap. 16.

5 Et quandoque indigent maturatione &c. Parotidas adhuc crudas maturatione ait & sectione quandoque indigere. At Gal. contra 2. ad Glauc. & sæpe alibi magnum ex sectione inter initia inflammationis malum afferri testatur. Breuibus. Sequitur hic author. Archigenis sententiam, quam Gal. 3. de comp. per loc. affert, neque alioqui improbat. Is enim si per multa, quę proposuerat medicamenta, parotides nō discutiantur, adiuuandum, ait, ad suppurationem frequentibus cataplasmatis, dehinc rursus digerendum larga quadam & frequenti perfusione admisto nitro uel columbino stercore, aut etiam cucurbitam cum scarificatione esse affigendam. deincepsq; ad chirurgiam et crudi etiānum abscessus sectionem esse perueniendum, qđ in his optimum sit, ut quam celerrimè foras fluxio euellatur. Constat ergo non sine magni uiri testimonio Auicennam hæc pronunciasse. De qua tamen re non sine summa præmeditatione deliberandum erit. Vbi enim discuti aut concoqui alijs pręsidijs inflammatio nequeat, atque (ut nos intelligimus) in discrimine res sit, ne fluxio retrocedat: atque in cerebrum mali quidpiam portendat, tunc omni conatu & sectione crudæ quantumuis inflammationis, id quod refluit, est reuocandum.

Cap. 2.

Cap. 2.

De sectione. *Cap. 26.*

QVi a [plagam secare] uoluerit, oportebit ut sectio incedat secundum rugarum b † [ ] collectionem, quæ sunt c [interius] in illo membro, nisi fuerit tale, qualis est frons quoniam si incisio incedet sicut procedunt rugarum ipsius collectiones, incidetur musculus frontis, & cadet supercilium. Et similiter in membris rugarum, quarum incessus diuersificatur ab incessu uillorum suorum musculorum, oportet ergo ut sector ex anatomia sciat anatomiam neruorum, & venarum, & arteriarum, ne errore incidat aliquid ex eis. & oportet etiam, vt secum deferat multas ex medicinis sanguinem constringētibus, & emplastris dolorem sedantibus, & instrumentis, quæ ad hoc pertineant: habeat ergo secum quod sit sicut medicina Galeni, & sicut pili leporis, & tela araneæ, & albumen oui d [& ferramenta quibus aduritur. Omnia enim hæc sanguinis fluxum prohibent] siue ex errore ipsius proueniat siue necessario, & ut medicinas deferat, e [quæ fluxu faciunt.] Quumque exituram perforauerit, & quod in ea continetur, extraxerit, non debebit ei adhibere oleum, neque aquam, neque emplastrum, in quo sit oleum, neque sepum superabundans, sicut basilicon, immo aliquid, quod sit sicut emplastrum ex f [calchanto,] quod apponat, quum eo indigebit, & desuper imponat spongiam in uino styptic[o] infusam.

a B. sectionem seu aperturā facere.
b † B. paruarū, & magnarum.
c —— B.
d B. & cauteria omnia, ut prohibeatur fluxus sanguinis.
e B. mollificantur.
f B. colcotar.

A N N O T A T I O N E S.

Quod secundum fibrarum rectitudinem in abscessibus, una excepta fronte, sectio a medico administranda sit, Gal. 4. administr. anatom. testatur. Quod deinceps de sanguinis fluxum sistentibus medicamentis subiungit, habes ex eodem Gal. lib. de cur. rat. per sang. miss. & 5. meth. Quod itē oleum ab omni ulcere sit auertendum, quod agglutinationē prohibeat, Hipp. lib. de vlceribus docet, & Gale. passim affirmat.

De ægritudinibus corruptionis membri, & de incisione. *Cap. 27.*

QVum membrum propter malam complexionem cum materia, aut sine materia, nerumpitur: & non profecerit ei scarificatio, neque epithemati ex eo, quod conferre consueuit, de eis quæ in libris particularib. dicta sunt necesse est ut caro corrupta, quæ est supra ipsum, remoueatur, & melius quidem erit, ut sit sine ferro, si possibile fuerit, quoniam ferrum plerunque a [inuenit tunicas] musculorum & venarum pulsantium periculosè. Quod si hoc non contulerit & corruptio iam in carne processerit, necesse erit ut ipsa incidatur: & ut locus incisionis oleo feruente aduratur. Ex hoc enim ꝓuenit securitas ab acuitate malitię ipsius: & restringitur sanguinis exitus, & nascitur super incisionis locum caro, & cutis extranea non proportionalis, sed res quæ magis cartilagini similis existit propter sui duritiem. Quumq; incidendi uoluntas affuerit, tenta prius erit immittenda in circuitu ossis b [uoluendo, donec quod sanè teneatur, reperiat, & ubi dolor fit fortior, quum tenta ibi innititur, quoniam est terminus sanitatis:] & ubicunq; inueneris laxitatē, & retentionis debilitatē, totū erit ex c [collectione] eius, quod est incidendum. Quandoque autem perforatur illud, quod circūdat os quod uis incidere, ita ꝙ foramina circundent ipsum; ergo rumpetur per ipsum, & incidetur uo[...] & quandoque serratur. Quumq; hoc facere uolueris, separa inter incidentem & perforātem & inter carnem ut nō d [redeat.] Si ergo ipsum os qđ est necesse incidere, fuerit frustum e[...] nens, quod non possit aptari ita ut debet, neque sit in eius rectificatione fiducia, & timeatur ne corrumpatur, & corrumpat illud quod est co[...] rā ipso, subleuabimus carnem ab eo, aut scindendo, deinde ligādo. & ad diuersitatē partis illius extendendo, aut alijs ingenijs, quę sensus demonstrat, & separabimus inter ipsum, & membrum nobile, si ibi affuerit, cum pannis, qui ipsum ab eo elongabunt, & postea incidemus. & si os fuerit tale, quale ē os coxæ, & fuerit magnū, & ne[...] uis, & arterijs, & venis propinquū, & fuerit eius corruptio multa, debet medicus ab eo fugere [...]

A N N O T A T I O N E S.

Quomodo in gangrenæ & syderationis curatione agendum sit, lege ex Gal. 2. ad Glauc. Vide & Paulum lib. 4. non Celsum lib. 5.

De medicationibus solutionis continuitatis a *[ipsorum ulcerum.]* *Cap.* 28.

SOlutio cõtinuitatis in magnis membris medicatur ęquatione,& ligatura conueniente, quæ in doctrina restaurationis dicta est: & quã tibi in suo loco postea [b] [† dicemus,] cum gete,& comestione cibi conglutinanti, in quo habetur fiducia, quòd ex ipso nutrimentum generetur cartilaginosum, quod labia fracturę claudat,& in unum conducat, sicut [c] [cibus, qui fit de extremitatibus animalium.] Impossibile.n. est, vt os restauretur, & proprie in corporibus consistentium, nisi secundum hunc modum; quoniam nullo modo redibit ad continuitatem, & nos quidem de restauratione sermonẽ exquisitum loquemur in libris particularibus. Intentio autem in medicando solutionem cõtinuitatis, quę in membris accidit mollibus, est trium principiorum curam habere. Primũ eorum est, quoniam si causa fuerit fixa [d] [minus quod oportet, est retinere illud quod fluit, & constringere eius materiam si ipsa fuerit currens.] Et secundum est, fixuram consolidare cũ medicinis,& cibis conuenientibus. Et tertium est putrefactionem prohibere quanto plus fuerit possibile. Quumque ab uno trium te excusaueris, redi ad cogitandum de duobus remanentibus. Tu uerò iam scis quomodo illud quod fluit, retineatur: sed consolidatio fit adiungendo labia, si adiunguntur,& exsiccando,& comedendo glutinatiua. Et scito quod intẽtio in medicando vlcera est exsiccatio, quod ergo ex eis mundum fuerit, tantum exsiccetur & in illud quod ex eis putridum fuerit, medicinę acutæ corrosiuæ mittantur, sicut [e] [calcãthũ] & † mysi,& arsenicum,& calx, quę si non contulerint, necessarius est ignis,& medicina quæ est composita ex flore æris,& cera, & oleo, quoniam ipsa flore æris mundificat,& prohibet morsionis superfluitatem oleo & cera, ipsa ergo in hac re medicina existit temperata, & dicemus quod omnia ulcera, aut sunt simplicia, aut composita,& simplicia quidem quum fuerint parua,& nil ex eorum [f] [humiditate] corrodetur, tunc coniungenda erunt ipsorum labia, & liganda, custodiendo ne inter ipsa aliquid olei, aut pulueris cadat, quoniam consolidabuntur. Et similiter magnum de cuius substãtia nil perditum fuerit,& cuius vna pars alij applicari potest. Magni verò cuius partes applicari nõ possunt, siue sit fixura, siue concauitas, vel spatium, plena saniei, & iam aliquid ex substantia membri perditum est, curatio est exsiccatio. Si ergo illud quod perditum est, tantum fuerit cutis, necessarium erit, quod cicatricem inducit. Et hoc quidem cum essentiã cum stypticis,& per accidens cum [g] [calidis, quum ex eis parum, quod sit adustum, superponetur sicut † mysi & calchantum] quoniam magis iuuant in exsiccando, & magis producunt crustam, nam si multum fuerit, corrodet,& in vlceribus augmentum faciet. Si autem illud quod perditum fuit, fuerit caro, sicut est in vlceribus profundus, non erit festinandum in cicatrizando ea: immo primo erit studendum, ut caro in eis nascatur. & caro quidem non generatur nisi ex eo, cuius siccitas nõ multum gradum primum transcendit, veruntamen hic conditiones attenduntur, de quibus cura est habenda,& ex eis est consideratio dispositionis complexionis membri principalis, & complexionis vlceris, quoniam si membrum in sui complexione fuerit multæ humiditatis, & ulcus non fuerit multæ humiditatis, sufficiet siccitas pauca in primo gradu, quoniam ęgritudo non multum fuit elongata a natura membri, sed si membrum fuerit siccum, & vlcus humiditatis multę, erit necessarium illud, quod exsiccet in secundo gradu,& tertio, vt reducat ipsum ad suam naturalem complexionem. Et in temperatis quidem dispositio erit ęquanda. Et ex eis est consideratio complexionis totius corporis: nam, quum corpus fuerit multæ siccitatis,& membrum augmentatum in humiditate, fuerit in humiditate temperatum, secundũ corpus æquale [h] [ex] temperamento, erit exsiccandum. Et similiter si corpus fuerit in humiditate augmentatum, & membrum in siccitate. Et si ambo ad augmentum deueniunt, tunc si egressus fuerit ad humiditatem, [i] [ampliori] exsiccabitur siccitate,& si fuerit ad siccitatẽ, [k] [minori] exsiccabitur siccitate. Et ex eis est consideratio virtutis siccantium, quoniam licèt ex siccantibus carnem nasci facientibus, exsiccatio fortis non quæratur, [l] [sed exsiccatio, quæ sit talis] qualis est illa, quæ prohibet materiam, quæ descendit ad mẽbrum, quod sit aptum ad hoc vt carnis generatio sit ex ea, [m] [multum tamen ea quęritur in exsiccantibus, quę non sunt ad hoc, vt caro per ipsa generetur, sed ut cicatrizatio fiat per ea, ex eis nãque quęritur ut sint plus abstergentia,& magis lauantia plusquam siccãtia,] ex quibus non queritur nisi cicatrizatio, & consolidatio,& continuatio. Et omnes quidem medicinę, quę sine mordicatione desiccant, sunt ingredientes in genus earũ, quę carnem nasci faciunt. Omne pręterea ulcus, quod in loco existit non carnoso, est inobediens ad hoc, ut cito medicetur,& similiter rotundum. Medicinis autem siccantibus, & stypticis, quę in ulceribus occultis adhibentur, sunt admiscendæ medicinæ [n] [mundificantes,] sicut mel, & medicinę loco propriè, sicut diuretica medicinis ulcera instrumentorum urinæ curantibus. Quumque cicatrizare uoluerimus, ponemus medicinas cum stypticitate sua uiscosas, sicut terra sigillata. & scito quod quædam sunt ulceris sanitatem prohibentia, ex quibus est malitia complexionis membri, quare studere debes, ut ipsum rectifices, & malitia complexionis sanguinis, qui ad ipsum aduenit, quare succurrere debes cum generatione boni chymi, & multitudo sanguinis, qui ad ipsum fluit,& humectat ipsum, cui succurrere debes cum euacuatione,& subtiliatione cibi,& faciendo ut exercitetur si possibile fuerit,& ossis corruptio, quod est sub eo, & quod ei trãsmittit saniem, & huiusmodi quidem curatio non est, nisi ossis illius melioratio, & ipsius fricatio, si fricatio totam ipsius corruptionem remouere poterit,& accipere ipsum,& incidere. Multoties præterea est necessarium medicanti ulcera, ut secum deferat emplastra attractiua, ut eis frustra ossium. & res extraneæ carni

h B. cum.

i B. Alia litera, minori.

k B. maiori.

l —— B.

m B. sicut quæritur in exsiccãtibus, quæ non administrantur pp generationẽ carnis, sed propter cicatrizationem tamẽ ex eis quæritur, ut sint ipsa abstergẽtia, & lauãtia saniem, magis qui exsiccantia cicatrizantia.

n B. penetrantes.

infixæ euellantur:& si non; prohibebunt ulcus
meliorari. Vlcera quoque nutrimẽto indigẽt,
propterea vt confortatio fiat: & minoratione
nutrimenti, propterea vt saniei materia restrin
gatur: & inter hæc duo contraria existit diuersi
tas,[o] [quoniam sanies debilitat: quare confor-
tare necesse est: & multiplicatur,] quare necesse
est nutrimentum prohibere. Medicus ergo de
hoc solicitus esse debet. Quumq; ulcus in prin-
cipio [p] † [ ] fuerit, non debet æger balneum 10
ingredi: neque ipsum aqua tangere calida, quo
niam attrahet ad ipsum, quod in apostemate
augmentũ faciet; sed quum ulcus quieuerit, &
saniem fecerit, fortasse tunc facile fiet ei. Om-
ne præterea ulcus, quod cito reuertitur, post-
quam carne repletum est, & consolidari debet,
est in semita perueniendi ad fistulam: debes er
go semper intueri colorem saniei, & colorem
labiorum vlceris: & si pus multiplicabitur sine
multiplicatione nutrimenti,[q] [est ibi † matu- 20
ratio. Loquemur ergo nunc de curatione † ru
pturæ. Et dicamus quoniam propterea quod
† ruptura] est continuitatis solutio infra cutẽ
profunda, & manifestum est quòd oportet vt
eius medicamina sint fortiora, quã eius quod
discoopertum est: & propterea quòd multum
sanguinis ad ipsum fluit, est necessarium illud,
quod illum resoluit: veruntamen oportet ne
eius resolutio sit cum multa siccitate, ut non re
soluat quod ibi subtile est, & faciat lapidem, qđ 30
ibi spissum est; quumque ex resolutione perfe-
cerimus illud, quod nobis necesse est. debemus
apponere cõsolidatiuum, quod sit desiccatiuũ,
ne sit [r] [sanies] in concauitate, quæ exire nõ va
leat, & fiat lapis: & postea qualibet causa putre-
fiat, aut eradicetur, & redeat continuitatis solu
tio. Quum autem [s] [† ruptura] fuerit profun
dior, scarificabitur locus, vt medicamen magis
penetret. In medicando autem [t] [† rupturam]
& contusionem leuem, fortasse sufficiet phlebo 40
tomia-[u] [quod si † ruptura fuerit in primis cũ
† percussione; medicetur prius percussio me-
dicaminibus percussioni aptis, donec sit possibi
le medicari † rupturæ & contusio] quidem si
magna fuerit, medicabitur cum siccantibus, &
si fuerit parua, vt punctura acus; dimittatur esse
eius ipsi naturæ, si non fuerit venenosa [x] [per-
dens,] aut fuerit fortis doloris; aut si tetigerit
neruum, & timeatur inde apostematis genera-
tio, & pulsatio. In contorsione autem sufficit 50
mollis ligatura, nõ dolorosa, & ut super ipsam
ponantur medicamina cõtorsioni apta. In his
autem, quæ sunt sicut casus & percussio, neces-
saria est phlebotomia ex parte diuersa, & subti
liandum est nutriens, & dimittenda est caro, &
quę sunt sicut ipsa. Et regendus est ex apozema
tibus, & potionibus. Sermonem autem in solu
tionibus continuitatis factis in neruis, & ossib.
reseruabimus posterius ad libros particulares.

o B. Alia litera. quoniam virtus debilitatur, qua re cõfortare necesse est, & multiplicatur sanies.
p † B. & augmẽto.
q B. tunc illud est propter digestionem. Loquamur autem nũc de curatione alfasch, & dicamus, quoniã propterea quòd alfasch.
† alfase.
† alfase.
† alfase.
r B. sordities, uel supfluitas.
s B. Alfasch.
† alfase.
t B. alfase.
u B. quòd si alfasch fuerit cũ alsadach medicetur prius alsadach medicaminibus aptis alsadach, ita ut sit possibile medicari alfasch, & alfasch.
† alfase.
† contusione Mant.
† alfase.
x B. corrumpẽs.

A N N O T A T I O N E S.

Com. 1.

1 *Vbi confracta ossa sunt, docet Gal. 1. in primũ de fracturis, quatuor, vt curentur, expeti, extensionem, conformationem, deligationem, & depositionem. i. quietem. Rursum, quę solutionem continui patiuntur, alia absque alterius rei interuentu agglutinantur, quæ mollia sunt: alia non nisi alicuius rei medio coalescunt, quæ dura & sicca sunt: molles carnes sunt, dura uerò ossa. proptereaq́; vbi fracta hæc fuerint, iure hic ex Gal. desumens & lib. art. med. & 6. meth. & alibi sæpe, ossa non sine callo coniungi asserit. quum uerò hic callus, atque hoc gluten non nisi ex alimento gignatur, quod ad ipsa ossa perferri solet: propterea, quo tempore callus gignitur, nutriendum boni succi alimentis est corpus, ex quibus proueniat non solum bonus, sed etiam tenax, ut eodem 6. meth. Gal. notat. rectè ergo author noster confra-* 10 *ctis, animalium extrema, quæ neruosa & glutinosa sunt, cõsuluit. Licèt uerò Hipp. lib. de fracturis sect. 1. statuere ui-deatur, a uino & carnium esu esse abstinendum. id tamen decem primis diebus intelligendum est. nempe subuulgari victu & obsonijs mollibus, atque (ut ait Gal. ptisana, beta, malua, atriplice, & piscibus molli carne præditis tantisper utendum est. hoc uerò transacto tempore, idem quoque Hippocrates monet ex additione ęgros esse reficiendos.*

2 *Intentio autem &c. Molles corporis particulæ disse-ctæ, postquam adducta utrinque ulceris sunt labia: nullius* 20 *rei interuentu a natura coniunguntur, ut Galenus lib. art. med. nisi quid impediat. impedit autem quidquid medium inter labra ulceris interponitur, seu id humores sint, seu inflammatio, callus, pilus, oleum, atque intemperies, subiectæ particulæ. hæc author noster prolixe prosequitur Gal. copiosissimè sex prioribus methodi libris tractat. præsertim lib. 3. & 4. quæ hic adnotantur.*

3 *Et scito quòd intentio &c. Vlceris, ut ulcus est, prima, quæ oritur indicatio, est vnitas. Sed hæc artificio caret: ipsis etiam vulgaribus nota, artificiosa uerò exsiccatio est. cõ* 30 *fluit enim ad omne vlcus & simplex & compositum (ut sæpissime in libris methodi Galenus notat) duplex quoddã excrementum, alterum tenuius, alterum crassius: tenuius desiccatione aufertur, crassius abstersione abstergunt uerò, quæ sicca sunt. atque ita ulcerum curatio in unam exsiccationem recidit. Quamuis ergo prima in ulceribus indicatio unitas ipsa sit, desiccatio uerò secundo loco, & per accidens rectè tamen et author noster hoc loco, & Gal. 4. meth. & sæpe alias, ulcus, ratione qua ulcus, exsiccationem indicare pronũciant. de indicatione uidelicet artificiosa intelligẽtes.* 40

Com. 5. Cap 6. cap. 18. Aphor. 27.

De cauterizatione. *Cap. 29.*

CAuterizatio est medicamen valde vtile, iu-
uans ad prohibendum, ne corruptio spar
gatur; & ad confortandum membrum, cuius [a]
[complexionem volumus rectificare,] & ad re
soluendum materias corruptas in membro re
tentas: & ad restringendum sanguinis fluxum.
Res verò qua cauterium sit melius, est aurum: 50
& locus quidem qui cauterizatur, aut est mani-
festus, & ponitur cauterium super ipsum sensi-
biliter: aut est profundus interius in membro,
sicut in naso, aut ore, aut in ano, † & huiusmo
di quidem [b] [forma] indiget, super quam pona
tur qđ sit sicut talch: aut magra in aceto infusa:
postea ponantur super ipsam panni aqua ro-
sacea uehementer infrigidati, aut succis aliqui
bus, [c] [& mittatur in cannalem ita vt locus cau
terizandus eius buccella fiat, deinde immitta- 60
tur cauteriũ, propterea vt ad locum perueniat,
& in circuitu non impediat; & propriè quum
cauterium subtilius fuerit quam formæ vacui
tas, ne lateribus formæ obuiet.] Cauterizator
præterea sibi cauere debet, ne fortitudo cauteri
zationis ipsius ad neruos perueniat, neque ad
chordas, neq; ad ligamenta, quòd si propter san
guinẽ, qui fluit, cauterizauerit, oportebit vt cau
terizatio

terizatio sit fortis, ideo ut crusta grossitiem habeat, & spissitudinem, ne cito cadat: quoniã ex casu crustę cauterizationis factæ, propterea vt sanguinis fluxus, prohibeatur: puenitur ad malum deterius eo, quod erat. Quumq; cauterizaueris propterea, vt carnem corruptã proijcias, & terminum sani scire volueris, erit ubi dolet. & fortasse necessarium erit tibi cum carne, cauterizare os, quod est sub ea: & supra ipsum morari: donec tota ipsius destruatur corruptio. Quum ergo fuerit, quod sit sicut craneum, subtiliter ipsam operare ita, vt cerebrum non ebulliat, neque ipsius panniculi corrugentur, & in alio osse ab ipso non cures perquirere.

ANNOTATIONES.

Per cauterizationem, non quod uulgo cauteria, & fontanellas uocant, quum sanæ partes ægrotantium gratia urũtur, quib. antiquos esse usos ferè non uideo: sed affectæ ipsius particulæ ustionem intelligit. De hac Hipp. 7. aph. Quæcũque (ait) non sanant medicamẽta, ea ferrum sanat. quæ ferrum non sanat, ea ignis sanat, quæ ignis non sanat, ea incurabilia putare oportet. Eandem Gal. 6. in 6. de uulgaribus morb. adhiberi dicit, pessimè affectis locis ob prauorum succorum exsuperantiam, ut in malignis ulcerib. euenit. et 13. meth. ex ijs esse præsidijs notat, quę totam eius, quod infestat, substantiam exinaniunt. Author uerò introductorij, particulatim quibusnam morbis usu ueniat ustio, scribit proprie quidem, dicens, in ijs malis, quæ depascunt, & oculorum fluxionibus, coxis, tabidis, lienosis, brachijs quæ in aquam excidere consueuerunt, in ægylope, in nigricantib. in ijs quæ resecantur propter vasorum apertionem, ac postremò in alijs sanguinis profluuijs. Sed et Hippocrates quoque sexto aphor. hydropem urit, & tabidos in lib. de internis affectionibus. ubi etiam urendi modum docet.

Com. 5. | Cap. 6. | cap. 18. | Aphor. 27.

De sedatione doloris. Cap. 30.

IAm sciuisti dolorum causas in duarũ comprehendi diuisionib. scilicet mutatione cõplexionis subito, & solutione continuitatis, postea sciuisti, quòd postremum diuisionis earũ peruenit ad malitiam cõplexionis calidę, aut frigidæ, aut humidę, aut siccę absque materia, aut cum materia chymosa, aut [a] [ad vẽtositatẽ, aut apostema.] doloris ergo sedatio ex contrarietatę harum causarũ erit. Et iam sciuisti qualiter vniuscuiusque earum cõtrarium sit. & sciuisti qũo malitia complexionis, & apostema, & ventositas medicentur. & omnis quidem dolor, qui fit fortior, interficit: quoniam ex eo in primis accidit frigiditas corporis & tremor, postea fit pulsus paruus, deinde destruitur, & postea moritur. Et ad summum, id qđ dolores, sedat, est aut id quod complexionẽ mutat: aut qđ resoluit materiam, aut quod stupefacit. & stupefaciens quidem remouet dolorem, quoniã destruit sensum membri. Eius verò sensum nõ aufert, nisi propter vnam duarum causarum: aut propter multã infrigidationẽ: aut pp multam venenositatem, quæ est in ipso contraria uirtuti illius mẽbri. Ea quoque quę [b] [fluxa] faciũt, sunt ex summa eorum, quæ molliter resoluũt, qualia sunt anethum & semen lini, & melilotũ, & chamæmilla, & semina apij, & amygdalæ amaræ, & oĩs res in primo gradu calida, & proprie quando fuerit cum ea glutinandi potẽtia, sicut gummi prunorũ, & amylum, & cerusa, & crocus, & ladanũ, & althea, & amomum, & caules, & napi, & apozema eorũ, & adipes, & †hyssopus [c] [ceratus,] & olea sicut dicemus ĩ antidotario: & uentrẽ soluentia, & euacuantia quocũque modo fuerint, sunt istiusmodi, & [d] [fluxa] quidem facientia, sunt danda, post euacuãtia, si necessarium fuerit euacuare, donec materiã restringas, quæ ad membrum descẽdit. & ẽt illud totũ, quod apostema maturat: aut quod ea aperit. Omnib. cutem stupefacientibus fortius est opium. Et ex eis sunt poma mãdragoræ, & eius semen, & cortices radicis ipsius, & papauer, & †cicuta, & [e] [iusquiamum] & solatrum stupefaciens, & semen lactucarum; & ex eis sunt nix, & aqua frigida. In doloribus præterea multoties accidit error, quoniam eorũ causę erũt extrinsecæ, sicut calor: aut frigus: aut ceruicalis eminẽtia: aut [f] [lecti corruptio,] aut casus, [g] † [ ] qui fit in ebrietate: aut alia ab his, & quærũtur eorũ causæ in corpore, & prouenit error: quapropter scire debes hoc & cognoscere, si est ibi repletio, aut non, & si sũt ibi causę repletionis notæ. quandoq; ẽt causa aduenit exterius, deinde interius fit mansiua; sicut quum aliquis bibit aquam frigidam, & accidit ei fortis dolor in parte stomachi, & hepatis. & multoties quidem non est multum necessaria euacuatio, & sibi similia: quoniã sæpe sufficit sibi balneum, & fortis somnus in eo. Et sicut qui comedit rẽ calidã, & infert ei fortẽ capitis dolorem, & sufficit ei aquã infrigidatã bibere. Et quandoque est res, in qua fiducia est, ꝙ dolor ea remoueatur: [h] † [ ] aut tardè operans, ita ꝙ dolor ille vsque ad horam illam tolerari non põt; sicut euacuatio materiei dolorem facientis colicę retentæ in villis intestinorum; aut cito operans est: sed ex ea timetur finis vehementer malus: sicut stupefactio membri dolẽtis in colica cum medicinis, quæ hoc operari solent, & fit medicus in hoc ambiguus. Dẽt ergo bonæ mensurationis fortitudinẽ habere, vt sciat quod duorũ temporum sit longius, aut tempus fixionis uirtutis, aut tempus doloris. Et ẽt quæ duarum rerum sit ei deterior: an dolor, an malus finis, qui ex stupefactione timetur, ut eligat [i] [studium ei impendere, quod magis est impediens:] fortasse. n. si dolor remanserit: fortitudine sui, & magnitudine interficit. & stupefactio forsitan nõ interficiet, licet ex alia parte impediat, cuius impedimentum fortasse corrigere poteris [k] [& redibit forsitan, & tu redibis] medicina conueniente. & pręter hoc totum, stupefacientis [l] [cõplexionem] considerare debes, & ipsius qualitatem, ut quod ex eo est facilius, dones: & vt tribuas id, quod est cũ suis theriacis compositum, nisi res fuerit maxima, quę forti indigeat stupefactione. Sunt pręterea membra de quib. nõ curamus, & si eis superponas narcotica, quoniam non inde ad vehementer malum finem perueniunt, sicut dentes, quum eis apponitur stupefactiuum, & fortasse quidem bibere etiam erit melius in hmõi, sicut bibere, quod stupefaciat propter dolorem oculi, quoniam ex hoc minor malitia prouenit oculo, quam ut [m] [interius ponatur.] Et fortasse facile erit corrigere malitiam, quæ ex potu alijs accidit membris: in eo autem, quod est sicut colica, magnificatur

malus

a B. vẽtositatem, aut apostema.

b B. laxa.

† œsypus.

c B. humida.

d B. laxa.

† bengi.

e B. alsucharan.

f B. autiacendi situatio corrupta.

g † B. epilepsiæ.

h † B. sed est.

i B. Alia litera. pmittere illud, quod est magis conueniens.

k B. & redire, uel reiterare, & curare.

l B. compositionem.

m B. cũ eo fiat cohol.

malus finis;quoniam materiam augmentat frigus,& congelationem,& clausuram. Amplius stupefacientia plerunque sedant dolorem, propterea ꝗ dormire faciũt, quoniam somnus est vna ex causis ipsius sedationis doloris, & propriè quando cum eo facta fuerit fames, & in dolore materiali. Et stupefacientia quidem cõposita,quorum fortitudines aliȩ debilitãt medicinæ,sicut theriaca,sunt magis secura,quemadmodum philonium,& trochisci quib.nomẽ ponitur †ternarij;sed eorum stupefactio est debilior:quod aũt ex eis est recens,maioris est stupefactionis: & in antiquo ferè nulla est stupefactio.& n[quod est medium:mediũ.] & ex dolorib.quidẽ,qui sunt multæ fortitudinis, & sunt ad medicandum faciles in quibusdam horis, sunt sicut dolores ventosi:quoniam quandoq; sedãtur,& sufficit vt super eos aqua calida euacuetur:veruntamen in hoc timor existit; unde ab eo tibi cauere debes, quoniã plerunq; causa erit apostema,& existimabitur,ꝗ sit ventositas. & si fortasse facta fuerit ei embrocha ex aqua calida,& pręcipue in sui principio,ei affert magnum malum Et pręter hoc quandoq; impedimentum ventoso efficit,quum vẽtositatem resoluere non poterit, & in quantitate ipsius spatij augmẽtum faciet.& vaporationes ẽt sunt ex medicationib.ventositatum. & ex eis quidem melior est,cũ qua est id quod o[exsiccat,]sicut milium:nisi in mẽbro fuerit quod illud tolerare non valet,sicut oculus.Fiat ergo tũc vaporatio cum pannis. Ex vaporationib.etiam sunt, quæ cum oleo calefacto fiũt, & ex vaporationibus quidem fortib.est,ut ororum farina cũ aceto coquatur, & postea siccetur,& fiat ex eo vaporatio.& minor causa ea ẽ,ut furfur coquatur sicut hoc.Salis aũt vapor est pungitiuus:sed milij est melior,& debilior. & plerũq; ẽt fit vaporatio ex aqua in p[vase]posita,quę est incolumis & leuis:sed operationẽ efficiet, quã nominauimus,si illud non fuerit obseruatum.Vẽtosæ ẽt cum igne sunt istius modi, & sunt fortes in sedando dolorem ventosum, & si eas iterũ adhibueris,dolor penitus destruetur. Veruntamen plerunque ex eis accidit illud,quod prouenit ex eo,quod diximus.Ex sedantibus pręterea dolorem, est molliter longo tempore incedere:propter illud, quod in ipso existit ex uirtute faciendi q[fluxa.] & similiter adipes subtiles noti,& olea,quæ nominauimus,& dulcis cantilena,& proprie quum ex ea prouocatur somnus,& occupari in eo, quod gaudium efficit; doloris uehementiam sedat.

† diatriton.

n B. in mediocri est mediocritas.

o B. est lene.

p B. vesica

q B. laxa.

In quo præcipitur a quibus curationibus incipiamus. Cap. 31.

QVum multæ coniunguntur ægritudines, ab ea incipere debemus, in qua vna harũ trium proprietatum existit. Vna earum est, ꝗ alia sanari non potest, antequam ipsa sanetur; sicut apostema,& v lc us quum coniunguntur: medicamur enim apostema,donec complexionis malitia,quæ cũ eo uenit,remoueatur:absq; cuius sanatione ulcus sanari non potest:postea medicamur vlcus.& secunda earum est, quum una ęgritudo causa fuerit alterius,sicut quum accidit oppilatio,& febris:medicamur.n.oppilationem prius, deinde febrem, & si nobis necessarium fuerit oppilationẽ aperire cum eo, in quo aliqua existit caliditas,non curabimus de febre,& medicamur quidem a[pulmonis apostema]cũ desiccatiuis, & non curabimus de febre,quoniam impossibile est ut febris remoueatur causa ipsius remanente: & causæ quidẽ eius sanatio est exsiccatio, quæ febris nocumẽtum facit.Tertia verò quum fuerit una earum ea de qua maior solicitudo sit habenda:sicut si coniũgatur synochus & paralysis : medicamur .n.synochum extinguendo,& phlebotomãdo, & de paralysi non curabimus. Quum aũt ægritudo, & accidens coniunguntur: a sanatione ęgritudinis incipiemus,& si accidens superauerit:tunc accidentis curam habebimus,& ęgritudinem non considerabimus:sicut in colica damus stupefacientia propterea ut doloris fortitudo remoueatur,licet ipsi colicæ impedimentum faciat.Et cum hoc quandoque tardamus b[quod facere debebamus] propter stomachi debilitatẽ,aut propter ventris fluxum,qui præcessit:aut propter præsentem nauseam.Et quãdoque non tardamus,sed c[operamur,]& non totam remouemus causam, sicut in ægritudine spasmi: non enim totum expellimus humorem,immo ex eo aliquid dimittimus, ut ipsum spasmosus remoueat motus,ne humorem resoluat naturalem.

ANNOTATIONES.

In complicatis affectibus docet Galen.7.methodi,primum quidem spectandum esse,a quo maxime discrimen ægro impendere uideatur.secundo quid causæ rationem obtineat,tertio quæ sanari ante alia poßint, & quæ non. Atque ubi a quopiam affectu non leue instat periculum,ad id quod urget primum curantis consilium dirigendum est. Vbi aliud efficiens est,aliud quod ab eo efficitur:ipsa causa spectanda. At ubi curari hoc ante illud non licet, ad id, quod ordo dictat,est respiciendum. Atque in eo quidem curationis consilio, quod ab urgente initur,affectus magnitudo perpendenda est. Ea triplex est:alia quæ ex læsæ actionis præstantia spectatur,alia quæ ex propria affectus essentia.& tertia præter has, quæ ex facultate quæ læsum corpus gubernat,æstimatur.In eo uero consilio, quod ex causæ ratione initur.animaduertendum est, quidnam eorum quæ inter se coniuncta sunt,augere aut gignere reliqua poßit, quæ rursus ab eo uel gignantur,uel incrementum accipiãt. In eo uero,quod ordo præscribit, quid ante quod, uel quid cum quo,uel quid post quid,sanari poßit. Hæc Gal.quæ exẽplis post modum patefacit.

Operis sigillatio & gratiarum actio.

SIt quantitas huius nostri sermonis compendiosi de principijs uniuersalibus doctrinę medicinalis sufficiens.Deinceps autem laboremus, ut de simplicibus medicinis librum componamus,si deus uoluerit.& ipse quidem nos iuuabit,cui sint grates secundum sui inumerabiles misericordias.

Finis libri primi Canonis in medicina, principis Auicennæ.

Calamen-

A. Iethuba

Napellus

sola-

FINIS.

INDEX MEDICAM: SIMPL. ALIVS RECENS ADDITVS.

FINIS.

LIBER SECVNDVS
CANONIS
PRINCIPIS AVICENNAE.

HORVM librorum, quos de medicina ſpecificauimus, primus eſt de iudicijs vniuerſalibus in medicina: & ſecũdus eorum eſt hic liber aggregatus de medicinis ſingularibus. Et nos quidem, hunc librum in duos diuiſimus tractatus. Quorum primus eſt de canonibus [a] [vniuerſalibus, quos te ſcire oportet in re medicinarũ;] & eſt ſcientia virtutum medicinarum in medicina. Et ſecundus eorum eſt de cognitione virtutum medicinarum particularium.

PRIMVM verò tractatum in vj. diuiſimus capitula.

Capitulum primum eſt de complexionibus medicinarum ſingularium.

Capitulum ſecundum eſt de cognitione cõplexionum medicinarum ſingularium per experimentum.

Capitulum tertium eſt de cognitione complexionum medicinarum ſingularium per rationem.

Capitulum quartũ eſt de cognitione operationum uirtutum medicinarum ſingularium.

Capitulũ quintum eſt de iudicijs [b] [accidentium medicinarum extrinſecus]

Capitulum ſextum de collectione medicinarũ, & conſeruatione ipſarum.

IN ſecundo autem tractatu poſuimus medicinas ſingulares in areolis.

In prima nanque areola poſuimus nomina medicinarum ſingularium, & cognitionem eſſentiæ ipſarum.

In ſecunda areola electionem bonitatis ipſarũ.

In tertia areola rememorationem qualitatum, & naturam ipſarum.

In quarta areola proprietates [c] [operationum earum, & diſpoſitiones ipſarum vniuerſales] ſicut reſolutio, & digeſtio, & conglutinatio, & ſtupefactio, & quæ illis ſunt ſimilia ex operationibus, quas in tractatu primo diximus: & proprietates alias, ſi inſunt eis. & fecimus earum deſcriptionem cum colore, vt ſit facile ipſam colligere.

In areola quinta operationes earum, quę pendent ex decoratione, aut in cute ſicut remotio lentiginum,† vitiliginis, & porrorum, & verrucarum; aut in capillis, ſicut conſeruatio ipſorũ, & prolongatio, & coloratio, quæ in decorationem ingrediuntur, & ſignauimus id totum ſignis depictis, ut per illud facilis eius inquiſitio fiat in tabulis, donec colligantur omnes medicinę ſingulares, quę in eis cadunt velociter.

† albaras.

In areola ſexta operationes earum in apoſtematibus & bothor. i. in paruis eminentijs, quę fiunt ſicut puſtulæ: & terminauimus etiam omnem ſpeciem dictam in eis cum colore ꝓprio vnicuique earum.

In areola ſeptima ſimiliter ulcera, & vulnera, & fracturas depictas coloribus ſuis.

In areola octaua ęgritudines iuncturarum, & neruorum depictas ſimiliter.

In areola nona ægritudines membrorum capitis omnes depictas ſuis coloribus.

In areola decima ægritudines membrorum oculi depictas ſimiliter.

In areola vndecima ægritudines membrorũ [d] [ſpiritus] depictas coloribus ſuis.

d B. aphelitus.

In areola duodecima ægritudines membrorũ nutrimenti depictas ſuis coloribus.

In areola decimatertia ęgritudines membrorũ expulſionis depictas etiam.

In areola decimaquarta febres, & quæ eis conueniunt, depictas ſimiliter.

In areola decimaquinta proportionem medicinarum ad uenena.

In areola decimaſexta permutationem earum, & quandoq; [e] [communicant] in medicina una omnes areolæ, & quandoque nõ [f] [cõmunicant, & forſitan non reperiuntur quędam, niſi in quibuſdam areolis.]

e B. aggregãtur.
f B. reperiuntur in aliqua earum niſi quædam areolę.

Quumq; cõplẽdo ex tabulis receſſero, & ſignis virtutũ medicinarum particularium, ſigillabo tractatum ſecũdũ: & illic ſigillabo hunc librum, procedendo ab eo ad tertium librum.

TRACTATVS PRIMVS.

De complexionibus medicinarum singularium. Cap. 1.

IAM declarauimus in libro primo intentionem sermonis nostri, s. hęc medicina est calida, & hæc medicina est frigida, & hæc medicina est humida, & hæc medicina est sicca. Et ostendimus illic, quòd illud est per comparationem ad corpora nostra. Et præmisimus quòd omnium compositorum mineralium, & vegetabilium, & [a] [viuentium materiæ elementa sunt quatuor.] & quòd ipsa commiscentur adinuicem, & agunt in se, donec cōsistant secundum æqualitatem: aut secundum dominium in eo, quod est inter [b] [eas. Et quum consistunt secūdum illud, est complexio vera: & quòd complexio, quum est contenta in composito, pręparat ipsum receptioni uirtutum qualitatum, quarū proprietas est, ut sint in ipso.] Et ostendimus uniuersaliter, secundum quot diuisiones est cōplexio: & quid quæritur per complexionem æqualem in hominibus, & quid per complexionem æqualem in medicinis. Et ostendimus, ꝙ per hoc non intelligitur, nisi quòd corpus hominis, quum obuiat ei, & agit in ipsam calore innato, [c] † [ ] non pręualet; ita ut in corpore hominis imprimat infrigidationem, aut calefactionem: aut humectationem: aut desiccationem vltra eam, quæ est in homine.

a B. animalium principia, seu materiæ sūt elementa quatuor.
b B. ipsa. Et qn̄ cōstiterit secundū aliqd illi s tūc est complexio vera, & ꝙ cōplexio quū peruenit in composito p̄parat ipsū ad recipiēdum virtutes, & qualitates quæ debent esse in ipso post complexionem.
c † B. nō couertitur ipsa seu.

Nos tamen per illud non significauimus, ꝙ complexio eius sit similis complexioni hominis. Complexio nanque hominis non est nisi in homine. Et scias ꝙ complexio est secundum duos modos scilicet complexio prima, & complexio secunda. Complexio itaque prima, est cōplexio proueniens ab elementis. & complexio secunda, est complexio, quæ prouenit a rebus q̄ in seipsis habent complexionem: sicut verbi gratia, complexio medicinarum compositarum vt complexio theriacæ: unaquæque enim medicinarum singularium theriacæ complexionem habet sibi propriam: deinde commiscentur & componuntur ita, ut vniantur & adueniat eis [d] [commistio, & aduenit complexio secunda.] Et hæc quidem complexio secunda, non est ita quòd nō sit tota nisi ab arte: immò est quandoque etiam a natura: lac enim commistum in veritate est ex aqueitate & caseitate, & butyrositate. Et unumquodque horum trium est non simplex in natura: immò est commistum, & habet complexionem sibi propriam. Et hæc quidem complexio secunda est ex operatione naturæ, non ex operatione artis. Complexio autem secunda est secundum duos modos; aut complexio fortis, aut complexio debilis. Complexio verò fortis est uerbi gratia. ut unumquodq; simplicium alij sit unitum tali unitione, ut eius separatio calori nostro innato, non solum sit difficilis: immò sit aliqua, cuius separatio calori ignis sit difficilis, sicut corpus [e] [olei.] Commistio enim inter humiditatem, & siccitatem ipsius ad hoc peruenit, ut igneitas deficiat in separando inter eas: immò, quum igneitas aqueitatem soluit, ut eam subleuet: tenentur cum omnibus partes terreæ, quare non valet efficere earum subleuationem, & ut terreę subsistant: sicut potes illius simile uidere in ligno, immò in plūbo, & stanno. Quum ergo est complexio, cuius firmitudo est hæc firmitudo: tunc non est longe, quin sit complexio, a separatione simplicium, cuius calor innatus, qui est in nobis: deficit, & quæcunque ita est: est complexio firma. Si ergo fuerit æqualis, remanebit in corpore æqualis vsquequo [f] [resoluat eius formam & corrumpat.] Et si fuerit decliuis ad dominium, remanebit in corpore secundum suum dominium, usquequo corrumpatur eius forma. Et vniuersaliter quidem nō prouenit ab ea, nisi operatio vna. Quum autem complexio non est firma: sed debilis facilis ad disgregationem, tunc possibile est, vt eius simplicia separentur, quum nostræ naturæ operatio existit in ea, & remoueatur vnum ab alio: & sint diuersarum uirtutum, & faciat unum eorum operationem vnam, & aliud contrarium ipsius. Et quum medici dicunt, quòd medicinę illius uirtus est composita ex uirtutibus contrarijs, non oportet vt ipsi intelligant a seipsis & tu ab eis, quod sit pars vna ferens frigiditatem, & caliditatem simul operans unaquęque earum singulariter, sicut illæ, quæ sunt diuisæ: nam illud non est possibile: sed [g] † [ ] sunt in duabus partibus eius diuersis, ex quibus ipsa est composita [h] [cum sua singularitate.] Et etiam non oportet ut existimes, quòd aliud genus medicinarum nō sit cōpositum ex virtutibus contrarijs: quoniam omnes medicinæ sunt compositę ex virtutibus cōtrarijs; immo oportet ut intelligas ex hoc quòd ipsi significant per illud quod est actu habens virtutes contrarias, aut potentia propinqua actui: quoniam in ipsa sunt partes diuersę, quarum una non efficit in aliam actum integrum facientem totum similium virtutum similitudine completa, & non adhærent, & uniuntur ita [i] † [ ] ut quum earum una in parte membri continetur, consequatur alteram cum ea cōtineri: quoniā si ita fuerit similis uirtutis, nō diuersificabitur eius operatio ī corpore, penitus. Et si est adhærentium partium [k] † [ ] & diuersarum uirtutum, possibile est etiā ut non diuersificetur [l] [eius] impressio in corpore; immò sit, ut quum pars simplicis in membro continetur [m] [conueniat] ei quod ei adhæret ex simplici alio: [n] † [ ] & perueniat ex eis operatio, & impressio, quam [o] [ad ipsum ducunt] amborum operationes in omnib. partibus illius membri secundum æqualitatem, quum sit cum unaquaque partium eius impedimentum a complemento actionis eius fixum in ea, nisi sit pars mēbri recipiēs, ab uno [p] [quoque] duorum simplicium absque alio, & natura utatur uno eorum & alterum renuat: & hoc quidem est multoties: noster tamen sermo nō est in hoc: immò est in specie, quæ est diuersæ impressionis propter rem in seipsa, non propter rem in alia. Et illa quidem res est, quoniam simplicium eius commistio est debilis [q] [recipiens discretionem, & simplicia eius ipsam cōmiscentia sunt debilia ubi recipiunt impressionem ab impressione nostri caloris.] Istę autem medicinæ simplices, quibus dicimus inesse uirtutes contrarias sunt, in quibus non est illa cōmistio

d B. complexio quæ est complexio secunda.
e B. auri.

mistio [r] [vniuersalis.] De eis ergo aliæ sunt,quę
sunt fortioris commistionis: & non possunt de-
coctio,& ablutio facere separationem inter vir
tutes earum sicut chamæmilla, in qua est virtus
resolutiua,& uirtus styptica: & quum coquitur
in emplastris,non separantur ab ea vtræque vir
tutes,& aliæ sũt, in quibus decoctio separare po
test inter eas sicut caules: substantia enim ipso-
rum commista est ex materia terrea styptica, &
ex materia subtili abstersiua nitrosa. Quum er-
go coquitur in aqua resoluitur substantia nitro
sa abstersiua ab ea in aqua, & substãtia terrea sty-
ptica remanet, & fit aqua eius solutiua, & cor-
pus eius stypticum, & similiter lens [s] [& fru-
ctus mandragoræ] & similiter allium: in ipso
nanque est virtus abstersiua,& adustiua,& humi
ditas grauis; sed decoctio separat inter eas, & si
militer cepæ,& raphanus.& reliqua. Et propter
hoc dicitur,quòd raphanus digerit,& non dige
ritur. Digerit enim & non cum omnibus parti-
bus suis; sed cum substantia subtili tantum,quæ
est in ipso. Quum ergo resoluitur ab eo,remanet
substantia spissa,quæ est in ipso inobediens uir-
tuti digestiuæ viscosa: sed illa substantia alia inci
dit uiscositatem. Et ex hoc capitulo sũt alia, in-
ter quorum simplicia ablutio separare ualet si-
cut endiuia,& plurima olerum: eius enim sub-
stantia est composita ex materia terrea [t] † [
] frigida plurima, & ex materia subtili pau
ca: quare fit eius infrigidatio cum materia pri-
ma,& oppilationum apertio ab ea,& penetratio
ipsius plurima cum materia altera:& plurimum
huius materiei subtile est expansum super sup-
ficiem eius. Iam enim eleuata est ad eam, & a-
spersa super ipsam. Quum ergo abluitur cum a-
qua,resoluitur,& non remanet ex ea aliquid vn
de sit curandum.ergo propter hanc causam præ
ceperunt ne abluatur secundum legem,& medi
cinam. Et hac de causa plurimæ medicinarum
quum homo sumit eas,infrigidant vehemẽter:
& quum ex eis fit emplastrum,resoluunt, verbi
gratia,sicut coriandrum:quum enim sumitur,
eius infrigidatio fortior fit: & quũ ex eo fit em-
plastrum,quandoque resoluit;uerbi gratia,scro
phulas & propriè permistum cum sauich: & il-
lud ideo quoniam est compositum ex substan-
tia terrea aquosa multæ ĩfrigidationis,& ex sub
stantia subtili resolutiua. Quum ergo [u] [sumi-
tur] aduenit calor innatus,& resoluit ab eo sub
stantiam subtilem,& non est plurimæ quantita-
tis. ita ut in complexione impressionem faciat:
immò deficit, & remanet substantia eius singula
ris vltima in infrigidatione. Quum autem ex eo
fit emplastrum, videtur, quod substantia terrea
nõ penetret in poris,neque efficit in eis impres-
sionem omnino,sed substantia subtilis [x] [secun
da] penetrat in eis,& digerit. Si ergo associatur
aliquid ex substantia frigida; iuuat ad repellen-
dum,& uincit calorem innatum: & hoc quidẽ
propinquum est ei, quod ostendimus in libro
primo de adustione cepæ,quum ex ea fit empla-
strum,& de eius incolumitate,quum comedi-
tur. Et quum nos posuerimus unam causam in
ea propinquam huic,oportebit vt fit hæc inten
tio nota certè. Et ex medicinis quidem sunt,in
quibus videntur esse duæ substantiæ diuersæ se
cundum naturam absque permistione omni-
no. Et ex eis itaque sunt,quæ sunt sensui apparẽ
tes, sicut partes citri. Et ex eis sunt,quę sunt ma-
gis occultę:videtur enim quòd cortex psylij, &
quod est super eius corticem, sit fortis infrigi-
dationis. & farina medullæ, quæ est in ipso, sit
fortis calefactionis: ita ut forsitan sit medicina
rubificans,aut vlcerans,& cortex eius sit sicut ve
lamen distinguens inter ea. Si ergo bibitur non
tritum,non dimittit duritiem sui corticis, vt pe-
netret virtus medullæ eius, & quod est intra ip-
sum ad suum exterius;immò operatur cum eo,
quod ex ipso apparet & sua mucillagine. [y] † [
] Quod si conteratur, forsitan illud,
quod dicitur de ipso quòd est uenenum,est pro
pter apertionem medullæ eius & sui interioris.
Et videtur quòd illud,quod ex eo est cõtritum,
disrumpat exituras. & illud, quod est integrum
ex eo faciat eas crudas, & refrenet eas propter
hanc causam. Sufficiat quantitas hæc in dando
hanc radicem.

y† B. Alia litera frigiditatem.

ANNOTATIONES.

Et scias quòd complexio est secundum duos modos &c. Res non eæ solùm, quæ artificio parantur,sed etiam quæ naturales, multiplici sæpe facultate præditæ sunt. Hac de causa licebit, ut frequenter ex Gal. atque alijs legas brassicam astringente,& laxante facultate esse præditam. atque id,quum authore Gal. actiones merito diuersorum temperamentorum diuersæ proueniant; non nisi uarijs,quibus brassica temperiebus constat, ascribi potest. non certè quòd eædem prorsus particulæ contrarijs,aut facultatibus,aut temperiebus constent: sed eadem prorsus res, ob varias, quæ illi insunt partes,contrarijs viribus pollet. Id in ijs, quæ artificio fiunt, facile uidere est, quæ sæpe numero quum diuersis rebus constent, pugnantibus facultatibus excellunt. Id in Theriaca, in compositis demum medicamentis omnibus, præsertimq; ijs quæ,quia multi vsus sunt,polychresta nuncupantur, conspicuum est. Neque hoc in ijs dumtaxat, quæ ab arte, sed & frequenter in naturę operibus vsu venit. Lacti triplex inest substantia, triplex temperamentum, & triplex actio. id quod Gal. tertio de alim. fac. & sæpe alibi testatur, præter quas tamen particulares temperies tres, vnam demum habet,cuius gratia lactis naturam seruat, id & in rebus est, quæ miscentur omnibus. Et si enim homo ex multiplicis temperamenti est partibus,quando aliæ frigidæ, aliæ calidæ sunt,aliæ humidæ,aliæ siccę, est tamen vna illius temperies ex ijs particularibus forte prosiliens, cuius gratia hominis natura seruatur. Hæc verò postrema temperies, ac (vt ita dixerim) forma in ijs,quæ artificio parantur,non statim post mistionem inducitur: sed postea. Idcirco Gal. 5. meth. in Romana muliere theriacam exhibet nondum fermentatam, quòd in ea opij parum adhuc imminutę essent facultates,neq; planè ex multiplicibus simplicium qualitatibus una ea qualitas communis theriacæ comparata. Huius rei gratia Author noster lib. de uirib. cordis tra. 2. theriacam initio secundum formas partium: post verò secundum specificam formam agere adnotauit. Vide pro hac re, & Auer. 5. Coll. & in libello de Theriaca.

Cap. 15. Cap. 13. Cap. 4. Cap. vltim. Cap. 1.

De cognitione virtutum complexionum medicinarum singularium per experimentum. Cap. 2.

MEdicinarum cognoscũtur virtutes ex duabus vijs,vna earum est semita experimẽti.

Et altera est ratiocinationis semita. Nos verò
in experimento sermonem præmittamus. Dici
mus ergo, quòd experimentum ad cognitionē
virtutis medicinę cū fiducia nō perducit septē,
nisi post obseruationē septē cōditionū. Vna ea
rum est, vt sit medicina uacua a qualitate acqui
sita ex caliditate accidentali, aut a frigiditate ac
cidentali, aut qualitate, quæ accidat ei cum alte
ratione in sua substantia, aut uicinitate alte-
rius. Aqua enim quamuis frigida sit natura, ta-
men quum calesit, calefacit, dum permanet ca-
lida. Et euphorbium quamuis sit natura cali-
dum, tamē quum infrigidatur infrigidat, dum
permanet frigidū. Et amygdala quamuis sit æ-
qualis † subtilis, tamen quum fit rancida, calefa
cit potentia. Et caro piscium quamuis sit frigi
da, tamen quum salitur, calefacit potentia. Et se
cunda est ut illud, in quo experitur, ægritudinē
habeat singularem, nam si ægritudo est compo
sita & in ea sunt duę res significantes duas cu-
rationes contrarias, & experiatur in ambab. me
dicina, & conferat, nescimus causam in illo ue-
rè, uerbi gratia, quum homo habet febrē phleg
maticam, & datur ei in potu agaricus, & remo
uetur febris eius, non oportet, ut iudicemus a-
garicum esse frigidum, quoniam confert ęgri-
tudini calidæ, quę est febris; immò forsitan nō
cōfert; nisi propterea quod resoluit materiam
phlegmaticam, & euacuat eandem, & quum de
ficit materia, remouetur febris phlegmatica. Et
hoc quidem uerè est iuuamentum per se, per-
mistum iuuamento per accidēs, per se quidem
cum comparatione ad materiam, sed per acci-
dens cum comparatione ad febrem. Et tertia
est ut medicina sit experta iam in [a] [duobus]
contrarijs, ita ut quum utrique eorum simul
conferat, non iudicetur quod sit contraria cō-
plexioni alicuius eorum, & fortasse confert vni
eorum per se, & alteri per accidens, sicut scam-
monea, si experiamur ipsam in ægritudine fri-
gida, non est longinquum quin conferat, & ca
lefaciat. Et quum experimur ipsam in ęgritudi
ne calida, sicut est febris tertiana, non elonga-
tur quin conferat in euacuando choleram.
Quū ergo ita sit, non acquirit nobis experimen
tum fiduciam caliditatis, aut frigiditatis, nisi
postquam scimus, quòd unam duarum rerum
efficit per se, & efficit alteram per accidens. Et
quarta est ut sit uirtus, quæ est in medicina op
posita ei, quod æquatur ei de potentia ægritu-
dinis. Sunt enim medicinæ quædam, quarum
caliditas minoratur a frigiditate ęgritudinis a-
licuius, quare penitus in eam non agit. Et quan
doque quum administratur in infrigidatione
aliqua leuiore illa, facit calefactionem. Opor-
tet ergo ut experiatur prius in debiliori, & secū
dum gradus fiat processio paulatim, donec scia
tur uirtus medicinæ, & non dubitetur. Et quin
ta est ut obseruetur tempus, in quo apparet eius
impressio, & operatio, nam si in primis quum
administratur, apparet, confidere facit, quòd ef
ficit illud per se. Et si fuerit operatio, quæ in pri
mis apparet ex ea, contraria ei, quæ apparet in
fine, aut in principio rei non apparet ex ea ope
ratio, deinde in fine rei apparet ex ea opera-
tio: tunc erit locus ambiguitatis, & dubieta-
tis: forsitā enim efficit illud, quod operatur per
accidens, quando efficit in primis operationem
occultam, quam sequitur per accidens hæc ope
ratio alia apparens. & hæc quidem dubietas est,
& ambiguitas, & hęsitatio in uirtute medicinæ.
Existimatio verò quòd eius operatio non sit, ni
si per accidens, quandoque uigoratur, quum
eius operatio non apparet, nisi post separatio-
nem obuiationis mēbri: nam si per se efficeret,
operararetur dū obuiaret: impossibile enim est vt
deficiat dum obuiat, & operetur dum non ob-
uiat. & hoc quidem est iudicium plurimum
sufficiens. Quandoque verò conueniens est, vt
in quibusdam corporibus efficiat suam opera-
tionem, quæ est per se, post operationem suam,
quæ est per accidens, & illud est quum iam ac-
quisierit uirtutem extraneam uincentem uirtu
tem naturalem, sicut aqua calida: in præsenti e-
nim calefacit, in die verò secundo, aut in hora,
in qua remouetur ab ea eius impressio acciden-
talis, facit peruenire in corpore frigus, procul-
dubio propter conuersionem partium [b] [per-
uiarum] ad dispositionem naturalem frigoris,
quòd debet habere. Et sexta est, ut obseruetur
processus operationis eius secundum assidua-
tionem: aut secundum plurimum: nam si nō
fuerit ita, tunc processio operationis ab ea est
per accidens: Quoniam res naturales procedūt
a principijs suis, aut semper; aut secundum plu
rimum. Et septima quidem est, vt experimen-
tum sit in corpore hominis. Nam si experia-
tur in corpore non hominis: possibile est ut fal
lat duobus modis. Vnus eorum est, quoniam
possibile est ut sit medicina comparata ad cor-
pus hominis calida, & comparata ad corpus leo
nis & equi frigida, quum hæc medicina est ca-
lidior homine, & frigidior equo, uel leone, &
uidetur secundum quòd existimo; quod sit reu
barbarum frigidum comparatum ad equum, &
sit comparatum ad hominem, calidum. Et secū
dus, quoniam quandoque comparata ad unum
duorum corporum habet proprietatem, quam
non habet comparata ad corpus secundum, si-
cut cicuta, comparata enim ad corpus homi-
nis habet proprietatem uenenosam, quam non
habet comparata ad corpus [c] [† sturni.] Isti er-
go sunt canones, quos obseruare oportet in co-
gnitione uirtutum medicinarum ex uia expe-
rimenti.

† substantiæ.

a r. ægritudinibus.

cap. 5. cap. 1. & 2. cap. 27.

ANNOTATIONES.

Duo artis medicæ fundamenta sunt, ut Gal. primo apho. experimentum & ratio. & duplici hac ratione medicamentorum notitia usurpatur, ut Gal. de Theriaca ad Pison. præsertim tamen non sine experimento eorum uires cognoscere est. Frequenter illud dictat ratio, cui non aßentitur experimentum: sæpe etiam id experimentum ostendit, cui ratio non suffragatur. Sunt uerò utraque hæc coniungenda: quamtum licet, & quæ ratione inuenimus, sensu & experimento sunt probanda, atq; eo quidem aßentiente comprobanda; dissentiēte uerò reijcienda. Contra, eorum quę experimento sunt inuenta, quærenda est ratio, quam si aßequamur; tunc demum nullo interiecto scrupulo extollendum medicamentum est; sin autem ratio subterfugiat, aut etiam reluctetur; suspectum sanè id redditur, non semper tamen negligendum.

Aristo-

Aristoteles 1.metaph. expertos magis id quod volunt, consequi existimat, licèt rationem ignorent: quam eos qui rationem quidem rei tenent, sed inexperti sunt. Galen. empiricos passim magis quam methodicos probat: & si enim, qui soli nituntur rationi, sapientiores sunt. ut philosophus primo metaph. ait, in medicina tamen, quæ circa singularia versatur, errant magis, qui rationem absque experientia, quam qui experientiam sine ratione perspectam habent. At uerò experimenti certitudo non statim ex uno successu iudicanda est; quin obseruanda sunt multa; atque ijs demum diligenter animaduersis, de experimento, quòd certum sit & constans, ferri iudicium poterit. Author noster septem ferè obseruanda hoc loco proponit, quæ & Gal. tum 3. de temperamen. tum primo de simpl. med. facult. Sed uide pro hoc loco Auerroem 5. Coll.

cap. 5. cap. 1. & 2. cap. 27.

De cognitione uirtutum medicinarum singularium per ratiocinationem. *Cap. 3.*

COgnitionis autem virtutum medicinarũ singularium per ratiocinationem canones alij sumuntur ex velocitate conuersionis earum ad ignem, & calefactionem: & ex tarditate conuersionis ipsarum: & ex velocitate congelationis earum, & tarditate congelationis ipsarũ, & alij sumuntur ex odoribus: & alij ex saporib. Et quandoque sumuntur ex coloribus: & quandoque sumuntur ex operationibus, & virtutibus notis; ex quibus acquirũtur significationes suæ manifestæ super virtutes ignoratas. Via aũt prima est, quoniam rerum similium in constitutione essẽtiæ. s. in raritate & spissitudine, quæcunque recipit calefactionem velocius est calidior: & quæcunque recipit infrigidationem velocius est frigidior. Et ex vna causarum in hoc est: quoniam res quandoque calefit velocius alia, agente existente vno: quoniam in seipsa est calidior altera: & neque infrigidat ipsam nisi frigus accidens: quumque aduenit caliditas exterior; & consentit ipsi virtus calida innata, quę est in ipsa: æquatur alij in causa exteriore, & superfluit illi in virtute, quæ est in ipsa, & fit calidior. Et secundum hoc cognosces dispositionem eius, quæ infrigidatur velocius. Et post illud in danda causa eius est sermo prolixus, de quo intromittit se ille, qui loquitur in principijs naturalibus præter medicum. Quum autẽ vna earum est maioris raritatis: & altera maioris spissitudinis: tunc illa, quæ est maioris raritatis, quamuis sit similis alij in frigiditate & caliditate ipsius: tamen patitur[a] † [ ] velocius propter debilitatem sui corporis. Res autem, quarum proprietas est vt congelentur: & illæ quarum proprietas est ut[b] [in phlegmate igniantur] possibile est vt adinuicem comparentur: ergo quæcunque est velocioris congelationis: & eius essentia est sicut essentia alterius, est frigidior; & quæcunque est uelocioris inflammationis: & eius essentia est sicut essentia alterius, est calidior; propter illud quòd diximus prius. Nos enim non dicimus, quòd res sit calidior, & frigidior, nisi cum comparatione ad impressionem caliditatis innatę in ipsa, quę est in nobis. Et quum ipsa est longinquior a congelatione, & velocior ad inflammationem; tunc iudicamus, quòd ipsa est in impressione a caliditate nostra innata illo modo. Principia verò ista demonstratione ostensa sunt, sicut oportet in scientia naturali. Quum autem duæ res diuersificantur in raritate & spissitudine, deinde inuenitur spissior ex eis inflammationis uehementioris, & tardioris congelationis, & tunc iudica proculdubio, quòd est calidioris substãtiæ. Et similiter quum inuenis raram tardioris inflammationis: tunc scias quòd est fortioris frigoris. Si autem inuenis raram ex eis uelocioris inflammationis, non conuenit tibi ut iudiciũ des; & ponas ipsam propter hanc causam fortioris caliditatis. Fortasse .n. raritas est causa in velocitate inflammationis eius. Sicut si tu inuenis raram ex eis velocioris congelationis, nõ conuenit tibi omnino, ut des iudicium, & ponas eam propter hanc causam vehementioris frigoris. Forsitan enim raritas est causa in uelocitate congelationis eius, propter debilitatem corporis ipsius, & velocitatẽ passibilitatis eius, sicut uinum, quamuis enim ipsum sit calidioris complexionis, quam oleum de cucurbita; tamen uelocius congelatur, quàm illud oleum; immò illud oleum densatur & non cõgelatur; sed uinum congelatur. Rerum enim quædam sunt, quæ congelantur absque condensatione, & sunt quædam earum, quæ condensantur absque cõgelatione. Huius autem cognitio in sciẽtia existit naturali. Rerum autem recipientium condensationem, quum æquantur in constitutione substantiæ, quæ magis recipit condensationem ex frigore, est frigidior earum. Et plurimæ quidem res non congelantur nisi in calore. Et res, quarum proprium est in calore congelari, omnes resoluuntur per frigus: sicut res, quæ congelantur ex frigore, omnes resoluuntur calore. Calor autem congelat siccitate, & frigus[c] [congelat spissitudine] secundum sententiam Galeni. Veruntamen sententia philosophi primi diuersa est ab ea in re modica; sed illius perscrutatio in alia continetur scientia. Et quum sint quædam medicinarum calidiores, sed sunt grossiores, possibile est ut ipsæ suscipiant congelationem, sicut suscipiunt illæ, quæ sunt frigidiores eis, propter grossitudinẽ suam. Et quum sint quædam frigidiores, sed sunt subtiliores, possibile est ut suscipiant inflãmationem, sicut recipiũt illæ, quę sunt calidiores eis, propter subtilitatem sui. Condensatio autem &[d] [congelatio] non significant augmẽtum in caliditate, neque augmentum in frigiditate[e] [plerũq; enim condensatur terreitas, quæ est in eis; & res propter multitudinem aqueitatis & aereitatis rarificantur.] Et multoties accidit aeritati ut infrigidetur, & cõuertatur in aqueitatẽ[f] [& rarificetur compositũ] & fiat frigidum. Et multoties[g] [resoluitur] aqueitas frigida propter igneitatem feruentem in eis,[h] † [ ] & conuertit eã in aereitatem, & condensat ipsam, quemadmodum accidit spermati ex[i] † [ ] condensatione. Quum ergo separatur ab eo calor igneus, subtiliatur, & non prohibet terreitas, quando sit cũ ea igneitas superflua, quare possibile est, ut sit diuisio prima uehementis caliditatis. Et nõ prohibet aqueitas, quin eã ingrediatur aereitas, nõ superãs uirtutẽ eius, & sit diuisio secũda vehemẽtis frigiditatis, aut igneitas uincat, & sit vehemẽtis caliditatis valde. Ex alijs

c B. resoluit cũ humiditate.

d B. coagulatio.
e B. Plerunque enim condẽsantur res terrestres aut propter terrestreitatẽ, quę est in eis, & multitudinẽ aquositatis, & aereitatis in eis, quum rarificantur.
f B. & penetret, seu immisceatur cum cõposito.
g B. rarificatur.
h † B. quæ facit ipsam ebullire.
i † B. ipsius.

aũt canonib.necesse est medicos rem vnã scire, quoniam nõ est possibile vt sapores [k] [dulcis] & amarus,& acutus sint,nisi in substantia calida:neque ponticus stypticus,& acetosus,nisi in substantia frigida.Et similiter odores boni acuti non sint,nisi in substãtia calida:& colores albi in corporibus[l] [congelatis]in quibus est humiditas,non sint, nisi in substantia frigida : & in corporibus,in quibus est siccitas &[m] [puluerizatio]non sint nisi in substantia calida:& nigri in vtrisque rebus sunt e contrario.Frigus enim albificat humidam substantiam , & denigrat siccam:& calor denigrat humidam,& albificat siccam. Et hoc quidem verum est & necessarium:veruntamen hic est causa alia : propter quam significationes istę quandoque diuersificantur : & propriè in odore,& calore ; & propriè in colore suo.Et illud est,quod nos iam ostendimus,quòd corpora medicinalia commiscentur ex elementis contrarijs quandoque cõmistione prima : & quandoque commistione nõ prima:immò magis digna,vt vocetur complexio secunda.possibile est ergo in hac complexione secunda,vt vni duorum elementorum iã aduenerit complexio, qua mereatur colorem , aut odorem,aut saporem;& aduenerit ei illud, quod iam meretur : & ut alij elemento iam aduenerit complexio diuersa illi complexioni:& sit possibile ut in ea mereatur colorem contrarium illi colori:aut odorem:aut saporẽ contrarios primis:& sit possibile,vt ea non mereatur contrarium primo . Quod si iam meretur colorem contrarium illi ; deinde sint æqualis quantitatis:peruenit in commisto secundo color compositus ex duobus coloribus, & si sunt diuersa , continetur in secundo commisto color magis decliuis ad vnum duorum colorum. Si autem secundum non meretur colorem omnino,& similiter odorem,aut saporem;& sint equalia ; qui in eis reperitur color: est primus, & odor est primus . [n] [Et si sint iam fracta propter commistionem partium minutarum alijs contrarijs,& colori secundo non sit impressio penitus;quoniam hoc etiam frangitur] fractione peruij permisti colorato : & quasi illud corpus videtur,verbi gratia,album : & est possibile, vt sit virtus eius non virtus albi per hoc quòd est album;sed est ei uirtus alia opposita primæ. Nam quum est corpus permiscendum priuatum colore, ita ut sicut est æqualis quantitatis, sit æqualis in potentia; est uirtus comprehensa inter duas virtutes æquales.Si autem est fortius plurimum colorato,est impressio [o] † [ ] uirtuti contrariæ uirtuti corporis associati albedini;& est albedo,uerbi gratia,faciens necessarium, ut sit frigidum , & ipsum est calidum [p] [subito,] hoc est quando est æqualis quantitatis.Quum autem est,uerbi gratia,hoc, quod nõ habet colorem,aut habet colorem contrarium paucæ quantitatis cum comparatione ad aliud [q] † [ ] plurimæ qualitatis, & uirtutis, [r] † [ ] non imprimit penitus impressionem in colore illius alterius , & uincit illud uirtute uictoria uehementi,ita ut sit[s] [color eius]quasi non habeat uirtutem innatam omnino. Considera ambas dispositiones in libra lactis,cui si permisceas duos aureos euphorbij,ita permiscendo,ut sint quasi res una, est permistũ ex eis calefaciẽs in ultimo, & sensus non discernit euphorbium ex eis utrisque , neque colorẽ eius neque priuationẽ ipsius a colore,si est priuatum colore , & neque uidet nisi albedinem puram,& nos quidem [t] [ueraces erimus]quòd hęc albedo est substantię frigidę,uerbi gratia,si posuerimus quòd lac est frigidum : & mentiemur, si dixerimus quòd hæc substantia confusa est frigida . Et illud ideo quoniam hæc albedo non est color huius corporis confusi permisti ex parte unde est confusum & permistũ, sed est color unius simplicium eius uincentis quãtitate,& uicti uirtute,quæ sensata est ex eo,& ita oportet ut tu formes dispositionem in albo [u] [natura,quæ est,commistioni] quę est in ultimo caliditatis,& uidetur quòd sit frigidum,sicut piper albũ . Quemadmodum enim hoc est permistum arte,similiter quandoque commiscetur natura,& est forma existens hæc forma. [x] [Harum quidem qualitatũ sensalarum, quædam sunt digniores,ut [y] † [ ] efficiat in eas impressionem manifestam illud,] quod eis permiscetur ex contrario,& dũ perseuerant qualitates earum uere sensatæ, & non sentiuntur in eis contrariæ earum , [z] [ ] sunt vincentium uirtutum,& hoc quidem est in saporibus,non secundum quòd sit necessarium , sed secundum quod est plurimum,& post sapores est in odoribus , & post utraque est in coloribus,& in coloribus quidem est sicut sine fiducia cum eo . Et ex causis quidem,in quibus sapores uincunt odores in hoc capitulo est aduentus eorum ad sensum cum obuiatione. Sunt ergo digniores ut perducant ex omnibus partibus medicinæ uirtutem,sed odores,& colores imprimunt sine obuiatione suorum corporum, quare possibile est,ut perueniat ad sensum ex partibus habentibus odorem uapor ex subtili partium eius , & inobediens fiat uapor [a] [spissus]partium eius,& non uaporet, & possibile est ut perueniat ad ipsum color [b] [manifesti , & est] uincens sine uicto occulto. Et quoniam odores quandoque significant sapores,sicut odor dulcis,& acetosi, & acuti,& amari,tunc sunt odores sequentes sapores . Sapores ergo in significatione sunt plus ueri , deinde odores, post colores . Amplius si in saporibus non caderet etiam hæc compositio prædicta , non esset opium in amaritudine sua cum frigiditate superflua , hic autem error,qui accidit in saporibus cadit in parte frigoris plusquam in latere caloris , scilicet ut insit medicinę sapor significans caliditatem,quum sit frigida, hæc enim plus est,quam ut medicinæ insit sapor significans frigus quum sit calida, quoniam calor in pluribus dispositionibus est fortioris impressionis, & manifestioris operationis , & magis penetrans . Si ergo frigido sit permistum in complexione naturali calidum, summa uirtutis cuius , sit summa frangens frigus,quod ei opponitur,est dignius ut appareat ei sapor frangens saporem ipsius, quum sit calidum in omnibus dispositionibus magis penetrans , & magis uincens , & dignius ut ferat sapores , & odores . Et propter hanc causam non inuenis acetosum , aut ponticum, in quo

non

k B.salsus.

l B.coagulatis.

m B.frangibilitas.

n B. quãuis sint iã confracti seu remissi propter permixtionem partiũ, quæ sũt priuatæ non habentes partes cõtrariantes,& in secũdo non est impressio coloris penitus: qm huiusmodi etiã franguntur.

o † B.tribuẽda.

p B. uehemẽter

q † B.sed est.

r † B.tunc.

s —— B.

non est permistio sensu, quòd sit calidum secun
dum plurimum suæ complexionis, sicut inue
nis amarum, & mordicatiuum frigidum secun
dum plurimum suæ complexionis: ueruntamẽ
hoc est plurimum, & multo pluris plurimitatis
quàm aliud: sed non est necessarium. Et post
quam scis canonem istum, oportet nunc ut nar
remus tibi illud, quod dicunt medici de sapori
bus, & odoribus, & coloribus. Ipsi enim ponunt
sapores simplices nouem, & quamuis sint peni
tus octo sapores, & vnus priuatus sapore, & est
insipidus [c] [ ] cuius sapor
penitus non cõprehenditur sicut aqua: ipsi enim
nominat saporem, omne, quod gustu iudicatur
tali iudicio, qđ est actu; aut iudicio, quòd est po
tentia non efficiens omnino, & est illud, quòd
non habet saporem, & est secundum duos mo
dos scilicet aut insipidum priuatum sapore se-
cundum ueritatem: aut insipidum priuatum eo
apud sensum. Insipidum autem secundum ueri
tatem est, cui non inest sapor secundum uerita
tem. Et insipidum apud sensum est illud, quod
in seipso habet saporem; uerum propter uehe
mentiam suę spissitudinis, non resoluitur ex eo
aliquid, quod linguæ admisceatur, & compre
hendat ipsum; deinde quum ingeniatur ut re
soluantur. partes eius, & ut subtilientur, sentit sa
porem eius, sicut æs adustum, & ferrum. lin
gua enim non consequitur ex eis saporem: quo
niam non resoluitur ex substantia amborum
aliquid perueniens ad humiditatem positam in
lingua, quæ est media in sensu gustus. & si inge
nietur, ut in partes minimas conuertatur, appa
rebit eius sapor fortis. Sapores autem sunt octo
quos ipsi dicunt qui sunt uere sapores, post in-
sipidum. Et sunt dulcedo, amaritudo, acuitas, &
salsedo, acetositas; ponticitas, stypticitas, & un-
ctuositas, Et dicunt quòd substantia ferens sapo
rem: aut est spissa terrea, aut est subtilis, aut me-
dia, & eius uirtus est calida, aut frigida, aut æqua
lis, Spissa igitur terrea, si est calida, tunc est ama
ra: & si est frigida, est pontica: & si est æqua-
lis: tunc est dulcis. Et subtilis si est calida, tunc
est acuta: & si est frigida, tunc est acetosa: &
si est ęqualis, tunc est unctuosa. Et media in spi
ssitudine, & subtilitate, si est calida, tunc est salsa:
& si est frigida, tunc est styptica, & si est ęqualis:
tunc dicunt quòd est insipida, & insipida sunt
uerba. Acutum autem est calidius, deinde ama
rum, deinde salsum: quoniam acutum est forti
us ad resoluendum, & ad incidẽdum, & abster-
gendum, quã amarum: deinde salsum est, sicut
amarum confractum cum humiditate frigida:
quod significat illud quòd diximus in modo ge
nerationis eius: [d] [& similiter] quum salsum
calefit a sole, aut igne: aut separatione aqueita-
tis frangentis virtutem caloris, fit amarum, &
similiter † nitrum, & sal amarum calidius est sa
le, quod comeditur. Põticum uerò est frigidius,
deinde stypticum, postea acetosum, & propter
hoc in omnibus fructibus, qui dulcescunt, prius
est ponticitas uehementis infrigidationis. Quũ
ergo currunt in eis aqueitas & aereitas, ita ut
temperentur parumper cum aereitate, & calefa
ctione solis digestiua, declinant ad acetositatem
sicut agresta: & inter illud trahunt ad stypticita
tem parumper nõ cum ponticitate, deinde per-
mutantur ad dulcedinem, quum agit in eis cali
ditas digestiua. Et quandoque permutantur ex
ponticitate ad dulcedinem absque [e] [acetosita-
te] sicut oliuæ. Acetosum verò quamuis sit mi-
nus frigidum quàm stypticum: tamen in pluri-
bus est pluris infrigidationis eo, propter sui sub
tilitatem & penetrationem suam: ponticum au
tem & stypticum sunt in sapore propinqua, sed
in stypticum non contrahit, nisi quod de lin-
gua manifestum est: ponticum uerò contrahit,
& exasperat, quod manifestum est & occultum.
Et ex eis quidem, quę [f] [ualent] ad exasperatio
nem eius, est quòd ipsum non diuiditur pro-
pter sui spissitudinem in partes minimas uelo-
citer, neque continuantur adinuicem ueloci-
ter. Et propter has duas causas ipsarum casus in
lingua separatur sensibiliter: quare diuersifica-
tur propter stypticitatem suam in partib. eius,
& diuersificatur situs earum & exasperantur: Et
ad illam diuersitatem iuuat diuersitas partium
membri in poris suis, & suis continuationibus.
Et ponticum quidem est subtilius, & magis in-
trans. Acutum verò & amarum sunt linguam
radentia rasione; sed amarum non radit, nisi qđ
de lingua apparet. Acuti autem abrasio, & eius
separatio est profunda: quoniam est subtilis sub
stantiæ profundans sed amarum est grauis sub-
stantiæ siccę. Et propter illud ipsius purum, non
recipit putrefactionem, ex qua animal genere-
tur: neque purum ipsius nutrit animal, & pro-
pter siccitatem suam amarum, quod abradit: ab-
radit cum exasperatione aliqua. Ex eis autem, qđ
caliditatem acuti amari caliditatem fortiorem
efficiunt, est ipsius penetratio: quare uehemẽter
incidit, & uehementer soluit, ita ut corrodat, &
putrefaciat, & perueniat ad hoc vt interficiat.
Dulce verò & unctuosum ambo dilatant linguã
& leniunt eam faciendo currere illud, quod fri-
gus lęsit, & congelauit absque resolutione, & re
mouent ipsius asperitatem: uerum unctuosum
facit illud absque calefactione manifesta, & dul
ce facit illud cum calefactione. Quapropter di-
gerit dulce plus. Dicunt medici, dulce non fa-
ctum est suaue, vel delectabile: nisi quia taliter ab
stergit grossitudinem, quòd eam [g] [aptat] & le-
nit eam, & currere facit ipsam, & remouet impe
dimentum congelationis eius absque incisione
& separatione continuitatis, & obuiatione labo
riosa, & neque calefacit cum calefactione noci-
ua: immò delectabili sicut est delectatio aquæ tẽ-
peratæ calidæ quum effunditur super corpus. [h]
† [ ] Sermo uerò [i] [differen-
tiæ] in hoc apud illũ est, qui est altioris gradus
quàm medici. Et non oportet quidem ut sit il-
lud, quod est dulcius, nutribilius: neque illud,
quod est dulcius, nutribilius: neque illud, quod
est suauius, nutribilius; quamuis sit impossibile,
quin in omni nutriente apud medicos sit dulce
do aliqua [k] [veruntamen] nutrimentum alijs
indiget conditionibus præter dulcedinẽ hanc.
Et unctuosum [l] [comparatum] est dulci. Spis-
sum uerò, quod ad vtrumque eorum conuerti-
tur operatione caliditatis proportionalis con-
uertitur ad dulcedinem [m] [quum est in initio
suæ subtilitatis] cum aqueitate, & pauca aerei-
tate:

e B. quòd fiant acetosa.

f B. adiuuant.

g B. rectificat.

h † B. alchasser idest super corpus ualde infrigidatum.

i B. distinguens seu verificans.

k B. quoniam.

l B. proportionum.

m B. quãdo plurimum opationis eius est subtiliatio.

n B. quando plurimũ operationis eius est subtiliatio cũ aquositate dulci, seu insipida.

tate: & conuertitur ad unctuositatem[n] [quum est intentio suæ subtiliationis cum aqueitate delectabili] & permiscetur ei aereitas plurima, cuius introitus ad aqueitatem sit uehemens. Amarum autem & salsum linguam abradunt; uerun tamen salsum abradit leuiter;& lauat;& non exasperat: & iuuat ipsum ad illud aduentus obuiationis suæ membro ad omnes partes eius cum æqualitate propter sui subtilitatem: sed tamen ipsum lædit os stomachi; amarum verò abradit vehementer ita vt exasperet,& iuuat ipsum ad illud diuersitas locorum suorum secundum quòd diximus. Acutum uerò & acetosum mordicant linguam: sed acutum mordicat eam uehementer cũ calefactione. Et acetosum mordicat eam mediocriter absque calefactione. Et salsum quidem prouenit ex resolutione amari in insipido aquoso; quum ergo[o] [congelatur] sicut aqua cineris,fit salsum. Et acetosum prouenit ex conuersione dulcedinis cum diminutione caliditatis: aut digestione ponticitatis cum augmento humiditatis & caliditatis: & eius substantia secundum summam rei,est substãtia humida.& similiter dulce; substantia enim eius ad humiditatem pertinet: sed substantia amari & pontici ad siccitatem. Operationes autem dulcis sunt digestio,& lenificatio, & multiplicatio nutrimenti,& natura diligit ipsum,& virtus attractiua attrahit ipsum. Et operationes amaritudinis sũt abstersiua & exasperatiua. Et operatio ponticitatis est[p] [contractio,] si est debilis:& expressio,si sit fortis. Et operationes stypticitatis sunt[q] [contractio] & inspissatio,& induratio,& retentio.Et operationes unctuositatis sunt lenificatio, & lubrificatio,&[r] [coctio] parua. Et operationes acuitatis sunt resolutio, & incisio, & putrefactio.Et operationes salsedinis sunt abstersio,ablutio,& exsiccatio,& prohibet putrefactionem.Et operationes acetositatis sunt infrigidatio,& incisio. Et quandoque aggregantur duo sapores in substantia una, sicut est aggregatio amaritudinis, & stypticitatis in licio: & nominatur horribilitas,& sicut aggregatio amaritudinis & salsedinis[s] [in lacubus]& nominatur turpitudo; & sicut aggregatio acuitatis & dulcedinis in melle cocto: & sicut aggregatio amaritudinis,& acuitatis, & stypticitatis in melongena;& sicut aggregatio amaritudinis,& insipiditatis in endiuia. Et quandoque adiuuant se ea, quę proueniunt ex duobus saporibus ad confortandum illud, quod prouenire debet ex uno sapore: Acuitas enim & mordicatio remanentes in aceto ex uino,faciunt ipsum vehementioris infrigidationis: quoniam acuitas & mordicatio aperiunt transitus,& adiuuant ad penetrãdum.& non perueniunt in aceto ad hoc ut ipsum calefaciant,ita quòd inde sit curandum: ergo fit infrigidatio aceti magis profundans. Et quandoq; iuuant se ea, quæ proueniunt ex duobus saporibus ad confringendum illud, quod prouenit ex uno sapore,sicut acetositas & ponticitas in† agresta: ponticitas enim agrestæ prohibet eius acetositatem ab infrigidatione ultima.Et quandoque essentia iuuat qualitatem, & quandoque est contraria.iuuans quidem est sicut subtilitas,quę associatur acetositati: & ponit

o B. coagulatur.

p B. stypticitas.

q B. stypticatio.

r B. maturatio, seu digestio.

s B. in locis adustis seu in terrenis adustis, in quibus aqua cõgregatur.

† omphacio.

infrigidationem eius magis profundantem: cõtraria,verò est sicut spissitudo, quæ associatur[t] [lacti acetoso]& ponit infrigidationem eius breuiori spatio.Et quandoque accidit vt sint quidã sapores non puri, & deinde purificentur secundum tempus,sicut aqua agrestæ; quum enim super ipsam prolongatur tempus,purificatur eius acetositas propter multitudinem eius,quod residet ex pontico,& reliquis. Et quandoque accidit vt sint quidam sapores puri,& permiscet eos tempus cum alijs,sicut mel: tempus enim ipsum amarum efficit,& acuit,augmentata acuitate,& amaritudine:[u] [& sicut uigorat amaritudo temporis:idest quam facit tempus,& eius acuitas,ex pressionem vuæ.nam tempus in primis dat amaritudinem permista terra: deinde incipit in ipsa puritatem,& clarificationem facere.] Quum ergo permiscentur ponticum & amarum,fit abstersio cum stypticitate,& est conueniens consolidationi[x] [exiturarum]in quibus est laxitas pau ca:& conuenit omni solutioni[y] † [ ] cuius causa est oppilatio,& confert spleni uehemẽter,si amaritudo non est in eo debilis.Et omnia quidem, quę sunt huiusmodi, conferunt stomacho & hepati. Amarum enim absolutum & acutum absolutum,nocent uisceribus; et si associatur eis stypticum,conferunt: nam ipsa sua amaritudine radunt,& quod est in eis de stypticitate seruat uirtutem viscerum. Et quandoque est in styptico amaritudo: immò in styptico, in quo nõ apparet multitudo amaritudinis,est uirtus soluens choleram citrinam,& aquositatem cum expressione, & non est in ipso virtus soluens phlegma uiscosum, & propriè si stypticitas est fortior amaritudine, & hoc est sicut absinthium. omne autem dulce cum stypticitate, visceribus est amicum, quoniam est suaue, & confortans etiam.[x] [Et prohibet exasperationem] † gulę,quoniam est simile temperato. Et omne exsiccatiuum propter ponticitatem suam aut stypticitatem, quum est in eo unctuositas, aut insipiditas, aut dulcedo: & uniuersaliter quod prohibet mordicationem,est generatiuum carnis.Si autem est stypticum cum acuitate & amaritudine: & est compositum ex substantia ignea & terrea,est conueniens ulceribus, & exituris, in quibus est humiditas mala:& conueniens valde ad consolidandum. Et quandoque fit compositio ex uirtutibus istis, secundum compositionem materierum earum; & saporem secundũ ratiocinationẽ,quam conditiona uimus ante. Hęc ergo sunt, quæ diximus de saporibus, & quæ sequuntur secundum ipsarum principia. Sermo autem uerificans in his rebus, est sapienti naturali, sed medico quantitas hæc sufficit assumpta ex eis. Odores verò proueniunt a caliditate,& proueniunt a frigiditate: sed eorũ olfactio,& ipsorũ sternutatio est caliditas secundũ plurimum:quoniã causa plurima in propinquitate odorum ad uirtutem odorandi, est substantia subtilis uaporosa,quamuis sit iam cõcessum, ꝙ sit secundum semitam cõuersionis aeris ꝑter resolutionem alicuius ei ex habente odorẽ, veruntamen est primum secundũ plurimum. Omnes ergo odores,ex quib. sentitur mordicatio,aut q declinant ad latus dulcedinis,sũt calidi & illi

a B. caragie. † charagiati. b B. tendit. † alefeniati.

&illi ex quibus sentitur acetositas,& [a] †[rei humidæ & pituitosę] roralis omnes sũt frigidi. Et bene redolentia secundum plurimum sunt calida, nisi illa, quibus associatur roritas [b] [vt muschus]& sedatio spiritus, & anhelitus; ut camphora,& nenuphar. Corpora enim amborum non euacuantur ex substantia infrigidante associata odori vsque ad cerebrum. Omne ergo bene redolens est calidum,& similiter omne† aromaticum: quare propter illud sunt facientia dolorem capitis. De coloribus iã locuti fuimus, & fecimus te scire, quòd ipsi diuersificantur secundum plurimum, & non sunt sicut odores secundum plurimum: sed ipsi demonstrant in intentione vna, demonstrationem plurimam. Et est quidem quum speciei unius diuersificantur modi, & quidam eorum sunt decliues ad albedinem, & quidã eorum sunt decliues ad tincturam rubeam, aut nigram: tunc ad albedinem declinantes, si sunt in specie frigidi, natura sunt frigidiores: & declinantes ad alia duo sunt minus frigidi. Et si natura trahit ad caliditatem: tunc res est e conuerso. Et hoc quidem quando que diuersificatur in rebus: ueruntamen illud, quod est secundum plurimum, est, quod dixi ante. Loquamur ergo nunc de operationibus medicinarum singularium.

ANNOTATIONES.

Docet quo pacto medicamentorum facultates rationis ui sint inuestigandæ, & fontes quatuor proponit. primum autem naturalem quandam eorum potentiam ob quam alia facilè calescunt, alia frigescunt: aitq́ calida ea eße, quæ cito calefiunt: frigida, quæ congelascunt. sicut enim inter ea, quæ similes habent qualitates facilis transitus est, ut scribit Aristot. 2. de gene. & cor. ita, quæ similem potestate qualitatem habent, eandem facilè actu concipiunt: propterea & Gal. 3. de temp. & 4. de vsu part. pinguedinem calidam eo argumento putat, quòd cito inflammatur. Hanc regulam, ut intelligenda sit, hic author docet copiosè. At uerò de congelatione, & condensatione quoque uerba facit, pro qua re uide Arist. 4. meteor. Vide & Auerroem 5. Coll. ubi doctissimè disserit, quomodo ex congelatione, coagulatione, atque alijs id genus qualitatibus, rerum facultates noscantur. Agit præterea & de coloribus, saporibus, atque odoribus. pro quo pete Galen. 4. de simpl. med. fac. & Paulum lib. 7. præsertimq́ Auerroem 5. Coll. atque philosophum lib. de sens. & sens.

Tex. 33. Cap. 9. cap. 26. cap. cap. 27. 28. 29 cap. 3. 4. 5.

De operationibus medicinarum singularium. Cap. 4.

DIcemus quod medicinæ simplices habent operationes vniuersales: & operationes particulares, & operationes similes vniuersalibus. Operationes itaque vniuersales sunt sicut calefactio, infrigidatio, & expulsio, & attractio, & vlceratio, & consolidatio, & quæ sunt similia illis. Et operationes particulares sunt, sicut iuuamentum in cancro, & iuuamentum in hæmorrhoidibus, & iuuamentum in icteritia, & similia his. Et operationes, quæ sunt similes uniuersalibus, sunt sicut prouocatio, & solutio, & quæ sunt similia illis: hę enim quamuis sint particulares: quia sunt in membris proprijs, & cum instrumentis proprijs, tamen sunt similes vniuersalibus, quoniã sunt operationes rerum, quarum iuuamenta, & nocumẽta sunt communia cum hoc, quòd patitur ab eis corpus totum [a] † [ ] non p accidens. Nos verò non rememoramur hic, nisi operationum earum vniuersalium, & similium vniuersalibus. Vniuersalium itaq; operationum aliæ sunt, quæ sunt primæ. Et alię sunt, quæ sunt secundæ. Et primæ quidem sunt operationes quatuor, quæ sunt infrigidatio, calefactio, humectatio, & exsiccatio. Secũdarum verò aliæ sunt, quæ sunt istæ eædem operationes, sed sunt mensuratę, aut comparatæ cum termino additionis: aut diminutionis, sicut adustio, & putrefactio, & sicut congelatio. nam istæ eędem sunt calefaciẽtes, & infrigidantes, sed sunt mensuratæ, & comparatæ. Et aliæ sunt, quæ sunt operationes aliæ: sed sunt procedentes ab istis: sicut stupefactio, & sigillatio, & attractio, & lubrificatio, & apertio, & conglutinatio, & quæ sunt similia illis: vniuersalibus verò similes sunt, sicut ventris solutio, & prouocatio, & sudoris eductio. Et ante quidem quam loquamur de operationibus earum, loquamur de proprietatibus, quas in seipsis habent. Dicimus ergo quòd proprietates, quas medicinæ in seipsis habent: aliæ sunt ipsæ qualitates quatuor notæ, & aliæ sunt odores, & colores: & aliæ sunt proprietates famosę, quarum sunt istæ subtilitas, & spissitudo, & puluerizandi proprietas, & viscositas, & congelatio, & [b] [cursus:] & mucillaginositas, & oleaginositas, & [c] [spongiositas:] & leuitas, & grauitas. Medicina autem subtilis est cuius proprietas est, ut quum a virtute patitur naturali, quæ in nobis est, diuidatur in corporibus nostris in partes minimas sicut crocus, & cinnamomum: & hęc quidem medicina magis confert in omnibus suis impressionibus, quam omnes medicinę [d] [ita ut licèt in eius desiccatione non sit mordicatio, tamen consequatur desiccationem rei fortis mordicantis.] Et intelligo per spissam, cuius non est istud de suis proprietatibus, sicut cucurbita, & [e] [gypsum:] Per uiscosam uerò significamus omnem medicinam, cuius proprietas est actu, aut potentia, qua est eius operatio, quũ caliditas innata in eam impressionem efficit, ut recipiat extensionem suspendendo, & non abscindatur, quando extenditur. Et est illa, cuius duabus extremitatibus quum duo adhærẽt corpora, & mouentur ad elongationem, possibile est, ut cum eis moueatur præter quàm illud, quod est inter eas abscindatur, sicut mel. Et puluerizabilis quidem est, quæ in partes diuiditur paruas, propter compressionem paruam, cum siccitate, aut congelatione, sicut aloes bonum. Et congelatiua est illa, cuius proprietas est, vt perueniat, taliter quod moueantur partes eius ad dilatationem à quocunque loco ponatur: ueruntamen actu est fixa secundum suã figuram & suum situm, propter causam frigidam ualde, sicut cera; & uniuersaliter est cuius proprietas est, ut fluat. nõ tamẽ actu fluit. Et medicina quidem [f] [decurrens] est medicina, quæ non firmatur secundum suam figuram, & sitũ suum,

a † B. non per se sed.

b B. fluxibilitas.
c B. exsiccatio.

d B. ita ut et in exiccatiõe, quã uis in ea non sit mordicatio, q̃ consequatur, seu perueniat ad exiccationem.
e B. lactuca.

f B. fluida.

suum, quum sistitur super corpus durum: sed mouentur partes eius superiores ad inferiores in partibus, ad quas earū processus est possibilis, sicut fluxibilia omnia. Et medicina mucillaginosa est illa, cuius proprietas est vt quum infunditur in aqua, aut in corpore aquoso, separentur ex ea partes permistæ illi humiditati, & perueniat substantia aggregata ex eis ad [g] [lubricitatem] sicut psyllium & althea, & semina mucillaginosa soluunt cum lubricitate nisi assentur, & fiat eorum mucillaginositas [h] [conglutinositas & retineat. Et [i] [oleagina] est medicina, in cuius substantia est aliquid vnctuositatis, sicut grana. & [k] [spongiosa] est medicina, quæ est sicca in actu, terrea: cuius proprietas est, ut quum obuiat ei aqua, aut humiditas liquida, profundetur aqua in ipsa, & penetret aqua in meatibus eius occultis, ita ut non uideatur, sicut calx non extincta. In leui autem & graui res est manifesta. Medicinarum autem operationes famosas oportet nos numerare secundum conditiones prædictas: deinde continenter ponamus descriptiones, & expositiones nominū earum secundum ordinem vnum. Dicitur ergo medicina calefactiua, subtiliatiua, resolutiua, abstersiua, [l] [carminatiua vel exsiccatiua] exasperatiua, aperitiua, mollificatiua, maturatiua, digestiua, incisiua, frangitiua ventositatis, attractiua, mordicatiua, rubificatiua, pruritum faciens, vlceratiua, corrosiua, adustiua: frangens [m] [disrumpens] putrefactiua, cauterizatiua, excoriatiua. Istæ ergo sunt. xxij. operationes. Et est ordo alius, infrigidatiua, confortatiua, repercussiua, ingrossatiua, crudum faciens, stupefactiua. Et istæ sunt sex operationes. Et est ordo alius, humectatiua, inflatiua, lauatiua, sordidatiua [n] † [ ] lubrificatiua, planatiua. Istæ itaque sunt sex operationes. Et ordo alius, desiccatiua, expressiua [o] [contractiua] oppilatiua, glutinatiua, consolidatiua, generatiua carnis, sigillatiua. Istę ergo sunt octo operationes. Et est aliud genus proprietatum secundum operationes earum, pernitiosa, venenosa, theriaca, † antidotus. Et etiam est solutiua, prouocatiua, sudoris eductiua. Omnes ergo iste sunt. xlix. operationes, quas eligimus de summa operationum proportionatarum vel pertinentium: & nos quidem narrabimus vnamquamque harū operationum sua descriptione. Calefactiua est nota. Subtiliatiua ergo est medicina, cuius proprietas est, vt ponat essentiam humoris subtiliorem cum caliditate temperata, sicut hyssopus, & alhasce, & chamæmilla. Resolutiua verò est medicina, cuius proprietas est, vt separet humorem faciendo ipsum vaporem: & extrahendo ipsum a loco, in quo fuit detentus scilicet partem post partem, donec assiduatione illius operationis finiat illud, quod ex eo remanet fortitudine suæ caliditatis, sicut castoreum. Et abstersiua quidem est medicina, cuius proprietas est vt moueat humiditates viscosas, & congelatas ab orificijs pororum in superficie membri ita, vt elonget eas a loco, sicut aqua mellis. Omnis autem medicina [p] [abstersiua essentialiter] lenit naturam: licet in ea non sit virtus solutiua. Et omne amarum est abstersiuum. Exasperatiua verò est medicina, quę ponit superficiem membri diuersarum partium in latitudine & profunditate: aut propter fortitudinem contractionis suę cum spissitudine substantiæ suæ, secundum quòd præmissum est: aut propter vehemētiam suæ acuitatis cum subtiliatione substantiæ & secat eam, & destruitur æqualitas: aut propter suam abstersionem a superficie aspera in principio, uel in radice plana per accidens, quoniam cum abstergit a membro grossæ essentię, cuius superficies est aspera: & partium situs diuersus humiditatem viscosam currentem super eam, & facientem prouenire superficiem extraneam planam, egreditur [q] [asperitas plurima & procedit.] Et hæc medicina est, sicut corona regia. Et magis manifesta operatio ipsius in exsiccando, non est nisi in omnibus ossibus, & cartilaginibus, & minus manifesta in cute. Aperitiua autem est medicina: cuius proprietas est, vt moueat materiam existentem intra concauitatem meatuum ad exteriora, vt remanere faciat concauitatem meatuum apertam: & hæc quidem est fortior abstersiua sicut petroselinum. Et ipse quidem non efficit hoc, nisi quia est subtilis, & resolutiua; aut quia est subtilis, & incisiua; & tu scies intentionem incisiuæ [r] [iam:] aut quia est subtilis, & lauatiua: & scies intentionem lauatiuæ post. Omne autem acutum est aperitiuum. Et oē amarum subtile est aperitiuum, & omne subtile liquidum est aperitiuum, quū ad caliditatem, aut æqualitatem declinat: & omne subtile acetosum est aperitiuum. Mollificatiua verò medicina est, cuius proprietas est, vt ponat essentiam membrorum habentium spissos poros leniorem, caliditate & humiditate sua: & accidit ex hoc ut pori fiant latiores, & expulsio superfluitatum, quæ in eis continentur, facilior, sicut emplastrum de anetho, & semine lini. Maturatiua est medicina, cuius proprietas est, ut acquirat humori digestionē: quoniam calefacit cum æqualitate, & in ipsa est virtus [s] [contractiua] retinens humorem vsque quo digeratur, & non resoluatur laboriose: & est separetur humidum ipsius ab eius sicco, & est adustio: quia facit adustio, vt separetur. Et digestiua est, cuius proprietas est ut acquirat cibo digestionem: & tu iam sciuisti illud in his, quæ præterierunt. Frangens autem uentositates est illa, cuius proprietas est, ut essentiam efficiat ventositatis subtilem aeream propter caliditatem, & desiccationem suam: quare resoluitur, & fugatur ab eo, in quo retenta erat, sicut semen rutæ. Et incisiua est medicina, cuius proprietas est ut penetret subtilitate sua in id, quod est inter duas superficies scilicet humoris uiscosi, & superficiem, in qua est inuiscatus, & remouet ipsum ab ea, & propter hoc adueniunt partib. eius superficies diuersæ [t] [operationis propter quod, ipsa separat eas] quare fit facilis expulsio earum a loco, in quo fixæ erant, sicut synapis, & oxymel. Et incisiua quidem opposita est uiscosæ facienti adhærere: sicut resolutiua est opposita ingrossatiuæ: & subtiliatiua opposita est inspissatiuæ. Et numerāt unamquamque earum, & definiunt ex ea, quæ cōpar est ei in

g B. uiscositatē.
h B. glutinosa.
i B. unctuosa.
k B. exuccatiua.
l —— B.
m B. uel cōminuens in paruas partes.
n † B. ulcerum.
o B. stypticatiua
† bezahar.
p B. cum sua abstersione.

in rememoratione; & non eſt quidem condi-
tionis inciſiuę, ut efficiat in eſſentiam humoris
aliquid: ſed in continuatione eius, & fortaſſe ſe
parat ipſum in partes , & vnaquęque ipſarũ eſt
ſecundum ſimilitudinem eſſentiæ primę. Attra
ctiua verò eſt illa, cuius ꝓprietas eſt , ut moueat
humiditates ad locum cui obuiat , & illud eſt
propter ſubtilitatem ſui , & caliditatem ſuam
ſicut caſtoreum. & medicina vehementis attra-
ctionis eſt ea, cuius proprietas eſt, vt moueat hu
miditates, & extrahat eas ex profundo, & eſt cõ
ferens valde ſciaticæ paſſioni, & doloribus iun
cturarum profundarum emplaſtrata poſt pur-
gationem: & per eam euelluntur ſpinæ & ſagit
tę ex locis in quibus retinẽtur. Mordicatiua ve-
rò medicina eſt, in qua eſt qualitas penetratiua
valde ſubtilis faciens prouenire in continuita-
te ſeparationem plurimi numeri [u][inordinati]
ſitus, paruæ quantitatis, quare vnaquæque earũ
non ſentitur ſingulariter: ſed ſentitur totũ qua-
ſi dolor vnus ſicut emplaſtrum ſynapis cũ ace-
to. & acetum ipſum. Sed rubificatiua eſt medici
na, cuius proprietas eſt, vt calefaciat membrum
cui obuiat , fortiter: ita vt ad ipſum uehementi
attractione ſanguinem attrahat, peruenientem
ad eius exteriora: & rubefaciat ipſum, & hoc eſt
ſicut ſynapi , & [x][napellus] & calamentum . Et
medicinæ rubificantes efficiunt operationem
cauterizationi propinquam . Pruritum autem
faciens eſt medicina , cuius proprietas eſt pro-
pter acuitatem & calefactionem ſui, vt attrahat
ad poros humorem mordicatiuum , pruritum
facientem, & non peruenientem ad hoc vt exul
ceret. & quandoque adiuuant ipſum ſpinæ pi-
loſæ durorum corporum non ſenſatæ, ſicut † ra
nunculus . Et vlceratiua quidem medicina eſt ,
cuius proprietas eſt vt conſumat & reſoluat hu
miditates [y][continuantes] inter partes cutis, &
attrahat materiam malam ad eam, ita ut perue-
niat vlcus, ſicut anacardus. Sed aduſtiua eſt me
dicina, cuius proprietas eſt, vt reſoluat ſubtile ,
quod eſt in humoribus & membris, & faciat re
manere cinereitatem eorum ſicut euphorbiũ .
& corroſiua eſt medicina, cuius proprietas eſt ,
vt reſoluat, & conſequatur ex eius reſolutione
& vlceratione : quatenus de ſubſtantia carnis
minuatur ſicut flos æris: [z][Rumpitiua] autem
medicina eſt , cuius proprietas eſt , vt quum
humorem inuenit lapideum minoret partes e-
ius, & conterat eas, ſicut ſaxifragia, & ſicut lapis
iudaicus , & reliqua . Putrefactiua verò eſt illa ,
cuius proprietas eſt , vt corrumpat complexio-
nem ſpiritus peruenientis ad membrum , &
complexionem humiditatis membri eius cum
reſolutione , ita quòd non eſt conueniens , ut
ſint pars illius membri , & nõ peruenit ad hoc
ut adurat ipſum & corrodat , & reſoluat hu-
miditatem eius , immò dimittit in ipſo hu-
miditatem corruptam, in qua agit [a][non calor
innatus] , & putrefit . Et huiuſmodi quidem
exemplum eſt arſenicum , & gumma rutæ agre
ſtis. Canterizatiua autem eſt medicina, quę car
nem corrodit , & cutim adurit : ita quòd in-
durat, & exſiccat eam , & ponit ipſam quaſi a-
duſtam , & fit ſubſtantia illius cutis [b][obſtacu-
lum meatus humoris currentis ; aut eiectio in
facie ipſius] & nominatur eſcara, & adminiſtra
tur in retentione ſanguinis ex arterijs fluentis ,
& his ſimilibus : ſicut dragantum , & † calcan-
tum. Excoriatiua autem eſt medicina, cuius pro
prietas eſt propter nimietatem ſuæ abſterſio-
nis, vt abſtergat partes cutis corruptas, ſicut co-
ſtus, & ariſtolochia, & omne, quod confert † le-
prę , & panno, & ſimilibus. Infrigidatiua vero
nota eſt , & confortatiua eſt medicina , cuius
proprietas eſt , vt temperet eſſentiam membri ,
& complexionem eius, donec prohibeatur ac-
cipere ſuperfluitates ad ipſum effuſas , & [c][im-
pedimenta] aut propter proprietatem , quę eſt
in ea, ſicut terra ſigillata, & theriaca, aut propter
æqualitatem complexionis ſuæ : quare infri-
gidat illud, quod eſt calidius, & calefacit, quod
eſt frigidius , ſecundum quod viſum eſt Gale-
no de oleo roſaceo . Repercuſſiua verò medi-
cina , eſt contraria attractiuæ , & eſt medi-
cina, cuius proprietas eſt propter frigiditatem
ſuam, vt in membro faciat prouenire frigus, &
in ſpiſſetur ea, & conſtringantur pori ipſius, &
frangatur caliditas eius attractiua , & congele-
tur illud, quod ad ipſum currit , & inſpiſſet ip-
ſum , & prohibeat ipſum ne ad membrum cur
rat , & prohibeat membrum a receptione ip-
ſius, ſicut ſolatrum in apoſtematibus. Et ingroſ
ſatiua eſt contraria ſubtiliatiuę , & eſt medici-
na, cuius proprietas eſt , vt faciat eſſentiam hu-
miditatis groſſiorem : aut congelando ipſam ,
aut inſpiſſando, aut permiſcendo. Crudum ue-
ro faciens, contraria eſt digeſtiuæ, & maturati-
uæ, & eſt medicina , cuius proprietas eſt vt ſua
frigiditate deſtruat operationem caloris inna-
ti, & etiam extranei in cibo , & humore , ita vt
remaneat indigeſtus & non [d][coctus.] Et ſtupe
factiua eſt medicina frigida , ex infrigidatione
cuius, quam in membro facit , prouenit vt po-
nat ſubſtantiam ſpiritus deferẽtis ad ipſum vir
tutem motus & ſenſus, frigidam in complexio
ne ſua, & groſſam in ſubſtantia ſui : quare non
vtuntur eo virtutes animales, & [e][reſoluitur]
complexio membri propter illud & non reci-
pit impreſſionem virtutum animalium , ſicut
opium, & iuſquiamum , & lactuca , & papauer
nigrum, & mandragora, & ſimilia eis . Hume-
ctatiua autem eſt nota . Et inflatiua eſt medici-
na , in cuius ſubſtantia eſt humiditas extranea
groſſa, in qua cum calor innatus operatur, non
velociter reſoluitur: ſed cõuertitur in vẽtoſita-
tem, ſicut ſunt faſeoli . Et omnia, in quibus eſt
inflatio, ſunt facientia ſodam: nocentia oculis .
Ex medicinis vero, & cibis ſunt, quorum humi
ditatem prima [f][reſoluit] digeſtio ad ventoſita
tem: quare fit inflatio eorum in ſtomacho, & re
ſolutio inflationis eorum in ipſo, & in inteſti-
nis. & ex eis ſunt, quorũ humiditas ſuperflua ,
quæ eſt in eis; & eſt materia inflationis, non pa-
titur in ſtomacho aliquid , donec ad venas va-
dat ; aut non patiuntur in ſtomacho totaliter ,
ſed pars eorum: & remanet ex eis , quæ patitur
in venis, & ex eis ſunt , quæ patiuntur totaliter
in ſtomacho, & conuertuntur in vẽtoſitatem ;
ſed non reſoluitur ſua ventoſitas in ſtomacho:
immo penetrat ad venas : & ventoſitas eius re-
manet in ipſo. & uniuerſaliter quidem cũ om-
ni medicina, in qua eſt humiditas ſuperflua ex-
tranea, propter illud, qđ ei permiſcetur , eſt in-
flatio,

† colcotar.
† morpheæ.
c B. nocumẽta.
d B. maturatus.
e B. permutatus
f B. permutat.

flatio, sicut zingiber, & semen erucæ. Et omnis medicina cuius est inflationem facere in uenis, est uirilis membri inflatiua. Lauatiua uerò est omnis medicina, cuius proprietas est ut abstergat non uirtute agente in ipsa, sed uirtute pati ente, quam iuuat motus, & significo per uirtu tem patientem, humiditatem, & per motum si gnifico cursum, currens enim subtile quum ua dit super orificia uenarũ, lenit humiditate sua superfluitates, & remouet eas suo cursu, sicut a- 10 qua hordei, & aqua cucurbitæ. Sordidãs uerò vlcera, est medicina humectatiua, quæ permiscetur humiditatibus vlcerum, & facit eas plures: & prohibet desiccationem & cõsolidationem. Lubrificatiua autem est, cuius proprietas est ut humectet superficiem corporis obuiantis meatui, & retenti in ipso, ita ut remoueat ipsum ab ea, & faciat partes eius susceptibiliores cursus propter lenitatem earum acquisitam per admi stionem eius: deinde moueantur a loco suo 20 grauitate sua naturali, & uirtute expulsiua, sicut pruna in solutione sua. Applanatiua uerò est medicina uiscosa, cuius proprietas est, ut dilatetur super superficiem membri asperi, dila tatione planæ superficiei, & fiat manifestum illius corporis per eam planum [g] [rectæ asperitatis.] aut currat ad ipsum humiditas dilatata hac extensione. Et desiccatiua quidem medicina, est quæ consumit humiditates sua resolutio ne, & subtiliatione. [h] [Contractiua] verò me- 30 dicina est, quę facit euenire in membri partibus superfluum motum currentem ad aggregationem ut inspissentur in suo situ: & [i] [oppilentur] meatus. Sed expressiua est medicina, ex qua peruenitur, propterea, quòd [k] [contrahit] & aggregat partes ad hoc, ut necessario faciat peruenire humiditates subtiles stantes in uacuitatibus earum, ad compressionem & sepa rationem. Oppilatiua autem est medicina sicca, quę retinetur propter sui spissitudinem & 40 siccitatem: aut propter suam glutinationem in transitu, & facit euenire in ipso oppilationem. Conglutinatiua est medicina sicca, in qua est hu miditas pauca uiscosa, quæ adhæret super orificia, & oppilat ea, & tenet materiam currentem. Omne autem [l] [currens] lubricum, quum in ip so, operatur ignis, fit conglutinatiuum, oppilatiuum, retentiuum. Consolidatiua est medicina, quæ exsiccat & inspissat humiditatem stantem inter duas supficies vulneris propinquas: 50 ita ut conuertantur ad conglutinationem, & viscositatem, & adhæreat una earum alteri, sicut sanguis draconis & aloes. Carnis uerò generatiua, est medicina, cuius proprietas est ut permu tet sanguinem superuenientem vulneri in carnem, propterea quòd æquat complexionem eius, & coagulat ipsum cum exsiccatione. Et sigil latiua est medicina exsiccatiua, quæ exsiccat superficiẽ vulneris, ita ut fiat cortex super ipsam custodiens ipsam ex nocumentis, vsque quo ge 60 neretur cutis naturalis: & est omnis medicina çqualis in duabus actiuis, exsiccans absque mor dicatione. Medicina verò pernitiosa est medicina, quæ conuertit complexionem ad corru ptionem superfluam, sicut euphorbium, & opium. Et venenum est medicina, quæ corrumpit complexionem non cum contrarietate tan

g B. habens aspe ritaté coopertã.

h B. Styptica.

i B. stringatur.

k B. stypticat.

l B. viscosũ flui dum.

tum; sed cum proprietate, quæ est in ipso sicut napellus. † Antidotus autem & theriaca sunt omnes medicinæ, quarum proprietas est vt cõ seruent sanitatem, & virtutem in spiritu: ut ex cis expellat nocumentum ueneni a se. & quasi nomen theriacæ artificialibus dignius conue- nit, & nomen † antidoti singularibus cadenti- bus secundum naturam dignis. & videtur quòd uegetabilia [m] [& mineralia ex artificialibus] di 10 gnius nomen theriacę sumant, & mineralia no men † antidotus. Et videtur etiam quòd nõ sit inter ea magna differentia. Solutiua autem, & prouocatiua, & sudoris eductiua, sũt notæ. Om nis verò medicina, in qua solutio coniungitur cum [n] [contractione] sicut hermodactylus, est conferens in doloribus iũcturarum, quoniam uirtus solutiua [o] [incipit] & attrahit materiã: & uirtus [p] [contractiua incipit] & contrahit meatum materię: quare non redit ad ipsum ma 20 teria, neque succedit ei alia. Omnis medicina resolutiua, in qua est [q] [cõtractio] est æqualis, & confert mollificationi iuncturarum, & spas mo earum, & apostematib. plegmaticis. Et [r] [cõ tractio] & resolutio in unaquaque earum, confert in exsiccando: Quum ergo aggregantur [s] [contractio] & resolutio, fit fortior siccitas. Medicinæ verò solutiuæ, & prouocatiuæ secundũ plurimum sunt prohibentium operationum: nam prouocatiuæ secundum plurimum exsic- 30 cant fæcem. Et medicinæ in quibus aggregantur uirtus calefactiua & uirtus infrigidatiua, sũt iuuatiuæ ualde in apostematibus calidis, quando ad statum suum perueniunt: quoniam ipsæ propterea qđ [t] [contrahunt,] repercutiunt: & propterea qđ calefaciunt, soluũt. Et medicinę, in quibus aggregatur virtus theriacæ cũ frigiditate, sunt iuuatiuæ hecticę uehementer. Et illæ in quibus aggregatur uirtus theriacæ cũ caliditate, conferunt frigiditati cordis plusquam aliæ. 40 Virtus autem, quæ diuidit, & ponit unamquanque complexionem ad partem, quã meretur: ita vt non ponat virtutem resolutiuam in partem materiei, quæ effunditur ad membrum, neque infrigidatiuam, in latere materiei effusæ ab eo; & est natura docta obedire creatori sublimi, & glorioso.

ANNOTATIONES.

Medicamentorum qualitates aliæ primę, aliæ secundæ, 50 aliæ tertię dicuntur. primas caliditatem, frigiditatẽ, humiditatẽ, siccitatẽ, uocant, quæ ex prima statim elementorum mistione consurgunt. secundæ ex primis oriuntur, atque has post caliditatem; frigiditatem, humiditatem & siccitatem medicamenta ipsa in humanũ corpus inducunt, tales sunt apertio, astrictio, coctio, attenuatio, & aliæ id genus. atque & hę, & quas primas diximus, uniuersales qualitates appellantur, quòd toti corpori communes, sunt. neque in unam magis, aut alteram particulam agunt. Tertiæ uerò qualita 60 tes dicuntur, quibus, medicamenta. licèt primarum & secũdarum ope agant, in proprium tamen aliquod membrũ aut propriũ humorẽ agũt. & hę particulares dicũtur qualitates tales sunt, facultas, ciendi urinas, mẽses, sudores, educẽdi ex pulmone, capite, renib. aq; talia eius generis. Nõnulli inter primas & secundas, sapores interponunt. Cæterũ, quum ex Gal. sententia sapores agendi & immutandi corporis uim non habeant, iconstat non satis rectè sapores pro secundis me-

medicamentum qualitatibus poni, abstersionem uerò & alias eiusmodi pro tertijs. Author noster facta hoc loco qualitatum harum diuisione, quòd alię communes, alię particulares sint, quasdam tamen similes vniuersalibus adijcit, eas scilicet, quę, quum determinatam quidem particulam spectent, totum tamen corpus aut iuuant, aut lædunt. quamuis id sit per accidens. De his uerò qualitatibus agit hic author & in Canticis parte secunda tract. 2. agit & Gal. 5. de simpl. med. fac. Sed uide, quę magnus Auerrhoes 5. Col. notauit.

De iudicijs quarundam medicinarum extrinsecis. Cap. 5.

MEdicinis accidunt iudicia secundum dispositiones, quæ eis eueniunt per artem. Et illæ quidem sunt sicut decoctio, & contritio, & adustio cum igne, & ablutio, & congelatio in frigore, & positio in propinquitate aliarum medicinarum. Sunt enim medicinæ, quarum iudicia alterantur per illud, quod eis accidit ex istis dispositionibus, & quandoque alterantur earum iudicia, propterea quòd aliis permiscentur medicinis, quamuis de hoc loqui sit conueniens in compositione medicinarum. Dicimus ergo ꝙ medicinarum sunt quædam spissa habentes corpora: quare suas uirtutes in decoctione non amittunt: nisi nimium in decoquendo eas laboretur, sicut radix capparis, & aristol. & a [zedoaria,] & quæ sunt illis similia. & earum sunt quędam medicinæ æquales, quib. mediocris sufficit decoctio: &, si in eis uiolenter laboretur, resoluentur earum uirtutes, & recedent, sicut semina urinam prouocãtia. & stęchados, & sibi similia. Et ex eis sunt medicinæ, in quarũ decoctione non peruenitur ad decoctionem æqualem, immò modica eis sufficit decoctio: quare si addatur ultra feruorem primum ebullitio vna, resoluuntur earum virtutes, & separãtur cum decoctione, & nõ remanet eis impressio, sicut epithymum. nam quum eius decoctio fit multa, destruitur eius uirtus omnino. Et ex medicinis sunt quędam: quarũ virtus propter contritionem destruitur sicut scammonea: quare oportet ut ultima facilitate conteratur, ne ex contritione caliditas eam consequatur corrumpens eius uirtutem. Plurimæ præterea gũmarum sunt huiusmodi: Et ipsarum qdem resolutio in humiditate conuenientior est, quã contritio. Et omnium medicinarum, in quarũ contritione superfluè elaboratur; operationes destruuntur; non enim quotiescunque quantitatem suam, & secundum proportionem minorationis eius, seruat: immò possibile est, ut diminutio corporis perueniat vsque ad terminũ: ne post ipsum corpus aliquid suæ operationis, quę sibi propria est, agat; quoniam non est necessarium quando virtus alicuius corporis facit motum aliquem, vt medietas illius corporis moueat illud, quod est motum ab eo omnino; sicut decem homines mouent onus aliquod in die uno per milliare vnum; non ergo est necessarium, vt quinque moueant illud aliquantulũ nedum quòd ipsum moueant per medietatem milliaris b [neque] medietas illius oneris ita c† [que d [singularem] iam fit singularis, vt quinque eam assumant & ualeant ipsius facere permutationẽ.] Immò possibile est, ut suscipiens permutationẽ non patiatur a medietate virtutis penitus, quum ipsum est [cum singularitate id quod est cum totalitate] & e me dietas eius non est recipiens a medietate illius quod recipit in singularitatis dispositiõe: quoniam est continua cum medietate altera, non pręparata ad hoc vt moueatur ab ea singulariter: & propter hoc nõ quotiescunque minoratur corpus medicinæ, & minoratur virtus, inuenit patientem in minore sibi simili: neque etiã oportet, ut hoc cum quantitate proportionis suæ minorationis efficiat in patiente a f [toto] omnino operationem, licet quibusdam uideatur, quòd propter minorationem g [non] destruatur forma & virtus, sed eorum verba in cõpositis sunt uiciniora ad hoc ut h [eorum uerborum incredulitas vires non sumat.] Et medicinæ quidem, quum aliquam operationem habent: si in earum contritione superfluè elaboretur, possibile est, ut ad speciem alteram operationis permutentur. nam uerbi gratia, si potentes sunt in euacuando humorem, aut fęcem, deficiunt ab hoc, & fiunt euacuãtes aquositatem, propter casum virtutis earum: & quoniam ipsę propter paruitatem suam fiunt magis penetrantes, quare velociter perueniunt ad membrum aliud a membro, in quo stant, quum sunt magnę, & procedit operatio ab eis, & in ipso: sicut narrat Gal. sibi accidisse. Inquit enim superfluè continuii [cyminum] quare permutatum est, & factum est vrinę prouocatiuum, quum prius fuerit in natura sui, solutiuum naturæ. Oportet ergo ne ad summum perueniatur in conterendo medicinas subtilis substantiæ: immò non oportet ut ad summum perueniatur, nisi in cõterendo medicinas spissæ substantię. & propriè quum est uoluntas, ut earum penetratio perueniat ad k [finem elongationis] & sunt spissæ difficilis motus sicut medicinæ pulmonis, quum sũt factę ex corallo, & margaritis, & lapide† hæmatite: & quæ illis sunt similia. Iudicia uerò adustionis sunt ista. nam ex medicinis sunt quędam, quæ aduruntur vt virtus earum minoretur: & quędam sunt, quæ aduruntur, vt virtus earum augmentetur. Et omnes quidem medicinæ acutæ, subtilis substantiæ, aut æqualis, quũ aduruntur, minuitur earum caliditas, & ipsarũ acuitas: propter illud, quod ex substantia ignea resoluitur infixa in eis, sicut atramenta, & † calcãthum. Medicinis verò, quarum substantia est spissa, & ipsarum uirtus est non acuta, neque calida, adustio acquirit virtutem calidam, sicut calx. Ista enim fuit lapis, in quo non fuit acuitas, quum ergo aduritur, conuertitur in acuitatem, Medicina verò propter l [unum quinque accidentium] aduritur: aut ut frangatur de eius acuitate: aut vt acquirat acuitatem: aut vt subtilietur substantia eius spissa: aut vt pręparetur ad conterendum, aut ut destruatur malitia, quæ est in eius substantia, exemplum primi est attramentum & calcãthum. Exemplum secundi est calx. Exemplum tertij est cancer, & cornu ceruinum, quod aduritur. Exemplum quarti est sericum. nam ipsum administratur in confortando cor: & si administretur incisum est etiam cõuenientius quam si administretur adustum.

e B. totum uel aggregatum nõ diuisum.

f B. maiori.

g —— B.

h B. ipsa nõ uehemẽter negentur, uel ad hoc ut vehemẽs fiat ipsorũ negatio.

i B. permixtionem cymini.

k B. ultimitatẽ, seu ad summã elongationem.

† scedenigi.

† colcotar.

l B. unã quinq; intentionem.

ſtum: ſed quoniam inciſum non conſequitur minorationem partium ſufficientem niſi cum labore, aduritur. Exemplum quinti eſt aduſtio ſcorpionis in intẽtione adminiſtrationis eius ad lapidem. Ablutionis autẽ iudicia ſunt, quoniam remouet ab omni medicina illud, quod ei permiſtum eſt de ſubſtantia acuta ſubtili; & ſedat illud in ea & temperat ipſam, Et ſunt ex eis,[m] [quas infrigidat] poſt caliditatem ſuperfluam. Et propter hoc ablutio ab omni medicina terrea, remouet igneitatẽ, quam ab aduſtione acquiſiuit, ſicut calx abluta. remanet enim temperata, & aufertur eius aduſtio. Et ſunt ex eis, in quibus non eſt intentio eius in infrigidatione tantum, immò intentio eius, eſt poſſibilitas minorandi partes earum, [n] † [ ] ita ut ad [o] [ultimum] finem perueniant ſicut [p] [ablutio] tutiæ in aqua. Et ex eis ſunt, quæ abluũtur, vt remoueatur ab eis virtus, quæ nõ placet: ſicut ſummum ſtudium in abluendo lapidem armenum, & lazuli, ita, ut ſeparetur ab eis uirtus nauſeatiua. Congelationis autem iudicia ſunt, quoniam in omni medicina [q] [congelata] uirtus ſubtilis deſtruitur, & additur frigus, ſi eſt frigidæ ſubſtantiæ. Vicinitatis uerò iudicia ſunt, quoniam medicinæ aliquando acquirunt per vicinitatem qualitates extraneas, ita ut reſoluãtur earum operationes: nam multæ medicinarum frigidarum fiunt calidæ impreſſionis propterea quòd acquirunt ex uicinitate [r] † [ ] aſſæ fętidæ, & euphorbii, & caſtorei, & muſchi qualitatem calidam. Et plurimæ medicinarum calidarum factę ſunt frigidæ impreſſionis, propterea quia adeptę ſunt ex uicinitate camphoræ, & ſandali, qualitatem frigidam; oportet ergo ut ſcias hoc de eſſe medicinarum, & aliena genera diuerſa quarundam a uicinitate aliarũ. Iudicia uerò pmiſtionis ſunt, quoniam medicinarum operationes quandoque fiunt fortes propter permiſtionem, & quandoque deſtruũtur ipſarum operationes propter admiſtionẽ; & quandoque rectificantur, & remouetur ipſarum malitia. Exemplum primi eſt, quoniam, quædam medicinæ ſunt, in quibus eſt uirtus ſolutiua: ſed tamen indigent uirtute adiuuatiua: quum in ipſarum natura non ſit adiutorium forte, quum ergo eis adiutorium aſſociatur, operantur fortiter ſicut turbit. ineſt enim uirtus ſolutiua; ſed ipſa eſt debilis [s] † [ ] quare reſoluere [t] † [ ] non poteſt: euacuat ergo quod præſens eſt ex ſubtili phlegmate. Quũ ergo ei aſſociatur zingiber, ſoluit cum adiutorio ſuæ acuitatis humorem uiſcoſum plurimũ uitreum: & fit velocior eius ſolutio. Et ſimiliter epithymum tardæ ſolutionis eſt: quũ ergo aſſociatur ei piper, & medicinę ſubtiles, ſoluit uelociter, quoniã ipſæ adiuuant ipſum in reſoluendo: & ſimiliter in rheubarbaro eſt uirtus [u] [contractionis] fortis: ſed tamen cũ ea eſt uirtus aperitiua minuens eius opationem. Si ergo permiſceatur cum bolo armeno aut cum acacia [x] [cõtrahit] uehementer, & quandoque permiſcentur ut penetrare faciant, & [y] [repellant] ſicut crocus permiſcetur cum roſa, & camphora, & corallo: aut faciat ea penetrare ad cor. Et quãdoque permiſcent eas propter contrarium illius, ſicut ſemen raphani permiſcetur cũ ſubtiliatiuis, & penetratiuis, ut retineat ea in hepate tanto ſpatio, quo cõpleatur in ipſo operatio, q̃ intenditur: quoniã ipſæ quum in hepate ſubtilitate ſua penetrant, pertranſeunt velociter ante cõplementũ operationis: ſemen ergo raphani cõmouet ad vomitũ, quare figitur illud, qđ ad venas mouetur per contrarium. Illę aũt, quę deſtruũtur propter commiſtionem, ſunt, ſicut ſi ſint duæ medicinæ unam efficiẽtes operationem, ſed duab. potentijs contrarijs, aut quaſi cõtrarijs, tunc quando aggregantur, ſi contingat ꝙ una earum antecedat ad operationem, ſuam, efficiet operationem; & ſi non antecedit una earũ ad aliã, prohibent ſe ſicut uiola et myrobolani: uiola. n. ſoluit leniendo, et myrobolani ſoluunt exprimendo, et inſpiſſando; quum ergo operationes ſuperueniunt materiei, amborum deſtruuntur, vel deſtruũt ſe: et ſi myrobalani antecedunt, deinde ſuperuenit uiola, non ineſt alicui ipſorum operatio: et ſi antecedat uiola et leniat: deinde ſuperueniant myrobalani et exprimant, erit operatio fortior. Tertij uerò exẽplum ſunt, aloes, et bdellium, et dragacãthum. Aloes. n. ſoluit et mũdat inteſtina: ſed tamẽ excoriat, et aperit venarũ orificia: quũ ergo aſſociatur ei dragacãthũ, et bdelliũ; cõglutinat dragacanthũ, qđ abraſit aloe, et cõfortat bdellium venarũ orificia, et eſt incolume. Iſti uerò ſunt canones et exẽpla iuuantia ad cognoſcẽdas naturas medicinarũ, et earum adminiſtrationẽ.

m B. quæ infrigidatur cum ea.
n † B. & purificandi ipſas.
o B. intentum.
p B. contritio.
q B. cõgelatiua.
r † B. ſicut.
ſ † B. acuitatis.
t † B. uehementer.
u B. ſtyptica.
x B. ſtypticat.
y B. medicinarum uehiculum ad mẽbrũ fiãt. Alia litera. & diuidãt in partes.

ANNOTATIONES.

De medicamentorum præparatione, quæ fit tũ urendo, tũ abluendo, plura ex Gal. leges præſertimq; 9. de ſimpl. med. fac. De permiſcendi uerò ratione, quod in poſtrema capitis parte notat. egit Gal. paſſim in libris de comp. med. per genera.

De collectione medicinarum & ipſarum conſeruatione. *Cap. 6.*

MEdicinarum aliæ ſunt de plãtis: aliæ ſunt de mineris, aliæ de animalibus. Earũ uero, quę ſunt de mineris, meliores ſunt, q̃ ſunt de mineris, quibus cognoſcũtur, ſicut † uitrioli Cyprij: et atramentum Carmeni: deinde ſũt mundæ a permiſtione extranea: immò ſit illud, quod collectum eſt in ipſa pura ſubſtantia de ſuo genere, non fractum in ſuo colore, et guſtu, qui ſunt ei proprię. Earum uerò, quæ ſunt de plantis: aliæ ſunt folia, aliæ ſemina: aliæ radices, alię uirgæ, aliæ flores, alię fructus, aliæ gummę, aliæ tota planta ſicut eſt. Folia autem colligere oportet, poſtquam integre incipiunt habere quantitatem, quam debent, et remanent ipſorum cõ ſecundum formam antequam ipſorum color alteretur, et frangatur, nedum quòd cadãt, et attrita ſint. Sed ſemina ſunt colligenda poſtquam ipſorum [a] [terminus figitur, et exſiccatur] ab eis cruditas et aquoſitas. Et radices ſumendę ſunt, quum caſus foliorum tempus eſt. Flores uerò colligere oportet poſt apertionem integram, ante extenuationem et caſum. Sed virgæ ſunt colligendæ quum iam ad integritatẽ peruenerint, et non inceperint extenuari, et cõtrahi. Et fructus quidẽ ſunt colligendi

ligendi postquam finitur complementum eorum.& antequam sint præparati ad cadēdum. Illud verò, quod sumitur totum, oportet vt sumatur b [secundum vigorem suum]& quū ipsius semina terminum suum sunt consequuta & quotiescunque radices fuerint minus cōtractæ,& virgæ minus extenuatę: & semina pinguiora,& plus plena & fructus solidiores,& pōderosiores erunt meliores;& non excusat magnitudo cum extenuatione & arefactione: sed si est cum pondere, est valde melior. Illæ pręterea, quæ in claro aere colliguntur sunt meliores collectis in dispositione humiditatis aeris, & vicinitatis temporis pluuię. Syluestres quoq; omnes domesticis sunt fortiores, & minoris quantitatis secūdum plurimum. Et de syluestribus montanæ sunt fortiores. Et illę quarū collectionis loca sunt ventosa c [& sublimia sunt fortiores alijs. Et illæ, hora collectionis quarū pluuia nō defuit] sunt fortiores eis, quib. defuit pluuia in tempore, quo debuit. & totū hoc secū dum plurimum: & quotiescunque fuerit earū color magis tinctus,& sapor magis apparēs, & odor fortior, erūt fortiores in genere suo. Amplius herbæ debilitantur post duos aut tres annos, nisi medicinæ numeratæ, quę excipiūtur, sicut duo ellebori: ipsi enim ambo longiori tēpore permanent. Gummæ verò colligendæ sūt post d [congelationem] & ante exsiccationem prępar antem pulu erizationi,& virtus plurima rum earum nō remanet post tres annos,& propriè euphorbij, veruntamen fortiorum cuiuscunq; ordinis spatium durationis prolōgatur secundum ipsarum bonitatem. Quum autē recens deficit fortis, proculdubio stat duplum veteris debilis loco eius in omni re. Illa verò, quę sunt ex animalibus, assumere oportet ex animalibus iuuenib. tempore veris, & eligantur animalia saniora corpora habentia, & integriora membra. Et oportet vt quicquid de eis tollitur tollatur cum decollata sunt, & caueatur ne illud, quod assumitur sit ex animalibus mortuis ab ægritudinib. eis accidētibus. Isti ergo sunt canones vniuersales, quos apud medicum præparatos esse oportet in esse medicinarum singularium. Nunc verò in secundo tractatu incipere volo. Loquamur ergo de naturis medicinarū singularium a nobis cognitarum: & earum, quarū cognitio nobis possibilis erit, consequemur earum impressiones attendendo signa in eis uera. Et dimittemus narrare medicinas, de quibus nihil nouimus, nisi nomina tantum: & ordinabimus areolas prędictas cum suis coloribus. Et significabimus in primis numerum ægritudinum cuiusq; tabulæ,& secundum tincturā cuiuscunque ægritudinis cum uoluntate dei excelsi,& bonitate ipsius auxilij.

ANNOTATIONES.

Sunt hæc de plantarum collectione & conseruatione, ex Dioscoride desumpta omnia in præfatione libri primi.

TRACTATVS SECVNDVS, LIBRI SECVNDI.

Iam significauimus in tractatu primo ordinem areolarum, quas ordinauimus. Et nos etiam volumus hic afferre illud, quod significant res cadentes in omni areola & tincturas, quæ sunt eis propriè. Areolarum autem a [triū primarum] res apparētes sunt. In illis verò, quæ sunt post eas. s. quæ indigent distinctione capitulorum,& tincturarum, non existimes nos voluisse studere in inuestigatione numeri eius, qđ numerauimus: nos. n. non fecimus illud: sed attulimus, quod inuenimus in capitulis medicinarum singularium, quas narrauimus, de iuuamentis & iudicijs sibi proprijs: & areola prima huius summæ, quam ingrediuntur tincturę, est areola operationum & proprietatum.

a B. quattuor primarum & ultimarum.

Areola operationum & proprietatum.

SVbtilis spissa, viscosa, exsiccatiua, subtiliatiua inspissatiua, a [inuiscatiua,] & resolutiua, abstersiua, conglutinatiua, exasperatiua, applanatiua, aperitiua orificiorum venarū, laxum faciēs, incisiua, disrūpens uentositates, attractiua, mordicatiua, repercussiua, mundificatiua, sedatiua dolorum. b [& est prohibens effusionem materierum] rubificatiua, pruritum faciens, vlceratiua, corrosiua, adustiua, rectificatiua putredinis, putrefactiua, cauterizatiua, roboratiua, digestiua, crudum faciens, stupefactiua, c [oppillatiua] laxi & rari inflatiua, lauatiua, d [lubrificatiua,] expressiua, e [contractiua,] extinctiua, clarificatiua sanguinis, sudoris prouocatiua, retentiua sanguinis, retentiua sudoris, laudabilis, chymi, vituperabilis chymi: expulsiua nocumēti f [cibi] multi nutrimenti, pauci nutrimenti, confortās membra, confortans uiscera, mali humoris, cōuertitur ad omnem humorem, confert ægritudinib. melancholię, generat melancholiam, generat cholerā citrinam, generat phlegma, expellit nocumentum phlegmatis, confert senib. operationes extraneæ: operatio eius in aere facit penetrare solutiua. g † [ ]

a B ingrossatiua lubricatiua.
b —— B.
c B. cōstrictiua.
d —— B.
e B. stypticatiua.
f B. aquarum.
g † B. & adiuuat ea.

Areola decorationis.

MVndat, conturbat, remouet † vlcera capitis manantia; confert † uitiligini a † [ ] & sordibus,& † lepræ. facit prouenire albaras, impetigini, panno, lentiginibus, facit euenire pannum,& lentigines: vestigijs ulcerum: vestigijs variolarum: fissuris labij: fissuris faciei,& capillorum. rubificat colorem, confert fissuris pedum. Eradicat b [† nigra uestigia cuti artificio impressa.] uerrucas. Odori ascellarum,& corporis, lepræ, facit possidere lepram, extrahit surculos, & sagittas, & spinas, abluit dentes, eradicat dentes, & odori narium, fœtori oris, facit possidere fœtorem anhelitus, impinguatiua, facit macrescere, pediculis, facit pediculos, confert panaritio, dentibus muris, unguibus tortis, unguibus corrosis, punctis albis in eis, custodit mammillam & testiculum, facit bonum colorem; anhelitum efficit bonum: denigrat capillos, dealbat capillos, prolongat c [magnificat] rubificat, confortat, incrispat, applanat, findit, prohibet fissuram, tyriæ, alopeciæ, prostrationi, prohibet caluitium,

† sahafat.
† morpheæ.
a † B. albæ & nigræ, & aludha.
† albaras.
b B. alusem.
† barulos.
c B. multiplicat

vitium,facit cadere,facit caluitium,abradit, facit naſci capillos.

Areola apoſtematum & † puſtularum.

a B.laxis.
b aſludh, aldubellet.
c B.formicę milliari.
† eſſeræ.
d B.althahnaz, ſeu althoiz ambulatiuis.
e B.alſahafati.
† alaſaph.
† bothor.

APoſtematibus calidis,apoſtematibus frigidis,apoſtematibus intrinſecis, fluxioni, apoſtematibus[a][fluxis]inflationi,cancro apoſtematib.duris,ſcropulis[b][† meliceridibus,†exiturę ſaniem continẽti]interioribus,eriſypilę formicæ,† epinyctidib.[c] [deſudationib.] veſicis, igni pſico[d][peſtilẽtiæ ambulatiuæ[apoſtematib. vlceroſis[e] [†tuberculis capitis] †puſtulis,& lacteo,apoſtematib.neruorum, apoſtematibus lacertorum,apoſtematibus quæ ſunt ſub auribus apoſtematibus ſub aſcellis,ramici aquoſę,ramici ex inteſtinis,ramici ventoſæ,apoſtematib.hepatis,apoſtematib.ſplenis,apoſtematibus ſtomachi,apoſtematibus veretri,apoſtematib.matricis,apoſtematibus,veſicę,apoſtematib.mammillarum,apoſtematibus teſticulorum,[f] † [tineæ] apoſtematibus ficteris:generat apoſtemata calida:generat apoſtemata fluxa;generat apoſtemata dura,generat cancrum.

f † B.apoſtematib.duorũ femorum,apoſtematibus renum.

Areola vulnerum & vlcerum.

a B. Alia litera. putridis.
b B. aldesbet.
† colubreſe.

VLceribus ambulatiuis:ulceribus malignis, ulceribus,[a] [vetuſtis]ulcerib.ſordidis,ſordidat vlcera,fiſtulis confert,[b] [† carnoſitati calloſæ] conſolidat,generat carnem,deſtruit carnem,augmentat, ſigillat confert ſcabiei & prurituí,ſcabiei ulceroſę,ſcabiei melãcholicę,aduſtioni ignis,eſthiomeno , ulcerib.lacteis,puſtulis oris,putrefactioni membrorum, igni perſico,oſſibus,lenit eſcaras,infixis in membris.

Areola inſtrumentorum iuncturarum.

a B. alfach,& al herech.
† alfaſe,alheiK.
b B. neruorum.
† alcuzez.

DOlori iuncturarum , duritiei lacertorum [a] [† contritioni ſecundum locũ]contorſioni:contuſioni,laxitati,dolori neruorum, duritiei iuncturarum. Aegritudini[b][iuncturarũ] frigidę,deſiccat neruos,confortat neruos, apoſtemati neruorum,vlceribus neruorum,nocet neruis,doloribus dorſi,ſciaticæ, caſui , percuſſioni,ſpaymo,† tetão, paralyſi,tremori,diſlocationi,ramicibus,rupturis,dolori diſlocationis, dolori pedis , podagræ , facit egredi cortices oſſium.

Areola membrorum capitis.

† comati uigili.
a B. memoriam

SOda calidę,ſoda frigidę,hemicraneæ.galeę, nocet cerebro debili,facit ſoda, cõfortat caput,augmentũ facit in cerebro,purgat cerebrũ: reſoluit uentoſitates in capite: aperit oppilationes cerebri,torturę,apoplexię,grauat caput, facit ſubet:facit ſomnum;facit ſcotomiam,tardat ebrietatem:confert uertigini,& ſcotomiæ, confert ſubet;confert melancholiæ,& timori, confert manię;confert epilepſię,mouet epilepſiam:timori puerorum in ſomno,& aliorum; confert tremori;confert phreneſi calidæ, † ſubet aſahari,congelationi, confortat [a] [cõſeruationem]facit poſſidere obliuionẽ,cõfert ebrietati,prohibet ebrietatem;confert dolori auris; cõfert ſonitui,& tinnitui,confert ſurditati forti,& debili,cõfert catarrho, & coryzę, confert fluxui ſanguinis ex naribus:facit fluere ſanguinem ex naribus,facit ſternutare, remouet ſternutationem,cõfert† puſtulis oris,& † aphthis, confert ægritudinib.oris,confert fluxui ſaliuę, confortat dentes,confert dolori dentium,facit lem efficit eradicationem dentium, confert na tiuitati dentium infantium,facit cadere dẽtes, confert ſtupori, confert apoſtematib.linguæ, confert ranulæ , confert ulcerib.gingiuarum, confert gingiuis ſanguineis,furfuribus.

B. diaria.

Areola membrorum oculi.

OPhthalmia calida,ophthalmia uetuſta,† ve næ oculi dilatatæ & ſanguine plenę,ulcera[a] [lippitudini albæ,] † quæ in oculo cadunt extrinſecus,ueſtigia uiridia,uarietati,albuginiExiturę,groſſitudini corneæ,lachrymis, attrahit lachrymas , confortat uiſum , prohibet catarrhum,apertioni, conſtrictioni aquæ, fiſtulæ,ungulæ,lippitudini, conſeruat ſanitatem oculi, ſcabiei , & prurituí,† groſſitiei palpebrarum , pilis impedientibus [b]] almuſaraz ulceribus oculi.]

Areola membrorum pectoris & anhelitus.

COnfortat membra anhelitus, nocet membris anhelitus,confert apoſtematibus vtrunque amygdalarum,& uulue,ſquinantię,ſanguiſugæ,impedimentis anhelitus,aſthmati,dilatationi anhelitus, aſperitati pectoris, deſtructioni uocis [a] † [ ] clarificat uocem,facit bonam uocem,tuſſi ſiccæ,tuſſi antiquæ,pleureſi,peripneumoniæ [b] [ſaniei,hecticæ] mundificat ulcera velaminis,ſputo ſanguinis, dolori lateris,ſanguini congelato in pulmone, confortat cor, rectificat intellectum , malitię complexionis cordis calidę,malitię complexionis cordis frigidæ,ſyncopi,tremori cordis frigido,tremori cordis calido,apoſtematibus mammillę, facit abundare lac.

Areola membrorum nutrimenti.

COnfortat ſtomachum,debilitat ſtomachũ, digerit,malam efficit digeſtionem, diſrũpit deſiderium , deijcit deſiderium : deſiderio corrupto,malo ſtomacho,cõfert ſingultui,nauſeæ,facit nauſeam,[a] † [ ] facit anguſtiam, eructuationi,facit eructuare,mollificat ſtomachum,aperit oppilationes hepatis,& ſtomachi, præparat ſtomachum,mordicat ſtomachũ,lubricitati ſtomachi,cancro in ſtomacho, facit ſitim,ſedat ſitim,inflat ſtomachũ,ſedat inflationem ſtomachi,cõfert dolori ſtomachi, apoſtemati ſtomachi,cõfortat hepar,nocet hepati,dolori hepatis,oppilationi hepatis,facit hepar poſſidere oppilationẽ,apoſtemati hepatis calido, apoſtemati hepatis frigido,duritiei hepatis,indurat hepar,debilitat hepar,icteritiæ citrinę,icteritię nigrę,facit poſſidere icteritiã, hydropiſi aſcliti,hydropiſi hypoſarcę,hydropiſi tympaniti,facit poſſidere hydropiſim,dolori ſplenis, apoſtemati ſplenis,inflationi ſplenis.[b] † [ ]

Areola

Areola membrorum expulſionis.

SOluit choleras, ſoluit humiditatem: & humores groſſos, ſoluit melancholiam, ſoluit aquoſitatem: ſoluit ventoſitatem: ſoluit ſanguinem, ſtringit, confert ſolutionis ventris fluxui ſanguinis [a] [cum egeſtione facit excoriationē] colericæ paſſioni, facit poſſidere cholericā paſſionem, lubricitati viſcerum, tardatur in inteſtinis, dyſenteriæ, & vlceribus inteſtinorum: pūgitiuo dolori: facit pungitiuum dolorem, tenaſmon, colicę frigidæ, colicæ calidæ, colicæ vētoſæ, colicę apoſtemoſę, apoſtemati inteſtinorū, ileos, vermibus, dolorib. viſcerum, fœtori ſtercoris, facit fœtere ſtercus; prouocat vrinā: prouocat menſtrua: prouocat vtrunque, retētioni vrinæ, ardori vrinæ, deſtillationi vrinæ, lenitati vrinę, mictui ſanguinis, mictui puris: confortat renes, nocet renibus; diabeti, lapidi renum, lapidi veſicæ, dolori renum, vlcerib. renum, vlceribus veſicæ, ſcabiei veſicæ, & pruritui eius, dolori veſicę, mollificationi veſicæ, cōfortat veſicā, nocet veſicæ, dolori matricis, retinet fluxū matricis, mundificat matricem, retinet menſtrua, cōfert apoſtematib. matricis, duritiei matricis; coarctationi oris matricis: præfocationi orificij matricis, calefacit matricem, conſtringit matricem, confert ventoſitatib. matricis, vlceribus matricis, eminentiæ matricis, prohibet impregnationem: facit hęreditate ſterilitatem, cōfortat embryonem, educit fętum, & deijcit ipſum, & interficit eum, iuuat ad impregnādum, facit egredi ſecundinam, facilem efficit partum, mūdificat parturientem, prouocat menſtrua, retinet menſtrua, incitat appetitum coeundi, multiplicat ſperma, minorat ſperma, minorat pollutionem, pollutioni plurimæ, multiplicat pollutionem, erigit, confert ſatyriaſi, apoſtematib. veretri, egreſſioni ani, confortat anum, confert apoſtematibus ani, vlceribus ani, ragadijs ani, fluxui ſanguinis ani, mollificationi ani, hęmorrhoidibus ani.

B. diariæ.

Areola febrium.

FEbribus calidis, antiquis, temporalib. frigidis, febribus permiſtis, tertianæ, cauſonidi, ſynocho, quartanę, quotidianæ, peſtilentiali, hecticæ, febrib. ephemeris, febri diei oppilatiuæ, febri diei apoſtemoſæ, febri antiquę, mediæ tertianę permiſtę, tremori, febri ſyncopali.

Areola venenorum.

THeriaca † antidotus, interficit venenoſa, expellit venenoſa, venenum, medicina pernitioſa, napello, extremitati caudę cerui, felli uiperæ [a] [iuſquiamo nigro.] opio [b] [† cicutæ] lithargiro, fungis, cātharidibus, ſtrāgulatori [c] [leopardo, & † lupo] lepori marino, interficit mures, morſui ſerpentis, uiperę, ſcorpioni, rutelæ, araneæ, altararati, interfectori uulturis, morſui canis, morſui hominis, cani rabioſo, draconi marino, dandę, † muri araneo, ſagittis uenenficatis [d] [† napello] ſagittę Armenæ, felli [e] [leopardi.]

LITERA A.

De Aniſo. *Cap. I.*

ANiſum quid eſt? Eſt ſemen fœniculi Romani, & eſt minoris acuitatis quā Nabati [a] [& in ipſo eſt dulcedo, & eſt acutius quam Nabathi.] *Electio.* [b] [Romanum ponderoſius eſt.] *Natura.* Inquit Gal. eſt calidum in ſecundo: ſiccū in tertio [c] [dixit Dioſ.] eſt vtrunque in tertio. *Operationes & proprietates.* Eſt aperitiuum cum ſtypticitate pauca, & eſt ſedatiuum dolorum, & reſolutiuum ventoſitatum, & propriè ſi aſſetur; & in ipſo quidē eſt acuitas, qua medicinis adurentibus ſit uicinum. [d] [*Vulnera & ulcera.*] Cōfert [e] [inflationi] faciei, & apoſtematibus extremitatum. *Membra capitis.* Si ex eo fiat euaporatio, & naribus uapor eius attrahatur; ſedatur ſoda, & uertigo: & ſi teratur, & miſceatur cum oleo roſ. & diſtilletur in aurem; ſanat [f] [quod accidit in interiori parte eius, & † dolorē capitis a cōpreſſione: aut] percuſſione; & dolores etiā eius. *Aegritudines oculi.* Confert † uenæ dilatatæ in oculo, & repletæ ſanguine antiquæ. *Membra anhelitus & pectoris.* Prouocat lac. *Membra nutrimenti.* Abſcindit ſitim factā ex humiditatibus † nitroſis. & confert oppilationi hepatis, & ſplenis generatæ ex humiditatib. *Membra expulſionis.* Prouocat vrinam, & menſtrua. & mundat matricē a fluxu humiditatum albarum. Et eſt motiuū coitus: & quandoque conſtringit uentrem. Et adiuuat ipſum ad illud eius prouocatio. Et aperit oppilationes renum, & ueſicæ, & matricis. *Febres.* Confert antiquæ. *Venena.* Expellit nocumētum uenenorum, & uenenoſorū. *Permutatio.* Loco eius carui quantum eſt ipſum.

a —— B.
b B. Alia litera melius eſt nouū habens magna grana, a quibus non excorticantur corticesſimiles furfari, & eſt fortis odoris, & alacriti melius eſt quā ægyptium.
c B. dicitur ꝙ.
d B. Apoſtemata & bothor.
e B. alrhebegī.
f B. contuſionē in interiori eius accidentem ex
† ſoda.
† ſebel.
† baurachiſe.

ANNOTATIONES.

Fuit plantarum et metallicæ materiæ hiſtoria paucis abhinc annis ſtudioſorum hominū Leoniceni, Manardi, Hermolai Barbari, Braſauoli, Ruellij, Georgij Agricolæ opera ex denſiſſimis tenebris in lucem reuocata. Eadem poſtea laudatiſſimorū uirorum Fuchſii, Geſneri, Cordi, pręſertimq; Andreæ Matthioli Senenſis indefeſſo ſtudio illuſtrata plurimum eſt, & amplificata. Nunc quoque Andreas Ciſalpinus uir & philoſophię & medicinæ ſcientia inſignis in Piſano Gymnaſio eandem hiſtoriam mira & diligentia, & iudicio profitetur. Aemulantur horum ſtudia Cæſar Simoneta Mediolanenſis, Petrus Antonius Michaelius Venetus, & Iacobus Antonius Cortuſius Patauinus, uiri genere, moribus, & ſtudio nobiliſſimi: ac conquiſitis magno ſumptu & labore uarijs undecunque rebus, dum ſciendi cupiditatem ſequuntur, hortos parant Imperatorum ac Regum gloriā æquaturos. Eò demum plantarum ac metallicæ materiæ redacta hiſtoria eſt, ut poſt tantorum hominum diligētiam, uel nos, uel alios præterea laborare ſit fortaſſe ſuperuacaneum. Non erit ergo, ut expectet a nobis quiſpiam hic de plantarum uel metallorum hiſtoria quidquam repeti. quum id & ab inſtituto noſtro recedat: et difficilius ſit, quā ut in breui temporis anguſtia tractari debeat. Neque uerò etiā (quod ad nos magis pertineret) in commendanda Auicennæ hiſtoria, defatigabimur, in oſtendendoque quantum hæc ordine, copia, & compendio eorum omnium operam exſuperet, qui ante hunc ſcripſerunt, quando, & hoc ipſum (quamnis difficile fortè non eſſet, ut demonſtraretur) maius ociū requirat. & a nobis maturius ſit conſulendum. Ve-

rum (quod fieri nunc potest) loca tantum quædam colligemus, quibus discrepare hic, & a Dioscoride, & a Galeno, & a cæteris demum scriptoribus uidetur. Consultoq; ancipitem rem & pendentem litem dimittemus: ut studiosi, dũ his dirimendis quæstionibus laborabunt, legendæ huius, & degustandæ historiæ ansam habeant. Sed iam ad rem aggrediamur.

Anisum, ait Galeno calidum esse secundo ordine & sic cum tertio: Dioscor. uerò utrunque in tertio. At Gal. 6. de simpl. med. fac. & Paul. lib. 7. & in desiccando & in calfaciendo tertij esse ordinis scripserunt. Diosc. autem lib. 3. in summa quidem excalfacere adnotauit, in certo tamen gradu non reposuit.

Cap. 54.

De absinthio. *Cap.* 2.

a B. Est herba cuius folia similantur folijs alsciha, uel alsceha.

† luKeni.

b B. stypticat.

† sceha.

† sceha.

ABsinthium quid est? [a] [Est herba similis folijs origani.] Et in ipso est amaritudo, & stypticitas, & acuitas. Inquit Humain. Absinthium est plurium specierum. Ex eo enim est Corascenum. Et ex eo est orientale, & allatũ de monte† Tauro & Susi, & Nabathi, & Tarsense. Et dixerũt alij antiquorum, species eius quinq; sunt, Tarsense, & Susi, & Nabathi, & Corasceni, & Romanum. Et in Nabathi quidẽ est bonus odor, & ad vltimum in ipso est substãtia terrea, qua [b] [contrahit] & substantia subtilis, qua soluit & aperit: & est etiam ex speciebus† absinthij & propter hoc vocauerunt ipsum quidam sapientes† absinthium Romanum. Et eius succus est fortior folijs ipsius, & est in comparatione succi prassij. *Electio.* Quod ex eo melius est, est Susi, & Tarsense: & est [c] [mirabilis coloris,] & odoris aloes cum conteritur. & quòd ex ipso est recens & siluestre. Rectificatio potionis fit cum Corasceni. :. iij. *Natura.* Est calidum in primo: siccum in secundo [d] [& eius succus est calidior.] Et dicunt quidam est siccum in tertio, & est quasi verius. *Operationes & proprietates.* Est aperitiuum, & stypticum: & eius stypticitas est fortior ipsius amaritudine: sed Nabathium est fortioris stypticitatis, & minoris caliditatis: quapropter non soluit phlegma etiam ex stomacho: neque per ipsum fit iuuamentum in hoc: & eius operatio [e] [in phlegmate & melancholia.] Et in ipso etiam est resolutio. & ex proprietatibus eius est, vt prohibeat pannos a tineis, & corruptione vermium: & prohibet encaustrum ab alteratione, & chartas a corrosione. *In decorationes.* Facit bonum colorem. Cõfert tyriæ & alopeciæ: & remouet uestigia [f] † [ ] sub oculo, & in alijs locis. Et confert grossitiei palpebrarum. [g] [*Vulnera & ulcera.*] Confert duritijs intrinsecis in emplastro positum aut bibitum. *Aegritudines membrorum capitis.* Exsiccat caput, & ipsius succus facit sodala: & existimo ꝙ illud est propter suum nocumẽtum, quod in stomacho facit: & vapor decoctionis eius confert dolori auris. Et quando bibitur ante vinum, cõfert ebrietati. & quãdo ex eo fit emplastrum interius in palato, [h] † [ ] confert præfocationi intrinsecæ. & cõfert apostematib. quæ sunt post ambas aures; & confert dolori auris, & fluxui humiditatum; [i] † [ ] & confert apoplexiæ bibitum cum melle. *Aegritudines oculi.* Cõfert ophthalmiæ antiquæ & propriè Nabathicũ, quum ex eo fit emplastrum, sub oculo, & pãno. Et si ex eo fiat emplastrum cum careno sedat pulsationem oculi, & apostemata eius. Et confert [k] [percussioni in eo.] *Aegritudines membrorum anhelitus.* Syrupus eius confert tetano, qui est sub hypochõdrijs. *Aegritudines membrorum nutrimenti.* Reducit appetitum: & est medicina mirabilis ad illud, quũ bibitur decoctionis eius, aut succi ipsius decem diebus .s. quaq; die tres† cyathi. Et syrupus eius cõfortat stomachũ & efficit operationes alias. Et confert icteritiæ, & propriè si bibantur succi eius decem diebus .s. quaq; die tres vnciæ; & confert hydropisi. Et similiter emplastrum factum ex eo cum ficub. & nitro, & farina lolij, & est emplastrum splenis etiam; & quandoq; fit emplastrum ambob. ex eo cum ficubus, & farina [l] [lolij] & nitro & interficit vermes propriè quum decoquitur cũ lentibus, aut† rizi, & comeditur. Succus eius est malus stomacho; [m] [semina eius] etiam nocumentum faciunt ori stomachi propriè propter eius salsedinem, præter Nabathi, & quãdo pmiscetur cum spica, utile est dolori stomachi. Et si emplastrũ fiat ex eo hepati, & stomacho, & ilijs: confert dolorib. eorum. Hepati quidem, & ilijs cũ oleo de† ligustro facto cerato; & stomacho quidem cum oleo rosaceo, aut permistum cũ rosis: & confert duritijs ipsorum. *Aegritudines membrorum expulsionis.* Est prouocatiuum urinæ, & menstruorum fortiter [n] [etiam] suppositum cum hydromelle; & soluit cholerã, & neq; per ipsum fit iuuamẽtum in phlegmate, nec etiam in illo, quod est stans in intestinis. Sit quoq; potio eius infusi, aut decocti a quinque. ʒ. usq; ad septẽ. Et pulueris eius ab una. ʒ. usque ad. ij. s. Et potus syrupi eius etiam cõfert hemorrhoidib. & ragadijs in ano; & quando coquitur solum, aut cũ rizi, & bibitur cum melle, interficit uermes cum solutione uẽtris leui, & similiter quãdo coquitur cum lẽtibus. Et eius quidem syrupus cõfert omnib. illis, & mundificat uenas ab humore cholerico & aquoso, & prouocat ipsũ. *Febres.* Confert antiquæ, & propriè eius succus [o] [sicut succus] eupatorij. *Venena.* Confert morsui draconis marini, & scorpionis, & morsui† muris aranei, & [p] [iusquiamo] cũ uino, & suffocationi fungorũ, & propriè quũ bibitur cum aceto, [q] [& eius oleum confert cimicib. & quũ infunditur propriè in aqua encaustri] non corrodunt mures librum. *Permutatio.* Loco eius ponitur polium aut sceha armenum. Et in cõfortando stomachum, & ex assaro quãtum ipsum est cum medio pondere myrobalanorum.

c B coloris cineritij cum viriditate, & est habẽs calorem cũ quadã lanugine uel pilositate.

d —— B.

e B. Alia litera. est in melancholia & cholera.

f † B. violacea.

g B. Apostemata & bothor.

h † B. cũ nitro. Alia litera. quãdo ex eo fit emplastrũ intra palatũ, confert pręfocationi accidenti ex fungis.

i † B. aurium.

ANNOTATIONES.

Absinthium calidum eße notat primo gradu & siccum secundo: succum uerò calidum tertio. Gal. tamẽ 6. simp. necnon Paul. lib. 7. calidum in primo ordine & siccum in tertio, eius uerò succum etiam calidiorem esse scriptum reliquere.

De Acacia. *Cap.* 3.

ACacia quid est? Est succus, [† plantę] exsiccatus, deinde in trochischos mutatus. & in ipsa est mordicatio, quę ablutione remouetur, quoniam est composita ex substantia terrea styptica, & ex substantia subtili, ex qua est eius mordicatio, q̃ destruitur ablutione, & propter

pter ſuam acuitatem b [ ] mordicat & infrigidat. *Electio.* Melior ex ea eſt, quę eſt melioris odoris,viridis declinans ad nigredinem,pōderoſior,durior. *Natura.* Quæ ex ea abluta eſt: frigida eſt,& deſiccat in ſecundo,& non abluta frigida eſt in primo, & eius ſiccitas eſt in termino ſecundi. *Operationes & proprietates.* Eſt styptica prohibens curſum ſanguinis. *In decoratione.* Denigrat capillos, & colorem efficit bonū, & confert fiſſuris accidentibus ex frigore. *Apoſtemata & † puſtulæ.* Confert omnibus, quæ dixi mus in myrto. Et confert panaritio, & cum albumine oui cōfert aduſtioni ignis,& apoſtema tibus calidis. *Inſtrumenta iuncturarum.* c [Prohibet mollificationem] iuncturarum. *Aegritudines capitis.* Confert ulceribus oris. *Aegritudines membrorum oculi.* Confortat uiſum, & ſubtiliat ipſum: & non eſt conueniens oculo ea,niſi d [†quę de fertur ex Baſſera regiōe,] & ſedat ophthalmiā, & rubedinem,quæ accidunt in eis. Et ingreditur in medicinis ungulæ. e † [ ] *Aegritudines membrorum expulſionis.* Conſtringit naturā bibita,& clyſterizata, & pro emplaſtro poſita. Et confert dyſenteriæ,& ſolutioni ſanguineæ, & abſcindit fluxum matricis:& remouet f [eminentiam ani,& eminentiam] matricis:& confert mollificationibus amborum.

ANNOTATIONES.

Acaciam frigidam eſſe exiſtimat,quod & Gal. 3.ſimpl. med.& Paul.lib.7.& ante hos Dioſc.lib. 1. At ſupra lib. 1.author calidam eſſe dixerat. Hanc præterea ſiccam facit ſecundo ordine. At Gal.6.ſimpl.& Paul.lib.7.necnon Auerr.6.Coll.in 3.ſiccorum ordine collocarunt.

De Aſſaro. Cap. 4.

ASſarum quid eſt? Eſt herba habens ſemina plurima a [radicum cuius nodus eſt tortus:& ſimilantur piperi] boni odoris, mordicantis linguam:& habet florem inter folia apud radicem ſuam,cuius color eſt purpureus ſimilis flori iuſquiami: & radix quidem ipſius eſt magis iuuans quam aliquid, quod ſit in ipſo, & eius virtus eſt virtus acori,aut eſt eo fortior. *Electio.* Ex eo melius eſt,ꝙ eſt fortioris odoris. *Natura.* Calidum eſt & ſiccum in tertio:& dicitur ꝙ eius ſiccitas eſt b [maior] ipſius caliditate. *Operationes & proprietates.* Aperit & ſedat dolores intrinſecos omnes:& propriè eius infuſio, quā dicturi ſumus in capitulo hydropiſis, & ſubtiliat,& reſoluit,& calefacit membra frigida, & abſtergit. *Inſtrumenta iuncturarum.* Confert ſciaticæ,& dolori ancharum antiquo, & propriè eius infuſio prædicta in capitulo hydropiſis. *Aegritudines oculi.* Confert groſſitudini corneæ. *Membra nutrimenti.* Cōfert oppilationi hepatis, & duritiei,ipſius,& conferunt icteritiæ, & hydropiſi infuſionis eius tres aurei. in. xij. cotylis muſti,quæ poſt duos menſes coletur, & iuuamentum in febribus eſt maius: & confert duritiei ſplenis valde. *Membra expulſionis.* Prouocat c [utrunque] & confortat ueſicam & renes: & ſoluit ſicut elleborus albus in purgatione uētris. & eius quidem potio ſic ſeptem aureorū cū aqua mellis,& in ſpermate augmētū efficit. d

[*Permutatio.* Loco ipſius ponitur pōdus ipſius, & mediū acori:& ſexta ponderis eius amomi.]

De Abhel. Cap. 5.

Abhel quid eſt? Eſt fructus a [† iuniperi ſimilis zarur.] ſed tamen eſt vehementius niger: & eſt boni odoris, et acuti. Arboris verò eius, duæ ſunt ſpecies,una ſpecies,cuius folia ſunt ſicut folia cupreſſi multas habens ſpinas, quæ dilatatur,et non elongatur: et alia eſt cuius folia ſūt ſicut tamariſci,et ſapor eius eſt, ſicut cupreſſi:ſed eſt ſiccior,et minus calida, et quum de ea aſſumitur, duplū cinnamomi ponitur loco eius. *Natura.* Dixerūt quidam ꝙ eſt calidus et ſiccus in tertio. *Operationes & proprietates.* Vehementis eſt reſolutionis,et ineſt ei deſiccatio cū mordicatione:et in ipſo eſt ſtypticitas b [leuis]et ponitur in oleis calefactiuis, et in oleis aromaticis. Et plurimum ponitur in oleo, c [quod ſit ex primendo.] *In vulneribus & vlceribus.* Confert eius pulucrizatio in herpete eſthiomeno,et ulceribus putridis cum melle, et prohibet ambulationem ambulatiuæ,et ulcera denigrata;& quādoque fit ex eo emplaſtrum d [quare] non conſolidat propter ſui mordicationem, et propter vehemētiam caliditatis et ſiccitatis ſuę,immò e [exſiccat.] *Aegritudines membrorum capitis.* Quū bullitur nux abhel in oleo ſeſamino in cochleari ferreo,donec nux nigra fiat,et deſtillatur in aurem, confert ſurditati ualde. *Membra expulſionis.* f [Prouocat vrinam et menſtrua,et eijcit fætum,et educit ſanguinem.] g [*Permutatio.* Loco eius ponitur caſſia lignea: et dicitur quòd pondus eius de nuce cupreſſi, et dicitur quòd pondus eius de folijs cupreſſi.]

a B. alharar ſimilis alzarur. Alia litera arboris alharar,ſimilis alzarur. Alia litera Abhel quid eſt. Eſt arbor alhar ſimilis alzarur.
† Sabinæ, quæ ſimilis eſt tamariſco legendum credimus, vt.n. Bellunenſis notat ī Indice Arabum noīum, abhel genus eſt fructus Damaſci vſitatū a plāta habēte folia myricæ. Sed qa uidetur codex Arabū Bellunēſis legiſſe, alharar ſimilis alzarur. loco alzarur, legendum eſſet tharſe.
† zarur.
b B occulta.
c B alhaſcir.
d B. &.
e B. facit pus ſeu ſaniem.
f B Alia litera. cū bibitur īterſicit fętum, & deſcendere menſtrua facit, & mingere ſanguinē,& qn̄ ſupponitur,& fit ſuffumigatio cum eo, operatur illud.
g —— B.

De a [Adrimia.] Cap. 6.

a B. Adriune uel adriu.

Adrimia(.i.cyclamen.) *Natura.* Eſt calidum et ſiccum in tertio. *Decoratio.* Confert alopecię tritum eum aceto. *Inſtrumenta iuncturarum.* Cinis eius cū aceto ſuperpoſitus cōfert ſciaticæ. *Membra expulſionis.* Inquit Dioſ. Quum mulier tāgit montanum,& ſibi ſupponit, illico facit abortum. *Venena.* Confert venenis omnibus, et propriè morſui.

De a [Antimonio] Cap. 7.

a B. Atemed.

Antimonium quid eſt? Eſt ſubſtantia plumbi mortui,et èius virtus eſt ſimilis uirtuti plumbi aduſti. *Electio.* Quod ex eo bonum eſt,eſt b [laminoſum] fruſtis confractis,cui ineſt ſplēdor, et cui non admiſcetur aliquid extraneum et neque eſt ſordidum,et valde velociter frangitur. *Natura.* Eſt frigidum in primo,ſiccum in ſecundo,et eſt vehementioris deſiccationis quā atramentum rubeū,et eſt c [ſyrum.] *Operationes, & proprietates,* conſtringit et exſiccat ſine mordicatione,et abſcindit fluxum ſanguinis. *Vulnera & vlcera.* Confert ulceribus,et deſtruit carnes additas,et conſolidat.Et ponitur cum adipe recente ſuper aduſtionē,quare non vlcerat: et ſi vlcerat,conſolidat ipſam,quum permiſcetur cum d [adipe] et ceruſa. *Membra capitis.* Prohibet fluxum ſanguinis ex naribus,q eſt ex uelaminibus

b B.ſquamoſū.
c B. ſuri.
d B. cera.

cerebri. *Membra oculi.* Conseruat sanitatem oculi,& remouet sordes vlcerũ suorum. *Membra expulsionis.* Quum superponitur, confert fluxui sanguinis matricis. *Permutatio.* Loco eius ponitur stannum adustum.

a B. affach.

b B. altharthut. † atorthut.

c B. secundi.

De a [*Ammoniaco.*] Cap. 8.

Ammoniacum quid est? Est gumma b [ferulæ,]& nominatur quandoque id, quo aurũ adhæret: quoniam pergamena & membrana, & libri eo deaurantur. *Natura.* Est calidum in fine c [tertij] & siccum in primo. *Operationes & proprietates.* Eius resolutio & exsiccatio est fortis,& nõ est mordicatio eius fortis. & ex ipsius quidem apertione peruenitur ad hoc, vt faciat currere sanguinem ex orificijs venarum;& ingreditur in rectificatione solutiuorum, & in ipso est lenificatio & attractio. *Apostemata & † pustulę.* Linitur & fit ex eo emplastrum, & confert scrophulis, & duritiebus,& d [apostematib. in principio paruis,& postea magnis sine capite.] *Vulnera & ulcera.* Confert e [uulnerib.] malis,& corrodit carnem malam, & facit nasci carnẽ bonã. *Instrumenta iuncturarum.* Confert dolori sciaticæ & iliorum;& iuncturarum bibitum cũ melle,& f [oleo resoluit duritiem] iuncturarum.& quando permiscetur cum aceto et † nitro g [et rosis] & oleo de alcanna confert lassitudini. *Memara oculi.* Lenit asperitatẽ palpebrarũ, & scabiem,& abstergit albuginem, & confert humiditatib. oculi. *Membra anhelitus & pectoris.* Cõfert dispniæ & difficultati anhelitus h [& eius dilatationi cũ transglutitur cũ melle] aut aqua hordei,& mundat ulcera uelaminis,et confert præfocationi, quæ est ex phlegmate & cholera nigra. *Membra nutrimenti.* Quũ bibitur ex eo aureus, confert duritiei splenis,et duritiei hepatis,et similiter quum linitur cum aceto, et confert hydropisi. *Membra expulsionis.* Prouocat, urinam, ita ut sanguinem mingere faciat, et interficit ascarides,et solutione educit, et facit exire embryonem,siue viuum,siue mortuum;et prouocat menstrua.et linitur super duritiem testiculorum cum aceto,et lenit eos. *Permutatio.* Loco eius ponitur sordities aluearij apum.

† bothor.

d B. alselha. † Alia glandosis, quæ de loco ad locũ mouentur.

e B. exituris.

f B. Alia litera cum melle & pice resoluit lapidositatem.

g —— B.

h B.& præparationi anhelitus, quando ipsum cum melle sumitur in modum loch.

a B. Angiedan.

De a [*Aniuden.*] Cap. 9.

Aniuden (*.i.laserpitium*) quid est? Ex ea est alba, et nigra,quę est fortior,et hæc nigra non ingreditur in cibis; et ipsius radix est propinqua sapori alastirgar, et eius natura ẽ aerea,sed alastirgar est tardæ digestionis ,et non est hoc in ordine eius, quamuis sit etiam digestionis ualde tardæ. Assæ uerò,quæ est eius gumma, capitulum singulare faciam aliud; et melius quidem est, vt administretur eius decoctio: aut ipsius acetũ quam corpus eius. *Natura.* Calida est et sicca in tertio. *Operationes & proprietates.* Est subtiliatiua valde,et radix eius inflat: et quum corpus ex ea fricatur et proprie cum lacte eius,trahit materias ad exteriora virtuosè. *Decoratio.* Alterat vẽtositatem corporis. et si ex ea fiat emplastrum cũ oleo,sanat b [aggregationes] sanguinis sub oculo.Apostemata et † pustulæ. Confert † aapostematib. saniosis intrinsecis. et quũ permiscetur ipsa,et radix cum emplastris,cõfert scrophulis. *Instrumenta iuncturarum.* Quum permiscetur cum oleo irino; aut oleo de † ligustro, confert doloribus iũcturarum propriè. *Membra nutrimenti.* Radix eius facit eructuare,et stringit uẽtrem,et est tardæ digestionis, et digerit,et calefacit stomachum,et confortat eum, et disrumpit appetitum. *Membra expulsionis.* Quando decoquitur cum corticibus granatorum in aceto,sanat hęmorrhoidas ani,et prouocat. Et facit fœtere odorem stercoris:et uentositatem exeuntẽ per anum,et est nociua uesicæ. *Venena.* Est † antidotus venenis.

b B. nigredines. † bothor. † dubellet.

De a [*Astirgar.*] Cap. 10.

Astirgar quid est? Rectius est ut eius acetum administretur,et est propinqua † silphio in natura sua,sed est b [calidior] ea. *Natura.* Calida est et sicca in fine tertij. *Membra nutrimenti.* Eius acetum est bonum stomacho, et purgat ipsum, et confortat eum,et disrumpit appetitum. Sed corpus ipsius facit nauseam mordicatione sua, et tardatur mora ipsius in stomacho,et eius digestio in ipso. *Febres.* Proprietas eius est iuuamentum febris quartanæ.

De a [*Amirberis.*] Cap. 11.

Amirberis (*idest, spina acuta.*) quid est? Est azarasch.Et ex eo est rotundum rubeum[[campestre] et nigrum longum,arenosum: aut montanum,et est fortius. *Natura.* Frigidum est, et siccum in fine tertij. *Operationes & proprietates.* Est vincens choleram ualde. *Apostemata & † pustulæ.* Ex proprietatibus eius est suum iuuamentum, ꝙ confert apostematibus calidis, sicut emplastrum superpositum. *Membra nutrimenti.* Confortat stomachum,et hepar, et abscindit sitim ualde. *Membra expulsionis.* Constringit et confert rasuræ etiam fluxui sanguinis inferius.

De a [*Alaunoch & Alahabar.*] Cap. 12.

Alaunoch et alahabar, (*.i.plũbũ elotũ*) quid est? Vtrunque est plumbum nigrum,in quo est substantia aquosa multa,quam congelauit frigus. et in ipso sunt aereitas et terreitas, non vehementis multitudinis. Signum autem humiditatis eius,sicut existimat Gal. est velocitas liquefactionis eius, et aereitatis ipsius est uehementia raritatis eius, et quòd ipsum crescit quum dimittitur in humorositate terræ, et inflatur; et est uehementer infrigidans apostemata. *Natura.* Est frigidum et humidum in secundo. *Apostemata † & pustulæ.* Fiant ex eo pistillum, et tabula,et fricetur vnum eorum super aliud cum aliquo ex oleis,et tunc illud, quod ex ipso resoluitur, confert apostematib. calidis, et infrigidat ea b [saniosa ex ipsis, ita ꝙ curantur,] et ligatur ex eo lamina super scrophulas, et glandulas, et vlcera iuncturarum,et ipsarum glandulas,et destruuntur. *Vulnera & ulcera.* Ipsius fricatio prædicta,et eius adustum propriè ablutum confert c [vulneribus] malignis,et ulceribus cãcerosis, et ulceribus iuncturarum. *Instrumenta iuncturarum.* Conferunt ipsius fricatio, et adustio prędictæ,

ctæ ulceribus iuncturarum: & si strictè ligetur super torsionem iuncturarum, & suas glandulas, liquefacit eas. *Membra oculi.* Quod ex ipso adustū est: est iuuatiuum in ulceribus propriè, quum abluitur: & similiter ophthalmiæ siccæ. *Membra anhelitus & pectoris.* Quod ex eo adustū est: iuuatiuum est vlceribus mammillæ: & similiter eius fricatio, & adustio prædictæ. *Membra expulsionis.* d † [ ] Confert hæmorrhoidibus. & ligatur lamina super locum renū: & prohibet pollutionem frequentem: & sedat desiderium coitus. & vtrumque eorum confert ulceribus veretri: & testiculorum, & apostematibus ipsorum.

De a [*Amumeli.*] *Cap.* 13.

Amumeli, *(.i. eleomeli.)* quid est? Est oleū dulce, valde spissum sicut mel: & spissius eo: & extrahitur ex b [crure arboris, quæ est in terra Murzie, dulcis, & fit ex eo oleum si cum eo admiscetur etiam oleum de flore eius:] & nominatur amumeli, & oleum mellis. *Electio.* Ex eo est melius, quod est magis clarum, & spissius; & antiquius. *Natura.* Calidum est & humidum, & ipsius caliditas plurima est humiditate eius. *Vulnera & vlcera.* Confert c [uulneribus vlcerosis] illinitum. *Instrumenta iuncturarum,* confert doloribus iuncturarum. *Membra capitis.* In ipso est virtus faciendi † soporem, & facit pigritiā. *Membra oculi.* Conueniens est tenebrositati oculorum, quum ex eo fit collyrium. *Membra expulsionis.* Tres. unc. ipsius cum ix. unc. aquæ solutione educunt choleram & humores crudos, & faciunt pigritiam, & mollificāt. ueruntamen non est solicitudo habenda: neque timendum est ex eo, quod ipsum soluit, quoniam est iuuatiuum cum eo, quod ex ipso apparet incolume; oportet tamen ne super ipsum dormiatur omnino.

De a [*Agalugin.*] *Cap.* 14.

Agalugin *(.i. agallochus,)* quid est? Lignum Indum, aut Arabicū boni odoris, habēs cutē b [coopertam] intrans in numero specierū, quæ uenduntur. Et in ipso est stypticitas cum amaritudine pauca. *Membra capitis.* Collutio oris facta ex ipsius decoctione odorem oris efficit bonum. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert dolori lateris. *Membra nutrimenti,* confert dolori hepatis. Et aureus unus ex eo confert viscositati stomachi, & debilitati ipsius. *Membra expulsionis.* Quum bibitur cum aqua, confert vlceribus intestinorum, & dolori pungitiuo calido.

De a [*Amgailem.*] *Cap.* 15.

Amgailem, *(idest, spina arabica)* quid est? Est arbor b [locorum rusticorum] nota. *Natura.* Est frigida & sicca. *Operationes & proprietates.* Est styptica prohibens sanguinem, & species fluxus. *Membra anhelitus & pectoris.* Prohibet sputum sanguinis. *Membra expulsionis.* Prohibet fluxum maticis. r

De a [*Atharachic.*] *Cap.* 16.

Atharachic, *(idest, adarce.)* quid est? b † [[Hæc est medicina acuta, quæ non bibitur propter suam acuitatem, sed in epithematibus administratur post fractionem suę acuitatis. *Natura.* Est calida & sicca valde. *Operationes & proprietates.* c [Permutat complexionem malam frigidam ad complexionem malam calidam.] Et neque sit audax aliquis super ipsum nisi epithimando. *In decoratione.* Confert pāno. *In apostematibus & † pustulis.* Confert † pustulis d [lenibus.] *In uulneribus & ulceribus.* Confert scabiei ulcerosæ, & impetigini. *Instrumenta iuncturarum.* Emplastrum factum ex ea confert sciaticæ.

De a [*Azedaraeth.*] *Cap.* 17.

† Azedaraeth, quid est? Arbor nota habens fructum similem nabach. Et nominant eam in Rechi b [myrobalanum] & in Tabrasten, & kien, & Thahich: & est arbor magna: & est ex magnis arboribus. *Natura.* c [Quod est supra ipsam, est calidum in primo: siccum in fine primi. *Operationes, & proprietates.* Eius † focha] aperit oppilationes. *In decoratione.* Aqua foliorum eius interficit pediculos, & prolongat capillos: & propriè d [radices eius quum administrantur cum uino. *Membra capitis.* Eius flos aperit oppilationes cerebri. *Membra anhelitus & pectoris.* Eius fructus nociuus est pectori valde: & est pernitiosus. *Membra nutrimenti.* Eius fructus est malus stomacho e [conturbans.] *Febres.* Dicitur quòd decoctio corticum eius cum fumoterræ, & myrobalanis f [defæcata] confert febribus phlegmaticis. *Venena.* Succus extremitatum eius cum melle resistit venenis omnib. Et eius fructus interficit fortasse. *Permutatio.* Loco eius in elongatione capillorum ponuntur folia canabis.

De a [*Auricula muris.*] *Cap.* 18.

Auricula muris, *(idest, alsine)* quid est? Est herba, cuius uirtus secundum Galenum est propinqua virtuti herbę, qua uitrum abstergitur. Et hoc nomen absolutum est duabus herbis, quarum vna est quam nominat Galenus, & odoratur ex ea odor malus, & non habet duritiem; & altera, quam nominauit Dioscorides, & existimauit, ꝙ sit similis uolubili, nisi quia minora hēt folia comparata ad ipsam: & est herba expāsa super faciem terræ: paruos habens stypites b [domestica bona] sine odore: & non habet saporem fortem, azulinos habens flores, cuius semen semini coriādri similatur. & hirundines ex ipso comedūt, & est calida, & propriè cuius origo nō est iuxta aquā. Inqt Musaihach iuuamentum eius, est iuuamentum absinthij, & est res, quæ non est inuenta in duab. plantis simul. *Natura.* Quæ ex eis nota est secundum Galenū, est frigida & humida in gradu primo. Et altera est ex summa medicinarum calidarū. *Operationes & proprietates.* In prima non est stypticitas. Et altera est desiccatiua rubificatiua. *Vulnera & vlcera.* Illa, quam nominauit Dioscorides extrahit spinas & surculos, & facit adhęrere plagas. *Membra capitis.* Confert epilepsię bibita, & torturæ sternutatione facta ex ea, vehemēter: & eius sternutatio mundificat cerebrum.

é coagulata adhærēdo iunci, & cannis Et
c B. Alia litera. Permutat complexionē frigidam ad complexionem calidā. Alia litera. Permutat complexionem malam frigida ad complexionem calidam.
† bothor.
† bothor.
d B. lacteis.
a B. Azadarache.
† Arborem per larum uocant.
b B. arborē mirobalanorum.
c B. Flos eius est calidus ī tertio. Siccus in fine primi. Operationes, & proprietates, eius flos.
† succus.
d B. Alia litera. quod de ea est adustū quū administratur cū aceto.
e B. faciens in eo angustiam. Membra expulsionis. Confert colicæ.
f B colata.
a B. Adan alfar.
b B. hortulana vmbrosa.

De [a] [Abugilise.] Cap. 19.

Abugilise, *(idest anchusa.)* quid est? Est lactuca asini, & nominatur etiam [b] [simarem & sincarem. Et est pilosa spinosa] aspera, nigra plurima habens folia super radicem annexa ei. Et eius radix in grossitudine est digiti coloris rubei ualde, quæ tingit quum tangitur in æstate. & ex ea est species alia, citrina folia habens, coloris rubei: & eius species sunt quatuor, [c] [abugilise, intisanius, amelenius, ansubefin.] *Electio.* Fortiores omnibus sunt duæ primæ species. *Natura.* Dixit Gal. quòd ex abugilise est, quæ est calida & sicca. *Operationes & proprietates.* Quæ ex ea nominatur abugilise, est subtiliatiua cum stypticitate, & propter hoc est pontica amara, sed [d] [ponticitas] est in reliquis magis apparens. Reliquæ uero duę species sunt acutiores primis: & fortioris caliditatis, & radix eius fortioris est caliditatis quàm folia. *In decoratione.* Quando lenitur cum aceto, confert † uitiligini. & ipsa excoriat cutim. & eius folia sunt debiliora radice eius. *In apostematibus, & † tuberculis.* Prohibet radix abugilise, quæ est ex eis, cũ farina hordei fracti erisypilã, & similiter [e] [radix amelenius] & ipsa resoluit scrophulas, quũ superponitur eis cum adipe. *In uulneribus & ulceribus.* Ponitur cũ [f] [cera] super vlcera omnia, & adustione ignis propriè. *Membra nutrimenti.* Radix abugilise aptat stomachum. & eius decoctio cum aqua chartami. [g] † [ ] ualet ictericitiæ & dolori splenis. *Membra expulsionis.* Decoctio eius cũ aqua alkaratin*, aut aqua chartami confert dolori renum & lapidi in renib. Quũque mulier sibi supponit radicem eius, abortũ facit. & eius folia [h] [frixa] cum vino stringunt ventrem: sed abugilise resoluit humores cholericos, & radix habentis citrina folia ex eo cum hyssopo, & sinapi interficit vermes, & educit eos. & similiter [i] [alsimaren] absolute, quæ ex ea citrina est & reliqua: sed citrina est fortior in hoc. *Febres.* Decoctio radicum abugilise cũ aqua [k] [† carthami] confert febribus antiquis. *Venena.* Quando masticatur [l] † [ ] ex citrina habente folia citrina [m] † [ ] rubei coloris, & proijcitur super venenosa, interficit ea. & duę aliæ species conferunt morsuræ uiperæ bibitæ, & linitæ [n] [& sputatæ.]

a B. Abugilesa, vel abugilisi, vel agisa, vel abuchalesi, vel achusi, seu achusa.
b B. sengiar & senchar. Et est lanuginem, vel pilositatem habẽs & spinosa.
c B. Abuchalesa ansadius argialesus achasunas.
d B. stypticitas.
† morpheæ.
† bothor.
e B. argialesus.
f B. adipe.
g † alkaratin.
h B. bolita.
i B. alsengiar.
k B. alkaratan, aut aqua chartami.
† alkaratin.
l † B. fructus.
m B. & radicẽ.
n B. & suspẽsæ, & approximatæ.

De [a] [Almesu.] Cap. 20.

Almesu, *(idest, smyris.)* quid est? Dicitur ꝙ rectius esset vt de ea loqueremur in capitulo de mineralibus. veruntamen nos attulimus narrationem eius in hoc capitulo vt sit magis nota. & magis famosa. *Natura.* Dixerunt quidam ꝙ est frigida & sicca. & dixerunt alij ꝙ est calida & sicca cum virtute. *Operationes & proprietates.* Est vehementis abstersionis. & apud Dioscoridem est adustiua & putrefactiua. *In decoratione.* Abstergit dentes fricando. *Membra capitis.* Dixerunt quidam, quòd quando tenetur in ore, frangit dentes: & dixerunt aut proprietate sua, aut propter venenum viperæ, quę multiplicatur in locis, in quibus ipsa est. & hæc quidem verba sunt eius, qui multa fabulosè narrat: & non cognoscit de operatione veneni uiperæ, quòd quũ [b] [positum est ad aliquod membrum,] non efficit hanc operationem: propriè quum tempus supra ipsum prolongatum fuerit, *Membra expulsionis.* Dicunt ꝙ quum ex ipsa adhęret granum vnum in extremitate siringæ annexum glutini Romano, & intromittitur in vesicam, frangit lapidem; sed hoc est ex eis, quę a me elongãtur. *Venena.* Est venenum mortale.

a B. Almas.
b B. expulsum fuerit ad extra.

De [a] [Armech.] Cap. 21.

Armech quid est? Est [b] [herba iameni] boni odoris, similis cinnamomo grosso. *In decoratione.* Efficit odorem oris bonum. *Apostemata & † pustulæ.* Confert apostematibus calidis propriè sicut emplastrum superposita. *In uulneribus & ulceribus.* Prohibet dilatationem ulcerum: & consolidat ea siccãdo propter desiccationem, quæ est in ea sine mordicatione, & prohibet putrefactionem membrorum. *Membra capitis.* Cõfortat cerebrũ, & stringit gingiuas, & conuenit ęgritudinibus oris. *Membra oculi.* Ex ea comestum confert ophthalmiæ. *Membra anhelitus & pectoris.* Confortat cor & omnia uiscera. *Membra expulsionis.* Stringit naturam.

De [a] [Allabuch.] Cap. 22.

Allabuch *(idest, persea)* quid est? Dicunt ꝙ est asadar. Dico autem ꝙ siue non sit hoc allabuch aut sit de ueritate, pertinet ei ut dicamus in capitulo de sem. & est ex magnis arboribus: & forsitan permutatur ad Aegyptum, & alteratur illic natura eius. *Operationes & proprietates.* Cõfert fluxui sanguinis etiam si super membrum ponatur, & abscindit cursum.

De [a] [Athamaraet.] Cap. 23.

Athamaraet quid est? Est medicina Inda efficiens pæoniæ operationẽ. *Membra capitis.* [b] [Ex folijs eius fiat epithema] illi, ad cuius caput eleuatur vapor, & prohibetur epilepsia.

De [a] [Alblage.] Cap. 24.

Alblage, quid est? Est medicina [b] [marina] similis alcot, quæ oritur in vere. & est similis ẽt andacochæ, plurimos habens stipites. Et eius semen est sicut semen † baucię. *Membra nutrimenti.* Confert spleni ualde. *Membra expulsionis.* Prouocat vrinam.

De [a] [Asefeni.] Cap. 25.

Asefeni quid est? Existimo quòd est pastura camelorum. *Membra expulsionis.* Mundificat renes. *Venena.* Plurimum confert iuuamentum morsuræ canis rabiosi.

De a [Alguasen.] Cap. 26.

Alguasen *(idest, Alyßum)* quid est? Est herba [b] [similis lilio. Et nominatur propter illud lilialis.] *Natura.* Est calida & sicca in primo. *Operationes, & proprietates.* Desiccat cum ęqualitate, & abstergit. *In decoratione.* Confert panno, & re-

resoluit totum illud æqualitate. *Venena*. Gal. dixit quòd est iuuatiua propriè morsuræ canis rabiosi.& iā sanati sunt multi: & propter illud nominatur græce [c] [† alguasen.]

De [a] [*Atratifus.*] *Cap.* 27.

Atratifus (*idest, aster atticus*) quid est? Est medicina [b]] cognita cum chali.] *Natura*. In ipsa est parum infrigidationis, & non est in ea stypticitas. *Operationes & proprietates*. Desiccat cū æqualitate,& eius uirtus est uirtus resolutiua cum infrigidatione. *Apostemata & † pustulę*. Confert apostematibus emunctoriorum more emplastri superposita & suspensa.

De [a] [*Ardifrigi.*] *Cap.* 28.

Ardifrigi quid est? Est herba similis cappari, acuti odoris ualdè,& grauis habens fructum [b] [in ferius,] *Natura*. Dixit [c] [Alhanzi & Arahib] quòd est fortior in natura sua quam solatrum, & alkekengi. *Apostemata & † pustulæ*. Confert apostematibus intrinsecis secundum uerba [d] Arahib.] Et potio ipsius sit vsque ad [e] [ij. vncias.] & liniatur super apostemata calida extrinseca. & erit mirabilis ualde [f] [vbicunque apposita.] *Venena*. Quum linitur super puncturam vespę, sanat illico.

De [[a] *Abutilon.*] *Cap.* 29.

† Abutilon quid est? Est planta similis cucurbitæ: Et dixit Alkanzi, quòd hoc nomine est nota. *Vulnera & vlcera*. Dicitur quòd est res magis iuuatiua vulneribus recentibus,& conglutinat. & consolidat ea statim.

De asio. *Cap.* 30.

Asius quid est? Est lapis, super quem nascitur sal: cuius flos nominatur asius,& uidetur ꝙ sit eius generatio ex rore maris, & imbre, qui cadit super. cum *Operationes & proprietates*. Virtus eius & virtus floris eius est aperitiua: carnis generatiua, putrefactiua parū, cum liquefactione carnis putrefactæ absque mordicatione *Apostemata & † pustulæ*. Resoluit exituras more emplastri superposita terebinthina, aut pice. *In vulneribus & vlceribus*. Valet [a] [vulneribus] difficilibus & antiquis,& magnis, & profundis *Instrumenta iuncturarum*. Cum farina hordei superposita ualet podagræ,& quando ponuntur extrema ipsius in decoctione eius iuuantur. *Membra anhelitus & pectoris*. Si transglutiatur cum melle confert vlceribus pulmonis. *Membra nutrimenti*. Quum linitur cum calce & aceto super splenem: cōfert.

De [a] [*Athiuth.*] *Cap.* 31.

Athiuth *Natura*. Calidum est in secundo: humidum in primo. *Operationes & proprietates*. Inest ei abstersio ultima. *In decoratione*. Abstergit morpheam fortiter.

De [a] [*Absio.*] *Cap.* 32.

Absius quid est? Medicina karmeni & Persica, *Natura*. Calida subtilis.

De *Anagallide*. *Cap.* 33.

Anagallis quid est? Est duobus modis: unus eorum est cuius flos est citrinus.& alius cuius flos est cęlestis. *In vulneribus & vlceribus*. Conueniunt ambo vulneribus, & prohibet ipsorum [a] [apertionem.] & extrahunt surculos, & similia, & prohibent vlcerum ampliationem. *Membra capitis*. Si ex aquis amborum fiat gargarismus: & fiat caput purgium cum eis: prouocat phlegma plurimum a capite,& sedant dolorem [b] [molę quę est] in parte illa. *Membra expulsionis*. Quando bibitur cum vino, confert dolori renum. Et existimauerunt quidam quòd [c] [varia declinans ad colorem cineris] reducit anum prominentem exterius, & rubeum habens florem augmentat ei eminentiam. *Venena*. Quando bibitur cum uino confert ueneno uiperæ.

De a [*Abrich.*] *Cap.* 34.

Abrich quid est? Est medicina Persica. *Membra capitis*. Est bona [b] [seruationi & rationi.

De *Ausid*. *Cap.* 35.

Ausid quid est? Est species nenupharis Indi. *Natura*. Dixit filius [a] [Masiriohe.] est calida & sicca.

De [a] [*Ardiud.*] *Cap.* 36.

Ardiud quid est? Est medicina sicut cepe scissum. [b] † [ ]

De [a] [*Aributh.*] *Cap.* 37.

Aributh. quid est? Est medicina caprusia, quæ assumpta est ex re, quæ assimilatur ostraco *Natura*. Dixit Gal. est frigidum in secundo: siccum in primo.& eius fructus est calidus & contractiuus in principio primi: exsiccatiuus in secundo. *Operationes & proprietates*. Conseruat femur puerorum, vt non oriantur pili in ipso spatio longo. *Membra nutrimenti*. Fructus eius confert icteritiæ.

De a [*Adrumilon.*] *Cap.* 38.

Adrumilon. (*i. securidaca.*) quid est? Est medicina, quæ nominatur bipennis: hēt enim duas acies sicut bipennis. *Natura*. Est calida. & in ipsa sunt amaritudo & ponticitas. *Operationes, & proprietates*.. Aperit oppilationes viscerum. *Instrumenta iuncturarum*. Confert doloribus iuncturarum.

De [a] [*Atinat.*] *Cap.* 39.

Atinat quid est? Est medicina Inda in virtute [b] [testiculorum vulpis.] Et oportet vt consideretur: ita vt non sit [c] [atiut,] *Natura*. Calida est & humida. *Membra expulsionis*. Augmentat coitum.

De [a] [*Ata.*] *Cap.* 40.

Ata quid est? Est arbor algarab, dicta in cap. degaim.

a B. apostemationem.

b B. dentiū molarium, qui sūt.

c B. habens colorem azurum declinantem ad cinereitatē, uel ad puluerulentiam.

a B. Abrech.

b B. memoriæ.

a B. Mesue uel masergiue.

a B. Arendbrēd uel ardubrid, seu aridbuid.

b † B. Membra expulsionis cōfert hęmorrhoidibus.

a B. Auachisus uel auachsus.

a B. Andrusalū uel andracharum.

a B. Athmath.

a B. albuxidan, seu buzidan.

c B. atiut.

a B. Atha vel anthaias.

a B. Beladur.

De[a] [*Anacardo*.] *Cap.* 41.

b B. tamtrindorum.
c B. amygdalæ
d B. perforatus, uel habens foramina.

Anacardus quid est? Est fructus simijs ossi [b] [dactyli.] Et medulla est similis medullæ [c] [nucis] dulcis, in qua non est nocumentum. Et cortex ipsius est rarus, [d] [frangibilis,] in cuius raritate est mel uiscosum habens odorem. Et sunt homines, qui ipsum masticant, & non nocet eis & propriè cum nuce. *Natura.* Calidus est & siccus in quarto. *Operationes, & proprietates.* Eius mel est ulceratiuum, apostematiuum, & adustiuum sanguinis, & humorum. *Decoratio.* Eradicat uerrucas, & aufert albaras, & eradicat [e] [† stigmata nigra artificio cuti impressa.] & sanat alopeciam phlegmaticam. *Apostemata & † pustulæ.* Cõmouet calida apostemata in interioribus. *Instrumenta iuncturarum.* Confert frigori neruorum, & eorum mollificationi, & paralysi, & torturæ. *Membra capitis.* Confert corruptioni memoriæ, quum eius confectio nota, anacardinum, sumitur: sed tamen commouet alienationem, & melancholiam. *Membra expulsionis.* Suffumigantur cum eo hæmorrhoides, & exsiccantur. *Venena.* Est ex summa uenenorum; & adurit humores, & interficit. & eius quidem theriaca est [f] [lac vaccinum butyro inde extracto.] & oleum nucis eius frangit uirtutem. *Permutatio.* Loco eius ponitur quintuplum ponderis eius de [g] [bondacha:] & quarta ponderis ipsius de oleo balsami: & tertia ponderis ipsius de naphta alba.

e B. aluesin.
† barulos.
† bothor.
f B. machidvaccinum.
g B. auellanarũ.

a B. bath.

De[a] [*Anate.*] *Cap.* 42.

Anas. *Natura.* Calidior est omnibus auibus domesticis. & dicunt quidam, quòd ipsa calefacit infrigidatum, & facit calefactum possidere febrem. *Operationes & proprietates.* Eius pinguedo est maxima in sedando dolorem, & in sedando mordicationem in profundo corporis, & est melior pinguedinibus auium. Et eius caro uentositatem [b] [dissoluit ipsius stomachi, & est plurimi nutrimenti.] *In decoratione.* Eius pinguedo clarificat colorem, & caro ipsius impinguat. *Membra anhelitus & pectoris.* Clarificat uocem. *Membra nutrimenti.* Eius caro tardatur in stomacho, & est grauis, & ꝓpriè caro anseris. sed leuius quod est in ipsa, & melius sunt alæ, quum autem digeritur caro harum auium: est nutribilior omnibus carnibus auium. *Membra expulsionis.* Augmentum efficit in coitu, & multiplicat sperma.

b B. frangit. Et stomachus eius est plurimi nutrimenti.

a B. bunduch.

De[a] [*Auellana.*] *Cap.* 43.

Auellana quid est? Est nota, & eius quidem terreitas maior est terreitate nucis, & est nutribilior nuce: quoniã ẽ magis solida, & minus vnctuosa, & tardioris digestionis. *Natura.* Decliuis est ad caliditatem quandam, & siccitatem paruam. *Operationes & proprietates.* Generatur ex ea cholera, & in ipsa est stypticitas maior quàm in nuce, & in ipsa est inflatio, & generat ventositates in uentre inferiori. *Decoratio.* Quod ex ea adustum est: tingit capillos. *Membra capitis.* Facit † dolorem capitis; assatur, & comeditur cũ pauco pipere, & maturat coryzam. Hip. inquit auellana in cerebro facit augmentum. *Membra oculi.* Existimauerunt quidam, quòd ipsa linita super verticem puerorum varios habentiũ oculos delet varietatem. *Membra anhelitus & pectoris.* Comeditur cum aqua mellis, & cõfert tussi antiquæ, & adiuuat ad spuẽdum. *Membra nutrimenti.* Est tardę digestionis, & excitat vomitũ, & est tardioris digestionis q̃ nux. *Membra expulsionis.* Eius cortex est stypticus, & stringit ventrẽ. *Venena.* Confert venenis, & morsibus, & præcipuè cum ficubus, & ruta, & puncturæ scorpionis.

† soda.

De[a] [*agno casto.*] *Cap.* 44.

Agnuscastus quid est? est planta, & est fortasse propter sui magnitudinẽ arbor, & nascitur in locis propinquis aquis, & eius quidem rami sunt duri, & folia ipsius sunt, sicut folia oliuæ; sed sunt leniora, & eius lignum non ingreditur in medicinam: sed flos eius, & folia, & fructus. & in fructu quidem eius, & in reliquis, quæ ex eo administrantur, est subtilitas & acuitas, & ponticitas, & est infra rutam siccam. *Natura.* Calidus in primo, siccus in secundo. *Operatioes & proprietates.* Est resolutiuus & subtiliatiuus, & disgregatiuus uentositatum [b] † [ ] & in ipso est apertio cum stypticitate. *Decoratio.* Est mundificatiuus coloris. *Instrumenta iuncturarum.* Fit ex eo emplastrum cum folijs suis torsioni neruorum, & remouet lassitudinem. *Membra capitis.* Facit † dolorem capitis, & soporem bibitus. & quando fit ex eo emplastrum, confert soda. & quum illud quod ex eo est frixum, comeditur, minus efficit sodam. *Membra anhelitus & pectoris.* Est ex eis, quæ multiplicant lac minorando sperma: sitq; eius potio. [c] [℥.ij.] vsque ad ℥.j. *Membra nutrimenti.* Aperit oppilationes hepatis & oppilatiões splenis, & valde [d] [iuuat duritiẽ] & quum bibitur ex eo cum oxymelle quantitas ℥.ij. confert hydropisi. *Membra expulsionis.* Sedetur in eius decoctione propter dolorem matricis, & apostema eius, & bibitus cum mentastro, & uaporatus desiccat sperma. & quãdo aliquid ex stipitibus eius sternitur sub dorso, prohibet pollutionem, & virgæ erectionem, & suffumigantur mulieres, quum uehemens desiderium adest. & est prouocatiuus, & confert præcipuè semen eius fissuris ani, & fit ex eo emplastrum cum butyro duritiei testiculi, præcipuè cum semine eius. *Venena.* Cõfert morsui serpentis quũ bibitur ex eo. ℥.j. & similiter morsui canis, & lupi, superposito emplastro [e] [& fumigatione facta ex eo, & eius folia fugant venenosa.]

ANNOTATIONES.

Viticem ait calidum esse primi ordinis, & siccum secundi. At Gal. 6. simpl. & Paul. lib. 7. calidum & siccum putant tertio ordine. Ait item viticẽ ex eis esse medicamentis, quæ lac augent, & semen imminuunt: sed lib. 3. idem omne quod semen adauget, ipsum etiam lac augere, et quodcunque semen imminuit, lac imminuere adnotauit.

De[a] [*Alis.*] *Cap.* 45.

ALæ, *Electio.* Meliores earum sunt alæ gallinarum, & alæ anserum sunt bonę digestionis, et nutrimẽti: et non sunt leues, nisi pro ...

pter multitudinem motus,& exercitij sui.& ea
rum nutrimentum non multiplicatur,nisi pro
pter multitudinem carnis,& quæ est in eis. *Apo
stemata & † pustulæ*. Dicitur quòd quando pen
næ alarum [b] [† palumborum] miscentur,cum
æqualitate sui de iusquiamo,& aduruntur,& te
runtur,& ponuntur in pane,sicut sal:resoluunt
scrophulas in collo absque ferro. & similiter
quando puluerizantur super panem, & come-
ditur. *Membra expulsionis*. Dicitur quod panis factus
cum eo quod dictum est,soluit ualde.

De [a] [*Acoro.*] *Cap.* 46.

Acorus quid est? est radix plantæ, quæ est si
cut papyrus.& oritur plurimum eius in locis a
quosis,& in aquis. & super hanc radicem sunt
nodi ad albedinem declinantes,in qua est odor
horribilis,& parum boni odoris, & est calidus
acutus:Galenus aũt dixit,quod non administratur
nisi radix eius: cuius virtus est propinqua vir
tuti aristolochię & ireos. *Electio*. Melior ex eo est
ille,qui est spissior; & magis solidus, [b] [& dul-
cior,] & melioris odoris. *Natura*. Calidus est &
siccus in principio secundi,vsque ad medium.
Operationes & proprietates. Est resolutiuus inflatio
nis & ventositatum subtiliatiuus; abstergit sine
mordicatiõe,aperitiuus.& apud Gal.eius odor
non est,nisi bonus,& secundum quòd nos sen-
timus,non bonus. *Decoratio*. Clarificat colorem,
& confert morpheæ,& albaras. *Instrumenta iunctu
rarum*. Confert spasmo,& cõtritioni lacertorũ,
& decoctio eius etiã embrocata,& bibita. *Mem-
bra capitis*. Confert dolori dentis ualde,& graui
tati linguæ. *Membra oculi*. Attenuat grossitudi
nẽ corneæ,& confert albugini et proprie in vtri
sque succus eius. *Membra anhelitus & pectoris*. Eius
decoctio est bona dolori lateris, & pectoris.
Membra nutrimenti. Confert dolori hepatis frigi
do.& cõfortat ipsum,& confert stomacho; &
confert duritiei splenis: immò extenuat splenẽ
multum, & mundificat stomachum. *Membra ex
pulsionis*. Confert dolori pungitiuo ventris,& ru
pturæ. & eius decoctio ualet ad dolorem ma-
tricis,& prouocat vrinam & menstrua, & con
fert distillationi vrinæ secundum quòd dixe
runt quidam.& in coitu augmentum efficit:&
excitat desiderium ipsius. & confert dolori in
testinorum & rasuræ eorum frigidis. *Venena*.
Confert puncturæ vermium uenenosorum.
Permutatio. Loco eius ponitur in depellẽdis uen
tositatibus, & iuuamento quod facit hepati, &
spleni, æquale pondus de cymino cum tertio
ponderis de sui [c] [aristolochia.]

ANNOTATIONES.

Acorum dicit calidum esse, & siccum in secundi ordinis principio vsque ad medium. Gal. verò 6. simpl. & Paul. lib. 7. & Auer. lib. 5. in tertio caliditatis, & siccitatis ordine ipsum reponunt.

De a [*argento viuo.*] *Cap.* 47.

ARgentum viuum quid est? Argentum vi-
uum aliud est purgatum ex minera sua: &
aliud extrahitur ex lapidibus mineræ suæ cum
igne,sicut fit aurum & argentum. Lapis uerò
mineræ ipsius quum est purus; & non permi-
scentur ei terra,& lapides:habet colorẽ [b] [† vzi
fur, immò uzifur] habet colorem eius, & non
consequitur eum.et Gal. quidẽ et alij existima
uerunt quòd ipsum sit arte factum,sicut lithar
gyrum:quoniam est extractum cum igne:opor
tet ergo vt aurum sit arte factum,sicut lithargy
rum;quoniam est extractum cum igne: et quo
niam substantia eius est similis substantię.vzifur
existimauit itaque quod ipsum nõ fit,nisi [c] uzifur.
in vase linito luto, & accenditur ignis super ip
sum] et sublimatur: sed non est ita: immò uzi
fur fit ex eo cum sulphure: deinde possibile est
vt extrahatur ex eo sicut extrahitur ex uzifur
minerali. quod est de substantia argenti viui.
Natura. Est frigidum et humidum in secundo.
Operationes et proprietates. sublimatum est stypticũ.
Decoratio. Quod ex eo extinctum est,est medica-
men pediculorum,et lendinum cum oleo ros.
Vulnera & vlcera. Extinctum valet scabiei cum
oleo rosaceo,aut cum medicinis scabiei,& vlce
ribus malis. *Instrumenta iuncturarum*. Eius uapor fa
cit accidere paralysim, & tremorẽ. & [d] [rectat]
membra *Membra capitis*. Fumus eius destruit au
ditum;& fumus eius facit accidere fœtorẽ oris
quum transit per ipsum. *Membra oculi*. Fumus
eius destruit visum. *Membra expulsionis*. Dixit Pau
lus. ex hominibus fuerunt,qui biberunt extin-
ctum in ilcon. *Venena*. Argentum viuum subli
matum est interficiens propter uehemẽtem in
cisionem. Et eius cura fortis est bibere lac & uo-
mere.et Gal. quidem dixit,quòd non expertus
est illud in ipso. et dicunt quidam, quòd ex-
tinctum interficit grauitate sua. Ipsum enim
corrodit,quod sibi obuiat grauitate sua:hoc au
tem verbum non est comprehensum.Et ipsum
interficit mures,et ex fumo eius fugiunt [e] [uer-
mes uenenosi] & serpentes.

b B. alzenzefer immo alzenzefer.
c B. ex alzengiufer in vase lucato super quod est ignis accensus.
d B. spasmat seu inducit tetanũ.
e B. animalia venenosa.

ANNOTATIONES.

Argentum uiuum frigidum, & humidum secundo esse gradu existimat. Suspicari tamen posset quispiam calidum id esse potius quàm frigidum, quod facillimè igne absumatur, & quòd aerem in eo naturam superare Ari. 4. meteor. scribat. De hoc item Gal. lib. 9. simpl. notauit ex ijs non esse, quæ sponte nascantur. id tamen, ut multa alia, in terræ uisceribus, ex suo fonte ac perpetua uomica prodire, satis constat, quod & Plinius 6. nat. hist. adnotauit.

Text. 43. Cap. 33.

De a [*Atramento.*] *Cap.* 48.

ATramentum quid est? Differentia inter
atramenta alba,et rubea,et citrina, et uiri
dia,et ĩter colcotar,et chalcadis, et [b] [chalcãthũ
et alsuriæ, est quòd atramenta sunt substantiæ
recipientes solutionem permiste lapidibus nõ
suscipentibus solutionem, et ista sunt ipsęmet
substantiæ recipientes solutionem,quę iam fue
runt liquidæ, et coagulauerunt se:alcolcotar
verò est citrinum,et alcalcadis est album, et al
chalcãthum est uiride,et alsuriæ est rubeum.Et
omnia hæc soluuntur in aqua, et decoctione,
præter alsuriæ,ipsũ enim est vehementis [c] [cor
poreitatis et congelationis.] Et viride est uehe
mẽtius congelatum,quàm citrinũ,et [d] uehemẽ
tiores

a B. zagi.
b B. alcalcant, & alsuri est, quod atramenta sunt substantiæ recipientes dissolutionem Permixtæ verò lapidibus nõ recipiũt dissolutionem, & istæmet substantiæ recipiẽtes dissolutionẽ iam fuerunt liquidę.
c B. lapidositatis, & congelationis, uel coagulationis.
d B. vehementius decoctum.

tiores habet tunicas.] Et omne quidem atramentum in natura est simile vni eorum colori cuius assimilatur. Galeno verò iam premissũ est ad intellectum, quòd atramentum rubeum generatur ex colcotar. & vidit super colcotar una uice [e] [coopertum atramento rubeo puluerizato] sed in hoc est cõsiderario. *Electio.* Viride Aegyptium est fortius quàm † Cypriũ: sed in ægritudinibus oculi † Cyprium est fortius. & non adustum est fortius. & adustum est subtilius. & subtiliora eis sunt alchalcadis & uiride. & æqualius eorũ est alcolcotar, & grossius eorũ est alsurie, & propter hoc nõ resoluitur ĩ aqua. & virtus quidem atramenti, in quo sunt splendores aurei, propinqua est virtuti alcolcotar. & melius alcolcotar est illud, quod velociter frangitur, æreum, mundum, non antiquum. Ex atramento verò qđ in encaustro ponitur, quod nominatur sahira: melius est durum habens quasi aureum splendorem, & virtus eius est, sicut alcolcotar. & melius alsurie est, quod affertur de ægypto, & frangitur a nigredine & est habens [f] [venas plurimas rancidi gustus] stypticum; & similiter eius odoratus. *Natura*. Est calidum & siccum in tertio. *Operationes, & proprietates.* Omnia sunt adurentia, facientia prouenire crustã, styptica. Atramentum verò rubeum minus est mordicatiuum quàm alcolcotar, & atramentum ad coria, stypticius est omnium, & alcolcotar est æqualis stypticitatis. *Apostemata, & † pustulæ.* Alcolcotar [g] [prohibet erysipilam, & apostemata ambulatiua.] *Vulnera & ulcera*. Omnia conferunt scabiei humidæ, & † tineę. & excolcotar quidem, & ex alijs quandoque fiunt licinia, & ponuntur in fistulis, & extirpant [h] [uentositatem.] *Instrumenta iuncturarum*. Alsurie clysterizatur cum vino, & confert sciaticę, *Membra capitis*. Sufflatur in naribus propter fluxum sanguinis nariũ, propriè alcolcotar. & conferunt omnia herpeti esthiomeno, & apostematibus malis in gingiuis. Et quando licinium cum melle inuoluitur & ponitur in aurem, confert ulceribus auris & saniei in ipsa, & similiter quando cum sufflatorio ĩ ea insufflatur, & prohibet corrosionem dentium: rubeum verò [i] [cognitum assuriæ] confirmat dentes, & molares motos, & atramentum adustum quando coniungitur cum hermodactylis, & ponitur sub lingua: confert ranulę, & ceratum factum ex eo, & propriè ex rubeo, confert herpeti esthiomeno in ore, & nare, & vlceribus eorum. *Membra oculi.* Alcolcotar propriè, & reliqua: communiter conferunt duritiei palpebrarum, & asperitati earum. *Membra anhelitus & pectoris*. Desiccat pulmonem, ita quòd fortasse interficit. *Venena*. In ipso est virtus venenòsa desiccans pulmonem.

e B. atramentũ rubeum puluerizatum.
† alkabrusi.
† alkabrusi.
f B. concauitates uel aufractus plurimos. Alia litera. lineas plurimas mali gustus.
† bothor.
g B. alia litera. confert herysipile, & apostematib ambulatiuis
† sahafat.
h B duritiem ipsarum, seu duritiem in orificijs ipsarum.
i B. nominatum alsuri.

De [a] [*Arsenico.*] *Cap.* 49.

a B. zarnich.

Arsenicum (*i. aurum pigmentum*) quid est? Aliud est album, & aliud citrinum, & aliud est rubeum. *Electio.* Melius ex rubeo est [b] [rubeum imbibitũ rubedine habens albaras] quod est aptũ teri, & suo odore similatur odori sulphuris. & melius ex citrino est quod est pulucrizabile. Armenum, aureum, laminosum subtile quasi ipsum esset talk critinũ. Calidum est in tertio, siccum in secundo. *Operationes & proprietates.* Omnia sunt putrefactiua: mordicatiua, Et quod ex eo rubeum est: melius est [c] [quàm alcalcodicõ.] ... *Decoratio.* Abradit pilos, & est cum gumma pini ... conueniens alopeciæ. *Vulnera & ulcera.* Fit ex eo emplastrum cum adipe super vulnera. *Apostemata & † pustulæ.* Cum adipe & oleo confert scabiei, & † vlceribus capitis manantibus, & putredini, & abstergit, & adurit cutem, & permiscetur cum myrrha ad pediculos, & vestigia sãguinis. & cum pice uestigijs vnguis. & quandoque administratur cum oleo ad pediculos. *Membra capitis*. Ceratum factum ex eo confert, & propriè ex rubeo, herpeti est hiomeno in ore, & [d] [aure] & vlceribus eorum. *Membra anhelitus & pectoris.* Datur ad potãdum [e] [inflatis cum aume ...] cum gummali, & hydromelle, & assumitur] cum gumma pini, ad tussim antiquam, & sputum saniei [f] [& sanguinis.] & quãdoque ponitur in pilulis, quę sunt ad asthma. *Membra expulsionis*. Commiscetur cũ oleo rosaceo ad † pustulas, & hęmorrhoidas in ano. *Venena*. Quod ex eo sublimatum est, interficit, & album ex eo interficit.

De [a] [*Aristolochia.*] *Cap.* 50.

Aristolochia quid est. Inquit Dioscorides. Ex ea quædam est rotunda, & quædã longa, & quædam est similis palmiti uitis [b] [rotunda, quæ dicitur fœmina. & est etiam ex longa & rotunda, & est fœmina, cuius folia sunt similia folijs plã... tæ, quę dicitur fusos] quæ est maneries uolubilis, & est boni odoris cũ acuitate, & ad rotunditatẽ declinans, tenera: habens ramos plurimos ex una radice longos. & inter florẽ eius est quid dã rubeum fœtidi odoris, pileatam habens formã: longę verò, & est masculus, folia sunt lõgiora, & vnusquisque thyrsus habet lõgitudinem vnius palmi: purpureũ habens florem fętidum, super quem apparet simile quid flori [c] [porri] et radix eius in lõgitudine unius palmi, et grossitudinem digiti habens, et eius quæ uitis palmiti similis est lõgę, thyrsi sunt parui, et folia sunt sicut folia semperuiuæ, et eius flos est sicut flos rutæ, et ipsius radix est superfluæ longitudinis, grossium habens corticem, quo uenditores medicinarum utuntur in [d] [creationis] oleorum. *Natura*. Omnes species eius sunt calidæ ad tertium peruenientes, siccæ in secundo. *Operationes & proprietates*. Est abstersiua, aperitiua, subtiliatiua, attenuatiua, attractiua, extrahit spinas, et surculos, et longa est [e] [dignior in nascentijs, et ulceribus] quoniam est magis abstersiua et calidior: sed in reliquis operationibus, rotũda, quoniam est fortioris apertionis, et subtiliationis: et uirtus longę similis est uirtuti rotundæ in calefactione: immò forsitan superfluit ei, nisi in subtiliatione. Rotũda. n. est subtilior, et propter hoc sedat dolores uẽtositatem fortius, et tertia est debilior ex eis. *Decoratio*. Confert † uitiligini, et abstergit dentes, et confert sordib. eorũ, et propriè rotunda, et clarificat colorem. *Vulnera, & ulcera.* Est mundificatiua ulcerum sordidorũ, et malignorum; et confert excoriationi, et generat carnem, et propriè longa, et prohibet fraudem ulcerum putridorum profundorum, et quando est cum ireos, replet ea carne. *Instrumenta iuncturarum*. Confert cõtritioni lacertorũ, et est conueniens epithema super podagram, et propriè rotunda, et ipsam quidem bibit habens podagram, et iuuatur ab ea. *Membra capitis.*

Mun-

Mundificat sordes auris,& confortat auditum quando ponitur in ipsa cum melle,& prohibet saniem [f] [si generatur] in ea.& quando administratur cum pipere, mundificat superfluitates cerebri:& ipsa confert epilepsiæ,& constringit gingiuam. *Membra anhelitus & pectoris*. Est bona asthmati,& propriè rotunda,& mundificat pectus,& pulmonem,& confert dolori lateris bibita cum aqua, & rotunda in omnibus illis est fortior. *Membra nutrimenti*. Bona est singultui,& similiter spleni cum oxymelle:& quandoque linitur super splenem cum aceto, & confert etiã valde, & rotunda in omnibus illis est fortior. *Membra expulsionis*. Quãdo sumitur ex ea aureus & teritur,& bibitur, soluendo educit humores phlegmaticos, & cholericos, & confert stomacho, & quando bibuntur longa [g] [&] rotunda cum myrrha, & pipere, purgant superfluitates matricis parturientium,& prouocat menstrua, & extrahit fœtum. *Febres*. Est bona rigori. *Venena*. Confert puncturæ scorpionis,& propriè lõga. Quidam autem dixerunt, quòd quando ex longa bibuntur. ℥.ij. cum vino, aut emplastrum fit ex ea, cõfert pũcturæ vermium venenosorũ, & venenis. *Permutatio*. Loco rotundæ ponitur pondus æquale † zedoariæ, & tertia põderis de macis,& medietas sui ponderis de costo. & loco longę ponitur pondus æquale † zedoarię,& medietas ponderis sui de pipere.

f B. generati.
g B. aut.

De [a] [*Alcanna.*] *Cap.* 51.

Alcanna *(idest, ligustrum)* quid est? *Natura*. Frigida est in primo, sicca in secundo. *Operationes & proprietates* In ipsa est resolutio,& stypticitas, & exsiccatio sine nocumento,& est resolutiua, & carminatiua, & aperitiua orificiorum venarum. Et eius oleum habet uirtutem calefactiuã & lenitiuam. *Apostemata & † pustulæ*. Eius decoctio confert apostematibus calidis, & phlegmaticis propter suam exsiccationem,& apostematibus inguinum. *Vulnera & vlcera*. Eius decoctio confert adustioni ignis embrochata: & dicitur quòd efficit in vulneribus operationem sanguinis draconis:& super fracturam ossium sola cũ cerato. *Instrumenta iuncturarum*. Eius [b] [supremũ] confert doloribus neruorum, & ingreditur in emplastris paralysis,& tetani:& ipsius oleum resoluit lassitudinem,& lenit neruos, & confert fracturæ ossium: *Membra capitis*. Linitur cum aceto supra frontem ad soda,& similiter etiam confert vlceribus oris. *Membra anhelitus & pectoris*. Conueniens est pleuresi,& ingreditur in emplastris squinantię. *Membra expulsionis*. Conueniens est doloribus matricis.

De [a] [*Amomo.*] *Cap.* 52.

Amomum quid est? Est arbor sicut botrus ligni sicut rete inuoluti,& habet florem similem [b] [hæmatiti] in colore, & eius folia sunt sicut folia vitis albæ; quorum color est sicut aurum, & color ligni eius est sicut hiacynthi, boni odoris. Et est eius species viridis & grossa nascens in locis humidis:& eius odor est sicut odor rutæ. Et est species Ægyptiaca, quæ non est longa, neque lata, neque debilis, neque grauis ad frãgendum, immò [vuealis] & eius odor exuberat super transitum viæ. *Electio*. Melius est primum, aureum, recens, Armenum, amarum, boni odoris,& secundum quod habet viride lignum, est malum, debilis odoris, nascens in locis humefactiuis & petrosis,& illo melius est tertium illud quod est recens declinans ad albedinem & rubedinem,& spissum planum, extensum absq; tortuositate, solidum, mordicatiuum, acutum: pulucrizabile verò alienetur, & eligatur illud cuius virgulta sunt ex radice vna, nec sit adulteratum. Inquit Diosc. ex eo est melius album: aut ad rubedinem declinans, plenum semine, sicut botrus: grauis odoris, absque fœtore, unius coloris, non diuersum, mordicans linguam, in quo non est [d] [contractio.] *Natura*. Calidũ est & siccũ in scđo. *Operationes & proprietates*. Subtiliat & maturat,& ĩ ipso est stypticitas,& virtus q̃ est sicut uirtus acori: imò est vehementioris digestionis & maturationis: sed acorus est vehemẽtius exsiccatiuus quã ipsũ. *Apostemata & † pustulæ*. Maturat apostemata calida. *Instrumenta iuncturarum*. Eius decoctio bibitur ad podagram,& sedetur in ea etiam ad illud. *Membra capitis*. Grauat caput,& facit soda,& facit somnum. Et quidã dixerunt, quod quando ex eo linitur frons, remouet soda,& est ex inebriantibus, dormire facientibus. *Membra oculi*. Fit embrocha ex decoctione eius ophthalmiæ calidæ. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert pleuresi frigidę. *Membra nutrimenti*. Aperit oppilatiões hepatis, & bibitur eius decoctio ad ægritudines hepatis,& est pluris digestionis quam acorus. *Membra expulsionis*. Facit eis prouocationem: & confert doloribus matricis,& intrat in pessarijs matricis: & sedetur in decoctione eius ad dolorem renum, & bibitur ex eo ad dolores matricis omnes. *Venena*. Emplastrum factum ex eo cũ † ocymo latiore valet puncturæ scorpionis.

c B. racemo vuę similis.
d B. putredo, q̃ dicitur techeregi, seu altechere gi.
† bothor.
† bedarungi.

De [a] [*Assa.*] *Cap.* 53.

Assa *(idest, laser)* quid est? Duarum est specierum; quarum una est fœtida, & alia est odorifera non fortem habens odorem: sed calidior est fœtida: [b] [& est herba vehementis igneitatis in se tota.] Et plurimum quidem huius speciei est [c] [Carmense,& est gumma † almaroth.] *Natura*. Est calida in principio quarti, sicca in secundo. *Operationes & proprietates*. Frangit ventositates, & effugat eas propter suam resolutionem, & est cum hoc inflatiua,& incidit,& resoluit sanguinem congelatum in ventre. *Decoratio*. Confert alopeciæ illinita cum aceto & pipere. Et quãdo administratur in cibarijs facit bonum colorẽ, & abscindit verrucas, quæ sunt vt claui. *Apostemata & † pustulæ*. Quum [d] [inciduntur rectè] apostemata fraudulenta mortificantia membrum; & ponitur assa super ea, confert, & est bona in cura dubellet apparentium & occultarum. *Vulnera & ulcera*. Confert impetigini. *Instrumenta iuncturarum*. Quando bibitur cum aqua granatorũ confert contritioni lacertorum, & confert doloribus [e] † [ ] neruorum, sicut tetano,& paralysi; si accipiatur ex ea [f] [cumulus] & misceatur cum cera secũdum quòd dicitur, & deglutiatur: aut si bibatur cũ vino,& pipere,& ruta.

a B. haltit.
b B. & est vehementior duarũ specierum,& est ignea.
c B. chiruani. i. ex regione chiruan, & est gummi almharuc.
† ferulæ cuiusdam.
† bothor.
d B. scarificatur
e † B. i. passionibus.
f B. obolus.

g B. ex ea dẽtes molares corrosi

ta. *Membra capitis.* Implentur[g] [ea molæ motę] & permiscetur cum thure,& ponitur super dẽtem,& efficit operationem pęonię in epilepsia. Et cum ex ea fit gargarismus,eradicat sanguisugam gutturi annexã. *Membra oculi.* Est bona initio aquæ[h] [† collyrio] facto ex ea cum melle.

h B alcohol. † alcosol.

Membra anhelitus & pectoris. Quum dissoluitur in aqua,& fit ex ea gargarismus & sorbetur,clarificat vocem statim. Et confert asperitati gutturis antiquę,& si sorbeatur cum ouis, confert tussi antiquæ,& pleuresi frigidæ, & efficit operationem[i] [fœnugręci in apostemate vuluæ.] *Membra nutrimenti.* Si administratur cum ficubus siccis, confert icteritiæ: & ipsa quidem est ex eis, quæ nocent stomacho & hepati. *Membra expulsionis.* Confert hæmorrhoidibus, & in coitu fortitudinem prębet,& prouocat menstrua,& vrinam,& confert dolori ventris pungitiuo, & vlceribus intestinorum. Et[k] [Gal.]quidem existimauit in ipsa esse virtutem solutiuam parũper cum stzpticitate sua: sed scitũ est apud omnes, ꝙ ipsa confert solutioni antiquę frigidæ. *Febres.* Est bona[l] † [ ] febri quartanæ. *Venena.* Ponitur super morsuram canis rabiosi,& vermium venenosorum:& propriè scorpionis, & rutelæ,& confert omnibus illis bibita, & linita cum oleo,& expellit nocumentũ sagittæ venenosę.[m] [*Permutatio*. Loco fœtidæ æquale põdus ipsius de odorifera ponitur,& pondus semis de serapino:& tantundem de maroth:& medietas ponderis eius de gumma rutæ.]

i B. Alia litera. alhasech in apostematib. uuæ.

k B. Paulus.

l † B. valde.

m —— B.

a B. hamad.

De[a] [*Acetosa.*] *Cap.* 54.

Acetosa *(idest, lapathum)* quid est? Alia est domestica:& alia est syluestris. Et syluestris quidẽ dicitur † beta syluestris: & non est in syluestri etiam sicut dicunt acetositas: immò forsitã est in quadam ex ea acetositas:& syluestris est fortior in omni ore. *Natura.* b [Frigida est in primo] sicca in secundo. Et eius semen frigidũ est in primo,siccum in secundo. *Operationes & proprietates.* In ipsa est stypticitas:& in insipida ex ea est resolutio parua:& acetosum est magis stypticum, & illa, quæ non est vehementis [c][rubedinis,] plus nutrit:& hęc quidem est similis endiuię:& omnis superat choleram, & eius humor est laudabilis. *Decoratio.* Radix eius cum aceto cõfert scabiei vlcerosæ,& excoriationi vnguis, & quando coquitur cum vino,confert emplastrũ eius † lepre,& impetigini. *Apostemata & † pustulæ.* Ex ea fit emplastrum scrophulis,ita quòd dicitur, quòd si eius radix suspendatur in collo habentis scrophulas, iuuetur ea. *Vulnera & ulcera.* Eius radix cum aceto confert scabiei vlcerosę, & impetigini. & eius decoctio cum aqua calida,pruritui.& similiter ipsamet in balneo est vltima. *Membra capitis.* Colluitur os cum succo eius ad dentem dolorosum, & similiter cũ decoctione eius in vino, & confert apostematib. quę sunt sub auribus. *Membra nutrimenti.* Confert icteritiæ nigræ cum vino,& sedat nauseam: & comeditur propter desiderium luti. *Membra expulsionis.* Ipsa & semen eius stringunt,& proprie eius quæ ex ea magna est: & dicitur quidem ꝙ in eius folijs est lenitas quędam,& in semine ipsius est constrictio. Et dixerunt quidam, quòd in semine acetosę non frixo est lubricitas & lenificatio, & radix eius trita confert fluxui matricis:& frangit lapidem in renibus,quando bibitur in vino,et viscositas,quæ est in ipsa, confert rasuræ intestinorum, quæ accidit ex siccitate[d] [superfluitatis] ipsa enim cum iuuamento, quod confert rasuræ,lubrificat. *Venena.* Cõfert puncturæ scorpionis,& propriè syluestris, & si administretur semen eius ante puncturã scorpionis,non nocebit eius punctura.

† sicla.

b B. Est frigida.

c B. acetositatis.

† albaras.

† bothor.

De[a] [*Asino.*] *Cap.* 55.

Asinus. *Decoratio.* Cinis carnis asini & hepatis eius cum oleo ualet superpositus fissuris frigoris. *Apostemata † & pustulæ.* Cinis hepatis asini cum oleo valet super scrophulas, *Vulnera & ulcera.* Sanat lepram. *Instrumenta iuncturarum.* b [Contracti] ex siccitate sedeant in iure carnis,& fit iuuamentum, & etiam caro eius est iuuatiua. *Membra capitis.* Hepar eius assatum, & a ieiuno comestum confert epilepsię,& similiter eius vngula adusta: & sit eius potio omni die duo cochlearia. *Membra expulsionis.* Dicitur ꝙ eius vrina confert dolori renum, & vrina syluestris frangit lapidem in vesica, secundum ꝙ dicit Gal.

De[a] [*apio.*] *Cap.* 56.

Apium aliud est montanum, & aliud syluestre,& aliud domesticum; & aliud est quod oritur in aqua b † [ ] maius domestico:cuius virtus est sicut virtus domestici. Et eius species est alia,quæ nominatur sumurion maius domestico, habens crus concauum,ad albedinem decliue,et diuersificantur etiam in regionibus. Hius enim aliud est Romanũ, et aliud est aliud:& neque est omne montanum petroselinum: immò illud est petrosum. *Electio.* Fortius est Romanum montanum. *Natura.* Est calidum in primo,& siccum in secundo. Rufus verò dixit, ꝙ domesticum est humidum, veruntamen radix eius est sicca cum conuenientia. *Operationes & proprietates.* Est resolutiuum inflationis: aperitiuum oppilationis,faciens sudare,sedatiuum dolorum, et syluestre est impediens vlceratiuum: et quod ex eo nutritum est, est magis conueniens calefactis. *Decoratio.* Syluestre confert habenti alopeciam,et fissuris vnguis,et verrucis, et fissuris frigoris,et domesticum oris odorem efficit bonũ valde. Apostemata et † pustulæ. Resoluit philegmatica in principo, et dura, et calida propriè quod nominatur sumuriõ. *Vulnera & ulcera.* Syluestre vlcerat quando ex eo fit emplastrum, et similiter confert scabiei, et impetigini, et vulneribus vsquè ad sigillationem, et propriè sumurion. *Instrumenta iuncturarum.* Sumurion conuenientes sunt omnes partes eius sciaticę. *Membra capitis.* Est malum epilepsiæ, excitans epilepsiam epilepticorum. Et dicitur quòd si suspenditur radix eius in collo,confert dolori dentis: veruntamen frangit ipsum. *Membra oculi.* Apiũ domesticum ingreditur in emplastris dolorũ oculi. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert tussi,et propriè sumurion,et asthmati, et stricturę anhelitus,et difficultati eius. Et apium quidem est

est ex emplastris apostematum mammillę calidorum. *Membra nutrimenti*. Confert hepati, & spleni, mouet eructuationem, propter resolutionem suam, & non est uelocis digestionis, & descensionis: & in semine quidem apij est aliquid quod facit nauseam, & vomitum, nisi asse tur. Quidam autem dixerunt, quòd omnes species eius conferunt stomacho. Et Rufus dixit, non, immò quandoque trahit ad ipsum humiditates malas acutas, & crudum de eo in stomacho prolongatur, & facit nauseam, ueruntamē Romanum stomacho melius est. & Gal. quidē dixit, quòd ipsum est ex eis, quæ conueniens est comedere cum lactuca. Ipsum enim temperat frigiditatem lactucę, & conueniens est, ut eius exceptio sit post cibum, & semen eius confert hydropisi, & mundificat hepar, & calefacit ipsum. *Membra expulsionis*. Prouocat urinam & mēstrua. & est malum prægnantibus, & purgat renes & vesicam, & matricem, & omnes species eius, & partes ipsius conferunt. Et semen eius & folia non soluunt: sed in radice eius est solutio, & montanum frangit lapidem, & apium quidē confert difficultati vrinæ, & extrahit secundinam propriè sumurion, & replet hum iditate c [acri] matricem, quum comestio eius est in cōsuetudine. Quidam autem dixerunt, apium excitat coitum ita, donec dixerunt, oportet vt ab lactans prohibeatur ab acceptione eius, vt non corrumpatur lac eius, propter excitationē desiderij coitus. Et Romanum quidem est bonum colon, & uesicæ, & renibus. *Venena*. Eius decoctione cum lentibus fit vomitus post potum veneni, & sumurion est ex eis magis conueniens. Et quum scorpio pungit comedentē ipsum, fortior fit res propter id.

ANNOTATIONES.

doct. 6. *De apio sibi ipsi uidetur aduersari, quū hic semen illius nauseam mouere asserat. lib. autem 1. ijs qui iter in mare agunt, apij semen prohibendę, & sistendę nauseæ, ac uomitui proponat.*

De a [*Azulo*.] *Cap.* 57.

AZul, (*i. lapis cerul us*) quid est? Virtus eius est sicut uirtus eius quo adhæret aurum. b † [ ] *Natura*. Est calidum in secundo, siccum in tertio. *Operationes & proprietates*. Inest ei uirtus eradicatiua, putrefactiua, & abstersio eius cum acuitate, & stypticitate pauca, & in ipso est adustio, & ulceratio. *Decoratio*. Deijcit uerrucas. *Membra oculi*. Bonos efficit pilos palpebrarum, & c [prolongat] eos, & est vltimum sicut dicitur in illo propter proprietatem, quę est in ipso. Et dicitur præterea ꝙ ipsum euacuat humores malos prohibentes oriri pilos bene. *Membra anhelitus & pectoris*. Cōfert asthmati *Membra expulsionis*. Prouocat mēstrua sufficienter bibitum, & in matrice suppositum, & solutione educit melancholiam, & quicquid sanguini est commistum in quo est grossitudo, & confert dolori renum, & eius potio est vsque ad iiij. d [kermet:] & vsque ad † 3. ij. e [& mediam] per mistum medicinis.

De a [*amygdalis*.] *Cap.* 58.

a B. lauzi.

Amygdalæ quid sunt? Notę sunt. Eorum vnctuositas minor est vnctuositate nucis: quum tamen in eis sit vnctuositas plurima, cuius causa rancidantur. Nux verò velocioris est digestionis quam ipsæ, & velocioris conuersionis ad choleram, & gumma quidem eius, quę dulcis est, secundum quod quidam existimāt, est proxima dispositionib. gummi arabici. *Natura*. Quę dulcis est, ęqualis est ad humiditatem parum declinans. Et amara est sicca in secundo. *Operationes & proprietates*. Gummi amygdalæ amarę constringit, & calefacit, & in omnibus specieb. amygdalæ est mundificatio, & abstersio, & apertio: sed dulcis est plurimum debilior quā amara in apertione sua: quoniam est subtiliatiua, abstersiua. & est per accidens inflatiua. & dicitur quòd in ipsa omnino non est stypticitas, & eius nutrimentum est paruum b [sed] proprietas amarę est c [quòd ipsa non stringit omnino,] & quod ipsa interficit vulpem, & amara est medicina absque nutrimento. Dulcis verò bonum prębet nutrimentum, licet paruum. Et oleum quidem amygdalarum leuius est corpore ipsius. *Decoratio*. Amara confert posita super pannum, & lentigines, & cicatrices, & percussiones, & applanat cōtractionem faciei. Et quū radix amarę coquitur, & linitur super pannū. est medicina fortis: & comedere amygdalas dulces impinguat. *Apostemata & † pustulæ*. Amara cum vino est bona ad † epinyctidas. *Vulnera & ulcera*. Liniuntur cum melle super ambulatiua, & formicam, et cum aceto et vino super impetiginem. Et amara est magis ultima in omnibus illis. *Membra capitis*. Sunt bonę valde dolori auris, et sonitui in ea, & propriè oleum amarę, et contrita cum sua dispositione, et quum caput abluitur cum eis, et cum vino purgat humiditatem et furfures, et faciunt somnum. Et quum amygdalę amarę bibuntur ante uinum. prohibent ebrietatem, et propriè 50. numero. d [Et arbor] quidem amygdalarum amararum, quando optimè teritur, et permiscetur cum aceto et oleo ros. et fit inde emplastrum fronti: confert soda, et similiter oleum amygdalarum amararum confert ei. *Membra oculi*. Confortat uisum. *Membra anhelitus & pectoris*. Amygdalę amarę cum amylo tritici sunt bonæ sputo sanguinis, et conferunt tussi antiquę, et asthmati, et pleuresi, et propriè oleum amygdalarum dulcium. Et † succus de amygdalis confert tussi, et sputo sanguinis. *Membra nutrimenti*. Aperiunt oppilationes hepatis, et splenis, et propriè amarę. Ipsę nanque aperiunt oppilationes accidentes in extremitatibus venarum, et quum comeduntur recentes cum corticib. mundificāt humectationem stomachi, et sunt difficilis digestionis, et boni humoris, et pauci nutrimenti. Et quando comeduntur cum zuccaro, descendunt uelociter, et earum † succus est grauis commouens choleram sua dulcedine. *Membra expulsionis*. Quę amarę sunt, aperiunt oppilationes renum, et oleum amararum mundificat renes et uesicam, et frangit lapidē, et propriè cum ireos bibitum, et quandoque confert facto emplastro cum eo, & oleo rosaceo.

b B. & c ——— B.

† bothor.

† esseræ.

d B. Alia litera. Et radix arboris

† sauich.

† sauich.

ceo. Et confert doloribus matricis, & apostematibus eius calidis, & duritiebus eius, & præfocationi ipsius, & difficultati urinæ, & dolori renum, & supponitur, & prouocat menstrua, dulces conferunt colicę propter suam abstersionem, & amaræ sunt magis iuuatiuæ, & earum oleum est leuius corpore earum. *Venena.* Conferunt morsui canis rabiosi.

ANNOTATIONES.

[1] *Amygdalas amaras in secundo siccitatis ordine reponit, nihil de primis qualitatibus agens. At Auer. 5. coll. siccas eas ferè in primo, & calidas in secundo ordine facit.*

a B. ma.

De [a] *[Aqua.] Cap. 59.*

AQua. *Electio.* Aquas bonas & laudabiles iam dixi in primo lib. Illic igitur sciantur. Malæ autem aquę sunt stantes: & quę sunt in lacunis: & super quas dominatur sapor extraneus, & odor extraneus, & conturbatę, spissę, grauis ponderis, & quæ cito in lapidem conuertuntur: & super quas natat [b] [spuma alba mala.] Et in quarum supremo [c] [congelatur] res extranea mala. Et scias quòd nitrositatis nocumēto in aquis succurritur cum lacte, & vino grosso, & amylo, [d] [& melius est cum uino subtili odorifero, & antiquo crudo, & cucumeribus immaturis & oleribus solutiuis,] & cum prouocatiuis. aquas verò grossas conturbatas rectificant subtiliatiua, sicut allium, cepę, porri, & bibere vinum post eas remouet malitiam earum, & propriè permixtum eis. Et aqua quidem aspera non est nisi aut grossa: aut acuta abstersiua, & dicitur quandoque aqua aspera illa, quę vehementer mundificat illum, qui ea abluitur. amaram autem rectificant dulcia, & aquam salsam rectificant xylocaractæ [e] [Syrę,] & grana myrti, & poma quæ dicuntur zaror, & lutum [f] [calidum] & sauich, & aquas malas uniuersaliter rectificat acetum. *Natura.* Aqua maris est [g] [acris] calida: aqua nitrosa est calefactiua, exsiccatiua: aqua ęnea & ferrea conferunt visceribus. *Operationes & proprietates.* Aqua frigida, nocet habentibus oppilationes: verum ipsa confert habentibus raritatem, & cursum; quicunque cursus fuerit, & ex quocunque membro fuerit, & eis qui habent ęgritudines causa eius, & confortat omnes virtutes in operationibus suis, quando [h] [sunt] cum æqualitate scilicet digestiuā, attractiuam, retentiuam, & expulsiuam. *Decoratio.* Aqua marina confert fissuris accidentibus ex frigore a[n]tequam vlcerentur, & necat pediculos, & resc[...]t sanguinem congelatum sub cute. Et aquę [sul]phureæ sunt bonæ † vitiligini & lepræ. *Aposte[mata] & † pustulæ.* Aquæ sulphureę conferunt ap[oste]matibus iuncturarum, & duritijs, & verruci[s pe]ndētibus. *Vulnera & ulcera.* Aqua dulcis ad bibendum est mala vlceribus, propterea quòd humectat, & est diuersa ei, quod cōuenit regimini vlcerum. Aquę marinę vsus confert prurituí, & scabiei, & impetigini, & aquæ sulphureæ etiam sunt bonę impetigini, & scabiei, si ex eis fiat balneatio, & similiter † ulceribus capitis manantibus. *Instrumenta iuncturarum.* Aqua marina & similes, conferunt ægritudinib. neruorum, & propriè quando balneatio fit cū eis, sicut tremor, & paralysis, & stupor, & similes, & aquę s[ul]phureæ etiam similiter, & conferunt omni[bus] doloribus iuncturarum, & neruorum frigi[dis]. *Membra capitis.* Epileptici iuuantur ab aqua tepida, & læduntur ab aqua calida. Vapor autem marinæ, confert [i] [epilepsiæ.] Et aqua ęrea cōfert ori & auri. *Membra oculi.* Aqua asphalti est mala oculo. *Membra anhelitus & pectoris.* Aqua frigida valde est mala pectori, quamuis aqua est nociua cannę pulmonis, propter humectationem, quę est in ipsa, quum ipsa indigeat exsiccatione. Aqua tepida, est bona apostematibus gutturis, & vueę, & pectoris. Ex aqua marina fit embroca apostematibus mammillę. Aqua nitrosa quandoque confert pulmoni. Aqua aluminosa confert sputo sanguinis. Aqua ferri confert spleni, & stomacho. & aqua ęrea proxima est illi. *Membra nutrimenti.* Aqua frigida valde, propriè nocet habentibus oppilationes. Aqua marina & similes malę sunt stomacho. Vapor aquę marinæ confert hydropisi. [k] [Aqua nitrosa] quandoq; confert propter nitrositatem stomacho humido. Aqua aluminosa confert vomitui, & prohibet ipsum, & similiter aquę thermarū stypticę. Aquę sulphureę conferunt apostematibus splenis, & doloribus eius, & similiter hepatis. *Membra expulsionis.* Ex aqua marina fit clystere ad dolorem pungitiuum ventris, & quandoque bibitur, & soluit. deinde post ipsam bibitur ius gallinę, & sedatur mordicatio eius. Aqua aluminosa prohibet abortum, & fluxum sanguinis menstrui. Aquę sulphureæ cōferunt doloribus matricis. Aqua frigida valde mala est coitui, & stringit ventrē, & sedat motum spermatis, & eius cursum. Aqua salsa soluit: deinde stringit exsiccatiōe sua. Et omnes aquę minerales faciunt vrinę difficultatem, & parturiendi, & mēstruorum, & plurimum earum soluit & exsiccat. Et quędam earum sicut aluminosa, stringit. Et quandoque faciunt euenire colicam etiam. Aquę verò ferreę & ęreę sunt bonę renibus, & colicę. Et aquę turbatę faciunt euenire lapidem in renibus, & vesica. Et aqua quidem in qua extinguitur ferrum, confert sputo sanguinis. *Febres.* Aquę sulphureę, & lutosę [l] [& turbidę, & fœtidę] faciunt accidere febres, & grossæ faciunt euenire quartanas. *Venena.* Ad morsum uiperæ sedetur in aqua marina, & iuuatur ab ea: & similiter fit in reliquis vermibus perniciosis.

b B. uelamē malū, seu res mala in modū panniculi tegentis ipsas.
c B. Alia litera. defertur.
d B. Et alumino sarum aquarum nocumēto succurritur cum uino subtili odorifero, & cum algobera cruda, & cum citrulis crudis, & oleribus subtiliantibus.
e B. semi.
f B. alhor.
g B. acuta.
h B. fuerit.
† morphex.
† bothor.
† sahafati.

De [a] *[Amylo.] Cap. 60.*

Amylum. *Natura.* Frigidum est & siccum in primo. *Operationes & proprietates.* In ipso sunt [b] [mundificatio] & lenificatio. Et oportet quidē vt una pars amyli coquatur cum triplo sui de aqua. *Decoratio.* Cum croco superpositum panno delet ipsum. *Vulnera & vlcera.* Consolidat ulcera & sanat ea. *Membra oculi* Prohibet cursum materierum ad oculum. *Membra anhelitus & pectoris.* Lenit pectus et sorbitio facta ex eo prohibet [c] [fluxum] a pectore. *Membra expulsionis.* Amylum solum, et cum lentibus stringit naturam, et prohibet fluxum cholerę.

De

De [a] [Ameos.] *Cap.* 61.

Ammi quid est? In ipso est amaritudo pauca, & acuitas. *Electio.* Magis iuuatiuum, quod est in ipso, est semen eius. *Natura.* Calidum est & siccum in tertio. *Operationes & proprietates.* Aperit oppilationes. Et in, ipso est cum exsiccatione lenificatio. *Decoratio.* Eius potus & linimentum cum eo factum conuertunt colorem ad citrinitatem, & ponitur in medicinis, quę sunt ad † vitiliginem & lepram: & conficitur cum melle: & ponitur ex eo emplastrum super [b] [occultationem] sanguinis vbi est *Membra anhelitus et pectoris.* Confert saniei pectoris. *Membra nutrimenti.* Confert madefactioni stomachi, & sedat nauseam stomachi, et subuersionem animæ: & est bonum hepati, & stomacho frigidis. *Membra expulsionis.* Datur ad bibendum cum vino; et prouocat [& comeditur] et remouet difficultatem vrinę: & extrahit lapidem [d] [fractum.] Et vniuersaliter mundificat renes, & vesicam; & confert ventositatibus, et doloriventris pungitiuo, et suffumigatur cum eo matrix cum gumma pini, et mundificat eam. *Febres.* Confert febribus antiquis. *Venena.* Decoctio ameos effunditur super mordicationem scorpionis, et sedat. Et bibitur ad puncturam, vermium venenosorum.

ANNOTATIONES.

Ammi epotum, ac linimentum ex eo factum colore citrino inficere testatur. At lib. 3. ipsum in citrino & pallido colore emendando non mediocriter probat.

De [a] [arthanita.] *Cap.* 62.

ARtanita (*.i. ciclamen*) quid est? illud quod de eo administratur est radix eius, et est buchormariem. Et nos quidem in ipso locuti fuimus secundum verba Dios. quòd habet capita sicut capita ciceris, et folia eius sunt sicut folia caulis; & eius radix est nigra similis radici rapę; sed hæc species non est species, quę cognoscitur in nostro tempore. nam quæ nunc artanita cognoscitur, est spinę spissæ breues, quę habent radicem, qua lana lauatur. Et proprietates quas narrauimus sunt istæ. Et uidetur quòd sit error translatoris. *Operationes & proprietates.* Est incisiuum resolutiuum. *Instrumenta iuncturarum.* Est bonum doloribus iuncturarum, et vtriusque anchæ. *Membra capitis.* Facit sternutationem, et vehementer aperit constrictionem narium, et oppilationem colatorij. *Membra nutrimenti.* Cō fert singultui. *Membra expulsionis.* Eijcit fœtum. *Venena.* Eius decoctio ualet pūcturis venenosis: et similiter [b] [syrupus] eius. *Permutatio.* Loco eius ponitur in abortu, et in iuuamēto quod efficit, in uenenis pondus ęquale de aristolochia longa, et semine citri, et mentastro.

De [a] [ambra.] *Cap.* 63.

Ambra quid est? Ambra secundum quòd existimo, est manatio fontis in mari. Illud verò quod dicitur, quòd est de spuma maris, aut stercore animalis maris, longinquum est. *Electio.* Melior est [b] [grisia fortis] Ascelcheti; deinde varia, post eam citrina: et deterior est nigra mala, & adulteratur cum gypso, & cera, & ladano, & [c] [almendeli] & eius species nigra mala multoties assumitur ex ventre piscis, qui eam comedit & moritur. *Natura.* Est calida & sicca. Et uidetur ꝙ sit caliditas eius in secundo, & siccitas ipsius in primo. *Operationes & proprietates.* Confert decrepitis subtilitate suæ calefactionis. *Decoratio.* [d] [De almēdi est species, quæ lituris denigrat corpus, & conuenit ad consequendum principia delinitionis.] *Membra capitis.* Confert cerebro & sensibus. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert cordi.

b B. alsheb. fortis deinde.
c B. ambr: bona uel secundū aliam literam, & mixtura odorifera facta ex ambra, & musco, quę mixtura appellatur alned.
d B. Et almēdeli est species q̃ si tangatur digitis denigrat eos & est conueniēs ad nigrefaciendum radices pilorum successiue exeuntes.

De [a] [Aranea.] *Cap.* 64.

Aranea [b] [*Apostemata & † pustulæ.* Tela eius stringit fluxum sanguinis] quando ponitur super vulnera. *Vulnera & ulcera.* Quando ponitur tela eius super vlcera, prohibet [c] [ea apostemari, & [super vulnera. *Membra capitis.* quando coquitur aranea grossę telę alba cum oleo rosato, & distillatur in aurem, sedat dolorem eius. *Febres.* Dixerunt quidam, quod tela araneæ, quum miscetur quibusdam emplastris, et ponitur super frōtem & tempora, sanat febrem [d] [tertianam,] & existimauerunt quidam quòd tela speciei, [e] † [ ] cuius tela est spissa alba, quando [f] [stringitur] in cute eius, & suspenditur super collum, aut adiutorium, sanat febrem tertianam.

a B. hançhebur.
b B. Operationes, & proprietates. Tela eius abscindit fluxum sanguinis super fluum. Et similiter.
† bothor.
c B ab eis fluxū sanguinis. Et similiter.
d B. quartanam
e † B. illius.
f B. ligatur.

De [a] [Argento.] *Cap.* 65.

Argentum. *Natura.* Est infrigidatiuum, exsiccatiuum. *Operationes & proprietates.* Scoria eius est styptica valde, et in ipsa est attractio et exsiccatio. Et quando permiscetur [b] [confricatio] eius medicinis alijs, confert humiditatibus uiscosis. *Vulnera & ulcera.* Est bonum ualde scabiei, et prurituí. *Membra capitis.* [c] [Confricatio] eius confert fœtori oris, quum permiscetur permixtionibus alijs. *Membra anhelitus & pectoris.* [d] [Confricatio] eius cum commistionibus confert tremori cordis.

a B. fada.
b B. limatura.
c B. limatura.
d B. limatura.

De [a] Aloe.] *Cap.* 66.

Aloes quid est? Est succus congelatus inter rubedinem, et citrinitatē existens Et eius aliud est succotrinū, aliud Arabicū, et aliud est semegenium. et dixeruntquidam, ꝙ planta eius est sicut planta enulæ, sed non est ita *Electio.* Illud q̄d melius est, est succotrinum, cuius aqua est sicut aqua croci, et odor eius est sicut odor myrrhę, splendidus, frāgibilis, mundus a [b] [gypso] et. Arabicū est minus eo in citrinitate, et ponderositate, et in splendore. [c] [Et viscosum eius est illud quod durescit. Et alsemegenij est fœtidi odoris coopertū] paruę citrinitatis, cui non inest splē dor. Quumq. aloes antiquatur, fit nigrior. *Natura.* Est calidum [d] [usque ad tertiū] siccū in ipso, et dicitur ꝙ est calidum et siccum in tertio, sed non est ita. *Operationes et proprietates.* Virtus eius est styptica, exsiccatiua corporis † [ ]

a B. sabar.
b B. lapidibus.
c B. & est magis uiscosum eo ꝙ magis durū: & alsemegenium malū est fœtidi odoris. Alia litera. & malū ex eo est illud quod est durum & alsemegeniū est fœtidi odoris.
d B. in secundo
e † B. Alia litera impingatiua,

faciens somnum. Et Indus quidem plurimi est iuuamenti: est enim exsiccatiuus sine mordicatione: & in ipso est stypticitas parua. Et de paucitate mordicationis eius est, ꝙ ipse non mordicat vlcera [f] [mala] *Decoratio*. Cum melle super vestigia prrcussionis confert, & consolidat panaritium vlceratum. Et quum in vino ponitur super capillos cadentes, prohibet casum eorũ. *Apostemata* † *& pustulæ*. Confert apostematib. ani, & testiculorum: & propriè apostematibus lacertorum, qui sunt ab vtroque latere linguę quum est cum melle, aut cum vino. *Vulnera et ulcera*. Est conueniens vlceribus difficilis consolidationis; & propriè in ano: & virga, & naso, & ore, & fistulis. *Instrumenta iuncturarum*. Confert dolorib. iuncturarum. *Membra capitis*. Mundificat superfluitates cholericas, quũ sunt in capite: & quando linitur super frontem cum oleo rosaceo, cõfert † dolori capitis & sanat eam, & confert vlceribus nasi & oris: & est ex medicinis conferẽtibus contusioni nasi & auris & apostematibus lacertorum, qui sunt in vtroq; lacertorum linguæ linitus cum uino & melle. Et in medicina antiqua aloes solutione educit choleram nigrã & confert melancholię. Et aloes quidem persicus acuit rationem, & acuit os stomachi. *Membra oculi*. Confert ulceribus oculi [g] † [ ] & apostematibus eius, & doloribus ipsius, et [h] [cursui] lachrymalis anguli, et exsiccat humiditatem eius. *Membra nutrimenti*. Mundificat superfluitates cholericas, & phlegmaticas, q̃ sunt in stomacho. Et quando bibũtur ex eo duo cochlearia cum aqua frigida, aut tepida, infringit [i] † [ ] appetitum falsum et corruptum. Et est conueniens adustioni et inflammationi factis in vuea ex caliditate choleræ in stomacho; et quando assumuntur de eo in mane, et sero pilulæ permixtæ cum rectificãtibus ipsum, soluunt ventrem, et non corrumpunt cibum. Et quandoque confert doloribus stòmachi in die vna. Et aperit oppilationes hepatis; sed ipse lædit hepar. Et aufert icteritiam soluendo ipsam. *Membra expulsionis*. Aureus et.s. de eo cũ aqua calida soluunt: et tres aurei mundificant completè, et temperatè, duo aurei cum aqua mellis educunt phlegmata, et choleram solutione. Et, quum ponitur in medicinis solutiuis, expellit nocumentum earum a stomacho. Et ipse est conuenientior solutiuis alijs stomacho. Et ille, qui est ablutus, debilioris est solutionis: sed est magis conferens stomacho. Et permixtio ipsius cum melle minuit uirtutem eius adeo vt forsitan non soluat attrahendo: sed extrahat quod ei obuiat, quum tamen virtus eius quod purũ est, non penetret ad illa, quæ in corpore sunt longinqua, immò non pertranseat hepar. Et quando Arabicus in potu sumitur, cõturbat, et facit dolorem ventris pungitiuum, et soluit, et remanet virtus eius in tunicis stomachi in die uno, et duobus diebus. Dare autem aloem in potu in dieb. frigoris, est timorosum. Quandoque enim educit sanguinem solutione, qualiscunque sit aloes, et quicunque aloes. Et quandoque ponitur cum vino dulci super hemorrhoidas eminentes, et fissuras in ano, et abscindit sanguinem currentem ex eis, et sanat apostemata ani, et virgę linitus cum vino [k] † [ ] *Membra expulsionis*. Quando datur ad potandum in diebus frigoris, timetur, quòd faciat solutione exire sanguinem. *Permutatio*. Loco eius ponitur [l] [duplum ipsius] de lycio.

f B. recentia.

† bothor,

† soda,

g † B. & scabiei eius.

h B. adustioni, Alia litera. pruritui.

i † B. facit redire appetitũ ablatũ & rectificat.

ANNOTATIONES.

Aloen calidam esse dicit, et siccam secundo ordine. At Gal. 6. simpl. tertio gradu scribit exsiccare et primo intenso uel secundo remisse calefacere. Auer. uerò 5. Coll. primo ordine accedente ad secundum et calfacere, et exsiccare adnotauit.

De [a] [arundine.] Cap. 67.

Arundo. *Natura*. Est vehementis infrigidationis, & cinis eius est calidus. *Operationes et proprietates*. In radice eius est abstersio pauca sine acuitate: & in folijs ipsius etiam. *Decoratio*. Cortices ipsius, & radix eius conferunt alopeciæ: & radix eius cum cepa syluestri extrahit carni infixa. *Apostemata et* † *pustulæ*. Ponuntur folia eius humida super erisypilam, & conferunt. *Instrumenta iuncturarum*. Sedat torsionem neruorum. *Membra capitis*. Lanugo, quæ est flos eius quãdo cadit in aurem, facit euenire surditatem, quoniam inuiscatur & non egreditur. *Membra expulsionis*. Prouocat vrinam & mẽstrua. *Venena*. Confert mordicationi scorpionis.

De [a] [abrotano.] Cap. 68.

Abrotanum. *Natura*. Est calidum in primo, siccum in secundo. *Operationes & proprietates*. Est in ipso sunt terreitas & subtile amarum: & in ipso est magis [b] [ad finẽ deueniens] quam absinthium, & in ipso est attiliatio. Inquit Gal. flos eius est adustum compertio. *Decoratio*. Illud quod est adustum cum oleo confert alopeciæ propriè, & cum alkerua, aut oleo de raphano. Et abrotanum quidem confert ad hoc vt nascatur barba, quæ est tardę natiuitatis, quando decoquitur cum quibusdam oleis propter suam apertionem, & constringit [c] [sanguinem gingiuæ.] *Apostemata &* † *pustulę*. Resoluit apostemata phlegmatica. Et quando decoquitur cum cydonijs, confert apostematib. difficilis resolutionis. *Vulnera et ulcera*. Non est conueniens vlceribus recentibus, immò mordicat ea. *Instrumenta iuncturarum*. Eius decoctio confert contusioni neruorum, & sciaticæ antiquæ, & difficili. *Membra capitis*. Quando coquitur cum oleo, calefacit caput, & remouet frigiditatem eius. *Membra anhelitus & pectoris*. Eius decoctio confert difficultati anhelitus [d] [dilatationis. Et quod de eo melius est, est decoctio [e] [eius quod est in ipso superius.] *Membra nutrimenti*. Quando decoquitur cum oleo, calefacit stomachum, & remouet frigiditatem eius. *Membra expulsionis*. Prouocat menstrua & extrahit fœtum, & frangit lapidem vesicę, & renum, & oleum eius confert coarctationis matricis, & difficultati vrinæ. *Febres*. Confert rigori quando [f] [comprimendo ex eo cum oleo fit inunctio.] *Venena*. Quando

Quando bibitur cum vino, confert venenis. Et quando sternitur, interficit vermes venenosos: immò fugat eos.

ANNOTATIONES.

Abrotonum calidum putat primi ordinis, & siccum secundi. Gale. 6. simpl. calidum & siccum esse in tertio gradu existimat, quod & Paul. lib. septimo. Auerr. uerò quinto Coll. in fine secundi calidum, & in tertio siccum facit.

Cap. 42.

a. segiarma-ri.

De [a] [*arbor mariȩ.*] *Cap.* 69.

Arbor mariȩ quid est? Est buchormarien: & iam dictum est de ea: & est trium specierũ vna species eius est sine fructu, & duæ cum fructu. *Operationes & proprietates.* Confert coryzæ frigidæ. *Membra oculi.* Confert descensui aquæ in oculum.

a. seb.

De [*alumine.*] *Cap.* 70.

Alumen quid est? Inquit Dios. species aluminis sunt plurimæ: sed illȩ, quæ ex eis in curam medicinæ ingrediuntur, sunt tres, scissum, humidum, & rotundum. Scissum verò est alumen lameni: & est album, ad citrinitatem declinans, & stypticum, in quo est acetositas, & est quasi sit flos aluminis. Et inuenitur species petrosa, in qua non inuenitur stypticitas apud gustum. Et ipsum quidem non est de genere aluminis. *Natura.* Est calidum & siccum [b] [ad tertium.] *Operationes & proprietates.* In ipso est prohibitio & exsiccatio: & prohibet fluxum omnis sanguinis, & prohibet cursum superfluitatum & effusionem earum [c] [& eius stypticitas maior est stypticitate bedoar: & propriè corticis, & radicis eius: & similiter est fortius omni re.] *Decoratio.* Cum aqua [d] [interficit alcharad, & pediculos, & fœtorem oris.] *Vulnera & ulcera.* Cum fœce vini & tantundem aluminis [e] † [ ] desiccat vulnera difficilia, & herpetem esthiomenum; & cum simili pondere sui de salgemma [f] † [ ] corrosiuo: & adustioni ignis. *Membra capitis.* Eius decoctio confert quando ex eo colluitur os, dolori dentium.

b. in secũdo.

c — B.

d. [illegible] interficit alcharad, & pediculos, & al[illegible]

e. [illegible] origines. Alia lite. tantundẽ [illegible]

f. confert ul[illegible]

a. B. sebet.

De [a] [*anetho.*] *Cap.* 71.

Anethum. *Natura.* Eius calefactio est inter secundum & tertium; & eius exsiccatio inter primum & secundum; & quando aduritur, fit eius exsiccatio in secundo. *Operationes & proprietates.* Est maturatiuum frigidorum humorum: & sedatiuum dolorum, & carminatiuum ventositatum: & similiter eius oleum, & in ipso est lenificatio vltima: & eius complexio est propinqua maturatiuo aperitiuo [b] † [ ] et quod siccum est, vehementioris est resolutionis. *Apostemata & † pustulæ.* Est maturatiuum apostematum. *Vulnera, & ulcera.* Eius cinis confert vlceribus tremulis. *Instrumenta iuncturarum.* Oleum eius confert dolorib. neruorum, & similium. *Membra capitis.* Facit somnum propriè eius oleum, & eius succus cõfert dolori auris melancholico, & exsiccat humiditatem auris. *Membra oculi.* Assiduatio comestionis eius debilitat visum. *Membra anhelitus & pectoris.* Anethum & semen eius lac abundare facit; & propriè in sorbitionibus [c] [lenibus,] que multiplicant lac. *Membra nutrimenti.* Confert singultui repletionis facto ex natatione cibi in stomacho. Inquit Gal. Et nocet stomacho, & in semine eius est vomitatio. *Membra expulsionis.* Confert dolori ventris pungitiuo, & intersecat sperma, quando fit clystere ex eo: aut sedere in ipso, & eius semen abscindit hæmorrhoidas [d] [ortas,] & eius cinis est bonus ano, & virgȩ, & testiculis.

b. Verũ ipsum magis [illegible], & [illegible] est uehementioris maturationis.

c —— B.

d B. eminentes.

ANNOTATIONES.

Anethum scribit calfacere inter secundum gradum & tertium: desiccare uerò inter primum & secundum, cui & Gal. et Paul. astipulantur lib. 7. At Auer. 5. Coll. calidum esse primi ordinis putat, & siccum in principio secundi, et fine tertij.

cap. 42.

De [a] [*adipe.*] *Cap.* 72.

a B. sahan.

Adeps. *Natura.* Adeps anatis est calidior, & siccior; deinde adeps castrati, & adeps castrati decrepiti est lenior. *Operationes, & proprietates.* Adeps anatis est subtilis valde, & est calidior adipe gallinæ, & adeps galli [b] † [ ] & adeps cerui sunt vehementis calefactionis, et adeps vaccæ est media inter adipem leoninam, & caprinam. Et adeps [c] [† lupi] est subtilis. Et adeps masculi in omnibus eis est fortior. Et adeps decrepiti est leuior. Et adeps caprina est magis styptica omnibus. Et adeps hircina est vehementioris resolutionis. *Decoratio.* Adeps vrsi, & adeps anseris conferunt alopeciæ, & adeps asini valet ad vestigia cutis, & adeps anseris ualet ad fissuras faciei et labij. *Apostemata & † pustulȩ.* Adeps porci valet ad apostemata; & adeps leonis resoluit duritiès apostematum. *Vulnera, & ulcera.* Adeps [d] [porcina] ualet ad adustionem ignis. *Membra capitis.* Adeps anseris sedat dolorem auris, & similiter adeps uulpis: ipsa. n. est iuuatiua ad illud valde. Adeps gallinȩ confert asperitati linguæ. *Membra oculi.* Adeps piscis confert aquæ oculi, et acuit uisum cum melle, et adeps uiperȩ recens confert panno, et aquæ, et vt non nascantur pili euulsi ex palpebris. *Instrumenta iuncturarum.* Adeps cerui confert spasmo. *Membra expulsionis.* Adeps caprina confert mordicationi intestinorum quando administratur, et confert ulceribus eorum. Et adeps quidem caprina fortior est in cura ulcerum intestinorum, quã adeps porcina. Et illud est propter uelocitatem congelationis eius, sed adeps porcina uehemẽtius sedat mordicationẽ. Adeps, quæ est in gibbo cameli suffumigata confert hemorrhoidibus, et omnes adipes leues. sicut adipes gallinȩ, & aliorum, conferũt doloribus matricis, et antiquæ sunt eis malȩ, et similiter adeps anseris confert matrici. *Venena.* Adeps porcina confert puncturȩ vermium uenenosorum: & adeps elephantis, et cerui, quando fit ex eis linimentum, fugant uenenosa; et adeps caprina confert cantharidibus.

b † B. est medi' Alia litera. est uehementis, calefactionis, & adeps uaccæ.

c B. aldub.

† adib.

† bothor.

d B. asinorum.

De a [*arbore cimicum.*] *Cap.* 73.

a B. segiar albach.

Arbor cimicum(.i.ulmus) *Natura.* Est frigida in primo,& sicca in ipso. *Decoratio.* Linitur super excoriationem cum aceto. *Vulnera & ulcera.* Consolidat b [vulnera] recentia:& linitur super excoriationem cum aceto & sanat eam, & inuoluitur cortex eius super vulnera, & consolidat ea.

b B.vlcera.

De a [*allio.*] *Cap.* 74.

a B. thum.

Allium quid est? Allium aliud est domesticum,& est notum:aliud est allium porrinum : & aliud syluestre:& in syluestri quidem sunt amaritudo,& stypticitas:& est illud quod nominatur allium serpentis : porrinum autem est compositę virtutis ex allio & porro, *Natura.* Est calefactiuum, exsiccatiuum in tertio vsque ad quartum,& syluestre plus illo. *Operationes & proprietates.* b † [ ] Resoluit inflationem valde;& est vlceratiuum, adustiuum cutis,& confert ad mutationem aquarum. *Decoratio.* Bibitur decoctio montani, & interficit lendes,& pediculos,& inungitur super eos, & eius cinis, quādo linitur cum melle super morpheam,& c [occultationem oculi] confert, & confert alopeciæ ex materijs putridis. *Apostemata & † pustulę.* Aperit † apostemata intrinseca:& cinis eius est conueniens super† pustulas. *Vulnera & vlcera.* Exulcerat cutem, & cinis eius cum melle super impetiginem:& scabiem vlcerosam:& allium quidem syluestre facit cohærere vulnera fraudulenta, quando ponitur super ipsa recens. *Instrumenta iuncturarum.* Quando ex eo fit clystere,confert sciaticæ, quoniam solutione educit sanguinem & humorem cholericum. *Membra capitis.* Allium facit † dolorem capitis,& decoquitur allium & assatur,& sedat dolores dentium: & collutio oris ex decoctione eius confert etiam doloribus dentium: & propriè quando permiscetur ei olibanum. *Membra oculi.* Debilitat visum, & attrahit pustulas in oculum. *Membra anhelitus & pectoris.* Clarificat vocem,& guttur decoctum,& confert tussi antiquæ,& doloribus pectoris ex frigore, & extrahit sanguisugas ex gutture. *Membra nutrimenti.* d [Confert timori] & propriè decoctio, qua Christiani vtuntur, quæ fit cum oliuis, & e [nuce.] *Membra expulsionis.* Quando sedetur in decoctione foliorum allij, & crurium eius,prouocat vrinam & menstrua:& extrahit secundinam:et similiter quādo supponitur et bibitur, et similiter cibus Christianorum prædictus factus ex eo confert valde,et quādo teritur de eo quantitas aurei cum aqua mellis,extrahit phlegma;et ipsum extrahit uermes,et in ipso est solutio naturæ. Eius autem operatio in coitu est, quoniam ipsum propter vehementiam suæ exsiccationis,et resolutionis quandoque nocet; ꝙ si decoquatur in aqua donec eius acuitas resoluatur:non elongatur, quin sit illud quod de eo remanet in elixatura eius paucę caliditatis, quod non exsiccat,* et generatur ex eo materia spermatis:ita vt f [ponat materias phlegmaticas in complexionib. phlegmaticis cinerem] et nō possit eas carminare. Et quando in venis cōuertitur in ventositates; non elongatur quin adiuuet ad desiderium coitus. *Venena.* Confert puncturæ vermium venenosorum, et morsui serpentum,quando bibitur cum vino. Et nos quidem iam experti sumus illud. Et similiter morsui canis rabiosi. et quando fit emplastrum ex allio et folijs ficus, et cymino, super morsum mugali confert.

b † B. est lenitiuum.

c B. vestigium nigredinis sanguinis.
† bothor.
† dubellet.
† hothor.

† soda.

d B. Confert al haben.i.hydropisi. Alia litera. confert eructuationi.
e B. bautijs.

f B. conuertat materias phlegmaticas in complexionib. phlegmaticis ad ventositatem.

ANNOTATIONES.

Allium calfacere et siccare ait tertio graduusq; ad quartum. Gal. uerò 8. simpl. medicam. desiccare scripsit & calfacere quarto gradu. quod & Paul. lib. 7.

De a [*Althea.*] *Cap.* 75.

Althea quid est? Nomen eius in græco deriuatum est ex nomine plurium iuuamētorum. *Natura.* Calidum est cum æqualitate. *Operationes, & proprietates.* In ipsa sunt lenificatio,et maturatio,et mollificatio,et resolutio: et semen, et radix ipsius sunt in virtute eius, et fortiora plurimum,et exsiccatiua subtiliatiua. *Decoratio.* Linitur super morpheam cum aceto, et sedetur in sole,et semen eius est fortius in illo. *Apostemata & † pustulę.* Mollificat apostemata,et prohibet ea,et resoluit sanguinea,et maturat b [vulnera] et confert apostematibus c [inflatis] et scrophulis,et supponitur cum gumma albotin ad duritiem matricis, et ponitur cum caulibus super scrophulas. *Instrumenta iuncturarum.* Sedat dolorem iuncturarum, et propriè cum adipe anseris,et confert sciaticę,et tremori,et attritioni medij lacertorum,et extensioni neruorum. *Membra capitis.* Quando fit ex ea emplastrum, confert apostematibus, quæ sunt in glandibus aurium. *Membra oculi.* Resoluit tumorem, et inflationem,quæ fiunt in palpebris. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert semen eius tussi calidę,et facilè efficit sputum, et prohibet sputum sanguinis cum virtute suæ stypticitatis, quæ est in ipso, et conferunt folia eius apostematibus mammillæ, et ponitur in emplastris pleuresis, et peripneumoniæ. *Membra nutrimenti.* Eius gumma sedat sitim. *Membra expulsionis.* Decoctio radicis eius confert quando bibitur,ardori vrinę et d [ardori] intestinorum,et etiam apostematibus ani,et similiter folia eius,et similiter solutioni malę,et supponitur semen eius cum gumma albotin ad duritiem matricis, et coarctationem eius. Et similiter decoctio eius solummodo,et mundificat superfluitates fœtarum,et decoctio radicis eius quando datur in potu cum vino,confert difficultati vrinæ et lapidi,et propriè semen eius,et gumma eius retinet uentrē. *Venena.* Quando linitur cum aceto et oleo, prohibet nocumentum uenenosorum vermium, et confert decoctio eius cum aceto commista, aut vino puncturæ apis, et illud fit leniendo,sicut existimo.

De a [*Asphodelo.*] *Cap.* 76.

Asphodelus quid est? Folia eis sunt sicut porrū b [de sceni:et non hēt eius planū] sup cuius caput

caput est flos, & habet radices longas rotundas sicut glans,& est[c] [acris.] *Natura*. Est calidus & siccus. Quidam verò dixerunt quòd est frigidus & humidus,& elõgati sunt. *Operationes & proprietates*. Est abstersiuus resolutiuus:& propriè radix eius:& quando [d] [teritur,] fit calefactiuus, & exsiccatiuus,& plus eo radix eius, & virtus eius est sicut virtus draconteæ crispæ. *Decoratio.* Confert alopeciæ,& [e] [serpigini]& propriè cinis radicis eius:& quando linitur[f] [ad augmẽtum† vitiliginis albæ]& sedetur in sole,cõfert. *Apostemata & † pustulæ*. Radix eius cum fœce vini ponitur super apostemata glandulosa omnia,& super carbunculos. Et quando ex ea fit emplastrum cum farina hordei, confert in inceptione apostematum [g] [calidorum] *Vulnera & vlcera*. Quum ponitur radix eius cum fœce vini super vlcera fraudulenta sordida, confert eis. *Instrumenta iuncturarum*. Confert contritioni lacertorum & contorsioni. *Membra capitis*. Quã do destillatur succus eius solus,aut cum thure, & melle,et myrrha,et uino, confert saniei in aure. Et quando distillatur in aurem diuersam dolori molaris;confert dolori molaris. *Membra oculi*: In succo radicis eius est iuuatiuum ad oculum. *Membra anhelitus & pectoris*. Quum sumitur in potu de eo pondus aurei cum vino, confert dolori utriusque lateris,et tussi. Et eius radix cum fęce uini est bona apostematibus mãmillæ. *Membra nutrimenti*. Confert icteritię. *Membra expulsionis*. Prouocat vrinam et menstrua, & eius fructus, & flos, quando in potu dantur cũ vino, soluunt: & ex radice eius cum fœce vini fit emplastrum apostemati testiculorum. *Venena*. Dantur de eo tres aurei ad morsum vermium venenosorum. Et quando dantur ad bibendum fructus, & flos eius in vino; confert magnificè mordicationi scorpionis: & habentis quadragintaquatuor pedes cum hoc quòd soluit.

De [a] [aceto.] Cap. 77.

a B.chal.

Acetum. *Natura*. Est compositum ex caliditate & frigiditate: & ambæ substantię sunt subtiles: & frigiditas quidem est magis dominans, & illud in quo est [b] [acredo,] est calidius. Si verò non est;est frigidum & humidum, & decoctio minuit de eius frigiditate aliquid. *Operationes et proprietates*. Est fortis exsiccationis,& prohibet effusiones materierum ad interiora:& subtiliat et incidit. Et quando bibitur aut effunditur super fluxum sanguinis,si est exterius, prohibet ipsum,et prohibet apostema, ubi est præparatio vt accidat;et adiuuat ad digestionem,et aduersatur phlegmati; et ipsum est conferens cholericis,et nocẽs melancholicis. *Decoratio*. Linitur cum melle super vestigia sanguinis et cõfert,verum ipsius multitudo citrinat. *Apostemata † & pustulæ*. Prohibet aduẽtum apostematum, et ambulationem cancrenarum, et sanat erysipilam comestum,et bibitum,et linitum,et prohibet ambulationem apostematis omnis. Et cõfert panaritio,et formicę,et erysipilæ, quando ex eo liniuntur,et prohibet ut non eueniat apostema, *Vulnera et ulcera*. Quãdo ponitur super vulnera lana infusa in aceto,prohibet ea apostemari,et confert ulceribus ambulatiuis,et scabiei,et impetigini,et confert adustioni ignis uelocius omni re. *Instrumenta iuncturarum*. Est nociuũ neruis. Et quando embrochatur super podagra cũ c [sulphure,] confert. *Membra capitis*. Quando miscetur cum [d] [uncto olei]aut oleo rosaceo, et conquassatur, et effunditur in eo lana non abluta,et ponitur super caput; [e] [confert † dolori capitis calido et fortitudini eius] et similiter embrocatio ex eo, et oris collutio; et propriè cum alumine confert motui dentium, et uaporatio aceti calidi confert difficultati auditus,et acuit ipsum,et aperit oppilationem colatorii fortiter,et resoluit sonitum. *Membra oculi*. Linitur cum melle super[f] [occultationem]sanguinis,quę est sub oculo, sed eius assiduatio debilitat uisum. *Mẽbra anhelitus & pectoris*. Minorat vueam,et abscindit gargarismus ex eo fluxum humoris ad guttur;et sanat uuam,quę cecidit, et sorbetur ad sanguisugas,ad tussim antiquam [g] [aut difficultatem dilatationis] calefactum. *Membra nutrimenti*. Est conueniens stomacho calido,et humido [h] [disrumpens] appetitum, et adiuuans ad digerendum; et totum illud est, quia pręparat stomachum,et vaporatio aceti resoluit hydropisim:sed eius assiduatio quandoque adducit ad hydropisim. *Membra expulsionis*. Infrigidat matricem,et fit clystere ex eo calefacto, et sale ad ulcera intestinorum ambulatiua post clystere lenitiuum. *Venena*. Effunditur super morsus uenenosorum,et confert ei, qui in potu sumpsit opium et iusquiamum,et acetum assumptum de vua agresti cum sale cõfert morsui canis rabiosi,et reliquis. Et quandoque bibitur calefactum post medicinas mortales, et confert.

c B. Alia litera. caulibus.
d B.oleo oliuę.
e B. sedat sodã calidam. Alia litera. sedat sodã calidã, & stringit gingiuas.
† soda.
f B. super uestigiũ nigredinis.
g B ad anhelitũ præparationis.
h B.fortificans.

ANNOTATIONES.

De aceti temperamento Dioscor. li. 5. refrigerare absolutè,et astringere pronunciauit. sed plura Gal. 1. de simp. me. fac. hac de re egit. et 8. lib. mistum illud esse ex frigida, et calida substantia, præualente tamen frigiditate constituit. Verùm quod ad passiuas qualitates magnam illi desiccandi facultatẽ ascribit,et in fine tertij gradus ponit, cui et Pau. lib. 7. astipulatur. Author tamen noster ipsum humidum facere uidetur.

cap. 11.

De [a] [Auro.] Cap. 78.

a B. deheb.

Aurum. *Natura*. Est æquale subtile. *Operationes & proprietates*. Limatura eius ingreditur in medicinis melancholię,et melius cauterium,et uelocius sanabile est,quod fit cum cauterio auri. *Decoratio*. Retentio ipsius in ore remouet fœtorem oris,et ingreditur limatura eius in medicinis alopeciæ,et [b] [serpiginis] liniendis, et in eis,quę bibuntur. *Membra oculi*. Confortat oculũ in† collyrio positum. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert doloribus cordis,et tremori ipsius,et malitię animę,et ei qui solus loquitur.

b B.tyrie.

De [a] [Aromatico] Cap. 79.

Aromaticum quid est? Dicemus in capitulo calami aromatici. [b] [Membra nutrimenti.] Dicitur quòd non est res melior eo ad adustionẽ

b B.ulcera.

ignis cum oleo rosaceo,& aceto [c] † [ ] & confert apostematibus stomachi,& hepatis, & hydropisi.

De [a] [*Agarico.*] *Cap.* 80.

Agaricum quid est? Inquit filius [b] [Mesaugne] est masculus & fœmina. Et est agaricum, quod est simile radici aniudẽ: sed exterior pars eius nõ est [c] [rara] sicut exterior pars radicis aniuden: & dixerunt quidam, quòd generatur in arbore corrosa secundum semitam putrefa ctionis & corruptionis, & in sapore eius sunt [d] [acredo] & stypticitas:& eius substantia est aerea,terrea,subtilis. *Electio.* [e] [Illud quod est melius, est album, velociter frangibile,porrosum valde,plenas habens extremitates]in cuius ama ritudine inuenitur dulcedo,& fractum,habens frusta [f] [superposita]& est fœmina. Illud verò quod est masculum,non est bonum:& durum, & nigrum ambo sunt mala valde. *Natura.* Calidum in primo,siccum in secundo. *Operationes, & proprietates.* Est resolutiuum,incisiuum grossorum humorum,aperitiuum omnium oppilationum,subtiliatiuum. Et dixerunt quidam, in ipso est virtus styptica,& in principio gustus sui est quasi dulcedo,deinde amaritudo. *Apostemata & † pustulæ.* Confert apostematibus omnibus. *Instrumenta iuncturarum.* Datur in potu cũ syrupo acetoso ad sciaticam; & est ex eis, quæ mundificant superfluitates neruorum proprie tate,quæ est in ipso,& confert [g] [ægritudinib.] lacertorum & casui:& potio ex illo sit tres kira tes.Et quum adest febris:tunc datur cum melli crato,aut iuleb. *Membra capitis.* Confert patientibus epilepsiam, & mundificat superfluitates cerebri proprietate quæ est in ipso. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert asthmati,& ulceri pul monis,quãdo in potu datur cum rob, & sit potio eius vsque ad aur.j.Et quando ex eo in potu dantur tres anulusat cum aqua, confert sputo [h] [sanguinis]ex pectore. *Membra nutrimenti.* Cõfert ictertiæ, & datur ad bibendum cum oxymelle ad apostema splenis. Et quando solum masticatur & deglutitur,confert dolori stoma chi: & eructuationi acetosę: & datur in potu de eo ad dolorem hepatis aureus. *Membra expulsionis.* Solutione educit humores grossos di uersos,melancholiæ & phlegmatis, & choleræ rubeę,quum sumitur ex eo ab aur.j.vsque ad.ij. propriè cum mellicrato. Et quandoque adiuuat medicinas solutiuas: & facit eas peruenire vsque ad extrema corporis: & prouocat vrinã & menstrua:& sedat dolorem renũ: & eius potio ad illud est aureus, & confert præfocationi matricis. *Febres.* Confert tremori,& febribus antiquis grossis,quãdo bibitur ex eo aureus cum uino:& usque ad [i] [gluticem drachmæ.] *Venena.* Quum ex eo in potu datur cum uino usque ad aur.est magni iuuamenti ad illud.& fit ex eo emplastrum ad puncturam vermium veneni frigidi.

c † B.Mẽ.nu.
a B.garichun.
b B.Mesue.
c B.solida.
d B.acuitas.
e B. bonũ est illud quod est leueralbum, uelociter frāgibile, & ualde leue. leues habens extremitates.
f B.uillosa in loco fractionis.
† bothor.
g B. torsioni.
h B. saniei.
i B. darchami. vnũ.i. usque ad aureum unum. Alia litera ante paroxysmũ,seu anteperiodum, & prohibet rigorem.

ANNOTATIONES.

Agaricum ait calidum esse primo ordine,& siccum secundo.Gal.& Paulus nihil de hac re. Sed id probat Auer. *5.Coll. Dicit præterea author agaricum asthmati & pulmonis ulceri conferre.Dioscor.uerò tabidis.At Mesue materias,quæ in pulmone sunt uiscidas et putrescentes ait ex purgare.qui authores an conueniant,tu uide.*

LITERA. B.

De [a] [*Blatta bizantia.*] *Cap.* 81.

BLattę bizantiæ quid est? Sunt frusta similia unguibus boni odoris,aromatica, quæ administrantur in suffumigationibus.Inquit Dio sc.est de genere [b] [ostracorum.] Assumuntur ex insula,quę est in mari Indię in loco eius ubi est spica.Et sunt ex eis,quæ sunt ex mari rubro. Et aliæ sunt Babylonicę nigriores,paruę:& am bæ sunt boni odoris:& existimo quòd illæ,quę sunt de mari rubro, sunt illę quæ nominantur Curascie:& dicitur quòd ipsæ sunt [c] [adhærẽtis carnis & cutis. Et quandoque cadit aliquid de albedine] & plurimę earum sunt Mechiæ:& ex trahuntur ex Gedde.Et istæ quidem medicantur & purgantur,& fiunt bonæ. *Electio.* Ex eis meliores sunt illæ,quę ad albedinem declinant in uentę in mari rubro.& in Aliemen,& duobus maribus;sed Babylonicæ sunt nigræ paruæ valde.Venditores verò medicinarum dicunt, quòd bonæ ex eis sunt duorum marium:deinde Mechię,deinde [d] [algeddin: & fortasse aliquid cadit ex eis ad albedinem.] *Natura.* Calida sunt & sicca in secũdo,& earum siccitas fortasse uicina est tertio. *Operationes, & proprietates.* Sunt subtiliatiuæ. *Membra capitis.* Earum suffumigatio confert epilepsiæ. *Membra expulsionis.* Ipsarum suffumigatio excitat illam quæ habet præfocationem matricis.Et quum bibuntur cũ aceto,mouent ventrem, quodcunque genus earum fuerit.

De [a] [*Ben*] *Cap.* 82.

Ben quid est? [b] [Est semen magnum] maius cicere declinans ad albedinem quandam; & habet medullam lenem unctuosam. *Natura.* Calidum in tertio,siccum in secundo. *Operationes, & proprietates.* Est mundificatiuum, & propriè ipsius medulla,& incisiuum humiditatum grossarum; & aperit cum aceto & qua oppilationes uiscerum,& in [c] [arbore] ipsius est amaritudo plus, & stypticitas; & propter illud est in ipso uirtus cauterizatiua; & eius cortex est stypticus plus, & oleum ipsius non euacuatur a stypticitate;& in ipso toto est abstersio, & incisio. *Decoratio.* Semen eius confert lentiginibus magnis & paruis, & panno,& † lepre,& uestigijs ulcerum, & similiter eius oleum. *Apostemata, & † pustulæ.* Confert apostematibus duris omnibus, quum ponitur in emplastris, & uerrucis. *Vulnera & vlcera.* Confert cum aceto ulcerationi,& scabiei ulceratæ, & excoriationi, & confert † pustulis lacteis,& † tineæ. *Instrumenta iuncturarum.* Calefacit neruos,& lenificat spasmum & duritiem neruorum,& propriè oleum eius. *Membra capitis.* Abscindit fluxũ sanguinis [d] † [ ] stypticitate sua,& conuenit oleum eius dolori auris,& sonitui,qui est in ipsa,proprie

priè cum adipe anatis. Et decoctio radicis eius confert dolori dentium, quum os ex ea colluitur. *Membra nutrimenti*. Confert duritiei hepatis, & splenis, quando bibitur cum aceto mixtũ ex eo pondus duarum. 3. Et quando coniungitur cum e [fermento] aut farina lolij f [& aqua alkarati: aut farina † orobi aut lupini] & fit ex eo emplastrum spleni. Et ipsumquidem est malum stomacho faciens nauseam: & si bibitur ex eo aureus. j. cum melle, facit vomere fortiter & soluendo educit, & similiter eius fructus. *Membra expulsionis*. g [Aureus. s. eius soluendo educit] phlegma crudum, quum bibitur cum melle: & similiter eius oleum: & similiter cum supponitur licinium infusum in ipso. *Permutatio*. Loco eius ponitur quantum ipsum est de rubea: & medietas sui de cortice casiæ ligneę & decima ponderis eius de mace.

De a [*bedoard.*] *Cap.* 83.

Bedoard quid est? Est spina alba, & est similis b [alhasaketi:] veruntamen est vehementius alba, & habet longiores spinas: & similantur c [spinę] eius folijs amomi, veruntamen sunt d [subtiliores] & vehementius e [albæ.] Et eius quidem stipes quandoque peruenit ad duos cubitos. Et eius flos est purpureus; & semen ipsius est, sicut semen cartami: veruntamen est vehementioris rotunditatis. *Natura*. In radice eius est infrigidatio & exsiccatio cum resolutione quadam. Semen verò eius est calidum & subtile. Et dixerũt quidam, quod tota est calida valde. *Operationes, & proprietates*. In ipsa est virtus resolutiua, & aperitiua, & propriè in semine eius: & in ipsa est retentio fluxus sanguinis, et eius retentio est æqualis. *Apostemata, & † pustulæ*. Confert apostematibus phlegmaticis propter illud, quod est in ipso, de resolutione, & f [contractione] quare fiat ex ea emplastrum: & ex radice eius propriè. *Instrumenta iuncturarum*. Cõfert spasmo propter illud quod est de contractione æquali cum resolutione, & semen eius confert infantibus, quando bibunt ipsum propter corruptionem in motibus lacertorum. *Membra capitis*. Collutio oris facta ex g [sacco eius] sedat dolorem dentium. *Membra pectoris*. Confert sputo sanguinis & propriè eius radix. *Membra nutrimenti*. Confert debilitati stomachi, & aperit oppilationes. *Membra expulsionis*. Confert solutioni antiquæ, & præcipuè stomaticæ, & propriè radix eius, et est prouocatiua. *Febres*. Valet febribus phlegmaticis longis; & cuius causa est debilitas stomachi, & omnibus febribus antiquis. *Venena*. Confert si masticetur, & postea superponatur, puncturæ scorpionis, attrahit enim venenum; & si bibitur semen eius, confert morsurę venenosorum reptilium. *Permutatio*. Loco eius in febribus ponitur fumus terræ.

De a [*balsamo.*] *Cap.* 84.

Balsamus quid est? Est arbor Aegypti nascẽs in loco qui dicitur oculis solis tantum, cuius folia & odor rutæ similantur, sed tamen ipsa declinant ad albedinem, & eius statura est statura arboris b [euisci,] eius quidem oleum est melius semine ipsius, & semen fortius ligno ipsius in omnibus modis eius. Eius verò oleum sumitur ita ut incidatur cum ferro post ortum c [alcerahe] & aggregatur quod de eis resudat cũ cotto, & neque pertransit in anno quod est inter quinquaginta vsque ad sexaginta lib. *Electio*. Experientia olei ipsius est congelatio lactis statim quum super ipsum distillatur, & permistio eius cum aqua, & inspissatio ipsius, & conseruatio suæ soliditatis in aqua, & ablutio ipsius a cotto, & subtilitas odoris eius. Adulteratur autem cum oleo de pino, & oleo de mastice, & cera dissolutis in oleo de † ligustro. Et quod ex eo melius est, est recens, grossum autem & vetus non habet virtutem. *Natura*. Eius lignum est calidum & siccum in secundo, & ipsius semen est calidius eo parum, & oleum eius est calidius vtrisque, & est in principio tertij calidum, & nõ est in ipso de calefactione quod existimant. *Operationes et proprietates*. Aperit oppilationes, & confert visceribus grossis. *Vulnera, et ulcera*. Mundificat vlcera propriè cum ireos, & extrahit fracturas ossium. *Instrumenta iuncturarum*. Confert sciatice bibitum, & propter spasmum bibitur eius decoctio. *Membra capitis*. Confert vlceribus capitis, & mundificat caput ipsum, & confert epilepsię, & vertigini. *Membra oculi*. Abstergit pannum eius ipsum, & eius oleum. *Membra anhelitus & pectoris*. Lignum eius, & ipsius semen conferunt dolori vtrorunque laterum, & confert asthmati grosso, & stricturæ anhelitus, & dolori pulmonis, & confert semen eius peripneumonię frigidæ, & tussi, & similiter ipsius oleũ & ad summum est iuuatiuum viscerum, quæ sunt super † abdomen. *Membra nutrimenti*. Confert debilitati digestionis, & ipsius decoctio dissoluit malitiam digestionis, & mundificat stomachum. & d [confortat hepar.] *Membra expulsionis*. Prouocat vrinam, & confert dolori pungitiuo, & confert doloribus matricis, & exsiccat humiditates eius vaporatum & bibitum, et confert ipsius frigori, et extrahit embryonem, et secundinam, et confert, quum ex eo fit suffumigatio omnibus doloribus matricis, et ipsius decoctio aperit os matricis, et ceratum ex ipso cum oleo rosaceo, et cera, confert frigori matricis, et est iuuatiuum difficultati vrinæ. *Febres*. Eius oleum aufert rigores. *Venena*. Resistit uenenis, et confert morsurę uiperę, et eius oleum confert e [iusquiamo,] quum bibitur cum lacte, et uenenosis, et propriè scorpionibus. f † [

]

De a [*Been.*] *Cap.* 85.

Been quid est? Frusta b [aspera] quæ sunt radices ex siccitate contractæ c [carnosę] et sunt duarum specierum, quarum vna est, alba, et altera est rubea. *Natura*. Calidum est, esiccum in secundo. *Decoratio*. Est impinguatiuum. *Membra anhelitus & pectoris*. Confortat cor ualde, et confert tremori cordis. *Membra* ex-

b B. lycij.

c B. alsahari. i. post ortum caniculæ.

† alKanna.

† mirach.

d B. Alia litera. & mundificat hepar, & prouocat.

e B. alsucharam.

f † B. Alia litera Permutatio. Loco eius ponũtur rami darsishaan, & loco olei ipsius ponitur duplũ eius de oleo antiquo aut pondus ipsius de oleo laurino.

a B. bhemen.

b B. lignea.

c B. habẽtes rugas seu lineationes.

expulsionis. Manifestè augmentat sperma. *Permutatio*. Loco eius ponitur quantum est ipsum tuderi, & medietas ponderis eius linguę auis.

ANNOTATIONES.

Præterire hic non potuimus, quin, & si præter institutū, hæc de been annotemus, & alijs impartiamur, quæ nos ex Georgio Melichio Augustano, Venetijs ad Struthiocame li insignia pharmacopææ officinæ diligentissimo præside habuimus. De been albo & rubro aliqui meminisse Actuarium putant quum de diamoscho uerba faceret: & hermodactylos albos & puniceos appellasse. Alij daucum esse Galeni & satiuam agrestem arbitrantur, quos Actuarius in diasatirione ponit. plerique uerò uulgatam polemoniam, & limonium usurpant. Ceterum ex his, qui hermodactylos esse Actuarij scribunt, nihil docent, quum de ijs, quid sint ignoretur. Qui daucos Galeni esse putant, non explicant, quod album sit been, quod rubrum, &, quum daucorum plures noscantur species, non assignant quibus utendum sit. Postremò uerò qui & limonium, & uulgarem polemoniam usurpant, qua ratione ijs insuauib. inodoris, & planè ignotis radicibus corroborandi cordis gratia utantur, non uideo. Arbitratur ergo Georgius (id quod certe nobis quoq; arridet) quas nos carotas uulgo appellamus, album & rubum been esse. duorum nempe generum hæ sunt: extant albæ, extant et rubræ: utræq; & odoris & saporis gratitudine non mediocri. ut uel horum ratione merito inter cardiaca medicamēta ueniant. Sunt hæ homini substantia familiares (quib. certè quotidie uescuntur) non minimum alunt, & flatuum copiā mediocrem gignunt, ut propterea augendo etiam semini aptissimæ fiat. Fit ergo ut breuis ea descriptio quā de been Auic. attulit, his multo uerius cohereat, quam uel polemoniæ, uel limonio. Author noster exsiccatas has tantum uidit. An uerò Græci illas norint, nos modo nō statuimus. Sed illud præstare existimamus, si pro been albo & rubro, relictis tandem uilibus ijs uulgatis radicib. carotis tātisper usi fuerimus, quoad, aut ueras (si hæ ueræ nō sunt) aut alias plantas inuenerimus, quib. been descriptio aptius conueniat.

De [a] *[berengesif.]* *Cap.* 86.

a B. berāgiasef. seu berengesef.

BErengesif est abrotanum; & est planta similis absinthio, cui inest humiditas viscosa, & eius quidem est vna species: thyrsos habens breuiores, & maiora folia, & sunt ei folia minuta, parua, subtilia, alba, & citrina, & apparet in ęstate. Inquit Gal. sunt duæ herbæ vicini saporis nominatæ hoc nomine. *Natura*. Calida et [b] [humida] est in primo. *Operationes & proprietates*. Est subtiliatiua aperitiua valde, cuius emplastrum prohibet attractionem materierum ad membra. *Membra capitis*. Confert soda frigidæ loco emplastri superposita, & embrocata: & [c] [in aqua cocta sit] magis secura, & confert oppilationi narium & coryzæ. *Membra expulsionis* Frāgit lapidem in renibus, & prouocat menstruā sedendo in eius decoctione; & confert vlcerib. eius, & eijcit secundinam & fœtum, & confert coadunationi oris matricis, & aperit ipsum, & duritiei eius bibita, & more emplastri superposita, & potatur ex ea vsque ad drachmas quinque.

b B. sicca.

c B. & aqua elixaturæ ipsius é. Alia litera. & uaporatio elixaturæ ipsius est.

De [a] *[baurach.]* *Cap.* 87.

a B. baurach.

Baurach (*i. nitrum.*) quid est? Est fortius sale, & est ex genere virtutis eius, sed stypticitas non inest ei, & quandoque aduritur in [b] [ostraco] super carbones inflammatos, donec assetur. *Electio*. Ex eo melius est Armenum, leue, laminosum, frangibile, spongiosum, album, aut purpureum, aut roseum, mordicatiuum, et comparatio quidem Aphricani ad reliqua baurach est comparatio baurach ad salem, sed baurach nō comeditur, nisi propter magnā causam, et spuma baurach est subtilior quam baurach, et in eius virtute, et ex ea melior est spuma marmorea facile frangibilis. *Natura*. Calidum et siccum in fine secundi, et eius siccitas fortasse declinat ad tertium. *Operationes, et proprietates*. Abstergit fortiter, lauat, et propriè Aphricanum, et mundificat [c] [et excoriat] et incidit humores grossos, et in baurach quidem est stypticitas pauca cum abstersione bona propter sui salsedinem, nisi in Aphricano. In eo enim non est stypticitas, sed abstersio pura multa, et in sale est stypticitas, et non est in ipso nisi [d] [resolutio] parua. *Decoratio*. Attenuat capillos puluerizatum super eos, et quādo ex eo fit emplastrum, attrahit sanguinem ad illud quod apparet de corpore, et facit vt color sit bonus, et confert, [e] † [ ] sed fortasse denigrat eius plurima comestio colorem. *Vulnera et ulcera*. Confert pruritui propterea quod resoluit virus, et propriè Aphricanum cum aceto, et cōfert etiam scabiei. *Instrumenta iuncturarum*. Fit ex eo ceratum paralysi propriè postremę, et præcipuè cum iam declinat, et confert torsioni neruorum. *Membra capitis*. Confert fursuribus, et quum spuma eius cum melle distillatur in aurem, mundificat, aperit et confert surditati, et cum vino aut cum syrupo cum hyssopo confert sonitui. *Membra nutrimenti*. Est malum stomacho, corrumpēs ipsum, et Aphricanum commouet vomitum, et si non faceret vomere, esset plus incisiuum humorum stomachi, quam reliqua baurach. Et ex eo quidem cū ficubus fit emplastrum hydropisi, et extenuat eam. *Membra expulsionis*. Soluit quum superponitur. Et quando comeditur cum ruta, et cymino, aut decoctione rutæ, et anethi, sedat dolorē ventris pungitiuum, et cum hoc, et similib. uincit salem, et bibitum cum quibusdam medicinis interficientibus uermes, educit eos, et similiter quum linitur ex eo venter et sumen, et sedet qui linitus est iuxta ignem, interficit eos, et per hæc et similia distinguitur inter ipsum, et salē. *Venena*. Confert omne baurach, et præcipuè Aphricanum pręfocationi fungorum ualde, siue sit adustum, aut non adustum, et similiter eius spuma, et ponitur cum adipe asini, aut suis super morsum canis, et bibitur cum aqua frigida propter potum cāthari darum [f] [et quod ex eo nominatur baurachium nitrum, bibitur cum aniundem propter] nocumentum sanguinis tauri.

De [a] *[bulbo.]* *Cap.* 88.

Bulbus quid est? Est cepe quod comeditur paruum, simile cepæ narcisci, et eius folia sunt similia folijs porri, et ipsius rosa est similis uiolę, et est quędam eius species, quę cōmouet uomitum. Quidam verò dixerunt ꝙ ipse est cepe azir,

ziir:& dixerunt quidam alij non: sed est de genere porri,& uidetur quòd sit anagallis.permutemus ergo intentiones nostras ab hoc. *Natura.* Propinquus est naturę cepę,& fortasse est siccus in primo cum humiditate superflua. *Operationes et proprietates.* Est inflatiuus,& sudatiuus, & exasperat linguam. *Decoratio.* Linitur super pannū proprie in sole,& confert;& similiter confert, uestigijs vlcerum, & est exasperans palatum, & linguam,& linitur cum vitello oui super uerrucas,& cum oxymelle super vlcera b [leuia.] *Vulnera & ulcera.* Quando assatur cum capite piscis, & aloe, & ponitur super vlcus menti, eradicat ipsum. *Instrumenta iuncturarum.* Quum ex eo fit emplastrum cum aceto, est conueniens attritioni medij lacertorum:& fit ex eo emplastrum podagræ & doloribus iuncturarum, & fit ex ipso solo emplastrum torsioni neruorum,& est emplastrum c† [ ] vnguis,& auris, & similium,& fit ex eo emplastrum cum sauich. *Membra capitis.* Est medicamen furfuribus,& ulcerib. capitis,& linitur super d [plagas capitis,quæ nō sunt fractio] & permiscetur cum vitello oui & linitur. *Membra oculi.* Solus administretur, & cū uitello oui e† [ ]& quum adiungitur ei acetum,est medicamen bonum ad † fistulam lachrymalem,& apostematibus lachrymalium. *Membra nutrimenti.* Qui ex eo est dulcis,& rubeus, est bonus stomacho, & fit ex eo emplastrum cū melle doloribus stomachi, & amarus est melior,& digerit cibum, & multiplicatur eius nutrimentum in ipso: licet non sit nutrimentum suum laudabile, & præcipuè eius quod est crudum,& quando non digeritur, f [pungit] & inflat. *Membra expulsionis.* Excitat coitum.

De a [*bugenis*.] *Cap.* 88.

Bugenis (*i. Peucedanum.*) quid est? Magis quod ex ea administratur, est radix eius, & ipsa quidem habet gummā & succum, & eius gumma est fortior succo ipsius,& quandoque permiscetur cum oleo,& muri,& pauco vino,& concutitur donec grossum fiat, & secundum quantitatem æqualitatis quam habet in grossitie, est eius bonitas. in ipso. *Natura.* Est calida in tertio, sicca ua. *Operationes et proprietates.* Est resolutiua. *Vulnera & ulcera.* b [Abradit]ossa corrupta propter vehementiam desiccationis,& mundificat vlcera. *Instrumenta iuncturarum.* Conueniens est neruis. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert superfluitatibus grossis in pectore; & conuenit pulmoni, & vlceribus eius bibita, & suffumigata. *Membra nutrimenti.* Confert duritiei splenis.

De a [*busuro*.] *Cap.* 89.

Busurum & baluum (*i. Palma.*) quid sunt? Nota sunt. *Natura.* Frigida sunt,& sicca in secundo,& albusurum magis est stypticum quam casab. *Operationes,& proprietates.* Inflant, & propriè quum post ipsa bibitur aqua, et quum sunt dulcia, faciunt euenire rugitum plurimum, & faciunt euenire oppilationes in uisceribus.Et decoctio albusuri sedat inflammationem cum conseruatione caloris innati, et plurimus usus amborum generat in corpore humores grossos. *Membra capitis.* Albusurum facit soda, & inebriat plurimum, & ambo sunt bona carni, quæ est inter dentes et gingiuas. *Membra anhelitus & pectoris.* Ambo sunt mala pectori, et pulmoni. *Membra nutrimenti.* Præparant stomachū, et faciunt cōtingere oppilationes hepatis,et ipsorum digestio est tarda, et frangibile est minoris digestionis,et nutrimentum ipsorū est paruum,et b [algesaguerui] est minoris tarditatis. *Membra expulsionis.* Vnumquodque eorum stringit ventrem propriè,quum miscetur cum vino pontico,aut cum aceto,et albala facit abundare lac, et quando bibitur cum aceto pontico prohibet fluxum sanguinis hęmorrhoidarum. *Febres.* Vsus eorum plurimus facit cadere in tremorem,et horripilationem.

De a [*buncho*.] *Cap.* 90.

Bunchum quid est? Est res delata de Iamem. Quidam autem dixerunt,quod est ex radicibus anigailen,quum b [mouetur]et cadit. *Electio.* Melius est citrinum, et leue,boni odoris. Album verò et graue est malum. *Natura.* Est calidum et siccum in primo,secundum quosdam est frigidum in primo. *Operationes & proprietates.* Confortat membra. *Decoratio.* Mundificat cutem et exsiccat humiditates,quæ sunt sub ea, et facit odorem corporis bonum,et abscindit odorem psilothri. *Membra nutrimenti.* Est bonum stomacho.

De a [*batecha*.] *Cap.* 91.

Batecha (*idest caro peponis.*) quid est? Notum est. *Natura.* Frigida est in principio secundi,et humida in fine eius. Et quum eius semen desiccatur, non est humectatiuum, immò desiccat in primo, et eius radix est desiccatiua. *Operationes & proprietates.* Quę matura est subtilis, et immatura est spissa.Batecha b [præterea cineritia matura in natura existit cucumeris,] et in ipso est apertio quocunque modo sit.Melo autem melioris est humoris quam reliqua, et eius caro est digestiua, abstersiua, et propriè eius semen, matura verò, et immatura ambæ sunt abstersiuę,et semen eius est fortioris abstersionis.Et ipsa quidem conuertitur ad quemcunque humorem,quem in stomacho inuenit, et est ad phlegma vehementius decliuis, quam sit choleram, qualiter ergo ad melancholiam,melo non conuertitur uelociter. *Decoratio.* Mundificat cutē, et proprie semen eius, et illud quod est in interiori parte ipsius,etiam confert panno,et morpheæ.et furfuribus, et propriè,quando conficitur,quod est eius interius,sicut est cum oleo de frumento, et exsiccatur in sole. *Membra oculi.* Fiat vt cortex eius fronti adhæreat, et prohibet fluxum ad oculum fieri. *Membra nutrimenti.* Est vomitiua, et propriè radix eius. Nam duæ drac.eius cū vino mouent vomitum sine labore, et quum bibitur ex eis obolus. Quumque batheca nō digeritur bene, generat cholericam passionem, melo autem est tardę digestionis, nisi

Marginal notes: b B. algisuari. a B. bunch. b B. antiquatur. a B. bathiech. b B. non matura est in natura citruli.

nisi quando comeditur cum eo quod est interius eius,& ipsius quidem nutrimentum est rectius,& eius humor est conuenientior. Oportet præterea vt c [cibum sequatur alium] batheca enim si non sequitur aliquid aliud, facit nauseam & uomitum. Post autem ipsum calefactus bibat oxymel,& humectatus olibanum, aut zingiber nutritum,& vinũ. *Membra expulsionis*. Prouocat vrinam qđ ex eo maturum est,& crudum ipsius,& confert lapidi in renib.& vesica,quum est paruus, & pręcipuè lapidi renum. Et melo quidem est minoris d [penetrationis] & est magis abstersiuus,& velocioris descensionis, præcipuè qui est mollis. *Venena*. Quum corrumpitur in stomacho,conuertitur ad naturam uenenosam. Oportet ergo, vt quum grauat,extrahatur velociter.

c B. cibus alius sequatur.

d B. prouocationis.

De a [*bule.*] *Cap.* 93.

a B. bel seu bul

Bule quid est? Dixit Alkanzi quòd est b [cucumer Indus, & est similis cucumeri capparis] & similis zingiberi. *Natura*. Calidum est & siccum in secundo, & apud quosdam in tertio. *Operationes,& proprietates*. Est stypticus confortãs viscera. *Instrumenta iuncturarum*. Confert duritiei neruorum,& humiditati eorum, & ęgritudinibus ipsorum frigidis, sicut paralysi & torturæ. *Membra nutrimenti*. Accendit ignem stomachi,& confert vomitui, & intrat in c [algeguar set.] *Membra expulsionis*. Constringit uentrem,& siccat uentositatem.

b B. citrulus indus, & est sicut cucumer, cappa ris,& é amarus.

c B. algiuaresat idest in confectionib. solidis.

De a [*bellericis.*] *Cap.* 94.

a B. belilegi.

Bellirici quid sunt? Sunt propinqui naturæ emblicorum, & eorum medulla est dulcis propinqua b [albundacha.] *Natura*. Frigidi sunt in primo, sicci in secundo. *Operationes et proprietates*. In ipsis est virtus subtiliatiua,& uirtus c [contractiua.] *Membra nutrimenti*. Confortant stomachum cum d [aptatione] & aggregatione, & e [prohibent mollificationem eius,& humiditatem] ipsius, & nihil est quod ita præparet stomachum, sicut ipsi. *Membra expulsionis*. Fortasse stringunt ventrem, & apud quosdam leniunt ventrem tantum,& est manifestum. & ipsi quidem conferunt intestino recto & ano.

b B. auellanis.

c B. styptica.

d B. cũ aldebag.

e B. cõfert mollificationi eius, & humiditati.

De a [*bederenzego.*] *Cap.* 95.

a B. bedarungi- ne seu beda- engiue vel badarumbe, & alio nomine trungiã quod latinæ interpretatur melissa.

Bederenzegum (*idest melissa*) quid est? *Natura*. Est calida & sicca in secundo. *Operationes, & proprietates*. Confert omnibus ægritudinibus phlegmaticis, & melancholicis. *Decoratio*. Efficit odorem oris bonum. *Vulnera & ulcera*. Confert scabiei melancholicæ. *Membra capitis*. Confert oppilationibus cerebri, & remouet fœtorem oris. *Membra anhelitus & pectoris*. Lætificatiua est, & confortatiua cordis, & aufert tremorem cordis. *Membra nutrimenti*. Iuuat digestionem, & confert singultui. *Permutatio*. Loco eius ponitur in lætificando pondus ipsius de seta, & duæ tertię ponderis ipsius de cortice citri.

De a [*baurach kebuli.*] *Cap.* 96.

Baurach kebuli quid est? Est semen Sendium, aut Indium, & habet duas species, quarum una est parua absque rugis, & alia magna cum rugis, & earum melior est parua. *Instrumenta iuncturarum*. Eradicat phlegma ex iuncturis. *Membra expulsionis*. Soluit phlegma ex intestinis & uermes,& ascarides,& est in hoc valde bona.

De a [*beheremigi.*] *Cap.* 97.

Beheremigi quid est? Est ex aromaticis. *Operationes & proprietates*. Resoluit inflationem in omni loco eius embrocatio. *Membra capitis*. Eius flos est bonus ventositatibus grossis in capite,& quum eius folia odorantur similiter. *Membra expulsionis*, Soluit uentrem.

20

De a [*buzeidem.*] *Cap.* 98.

Buzeidem quid est? Est medicina lignea Inda,in qua est virtus similis virtuti been. *Electio*. Illa, quę ex ea bona est, est alba grossa multarum linearũ,aspera: lenis verò & tenuis ligni,& paucę albedinis est mala, & adulterant eam cum b [luabati barbarica.] *Natura*. Calida est in secundo, sicca in primo. *Operationes & proprietates*. Est subtiliatiua. *Instrumenta iuncturarum*. Confert dolori iuncturarum & podagræ. *Membra expulsionis*. Augmentat coitum. *Venena*. Confert uenenis.

De a [*buckida.*] *Cap.* 99.

Buckida. *Natura*. Frigida est. *Operationes & proprietates*. Est abstersiua,& est in ipsa stypticitas, & in b [techis:] & in fructu eius est humiditas. 40 *Decoratio*. Abstergit faciem. *Vulnera et ulcera*. Trita ponitur super vlcera & scabiem c † [ ] & conglutinat plagas propter stypticitatem & abstersionem suã, & propriè cortex arboris eius, & aspergitur cum aqua sua, & fit embroca cum decoctione radicis eius, & foliorum etiam ipsius super ossa fracta. *Membra expulsionis*. Cortex eius grossus soluit phlegma, quando bibitur ex eo aureus cum aqua frigida & vino.

50

De a [*bihar.*] *Cap.* 100.

Bihar quid est? Est illa, quę vocatur b [keusem] scilicet oculus vaccæ: rosa eius citrini coloris; rubea in medio: grossior rosa chamæmillæ. *Natura*. Calida est in secundo, sicca in primo. *Membra capitis*. Eius odor confert ventositatib. grossis in capite.

60

De a [*busiri.*] *Cap.* 101.

Busiri (*idest, uerbascus*) *Operationes et proprietates*. Resoluit propriè, cuius flos est b [bene apparens] & abstergit cum ęqualitate. *Decoratio*. Syluestris habens florem c [bene apparentem] rubificat capillos. *Apostemata, & † pustulæ*.

Deco-

Decoctio foliorum illius confert apostematib. *Vulnera & ulcera*. Cum melle more emplastri ponitur super vulnera & vlcera. *Instrumenta iunctu-rarum*. Eius decoctio confert attritioni lacertorum. *Membra capitis*. Colluitur os cum decoctione eius propter dolorem dentium. *Membra oculi*. Eius decoctio confert ophthalmiæ calidæ. *Membra anhelitus & pectoris*. Decoctio ipsius confert tussi antiquæ. *Membra expulsionis*. Habēs folia alba: & habens folia nigra conferunt soluti oni uetustę,

De a [baheke.] Cap. 102.

Baheke quid est? Similis est virtuti lentium, & est difficilioris digestionis. *Natura*. Est æqualis declinans ad siccitatem. *Operationes & proprietates*. Est styptica sicut lens, & generat melācholiam. *Apostemata &* † *pustulæ*. Est bona vtrisque, & fit ex ea emplastrum hernię & rupturæ infantium. *Membra expulsionis*. Stringit ventrem.

De a [besceguascen.] Cap. 103.

Besceguascen *(idest, adiantum)* quid est? Est coriandrum putei, & Persicè est besceguascen; & Syriacè est capillus porcinus: & Arabicè est capillus algul: & est herba parua, cuius ortus est in saltibus, & cursibus aquarum, & fluminum: & intus in puteis, & est similis coriandro humido: sed eius thyrsus ad rubedinem, & nigredinem declinat sine stipite existens b [ ] *Natura*. Galeno est æqualis. Ego autem dico, quòd fortasse declinat ad caliditatem valde parum, & siccitatem. *Operationes, & proprietates*. Est resolutiuus, subtiliatiuus, aperitiuus, & in ipso est stypticitas prohibens cursum. Et quādo permiscetur cibo gallorum, & c [coturnicum,] facit eos fortes, & ad dimicandum, & ad d [interficiendum.] *Decoratio*. Eius cinis cum aceto & oleo confert alopeciæ & tyriæ: & ipse cum oleo myrtino, & vino prolongat capillos: & prohibet eorum casum. *Apostemata* † *& pustulæ*. Confert † apostematibus, & delet scrophulas. *Vulnera & ulcera*. Confert fistulis, & vlceribus fraudulentis, & humidis. *Membra capitis*. e [Eius cinis] confert furfurib. *Membra oculi*. Confert † ægylopis. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert pulmoni purgando ipsum, valde. *Membra nutrimenti*. Confert cum vino fluxui superfluitatum ad ventrem, & stomachum, & confert dolori splenis, & confert icteritię. *Membra expulsionis*. Prouocat vrinam, frangit lapidem: prouocat menstrua, & extrahit secundinam, & purgat mulierem fœtam, & abscindit fluxum sanguinis: & apud plures stringit ventrem: & secundum f [Mesaugue] soluit. *Venena*. Ipse cum vino confert morsibus serpentum, & canis rabiosi, & venenosis alijs. *Permutatio*. Loco eius in asthmate ponitur ponderis ipsius de flore violæ cum medietate ponderis ipsius de succo liquiritiæ.

De a [bedarungi.] Cap. 104.

Bedarungi quid est? Est ocimum b [fluuiale, & dicunt homines quidam, quòd est bedaram bina, & est aluch, & est notum, & oleum eius in potentia est oleum alkeiri:] veruntamen est debilius eo, & in ipso quidem sunt uirtutes contrariæ. *Natura*. Calida est in primo declinans ad secundum, siccum in primo, & in ipso est humiditas superflua, cuius fortassis humiditatis summa ad secundum declinat non in substantia. *Operationes & proprietates*. In ipso est stypticitas, & solutio c [contrahit enim, nisi inueniat superfluitatem præparatam. Si autem inuenit humorem, soluit, & in ipso sunt resolutio, & digestio, & inflatio, & uelocitas ad putrefactionem, & generat humorem malum melancholicum, & eius semen confert ei in quo generatur melancholia. *Apostemata, &* † *pustulæ*. Confert quando cum aceto, & oleo ros. linitur super apostemata calida. *Membra capitis*. Eius succus distillatus confert fluxui sanguinis ex naribus, præcipue cum aceto vini & camphora: facto licinio, & intincto in ipso, & remouet stuporem dentium, & est ex eis, quæ sedant sternutationem in complexione vna, & mouet eam in complexione alia. *Membra oculi*. Confert pulsationi oculi more emplastri suppositum, & facit prouenire tenebrositatem visus comestum: propterea quia commouet humiditatem eius, & conturbat eam, & eius succus confortat uisum facto collyrio ex ea. *Membra anhelitus & pectoris*. Confortat cor valde, & desiccat pulmonem & pectus, & d [sacraiati ex aqua eius confert stricturæ anhelitus], et eius aqua est bona sputo sanguinis, et facit abundare lac. *Membra nutrimenti*. Difficilis est digestionis, et putrefactionis uelocis, et est malum stomacho propriè folia eius. *Membra expulsionis*. Constringit. e † [ ] quòd si inuenerit humorem præparatum, soluit, et prouocat, et nocet ano, et eius semen confert difficultati urinæ. *Venena*. Ponitur super puncturam vespæ, et scorpionum, et draconis marini.

De a [bertanichi.] Cap. 105.

Bertanjki *(idest, britanica)* quid est? Dicitur, quòd est b [acror, et dicitur quòd est folium quod assimilatur] folijs acetosæ sylu estris: veruntamen est uicinior nigredini, et c [grossior.] *Operationes & proprietates*. Eius folia sunt styptica. *Vulnera & ulcera*. Consolidat vulnera, et vlcera. *Membra capitis*. Eius succus est melior res vlceribus antiquis, quę sunt in ore, et † aphthis. Et oportet ut fiat ex eo rob, et confert † aphthis.

De a [bilomon.] Cap. 106.

Bilomon *(i. peplis)* quid est? Est alfarfac syluestris, et est ex tithymalis, et eius semen est igneū sicut sunt titymala. *Membra expulsionis*. Soluit.

De a [bebilisi.] Cap. 107.

Bebilisi quid est? Est illud quod dicitur papauer cordosum, et spumosum; et ipsum efficit operationem tithymali in solutione sua. *Natura*. Calidum est multum. *Membra expulsionis*. Soluit sicut tithymali.

De

c B. Et ipsum quidem stypticat.

† bothor.

d B alsachrugie ex aqua eius cō fert malitiæ anhelitus.

e † B. uentrem.

a B.bertaniki.

b B.bustē abruzi, & dicitur q folia eius similantur.

c B.magis aspera.

† alcola.

† alcola.

a B.belmun.

a B.babeles.

a B.benat uardan.

De [a] *[benec guariden.]* *Cap.* 108.

Benec guariden. *Membra expulsionis*. Confert doloribus matricum, & renum, postquam eius frangitur resolutio cum oleo & cera,& uitello oui:quare non induratur,& prouocat urinam,& menstrua,& facit abortum, & cum cordumeni ualet hemorrhoidibus.*Febres*, Confert rigori. *Venena*. Confert venenis, [b] [quæ sunt ex venenosis minoribus] *Permutatio*. Loco eius ponitur chossore. 10

b B.animalium.

a B.bedasfan.

De [a] *[barasican.]* *Cap.* 109.

Berasican quid est? bedelkeser ex cuius semine nigri armillas faciunt,& est herba Gal. calida in principio primi,sicca in secundo.

a B.bethbath.

De [a] *[bithar.]* *Cap.* 110.

Bithar quid est?Est uirga pastoris, & nos quidem narrabimus proprietates uirgę pastoris in cap.de hain.

a B.busderbēdi.

De [a] *[Beusderbendio.]* *Cap.* 111.

Beusderbendium quid est? Est collyrium album allatum de Armenia. *Apostemata et † pustulæ*. Administratur in apostematibus calidis, & †pustulis calidis. *Instrumenta iuncturarum*. Fit emplastrum ex eo super podagram calidam. 30

† bothor.

† bothor.

a B.gielenar.

De [a] *[balaustia.]* *Cap.* 112.

Balaustia quid est? Est flos granati syluestris Persici,aut Ægyptij;& ipsa quidem,quandoque est rubea,& quandoque est alba,& quandoque rosea. Et succi eius natura est sicut succi barbæ hirci. Inquit Paulus: virtus eius est sicut virtus pulpæ granati. *Natura*. Frigida est in fine primi, sicca in secundo.*Operationes et proprietates*. Glutinatiua est,& retinet fluxum, & generat melancholiam. *Decoratio*. Bona est gingiuę sanguineę. *Vulnera & ulcera*. Consolidat plagas,& ulcera antiqua [b] [& alhocor, & percussionem puluerizata.] *Apostemata & † pustulæ*. Fit ex ea emplastrum [c] [quod adhæret rupturę.]*Membra capitis*.Fortes efficit dentes motos.*Membra anhelitus & pectoris*. [d] [Prohibet fluxum] sanguinis. *Membra expulsionis*. Stringit & confert ulcerib. intestinorum,& fluxui matricis, & fluxui sanguinis.*Permutatio*. Loco eius ponitur cortex glādis,& caput granati. 40 50

b B.& alhachur & excoriationibus,seu plagis, in quibus est tātū pellis abscissa,seu remota.
† bothor.
c B.ad faciendū adhærere rupturas.
d B. abscindit sputum.

a B.zebd.

De [a] *[butyro.]* *Cap.* 113.

Butyrum. *Natura*. Calidum est & humidū in primo, & eius gradus in humiditate est altior.*Operationes & proprietates*. Est maturatiuum, resolutiuum,mollificatiuum, & eius resolutio est in corporib.medijs nō duris,& in corporib. teneris est cū facilitate: & eius fumus exsiccatiuus est [b] [& stringit facile,& est sedatiuus dolorum interiorum] & materierum effusarum ad membra. *Decoratio*. Linitur ex eo corpus, & uenter,& nutrit,& impinguat. *Vulnera et ulcera*. 90

b B. stypticans cum facilitate, sedatiuus materierum effusarū ad membra.

Confert ulceribus neruorum,& implet ulcera, & purgat ea. *Membra capitis*. Bibuntur cum eo medicinæ,quæ sunt ad [c] [exituras[uelaminum cerebri & ad apostemata radicum aurium, & [d] [narium,] & oris,& ad apostemata gingiuę,& ad † aphthas, & linitur ex eo caro gingiuarum infantium,& fit facilis ortus dentium. *Membra anhelitus et pectoris*. Confert tussi siccę & frigidæ,et propriè cum amygdalis & zuccaro, et similiter in pleuresi,et peripneumonia, & sputū facit facile, & maturat: & similiter cum oleo amygdalino est eius maturatio plurima.Solum autem, quum est eius mundificatio est minor maturatione eius,et cum zuccaro est e conuerso, et prohibet sputum sanguinis, et confert [e] [uomitui sanguinis,et] saniei,quum ex eo lambitur quantitas.unc.j.s.cum melle.*Membra expulsionis*. Lenificatiuum est, & plurimus usus eius soluit,et fit ex eo clystere ad apostemata calida, et dura in intestinis, et matrice, et testiculis, et ponitur in medicinis [f] [vulnerum orificij vesicæ.*Venena*. Resistit uenenis, præcipue quum ex eo linitur morsus uiperæ. 10 20

De [a] *[barba hircina.]* *Cap.* 114.

Barba hircina quid est? In ipsa est parum caliditatis & frigiditatis:ita quod tepefacit caliditatem eius,et quasi non sit uehementis frigiditatis,immò frigiditas eius est in fine primi,et siccitas eius est uehemens, perueniens ad tertium.*Operationes et proprietates*. Est styptica usque ad terminum, et radix eius est fortioris stypticitatis,et ponitur in theriaca ad cōstringēda menstrua,et succus eius est in stypticitate seminis rosarum. *Vulnera et ulcera*. Folia eius,quum exsiccantur,consolidant, et conferunt ulceribus antiquis, et eius flos in omnibus illis est fortior. *Membra capitis*. Radix eius est ex medicinis abstergentibus sorditiem auris, et exsiccantibus vlcera eius,et conferentibus [b] [odoratui.] *Membra anhelitus & pectoris*. Flos et folia, et radix eius quodcunque fuerit quū bibitur cum aqua hordei,vlceribus pulmonis confert, et succus eius sputo sanguinis. *Membra nutrimenti*. [c] [Confert stomacho] et prohibet effusiones materierum ad ipsum, et propriè succus eius. *Membra expulsionis*. Est fortior medicina ad vlcera intestinorum, quando bibitur: aut flos eius propriè: aut succus eius cum vino ad fluxum sanguinis ex matrice in modum emplastri superpositus, aut bibitus. 30 40 50

De [a] *[bdellio.]* *Cap.* 115.

Bdellium Iudaicum, et bdellium Mechium quid est? bdellium Iudaicum, [b] [aliud est Siclum,et aliud Arabicum, quod est aliud a bdellio palmarum syluestrium,et ambo sunt ex palmis syluestribus. Mechium autem est ex fructu arboris palmarum syluestrium.] *Electio*. Melior duarum gummarum est illa,quę est varia, clara,et amari saporis,et est munda a lignis, et est facilis resolutionis, boni odoris: cuius fumus habet odorem [c] [picis,]et quum antiquatur bdellium Iudaicum, egreditur a lenificatione ad exsiccationem. *Natura*. Mechium est frigidum

dum, & siccum, & aliud est calidum in fine primi, lenitiuum, & propriè Siclum, & Arabicum exsiccat tempus. *Operationes & proprietates.*[d] † [ ] ita quòd resoluit sanguinem congelatum, & est lenificatiuum, maturatiuum & disrumpit ventositates. Et Siclum est vehemẽtis lenificationis: & Arabicum est siccius eo, nisi recens. *Apostemata & † pustulæ.* Resoluit apostemata dura, & propriè dissolutum cum saliua ieiuni: & similiter resoluit reliqua frigida. Et Mechium quod non est ex fructu palmarum syluestrium, & est bdellium Iudaicum, aufert scrophulas; & bibitur decoctum ad apostemata intrinseca & dura. *Vulnera & ulcera.* Linitur cũ aceto super † tineam. *Instrumenta iuncturarum.* Confert contusioni lacertorum, & spasmo, & duritiei neruorum, & coagulationi ipsorum. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert doloribus cannę pulmonis, & apostematibus eius, & confert tussi antiquę, & doloribus lateris. Et Arabicum confert apostematibus epiglottidis, & gutturis. *Membra expulsionis.* Confert hæmorrhoidibus bibitum, & superpositum, & suffumigatum, & retinet sanguinem earum, & confert lapidi renum. Et quãdo ponitur in solutiuis, prohibet abrasionem intestinorum, & prouocat vrinam & menstrua. Et de Mechio etiam existimatur, quòd ipsum prouocet.[e] † [ ] sed non dubitatur quin ipsum stringat, & frangit lapidem. Bdellium verò Arabicum clarum, rubeum, quando teritur ex eo quantitas duorũ aureorum, & bibitur cũ aqua mellis[f], [minuit phlegma] & bdellium vtrunque resoluit ramicem aquæ, & aperit os matricis clausum, & educit fœtum, & mundificat matricem, & resoluit apostemata ani, & testiculorum. *Venena.* Cõfert morsibus venenosorum.

De[a] [*butyro.*] *Cap.* 116.

Butyrum[b] † [ ] recens quid est? Est faciens operationes butyri crudi, & fortius in maturatione, & mollificatione, & lenificatione, & calefactione; permutemus ergo de ipso quod dictum est in capitulo de butyro crudo in litera[c] [tertię] & adiungamus ad hoc. *Natura.* Calidum est in primo, humidum in ipso. *Operationes & proprietates.* Est maturatiuum, resolutiuum, & ipsum quidem non operatur, nisi in corporibus teneris medijs, non in duris. *Apostemata & † pustulæ.*[d] [Maturat apostemata propriè illa, quæ sunt in radice auris, & propriè infantium & mulierum, & neque potest tale aliquid in corporibus duris. *Membra capitis.* Maturat apostemata, quæ sunt post aures in corporibus teneris.] *Membra anhelitus & pectoris.* Lenit pectus, & maturat supfluitates in ipso, propriè cum melle, & zuccaro, & amygdalis amaris. *Membra expulsionis.* Ipsum cum amygdalis quandoq; stringit ventrem propter stypticitatẽ, quæ est in ipso, & quandoque soluit. *Venena.* Est theriaca venenis in potu sumptis.

De[a] [*bitumine Iudaico.*] *Cap.* 117.

Bitumen Iudaicum quid est? Dixerunt quòd bitumen aliud est quod manat de quibusdam montibus, & aliud est, quod natat in quibusdam[b] [meatibus aquæ.] Et nigrum quidem est malum simile pici, & est frustum nigrum leue, ex quo, quum masticatur, egreditur sapor[c] [picis] sed ipsum est frangibile. *Electio.* Illud quod melius est, est purpureum clarum cum splendore, forte, ponderosum. Nigrum uerò sordidum est malum. *Natura.* Calidum est in tertio, siccũ ad ipsum. *Operationes & proprietates.* Virtus eius est propinqua uirtuti picis, & ipsum confortat membra, & liquefacit sanguinem congelatum in ventre quando bibitur. *Decoratio.* Confert albedini vnguis linitum. *Apostemata et † pustulæ.*[d] [Confert scrophulis.] *Vulnera & vlcera.* Linitur super impetiginem, & super apostemationẽ vulnerum, & non permittit ea apostemari. *Instrumenta iuncturarum.* Est emplastrum podagræ, & bibitur, & linitur ad sciaticam. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert tussi, & vlceribus pulmonis, & iuuat ad spuendum, & extrahit saniem ex pectore, & confert apostematibus ambarum amygdalarum, & squinantię. *Membra expulsionis.* Confert duritiei matricis, & quando supponitur fumus eius, confert exitui matricis, & doloribus eius, & quando fit clystere ex eo, cum aqua hordei, confert dysenterię.

LITERA C.

De[a] [*coagulo.*] *Cap.* 118.

Coagulum quid est? Coagula sunt plurima & nos dicturi sumus vnũquodque coagulum in capitulo rememorationis animalis, cuius est. *Electio.* Ex eis melius est in specie, coagulum leporis. *Natura.* Omnia sunt calida, & sicca ignea. *Operationes, & proprietates.* Resoluit omne coagulatum sanguinis, & lactis caseati, & humoris grossi, & coagulat omne liquidum, & omne est incisiuum, & prohibet omnem fluxum sanguinis, & cursum sanguinis mulierum, & omne est subtiliatiuum: & non est dubium quin cum hoc sit desiccatiuum. Inquit Galen. non administretur quod ex coagulis acutum est in loco ubi necessaria est constrictio. *Membra capitis.* Conferunt omnia quum bibuntur, epilepsiæ, & propriè[b] [camelinum.[*Membra anhelitus & pectoris.* Resoluit sanguinem coagulatum in pulmone, *Membra nutrimenti.* Resoluit lac caseatum in stomacho, quando bibitur cum[c]] uino: & resoluit sanguinem coagulatum in stomacho: & est malum stomacho. *Membra expulsionis.* Quum supponitur post purgationem menstruorum, iuuat ad imprægnandum, & si bibatur post purgationem[d] [iuuat ad imprægnandum,] & confert præfocationi matricis, & propriè coagulum[e] [camelinum:] & confert vlceri intestinorum, & propriè coagulum pulli equini. *Venena.* Omnia sunt † antidotus, & conferunt[f] [iusquiamo nigro] & magis iuuatiua ad illud sunt coagula hędi[g] [& muli & ceruorum, & vituli, & agni] & sanant a venenis, & morsibus omnibus, tres anulos et. Sitq; potio ipsorum. x. Kirat cum[h] [linimento] et coagulum hędi est † antidotus euphorbij.

b B. fontib. seu in quibusdam lacunis fontium aquæ.
c B. alchar, seu alchir.
† bothor.
d B. Maturat scrophulas.
a B. anfhac seu anfhaa.
b B. alchusi.
c B. aceto.
d B. prohibet imprægnationem.
e B. alchusi.
† bezahar.
f B. alsucharan.
g B. & gazele, & camelorum, & agnorum.
h B. uino antiquo, aut vino decocto.
† bezahar.

De

a B. alatrungi, seu atrugi, uel atrungi.

De a [*citro.*] *Cap.* 119.

Citrum quid est? Est notum, & oleum ipsius factum ex eo, & ex cortice eius est forte, & factũ ex flore ipsius est debilius in omni capitulo. *Natura.* Cortex citri est calidus in primo: siccus in fine secundi, & eius caro est calida in primo, & humida in ipso. Quidam autem dixerunt, quòd est frigida & humida in primo, & eius frigiditas maior est. Et ipsius acetositas frigida est, & sicca in tertio. Et eius semen est calidum in primo, & siccum in secundo. *Operationes, & proprietates.* Caro eius inflat, & folia ipsius sedant inflationem, & eius flos est subtilior eis: et eius acetositas est styptica frangens choleram rubeam. Et eius semen, & cortex ipsius sunt resolutiua. Et cum ponitur eius cortex in pannis, prohibet tineas, & eius odor rectificat corruptionem aeris & pestilentiam. *Decoratio.* Eius acetositas abstergit colorem, & aufert pannum. Et quod ex cortice eius adustum est, bonum est† vitiligini linitum. Et decoctio eius bonum efficit odorẽ oris. Et est impinguatiua corporis, & cortex eius retentus odorem oris bonum efficit b [et eius decoctio etiam similiter, quũ tenetur in ore.] *Apostemata & † pustulæ.* Acetositas eius valet impetigini illinita. *Instrumenta iuncturarum.* Eius oleum valet mollificationi neruorum, & non fiat nisi ex cortice eius, & confert paralysi, & ipsius acetositas est mala neruis. *Membra capitis.* Confert torturæ oris. *Membra oculi.* Fit collyrium cum acetositate eius, & remouetur icteritia oculi. *Membra anhelitus & pectoris.* Eius acetositas sedat tremorem cordis calidum, & c [nutritum] est bonum gutturi, & pulmoni: & eius acetositas ẽ mala pectori. Et medulla citri quum coquitur cum aceto, & potatur ex ea medietas alsacraiati, interficit sanguisugas transglutitas, & eas educit. *Membra nutrimenti.* Caro ipsius est mala stomacho, inflatiua, tardę digestionis, quare oportet ut comedatur cum almuri, & similiter d [mista] cũ melle est sanior, et magis recipiens digestionem nisi sit plurima. Et eius quidem folia confortant stomachum, & uiscera, & postea flos ipsius & cortex ipsius quum ponitur in cibarijs, sicut semina, quę pro condimento ponuntur adiuuant digestionem. Ipse tamen cortex non digeritur propter duritiem sui. Et ipsius decoctio sedat vomitum. Et rob eius. & est rob acetositatis, præparat stomachum, & aqua acetositatis eius valet icteritiæ, & sedat vomitum cholericum, et facit appetitum. Et oportet quidem vt citrum comedatur singulare, quòd non commisceatur cibo ante se, neque post se. *Membra expulsionis.* Eius caro facit vtentem se possidere colicam, & ipsius acetositas retinet ventrem, & confert solutioni cholericę, & eius semen confert hemorrhoidibus, & in eius semine est virtus solutiua, & succus acetositatis eius sedat e [infirmitatẽ] mulieris. *Venena.* Seminis eius pondus. ℥. ij. cum vino f [& melle] & aqua calida illinitum resistit venenis omnibus, & propriè veneno scorpionis bibitum, aut linitum, & eius cortex est uicinus illi, & succus corticis confert morsioni viperæ bibitus, et cortex eius pro emplastro superpositus est vicinus illi.

† albaras.

b —— B.

† bothor.

c B. conditum.

d B. nutrita, seu condita.

e B. galeme, seu galme mulieris idest appetitum coitus supfluũ

f B. & altela.

ANNOTATIONES.

Citrij cum quatuor partes sint, de quibus Gal. 2. de alim. fac. cortex, caro, et acida pars, ac preterea semen. de singulis hisce in quo sint temperamento reponendæ, controuersia est. summum corticem putat author calidum eße primo gradu, et secundo siccum. at Gal. 2. de simpl. med. fac. desiccare ait secundo ordine, non tamen aut frigidum aut calidum. sed aut temperatum, aut paulò infra temperiem, quod et Paulus ferè lib. 7. Author tamen lib. de uirib. cord. calidũ hunc et siccum facit tertio ordine. Carnem dicit hic calidam eße et humidam in primo. Gal. verò pituitosam, quod et Paul. propterea, ut frigida dicenda sit. non calida, et Rasis quoq; frigidam esse et humidam existimat, sed frigiditatem supe rare. Partem uerò acidam frigidam eße dicit, et siccam tertio ordine. Gal. et Paulus nihil de hac uidentur meminisse in codicibus qui leguntur passim. Semen quoque, ait author calidum eße in primo et siccum in secundo. Gal. secundo quodammodo ordine in his a temperamento recedere notauit. Auerr. 5. Coll. calidum eße cũ forti siccitate, scripsit, et author tandem in lib. de uirib. cord. in tertio siccitatis gradu reposuit, aliqui codices uariant, et frigidum siccumve legit secundo ordine.

B. alcolz.

De a [*cerusa.*] *Cap.* 120.

Cerusa quid est? Est cinis plumbi, aut alaunoch, & cum in ea quæ fit ex alaunoch b [multum elaboratur in adurẽdo, fit alasreng.] & acquirit superfluam subtiliationem. Quãdo que verò fiunt omnes cerusæ cum aceto, & quãdoque cum salibus, & quandoque fiunt pluribus modis secundum quòd scitur in libris huius artis. *Natura.* Frigida & sicca est in secundo. *Operationes, et proprietates.* Quę fit cum aceto est vehementis subtiliationis, et magis profundans, & in alia non est vehemens subtiliatio, & est glutinatiua, & propriè alasrengeg. *Apostemata & † pustulæ* Lenificat apostemata dura & frigida *Vulnera & ulcera.* Ponitur in emplastris, & replet vlcera: & generat in eis carnẽ, et corrodit propriè alasrẽg carnem malam, & alasreng etiã fortior est in generatione carnis. *Membra oculi.* Confert† pustulis. oculi. *Membra expulsionis.* Est ex medicinis, quæ conferunt fissuris ani. *Venena.* Est ex vẽenis: & expositio rememorationis eius est in capitulo de venenis.

De a [*chamæmilla.*] *Cap.* 121.

Chamæmilla quid est? Ex ea est alia cuius flos est citrinus, et alia cuius flos est purpureus, & alia cuius flos est albus, & nota est. Et folia quidem ipsius, et flos reseruantur, et fiunt ex eis trocischi, et eius radix b [desiccat:] et ipsa quidem est secundum Galenum propinqua virtuti rosæ in subtiliatione sua, sed est calida, et eius caliditas est sicut caliditas est olei, scilicet conueniens. *Natura.* Calida est et sicca in primo. *Operationes, & proprietates.* Est aperitiua, subtiliatiua, cum paucæ spissitudinis, mollificatiua, resolutiua, cum attractione, et cir ca attractione, immò absque attractione. *Apostemata & † pustulę.* Sedat apostemata calida, mollificando, et resoluendo apostemata c [et lenificat dura, quæ non sunt stricta valde,] et bibitur propter apostemata viscerum spissa. *Instrumenta iuncturarum*

cturarum. Mollificat tetanum,et confortat membra neruosa omnia, et est ex medicinis plus cõferentibus lassitudini,quam reliquæ: quoniam caliditas eius est similis caliditati animalis. *Membra capitis.* Est confortatiua cerebri, conferens soda frigidæ, & ad euacuandas materias capitis: quoniam resoluit absque attractione,& hæc est eius proprietas. & confert [d] [pustulis oris.] *Membra oculi.* Sanat algarab disruptum more emplastri superposita. *Membra anhelitus & pectoris.* Alleuiat sputum. *Membra nutrimenti.* Aufert ictericiam. *Membra expulsionis.* Prouocat vrinã, et egredi facit lapidem,et propriè,quæ ex ea est purpurei floris, et cum chamæmilla quidem vaporatur vesica propter dolores frigidos,et prouocat menstrua bibita, et sedendo in aqua ipsius,et educit embryonem, et secundinam, et confert iliacæ. *Febres.* Fit inunctio ex oleo eius in febribus periodicis, et bibitur ꝑpter febres antiquas in fine earum,et cõfert omni febri absque forti acuitate quum apostema calidum non est in visceribus existens in ea,et quandoque confert apostemosę quum non est calidũ, et est eius maturatio etiam quum non est calidum,et est eius maturatio etiam quum iã firmata est digestio. *Permutatio.* Loco ipsius ponitur in confortatione cerebri,et iuuamento quod confert in soda, berengesif,et est abrotanum.

De [a] *[cepe.]* *Cap.* 122.

Cepe quid est? Notum est. Et in ipso [b] [est acuitas incisiua] amaritudo, et stypticitas. Comestũ verò ex eo quod est longius, est acutius. Et rubeum est acutius albo,et siccum humido,et crudum assato. *Natura.* Est calidum in tertio, et est in ipso humiditas superflua. *Operationes & proprietates.* Est subtiliatiuum incisiuum propriè quod comeditur,et in ipso cum [c] [stypticitate quam habet,est abstersio, et aperit fortius,] et in ipso est inflatio, et in ipso est attractio sanguinis ad exteriora;quare est rubificatiuum cutis,et in nõ cocto quidem non generatur nutrimentum, de quo sit curandum et [a] [† cibarium cum carne aut piscibus paratum]cum cepe,minus est inflatiuum eo,quod est sine cepe, et nutrimentũ eius,quod decoquitur, etiam est humor grossus. Cepe præterea, quod comeditur, propriè confert nocumento aquarum [e] [et ex eis, quæ delent serpiginem est ipsum, quum proijcitur eius scopha.] *Decoratio.* Rubificat faciem, et semen eius delet morpheam,et quum fricatur ex eo in circuitu loci alopeciæ, confert valde,et ipsum cum [f] [melle] eradicat verrucas. *Vulnera et ulcera.* Aqua eius valet vlceribus sordidis,et cõfert cum adipe gallinę excoriationi, quæ fit ex calciamentis. *Membra capitis.* Quandoque fit caput purgium cum aqua ipsius, et confert capiti,et mundificat ipsum, et distillatur in aurem propter grauedinem capitis,et tinnitum,et putredinem in auribus,et aquam,et est ex eis,quæ faciunt soda. Et plurimus eius vsus facit subeth. Et est ex eis, quæ nocent intellectui, propterea quod generat humorem malum: et ipsum multiplicat saliuam: *Membra oculi.* Succus eius,quod comeditur, confert aquę descendenti in oculum,et abstergit visum,et ex semine eius fit† collyrium cum melle ad albulam oculi. *Membra anhelitus et pectoris.* Aqua cepe cum melle confert præfocationi. *Membra nutrimenti.* Syluestre est difficilis digestionis, & quædam species eius mouet vomitum, & quod ex eo comeditur propter suam [g] [caliditatem,] confortat stomachũ debilem, & facit appetitum, & quod bis decoctum est,est multi nutrimenti faciens sitim, & confert icteritiæ. *Membra expulsionis.* Aperit orificia hęmorrhoidarum,& omnes species cepę excitant coitum. Et aqua quidem cepę [h] [coctę prouocat menstrua, & lenit naturam.] *Venena.* Confert morsui canis rabiosi, quum linitur super ipsum aqua eius: aut emplastratur ex eo cũ sale,& ruta. & cepe quod comeditur,expellit nocumentum ventositatis venenosorum,& dixerunt quòd ipsum generat in stomacho humorem humidum plurimum frangentem nocumentum venenosorum.

† alcofol.

g B. amaritudinem.

h B. Alia litera. prouocat vrinã, & prouocat mẽstrua.

ANNOTATIONES.

Cepam calidam esse ait tertio gradu. At Gal. 7. simpl. nec non Paul. lib. 7. calidam quarti ordinis putant. de secundis verò qualitatibus nihil dicunt, an exsiccet uel humectet. Sed Hipp. 2. de dieta calfacientem exsiccare ait propter succum. Notat preterea author. cepam bis coctam multum alere. Sed contrarium lege apud Paulum lib. 1. cap. 76. *quo in loco bis coctam parum nutrire scribit, crudam uerò omnino nihil.*

De [a] *[corallo.]* *Cap.* 123.

Corallus [b] [nascitur in maribus, quæ sunt in Aphrica,& dicitur quòd si teratur, & impleantur eo concauitates dentium infirmorum, eradicat eos,& confortat gingiuas, & est summus in confortatione gingiuæ. Et Galen. quidem existimauit, quòd, quum ex corallo adusto, & abluto sumitur pondus, ʒ.i. cum qua teritur põdus danich gummæ arabicæ,& conficitur cum albumine oui:& bibitur cum aqua frigida confert sputo sanguinis, [c] [& eius eleuationi,& suo fluxui bene] & propriè corallus rubeus, & confert omnibus ægritudinibus stomachi;ita vt suspendatur super ipsum directè. Et dixit Galenus. Ego expertus sum, & suspendi in collo eius qui habebat dolorem stomachi, ita ut esset corallus super os stomachi,& remotus fuit dolor. Quum ergo accepi ipsum, redijt, sicut expertus fui lignum crucis in habente epilepsiam. Et qui suspenderit in collo suo in diebus sanitatis suæ corallum rubeum: securus erit a dolore stomachi, & propter hoc appenduntur in collis puerorum.] Quid est? Notus est. Et corallus quidem alius est albus: alius rubeus, & alius niger. *Natura.* Frigidus est in primo, siccus in secũdo. *Operationes et proprietates.* Stypticus est, & prohibet fluxum sanguinis, & eius exsiccatio maior est,quam ipsius [d] [contractio] nam eius exsiccatio est uehemens. *Vulnera, & ulcera.* Abscindit carnem additam. *Membra oculi.* Confortat ocu- abstergendo, & exsiccando humiditates infixas in eo, & propriè quod est ablutum ex eo quod est adustum,et abstergit uestigia ulcerum,et est con-

a B. besd, seu morgian.

Alia litera, vsq; ibi quid est, natus est.

c B. & fluxui uętris sanguinis, & superfluo fluxui ipsius ex quocunque loco iuuamẽto bono.

d B. stypticitas.

conueniens lachrymis. *Membra anhelitus & pectoris.* Retinet sputum sanguinis, & adiuuat ad expuendum, et similiter niger, præcipuè quod ex eo adustum est et ablutum, et est ex medicinis confortantibus cor, et conferentibus tremori cordis. *Membra nutrimenti*. Bibitur cum [c] [melle] propter apostema splenis, et est iuuatiuum eius. *Membra expulsionis*. Confert [f] [apostematibus] intestinorum.

e B. aqua.

f B. ulceribus.

De [a] [*cepe azir.*] *Cap.* 124.

a B. bassal azir.

Cepe azir quid est? Est similis cepe muris in uirtute, & sapore suo, et administratur loco eius, sed est debilior eo. *Membra expulsionis*. Sedat dolores matricis frigidos. *Venena*. Confert uenenis, et puncturę scorpionis, et rutelę bibitum: et more emplastri superpositū, quum miscetur cum ficubus. *Permutatio*. Quantum ipsum est [b] [de zedoaria] et duæ tertię ipsius de gariophyllis.

b B. zerumbed, uel zerumbad.

De [a] [*castoreo.*] *Cap.* 125.

a B. giendedestar, seu giendibidestar.

Castoreum quid est? Est testiculus animalis marini, quod submergitur, et inuenitur par suspensum ex radice una, sicut duo fella uaccina exsiccata, et habet corticem subtilem, qui quolibet tactu frangitur. *Electio*. Electum ex eo est quòd duo testiculi sunt simul adhęrentes pares: illud enim non adulteratum est, et eius quidem adulteratio fit ex opoponaco, et gummi confectis cum [b] [oleo] et pauco castoreo, et desiccatur in uesica. Qui autem laborat accipere hoc membrum animalis, oportet ut quādo findit cutem, quæ est supra ipsum, vt extrahat humiditatem cum eo, quod in ipso continetur, et est humiditas sicut mel, et exsiccet eam simul. *Natura*. Est subtilius, et fortius omni quod calefacit, et exsiccat, et oportet ut sit calidum in fine tertij vsque ad quartum, siccum in secundo. *Operationes & proprietates*. Resoluit inflationem, et quando ex eo linitur, calefacit corpus, et res [c] [gummosa,] quæ est in medio eius mordicatiua, est uehementis calefactionis. *Apostemata & † pustulæ*. Confert apostematibus [d] [calidis.] *Vulnera et ulcera*. Confert vlceribus pernitiosis. *Instrumenta iuncturarum*. Confert neruis, et calefacit, et confert tremori, et spasmo humido, et alcuzez humido, et stupori, et paralysi. *Membra capitis*. Confert obliuioni, et lethargiæ cum aceto et oleo rosaceo, et subeth etiam, et si sit cum febre, tunc si bibatur cum melle, et pipere, confert, et nō nocet, et sit eius potio cochlearium: et resoluit species sodę frigidæ, & uentosæ more emplastri superpositum et uaporatum, et cōfert surditati frigidę, et neque est aliquid magis iuuatiuum ventositati in aure quam ipsum, quum ex castoreo accipitur quantum est lens una, et dissoluitur in oleo nardino et distillatur in eam. *Membra anhelitus & pectoris*. Attractio per nares ex suffumigatione eius confert apostematibus pulmonis, et infirmitatibus eius. *Membra nutrimenti*. Bibitur cum aceto propter singultum, et facit sitim. *Membra expulsionis*. Delet dolorem ventris pungitiuum bibitum

b B. sanguine.

c B. & res cerea, uel similis ceræ.

† bothor.

d B. Alia litera. frigidis.

cum aceto, et resoluit uentositatem, et prouocat menstrua, et extrahit secundinam quum bibuntur ex eo. ʒ. ij. cum mentastro & melle post phlebotomiam saphenæ, quoniam tunc prouocat sine nocumento, & extrahit fœtum, & remouet frigus matricis, & eius uentositatem, & frigus testiculi. *Venena*. Confert morsui uenenosorum paruorum, & est theriaca præfocationi ellebori, & quod ex eo est [e] [varium] declinans ad nigredinem, est uenenum. Et quandoque interficit in die una, & cadit qui ab eo euadit, in † phrenesim. Eius uerò † antidotus est acetositas citri, & etiam acetum de uino, & etiam lac asinę. *Permutatio*. Ponitur loco eius quantum ipsum est de acoro, & quantum medietas ipsius de pipere.

De [a] [*caseo.* *Cap.* 126.

Caseus quid est? Caseus quandoque fit ex [b] [lacte, quandoque ex sero, & est ille qui nominatur recocta.] *Natura*. Recens est frigidus, & humidus in [c] [tertio] & salitus antiquus est calidus, & siccus in eo: in aqua verò casei, propterea quòd in ipsa sunt nitrositas acquisita ex sanguine primum & pars cholerica, est caliditas quædam. *Electio*. Melior est qui medius est inter illum qui extenditur, vt viscus, & frangibilem: ambo enim sunt mali, & qui est priuatus sapore. & decliuis ad dulcedinem, & suauitatem, æqualis in sale, qui non remanet in uisceribus plurimum, & factus ex acetoso, melior est eis. Et subtiliantia quidem augmentant malitiam eius, quoniam faciunt ipsum penetrare, & impellunt eum, & caseus caprarum, quæ vescuntur subtiliatiuis, melior est caseo caprarum, quæ vescuntur [d] [nil & robilijs.] *Operationes & proprietates*. In ipso est abstersio, & recens est nutritiuus, & impinguatiuus, & comeditur post ipsum mel, & vetus est calidus, abstersiuus, mundificatiuus, & comestus efficit cholericum humorem, & salitus non vetus est inter vtrunque. Aqua verò casei impinguat canes, & nutrit eos. Et in [e] [recocta ex summa] caseorum est virtus resolutiua. *Decoratio*. Bibere aquam casei cum medicinis mundificatiuis melancholię confert & panno [f] [& recens cocta cum tanto vino quantum ipsa est in cortice granati, donec consumatur,] prohibet spasmum faciei. Et caseus quidem salitus vetus extenuat. *Apostemata & † pustulę*. Recens non salitus prohibet apostemari plagas. *Vulnera & ulcera*. Vetus bonus est vlceribus malis, & vulneribus, & recens vulneribus leuibus recentibus. Recens enim fortior est in hoc, & prohibet apostemationem eorū pręcipuè cū folijs dulbi & acetosæ syluestris: & bibitur eius aqua propter scabiem. *Instrumenta iuncturarum*. Teritur vetus cum oleo, aut cum aqua pedum porcorum salitorum, & fit ex eo emplastrum super duritiem iuncturarum, & extrahit ab eis, sicut gypsum sine impedimento, & est valde magni iuuamenti. *Membra oculi*. Ex non salito & salito fit emplastrum ophthalmiæ, & [g] [extremitati palpebræ percussæ.] *Membra anhelitus & pectoris*. Quādo coquitur in aqua, & datur in potu ablactantibus,

con-

ctantib.multiplicatur lac earũ. *Membra nutrimenti.* Salitus est malus stomacho & similiter nõ salitus. In salito verò est aliquãtula [h] [expulsio,]& Dios. quidem dixit quòd recens est bonus stomacho,& illud est ex eis,in quibus est ambiguitas: salitus autem non vetus est intra eos, & est velocior in digestione quàm ille,& velocius descendit. [i] [recocta verò est minus nociua] stomacho quàm caseus nouus. *Membra expulsionis.* Generat lapidem in renibus, & vesica, & propriè humidus: & propriè qui comeditur cum seminibus penetrare facientibus. Non salitus uerò lenit naturam, & eius aqua soluendo educit choleram, & adiuuat ipsam abstersio eius propter [k] [nitrositatem,] quæ est in ipsa, & miscetur cum melle, & sit magis iuuatiua. Et medicina quidem, quæ ex eo administratur, fit ex illo, qui fit ex lacte caprarum, & ouium, & caseus quidem confert ulceribus, quæ sunt in intestinis, & propriè assatus, & prohibet solutionem. Et quandoque teritur ille, qui est assatus, & fit ex eo clystere cum oleo rosaceo,& oleo, & confert surgenti ad ascellandum [l] [cum sanguine.] *Venena.* Dicitur quòd cum calamentho montano epithema tur super venena.

De [a] [*cinnamomo.*] *Cap.* 127.

Cinnamomum quid est? Notum est:& eius quidem est una species bona ad aliquantulã declinans nigredinem: montana, grossa,breuis, & ex eo est album [b] [latum inflatum, frangibilem habens radicem declinantem ad mollitiem,] & species nigra est plana,parum nodosa: & est ex eo species odorem habens sicut casia lignea ad viriditatem declinans,cuius cortex est, sicut cortex eius rubeus. Et est ex eis quorum virtus longo durat tempore, & propriè si teratur,et fiant ex eo trocischi cum uino. Cinnamomi preterea est species quę nominatur cinnamomum mendosum,& habet odorem quendam,& est asperum, & ipsius uirtus est debilis, & fit ex eo oleum. *Electio.* Melius est illud quod est boni odoris, & acutum habet saporem sine mordicatione,& color eius est purus,non commistus. Inquit Dios. Melius est nigrum [c] [ad igneitatem] & rubedinem declinans, planum, ramos habens propinquos subtiles, in quo sũt dulcedo,& salsedo,& mordicatio parua, et nõ est ualde frangibile. Et ex bonitate quidem ipsius est,vt uincat omnem odorem præter suũ, & non sentiatur cum eo. Malũ vero est, in quo est odor [d] [myrti,aut thuris,aut salsedo,aut aliquantulum mali odoris] & album [e] [frangibile,& etiam contractum,& planum, grossæ radicis est malum.] Eius autem virtus conseruatur si ex ipso fiant trocischi post contritionem, & si non,debilitatur post spatium. xv. annorum, & infra. Et oportet vt ex illo assumatur quod super vnam existit radicem,& fractum eius, est falsificari aptum. *Natura.* Calidum est & siccum in tertio. *Operationes & proprietates.* Vltimũ est in subtiliatione,attractiuum,aperitiuum,rectificans putrefactionem, & omnem virtutem corruptam, & omnem [f] [saniositatem] humorum corruptorum. Oleum verò eius est calidum ualde, resolutiuum; & liquefactiuum. *Decoratio.* Ponitur super pannum, & maculas lentiginosas, & cum aceto est conueniens † pustulę [g] [leni.] *Vulnera, & ulcera.* Est conueniens impetigini & vlceribus. *Instrumenta iuncturarum.* Oleum cinnamomi est mirabile in tremore. *Membra capitis.* Confert coryzæ, & eius oleum grauat caput, & ipsum mundat caput attrahendo humiditates ex eo,et est ex sũma eorum,quæ sedant dolorem auris, et ponitur in medicinis eius *Membra oculi.* Confert panno, et tenebrositati comestum, et collyrio ex eo facto, et liquefacit humiditatem grossam oculi. *Membra anhelitus et & pectoris.* Est [h] [lenificatiuum] & confert tussi, & mundificat quod est in pectore. *Membra nutrimenti.* Aperit oppilationes hepatis, & confortat ipsum,& confortat stomachum, et desiccat humiditatem eius, et confert hydropisi. *Membra expulsionis.* Confert doloribus matricum, & renum, & apostematibus eorum postquam frangitur eius resolutio cum pauco oleo,& cera, et vitello oui,vt non superfluat & induret,et ipsum prouocat vrinam & mẽstrua,et facit abortum,et cum cordumeni confert hæmorrhoidibus. Eius verò oleum confert doloribus matricis quãdo frangitur cum oleo et cera, et si non, indurat vehementia suę resolutionis vltra hoc,quòd eo indigetur. *Febres.* Confert rigori propriè eius oleum linitum. *Venena.* Confert morsui uermiũ uenenosorum, et fit ex eo emplastrum cum myrrha puncturę scorpionis. *Permutatio.* Loco eius ponitur cortex casiæ ligneæ stypticus,aut duplum ipsius de cubebe. aut duplum eius ex heabel.

f B.uirulentiã.

† bothor.

g B.lacteis.

h B.letificatiuũ

De [a] [*Cerebro.*] *Cap.* 128.

a B.demag.

Cerebrum. *Electio.* Meliora eorum sunt cerebra uolatilium, & propriè montanorum, & ex cerebris quadrupedum, cerebrum arietis: deinde uituli. *Natura.* Frigidum est & humidum. *Operationes & proprietates.* Generat phlegma, & humores grossos. *Membra capitis.* Cerebrum gallinarum confert fluxui sanguinis narium ex uelamine, & cerebrum cameli, quum exsiccatur, & bibitur cum aceto uini, confert epilepsiæ. *Membra nutrimenti.* Ipsum facit nauseam apud digestionem suam, & delet appetitum. Et oportet quidem, ut comedatur cum seminibus. Qui autem post cibum uomere uult, sumat ipsum super cibum suum, & est tardæ digestionis [b] [inuolutum faciens stomachum.] *Membra expulsionis.* Lenit ventrem: & cerebrum anatis est ex medicinis apostematum ani. *Venena.* Cerebella salubria sunt in haustu uenenorum,& morsibus animalium,quum comeduntur.

b B. adhærens stomacho sicut linimentum.

De [a] [*Croco.*] *Cap.* 129.

a B.zafaran.

Crocus. *Electio.* Melior est recens boni coloris, subtilis odoris, super cuius pilos est paululũ albedinis,non plurimũ [b] [grossius] sanus non ue

b B.repletus.

c B. neque comminutus ſeu neque comminuibilis in partes paruas.

lociter tingens, non inuiſcans c [neque frangitur.] *Natura.* Calidus eſt in ſecundo, ſiccus in primo. *Operationes, & proprietates.* Eſt ſtypticus, reſolutiuus, maturatiuus, & propter illud, quod in eo eſt de ſtypticitate ipſius, glutinatiuus, & eius caliditas temperata eſt, [d] [aperitiuus.] Galenus verò dixit, quòd eius caliditas eſt fortior ſtypticitate ipſius. Et eius oleum eſt calefactiuum. Alkanzi inquit: ipſe nunquam alterat humorem: immò conſeruat eum ſecundum ęqualitatem. & rectificat putrefactum, & conſeruat viſcera. *Decoratio.* Potus ipſius colorem efficit bonum. *Apoſtemata, & † puſtulæ.* Reſoluit apoſtemata, & linitur ex eo eryſipila. *Membra capitis.* Facit ſoda, & ipſe nocet capiti, & bibitur cum rob ad ebrietatem, et eſt faciens ſomnum, et obtenebrans ſenſus. Quũ enim bibitur in vino, inebriat, ita ut ad [e] [roona] perducat, et confert apoſtemati calido in aure. *Membra oculi.* Abſtergit viſum, et prohibet fluxum ad ipſum, et ualet ad pannũ: et fit ex eo † collyrium ad varietatem acquiſitam in ęgritudinibus. *Membra anhelitus & pectoris.* Confortat cor, et eſt [f] [lenificatiuus] et odorat ipſum habens pleureſim, et patiens † phrenesim ut dormiat, et propriè ipſius oleum: et facit anhelitum facilem: et confortat inſtrumēta anhelitus. *Membra nutrimenti.* Ipſe facit nauſeam: et deijcit appetitũ: propterea quòd oppoſitus eſt acetoſitati, quæ eſt in ſtomacho, ex qua eſt appetitus, ſed ipſe confortat ſtomachum, pp illud quod in ipſo eſt ex caliditate: et pręparatione, et ſtypticitate, et dixerunt quidam quod crocus eſt bonus ſpleni. *Membra expulſionis.* Excitat coitum, & prouocat urinam, & confert duritiei matricis, & eius conſtrictioni, & ulceribus fraudulentis in ipſa, quum adminiſtratur cum fauo, aut cum [g] [medulla] cum duplo ipſius de oleo. Quidam autem dixerunt, quòd ipſum in potu dederunt ad [h] [prolixum] partum, & factus eſt partus ſtatim. *Venena.* Dicitur quòd tres aurei de ipſo interficiunt lætificando. *Permutatio.* Simile pondus ipſius de coſto, & quarta ponderis eius de ſpica, & pondus ipſius de corticibus caſiæ ligneæ.

d B. aperitiua.
† bothur.
e B. rhauna.
† alcofol.
f B. lętificatiuus
† birſen.
g B. Alia litera. uitello oui.
h B. difficilem.

a B. handal.

De [a] [coloquintida.] Cap. 130.

b B. lenis.

Coloquintida quid eſt? Coloquintida alia eſt maſculus, & alia eſt fœmina. Maſculus verò eſt villoſus, & fęmina eſt laxa alba [b] [facilis.] *Electio.* Quæ ex ea eligenda eſt, eſt alba uehementis albedinis, lenis: quæ enim ex ea eſt nigra, eſt mala, & dura mala eſt. Et oportet quidem, ut non extrahatur, quum colligitur, eius pulpa ex uentre ipſius: immò dimittatur in ipſo ſicut eſt, ipſa enim debilitatur ſi fiat illud, & neque colligatur, dum non incipit in citrinitatem mutari, & non expoliatur ab ea uiriditas integrè, & ſi non, tunc ipſa eſt nocens, & mala. Et dixerunt quidam, oportet, vt alienetur cortex, & ſemen eius. Et quum non eſt ſuper arborem, niſi coloquintida una, eſt pernitioſa. Et maſculus quidem uilloſus fortior eſt fœmina laxa. Et oportet ut in eius contritio ne ad ſummum perueniatur. Et neque [c] [ſit ali- quis contentus:] quòd ipſa ſit ualde trita, pars enim minima eius in ſenſu, quum inuenit humiditatem, inflatur, & adhęret partibus ſtomachi, & inuolutionibus inteſtinorum, & apoſte- mat, quare oportet, ut, quum teritur, hydromelle infundatur, deinde ſiccetur, & conteratur. Et rectificatio quidem eius, & expulſio ſuæ malitiæ eſt cum dragagātho melior, quam cum gummi, quoniam gummi magis uincit [d] [fortitudi- nem] medicinæ. *Natura.* Calida eſt in tertio, ſic- ca in ipſo. Alchindus uerò exiſtimauit, quòd ipſa ſit frigida & humida, & elongatus eſt a veritate uehementer. *Operationes, et proprietates.* Eſt re- ſolutiua, inciſiua, attractiua ex longinquo, & e- ius quidem folia uiridia abſcindunt fluxum ſan- guinis. *Decoratio.* Fricatur ſuper lepram & elephantiam. *Apoſtemata & † puſtulæ.* Eius folia ui- ridia reſoluunt apoſtemata, & maturant ea. *Inſtrumenta iuncturarum.* Conferunt dolorib. ner- uorum, & iuncturarum, & ſciaticę, & podagrę frigidæ. [e] † [ ] *Membra capitis.* Purgat cerebrum, & decoquitur radix eius cum aceto, & collui- tur ex ea os ad dolorem dentium, aut aperitur, & proijcitur quod eſt in ipſa, & coquitur ace- tum in ipſa cum cinere calido, & quum coqui- tur in oleo, eſt illud oleum deſtillatum confe- rens ſonitui in aure, & facit eradicationem den- tium facilem; [f] [& quum extrahitur illud, quod eſt in coloquintida, & impletur aceto, & deco- quitur ſuper cinerem, & colluitur ex eo os, con- fert dolori dentium.] *Membra anhelitus & pecto- ris.* Cōfert euacuatio facta per eam [g] [dilatatio- ni] anhelitus vehementer. *Membra nutrimenti.* Radix eius confert hydropiſi, & eſt mala ſtoma- cho. *Membra expulſionis.* Solutione educit phleg- ma groſſum ex iuncturis, & neruis propriè, & ſoluit etiam choleram, & confert colicæ humi- dæ, & ventoſæ ualde, & fortaſſe ſoluit ſangui- nem, & ſupponitur, & interficit fœtum, & ue- locitate ſui exitus ex inteſtinis [h] [non perue- nit in impreſſionibus] quæ timentur ex amari- tudine ſua, & confert ægritudinibus renum & veſicæ, & ipſius quidem potio ſit duo hermet. ſ. xij. kirat. & oportet vt conteratur, & quandoq; extrahitur quod eſt in eius concauitate, a ſupe- riori parte, & impletur rob de uuis, aut uino ve- teri dulci, & dimittitur die & nocte, & quando- que ponitur ſuper cinerem [i] ignis] vſquequo in- calefiat ſatis, & datur in potu. *Venena.* Quæ col- ligitur viridis, ſoluit ſuperfluè, & facit uomere ſuperfluè, & cōturbat ita, ut fortaſſe interficiat, & datur ad potandum cum æquali pōdere ſui de dragagātho, & ex ſingulari naſcente ſuper ra- dicem ſuam ſolam fortaſſe interficiunt duo da- nich, & ex ſemine ſuo, & cortice ipſius danich vnus, & radix eius confert morſui uiperæ, & eſt ex medicinis magnis iuuantibus ad puncturam ſcorpionis. Et quidam iam narrauit, quòd vni Arabum dedit in potu, quē ſcorpiones in qua- tuor locis pupugerant. ʒ. ex ea, & ſanatus eſt ſta- tim, & ſimiliter confert epithemà factum ex ea. [k] [*Permutatio.* Loco eius grana alkerua, & ... dixerunt triplum eius de cucumere aſinino; & dicitur fœniculum ſiccum in melle.]

De

De [a] [cicere.] Cap. 131.

CIcer quid est? Aliud est albũ, aliud rubeũ, aliud nigrum [b] [ut † horob.] Et harũ specierum aliud est domesticum, aliud syluestre. Et syluestre quidem est [c] [melius, & digestibilius,] & vehementioris calefactionis, & efficit operationem domestici in potentia. Verum nutrimentum domestici est melius nutrimento syluestris. *Natura*. Albnm est calidum, & siccum in primo, & nigrum est fortius. *Operationes & proprietates*. Ambo sunt inflatiua, & lenitiua, & in ipso est incisio, et nutrimentum, quod præbet est fortius nutrimento fabarum, et magis solidũ: neque est aliquid in suis figuris [d] † [ ] quod magis ipso nutriat pulmonem, et quod ex ipso est humidum, plus est generatiuum suppluitatum, quam quod ex eo siccum est. *Decoratio*. Abstergit lentigines, et colorem efficit bonum linitum et comestum. *Apostemata, & † pustulæ*. Confert apostematibus, calidis, et duris, et reliquis apostematibus, quę sunt ex eis in glandulis. *Vulnera et ulcera*. Eius oleum confert impetigini. et ipsius farina ulceribus fraudulentis, et cancerosis, et pruritui. *Instrumenta iuncturarum*. Cõfert dolori dorsi. *Membra capitis*. Confert † pustulæ humidę in capite, et confert eius infusio dolori molarium, et cõfert apostematibus gingiuæ calidis et duris, et apostematibus, quę sunt sub auribus. *Membra anhelitus & pectoris*. Clarificat vocem, et nutrit pulmonem melius quam res aliqua, & propter hoc fiunt ex eo sorbitiones scilicet ex farina ciceris. *Membra nutrimenti*. Eius decoctio vtilis est hydropisi, et icteritiæ, & aperit, & propriè quod est ut † orobus, & nigrũ oppilationes hepatis & splenis. & oportet ut cicer comedatur, neque in principio cibi, neque in fine ipsius, immo in medio eius. *Membra expulsionis*. Decoctio nigri frangit lapidem in vesica, et renibus cum oleo amygdalino, et raphano, et apio, et totum [e] [quod ex ipso est,] extrahit fœtum, et est malum vlceribus uesicę, et vehementer addit in coitu, et propter hoc [f] [nutrit masculina animalia, et çamelos.] et eius infusio facit erigere membrum fortiter quando bibitur cum uino. Et totum lenit naturam, et aperit oppilationes renum, et propriè nigrum, et quòd est vt † horobus. Et dixerũt quidam, ꝙ quando infunditur in aceto, et aliquis ex eo comedit ieiunus, et moratur super ipsum per medium diem, interficit vermes. Hipp. dixit quòd in cicere sunt duæ substantiæ, quæ separantur cum decoctione, quarum una est salsa, et lenit naturam, et altera est dulcis, et prouocat urinam, et dulcedo in ipso est inflatiua, et excitat coitum.

ANNOTATIONES.

Cicer album notat calidum esse & siccum primo gradu, & nigrum esse potentius. At Auer. 5. Coll. temperate calidum et humidum utrunque facit, quod sentire et Gal. uisus est 6. simpl. med. dicens calidum eße et modicè humidũ. tametsi aliqui codices latini siccũ legunt. Locus uerò Hip. quem author innuit, hic est 2. de diæta. Cicer album per aluum secedit, et per urinam eijcitur, et alit. Et alit quidem carnosum in ipso. per urinam uerò eijcitur dulce. per aluum autem secedit salsuginosum.

Cap. 39.

De [a] [columbis.] Cap. 122.

a B. hamam.

Columbæ quid sunt? In pullis, qui volare nõ possunt, est caliditas et humiditas superflua, sed illæ quæ volant, sunt leuiores, et oua eorum sunt calida ualde. *Operationes, et proprietates*. In pullis est grossitudo propter humiditatem superfluam. *Membra capitis*. Sanguis columbæ abscindit fluxum sanguinis narium, qui est ex velamine cerebri. *Membra nutrimenti*. Volantes sunt leuioris digestionis, et melioris humoris quam pulli, et oportet quidem ut calefacti comedant eos cum acresta, et coriandro; et medulla citruli, et eius oua sunt mali saporis.

De [a] [camphora.] Cap. 133.

a B. chafur.

CAmphora quid est? Camphoræ species sunt [b] [alkansuri, et ariagie, deinde alczeid, et alescek;] et est illa quæ est permista cũ ligno suo, et ex eo quod sublimatum est ex ligno eius. Quidam autem dixerunt, quod est arbor magna faciens vmbram [c] [hominibus, cui leopardi adhærent, non ergo] peruenitur ad eam, nisi in tempore noto anni, et est spongiosa [d] [marina.] hoc est secundum quòd existimauerunt quidam. Lignum verò eius iam multoties vidimus: et est lignum album, frangibile, leue, in cuius [d] [ramis] quandoque continetur aliquid de vestigijs camphorę. *Natura*. Est frigida et sicca in tertio. *Decoratio*. Accelerare facit canitiem vsus eius. *Apostemata et † pustulæ*. Prohibet apostemata calida. *Membra capitis*. Prohibet cum aceto fluxum sanguinis ex naribus: aut cum expressione dactylorum immaturorum, aut cum aqua myrti aut aqua albedarungi, & confert soda calidæ. *Febres*. Facit vigilias, & confortat sensus calefactorum, & confert † aphthis vehementer. *Membra oculi*. Cõfert medicinis ophthalmiæ calidæ. *Membra expulsionis*. Abscindit coitum, & generat lapidem renum, & vesicæ, & constringit fluxum uentris cholericum.

b B. Alia litera alfansuri, alrebahay, deinde alazud, & alasfare, & alazarach.
c B. multitudini animalium valde numerosæ sub qua quidẽ vmbra cõsueuerunt habitare al nemur, seu alnemer & non.
d B. Alia litera. similis arbori maritimæ, &.
e B. concauitatibus.
† bothor.
† alcola.

ANNOTATIONES.

Caphuram frigidam eße scribit & siccam tertij ordinis, quod & Auerr. 5. Coll. Huius tamen contrarium statuendum uidetur ex Gal. 3. de temperamen. & 4. de vsu part. ubi calidã esse scribit, et quæ facilè inflammantur talẽ uerò esse caphuram satis est notum. Notat hic author, caphuram vigilias facere. Huius tamen contrarium collige ex eodem, lib. 3. ubi eam medicamentis ad somnum conciliandum admiscet.

cap. 50.
cap. 9. cap. 5.
Fen 1. Tract. 2. cap. 10.

De a [camępytheos.] Cap. 134.

a B. chamasitus seu kemasichus.

Camępithys quid est? Stipites, & flores rubei decliues ad nigredinem, & uirides subtiles, et eius flos est amari saporis cum stypticitate pauca, & eius [b] [acrimonia] est minor amaritudine, & eius folia sunt herbalia, subtilia, incedentia super terram, & sunt similia folijs albehar: uerũta-

b B. acuitas.

men ſunt ſubtiliora,& molliora, et maiorũ floorum quam ipſa,et eius flores sũt citrini. *Natura.* Calidus eſt in ſecundo,ſiccus in tertio. *Operationes et proprietates.* Eſt appetitiuus, abſterſiuus, & eius abſterſio in mẽbris interioribus eſt maior calefactione ipſius,& in ipſo eſt virtus ſolutiua. *Apoſtemata & † puſtulæ.* Ponitur ſuper durities, & propriè duritiem mammillarum, & prohibet incenſionem formicæ. *Vulnera et ulcera.* Conſolidat vulnera cũ melle facto emplaſtro ex eo, & vlcera putrida. *Inſtrumenta iuncturarum.* Cõfert ſciaticæ, & propriè quando bibitur cum aqua mellis. Et dixerunt quidam, quòd quando bibitur cum hydromelle xl. diebus ſanat ſciaticam, & reſoluit duritiem podagræ: *Membra nutrimenti.* Aperit oppilationes hepatis, & eius ægritudines,& ſplenis, & confert icteritiæ nigrę quum bibitur ſeptem diebus continuis. *Membra expulſionis.* Aperit oppilationes matricis,& prouocat vrinam & menſtrua, & remouet difficultatem eius,& prohibet dolores renum, & ſupponitur cum melle, & mundificat matricem, & quando ex duobus aureis de eo cum ficubus, aut melle fiunt collyria, deponit phlegma ſufficienter. *Venena.* Confert nocumento veneni nominati [c] [oſiſton.] *Permutatio.* Loco eius ponitur medietas ponderis de ſiſeleos & quarta ponderis ipſius de caſia lignea.

† bothor.

c B. aucaſton, uel ſecundum aliam literam acuſtum.

De [a] [Chamædryos.] Cap. 135.

a B chamadri[a] uel kemadrius.

Chamædrys quid eſt? Stipites, & folia frangibilia in groſſitudine [b] [myrti] & maiores ad viriditatem decliues. Et herba eius nominatur apud græcos quercus terrę, quoniam habet folia parua ſimilia folijs quercus, amara, & eius radix declinat ad purpureitatem. *Electio.* Oportet vt colligatur dum habet ſemen. *Natura.* Inquit Galenus eſt calidus & ſiccus in tertio, eius tamen calefactio fortior eſt deſiccatione ipſius. *Operationes et proprietates.* Eſt aperitiuus, inciſiuus, ſubtiliatiuus, & in ipſo eſt calefactio corporum. *Vulnera, et ulcera.* Confert cum melle ulceribus antiquis. *Inſtrumenta iuncturarum.* Quando, quod ex eo recens eſt, bibitur, aut eius decoctio, confert contritioni lacertorum, & eius ſyrupus confert ſpaſmo, & quanto plus antiquatur, eſt melior. *Membra oculi.* Fiunt ex eo pilulæ,& exſiccantur, & adminiſtrantur in ulceribus oculi,& ſimiliter eius decoctio in oleo: aut quod ex eo tritum eſt, confert fiſtulis lachrymalium. *Membra anhelitus et pectoris.* Confert tuſſi antiquę. *Membra nutrimenti.* Detumeſcere facit groſſitiem ſplenis, & confert icteritiæ nigrę,& habet ſyrupum, qui confert malitiæ digeſtionis ualde,& quanto magis antiquatur, eſt melior,& confert principio hydropiſis. *Membra expulſionis.* Prouocat urinam, & menſtrua,& [c] [extrahit] fœtum. *Venena.* Fit ex eo emplaſtrum morſibus vermium venenoſorũ. *Permutatio.* Loco eius ponuntur folia eupatorij, & ſcolopendriæ.

b B. baſiliconis

c B. facit deſcẽdere.

De [a] [cundes.] Cap. 136.

a B. chundes, ſeu kundes.

Cundes (*i. ſtruthium*) quid eſt? De hoc quidem plurimum adminiſtratur radix,& eſt notum. *Natura.* Eſt calidum & ſiccum in tertio, perueniens ad quartum. *Operationes & proprietates.* Eſt abſterſiuum, mundificatiuum, vlceratiuum, [b] [acre,] mordicatiuum, excitans vomitum, incidit phlegma, & choleram nigram. *Decoratio.* Abſtergit albaras,& morpheam, & propriè nigram. *Apoſtemata & † puſtulæ.* Confert ſcabiei. *Membra capitis.* Facit ſternutationem, & eſt ex ſumma medicinarum mundificãtium aurem, & abſtergentium ſordes, quæ ſunt in ea: & de proprietatibus eius eſt reſolutio ventoſitatum ex naribus,& confert alchaſem aperiendo oppilationes colatorijs fortiter. *Membra nutrimenti.* Facit uomere fortiter, & ſoluit duritiem ſplenis. *Membra expulſionis.* Eſt ſolutiuum, prouocatiuum vrinę: & ſupponitur,& prouocat menſtrua:& extrahit fœtum:& frangit lapidem. *Permutatio.* Loco eius in vomitu ponitur nux vomica eiuſdem ponderis cum tertia ſui ponderis de pipere.

De [a] [cubebis.] Cap. 137.

Cubebe quid eſt? Eius virtus eſt ſimilis rubeę veruntamen eſt ſubtilior. *Natura.* Dixerunt quidam in ipſa eſt cum caliditate virtus infrigidatiua & eſt vere calida & ſicca perueniens vſque ad ſecundum. *Operationes & proprietates.* Eſt aperitiua, ſubtilis, ad acuitatem decliuis: & neque peruenit ad hoc vt loco cinnamomi ponatur. *Vulnera & vlcera.* Eſt bona vlceribus putridis in membris & gingiuis. *Membra capitis.* Eſt bona † aphthis putridis in ore. *Membra anhelitus & pectoris.* Quando tenetur in ore, clarificat vocem. *Membra nutrimenti.* Eſt fortis in aperiendo oppilationes iu hepate. *Membra expulſionis.* Mundificat vrinæ vias, & prouocat arenoſam. & extrahit lapidem renum, & veſicæ; & ſputum maſticantis eam, delectat eam [b] [quatitur.]

De [a] [cuſcute.] Cap. 138.

Cuſcute quid eſt? Res inuoluta ſuper ſpinas, & arborem ſimilis villis Mechijs; & non habet folia; ſed habet florem paruum album, in quo ſunt amaritudo,& [b] [ſtypticitas] ſed quod in ipſo magis vincit: eſt ſubſtantia amara. *Natura.* Eſt calidum parumper in principio primi, ſiccum in fine ſecundi, quamuis ipſum ſit habens virtutes contrarias. *Operationes et proprietates.* Eſt mundificatiuum, & extrahit ſuperfluitates ſubtiles ex venis, & grauat in ſtomacho propter ſuam ſtypticitatem: & mundificat venas,& extrahit ſuperfluitates, quę ſunt in eis cum facilitate lubrificans ſuperfluitates ſubtiles. *Membra nutrimenti.* Confortat ſtomachum propriè quod ex eo frixum eſt;& quando bibitur cum aceto, ſedat ſingultum, & aperit oppilationes hepatis, & ſtomachi, & confortat ea. Et eius aqua eſt mirabilis ad icteritiam: & ſuccus eius quod de eo eſt ſylueſtre quum teritur, & proijcitur ſuper uinum, fortem efficitur ſtomachum debilem. *Membra expulſionis.* Et ipſum quidem

quidem mundificat sordes ventris fœtus, propterea quia mundificat venas, & prouocat urinam & menstrua, & confert dolori pungitiuo ventris. & supponitur, & retinet fluxum sanguinis, & quod ex eo frixum est, cõstringit, &[c] [mũdificat fluxum] matricis. *Febres.* Confert ualde febribus antiquis semen eius, & aqua ipsius.

De a [*cymino.*] *Cap.* 139.

Cyminum quid est? Eius aliud est Carmeniũ, & aliud Persicum, & aliud [b] [Emium, & aliud Nabathium. Carmenium verò est nigri coloris & Persicum est fortius Emio.] Nabathium verò est illud, quod inuenitur in aliis locis. Et ex omnibus aliud est syluestre, & aliud domesticũ. Syluestris itaque [c] [acrimonia] fortior est. Et de syluestri quidem est species quędam, cuius semen est simile semini lilij. *Electio.* Carmeniũ est fortius quàm Persicum, & Persicum fortius alijs. *Natura.* Est calidum in [d] [tertio, siccum in secundo.] *Operationes, & proprietates.* Expellit uentositates; & resoluit: & in ipso est incisio, & exsiccatio: & in ipso est stypticitas. *Decoratio.* Quũ lauatur facies ex aqua ipsius, clarificat eam, & similiter eius vsus, & acceptio eius cum mensura. Eius nanque nimius vsus, faciem citrinat. *Apostemata, & † pustulæ.* Administratur cum cerato, aut oleo, & farina fabarum super apostemata in testiculis. immò cum oleo, aut oleo & melle. *Vulnera & ulcera.* Consolidat vulnera propriè syluestre, cuius semen est simile semini lilij quum eo impletur super vulnera. *Membra capitis.* Quum teritur cyminum cum aceto, & fit odoramentum ex eo, abscindit fluxum sanguinis narium. Et similiter quum ex eo intromittitur licinium in nares. *Membra oculi.* Quandoque masticatur, & miscetur cum oleo, & destillatur super ungulam. & super coagulatum sanguinẽ sub oculo, & confert. Et quandoque masticatur cum sale, & destillatur sputum super scabiem, & † sebel, & ungulam abscissam, prohibet adhęrentiam, & succus syluestris abstergit visum, & attrahit lachrymas, & nominatur gręcè fumus & ipsum etiã ponitur in cauterijs euulsionis pilorum in oculo, & non nascitur. *Membra anhelitus & pectoris.* Quando bibitur cum aceto mixto cum aqua, confert difficultati anhelitus: ita dicit Gal. & anhelitui dilatationis, & tremori cordis frigido. *Membra expulsionis.* Administratur cum oleo super apostemata testiculi: & quandoque administratur cum cerato: & quandoq; frangit lapidem, & propriè syluestre, & confert destillationi vrinæ, & mictui sanguinis, & dolori pungitiuo ventris, & inflationi, & succus syluestris triti cum aqua mellis soluit uentrem. Inquit Rufus cyminum Nabathium soluit uentrem. Carmenium uerò nõ soluit, immò stringit. Et herba syluestris prouocat choleram in vrina. *Venena.* Datur in potu, cum uino ad morsum vermium venenosorum, & propriè syluestre, cuius semen est simile semini lilij.

De [a] [*carui.*] *Cap.* 140.

Carui quid est? Est proximum dispositionib. anisi. *Natura.* Calidum est & siccum in secundo. *Operationes & proprietates.* Expellit uentositates, & exsiccat; & nõ est in sublimatione cymini. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert tremori cordis. *Membra expulsionis.* Est bonum vermibus, interficit enim eos.

ANNOTATIONES.

Caron calidum & siccum putat secundo gradu. Gal. 7. simp. & Paul. li. 6. ad tertium fere gradum protendi aßerunt. At Auerr. 5. Coll. in tertio absolute ordine reposuit. Cap. 42.

De [a] [*cappare.*] *Cap.* 141.

Capparis quid est? Est fructus, & habet radicem, & habet fructum, aliũqui est sic], ut cucumis non capparis, & est [b] [acris,] calidus, qui ponitur in musto, & conseruat ipsum ab ebullitiõe sicut synapis, & eius radix est amara [c] [acris:] & quædam species eius est [d] [culzumita faciens in ore† pustulas usque ad terminũ, quo vesicetur, & apostemat gingiuam. *Electio.* Iuuantius quod in ipsa est, sunt cortices radicis eius. *Natura.* Generata in terra calida, est calidior; & calor totius, & eius siccitas est in secundo. *Operationes & proprietates.* Est resolutiua, aperitiua, et abstersiua, & ipsius rad ix est incisiua, sublimatiua, mundificatiua, aperitiua in cuius cortice sunt amaritudo, & [a] [acrimonia] et stypticitas, et nutrimentum fructus eius est paruum, præcipuè quum salitur, & quod ex ea est humidum est magis nutritiuum, quàm quod siccum est. *Apostemata & † pustulæ.* Eius radix resoluit scrophulas, et duritie, & admisceatur ei quod frangit virtutem eius: & folia eius iam experta sunt ad illud. *Vulnera & vlcera.* Cortices radicis eius ponuntur super fraudulenta, & sordida. *Instrumenta iuncturarum.* Cortices radicis eius conferunt sciaticæ, & doloribus anchæ, & quandoque fit clystere ex succo eius, et confert ei valde, & confert paralysi, & stupori, et stringit membra propter stypticitatem, quæ est in ipsa, et similiter confert attritioni accidenti in capitibus lacertorum, et in medio eorum. *Membra capitis.* Cortices radicis eius masticatę extrahunt humiditatem a capite: et sedant dolorem frigidum in eo; et eius succus destillatur in aurem, propter vermes ipsius. Et quandoque [f] † [ ]stringitur cortex radicis eius cum dente [g] [solo] et confert, et propriè quum est humida: aut folia eius, et similiter collutio oris cum aceto, in quo decoquitur, aut uino, aut quaudoque cum aceto, et quandoque cum vino. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert quod ex eo salitum est patientibus asthma. *Membra nutrimenti.* Ipsa est res magis conferens spleni, & duritiei eius bibita: & more emplastri superposita cum farina hordei, et similibus, et propriè cortex radicis eius. Et multoties euacuat ex splene materiam grossam, melancholicam. & succedit ei sanitas. *Membra expulsionis.* Solutione educit humorem crudum, grossum, et prouocat menstrua, & interficit serpentes, & uermes in intestinis. Et confert hæmorrhoidibus. Et augmẽtat coitum. Et quod ex ea salitum est, ante cibũ sumptum soluit. *Venena.* Est theriaca.

a B. kabar.
b B. acutus.
c B. acuta.
d B. chulzemi, i. regionis maris rubri.
† bothor.
a B. acuitas.
† bothor.
f † B. mordetur seu.
g B. doloso.

a B. karumb.

De[a] [*caule.*] *Cap.* 142.

b B. Alia litera. Albũ ipsorum.

Caulis *Natura.*[b] [Corpus] humidius est folijs, & syluestris calidior est & siccior, & ipse totus est calidus in primo, siccus in secundo. Et caulis quidem alius est domesticus: & alius syluestris, & alius marinus, & alius caulis aquę. Syluestris verò est amarior, &[c] [acutior ,] & remotior ab hoc vt sit cibus. Et decoctio quidem radicis caulis cũ aqua granatorum est bona.† Canabit præterea est grossi nutrimẽti, ingrossans sanguinem, quum non dissoluitur: & inflat vsque ad partes[d] [furculæ] & lateris: & facit dolorosum corpus, & non est mutabilis sicut uentosus. *Operationes & proprietates.* Est maturatiuus, lenificatiuus, desiccatiuus propriè quando decoquitur, & effunditur ab eo aqua prima. Et cinis quidem stipitum eius est fortis exsiccationis, & habet proprietatem in sedatione dolorum, & eius nutrimentum est paruum, & humidius nutrimento lentium, & sanguis eius est malus. Quum ergo coquitur cum carne pingui & gallinis, fit bonus parum. *Apostemata & † pustulæ.* Syluestris, & marinus, & domesticus maturant phlebothomationes & durities. *Vulnera, & ulcera.* Consolidat, & prohibet ambulationem fraudulentis, et ponitur[e] † [ ] cum albumine oui super adustionem. *Instrumenta iuncturarum.* Confert tremori, et quandoque ponitur cum fœnugreco super podagram; et embrocatur decoctio eius super dolores iũcturarum. *Membra capitis.*[f] [Eius decoctio & ipsius semen retardant ebrietatem, & confert furfuribus,] & quã do cum succo eius fit caputpurgium, purgat caput: & ex proprietatibus eius fit exsiccatio linguæ, & facit somnum. *Membra oculi.* Obtenebrat visum, hoc tamen quòd ponitur in † collyrijs. *Membra anhelitus & pectoris.* Fit gargarismus cum succo eius: aut decoctione ipsius cum oleo sesamino, et confert præfocationi, et comestio eius clarificat uocem. *Membra nutrimenti.* Est malus stomacho et eius succus cum uino de passis confert spleni, et icteritiæ, et eius[g] [canna] est tardæ digestionis. *Membra expulsionis.* Prouocat vrinam et mẽstrua, et eius semen cum aqua lupinorum interficit vermes, et eius flos prouocat menstrua etiam. Quum ergo supponitur ẽt ipse, et succus eius cum farina sceilem,[h] † [ ] interficit fœtum, et quando supponitur eius semen post coitum, corrumpit sperma et cinis radicis eius frangit lapidem. Et caulis, qui est marinus, declinat ad salsedinem et amaritudinem, propter illud ergo lenit naturam. et soluit propriè cum carne pingui, et folia eius sunt sicut folia aristolochiæ, quæ ex una radice oritur. *Venena.* Eius succus cum uino confert morsibus, et est conferens morsui canis rabiosi.

† .i. vulgatus caulis.

c B. Alia litera calidior.

d B. althendue.

† bothor.

e † B. cinis eius.

f B. Alia litera. & confert ebrietati ex vino.

† alcosol.

g B. Alia litera. album seu substãtia ipsius medullaris, quę est alba.

h † B. Alia litera. aut flos eius.

a B. Kuzbara, seu Kuzibara.

De[a] [*coriandro.*] *Cap.* 143.

b B. cum.

Coriandrum quid est? Aliud est humidum, et aliud siccum. Dixit Gal. quòd virtus eius est composita, et quòd in eo dominatur, est terreitas quandoque, et aqueitas tepida, et in ipso est ponticitas parua[b] [a] stypticitate. Apud me verò aqueitas in ipso frigida est, nõ tepida omnino, nisi sit propter substantiam subtilem calidã permistam ei, cuius separatio ab eo fit velox. Et Hunaim quidem dixit etiam, quòd Gal. remouet frigus a coriandro contradicendo Diosc. Ego autem dico, ꝙ testificati sunt iam frigus eius Rufus, et Archigenes, et alij ab eis. *Natura.* Frigidum est in fine primi usque ad secundum, sic cum in secũdo, et apud filium Viregi in tertio. Apud me verò siccum est declinans ad caliditatem paruam. Sed Galenus in toto facit declinationem ad caliditatem, et forsitan illud est propter substantiam in ipso subtilem, quæ resoluitur, et non remanet quum bibitur,[c] [et si non, propter qđ oportet, ut sit multitudo.] succi eius interficiens cum infrigidatione. *Operationes & proprietates.* In ipso est stypticitas, et stupor, et succus eius cum lacte sedat omnem fortem pulsationem. *Apostemata, & † pustulæ.* Confert apostematibus calidis cum aceto, et cerusa, et oleo ros. et cum melle et oleo[d] [† scere, et uestigijs ignis persici.] Et cum farina fabarum, aut † succo, aut farina ciceris, scrophulis, quando permiscetur cum eis succus eius. Inquit Gal. quum resoluat scrophulas, quomodo ergo est frigidũ? Et possibile quidem est ut dicatur ei, propter ipsius proprietatem[e] [et] quoniam in ipso est substantia subtilis, profundans, penetrans, et profundatur, et non profundatur substantia frigida, sed quando bibitur, resoluitur calidum velociter, et remanet agens frigidum; et dixit non sanat ex erysipila, nisi quod infrigidatum est, aut permistum humori melãcholico, aut phlegmatico. *Membra capitis.* Confert vertigini factæ a vapore cholerico, aut phlegmatico, et epilepsię factę ex hoc, et eius proprietas est prohibere uaporem a capite, et propter hoc ponitur in cibo patientis epilepsiam ex vapore stomachi, et multitudo eius humidi, et eius sicci, permiscet sensum. Et quod humidum est, facit somnum, et prohibet fluxum sanguinis narium. Et puluerizatio sicci, et collutio oris ex succo humidi cõfert † aphthis. *Membra oculi.* Generat tenebrositatem visus, et succus eius destillatus sedat pulsationem in oculo: et propriè cum lacte mulieris: et quando ex folijs eius fit emplastrum prohibet fluxum materierum ad oculum. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert tremori cordis calido, et potantur ex eo ℥.ij. cum aqua linguæ arietis, et retinet sputum sanguinis. *Membra nutrimenti.* Est tardę digestionis, et confortat stomachum calefactum, et quod de eo torrefactũ est, prohibet vomitum. Et dicitur quòd ipsum sedat eructuationem acidam post cibum, et si ita est, tunc facit illud propterea quòd prohibet vaporem et motum eius. *Membra expulsionis.* Constringit semen eius torrefactum, et dicitur ꝙ semen eius cum rob solutione educit serpentes. Et coriandrum quidem humidum cum melle, et oleo confert apostematibus calidis testiculorum. Et quod ex eo humidum est, et quod siccũ est, frangit virtutem coitus, et erectionem uirgæ desiccando sperma. *Venena.* Quum ex succo bibitur circiter. vnc. iiij. interficit, quoniam facit hominem possidere tristitiam, et syncopim et non oportet uniuersaliter, ut de eo multum sumatur.

AN-

ANNOTATIONES.

Coriandrum refrigerare putat Dioscor. lib. 2. Gal. Dioscoridem arguit 7. simp. med. & ex substantia ait constare tum terrena & tenui, cuius iudicium amaritudo est, tum aquea, quæ tepentis facultatis est particeps. quod & Paulus dicit. Author tamen hic Dioscoridem tuetur, tum multiplici ratione, tum Rufi & Archigenis testimonio, & secūdo quoq; de virib. cord. frigidum esse testatur, secundo ordine, et siccum tertio. cui et Rasis 3. ad Almans. consentire uidetur. Sed cum Gal. stat Auer. 5. Coll. et Rasis 23. Contin. horum sentētiæ, fauere Hipp. uidetur 2. de dięta, calidū ipsum esse pronuncias. Notat præterea author coriandrum epilepsiæ conferre, quæ ex uentriculi fit consensu. Idem tamen lib. 3. illius usum comitiali morbo damnat præterquā in ea, quę sanguinea est et biliosa. In qua re et eo sibi aduersari uidetur, quod somnum ab hoc cōciliari adnotauit, quod et Hipp. loco citato. quod profectò si ita se habet, cum sicci tas uigilias faciat non somnum, quomodo et uigilias facere et secundo ordine possit exsicare, tu considera.

De [a] [*cane.*] *Cap.* 144.

CAnis. *Decoratio*. Vrina canis administratur super verrucas, et quod dicitur de lacte eius, ꝙ ipsum abradit pilos, & prohibet ortum pilorū euulsorum, est vanum, secundum quòd existimauit Gal. in locis pluribus, [b] [et Gal. qui dem scripsit canones, in quibus dixit quod sanguis canis prohibet ortum pilorum euulsorū.] *Membra expulsionis*. Inquit Gal. destructus est sermo eius, qui existimauit, quòd sanguis canis extrahat fœtum. *Venena*. Sanguis canis rabiosi conuenit morsui ipsius, et ueneno sagittę Armenæ.

De [a] [*carne.*] *Cap.* 145.

Caro quid est? Carnes bonę sunt [b] [caro ouina, quæ cum caliditate est subtilis, & iuuenum taurorum, & caprarum,] et carnes illorum, qui de eis sunt parui, sunt magis susceptibiles digestionis, & subtilioris nutrimenti. Et hœdina quidem est minorum superfluitatum, quàm [c] [arietina.] Caro autem lactentis a lacte laudabili est bona. ex lacte verò non laudabili, est mala. Et caro decrepiti quod est ex ouibus, est mala; & similiter caro extenuati. Et caro nigri est leuior et suauior. & similiter caro masculi [d] [& rubea diuisa ex animalibus plurimæ pinguedinis, & alba sunt leuiores : & uaria] est minoris nutrimenti: & natat in stomacho. *Electio*. Melior caro, & [e] [digestibilior] est illa, quæ est circa os. Et dextra quidem leuior est, & melior est sinistra, & quę est in medio lacertorum, mundior est [f] [carne neruorum.] Caro autem laxa, super quam non est neruus, fortasse est sua uis, & propriè, quæ est propter generationem lactis, sicut caro mammillæ. aut propter generationem saliuæ, sicut caro radicis linguæ. Et eius quidem nutrimentum, quando digeritur, est bonum, et [g] [quibusdam] horis est phlegmaticū. Multitudo verò nutrimenti eius non est [h] [nisi multitudo nutrimenti reliquarum carnium, & caro lacertorum] nisi caro mammillæ; & caro testiculorum gallorum; minus verò bona ē, quæ creata est ad hoc vt sit substentaculū. sicut, quę texitur inter venas hepatis, & reliqua. Et caro cordis & radicis eius [i] † [ ] similis moro. Et mammillæ quidem nutrimentum est bonum. Quòd si in ea est lac, est grossum. [k] [Testiculorum uerò] caro est melior alijs. Et uolucris verò caro melior est alduragi, & gallinarum est subtilior ea, & non sunt cum nutrimento carnium [l] [coturnicum, perdicū et phasiani.] Omnis pręterea animalis siccæ complexionis caro, parui, est melior [m] † [ ] sicut caro hœdi. Ipsa enim est bona. Caprina verò non est bona. multum, & eius humor fortasse est malus valde. Hircina autem caro est mala absolutè. Et caro [n] [luporum] est mala. Et omnes volucres magnæ aquaticę, & habentes colla longa, & pauo, & miluus, & palumbus duræ [o] † [ ] & alcatha: & quorum plurima generatio est melancholica, & quæ eis sunt similia: & passeres omnes malæ sunt. Alæ verò auium grossarū magnarum exercitantium sunt boni chymi. Caro autē syluestris melior est caro gazel cum sua declinatione ad melancholiam. Christiani verò dicunt, & qui eos imitantur, quòd melior caro syluestris est caro porci siluestris Nam cum hoc quòd est leuior carnibus domestici, est fortis nutrimenti & plurimi, et est velocis digestionis, & est melior quàm esse potest in hyeme. Oportet præterea vt considere tur in dispositionibus animalium etiam in ętate, & in loco sui pastus : & sui exercitij, et reliquorum, quæ dicta sunt in lacte. *Natura*. Caro [p] [auis omnino] siccior est carne quadrupedis, et caro vaccina siccior est carne caprina. Caro autē caprina est sicca et difficilioris digestionis carne ouina. Et caro [q] [veterum] est grossi nutrimenti, et vehementis calefactionis. Leporis uero caro est calida et sicca. Carnes magnarum auium. et anserum, et miluorum est grossa. Anatis verò caro, et aquaticarum est uehementis humiditatis, et est propinqua in hoc carni ouinæ. Et existimauerunt quidam quòd caro ericij est humectatiua, et caro pinguis, et [r] [natiū,] caro est calida et humida. *Operationes et proprietates*. Caro est cibus confortans corpus, et est cibus magis propinquę conuersionis ad sanguinem, et nutrimentum quidem eius, quę in patella cocta est, et eius, quæ assata est, est siccius et nutrimentum eius, quæ elixata est, est humidius. Et eius quidem, quę cocta est cum seminibus, et muri, et similibus. virtus, est virtus seminum eius. Pinguedo autem et adeps sunt mali nutrimenti et pauci, et subleuant cibum, et non est conueniens ex eis nisi quantitas parua secundum mensuram, quæ delectet. Salita verò caro quamuis in principio fuerit humida, tamen facta est desiccatiua, vehementiorem habens desiccationem quàm omnis caro, Et eius nutrimētū est paruum. Et caro quidem pingus lenit ventrē cum paucitate sui nutrimenti, et velocitate suæ conuersionis ad fumositatem, et choleram, et digeritur velociter. Et caro [s] [iliorum et natiū] deterior est carne pingui, et est mala in digestione et nutrimento, et est calidior et grossior [t] [pinguedine.] Caro uaccina plurimi est nutrimenti, grossa, melancholica, generans ægritudines

h quæ sunt ex carne lacertorum. Alia litera. nisi multitudo nutrimenti omniū carniū quæ sūt ex carne lacertorum. Alia litera nisi sicut multitudo reliquarum carnium lacertorum.
i† B. Alia litera. & quæ est.
k B. Alia litera. Castratorum verò animalium.
l B. alchabagi, & alcaiaigi, & altedarigi.
† alcubegi, & atheiz, & alderariz.
m B. quàm caro magni ipsius.
n B. animalium rapacium.
o † B. carnis.
p B. volucrum vniuersaliter.
q B. algiezur. i. camelorum.
r B. allie.
s B. allie.
t B. quàm adeps

gritudines melancholicas: quæ melior eſt eius, eſt caro vitulorum. Carnem præterea uaccinã diſſoluunt cortices melonum. Et melior quidem hora in qua comeditur, eſt ver,& principium ęſtatis. Chriſtiani autem, & qui eos imitantur,dicunt ꝙ non habent cum groſſitudine ſua viſcoſitatem nutrimenti porci, neque eius ſpiſſitudinem: porcellorum autem caro parui eſt nutrimenti propter fortitudinem ſuæ reſolutionis & vehementiam ſuę humiditatis. Et caro quidem anatis eſt plurimi nutrimenti; non tamen exiſtit in bonitate nutrimenti gallinarum,& ſimilium:& ventres earum ſunt ſuaues: & hepata earum ſunt bona,ſuauia in cibo,& boni humoris.Caro alſcecrach eſt frangitiua ventoſitatum: & de carnibus longinquior ab hoc vt putrefiat,eſt illa quæ parum eſt pinguis,& cuius ſubſtantia eſt ſiccior. *Decoratio*. Caro vaccina generat morpheam. adeps aſini ſylueſtris eſt bonus paño linitus: ſimiliter adeps anatis impinguat: & illud quod eſt aduſtum de carne arietum, linitum ſuper morpheam eſt utile, & quod aduſtum eſt de carne ranarum,alopeciæ. *Apoſtemata & † puſtulæ*. Caro vaccina generat cãcrum,& ſimiliter carnes groſſæ, & [u] [reſoluuntur apoſtemata dura eis.] *uulnera & ulcera*. Caro vaccina generat ſcabiem, & impetiginem malas:& ſimiliter carnes groſſæ,& caro arietis aduſta linitur ſuper impetiginem conuenienter. *Inſtrumenta iuncturarum*. Caro vaccina generat lepram,& elephãtiam,& varices,& ſimiliter carnes groſſæ,& [x] [pingues & alleliati] more emplaſtri ſuppoſita eſt bona neruis [y] [inflatis.] in iure carnis leporis ſedent podagrici, & habentes dolores iuncturarum, & eius operatio eſt proxima operationi iuris uulpis. Caro dannulæ adminiſtratur more emplaſtri ſuper dolores iuncturarum poſita. Caro dorſi aſini ſylueſtris cum oleo coſtino emplaſtratur ſuper dolores iuncturarum. Adeps aſini ſylueſtris cum oleo coſtino [z] [mollificatus more emplaſtri ponitur ſuper] dolores dorſi,& ventoſitatibus groſſis. Et caro uiperæ confert lepræ ſecundum quod dictum eſt in cap. eius. Et caro ericij eſt bona lepræ. *Membra capitis*. Caro uaccina,& reliquæ carnes groſſæ [a] [malæ, faciunt euenire alienationem] propter exſiccationem. Et caro dannulæ miſcetur cum uino, & bibitur propter [b] [ſoda.] *Membra oculi*. Cinis carnis arietum confert albugini oculi,carnes [c] [luporum & habentium roſtra & ungues] conferunt oculo, & cõfortant ipſum. *Membra anhelitus & pectoris*. Cancer fluuialis confert [d] [extenuatis ualde, & carnes pullorum excitant pręfocationem niſi acetoſæ.] *Membra nutrimenti*. Carnes groſſæ prædictæ ingroſſant ſplenem; uerum [e] [acetoſum vaccinum] cum coriandro ſicco & croco prohibet curſum materierum ad ſtomachum:& caro alcatha rememoratur in ſumma eorum,quę conferunt corruptioni complexionis, & hydropiſi,& oppilationis ſplenis,& hepatis:& melius eſt ut in hydropiſi [f] [congelata ſumatur] vt non commoueat ſitim, quidam autem hominum ſunt qui laudant carnes [g] [luporum] ad frigus ſtomachi: & humiditatem & debilitatẽ eius, & uelocitas quidem digeſtionis,& deſcenſionis, & ambarum tarditas non ſunt ſecundum groſſitudinem cibi, & ſubtilitatem eius. Caro enim porci ſylueſtris & domeſtici,ſecundum quòd dicitur, eſt velocis digeſtionis & deſcenſionis: & eſt fortis nutrimenti uiſcoſi & groſſi: & carnes ceruorum cum groſſitudine ſua ſunt velocis deſcenſionis, & caro quidem ericij cum oxymelle confert hydropiſi: & caro alcatha confert oppilationi hepatis,& debilitati eius, & corruptioni complexionis & hydropiſi,& carnem [h] [luporum] & habentium roſtra,& ungues [i] † [ ] abhorret ſtomachus. *Membra expulſionis*. Carnes vaccinę prohibent attractionem [k] [choleræ ad ſtomachum.] Caro leporis aſſata eſt bona vlceribus inteſtinorum. Caro ericij exſiccata cum oxymelle eſt bona dolori renum: ius galli decrepiti eſt bonum colicæ: & ægritudinibus melancholicis:& adeps aſini ſylueſtris cum oleo coſtino eſt bonus dolori renum, & ventoſitatibus groſſis: & caro [l] [luporum] & habentium roſtra & ungues [m] † [ ] eſt bona hęmorrhoidibus. Ius carnis vaccinæ acetoſum eſt bonum ſolutioni cholericæ. Abſcindit enim ipſam,& ſimiliter [n] [congelatio] carnis eius cum coriandro & aceto, & acetoſitatibus ei ſimilibus,& coriandro ſicco & pauco croco: & ſimiliter carnes auium aſſatæ; aut non aſſatæ conſtringunt ventrem, & propriè alcubugi, & atciagi, & eis fortior eſt alchatha,& alchanabiri, & propriè quum elixatur,& [o] [auſertur ab ea aqua.] caro autem [p] [cameli] prouocat vrinam, & carnes pingues uehementius leniunt naturam quàm aliæ. *Febres*. Caro vacina, & ceruorum,& hircorum ſylueſtrium, & magnarum auium facit euenire febres quartanas. *Venena*. Caro dannulę exſiccata cum uino in potu accepta confert venenis. Caro arietum aduſta confert morſibus ſerpentum,& ſcorpionum,& algerarat:& cum uino canis rabioſi, & caro ranæ puncturæ vermium uenenoſorum.

† bothor.
u B.faciunt accidere apoſtemata dura.
x B. & pinguedo & allie.
y B.induratiuis.
z B.i. vnguedo adminiſtratus ẽ bonus.
a B. Alia litera, prædictæ faciũt euenire alueſues,i.imaginationes malas.
b B.epilepſiam.
c B. animalium rapaciũ,& auiũ rapacium habẽtium roſtra & ungues rapaces.
d B. phthiſicis valde, & carnes columbinorum excitant præfocationẽ niſi cũ acetoſis præparentur.
e B. ſechbegi factum ex carne vaccina.
f B.fiat ex ea cariſſa.i.cibus acetoſus.
g B. animalium rapacium.

ANNOTATIONES.

De carnibus animalium,quæ in ciborum,ac medicamentorum vſum veniunt, plura ſcripſit Gal. 3. de alim.facult. & 11.de ſimpl.med.necnon Paul.lib. 1.ex quibus hæc omnia deſumpta ſunt. Sanè in eo author aduerſari Galeno uidetur cum paſſeres malos eſſe pronunciat. Galenus etenim 3.de alim.fac.cui & Paulus lib.1. aſtipulatur, paſſerculos turdos & merulas, duros quidem eſſe, non tamen praui ſucci concedit. immo & hos, & turdos & merulas inter cibos attenuantium, & incraſſantium medios reponit lib.de cib.bon & mal.ſuc. Dicit præterea author,leporis carnes calidas,& ſiccas eßе,cui aßentiri & Hipp.uidetur ſecundo de dicta. cum leporinas carnes ſiccas eſſe notauit, & aluum ſiſtere,& urinæ quoddã ex citamẽtum facere; nempe cum vrinas ab acribus, & calidis cieri ſatis conſtet. Huius tamen contrarium, & infra cap.de lepore, & lib.3.fen 16. & 22. quibus locis inter frigida reponere uidetur. Sed pro hac re uide Auerr.5.Coll. ubi de carnibus agit,& doctiſſimum Manardum, lib.13.epiſt.

De a *[chryſomelis.]* *Cap. 146.*

Chryſomela. *Electio*. Meliora ſunt Armenia, non enim cito aduenit eis corruptio, & acetoſitas. Et quum ſumuntur chryſomela, oportet vt

vt accipiatur masticis & anisi æqualiter pondus 3.j. vsque ad 3.ij. in vino puro, aut vino de passis aut parum mellis. *Natura* Sunt frigida & humida in secūdo: & oleum nucleorum est calidum & siccū in secundo. *Operationes & proprietates*. Eorum humor est velocis putrefactionis. *Membra nutrimenti*. Eorum infusio sedat sitim. Et chrysomela quidem conuenientiora sunt stomacho, quam persica. Et Armenia non corrumpuntur in stomacho, neque acescunt velociter. Ex eis vero, quæ eorum expellunt nocumentum, est, vt postea sumantur anisum, & mastix in miua, aut vino de passis [b] [& infrigidati cū melle puro.] *Membra expulsionis*. Oleum nuclei ipsorum confert hæmorrhoidibus. *Febres*. Generant febres propter velocitatem suæ putrefactionis. verum infusio siccorum confert febribus acutis.

De [a] [calce] Cap. 147.

Calx quid est? Per calcem significamus cinereitatem corporum lapidosorum, & ostracorum. *Natura*. Illa quidem quam nō tetigit aqua, calefacit, & adurit, & illam quam aqua tetigit [b] † [ ] quum remanet extincta duobus diebus, aut tribus, tunc non adurit, immò calefacit tantum: & abluta quidem est sicca. † [ ] *Operationes, & proprietates*. Abscindit sanguinis fluxum; & abluta est exsiccatiua sine mordicatione, & calx quidem, quando bullitur cum oleis, fit maturatiua. *Vulnera, & ulcera*. Corrodit carnem additam: et abluta consolidat, & confert adustioni ignis valde.

De [a] [cypero.] Cap. 148.

Cyperus quid est? Est radix plantæ similis porro, & segeti etiam, nisi quia est subtilior & longior in pluribus regionibus. Veruntamen melior est alcusi. Et dicitur quòd cyperus Indus [b] [cum croco] abradit pilos. *Electio*. Melior est ille qui est spissus, grauis, difficilis ad frangendū, aromaticus: cuius herba est breuis, & cuius [c] [acredo] est vehemens. *Operationes & proprietates*. In ipso est stypticitas parua, & exsiccat sine mordicatione, & aperit orificia venarū, & extenuat ventositates, & adurit sanguinem, & ponitur in emplastris. *Decoratio* Colorem efficit bonum et facit bonum odorem oris, & Indus, sicut dicitur, abradit pilos. *apostemata & † pustulę*. Consolidat ea quę sunt difficilis consolidationis, & [d] [fissa] & putrida, & corrosa cum oleo de grano [e] [alchadra.] *Instrumenta iuncturarum*. Valet ad dolorem in ilijs, & stringit dorsum, & neruos: & ipsius multitudo acquirit lepram. *Membra capitis*. Cōfert putredini nariū, & oris, & † aphthis: & mollificationi gingiuæ, & augmentum efficit in seruatione. *Membra nutrimenti*. Calefacit stomachum & hepar. *Membra expulsionis*. Extrahit lapidem, & frangit ipsum, & confert distillationi urinæ, & debilitati vesicę valde, et frigori eius vehementer, & similiter operatur in renibus, & confert frigori matricis valde, & confert hęmorrhoidibus. *Febres*. Confert febribus antiquis.

De [a] [cupresso.] Cap. 149.

a B. sero.

Cupressus quid est? Nominatur in Syria arbor [b] [alheret] & Romanè cupressus. & in sapore eius sunt [c] [acredò & stypticitas pauca] & amaritudo plurima, & ponticitas eius est plus quam amaritudo, & eius acuitas est secundum quantitatē, qua eius virtus in membris profundatur, et facit prouenire stypticitatem sine mordicatione. & diuersificatur a reliquis calefactiuis, quoniam non attrahit. *Natura*. Calida est in primo sicca in secundo; quidam tamē existimauerunt quòd est frigida valde, & iudicauerunt quòd virtus eius est composita, & caliditas eius est secūdum quantitatem, qua facit penetrare stypticitatem: et qua stypticitas eius profundatur. & prouenit in membris. *Operationes & proprietates*. Folia & nux eius sunt styptica: & in ipsa est resolutio, & resoluit humiditates, & nux quidem eius fortior est omni re quàm folia ipsius: & in ipsa est vis faciendi adhærere, & abscindit sanguinē, ita quòd remouet putredinem. *Decoratio*. Quando decoquitur cum aceto & lupinis, & linitur super unguem, remouet eius vestigia, & eius folia delent † vitiliginem. *Vulnera & ulcera*. Folia eius recentia, et nux eius [d] † [ ] consolidant vulnera, quę sunt in membris duris, quum fuerint recenter collecta, & conferunt formicę & erysipilæ, & propriè cū farina hordei. *Instrumenta iuncturarum*. Nux & folia ipsius bona sunt [e] [collo] cum ex eis fit ipsi emplastrum, & confortant neruos, & extenuat ramicem more emplastri superposita: & roborant mollificationē, & stringunt eam. *Membra capitis*. Quando teritur nux cupressi multum cum ficubus, & ponitur licinium de eis in narem. sanat carnem additam, & decoctio eius cum aceto sedat dolorē dentium. *Membra anhelitus & pectoris*. Datur ad bibendum cum vino nux eius ad sputum sanguinis, & ad difficultatem anhelitus, & anhelitum dilatationis, & ad tussim antiquam: & similiter eius decoctio. *Membra expulsionis*. Bibuntur folia eius cum uino, et conferunt difficultati mingendi, et cursui superfluitatum ad uesicā; et conferunt etiam ulceribus, quæ sunt in intestinis. *Permutatio*. Loco eius ponitur medietas ponderis ipsius de cortice granati, et pondus ipsius de sarcocolla rubea.

b B. alarzi.
c B. acuitas parua.
† morpheam.
d † B. & rā eius.
e B. rupturæ.

ANNOTATIONES.

Cupreßum in calidorum ordine reponit, quod & lib. 1. sed contrarium, & Dioscor. lib. 1. & Paul. lib. 7. Cap. 85.

De [a] [cancro.] Cap. 150.

a B. sarthā nheri, uel sarathan nheri.

CAncer fluuialis quid est? Notus est. *Operationes & proprietates*. Est difficilis digestionis, et plurimi nutrimenti, et ipsum quidem rectificat decoctio cum mes, et extrahit res acutas infixas carni et spinas: sed marinus est subtllior. *Decoratio*. Cinis eius est bonus fissuris pedum ex frigore, & quod de eo adustum est, ponitur in medicamentis morpheæ et panni, et confert. *Apostemata & † pustulæ*. Cancer fluuialis resoluit apostema [b] [magnum] quando ponitur super ea. *Membra anhelitus & pectoris*. Caro eius

† bothor.
b B. durum.

confert

confert phthisi,& propriè cum lacte asinæ : & ius ipsius etiam . *Membra expulsionis* . Cinis eius est bonus fissuris ani. *Venena.* Cōfert morsui scorpionum,& rutelę more emplastri superpositus, aut comestus, & cinis eius cum melle confert ad morsum canis rabiosi bibitus:& quandoq;[c] sumitur ex eo cum frumento] ad morsum canis rabiosi bibitus sumitur ex eo cum frumento,ad morsū canis rabiosi,& est notū , & scies modū curæ in capitulo de venenis. Et existimauerunt et quòd quādo cum bedarungi approximat scorpioni,moritur scorpio.

c B. fit ex eo cū gentiana medicamen.

De[a] [*cancro marino* .] *Cap.* 151.

a B sarathā, seu sarthan chari.

Cancer marinus quid est? Quum dicitur cancer marinus, nolumus intelligere per hoc omnem cācrum maris, immò speciem caneri , qui propriè habet omnia membra dura,ut lapis. *Operationes & proprietates.* Quod de eo adustum est, subtilius est reliquis adustis. *Decoratio.* Quod de eo adustum est,abstergit dentes, & delet pannū & lentigines. *Vulnera & ulcera.* Quod de eo adustū est,desiccat ulcera,& confert scabiei. *Membra oculi.* Prohibet lachrymas,& resoluit cum sale ungulam,& fit ex eo collyrium,& fricatur cū eo scabies palpebrarum . *Febres* . Prohibet quartanam .

De[a] [*chrysolachano.*] *Cap.* 152.

a B. farmach.

Chrysolachanū quid est? Est triplex qui plurimum inuenitur in Scemi . *Natura* . Frigidus & humidus est in primo,& apud quosdam tēperatus .

De[a] [*coturnicibus.*] *Cap.* 153.

a B.seman, uel semani.

Coturnices quid sunt?Ex comestione carnis earum timetur tetanus & spasmus,non quia comedant elleborum tantum, immò quia in substantia earum est hęc uirtus , & existimo quòd nutrimentum earum ab elleboro est propter similitudinem complexionis.

De[a] [*casia*] *Cap.* 154.

a B. salihacha.

Casia quid est ?[b] [Dicitur quòd est cortex radicis mori alsceni. Et] est specierum , plurium quarum una est rubea boni saporis & odoris. Et altera species eius est cuius sapor est sapor[c] [spicæ.] Et est species nigra ad purpureitatem declinans,cuius odor est similis[d] [sandalo.] Et est species altera nigra horribilis odoris subtilis corticis,fissa. Et est altera species ad albedinē declinans porrini odoris . Et est species nigra , subtilis cannæ,concaua. Et dixerunt quidam , quod inuenitur simile casię, quod conuertitur ad cinnamomum. Et dixerunt alij, quod inuenitur super arborem cinnamomi casia huiusmodi. Et quandoque est coniuncta ipsi cinnamomo,& casia existit in uirtute cinnamomi , sed est debilior.Et bona est illa, quæ cōsequitur cinnamomum. *Electio.* Melior est illa,quæ est rubei coloris[e] [pura] plana, longi, ligni , grossę cannæ,subtilis foraminis,solida[f] [grossa] boni odoris,quę mordicat linguam,& stringit eam,

b — B.

c B.rutæ.

d B. Alia litera rosæ.

e B. clari.

f B. plena.

Nigra uerò est mala,& quod de ea administratur est cortex ipsius. Et in ligno eius non est bonitas . *Natura.* Calida est,& sicca in[g] [secūdo.] *Operationes et proprietates* . Est resolutiua uentositatum grossarum,& in ipsa quidem sunt stypticitas, & resolutio cum[h] [acredine plurima, & subtiliatio multa , & incisio propter acredinē, quæ est in ipsa, adiuuat styptica,] & sua resolutione adiuuat solutiua,& ipsa cum eò,quod est in ipsa de resolutione & stypticitate,& subtiliatione,cōfortat mēbra. *Apostemata &* † *pustulæ.* Resoluit apostemata calida & frigida in uisceribus. *Vulnera,et ulcera.* Linitur cū melle sup lactea. *Membra oculi* . Pernitur in medicinis oculi pp illud, qđ in ea est de stypticitate & resolutione. *Membra anhelitus & pectoris*: Cōfert pectori. *Mēbra nutrimenti.* Syrupus eius confert hepati[i] [& vinū] in quo casia infunditur,cōfert stomacho. *Membra expulsionis.* Prouocat utraque propriè in quocunque eorum amborum fuerit causa humoris grossi,& confert doloribus renum & uesicę & quando fit encatisma in decoctione eius, valet dilatationi matricis,& eius lubrificationi:et similiter fumus eius,& syrupus eius,& vinum, in quo ipsa infunditur , est bonum difficultati vrinæ:et existimauerunt quidam,quòd ipsa facit abortum . *Venena* . Datur in potu ad venenum tyriæ.

De[a] [*cydonio* .] *Cap.* 155.

Cydonium quid est ? Quando abluitur cinis ramorum,et foliorum eius, est sicut tutia , et [rob ipsius,remanet propter puritatem stypticitatis eius,] et rob pomorum acescit propter illud quod in ipso est de humiditate aquea frigida. *Electio.* Assatum est[c] [melius] et magis conferens,et eius quidem assatio fit quoniam cauatur,et deijciuntur grana eius,et ponitur in ipso mel,et linitur luto corpus eius, et ponitur in cinere. *Natura* . frigidum est in fine primi , siccum in principio secundi . *Operationes & proprietates.* Est stypticum,confortatiuum fortiter, et flos eius etiam stypticus est , et similiter oleū eius,et dulce est minus stypticum,et semen eius est lenitiuum sine stypticitate, et prohibet ipsū recursum superfluitatum ad uiscera. *Decoratio.* Retinet sudorem,et confert oleum eius fissurę frigoris. *Apostemata &* † *pustulę* . Confert oleū eius formicæ. *Vulnera et ulcera.* Oleum eius est utile ulceribus[d] [scabiosis.] *Instrumenta iuncturarum.* Multitudo comestionis eius generat dolorem neruorum. *Membra oculi.* Assatum ponitur super apostemata oculi calida. *Membra anhelitus et pectoris.* Eius succus confert dilatationi anhelitus,et asthmati,et prohibet sputum sanguinis,et semen eius confert asperitati gutturis,et lenit cannam pulmonis , et mucillago eius etiam humectat [ipsam cannam.] *Membra nutrimenti.* Confert vomitui,et ebrietati,et sedat sitim,et confortat stomachum recipientem superfluitates syrupus eius , et ipsius infusio , et quod de ipso elixatum est:et ipso utuntur in secunda mensa super uinum,et prohibet ebrietatem,et fit ex eo syrupus confortas appetitum deiectum valde, et [... et prohibet uomitum phlegmaticum. *Membra expulsionis.* Est pro-

tuum,et] confortat stomachum ,

prouocatiuum, & iam dictum est, ꝙ illud est per accidens, continens constrictionem eius, & illud quod cum melle elixatum est, est vehemẽtius prouocatiuum; verumtamen quandoque soluit ventrem, & non constringit, & generat colicam, & dolorem ventris pungitiuum & cõfert dysenterię, & retinet fluxum mẽstruorum & confert arsuræ urinæ, quando distillatur succus eius, aut oleum ipsius in virgam, & confert oleum eius renibus & vesicæ, & quando assumitur post cibum, soluit, adeo quòd quando plurimũ ex eo sumitur, extrahit cibum ante digestionem, & clysterizatur decoctio eius ad eminentiam ani & matricis.

De [a] [*croco hortulano.*] *Cap.* 155.

Crocus hortulanus. *Natura.* Est calidus in primo, siccus in secũdo. *Operationes et proprietates.* In ipso est stypticitas æqualis cum maturatione. *Decoratio.* Mundificat pannum & morpheam. *Vulnera et ulcera.* Ponitur cum aceto super impetiginem. *Membra capitis.* Ex eo hortulano syluestri quum fit linimentum cum melle, confert †aphthis puerorum.

De a [*calamentho.*] *Cap.* 156.

Calamenthum quid est? Eius aliud est fluuiale, & aliud montanum simile hyssopo in sapore & similiter folia eius sunt ei similia. Et est alia species eius, quę nominatur [b] [alhauium.] Et est quędam species eius, quæ vocatur calamenthum hirci, & uirtus eius est sicut virtus aliorũ: [acris:] & virtus syrupi ipsius est similis uirtuti syrupi alhahase, & calamẽthum quidem est substantiæ subtilis, & montanum fortius est fluuiali. *Operationes & proprietates.* Subtiliat fortiter sua acuitate, & amaritudine sui, & propriè syluestre, & propter illud est rubificatiuum, vlceratiuum, & quum bibitur solum, prouocat sudorem, & calefacit vehementer per id quod extrahit ex profundo corporis, & incidit, & exsiccat, & calefacit valde. *Decoratio.* Quando decoquitur, & propriè quod recens est cum vino, & fit ex eo emplastrum, remouet vestigia nigra a corpore: et[d] [occultationem,] quæ accidit sub oculo. *Vulnera & ulcera.* Montanum confert rasuræ intestinorum et rupturæ, et fit balneatio ex decoctione montani ad pruritum et scabiem. *Instrumenta iuncturarum.* Potus decoctionis eius confert cõtractioni lacertorum in carnibus, et extremitatibus suis. Et quandoque fit ex eo emplastrum ad sciaticam, et adurit cutem, et permutat complexionem: [e] † [ ] et extrahit ex profundo, comeditur et bibitur post ipsum aqua casei diebus continuis, confert elephantiæ, et varicibus. Et illud quod nominatur fel alhauium quando bibitur, confert spasmo. et linitur ex eo podagra et confert & suffumigatur cum eo; [f] † [ ] et confert potus calamenthi lepræ non resolutione sua tantum: sed sua incisione et subtiliatione etiam. *Membra capitis.* Succus eius interficit vermes in aure, et ĩ ipso est virtus faciendi soda. Et montanum quidem confert vlceribus oris, et [g] [extrahit] superfluitates ex vtrisque naribus, et illud quod est adustũ de alhauium, stringit gingiuas. *Membra anhelitus & pectoris.* Eius decoctio confert dilatationi anhelitus, et est fortis in extractione humorum grossorum viscosorum ex pectore propriè quum comeditur cum ficubus et cõfert dolori laterũ. Et mõtanũ quidẽ est fortius illo, et alhauiũ facit illud totum. super alhauium verò roratur acetum, et sumitur [h] [acetosum] ex eo quod est vicini tpis cum acetositate et odorat ipsum syncopizatus, et sanatur & calamenthum hirci cõfert tremori cordis. *Membra nutrimenti.* Confert paucitati appetitus, et debilitati stomachi, et propriè siluestre singultui, et confert patientibus icteritiam cum abstersione et apertione sua, et subtiliatione sua melancholicam et cholericam, et similiter decoctio eius, et quandoque fit balneatio ex decoctione montani ad illud, et separatur icteritia, confert hydropisi, quando comeditur cum ficubus, et in montano quidem est uirtus faciendi appetitum cibi, et [i] [succus] eius est conferens hydropisi etiam, et alhauium sedat nauseam, et fit ex eo emplastrum cum cerato super splenem, et extenuat eum, et similiter calamẽthum hirci, et vehementer cõferens tremori cordis stomatico, et conturbationi, et nauseæ. *Membra expulsionis.* Eius decoctio prouocat vrinam, et confert dolori pungitiuo ventris, et cholericæ passioni, et quando teritur cum dispositione sua, aut decoquitur, et bibitur cum melle, interficit fœtum, et prouocat menstrua, et quandoque facit uomere phlegma, et dixerunt quidam [k] [montanum] abscindit coitum, et propriè syluestre et prohibet pollutionẽ. Et syluestre quidem soluit uentrem sufficienter, et confert matrici, et interficit uermes præcipuè syluestre. Et montanum solutione educit choleram nigram, et sit quod de eo sumitur in potu xx. kirat cum iuleb, et illud quandoque operatur species calamenthi syluestris. et omnia illa confortantur quando permiscentur cum aceto, et rob pauco, et rectius quidẽ est, vt teratur et spargatur super acetum commistum cum aqua et sale, et bibatur, et illud quod nominatur alhauium extrahit superfluitates melancholicas ex via vrinę, et calamenthum syluestre quãdoque operatur omnia illa. *Febres.* Bibitur decoctio eius, et confert rigori, et similiter inunctio ex oleo in quo ipsum est decoctum. *Venena.* Quando bibitur, aut ex eo fit emplastrum, confert puncturæ vermium uenenosorum, approximat liniri ex eo in illo opere cauterij, et quando præmittitur, et bibitur cum vino, expellit venena mortalia. Et suffumigatio ex folijs eius fugat uermes venenosos, et quãdo sternitur etiam. Et syluestre est bonum puncturę scorpionis. Et montanum quando bibitur [l] [succus] eius cum decocto, confert morsui luporum.

h B. præparatũ cum aceto, seu conditum cum aceto.

i B. elixatura.

k B. domesticũ seu hortense.

l B. decoctio, uel elixatura.

De a [*Cardamomo.* *Cap.* 157.

a B. chachulę.

Cardamomus quid est? Aliud est magnum, sicut cicer nigrum quod quum frangitur, interius habet granum album mordicans linguam, sicut cubebe, in quo est aromaticitas, et aliud est paruum sicut lens, aromaticum etiam. *Natura.* Calidum est et siccum in tertio. *Operationes, & proprietates.* In ipso cum calefactione est stypticitas,

b B. achma, & proprie in achma ipso.
c B mastice, & aqua utriusque granatorum.

tas,& propriè in illo quod habet b[caput,& propriè in capite ipso. [*Membra nutrimenti.* Confert vomitui, & nauseæ cum c[aqua masticis, & vtriusque granati.]

a B cardumeni uel cardamana.

De a [*Cordumeni.*] *Cap.* 159.

Cordumeni. *Natura*. Calidum est & siccum in tertio. *Operationes & proprietates*. Est ex rubificantibus,& in ipso est virtus liquefactiua,& proprietas eius est confortare membra intrinseca. *Vulnera & ulcera*. Confert scabiei, & impetigini linitum cum aceto. *Instrumenta iuncturarum*. Confert ægritudinibus neruorum, & dolori anchæ ex phlegmate,& confert paralysi,& contusioni lacertorum. *Membra capitis*. Confert epilepsiæ bibitum in aqua. *Membra anhelitus & pectoris*. Cordumeni est mundificatiuum pectoris, sedatiuū tussis. *Membra expulsionis*. Confert dolori pungitiuo ventris,& vermibus,& ascaridibus,& cū vino dolori renum,& difficultati vrinæ. Et datur in potu de eo drakimet vnum cum cortice radicis lauri ad lapidem; & eius fumus interficit fœtum. *Venena*. Confert mordicationi scorpionis, & reliquis puncturis. *Permutatio*. Loco eius ponitur harmel & squinanthum.

a B. cassabaldazira.

De a [*calamo aromatico.*] *Cap.* 160.

b † B. uillosa.

Calamus aromaticus. *Electio*. Melior est ille qui est hyacinthini coloris, propinquos habēs nodos, qui in plurima frangitur frusta b† [ ]& cuius canna est plena re simili telæ araneæ,& in masticatione eius est acuitas; & eius contritum est boni odoris,& est declinans ad citrinitatem & albedinem. *Natura*. Calidus est & succus usque ad secundum. *Operationes & proprietates*. Est subtiliatiuus, & in ipso est stypticitas pauca cum c[acredine]& in substantia eius sunt terreitas,& acreitas,& est bonę commistionis ad æqualitatem pertinens, sed eius exsiccatio est maior, & in ipso est substantia subtilis sicut in reliquis speciebus, quæ sunt ut piper,& cinnamomum. *Decoratio*. Confert d[occultationi]sanguinis mortui. *Apostemata, &* † *pustulæ*. Resoluit apostemata. *Instrumenta iuncturarum*. Cōfert contritioni lacertorum. *Membra oculi*. Abstergit uisum. *Membra anhelitus & pectoris*. Fit cū eo euaporatio in traiectorio in gutture;& confert tussi solus, aut cum gumma albotim. *Membra nutrimenti*. Confert apostemati hepatis,& stomachi cum melle, & semine apij, & est ualens ad e[timorem.] *Membra expulsionis*. Prouocat ambo, & ipse cum semine apij confert renibus, & distillationi vrinæ,& confert eius decoctio dolori matricis bibita, & sedendo in ea, & bibitur cum melle, & semine apij ad apostemata matricis.

c B.acuitate.
d B. nigredini.
† bothor.
e B haben. idest conferēs hydropisi.

a B cāthurium.

De a [*centaurea.*] *Cap.* 161.

Centaurea quid est? Duarum est specierum scilicet maior,& minor, quæ nascuntur in fine veris, & folia sunt sicut b [alethil.] & grossa c [duas habet species] albam & citrinam, in quorum capitibus est viriditas;& planta eius est magna sicut d [almekenesati]& ipsius potio ad febricitantes est vsque ad ℥.ij. herba verò eius quę est parua, est similis e [alhausegi montano, & est farecon,] & eius folia sunt sicut folia rutæ: & assumitur quandoque succus ex ea, quæ est viridis,& quandoque ex ea quæ est sicca, decoquitur enim in aqua donec aqua eius virtutem assumat: deinde aqua illa f [rectificatur.] *Natura*. Calida est & sicca in tertio. *Operationes & proprietates*, In ipsa sunt abstersio & stypticitas,& g [acredo] & parū dulcedinis,& exsiccatio, & est cū mordicatione, & dicitur quòd si coquatur cū carne incisa, coniungit eā. *Vulnera & ulcera*. Quæ recens est, mundificat vulnera & sigillat vlcera, & sigillat ulcera antiqua,& quæ sicca est, ponitur in emplastris,& consolidat fistulas, & ulcera profunda,& uulnera mala,& quando replentur fistulę de centaurea, & ligatur, rectificatur earum dispositio. *Instrumenta iuncturarum*. Cōfert attritioni in lacertis, & saniei in eis, & minor propriè. Et quandoque confert clystere factum ex ea sciaticæ,& doloribus neruorum,& contusioni eorum, sed minor est magis iuuatiua ad omnia illa. Quum ergo illa soluit solutione h [seducit aliquid sanguinis subito] & quandoq; fit clystere ex cinere eius cum aqua ad illud. *Membra anhelitus & pectoris*. Prohibet sputum sanguinis propter suam stypticitatem, & confert quę grossa est, et quæ minuta, difficultati anhelitus,& datur in potu de ea pondus. ℥.ij. cum vino in pleuresi frigida,& sputo sanguinis. *Membra nutrimenti*. Confert oppilationi hepatis, et duritiei splenis. *Membra expulsionis*. Prouocat menstrua, et extrahit fœtum, et interficit vermes, et prouocat vrinam, et datur in potu de ea pondus. ,.ij. ad dolorem ventris pungitiuum, et dolorem matricis, et confert colicę. Et minoris quidem decoctio quandoque soluendo educit cum phlegmate, et crudo humore choleram, et potus duarum specierum eius, quando superfluit, educit sanguinem solutione, et propriè minoris.

De a [*cartam o.*] *Cap.* 162.

Cartamus quid est? Alius est domesticus, et alius syluestris. *Natura*. Qui syluestris est, calidus est in secundo, siccus in tertio: et notus est calidus in primo, siccus in secundo. *Operationes & proprietates*. Oleum eius est propinquum oleo urticę, ueruntamen est debilius, et est ex eis quę ca[ ] seant lac † [ ] currens, et nutrimentum eius est multæ paruitatis. *Membra anhelitus & pectoris*. Mundificat pectus, et clarificat vocem. *Membra nutrimenti*. [ ] malus stomacho, et ipse caseat lac in stomacho. *Membra expulsionis*. Confert colicæ, et solutioni[ ] educit phlegma adustum, quando miscetur cū ficubus, aut melle, et confert coitui. Et oleum eius qui domesticus est, soluit ventrem, et quandoque fit solutio per ipsum si ponatur medulla granorum eius in iure; aut fiāt ex eo, et ex amygdalis et melle pilulę, et fit quod de eis in potu sumitur, pondus aur.iiij. et quando sumuntur de medulla eius, et costo, et amygdalis amaris tres anulasat, et anisi, et nitri cuiusque eorum aureus cum ficubus siccis, et melle, et recipitur de eo nux, aut nuces duæ soluēdo, educit aquositatem.

sitatem,& quãdoque fit ex eo c [natif] ad illud, & eius confectio est ut sumatur,& pmisceatur cum amygdalis excorticatis, & aniso, & melle decocto d anatifen]& sumatur de eo e[sparsim] & quandoque bibuntur de medulla eius retentę.ʒ.xx,infusæ in lib.aquę cum.ʒ.penidiarum albarum tritarum,& solutione educit phlegma. *Venena*.Conferunt folia syluestris, aut fructus eius, aut amborum commistio quando in potu tribuuntur cum uino ad puncturam scorpionis.Quidam autem homines dixerunt, quòd si morsus tenuerit in ore suo folia syluestris, & fructus eius,non sentiet dolorem,quando ea a se proiecerit,redibit dolor.

De a [*chitran*.] *Cap.* 163.

Chitran (*idest cedrus*) quid est? Est arbor quæ nominatur alscerbin,& uirtus fumi eius est sicut virtus fumi picis, & fit ex eo oleum, cuius separatio est cũ lana sicut separatur ex pice. *Natura*. Est calida & sicca in quarto. *Operationes & proprietates*. Conseruat corpus mortuum,& rubificat & cauterizat. *Decoratio*. Confert lendinibus & pediculis, & interficit vtrunque adeo ꝙ etiam in animalibus. *Vulnera,et ulcera*. Fortem efficit carnem laxam, & confert scabiei b [vsque ad scabiem animalium, & propriè eius oleum habentibus quatuor]& canibus,& camelis. *Instrumenta iuncturarum*. Confert contusioni lacertorũ, & aggregationi puris & sanguinis in eis, & est medicamen elephãtiæ,& uaricibus deglutitum & linitum. *Membra capitis*. Est res maxima in sedando soda frigidam linitum capiti.Et distillatur in aurem,& interficit vermes auris. Et distillatur cum aqua hyssopi in eam ad tinnitũ & sonitum,& distillatur de ipso cum aqua hyssopi in dentem dolorosum, & sedat dolorem eius,& confert dentibus corrosis. *Membra oculi*. Acuit visum, & abstergit uestigia vlcerum in oculo. *Membra anhelitus & pectoris*: Linitur super guttur ad ambas amygdalas, & dolores earum, & confert deglutire ex eo. vnc.j.s.ulcerib. pulmonis & sanat ea, & confert tussi antiquę. *Membra nutrimenti*. Fructus arboris eius est stomacho malus. *Membra expulsionis*. Interficit vermes in visceribus,& propriè clysteri facto cum eo,& interficit vermes omnes, & prouocat mẽstrua, & interficit fœtum, & corrumpit sperma,& quando linitur ex eo virga ante coitum, prohibet impregnationem. Et fructus eius,quę nominatur scerbin,est malus stomacho, & confert distillationi vrinæ. *Venena*. Fit ex eo emplastrum super morsum serpentis habentis cornua, & datur cum vino ad potum leporis marini, & soluitur in adipe cerui, et leniuntur ex eo membra, et non approximant eis uenenosi vermes.

De a [*costo*.] *Cap.* 164.

Costus quid est? Eius species sunt tres. vna carum est Arabicus,et est albus, leuis, aromaticus. Et secunda est Indus qui est magis leuis. b [Et iste amarus est species grauis odoris qui nominatur gariophyllatus.] Et istarum specierum minor est illa cuius odor est odor c [spini,] & est ad nigredinem tendens.Et qui de istis speciebus est Romanus est similis d [ascunir,] & habet odorem e [latum.] bonus autem costus quandoque falsificatur cum radicibus enulę duris;& propter illud non mordicat linguam, neque habet odorem fortem. *Electio*. Melior est ille,qui est albus,recens,plenus,non corrosus: neque fœtidi odoris,mordicans & linguã lędens deinde Indus,niger,leuis, & niger f [ascemus.] & melior est marinus subtiles habens cortices. *Natura*. Est calidus in tertio,siccus in secundo. *Operationes,& proprietates*. In ipso est qualitas amara,& g [acris valde] & caliditas,& h [acredo] adeo,quòd ipse vlcerat, & confert omni mẽbro quod indiget calefactione, & vt ex eo extrahatur humor ex ꝓfundo. *Decoratio*. Abstergit pãnũ cũtis linitus cũ aqua & melle. *Vulnera et ulcera*. In ipso est vlceratio,& ille qui est amarus, exsiccat vlcera humida. *Instrumenta iuncturarum*. Confert mollificationi neruorum, & contritioni lacertorũ,& est bonus sciaticæ suppositus ut emplastrũ. *Mẽbra capitis*. Cõfert lethargię. *Mẽbra anhelitus et pectoris*. Confert doloribus pectoris. *Membra expulsionis*. Prouocat menstrua bibitus,& suffumigatus in traiectorio,& interficit fœtum,et prouocat vrinam, & extrahit ascarides, & vermes,& dat vires ad coitum, & ipse supponitur ad dolores matricis,& confert dolori matricis frigido bibitus,& sedẽdo in decoctione eius,& mouet naturam quando bibitur cum vino, & ipse non dat uires ad coitum. nisi propter humiditatem superfluam inflatiuam, quæ est in ipso. *Febres*. Confert rigori linitus cum oleo. *Venena*. Confert morsibus omnibus, scilicet morsui viperæ: & alijs quando bibitur cũ vino,aut absinthio. *Permutatio*. Loco eius ponitur pyretri medietas ponderis ipsius.

d B. alsemsar.i. busso,seu buxo.
e B. vehementem.
f B. alscemius.
g B. valde acuta.
h B. acuitas eius est multa.

De a [*crocoma*.] *Cap.* 165.

a B. chorechumhama uel chorchumani.

Crocoma quid est? Dicitur ꝙ est fœx olei de croco. *Electio*. Melior crocoma est illa,quę est boni odoris,ponderosa,nigra, in qua non sunt ligna,& quando soluitur, tingit aquam colore croci,& quando masticatur tingit dentes tinctura vehementi remanente. *Operationes et proprietates*. Est calefactiua,maturatiua. *Mẽbra oculi*. Virtus eius est abstersiua oculi b [& oleum eius confert tenebrositati eius.] *Membra expulsionis*. Prouocat vrinam.

b B. remouens tenebrositatem eius.

De a [*cambil*.] *Cap.* 166.

a B. chanbil.

Cambil quid est? Semen est arenosum quod cooperit rubedo,quæ est minor rubedine b [lapidis in felle bouis reperti.] *Natura*. Calidum & siccum est in tertio. *Operationes & proprietates*. Filius Mesaugue inquit, in ipso est stypticitas uehemens. *Membra expulsionis*. Interficit vermes,& ascarides,& expellit eos.

b B. alures.

De a [*climia auri*.] *Cap.* 167.

a B. chlimia aldheb.

Climia (*idest cadmia*) auri. *Electio*. Melior est illa,quæ aurea est b [ut cincinus glaciei] cinericij coloris,recens,& laminosa grossior. *Natura*. Est ęqualis,ad siccitatem declinãs in tertio. *Ope*

b B. alhaucudi. idest congloba ta in modum racemi.

rationes

rationes & proprietates. Ipse & quod ablutũ est de ea, sunt subtiliora climia argenti, & in ipsa sunt exsiccatio & abstersio. *Vulnera & ulcera*. Implet vulnera, & mundificat sordities eorum, & corrodit carnes eorum additas. & incarnat vulnera fraudulenta. *Membra oculi.* Confert albugini oculi, & initio aquæ, & confortat oculum.

e B. chlimia al sada.

De a [*climia argenti.*] Cap. 168.

Climia (*idest cadmia,*) argenti quid est? Quandoque assumitur climia ex auro & argento, & quandoque assumitur ex ære, & ex marchasita, & est fœx, quæ eleuatur super locum in quo fũditur, aut fumus, & illud quod submergitur est laminosum. *Natura.* Est proxima climię auri: sed est frigidior. *Operationes & proprietates.* In ipsa sunt exsiccatio, & abstersio cum æqualitate, absque mordicatione, & propriè quod ablutum est de ea, & est conuenientior in emplastris, & eius exsiccatio & abstersio in corporibus temperatis [b] [sunt minus, quàm] in duras habentibus carnes *Vulnera & ulcera.* Confert vulneribus & vlceribus difficilibus, & humidis, puluerizata in emplastris.

b B. non.

a B. caleant, seu calcand.

De a [*chalcantho.*] Cap. 169.

Chalcãthum. *Natura.* Calidum est & siccum ad quartum. *Operationes & proprietates* Est exsiccatiuum, induratiuũ, inspissatiuũ corporis, & in ipso sunt constrictio & adustio. *Vulnera & ulcera.* Confert fistulis nasi. *Membra capitis.* Prohibet fluxum sanguinis narium, & quando de eo distillatur una stilla dissoluto in aqua innares, mundificat caput, & [b] [radix eius] est de summa medicinarum mundificantium aurem, conferens doloribus eius frigidis, & iterficit vermes, *Membra expulsionis.* Datur in potu. ʒ. de eo cum melle ad vermes, & ascarides. *Venena.* Expellit nocumentum fungorum.

b B. ipsum.

a B. cholchosar

De a [*colcotar.*] Cap. 170.

Colcotar (*idest calcitis*) quid est? Inquit Galenus alcalcadis quandoque conuertitur vt, & fit colcotar. *Natura.* Est calidum et siccum in tertio *Operationes et proprietates.* In ipso sunt adustio uehemens, et constrictio cursuum sanguineorũ & exsiccatio, & adustũ est plurimæ exsiccationis, et minoris mordicatiõis, & in ipso est cũ stypticitate plurima, caliditas plurima, *Apostemata & † pustulæ.* Cõfert formicæ, et erysipilę, quãdo linitur cũ aqua coriãdri, & puluerizatur super fraudulẽtũ, & ambulatiuũ, & adurit carnẽ additã, & facit euenire escaram. *Membra capitis.* Confert fluxui sanguinis narium, & apostematibus gingiuæ, *Mẽbra anhelitus & pectoris.* [b] [Confert apostemati gauonis.] *Membra oculi.* Ponitur in † collyrijs ad abstergendum, & subtiliandum grossitudinem palpebrarũ. *Membra expulsionis.* Prohibet fluxum [c] † [matricis.]

† bothor.

b B. cõfert apostematibus amygdalarum. † alcofol.

c † B. Alia litera. sanguinis ex matrice.

a B. chanaberi.

De a [*canebiri.*] Cap. 171.

Canebiri. *Natura.* Est calidum in primo. *Operationes et proprietates.* Est subtile, abstersiuum, incisiuum. Inquit Paulus. generat melancholiam, et propriè [b] [illud quod coquitur] cum sale. *Decoratio.* Abstergit pannum et morpheam, et secũdum ueritatem est res magis iuuatiua ad [c] [sorditiem,] comestum enim et superpositum ut emplastrum remouet ipsum ĩ diebus paucis, et hoc sciunt Arabes. *Vulnera & ulcera.* Quando ex folijs eius fit emplastrum, confert vlceribus fraudulẽtis in mãmilla. *Membra capitis.* Quum ex eius radice fit caput purgium, confert humiditatibus grossis in cerebro. *Membra anhelitus & pectoris.* Aperit oppilationes pulmonis, et mundificat ipsum. *Membra nutrimenti.* Aperit oppilationes hepatis et splenis. *Membra expulsionis.* Aqua eius soluit ventrem, et est emplastrum ad hæmorrhoidas, et remouet dolorem ventris pungitiuum, et resoluit duritiẽ matricis, et extrahit chymos grossos malos, et aperit oppilationes hepatis, et splenis. *Venena.* Alcanebiri est emplastrum cõueniens vermibus venenosis omnibus.

De a [*cuso.*] Cap. 172.

† Cusus quid est? Eius species sunt tres, nigra, alba, & rubea; & omnes sunt [b] [acres] et stypticæ. vna quidem specierum eius est quoddã quod nominatur laudanum. Et cusus quidem in radice est laudanum: aut aliud, ambo enim sunt propinquarum dispositionum. *Natura:* Natura eius ad caliditatem declinat, & fortasse in quibusdam generibus eius est frigus, sed laudanum ipsum est calidum in fine [c] [tertij.] *Operationes, & proprietates.* Est nociuus neruis, et in ipso est stypticitas, et propriè in folijs eius, et ĩ floribus ipsius est constrictio. Ille verò, qui ex tota eius summa nominatur laudanum, est calefactiuus aperitiuus orificiorum uenarum, et lenificatiuus. *Decoratio.* Lachryma eius est interficiens pediculos [d] [abstersiua.] Laudanum autem cũ vino [e] [et oxymelle abstergit vestigia vlcerum] & asperitatem eorum, et quando miscetur cũ uino, et myrrha, et oleo de myrto prohibet casum capillorum: ueruntamen non peruenit ad hoc ut conferat eis, quæ sunt sicut alopecia, quoniam eius resolutio est pauca *Vulnera & vlcera.* Decoctio eius cum uino confert plurimum vlceribus, et fit ex eo emplastrum, et [f] [confert ambulationi fraudulentæ,] et fit ex eo ceratum ad adustionem ignis. *Instrumenta iuncturarum.* Nocet neruis. *Membra capitis.* Quãdo administratur succus [g] † [ ] cum oleo irino, et melle, et nitro, soluit soda antiquam. Et quando accipitur succus [h] † [ ] eius qui niger est, et calefit in cortice granati. et distillatur in aurem diuersam parti dentis dolorosi, confert. Et caput purgium factum ex aqua eius est bonum ad purgandum caput, et sanat cursum antiquum. [ad aurem,] et exsiccat vlcera eius. *Membra nutrimenti.* Quando ex recenti fit emplastrum spleni cum aceto, confert. *Membra expulsionis* Quando [k] [bibuntur tres enulusat] de flore albi cum vino confert dysenteriæ, et bibat in die bis, et quando fit ex eo quod recens est emplastrum, et ex capitibus eius, prouocat menstrua. Et quando fit ex eo suffumigatio post purgationem menstruorũ, prohibet impregnationẽ. Et ille q [l] [paruus] est, quum supponitur ex parte capitis eius, prouocat

uocat menstrua,& extrahit foetum.Et ex laudano quidem fit suffumigatio ad secundam,& ut abotum faciat;& flos eius stringit naturam.*Venena.*Quãdo bibitur radix eius cum aceto & uino, confert morsui rutelę.

De [a] [*cannabe.*] *Cap.* 173.

Cannabis.*Operationes & proprietates.*Semen eius fugat ventositates,& exsiccat,& est difficilis digestionis,& mali humoris, & fortis calefactionis,& quod frixum est,est minoris nocumenti sed syrupus acetosus de zuccaro expellit eius nocumentum.*Apostemata et † pustulæ*. Ex decoctiõe radicis eius qui est syluestris,fit emplastrũ apostematibus calidis & erysipilæ. *Membra capitis.* Conferunt succus eius,& oleum ipsius dolori auris.Et lauatur cum succo foliorum eius caput,& confert furfuribus.Et semen eius facit soda propter vehementiam calefactionis, & uaporationem ipsius. *Membra nutrimenti.*Grana eius sunt difficilis digestionis,& sũt mala stomacho. *Membra expulsionis*. Ex corticibus eius quando plurimum sumitur,ipse interfecat sperma.

De [a] [*cimolea.*] *Cap.* 174.

Cimolea quid est?Est laminosa sicut marmor alba,splendida,bona, in sapore suo est camphoreitas. Et de ipsa est quædam,quæ splendorem non habet, omnis velociter est frangilis.*Vulnera & vlcera*. Confert adustioni ignis propriè cum aqua & aceto,& quod est ex ea adustum, & lotum, cõfert vlcerib.difficilibus ad incarnandũ.

De [a] [*culcasia.*] *idest, brassica marina.* *Cap.* 175.

Culcasia quid est?Est planta in qua est assimilatio de alusnem. *Natura*. Calida est & sicca in primo.*Operationes & proprietates.*In ipsa est salsedo cum stypticitate, & partes eius non sunt similes & est cum inflatione pauca. *Membra anhelitus & pectoris*.Fit ex ea gargarismus cum lacte,& sale ipsius [b] [& in Aegypto decoquitur cum ea caro, & frigitur cum oleo,& est cibus illic.] *Membra nutrimenti.* Solutione educit aquam citrinam,& propriè semen eius,& succus ipsius, & minore tur ex ea ut non debilitet. *Membra expulsionis.*Prouocat vrinam,& generat sperma,& expellit choleram,& aquositatem cum facilitate:& potus ipsius fit ab vna tertia libræ unius vsque ad duas tertias librę.

De [a] [*charta.*] *Cap.* 176.

Charta (*idest,papyrus.*) *Natura*. Calida est in primo,sicca in secundo.*Operationes et proprietates.* Prohibet quod adustum est de ea fluxum sanguinis.[b] [*Apostemata & † pustulæ.*Quod de ea adustum est,prohibet † tineam. *Membra capitis*. Quod de ea adustum est, prohibet fluxum sanguinis narium.

De [a] [*cataf.*] *Cap.* 177.

Cataf (*idest atriplex*) quid est?Est illud quod dicitur chrysolochana.*Natura.*Est [b] [calida] ad secundum, humida in ipso. *Operationes & proprietates.* In semine eius est uirtus lenitiua habẽtium choleram.

b B. frigida.

De [a] [*cucurbita.*] *Cap.*178.

a B.chatha.

Cucurbita. *Natura*. Est frigida & humida in secundo. *Operationes & proprietates.* Illa quę est elixata,nutrit aliquãtulum;& est velocis, descẽsionis [b] [si non corrumpitur ante digestionem propter causam aliquam, & non generatur ex eo humor malus. aut si corrumpitur in stomacho,& miscetur ei humor malus, est tardę consistentiæ] sicut reliqui fructus, & humor qui ex ea generatur,est insipidus, nisi dominetur ei aliquid, quod sibi sit commistum. nam si cum cydonijs commiscetur, humor eius est laudabilis cholericis,& similiter si aquę acrestę,& aquę granati,uerum nocumentum quod ipsa affert, colon duplicatur, & de proprietate quidẽ eius est,quòd generatur ex ea nutrimentum homogeneum ei quod ei associatur. Nam si comedatur cum sinapi,generatur ex ea humor malus acris:aut cum sale generatur ex ea humor salsus aut cum stypticis generatur ex ea humor stypticus:& est omnino nocitiua quibus dominatur melancholia,& phlegma,& bona cholericis, & illa quidẽ q̃ est [c] [Romana] non ingreditur in medicinis,neq; aliquid imprimit infrigidationis,neque calefactionis: sed quandoque administratur propter delectationem. *Membra capitis.* Succus eius sedat dolorem auris calidum : & propriè cum oleo ros.& confert apostematibus cerebri,& † phrenesi, & est cõferens dolori gutturis. *Mẽbra anhelitus et pectoris.*† Succus cucurbitæ cõfert tussi & dolori pectoris factis ex caliditate. *Membra nutrimenti.* Eius decoctio cõfert superfluitatibus calidis in stomacho,remouet eas, & similiter vinum effusum in vacuitatem eius, deinde administratum,& fit ex succo eius caputpurgium ad dolorem dentium valde,& abscindit sitim,& est ex eis,quæ generant [d] [ægritudinem stomachi valde, ita vt stomachis puerorũ, & adolescentium:] & non est medicamen nocumenti stomachi,nisi vomitus, & nocumentum quod affert colon,maximum est: *Membra expulsionis*. Quãdo eius aqua coquitur cum melle, & ponitur in ipsa nitrum,lenit ventrem,& similiter quando sepelitur in prunis & decoquitur sicut est,& bibitur eius aqua cum zuccaro,ipsa vehementer nocet intestinis,& colon propriè.*Febres.* Confert febribus cholericis.

b B. Et si non corrũpitur,non generatur humor malus, & corrumpitur in stomacho, pp illud quod ei miscetur de humore malo,aut pp tarditatem moræ, seu pp longam moram.

c B. condita.

† sirsen.

† Sauich.

d B. humectationem stomachi, ita ut hoc faciat in stomachis puerorum.

De [a] [*cucumere.*] *Cap.* 179.

a B. chetha.

Cucumer quid est? [[b]Semen eius est melius semine [c] [citruli,] & ille qui est melior, & subtilior,est maturus. *Natura.* Frigidus est et humidus ad secundum. *Operationes et proprietates.*Sedat caliditatem et choleram, sed eius chymus est malus,præparatus ad putrefactionem,et excitãs putrefactionem, et febres prauas. batheca verò est velocioris corruptionis quàm ipse, et in eo quidem qui maturus est,est abstersio, et semen eius est melius semine [d] [citruli. Citrulus verò longioris est digestionis] & discurrit in venis

b B.cheta.Electio.

c B.chaiar.

d B.chaiar.chaiar verò est longinquior a digestione, quàm ipse.

crudus

crudus,& generat febres chronicas, cuius qui dem nocumentum expellit ammi a uehementia inflationis stomachi. *Apostemata & † pustulæ.* Ponūtur folia eius cum melle super sceré phlegmaticum & confert ei. *Membra capitis.* Quando habentes syncopim calidam ipsum odorant, reuiuiscunt. *Membra nutrimenti.* Quando administratur sedat sitim,& est bonus stomacho. uerū tamen ipse raro digeritur bene, & quando bibuntur de radice eius duo anulusat cum hydromelle, facit uomere humorem subtilem. *Membra expulsionis.* In ipso sunt prouocatio & lenificatio,& confert doloribus testiculorum;& est cōueniens uesicæ,;sed est minor batheca in prouocatione. *Venena.* Folia eius conferunt morsui canis rabiosi.

† bothor.

De [a] [*cucumere asinino.*] *Cap.* 180.

a B. chetha alha mar.
b B. Alia litera. fit eius succus hoc modo.

Cucumer asininus quid est? b[Est arbor, cuius colligitur succus hoc modo.] Accipitur eius fructus in fine æstatis postquàm est citrinus,& suspenditur in panno vt currat eius aqua,& colatur,& exsiccatur in scutella super cinerem,& ponitur super tabulam in umbra. *Electio.* Bonus est ille, qui est citrinus, rectus sicut cucumer, uerè amaritudinis. Et bonus succus est ille, qui est albus planus c† [ ] qui est similis cepæ d † [ ] & super quem iam præterijt annus. *Natura.* Est calidus & siccus in tertio. *Operationes & proprietates.* Est subtilis, resolutiuus,& radix & folia eius,& fructus ipsius abstergunt,& resoluunt & exsiccant: cortex eius magis, & uirtus succi radicis,& fructus ipsius est una. *Decoratio.* Succus eius, aut succus radicis, & foliorum ipsius, confert icteritiæ. Et puluerizatio eius quod de ipso siccum est, delet vestigia in consolidationibus nigra,& mundificat sorditiem faciei. *Apostemata & † pustulæ.* Quum fit ex radice ipsius ē plastrum cum farina hordei. resoluit omne apostema phlegmaticum antiquum,& est disrumptiuum exiturarum propriè cum gumma albotin & propriè succus eius, *Vulnera & ulcera.* Quando puluerizatur quod de eo siccum est, super scabiē & impetiginem, confert eis. *Instrumenta iuncturarum.* Confert doloribus iuncturarum, & eius decoctio clysterizata confert sciaticæ,& fit ex eo emplastrum cum aceto super podagram. *Membra capitis.* Succus eius resoluit hemicraneā grossam caputpurgio facto ex eo cum lacte. Et si liniantur cum eo nares cum lacte, euacuabit superfluitates plurimas. Et confert galeatæ passioni,& soda antiquę. Et succus quidem foliorum eius est debilior. Quumque destillatur succus in aurem, sedat eius dolorem. *Membra anhelitus et pectoris.* Solutio cum succo eius facta uehementis est iuuamenti ei qui anhelitus malitiā habet, & linitur palatum ad præfocationē phlegmaticam ex succo eius cum melle & oleo. *Membra nutrimenti.* Confert hydropisi extrahendo aquositatem mirabiliter sine nocumento, quando in potu datur de radice eius e[anulusat vnus & semis.] Et quando decoquitur media lib. eius cum duobus kist vini,& dantur in potu omni die tres anulusat vsque ad. v. & quando assumitur de radice eius anulusat. j. s. aut de cortice eius quarta f[anecsune] in die, facit vomere

c † B. lenis.
d † B. squile.
† bothor.
e B. obolus. j. s.
f B. hæc inest.

phlegma & choleram rubeam. Et bibitur cum aqua mellis,& confert vehemēter & manifestè: & prouocat ambo facilè sine læsione,& non est stomacho nociuus. Ex eis autem quæ faciunt solutionem, quę ex eo fit, bonam, est, ut succo eius duplum salis admisceatur, deinde fiant inde pilulę sicut † orobus,& bibantur cum aqua: in uomitu autem sumitur aliquid de eo dissolutum aqua,& linitur ex eo radix linguæ, & quod sequitur ipsam. Et si uis ut velocius fiat & fortius, fiat illud ex eo cum oleo,& oleo de lilio. Et si superfluit, detur in potu ei qui bibit, vinum cum oleo, quoniam quiescere facit statim. Si autem non confert, detur sauich de hordeo cum aqua frigida & aceto. *Membra expulsionis.* Solutione educit phlegma & sanguinem. Et succus eius prouocat vrinam,& menstrua, & corrumpit fœtū suppositus.

De [a] [*cornu.*] *Cap.* 181.

Cornu quid est? Cornu cerui, f& capræ adustum abstergit dentes fortiter,& stringit gingiuam,& sedat dolorem gingiuæ inflatæ, & oportet ut aduratur donec albescat. *Mēbra oculi.* Cornu cerui adustum albificatum sicut sal, ablutū, prohibet materias ab oculo. *Membra anhelitus & pectoris.* Cornu cerui adustum ablutum, sputo sanguinis confert. *Membra nutrimenti.* Detumescere facit b [latus,] & non nocet stomacho,& confert icteritiæ. *Membra expulsionis.* Cornu cerui adustum ablutum, confert dysenteriæ.

De [a] [*curace.*] *Cap.* 182.

Curacis quid est? Est vrtica.

De [a] [*catatul.*] *Cap.* 183.

Catatul. *Natura.* Est debilis caliditatis,& vehementis siccitatis. *Operationes & proprietates.* Generat melancholiam. *Membra nutrimenti.* Confert hydropisi. *Membra expulsionis.* Confert solutioni ventris.

De [a] [*cokio.*] *Cap.* 184.

Cokium (*i. uitulus marinus.*) quid est? Est animal marinum, cuius uirtus est propinqua uirtuti animalis castorei. *Membra capitis.* Caro eius confert epilepsiæ. *Membra expulsionis.* Confert præfocationi matricis.

De [a] [*cubugi.*] *Cap.* 185.

Cubugi quid est? Attuiugi communicat ei in formis suis. *Natura.* Caro eius est de subtilioribus carnibus. *Decoratio.* Caro eius impinguat. *Membra anhelitus & pectoris.* Caro eius abstergit b [cor.] *Membra nutrimenti.* Confert caro alcubugi hydropisi, & confert stomacho. *Membra expulsionis.* Caro eius est leuis,& stringit c† [ ] & augmentum facit in coitu.

De [a] [*cambura.*] *Cap.* 186.

Cambura. *Membra nutrimenti.* Quando digeritur,

geritur, nutrit plurimum: sed est tardæ digestionis.

De [a] [*cathimunkureis.* *Cap.* 187.

Cathimunkureis. dictum est in cap. de nun. *Membra expulsionis*. Est bonum vlceribus renum & vesicæ.

De [a] [*calab.*] *Cap.* 188.

Calab quid est? Est almes Indum, & est simile semini lini, & maius aliquantulum ad cineritatem declinans. *Natura*. Est frigidum in secundo, humidum in primo. *Membra nutrimenti*. Delet singultum. *Membra expulsionis*. Frangit lapidem renum, & vesicæ: & est bonum solutioni ventris.

De [a] [*caisur.*] *Cap.* 189.

Caisur quid est? Est alased: & iam dictum est de eo in cap. spumæ maris.

De [a] [*cot.*] *Cap.* 190.

Cot quid est? Est [b] alistiscat, & nominatur etiam alfassafat, s. viridis:] & est cibus animalium omnium. *Instrumenta iuncturarum*. Oleum alcot est res magis conferens tremori, & remouet cũ secundum omnes.

De [a] [*cinere.*] *Cap.* 191.

Cinis. *Operationes et proprietates*. Omnis est abstersiuus, exsiccatiuus, quamuis diuersificetur, & ablutio minuit eius abstersionem, & acquirit ei glutinationem, & exsiccationẽ sine mordicatione. Aqua verò cineris ingreditur in medicinis putrefacientibus. Et fortior eorum est cinis fici, & lacticinij. Et abstersio reliquarum aquarũ cineris, & siccitas, sunt minores quam istarum duarum, & cinis almezerion est abstersiuus, & putrefactiuus, & cinis lignorum stypticorum, sicut quercus & reliquorũ, retinet sanguinem. *Apostemata & † pustulæ*. Cinis [b] [alathahagi] super scabiem & impetiginem linitur, & confert. *Membra oculi*. Cinis almezerion acuit visum. *Membra anhelitus & pectoris*. Cinis almezerion confert squinantiæ, & propriè cum diahirundinis.

De [[a] *cera.*] *Cap.* 192.

Cera quid est. dicta est in capite de mund. *Membra expulsionis*. Addit in coitu, & prouocat.

De [a] [*capillo algul.*] *Cap.* 193.

Capillus algul quid est. Est planta quę cum suis eradicatur uenis, & color ipsius est inter rubedinem, & nigredinẽ, & [b] [uenæ eius, & suprema eius sunt plana curuata.] *Natura*. Est calidus & siccus. *Membra anhelitus et pectoris*. Mundificat pectus, & pulmonem.

De [a] [*capillis.*] *Cap.* 194.

Capilli. *Natura*. Capilli adusti [b] [sunt calefactiui &] exsiccatiui fortiter. *Decoratio*. Adusti abstergũt dentes, & aqua eorum facit nasci capillos. *Vulnera & ulcera*. Exsiccant capilli adusti vlcera humida, & sordida, & tremula fortiter. *Membra capitis*. Capilli adusti abstergunt dentes. *Venena*. Capilli hominis cum aceto in modum emplastri ponuntur super morsum canis rabiosi.

De [a] [*casurudar.*] *Cap.* 195.

a B. chaserudar seu chasurudar.

Casurudar quid est? Mesaugue inquit est galange. *Natura*. Est calidum & siccum. *Operationes, et proprietates*. Est resolutiuum liquefactiuum. *Membra expulsionis*. Confert colicę, & dolori renum: & augmentum efficit in coitu, & plurimum proprietatis eius est in dolore renum.

De [a] [*cassia fistula.*] *Cap.* 196.

a B. chaiarsandar.

Cassia fistula quid est? Alia est kebulia: alia Ægyptia. *Electio*. Melior est illa, quę sumitur a canna, & quę est splẽdidior & pinguior. Et melior canna ipsius est illa, quæ splẽdida est, & plana. *Natura*. Est æqualis in caliditate & frigiditate, & est humida. *Operationes et proprietates*. Est resolutiua, lenitiua. *Apostemata & † pustulæ*. Confert apostematibus calidis in uisceribus, & propriè gutture, quando ex ea fit gargarismus cũ aqua solatri, & linitur super apostemata dura, & confert eis. *Instrumenta iuncturarum*. Liniũtur ex ea podagra, & iuncturæ dolorosæ. *Membra anhelitus & pectoris*. Quando dissoluitur manib. in aqua coriandri humidi cum [b] [spuma] psyllij, & deinde fit ex ea gargarismus, confert præfocationi. *Membra nutrimenti*. Mundificat hepar, & confert icteritiæ, & dolori hepatis. *Membra expulsionis*. Est lenificatiua uentris. Et educit choleram adustam, & phlegma, & soluit sine nocumento, & absque mordicatione, adeo quòd ipsa est conueniens prægnantibus, & soluit eas. *Permutatio*. Loco eius ponitur pondus. s. ipsius de tereniabin: & triplum ponderis ipsius de carne † passæ, & octaua ponderis ipsius de turbit, & quandoque ponitur loco passæ c liquiritia.]

† bothor.

b B. cum mucillagine.

† .i. passularũ.
c B. succus liquiritiæ.

De [a] [*carnub.*] *Cap.* 198.

a B. charnub.

Carnub. (*i. siliqua.*) *Electio*. Melior est illã quæ est [b] [de Scemi alnabathia] *Natura*. Nabathia est vehementioris siccitatis & frigiditatis. *Operationes & proprietates*. Illa quæ est de Scemi est exsiccatiua, styptica, & similiter fructus eius, uerunntamẽ in ipsa est dulcedo, & cum hoc stringit, Et Nabathia quidẽ est vehementioris siccitatis, & exsiccationis, & non mordicat. Et Nabathia comeditur humida, & humor eius est grauis malus. *Decoratio*. Quando fricantur uerrucæ cũ carnub Nabathia immatura uehementer, delet eas omnino. *Membra capitis*. Collutio eius ex decoctione eius est bona dolori dentium. *Membra nutrimenti*. Illa quæ est de Scemi humida, stomacho mala est, & non digeritur, & sicca est tardioris digestionis, & descensionis. Inquit Gal. [c] [medulla huius fructus non defertur ad regionẽ aliam,] & aliembut est bona icteritiæ.

b B. scemi exsiccata.

c B. Vtinam talis fructus nunque deferatur, ad regionẽ nostram, & deferatur ad regionẽ.

Membra expulsionis. Encatisma in decoctione eius factum confortat anum, et in ipsa est prouocatio, et propriè quæ nutrita est cum congelato uuæ, et illa de Scemi quæ humida est, soluit, et sicca stringit, et confert solutioni uetris. Et Nabathia confert fluxui d† [ ] menstruorum superfluo comesta, & supposita. Et aliembut est bona dolori ventris pungitiuo, & solutioni.

d † B. sanguinis &.

Deª [*cubeze*.] *Cap.* 198.

a B. chabazi, & interpretat mal ua apud latinos

Cubeze quid est? Est species maluæ: & dicũt quidã quòd cubeze est syluestris, & Muluchia est domestica. Et cubeze quidem est species quę dam quæ dicitur Muluchia arborea, & ipsa est althea & b [est] olus Iudaicum, & non estc [longum] quin sit species eius, & est melior quæ sit in ipsa. *Electio*. Syluestris est subtilior & siccior, & fortitudo aqueitatis domesticæ minorat ex virtute eius. *Natura*. Est frigida, & humida in primo. dicitur quòd domestica est calida & sicca, & huius quidem verbi dictor fuit Paulus, & videtur ꝙ fuit eius intẽtio ad olus Iudaicum, quoniam ipsum nominatur almuluchia. *Operationes & proprietates*. In ipsa est lenificatio, & est subtilior quam atriplex, & grossior† beta syluestri, & subtilior, & siccior, & dicitur quòd domestica calefacit parumper, & descendit velociter propter humiditatem, & viscositatem suã, & propriè cum almuri & oleo, & est æqualis digestionis. & eius humiditas secundum ꝙ dicitur, est grossior humiditate lactucæ. Inquit Paulus, & ipsa constringit, & carminat, & resoluit sine mordicatione, & videtur quòd ipse uoluit per illud, olus Iudaicum. *Apostemata & † pustulæ*. Ipsa confert formicæ, & erysipilæ, folia syluestris cum oliuis cõferunt adustioni ignis & similiter eius decoctio embrochata. & domestica quidem confert inceptioni apostematis calidi, & additioni eius. *Vulnera & vlcera*. Quando masticatur cum sale cruda, & ponitur super fistulas, confert eis, & propriè paruis, & in oculo. *Membra capitis*. Fit ex ea emplastrum vlceribus capitis cum vrina, & confert eis ualde, & masticatur ad d [† aphthas.] *Membra oculi*. Quando masticantur folia eius, & administrãtur ex eis cum pauco sale, mundificat fistulas oculi, & facit nasci carnem. *Membra anhelitus & pectoris*. Folia & flos eius leniunt pectus, & faciunt exuberare lac, & sedant tussim euenientem a caliditate, & siccitate, & semen eius est illud, quod de ea est melius in remouendo asperitatem pectoris. *Membra nutrimenti*. Domestica est mala stomacho, & in ipsa est apertio e † [ ] hepatis. *Membra expulsionis*. Flos eius confert ulcerib. renum & vesicæ, bibitum, & linitum cũ oleo. Et semen muluchiæ confert rasuræ, & ulcerib. intestinorum. Et rami alcubezę domesticę conferunt intestinis, & vesicę leniendo naturam, & dolorib. eorum, & et illud quando bibitur aqua eorum, & fit ex ea syrupus. Et eius decoctio confert duritieb. matricis sedẽdo in ea, & faciendo cum ea enema. Et in ipsa est uirtus prouocans vrinam. Et de alcubeze quidẽ syluestri, quæ cum sole f [reuertitur,] est, quæ soluit humorem crudum, & choleram, & quandoque superfluit, & solutione educit sanguinem. *Venena*. Folia eius sedant puncturam vespæ more emplastri superposita, & propriè cum oleo, & similiter g [bibitur] semen eius, & uomitur semper, & confert morsui rutelę.

b B. dicitur.
c B. lõginquũ.
† sicla.
† bothor.
d B alcola.
† cola.
e † B. oppilatio num.
f B. reuoluitur, uel quæ sol em sequitur.

ANNOTATIONES.

Quòd syluestris frigida, & humida sit primo ordine, hortensis autem calida & sicca, nusquam legimus uel ex Gal. vel ex Paulo. Quòd item ea constringat quę syluestris est, Paulus non asserit, sed Gale. 6. simpl. id radicibus ascribit, quod & Auer. facit. Sed ait Auerr. folia & flores calidos & siccos in primo gradu, radicem uerò in principio secundi.

Deª [*Caucho*.] *Cap.* 199.

Cauchun (*idest, chelidonium maius*) quid est? Dixerunt quidam quòd est uene. Et ipsa quidem dicitur memiran. Et dixerunt alij, quę deest, est parua b [memirant, & quę magna est alguardatione.] *Operationes & proprietates*. Est quoddam genus eius paruum calidum ulceratiuum. *Apostemata & pustulæ*. Ponitur cum uino super formicam, & confert. *Vulnera & ulcera*. Quę parua est, eradicat scabiem. *Membra capitis*. Masticatur eius radix, & sedat dolorem dentis. *Membra oculi*. Quando bullitur succus eius super prunas, donec ad medietatem deueniat, acuit uisum. Et quando excæcatur pullus hirundinis, affert ei mater hanc plantam, & redit ad ipsum uisus & additur uisus eius, & propter hoc nominatur hirundinaria.

Deª [*Canderos*.] *Cap.* 200.

Canderos quid est? Est triticum Romanum. *Natura*. Eius nutrimentum est frigidius nutrimento tritici, & minoris nutrimenti, & est cũ hoc bonę digestionis, plurimi nutrimenti, fortis, grossi.

Deª [*Chamæleonte*.] *Cap.* 201.

Chamæleon. *Operationes & proprietates*. Non bibitur in aliquo, sed administratur exterius, et est in summa abstergentium exterius, et in emplastris lenificantium, et resoluentium. *Decoratio*. Lenitur super morpheam. *Vulnera & ulcera*. Linitur super scabiem et impetiginem, et fit ex eo emplastrum ulceribus corrosiuis. *Membra nutrimenti*. Datur in potu de radicib. albi b [et sudat habens hydrothesin] in uino, et iuuatur inde habens hydropisim. *Membra expulsionis*. Radices albi interficiunt vermes. *Venena*. Quod nigrum est, interficitur.

Deª [*Charatin. i. intestinis terræ*. *Cap.* 202.

Charatin. *Natura*. Oportet secundum ꝙ existimo, ꝙ sit calidũ. *Vulnera & ulcera*. Ex eo quod contritum est, fit emplastrum uulnerib. neruorũ, et nõ dissoluitur ab eis per tres dies, et est iuuatiuũ ualde. *Mẽbra capitis*. Eius decoctio cũ adipe anseris cõfert dolori auris, et q̃doq; distillatur cũ oleo sup latus diuersũ a dẽte doloroso. *Mem-*

Membra nutrimenti. Sanat quãdo bibitur cum vino ab icteritia. *Membra expulsionis*. Teritur multum,& datur ab bibendum cum vino, & prouocat vrinam,& confert lapidi illud etiam.

De [a] [*Cobzbague.*] *Cap.* 203.

Cobzbague quid est? Est granum paruum simile cardamomo, quod affertur de [b] [Sclauonia.] *Natura*. Est calidum & siccum in tertio. *Operationes, & proprietates*. Eius virtus est virtus gariophyllorum, & abstergit, & subtiliat: & est subtilius cardamomo. *Membra nutrimenti*. Est bonum stomacho, & hepati frigidis,& est melius stomacho,quàm cardamomum, & retinet vomitum.

De [a] [*Cauda equi.*] *Cap.* 204.

Cauda equi quid est? Est planta nascens in locis concauis,& in vallibus,habens stypites concauos ad rubedinem declinãtes,asperos, duros, nodosa cum nodis intrantibus & apud nodos sunt sicut folia squinanti minuta,spissa,& adhęret arbori cui appropinquat,deinde [b] [generãtur]ex ea extremitates plures sicut cauda equi, & habet radicem duram. *Natura*. Est frigida in primo,sicca in secundo. *Operationes, & proprietates*. Est styptica,& propriè succus eius, & est vehementis exsiccationis sine mordicatione, & est valde iuuatiua ad fluxum sanguinis. *Vulnera & ulcera*. Consolidat vlcera,& vulnera mirabiliter,& si in eis sunt nerui,consolidat etiam. *Instrumenta iuncturarum*. Confert quãdo linitur,aut fit ex ea emplastrum attritioni medij lacertorum,& [c] [fit ex ea emplastrum intestinis.] *Membra nutrimenti*. Confert apostematib. stomachi,& hepatis,& hydropisi.

De [a] [*Cantharidibus.*] *Cap.* 205.

Cantharis. *Natura*. Dixerũt quidam quod est superfluę caliditatis,& dixerunt alij quòd est calida & sicca in tertio; sed primum est verius. *Operationes et proprietates*. Est acris,acuta,putrefactiua,adustiua. *Decoratio*. Eradicat verrucas linita,& fit ex ea ceratum,& linitur ex eo albedo vnguis,& confert ei.& eradicat [b] [vnguem mollificatam velociter]quando fit ex ea emplastrum & remouet morpheam,& albaras linita cum aceto, & quando ex ea trita cum sinapi fit linimentum,facit nasci capillos, & similiter quando coquitur cum [c] † [ ] oleo donec inspissetur. *Apostemata & † pustulæ*. Linitur super apostemata cancerosa,& resoluit ea. *Vulnera & ulcera*. Linitur super scabiem & impetiginem. *Membra oculi*. Inquit filius Mesaugue. Ipsa incidit vngulam valde. *Membra nutrimenti*. Parum de ea prouocat vrinam valde, adeo ꝙ valet etiam hydropisi. *Membra expulsionis*. Parum de ea prouocat vrinam valde:& parum de ea etiam adiuuat medicinas prouocatiuas ad prouocandum absque nocumento, & prouocat menstrua, & facit abortum. Dixerunt quidam. Datur in potu una earum ei qui conqueritur de uesica sua,& non confert in ea cura, & confert, & dantur in potu tres [d] [tasanagi] de ea,& exulcerat vesicam. Inquit Gal. quòd ipsa exulcerat vesicam, propterea quia facit materias acutas declinare ad, eam a quibus corpus non euacuatur, cum proprietate, quæ est in ipsa.

De [a] [*Colla.*] *Cap.* 206.

a B. gara.

Colla. *Natura*. Colla cutium calida est & sicca in primo,& colla piscium minoris est caliditatis,verum est [b] sicca.] *Operationes & proprietates*. Omni collæ inest uirtus glutinatiua,& exsiccatiua. *Decoratio*. Colla de piscib. ponitur in [c] [sym plasmatibus] & ponitur in medicinis albaras, et quando aduritur colla de corijs, et colla corij vaccini,et lauatur,stat loco tutię in curatione lendinum. [d] [*Apostemata & † pustulæ*.] Colla de corijs linitur super † tineam,et confert vesicis adustionis,et similiter colla de piscibus, et colla de corijs uaccinis,quãdo linitur cum aceto super impetiginem, et scabiem excoriabilẽ, quum non est vehementis profunditatis, confert,et quando linitur cum melle,et aceto super vulnera,confert eis: et ponitur colla de piscib. in emplastris scabiei vlcerosæ,et confert. *Membra capitis*. Colla de piscibus ponitur in emplastris vlcerum capitis,et confert. *Membra anhelitus & pectoris*. Colla de piscibus datur in potu cũ aceto ad sputum sanguinis,et ingreditur in sorbitionibus,quę fiunt ad sputum sanguinis.

b B. siccior.

c B. linimentis faciei.

d B. Vulnera & ulcera.
† bothor.
† sahafat.

LITERA D.

De [a] [*digitis citrinis.*] *Cap* 207.

a B. asabasafra.

Digiti citrini quid est? Eius figura est sicut uola manus commista ex citrinitate et albedine,et est dura, in qua est parum dulcedinis et ex ea est citrina cum [b] [parua alteratione]absque albedine. *Natura*. Est calida et sicca in secundo ferè. *Operationes & proprietates*. Resoluit superfluitates grossas ualde. *Decoratio*. Inest proprietas mundificandi cutem. *Instrumenta iuncturarum*. Confert membris neruosis in impedimentis suis. *Membra capitis*. Confert maniæ propriè. *Permutatio*. Loco eius iuuamento maniæ ponitur quantum ipsæ est,et medietas eius ex [c] [hezeria scen eum duabus tertijs ipsius de sod.

b B. puluerulentia.

c B. bezargiesan cum duab. tertiis ipsius de shad.

De [a] [*digitis hermetis.*] *Cap.* 208.

a B. asabahermes.

Digiti hermetis quid est? Est flos hermodactyli et eius uirtus est uirtus hermodactyli.

De [a] [*durungi.*] *Cap.* 209.

a B. durunegi.

Durũgi. (*i. dorocinus.*)quid est? [b] [Herba lignea radicalis,]cuius quantitas est modus pollicis vsque ad extremum unguis et minus, habens q̃d est interius,albũ,et quod,est exterius cineritiũ, declinãs ad duritiem et grauitatem. *Natura*. Est calida et sicca in tertio. *Operationes & proprietates*. Extenuat uentositates. *Membra anhelitus, & pectoris*. Confortat cor, et confert tremori eius ualde. *Membra expulsionis*. Dissoluit uentositates quę sunt in matrice. *Venena*. Confert uenenis

b B. Est frustum lignosum radicale. Alia litera. lignosum radicale nodos habens interius album,et exterius cineritium, uel puluerulentum colorẽ habens.

nis & puncturæ vermium venenosorũ,& scorpionum,& ruteię bibita: & emplastro facto ex ea cum ficubus. *Permutatio*. Loco eius ponitur [c] [zurumbet] æquale pōdus, aut duæ tertię ponderis ipsius de gariophyllis.

c B. zurumbad.

De [a] [*darsciscahan.*] *Cap.* 210.

a B. darsishaan.

Darsciscahan (*idest, aspalathus,*) quid est? Est arbor grossa habens [b] [spinam grandem] [c] [qua venditores medicinarum sua vnguenta experiuntur] & est composita ex partibus dissimilibus. Cortex nanque eius est acutus:& eius flos est calidus:& lignum eius est ponticum, in quo est frigiditas quædam: nam in ipso etiam est virtus composita, & in ipso est acuitas & stypticitas. Acuitate ergo sua calefacit. & sua stypticitate infrigidat. Sunt autem quidam, qui dicunt, quòd ipsa est radix spicæ Indicæ: sed non affirmatur. *Electio.* Illa quæ est bona, est grauis, sub cuius cortice egreditur rubeum ad purpureitatē tendens, boni odoris, & saporis, sed alba priuata odore est mala. *Natura.* Calida est in primo, sicca in fine secundi, vsque ad tertium, & dicitur in primo, sed ipsa est fortioris siccitatis quam illud: quidam verò dicunt quòd est frigida. *Operationes & proprietates.* In ipsa est resolutio, & stypticitas, resoluit enim vētositates, & retinet cursus, & fluxus sanguinis, & rectificat putrefactionem. *Vulnera et ulcera.* Confert vlceribus ambulatiuis & putrefactiuis. *Instrumenta iuncturarum.* Confert propriè mollificationi neruorum. *Membra capitis.* Aldarsciscahan est bona fœtori narium, & fit ex ea licinium, & ex decoctione eius colluitur os propter [d] [† aphthas] & cōseruat dentes, & confert valde. *Membra anhelitus et pectoris.* Aqua decoctionis eius prohibet sputũ sanguinis ex pectore. *Membra nutrimenti.* Confert inflationi stomachi. *Membra expulsionis.* Eius decoctio constringit uentrem, & confert inflationi [e] † [ ] difficultati vrinæ, & supponitur, & extrahit fætum, & puluerizatur super vlcera [f] [caudæ & testiculorum,] & confert duritiei ipsorum, & ambulationi eorum. *Permutatio.* Loco eius ponuntur fructus aliembut duæ tertię ponderis ipsius, & in iuuamento neruorũ pondus eius de assaro, & medietas eius ponderis de durungi.

b B. Alia litera. habens spinas plures.
c B. cũ qua venditores medicinarũ inducũt ponticitatē in suis oleis. Alia litera. cum qua venditores medicinarũ confortāt olea sua.
d B. alcola. † cula.
e † B. intestinorum.
f B. femoris, & partiũ circa mēbra genitalia existentium. Alia litera. ani & genitalium.

De [a] [*darirhe.*] *Cap.* 210.

a B. Darhire. i. calamus aromaticus.

Darirhe quid est? Dictum est in capitulo de calamo aromatico. *Vulnera & ulcera.* Dicitur ꝙ non est res melior ad adustionem ignis quã darirhe cum oleo rosato, & aceto. *Membra nutrimenti.* Confert apostematibus hepatis, & stomachi, & hydropisi.]

De [a] [*dethiu.*] *Cap.* 211.

a B. Dadi.

Dethiu quid est? Est granum simile hordeo, & longius, & strictius, & magis solidum, amarum. *Natura.* Inquit filius Mesauguę quòd est frigidum, & sanius est quòd ipsum declinet ad caliditatem & [b] [est siccum in tertio.] *Operationes & proprietates.* Est stypticum, constringens vētrem, & cum eo quod est in ipso ex stypticitate conseruat vinum de dactylis ab acetositate. *Apostemata & † pustulæ.* In ipso est lenificatio [illegible] bona duritiebus. *Membra capitis.* Est faciens sco[illegible] tomiam. *Membra expulsionis.* Constringit, & ual[illegible]de confert doloribus ani, & mollificationi eius sedendo in eius decoctione. Et quãdo ex eo cō[illegible]ficitur pondus. ʒ, ij. cum oleo, & transglutitur, confert hęmorrhoidibus. *Venena.* Confert vene[illegible]nis. *Permutatio.* Loco eius ponuntur in resolutione duritierũ duæ tertię ponderis sui de kur, & medietas ponderis ipsius de abhel. Verumtamen in imprægnatione non administretur abhel.

b B. & siccitatem in secundo.

De [a] [*dulb.*] *Cap.* 212.

Dulb. (*i. platanus.*) *Natura.* Cortex & nux eius sunt vehementis siccitatis, & est frigidus in primo. *Operationes et proprietates.* Cortex & [b] [abrasio] ipsius sunt vehementis abstersionis, & desiccatiuus, & sca[illegible] siccationis [c] [& sensibus est desiccatiuus, & abrasione e[illegible]rabei moriuntur ex folijs eius, & abrasione eius, & cortex eius est vehementis exsiccationis. Puluis verò foliorum eius est sensibus, & reliquis desiccatiuus valde, & malus eis.] *Decoratio.* In cortice est virtus abstersionis, & exsiccationis, & quandoque confert albaras. *Apostemata & † pustulæ.* Conferunt folia eius apostematib. phlegmaticis; & apostematibus iũcturarum & genuum. *Vulnera & ulcera.* Cinis ipsius ponitur super excoriationem, & super vulnera putrida, & sanantur: & cortex eius coctus cũ aceto confert adustioni ignis. *Instrumenta iuncturarum.* E[illegible]ius folia doloribus iuncturarum sunt utilia, & apostematib. calidis in eis, & propriè geniculorum. *Membra capitis.* Eius cortex decoctus cum aceto est bonus dolori dentium, & puluis eius est malus auditui & auri. *Membra oculi.* Puluis foliorum eius nocet oculo. Verum ipsius folia humida quum lauantur, & coquuntur, & fit ex eis emplastrum, retinent fluxũ ab oculo, & conferunt [d] [inflationi, & ophthalmiæ,] *Membra anhelitus & pectoris.* Puluis eius nociuus est pulmoni & uoci. *Venena.* Fructus eius recens cũ uino confert puncturæ vermium venenosorum. Et ex nuce eius cum adipe fit emplastrum puncturæ & morsui. Et iam quidem diximus, ꝙ ipse est uenenum scarabeis, & scarabei moriuntur ex folijs eius, & ex corticibus eius.

De [a] [*demest.*] *Cap.* 213.

Demest (*i. laurus*) quid est? Est arbor lauri, & eius grana administrantur, et folia, sed grana sũt meliora, et fortiora eis, quæ sunt in ipsa. Deinde cortex radicis, de cuius operib. aliquid dicemus hic, sed complementum eorum erit in capitulo de gain, vbi loquemur de lauro. *Natura.* Est calida in tertio sicca in secundo. *Instrumenta neruorum iuncturarum.* Est bona mollificationi neruorum et paralysi, et torturæ. *Membra capitis.* Quod ex ea tritum est [b] [est bonum sternutationi.] *Membra nutrimenti.* Confert apostematib. hepatis, et splenis. *Membra expulsionis.* Confert colicæ.

De [a] [*deuser.*] *Cap.* 214.

Deuser (*idest, ægylops*) quid est. Est herba, cuius

cuius folia sunt similia folijs tritici, sed sunt le
uiora, et fructus eius habet uelamina duo, aut
tria, et super ipsa sunt quædam similia pilis, et
sumitur succus eius, et seruatur, et est melior
herba. *Natura.* Calida est in primo, sicca in secun
do. *Operationes & proprietates.* In ea sunt exsiccatio
& resolutio. *Apostemata & † pustulæ.* Lenit apo-
stemata, quę indurari incipiunt, & prohibet ip
sorum duritiem. *Decoratio.* De proprietatibus e-
ius est, vt deleat alopeciam. *Membra oculi.* Con- 10
fert † ægylopibus.

De [a] [*dirdar.*] *Cap.* 215.

Dirdar (*.i. ulmus*) quid est? Est arbor cimicum,
ex qua egrediũtur capita inflata sicut granata,
in quibus est humiditas, quæ fit cimices: quum
enim aperiuntur, egrediuntur cimices, & eius
folia comeduntur uiridia sicut olera. *Operationes
& proprietates.* In ipsa sunt stypticitas, & abster- 20
sio, & cortex est stypticus, & radix est ei propin
qua. *Decoratio.* Humiditas capitum eius abstergit
faciem, & cortex eius cum aceto quum est hu-
midum, abstergit albaras. *Vulnera & vlcera.* Inuol
uitur cortex eius sicut ligamentum super per-
cussiones, & vulnera, & consolidat ea, & simili-
ter folia eius, & cortex, & flos ipsius conueniũt
vulneribus, & similiter illud quod cadit de cor
tice, [b] † [ ] & res quæ ex ea cadit sicut fa
rina, & prohibet ambulationem fraudulentis, 30
& propriè cum æquali pondere sui de aniso
confecta cum decocto. *Instrumenta iuncturarum.*
Ex decoctione radicis, & foliorum ipsius em-
brochantur ossa fracta. *Membra expulsionis.*
Quum ex eius cortice grosso bibitur aureus
cum decocto, aut aqua frigida, expellit
phlegma.

De [a] [*deindar.*] *Cap.* 216.

Deindar quid est? Est ex genere abhel quæ di 40
citur pinus Inda. Et eius lignum similatur li-
gno zurumbet. In quo est acuitas parua, & [b] [sy
rupus deindar] est eius lac, quod est calidum a-
cutum faciens sitim. *Natura.* Eius siccitas est in
tertio maior caliditate eius. *Operationes & proprie
tates.* In eius lacte est acuitas adurens, et in sub-
stãtia eius est stypticitas. *Instrumenta iuncturarum.*
Bona est mollificationi neruorum, & paralysi,
& torturæ ultimæ, & neque est aliquid melius
ea. *Membra capitis.* Confert apostematibus frigi 50
dis in cerebro, & apoplexię, & epilepsiæ. *Mem-
bra nutrimenti.* Lac eius facit sitim. *Membra expul
sionis.* Frangit lapidem renum, & vesicæ, & reti-
net ventrem, & remouet mollificationem ani
sedendo in eius decoctione.

De [a] [*dauco.*] *Cap.* 217.

Daucus quid est? Est semen bauciæ syluestris. 60
distinctio verò esse eius dicetur in capitulo bau
ciæ syluestris. *Natura.* Calidus in tertio, siccus in
principio ipsius. *Operationes & proprietates.* Est a-
peritiuus valde. *Membra expulsionis.* Prouocat vri
nam, & menstrua.

De [a] [*dende.*] *Cap.* 218.

Dende quid est? Quæ est Sceni ex ea, est sicut
phistici, & [b] [alscetrie] est similis alkerua rubeo,
habens puncta nigra: & Inda est minor alsceni,
& maior [c] [alscetrie,] & eius medulla est cineri-
tia declinans ad citrinitatem, & de proprietati
bus eius est, quòd ipsius medulla minoratur cũ
tempore, donec consumatur. In terra verò ma
gis remanet. *Electio.* Alsceni melior est & fortior
[d] † [ ] Inda, & [e] [alscetrie] est mala, tardæ
operationis, faciens turbationem, & dolorem
pungitiuum, & oportet vt excorticetur scenia 10
cum ferro, & non tãgat labia, quoniam ipsa de-
let eorum colorẽ, & facit quasi albaras, & quan
do excorticatur, egreditur ex cortice eius lin-
gua parua proxima medietati grani. oportet er
go vt relinquatur illa lingua, & accipiatur me-
dulla. *Natura.* Est calida valde. *Decoratio.* Euacua
tio facta cum dende mixta cum eo quod [f] [ip-
si pertinet,] conseruat nigredinem capillorũ.
Membra expulsionis. Soluit cum superfluitate, &
potio quidem eius est granum. j. s. & ipsa soluẽ- 20
do non educit nisi humiditates, & melancho-
liam, & phlegma, quę sunt in iuncturis, & neq;
bibatur nisi in regione frigida, & in complexio
ne frigida. & neque bibitur sola, quandoque ve
rò præsumit aliquis dans ad bibendũ de ea quę
præparata est, duos danich, sed ei qui est fortis
complexionis tolerans [g] [fluxum.] Oportet er-
go ut teratur, & permisceatur cum [h] [scescene
gi] & aliquanto croco. Et si miscetur cum me- 30
dicinis solutiuis, nõ oportet vt cum eis miscea
tur opium, neque quęlibet medicina, immò o-
portet ut misceatur cum tali, qualis est turbit,
& lac ficus, & succus absinthij, & semen nil, &
[i] [keriken] quintis duabus.

b B. alsegieri.
c B. alsegieri.
d † B. deinde.
e B. alsegieri.
f B. lenificat.
g B. solutionem uentris.
h B. nesagesti.
i B. churchuma.

De [a] [*dinaraguadi.*] *Cap.* 219.

a B. dinaruie.

Dinaraguadi quid est? Est planta [b] [alhasce]
& zufere, & dicemus ipsum in capitulo de ze. 40

b B. alhaze.

De [a] [*duraz.*] *Cap.* 220.

a B. duragi.

Duraz quid est? Nota est. caro eius est melior
carne [b] [pullorum, & alfaguakit] & magis tem
perata, & subtilior, & siccior carne [c] [atadrogi]
& minoris caliditatis, quam ipsa. *Membra capitis.*
Caro alduraz in cerebro, & intellectu augmen
tum efficit. *Membra expulsionis.* Caro [d] [alduraz]
auget sperma & coitum. 50

b B. cubugi, & alfuachut.
c B. altedarugi.
d B. duragi.

De [a] [*dedikisa.*] *Cap.* 221.

a B. dichsie, uel darchsene.

Dedikisa quid est? Cortex Indus, stypticus
valde. *Operationes et proprietates.* Est stypticus. *Mem
bra anhelitus & pectoris.* Bonus est sputo sangui-
nis ex pectore, & pleuresi, & clarificat uocem.
Membra expulsionis. Confert ulceribus intesti-
norum. 60

De [a] [*durusataris*] *Cap.* 222.

a B. darumatharis.

Durusataris quid est? Res quę voluitur super
arborem antiquam, quæ fert glandes, & simi-
lis est [b] [asarach,] minor tamen ea, & minus fru
stulosa, & habet radicẽ intextam, vt rete, in qua
est dulcedo cum acuitate, & amaritudo, & sty-
pticitas cum uirtute putrefactiua. *Natura.* Est ca

b B. alserach.

lida fortem habens caliditatem, & siccitatem. *Decoratio*. Subtiliat capillos, & abradit eos: & delet eos propter suam putrefactionem, & acuitatem suam. *Instrumenta iuncturarum*. Confert paralysi, & torturæ.

De [a] [*dragantho.*] *Cap.* 223.

a B. dragagãto.
b B. alchathad.

Dragãthum quid est? Est gumma b [alcuted.] *Natura*. Est frigidum ad siccitatem declinans. *Operationes, & proprietates*. Eius virtus est sicut virtus gummi, & in ipso est exsiccatio pauca, quæ est sicut illa, quæ est in gummi. *Membra oculi*. Ponitur in † collyrijs eo modo, quo ponitur gummi.

† alcosol.

De [a] [*dracone marino.*] *Cap.* 224.

a B. tenin bahari.

Draco marinus. *Operationes & proprietates*. Inquit Galenus scinditur, & ponitur super morsum suum, & confert.

ANNOTATIONES.

Ait tragacantham frigidam esse, & ad siccum inclinare. At infra, omne gummi calidum esse pronunciabit.

De [a] [*dhab.*] *Cap.* 225.

a B. dab.

Dhab(*i. crocodilus*) quid est? Dhab aliud est a lacerto inuento in regione nostra, quamuis sit ei similis, & habeat dispositiones, & virtutes ei ꝓximas, & aldhab quidem raro est nisi in regionibus Arabum. *Decoratio*. Linitur stercus eius super pannum, & lentigines, & confert. *Membra oculi*. Stercus eius confert albugini oculi, & confert descensioni aquæ.

De [a] [*dhoboha.*] *Cap.* 226.

a B. dabha.
b † B. Instrumẽta iuncturarũ.
c B. Iã diximus in libro tertio.

Dhoboha [b] † [ ] [c] [Iam diximus in capitulo de. k.] summam iuuamenti ipsius quod facit in podagra, & dolore iuncturarum.

LITERA E.

De [a] [*Emblico.*] *Cap.* 227.

a B ambegi.
b † B. conditus.
c B. conditis.
d B. secundo.
e B. uigorat ipsum, seu ipsum lętificat.
f B. conditum.

Emblicus quid est? Est notus, & † b [ ] est debilior myrobalanis c [nutritis, & est in eorum semita. Quumque in lacte infunditur, nominatur siremblez. *Natura*. Apud Iudæum est calidus, & apud plures aliorum est frigidus in d [tertio,] & apud Schirek Indum in ipso est calefactio, & forsitan veritas est, quòd ipse siccus est parum habens frigiditatis. *Operationes & proprietates*. Extinguit caliditatem sanguinis. *Decoratio*. Fortes efficit radices capillorum, & denigrat capillos. *Instrumenta iuncturarum*. Confert neruis valde. *Mẽbra oculi*. Confortat oculum. *Membra anhelitus & pectoris*. Confortat cor, & e [subtiliat ipsum] & intellectui præbet augmẽtum. *Membra nutrimenti*. Confortat stomachũ, & præparat ipsum, & sedat sitim, & vomitum, & facit appetitum cibi. *Membra expulsionis*. Confortat anum, & excitat coitum, & apud quosdã stringit ventrem. Verùm, quod ex ipso f [nutritum] est, lenit ventrem absque labore, & confert hæmorrhoidibus, g [& soluit phlegma, & melancholiam.]

De [a] [*epithymo.*] *Cap.* 228.

Epithymum quid est? Est semen, & flos, & stipites parui b [confracti, & est acutum, calidum pungitiui saporis] semina habens rubea, cuius plantę virtus est, sicut virtus alhasce, verum alhasce est debilior eo, & dicitur quòd est de genere alhasce. *Electio*. Quod ex eo bonum est, est Cretẽse, & Hierosolymitanum, & est decliue ad c [rubedinem,] & quod est vehementius rubeum, & acutioris odoris, melius est. d [Et melius est illud quod affertur de insula Cretæ. Et affertur etiam ex oris domus sanctę, & ex alijs vicinis ... bi, sed rubedo est fortior, & similatur semini cuscutę. *Natura*. Est calidum & siccum in tertio secundum Galenum. Et dixit Hunaim, quod est calidum in tertio, siccum in fine primi. *Operationes & proprietates*. Sedat inflationem, & conuenit consistentibus, & senibus, & remouet ægritudines e [oppilationum.] *Instrumenta iuncturarum*. Confert spasmo. *Membra capitis*. Confert melancholiæ & epilepsiæ. *Membra nutrimenti*. Conturbat eos, in quorum complexionibus cholera rubea uincit, & facit eis nauseam, & est ex eis, quæ sitire faciunt. *Membra expulsionis*. Potio epithymi sit iiij. aur. bibantur cum melle, & sale, soluendo educit melancholiam fortiter, & educit etiam phlegma. Quidam uerò dixerunt, quod ex eo bibitur sit vsque ad. ℥. ij. & decoctio sit vsq; ad. iiij. aur. & oportet ut uoluatur quod ex eo bibitur cum oleo amygdalino, & non oportet vt in decoquendo ipsum, multum elaboretur.

De [a] [*ebeno.*] *Cap.* 229.

Ebenus quid est? Est nota. *Electio*. Quæ ex ea melior est, est nigra, ęqualis, in qua non sunt lineę, & similatur in suo tactu cornu tornatili, & est ualde compacta, & solida, in cuius sapore est mordicatio, & quum ponitur super carbonem odoratur ex eo odor bonus acutus. *Natura*. Calida est & sicca in secundo. Et existimant quidã ꝙ ipsa cum caliditate b † [ ] extinguit caliditatem sanguinis. *Operationes, & proprietates*. Fricatur in aqua sicut plures lapidum, et est subtiliatiua, abstersiua. *Membra oculi*. Abstergit pannum oculi, er albuginem, et ex ipsius fricatione fiunt collyria, et fit ex ea c [alcofol] ad medicinas oculi propter vehementiam conuenientię eius, et quũ aduritur eius serratura super sartaginem, deinde abluitur, cõfert ulcerib. antiquis et ophthalmię siccę, et scabiei oculi. *Membra expulsionis*. Dixit Alcanzi, ꝙ ipsa frangit lapidem in renibus, et dicitur ꝙ in ipsa est resolutio inflationis uentris.

De [a] [*eruca.*] *Cap.* 230.

Eruca quid est? Ex ea alia est syluestris, et alia hortulana. Semen autem erucę est illud, quod in decoctione ponitur loco sinapis. *Natura*. Calida est in secũdo, sicca in primo, et in humida ... qui...

quidem est humiditas in primo. *Operationes, & proprietates*. Est aperitiua lenitiua. *Decoratio*. Aqua erucę cum felle vaccino vestigijs vlcerum confert.& semen eius,aut aqua ipsius cum melle,lentiginibus.*Membra capitis*.Facit soda,& propriè si comedatur sola. lactuca verò remouet nocumentum ab ea:& similiter endiuia,& portulaca.*Membra anhelitus & pectoris*. Facit lac abundare.*Membra nutrimenti*. In ipsa est digestio cibi. *Membra expulsionis*. Syluestris facit abundare vrinam,commouens coitum;& faciens ei erectionem,& propriè semen eius.*Venena*. Quando comeditur & bibitur post eam vinum odoriferum,est theriaca morsui mustellæ.

De[a] [*elbue.*] *Cap.* 231.

Elbue quid est? Est vizbue,][b] & est subtilior quam kacule. *Natura*. Calida est in primo,sicca in secundo.*Operationes, & proprietates*.Est subtilis. *Membra nutrimenti*. Confortat hepar & stomachum frigida:& digerit cibum.

[a] B. eylbua, uel ...
[b] B. eylbua qd est chirbua.

De[a] [*endiuia.*] *Cap.* 232.

Endiuia quid est? Alia est syluestris, & alia hortulana,& est duarum specierum, habens lata folia,& habens stricta folia, & ipsa procedit cursu lactucæ,veruntamē.sicut dixerunt,est minor ea in suis operationibus.apud me verò ambæ vincunt eam in aperiendo, & in præstando iuuamentum oppilationi hepatis: quamuis minorentur ab ea in extinguendo & [b] [confortā do.] *Electio*. Magis iuuatiua ex eis hepati est quæ est magis amara.*Natura*. Endiuia frigida est in primo,& siccitas siccæ est in primo,& humiditas humidę est in fine primi.& hortulana quidem est frigidior & humidior, & eius quidem amaritudo in ęstate fit fortis,& declinat ad paruam caliditatem,quæ non efficit impressionē. Syluestris verò est minoris humiditatis,& est taraxacon. *Operationes & proprietates*. Aperit oppilationes [c] † [ ] viscerum,& venarum, & in ipsa quidem est stypticitas [d] [aliquantula,] sed non est vehemens,& eius aqua cum cerusa, & aceto est mirabile epithema in infrigidando illud,cuius infrigidatio quęritur.*Instrumenta iuncturarum*.Fit ex ea emplastrum podagrę. *Membra oculi*. Confert ophthalmiæ calidæ, & lac quidē endiuiæ syluestris abstergit albuginem oculi. *Membra anhelitus et pectoris*. Fit ex ea cum farina hordei emplastrum tremori cordis,& confortat cor,& quando dissoluitur cassia fistula in aqua eius,& ex ea fit gargarismus,confert aposteam,& excitationem choleræ,& confortat stomachum,& est de melioribus medicinis stomachi,cuius complexio est calida,& syluestris quidem est melior stomacho quam hortulana, & dicitur quod est conueniens complexioni hepatis quocunque modo sit, calidæ quidem est vehementer conueniens,& non est nocumentum ipsius frigidæ, nocumentum reliquarum specierum olerum frigidorum. *Membra expulsionis*. Quando comeditur cum aceto,stringit ventrem,propriè syluestris.*Febres*. Confert quartanę,& febribus frigidis.*Venena*. Quando ponitur emplastrum cum radice sua super pūctura scorpionis, & vermium paruorum venenosorum, & vespę, & serpentis[e] [guasseuabras,]confert, & similiter cum sauich.

[a] B. endeba.
[b] B. nutriendo.
[c] Alia litera. ...tis &.
[d] ... conueniēs.
[e] B. semabras.

De[a] [*hepate*.] *Cap.* 233.

Hepar.*Operationes et proprietates*. Humor generatus ab hepatibus est grossus. Et sanius ex eis est hepar anatis pinguis,& gallinarum pinguiū. *Membra capitis*. Hepar caprarum,& propriè hircorum detegit esse epileptici. Et quando epilepticus ipsum comedit,incurrit epilepsiam. Hepar[b] [stellionis] super molares corrosos positū, sedat dolores eorum.*Membra oculi*. Aqua hepatis caprini confert ano comesta, & in † collyrio posita, & inclinatio super vaporem eius. *Membra nutrimenti*. Hepar† lupi confert doloribus hepatis omnibus.inquit Gal.Ego quidē posui ipsum in medicamento eupatorij,& non reperi ipsum augere iuuamentum vltra illud ꝙ ex eo solet prouenire. Amplius hepar est tardi incessus in uenis,nisi hepar anatis pinguis.*Venena*. Hepar canis rabiosi si detur in morso ab ipso,confert. Et iam dictum est, ꝙ ipsum prohibet metum aquę,& iam uixerunt per illud quidam eorum,& fuerunt curati etiam curationibus alij.

[a] B.kebd.
[b] B.lacerte.
† alcofol.
† adib.

De[a] [*ęre.*] *Cap.* 234.

Aes quid est? Aes aliud est rubeum ad citrinitatem declinans:& est† Cyprium quod est melius,& aliud est rubeum clarum,& aliud rubeū ad nigredinem declinās,& est genus æris quod dicitur talacon.Et ęs quidem adustum est [b] [acre] in quo etiam est stypticitas. Quumq; abluitur, est medicamen bonum ad sigillandum in corporibus lenibus,& sine ablutione [c] † [ ] est melius.*Electio*. Flos æris subtilius est ipso.*Natura*. Calidus est & siccus in tertio.*Operationes & proprietates*. In ære adusto est stypticitas & acuitas & consolidatio,& ex eis quæ de ipso dicuntur [d] † [ ] est quòd si cum forcipibus de talacon fiat pilorum euulsio, prohibet ortum eorum.*Decoratio*.Denigrat capillos. *Vulnera, & ulcera*. Ipsum consolidat ulcera maligna ambulatiua,& prohibet ea ab ambulatione, & corrodit carnem augmentatam,& ablutum cōsolidat vulnera,& dicitur ꝙ si linitur cum melle,conueniens est vlcerib.[e] [duris adustis] in corporibus duris.*Mēbra ocul*. Acuit uisum,& confert duritiei palpebrarum. *Membra expulsionis*. Soluit aquam citrinam quando bibitur cum [f] [oxymelle,et si ex eo liniatur palatum,excitat vomitum,et potio quidē eius sit aur.j.s.& extrahit aquositatem absq; nocumento.*Venena*. Oportet quidem vt caueatur vsus dimittēdi illud in quo est salsedo,& amaritudo,aut piguedo sicut sūt olea,et carnes,aut acetositas,aut dulcedo in vasib.æris,et bibendi ex eis,ipsa.n.transmittunt proculdubio[g] [ziniariā,et ziniar] est uenenum.

[a] B. nhas.
† achabruse.
[b] B.acutum.
[c] † B. ad dura.
[d] † B absq; ratione.
[e] B. induratis ostracosis &.
[f] B. hydromelle
[g] B.viriditatem æris, & uiride æris.

De[a] [*euphorbio.*] *Cap.* 235.

Euphorbium quid est? Est gummi[b] [calidū,] cuius virtus alteratur post tres, aut quatuor

[a] B. farbium.
[b] B.acutum.

annos:& quod antiquatur tendit ad palliditatem & citrinitatem: & non dissoluitur in oleo nisi cum difficultate:& recens est e contrario illius.sed dixerunt quidam,seruat virtutem suā, quando ponitur cum fabis excorticatis in vase.*Electio*. Quod de eo bonum est,recens est,clarum,citrinum,ad pallorem declinans: acuti odoris,vehementis [c] [acredinis.] Aliud verò ab hoc,est adulteratum cum sarcocolla, & gummi. *Operationes,et proprietates*. Est abstersiuum, & habet virtutem subtilem,adustiuam,abstersiuā, & quod est recens,est vehementioris calefactionis,quam assa. quum tamen non sit gumma sicut assa in calefactione sua. *Instrumenta iuncturarum*. Miscetur cum quibusdam potionibus factis cum speciebus,quę sunt sicut piper, & cinnamomum,& similia,& confert sciaticę,& eijcit cortices ossium in die vna. Verum oportet vt muniatur caro,quę est in circuitu ossium cū cerato tepefacto [d] [in vnguento, & comprimēdo] inungitur ex eo paralysis, & stupor,& confert valde. *Membra oculi*.Quando ex eo fit collyrium,est abstersiuum, sed perdurat eius mordicatio tota die, & propter hoc miscetur cū melle,& reliquis collyrijs. *Membra nutrimenti*. Confert aquæ citrinæ,& frigori renum, & confert habentibus colicam, & potio de eo cum quibusdam seminibus boni odoris, & aqua mellis est trium anulusat.Dixit Alcanzi,ꝙ coarctat os matricis vehementer,adeo vt prohibeat medicinas abortum facientes eijcere fœtum. *Membra expulsionis*.Soluendo educit phlegma viscosū retentum in vtrisque anchis,& dorso, & intestinis secundum ꝙ dixerunt. *Venena*. Dixerunt quidam,ꝙ si illius,quem aliquis vermium venenosorum pupugit,cutis capitis scindatur, & ꝙ eam sequitur vsquequo craneum appareat, & ponatur in ea hoc gummi tritum, & suatur, [e] † [ ] non adueniet ei nocumentum illius, & etiam interficiunt tres drachm. eius in diebus tribus exulcerando stomachum & intestina.

c B.acuitatis.
d B. in oleo, & fricando.
e † B. cum filo.

De [a] [*equo*. *Cap*. 236.

Equus. *Operationes & proprietates*. Facit stercus eius operationem stercoris asini. *Apostemata & † pustulæ*. Corium pulli si aduratur,& liniatur ex eo cum aqua super† pustulas,[b]] infrigidat] cas. *Membra capitis*. Dicitur quòd additiones illæ,quæ sunt in genu equi, quando teruntur, & bibuntur cum aceto, sanant soda. *Membra expulsionis*. Coagulum equi propriè conueniens est fluxui antiquo,& vlceribus viscerum & fluxui.

a B.feres uel feras.
† bothor.
† bothor.
b B. remouet, seu delet.

De [a] [*ærugine ferri*.] *Cap*. 237.

Aerugo ferri. *Operationes & proprietates*.In ipsa est infrigidatio & stypticitas.*Membra expulsionis* Confert fluxui b [parturientium.

a B. sada alhadid.
b B. Alia litera. sanguinis mulierum

De [a] [*ericio*.] *Cap*. 238.

Ericius quid est?Syluestris est notus,& montanus,est aduldul,habens spinas sagittales,propinquus naturæ syluestris,vel terreni.Itle verò qui est marinus,est species habentium ostraca. *Operationes & proprietates*. Eius adeps prohibet effusiones materierū ad viscera, & similiter eius hepar,[b] † [ ]& in cinere quidem terreni, & marini sunt abstersio,& resolutio, [c] [acuitas]& exsiccatio.*Decoratio*. Quod de ericio terreno salitum est,confert elephantiæ. Et caro eius qui terrenus est,confert leprę: & illud propter vehementiam resolutionis,& exsiccationis, & quod adustum est de cute ericij,[d] † [ ] confert alopeciæ mistum cum pice. *Apostemata & † pustulæ*. Cutis ericij marini ponitur in medicinis scabiei,& caro eius confert valde scrophulis. *Vulnera et ulcera*. Cinis cutis eius confert vlceribus sordidis,& mundificat carnem additam,& caro eius confert scrophulis valde, & nodis prauis duris. *Instrumenta iuncturarum*. Caro terreni salita confert paralysi,& spasmo, & ęgritudinibus neruorum omnibus, & elephantiæ. *Membra anhelitus & pectoris*. Caro ericij terreni confert [e] [extenuationi.] *Membra nutrimenti*. [f] † [ ] confert malitiæ complexionis, & quod de eo salitum est cum oxymelle est bonum hydropisi,& similiter eius hepar exsiccatum in sole super pannum. *Membra expulsionis*. Ericius [g] [terrenus]est bonus stomacho, & lenit uentrem,& prouocat. Et caro ericij terreni saliti cū oxymelle confert dolori renū.Et caro ericij terreni confert ei qui mingit in lecto de pueris,adeo ꝙ assiduatio comestionis eius fortasse faciet,vt vrina cum difficultate egrediatur. *Febres*.Confert caro eius qui terrenus est febrib. antiquis.*Venena*. Ericij caro confert morsui vermium venenosorum.

a B.caused.

De [a] [*enula*.] *Cap*. 239.

Enula quid est? Eius quidem est hortulana, & est quędam species eius, cuius folia sunt ab vno palmo usque ad cubitum unum, expansa super terram,sicut sisymber, & folia lentis. Et quod in ipsa magis est iuuatiuum, est radix eius.*Electio*.Virtus syrupi eius est fortis in operationibus suis, & melior nutritura eius est cum aceto fractę caliditatis. *Natura*. Est calida & sicca in secundo, & in ipsa est humiditas superflua, & propter illud non calefacit corpus statim,quum ei occurrit. *Operationes & proprietates*. Confert omnibus læsionibus,& doloribus frigidis,& commotionibus uentositatum,& inflationis.Et in ipsa est uirtus rubificatiua,& est in ea abstersio ultima. *Instrumenta iuncturarum*. Confert sciaticæ, & dolori iuncturarum, & emplastrum factum ex radice eius, & ex folijs ipsius, confert doloribus frigidis, & contusioni lacertorum. *Membra capitis*. Facit soda; veruntamē propriè soluit hemicraneam phlegmaticam,& propriè embrochata. *Membra anhelitus & pectoris*. Adiuuat ad expuendum deglutita cum melle, & est bonæ operationis quando admiscetur cum electuarijs mundificantibus pectus. Et est ex eis quæ lætificant, et confortant cor. Et quandoque fit ex ea uinum hoc modo. Sumuntur de ea aur.l.et ponuntur in vj.anulusat musti,et bibitur post tres menses, et mundificat pectus, et pulmonem. *Membra expulsionis*. Decoctio radicis eius prouocat utrunque, et propriè syrupus

ſyrupus eius. Et qui aſſuetè utitur enula, non indiget, ut mingat omni hora. *Venena*. Confert morſui uenenoſorum uermium, & propriè Ægyptia.

De [a] *[hæmatite.]* *Cap.* 240.

Hæmatites quid eſt? Quandoque inuenitur in mineris, & quandoque ſubtiliātur aliqui in adurendo magnetem, & quod prouenit inde, eſt hæmatites in operationibus ſuis. *Electio*. Melior [b] [alſedenegi] eſt ille qui eſt uelociter frangibilis, æqualis duritiei, cui non admiſcentur ſordes, & in quo ſunt uenæ. *Natura*. Non ablutus eſt calidus in primo, ſiccus in ſecundo, & ablutus eſt frigidus ad ſecundum, propter ablutionem, ſiccus in tertio. *Operationes & proprietates*. In ipſo eſt ſtypticitas uehemens, & apparet quā do fricatur in aqua, donec in ipſa reſoluatur [c] [eius ſordities. Et eius uirtus eſt prohibens.] Et in ipſo eſt calefactio quædam, & ſubtiliatio, & exſiccatio ultima. Et dixerunt quidam, quod ipſe eſt in uirtute marchaſitæ, ſed eſt ſiccior, & minoris caliditatis [d] [præter quam in ſubtiliatione & abſterſione.] *Vulnera & vlcera*. Adminiſtratur ſicut [e] [pulucrizatur ſuper carnem additā, & extenuat eam. *Mēbra oculi*. Abſtergit ulcera oculi, & conſolidat ea, quando adminiſtratur cū albugine oui. Et quandoque confert ſolus aſperitati palpebrarum. Et ſi fuerit illic apoſtema calidum, adminiſtretur prius cum aqua: deinde inſpiſſetur gradatim, aut ſpargatur ſicut puluis ſuper carnem additam. Et quandoque confert vlceribus oculi ſolus. *Membra expulſionis*. Datur in potu cum vino ad difficultatem urinæ, & ad [f] [fluxum] menſtruorum. Et in hęmatite eſt proprietas rectificandi gonorrheam.

De [a] *[elleboro nigro.]* *Cap.* 241.

Elleborus quid eſt? Ille qui niger eſt, eſt fruſta [b] † [inciſa]& eius acuitas eſt fortior acuitate albi. Et illi, qui ipſum colligunt, præſeruantur ab eius nocumento comedendo allia, & bibendo uinū. Et folia quidem plantæ eius ſunt ſimilia folijs aldulb: ſed ſunt uehementioris nigredinis quā ipſa, & habet crus breue ad purpureitatem declinans, & eius figura eſt ſicut figura racemi, & in ipſa eſt fructus, & habet uenas ſubtiles nigras [c] [ex cuiuſque quarum radice ſicut duo capita ceparum egrediuntur,] & quod de ea adminiſtratur ſunt venæ iſtæ, & oritur in ſiccis. *Electio*. Melior eſt ille, qui eſt medius inter ueterem, & nouum, & groſſum, & extenuatum, habens colorem cineritium, uelociter frangibilis [d] [non ponderoſus:] in cuius uacuitate eſt quiddam ſimile telę araneæ, ſaporem habens acutum, & mordicans linguam, & bonum quod de eo adminiſtratur eſt, ut aſſumatur lignum paruum quod eſt apud radicē eius; & [e] [infundatur par ua]aqua, & excorticetur, & aſſumantur cortices illius, & exſiccentur in umbra, & adminiſtrētur triti & cribellati, & potio eius ſit tres kermet, & melius eſt ut in potu detur cum petroſelino & dauco, & quandoque datur ex eo uſque ad aur. ij. *Natura*. Calidus eſt et ſiccus uſque ad [f] [ſecundum.] *Operationes & proprietates*. Eſt reſolutiuus, ſubtiliatiuus, & eſt fortis abſterſionis, adeo ꝙ corrodit carnem mortuam, & quando naſcitur apud radicem uitis, fit uirtus uini eius ſolutiua, et de proprietatibus quidem ellebori eſt, quod ipſe permutat corpus a ſua complexione, et facit ipſum complexionem bonam iuuenilem acquirere: et multi ſunt qui elleborum album ſumunt ad vomendum, et non facit uomere et non ſoluit; ſed facit illud quod facit uomitus et ſolutio, et conuenientia eius ad uiros, et uiragines mulieres, et fortiores, et adoleſcentes, et eos qui habent [g] [carnes teneras in corpore] et multitudinem ſanguinis eſt plurima, et non eſt conueniens caſtratis, neque mollibus: et ipſe quidem eſt conueniens in [h] [Martio] deinde in Septembri. ueruntamen oportet ut ante ipſum procedant tres dies penitus in quibus abſtineatur a comeſtione, et potatione groſſorum, et ut adminiſtretur ea quæ gaudere faciāt, et delectari, et ut euomat et ut eijciat poſt cænā duabus vicib. aut tribus, deinde aſſumatur. *Decoratio*. Linitur ſuper morpheam cum aceto, et ſimiliter [i] [loca in quibus ſunt ſordes] et ſimiliter ſuper albam † vitiliginem, et eradit uerrucas. et euacuatio, quæ fit cū eo, confert † lepræ, et ſimiliter albus. *Vulnera & ulcera*. Linitur niger, et albus cum lacte ſuper ſcabiem, et impetiginem cum aceto, et ad excoriationem linitus valet, et fit cum eo euacuatio, et fiunt ex eo ſicut licinia, et immittuntur fiſtulis, et dimittuntur per diem, et quando extrahuntur ex eis, eradicantur [k] [corpora earum.] *Inſtrumenta iuncturarum*. Confert paralyſi, et dolori iuncturarum, et euacuatio facta per ipſum eſt medicamen eorum omnium forte. *Membra capitis*. Quando decoquitur cum aceto, et diſtillatur in aurem, ſedat ſonitum, et quando os colluitur ex illo aceto ſedat dolorem dentium, et quando diſtillatur decoctio eius in aurem debilis auditus, confortat ipſum, et confert melancholię quę eſt cū aliquis ſolus aliena loquitur, et hemicranęę antiquę, et ægritudinibus capitis, ſcilicet epilepſiæ et melancholiæ. *Membra oculi*. Confortat viſum, quando ponitur in † collyrijs. *Membra expulſionis*. Confert melancholiæ, et dominio eius, et ſoluendo educit ex toto corpore abſque horribilitate, et extrahit choleram etiam et phlegma: et extrahit omnem ſuperfluitatem miſtam ſanguini, ita quòd ab extremitatibus corporis et a cute, et oportet vt fiat uelocis ſolutionis cum ſcammonea, et miſceantur ei petroſelinum, et daucus: & quādoq; datur in potu hoc modo, infunditur in oxymelle, aut vino dulci, et dimittitur in ipſò aliquo ſpatio, deinde coquitur uinū illud cū lentib. aut cum hordeo, aut gallina, et ad ſorbendū datur ius eius, & quandoq; admiſcetur duob. aureis de eo quantitas triū anulus at de ſcammonea, & quandoq; decoquitur cū lentibus. Et iam quidem dictū eſt in tabulis proprietatum de regimine eius, qđ oportet fieri in hoc loco etiā. Et ipſe valde confert apoſtematib. in inteſtinis, & veſica: & prouocat urinā, et menſtrua. *Permutatio*. Loco nigri ponitur mediū pondus ipſius de mezereon, & duæ tertiæ ponderis eius de agarico. Filius autem Meſaugue dixit, quòd loco eius ponitur condes.

g B. corpus carnoſum & pingue. Alia litera. & non eſt conueniens corporibus timoroſis neq; mollibus.
h B. menſe Aprilis.

i B. ſup albaras
† morpheam.
† albaras.

k B. partes calloſæ, uel oſtracoſæ, quæ ſunt in eis.

† alcofol.

De

a B. charbech abiad.
b B. cortex, & cortices parui sunt frāgibiles. figuram uel formā habens similem rei inueteratæ seu corrosæ a uermibus, uel a carollis albæ, in qua.
† sicla.
c B. habens concauitatem.

De [a] *[elleboro albo.]* *Cap.* 242.

Elleborus albus quid est? [b] [Cortex corticum ramorum diuersæ figuræ, similis rei veteri albę, in quo] non est grauitas, & similatur etiam radicibus altheę, cuius amaritudo est uehementior amaritudine nigri. Et eius planta est sicut arnoglossa, aut sicut † beta syluestris, sed est breuior ea rubei coloris. Et longitudo cruris eius est vsq; ad. iiij. digitos cōiunctos in latitudine [c] [concauum.] Et habet venas plurimas a radice vna procedentes sicut cepæ, & nascitur in locis montuosis, & colligitur in tempore messis, & exsiccatur. *Electio.* Ille qui est electus est planā habens superficiem cum ęqualitate, albus, uelociter frangibilis, [d] [plurima habens grana minuta,] non mordicans linguam statim uehementer, & attrahit saliuam. Qui autem uehementer, mordicat, statim est præfocatiuus: sed operationes regiminum in ipso prędictæ sunt in capitulo proprietatum. *Natura.* Calidus est & siccus in medio [e] [secundi.] *Operationes et proprietates.* Albus est vehementioris amaritudinis. Et niger est vehementioris caliditatis, & quum mus comedit ipsum, moritur, & ex industria probatur illud, & comedit de ipso mus in sauich, & melle, & quando coquitur cū carne, dissoluit eā, & [f] [debilitat eā.] de ipso verò inciso sumūtur quinq; aur. & ponuntur in nouē. vnc. aquæ pluuialis, & dimittuntur in ea trib. dieb. & colatur, & fit tepida, & bibitur, & hic est infusus. deinde est ille qui est decoctus, qui hoc modo præparatur: libra vna de eo inciso in duob. kist aquę pluuialis posita tribus diebus infunditur, & decoquitur, donec eius tertia pars remaneat, deinde extrahitur ab ea elleborus, & pijcitur super aquæ mellis boni colati quantitas duarum librarum. & inspissatur, & sumitur ex eo cochleariū magnum, sicut est, aut cum aqua calida, & hoc est sanum, & tutum: deinde est cortex incisus, post confractus in eo positus, qđ sit sicut aqua hordei, vt nihil remaneat in gutture & stomacho: deinde est ille, qui est puluerizatus præparatus cum aqua mellis: & iste est ille qui plurimū nocet, propterea ꝙ remanet in meatib. quare oportet bibentem ipsum præparare res, quib. medicatur ille; qui forsitan incidit in spasmum, sicut ius gallinę, & syrupū de hyssopo cū mentastro & ruta, & lentes, & olea boni odoris, sicut factū est de cyperis. & lilio, & narciso: & ut sint apud eum acetum acuti odoris, et poma, & cydonia, & panis calidus, et vinum odoriferum, & medicamen sternutatoriū, & penna, & [g] [condisi & anethū,] & lectus stratus, & ventosæ diuersæ, & quādo ascellat cū facilitate, sorbeat aquā frigidā, et odoret odores bonos, & cibetur ex eis, quorū chymus bonus est. Et si iā accidit ei spasmus, & debilitas, tunc detur ei panis fractus in uino, aut aqua mellis, & quandoque oportet ut reiteretur, & cibetur pane infuso in aqua frigida, & si accidat ei singultus in medio operationis, detur ei aqua mellis, in qua decoctus sit raphanus, & si medicina in ipso non mouetur, post aliquantulum spatium bibat aquam mellis cum aqua calida, in qua decocta sit ruta: aut detur in potu aqua, & oleum, & vomat cum penna intincta in oleo de cyperis, & de lilio, & [h] [eleuetur in suspensorio:] quòd si acciderit ei sicut prefocatio, sumat in potu de decoctione ellebori quātitatem trium. vnc. illud enim adiuuat medicinam, & remouet accidens. Si verò non iuuerit, faciat clystere acutum, & in potu dentur tres anulusat de eo: non ut euomere faciat, sed vt expellat præfocationem, & fiat ut sternutet cum sternutatorijs, quòd si singultus vomitu non remouetur, administremus tunc ventosas super spondyles magnas, quę sunt inter spatulas, & super reliquas dorsi spondyles. Ventosæ enim æquant contorsionem accidentem post singultum, & inunge membra spasmata cum oleo vetum, & cum aqua balnei & uehementis calefactionis, & cum aqua balnei & tina: [i] † [ ] operatur enim in isto capitulo operationem nigri. [k] † [

d B. Alia litera: habens quantitatem magnam subtilem.
e B. tertij.
f B debilior est ille qui est infusus.
g B. cathedra.
h B. moueatur nargiuha.

Membra capitis. Quando odoratur ille qui puluerizatus est, excitat sternutationem. *Membra oculi.* Acuit uisum. *Membra nutrimenti.* Elleborus albus [l] [confortat fortiter:] sed in ipso est timor, quoniam prefocat. quandoque verò ponitur in [m] [pane] ut uomere faciat, & oportet ut illi, in quo timetur prefocatio, non in potu tribuatur stomacho existente vacuo. huiusmodi enim debilis est. *Venena.* Interficit quod decoctum superfluum est homines: & est venenum canibus, & porcis, & stercus bibentis ipsum interficit gallinas.

De [a] *[eupatorio.]* *Cap.* 243.

Eupatorium quid est? Est ex herbis [b] [aromaticis:] & habet folia sicut folia cannabis: & flos eius sicut nenuphar: & est illud quod administratur, & succus eius. *Natura.* Est calidum in primo, siccum in secundo. *Operationes, & proprietates.* Est subtiliatiuum, incisiuum valde: & abstersiuum sine attractione: & sine caliditate manifesta. Et in ipso est stypticitas pauca, & ponticitas, & amaritudo fortis, sicut est amaritudo aloes. *Decoratio.* Est bonum in initio alopeciæ, & tyriæ. *Vulnera, et ulcera.* Linitur cum adipe veteri super vlcera difficilis consolidationis, & eius succus confert scabiei, et pruritui quando bibitur cum aqua fumiterrę, et oxymelle: et similiter flos eius, et succus ipsius est fortior. *Membra nutrimenti.* Confert doloribus hepatis, et oppilationibus eius, et confortat ipsum: et confert duritiei splenis, et apostematibus hepatis, et apostematibus stomachi: et eius herba, et succus conferunt [c] [malitiei formæ:] et accidentibus hydropisis. *Membra expulsionis.* Datur in potu cum vino, et confert ulceribus intestinorum. *Febres.* Confert febrib. chronicis, et antiquis; proprie succus eius: et proprie cum succo absinthij. *Permutatio.* Loco eius ponitur pondus de assaro, & medietas ponderis ipsius de absinthio.

LITERA F.

De [a] *[Fabis.]* *Cap.* 244.

FAbæ quid sunt? Nutæ sunt: et aliæ sunt Aegyptiacæ: et aliæ Nabathiæ, et Nabathię quidē sunt uehementius stypticæ: et Ægyptiacę sunt humidiores: et minoris nutrimenti. uirides uerò sunt plurimę superfluitatis; et si non esset tarditas

tarditas suę digestionis, & multitudo inflationis earum, non essent minores in nutriendo bene, quam pultes hordei, sed sanguis earū est grossior, & fortior. *Electio.* Meliores ex eis sunt grossę, albæ, quę a gurgulionibus non perforantur: & deteriores earum, sunt recentes, & earum quidem rectificatio est prolongatio infusionis earum, & bonitas decoctionis, & comedere easeas cum pipere & sale, & † thymo, & origano, & similibus cum oleis. *Natura.* Proximæ sunt æquali tati, sed sunt decliues ad frigiditatem, & siccitatem plus, & in ipsis est humiditas superflua, & propriè in viridibus. De veritate uerò uiridium est ut iudicentur frigidæ & humidæ. Quidam autem, qui ponūt frigiditatem fabarum in gradu secundo, modum excedunt. *Operationes & proprietates.* Abstergunt parumper, & inflant valde, & si earum decoctio bene fiat: [b] [& liniantur sicut pultes hordei: tunc decoctio uehementer iterata cum aqua remouet earum inflationem: verum cum fabę excorticantur, & moluntur, & decoquuntur in vase sine motu, &] minoratur earum inflatio, & quæ ex eis frixę sunt, paucæ sunt inflationis, sed sunt tardioris digestionis, & coctæ cum suis corticibus sunt plus inflatiuæ: sed sunt tardioris digestionis, & fortasse earum farina est minoris inflationis: sed earum, quæ sunt Nabathiæ est uirtus styptica, & earū cortex est fortioris stypticitatis, & non abstergit: & Ægyptiaca est stypticior omnibus, & in ipsa est abstersio, & generatur ex ea caro mollis, & generat humores grossos. Hippocrates quoque testificatus est bonitatem nutrimenti earum, & conseruationem sanitatis ab eis, & quādo scinduntur in duo media, & ponuntur super fluxū sanguinis [c] [incisionis valent.] Et de proprietatibus quidem earum est, quod abscindunt oua gallinarum quum nutriuntur ex eis, & quod faciunt videre somnia [d] [cum alienatione perturbata,] & quod faciunt accidere pruritum, propriè recentes. *Decoratio.* Quando ex corticibus earum fit emplastrum capillis, subtiliat eos, & quando fit ex eis emplastrum super femur infantis, prohibet ortum pilorū, & similiter quando sępe iteratur super locum rasum, & abstergunt † uitiliginem in facie, pręcipue cum cortice, & pānum, & lentigines, & faciunt colorē bonum. *Apostemata, & † pustulæ.* Fit ex eis emplastrum cum uino super apostemata testiculi. [e] † [ ] *Vulnera et ulcera.* Confert vlceribus lacertorum. *Instrumenta iuncturarum.* Conferunt spasmo lacertorum, & more emplastri ponuntur, cum decoctione sua podagræ cum adipe porci. *Membra capitis.* Faciunt soda, & nocent omnibus, quib. accidit soda, & res uiridis, quæ est in concauitate earum, quæ sunt Ægyptiacæ, cuius sapor est amarus, quum teritur & miscetur cū oleo rosaceo, & distillatur in aure, cōfert dolori eius. *Membra oculi.* Ipsę cum melle, & fœnugręco more emplastri superpositæ, conferūt obfuscationi oculi, et palpitationi, & ex eis cū thure, & rosis, & albugine oui fit emplastrū exitui oculi, propriè qui est pupillę. *Membra anhelitus & pectoris.* Bonę sunt pectori & sputo sanguinis, conferunt etiam tussi, & si misceantur cum melle, & farina fœnugręci, conferunt apostematib. gutturis et duarum amygdalarum, et earum emplastrum est bonum apostematibus mām illę, et caseitati lactis in ea. *Membra nutrimenti.* Sunt difficilis digestionis, et non tardę descensionis & exitus. Et non sunt generatiuę oppilationū. Et decoctę cum corticibus in suis in aceto prohibent vomitum. *Membra expulsionis.* Quę ex eis decoctę sunt cum aceto & aqua, conferunt solutioni antiquę, et quum propriè fuerint cum corticib. suis, et cōferunt dysenterię, & propriè Nabathię. Et earum etiam † succus confert ad illud [f] [sicut etiam earum sorbitio. Et earum sorbitio confert apostemati testiculorum propriè decoctarum cum vino.]

† sauich.

f B. comestum sicut est & bibitū cū re aliqua liquida Et earū emplastratio cōfert apostemati testiculorum. Alia litera. Et earum sorbitio & emplastratio confert apostemati testiculorum.

De [a] [Fæce.] Cap. 245.

a B. durdi.

Fęx. *Electio.* Melior fęx et sanior, est fęx vini veteris: deinde quę similis est ei. Et fęx quidem aceti est vehementis virtutis. Et oportet ut aduratur post ipsius exsiccationem bene, sicut aduritur spuma maris in vitreata linita ex luto, aut olla. Et finis adustionis eius est, ut albescat, et pulverizetur, [b] † [ ] Et similiter omnis fęx. Et oportet quidem vt omnis fęx administretur, dum est recens, et fiat quod necessarium est de adustione eius, et tūc administretur, quę enim ex ea uetus est, est debilis uirtutis. Et oportet quidem vt cooperiatur in uase, et non [c] [appareat] aeri, et quādoque abluitur, sicut lauatur tutia. *Operationes & proprietates.* Fęx aceti fortior est alijs fęcibus, et uirtus abstersionis eius, est styptica, et adusta est adustiua, et putrefactiua virtute alia. *Decoratio.* Quę adusta est, administratur in ungue albificato cum gumma pini, et rectificat ipsum. *Apostemata et † pustulæ.* Fæx non adusta est bona inflationi sola, et cum myrto etiam, et exsiccat † pustulas cum quo [d] [sunt ulcera.] *Membra anhelitus & pectoris.* Fęx non adusta extinguit inflammationem [e] [capitis in quo] constrictus est sanguis. *Membra nutrimenti.* Fęx non adusta prohibet fluxum materierum ad stomachum. *Membra expulsionis.* Quando exterius apponitur matrici emplastrum ex fęce non adusta, confert fluxui sanguinis menstrui.

b † B. subtiliter.

c B. exponatur.

† bothor.

† bothor.

d B. nō est ulcus

e B. mammillæ in qua.

De [a] [fumo.] Cap. 246.

a B. dochan.

Fumus quid est? Est terreus, subtilis, et diuersificatur eius substantia, et omnes eius species sūt exsiccātes substantia sua terrea, et est in eis igneitas parua. *Electio.* Fortior eorum est fumus † alchitram; deinde fumus picis humidę: deinde fumus storacis: postea myrrhę, deinde thuris: postea terebinthinę, et uidetur quod fumus naptę sit fortior omnibus. *Operationes & proprietates.* Fumus est substantia terrea subtilis, digestiuus, resolutiuus. *Membra oculi.* Fumus thuris, et fumus terebinthinę etiam ponuntur in medicamentis vlcerum oculi, et prohibent ortum pilorum additorum, et [b] [cursum] et corrosionem, et humiditates cum quibus non est ophthalmia, et vlcera lachrymalium.

† resina abietinę.

b B. alselach.

De [a] [flore æris.] Cap. 247.

a B. zar alnhas uel zer alnhas.

Flos ęris. *Operationes, & proprietates.* Est stypticus, corrosiuus, mordicatiuus. *Vulnera & ulcera.*

Corro-

Corrodit carnem additam. *Membra capitis*. Poni tur in desiccatiuis vlcerum auris, et quando illud quod ex eo album est, teritur, et sufflatur in aurem, delet surditatem antiquam, et ex eo tangitur palatum cum melle propter apostemata gulę, et uucę. *Membra expulsionis*. Quatuor anulu sat eius soluunt humorem grossum, et soluunt aquam citrinam, et ponitur in exsiccatiuis hęmorrhoidarum, et b [exiturarum] ani.

b B. ulcerum.

De [a] *[fistula pastoris.] Cap.* 248.

a B. zumara alrabay.

Fistula pastoris. *Natura*. Calida est et sicca, et forsitan in principio secundi, & dicitur quoniam resoluit [b] [augmentationem.] *Membra expulsionis*. Expertus est Gal. quod succus eius frangit lapidem in renibus, & dixerunt quidā quod confert ulceribus intestinorum, et pungitiuo dolori, & infirmitatibus matricis, et facit prouocationem utriusque, & confert [c] [fissuris.] *Venena*. Aureus unus aut duo aurei in potu accepti conferunt ei qui bibit leporem marinum, & opium, & reliqua.

b B. inflationem

c B. aperturæ, seu herniæ ex apertura.

De [a] *[frumento.] Cap.* 249.

a B. hantha.

Frumentum. *Electio*. Melius est illud, qđ est mediū inter duritiē, & raritatem, magnū, pingue, recēs, planum quod est inter rubedinem & albedinē. Frumentum uerò nigrum, est mali nutrimenti. *Natura*. Est calidum & temperatū in humiditate, & siccitate, & ipsius† succus declinat ad siccitatem. *Operationes & proprietates*. Triticum plurimæ rubedinis, plurimi est nutrimē ti. Et frumentum elixatum est tardæ digestionis, inflatiuum: uerum eius nutrimentum quū digeritur, est plurimum. Et [b] [adarmacha quidem est proxima] amylo, sed est calidior, et farina uiscosa per naturam est non uiscosa arte. Et neque est uiscosum natura, sicut uiscosum arte. † Succus præterea tritici est tardæ descensionis, & plurimum inflatiuum, indigens dulcedine faciente ipsum descendere uelociter, et ablutione cum aqua calida, ita ut remoueatur inflatio eius, & humor† succi est paruus. Amylum uerò est frigidum & humidum, uiscosum, & frumentum est magis nutritiuum corporis omnibus granis. *Decoratio*. Triticum mundificat faciem, & eius farina, & amylum cum croco est medicamen panni. *Membra nutrimenti*. † Succus tritici, & hordei grauat. *Membra expulsionis*. Triticum crudum, & etiam decoctum elixatum, non mollitum, neque fractum [c], [neque coctū ita vt sit puls, & fractum] etiam similiter quando comeditur: generat uermes. *Venena*. Triticū tritum puluerizatum super morsum canis rabiosi, est iuuatiuum.

† sauich.

b B. albauari quidem est proximum.

† Sauich.

† sauich.

† Sauich.

c B. uehemēter coctum sicut alherisse, & alhetisse.

De [a] *[fœnugreco. Cap.* 250.

a B. halbe uel helbe.

Fœnugræcum quid est? Notum est. *Natura*. Calidum est in fine primi, siccum in primo non euacuatur ex humiditate extranea. *Operationes & proprietates*. Eius uirtus est digestiua, lenitiua, & illud propter id, quod in ipso aggregatur de caliditate cum uiscositate, & ipsius viscositas prohibet dominium nocumenti calidi tatis eius, & eius caliditas operatur cum facilitate: & eius humor est malus licèt non sit paucus. *Decoratio*. Eius oleum, quod fit cum myrto, confert capillis, et uestigijs ulcerum, et confert fissuris frigidis per mucillaginositatem suam propriè cum oleo rosaceo. Et ingreditur in medicinis panni, & facit colorem bonū, & alterat odorem oris, & facit fętere odorem corporis, & sudoris. *Apostemata & † pustulæ*. Resoluit apostemata phlegmatica, & dura: & eius farina ad apostemata calida apparentia, & occulta, quum non sunt inflammata, sed sunt declinantia ad duritiem quandam, & lenit dubellet, & maturat ea. *Vulnera & vlcera*. Confert cum oleo ros. adustioni ignis. *Membra capitis*. Mundat furfures ablutione capitis facta ex eo, facit sodam capiti, & propriè quum comeditur cum muri, quamuis sit cum almuri minus nocumentum stomacho. *Membra oculi*. Decoctio fœnugræci sanat [b] [atarafa.] *Membra anhelitus & pectoris*. Clarificat vocem, & pulmoni tribuit aliquod nutrimentum, & lenit pectus, & guttur, & sedat tussim, & dispnęam, & propriè quando coquitur cum melle, aut dactylis, aut ficubus, & melius est vt coniungatur cum dactylis carnosis, & suматur succus amborum, & misceatur cum melle plurimo, & super prunas temperate calefiat, & assumatur ante cibum tempore longo. *Membra nutrimenti*. Cum nitro emplastrum factum ex eo confert spleni, et eius decoctio cum aceto debilitati stomachi, & propriè quod ex eo recens est, & [c] [eius electuarium facit] nauseam: sed acetum et muri expellunt nocumentum comestionis eius. *Membra expulsionis*. Fit encatisma in decoctione eius ad apostema matricis, et dolorem eius, et coarctationem ipsius. Et eius decoctio cum aceto conuenit vlceribus intestinorum, et similiter recens cum aceto quando comeditur [d] [fractum.] Et decoctio eius cum aqua calida est bona tenasmoni et solutioni. Et eius oleum est bonum apostematibus ani, et clysterizatur etiam ad tenasmō, et dolorem ventris pungitiuum, propriè cum almuri antecibum, et non mouet ad expellendam fœcem nisi propter suam [e] [acrimoniam] et propriè cum melle non plurimo, vt non mordicet fortiter, et eius decoctio cum melle facit descendere humiditates grossas ab intestinis, et prouocat vrinam et menstrua, et supponitur cum anatis adipe, et confert duritiei matricis, et facit generationem matricis facilem, cuius generatio est difficilis propter desiccationem, et est bonum habentibus hęmorrhoidas, et facit stercus boni odoris, et facit fœtere vrinam, et sudorem, et non est sicut lupini in difficultate sui exitus.

De [a] *[ferro.] Cap.* 251.

Ferrum quid est? Est tres species [b] [seneburucam. Et lieremehem et fuludeth. Seneburucam ergo est alfuledh naturale, et alfuledh artificiale est purum ex lieremehen, et scoria allenceburucam] propinqua est scoriæ æris. Et ego quidem scoriæ singulare faciam capitulum in capitulo de cha. *Operationes & proprietates*. Eius ziniar stypticum est, corrosiuum, et scoria ipsius est debilior ziniar eius, et ipsa est fortioris exsiccationis

siccationis omni scoria. *Decoratio*. Ærugo eius superposita panaritio cum vino, est bona. *Apostemata et † pustulæ*. Ærugo ferri cum uino super erysipilem & † pustulas, utilis est. *Instrumenta iuncturarum*. Ærugo eius cum uino super podagrã confert. *Membra capitis*. Quando teritur cum aceto forti, & coquitur in ipsa, est illud acetum medicamen saniei antiquæ currenti ex aure. *Membra oculi*. c † [ ] Est bona asperitati palpebrarum, & vngulę. *Membra nutrimenti*. Vinum & aqua in quibus extinguitur ferrum, cõfert apostemati splenis, & mollificationi stomachi, & debilitati eius. *Membra expulsionis*. In eius scoria est virtus soluens aliqua. debilior ea quę est in scoria æris, & eius ærugo est styptica: quare supposita abscindit fluxum sanguinis ex matrice, & eius ærugo styptica exsiccat hæmorrhoidas d † [ ] & uinum in quo extinguitur ferrum, retinet solutionem antiquam, & dysenteriam, & confert mollificationi ani, & e [insensibilitati vrinę] & fluxui menstruorũ, & confortat coitum.

De a [*phaseolis.*] *Cap.* 252.

Phaseoli. *Natura*. Rubei calidiores sunt eorum. Filius Mesaugue, & Arsaianis dixerunt ꝙ sunt frigidi & sicci, & apud me substantia eorũ est sicca, in qua est humiditas superflua, & ipsi ad caliditatem declinant, sed rubei sunt calidiores. *Operationes et proprietates*. Sunt velocioris digestionis, & egressionis, quam mes, & non sunt minus nutritiui eis. Et dixerunt quòd sunt minoris inflationis, & est in eo consideratio, & uerius est, quòd ipsi sunt magis inflatiui quam est mes: verum fabæ sunt magis inflatiuæ eis, & humor phaseolorum est humidus phlegmaticus, & faciunt videre somnia mala. *Membra anhelitus et pectoris*. Sunt boni pectori et pulmoni. *Mẽbra nutrimenti*. Generant humorem grossum, sed synapi prohibet nocumentum eorum, & similiter acetum cum sale, & pipere & origano, & ut bibatur super eos vinum b [passum purum,] & qui cum aceto sunt nutriti, paucæ sunt humiditatis. *Membra expulsionis*. Prouocant menstrua propriè rubei, & propriè cum oleo de nerci.dem.

De a [*fistula pastoris.*] *Cap.* 253.

Fistula pastoris. *Operationes, & proprietates*. Virtus eius est uirtus abstersiua. *Apostemata, & † pustulæ*. Resoluit apostemata b [fluxa & grauia] in uisceribus. *Membra expulsionis*. Confert lapidi renum, & frãgit ipsum. Decoctio eius, & radix ipsius, confert ulceribus intestinorum.

De a [*felle.*] *Cap.* 254.

Fel. *Electio*. Fortiora fella quadrupedum, sunt fel vaccinum, deinde fel b [adubua] & vrsi, deinde caprinum, post ouinum. Et magis incolume fellium auium, est fel galli, & duragi & cubugi. Reliqua autem fella auium sunt fortiora fellibus quadrupedum, quando comparantur c [rapaces earum cum pascentibus, & uenantes cum feris syluestribus, & fel quidem forte ualde viscosum] est fel rapacium, & propriè magnorum, & de eis electum est illud, cuius color est citrinus naturaliter. Illud verò quod est ut d [ziniar, & quod est ut azul] sunt mala, & similiter quod est pure rubeum. Debilius autem fellium est fel porcinum, & fel quidem asabut, & piscis qui nominatur scorpio, & testudinis, est fortius fellibus quadrupedum. Inquit Dioscorides stringatur extremitas fellis, & bulliat in aqua secundum quantitatẽ, qua homo tres eius feruores computet: deinde extrahatur, & exsiccetur in vmbra, in qua non sit ros & reseruetur. *Natura*. Omnia calida sunt, & sicca in quarto. *Operationes & proprietates*. Fel omne est calidum, abstersiuum, & diuersificatur secundũ masculum, & fœminam, & secundum dispositionem sitis & famis, & dispositionem e [saturitatis] & dispositionem, quietis & exercitij. *Decoratio*. Fel asini syluestris eradicat morum, & confert linitum super vestigia apostematum f † [ ] & ponitur in emplastris erysipilæ, & prohibet ipsam. *Vulnera, et ulcera*. Quando fel miscetur cum nitro, & gumma pini, & chimolea, confert scabiei vlcerosę: & fel uaccinum ponitur in emplastris g [conferẽtibus vulneribus, & quæ sunt] ab erysipila, & doloribus uehemẽtibus, & fel hircinum eradicat carnem h [malam,] & necessitas quidem vlcerum, vt eis adhibeatur fel forte, & debile diuersificatur secundum suas horas, & secundum mundificationem, & sordidationem eorum: & fel quidem † lupi est bonum vulneribus neruosis, & in tempore frigoris prohibet spasmum, & alcuzez qui timentur in similibus eorum. *Membra iuncturarum*. Fel hircinum super elephantiam, et varices confert, et similiter fel asini syluestris propriè, et fel † lupi prohibet spasmum, et alcuzez, qui sequuntur vulnera neruorum proprie ex frigore. *Membra capitis*. Fel hircinum et taurinum conferunt vlceribus recentibus in aure. Fel i [aracham] cum oleo distillatur in aurem grauem, et cum qua est surditas, et cum succo porri nabathi ad tinnitum, et ad grauitatẽ auditus. Et fel bouinum cum nitro, et chimolea ad furfures valet, quum lauatur ipso caput. Et dictum est iam, quod quando fel k [adib] lambendo sumitur, prohibet epilepsiam. Et fel testudinis confert † aphthæ fraudulẽtæ in oribus puerorum secundum quod dicitur. Et confert attractio odoris eius cum naribus epileptico. Et omne quidem fel confert stricturę narium aperiendo valde oppilationes, quæ sunt in colatorio. *Membra oculi*. Omne fel confert obscuritati visus. Et fel quidem rapacium, propriè siccum, confert initio aquæ, et dilatationi pupillæ. Et neque conceditur, vt administretur nisi post mũdificationem corporis, et capitis. Et fel magis conferens oculo ex quadrupedibus quidem est fel gazel. Et auium quidem fel alcubi. Et ex piscibus l [felisabut.] Et fel caprinum confert m [cæcitati] et propriè montanum. *Membra anhelitus & pectoris*. Ex felle bouis linitur palatum cũ melle ad præfocationem, et similiter ex felle testudinis. *Membra expulsionis*. Fel bouis aperit orificia hæmorrhoidarum. Et omne quidem fel est solutiuum: ita etiam quòd fel porcinum, quando cum eo linitur n [sumen] et supponitur:

c bulantib. & uenantibus, & rapaces earũ cum rapacibus. Et fel quidem forte ualde mordicans.
d B. uiride æris. & lapis lazuli.
e B. potus plurimi.
f † B. Apostemata & bothor
g B uel unguentis prohibentibus uulner
h B. additam.
† adib.
† adib.
i B. alrachma.
k B. ursi.
† alcola.
l B. sabut.
m B. panno.
n B. umbilicus

nitur, & fel tauri cum melle linitur ad vlcera, quę sunt in ano,& fit ex eo linimentum ad dolorem matricis, & testiculorum,& ponitur super apostemata oschei. *Venena*. Fel hirci o [syluestris] est theriaca morsibus uenenosis, & similiter fel tauri.

o B. montani.

De [*fuligine*] *Cap.* 255.

Fuligo. *Electio*. Melior est illa quæ est leuioris ponderis, & magis intensæ nigredinis. *Natura*. Omnis est calida exsiccatiua, nisi Inda:quoniã Indi,& Paulus numerant eam inter infrigidantia. *Operationes & proprietates*. Omnis est exsiccatiua. *Apostemata*, & † *pustulæ*. Existimant quidam, quòd Inda ponitur super apostemata calida,& confert eis. *Vulnera & ulcera*. Illa, quæ assumitur ex fumo ligni pini cum gumma, & bdellio,ponitur super adustionem ignis, & dimittitur donec cadat.

† bothor.

De a [*fistula*.] *Cap.* 256.

a B. mermarad.

Fistula quid est? Stipites albi, pilosi, similes polio:sed sunt plus pilosi:immo sunt toti quasi pili,& odor eius est sicut odor myrrhæ. *Natura*. Est calida declinans ad aliquantulum aromaticitatis.

De a [*furfure*.] *Cap.* 257.

a B. nachale.

Furfur. *Natura*. Calidus est & siccus in primo. *Operationes, & proprietates*. In ipso est abstersio, & lenificatio,& mundificatio plurima, & † orobus quidem ipsius finem non consequitur, & resoluit ventositates, & phlegma. *Apostemata &* † *pustulæ*. Est bonus cum aceto forti in initio apostematis calidi,& madesit cum vino, & fit ex eo emplastrum ad apostema quod est in mammilla calidũ:& rarificat apostemata b [phlegmatis & uentositatis.] *Vulnera et ulcera*. Cum aceto forti ponitur super vlcerationem scabiei facto emplastro ex eo calido. *Membra anhelitus & pectoris*. Lenit pectus sua abstersione,& proprie sorbitio aqueitatis eius cũ zuccaro, & oleo amygdalino c [infunditur]cum vino,& confert apostematibus mammillę. *Membra expulsionis*. Mouet intestina ad expellẽdum quod in eis est, & eius sorbitio quum sorbetur, lenit ventrem. *Venena*. Confert puncturæ scorpionis,& serpentis more emplastri superpositus.

† herbus.
† bothor.
b B. phlegmatica & uentositates.
c B. madesit.

De a [*folio Indo*.] *Cap.* 258.

a B. sadegi.

Folium quid est? Est proximum virtuti spicę,est tamen leuius,& eius folia & rami sunt sicut b [schesabram,]& habet florem frangibilem quod nascitur in terra Indiæ, c [& sunt ei aquæ infusę in terris lacunalibus] & erigitur super faciem d [aquæ]sicut planta, quę nominatur lenticula aquæ,absque suspensione radicis,& quãdoque ligatur in loco cum filo,& exsiccatur, & fortasse existimauerunt quidam, quod est folia nereide Indæ, propter similitudinem quã cum ea habet in uirtute sua. oleum uerò eius uirtutem habet olei e [alacuchen,] & olei de croco: sed est fortius. *Electio*. Melius est recens,ad albedinem declinans, quod non frangitur in minima, & est eius odor manifestus vt nereidẽ odor,& non est † [limosum]neque salitum, neque mollificatum. *Natura*. Calidum est, & siccũ in secundo. *Operationes & proprietates*. Quando in pannis spargitur,conseruat eos a tineis. *Decoratio*. Odorem oris efficit bonum retentum sub lingua. *Apostemata et pustulæ*. Decoquitur in aqua rosacea,& fit ex eo emplastrum super apostema calidum post contritionem, & medicamen bonum apostematibus oculi g † [ ] calidis. *Membra nutrimenti*. Est magis conferens stomacho,& hepati,quam nereiden. *Membra expulsionis*. Ipsum vehementius prouocat vrinam, quam nereiden. *Permutatio*. Loco eius ponitur pondus ipsius de h [mace] aut etiam spica.

b B. sahesefram.
c B. infusa in aqua in terra cænosa.
d B. Alia litera. terræ.
e B. nuiden.

De a [*falamamiski*.] *Cap.* 259.

Falamamiski quid est? Dicitur quòd falamamiski est ocymum gariophyllatum.nam ipsum est odoris similis gariophyllo, & est magis temperatum quam maiorana, & sisymbrium, & minus siccum. *Membra capitis*. Aperit oppilationes accidentes in cerebro, & ambabus naribus, comestum & odoratum. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert tremori cordis accidenti ex phlegmate, & melancholia in corde comestum. *Membra expulsionis*. Est bonum hæmorrhoidibus.

De a [*phu*.] *Cap.* 260.

Phu quid est? Folia eius sunt sicut folia apij, magna habentis folia, & stipites:& eius crus est vnius cubiti, & plus planum,tenerum,cuius supremum est grossum proximum grossitudini digiti,purpureos habens nodos, & habet florẽ sicut narcissus,aut maiorẽ narcisso. Et in albo ipsius est quasi purpureum, & inferius in radice sua. emittit ramos, & in radice sua est aromaticus odor, & uirtus eius est similis spicæ in rebus plurimis. *Natura*. Virtus radicis eius est aromatica,& uirtus eius est similis spicę calefaciens. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert dolori lateris. *Membra expulsionis*. Prouocat vrinam,si bibatur sicca,et eius decoctio prouocat menstrua. Et eius prouocatio maior est prouocatione spicę Indę,et Romanę, et est sicut b [almentasina]in illo.

De a [*fufel*.] *Cap.* 261.

Fufel quid est? Virtus eius est propinqua uirtuti sandali. *Operationes & proprietates*. Est infrigidatiuum cum uirtute styptica. *Apostemata et* † *pustulę*. Est bonum apostematibus calidis grossis. *Membra oculi*. Est conueniens ei qui habet inflationem in oculo suo.

De a [*fangenkest*.] *Cap.* 262.

Fangenkest quid est? Dictũ est de eo in c. de b.

De a [*fael*.] *Cap.* 263.

Fael quid est? b [Est fructus, super quem est cortex

cortex similis in colore corticibus auellanarũ. Et figura eius est sicut phystici. Et intra ipsum est granum pingue simile grano pini quod nominatur granum regum: cuius color est inter album et nigrum, et citrinum, et est illud, quod administratur, et asportatur de terra Indię. Et albel, et alfel omnes calidi sunt, et conferunt mollificationi neruorum et uentositatibus hęmorrhoidarum, et sanat eas: et est medicina, In da nota, cuius uirtus est sicut uirtus mandragorę, & pomorum eius. *Membra capitis*. Si fiat emplastrum ex ea, confert soda.

De [a] [*fal.*] *Cap.* 264.

Fal. *Natura*. Calidus est in secundo, & siccus.

De [a] [*fagara.*] *Cap.* 265.

Fagara quid est? Granum simile ciceri habens granum sicut mahaleb: & in concauitate eius est granum nigrum sicut scehedenigi, & asportatur de [b] [asskelati. *Natura*. Calidum est & siccum in tertio. *Operationes & proprietates*. In eis est resolutio & stypticitas. *Membra nutrimenti*. Ponitur in medicinis rectificantibus stomachum, & hepar frigida, & expellit in eis malitiam digestionis frigidam. *Membra expulsionis*. Confert solutioni frigidæ, & constringit ventrem.

De [a] [*fulfulminue.*] *Cap.* 266.

Fulfulminue quid est? Est radix piperis. *Operationes, & proprietates*. Dicitur quòd proprietas eius est conferre doloribus frigidis, & spasmo ualde. *Instrumenta iuncturarum*. Confert podagrę. *Membra expulsionis*. Est ei proprietas, vt iuuamen asserat colicæ, & uentositatibus frigidis.

De [a] [*fesurigo*] *Cap.* 267.

Fesurigum. *Operationes & proprietates*. Est uehementioris exsiccationis, quam alcolcotar: cum hoc, quod est minoris mordicationis, & est subtilius. *Vulnera & vlcera*. Remouet scabiem.

De [a] [*fesire.*] *quæ est uitis alba.* *Cap.* 268.

Fesire quid est? Est [b] [alhazarasen], & est uitis alba. *Natura*. Est calida & sicca in tertio. *Operationes & proprietates*. Est [c] [acris,] mordicatiua, abstergit, & exsiccat, & subtiliat, & calefacit temperatè. *Decoratio*. Radix eius cum † orobo, & fœnugræco abstergit [d] † [ ]pannum, & uestigia nigra remanentia post ulcera, & similiter quando coquitur cum oleo donec dissoluatur, & aufert [e] [occultationem sanguinis ab] oculo. *Apostemata & † pustulæ*. Eius radix abscindit uerrucas, & [f] [† pustulas leues] & cum vino sedat panaritium, & resoluit apostemata dura, & disrumpit aldubellet, & si unaquaque triginta dierum bibantur ex ea tres anulusat cum aceto, resoluit apostemata splenis, & emplastrũ factum de ea cum ficubus etiam est conueniens spleni, & sedat panaritium quando ex eo fit emplastrum cum uino. *Vulnera & vlcera*. Ex radice eius fit emplastrum cum sale super ulcera mala: & ponitur in emplastris corrosiuis carnis, & ex fructu eius delinitur scabies ulcerosa, & non vlcerosa. [g] † [ ] *Instrumenta iuncturarum*. Emplastrũ factum ex radice eius cum uino extrahit ossa, & bibitur de ea quaque die aur. j. ad paralysim, & ad attritionem lacertorum ualet linita & bibita. *Membra capitis*. Bibitur de ea omni die aur. [h] † [ ] & confert epilepsię, & uertigini, & facit quandoque in ratione accidere permistionem. *Membra anhelitus & pectoris*. Quandoq; assumitur de ea cum melle deglutienda ad præfocatos, & ad corruptionem anhelitus, & ad tussim, & ad dolorem lateris. & quãdo bibitur succus eius cum frumento decocto, facit exuberare lac. *Membra nutrimenti*. Inquit Gal. comestio extremitatum eius in primis, quum eleuatur cõfert stomacho cum sua stypticitate, & [i] [gustus eius est inter paucam amaritudinem, et acredinem.] *Membra expulsionis*. Cor huius plãtę in primis quũ eleuatur, comeditur, et prouocat urinam, et soluit ventrem, & de radice eius aur. interficit fœtum. Quum ergo supponitur, extrahit fœtum, et mundificat matricem sedendo in decoctione eius, & succus eius solutione educit phlegma. & est ex medicinis bonis spleni. *Venena*. De radice eius aur. j. confert morsui uiperæ, & similiter puncturę omnium vermium venenosorum. *Permutatio*. Loco eius ponitur pondus ipsius de durungi, et duę tertiæ ponderis ipsius de macis.

g † B. & confert etiã linito eius excoriationi.

h † B. uno anno.

i B. cũ eo quod est in eo de amaritudine & acuitate.

De [a] [*fesiresin.*] *Cap.* 269.

a B. fasarsin.

Fesiresin (*i. uitis nigra.*) quid est? Est de genere alfesire, habens folia sicut volubilis maior, et radix eius est nigra exterius, et citrina ĩterius. *Operationes et proprietates*. Est similis alfesire in operationibus suis: sed est debilior parumper. *Instrumẽta iuncturarum*. Confert paralysi etiam. *Membra capitis*. Cor eius in primis quum eleuatur, comeditur, et confert epilepsiæ. *Membra anhelitus & pectoris*. Mundificat pectus. *Membra expulsionis* Cor alfesiresin si comeditur, quum eleuatur, prouocat vrinam. [b] † [ ]

b † B. & menstrua.

De [a] [*fagama.*] *Cap.* 270.

a B. fagaie. idest flos alcanna.

Fagama dictum est in cap. [b] [ha.]

b B. alcanne.

De [a] [*feluzeharagi.*] *Cap.* 271.

a B. felizhe: engi.

Feluzeharagi quid est? Est arbor lycij, quę habet fructum sicut piper. Et lycium quandoque sumitur ex eo, et quãdoq; sumitur ex [b] [adere scech.] et Arabicum est species altera, et uirtus alfeluzeharagi ꝓpinqua est uirtuti lycij, quod ex ea fit, sed est debilior parum. *Decoratio*. Confortat capillos linitum. *Membra nutrimenti*. Decoquuntur rami eius cum aceto, et bibitur ad splenem, et confert ultimæ, et similiter icteritię. *Mẽbra expulsionis*. Decoctio ramorum eius prouocat menstrua, et similiter ipsa, et si de fructu eius bibatur pondus [c] [matulem,] soluendo educit humorem phlegmaticum plurimum.

b B. alzarsech.

c B. duorũ mostar.

De

a B.fath.

De [a] [*fath.*] *Cap.* 262.

Fath quid eſt? Eſt medicina Turchia. *Venena*. Eſt bona ad potum [b] [iuſquiami] & puncturam vermium venenoſorum data in potu cum aqua frigida, & ſimiliter nuci methel confert, & omnibus venenis.

b B. ſucharan.

De [a] [*farfag.*] *Cap.* 273.

a B. Alia litera. ſarſanch uel farfrugi, uel farſegi.

Farfag quid eſt? Eſt portulaca.

De [a] [*fungis.*] *Cap.* 274.

a B.father.

Fungi. *Electio*. Melior ſpecies, eſt nota, quæ nominatur alchalahie. neminem enim interficit, ſed aduenit ex ea cholerica paſſio: & illi quidem qui ſunt ſicci, minus ſunt mali. *Natura*. Frigidi ſunt in fine tertij: humidi in [b] [principio] eius. *Operationes & proprietates*. Generant humorem groſſum, malum. Eorum autem rectificatio eſt, vt elixentur, & ponãtur cum eis pyra humida, & ſicca, & ocymum montanum, & bibatur ſuper ipſos vinum purum. *Membra capitis*. Generant ſtuporem, & apoplexiam. *Membra anhelitus et pectoris*. Accidit ex illis, qui non interficiunt, præfocatio: & proprie ex interficientib. *Membra nutrimenti*. Accidit ex illis qui non interficiunt, cholerica paſſio, quando multiplicantur, & ſunt difficilis digeſtionis, & multi nutrimenti. Et accidit ex mortiferis, ſyncopis, & ſudor frigidus. *Membra expulſionis*. Faciunt poſſidere difficultatem urinæ. *Venena*. De eis ſunt qui ſunt mortiferi, & ſunt illi, qui naſcuntur in vicinitate ferri æruginoſi, & rerum putridarum aliarum: aut in propinquitate manſionis reptilium venenoſorum: aut apud aliquam arborũ, quarum proprium eſt, vt corrumpant fungos, qui apud eas naſcuntur, ſicut oliuę; & de ſignis quidem eorum eſt, quod ſuper eas eſt humiditas viſcoſa putrefacta, & cito aduenit eis alteratio, & putrefactio, & prouenit ex ipſis conſtrictio anhelitus, & ſyncopis. Et cura eorum eſt cũ inciſiuis, & oxymelle cum calamentho, & quandoque interficiunt ſtatim.

b B. proximo.

De [a] [*phiſtico.*] *Cap.* 275.

a B.feſtuc.

b B. Alia litera. & eſt calidum.

Phiſticum. *Natura*. Dicitur quòd eſt uehementioris caliditatis quam nux [b] [& amygdala. Et eſt calidum in fine ſecundi] & eſt in ipſo humiditas, & exiſtimauerunt quidam, quòd eſt frigidum, ſed errauerunt. *Operationes et proprietates*. Aperit oppilationes hepatis propter ſuam amaritudinem, & aromaticam virtutem ſui, & in ipſo eſt ponticitas, & nutrimentum eius eſt parum valde. *Membra nutrimenti*. Eſt bonum ſtomacho, proprie [c] [aſcemium] ſimile grano pini, propter illud quod eſt in ipſo de amaritudine cum ponticitate, & aperit oppilationes hepatis propter amaritudinem, & aromaticitatem ſuam, & mundificat ipſum propriè, & aperit meatus nutrimenti, & oleum eius confert dolori hepatis euenienti ex humiditate groſſa. Inquit quidam. Non inueni ipſum faciens in ſtomacho nocumẽtum multum, neque iuuamentum. Ego autem dico, immo prohibet nauſeã, & ſubuerſionẽ ſtomachi, & confortat os eius. *Membra expulſionis*. Non lenit ventrem, neque conſtringit. *Venena*. Confert morſui vermiũ venenoſorum propriè decoctũ cum uino forti.

c B.alſcemium.

De [a] [*feſeſiſis.*] *Cap.* 276.

Feſeſiſis. (*i. Cimex*) quid eſt? Eſt animal ſicut al corat, notum in Scemi exiſtens in lectis: & videtur ꝙ ſit illud quod dicitur apud nos [b] [igil.] *Membra capitis*. Quando bibitur cum aceto, aut cum vino, extrahit ſanguiſugã ex gutture. *Membra expulſionis*. Quando odoratur, valet præfocationi matricis, & facit parere, & quum teritur, & ponitur in foramine virgę, ſanat difficultatẽ vrinæ. *Febres*. Quando de eis aſſumuntur. vij. numero, & ponuntur in faba, & deglutiuntur antequam inuadat febris quartana, conferunt. *Venena*. Quando deglutiuntur abſque faba, valent ad puncturam vermium venenoſorum.

De [a] [*facaileſo.*] *Cap.* 277.

Facaileſus (*i. cyclamen.*) quid eſt? Dicitur quod eſt ſpecies buchormariem, & eſt genus hartanitæ. *Operationes, & proprietates*. Virtus eſt mundificatiua cum abſterſione, & inciſione, & eſt [b] [calefactiuum] reſolutiuum, & eſt ſudorem faciens valde, quãdo bibitur eius radix, & [c] [uigorat.] *Decoratio*. Si bibantur de eo tres aurei non pertranſeuntes illud, cum vino aut mellicrato permiſto aqua, ſanat icteritiam, & oportet tunc vt iaceat, & cooperiatur pannis pluribus, ut ſudet uehementer, & ſit ſudor coloris choleræ, & eius radix mundificat cutem, & delet pãnum, & confert eius decoctio ſciſſuræ accidenti ex frigore: et ſimiliter eius oleum, quod calefit in eius radice tepefactum ſuper cinerem calidum. *Apoſtemata, et † puſtulæ*. Radix eius delet † puſtulas, & ſuccus eius reſoluit duritieſ, & apoſtemata ſplenis, & ſcrophulas, & aufert † tineam etiam. *Vulnera & ulcera*. Quando permiſcetur radix eius cum aceto, aut melle, aut ſola, & adminiſtratur, ſanat vulnera antequam antiquentur. Et quando effunditur decoctio eius ſuper caput, eſt conueniens vlceribus, quæ ſunt in ipſo. *Inſtrumenta iuncturarum*. Confert torſioni neruorum, & podagræ: & totum illud operatur ſuperpoſitum ut emplaſtrum. *Membra capitis*. Quando permiſcetur cum vino, inebriat magnifice. Et quandoque fit ex aqua eius caput purgium ad caput [d] [confortandum.] Et quando effunditur decoctio eius ſuper caput, eſt conueniens vlceribus, quę ſunt in ipſo: & ſedat ſoda frigidam. *Membra oculi*. Aqua eius cum melle eſt conueniens aquæ accidenti in oculo, & debilitati viſus, & ſimiliter caputpurgium ex ea factum. *Membra anhelitus & pectoris*. Sunt quidam hominum qui in potu dant radicem eius patientibus aſthma. *Membra nutrimenti*. Fit emplaſtrum ex eo ſpleni cum aceto. *Membra expulſionis*. Quando bibitur cum hydromelle, ſoluendo educit phlegma aquoſum: et prouocat menſtrua bibitum, & ſuppoſitum. Et exiſtimauerunt quidam ꝙ [e] [ambulatio per ipſum facit abortum. Et quando ligatur in collo, aut in adiuto-

adiutorio prohibet impręgnationem. Et suppo nitur cum lana, ut soluat uentrem. Et similiter quando liniuntur ex eo sumen, et † abdomen, et ilia, lenit uentrem, et eijcit fœtum, et interficit fœtum fortiter. Et eius succus est fortior in hoc. et si misceatur eius aqua cum aceto, et liniatur super anum extra egredientem, reducit ipsum ad interiora. Et succus eius aperit orificia uenarum, quę sunt in ipso ano, & radix eius prouocat menstrua bibita, & supposita. Et si de radice eius bibantur drag. v. cum melle, soluunt fortiter, sitq; potio eius vsque ad iiij. aur. *Venena.* Bibitur cum vino ad medicinas mortiferas, & venena, propriè ad leporem marinum.

De [a] [*fuca.*] *Cap.* 278.

Fuca. (*i. Zithum.*) *Electio.* Conuenientius est illud quod fit de pane [b] [adarmachino] & menta, & apio, non enim est sicut illud quod fit de pane cocto, & sicut illud quod fit de massa azyma. *Operationes & proprietates.* [c] [Alfuca] generat humorem malum, & est mali nutrimēti, & nocumentum eius membris animalis est ita, quod si in ipso infunditur os elephantis, lenit ipsum, & fit artificiale operari in ipso. Et illud quod fit ex pane [d] [adarmache] & apio, & menta, est boni chymi, & est conueniens calefactis. *Instrumenta iuncturarum.* Nocet neruis ualde. *Membra capitis.* Nocet uelamini cerebri. *Membra nutrimenti.* lud quod factum est ex [e] [adarmacha] est bonum stomacho calido. *Membra expulsionis.* Factum cum hordeo prouocat urinam, & nocet renibus, & vesicæ.

De [a] [*fasuricon.*] *Cap.* 279.

Fasuricon (*i. psoricon.*) quid est? Est medicamen ad scabiem factum ex merdasengi, & duplo ipsius de calcadis tritis cum aceto uehementer forti, & ponitur in uase nouo linito ex luto, & sepelitur in fimo. xl. diebus in tempore ęstiuo.

De [a] [*fęniculo.*] *Cap.* 280.

Fœniculum, & est Persicè baralme, quid est? Illius uirtus, cuius semē similatur semini coriādri, est propinqua uirtuti syluestris, sed est debilius, ueruntamē est fortius syluestri magno. *Natura.* Syluestre est vehementioris caliditatis & siccitatis, & est dignius tertio. Hortulani autē caliditas, est in secundo. *Operationes & proprietates.* Aperit oppilationes. *Membra oculi.* Acuit uisum, & propriè gumma eius, & confert initio aquæ, & apud ipsius descensum. Et Democritus quidem existimauit, quod uenenosi uermes pascunt fœniculi recentis semen, ut eorum uisus confortetur, & uiperæ, & serpentes fricant oculos suos, quum egrediuntur de cauernis suis post hyemem super ipsum, ut illuminentur oculi. *Membra anhelitus & pectoris.* Quod humidū est, lac exuberare facit, & propriè hortulanum. *Membra nutrimenti.* Quando bibitur cum aqua frigida, confert nauseæ, & inflammationi stomachi, et eius digestio est tarda, & eius nutrimentum est malum. *Membra expulsionis.* Prouocat urinam, & menstrua, & syluestre propriè frangit lapidem, & in terreno quidem, & fluuiali est iuuamentum ad renes, & uesicam, & confert propriè illud quod est syluestre, destillationi urinæ, & mundificat fętas, & quando comeditur eius radix cum semine suo, stringit. *Febres.* Confert febribus antiquis, & datur in potu cum aqua frigida, & confert nauseę in febribus, & inflammationi stomachi ex eis. *Venena.* Confert eius decoctio cum uino morsui uermium uenenosorum, & cum aqua, & teritur eius radix, & ponitur super morsum canis rabiosi, et confert.

De [a] [*fumo terrę.*] *Cap.* 281.

a B. saheteregi.

Fumus terræ. *Electio.* Melior est ille, qui est viridis recens [b] [acutus] amarus. *Natura.* Dicitur quòd est frigidus in primo, siccus in secundo. *Operationes & proprietates.* Purificat sanguinē et aperit, et in ipso est frigus, propter illud, qđ in ipso est de sapore stypticitatis, et calor, propter illud quod in ipso est de sapore amaritudinis, sed quasi frigus eius est fortius. *Vulnera, & ulcera.* Bibitur ad pruritum & scabiem. *Membra capitis.* Stringit gingiuam. *Membra nutrimenti.* Confortat stomachum, et aperit oppilationes hepatis. *Membra expulsionis.* Lenit naturam & prouocat urinam, et potio eius sit a pondere drag. x. vsque ad lib. s. et usque ad duas tertias lib. cum zuccaro, et de eo qui siccus est cum medicinis in decoctione usque ad drag. x. Et de tertio sicut est, a tribus usque ad vij. *Permutatio.* In scabie et febribus antiquis quantum est medium ponderis ipsius de sene, de Mecha.

b——B.

ANNOTATIONES.

Fumariam in primo refrigerantium & secundo exsiccantium ordine reponit, at quum huic acredo amaritudoq; insit, qui duo sapores Gal. teste calorem indicant, quomodo frigida hæc sit, tu considera.

De [a] [*ficubus.*] *Cap.* 282.

a B. tin.

Ficus quid est? Ficus in seipsa naturam habet, et folijs, et lacti eius inest virtus lacticinij: et quū non reperiuntur folia eius, rami eius quę syluestris est, decoquuntur, confracti, et contriti, et assumitur eorum aqua, et de ea accipitur succus sicut accipitur in reliquis herbis, et [b] [geminæ quidem ficus] melli similes existunt in operationibus suis. *Electio.* Melior est alba, deinde rubea, deinde nigra. Et quando uehementer matura est, est melior, et proxima ad hoc ut nō noceat. Et sicca quidem in suis operationibus est laudabilis, uerum tamen sanguis ex ea generatus non est bonus, et propter hoc facit pediculos, verum si sit cum nuce, tū c eius chymus fit bonus, et nucem cum amygdala, et leuior omnibus est alba. *Natura.* Illa quæ est humida, est calida parumper, et quæ est humida, plurimæ est aqueitatis, et parum est medicinalis. Quę verò immatura est, est abstersiua ad frigiditatem aliquantulam declinans, nisi lac eius, et quæ est sicca, est calida in primo, et in fine ipsius, et est subtilis. *Operationes, & proprietates.*

b B. coagulatum ficuum.

Quæ sicca est & propriè [c] [acris,] fortis est absterſionis, maturatiua, reſolutiua, & carnoſa eſt plurimæ maturationis, & in ipſa ſunt glutinatio, & inciſio, & ſubtiliatio, & ſyluestris eſt acutior & fortior [d] [in hoc] & ficus quidem nutribilior eſt reliquis fructibus, & quæ vehementis eſt maturationis, propinqua eſt ad hoc vt non noceat, & in ipſa eſt inflatio, & quãdoque egreditur quę [e] [acris] eſt & ſicca, de absterſione ad ulcerationem, & adeò, vt ſicca, & folia eius quũ decoquuntur cum radice almezerion nigri, fit cura ſcabiei animalium, & ſuccus foliorũ eius uehementis eſt calefactionis, & absterſionis. Et in ipſa quidem eſt lenificatio ultima, & expellit [f] [ſuperfluitates] ad cutem, & facit ſudare, & in eius acceptione eſt ſedatio caliditatis, & ſimiliter (ſecundum quod ego exiſtimo) ſicca etiã expellit ad exteriora, & facit ſudare. Et lac quidem eius coagulat liquefactionem ſanguinis, & lactis, & liquefacit congelatum. Et illa quidẽ quæ humida eſt, uelocis eſt nutrimenti, & penetrationis in ſtomacho & corpore. Nutrimentũ uerò ficus, licèt non exiſtat in [g] [robore] nutrimenti carnis & granorum, eſt tamen vehementioris [h] [roboris] quam nutrimentum omniũ fructuum. Et uirtus ſucci ramorum eius antequam frondeſcant, propinqua eſt virtuti lactis eius. Et aqua quidem cineris ligni eius iterata, in potu datur ad coagulationem lactis in uētre Et aqua cineris ligni quercus propinqua eſt in intentione.[i] [Vinum verò ficus eſt ſubtile] mali humoris, & ramis quidem fici ineſt tantum ſubtiliationis, quòd quãdo caro coquitur cum eis, diſſoluitur, & in [k] [iumeiz] quidem eſt virtus attractiua ex profundo corporis, & reſoluẽdi illud quod attractum eſt. *Decoratio*. Illa quæ eſt immatura, linitur, & fit ex ea emplaſtrum ſuper [l] [hailem] & verrucas & ſpecies ipſarum: & † uitiligem, & ſimiliter folia eius. Et acceptio eius rectificat colorem corruptum, cauſa ægritudinum, & apoſtematum calidorum, & mollium, & maturat carbũculos, & propriè cũ ireos, & nitro, aut calce. Et cum cortice granati ponitur ſuper panaritium. Et lac quidem [m] [aliumeiz] confert apoſtematib. difficilis reſolutionis, & ſcrophulis [n] & [lacertis, & ſimiliter decoctio aliumeiz, & confert moro, & propriè aliumeiz.] Et ſuccus foliorum eius abſcindit veſtigia [o] [alguaſſen] & cum cerato ponitur ſup fiſſuram frigoris, & ſimiliter lac eius in omnib. illis. Et eſt impinguatiua, eius tamen impinguatio facilè reſoluitur. Et eſt faciens pediculos: [p] † [ ] & illud quidem contingit ab ea propter corruptionem humoris eius, & dicitur ꝙ ipſa eſt velocis expulſionis ad exteriora, & eſt cōuenientis humoris animalibus. *Apoſtemata & † puſtulæ*. Fit ex ea emplaſtrum apoſtematibus duris, & [q] [eryſipilę decocta] cum farina hordei. Et quæ immatura eſt, ponitur ſuper morpheam. Et ipſa maturat carbunculos, & facit accidere quæ humida eſt, alhaſaf, quæ adminiſtratur, & confert eius decoctio apoſtematibus gutturis, & apoſtematibus radicum aurium gargarizata ad illud cum cortice granati, & panaritio cum penitho. Et ſicca quidem nocet apoſtematibus hepatis, & ſplenis propter ſuam dulcedinem. Et quando apoſtema eſt durum, non nocet neque confert, veruntamen ſi coniungatur cum ſubtiliatiuis, & reſoluentibus, confert valde. Et [r] [aliumeiz] quidem vehementer reſoluit apoſtemata difficilia. *Vulnera, & ulcera*. Succus foliorum eius exulcerat, & linitur decoctio eius cũ ſpuma ſynapis ſuper [s] † [ ] ſcabiem. Et folia eius ponuntur [t] † [ ] ſuper † epinyctidas: & ſuper ulcera groſſarum humiditatum. Et aqua quidem in qua iteratur cinis ligni eius, eſt corroſiua, mundificatiua vlcerum putridorum antiquorum. Et ſi adminiſtretur cum cortice granati, ſanat panaritium. Et cum calcantho valet ad ulcera crurium fraudulenta. Et lac [u] [aliumeiz] facit adhærere uulnera. *Inſtrumenta iuncturarum*. Ponuntur cum immaturo ex eis, & folijs folia papaueris, & ponuntur ſuper cortices oſſium. Et aqua cineris ligni eius iterata effunditur ſup neruos doloroſos. Et quandoque datur de ea in potu quantitas unius unc. & s. *Membra capitis*. Confert quæ humida eſt, & quę ſicca, epilepſiæ, & deſtillatur eius decoctio cum [x] [ſpuma] ſynapis in aurem in qua eſt tinnitus. Et conferunt lac eius, & ſuccus ramorum ipſius, antequam frondeſcant, quum ponuntur in dente corroſo. Et confert eius adminiſtratio ſuper apoſtemata, quæ ſunt ſub aure, quum fit ex ea emplaſtrum, & illa quæ eſt immatura, ſanat vlcera capitis puluerizata. *Mẽbra oculi*. Lac eius cum melle confert pãno humido, & inceptioni aquæ deſcendentis, & groſſitudini [y] [palpebrarum] & cum folijs eius fricatur aſperitas palpebrarum, & ſcabies earũ. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert quæ humida eſt, & quę ſicca, aſperitati gutturis. Et eſt conueniens pectori, & cannæ pulmonis. Et [z] [uinũ ficus prouocat menſtrua et urinam. Et ſimiliter vinum eius] confert tuſſi antiquę, et doloribus cãnæ pulmonis pectoris, et confert apoſtematibus cãnæ pulmonis. *Membra nutrimenti*. Aperit oppilationes hepatis & ſplenis. Inquit Galenus. Quę humida eſt, mala eſt ſtomacho, et quę ſicca eſt, non eſt mala. Et quando comeditur cum almuri mundificat ſuperfluitates ſtomachi, et eſt ex eis quæ interſecant ſitim quæ eſt ex phlegmate ſalſo, et excitat ſitim [a] [quę eſt ex] hydropiſi proprie cum abſinthio, et ſimiliter bibere uinum eius confert ſtomacho, et incidit appetitum cibi. Et ficus quidem eſt velocis deſcenſionis, et uelocis penetrationis propter ſuam abſterſionem. Et ſicca nocet hepati, et ſplenis apoſtematis propter ſuã dulcedinem, ſed ſi apoſtema eſt durum, non nocet, neque iuuat. Et adminiſtratio ipſius quum ieiunium adeſt, eſt mirabilis iuuamenti in aperiendo uias cibi, et propriè cum nuce et amygdala, quum tamen eius nutrimentum cum nuce ſit pluſquam cum amygdala. Si autem comedatur cum ingroſſatiuis, fit tunc nocumentum eius maximum. Et [b] [aliumeiz] eſt mala ſtomacho, parui nutrimenti, ſed eſt conferens duritiei in ſplene facto emplaſtro ex ea cum ammoniaco. [c] † [ ] Et omnes quidem ſpecies ficus ſunt inconuenientes curſui materierũ ad ſtomachum. *Membra expulſionis*. Confert renib. et ueſicæ quæ humida eſt, et quæ ſicca. Et iuuat ad tolerandum retentionem urinæ, et non eſt conueniens curſui materierum ad inteſtina, et ſuccus foliorum eius aperit orificia venarũ ani. Et

c B. acuta.

d B. in his duobus, ſ. inciſione & ſubtiliatiõe.

e B. acuta.

f B. Alia litera. putredines, ſeu materias putridas.

g B. ſoliditate.

h B. ſoliditatis.

i B. Syrupus verò de ficub. eſt ſubtilis.

k B. giumeizi.

l B. alchailan. † morpheam.

m B. giumeizi.

n B. & dubeleti, & ſimiliter decoctio giumeizi, & cõfert moro, & proprie giumeizi.

o B. aluſem.

p † B. vehementer.

† bothor.

q B cum fermẽto, quum decoquitur.

Et quæ humida est,lenit,'& soluit parumper, & propriè quando assumitur de ea cum amygdala contrita,& similiter duritiei matricis,& similiter si misceatur cum nitro & cartamo,& assumatur ante cibum. Et supponitur lac eius cum vitello oui,& mundificat matricem, & prouocat menstrua, & fit ex ea emplastrum ad matrices cum fœnugręco, & in clysteri ad dolorem ventris pungitiuum ponitur cum ruta.Et ficus quidem,& propriè lac ipsius,extrahit a renibus arenam,quando administratur,& quando assumitur aqua casei cum lacte eius [d] [distillata] super lac motum cum ramo eius parumper, erit fortior in soluendo uentrem,& in mundificando renes. Et datur in potu de aqua cineris ligni eius iterata,ei qui habet solutionem, & dysenteriam.unc.j.s.& clysterizatur ex ea, & in vtrisq; dispositionibus miscetur cum oleo. [e] [uinum autem ficus] prouocat, & lenit, & est propter suam abstersionem velocis descensionis ex uentre,& uelocis penetrationis. *Venena*. Lac eius cōfert puncturę scorpionis inunctum,& similiter rutelæ, & similiter ponitur illa quæ est immatura,aut folia recentia super morsum canis rabiosi, & confert, & fit ex ea emplastrum cum † orobo sup morsum mustellæ,& cōfert,& aqua cineris eius iterata confert morsui rutelæ in potu data,& facta inūctione ex ea,& [f] [aliumeiz] confert puncturis venenosis bibita & linita.

De [a] [*fæce.*] *Cap.* 283.

Fœx. *Electio*. Melior est fæx olei de croco grauis. *Natura*. Fęx expressionis olei est in primo caliditatis. *Operationes & proprietates*. Iam diximus quòd fęx olei de croco tingit linguam & dentes,taliter quòd perdurat sic tinctura sex horis. *Vulnera & ulcera*. Fæx expressionis olei est ex consolidatiuis ulcerum accidentium in corporibus siccis.

De [a] [*fermento.*] *Cap.* 284.

Fermentum. *Natura*. In ipso est caliditas, humiditas verò eius & siccitas sunt secundū quantitatem multitudinis salsedinis, & nitrositatis eorum. *Operationes, & proprietates*. In ipso est uirtus abstersiua propter salem,& nitrositatem,et frumentitatem,& in ipso est virtus infrigidatiua propter suam acetositatem attrahentem materias profundas ad exteriora corporis,& resoluit. *Instrumenta iuncturarum*. Fit ex ea emplastrū ad dolorem,qui est in inferiore parte pedis.

LITERA G.

De [a] [*glande.*] *Cap.* 285.

GLans quid est? Nota est,& est styptica,sed castanea minus ea est styptica: Quod verò in glande uehementius est stypticum, est [b] [cortex] eius, qui est cortex eius interior. *Natura*. Glans frigida est & sicca, & siccitas ipsius est in secundo. frigiditas verò in primo. In castanea autem est parum caliditatis propter sui dulcedinem, & folia quidem glandis sunt uehementioris stypticitatis, & minoris exsiccationis. *Operationes, & proprietates*. In castanea est abstersio, & in eis omnib.est inflatio in uentre inferiore, & stypticitas,& ꝓhibet fluxum sanguinis, & propriè cortex eius interior,& omnes confortant membra,& castanea quidem est tardæ digestionis, sed est boni nutrimenti. [c] [Si ergo] cum zuccaro misceatur,eius nutrimentum fit bonum. Gal. quoque dixit, quòd est nutribilior omnib. granis,adeo quòd est proxima granis panis,ueruntamen castanea propter illud quod in ipsa est ex dulcedine,nutribilior est ea, quum tamen nutrimentū omnium sit hominib.illaudabile,sed fortasse earum nutrimentum porcis laudatur. *Apostemata & † pustulę*. Ipsa cum adipe hædi & porci salita confert duritiebus, et fructus quidem glandis confert in principio apostematibus calidis. *Vulnera & ulcera*. Prohibet ambulatio nē† aphtharū & ulcera ambulatiua,quādo aduritur,& administratur. Folia præterea glandis cohęrere faciunt plagas quum teruntur, & puluerizantur desup. *Membra capitis*. Facit soda,ꝓpea quòd coarctat uaporem constringendo naturam. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert sputo sanguinis. *Membra nutrimenti*. Confert humiditati stomachi. *Membra expulsionis*. Constringit, & cōfert dysenterię,& ulceribus intestinorum. & fluxui sanguinis,& multiplicat urinam. *Venena*. Confert uenenis uenenosorum. Et decoctio quidē corticum eius cum lacte uaccino confert ueneno sagittarum Armenarum, & caro quidem castanee est bona uenenis.

c B. Et b.

† bothor.

† alcola.

De [a] [*geloum.i.grano pini.*] *Cap.* 286.

a B. geleuzi.

Geloum quid est? Notum est,& est granum pini maioris. Et est melioris nutrimenti,quam nux: sed est tardioris digestionis. Et est cōpositum ex substantia aquea;& terrea. Et aereitas in ipsa pauca. Et oportet quidem ut cōplementū sermonis in ipso requiratur in c.de pino. *Natura*. Est temperatum,& in ipso tamē est caliditas parua. *Operationes et proprietates*. Nutrimentum præbet forte [b] † [ ] non malum,& rectificat humiditates corruptas in intestinis, & est tardæ digestionis. Eius verò digestio rectificatur in infrigidatis quidē cum melle,& in calefactis cū tabarzet ex zuccaro, & ꝓp hoc augetur bonitas nutrimēti eius.Eius uero qđ in aqua infusum est,deletur acuitas,& acrimonia, & mordicatio,et fit in ultima uirtute nutriendi,ita ut paruū in quo non est nutrimētū,ꝑueniat ad nutrimentū a medicatione.hoc aūt paruū est granū pini [c] [parui repti] in omni regione. *Instrumenta iuncturarum*. Sanat dolores neruorū,et dorsi,& sciaticæ,et ualet mollificationi. *Membra anhelitus & pectoris*. Magnum mundificat pulmonē ualde,et extrahit quod in ipso est de sanie,et de humoribus grossis. *Membra expulsionis*. Excitat coitum,& propriè quod ex eo nutritum est,et confert saniei,et lapidi in uesica. *Venena*. Cum ficubus et dactylis confert pūcturæ scorpionis.

b † B. Alia litera. & grossum.

c B. repertum.

De [a] [*gentiana.*] *Cap.* 287.

a B. genthiana.

Gentiana quid est? Eius solia quę sunt iuxta radicem ipsius sunt similia folijs nucis, et fo

lijs arnoglosse,et eius color est rubeus, et ipsius mediũ,& extrema sunt b [imbibita.]Et eius crus est concauum,planum,in grossitudine digiti,et longitudine duorum cubitorum,& ipsius folia adinuicem sunt elongata, & fructus eius est in suis capitibus,& radix ipsius est longa similis radici aristolochiæ,quę oritur in montibus,& in umbra,& in locis humidis eorum,& dicitur ꝙ non nominatur gentiana,nisi quia primus,qui eam agnouit fuit Gẽtius rex.& ipsa quidem crescit in montibus altis. Ex ea uero assumitur succus,quoniam ipsa infunditur in aqua usque ad quinque dies,deindes coquitur,postea c [transmutando desiccatur,] deinde congelatur, postea inspissatur sicut mel. *Electio*. Melior est Romana,& ipsa est uehementius rubea, & durior, & est lignum,& uenæ sicut grossitudo digiti,& maius,& minus,& eius color est citrinus,declinans ad nigredinem,et quod ex ea fractum est, est uehementius citrinum propinquum reubarbaro. *Natura*. Calida est in tertio, sicca in secundo. *Operationes & proprietates*. Est aperitiua, et in ipsa est stypticitas,et eius radix ultima est in aptione,et subtiliatione, et abstersione. *Decoratio*. Radix eius abstergit † uitiliginem pręcipuè succus eius prædictus.*Vulnera & ulcera*.Sanat plagas, & ulcera corrosiua,et præcipuè succus eius prędictus. *Instrumenta iuncturarum*. Bibuntur ex eo, Drac.ij.cum uino propter torsionem neruorũ, et est iuuatiua ei qui cadit ex loco alto. *Membra oculi*. Fit ex ea linimentum ophthalmiæ. *Membra anhelitus & pectoris*. Duę Drag. succi eius sunt bonę pleuresi. *Membra nutrimenti*. Aperitiua est oppilationũ hepatis, et splenis, et pōdus drag. ij.ex ea cum uino ualet dolori hepatis,et splenis et splenis,et frigiditati amborum,et apostematibus eorum,et syrupus radicum eius conueniens est stomacho infirmo ex frigore. *Membra expulsionis*. Prouocat urinam, et menstrua, et supponitur radix eius sicut collyrium,et extrahit fœtum,et facit ipsum abortiri, *Venena*. Est ultima medicina puncturæ,scorpionis.Et pōdus. drag. ij. ex ea cum uino confert puncturæ omnium uermium uenenosorum,et morsui canis rabiosi,et morsui omnium d [luporum.] *Permutatio*. Quantum ipsum est et medietas eius ex asaro: et quantum medietas eius de radice capparis e † [ ]

b B. incisa.
c B. colatur.
† morphæam.
d B. animalium rapacium.
e † B. & radicis apij.

De a [gilbenec.] Cap. 288.

a B. gielbhenoc

Gilbenec quid est?Eius operatio est proxima operationi ellebori.quidam autem dixerunt est semen turbit nigri,et cortex radicis eius,est turbit citrinum,& oritur in Said, ueruntamen qđ ex eo bonum est,est Indum, & est simile b [papyro.] *Instrumenta iuncturarum*. Quidam iam dederunt ex eo in potu paralytico vsque ad pondus Drag.& uomuit,& sanatus est. *Membra nutrimenti*. Est uomitiuum,& quandoque est mortificatiuum propter fortitudinem uomitus.*Membra expulsionis*. Soluit,& potio ex ipso est medietas. Drag.sed Drag.est timorosa. *Venena*. In ipso est uirtus uenenosa.

b B. altuderi.

De a [geferefrend.] Cap. 289.

a B. giest afrid.

Geferefrend quid est? Res pinealis figuræ,in cuius capite sunt sicut duæ spinæ, & dicitur et ꝙ est similis amygdalæ,& quandoque finditur, & aperitur. *Membra expulsionis*.Facit augmentum in coitu ualde.

De a [gepsin.] Cap. 290.

Gepsin quid est? Est lapis gypsi laminosus albus b [peruius] cuius subtilitas augmentatur, quum aduritur. *Natura*. Frigidus est et siccus. *Operationes & proprietates*. Est glutinatiuus, & ponitur super partes fluxuum sanguinis,& stringit secundum quòd in suo dicitur cap. quoniã in ipso cum glutinatione est uirtus faciens adhęrere,& in ipso est stypticitas cum uiscositate, & quando aduritur, subtiliatur, & additur eius exsiccatio. *Membra capitis*. Linitur ex eo frons, aut cooperitur ex eo caput cum pileo,& retinet fluxum sanguinis ex naribus, & quod ex eo gypsatum est, etiam præcipuè cum bolo armeno frixo & lentibus mixtum, & ipsum destillatur cũ aqua myrti & pauco aceto. *Membra oculi*. Miscetur cum albugine oui,ut non fiat lapis,& ponitur super ophthalmiam sanguineam. *Venena*. Est ex summa uenenorum præfocantium.

De a [gyps.] Cap. 291.

Gyps quid est? Est sicut gypsum.

De a [gemssesimi.] Cap. 292.

Gemssesimi quid est? Eius uirtus est similis virtuti scehaf cum vua b [lupina.] *Operationes & proprietates*. Est mundificatiuum,aperitiuum,sedatiuum inflationis, & uentositatum propriè. *Membra nutrimenti*. Resoluit humiditates uiscosas in stomacho,& confert stomachis infantiũ. *Membra expulsionis*. Confert uentositatibus matricum.

De a [gezar.] Cap. 293.

Gezar quid est? Nota est. Fortius semen eius est semen syluestris. Inquit Dioscorides. Est vna species eius cuius folia sunt minora folijs fœniculi,et est in eius forma, & eius crus peruenit vsque ad quantitatem palmi, Et quod est superius eius,est citrinum,et habet summitatem b † [ ] sicut coriandrum et anethum, Et habet fructum acutum,album,boni odoris, et masticationis. Et nascitur in locis spatiosis [solitarijs] lapidosis. Et quæ ex ea est hortulana similatur apio Romano, acuta,adustiua,boni odoris.Et tertiæ folia sunt,sicut folia coriandri, d [cuius superius est albũ, et anethales sunt summitas et fructus eius.] Et habet sicut capita nucis plena semine quod est sicut cyminum in forma,et acuitate sua. *Natura*. Calida est in fine secundi,humida in primo. e † [ ] *Vulnera, & ulcera*. Semen & folia ipsius quum teruntur, & ponuntur super ulcera corrosiua,conferunt eis. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert pleuresi, et tussi antiquę. *Membra nutrimenti*. Est difficilis digestionis, & nutrita facilioris est digestionis, et confert hydropisi. *Membra expulsionis*. Sedat

Sedat dolorem ventris pungitiuum, & propriè daucus. Et prouocat vehementer, et propriè syluestris, et propriè semen eius, et similiter eius folia. Et excitat coitum, et propriè semen domesticę, est enim uehementis inflationis, et semen domesticę, est enim uehementis inflationis, et semen syluestris non est illius operationis. Si autem secakul, & baucia syluestris numerentur in baucia, tunc ipsa magis excitant coitum quã hortulana, & prouocat menstrua, & vrinam, ꝓpriè syluestris bibita & supposita, & conferunt semen eius, & radix eius difficultati impręgnationis.

De [a] [*geguers.*] *Cap.* 294.

Geguers quid est? Tres habet species, & similatur rizi in virtute sua. Veruntamen rizi nutribilius est, & panicum melius est in omnibus dispositionibus suis quàm milium, sed tamen est fortius constrictiuum. *Electio*. Coquitur cum lacte, aut aqua furfuris similæ, & oleo amygdalino, & præbet nutrimentum bonum. *Natura*. Frigidum est & siccum in fine secundi. quidam autem dicunt ipsum esse calidum in primo. & primum sanius est. *Operationes et proprietates*. In ipso est stypticitas. & exsiccat sine mordicatione: & eius vaporatio est sedans dolores. Quum uerò non regitur, generat sanguinem malum, & nutrit minus quam grana reliqua ex quibus fit panis. Et eius nutrimentum est paruum viscosum. Et in ipso est subtilitas quędam, sicut existimant quidam. Veruntamen quum coquitur cũ lacte, aut furfure similę, fit eius nutrimẽtum bono, num præcipue cum butyro, aut oleo amygdalino. *Membra nutrimenti*. Est tardæ digestionis in stomacho in sua substantia, & in suo pane. *Membra expulsionis*. Cum eo uaporatur dolor ventris pungitiuus, & est prouocatiuus.

De [a] [*gallinis & gallo.*] *Cap.* 295.

Gallinæ & gallus quid est? Ius gallorum ueterum proprietatem habet, quam dicemus. Modus verò quem Gal. narrauit in decoctione eorum est, ut [b] [decollentur postquam cibantur & nutriuntur, fatigentur enim] faciendo eos currere, & cadant, & decollentur, deinde extrahatur quod in ventribus eorum est, & impleantur ventres eorum sale, & suantur & coquantur cum.xx. kist aquæ vsquequo perueniat ad tres cotylas, & bibatur totum in loco uno: postea adatur illud quod dicturi sumus in omni loco. *Electio*. Rufus gallorum melior est ille, qui non cantat adhuc, & gallinarum melior est, quę nõdum parit oua [c] [antiqui verò sunt mali.] *Natura*. Adeps pullorum calidior est adipe gallinarum magnarum. *Operationes et proprietates*. [d] [Testiculi gallorum] laudabiles sunt, velocis digestionis. *Instrumenta iuncturarum*. Ius gallorum pręđictum conuenit tremori, & dolori iuncturarum, sed oportet ut coquatur cum polypodio, & anetho, & sale in.xx. cotylis, donec remaneãt tres, aut quatuor. *Membra capitis*. Caro gallinarum [e] [quæ sunt pullæ] in intellectu augmentum efficit, cerebrum gallinarum prohibet fluxum sanguinis narium accidentem ex uelaminib. cerebri. *Membra anhelitus & pectoris*. Ius gallorum prædictum, confert asthmati. Caro gallinarũ clarificat uocẽ, ius galli uetustissimi cũ anetho, & cartamo confert omnib. illis & [f] [issidebegi] pullorum sedat inflammationem stomachi. *Membra nutrimenti*. Ius gallorũ confert dolori stomachi ex ventositate. *Membra expulsionis*. Ius galli veteris cum polypodio, & anetho confert colicæ valde. Caro gallinarum, quæ pullæ sunt, augmentat sperma. Et ius prędictum cum polypodio soluit melãcholiam: & cum cartamo soluit phlegma. Quandoq; uerò decoquitur cum medicinis stypticis ad dysenteriam, & cum lacte ad ulcera vesicæ. [g] † [ ] *Venena*. Gallinæ scissæ sup cor suum aut gallus ponuntur super locum læsum a vermibus venenosis, & permutatur quaque hora, & prohibet nocumentum venenorũ, & in venenis bibitis etiam sorbetur eorum decoctio cũ anetho, & sale, & euomitur.

f B. assidbegi.

g †B. Ius gallorum confert febrib. chronicis.

De [a] [*guasmeim.*] *Cap.* 296.

Guasmeim quid est? Est folium nil. *Natura*. Est in fine primi calidum, & in secundo siccum. *Operationes, et proprietates*. In ipso sunt stypticitas, & abstersio. *Decoratio*. Tingit capillos.

a B. vsme.

De [a] [*gures.*] *Cap.* 297.

Gures quid est? Res rubea [b] † [ ] declinãs ad pallorẽ, similis tincturæ croci, & asportatur de Iamen, & dicitur ꝙ abraditur de arbore sua. *Natura*. Calida est & sicca in secundo. *Operationes & proprietates*. Est styptica. *Decoratio*. Confert panno, & lentiginibus. Quum ergò bibitur, cõfert [c] [sorditiei.] *Apostemata & † pustulæ*. Confert † pustulis. *Vulnera & ulcera*. Confert scabiei & prurituí, et † tineę, et impetigini.

a B. vres.

b B. rosea.

c B. albaras.
† bothor.
† bothor.
† sahafati.

De [a] [*guarascen.*] *Cap.* 298.

Guarescen. *Membra oculi*. Sanguis alguarescen est bonus [b] [ulceribus] oculi. *Membra nutrimenti*. Caro eius difficilis est digestionis. *Membra expulsionis*. Caro eius constringit ventrem.

a B. vresan.

b B. vulneribus.

De [a] [*guaril.*] *Cap.* 299.

Guarii quid est? Est maxima figurarum [b] [alguasgon, et samambras] longam habens caudã: et paruum caput, et non est lacertus, lacertus enim non est, aut raro est nisi in ruribus, et caput, et corpus ipsius diuersa sunt alguaril, sed fortasse proximus est ei in naturis suis. *Natura*. Caro eius calida est multum. *Decoratio*. Confert stercus eius pãno, et lentiginibus, et impinguãt fortiter adeps et caro eius, et propriè quasdam mulieres. *Operationes & proprietates*. In ipso est virtus extrahens surculos et spinas. *Apostemata & † pustulæ*. Tritum stercus eius eradicat verrucas. *Membra oculi*. Stercus eius simile est stercori lacerti, ualet enim ad albuginem oculi.

a B. vrel.

b B. ex lacertis vel liguris.

† bothor.

De [a] [*guadai.*] *Cap.* 300.

Guadai quid est? Est ostracum. *Operationes et proprietates*. Extrahit surculos et spinas.

a B. vdha.

Decoratio. Quod ex eo tritum est, abscindit uerrucas infixas, & pendentes contritum.

a B. hab alban.

De [a] [*grano ben.*] *Cap.* 301.

Granum ben. Iam diximus operationes eius in cap. b. quum diximus ben.

a B. hab algar.

De [a] [*grano lauri.*] *Cap.* 302.

Granum lauri. Ipsum est granum ademest: & est sicut auellana parua, & cortex eius ad nigredinem tendit, subtilis, quod cum premitur in duas separatur partes, duras, decliues ad citrinitatem, in quibus est parum boni odoris, & nos dicemus operationes eius in capitulo de [b] [gain.]

b B. lauro.

a B. hab alrelő.

De [a] [*grano azelem.*] *Cap.* 303.

b B granũ eius ẽ boni saporis, & oritur in partibus sherzur.

Granum azelem quid est? [b] [Dicitur piper nigrum: & est granum boni odoris, & saporis valde, & oritur in partibus Scehérazura.] *Natura*. Est calidum in secũdo, humidum in primo. *Decoratio*. Est impinguatiuum. *Membra expulsionis*. Augmentat sperma.

a B. hab almen sem, vel almisen.

De [a] [*grano anescen.*] *Cap.* 304.

Granum anescem quid est? Est granum existens in quantitate piperis, & in colore eius: ueruntamen est facilius frangibile, scinditur a medulla uehementis albedinis, cuius odor est bonus. *Natura*. Est calidum & siccum in secundo. *Membra nutrimenti*. Est bonum stomacho frigido [b] [valde.]

b B. mollificato.

a B. hab alnil.

De [a] [*grano nil.*] *Cap.* 305.

Granum nil quid est? Est cartamum Indum. *Electio*. Melius eius est ponderosum, planum, recens. *Natura*. Dixerunt quidam. Est calidum & siccum in primo. Et verum est, quòd est calidũ & siccum perueniens ad tertium. *Decoratio*. Cõfert † lepræ & vitiligini albæ. *Membra nutrimenti*. Est conturbatiuum, faciens nauseam. *Membra expulsionis*. Solutione educit humores grossos, scilicet melancholiam, & phlegma fortiter, & uermes, & ascarides. *Permutatio*. Loco eius in solutione, & iuuamento in melancholia ponitur medietas ponderis de pulpa coloquintidæ cũ sexta ponderis sui de lapide armeno.

† albaras, & morpheæ.

a B. hab alsén

De [a] [*grano asumne.*] *Cap.* 306.

b † B. eius.

Granum asumne quid est? [b] † [ ] Est arbor syluestris secundum quantitatem brachij habens alba folia, non tamen uehementis albedinis, cuius fructus est sicut piper, unctuosus, lacteus. & dixerunt quidam. Est semen [c] [sameno na.] *Natura*. Est calidum parum habens humiditatis. *Decoratio*. Est impinguatiuum. *Membra nutrimenti*. Tardatur eius digestio in stomacho, & quum digeritur, multiplicatur eius nutrimẽtum. *Membra expulsionis*. Augmentat sperma, & excitat coitum.

c B. sameriuma.

De [a] [*grano pini.*] *Cap.* 307.

Granum pini quid est? Granum pini, est mi nus phistico, corticem habens [b] [minutum,] frã gibilem, rubeum: [c] † [finditur] a medul la alba, [d] † [ ] vnctuosa, suaui. & hæc sunt magna [e] [quę sunt pini, quæ nominatur bissus.] paruum verò est granum triangulatum durioris corticis, & acutioris medullæ, & in ipso est [f] [acrimonia,] & ponticitas, & paruum est melius ad medicinam, quam ad cibum. *Natura*. Magnum est sicut equale, ad caliditatem declinans, & augmentatur humiditas ipsius. Et paruum est calidum & [g] [humidum in tertio.] *Operationes & proprietates*. In ipso est maturatio, & lenificatio, & resolutio, & mordicatio, & propriè in recente, sed eius mordicatio deletur, si infundatur in aqua, & complentur tunc eius [h] [applanatio] & glutinatio quãuis sint ante illud ambo reperta in ipso [i] [integre,] & eius substantia est terrea, aquea, in qua est parum aereitatis. *Decoratio*. Est impinguatiuum. *Instrumenta iuncturarum*. Granum pini magnum confert mollificationi, & debilitati corporis comestum, & exsiccat humiditatẽ corruptam, quæ est in eo. *Membra anhelitus et pectoris*. Paruum & magnum confert humiditatibus pulmonis putrefacti, & puri & fluxui sanguinis, & tussi, & propriè cũ rob recente propter amaritudinem paucam, quæ est in ipso. Et quando coquitur cum uino dulci, est ad mundandum pus pulmonis bonum valde, & similiter eius cortex, & lignum, quãdo ponuntur in electuarijs. *Membra nutrimenti*. Quãdo ex eo fit emplastrum cum absinthio super stomachum, confortat ipsum. Et est difficilis digestionis [k] [leniens cibum;] uirtus eius mordicat stomachum, nisi infundatur in aqua calida. Comedant ergo ipsum calefacti cum tabarzet, & infrigidati cum melle, & tunc digeritur, & fit bonum, & est bonum stomacho. Inquit Dioscori. Est malum stomacho, sed uidetur quòd non sit ita, nisi quando [l] [aduritur, aut] rancidatur, & quòd fit infusum bonum, quoniam rectificatur eius corruptio, & frangitur eius uentositas. Et quando bibitur cum portulaca, sedatur eius mordicatio omnino, ita vt non sit mordicans. *Membra expulsionis*. Augmentum facit in coitu [m] † [ ] plurimum quum comeditur cum sesamo, & tabarzet, & melle, & penidijs: & saturati ex eo, & paruo faciunt dolorem ventris pungitiuum, sed eius theriaca est granum granati [n] [amarum] quod sugitur post ipsum: & ipsum vehementer abstergit humiditates renum, & uesicæ: & confortat eos ad retentionem urinæ, & sanat destillationem: & prohibet ulcera vesicæ, & lapidem: & prouocat, & confert ex eo cum absinthio facto emplastro.

ANNOTATIONES.

Pini fructus, ait Dioscoridis sententia uentriculum offendere, id tamen apud Diosc. nequaquam legitur, immò lib. 1. nuces pineas stomachi læsiones lenire testatur. Contra cuius sententiam stare author videtur libro tertio, quum pini grana ut plurimum uentriculo obnoxia esse annotauit.

De

De [a] [*grano alkilkil.*] *Cap.* 308.

GRanum alkilkil quid est? Est sicut piper album, maius cartamo, non purè rotundũ, & frangitur a medulla unctuosa, boni saporis. Quidam autem dixerunt, est semen granati syluestris, & dixerunt isti, eius radix est almugat. *Instrumenta iuncturarum*. Confortat corpora mollificata. *Operationes & proprietates*. Quod ex eo frixum est, est [b] [siccius.] *Decoratio*. Est impinguatiuum. *Membra capitis*. Facit soda, & propriè quã do in secunda mensa comeditur super uinum. *Membra nutrimenti*. Plurimus vsus eius facit [c] [fastidium] & colericam passionem, & quum comeditur cum tabarzet, & zuccaro, & melle, digeritur, & quod ex eo frixum est, est melius, & non est eius humor malus, & paruum uehemẽter mordicat stomachum.

De [a] [*grano uiridi.*] *Cap.* 309.

Granum uiride quid est? In fructu eius est stypticitas, & ipsius iuuamentum simile est iuuamento masticis, & eius gumma est melior gummis post masticem, & [b] [quæ ex ea magna est dicitur atharo] & eius quidem arbor nominatur albotin. *Natura*. Dixerunt quidam, quòd in eius oleo est lenificatio, & stypticitas, sicut est in oleo rosaceo, & ueritas est, calefactio grani uiridis est calefactio non [c] [minor.] eius uerò exsiccatiò, dum perseuerat humida, est parua, & quum exsiccatur, est in tertio, & eius gumma est calida, in qua est siccitas pauca. *Operationes & proprietates*. Est calefactiuum, lenificatiuum, & mundificatiuum, & in ipso est stypticitas, & eius gũma est plurimæ resolutionis quam mastix, quoniam est amarior, & in ipsa sunt parum stypticitatis, & est fortis abstersionis, & ĩ ipsa est apertio bona, & maturatio & lenificatio, & extrahit ex profundo, & in pluribus horis ponitur loco masticis, & suffumigatio albotin elõgatur a nocumento sicut suffumigatio thuris, & eius oleũ est compositum ex [d] [uirtutibus tribus cum uirtute constrictiua.] & existimauerunt quidam, quòd in eius oleo est infrigidatio quædam. *Decoratio*. Abstergit pãnum, & faciem, & [e] [uiscus] albotin confert scissuris faciei. *Apostemata et † pustulæ*. Eius gumma maturat exituras duras. *Vulnera & vlcera*. Abstergit scabiem, & impetiginem, & ingreditur eius gumma in emplastris ad purganda [f] [ulcera] & exsiccat saniem, & sanat ulcera manifesta, & confert pruritui ulcerum, & scabiei ulcerosæ, & scabiei phlegmaticę, & † pustulæ phlegmaticæ. *Instrumenta iuncturarũ*. Ponitur eius oleum in oleis quæ sunt ad lassitudinem, & emplastris ad paralysim & torturam. *Membra capitis*. Eius gumma cum melle & oleo, est bona humiditati auris. *Membra oculi*. Eius fumus ingreditur in † collyrijs oculi, & conseruatione capillorum, & medicamento corrosionis palpebrarum. *Membra anhelitus & pectoris*. Cõpositum, & iunctum, & eius gumma est bona vlceribus pulmonis, & tussi antiquæ deglutita sola, aut cum dulcibus. *Membra nutrimenti*. Iuuatiua est splenis, & propriè [g] [ex] albotin, sed ipsa delet appetitum cibi, & similiter mundificat hepar. *Membra expulsionis*. Prouocat, & excitat coitum, & gumma eius etiam prouocat, & lenit vẽtrem, quũ accipitur ex ea auellana vna, aut nux in ieiunio, absque nocumento, & mundificat viscera, & abstergit renes. *Venena*. Bibitur gumma eius, & fructus eius cum vino ad morsum tutelæ.

De [a] [*gento.*] *Cap.* 110.

a B. ientum.

Gentum quid est? [b] [Est tesisie.] scilicet gummæ rutę montanæ.

b B. tasasia.

De [a] [*gembut.*] *Cap.* 311.

a B. iembut.

Gembut quid est? [b] [Est rosa uineæ, sicut quidam sapientes dixerunt, &] est alkarnub anabathium, & de ipso quidem iam dictum est in capitulo de cha. *Natura*. Eius frigus, & caliditas sunt parua, & est siccum in secundo. *Operationes et proprietates*. Eius [c] [fructus uomitum facit] sine mordicatione. *Membra expulsionis*. Prohibet fluxum ventris. *Venena*. Decoctio algembut interficit pulices.

b ——B.
c B. uirtus est uomitiua. Alia litera virtus est mundificatiua.

De [a] *gramine.*] *Cap.* 112.

a B. hegie n.

Gramen. *Vulnera & ulcera*. Facit cohærere plagas sanguineas. *Membra expulsionis*. Eius decoctio extrahit lapidem. Et semen ipsius prouocat, & constringit.

De [a] [*glutine.*] *Cap.* 113.

a B. halch.

Gluten quid est? Iam locuti fuimus de glutine alimbat, & resina pini, & reliquis in suo loco. *Natura*. Gluten alimbat est calidum, deinde gluten cupressi, deinde est gumma pini. *Operationes & proprietates*. Est resolutiuum, [b] [sed gũma pini & gluten] cupressi non sunt uehementioris resolutionis, quàm gluten alimbat, quamuis sint calidiora eo.

b B. Alia litera & glutẽ pini, &c.

De [a] [*gallis.*] *Cap.* 314.

a B. hafus.

Gallæ. *Electio*. Meliores sunt immaturæ & põderosę, duræ: [b] [glaucę verò] molles sunt paruæ virtutis, & aduruntur super prunas. *Natura*. Sunt frigidæ in primo, [c] [humidæ] in secundo. *Operationes & proprietates*. Constrictio earum est uehemens, & prohibet humiditates a cursu, & substantia earum est frigida terrea. *Decoratio*. Denigrat aqua earum capillos. *Vulnera, & ulcera*. Liniuntur in aceto super impetiginem, & auferunt eam, & si puluis earum sternatur super carnem additam, remouet eam. *Membra capitis*. Prohibent cursum humiditatum corruptarum ad linguam, & gingiuam, & conferũt [d] † [aphthis] & propriè in infantibus, & propriè cum aceto: & conferunt quum ponuntur in corrosione dentium: *Membra expulsionis*. Spargitur puluis earum super aquam, & bibitur ad [e] [vulnera] intestinorum, & ad fluxum antiquum, & similiter quando ponitur in [f] [medicinis,] conueniens est ad hanc operationem.

b B. russę uerò seu citrinę.
c B. siccę.
d B. alcola. † cola.
e B. ulcera.
f B. cibis.

a B. sech.

De [a] [*galia*.] *Cap.* 315.

Galia quid est? Galia vera est sinia facta ex em blicis. nunc autem [b] [quoniam illud est difficile, sumitur pondus ipsorum de gallis, & albella, & fit secundum quòd fit alkimek.] *Natura.* Quę pura est, est calida in primo, sicca in secundo: & aromatica calida est in secundo. *Operationes et proprietates.* Est stypti ca, confortans viscera, & in aromatizata sunt apertio, & resolutio. *Instrumenta iuncturarum.* Est bona dolori neruorum. [c] † [ ] *Membra expulsionis.* Existimauerunt quidam, quòd galia aromatica augmentum efficit in coitu, & stringit uentrem, & confert fluxui.

b B Alia litera quia adulterata sumitur pō dus de gallis, et de belha, & fit secundū ꝙ fit alramoch.

c † B. Alia litera. & iunctura-rum.

a B. zamag.

De [a] [*gummi*.] *Cap.* 316.

Gummi. *Electio.* Quod melius est, est Arabicum [b] [purum] parum habens ligni. *Natura.* Species gummi omnes, calidę sunt. *Operationes & proprietates.* Est stypticum, & glutiuatiuum cū exsiccatione, & [c] [glutinatione.] Et gummi qui dem acatię est fortius ualde, & ponitur propter hoc in medicinis theriacæ. *Membra anhelitus & pectoris.* Lenit tussim calidam, & expellit nocumentum ulcerum pulmonis. & clarificat uocē. *Membra nutrimenti.* Confortat stomachum.

b B. clarum.

c B. Alia litera. confortatione.

De gariophyllo. *Cap.* 317.

Gariophyllus quid est? Est sicut sābacus, sed est nigrior, & qui masculus est, est sicut nucleus oliuę; & longior, & vehemētius niger, & est fructus arboris in insula Indiæ, & gluten ipsius exi stit in virtute glutinis albotin. *Electio.* Ille qui est melior, est similis nucleo sicco, suauis odoris, & [a] [acuti.] *Natura.* Calidus est & siccos in [b] [tertio.] *Decoratio.* [c] [Corporis] odorem bonum efficit. *Membra oculi.* [d] [Abstergit] visum, & cō fert pāno. *Membra nutrimenti.* Confortat stomachum, & hepar, & confert vomitui, & nauseę.

a B. subtilis.
b B. Alia litera secundo.
c B. Oris.
d B. Acuit.

a B. chant.

De [a] [*galbano*.] *Cap.* 318.

Galbanum, quid est? Est duarum specierum: una species eius est, quod est spumosum, lenis ponderis, vehementioris albedinis, & altera est eius quod est spissius, & grauius. *Electio.* Melius amborum est illud, quod est spissius. *Natura.* Est calidum in secundo, & exsiccatiuum in tertio. *Operationes & proprietates.* Virtus eius est lenitiua, resolutiua, carminatiua ventositatum, & est ex eis quæ corrumpunt carnem, & in ipso sunt ca lefactio, & inflammatio, & attractio, & resolutio. *Decoratio.* Eradicat [b] [lentigines.] *Apostemata & † pustulæ.* Confert [c] [apostematibus &] scrophulis. *Vulnera & ulcera.* Linitur super ulcera [d] [lenia] cum aceto. *Instrumenta iuncturarum.* Confert lassitudini, & alcuzez, & spasmo lacertorū. *Membra capitis.* Confert sodæ, & epilepsiæ, & quando epilepticus ipsum odorat, reuiuiscit, et confert scotomiæ, & confert dolori molaris, et denti corroso subito, & confert doloribus frigidis in aure, & resoluit apostemata eius, & dolores ipsius sine impedimento, & illud quando soluitur in oleo de lilio, & tepidum fit, & destil latur in aurem. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert asthmati, & tussi antiquæ. *Membra expulsionis.* Prouocat menstrua fortiter, & extrahit fœtus, et facit eos abortiri suppositum, & confert præfocationi matricis bibitum cum uino, & remouet difficultatē vrinæ. *Venena.* Est theriaca venenis, quæ imbibunt sagittas, quādo bibitur cum uino, et uenenis serpentum, et scorpionū, et fumus eius fugat venenosos uermes, et quan do fit ex eo linimentum, non approximant ei [e] ... linitus est: et quando ex eo fit linimētum cum [sacuduliō] et oleo, interficitur ille qui de ver mibus venenosis, ei qui linitus est, appropinquat. Et ipsum quidem omni veneno resistit, minus tamen quàm sit resistentia serapini. *Permutatio.* Loco eius serapinum ponitur.

b B. alhade fiat.
† bothor.
c ——B.
d B. lactea. Alia litera perniciosa.

ANNOTATIONES.

Galbanum comitiali morbo affectos ait excitare, quod ex Diosc. lib. 3. Sed contrarium scripsisse author uidetur, ... lib. 3. ubi huius suffitum comitialem morbum detegere asse rebat.

De [a] [*granato*.] *Cap.* 319.

Granatum. *Natura.* Illud quod est dulce, est frigidum ad primum, et humidum in ipso, et acetosum est frigidum et siccum in secundo. *Operationes & proprietates.* Acetosum reprimit cho leram, et prohibet cursum superfluitatum ad viscera, et propriè vinum eius, et in omnib. spe ciebus eius [b] [vsque ad acetosum] est abstersio cum stypticitate. *Apostemata † & pustulæ.* Grana granati cum melle liniūtur ad panaritium. *Vulnera, & ulcera.* Grana granati cum melle liniuntur ad vlcera fraudulenta, et eius capita ad vulnera, et præcipuè adusta, et balaustię [c] [quidem ... uulnera.] cum caliditate sua faciunt adhærere uulnera. Et dulce quidem lenificat, et totū ipsius est par ui nutrimenti, et est bonum. Muzum uerò quā doque est magis iuuatiuum stomacho, quàm est malum, poma, et cydonia, sed eius granum est magis stypticum, et quod de partibus eius est magis stypticum, sunt siue sint capita; et grana eius styptica. *Membra capitis.* grana dulcium, aut nō dulcium. Grana granati cum melle conferunt dolori [d] † [ ] auris; et sunt linimentum interioris narium, et conferunt grana granati cū melle contrita et commista [e] [colla] linita. Et si granata dulcia decoquantur cum vino, deinde terantur sicut sunt, et fiat ex eis emplastrum auri, conferunt apostemati eius bene. Et uinum granati, et rob eius, conferunt ebrietati, et rob acetosi propriè [f] [et conferunt cholera.] *Membra oculi.* Succus acetosi confert ungulę. *Membra anhelitus & pectoris.* Acetosum exasperat pectus [g] † [ ] et dulce lenit ipsum, et confortat pectus, et quando dantur in potu grana granatorum in aqua pluuiali, valent ad ipsum sanguinis, et ipsum totum confert tremori cordis, et abstergit os stomachi. *Membra nutrimenti.* Granatum muzum confert inflammationi stomachi. Et dulce est conueniens stomacho propter illud, quod est in ipso de stypticitate subtili, et acetosum nocet stomacho, et ... hoc

hoc grana granati sunt mala stomacho. Et eius † succus est conueniens desiderio prægnantiũ, & similiter rob eius, propriè acetosi, & vt fugat febriens de ipso post cibum suum, & prohibeat eleuationem vaporum est melius, quàm vt præmittat ipsum, & subleuẽtur materiæ ab inferioribus. *Membra expulsionis*. Acetosum est plurimũ prouocans vrinam, quàm dulce: & ambo sunt prouocatiua, & grana granati cum melle confe runt vlcerib. ani, & qđ acetosum est, nocet [h] [stomacho] & intestinis, & eius † succus confert solutioni cholericæ, & confortat stomachum, & cortex radicis granati cum vino extrahit vermes & ascarides, & assumitur cum sua dispositione, aut sumitur eius decoctio. *Febres*. Granatum muzum confert febribus acutis, & inflammationi stomachi, sed dulce multoties nocet acutas habentibus febres.

ANNOTATIONES.

Malum punicum, ait, frigidum & humidum primo ordine quod dulce est, frigidum uerò & siccum secundo gradu quod acidum est. Verùm de actiuis qualitatibus Dioscor. lib. 1. dulcia calorem in ventriculo aliquantulum gignere testatur. De passiuis uerò Paulus lib. 7. malum punicum omne exsiccare, & astringere asserit. quamuis id dulcia minus agant quàm cætera. At Auer. lib. quinto Coll. omnia mala punica humectare tradidit.

De [a] [galanga.] Cap. 320.

Galanga quid est? Frusta inuoluta, rubea, & nigra [b] [mesiriobe, & est casurudaru] ipsum. *Natura*. Est calidum & siccum in secundo. *Operationes & proprietates*. Est subtile, resolutiuum uentositatum. *Decoratio*. Odorem oris efficit bonum. *Membra nutrimenti*. Est bonum stomacho, est digestiuum cibi. *Membra expulsionis*. Confert colicæ, & dolori renum. & iuuat ad coitum. *Permutatio*. Loco eius ponitur [c] [kersat gariophyllatum.]

De [a] [gubera.] Cap. 321.

Gubera. *Natura*. Frigida est in primo, sicca in fine secundi. *Operationes & proprietates*. Retinet omnem fluxum, & est minoris constrictionis, & stypticitatis quam zarur, & repugnat cholerae effusæ ad viscera, & quando ipsa administratur in secunda mensa, detardat ebrietatem. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert tussi calidæ. *Membra nutrimenti*. Retinet uomitum. *Membra expulsionis*. Confert rasuræ cholericę, & retinet uẽtrem, & uomitum; & similiter zarur, & confert multitudini vrinæ.

De [a] [gagate.] Cap. 322.

Gagates quid est? Lapis leuis, habens odorem asphalti. *Instrumenta iuncturarum*. Confert podagræ. *Membra capitis*. Quando suffumigatur ex ipso epilepticus, confert ei. *Membra expulsionis*. Confert præfocationi matricis. *Venena*. Effugat fumus eius uermes uenenosos.

De [a] [gailim.] Cap. 323.

Gailim (*i. galion*) *Decoratio*. Est boni odoris. *Operationes & proprietates*. Est exsiccatiuum, congelatiuum lactis, & in ipso est parum acuitatis, & prohibet eruptionem sanguinis. *Vulnera & ulcera*. Confert adustioni ignis.

De [a] [gusume.] Cap. 324.

Gusume quid est? Est quòddam genus tuberum fungorum, quod exsiccatur, & coarctatur sicut cartilago, cuius figura est, sicut figura uasis parui contracti, quo pāni lauantur, & ingreditur in acetosis, & inest ei suauitas, sicut est suauitas cartilaginum, & plus. *Natura*. Non existit in frigore reliquorum tuberum, neque est mali humoris, sicut tubera, & existit in sapore eius carnositas quædam, & [b] [aquositas.]

De [a] [garab.] Cap. 325.

Garab (*i. salix*) quid est? Administratur cortex eius, & administratur gũma eius sup ipsam [b] [borach] bonum, & est de melioribus speciebus [c] [borach] ad comedendum. *Operationes & proprietates*. Flos eius, & folia ipsius, & amborum succus sunt ex exsiccatiuis, sine mordicatione, & in ipsa est [d] [stypticitas,] & eius cortex est in uirtute eius, sed est siccior. Et ex folijs quidem eius sumitur succus, & exsiccat sine mordicatione. *Decoratio*. Cinis arboris eius cum aceto exsiccat uerrucas, & incidit eas, siue sint [e] [inuersæ, sine non inuersæ,] & cortex radicis eius ingreditur ad linimentum capillorum. *Vulnera et ulcera*. Cortex & folia eius trita, quando ponuntur super incisionem, & uulnera recentia, conferunt. *Instrumenta iuncturarum*. Decoctio eius est embroca bona podagræ. *Mẽbra capitis*. Quando distillatur succus foliorũ eius cum oleo rosaceo bullito in cortice granati in aurem, confert dolori auris: & similiter cortex eius humidus, quando fit ex eo illud, & eius decoctio est ablutio furfurum. *Membra oculi*. Abstergunt gũma & flos eius obscuritatem uisus. *Membra anhelitus & pectoris*. Fructus eius confert sputo sanguinis, & cortices eius etiam. *Membra nutrimenti*. Succus eius extrahit sanguisugas.

De [a] [galia.] Cap. 326.

Galia. *Apostemata & † pustulæ*. Galia lenit apostemata dura. *Membra capitis*. Dissoluitur in oleo de ben, aut keiri, et distillatur in aurẽ dolorosam, et eius odoramentum cõfert epileptico, et uiuificat eos, et sedat soda frigidam, et quando datur de eo in vino, inebriat. *Membra anhelitus & pectoris*. Odor galię confortat cor. *Membra expulsionis*. Algalia confert doloribus matricis frigidis supposita, et apostematibus eius duris, et phlegmaticis, et prouocat menstrua, et facit matricem descendere prefocatam, et inclinatam, et mũdificat eam: et pręparat ipsam, ad impregnationem.

LITERA H.

De [a] [homine.] Cap. 327.

HOmo. *Decoratio*. Dicitur ꝙ sperma hominis abstergit morphæã, et similiter sal urinarum

Marginalia: [a] B. gussune. [b] B. salsedo. [a] B. garab. [b] B. baurach. [c] B. baurach. [d] B. ponticitas. [e] B. infixę in modum claui, aut non infixę. [a] B. galie. † bothor. [a] B. ausan.

narum infantium [b] [assumptus in ære abstergit pãnum, et forsitan eius stercus confert sorditiei.] *Apostemata &† pustulę.* Fæx urinæ hominis sedat erysipilam, secundum quòd dicitur, et similiter eius stercus calidum, et cinis capillorum ipsius sanat † pustulas:et quando pmisse tur cum butyro,prohibet apostemata ambulatiua. *Vulnera et ulcera* Eius vrina abstergit scabiem vlcerosam,et pruritum,et prohibet serpiginem [c]†[ ]et impetiginem,et propriè sperma eius confert impetigini. *Instrumenta iuncturarum*. Dicitur quòd sanguis menstruus sedat dolorẽ podagræ,& similiter sperma hominis, & lac eius cũ opio,et cum cera,et oleo. *Membra capitis.* Adustio capillorum eius cum oleo rosaceo distillatur in aurem,et [d] [dens dolens sedatur] secundum quòd dixerunt.Et saliua ieiuni extra hit vermes ex aure, et os hominis adustum datur in potu epileptico, et sordities auris hominis confert hemicraneæ. *Membra oculi.* Vrina eius quando coquitur cum melle in vase æneo, abstergit albuginem oculi,et confert palpitationi,& adustio capillorum eius cum lithargyrio prohibet scabiem,et pruritum in oculo. *Membra anhelitus & pectoris.* Dicitur ꝙ vrina infantiũ, quum bibitur, confert difficultati anhelitus, & dilatationi eius, & est curatio mala. Et lac mulieris confert ualde in cõsumptione, & est cura leporis marini. *Membra nutrimenti.* Dicunt quòd lac mulieris seuat mordicationem stomachi,& quòd [e] [ascaraiatu] vrine eius confert icteritie propriè cum aqua mellis,& aqua ciceris,& similiter stercus eius. *Membra expulsionis.* Lac hominis prouocat urinam,et dicitur si supponatur sanguinis menstruus purus, prohibet imprægnationem. Lac mulieris confert vlceribus matricis,& vulneribus eius, embrochatum & suppositum, Et vrina hominis dicitur abscindere solutionem, & purgare matricem secundum quantitatem duarum tertiarum libræ, decocta cum porris. *Febres.* Stercus siccum cum melle, aut uino,quando bibitur in febribus periodicis prohibet earum periodos. *Venena.* Lac mulieris est theriaca leporis marini. Et dẽtes hominis triti & puluerizati super morsuram viperæ, aut adusti & puluerizati. Et stercus eius puluerizatur super morsuram hominis, & eius sputum, dum ieiunus, interficit scorpiones,& serpẽtes.

De herba Iudaica. *Cap.* 328.

Herba Iudaica. *Natura.* Caliditas eius est supra æqualitatem [a] [& est † orobus, Gal. calidum in principio primi, siccum in secundo.]

De [a] [*hezeriascen.*] *Cap.* 329.

Hezeriascen quid est? Fructus eius est similis [b] [elhanakid] & vtuntur ipso preparatores coriorum, [c] [& quandoque sunt apud eos, qui faciunt syrupum ex ipso, frusta grossa similia frustis persici siccis.] Et est in principio suæ masticationis [d] [rancidum,] deinde apparet ei amaritudo, & loquemur de eo exquisitè ĩ c. de fesire.

De [a] [*hareoman.*] *Cap.* 330.

Hareoman quid est? Est granum, cuius virtus est sicut virtus hordei: immò ipse est medium inter triticum & hordeum & ipsius † succus,& pultes eius magis sunt stypticæ, quam † succus hordei,& eius pultes. *Natura.* Est æquale declinans ad humiditatem. *Operationes & proprietates.* Exsiccat sine mordicatione, & in ipso est resolutio,& stypticitas simul.

De [a] [*hensistides.*] *Cap.* 331.

Hensistides quid est? Succus plantæ, quæ dicitur barba hircina. Et eius succus est frigidus & stypticus, & dicetur in cap. barbę hircinæ, *Natura.* [b] † [ ] Declinat ad siccitatem.

De [a] [*hernue.*] *Cap.* 332.

Hernue quid est? Est simile piperi, nisi quia ci trinitati appropinquat, boni odoris, simile xyloaloes, quod fertur de regione [b] [Sclauorum.] *Natura.* Est æquale. *Membra nutrimenti.* Confortat stomachum,& digestionem.

De [a] [*hearfelo.*] *Cap.* 333.

Hearfelus quid est? Est lactuca asini, quæ dicetur in cap. de cha. *Natura.* Est frigida & humida,& in ipsa est exsiccatio, & calefactio parua. *Operationes et proprietates.* In ipsa est stypticitas.

De [a] [*hestdeen.*] *Cap.* 334.

Hestdeen quid est? Lignum Indum notum. *Instrumenta iuncturarum.* Eius proprietas est iuuamentum forte podagræ.

De [a] [*haasce.*] *Cap.* 335.

Haasce (*idest, thymus*) quid est? Est herba habens florem album declinantem ad rubedinẽ & cannas subtiles plurimas, similes cannę squinãthi, aut calami aromatici. Et flos eius est flos rotundus. Et folia eius parua subtilia plurima. Et super ipsius extremitatem sunt capita parua purpurea. Dioscorides dicit. est arbor, cuius spi næ sunt paruæ, in quarum circuitu sunt folia parua subtilia, quæ plurimum nascitur super lapides. *Natura.* Calida est & sicca perueniens vsque ad tertium. Rufus verò inquit. Est siccior calamentho. *Operationes & proprietates.* Est resolutiua, incisiua, ita ut etiam sanguinem congelatũ incidat:& resoluat,& est calefactiua, ita, ut eius syrupus prohibeat horripilationẽ hyemis. *Decoratio.* Resoluit verrucas. *Apostemata & † pustulæ.* Fit ex ea emplastrum cum aceto apostematibus phlegmaticis recentibus. *Instrumenta iuncturarum.* Bibitur ad debilitatem neruorum. Et cum sauich, & vino fit ex ea emplastrum super sciaticam,& syrupus eius cõfert doloribus, qui sunt sub hypochõdrijs. *Membra oculi.* Miscetur cum cibis, & seruat virtutem visus, & remouet eius debilitatem. *Membra anhelitus & pectoris.* Mundificat pectus,& pulmonem,& adiuuat ad spuendum,& sedat dolores hypochõdriorum, & pulmonis cocta & deglutita cum melle,& propter suam exsiccationem prohibet sputum sanguinis. *Membra nutrimenti.* Adiuuat digestionem, & eius

b B. factus in ære, seu in vase æneo & abstergit pannum, & stercus eius cõfert aludha.
† bothor.
† bothor.
c † B. fraudulẽtam.
d B. & in dentem dolentem, & sedatur.
e B. fasraiati vnum.
a —— B.
† herbum.
a B. bezargiesan.
b B. botris.
c B. & illa, quæ sunt apud herbolatos seu apud eos qui herbas cognoscũt sunt frusta lignosa similia frustis persici sicci.
d B. insipidum.
a B. herthamã.

& eius syrupus remouet malitiā digestionis, & paucitatem appetitus. *Membra expulsionis*. Prouocat urinam,& menstrua,& solutione educit uermes. Et quum bibitur ex ea quod est inter drag.ij.vsq; ad iiij.soluendo educit phlegma absque impedimento sufficienter. *Permutatio*. Ponitur loco eius origanum montanum, & dicitur epithymum, & hasce loco eius.

De [a] [*hasek*.] *Cap.* 336.

Hasek quid est? Qui syluestris est, terreitatis est plurimæ. Et domesticus ē plurimæ aqueitatis, & vniuersaliter est substantiæ humidę,& eius frigiditas non est pauca, † plurima, & substantiæ siccę,cuius frigiditas non est pauca. *Natura*. Hasek secundum Dioscoridem duas habet species,quę sunt frigidæ & siccę. Alij autem dixerunt, quòd est calidus in principio primi, & siccus in primo. Et est magis simile hasek nostræ terræ. *Operationes & proprietates*. In ipso est prohibitio effusionis materierum propter suā stypticitatem,& maturatio,& lenificatio. *Apostemata & † pustulæ*. Prohibet accidere apostemata calida, & effusionem materierum, & est bonus apostematib. gutturis. *Vulnera & ulcera*. Confert ulceribus antiquis, & putridis in carne cū melle. *Membra capitis*. Est bonus vlceribus gingiuæ putridis. *Membra oculi*. Intrat succus eius in † collyria. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert apostematibus circundantibus lacertos gutturis. *Membra expulsionis*. Augmentum efficit in coitu,& frangit lapidem renum,& uesicæ,& similiter eius succus,& cōfert difficultati urinæ, & colicæ. *Venena*. Duæ drag. fructus syluestris, morsui viperę,& duę drag. eius cum vino venenis pernitiosis cōferunt, & ex decoctione eius, aspergitur locus, & interficit pulices.

De [a] [*harmel*.] *Cap.* 337.

Harmel quid est? Nota est. *Operationes & proprietates*. Est incisiua,& subtiliatiua. *Instrumenta iuncturarum*. Est bona dolori iuncturarum,& sciaticæ,quum desuper linitur. *Membra capitis*. In ipsa est virtus faciens ebrietatem, quæ est sicut ebrietas vini, verbi gratia. *Membra oculi*. Dioscorides dixit quòd ipsa trita cum melle, & vino, & felle alcubugi,& gallinarum,& aqua fœniculi conueniens est debilitati visus. *Membra nutrimenti*. Facit nauseam fortiter. *Membra expulsionis*. Prouocat vrinam, & menstrua cum virtute,bibita,& linita,& confert etiam colicæ uentosę bibita & linita.

De [a] [*haltit*.] *Cap.* 338.

Haltit quid est? Est medicina Inda, similis hermodactylo albo. *Natura*. Calida est & sicca in tertio. *Instrumenta iuncturarum*. Potus eius confert podagrę, & dolori iuncturarum. *Membra expulsionis*. Solutione educit phlegma,& humorem crudum,& vermes,& ascarides, & humores grossos.

De [a] [*harsafo*.] *Cap.* 339.

Harsafum (*idest,carduus*) quid est? Est quędam ex speciebus alcunker. *Natura*. Est temperata,ad caliditatem declinans, humida ad secundū per ueniēs. Alcanzi inquit. Est frigida & humida. Inquit Musaia. Est sicut asparagus in operationibus suis;calida & humida in primo. Alij verò dixerunt quòd est calida in primo, humida in secūdo,& iam comparata fuit Galeno, quòd ipsa est apud eum calida in secundo. Apud me verò est, quòd eius genera plurima sunt diuersarum naturarum. *Operationes & proprietates*. Mundificat parum & exsiccat,& in ipsa est subtilitas. Alcanzi dixit, quòd ipsa generat melancholiā, & elongatus est. *Decoratio*. Confert linita alopeciæ: & aqua eius necat pediculos in capite abluto ex ea, & remouet fœtorem ascellarum, & prouocatione sua vrinam fœtidā cum sua proprietate,quam habet in se. *Apostemata, & † pustulæ*. Resoluit apostemata dura. *Vulnera & ulcera*. Aqua eius confert prurituí duro sicco. *Membra capitis*. Aqua eius delet furfures. *Membra nutrimenti*. Facit nauseam, & propriè montana, & præcipuè radix eius, & eius gumma est alcunkar, & de ipso loquar postea in capitulo de [b] [Kef.] *Membra expulsionis*. Addit in coitu,& addit in prouocatione urinæ, & extrahit urinam fœtidam, & lenit naturam, & educit phlegma, & multoties constringit ventrem quando bibitur cum uino.

De [a] [*handacocha*.] *Cap.* 340.

Hādacocha quid est? Ex ea alia est syluestris, & alia est domestica, & alia est Aegyptiaca, & fit ex eius semine panis. *Natura*. Inquit filius Iuragi,Calida est & sicca in fine secundi. Inquit filius Mesaugue,calida est in medio secundi. Et videtur quòd domesticæ caliditas sit propinqua in fine primi. *Operationes & proprietates*. Domestica est ęqualis abstersionis,& exsiccationis,et in syluestri est stypticitas cum calefactione,et eius oleum valet ad ventositates grossas. *Decoratio*. Syluestris confert pāno, et similiter domestica. *Vulnera & ulcera*. Succus domesticę cum melle mundificat vlcera. *Instrumenta iuncturarum*. Eius oleum est bonum doloribus iuncturarum ex uentositate,& apud timorem [b] [cōtractionis;] et iam sanati sunt eo quidem. *Membra capitis*. Facit soda. Et quando fit caputpurgium ex succo eius, confert ei qui cadit ex epilepsia. *Membra oculi*. Succus domesticæ confert albugini oculi, et panno ipsius,& propriè cum melle. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert dolori laterū ex phlegmate, et propriè syluestris,& facit accidere dolorem gutturis,et præfocationes:sed nocumento eius succurritur cum coriandro,& lactuca, et endiuia. *Membra nutrimenti*. Confert dolori stomachi frigidi,& ventositati,& eius oleū confert principio hydropisis. *Membra expulsionis*. Prouocat vrinam,et mēstrua, et syluestris cum vino,et semine molochiæ,est bona dolori uesicę,et eius oleum vtile est dolori testiculorū, et dolori matricū,et syluestris cōfert cholericę passioni,et constringit uentrem. & ipsa, & semen eius excitat coitum. *Febres*. Dicitur vt habēs tertianam in potu sumat tria ex folijs eius,aut tria ex granis ipsius,et alterabunt circuitus febris,et quartanę quatuor ex quibus illorum duorum voluerit.

† bothor.

b B. Kenker.

a B. handchuchi,velandachuchi.

b B. alzamene.

uoluerit. *Venena*. Quando aspergitur aqua eius super puncturam scorpionis sedat dolorem statim: &, si aspergitur super membrum sanum, excitat mordicationem & dolorẽ,& eius semẽ est fortius in curatione puncturæ scorpionis.

a B. haurum.

De [a] [*hauro Romano.*] *Cap.* 341.

b B. Haur rumi quid est? Nominatur achirus, seu achirufes.

Haurum Romanum quid est? Nominatur achirosa.[b] [*Natura.*] Calefacit vehementer in tertio,& exsiccat in primo, & eius flos est vehemẽtioris calefactionis,& ipsius gumma est vltima in calefactione. *Membra capitis.* Eius fructus cum aceto confert epilepsiæ.

a B. hased, vel haubed.

De [a] [*hasech.*] *Cap.* 342.

Hasecch quid est? Dixerunt quidam quòd est balaustia alhaure. *Instrumenta iuncturarum*. Nocet neruis,& facit euenire spasmum.

a B. hasis algiagi.

De [a] [*herba uitri*] *.i.parietaria.* *Cap.* 343.

† bothor.

Herba uitri quid est? Hęc est herba, qua uitrum abluitur. *Operationes & proprietates*. In ipsa est stypticitas cum humiditate, & est faciens adhærere,lenificatiua,mundificatiua. *Apostemata* † *& pustulæ*. Sedatiua est apostematum. Et dantur in potu folia eius ad erysipilam, & adustionem ignis, & præcipuè apostemata phlegmatica, & eius succus cum cerusa de plumbo ponitur super erysipilã,& formicam, & fit ex ea gargarismus ad apostemata ambarum amygdalarum. *Instrumenta iuncturarum*. Cum cerato super podagram ponitur. *Membra capitis*. Eius succus cum oleo ros.confert dolori auris,& ex succo eius cum pollice ponitur in palato ad apostemata ambarum amygdalarum. *Membra anhelitus & pectoris*. Sorbetur succus eius ad tussim antiquam. *Membra expulsionis*. Remouet hæmorrhoidas. b† [ ]

b † B. antiquas.

a B. harbe.

De [a] [*harbato.*] *Cap.* 344.

Harbatum (*idest,lonchitis*) quid est? Et dicitur angustus:semen eius triangulatum est;sicut lancea, & eius folia sunt triangulata similia folijs scolopendrię. *Natura*. Domesticæ caliditas est pauca,& syluestris caliditas est in secundo. *Vulnera & ulcera*. Consolidat recens vulnera. *Membra nutrimenti*. Eius cortex cum aceto super splenem confert,& eius folia sicca quando in potu sumuntur, sanant splenem. *Membra expulsionis*. Prouocant propriè folia illius, cuius folia sunt similia folijs scolopendriæ.

a B. halibi.

De [a] [*halibio.*] *Cap.* 345.

Halibium quid est? Planta, quæ nominatur alibiem, quoniam ei inest proprietas sanandi apostemata emunctorij more emplastri superposita, & suspensa, & propter hoc nominatur alibien. Et est compositarum virtutum sicut rosa. *Natura.* In ipsa est uirtus infrigidatiua cum [b] [acrimonia,] quæ est in ea. *Operationes et proprietates*. Est resolutiua,& in ipsa est virtus infrigidatiua,preparatiua. *Apostemata &* † *pustulæ*. Sanat apostemata accidentia in emunctorio, quum suspenditur super ipsa,ne dum sit more emplastri superponatur.

b B. caliditate.

† bothor.

De [a] [*haze.*] *Cap.* 346.

Haze quid est? Est zufere, & est [b] [aldinarugina.] Et iam diximus de ipso in ijs, quæ præterierunt.

De [a] [*hasaso.*] *Cap.* 347.

Hasasum quid? Est medicina Armena,& dicitur etiam Persica,& [b] [dixerũt Alchuz] quòd est fortior euphorbio,& quum eius potio augmentatur supra drag. interficit. *Natura*. Calida est & sicca in quarto. *Operationes & proprietates.* Est adustiua, saporis [c] [mali.] *Membra nutrimenti*. Est adurens stomachum, & faciens uomitum.

De [a] [*hauro*] *idest, electro.* *Cap.* 348.

Haurum quid est? Dicitut quòd gumma eius quæ ex hac arbore est Romana, est Karabe, & nos quidem de Karabe singulare faciemus capitulum. *Natura*. Est æqualis, ad siccitatem declinans paucam. *Operationes, & proprietates.* Est subtilis, & eius semen subtilius est, & non est uehemẽtis caliditatis. *Instrumenta iuncturarum*. Aureus ex fructu ipsius arboris confert sciaticę, & emplastrum factum ex folijs Romanæ cum aceto, confert dolori podagrę. *Membra capitis.* Tepefit succus foliorum eius,& distillatur in aurem,& sedat dolorem eius,& fructus eius confert epilepsiæ. *Membra oculi*. Ex eius fructu cum melle fit † collyrium, & est confortatiuum oculi. *Membra expulsionis*. Aureus ex fructu eius confert distillationi vrinæ, & aureus ex fructu eius cũ aceto post purgationem menstruorum, prohibet impręgnationem,& similiter folia eius.

De [a] [*harbe.*] *Cap.* 349.

Harbe quid est? Nota est. *Membra oculi*. Dicitur quòd eius sanguis prohibet pilos oculi euulsos oriri. *Venena*. Dicitur quòd eius ouum est uenenum pernitiosum,& nos dicturi sumus illud in libro quarto.

De [a] [*herbo*] *idest, orobo.*] *Cap.* 350.

Herbum quid est? Dixerunt quidam est granum minus, quàm almelic in magnitudine, sed lateris,non cum compressione rotundum, sed latum, & ciratum. Et eius color est inter cineritium, & citrinum,& ipsius sapor est intęr saporem almes & lentis,quod comedunt boues, & nutriuntur ipso. Alkanzi uerò existimauit,quòd est granum simile grano cydonij, apud me uerò [b] [est almelic,& propriè illud quod] est syluestre. Ipsum pręterea quandoque est album,decliue ad citrinum, sicut dicitur, & quandoque est rubeum. Inquit Dioscorides. Herba eius est parua, minuta habens folia,& semen ipsius est [c] [nitentius] *Natura*. Est calidum in primo usque ad secundum,& siccum in tertio. *Operationes & proprietates*. Est abstersiuum, aperitiuum, & inest ei humor

mor malus,et ipsius rectificatio, est sicut rectificatio lupinorum,quod autem de ipso declinat ad albedinem,minus est medicinale, quam rubeum. Quum ergo decoquitur bis, destruitur eius abstersio,& remanet terreitas ipsius, quare nutrimentum præbet siccum. *Decoratio*. Linitũ super morphęam,pannum,& lentigines,& cicatrices est bonum, et colorem efficit bonum, & fit ex eo † succus, et datur de eo extenuatis sicut nux,& remouetur extenuatio, et eius decoctio ponitur super fissuras frigoris,et pruritũ eius [a] [accidentes manibus,& confert lacteæ.] *Apostemata & † pustulæ*. Lenit durities, et mammillarum duritiem propriè. *Vulnera & ulcera*. Mundificat vulnera cnm melle. Et confert † tineę, & lenit durities ulcerum mortificantium carnem, et membrum, et confert igni persico, et mellino. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert duritiei mammillarum, et facile efficit sputum [e] [saniei] grossæ. *Membra expulsionis*. Plurimus usus ipsius facit mingere sanguinẽ propter fortitudinem suæ prouocationis, et soluit naturam. Et quando cum aceto miscetur,& bibitur, confert difficultati vrinę,et sedat tenasmon, et dolorem pungitiuum uentris. *Venena*. Fit ex eo emplastrum cum vino super morsum viperæ, et morsum canis rabiosi,et hominis ieiuni.

De [a] [*hermodactylo*.] *Cap.* 351.

Hermodactylus quid est? Est radix plantę habentis rosas albas,et citrinas. Et aperitur in primis,quum aperiuntur flores,et existit in [b] [planitiebus montium,et in angulis eorum,] et folia eius expansa sunt super terram. *Electio*. Melior est albus [c] [in introitu,et interius] durus ad frangendum. Et niger,et rubeus sunt mali ambo. *Natura*. Calidus est et siccus perueniens ad secundum. Et in ipso est humiditas superflua. Et existimauerunt quidam,quòd in albo est caliditas subtilis,et in alijs uirtus fortis, et si non, non solueret,et existimauerunt alij, quòd si esset calidus, [d] † [ ] mordicaret ulcera [e] [purus,] sed in ipso non est mordicatio penitus. Et existimaverunt alij,quòd est calidus valde. *Operationes,et proprietates*. Cum ipso est uirtus solutiua,et si sit in ipso stypticitas *Vulnera, & ulcera*. Albus est bonus uulneribus. *Instrumenta iuncturarum*. Confert podagræ,et sedat dolorem statim more emplastri superpositus. Et quum ex eo multoties fit emplastrum,indurat apostema,et in lapideam naturam cõuertit, et est conferẽs theriaca omnibus doloribus iuncturarũ, et propriè in horis fluxuum. *Membra nutrimenti*. Est malus stomacho debilitans eum, et rubeus, et niger,retinent medicinas solutiuas in stomacho, et attrahunt nocumentum maximum. *Membra expulsionis*. In ipso est uirtus solutiua, et efficit augmentum in coitu, propriè cum zingibere, & mentastro, et cymino. *Venena*. Rubeus et niger sunt venenum. *Permutatio*. Loco eius ponitur in doloribus iuncturarum pondus eius de folijs alcannæ,et medietas ponderis ipsius de bdellio uario.

De [a] [*heiren*.] *Cap.* 352.

Heiren. *Operationes & proprietates*. Est resolutiuum. *Membra capitis*. Confert ægritudinib. frigidis in cerebro, et prohibet coryzam frigiditatis. *Membra oculi*. Aqua eius acuit uisum.

De [a] [*hausegi*.] *Cap.* 353.

Hausegi quid est? Est rubus, et [b] [in concauitatibus fructus a quibus procedit stipes quo tenetur,sunt folia.] *Apostemata & † pustulæ*. Folia omnium specierum eius conferunt erysipilæ superposita,vt emplastrum.

a B. hausegi.
b B. est in chalalu.
† bothor.

De [a] [*hausuro*.] *Cap.* 354.

Hausurum quid est? Arbor Arabica Iamena, et est unum de lacticinijs,et quidam dixerunt, quòd [b] [desurum est quædam species] interficiens sedentem in umbra eius. *Natura*. Est calida et sicca ad tertiũ, et siccitas ipsius est in quarto. *Operationes & proprietates*. In ipsa est stypticitas temperata. [c] [*Apostemata & † pustulæ*.] Confert † tineæ linita et impetigini. [d] [*Vulnera & ulcera*.] Linitur cum melle super † aphthas in ore infantium,et remouetur. *Membra expulsionis*. Soluit uentrem,et debilitat uiscera. *Venena*. Quędam species eius est, quæ nocet sedenti in umbra eius,et quandoque interficit eum. Caueatur ergo ab eo, et lactis eius tres drag. interficiũt in duobus diebus frangendo hepar,et pulmonem.

a B. hasler uel hassar.
b B. de hausurum est quædã species.
c B. Decoratio.
† bothor.
† sahafati.
d B. Membra capitis.
† alcola.

De [a] [*hirundine*.] *Cap.* 355.

Hirundo. *Membra capitis*. Dixit Dioscorides, quòd [b] [quando primus venter hirũdinis scinditur] inueniũtur in ipso duo lapides, quorum unus habet vnum colorem, et alter habet colores plurimos: qui ponuntur [c] [in pelle uituli antequam ei accidat, ut coire appetat,et ad coitum incitetur, et ponuntur] super adiutorium epileptici, aut collum eius, iuuatur inde. Inquit,iam expertus illud fui,et sanatus est epilepticus. *Membra oculi*. Comedere hirundinem acuit uisum,& quandoque exsiccatur, & datur in potu de ea quaq; die. Et est potio eius. au. j. Et propriè adustum matris, & filij in vitro, quando ex eo fit † collyrium cum melle,confert. Et dicitur quòd cerebrum eius cum melle confert principio aquæ. Et similiter cerebrum vespertilionis. *Membra anhelitus & pectoris*. Tangitur palatum ex cinere eius ad squinãtiam,& confert, & similiter quando salitur, & exsiccatur, & bibitur de ea pondus aurei, confert squinantię.

a B. chatas uel chataf.
b B. si scindatur uenter illius hirundinis,quæ generatur in ouo, quod prius peperit.
c B super pellẽ uituli antequã quàm super ipsam effundatur terra & ligẽtur.
† alcosol.

LITERA I.

De [a] [*iusquiamo*.] *Cap.* 356.

IVsquiamum quid est? Ex eo deterius & fraudulentius est nigrum: deinde rubeum: sed album est magis incolume,& est illud quod administratur. [b] [Et melius est ut non administretur. Et flos quidem nigri est Armeni coloris,] & flos rubei est citrinus,& flos albi est albus [c] [&] declinat ad citrinitatem. In eo verò, quo vtuntur,est vnctuosa humiditas. *Electio*. Ex eo melius est album. Si ergo non reperitur,administretur rubeum,& alienetur nigrum semper, veruntamen

a B. bengi.
b B. & duæ primæ species iusquiami non administrantur, & flos quidẽ nigri est argiuani coloris.
c B. aut.

tamen

tamen succus thyrsorum eius quandoque administratur loco opij. *Natura.* Nigrum frigidũ est, & siccum in fine tertij, & albũ in principio ipsius. *Operationes & proprietates.* Est stupefactiuũ, & abscindit fluxum sanguinis, & sedat sua stupefactione dolores percussiuos. *Decoratio.* Ingreditur in impinguando, propterea quod coagulat sanguinem, & congelat ipsum. *Apostemata &* † *pustulæ.* Sedat dolores eorum & resoluit duritiem testiculorum, & confert erysipilæ. *Instrumenta iuncturarum.* Sedat dolorem podagræ epithimatum, & bibuntur tres kirat ex eo cum hydromelle [d] [ante, & si bibantur] ex folijs eius tria, aut quatuor cum vino, sanat corrosionem ossium. *Membra capitis.* Succus cuiuslibet generis ipsius acceptus sedat dolorem auris, & cum aceto, & oleo ros. dolorem dentium. Et similiter eius semen, & radix ipsius decocta in aceto, & eius oleum in omnib. illis, & est faciens subeth, & facit dormire. Et si ex folijs ipsius comedatur aliquid quantitatem habens, conturbat rationem. Et similiter si fiat clystere ex decoctione foliorum eius, & ex oleo ipsius distilletur in aurem, sedat dolorem eius. *Membra oculi.* Linitur super oculum semen eius, aut succus foliorum ipsius, et tunc sedabuntut dolores oculi praui, & administratur rob eius, aut succus foliorum ipsius, aut semen eius linitum, & prohibẽt fluxus ad ipsum. *Membra anhelitus & pectoris.* Quum bibuntur ex semine eius duo anulusat, conferũt sputo sanguinis superfluo, & fit ex folijs eius emplastrum apostematibus mammillæ, & quandoque ponitur in medicinis, quæ sunt ad sedandam tussim. Et linitur super apostemata mammillarum post pręgnationem, & prohibet, & delet ipsa. *Membra expulsionis.* Eius succus valet dolori matricis, & abscindit fluxum sanguinis eius, & fit emplastrum cum folijs ipsius super apostemata testiculi. *Venena.* Est venenũ, quo ratio permiscetur, & destruit memoriam, & facit prouenire præfocationem, & maniam.

† bothor.

d B. & dicitur si bibatur.

De [a] [*ireos.*] *Cap.* 357.

e B. aiersa.

Ireos quid est? Est radix lilij cœlestis, & est ex herbis habentibus stipitem, & super ipsum flores diuersi compositi ex albo, & citrino, & cœlesti, & purpureo, & propter hoc nominatur ireos [b] [.s. arcus cusa.] Et istę radices sunt nodosę, & folia eius sunt [c] [parua.] Et quãdo ueterascunt, a vermibus perforantur. *Electio.* Quod ex eą bonum est, est durum, spissum, compactum, breue, declinans ad rubedinem aliquantulam, boni odoris: non odoratur ex ea odor limi. Et est mordicatiua linguæ, & mouet sternutationem cum fortitudine. *Natura.* Est calida, & sicca in fine [d] [tertij.] *Operationes & proprietates.* Est digestiua, aperitiua abstersiua, mundificatiua, & eius succus resoluit cum aqua mellis, & purgat phlegma grossum, & educit ipsum. *Decoratio.* Cũ æquali quantitate ellebori purgat pãnum, & lentigines, & efficit illud sola. *Apostemata &* † *pustulæ.* Quæ ex ea elixata est, lenificat durities, & apostemata grossa, & scrophulas, & † pustulas lenes. *Vulnera & ulcera.* Confert ulceribus sordidis, & facit carnem nasci in fistulis, etiam si pulverizetur, & uestit os carne. *Instrumenta iuncturarum.* Eius oleum resoluit lassitudinem, & quando bibitur cum aceto, aut vino, confert spasmo, & contritioni lacertorum, & clysterizatio eius cõfert sciaticę. *Membra capitis.* Facit dormire, & remouet soda antiquam, & quando permiscetur cum oleo ros. & aceto, vini prohibet soda sola, & facit sternutationem, & collutio oris ex decoctione ipsius sedat dolorem dentium, & sedat oleum eius cum aceto sonitũ auris, & prohibet rheumatismos antiquos, & aufert oleum eius fœtorem narium, & eius decoctio etiam [e] [tremori.] *Membra oculi.* Attrahit lachrymas. *Membra anhelitus & pectoris.* Sedat dolorem lateris, & pleuresis, & confert tussi, & præcipuè ab humiditate grossa, & peripneumonię, & difficultati anhelitus, & squinantiæ. Et expellit superfluitates in pectore retentas, quarum expulsio est difficilis, cum subtiliatione sua vltima, cum apertione, & bibitur in ęgritudinibus pectoris cũ rob'. & collutio oris ex eo facta [f] [nocet vuluę] *Membra nutrimenti.* Sedat dolorem hepatis, & splenis frigidorum, quando bibitur cum aceto, & propriè splenis, & confert hydropisi. *Membra expulsionis.* Aperit orificia uenarũ hæmorrhoidarum, & remouet dolorem pungitiuum, & aufert gonorrheam, & plurimam pollutionem, & prouocat menstrua cum vino, & fit encatisma in decoctione eius propter duritiem matricis, & dolores eius frigidos, & administratio suppositorij eius cum melle facit abortiri, & eius oleum iuuatiuum est matrici, & soluendo educit aquam citrinam, & choleram, & confractum phlegma, quando bibitur ex veteri eius confecto, & eius quidem potio debet esse ab vnc. s. vsque ad aur. vij. *Febres.* Eius oleum remouet frigus. & tremorem. *Venena.* Quando bibitur cum aceto, confert venenis omnibus.

† bothor.

b B. chaus chaza.

c B. tenuia, uel subtilia.

d B. secundi.

† bothor.

† bothor.

De [a] [*iumar.*] *Cap.* 358.

Iumar quid est? Notum est. *Natura.* Est frigidum in secundo, siccum in primo. *Operationes & proprietates.* Est stypticum. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert asperitati gutturis. *Membra expulsionis.* Constringit solutionem, & fluxum sanguinis. *Venena.* Est bonũ puncturę vespæ more cataplastri superpositum.

De [a] [*iumeiz.*] *Cap.* 359.

Iumeiz quid est? Inuenitur in Aegypto, & Syria similis ficui, & dicetur de ipso in capitulo de ficu.

De [*iar fluminis.*] *Cap.* 360.

Iar fluminis quid est? Est planta floris similis nenuphari, & est submersa in aqua, ex qua parum apparet, et ipso quidem est propinqua virtuti [b] [albitbat.] *Natura.* Frigida est, & styptica. *Vulnera & ulcera.* Conueniens est ulceribus fraudulentis, & pruritui.

De [a] [*iesu.*] *Cap.* 361.

Iesus. *Proprietates.* Est proxima naturæ, & virtuti gilbenech, et eius quidem potio est pondus. drag. s.

De[a] [*Hypericon.*] *Cap.* 362.

Hypericon nominatur Arabicè [b] [alharib] & nominatur Syriacè vua damonis, quid est? Thyrsi et flos [c] [puluerulentus, et eius gummi] est citrinum ad rubedinem declinans, et est similis figuræ sumach; ueruntamen non est in eius rubedine. *Electio.* Gal. dixit. detur in potu ex [a] [semine eius, et non sit contentus aliquis flore] eius solo. *Natura.* Calidus est in secundo, sic cus in fine eius. *Operationes et proprietates.* Est subtiliatiuum aperitiuum, liquefactiuum, resolutiuum. *Apostemata & † pustulæ.* Confert apostema tibus frigidis, & duris, magnis. *Vulnera & vlcera.* Emplastrum foliorum eius confert adustioni ignis, & cōsolidat plagas, & vlcera mala, & quando teritur, & puluerizatur super vlcera tremula, & putrida, confert. *Instrumenta iuncturarum.* Confert dolori anchæ, & sciaticæ decoctum cū uino, propriè quum bibitur. xl. dieb. continuis. Ipsum enim sanat sciaticam. *Membra expulsionis.* Prouocat vrinā, & prouocare menstrua est eius proprietas, & eius [e] [succus] soluendo educit choleram. *Permutatio.* Loco eius ponitur pondus ipsius de squinantho, & pondus ipsius de radice capparis.

De[a] [*isopo humida. i. æsypo.*] *Cap.* 363.

Isopus humida quid est? Est sordities aggregata super lanam [b] [iliorum ouium] in Armenia, & sternitur super herbas tithymalorum, & accipit virtutes, & lac earū, & fortasse est [c] [currens. ergo coquitur & præparatur ibi.] *Natura.* Calida est in tertio, humida in primo. *Operationes, et proprietates.* Est maturatiua, resolutiua. *Apostemata & † pustulæ.* Resoluit apostemata dura, cum ex ea fit emplastrum. [d] [*Membra oculi.*] Confert apostematibus oculi linita, & bibita.] *Membra nutrimenti.* Confert frigiditati hepatis linita, & bibita. *Membra expulsionis.* Resoluit durities, quę sunt in partibus vesicæ, & matricis, & confert frigiditati earum, & frigiditati renum.

De[a] [*isopo sicca.*] *Cap.* 364.

Isopus sicca (*i. Hyssopus*) quid est? Alia est mōtana, & alia est hortiua. *Natura.* Calida est, & sicca in tertio, & est subtilis, sicut origanum. *Decoratio.* Eius potus colorem efficit bonum, & eius [b] [gumera] abstergit uestigia in facie. *Apostemata & † pustulæ.* Resoluit apostemata dura bibita cum uino. *Membra capitis.* Eius decoctio cum aceto [c] [& oxymelle] sedat dolorem dentis, & vapor decoctionis eius cum ficubus confert sonitui in aure cum traiectorio sumptus. *Membra oculi.* Coquitur, deinde fit ex ea emplastrum † suggillationi, & sanguini mortuo sub palpebra. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert pectori, & pulmoni patientibus [d] [a dispnæa, & tussi antiquis [& eius decoctio cum ficubus, & melle similiter, & apostematibus duris, & anhelitui dilatationis, & gargarismus ex ea confert etiā pręfocationi intrinsecæ. *Membra nutrimenti.* Emplastrum factum ex ea cum ficubus, & baurach cōfert spleni, & infusio eius bibita, & confert hydropysi. *Membra expulsionis.* Soluendo educit phlegma, & ascarides, & uermes, & quando miscetur cum cordumeni, & ireos, confortatur eius solutio. [e] [*Permutatio.*] Loco eius ponitur sampsuci tantundem & medium.

e —— B.

De[a] [*iabrol.*] *Cap.* 365.

a B. iabruha, i. mandragora.

Iabrol quid est? Radix mandragoræ syluestris, & est radix omnis mandragoræ, magna, similis formæ hominis, propter hoc ergo nominatur mandragora. Mandragora enim est nomen imaginis naturalis [b] [s. sicut plāta existēs] in forma hominis. Aequale ènim est siue sit intentio huius nominis inuenta, aut non inuēta, multa nanque nomina significant secundum intentiones non inuentas: forma autem mandragoræ inuenta est lignum cineritium declinans ad [c] [contritionem] magnam, sicut costus magnus. *Natura.* Est frigida in tertio: sicca in ipso, et in ipso est aliquantulum caliditatis secū dum quòd existimant quidam. Radix verò est fortis [d] † [ ] desiccatiua, et cortex radicis est debilis. folia autem administrantur exsiccata, & humida etiam conferūt, et in mandragora ipsa est humiditas. *Operationes, & proprietates.* Est narcotica, & habet lachrymam, et habet succum, sed eius succus est fortior lachryma ipsius. Qui autem vult, vt aliquod ex membris suis secetur, bibat tres anulasat ex ea in vino, et faciet subeth, et dicitur quòd quādo cum radice eius coquitur dens elephantis vj. horis, lenit ipsum, et fit facilis obedientia eius. *Decoratio.* Fricatur cum folijs eius albaras per hebdomadam, et deletur absque vlceratione, & propriè si inueniuntur humida et lenia, et lac mandragoræ euellit lentigines, et pānum sine mordicatione. *Apostemata & † pustulæ.* Administratur super apostemata, et † pustulas duras, & dubellet, & scrophulas, et confert. Et quando teritur radix eius multū, et ponitur cum aceto super erysipilā, sanat eā. *Instrumenta iuncturarum.* Ex radice eius cū sauich fit emplastrum ad dolorem iuncturarū. *Membra capitis.* Facit subeth, et facit somnum, & quādo ponitur in uino, inebriat uehementer, & quandoque supponitur in ano, et facit subeth, et odoratio eius facit subeth uehemēter, & hęc est habens folia alba, quę crus non habet, et dicitur masculus, et multus vsus mandragoræ, et odoramentum eius faciunt possidere apoplexiā, et propriè habentis folia alba, et quandoque fit ex ea ad expellendas vigilias, & ad attrahendum somnum syrupus, et remouet vigilias, et est, vt ponantur ex corticibus radicum eius tres hemine in metrolijs vini dulcis, et bibūtur ex eo tres anulasat. Et quandoque decoquuntur cortices etiam in vino, donec assumat uinum fortitudinē eius, et administratur ex eo ad hoc, vt faciat subeth plus, et ad hoc vt dormire faciat minus. Et existimo quòd intentio in hoc, est aggregatio caliditatis. *Membra oculi.* Eius lachryma ī medicinis oculi sedat dolorem superfluum, et fit ex folijs eius etiam emplastrum. *Membra nutrimenti.* Sumitur ex lachryma eius. vnc. j. cum melle licrato, et uomitu educit choleram et phlegma sicut elleborus. *Membra expulsionis.* Supponitur medietas anulasat ex lachryma eius, et prouocat, et extrahit fœtum. Et semen mandragoræ mundificat

b B. s. plantæ, quę est.

c B. frangibilitatem.

d † B. Alia litera. frigoris.

† bothor.
† bothor.

mund ificat matricem quando bibitur, & si mi scetur cum sulphure quod ignis non tetigit, & suppo nat ipsum mulier, abscindet fluxum matricis. Lac mãdragorę soluẽdo educit phlegma, & choleram. Quum enim paruus puer mandra goram errando assumit, accidunt ei vomitus, & solutio ventris, & fortasse moritur. *Venena*. Cum melle & oleo ponitur super puncturas. Et dixerunt, quòd propriè species, quæ videtur antido tus, habet folia alba, veruntamen folia eius parua sunt bezahar vuæ lupinæ pernitiosæ, & illã, quæ ex ea pernitiosa est, antecedunt accidentia præfocationis matricis, & rubedo faciei, & exi tus oculorum, & tumor faciei etiam ac si esset ebrius. Cuius quidem cura sunt butyrum, & mel, & uomitus.

ANNOTATIONES.

Mandragoram in tertio refrigerantium, & exsiccantium ordine collocat, id quod de radice dumtaxat intelligendum est, quę tamen si tertio ordine, an alio exsiccet, nec Galen. nec Paul. scribit. Verum unum author scribit de radice, eam esse dicens fortis frigoris, desiccatiuam, eius verò corticem debilem. Huius tamen contrarium, & Galen. 7. simpl. & Paul. lib. 7. scripsere nempe cortices radice multo esse vehementiores.

a B. lezach aldeb.

De [a] [*eo quo aurum adhæret.*] *Cap.* 366.

Id quo aurum adhæret (*idest, chrysocolla,*) quid est? Hoc nomen conuenit ammoniaco, de quo nos iã locuti fuimus. Et quandoque conuenit cuidam rei, quæ fit ex vrina infantium mota in mortario æreo cũ aceto in sole, donec coaguletur. Et quãdoque est ex minera; generatur enim in minera [b] [ex vapore,] & resoluitur aqua calida, deinde coagulatur. Et hoc est illud de quo nunc loquemur. *Electio*. Clarum, mundum, & propriè [c] [tertium] & artificiale est fortius, & subtilius, deinde minerale adustum. *Natura*. Calidum est [d] [valde.] *Operationes, et proprietates*. Est abstersiuum, constrictiuum, calefactiuum, putrefactiuum, subtiliatiuum, mordicatiuum, parum resolutiuum, desiccatiuum cum fortitudine. Et eius resolutio est vehementior mordicatione eius, & similiter eius desiccatio. Et ipsum dissoluit absque mordicatiõe plurima, & quod de eo est artificiale, est vehemẽtis exsiccationis, et minoris mordicationis propter subtilitatem suam additam. Quumque minerale aduritur, augmentatur eius subtilitas, & est perueniens ad summum in his capitulis. *Vulnera & ulcera*. Eliquat carnem, & ad medicamen optimum ulceribus difficilis consolidationis. *Membra nutrimenti*. Est [e] [desiccatiuum] constrictiuum.

b B. viridis æris

c B. firmum.

d B. acutum.

e B. nauseatiuũ.

De [a] [*iunipero.*] *Cap.* 367.

a B. harar.

b —— B.

Iuniperus quid est? Est cupressus syluestris, & eius quidem, alia est parua, alia magna, [b] [& arbor multiplicatur in terris Romanorum, & in occidente, & assumuntur ex ea ligna ad fabricas magnas.] *Natura*. Est declinans ad caliditatem, & siccitatem, & semen eius est calidum in primo, siccum in secundo. *Operationes & proprietates*. Est calefactiua, subtiliatiua, carminatiua, & in fructu eius cum hoc est stypticitas, & non est in ipsa stypticitas in reliquis partib. arboris eius. *Instrumenta iuncturarum*. Est bona attritioni lacertorum. *Membra anhelitus & pectoris*. Est bona doloribus pectoris, & tussi. *Membra nutrimenti*. Mundificat, & aperit oppilationes in eis, et est bona stomacho bibita, & ad inflationem in ipso. *Membra expulsionis*. Prouocat ambo, et est bona præfocationi matricis, et doloribus eius. *Venena*. Expellit nocumentũ puncturę vermium uenenosorum, & suffumigatio ex qualibet earum, et ex qualibet parte arboris eius facta effugat vermes uenenosos.

De [a] [*iuiubis.*] *Cap.* 368.

Iuiubę. *Electio*. Meliores sunt maiores earum. *Natura*. Frigidæ sunt in primo, æquales in siccitate, & humiditate, & sunt declinantes parum ad humiditatem. *Operationes & proprietates*. Confert acuitati sanguinis calidi, et existimo quòd illud est, propterea quòd ingrossant sanguinẽ, et viscosum faciunt ipsum, et illorum existimatio qui putant, quòd ipsæ clarificẽt sanguinem, & lauent eum, est existimatio corrupta, ad quã ego non declino, & nutrimentũ earum [b] † [ ] & digestio [c] [sunt difficilia] sermo quidem in eis bonus est ille, quem dixit Galenus. Non reperi iuiubas in conseruanda sanitate, et remouenda egritudine aliquid operantes; sed reperi eas difficilis digestionis, & pauci nutrimenti. *Membra anhelitus & pectoris*. Conferunt pectori, et pulmoni. *Membra nutrimenti*. Sunt malæ stomacho, difficilis digestionis. *Membra expulsionis*. Existimat quidam, quòd conferunt dolori renum et uesicæ.

De interfectore [a] [*adeib.*] *Cap.* 369.

Interfector adeib,] [b] *Operationes & proprietates*. Virtus eius est virtus strangulatoris leopardi; nisi quia eius proprietas est in [c] [adib.]

De interfectore canis. *Cap.* 370.

Interfector canis. *Membra capitis*. Facit accidere fluxum sanguinis narium. *Membra anhelitus & pectoris*. Facit accidere sputum sanguinis. *Venena*. Interficit canes velociter, & facit euenire in hominibus fluxum sanguinis narium, et sputum sanguinis.

LITERA K.

De [a] [*karabe.*] *idest electro.* *Cap.* 371.

KArabe quid est? Gumma sicut sandaraca tendens ad citrinitatem, & albedinem, & quandoque declinat ad rubedinem peruietatem, & quandoque declinat ad rubedinem, quæ attrahit paleas, & [b] [fracturas] plantarum ad se, et propter hoc nominatur karabe, scilicet rapiens paleas, persicè. Et ipsa quidem composita est ex aqueitate tepida, et terreitate iam subtiliata, & est gumma arboris, quæ dicitur [c] [nux] Romana, quæ est composita ex terreitate subtili, et aqueitate [d] [sicca.] *Natura*. calida, parumper sicca in secundo. *Operationes & pro*

& proprietates. Est restrictiua, & propriè sanguinis cuiuscunque loci fuerit : & eius uirtus est similis uirtuti floris suæ arboris scilicet floris [c] [nucis,] sed est eo frigidior . *Apostemata & † pustulæ*. Dixerunt quidam quod suspenditur super apostemata calida,& confert eis. *Membra capitis*. Retinet fluxum sanguinis narium, & descendentis a capite ad pulmonem. *Membra anhelitus & pectoris*. Karabe confert tremori cordis, quum bibitur ex eo medietas aurei cum aqua frigida: & prohibet sputum sanguinis valde . *Membra nutrimenti*. Retinet vomitum , & prohibet materias malas a stomacho , & cũ mastiche confortat stomachum. *Membra expulsionis*. Retinet fluxum sanguinis ex matrice, & ano,& fluxum ventris,& confert tenasmoni .

c B.haur. bothor.

De [a] [*Karmezik*.] *Cap.* 372.

Karmezik quid est? Est fructus tamarisci , de quo iam locuti fuimus in capitulo de tamarisco. *Natura*. Est frigidus in primo, siccus in secundo .

De [a] [*Kusele*.] *Cap.* 407.

Kusele quid est?Est lignum sicut rubea,quod nigredo cooperit. *Natura*. Est calidum & humidum in terminis primi . *Operationes et proprietates*. Est glutinatiuum, & frangit uirtutem medicinarum acutarum sicut gummi . *Decoratio* . Est impinguatiuum .

De [a] [*Kemelio*.] *Cap.* 374.

Kemelium quid est?Est species mezerion nigra , mortifera , & est etiam notum nomine [b] [hamelium.]& nos quidem iã diximus ipsum in capitulo de [c] [ha.]

De [a] [*Kebikengi*.] *Cap.* 375.

Kebikengi (*idest,ranunculus*) quid est?Eius species sunt quatuor,dixit Dioscorides . una species eius est , cuius folia sunt similia folijs coriandri,sed sunt latiora folijs eius, ad albedinẽ declinantia,& flos eius est citrinus,& quandoque est purpureus , cuius longitudo peruenit vsque ad duos cubitos , & eius radix est non grossa,& ipsius radix est alba , & habet uirgulta similia uirgultis ellebori:& oritur in ripis cursus aquarum. & est species eius alia fortius citrinitia,quam illa, longiorem habens radicem, folia habens [b] [regulata] quæ nominatur [c] [lupinus syluestris ,] & est alia parua ualde aurei coloris,& quarta est similis tertiæ:ueruntamẽ flos eius est albus lacteus . *Natura* . Est calida & sicca in tertio . *Operationes & proprietates* . Omnes sunt calidæ,acutæ, ulceratiuæ , abstersiuæ , excoriatiuæ,mordicatiuę cutis facientis pruritum . *Decoratio*. Folia, & stipites eius antequam desiccentur , eradicant albaras , & albedinem vnguium . *Apostemata & † pustulæ* . Eradicat scabiem,& sanat verrucas,& quæ sunt ut claui, & glandulas pendentes , quibus nocet frigus . *Vulnera , et ulcera* . Decoquitur & embrochatur † tineæ cum aqua eius tepida,& confert. *Membra capitis*. Eius radices [d] [sunt exsiccantes sternutationibus fortibus , & quod ex eis tertium est,confert percussionibus] dentium.

d B. exsiccatæ sunt ex sternutatoriis fortibus, & contritæ conferunt pulsatio nibus.

De [a] [*Kekengi*.] *Cap.* 376.

a B. Kekenegi.

Kekengi quid est? Virtus eius est proxima virtuti vuæ [b] [lupinæ ,] & propriè virtus foliorum eius. *Natura* . Est frigida & sicca ad secundum perueniens . *Vulnera & ulcera* . Suo succo conseruat vlcera,& delet duritiem fistularum , & vlcera auris antiqua. *Membra anhelitus et pectoris*. Confert asthmati, & inflationi,& difficultati anhelitus. *Membra nutrimenti*. Cõfert ictteritiæ. *Membra expulsionis* . Confert vlceribus viarum urinę .

b B.vulpinæ .

De [a] [*Kenkezred* .] *Cap.* 377.

a B.Kenkerezed

Kenkezred quid est? Est gumma alcorsof. & iam dictum est de eo [b] [quod est Kurket.] *Natura*. Est calidum & siccum in secundo .

b B.de Kurkaẽ

De [a] [*Kustberkusti*.] *Cap.* 378.

a B.kestberkest.

Kustberkusti quid est? Est similis filis inuolutis ad inuicem , quorum numerus secũdum plurimum est.v.& inuoluuntur super radicem vnam, & eius color ad nigredinem declinat & citrinitatem, & non habet plurimum saporẽ. & dixerunt quidam , quòd est [b] [albarsekar.] Alij verò dixerunt , quòd virtus eius est sicut virtus [c] [albarsekar:] & hoc est sanius . *Natura*. Est calidus & siccus in secundo . *Operationes , & proprietates*. Est subtilis .

b B.est albedeschian .

c B.albedeschian .

De [a] [*kildaru*.] *Cap.* 379.

a B.kildaru .

Kildaru quid est?Est [b] [asaraxi ,] & nos quidem loquemur de ipso in sequentibus, in capitulo de sin .

b B.alfarax.

De [a] [*kemescir*.] *Cap.* 380.

a B.kemanscit.

Kemescir quid est? Est in dispositionibus [b] [alieufir] sed ipsum est fortius plurimum . *Natura* . Est calidum , & siccum in tertio virtuose. *Operationes & proprietates*. Est liquefactiuum, resolutiuum. *Membra expulsionis* . Prouocat urinam,& menstrua,& eijcit fœtum virtuosè , & virtus eius in hoc comparem non habet, & neque habet comparem soluendo aquositatem.

b B giausit.

De [a] [*kormidenen*.] *Cap.* 381.

a B Karmedane

Kormidenen [b] [quid est?]Est granum,quod medici laudant . *Membra expulsionis*. Prouocat urinam , & menstrua , & calefacit vuluam valde:& soluit [c] [saniem & aquam.]

b B. karmedane .

c B. aquam & choleram.

De [a] [*keusauguen*.] *Cap.* 382.

a B.karuan.

Keusauguen quid est? Est nomen herbæ, & existimo quod Keuzauguen est lingua bouis Persicè . *Membra anhelitus & pectoris* . Proprietas eius lętificare, & tristitiam remouere .

a B.Kallem.

De [a] [*karon.*] *Cap.* 383.

Karon quid eſt? Eſt lignum Indum, cuius alla tio ad terram noſtram multiplicatur. non ergo elongatur quin ſit almugat Indum. *Inſtrumenta iuncturarum.* Eſt magni iuuamenti in negotio fra cturæ, & torſionis, & dislocationis.

a B.kaſem.

De [a] [*keiſin.*] *Cap.* 384.

Keiſin. *Natura.* Semen & radix eius calefactiua ſunt. & ſemen ipſius eſt calefactiuum, & ex ſiccatiuum in ſecundo. *Operationes et proprietates.* Expellit ventoſitates, & aperit. *Membra nutrimenti.* Eſt maturatiuum, digeſtiuum, reſolutiuum ventoſitatis, præcipuè in ſtomacho, & confortat ipſum. *Membra expulſionis.* Pondus. drag. .i. ex eo ſolutione educit vermes, & aſcarides, & prouocat menſtrua virtuoſe, ſcilicet ſemen eius. *Venena.* Confert puncturæ vermium venenoſorum.

a B.Kuzikendě.

De [a] [*kuzkenden.*] *Cap.* 385.

b B.aſne.

c B. bagaded nominatur nux handez, uel ſecundum aliã literam nux gen-den.

Kuzkenden quid eſt? Eſt res leuis ſicut [b] [alhuſnati] lutea: & ĩ Kakia nominatur ſtercus columbarũ, & in [c] [Baldach, & in Aegypto nominatur kenden.] *Electio.* Quæ ex ea melior eſt, barbarica eſt: ſed Rakia eſt debilis. *Natura.* Eſt calida & humida in primo, & dicitur quòd infrigidat parumper: ſed non eſt firmatum. *Operationes, & proprietates.* Exſiccat, & in ipſa eſt extinctio, & dixerunt quidam, quòd ipſa incidit ſanguinem, & ex proprietatibus quidem eius eſt, quod aſſumuntur decem lib. mellis, & xx. libr. aquę, & d [kileie] ex ea, & concutiuntur bene, & cooperi tur os vaſis, & fit vinum ſtatim. *Decoratio.* Impinguat. *Membra expulſionis.* Augmentum efficit in coitu.

d B.kilgie.

a B.keſſengi.

De [a] [*kebenzkeſenz.*] *Cap.* 386.

b B.keſſengi.

c B.renum, uel cuius magnitudo eſt magnitudo renum.

d B. inciſũ ualde habens inciſiones.

Kebenzkeſenz] [b] quid eſt?] Quiddam de genere tuberum ſolidum adunatum in magnitudine [c] [teſticuli] veruntamen eſt [d] [verrucatum habens verrucas] profundas, quod naſcitur in arena, ſicut naſcũtur tubera & fungi, ſuaue valde, quod in noſtra terra multiplicatur in locis quę ſunt ultra fluuium, & in Coraſceni etiã, & nos quidem non audiuimus ab aliquo vnquam, ꝙ tantum inferat nocumentum quantũ fungi, & tubera. Quumq; ipſorum ſapor tuberum ſapori comparatur, eſt parumper declinans ad dulcedinem. *Natura.* Habet frigiditatem maiorem frigiditate reliquorum tuberum, & fungorum, & neque eſt vacuum ab humiditate extranea, cum ſiccitate ſubſtantiæ. *Operationes & proprietates.* Eſt extinguens groſſum.

a B.kerſe alcarũ fel.

De [a] [*kerſe aromaticum.*] *Cap.* 387.

b B.Kerſe.

c B. Alia litera. tertio.

Kerſe aromaticum quid eſt? Eſt cortex groſſus, colorem habens [b] [purpureum,] quod habet ſaporem gariophylli abſque dulcedine cinnamomi, quamuis ſit dulcius quam gariophyllus: & eſt debilius in operationibus ſuis, quam gariophyllus. *Natura.* Eſt calidum & ſiccum in [c] [ſecundo.]

De [a] [*kerſe cinnamomi.*] *Cap.* 388.

Kerſe cinnamomi quid eſt? dicitur quod eſt de cinnamomo, & dicitur quod eſt alterius generis. & ipſum quidem eſt durum ſicut cinnamomum: de ipſo tamen eſt quoddam, quod nõ dureſcit: & de ipſo eſt quod eſt lineatum, & aliud eſt album frãgibile velociter. & ipſum quidem cinnamomum eſt debilius. & dictum eſt de ipſo in cap. cinnamomi.

De [a] [*keiken.*] *Cap.* 389.

Keiken quid eſt? Eſt gumma horribilis ſaporis: & aſportatur de regione occidentis, & exiſtimauerunt quidam, quòd eſt ſandaraca, ſed non eſt firmum, & quandoque quidem ſuffumigatur ex eo cum myrrha & ſigia. *Operationes & proprietates.* b [In ipſa eſt nutrimẽtum paruũ.] *Decoratio.* Mundificat ulcerum ueſtigia velociter, & in ipſa eſt extenuatiua virtus quãdo quaque die bibuntur de ea tres quartæ. drag. j. cum oxymelle, aut aqua. *Membra capitis.* Nihil æquiparatur ei in remouendo dolorem dentium, & caſum gingiuæ. *Membra oculi.* Acuit uiſum. *Membra anhelitus, et pectoris.* Confert aſthmati cum melle, & vtuntur ea luctantes. *Membra nutrimenti.* Quando de eo bibitur tribus diebus cum oxymelle, extenuat ſplenem ualde. *Membra expulſionis.* Prouocat menſtrua cum aqua mellis.

De [a] [*kotto.*] *Cap.* 390.

Kottum. *Natura.* Semen eius eſt calefactiuũ, lenitiuum. *Membra anhelitus & pectoris.* Grana eius ſunt bona pectori & tuſſi. *Membra expulſionis.* Semina eius ſunt lenitiua ventris, & ſuccus foliorum eius, confert ſolutioni puerorum.

De [a] [*keted.*] *Cap.* 391.

Keted quid eſt? De gumma eius dictum eſt in capitulo de kef. cuius quidem gumma eſt dragagantum. *Natura.* Eſt frigidum & ſiccum.

De [a] [*kali.*] *Cap.* 392.

Kali. *Operationes & proprietates.* Eſt calidum, aduſtiuum, abſterſiuum, corroſiuum fortius quam ſal. *Decoratio.* Confert morpheæ. *Vulnera & ulcera.* Confert ſcabiei, & corrodit carnem additam.

LITERA L.

De [a] [*lepore ſylueſtri.*] *Cap.* 394.

LEpus ſylueſtris quid eſt? Coagulum huius leporis facit omnia, quæ diximus in cap. de coagulis, ſubtilius, & melius, & ineſt operationis additio. b [*Natura.* Frigidus eſt & ſiccus. *Electio.* De eo qui in domib. nutritur, aduſto, ſumitur in potiones dictas. drag.] *Decoratio.* Eius ſanguis mundificat pannum, & cinis capitis eius eſt etiam medicamen

men bonum habenti alopeciam,& propriè marini. Quumq; uenter leporis sumitur sicut est cũ uisceribus,& frigendo super sartaginem aduritur, est medicamen originis pilorum super caput, quum conteritur,& administratur cũ oleo ros. *Instrumenta iuncturarum*. Eius cerebrum assatum confert tremori accidenti ex successione ægritudinis. *Membra capitis*. Quum inunguntur gingiuę infantis ex cerebro ipsius, proprietate, quæ est in ipso, uelociter oriuntur dentes, & facile exeunt sine dolore; c † [ ] & similiter quum soluitur cum butyro ueteri, aut recenti, aut melle,& quum bibitur eius coagulũ cum aceto, confert epilepsiæ. d [*Membra nutrimenti*. Mundificat stomachum.] *Membra expulsionis*. Coagulum eius quum bibitur tribus diebus cũ aceto post purgationem menstruorum, prohibet impręgnationem, & mundificat humiditatem currẽtem ex matrice. Et sanguis quidem leporis frixus confert dysenteriæ, & apostemati intestinorum,& solutioni antiquæ. *Venena*. Coagulum leporis cum aceto est theriaca,& † antidotus uenenis. Et sanguis leporis frixus aufert uenenum sagittæ.

De a [*locustis.*] *Cap.* 395.

Locustæ. *Electio*. Ex eis sunt meliores grossæ, quę alas non habent. *Decoratio*. Pedes earum eradicant uerrucas, secundum quod dicitur. *Membra nutrimenti*. Sumũtur ex rotundis earum. xij. grana.& abijciuntur capita,& extremitates earum, & ponitur cum eis parum myrti siccę, & bibuntur propter hydropisim sicut sunt. *Membra expulsionis*. Conferunt guttationi urinæ,& quando cum eis fit suffumigatio, conferunt difficultati eius, & præcipuè in mulierib. & fit cum eis b [uaporatio hæmorrhoidibus. *Venena*. Grossæ, quæ alas non habent, assantur, & comeduntur propter puncturam scorpionis.

De a [*lepore marino.*] *Cap.* 396.

Lepus marinus quid est? Est animal ostracosum, b [lutosum,] declinans ad rubedinem aliquantulam, inter partes cuius sunt quædã similia folijs alusnem. *Decoratio*. Eius sanguis est calidus mundificans morpheam, & pannum. Et eius caput adustum generat pilos in alopecia propriè cum adipe vrsi,& in tyria valde. Quum ergo ex eo sit emplastrũ sicut est, abradit pilos. *Membra oculi*. Abstergit visum more emplastri superpositum,& sicut collyrium. *Venena*. Numeratur inter venenosas medicinas, quę interficiunt cum vlceratione pulmonis.

De a [*longo pipere.*] *Cap.* 397.

Longum piper quid est? Res paruę sicut b [digiti] in figura floris salicis, qui cecidit: sed ipsum est minus,& est durum: solidum, & sapor eius in acuitate, proximus est sapori piperis, & est primus fructus piperis: quapropter est humidus, & comeditur, & non mordicat in primis gustum. *Electio*. Bonum est illud, quod non est c † [ ] iactum,& non dissoluitur in aqua tepida etiam si in ipsa remaneat tota die, & est simile piperi in sapore suo. *Natura*. Calidũ est in tertio, siccũ in secundo. *Operationes & proprietates*. Est resolutiuum: remouet ægritudines frigidas. *Membra oculi*. Cum aqua hepatis caprini assati, confert panno oculi. *Membra nutrimenti*. Digeritur,& facit appetitum, & confortat stomachũ. *Membra expulsionis*. In spermate facit augmentum,& valet vt zingiber.

De a [*lycio.*] *Cap.* 398.

a B. hadad.

Lycium quid est? Magis vincens secundum existimationem est, quod Indum est, & est succus alfeluzaharagi, & falsificatur, ita quod latet probos medicos, & illud fit succo b [azeresc:] coquitur enim in aqua donec coaguletur, & virtus eius est propinqua substantiæ igneę subtili, & terreę frigidę. Quod autem de Mecha est, est res artificialis. *Electio*. Indum est fortius, quam illud de Mecha in re capillorum,& confortatione eorum,& illud de Mecha in apostematibus est fortius. *Natura*. Est temperatum in caliditate & frigiditate,& siccum in secundo. *Operationes & proprietates*. In Indo est resolutio, & stypticitas parua,& confert omni fluxui sanguinis,& eius resolutio est plurima stypticitate ipsius,& est in secundo in resolutione, est stypticitas eius minor exsiccatione ipsius, & in ipso est uirtus subtilis. *Decoratio*. Rubificat capillos, & confortat eos, & propriè Indum, & sanat pannum, & confert omne lycium panaritio. *Apostemata & † pustulæ*. Confert apostematibus c [fluxis] & formicæ. *Vulnera & vlcera*. Confert vtrunque ulceribus fraudulentis. *Instrumenta iuncturarum*. Constringit hoc membra. *Membra capitis*. Indum confert fluxui saniei ab aure,& vlceribus eius, & cum eo tangitur palatum propter † aphthas, & sanatur, & vlcera gingiuæ,& ęgritudines eius curat. *Membra oculi*. Confert ophthalmiæ, & abstergit corneam, & remouet pannum eius, & sanat scabiem oculi. *Membra anhelitus & pectoris*. Indum in potu datur ad sputum sanguinis & ad tussim. *Membra nutrimenti*. Bibitur Indũ, & prohibet icteritiam nigram,& splenem, & similiter linitum, & ipsius arbor operatur illud, & confert fluxui stomaticho. *Membra expulsionis*. Confert fissurę ani, & bibitur, aut supponitur solutioni antiquę, et ei quę est ex debilitate stomachi, et dysenteriæ, & prouocat menstrua, et eius fructus recens soluendo educit phlegma aquosum, et confert vlceribus ani, et prohibet sciaticam, et confert hęmorrhoidib. *Venena*. Eius fructus confert perniciosis, et Indum datur in potu ad morsum canis rabiosi. *Permutatio*. Loco eius ponitur feluzaragi ęquale pondus, et aggregatis fausel, et sandalo æquale pondus ipsius.

b B. alzerseck.

† bothor.

c B. laxis.

† alcola.

De a [*lacerto.*] *Cap.* 399.

a B. hardun.

Lacertus quid est? Est b [athab] et eius natura vicina est naturæ c [stellionis: sed est melius stellione] propter illud quo nutritur. *Membra oculi*. Eius stercus albugini, et pruritui confert, et acuit uisum.

b B. aldab.

c B. guaril, seu urel & est similius urel.

a B.halzun.

De a [*limacia.*] *Cap.* 400.

Limacia quid eſt? Eſt ex ſumma oſtracorum. *Operationes & proprietates*. Extinguit ſanguinem. *Membra oculi*. b [Eius ſtercus] aduſtum confert ulceribus oculi.

b B. Quod ex eo eſt.

a B. hagiar ali lieud.

De a [*lapide Iudaico.*] *Cap* 401.

Lapis Iudaicus quid eſt? Eſt lapis ſicut nux parua ad longitudinem paucam declinans, proximus figuræ amygdalæ, aut dactyli, quem ſecant lineę in ſuis extremitatibus, & lineæ aliç latitudinales ei æquidiſtantes, & quare ſe ſecāt, & remanent ex eis ſicut b [ſquammę paruæ lucidæ.] *Membra nutrimenti*. Debilitat ſtomachum, & non conuenit ei, & deijcit appetitum. *Membra expulſionis*. Confert lapidi renum, & extrahit ipſum, & potio eius ſit .x. anulus at cum aqua calida, & dixerunt quidam quod ipſe confert lapidi ueſicæ, ſed non eſt ita, & ipſe eſt ex eis, quæ abſcindunt ſanguinem ani.

b B. puncta parua lucida.

a B. hagiar almetene.

De a [*lapide ueſicæ.*] *Cap.* 402.

Lapis veſicę. *Membra expulſionis*. Dicitur quod ipſe frangit lapidem renum, & ueſicæ. Gal. verò dixit, quod nihil horum eſt.

a B. hagiar alſeſengi.

De a [*lapide ſpongiæ*] *Cap.* 403.

Lapis ſpongiæ quid eſt? Eſt lapis inuentus in corpore ſpongiæ. *Membra expulſionis*. Frangit lapidem renum.

a B. hagiar lebenie, uellebeni

De a [*lapide lacteo.*] *Cap.* 404.

Lapis lacteus (*i. galactites.*) quid eſt? Qūn iſte lapis fricatur cum aqua, egreditur ex eo quiddam, quod eſt ſicut lac, & hic quidem lapis eſt cineritij coloris, dulcis ſaporis, & teritur cum aqua, & ſeruatur, quod reſoluitur ex eo in pyxide plumbi. *Natura*. Eſt temperatus. *Apoſtemata* † *et puſtulæ*. Confert initio apoſtematum calidiorum, ſed non peruenit ad hoc, ut tale iuuamentum conferat apud ſtatum ipſorum, quo conſequatur ſanitas. *Membra oculi*. Ex fricatione eius cum aqua fit † collyrium, & prohibet curſum ſuperfluitatum ad oculum, & ulcera accidentia in ipſo.

† bothor.

† alcoſol.

a B. hagiar alchaa.

De a [*lapide molari.*] *Cap.* 405.

Lapis molaris. *Apoſtemata &* † *puſtulæ*. Vapor aceti ab eo prohibet fluxum ſanguinis, & apoſtemata calida.

† bothor.

a B. hagiar almeſen.

De a [*lapide in quo acuitur.*] *Cap.* 406.

Lapis in quo acuitur. *Decoratio*. Fricatio eius ſuper mammillā & teſticulum ponitur, ut non magnificentur. *Apoſtemata &* † *puſtulæ*. Fricatio eius bona eſt apoſtematibus mammillæ calidis.

† bothor.

a B. hagiar alagi. i. lapis eburneus.

De a [*lapide alagi.*] *Cap.* 407.

Lapis alagi. *Operationes & proprietates*. Exſiccat, & abſtergit, & retinet ſanguinem. *Vulnera, &* *ulcera*. Prohibet fluxum ſanguinis ex vulneribus & vlceribus.

De a [*lapide alkali.*] *Cap.* 408.

Lapis alkali quid eſt? Eſt lapis qui habet fricationem ſuperfluę dulcedinis, uerum eſt ſicut lapis lacteus in omnibus ſuis operationibus. *Natura*. In ipſo eſt caliditas quædam, & habet uirtutem alſcedenegi.

De a *lapide lunæ..*] *Cap.* 409.

Lapis lunæ quid eſt? Ipſe dicitur ſplendor lunæ b † [ ] & inuenitur apud augmentum lunæ, & inuenitur in terra Arabum leuis. *Operationes et proprietates*. Suſpenditur ſecundum quod dicitur ſuper arborem, & fructificatur. *Membra capitis*. Sanat epilepſiam, & ſuſpenditur ſuper epilepticum, qui ſecundum terminum aſſumitur ab ea.

De a [*lapide ſemeito.*] *Cap.* 410.

Lapis ſemeitus quid eſt? Iſte lapis in operationibus ſuis eſt ſicut hæmatites, ſed eſt b [minor.

De a [*lapide nigrorum*] *Cap.* 411.

Lapis nigrorum quid eſt? Lapis qui defertur ex b [nigris] declinans ad citrinitatem: fricatur, & egreditur ex eo fricatio mordicans linguam ſimilis lacti. *Membra oculi*. Mundificat pannum oculi, quum non eſt cum apoſtemate, & ophthalmia, & confert ueſtigijs ulcerum in eo, & eradicat ungulam lenem.

De [*lapide afrogion.*] *Cap.* 412.

Lapis afrogion. *Operationes & proprietates*. Exſiccat cum ſtypticitate, & mordicatione, & reſolutione.

De a [*lapide ſerpentis.*] *Cap.* 413.

Lapis ſerpentis. *Membra expulſionis*. Dicitur quòd ipſe frangit lapidem in ueſica, ſed Gal. negat illud. *Venena*. Dicitur quod ipſe confert ſua ſuſpenſione morſui ſerpentis. Inquit Gal. Retulit illud quidam homo uerax.

De a [*lapide, qui extinguitur in oleo.*] *Cap.* 414

Lapis qui extinguitur b [in] oleo. *Operationes & proprietates*. Lapis iſte extinguitur oleo, & inflammatur aqua. *Venena*. Ex lapide iſto fugiunt vermes uenenoſi.

De a [*lapide aneſeb.*] *Cap.* 415.

Lapis aneſeb. *Membra nutrimenti*. Eſt iuuatiuus ſtomachi ualde. Et Galen. quidem dixit, quod, quando fit ex eo ſuſpenſorium æquidiſtans ſtomacho, & ſuſpenditur, confert † gulæ & ſtomacho.

De [a] [*lapide alesekifa.*] *Cap.* 416.

Lapis alesekifa. *Membra pectoris.* Confert [b] [apostematibus & vlceribus] quæ sunt in vua valde.

De [a] [*lapide armeno.*] *Cap.* 417.

Lapis armenus quid est? In ipso est aliquãtulum azuli coloris. non tamen est in colore azuli,& non est in eius soliditate, sed est in eo arenositas quædam, & quandoque vtuntur eo tinctores & pictores loco azuli, & est lenis tactus. *Membra nutrimenti*. Est malus stomacho,& ille qui est ablutus non facit nauseam,& non ablutus facit nauseam,& in dispositionibus est malus stomacho. *Membra expulsionis.* Soluendo educit melancholiam fortius, quam lapis azuli, & iam contenti sunt eo, & dimittunt elleborum nigrum propter illud quod inueniunt in eo ad ægritudines melancholicas.

De [a] [*luto sigillato.*] *Cap.* 418.

Lutum sigillatum quid est? Hoc lutum affertur de [b] [termino rubeo] qui nominatur lacuna,& non nominatur lacuna, nisi quia ipsa est terra plana profunda,in qua non est herba omnino,neque lapis, & iam retulit mihi quidam proprio ore qui uidit eam; hoc autem lutum dicitur lutum diuinum. & illud ideo, quoniam primus qui ipsum accepit,fuit mulier diuina in diebus.s.preteritis,& ipsum quidem dicitur magra diuina; quoniam ipsum vere est magra,quã diuina, quæ nominabatur Bartamise,accipiebat,& ad ciuitatem deferebat, & ponebat in aqua,& fiebat sicut puls,& dimittebat ipsam post motionem fortem quiescere, donec residebat, & effundebat ab ea illam aquam, & accipiebat rem grossam,& proijciebat eam,& utebatur q̄d ex ea pingue erat,& viscosum, & faciebat ex eo lutum sicut cera. Apud Dioscoridem verò est lutum speluncæ illius loci confectum cum sanguine hircorum,& ipsum quidem quandoque adulteratur ita vt penitus non cognoscatur. *Electio.* Melius est illud quod non habet odorem, nisi odorem aluminis, & retinet sanguinem, quum currit ex ore,& annectitur linguæ, & pẽdet ex ea. *Operationes & proprietates.* Inquit Paulus Non est medicina magis abscindens sanguinẽ quàm ipsum, & est fortius quàm lutũ scemius, ita quòd membra non tolerant fortitudinem eius, quum habent apostema calidum propriè tenera, immò sentiunt ex eo asperitatem quandam,& est infrigidatiuum,glutinosum. *Apostemata & † pustulæ.* Confert in principio apostematum calidorum. *Vulnera & ulcera.* Consolidat vulnera recentia,& ulcera difficilia,& prohibet vlcerationem adustionis,& sanat ulcerationem eius. *Instrumenta iuncturarum.* Conseruat membra apud casum,& restaurat, & prohibet effusionem materierum ad manus, & pedes,& prohibet corrosionem. *Membra capitis.* Prohibet catarrhum, & prohibet cursum oris & gingiuæ. *Membra anhelitus & pectoris.* Conseruat uiscera apud casum,& confert extenuationi & ẽt sputo sanguinis,propterea ꝙ exsiccat ulcus pulmonis. *Membra expulsionis.* Confert rasuræ intestinorum malignæ,bibitum,& clysterizatũ,& propriè post clysterizationem cum hydromelle decliui ad puritatem,deinde aqua salis. *Venena.* Resistit venenis, & morsibus bibitum cum uino,& linitum cum aceto.& quod ex eo purum est,quum bibitur,non cessat facere nauseam, & facit venenum uomitu exire, & propriè quum ante ipsum bibitur. Inquit Galenus. [c] [medicamen gargarismatis] facti ex eo expertus sum in lepore marino,& cantharidibus,& inueni ipsũ vomitu educens ea statim.& iam quidem expertus fui ipsum in morsu canis rabiosi cum vino, & liniui ipsum super morsum viperæ cum aceto,& posui super ipsum post linimentum folia scordion,aut centauream.

c B. medicamine grani alhatar.

De [a] [*luto.*] *absolute.* *Cap.* 419.

a B.thin.

Lutum absolute: *Natura*. Lutum omne infrigidatiuum est. *Operationes & proprietates.* Est desiccatiuum,abstersiuum, & lutum quidem [b]] calidum] terræ solaris est desiccatiuum corporũ laxorum absque mordicatione propter suam glutinositatem,& quum ei non admiscetur nisi adustum,quod est sicut testa, & parietes adusti in sole,tunc in ipso est virtus resolutiua, ꝙ si uice alia lauetur,fit desiccatiuum cum æqualitate in caliditate & frigidate,subtile. *Decoratio.* Constringit carnem laxam. *Apostemata † & pustulæ.* In cerato ponitur super scrophulas & durities. *Membra nutrimenti.* Ex luto terræ solaris liniuntur hydropici, & splenetici,& iuuantur manifestè,& sanat [c] [carneum] multoties.

b B.alhar.

† bothor.

c B.carnosam.

De [a] [*luto Armeno.*] *Cap.* 426.

a B.thin armeni.

Lutum Armenum quid est? Est lutum rubeum,declinans ad cineritium, notum, & alemum est ei propinquum in operatione. *Natura.* Frigidum est in primo,siccum in secundo. *Operationes & proprietates.* Retinet sanguinẽ,quoniam eius exsiccatio est in ultimo. *Apostemata & † pustulæ.* Confert apostematibus pestilentialibus bibitum & linitum, & prohibet ambulationem putredinis membrorum. *Vulnera & ulcera.* Mirabile est in re vulnerum. *Membra capitis.* Prohibet catarrhum,& confert † aphthis. *Mẽbra anhelitus & pectoris.* Est bonũ sputo sanguinis & ꝓhibet.phthisim,ꝓpea quia exsiccat ulcus pulmonis,& est cura stricturæ anhelitus ex catarrhis. *Membra expulsionis.* Est bonum ulceribus intestinorum,& solutioni,& fluxui sanguinis matricis. *Febres.* Confert febribus [b] [ethicis] & pestilentialibus propriè,& plures quidẽ iam sanati sunt ex pestilentia magna propter consuetudinem bibendi ipsum in vino subtili. Et si bibitur in febre pestilẽtiæ, necessarium est, ut uinum perducat ipsum ad cor, & misceatur uinum illud cum aqua ros.

† bothor.

† cola.

b B. phthisicorum.

De [a] [*luto Samio.*] *Cap.* 421.

a B.thin samus

Lutum Samium quid est? Inquit Galenus. Nos vtimur eo ex hoc, ꝙ nominatur stella Sa-

mia. ego autem dico, quòd hominibus uidetur quòd illud sit talk: uerum de talk iam dixerunt ueridici, ꝙ ipsum inuenitur in terra Græcorum in insula Cypri. *Operationes et proprietates.* Lutum Samium dixit Gale. esse sicut sigillatum in retentione sanguinis,& rebus alijs, & est pluris acreitatis quàm sigillatũ, quapropter est leuius, immò est uehementis leuitatis, & est tenacius, & uiscosius quàm sigillatum, sed sigillatum est fortius eo. *Natura.* Hoc est uiscosum, tenax, glutinatiuum, non indigens ablutione, & infrigidatio est parua:& sedatio plurima. *Apostemata &* † *pustulæ.* Prohibet apostemata calida in inceptione,& † pustulas uehementius quàm reliqua luta, & confert apostematibus mammillarum. Et si infundatur, non sentitur in eo asperitas [b] [calefaciens,] sicut sentitur ex sigillato. *Vulnera & vlcera.* Et propter uehementiam suę tenacitatis non confert ulceribus adustionis ignis sicut sigillatum. *Instrumenta iuncturarum.* Cõfert in principio podagrę linitum. *Membra capitis.* Confert apostematibus, quæ sunt post aures. *Membra expulsionis.* Confert eruptioni sanguinis a matrice,& egressioni sanguinis cum egestione.

† bothor.

† bothor.

b B. contrahẽs.

De [a] [*luto, quod comeditur.*] *Cap.* 422.

a B. thin almacul.

Lutum, quod comeditur. *Operationes & proprietates.* Est oppilatiuum, corruptiuum complexionis: verùm ipsum confortat os stomachi,& delet [b] [eleuationem] cibi, & cum hoc ego nõ diligo ut administretur. Et habet proprietatem in prohibendo uomitum. Quod autem in ipso dicitur [c] [de bonitate anhelitus] est secundum comparationem desiderantium ipsum,& [d] [delectantium in ipso] propter illud, quod accidit de gaudio per acquisitionem eius quod desiderant.

b B. saporẽ malum.

c B. ꝙ ipsum bonificat anhelitũ vel secũdũ aliã literã, ꝙ ipsum bonificat stomachum.

d B. & qui ipsũ appetunt.

De [a] [*luto terræ masticis.*] *Cap.* 423.

a B. thin heled almastache.

Lutum terræ masticis. *Operationes & proprietates.* Est abstersiuum, lauatiuum, generatiuum carnis.

De [a] [*luto Cretico.*] *Cap.* 424.

a B. thin achrites.

Lutum Creticum. *Operationes, & proprietates.* Est plurimæ acreitatis:& est simile reliquis lutis prædictis, verum est debilius reliquis, & abstergit absque mordicatione, & debilitat sensus. *Membra oculi.* Confert ulceribus eorum,& inflãmationi eorum. *Membra expulsionis.* Alleuiat parturitionem, secundum quòd dicitur, & conseruat prægnantes suspensum super eas.

De [a] [*luto chimolea.*] *Cap.* 425.

a B. thin chimulia.

Lutum kimolea. *Operationes & proprietates.* Qđ de eo purum est, plurimi existit iuuamenti, & in ipso est infrigidatio, & resolutio, sed quum lauatur, destruitur eius resolutio. *Apostemata &* † *pustulæ.* Cum aceto ponitur super apostemata quæ sub [b] [stomacho] sunt. *Vulnera & vlcera.* Prohibet initium adustionis ab ulceratione.

† bothor.

b B. Alia litera. ano.

De [a] [*luto uitis.*] *Cap.* 246.

Lutum uitis. *Operationes & proprietates.* Exsiccat non longe a mordicatione,& in ipso est aliquantulum resolutionis.

De [a] [*luto magra.*] *Cap.* 427.

Lutum magra. *Electio.* Melius est [b] [baldagdium] purum, non permixtum, brunum declinans ad rubedinem, & illud est quod dicitur Persice culsara. *Operationes & proprietates.* Existimauit Paulus, quòd ipsum est in operationibus stypticitatis, & exsiccationis melius quàm sigillatum. *Vulnera & ulcera.* Consolidat ulcera. *Membra expulsionis.* Interficit vermes,& sorbetur super oua sorbilia, & retinet naturam, & confert ualde.

De [a] [*lacticinio.*] *Cap.* 428.

Lacticinium quid est? Est omnis planta, quæ habet lac, acutum, solutiuum, incisiuum, adustiuum. Ex eo autem famosa sunt septem, alhascir,& alscebram,& aleibe,& hartanite & [b] [almemethena] & almezerion,& pentaphylli, qđ est habens folia quinque, omnia uero sunt mortifera. Plurima verò intentio in eis, est in lacticiniorũ ipsorum, & inueniuntur quidem lacticiniorum species, quæ sunt præter hęc famosa, sicut quædam species auriculę muris, & quædam species volubilis,& portulaca agrestis, & reliqua. Lac autem lacticinij absolutè est lac aleibe, & videtur quòd sit illud qđ nominatur theriaca [c] [alkarnem] & albusengi. & dixerunt etiam quòd lacticinia sunt septem genera ad ultimum: lacticinium quod dicitur masculus, & eius nomen est karakilus,& post ipsum omnes sunt fœminę,& eorum fortius est, quod similatur myrto, & nominatur burastius, deinde est arboreum generatum inter lapides: [d] † [ ] deinde illud quod assimilatur [e] [citro, & nominatur caurape scias. s. scirum, deinde albans] littoreum, quod nominatur marinum, quoniam nascitur in ipso. Et dixerunt uice alia, lacticiniorũ fortius est masculus prędictus,& radix eius longior cubito ad rubedinem declinans, plena lacte, et eius rami sunt similes ramis oliuæ, sed sunt longiores, et strictiores, et radix [f] [montana,] et oritur in altis locis asperis montanis. Fœminæ autẽ q̃ etiam nominatur nucalis, planta eius est, sicut planta herbę muris, sed est maior et fortior, et capita foliorũ sunt spinosa, et egrediuntur ex radice eius stipites longitudinẽ palmi habentes, et fructificat vno anno, et non fructificat alio, et fructus iste mordicatiuus est linguæ, similis nuci, et est inferius primo in faciendo vomitum, et origo est sicut origo masculi. marinum autem quod dicitur [g] [panaritium] habet stipites palmorum declinantes ad rubedinẽ, ꝑparatos, suꝑ quos sunt quinque, aut sex folia subtilia, parua, longa parũper, et eius fructus est sicut † eruũ, et sunt eius folia similia folijs lini, et eius capita sunt dupla, rotũda, et flores ipsius albi. et dixerunt hoc est lacticinium, qđ dicitur [h] [almesenis] qđ est portulaca, sed eius folia sunt plurima, sed sunt strictiora, et uehementius ro-

rotunda, ex cuius radice egrediuntur stipites rubei pleni lacte, quorum numerus est iiij. aut. v. & ipsius stipites habēt comas, sicut anethum, & in ipsis est fructus eius, & eius origo sunt domus desertę, & circuitus ciuitatum secundum plurimum. Scirum autem habet stipitem in mēsura unius palmi, & maiorem, & sunt folia eius similia folijs cupressi, & pini, sed subtiliora, & humidiora. Petrosum autem quod nominatur arboreum, habet folia sicut folia myrti parua, et sicut folia lacticinij masculi, et ipsum suprema habet humida, & plurimas habet comas, et hic est species lacticinij alia similis i [citrulo:] et radix eius, et folia ipsius soluunt omnem aqueitatem. *Electio*. Fortius quod in lacticinijs est, est eorum lac, deinde semen, postea radix, deinde folia, et quum dicitur lac lacticinij, k † [ ] est lac aleibe. *Natura*. Eius lac est calidum & siccū in quarto, reliqua verò ipsius sunt in secundo, usque ad tertiū. *Operationes, & proprietates*. Est ulceratiuum, interfectiuum, quumq; in lacunā ponitur pisces omnes eleuantur super aquam. *Decoratio*. Eradicat mora, et uerrucas, et l [alchanelim,] et carnes augmētatas in laterib. unguis, & eius lac abradit pilos, quum liniuntur ex eo, & propriè in sole, & qui nascuntur post illud, sunt debiles, & quum iteratur, non nascuntur omnino, et quandoque permiscetur cum oleo, ut frangatur eius malitia, & admistratur ad abradendum. *Vulnera & ulcera*. Ex eius radice cum aceto linitur durities, quæ est in circuitu fistularum, & resoluit eam, & eradicat impetiginē, & est conueniēs ulceribus putridis, & corrosis, quum ponitur in cerato, & scabiei melancholicæ, & igni persico, & herpeti esthiomeno, & cācrenis. *Membra expulsionis*. Eius lac distillatum super dentem corrosum frangit ipsum, & deijcit ipsum, & quandoque ponitur cum alkitran, ut sit magis frangens virtutem eius, sed melius est vt sanus locus muniatur cera, deinde distilletur in ipsum post illud lac, quando eius radix in aceto decoquitur, et ex eo os colluitur, sedatur dolor dentium. *Membra oculi*. Lac eius eradicat ungulam. *Membra expulsionis*. Eradicat hęmorrhoidas, & soluit phlegma, et aquositatē, et si distillentur ex lacte eius duę guttę, aut tres super ficum, et desiccentur, et assumatur, soluit sufficienter, et similiter in sauich et pane, et quando bibitur, & est purum, tunc est melius vt assumatur in cerato aut in cera, & fauo, vt non ulceret os & guttur, quandoque autem assumuntur stipites lacticinij humidi, & torrefiunt super m [concham ostraci] paulatim, & teruntur, et datur ex eis quantitas duorum Kermet cū sauich, et effunditur desuper aqua, et bibitur. Eius nanque stipites sicci debiles ualde sunt. et speciei quidem, quę nominatur n [carupeion] stypites assumuntur, et in umbra siccantur, de quibus cortices assumuntur, et accipiuntur ex eis nouem Kermet, & infunduntur in uino ueteri die & nocte, deinde colatur & fit tepidum, postea bibitur, et soluit absque impedimento. *Permutatio*. Loco eius ponitur in euacuando aquositatem & phlegma, triplum ponderis eiusdē ireos, et duæ tertię ponderis sui o [oppopanacis.]

Deᵃ [*ladano*.] *Cap.* 429.

Ladanum quid est? Est humiditas pendens in pilis caprarum pascentium, & barbis earum, cum pascunt plantam quę nominatur b [† cusus.] Cadit enim super eam res, & aggregatur in ea humiditas, & permiscetur ille ros resudationi foliorum illius plantę. Quum ergo inficiuntur eo pili caprarum, & suspenditur in eis, assumitur ab eis ladanum, & illud quidem quod purum est, est quod pendet in barbis earum, in pilis earum, qui a terra eleuati sunt. Et malū erit, quod pendet in partibus inferioribus earum; quoniam conculcant ipsum cum arena & terra. *Electio*. Melius est illud quod est pingue, ponderosum & c [cabrosi,] boni odoris, quod ad citrinitatem declinat, & in quo nō est arenositas, & resoluitur totum in oleo, & ex quo non remanet fęx. Nigrum uerò piceum est non bonū. *Natura*. Est calidum in fine primi, siccum in secundo. Et dixit Alcanzi, quòd est frigidum & stypticum, sed non est ita. Quod autem est in regiōibus meridionalibus est calidius. *Operationes & proprietates*. Est subtile ualde, & est in ipso pauca stypticitas, & est maturatiuū humiditatū grossarū viscosarū, quas cū ęqualitate resoluit, ī quo est virtus attractiua. Et est calefactiuum, aperitiuum orificiorum uenarum, & ingreditur in sedatione dolorum. *Decoratio*. Facit nasci pilos, & inspissat eos, & prolongat eos, & conseruat propriè cum oleo myrtino, & cum uino, & nō facit hoc, nisi quoniam ipsum est subtile, & pro fundatur d [resolutiuū,] & mundificat corruptionē corrodentem carnē, & est attractiuū, at trahit enim materiā bonā ad pilos, uerùm ipsum non ualet cōferre caluiciei quum incipit, & casui pilorum, quum apparet cutis, & fluxui capillorum, & nō peruenit ad hoc ut sanet alopeciā, quoniā materia alopecię, nō resoluitur nisi uirtute quæ est supra uirtutē resolutionis eius, & uirtute subtiliore magis vacua stypticitate eius. *Vulnera et ulcera*. In catageni, laudanum consolidat ulcera duræ consolidationis. *Membra capitis*. Distillatur cum oleo ros. in aurem dolorosam, & ingreditur in medicinis soda & pulsationis. *Membra anhelitus et pectoris*. Confert tussi. *Mēbra expulsionis*. Resoluit apostemata matricis suppositum in pessario, & extrahit fętum mortuum, et secundinam suffumigatione facta ex eo intraictorio, et quando bibitur cum uino antiquo, constringit uentrem, et prouocat vrinam.

Deᵃ [*lubue*.] *Cap.* 430.

Lubue (*i. styrax*.) b [quid est? Est arbor sicie. arbor lubue est magna, cuius folia, et lignū sunt similia arbori cydoniorum, et habet fructum album similē gallæ. Et in ipso est granum pingue. Et illud quod est in ipsa est melius, ex quo exprimitur oleum, et cortex huius arboris est storax, sicca. et eius aqua accipitur quum inciditur, ita vt exeat, et est mel lubue. Et illud quod egreditur ex granis eius dicitur sciregi storacis siccæ, et gumma huius est storax heremitarum, et est gumma alba.] Quid est lubue? est storax. Et dicitur illa quæ liquida est mel c albubue et storax:] et est lachryma arboris, quæ est sicut cydoniorum et nos quidem iam diximus in cap. storacis illud quod diximus.

b B. chasus. † cistus.

c B. ex insula Cypri.

d B. & resoluit.

a B. lebhi.

b —— B.

c B. lebui, & storacis uel astarach.

Et nos reiteramus sermonem illum quamuis in eo sit reiteratio. Et iam dicitur quòd est oleum arboris alterius[d] [romanæ.] *Electio.* Melior specierum storacis est illa liquida per seipsam, mellina, gummosa, boni odoris, perueniens ad citrinitatem, & non est nigra furfurea. Et quando que inuenitur de ea liquida similis[e] [saniei,] & quandoque adulteratur cũ oleis & melle, proijcitur enim in eis in sole, deinde exprimitur. *Natura.* Calida est in primo, sicca in secundo. *Operationes & proprietates.* Inest ei virtus maturatiua, lenitiua valde, calefactiua, resolutiua, & eius fumus est similis fumo olibani, & in ipso est stupefactio[f] [natura,] & eius oleum quod ex ea fit[g] [Sceni] lenificat fortiter:[h] [& eius fumus est sicut fumus olibani.] *Apostemata & † pustulæ.* Confert duritijs in carne, & linitur super † pustulas humidum, & siccum cum oleis. *Vulnera & ulcera.* Linitur super scabiem siccam & humidam, & est epithema bonum super eam. *Instrumenta iuncturarum.* Confortat membra, &[i] [prohibet spasmum & contractionem] iuncturarum bibita & linita, & ponitur in oleis lassitudinis. *Membra capitis.* Retinet quod ex ea humidum est, & quod ex ea siccum est, catarrhum suffumigatũ, & ad coryzam est ultima, & in ipsa est virtus faciens subeth, & precipuè in oleo eius. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert tussi antiquæ, & phlegmati & dolori gutturis, & clarificat uocem[k] [arteriacam] cum lenitate uehementi. *Membra nutrimenti.* Digerit. *Mẽbra expulsionis.* Lenit[l] [subtiliter,] & prouocat urinam, & prouocat menstrua conuenienter bibita & supposita, & lenit duritiẽ matricis, & quod ex ea siccum est, stringit uentrem, & cum ex storace, aut liquida[m] † [ ] bibitur aureus cum æquali pondere de gumma amygdalarum, soluit phlegma viscosum absque impedimento. *Permutatio.* Loco eius ponitur æquali pondere castoreum, & duplum eius de oleo sesamino.

d B. rumie.
e B. mirthæ.
f B. per naturã.
g B. syria.
h ——B.
† bothor.
† bothor.
i B. confert lapidositati.
K B. raucam.
l B. naturam.
m † B. aut ex sicca.

De[a] *[lacca.]* *Cap.* 431.

a B. luch.

Lacca quid est? Dixerunt quidam, de quibus est Paulus, est gumma herbæ similis myrrhę boni odoris, & oportet quidem ut administretur cum cautela. Alij verò errauerunt, & dixerunt, hoc est karabe. Et dixerunt quidã, quòd hęc est lacca, verum lacca in plerisque proprietatib est in uirtute karabe, *Decoratio.* Est extenuatiuę uirtutis vehementis. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert tremori cordis. *Membra nutrimenti.* Confert hepati, & confortat ipsum, & confert icteritiæ, & hydropisi, & doloribus hepatis.

De[a] *[lehibach.]* *Cap.* 432.

a B. lahaie.

Lehibach quid est? Est arbor rara][b] habens rosas boni odoris, quam apes pascunt, & uidetur quod sit arbor quæ nominatur[c] [farara, quamuis illud non uere scio.] Et eius quidem virtus est proportionalis prassio, veruntamen est debilior ipso, et est lacticinium. *Natura.* Est calida & sicca in secundo. Et dicitur quòd est calida & sicca vsque ad quartum. *Operationes & proprietates.* Quum proijcitur ex lacte eius in gurgite piscium aliquid super aquam, eleuat eos. *Membra nutrimenti.* Facit uirtuosè uomere. *Membra expulsionis.* Soluendo educit aquam.

b B. Lahaie qđ est, est arbor fe sahie.
c B. besaraue al basengi altiriach quãuis non uerificem illud.

De[a] *[luhabat] barbarica.* *Cap.* 433.

Luhabat barbarica quid est? est quiddam qđ est sicut hermodactyli, & affertur de partib. Aphricę, & adulterantur eo hermodactyli. *Natura.* Calidum est & siccum in secundo. *Membra expulsionis.* Mouet coitum.

De[a] *[lingua auis.]* *Cap.* 434.

Lingua. *Natura.* Est calida in tertio, humida in primo. *Operationes & proprietates.* Est in folijs eius constrictio, & mundificatio, & uis consolidandi. *Vulnera & ulcera.* Folia eius consolidant, & vlcera humida carne replent. *Instrumenta iuncturarum.* Cortices eius cum aceto super constrictionem lacertorum positi, conferunt. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert tremori cordis. *Membra expulsionis.* Addit in coitu. *Permutatio.* Loco eius in mouendo coitum ponitur æquale pondus de nuce excorticata, & pondus eius de tuderi rubeo.

De[a] *[lingua bouis.]* *Cap.* 435.

Lingua bouis quid est? Herba lata habens folia sicut almaru.[b] [& canna eius est plana, & rami cannę eius] sunt sicut pedes locustarum, & color eius est ex viridi & citrino. *Electio.* Oportet ut administretur illa, quę est Corasceni, grossa habens folia, super quorum faciem sunt puncta, quę sunt radices spinarum, & pilorum exeuntium ab ea. Quæ autem in hac terra reperitur, & qua vtũtur medici, plurimum eius est genus almaru, & non est lingua bouis, & neque cõfert vt iuuamentum illius est. *Natura.* Proxima est æqualitati in calore, ad caliditatem enim declinat paruam, & est in fine primi in humiditate, & quę sicca est, est minoris humiditatis. Et dixerunt aliqui, quòd est frigida & humida in fine secundi, sed illud est longinquum.[c] [*Operationes & proprietates.*] Virtus eius quæ adusta est, remouet † aphthas, quę sunt in infantibus, & sedat inflammationem oris, & similiter ipsamet, sed ipsa est debilior. *Membra anhelitus & pectoris.* Est[d] [lenitiua,] confortatiua cordis, bona melãcholię ex solicitudine, & tremori cordis in uino, & quidam in pollitionibus melãcholicis, & quidam in dispositionibus melãcholicis, & quidam cordis calidum tu eam tribuunt ad tremorem cordis calidum & confert tussi cum luti armeni pondere. ij. Drag. & confert tussi, & asperitati cannę, & proprie cum coquitur cum hydromelle, et zuccaro.

De[a] *[lingua arietis.]* *Cap.* 436.

Lingua arietis (*idest plantago*) qd est? Est duorum generum, scilicet parua & magna. Inquit Dioscorides, ipsa nominatur plurium costarum, & habet. vij. costas. Et folia quidem magnæ, maiora sunt folijs paruę, & eius substantia est composita ex aqueitate & terreitate, & aqueitate quidem infrigidat, & terreitate constringit. *Electio.* Earum magis iuuatiua est maior, & fru-

& fructus quidem, & radix sunt propinqui natura folijs. Verum sunt magis sicci, & minus frigidi. *Natura.* Est radix eius siccior, & minus humida, & frigus eius est minus stupefactione ipsius, & siccitas eius est infra ipsius mordicationem, & propter illud est vltima ad vlcera, & est subtilis, & propriè quum siccatur. Inquit Galenus. Est frigida & sicca in b [tertio.] *Operationes & proprietates.* Folia ipsius sunt constrictiua, repercussiua cum aqueitate frigida, & propter illud sunt vincētia cursum sanguinis, & siccitas eius non est mordicatiua, & propter illud est iuuatiua ad consolidanda vlcera antiqua, & recētia, & neq; est aliquid melius ea, & in ea est apertio propter abstersionem, quæ est in ea. Sed & radix eius suspenditur super collum habentis scrophulas. *Apostemata & † pustulę.* Est bona apostematibus calidis, & adustioni ignis, & formicæ, & scere, & erysipilæ, & apostematibus radicum auris, & scrophulis. *Vulnera & ulcera.* Est bona ulceribus fraudulentis, & igni persico ambulatiuo, & vlceribus antiquis, & uulneribus profundis, & est sublimis vniuersaliter in his capitulis, & confert cum Kimolea, & cerusa quando ponitur super erysipilam. *Instrumenta iuncturarum.* Fit ex ea emplastrum ad elephantiam, & prohibet augmentum eius, & ipsam detumescere facit. *Membra capitis.* Confert dolori auris ex caliditate. Et decoctio radicis, ore ea colluto cōfert dolori dentis, & pulmentū lentium, in quo ponitur ipsa loco † betæ, confert epilepsiæ, & quando distillatur succus foliorum eius in aurem illius, qui dolorem patitur auris, sedat dolorem, & quando masticatur radix eius, aut colluitur os ex succo c † [ ] ipsius, sedat dolorem dentium, & similiter aqua foliorum eius sanat † aphthas. *Membra oculi.* Confert ophthalmię, & dissoluūtur collyria ophthalmię cum succo eius, & conferunt. *Mēbra anhelitus & pectoris.* Semen eius confert sputo sanguineo, & pulmentum lentium in quo ponitur ipse loco † betæ, confert asthmati. *Membra nutrimenti.* Radix & semen, & folia ipsius sunt bona in cura oppilationum hepatis & renum, & ex ea quidē decoquitur pulmentum lentium, & ponitur ipsa loco † betæ, & confert hydropsi. *Membra expulsionis.* Confert vlceribus intestinorum, & solutioni a [aquosæ] potus seminis eius, & clysterizatio cum succo ipsius, et fluxum sanguinis hæmorrhoidarum retinet, et bibuntur folia eius cum vino ad dolorem vesicæ, et renum. *Febres.* Dicitur quòd confert febri triangulę scilicet tertianę, & oportet vt ad tertianā bibantur tres radices eius in vnc. iiij. s. vini cōmisti, & ad quartanam quatuor radices eius similiter. *Venena.* Ponitur cum sale super morsum canis rabiosi.

De a [*lingua.*] *Cap.* 437.

Lingua quid est? Substantia composita ex carne laxa, in qua penetrāt venę, & nerui, & lacerti, & humor eius est humidus.

De a [*luc haridis.*] *Cap.* 438.

Lucharidis (*idest, morochthus*) quid est? Est lapis Aegyptius, quo fullones vtuntur in dealbatione pānorum, laxus, qui in aqua velociter soluitur. *Operationes et proprietates.* Est glutinatiuus, exsiccatiuus absq; mordicatione, stypticus, prohibens fluxum materierum ad membrum. *Vulnera & ulcera.* Est iuuatiuū vulnerum, & vlcerum, & propriè in membris lenibus. *Membra oculi.* Confert fistulis, b † [ ] & ingreditur in medicinis vlcerum oculi. *Membra anhelitus & pectoris.* Est bonus sputo sanguinis. *Membra expulsionis.* Confert solutioni antiquæ & dolori vesicę et supponitur ad abscindendum fluxum sanguinis.

b † B. lachrymalibus.

De a [*luf.*] *Cap.* 439.

a B. luf.

Luf (*idest arum*) quid est? Alia est plana, & alia est crispa: sed crispa est calidior b † [ ] ea quę dicitur luf serpentis et plana. Et in plana quidem est terreitas plurima, quapropter minoratur eius abstersio ab abstersione crispæ, & si ambæ sunt abstergentes. Inquit Dioscorides. Folia eius sunt similia folijs c [dracōtij,] & minora propter diuersitatem d [vestigiorū in eis. & radix eius est [unius palmi, & eius radix est sicut radix medicinæ prædictæ, similis pistello mortarij, & fructus eius est citrinus. Crispa autem est e † [ ] sicut oliua. *Natura.* Plana est calida in fine primi, & sicca, & crispa in fine secundi, & in calefactione, & fortius qđ est in ipsa, est semen eius, & iuuantius quod est in ipsa, est radix eius. *Operationes et proprietates.* Est aperitiua oppilationum, incisiua humorum grossorum uiscosorum cum f [æqualitate,] & in ipsa est abstersio. & crispa quidem in omnibus istis est fortior quàm aliæ, & propriè plana, terrea. *Decoratio.* Radix crispę abstergit pannū, & morpheam, & lentigines paruas, & magnas, & propriè cum melle, et linitur cum uino sup fissuras frigoris. *Apostemata & † pustulæ.* Confert apostematibus indigentibus abstersione. *Vulnera, & ulcera.* Permiscetur radix eius, & propriè radix crispæ cum vite alba, et ponitur in emplastris frandulentis. Et illa, in qua est humiditas, est conuenientior uulneribus, quam sicca, quæ est acutior quàm illud, quo indigetur in vulneribus. Et quandoque contusa sumitur loco licinij, & emplastri ad omnia ulcera, et fistulas, & fiūt ex radice eius glādes ad fistulas. & folia eius sunt bona uulneribus malis. *Instrumenta iuncturarum.* Radix alluf cum stercore uaccino ualet supra podagram, & contusionem lacertorum. *Membra capitis.* Succus g [vuę] eius, quæ est domestica, confert dolori auris, & quandoque ponitur in h [aures] cum oleo rof. prohibet corrosiones, & cancrum factum in eis. Et quum accipitur succus i [vuæ] luf serpentis, quæ est super eius extremitatem, & quando miscetur succus eius cum oleo, & destillatur in aurem, sedat dolorem, et radix quidem eius est ex medicinis abstergentibus sordes k [eius exsiccantibus vlceus, eius conferentibus auditui.] Et semen luf sanat hæmorrhoidas, quæ sunt in naribus, ita ꝙ cancerositatem earum, immò cancrum ipsū, & consilium est ut ponatur in naribus cum lana. *Membra oculi.* Confert radix eius ulcerib. oculi. *Membra anhelitus & pectoris* Facit spuere, & conuenit

b B & existimatur quòd fit.

c B. drachithū

d B. impressionum in eis, & stipites eius sūt.

e † B. Alia litera. minor. Alia litera. Crispæ autem fructus est citrinus declinās ad pur pureitatem.

f B. incisiom æquali.

† bothor.

g B. botri.

h B. naso.

i B. botri.

k B auris exsiccantibus ulcera eius conferentibus surditati.

uenit asthmati, & dilatationi anhelitus, & coquitur in aqua aliquoties, donec remoueatur medicinalis uis eius, deinde comeditur in dilatatione anhelitus, & in asthmate antiquo, & radix eius facit illud, sed in crispa fortius. *Membra nutrimenti*. Ex eius comestione generatur humor grossus. *Membra expulsionis*. Crispa mouet coitum in uino, & mundificat renes, & confert hæmorrhoidibus, & dicitur, quòd quũ ex fructu crispæ sumuntur triginta numero cum aceto misti, aut vino, eijcit fœtum. Et quandoque supponitur glans ex ea facta, & facit abortum, & quandoque facit abortum odoramentum huius plantę apud arefactionem floris eius, & quandoque prouocat urinam. *Venena*. Quando fricatur radix eius super corpus, non mordet ipsum uipera.

a a.liminium.

De [a] [*liminio*.] *Cap.* 440.

Liminium quid est? Fructus eius est stypticus siccus. *Membra expulsionis*. Confert solutioni ventris, et datur ad hoc in uino, et similiter fluxui sanguinis [b] † [ ] et potio eius est heesunesi.

b † B.menstrui.

a B.leben.

De [*lacte*.] *Cap.* 441.

Lac quid est? Lac ex tribus compositum est substantijs, aqueitate, et caseitate, et butyrositate: et in uaccino quidem mul tiplicatur butyrositas. Lac verò camelarum partui uicinarum minus habet butyrositatis, et caseitatis, et est subtile valde. et lac asinarum etiã minus existens butyrosum est subtile. Caprarum uerò lac est temperatum. et lac ouinum est grossum valde pĩgue Et lac uaccinum est pinguius et grossius. equarũ verò lac est sicut lac camelarum partui vicinarũ subtile, aquosum. *Electio* Lac, quod melius est [b] [omnibus,] est lac muliebre, et lac melius est, quod ex ubere sugendo bibitur, aut sicut mulgetur, et melius ipsius est quod est uehementis albedinis, ęqualis essentię, quod super unguem distillatum figitur, et non currit, et est pastui animalis ipsius planta bona, et nõ est in ipso sapor extraneus, declinans ad acetositatem, aut amaritudinem, aut [c] [acredinem,] aut odor extraneus horribilis. Et oportet ut administretur statim ut mulgetur, antequam conuertatur. Et lac quidem omnis animalis, cuius pręgnatio est prolixior pręgnatione mulierum [d] † [ ] est malum, qua propter proportionale, est illud quod est proximum, sicut vaccinum. *Natura*. Aqueitas est calida, et butyrositas ad æqualitatem tendit, licèt ad caliditatem declinet. Et lac acetosum est frigidum et siccum. *Operationes, & proprietates*. Aqueitas eius est subtiliatiua, lauatiua, solutiua, et in ipsa non est mordicatio, et lac quidem est, nutritiuum, et ęquat chymos, et cõfortat corpus, et [e] [abluit.] Et quando bibitur cum melle, mundat ulcera interiora ab humoribus grossis, et maturat ea, et lauat, et est boni chymi, [f] [et facit exuberare sanguinem,] augmentum faciens in cerebro, et propriè lac muliebre, et lac quidem propinquæ digestionis, et quomodo non, quum sit generatum ex sãguine, quod est in summo digestionis, cui superuenit digestio quędam alia, quanuis fit ex membro, quod ad frigus declinat? non enim nutritur ab eo, donec fiat in dispositione cibi, qui indiget digestione plurima, & clarificatione post clarificationem, immò quando dominatur ei caliditas bona, reducit ipsum ad naturam sanguinis æqualis uelociter. O quam bonum est. quod Rufus dixit de eo; & si [g] [non] ei contradicatur, & propter declinationem suam ad frigus aliqd, nocet phlegmaticis, quoniam caliditas eorum non conuertit ipsum ad sanguinem, sicut oportet. Et corpus utitur ipso ante conuersionem eius, propterea quòd est ei propinquum, & pp hoc confert habentibus complexionem calidã & siccam, quum in ipsorum stomachis non est cholera. Amplius lac cum corporibus proportionalitates habet, quarũ causę non cõprehenduntur. Illum autem qui bibit lac, post ipsum quiescere oportet, ut non corrumpatur, & non acescat, uerum oportet ut non super ipsum dormiat, neque suscipiat super ipsum cibum aliũ, donec descendat, & est magis conueniens consistentibus, quam adolescentibus calidam habẽtibus complexionem. nam conuertitur in ipsis ad choleram, & confert senibus etiam, propterea quòd humectat, & remouet pruritum, qui eis est proprius, sed oportet ut iuuentus ad ipsũ digerendum cum melle. & multoties quidem incipit lac soluere, & extrahere superfluitates, quæ sunt in partibus intestinorum: deinde incipit nutrire, & expanditur in corpus, et retinet naturam, et est inflatiuum [h] [quousque feruere incipiat:] et est compositum ex soluente, quod est eius aqueitas, et cõstringente, quod est caseitas ipsius. Et [i] [colostra] est tardæ digestionis, et grossi humoris, et tardæ descensionis. Mel uerò ipsam rectificat, et acquirit ex ea corpus nutrimentum plurimum, et acetosum est crudi humoris, et quod decoctum est, et propriè quod est grossius, est magis constrictiuum. et omne quidem lac facit possidere oppilationes, et propriè in hepate, nisi lac camelarum fœtarum, et similium, propter paucitatem caseitatis eius, et abstersionem aqueitatis ipsius, et confert materiebus, quę effunduntur ad membra interiora, et lædunt ea sua acuitate et mordicatione, debilitat enim eas, quoniam lauat ipsas ultra ablutione aquæ, pp abstersionem, quæ est in aqueitate sua, et nõ est in aqua; & in æqua qualitate earum, ita ut k [conuertantur, et fiãt similes membro: deinde glutinat eas super ipsum, scilicet inter membrum, et inter humorem malum. non ergo obuiat ei humor nudo. Et ipsum nocet habentibus fluxum sanguinis. Lac præterea non est bonum visceribus: et lac caprarum est [l] [minus nocens] visceribus quam aliud. Nanque plurimum eius quo pascitur, est cõstrictiuum. Ouium uerò lac estècontrario, et non est laudabile, et in ipso est inflatio. et lac quidem in sua substantia est uelocis conuersionis, et propriè ad caliditatem, et neque est aliquid nocibilius corpori, quam lac malum. Et lac quidem asinarum est aquosum, et lac scrophinum aquosum est non maturum, et lac vernale est aquosum comparatum ad æstiuum, et similiter lac animalis, cuius pastus est ripa, aut terra limosa, quoniam plantę ueris sunt aquosæ cõparatæ ad

b a.hominibus.

c B.acuitatem.

d † B. aut breuior.

e B. impinguat.

f—B.

tas estatis,& quanto magis ingreditur vel accedit estas ad autumnum, tãto fit magis grossum, & quod melius est, est illud quod est in medio æstatis:veruntamen timetur in ipso,quòd calor ipsum conuertat postquam potatum fuerit. Illud verò non timetur in vere. Vaccinum præterea est plurimi butyri. Ft ouinum plurimæ est caseitatis,& butyrositatis; sed caseitas in lacte camelino est pauca: postea in lacte equino: deinde asinino, & propter hoc raro caseatur in stomacho, & superioribus ventris plusquam aliud. Et in lacte quidem camelino est salsedo, propterea quia diligunt acetosum, & hoc est melius lac,& cum hoc dicitur,quòd est uehementis tarditatis in stomacho, & superioribus ventris. Et scias quòd lac diuersificatur secundum species animalium, & secundum ætatem, si est paruum, aut magnum, aut mediocre, & secundum formam si est lenis carnis, aut duræ, pingue,aut extenuatum, album, aut alium habens colorem. Et debilius quidem lac secũdum quòd dicitur,est lac albi,& est uelocioris descensionis. *Decoratio*. Plurimus usus lactis generat pediculos, secũdum quòd quidam existimauerunt,& non elongatur, uerum ipsum abstergit cicatrices fœdas in cute linitum,& colorem efficit valde bonum bibitum, uerum ipsum facit multoties accidere [m] [sordes] nisi lac camelarũ recenter fœtarum, ex ipso enim raro timentur [n] [sordities,] & quando bibitur cum zuccaro colorem efficit valde bonum, & propriè mulierum, & impinguat, ita etiam quòd aqua casei impinguat habentes complexiones calidas & siccas [o] [quum soluuntur potu eius propter suam causam:] & non impinguat eos, nisi propterea quòd humectat, & extrahit humorem malum,quare rectificat nutrimentum. Et lac quidem alraib cum scoria impinguat illos velociter. Aqua uerò casei delet pãnum, & cicatrices linitum, & quandoque confert eis bibitum. *Apostemata & † pustulæ*. Multoties sanãtur illi quibus accidunt apostemata mala, & carbunculi,& almesceere, & scabies, & pruritus bibitione lactis,quum in complexionibus eorum non fuit quod corrumpat ipsum, & conuertat ad choleram. & lac quidem nociuum est habentibus apostemata intrinseca. *Vulnera & ulcera*. Lac rectificat vlcera intrinseca per hoc quòd lauat, & quòd glutinat, & quòd mundificat, & quum non est in complexione quod corrumpat ipsum,& ad choleram † conuertatur, habentibus vlcera, & aqua quidem casei cum myrobal. scabiei est conueniens. *Instrumenta iuncturarum*. Lac malum est neruis, & habentibus ęgritudines neruorum, propriè frigidas,& phlegmaticas. *Membra capitis*. Lac caprinum confert catarrhis & retinet eos,& ipsorum [p] [acredinem meliorat.] Et confert vlceribus palati. Et lac est cura obliuionis siccę. & tristitiæ,& alienationis. Et lac quidem nocet dentibus, & corrodit eos, & concauat,& consumit eos, & proprie quum dens est frigidę complexionis, & laxam efficit gingiuam, immò oportet, ut post ipsum colluatur os cum melle & vino,& oxymelle. Lac asininum secundum,quòd dicitur, quum colluitur ex eo os,confirmat dentes, et gingiuam, et non est conueniens habentibus soda, et uertiginem,& tinnitum, & propriè dormire superipsum, et vniuersaliter nocet debilia habẽtibus capita. *Membra oculi*. Lac facit euenire tenebrositatem visus,et caliginem: ueruntamen, quum mulgetur in oculo,confert ophthalmię, et nocumento materierum calidarum effusarum ad oculum,et asperitati. Et similiter quando permiscetur cum albumine oui,& oleo ros.crudo, et ponitur super oculum, et confert emulsio eius in ipso tarfati. *Membra anhelitus & pectoris*. Lac asininum,et caprinum bona sunt tussi, & [q] [extenuationi, & sputo sanguinis secundum quòd significat locus eius.] Et lac ouinum iuuatiuum est sputo sanguinis, et iterum lac est ex medicinis vlcerum pulmonis,et [r] [extenuationis,] et confert ore colluto ex ipso,et gargarizato p̃focationi,et squinantiæ,et apostematib. vuę et amygdalarum. veruntamen est nocitiuum habentibus tremorem cordis humidum, quocunque modo sit ex sanguine,aut phlegmate, et lac quidem camelarum nouiter fœtarum confert asthmati,et frequentię spiritus. Et lac est conuenientius pectori, quam capiti, et stomacho. *Membra nutrimenti*. Lac facit possidere oppilationes [s] [in mesaraicis,] et aqua casei confert icteritiæ. Et lac caprinum,et lac camelarum [t] [recenter fœtarum ambulantium,] et lac asinarum confert hydropisi, et conferunt omnia illa duritiei splenis. Lac camelarum nouiter fœtarum cum oleo de [u] [alcanna] est conueniens duritiebus intrinsecis, et facit euenire inflationem in stomacho; et dolorem, et propriè [x] [colostra,] et ambo commouent singultum, et eructuationem fumosam, et propriè lac, et nocet splenetico,et hepatico, et indigentibus regimine subtiliatiuo, nisi lac camelarum fœtarum, ipsum enim confert ægritudinib. plurimis splenis,et hepatis,et [y] [renouat] hepar. Et lac quidem camelarum [z] [nouiter fœtarum] confert hydropisi ualde,et proprie quãdo bibitur cum vrina camelarum nouiter fœtarum Arabicarum;et excitat desideriũ cibi,et facit [a] [tussim.] Et lac quidem acetosum est tardæ digestionis valde, et est crudi humoris, uerum stomachus calidus naturaliter,aut accidentaliter digerit ipsum,et iuuatur cum ipso,et non eructuat fumose propter ablationem butyri ab ipso. *Membra expulsionis*. Aqua casei soluendo educit choleram adustam, et cum epithymo soluit melancholiam adustam. Et lac facit euenire lapidem, et lac quidem decoctum donec consumatur eius aqueitas, constringit ventrem, et retinet fluxum sanguinis per inferiora. et lac quidem camelarum nouiter fœtarum prouocat menstrua. et illud de quo extractum est butyrum, est bonum solutioni cholericæ,et fit clystere ex lacte nouiter mulcto ad vlcera intestinorum, et matricis. Lac caprinum ualet ulceribus vesicæ, et lac succurrit nocumento coitus, et vigorem fert ad coitum,et facit prouenire inflationem in visceribus. Omne præterea lac grossum excitat [b] [choleram] et generat lapidem,et [c] [colostra] propriè,et lac quidem excitat coitum, ita quòd etiam lac acetosum,et [d] [mesit] in corporibus calidę complexionis hoc facit, propterea quòd humectat,et quòd inflat,et sæpe lenit vẽtrem,et propriè lac equinum, camelinum,et asini

q B. phthisi,& sputo sanguinis secũdum quòd inuenitur in loco suo.
r B. phthisis.
s B. in hepate.
t B. omnium.
u B. alkerus.
x B. alleba.
y B. humectat. Alia litera. impinguat.
z —— B.
a B. sitim.
b B. colicam.
c B. alleba.
d B. almest.

ſininum: deinde lac vaccinum poſtea lac caprinum,& quanto plus minuitur aqueitas,& quãdoque ſoluet ventrem multitudo ipſius,quoniam nõ digeritur.Et ſal quidem iuuat ad ſolutionem ipſius, & ad ſolutionem aquæ lactis. Decoctum verò & [e] † [ ] in quo extincti ſunt [f] [carbones, & calefactum cum lapidibus ignitis,& laminis ferri] proculdubio ventrem conſtringit.Et lac quidem confert raſuræ inteſtinorum. Et lac acetoſum [g] † [ ] cõſtringit fluxum cholericum & ſanguineum, & lac quidem camelarum recenter fœtarum confert hemorrhoidibus, & quando lac ponitur ſuper apoſtemata ani, & vlcera eius,& apoſtemata femoris,& vlcera ipſius, confert,& ſedat dolorem accidentem in his membris. *Febres* Lac caprinum, & lac aſininum ſunt bona [h] † [ ] hecticæ, ſecundum quòd determinatur in loco ſuo.Et lac acetoſum multoties expellit febres hecticas, quando aufertur eius butyrum,& fuerit ita quòd bene digeratur. Lac verò recenter mulctum groſſum [i] [multoties facit incurrere febres,] & non oportet appr oximare ei patientem febrem penitus. *Venena.* Lac confert potui medicinarum mortalium,& ei qui ſumpſit in potu leporem marinum,& gũmam rutæ agreſtis,& [k] [iuſquiamum,& benz,] & propriè qui in potu ſumpſit cantharides, & leporem marinum,& gummam rutæ agreſtis, & elleborum, & ſtrangulatorem adib & leopardi,& omnes medicinas [l] † [ ] putrefactiuas,& eſt cura eius,qui in potu ſũpſit [m] [bẽz] reducit enim ipſum ad rationem ſuam.

e † B. inſpiſſatũ.
f B. lapides igniti,& lamino ferri.
g † B. decoctũ.
h † B. phthiſi &
i B. ſecundũ plurimum prohibetur in febribus.
k B. ſucharã & iuſquiamum.
l B. corroſiuas.
m B. iuſquiamũ

ANNOTAT.

Lactis ſerum calidum eſſe dicit. Meſ. lib. de ſimpl. calidum & ſiccum primi ordinis uſque ad ſecundum facit. Gal. 4. ſimpl. med. frigidum & humidum putat. quod & lib. 3. author. Dioſc. prætcrea lib. 1. lac omne ſplenicis interdicit. hic verò quum de membris nutritionis verba facit,lac caprinum, camelarum omnium,& aſinarum ſplenis duritiei ſcribit conferre. quamuis lib. 3. lac omne præter camelinum ſpleni officere teſtatus ſit.

Cap. 17.
Fen 10. tract. 1. cap. 17.
cap. 62.
Fen 15. tract. 2. cap. 7.

De [a] [*lampade alcutrub.*] Cap. 442

a B. ſerangi uel eragi alcutrub.

Lampas alcutrub quid eſt? Eſt planta proxima hyſſopo. *Electio*. Quod de ea adminiſtratur,eſt ſemen ipſius. *Natura.* Eſt calida in primo, ſicca in ſecundo,& eſt in fine ſecundi. *Operationes & proprietates*. Eſt aperitiua,& magis dominans ea eſt ſtypticitas, & abſcindit fluxum quocunque modo ſit. *Vulnera & ulcera* Conſolidat. *Membra capitis*. Fit ex ea emplaſtrum,& abſcindit fluxum ſanguinis ex naribus. *Membra anhelitus et pectoris.* Prohibet ſputum ſanguinis. *Membra expulſionis*. Confert vlceribus inteſtinorum clyſteri facto ex ea.

De [a] [*lilio.*] Cap. 443.

a B. ſuſen.

Lilium quid eſt? De ireos quidem iam diximus. Et in lilio quidem hortulano eſt terreitas ſubtilis,acquirens amarit udinem, & in ipſo eſt aqueitas æqualis complexionis. *Natura.* Album hortulanum,quod nominatur lilium azeth, eſt calidum & ſiccum in ſecundo: ireos verò ſyluestris eſt vehemẽtioris calefactionis,& exſiccationis. *Operationes, & proprietates*. Radix eius eſt abſterſiua,& deſiccatiua æqualis. Et radix eius eſt magis,abſterſiua,& oleum eius eſt ſubtilius: quoniam eius flos eſt ſubtilior. Et oleum eius eſt vehementioris reſolutionis,& lenificationis, ſiue ſit aromatizatum, ſiue non ſit aromatizatum, & ireos quidem in omnibus illis eſt fortior, & eſt ſtypticus cum hoc, & in ipſo eſt virtus ſanãdi dolores & putrefactiones. *Decoratio*. Confert pãno,& lẽtiginibus, & propriè radix eius, & mundat faciem abluendo,& terſam faciendo,& remouet contractionem eius. *Apoſtemata & † puſtulę*. Si terantur folia & ſemina multũ, & fiat ex eis emplaſtrum ſuper eryſipilam cum vino,confert ei ualde, & ſimiliter ſuper apoſtemata & phlegmatica immatura, & ſcabiem vlcerosam,& eſcaras,& ſahaf, & propriè quum p miſcemus ea alijs medicinis. *Vulnera & ulcera.* Radix eius confert aduſtioni aquæ calidę, quoniã exſiccatiua eſt. [b] [mollificatiua,] abſterſiua cum æqualitate,& ſimiliter folia eius decocta,& cõſolidat. Et melius quidem eſt, vt ſit adminiſtratio eius cum oleo roſ. Succus verò ireos & reliquorum decoquitur in aceto & melle, & in vaſe æreo & valet ad ulcera antiqua,& uulnera. Et domeſticum quidem eſt melius medicinarum, quæ ſunt aduſtioni aquæ calidę. *Inſtrumenta iuncturarum*. Eſt bonum inciſionibus neruorum. *Membra capitis*. Ex decoctione radicis eius fit oris collutio ad dolorẽ dentiũ,& propriè eius, qđ ſylueſtre eſt. Et oleum quidẽ eius eſt conueniens ulceribus capitis, & furfuribus eius, & quando diſtillatur in aurem, ſedat dolorem eius & ſonitum. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert radix eius anhelitui dilatationis,& propriè ireos. *Membra nutrimenti.* Confert ſpleni, & eſt malum ſtomacho propriè oleum eius. *Membra expulſionis*. Oleum eius eſt reſolutiuum, aperitiuum,lenitiuum duritiei matricis, & bibitum, et inunctum. Et ſimiliter quando decoquitur radix eius cum oleo roſ. & non eſt ei par in ægritudinibus matricis,& ſimiliter oleum ireos, et extrahit fœtum, et confert dolori uentris pũgitiuo. Et ſi decoquatur radix eius ſola cum aceto,aut cum ſemine iuſquiami,et farina tritici, ſedat apoſtemata calida accidentia teſticulis. Et quando bibitur ex oleo eius. unc. j. s. ſoluit, et eſt conueniens habenti ileos cholericũ. Oleũ verò irinum aperit orificia venarum hæmorrhoidarum,& ſimiliter radix lilij quocunque modo ſit. *Venena*. Confert puncturę uermium venenoſorum & propriè ſcorpionis, ipſum, et ſuccus eius,et ſyrupus,& ſemen ipſius bibita cõferunt omnibus puncturis,& oleum eius eſt theriaca [c] [bengi,] coriandi, & fungorum.

De [a] [*liquiritia*.] Cap. 444.

Liquiritia. *Natura.* Radix eius tẽperata eſt, & ſi declinat ad aliqd, declinat ad caliditatem & humiditatem. *Apoſtemata, et † puſtulæ*. Succus eius confert ſuper panaritium, & ſimiliter radix eius. *Vulnera & ulcera.* Eius ſuccus valet ad vulnera. *Membra oculi*. Radix eius con-

fert vngulæ,& succus eius est fortior. *Membra anhelitus & pectoris.* Lenit cannam pulmonis, & mundificat eam,& confert pulmoni, & gutturi,& clarificat vocem. *Membra nutrimenti*. Sedat sitim propter humiditatem suam: & similiter confert inflammationi stomachi. *Membra expulsionis*. Confert ardori urinæ, & valet ad vlcera renum,& vesicæ,& scabiei ipsius. *Febres*. Confert febribus antiquis.

ANNOTATIONES.

Glycirrhizam temperatam esse dicit, ac si a temperato decedat, ad calidum & humidum inclinare. quod ferè & Galen.6. simpl. et Paul. lib. 7. Huius tamen contrarium sentire Diosc. uidetur lib. 9. æstuanti ventriculo thoraci, et iecinori prodesse ipsam significans. quod sanè si facit, non nisi frigiditatis gratia facere videtur. Author quoque lib. 3 inter ea ipsam enumerat quæ aliquid frigiditatis retinent.

De a [*lente.*] *Cap.* 445.

Lens quid est? Lentis est quoddam genus, quod comeditur,& est notum. Et est aliud genus syluestre, malum,& est lens amara, & manifestè caliditatis, in qua est siccitas, & parum stypticitatis,& est secundum quòd dixit Dios. herba longa plurium stipitum b [sublimium] ramorum, colorem habentium cydonij, longiorum & strictiorum, in quibus est asperitas quædam,& sunt decliues ad albedinem. *Electio*. Melior est illa, quæ velocius est c [matura,] & est alba, lata, et quando cadit in aqua, non denigrat cam, et oportet ut bene d [maturetur] in decoctione. *Natura*. Gal. visum est, ꝙ ipsa est ęqualis in caliditate & siccitate, aut est decliuis parũ ad caliditatem, et propter illud non infrigidat apud comestionem sui, neque quum est in stomacho, neque descendens. *Operationes & proprietates*. Est inflatiua,& composita ex uirtute constrictiua,& abstersiua,& facit uidere sõnia mala,& stypticitas corticis eius est plurima,& in ipsa tota est inflatio plurima, & inspissat sanguinem,& nõ currit in venis,& ipsa minorat vrinam,& menstrua propter illud,& generatur ex ea humor melancholicus,& ægritudines melãcholicæ, & fortasse kist hordei est ei contrariũ e [et] quasi aggregatur ex comestione eorum nutrimentum ualde bonum, et fortasse erit ex summa meliorum nutrimentorum, et oportet quidem ut sit kist hordei minus quantitate lentis etiam cum † beta nutrimentum est laudabile, quoniam sunt contrariarum dispositionũ, quę ambæ sunt temperatę, et ponuntur in ipsa hordeum,& mentastrum, et deterius quod decoquitur cum lente f [nenkesut.] Et oportet quidem ut proijciantur super unam heminam lentis nouem heminę aquæ, et decoquãtur ualde. *Apostemata & † pustulæ*. Quando decoquitur cum aceto, et fit ex ea emplastrũ, resoluit scrophulas, et apostemata dura. Et in ipsa quidem cum re percussione est aggregatio saniei, et ipsius multitudo generat cancrum, et apostemata dura, quæ nominantur g [sufidus.] *Vulnera, & ulcera*. Quando coquitur cum aceto, replet ulcera profunda, et eradicat sordes ulcerum, et minorat sordities eorum, et si fuerit magna, tunc apponatur cum eis, quæ sunt magis styptica, sicut sunt cortices granatorum et reliqua. Et cũ aqua marina ad herpetem esthiomenũ,& formicam, et fissuras accidentes ex frigore. *Instrumenta iuncturarum*. Est mala neruis, sed si ex ea cũ sauich ponitur emplastrum super podagram, confert, et multitudo eius facit possidere leprã. *Membra oculi*. Illius qui plurimum eius comestione utitur, uisus obtenebratur propter vehementiam exsiccationis eius. Et quando ex ea fit emplastrum cum corona regia, et cydonio, et oleo ros. sanat apostemata oculi calida. *Membra anhelitus, & pectoris*. Fit ex ea emplastrum decocta in aqua maris super apostemata mammillę facta ex h [constrictione] sanguinis, et lactis. *Membra nutrimenti*. Est difficilis digestionis, mala stomacho. et generat inflationem, et grauat. Et quando excorticantur de ea xxx. grana, et deglutiuntur, conferunt secundum quòd dicitur mollificationi stomachi. Et non oportet quidẽ ut lenti admisceatur dulcedo, ipsa enim tũc faciet possidere oppilationes plurimas in hepate. Et ex eis quæ sunt necessario in esse lentis, est quod ipsa est iuuatiua hydopisis, et videtur propter exsiccationem eius. *Membra expulsionis*. Quãdo decoquitur absque cortice suo, stringit uentrem, aut cum cortice suo quando decoquitur cũ aqua, et expellitur ab ea aqua prima, illa nanque prima aqua soluit uentrem. Et decocta quidem cum cortice proiecta aqua, magis est strictiua quam excorticata, quoniam in cortice ipsius est uirtus stypticitatis ualde vehemens, et fit fortior strictura eius uentris, quando decoquitur cum endiuia et lingua arietis, et portulaca, et cum † beta, quę nominatur nigra, propter uehementiam suę uiriditatis, aut cum rosa, aut cum aliquo stypticorum, postquam bene sit elixata ante illud: & si non, mouebit vẽtrem. Et ex ea fit emplastrum cum mellicrato, & cydonio,& oleo ros. ad apostema ani,& fuerit maximum, cum eo, quod est magis stypticum. Et lens quidem syluestris, & est lens amara, soluit sanguinem. & lens minorat vrinam, & menstrua: propterea quia ipsa inspissat sanguinem, i [& non prouocat penitus.] non ergo approximet ei habens lęsionem k [in urina ex parte distillationis,] sed amara facit ambo descendere, & prouocat urinam.

h B. constipatione.

† ficla.

i —— B.

k B. in mẽstruis & in urina ex parte diminutionis.

ANNOTATIONES.

Leutem Gal. sententia æqualem esse dicit in caliditate & siccitate. At Galen. 8. simpl. quo ad actiuas qualitates in frigoris certè & caloris medio reponit. quo ad passiuas tamen in secundo siccorum gradu eam recenset. Hoc tamen controuersia non caret. quum lib. de salub. diæta lenticulam calidam & siccam Gal. faciat. Hipp. uero 6. de morb. uulg. frigidissimos cibos esse dicat, lentes, milium, & cucurbitas. Verum de secundis quoque qualitatibus summi uiri inter se discrepant. Author etenim, lentes, si sine cortice coquantur, aut bis cum eodem decoctæ sint, astringere existimat. & contra, primum earum cum cortice decoctum soluere. Dioscorides uerò libr. secundo contrarium prorsus opinatur, nempè vim illis inesse astrictoriam, si cum cortice decoquantur. quod & Hipp. scribit 4. de rat. uict. in ac. At Gal. 1. de alim. fac. cortici astrictoriam facultatem inesse qui-

Commen. 2. Sectio. 5. Aphor. 33.

cap. 99.

Aphor. 88. cap. 18.

dem

dem putat, succum uerò in iis astringenti contrarium. multi tamen dissentire eum a Diosc. arbitrantur. Vide pro hac re & Gal. 8. simpl. & Paul. lib. 7.

a B. suf.

De a [lana.] *Cap.* 446.

Lana. *Vulnera & ulcera.* Adusta confert ulceribus, & carni additæ.

a B. termus.

De a [lupino.] *Cap.* 447.

b B. depressum uel concauum in medio exterius.

c ——B.

Lupinus quid est? Est granum compressæ figuræ, amari saporis b [percussum in medio] & est faba egyptiaca. *Electio.* Syluestris est fortior in omnibus, quæ narrantur de operibus eius, sed est minor. *Natura.* Est calidus in primo, siccus in secundo. *Operationes & proprietates.* c [Est stypticus cum uirtute. Et] lupinus in quo est amaritudo, abstergit, & resoluit sine mordicatione, de quo inquit Gal, Lupinus, a quo ablata est amaritudo, est grossus, & non est longum quin sit glutinatiuus, & non remanet in eo abstersio eius, & ex toto quidem est malus, difficilis digestionis generans humorem crudum in uenis, quando non digerũt ipsum bene. Ille uerò, qui cum bonis conditus est, plurimi est nutrimenti. Et quando eius decoctio fit bona, & digeritur, est non mali humoris, & in ipso sunt siccitas & uiscositas Et ipse quidē infunditur, ut eius amaritudo remoueatur, deinde decoquitur, & penitus est medicinę propinquior quam cibo. *Decoratio.* Subtiliat capillos, & abstergit pãnum, & morpheam, & uestigia, & d [occultationem] & † pustulas, & abstergit faciē, & propriè quando decoquitur cum aqua pluuiali donec dissoluatur, & confert administratio e [librę de] decoctione eius ad albaras. *Apostemata & † pustulæ.* Confert † pustulis in facie, & ulcerib. & apostematib. calidis, & scrophulis & duritiebus, aut cũ aceto & melle, aut sicut oportet in unoquoque corpore. Et eius decoctio quando funditur super cancrenas, confert corruptioni earũ. *Vulnera & ulcera.* Confert scabiei, ita quòd ipse cum radice almezerion nigri remouet scabiē bestiarum, & confert herpeti esthiomeno, et al hasaf, et ulceribus malis; et fraudulentis, et sedat farina eius cum farina hordei dolorem uulnerum, et confert igni persico. *Instrumenta iuncturarum.* Fit ex eo emplastrum super sciaticam, et cõfert. *Membra capitis.* Farina eius confert ulcerib. capitis humidis. *Membra nutrimenti.* Aperit oppilationes hepatis et splenis, et propriè quando decoquitur cum aceto et melle, et propriè cũ melle, et ruta, et pipere. Et ille qui amaritudinē non habet, sedat nauseam, et f [dirumpit] appetitũ, sed ille cuius amaritudo egreditur, est difficilis penetrationis. *Membra expulsionis.* Extrahit uermes, et ascarides decoctus, et linitus super sumen, et deglutitus cum melle, aut potatus cũ aceto commisto. Et cõfert doloribus mulierũ, et prouocat menstrua, et extrahit fœtus cum ruta, et pipere suppositus, et bibitus, et quandoq; supponitur cum myrrha, et melle ad illud, et ex trahit uermes etiam bibitus cum melle et aceto. Et similiter prouocat urinam, et in ipso est constrictio uentris, dulcoratus uerò, secundum quòd quidam dicunt, neque soluit, neque stringit.

d B. nigredinē. † bothor.

e B. embrochationis ex. † bothor. † bothor.

f B. excitat.

De a [lactuca.] *Cap.* 448.

Lactuca quid est? Illa quæ est syluestris, in uirtute existit papaueris nigri. *Natura.* Gal. non est in frigid itate eius quæ hortulana est, applicatio ad ultimum, sed est sicut frigus aquę b [lacunæ.] Et humiditas eius est grossior humiditate † betę, et atriplicis, et subtilior humiditate maluæ. Et dicitur quòd ipsa est in humectatione, et exsiccatione inter caules, et atriplices, et c [blites.] Dico autem quòd ille, qui dixit, q est frigida in tertio, iudicauit de ipsa, quod est mali nutrimenti, et pauci, et non est ita, et uidetur quòd ipsa sit in secundo. *Operationes & proprietates.* Non est in ipsa abstersio, neque stypticitas, neque solutio propter euacuationē suam a salsedine, et ponticitate, et reliquis. Sanguis uerò ex ex ea generatus est melior sanguine generato ex olerib. et quæ nutribilior est, est illa, quæ est elixata, et ipsa confert diuersitati aquarum, et illa quidem, quę non est abluta, est melior. Ablutio enim addit ei inflationem, et similiter omnibus oleribus frigidis, et est uelocis digestionis, et quando administratur in medio uini, prohibet ægritudines ebrietatis. Et illa quidem, quæ est syluestris, in uirtute existit papaueris nigri. *Apostemata & † pustulæ.* Confert apostematibus calidis, et erysipilæ linita, quando utraque non fuerint magna et uehemētia. d [*Vulnera & ulcera.*] Est emplastrum conueniens super contorsionem. *Membra capitis.* Facit somnum, et remouet uigilias elixata et cruda, et confert alienationi, et adustioni solis in capite, et est medicamen oppilationis in narib. factę. *Membra oculi.* Lac eius quę syluestris est, abstergit ulcera cornеę, et lac domesticæ propinquum est ei, et ex ea fit emplastrum ophthalmię calidæ. Et lac syluestris confert fistulis lachrymalium, et assiduatio comestionis eius obtenebrat oculum. *Membra anhelitus & pectoris.* Addit in lacte. *Membra nutrimenti.* Confert e [trussi] et caliditati stomachi, et inflationi eius. Et hortulana quidem est bona stomacho, est uelocis digestionis, et acceptio eius cum aceto facit appetitum, et confert eius comestio icteritiæ. *Membra expulsionis.* Eius semen exsiccat sperma, et sedat desiderium coitus, et confert multitudini pollutionis, et olus eius minus est in illo, quam semen eius. Et de lacte quidem lactucæ, 3. cum aqua et quum in potu datur medietas. f [melle] solutione educit chymum aquosum. Et lac hortulanæ propinquum est lacti syluestris. Ipsa uerò lactuca non stringit, neque soluit, quoniam non est salsa, neque pontica, neque abstersiua, sed est prouocatiua. Et syluestris quidem lac prouocat menstrua. *Venena.* Lac syluestris in potu datur morsui rutelæ, et scorpionis.

ANNOTATIONES.

Lactucam dicit lac augere, quod & Diosc. lib. 2. & frigidam esse secundo ordine. At Galenus 5. de simpl. med. fac. ea quę lac gignunt calida esse & humida statuit. & author

author quoque lib. primo lactucam cum in sanguinem uertitur, calfacere adnotauit. Quare quum eorum ratione, quæ in nobis fiunt medicamenta calida aut frigida, sicca aut humida dicantur. calida lactuca dicenda esset, non frigida.

De [a] *[lactuca asini.]* *Cap.* 449.

Lactuca asini quid est? Est sicut folia lactucæ subtilis, pluris numeri, ad nigredinem declinans, plus pilosa, & folia eius radici adhærent, b [nata ab ea grauia,] & color radicis eius ad rubedinem est decliuis, & tingit terram, & manum colore rubeo, & oritur in terra bona, & est ex substātia aquea, & terrea, & est c [asiniar] & iam dictum est de ea. *Electio*. Citrina est fortior, & alba est aquea, debilis. *Natura*. Calida est, & sicca in principio secundi. *Operationes et proprietates*. Est abstersiua, aperitiua, & quod de flore eius est siccum, est fortius in illo. & natura quidem radicis eius est proxima naturæ seminis eius: sed radix est fortior, & propriè sicca. Inquit Paulus, & in ipsa est virtus attractiua ex profundo, adeo quod extrahit surculos. *Apostemata & † pustulæ*. Confert apostematibus duris, vbicunque sint. *Vulnera & ulcera*. Quando ex eo fit ceratum, consolidat: & similiter aqua eius in cerato. *Instrumenta iuncturarum*. Est notum emplastrũ super podagram, & similiter cum aceto super sciaticam. *Membra capitis*. Succus eius est mundificatiuus capitis, facto caputpurgio ex eo, & administratur cum melle in † aphthis, & confert linitum. *Membra oculi*. Quod de ea siccum est, mundificat uestigia remanentia in oculo, & grossitudinem d [extremitatum] palpebrarum. *Membra nutrimenti*. Mundificat hepar, & quæ cũ aceto condita est, ualet ad splenem comesta, & ut emplastrum superposita: *Membra expulsionis*. Prouocat menstrua fortiter, & interficit embryonem uiuum, & extrahit fœtum mortuũ, & confert apostematibus duris in matricē supposita, & sedendo in aqua eius, & e † [ ] est res magis prouocans menstrua, & magis conueniens. Et quod de ea in ultimo administratur, est aureus bibitus, & suppositus. Et administratur cum cerato super ragadias ani.

De [a] *[lentisco.]* *Cap.* 450.

Lentiscus quid est? Est nota, & rob quidem lentisci, & gumma eius, defertur ad Mecham, & nominatur hoc nomine. *Natura*. Calida est in tertio b [humida] in primo. *Operationes et proprietates*. Est abstersiua, resolutiua, attractiua ex profundo corporis. & gumma eius est gumma in arbore c [alkenkez,] & est sicut laudanum in potentia, & est boni odoris, & ingreditur in odoramentis mulierum d [in halep.] *Membra capitis*. Rob lentisci confert ualde fluori oris, & ulcerib. eius. *Membra expulsionis*. In ipsa est uirtus constringendi uentrem.

A N N O T A T I O N E S.

Lentiscum calidum esse refert in tertio, & siccum in primo. At Gal. libro septimo simpl. & Paul. lib. 7. in secundo siccorum ordine, & in calidorum & frigidorum medio reponunt.

De [a] *[lauro.]* *Cap.* 451.

a B gar.

Laurus quid est? Granũ eius est secundũ figurā auellanæ paruæ, sup quod sunt cortices nigri, subtiles, quod compressione frangitur in duas partes, quę sunt grani nigri ad citrinitatē, boni saporis, & eius odor est redolens, & eius folia sunt sicut folia myrti, præter quòd sunt maiora, & eius fructus est rubeus. Ipsa verò oritur in locis mōtuosis, & uirtus eius est in folijs, & fructu. *Natura*. Grana eius sunt calidiora. & cortices eius sunt minoris caliditatis, & est omnino calida & sicca in secundo. *Operationes, & proprietates*. In granis eius est mollificatio, & in ipsa tota est calefactio. & grana eius sunt calidiora folijs ipsius, & calefactio partium ipsius, & exsiccatio earum est fortis, sed grana sunt ultima, & cortex est debilior, & minoris caliditatis, & eius oleum est calidius oleo nucis. *Decoratio*. Linitur super morpheam cum uino. *Apostemata & † pustulæ*. Confert cum pane & sauich apostematibus calidis. *Instrumenta iuncturarum*. Confert doloribus neruorum omnib. & eius oleum resoluit lassitudinem. *Membra capitis*. Resoluit soda, & eius oleum etiam, & similiter ambo faciunt ad dolores auris frigidos, & b [elongationem auditus,] & conferunt tinnitui, & catarrho. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert stricturę anhelitus, & difficultati dilatationis deglutita cum melle, aut cum rob, & similiter cursui superfluitatum ad pulmonem, & fiunt ex ea loch cum melle ad ulcera pulmonis, & anhelitum dilatationis, & propriè ex granis eius. *Membra nutrimenti*. Oleum eius confert dolori hepatis, quando bibitur cum uino odorifero, & similiter cortex eius, uerum ipsa, & grana eius sunt mollificantia stomachum, & commouentia uomitum. *Membra expulsionis*. Eius oleũ facit nauseam, & facit uomitum, & in ipsa est prouocatio menstruorum, et urinę, et decoctio foliorum eius confert ægritudinibus uesicę, et matricis, adeo quòd, sedendo in ea, & potio eius ad solutionem fit ʒ. ij. cum aqua mellis, et oxymelle. Et quando de cortice eius bibitur aureus, frangit lapidem, et interficit fœtum propter suam amaritudinem additam super amaritudinem aliorũ, et fit potio, ix. kerates, et grana eius frangunt lapidem etiam. *Febres*. Oleum eius confert horripilationi inunctum. *Venena*. Confert mordicationi scorpionis cum uino c [et rob, est bona uespæ, et api, quando pungunt,] et omnino est theriaca uenenis bibitis omnibus. *Permutatio*. Loco eius ponuntur folia sisymbrij.

† bothor.

b B. confert auditui.

c B. & recés emplastrum est bonum puncturæ uespæ & apis.

L I T E R A M.

De [a] *[meliloto.]* *Cap.* 452.

a B. achlil alm elech.

Melilotum quid est? Flos plantæ, coloris pallec, in quo est lunaris figura, cum raritate sua quandam habens duritiem. Et ex eo quidem aliud est album, et aliud citrinum. *Electio*. Ex eo melius est quod est durius, et cuius color de-

declinat ad albedinem parumper, & sapor ipsius amarior sentitur, & cuius odor est manifestior. Inquit Dioscorides. Melius ex eo est illud, in quo est croceus color, & est[b] [acutioris] odoris, quamuis odor speciei ipsius in[c] [principio] sit paruus & debilis, & sit in colore eius color fænugręci. *Natura*. Est calidum in primo, siccum in eodem, & ad ultimum est compositum, & caliditas ipsius est dominantior frigiditate ipsius. Inquit Dioscorides. Est æquale in frigiditate & caliditate. *Operationes, & proprietates*. In ipso est stypticitas pauca cum resolutione, & propter illud digerit. Inquit Dioscorides. Est liquefactiuum superfluitatum. Et dixerunt alij eius succus cum † sapa sedat dolores, & est resolutiuum, subtiliatiuum, & cōfortatiuum mēbrorum. *Apostemata & † pustulæ*. Confert apostematibus calidis, & duris, propriè cum † sapa, & etiam permixtum cum[d] [uitello] oui, & farina fœnugræci, & semine lini, & papaueris [* secundum locum.] *Vulnera & uulcera*. Confert vlceribus humidis, & propriè mellino linitum cum aqua, & cum aliquo desiccatiuorum apposito cum eo quod sit sicut gallę, & lutum leue, & lentes. *Membra capitis*. Confert apostematibus aurium, & dolori ambarum superposito emplastro ex eo cum † sapa, & reliquis quæ dicta sunt, et distillatione facta in eis ex succo eius, et eius iuuamentum in doloribus est velocius. Ex ipso quoque fiunt embrochę, et sedat soda. *Membra oculi*. Confert apostematibus oculi facto emplastro ex eo cum † sapa, & cum eis quę dicta sunt. [e] † [

] *Membra expulsionis*. Confert apostematibus ani & testiculorum facto emplastro ex eo cum † sapa, & cum eis, quæ dicta sunt [f] [decocto] cum vino.

b B. melioris.
c B. radice.
† careno.
† bothor.
† careno.
d B. albumine.
† careno.
* —— B.
† careno.
e † B. Membra nutrimēti. Quū administratur crudum, aut coctū cū vino, aut cū eis, q̄ dicta sunt, sedat dolorem stomachi.
† careno.
f B. cum eo & decoctum.

De[a] [*myrto.*] *Cap.* 453.

a B. alas, uel as.
b B. uino.
c † B. nascens super trunculos, seu.
d B. palmæ.
e B. techeregiet

Myrtus quid est? Nota est. Et in ipsa est amaritudo cum ponticitate, & dulcedine, & frigiditate propter ponticitatem suam, & ipsius bunchum est fortius, & fiunt ex eo trochisci cum[b] [syrupo] styptico. Et in ipsa quidem est substantia terrea, & substantia subtilis pauca, & ipsius quidem bunchum est quiddam[c] † [

] super virgultum eius in colore virgulti eius habēs formam[d] [plantę vel volæ] manus & figuram eius. Et in oleo ipsius sunt omnia iuuamenta, quę dicuntur. *Electio*. Fortior est, quę ad nigredinē declinat, & propriè rotunda habens folia, et præcipuè montana ex ea tota. Et flos eius melior est albus, et succus, fructus eius est melior, et eius quidem succus quum veterascit, debilitatur, et[e] [fit cortex,] ideoque oportet vt ex eo trochisci fiant. *Natura*. In ipsa est caliditas subtilis, et magis dominans in ipsa est frigiditas, et eius quidem stypticitas est maior frigiditate eius. Et videtur quòd eius frigiditas sit in primo, et siccitas ipsius in termino secundi. *Operationes & proprietates*. Retinet solutionē, et sudorem, et omnem fluxū sanguinis, et omnem cursum ad membrum, et quando cum eo fit fricatio in balneo, confortatur corpus, et desiccantur humiditates, quæ sunt sub cute, et embrochæ quidem decoctionis eius, quum super ossa effunduntur, velocius fit ipsorum restaura tio, et quod ex ea adustum est, loco tutiæ ponitur ad hoc vt bonus fiat odor corporis, et confert omni fluxui sanguinis linitum, et loco emplastri superpositum, et bibitum, et similiter eius rob, et rob fructus, et eius [f] [contractio] for tior est infrigidatione eius. Et ipsius quidē nutrimentum est paruum, [g] [et in syrupis quidē non est qui constringat dolores pulmonis, et tussim pręter syrupū eius.] *Decoratio*. Eius oleū et succus, et decoctio ipsius confortat radices capillorum, et prohibent casum, et prolongat eos, et denigrat, et propriè ipsius semina. et decoctio seminum eius in[h] [butyro] prohibet su dorem, et rectificat rasuram uenarum, et folia eius sicca prohibent fœtorem ascellarum, et ipsius cinis loco tutiæ ponitur, et confert pāno. *Apostemata & † pustulæ*. Sedat apostemata calida, et erysipilam, et formicam, et † pustulas, et ulcera, et quod est super ambas uolas, et adustionē ignis cum oleo. et similiter eius syrupus, et emplastrum factum ex folijs ipsius cum oleo, et vino post ipsius commixtionem cum eis, et similiter eius oleum, et vnguentum factum ex ipsius oleo, et confert [i] [ipsius succus] quū proijcitur super panaritium, et similiter ceratum ex eo. et quum decoquitur etiam eius fructus cū vino, et fit ex eo emplastrum, sanat vlcera, quæ sunt in ambabus volis manuum, et in vtrisque pedibus, et adustionem ignis, et prohibet eos a vesicatione, et similiter eius cinis cum cerato. *Instrumenta iuncturarum*. Emplastrum factum ex fructibus eius decoctis cum vino, est conueniens mollificationi iuncturarum. [k] † [

] *Membra capitis*. Retinet fluxum sanguinis ex naribus, et abstergit furfures, et exsiccat vlcera capitis, et vlcera auris, et ipsius pus, quum ex ipsius aqua in ipsam distillatur, et confert ipsius syrupus mollificationi gingiuę, et eius folia quum in vino decoquuntur, et fit inde emplastrum, sedant soda vehementer. *Membra oculi*. Sedat ophthalmiam, et exitum, et quum coquitur cum hordeo, sanat carū apostemata, et ipsius cinis ingreditur in medicinis ungulæ. *Membra anhelitus & pectoris*. Confortat cor, et aufert tremorem cordis, et confert fructus ipsius tussi propter dulcedinem suam, et retinet ventrem vtentis eo, si est solutus sua stypticitate. et confert fructus ipsius sputo sanguinis, et etiam ipsius rob similiter. *Membra nutrimenti*. Confortat stomachum propriè rob eius et semina prohibēt cursum superfluitatum ad stomachum. *Membra expulsionis*. Succus fructui eius est prouocatiuus, et ipsemet confert ardori vrinæ, et uesicæ, et est bonus in prohibendo prouocationē mēstruorum. et eius aqua stringit naturam, et retinet solutionem cholericam et melancholicam[l] [linita.] Et ipsa cum oleo sesamino exprimit phlegma, et cum sola tione emittit ipsum. Et decoctio fructuū eius confert fluxui humiditatum matricis, et confert emplastro inde facto hęmorrhoidibus, et confert apostemati testiculi, eius decoctio confert exitui ani, et matricis. *Venena*. Confert morsui rutelæ, et similiter fructus eius, quum potatur cum uino, et similiter puncturæ scorpionis.

De[a] [*melongena.*] *Cap.* 454.

Melongena quid eſt? Nota eſt. *Electio*. Quæ ex ca eſt antiqua, eſt mala. b [Et eius natura eſt ſicut frixi eius:] recens verò eſt ſanior. *Natura*. Secundum filium Meſaugue eſt frigida: veruntamen verum eſt, ꝙ virtus in ipſa dominans eſt caliditas, & ſiccitas in ſecundo, propter amaritudinem, & acuitatem ipſius. *Operationes & proprietates*. Generat melancholiam, & generat oppilationes. *Decoratio*. Corrumpit colorem, & denigrat ſuperficiem corporis, & citrinat colorem, & quæ ex melongenis ſunt paruæ, c [comedantur excorticatæ] & ipſe quidem faciunt poſſidere panum; *Apoſtemata &* † *puſtulæ*. Generat cancros, & duritiem, & lepram. *Membra capitis*. Generat ſoda & d [oppilationes, & facit multiplicare triſtitiam in eis.] *Membra nutrimenti*. Generat oppilationes hepatis & ſplenis, niſi illa quæ cocta eſt in aceto, ipſa enim aperit oppilationes hepatis fortaſſe. *Membra expulſionis*. Generat hæmorrhoidas, veruntamen ſi ex capitib. eius in vmbra ſiccis, & contritis fiat epithema confert hæmorrhoidibus. Et melongena quidem non habet proportionem ad ſtringendum, aut ſoluendum, veruntamen quũ coquitur in oleo, ſoluit, & in aceto ſtringit.

De[a] [*mace.*] *Cap.* 455.

Macis quid eſt? Eſt ſimilis folijs compoſitis[b] venenoſis ſiccis declinans ad rubedinem & citrinitatem ſicut cortex, & lignum, & folia, mordicans linguam, ſicut cubebe. Filius Meſaugue, eſt cortex nucis muſchatæ.

De muſaiaha, *Cap.* 457.

Muſaiaha quid eſt? Eſt ſimilis virtuti neremisk: ſed eſt ſubtilior eo. *Natura*. Inquit Paulus eſt ęqualis. Et dixerunt alij eſt calida & ſicca in ſecundo.] Et non eſt dubitatio quidẽ in caliditate & ſiccitate ipſius. *Operationes & proprietates*. Reſoluit inflationem, & in ipſa eſt ſtypticitas. *Apoſtemata &* † *puſtulæ*. Reſoluit duritiés groſſas quum ponitur in cerato. *Decoratio*. Oris odorem bonum efficit. *Membra capitis*. Ex eo cum oleo violaceo fit caputpurgium ad ſoda frigidam ex ventoſitatibus groſſis in capite, & ad hemicraneam. *Membra nutrimenti*. Confortat hepar et ſtomachum. *Membra expulſionis*. Conſtringit a [cęliacam] & confert dyſenterię, & eſt bona matrici.

De[a] [*myrobalanis.*] *Cap.* 457.

Myrobalani quid eſt? Eorum alij ſunt citrini immaturi, et alij ſunt nigri Indi, et ſunt illi qui vltimi ſunt in maturitate, et ſunt pinguiores, et alij ſunt kebuli qui ſunt maiores omnium, et alij ſunt Sinij; qui ſunt minuti et leuiores. *Electio*. Meliores ſunt citrini vehementis citrinitatis, et decliues ad viriditatem, graues, groſſi, duri: Kebuli autem ſunt meliores qui ſũt groſſiores, et grauiores, et ſubmerguntur in aqua, et ſunt decliues ad rubedinem. Et Sinii meliores ſunt illi, qui roſtrum habent. *Natura*. Dicitur ꝙ citrini calidiores ſunt nigris: et dicitur quòd Indi ſunt minoris frigiditatis, quam Kebuli. Et omnes quidem ſunt frigidi in primo, ſicci in ſecundo. *Operationes & proprietates*. Omnes extinguunt choleram, et conferunt ei. *Decoratio*. Nigri clarificant colorem. *Apoſtemata &* † *puſtulæ*. Myrobalani omnes conferunt lepræ. *Membra capitis*. kebuli conferunt ſenſibus, et ſeruationi, rationi, et conferunt etiam ſoda. *Membra oculi*. Citrini valent oculo mollificato, et b [conferunt materiebus quæ currunt] facto ex eis † col lyrio. *Membra anhelitus & pectoris*. Conferunt tremori cordis, et triſtitię c [ex amore] bibiti. *Membra nutrimenti*. Conferunt dolori ſplenis, et conferunt nutrimenti inſtrumentis omnibus propriè ambo nigri. ambo enim confortãt ſtomachum, et propriè nutriti, et digerunt cibum, et confortant ſtomachum totaliter præparando ipſum, et nutriendo, et exſiccando. Et citrini quidem optimè præparant ſtomachum, et ſimiliter nigri. Et Sinij ſunt debiles in eo quod agũt, et Kebulis quidem eſt vis faciendi nauſeam, et Kebuli conferunt hydropiſi. *Membra expulſionis*. Kebuli et Indi frixi cum oleo, ſtringunt, et citrini ſoluunt choleram, et parum phlegmatis. Et nigri ſoluunt melancholiam, et conferunt hæmorrhoidibus, et Kebuli ſoluunt melancholiã et phlegma. Et dicitur quòd Kebuli conferunt colicæ; Kebulorum autem potio ad ſoluendũ infuſorum ſit a. v. ʒ. vſque ad. ʒ. xj. et non infuſorum vſque ad. ʒ. ij. et dico quòd ſit vſque ad plus. De citrinis verò quandoque ſumitur in potu uſque ad x. et plus tritis, et infuſis in aqua. *Febres*. Conferunt Kebuli febribus antiquis.

† bothor.

b B. expellunt materias fluentes ad ipſum.

† alcofol.

c —— B.

ANNOTATIONES.

Myrobalanos omnes primo ordine frigidos eſſe dicit, et ſiccos ſecundo. At Auer. 5. Coll. omnes myrobalanos frigidos facit primo gradu, & ſiccos tertio. & author quoque lib. de uirib. cord. eos laudat qui emblicum frigidum & humidum eſſe exiſtimant.

cap. 55.

Tract. 2.

De[a] [*muſco.*] *Cap.* 458.

a B. thaleb.

Muſcum quid eſt? Fluuiale eſt aqueum, terreum, et marinũ eſt vehemẽtioris ſtypticitatis, ſed muſcum petroſum eſt furfur lapidum, et nos iam diximus. *Natura*. Eſt frigidum. *Operationes & proprietates*. Retinet ſanguinem in omni loco, linitum, et marinum vehementius. *Apoſtemata &* † *puſtulæ*. Ponitur ſuper apoſtemata calida, et eryſipilam, et formicam, et ſimiliter[b] [quod eſt vt lentes, muſcum] cũ ſauich. *Inſtrumenta iuncturarum*. Super podagram calidam, et dolores iuncturarum calidos ualet, et quando feruet in oleo antiquo, lenit neruos. *Membra expulſionis*. Fit ex eo emplaſtrum ramici inteſtinorum, et detumeſcere facit eam, et glutinat.

† bothor.

b B. lenticula aquę quæ eſt ex ſpecie muſci.

De[a] [*mandragora.*] *Cap.* 459.

a B. luſaha.

Mandragora quid eſt? Nota eſt, et nos iã perſcrutati fuimus eius narrationem in capitulo de iabrol. *Natura*. Secundum me eſt frigida uſque ad tertium et humida.

a B mesch.

De [a] [*musco*.] *Cap.* 460.

Muscus quid est? Muscus est folliculus animalis sicut gazel ipse, nisi quia habet duos dentes albos flexos ad interiora, sicut duo cornua. *Electio*. Melior est secundum suam mineram antebium & dicitur, immò [b] [ascilte,] deinde iurgium: deinde Indus marinus: & ex parte pastus, quod pascit vtrunque been, & spicam, deinde almaru. Et melior ex parte coloris & odoris est pomalis, citrinus. *Natura*. Est calidus & siccus in secundo: & quod ex eo siccum est, apud quosdā est [c] [maius.] *Operationes, & proprietates*. Est subtilis confortatiuus. *Decoratio*. [d] [Vaporat] quando ponitur in cibo. *Membra capitis*. Quando fit caputpurgium ex musco cum croco, & pauca camphora, confert soda frigidę, & solus ēt, propter illud quod in ipso est de resolutione & virtute: & ipse confortat cerebrum temperatum. *Membra oculi*. Cōfortat oculum, & exsiccat humiditatem eius, & abstergit albuginem subtilē. *Membra anhelitus & pectoris*. Confortat cor [e] † [ ] & sanat tremorem cordis, & melancholiam ex solicitudine. *Venena*. Est theriaca venenorum, & propriè napelli.

b B. scinium.
c B. fortior, seu potentior.
d B. Facit oris fœtorem.
e † B & lætificat.

a B masteche.

De [a] [*mastice*.] *Cap.* 461.

Mastix quid est? Alius est Romanus albus, & alius est [b] [Nabathi] ad nigredinem declinans, & arbor quidem eius est composita ex aqueitate pauca, & terreitate plurima, & est subtilior, & magis iuuās quam oliban um. *Electio*. Melior est ille, qui est albus, [c] [magnus] mundus. Et eius rectificatio est resolutio ipsius, & dimissio in aceto per aliquot dies, deinde exsiccatur. *Natura*. Calidus est, & siccus in secundo, & est minoris calefactionis & exsiccationis quam olibanum, & in arbore quidem eius non est infrigidatio, & calefactio vehemens, & in ipso est calefactio maior quā ea, quæ est in arbore eius. *Operationes & proprietates*. Est stypticus, resolutiuus, & omnes partes [d] [eius, & arboris suæ] sunt stypticæ. Et eius quidem est compositio ex substātia aquea tepida, & substantia terrea. Et radices eius, & cortices radicum eius, ponuntur loco acatiæ & [e] [hensistides,] & loco eius, & similiter succus foliorum eius. Et ex fructu quidē eius, fit oleum vehementis stypticitatis. Gal. autē videtur videre in omnibus partibus cum stypticitate lenificationem, & similiter sunt olea eius. [f] [Nabathi] verò qui trahit ad nigredinē, stypticitas est minor, & exsiccatio est maior, & est magis conueniens in eo quòd necesse est resolui fortiter. Et totum quod in ipso est de stypticitate, & lenificatione, & exsiccatione est sine impedimento, & est subtile ualde, & liquefacit propter suam snbtiliationem, & lenificationem, & caliditatem suam subtilem phlegma, & est cum hoc minoris acuitatis, & spissitudinis quā reliquæ gummæ. *Decoratio*. Ponitur in dētifricijs, & in gomaris: & facit possidere pulchritudinem. *Apostemata &* † *pustulæ*. Cōfert propter illud quod in ipso est de stypticitate, & lenificatione, apostematib. viscerum. Et nigrū [g] [Nabathi] est conueniens duritieb. intrinsecis, & nigrum confert apostematibus formicalibus. *Vulnera, & ulcera*. Prohibet succus eius, & decoctio foliorum ipsius, ambulatiua, & oleum arboris huius confert scabiei, ita quòd scabiei pecudū, & canum. Et effunditur decoctio foliorum, & succus super ulcera, & generat carnem, & similiter super ossa fracta, & restaurat. *Membra capitis*. Masticatio ipsius extrahit phlegma ex capite, & mundificat ipsum, & similiter colluti oris et eo facta confirmat gingiuas. *Membra oculi*. Adherent eo pili [h] † [ ] inuersati. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert tussi, & sputo sanguinis, & propriè decoctio radicis eius, & corticis eius. *Membra nutrimenti*. Confortat stomachū & hepar, & aperit appetitum, & stomachum efficit bonum, & mouet eructuationem, & liquefacit phlegma eius, et confert apostematibus stomachi, et hepatis statim. *Membra expulsionis*. Confortat hepar, et intestina, et confert apostematibus eorum, et decoctio radicis eius, et corticis ipsius cōfert fluxui [i] [sanguinis per inferiora] et dysenteriæ, et rasuræ. Et similiter ipsa folia fluxui sanguibis matricis, et omnibus doloribus matricis, et cursui humiditatis earum malo, et [augmento] matricis, et ani, et similiter oleum arboris eius, et seminis eius, prouocat mēstrua.

b B cabthi.
c B. purus.
d B. arboris eius
e B. & hensistides, seu hypoquistidos.
f B. Cab. hi.
† bothor.
g B. cabthi.

De [a] [*mu*.] *Cap.* 462.

Mu quid est? Est frusta diuersę figurę in colore agarici, et habet puluerem trahens ad stypticitatem, et amaritudinē, et est boni odoris, pungens linguam, et est radix plantę, non enim administratur de eo nisi radix eius, et multiplicatur in terra [b] [Megduna.] [c] [*Electio*.] Melius est illud quod est album, [d] [magnum,] mundum. Et ipsius quidē rectificatio est resolutio ipsius, et dimissio eius in aceto per aliquot dies, deinde exsiccatio ipsius. [*Natura*. Est calidum et siccum in tertio, et in ipso est humiditas extranea non matura, inflatiua. *Operationes & proprietates*. Est subtile, abstersiuū, aperitiuum, simile spicæ in virtute, verum ipsum est fortioris calefactionis et stypticitatis. *Instrumenta iuncturarum*. Confert bibitum, et linitum dolorib. iuncturarum. *Membra capitis*. Facit soda plurimus vsus eius, et illud propter superfluitatem humiditatis eius [congelatæ] in ipso [f] † [ ] *Membra expulsionis*. Confert difficultati vrinæ bibitum, et in modo emplastri superpositum, et similiter doloribus uesicæ et constrictioni superfluitatū in ea, et prouocat menstrua, et confert doloribus matricum, ita quòd encatisma in aqua eius, et confert dolori pungitiuo ventris, et rugitui, et inflationi.

De [a] [*mezerion*.] *Cap.* 463.

Mezerion [b] [ ] quid est? Est lacticinium magnum, quod est duorum modorum: vnum eorum est [c] [magna] habēs folia, subtilia, [d] [spissa] et hoc est deterius amborum. Et quod nigrum est, est perniciosum. *Electio*. Melius mezerion est, in quo sunt folia plurima, et similia folijs oliuæ et subtiliora. Qđ verò folia parua hēt, quę sunt crispa

crispa, est malum: sed quandoque malitia almezerion frangitur cum resolutione. *Natura*. Est calidum & siccum in quarto. *Operationes, & proprietates*. Est acutum, mundificatiuum, excoriatiuum, & eius [e] [acrimonia] est vehemens. *Decoratio*. Omnes species administrantur ad morpheam, & ad albaras, & ad lentigines linitæ exterius, & quandoque admiscetur ei sulphur in ipso. *Vulnera & ulcera*. Omnes species eius administrantur ad impetiginem, & vlcera sordida cum melle, & eradicant [f] [cortices] propter illud quod est in eis de substantia resolutiua, corrosiua, & similiter exsiccant scabiem. *Membra capitis*. Colluitur os cũ decoctione eius, & propriè decoctione nigri, & sedatur dolor dentis. Et quandoque g [aliquid eis adhæret] cum pipere & frusto faui super dentem[h] [corrosum propter dolorem.] *Membra nutrimenti*. Nocet hepati valde. *Membra expulsionis:* Soluendo educit aquam, & propriè quod accipitur humidum hora sui floris. Eius autem acuitas frangitur, si infundatur in aceto, deinde exsiccetur. Et ex eo quidem infuso in potu sumuntur sex aurei decocto ĩ lib. 1. & s. aquę donec de ea remaneat medietas, & quarta, & bibitur, & solutione educit lumbricos, & ascarides, & propriè i [acsunesi] & in decoctione calamenthi montani. Et quãdoque sumũtur drac. xxij. de eo, & positę in duobus vrceis vini, dimittuntur sic duob. mensibus, dein de colantur, & post dimittũtur duo bus mensibus, deinde dãtur in potu ad hydropisim, & ad purgationem mulierum, quæ pepererunt, & conferunt. & eius decoctio confert difficultati vrinæ vehementi, & dixerunt ꝙ ipsum etiam solutione educit melancholiam, & humores phlegmaticos, & propriè quãdo miscetur cum duplo absinthij quãtum ipsum est. Et quidam eorum sunt qui assumũt de eo aur. cum duplo ipsius de absinthio confecto cum melle decocto, & faciũt ex eo collyria, & oportet quidem vt si sit ad soluendum aquam citrinam, admisceantur ei alia solutiua, quę ipsam soluunt. Et si quęritur vt eo soluatur melãcholia, fiat ex eo similiter, & misceatur ei quod soluat melancholiam. *Venena*. Mezerion bibitur cũ vino ad morsum vermium venenosorum, & est propriè nigrum venenum mortiferum. Et quando miscetur cum sauic, & coniungitur cum aqua & oleo, interficit mures, & canes, & porcos. Et quod de eo interficit homines, est pondus ʒ. ij. interficit enim cum turbatione, & vomitu, & solutione.

De [a] [maru.] Cap. 464.

Maru quid est? Dicunt Indi quòd est species plures. Est enim quædam species eius, quæ est boni odoris, & est [b] [marmacor] & est calidior & siccior. Et est species alia quæ est minoris odoris & dicitur[c] [sumuse] & est calida, & lenis. Et tertia species nominatur almaru albũ, quæ est temperata, & in ipsa est virtus d [lenificatiua.] Et existimo ꝙ illa, in qua est uirtus [e] [lenificatiua] est lingua bouis. Et alia est species quæ nominatur f [marumeus] & est calida & sicca subtiliatiua. Et est species quę nominatur g [mersecbar] & est frigida, secundum ꝙ dicit narrator eius. *Natura*. Est calidum & siccum in secundo. deinde diuersificatur. *Operationes et proprietates*. Omnes species sunt [h] [rarificatiuę, subtiles,] resolutiuę inflationum, & phlegmatis, aperitiuę oppilationum vbi sunt. *Membra capitis*. Distillatur cum aqua lactis in aurem dolorosam. Et merscebar quidem cõfert soda calidæ, & reliquę species almaru conferunt soda frigidæ. sed quod de eo odoriferum est, facit soda propriè quando odoratur super uinũ. *Membra nutrimenti*. Resoluit phlegma ex stomacho, & confert dolori stomachi, et confortat ipsũ. *Membra expulsionis*. Confortat intestina, & semen eius quum frigitur, confert rasuræ intestinorum. & dysenteriæ, & si non frigitur, solutione educit phlegma.

h B. carminatiuę subtiliatiuæ.

De [a] [marmacora.] Cap. 465.

a B. marmahas.

Marmacora quid est? Nota est. Et flos quidẽ eius est cineritius ad viriditatem declinans, & boni odoris, qui de eo est [b] [aromaticus.] *Natura*. Inquit Dios. Almarmacora est calidior maiorana, & fortior, & est calida in tertio, sicca in secundo. *Operationes et proprietates*. Est subtilis, resolutiua, sedatiua ventositatum, aperitiua oppilationum phlegmaticarum, vbi sunt. *Membra capitis*. Inebriat velociter, quum ponitur in uino, & facit soda odoratus eius vltimè, uerum resoluunt odoratus eius, & multitudo ipsius, & declinatio super embrocham ipsius, omnes uapores, & soda frigidos, & est similis secha in illo. *Membra nutrimenti*. Confortat stomachum, & aperit oppilationes uiscerum, & exsiccat humiditatem stomachi. *Membra expulsionis*. Confortat intestina.

b B. aromatici.

De [a] [mugath.] Cap. 466.

a B. mungath.

Mugath. quid est? Dixerunt quidam ꝙ est uenæ [b] † [ ] granati sylvestris, sed non est conueniens hoc, quod dixerunt, quoniã semen eius est conueniens coitui, & mouet ipsum fortiter. *Natura*. Est calidum c [perueniens ad tertium, & humidum in secũdo.] *Operationes et proprietates*. Est confortatiuum membrorum. *Decoratio*. Est impinguatiuum. *Instrumenta iuncturarum*. Confert quum ex eo fit emplastrum torsioni, fracturæ, et attritioni lacertorũ, & dislocationi, & confert podagræ, & spasmo, & est bonũ d [tesabuch] et duritiei iuncturarum. *Membra anhelitus et pectoris*. Lenificatiuum est duritierum, quę sunt in gutture, et pulmone. *Membra expulsionis*. Mouet coitum, et propriè semen eius.

b † B. seu radices.

c B. Alia litera. in secundo, humidũ in tertio.

d B. aldesbot.

De [a] [merdesenz.] Cap. 467.

a B. merdasengi

Merdesenz quid est? Merdesenz est plumbũ adustum, et quandoque fit absque plumbo, et peruenitur ad summum rectificationis ipsius, aut quia decoquitur in aceto, aut uino puro, deinde, aduritur uice una, aut duab. aut aduritur sup prunas, et aufertur ab eo quod sup ipsum eleuatur, aut decoquitur cum aqua et frumẽto, et cũ hordeo, donec findatur, et remouẽtur ab eo frumẽtũ et illa aqua, et decoquitur cũ aqua recẽti, donec purificetur, deĩde submergitur

tur ab illa aqua.Fit hoc de eo multoties,deinde mundificatur cum ſale multoties, ſicut ſcis,& quandoque fit aliud.*Natura*. Inquit Gal. Decliue eſt ad exſiccationē,ſed eſt debilis calefactionis,& infrigidationis. Apud alios verò eſt decliue ad aliquātulum frigoris.Et illud quod eſt ablutum,eſt proculdubio frigidum. *Operationes & proprietates*,Eſt constrictiuum,& exſiccatiuū, & abſtergit parumper cum ſtypticitate,& glutinatione,& ſubtiliat groſſum,& ſtypticitas, & abſterſio ipſius ſunt paruę. Et ipſum quidē eſt materia empiaſtrorum. Aggregat enim medicinas,& frangit ſuperfluitatem reſolutionis,& corroſionis,& ſtypticitatis etiam.*Decoratio*. Efficit odorem corporis bonum, & aſcellarum, & prohibet raſuram coxarum,& abſtergit pānum,& cicatrices nigras, & ſanguinem mortuum,& propriè illud quod eſt ablutum, & delet veſtigia variolarum, et prohibet ſudorem. *Vulnera & ulcera*. Creat carnem in vlceribus per accidens.Sed Gal.eſt ex eis,qui dicunt ꝙ ipſum non mundificat,& non ſordidat,et non generat, et b [non contrahit,ſed eſt materia emplaſtrorum,& confert raſurę inteſtinorum,& raſurę] almagabin & coxarum. *Membra oculi*.Illud quod eſt album ablutum,ponitur in† collyrijs,& abſtergit oculum. *Membra expulſionis*.Si bibatur,prohibet vrinam. Et mulieres quidem in regione noſtra dant ipſum in potu propter fluxum ventris,et vlcera inteſtinorum,et quandoque proijciunt in vaſis aquę,et minuitur eius nocumentum.*Venena*. Eſt pernitioſum,retinens vrinam,et inflat ventrem,et duo emūctoria,et c [conſtringit] linguam et præfocat, et ſtringit anhelitum.

b B.corrodit ſed eſt materia unguentorū, & cōfert excoriationi

† alcofol.

c B. Alia litera. dealbat.

De a [*meſcatrameſcir*. Cap. 468.

a B. meſcatrameſihe.

b B. Alia litera, alſahefram.

Meſcatrameſcir quid eſt? Stipites ſimiles b [alſceheſcebram] ſicco,ex quo non aſſumitur In principio cibi ſapor plurimus,neque odor, deinde ſuccedunt amaritudo,et acuitas. Et quā do paſcunt ipſum pecudes,facit emulgere ſanguinem et c [excuſat a calamentho,] immò eſt eo fortius plurimum. Et eſt duarum ſpecierū, quarum vna eſt d [meſcatrameſar] verum,et altera eſt mendoſum falſum,et eſt ei ſimile,verū habet diſpoſitiones debiliores diſpoſitionib.illius.*Natura*. Eſt calidum et ſiccum ad tertiū perueniens.*Membra anhelitus et pectoris*. Ipſum extrahit humiditates viſcoſas ex pectore, et pulmone.*Membra nutrimenti*. Syrupus eius confert conturbationi, et nauſeæ. *Membra expulſionis*.Prouocat menſtrua fortiter, et vrinam, ita ꝙ facit mingere ſanguinem,et extrahit fœtum bibitū, et ſuffumigatū, et ſuppoſitum, et eius ſyrupus prouocat ſanguinem partus.

c B. ponitur loco calamenthi.

d B.meſcatrameſiha.

De a [*mum*.] Cap. 694.

a B.mum;

Mum (*i.propolis*) quid eſt? Mum purum eſt parietes domorum apum, in quibus faciunt oua, et pullos,et aduenit in eis mel. Et mum quidē nigrum eſt ſordes b [feneſtrarū forinſecarū.] *Natura*. Eſt ęquale. *Operationes & proprietates*. Eſt lenitiuum,et replet vlcera ſorditie,et humectat per accidens,quoniam conglutinat,et oppillat poros, et eſt materia emplaſtrorum infrigidantium,et calefacientium omnium,et non eſt dubitatio quoniam in eo fit maturatio parua,et aliquantulum reſolutionis,ex multitudine reſolutionis mellis.et in mum quidem nigro, ꝙ eſt ſordes c [feneſtrarum forinſecus] eſt attractio vehemens ex profundo. Attrahit enim d [aſtellas quæ carni infixæ ſunt,] et ſpinas,et in ipſo ſunt ſubtilitas,et mundificatio pauca,et lenitas vltima.*Apoſtemata & † puſtulæ*. Lenit duritiem apoſtematum.*Vulnera & ulcera*. Lenit eſcharas,et implet vlcera ſorditie, et nigrum extrahit ſurculos,et ſpinas. *Inſtrumenta iuncturarum*. Lenit neruos. *Membra capitis*. Mum nigrum ſui odoris fortitudine facit ſternutationem. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert aſperitati pectoris linitum,et deglutitum propriè, et quandoque concutitur cum oleo violaceo,et prohibet lac coagulari in mammillis ablactantium. Exiſtimo quòd dixit e [bibantur grana ſicut milium.x.numero.] *Mēbra expulſionis*.Bibuntur de eo f [x.roſetin] in quibuſdam ſorbitionib. de milio et de ryzi ad vlcera inteſtinorum.*Venena*. Dicitur quòd ipſum extrahit venena, et ponitur ſuper vulnera ſagittarum venenoſarum linita,et non nocent.

b B.vaſibus adhęrēs.

De a [*magnete*.] Cap. 470.

Magnes quid eſt? Eſt lapis qui attrahit ferrum.quum ergo aduritur,fit hæmatites,et uirtus eius eſt ſicut virtus illius.*Electio*. Melior eſt niger imbibitus rubedine,purus, in quo non eſt permixtio. *Operationes & proprietates*. Eſt abſterſiuus,mundificatiuus.*Membra expulſionis*. D[...]tur in potu b [ad bibitionem limaturæ ferri, quum retinetur in uētre ſcoria ferri.Ipſe.n.extrahit] ipſam,et aſſociatur ei apud exitum. Et dicitur ꝙ quando in potu ſumuntur ex eo tria anuluſat cum mellicrato,educit ſolutione humorem groſſum malum.

De a [*marchaſita*.] Cap. 471.

Marchaſita(*ideſt pyrites*) quid eſt? Eſt plurium ſpecierum,alia enim eſt aurea,et alia argentea, et alia ęrea,et alia ferrea. Et omnis ſpecies ſimilatur ſubſtātiæ,cui comparatur in colore, et b [ipſę] quidem nomināt eam lapidē c [...] ſtenni [.ſ.lapidem luminis, propter iuuamentum quod uiſui affert.*Natura*.Calida eſt in ſecundo,ſicca in tertio.*Operationes & proprietates*. In ipſa eſt conſtrictio,et calefactio,et maturatio, et reſolutio,et abſterſio,et eſt uirtus eius fortis, veruntamen dum eius contritio non bene fit, non apparet eius iuuamentum. *Decoratio*. Confert quando linitur cum aceto ſuper morpheam, et baras,et lentigines,et reſoluit humiditates [...] tentas ſub cute, et ſubtiliat capillos, et crispat eos.*Apoſtemata & † puſtulæ*. Quando permiſcetur cum gumma pini confert apoſtematibus duris,et reſoluit ea,et ponitur in emplaſtris reſolutiuis propter illud,quod in ipſa eſt de reſolutione,et maturatione.*Vulnera & ulcera*. Cum gumma pini conſolidat ulcera, et d † [ ] corrodit carnē augmētatā. *Inſtrumenta iuncturarum*. Diſſoluit qđ aggregatur in partib.lacerti de [...]

ria ſim ili ſaniei. *Membra capitis*. Dicitur quòd ſi ſuſpendatur ſuper collum infantis, nõ timebit. *Membra oculi*. Abſtergit oculum, & confortat ipſum aduſta, & non aduſta.

De [a] [*magneſia.*] *Cap.* 472.

Magneſia quid eſt? Eſt in diſpoſitionib. marchaſitę, & eſt melior ea.

De [a] [*maiorana.*] *Cap.* 473.

Maiorana. *Natura*. Eſt calida & ſicca in tertio. *Operationes, & proprietates*. Eſt ſubtilis, reſolutiua, aperitiua cum fortitudine, & uirtus olei eius eſt calefactiua, ſubtiliatiua, acuta. *Decoratio.* Aqua eius ponitur in uentoſis, & ponitur ſuper membrum poſt expletionem ventoſationis, prohibet enim albedinem, quæ accidit a [b] [caraxationib.] poſt ventoſationem. Et quod ex ea ſiccum eſt, linitur cum melle ſup nigredinem ſanguinis & viriditatem eius, & propriè ſub oculo. *Apoſtemata & † puſtulæ*. Eſt epithema ſuper apoſtemata phlegmatica. *Instrumenta iuncturarum*. Ponitur in ceratis, & linitur ſuper torſionem neruorum, & confert dolori dorſi & inguinum, & ſimiliter cum melle ad laſſitudinem. Et oleum eius etiam eſt medicamen paralyſis declinantis collum ad poſteriora, & reliquę paralyſi. *Membra capitis*. Aperit oppilationes cerebri, & confert hemicraneæ, & ſoda, [c] [& humiditati, & ſoda melancholicæ, & uentoſitatibus groſſis, & dolori auris embrochata & diſtillata, & ponitur in ipſa cottum infuſum in oleo maioranæ, & cõfert oppilationi eius. *Membra nutrimenti*. Confert decoctio eius initio hydropiſis. *Membra expulſionis*. Confert decoctio eius difficultati urinę, & dolori uentris pungitiuo, & oleum eius calefacit, & ſubtiliat, & confert coarctioni matricis deducenti ad præfocationem ipſius. *Venena*. Ex ea cum aceto fit emplaſtrum ad puncturam ſcorpionis.

De [a] [*mumia.*] *Cap.* 474.

Mumia quid eſt? Ipſa eſt in uirtute picis, & aſphalti, commiſtorum, & naturis utrorumq; verũtamen eſt vltima, & amplum eſt eius iuuamentum. *Natura*. Eſt calida in ſecundo. *Operationes & proprietates*. Eſt ſubtilis, & reſolutiua. *Apoſtemata & † puſtulæ*. Confert apoſtematibus phlegmaticis. *Instrumenta iuncturarum*. Eſt bona doloribus diſlocationis, & fracturæ, & caſus, & percuſſionis, & paralyſi, & torturę bibita, & cum compreſſione inuncta. *Membra capitis*. Cõfert hemicraneæ, & ſoda frigidæ, & epilepſiæ, & uertigini, & fit capurpurgium ex ea ſecũdũ quantitatem vnius grani cum aqua maioranæ, & in aurem ponitur doloroſam unum granũ cum ſambacino, & ad fluxum ſaniei ex aure ponitur de ea quantum eſt vnum granum hordei cum oleo roſaceo, & aqua agreſtæ cum licinio. & ad grauitatem linguæ kirat unum cũ decoctione origani perſici, & ad galeatã paſſionem, & ad ſodam antiquam granum cum grano uno caſtorei, cum oleo de ben facto caput purgio. *Membra anhelitus, & pectoris*. Prohibet ſputum ſanguinis ex pulmone, ſitq; quod de eo in potu ſumitur, quantum ſunt tria grana hordei, in uino communi. Et iam quidem experta eſt Kirat ad pręfocationes cum oxymelle. Et ad dolorem gutturis kirat cũ rob de moris, aut de decoctione lenticulæ. Et ad tuſſim [b] [thafugi] cum aqua iuiubarũ, & aqua hordei, & ſebeſten tribus diebus continuis, quum eſt ieiunus. Et ad tremorem cordis kirat cũ aqua cymini, & ameos, & carui: *Membra nutrimenti*. Et ad debilitatem ſtomachi Kerates cum aqua cymini, & ameos & carui. Et ſimiliter ad nauſeam phlegmaticam, & ad caſum ſuper pectus, & ſtomachum, & hepar kirat cum duobus danich de luto armeno, & danich uno croci in aqua ſolatri, aut caſſię fiſtulæ. Et ad ſingultum granum vnum cum decoctione ſeminis apij. Et dolorem ſplenis kirat cũ aqua zuccari. *Membra expulſionis*. Eſt bona ad vlcera quæ ſunt in [c] [foramine uirgæ] & ueſica, & bibitur de ea q̃titas kirat cum lacte, & ſi aliqd de ea miſceatur cũ farina, & ſupponitur, confert paucitati tolerantiæ ad retẽtionem urinæ. *Venena*. Et ad venena duo grana cum decoctione [d] [haſce] & alaniudẽ, et ad ſcorpionẽ Kirat cũ uino puro, et ad pũcturã eius Kirat cum butyro vaccino.

b B. thaſugi.

c B. uirga.

d B. alhaſee'l.

De [a] [*myrrha.*] *Cap.* 475.

a B. Mor.

b B. ex arbore.

Myrrha quid eſt? Eſt gumma currens [b] [ſuper arborem] in Iameni, quę dimittitur donec congeletur, deinde colligitur, ſicut galbanum, et opopanacum [c] [in terra noſtra.] Et eius quidem alia eſt pura, et alia eſt adulterata. *Electio*. Melior eſt illa, quæ ad albedinem declinat, et rubedinem non commiſta ligno, [d] [cuius arbor eſt] boni odoris. Quandoque verò adulteratur cum quodam lacticinio pernitioſo, et fit ipſa pernitioſa, et hoc quidem lacticinium nominatur [e] [alferſius,] et eſt arbor pernitioſa, *Natura*. Eſt calida et ſicca in ſecundo. *Operationes et proprietates*. Eſt aperitiua, reſolutiua ventoſitatum, et in ipſa ſunt ſtypticitas et adhærẽtia, et lenificatio, et eius fumus eſt conueniens ei, cui ipſa conuenit, ſed eſt vehementioris exſiccationis, et ſubtilis abſque mordicatione, et eſt in homogeneoſitate fumi olibani, et ponitur in medicinis magnis propter multitudinem ſui iuuamenti, prohibet putrefactionem, ita ꝙ ipſa retinet mortuum, et conſeruat ipſum ab alteratione, et fœtore, et [f] [extrahit] ſuperfluitates crudas. Illa verò quę aſportatur de Clita eſt uehementioris calefactionis, et maturationis, & lenificationis. *Decoratio*. Quando miſcetur cum oleo myrtino, & ladano, iuuat ad confortãdum capillos, & ad inſpiſſandũ eos, & abſtergit ueſtigia vlcerum, & oris odorem bonũ efficit, quando in ipſo retinetur, & remouet fętorem oris; & illinitur pmiſta cum vino, et alumine ſup aſcellas, et remouet fętorem earum: et permixta cum melle et caſia lignea illinitur ſup verrucas. *Apoſtemata & † puſtulæ*. Confert apoſtematib, phlegmaticis. *Vulnera, & ulcera*. Cõſolidat, et cooperit oſſa nuda, et adminiſtratur cum aceto ſuper impetiginem, et ſanat uulnera putrefacta. *Membra iuncturarum*. [g] [Ipſa permiſta cum carne oſtracorũ illinitur] ſup cartilagines læſas, ſicut eſt auris, et reliqua. *Mẽbra*

c ——— B.

d B. arboris ei⁹.

e B. barbaſis.

f B. exſiccat.

† bothor.

g B. Alia litera. decoquitur cũ uino puro.

h B. epilepsiam.
i B. cũ thapsis.

capitis. Inquit Gal. odor myrrhæ sanis facit soda, ne dum patientibus [h] [soda,] & ipsa est ex medicinis proprijs [i] [memithe] & opio & castoreo, quæ conferunt contusioni auris, & facit scotomiam, & somnũ, & colluitur ex ea os cum uino & oleo, & confirmat dentes valde, et confortat eos, & prohibet corrosionem eorũ, & constringit eos, & remouet humiditatem eorum, & spargitur super vlcera capitis, & exsiccat ea, & administratur cum castoreo, & memithe, & opio ad vlcera auris dolorosæ, & ad saniem. Et liniuntur ex ea nares ambæ ad fluxus antiquos, & constringit eos. Et quandoque fit caputpurgium cum pondere danic de ea, & mundificat cerebrum. *Membra oculi*. Abstergit vestigia ulcerum in oculo, & implet ulcera eius, & abstergit albuginem ipsius, & confert asperitati palpebrarum, & resoluit saniem in oculo absque mordicatione, & quandoque resoluit aquam in principio sui descẽsus, quum est subtilis, quæ autem fortior est in † collyrijs, est illa, quæ est adulterata cum lacticinio.

† alcofol.

Membra anhelitus et pectoris. Est bona tussi antiquę humidę, & asthmati, & anhelitui dilatationis, & doloribus lateris, & clarificat uocem. & totum illud propter suam abstersionem subtilem absque asperitate, & ponitur sub lingua, & transglutitur aqua eius ad asperitatem gutturis. *Membra nutrimenti.* Confert myrrha pura mollificationi stomachi, & aqua citrinæ, & inflationi in stomacho. *Membra expulsionis*. Prouocat menstrua, & propriè clysterizata cum aqua rutæ, & aqua absinthij, aut aqua lupinorũ. & extrahit fœtum, & vermes, & ascarides propter suam amaritudinem, & lenit coarctationem oris matricis, & sumitur in potu quantitas fabæ de ea ad ulcera intestinorum, & rasuram, & solutionem. *Febres*. Faba de ea accepta cum pipere, & aqua ad initium rigoris, prohibet ipsum. *Venena*. Datur ad bibendum ad pũcturas scorpionum cum uino. *Permutatio*. Loco eius ponitur medietas ponderis sui de pipere nigro secundum quòd dicitur, sed nihil est.

a B. Meran.

De [a] [*muram.*] *Cap.* 476.

Muram quid est? Est fructus arboris, qui comeditur, quum tamen sit uehemens ponticitas in ipso, & superflua. *Operationes & proprietates.* In ipso est stypticitas & exsiccatio. *Vulnera & vlcera.* Quod de cortice eius adustum est, cũ aqua super scabiem ulcerosam ponitur. Et ipsa penitus tãtam stypticitatis uehementiã consequuta est, quòd fructus eius consolidat uulnera grossa. *Venena*. Si succus almuram cum uino bibatur, aut ex eo fiat emplastrum, cõfert morsui viperę. Et dicitur quòd serratura ligni eius interficit quando bibitur.

a B. Mamithe.

De [a] [*memithe.*] *Cap.* 477.

Memithe quid est? Est simile glandibus, citrini coloris ad nigredinem declinans, facile frãgibile, & in ipso est amaritudo, & substantia aquea, & terrea, & frigiditas aquea non est uehemens, sed sicut [b] [lacunarum,] & eius principium est herba, q̃ est in [c] [Membige] & in litoribus Sceni, & est manifesti odoris. et amari saporis, et crocei succi. *Natura.* Est frigida et sicca in primo. *Operationes, & proprietates*. Stypticitatem hẽt [d] [multam] *Apostemata & † pustulæ.* Confert apostematib. calidis, grossis, et sanat erysipilam nõ non fortem magnam, in corporibus duris, nõ paruam in corporibus teneris, quoniam in eis est superfluæ exsiccationis. *Membra oculi.* [e] [Cõfert in medicinis ophthalmiæ in principio.

b B. aqua gaderam.
c B. bemengi.

De [a] [*mahaleb.*] *Cap.* 478.

Mahaleb. *Electio*. Melior est, qui est albi coloris, purus. *Natura.* Est calidus in primo, et nõ est uehementis siccitatis. *Operationes, & proprietates.* Est abstersiuus, subtilis, resolutiuus, sedatiuus dolorum. *Instrumenta iuncturarum*. Est bonus doloribus, qui sunt in ilijs, et dorso. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert syncopi bibitus cum aqua mellis. *Membra expulsionis*. Confert colicę, et lapidi in renibus, et uesica.

De [a] [*magra.*] *Cap.* 479.

Magra. *Electio.* Melior est munda, et quæ crescit et augmentatur in aqua. *Natura*. Est frigida in primo, sicca in secundo. *Operationes & proprietates.* In ipsa est glutinatio, et stypticitas. *Membra nutrimenti.* Confert doloribus hepatis. *Membra expulsionis*. Est fortior in constrictione uentris, quam lutum sigillatũ, et interficit uermes.

De [a] [*mehenbethene.*] *Cap.* 480.

Mehenbethene quid est? Est illud quod dicitur granum regum, et arbor eius nominatur in terra nostra [b] [asubet] et folia eius sunt similia pisci [c] † [ ] in longitudine unius digiti: et fructus est similis auellanæ maiori, et quandoque est minor, et [d] [hẽt in flore cuiusque fructus] tria grana nigra. *Natura*. Est calida et sicca in tertio. *Instrumenta iuncturarum*. Sua solutione confert doloribus iuncturarum, et podagrę, et sciaticæ. *Membra nutrimenti*. Confert hydropisi, et facit vomere fortiter, et neq; conuenit stomacho. *Membra expulsionis.* Soluit sicut lacticinia, et decoquuntur folia eius in iure galli decrepiti, et confert colicæ, et prouocat, et quando ex granis eius sumuntur, vij. grana, aut vj. et fiunt pilulæ, aut bibũtur, ita quòd inde nõ fient pilulę, deinde postea potatur in aqua frigida, solutione educit cholerã, et phlegma. Et sæpe quidem sumuntur in potu de eis x. grana, ex suis granis magnis, et xx. grana ex suis granis paruis. Quandoque voluntas adest, vt sit eius solutio magis ad summũ perueniẽs, fit bona eius masticatio. Et quando est uoluntas vt sit eius solutio leuior, deglutiantur cum sua dispositione.

De [a] [*maroth.*] *Cap.* 481.

Maroth quid est? Est radix aniudem, et est minus assa in uirtute, et iuuamẽto. Et iam qđ dictum est in cap. aniudem illud, qđ oportet permutari ad maroth. *Operationes & proprietates*. Est lenificatiua, maturatiua. *Membra nutrimenti*. In ipsa est difficultas digestiõis, et nocet stomacho

cho nisi sit b [frigida] quoniam tunc confortatur ipsa.

De a [mescim.] Cap. 482.

b [Mescim quid est? Est similis in omni re] albotin triangulatæ formæ, ad citrinitatem declinans, boni odoris. Arboris eius, alia est domestica tria habens folia, & alia est syluestris, & ægyptia; & ex ea fit panis, & uidetur quòd sit ipsa alharba. *Natura.* Domestica est temperata, & syluestris est in secundo in caliditate, & siccitate. *Operationes & proprietates.* Domestica, quę habet tria folia c [est fortis,] exsiccatiua parumper, & syluestris est fortior.

De a [melguah.] Cap. 483.

Melguah quid est? Est medicina de Sceni, & cognoscitur illic hoc nomine, & est lignum sicut nodi punctati, & est decliue ad nigredinē parumper. *Instrumenta iuncturarum.* Aur. j. de eo cum mellicrato acceptus confert attritioni la certorum.

De a [muredascon.] Cap. 484.

Muredascon quid est? Est flos, & stipites subtiles frangibiles habet, ad cinereitatem & citrinitatem declinans. Et eius uirtus est sicut bedeoard apud quosdam, & est de eo qui est uehementius decliuis ad albedinem, & est de eo q magis est decliuis ad citrinitatem. b [Inquit filius Mesaugue est sicut bedeoard, & dixit ꝙ est myrtus syluestris, & dixerunt alij quòd est species Romana.] Et dixit Alcanzi est in uirtute absinthij Romani, & uehementius stypticus. *Natura.* Est calidus & siccus in secundo. *Membra capitis*: Confert c [ad soda] & humiditates in cerebro. *Membra nutrimenti.* Confortat stomachum, & hepar, & confert casui super viscera. *Mēbra expulsionis.* Supponitur ad uermes ani.

De a [melha.] Cap. 485.

Melha quid est? Est sicut b [ramnus,] & folia eius sunt sicut folia oliuę, & latiora, & comeduntur sicut olera. *Operationes & proprietates.* In ipso sunt salsedo, & stypticitas, & humiditas cruda, qua inflat. *Membra anhelitus & pectoris.* Aur. cum mellicrato exuberare facit lac. *Membra nutrimenti.* Aureus cum mellicrato, sedat dolorem ventris pungitiuum.

De a [memirem.] Cap. 486.

Memirem quid est? Est lignum, sicut nodi, declinans ad nigredinē, in quo est reflexio parua, & est b [calidius] quàm venæ tinctorum. *Natura.* Est calidum & siccum in fine secundi. *Operationes & proprietates.* Est abstersiuum, mundificatiuum. *Decoratio.* Abstergit albedinem vnguium. *Membra capitis.* Eius succus extrahit humiditatem grossam ex capite, & mundificat superfluitates cerebri, & radix eius confert dolori dentium. *Membra oculi.* Mundificat albuginē in oculo, & acuit visum, quum ex eo fit † collyrium, & abstergit humiditatem grossam, & ꝓpriè succus eius. *Membra nutrimenti.* Radix eius confert icteritiæ. *Membra expulsionis.* Confert dolori uentris pungitiuo, & in ipso est prouocatio.

† alcofol.

De a [mahezeheregi.] Cap. 487.

a B. Naheizhera.

Mahezeheregi quid est? Est arbor sicut arbor scebram, veruntamen est longior, in cuius est colore cinereitas ad citrinitatem declinās. Quidam uerò homines numerauerunt ipsam inter lacticinia. *Natura.* Calida est in tertio. sicca in eodem. *Operationes & proprietates.* Quando de ea aliquid proijcitur in gurgitem, inebriat pisces, & eleuat eos. *Instrumenta iuncturarum.* Cōfert podagræ, & dolori sciaticæ, & iuncturarū, & dorsi, & anchę, & destruit uentositates, quādo ponitur in medicinis solutiuis. *Membra expulsionis.* Solutione educit humores grossos, & phlegma.

De a [meisce.] Cap. 488.

a B. Mes.

b [Meisce] quid est? Est proximus substantię fabarum. Et melior horarum vsus eius, est æstas. *Natura.* Est tēperatus in humiditate & siccitate, ille q est excorticatus est tēperatus, et nō excorticatus ad siccitatem declinat, quoniā in cortice eius est ponticitas. *Operationes et proprietates.* Non inest ei inflatio fabarum, quamuis sit in ipso inflatio quædam: immò est in ipso minor quàm in eis, & non est abstersio fabarum in ipso, et neq; est in ipso frigus lenticulæ. & quando cum eo ponitur parum cartami, rectificatur eo. *Instrumenta iuncturarum.* Est emplastrū iuuatiuum ad dolorē c [membrorum] ꝓpriè cum uino uuæ, & uino decocto cū croco & super contusionem, & intrinsecam carnis rupturam. *Membra nutrimenti.* Chymus eius est laudabilis, & propriè excorticati, & non est in ipso tarditas descensionis fabarum, & quando decoquitur cum oleo amygdalino dulci, est laudabilioris humoris. *Membra expulsionis.* Quā decoquitur in aqua post aquam, in qua decoctus est, expulsam ab eo, stringit naturam, propriè quum fit acetosa cum granis granati, & sumach. et in ipso est nocumentum coitus, secundum quòd dixerunt quidam.

b B. Mes.

c B. neruorum.

De a [manna.] Cap. 479.

a B. Men.

Manna quid est? Est omnis ros cadens super lapidem, aut arborem, et fit dulcis, & coagulatur sicut mel, & exsiccatur sicut gumma, quemadmodum tereniabin & b [ascceherachost] & mel asportatū de c [terra Cusuram syluestri.] et nos quidem iam diximus unumquodq; in suo capitulo. Et ipsum assumit de natura eius, super quod cadit, uirtutem. et adiungit illam ad id quod exigit lenitas, et dulcedo sui.

b B. siracost.

c B. casleran in reb.

De a [muluchia.] Cap. 490.

a B. Maluchia.

Muluchia quid est? Est malua, et nos quidē perscrutabimur eius rememorationē in capitulis de q] k.] *Natura.* Frigida est in primo, hu-

b B. malua.

humida in secundo. *Membra nutrimenti*. Aperit oppilationem hepatis.

a B. Mauzi, uel muzi.

De [a] [*musa.*] *Cap.* 491.

b B. Nutrimentum eius ẽ paruum.

c B. est grauis stomacho præcipue cũ ex ea multum assumitur. Multitudo enim eius.

Musa quid est? nota est. *Operationes & proprietates*. [b] [Nutrit velociter] & est lenificatiua. & multitudo eius generat oppilationes, & addit in cholera & phlegmate secũdum complexionem. *Membra anhelitus, & pectoris*. Confert adustioni gutturis, & pectoris. *Membra nutrimenti*. [c] [Stomacho cõueniens est,& multitudo eius] stomacho est grauis ualde. Et oportet quidem ut sumat post ipsam calefactus oxymel cum seminibus,& infrigidatus & mel. *Membra expulsionis*. Augmentum efficit in spermate,& conuenit renibus,& prouocat urinam.

a B. Moch.

De [a] [*medulla.*] *Cap.* 492.

b B. non castratorum.

† bothor.

Medulla. *Electio*. Conuenientior est medulla vitulorum,& cerui, deinde tauri, & postea caprarum,deinde ouiũ,& medullę quidem hircorum [b] [cum testiculis] & taurorum propriè non castratorum,est magis sicca. Et medulla extremitatum est magis pinguis. *Operationes et proprietates*. Est calefactiua,lenitiua,abstersiua, multi nutrimenti,si digeratur. *Apostemata & † pustulæ*. Est bona duritiebus,& lapidositati, quæ est sicut medulla vitulorum,& cerui,non sicut medulla hircorum,& syluestrium hircorum: illorum enim sicca est,& neque est bonum in ea. *Membra nutrimenti*. Conturbat stomachum, & delet appetitum, & oportet ut comedatur cum piperibus & seminibus. *Membra expulsionis*. Supponitur ex medullis laudabilibus pessarium in matrice,& confert duritiei eius. *Venena*. Dicitur quòd linimentum ex ea,& propriè ex medulla cerui,fugat uermes uenenosos.

a B. Muria.

De [a] [*muri.*] *Cap.* 493.

b B. secundum caliditatis.

† alcofol.
† bothor.

Muri. (*i. muria.*) Natura. Est calidum & siccũ perueniens ad [b] [tertium.] Filius Mesaugue inquit,ex piscibus factum,est minoris caliditatis & siccitatis quàm quod ex hordeo, sed ego illud non credo. *Operationes et proprietates*. Abstergit humores grossos,& lenit,& exsiccat,& in ipso est stypticitas,& mũdificatio phlegmatis. *Decoratio*. Oris odorem bonum efficit, *Vulnera, & ulcera*. Est bonum ulceribus putridis,& factum ex piscibus,& carnibus salitis, prohibet ambulationem fraudulentis. *Instrumenta iuncturarum*. Confert dolori anchę,& sciaticæ. *Membra oculi*. Fit ex eo † collyrium in principio variolarum,& prohibet † pustulas ab oculo. *Membra nutrimenti*. Confert ad humiditatem stomachi, & abstergit humiditates a uisceribus. *Membra expulsionis*. Ponitur in enemate colicę, & enemate mundificationis ulcerum abrasionis propriè. *Venena*. Confert morsui canis rabiosi.

a B. Massala.

De [a] [*masal.*] *Cap.* 494.

Masal. *Operationes & proprietates*. Est malum habenti melancholiam valde. Et quando decoquitur cum carne pingui, rectificatur parũper. *Membra nutrimenti*. Est nociuum stomacho. *Membra expulsionis*. Nocitiuum est ano.

De menta. *Cap.* 495.

Menta. *Natura*. Est calida & sicca in secundo,& in ipsa est humiditas superflua. *Operationes,& proprietates*. In ipsa est virtus calefactiua, styptica,prohibens,& est subtilioris substantię olerum,quę comeduntur. Quumq; frusta ipsius in lacte dimittuntur,non caseatur. Et cum bibitur ex ea eius succus cum aceto, abscindit cursum sanguinis ab interioribus. *Apostemata & † pustulæ*. Fit ex ea cum sauich, emplastrum ad dubellet. Et ipsa quidem non est similis mentastro, quoniam in mentastro non est ponticitas,et sunt in ipso resolutio,et calefactio,et exsiccatio superflua impediens. *Membra capitis*. Ex ea fit emplastrum fronti ad soda,et propriè cum sauich de hordeo,et fricatur cum illo asperitas linguæ, & remouetur, et succus eius miscetur cum mellicrato,et distillatur in aurẽ dolorosam. *Membra anhelitus & pectoris*. Prohibet [a] [fluxum] sanguinis,et sputum eius,et coagulationẽ lactis in mãmillis, more emplastri superposita,et sedat corũ apostemata. *Membra nutrimenti*. Confortat stomachum,et calefacit ipsum,et sedat singultũ,et digerit,et prohibet vomitum phlegmaticum,et sanguineũ, et cõfert icteritiæ,et propriè syrupus eius. *Membra expulsionis*. Adiuuat ad coitum propter inflationẽ quæ est in ipsa.et humiditatem hortulanam, quę non est in mentastro,et oppilat uasa spermatis,et interficit uermes,et quando supponitur ante horam coitus,prohibet imprægnationem. Et quando bibuntur de ea frusta cum granis granati, sedat cholericam passionem. *Venena*. Confert morsui canis rabiosi,et est propria ad illud.

ANNOTATIONES.

Mentam in secundo calefacientium & exsiccantium ordine reponit. At Gal. 6. simpl. necnon Paul. lib. 7. calidã esse in tertio gradu arbitrantnr.

De [a] [*melle.*] *Cap.* 496.

Mel quid est? Mel est ros occultus,cadens super flores,et super reliqua, quod colligũt apes et est uapor,q eleuatur et maturatur in acre,et cõuertitur,et ingrossatur in nocte,et mel factũ cadit,et quãdoq; cadit mel sicut est [b] [circa ca... super seran.] diuersificatur aũt secundum ea super q̃ cadit,q̃ sunt arbor,et lapis,et manifestum ipsius colligunt homines. Quod uerò occultum est,colligunt apes,et existimo ꝙ apum labor in ipso aliquam habet impressionem, quę quidẽ ipsum nõ colligunt,nisi vt eo nutriantur,et ipsum reponant. Et mellis est genus [c] [acre] uenenosum. *Electio*. Melius mel est illud,quòd est verę dulcedinis,boni odoris,declinãs ad [d] [acre... dinem] et ad rubedinẽ et [e] [quod est, ut palea in colore,] quod nõ est subtile,et uiscosum quod non

non abſcinditur. et melius eſt vernale, deinde æſtiuum, hyemale aũt eſt malum. *Natura*. Mel apum eſt calidum & ſiccum in ſecundo. mel tabarzet, de cannis eſt calidum in primo, ſed non eſt ſiccum, & poteſt eſſe, ut ſit humidum in primo. *Operationes & proprietates*. Virtus eius eſt abſterſiua, & aperitiua orificiorum uenarum, reſolutiua humiditatum & [f][expellit]humiditatem ex profundo corporis, & prohibet putrefactionem, & corruptionem carnis. *Decoratio*. Linimentum factum ex eo prohibet pediculos, & lendines, et interficit ambos. Et cum coſto eſt linimentum panno, propriè antiquum, & mel cum ſale eſt conueniens veſtigijs percuſſionis melongenicis. *Vulnera & ulcera*. Mundificat uulnera ſordida, profunda, & quod coctum eſt donec ingroſſatur, facit adhærere vlcera recentia, & quando [g] [coquitur cum aceto,] ſanat impetiginem. *Membra capitis*. Admiſcetur ei ſal gēma, & diſtillatur tepidum in aurem, & mundificat eam, & exſiccat eam, & confortat auditũ, & olfactus eius quod eſt [h] [acre] & venenoſũ, aufert rationē: quomodo ergo eius comeſtio? *Membra oculi*. Mel abſtergit tenebroſitatē uiſus. *Membra anhelitus & pectoris*. Tangere cum ipſo palatum, & gargariſmum facere, ſanat præfocationem, & ambas amygdalas. *Membra nutrimenti*. Aqua mellis confortat ſtomachum, & facit appetere cibum. *Membra expulſionis*. Mel cannarũ lenit uentrem, & mel tabarzet non lenit. Et mel cuius ſpuma non eſt eiecta, inflat, & ſoluit ventrem, & ſi auferatur ſpuma ipſius, minoratur illud. Et decoctum non mouet ventrem, immò quãdoque ſtringit phlegmaticos, & nutrit plurimum, & decoctum cum aqua prouocat vrinam plurimum. Et dico quòd mel, & eius aqua ſi inuenerint pręparationem cibi, ut penetret, ſtringunt, & ſi uiderint motum, & paucitatem pręparationis cibi ad penetrandum, ſoluunt. *Venena*. Si bibatur mel calefactũ cum oleo roſ. confert morſui uermium uenenoſorum, & ei qui bibit opiũ, et deglutitio ipſius eſt cura morſus canis rabioſi. [i] [Et radix fungi pernecantis] & illud quod eſt decoctum, confert uenenis: & qui per ipſum vomit, ſanatur. Et mel [k][acre] cuius odor facit ſitire, & ipſius comeſtio, facit poſſidere ablationem rationis ſubito, & ſudorem frigidum, et eius cura eſt comeſtio piſcis ſaliti, & bibere aquam mellis, & vomere cum eo.

De [a] [*mure.*] *Cap.* 497.

Mus. *Decoratio*. Sãguis eius eradicat verrucas. Et ſtercus muris ſuper alopeciam confert, & propriè linitum cum [b] [cepe,]& propriè illud quod eſt aduſtum. *Membra capitis*. Quando aſſatur, & ſiccatur, & datur ad comedendum infanti, abſcindit fluxum ſaliuæ ab ore eius. *Membra expulſionis*. Si bibatur ſtercus muris cum thure, & aqua mellis, frangit lapidem. Et ſi ſupponatur collyrium eius, ſoluit ventrem pueri, & quando decoquitur cum aqua, & ſedet in ea, qui difficultatem patitur vrinæ, confert ei. *Venena*. Conuenerunt homines in hoc, quòd quando finditur, & ponitur ſuper puncturam ſcorpionis: ſanat eam.

De [a] [*moris.*] *Cap.* 498.

Morum quid eſt? Mori ſunt duæ ſpecies. Vna earum eſt alfirſedu quod eſt dulce, & currit ſecũdum ſemitam ficus in maturatione, ſed eſt deterioris nutrimenti, & minoris, [b] [& ſiccioris,] & magis deſtruens ſanguinem, & deterius ſtomacho. reliquas verò ficus diſpoſitiones habet, eſt tamen inferius ea. [c] [Amarum] autem quod nominatur morum de [d] [Sceni] ſit nunc illud, de quo plurimum loquimur. Quando igitur immaturum eſt, & exſiccatur, ſtat loco ſumach. *Natura*. Dulce eſt calidum & humidum, & acetoſum alſceni eſt ad frigiditatem & humiditatem decliue. *Operationes & proprietates*. In ipſo eſt ſtypticitas, et infrigidatio. Et ſuccus mori eſt ſtypticus, & propriè quando decoquitur in vaſe æreo, & prohibet fluxum materierum ad membra, & quod immaturum, eſt propriè, et immaturum eſt ſicut ſumach. *Decoratio*. Quando coquuntur folia eius, et folia vitis, et folia ficus nigræ cum aqua pluuię, denigrant capillos. *Apoſtemata & † puſtulæ*. Acetoſum retinet apoſtema oris, et gutturis, et [e] [folia eius sũt ultima] ad ſquinantiam, & præfocationem. *Vulnera & ulcera*. Quando acetoſum eſt, confert ulceribus fraudulentis, ſcilicet ſiccum ipſius, et ſuccus eius. *Membra capitis*. Rob eius acetoſum eſt conferens † puſtulis oris. Et decoctio radicis eius [f] [mollificationi dentium,] & collutio oris ex ſucco foliorum acetoſi. [g] [Et decoctio radicis eius] eſt bona denti doloroſo. *Membra nutrimenti*. Morum eſt malum ſtomacho, corrumpitur enim eo propriè alfirſedu, & cũ non corrũpitur in ſtomacho alfirſedu velociter, nõ nocet. Et oportet quidem, ut comedantur omnes ſpecies eius ante cibum, et recipiãtur in ſtomacho, in quo non ſit corrupio. Illud uerò [h] [de Sceni] non nocet ſtomacho cholerico. et non eſt in ipſo de mala cõuenientia ſtomacho, quod eſt in [i] [firſedu,] quanuis ſit malitia in ipſo, & non eſt nauſea in ipſo, et nutrimentum eius eſt paruum, et facit appetitum cibi, et facit ipſum lubricum, et extrahit ipſum velociter, et omnino deſcenſus eius a ſtomacho fit velociter, ſed eius deſcenſus ex inteſtinis, eſt tardus. *Membra expulſionis*. [k] [Morũ quod ſalitum eſt,] & exſiccatum, retinet ventrem vehementer, et confert dyſenteriæ. Et lachryma quidem mori ſoluit, & in cortice eius ſunt mundificatio, et ſolutio: & ſolutio eius eſt plurima et in moro quidem dulci eſt velocitas deſcenſionis, aut propter ſuam humiditatē, aut propter [l] [acredinem] ei admixtam. Inquit Archigenes eſt tardæ egreſſionis, et eſt prouocatiuum. Exiſtimo autem [m] [acetoſum eſſe, et cum hoc] quòd eſt in ipſo de natura ſolutiua, prohibet quandoque ſolutionem antiquam, & ulcera inteſtinorum, et propriè quod exſiccatum eſt. et in omnibus quidem ſpeciebus mori, eſt prouocatiò vrinæ. et morum [n] [de Sceni] quanuis uelociter a ſtomacho egrediatur, ipſum tamen eſt in inteſtinis tardum. *Venena*. Cortex arboris mori eſt theriaca iuſquiami. Et quando bibitur de ſucco foliorum eius. vnc. et. s. confert morſui rutelę, et lenit naturam lubricitate ſua, eſt inflatione.

a B. Thur.
b —— B.
c B Muzum.
d B. Scemi.
† bothor.
e B. Alia litera rob eius eſt cõferens.
† bothor.
f B. mollificat dentes.
g —— B.
h B. quod dicitur morũ ſcemi.
i B. ferſad.
k B. Illud quod eſt ponticũ ſalſum.
l B. acuitatem.
m B. quod acetoſum cum eo.
n B. ſcemi.

LITERA N.

De[a] [napello.] Cap. 499.

a B. Bis.

NApellus quid est? Venenum pernitiosum. *Natura*. Est in summo caliditatis, & siccitatis. *Decoratio*. Delet albaras linitum. & b [bibitum etiam quum ex eius geguerifcet in potu sumitur,] & similiter confert lepræ. c [*Operationes & proprietates*.] Est venenum destruens bibentem sc: maior uerò potio est medietas. drag.j. & secundum me minus hoc interficit. Theriaca uerò eius est mus napelli. & ipse quidem est, mus qui eo nutritur. d [Coturnices] verò ex eo cibantur, & non moriuntur. & ex omnibus confectionibus diamuschum e † [ ] ei resistit.

b B. confectio eius dicta alberzæchali in potu sumpta delet albaras.
c B. Venena.
d B. seman.
e † magis.

De[a] [napello Moysi.] Cap. 500.

a B ais mus buha.

b [Napellus Moysi quid est? Inquit Ioannes. Est herba nascens cum napello, & quæcunque ei appropinquat, nõ crescit arbor eius, & est maior theriaca napello. & in ipso sunt omnia iuuamenta, quæ sunt in napello in albaras, & lepra. Napellus uerò Moysi est animal, & similatur illi qd̃ moratur in radice napelli, sicut mus. *Decoratio*. Cõfert albaras. *Instrumenta iuncturarum*. Confert lepræ.] *Venena*. Est theriaca omni ueneno, & viperæ.

b B. Napellus Moysi buha q.d est, est herba nascens cũ napello, & cuicunque napellus appropinquat, non crescit, uel nõ fructificat arbor eius, & est maior theriaca napello, & ĩ ipso sunt omnia iuuamenta, quæ sunt in napello ad albaras, & ad lepram. Napellus verò moysi ẽ animal qd̃ moratur in radice napelli, sicut mus. Decoratio Cõfert ad albaras & ad lepram.

De[a] [nuce.] Cap. 501.

a B. Giauzi.

Nux quid est? Nota est, & est calida, cuius theriaca est, quum datur calefactis, oxymel, & habentibus debilem stomachum, muri cum aceto. *Natura*. Calida est in tertio: sicca in principio secundi. Et eius siccitas est minor caliditate ipsius, & in ipsa est humiditas grossa, quæ deletur, quum antiquatur. *Operationes & proprietates*. In frixa est stypticitas plurima, & folia, & cortex ipsius omnia sunt stringentia fluxus sanguinis. & cortex eius adustus, est desiccatiuus sine mordicatione. oleum uerò uetustæ est sicut oleum uetus, & abstersio antiquæ est fortis. *Decoratio*. Ex recentibus fit emplastrum super uestigia percussionis. *Apostemata & † pustulæ*. Masticata medulla eius ponitur super apostema melancholicum ulcerosum, & confert. *Vulnera & ulcera*. Eius gumma confert ulceribus calidis, sparsa super ea in emplastris. *Instrumenta iuncturarum*. Cum melle, & ruta confert torsioni neruorum. *Membra capitis*. Facit soda, & distillatur succus foliorum eius tepidus in aurem, & confert saniei in aure. dixit Alcanzi quòd ipsa grauat linguam, & est faciens † pustulas in ore. *Membra oculi*. Eius oleum confert herpeti esthiomeno, & erysipilæ, & fistulis in partibus oculi. *Membra anhelitus & pectoris*. Succus corticum eius, & rob ipsius, prohibet præfocationem, & tussi nocẽt. Et oleũ antiquarũ facit euenire dolorem gutturis, & ex omnibus quidem speciebus nucis, dixit Alcanzi fieri emplastrum mammillæ apostemosæ, & propriè ex regali magna. *Membra nutrimenti*. Est difficilis digestionis, & mala stomacho: sed nutrita, & recens est melior stomacho, & minoris nocumenti, & illud quãdo b [frangitur] a duobus corticibus suis. Et nux quidem nutrita cum melle, confert stomacho frigido. Dico autem quòd nux non est nõ conueniens, nisi stomacho calido tantum. *Membra expulsionis*. c [Facit † pustulas,] & sedat dolorem uentris pungitiuum, & retinet, præcipue frixa, & eius cortex retinet fluxum sanguinis menstrui, & quæ nutrita est, confert renibus frigidis ualde. & cinis corticis eius prohibet menstrua cum uino, & suppositus. Et quando comeditur cum muri, soluit. multus uerò usus eius, educit uermes paruos, & ascarides, & est ex eis, quę conferunt d † [ ] orobo. *Venena*. Est cum ficubus, & ruta medicina omnibus uenenis, & ex ea cum cepe, & sale fit emplastrum super morsum canis rabiosi, & reliquorum.

† bothor.

† bothor.

De a [nuce muschata.] Cap. 502.

Nux muschata quid est? Est nux quantitatis gallæ, facile frangibilis, subtilis corticis, bonum habens odorem acutum. *Natura*. Dixit b [Mu...] c † [...] est calida & sicca in fine secundi. *Operationes & proprietates*. In ipsa est stypticitas. *Decoratio*. Confert lentiginibus, & odorem oris bonum efficit. *Membra oculi*. Confert absebel, & confortat uisum. *Membra nutrimenti*. Confortat hepar, & splenem, & stomachum, & propriè os eius. *Membra expulsionis*. Constringit, & prouocat, & confert difficultati urinę, & quum in ... leis ponitur, confert doloribns, & similiter in pessarijs, & prohibet vomitum. *Permutatio*. Loco eius ponitur spicæ ęquale pondus.

De a [nuce henden.] Cap. 503.

Nux henden quid est? Est terra granosa, sicut cicer, alba, declinans ad citrinitatem, quę exportatur ex Barcha, & ex Corasceni, ex qua cũ melle fit uinum. *Natura*. Inquit Paulus, habet virtutem infrigidatiuam, extinctiuam, exsiccatiuam parumper. *Operationes & proprietates*. Abscindit fluxum sanguinis. *Decoratio*. Impinguat. *Vulnera et ulcera*. Sanat impetigines. *Membra expulsionis*. Excitat coitum.

De[a] [nuce cupressi.] Cap. 504.

Nux cupressi. *Vulnera & ulcera*. Est emplastrum rupturæ.

De a [nuce Indica.] Cap. 505.

Nux Indica quid est? Est neregil. *Electio*. Quæ ex ea bona est, est recens vehementis albedinis, & aqua quæ est in ipsa, est suauis, & quum in ipsa non inuenitur aqua, significatur quòd est antiqua, & oportet quidem vt ab eo tollatur cortex medullæ eius. *Natura*. Calida est in principio secundi, sicca in primo, & in ipsa quidem humiditas superflua, de qua curatur, immò quæ ex ea b [uiridis est,] est humida in primo. *Operationes & proprietates*. Est grauatiua, non mali nutrimenti. *Instrumenta iuncturarum*. Oleum veteris neregil, confert doloribus dorsi & geniculorum. *Membra nutrimenti*. Grauis est stomacho: sed cũ pauco ...

pauco nocumẽto ſuo ẽ boni nutrimẽti,& cortex medullę eius non digeritur,ergo auferatur, & oportet vt poſt ipſum non ſumatur cibus,niſi poſt horam.eius autem oleum recens melioris chymi eſt,quàm butyrum.non enim lubrificat ſtomachum,neque mollificat ipſum. *Membra expulſionis*. Augmentat in coitu. Et eius oleũ eſt bonum hęmorrhoidibus,& propriè oleum antiquæ,pręcipue cum oleo de chryſomillis, quum in potu ſumitur ex vnoquoque eorum aureus.& quum antiquatur,interficit aſcarides & vermes,& ſolutione educit eos comeſta.

De a[*nuce Romana.*] *Cap.* 506.

Nux Romana quid eſt? nominatur b [acrufex.] *Natura*. Calefacit uehementer in tertio, & deſiccat in primo.Et eius gumma eſt ultima in calefaciendo. *Membra capitis*. Eius fructus cum aceto, confert epilepſiæ.

De a[*nuce tamariſci.*] *Cap.* 507.

Nux tamariſci quid eſt? Eſt b [alkarmezith.] *Natura*.Incaliditate eſt quaſi ęqualis,aut in principio primi.Et eius exſiccatio eſt in fine primi, aut vltra ipſum.& apud quoſdam eorum eſt frigida in primo. *Operationes & proprietates*. Eſt bona ad abſcindendum fluxum ſanguinis. *Membra capitis*. Colluitur ex ea os cum aceto ad dolorẽ dentium. *Membra nutrimenti*. Decoctio eius cum aqua,& aceto valet duritiei ſplenis.

De a[*nuce methel.*] *Cap.* 508.

Nux methel quid eſt? Eſt venenum,& eſt ſtupefactiua,ſimilis nuci, ſuper quam ſunt ſpinæ, groſſę,breues,& eſt ſimilis nuci vomicæ,& eius ſemen eſt ſimile ſemini citri. *Operationes & proprietates*. Eſt ſtupefactiua. *Membra capitis*. Facit ſubeth,& eſt mala cerebro, & pondus danich vnius ex ea inebriat. *Venena*. Eſt inimica cordi. & drag.j.ex ea ſumpta eſt venenum diei ſuæ.

De a[*naſturtio.*] *Cap.* 509.

Naſturtium quid eſt? notum eſt. & virtus eius ſimilis eſt uirtuti ſinapis, & ſeminis raphani coniunctorum. Et dicitur quòd ſinapis,& ſemen erucę coniuncta,& folia eius minorantur in operationibus ſuis ab eo propter ſuam humiditatem, & quum deſiccantur ſunt propinqua ſimilitudini eius,& fortaſſe cõſequitur ipſum. *Natura*. Calidum eſt & ſiccum ad tertium perueniens. *Operationes & proprietates*. Eſt reſolutiuum,maturatiuum cum lenitate, & exſiccat b [putredinem vacuitatis uentris.] *Decoratio*. Retinet capillos cadentes bibitum,& linitum. *Apoſtemata & † puſtulæ*. Eſt bonum apoſtematibus phlegmaticis, & carbũculis, emplaſtro facto ex eo cum aqua & ſale. *Vulnera & ulcera*. Confert ſcabiei vlceroſæ,& impetigini & cum melle c † [ ] mellino, et eradicat ignem perſicum. *Inſtrumenta iuncturarum*. Confert ſciaticæ bibitũ, et emplaſtro facto ex eo cum aceto,et ſauich de hordeo. & quãdoque fit clyſtere ex eo ſciaticę,

et confert propriè, quum ſoluendo educit aliquid, cui admixtus ſit ſanguis,et confert omni mollificationi neruorũ. *Membra anhelitus et pectoris*. Mundificat pulmonem,& confert aſthmati,et ponitur in medicinis aſthmatis,et in ſorbitionibus,quæ fiunt aſthmati, et propter illud quod eſt in ipſo de inciſione, et ſubtiliatione. *Membra nutrimenti*. Calefacit ſtomachum, et hepar,et confert groſſitiei ſplenis,et propriè quãdo ex eo fit emplaſtrum cum melle, et eſt malum ſtomacho,et videtur ꝙ ſit propter vehemẽtiam mordicationis ſuæ,et ipſum facit cibi appetitum.et quando bibitur ex eo d [hecſuneſi] facit vomere choleram rubeam, et educit eam ſolutione,et faciũt illud tres quartæ.drag.j. *Membra expulſionis*. Augmentũ efficit in coitu,et ſoluendo educit vermes,et prouocat menſtrua, et eijcit fœtum, et quod ex eo frixum eſt,retinet, et propriè cum non teritur, deſtruitur enim eius viſcoſitas contritione,et confert colicæ. et cum bibuntur ex eo trito drag.iiij.vel v.cũ aqua calida ſoluunt naturam, et reſoluunt uentoſitates inteſtinorum,et dicunt quidam quòd Babylonicum,quum ex eo bibitur e [hecſuneſi] ſoluendo educit choleram, et facit uomitu eam exire, et facit illud uſque ad tres quartas drag. *Venena*. Confert puncturæ uenenoſorum vermium bibitum, et more emplaſtri ſuperpoſitum cum melle, et quum ex eo ſuffumigatur, effugat eos.

d B. põdus achſunataſi.

e B. põdus achſunataſi.

De a [*narciſſo.*] *Cap.* 510.

a B. Nargies.

Narciſſus quid eſt? Notus eſt. *Operationes & proprietates*. Eius radix extrahit ex profundo,et abſtergit,et lauat,et exſiccat, et eius oleum eſt in diſpoſitionibus olei ſambacini,ſed eſt debilius. *Decoratio*. Radix eius extrahit ſpinas, et ſtipites et propriè cum farina lolij et melle.et narciſſus quidem abſtergit pãnum,et morpheam,et propriè radix eius cum aceto,et confert radix eius alopecię. *Apoſtemata & † puſtulæ*. Radix eius conficitur cum melle et † orobo,et rumpit aldubellet difficilis maturationis,et ex radice eius fit ẽplaſtrum apoſtematibus neruorum. *Vulnera & ulcera*. Deſiccat uulnera,et facit ea cohærere vehementer,ita quòd ſectionem chordæ, et tritacum melle confert aduſtioni ignis, et uulneribus neruorum,et ulceribus profundis,et ſi miſceatur cum † orobo et melle, mundificat ſordes vlcerum. *Inſtrumenta iuncturarum*. Confert oleum eius neruis, et ex radice eius fit emplaſtrũ apoſtematibus neruorum,et duritiei ſiue contractioni,et nodationi ipſorum, et doloribus iuncturarum. *Membra capitis*. Aperit oppilationem cerebri,et confert ſoda humidæ,et melancholicæ,et ſimiliter eius oleum,et eſt magis,cõueniens, et facit ſoda capitibus calidis. *Membra anhelitus & pectoris*. Eius oleum reſoluit apoſtemata dura,et frigida in velamine,quando cõprimendo inungitur ſuper pectus. *Membra nutrimenti*. Radix eius quando comeditur ſicut eſt. excitat uomitum, et ſimiliter b [ſuccus eius.] *Membra expulſionis*. Confert doloribus matricis, et ueſicæ,et quando bibuntur ex eo iiij.drag.cũ aqua mellis,eijcit fœtus uiuos, et mortuos, et oleum

† bothor.

† herbo.

† herbo.

b B.elixatio,ſeu decoctio eius.

oleum eius aperit coarctationẽ oris matricis, & confert doloribus eius.

a B. Nardin.

De [nereiden.] Cap. 511.

Nereiden. Dicetur in capitulo de spica,& ipsa est spica Romana.

a B. Nil.

De [nil.] Cap. 512.

Nil quid est? Eius aliud est domesticum, & aliud syluestre, cuius operatio est operatio domestici. *Natura*. Calidum est in primo. siccum in secundo. *Operationes et proprietates*. Est stypticum,& prohibet fluxum sanguinis,& quod est domesticum,exsiccat fortiter sine mordicatione. & in syluestri est acuitas,& est uehementioris exsiccationis, & extrahit materiã ex profundo. *Decoratio*. Abstergit pannum,& morpheam, & confert alopeciæ. *Apostemata & † pustulæ*. Nil detumescere facit apostemata b † [ ]& cõfert exituris malis in membris duris,& vniuersaliter conuenit omni apostemati in principio, & formicæ,& erysipilę, & administratur cum farina hordei super ea. *Vulnera & ulcera*. Consolidat vulnera calida in corporib.duris propter fortitudinem suæ exsiccationis,hoc quidẽ fructus domestici efficit. Et in syluestri quidem est acuitas,& est bonum vlcerib.putridis,& est mirabilis operationis in eis:sed domesticũ est melius in cura vlcerum propter paucitatẽ suę acuitatis,& confert vlceribus c [putridis] cum melle tritum super adustionẽ ignis, & uulnera neruorum,& extrahit spinas, & surculos, propriè cum farina lolij. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert tussi puerorum vehemẽti, quę facit eos vomere. & succus eius etiam ulceribus pulmonis. & confert d [succus eius etiam] pleuresi melancholicæ. *Membra nutrimenti*. Confert spleni, & propriè syluestre.

† bothor.
b B. mollia.
c B. antiquis.
d—B.

a B. Nefrin vel Neferin.

De a [nefrin.] Cap. 513.

Nefrin quid est? Est sicut sambacus in virtute,sed est debilior eo, & sicut narcissus. & oleũ eius est proximum virtuti olei sambacini, sed est debilius. *Natura*. Calidus est, & siccus in tertio. *Operationes & proprietates*. Omnis species eius est mũdificatiua,subtiliatiua, & flos eius est magis appropriatus in hoc. *Instrumenta iuncturarum*. Confert frigori neruorum. *Membra capitis*. Interficit vermes in aure,& confert tinnitui,& sonitui,& confert dolori dentium.Et ex syluestri quidem linitur frons,& sedat soda,& species ipsius aperiunt oppilationes narium. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert apostematibus gutturis,& amygdalarum. *Membra nutrimenti*. Quando de eo bibuntur. iiij. aur. sedat uomitum, & sedat singultum,& propriè syluestre.

a B. Nemam.
b B. tertio siccũ in eo. Operationes & proprietates. Resistit putrefactionibus. Decoratio. Interficit pediculos.
† bothor.

De a [nemen.] Cap. 514.

Nemem quid est? Est sisymbrium. Natura. Calidum est in b [secundo, siccum in primo, resistens putrefactionibus. *Operationes & proprietates*. Interficit pediculos. *Apostemata & † pustulæ*. Confert apostematibus frigidis, & phlegmoni vehementis duritiei. *Membra capitis*. Decoquitur cum aceto,& miscetur cum oleo ros.& confert obliuioni,quando linitur ex eo caput,& similiter commistioni sensus, & lethargiæ, & † phrenesi, & decoquitur cum aceto, & ponitur cum oleo ros. super tempora, & confert. Et fit emplastrum ex folijs syluestris super caput, & frontem ad soda, & confert. *Membra nutrimenti*. Confert singultui,quum ex eo bibitur cum uino,& semen eius est fortius, & confert apostematib.hepatis frigidis. *Membra expulsionis*. Confert uermibus, & ascaridibus, & extrahit fœtum mortuum, & prouocat vtrunque, & propriè petrosum, & illud quod est syluestre,quando bibitur cum uino, prohibet distillationem vrinæ,& extrahit lapidem,& confert dolori ventris pungitiuo cum uino etiam. *Venena*. Confert puncturis,& ex eo fit emplastrum puncturę vespę,& bibitur ad puncturam eius,pondus drag. ij. de eo cum oxymelle.

De a [nenuphare.] Cap. 515.

Nenuphar (*idest nymphæa.*) quid est? Quandoque vocauit ipsum Gal. caulem aquæ, & nominat granum eius,granum sponsi, secundum quòd dicitur, sed in ipso est contrarietas. Et radix quidem nenupharis Indi, existit in iudicio mandragoræ. *Electio*. Fortius est illud,quod habet albam radicem,est enim fortius eo,quod habet radicem nigram, & eius semen est fortius b [semine] ipsius. *Natura*. Flos eius est frigidus, & humidus in secundo, & syrupus eius est vehementis extinctionis. Et natura Indi est natura mandragoræ. *Operationes & proprietates*. Eius syrupus est c [subtiliatiuus] valde. *Decoratio*. Radix eius superposita morpheæ cum aqua confert, & propriè nigræ. Et radix eius cum pice super alopeciam utilis est.& propriè nigrum radicis eius. *Apostemata & † pustulæ*. Radix eius confert † pustulis, & apostematibus calidis, & apostemati splenis. *Vulnera & ulcera*. Semen & radix ipsius conferunt ulceribus. *Membra capitis*. Facit somnum,& sedat soda calidam cholericam, sed tamen debilitat. *Membra anhelitus & pectoris*. Syrupus eius est bonus tussi, & pleuresi. *Membra nutrimenti*. Confert radix eius apostematibus splenis bibita, & vt emplastrum superposita. *Membra expulsionis*. Minuit pollutionem, et frangit desiderium coitus, cum de eo bibitur. drag. j. cum syrupo de papauere,& congelat sperma cum proprietate quæ est in ipsa,& propriè radix eius, & confert radix eius solutioni antiquæ, et vlceribus intestinorum, et confert radix eius doloribus vesicæ in modum emplastri superposita. Semen verò eius est fortius in omni re, ita quòd prohibet a [dolores uesicæ &] fluxum menstruorum, et radix eius, quod citrinum est,& semen eius, quãdo bibuntur cum lacte multoties, conferunt cursui humiditatis antiquæ ex matrice. Et syrupus eius lenit ventrem. *Febres*. Syrupus eius confert febribus acutis, et est uehementis extinctionis.

De a [neremisch.] *Cap.* 516.

Neremisch quid est? Est flos, & cortex, & capita similantur macis, sed est minus rubeus ad citrinitatem declinans, & est aromaticus, & habet parum ponticitatis, & appropinquat nereidem in uirtute. *Natura*. Est calidus & siccus in tertio. *Operationes & proprietates*. Est subtilis, resolutiuus. *Membra nutrimenti*. Est bonus stomacho, & hepati frigidis, & confert, sicut est iuuamentum spicæ. *Permutatio*. Loco eius ponitur quarta ponderis ipsius de zingibere, & medietas ponderis eius de physticis, & sexta ponderis ipsius de spica.

De a [narikas.] *Cap.* 517.

Narikas quid est? Est medicina acuta, & in ventre eius est pulpa viridis, styptica, & cum oleo prouocat sudorem. b [*Operationes & proprietates*.] Insufflatur in nares, & abscindit fluxum sanguinis narium. *Membra anhelitus & pectoris*. Medulla eius recens valet ad spuendum quod aggregatur in pectore de sanguine. *Membra expulsionis*. Medulla eius prohibet fluxum antiquum. *Venena*. Quando linitur cum vino, confert morsui viperę.

De a [nitro.] *Cap.* 518.

Nitrum quid est? Est baurach Armenum, & de ipso quidem iam dictum est.

De a [nerscescendaru.] *Cap.* 519.

Nerscescendaru quid est? Existimo quòd in ipso est permutatio in Arabico, & est b [herscciendaru per be, non per nim,] & est uirga pastoris.

De a [nabach.] *Cap.* 520.

Nabach. *Natura*. In ea quæ est humida, & quę sicca est, exsiccatio est & subtiliatio. Et illud est in omnibus partibus suæ arboris. b † [ ]& suffumigatio quidem alsedar est vehementis stypticitatis. *Operationes, & proprietates*. Est styptica, & propriè eius sauich. *Decoratio*. Prohibet casum capillorum, & prolongat eos & confortat, & lenit ipsos. Et gumma quidem sedar delet furfures, & superfluitates minutas, quæ sunt cum eis, & c [bonificat] capillos. *Apostemata † & pustulæ*. Folia alsadar leniunt apostema calidum, & resoluunt ipsum. *Membra capitis*. Gumma alsedar delet furfures ablutione facta cum ea. *Membra anhelitus & pectoris*. Folia eius conferunt asthmati, & ægritudinibus pulmonis. *Membra nutrimenti*. Confortat stomachũ. *Membra expulsionis* Stringit naturam, & confert fluxui sanguinis, & menstrui & non menstrui, & vlceribus intestinorum, & propriè eius† succus. Et confert solutioni factæ propter debilitatem stomachi, & fit clystere ex decoctione alsedar, & bibitur ad has ægritudines, & ad fluxum matricis: & iudicium eius quę recens est, est iudicium eius, quod est homogeneum cum ea de cydonijs, & zarur, & pomis, & piris: nam quod de ea est æquale, stringit. Et d [quæ non est matura,] propterea quod non digeritur, & quod expellit eam natura, excitat cholericam passionem.

[d B. & quod de ea est plurimũ.]

De a [nucleis.] *Cap.* 521.

[a B. Nui althamez.]

Nucleus. *Operationes & proprietates*. In ipso est stypticitas, & glutinatio. *Vulnera & vlcera*. Quod ex eo adustum est, confert ulceribus fraudulentis. *Membra oculi*. Aduritur, & extinguitur, & abluitur, & stat in † collyrijs loco tutiæ, & retinet pilos palpebrarum, & facit eos nasci cum nereidem, & est bonum vlceribus oculi, & ortui pilorum.

[† alcofol.]

De a [naham.] *Cap.* 522.

[a B. Nham. Alia litera, Nacham.]

Naham quid est? Quidam medicorum magnifice laudauerunt carnem eius. *Natura*. Dixerunt quidam medicorum, quod caro eius est calida, pinguis, facit desiderare cibum, & cõfortat corpus, & est cõueniens quando digeritur, verum tamen ipsa est b [debilis, & vacua,] grossa, & non digeritur. *Membra expulsionis*. Augmẽtum efficit in coitu.

[b B. mali saporis &.]

De a [nigella.] *Cap.* 523.

[a B. Sunis, uel Sunizi.]

Nigella. *Natura*. Calida est & sicca in tertio. *Operationes & proprietates*. Est b [acris,] incisiua phlegmatis, abstersiua, & resoluit ventositates, & inflationem, & eius mundificatio est vltima. *Decoratio*. Abscindit verrucas c [inuersas & colorem pallidum] & morpheam & baras propriè. *Apostemata & † pustulæ*. Ponitur cum aceto super † pustulas d [lenes] & resoluit apostemata phlegmatica & dura. *Vulnera & ulcera*. Ponitur cum aceto super vlcera phlegmatica, & scabiem vlceratam. *Membra capitis*. Confert coryzæ propriè torrefacta, & posita in panno lineo & ligata, & linitur super frõtem illius, qui habet soda frigidam. Et quando infunditur in aceto per noctem, deinde teritur in mane, & fit ex ea caputpurgiũ, & ante infirmum adeo fit proxima vt ipsam naribus attrahendo odoret, confert doloribus antiquis in capite, & torturæ, & est ex medicinis aperientibus ualde oppilationem, quæ est in colatorio. Et decoctio eius cum aceto confert dolori dentium, ore ex eo colluto, & propriè cum ligno pini. *Membra oculi*. Quando ex ea trita fit caputpurgium cum oleo irino, prohibet initium aquæ. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert etiam dilatationi anhelitus, quando bibitur cum nitro. *Membra expulsionis*. Interficit uermes, & ascarides, etiam si liniatur super sumen, & prouocat menstrua. Et quando administratur aliquantis diebus, & datur in potu cum melle, et aqua calida, ad lapidem in vesica & in renibus, confert. *Febres*. Resoluit febres phlegmaticas, & melancholicas propriè, & remouet eas. *Venena*. Eius suffumigatio fugat vermes venenosos. Et existimauerunt quidam, quòd de ea multitudo interficit, & est ex eis, quę conferunt ad morsum rutelę, quando de ea bibitur aureus.

[b B. acuta.]

[c B. profundas seu clauales uel clauo similes & alchailan.]

[† bothor.]

[† bothor.]

[d B. lactea.]

De

a B. Thelgi.

De [a] [niue.] Cap. 524.

Nix. *Operationes et proprietates*. Est mala senib. & eis, in quibus generantur humores frigidi. *Membra capitis*. Aqua niuis sedat dolorem dentium calidum. *Instrumenta uncturarum*. Nix est nociua neruis, propterea quod coarctat uapores calidos currẽtes in eis, & retinet eos ne soluantur. *Membra nutrimenti*. Est nociua stomacho, propriè illi, in quo generãtur humores frigidi. Et aqua niuis quandoque facit sitim, propterea quia coadunat caliditatem.

LITERA O.

a B. Bachale aicmanie.

De [a] [olere Iameno.] Cap. 525.

OLus Iamenum [*i. blitum*.] quid est? Secundum Diosc. in ipso † est virtus medicinæ omnino, & est aquosum, sicut atriplex, quod saporem non habet, & in hoc plus abundat omnibus oleribus, & est vehementioris humiditatis, quam lactuca, & cucurbita, & eius nutrimẽtum est paucum. Et eius penetratio non est velox, propterea quod penitus bauracitate priuatum est. *Natura*. Inquit Gal. est frigidum & humidum in secundo. *Apostemata & † pustulæ*. Ex eo fit emplastrum apostematibus calidis. *Vulnera & vlcera*. Fit emplastrum ex radice eius vlceri mellino seu ulceri, ex quo egreditur sicut mel. *Membra capitis*. Permiscetur eius succus cum oleo rosato, & confert sodę accidenti ex sole. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert tussi, & sedat eam, & propriè decoctum cum oleo amygdalino, & aqua granati dulcis, & similiter sedat sitim calidam.

† non est.

† bothor.

a B. Afiun.

De [a] [opio.] Cap. 526.

b B. Aegyptiaci exsiccati sub sole.

c —— B.

d B. obscurat lumen en lampadis.

† memithe.

† bothor.

Opium quid est? Est succus papaueris nigri, [b] [& Ægyptij ipsum seminant.] Et eius quidem potio non additur supra duos danich. Quandoque verò fit opium etiam ex semine lactucæ agrestis, & est stupefactiuum debile [c] (subtile.) Opium præterea assatur super laminam ferreã ignitam, & fit rubeum. *Electio*. Quod ex eo electum est, est grauius, acuti odoris, frangibile, & facile resoluitur in aqua, & non cõgelatur in liquefactione, & resoluitur in sole, & non [d] [extinguit candelam,] quãdo ex eo inflammatur. Citrinum autem tingens aquam, asperum, debilis odoris, clari coloris, hoc tale est falsificatum cum † glaucio, & quandoque adulteratur cum lacte lactucæ syluestris, & est debilis odoris, & adulteratur cum gummi, & est splendidum, clarum ualde. *Natura*. Frigidum est & sicum in quarto. *Operationes & proprietates*. Est narcoticum, sedatiuum omnis doloris, siue sit bibitum, siue linitum. Et potio ipsius sit quantitas lenticulæ magnę. *Apostemata & † pustulę*. Cõfert apostematibus, & præcipuè calidis. *Vulnera & ulcera*. In ipso est exsiccatio vlcerum. *Instrumenta iuncturarum*. Permisceatur cum vitello oui assati, & liniatur ex eo podagra, & tunc sedatur dolor, & proprie cum lacte. *Membra capitis*. Facit dormire, etiam si supponatur cum licinio, aut absque licinio. Et sedat etiam cum distillatur contritum in oleo ros. in aurem e [infirmam] cum myrrha & croco, & sedat soda antiquã, & sanat ex ea. Et ipsum est ex eis, quæ destruunt intellectum & sensum. *Membra oculi*. Sedat dolores ophthalmiæ, & apostemata eius, cum lacte mulieris. Plures autẽ antiquorum fuerunt, qui non fuerunt eo vsi in ophthalmia propter nocumentum, quod uisui infert. *Mẽbra anhelitus & pectoris*. Sedat tussim continuam, & plurimum sedatur eo illa, quæ ex ea clamosa est. *Membra nutrimenti*. Stomachus quandoque † [ ] iuuatur eo, & aggregatur, & illud, quum est laxus ex calore & humiditate. Et in pluribus dispositionibus quum bibitur solus absque castoreo, destruit digestionẽ, aut diminuit eam valde. *Membra expulsionis*. Retinet solutionem, & confert dysenterię, & vlceribus intestinorum. *Venena*. Interficit congelando uirtutes, & extinguendo calorem innatum, & eius quidem theriaca est castoreum. *Permutatio*. Loco ipsius ponitur triplũ seminis iusquiami, & duplum eius de semine mandragorę.

e prohibent ... ationem.

f ... phthisi.

ANNOTATIONES.

Opium frigidum eße ait quarto gradu, quod & Galenus existimauit, supremam refrigerandi facultatem passim illi tribuens. Verum quum id amarissimum sit, & tale, ut linguæ admotum eam ulceret, amara autem omnia & ulcerantia calida sint, Gal. libris de simpl. med. fac. uidetur sentire id calidum esse non frigidum. sed pro hac re uide Auerr. 5. Coll.

De [a] [ouis.] Cap. 527.

Oua. Nota sunt. *Electio*. Meliora ex eis sunt oua gallinę recentia. Et melius quod est in eis, est uitellus. Et melius eorum artificium est, ut non cum alio coagulentur, [b] † [ ] Post autem oua gallinę, sunt oua auium, quæ cursu eius procedunt sicut [c] [atederam, & adearam, & alcubegi, & atehenugi.] Oua uerò anatis & similium sunt mali humoris. *Natura*. Sunt ad ęqualitatem tendentia, sed eorum albumen ad frigiditatem, & uitellus ad caliditatem, & ambo sunt humida, præcipuè albumen, & ex eis sicciora sunt oua anseris, & struthij. *Operationes & proprietates*. In ipsis est stypticitas, & propriè in vitello eorum assato. Eorum autem albumen sedat dolores mordicatiuos, propter sui glutinationem, & quoniam ipsum tenetur, & remanet, quare non remouetur uelociter, sicut lac: magis coagulata uerò sunt tardioris digestionis, & plurimi nutrimenti, & meliora sunt sorbilia [d] [cocta in aqua,] & sunt melioris penetrationis. *Decoratio*. Fiat epithema ex albumine eorum, & tunc prohibebit corruptionem coloris a sole, et remouet eam, et quum uitellus assatur, et teritur, [e] † [ ] est epithema utile panno, et nigredini. Oua autem auis [f] [tardę] sunt tinctura bona [g] † [ ] secundum quod dicitur, et experitur, hora qua præparata sunt ad illud, cum filo lanę penetrante in eis, et dimittitur donec consideretur an nigrescat, et similiter oua [h] [alocloe] secundum quod dicitur. *Apostemata & † pustulę*. Ponuntur in [i] [emplastris apostematum] et in clysteribus propter

propter ulcera & apostemata. & liniuntur super erysipilam cum oleo. *Vulnera & ulcera*. Conferũt exituris ani,& pectinis,& adustioni ignis. vtere eis cum lana, & [k] [conferunt ad ulcera:] & similiter in adustione aquæ etiam. *Instrumenta iuncturarum*. Ambo leniunt neruos, & conferunt omnibus doloribus iuncturarum. *Membra capitis*. Ponuntur in medicamentis abscindentibus fluxum sanguinis panniculi cerebri, & conferunt coryzæ. Et uitellus oui gallinæ cõfert apostematibus calidis in aure. Et dicitur, ꝙ oua testudinis syluestris conferunt epilepsiæ. *Membra oculi*. Ipsorum albumen sedat dolorẽ oculi,& uitellus cum croco & oleo ros. cõfert percussioni oculi ualde. Et quum ex eo fit emplastrum cum farina hordei, prohibet fluxum ab oculo, & similiter linitur cum thure super frontem propter fluxum oculi. *Membra anhelitus & pectoris*. Conferunt asperitati pectoris, & gutturis sorbilia ex eis, & tussi & pleuresi, & [l] [ethicę,] & raucedini uocis ex caliditate, & stricturæ anhelitus, & sputo sanguinis propriè quum sorbetur vitellus eorum tepidus. Et oua quidem testudinis syluestris experta sunt tussi infantium. *Membra nutrimenti*. Cocta sicut sunt, in aceto, prohibent effusionem materierũ ad stomachum, & intestina; & [m] [prohibent] asperitatem † gulæ, & stomachi, & quę ex eis sunt assata, permutantur ad fumositatem. *Membra expulsionis*. Cocta sicut sunt, in aceto, prohibent fluxum uentris, & dysenteriam. & ipsorum uitellus confert ulceri renum, & uesicæ, & præcipuè si sorbeatur crudus, & quæ ex eis sunt assata super cinerem sine fumo conferũt solutioni ventris,& dysenteriæ, quando comeduntur cum aliquibus stypticis, et aqua acrestæ,et conferunt asperitati intestinorum, & uesicę. Et ex albumine quidem ipsorum fit clystere cum meliloto propter ulcera intestinorũ, & putrefactionem eorum, et conferunt exituris ani,et pectinis,et supponitur licinium infusum in eis, et in oleo ros. propter apostemata ani,et percussionem eius:ex albumine preterea ouorum fit pessarium cum oleo de † ligustro, et confert ulceribus matricum, et lenit matricem,et quando sorbetur sicut est,crudum,confert fluxui sanguinis, et mictui eius. Amplius omnia oua pręcipuè oua passerum, augmentum faciunt in coitu. et dicitur, quod quum oua anseris miscentur cum oleo, et distillantur tepida in matricem, prouocant menstrua post quatuor dies.

ANNOTATIONES.

De ouis fusius egit Gal. lib. 3. de alim. fac. & 11. simpl. med. sed de horum temperamento controuersia est. Autor ad temperatum ait accedere, sed luteum ad calidum, candidum uero ad frigidum inclinare. Verum quod uitellum frigidum sit & albumen calidum, collige ex Arist. 3. de gener. animal. vide & Gal. 2. de comp. med. per loc. ubi de curatione doloris capitis ex ebrietate refrigerantes cibos proponit, inter quos oua exhibet. & Auic. huius æmulatione lib. 3. de curatione eiusdem affectus agens, uitellum oui inter refrigerantia alimenta enumerat. vide item Galenum primo ad Glauc. ubi tertianæ febris curatione uitellum oui pro refrigerante & humectante alimento exhibet. Vide præterea Auerr. & 3. de gener. anim. & 5. Coll. & Alex. 2. problem. lib.

cap. 1. cap. 42. Probl. 84.

De [a] *[opopanaco.]* *Cap.* 528.

Opopanacum quid est? [b] [arbor est,quæ nõ eleuatur] a terra, et similantur ipsius folia folijs ficus,vehementis viriditatis, [c] [rubea,] incisas habentia partes,rotũda, et eius crus est sicut cucumeris, super quod sunt pili puluerulenti, et eius folia sunt parua valde:super cuius extremitatem est corona similis coronę anethi, et eius flos est citrinus, et folia floris sunt boni odoris,et venæ ipsius sunt plurimæ, quę ramificantur a radice vna, grossum habentem corticem,et in eius odore est grauitas: eius aũt gumma extrahitur cum incisione suæ radicis in primis quum crus apparet,et quando fricatur, est eius incisio secundũ colorem croceum. [d] [quæ autem huic speciei similatur numeratur de speciebus opopanaci:sed crus est minus, quod eleuatur vno cubito:deinde ramificatur sicut folia fœniculi, sed est debilius et etiam mechais chubrur,cuius folia sunt sicut folia chamęmillæ albæ, et quod est supra ipsum, est aureum.] *Electio*. Quod in radice eius melius est, est illud quod est album, mordicans linguam, in quo non est contractio,boni odoris:et ex fructu eius melius est illud,quod est super crus, et terminum medium, et quod ex gumma eius est melius,est illud quod est valde amarum,intrinsecus album,et extrinsecus croceum, frangibile, quod dissoluitur in aqua.nigrum verò lene, est adulteratum cum ammoniaco. *Natura*. Calidum est et siccum in tertio. *Operationes, & proprietates*. Est resolutiuum ventositatum, lenificatiuum,abstersiuum. *Apostemata & † pustulæ*. Lenificat durities,et quod super ipsum est [e] † [ ] lenificat valde bothor. *Vulnera & ulcera*. Eius radix est ad medicandum ossa nuda, et cum melle est conueniens vlcerib. antiquis, et igni persico,et [f] [quod super ipsum est] etiã vulneribus, et † pustulis. et ad summum omnes partes eius conferunt ulceribus fraudulentis, [g] † [[i]] *Instrumenta iuncturarum* Bibitur cum aqua [h] [alkaratin, et] cum vino propter attritionem lacertorum ex percussione. quidam verò dixerunt quòd est malum neruis,et uidetur quòd sit malum neruis sanis [siue] humectatis. et est conferens sciaticę,et bibitur [k] [ad ipsum] succus eius etiam,et remouet lassitudinem, et confert doloribus iuncturarũ omnium,et podagrę more emplastri superpositum. *Membra capitis*. Confert corrosioni dentium,quum eo implentur, et sedat dolores eorum, et confert soda,et epilepsię, et matri infantium. *Membra oculi*. Acuit uisum, quando ex eo fit collyrium. *Membra anhelitus & pectoris*. Ex folijs eius fit emplastrum super dolores lateris. Opopanacum quoque confert dolori vtrorumque laterum, et tussi, cum sunt fratres. *Membra nutrimenti*. Eius succus confert duritiei splenis more emplastri superpositus, et bibitus cum aceto, ponuntur ex eo. x. aurei in duobus vrceolis musti, et clarificatur post duos menses,et confert spleni ualde. Et mustum hoc confert hydropisi. *Membra expulsionis*. Lenit duritiẽ

matri-

a B. Giausir.

b B. Folia arboris eius non elõgantur.

c B. quinaria seu quinque habentia partes &.

d B. & ex eis ꝙ similantur huic speciei & cõnumerantur de speciebus opopanaci sunt masanis, seu samanes aschillus. sed cius eorum est subtilius, quod eleuatur a terra uno cubito: deinde ramificatur sicut folia fœniculi, & ista sunt debiliora, & etiã machas chabrunium cuius folia sunt sicut folia chamęmillæ albæ, & flos est aureus.

† bothor.

e † B. seu & flos eius.

f B. summitas eius seu flos eius.

† bothor.

g † B & herperi æsthiomeno cũ melle.

h B. mellis aut.

i B. non.

K——B.

matricum,& confert guttationi vrinæ,& auellana vna ex eo bibitur cum aqua calida ad prouocandam vrinam,& menſtrua, & ad matricē frigidam : & eius etiam fructus abundare facit menſtrua,& propriè cum abſinthio , & interficit fœtum , & propriè radix eius . Ipſa nanque abortum facit ſuppoſita & bibita.& cōfert præfocationi matricis,& extenuat ventoſitatem,& duritiem eius.Et confert colicę,& ſoluendo educit humorem crudum , & confert [l] pruritui veſicæ . *Febres* . Bibitur cum aqua [karatiz]ad rigores,& febres periodicas.*Venena.* Ex eo cum pice fit emplaſtrum & [m] [adhæremētum] bonum morſui canis rabioſi,& cum ariſtolochia ad puncturas bibitum , eſt theriaca , & ſimiliter eius ſuccus . *Permutatio* . Loco eius ponitur [n] [ficus,] & exiſtimo quòd ammoniacum eſt ei propinquum .

l B.mellis

m B. ſi applicetur eſt.

n B.galbanum.

De[oleandro.] *Cap.* 529.

Oleander quid eſt? Eius alia eſt ſylueſtris, & alia fluuialis. Sylueſtris verò folia ſunt ſicut folia [a] [portulacæ,] ſed ſūt ſtrictiora.& eius thyrſi ſunt longi,expanſi ſuper terram , & apud folia ſunt ſpinæ,& naſcitur in domibus deſertis. Fluuialis autem oritur in ripis fluuiorum, cuius thyrſi a terra eleuantur , & ſpinæ eius ſunt occultæ,& ipſius folia ſūt ſicut folia [b] [ſalicis,] & folia amygdalæ,lata,& ſaporis valde amari , & ſuperiora cruris eius ſunt groſſiora inferiorib. ipſius,& eius flos eſt ſicut roſa rubea,[c] [bonus] valde, & ſuper ipſum egreditur quiddam ſimile pilis,& eius fructus eſt durus,apertus,plenus re quæ eſt ſicut lana . *Natura* . Calida eſt in tertio, ſicca in ſecundo . *Operationes & proprietates* . Eſt reſolutiua valde , & ex eius decoctione ſternuntur domus,& interficit pulices , & vermes terraneos. *Apoſtemata &* † *puſtulæ* . Ponuntur folia eius ſuper apoſtemata dura. & ſunt in eis iuuamenti ualde magni.*Vulnera & ulcera.* Bona eſt pruritui,& ſcabiei,& excoriationi,& propriè ſuccus foliorum eius . *Inſtrumenta iuncturarum.*Dolori dorſi antiquo,& geniculi,valet more emplaſtri ſuperpoſita.*Membra capitis* . Flos eius facit ſternutationem. *Venena.* Eſt uenenum, & quandoque miſcetur cum vino & ruta , & potatur,& liberat a venenis vermium uenenoſorum. Ego tamen dico quod eſt hoc timoroſum,& ipſa,& eius flos ſunt venenum hominibus,& beſtijs,& canibus, ueruntamen confert, quum bibitur cum uino decocta cum ruta ſecundum quod dicitur.

a B. Alia litera. alcanne.

b B. alchalef.

c B.aſperus.

† bothor.

De [a] [*oleo.*] *Cap.* 530.

a B.Dhen.

Oleum . Oleum de balſamo iam dictum eſt. oleum verò de kerua,& oleum de raphano sūt ſimilis uirtutis . ſunt enim ambo reſolutiua : ſed ipſorum fortius eſt oleum de kerua [b] [& oleum de raphano eſt calidius,& eſt] ſimile oleo antiquo.*Natura.* Calidum eſt,& ſiccū in tertio.oleum de lilio,& oleum ſambacinum calida ſunt in tertio,oleum de vrtica, & oleum de cartamo calida ſunt in primo,humida in ſecundo.oleum aūt de narciſſo calidum in ſecundo, humidum in primo.oleum de kęiri eſt calidū, & humidum in ſecundo.& ſimiliter oleum de ben , & ſimiliter oleum amygdalinum amarū. Oleum de extremitatibus vitium, & [c] [alma-hum,]& mandragoratum proxima ſunt in infrigidatione,& ſtypticitate. & oleum de cydonijs etiam,& oleum chamæmelinum calidum eſt cum æqualitate,& oleum anethinum ſimile eſt ei,ſed eſt eo calidius. & oleum narciſſinum proximum eſt in virtute , & operatione oleo anethino, ſed eſt acuti odoris,& non eſt cōueniens [d] [hominib.]eo modo quo oleum anethinum.In oleo verò violaceo non eſt ſtypticitas, ſed eſt in ipſo infrigidatio quædam. oleum verò rutaceum eſt reſolutiuum . Nos autem non dicemus hic artificium oleorum , immò dicemus ea in antidotario. Et nos ēt non dicemus olea compoſita ex medicinis pluribus, ſicut oleum coſtinum,& oleum de darſiſahan,eorum compoſitionem , & eorum iuuamenta niſi in antidotario.*Operationes & proprietates.* Oleū amygdalinum,& propriè amarum,aperitiuum.Et in oleo de pomis,& cydonijs propriè eſt ſtypticitas,& infrigidatio.Oleum verò chamęmelinū ſedatiuum eſt dolorum , ablatiuum ſpiſſitudinum,reſolutiuum vaporum. Et oleum de lilio eſt lenitiuum,confortans membra [e] † [ ] illud & confortat ea.& infrigidat ea pluſquam aduenientes. de cydonijs,& prohibet materias inflationis valde,& oleum de ruta eſt reſolutiuū inflationis valde,& eſt ſicut oleum laurinum, ſed eſt calidius antiquo, & ambo ſunt ſedatiua dolorum antiquorum,& reſolutiua ventoſitatum . oleum de coſto iuuat in diuerſitatib.diſpoſitionum peſtilentię,& efficit odorem vaſis & aeris bonū. *Decoratio.* Oleum laurinum alopecię eſt vtile.oleum myrtinum conſtringit origines capillorum,& confortat eos,& denigrat.;oleum coſtinū conſeruat iuuētutem in capillis'. oleū amygdalinū cum melle propriè amarum,& radix lilij.& cera liquefacta conferunt [f] [aragdani] in facie,& panno,& veſtigijs , & ſimilib. & confert quādo linitur cum decocto ſuper ſquammas,& furfures.oleum de kerua eſt bonū lentiginib, & panno . Et oleum de fęnugræco eſt bonum colori corrupto,propriè in [g] [albis]oculorum.*Apoſtemata* † *& puſtulæ.*Oleum amygdalinum confert apoſtemati mammillæ. oleum de lilio duritiē antiquam reſoluit. *Vulnera & vlcera* . Oleum de kerua valet † puſtulis groſſis,& ſcabiei. & de fęnugræco,† tineę.oleum myrtinum confert vlcerib.oleum de coſto remouet ſcabiem,& pruritum uelociter. *Inſtrumenta iuncturarum.* Oleū amygdalinum confert [h] [ſilgueti.]oleū chamæmelinum confert laſſitudini, & oleum de lilio ēt.& oleum de anetho,& ēt ei,quem frigus læſit.*Membra capitis.*Oleum amygdalinum cōfert ſoda,& pulſationi auris,& tinnitui, & ſibilationi in aure. oleum amygdalinū amarū plurimi eſt iuuamenti ſubtile, & plurimi iuuamenti ipſius eſt in aure,& oppilationib.eius,& tinnitui ipſius,et uermib.factis in ea.et oleū roſ. eſt valde bonum inflammationi [i] [ſtomachi]& principio apparitionis apoſtematum,& augmentū efficit in uirtutib.cerebri,& in intellectu. & eſt decliue ad æqualitatē.Et propter hoc dixit Galenus ꝙ ipſum calefacit corpus uehementis frigiditatis,& infrigidat calidū.Et magis uincens ex

b B.quamuis oleum de raphano ſit calidius & ſit.j

ex iudicio eius apud me, est quod corpora calida quę ipsum temperat, sunt plura corporibus frigidis, quæ ipsum calefacit. Oleum laurinū, & oleum rutaceum sunt bona doloribus capitis antiquis, & oleum de fœnugræco confert furfuribus. oleum de kerua confert alopecię, & vlcerib. in capite, & apostematibus factis in eo, & dolori auris. *Membra nutrimenti*. Oleum amygdalinum est bonum spleni, sed grauat stomachum. *Membra expulsionis*. Oleum de vrtica, & oleum de semine croci hortensis soluunt ventrem. & oleum ros. quandoque soluit, scilicet quum inuenit materiam, quæ indiget lubrificatione, & quandoque retinet solutionē cholericam. oleum de Kerua soluit, & educit ascarides. oleum amygdalinum est bonum doloribus renum, & difficultati urinæ, & lapidi, & doloribus vesicæ, & matricis, & prefocationi matricis. Et oleum de lilio partum efficit facilē, & sedat dolores matricis bibitum, & [k] [pessarizatum.] & in omnibus illis oleum de fœnugræco iuuatiuum est, & etiam duritiei matricis, & dubellet eius, & difficultati partus. oleū de Kerua confert apostematibus ani, & pungitiuo dolori matricis, & eius cōuersioni. *Febres*. Oleum chamæmellinum in febribus prolixis melius est oleo ros. oleum anethinum bonum est rigori. *Permutatio*. Ponitur loco olei de balsamo, myrrha liquida, aut æquale pondus olei [l] [adedhij] cum medio pondere sui de oleo alneregil, & quarta pōderis sui de oleo antiquo, & permutatio olei laurini est pix humida. [m] † [ ] & permutatio olei de vrtica est oleū de cartamo, sed est debilius eo. & loco olei de alcānaponitur oleū sampsucinū. & loco olei [n] [ros. oleū nenupharinū] & oleum uiolaceum. & loco olei de Kerua, oleum raphaninum & oleū lini, præter cōuersionem in oleo de lino.

De [a] [oliuis.] Cap. 531.

Oliuæ quid est? Oleum quandoque exprimitur ex oliuis immaturis, & quādoque exprimitur ex oliuis ultimè maturis. Et oleum omphacinum est illud, quod expressum est ex immaturis. Et quandoque exprimitur ex oliuis rubeis medijs inter immaturas, & ultimæ maturitatis, cuius operatio est inter illas duas res: oleum præterea quādoque fit ex oliuis domesticis, & quandoque fit ex oliuis syluestrib. oleum verò uetus in emplastris in virtute est olei de kerua, & olei de raphano, & de lilio, sed est calidius, et est propinquum operationi ipsorum. Quumque aliquis vult adurere ramos oliuarum, & folia earum, oportet ut liniātur cum melle. *Electio*. Oleum sanis melius, est omphacinum, & melior gumma ipsius, est gūma syluestris, quæ mordicat linguam, si enim non mordicat linguam, tūc non est proficuū in ipsa. *Natura*. Omphacinum frigidum est & siccum in primo. Rufus verò in ipso dicit esse humiditatem. & oleum de oliuis ultimè maturis, est calidum commensuratè, & declinat ad humiditatem. quod si lauetur, est temperatum in humiditate & siccitate, & minus calidum. et uniuersaliter oliuæ maturę sunt calidę, et earū oleum ad humiditatem declinat temperatam, et immaturæ sunt frigidæ, et ligna, et folia earū sunt frigida. Cum autem antiquatur oleum omphacinum valde, fit in natura olei de oliuis dulcibus. *Operationes & proprietates*. Omnes olei species corpora confortant, motum alleuiant, et sunt extinctiuæ. Et oleum quidem de oliuis syluestribus decoquitur in vase æreo donec coaguletur, et fit proximum virtuti lycij. Et aqua de oliuis salitis fortior est aqua [a] [oliuarum] in mundificatione. Et oleum quidem sanis melius, est oleum omphacinum, olei verò antiqui acuitas non consequitur mordicationem, et oliuæ quidem sunt ex eis, quę nutiunt parumper. *Decoratio*. Folia oliuarum syluestrium bona sunt panaritijs, et prohibent sudorem inuncta, oleum de oliuis syluestribus, est sicut oleum ros. in plurimis intentionibus, et conseruat capillos, et prohibet uelocitatem canitiei quum administratur omni die. b [Et folia quidem oliuę decoquuntur in aqua acrestæ donec fiat sicut mel, et linitur super dentes corrosos, et euellit eos] *Apostemata & † pustulæ*. Et syluestres erysipilam, et formicam, et sccre, et apostemata calida soluunt, et humiditas currens a lignis earum cū inflammantur, conuenit scabiei, et impetigini. et fæx olei est medicamen apostematum calidorum in glandulis, et proprie cum folijs suis. *Vulnera & ulcera*. Oleum de oliuis syluestribus expressum de immaturis, cōfert ulceribus humidis, et siccis, et scabiei. Et folia oliuarum syluestrium ulceribus ambulatiuis, et fraudulentis, et sordidis, et formicę, et sccre, et quando permiscetur fęx olei cum camęleonte sanat scabiem, ita quòd etiam bestiarum scabiei conueniat, propriè in infusione lupinorum. Quum ex oliuis de aqua conditis cum aqua et sale fit emplastrum ad adustionem ignis, non vesicatur, et purgat ulcera sordida. Et gumma oliuarum syluestriū cōfert [c] [scabiei, et ulceribus] et impetigini, et ponitur in emplastris uulnerum. *Instrumenta iuncturarum*. Aqua oliuarum salitarum clysterizatur ad sciaticam, et oleum ablutum est conueniens doloribus [d] [neruorū] et sciaticæ. & oleū vetus cōfert podagricis, quū liniuntur ex eo. *Membra capitis*. [e] † [ ] Oleum oliuarum syluestriū est sicut oleum ros. in iuuamento suo soda. et assumitur succus syluestrium et exsiccatur, et fiunt ex eo trochisci, et reseruantur ad curandū fluxum auris. Et oleum de oliuis syluestrib. confert gingiuæ sanguineæ, colluendo os ex eo, et confirmant dentes motos. et gumma syluestrium confert dolori dentium corrosorū, quando implentur ea. Et [f] [oleū de scorpionibus] est ex sublimioribus medicinis dolori aurium distillatum, et oliuarum syluestrium folia bona sunt [g] [† aphthis] masticata. *Membra oculi*. Fit collyrium ex antiquo tenebrositati oculi, et fæx eius ponitur in medicinis oculi, et folia earum adusta ponuntur loco tutię oculo et gumma earū antiqua confert pāno, et albugini, et grossitudini eius, et grossitudini corneæ, et succus foliorū earum, egressioni oculorū, et uulceribus corneæ, et [h] [fluxibus:] sed domestica sunt cōueniētiora oculo, quam syluestria, et gūma earum etiam abstergit oculum,

a B. aqua salsa

b——B.

† bothor.

c B. Alia litera. scabiei ulcerosę

d B. Alia litera. iuncturarum.

e † B. & folia quidē oliuæ decoquuntur cum aqua agrestæ, donec fiat sicut mel & linitur super dētes corrosos & euellit eos.

f B. & zeit de scorpionibus. i. & oleū de scorpionibus factū ex oleo oliuarum.

g B. alcola.

h B. catarrhis.

† cula.

et sordes ulcerum eius, et abstergit aquam, et albuginem. *Membra anhelitus & pectoris.* Oliuæ nigræ cum [i] [flore] suo sunt ex summa uaporum, qui fiunt asthmati, et ęgritudinibus pulmonis. *Membra nutrimenti.* Fæx olei utilis est super ventrem hydropicis. & oliuę quidem cum dispositione sua, sunt difficilis digestionis. & grossæ earum salitæ subleuant appetitum, & confortant stomachum, & generant humorē stypticum. & acetosæ magis receptibiles sunt digestionis quam omnes, & uelocius. & etiam oleum omphacinum bonum est stomacho. *Membra expulsionis.* Comeduntur cū muria ante cibum, & leniunt, & assumuntur. unc. ix. cum aqua calida, aut aqua hordei, & soluunt, & coquuntur cum ruta ad dolorem uentris pungitiuum, & vermes, & conferunt colicæ apostemosæ, & fit ex eo clystere colicæ factæ ex fæce, & supponitur succus earum fluxui matricis, & fluxui sanguinis eius, & fit ex eis emplastrum cum farina hordei ad cursum antiquum, & oleum vetus preparatum cum aqua acrestæ confert, quū ex eo fit clystere vlceribus ani intrinsecis, & similiter matricis. & earum gumma ꝓuocat vtrunque, & extrahit fœtum. *Venena.* Cū oleo & aqua calida fiat [k] [nausea] & rūpet uirtutem venenorum. Gumma oliuarum syluestrium numeratur īter medicinas mortiferas.

[i] B. nucleo.

[k] B. vomitus.

De [a] *[olibano.]* *Cap.* 532.

[a] B Conder.

Olibanum quid est? Notum est. & ipsum quidem alteratur cū gummi, & gumma pini, sed olibanum inflammatur, gumma uerò pini fumat, & non inflammatur, & similiter omne adulteratum non inflammatur, & olibanum quidem quoddam est, quod est Indum ad uiriditatem decliue, & quoddam est rotundū, qđ colligitur quadratum, deinde cōcutitur in uase, donec rotundum fiat, & uolubile, & hoc q̃do inueteratur, fit rubeum, & de eo est album, lene, humidum, sicut mastix, quandoque uerò ex olibano administratur in medicinis minutum, & cortex, & fumus, & partes arboris eius omnes, & propriè folia. *Electio.* Melius est masculum, album, rotundum, interius tenax. & aureum quum frangitur. *Natura.* Cortices eius sunt exsiccatiui in secundo, & sunt parum frigidiores olibano, & olibanum calidum est in secundo, exsiccatiuum in primo. & cortex eius exsiccatiuus est in terminis secundi. *Operationes & proprietates.* Non inest ei exsiccatio fortis, neque stypticitas nisi debilis, & exsiccatio corticibus eius inest, & in ipso quidem est maturatio, [b] † [ ] & nō est in cortice eius acuitas, & neque [c] [corrodit carnē,] & retinet sanguinem. plurimus uerò vsus eius adurit sanguinē. Et fumus eius est vehementioris exsiccationis, & stypticitatis. Quidam autē dixerunt. rubeum est magis abstersiuum albo. Et uirtus minuti est debilior virtute olibani. *Decoratio.* Ponitur cum melle super panaritium, & delet ipsum, et eius cortices sunt boni uestigijs ulcerum. Et cōferunt cum aceto, & oleo liniti dolori, qui nominatur [d] [cōpositus,] & est dolor, ex quo proueniunt in corpore sicut verrucę cum quadā re, quę est sicut ambulatio formicæ. *Apostemata & † pustulæ.* Cum chimolea & oleo ros. poni[tur] super apostemata calida in mammillis, & ingreditur in emplastris resoluentibus apostemata uiscerum. *Vulnera & ulcera.* Cōsolidat ual[nera] ... de, & propriè vulnera recētia, & prohibet frau[dulenta] dulenta dilatari, & super impetiginē ponitur cum adipe anatis, & cum adipe porci super uul[nera] nera ostracata, & super fissuras frigoris, & est conueniēs vlceribus factis ex adustione. *Membra capitis.* Cōfert [e] [sensui] & cōfortat ipsum. Et quidam hominū sunt, quibus præcipitur, ut ex infusione eius ieiuni assuetè in potu su[mant], mant, sed eius plurimus vsus, facit soda, & lauatur ex eo caput, & quandoque miscetur cum nitro, & mundificat furfures, & exsiccat vlcera eius. & distillatur in aurem dolorosam cum vino; & quando permiscetur cum oleo, aut pice, aut [f] [uino de vuis passis] confert contritioni circuitus auris, linitum, & abscindit fluxum sanguinis narium, & cum q̃ est ex velamine, & est ex medicinis cōferentibus contritioni auris. *Membra oculi.* Consolidat vlcera oculi, & replet ea, & maturat apostema antiquum in eo, & ite[rum] rum fumus eius confert apostemati calido, & abscindit cursum humiditatum, quæ sunt in oculo, & cōsolidat vlcera mala, & [g] [prohibet cancrum] in oculo. *Membra anhelitus & pectoris.* Quando permiscetur cum chimolea & oleo ros. prohibet apostemata calida, quæ accidunt in mammillis mulierum, & ingreditur in medicamentis cannæ pulmonis. *Membra nutrimenti.* Retinet uomitum, et cortices eius confortant stomachum, et stringunt eum, et est magis, fa[ciens] ciens stomachum, et in digestione magis iuuās et cortices magis colligunt stomachum molli[ficatum] ficatum. *Membra expulsionis.* Retinet fluxum uentris [h] [fluxum uentris cum sanguine,] et fluxū sanguinis ex matrice, et ano, et confert dysenteriæ, et prohibet expansionem ulcerum mali[gnorum] gnorum in ano, quum ex eo fit licinium. *Febres.* Confert febribus antiquis phlegmaticis † [ ] si eius usus cum uino plurimus fit, interficit, et similiter cum aceto.

[b] † B. quæ non est in cortice eius.

[c] B. mordicatio carnis.

[d] B. marchian uel marchichan

De [a] *[origano.]* *Cap.* 533.

Origanum quid est? Est in potētia sicut thymus, et syrupus eius est sicut syrupus alhasce. *Electio.* Quod fortius existit, syluestre est. *Natura.* Est calidum et siccum in [b] [secundo.] *Operationes & proprietates.* Est resolutiuum, carminatiuum, subtiliatiuum, et est uehementis abstersionis, et in ipso est acuitas, et illud propter illud, quod in ipso est de uirtute adurente. *Decoratio.* Est bonum [c] [concauationi] dentium. *Instrumenta iuncturarum.* Confert dolorib. utriusque anchę. *Membra capitis.* Masticatur et sedat dolorem dentis, et sanat [a] [gingiuam fluxam] propter uirtutem suam adurentem. *Membra anhelitus & pectoris.* Oleum eius confert pectori, et pulmoni. *Membra nutrimenti.* Confert hepati, et stomacho. *Membra expulsionis.* Prouocat utrunque, et extrahit uermes, et ascarides.

De [a] *[olere Iudaico.]* *Cap.* 534.

Olus Iudaicum quid est? *Natura.* Caliditas ius est supra æqualitatem.

De [a] [*ossibus.*] *Cap.* 535.

Ossa. *Operationes & proprietates*. Ossa adusta, sunt exsiccatiua, resolutiua. *Decoratio*. Dicitur quòd calcaneus porci, quando ex eo fit linimẽtum super albaras, confert. *Instrumenta iuncturarum*. Dicitur quòd ossa hominis conferunt in potu data, dolori iuncturarum. *Membra capitis*. Dicitur quòd hominis ossa in potu dantur ad epilepsiam. Inquit Gal. Fuit homo qui secretè dabat hoc in potu, & auferebatur eorum epilepsia, & est existimatio illius hominis. *Membra nutrimenti*. Dicitur quòd calcaneus hirci cũ oxymelle, aufert splenem. *Membra expulsionis*. Dicitur quòd calcaneus hircinus, excitat coitum, & crura uaccina adusta abscindunt fluxum sanguinis, & solutionem uentris.

De [a] [*ostraco.*] *Cap.* 536.

Ostracum. *Operationes & proprietates*. Caro ostraci [b] [syluestris] cum teritur, & linitur ex ea corpus, desiccat fortiter, & quod de ostraco purpureo adustum est, virtutem habet carminatiuam, abstersiuam, & virtus eius est virtus [c] [cadens cito,] & in toto ipsius est attractio eorum, quæ carni infixa sunt, & ossium, quando administratur cum dispositione sua. *Decoratio*. Omnes tunicæ ostraci, & cortices ipsius, quum aduruntur, abstergunt morpheam, & similiter ostracum cum dispositione sua extrahit astellas magnas, carni infixas. Et ostracum purpureum, quum decoquitur cum oleo, & inungũtur capilli ex eo, retinet casum eorum. *Apostemata & † pustulæ*. Viscositas limaciarum, quæ nominatur virus earum, cum olibano, & aloe, & myrrha conquassata donec fiat in spissitudine mellis, exsiccat apostemata accidentia in radice auris. Et si inuenit humiditatem profundam in ea, extrahit eam & sanat ab ea. *Vulnera & ulcera*. Quod de ostraco purpureo adustum est, abstergit ulcera, & consolidat ea, & mũdificat ea. et quod de eo adustum est cũ sale, confert adustioni ignis puluerizatum desuper, & dimissum donec exsiccetur, & totum quod adustum est de ostraco, confert scabiei. Et ostracũ quidem cum carne sua, confert vulneribus, & propriè illis, quæ sunt super neruos, contritũ cum thure & myrrha, & positum super ea, & similiter cum puluere molendini. & Gal. quidem expertus est limacias sicut sunt. *Instrumenta iuncturarum*. Sedat dolorem podagræ, & apostematum eius, & fit emplastrum ex eo sicut est super omnia apostemata iuncturarum. *Membra capitis*. Quod adustum est de ostraco purpureo, abstergit dentes, & præcipue quod aduritur cum sale, quòd si ostracum teratur, sicut est, cum aceto, abscindit fluxum sanguinis narium. *Membra oculi*. Quando abluitur quod adustum est de omni ostraco cum carne sua, & ponitur in † collyrijs delet grossitudinem palpebrarum, & albuginem in oculo, & pannum, & quando aduritur caro eius quod nominatur latalis antiqui, et miscetur cum alkitrã, et teritur. et distillatur super palpebram, non permittit pilos nasci, et uiscositas quę est super illud qđ syluestre est, facit cohærere pilos [a] [permutatos] super palpebras. Et uiscositas limaciarum, q̃ dicta est ante, quũ ex ea linitur frõs, prohibet materias ad oculum effusas, et facit pilos ẽt adhærere super palpebrã. *Membra nutrimẽti*. Caro ostraci, quod nominatus carusis, est bona stomacho. et carnes ostracorum non decoctæ aqua, neque assatæ, sedant dolorem stomachi. Ostracum purpureũ, quando bibitur cum aceto, extenuat splenem, et quando fit emplastrum ad hydropisim ex ostraco, non separetur donec minoret eam, et oportet ut dimittatur, donec cadat per se. et ostracum syluestre est fortius in illo propter uehementiam exsiccationis. *Membra expulsionis*. Caro purpurei non lenit naturam, et caro ostraci nominati sentalis, quum est recens, lenit uentrem, et propriè ius eius, et similiter ius paruorũ ostracorũ et quando matricis p̃focationẽ habentes ex ostraco suffumigãtur purpureo, iuuãtur. et hoc suffumigatũ extrahit secundinã. et suffumigatio eius, qđ est aromatici odoris, et [e] [albelili et p̃sici] qđ est super littora, etiam confert in p̃focatione matricis, et excitat epilepticos etiã, et in ipso est castoreitas in odore. Et ostracum prouocat menstrua suppositum. Inquit, et illud quod nominatur caugilei est abstersiuum, quum aduritur sicut est, et permistum cum cinere gallarum uiridium, et pipere albo cõfert vlceribus accidentibus in intestinis dum recẽtia remanent, et non putrefiunt, magnificè. et pondus quidem cineris ostraci sit quatuor partes, et gallarum duę, et piperis pars. j. et pulucrizetur sup cibum, et in uino detur ad potãdum. *Venena*. Cõfert caro eius morsui canis rabiosi.

De a [*hordeo*.] *Cap.* 537.

Hordeum quid est? est notum. et siligo est spẽs eius sine cortice. Et eius operatio est propinqua operationi ipsius. *Natura*. Est frigidum et siccum in primo. *Operationes & proprietates*. In ipso est abstersio, et eius nutrimentum minus est nutrimẽto tritici. Et aqua hordei est nutribilior sauich ipsius. Et ambo frangunt acuitatẽ humorũ, et aqua [b] [hordei al selech] est humidior, et omnis aqua hordei est inflatiua. *Decoratio*. Super pãnũ administratur de eo epithema calidum. *Apostemata & † pustulæ*. Fit ex eo decocto cũ aqua, sicut sorbitiones cũ pice et [c] [colophonia] emplastrũ super apostemata dura, et [d] [solo, et cum furfure suo] super apostemata calida, *Vulnera & ulcera*. Quando fit linimentũ ex eo cũ aceto forti, et ponitur more emplastri super scabiẽ ulceratã, sanat eã. *Instrumenta iuncturarum*. Fit ex eo emplastrum cũ cydonijs et aceto super podagrã, et p̃hibet fluxũ humiditatũ ad iuncturas. *Membra anhelitus et pectoris*. Aqua eius confert ægritudinib. pectoris, et quãdo bibitur cum semine fœniculi facit abundare lac, et fit emplastrum ex farina eius, et meliloto, et cortice papaueris, ad dolorẽ lateris, [e] † [ ] et aqua eius est mala stomacho. *Membra expulsionis*. Eius sauich retinet uentrem, et similiter decoctio sauich eius, et [f] [furfur] eius prouocant urinã, sed aqua [g] [furfuris] tritici quando bibitur, est uehementioris prouocationis. *Febres*. Aqua eius est infrigidatiua, humectatiua febrium:

e B. albebili, & alcholzemi.

a B. shair.

b B. speciei hordei, quę dicitur selech, seu siligo.

† bothor.

c B. rasina.

d B. ipso solo, & cum kist ipsius.

e † B. Membra nutrimenti.

f B. Kist.

g B. Alia litera. Kisti hordei.

in calidis quidem pura,& in frigidis cum apio
& fœniculo. Et datur in potu etiam illud, qđ
coctum est cum ficubus permistum cum melli
crato,ad febres phlegmaticas.

a B. Demiran.

De a [ohalmaram.] Cap. 538.

b B. Demiran quid est? est sahesefram alhamaz.

c B. immò spēs eius quæ dicitur alhaman est frigida.

b [Ohalmaram quid est? est scehesabram al
humeimi.] *Natura.* Inquit filius Mesaugue, in
ipso est caliditas,& est siccum in secundo. Et
plures hominum dicunt quòd est frigidum,
cum eius caliditate calefactus non lædatur: c
[sed iudicium frigoris eius est] in primo, sed
quod verius est,est quòd uirtus eius est com-
posita ex caliditate cum frigiditate, & possibi-
le est,ut sit frigiditas in ipso uincens.*Operationes
& proprietates.* Confert calefactis, propriè quan
do moratur super ipsum aqua ros.*Vulnera et ul-
cera.* Fit ex eo emplastrum adustioni. *Membra
capitis.* Confert ualde ad cola alhumeimi,& a-
perit oppilationes cerebri. *Membra expulsionis.*
Datur in potu semen frixum ad fluxum uen-
tris antiquū cum oleo ros.& aqua d [frigida.]

d B. rosata.

LITERA P.

a B agias.

De a [prunis.] Cap. 539.

b B. magis abstersiua.

PRuna quid sunt? Nota sunt. *Electio.* Illa quæ
habent colorē paleę,sunt fortiora nigris.
& citrina fortiora rubeis, & alba sunt magis
grauia,paruæ solutiōis,& Armena sunt b [me
liora omnibus] & uehementius soluentia, &
meliora sunt magna,pinguia. *Natura.* Frigida
sunt in principio secundi, humida in fine ter-
tij. *Operationes & proprietates.* Eius gumma est sub
tiliatiua,incisiua,& glutinatiua,& in damasce-
nis est constrictio & stypticitas apud Dios. nō
apud Galenum. Et in crudis quę non sunt ma
tura,est stypticitas, & eorum nutrimentum est
paucum.comedantur autem ante cibum, & bi
bat qui humectatus est postea aquam mellis,&
vinum c [de passis.] *Vulnera & ulcera.* Eius gum

c——B.

ma consolidat vlcera, & cum aceto abscindit
impetiginem,& propriè si fuerit cum ea mel,
aut zuccarum,& præcipue in pueris. *Membra
capitis.* Quum ex folijs prunorum colluitur os,
prohibet fluxum fieri ad utrāque amygdalam
& uuam. *Membra oculi.* Eius gumma confortat
uisum,quum fit ex ea collyrium. *Membra anhe-
litus & pectoris.* Muza ex eis sedant inflamma-
tionem cordis. *Membra nutrimenti.* Quæ dulcia
sunt ex eis,mollificant stomachum humidita-
te,& infrigidant eū,& penitus non sunt ei con
uenientia: muza verò ex eis fortius resistunt
cholerę quàm illa. *Membra expulsionis.* Quæ ex
eis sunt dulcia vehementius, soluendo educūt
choleram.& humida etiam sunt uehementio-
ris solutionis, quàm sicca, & eorum solutio
fit propter uiscositatem eorum. Damasce-
na autem stringunt ventrem secundum quos
dam. Et in syluestrib. quum nondū sunt d [de

d B. matura.

cocta] ualde est stypticitas ab omnibus conces
sa. Inquit Gal. Errauit Dios. in uerbis suis,quū
dixit,Damascena constringunt. immò soluūt,
& gumma eorum frāgit lapidem vesicæ,& eo
rū aqua prouocat mēstrua, & quāto plus sunt
minora,tanto plus eorum est solutio minor.

De a [psyllio.] Cap. 540.

Psyllium quid est? Est duorum colorum,
hyemale,& ęstiuum,& potio cuiuslibet illorū
sit pōdus drag.ij. *Electio.* Melius est illud,quod
est maius,grossum,quod submergitur in aqua.
Natura. Est frigidum & humidum in secundo.
Operationes & proprietates. Quod ex eo frixū est,
inuolutum in oleo ros. stypticum est. & sedat
dolores more emplastri superpositum cum a-
ceto. *Apostemata & † pustulæ.* Administratur cō
quassatum cum aceto super apostemata calida
& formicam,& erysipilam,& propriè,quę sūt
sub aure, & super phlegmatica. *Instrumenta iun-
cturarum.* Fit ex eo emplastrum torsioni neruo-
rum,& ipsorum spasmo,& podagræ, & dolo-
ribus iuncturarum calidis cum aceto & oleo
ros. *Membra capitis.* Qui ex eo superponit suo
capiti emplastrum, confert soda eius calidæ.
Membra anhelitus & pectoris. Lenit pectus. *Mem-
bra nutrimenti.* Eius mucilago cum oleo b [ros.]
confert siti vehemēti cholericæ. *Membra expul-
sionis.* Eius,quod frixum est,pondus drag.ij. in-
uolutum in oleo ros. stringit, & confert dysen-
teriæ,& propriè infantium.& quod ex eo mu-
cilaginosum est, & ipsa mucilago,eius cum o-
leo violato soluunt. *Febres.* Bibatur,& tunc seda
bit inflammationem febrium acutarum.

De a [portulaca.] Cap. 541.

Portulaca quid est? Nota est. *Electio.* Succus
eius est illud, quod in ea est magis vltimæ ope-
rationis. *Natura.* Frigida est in tertio,humida
in fine secundi. *Operationes et proprietates.* In ea est
stypticitas,& prohibet fluxum sanguinis,& flu
xus antiquos, & ipsius nutrimentum est par-
uum,illaudabile,& est resistens choleræ ualde.
Decoratio. Ex ea fricantur verrucæ, & eradicat
eas proprietate sua, non qualitate. *Apostemati-
& † pustulæ.* Fit ex ea emplastrum apostemati-
bus calidis,in quibus timetur putrefactio,& e-
rysipila. *Membra capitis.* Confert † pustulis in
capite,abluto ex ea capite commista cū vino,
& delet stuporem dentium,propterea quòd le-
nit asperitatem,& sedat soda calidam pulsati-
uam. *Membra oculi.* Confert ophthalmiæ,& in
greditur in† collyria.& nimius usus eius facit
accidere pannum in oculo. *Membra anhelitus &
pectoris.* Eius succus prohibet sputum sanguinis
propter uirtutem suam ponticam, *Membra nu-
trimenti.* Confert inflammationi stomachi bibi
ta,& more emplastri superposita,& cōfert he-
pati inflammato,& prohibet vomitum chole-
ricū,& debilitat appetitum. *Membra expulsionis.*
Fit ex ea clystere dysenteriæ intestinorum, &
solutioni colericæ,et confert dolorib. renum,
& vesicæ,& vlceribus eorum,& abscindit secū
dum plurimū desiderium coitus, & existima-
uit filius Mesaugue,quòd augmentum facit in
coitu, & uidetur quòd sit illud in complexio-
ne calida & sicca.& ipsa retinet fluxum men-
struorum. & confert b [ulceribus] matricis,
& confert aqua eius hæmorrhoidibus sangui-
neis,& eius succus extrahit ascarides. Et si albi-
tur portulaca,& comedatur, abscindit solutio
nem. *Febres.* Confert febribus acutis. De

De [a] [polypodion.] Cap. 542.

Polypodium quid est? Est lignum cineritiū, nodosum, declinans ad rubedinem & nigredinem parumper, minutos habens ramos, sicut vermis plurimorū pedum. Et in sapore ipsius est dulcedo cum stypticitate. dixerunt quidam quod nascitur super arborem in nemore. & dixerunt ꝙ nascitur super lapidem. *Electio.* Melius ex eo est quod est [b] [physticum interius,] grossum sicut annularis, declinans ad [c] [rubedinē] & citrinitatem, solidum, recens, in quo est amaritudo occulta, & bonus sapor cum ponticitate, & in eius sapore est sapor gariophyllorum. *Natura.* Calidum est in secundo, siccum in tertio. ultimum in exsiccatione. *Operationes & proprietates.* Est resolutiuum ventositatum, & humiditatum. *Instrumenta iuncturarum.* Emplastrum factum ex eo confert torsioni neruorum. *Membra expulsionis.* Soluendo educit melancholiam sine punctione, & soluit phlegma, & chymum aquosum: & decoquitur in iure gallorū, & iure piscium propter colicam, aut in iure olerū. Si ergo [d] [spargitur radix eius super aquam alkaratim] & bibatur, solu it choleram, & phlegma. Et potio quidem eius sit. vj. kermet; kermet. n. est. vj. Kerates, imò sit vsque ad. ij. drag. Et oportet, ut bibatur cum syrupo de melle misto cū aqua, & ante ipsum aliquid de [e] [tarachis,] & in decocto sit vsque ad iiij. *Permutatio.* Loco eius ponitur epithymum, & medium ponderis ipsius de sale Indo.

De [a] [papyrò.] Cap. 543.

Papyrus quid est? Notus est. & ex ipso quidem fiunt chartæ: & ipse quidem in potētia est charta. & quod ex eo adustum est, uehementioris est exsiccationis. *Natura.* Est frigidus, & siccus. *Operationes & proprietates.* Confert fluxui sanguinis, & prohibet eum ipsius cinis. *Vulnera, & ulcera.* Puluerizatur super vulnera recentia, & consolidat ea: quandoque uerò infunditur in aceto, & exsiccatur, & intromittitur fistulis, & omnibus ulceribus ambulatiuis & vulneribus. *Membra capitis.* Eius cinis confert corrosioni oris. *Membra anhelitus & pectoris.* Eius cinis retinet sputum sanguinis. *Membra expulsionis.* Sumatur, & inuoluatur lino, & dimittatur donec exsiccetur, deinde ponatur super hæmorrhoidas, & confert eis.

De [a] [polio.] Cap. 544.

Polium quid est? Est species de sceha, in qua est caliditas, & acuitas pauca, & quod ex eo minus est, est acutius & amarius, & sūt in eo thyrsi, & flores, [b] [& ipsum est pilosū, albū, decliue] ad citrinitatem, usq; ad mēsuram palmi, plenū semine, & eius caput est sicut sphera, in quo sūt sicut pili albi, grauis odoris cum quadā aromaticitate: maius autem est debilius, quod etiā est amarum, & in ipso est acuitas quædā. & montanum est minus. *Natura.* Minus est calidum in tertio, siccum in secundo, & maius est calidū & siccum in secundo. *Operationes & proprietates.* Est aperitiuum, subtiliatiuum, & propriè minus est ad aperiendum oppilationes intrinsecas. *Vulnera & ulcera.* Consolidat quod ex eo viride est, plagas recentes, & propriè maius. & quod ex eo est siccum, vlcera fraudulenta, præcipuè [c] [minus] siccum. *Membra capitis.* Facit soda. *Membra nutrimenti.* Ipsum cum aceto est epithema conueniens apostematibus splenis, & duritiei ipsius, & nocet stomacho, & confert icteritiæ nigræ, et propriè decoctio eius quod ex ipso maius est, et confert hydropisi, & est vniuersaliter malum stomacho. *Membra expulsionis.* Prouocat vrinam, & menstrua. & soluit uentrem, & confert ascaridibus ualde. *Febres.* Confert febribus antiquis. *Venena.* Confert puncturæ scorpionis, & decoctio maioris morsui vermium venenosorum omnium, & eo suffumigatur, & sternitur, & fugat venenosa minora. *Permutatio.* Loco eius ponitur in extractione vermium, & prouocatione urinæ, & menstruorum pondus æquale de [d] [lignis granati uiridibus,] & tertiæ duę ponderis ipsius de corticibus lignorum cassiæ ligneæ.

c B. paruum.

d B. corticibus ramorum granati uiridium.

De [a] [pellibus.] Cap. 545.

a B. giela.

Pelles. *Electio.* Meliores ex eis sunt pelles lactentium, propter humiditatem ipsorum. *Operationes, & proprietates.* Nutrimentum earum est paruum, uiscosum, & propinquū est in viscositate, & dispositionibus suis nutrimento pedū. & rasura quidem pellis caprinæ, quum ponitur super cursum sangninis, retinet eum. *Decoratio.* Pellis uiperæ adusta, et linita super alopetiā confert. *Apostemata & † pustulæ.* Dicitur quòd pellis equi, [b] [quæ est in aqua] quum ponitur super† pustulas, infrigidat ipsum. *Vulnera & ulcera.* Ponitur cinis pellis mularum, & similium super adustionem ignis, & ulcera calida, quum non sunt cum apostemate. et est medicamen excoriationi pedum ex calciamento, et coxarum et fistulis. et pellis recens ouis super percussionem ponitur in hora, & prohibet nocumentū ex ea, & est conueniens ulceribus fraudulentis, & scabiei, & pruritui. *Membra nutrimenti.* Pellis intrinseca, quæ est in stomachis auiū [c] [& in gutture earum] præcipue gallorum, quando siccatur et teritur, et bibitur cum uino, confert dolori stomachi. *Venena.* Dicitur, ꝙ recens pellis calida caprina quando ponitur super morsum uiperę, attrahit uenenum.

† bothor.

b B. aquatici.

†| bothor.

c B. & in earum receptaculis iuxta collum existentib. in quib. cib. sicut est primo ingreditur.

De [a] [pice.] Cap. 546.

a B. zefr.

Pix quid est? Est duarum specierum, una est marina, nigra, liquida, quę ponitur in emplastris, et est de genere [b] [picis,] et alia est montana syluestris, et syluestris alia est liquida, et est ex arbore [c] [aliembut, et modis] aliis pini. Prima uerò est species eius humida, deinde desiccatur cum decoctione, et plurimum quidem ipsius est ex iembut et est arbor [d] [cadim korasc.] Oleum uerò picis proximum est alchitram. et èius oleum sit, ut distilletur eius humidum ubi decoquitur, ut desiccetur, aut suspēdatur supra ipsum lana, et madefiat ex uapore eius, et quū madefacta fuerit, exprimatur in uase alio. Quū tamen sit possibile ut distilletur in cucurbita,

b B. kir.

c B. Alia litera. altennb & speciebus.

d B. cadācharis.

& alembico; melius est quam illo modo, & magis seruatur illud quod sublimatur. *Operationes et proprietates.* Est maturatiua humorum grossorum, abstersiua, calefactiua: & humida est uehementius maturatiua: & sicca fortius est desiccatiua, & ponitur in emplastris. *Decoratio.* Extirpat albedinem unguis, & attrahit sanguinē ad membra, & impinguat ea propriè quum iteratur eius adhærentia, & euulsio subito cum uiolentia; & linitur super fixuras pedū, & reliquorum membrorum ut sanet eas, & emplastrum factum ex ea facit nasci pilos in alopecia. *Apostemata et † pustulæ.* Lenit apostemata dura, & propriè humida: & administratur cum farina hordei super scruphulas, & prohibet, quum permiscetur sulphuri, aut cortici arboris [e] [aliebut] ambulationem formicę, & prohibet exituras glandularum omnium. *Vulnera & ulcera.* Delet impetiginē, & generat carnem in uulneribus profundis, propriè cum puluere thuris & cum melle, & mundificat ulcera corruptarum humiditatum, & sicca in hoc, & in vulneribus, est vehementioris exsiccationis. *Instrumenta iuncturarum.* Confert apostematibus in lacertis. *Membra capitis.* Sicca & humida bona est vlceribus capitis. *Membra oculi.* Fumus picis [f] [bonum efficit marginem oculi, & facit oriri pilos palpebrarum,] & prohibet lachrymas eius, & implet ulcera in oculo, & confortat uisum. *Membra anhelitus et pectoris.* Confert tussi frigidæ & siccæ, & propriè cum amygdalis & zuccaro, & similiter in pleuresi & peripneumonia, et facit sputū facile, & maturat, & similiter cum oleo amygdalino est eius maturatio plurima. Sola verò quum est, tunc eius mundificatio est minor maturatione eius, & cum zuccaro est e contra. Et prohibet sputum sanguinis, et prohibet, [g] [sputum] saniei, quum lambitur ex ea quātitas, vnc. j. & s. cū melle. Ex pice autem humida quum linitur palatum, est utilis præfocationi. *Membra expulsionis.* Lenificatiua est, & plurimus usus eius soluit. & fit ex ea enema ad apostemata calida, et dura intestinis, et matrice, et testiculis. et ponitur in medicinis vulnerum orificij vesicę. Et quando linitur pix super fixuras ani, sanat eas. *Venena.* Resistit uenenis, et confert, quum linitur super morsum viperę.

† bothor.

e B. Alia litera. altenub.

f B. Alia litera. bonificat pilos palpebrarū oculi & oriri facit pilos.

g B. Alia litera. vomitum.

De [a] [porro.] Cap. 547.

a B. kura.

Porrum quid est? porri aliud est Scemium, & aliud est Nabathium: et aliud est quod dicitur porrum syluestre, & est illud quod est inter porrum & allium, quod est melius in medicina, quam in cibo: sed Nabathium magis ingreditur in curationibus, quam Scemium. *Natura.* Nabathium est calidum in tertio, siccum in secundo. Et syluestre est calidius & siccius, et propter illud est deterius. *Decoratio.* Scemium cum sumach confert verrucis. *Apostemata & † pustulæ.* Scemiū cum sumach delet † epinyctidas. *Vulnera & ulcera.* Scemium cum sale confert ulcerib. fraudulētis. Et quod ex eo est syluestre, ulcerat corpus. *Membra capitis.* Abscindit fluxum sanguinis ex naribus: et suffumigatur ex semine eius cum alchitran dens, in quo est uermis, et interficit vermem, et eijcit illum, et ipsius combustio facit soda, & facit imaginari, & uidere somnia mala, & ipsius cinis cum oleo ros. & aceto uini est conueniens auri dolorosæ. [b] † [ ] Et est ex eis quæ corrumpunt gingiuam, & dentes, & findit eos, & propriè Scemium. *Membra oculi.* Nocet uisui. *Membra anhelitus & pectoris.* Cū aqua hordei confert asthmati facto ex materia grossa, & propriè Nabathium, & propriè cum melle, et confert ad apostemata pulmonis, & maturat ea: & dantur ex semine eius. drag. ij. cū æquali pondere sui de granis myrti ad sputum sanguinis. *Membra nutrimenti.* Est malum stomacho; & syluestre est deterius domestico, quoniā est amarius, & acutius, & magis mordicatiuum ipso, & porrum quidem totum est inflatiuum: oportet ergo vt elixetur in duab. aquis, quia alleuiantur inflatio & nocumentum ipsius. Rufus verò dixit quòd ipsum abscindit eructationē acetosam, & est uniuersaliter tardę digestionis. *Membra expulsionis.* Prouocat urinam, & menstrua, & propriè Nabathiū, & syluestre, & nocēt ambo vesicæ, & renib. ulceratis, & confert hemorrhoidib. quod ex eo elixum est, comestum, & more emplastri superpositum, & commouet coitum, & similiter eius semen torrefactū. Et semen quidem eius torrefit cum granis myrthi ad tenasmon, & sanguinem ani, & sedetur in decoctione foliorum eius cum aqua, & cōfert coarctationi matricis, & duritiei, quæ est in ipsa: & decoctio radicis eius [c] [cū insidebe-get] cum oleo de cartamo, aut oleo amygdalino, aut sesamino [d] † [ ] confert colicę, & eius succus est ex summa eorum, quæ soluunt sanguinem. *Venena.* Succus eius cum melicrato est conueniens morsibus.

† bothor.
† essere.

De [a] [pyris.] Cap. 548.

Pyra quid sunt? In ipsis sunt terreitas, & aqueitas, & in nostra quidē terra est species quæ dicitur [b] [scenabrud, & habet magnam capacitatem,] & est uehementis rotunditatis, & subtilis corticis, boni coloris, quasi peruiū, & quasi ipsum sit aqua zuccari coagulata, cōgelata plurimum, sed non propter spissitudinem substantię, boni odoris valde, quod quum ab arbore sua cadit super terram, destruitur. & ista sunt in quibus non est nocumen de speciebus pyrorum. *Natura.* Pyra, quæ nominantur [c] [Scemia,] sunt frigida in primo, sicca in secundo. Senabrud verò temperatè humida. *Operationes & proprietates.* Omnes species eius sunt stypticæ, intrantes in emplastris retentionis materierum. Et quandoque abstergunt parumper, & eorum humor est plurimus, & laudabilior humore pomorum secūdum quòd dixit Rufus. Ea autem quę dicta sunt senabrud, in terra Corascenique absque alijs sunt lenitiua naturæ, & boni chymi valde. *Vulnera & ulcera.* Consolidant vulnera, propriè syluestria exsiccata. *Membra nutrimenti.* Sunt præparantia stomachum, & [d] [Scemia] propriè confortant stomachum, & abscindunt tussim, & sedant choleram. *Membra expulsionis.* Constringunt ventrem, propriè quæ sunt exsiccata, & in pyris quidem est proprietas faciendi euenire colicam: quare oportet ut bibatur post ipsa hydromel cum speciebus, quę

ũt piper,& cinnamomum,& his ſimilia. & eorum rob confert fluxui uentris cholerico. *Venena*. Cinis ſpeciei eorum uehementis ſtypticitatis,& tardę maturationis,eſt cura fungorũ mortificantium. Et quando coquuntur iſti fungi cũ pyris,minoratur nocumentum ipſorum.

De [*pedibus*.] *Cap.* 549.

Pedes. *Operationes, & proprietates*. Generant humorem uiſcoſum,non groſſum,ſed ipſe eſt laudabilis,& paucarum ſuperfluitatum. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert tuſſi calidæ,propriè cum pultibus hordei. *Membra nutrimenti*. Bonæ ſunt digeſtionis,boni chymi,uiſcoſi,non groſſi. Et ſignificatio bonitatis digeſtionis eorum, eſt uelocitas inflationis ipſorum, & diſſolutionis in decoctione, uerum eorum nutrimentũ non eſt multum. *Membra expulſionis*. Soluunt cũ uiſcoſitate,quæ eſt in eis.

De [a] [*palma*.] *Cap.* 550.

Palma quid eſt? Eſt arbor dactylorum nota, & omnes partes eius ſunt ſtypticę. & ſermo dactylorum iam pręterijt.

De [a] [*petroleo*.] *Cap.* 1.

Petroleum quid eſt? Album notę ſpeciei eſt, & nigrum eſt colamentum picis Babylonicæ, & reliquarum. *Natura*. Calidum eſt & ſiccum uſque ad quartum. *Operationes & proprietates*. Eſt ſubtile,& propriè album,reſolutiuum, liquefactiuum,aperitiuum oppilationum. *Inſtrumenta iuncturarum*. Confert doloribus ancharum ambarum,& doloribus iuncturarum, & propriè album, *Membra capitis*. Petroleum uarium,confert doloribus auris frigidis. *Membra oculi*. Confert albugini oculi,& aquę deſcendenti, & nigrum ex eo etiam. *Mēbra anhelitus & pectoris*. Cōfert aſthmati,& tuſſi antiquæ: bibitur enim parum ex eo cum aqua calida. *Membra expulſionis*. Sedat dolorem ventris pungitiuum,& uentoſites. Et quando fit ex eo licinium,interficit uermes,& propriè nigrum,& [b][comedere pōdus. drag.j. de eo,] frangit uentoſitatem ueſicæ, & frigus matricis. *Venena*. Confert puncturę epithematum.

De [a] [*pentaphyllone*.] *Cap.* 552.

Pentaphyllon quid eſt? [b] [Eſt nominatus] quinque folia. *Operationes & proprietates*. Eſt fortis exſiccationis ſine acuitate, & aduſtione, & mordicatione,& fit ex eo emplaſtrum ad fluxũ [c] †] & ſedat ipſum. *Apoſtemata &* † *puſtulę*. Fit ex eo emplaſtrũ ad dubellet, & ſcrophulas,& durities phlegmaticas,& panarjtios. *Vulnera & ulcera*. Decoctio radicis eius ualet ad vlcera ambulatiua. & quod de eo decoctum eſt cũ aceto,ad formicã,& confert in eryſipila,et panaricijs,& ſcabie. *Inſtrumenta iuncturarum*. Confert dolorib. iuncturarum,et ſciaticæ,et confert rami bibitus,et more emplaſtri ſuperpoſitus. *Membra capitis*. Decoctio radicis eius ualet ad [d] [linguam doloroſam,] quum ex ea fit [e] [emplaſtrum ad † aphthas. Et folia eius cũ vino ad epilepſiã videlicet bibita, triginta diebus. *Membra anhelitus & pectoris*. Fit gargariſma cũ decoctione eius ad aſperitatem gutturis. et ſuccus radicis eius ad dolorem pulmonis. *Membra nutrimenti*. Succus radicis eius valet ad dolorem hepatis,et icteritiam, quũ bibitur per aliquot dies cum ſale,et melle,et potio eius ſit tres anuluſat. *Membra expulſionis*. Confert radix eius ſolutioni,et vlceribus inteſtinorum,et hæmorrhoidibus,et ſimiliter decoctio radicis eius. *Febres*. Folia eius cum [f] [aumeli] aut cum vino conferũt quartanę,et quotidianę. *Venena*. Succus radicis eius eſt medicina pernitioſa.

† cola.

f B. hydromelle.

De [a] [*piſcibus*.] *Cap.* 553.

a B. ſamach.

Piſces. *Electio*. Meliores piſces ſunt illi,qui nō ſunt magni valde,neque habent carnem durã, neque ſiccam, et in quibus non eſt pinguedo, ita quòd quaſi frangatur,neque mucillago, et in quibus nō eſt malus ſapor, uel odor,et quorum ſapor eſt ſuauis. Suauis.n. ſaporis ſunt conuenientes,et qui ſunt pingues,non ſuperfluam pinguedinem habentes,neque groſſam, neque ut ſepum,neque [b] [acrem,] et illi quibus non cito aduenit fętor, quum ab aqua ſeparantur. et eligitur quidem ex piſcibus duram carnem habentibus ille qui eſt minor. Et ex habentibus mollem carnem ille qui eſt maior ad terminũ aliquem. Et ille qui habet duram carnē ſalitus, melior eſt eo,qui eſt recens. In generibus autē [c] [aſabot ſunt meliores, deinde alebani, poſtea almerenuſe, et alſceba marini non ſunt mali, ſed molles et pingues ambo ſunt groſſi; alchanahab autem almerenuſe et alcurſul ſunt boni valde. In locis] autem in quibus morantur, eſt electio,quoniam illi qui morantur in locis petroſis ſunt meliores, deinde ĩ arenoſis,et aquis dulcibus currentibus, in quibus non ſunt ſordes,et non ſunt limoſę,neque lacunales, neq; [d] [campeſtres,] et non ſunt de lacunis paruis, quę flumina non imbibunt, et in quibus non ſunt fontes, et piſces quidem marini ſunt laudabiles,ſubtiles. et melior ſpecies eorum, eſt illorũ,qui nō ſunt niſi in mari, et pelagini,et illi qui morantur in aquis diſcoopertis flatui ventorum ſuper ſe,ſunt meliores eis, qui ſunt ecōtrario,et illi qui morantur in aquis multarum agitationum,et vndarum ſunt meliores,et vehementiori indigent exercitio quam illi,qui habitant in aquis ſtantibus. Et piſces quidem marini ſunt optimi, ſubtilis carnis, præcipue quum ipſorum habitatio eſt in littoribus petroſis,aut arenoſis,et pelagini quidem,qui ſunt de mari,plurimi ſunt exercitij. Et illi qui uadũt de mari ad flumina dulcia,quorum curſui contraria exiſtit aqua natura,etiam ſunt ſubtiles,et plurimi exercitij. Secundum cibum autem, illi qui cibantur herbis bonis, et radicibus plantarum ſunt meliores his, qui comedunt ſordes, quę proijciuntur in ciuitatibus ad loca infuſionum,et radices plantarum malarum,quamuis ſint ĩ vltimo boni ſaporis. Modus uerò melior in quo piſces comeduntur,eſt alesfidabeggi, deinde illorum, qui ſunt aſſati ſuper teſtam. Frixi uerò ſunt conuenientes habentibus fortem

b B. acutum.

c B. alſabent ſũt meliores, deinde albeni poſtea almarmaheigi,& alſceba marini nō ſunt mali ſed altegirie, & alſim ambo ſunt groſſi, alcherab aũt & almarmaheigi. & alſerſul ſunt boni ualde in aqs.

d B. paludoſæ.

stomachum,& cum seminibus, & assati quidẽ
sunt nutribiliores,& tardioris descensionis, &
elixati sunt econtrario. Et melior ipsorum de-
coctio est,vt coquatur aqua donec ferueat, de-
inde proijciantur in eam.Saliti autem sunt me
liores,qui sunt recẽtes:deinde illi qui sunt pro
pinqui termino,quo sũt saliti.Et meliores isto-
rum sunt illi,qui sunt conditi cum aceto,& cũ
rebus condientibus cibaria,& aqua quidem,in
qua elixantur pisces saliti,& propriè [e] [alierui]
sunt uehemeniis mundificationis, & ponitur
in clysteribus exsiccatiuis. *Natura*.Omnis piscis
frigidus est & humidus, verum quidam pisces
sunt calidiores secundum comparationem ad
complexionẽ piscium, sicut [f] [alcuseigi & alier
ui & almerunegi.] Et saliti quidem sunt calidi,
& sicci,& quanto plus antiquantur,tanto plus
in ambobus augmentantur.Et aqua quidem pi
scium salitorum similis est almuri in disposi-
tionib.suis. *Operationes et proprietates*.Qui sunt re
centes generant phlegma aquosum,& mollifi-
cant neruos,& non sunt conuenientes nisi sto
macho calido valde,& sanguis eorum ad subti
litatẽ declinat, & cutis piscis qui nominatur [g]
[sakiafon]& est in partibus domus orationis,
quum cinis puluerizatur in oculos animaliũ,
delet eorum albuginem. & species quidem pi-
scium salitorum extrahunt ea,quę infixa sunt
in carne,ex locis in quibus tenẽtur, & propriè
aliarie. *Vulnera & vlcera*. Capita semeros adusta
eradicant carnem additam in ulceribus,& pro
hibent earum ambulationem,& eradicant ver
rucas & morum. Et aqua piscium salitorũ con
fert vlceribus putridis,& abluit ea. Et [h] [asauie]
& pisciculi sunt boni in curis vlcerum putri-
dorum.*Instrumenta iuncturarum*.Quando clysteri-
zatur cum [i] [succo] salitorum multoties,con-
fert valde dolori anchæ. Et qui recentes sunt,
mollificant neruos. *Membra capitis.* Pisces par-
ui,quos illi de Scemi nominant asir,quum col
luunt os habentes † aphthas fraudulentas ex al
muri qui fit ex eis,conferet,& quum [k] [alraha-
da] viuus approximatur capiti patientis soda,
stupefacit ipsum,ne sentiat soda. *Membra oculi.*
Cum cuti [l] [sua]confricantur palpebrę scabio
sę,& confert. Et cutis eius adusta etiam ingre-
ditur in medicinis oculi, & † collyrio facto ex
eo cum sale delet vngulam,& comestio [m] [ture
sule] quum est recens, acquirit cæcitatem ocu-
lo,immo omnes pisces.*Membra anhelitus & pecto
ris.* [n] [Aliarie] recens mundificat cannã pulmo
nis,& clarificat vocem,& similiter salitus. Et ca
pita piscium salitorum exsiccatorum conferũt
vuæ apostemati, & gluten quidem piscium po
nitur in sorbitionib.& prohibet sputũ sangui-
nis. *Membra expulsionis.* Venter sacaidicon lenit
ventrẽ cum difficultate suæ digestionis.Et caro
aliarie lenit ventrẽ.& omnia iura pisciũ leniũt
uentrem. Et capita pisciculorum salitorum [o]
[reconditorum]sunt medicamen bonum fixu
rę ani,& causigi propriè,& teheul,& almeren
negi,& alcausigi,& aliarie omnes augmentant
coitum. Et omnis piscis recens comestus dum
est calidus,auget in coitu. *Venena.* Capita sume-
ros salitorum adusta ponuntur super morsum
canis rabiosi,& puncturam scorpionis,& cõfe-
runt,& similiter omnes pisces, et iura eorum,
& ius omnis piscis confert in uenenis bibitis,
& puncturis. & piscis, qui nominatur eutaras,
ius bibitum, & vomitus post ipsum multoties
prouocatus secundum continuationem, con-
fert morsui serpentis cornuti, & canis rabiosi.

e B.marini.
f B.alchusegi.& algieri & almar maheigi.
g B. Alia litera. fisus.
h B.alsahane.
i B.decoctione.
† alcola.
k B.alrahade.
l B.saichun.
† alcofol.
m B suichali.
n B.algia i.
o B. exsiccatorum.

ANNOTATIONES.

De piscibus plura scripsit Gal.lib. de cib. bon. & mal. [...]
suc. & 3. de alimen.fac. necnon Paul.lib.1. sed uide & [...]
Hipp. pulcherrimè de eadem re agentem 2. de diæta. & [...]
Diosc.lib.2.passim.

De [a] [*pyrethro*.] *Cap.* 554.

Pyrethrum quid est? Plurimum quod de hac
planta administratur,est radix eius. *Electio.* Me-
lius est illud,quod acutum est, & mordicatiuũ
linguę,& magnitudo eius est secundum quan-
titatem digiti. *Natura*. Existimauit quidam co-
rum [b] [in quibus non est usus,] quod est frigi-
dum,subtile,sed ipsum non est nisi calidum et
siccum in tertio. *Operationes & proprietates.* Extra
hit phlegma masticatum,& uirtus eius est adu-
stiua, & prouocat sudorem, quum ex eo cum
oleo abstergendo inungitur corpus. *Decoratio.*
Si misceatur cum oleo,& abstergendo inunga
tur ex eo,prouocat sudorem. *Instrumenta iunctu-
rarum.* Fricatio facta ex eo,& decoctione ipsius,
& oleo eius confert mollificationi neruorum
antiquæ, & stupori eorum,& prohibet genera-
tionem alcuzez ab eo, in quo generatur [c] [alcu
zez.] *Membra capitis.* Vehementer aperit oppila-
tiones colatorij,& constrictionem narium, & pro
eius decoctio confert dolori dentium, & pro-
priè frigido, et eius acetum confirmat dentes
motos,si decoquatur cum aceto,et teneatur in
ore. *Febres*. Quando fricatur cum eo corpus
ante paroxysmum rigoris cum oleo,confert ri
gori facto cum febre,et absque febre.

ANNOTATIONES.

De pyrethro egit Diosc.lib.3.& Gal.8.simpl.& Paul.
lib.7.sed author hic in tertio exsiccantium & calefacien-
tium ordine reponit. Auerr. uerò calidum esse quarti gra-
dus existimat 5.Coll.

De [a] [*penidijs.*] *Cap.* 555.

Penidij.*Natura.* Calidi sunt et humidi in pri
mo,et proprie albi, [b] [&]sũt humidiores alijs.
Operationes & proprietates. Sunt grossiores zucca
ro. *Membra anhelitus & pectoris*. Sunt boni tussi.
*Membra expulsionis.*Sunt lenitiui uentris.

De [a] [*pipere.*] *Cap.* 556.

Piper quid est? Inquit Galenus, in primis
quum eleuatur fructus eius,est longum piper,
deinde separatur grana piperis,et propter hoc
est longum piper humidius. & ideo [b] [corro-
dit], et mordicat parum post principium [...]
gustus, et radix eius est similis costo nigro, sed
est [c] [uehementius acris,] et album est debilio-
ris caliditatis et humiditatis. Quidam uero di-
xerunt,quod nigrum iam exsiccatum est,et ce-
cidit uirtus [d] [acuitatis]eius. et remãsit in albo
quod

quod non peruenit ad vehementiam exsiccationis. *Natura*. Est calidum & siccum tēdens ad quartum. *Operationes et proprietates*. In ipso est attractio, & resolutio, & abstersio: masticatur cū vua passa, & eradicat phlegma viscosum. Et est ex sedatiuis dolorum, & calefacit neruos, & est conueniens sanis. *Decoratio* Ipsum cum nitro abstergit morpheam, & extenuat cum nitro. *Apostemata & † pustulæ*. Ipsum cum pice resoluit scrophulas. *Instrumenta iuncturarum*. Calefacit neruos, & lacertos, adeo quòd in hoc aliud non est ei par. *Membra capitis*. Cum aceto confert dentibus. *Membra oculi*. Confert albugini positum in † collyrio & abstergit. *Membra anhelitus et pectoris*. Quando administratur in electuarijs, [e] † [ ] est conueniens tussi, & doloribus pectoris, & est conueniens cum melle positum in palato ad squinantiam, & mundificat pulmonem. *Membra nutrimenti*. Est digestiuum, faciens appetitum, & bibitur cū folijs lauri recentibus, & confert dolori ventris pungitiuo, & inflationi. & est cum aceto bibitum, & linitū bonum apostematibus splenis. Et album magis cōueniens est stomacho, & vehementius confortat ipsum. & longum piper facit cibum descendere facile. *Membra expulsionis*. Prouocat urinam, [f] † [ ] & eijcit fœtum, & post coitum corrumpit semen cum fortitudine, & paucum eius prouocat vrinam, & multum eius soluit ventrem secundum contrariū scammoneæ, & est exsiccatiuum, & consumit sperma. Longum verò piper, & album, augmentū efficit in coitu propter humiditatem suam superfluam. Et quādo bibitur cum melle, & folijs lauri recentib. confert, dolori ventris pungitiuo. *Febres*. Fricando fit inunctio ex ipso cū vnguento, & confert rigori. *Venena*. Ponitur illud quod est album in theriacis, & similiter lōgum piper, & confert morsui venenosorum vermium linitum cum oleo.

De [a] [*pipere longo.*] *Cap.* 557.

Piper longum quid est? Est res parua sicut nodus extremus digiti, & in forma seu figura floris salicis, qui cadit ad terram, seu apti cadere in terram, sed est minus, & est durum, & coloratum. & eius sapor in acuitate est proximus sapori piperis, & est primus fructus piperis, & propter illud est humidus, & corroditur, & nō mordicat in principio gustus. *Electio*. Melius ex eo, est nouum quod non est arte factum, neque dissoluitur in aqua tepida, etiam si remaneat tota die, & est simile piperi in sapore. *Natura*. Est calidū in tertio siccum in secundo. *Operationes et proprietates*. Est resolutiuum, remouens ęgritudines frigidas. *Membra oculi*. Piper longum cū aqua hepatis caprę assati confert pāno, seu panniculo. *Membra nutrimenti*. Digerit, & conuertit cibum in substantiam nutriti, & confortat stomachum. *Membra expulsionis*. Addit in coitu, & similatur operationibus zingiberis.

De [a] [*pipere aquæ.*] *Cap.* 558.

Piper aquæ quid est? Est herba, quę est ut olus nascens in aqua, & approximat ei in gustu suo sapor piperis, sed non est ei acuitas piperis. *Operationes et proprietates*. Calefacit sufficienter, sed minus quam piper.

De [a] [*petroselino.*] *Cap.* 569.

[a] B. fatrasiliua.

Petroselinum dictum est in cap. de apio.

De [a] [*prassio.*] *Cap.* 560.

[a] B. frasiun.

Prassium quid est? Est herba amari saporis. *Natura*. Inquit Oribasius. Non sunt calefactio eius & exsiccatio ipsius fortes. Alij autem dixerunt quòd est calidum in tertio, siccum in secū do. *Operationes, & proprietates*. Est aperitiuum, abstergit, & liquefacit, & resoluit, & incidit. *Membra capitis*. Eius succus confert dolori auris antiquo, et mundificat, & aperit meatus auditus, & remouet antiquum dolorem eius. *Membra oculi*. Succus eius cū melle est conueniens ad acuendū visum. *Membra anhelitus & pectoris*. Mundificat pectus, & pulmonem productione sputi. *Membra nutrimenti*. Est aperitiuum oppilationum in hepate, & splene, & renibus. *Membra expulsionis*. Prouocat menstrua, & mundificat matricem. *Venena*. Fit ex eo emplastrum cum sale ad morsum canis rabiosi.

De [a] [*Pœonia.*] *Cap.* 462.

[a] B. faunia.

Peonia quid est? Eius alia est masculus, & alia est fœmina. masculus quidem radices habet albas grossas ut digiti, stypticum habentes gustū. & fœmina habet radicem in plurimas partes diuisam, & ramos. *Natura*. Est calida & sicca [b] † [ ] vehementer. *Operationes, & proprietates*. In ipsa sunt exsiccatio, & stypticitas cum resolutione, & apertione, & subtiliatione, & incisione, & abstersione, & quando masticatur una hora, apparet post eam in ipsa acuitas ad stypticitatem declinans. *Decoratio*. Abstergit vestigia nigra in cute. *Instrumenta iuncturarum*. Confert podagræ. *Membra capitis*. Confert epilepsiæ, adeo quòd etiam suspensa, & iam quidem experta est eius appensio, & inuenta est prohibere epilepsiam, quandiu remanet, & cum eius ablatione compertum est redire epilepsiam. Et iudæus quidam inquit. Suffumigatio facta cum semine eius confert demoniacis, et epilepticis, et sanat eos. & similiter si sumatur fructus eius, et bibatur cum melle ros. confert uehementer. Ego autem dico quòd forsitan hęc est species pœonię Romanæ, nam illa quæ ex India fertur ad nos non habet magnum effectum in hoc capitulo, & bibuntur ex sem. eius xv. grana cum mellicrato aut uino, et conferunt incubo ualde. *Membra nutrimenti*. Retinet naturam quando decoquitur cum syrupis ponticis, & prohibet materias effusas ad stomachum, et semen eius confortat stomachum, et sedat dolores eius, et mordicationem eius. Et confert radix eius icteritię, & aperit oppilationem, quæ est in hepate. *Mēbra expulsionis*. Et quando bibitur cum uino et prouocantibus, mouet menstrua. et potus eius prouocat urinam etiam. Et quando sumuntur de semine eius xv. grana cum mellicrato aut uino, conferunt præfocationi matricis, et si bibā

[b] † B. non.

tur

tur. xij. grana eius cum vino, abscindunt fluxũ sanguinis. Et quando in potu datur fœtis de radice eius quantitas amygdalæ, mundificat eas a superfluitatibus partus prouocatione educente superfluitates, & confert de radice eius quantitas auellanæ dolori renum & vesicæ. & decoctio eius cum vino stringit ventrem, & prouocat.

De [a] [*pino.*] *Cap.* 562.

a B. senubar.
b B. natura.
c B. fuchi.
d B. cazesie.

Pinus quid est? de grano autem pini iam diximus in cap. de ha, & nos nolumus nisi vt loquamur de reliquis partibus arboris pini.[b] [*Electio.*] Virtus corticis maioris fortior est, & cortex eius quæ nominatur[c] [fusi] est debilior. *Operationes & proprietates.* In cortice eius est stypticitas plurima, & vermis qui est in ipsa, existit in virtute cantharidis. *Vulnera, et ulcera.* Cortex eius confert vlceribus [d] [corticalibus.] Et in ipso est virtus cõsolidatiua, & in cortice ipsius est de stypticitate, quæ puenit ad hoc vt sanet abrasionem, quando super eam ponitur vt emplastrum. & puluerizatio corticis confert adustioni aquę calidæ, & folia eius faciunt cohærere vulnera puluerizata. & cortex eius est conueniens locis percussionis, & consolidat. sed folia eius sunt cõueniẽtiora ad illud, quoniã sunt humidiora. *Membra capitis.* Gargarismus factus ex decoctione radicis eius attrahit phlegma plurimum. decoctio corticis eius cũ aceto est conueniens, quando colluitur ex ea os, ad dolorẽ dentium, & quando ponitur in eo acetum, & fit ex eo gargarismus, attrahit phlegma plurimũ. *Membra oculi.* Fumus eius confert casui palpebrarũ, & corrosioni anguli lachrymalis. *Membra anhelitus & pectoris.* Granum eius confert tussi antiquæ. *Membra nutrimenti.* Cortices [e] [foliorũ] eius quando bibuntur, conferunt dolori hepatis. *Membra expulsionis.* Granum eius retinet menstrua, & fructus cum semine cucumeris in vino prouocat, & confert vlcerib. in renibus, & vesica, & cortex eius retinet ventrem etiam. *Venena.* Vermis viridis qui est in pino, est in natura cantharidis.

e B. & folia.

De a [*pupilla oculi.* *Cap.* 563.

a B. chare alhayn.

Pupilla oculi quid est? Est eruca aquę, & dicitur etiam apium aquæ, & est boni odoris, & ortus eius est in aquis stãtibus. *Operationes et proprietates.* Est calefactiua. resolutiua. *Membra expulsionis.* Prouocat menstrua, & vrinam, & frangit lapidem in renibus, & vesica, si comedatur cruda, aut elixata, & confert vlceribus intestinorum.

De a [*pastu columbarum.*] *Cap.* 519.

a B. rhaialhamax.
b B Alia litera. Vulnera & ulcera ĩcarnat uulnera, & prohibet ulcera ambulatiua perniciosa cum ex ea fit emplastrũ cũ aceto. Apostemata & bothor resoluit apostemata phlegmatica.

Pastus columbarum, & [camelorum] quid est? Est herba habens granum, sicut granũ myrti, & est ei proximum: veruntamen est vehemẽtioris cinereitatis ipso, & similatur in medulla eius, in colore, & gustu lenti excorticatę, in qua est aliquantulum dulcedinis. *Natura.* Est calida in primo, humida in secundo.b †]

] *Operationes & proprietates.* Est subtilis, & non nocet camelis, qui pascunt ipsam. *Venena.* Est venenum vermibus venenosis. *Decoratio.* Eius decoctio denigrat capillos.

De [a] [*pastu ceruorum.*] *Cap.* 565.

Pastus ceruorum. *Natura.* Est calidus, subtilis, exsiccatiuus in secundo. *Operationes & proprietates.* Dicitur quòd cerui non nocentur ex odore uiperarum & scorpionum, quando aduenerit eis ꝙ depasti fuerint ex hoc pastu theriacali. *Venena.* Semen eius datur in potu ad morsum animalium venenosorum. *Membra expulsionis.* Decoctio stipitum eius prouocat urinam, & menstrua, & extrahit fœtum, & sedat pruritum accidẽtem in vulua, quum abluitur cum ea. *Decoratio.* Eius decoctio denigrat capillos.

De a [*pede locustæ.*] *Cap.* 566.

Pes locustæ quid est? Currit cursu oleris Iameni. *Membra anhelitus, & pectoris.* Datur cib. ex eo, & confert[b] [extenuationi.] *Febres.* Iuuamentum decoctionis eius est sicut iuuamentũ chrysolocannæ, & reliquorum in febribus quartana, synocho, & hemitritæo.

De [a] [*pede coruino.*] *Cap.* 567.

Pes coruinus. *Membra expulsionis.* Radix huius herbæ quũ decoquitur, confert solutioni antiquæ. & dixerunt Paulus, & alij, ꝙ confert colicę etiam, & efficit operationem hermodactylorum absque nocumento.

De [a] [*pulmone.*] *Cap.* 568.

Pulmo. *Operationes, & proprietates.* Eius nutrimentum est paruũ, declinans ad phlegmaticũ, & in hoc est consideratio. *Vulnera & ulcera.* Pulmo arietis sanat excoriationem calcanei ex calciamento, quando super ipsam ponitur calidus. *Membra nutrimenti.* Eius digestio est facilis. *Membra expulsionis.* In ipso est constrictio uentris.

De [a] [*pomis.*] *Cap.* 569.

Poma. *Electio.* Magis temperata sunt alscemia & illa quę sunt insipida, sunt mala, & parui iuuamenti, & non agunt aliquid. b † [ ] Illa quę c [sunt & similiter immatura. *Natura.* contracta] sunt frigidiora & humidiora, propter illud quod est in eis de aqueitate, & pontica, & styptica, & acetosa sunt frigida grossa, & dulcia sunt aquea, et sunt decliuiora ad caliditatem, quam alia, quamuis magis dominãs in eis sit frigus. Et sunt diuersa. et similiter folia eorũ & arbores sunt diuersa. Et omnino illud qđ in substantia dominatur, est humiditas superflua, frigida. & fortasse illa quæ sunt uehemẽtis dulcedinis in caliditate, sunt temperata, aut declinant ad eam. *Operationes & proprietates.* In ipsis est prohibitio superfluitatum, & propriè in folijs eorum. & in pomis quidem est inflatio, & propriè in eis quę non sunt dulcia, & illa, quæ sunt

sunt pontica, & styptica sunt aquea terrea. Et dulcia sunt aquea, & insipida sunt aquea valde ad partem humiditatis superfluę decliuia, & propter hoc feruet eorum succus velociter, & mel conseruat succum eorum, & generatur quidem ex ponticis, & ex eis, quæ sunt styptica humor terreus, & acetosa, & immatura generāt phlegma, & putredines, & febres [d] [proprietate] sui humoris, & suæ cruditatis, & quia recipiunt putrefactionem. humor verò acetosorū est subtilior humore stypticorum, & [e] [vinum quidem pomorum & reliquorum antiquum melius est quàm recens] propter resolutionē uaporum malorum ab eo. *Apostemata & † pustulæ*. Conferunt folia eoru m, & succus eorum inceptioni apostematum calidorum. *Vulnera et ulcera*. Folia & cortices eorum, consolidant, & similiter succus eorum, quæ sunt styptica. *Instrumēta iuncturarum*. Assiduatio comestionis pomorum facit euenire dolorem neruorum, & propriè vernalia. *Membra anhelitus & pectoris*. Confortāt cor, propriè odorifera de Scemi, & odorifera dulcia, & acetosa, & si sit illic angustia ex caliditate, sunt magni iuuamenti, & eorum sauich etiam. *Membra nutrimenti*. Confortant debilitatem stomachi, & quę styptica sunt conferunt stomacho, si est cum caliditate, aut humiditate, & similiter pontica, & acetosa conferunt debilitati stomachi, si est in eo humor grossus, [f] [ ] frigidus valde propter suam grossitudinem. Et assantur quidem inpasta, & confortat stomachum, & prohibet vomitum. *Membra expulsionis*. Dulcia & acetosa, quando in stomacho inueniunt humorem grossum, quandoque deponunt ipsum in egestione, et si est vacuus, retinent. Et ea quæ in massa assata sunt, conferunt ad vermes, et dysenteriam. Et quæ ex eis sunt conuenientiora dysenteriæ sunt pontica; et eorum sauich, nisi [g] [conuertat ipsa] lenitas zuccari. *Febres*. Quandoque generantur ab illis quæ sunt immatura, febres plurimæ [h] [proprietate] sui humoris. *Venena*. Conferunt venenis, et similiter succus, et folia ipsorum.

De [a] [*papauere*.] *Cap.* 570.

Papauer quid est? Papaueris sunt species, hortulana, et campestris, et similiter est nigrum, et species cornuti, quod est marinum, et fructus eius est currus, et species spumosi heracliensis. *Electio*. Quod melius et sanius est, est album. Et oportet quidem vt terantur capita papaueris cuiusque speciei recentia, et fiant ex eis trochisci, et reseruentur, et administrentur. *Natura*. Hortulanum est frigidum et siccum in secundo, et nigrum in tertio, et dicitur quòd vsque ad quartum. *Operationes & proprietates*. Species papaueris sunt infrigidatiuæ, et non est in ipso [b] [glutinatio,] de qua sit curandum. Et illud quidem quod est nigrum, est ingrossatiuum, exsiccatiuum. & papauer marinum cornutum, cuius fructus est curuatus, sicut cornua tauri, est abstersiuum, incisiuum, et est vehementis abstersionis. Et flos quidem campestris mundificat vestigia vlcerum in oculis animalium. *Apostemata † & pustulæ*. Liniūtur species eius pręter marinum super erysipilam. *Vulnera & ulcera*. Folia cornuti valent ad vlcera sordida, et corrodunt carnem, additā propter suā abstersionem, eradicant escaras. et similiter flos eius, et non est conueniens vlceribus manifestis propter superfluitatem suæ abstersionis. Et ex campestri quidem fit emplastrum cum oleo super vlcera, et eradicat ea. *Instrumenta iuncturarum*. Linitur [c] [cāpester] cum lacte super podagram, et confert, et quandoque decoquitur radix papaueris campestris in aqua, donec consumatur medietas, et datur in potu, et confert sciaticæ. *Membra capitis*. Facit somnum, et propriè illud quod nigrum est et, est stupefactiuum, et in licinio supponitur, et facit dormire; et prohibet catarrhū, et quum habentis vigilias fronti ex eo emplastrū supponitur, iuuatur ide, et similiter quando embrochatur decoctio eius. et quum ex eo spumoso fit vomitus bibito secundum quantitatem [d] [exuthe] in mellicrato, iuuantur ipso epileptici. Et oleum eius cum oleo ros. est cōueniens soda, quando ex eo inungitur caput, quum tamen ab eo abstinetur quantum plus posse est, fit melius. Et quandoque distillatur eius decoctio in aurem fortis doloris, et sedat dolorem eius. *Membra oculi*. Administratur illud quod frigidum est, in doloribus oculi uehementibus apud necessitatem: sed in ipso est cautela obseruanda, sicut diximus in opio. *Membra anhelitus et pectoris*. Confert tussi calidæ, et fluxibus ad pectus, et sputo sanguinis. Et sumitur ex eo loch conferens [e] [tussi calidę] valde, et proprie quando miscetur cum acatia, et succo barbæ hircinæ. Filius vero Mesaugue inquit. Semē nigri mundificat pectus. corticis autem manifestior dispositionum est, quod [f] [adiuuat ad spuendum, et in toto semine est mundificatio.] *Membra nutrimenti*. Confert humiditatibus stomachi. Et quando radix eius quod marinum est. s. cornutum decoquitur in aqua, donec medietur, aqua, confert ægritudinibus hepatis, et illi, in cuius ventre est humor grossus. Et semen spumosi, facit vomere. Et dicitur simile etiam huic in campestri. *Membra expulsionis*. Album et nigrum quando teruntur multum, et dantur in potu cum vino nigro, et pontico, secant fluxum uentris antiquum, et natura quidem eius non est vacua a virtute solutiua, [g] [et cum hoc resolutiua,] resoluitur in aqua, et ex decoctione eius vehementi quando fit clystere, confert dysenteriæ, et quando bibitur semen eius cum syrupo [h] [carati,] lenit ventrem, et quando in potu datur de spumoso quantitas [i] [exuthe] vnius in mellicrato, facit vomere, et soluit semē spumosi phlegma, et humorem crudum, et similiter semen speciei ęgyptij datur ad bibendum in [k] [natif] et tri, et semen eius quod domesticum est, cum melle augmentat sperma.

c B. marinum.

d B. achsunesi.

e B. ad illud.

f B. Alia litera; difficultat sputum & omnia semina eius faciunt spuere.

g B. cū hoc quę

h B. mellierati.
i B. achsunesi.

k B. nathaf.

De [a] [*persicis*.] *Cap.* 571.

a B. chauck.

Persica. *Natura*. Sunt frigida in fine secundi, humida in primo, infra tamen finem eius. *Operationes & proprietates*. Quæ sunt humida, velocis sunt putrefactionis. lenificatiua, et in ipsis est stypticitas aliquātula, sed eis stypticiora sūt ea, quæ sunt incisa, exsiccata, et in ipsis est prohibitio cursus, et immatura sunt styptica etiam.

Decora-

Decoratio. Abſcindunt folia eius, quando ex eis fit linimentum, odorem pſilotri. *Membra capitis.* Diſtillatur ſuccus foliorum eius in aurem, et interficit vermes, et confert oleum eorum hemicraneæ, & doloribus auris calidis, & frigidis. *Membra nutrimenti.* Matura ſunt bona ſtomacho & in eis eſt virtus faciendi appetitum cibi. Et oportet quidem, vt non comedantur poſt aliũ cibum, quoniam corrumpuntur poſt eum, & corrumpunt ipſum, ſed præcedant ante cibum, & ea quæ ſicca ſunt, ſunt tardæ digeſtionis, & non ſunt boni nutrimenti, quamuis ſint plurimi nutrimenti. *Membra expulſionis.* Fit ex eis & folijs ipſorum emplaſtrum ſumini, & interficit vermes ventris, & ſimiliter ſi bibatur ſuccus eorum, & quæ ſunt eorum ſuperiora & foliorum ipſorum, & illæ quæ matura ſunt, leniunt ventrem, & immatura ſtringunt. Et dixerunt, quidam, quòd ipſa addũt in coitu, & videtur quòd illud ſit in corporibus ſiccis & calidis.

De [a] [*pano.*] *Cap.* 573.

a B. chabzi ſeu chobzi.

b B. electio.

c——B.

d B. & ſequitur panẽ coctum in tanur pãnis coctus in furno, et reliqui panes alio modo cocti ſunt mali.

e B. ſeu pficiatur plus, & ut paſta ipſius ſit magis & perfecti⁹ domata ſeu cõpreſſa & plus ſalita.

f B. cui aduenit decoctio ex utroque latere & pãnis almele.

g B. albait.

h B. Operationes & proprietates.

i B. ualde.

k B. viſcoſum ẽ oppilatiuum, & non eſt conueniẽs niſi illis.

l B. almele.

m B. ab oppilatiõe ſeu ab hoc ut oppilet, & ẽ.

Panis [b] [quid eſt?] Oportet vt ſit panis mundus, ſalitus, maſſam habens confectam, fermentatus, coctus bene in tanor [c] [vltimæ] vna nocte permanens. Et non comedatur calidus ſicut eſt. Panis enim calidus non eſt apud naturam receptibilis, & [d] [acceptio eius qui eſt de furno, & reliquorum ſibi ſimilium eſt mala,] & panis de ſimila eſt melior eo qui eſt de farina, & quãto plus fuerit mundior, oportet vt fermentetur, & dimittatur donec conſequatur [e] [plurimum, & conficiatur maſſa illius plurimum, & ſaliatur plurimum,] & panis quidem furni non eſt ſicut panis altanor [f] [ſi ſuſcipiet decoctionem ab vtroque latere. Et panis de patella] eſt crudus interius, & ablutus quidem eſt infrigidatiuus, & eſt pauci nutrimenti, & natat in ſtomacho, & eſt conueniens calefactis, & non generat oppilationes, & non calefacit. Modus verò ablutionis eius eſt vt ſumatur medulla panis [g] [qui iacuit vna nocte] & infundatur in aqua calida, deinde effundatur ab eo aqua q̃ ſup ipsũ natat, & renouetur ſup ipsũ aqua, donec ab eo remoueatur virtus fermẽti, & reliquorũ, & cõſequantur finẽ ſuæ inflationis. [h] [*Electio,*] Panis de ſimila nutribilior ẽ, q̃ alius, & eius nutrimẽtũ eſt melius, ſed eſt tardioris penetrationis, & adarmacha ſequitur ipsũ in ſuis diſpoſitionib. Opirus verò q eſt plurimi furfuris, velocis ẽ penetrationis, ſed eſt minoris nutrimenti, & deterioris. Et ille qui non decoquitur [i] [uene,] eſt plurimi nutrimenti, & ſimiliter parum habens fermenti, ſed eius nutrimentum [k] [oppilat, niſi illos] qui ſunt plurimi exercitij, & panis de [l] [patella] eſt huius generis, eius nãque pars interior raro decoquitur bene. Et panis quidẽ ablutus parui eſt nutrimẽti, elongatus [m] [a ſimilagineo] leuis digeſtionis & põderis. Et panis frumenti rari, in iudicio exiſtit opiri. Et panis alcataif generat humorẽ groſſũ m, et alfatit eſt inflatiuus, tardę digeſtionis, et qui melior de eo eſt, eſt ille, qui eſt mixtus cũ oleo amygdalino, et oportet quidem vt eius exſiccatio ſit in vmbra, et banis factus cũ lacte plurimi eſt nutrimenti, et tardæ deſcẽſionis, et eſt oppilatiuus. Et emplaſtrum quidem factum ex pane calidius eſt emplaſtro facto cum frumento. [n] † [ ] *Decoratio.* Panis qui eſt de frumento nouo impinguat velociter. *Apoſtemata & † puſtulæ.* Panis de frumento cum mellicrato, & ſuccis conueniẽtibus, bonus eſt apoſtematibus calidis, lenit. n. ea, & infrigidat. *Vulnera & ulcera.* Quãdo panis [o] & [p] [infunditur ex] eo impetigo, confert. *Membra nutrimenti.* Panis calidus facit ſitim ſua caliditate, & natat propter ſuam humiditatem vaporoſam, & ſatiat velociter propter illud, & calidus quidẽ eſt velocis digeſtionis, & tardę deſcenſionis. *Membra expulſionis.* Panis opirus eſt lenitiuus naturæ, & adarmacha ſtringit, & fermentatus lenit, & azymus ſtringit ventrem, & [q] [ille qui eſt in patella coctus, eſt] ex eis quæ ſtringunt: & panis antiquus ſiccus ſtringit, ſi non adminiſcetur ei aliud, & panis alcataif ſtringit uentrẽ & panis [r] [ſubtilis] ſtringit ventrem pluſquam ille, qui eſt de ſimila.

LITERA Q.

De quinque folio. *Cap.* 573.

QVinque folium quid eſt? Eſt pentaphyllon, & iam dictum eſt de ipſo.

LITERA R.

De [a] [*ryzo.*] *Cap.* 574.

RYzum (*.i. oryza.*) quid eſt? *Natura.* Eſt calidum & ſiccum, & ſiccitas ipſius eſt maniſeſtior caliditate ſua, ueruntamen quidam dicunt, quòd eſt calidius frumento. *Operationes & proprietates.* Nutrimentum prębet [b] [multum] ad quandam ſiccitatem declinans. Et quum decoquitur cum lacte, & oleo amygdalino, maius dat nutrimentum, & melius, & remouetur ab eo exſiccatio, & conſtrictio, quam facit, & propriè quum infunditur nocte vna in aqua furfuris. Et ipſum eſt ex eis quæ tarde [c] [infrigidantur,] & in ipſo eſt abſterſio. *Membra expulſionis.* Decoctum cum aqua ſtringit vſque ad terminum, & decoctum cum [d] [aqua in ſpermate efficit, augmentum, & neque ſtringit niſi præparetur [e] [frixione] in cortice ſuo, & ſtudeatur in deſtruendo aquoſitatem [f] [eius,] & proprie eius quod infuſum eſt in aqua furfuris, propter quam deſtruitur eius ſiccitas.

De [a] [*roſis.*] *Cap* 575.

Roſa quid eſt? Eſt virtutis compoſitæ ex ſubſtantia aquea, & terrea, & in ipſa ſunt acuitas, et ſtypticitas, & amaritudo cum ſtypticitate, & pauca dulcedine, et in aqueitate parum caliditatis cauſa rei propter quam eſt dulcis, & amara, & in ipſa eſt ſubtilitas faciens ipſius ſtypticitatem penetrare, quare [b] † [ ] accidere facit coryzam. Et virtus quidem amara in ipſa remanet dum eſt recens. quum autem ſiccatur minor atur eius amaritudo, & ꝓpter hoc quum recens eſt, ſoluit quum pondus. drag. x. ex ea in potu ſumitur. Illa verò quæ nominatur roſa fœtida, eſt calida, & eſt radix eius ſicut pyrethrũ aduſtiua. *Natura.* Dixit Galenus quod roſa non

non est uehementis frigiditatis comparatione sui facta ad nos: & dixit, oportet ut sit frigida in primo. Ego autem dico, quòd eius siccitas est in principio secundi, præcipuè in desiccata. *Operationes et proprietates*. Eius exsiccatio est fortior sua stypticitate; quoniam amaritudo eius est fortior stypticitate sui saporis, & est aperitiua c [ualde,] & sedat motum cholerę, & est semen eius fortius stypticum, quod est in ipsa, & similiter pili, qui sunt in medio eius, & in toto ipsius est cõfortatio membrorum interiorum, & eius stypticitas non pertransit d [cum resolutione.] Et sicca quidem est magis styptica, et frigidior. Etiam dicitur quòd in ea est uirtus extrahens surculos, & spinas, & reliqua carni infixa. Et eius succus bonus, est e [succus ex ungula tæ, scilicet albi abscisi unguibus,] & exsiccatur in vmbra. f † [ ] *Decoratio*. Rectificat fœtorem sudoris quãdo in balneo administratur. Ex ea quoque fiunt ablutiones secundum hunc modum. Sumitur rosa cui ros non aduenit, & dimittitur donec extenuetur, deinde sumuntur ex ea. xl. aur. & ex spica boni odoris. l. aurei. & ex myrrha. vj. aurei. & fiunt inde trochisci parui, quandoque uerò addunt in eis costi, & lilij amborum ana. drag. ij. & quandoque ponunt eos mulieres in g [maniki,] & abluũt malum odorem sudoris. *Apostemata, et † pustulæ*. Dixerunt quidam quòd ipsa abscindit verrucas omnes, quando administratur trita, & quando rosa coquitur, & teritur, & non exprimitur, & fit ex ea emplastrum apostematibus calidis, soluit ea: & similiter confert erysipilę. *Vulnera & ulcera*. Confert ulceribus h [præcipue abrasionibus in coxis, & in ancha,] & generat carnem in profundis. Et dixerunt quidam ꝙ ipsa extrahit ea, quæ infixa sunt in carne, & spinas trita. *Membra capitis*. Sedat soda i [quod ex ea humidum est. Et decoctio aquæ eius, & oleum eius faciunt sternutationem, quum odorantur.] Et dixerunt quidam, sternutatio ex ipsa fit, propterea, quia retinet vaporẽ, & fortasse illud ẽt est k [propter virtutẽ suam abstersiuam, & per] prohibitionem in cerebris habentib. subtiles superfluitates. Et ipsamet l † [ ] facit sternutare illum, cuius cerebrum est calidum, & eius semẽ stringit gingiua, & similiter m [succus eius cũ] decoctio, & confert etiam dolori aurium. *Membra oculi*. Sedat dolorem in oculo ex caliditate & similiter decoctio ex sicca; est conueniẽs grossitiei palpebrarum, quum ex ea fit † collyrium, & similiter eius oleum, & succus ipsius, & ipsa quidem nõ confert ophthalmię, nisi quũ ex ea abscinduntur additamenta ipsius alba. *Membra anhelitus et pectoris*. Quum aqua ros. bibitur, confert syncopi, & eius succus n. [sed eius virgulta] sũt bona sputo sanguinis, & similiter capita ipsius. *Membra nutrimenti*. Aqua ros. est bona hepati, & cõfortat q̃ ex ea nutrita est cũ melle, stomachum, & est geleniabin, & iuuat ad digerendum. Et rosa quidem, & eius succus conferunt humorositati stomachi. Oleum verò rosaceum extinguit inflammationem stomachi. Et similiter epithema factum stomacho ex rosa ipsa, & eius syrupus confert ei, qui in stomacho mollificationem habet. *Membra expulsionis*. Sedat dolorem ani linita super eum cum pena, & dolorẽ matricis ex caliditate. & similiter decoctio, q̃ fit ex sicca, & confert dolorib. recti intestini. Et fit clystere ex decoctione eius vlceribus intestinorum, & similiter syrupus eius bibitur] ad illud. dormire verò super locum ex ea stratum, abscindit desiderium. Et quæ recens est fortasse soluit, si sumatur pondus. s. drag. x. ex ea decies: sicca verò non soluit. Et oleum rosaceum soluit ventrem.

De a [*renibus.*] *Cap.* 576.

a B. Kulie.

Renes quid sunt? Noti sunt, laudabiliores ex eis sunt renes hœdi lactentis. *Natura*. Sunt ęquales ad siccitatem declinãtes. *Operationes & proprietates*. Parui sunt nutrimenti, & humor eorum est malus, & laudabiliores eorum sunt renes hędi. *Membra nutrimenti*. Sunt difficilis digestionis & horridi saporis.

De a [*rob.*] *Cap.* 577.

a B. Mibach tegi.

Rob. *Membra anhelitus & pectoris*. Iuuat ad spuẽdum, & ponitur in syrupo de papauere noto. *Membra expulsionis*. Confert dolori renum, & vesicæ.

De a [*ruta.*] *Cap.* 578.

a B. Sedab.

Ruta quid est? Syluestris vehementioris est nigredinis quàm alharmel. *Electio*. Conuenientior ruta est b † [ ] domestica, quæ nascitur apud arborem fici. *Natura*. Humida, calida est & sicca in secundo. Et sicca est calida & sicca in tertio. sicca verò syluestris est calida & sicca in quarto. *Operationes & proprietates* Est incisiua, resolutiua, carminatiua valde, mundificatiua c [venarum,] ulceratiua, styptica. *Decoratio*. Cum nitro ponitur super morpheam albam, & super verrucas, & morum, & remouet odorem alliorum, & ceparum, & confert alopecię. *Apostemata & † pustulæ*. Syluestris, quando teritur, & fit ex ea emplastrum cum sale in membro d [super quod est apostema calidum, confert, et quãdo ponitur super scrophulas gutturis, et ascellę, resoluit eas, et gumma eius est fortior in omnibus illis. *Vulnera & ulcera*. Ponitur cum butyro, et melle super impetiginem, et cum acetò et cerusa super formicã, et erysipilam, et sanat antiquam. *Instrumenta iuncturarum*. Confert paralysi, et sciaticę, et doloribus iuncturarum bibita, et more emplastri superposita cum melle. *Membra capitis*. Aufert odorem alliorum, et ceparũ, et fit ex ea emplastrum cum sauich ad soda antiquam. Et quandoque fit ex ea emplastrum cum aceto in naso ad fluxum sanguinis narium, et retinet ipsum. Et succus eius calefactus in cortice granati distillatur in aurem, et mundificat eam, et sedat dolorem, et tinnitum, et sonitum, et interficit vermes, et liniuntur cum ea vlcera capitis. *Membra oculi*. Ipsa acuit visum, ꝓpriè succus eius cum succo fœniculi, et melle, collyrio facto ex ea, aut comesta. Et quandoque fit ex ea emplastrum e † [ ] super pulsationem oculi. *Membra anhelitus & pectoris*. Decoctio eius quę humida est cũ anetho sicco confert dolori pectoris, & difficultati anhelitus secundum

b † B. Alia litera. syluestris &.

c B. Alia litera. vlcerum.

† bothor.

d B. facit accidere sup ipsum apostema calidum.

e † B. cum sauich.

cundum

cundum testimonium Rufi. *Membra nutrimenti.* Fit ex ea emplastrum cum ficubus ad hydropisim hyposarcham, & datur in potu vinum in quo decoquitur ruta etiam. Et quando de semine eius bibitur ab vna drag. vsque ad. drag. ij. ad singultum phlegmaticum, sedat ipsum. Et ipsa quidem digerit, et facit appetitum cibi, et confortat stomachum, et confert spleni. *Membra expulsionis*, Exsiccat sperma, et abscindit ipsum, et deijcit desiderium coitus, et concubitus, et utraque species eius stringit, et sedat dolorē pungitiuū. Et fit ex ea clystere cum oleo ad dolores colicæ, et ponitur cum melle super ulcera ani. et bibitur cum oleo, et bibitur propter vermes, et ambę species expellunt superfluitates corporis cum prouocatione, et similiter retinent egestionem. Et fit ex ea emplastrum cum folijs lauri super testiculos ad apostemata ipsorum. *Febres.* Et similiter confert rigori comestio ipsius, et inunctio ex oleo eius. *Venena.* Resistit uenenis. et bibat, qui sibi timet, ne in potu sumat venenum, et pungi a uenenosis, de semine eius pōdus drag. j. cum folijs suis cum vino, et propriè si bibitur cum nuce et [f] [bolo] omnibus contritis, et commistis, et plurimum ipsius sumere de syluestri est pernitiosum.

f B. ficu.

De [a] [*rubo.*] *Cap.* 579.

a B. Haleich.

Rubus quid est? Dixerunt quidam quòd est alhausegi, & est quędam species eius, quę nominatur rubus canis, & habet fructum, qui est sicut oliua [b] [habentem] interius lanam. *Electio.* Succus eius coagulatus cum exsiccatione in sole [c] [forti.] *Natura.* Est frigidus & siccus, & in fructu eius maturo est caliditas quædam. *Operationes & proprietates.* Est stypticus, desiccatiuus cum omnibus partibus suis, & folia eius sunt minora in hoc propter suam aqueitatem. *Decoratio.* Decoctio stipitum & foliorum eius tingit capillos. *Apostemata & † pustulæ.* Prohibet ex folijs eius emplastrum ambulationem fraudulentis, & formicæ, & est bonum super erysipilā etiam, & eius humor est grossus. Illud enī quod de eo exsiccatum est, stringit manifeste, & similiter flos eius. Et in radice quidem [d] [rufi] est subtilitas cum stypticitate, & propter hoc frangit lapidem. *Vulnera & ulcera.* Confert vlceribus quæ sunt super caput, & consolidat vulnera. *Membra capitis.* Quando masticantur folia eius, stringunt gingiuam, & sanant † aphthas, & similiter fructus eius, [e] [& folia ipsius sanant dolores gingiuæ, & succus foliorum eius sanat os calidum,] & folia eius sanant vlcera capitis, & multitudo fructus alhausegi facit soda. *Mēbra oculi.* Confert exituræ oculi. *Membra anhelitus & pectoris.* Conferunt partes eius sputo sanguinis. *Mēbra nutrimenti.* Ex folijs eius fit emplastrū stomacho debili recipienti materias, & confortat eum. *Membra expulsionis.* Stringit ventrem, & rubus quidem canis, quum accipitur a fructu eius lana, quę est in eo, & decoquitur, stringit eius decoctio ventrem, & abscindit cursum humiditatis antiquæ ex matrice, & confert hæmorrhoidib. natis in ano, ex quibus currit sanguis facto ex eo emplastro. Et ipse, & flos eius conferunt ulceribus intestinorum, & solutioni, & frangunt lapidem [f] [subtilē] in eis. *Venena.* Est conueniens morsui animalis, quod nominatur karites.

b B. habens.
c B. est fortius.
† bothor.
d B. haleich.
† alcola.
e B. maturus, & succus fructus eius, & foliorū eius sanant dolorem oris calidum.

De [a] [*rubea tinctorum.*] *Cap.* 580

Rubea tinctorum quid est? Est pontici saporis. *Operationes & proprietates.* Abstergit cum æqualitate, & ponitur super impetiginem cum aceto, & sanat eam, & linitur cum aceto super morpheam albam, & sanat eam, & mundificat cutim ab omni vestigio. *Instrumenta iuncturarum.* Datur in potu cum mel licrato, & confert sciaticæ, et paralysi, quæ est cum nocumento [b] [in vtrisque lateribus et] in sensu, & datur in potu de ea. drag. j. cum duabus. drag. rauedsceni ad percussionem, & casum cum [c] [uase vitreo terreo de vino passarum.] *Membra nutrimenti.* Datur in potu fructus eius cum oxymelle ad apostemata splenis, & mundificat hepar, & splenem, & aperit oppilationes eorum, & est ei proprietas in hoc. *Membra expulsionis.* Prouocat vrinā adeo vehementer, quòd quandoque facit mingere sanguinem. Et oportet, vt qui eam bibit, quaque die balneetur. Et quando supponitur, prouocat menstrua, & extrahit fœtum. *Venena.* Stiptices eius cum folijs suis conferunt morsui venenosorum vermium.

De [a] [*raphano.*] *Cap.* 581.

Raphanus quid est? Fortius quod est in ipso, est semē ipsius, deinde cortex eius, postea folia ipsius: deinde caro eius. Et oleum quidem eius existit in virtute olei de Kerua, nisi quia est vehementioris caliditatis ipso, & syluestre in omnibus narrationibus communicat ei: sed est fortius eo. *Electio.* Fortius quod est in ipso est semen eius. [b] [Et ille qui est magis temperatus, est ille qui] est elixatus. *Natura.* [c] [Lignum & humidum, & semen eius est calidum,] in primo, & humidum, & semen eius est calidum in tertio. *Operationes, & proprietates.* Generat ventositates: sed semen eius ipsas soluit, & in ipso est subtiliatio fortis, & propriè in semine eius, & qui est syluestris est [d] [in flatiuus.] Et ille qui est elixatus, est nutribilior propter separationem illius ab eo quod est medicinale. Et nutrimētum quidem eius est phlegmaticum, & paucum cum hoc. Et in ipso est substantia quæ velox est ad putrefiendum, & illud propter illud quòd in ipso est de nocumentis. folia autem vernalia quando elixantur, & comedūtur cum oleo & almuri, nutriunt plus quàm radix. *Decoratio.* Si misceatur cum eo farina lolij, facit nasci pilos in alopecia. Et quando fit ex eo emplastrum cum melle, eradicat velut [e] [oc...] gia accidentia sub oculo, quæ sunt cum ... tatione,] & confert semen eius lentiginibus extraneis in membris, & reliquis coloribus et pāno. et ipsum & uestigijs, & percussionibus, et ... cum condisi linitum remouet morpheam nigram, propriè in balneo. Et ipse multiplicat pediculos in corporibus. *Apostemata & † pustulæ.* Cum farina lolij adhibitus † pustulas [f] [lenibus] abstergit ea. *Vulnera, & ulcera.* Quando ex eo fit emplastrum cum melle, eradicat ulcera fraudulenta, et vlcera [g] [lenia] et semen eius cum

cum aceto eradicat vlcus cancrænarum integrè, & ſimiliter operatur ſuper impetiginem. *Inſtrumenta iuncturarum.* Semen eius expellit pulſationem, quæ eſt in iuncturis, et eſt bonũ dolori iuncturarum valde. *Membra capitis.* Nocet capiti, & dentibus, & palato, & ſuccus eius, & oleum ipſius conferunt ventoſitatibus in aure valde. *Membra oculi.* Nociuus eſt oculo, verunta men abſtergit ipſum, quando in eo diſtillatur aqua eius, & delet ueſtigia, quę ſunt in oculo, ſub lachrymali. Inquit filius Meſaugue folia eius acuunt viſum. *Membra anhelitus & pectoris.* Qui eſt elixatus, eſt conueniens tuſſi antiquæ ve tuſtæ, & chymo groſſo generato in pectore, & ipſe confert præfocationi accidenti ex fungis mortiferis. Et ſi decoquatur cum oxymelle, deinde fiat ex eo gargariſmus, confert pręfocationi. Et in ipſo cum hoc eſt nocumentum gutturis, & eſt addens in lacte. *Membra nutrimenti.* Eſt malus ſtomacho faciens eructuare. Et poſt cibum lenit uentrem, & facit cibum penetrare, & ante cibum facit natare cibum, et non quieſcit, et propter hoc facilem efficit uomitum, et proprie cortex eius cum oxymelle, et conuenit lateri, et ſpleni ſuperpoſitus ut emplaſtrum. Et ſemen eius cum aceto facit [h] [nauſeam] ualde, et reſoluit apoſtema ſplenis. Filius verò Meſaugue dixit. Si comedatur poſt cibum, digerit, & propriè folia eius. Et aqua foliorum eius aperit oppilationes hepatis, et remouet icteritiam. Et dixerũt quidam, folia eius digerunt, & corpus eius facit nauſeam, & ſemen ipſius reſoluit inflationem in ventre, & facit facilem egreſſionẽ cibi, & facit appetitum, & aufert dolorem hepatis, & aqua eius eſt bona hydropiſi. *Venena.* Cõfert morſui viperæ, & cum vino morſui cornutę etiam. Et ſemen eius confert venenis, & vermibus venenoſis. Et ſi ponatur fruſtum eius ſuper ſcorpionem, moritur, & aqua eius experta eſt in hoc, & eſt fortior. Et ſi momorderit aliquem ſcorpio, qui raphanum comedit, nõ nocebit ei.

De [a] [rehan.] Cap. 582.

Rehan. *Membra expulſionis*, Confert hæmorrhoidibus.

De [a] [rehan ſalamonica.] Cap. 583.

Rehan ſalamonica quid eſt? Inuenitur in montibus ſpaham, & eſt ſimilis anetho humido. Et dicitur, quòd folia eius ſunt ſicut [b] [malua, & poma eius ſunt parua,] & inuoluitur ſuper arborem ſicut volubilis. Et videtur quòd ſit in ipſo diuerſitas, & videtur quòd ſermo ſecũdus ſit innuens ad hoc, quòd ipſa eſt planta, quæ nominatur [c] [háſaſerum.] Vulgus enim exiſtimat, quòd eſt reham ſalamonica. *Operationes & proprietates.* Eſt ſubtilis, exſiccatiua, reſolutiua. *Apoſtemata & † puſtulæ.* Confert poſita cum aceto ſuper eryſipilam, & linitur ſuper apoſtemata phlegmatica. *Vulnera, & ulcera* Linitur cũ aceto ſuper vlcera ambulatiua. *Inſtrumenta iuncturarum.* Linitur ſuper podagram, & confert ei, & eſt eius proprietas. *Membra capitis.* Confert torturæ. *Membra expulſionis.* Supponitur cum oleo roſ. ad dolorem matricis. *Venena.* Linitur ſuper mordicatione ſcorpionis.

De [a] [roba.] Cap. 584. — a B. Rate.

Roba quid eſt? Eſt auellana Indica, & eſt fructus magnus in magnitudine auellanæ, ſimilis papaueri, & ſeparatur a grano, ſicut neregil. *Natura.* Et eſt calida & ſicca. *Apoſtemata & † puſtulæ.* († bothor.) Eſt epithema ſuper ſcrophulas cum aceto conueniens. *Vulnera & ulcera.* Confert ſcabiei, & prurituі. *Inſtrumenta iuncturarum.* Diſrumpit ventoſitates impedientes in dorſo. *Membra capitis.* Fit ex ea, caputpurgium ad torturam, & plurimũ confert ei, & ſimiliter confert hemicraneæ & ſoda. Et eſt caputpurgium conferens epilepſię, ſcotomię, & manię, & melancholię. Et iam quidem expertum eſt caputpurgium eius in tortura tribus diebus, & fecit currere humiditatem ex naribus, & fecit fluere phlegma plurimum, & remouit ægritudinem in tribus diebus. Et oportet vt patiens torturam moretur in domo tenebroſa, & cõfert ventoſitatibus crudis. *Membra oculi.* Confert aquæ in oculo † collyrio facto († alcofol.) ex ea, & propriè ſuccus minoris eius, & ventoſitati aſebel & pãno, & caputpurgio facto ex ea, cum aqua amaraci. & fit ex ea † collyrium († alcofol.) cum antimonio tortos habentibus oculos. *Membra anhelitus & pectoris.* Datur in potu de radice eius pondus. drag. ij. cum vino ad pleureſim frigidam, & aſthma, & tuſſim antiquam, & ſputũ ſanguinis ex pectore propter illud qđ in ipſa eſt de ſtypticitate. *Membra expulſionis.* Confert colicæ paſſioni, & datur de eo in potu pondus. drag. ij. ad anum, & dolorẽ matricis. Et peſſarium ſuppoſitum de eo, quod ex ipſa fricatione diſſolutum eſt, prouocat menſtrua. & extrahit fœtum, & ſimiliter ſuccus eius, & ſolutione educit choleram nigrã, & phlegma & aquoſitatem etiam, & choleram ex corpore toto abſque difficultate, ita quòd ſanat albaras, & remouet eam, & icteritiam, & pãnum, & ſimilia, & reſoluit colicam, et eius potio eſt trium kermet, & kermet eſt ſex Kerates. Et bibitur cum vino dulci, aut oxymelle, & datur cum petroſelino & dauco, Et ſcammonea mouet eius ſolutionẽ, quando ipſa admiſcetur, & confortat ipſam, & quantitas eius eſt, vt cum vnoquoque aur. ipſius ponantur tres anuluſat de ſcammonea, & quandoque aſſumitur de ea pondus. drag. ij. & teritur, et ponitur cum vino dulci, aut in oxymelle, et dimittitur aliquanto ſpatio, deinde coquitur vinum illud cum lentibus, aut hordeo cum carne gallinæ, et datur ad ſorbendum ius eius, et miſcetur ei de ſcammonea, *Febres.* Confert febribus quartanis. *Venena* Eſt theriaca morſui ſcorpionis, et rutelę. Et quidam ſtudent ad hoc vt ſumant de cortice eius ſuperiore ſicut lens, et proijciant in fiſſuram puncturæ.

De [a] [reubarbaro]. Cap. 585. — a B. Rauend.

Reubarbarum. *Electio.* Quandoque adulteratur hoc modo. Decoquitur, & aſſumitur eius aquoſitas, & deſiccatur ſuccus eius, deinde exſiccatur ſubſtantia eius poſt illud, et venditur ſicut eſt. Verum ipſum eſt tunc ſpiſſius, et vehe-

mentius

mentius stypticum, & purum est vehementius rarum, & minus stypticum, & est croceũ. *Operationes & proprietates.* Substantia arboris eius est commista ex aquietate, & in ipso est terreitas amara propter actionem igneitatis in ipsum: & similiter eius mollities, & stypticitas sunt ex terreitate eius, & sequitur ipsũ in stypticitate eius terreitas, immò est iuuamentum in ea, et completur eius operatio cum qualitate suæ terreitatis: & quod de ipso purum est, est minus stypticum. *Decoratio.* Confert pãno, & uestigijs remanentibus super cutes, quando linitur cum aceto & [b] † [ ] euacuatio cum eo. *Apostemata & † pustulæ.* Fit ex eo emplastrum cum quibusdam humiditatibus ad apostemata calida. *Vulnera & ulcera.* Confert impetigini epithematum cum aceto. *Instrumenta iuncturarum.* Confert valde casui, & percussioni. Et inquit Alcanzi, potio eius sit. ℥.ij. in vino permisto, & contusionibus, quando datur in potu cum vino odorifero, & similiter quando inungitur ex oleo eius ad cõtusionem lacertorum, & dolorẽ eorum, & extensionem, & confert rupturæ. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert asthmati, & sputo sanguinis. *Membra nutrimenti.* Est conferens hepati, & stomacho, & debilitati amborum, & doloribus eorum, & doloribus intrinsecis, & singultui, & rupturæ, & extenuat splenem. *Membra expulsionis.* Confert [c] [adereb] & dolori pungitiuo vẽtris, & dysenteriç, & dolori renum, & uesicæ, et doloribus matricis, & fluxui sanguinis. *Febres.* Confert febrib. antiquis, & habentibus periodos. *Venena.* Confert morsui vermiũ venenosorum, & serpentis, et quantitas potus eius est sicut quantitas potus agarici.

† B. fit. bothor.

c B. diatiæ.

ANNOTATIONES.

De rhabarbari temperamento hic non meminit? Sed li. 3. inter medicamenta frigida, & astringentia enumerat. At Rasis 3. ad Almans. calidum ipsum facit, & 22. Cõt. in secundo & caliditatis & siccitatis ordine reponit, quod facit & Mesue lib. de simpl. De purgatoria quoque eius facultate, nihil Diosc. Gal. uel Paul. meminere, neque author hoc in loco. At Mesue & author loc. citatis inter purgantia medicamenta collocant, quod & cæteri ipsos sequuti faciunt.

Fen 16. tr. 1. c. 4 Cap 47. c. p. 332.

a B. Ramech.

De [a] *[ramech.* *Cap.* 585.

Ramech. *Natura.* Est frigida et sicca. *Operationes et proprietates.* Est styptica, exsiccatiua, subtiliatiua, constrictiua, prohibens effusiones materierum, et sedat caliditatem *Membra nutrimenti.* Confortat stomachum, quando in potu datur cum aqua myrti. *Membra expulsionis.* constringit uentrem.

a B. Ratidegi.

De [a] *[ratienigi.]* *Cap.* 586.

b——B.

Ratienigi quid est? [b] [Nominatur colonia, et est gumma pini, et nominatur arbor eius in Scemi alherez.] *Natura.* Est calida ad tertium, sicca in primo. *Operationes et proprietates.* Generat carnem corporum [c] [tenerorum] sed commouet dolores in corporib. teneris, et quando que sanantur ea vlcera cum balaustijs, & venis, et similibus.

c B. durorum.

De [a] *[ribes.]* *Cap.* 587.

Ribes quid est. Inest ei virtus acetositatis citri, et acresté. *Natura.* Est frigida et sicca in [b] [tertio.] *Operationes & proprietates.* Est extinctiua, & [abscindit sanguinem] sedatiua caliditatis, et confert apostematibus pestilentiæ, quæ subito interficiunt. *Membra oculi.* Acuit visum, quando fit † collyrium ex succo eius. *Membra expulsionis.* Confert solutioni cholericæ. *Apostemata & † pustulæ.* Confert variolis, et morbillo, et apostematibus pestilentialibus, et pestilentiæ.

De [a] *[rachamat.]* *Cap.* 588.

Rachamat. *Membra capitis.* Distillatur fel eius cum oleo violaceo in latere diuerso ad hemicraneam, et diuerso ad dolores auris. Et fit ex eo caputpurgium infantibus, aut distillatur in naribus ipsorum propter illud, quod in eis est de ventositatibus puerorum. *Membra oculi.* Fit † collyrium ex felle eius ad albedinem oculi cũ aqua frigida. *Membra expulsionis.* Dicitur quod stercus eius cijcit fœtum vaporatum. *Venena.* Inquit filius Alpatrich. Eius fel exsiccatur in vase vitri, in vmbra. et fit ex eo † collyrium in latere morsus viperç, sed non credo illud. Et quidam dixerunt, ꝙ expertum fuit ad venenũ scorpionis, et serpentis, et uiperæ maioris, et iuuat. Et uidetur mihi quòd liniendo factum est.

De [a] *[rasas.]* *Cap.* 589.

Rasas quid est? Iam dictum est in capitulo de plumbo, et hoc est stannum. eius autem cerussam et species faciendi eam, dicemus in antidotario. *Electio.* Quod in eo subtile est, est quod adustum est, ex cerussa. et oportet vt timeatur odor eius quum aduritur. *Natura.* Est frigidum et humidum. *Operationes & proprietates.* In eo quod est adustum, est lenificatio, et subtiliatio, et resolutio, et intersectio sanguinis. Et eius cerussa est virtus glutinatiua, infrigidatiua, cuius uirtus est virtus tutiæ adustç. Et scoria quidem rasas, est in similitudine virtutis rasas adusti. *Apostemata & † pustulæ.* Quando fricatur cum vino, aut aliquo succorum frigidorum confert apostematibus. *Vulnera & ulcera.* Confert vlceribus fraudulentis, et ambulatiuis. Et cerussa replet vlcera, et glutinat ea. *Venena.* Quando fricatur cerussa super puncturam scorpionis marini, et draconis marini, confert. Et oportet ut timeatur eius odor apud adustionem.

De [a] *[rahadat.]* *Cap.* 590.

Rahadat. *(i. torpedo.)* *Membra capitis.* Dicitur quod rahadat positus super caput patientis soda, remouet soda. Gal. uerò inquit. Existimo quod ipsa facit illud dum est uiua, mortuam enim iam expertus fui, et nihil inueni.

De [a] *[reiben.]* *Cap.* 591.

Reiben quid est? Est lapis qui est sicut c… *Natura.*

Natura. Est frigidus, & humidus in secundo. *Operationes et proprietates*. Exsiccat, & abstergit, & eius virtus est proxima virtuti cancri. *Membra oculi*. Acuit visum.

De[a] [*rubien*.] *Cap.* 592.

Rubien. *Operationes & proprietates*. Est conueniens cibus, sed salitus antiquus generat melancholiam. *Membra expulsionis*. Augmētum efficit in coitu.

De[a] [*rebithe*.] *Cap.* 593.

Rebithe. *Natura*. Filius Mesaugue inquit. Est calidior quam rubien. *Membra expulsionis*. Excitat coitum.

De[a] [*ratuba*.] *Cap.* 594.

Ratuba quid est? Est [b] [alcot.] Et iam diximus de ea.

De[a] [*ranis*.] *Cap.* 595.

Rana. *Operationes & proprietates*. Cinis ranarū, quando ponitur super locum sanguinis, retinet eum. *Decoratio*. Et ipsa quando decoquitur cum sale & oleo, est, secundum quòd dicitur, bezahar lepre, & venenosorum vermium comesta. *Instrumenta iuncturarum*. Eius ius confert apostematibus chordarum, quando super ea effunditur. *Membra capitis*. Dicitur quod ex [b] [succo] ranæ fluuialis colluitur os ad dolorem dentium, & sedatur. sed est in ea, quod est in ea. Et corpus rane, & propriè pinguedo eius, est ex eis quæ facilem dentium eradicationem faciunt, & existimo quòd est hoc ex [c] [petrosa, non domestica:] hæc enim species est ex eis, quę testantur medici, & experimentatores communitatis eijcere dentes animalium, quando ipsam sumunt in cibo, & in pastu. *Venena*. Si quis comedit sanguinem eius aut corpus ipsius, apostematur corpus eius, & fit ipsius color plumbeus, & expellit sperma donec moritur. & dicitur, quòd quando coquitur cum sale, & oleo, & comeditur, est bezahar lepræ, & vermibus venenosis.

LITERA S.

De[a] [*squilla*.] *Cap.* 596.

Squilla quid est? Est cepe muris, quæ sic nominatur propterea quòd ipsa interficit murem. Et est [b] [pungitiua, acuta, [sed decoctio,] & assatio frangunt eius fortitudinem. & forma ipsius, quum assata est, est forma persici desiccati, & color eius est citrinus, declinans ad albedinem, & ex ea est genus venenosum mortale. & existimauerunt quidam, quòd ipsa sit [c] [napellus] propter quoddam signum, quod in ea reperitur, sed errauerunt. *Electio*. Quæ ex ea bona est, [d] [est fortis coloris, splendida,] in cuius sapore est dulcedo cum acuitate, & amaritudine. *Natura*. Calida est in tertio, sicca in termi-nis secundi. *Operationes & proprietates*. Est resolutiua, attractiua sanguinis ad exteriora, & superfluitatum adustiua, vlceratiua, subtiliatiua valde, chymorum grossorum incisiua cum virtute vltra virtutem suæ calefactionis. Et ipsius acetum confortat corpus debile, & acquirit ei sanitatem. *Decoratio*. Eradicat uerrucas [e] † [ ] illinita cum oleo, & gumma pini. [f] [Et] facit pilos nasci in alopecia, et tyria illinita et fricata, et [g] † [ ] fixuris calcanei propriè. [h] [Et syrupus eius] et ipsius acetum bonum efficiunt colorem. *Vulnera & ulcera*. Desiccat vlcera exteriora, et nocet vlceribus uiscerum comesta, et exulcerat fricata. *Instrumenta iuncturarum*. Nocet neruis sanis, parumper conferendo doloribus neruorum, et iuncturarum, et paralysi, et sciatice propriè, et similiter eius acetum, et syrupus ipsius. *Membra capitis*. Confert [i] [soda] et melancholiæ, et cōstringit eius acetum gingiuas, et conseruat dentes motos, et confert fœtori oris. *Membra oculi*. Eius comestio acuit visum. *Membra anhelitus & pectoris*. Cōfert asthmati valde, et tussi antiquę, et asperitati uocis, et potantur ex ea tres anulusat cum melle, et confortat guttur eius acetum, et [k] [cepe ipsius.] *Membra nutrimenti*. Confert duritiei splenis, et confortat stomachum, et digestionē, confert subleuationi cibi. Et similiter acetum eius, et [l] [succus ipsius bibitus] propter splenē diebus xl. et dicitur quod si suspendatur super illum qui habet splenē diebus. xlj. liquefacit ipsius splenem, et confert hydropisi, et ictertitiæ. *Membra expulsionis*. Prouocat vrinam fortiter, et similiter eius acetum, et syrupus ipsius conferunt difficultati vrinę, et prouocant menstrua, donec etiam faciant abortum, et similiter acetum, et syrupus eius conferunt præfocationi matricis, et soluit grossos humores, præcipuè quod ex ea assatum est aggregatum cum sexcuplo salis, et eius potio sit duorum [m] [muharaheni] quum est ieiunus, et similiter quod ex ea est elixatum, et eius semen bene tritum et positum in uase sicco, et permistum cū melle, et comestum lenit naturam, et confert dolori ani, et matricis, et stomachi, et confert dolori pungitiuo. *Febres*. Acetum eius confert tremori antiquo. *Venena*. Quum suspenditur eius totum super portas, secundum quòd dicitur, prohibet venenosa ab eis. et est theriaca uenenosis. et interficit mures. *Permutatio*. Tantum quantum ipsa est de cordumeni, et tantum quātum ipsa est, et tertia ipsius acori, et tertia ipsius amomi.

e B. &.
f —— B.
g † B. confert.
h B. medium ipsius crudum.
i B. epilepsie.
k B. Alia litera. indurat ipsum.
l B. decoctio ipsius bibita.
m B. auf.

ANNOTATIONES.

De Scilla & usu eius multiplici, plura habes ex Dioscor. lib. 2. & 5. & Gal. li. 3. de medic. facile parab. & Paulo lib. 7. Verum quod ad eius temperamentum pertinet, author calidam tertijs ordinis, esse ait, & siccam in terminis secundi. At Gal. 8. simpl. in secundo calidorum ordine reponit, quod & Auer. 5. Coll. Paulus uero in secundo calidam & siccam putat lib. 7. quod & author paulo infra ad notabit.

Ca. 164. & 165
ca. 205. & 206.
cap. 42.
cap. 645.

De[a] [*squinantho & flore eius*.] *Cap.* 597.

a B. Adchar.

Squinanthum et flos eius quid est? Ex eo

b B. agiami quod est subtile seu minutum & est durum & ex eo est grossum, & est magis molle & ipsum.
c B. boni odoris & flos eius declinat ad rubedinem.
d B. agiami.

aliud est Arabicum & boni odoris, & aliud est quod est b [minimum, agrinium, & est durius, & est grossum, & est terreum,] & non hēt odorem. Inquit Dios. Squinanthium est duarū species rum: vna earum est quę non habet fructum, & altera quę habet fructum nigrum. *Electio.* Melius ex eo est Arabicum, rubeum, c [fortioris odoris; sed illud quod est supra ipsum, ad aliquantulam declinat rubedinem:] & quum finditur, fit purpureum, mordicans linguam, & adurens eam sua acuitate. *Natura.* In d [agrinio] est virtus infrigidatiua, & apud filium Virezeg totum est frigidum, & eius radix est vehementioris stypticitatis, & eius flos calefacit parumper, & eius stypticitas est minor calefactione eius, & fortasse est Arabicum, sed in sua natura est calidum & siccum in secundo. *Operationes & proprietates.* In ipso est stypticitas, quapropter cō fert eius flos fluxui sanguinis vndecunque, & in eius oleo sunt resolutio, & eius e [cōtractio:] sed ipsius radix est fortior in hoc, & constringit naturam, & in ipso sunt digestio, & lenificatio. & orificia venarum aperit, & sedat intrinsecos dolores, & propriè in matrice, & resoluit ventositates. *Vulnera & ulcera.* Eius oleum confert pruritui, ita vt illud etiam agat in animalibus. *Apostemata & † pustulę.* Confert apostematibus calidis eius decoctio, & duritiebus intrinsecis bibitum, & superpositum pro emplastro, & decoctum in apostematibus frigidis, in visceribus. *Instrumenta iuncturarum.* Confert lacertis, & spasmo, quum ex eo bibitur quarta aurei cum pipere, & f [ipsum] remouet lassitudinem. *Membra capitis.* Grauat caput. propriè illud quod ex eo est g [agrinium,] sed minutum eius facit soda, & grossioris semen facit dormire, et stupefacit, et totum ipsius confortat carnem rubeā, quę est inter gingiuas, et desiccat humiditatem earum, et eius flos purgat caput. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert dolori pulmonis, et eius flos confert sputo sanguinis. *Membra nutrimenti.* Eius radix confortat stomachum, et facit appetitum, et sedat nauseam accepto aureo ex ea, et propriè cū pondere sui ex pipere, et ipsius flos sedat dolorem stomachi, et confert apostematibus eius, et apostematibus hepatis. *Membra expulsionis.* Confert dolorib. matricis propriè, et encatisma in decoctione eius, apostematibus matricis calidis. Et similiter quum distillatur in eam, aut h [vaporatur aqua eius,] et frangit lapidē, et stringit naturam, propriè quod ex eo est i [agrinium.] Et abscindunt fluxum sanguinis matricis, et propriè eius flos. et confert dolori renum, et fluxui sanguinis ipsorum: et quum bibitur ex radice eius aureus cum pipere, confert hydropisi, et ipsius flos confert apostematibus ani. *Venena.* Species eius grossa quum ex folijs eius recentibus, quæ sunt iuxta radicem, fit emplastrum, est iuuatiua morsuræ venenosorum.

e B. stypticitas.
† bothor.
f B. oleum eius Alia litera. granum eis seu fructus eius.
g B. agiami.
h B. fit enim eo vaporatio, aut fit clystere cum aqua ipsius & prouocat urinā.
i B. agiami.

De a *[sarcocolla.]* *Cap.* 598.

a B. Auxarut.

Sarcocolla quid est? Est gumma arboris spinosæ, et in ipsa est amaritudo. *Electio.* Quæ ex ea bona est, est illa quæ ad citrinitatem declinat, et est similis olibano. *Natura.* Dicūt quidam ꝙ est calida in secundo, sicca in primo. Inquit filius Iuregi est calida valde. *Operationes, & proprietates.* Est glutinatiua, b † [ ] et propter hoc con solidat, et creat carnem, et administratur in em plastris. Et in ipsa quidem est virtus adhære faciens, oppilatiua, et alia amara, et propter hoc in ipsa est digestio, et resolutio. *Decoratio.* Ca uicium facit potus eius frequens, et propriè nibus. *Apostemata & † pustulæ.* Sedat apostemat omnia more emplastri superposita. *Vulnera & ulcera.* Corrodit carnem mortuam, et consoli dat plagas recentes, et restaurat contorsionem Et administratur c [resolutio eius, et resolutio radicis eius] desiccata ad illud similiter. *Membra capitis.* Si licinium fumatur, et melle illinitū uo uatur in sarcocolla pulverizata, & mittatur in aurem d † [ ] ex qua egreditur ui rus, sanatur, hoc facto per aliquot dies. *Membra oculi.* Confert ophthalmiæ, et lippitudini pro priè, et fluxui oculi, et propriè nutrita cum la cte asinæ, et educit e [lippitudinem] ex oculo *Membra expulsionis.* Soluit humorē crudum, phlegma grossum, et proprie ex ancha, & iun cturis.

De a *[Storace.]* *Cap.* 599.

Storax quid est? Dixit Dioscorides quòd ip sa est species storacis. et apud quosdam est gu ma oliuę. et ipsius quidem suffumigatio po tur loco suffumigationis thuris in omni *Electio.* Melior ex ea est, quę est acutioris odo *Natura.* Est calida in tertio, sicca in primo. *Opera tiones et proprietates.* Lenificatiua est ualde. *Instru menta iuncturarum.* Permiscetur cum medici lassitudinis. *Membra oculi.* In ipsa est uirtus fa di subeth, et grauat caput, et facit soda, et co fert coryzæ, et catarrho. *Mēbra anhelitus & pecto ris.* Confert tussi, et raucedini uocis. *Membra ex pulsionis.* Eius oleum confert duritiei matricis et prouocat menstrua, et aperit matricem, et prouocat menstrua, et aperit matricem, et transglutitur cum aliquanta terebinthina, naturam.

De a *[Stichados.* *Cap.* 500.

Etichados quid est? Est planta habens spica b † [ ] sicut spica hordei, sed eius folia sunt longiora, et in sunt stipites cineritij, sicut in epithymo, sine semine, acutus cum amaritudine pau compositus ex substantia terrea frigida, gnea subtili. *Natura.* Est calidus in primo, sic in secundo. *Operationes & proprietates.* Resol et subtiliat amaritudine sua, et similiter eius rupus, et aperit oppilationes, et abstergit, ipso quidē est stypticitas pauca, et confor corpus, et uiscera, et prohibet putrefactione *Instrumenta iuncturarum.* Eius decoctio dolores neruorum c [& iuncturarum] & rum. & ipsius syrupus est res magis iuuatiu gritudinum frigidarum in neruis, qua portet ut assidue utatur eo, qui debiles neruos, & qui ex frigiditate in ipsis pa *Membra capitis.* Confert melancholiæ, pilepsiæ. *Membra nutrimenti.* Conturba

in cuius complexione cholera dominatur, & facit eũ uomere,& est ex eis quæ faciunt sitim. *Membra expulsionis*. Confortat instrumenta vrinæ,& soluendo educit phlegma,& melancholiam, Gal.verò non dixit hoc esse eius.& vltima quidem potio ipsius est . xij. kesumem cum vino puro,& oxymelle,& modico sale.

De [a] [*spongia maris.*] *Cap.* 601.

Spongia maris quid est? Corpus marinum [b] [laxum,rarum sicut filtrum. Et dicitur quòd habet] animal motum in eo,cui adhæret,& non separatur ab eo. *Electio*. Illa quæ est recens,est fortior,& vehementioris exsiccationis propter fortitudinem naturę maris. *Natura*. Est calida in primo,sicca in secundo.& ipsius lapis est ei propinquus, & minus calidus. *Operationes & proprietates*. Fortis est exsiccationis, propriè quod ex ea est recens, quando aduritur cum oleo. Et similiter eius cinis confert disruptioni sanguinis, propter incisionem aut apertionem. Inflammatur enim ex ea ignis super locũ, & cauterizatur,cum hoc quòd ipsa est substantia retinens sanguinem,& etiam fiunt ex ea licinia, & in orificijs venarum ponuntur,& retinent sanguinem,& fluxum sanguinis,& eius lapis subtiliat absque calefactione,& exsiccat,& abstergit. *Apostemata & † pustulæ*. Exsiccat apostemata phlegmatica. *Vulnera, & ulcera*. Infunditur in aceto, & ponitur super plagas,& consolidat, & decoquitur cum melle, & consolidat ulcera [c] [profunda.] & similiter ponitur sicca super ipsa,aut infusa in aqua,aut in uino, & exsiccat humida antiqua. *Membra anhelitus & pectoris*. Quando spõgia aduritur cum [d] [oleo,] est conueniens curationi sputi sanguinis. *Membra expulsionis*. Lapis in ea inuentus frangit lapidem vesicę apud alios a Gal. Gal. enim ab hoc elongatur, ut uirtus eius ad vesicam penetret, sed ad lapidem renum.

De [a] [*stinco.*] *Cap.* 602.

Stincus quid est? Est [b] [guaril] aquaticus, qui in ripis nili Aegypti capitur. Et dicitur ꝙ est de natura altensa, [c] [quoniam quum parit ex aqua,& creatur extra, & est secundum formam altensa. *Electio*. Qui ex eo est melior, est ille qui in uere capitur,& in hora qua feruet ad coitum,& qui ex eo est maior,est melior. Et magis pinguis,est melior.& ex membris eius melius,est sumen. *Instrumenta iuncturarum*. Confert ęgritudinibus frigidis in neruis. *Membra expulsionis*. Eius sal excitat coitum, quanto plus caro eius,& propriè caro suminis, & quę sequitur renes,& propriè adeps eorum?

De [a] [*spinachijs.*] *Cap.* 603.

Spinachia. *Natura*. Frigida sunt & humida in fine primi. *Operationes,& proprietates*. Sunt lenificatiua,& ipsius nutrimentum melius est nutrimento chrysolocannę,& dico quòd ipsis est virtus abstersiua, lauatiua,& uincunt cholerã. Et fortasse refugit stomachus a iure eorum, ergo auferantur a iure suo,& comẽdãtur. *Membra anhelitus & pectoris*. Cõferunt anhelitui,& pectori,& pulmoni calido. *Instrumenta iuncturarum*. Conferunt doloribus dorsi sanguineis. *Membra expulsionis*. Lenificatiua sunt uentris.

De [a] [*scolopendria.*] *Cap.* 604.

Scolopendria dicetur in capitulo de sin. si Deus uoluerit.

De [a] [*semine lini.*] *Cap.* 605.

Semen lini quid est? Virtus eius est proxima virtuti fœnugręci. *Natura*. Calidum est in primo,commensuratum in humiditate & siccitate. Et dicitur quidem quod decoctio lini est decoctio [b] [recentis eius,in ipso enim] est humiditas superflua. *Operationes & proprietates*. Est maturatiuum,& abstergit,& inflat propter humiditatem suam superfluam, ita quod illud quod ex eo frixum est,etiam hoc agit cum stypticitate in frixo manifesta,& [c] [commensurata,& in non frixo manifesta] permista cum lenificatione. Et est sedatiuũ dolorum minus,quam chamæmilla. *Decoratio*. Ex ipso fit emplastrum cũ nitro,& [d] [bolo,& pãno,& † pustulæ leni,& cõfert] contractioni ungium,& fixuris, & fracturis earum,quum permiscetur cum æquali mensura nasturtij,& conficitur cum melle. *Apostemata & † pustulæ*. Lenit apostemata calida exteriora,& interiora, et apostema quod est post aures cum aqua cineris,et apostemata dura. *Instrumẽta iuncturarum*. Prohibet spasmum, & contractionem unguiũ,quum permiscetur cum cera & melle. *Membra capitis*. Eius suffumigatio cõfert coryzæ,et similiter suffumigatio ipsius lini. *Membra anhelitus et pectoris*. Confert tussi phlegmaticę,et propriè quod ex eo assatum est. *Mẽbra nutrimenti*. Malum est stomacho, et difficilis digestionis, & pauci nutrimenti. *Membra expulsionis*. Quod ex eo frixum est, constringit uẽtrem,& non frixum,est commensuratum,et eius prouocatio est debilis,sed confortatur cum assatione. Et quando sumitur cum melle, et pipere,mouet coitum. Et ex decoctione ipsius fit [e] [pessariũ] matrici,et sedetur in ea, et iuuatur ea a mordicatione quæ est in ipsa, et apostematibus,et similiter in intestinis: et ab ea fit iuuamentum ad ulcera uesicæ,et renum. Et ex decoctione quidẽ seminis lini fit clystere cum oleo ros.et magnificatur iuuamentum eius in ulceribus intestinorum.

De [a] [*saliua.*] *Cap.* 606.

Saliua. *Electio*. Fortis operationis est illa q̃ est famelici,et ieiuni,et propriè cuius cõplexio est calida. *Decoratio*. Valet ad impetiginem. *Membra oculi*. Confert palpitationi palpebræ,et albugini. *Venena*. Interficit venenosa omnia, & serpentem et scorpiones.

De [a] [*stercore animalium*] *Cap.* 607.

Stercus animalium. *Decoratio*. Stercus [b] [lupi] confert lentiginib. magnis,& pãno propter suam

a B. Sculusendriun.
a B. Bezerchetan.
b B. eius dũ est recẽs & in ipso.
c B. & qualis ĩ non frixo.
d B. ficubus ad pãnũ & bothor lene, & confert spasmo seu.
† bothor.
e B. clystere.
a B. Bezach.
a B. Bhar haiuan.
b B. aldab.
† adib.

c B. prohibet remanere uestigia uariolarum & destruit uerrucas.

suam abstersionem. Et stercus cameli c [mundificat & destruit verrucas, etiam quæ magnæ fiunt.] *Membra capitis.* Stercus † lupi cōfert furfuribus propter suam abstersionem. & stercus cameli abscindit fluxum sanguinis ex naribus: & quando bibitur cum medicinis epilepsiæ, confert. *Membra oculi.* Stercus d [adib] abstergit albuginem. oculi. *Vulnera & ulcera.* Stercus cameli resoluit † pustulas & vlcera. Et similiter stercus pecudis super mellinum. *Apostemata & † pustulæ.* Stercus caprarum resoluit scrophulas fortiter. & similiter stercus cameli, & stercus pecudis erysipilę. *Instrumenta iuncturarum.* Stercus cameli sedat dolores iuncturarum, & apostemata earum. *Membra expulsionis.* Stercus caprarum siccum cum lana prohibet fluxum matricis. *Venena.* e [Rectificatur] stercus caprarum decoquendo. unc.j. ex eo cum. v. sacraiati uini nigri, et recens ex eo etiam, & fit ex eo emplastrum morsui uiperę facientis sitim, & stercus pecudis adustum præcipuè confectum cum aceto linitur super morsum canis rabiosi.

† adib.
d B. aldab.
† bothor.
† bothor.
e B. Resistit uenenis.

a B. Alhachun.

De a [*sanguine draconis.*] *Cap.* 608.

Sanguis draconis, & est scem, quid est? Est succus rubeus, notus. *Natura.* Non est eius caliditas multa. Et dicunt quidam quòd est frigidus: eius verò siccitas est in secundo. *Operationes & proprietates.* Est constrictiuus, & prohibet fluxum sanguinis. *Vulnera & ulcera.* Glutinat ulcera, & plagas recentes. *Membra nutrimenti.* Confortat stomachum *Membra expulsionis.* Constringit, & confert dysenteriæ, & fissuris ani. *Permutatio.* Loco eius, secundum quòd existimant quidā, ponitur lactuca in omnibus operibus eius.

a B. Dem.

De [*sanguine.*] *Cap.* 609.

Sanguis quid est? Sanguis hominis, & sanguis porci, sunt similes in omni re. Et carnes amborum sunt proximæ in omni re, ita quòd quidam fuerunt, qui vendebant carnem hominis, ac si esset caro porci, & occultatum fuit illud usque quo inuenti fuerunt digiti hominis in ea. Et dixerunt quidam, quòd qui experiri uolunt aliquid in sanguine hominis, experiatur illud in sanguine porci, nam licet sit debilioris virtutis sanguine hominis, tamen est ei similis. Et nos quidem iam scribemus nunc, quæ dicta sunt de sanguine, sed plurima eorum sunt de quibus non curatur, & sunt quædam, de quibus curatur. *Electio.* Oportet ut sanguis qui in medicinis administratur, sit assumptus ex animalibus sanis, in cuius colore non dominetur humor, neque putredo. *Operationes & proprietates.* Sāguis equi est adustiuus, & putrefactiuus. Et totus est debilis digestionis, præcipuè qui grossus est. *Decoratio.* Sanguis leporis calidus supponitur morpheæ, & panno, & confert eis. Sanguis vespertilionis, secundum quod dicitur, prohibet ortum pilorum, & non est ei ueritas. Sanguis verò ranarum viridium, & sanguis b [alhelem] est magis prohibens. Et sanguis uespertilionis, secundum quod dicitur, conseruat mammillam secūdum dispositionem suā, sed non verificatur. *Apostemata & † pustulæ.* Sanguis leporis maturat apostemata calida cito. Et similiter sanguis hirci administratur post congelationem. Et sanguis menstruus, secundum quod dicitur, linitur super erysipilam. Et sanguis tauri calidus, super apostemata dura. Et sanguis leporis calidus super apostemata calida lenia. *Instrumenta iuncturarum.* Dicitur quòd sanguis menstruus distillatur super podagram calidus, 10 & confert ei, c † [ ] Sanguis columbæ & d [guarescem, & turturis distillatur calidus super excoriationem contritam & dolorosam,] & prohibet generari apostema, quod prouenit a casu, quum commiscetur cum oleo ros. tepido. Dixit Gal. illud est propter teporem qualitatis suæ, non propter rem aliam. & dimittatur, & administretur loco eius oleum ros. efficit operationem eius, & similiter dicitur in sanguine gallinarum. Sanguis verò asini prohibet 20 fluxum sanguinis narium ex uelamine cerebri. Et sanguis testudinis syluestris sanat epilepsiam cum uino. & similiter sanguis agni. Et dicitur quod sanguis cameli confert epilepsiæ, illud verò non est uerum, dixit Gal. quoniam ipse non est cum incisione forti. Ego autem dico, forsitan, si illud verificatur cum experimento, nō [comparatur] ad uirtutem apparentem, immo ad proprietatem quę est in ipso. *Membra oculi.* Sanguis g [guaril] & lacerti confortat visum. 30 sanguis alharbe prohibet oriri pilos in palpebris. Et similiter sanguis ranarum viridium, secundum quòd dicitur, sed experimentum non verificauit illud. Sanguis columbæ, & sanguis [alguarascen,] & turturum, & propriè sanguis venarum alle distillatur super tarfati. & similiter sanguis h [alfahakit] & similiter si distillatur radices pennarum sanguineæ harum auium super eam. Et dixit Galenus sine illo est excusatio. *Membra anhelitus & pectoris.* Sanguis 40 bubonis valde confert asthmati, & similiter ius eius, & caro ipsius. Et dixerunt quidam, quòd sanguis vespertilionis conseruat mammillam, ita ut remaneat stans, & non est ei radix. Ex sanguine autem hædi recente, antequam congeletur, si accipiatur. unc. & commisceatur cum aceto, & bibatur in tribus diebus, calefactum, [ ] quidam testificati sunt quòd confert ad hoc. *Membra expulsionis.* Sanguis menstruus suppositus prohibet impregnationem, secundum quod quidam existimaue-50 runt. Sanguis hirci, & capræ, & cameli, exsiccatus & frixus retinet fluxum. Et sanguis capri quando bibitur cum melle, confert dysenteriæ. Et sanguis k [hirci] exsiccatus frangit lapidem renum. *Venena.* sanguis hirci, & cameli, & leporis frixus confert nocumēto sagittę armenę, quando bibitur cum vino, & similiter sanguis canis l † [ ] & etiam sanguis canis rabiosi, secundum quod dicitur vulgariter, con-60 fert morsui canis rabiosi, & propriè Dioscorides.

b B alhalem.

De a [*asparago,*] *Cap.* 610.

Sparagus quid est? *Natura.* Aequalis est, apud Gal. Dixit enim quòd in ipso non est ca- factio

factio,neque infrigidatio apparens, nisi in petroso. Ego autem dico,non elongatur a caliditate,& quanto plus incipit indurari,roboratur caliditas,& apparet super ipsum vestigium tity mallorum,mordicans valde. *Operationes & proprietates.* Virtus eius est abstersiua,aperit oppilationes omnium uiscerum,propriè hepatis, & renũ: & in ipso est resolutio,propriè ĩ petroso. *Instrumenta iuncturarum.* Bibitur eius decoctio ꝓpter dolorem dorsi,& sciaticæ. *Membra capitis.* Decoctio eius,& propriè radicis eius, quando coquitur cum aceto, & similiter ipsa radix, & semen eius,bona sunt omnia dolori dentium. *Membra nutrimenti.* Aperit oppilationes hepatis, & confert icteritię, & in ipso est virtus faciendi nauseam. *Membra expulsionis.* Existimauit Rufus, quòd ipse stringit, & forsitan illud est propter eius prouocationem. Alij verò dixerunt,quòd elixus lenit,plures verò dixerunt, quòd ipse confert colicæ phlegmaticę, & uentosæ,& decoctio radicis eius prouocat vrinam, & confert difficultati urinæ, & augmentat in spermate,& coitu,& confert difficultati imprægnationis,& similiter semen eius quando supponitur, prouocat menstrua: & aperit oppilationes b [splenis.] *Venena.* Quando coquitur cum uino, confert puncturæ rutelæ. Et eius decoctio secundum quod dicitur, interficit canes.

De a [*sorditie.*] *Cap.* 611.

Sordities. *Natura.* Sordities alucaris calefactiua est in fine secundi. & melior ex ea est uiridis; & sordities balnei,quæ est in parietibus eius,est calefactiua cum æqualitate, & sordities luctantium etiam proxima est sorditiei balnei. Luctantium verò sordities duas habet species, una earum est quæ aggregatur in corporib. eorum, quandoque enim inunguntur oleo, & ꝑmiscetur pulueri,& secunda est illa,quæ cõgregatur super parietes ex uaporibus,& sudoribus eorum,& quæ congregatur super terram ludi. *Operationes & proprietates.* Ambæ sunt resolutiuæ,maturatiuæ cum æqualitate. Sordities verò alucaris abstergit cum ęqualitate,& attrahit ualde. Et omnes extrahunt surculos, & spinas. *Decoratio.* Sordities auris confert panaritio, & linitur super scissuras labij. *Apostemata & † pustulæ.* Resoluit exituras sordities luctantium,et est bona apostematibus mammillæ,& sordities balnei vesicis. *Vulnera et ulcera.* Sordities parietum luctantium est utilis ulceribus b [senum] et rasuris. Sordities alucaris abstergit impetiginem ualde. *Instrumenta iuncturarum.* Sordities corporum luctantium vtilis est sciaticæ, quum ponitur super eam spissa,sicut emplastrum,& cõfert duritiebus matricis.

De a [*Spuma maris.*] *Cap.* 612.

Spuma maris quid est? Species eius sũt quinque. Spongiosa in figura sua b [rancida in odore suo similis odori piscium graui,& est spissa, littorosa maris,& spongiosa,lenis,longa, leuis teololij odoris] & rosea,et purpurea,similis lanę sordidæ leuis, et quinta habet formã fungi exterius plana, in terius aspera.quę nõ habet odorem. *Natura.* Calida est et sicca in tertio. *Operationes & proprietates.* Mundificatiua est sorditiei, abstersiua, adustiua, et tertia est subtilior alijs. *Decoratio.* Adusta,et propriè tertia, facit alopeciæ. Et fungalis administratur in abrasione pilorum,et confert morpheæ,et duę quidem spõgiosæ ingrediuntur in ablutionibus,et in medicinis bothor lactei,et panni, et uestigiorum in facie,et reliqua in abrasione pilorum. *Membra capitis.* Et plana est magis conueniens abstersioni dentium.et est uniuersaliter uehementi s abstersionis dentium. *Apostemata † & pustulæ.* Plana est conueniens apostematibus, quæ sunt ut clani supposita,et rosea scrophulis. *Vulnera & ulcera.* Conferunt scabiei vlcerosæ,et impetigini, et proprie spongiosa. *Instrumenta iuncturarum.* Rosea ualet podagræ cum cera, et oleo rosaceo. *Membra nutrimenti.* Rosea confert spleni, et hydropisi. *Membra expulsionis.* Rosea confert difficultati vrinæ,et ad purgandum arenam,quę est in uesica et dolori renum.

co humoroso,& est spuma maris, quæ est spissa,quæ iuxta litus maris reperĩtur, & ẽ spuma maris spongiosa leuis lõga lenis, seu mollis odorem habens althaleb.

† bothor.

De a [*Stercore.*] *Cap.* 613.

a B. Zebel.

Stercus. Stercora diuersificantur secundum diuersitates specierum animalium.immo quãdoque diuersificantur secundum diuersitatem indiuiduorum speciei vnius,et propriè hominum. Stercus anatis nõ administratur propter superfluitatem caliditatis suæ. Et stercus b [accipitris et cristatelæ et basich] et reliquorum rapacium raro administratur, quia superflua sunt ualde. *Natura.* Nullum ex stercoribus est infrigidatiuum,neque humectatiuum. Et stercus columbarum est calidissimum stercorum,quæ administrantur,et earum quę in domibus nutriuntur,minorantur a stercore earum,quæ pascunt. *Operationes & proprietates.* Stercus caprarũ, & propriè montanarũ administratur in cursu sanguinis.stercus asini adustũ et nõ adustũ in oĩ cursu sanguinis. Stercus colũbarũ est ex rubificantibus,& cum farina hordei est resolutiuum: stercus caprarum adustum fit subtilius, & non calidius. *Decoratio.* Stercus ouium cum aceto est conueniens verrucis formicalibus,& quæ sunt vt claui,& vt mora. Et stercus locustarum cõfert pãno,et morpheę,et similiter stercus c [turdorum] comedentium rizi,& similiter stercus lacerti, et stellionis, et facit colorem bonum. Stercus caprarum, et proprie montanarum adustum conueniens est alopeciæ, et similiter stercus d [talpæ] est magni iuuamenti.Stercus columbarum est ex medicinis bonum facientibus colorem.stercus lacerti abstergit pãnum,et expertum est. *Apostemata & † pustulæ.* Stercus vaccinum cum aceto super exituras calidas positum sedat eas. stercus caprarum, et stercus ouium cum aceto super adustionem ignis cũ cera et oleo ros. conueniẽs est. stercus columbarum cum melle, et semine lini utile est escare ignis persici, et adustioni ignis. stercus caprarum ualet excoriationi. stercus columbarum, & stercus auis e [turdæ] ualet

b B. albazi, & falchoni sacchari & albasach.

c B. alzarazir.

d B. muris.

† bothor.

e B. alhabari.

f B Alzarazil.

impetigini,& similiter [f] [turdorum] comedētium rizi. *Vulnera & ulcera.* Stercus canis ab ossibus cum melle confert vlceribus antiquis. *Instrumenta iuncturarum.* Ex stercore uaccarum fit emplastrum super sciaticam. stercus caprarum propriè montanarū cum adipe porci podagrę superpositum conueniens est, & sup sciaticam, stercus porci siccum cum aceto bibitur ad infirmitatem lacertorum, & cum cerato ponitur super torsionem in neruis,& super duri- ties omnes. stercus columbarum super dolores iuncturarum conueniens est. stercus caprarum est ex eis quæ sunt experta duritiebus iuncturarum, & apostematibus earum, propriè cum aceto commistum, & est ex experimentis Gal.& similiter cum farina hordei, & est ei,cuius caro est durior & spissior, magis conueniens. *Membra capitis.* Stercus asini odoratur ad fluxum sanguinis narium fortem, aut exprimitur humiditas eius in narem, & retineatur. & stercus columbarum confert† tineæ. Inquit Gal. Quum administratur stercus columbarū [g] [nutritarum in domo cum semine erucæ in soda quę nominatur galea,] est vtile. Stercus vaccinum apostematibus,quę sunt post aures, conuenit. *Membra oculi.* Stercus stellionis,& lacerti,& crocodilli valet albugini oculi, stercus hirundinum mirabile est in hoc, & iam expertus sum ipsum. *Membra anhelitus & pectoris.* Stercus porcinum cum aqua & vino, confert sputo sanguinis, & dolori lateris. stercus canum ossa comedentium cum digito in palato ponitur ad squinantiam. & similiter stercus infantium,ita vt quandoque excuset a phlebotomia: sed oportet ut infans cibetur pane cum lupinis, vt minoretur fœtor. stercus vaccinum est ex [h] [eis quæ dantur pulmoni, in phthisi, & similibus. *Membra nutrimenti.* Stercus caprarum, & propriè montanarum ad icteritiam bibitur cū quibusdam speciebus,quæ sunt vt piper, & cyminum,& similia & est expertum, & confert hydropisi more emplastri superpositum,et bibitum, sed emplastrum ex eo, et epithema fiat in sole. *Membra expulsionis.* Ex stercore tauri fit suffumigatio eminentiæ matricis. stercus caprarum et propriè montanarum bibitur cum aliquibus speciebus, quæ sunt vt piper,et cinnamomum,et prouocat menstrua,et facit abortum, et resoluit duritiem splenis, et quod siccum est,teritur, et supponitur fluxui sanguinis ex matrice propriè cum thure,et est expertum. stercus gallinarum valet colicæ,et stercus† lupi conuenit etiam colicę, quæ non est ex apostemate, bibitum in aqua, aut decoctio, aut in decoctione specierum,quæ sunt ut piper & cinnamomum, et reliqua, quod assumitur ex spinis, aut ex planta eleuata a terra album, in quo sunt ossa ita ut suspendatur in pelle [i] [athib salita,] aut in licinio de lana ouis euadentis [k] [athib,] aut cute cameli,aut sicut fecit Gal. quum posuit ipsum in uase argenteo. Et oportet quidem ut apud ilium suspendatur, et confert colicę.et quum bibitur,et administratur in hora quietis eius, prohibet ipsum secundum quòd testificatus est Gal. omnino, aut gradatim [l] [ordinat cum lenitate prohibendo.stercus arachamati] facit abortum suffumigando, stercus muri cum thure bibitum, frangit lapidem,& supponitur, et soluit vētrem infantiū. Et stercus columbarum confert dolori colicæ, quum administratur in clysteri.Et stercus canis comedentis ossa confert solutioni, et ulceribus intestinorum clysterizatum,aut bibitum in lacte decocto cum ferro,aut lapidibus supposiū stercus elephantis,secundum quòd dicitur,prohibet impręgnationem. *Venena.* Stercus caprarum, et propriè montanarum decoctum cum aceto,et bibitum confert puncturæ vermiū venenosotum,immo confert teste Gal.morsui viperæ. Et stercus asini pascentis siccum, cum vino,puncturæ scorpionis est valde bonum. stercus gallinarum theriacam esse fungis strangulantibus expertum est, et facit spuere humorē viscosum,grossum. et in stercore caprarum est virtus attractiua: attrahit enim venenum venenosos, et cimices, quando cum eo fit suffumigatio.

† sahafati.

g B.quæ pascū tur extra domos cū semine erucæ & nasturtij in soda, quæ nominatur ouū.

h B. suffumigijs quæ fiunt.

† adib

i B. dib.

k B. a lupo.

l B. alleuiando ipsum seu minorādo ipsum prohibet. stercus alrachame.

De [a] [semperuiua.] Cap. 614.

Semperuiua quid est? Est sucutum,et dicetur in capitulo de sin.

De [a] [serpente.] Cap. 615.

Serpens quid est? Quod ex serpente coctum est cum aqua,et sale et anetho, administratur, et additur ei quandoque oleum.Et administratur eius sal, qui est in virtute carnis eius, et administratur cutis eius.Non verò serpentum species in libro quarto dicemus. *Electio.* Eius caro, melior est caro fœminę. Et melior cutis eius, est cutis masculi. *Natura.* Exsiccatio in carne eius est fortis,sed calefactio non est uehemens. Et eius cutis est vehementis exsiccationis etiā. *Operationes & proprietates.* Proprietas carnis eius est, quòd ipsa facit penetrare superfluitates ad cutem,et propriè quum homo non est mundificatus, cuidam enim accidit ex comestione eius exitura in collo eius magna,quam aperuit, et exiuit caro eius tota conuersa in pediculos, et caro quidem eius quum in usu habetur, prolongat uitam,et confortat uirtutem,et conseruat sensus,et iuuentam. *Decoratio.* Comestio eius [b] [corrumpit] propterea quia facit pediculos,et confert lepræ magnificè, et quum administratur in alopecia,magnum affert iuuamentum. *Apostemata & † pustulæ.* Caro, et ius eius post proiectionem extremitatum suarum,prohibent augmentationem scrophularum,et similiter eius cutis. *Instrumenta iuncturarum.* Eius ius postquam ex capite et cauda ipsius, propè mensuram quatuor digitorum abscissum fuerit,et decoquitur secundum quòd diximus,quum sorbetur,et similiter eius caro quum comeditur, conferunt dolori neruorum,et similiter [c] † cutis. [*Membra capitis.*] Quum cutis eius coquitur in uino,et distillatur in aurem,sedat dolorem eius, et colluitur os ex aceto,in quo cutis eius decoquitur, dolorem dentis. Cutis autem eius

est cutis masculi. Et Gal. quidem existimauit, quod quando accipiuntur fila plurima, & propriè tincta d [ex sanguine muricis,] & strangulatur cum eis vipera, & inuoluitur vnum eorum in circuitu colli habentis apostemata vuæ, & gutturis, apparet ex eo iuuamentum maximum, & mirabile. *Membra oculi*. Ius serpentis, & caro eius prędicta confortant visum. Et conuenerunt quidam quod adeps viperę, prohibet descensum aquę in oculum, sed homo non audet facere illud. *Vulnera & ulcera*. Finditur, & ponitur super morsum viperæ ipsius, & sedat dolorem.

De a [*Spodio.*] *Cap.* 616.

Spodium quid est? Radices b [cannarum] adustę, dicitur enim quod ipsæ aduruntur propter fricationem suarum extremitatum, quum ventus eas perflat. *Natura*. Frigidum est in secūdo, & siccum in tertio. *Operationes, & proprietates*. In ipso est stypticitas, & præparatio, & parum resolutionis, & eius infrigidatio est plurima, & eius resolutio est propter amaritudinē paucam in ipso. ex resolutione igitur eius, & stypticitate, fit exsiccatio fortis, & est compositarum virtutum sicut rosa. *Membra capitis*. Cōfert aphthis, & melancholię prouenienti ex solicitudine. *Membra oculi*. Spodium confert apostematibus oculi calidis. *Membra anhelitus & pectoris*. Confortat cor, & confert tremori eius calido, & syncopi factæ ex effusione choleræ ad stomachum, & bibitum, & linitum, & confert melancholiæ, ex solicitudine, & timori de præteritis, & terrori de futuris. *Membra nutrimenti*. Confert c [tussi] & inflammationi stomachi, & debilitati eius, & prohibet effusionem choleræ ad ipsum, & confert conturbationi. *Membra expulsionis*. Prohibet solutionem cholericam. *Febres*. Confert febribus acutis.

De a [*splene.*] *Cap.* 617.

Splen. Electio. Melior splenum, est splen porci, cum hoc tamen est mali chymi. *Operationes et proprietates*. In ipso est stypticitas quædam, & generat sanguinem melancholicum, *Membra nutrimenti*. Est tardæ digestionis propter suam b [stypticitatem.

De a [*Sambuco.*] *Cap.* 618.

Sambucus.. *Natura*. Alba est calidior citrina & citrina, purpurea, & est vniuersaliter calida sicca in b [tertio. *Operationes, & proprietates*. Est subtiliatiua humiditatum, & confert senibus eius oleum. *Decoratio*. Delet pānum, quod ex ea humidum est, & quod siccum, & facit possidere c [rubedinem] multitudo odoramenti eius. *Instrumenta iuncturarum*. Eius oleum confert ęgritudinibus frigidis in neruis, & senibus. *Membra capitis*. Eius odor facit soda, ueruntamen cum hoc resoluit soda factam a phlegmate, quando odoratur, & purum oleum eius facit fluere sanguinem ex naribus calefacti, quum ipsum odorat.

De a [*sulphure.*] *Cap.* 619.

a B. Kabric.

Sulphur quid est? Notum est. *Natura*. Calidū est & siccum ad quartum perueniens. *Operationes et proprietates*. Est subtiliatiuum, attractiuum. *Decoratio*. Est ex medicinis albaras, propriè dum non tangit ipsum ignis. Et quando miscetur cū gumma albotin, eradicat vestigia, quæ sunt in vnguibus, & cum aceto ponitur super morpheam. *Apostemata & † pustulæ*. Ponitur super adustionem, & ulcerationem, & abstergit impetiginem, & propriè cum b [visco] alimbat, & proprie etiam cum aceto, & cū nitro propter pruritum lauatur ex eo corpus. *Instrumēta iuncturarum*. Ipsum est cum nitro, & aqua super podagram linimentum conueniens. *Membra capitis*. Restringit coryzam suffumigatum, & administratur cum aceto, & melle super contritionem auris.

† bothor.

b B. glutine.

De a [*saliua.*] *Cap.* 620.

a B. Lhab.

Saliua quid est? diuersificatur secundum species, & secundum complexiones singularium, & virtus eius omnino est maturatiua, resolutiua. *Decoratio*. Abstergit pānum, & lentigines, & sanguinem mortuum. *Vulnera & ulcera*. Fricatur impetigo cum saliua hominis ieiuni, & camphora. *Membra capitis*. Saliua ieiunis, quum distillatur in aurem lęsam a vermibus, interficit eos, & educit eos statim. *Venena*. Saliua resistit venenis. Et quum ieiunus expuit super scorpionem, multoties moritur.

De a [*staphisagria.*] *Cap.* 621.

a B. Miubezegi.

Staphisagria quid est? Est vua passa montana, & est granum capitis, & in monte Libano inuenitur de ea plurimum. & est granum nigrū b [ ] sicut cicer nigrum. *Natura*. Est calida & sicca in tertio. *Operationes et proprietates*. Est adustiua, corrosiua, c [acuta, & acris.] *Decoratio*. Interficit pediculos, & proprie cum arsenico, & confert alopeciæ antiquę linita. *Vulnera, et ulcera*. Staphisagria cū arsenico, aut sola ponitur sup scabiem, & excoriationem. *Membra capitis*. Masticatur ad extrahendum phlegma, & humiditatem ex cerebro, & coquitur in aceto, & colluitur ex ea os ad dolorem dentium, & humiditatem gingiuæ, & sanat cum melle † aphthas malas. *Membra nutrimenti*. Bibuntur de ea. xj. grana cum mellicrato, & facit uomere chymum viscosum. *Membra expulsionis*. In bibitione ipsius est timor: ipsa enim vlcerat uesicam, sed quando fuerit cum rectificantibus, & cum quantitate temperata, mundificat eam.

b † B. crispum.

c B. calida acuta

† alcola.

De a [*storace.*] *Cap.* 622.

a B. Miha uel meha.

Storax quid est? dixerunt: storax humida alia est, quæ extrahitur per se ipsam gumma, & alia est, quæ extrahitur cum decoctione, per se autem extracta, est citrina, & quando antiquatur, declinat ad aureum colorem, et

b B. preciosa & grata.

est b [abundans: sed quę extrahitur ex cortice est nigra: & illud ideo quoniam extrahitur cū decoctione corticis illius arboris. & quod extrahitur, est storax humida, & quod remanet sicut fex, & vinacia, est sicca. *Operationes & proprietates.* Iam diximus de virtute humidę, & siccæ quòd in eis est stypticitas & exsiccatio. c † [ ] Et dixerunt quidam quòd est calida, & sicca, & remouet humiditatem ex cerebro, & mundificat ipsum, sed hoc est contrariū ei, quod creditur in ipsa, quoniam ipsa facit soda. *Membra nutrimenti.* Sicca confert humorositatibus stomachi. *Membra expulsionis.* Storax sicca retinet ventrem.

c † B. Membra capitis.

De a [*sale.*] *Cap.* 623.

a B. Melha.

Sal quid est? In sale sunt amaritudo, & stypticitas. & b [sal] quidem est proximus baurach. Et alius est rarus, frangibilis, & alius est cauatus, & alius est sal gemma, qui est sicut chrystallus, & aliud est napticus niger, cuius nigredo est ex parte napticitatis, quæ est in ipso, qui quū tandiu suffumigatur, donec ab eo napticitas remoueatur, remanet sicut sal gemma, & alius est Indus qui est niger non nigredine napticitatis, quæ sit in ipso, sed proper substantiam ipsius, & marinus quidem quum aquæ obuiat, illico liquefit: & non est ita terrenus. *Natura.* Est calidus & siccus in secundo. & quāto plus est amarior, tanto plus est calidior. *Operationes & proprietates.* Est abstersiuus, resolutiuus, constrictiuus, exsiccatiuus, c [cuius fortitudo operationum] est propter resolutionem, & stypticitatem suā [† d] & est disruptiuus ventositatum, & ille qui est adustus, uehementioris est desiccationis, & resolutionis, & ipse confert putrefactioni, & confert humorum grossitiei: ipsius autē flos eo est subtilior, & illo qui est adustus, & puluis eius est ipsi propinquus, & ambo resoluunt plusquam sal, & sunt constringentes minus, et cauatus est minoris resolutionis, minus subtilis, nisi sit, e [pauci] saporis, sicut aluminosus, ipse enim est stypticus, resolutiuus, & cauatus, quando lauatur multoties, exsiccat sine mordicatione, et frangibilis est magis abstersiuus, et quando admiscetur cibis frigidis, dissoluit eos. Salgemma verò effugat ventositates, et f [niger est] fortioris resolutionis. Et omnes isti liquefaciunt humores congelatos. et amarus est uehementioris resolutionis, et calefactionis. *Decoratio.* Sal adustus mundificat dentes g [a lapidibus,] et remouet nigredinem sanguinis vbicunque est linitus, et eius vsus cum h [melle] bonum efficit colorem. *Apostemata & † pustulæ.* Ex ipso cū melle et passis fit emplastrum conueniens carbunculis, et cum mentastro et melle, apostematibus phlegmaticis, et prohibet formicam a dilatatione. *Vulnera & ulcera.* Corrodit carnem additam, et morsam, et confert scabiei vlcerosæ, et impetigini, et ex ipso cum aceto et oleo, fit delinitio iuxta ignem, vt sudare faciat, et sedat pruritum, et propriè phlegmaticum, et cum oleo super adustionem ignis, et prohibet vesicationē, et propriè ille qui est baurachius, et Aphricanus. Baurachij uerò non consequuntur ali[...] quem salem in adunando, et exsiccando. Sal enim vehementius resoluit, et exsiccant illud, quod est ex humiditate, deinde fortius adunat, et fortius constringit illud, quod remanet in partibus membri. *Instrumenta iuncturarum.* Cum farina et melle ponitur super torsionem neruorum, et fit emplastrum ex eo podagrę, et miscetur cum oleo, et fit ex ipso inunctio cōprimendo, ad lassitudinē. *Membra capitis.* Linitur ex eo cum pulpa coloquintidæ † pustulis capitis. Et salgemma quidem acuit sensum, et sal cōstringit gingiuam mollificatam, et propriè salgemma, et cum aceto confert dolori auris, more emplastri superpositus. *Membra oculi.* Corrodit carnem additam in palpebris, et ungulam, flos eius propriè confert pāno, et albugini oculi. et ex sale quidem cum oleo et melle fit emplastrum super oculum, et resoluit offuscationem sanguinis congelati in ipso. *Membra anhelitus & pectoris.* Ex eo qui est napticus linitur palatum cum melle, et aceto, et confert squinantiæ, et apostematibus vuæ, et gauoni, et salgemma quidem, et napticus, et reliquæ species salis incidunt phlegma uitreum, et uiscosum in pectore. *Membra nutrimenti.* Sal iuuat ad uomitum, et proprie napticus, et salgemma eius propriè, et confert doloribus stomachi frigidis. *Membra expulsionis.* Sal omnis facilem efficit superfluitatis egressionem, et descensionem cibi, et napticus expellit phlegma putridum, et aquam, et choleram melancholicam, et ponitur in enematibus. Et niger qui est vehementis nigredinis, qui non est proprie napticus, solutione ducit phlegma, et melancholiam, et sal amarus etiam solutione educit melancholiam fortiter, et salgemma educit phlegma crudum fortiter, et soluit melancholiam. et sal quidem ipse ultimus est ad dysenteriam, et adiuuat medicinas solutiuas ad eradicandum melancholiam, et humiditates uiscosas de partibus membri. Et cum mentastro montano, et butyro, et fermento confert apostematibus testiculorum, et phlegmaticis, et similiter cum mentastro, et melle. et confert ulceribus uirgæ. *Venena.* Fit ex eo emplastrum cum sem. lini ad puncturā scorpionum, et cum mentastro montano, et hysopo et melle ad morsum cornutæ. Et cum aceto et melle ad morsum habentis. xliiij. et uespæ, et cum oxymelle nocumento opij, et fungorum mortiferorum.

d † B. & stypticitas ipsius est vehemētior operationū eius.

e B. Alia litera, fortis.

f B. magis amarus.

g B. ostracositatibus.

h B æqualitate.

† bothor.

De a [*serratura.*] *Cap.* 624.

Serratura. *Natura.* Natura eius, est sicut arboris ipsius. *Operationes & proprietates.* Serratura [corrosionis] est mundificatiua. et inest ei resolutio, et exsiccatio, si fuerit in arbore ipsius. *Vulnera & ulcera.* Serratura ligni corrosi consolidat, et propriè quę est accepta ex arboribus stypticis, sicut quædam genera spinarum, et deinde aggregatur cum tanto aniso, quantum ipsa est cum uino, et aduritur, deinde teritur. Nam quum spargitur super ulcera formicalia, confert eis.

De a [*sale ammoniaco.*] *Cap.* 625.

Sal ammoniacus. *Electio.* Ille est melior, qui est, vt borax, clarus, chrystallinus. *Natura.* Calidus est & siccus in fine tertij. *Operationes & proprietates.* Est subtiliatiuus, liquefactiuus. *Membra oculi.* Confert albugini oculi. *Membra capitis.* Constringit vuam, quæ casum patitur, & confert squinantiæ.

De a [*sandaraca.*] *Cap.* 626.

Sandaraca. *Natura.* Calida est & sicca in secundo. *Operationes & proprietates.* In ipsa est stypticitas, & proprietas retinendi sanguinem, & luctatores ipsa utuntur, vt leues, & fortes fiant, & non incurrant difficultatem anhelitus. *Decoratio.* In ipsa est virtus macredinem faciendi valde, quando bibuntur de ea quaque die tres quartę drag. j. in aqua & oxymelle. *Vulnera & vlcera.* Desiccat fistulas, quando cum ea suffumigantur. *Membra capitis.* Eius fumus prohibet catarrhos, & ipsius iuuamentum in sedādo dolorem dentium uehemens est, & magnum ualde, neque aliquid inuenitur compar ei in hoc, & rectificat gingiuam. *Membra anhelitus & pectoris.* Prohibet tremorem cordis, sicut Karabe, & prohibet fluxum sanguinis, & prohibet asthmaticum humidum sua exsiccatione. Et similiter vtuntur ea luctatores, ut difficultatem anhelitus non incurrant, *Mēbra nutrimenti.* Datur de ea in potu spleneticis, & confert. *Membra expulsionis.* Est bona solutiōi antiquę, & fumus eius confert hæmorrhoidibus.

De a [*sarace.*] *Cap.* 627.

Sarax quid est? Est illud quod persicè nominatur childaru, & frusta radicis eius sunt composita ex partibus, super quas sūt cortices, quę uelociter ab eis tolluntur. Et eius quidem alius est masculus, & alius fœmina, sed masculus est fortior. *Natura.* Calidus est & siccus in secundo. *Operationes & proprietates.* Exsiccat sine mordicatione. & in ipso est amaritudo, & stypticitas. *Vulnera, & ulcera.* Consolidat vulnera. *Membra expulsionis.* Interficit uermes, & ascarides, & propriè cum syrupo mellis. Sitq; potio ipsius pondus aur. iiij. & propriè cum scammonea, aut elleboro, & oportet quidem ut comedantur ante ipsius potionem allia, & similiter interficit fœtum.

De a [*sulen.*] *Cap.* 628.

Sulen quid est? Est medicina Romana. *Natura.* Calida est & sicca apud quartum. *Operationes, & proprietates.* Adurit cutim. *Membra capitis.* Confert torturæ, quum fit caputpurgium ex uno grano ipsius cum aqua betonica. *Membra oculi.* b [Rarificat] apostemata palpebrarum, & c [inflat ea,] & apostemata accidentia sub oculo.

De a [*scordion.*] *Cap.* 629.

Scordion quid est? est allium agreste, minus plurimum quàm hortulanum, & habet folia, & crus longum, super quod est flos albus, & ipsius quidem rememoratio iam antecessit cap. b [nun.] *Natura.* Calidum est et siccum ad quartum perueniens. *Operationes & proprietates.* Est subtile, aperitiuum, abstersiuum. *Vulnera & ulcera.* Consolidat uulnera magna, & fraudulenta. *Instrumenta iuncturarum.* Est bona attritioni c [neruorum.]

b B. de alleo.

c B. lacertorum.

De a [*sadar.*] *Cap.* 630.

a B. sedar.

Sadar quid est? diximus dispositiones eius ubi diximus de nabach.

De a [*spolio serpentis.*] *Cap.* 631.

a B. selach alhaie.

Spolium serpentis. dictum est de eo in cap. de serpente.

De a [*sedeguaram.*] *Cap.* 632.

a B. saduran.

Sedeguaram. *Natura.* Frigidum est in secundo, siccum in tertio. *Operationes & proprietates.* Retinet sanguinem. *Decoratio.* Prohibet casum capillorum. *Permutatio.* Loco eius ponitur pōdus eius de feluzaharam & tertia ponderis ipsius de radice cannæ.

De a [*siseleos.*] *Cap.* 633.

a B. sesalius.

Siseleos quid est? est alaniudem Romanum et est simile alaniudem, ueruntamen est longius eo parumper, et uehementius album. *Natura.* Calidū est, et siccū in secūdo. *Operationes & proprietates.* Est subtiliatiuū, resolutiuū, mūdificatiuū, carminatiuū. Et similiter radix eius, & semē ipsius, sunt sedatiua dolorū interiorū, & liquefacit phlegma cōgelatū, & de ipso quidē datur in potu animalibus, & multiplicat partus ipsorum, & bibitur in uino, & ꝓhibet frigus, & nocumentum ipsius in itinere, & proprie cum pipere. *Instrumenta iuncturarum.* Confert doloribus dorsi. *Membra capitis.* Confert valde b [soda.] *Membra anhelitus & pectoris.* Confert asthmati, & difficultati anhelitus, et anhelitui dilatatiōis, et tussi antiquæ propriè radix ipsius, et semen eius simul. Et quando cōficitur radix eius cum melle, et deglutitur, mundat pectus ab humiditatibus uiscosis. *Membra nutrimenti.* Resoluit inflationem, et sedat dolores viscerū, et digerit radix eius propriè cibum. et est bonū stomacho. *Membra expulsionis.* Resoluit dolorem pungitiuum, uentosum, et facilem efficit partum in omnib. animalibus, et remouet difficultatem urinæ, et resoluit dolores matricis, et præfocationem eius, et confert doloribus uiscerum. et succus cruris huius plantę, et semen ipsius quum sunt recentia, et bibuntur ex eis tres annulsat cum c [arob] x. diebus, sanant dolorem renum, et est iuuatiuum penitus dolori renum.

b B. epilepsiæ.

c B. sapa, seu uino cocto.

De a [*sirengi.*] *Cap.* 634.

a B. serengi.

Sirengi quid est? Est proximus uirtuti asedinegi, immo est fortior. *Natura.* Frigidus est et siccus

& siccus. *Operationes & proprietates*. Est stypticus, & in ipso est ex cerusa frigus, uerum subtilior plurimum existens prohibet fluxus. *Vulnera & vlcera*. Ponitur in cerato super adustionem ignis. *Membra expulsionis*. Prohibet fluxum sanguinis.

De [a] [*scammonea*.] *Cap.* 634.

a B. sachmunia

b † B. pura varia, seu cineritij coloris.

c B. algiermachan.

d B. Apostema & bothor.

e B. oleo.

f B. exituras.

g B. Vulnera & vlcera.

† bothor.

Scammonea quid est? succus volubilis cuiusdam, cuius virtus vsque ad xxx. perdurat annos. *Electio*. Melioris proprietatis est illa quæ est [b] † [ ] varia, ad albedinem declinans, & est quasi fragmentum ostraci, & est puluerizabilis, velociter solubilis, varia: quæ cũ resoluitur in aqua, facit ipsam sicut lac. Et melior quidem qua est vtendum, est quæ assatur in pomo, & cũ qua admiscetur aqua apij, quoniam remouetur eius malitia. & [c] [aliamakam] quidem est mala. quandoque uerò rectificatur scammonea quum assatur in pomo præparato in massa, & permiscetur cum aniso, & dauco, & soluitur cum oleo amygdalino. *Natura*. Calida est, & sicca in tertio, & eius caliditas maior est siccitate ipsius. *Operationes & proprietates*. In ipsa sunt abstersio, & resolutio, & est inimica stomacho, & hepati. *Decoratio*. Mundificat morpheã, & albaras, & pãnum. [d] [*Vulnera & ulcera*.] Quando decoquitur cum melle, & [e] [passis,] & fit ex ea emplastrum super [f] [vulnera,] resoluit ea. [g] [*Apostemata* † *& pustulæ*.] Ponitur cum aceto super scabiem vlceratam. *Instrumenta iuncturarum*. Cum aceto & sauich ponitur super dolores iũcturarum, & anchæ, more emplastri. *Membra capitis*. Radix eius, & succus radicis ipsius, ponitur super soda antiquã cum aceto, & oleo ros. Et quando ipsa scammonea admiscetur eis ambobus, & ponitur super caput eius, qui habet soda antiquam: sanat eam. *Membra anhelitus & pectoris*. Est ex eis, quæ nocent cordi. *Membra nutrimenti*. Nocet stomacho, & hepati valde, sed eius malitia frãgitur cum assatione, & semine apij, & ipsa quidem est conturbatiua, & facit nauseam, & destruit appetitum cibi, & facit sitim. *Membra expulsionis*. Solutione educit choleram fortiter. Ipsa verò in regionibus diuersificatur adeo, quòd ego uidi in quibusdam libris medicorum dosim eius plurimi ponderis. & etiam ipsa nocet intestinis, & supponitur ad abortũ: & quum ex radice arboris eius bibitur pondus aurei, soluit choleram citrinam, & phlegma. Et dixerunt quidam, quando ex scammonea bibitur plurima quantitas, & superflua, & est medietas drag. retinet primum, deinde conturbat, & facit nauseam, & prouocat sudorem frigidum, deinde quandoque aduenit eius solutio cũ superfluitate, & est interficiens. Et dixerũt quidã, quòd quãdo ex antiqua sumitur quantitas parua, prouocat, & non soluit, & potus ipsius cum aloe est minor ad ista, & similiter cum lupinis salitis, & seminibus redolẽtibus, & quando supponitur in lana, interficit fętum, & quum eius timemus malitiam, rectificamus eam, quoniam conficimus ipsam cum aqua cydoniorum acetosorum, & pomorum, aut a qua ros. & quandoq; ponitur in ipsa sumach secundũ quantitatẽ, qua possit cõfici, & fiunt inde trochisci sub tiles, & exsiccantur in vmbra, & administrãtur secundum quantitatem necessariam. *Venena*. Cõfert puncturę scorpionum bibita, & linita.

De [a] [*serapino*.] *Cap.* 635.

Serapinum (.*i. sagapenum*.) quid est? Serapinum est gumma arboris, in qua non est iuuamentũ, sed in gumma eius. & dicitur quòd est quędam species galbani, quæ [b] [resoluitur] & fit serapinum. *Electio*. Melior duarum specierum eius est illa, quę est spissior, & clara, cuius pars interior ad rubedinem declinat, & interior exterior ad albedinem, & resoluitur uelociter in aqua, non sicut adulteratum cum galbano, quã uis galbano albo sit simile, & quod melius est de eo, est illud de [c] [spahano.] *Natura*. Calidum est in tertio, siccum in secundo. *Operationes & proprietates*. Est resolutiuum, subtiliatiuum, carminatiuum, calefactiuum, abstersiuum. *Instrumenta iuncturarum*. Cõfert paralysi, & [d] [rupturæ] lacertorum & chordarum eorum. Et soluit materias, quæ sunt in vtrisque anchis, clysterizatũ, & bibitum, & similiter doloribus iuncturarum & frigidam, & uentosam, & confert epilepsiæ. *Membra capitis*. Resoluit soda frigidam, & uentosam, & confert epilepsiæ. *Membra oculi*. Confert obscuritati oculi in † collyrijs & grossitudini palpebrarum, & vestigijs in oculo, & est de melioribus medicinis, quę sunt ad aquam descendentem in oculum, & si teratur cum aceto, & ponatur super hordeolum, delet ipsum. *Membra anhelitus et pectoris*. Confert dolori pectoris, & lateris, & tussi antiquæ, & bibuntur cũ aqua rutæ expressę tres quartę. drag. i. ad malitiam anhelitus, & ipsum mũdificat pectus fortiter, & extrahit humores crudos. *Membra nutrimenti*. Confert hydropisi, & extrahit aquam citrinam. *Membra expulsionis*. Confert colicę bibitum, & clysterizatum, et dolori uentris pungitiuo, & extrahit lapidem ex ambobus, & augmentum efficit in coitu, & confert doloribus matricum. Et quando bibitur cum [f] [oxymelle.] prouocat menstrua, & interficit fetum, & ipsum quidem lenit ventrem cum facilitate, & extrahit humorem viscosum, & aquam citrinam. *Febres*. Confert febribus periodicis. *Venena*. In vino datur ad bibendum ad puncturam vermium venenosorum, & ad omnia venena mortifera, & eius operatio est fortior operatione galbani, & quãdoque confert delinitum in omnibus locis. [g] [*Permutatio*. Loco eius ponitur gumma cedri, & dixerunt, gumma pini masculi, & dixerunt pondus ipsius, & medium de opopanaco.]

De [a] [*scolopendria*.] *Cap.* 636.

Scolopendria quid est? dicitur quod est planta petrosa, quę nascitur in loco [b] [plurimorum fontium,] & dixerunt quidam, quod est species squillæ, & dicitur aliud. *Natura*. Calida est in primo, sicca in secundo. *Operationes, & proprietates*. Est subtilis, resolutiua, & in ipsa non est plurima caliditas. *Membra nutrimenti*. Confert spleni magnificè: quando enim sumitur cum oxymelle facto ex aceto, in quo decocta sũt

lia eius xl. diebus, delet splenem, & confert singultui, & icteritiæ. *Membra expulsionis.* Frangit lapidem in renibus, & vesica. Et dicitur quod suspensa ad collum, prohibet imprægnationem.

De [a] [*suhal.*] *Cap.* 637.

Suhal quid est? Est ex substantia calida acri. *Natura.* Est calida, & acris cum æqualitate. *Apostemata & † pustulæ.* Folia eius rumpunt aldubellet, & resoluunt ea in dispositione principij eorum, & quæ recens est, maturat apostemata inobedientia maturationi. *Vulnera & ulcera.* Quæ recens est, eradicat scabiem ulceratam. *Membra oculi.* Ponitur in medicinis acuentibus uisum. *Membra anhelitus & pectoris.* Dicitur quod est optima medicina tussi, & anhelitui dilatationis, adeo quòd ex ea fit suffumigatio, & confert.

De [a] [*seisaron.*] *Cap.* 638.

[b] [Seisaron quid est? Est lignum ui sus,] & est in ipso amaritudo, & stypticitas. *Natura.* Calidum est & siccum in secundo. *Operationes & proprietates.* In ipso est resolutio, & stypticitas pauca. *Membra nutrimenti.* Decoctio radicis eius cõfert dolori stomachi. *Membra expulsionis.* Decoctio radicis eius prouocat.

De [a] [*sumio.*] *Cap.* 639.

Sumium quid est? Est [b] [curati albani,] existens in aquis stantibus, & in ipso est bonus odor. & dicetur in cap. de caf. *Membra expulsionis.* [c] [Medulla eius decocta & non decocta] confert lapidi, & prouocat, & confert dysenteriæ.

De [a] [*sucuto.*] *Cap.* 640.

Sucutum quid est? dicitur quòd est semperuiua. Et dicitur quòd est species seminis mandragoræ: & dicitur aliud. & est duarum specierum: quarum vna est petrosa, & alia est non petrosa. *Natura.* Quod in ea magis dominatur, est frigus, & siccitas. & in ipsa est humiditas calida temperata, & subtilitas, & incisio, [b] [& uiscositas, & neque habet odorem, & habet dulcedinem quandam, & aqua eius attrahit sputum, & aggregando partes carnis in uase, facit eas rem vnam. *Operationes & proprietates.* Est æqualis, & subtilis, & incidit, & viscositate cepali resoluit, & aliquid est in ipso, per quod aggregat, & constringit.] *Instrumenta iuncturarum.* Decoctio eius confert attritioni neruorum & lacertorum in medio eorum, & in extremitatibus ipsorum, & recentes consolidat. *Membra anhelitus & pectoris.* Sanat asperitatem gutturis, & prohibet sputum sanguinis. & in aqua mellis mundificat pulmonem. *Membra expulsionis.* Confert ulceribus intestinorum, & abrasioni, & rupturæ, [c] [inguinis] aquosæ, & doloribus renũ, & retinet fluxum sanguinis menstrui. [[d] *Permutatio.* Loco eius ponitur succus foliorum lactucæ, aut aqua solatri.]

De [a] [*sumach.*] *Cap.* 641.

a B. sumach.

Sumach quid est? aliud est Corasceni, & aliud est semiminus Corasceno, rubeum, lentis similitudinem habens, & est conueniens ei cui cõueniunt acacia, & rosa. Et quando decoquitur cum aqua, deinde eius decoctio inspissatur sicut mel, conuenit ei cui conuenit lycium. *Natura.* Est frigidum in secundo, siccum in tertio. *Operationes & proprietates.* Est stypticum, confortatiuum, constrictiuum, & acetum est subtilius eo, & prohibet fluxum [b] [ ] ita quod, quidam dicunt, quòd appensum retinet illud, & prohibet attractionẽ cholerę ad viscera. *Decoratio.* Decoctio sumach, quo [c] [tinctores] vtuntur, & coriorum præparatores, denigrat capillos. *Apostemata & † pustulæ.* Fit ex eo emplastrum super percussionem, & prohibet apostemata, & viriditatem, & confert panaritio, & prohibet additionem apostematum. *Vulnera & ulcera.* Prohibet ambulationẽ fraudulẽtis, *Instrumenta iuncturarum.* Embrochatur ex decoctione eius torsio, & non apostematur. *Membra capitis.* Prohibet saniem auris, & gumma eius, quando ponitur in corrosionem dentium, sedat dolorem eorum. *Membra nutrimenti.* Præparat stomachum, confortans ipsum, & sedat sitim, & facit appetitum acetositate sua, & sedat nauseã cholericam. *Membra expulsionis* Constringit, & retinet menstrua, & fluxum, † [d] [ ] & prohibet rasuram, & clysterizatur ad dysenteriam, & cursum matricis, & hęmorrhoidas.

b † B. sanguinis.
c —— B.
† bothor.
d † B. sanguinis.

De [a] [*sicla.*] *Cap.* 642.

a B. salch.

Sicla (*i. beta.*) quid est? Est duarum specierũ: vna est nigra propter vehementiam viriditatis, & altera est illa quę est nota. *Natura.* Apud quosdam est calida, & sicca in primo; Et secundum veritatem est compositarum virtutum, & apud quosdam est frigida, & non est dubium, quin in eius radice sit humiditas. *Operationes & proprietates.* In sicla est virtus baurach, subtiliatiua, & in ipsa est resolutio, & apertio fortior [b] [resolutiõe] atriplicum, & lenificatio, & in ea quæ est nigra, est stypticitas, & propriè cum lentib. Et bauracitas, quę est in ipsa, est resolutiua. & terreitas est [c] [contractiua, & totum elixatum est mali chymi, & totum eius] est parui nutrimenti, sicut reliqua olera. *Decoratio.* [d] [Prohibent] succus eius, & decoctio foliorum eius [e] [ ] fixuras frigoris, & confert alopeciæ, & confert pãno, quum ex foliis eius administratur emplastrum post ablutionem loci cum nitro, & quãdoque abscindit verrucas succus eius, & interficit pediculos. *Apostemata & † pustulæ.* Ex ea elixata fit emplastrum apostematibus, & resoluit, & maturat ea. *Vulnera & ulcera.* Folia eius bona sunt decocta adustioni ignis, & conferunt impetigini linita cũ melle. *Membra capitis.* Ex aqua eius cum felle gruis fit caputpurgium, & delet torturam, & valet ad vlcera narium, et eius aqua tepida distillatur in aurem, et sedat dolorem, et lauatur caput cũ aqua eius, et aufert furfures. *Membra nutrimenti.* Radix eius est mala stomacho, faciens nauseam, et plurimum illius est propter bauracitatem eius mordicatiuã, et est

b B. apertione.
c B. cõstrictiua & omnis sicla ẽ mali chymi & omnis.
d B. confert.
e † B. Ad.
† bothor.

mali

mali. chymi. et lauat bauracitate sua, adeo vt mordicet stomachum fortis sensus, et eius nutrimentum est paucum, et apertio eius est[f] [parua:] et ad oppilationes hepatis fortior est apertione[g] [maluæ,] propriè cum synapi, et aceto, et similiter etiam spleni, et oportet ut comedatur cum muria, et cū speciebus, quę sunt ad condienda cibaria. *Membra expulsionis*. Dicitur quòd illa, quæ est nigra, astringit, et proprie cum lentibus, quoniam altera lenit, et proprie cum lentibus: sed non est dubium, quin elixata, proiecta eius aqua, quando patella in furno ponitur, constringat, et fit cum ea clystere ad extrahendum fæcem, et totum eius generat[h] [inflationem] et rugitum, et dolorem ventris pungitiuū. Et est bona colicæ, quum assumitur cū speciebus condientibus, et muri.

f —— B.
g B. moluchie.
h B. Alia litera colicam.

De[a] [stinco.] Cap. 643

a B. scanchur.

Stincus quid est? Est guaril de Nilo, qui capitur in Aegypto. Et existi mauerunt quidā, quod sit de partu crocodili in campos. *Electio*. Melius quod est in ipsō, est illud quod est in parte renum. *Mēbra expulsionis*. Quandoque auget coitum adeo, vt non sedetur nisi sorbitione iuris lactucarum, et lentium.

De[a] [sebesten.] Cap. 644.

a B. sebestan.

Sebesten, & nominatur mukeita. *Natura*. Sunt quasi temperatæ. *Operationeset proprietates*. Sunt lenitiuę. *Membra anhelitus et pectoris*. Leniunt pectus, & guttur. *Membra nutrimenti*. Sedant sitim, & propriè semen eius cum[b] sagazenea.] *Membra expulsionis*. Leniunt ventrem.

b B. sengiebnie.

De[a] [samabras.] Cap. 645.

a B. saambras.

Samabras. *Decoratio*. Fit ex eo emplastrum super spinas, & ea quæ carni sunt infixa, & super verrucas cōtrito, & extrahit eas, & super ea quæ sunt vt claui, & euellit, & dicitur quod illud quod de eo siccum est, quum cōmiscetur cum oleo, facit nasci capillos super tineam. *Membra capitis*. Dicitur quòd hepar ipsius sedat dolorē molaris dentis. *Membra expulsionis*. Vrina eius, & sanguis ipsius mirabilis iuuamenti sunt in ruptura infantium, quum sedent in decoctione eius, & quandoque ponitur in vrina eius, aut in sanguine ipsius aliquid de musco, & ponitur in virga infantis, & fit vltimi iuuamenti in ruptura. *Venena*. Finditur, & ponitur super puncturam scorpionis.

De[a] [spica.] Cap. 646.

a B. seubel.

Spica quid est? Spica est duæ species: quarum vna est spica aromatica, & est spica auium, & altera est nereiden, & est spica Romana. Et[b] [alithitia] debilior est Inda, & Syra in omnibus proprietatibus suis, nisi in prouocatione, &[c] [alithitia] est in virtute proxima Syræ, & eius quidem arbor parua est, & euellitur cum luto suo, & egreditur: quæ quandoque adulteratur cum planta, quę est sibi similis: inter eas verò discernitur, quoniam planta illa est horribilis odoris

b B. alaelithia.
c B. aelithia.

Et nereidem, pręterea quædam est montana, cuius folia sunt sicut folia croci hortulani, & similiter stipites eius, sed sunt citrini plani, nō[d] [in modū retis inuoluti,] plures habens radices, scilicet duas, aut plures, & non habet crus, neque frustum neque florem. *Electio*. Inquit Diosc. melior est, cuius pili sunt plures, & declinat ad rufedinem, & est boni odoris, sicut cyperi, & parua spica, mordicans linguam, & hæc est Syra. Inda verò est debilior, &[e] [longior & plus] ō-ni spica, inuoluta, horribilis odoris, & rumpitur velociter cum summa suorum villorum, & cadit ex ea puluis niger, magnus, & adulteratur, quia decoquitur post infusionem cum aqua ca-lida, deinde[f] [fit grauis] cum antimonio. postea venditur. ipsum verò significant eius albedo, & debilitas virtutis eius, & debilitas saporis ipsius, & odoris eius, nigra verò Inda melior est illa est rubea, & nereidem quidem melior est quæ est recens, boni odoris, plures habens radices, grossa, quæ non frangitur. Illa verò quæ habet crus declinans ad albedinem, & propriè in medio sui, non est aliquid propriè, quę est horribilis odoris. *Natura*. Calida est in primo, sicca in secundo, *Operationes & proprietates*. Est aperitiua, stypticitas na, resolutiua. Et in Inda quidem est[g] [sed est le plurima, & caliditas eius minor est] [h] [rancis,] & in primis quum gustatur, est[i] [caliditas,] & acuitas, & ex spica aromatica fit puluis prohibēs sudorem plurimum, & lutum quidem spicę est abluens corpus, & ē bonū ad bonum odorem faciendum. *Apostemata et † pustulæ*. Resoluit apostemata, & pustulas. *Membra capitis*. Prohibet rheumatismos, & confortat cerebrum. *Membra oculi*. Facit nasci pilos in palpebris, quando ponitur in † collyrijs, & trahitur radius inuolutus in puluere super palpebras, & nereidem est fortior in hoc, secundum quòd existimo. *Membra anhelitus & pectoris*.[k] [Confert tota] tremori cordis, & mundificat pectus, & pulmonem, & prohibet effusionem materierum ad ea, &[l] [fluxus] *Membra nutrimenti*. Aperit oppilationes hepatis & stomachi, & confortat ea, & conferunt omnes icteritiæ; & prohibent effusiones materierum ad stomachum, & sedant mordicationem eius, & quando bibitur, quæcūque species ipsius fuerit, cum vino, confert spleni. *Membra expulsionis*. Omnes prouocant, &[m] [alithitia] est fortior, quoniam est calidior, & minoris stypticitatis, &[n] [prohibent apostemata] matricis omnia, sedendo in ea: & cōfert doloribus renum, & prohibet cursum materierum ad intestina, & habet[o] † [proprietatem in retinendo fluxum superfluum a matrice.

De[a] [sauich.] Cap. 647.

Sauich quid est? Iam dictum est in cap. tritici & hordei. *Membra anhelitus et pectoris*. Confert pectori & pulmoni.

De[a] [sesamo.] Cap. 648.

Sesamum quid est? Est semen pluris unctuositatis, quàm reliqua semine, & propter hoc rancidum fit facile. quidam autem dixerunt quod eius

eius oleum non confert nisi melancholicis, vt eos b [impinguet,] & humectet, & ersimũ quid est? est genus quoddam sesami abhominabilis saporis. *Electio*. Corpus eius est fortior oleo ipsi us. *Natura*. Calidum est in medio primi, humidum in fine eius. *Operationes & proprietates*. Est glutinatiuum, lenificatiuum, æqualis calefactionis, & similiter oleum eius, & decoctio ipsius, et est mollificatiuum, et in oleo eius est grossitudo, et quod torrefactum est, minoris est nocumen- 10 ti. *Decoratio*. Resoluit viriditatem percussionis, et sanguinẽ congelatum, et confert fissuræ, et asperitati melancholicorum bibitum et linitum, et est impinguatiuũ, et propriè excorticatum, et prolongat capillos, et succus arboris eius: et foliorum ipsius, et lenit eos, et remouet furfures, et oleum eius in quo decoquitur myrtus, conseruat capillos, et facit eos fortes et duros. *Apostemata & † pustulæ*. Resoluit apostemata calida. *Vulnera, & ulcera*. Ponitur su 20 per adustionem ignis, et oleum eius bibitum aufert pruritum flegmaticum, et sanguineum, proprie cum infusione aloes, et aqua vuæ passę. *Instrumenta iuncturarum*. Ex eo fit emplastrum ad grossitudinem neruorum. *Membra capitis*. Confert oleum eius cum virtute rosæ soda adustiuæ, et succus arboris eius sanat furfures. *Membra oculi*. Confert suppositum pulsationi oculi, et apostemati eius. *Membra anhelitus & pectoris*. Est bonum constrictioni anhelitus et asthmati. 30 *Membra nutrimenti*. Est malum stomacho, faciens nauseam, prosternens desiderium, satians velociter; sed quando comeditur cum melle, remouetur eius malitia, et tardatur eius digestio, et mollificat viscera. Et quòd torre factum est, est minoris nocumenti, et eius nutrimentum est vnctuosum valde, et in ipso est virtus faciendi sitim, et fit velox eius descensio cũ cortice suo, quum autem excorticatur, tardatur eius descensus. *Membra expulsionis*. Confert intestino colõ, 40 et infusio quidem sesami est vehemens in prouocatione menstruorum, adeo quod ipsa eijcit fœtum, et quando frangitur, et comeditur cum semine papaueris, et sem. lini cum æqualitate, augmentant sperma et coitum. *Venena*. Confert morsui c [canis rabiosi, et serpẽtis lenticularis.]

De a [*sacundulion.*] *Cap.* 649.

Sacundulion. *Apostemata & † pustulæ*. Ponitur 50 cum ruta super formicam. b † [et ad fistulas.] *Membra calida*. Suffumigatur cum eo patiens subeth, et comprimendo iungitur ex ipso cum c [acetosa,] habens karabitum, et lethargiam, et distillatur succus humidi in aurem saniosam, et confert valde soda. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert difficultati anhelitus, et asthmati. *Membra nutrimenti*. Confert radix eius doloribus hepatis, et confert icteritiæ. *Membra expulsionis*. 60 Solutione educit phlegma, et confert præfocationi matricis.

De a [*safid.*] *Cap.* 650.

Safid. *Natura*. Calidum est et siccum in tertio *Operationes, & proprietates*. Est b [mordicatiuum. acre. *Venena*, Confert venenis omnibus.

b B. acutum calidum.

De [a *semurion.*] *Cap.* 651.

a B. semurion.

Semurion quid est? est apium syluestre, et iã dictum est de eo.

De a [*squilla:*] *Cap.* 652.

a B. hausel.

10 Squilla quid est? Est cepe muris, et eius folia sunt sicut folia lilij, & habet b [oleum] ad nigredinem declinans. *Natura*. Est calidum et siccum in secundo. *Operationes & proprietates*. Est incisiuũ, et in ipso est viscositas adustiua. *Decoratio*. Ponitur confectum cum melle super alopeciam, & c [serpiginem,] *Membra anhelitus & pectoris*. Eius acetum exasperat guttur, & indurat carneum ipsius, & est bonum asthmati, & oreg 20 moni, & tussi antiquæ.

b B. florem.

c B. tiriam.

De a [*solatro.*] *Cap.* 653.

a B. hanab althaleb.

Solatrum. *Electio*. Melius quod de ipso administratur, est habens folia viridia, citrinum semen, & est quinque specierum, *Natura*. Frigidũ est in primo, siccũ in secundo; & stupefactiuum est frigidum, et siccum in tertio. *Operationes & proprietates*. Hortulanum est infrigidatiuum, cõ 30 strictiuum, et est quoddam genus ipsius stupefactiuum, faciẽs somnum simile opio in proprietatibus suis, nisi quia est debilius eo, & est quod dam genus eius, quod est mortale. *Apostemata & † pustulæ*. Est emplastrum bonum apostematibus calidis omnib. intrinsecis, et bibitur aqua eius ad apostemata calida intrinseca, et ponitur aqua eius cum cerusa, & oleo ros. super erysipilam, er formicam more emplastri, et cortex radicis eius, est uehementis exsiccationis. *Membra* 40 *capitis*. Si bibatur ex eo quod est stupefactiuum vltra xij. grana, facit euenire maniam, et quando ex aqua eius fit gargarisma, cõfert apostematibus linguæ. Et si bibatur ex cortice radicis põdus aurei cum vino, attrahit somnum, & quũ solatrum optime teritur, & fit ex eo emplastrũ, capiti, sanat soda, & resoluit apostemata radicis auris, & apostemata velaminis cerebri, & cõfert distillatum dolori auris. *Membra oculi*. Sanat fistulas oculi lachrymalis fractas, & succus spe 50 cierum eius, vsque ad illam quæ facit somnũ, quum fit ex ea † collyrium, confortat visum. *Membra expulsionis*. Semen stupefactiui est prouocatiuum vrinæ, mundificatiuum renum, & vesicę, & omnes species quum supponuntur, abscindunt fluxũ menstruorum, & est ex eis, quæ infrigidant & prohibent pollutionẽ, & est species solatri ꝑter alkekengi, & præter hortulanũ & præter stupefactiuum prædictum, quum comeduntur ex eo. iiij. aurei, interficiunt, & b [a- 60 qua foliorum eius facit possidere maniam,] & non est in eo iuuamentum solatri, nisi ad ẽplastrum faciendum.

† alcosol.

b B. quod est minus eo facit possidere stoliditatem.

De a [*scorpionibus*] *Cap.* 654.

a B. Harach, vel Harch.

Scorpiones. *Membra capitis*. Oleum scorpionum, confert doloribus auris valde.

De

a B. Harach, vel Hatch.

De a [*sudore.*] *Cap.* 655.

Sudor quid est ? Est aqueitas sanguinis, cui pus cholericum est admistum, & oportet vt administretur dum nondum est exsiccatus, im mo dum in eo est humiditas, & ipse quidē magis est digestus, quàm vrina, est enim superfluitas vnctuositatis, & humiditatis post digestionem vltimam, & est vrina secundæ digestionis superfluitas. *Operationes & proprietates.* Est magis digestus quàm vrina, & diuersificatur secundū animalia, & in ipso est resolutio non pauca. *Apostemata &* † *pustulæ.* Sudor athletarum confert apostematibus inguinis, immo resoluit ea. *Membra anhelitus & pectoris.* Sudor siccus luctantium cum oleo de alcanna ponitur super apostemata mammillæ, & resoluit ea, & cum oleo ros. ad congelationem lactis in mammilla: b [alteratio] verò magnę & alteratio paruæ fiunt cū centaurea maiore & minore.

† bothor.

b—B.

a B. Sandal.

De a [*sandalo*] *Cap.* 656.

Sandalus. *Electio.* Dixerunt Gal. & filius Mesaugue. Rubeus est fortior, & dixerunt alij, albus est fortior. *Natura.* Est frigidus in fine secū di, vsque ad tertium perueniens. siccus in secundo. *Operationes & proprietates.* Prohibet b [attractionem] & propriè rubeus. *Apostemata &* † *pustulæ.* Resoluit apostemata acuta, & proprie rubeus, & linitur ex eo erysipila. *Membra capitis.* Cōfert soda. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert tremori cordis accidenti in febre linitus, & bibitus. *Membra nutrimenti.* Confert debilitati stomachi calidi bibitus, & linitus. *Febres.* Confert febribus calidis, & proprie albus.

b B. effusionē.
† bothor.

a B. Sabun.

De a [*sapone.*] *Cap.* 657.

Sapo. *Operationes & proprietates.* Est vlceratiuus, putrefactiuus. *Mēbra expulsionis.* Resoluit colicam, & soluit hu morem crudum.

a B. Sahane.

De a [*sahane.*] *Cap.* 658.

Sahane. *Operationes & proprietates.* Est abstersiuum, exsiccatiuum mali humoris. *Vulnera & ulcera.* Facit possidere scabiem, & pruritum. *Instrumenta iuncturarum.* Confert dolori anchæ phlegmatico. *Membra capitis.* Remouet fœtorem oris, factum ex stomacho, & corruptionem eius, b [&] abstergit humiditatem stomachi, & exsiccat eam.

b B. Membra nutrimenti.

a B. Safarahun.

De a [*safuruhun.*] *Cap.* 659.

Safuruhun quid est? Est auis, cuius nomen, est hoc nomen in Francia.

a B. Sarsar.

De a [*sarsar.*] *Cap.* 660.

Sarsar quid est? b [Est ferrum. *Membra capitis.*] Quando coquitur cum oleo aut infunditur in ipso, deinde coquitur, & distillatur in aurem, remouet dolorem eius, & pulsationem ipsius.

b B. Est algied gied.

De a [*sasaf.*] *Cap.* 661.

Sasaf quid est? Est b [salix.]

De a [*sakaik.*] *Cap.* 662.

Sakaik (*.i. anemone*) quid est ? Nominatur sakaik b [anchamen] & est rosa rubea vehemēter humida in ipso. *Natura.* Est calida in secundo, humida in ipso. *Operationes & proprietates.* Est abstersiua, resolutiua. Inquit Gal. Est abstersiua, lauatiua, attractiua, aperitiua, resolutiua. *Decoratio.* Denigrat capillos, mista cum corticibus nucis, & quando administrantur folia eius, & stipites ipsius sicut sunt, aut decocta c [cum sorbitione hordei, & decoquuntur, prouocant lac.] *Apostemata &* † *pustulæ.* Linitur ex decoctione eius super apostemata, quæ non sunt dura, & fit euacuatio per eam super carbunculos, & † pustulas calidas. *Vulnera & ulcera.* Illud quod de eo siccum est, cōferens excoriatio vlceribus sordidis, & incarnat ea ex excoriatione, & ipsa mundificat vlcera, cōferēs excoriationibus, & scabiei vlcerosæ. *Membra capitis.* De eius succo fit caputpurgium ad purgandum caput, & cerebrum, & eius radix masticatur ad extrahendas humiditates a capite. *Membra oculi.* Succus eius cōfert tenebrositati oculi, & visus, & albugini eius, & vestigijs vlcerum, & quando decoquitur cum vino, & fit inde emplastrum, sanat apostemata dura in partibus oculi. *Membra anhelitus & pectoris.* Si coquantur folia eius cū suis stipitibus, d [& cū succis hordei sorbitionibus,] & cōmedatur, facit abundare lac. *Membra expulsionis.* Prouocat menstrua,

De a [*sehedenigi.*] *Cap.* 663.

Sehedenigi quid est? Est semen arboris cannabis, & nos iam locuti fuimus de cannabe: oportet ergo ut coniungamus inter considerationē quæ est in vtrisque capitulis simul. Et de sede gi quidem aliud est hortulanum notum, & aliud est campestre: Hunaim uerò dixit, quòd arbor campestris egreditur in desertis secundum quantitatem cubiti, & super folia eius dominatur albedo. Et eius fructus est sicut piper, & assimilatur eius granum grano b [assunnati,] quod est granum, de quo exprimitur oleum. Et nos locuti fuimus de grano c [assunnati.] *Natura.* Est calidum & siccum in tertio. *Operationes & proprietates.* d [Cannabis campestris] resoluit ventositates, & exsiccat fortiter, & humor eius paucus malus. *Apostemata &* † *pustulæ.* Cannabis campestris, quando eius radix decoquitur, & fit ex ea emplastrum apostematibus calidis, in iuncturis duris, in quibus sunt chymi viscosi, sedat caliditatem, & resoluit duritiē. *Membra capitis.* Et facit soda sua caliditate, & eius succus distillatur ad dolorē auris oppilatiuum, & ad humiditatem auris, & similiter oleum eius, & folia eius eradicant furfures in capite. *Membra oculi.* Obtenebrat visum. *Membra nutrimenti.* Nocet stomacho. *Membra expulsionis.* Exsiccat sperma, et lac quidem alsehedenigi campestris soluit cum facilitate, & medietas de succo eius e [resoluit constrictione

& ſolutione educit phlegma, & choleram: & procedit ſecundum ſemitã ſeminis croci hortulani [f] [in conſtrictione.]

De [a] [*ſeitaragi.*] *Cap.* 664.

Seitaragi quid eſt? Ille qui eſt Indus, eſt fruſta ligni parua, ſubtilia, & cortices ſicut gariophylli. Et ille, qui eſt fructus, declinat ad rubedinẽ, & nigredinem. Et [b] [aſeitaragi] quidem oritur in parietibus antiquis, & ubi non [c] [ningit,] & habet folia ſicut ſunt folia naſturtij, & in æſtate ſunt folia plurima, & minorantur, & augmentatur minoratio. adeo ut forſitan nõ appareat, & non ſit in eo odor, & ſicut naſturtium, cuius ſapor & odor ſimilantur cordumeni & [d] [folia eius ſunt ipſi ſimilia.] *Natura*. Eſt calidus, & ſiccus in fine ſecundi. *Operationes & proprietates*. Eſt acutus, [e] [aperitiuus.] Similatur enim ſapor & odor cordumeni, & ſimiliter uirtus eius. *Decoratio*. Confert linitus cum aceto ſuper morpheam albam, & albaras. *Vulnera & ulcera*. Linitur ſuper excoriationem, & ſcabiem cum aceto, & eradicat eam. *Inſtrumenta iuncturarum*. Bibitur ad dolorem iuncturarum, & confert. *Membra nutrimenti*. Linitur ſuper ſplenẽ, & extenuat ipſum. *Membra expulſionis*. Suſpenditur eius radix ſuper aurem eius, qui habet dolorem ueſicæ, & ſedat ipſum ſecundum quod dicitur. *Permutatio*. Loco eius ponitur rubea.

De [a] [*ſceilem.*] *Cap.* 665.

Sceilem. *Natura*. Gal. ponit quod eſt in primo calefactionis. *Operationes & proprietates*. Eſt ſubtile, abſterſiuum, reſolutiuum. *Decoratio*. Linitur ſuper morpheam cum ſulphure, & confert. *Apoſtemata & † puſtulæ*. Reſoluit apoſtemata, & ſcrophulas cum ſemine lini, & diſrumpit ea cum ſtercore columbino & ſem. lini. *Vulnera & ulcera*. Linitur illud quod oritur cum tritico, ſuper vlcera, & pulueriʒatur ſuper ea, & confert, & linitur ſuper impetiginem, & quandoque ponitur ſuper ulcera cũ corticibus raphani vt emplaſtrum, & confert. *Inſtrumenta iuncturarum*. Decoquitur cum mellicrato, & fit inde emplaſtrum ſciaticę. *Membra capitis*. [b] [Sedat] ſcotomiam. *Membra expulſionis*. Quando fit ex eo euaporatio, adiuuat ad [c] [impinguandum:] & proprie cum hordeo.

De [a] [*ſceha.*] *Cap.* 666.

Sceha quid eſt? ſceha ſunt duæ ſpecies, vna earum eſt ſpinoſa habens folia [b] [ſedreia,] concauum, lignum, & non adminiſtratur niſi in ſuffumigatione. Et alia habet folia ut tamariſcus. & reperitur ei ſpecies tertia, quę nominatur abſinthium marinum. *Electio*. Melior eſt Armena. *Natura*. Eſt calida in ſecũdo, ſicca in tertio. *Operationes & proprietates*. Omnes ſpecies eius ſunt inciſiuæ, reſolutiuæ ventoſitatum, & in ipſa eſt ſtypticitas minor ſtypticitate abſinthij, & eius calefactio maior eſt caliditate ipſius, & amaritudo eſt maior: & in ipſa eſt ſalſedo. *Decoratio*. Eius cinis cum oleo aut oleo amygdalino linitus confert alopeciæ. Et eius oleum facit naſci barbam, quæ tardatur. [c] † [ ] *Apoſtemata et † puſtulæ*. Sedat apoſtemata, & carbunculos. *Vulnera & ulcera*. Prohibet herpetem eſthiomenum. *Membra capitis*. Facit ſoda. *Membra oculi*. Fit vaporatio ex aqua eius inclinando caput ad ophthalmiam, & reſoluit eam. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert difficultati anhelitus. *Membra nutrimenti*. Nocet ſtomacho, & propriè tertia. *Membra expulſionis*. Extrahit uermes, & aſcarides, & interficit eos, & prouocat menſtrua, & vrinam, & eſt fortior abſinthio illo. *Febres*. Eius oleum confert frigori rigoris. *Venena*. Confert puncturæ ſcorpionum, & rutelæ, & venenis.

De [a] [*ſciniar.*] *Cap.* 667.

Sciniar quid eſt? Eſt lactuca aſini, habens folia, quæ ſunt ſicut folia lactucæ, acuta: & eſt ſpinoſa, ad nigredinem declinans; & in æſtate rubeſit eius lignum ſicut ſanguis, ita quòd tingit manum. *Electio*. Folia eius ſunt debiliora, quæ ſunt in ipſa. *Natura*. Frigida eſt, & ſicca in primo vſque ad ſecundum. *Operationes et proprietates*. Illa quæ nominatur [b] [acuthium] eſt ſtyptica, & in ipſa eſt amaritudo, & illa quæ nominatur fuluſia, eſt vehementioris ſtypticitatis: & illa, quę nominatur anulus vehementioris eſt quam ambæ, & eſt [c] [acrior:] & illa quæ nomẽ non habet, propinqua eſt ei: & in omnibus eis eſt ſtypticitas, & exſiccatio, & quando miſcetur cum oleo, & fit inunctio ex ipſa comprimẽdo, facit ſudare. *Decoratio*. Linita confert morphęę, & icteritię. *Apoſtemata et † puſtulę*. Fit ex ea emplaſtrum ſcrophulis cum adipe, & linitur ſuper eryſipilam, & proprie ſpecies quę nominatur anulus. *Vulnera & ulcera*. Incarnat vlcera, quãdo in cerato adminiſtratur. *Membra capitis*. Eſt res, quæ magis confert dolori auris. *Membra nutrimenti*. Confert icteritiæ bibita propriè [d] [acuthia] & propriè doloribus ſplenis, & cortices eius pręparant ſtomachum. *Membra expulſionis*. Quando in potu datur de ea quæ nomen non habet aureus. j. s. cum cordumeni, aut hyſſopo, & naſturtio, extrahit vermes, & aſcarides: & illa quæ nominatur [e] [acuthia] confert dolori renum. *Venena*. Illa, quę nominatur anulus, confert morſui viperæ ualde, quando adminiſtratur ut emplaſtrum, & bibita, & illa quę nomen non habet, eſt illi propinqua.

De [a] [*ſcel.*] *Cap.* 668.

Scel quid eſt? Eſt medicina Inda, ſimilis zingiberi. *Natura*. Calida eſt & ſicca in [b] [tertio.] *Operationes & proprietates*. Eſt amara, ſtyptica, acuta, diſrumpit uentoſitates, et eſt in uirtute mellis, et ineſt ei reſolutio mirabilis, & ſubtiliatio. *Inſtrumenta iuncturarum*. Confert neruis & contritionibus.

De [a] [*ſucaram.*] *Cap.* 669.

Sucaram (*.i. cicuta*) quid eſt? Inquit Dioſ. Crus huius plantæ eſt, ſicut crus [b] [ferulę,] & folia eius ſunt ſicut folia [c] [cucumeris,] et habet florem album, & ſemen ſicut aniſum. Rufus uerò dixit,

[f] B.

[c] † B. & quę cecidit. † bothor.

[a] B. Sengiar.

[b] B. anuchlia.

[c] B. acutior.

† bothor.

[d] B. anuchlia.

[e] B. anuchlia.

[a] B. Scel.

[b] B. ſecundo.

[a] B. Sucharan.

[b] B. fæniculi.

[c] B. alcheta.

dixit, folia eius sunt sicut folia mandragorę, & minora, & vehementioris citrinitatis, & radix eius est minuta, fructum non habens. Et semen eius existit in colore ameos, sed est maius eo sine sapore, & sine odore, & habet mucilaginē. Inquit Mesaia. Est quędam species [d] [albes] & non bene dixit. Ego autem dico quòd [e] [in libris inuentum fuit, quod est euphorbium in græco, & translatum fuit sucaram, & iam translatum fuit albes: quandoque enim proportionantur ad euphorbium accidentia albes,] & homines diuersificantur in eis. *Natura.* Frigidum est & siccum in tertio, usque ad quartum. *Operationes & proprietates.* Prohibet fluxum, [f] † [ ] & congelat sanguinem, & stupefacit. *Decoratio.* Quando linitur ex eo super locum euulsionis pilorum, prohibet frigiditate sua nasci pilos secundo, & fit ex eo emplastrum mammillæ, & non magnificatur. *Apostemata & † pustulæ.* Succus eius sedat erysipilam, & formicā. *Instrumenta iuncturarum.* Linitur super podagram calidam. *Membra oculi.* Succus eius administratur in doloribus oculi. *Membra capitis.* Succus eius est bonus humiditatibus, quæ accidunt in aure. *Membra anhelitus & pectoris.* Fit ex eo emplastrum mammillę, & non magnificatur, & prohibet exuberationem lactis. *Membra expulsionis.* Retinet menstrua, & confert dolori matricū. & fit ex eo emplastrum testiculo, & non magnificatur. & inungūtur ex eo membra spermatis, & prohibet pollutionem. *Venena.* Est venenum mortale. Et eius cura est uinum purum.

d B. albis.
e B. iam denominatum est, & est appellatum græcè chunium & interpretatū est sucharan, & quandoque interpretatum nomine albis, quā doque .n. proportionantur & similantur accidentia, quæ facit chunium ad accidentia quæ facit albis.
f † B. sanguinis.

De [a] [secacul.] Cap. 670.

Secacul. *Natura.* Est calidum in secundo, ad humiditatem quandam tendens. *Operationes & proprietates.* In ipso est lenitas, & uirtus eius qđ [b] [nutritum] est, est sicut virtus bauciæ. *Membra expulsionis.* Excitat appetitum coitus. *Permutatio.* Loco eius ponitur buzeiden.

a B. Secacul.
b B. conditum.

De [a] [sehemenigi.] Cap. 671.

Sehemenigi quid est? [b] Est iurasabram campestre.] *Natura.* Calidum est, & siccum in tertio. *Operationes & proprietates.* Est resolutiuum, & subtiliatiuum valde, & quando ponitur sub ceruicali infantium, confert fluori oris eorum. *Instrumenta iuncturarum.* Confert paralysi linitum, & caputpurgio ex eo facto cum uino. *Membra capitis.* Quando fit caputpurgium ex aqua eius, mundificat cerebrum, & confert etiam torturæ, & epilepsiæ bibitum cum vino. *Membra nutrimenti.* Confert humiditatibus stomachi, & fluori oris infantium quando ponitur super capitibus eorum secundum quod existimauerunt quidam. *Membra expulsionis.* Confert ventositatibus matricum.

a B. Sehemenegi
b ——B.

De [a] [suchaha.] Cap. 672.

Suchaha. *Membra capitis.* Conferunt ipsa, & radix eius, & fructus ipsius [b] [dolori] vuæ. *Membra nutrimenti.* Confert stomacho, & hepati. *Membra expulsionis.* Decoctio radicis eius prohibet fluxum mulierum, & ipsa supposita, & encatismate facto in eo, confert apostematibus ani, *Febres.* Confert febribus antiquis, & propriè infantium.

a B. Suchahai.
b B. apostemati.

De [a] [scebram.] Cap. 673.

Scebram quid est? Oritur in hortis, habens cannam subtilem, æqualem, & habet pilos, & folia sunt sicut tarcon, secundum quod existimo, & habet lac. *Electio.* Illud quod melius est est leue, ad rubedinem declinans, sicut cutis inuoluta, subtilem habēs corticem, & illud quod est cum duabus cānis, & est leuis carnis, & grossum, paruæ rubedinis, & durum, & quod est ut filum, est malum, & persicum est malum, & nō oportet vt aliquid de eo administretur. *Natura.* Inquit Humaim. Est calidum in principio secundi, siccum in fine tertij. Lac verò eius est ultimum in ambobus simul, immo in quarto gradu. *Operationes & proprietates.* In ipso sunt stypticitas, & acuitas, & disruptio orificiorum venarum, & illud est unum propter quod repellitur. & quando rectificatur, non est iuuamentum in eo in suo loco, propter illud quod diximus, & est ex toto nociuum, & propriè complexionibus calidis. *Membra capitis.* Lac eius adiuuat in eradicando dentes. *Membra nutrimenti.* Nocet stomacho, & hepati, & datur ad bibendum in curatione hydropisis. Et oportet quidem vt prius infundatur in succo endiuię, & fœniculi, & solatri tribus diebus, deinde exsiccetur, & fiant inde trochisci cum modico salis Indi, & turbith, & myrobalani, aut aloes, & erit fortis iuuamenti. *Membra expulsionis.* Solutione educit melancholiam, & phlegma, & aquam. Et antiquitus quidem fuit eius administratio consueta in solutiuis; deinde fuit dimissum, propterea quia nocet coitui, & spermati, & quia disrumpit uenas ani. & quando rectificatur, non est iuuamentum in ipso, & illud ideo, quoniam eius rectificatio fit hoc modo. Infunditur non contritum in lacte recenter mulcto die, & nocte, & renouatur illud multoties, & illud est ex eis, quæ debilitant ipsum, & destruunt operationem eius in humoribus malis. Qui verò excusationem non inuenit, quin ipso vtatur, permisceat ipsi anisum, & fœniculum, & cyminum. Et quod de eo in potu sumitur, fit ab vno danich vsque ad quatuor. Et hęc quidem de herba eius. In lacte verò ipsius, non est bonitas, & non uidetur mihi quod sit in potu dandum. & quum eius solutio superfluit, ex eis quæ ipsa abscindunt, est sedere in aqua frigida: & quando in potu datur colicæ, bibere cum ammoniaco & bdellio, & serapino, & modico stercoris † lupi narrato in capitulo colicę. *Febres.* Repellitur, propterea quia generat febres. *Venena.* Pōdus drag. ij. de ea interficit.

De [a] [selgem.] Cap. 674.

Selgem quid est? Est napus, qui iam dictus est ante in cap. [b] [de lem.]

De [a] [scerbin.] Cap. 675.

Scerbin (*i. cedrus.*) quid est? Est arbor alkitran, & nos

& nos quidem iam locuti fuimus de alkitran. Nunc verò narremus operationes, quę sunt propriæ arbori ipsius. Et hæc quidem arbor est de genere arboris pini, & habet fructum similem fructui cupressi, sed est minor eo, & habet spinas, & est duarum specierum, quarum vna est longa, & altera curta. *Operationes, & proprietates.* In cortice huius arboris est stypticitas. *Mēbra capitis.* Si quis de fructu huius arboris plurimum assumit, facit soda propter calefactionē, & propterea quia communicat stomacho in mordicatione, quam ei facit. & quando colluitur os ex aceto, in quo decoquūtur folia eius, sedat dolorem dentium. *Membra anhelitus & pectoris.* Fructus eius confert tussi. *Membra nutrimenti.* Fructus eius est malus stomacho, mordicans ipsum, sed ipse confert hepati. *Membra expulsionis.* Eius fructus confert distillationi vrinæ. Et si bibatur cū pipere, prouocat vrinam. Et quando ex cortice eius fit suffumigatio, extrahit fœtum, & secundinam, & quando bibitur, stringit ventrem, & quandoque stringit vrinam. *Venena.* Datur in potu fructus eius cum vino ad potum leporis marini. Et si misceatur cum adipe cerui, & inungatur ex eo corpus, non approximant ei vermes venenosi.

De [a] [*sceneschic.*] *Cap.* 676.

Sceneschic quid est? Est similis abrotano in uirtute. *Natura.* Est calidum & siccum in secundo. *Membra capitis.* Confert epilepsię, & abscindit fluorem saliuæ currentis, & propriè ex oribus puerorum. *Permutatio.* Loco eius in iuuamento quod facit epilepsię, & alijs, ponitur sampsucus.

De [a] [*sucudus.*] *Cap.* 677.

Sucudus. *Natura.* Virtus eius est calida. *Operationes et proprietates.* Bibitur eius succus ad dolores. *Decoratio.* Recens cum vino linitur super morpheam. *Vulnera & ulcera.* Facit cohærere vlcera antiqua, & pulucrizatur super carnem additam. *Instrumēta iuncturarum.* Linitur cum aceto super podagram, & fit ex eo ceratum ad dolorem dorsi. *Membra anhelitus & pectoris.* Fiunt ex eo cū dulcibus [b] [bucellę] ad tussim. *Membra nutrimenti.* Bibuntur ex eo. drag. ij. cum hydromelle ad mordicationem stomachi. *Membra expulsionis.* Duę drag. cum hydromelle valent ad dysenteriam, & difficultatem urinæ. Et quum mulier subijcit sibi ipsum, prouocat menstrua.

De [a] [*spina alba.*] *Cap.* 678.

Spina alba quid est? Est bedoard. *Natura.* Frigida est & sicca in primo. *Instrumenta iuncturarum.* Eius decoctio confert instrumentis iuncturarum, & podagræ. *Membra nutrimenti.* Confert mollificationi stomachi.

De [a] [*spina Iudaica.*] *Cap.* 679.

Spina Iudaica. *Natura.* Est calida. *Operationes et proprietates.* Est subtiliatiua, resolutiua. *Instrumenta iuncturarum.* Cōfert alcuzez. *Membra capitis.* Colluitur os ex decoctione eius ad dolorē molarium. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert sputo sanguinis.

De a [*spina Aegyptia.*] *Cap.* 680.

a B. Seuche masarie.

Spina ægyptia. *Natura.* Est frigida in primo, sicca in secundo. *Operationes & proprietates.* Est exsiccatiua, abscindens catarrhos. *Vulnera & ulcera.* Radix eius, & propriè semen vehementis sunt consolidationis. *Membra anhelitus & pectoris.* Cōfert apostemati gutturis. *Membra nutrimēti.* Confert apostemati stomachi.

De [a] [*synapi.*] *Cap.* 681.

a B. Chardel.

Synapis. *Natura.* Calida est & sicca vsque ad quartum. *Operationes & proprietates.* Incidit phlegma, & oleum eius est calidius oleo raphani, & fugiunt ex fumo eius vermes venenosi, & illa quæ est syluestris, generat humorem malum, & in ipsa sunt abstersio, & resolutio, et homines quidem comedunt folia eius, & radicem ipsius elixata. *Decoratio.* Mundificat faciem & aufert [b] [occultationem] & vestigia sanguinis mortui, & syluestris est emplastrum bonum [c] [sorditici,] & exsiccat linguā, & confert alopeciæ. *Apostemata & † pustulæ.* Resoluit apostemata calida, & omne apostema antiquum, et ponitur cum [d] [caulibus] super scrophulas. *Vulnera & ulcera.* Confert scabiei, et impetigini. *Instrumenta iuncturarum.* Confert dolori iuncturarum, & sciaticæ. *Membra capitis.* Mūdificat humiditates, quæ sunt in capite, & fit ex ea emplastrum capitis eius qui patitur lethargiam. Et aqua eius distillatur ad omnem dolorem auris, & molarium, & similiter eius oleum, & propriè quando decoquitur in ea assa, & est de medicinis aperientibus colatorij oppilationem. Et dixerunt quidam, quòd si bibatur a ieiuno, intellectum efficit bonum. *Membra oculi.* Administratur in † collyrijs oculi ad pānum, & asperitatē. *Membra anhelitus & pectoris.* Si teratur, & bibatur cum aqua mellis, aufert asperitatem antiquam in canna pulmonis. *Membra nutrimenti.* Extenuat splenem, & facit sitim. *Membra expulsionis.* Confert prefocationi matricis, & facit desiderium coitus. *Febres.* Confert febribus periodicis, & antiquis.

b B. nigredinem sanguinis.
c B. quartanę.
† bothor.
d B. sulphure.
† alcofol.

De [a] [*strangulatore adib.*] *Cap.* 682.

a B. Chanach al dib.

Strangulator adib quid est? Prefocat adib, & porcos, & canes, & est præfocatiuus, & non administratur interius neque exterius.

De [a] [*strangulatore leopardi.*] *Cap.* 683.

a B. Chanach alnemer.

Strangulator leopardi quid est? Suffocat leopardos, & lynces, et reliqua. Et non administratur intus, neque extra. Et dicitur quod quādo appropinquat scorpioni, congelat eum. *Venena.* Ipse interficit adib. et iam dictum est de eo.

a B. Chalef.

De [a] [*salice.*] *Cap.* 684.

b B. Alia litera. contunduntur.

c B. contunduntur.

Salix quid est? Quandoque egreditur ex folijs eius quando [b] [finditur] gumma fortis. *Operationes & proprietates.* Fructus, & folia eius sunt styptica sine mordicatione, & inest eis exsiccatio sufficiens. Et cinis eius est uehementis exsiccationis. & quando ex ea humida fit emplastrum, retinet fluxum sanguinis. & quandoque [c] [finduntur] folia eius, & egreditur gumma ab eis uehementis abstersionis, subtiliatiua. *Decoratio.* Eius cinis eradicat uerrucas linitus cum aceto. *Vulnera & ulcera.* Fit ex eo emplastrũ ad vulnera magna, & proprie ex fructu eius, & folijs eius, & cinis eius remouet formicã, quando linitur cum ea cum aceto. *Membra capitis.* Qđ est eius superius, & aqua eius, sunt sedantia soda. & non est aliquid magis vltimum quã succus foliorum eius in cura saniei, quę currit ex aure. *Membra oculi.* Ponuntur fructus, & aqua eius super percussionem pupillæ, & eius gũma confert ualde uisui debili. *Membra nutrimenti.* Aqua eius confert oppilationi hepatis, & icteritiæ. *Membra expulsionis.* Fructus eius confert habentibus fluxum sanguinis.

a B. Chanafes.

De [a] [*scarabeo.*] *Cap.* 685.

Scarabeus. *Membra capitis.* Oleum, in quo frigitur, valet ad dolorem auris, quando in eam effunditur, & similiter corpus eius quod optime contritum est.

a B. Chabt.

De [a] [*scoria.*] *Cap.* 686.

Scoria. *Electio.* Scoria fortioris exsiccationis est scoria ferri. *Natura.* Scoria ferri est sicca in tertio, & scoria ęris, est ei propinqua. reliquę verò scoriæ sunt minus calidę. *Operationes & proprietates,* Omnes sunt exsiccatiuę. & quæ fortioris est exsiccationis eis omnibus, est scoria ferri. & omnes exsiccant humiditates. *Apostemata et* † *pustulę.* Scoria ferri resoluit apostemata calida. *Vulnera, & ulcera.* Scoria argenti confert scabiei, &† tineæ, & consolidat ulcera, & prohibet fluxum hæmorrhoidarum, & fistularum. *Membra oculi.* Scoria ferri cõfert asperitati palpebrarum, & scoria stanni confert vlceribus oculi, & in hoc loco merdasegni. *Membra nutrimenti.* Scoria ferri confortat stomachum, & exsiccat superfluitates eius, & remouet mollificationem eius, quando in potu datur in uino antiquo, aut bibitur cum uino. *Membra expulsionis.* Scoria ferri prohibet fluxum hæmorrhoidarum, & propriè quando sedetur in uino antiquo, & admisto, & prohibet imprægnationem, & abscindit fluxũ sanguinis menstrui, & est in eo ultima, & similiter ĩ vrina. & coarctat anum linita. *Venena.* Scoria ferri cum oxymelle confert nocumento medicinæ, quæ nominatur conitum.

† bothor.

† sahafat.

LITERA T.

a B. Athris.

De [a] [*Tri.i.itrijs.*] *Cap.* 687.

TRi (*.i.itria.*) quid est? Est sicut corrigię, factũ ex azymo, qđ coquitur in aqua cũ carne, & sine carne, & nominatur in terra nostra [rusne.] *Natura.* Est calidum, & humiditas eius est superflua. *Operationes et proprietates.* Non est dubium quin sit tardæ digestionis, & descensionis a stomacho, quoniam est azymum non fermentatum Et coctum sine carne, est leuius apud quosdam, sed fortasse res non est secundum quòd dicunt, & quando cum eo permiscetur piperis parum, & oleum amygdalinum, rectificatur eius dispositio parum. & quum digeritur multiplicatur eius nutrimentum valde. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert pulmoni [c] [remouendo tussim, & sputũ] sanguinis, & propriè quando decoquitur cum portulaca. *Membra expulsionis.* Est lenificatiuum ventris.

De [a] [*terebinthina.*] *Cap.* 688.

Terebinthina. dicetur in capitulo de grano viridi.

De [a] [*tarcon.*] *Cap.* 689.

Tarcon quid est? Est notũ. Et dixerunt quidam pyrethrum est radix altarcon montani. *Natura.* Manifestum est quòd est calidum & siccum in secundo, quamuis sit in ipso virtus stupefactiua. Quidam verò dixerunt, de quibus non est curandum, quod ipsum est frigidum & siccum. *Operationes & proprietates.* Est desiccatiuum humiditatum, & exsiccatiuum earum, & in ipso est infrigidatio quædam. *Membra capitis.* Confert † aphthis, quũ masticatur, & tenetur in ore. *Membra anhelitus & pectoris.* Facit accidere dolorẽ gutturis. *Membra nutrimenti.* Est difficilis digestionis. *Membra expulsionis.* Abscindit desiderium coeundi.

De [a] [*taraxacon.*] *Cap.* 690.

Taraxacon quid est? Notum est: est species endiuię. *Natura.* Frigus eius est plus humiditate ipsius, cũ hoc quòd in ipsa est humiditas. *Operationes & proprietates.* Est infrigidatiua apitiua. *Membra oculi.* Eius lac abstergit albuginẽ. *Membra nutrimenti.* Eius succus confert hydropisi valde, & aperit oppilationes hepatis. *Venena.* Resistit venenis, & ex ea fit emplastrum ad pũcturas, & propriè ad puncturam scorpionis.

De [a] [*tamarisco.*] *Cap.* 691.

Tamariscus. *Operationes & proprietates.* In ipso est stipticitas, & abstersio, & mundificatio atque exsiccatiõe vehemẽti, & eius aqua est abstersiua, desiccatiua, cuius abstersio est plus exsiccatione eius. Et ipsius exsiccatio est cum stypticitate, sed est fructus eius vehementioris stypticitatis, & in tamarisco quidem est subtilitas partium & in reliquis rebus albuca [b] † [ ] & administratur loco gallæ viridis. *Decoratio.* Eius decoctio administratur in embrocha ad pediculos, & interficit eos. *Apostemata &* † *pustulę.* Ex eius folijs fit emplastrum super apostemata fluxa. *Vulnera & ulcera.* Eius fumus exsiccat vlcera humida, & variolas, & spargitur quod ex eo tritum

tritum est,& cinis eius super adustionem ignis, & ulcera humida,& & fructus eius, & cinis ipsius exsiccant vlcera difficilia,& corrodunt earnem additam. *Membra capitis.* Decoctio foliorũ eius cum uino confert dolori dentium, colluto ore ex ea,& prohibet corrosionem eorum, propriè fructus eius. *Membra oculi* . Eius fructus stat loco lycij, & gallæ in ægritudinibus oculi. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert sputo antiquo,& propriè fructus eius. *Membra nutrimenti*. eius rami dissoluti in aceto conferunt spleni, emplastro ex eis facto. & ad splenem bibitur uinum in quo decocta sũt folia eius & ipsius virgulta. & faciunt splenetici ex ligno eius uasa. *Membra expulsionis.* Confert solutioni antiquæ, & sedent in decoctione eius ad cursum matricis,et supponitur granum eius ei,& bibitur fructus eius etiam. *Venena.* Cõ fert fructus eius morsui viperę.

De [a] [*tarathit.*] *Cap.* 692.

Tarathit quid est? [b] [Frusta ligni nodosi,] grossitudinem digiti habentis,& eius longitudo est minor. Et plurimum eius est styptici saporis & [c] [cineritij coloris,] Et uirtus eius est sicut uirtus eius est sicut uirtus balaustiæ, & dicitur quod ipse affertur ex [d] [ruribus.] *Operationes & proprietates.* Est stypticus et prohibens motum sanguinis in membris omnibus. *Instrumenta iuncturarum.* Confortat iuncturas mollificatas. *Membra nutrimenti.* Confert mollificationi stomachi, et hepatis. *Membra expulsionis*. Stringit,et retinet fluxum sanguinis et descensionem sanguinis in egestione, et dysenteriæ bibitum in lacte caprarũ decocto. *Permutatio.* Medietas põderis eius de cortice oui adusto abluto,et sexta põderis eius đ gallis,et decima põderis de gũmi arabico.

De [a] [*talk.*] *Cap.* 693.

Talk quid est? Dixerunt quidam, quòd in bibitione eius est timor,propter illud,quod in ipso est ex retentione sui cum partibus stomachi et [b] [uillositate] eius,et cum gutture, et † gula. Et quando uecessarium est ut soluatur,soluatur in panno,in quo ponantur frusta glaciei, aut lapides,et percutiatur donec resoluatur.et si fuerint lapides,necessarium est, ut submergantur in aqua.et si uoluerit homo,dimittat ipsum in panno,deinde excutiat ipsum in uase, et excipiat quod excussum est, et utatur eo cum aqua gummæ.et erit bonum suæ intentioni. *Electio.* Quod ex eo calcinatum est,est fortius, et subtilius. *Natura*. Frigidum est in primo, siccum in secundo. *Operationes & proprietates*. Stypticũ est, et retinẽs sauguinem.;et administratur in psylo thro,sicut existimauit Paulus, et alij, ut sit eius desiccatio maior. Ipsum enim non adurit ignis nisi cum arte. *Apostemata & † pustulæ*. Prohibet apostemata mammillarum, et testiculorum, et quę post aures sunt, et reliquarum carnium laxarum in principio. *Membra anhelitus & pectoris.* Retinet sputum sanguinis cum aqua plantaginis. *Membra expulsionis.* Retinet sanguinem matricis,et ani bibitum,et quod ex eo ablutum est et linitum,confert dysenteriæ.

De [a] [*talisafar.*] *Cap.* 694.

a B.Thalisfar.

Talisafar quid est? Est cortices Indi,in quibus est stypticitas,et acuitas,et odoris boni parum,et in ipsis est substantia terrea plurima, et subtilitas pauca. *Natura.* Apud Gal. non est ostẽsum ipsos habere caliditatem,neq; frigiditatẽ de qua sit curãdum. Quidam autem dixerũt, ꝙ sunt calidi et sicci in secundo. *Operationes & proprietates.* In ipsis sunt stypticitas,et exsiccatio fortes,et resolutio.et sunt compositi ex substantijs, pluribus.et terreitas in eis est plus. *Membra expulsionis*. Conferunt [b] [dysenteriæ,] et ulcerib. intestinorum,et fluxui sanguinis matricis,et ani.et conferunt hemorrhoidibus.

b B diariæ.

De [a] [*tarifilon.*] *Cap.* 695.

a B.tharihaan.

Tarifilon quid est? Planta nascens in vere. et flos eius est similis croco hortulano. *Venena.* Decoctio eius, quum effunditur super morsum viperæ,sedat dolorem eius. Et si effunditur super membrum sanum,facit in ipso contingere simile illi,quod contingit ex morsu viperæ,de dolore.

De [a] [*tuberibus.*] *Cap.* 696.

a B kema.

Tubera quid sunt? Sunt ex substantia terrea plus,et aquea minus. Et in ipsis est aereitas, et subtilitas pauca.et sũt priuata sapore. *Electio.* Meliora eorum sunt arenosa,alba, in quibus non est odor malus, et quæ ex eis sunt sicca,deteriora sunt humidis.et illa quidem, quæ elixantur post excoriationem, et scissionem cum cultello cum aqua et sale,deinde coquuntur cum oleo,et almuri,et speciebus condientibus, aut altit, sunt meliora. Et deteriora eorum genera, sunt fungi, et proprie quum nascuntur sub arboribus,et in terra mala. *Operationes & proprietates.* Sunt grossa valde, et prębent nutrimentum grossum,melancholicum, et nõ appropinquat eis in hoc aliquid. Et eorum quidem theriaca sunt vinum purum,et condientes species. Et si elixentur, deinde coquantur cum eis, generatur nutrimentum grossum,non malum:uerun tamen saporem non habent. *Instrumenta iuncturarum.* Timetur ex eis paralysis. *Membra capitis.* Timetur ex eis apoplexia. *Membra oculi.* Eorum aqua sicut est, abstergit oculum. et hoc quidam laudauerunt,et cõcessit illud Musaia medicus. et alij. *Membra nutrimenti.* Sunt tardæ digestionis,impedientia,grauantia stomachum, grossi chymi. Gal. uero in quodam loco ait,non sunt mali chymi. *Membra expulsionis.* Faciunt incurrere colicam,et difficultatem urinę.

De [a] [*tinctura.*] *Cap.* 697.

a B.Medad.

Tinctura quid est? *Electio*. Melior est illa, quæ est leuioris ponderis, et magis intensę nigredinis. *Natura.* Omnis est calida, exsiccatiua, nisi Inda,quoniam Indi et Paulus numerant eã inter infrigidatiua. *Operationes & proprietates*. Omnis est exsiccatiua. *Apostemata & † pustulæ.* Existimauit quidam,quod Inda ponitur super apostemata calida,et cõfert eis. *Vulnera & ulcera.*

† bothor.

Illa quę assumitur ex fumo ligui pini, cum gũma,& bdelio ponitur super adustionem ignis, donec cadat.

a B.Selhafe.

De a [testudine.] Cap. 698.

Testudo, *Membra capitis.* Sanguis eius quę syluestris est, iam dictum est, quòd confert epilepsiæ b [adhærens,] Et fel testudinis valet ad † aphthas,& distillatur in nares epilepticorũ. *Mēbra anhelitus & pectoris.* Ouum eius valet ad tussim infantium, & fel ipsius illinitum ad c [scrophulas. *Venena.* Illa,] quæ est marina, cum coagulo, est bona morsui vermium venenosorum,& ei qui bibit lacticinium.

b B faciendo ex eo caputpurgiũ † cola.

c B. præfocationem. Venena. Sanguis eius.

a B. Tamarindi

De a [tamarindis.], Cap. 699

b B.noui.

Tamarindi. *Electio.* Meliores sunt b [teneri] recentes. qui nondum senescunt,& non ex siccantur,& quorum acetositas est vera. *Natura.* Frigidi sunt & sicci in secundo. *Operationes, & proprietates.* Sunt solutiui, & sunt c [meliores] prunis, & minoris humiditatis. *Membra nutrimenti.* Conferunt multitudini vomitus, & siti in febribus,& stringunt stomachum mollificatum, ex multitudine vomitus. *Membra expulsionis.* Solutione educũt choleram. Et potio ex decoctione eorum sit propinquã mediæ libræ. *Febres.* Conferunt febribus habentium syncopim & conturbationem, & propriè quum necesse est naturam linire.

c B. Alia subtiliores.

ANNOTATIONES.

Tamarindos frigidos facit & siccos secundo ordine. At Auer. 5. *Coll. frigidos tertio gradu, & siccos secundo esse arbitratur.*

Cap. 55.

a B.Tuderi.

De a [tuderi.] Cap. 700.

Tuderi (*.i. horminum*) quid est? Inquit Diosc. Est herba habens folia similia folijs prassij,& radicem quadratam,& eius radix mensuram habet medij cubiti. & habet capita, in quibus sunt semina longa, nigra,& est hęc vsitata tuderi, Syluestris verò semen est rotundum. *Natura* Calida est in secundo, humida in primo. *Operationes et proprietates.* Inest ei b [acredo] nasturtij. Et in ipsa est vlceratio. *Apostemata et † pustulæ.* Cõfert canceris, qui non sunt vlcerati, linita cum aqua mellis. Et cõfert omnibus apostematibus duris, & fit ex ea emplastrum super tumorem. *Instrumenta iuncturarum.* Fit ex ea emplastrum super duritiem podagræ. *Membra capitis.* Confert apostematibus radicum aurium. *Membra oculi.* Quum ex ea fit collyrium cum melle, mundificat vlcera oculi. *Membra anhelitus & pectoris.* Adiuuat quãdo ponitur in electuarijs c † [ ] in expuendo humores, postquàm infunditur, & bullitur in aqua, deinde ponitur in vase,& assatur. *Membra expulsionis.* Adiuuat in coitu, & propriè d [in decocto, quod est ex vino.]

b B. acuitas. † bothor.

c † B. factis in modum loch.

d B. Alia litera. decoctum cum vino.

a B tenub.

De a [tenub.] Cap. 701.

b B.alchusi.

Tenub quid est? Arbor nota, & b [causi] est species eius, & c [casmecoras] est semen arboris eius, & pix syluestris ex ea assumitur. *Operationes et proprietates.* Semen autem eius d [casmecoras,& virtus ipsius est styptica,] & est subtilis ca[...] lefactionis. *Apostemata & † pustulæ.* Ex folijs hu[...]ius arboris fit emplastrum apostematibus calidis. *Vulnera & ulcera.* Folia & semen eius, quando miscentur cum adipe anseris, & merdasengi, & cũ farina thuris, conferunt vlceribus mani[...]festis,& quum permiscetur cum e [cera] & oleo myrtino, confert vlceribus tenerorum corporum, & omnibus vlceribus recentibus, calidis,& cortex eius est conueniens vlceribus puluerizatus,& quando administrantur folia eius super vulnera recentia, prohibent corruptionẽ eorum. *Membra capitis.* Colluitur os ex ea,& decoctione eius,& propriè cum aceto ad dolorẽ dentium,& quandoque finditur lignum eius, & coquitur in aceto ad illud. *Membra oculi.* Fumus eius in † collyrijs confert oculo. *Membra anhelitus & pectoris.* Semen eius, quod est f [casmecoras,] adiuuat ad spuendum ex pectore, & gumma quidem tenub maximi est iuuamenti ad tussim antiquam valde, & est species picis. *Membra nutrimentis.* Confert ad ea pondus aurei cum aqua mellis ad hepar læsum. *Membra expulsionis.* Si bibatur, stringit,& retinet ventrem.

De a [*tereniabin. i. manna, seu melle aereo.*] Cap. 702.

Tereniabin quid est? hic est ros, qui plurimũ cadit in Corasceni,& in locis qui sunt vltra flu[...] uium, & plurimum casus eius in regione nostra est super lapides. *Electio.* Melior est recens[...] album. *Natura.* Est æquale ad caliditatem perue[...]niens. *Operationes & proprietates.* Est lenitiuum cõueniens ad abstergendum. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert tussi,& lenit pectus. *Membra nutrimenti.* Sedat sitim. *Membra expulsionis.* Solutio est cũ[...] ne educit choleram facile,& eius solutio est cũ proprietate, quæ est in ipso,& eius quidem potio est a x. aureis, usque ad xx. aureos.

De a [tucia.] Cap. 703.

Tucia quid est? Origo tuciæ est fumus, qui eleuatur. vbi purificatur ęs a lapidibus, qui ei admiscẽtur,& a stanno qđ ei admiscetur & quãdoq; sublimatur climia,& illud qđ sublimatur, est tucia bona,& quod residet inferius, est climia, quę nominatur b [succudus.] tucia verò alia est alba,& alia est citrina,& alia ad rubedinem declinans, & Inda quidem est illud, quod in ablutione tuciæ aggregatur, sicut fæx sub aqua, quæ ipsa abluitur,& illud est c [succudus.] differentia verò inter succudum & tuciam, est quòd tucia sublimatur,& illud nõ sublimatur, sed remanet inferius in canalibus, per quos currit æs, & hoc est sicut climia ęris, & quãdo hoc sublimatur, sublimatur ex eo tucia. *Electio.* Melior est alba, d [volatilis,] deinde citrina, deinde quę habet colorem phisticorum alcarmeni,& illa quæ est minus vetusta, omnibus est melior. *Natura.* Frigida est in primo, sicca in secundo. *Operationes & proprietates.* Est desiccatiua sine mordicatione,& illa quæ est abluta, est melior desiccantium.

Decoratio.

Decoratio. Confert lendib. *Vulnera, et ulcera*, Illa q̃ est abluta, cõfert vlcerib. ita ꝙ vlcerib. cãcerosis *Membra oculi.* Confert dolori oculi, & prohibet superfluitates fraudulentas coarctatas in venis oculi penetrare in tunicas, propriè illa quæ est abluta. *Membra expulsionis.* Confert vlceribus ani, & testiculorum, & apostematibus eorum.

De [a] [*tincar.*] *Cap.* 704.

Tincar quid est? Aliud est minerale, & aliud est artificiale, et dicitur capistrum auri. *Membra capitis*. Confert dolori molaris, et corrosioni dentium sua proprietate.

De [a] [*tasmarach.*] *Cap.* 705.

Tasmarach. *Natura,* Calidum est, et siccum. *Operationes & proprietates.* Est stypticum fortiter.

De [a] [*tinsa.*] *Cap.* 706.

Tinsa. *Membra oculi.* Stercus eius confert albugini oculi. Fit emplastrum ex adipe eius super morsum ipsius, & sedatur dolor eius statim.

De [a] [*tembul.*] *Cap.* 707.

Tembul. *Natura,* Frigidum est in primo, sic cum in secundo. *Operationes & proprietates.* Est stypticum, exsiccatiuum. *Membra capitis*. Confortat carnem quę est inter dentes, et masticant ipsum Indi ad illud semper. *Membra nutrimenti*. Confortat stomachum, et propter illud masticant semper Indi.

De [a] [*tefisse.*] *Cap.* 708.

Tefisie quid est? Est gũma rutę agrestis, et iã dictum fuit in the. *Electio,* Nõ confert nisi quę est recens, et quum super ipsa pertransit annus, debilitatur, et non est in ipsa iuuamentum propter resolutionem humiditatum, quæ sunt in ipsa superfluarum. *Natura.* Est calida valde, adustiua, fortis calefactionis, et exsiccationis. Et in ipsa est humiditas superflua, extranea causa cuius nõ mordicat statim. *Operationes et proprietates.* Est mundificatiua, solutiua, maturatiua, disruptiua, et propter humiditatem suam superfluã non adurit, nisi post horam, et est ex eis, quæ attrahunt vehementer, et violenter ex profundo corporis, sed post spatium propter humiditatẽ suam superfluam, et non est ei par in alterando complexionem ad caliditatem. *Decoratio*. Facit nasci pilos, et confert alopeciæ valde, et raro inuenitur par ei in illo, et iam diximus administrationem eius in capitulo ipsius, et confert [b] [occultationi] sanguinis, sed non dimittitur super ipsam præter horam. Et similiter confert vestigijs, et pãno, et albaras. *Instrumenta iuncturarum.* Inunguntur cũ compressione super mollificationem neruorum, et super podagram, et super iuncturas frigidas, clysterizatur cum ea ad [c] [arteticam.] *Membra anhelitus et pectoris,* Cõfert sputo saniei, & difficultati anhelitus, & confert dolori amborum laterum, & propriè dolori ipsorum antiquo linita, & vt emplastrum superposita, & cum ea euacuando, & adiuuat ad expuendas superfluitates linita, & subtilitate reperta in administrando eam in electuarijs. *Membra expulsionis.* In radice eius, et corticibus ipsius, & lachryma eius, est solutio. *Febres* Sumãtur de corticibus eius, tres aurei, et de succis tres anulusat, & de lachryma eius aurei ij, et quum multiplicatur eius usus, nocet. *Permutatio*. Loco eius ponuntur duæ tertiæ ponderis eius de dragãto, [d] [et tertia eius de euphorbio.]

d B. cum tantũdem nasturtij.

De [a] [*turbit.*] *Cap.* 709.

a B. terbed.

Turbit. *Electio,* Melius est album visibiliter, & contritum, habens foramina, quæ sunt sicut cannę subtilis foramina, & planum, velociter frangibile, & non grossum, & [b] [ipsum] corroditur, & debilitatur, & leue valde et perforatum est debile, sed eius rectificatio est, ut fricetur cortex eius cineritius, donec remaneat albus, et cõiungatur, quod de eo contritum est, cum oleo amygdalino. *Operationes & proprietates.* Acquirit vsus eius siccitatem, & exsiccationem in corpore, quoniã extrahit humiditates subtiles, & propter hoc administratur cũ oleo amygdalino. *Instrumenta iuncturarum*. Confert ægritudinibus neruorum. *Membra expulsionis.* solutione educit phlegma plurimum, et soluit aliquid ex humoribus adustis parumper, et hoc quando assumitur tritum, decoctum verò e contrario. Inquit Mesaugue. solutione educit humores viscosos grossos. Et dixerunt quidã solutione educit humorem crudum ex anchis. Et quod uerius est, est quòd solutione educit phlegma subtile, et si confortetur cum zingibere, & eo quod habet acuitatem virtutis, educit grossum, et crudũ humorem. Solum vero nõ soluit grossum, nisi inueniat in stomacho fixum, et in intestinis. sitque potio eius usque ad drag. ij. et in decoctionibus vsque ad iiij.

b B. quandoq.

De [a] [*turste.*] *Cap.* 710.

a B. Turs.

Tursie quid est? Est ammoniacum, et iam dictum est de eo in capitulo alif.

De [a] [*tubel.*] *Cap.* 711.

a B. Tubal.

Tubel quid est? Fortius tubel, est tubel ferri, deinde æris, & est illud qđ cadit ex percussione super ea. Et omne quidem est exsiccatiuum. Et iam quidem dictum est de eo.

De [a] [*thymo.*] *Cap.* 712.

a B. Thumum.

Thymum. *Natura*. Semen eius est fortis caliditatis. *Membra expulsionis.* Prouocat, & extrahit embrionem mortuum, & solutione educit sanguinem, et humorem colericum. Et potio eius sit medietas drag. et extrahit vermes.

De [a] [*theil.*] *Cap.* 713.

a B. Thil.

Theil quid est? Dicitur quod est teideken. *Natura.* Frigida est, et sicca in primo, et propriè radix eius recens. *Operationes et proprietates.* Virtus eius est styptica, Et in ipsa est mordicatio, et pro-

hibet eius succus attractionem materierum ad uiscera. *Vulnera & vlcera.* Confert vlceribus recentibus, quando ponitur sup ea, & propriè radix eius: & in ipsa est consolidatio. *Membra capitis.* Prohibet catarrhos omnes. *Membra oculi.* De succo eius b [& ipsa decocta] in vino & melle in pondere æqualiter sumptum ponitur in medicamine, quod ad oculum est bonum. Et illius quidem medicaminis compositio est hęc. Sumitur succus, & quantum est medietas eius de myrrha, & tertia eius de pipere, & tertia ipsius de olibano, & permiscentur, & est medicamen bonum. & oportet quidem, vt reponatur in vase æreo. *Membra nutrimenti.* Abscindunt semen, & radix eius vomitum. Et prohibent attractionem fieri ad stomachum, & semē eius omnino est conueniens stomacho. *Membra expulsionis.* Semen eius deglutitum, est prouocatiuum, & disruptiuum lapidis propter illud quod in ipso est de siccitate cum amaritudine. Et similiter radix eius, & decoctio eius confert vlceribus vesicæ.

b B. decocto.

De a [*thesisie.*] *Cap.* 714.

a B. Thasasia.

Thesisie quid est? Iam dictum est in the. Et iam diximus eam.

De a [*testiculo uulpis.*] *Cap.* 715.

a B. Chasi altaleb.

Testiculus vulpis quid est? Est quiddam bonum dulce. *Natura.* Est calidus in primo, humidus in ipso, & in ipso est humiditas superflua. *Instrumenta iuncturarum.* Confert spasmo, & tetano, qui sunt in posterioribus, & paralysi. *Membra expulsionis.* Facit appetitum coitus, & adiuuat ad ipsum, & propriè cum vino. & stat loco stinci.

De a [*testiculo canis.*] *Cap.* 716.

a B. Chasi alchelb.

Testiculus canis quid est? Est sicut testiculus vulpis, & est duarum specierum. Vna earum est minor, & est habens mollitiem, & est duorū parium, quorum vnum par est inferius, & aliud par est sursum, & vnum eorum est molle, & alterum est plenum. & est species maior, & in specie maiore est humiditas superflua. *Apostemata* † *& pustulæ.* Resoluit apostemata phlegmatica. *Vulnera & ulcera.* Mundificat ulcera, & prohibet formicam dilatari. & aperit fistulas, & incarnat ulcera fraudulenta, corrosiua. *Membra capitis.* Confert † aphthis. *Membra expulsionis.* Quando uir maiorem amborum b [sumit, fit masculus fortior. Et si mulier sumat debiliorem, fit magis fœmina] & dicitur, quòd ille qui est humidus c, † [ ] facit augmentum in coitu, & siccus abscindit ipsum, & unusquisque amborū destruit alterius operationem, & iam dictum est totum illud in maiore, & minore.

† bothor.

† alcola.
b B. efficitur potens in generādo masculos, & si mulier comedit illū qui est minor ambo rū, efficitur potens in generando fœminas.
c † B. seu recens

De a [*testiculo.*] *Cap.* 717.

a B. Chasihe.

Testiculus quid est? Est de genere carnis mollis. *Electio.* Melior testiculus est illius cuius b [bonus est testiculus, & qui est adolescentium.] Et testiculus qui est magnorum hircorum, & qui eis similantur de arietibus, & tauris, non digeritur; & non est sicut testiculus gallorum, præcipuè impinguatorum. nam ipse est bonus valde. *Operationes & proprietates.* Non habet bonitatem nutrimenti mammillarum, nisi testiculus gallorum impinguatorum. Ipse nanque est boni nutrimenti plurimum & omnes species testiculi, quando digeruntur, propriè quæ sunt difficilis digestionis, nutriunt plurimum. *Membra nutrimenti.* Plurimi ipsorum sunt difficilis digestionis, plurimi nutrimenti, & proprie qui sunt de animalibus magnis, grossę carnis.

b B. bona & cōueniens est ca-

De a [*testa.*] *Cap.* 718.

Testa. *Operationes & proprietates.* Est exsiccatiua, abstersiua. & proprie testa b [clibani,] & subtilior quidem testa est testa cancri marini. & c [tegula quidem est in uirtute folij.] *Decoratio.* Testa cancri marini est exsiccatiua, & absterɡit pannum, & lentigines. *Apostemata &* † *pustulæ.* Fit ex testa ceratum super scrophulas. *Vulnera & ulcera.* Emplastrum factum ex testa, est fortis consolidationis, & confert ulceribus. & ipsa abstergit scabiem, & proprie testa cancri marini. *Instrumenta iuncturarum.* Testa d [clibani] linitur super podagram. *Membra oculi.* Confert cum sale e [metallino] ungulæ.

De thalio. *Cap.* 719.

Thalium quid est? Dictum est de eo in capitulo de struthione.

LITERA V.

De a [*Vsnee.*] *Cap.* 720.

VSnee (*idest muscus*) quid est? Cortices tenues, subtiles, circunuolutæ super arborem ferentem glandes, et pinum, et nucem, & habet odorem bonum. *Electio.* Quæ ex ea bona est, est alba, & nigra, mala est. *Natura.* In ipsa est frigiditas pauca, & ad b [debilitatem] declinans, & stypticitas æqualis. & existimauerunt quidam quòd est calida in primo, & sicca in secundo. Inquit Alcanzi. Est frigida, vehementis siccitatis. *Operationes & proprietates.* Insunt ei virtus styptica, & resolutio simul, et lenificatio, & præcipuè quæ est de pino, & eius stypticitas est æqualis. & c [aromaticum eius] aperit oppilationes, & stringit carnes mollificatas. *Apostemata &* † *pustulæ.* Linitur super apostemata calida, & sedat ea, & resoluit durities, & sedat apostemata carnosa fluxa. *Instrumenta iuncturarum.* Cadit in unctionibus lassitudinis, & resoluit duritiem iuncturarum, & similiter eius decoctio. *Membra capitis.* Quum infunditur in uino, facit dormire potantem ipsum. *Membra oculi.* Abstergit visum. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert tremori cordis. *Membra nutrimenti.* Retinet vomitum, & confortat stomachum, & remouet inflationē eius, præcipuè eius infusio in uino styptico.

co.& confert dolori hepatis debilis. *Membra expulſionis.* Aperit oppilationem matricis. Et quando ſedetur in aqua eius, confert dolori matricis, & prouocat menſtrua. *Permutatio.* Pondus ipſius de cordumeni.

De [a] [*uchuen.*] *Cap.* 721.

Vchuen (*i. parthenium.*) quid eſt? Ex ea alia eſt alba, & alia eſt citrina, ſed alba eſt fortior. Et eſt virgę minutæ, ſuper quas ſunt flores alba habẽtes folia, ſimiles floribus [b] [maro] acuti odoris, & ſaporis. *Natura.* Eſt calida in tertio, & ſicca in ſecundo. *Operationes & proprietates.* Eſt digeſtiua, & aperitiua oppilationum. & in ea, quę eſt rubea, eſt ſtypticitas, & prohibitio ſpecierum ſolutionis, cum eo quod in ipſa eſt de reſolutione, ſed eius ſtypticitas eſt propter ipſius exſiccationem, & eſt prouocatiua ſudoris, & ſimiliter eius oleum inunctum. & aperit orificia uenarum, reſolutiuum, ſubtiliatiuum. [c] [*Electio.* Recens uiridis.] *Apoſtemata & † puſtulæ.* Reſoluit apoſtemata calida in ſtomacho, & ſanguinem congelatum in ipſo, & confert apoſtematibus frigidis. *Vulnera & ulcera.* Confert fiſtulis, & excoriat [d] [cortices, & ulcera] & confert uulneribus neruorum. [e] † [ ] *Inſtrumenta iuncturarum.* Confert torſioni neruorum, quũ in decoctione ipſius infunditur ſpongia, & ponitur ſuper eos. *Membra capitis.* Facit ſubeth: & quando odoratur humidum eius, facit dormire, & eius oleum cõfert doloribus auris. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert aſthmati, quum bibitur ſicca, ſicut bibitur epithymum. *Membra nutrimenti.* Mala eſt ori ſtomachi, ueruntamen reſoluit, & exſiccat, quod ad ipſum attrahitur, & reſoluit ſanguinem congelatum in eo. *Membra expulſionis.* Prouocat fortiter, & reſoluit ſanguinem congelatum in veſica, cum aqua mellis; & frangit lapidem. & quando bibitur cum flore ſuo, & cum [f] [eo quod eſt ſuper ipſum] cum vino, prouocat menſtrua. & ſimiliter ſuppoſitorium olei ipſius: ipſum enim fortiter prouocat, & ſuppoſitorium olei eius etiam reſoluit duritiem matricis, & aperit oppilationem matricis, & ipſa quidem bibitur ſicca in oxymelle ſicut epithymum, & ſoluit melancholiam, & phlegma, & confert apoſtematibus ani calidis, & aperit hæmorrhoidas ipſa, & eius oleum, & confert ramici ex aqua, poſtquã ſcinditur, & confert colicæ, & dolori ueſicę, & duritiei ſplenis.

De [a] [*uſnem.*] *Cap.* 722.

Vſnem quid eſt? Eſt plurium ſpecierum, ſubtilior earum eſt alba, & nominatur ſtercus paſſerum. & calidior earum eſt viridis. *Operationes & proprietates.* Eſt abſterſiua, mundificatiua, aperitiua. *Membra expulſionis.* Pondus drag. 5. ipſius reſoluit difficultatem urinæ. Et pondus. drag. v. deijcit partum uiuum, & mortuum. & drag. 5. perſicæ vſq; ad. drag. j. prouocat menſtrua. & pondus drag. iij. ſoluendo educit aquoſitatẽ hydropiſis. *Venena.* Pondus drag. x. eius eſt venenũ pernicioſum, & ex ſuffumigatione eius quæ ex ipſa eſt uiridis, effugiunt uenenoſa parua.

De [a] [*urtica.*] *Cap.* 723.

a B. Angiara.

Vrtica quid eſt? Color ſeminis eius, eſt ſimilis colori porri, ſed tamen eſt minus, & ſubtilius, & non eſt in eius longitudine, & mordicat quod ei obuiat, ita quod etiam inteſtina. *Natura.* Vrtica, & ſemen eius ſunt calida in principio tertij, & ſicca in ſecundo, ſed ſemen eſt minoris ſiccitatis, quam ipſa. *Operationes et proprietates.* Eſt attractiua, ulceratiua, reſolutiua, & cum virtute aduſtiua. & ſunt quidam, qui dicunt calefactionem eius non eſſe fortem: ſed in ipſa quidem eſt uirtus [b] [aperitiua,] & in ipſa eſt abſterſio fortis, & in ipſa non eſt mordicatio ulcerum. & quando cum carne coquitur, caro ſoluit inter urticam, & operationem eius. *Apoſtemata et † puſtulæ.* Emplaſtrum eius cum [c] [raphano] diſrumpit dubellet, & confert eis, & cõfert duritiebus, & confert ſemen eius cancro in emplaſtro, & ſimiliter eius cinis. *Vulnera & ulcera.* Eius cinis cum ſale confert vlceribus, quæ accidunt a morſura canum, & vlceribus malignis, & cancro. *Inſtrumenta iuncturarum.* Emplaſtrum ex ea cum ſale confert torſioni neruorum. *Membra capitis.* Eius folia contrita abſcindunt fluxum ſanguinis ex naribus: & ſemen eius confert ſtricturæ narium, & aperit oppilationes colatorij fortiter. & ex ſemine eius factũ emplaſtrum facit eradicationem dentium facilem. & emplaſtrum ex ea confert apoſtematib. quæ ſunt poſt aurem, & eſt abſterſiuũ. *Membra anhelitus & pectoris.* Quando bibitur cum aqua hordei, mundificat pectus. & quum decoquuntur folia eius in aqua hordei, educit humores groſſos, qui ſunt in pectore: ſed eius ſemen eſt fortius, & ipſum remouet aſthma, & ipſam dilatationem, [d] † [ ] & frigidam pleureſim. *Membra expulſionis.* Excitat coitum. proprie ſemen eius cum vino, & aperit orificium matricis: quare matrix recipit ſperma, et ſimiliter ſi comedatur cum cepis & ouis. & quando ſupponitur cum myrrha, prouocat mẽſtrua, & aperit matricem, & ſimiliter ſi bibatur eius decoctio cum myrrha. et folia eius recentia reducũt matricem exeuntẽ loco emplaſtri poſita, et ſoluendo educit phlegma & humorem crudum ſua abſterſione, non cum virtute ſolutiua, quæ ſit in ipſa. & oleũ eius plus ſoluit phlegma, quã oleum cartami. et decoctio foliorum cũ oſtracis lenit ventrem. et ſi vis vt ipſa facilius ſoluat, accipe medullam ſeminis eius, et cõtere ipſam cum ſauich, et proijce eam in uino, et bibe eã, et oportet ut poſt eius hauſtũ bibatur aliquid de oleo roſaceo, ne aduratur guttur bibentis. Et quandoque fiunt ex ipſa collyria cum melle, et ſupponuntur, et ſoluunt.

b B. inflatiua.

† bothor.

c B. aceto.

d † B. anhelitus

De [a] [*uiola.*] *Cap.* 724.

a B. benefeſegi.

Viola quid eſt? Nota eſt eius eſſentia. et operatio radicis eius eſt vicina operationi ipſius. *Natura.* Frigida eſt et humida in primo. et dicunt quidã quòd eſt calida in primo, ſed in frigiditate foliorum eius non eſt dubitatio. *Operationes & proprietates.* Dicitur, quòd ipſa generat ſanguinem æqualem. *Apoſtemata & † puſtulæ.* Sedat apoſtemata calida more emplaſtri ſuper-

† bothor.

posita cum sauich de hordeo, & similiter eius folia. *Vulnera & ulcera*. b [Viola epithemata bona] est scabiei. *Membra capitis*. Sedat soda sanguineam odorata, & illinita. *Membra oculi*. Confert ophthalmiæ calidę. *Membra anhelitus & pectoris*. Confert tussi calidę, & lenit pectus, & propriè quæ ex ea c [contrita] est cum zuccaro, & ipsius syrupus confert pleuresi, & pulmoni, & est melior quam iuleb in hoc capitulo. *Membra nutrimenti*. Valet d [inflationi stomachi.] *Membra expulsionis*. Syrupus eius confert dolori renum, & prouocat urinam. Et quę ex ea sicca est, soluendo educit choleram. Et ipsius etiam syrupus lenit naturam cum facilitate, & confert eminentiæ ani.

b B. oleum uiolatum linitum bonum.
c B. condita.
d B. inflammationi stomachi bibita & linita.

De a [urina.] Cap. 725.

a B. Baul.
b B. alnegib.

Vrina quid est? Nota est. *Electio*. Ex urinis iuuatiua magis est vrina cameli Arabici, qui est, b [anegib.] & vrina hominis est debilior urinis; tamen ea sunt debiliores vrinæ porcorum domesticorum castratorum, & eis fortiores sunt antiquæ. & vrina quidem castrati omnis generis, est debilior. & ex urinis magis abstersiua, est vrina hominis. *Natura*. Est calida & sicca. *Operationes & proprietates*. Omnes abstergunt, & urina quidem hominis ponitur cum cinere uitis super locum fluxus sanguinis, & sistitur. Vrina verò cameli conferi furfuribus, ablutione facta ex ea: & similiter urina tauri. *Decoratio*. abstergit morpheam. *Vulnera, & ulcera*. Vrina asini confert vlceribus ambulatiuis, & humidis, & vrina hominis etiam propriè antiqua. & cōfert excoriatiōi, & pruritui, & albaras, & præcipuè cū nitro, & aqua acetosæ. & fæx vrinę ponitur super erysipilam, & confert linita scabiei, & † tineæ, & ulceribus verminosis, & ulceribus pedum, super quę mingitur, & dimittitur donec sanentur. *Instrumenta iuncturarum*. Confert doloribus neruosis, & pręcipuè vrina caprarum domesticarum, & montanarū, & proprie spasmo, & extensioni: & similiter fit caputpurgium extensioni. *Membra capitis*. In urina tauri quum dissoluitur myrrha, & distillatur in aurem subtiliter, sedat dolorem eius. Et similiter vrina caprarum sola, & cum myrrha. & urina hominis antiqua prohibet fluxum putredinis ab aure. & vrina cameli confert c [fœtori narium,] & aperit oppilationes colatorij cum vehementi uirtute. *Membra oculi*. Coaguletur in vase æreo, & confert albugini, & scabiei, & propriè vrina puerorum: & similiter cocta cum porris. *Membra anhelitus et pectoris*. Vrina infantium lactentium confert dilatationi anhelitus. *Membra nutrimenti*. Quidam homo spleneticus somniauit, quòd præcipiebatur ei in somno, vt vrinā suam biberet omni die d [ter] & sanaretur: qui expertus est illud, & inuenit mirabile. Et urina quidem hominis, & vrina cameli conferunt hydropisi, & ea linitur splen pręcipuè cum lacte cameli. & vrina caprarum valet hyposarchæ, earum præcipuè quæ sunt montanæ, & præcipuè cum spica boni odoris, & similiter vrina antiqua porcorum in huiusmodi est bona cū vino forti. *Membra expulsionis*. Vrina porci frangit lapidem in renibus, & uesica, & prouocando educit ex ambobus, & urina asini confert dolori renum. Et urina hominis decocta cum porris confert doloribus matricum, quādo sedent in ea mulieres vnaquaque quinque dierum semel. *Venena*. Vrina hominis confert morsui viperæ bibita, & effunditur super eum, & propriè viperæ petrosæ, & cum nitro, super morsum canis rabiosi, & omni morsui, & punctura valet. Et quę ex ea, antiqua est, confert venenis omnibus, & lepori marino.

† sahafath.
c B. nocumento odoratus.
d B. Alia litera, tres pugillos, seu tres mensuras, quātum in palma manus in curuata continetur.

De a [uisco.] Cap. 726.

Viscus quid est? Est notus, & eius quidem fructus est similis ciceri nigro, non syncerę rotunditatis b [virgulatus,] frangibilis, c [ex quo manus inuiscantur.] eius autem minera est d [arbor ferens glandes, & malus, & pyrus, in quo] sunt virtus aerea, & aquea multiplicatæ valde. *Electio*. Qui ex eo bonus est, est recens, planus, coloris e [porri] interius, viridis exterius, teritur, et lauatur, deinde coquitur. *Natura*. Non calefacit nisi post moram longam, sicut gumma rutę agrestis: et est debilior ea in hoc, & in ipso quidem est humiditas superfluens, non digesta, et est calidus et siccus in tertio. *Operationes & proprietates*. Est resolutiuus: resoluit enim humiditates grossas ex profundo propter fortitudinem virtutis attractiuæ, et lenit. et dixerunt quidam: non inest ei operatio in humiditatibus tenuibus. *Decoratio*. Eradicat vngues malos, quum super eos ponitur cum arsenico. *Apostemata † & pustulæ*. Resoluit apostemata frigida, et propriè confortatus cum calce, et confert essere, et f [filiabus noctis.] *Vulnera et ulcera*. Lenit vlcera antiqua, et vlcera mala. *Instrumenta iuncturarum*. Lenit iuncturas cum tanta cera, quantus ipse est, et suo æquali pondere de resina pini. *Membra capitis*. Confert apostematibus frigidis post aures mistus cum gumma pini et cera. *Membra nutrimenti*. Extenuat splenem, quum ponitur super ipsum cum aliquibus rebus ipsum confortantibus, sicut est calx.

De a [uerme.] Cap. 727.

Vermis quid est? Est vermis granæ, et est vermis tinctorum, cuius virtus est sicut virtus erucæ. veruntamen est subtilior, et magis vadens in profundum. quidam autem dixerunt quòd colligitur hic vermiculus ex rebus pluribus, ita quòd colligitur ex arboribus glandes ferentibus. *Natura*. Vermiculus granæ recens, infrigidatiuus est. et in ipso est siccitas quantitatem habens. *Operationes & proprietates*. Vermiculus granæ, qui est uermis tinctorum, est purpureus, et exsiccat sine mordicatione. Et Gal. quidem dicit, quòd in ipso est stypticitas temperata. *Vulnera & ulcera*. Vermiculus granæ confert vulneribus neruorum tritus cum vino, aut aceto cum melle. dicitur autem, quòd vermis plurium pedum, qui moratur sub lagenis, secundum quod dicitur, quum bibitur ex eo aureus, remouet spasmum, et alcuzez nocentes. *Membra capitis*. Vermis plurium pedum, qui est sub amphoris, quum teritur cum cortice granati, et cum oleo ros. et distillatur in aurem, sedat dolorem. *Mem-*

Membra anhelitus & pectoris. Vermis rubeus, qui eſt ſub vrceis aquæ, qui habet pedes plurimos, & quum tangitur rotundatur, quando cum eo tangitur palatum cum melle, valet pręfocationibus. & ſimiliter quum comeditur, confert aſthmati, & dilatationi anhelitus, ſecundum ꝙ dicitur. *Membra nutrimenti*. Prędictus habens plures pedes, confert icteritię bibitus cum vino. *Membra expulſionis*. Vermis plurium pedum, qui eſt ſub ciſternis, & vrceis, bibitus cum vino eſt bonus difficultati vrinæ. *Venena*. Vermis olerum contritus linitur ſuper puncturam vermium venenoſorum, & confert ei.

De [a] [*uzifur*.] *Cap.* 728.

Vzifur quid eſt? dixerunt quidam, quòd eius virtus eſt virtus ceruſsę. & dixerunt alij, virtus eius eſt virtus alſcedenegi. *Natura*. Verius eſt vt ſit calidum & ſiccum, & vt quaſi ſint ambo in fine ſecundi. quod autem dicitur pręter hoc, eſt dictum per ignorantiam. *Operationes & proprietates*. Apud quoſdam eius ſtypticitas eſt fortior quam ipſius [b] [acuitas. & apud alios eius acuitas] eſt fortior ſtypticitate ipſius. *Vulnera & vlcera*. Conſolidat vulnera, & generat carnem in vlceribus, & prohibet aduſtionem ignis, & [c] oſtracoſitatem.] *Membra capitis*. Prohibet corroſionem dentium.

De [a] [*uitro*.] *Cap.* 729.

Vitrum quid eſt? Vitrum inter lapides, eſt ſicut ſtultus ĩter homines. declinat enim ad omnem tincturam, & tingitur ea, & frangitur, & abſcinditur cum eo. *Natura*. Calidum eſt in primo, ſiccum in ſecundo. *Decoratio*. Abſtergit dentes, & facit oriri pilos, quando cum oleo ſambacino inungitur. *Operationes et proprietates*. In ipſo eſt ſtypticitas, et ſubtilitas. *Membra capitis*. Mundat furfures, quando cum eo fit ablutio, & abſterguntur dentes. *Membra oculi*. Abſtergit oculum, & delet eius albuginem, & aduſtum eſt fortius. *Membra expulſionis*. Quod ex eo tritum eſt, & aduſtum, confert valde lapidi ueſicæ, & renum, quum bibitur cum vino.

De [a] [*vua paſſa*.] *Cap.* 730.

Vua paſſa dicetur in capitulo de vua.

De [a] [*uentre*.] *Cap.* 731.

Venter. *Operationes, & proprietates*. Parui eſt nutrimenti, mali chymi, & ſimiliter quod ſimilatur ei ex viſceribus, quamuis eius bona fiat digeſtio: veruntamen pluris eſt nutrimenti, quã pulmo. uentres autem auium, quando digeruntur, ſunt melioris nutrimẽti, & plurimi, & pręcipuè gallinarum, & anſerum. *Membra nutrimenti*. Eſt tardæ digeſtionis.

De [a] [*uite*.] *Cap.* 732.

Vitis quid eſt? Inquit Dioſ. vitis ſylueſtris, & montana, habet ramos lõgos, ſimiles illis, quos facit uitis. & earum folia ſunt ſicut folia uuæ lupinæ domeſticę, ſed ſunt latiora, & flos eius piloſus eſt, & fructus eius eſt ſicut [b] uua,] qui fit rubeus apud maturationem, & granum eius eſt rotundum, & comeduntur folia eius ſtatim, quum naſcuntur. *Operationes, & proprietates*. Cinis ramorum eius ponitur in medicinis cauterizantibus. & oleum uitis eſt ſicut oleum roſ. ueruntamen non eſt in eo illius ſubtilitas. & oleum quidem muſti eſt ſedatiuum, & calefactiuum, & flos ſylueſtris eſt uehementis ſtypticitatis. *Decoratio*. Lachryma eius ualet ſuper uerrucas formicales. & uitis quidem ſylueſtris abſtergit pãnum, & lentigines, ſed domeſtica eſt debilis. & lachryma ſylueſtris forſan eradicat pilos cum oleo, & propriè quæ aſſumitur ex ramis eius recẽtibus, quum inflammatur: & oleũ eius eſt fortius omnibus oleis. *Vulnera & ulcera*. Lachryma uitis eſt bona ſcabiei, & impetigini, & fructus uitis ſylueſtris prohibet apoſtemari uulnera. *Instrumenta iuncturarum*. Cinis uinaciæ eius quod remanet, cum aceto, confert torſioni neruorum, & cinis ramorum eius cũ oleo, ponitur ſuper cõtuſionem lacertorum, & mollificationem iuncturarum. & quandoque bibitur cinis eius propter caſum. & oleũ muſti eſt bonum doloribus lacertorum, & neruorum, & laſſitudini. *Membra capitis*. Folia eius & [c] fili] ipſius ponuntur in emplaſtro ad ſoda calidam. & radix uitis nigrę, & albæ, & ſylueſtris, eſt ex ſumma medicinarum abſtergentiũ ſordes auris: & eſt ex medicinis conferentibus ſurditati. & cortex eius quę ſylueſtris eſt, cum melle ſanat gingiuam ſanguineam. *Membra oculi*. Folia uitis cum ſauich hordei more emplaſtri ſuperpoſita oculo, prohibent fluxus ad ipſum. *Membra anhelitus & pectoris*. Succus foliorum domeſticę cõfert ſputo ſanguinis, & ſimiliter fructus ſylueſtris bibitus. *Membra nutrimenti*. Emplaſtrum factum ex folijs, & filis eius cum ſauich hordei, ualet ſuper apoſtemata ſtomachi, et inflationem eius, & ſuccus foliorum eius confert dolori ſtomachi ex caliditate, & quando bibitur radix eius cum aqua ſylueſtris, aut uino, confert hydropiſi, & ſolutione educit aquam. & fructus uitis ſylueſtris eſt bonus ſtomacho, & nauſeę, & conturbationi, & acetoſitati cibi. *Membra expulſionis*. Succus foliorum eius eſt cõueniens dyſenteriæ, & dolori [d] [ani] ex caliditate. & eius lachryma, quę eſt ſicut gumma, bibitur cum vino, et frangit lapidem, & cinis eius, quod remanet poſt expreſſionem, cum aceto ponitur ſuper hæmorrhoidas, & mora. & fructus eius bonus eſt ano, prouocat enim, et ſtringit. *Venena*. Cinis eius quod remanet poſt expreſſionem muſti, eſt theriaca morſui viperę.

b B. botrus.
c B. pampini.
d B. Alia litera. ſtomachi.

De a [*uolubili*.] *Cap.* 733.

Volubilis. *Natura*. Eſt æqualis ad caliditatem quandam declinans, et ſiccitatem [b] † [ ] plurimam [c] [eſt lenificatiua, et apud Alcazi eſt frigida.] *Operationes et proprietates*. Eſt reſolutiua, aperitiua. Et nota, quæ nominatur funis pauperum, conſtat ex terreitate conſtrictiua, et aqueitate lenitiua, et [d] [acredine] ignea, ſed exſiccatio de-

a B. Leblab.
b † B. non. Alia litera.
c ——B.
d B. acuitas.

destruit aqueitatem eius.& in ipsa est mundificatio. *Decoratio*. Lac volubilis magnę abradit pilos, & interficit pediculos. *Vulnera & ulcera*. Folia funis pauperum recentia conuenientia sunt vulneribus magnis,& consolidant ea decocta in vino ; & ex eis emplastrum factum superpositum,adustioni ignis,& propriè cum cerato:& ad hoc non est ei par. *Membra capitis*. Distillatur succus eius in aurē dolorosam cū cotto propriè cum oleo rosſ.& propriè quando est apostema calidum,& confert soda antiquæ.& succus eius confert materiei attractæ ad aurē, si est antiqua,& vlceribus antiquis in ea. *Mēbra anhelitus & pectoris*. Est bona pectori,& pulmoni, & mundificat asthma. *Membra nutrimenti*. Aperit oppilationes hepatis, & folia eius cum aceto sunt bona spleni. *Membra expulsionis*. Aqua eius soluendo educit cholerā adustam,& quando non decoquitur,est fortior. & est quædam species volubilis mala, solutione educens sanguinem.

a B. Hafiaalrhai.

De [a] [*uirga pastoris.*] *Cap.* 734.

Virga pastoris quid est? Est albatbat,& est masculus & fœmina,sed masculus est fortior. *Operationes, & proprietates*. In ipsa est stypticitas, sed pars aquea in ipsa est plurima,& propter multitudinem repulsionis materierum effusarum existimant,quòd est exsiccatiua,& [b] [similiter] prohibet fluxum. *Apostemata & † pustulæ*. Fit ex ea emplastrum phlegmoni,& erysipilæ, & formicæ, & est ualde conferens apostematibus vlceratis, *Vulnera & ulcera*. Consolidat vulnera recentia. *Membra capitis*. Succus eius interficit vermes auris,& exsiccat [c] [vulnera] eius. *Membra anhelitus & pectoris*. Aqua eius confert sputo sanguinis. *Membra nutrimenti*. Fit ex ea d † [ ] emplastrum ad inflammationem stomachi infrigidati. *Membra expulsionis*. Prohibet fluxum sanguinis ex matrice,& sanat vlcera intestinorum.Et Diosſ. quidem existimauit, ꝙ ipsa prouocat urinam,& sanat illum, qui retinet eam,& non potest mingere.

b B. propter illud.
† bothor.
c B. ulcera.
d † B. ifrigidata

De [a] [*uua.*] *Cap.* 735.

a B. Hauch.

Vua. *Electio*. Alba laudabilior est,quam nigra quum ęquantur in reliquis proprietatib. spissitudinis,& subtilitatis,et dulcedinis,et reliquorum,& dimissa post collectionem duobus diebus, aut tribus, melior est collecta in eadem b hora.] *Natura*. Cortex vuæ frigidus est & siccus. c † [ ] *Operationes & proprietates*. Collecta in eadem hora est inflatiua, & suspensa donec detumescat cortex,est boni nutrimenti, & est confortans corpus, & eius nutrimentum est simile nutrimento ficuum in paucitate malitiæ, & est plurimi nutrimenti,quamuis sit minus nutrimento ficuum,& matura minoris est nocumenti,quam non matura.et quando non digeritur vua,eius nutrimentum est crudum.et nutrimentum quidem vuæ cum sua dispositione plus est nutrimento succi eius, sed succus eius est velocioris penetrationis,et descensionis. et vuam stypticam speratur ꝙ resoluat appensio:

b B. die.
c † B. tardæ digestionis,& q̄d in ipso continetur, est calidum humidū, et grana ipsius sunt frigida sicca.

Acetosa verò non est ita. *Membra nutrimenti*. Vua passa est amica hepati & stomacho. *Membra expulsionis*. Vua & vua passa cum suis interiorib. bonę sunt doloribus intestinorum,et vua passa confert renibus et vesicę. et vua quidem in eadem hora collecta mouet ventrem et inflat, et omnis vua nocet vesicę.

De [a] [*uenis tinctorum.*] *Cap.* 736.

Venę tinctorum. *Natura*. Sunt calidæ et siccę,declinantes ad secundum. *Operationes & proprietates*. In ipsis est abstersio fortis. *Membra capitis*. Confert earum masticatio dolori dentiū. *Membra oculi*. Succus earum est bonus in acuendo visum, et abstergendo quod est coram pupilla de aqua et albugine. *Membra nutrimenti*. Cōfert icteritię factę ex oppilationib., et propriè cum aniso et vino albo.

De [a] [*uentribus.*] *Cap.* 737.

Ventres. *Operationes & proprietates*. Ventres auium pluris sunt nutrimenti, et illi qui sunt gallinarum,non digeruntur velociter. *Membra nutrimenti*. Existimauerunt quòd tunica interior ventrium exsiccata confert ori stomachi, et dolori eius. Filius Mesaugue, et propriè uentris galli.

De [a] [*uulpibus.*] *Cap.* 738.

Vulpes. *Operationes, & proprietates*. In ipsa est resolutio.et eius pellis est calidior pellium, et eius quidem pelle iuuantur humectati propter ipsius resolutionē. *Instrumenta iuncturarum*. Quando vulpes coquuntur in aqua, et embrochantur iuncturæ dolorosæ ex ea,confert uehementer. et similiter oleum quando uiua decoquitur in ipso,immo hoc est ualde fortius. et oportet quidem ut prolongetur eius sessio in ipso, et melius est ut sit post euacuationem,et purgationem,ut non attrahat cum fortitudine suæ [acuitatis,] et resolutionis humores ad iuncturas,et quando euacuatur corpus,post illud nō attrahitur ad iuncturas aliquid,quòd si redeat, erit leue. et similiter adeps uulpis quandoque attrahit aliquid,plus eo quod resoluit.et quandoque decoquitur in oleo uiua. et quandoque decoquitur in ipso decollata. et quæcunque ambarum administretur, resoluit illud quod est in iuncturis. *Membra capitis*. Eius adeps sedat dolorem auris, quando in ea distillatur. *Membra anhelitus, et pectoris*. Eius pulmo siccus confert asthmaticis ualde, et eius potio est pondus.3.i.

De [a] [*uespertilione.*] *Cap.* 739.

Vespertilio quid est? dicitur quòd [b] [sceirazirac] est lac eius,et dicitur quod est urina ipsius. *Natura*. In sceirazirac est abstersio, et uehemens calefactio. *Operationes & proprietates*. Vnguentum uespertilionis prohibet mammillas puellarum a magnificatione, et prohibet ortum pilorum secundum quod dicitur, sed non est uerum. *Membra oculi*. Cerebrum eius cum melle cōfert prin-

principio aquę descendentis in oculum, & eius cinis acuit visum, & sceirazirac confert vngulæ, & albugini.

De De ubere. *Cap.* 740.

Vber. *Natura.* Est frigidum & siccum [a] [propter neruos plurimos, qui sunt in ipso.] *Electio.* Nutrimentum vberis pleni lacte, quando digeritur, propinquum est nutrimento carnis, & illud est melius in quo est lac, & [b] [quod est alafegueati,] quoniã ipsæ velociter faciunt descendere ipsum, & quod est de animali bonæ carnis boni humoris, grossi, fortis.

De [a] *[ungula.]* *Cap.* 741.

Vngula quid est? Quum ex cinere vngulę caprinę cum aceto linitur alopecia, confert valde.

LITERA X.

De [a] *[xyloaloe.]* *Cap.* 742.

XYloaloes. *Electio.* Melior species xyloaloes ẽ almundilium. & asportatur de medio regionis Indię secundum quosdam, deinde est illud quod dicitur Indum, & est montanum & [b] [superfluit super] almundilium, quoniam nõ generat pediculos, & [c] [est magis dans odorem pannis. [Quidam tamen homines sunt, qui nõ discernunt inter mundilium, & Indum bonũ & de meliori xyloaloe est[d] [alsemedeuri, quod est de abstersione Indi, deinde alcumari, quod est de abstersione Indi, postea alienasium, & est species tersi, & post illud est athetilium, alsebriũ & alkadium, & alsinium, & nominatur alcasumurum, & est bonum, dulce. & inferius illo est algeliu, & almentali, & alguasi, & alrantac:] sed almundilium totum est bonum: deinde melius de alsemen duri est varium, ponderosum, & durum plurimæ aquæ, grossum, in quo non est albedo, & remanens super ignem. Quidam verò extollunt nigrum super varium. & melius alcumari est nigrum, mundum ab albo, ponderosum, remanens super ignem, grossum, plurimæ aquę, & vniuersaliter melius xyloaloes est illud quod magis submergitur in aqua. Natans verò est priuatum vita, & spiritu, & est malum. & xyloaloes quidem est venæ arboris, quæ eradicantur, & sepeliuntur in terra, donec earum lignũ & cortex putrefiant, & remanet xyloaloes purum. *Natura.* Calidum est & siccum in secundo sicut existimo. *Operationes et proprietates.* Est subtile, aperitiuum oppilationum, frangitiuum ventositatum, remouens superfluitates humiditatum. & confortat viscera. & [e] [prohibet irã.] *Decoratio.* Masticatio eius facit oris odorem bonum. *Instrumenta iuncturarum.* Confortat neruos, & acquirit eis vnctuositatem, & viscositatẽ subtilem. *Membra capitis.* Xyloaloes confert cerebro valde, & confortat sensus. *Mẽbra anhelitus, & pectoris.* Confortat cor, & lætificat ipsum. *Membra nutrimenti.* Si bibatur de xyloaloe pondus. 3. j. 5. remouet humiditatem putrefactam stomachi, & confortat ipsum, & hepar. *Membra expulsionis.* In ipso est virtus constringens naturam, & confert dysenterię [f] † [ ] melancholicæ.

f † B. & proprie

LITERA Z.

De [a] *[zedoaria.]* *Cap.* 743.

a B. Gieduar.

ZEdoaria quid est? portiones similes aristolochię, minores tamen ea, & est in sua virtute. Et melior quidem est illa quę cum napello crescit. & eius vicinitas debilitat plantam napelli. Filius Mesaugue dixit, quòd ipsa in operatione sua est sicut [b] [durungi.] Veruntamen est debilior ea. dico autẽ, quòd si ipse voluit per hoc, quòd zedoaria est debilior ea, tunc iam errauit, secundum quòd existimauit. & si uoluit per hoc quòd durungi est [c] [durior,] nunc nõ elongatur illud. Apud me uerò non constat, quòd filius Mesaugue quum huius discretionẽ expertus est, habuerit in hac consideratione electionem pertinentem pectori firmo propter sermonem eius. Et iam sciuerunt, quòd zedoaria resistit napello, quomodo ergo est debilior durungi? *Venena.* Est theriaca uenenosorum omnium, viperæ, & napelli, & aliorum. *Permutatio.* Triplum ponderis zurumbet [d] [pro vno theriacę.]

b B. durunigi.

c B. debilior.

d B. ponitur in theriaca.

De a *[zingibere.]* *Cap.* 744.

a B. Zinzibil.

Zingiber quid est? Notum est, & est simile piperi in naturis suis, sed non inest ei ipsius subtilitas. & accidit ei, ut corrodatur propter humiditatem suam superfluam. & propter illud calefactio eius durabilior est calefactione piperis: & illud est propter spissitudinem suam etiam, sicut in nasturtio, et sinapi, et gũma rutæ agrestis. *Natura.* Calidum est in fine tertij, siccum in secundo, et in ipso est humiditas superflua, et [b] [nutritum] calidum est et siccum, et non est in ipso multitudo humiditatis superfluæ. *Operationes, & proprietates.* Eius caliditas est fortis, sed non calefacit nisi post tempus, propter illud quod in ipso est de humiditate superflua, sed eius calefactio est fortis. Est lenitiuum, resolutiuum inflationis, quum ergo [c] [nutritur,] mel accipit quiddam humiditatis eius superfluæ, & exsiccat plurimum eius. *Membra capitis.* Augmentum efficit in seruatione, et abstergit humiditatẽ a partibus capitis, et gutturis. *Membra oculi.* Abstergit tenebrositatem oculi propter humiditatem suam facto ex eo † collyrio, et bibitum. *Membra nutrimenti.* Digerit, et conuęnit frigiditati hepatis, et stomachi, et exsiccat humorositatem stomachi, et quod accidit in eo ex humiditatibus, et comestione fructuum. *Membra expulsionis.* Excitat coitum nutritum, et non nutritum, et lenit uentrem leuiter, dixit Alcanzi, immo retinet. Ego autem dico, quum fiunt a malitia digestionis, et lubricitate humoris uiscosi. *Venena.* Confert uenenis uermium uenenosorum.

b B. conditum.

c B. conditur.

† alcofol.

De a *[zurumbet.]* *Cap.* 745.

a B. zurunbad.

Zurũbet quid est? Est[b] [herba] similis cypero sed

b B. Alia litera, lignum.

sed est maior,& minus odorifera. *Natura.* Calida est & sicca in tertio. *Operationes & proprietates.* Resoluit ventositates. *Decoratio.* Est impinguatiua,& abscindit odorem vini,& alliorum, & ceparum. *Membra anhelitus & pectoris.* c [Lenificatiua est cordis.] *Membra nutrimenti.* Retinet vomitum. *Membra expulsionis.* Stringit naturam,& confert ventositatibus matricum. *Venena.* Confert mordicationi venenosorum ver mium valde,ita vt propinqua sit zedoariæ. *Per mutatio.* Ponitur loco eius in venenosis quãtum ipsa,& medietas eius de durungi,& duæ tertiæ ponderis eius de taraxacon syluestri, & medietas ponderis eius de granis citri.

c B. est lætifica tiua confortans cor.

De a [*zingibere canino.*] *Cap.* 736.

a 2. Zinzibil al chel.

Zingiber caninum quid est? Est olus notum & est sicut piper aquę. & eius folia sunt sicut folia b [salicis,] nisi quia sunt magis citrina, & eius virgulta sunt rubea,habentia saporem zingiberis.& ipsum interficit canes. *Natura.* Calidum est in secundo,siccum in primo. *Decoratio.* Recens contritum cum semine suo abstergit vestigia,quę sunt in facie,& pãnum,& lentigines antiquas. *Apostemata & † pustulæ.* Recens resoluit apostemata dura, quando teritur c [& semen eius quum fit] ex eo emplastrum similiter.

b 2. kalef.

† bothor.

c 2. cum semine eius &.

ANNOTATIONES.

Gingiber in tertio calidorum, & secundo siccorũ gradu collocat. Verum Diosc. libr. 2. calfacere ait, & piperis naturam æquare. Gal. item 6. simpl. necnon Paulus. lib. inculcatam & crassam humiditatem illi inesse scribunt, ob quam nec calor primo statim occursu sentiri potest, & ipsum facile admodum perforatur. Auer. uero 5. Coll. tertium caliditatis & primum humiditatis gradũ illi assignat. Verũ et illud hic notandum est, φ gingiber resolutorium esse ait in flationis. At supra in hoc eodem libro, semen erucæ, & gingiber medicamenta esse flatus facientia adnotauit.

cap. 152.

cap. 42.

De a [*zarnabo.*] *Cap.* 747.

a Zarneb.

Zarnabum quid est? Arbor magna,& nõ fructificans,existens in monte Libano de Scemi; cuius folia administrantur.& eius virgulta sunt virgulta parua,rotũdæ figurę inter grossitiem magnæ acus,qua subsellia suuntur, & grossitiẽ calami, cum quo scribitur,nigra,ad citrinitatẽ declinantia,quæ non habet multum saporem, neque odorem,& parum odoris quem habent est bonũ,& est odor citri,& virtus eius est virtus nucis muscatę,sed est subtilior ea parũper, & quandoque stat loco cinnamomi. *Natura.* Calida, & est sicca in secundo. *Operationes & proprietates.* In ipsa est stypticitas,& resolutio ventositatum. *Membra capitis.* Fit ex ea caputpurgium cum aqua oleo ros. ad soda frigidã. *Membra nutrimenti.* Confert hepati, & stomacho infrigidatis. *Membra expulsionis.* Stringit uentrem.

De a [*ziniar.*] *Cap.* 748.

a B. zenigar.

Ziniar quid est? Species faciendi ziniar sunt cum b [exasperatione] ęris in fæce aceti,& rora ... tione limaturæ eius cum aceto,& sepultura ip... sius in loco humoroso. Et inclinatur vas ærcũ super vas,in quo est acetum, & dimittitur quousque in ipso fiat ziniar,deinde fricatur ziniar ex eo,& permiscetur cum sale ammoniaco. & sepultura eius in loco humoroso est nota.& fit ex ziniar species subtilis valde. Assumitur.n. acetum sublimatum, & ponitur in mortario æreo, cum pistello ex ære, & sine intermissione teritur in sole calido,estiuo donec c [exaspere... tur,] deinde ponitur in ipso alumen, & sal cũ ... mensura,& sine intermissione teritur. Quum... que conficitur illud quod teritur, d † [ ] ... & exsiccatur,& aspergũtur super ipsum acetũ, ... & vrina infantium, et teritur, et dimittitur in loco humoroso,deinde aggregatur, et exsiccatur,et quandoque inuenitur ziniar,quod generatur super lapidem in mineris æris,et quandoque inuenitur aliquid ex eo in mineris. *Electio.* Illud quod est melius,est minerale, et fortius, quod est assumptum ex scorijs,et ęre adusto, et acetosum,est leuius eo quod factum est cum sale ammoniaco. *Natura.* Calidum est et siccũ ad quartum perueniens. *Operationes & proprietates.* Est abstersiuum,corrosiuum carnis duræ,et lenis simul,acutum.sed ceratum temperat ipsum et facit ipsum desiccatiuum sine mordicatione. *Vulnera & ulcera.* Prohibet vlcera ambulatiua, et consolidat cum cerato,et mundat vlcera sordida.et ipsum cum e [oleo sambucino,et cerato est medicamen scabiei vlcerosæ, et albaras, et morpheę. *Membra capitis.* Alziniar assumptũ cum sale ammoniaco,et alumine,et aceto quũ teritur, et sufflatur in naribus, et impletur os aqua,vt non perueniat ad guttur, prohibet fœtorem narium,et ulcera mala in ipsis. et ziniar ferreum cum aceto stringit gingiuas, et fit ex ipso ceratum ad apostemata gingiuarum. et similiter ziniar æreum. *Membra oculi.* Prohibet ... et earum f [infla... grossitudinem palpebrarum,et ponitur in me... tionem,] et abstergit oculum. et prouocat lachrymas ... dicinis ulcerum oculi, et administratur in † colly... ualde. Quumq; ziniar administratur in † collyrijs, rectius est ut oculus vaporetur spongia infusa in aqua calida. *Membra expulsionis.* Ponitur in medicinis hæmorrhoidarum,et fit ex ipso, et ammoniaco licinium, et adimplentur eo hęmorrhoides.

De a [*zufere.*] *Cap.* 749.

Zufere quid est? Arbor cuius granum simile est alaniuden, quæ dicitur alhaze, et est similis rutæ.et dicitur b [dinarugiua.] *Natura.* Calida est et sicca. *Operationes et proprietates.* Resoluit inflationem. *Membra expulsionis.* Radix eius,et semen in exsiccatione spermatis,sunt similis uirtutis cum ruta. *Venena.* Confert puncturę scorpionis bibita et linita.

De a [*zerideraet.*] *Cap.* 750.

Zerideraet. *Instrumenta iuncturarum.* Cõfert sciaticæ. *Membra expulsionis.* Aqua foliorum eius cũ rob confert difficultati urinæ, et menstruorũ, et extrahit b [ ] sanguinem congelatum in uesica. *Venena,* Confert morsui uenenosorum uermium.

De a [zarur.] Cap. 751.

Zarur quid est? Alzarur alia est nota, & nominatur b [triangulus latinorum.] & ex zarur est species, quam nominant græci teselimon, & sentabinum, & quandoque nominant eam malum sylvestrem. Arbor enim eius similis est arbori malorum, ita quod etiam in folijs suis, nisi quia minor, & est saporis pontici. *Operationes & proprietates.* Est styptica, quæ est magis styptica quàm algobera, uincens cholerã, & retinet curlus plus omni fructu. *Membra capitis.* Teselimõ est faciens soda. *Membra nutrimenti.* Teselimon est mala stomacho. *Membra expulsionis.* Stringit † [ ] retinet urinam.

De a [zeduar.] Cap. 752.

Zeduar quid est? Inquit Diosc. Est b [algeduar] secundum quòd existimo.

De a [zaharat.] Cap. 753.

Zaharat quid est? Est planta, cuius una species folia habetur lenticula, & thyrsos erectos, & leuia folia, paruas radices, & nascitur in terra salita exposita soli, & in ipsius sapore est salsedo, & altera est similis chamepytheos, & est melioris coloris & purpureitatis. b † [ ] *Vulnera & ulcera.* Est consolidatiua eorum. *Membra capitis.* Subtiliat superfluitates, ita quòd secũda confert epilepsiæ bibita cum oxymelle.

De a [zizania.] Cap. 754.

Zizania quid est? Dico quòd zizania ab omnibus dicitur secundum duas res. una earum est granum simile frumento, ex quo homines faciunt panem, & dicũt quòd zizania b [est plurima,] & quidam alij nominant rem quandam inebriantem, malam, quæ in granis prouenit, sed loqui de hoc est præter illud, in quo sumus: *Electio.* Melior est illa quæ est leuis ponderis, nõ c [vetus,] neque frangibilis, sed est viscosa, quũ masticatur, declinans ad rubedinem, & in ipsa est ponticitas parua.

De a [zuccaro.] Cap. 755.

Zuccarum quid est? Arundo zuccari in natura zuccari existit, & est uehementioris lenificationis quàm ipsum. *Natura.* Frigidius est† albũ, & est subtilius. Et uniuersaliter est calidum in fine primi. Et antiquum declinat ad siccitatem in primo, & est humidum in ipso, & quanto magis antiquatur, tanto plus exsiccatur. *Operationes et proprietates.* Est lenificatiuum, abstersiuum, lauatiuum. Et Sulimenum est magis lenitiuũ, & propriè alfenid, imò mel arundinis, & zuccarum non sunt inferiora melle in abstergendo, & mundificando, & quãto plus antiquatur zuccarum, tanto fit subtilius. *Membra oculi.* Assumptum sicut gumma ab arundine, abstergit oculum. *Membra anhelitus et pectoris.* Lenit pectus, & remouet ipsius asperitatem. *Membra nutrimenti.* Est bonum stomacho, in quo nõ generatur cholera. Ipsum enim lædit, propterea quia ad choleram conuertitur. & est aperitiuum oppilationum. & in ipso est uirtus faciens sitim, minorẽ tamen sitim, quàm facit mel propriè antiquũ. & generat antiquum sanguinem fœculentum. & abstergit phlegma stomachi. & in arundine quidem zuccari est iuuamentum ad vomitum. *Mẽbra expulsionis.* Soluit, & propriè illud, quod super arundinem inuenitur, sicut sal. & Sulimenum quidem, & rubeum uehementioris sunt lenificationis, & quandoque inflat, & quandoque sedat inflationem. & ipsum quidem cum oleo amygdalino confert colicæ.

ANNOTATIONES.

Saccharum notat melle non esse imbecillius in abstergendo. At lib. 4. de nutritione febricitantium in generali, hoc minus abstergere scribit, quàm mel apum. Ait præterea saccharum sitim facere. Huius tamen contrarium lege lib. 3. ubi de linguæ adustione uerba faciens, saccharum ad sedandam sitim proponit.

Fen. 1. tr. 2. c. 8.

Fen. 6. tr. 1. c. 19

De a [zuccaro alhusar.] Cap. 756.

Zuccarum alhusar quid est? Mãna cadens super alhusar, & est sicut frusta salis. & in ipso quidem est cum abstersione b [& resolutione] põticitas, & amaritudo, & de ipso aliud est iamenum, album, & aliud est agizium ad nigredinẽ declinans. *Operationes & proprietates.* Est abstersiuum cum ponticitate in ipso. *Membra oculi.* Zuccarum alhusar acuit uisum. *Membra anhelitus & pectoris.* Confert pulmoni. *Membra nutrimenti.* Confert hydropisi cum lacte camelæ, nouiter fœtæ. & non facit sitim sicut reliquę species zuccari, quoniam eius dulcedo est parua, & est bonum stomacho, & hepati. *Membra expulsionis.* Confert renibus & vesicę.

a B. Suchar alhasser.

b B pauca.

Ne desiderares, quæ in aliquibus impressis codicibus reperiuntur, quatuor hæc, quæ sequuntur capita, ex lectione Hebraica redundantia in hoc codice subiunximus: ut tamen intelligas in nullis Arabicis ab Andrea Bellunensi fuisse reperta.

Calmairam.

Calmairam quid est? Est scesabram albumemu. *Natura.* Inquit filius Mesaugue, in ipso est caliditas, & est siccum in secundo. Et plures hominum dicunt, quod est frigidum, quũ eius caliditate calefactus non læditur: sed iudicium frigoris eius est in primo. Sed quod uerius est, est, quod virtus eius est composita ex caliditate & frigiditate, & possibile est, ut sit frigiditas in ipso uincens. *Operationes & proprietates.* Confert calefactis, & proprie quando roratur super eum aqua rosata. *Vulnera & ulcera.* Fit ex eo emplastrum adustioni. *Membra capitis.* confert ualde ad cola alumemu, & aperit oppilationes

nes cerebri. *Membra expulsionis*. Alumemu datur in potu semen frixum ad fluxum uentris antiquum cum oleo rosato & aqua frigida.

Cebul.

CEhul quid est? dicitur quòd est theiderem. *Natura*. Frigida est & sicca in primo, & propriè radix eius recens. *Operationes, & proprietates*. Virtus eius ē styptica, & in ipsa est mordicatio, & prohibet eius succus attractionem materierū ad uiscera. *Vulnera, & ulcera*. Confert uulnerib. recentibus, quādo ponitur super ea, & propriè radix ejus, & in ipsa est consolidatio. *Membra capitis*. Prohibet catarrhos omnes. *Membra oculi*. De succo eius, & ipsa decocta in uino & melle, & in pondere æqualiter sumptum ponitur in medicamine, quod ad oculum est bonum. Et illius quidem medicaminis cōpositio est hæc. Sumitur succus eius de pipere, & tertia eius de olibano, & permiscentur, & est medicamen bonum, & oportet quidèm ut reponatur in uase æneo. *Membra nutrimenti*. Abscindit semen, & radix eius uomitum, & prohibent attractionem fieri ad stomachum, et semen eius omnino conueniens est stomacho. Semen eius deglutitum est prouocatiuum & disruptiuum lapidis propter illud, quod in ipso est de siccitate cum amaritudine. Et similiter radix eius, & decoctio eius confert ulceribus uesicæ:

Kakille.

KAkille quid est? Est herba ad citrinum parum declinās, & eius odor est uelut odor marinus, quæ autem ex ea laudatur, et est bona, illa est cuius folia sunt grossa, et oliuæ folijs similia, sed longiora, et latiora, et mordicant linguam cum eorum salsedine, et sternutationem excitant. *Natura*. Calida est in secundo secundi, et sicca in primo. *Operationes & proprietates*. Digerit, aperit, euacuat, et mundificat. *Apostemata & pustulæ*. In emplastris posita mollificat apostemata dura, et scrophulas, et fistulas curat putridas et puluerizata super ossa denudata illa cooperit carne. *Membra iuncturarum*. Si ex ea cochlearia duo cum cochleario uno mellis bibātur, confert omni spasmo. Et posita in clysteri aufert in ipsa hora sciaticā. *Membra capitis*. Succus eius cum aceto uini, et oleo rosato capitis dolorem inueteratum remouet. Eius decoctio dentium dolorem tollit. Et eius oleum cum aceto aurium tinnitum remouet. *Membra oculi*. Eius succus cortices ungulæ separat, ac eā remouet, eius aqua sublimata oculorum maculas subtiles abscindit. *Membra anhelitus & pectoris*. Lateris dolorem sedat, & anhelitus difficultatem remouet, et grossas superfluitates expellit, & subtiliat. *Membra nutrimenti*. Frigidum splenis, ac hepatis dolorem compescit. et usus eius est malus stomacho: & hydropisi opitulatur. *Membra expulsionis*. Venarum orificia aperit, et menstrua et hæmorrhoidas prouocat. Et aqua decoctionis eius cum melle sumpta fœtum educit, et urinam mirabiliter fluere facit, aquasque citrinas euacuat. Succus eius cum melle lapidem in vesica frangit, cuius dosis est ab. unc. s. usque ad vnam. *Venena*. Morsui canis rabidi superposita confert. Loco eius ponitur medietas ponderis eius ireos: et duplum eius cretami marini.

Lapis fellis tauri.

LApis fellis tauri quid est? Est lapis qui inuenitur in bursa fellis tauri: & est magnus sicut ouum gallinę, & est coloris citrini, trahens ad rubeum. & est saporis amari, pūgens linguā: & est leuis ponderis, & si ibidem permanet longo tempore, scinditur. *Membra capitis*. Prodest coryzę frigidæ. Europus dixit, quòd expertus est ad epilepsiam, si distilletur in naribus cum aqua rutæ, prouocat sternutationem, & abbreuiat paroxysmum epilepsię. *Membra oculi*. remouet omnem malam complexionem oculorū, & stringit lachrymas. *Membra anhelitus & pectoris*. Inunctus cum butyro ualet cōtra asthma. *Membra nutrimenti*. Debilitat os stomachi, & deijcit appetitum. *Membra expulsionis*. Confert habentibus arenulas in renibus, & prouocat menstrua. Gal. dixit, non prodest nisi capiti.

Finis libri secundi Can. Auicennæ.

INDEX

B. sensitiuis.

B. & facies & meatus uuæ & amygdala:ū &

B. speciebus sodæ factæ.

B. euentus.

ʒ.chaisum,
B.chanam.
ʒ.contusione,
ʒ alarbian,
ʒ.alchalel ingrediente.

TRA-

† B. qui incipit in secundo aut in tertio.

a. & contusione ei accidente.

A. quiescendo.

B. Syncopis.

† B. Menstrui superflui.

B. Alastapbada .i. fluxus sanguinis menstrui nō superflue facti non solū in tpe cōsueto sed ēt in tpe non consueto.

B. Alia litera cōtinuatur litera sequens cū praecedenti sic. Et si fit ulcus administrentur medicinæ &c.

B. Ad illā retentionē mēstruorum.

B. Cōtractione.
B. Eminentia.

De

B. Albatara uel albandar.
B. Alia litera carbas.
B. Eminentia.
B. Grossa causãte gibbositatem.

Tabulæ Capitulorum tertij Libri finis.

† B. & iniectionibus.
B. ——
B. ——

LIBER TERTIVS CANONIS AVICENNAE.

FEN PRIMA DE VNIVERSIS ÆGRITVDINIBVS CAPITIS,

Tractatus primus de Anatomia cerebri, & dispositionibus eius.

De vtilitate capitis & partibus eius. Cap. I.

I[1]NQVIT Gal. Intentio in creando caput non est est cerebrum, neque auditus, neque odoratus, neq; gustus, neque tactus. hæc enim membra, & virtutes in animalibus reperiuntur capite carentibus. Sed intentio in ipso est bonitas dispositionis oculi in [a] [ipsius conuersione, quæ ei creata est, ut oculus habeat eleuationem, & sublimationem] super omnia membra corporis in omnib. partibus. Comparatio nanque oculi ad corpus est propinqua comparationi speculatoris ad exercitum. Et locorum quidem, qui speculatoribus est melior, & conuenientior, locus est altus. Et iterum omni oculo non est necessarium creare caput absolutè: sed animali lenem habenti oculum, cuius oculus indiget multa cautela [b] [& loci affirmatione.] Nam pluribus animalib. capitibus priuatis duo sunt creata additamenta a corpore sublimata: super quę oculi eorum decenter constituti sunt: ut ipsorum vnusquisque speculationem, & sublimationem suo habeat visui. Amplius in [c] [conuersionib.] oculi ipsorum non est caput creare necessarium, propter duritiem nuchæ ipsius. Et neque caput est necessarium creare, nisi animalibus quorum oculi capacitate [d] † [ ] indigent, & quibus neruos aduenire necesse est: propter diuersitatē motuum nuchę & palpebrarum. nā huiusmodi non est conueniens [e] [membrum unum elōgatum gracile.] & nos quidem perscrutabimur illud in capitulo de oculo. [2] Partes uerò capitis essentiales, & quæ eas sequuntur, sunt capilli: deinde cutis: postea caro: deinde panniculus: postea cranium, deinde panniculus durus, postea panniculus subtilis, nominatus secundina: deinde cerebrum, scilicet substantia eius & uentres ipsius, & illud quod in eis existit, postea duo panniculi sub eo: deinde rete: postea os, quod est cerebri basis.

ANNOTATIONES.

1 *Inquit Gal. &c. Scripsit Arist. 4. de par. anim. sanguinea omnia animalia caput cerebri potissimum gratia obtinere. Aduersus Arist. disputat Gal. 8. de vs. par. quem hic author sequitur. Sed philosophū tuetur Auer. eo 4. de part. anim. Cęterum si post Auerr. nobis quoq; periclitari liceat, & aliquod proferre, non caret dubitatione Gal. sententia. Siquidem si exactè eius uerba perpendantur, hæc ferè Galeni est ratio. Cerebrum multis inest animalibus, quę capita non habent: cerebri ergo gratia caput constitutum non est. Huic rationi uidebat Gal. iri a philosopho obuiam posse, in hunc modum, quòd quæ animalia cerebrum non habent, quid tamen cerebro proportione respōdens obtinebāt. Quare eludit responsionem hanc, atque eo potissimum instat, quòd instrumenta eandem actionem habentia, idem quoque nomen habere oporteat: quamobrem, sicuti organum quo uidemus, oculum uno in omnibus nomine appellamus; ita etiam instrumentum, quod sensus & motus initium est, uno in omnib. nomine cerebrum, neque in illis cerebrum, in his proportionale cerebro, fuerit nuncupandum. Verum peccare Gal. ratio uidetur. primum enim, quando animalia esse ait, quę capite careāt, id negaret philosophus, quum nullum animal sit, quod, etsi distinctum caput non habet, rudem tamen quandam delineationem capitis non obtineat, in quo & os, & sensuum particularium instrumenta, perfectorum animalium instar, circumposita sunt. quam tamen partem, si caput appellari Gal. abnuat, quid esse capiti proportionale omnino dicendum est, quum uices capitis gerat. Quare sicuti animalia quędam caput habent, aliaquid proportione capiti respondens, ita &, quę uerè caput obtinent, uere cerebrum obtinere, & quę proportionale caput, etiam proportionale cerebrum habere, est existimandum. Neque uerò partē hanc, proportionalem, illam uerò proprio nomine philosophus, alterius rei gratia nuncupat,*

cap. 10.

cap. 4. & 5.

cap. 10.

quam

quam ob figuram formamque (ut ita dixerim) quæ non æquè in his est animalibus conspicua, ut in illis. Cæterum eo etiam admisso, quod Gal. putat, animalia reperiri, quæ capite careant, (omitto, quod unum in ea ratione ponit, quod Arist. negat, principium uidelicet sensus & motus esse cerebrum) quot quæso animalia ostendere est, in quibus non solum caput, sed neque ipsum etiam cerebrum licet sensibus discernere? Non ergo absolutè inferre Gal. potest, dari animalia, quæ capite careant, & cerebro non careant. quum in his, si facile non est caput distinctum atque insigniter delineatum ostendere, multo minus cerebrum ipsum, ita ut cũ philosopho statuere necesse sit, animalia, sicuti quædam capite quodam modo carere uidentur, ita et eorundem aliqua cerebro, quod sensu deprehendi possit, destitui; quid tamen illi proportione respondens obtinere. Adde, quod, quum Arist. de sanguineis animalibus uerba faciat, non absolutè de omnib. animalib. pronunciat, caput cerebri esse gratia: sed de sanguineis animalibus intelligit. ita ut Galen. ratio nihil fortasse aduersus philosophi sententiam faciat.

2 Partes verò capitis &c. Capillos inter capitis partes recenset, quod & Arist. primo de plant. & quandoq; Gal. uidetur. At oppositum colligi ex Aris. uidetur. 5. Metaph. quo loco ea quibus abscissis mutilum animal non est, animalis partes esse negat. Similem dubitationem lege apud apud Theophr. de plantarum folijs, floribus, & fructibus lib. de hist. plant. primo. Breuibus tamen dici pro huius quæstionis solutione poterit, quum hæc aliquorum usuum sint gratia, meritò corporis partes esse appellandas, impropriè tamen, quum his destitutum animal mutilum non sit.

[Margin: Cap. 2. Text. 32. — Cap. 1.]

De anatomia cerebri. *Cap.* 2.

C[1]Erebri autem hominis anatomia est hæc. Cerebrum enim diuiditur in substãtiam velatiuam, & substantiam medullarem, & uentres in ipso, spiritu plenos. Nerui uerò sũt sicut virgulta ab eo prodeuntia; non tamen secundũ ꝙ sunt partes substantiæ ipsius propriè.[2] Et totum quidem cerebrum in sui longitudine mediationem habet penetrantem in ipsius † panniculum, & medullam eius, & eius uentres: ꝑꝑ illud quod in parilitate de iuuamento noto existit; & si sit parilitas in uentre anteriore solum sensui magis apparens.[3] Cerebri verò substãtia creata est frigida & humida: frigida quidẽ, ne ipsum inflãmaret multitudo, quæ ei aduenit ex fortitudinib. motuum neruorum, & passionibus sensuum, & motib. spiritus in alterationib. imaginatiuis, & cogitatiuis, & memorialib. & ut eo temperetur spiritus a corde egrediens, & ad ipsum penetrans in duab. uenis ascendentibus ab eo ad ipsum: & humidum quidẽ creatũ est, vt ipsum motus non exsiccent: & ut eius figura sit bona. Et creatum est pingue & [a] [molle.] Eius autem pinguedo est, vt sit quod ex neruis oritur viscosum. & lenitatis quidem causam dixit Gal. in ipso existere, vt eius figura bona fiat, & ipsius alteratio cum imaginationibus. lene enim alterationes facilius suscepit. hoc ergo est, quod ipse dixit. Dico autem, creatum est lene, vt sit pingue, & vt nutrimentum quod neruis gradatim tribuit duris, sit bonum. nerui [b] † [ ] etiam ex cerebro nutriuntur & nucha. Amplius substantia dura non [c] [augmentat] durum, quantum ipsum [d] [augmentat] lene. & vt in eo quod ab ipso oritur, sit flexibilitas, quum quædam ab eo orientia indurari apud suas ex-

[Margin: † siphac. — a B. lene. — b † B. enim. — c B. restaurat. — d B. restaurat.]

tremitates sit necesse, propter illud, quod rememoraturi sumus de neruorum iuuamentis: & propterea quòd istis nascentibus † [e] [ ] indurari necesse est secundum gradus. Et quia ipsorum durities est durities flexuosa: oportet vt substantia originis eius sit substantia flexuosa, & pinguis (pingue enim [f] [&] viscosũ, lene est proculdubio) & ẽt vt spiritus, qui ipsum circũdat, & qui motus uelocitate indiget, sit humiditate sustentatus: & rursum, vt ipsius raritate alleuietur: quod. n. in membris durum est, grauius est leni humido raro. Veruntamen cerebri substantia etiam in lenitate & duritie inæqualis existit. nam pars eius anterior est lenior; & ipsius pars posterior est durior, & inter duas partes [g] [gredibus] velaminis duri, cuius rememorabitur [h] [in ipso] in sequentib. distinctum est.[4] Anterius autem cerebrũ non est factum lene, nisi quoniam plurimum neruorum sensus, & proprie qui sunt visus, et auditus, oritur ex eo. Sensus. n. speculator est. [i] † [ ] & speculatoris inclinatio ad partem anteriorem est dignior. Et plurimum neruorũ motus oritur ex postremo ipsius; & ex ipso oritur nucha, quæ est eius nuntius, & vicarius ĩ [k] [cursu] dorsi, & vbi necessariũ est ex ipsa oriri neruos fortes, Nerui autem motus indigent duritie superflua, qua non indigẽt nerui sensus. Sed lenitas est eis conuenientior. [Eis igitur origo facta est durior. Velamen autẽ in ipso non gradatim existit, nisi ut sit differentia, & dicitur ut sit lene, separatum a contactu duri: & manifestum quidem est ꝙ in ipso multum accidit: propter hãc verò reflexionẽ sunt] ẽt iuuamenta alia: Nam venæ ad cerebrum descendentes, & in ipso diuisę aliquo egent, cui innitantur, & eas fortes faciat. Posita est ergo reflexio hæc substentaculũ earum.[5] Et sub postremo quidem huius reflexionis, & in posterioribus eius est [m] [torcular,] quod est sanguinis effusio in amplitudine quadam, quę est sicut lacuna: & ex ipsa quidem [n] [in ea] ramificãtur venę, in quibus separatur sanguis: [o] [&] cerebri substãtię assimilatur: deinde venæ suis orificijs [p] [ipsam ingendo eam exsiccant, & ad duas venas coniungunt] sicut rememoraturi sumus in illius anatomia. Et ex hac quidem reflexione puenit iuuamentum ad hoc vt ligamentorum velaminis [q] [adhærentis cerebro sit origo in ea quidistantia commissurę cranij, quæ est coram ipso.] In anteriore pręterea cerebro oriuntur duo additamenta mammillaria, quibus fit odoratus; quæ quidem a lenitate cerebri parũper differunt [r], [sed postea consequitur ea neruorum] durities. Amplius totum cerebrum duobus cooperitur panniculis, quorum vnus subtilis sequitur ipsum, & alter spissus sequitur os. q qdem duo creati sunt, ut sint duo distinguẽtia inter cerebrum, & os: & vt cerebrum substantiam ossis non contingat, & ne ad ipsum ex ossis tactu se nocumenta perueniant. hic autem tactus non accidit, nisi in dispositionibus additionis cerebri in substantia sua: aut in dilatatione, quæ ei accidit successione constrictionis. Cerebrum præterea quandoque eleuatur ad cranium, quum quędam adsunt dispositiones, sicut uoces fortes ergo propter huiusmodi iuuamenta inter cerebrum & os cranij, duo ponuntur

nuntur distinguentia media inter ea in lenitate,& in duritie;& duo quidem ponuntur,ne sit illud, cuius obuiatio ossi non est bona absque medio, illud idem , cuius obuiatio cerebro est bona absque medio [s] [sed distinctum est inter ea:est ergo cerebro propinquus subtilis , & ossi propinquus est spissus:& cum hoc sunt sicut tu tamen vnum.hic autem panniculus , præter q̄ est cerebri tutamen,est]ligamentum venarum, quæ sunt in cerebro quietarum,& pulsatilium: & est sicut secundina seruans situm venarum in ipso textarum. quapropter ingreditur etiam cerebri substantiam in locis multis [t] [commissurarum] eius, & tendit ad uentres ipsius , & [u] [peruenit apud postremum sectum,]propterea quod non eget eo propter sui duritiem; panniculus verò spissus cerebro non hæret,neq; subtili,ita ut in omni loco sit decenter [x] [situs]super ipsum : sed est ab eo eleuatus ; & inter ipsos quidem non continuant nisi venæ penetrātes in spisso, & peruenientes ad subtilem. Spissus autem [y] [vadit] ad cranium cum ligamentis pānicularib.ortis a spisso,stringentibus ipsum ad commissuras , ne super cerebrum vehementer grauet, & hæc quidem ligamenta ex commissuris eleuantur vsque ad exteriora cranij; & oriūtur illic , ita ut ex eis texatur panniculus craniū cooperiens ; & per illud affirmatur ligamentū panniculi spissi etiam cum cranio . Cerebrum præterea in longitudine sua tres hēt uentres, [z] [& sic] vnusquisq; venter in sui latitudine duas habet partes. Et anterior quidem pars sensibilis est separationis in duas partes, dextram & sinistram & hæc pars iuuat ad [a] [odoratum,] & ad expulsionem superfluitatum cum sternutatione,& ad partiendum plurimum spiritus sensibilis, [b] & ad operationes virtutum formatiuarum, quæ sunt de virtutibus apprehensionis interioris. Venter autem postremus est etiam magnus,quoniam ipse implet magni membri vacuitatem, & quoniam est principium magnæ rei,scilicet nuchæ , & ex eo partitur plurimum spiritus motiui, & illic quidē sunt uirtutis seruatiuç operationes; sed tamen est minor anteriore, immo cuiusque duorum ventrium anterioris,& cum hoc minoratur gradatim vsq; ad nucham,& inspissatur vsque ad duritiē. Medius aūt uenter est sicut transitus a parte anteriore ad partem posteriorem,& est sicut [b] [† deilix situs inter eos :] & ipse quidem propter illud [c] † [ ]magnificatur,& elongatur:quoniam est [d] [reddens]de magno ad magnum,& per ipsum continuatur spiritus anterior cum spiritu posteriore,& [e] [peruenit ad amplitudinem curuitatum memorabiliū prędictarum, & principiū huius uentris primum cooperitur,ita quod uidetur illud quod est interius , sicut sphericum , & per id quidem eleuatur]ut sit transitus,& cū hoc elongatur rotunditate sua a nocumentis , & fit fortis [ad tolerandum,quod super eum sustentatur de velamine [f] ,[quod est secundū gradus:]& illic coniunguntur duo ventres cerebri anteriores [g] , [ita quòd separantur a posteriore in hoc transitu.] & ille quidem locus nominatur coniunctio duorum uentrium, & hic idē transitus est venter. Et quoniam est trāsitus deferens a formatione ad seruationem, est melior locus cogitationi,& imaginationi , secundum quod sciuisti. Quod autem ventres isti sint loca earum operationū:significatur ex nocumentis,quæ accidunt eis ; destruitur enim cum nocumento cuiusque partis eius operatio:aut ingreditur in ipsa læsio. [h] [Et pāniculi subtilis pars cooperitur , & cooperit uentres cerebri usque ad † occiput,super quod est tunica:]durities uerò eius quod est post illud,sufficit ipsi loco coo perturæ uelaminis. [i] [Cōmissuratio aūt,quæ cōsistit in ventrib. cerebri est ,] ut spūs animalis in substantia cerebri transitū habeat, sicut in ventres eius, quum non omni hora sit venter dilatatus , & apertus, [k] [& spiritus animalis sit paucus , ubi uel inquantum uentres tantummodo aperiuntur,]& ēt quia spiritus alteratio [l] [parū] completur a cōplexione, quę est cordis ,usque ad complexionem,quæ est cerebri , nisi in ipso fiat eius decoctio assumpta ex eius complexione.& est,quia in primis quum ad cerebrum p̄uenit,vadit ad [m] [vacuitatem eius primam , ut in ipsa coquatur:] deinde penetrat ad uentrem medium,& augmentatur in ipso decoctio: postea completur eius decoctio in uentre posteriore. Decoctio uerò optima fieri non pōt,nisi per cōiunctionem,& commistionem,& penetrationem in partib. [n] [cocti,]sicut est dispō cibi in hepate secundum quod narraturi sumus in his,quæ expectamus. [o] [Commissura aūt anterioris plura hēt singularia quam commissura posterioris: quoniam proportio commissuræ ad commissurā] est sicut proportio membri ad mēbrum ferè . & causa quidē minorationis posterioris ab anteriore inuenitur in [p] [cōmissura.]Et inter hunc ventrem & uentrem posteriorem sub eis est locus , qui est partitio duarū venarum magnarū ad cerebrum ascendentiū , quarū rememoraturi sumus in ramis ipsarū : ex quibus texitur secundina sub cerebro, & illi quidem rami [q] [immisti]sunt corpori de genere glandularum implenti quod est inter eos,& sustinet eos,sicut est dispositio ī reliquis [r] [partib.]venosis. uacuitatis enim , quæ inter eas cadit,eadem proprietas est,ut etiā impleatur carne glandosa,& istæ quidem glandulæ figura ramorum predictorum figurantur secundū formam partitionis narratę . Quemadmodum.n. rami , aut partitio rememorata a stricto incipiunt,& in amplum finiuntur, facientes dilatationem:similiter caput huius glandulæ, [s] [factum est pinealis formæ, cuius caput est sequēs initium partitionis desuper, & incedit cum eo tendens uersus finem eius usque ad complementum suspensionis ramorum,& est illic cōtextum secundum similitudinem texturę secūdinæ,

in uentribus cerebri sunt.
k B. spiritus sint pauci secūdum capacitaté uentriū solummodo.
l B.non.
m B. uentrē eiꝰ primū & decoquitur in eo.
n B. decoquentis.
o B. Anfractus aūt unusquisq; anterioris maior est,quā anfractus posterioris, quoniā proportio anfractus ad anfractum.
p B. anfractu.
q B. apodiati uel adhærentes.
r B. partitionibus seu ramificationibus.
s B. uel secundū aliam literā harum glandularū formā pinealé habentiū sequitur initium partitionis desup, uel uicinatur principio partitionis desuper, & incedit uersus finem eius usque ad cōplementū descēsionis ramorum,& ē illic cōtextio ramorum prædictorū secundum similitudiné texturæ secūdinæ, & requiescit seu firmatur ī ipso. Et pars cerebri comprehēsa uel contenta super hoc uentre medio secundū plurimū eius, & secundum partes eius, quæ sūt desuper,est uermicularis figuræ, habés anfractus ex anfractib positis uel situatis in longitudine, colligatis adinuicem, ut possit extendi,& contrahi sicut uermis. Et uenter qui est super ipsam coopertus est cum panniculo, qui penetrat cerebrum interius usque ad terminum posterioris. Et est equitans super duo additamenta cerebri rotunda staturæ longæ, sicut duæ coxæ uicinæ ad contactum , & elongatæ uersus separationem , colligatæ cum ligamentis, quæ nominantur chordæ,ut ab eis non remoueantur , ut quum uermis extenditur & eius longitudo augetur & eius latitudo constringitur, comprimat hæc duo additamenta ad coniunctionem, & oppiletur meatus . Et quando contrahitur ad curtitatem,& augmentatur latitudo, elongat seu distrahit illa ad separationem, & aperitur meatus. Illud autem quod de eo uicinatur posteriori cerebro, est minus seu strictius,& declinat ad gibbositatem aliquam, & sistitur seu ingreditur in posteriore cerebro,sicut aliquid eius intrans in introitu,seu in foramine. Et eius quidem anterius est latius,quam sit posterius ipsius secundum formam, qui cerebrū tolerat. Duo uerò prædicta additamenta nominantur uualia uel duo coxæ,& in istis ambobus non sunt anfractus omnino.

dinæ,& requiescit in ipso, & pars cerebri comprehendentis super hunc uentrem medium, est communitas eius: & ipsius partes,quæ sunt desuper,sunt vermicularis formę,commissuratæ ex commissuris positis in longitudine sui, ligatæ ad inuicem,ut possit extendi,& contrahi, sicut uermis reuolutus: & superius eius iterius coopertum est panniculo, qui cooperit cerebrum usque ad posteriorē: & est compositum cum duobus additamentis cerebri rotundis cō prehensis longitudine, sicut duæ coxæ uicinæ ad contactum, & elongatæ ad separandū, ligamentis, quæ nominantur chordę, ut ab eis nō remoueantur, ut quum uermis extenditur, & eius latitudo constringitur,cōprimat hæc duo additamenta usque ad coniunctionem, & oppiletur meatus:& quum contrahitur ad exprimendum, & augmentatur latitudo, elongetur ad separandum,& aperiatur meatus. Quod aūt de eo sequitur posterius cerebrum, est minus: & peruenit ad aliquantulam uacuitatem: & sistitur in posteriore cerebro: sicut ex eo intrans in introitu,& eius quidem anterius est latius ipsius posteriore,secundum formam, quam cerebrum tolerat.duo verò prædicta additamenta nominantur vualia:& in ipsis quidem nunquā commissuræ fiunt,] sed lenia,vt ipsorum cōstrictio,& cooperimentum sint fortiora,& ut ipsorum obedientia ad motionem propter motum alterius rei sit magis similis obediētiæ rei ipsius vnius. Expulsio præterea superfluitatum cerebri duos habet meatus,quorum vnus est in ventre anteriore, & apud terminum communem, qui est inter ipsum & illum qui est post eū:& alter est in ventre medio. Posterior verò venter meatum singularem non hēt,& illud est ideo, quoniam in postremo positus est, & etiā est paruus comparatione sui ad anteriorē,non tolerans foramina,& [t] [inuersationem. Medius verò meatum habet communem inter ipsum & se,] & hoc propriè. Nuchæ. [u] [quoque duo facti sunt exitus, per quos] quędam eius superfluitates resoluuntur,& expelluntur.† [ ] & isti duo meatus,quum incipiūt ex duobus ventribus,& penetrant etiam in ipsum cerebrum: transuersantur versus obuiationem apud transitum vnum profundum,cuius principium est velamen subtile: & eius postremum & inferius,est apud velamen durum,& est strictum [x] [sicut caput rosæ,] incipiens ab amplo rotundo vsque ad strictum perueniens:quapropter nominatur [y] [caput rosæ,] & nominatur etiam infusorium. Quum ergo penetrat in panniculum durum, obuiat illic meatui in glandula, quasi sphæra compressa a duobus lateribus, oppositis superius & inferius;& sunt inter panniculum durum, & meatum palati. deinde reperitur illic transitus,qui est in concauitatibus colatorij in supremo palati.

t B. sufficit ei,& medio meatus communis eis ambobus.

u B. iam factus est exitus per quem.

† B. ex parte eius.

x B. quoniā est sicut alchamha.

y B. a'chamha.

ANNOTATIONES.

1 *De cerebri anatome copiosè Galenus egit 8. de us. par. & 9. ac lib. de anatom. administr. 9. ex quibus locis totum hoc caput descriptum est.*

Ca. 7. 8. & deinceps.
Cap. 1. 2. & deinceps.
Cap. 1. 2. 3. 4. 5.

2 *Et totum quidem cerebrum &c. Unum notat, quod & paulò post in hocmet capite asserit: totum cerebrum secundum longitudinem in dextrum & sinistrum dissecari, quamuis id in anteriori tantum uentriculo conspicuum sit. Galenus tamen 8. de us. par. non posse duplicem esse posteriorem uentriculum, ait, quod ex eo spinalis medulla producatur. huic & recentiores anatomici assentiri videntur:*

3 *Cerebri uero substantia &c. Cerebrum frigidum esse dicit & humidum. ac rationem reddens cur tale factum sit, scribit, ut spirituum a corde prodeuntium calor temperetur, qua in re suffragari Arist. uidetur, qui 3. de hist. anim. id tactu frigidum esse scriptum reliquit. et 2. de part. anim. idem refrigerandi cordis gratia constructum esse pronunciauit. Verum in Arist. Gal. 8. de vs. part. inuehitur, negatque tum cerebrum tactu esse frigidum, tum temperandi caloris gratia esse fabricatum, quem sequutus est hic author lib. primo, quum de complexionibus ageret. Cum Aristot. tamen stat. Auerr. 2. Coll.*

4 *Anterius autem cerebrum &c. Neruos, ait, uisorios, & auditorios in anteriori cerebri parte ortum sortiri, cui astipulatur Gal. 8. de vs. par. quum mollium omnium neruorum initium illic constituit. Huius tamen contrarium scripsisse hic author uidetur libro 1. fen. 1. summa 3. doct. 5. ubi neruorum quinti paris originem in posteriori omnino cerebri regione nasci adnotauit. Sanè Galeno assentitur sensus, & omnes anatomici: quo fit, ut Auic. sententia lib. de posteriori anterioris uentriculi parte sit intelligenda.*

5 *Et sub postremo quidem huius &c. De hac pelui seu torculari ad sanguinem a uenis excipiendum fabricato, Galen. meminit 9. de usu par. aduersarique hoc Arist. uidetur, qui 3. de part. anim. sanguinem scripsit nusquam reperiri, præter quam in corde, & uenis.*

6 *Et ad operationes uirtutum formatiuarum &c. Placitum est Auic. animales facultates diuersas in cerebro sedes sortiri, quod & paulo post. & lib. primo. fen. 1. doct. 6. et Auerr. lib. 3. Coll. notauit. Hoc ex Gal. nusquam legitur, ut alibi quoque admonuimus. Nunc tamen plerique medici Auic. consentiunt.*

Sermo uniuersalis de ægritudinibus capitis & facientibus ægritudines in ipso. *Cap. 3.*

OPortet te scire, quòd ęgritudines numeratæ omnes accidunt capiti. Veruntamen nostra intentio hic, quum dicimus caput, est cerebrum, & ipsius velamina; ad capillorum verò ægritudines hic non declinamus in hac hora. Dicemus ergo, quòd cerebro accidunt species malitię complexionis octo, s. singulares, & [a] [compositæ] factæ cum materia, aut vaporosa, aut habente substantiam, & multiplicantur in ipso ægritudines humiditatis. In omni enim cerebro in principio creationis humiditates superfluæ existunt, [b] [aut ex eo quod acquisiuit a matrice, aut postea: quas mūdare necesse est. Nam si purgatę non sunt: magnificatur inde res: & est tota] aut in corpore cerebri: aut in uenis eius, aut in velaminibus ipsius. Et accidunt ei ęgritudines compositionis, aut in quantitate, sicut si fit minus quam oportet, uel maius: aut in figura, sicut si sit eius figura mutata a cursu naturali, & accidat inde læsio in operationibus suis, aut canales, siue meatus ipsius, & vasa sint oppilata, & oppilatio sit, aut in uentre anteriore, aut in ventre posteriore, aut in vtrisque uentribus simul, diminuta, aut integra, aut in uenis, aut in arterijs, aut in originibus neruorum, aut disiecentur

centur ligamenta uelaminum eius, aut cadat separatio inter [c] [velamina] ipsius. Et accidunt ægritudines ei [d] [continuitatis propter resolutionem] singularis in ipso, aut in arterijs, aut in venis ipsius, aut in velaminibus eius, aut in cranio. Et accidunt ei apostemata, aut in substantia ipsius cerebri, aut in pãniculo eius subtili [e] [&] spisso, aut in reti, aut in panniculo extrinseco, & totum hoc a materia unius humorum, calidi, aut frigidi; & ex frigidis quidem putrefactis consequuntur apostemata calida: & frigidi, & quieti faciunt apostemata, quę nominari oportet frigida. Et tu quidem non reperies aliquam ægritudinem cerebri, nisi redeuntem ad istas, aut contingentem ex istis. Ægritudines præterea cerebri aliæ sunt propriæ ipsius: aut fiunt propter communitatem: & quandoque magnificatur res in ægritudinibus communitatis in ipso, adeo, ut fiant ęgritudines propriæ perniciosæ: multoties enim expelluntur ad ipsum in ægritudinibus pleuresis, & squinantię, materiæ præfocantes, & pernecantes; & sæpe peruenit ipsum ad apoplexiam pernitiosam propter nocumentum aliud in membro communicante.

ANNOTATIONES.

1 *Enumerat morbos capitis. Pro qua re uide Gal. 1. de comp. med. per loc. Reijcit ab hoc loco capillorum affectus, quod ad decorationem spectent, de qua lib. 4. sermonem facturus est. Gal. tamen ab horum affectibus cæpit.*

De significationibus, ex quibus oportet cognoscere dispositiones cerebri. Cap. 4.

PRincipia ex quibus peruenis ad cognitionem dispositionum cerebri, sunt ex operationibus [a] [sensibilibus] & moralibus. s. memoria, & cogitatione, & formatione, & virtute [b] [mentis, & perscrutatione: & operationib. mobilibus,] & sunt operationes uirtutis mouentis membra mediantibus lacertis, '& ex qualitate superfluitatum euacuatarum ab eo, in substantia sui, & colore, & gustu, s. acuitate sua & salsedine, & amaritudine, & insipiditate, & ex quantitate ipsarum in paruitate, & multitudine [c] [& fluxibilitate sua,] & ex ipsarum retentione omnino. Et ex hoc ꝙ aeres, & cibi ei conueniunt, & diuersificantur ei, & nocent ipsi. Et ex magnitudine capitis, & ex paruitate eius, & ex bonitate figuræ eius prędictæ in cap. de ossibus, & malitia ipsius, & ex grauitate capitis, & leuitate eius, & ex dispositione tactus capitis, & ex dispositione coloris eius, & coloris venarũ ipsius. Et ex ulcerib. & ex apostematib. q̄ in cute eius accidũt. Et ex dispositione coloris oculorũ, & uenarum ipsorũ, & sanitatis & ægritudinis eorum, & tactus ipsorũ ꝓpriè: & ex dispositione somni, & vigiliarũ. Et ex dispositione capillorũ in quãtitate sua, s. paucitate & multitudine, & grossitie, & subtilitate, & qualitate, s. figura ipsorũ in crispitudine, & planitie: & colore eorum in nigredine & [d] [albedine & castaneitate,] & velocitate susceptionis canitiei, & tarditate, & in perseuerantia secundum dispositionem sanitatis, aut remotionem ab ea cum scissione ipsorum: aut casu: aut depilatione, & reliquis dispositionibus ipsorum. Et ex dispositione colli in grossitudine, & subtilitate sua, & sanitate ipsius, & multitudine casus apostematum, & scrophularum in ipso, & paucitate ipsorum. Et similiter ex dispositione vuæ, & duarum amygdalarum, & dentium. Et ex dispositione uirtutum, & operationum in membris neruosis communicantibus cerebro, quę sunt sicut matrix, & stomachus, & vesica. Significatio autem secundum communitatem est secundum duos modos. vnus eorum est ex dispositione membri communicantis cerebro [e] [in eo] quod accidit cerebro. & secundus est ex dispositione membri, cuius communicatione cerebrum infirmatur, & inquiritur quod membrum sit, & quid sit in ipso, & quomodo peruenit ad cerebrum. [2] Et ex istis quidem significationibus significantur dispositiones, quæ sunt præsentes, & illę quę sunt futurę, & nondum sunt præsentes, sicut ex longitudine tristitiæ & [f] [horribilitatis] significantur melancholia [g] † [& lycanthropia euenientes ex proximo:] & ex ira, quę intentionem nõ habet, epilepsia, aut melancholia, aut mania, & ex risu absque causa, [h] [congelatio,] aut amentia.

[i] † [ ]

e B. Alia litera. super illud.
f B. & timoris aliquo futuro malo.
g B. almethal i. futura ex proximo & alchatrab eueniens in tẽpore proximo.
† almutil, & al cutub.
h B. hamach & rhaune. i. diminutio rationis.
i † B. De qualitate significationis harum significationum super dispositionẽ cerebri, & diuisione istorum modorum numeratorũ, quousque perueniatur ad finem diuisionis secundum istam declarationem.

ANNOTATIONES.

1 *Methodus corporis affectus dignoscendi, duplex Galeno proponitur. altera lib. art. med. altera libris de sympto. diff. & de aff. loc. utraque potissima, & in idem ferè concurrens. particulatim uerò, unde cerebri affectus dignoscantur, habes libro. art. med. unde in hunc locum transtulit, Auicennas.* (cap. 8. — cap. 10. 11. & deinceps.)

2 *Et ex istis quidem significationibus &c. Quomodo ex signis & præsentem morbum, & futurum liceat prænunciare, pulchrè Gal. lib. ar. med. significauit. Hic triplici exemplo id ostendit, ex longitudine mæroris melancholiam, ex ira præter intentionem, id est absque uindictæ appetitu, epilepsiam: & ex risu absque causa congelationem, aut amentiam pronuntiari. quoniam sanè primum ex Hippo. 6. aph. desumptum est: secundum ac tertium, neque ex Hipp. neque ex Gal. legisse memini.* (Aphor. 23.)

De significationibus uniuersalibus operationum cerebri. Cap. 5.

SIgnificatio quidem assumpta ex genere operationum, quũ sunt sanæ, adiuuat ad significandum cerebri salutem. Et si sunt lęsæ, significant læsionem in ipso; [1] læsiones autem operationum, quemadmodum exposuimus, sunt tres: quæ sunt debilitas, & mutatio & ꝑmutatio, deinde destructio. Et sermo quidem uniuersalis in significationib. operationum est, ꝙ ipsarum diminutio, & destructio fiunt propter frigus, & grossitiem spiritus ex humiditate; [a] † [ ] & non fiunt ex caliditate, nisi magnificetur, & perueniat ad hoc, ut deijciat uirtutem. permutatio autem, & quæ motui comparantur, fiunt ex caliditate, & fiunt ex siccitate.

a B. Alia litera, & propter oppilationem.

ANNOTATIONES.

1 *Læsiones autem operationum &c. Actiones tripliciter lædi supra notatum est, libro primo fen 2. doct. 3. nam* (cap. 1.)

uel

uel imminuntur, uel auferuntur, uel deprauantur. Subiungit hic regulam ad singulę læsę actionis causam dignoscendam, nempe quòd actionum imminutio, & ablatio, fiant propter frigus, ac spiritus crassitiem ex humiditate: nunquam autem ex caliditate, nisi insigni, ita ut uirtutem deijciat. & q̃d corruptio earundem ex calore & siccitate proueniat. Quam regulam etiam sequenti capite confirmat. Cæterum, quod id absolutè statuendum non sit, ex eo colligi uidetur, tum quod somnum imminui & auferri, nedum corrumpi ex calore manifestum est, & primo de sympt. caus. & 3. de aff. loc. tum quod imminui appetentia solet ex calore etiam non prosternente uirtutem, ut, & in sanis conspicuum est, quos Gal. lib. art. med. minus ait appetere quam concoquere, si uentriculo sint calidiori. & in ægris quoque ex primo de sympt. caus. Item quòd uersio ciborum in acidos humores, corruptio est, quam tamen a frigido fieri manifestum est. Adde quod in hydrope aquam gigni ex frigiditate contingit, quæ deprauata est actio, non autem ablata aut diminuta. Ad hæc, quum aucta appetentia, id est βού λιμος, symptoma sit, quod frigiditatem consequitur: si actionis corruptio non ex frigiditate fit, aut hęc, corrupta actio non erit, & hoc aduersatur Gal. qui eam primo de sympt. caus. ad deprauatam actionem refert, aut dabitur aliud lęsæ actionis membrum pręter ablatam, imminutam, & deprauatam, quod neque hic author, neque Galen. posuit. Verum ad hæc. Non uniuersalem regulam de actione omni, sed de animalibus tantum actionibus, neque perpetuam de illis tamen, sed nihilominus uniuersalem, atque in pluribus, proponit Auicennas. Illud autem apertum est, ut sępe testatum reliquit Galenus, quod sicuti calorem motus: ita frigiditatem quies maxime consequitur, quodque retundit calorem humiditas, accendit siccitas. propterea non temere imminutæ, & abolitę animales actiones, quę in motus priuatione consistunt ad frigiditatem, & humiditatem referuntur, deprauatæ autem ad motum. Quum igitur obijcitur, somni ablationem fieri ex calore, in aperto est responsio. est enim somni ablatio non aliud quam uigilia immoderata, quæ motus est nimis diuturnus, & deprauatus. Reliquæ rationes adhunc locum non pertinent. licet enim appetentia sit animalis actio, non est tamen, ut nec alimenti corruptio, inter cerebri affectus, de quibus hoc loco.

cap. 8. cap. 5.
cap. 62.
cap. 7.
cap. 7.

De significationibus sumptis ex operationibus animalibus ab anima [a] [sensibilibus,] & moralibus, & motiuis, & somnijs, quæ continentur in summa moralium. Cap. 6.

a B. sensitiuis.

HAs operationes ingreditur lęsio, secundũ quòd cognoscitur, destructionis, aut debilitatis, aut permutationis. uerbi gratia in sensibus quidem (& incipiamus a uisu) quoniam uisum ingreditur læsio: aut vt destruatur, aut debilitetur: aut in ipso permutatio fiat, [1] & mutetur a cursu naturali, & imaginetur, quod non inuenitur exterius, sicut phantasiæ, & cimices, & pili, & fumus, & reliqua. Ex his enim nocumentis quum non sunt propria oculo, significatur læsio in cerebro, & phantasiæ etiam quandoque suo colore significant. quòd si aliquis dixerit, quomodo phantasia alba significat phlegma dominari, quod est frigidum, quum uos comparaueritis permutationem ad calorem? dicemus quòd illud est [b] [propter complexionem, non propter accidentia materierum, quæ accidunt uirtuti sanæ integræ cũ] caliditate innata. [2] Et in auditu quidem, sicut si debilitetur, & non audiat nisi quod propinquum est, & forte; aut permutetur, & audiat quod non reperitur exterius, sicut tonum similem percussioni aquę, aut percussioni malleorum, aut uoci tympanorum, aut sono foliorum arborum, aut sufflationi ventorum, aut reliquis, & significantur per illud, aut complexio sicca præsens in parte medij cerebri, aut significantur per illud vẽtositates, & uapores in ipso retenti, aut ad ipsum ascendentes, & reliqua, de quibus significatio habetur: aut destruatur omnino. Debilitas uerò, & destructio fiunt propter multitudinem frigoris: & quod aliquis audiat quasi audiat ex longinquo, fit propter humiditatem. Quod autem fit in odoratu, est, quia priuatur, aut quia debilitatur; aut permutatur, & sentit odores, qui non reperiuntur exterius foetidos, aut non foetidos; & significat secundum plurimum humorem retentum in [cerebro facientem ipsos, si nihil proprium fuerit cum strictura] narium. Gustus autem, & tactus hoc cursu procedunt, nisi quia ipsorum mutatio a cursu naturali secundum plurimum significat corruptionem propriam in instrumentis ipsorum propinquis, & secũdum minimum communicationem cerebri, & propriè, sicut quando est commune, sicut stupor toti corpori. Et sensus quidem communicant in specie debilitatis, & fortitudinis, significantes dispositionem in cerebro perseuerantem, quæ est cum perturbatione: quoniam quandoque est debilitas cum claritate, sicut homo si videat aliquid propinquum & parui radij bene, & clare, & videat res paruas: deinde quum elongatur, aut multiplicantur ipsarum radij, deficiat. Nam perturbatio & claritas quandoque sunt simul [d] [in] debilitate, & claritas quandoque est proculdubio cum [e] [virtute.] verum perturbatio semper significat materiam, & claritas significat siccitatem: & hæc quidem perturbatio fortasse subito figitur, & est ex ea oppilatio, & significat materiam vaporosam in venis cerebri, & reti eius. Iudicium autem de significationibus harum læsionum est quoniam, quę procedit cursu permutationis, secundum plurimum sequitur complexionem calidam, & siccam, & quę currit cursu diminutionis, & debilitatis, secundum plurimum sequitur frigus, & debilitas, & destructio sequuntur frigus: nisi sint cum vehementi apparitione corruptionis, & casus virtutis: tunc enim fortasse illud plurimum erit ex caliditate. uerum caliditas conueniens est virtutibus comparata frigori, dum nocumentum complexionibus ab ea non † magnificatur: & eius corruptio uirtutis diminutionem possidere non facit. Oportet ergo ut non confidas tunc in istis significationibus: immo [f] [caueas] significationes a[...] lias prædictas cuiusque duarum complexionum. Et destructio quidem quandoque significat festinationem [g] † [ ]causarum diminutionis, si fuerit propter causam cerebri, & non fuerit propter nocumẽta in instrumentis corruptionis, [h] [&] incisionis [i], [&] oppilationis, & uniuersaliter remotionis a bonitate sua [k] † [ ] propter nocumentũ: aut propter causam in ipso membro sensibili. [l] [[3] Ex membris autem sensibilibus, quod est ualde cerebro propinquum, nocumentum

b B. secundum complexionem non secundum quod accidunt uel occurrunt materiæ uiututi sanæ integræ, uel perfectæ in.

cumentum ab ipso recipit, nisi nocumentum sit in ipso commune,] sicut auditus & odoratus, plurimum enim nocumenti ipsius, quod purgatione,& complexionis commensuratione non remouetur,est ex cerebro: [m] [quapropter] reliqui sensus quum suis læduntur sensatis, [n] [non significant nocumentum in ipsis caliditatis,aut siccitatis, non peruenientium] ad hoc vt virtutem prosternant. Auditus autẽ & [o] [gustus] secundum plurimum significant quòd illa complexio est in cerebro. [4] De operationibus verò moralibus sciendum est, quoniam fortitudo meditationis, & perscrutationis significat fortitudinem complexionis cerebri omnino,& earum debilitas significat læsionem [p] [fortitudinis] in ipso. Quare oportet, vt demonstretur quæ operationum sit læsa, ex ipsis enim est corruptio virtutis imaginatiõis, & formationis,& eius,uel earum nocumentũ. Hæc nanque virtus quum est fortis, iuuat ad significandum anterioris cerebri sanitatẽ. hæc autem uirtus non est fortis, nisi quum homo bene potest seruare formas sensatorum,utpote figurarum,& sculpturarũ, & morum, & gustuum,& vocum,& modulationum,& reliquorum. est enim aliquis hominum,cui inest uirtus integra secundum hoc capitulum,adeo,ut qui ex geometris optimus est,consideret simul figuram lineatam, & signetur in ipsius anima simile illi,& eius litteræ,& narret quęstionem vsque ad finem ipsius, non indigens iterata cõsideratione in figura, & similiter est dispositio quorundam secundum comparationem ad modulationes,& dispositio quorundam cum comparatione ad gustus,& reliquorum, & ex hoc capitulo pendet bonitas cognitionis pulsus,ipsa enim indiget imaginatione forti figurata in anima ex tactis. Huic autẽ uirtuti, quũ accidit nocumentum,aut destruitur operatio, & non remanet in ipsa forma imaginationis sensatę post remotionem eius a proportione, quæ est inter ipsam & sensum [q] [quum eã sentit,]aut debilitatur & minuitur, aut mutatur a cursu naturali,ut imaginetur quod non est, & significat eius debilitatem. [r] † [ ] Minutio verò eius,& destructio operationis ipsius,secundum plurimum significãt superfluitatem frigoris,aut siccitatis in anteriore cerebro,aut humiditatis. Sed frigus est causa essentialis,& duæ reliquæ sunt causæ per accidens, quoniam afferũt eam, & mutatio operationis eius,& permutatio ipsius significant superfluitatem caliditatis. Et hęc quidem omnia sunt secundum plurimum rei, & secundum quòd dictum est in virtutibus sensibilib. Et hęc ęgritudo quandoque accidit sana intelligentia,vel ratione, ita vt perfecte & complete significent pulchrum & fœtidum,& sint eorum uerba cũ hominibus sana,sed imaginantur quosdam p̃sentes,qui exterius non reperiuntur, et imaginantur voces tympanistarum,& reliqua, sicut narrat Galenus accidisse † Abrucali medico. Et ex ipsis est corruptio in virtute cogitationis,& imaginationis,scilicet aut destructio, & nominatur hæc deletio rationis,aut debilitas,& nominatur, [s] [amentia;] & earum principium est frigus [t] [anterioris] cerebri,aut siccitas,aut humiditas eius,& illud secundum plurimum,secundum quòd dictum est,aut est, mutatio & [u] [permutatio,ita vt sit in eius cognitione regimentum,& rectum faciat dicendo, quod non est rectum,& nominatur commistio] rationis, & significat aut apostemata,aut materiam cholericam calidam,& siccam, & est dęmonium [x] [lupinum,& est permistio eius cum malitia:] aut materiam melancholicam,& est melãcholia,& est eius permistio cum malitia æstimationis,& cum cogitatione [y] [absque comprehensione.] Qui autem ex illis moribus ad timorẽ decliuior est,est magis significatiuus frigoris,et ex eis decliuior ad audaciam,& iram,est magis significatiuus caloris,& secundum differẽtias, quæ sunt inter eos,& nos postea afferemus eas. Et forsitan erit illud propter communicationem membri alterius,et illud quidem cognoscetur significationibus particularibus,quas postea narrabimus. Et vniuersaliter quum cogitationes plurimum mouentur motibus multis, et permutantur,et uariantur, tunc illic est caliditas. Et quandoque etiam accidit permutatio cogitationis in ęgritudinibus frigidæ materię, quum a caliditate non euacuantur, sicut commistio rationis in lethargia. Et ex ipsis est læsio in uirtute memorię,s. aut vt debilitetur, aut ut destruatur,sicut narrat Gal. quòd pestilẽtia prouenit in parte Aethiopię, quæ eis accidit propter cadauera multa relicta post forte prælĩũ, et peruenit pestilentia illa vsque ad terrã Græcorum,accidit ergo eis, vt causa illius tantum caderet obliuionis,donec eis aduenıret dispositio, secũdum quam homo nominis sui ipsius obliuisceretur,et filij sui. Et plurimum quidem accidit debilitas in memoria p̃pter corruptionem in postremo cerebro ex frigiditate,aut humiditate,aut siccitate,aut [z] [propter eum, qui permutatur,] et accidit ei ut rememoretur eius [a] [quod nunquam ei adest,] et significat complexionem calidam absque materia, aut cũ materia,sed materia sicca ad illud est magis conueniens,et illud totum est quum cõplexio non superfluit,et virtus non cadit. Dicamus autem nunc sermonem cõiunctum, quòd destructio harum operationum quandoque fit propter dominium frigoris,aut in corpore cerebri, et est ex eo,quod dominatur super cerebrum, aut super ventres eius,et quandoque fit propter frigus cum humiditate,et quãdoque affert ipsam siccitas,et similiter earum debilitas. ipsarum autem mutatio fit propter apostemata, aut complexionem cholericam,aut melancholicam, [b] [aut corpus adurens.] Et significatio dispositionum somniorum est ex eo, quod oportet adiũgi,huic loco: plurimum enim visionis rerum citrinarum calidarum significant dominium choleræ: et similiter plurimum uisionis rerum cuique complexioni proportionalium, quas numerare non est necesse. et somnia quidem permutata significant caliditatem et siccitatẽ, et similiter apparet in ægritudinibus acutis cerebri,et similiter sunt somnia terribilia, et illa quorum non recordatur,significant frigiditatem,et humiditatem secundum plurimum.

t B. medij.

u B. corruptio, ita ut sit eius cognitio, seu eius cogitatio in eo, quod non est & rectũ faciat q̃d non est rectum, & nominatur p̃mixtio.

x B leoninũ, & est p̃mixtio cũ actibus,& gestibus malis.

y B. eius quod non adest.

z B. aut q̃ permutetur.

a B. Alia litera. de quo non cogitauerit tempore proximo.

b B. Alia litera. aut caliditatem puram.

ANNOTATIONES.

1 *Et mutetur a cursu naturali &c. Actio uidendi tripliciter & ipsa læditur, ut reliquæ actiones, imminuitur, aufertur, deprauatur. Hic corruptæ uisionis exemplum affert, nempe ubi existimet quis se videre quæ non uidet, de quo affectu Gal. & primo de sympt. cau. & 3. de loc. aff. Est uerò hic aut per essentiam in oculo, aut per consensum, ubi proprius non sit oculo, ait Auicennas significari læsionem in cerebro. adde tamen, quod & ipse met. & Gal. lib. 3. de aff. loc. notauit, & uentriculi & cæterarum partium consensu fieri. Subdit, quę uidentur cerni, & non sunt, nonnũquam suo colore materiam significare, quæ affectus est causa, id quod & Gal. lib. de sympt. cau. loco citato. nempe si alba appareat, pituitam indicari. Obijcit tamen sibi ipsi hic author, propterea quòd, si ex pituita deprauatur uidendi actio, quum hæc frigida sit, sequitur ex frigiditate deprauari actiones, cuius contrarium præcedente capite scripsit, quando actiones imminui & aboliri ex frigiditate, corrũpi uerò ex calore & siccitate adnotauit. Respondet. Corrũpi actiones semper a colore, ubi ex affectu partis a qua eæ prodeunt, deprauentur, at si absque illius affectu id fiat, tunc nihil obstare quin etiam a frigiditate corrumpantur, ob alicuius uidelicet materię aduentum ad eam particulam, cuius est actio. Cæterum nobis dubitationẽ facit hæc solutio. quum a qualicunque materia deprauetur uidendi actio calida seu frigida, humida seu sicca, non caloris, frigoris, humiditatis, aut siccitatis ratione corrumpatur, sed uel ob colorem quo affecta est, & tunc talia uidentur, qualia non sunt, uel ob ipsius substantiam, a qua seu obstructio fit, seu morbus in numero: & tunc ea uidentur quæ non sunt, veluti idolũ, culices, aut fenestræ, de quare Gal. 1. de symp. causis.*

Cap. 2. Cap. 7.

Cap. 7.

Cap. 7

2 *Et in auditu quidem &c. Triplicem auditorij sensus lęsionem exemplo patefacit. Agens autem de corrupto auditu, vbi quis ea sentiat, quæ non sunt, veluti sonitus, & alia id genus, ait significari ex hoc, adesse in parte cerebri media aut siccam intemperiem, aut flatuosos uapores Gal. de hac re agens 3. de comp. med. per loc. aurium sonitus, nõ ad eius partis siccitatem, sed ad exquisitã sensitricis illius potentię subtilitatem refert, quam quidem causam, & si non eadem est cum siccitate, ab ipsa tamen siccitate non abscedere manifestum est. Constat tamen, utrum horum sequutus fueris, quod neque subtilitas sensus, neque siccitas prima est, id est, immediata huius symptomatis causa, quin potius perfectissimi auditus occasionem pręstare dicenda sunt duo hęc, quum ad rectè obeundam actionem faciant. Vnde & lib. ar. med. ex prompta auditus, & cęterorũ sensuum actione siccitatem cerebri innatam significari Gal. docebat, ut neque siccitas, neque sentiendi promptitudo uitio uertenda sit, neque deprauatę actionis causa nuncupãda, quamuis causę fortassis sine qua non, rationem habeat. proxima uerò illius symptomatis causa morbus est, in numero, nempe uapores secundum auditoriæ facultatis sedẽ uagantes. seu in cerebro, ab imbecilli calore gignantur, seu aliunde ad eam partem afferantur. Quę de odorãdi & gustandi actione subdit, Gal. primo de sympt. cau. copiosius prosequitur, de tactu uerò & ibidem, et quarto de affe. loc. Cętera de sensuum perturbatione (ut ait) et debilitate, passim colliges. de naturali quidem ex lib. ar. med. ubi de cerebri indicijs agitur, de ea uerò quę ex accidenti est, & lib. de aff. loc. & de comp. med. per loca.*

Cap. 1.

Ca. 16. 18. & 21

Cap. 4.

Cap. 5. Cap. 2.

Cap. 10. & deinceps.

3 *Et ex membris autem sensibilibus, &c. Sensuum instrumenta, quę cerebro propinquiora sunt, ubi lędantur, affectum cerebri significare plerunque ait, quæ uerò longinquiora, particularium potius instrumentorum affectus, quàm cerebri. Quare, quum gustandi, & tangendi organa longius a cerebro distent, quàm odorandi audiendi, & etiam uidendi organa; propterea ubi ij affecti sint, particularia potius gustatus, & tactus instrumenta lędi significatur, quàm cerebrum, id quod supra ijs uerbis. [Gustus autem & tactus] adnotauit. contra uerò ubi audiendi, odorandi, nec non uidendi lædantur actiones, quum harum instrumenta cerebro propinquiora sint, communicare cerebrum significatur. Quo fit, ut antiqui codices, ea uerba [Auditus autẽ & odoratus] perperam [auditus & gustus] legant, & ut ad recentiores quoque Bellunensis castigationes addendum uideatur [& visus] ut legatur [Auditus autẽ, odoratus, & uisus] oculum etenim cerebro summe esse propinquum (& si magis distat quàm uel aures, uel mammillares caruncul æ) & eius quoque affectus ex cerebri communicantia plerunque esse, perspicuum est, ut inter instrumenta, quæ cerebro propinqua sunt, iure oculus sit adnumerandus: nisi fortè medio potius loco inter ea, quę longinqua, & quæ propinqua sunt, constituas.*

4 *De operationibus uerò moralibus &c. Quomodo [...] males actiones lædantur, quas rectrices Gal. nuncupat, [...] morales, habes ex 2. de sympt. cau. necnon 3. de aff. loc. co[...]piosè. de somnijs uerò, quæ ultimo loco notat, habes ex Hippocrate libello de insomnijs. Aristotele de somnijs. Et Gal. de dignot. per som.*

De significatione operationum motiuarum, & quod ei [...]milatur ex somno & vigilia. Cap. 7.

SIgnificationum autem assumptarum ex genere operationum motiuarum, destructio & debilitas significant humiditatem superfluam in instrumentis ipsarum, subtilem, plurimam, & significant in quocunque membro fuerint, lęsionem in cerebro. ueruntamen [a] [ei magis proprium est, quòd] in toto corpore fiunt, sicut apoplexia, aut in parte vna, sicut paralysis & tortura laxa, & quandoq; [b] [conueniunt am[...]bę ad significandum destructionem, & debili[...]tatem caliditatis cerebri, aut siccitatis in ipso] aut in aliquo membrorum longinquorum ab eo, uerum illud erit post ęgritudines plurimas, & paulatim secundum dies. Quod autem in vno membro fit, sicut [c] [mollities] & similia eius, quandoque est propter ægritudines proprias illius membri, & quandoque est ab expulsione superfluitatis cerebri ad ipsum. Earum uerò mutatio, si est subito, significat humiditatem: [d] † [ ] & si est paulatim, significat siccitatem, scilicet in instrumentis. Quæ autem cerebro propria est, sicut mutatio motuum epileptici, quando adest epilepsia, quæ est spasmus communis, & ipsa quidem non fit nisi ab humiditate, quoniam ipsa fit subito, aut communicatione membri alterius, secundum quod declaratum est, & significat oppilationem non perfectam, [e] † [ ] sicut tremor capitis, omnia enim hæc significant materiã grossam in illo latere cerebri, aut debilitatem, aut siccitatem, si fuerit post ægritudines antecedentes, & si fuerit eorum aduentus paulatim & paulatim. De eis autem, qui sunt in membris a cerebro longinquioribus, sermo est il[...]lud, quod diximus multoties. Et omnes[...] tus egrediuntur a cursu naturali, & diximus etiam, quòd si homo impiger est ad motum con-

complexio cerebri eius in principio est calida [f] [&] sicca: quòd si ast decliuis pigritiæ & laxitati, tunc eius complexio est frigida [g] [&] humida, & quum habet ęgritudinem, & motus ipsius pertinens est ad inquietudinem, tunc est calidus, & si quieti attinent, & virtus non est vehementis casus, tunc declinat ad frigus. Et ex eis, quæ huic capitulo proportionantur, est significatio dispositionum somni, & vigiliarum. [2] Scias ergo, quòd somnus semper sequitur malitiam complexionis humidæ laxæ, aut frigidę congelantis motum virtutum sensibilium, aut uehementem spiritus animalis resolutionem, propter superfluitatem motus, aut propter impulsionem virtutum ad interiora, vt materia digeratur, & impellitur cum eis spiritus animalis [h] [propter consequutionem,] quemadmodum fit post cibum. Somni autem causa, qui non secundum cursum naturalem procedit, neque sequitur laborem & motum, est humiditas & congelatio. quòd si non cadunt causæ congelationis, & significationes non significant superfluitatem frigoris, de quibus rememorabitur, tunc causa eius est humiditas. Amplius nō omnis humiditas facit somnum. Senū enim cum humiditate complexionum ipsorum prolongantur vigiliæ. Et Galeno quidē videtur, quod illud est ex qualitatibus humiditatum ipsarum nitrosarum. Ipsæ enim vigilare faciunt propter nocumentum, quod cerebro inferunt. Verun tamen siccitas secundum omnem dispositionem vigilare proculdubio facit.

ANNOTATIONES.

1 Docet quomodo motrices actiones lædi contingat: simul autem agit, & de somno, ac vigilia, quòd duo hæc, sicuti libro primo testatur, motui & quieti comparentur. Galenus tamen ad sensitricem facultatem, sensum uidelicet communem, hæc retulit primo de sympt. cau. Illud hic adnotandum, quod ad motus læsionem pertinet, quòd quāuis motus actio sit, quæ calore potissimum, & siccitate perficitur, (robustissimus enim, et promptißimus motus cum tali est qualitatum connexione.) ubi tamen calorem hūc, & siccitatem augeri contingat, atque temperati fines excedere; tunc non minus motrices lædi actiones neceße est, quàm si imminuantur, & earum contrariæ qualitates humiditas & frigiditas exsuperent. Quo fit, ut huius authoris uerba, non, ut sonare uidentur, sint intelligenda, quod uidelicet motionem destructio, & imbecillitas, humiditatem semper instrumentorum significet, id est humidam intemperiem indicet: sed, per humiditatem, humores intelligendi sunt: non solum tenues (ut innuere uidetur) sed & crassi, quamuis plerunque ex tenuib. lædi has actiones contingat. Et quanquam mouendi initium ex Gal. & medicorum sententia est cerebrum, non tamen semper quodcunque membrum quo ad motum afficiatur, cerebrum unà laborare indicatur: sed si totum corpus laborat, cerebrum affici oportet, non tamen contra affecta parte aliqua affici caput necesse est. id quod & hic ipse author ijs uerbis innuit. [Quod autem in uno membro &c.] licèt secus primis uerbis sentire uideatur. id quod sanè certissimo nobis argumento est codices multum hoc loco esse deprauatos.

2 Scias ergo quod somnus &c. Somni & naturalis, & non naturalis causas assignat qua in re controuersia est, quum præter frigiditatem humiditatem & cæteras causas quas scribit, multa alia somnum faciant, medicamenta, cantus, gaudium, frictiones, pedum lotiones, balneæ, lectio, cogitatio, nauigatio, tenebræ & multa alia, quæ quotidiana experientia somnum facere animaduertimus. Verùm, sat sit nunc paucis dixisse, somni & naturalis, & non naturalis causam unam esse proximam, quā Aris. docuit lib. de somn. & uig. caloris ad internas partes, ob uapores ad cerebrum elatos, reuocationem. Cæteræ verò omnes, aut remotę sunt causæ, & per accidens: aut differentias somni agunt, non somnum.

De significationibus sumptis ex ipso genere operationum naturalium ex eo, quod expellitur, & ex eo quod apparet de apostematibus & ulceribus, & ex eo quod oritur de capillis. Cap. 8.

Significationes autem acceptæ ex genere operationum naturalium apparent, vtpotè ex superfluitatibus, per ipsarum [a] [diminutionē] in quantitate, & qualitate earum, & per ipsarū prohibitionem. Earum verò expulsio fit ex palato, ex naso, & aure, & ex eo quod apparet super capite de vlceribus, & † pustulis, & apostematibus, & ex eo quod oritur de capillis, capilli enī oriuntur ex superfluitatibus cerebri. Et ex capillis quidē sumitur significatio ex velocitate ortus ipsorum, aut tarditate, & reliquis dispositionibus, quas iam numerauimus. Rememoremur ergo uiæ significationum expulsionum superfluitatum a semitis prædictis. Istæ quidem superfluitates, quum multiplicantur, significāt materias [h] [prædictas,] & significant causam quare superfluitates in membro multiplicantur, quemadmodum sciuisti, & quòd expulsiua non est debilis. Quum autem prohibentur, aut minorantur, & inuenitur cum hoc; aut grauitas, aut punctio, aut mordicatio, aut extensio, aut pulsatio, aut [c] [reuolutio] & tinnitus, significant oppilationem, & debilitatē virtutis expulsiuæ, & repletionem. Genus verò eius, id est, superfluitatis, significatur, quoniam mordicatiua, aut pungitiua, adustiua, paruæ grauitatis, citrinans colorem faciei & oculi, significat quòd materia est cholerica. Et pulsatiua, grauis, rubificans colorem faciei & oculi, inflans uenas, significat quòd. ipsa est sanguinea. Et laxatiua, faciens pigritiam, cum qua mutatur color ad plumbeitatem, & ducens ad somnum, & dormitationem, significat quoniam ipsa est phlegmatica. Quòd si color obfuscatur in dispositione illa, & corrumpitur cogitatio, & caput est minoris grauitatis, & sōnus cum hoc non est dominans, & non sunt reliqua signa, significat quòd ipsa est melancholica. Quòd si aliquid ipsorū est cū tinnitu, & [d] [reuolutione,] & permutatione loci, significat quòd materia generat vētositatē, & inflationē, & vaporē, & quòd habet caliditatem in ipsa agētē. Quòd si adest superfluitatū retentio cū leuitate capitis, significat siccitatē absolute, & hoc quidē capitulum quod attulimus, est proprium quātitati, vel qualitati expulsionis & prohibitionis. Qualitas autem eius, est, sicut si tendit ad citrinitatem, & subtilitatem, & caliditatem, [e] † [ ] significat cholerā. Et si tendit ad rubedinem [f] † [ ] [[g] & caliditatem] & exuberationem venarum, significant quod

a B. expulsionē.
† bothor.
h B. Alia litera. multas.
c B. uertigo.
d B. uertigine.
e † B. & mordicationem.
f † B. & dulcedinem in ore cū rubedine faciei & oculorum.
g B. & caliditate tactus.

ipsa est sanguinea. Et salsa,& dulcis cum priuatione reliquorum signorum, aut nitrosa, frigidi tactus, aut calidi, significãt phlegma, in quod agit caliditas. Et insipida, grossa, frigidi tactus, significat quòd est phlegma crudum,& istæ quidem sunt significationes qualitatis expulsi in colore suo,& gustu,& tactu,& substantia. Odoris verò eius est, quoniam putredo odoris,& acuitas eius significant caliditatem. Et priuatio odoris, fortasse frigiditatem, non tamen sicut prima significat caliditatem. Quæ autem pendent ex eis, quę apparẽt in cute capitis,& quod sequitur eam, ex vlceribus,& † pustulis,& apostematibus, significant secundum plurimũ materias, quæ fuerunt,& expelluntur,& non significant dispositionem cerebri in illa hora manifeste, nisi forsitan sint in augmento. Tu autem sciuisti causas apostematum calidorum,& frigidorum,& durorum,& cancerosorum,& vlcerum perambulantium,& quietorum.& reliquorum ex ijs quę dicta sunt. non sunt ergo tibi difficiles cognitiones eorum, secundum dispositiones capitis etiam. Et iam etiam sciuisti in libro primo causas euentus capillorum,& sciuisti causam crispitudinis ipsorum,& planitiei,& subtilitatis,& grossitiei & paucitatis,& multitudinis,& velocitatis canitiei,& tarditatis eius. Et nos quidẽ docebimus causam scissionis ipsorum,& casus eorum in capitulis proprijs. Cognosces ergo ex eis qualitatem significationum capillorum,& nos quidem differemus illud usque ad illum locum fugientes mulplicationem,& elongationem.

† bothor.

ANNOTATIONES.

1 *Actiones maximè omnium partium a quibus prodeunt affectus significant. insigniter tamen id faciunt,& excreta ac retenta,& qualitates sensibiles nuncupatę. De actionibus capitis supra egit, hic verò de reliquis duobus. pro quare summe faciunt, quæ Gal. lib. armed. de cerebri notis scripta reliquit.*

a cap. 13. ad 22. & cap. 76.

De significationibus sumptis ex conuenientia,& diuersificatione,& uelocitate passionum,& tarditate. Cap. 9.

Signa autem assumpta ex genere conuenientiæ,& diuersificationis,& velocitatis passionum,& tarditate eius, sunt hęc. Conuenientia autem & diuersificantia, impossibile est, quin aut [a] [mutentur] in dispositione, in qua positus nihil de sanitate negat, quę ipsum tenet, aut in dispositione, in qua est eius exitus a sanitate,& mutatur eius complexio a natura Conueniẽtia ergo eius in dispositione sanitatis; quę ipsum tenet, est assimilatio complexioni eius. cõplexio igitur ipsius cognoscitur ex illo: quod autem diuersificatur ab eo in dispositione illa, est contrarium complexioni ipsius. In dispositione autem, in qua fit eius exitus a sanitate,& mutatur eius cõplexio ab ipso, iudicium est e contrario. Nos quidem iam diximus in eo, quod est præteritum de dictis vniuersalibus, quòd sanitas in corporibus omnibus non est secundũ complexionem unam,& quòd possibile est, vt sit sanitas corporis a complexione, cuius similis est ex eo, quod affert ægritudinem corpori alteri, si haberet illam complexionem. Veruntamen oportet, vt consideretur, quod sit eius diuersum in extremitate alia etiam, sicut diuersificatur ei hoc in hac extremitate, ita vt existimatione sciatur quantitas complexionis quam habet: duæ enim extremitates simul sunt diuersæ impedientes proculdubio,& non est conueniens sanitas aliqua extra æqualitatem, nisi dũ non vehementer superfluit. Et cerebrum quidem, quod complexionis calidæ malitiam habet, iuuatur aere frigido,& cibis,& odoribus frigidis, siue sint boni, siue camphorati, sandalini,& nenupharini,& eius similes, siue fœtidi, non boni, sicut limosi,& [b] [muscosis,] & iuuatur tranquillitate,& quiete. Et quod habet malitiam complexionis frigidæ, iuuatur eo, quod est illis contrarium. Iuuatur ergo aere calido, et odoribus calidis [c] [& lętificantibus, &] calefacientibus, et exercitijs,& motibus. Et quod habet malitiam complexionis siccę, læditur eo, quod ex ipso euacuatur. Et quod habet malitiam complexionis humidę, iuuatur eo, quod ex ipso euacuatur,& minuitur ab eo. Significationes verò velocitatis passionum eius, sicut si uelociter infrigidatur. et similiter quod uelociter calefiat, aut velociter infrigidetur: sunt istæ. Quod enim calefit uelociter, significat caliditatem complexionis: secundum conditiones prædictas in libro uniuersali, et similiter quod velociter exsiccatur. [d] [illud enim] quandoque fit propter paruitatẽ humiditatis ipsius, et quandoque fit propter subtilitatem humiditatis ipsius, aut propter caliditatem suę complexionis. Verumtamen differentia inter ea est, quoniam cum primo reperiuntur reliqua signa siccitatis cerebri, sicut vigilię, et reliqua, de quibus rememorabimur in capitulo signorum complexionum cerebri, et hoc secundum est, quoniam siccitas non accidit ei nisi in horis, quæ sunt apud motum laboriosum, aut caliditatẽ fortẽ, aut quod procedit cursu eius ex causis siccitatis prædictis. Amplius [e] [si non affuerit] ei in reliquis horis significatio siccitatis. Cum eo verò, quod fit propter caliditatem complexionis eius, sunt reliqua signa caliditatis in complexione. Quod autem uelociter humectatur, quãdoque fit propter caliditatem substantię eius, et quandoque fit propter frigus substantiæ ipsius, et quandoque fit, quoniam complexio substantiæ ipsius radicalis fuit humida, et quandoque fit, quoniam complexio substantiæ eius radicalis fuit sicca. Quòd si fuerit ex caliditate, erunt illic signa caliditatis, amplius erit illa humectatio non ex eo quod semper est: sed ipsa erit successiuą caliditatis superfluę cadentis in cerebro et attrahentis humiditates ad ipsum, quę ipsum implebunt, deinde si remanserit complexio calida vincens, succedet siccitas, et cum [f] [di minutione,] et si humiditates vicerint, fiet cerebrum frigidum, et humidum, et si ęquabuntur, prouenit secũdum plurimũ putredo, et ægritudines putridæ, et apostemata, quoniam hæc humiditas non est [g] [innata, conuertitur ergo in ea caliditas innata, veruntamen] non conuertitur in ipsa nisi conuersione extranea, quę est putredo. Quòd si fuerit propter complexionis frigidita-

a B. considerentur.

† alubiati.

giditatem, nō erit euentus humiditatis ſubito, ſed ſecūdum dies, deinde eueniet humectatio, et fiet cum velocitate, et erunt ſigna frigiditatis cerebri reperta. Quod ſi illud fuerit propter humiditatē cerebri ipſius: erit uelocitas in illo pp vnam duarum rerum: aut quia humiditas facit frigus, & frigus corrumpit virtutem digeſtiuam mutantem illud, quod peruenit ad cerebrum de nutrimento, & apparet humectatio. † Quum ergo peruenit frigus illud ſubito, humectatio poſt ipſum ſequitur ſubito: & quādo cum illo accidunt oppilationes in meatib. accidit vt ſuperfluitates retineantur: deinde erit hoc ſemper, & inſeparabile, & non erit ex eis, quæ ſunt raro. Eius autem, quod fit propter cerebri ſiccitatem, cauſam eſt [h] [deſiccatio] adueniens ſubito, quum ſiccitas accidit vno momento, & eſt cum ſignis ſiccitatis prædictis, & eſt ſimilis ei, quę prouenit a caliditate, niſi in eo, in quo ambo diuerſificantur ex ſignis caliditatis, & ex ſignis ſiccitatis. Iſtæ ergo ſunt ſignificationes aſſumptę ex velocitate paſſionum. & non oportet ut [i] † [ ] velocitas paſſionum [k] [mutetur propter] debilitatem virtutū naturalium præcipuè in humectatione: quoniam debilitas uirtutum naturalium ſequitur harum unam cauſarum. Omnia autem conuenientia, & diuerſificantia nō ſumuntur ex qualitatib. imò ſumuntur ex formis & motib. quēadmodum videmus habentem ægritudinem, quæ nominatur ouum, eligere reſupinationē de reliquis ſitibus dormitationis ſuæ.

ANNOTATIONES.

1 *Signa autem &c. Quomodo a iuuantibus & nocentibus, necnon a facilitate patiendi, corporum temperamenta indicentur, colliges copioſè ex Galeno lib. ar. med. ubi de cerebri natura agit. Sed hic dubitatio eſt. ait hic author ſalubria corpora a ſimilibus iuuari, & offendi a contrarijs, quod etiam Galenus lib. art. med. ſenſit, calidiora corpora calidioribus, frigidiora frigidioribus, humidiora humidioribus, ſicciora ſiccioribus conſeruanda eſſe præcipiens. At contrarium in eodem libro legitur, tum de cerebro frigido, tum de calido & humido, tum de frigido, & ſicco. ubi a ſimilibus cerebrum lædi affirmat. conſtat autem eo loco de corporibus agi intra ſanitatis latitudinem adhuc uerſantibus. Videtur ſolui hæc quæſtio a Galeno primo de alimen. fac. ubi temperata corpora a ſimilibus iuuari, intemperata offendi ſcribit. Cæterum quum temperata corpora, raro admodum ſit uidere, abſurdum eſt, ut de re quæ per quam raro accidit, tam communis regula feratur. adde quod lib. ar. med. loco primo loco citato calidiora corpora calidioribus iuuari ait Galenus, quæ conſtat non eſſe temperata, ſed intemperata corpora. Breuibus ergo nos hanc litem ita ſoluemus, corpora omnia quæ intra ſanitatis ſunt limites, ſimilibus conſeruari, ſi ſimilia ſint, non in qualitate ſolum, ſed etiam in gradu. unde & corpora tertio ordine calida, in eo ſtatu in quo ſunt, non niſi calidis tertij gradus conſeruabuntur: id quod loco allegato intelligit Galenus. Verum, tametſi ea in ſtatu in quo ſunt, ſeruantur, non tamen iuuari ex calidioribus dicunt; immo, & ſi aliquo tempore in eo ſtatu detinentur, quo erant tandem, nihilominus offendi neceſſe eſt quum intendatur intemperies: id quod Galenus de cerebro frigido, calido & humido, frigido & ſicco innuit, nō tamen abſolute lædi hæc a ſimilibus dicenda ſunt, ſed facile a ſimilibus offenduntur, ut Galenus adnotabat.*

2 *Eius autem quod fit propter cerebri ſiccitatem &c. Cerebrum ait ob ſiccitatem ſubito aduenientem humectari, & attractionem quæ in hoc caſu fit, ſimilem eſſe ait attractioni, quæ a calido. Notandum eſt, quod caliditas & ſiccitas humiditatis cauſę ſunt per accidens, ſed magis etiam caliditas quam ſiccitas. A ſiccitate membra attrahunt propter alimenti abſumptionem. A calore autem, quod calidum exſiccat, & ſiccitatem particulæ imprimit a qua alimenti fit tractio. non quidem quod ſiccitas trahat: ſed membrum facultate ſibi innata humorem trahit, quod eo indigeat.*

De ſignificationibus ſumptis ex parte menſuræ capitis. Cap. 10.

Cognitio verò] [a] facta ſecundum paruitatem capitis, & magnitudinem eius, eſt, ꝙ oportet te ſcire, quoniam cauſa paruitatis capitis in creatura eſt paucitas materiæ; ſicut cauſa magnitudinis eius eſt materiæ multitudo ſcilicet materiei ſpermatis partitę in partitione, quę capiti eſt naturalis. Amplius ſi fuerit materiei paucitas cum fortitudine uirtutis formatiuæ primæ, erit bonæ formæ, & erit minus malum eo, quod paruitati capitis adiungit figuræ malitiā in creatura, quod ſignificat debilitatem virtutis ſecundum quod ipſum non eſt expers malitiæ in forma cerebri, & debilitate virtutis, & conſtrictione meatus uirtutis moralis, & naturalis, uel animalis. quapropter phyſiognomici dicūt, quod hic homo eſt pfidus, timidus, velocis iræ, hæſitans in rebus. Et Gal. quidem dicit, quod caput paruum omnino non [b] [vacat] a ſignificatione malitię formæ cerebri, & ꝙ magnum caput non habet aſſiduam ſignificationem bonitatis diſpoſitionis cerebri, dum non ſunt ei compares bonitas figuræ, & groſſitudo colli, & amplitudo pectoris. ipſæ enim conſequuntur magnitudinē dorſi, & coſtarum ſequentium magnitudinē nuchę, & eius fortitudinem, quæ conſequuntur fortitudinē cerebri. Quum.n. multitudini materiei compar exiſtit fortitudo uirtutis formatiuę, caput eſt ſecundum hāc formam. Ex eis autem, quæ illud [c] [ſignificant,] eſt ut illic ſit proportionalitas reliquorum membrorum, quod ſi cum eis compar fuerit ipſorum debilitas, erit malæ figuræ, debilis colli, parui dorſi: aut erunt lęſa: [d] [& quæ] eo continentur, & ab eo oriuntur, ſecundum quòd quandoque accidit ex augmento capitis in magnitudine, quę non eſt ſecundum naturam pueris, quibus accidit [e] [apertio] capitis, & magnitudo eius, quę non ſunt in natura, immo ſecundum ſemitam ęgritudinis, & cauſa in ipſo eſt multitudo materiei [f] [aſcendentis:] & ſimiliter accidit adultis ex doloribus capitis prauis, & quandoque accidit, ut ſynciput minoretur, & tempus planum fiat, quum eleuatur eryſipila ſuper cerebrum. Iam ergo ſcis ſignificationes paruitatis capitis, & magnitudinis eius. Et ex ſignis bonitatis quidem cerebri eſt, ut non patiatur ex uaporibus uini, & [g] † [ ] quæ cum eis narrabimus, & [h] [quæ patitur] ex ſubtilitate, & caliditate eius [i], [etiam ut addatur] mens eius.

a B. differentia uerò, & cognitio.
b B. euacuatur.
c B. confirmant
d B. quę cum.
e B. inflatio.
f B. ebullientis.
g † B. ab eis.
h B. patiatur.
i B. quare additur.

De figura capitis. *Cap.* 11.

SIgnificationes verò figuræ eius sunt istę. Iam enim docui te in capitulo ossis capitis, quę sit naturalis figura capitis, quæ sit mala: & ꝙ figurę malitia, quum accidit alicui partium capitis, læduntur proculdubio proprietates operationum illius partis cerebri, de qua dixit Galen. quòd [a] [oblonga multum] & quadrata sunt uituperabiles semper, & eminentia extremitatum est uituperabilis, nisi causa sit in ipso fortitudo uirtutis formatiuæ: scilicet si sit superabūdans in operationibus suis: & significant etiam fortitudinem huius uirtutis, forma colli, & ipsius quantitas, & pectus.

a B. almesefath

† almusafata.

De significationibus sumptis a grauitate, & leuitate capitis, caliditate, & frigiditate, & ex doloribus. *Cap.* 12.

SIgnificationes autem sumptæ ex grauitate capitis, & leuitate eius, sunt, quoniam grauitas capitis semper significat materiam in ipso: sed materia cholerica facit grauitatem minorem, & adustionem vehementiorem. Et melancholica facit grauitatem maiorem illa, & siccitatem [a] [magis.] Et sanguinea facit grauitatem fortiorem quam illę, & pulsationem, & dolorem in radicibus oculi propter penetrationem chymi calidi, & rubedinem, & inflationē in venis uehementiorem. Et phlegmatica facit grauitatem maiorem quam omnes aliæ, & dolorem minorem, quam sanguinea, & cholerica, & somnum maiorem quam melancholica, & [b] [tarditatem] ad cogitationem, & pigritiā, & paucitatem agilitatis. Significationes uerò assumptæ ex caliditate, & frigiditate, scilicet [c] [quod] ex eis tangit caput in seipso, & quod tāgit aliud exterius, non occultantur tibi: calidum quidem significat caliditatem, si perseuerauerit, complexionalem, & si accidit, & nocet, accidentalem, & similiter est iudicium frigidi, secundum eius considerationem. Et similiter est iudicium aridi, & sicci secundum suam cōsiderationem: si non venerit exterius exasperās, & arefaciens. Et similiter est humidum, si nō fuerit calor interius [d] [separans.] Et dolores quidem corrosiui, qui imaginari faciunt in capite hominis, incessus scilicet alicuius rei cum corrosione, & mordicatione, significant materiam calidam: & pulsatiui significant apostema calidum: & [e] [similiter subitat significatio eorum concommunicantiam] febris. Et grauatiui & compressiui significant materiam [f] † [ ] frigidam. Et extensiui materiam ventosam, & permutatio [g] [subitat] illud. Et dolor qui est sicut percussio cum malleo, significat sicut ouum, & hemicraneam temporalem. Et dolores etiam significant parte sua, sicut dolor, qui est propter communitatem hepatis secundum formam aliam, quemadmodum narrabimus. Et cum hoc quandoque significant secundum suam perseuerantiam, dolor enim quum perseuerat in anteriore capitis parte, & posteriore eius, significat [h] cum parte sua † phrenesim.

a B maiorem.

b B hebetudinē

c B. quas.

d B. faciens sudorem.

e B. confirmat significationes eorum adhærentia.

f † B. grauantē comprimentē,

g B. confirmat.

h B. frenesim, † carabitum.

De significationibus membrorum, quæ sunt cerebro sicut propagines, ut oculus, & lingua [a] [uua,] collum, & nerui. *Cap.* 13.

SIgnificatio autem oculi, qui est de summa illorum, est ex dispositione uenarum eius, ex dispositione grauitatis, & leuitatis ipsius, & ex dispositione coloris eius in citrinitate sua, aut in offuscatione sua, aut plumbeitate, aut rubedine eius, & dispositione tactus eius: & omnia illa valde uicina sunt in significatione eius, quod est in ipso cerebro. Et quandoque significatur per illud quod fluit ab eo de lachrymis, & lippitudine, & quod accidit ipsi ex clausura [b] [& palpitatione,] & ex dispositionibus oculi, quæ considerantur secundum profunditatem, & exitum eius ad exteriora, & magnitudinē, & paruitatem, & infirmitates, & dolores. Nam, si oculus siccatur, significat siccitatem cerebri, & fluxus lippitudinis & lachrymarum quum non fit propter ægritudinem in ipso oculo, significant humiditatem anterioris cerebri, & magnitudo uenarū oculi significat calefactionem cerebri in substantia, & fluxus lachrymarum absque causa manifesta, significat in ęgritudinib. [c] [calidis] inflammationem cerebri, & apostemata eius; & propriè quum currunt ex uro oculorum, & quum lippitudo pupillam tegere incipit: sicut tela araneæ, deinde adunatur, tunc est morti propinquius. Et oculus qui remanet apertus, & non mouetur, sicut fit in † phrenesi & quandoque in lethargia, & qui clauditur, & fit eius apertio difficilis, sicut fit [d] [secundum plurimas uices] in lethargia, & fit etiam in carabito, apud resolutionem uirtutis significat læsionem magnam in cerebro: plurimum autem mobilis significat inflammationem, & caliditatem, & dęmoniacum, & adhærens suo intuitu uni loco, [e] [qui est † phreneticus] & melancholicus ci, & terrefactus, alienationem] & melancholiā Et quandoq; significatur ex motib. eius [f] [error cerebri ex crudelitatib] irę & angustiæ, & timoris, & [g] [concupiscentiæ.] Et ad exteriora exitus significat apostemata, & repletionem uaporum cerebri. Et profundus significat resolutionem plurimam substantiæ, cerebri, sicut accidit in uigilijs, & † lycanthropia, & [h] [concupiscentia,] quamuis horum forma diuersificetur in hoc, quemadmodum distinguemus in locis suis, & similiter quandoque significat [i] [congelationem cerebri & eius mortem.] Significationes autem assumptæ ex dispositionib. linguæ sunt, sicut linguæ multotiens color significat cerebri dispositionem, quemadmodum sua albedine significat lethargiam, & citrinitate sua primo, & nigredine sua secundo, † phrenesim. Et sicut significat dominio citrinitatis super se, aut uiriditate uenarum, quæ sunt sub ea [k] [caducationem propriè.] & non est quidem significatio ex colore oculi. nam illud uehementiorem habet cum cerebro proprietatem, colore autem linguæ quandoque significantur stomachi dispositiones ueruntamen, quum scitur, quod significatio est in cerebro, non elongatur significatio ab eo. Assumptæ autem ex [l] [colore faciei sunt significationes colorum plures.] Et tu quidem scis significationes pinguedinum & colorū complexionum. Ex eius autem

& macie sunt, quia eius pinguedo & rubedo significat dominium sanguinis, & ipsius macies cum citrinitate significat dominium cholerę, & eius macies cum tenebrositate significat dominium siccitatis melancholię, & inflatio [m] [modica] significat dominium aquositatis [n] [ĩ sanguine victo, postquàm non fuerint istæ dispositiones dominij principales,] & post quàm scieueris, quòd ægritudo non est in corpore mutans formam, nisi in latere cerebri. Assumptæ verò ex dispositione colli sunt, quoniam si est forte, & grossum, significat fortitudinem virtutis cerebri, & eius abundantiam, & si est curtũ, & subtile, e contra, & si est præparatum ad recipiendum scrophulas, & apostemata, tunc causa in hoc non est debilitas in ipso: [o] [& tunc etiam quando uacuum est ab illo, non] est causa in hoc fortitudo eius, uerum causa in hoc, est debilitas uirtutis digestiuæ, quæ est in cerebro propter aliquam specierum complexionis, quas narrabimus, & fortitudo uirtutis expulsiuæ: partes enim colli recipiunt, quod cerebrum expellit, & carnes molles glandosæ, quæ sunt in ipso. Et similiter est etiam dispositio significationum assumptarum a dispositione uuę, & duarum amygdalarum, & etiam dentium. Assũptę verò ex dispositione membrorum neruosorum intrinsecorum sũt ex semita iudiciorũ communitatis. Necessarium enim est, vt cerebro, & nuchæ communicent: sicut quum lęsiones super ea perseuerant, afferunt cerebro speciem ægritudinis, quæ est in eis. Et quandoque aduenit eis illud ex cerebro. Et nerui quidem, quum fortes fiunt & ingrossantur, & viæ ipsorum fiunt fortes, quæ eis creatæ sunt [p] [principales,] significant fortitudinem, & contrarium illius significat contrarium eius.

De significatione communi membrorum, quibus communicat cerebrum & appropinquat. Cap. 14.

Qvum membra cerebro communicantia fortia existunt, tunc cerebrum est forte. & si plurimas habent læsiones, non propter causas manifestas eis aduenietes, tunc cerebrum debilitatur, aut læditur, et fortasse sunt operationes illæ in membris alijs propter communitatem virtutum cerebri, sicut contingit vt non vadat æger ad vrinam, & egéstionem, indigens eis, propter priuationem sensus, sicut accidit in lethargia & [a] [clausura oculorum vigilatiua,] aut propter grauitatem motus super ipsum, sicut in eis, & in † phrenesi, & sicut defectus transglutiendi, & [b] [sorbendi in serac, i. quando aqua ingreditur tracheam arteriam] in istis ægritudinibus, & sicut significationes anhelitus, anhelitus enim quandoque abscinditur, & destruitur per causam læsionis, quæ est in cerebro, peruenientis ad velamen, & membra anhelitus, & [c] [eius multitudo,] & magnificentia sunt magis significantia † ferinam phrenitim & strictura, & paruitas eius sunt magis significantia dormitationem vigilatiuam, & lethargiam.

De significatione membri, cuius communitate cerebrum patitur. Cap. 15.

Qvoniam stomachus est ex membris plurimum cõmunicatione sua lædentibus cerebrũ, tunc oportet, vt significetur illud ex dispositione desiderij, & digestionis, & eructationis & rugitus, & dispositione singultus & nauseę, & dispositione tremoris stomachalis. In qualitate verò [a] † [ ] horum secundum stomachum consideretur, ubi loquemur de stomacho. Et significatur etiam ex dispositione vacuitatis, & repletionis. Communitas enim cerebri cum stomacho, quum est repletus, aut habet inflationem, apparet in dispositione repletionis eius. sed eius communitas cum ipso propter caliditatem, & choleram rubeam, & dolores ipsorum, qui fiunt inde, & ex fortitudine caloris, apparet in dispositione vacuitatis, Et plerunque fit ex repletione causa ad ęquandam complexionem, & oppilandum inter vaporem calidum, & cerebrum, & proprius [b] [significatur illud secundum locũ] doloris in principio sui, & ipsius mansione. Aegritudines enim cerebri communicatione stomachi factas iam significat dolor, quum incipit a syncipite, deinde effũditur ad illud, quod est inter vtrasque spatulas, & fit fortior apud [c] [caput.] Et quandoque ægrotat caput in communicatione hepatis, & est tunc declinatio doloris ad dextram, sicut quando fit communicatione splenis, est declinatio doloris ad sinistrã. Et. quandoque [d] [multiplicatur communicatio] cerebri cum † hypocondrijs & cum eo quod est coram † ossibus thoracis. est ergo dolor decliuis ad anteriora ualde. Et quandoque communicat matrici, & fit cum ęgritudinibus matricis, & eius significationes dictæ sunt in ca ipsius, & sistitur dolor in vertice syncipitis. Plurimæ autem communitates cerebri cum membris, eueniunt propter uapores ad ipsum ascendentes, & uia quidem ascensionis ipsorũ, aut est illud, quod est coram anteriore parte † ossium thoracis, & [e] [sentit in primis] extensionem eius ad superiora, & est extensio, vt chorda, & pulsatio in venis iuxta ipsã, et sentit principium doloris anterius, aut illud [f] [quod sequitur partem colli,] & sentit principium doloris posterius, & tenduntur vt chorda venæ, & arterię positę posterius, & sentit illic pulsationem. quumque consideraauisti accidens membri communicantis, oportet [g] [ne] accidens sit accidens illi membro in seipso, [h] [sed] propter communitatem suam, quam habet cum cerebro, & non propter communitatem cerebri cum ipso. Quum enim significetur ex nausea, quòd ægritudo cerebri sit propter stomachi communitatem, tunc non elongatur, quin erretur, & fit ægritudo hæc in cerebro prius, & sit occulta, et neque appareat nausea in stomacho, nisi propter communitatem suam cum cerebro in ægritudine occulta, cum qua est. Oportet ergo, vt redeas ad principia, quæ tibi dedi in libris primis, quibus cognoscas ægritudines principales ab ęgritudinibus communicationis.

a † B. significationis.
b B. cum quo significatur est locus.
c B. digestionẽ.
d B. est cum cõmunicatione.
† mirach.
† serasif.
† serasif.
e B. Alia litera, sentiunt isti.
f B. quod uicinatur parti occipitis.
g B. Alia litera. vt.
h B. non.

De signis cerebri in sua complexione æqualis. Cap. 16.

CErebrum in sua complexione æquale est id, quod est forte in operationibus sensibilibus, & moralibus, & mobilibus, & commensuratum in expulsione eius, quod ab eo expellitur, & in ipsius retẽtione, & forte ad resistendũ accidentibus impedimentum afferentibus. Capillos habens in pueritia glaucos, & in adolescẽtia igneos, & rubeos, & ad nigredinem declinãtes, circa complemẽtum creationis, & augmenti, medios inter crispitudinem, & planitiem: & ipsorum ortus, & tempus [a] [nascendi totum] est in sua hora, & ipsorum canities non est festina, neque tarda ab hora naturali, & caluitiũ non cito ei aduenit.

a B. pubertatis suæ quodlibet horum.

De signis complexionum malarum euenientium ex conceptione. Cap. 17.

V[1]Isum est Galeno, quòd caliditas generat rationis permistionem, & alienationem, id est stoliditatem. Et nos istis adiungamus subitationem, & velocitatem casus initiorum, & permutationis voluntatum. Et quòd frigiditas generat [a] [stoliditatem] & quietem motus. Et nos adiungamus istis, tarditatem intellectus, & [b] [excusationem] cogitationis, & pigritiam. Et quòd siccitas facit vigilias, & ipsam significant vigiliæ. Et nos quidem in hoc conditio nemus vel statuamus, ꝙ non sit ab humiditatib. nitrósis, & non est cũ grauitate in cerebro, & assidua tione euacuationis superfluitatũ, & reliquis significationibus humiditatis. humiditas. n. salsa, & nitrosa, teste ipso Galeno, facit ĩsomnietatẽ, sicut in senibus. Humiditas verò facit somnum profundum, & tu statue cum anima tua conditionem prædictam. Et Galeno quidem visum est, quòd significatio ad ostendendum, quòd complexio dominans est sine materia, est priuatio fluxus superfluitatum cum significatione malitię complexionis, significatio verò, quòd ipsa dominetur cum materia, est fluxus superfluitatum. Et nos quidem perscrutemur, & dicamus, si non sint oppilationes, & debilitas virtutis expulsiuę, & illius significatio ẽ, quod prędiximus, & perfecimus. [2] Significationes verò cerebri calidę complexionis sunt velocitas ortus capillorum in principio natiuitatis, aut in ventre, & nigredo ipsorum in principio, & denigratio eorum post glaucedinem velox, & crispitudo eorum, & similia. [c] † [ ] & velocitas repletionis capitis, & ipsius grauitas ex causis euenientibus, sicut odoribus, & similibus, & læsio eius ab odoribus calidis, & paucitas vsus somni cum leuitate eius, & apparitio venarum oculorũ, & [d] [acuitas ipsorũ,] & velocitas permutationis in consilijs, & volũtatibus sicut est dispositio [e] [infantiũ,] & significat illud tactus, & rubedo coloris, & decoctio superfluitatum effusarum, & expulsarum, & æqualitas ipsarum in substantia cum comparatione ad alias. Significationes verò complexionis frigidæ sunt, augmentum expulsionis superfluitatum, secundum quòd ex conditione prædictum est, & planities capillorum, & paucitas nigredinis eorum, & velocitas canitiei, & velocitas patiendi ex nocumẽtis, & multitudo rheumatismi intus ad palatum, & accidẽtium coryzę propter leuem causam, & occultatio venarum in oculis, & multitudo somni, & eius forma est similis formę dormitantis, tardus est palpebrarum motus, & est stabilitas secundum voluntates, sicut est dispositio senum. Siccæ verò complexionis significationes sunt mũdificatio meatuum superfluitatũ, & claritas sẽsuum, & potentia in vigilando, & fortitudo capillorum, & velocitas natiuitatis ipsorum propter [f] [fumum complexionis] in ętate prima, & velocitas caluitiei, & crispitudo capillorum. Sed humidę complexionis significationes sunt planities capillorum, & tarditas natiuitatis ipsorum, & tarditas caluitiei, & perturbatio sensuum, & multitudo superfluitatum intus, & rheumatismus, & profunditas somni. Calidæ et siccæ complexionis significationes sunt priuatio superfluitatum, et claritas sensuum, et potentia vigilandi, & paucitas somni, et velocitas ortus capillorum ĩ principio, & fortitudo ipsorũ, & nigredo, & crispitudo eorum, & multa caluitiei velocitas, & caliditas tactus capitis, & ipsius siccitas cum rubedine manifesta in ipso, & in oculo, & [g] [permutatio] in voluntatibus, et velocitas in eis, & fortitudo intellectus, & memorię, & velocitas in eis operationum animalium. Significationes verò complexionis calidæ & humidæ sunt istæ. Nam si complexio illa non est valdę remota ab ęqualitate, color est bonus, & venæ sunt manifestæ, & tactus est calidus, & lenis, & superfluitates sunt plures, & magis coctæ, & capilli plani, declinantes ad glaucedinem, absque velocitate caluitiei, & calefactio, & humectatio sunt ei veloces. Quòd si ab ea fuerit elongata, erit ægrotatiuum, recipiens [h] [casus] calidi, & frigidi, & ægritudines putridas in substantia sua velociter, & erunt sensus illius, cuius est cerebrum, grauati, perturbati, et oculi eius debiles, & neque abstinebit a somno, & uidebit somnia [i] [permutabilia.] Significationes autem complexionis frigidæ & siccæ, sunt istæ. Nam caput est frigidi tactus, abiectus color, venæ sunt in ipso occultæ, & in oculis, tardus capillorum ortus, & sunt castanei, & subtiles, tarditas caluitiei propriè, si non est magis dominans eius siccitas, quàm frigiditas, et noscetur frigidis secundum conditiones prædictas, & sensus sunt clari in infantia sua, & quum procedit in ætate, debilitatur velociter, et senescit, et apparet spasmus, & contractio in partibus capitis eius, [k] † [ ] & sit sanitas instabilis. Quandoque enim est leuitas capitis, & viarum apertio, et quandoque est e contrario. In complexione autem frigida, & humida, est homo multi somni, et profundus in ipso, malorum sensum, piger, tardus, multæ euacuationis superfluitatum ex capite, et significat ipsam tarditas [l] [caluitiei,] et velocitas euentus rheumatismorum. Apostematum verò significationes, & reliquorum dicemus in distinctionibus.

b B. difficultatẽ

a B. hebetudinẽ.

c † B. & uelocitas caluitiei.

d B. zachema. i. chorize.

e B. in pueris.

ANNO-

ANNOTATIONES.

1 *Visum est &c. Galenus 2. de aff. loc. vigilias & delirium a causa potestate calida, affectus uerò somnolentos a frigida fieri testatur. ait item 3. de aff. loc. siccitatem solam uigilias parere, humiditatem verò profundos somnos. His addit hic author ex caliditate celeres ac subitos motus, & inconstantiam opinionum proficisci, & a frigiditate tarditatem & ocium seu inertiam. De siccitate quoq; ait, non statim ex uigilijs siccitatem indicari, sed addit, nisi humores nitrosi adsint, nisi capitis grauitas, nisi frequens excrementorum a capite excretio, & si nulla humiditatis indicia sint. Cæterum ex his quæ ait hic se addere, de opinionũ inconstantia meminit & Galenus lib. ar. med. De nitroso humore seu humiditate ꝙ uigilias pariat 3. de aff. loc. 1. de tu. san. & 3. aph. De capitis uerò grauitate non equidem ex Galeno vidisse memini, huius tamen ratio est, quòd irritata natura ex multitudine quæ grauitatem facit, quiescere animal non potest, quod item in frequenti excrementorum euacuatione usu uenit. Verùm de cerebri caliditate, & frigiditate, ꝙ has opinionum constantia atque inconstantia ac promptitudo sequatur, dubium est, quum Galenus lib. ar. med. promptitudinem ad actiones et temeritatẽ, constantiã atq; inconstantiam, ad calidi aut frigidi cordis, non autem cerebri indicia referat, in qua etiam re assentiri Arist. videtur, qui, quum cor mentis sedem existimaret, ibidem & constantiam, & promptitudinem actionum collocabat, quod & Galenus ipse facit 7. de decr. Hip. & Pla. Sed soluitur mobilitatem in opinionib. ad cerebri caliditatem, & mentis tarditatem ad illius substantiæ crassitudinẽ Galenus lib. ar. med. refert. at constantiã in animosis (quas uocat) actionibus, hoc est vigorem & tonum ad cor ipsum refert. quòd ipsum animosę potentiæ sedes est. differt autem constantia actionum ab opinionum uarietate, aut (ut ita dicam) stabilitate.*

De signis cuiuscunque ægritudinum capitis. Cap. 18.

HOc capitulum, & quod est ante ipsum, sũt sicut conclusio principiorum, quæ dedimus de dispositionibus significationum capitis. Et oportet quidẽ, vt has significationes seruemus in memoria, & non sit necessarium reiterare in vnoquoque capitulorum, in quo loquemur de ægritudinib. partium capitis. Quòd si iterabimus eas in aliquo capitulo, iterabimus eas, vt illud sit adiuuans ad qualitatem redeundi ad hos canones in cap. alijs, in quibus iam a [contenti erimus secundũ ꝙ erit de eis,] quod attulimus, in illo capitulo vno. Et similiter oportet, vt animam tuam super illud quiescere facias de reditione ad canones vniuersales in curis particularibus capitis, nisi in quo in vniuersalibus non est dictum, & est necessarium ipsum dicere in particularibus.

De signis malæ complexionis calidæ sine materia. Cap. 19.

IPsam significat inflammatio, & priuatio grauitatis, & vigiliæ, & inquietudo in motib. & a [permutatio] in imaginationibus, & agitatio & velocitas in ira, & rubedo oculorum, & iuuamentum ab infrigidantibus, & nocumentum a calefacientibus.

De signis malæ complexionis frigidæ sine materia. Cap. 20.

SEntitur frigus cum priuatione grauitatis, & & pigritia, & tepiditas, & albedo coloris faciei, & oculi, & diminutio in imaginationibus & declinatio ad timorem, & iuuamentum a calefacientibus, & nocumentum ab infrigidantibus.

De signis malæ complexionis siccæ sine materia. Cap. 21.

LEuitas & antecessio euacuationum, & desiccatio stricturæ narium, & dominium vigiliarum.

De signis malæ complexionis humidæ sine materia. Cap. 22.

PIgritia & tepiditas, cum paruitate grauedinis, & paucitas fluxus eius quod effluit, aut ipsius ęqualitas, & superfluitas obliuionis, & dominium somni.

De signis complexionum compositarum absq; materia. Cap. 23.

Ca † [ ] Ommistio signorum duarum complexionum. Et significatur quidem dominium caliditatis cum siccitate per vigilias, & commistionem rationis. Et super dominium frigiditatis cum ea per dispositionem similem ægritudini, quæ nominatur congelatio, & forsitan aduenit ei. Dominium quidem humiditatis cum caliditate significatur ex dominio somni, qui nõ est b [propter fortes subeth, id est fortes profunditates somni] Et dominium frigiditatis cum humiditate per somnum c † [profundũ,] & adiunge ad illud quod attulimus de reliquis signis compositis ex significationibus singularium.

a † B. Signa cõplexionum compositarũ absque materia sunt.

b B. ex uehemẽtibus causis. Alia litera. uehemẽs sicut subet.

c B. subeticum.

† a subeti.

ANNOTATIONES.

1 *Notas intemperierum capitis Galenus 2. de cõp. medic. per loc. de capitis dolore agens passim recenset. & ex eo Paulus lib. 3. de calida Galenus tria ponit indicia, cutẽ prima manuum iniectione aridiorẽ, rubentes oculos, quod iuuentur a frigidis & a calidis offendantur. De frigida uerò intemperie refert contrarias notas. His alias multas hic author adijcit, ut patet. Dubitatio ergo est cur hic plura is uero pauciora indicia afferat. Huc accedat, quod temere omnia hæc, aut pleraq; assignari uidẽtur. primum quidẽ quod ad Galenũ attinet, cũ cutẽ tactui aridiorem esse ait, absurdum uidetur, quũ, etsi caliditatem siccitas sequitur, illud tamen liquido constet, ariditatem non caloris sed siccitatis propriam esse notam. rubor item oculorum illius certe intẽperiei quæ a sanguine fit, indicium est, non illius tamẽ quæ a nuda est intemperie, & quæ a bile. ita & ꝙ iuuetur a frigidis, lædatur a calidis, proprium huius indiciũ nõ est, quum & naturali temperiei commune sit, Galeno li. ar. med. adnotante, cerebrum frigidũ calidis, & contra calidũ frigidis adiuuari. Similiter et ex ijs quæ hic author adiũgit grauitatis priuatio cõis est oĩ nudæ intẽperiei nota. uigiliæ ad siccitatẽ propriè referũtur, ut superiori capite habitum est.*

cap. 1. & 2.

cap. 4.

*est. Inquietudo in uoluntarijs motibus, & si a calore proue-
nit, per accidens tamen id quoque ipsum est, nempe quia
cientur cerebri spiritus, & agitantur, agitatio autem eorũ,
proxima est inquietis, seu perturbationis nota. Corruptio
quoque (ut ait) imaginationis, si deprauatam eius actio-
nem intelligat, fieri ex huius authoris sententia potest etiã
ex siccitate, ut paulo ante est adnotatum, atque ideo cõmu-
ne est indicium. Promptitudo quoque ad iram, inter signa
calidioris cordis reponitur, pertinetque ad animosam, non
ad animalem potentiam. Quare, perperam hæc de calida in-
temperie allata esse indicia, asserendum uidetur. Cæterum
quod alij plura, alij pauciora signa recenseant, mirandum
non est, quum alij propria, alij etiam communia enumerẽt.
id quod, licet non æque fortassis certam methodum consti-
tuat, iure tamen fit, quum perpendenda in singulis morbis
sint omnia, non propria solum, sed etiam communia, non
quæ tantum per se, sed & quæ per accidens. rationalis ta-
men & solertis medici est, propria a communib. et quæ per
se, ab ijs quæ per accidens, sunt, distinguere. Quare, (quod
nostri propositi est) calidæ intemperiei propriũ, proximũ,
& per se indicium una est ad tactum caliditas, sicut &
frigidæ frigiditas. Quia tamen ad insignem calorem sicci-
tas sequitur, propterea arefactionem Galenus non ut pro-
prium quidem & per se, sed uerum tamen indicium addi-
dit. Siccitati uigiliæ adueniunt, commode ergo, & hę inter
calidi morbi notas ponuntur. Ad calorem præterea, spiri-
tuum & sanguinis concursus fit, & ex his rubor (cuius rei
argumento est frictio) quare & hic color calidæ intempe-
riei signum est. Quòd si obijcias intemperiem cum materia
significari, fatemur adesse quidem cum spiritibus sanguinẽ
affectum, tamen non ex sanguinis substantia, sed ex nuda e-
ius qualitate in hoc casu prouenire, secus vero ubi is quan-
titate offendit, uel substantiæ crassitudine, aut tenuitate.
quare ubi solus rubor appareat, neque una grauitas, tensio
tumefactio, & alia id genus sint, quæ adesse materiam si-
gnificant, calida statim, & nuda intemperies indicatur.
Quum verò rursum pallorem obijcis, qui ex bile, æisque et
ex hoc caliditatem demonstrari, non dissentio. stat tamen
ruborem certam esse eiusdem caloris notam, quod Galenus
ait. Ad hæc uerò, & si naturali quandoque temperiei com-
mune est offendi a similibus & iuuari a contrarijs, ubi ta-
men ægrotet quispiam (quod ex læsione actionum significa-
tur) certissimum ex eo argumentum desumitur, quod cali-
da affectio sit, quia frigidis adiuuetur & lædatur calidis.
Quamuis item grauitas communis sit nota intemperierũ,
quæ sine materia sunt, uerę tamen id quoque ac propriè ab
hoc authore statuitur in calida simplici intemperie abesse
grauitatem, quia per hoc a composita separatur. Inquietu-
do quoque motuum, tametsi spirituum agitationem ut pro-
ximam causam significat, ea tamen a calore fit excitante,
& huius proprium est indicium. Corrupta uerò imaginatio
et si corrumpi actiones soleant authoris sententia etiam ex
siccitate, nunquam tamen fere absque materiæ præsentia
fieri consueuit, quare per corruptionem intelligenda hoc lo-
co est mobilitas in opinionibus, quæ solam caliditatem si-
gnificat. Ira demum, licèt ad animosam facultatem spectet
ob cerebri tamen, & cordis consensum mutuum, de cere-
bri calore non mediocriter arguit, ita ut & hæc & cætera
signa, quę de calida capitis intemperatura allata sunt, ue-
ra sint omnia. quamuis alia propria sint, alia communia, a-
lia per se, alia per accidens, alia proxima, alia remota. Ita
uero & de frigiditate statuatur.*

De signis dominij materierum calidarum. Cap. 24.

CHolericæ quidem grauitas, non superflua,
& mordicatio, & inflammatio, & adustio
vehemens, & siccitas [a] † [ ] in strictura
narium, & sitis, & uigilię, & citrinitas coloris
faciei, & oculi, & rubedo coloris. In sanguinea
quidem significat ipsum augmentum grauita-
tis, & fortasse associat ei pulsationem, & est cu
eo inflatio faciei, & oculorum, [b] [
] & exuberatio venarum, & [c] [fortis som-
nus] subet,

De signis dominij materierum frigidarum. Cap. 25.

FRigus sensatum, & longitudo læsionis, &
eius assiduatio, & paucitas rubedinis colo-
ris, & [a] [facies, & oculi sunt cum pigritia, & te-
piditate, & albedo coloris faciei & oculorum,
& paruitas citrinitatis eorum] cum grauitate
sensata. Veruntamen illa grauitas, cum materia
phlegmatica est maior, & cum pigritia, & [b] [tar-
ditate, & nimietate subet somni] & obliuio-
ne, & plumbeitate coloris in facie, & oculis.
In melancholica uerò est grauitas minor, et
fiunt uigiliæ plures, et alienatio, et cogitatio
corrupta, et tenebrositas coloris faciei, et ocu-
lorum.

ANNOTATIONES.

*1 Si caput intemperie cum materia laboret, eadẽ pror-
sus omnia spectanda sunt indicia, quę de eadem simplici di-
cta sunt, præter quam quod hic grauitas adest, quę illic non
sentiebatur. Sed ad hæc, & a redundantis materiæ qualita-
tib. alię adiunguntur notę. nempe affluente biliosa materia
mordicatio est, adest sitis, & oris amaritudo, ut Galenus
2. de comp. per loc. adnotauit, quia bilis acris est humor, po-
testate siccus & amarus. cum sanguine uerò hæc nõ sunt,
sed eo plurimum redundante (sicuti in inflammationibus
fit) compressione arteriarum facta pulsatio quoque sentitur
ut ibidem Galenus scribit. At uerò si frigida materia exu-
beret, si pituita sit, præter simplicis frigidę & humidæ intẽ-
peri ei notas præterque grauitatem, quę maior in hac est
quam reliquorum humorum abundantia, color etiam albi-
dus apparet. sin ater humor exuperet, nigrum aut plum-
beum colorem refert. Sed pro hac re, ut, quib. indicijs mor-
bosa materia agnoscatur, probe teneas, uide Galenum 4. a-
phor. & 1. ad Glau. & Paulum li. 3. Ad quæ omnia per-
pende & ętatem, & temperamentum, & anni tempus, &
regionem ut idem Gal. 2. de comp. med. per loca facit.*

De signis apostematum calidorum. Cap. 26.

FEbris inseparabilis, & grauitas, & pulsatio,
& dolor perueniens ad radices oculorum,
& forsitan ad exteriora exibunt cum eo ocu-
li, & permistio rationis, et velocitas pulsus, et
caliditas. Quòd si fuerint in ipso cerebro, erit
pulsus decliuis ad undosum, & si fuerint in ue-
laminibus, erit dolor fortior, et pulsus erit de-
cliuis ad serrinum.

De signis apostematum phlegmaticorum. Cap. 27.

OBliuio, & somnus nimius, & multitudo
grauitatis, et pulsus undosus, & [a] [laxus, &
excitatus.]

De signis apostematum melancholicorum. Cap. 28.

VIgiliæ & alienatio, & grauitas sensata, &
duritiei pulsus. Et nos, quidẽ dimisimus
illud,

illud,cuius nos oportuit rememorari hic de significationibus debilitatis cerebri, & fortitudinis eius,& signis humoris in ipso dominãtis, & significationib. ęgritudinum eius propriarum,& quæ sunt propter communitatem,confidentes in eo, quod allaturi sumus de hoc in cap.de soda.Illic ergo requiratur, quoniam in loco illo affertur, & ex eo permutemus nos ad reliqua capitula.

ANNOTATIONES.

1 *Vbi caput tumore afficitur,morbus intemperies est cũ materia,quare eadem indicia quæ intemperiem cum materia, & antea etiam quæ nuã ipsam significant, hic perpẽdenda fuerint. His tamen additur,ob affectæ partis nobilitatem primo quidem continua febris, ut & Galenus 2.de comp.per loc.notat. ob materiæ illius quæ tumorem facit, putredinem, ad cor usque delatam per magnas arterias a capite ad cor ipsum pertingentes.febrem sequitur pulsus uelocitas,& is quidem si affecta pars, cerebri sit sub stãtia, quæ mollis est,undosus,sin eius membrana,durus, ob affectæ particulæ substantiam.additur item,quia laborans particula cerebrum est,delirium. & extenditur dolor ad oculorum radices ob neruorum opticorum cum cerebro cõsensum,& inflammationem,ut quãdoque etiam oculi ipsi suis sedibus excidant. atque hæc in calidis tumoribus generatim eueniunt.Sed & infrigidis quoque eadem prorsus uidere est,quæ in intemperie,seu nuda seu cum materia. Sunt tamen hic intensiora quam illic,quando & obliuio in pituitoso tumore maior,& grauitas & somnus maior,ut in lethargo euenit.ob ampliorem uidelicet humoris copiam. Ad hæc uero(quamuis hic author omiserit)transacto morbi initio febris accenditur ob materiæ illius putredinem cordi cõmunicatam,unde & citatior pulsus.est uerò hic etiam undosus,propter,& partis,& redundantis humoris mollitiẽ. Adsunt uerò & in melancholicis tumoribus eædem prorsus notæ,quæ de frigida & sicca intemperie,& cum materia,& sine materia referuntur,sed intensiores.& hos quoque deliria,& febres consequuntur, quamuis difficilius ob humoris crassitudinem,quæ putredini magis reluctatur,febre corripiantur.*

De canonibus uniuersalibus curationis. Cap. 29.

QVum materiã euacuare uoluerimus,contemplamur tunc,si significatio ostendit sanguinem cum ipsa abundantem esse [a] [&] in sanguine non est diminutio quæcunque sit materia,incipiemus a phlebotomia cephalicæ & venarum capitis prædictarum in cap.phlebotomiæ,sicut venarum frontis,& nasi,& venarum partis auris,& oportet vt fiat earum phlebotomia in contraria parte doloris. Quòd si res magna, [b] [& sanguis dominatur,] minuimus † [c] [ex iugularibus] & non declinamus nisi ad minutionem,& si alij etiam dominentur humores,tamen ab ea incipimus,quoniã phlebotomia est communis humorum euacuatio. Quòd si materia fuerit sanguis tantum,sufficit phlebotomia completa, [d] [.i. sola.] Et si fuerint humores alij,considerabimus tunc, si est cum cõmunitate corporis totius,euacuabimus corpus totum, deinde intendemus ad caput solũmodo, & administrabimus euacuantia, quæ sunt ei propria. Ad hoc tamen non penitùs erimus ausi;nisi post corporis totius euacuationem [e], [si fuerit in corpore humor,] & totum illud faciemus,si sciuerimus materiam in ipso esse decoctam,& illud quidem cognoscitur testimonio eius,quod ex ipso educitur,si nõ fuerit subtile ualde,aut valde grossum. Et si ægritudo iam peruenerit ad statum, & nos iam processimus cum digestione, quæ fit inunctionibus,& embrochis,& emplastris digestiuis, euacuabimus ex capite, proprie per gargarismum, si non timuerimus nocumentum in pulmone: & si fluxus euacuati per gargarismum non fuerint de genere humoris acuti, & mordicatiui, & homo non fuerit susceptibilis ęgritudinum pulmonis,& fuerit ei potentia cauendi a fluxu rei malæ ad pulmonem, aut fuerit dispositio capitis maioris solicitudinis ei de dispositione pulmonis. Et administrabimus etiam odorifera aperitiua,sternutationem facientia,& caput purgia [f] [scilicet pulueres uel liquores,qui per nares mittuntur,] & embrochas, quæ materias de capite deponant. Et quandoque fient etiam emplastra capiti post abrasionem capitis ex medicinis soluentibus genus humoris, qui est in ipso,quum non timuerimus ex illis emplastris corruptionem complexionis, & confisi fuerimus, quòd materia [g] [effusa facilis fuerit ad euacuandum,& cum hoc cauebimus, ne euacuantia addentia ex ea soluant,] quod subtile est,& retineatur grossum. Via autem, qua ad hanc intentionem perueniamus,est,vt euacuemus post lenificationem factam cum lenificantibus digestiuis [h] [Quantuncunque ergo] euacuationem administrauerimus,ipsam sequi faciemus lenificationem. Et cauebimus in euacuationibus humorum acutorum,in quib.proculdubio necessariæ sunt medicinæ calidæ in quibusdam horis,sicut sunt hieræ & scammonea,& turbit cum stęchados,ne post [i] [cõtingat] malitia complexionis calidæ. Verum elaborabimus ad hoc, ut non remaneat post eas illud, & illud est,ut succurramus solutioni factę per eas,& enacuationi peruenienti per gargarisma ta,& reliqua, cum emplastris infrigidatiuis, & ut caueamus eorum administrationẽ,nisi post fiduciam sumptam ex consuetudine ægri, quod illud, quod ipse bibit de hoc, soluit ipsum,& euacuat, ita ne sit potio nostra ei causa ad pernitiem aut corruptionem. Quòd si humores fuerint non digesti, digeremus prius [k] [vtrasq; partes eorũ,] sicut rememorabimur. Et si humores fuerint ascendentes a latere aut corpore toto,trahemus ad contrarium,sicut,si fuerit ex inferioribus corporis [l] [totius,] administrabimrs clystere,& suppositoria, & ligabimus extrema, & proprie pedes, & euacuabimus membra. Vtputa,si fuerit stomachus,cum hiera picra, aut splen, cum eo quod ei est proprium,& similiter unumquodque membrum, & regemus totum secundum regimen suum, quod est ei proprium. Isti ergo sunt canones uniuersales de esse materierum. Et quæcunque materia euacuata sit,tunc si causa ipsius prouenit malitia complexionis, medicabimur per cõtrarium.Ex eo autem in quo materię humorum diuersæ,quæ sunt in capite, communicãt secundũ intentionẽ cauterizantium, est ut fiat cauterium ubi perueniunt index & [m] [annularis]

e —— B.

f —— B.

g B. sit digesta facilis ad euacuationem, & cum toto hoc cauebimus in euacuationibus humorum frigidorum, ut non soluatur.

h B. Et quotiescunque.

i B. remaneat.

k B. quemlibet eorũ secundum exigentiã ipsorum.

l B. Alia litera, aut ex corpore toto.

m B. auricularis ipso extendẽdo uel.

ris] mẽsurando ab extremitate nasi, aut vbi peruenit medietas fili, cuius longitudo est ab aure ad aurem, capite prius raso. Nunc autem ad distinguendum redeamus. Si sanguis quidem in toto est corpore, & in capite materia exuberãs continetur, phlebotometur cephalica. Sed si nõdum continetur, sed est in hoc vt contineatur, minuatur nigra[n] [.i. media, quæ matrix dicitur] & si timetur comprehensio, antequam incipiat peruenire ad hoc vt contineatur, sicut si contingat propter causam attrahentem humores in circuitu capitis ex caliditate extrinseca, aut percussione, aut reliquis, phlebotometur basilica, & si uis, vt[o] [extrahatur] plus illo, phlebotoma saphenam. Et cruribus ventosas appone supra[p] [calcaneum] parum: & phlebotoma[q] [venam] pedis. Et si fuerit propter communitatem membri, phlebotoma venam vtrisque cõmunem, si uis euacuare ex ambobus simul, & materia est quieta. Et si vis trahere ad partem cum euacuatione membri communicantis, phlebotoma venam communicantem membro antecedenti cum ægritudine: & cadat in contrario partis capitis. Amplius cum peruenis ad caput solum: aut sanguis a principio rei solummodo est in ipso, tunc, quod fuerit cadens in velaminibus extrinsecis cranij, secundum quod rememorabimur in ægritudinibus particularibus, aut[r] [ægritudo sentitur propinqua] commissuris, & vis curam facilem, appone ventosam nuchæ. Quòd si est profunda,[s] [aut] non speratur eius attractio ad exteriora cranij, phlebotoma venam frontis, propriè si dolor est posterius. Et post acceptionem quidẽ sanguinis sumantur euacuantia, quę fiunt ex myrobalanis, & succis fructuum:[t] [& si remanet necessitas, administretur clystere.] Et si ægritudo fuerit praua, sicut, verbi gratia, apoplexia sanguinea, phlebotoma ex † iugularibus. id est vena, quæ est in vno latere colli. Digestiua verò si materia fuerit phlegmatica, aut melancholica, sunt matres medicinarum, quæ in eius digestione administrantur, in quibus est subtiliatio, & incisio, & resolutio, vtputa[u] [amaracum, & folia lauri, & secá.i. stæchados arabicũ, & abrotanum] & squinanthum, & chamæmilla, & melilotum, & anethum, & polypodium, & epithymum[x] [ ] magis propria melancholiæ, & † thymus, & hyssopus, & † pulegium, & ruta, & † ocymum, & omne[y] [in quo est virtus resoluendi. Et nos quidem iam scripsimus ea in tabulis resolutionis & digestionis medicinarum calidarum,] licet sit cõprehensio regiminis in phlegmatica, & melancholica diuersa propter illud, quod dicemus. Et oportet, vt ad gradus harum medicinarum perueniatur per quantitatem materiei, nam si fuerit multæ quantitatis, & vehementis qualitatis, ponemus medicinas calidas fortes, ita vt sint in quarto gradu, sicut pyrethrum, & euphorbium, & reliqua, nisi timeatur ebullitio materierum, & illud quidem est, si fuerit multa valde, & timemus quòd quum ipsa calefiet, augmentabitur eius[z] [totalitas,] & faciet extensionem dolorosam,[a] [&] apostema. Illic enim oportet vt incipiamus, & euacuemus ex ea aliquid, deinde residuum decoqui incipiat. Re-

n B. seu media.
o B. attrahatur.
p B. clauiculam. Alia litera. supra os clauiculæ ad quantitatem palmi.
q B. uenias.
r B. dolor sentitur propinquus.
s B. &.
t B. si remanet necessitas, & administretur clysteria.
† guidegi.
u B. almarzangius & folia lauri & sciha, seu sceha & alchaisux.
x B. ambo sunt.
† alarce.
† faudenegi.
† alberengesef.
y B. illud quod scripsimus in tabulis resolutionis & digestionis ex medicinis calidis.
z B. quantitas, seu eius magnitudo.
a B. aut.

ctius aũt quod est in digestione humorum manifestæ cruditatis, est vt[b] [cura ex emplastris de] medicinis ęqualis calefactionis. Et administra quietem, & ligationem, ut digeratur materia facile. Quòd si fuerit paucę quantitatis, & fuerit debilis qualitatis, contenti erimus eis in quibus non multa existat calefactio secundum subtiliationem, quæ sunt in gradu primo, & si fuerit media, medijs. Quòd si materiæ melancholicæ fuerint. non erimus contenti istis medicinis, ita vt[c] [in desiccatione addamus,] & præcipue, si fuerit melancholica pręter naturã, immo si sit adusta, sed indigebimus in maturatione materiei melancholicę, lenificatione, & humectatione proculdubio, deinde succedemus cum maturatiuis, resolutiuis, subtilis resolutionis, quę sunt in gradu secundo, & tertio. Et melius est, vt coniungas lenificantia, & humectantia cum calidis incisiuis, resoluentibus. Materię verò calidę digestionem faciunt medicinę cum aggregatione suæ substantiæ, & appertione cum hoc, & incisione. Et ista quidem sunt infrigidantia, & humectantia, in quib. est abstersio, & ablutio, sicut aqua hordei, & lac caprarum recenter mulctum. lac tamen vitet, qui virtutis debilitatem aut soda habuerit, & digestiua, quę sunt cum istis conditionibus. Et vtatur aquis, in quibus decocta sunt folia[d] [salicum] & violæ, & nenuphar, & uirga pastoris, & herbæ frigidæ omnes descriptę in tabulis suis, quæ sunt medicinarum singularium mistæ cũ aliquanto aceti, vt eas profundet, & virtutes earum penetrare faciat. Quòd si in eis fuerit parũ grossitiei, addantur chamęmilla &[e] [malua.] Et si tunc ægro vigilię affuerint, & voluntas fuerit ne vigilet, ponantur in eis cortices papaueris. Dico autem quòd acetum est commune omnibus materijs. Eius enim infrigidatio possibile est, ut leui causa frangatur,[f] [amplius] remaneat profundatio eius cum medicinis, & ipsius incisio, hoc quidem est, quum administratur in materijs frigidis, in maturatione autem medicinarum calidarum non eligatur supra ipsum. Et olea calida omnia dicta in antidotario, quæ fiũt ex[g] [folijs] odoriferis, & floribus, & plantis, ingrediuntur in digestione frigidarum. Quòd si materia fuerit vehementis frigiditatis, aut multæ quantitatis, aut difficilis resolutionis, tunc olea adhibenda sunt, quę sũt facta cum gummis calidis, et speciebus fortib. odoriferis, et oleum de behen, et sambacinum, et de narcisso, et lilio, &[h] [zafarano, & lauro, & amaraco,] & de duabus spicis, aut oleum oliuę, in quo decocta sunt ruta humida, aut calamenthum, aut anethum humidum, aut chamęmilla humida, et his similia, de quibus rememorabimur ĩ antidotario, et illic collige illud. Oleum autem balsami propter suam subtilitatem uelociter resoluitur, et non multum prębet iuuamentum in epithemando, et inũgẽdo conueniens suę fortitudini. Et nos quidẽ materiei opponimus euacuando, et trahendo secundum contrarium: et faciendo utrunque simul. Attractio uerò ad contrariũ, est attractio, quę fit ad manus, et ad pedes, et illud iuuat ipsorũ fricatio cum sale et oleo uiolaceo, aut oleo chamæmellino secũdum cõplexionem. Et ex co[...]

i[in ipsa ægritudine administrauimus nos,] est exercitium,in quo seruatur caput ita,vt nō moueatur cum corpore,& non mouentur nisi inferiora tantum,& est exercitium in quo homo suspenditur in fune,aut pendet ex pariete,& retinentur superiora corporis eius, & non cessat k[mouendo pedes,& sequitur ipsum,] & hoc post euacuationem. Fricatio verò extremitatū, & earum constrictio a superioribus ad inferiora est huiusmodi, & propriè quum cibari debet. Et quandoque purgatur caput solum leui exercitio, sicut fricatione & l[comprehensione donec ad pectinandum peruenitur, & administratione odorum ex fœtidis propriè,] sicut in fine lethargiæ. Res autem aggregans duo regimina simul,sunt clystere,& suppositoria, & diuretica,& sudorem prouocantia, secundum materiam,& virtutem,& omnia quæ numerata sunt in antidotario. Solutiua autem,quę euacuant caput cum communitate corporis, sunt pilulæ de hieris,& pilulæ cocchiæ, & pilulę de stęchados,& istę quidem conuenientiores sunt humoribus adustis,in quibus dominatur cholera,& in quib. cum hoc est grossities, immo sūt sicut communicantes cholericis,& phlegmaticis. Et omnibus illis fortius est infusio aloes, q̄ fit cum aqua endiuiæ,& propriè m[eius quod est fortius ex eo,]& est illa quæ scripta est in antidotario,aut infusio de hiera,& vomitus ex oxymelle cum sem.atriplicis. Decoctio verò myrobalanorum,& prunorum,& fumiterræ,& syrupus de fructibus,& syrupus violaceus, & decoctio casię fistulę,& quæ sunt istis similia facta fortia cum scammonea & reliquis, secundum dispositionem corporis, & vacuitatem ipsius a febre eius,aut essentiam eius in ea,secundum dispositionem ętatis,& uirtutis, & horum similium,sunt conuenientia humoribus cholericis subtilibus. Verum hiera Archigenis, & hiera Rufi,& hiera logodion,& hiera Gal. & pilulæ factæ cum lapide lazuli,& elleboro secundum quòd rememorabimur, conueniuut humorib. grossis, & melancholicis, & similiter omne in quo recipitur stęchados.Et utrisque etiam cōueniens est vomitus factus ex potu oxymellis, & semine raphani,& pulpa coloquintidæ cū reliquis medicinis n[mouentibus] humores viscosos ex eis,quas o[terminauimus,] & diximus, & reliqua composita distincta in antidotario, secundum quod ipsi ordines habent.Primus est qui est cum hiera,et turbith,et epithymo et agarico,et castoreo,et quæ illis sunt similia, et p† [ ]pilulę magnæ,deinde hieræ, deinde duo ellebori, niger melancholicis, et albus phlegmaticis cum cautela,et timore, et lapis lazuli,et lapis armenus q† [ ] absque cautela et timore. Et oportet,ut incipiamus a debiliore, et gradatim procedamus donec sciamus ex dispositione ęgritudinis, quod ipsa iam est abscissa.Solutiua uerò facilia ad purgandum caput sunt uel asahaiaret,ex quibus sumitur pilula magna,ut paruum pondus operationem efficiat sufficientem cum mora, et non noceat propter paruitatē suam iteratio, et dormiatur super ipsam,ne destruant motus, et uigilię eius operationem,et canon quidem in eis est aloes,et hiera,deinde cadit in eis mastix ad confortandum stomachum, et recipiuntur in eis myrobalani,ut prohibeant uaporem acutū calidum,si in stomacho generatur a capite. ꝙ si voluntas adest,vt humores cholerici educātur, fit in eis iuuamentum cum scammonea,et similibus ei. Et fortasse usus scammoneæ cum aloeticis administratis,propter purgationem ipsius cerebri,aut stomachi,si ægritudo cerebri est cū eius communitate,prohibet earum calefactionem superfluam propter superfluitatem moræ ipsarum,et excitat eas abbreuiatas a complemēto purgationis,eo quòd iuuat ad purgandum, ꝙ si uoluntas adest, ut iuuamentum fiat in extractione humorum phlegmaticorum iuuetur cū pulpa coloquintidæ,et cum gingibere et turbith, et stæchados,et si adest uolūtas ut fiat hoc in humoribus melancholicis,iuuētur cum pauco elleboro,et epithymo,et polypodio,et eis similibus. Et sunt pilulę r[magnæ] diuersarum descriptionum, quas reperies in antidotario, et scies ipsarum iuuamentum, et ipsarum electionem inde. Ex mundificatiuis autem, quæ capiti sunt propria,sunt gargarismata, in quib. omnibus almuri sit administratum. Quod si humores fuerint cholerici puri,non vtaris in ipsorum mundatione gargarismate timendo descensum ipsorum ad pectus, quum iam adepti sint superfluam acuitatem ex medicinis purgātibus acutis. Natura s[subtiliantia cholericos] cum facilitate et subtilitate,et quæ sunt ęqualis complexionis,non multum t agunt in gargarismate.]Quòd si aliquid horum est iuuans,tūc oxymel de seminibus cum endiuia solummodo,et oxymel squilliticū.et u[oxymel recipiens scammoneam et aquam] lupuli,et aqua prunorum,et syrupus uiolaceus,et tamarindi cū pauco scammoneæ,et quę huius cursu procedunt: Quòd si humores cholerici fuerint cum grossitie,tunc gargarisma fiet cum almuri,et aloe, et hiera,et oxymelle de se, x[et]squillitico cum hiera.et ut confortetur illud cum scammonea, et pauco turbith, et supra illud nihil addatur. Quod si humores fuerint grossi phlegmatici, tūc addatur supra illud pulpa coloquintidis.et gingib.et stęchados,et turbith,et hiera,Archigenis,et Busudus,et fortasse indigebis, ut cum eis administres synapim,et pyrethum,et piper cum mastiche,et uis propter illud fortitudinem operationes medicinę,quum fuerint humores uehementis fortitudinis,et similiter fortasse facis masticare pyrethrum,et piper et gingiber,et acorum,ita ut perueniatur ad ultimum ad staphisagriam,et quæ eis sunt similia.Et istis quandoque admiscentur subtiliantia,sicut hyssopus, et cinnamomum,et casia lignea,et origanū,et cortices radicum capparis,y[mentastrum,] et quę eorum cursu procedunt. Sternutatoria autem quę conueniunt humoribus cholericis,sunt sicut uapor aceti,in quo parum z[castorei] dissolutū est,et odor a[focaugi] acuti b[acetosi.] Et phlegmaticis † struthium,et piper, et cepe, et allium,et synapis,et nasturtium,et c[† nitrum] et quæ cursu eorum procedunt. Ex istis medicinis quandoque assumimus emplastra, et accipimus ex eis epithemata super tempora.Caputpurgiorum autem alia fiunt,ut per ea perueniat infrigidatio,et humectatio,et alia ut resolutio, et

alia

r B. plurimæ.

s B. educentia choleram.

t B. imprimunt in gargarismate. impressione plurima.

u B. secaniabin factum cum scāmonea,aut aq̄.

x —— B.

y B. faudeuegi

z B. scāmoneæ.

a B. alfocha. Alia litera.

b —— B.

† codisi.

c B. sem.calida.

† baurac.

d B. fortia.

† ficle.

e B. residés seu imbibita, aut firmata.
† sceha.
† alhasce.

f B. iasminum, & laurinum, & de maiorana.

g B. Alia litera. non.
h B. ossa.
i B alsabiar.
k B. causa læsionis uel doloris.
l B. amygdalarũ dulcium & amararum.
† cordumeni.
m B. alkerna.
n ——— B.
† cordumeni.

o B. confert.

p B. solathri.
† vuæ lupinæ.
† saufel.
† siesmemite.

q B. alathel.

alia ut confortatio. quumque caputpurgia administras resoluentia, [d] [confortantia,] gradus in ipsorum administratione obserua. Administra itaque ea prima uice cum oleo rosſ. & lacte & quæ tali cursu currunt, & uice secunda cum expressione† betæ, & similibus, & tertia etiam uice cum aqua amaraci, Quòd si principiũ materiei, & uaporum non est nisi a stomacho attẽde substantiam humoris in stomacho comprehensi, quam comprehendes per ea, quæ scies in capitulo ęgritudinum stomachi, & euacuationis eius. Quum autem materia [e] [descendens] est vapores, aut ventositates retentæ, oportet ut eos resoluas cũ aqua, in qua decocta sunt † stœchas Arab. & epithymum, & † thymus, & medicinæ prædictæ in capitulis suis, & destilletur etiam oleum [f] [sambacinum, & laurinum, & amaracinum] in aure. Quum autem corpus cerebri uis confortare, & prohibere humores cholericos, ne a stomacho ad ipsum ascendant, & ab eis quę sequuntur ipsum, oportet ut ipsum cibes fructibus acetosis, & propriè granatis acetosis, & pomis, & piris, & agresta, & ꝓpriè post cibum. Curatio autem tua in oppilationibus sit cum embrochis aperitiuis semper. Et oportet, ut sit effusio omnis embrochæ administrata in omni accidente a loco alto, ut eius uirtus plurimum profundetur, & caput pręparetur, ut cadat super synciput [g] † [ ] super posteriorem capitis partem, & [h] [membra dura, & sint etiam masticationes pilulæ [i] [de sciar] & olea resoluentia. Et si [k] [ægritudo] fuerit uentositas in stomacho, purga, deĩde affer oleũ [l] [rosſ. dulce] cum aqua decoctionis radicum, & fœnugręci, & † carui agrestis, & his similibus, aut affer oleum [m] † [ ] cum infusione aloes: [n] [aut cum † carui agrestis, & his similibus.] Quum autem curas apostemata calida, oportet ut in eis incipias prius cum eo, quod expellit, quod sit ex infrigidantibus prędictis mistum cum aceto, & aqua rosſ. nisi illic fuerint dolor vehemens, tunc enim aliena acetum, & [o] [cadat in] eis administratio olei rosſ. infrigidati sufficienter, non tamen superflue, conquassati cũ aceto multo, aut pauco in fronte & capite, & aqua [p] [solani & † auellanę] Indæ, & croco, & sandalo, & † glaucio, & bolo armeno, & lentibus excorticatis, & similibus, & aquis in quibus cocta sunt styptica frigida, & ex calidis stypticis confortatiuis, in quibus etiam sit compositio in commistione corũ, frigoris, sicut [q] [aluthuli.] Alienatio vero a medicinis uehementer frigidis factis ex eis, quæ sunt sicut papauer, & opiũ, et reliqua, est tibi necessaria nisi apud uehementem necessitatem & fortem dolorem. Et chamæmilla quidem frangit aliquid ex acuitate narcoticorum in epithematibus. Vomitus uerò est ex eis, in quibus non fit iuuamentum in curis ęgritudinum capitis, nisi fiat propter cõmunitatẽ materiei in stomacho, & melior modorum expulsionis eius est vomitus. Inquit Gal. non est dispositio soda in vehementi necessitate narcoticorum, sicut dispositio colicæ. Colicę enim dolor quandoque peruenit ad hoc, ut perimat. sed soda non est sic in uehemẽti necessitate narcoticorum secũdum plurimũ. Quòd si materiæ fuerint vehementis acuitatis, administrabis aquam fructuum stypticorum prædictorum. deinde vteris maturatiuis rememoratis in materijs acutis. postea administrabis in quo sit parum resolutionis, sicut aqua in qua decocta sunt [r] [hordeum fractum] radices myrti. [...] & ex oleis, oleum chamæmellinum recens fo[...] lum, aut mistum cum oleo rosſ. secundum acui[...]tatem ægritudinis, & substantiam materierum, & propinquitatem tẽporis status. & post ipsum ex aquis, in quibus cocta sunt radices apij, & fœniculi, & furfur cum seminibus suis & fænu græcum, & [s] [malua,] & corona regia & [t] [ala[...] coen] alba. Et ex oleis oleum anethinum, & si[...] milia etiam: dum perueniat ad statum, & resol[...]uatur tunc, & etiam emplastra quæ fiũt ex istis. Euacuantia autem necessaria antecedant in eis secundum materiam, & administrentur in ci[...] bando habẽtes apostemata cholerica, propriè [u] [medicinæ leues humidæ.] In apostematibus uerò frigidis incipiatur primo, sicut in alijs, cũ euacuatione, & administremus in eis illud in quo recipitur oleum de Kerua, & oleum amygdalarum amararum, & picra, & illis similia ex reliquis potionibus notis cum aquis radicum. Et contenti simus ex apocrusticis oleo rosſ. in principio rei, & misce cum eo subtiliãtia sicut[...] thymum, & calamẽtum, & castoreum propriè[...] deinde administra squillam propriè, & acetum eius faciendo emplastrum, aut gargarisma, si[...] fuerit illud possibile. Et fortasse sument in potu castorei duas tertias aurei, & propriè patientes lethargiam. deinde administra maturantia, in quibus sit mollificatio, & parum resolutiõis, de quibus prædictum est. Deinde post illud, & apud statum administra [x] [apud utrasque res simul, s. frigidas & calidas,] mollificantia [y] [Et sit administratio frigidorum mollificantium confortatiuorum,] ex integrè & resoluentium confortatiuorum [...] emplastris aquis & oleis. Et scias quòd omnis qui conqueritur de ægritudine [z] [facta] in capite, nocetur a vino, & mora in balneo. Et omnis qui habet ægritudinem in velaminibus cerebri, læditur ab aqua frigida uehementer. Curationes autem malitiæ complexionis calidæ solum fiunt cum eo, in quo est infrigidatio ex herbis, & oleis frigidis infrigidatis, sicut oleum rosaceum, [a] † [ ] & nenupharinum & uiolaceum, & elegantius illis est oleum rosſ. & oleũ de sem. cucurbitę, & citruli, & de sem. lactucę, & oleum de sem. papaueris, & fortasse vtuntur oleo de semine iusquiami, quum vehemens est dolor. Et melius ex istis oleis est, cuius radix expressa est ex oliuis, quæ cruditati attinent, non salitis, [b] [& folia eius in quo creata sunt, multiplicantur,] & est recẽs. herbas uero, & quæ herbarum cursu procedunt, nosti omnia. Et ipsæ quidem sunt sicut lactuca, & portulaca, & rasura cuçurbitæ, & quæ sunt illis similia, [c] [ ] & etiam folia nenupharis, [d] [ ] & uirga pastoris, & [...] per uiua, & aqua [e] [citruli,] & cucurbitæ, & [...]ch hordei cum aceto, & aqua rosa, et camphora, et sandalo, et acatia, [f] [et linimentum] cum oleo rosa. et aceto. Et non pertranseat illud [...] que ad ea, in quibus est uis narcoticandi, et congelandi spiritum, nisi propter vehementem necessitatem. Inquiunt, et non oportet quidem [...]

alia

acetum ſit uehementis acuitatis, & uinoſitatis:
nam in ipſo exiſtit nocumentum. Et ex illis qui
dem ſunt mucillago pſyllij cũ aceto, & aqua co
riandri, & folia eius. Et oportet ut alienes hæc
emplaſtra, & epithemata a poſteriore cerebro,
quod eſt neruorum origo: hæc.n. non iuuãt ce
rebrum niſi ex uia commiſſuræ, quę eſt in ſyn-
cipite, & cõmiſſuræ coronalis. Ex uia aũt poſte-
rioris [g][cauendũ eſt, ne perueniat ad ipſum ce-
rebrum,] & corrumpat ortũ neruorum. Ex eis
ẽt, quib. fit curatio, eſt ut olfaciant odores frigi
dos, & fiat eis caputpurgium cum iſtis oleis, &
expreſſionib. Et ſint cibi ex lentibus [h] [elixatis,
& ex phaſeolis, & hordeo fracto & ſpinachijs,
& chryſolocanna, & cicceribus fractis,] & quę il
lis ſunt ſimilia. Et ſternantur iſtæ herbæ, & fo-
lia in manſione eius: ita ut ſit in domo; in qua
ſtrati ſint rami infrigidantes. Et quandoq; præ-
cipitur, ut in ea ſint [i] † [myrti & folia] † cyperi.
Et exiſtimo quòd rectius eſt, ut ſit propinquũ [k]
[in eo ex † myrto,] quod aſperſum aqua frigi-
da. Et ſimiliter [l] [iuuant eum fructus frigidi, &
glacies, & aquę copioſæ.] Quòd ſi non inuene-
ris cum caliditate ſiccitatem, ſed humiditatem
abſque materia (& hoc valde parum eſt in ægri
tudinib. cerebri) tũc facies epithemata ex aquis
fructuũ, in quib. eſt ſtypticitas, quemadmodũ
diximus, & præcipue in principio apoſtematũ
calidorum. Et oportet quidem, ut omnes iſti
prohibeantur a motib. animalib. & intrinſecis,
& agitatione pupillæ in ſuis aſpectib. [m] [
] & alienentur ab aſpiciendo [n] [colores, ſ.
diuerſos, & picturas:] & ſimiliter eorum audi-
tus [o] [regantur.] Quod ſi eſt malitia complexio
nis frigidæ, adminiſtra emplaſtra, & aquas ſum
ptas ex medicinis calidis prædictis, & olea præ-
dicta, propriè oleum rutaceum calefactum. &
ſi neceſſarium fuerit, ut in ipſo addatur confor
tatio, admiſceatur ei euphorbium, & ſimiliter
oleum laurinum, & amaracinum, & his ſimi-
lia. Et ſi cum hoc eſt melancholia, & melancho
lia eſt naturalis, aut phlegmatica: calefac ipſum
cum humectatione: ſed ſi fuerit aduſta, alie-
na quod deſiccat, aut calefacit, & ſis contentus
humectatione ex lactibus, & [p] [oleo viola-
ceo] & embrochis, & emplaſtris, & cibis. Quod
ſi cum frigiditate eſt ſiccitas, aggrega etiam
inter humectationẽ, & calefactionẽ. Et ſi cum
frigiditate eſt humiditas: adminiſtra euacuãtia
prædicta, & medicinas, in quibus eſt deſiccatio
cum caliditate de illis, quas tibi diximus in ta-
bulis. Et oportet vt tu ſcias, ꝙ liquida admini-
ſtrantur ſuper caput, diſtillando ſicut diximus:
& adminiſtrantur retenta in retentione facta
ex paſta, aut lana infuſa, qua caput coronatur.
Et fit ipſorum effuſio [q] [ab] eo, quod eſt coram
anteriore parte ſyncipitis. Et quod ex eis eſt le-
ne, non oportet, ut linimentum eius ſuper ip-
ſum dimittatur, ſed lauetur: & non dimittatur
ipſum in retentione coronali tpe multo, ſed re
nouetur. quoniam ipſum uelociter putreſcit.
Et melius hoc eſt, ut adminiſtretur poſt abraſio
nem: & ſimiliter oĩa emplaſtra, & unctiones.
Quumq; [r] [cibas] patientes ęgritudines capitis
materiales, [s] [frica extrema, & exſicca latus capi
tis, & conforta cum apocruſticis.]

ANNOTATIONES.

1 *Quum materiam &c. Vbi caput laboret, & de eua-
cuatione indicetur, ſiue ſanguis ſolus, ſiue humores ex æquo
omnes redundent, a cephalicæ ait ſectione eſſe inchoan-
dum. dein & a frontis, & naſi, & aurium quoque uenis in
oppoſito latere ſanguinem eſſe educendum. Sane non leuis
dubitatio hic oritur, tum quod ab exteriori, quam cephali-
cam uocant, uena incipiat. tum quod ſecundam ſectionem
in oppoſito latere faciat. Et ſi enim Gal. 2. ad Glauc. ſi quid* [cap.2.]
*ex ſuperioribus inflammationem habuerit, externam ſecan
dam putat, quod & præcipit lib. de ſangu. miſſ. & lib. de* [cap 15.]
anatom. adminiſtr. 3. & ſæpe alibi. quod tamen abſolutè [cap.6.]
*ab huius ſectione ſit incipiendum, periculo non uacat. quũ
ſi in toto ſimul corpore ſanguis redundet, eius copia huius
venæ ſectione non euacuetur, ſi etiam ſolum caput eo hu-
more affluat, quum uniuerſalis curatio particularem præ-
cedat, ſecanda aut interior, aut media potius quam exter-
na uidetur, quæ toti corpori euacuando magis faciat. Ad-
de, quòd ſi affectus initio id agendum conſulit, ſibi ipſi, &
Galeno aduerſatur, quum vterque a longinquiori parte
educendum exiſtimet, ut primo libro fen. 4. oſtenſum fuit.
at ſi id tranſacto initio præcipit, perperam uenas & fron-
tis & naſi & aurium ex aduerſo latere tundit, quum ea
reuulſio ſit, quam euacuationem quamcumque præcedere
oportet. Profectò quod ad hanc dubitationem facit, Gal. 2.
de comp. med. per loc. de dolore capitis agens uenam in cu-
bito ſecandam ait: quam uerò, an externam, an internam
vel mediam, non explicat, quod & Paul. lib. 3. & Celſ. li. 3.
facit. Videntur hi authori ſubſcribere tanquam notum re-* [cap.4.]
linquentes, ſanguinem, quia affectus in ſuperioribus eſt par [cap.2.]
*tibus, ex cephalica, quam uocant, eſſe educẽdum. Cęterum
quum plenitudo tollenda ſit, ubi in toto corpore copioſior
ſit ſanguis, prius quam aliud quidquam agi queat, & ſi fa
teor, undecunque ſanguis educatur, totum corpus euacua-
ri: commodior tamen iecoraria eſt, aut media vena, quam
externa. Quare huius authoris ſententia ita hic eſt intelli-
genda ut infra ipſe explicat. nempe ubi plenitudo adſit, to-
ti antea corpori conſulendum, aut iecorariæ, aut potius me-
diæ venæ ſectione, quæ è toto corpore ſimul, & è capite tra
hit. At ſi plenitudo non adſit; quamuis curatio vniuerſalis
particularem præcedat, ſecari tamen externa poteſt, quum
hæc, quæ videlicet in ipſo nõ ſit capite, particularis euacua
tio non ſit, ſed communis, quamuis ob maximum cum capi-
te conſenſum ab eo maxime educat. His vero peractis, an,
ubi aut pars altera dumtaxat affecta eſt, aut altera ma-
gis altera, ab oppoſito latere educere ſanguinem præſtet, vi
detur Hipp. 5. aphor. authori ſubſcribere, dum dolẽte parte* [Aphor.42.]
*capitis poſteriori venam in fronte ſectam iuuare ſcribit.
Quum tamen de antiquis dolorib. Gal. teſte, ea ſententia in
telligatur; mirum & hoc videtur, quòd reuulſionem ſenex
præcipiat trãſacto iamdudum affectus initio. uidereturque
materia quę iam dudum fluxit, deriuatione potius ex eodẽ
latere, quam reuulſione ex oppoſito euacuanda. Ad hæc ta
men breuib. recte & Hipp. & hic author oppoſitum latus
ſecant. Quum.n. dolor diuturnus ſit, foueri eum a continua
fluxione putandum eſt. quo ſit, ut & defluentis materiæ re
uulſione & de eius quæ fluxit, eductione indicetur: pręſtat
autem utrumque horum frontis & aduerſi lateris ſectio.
Sed hanc rem hic ijs verbis. [Si quid ſanguis] quæ poſtea
ſubiunget breuibus explicabit.*

2 *Et ſi fuerint humores alij etc. Vbi nõ ſanguis, ſed alij hu
mores redũdẽt, facta eorũ è toto corpore euacuatione, ſi una
totum corpus ſcateat, ad euacuandum caput accedit, Gal.
exẽplo 1. de cõp. med. per loc. & 2. prius tamen concoquen* [cap.2.] [cap.2.]
dam materiã conſulit, quod et Gal. inunctionib. perfuſionib.

& ca-

et cataplasmatis. Concocta dein materia, quid agendum sit, docet: antea tamẽ q̃uo coctã esse eã dignoscamus significat, esse id scribens, ubi quod excernitur, neq; ualde tenue, neq; ualde crassum fuerit. Cuius sanè rei ea est rõ, ꝙ natura mediocritati semper studet. quare & cocti dicentur humores, ubi substantia fuerint mediocri, neque planè tenui, neque plane crassa. quum enim eductio ab expulsoria fiat facultate, reluctantur non crassa solum, sed tenuia quoque eductioni, quum fieri compressio nequeat, quo fit ut aberrare eos oporteat, nõ Auic. qui tenui a excremẽta coctione egere negant, quòd facillimè a medicamẽtis talia trahãtur. tametsi enim id uerum est, facillimè quæ tenuia sunt a medicamẽto duci, ea tamen nequaquam expelli, ubi attracta sunt, sine expultricis actione poterunt. huic uerò tenuitas reluctatur, quum ad partium expellentium actionem, effluere quæ tenuissima sunt oportet. Vbi concocta ergo in capite materia sit, collutiones oris (gargarismata uocat) sternutamẽta, apophlegmatismos, irrorationes proponit, quod fere Gal. facit 1. de comp. per loc. sed in gargarismate faciendo plurima admonet hic author obseruanda, quæ tu uide. & ex ea presertim communi regula desumpta sunt, quam 4. 1. tradiderat, scribens cauendum esse ne ad imbecillam partẽ materiæ trahantur, quæ diligenter consideranda. & si a paucis ea sunt fortasse animaduersa.

Cap. 2.

3 Ex eo autem, in quo materiæ humorum diuersæ. &c. Vstionem in summo capite facit. & docet, q̃uo suturæ coronalis appellatæ locum inuenias. id quod quidem, & si in communi medicorum est usu, Græci tamen scriptores, quibus non raro de capitis ustione mentio incidit, non uidẽtur adnotasse, uno fortè excepto Aetio lib. 2. serm. 2. Fallit tamen multos hæc regula, quod non quiuis exactam harmoniam assequutus est, sed uel longiores quandoque manus sunt, quam totum corpus postulet, aut breuius uel longius synciput, ac suturę quoque ipsæ non in omnibus eodem loco consistunt, ut pulchrè Hipp. initio libri de capitis uulneribus adnotabat. unde fit, ut sæpenumero cauteria appellata medicos expectato beneficio fallant, & eludant.

Vide quæ li. 2, c. 2. d ignei medic. pręsid. Costæus.

Cap. 50.

4 Nunc autem ad distinguendum, &c. repetit curationem exactius. pro qua pete Gal. 2. de comp. med. per loc. nec non Paul. lib. 3. licet hi non generatim, sed de particularibus affectibus scribant. Vide & Hipp. 2. de morbis.

Cap. 1. & 2.
Cap. 4.

5 Solutiua autem quæ euacuant &c. Proponit quæ medicamenta a capite, & toto corpore educant. Collocat autẽ primo loco tria catapotiorum genera ex hiera, cocchia appellata, & de stœchade, quæ assatos & crassos humores qualis est pituita bili commixta, euacuare ait. Subiungit mox, & prioribus ijs fortiora esse aloem in aqua endiuiæ infusam, hieræ infusionem, ac uomitum ex oxymelite ac semine atriplicis. In quibus multiplex dubitatio occurrit. primum, quod triplici co medicamento catapotijs ex hieris, cochijs, & de stœchade, lotam aloem, & hieram, ad uomitum fortius agere, asserat. satis autem constat ex hieris hierã esse Archigenis, Rufi. logodion appellatam. compositam Galen. & alias multas, de quibus lib. 5. agit, quas certum est multo validius soluere, & hiera infusa, & aloe lota. secundò, quòd uomitionem in capitis affectu commendat, quod facit & paulò post, quum tamen contrarium statuat et hic 4. 1. & Gal. lib. de ue. sect. contra Erasistratæos, uomitum caput replere affirmans. Sanè quod ad hæc pertinet, nulli dubium esse existimo, catapotia ex hiera (simplici excepta) fortiora esse omnia & aloe lota & hiera infusa, & uomitu. Id etiam certo nobis indicio est, authorem hunc per hieram primo loco, non simplicem tantum intelligere, quum de hieris generatim scribat. Constat item catapotia & cocchia & de stœchade satis esse fortia, & hiera presertim atque aloe infusa esse validiora. Ceterum, quum vomitum magis excitent, quæ magis horrida, non immerito, & aloe & hiera, quæ epotæ horridissimæ sunt, prædictis præferuntur, in quibus sub catapotiorum forma sumptis malus sapor obscuratur. Quod autem uomitum proponit, intelligendum est, vbi ventriculi aut odoris consensu, non autem ofsenso primario affectu capite, dolor est. sic & Galenus 2. de comp. med. per loca.

Tract. 2.

Cap. 14. Cap. 9.

6 Ex quibus sumatur pilula magna, &c. Medicamenta, multum refert an bibantur, an integra deuorentur, & inglutiantur, an mandantur. Vbi solida & crassa exhibeas, a uentriculi calore dissolui tam cito nequeunt, sed & longiorem in eo moram trahunt, & interea, tum a longinquioribus particulis attrahunt, tum copiosius educunt, licet superius. Exhibet ergo catapotia assaiaret nuncupata in capitis affectibus, leue quidem suapte natura medicamentum, sed ob crassitudinem satis potens: neque id solum, sed unam ait pilulam magnam esse assumendam, nempe quod in uentre diutius morans magis educat id, quod non æquè fieret si plures paruas pilulas exhiberes: agerent enim hæ minus, quia citius dissoluerentur, & earum vis frangeretur & in discrimine res esset, ne concitentur quidem humores, sed non educantur, ut statim postea cogaris medicamentum, aut idem, aut aliud prioris huius adiuuandi gratia afferre. hoc enim puto intelligere ijs uerbis. [Et nõ noceat propter paruitatem suam iteratio] Præcipit uerò post horum catapotiorum assumptionem somnum, ne ex motu, qui per uigilias fit, non corporis solius, sed etiam spirituum illorum … quum lib. 1. … nis obtundatur. In qua re dubitatio excitatur, quum … medicamenta … fen. 4. author somnum non nisi post fortia medicamenta … dor … sulat. & hic post has pilulas, quas leues esse fatetur, dormiendum præcipiat. Sed soluitur, & si enim hoc medicamentum in leuium est genere, inter soluentia tamen est, non inter lenientia: ac propterea, licèt leue sit medicamentum, non tamen leuissimum, præsertim cum magna mole, & substantiæ crassitudine. dormiendum ergo consuluit, ut facilius … ci (ut aiunt) in actum a ventriculi calore queant, neque per uigilias ad externas partes spiritus auertantur, quos adiuuandæ medicamenti actionis gratia quod intro trahit … in internis partibus uersari oportet.

7 Tunc enim aliena acetum, &c. Acetum in capitis inflammationibus interdicit, vbi uehemens sit dolor, cuius rei rationem Galenus reddit 2. de composit. per loc. nempe, quum inflammatio dolorem inducat, maxime contrarium esse acetum, dicens, reliquis auxilijs commiscere: quod neque laxandi, neque mitigandi vim aliquam in se complectatur. At contrarium collige ex Galeno 13. method. vbi oxyrhodino in phreniticis utitur, quo et Paul. lib. 3. Adde quod hic ipse, statim subdit, vtendum rosaceo refrigerato cum aceto multo, aut pauco conquassato in fronte, & capite cum aqua solani. Sanè non leuis dubitatio hæc est. Galenus quidem 2. de compo. med. per loc. acetum non absolute in capitis inflammatione interdicit, sed ubi cum capitis sit percussione, at vbi quæ extra caluariam, & circa ipsam sunt, ab affectione sint immunia, conuenienter … misceri acetum fatetur, penetrationis gratia, vt fit in phreniticis, contra quam hic statuat. Sed res ita fortasse habet … phreniticos dolorem capitis non sentire, quia delirant, propterea acetum vsu eis conuenire. Et si mens constet … acetum & non mediocriter exasperet, & particulam … re affectam contrahat, condenset, prohibeatque, quo minus perspiret: propterea authorem hunc in eo casu, in uehementi dolore capitis, in quo relaxantibus, symptomatis gratia, vtendum est, acetum interdixisse. Quare hunc locum … pacto legendum suspicamur. [Quum autem curas … mata calida, oportet ut in eis incipias prius cum eo … expellit, quod fit ex infrigidantibus prędictis, …

aceto, & aqua rosacea (nisi illic fuerit dolor uehemens, tunc enim aliena acetum.) & confert eis &c.] ita ut una, & eadem sit clausula soda parenthesi intersecta. hoc pacto si legas, nulla in his uerbis contradictio apparet.

TRACTATVS II.

De doloribus capitis, qui sunt species sodæ.

Sermo uniuersalis de soda. *Cap.* I.

SOda est [a] [læsio] in membris capitis omnis autem [b] [læsionis] causa est mutatio complexionis, [c] [aut] eius diuersitas: aut est solutio continuitatis, aut aggregatio amborum simul. Mutatio autem complexionis est vna de sexdecim notis, quamuis humida nō faciat dolorem, nisi sit cum materia mota ad solutionē continuitatis. Et continuitatis solutio nota est, & eius species secundum causas ipsius, sunt notæ. Duarum verò causarum doloris coniūctio simul est in apostematibus. Et apostemata sicut nosti, numeratas habent species Et eorum species sunt quatuor. & omnia illa quandoq; fiūt in substantia cerebri ipsius, & quandoque fiūt in velamine circundante ipsum, & quādoque fiunt in duobus velaminibus circundantib. ipsum, & quandoque fiunt in venis, & quandoque in panniculo [d] [extrinseco] a cranio propter illud, quod est inter ea de suspensorijs prædictis in anatomia narrata. Et quandoque fit causa lædens, quodcunque horum membrorū fuerit causa mansiua in membro ipso. [e] [Et quandoque fit propter communitatem nō integram:] aut membri, inter quod & membra capitis continuatur mediatione neruorum, sicut stomachi, & matricis, & velaminis, & aliorum membrorum si fuerint: aut membri, inter quod, & cerebrum continuatur [f] [inuolutione] venarum facta ex uenis & arterijs, sicut cordis, & hepatis, & splenis, aut membri vicinātis ei alia vicinitate, sicut pulmo positus super eo, & adducit ei nocumentum: aut membri communicantis membro vno modo, & cerebro alio modo, sicut communitas eius cum renib. in doloribus ipsorum: aut propter communitatem [g] [ ] corporis, sicut fit propter febres. Quæ autem est cum communitate, quandoque fit cum periodis, & paroxysmis secūdum periodos, & paroxysmos causæ, quæ est in membro communicante, sicut quæ fit propter communitatem stomachi, quum est propter effusionem materierum cholericarū, & aliarum ad ipsum [h] [cum periodis,] & sicut quæ fit cum periodis [i] [augmenti] specierum febrium. Et soda quidem diuiditur alio modo. Nam ex ipsa est, cuius causa est aliqua specierū primitiuarum, sicut soda ebrietatis, [k] [nam dū perseuerat soda ebrietatis, & non fit fixa propter fixionem causæ augmentationis, illa generatur ex ea,] & sicut soda propter comestionem rei calidę, sicut alliorum, & reliquorum. Et ex ipsa est, cuius causa est antecedens iam collecta, & est mansiua, & manet ipsa propter eam. Et quandoque est accidens, deinde fit ægritudo, & quum remanet ęgritudo post febres acutas, nunciat ægritudines cerebri, & significat defectum naturæ ab expulsione materiei perfecta fluxu sanguinis per nares, & reliquis. Et ex ęgritudinibus [l] [sunt, quibus nunciatur] † lethargus, aut apoplexia, aut dęmonium, aut mollities, aut surditas secundum substantiam materiei, & secundum motum eius. Soda quoque diuiditur secundum loca sua. quandoque enim est in vno laterum capitis: & quæ ex ea est consuetudinaria, nominatur hemicranea, & quandoque est in anteriore capite, & quandoque est in posteriore capite, et quādoque totum caput continet. & quæ ex ea est consuetudinaria inseparabilis, nominatur ouum, & [m] [nux] cuius assimilatio est ouo [n] [armorum,] quod super totum caput comprehendit. Et soda etiam diuersificatur secundum fortitudinem, & mediationem, & debilitatē. Soda enim alia est valde fortis, ita ut quum obuiat syncipiti infantis lenia habentis ossa, separat ipsum, et frangit cōmissurā eius: & alia est, quæ est debilis, sicut plurimum fit in lethargia. Et debilis quidem alia est, quę est inseparabilis, et alia est, quę non inseparabilis. Et quandoque soda cuius causa est debilis, accidit quibusdam, et non alijs. accidit ergo ei, cuius cerebri sensus est fortis, & non accidit ei, cuius cerebri sensus est debilis. Et uniuersaliter quidem cuius cerebri sensus est fortis, ipse est aptus, vt recipiat sodam ex omni causa faciente sodam, & si [o] [debilitetur,] & omnino tunc cerebrum velociter recipit facientia sodam, aut propter debilitatem suam: & tu quidē iam sciuisti in vniuersalibus, quòd debilitas sequitur malitiam complexionis: aut propter fortitudinem sui sensus, & lęditur ab omni causa, & si sit leuis. Et iterū soda alia est, cui non sunt accidentia: & alia est quæ ad accidentia perducit partibus capitis propria, sicut si proueniat ex fortitudine doloris apostema in partibus capitis, et alia, quæ perducit ad accidentia prouenientia ad membra, sicut eius læsio, et nocumētum, et [p] [apostematio] eius perueniat ad radices neruorum, et perueniat spasmus: aut perueniat inde aliquid ad stomachum, et contingat casus desiderij, et singultus, et nausea, et debilitas digestionis, et similia. Et scias quòd soda temporalis, aut fit propter phlegma, aut propter melancholiam, aut debilitatem capitis, aut ex apostemate [q] [incipiente indurari, aut] iam indurato, et est illud, quod plurimum est. Et soda quidem, et omnes ægritudines diuersificantur: quandoque enim ęgritudo est salua, et salua quidem est, in qua non prohibetur de regimine eius, quod ei sit necessarium in seipsa, et alia est quæ non est salua, immo est habens socium, et fortasse prohibetut ex regimine suo necessario: sicut si sit soda, et rheumatismus; tunc fit contrarius rheumatismus soda in necessitate regiminis, quod habet. Soda quoque diuiditur quandoque secundum alias considerationes. Soda enim alia est, quę accidit [r] [subito] sano non habenti ægritudinem. Et alia est, quę accidit habenti apostemata, et [s] [labores.] Et ex corporibus quidem sunt quędam, quæ sunt præparata sodæ, ut sunt corpora, quę habent caput debile, et membra digestiua debilia, quare in eis plurimus generatur

l B. quæ per ipsam sodam nūciantur sunt.
† subeth.
m B. galea.
n B. armigerorum.
o B. fit debilis.
p B. uehemētia
q B. duro incipiēte, aut calido.
r B. quandoque corpori.
s B dolores.

.Et effundun tur ad stomachos eorũ humores cholerici.
u B.quæ sumuntur uel comedũtur.
x B aromata.
† allefeiati.
† Zafaran.
y B.euaporãtia.
z † B.se.

vapor [t] [effundẽs ad stomachos eorum humores cholericos] facientes sodam. Et iterum in [u] [receptis] sunt quędam, quę faciunt sodam, iam prædicta in tabulis medicinarum singularium. Et omnia [x] [† aromata] sunt facientia sodam, & proprie casia lignea, & costus, & crocus & cinnamomum, & amomũ. Et omnia [y] [aromata] sunt facientia sodam siue sint calida, siue frigida. Veruntamen quũ succedant, [z] † [ ] expellunt. s. quum præcedit illud, quod nocet cum caliditate vaporis sui, & succedit ei quod uaporem facit frigidum, aut e conuerso. Quum autem læsio fit non qualitate solum, sed quantitate, tunc non confert ipsorum successio, imo nocet. Et soda frigida, quandoq. multiplicatur [a] [constricta] in hyeme, & quando æstas fuerit septentrionalis parum pluuiosa, & [b] [quando] autumnus est meridionalis, pluuiosus, multiplicatur soda in hyeme. Soda verò plurimum fit, propterea quod arteriæ afferunt capiti uapores fraudulentos.

a B. proueniens ex cõstipatione.
b —— B.

ANNOTATIONES.

1 *Quamuis humida non faciat dolorem etc. Humidam ait intemperiem non facere dolorem, quod et Galenus 2. de comp. med. per loc. et hic in sequentib. fusius. Addit autẽ Galenus. 1. de cau. sympt. etiam siccam intemperiem, ita ut sola caliditas, et frigiditas dolorem facere uideantur. quod & ex 7. meth. & 4. meteor. ex Arist. prohibet licet. quum enim dolorem non faciant, nisi quæ confertim & celeriter alterant & corrumpunt: nequeunt humiditas & siccitas nisi longo tempore alterare, quum passiuæ sint qualitates. Contrarium tamen ex Galeno legere est, de humida quidem intẽperie 2. de comp. med. per lec. de sicca verò & humida lib. de inęqu. intemp. ubi alterationes quidem & dolores fieri excalfaciendo potissimum ait, & refrigerando. secundo tamẽ loco etiam ex humectando & exsiccãdo. quod confirmare & 2. de ra. uic. in ac. uidetur. Cęterum quod ad hanc controuersiam pertinet, siccitas & humiditas, quum passiuæ sint qualitates, et in agendo maxime imbecilles, quamuis non minus ad tactricem potentiam spectent quã calor & frigus, confertim tamen ac celeriter nequeunt alterare et corrũpere, quare propriè doloris causæ nõ sunt. At quia eã ferè sine calore aut frigiditate nõ reperiuntur, momentumque ferè capiunt alterandi & corrumpendi a caliditate, & frigiditate, & magis ętiam ex his siccitas quam humiditas, propterea etiam fit, licet non absque actiuis qualitatibus corrumpant, ut ipsis tamen alteratio & corruptio ascribatur, quòd harum conspicuus sit excessus, non caloris aut frigoris. Neque vero solum hę passiuæ sunt qualitates, quia Aristoteles actiuas caliditatem & frigiditatẽ nũcupet: sed agunt & patiuntur omnes aptiores tamẽ hęduæ ad patiẽdum sunt caliditate & frigiditate. His patet quid ad propositam controuersiam dici possit. Cętera quæ de dolorum capitis differentijs, seu speciebus in hoc capite notantur, habes ex Galeno copiose 2. de comp. med. per loc.*

cap. 1. cap. 6. Cap. 5. Cap. 1. cap. 1. cap. 3. Comm. 1. Cap. 1. & 2.

a B Specieb. sodę factæ.

De [a] [soda facta] ex malitia complexionis. *Cap. 2.*

AFferamus itaque sermonem exponentem vnamquanque harum summarũ. Et hæc est distinctio prima. Dicamus ergo, complexionalis quidem summa est, quoniam a complexione calida, & a complexione frigida, & a cõplexione sicca quandoque contingit dolor, secundum quòd sciuisti in principijs uniuersalibus, quamuis sit dispositio in complexione sicca, secundum quòd sciuisti, parum faciens dolorem. Et complexio quidem humida, secundũ quòd est complexio humida, non efficit dolorem, nisi illic sit materia humida faciens dolorem, ex parte euaporationis, aut euentus ventositatis faciens solutionem continuitatis. Et calida quidem, & sicca, & frigida & sicca, dolorem faciunt vtrisque qualitatibus, & faciunt etiã dolorem motu soluente continuitatem. Calida verò & humida, & frigida & humida non faciunt dolorem, nisi unde sunt calidę, & frigidę & non unde sunt humidæ, nisi secundum modum prædictum. Et complexionis quidem calidę causa, aut est materia calida sanguinea, aut est cholerica, aut est composita [b] [acuens,] inflammans, faciens qualitate sua impressionem: aut est causa eius uentositas, aut uapor calidus, aut est causa eius motus calefaciens corporeus aut animalis, secundum quòd sciuisti ex diuisione eius in [c] [rebus] uniuersalibus, aut eius causa est, sicut obuiatio ignis, aut adustio solis, aut acceptio cibi calefacientis, aut medicinę calefacientis, aut uicinitas membrorum, quorũ communitate iam calefactum est. Et causę quidem complexionis frigidę facientes sodã sunt oppositæ istis, quarum numerus est apud te. Et causæ siccæ, aut sunt exsicantia exterius, resolutione, & adustione [d] sicut dies caniculares,] & emplastra calida, aut [rubedinem facientia naturaliter, aut accidentaliter,] subito, & non subito, prohibentia cibum penetrare ad caput, aut [&] siccantur membra ipsius [g] [primo] aut propter abscisionem potus, & resolutionẽ humiditatum [h] [principalium,] aut desiccantia interius [i] † [ ] resolutione, & euacuatione eorum, aut quia eorum uirtus est desiccatiua, & quia nutrimentum ex eis factum est siccum, aut paucę humiditatis. Aut uicinitas membrorum iam siccorum, & ipsorum communitas. Et motus animales, & corporei, superflui desiccantes per semitam euacuationis, & resolutionis, similiter coitus [k] [exuberatio, & fluxus sanguinis [l] † [ ] & exercitium forte. Et euacuantia quidẽ, alia sunt euacuantia in membris, quę sunt alia a membris capitis, quibus caput communicat, sicut euacuantia uniuersalia ex toto corpore, aut euacuantia particularia euacuantia ex uno membro. Et alia sũt euacuantia in membris capitis: sicut [m] [rheumatismus,] & catarrhus, & fluxus sanguinis ex naribus: species eductionis acquisitæ per caput, & purgia, & sternutatoria, & gargarismata. Et ex causis siccitatis est abscisio materierum humiditatis, quamuis non fiat euacuatione: sicut ieiunium, & dimissio cibi, aut eius priuatio.

ANNOTATIONES.

Sicut ieiunium, & dimissio cibi &c. Siccitatem cerebri ex ieiunio fieri aßerit. cuius contrarium legi apud Galenum uidetur li. aduersus Erasistratęos de uenæ sect. inediam inter ea, quæ caput replent maxime, ait enim... Sed fortasse inedia & uentriculũ, & caput, et totũ corpus exsiccat (quod ad ipsã pertinet,) quum tamen uentriculi... lor cõtinuè agat, et humores qualescũq; ĩ eo sint, ob cõtinuã actionem

actionem tenuiores reddat, quum que, agente etiamnum capitis caliditate, quæ & ipsa per inediam & humorum inopiam fit acrior, caput ipsum incalescat, facillime tenuiores ij humores sursum rapiuntur, atque ipsum replent non mediocriter, quod Galenus scribit, plerunque tamen ex inedia caput exsiccatur. unde, & in fluxionibus quæ a cerebro sunt, medici omnes inediam præcipue commendant.

De speciebus sodæ factæ propter solutionem continuitatis. *Cap.* 3.

Continuitatis solutio quandoque accidit in velaminibus cerebri: quandoque accidit in substantia ipsius, & quandoque accidit in venis, & scinduntur: & quandoque fit, sicut scis, ex motibus vaporum, & ventositatum incipiendo, aut propter oppilationem, & quandoque fit propter humorem corrosiuum, & quandoque fit ex percussione, aut casu: aut exterius incisione. Quæ autem fit interius, fortasse [a] [non repletur carne,] sed remanet vlcerosa lædens caput, & perseuerat faciẽs sodam. percussio autẽ & casus quandoque sunt leuis adiutorij, & curantur, & quandoque perueniũt ad hoc, vt cerebrum propterea [b] [permutetur,] & pereat. Quidam verò medici Indi dixerunt, quòd quandoque est causa in soda vermes generati in partibus capitis, motu suo lędentes, [c] † [ ] Et quidam remouerunt hoc, sed non est necessarium, vt remoueatur. Nam vermes multoties nascuntur in anteriore capite super locum, qui est in strictura narium, & possibile est vt nascantur apud velamina, & si rarò contingat.

ANNOTATIONES.

1 Quidam uerò medici &c. Notat controuersiam, an uermes possint in capite nasci, & solutionem continui, ac dolores facere pro qua re uide Rasim 1.Con.tr. 21. Sanè pro authore hoc facere uidetur, quod quum uermes ex corruptis gignantur humoribus, ubicũque & calor putridus sit, qui effectrix eorum est causa, et materia putrida, quæ subiectum est, ex quo illic nulla controuersia gigni ijdem posse uidentur. At putrescit nonnunquam pituita in capite, ut testantur omnes, quo fit ut rationi consentaneum sit in capite uermes gigni. Huic uerò astipulari & experientia uidetur, qua deprehensi sunt in arietis capite uermes, & quotidie per nares educi eos constat. Adde quòd in aurib. & dentibus ijdem sæpenumero reperiuntur. Verum contra Auicennæ sententiam authoritas Aristotelis facere uidetur, qui 4. meteor. horum generationem in uentriculo non admittit, ꝙ is coctionis locus sit, non putredinis. multo ergo minus gigni eos in capite fatendum est, quod est multo uentriculo ipso nobilius. Cæterum (quod ad hoc attinet) si uermes in cerebro reperiantur, uel non, standum experientiæ est. Aristoteles 2. historiarum, ceruos omnes, uiuos in capite uermes ait continere, & conciliator uidiße se ait in arietis capite, nos quotidie exire e naribus uidemus. (et si ex uentriculo fortaße ascendere ad palatum, ac per foramen colatorium appellatum, ad nares ferri quis dixerit) certum item est, in aurib. eos ac dentibus reperiri. quo fit ut cum Auicenna standum uideatur. Dici uerò ad obiectã rationẽ poßet, dubiam esse philosophi sententiam, quando coctionis locum, non eße ait putredinis locum. Est.n. idem prorsus coctionis & cruditatis locus, sed coctionis sub naturali dispositione, cruditatis, ac propterea putredinis, sub non naturali. Eo tamen etiam admisso, quod gigni uermes in uentriculo nequeant, nihil obstat in cerebro oriri, quod coctionis locus non est, ea præsertim parte, quæ ad nasi colatoria pertinet, cuius ratione, nobilius non est cerebrum uentriculo. Adde ꝙ nobilitas aut ignobilitas in hoc non facit, quum nobilissimum membrum sit iecur, & in eo tamen uermes aliquando deprehendantur.

Distinctio specierum sodæ factæ ab apostemate. *Cap.* 4.

Apostema, a quo prouenit soda, quandoq; est in velaminibus cerebri, & quandoq; est calidum, & vocatur [a] [† phrenitis,] [ ] & quandoque est frigidum, & nominatur lethargia. s. obliuio, & quandoque est cõpositum. & nominatur † dispositio habentis [b] † [ ] dormitionem vigilatiuam. Et quandoque est durum. Et quandoque fit in ipso cerebro, & substantia eius. Et est aut calidũ phlegmon, aut erysipila, aut frigidum. Et huius distinctio est ex eis, quæ tibi aduenient vicinitus. [1] Et hoc multoties [c] [resoluitur,] si contingat vt egrediatur [d] † [ ] in aure, & reliquis, pus, aut [e] [sanies,] aut materia aquosa.

a B. carabitus. Alia litera. calidum.
† firsen.
† coma uigil.
b † B. subetsha ri, idest.
c B. soluitur.
d † B. ex capite.
e B. uirulentia

ANNOTATIONES.

1 Et hoc multoties &c. Desumptum hoc ex Hippocrate est 6. aphor. dicente, Caput dolenti & uehementer laboranti pus, uel aquam uel sanguinem effluentem per os aut aures morbum soluere, quod fere & in Coac. præno. scripsit, Capitis, dicens, dolorẽm soluit pus per nares, aut sputa crassa, & non olentia &c. Vide quomodo sententia hæc sit intelligenda, ex Gal. eo 6. aphor.

Aphor. 10.
Aphor. 10.

De qualitate [a] *[accidendi] sodæ ex materijs.* *Cap.* 5.

a B. euentus.

Dicimus, quòd materię sunt causæ soda, aut per se, aut per accidens. Quę autem sunt per se, sunt, quoniam mutatur complexio per se, aut soluitur continuitas per se. [1] Complexio autem non mutatur per se, nisi secundũ duos modos, aut per vicinitatem, aut per [b] [permutationem.] Per vicinitatem quidem, quoniã fit humor commistus frigidus, aut calidus. & calefacit, aut infrigidat, & quum separatur humor ab eo, quod ei commistum est, finitur, & euanescit, & nõ facit moram, de qua curetur. Quę aũt est per [c] [transitionem,] fit, quoniam humor iã fixit impressionem, & affirmauit eam, & quamuis separetur euacuatione, & resolutione, tamẽ remanet qualitas fixa. Sed ipsarum essentia fit causa sodæ per se secundum semitam solutionis continuitatis [d], [quoniam illud mouet eas & separat mordicatione & corrosione sua. Et plurimũ quidẽ fit soda per motionem, si ventositates excitentur, & illud quidẽ plurimũ faciũt materiæ frigidę, quas percussit caliditas, [e] [quæ nouiter factæ sunt calidæ, aut cibi] permisti caliditati. Mordicatiuę aũt, & corrosiuę sunt humores [f] [calidi.] Soda autem facta ab eis, per accidens est, quum accidit oppilatio propter apostemata, aut non ꝑꝑ apostemata. & oppilationẽ sequitur mutatio cõplexionis, sicut sciuisti; & ipsã sequitur solutio cõtinuitatis. Et illud ideo, quoniã materię, quas natura mouet ĩ corpore,

b B. qualitatem seu dispositionẽ post se derelictã
c B. qualitatem post se derelictã
d B. illud cum motione ipsarũ & penetratione earum & mordicatione & corrosione ipsarũ.
e B. adueniens ei & cibi uẽtosi
f B. acuti.

aut mouet secundum semitam expulsionis, aut secundum semitam separationis, & diuisionis nutrimenti. Et hoc quidem non fit, nisi [g] [ex] transitibus naturalibus, qui quum oppilantur, prohibent, & quum [h] [dilatantur,] resistunt, & resistentia quidem facit extensionem, & extensio facit solutionem continuitatis. Et oppilatio quidem quandoque accidit in substantia cerebri, & quandoque contingit in venis, quæ sunt in ipso, & quandoque fit in arterijs eius, & quandoque contingit in utrisque, quæ sunt in uelaminibus ipsius.[2] Et oppilatio quandoque accidit ab humoribus, aut propter ipsorum uiscositatem, aut eorum grossitudinem, aut propter eorum multitudinem. uiscositas uerò nõ reperitur nisi in phlegmate, & grossitudo etiã est in phlegmate & melancholia. Et phlegma quidem oppilat uiscositate, grossitie, & multitudine, & melãcholia oppilat grossitie, & multitudine. Et cholera oppilat multitudine, & similiter sanguis. Soda quoque cretica est de genere sodæ, cuius causa est motus naturalis secũdum semitam expulsionis. Et soda, quæ fit per successionem digestionis cibi, est de genere soda, cuius causa est motus naturalis secundum semitam separationis. Comprehensionis autẽ materię impedientis in membro oportet nos rememorari in capitulo principiorum uniuersalium, postquam sciuerimus, quòd ipsa, aut est antiquę comprehensionis & retentionis, aut est cibalis, s. generata in illa hora a cibo generatiuo chymi mali in substantia sua, & qualitate sua, cum corruptione in ipso cibo, & ordine suo, aut quantitate sua, aut digestione sua, aut reliquis modis corruptionis suę, prędictis in capitulo suo, & ex hoc genere est soda [i] [corruptionis] alliorum, & cepæ, & sinapis, & soda ebrietatis, & soda ab acceptione frigidorum, & oportet quidem ut rememoremur motuum materierum in membris, ex principijs uniueruersalibus. Et ventositas quidem ex summa est materierum facientium sodam, & facit sodam extensione. Et illud est, quum transitus naturalis ei cõstringitur creatus strictior quam oportet ei in hora sua, aut inquirit, vt faciat peruenire transitum nõ naturalem. Et vapor etiam ex tota illa summa agit: aut quali tate sua, aut [k] [cõprehensione] humorum in locis suis, & mouet eos. Et ventositates quidem, & vapores quandoque generantur in corpore, & in cerebro ipso, & quandoque [l] [odorando] attrahuntur ab exterioribus, aut adueniunt ex partibus pororũ, deinde retinentur in cerebro, & faciunt sodã, & ex hoc genere est soda fœtoris, & soda boni odoris. Et scias, ꝙ ventositates phlegmaticæ, & vapores phlegmatici sũt grauatiui, & tardi motus, retenti. Et melancholici sunt facientes tristitiam, fixi, minoris quantitatis, & deterioris qualitatis. Acuti verò humores non excitãt vẽtositates, sed uapores. Et vapores quidẽ sanguinei sunt dulces, minoris nocumẽti sua qualitate, quam uapores alij, sed sua quantitate magis nocent, & cholerici sunt acuti, inflammantes.

g B. in.
h B. prohibent.
i B. comestionis
k B. conculcatione.
l B. naribus.

A N N O T A T I O N E S.

1 *Complexio autem non mutatur &c. Humores, sicuti in superioribus capitibus scribitur, dolorem faciunt, aut quia naturalem corporis temperiem euertunt, aut quia soluunt continuum, hoc uerò non eodem in omnibus fit modo. quandoque enim per se id agunt, quandoque per accidens, distinguit ergo singula hæc, temperiem dupliciter ab humoribus immutari dicens, aut per se, aut per accidens ac per se rursum distinguens, aut per uicinitatem, dicens, aut per mutationem. Sane locus hic paulò est difficilior. ac primum quum materiam causam esse ait doloris per se, aut per accidens, falsum uidetur, materiam per se causam esse doloris, quum hic symptoma sit, per se a morbo dependens, per accidens uerò, id est per aliud, a causa. Constat autem materiam non ob aliam rationem dolorem facere, quam uel ob intemperiem, uel continui solutionem, ac propterea dolorem per se ab his, per accidens uerò dependere a materia. Adde, ꝙ quum diuidit temperiei mutationem, quæ est per se, obscurum admodum est, quid per uiciniam, & per mutationem significet. Ad hæc tamen, breuibus. materia doloris est causa per se atque immediata, non collata ad morbum, qui proxima est causa, sed ad alias causas comparata, nulla nempe alia morbifica causa inter materiam & dolorem intercedit, quamuis intercedat morbus. Quid uerò per uicinitatem, atque mutationem intelligat, paulo certe est difficilius in antiqua uersione, clarius tamen ex Bellunensis correctione, qui non, mutationem, sed qualitatem seu dispositionem post materiam derelictam interpretatur. Ita ut sententia sit, dolorem fieri per se ex intemperie, dupliciter, uel quod una materia est intemperiem fouens, uel quòd abeunte quidem ipse humor, ipsa tamen qualitas remanet, et fixa est. At obijcies proposuisse hunc authorem de dolore agere, qui ex materia dependet, quomodo ergo nudam intemperiem affert? Adde (quod maioris momenti est) si per mutationem hanc, fixam intelligit intemperiem, quum hæc æqualis sit, & in habitu, doloris causa esse non potest, quoniam is ex inæquali dumtaxat intemperie fiat. Sed respondetur, dolorem quidem hunc ex intemperię sine materia esse, momentum tamen ex materia cœpisse. Et licet fixam quoque intemperiem mutationis nomine intelligat, æqualis tamen hæc non est, fixa dicitur ratione causæ, a qua non amplius dependet, non tamen ratione particulę cui inhæret, quum non æqualiter omnes eius etiam minimas particulas comprehenderit.*

2 *Et oppilatio quandoque &c. Obstructionem, ait fieri ex triplici causa, humorum scilicet crassitudine, lentore, & multitudine, quod & Galenus 9. meth. & 11. & de causis morb. At oppositum idẽ Galenus sensisse uidetur li. de morb. diff. ubi causam obstructionis humores dumtaxat uiscidos & craßos facit, quod etiam 3. de symp. caus. & 3. de tuenda sani. & in ar. med. & li. de constit. ar. fecit. Sed uerè humores ubi multi sint, & cumulatim ac confertim in partem quampiam irruant, seipsos impediunt, quominus libere profluant. hæc tamen uerè obstructio non est, quum uia pro naturali constitutione se habeat, neq; occlusa sit (tumor potius appellandus est) immo humoribus transitus patet, qui uis ob eorum multitudinem angustior sit, & paulò difficilior. quo fit ut obstructio propriè a multitudine non fiat, & propterea iure in obstructionis causis recensendis omittitur. in libris tamẽ methodi Galenus curationis gratia, ut rem ad pauciora capita perstringat, inter obstructionis causas refert. ita Paternus bonarum literarum defensor nostra tempestate primarius soluit, si rectè meminimus.*

De speciebus sodæ factæ per communitatem. Cap. 6.

SOda facta per communitatem alia est, quæ est cum communitate absoluta, & alia, quæ est cum communitate non absoluta. Communitas

munitas verò absoluta, est vt ad partem cerebri ex membro cōmunicante nihil perueniat corporeum penitus, nisi ipsum nocumentum. Et communitas non absoluta est, vt ad substantiā cerebri ex ipso membro perueniat materia humorosa, aut vapor. Primæ autē partis sunt species sodæ factæ in tetano, & spasmo, & extēsione, & [a] [ventositatibus gibbosis,] & doloribus iuncturarum, & sicut quę fit in podagra, & sciatica fortibus. Et fortasse aduenit ex qualitatibus [b] [communibus ipsarum] qualitas simplex, quæ est ex qualitatibus naturalibus, aut qualitas extranea non proportionata calido, neque frigido, sicut qualitates venenosæ: & fortasse in aliquibus membris erit humor venenosus, malæ substantiæ, cuius qualitas adueniet. Et fortasse [c] [ex materiebus aduenient materiæ extraneæ in naturis suis. Et forsitan nocebunt fortitudine suarum qualitatum, aut augmento suarum quantitatum. Et fortasse erit impediens] materia extranea generata in quibusdam mēbris generatione extranea corrupta, [d], † [ ] sicut fit in præfocatione matricis [e], [aut] fit ei, cui tempus coitus elongatum est, aut euenit in † hypochōdrijs eius humor malus: aut in aliqua extremitatum suarum, [f] [& quādoque fit qualitas impediens adueniens ad cōprehendendum materiam lædentem] etiam, & illud est secundum duos modos: quorum vnus est vt corrumpat illa qualitas, quod inuenit in partibus cerebri de materiebus bouis, aut, quod ad illas peruenit de cibo bono, & secundus est, ut ponat cerebrum receptibilem materierū malarum, & hæc receptio est secundum duos modos. vnus eorū est receptio ab attractione eius, sicut, si calefiat cerebrum, & [g] [attrahatur ei a quo cerebrum calefiat:] & secundus est receptio a debilitate resistentię. & iam sciuisti in principijs, ꝙ quum membrum debilitatur, recipit quod ei aduenit ex materijs. [h] [Et communitas quidem, quæ est cū toto corpore, aut est] propter qualitatem expansam in toto corpore, aut propter materiam expansam in toto corpore, sicut fit in febrib. & soda cretica est [i] [propter illam.] Quum autem in febribus acutis soda fit fortior, eius fortitudo est signum malum immo pernitiosum, quum reliqua mala signa ei comparia sunt. quòd si singularis fiat, significat crisim venturam fluxu sanguinis ex narib. & quandoque significat crisim vomitu. Membrorum autem [k] † [ ] communicantium primum & dignius eorū est stomachus, quandoque enim in stomacho superfluūt humores, [l] [aut generantur] in ipso, aut ad ipsum effunduntur materię cholericæ secundum periodos, aut absque periodis, aut est creatio, [m] cholerę] ita, vt effundatur cholera ex [n] [vase suo spisso, siue subtili] ad stomachum, secundum quod exposuimus in capitulo suo, aut retinentur in ipso ventositates, aut eleuantur ex ipso vapores, & fit soda. Et [o] [ebrietas] facit sodam cum euaporatione, & velociter aduenit ei frigus propter [p] [resolutionem partium] eius. Et matrix est ex eis, quibus communicat cerebrū fortiter, & † hypochondria etiam, & hepar, & splen, & uelamen,] & renes. & extremitates omnes, & partes dorsi. Primum ergo, quod cerebro communicat, est illud quod ipsum circuit de panniculo cooperiente cranium. Et plurimum quidem fit soda communitatis, apud per mutationem materierum apostematum membrorum interiorum communicātium, quum mouentur ad superiora.

ANNOTATIONES.

1 *Quomodo ex aliarum partium consensu caput afficiatur, sæpissime Gal. scripsit, maximè 3. de aff. loc. & 2. de cōposi. med. per loc. ita uerò & de duplici consensu, & nudæ qualitatis, & cum materia. lib. de aff. loc. 1. & 3.*

Cap. 1. & 7.
Cap. 1.
Cap. 6. Cap. 1.

Sermo uniuersalis de signis ostendentibus species sodæ, & modos eius. Cap. 7.

SOda quidem facta a causis extrinsecis, sicut percussione, aut casu, aut occursu rerum calidarum, aut frigidarum, aut [a] [diebus canicularibus desiccantibus,] aut uentis bene redolentibus, aut fœtidis, aut retētione ventorum in naribus, & aure, significatur ex inuentione earū, quòd si earum obliuiscitur, redeatur ad ipsarū vestigia, & elaboretur in earum significatione, secundum quòd nos iam declarauimus. Illam autem, quę fit a debilitate, significat eius excitatio cum parua vel qualibet causa, & cum perturbatione sensuum, & inuentione impedimenti in operationib. cerebri. Et illam, quæ fit a fortitudine sensus cerebri, significat uelocitas patiēdi etiam a parua causa in cerebro sensata, scilicet ex uocibus, & odoratibus, & reliquis, sed sēsus est bonus cerebri, & meatus sunt mundi, & operationes cerebri sunt non læsę. Omnes autem, quæ fiunt a causis materialibus, communicant in [b] [fæce inuenta in] humiditate naris. Et quum fuerit ex materia acuta, [c] [& fuerit cū fęce] rubedo, & caliditas, & propriè in ea, quæ est ex materijs grossioribus, [d] [fortasse] associabitur ei pulsatio. Sed humiditas naris quandoque minoratur, quum fuerint materiæ grossę. Et siccitas quidem stricturę narium in huiusmodi soda, non significat priuationem materierum, quum grauitas ei associatur. Cholerica aūt propriè est cum mordicatione, & adustione uehementi & punctione, et [e] [quandoque] fit illud in ea fortius, quam in aliis cum siccitate stricturæ narium, & siti, & uigilijs, & citrinitate coloris, & grauitas ī ea est minor. Frigidas autem significant frigus, & tempora, & color. Et si illic fuerit repletio a satietate nauseatiua, significant eas destructio desiderij, & pigritia. Et materias humidas, si frigidæ sint, aut calidæ, significat † somnolentia. Phlegmaticę autē & melancholicę non uehementer dolorē faciūt. Et cum materijs quidem siccis minoratur grauitas, & multiplicantur uigiliæ, frigidę aūt uacuæ sunt ab inflammatione, & multiplicatur cū eis cogitatio corrupta, & obtenebratur color. Quandoq; uerò significatur omnis humor per colorem faciei, & oculorū, & fortasse [f] [fit diuersitas in paucitate.] Causa autē in hoc, aut est expulsio humoris [g] [inflammati ad oculū,] aut constrictio in ipso, aut attractio materierū calidarum absque matertebus dolorem faciētibus frigidis usque ad partem oculorū, & faciei

a B. uenti uel aeris vehementer calidi desiccātis

b B. in grauitate inuenta &.
c B. tunc est cū grauitate.
d B. &.

e ——B.

† subest.

f B. diuersificatur illud in paucis, seu raro.
g B. inflāmatio ad profundum.

propter dolorem. Nam quum dolor ingredi-
tur membrum,attrahit ad ipsum,& ad illud qđ
est ei vicinum:plurimum autem attrahitur ad
membrum in hac dispositione illud , quod est
sanguis,& quandoque attrahitur aliud . Cũ ea
verò,quæ facta est a ventositatibus , minoratur
grauitas,& multiplicatur extensio ; & fortasse
est cum punctione: & fortasse cum corrosione
& in ventosa quidem non est grauitas. Vento-
sam autem & vaporosam significat quandoq; 10
sonitus,& tinnitus , & fortasse exuberant cum
ea † iugulares venę multum. Et quandoq; mul
tiplicatur cum ea permutatio, scilicet doloris
de loco ad locum : & quum multiplicatur va-
por,fit pulsatio fortior [h] [capitis,] & imagina-
tur imaginationes corruptas , & associatur ei
scotomia,& vertigo.Signa autem factę a com
plexionibus puris,sunt [i] [retentio]illarum cō-
plexionum cum priuatione grauitatis,& sicci-
tas in strictura narium : siccitas enim stricturę 20
narium est significatio proportionalis isti. In
calidis quidem sentit æger ipse,& sentit tangēs
caput eius caliditatem,& inflammationem, &
est illic rubedo oculi & iuuatur ab infrigidan-
tibus,& frigore.In frigidis verò est res e contra
rio,& non est in faciebus eorũ extenuatio ma-
ciei,neque rubedo coloris , neque fit dolor su-
perfluus,& si temporalis . Siccas verò significat
præcessio euacuationum,aut exercitiorum,aut
vigiliarum plurimarum,aut coitus,aut [k] † [30
] angustia,& proprietas earum est, ut
augmententur cum iteratione alicuius horũ .
Facta autem propter communitatem contin-
git,& destruitur & fit fortis,& debilitatur secũ
dum quod [l] [accidit in membro communi ex
dolore,aut destructione,aut fortitudine,aut de
bilitate.] Quòd si non fuerit propter commu-
nitatem,erit in reliquis operationibus cerebri
nocumentum, sicut tenebrositas in oculo , &
grauis somnus,& grauitas perseuerans cum bo 40
nitate dispositionis reliquorum membrorum.
Quumque nocumentum est in ipsis velamini-
bus cerebri,& est forte , significat illud aduētus
doloris usque ad radices oculorum. Et si nocu
mentum est in panniculo extrinseco,aut in lo
co alio,non peruenit dolor ad oculos, sed cu-
tis capitis tacta dolet. Factam verò cum cōmu-
nitate stomachi significant inuentio angustiæ,
& nausea,& paucitas desiderij,aut eius destru-
ctio,aut malitia digestionis , aut paucitas eius , 50
aut ipsius destructio post inuentionem signifi-
cationum accidentium.Et quum est propter ef
fusionem [m] [materierum]ad ipsum,fit fortior
quum uacuitas adest, & super somnum [n] ,[&
saliuam.] Et fortasse soda fit propter causam in
cerebro , & facit in ore stomachi istas disposi-
tiones,& [o] [impedimenta] secundum semitā
communitatis stomachi [p] [cum cerebro,] non
secundum semitam principij ex stomacho , & 60
communicatione cerebri.Oportet ergo,vt per
seueres in cognitione huius , & cognoscas di-
spositiones vniuscuiusque duorum membro-
rum in seipso,& ratiocinando distinguas acci-
dēs ab eo,quod est antecessum.Ex eis verò, quæ
illud significant de stomacho propriè,sunt di-
uersitas dispositionis in digestione, & absq; di
gestione,& diuersitas dispōnis in vacuitate &

† guidez.

h B.arteriarum.

i B.sensationes.

k † B.cum.

l B. de nocumē to accidit mem bro cōmunicāti aut destruitur , aut fortificatur, aut debilitatur.

m B.choleræ.

n B. in ieiunio. Alia litera exuberantem.

o B.nocumēta.

p B.ad cerebrũ.

repletione.Nã dolor stomachi,si est ex cholera
excitatur,quum est vacuitas.Et si est ex humore
frigido , est minor in vacuitate,& sedat ipsum
fames , & quandoque fames excitat ex ipso va-
porem,& [q] [impedit.] Veruntamen cum hoc
comestio non integrè sedat ipsum multoties,
& fortasse sedat eum,sed raro. [r] [Inter inflāma
tionem uerò & adustionem distinguit eructa
tio.] Et tu quidē cognosces significationes eru 10
ctuationis in suo loco,& similiter distinguunt
inter eas reliqua signa , quorum rememorabi-
mur in capitulo stomachi,& quandoque signi-
ficat illud,quod vomitu expellitur . Et signifi-
cat illud diuersitas dispositionis in soda secun
dum diuersitatem dispositionis reliquorũ,quę
stomacho superueniunt. Et multi quidem ho-
mines sunt, ad quorum stomachos cholera ef-
funditur : [s] † [ ] Et quum soda excitatur
& comedunt aliquid,quiescit . Illud igitur est 20
significatio,quòd ipsa est propter communita
tem stomachi,& [t] [propter hoc] quiescunt, si
choleram euomunt , & significationes signifi-
cant illud.sed & illud quandoq; significatur ex
parte doloris: quod enim fit cum communita
te stomachi,plerunque incipit in anteriori par
te syncipitis,& fortasse declinat ad mediũ syn
cipitis,deinde [u] [remouetur.] Et illa,quę fit ex
hepate,declinat ad latus dextrum.Et quæ fit cum
splene,declinat ad latus sinistrũ. Et quæ fit cau- 30
sa † hypochōdriorũ, declinat ad anteriora val-
de. Et quæ fit causa matricis,existit in [x] [mar-
gine syncipitis :] & fit plurimum eius post par
tum,aut abortum,aut menstruorum retentio-
nem,aut ipsorum paucitatem.Signa autem,quę
dicta sunt de soda a vermibus generata, sunt ea
quæ Indus dixit.inquit enim . Signa soda facta
ex vermibus sunt, ut corrosio fortis, & fœtor
odoris,et fit soda fortior cum motu,et eius se-
datio est cum quiete. Quæ autem fit ex renib.& 40
membris dorsi , est decliuis ad posteriora ual-
de.Quę autem est propter communitatem do
lorum euenientium in membris alijs , fit cum
excitatione eorum, et quum ipsi fiunt fortio-
res.Quæ uerò est cum febribus,et crisibus,fit cũ
eis , et quiescit cum eis,et debilitatur earũ quie
te,et debilitate.Et quandoque etiam significat
ipsam albedo urinæ cũ fortitudine febris,pro-
pter declinationem humorum cholericorũ ad
superiora.Et multoties fiũt res subtiliantes cau 50
sa soda , propterea quod aperiunt uiam uapo-
rum ad cerebrum, et si sint nō calidæ,sicut oxy
mel,et similiter est dispositio hemicraneæ. Et
regimen quidem subtiliantium nocitiuum est
ei [y] , [qui habet sodam causa cibi grossi pro-
pter choleram . Et fortasse] augmentatur soda
in seipsa propter uehementiam doloris sui, et
attrahit uehementia doloris eius augmentum
in ipso.

Cap. 11.

Cap. 3.

ANNOTATIONES.

*Scripsit eadem ferè,& supra . Vnum hic notat ijs uer-
bis. (Nam cum dolor) quod dubitatione non caret,nempe
dolorem trahere . Tametsi enim id & Hippocrates ...
ra.uic.in ac.& Gal.non uno loco dicit, non desint tamen
qui ex aduerso uiri alioqui ingenio pręstantes & erudi-
ne,dolorem trahere prorsus negent,quam rem (ut pa...*

diligentius examinemus) non una ratione confirmant. primum autem, dolor irritat; quæ irritant, expultricem vim ad agendum mouent, non attractricem, vt de vomitu patet; non ergo dolor attrahit, sed expellit potius. Item, si dolor attrahit: vt retineat attrahit, at quod retinetur, familiare sit oportet, & in trahentis naturam mutetur, ut in naturali fit membrorum tractione. At absurdum est dolorem hoc pacto attrahere. Adde id, quod experientia testatur. quum dolente parte quapiam, non ad eam affectam solùm, sed ad aliàs quoque fluxio concitetur (offenso nempè digito in alis, & inguinibus fieri inflammationes: & æstuãte capite subiectas partes fluxionibus grauari cõspicimus) dici non potest dolorem trahere. Hæ ferè sunt rationes, quibus probatur dolorem non attrahere. Contrarium tamen Gal. sentit & 2. de diff. febr. & alibi sæpe, & cum Gal. medici ac philosophi fermè omnes, quibus, quia nos assentimur, breuibus ab obiectas rationes respondemus. Quòd dolor attrahat, experientia satis testatur, ut superuacuum forte sit cum medicis, quibus solum sensuum testimonium satisfacere oportet, hac de re contendere. Quum verò dolorem irritare aiunt, ac propterea expultricem mouere ad agendum non attrahendum: Paucis, vbi dolore pars quæpiam affecta sit, expulsoria facultas ad id fugandum excitatur, quod offendit: Quum autem nulla sine spiritibus actio obeatur, ut Galen. com. 3. 5. aph. & alibi docet, & omnes fatentur, contrahit sese affecta particula, ac spirituum quantam potest copiam conuocat, eorum exemplo, qui saltaturi spiritum continent, quo validior sit saltandi actio, quod etiam in omni valida actione fieri quotidie animaduertimus. At verò spiritum sedes sanguis est, humores videlicet uniuersi, neque spiritus sine sanguine, aut sanguis sine spiritibus uspiam reperitur. quo fit, ut dolentis particulæ conatus in eius ipsius detrimentum sæpenumero redundet, ob spirituum & cum spiritibus humorum redundantiam, quando scilicet id quod contristat, non extra corpus, aut ad imbecilliorem se ipsa particulam nequit propellere. ita ergo ex dolore fieri attractionem, manifestum est, quamuis non negarim accedere postmodum & eam quam Galen. 13. meth. causam addit, propulsionem uidelicet à toto corpore ad eam partem quæ affecta est ob eius imbecillitatem, ex quo impetu non affecta solum particula, sed aliæ quoque frequenter fluxionem suscipiant; uelutí cum digito affecto, in alis & inguinibus inflammatio fit. ex digiti nempe illius offensa totum corpus concutitur, spiritus undique contrahit ut offenso loco succurrat, cum spiritibus autem & humores fluunt; quo fit, ut non ad eam solum quę primo loco affecta fuit particulam, sed ad inferiores quoque alias eorum copia feratur, quæ si imbecilles sint & suscipiendæ fluxioni aptæ, tantam spirituum & humorum multitudinem confertim irruentem nequeunt ad eam, quæ primò offensa est, partem aliarum exemplo extrudere; sed in seipsas admittunt & amplectuntur: tales autem particulæ sunt glandes, quæ ad inguina sunt & alas. Diximus uerò ad inferiores partes à superioribus fluxiones fieri, quod offenso capite, non in alis, aut inguinibus inflammaiio fit, sed offenso pede: nempè quòd non æque facilè ac celeriter humorum ac spirituum simul multitudo à pedibus ac cæteris inferioribus partibus supra feratur, ut à supernis ad inferiores. id quod Galen. 13. meth. innuit quum, non simpliciter ex partibus omnibus ad affectam particulam spiritus ferri & sanguinem, sed ex superpositis partibus, annotauit. Ex his ergo non solùm quòd attractio fiat ex dolore, conspicuum est, sed etiam quid ad obiectas rationes dici possit, pro Galeno.

De signis nuntiatiuis sodæ in ægritudinibus. *Cap. 8.*

VRina similis urinis asinorum significat, quòd soda fuit,[a] [aut fit,] aut est existens, aut erit. Et similiter albedo urinæ, et subtilitas eius in febribus, et horis crisis, significant permutationem materierum ad caput. et illud quidem est ex eis, quæ proculdubio faciunt sodam.

a B. & est soluta, seu remota.

ANNOTATIONES.

Hippocrates 4. Aph. quibus urinæ sunt perturbatæ quales iumentorum, dolorem capitis uel adeſse, uel adfuturum scribit, non tamen, quod hic author, adfuisse. Addit tamen hoc Gal. eo 4. aph. dicens, dolores capitis aliquando antecedere, aliquando simul eſse cum perturbatis urinis. pro eo uerò quod subdit secundo loco author, uide Hipp. 4. aph. & Gal. ibidem ac 2. in primum de vulg. morb.

Aphor. 70. Com. 70. Aphor. 72. Com. 71.

Regimen uniuersale in soda. *Cap. 9.*

TV scis, quòd soda est [a] [exemplum] reliquis ęgritudinibus in necessitate abscisionis suę causæ, et oppositione ei cum contrario. Et post hoc scis, quòd ex rebus in remotione soda iuuantibus est paucitas comestionis, et potus, et propriè uini, et multitudo somni. Veruntamen nimia paruitas comestionis [b] † [ ] in soda calida nocumentum affert augmentum in ipsa faciens.

a B. æqualis seu similis.
b †B. Alia litera. & potus. Nota ꝙ aliqui textus habent hoc capitulum. x. de soda tẽporali continuatũ cũ præcedẽti capitulo videlicet sic: veruntamen nimia paucitas comestionis nocet in soda calida nocumento additionis eius in soda tẽporali: Et nihil est adeo cõueniẽs sodæ sicut tranquillitas.

ANNOTATIONES.

Et post hoc &c. Tria in capitis dolore commendat, ciborum & potus paucitatem, uini abstinentiam, & prolixum somnum. At quod ad primum attinet, Hippocr. quidem lib. de affectionibus, authori subscribere uidetur dolentium caput uictum eſse dicens sorbitionem. & idem facit Galen. 2. de compo. med. per loc. cibi parcitatem laudans. hic tamen hoc in loco dolores excipit qui à causa sunt calida. rursus uerò Hippocra. 4. de rat. uic. in ac. ieiunium & crapulam aduersus capitis dolores mala esse in uniuersum testatur. De uino quoque idem notauit author paulò antea, & habet subscriptorem & Galen. 2. de com. per loc. citato adijcientem ad cibi parcitatem ex Archigenis authoritate aquæ potum. & ipsum quoque senem lib. de affectionibus nuper adducto, ubi ait. Victus sit sorbitio, & potus aqua; vinum autem non exhibeatur, donec dolor sedetur, quum enim calidum existens caput uinum attraxerit, dolor fortior euadit. Author tamen lib. 1. de regimine loquens aquæ & uini, uinum scripsit sedare capitis dolores. & Galen. quoque 2. de comp. med. per loc. uinum etiam in ijs qui ob biliosos humores caput dolent, dilutum exhibet. & Hippocr. itidem 2. de morb. uulg. sect. si caput doleat ex crapula meraci uini heminam præbet; si non ex crapula, sed aliter doleat, panem calidum cum meraco rursum exhibet. At de somno, astipulari Auicennæ Hippocr. uidetur lib. de Coac. prænot. dicens. Capitis dolorem soluit, pus per nares, aut sputa crassa, & non olentia, soluit item ulcerum eruptio. quandoque & somnus & alui fluxus. Rasis tamen 1. Contin. somnum interdicit cuiusdam Apollonij authoritate, dicens, abstinendum à cibis, somno, & loquela. ita ut multiplex hac in re sit controuersia. Cæterum, ut hæc dubitatio sedetur. De cibis & potu. certum

Circa initia. Cap. 1. Circa initia. Circa finem.

est non in capitis dumtaxat dolore, sed omni fermè affectu præter naturam uictum tenuiorem conuenire, quàm per bonam ualetudinem. iure ergo ciborum & potus parcitatem author commendat, ut Gal. & Hippocr. non tamen ieiuniũ hic atque omnimodam abstinentiam laudat, quod Hippo. damnat. excipit autem eos qui ob calidam causam dolent, quòd per inediam acrior fit uentriculi caliditas, & capitis quoque calida intemperies incrementum suscipit, & augetur dolor. De uino quoque nulli dubium est, eo calidius cerebrum offendi, id quod ratio Hippocrat. demonstrat: nec solum quod calidius est, sed etiam quod frigidum, quum ratione uaporum qui ex uino ad caput irruunt, repleri cerebrum neceße sit: ubi tamen ex uentriculi affectu, seu frigida intemperie seu repletione, dolor fiat; nedum uinum iuuat, sed meracum; quum & incalescat uentriculus, & id quod in eo redundat, aut concoquatur, naturali calore aucto, aut uomitu reijciatur, id quod senem lib. de uulg. morb. 2. intellexisse putamus. Quòd si dolor in capite sit per essentiam, tunc huius ratione non uinum, sed uel aquæ potus, ut author hic, & Gal. & Hippocrat. locis supra citatis, exhibendus est: aut etiam uinum dilutum, quod 2. de comp. per loca Gal. facit, seu calida sit seu frigida materia à qua dependet: & si enim tutior est curatio per aquæ potionem; retunditur tamen uini facultas ex aquæ immistione, ut minime offendatur caput: & dilutum uinum præterquam quòd temperato calore coctionem eorum, quæ in capite redundant, non mediocriter potest adiuuare; educendis etiam num per urinas biliosis excrementis facit, ut imminutis humoribus dolorem facientibus ipsum quoque dolorem imminui neceße sit. At uerò de somno quum inter ea sit somnus quæ dolores sedant, si dolor maximè urgeat, certum est, symptomatis ratione somno esse uacandum, quod fieri potissimum debet, ubi concoquenda materia sit, quæ in cerebrum irrepsit, aut in uentriculo existens dolorem capitis fouet. At fluente adhuc materia, nec urgente symptomate, abstinendum à longiori est somno, ut Rasis consulit, quum is cerebrum repleat & doloris causam amplificet. Atque his demum sedari propositas contradictiones putamus.

De soda temporali. *Cap.* 10.

NIhil est adeo conueniens soda temporali, sicut trãquillitas, & dimissio totius quod mouet, sicut coitus, & cogitationis, & reliquorũ. Et oportet ut soliciteris in curatione a[cholericarum] ex ea, in attractione materierum ad inferiora, saltem cum clysteribus b[calidis. Et oportet quidem vt confortes,] donec sit possibile ea euacuare à partibus hepatis, & stomachi, Ex rebus fortibus verò in attractione materiæ soda ad inferiora, c[in vigilante ex soda] est fricatio pedum. multoties enim dormit super ipsam patiens sodam. & quandoque fit eius assiduatio in pedibus, donec resoluitur soda. Si autem uis uti epithematibus, & emplastris, & ęgritudo est fortis temporalis calida, siue frigida; oportet ut caput radatur: illud enim est magis iuuatiuum ad hoc, vt medicinæ uirtus in ipso penetret. Et ex eis, quæ ad hoc iuuant, est coronatio syncipitis, aut cum massa, aut cum lana; et ut res subtiles quę super ipsum effunduntur, retineantur à cursu, & cerebrum earum cõpleat exuccationem, & earum virtutem non expoliet aer velociter. Filágorus dixit quòd phlebotomia uenæ frontis; & uentosas apponere capiti, d[& in inferioribus extremitatibus,] & positio earum in aqua calida, & deambulatio parua, & dimissio ciborum inflatiuorum & uaporosorum tardę digestionis, iuuant valde ei, qui vult ut eius soda recedat, & non reuertatur ad eum. Ego autem dico, quòd quandoque effundimus aquam calidam super extremitates patientis sodam, & assiduamus illud, & sentit quòd soda ex capite ad eius extrema descendit, cum qua descensione resoluitur. Et scias, quòd cibi acetosi non conueniunt patientibus sodam, nisi in soda, quæ est propter communitatem stomachi, e[quia cibus ille est] de genere eorum, quæ præparant os stomachi, & confortant ipsum, & prohibent effusionem f[materierum] ad ipsum. Quum autem sodæ temporali associatur ex læsione accidens g[impediens, declina] in suo regimine ad illud; quoniam fortasse erit illud accidens causa augmenti in h[ipso,] cui illud accidens accidit: sicut vigilię, quæ accidunt propter sodam, deinde fiunt fortes, sunt ex causis augmentandi sodam: oportet ergo, ut ipsum embroches cũ aliquibus, quæ sunt sicut oleum de cucurbita, & oleum de i[salicibus,] & oleum nenupharinum, & sicut lac, odoriferatum cum camphora, & reliquis. Et quandoque est tibi necessarium, ut parumper stupefacias, & dormire facias: In omni autem soda, cui associatur rheumatismus: non declines ad infrigidandum caput, & humectandum cum oleis, & similibus; sed k[suge] ad euacuandum, & stringendum extremitates, & fricãdum eas, & ponendum in aqua calida. Quum autem uis super caput ponere aliquid, cuius uirtus penetret ad interiora capitis; non est tibi necessariũ nisi anterius cerebrum, sicut sciuisti & ubi est commissura coronalis, & apud syncipur: apud vtrasque enim confidis de penetratione eius, quod penetrat, in posteriore uerò cerebro, quoniam os, quod ipsum continet, est durius illo, non penetrat illud, quod ad cerebrum penetrare est necesse: quòd si in hoc elaboratur, nõ proueniet inde iuuamẽtum, quod addatur super illud, quo iuuamentum fit: sis autem contentus parte anteriore, & tonsione syncipitis. Et cum hoc ẽt, quoniã] si medicina fuerit infrigidans, affert principio neruorũ, & origini nuchæ nocumentum, quo non indigemus. Soda autem percussiua apostematibus calidis associatur, & frigidis: & est quasi sicut pulsans. ꝙ si causa est calida, administra infrigidantia, in quibus est lenitas, & utere etiã uentosis nuchæ, & appositione sanguisugarum super vtrunq; tempus, & ligatione extremitatum. si autẽ frigida est, declina ad illud quod carminat: & permisce cum eo ẽt, in quo sit uis confortãdi, & frigus aliquod, sicut si misceatur cum oleo rosaceo ruta, aut menta. Quũ ergo huiusmodi soda adeo fit fortis, ut in pueris ad hoc deueniat, ꝙ ipsorum commissuras disrumpat: laudantur in curis ipsorum † venæ contritæ uehementer, & commistæ oleo ros. & aceto linitæ; postquàm administratur capitis ablutio cum aqua & sale. Quum autem uteris caputpurgijs resolutionis, m[confortatiuis;] gradatim utaris eis, secundũ quod dictum est in canone. Et ibi quidem conuenit ne declines ad narcotica, quantum potes. Verùm tamen nos ipsorum modos dicemus in capitulo sedantium soda cum stupefactione. scias,

a B. materialis.

b B. acutis. & oportet ut forti fices ea.

c B. & securitate uel præseruatione a soda.

d B. Alia litera. & fricatio extremitatum uersus inferius.

scias, quòd uomitus non est de curis soda, [n] [cum stupefactione.sed vehementer nocet [patienti eam, nisi sit causa stomachi,& cum communitate ipsius; quoniam vomitu iuuatur. Et soda quidem, quę fit in posteriore capite, si nõ fuerit febris; cura est euacuatio cum decoctionibus prius secundum quantitatem virtutis, deinde phlebotomia. qui autem inuenit sodã in capite suo permutari, quam frigus sedat; forsitan phlebotomiæ & ventosæ sunt ei necessariæ, vt doloris assiduatio in capite superfluitates euenire non faciat.

ANNOTATIONES.

Nihil adest adeo &c. Sodam temporalem, cephaleam appellat, antiquum videlicet capitis dolorem. in hoc vt Gal. 2. de comp. med. per loc. notat, neque strepitus, neque vehementior vox, aut lumen splendidum, aut vini potus, aut odoramenta caput replentia possunt tolerari. quo fit, vt hæc omnia his conueniant, qu. author notat. In eo tamen dubitatio exoritur, quòd co[it]um damnat, cuius contrarium sensisse Hipp. videtur 6. de morb. vul. sect. 5. vbi coitum ijs qui a pituita sunt morbis, conferre scribit, Quod & Aristoteles sectione Problematum Probl. 17. Certũ autem est antiquos dolores ex frigida potius materia atque pituita fieri quam ex alia causa. vt propterea & in hoc venus commendanda videatur. Sed soluitur. vbi pituitosa materia redundet, neque aut ad caput, aut ad partem aliam nobilem fluat, sed aut fluxerit iam, aut immota maneat; commendatur venus, quod euacuationis genus id est. at si adhuc fluat, neque concocta sit, quum coitus leuis quædam epilepsia sit, ob agitationem totius corporis & spirituum commotionem, periculum est, ne maior ad caput spirituum & humorum simul copia feratur, & dolorem augeat: quo fit vt maxime euitandus sit, vt author consulit. Sed obijciet statim quis contrarium statuere Hipp. 6. de vulg. morb. sect. 5. vbi ait, increscentes morbos mistio. quibus verbis, fluente adhuc materia venerem commendare videtur. Verum respondet Gal. in eius loci commentarijs. nihil ex his verbis colligi. immo non id tantum quod obijcitur, sed eius quoque contrarium potest intelligi, quod videlicet increscentes morbos mistio offendat.

De cura sodæ calidæ absque materia, aut adustione solis, & reliquis ex materia calida, aut sanguinea.

Cap. II.

INtentio in curatione huiusmodi sodæ est infrigidatio. et in ea quidẽ, quæ est incipiẽs, nihil magis iuuatiuum est quam oleum rosᶠ. [a] [purum,] infrigidatum, super caput effusum Et melius hoc est, vt synciput circundetur pariete prædicto: & neque oportet, sicut sciuisti, vt in posteriore capite fatigeris. Quòd si oleum rosᶠ. solum non confert, commisceantur ei expressiones herbarum, & specierum plantarum frigidarum. et [b] [quandoq; forsitan] nil magis iuuat ipsam, quam facere ægro caputpurgium cũ lacte, aut oleo rosᶠ. aut violaceo infrigidatis super niuem. et conueniens est vt oleum rosᶠ. cũ aceto misceatur: acetum enim iuuat ad penetrãdũ secundum conditiones prędictas in canone. et quandoq; iuuat potatio aceti cum multa aqua misti vehementer. Eius autẽ, quę fit adustione solis, quæ est de hac summa; curatio est hæc, ẽt addita cautela in commensuratione aeris, & in frigidatione ipsius, & reditione ad loca frigida & administratione emplastrorũ, & embrochasrum, & vnctionum ex oleis, quę omnia sunt frigida natura, & infrigidata niue, & similiter attractionum per nares, & embrocharũ, & odoramentorum: & iam sciuisti illud. et tibi quidẽ necessarium est, vt in hoc, & in aliis, alienes totũ, quod mouet impetuose ex vocibus, & multitudine cogitationis, & coitus, & famis. et illa quidem, quę est ex adustione solis, quum in sui principio [c] [consideratur,] facile mutatur. Quũ autem negligitur, & tardatur; non est longum, quin eius cura [d] [excusetur,] aut difficilis fiat, aut adueniat ei [e] [superfluitas proprietatis.] Et multoties quidem accidit ex sole soda: non ex hoc quod calefacit tantum; sed ex hoc, ꝙ eleuat vapores, & mouet humores quietos. Cum huiusmodi itaque non est excusatio ab euacuationibus, secundum modos prædictos. et quandoque etiam in ea, in qua vapores non eleuantur, neque humores mouẽtur, est necessitas euacuationis: & illud quidẽ, quum sentitur repletio, & timetur in ipsa materiei attractio ad locum dolorosum, secundum quod sciuisti ex principiis. Illic enim si obliuiò adsit euacuationis humoris dominantis, nõ erit securitas, [f] [quin impedimenti sit agilitas] Quum autem caput vehementer inflammatur in speciebus soda calidę, & calefit valde, & transgreditur terminũ; sumantur † succus hordei & psyllium & misceã tur cum aqua virgæ pastoris, & infrigidentur, & fiat ex eis capiti emplastrum. In ea verò, quę facta est a materia calida, sanguinea, oportet vt incipiatur a phlebotomia [g] [venarum † brachij. quòd si ei illa, quæ uis, non consequuntur, & remanet modus eius [cum dispositione sua, & uenæ exuberant uniuersaliter, & vides in capite, & in facie, & oculis repletionem manifestam; oportet ut phlebotomentur venæ, quarum minutione cerebrum euacuatur; sicut phlebotomia venarum, quæ sunt in nare cuiusque lateris; & minutio uenæ, quæ fit in fronte. ipsa namque est vena, cuius phlebotomia plurimum ægritudines capitis extirpat. Et oportet quidem, vt in hoc doloris pars attendatur. Nam si fuerit lateris posterioris, uena quæ est lateris anterioris minuetur. Et si fuerit lateris anterioris, vena, quæ in parte eius opponitur, minuetur. Quum autem in parte opposita desunt uene, uentosas loco phlebotomiæ pone. Et [h] [Artesagarus] iam dixit, quòd si illud non sufficit, oportet ut uentosæ super † spatulis ponantur, & sanguis multus inde extrahatur, & locus uentosarum sale trito aspergatur, & loco lana superponatur infusa in oleo: & in mane superponatur ei medicamen uulneratiuum. & illud quidem non est in hoc eodem, immo in omnibus speciebus sodæ temporalis ex materia fraudulenta, qualiscunque sit materia. Et quandoque etiam confert plurimum in hac specie sodę, & quæ hoc modo currunt, phlebotomia saphenæ, et crurium uentosatio. Et hoc quidem est ipsorum regimen ex parte phlebotomię. Quũque illic aliquid materiei cholericę sentitur, non est malum ipsam euacuare cum eo, quod naturam leniat, et lubricet materiam cum eo, quod in capitulo soda cholericæ dicemus. Et oportet, ut lenificatio naturæ uniuersaliter

c B. succussitur

d B. laboriosa.

e B. superflua uehementia. Alia litera superfluitas fortitudinis.

f B. velocitate nocumenti.

† sauich.

g B. & extractione sanguinis secundum necessitatem & toletãtiam uirtutis. Qđ si nõ sufficit phlebotomia uenæ alsabad. i. uenæ adiutorii, & nõ consequitur cũ ea, quod uoluntas intendit, & remanet dolor.

† aseid.

h B. Archigenes.

† alcheel.

i B.alnisuch ie, & ferculo de prunis, & iure lentium & Alia litera. alimunie, & algiassie, idest cũ iure ferculi facti ex limonibus, & cum iure ferculi facti ex prunis & iure lentium, & iure.
† alnesegueati.
† almes.
k B. ferculum quod fit.
l B. & althaffil.
m B. Et in huiusmodi dispositione tibi inest.
n B. tereniabin.
† siracost.
o B. abstergũt.
† siracost.
p B. linimẽtis.
q B. emicraneæ
† alcitis forte.
† calcanthi.
r B. linimentorum.
cap. 1. & 2.
cap. 4. & 5.

ter perseueret, sicut cũ iure i † [cauliũ, & de prunis, & iure de lentibus, & almelea. s. †] iure pisorũ absq; corpore ipsorũ: & vt æger nutriatur cibis infrigidatiuis generatiuis sanguinis frigidi trahentis ad siccitatem, & grossitiem aliquantulum, & declinent ad stypticitatem; sicut k [quæ fiunt] cum sumach, & granatis, & lentibus cum aceto, & l [cicere fracto,] nisi timeatur siccitas naturæ. et tu quidem ad curandas capitis ægritudines lenificatione naturæ multũ indiges, m [sicut in hac dispositione. Superest ergo tibi,] vt hæc styptica tẽperes cum n [manna] & † succo fructuum, & cum omnibus, quæ o [resoluũt] cũ lenitate. et oportet vt cibi isti sint boni chymi: & tu minora de quantitate eorum, & non fiat ex ipsis repletio. et quum administras embrochas & vnctiones, administra ex eis eas, in quibus sit infrigidatio, & in quibus non sit humectatio fortis; sed sit in eis repercussio aliqua & stypticitas aliqua; sicut est aqua granatorum, & expressiones frigidæ stypticæ fructuum, & foliorum, & radicum, & mucillago psylij cum aceto, & aqua virgæ pastoris. Cura autem factę ex materia cholerica est hæc. Nam, si cum ea vides aliquantulum motum sanguinis, cura est, vt sanguis parumper euacuetur: & si non, incipiatur ab euacuatione, sicut cum myrobalanis, si non fuerit febris; & si non, cum lubricitantibus, & cum eis, in quibus non sit expressio, & asperitas fortis, sicut cum † succo fructuum, & syrupo de fructibus, & aquis lupuli. et quãdoq; etiam euacuatur cum fumoterræ, & clysterib. lenibus. et si materiæ cholericæ fuerint grossæ, & fuerint imbibitæ in tunicis stomachi, ita vt neque vomitu expellantur, neque lubricæ fiant solutiuis lubricatiuis; necessarium erit euacuare cum hierapicra cum scammonea secũdum descriptiones dictas, aut augmentare eam, & afferre eam super lubricantia, aut euacuare cũ decoctione myrobal. secundum ꝙ videbis in antidotario: deinde permuta complexionem cũ eo, in quo sit infrigidatio, & humectatio: corporis quidem, cum cibis, & syrupis, vel potibus: & capitis quidem, si in ipso solum causa fuerit, cũ curis prædictis in canone, & cum omni, quo malitia complexionis calidæ & siccæ curatur, & secundum causas communes calido, & communes sicco. et ex p [epithematibus quidem] cõferentibus soda, sunt troch. de croco: & q [vigiliis] etiam conferunt. Quorum descriptio incipit. Recipe croci aureos vij. myrrhæ aur. ij. expressionis agrestæ, † calcadis, gummi, omnium trium aur. j. & mediũ, aluminis iameni aur. viij. † colcotar aur. v. medicinę istę bene pulverizatę cum vino pontico temperentur, & ex eis troch. informentur. Quumque necessarij fuerint, vnus eorum soluatur in aceto misto cum aqua ros. & liniatur super vtrunque tempus. & sodã quidẽ calidã in febribus multiplicat vsus r [epithematum] vapores exire nõ permittentium, & sanat eam attractio aceti, & aquæ ros. per nares.

ANNOTATIONES.

Habes hæc fusius 2. de comp. med. per loc. & Paulo lib. 3. At in ijs verbis. In ea vero quæ facta est &c. Ubi de sanguinis missione agit, in materia calida sanguinea, notandus est Hipp. locus lib. de affectionibus, vbi non solum si materia sanguinea est, sed & si pituitosa, secat venam, his verbis. Dolores incidunt a pituita, quum in capite mota cumulata fuerit, si vero alias atque alias dolor, & vertigo in caput inciderit, prosunt quidem & hæc adhibita, prodest autem etiamsi sanguis a naribus fuerit detractus, aut a vena in fronte. Si verò diuturnus & fortis in capite fiat morbus, & purgato capite non decedat, huius caput aut scarificare oportet, aut uenas in circuitu inurere. ex his enim solum sanum fore spes est. Idem fere & lib. de loc. in hom. confirmat in hæc verba. Doloris in capite gratia, sanguinem de venis detrahito, si vero non sedetur, & diuturnus sit, perure venas, & sanus euadit. si verò caput purgaueris, magis affliges. His sanè locis manifestum est, non solum dolores capitis in vniuersum curari ab Hip. sanguinis missione quacunque ex materia fiant, sed etiam vstione.

De cura sodæ frigidæ absque materia: aut cum materia phlegmatica, aut melancholica. Cap. 12.

CONfert illi vaporatio cum eo, quod calefacit actu ex pannis calefactis, & ex miliis calefactis, & sale calefacto. & milium quidem est subtilius, & magis æquale. quandoque vero omnes eos [a] iuuat, & proprie qui ex eis sunt [cõgelati] quũ eorũ corpora sunt munda, & non b [sentitur] in aliquo eorũ motus humorũ, si c [ipsorũ capita in sole denudentur positorum] in oriente eius, vsque quo sanentur, & eorũ soda resoluatur. et d [congelato] quidẽ necessariũ est, vt eius cibus minoretur, & ipsius natura soluatur; & si nõ cum alio, saltem cum clysteri: & separetur inter ipsũ, & inter motus corporeos, & animales, & cogitabiles: & phibeatur potus frigidus; & interdicatur ei exire extra, propter frigus. et omnes quidẽ, qui habent sodã ex frigore; & post purgationẽ, si ea indigent, iuuant vnctiones, & e [caput purgia, & suctiones naribus,] & odoramenta, & embrochæ, & emplastra f † [ ] calefacientia rememorata et ex illis, quidẽ quę eos iuuant: est bibere vinum odoriferum, subtile, forte cum seminibus, s. cũ eis, quæ sunt, vt semen apii, & sem. fœniculi, & sem. baucię, & anisum, & cyminum, & daucũ, & petroselinum, & quæ taliter currunt. g [Nã hæc nos securos faciũt, humores in stomacho comprehendi, ad feruorem faciendũ paratos:] Et quum infirmus febrem non habet h [et] timetur, vt fortis fiat. et iuuant eos emplastrũ de synapi, et omnia emplastra rubificantia, et pprie quando in eis recipiuntur synapis, et gummi rutæ syluestris: et i [epithema] ex cinere et aceto iam expertum est. et similiter venæ cũ oleo amygdalino amaro inunctę: & totum illud fit post abrasionem. et comestio alliorum etiã est ex eis, quæ conferunt sodę frigidę. Curatio autem sodæ frigidæ cum materia phlegmatica, est vt euacuetur corpus, si humor in eo fuerit cõmunicans: deinde administretur cibi minoratio, et eius subtiliatio: et administrentur k [ ] na, quæ non faciunt sodam; et administretur [subtiliatiua, uel] maturatiua, et euacuatiua determinata, incipiendo a l [minimo:] deinde fiant curę aliæ narratę in canone: et administrentur etiam quę eorum dolores sedent, et omnia quibus necessariũ est vti in cura frigidę et humidę. et administrẽtur m [theriacæ confectæ] in septimana semel. In cura aũt sodæ frigidæ cum materia melancholica, oportet in ea etiam

etiam fieri, secundum quòd dictum est in canone, de phlebotomia, si necessaria est: propterea quod sanguis est vincens, & corruptus, & euacuantia secundum suos gradus post digestiua [h] [continua.] deinde permuta complexionem vijs prędictis. & administra quod generet sanguinem subtilem, laudabilem, humidum, tenuē. Et sermo quidem iam completus est in ipso. Ex eis autem, quę ipsi multum conferunt, sunt grana gariophyllorum. Et nos rememoremur etiam hic, quòd dixit Archigenes in capitulo [o] [phlebotomiæ † spatularum] & nos iam attulimus illud.

De modis [a] [epithematum] conferentium sodæ frigidæ. Cap. 13.

INcipiatur a rasione capitis prius, deinde sumantur aureus euphorbij, & aureus, † nitri & aureus. de sem. armel, & duo aurei syluestris rutæ, & duo aurei. sinapis. & terātur, & temperentur cum aqua [b] [amaraci.] & liniatur caput ex eis. Et ex bonis epithematib. est hoc. Recipe piperis aureum. j. fęcis olei de croco aureū. j. & tertiam. euphorbij recentis aureum. j. stercoris columbini aureos ij. cōiungantur omnia post contritionem [c] † [ ] cum aceto forti, deinde liniatur ex eo locus rubificandus. Et iterum [d] [epithema ex] euporbio, & sale & † nitro, & etiam ex euphorbio, & aloe, & myrrha, & gummi arabico, & castoreo, & croco, [e] [& aniso, & sarcocolla, & costo, & thure, & fiat ex eis epithema] cum aqua rutę. Et ex [f] [epithema tibus] bonis omni ęgritudini [g] [nuchæ] & hemicraneæ frigidæ, est, vt liniatur locus cum lapide ægyptiaco, quoniam est vehementis iuuamenti. Et etiam piperis albi croci, amborum. drag. ij. euphorbij. drag. j, stercoris columbini syluestris, pondus. drag. j. s. & misceantur cum aceto, & liniatur inde frons. Et iterum aloes, myrrha, euphorbium, castoreum, epithymum, costus, pyrethrum, piper: liniantur cum vino antiquo. Et etiam medicamen aliud stercus columbarum, & est valde forte. Et iterum piperis, [h] † [ ] commistionis croci. scilicet troch. de croco prædicti. amborum aureus. i. & s. præparentur cum aceto secundum quantitatem necessitatis. Et istæ quidem medicinæ quandoque administrantur [i] [conquassatæ cum sambaco, &] commistione lactis, aut albedine oui, & quandoque purè, & gradus illorum sunt diuersi.

De modis caputpurgiorum iuuantium sodæ frigidę. Cap. 14.

EX eis est caputpurgium de nigella prædictū in singularibus. Et ex eis est, quod fit ex muмia cum castoreo, & musco. Et existimauerunt quidam, quod, quum fit caputpurgium ex septem folijs origani: & septem granis sinapis tritis cum oleo violaceo, est iuuans. Ex eis verò, quę sūt experta, est vt ex musco, & [a] sigia & ambra commistis quātitas lentis vnius sumatur, & ex inde caputpurgiū fiat in omni hora. Et ex eis quibus ad illud fit caputpurgium, & calefaciunt, & euacuant, est oleum de pulpa coloquintidæ, a ut oleum, in quo soluta est expressio cucumeris asinini. Et ex eis qdem, quæ quidam existimant esse vehementis iuuaminis ad illud, est, vt sumatur [b] [expressio foliorum enulæ] expressorum sine aqua, & fiat caputpurgium cū eo distillando in die tres guttas in narem, quū est ieiunus: deinde post horam consequenter adhibetur oleum violaceum, & sorbeat [c] [† issediam] multæ vnctuositatis. Et ex eis quidem, quæ conueniunt huic modo, est vt sumatur fellis tauri [d] [citrini] pondus. drach. iij. & mumiæ pondus. drach. ij. & musci. drach. i. & cāphoræ medietas. drach. & fiat caput purgium cum eo. Et iterum sumantur gummi, rutæ agrestis aureus. j. radicis lilij. mellis colati. ana aure. j. & s. cōiungantur omnia cum [e] † [

] expressione † betæ, & distillentur in nares. Et etiam caputpurgium iuuans † buchor marien sicci aure. iij. † nitri, sumach, amborum aure. iiij, terantur bene, & in nares cum cāna insufflētur, & ęger caput suum eleuet, & fortiter naribus attrahat. Et iterum nigellę aure. iiij. expressionis cucumeris asinini aure. ij. salis ammoniaci aure. ij. misceātur cum oleo de alcanna, & oleo cucumeris asinini, & liniatur ex eis locus intus in naribus, & æger naribus fortiter sugendo anhelitum trahat, Quumque [f] [post horam] ex capite res multa descenderit, tunc lauetur [g] [caput] cum aqua calida.

b B. succus foliorum alhagi.
c B. asfidhagiā.
† ius pulli.
d B. alaschar.
e B. succo radicis sicle, & fiat caputpurgiū cū eo quantū ē granum milij distillati ex extremitate tente, seu stili, & etiam euphorbiū, & tertia pars licij indi, & cōficiatur cum.
† sicle.
† ciclaminis.
† baurach.
f B. in hora illa.
g B. nasus.

De modis oleorum, quibus inungitur caput eius, qui patitur sodam frigidam. Cap. 15.

COnferunt ei omnia olea calida, in quibus cocta sunt ea, quę sunt sicut anethum, & calamenthum, et amaracum, et † stœchas arab. et sisymbrium, & ruta, et folia lauri, et ea quæ iā diximus in canone. Dispositio, uero olei balsami est, quam iam sciuisti illic, & hoc etiam cōueniens est caputpurgijs, et distillationibus in aure. Insufflatio conferens illi, qui habet sodā temporalem. Recipe expressionē cucumeris asinini, † buchormariem, nitrum, terantur: et in nares insufflentur, aut nigella, & expressio cucumeris asinini, aut nigeila, & parum gummi rutę agrestis.

† scehas
† ciclamen.

De cura sodę siccę. Cap. 16.

IN sicca quidem, quæ fit cum materia cholerica, aut melancholica sermo iam pręterijt, & neque restat sermo, nisi in soda sicca sine materia. Principium ergo curæ eius est regere ęgrū cum cibis humectatiuis, boni chymi, et propriè multi nutrimenti, sicut vitellus oui, et sicut ius [a] [gallorum, vel] pullorum pinguium et cubugi et [b] [taheiz,] et sorbitiones pingues cum oleis humidis, deinde declinetur a parte calidi et frigidi ad illud, quod est conuenientius. Ex eis quidem quæ conferunt, est administratio caputpurgiorum humidorum cum oleis laudatis, sicut oleum amygdalinum [c] [amarum,] et oleū de cucurbita et reliqua. Quod si ex hoc necessarium est ad complexionem æquandam cum infrigidatione, et calefactione, misceatur cum eis aliquid ex oleis ęquans ipsum. Et fortasse siccitas facit euenire in substantiam cerebri dimi-

a B. gallicolorum, seu.
b B. theiugi.
c —— B.

diminutionem manifestam , et præparabit ipsum doloribus. oportebit ergo illic,ut administrētur caputpurgia ex medullis [a] [in potu datis ,] quæ sunt extractæ ex cruribus ouium , & vitulorum , & pinguedinibus gallinarum , [e] [† anserum,anatum , & ex stercore] vaccarum & caprarum.Et ex eis,quç eos iuuant,est capiti apponere emplastrum ex [f],[pheludem subtili facto ex simila tritici , & simila hordei secūdum necessitatem,& zuccaro albo,& oleo amygdalino,aut de cucurbita,aut effusio subtilis ex eo super synciput . Et quandoque fit margo cum coronatione ex massa,propter id quod effunditur super caput.

d —— B.

e B.& altheiugi,& alduragi , & altedarigi & butyro.

† tabeiz , cataram .

f B. feludegi.

ANNOTATIONES.

1 *Ex eis quidem quæ conferunt &c . Proponit caputpurgia (ut ait) in dolore capitis ex sicca intemperie nuda,ac ea ex oleo amygdalarum amararum parat . Mirum videtur,quòd in siccitate capitis ea consulat,quæ magis exsiccant.& vbi non redundet materia,ea proponat, quæ ipsam educant. Adde quòd oleum ex amygdalis amaris discutiendi & exsiccandi constat facultate,sunt enim amara desiccantis & abstergentis potentiæ.Sed soluitur, nomine quippe caputpurgij errhina,& quæ per nares attrahuntur absolutè intelligit,seu expurgent,seu non.hic non expurgando capiti hæc proponit,sed humectando.De oleo item ex amaris amygdalis,alij codices,dulcium,non amararum legūt atque ita nihil aduersatur .*

2 *Oportebit ergo illic &c . Cataplasma ex vaccino aut caprino stercore parat.uidetur hoc rectæ curationis indicationi contrarium,quum exsiccent hæc,omnium testimonio. hic vero humectandum sit . Adde & quòd paulo post,ijs verbis (ex simila tritici) aliud ex furfuribus tritici, hordeo,& saccharo cataplasma conficit,quæ item omnia desiccare & discutere certum est.Sed & hic mendum in codice est,quod ad priorem locum pertinet , legendumque est non,stercore,sed butyro,vt Bellunensis adnotauit. quod uerò ad secundum spectat,discutiunt quidem hęc & desiccāt sed leuiter admodum.admiscetque hæc oleo amygdalino ad oleum ipsum excipiendum,quo medicamentum solidius factum,diutius immoretur .*

De cura sodæ ab apostemate . *Cap.* 17.

CViusque autem specierum sodæ factæ ab apostematibus,curam in capitulo singulari dicemus.

De cura sodæ oppilationis. *Cap.* 18.

CVra sodę oppilationis est cum maturatione,per ea,quæ scis:deinde euacuatione:postea cum vsu asahiaret. deinde cum resolutione per embrochas,& emplastra,& odoramenta, & gargarismata postea cum maturatione: deinde [a] [fiat administratio: deinde resolutio] donec remoueatur, & iam scitur qualitas illius in loco suo.Quòd si in capite est complexio calida, [b] [aut propter oppilationem grossam] curatio tibi fit difficilis, [c] † [ ] oportet vt administres apertionem facientia: deinde quum excitatur soda , aut nocumentū capitis,propterea quòd curatio fit cum calido,succurre illi cum infrigidātibus, cum quibus est mollificatio , in quibus non est stypticitas:postea quum quiescit reitera,& non cesses faciendo, donec oppilatiō aperiatur,Et hoc totum iam diximus .

a B. cū euacuatione, deinde resolutione.

b B. & oppilatio grossa.

c † B. quare .

De cura sodæ ex [a] [ventis,] & uaporibus detentis in capite [b] [per causam extrinsecam.] *Cap.* 19.

QVæ autem facta est [c] [a ventis grossis, medicanda est cum hieris primum , deinde] cum alienatione totius quod vaporat, & inflat:sicut nux;& dactyli,& sinapis,siue sit calidum,siue frigidum, & administrentur embrochæ, & emplastra prædicta , & odoramenta,& caputpurgia narrata in canone,& odoret castoreum,& muscum proprie. Et si,quum est ieiunus, ingrediatur balneum, confert in huiusmodi capitulo. Quòd si ipsorum principium a stomacho fuerit,in ipsorum cura administrentur euacuantia prædicta,& propriè ea,quorum descriptiones recipiunt oleum de kerua, & cuius loco recipiunt oleū antiquum, & vtantur diacymino , & quæ taliter currunt , de quibus rememorabimur in cura ægritudinū stomachi, & cōfortetur caput post curam eius cum oleo myrtino,& ladanino,& oleo de lilio, & expressione cupressi,& [d] [† tamarisci,]& cyperi,& in quo est calefactio & stypticitas , & adhibeatur etiam [e] [scarificatio in extremitatibus,] vt trahatur ad contrariū eius.Habentium verò eā, quę fit a vaporib. si fuerit eius generatio in ipso capite,& æger non inuenerit in stomacho suo inflationem,& rugitum,neque in hoc augmentatur, & minuitur propter repletionem, & euacuationem,& propter cibos vaporosos, & pauci vaporis,cura est embrochę carminantes nota,& confortatio capitis cum emplastris resolutiuis,& in quibus sit stypticitas parua,& odoramenta subtiliatiua,et in eis est sufficientia.Si autem fuerit [f] [in] stomacho,tunc ex eis, quæ ipsi conferunt,est illud,quod stomachum cōfortat,sicut mastix,et † geleniabin,deinde diacyminum,et quę sunt illis similia . Quumque cibus recipitur,et incipit vaporare,et facit sodam, recipiantur post ipsum mucillago psyllij, et coriandrum siccum cum zuccaro.Et si timetur frigus stomachi ex mucillagine psyllij,administretur mucillago seminis lini cum coriandro sicco,et conforta caput cum eo , quod scis,postquam ipsam curaueris , & sedaueris cum eo, quod oportet,vt ipsa sedetur ex embrochis, et odoramentis narratis , et propriè cum amaraco:fortasse enim ipsum solū erit causa liberationis integrę,et vtere attractione ad contrarium. Quum ergo sēseris, quòd in materia vaporosa sit caliditatis superfluitas per id , quod inuenitur de signis caliditatis,alienabis [g] [subtiliantia] multæ calefactionis vehementer, sicut euphorbium, et reliqua:Immo incipies primo attrahere ad contrarium, et purgare cum gargarismis,et administrabis embrochas temperatas in balneo .

ANNOTATIONES.

Quumque cibus recipitur &c.Coriandrum siccum cum saccharo a cibo exhibet ad arcendos a capite vapores, id quod sæpenumero sequentibus capitibus facit . At dubitatio, quòd huius contrarium statuere videtur lib. 2. vbi coriandrum

riãdrum obesse oculis scribit, somnum facere, & delirium afferre, ac inebriare, quæ sanè omnia indicia sunt, quòd vapores ad caput transmittat potius, quàm reprimat. unde & in hocmet. lib. tr. 5. de comitiali morbo agens eius dãnat vsũ. Cæterùm quod ad hoc pertinet, sicuti ex hoc met. authore colligi põt paulò infrà tr. 4. ca. 2. vbi inter subeth causas coriandrum non absolutè, sed humidum ponit. Coriandrum si viride assumatur, aut eius succus, aut si frequentius, copiosiusve in vsum veniat, obest oculis, somnum facit, mentem tentat, vt ait Paul. lib. 7. & non sine periculò, vt Dioscor. notat libro 3. siue quia frigidiori natura constet, vt Dioscor. & Auic. lib. 2. siue alterius rei gratia, de qua re nunc non laboramus. siccum tamen & aceto maceratum, ac cũ saccharo, ratione terrestrium eius partium, quibus inesse quid astrictorij & Gal. 7. simpl. med. & Pau. lib. 7. scribunt accedente & aceti & sacchari siccitate, potest & vapores reprimere, quod quotidiana experientia comprobat, & in ijs affectibus capitis tutò exhiberi, qui ex uentriculi consensu fiunt. vnde & in comitiali morbo tutò exhiberi potest, nisi frigidior sit materia; tunc enim quum frigidarum sit partium, huius qualitatis ratione augeri intemperies posset, a qua morbus dependet.

De cura sodæ uenientis ex vento, qui penetrauit ad interiora capitis. [a] † [ ] *Cap.* 20.

QVum autem soda capitis fit ex ventositate intrante extrinsecus, cõsideretur hoc an sit ventus calidus æstiualis, aut frigus hyemale: deinde consideretur locus introitus ipsius. Nam si est calidus, & eius introitus est auris, distilletur in ea oleum chamæmillinum tepidũ, aut oleum † alkerinum, aut oleum anethinum conquassatum cum pauco oleo ros. Et similiter si fuerit eius introitus nasus, distilletur illud in nares. Et administra embrochas cũ eis, quæ facile resoluũt ex eis, quæ diximus. Quòd si malitia complexionis ei succedit calidę, cum eo quod facile est, medicetur, & incipiatur ab eo quod est b [parum] frigidum. Si autem non iuuat, augmentetur. Quòd si frigida fuerit, pones oleum ad quacunque harum duarum c [extremitatum] necessarium fuerit ipsum administrare calidum, & in ipso sit castoreum, & muscus. Et minora, & multiplica secundum quantitatẽ necessitatis, & administra embrochas, & emplastra prædicta secundum illud resolutiua calida, & aliena totum quod inflat, & lenit naturam.

De cura sodæ contingentis ex vaporibus malis aduenientibus capiti exterius. *Cap.* 21.

ET similiter sunt curæ uaporum malorum extrinsecus aduenientium, & a [quandoque sunt frigidi, raró tamen,] sicut vapores locorum b [† situosorum limosorum; secundum plurimum verò sunt calidi, quos quidem resolue cum embrochis temperatis, si ex eis plurimũ retineatur, & imaginetur scotomiam, & vertiginem, & naribus attrahantur odores temperati boni, sicut c [rosæ] et olei eius, et nenupharis, et uiolarum 1 quòd si uehemens sentitur caliditas, camphoræ, & sandali, & administretur ablutio capitis in balneo cum aqua calida, et malua. Frigidis verò conferunt odores musci, & castorei, & illud sufficit. Si autem vapores sint fumosi, necessaria est humectatio fortis cum oleis prædictis d [cum in frigidantibus determinatis] et ingenietur vt nares abluantur cum huiusmodi oleis, & naribus ex eis fortiter sugatur trahẽdo ad superiora, & seruando illud in ipsis, deinde effluere dimittatur: postea renouetur opus illud assiduè. Et similiter cum aqua ros. & aqua de e [salicibus,] & aqua cucurbitę, & super vapores harũ aquarũ plurima fit ĩclinatio. q̃ si ex eis f [impedimentũ malitiæ] cõplexionis generetur, sicut fit ex fumo sulphuris, & fumo arsenici; & similium administretur cãphora in oleo cucurbitæ, vt humectet vnum ipsorum, & infrigidet alterum. Et similiter administretur camphora in oleo lactucę, & oleo viol. Et sterne locum totum ex folijs g [salicis,] & odoriferis humectantibus.

d B. & humectã tib. numeratis.

e B. Kalef.

f B. nocumentum & malitia.

g B. Kalef.

ANNOTATIONES.

1 *Quòd si vehemens sentiatur caliditas cãphoræ &c. Fuit Arabum omnium medicorum placitum camphoram frigidam esse, & propterea commẽdat eam in causa doloris calida. sed tu perpende, an potius calida sit, verum quia tenuium est partium, penetrationis gratia, refrigerantibus præsidijs admista refrigerare videatur.*

De cura sodę contingentis ex odoribus bonis. *Cap.* 22.

EA quidem, quæ fit ab odoribus bonis, si sint calidi, & nocent caliditate sua, non siccitate, tantum curent odoribus bonis frigidis, sicut si nocumentum consequens sit & odore musci, & croci: curetur cum camphora & sandalo. Et consequens ex camphora, curetur cum musco & croco. Et si fuerint etiam nocentes cum hoc cum desiccatione, & siccitate, tunc cura erit, vt non sis contentus in cura nocumenti musci, verbi gratia camphora: sed si est possibile, succurre cum caputpurgio ex oleis humectantibus infrigidatis, quoniam iam sufficiet, et si nõ, saltem cum camphora in eis dissoluta: & similiter e conuerso.

ANNOTATIONES.

Crocum dolores capite inferre 2. lib. scripsit, At hic in dolore capitis ipsum proponit. Sed res ita habet, ubi calidiori capiti occurrat, dolores facit, vbi frigido, & laboranti ex frigiditate, eosdem sedat, dum substantiæ tenuitate dissipat materiam, quæ dolorem facit, et frigidam intemperiem moderatur.

De cura sodæ contingentis ex odoribus fœtidis. *Cap.* 23.

FActæ verò ex odoribus fœtidis cura est cũ bonis oppositis eis in complexione, & si in illis odoribus fuerit desiccatio, ingenietur vt sint odores illis oppositi humectantes, sicut odores nenupharis, & uiol. a [& salicis, & ad hoc est oleum, scilicet oleum salicum bonum habẽs proprietatem] supra omnes odores oppositos odoribus bonis, & fœtidis caliditate nocentibus temperandi, & humectandi.

a B. vehemẽtis, vel boni odoris, & oleũ de kalef habet proprieta tẽ excellentem.

De

a B. Alia litera. vino.

De cura sodæ ex [a] [*ebrietate.*] *Cap.* 24.

IN soda autem contingente ex ebrietate, in primis oportet, vt administretur stomachi purgatio: aut uomitu facto cum [b] [oxymelle] & sem. raphani.[c] † [ ] aut [d] [oxymelle] cum aqua tepida: aut cum vomitibus leuibus & medijs, de illis, quos in antidotario faciemus quòd si vomitus non fuerit obediens, & timetur eius administratio, solues cum hiera confortata cum scammonea, ne eius mora prolongetur. quòd si tibi fuerit aliquid prohibēs ab administratione eius, quod est calidum, propter ęgritudinem calidam, solues cum decoctione myrobalanorum, aut syrupo de fructibus solutiuo. & si anima abhorruerit huiusmodi solutiua, solues cum aqua vtrorunque granatorum cum pulpa, secundum quod dicemus in antidotario, vigorata cum scammonea parumper: & non timeas propter ipsius caliditatem. Et si est aliquid, [e] [quod separet] ab euacuantibus cuiuscũque modi fuerint, fac eos dormire, quo usque digeratur, quod in eorum stomachis continetur de vino. Et istud quidem apparet ex colore vrinæ, & eius tinctura. Et frica pedes eorũ cum sale & oleo violaceo, & super ipsorum extremitates effundatur [f] [oleum chamęmellinum] Deinde fac eos ingredi balneum, & vt capita ipsorum inungantur oleo ros. infrigidato non tamen vehementer, & cibentur lentibus, & agresta, & similibus. Et in caulibus quidem est proprietas, qua vapores a capite prohibētur Gale. inquit, si cibas illos pullis columbarum, non erras. Et videtur quòd causa sit subtilitas sanguinis ex eis generati, & fortitudo eius ad resoluendum vapores. Et oportet, vt eis tribuas fructus stypticos. & vt sit potus aquæ, & non aliud, nisi stomachus fuerit debilis, & timetur ipsius lassitas: tunc enim prohibe eos a multitudine potus aquæ frigidæ: & pota eos aqua granati acetosi, & ribes propriè & rob eius, & acetositate citri propriè, & rob ipsius, & cydoniorum & malorum, & transglutire coriandrum siccũ cum zuccaro [g] [secundum pondus, & pōdus] confert eis: deinde fac eos dormire, & quiescere, quoniam est radix in cura ipsius, quòd si propter hoc nō quiescunt, reitera illud eadem die & in mane.[2] Et pone cibum ipsorum, qui habēt infrigidationē, & humectationē. & subtiliationem, sicut est vitellus oui, & super eos funde aquam calidam multæ resolutionis. Et administra eis somnum, in quantum potes: deinde quũ remouetur nausea, si fuerit, & remanet soda; abscinde oleum ros. ab eis, quoniam nociuum est eis post illud, quum prius fuerit necessariũ ad confortandum caput, & prohibendum vaporem.[h] [Et quandoque remouetur in instanti, [& oportet vt[i] [statim] administres oleum chamæmellinum loco eius fricando ad resoluendum. quòd si propter illud nō remoueatur ad hibeatur oleum de lilio, quoniam ipsum est vltimũ, & expertum. Amplius, quum ebrietas incipit alleuiari, & descendere, fac eos ambulare paulatim, & paulatim,[k] [& repara eos.] Et ciba eos tunc carnibus piscium petrosorum, & testiculis gallorum, & pullis cum herbis frigidis, Et oportet quidem, ne super cibum ambulent, sed post tres horas. Et vniuersaliter melius est, vt consideres digestionem eorum cum somno, aut quiete longa, donec stomachus parumper alleuietur. Deinde administretur oxymel zuccarinum, si fuerint calefacti, aut mellinum si fuerint humectati, & infrigidati, & redi super fricationem pedum suorum, deinde ambulent non laboriose, aut moueantur alio motu non laborioso, & [l] [secundum † muria fieri quòd] oportet a puro aceto, & alienos.[m] † [ ] quòd si abstinere non potuerint, vtantur eo quod non est acutũ. Quũ que parum feceris eos ambulare, administra eis tinam, & balneum, deinde ad vltimũ oportet vt eos infundas cum embrochis æqualis resolutionis, & cibes eos carnibus leuibus. Medicamen optimum ebrietati. Recipe seminis endiuię, seminis caulis, berberis mundati ex semine suo, & sumach, & lentium excorticatorum, rosarum. spodij omnium æqualiter, commisceantur omnia, & bibatur ex eis pōdus triũ drag. cum chira. i. camphoræ & unc. j. aquę granati, aut aquæ ribes, aut acetositatis citri, & rob eius.

b B. secaniabin.
c † B. aut cũ sechaniabī, & succo raphani.
d B. secaniabin.
e B. prohibens.
f B. embrocha ex chamæmilla.
g B. ad pondus coriandri.
h B. & iam modo, seu nũc sunt remoti.
i B. nunc.
k B. fac iacere in lectica chordis suspensa, & suauiter commota.

ANNOTATIONES.

1 *Habes hæc omnia copiosè ex Gal. 2. de comp. med. per loc. nec non ex Paulo lib. 3. & lib. 1. Sed duplex hic controuersia est, in ijs verbis. [Et in caulibus &c.] prior, quòd brassicas commendat quia uapores a capite arceant, quod & Gal. loco citato notat. Cuius tamen contrarium lib. ... scripsisse videtur docens caules uisum obscurare. posterior quia, dum Gale. sententiam laudat, pullos columbarum offerentis, ineße illis ait tenuem sanguinem, & propterea uim vapores discutiendi. Idem tamen, de columbis contrarium sensit 2. lib. & 13. 3. tract. primo. quibus locis horum carnes crassæ eße substantiæ ait, ob eorum sanguinis crassitudinem. Sanè qđ ad has dubitationes facit. quòd brassica in ebrietate & capitis doloribus ex ea prouenientibus conferat, multorum est testimonio comprobatum, siue id agat, quòd absiccando, vapores prohibeat, quo minus ad caput efferantur, seu etiam aluum subducendo, uel urinas ciendo sui acredine, id quod fortè a vero nō abhorret: at uerò quòd uisum obscuret, ut ait, Græci, a quibus historiam præsertim simplicium deprompsit, ne verbum quidem, immo Dioscorides lib. 2. Cæcutientibus & tremulis prodeße testatur, & sumpto cibo sumptam crapulam discutere, & vini noxam restinguere. Quod ad posteriorem dubitationem pertinet, pullos columbarum seu domesticarum, seu agrestium nulli dubium est excrementis redundare: ubi in priori illa ortus ætate sunt: praua enim Gal. testimonio lib. de alim. fac. 3. & crassior est nouellorum animalium caro. at transacta priori illa ætate, & ubi volare cæperint, in florenti videlicet ætate constituti comedantur, non ab hoc authore duntaxat, sed omnibus: Unde hic lib. 2. de ijs loquitur, qui nondum volare cæperint.*

2 *Et pone cibum ipsorum &c. Vitellum oui inter ea reponit, quę refrigerant & humectant. Ita & Gal. 2. de comp. med. per loc. & 1. ad Glauc. & Arist. quoque 3. de gen. animal. uitellum frigidum facit, & albumen calidum. At contrarium scripsit hic author lib. 2. vbi uitellũ calidũ, & albumen frigidum cōstituit, quod sentiunt medici ferè omnes. Profectò de hac re egimus & lib. 2. Quod tamen ad hunc locum facit. vitellum uti cætera omnia quæ nutriunt, calidum est & humidum, quum in sanguinem vertatur, collatum tamen ad temperatum cibum facultatis fortasse est paulo frigidioris, & humidioris. at si compares ad albumen ...*

atque potestatem utriusque spectes, ut medici faciunt; calidum est, quamuis quo ad eius compositionem, naturamque frigidius ipso albumine sit, vt scripsit Arist. Ita ferè Auer. 3. de gener. animal. soluit.

De cura sodæ euenientis ex coitu. *Cap.* 25.

HAec soda accidit quidem [a] [ ] propter siccitatem, quã ipse fecit ipsum possidere, & eius cura est, quam diximus in capitulo curationis sodæ siccæ, postquam [b] [declinas cum humectantibus:] propter repletionem in corpore, cui superuenit motus coitus compositus ex corporeo, & animali, & eleuat uapores fraudulentos, [c] [Oportet enim,] vt cui illud accidit successione coitus, [d] [aut] qui repletionẽ habet, incipiat primum a minutione, [e] [aut] cum solutione, si unaquæque fuerit necessaria, aut vna earum: deinde confortet cerebrũ cum oleis confortatiuis, sicut oleo ros. aut oleo myrtino. [f] [ ] & nutriatur eis quæ sunt velocis digestionis, & boni chymi, & remoueant coitum. quòd si non inuenit eius excusationem, non coeat, dum est ieiunus.

ANNOTATIONES.

Si dolor capitis ex coitu proueniat, ait aut ex siccitate, aut ex repletione prouenire. Ac si ex repletione sit, uenã secat, & aluum soluit. ac si abstinere a coitu nequeãt, cauet, ne ie uni concumbant. Hac in re duplex quęstio est. an vel uenæ sectio, uel purgatio conferat: dein etiam si coitus repleto uentre conueniat. Quòd enim neque uenæ sectio, neque purgatio conferat, eo probari uidetur, quòd, quum ex coitu non mediocris spirituum copia educta sit, in discimine res ponitur, ne denuo cum humorum eductione maior eorundem spirituum multitudo effluat, id quod uires insigniter potest deijcere, accedente præsertim capitis dolore, qui & ipse virtutem prosternit. Quòd item venus repleto ventre opportuna non sit, eo ostenditur, quòd totius corporis commotione (omitto quòd coitus a cibo coctioni maximè aduersatur, & cruditatum prouentum gignit) commoueri humores ac spiritus, & eorum crudorum copia ad cerebrum potest concitari. Sed soluuntur hæ dubitationes fortaße ad hunc modum. Si ex nimio atque immoderato coitu factus sit dolor capitis, nulli dubium est, existente etiamnum humorum multitudine non esse aut secandam venam, aut purgatiorium medicamentum exhibendum, nisi utrunque horum parcissime fiat, & expectata uirium refectione, nempè ob rationem quæ allata est supra. at si non nimia quidẽ uenus præceßerit, sed, quantum ad hoc pertinet, moderata, atque si ex affluentium dumtaxat humorum copia per illã corporis concussionem concitata, & ad cerebrum suscepta, dolor fiat, nihil obstat, quin & secari uena, & subduci aluus possit, atque affluens multitudo imminui, id quod hic consulit. An verò pręstet ieunum uel repletum cibis ueneri indulgere. Sicuti in sanis corporibus & esurientibus & repletis aduersissima est uenus, ita & in ægrotis. iure ergo interdicit, ne ieiuni coeant: non præcipit tamen, ut repleti id agant, ut quis fortasse existimet. sed seruanda & hic temporis opportunitas, ut alias, neque uentre planè uacuo, aut pleno ueneri uacare liceat citra noxam.

De cura sodę factæ expercussione, aut casu, & regimine eius, cui accidit commotio cerebri, & uulnus. *Cap.* 26.

OPortet, ut sit tua [a] [uoluntas, & finis rei tuę, & tua intentio in eo,] qui habet sodam euenientem a casu, aut percussione, ad hoc ut dolorem sedes quantum potes, & elonges materiam quantum potes a loco læso, aut cum euacuatione, aut attractione ad contrarium, ut non apostemetur. Et medica plagam, si acciderit, ut carne repleatur. Sed nõ est possibile ut carne repleatur, malitia complexionis manente. quare oportet ut in ipsius incarnatione complexionem partis eius temperes. Et scias, quia si in illo, qui habet hoc impedimentum, apparet febris, & cõturbatur intellectus, tũc incipit apostemari. Primũ ergo qđ te oportet facere in eius cura, est phlebotomia cephalicæ, aut nigræ, ut apostematio prohibeatur. Si autem illic est repletio, oportet vt vtaris clysteribus acutis, saltem cum pulpa coloquintidæ veruntamen si habuerit febrem, tunc clysteria æquabis. quod si clystere non [b] [conuenit,] oportet ut euacuetur cum aliquo, quod sit sicut pilulæ cocchiæ si febrem non habuerit. quòd si habuerit calorem, qui febre sit minor. non prętermittas ipsarum potionem. necessaria est enim euacuatio, ut securetur apostema. Deinde oportet ut consideres. Nam si illic fuerit uulnus, medicetur prius. Et necessarium est tenperare locum in complexione sua, donec recipiat curam, Quòd si nõ fuerit, emplastretur locus ex eo, quod locum confortet, sicut sunt emplastra, quorum aquæ sunt, sicut aqua myrti, & [c] [·salicis,] & quorum olea sunt oleum myrtinũ, & liliaceum, & ros. Et eorum permistiones sunt, in quibus est stypticitas, subtilitas, & resolutio pauca, sicut rosa & melilotum, & calamus aromaticus, & chamęmilla, & bolum armentum, & alumen iameni cum vino odorifero. [d] [Et fortasse contentus eris oleis ex eis, & recte agit qui eis vtitur tepidis.] Et fortasse dolor, & timor apostematis facit necessarium, ut parumper infrigidentur. Et oportet, vt caueãtur balneum, & uinum, & ira, & cibi uaporosi, & calefacientes. Quòd si locus incipit apostemari, tunc necesse est administrare styptica fortis stypticitatis, & infrigidationis sicut cortices granati, & balaustias, & lentes, & rosas, embrochando caput ex aquis eorum, & faciendo emplastrum ex fęce ipsorum, deinde post illud fiat permutatio ad illud, in quo cum hoc sit subtiliatio, [e] † [ ] sicut, cupressus. & myrica, & cydonia & olibanum. Et quũ percussio fuerit commouens caput, oportet tũc ut incipias dare ad potandũ stæchados cum aqua, aut syrupo mellino, ipsi enim cum eo liberanrur. Et scias, quoniam, quum lęsio peruenit ad velamen cerebri, est in ipsa timor. Et quum egreditur propter percussionem sanguis ex cerebro, oportet ut patientem potes cerebellis gallinarum quantum possibile est: deinde potet super illud aquam granati acetosi, & quum [f] [soluitur] apostema, multiplica potũ cerebellorũ usque ad tres dies, & post, phlebotomiam.

a B. solicitudo, & finis tuæ intẽtionis in curatione eius.

b B. euacuat.

c B. alkalef.

d B. Etiam sunt quidã qui utuntur eis tepidis.

e † B. aliqua.

f B. Alia litera. resolutum est.

ANNOTATIONES.

Egit de hac re copiosè Gal. 2. de comp. med. per loc. & Paulus lib. 3. Hic a doloris sedatione curationem inchoat, vt a causa quæ & fluxionem potest excitare, & urgentis ratio-

Cap. 1. cap. 4.

rationem habet. ex regula quam lib. 1. fen. 1. tradit, quum dolorem prius mitigandum dixit. materiam deinde longe a capite auertit. & demum ulcus curat si adsit; sin minus, partem corroborat. At Galenus, & Paulus a uenæ sectione primum curationis initium faciunt, deinde dulci oleo caput irrigantes dolori attendunt, ita ut contrario ordine agere uideantur. Sed soluitur. quoniam hic, & si totum studium esse ait, ut dolor sedetur: orditur tamen & ipse a secanda vena curationem, ijs uerbis [primum ergo] venæ autem sectio non humores solum a capite auertit, sed etiam dolorem sedare potest. Neque uerò Galenus, & Paulus, iubent hoc fieri prius, alterum posterius: immo vtrunque simul curandi initio agendum statuunt, & secandam uenā, & caput dulci oleo irrigandum. quamuis in dicendo, venæ sectionem præponant.

De cura sodæ factæ a debilitate capitis. *Cap.* 27.

EIus cura est permutatio malitiæ cōplexionis, quam habet, & ipsius confortatio cum cibis [a] † [ ] odoriferis [b] [confortantibus caput, in quib. est subtiliatio & stypticitas cum aggregatione causarum motiuarum.] Et multoties quidem causa agens compar causæ passiuæ debili est aggregatio humorum malorum calidorū [c] [ ] in stomacho. Oportet ergo ut euacuetur per id, quod est eis conueniens: & ut afferatur cibus [d] [adiungens ad terminū eius, quod ab eo resoluit virtus resolutiua, & suscipiens] digestionem. Et si non reperiuntur vtræque proprietates postremæ, eligatur [e] melior] earum. Et melior quidem hora, in qua cibādus est, est post introitum balnei. Et oportet vt [f] [serues eorum cœnas, & ut ipsorum cibi sint sicut capparis,] & oliuæ cum caseo, ut confortetur os stomachi eorum. [2] Hippoc. autem concessit eis in potu vinum absolutè, & Gal. elegit, vt sit mistum, aut subtile, [g] † [ ] & vt aggregentur vtraque, & sumatur cum pane.

a † B. Alia litera & medicinis.
b B. in quib. est subtilitas, & stypticitas cū aggregatione causarū oppositarū causis motiuis. Alia litera in quibus est subtilitas, & stypticitas, & cū abstinētia a causis commouentibus.
c † B. aut nō calidorum.
d B. aggregās ad laudabilitatē ei[9] quod ab eo prouenit uirtutem resolutiuam, & recipientem.
e B. Alia litera. prima.
f B. alleuies cœnas ipsorum, & ut sigilles cibos eorum cum eis, quę sunt sicut alcasb. Alia litera. obserues cęnas ipsorū, & sint cibi ipsorū sicut alcasb, & oliuæ cum pane.
g † B. odoriferum.

ANNOTATIONES.

1 *Et oportet ut alleuies cœnas ipsorum &c. Hinc sumptum uidetur commune medicorum præceptum, quòd in cerebri, & uentriculi affectibus cœnandum sit parcius. Sed quòd ait concludendam cœnam dactylis immaturis dubiū est, quum Gal. 2. de comp. med. per loc. palmulas inter ea reponat, quæ capitis dolorem faciunt. Ita et quòd oliuas cum caseo exhibeat, non minori dubitatione caret, quum id constet, oliuas unctuosa sui substantia non mediocriter uentrem turbare, præsertim si cum caseo edantur. Sed ad hæc breuibus Galenus palmulas interdicit maturas, hic immaturas exhibet. Oliuæ item acerbæ intelliguntur, non maturæ: & caseus recens, non salitus, qui coctu difficilis est, neque hos cibos permisceri author præcipit; sed concludendum his uentriculum ait, ut alterum horum sufficiat.*

cap. 1.

2 *Hippocrates autem concessit &c. Quod hic de vino ex Hippocrate notat, uidetur 2. de morb. uulg. circa finem tradi. vbi ijs, qui ex crapula dolore capitis afficiuntur, uini meraci heminam præbet; si uerò caput aliter doleat, panem calidum cum meraco, item uino exhibet, qui sanè locus quomodo intelligendus sit, supra diximus. facit tamen & ad hunc locum, quando meracum uinum imbecillo uentriculo conferat, hoc est qui probè ob frigiditatem non concoquat. licèt capiti imbecillo nequaquam conueniat. Vtcunque tamen intellexeris, uidetur hoc caput mendis non uacare.*

De cura sodæ factæ a fortitudine sensus cerebri. *Cap.* 28.

EIus cura est, ut sensus parumper fiat piger cū cibis, qui nutrimentum cerebri ingrossent: sicut [a] [caput assumptio] cum frumento & hordeo & carnes bouinę si digestio est fortis: aut cibis factis cum lactuca, & portulaca, & caro piscium, & quandoque administres [b] [reliqua narcotica,] sicut syrupum de papauere, & sicut semen lactucæ, & quandoque fit inde epithema.

De cura sodæ, quæ facta est accidens in febribus, & ægritudinibus acutis. *Cap.* 29.

HVius alia est, quæ accidit cum fortitudine ægritudinis, & eius paroxysmo, deinde remouetur. Et aliqua est, quæ remanet post remotionem ęgritudinis, aut eradicationem eius paroxysmi. Et illa quidem, quę ex ea accidit in febribus, quandoque inquietat ægrum adeo, donec in causa eius, quæ est febris, augmentum fiat, & ipsam quandoque significat albificatio vrinæ subito, & eius alteratio in similitudinem vrinæ asinorum: sed assimilatio vrinę asinorum quandoq; significat essentiā suam in dispositione; & quandoque significat resolutionem. oportet ergo ut redeatur ad reliquas significationes. Cura autem eius conueniens est [a] [alrasi in oleo omphacino, cuius acceptio fit cum oleo] ros. aut oleum ros. vsuale conquassatum cum aceto, & tepidum in hyeme, & in leuitate febris; infrigidatū in æstate, & in fortitudine febris; & ad ipsam iuuat embrocha ex decoctione hordei, & papaueris, & rosarum, & uiolarum. Quòd si uapores nocent sua acuitate, ... si nocent multitudine, tunc nihil horum facias, immo euacua, et administra, quod cum facilitate resoluat, sicut oleum, in quo coctæ sunt [b] [balsamita,] & virga pastoris, & maiorana: ita quòd virga pastoris, si vis resoluere: ita quòd quibusdam antiquorum visum est, vt chamęmilla epithemetur. Quòd si narcotica, & somnifera necessaria sunt propter doloris vehementiam, vtere eis cū cautela, et timore. Et quandoq; prohibetur eleuatio materiei in ipsa cum faucibus, psyllio in principio, et dantur in potu etiam, & quandoque prohibent coriandrum, & oleum ros. Et quandoque ventosatur in ipsa. In ligatione autem extremitatum, & ipsarum fricatione & administratione [c] [regiminis ebrij,] est rectitudo conueniens valde. Quumque extremitatum ligatione vteris, oportet vt [d] [comprimas eas, quum fit fricatio] in aqua calida. Et si non sedatur propter omnia illa, radatur caput & emplastretur cum chamæmilla [e] [& malua permistis] & illud quod & viola, & alahasceh permistis] & illud quod remanet post rasionem capitis. Et quandoque remanet soda post febrem, & post ægritudines acutas. Et ipsius quidem cura est infrigidatio ciborum, & eorum humectatio, & confortatio capitis, & vt effundatur oleo ros. cum chamæmellino, & vt effundatur super vtrasque manus, & vtrosque pedes aqua calida bis in die, mane, & sero, & inungatur cum oleo viol. deinde iuuetur cum [f] [extinguentibus,] quando apparet declinatio manifesta.

De cura sodę creticę. *Cap.* 30.

IN soda quidem cretiea consideretur, an infirmus inueniat nauseam, & subuersionē animæ, & tremorem in labio, & vertigines, & vniuersaliter signa declinationis naturæ cum materia ad superiora, & tunc iuuetur cum vomitu facto ex [oxymelle calefacto cum lenitiuis] frigidis. Et an inueniat rugitus, & inflationem in vtrisque lateribus, & vniuersaliter signa declinationis naturæ cum materia ad inferiora, & tunc iuuetur[b] [solutione, et super lenificationem naturę] cum lubrificatiuis lenibus, sicut syrupo de prunis, & prunis infusis ī iuleb post incisionem, vt intumescant,[c] [et bibat violas, et syrupum de tamarindis, et xirasset,] non pondus magnum, sed quantitas eius sit drach. v. et quæ cursu illorum currunt. Aut vtrū inueniat grauitatem in partibus renum, et sub costis dorsi ad posteriora tendentē, et uniuersaliter signa declinationis materię ad vias vrinæ, et medicetur cum diureticis, sicut cum oxymelle, cui superijciatur pondus duarum. drach. sem. melonis, et sem. citruli mediando, et cibetur cydonijs, quoniam prohibent vapores, et[d] [exuberationem faciunt.] Aut vtrum inueniat radios, et rubedinem in oculis, et imaginationes citrinas et[e] [elongetur] hoc, et non fluat sanguis ex naribus; tunc cum aceto fiat sternutatio, et cum eius uapore, et in naribus insuffletur, et commoueatur nasus eius cum aliquibus asperis: aut opponat oculos radio solis, si possibile est subito, & intueatur ipsum: deinde dimitte ipsum. Et si inuenerit pulsum undosum, & inuenerit lenitatem in cute, administrentur[f] [vnctiones] fricando, & bibendo, & super caput, & oportet vt sint temperata. Quòd si inuenerit similitudinē mordicationis, et doloris lassitudinis sub aure sua, aut ascella sua, aut inguine suo, fiāt super ea emplastra calida attractiua sicut menta, et apiū cum butyro antiquo. Et fortasse indiget, ut vētosæ absque scarificatione apponantur, vt materia ex cerebro expellatur ad illud, ad quod declinat, et apostementur.

ANNOTATIONES.

Vbi crisis futura est, multa sympomata præcedunt, quæ Gal. lib. de cris. copiosè. inter hæc dolor est capitis, quem hic curare docet, at patet. Sed videtur & Hipp. aduersari, qui primo aphor. quæ iudicantur & iudicata sunt neque nouanda esse neque mouēda pręcepit, & Gal. qui primo ad. Glauc in dolore capitis qui fluxum aut vomitum decretorium significat, non esse ait quærenda remedia. Verum ad hæc. nō impedit Auicennas naturam, aut remedia proponit, quæ impediant, immo illi auxiliatur leuissimis etiam præsidijs, uomitu, prunorum exhibitione, sternutatione, cientibus sudores. Aut dicamus potius, præscribi hoc in loco doloris remedia, qui post crisim remanet, non qui antecedit.

De cura sodę, quæ dicitur fieri causa uermium. *Cap.* 31.

OPortet, ut purgati o fiat cū purgatione corporis, et cerebri, et deinde fiat caputpurgium cum hierapicra pauca. Et fiat illud in hebdomada aliquoties, et administrentur omnes medicinæ, quę dicentur in capitulo de fœtore narium, et omnia, quę vermes in ventre necāt, sicut expressio foliorum persici, et expressio radicis mori, et aloes, et[a] [iuuatur] sternutatorijs, et caputpurgijs purgantibus cerebrum.

a B. sequatur cum.

De cura sodæ, quæ excitatur successione somni, & dormitionis. *Cap.* 32.

OPortet, ut cum ea purgetur corpus, & caput per ea, quæ sciuisti, & adiuuat ad ipsam, ut temporibus, & fronti fiat emplastrum ex cinere & aceto, & cum eo melior est cinis de lignis fici.

Regimen specierum sodæ factæ per communitatem. *Cap.* 33.

OPortet, ut soliciteris in omnibus speciebus sodæ factæ propter communitatem membrorum de illis membris, & ut ea euacues cum eis; quæ sunt eis propria, & vt ipsorum permutes complexionem, & cum hoc cōfortes caput cum confortatiuis, ut non recipiat, si fuerit in principijs, cum frigidis, sicut oleo ros. & aceto: post illud autem, si materia fuerit calida, & qualitas calida, facias illud idem opus semper. Et si fuerit frigida, permuta te ad oleum chamæmellinum cum oleo myrtino, aut oleum in quo dissoluatur gummi cupressi, aut quod sit factum cū folijs cupressi, & expressione eius, & [a] [tamaricis.] Quumque opus membri expleueris, considera an accidens conuersione fiat ægritudo ipsa. Et an fiat causa soda fixa in capite. Et tu quidem cognosces materiam, & qualitatem, ergo fac, quod scis, Et in illa quidem, quę fit propter communitatem cruris, & habens eam sentit quasi aliquid eleuetur ex crure suo, oportet, ut si illic sit repletio manifesta, phlebotometur saphena, aut uētosentur crura, & purgetur eius corpus cum stomaticho. Et si non fuerit ibi repletio manifesta, stringantur duo crura usque ad inguina, & fiat fricatio in pedibus eius cum sale, & oleo de† keiri. Et si scitur locus, ex quo incipit, cauterizetur, & administretur super ipsum medicamen ulceratiuū, vt vlceret & aperiat. Cura verò speciei factę causa vaporum ascendentium ex membris corporis ad caput, si causa fuerint uapores ascendentes, est ut sumantur āte periodum fructus: quòd si non fuerint pręsentes, aqua frigida quamuis sit ieiunus, & de fructibus conuenientiora sunt cydonia. Et coriandrum est ex eis, quę in ipsa iuuant, & est ex eis quæ prohibent eleuationem uaporum. Et similiter est dispositio eius, quæ fit propter communitatem hepatis. Et iuuant ad illud propriè diuretica, & emplastratio hepatis ex emplastris, quæ materiam retinent. Cura autem speciei factæ[b] [propter communitatem, cuius causa est debilitas stomachi,] & propriè debilitas oris eius, ita vt suscipiat materias, & corrumpantur in ipso chymi, & illud secundum plurimū non excitatur nisi secundum uacuitatem est, ut deglutiat buccellas infusas in aqua agrestę, & aqua vtriusq; granati, & q illis sunt similia, aut ī rob fructuū stypticorū boni

a B. alathel.

† uiolis luteis.

b B. Alia litera. p communitatē stomachi, aut ē illa, cuius cā esse debilitas stomachi.

e B. Alia litera . factæ acetosæ.

d B. & perseueretur in operatione illa, seu in operando illud.

e B. iste res sup quas aspersa sũt alefiniati boni odoris calida, & † alefeniati.

f B. acceleret ante sodam deglutire buccellas &.

g B. casb.

h —— B.

i B. sed.

boni odoris, & vt sorbitiones panis, aut farinæ tritici c [torrefactæ cum aliquo, quod sit sicut granum granati, & similia. Quũ enim hæc multiplicantur, confortatur os stomachi d [ad hoc vt faciat illud.] Quumque nauseam inuenit æger, euomat choleram effusam, & quiescet. Et si stomachus cum hoc fuerit frigidus, administrẽtur e hęc seminata cum alefaniati † boni odoris acutis, vt] fiat ei iuleb cum † speciebus aromatum, & intingat buccellas in eo, quod inde factum est ei. Et si acetositas, & mordicatio nõ conueniunt ei, & excitant ipsius nocumentũ: sit contentus buccellis in iuleb, aut puro: aut cũ alefeniati, secundum, quòd eius est necessitas. Et hic homo multum iuuatur. Si f [autem soda incipiat, & deglutiat buccellas, aut] sorbeat sorbitionem. Et quum sentit descensionem sui cibi, & digestionẽ eius, sumat aliquid de illis, in quibus est stypticitas, sicut sunt buccellæ panis in rob fructuum, aut ipsos fructus, aut panem cũ g [capparibus, aut oliuis. In ea autem; quæ fit causa humorum in ipso, primum quod oportet, est ut incipiat cum purgatione, & post illud & cũ ea, vt nutriatur cibis subtilibus: facilis digestionis, laudabilibus, boni chymi: deinde declinet cum qualitate sua ad illud, quod est necessarium, & sint cum hoc in eis resolutio, & digestio, & solutio. Et si non inueniuntur laus, & generatio sanguinis boni compares generi alteri, eligat laudẽ & generationem boni sanguinis prę illis. Et melius illo est, vt sit post introitũ balnei. Et istis quidẽ necessariũ est, vt desiccentur h [corũ humiditates, &] ipsorũ vapores. Et si humores sunt cholerici, cura cum eo, qđ te docui in canone cum curis, confortando cerebrum cum oleo ros. aut cum oleo myrtino. Si autem humores sunt phlegmatici frigidi, in quibus excitantur ventositates fortes, tunc administra uomitus, qui sunt fortiores, & subtiliantia, & si non remouetur, hieras magnas cum decoctione epithymi. Et ad aliud quidem iuuat incisio duarum arteriarũ tẽporis, aut duo cauteria lenia super tẽpore, ita vt non aduratur caput: i [&] fit strictio super duas arterias. Et arteriæ quidẽ multoties extrahuntur, aut inciduntur & cauterizantur. Et conueniens cauterizatio est, vt arteria, discooperiatur, & cauterizetur ipsa arteria ita vt vestigium eius non cadat super cutẽ. Et cauteria quidem sunt, sicut acus ignitę, veruntamen, quantum possibile, est vitetur, & maximè in æstate vitetur. Et oportet, vt eius cibus sit sorbitiones, & nõ masticet aliquid vsque ad decem dies. Et sit hora comestionis eius in æstate, frigida. Et oportet etiam vt non multiplicet sermones. Et similiter, vt styptica super arterias adhærcant, cum quibus misceãtur sarcocolla, & crocus. nos narrabimus illud. Et in antidotario. Et quãdoque ponitur super eas plumbum, & stringitur cum vitta, ut non pulsent, & faciant dolorem, & similiter lignum. Cauterizatio autem fortis, quæ in istis dicta est, vt tria ponantur super medium capitis, & duo super duo tempora, & vnum super nuchã apud posteriorem partem capitis. Et oportet, vt alienetur vinum secundum omnem dispositionẽ. Si autem causa est vapores ascendentes ex stomacho, tunc est cura secũdum omnia, quę prę-cepimus in cura sodę factæ ex vaporibus ascen-dentibus ad cerebrum ex membris alijs, & huius quidem generis est cura sodæ, quę excitatur potu aquæ: hoc enim fit propter debilitatem stomachi. Et melior cura eius est, vt habens eã potet parum vini odoriferi, & commisceat cũ eo aquam suam, quam bibit, & vt non impediat k [os stomachi] In regimine verò eius, quæ fit communitate renum, & † hypochondriorum & matricis, & reliquorum, sufficiunt, quę premisimus in principio vniuersalium, & de soda febrium iam diximus.

A N N O T A T I O N E S.

De doloribus capitis ex consensu aliarum partium ęgri. Galenus 2. de comp. med. per loc. & Paul. libro tertio. Dignum autem hic animaduersione est, quod hic author ... verbis notat [quum verò speciei factæ] nempe quum ad prohibẽdum uaporum ad cerebrum ex partibus alijs ascen-sum, fructus exhibet ante accessionem, aut loco fructuum frigidam aquam, uel coriandrum. De coriandro sanè ... astringentibus fructibus non est, ut uerba faciamus: ... quomodo frigida astringat, & eorum fructuum uices suppleat, non æquè constat: tantum enim abest, ut astringat, ut potius superflua sui humiditate relaxet non imbecilli-ter. Sed ad hoc paucis, aquæ vsus absque controuersia ... astringit quidem, sed laxat: supplet tamen astringentium in hoc casu uices, quòd hæc laxando, atque ad exitum in-pellendo excrementa, quæ dolorem faciunt, uaporum ascen-sum reprimit. id quod quidem non hoc solùm pacto, sed sui etiam frigiditate uapores ipsos incraßando facere posse uidetur.

De cura grauitatis capitis. *Cap. 34.*

AD ipsam iuuant euacuãtia, & vsus a [† alscebari.] Et si sanguinea fuerit, eius cura erit cum phlebotomia: deinde minuatur vena frontis, & proprie si fuerit grauitas posterius, & etiam minuantur venæ b [colli,] & duæ arteriæ quæ sunt post aures, & propriè si fuerit grauitas in anterioribus.

De soda, quæ nominatur ouum, & a [† cauthati.] Cap. 35.

HAec species soda nominatur ouũ & b [cauthati] propter suam comprehensionem super totum caput, & est soda comprehendẽs mansiua, fixa, chronica. cuius prauitas excitatur omni hora, etiam a parua causa motus, & potationis vini, & receptionis vaporosi, & excitat ipsam vox fortis, & quandoque excitat ipsã vox media, ita ut eam habens odio habeat vocem, & lumen, & permistionem cum hominibus, & diligat solitudinem, & tenebras, & quietem, & supinationem. Et ipsi quidem diuersificantur in eo, quod eos lędit ex causis prędictis. Quidam enim eorum læduntur ab aliqua ipsarum, & quidam ab alia re læduntur, & sentit omni hora, quasi caput eius malleo percutiatur, aut attrahatur tractione aliqua: aut scindatur scissione aliqua, & peruenit dolor eius usque ad radices oculorum. Et Gale. quidem ponit ... torem huius ægritudinis, debilitatem cerebri aut fortitudinem sensus eius, & causa eius ...

ratiua est humor malus, aut apostema calidum, aut frigidũ [c] [secũdum quod plurimum fit] ab apostemate melancholico, aut duro. Et plurimũ, quidẽ fit in medio velaminis, aut extrinseci a cranio, aut intrinseci, & tu iã sciuisti, quòd, quando causæ sunt apostema, aut aliud, & non est nisi ĩ velamine ĩtrinseco in cranio: sentitur dolor extensus vsque ad oculũ, & quoniam pãniculus ille comprehendit [d] [super neruũ motiuum concauum,] extẽditur pars eius vsque ad pupillã Et quum est in velamine extrinseco, sẽtitur dolor tactu manus, & patiẽs odit casum tactus laboriosi super eum. Et multoties contingit ab ægritudinibus antecedentibus, quæ debilitauerunt substantiã cerebri, & velamina ipsius intrinseca, & extrinseca, ita vt lædatur motibus paruis, qui sunt ex motibus corporis cibalibus, & vaporalibus, & motibus extrinsecis, & recipiat superfluitates lædentes. Medicorum verò quidã non obseruant in ouo has conditiones: imò dicunt ouum, omnem dolorem comprehendentem super totum caput extra craniũ, & intra. Et fit eius causa ex vaporib. stomachi, aut vaporibus capitis, aut materię, aut phlegmon in ipso cerebro, aut velaminibus eius, & fit cũ grauedine, & pulsatione, aut erysipila, & fit cum inflammatione, & mordicatione absque multa grauedine: aut ab humoribus alijs, si non fuerit erysipila. [e] † [ ] & sint illic signa humorum frigidorũ, & medicantur totum secundũ modum suum. veruntamen nomen oui in veritate consuetũ apud prudentes medicos est secundum quòd est per conditiones prædictas.

De cura. *Cap.* 36.

SI sciuerimus, quòd illic ẽ sanguis plurimus, & ꝙ est causa prima, aut causa motiua eius est sanguis, phlebotoma. Quòd si signa existunt, quòd humores sunt frigidi, & tẽpus secundum ægritudinem est elongatũ, & tu iam administrasti, in principio etiã, quod repellit, tunc vtere embrochis ex aquis, in quibus resoluẽtia modicè sint calefacientia cum repercussione modica, & stypticitate: sicut flos squinanthi, & chamęmilla, & menta, & reliqua, quę sciuisti in canone, & gradatĩ procede ad fortiora. Et euacua cum eis, quæ conueniunt, & administratio pil. de aloe [a] [& masticis] est de eis, quæ multum conferunt in ea, & fiat illud in omni tertia nocte, & vtatur cocchijs in euacuationib. suis si necessitas est, vt dentur eis fortiores, [b] [& sumat etiã] in potu decoctionem cassię fistulę cũ quatuor aureis olei de Kerua. Et scias, quòd quum purgasti, superest tibi vt confortes cerebrum, & velamina eius cum aliquibus, quę ipsum cõfortant, ex eis quæ sciuisti. Et ex ipsis quidem sunt odoramenta musci, & ambræ, & camphorę etiam illis commistę, & quandoque permiscent cum eis aloem, vt coniũgant cum confortatione resolutionẽ. Et adhibe ei emplastra calida, & stuporem inferentia, quę sciuisti. Quum ergo declinat, administra balneum, et emplastra confortantia. Dum autem in principio perseuerat, scis quòd materia est calida, tũc [c] [forsitã declaratum est tibi, & sciuisti illud in canone regiminis cerebri, et frequenter pota eum medulla cassiæ fistulę cum oleo amygdalino] diebus frequentibus, et quandoque iuuat eos caputpurgium cum mumia in oleo uiol. [d] † [ ]

Et scias, quòd ouum antiquum temporale non eradicat, nisi quod est fortis resolutionis, et calefactionis. Et quandoque iuuat eos, si fiat eis caputpurgium ex troch. stellæ, et scellita, et diamuscho, et quæ procedunt cursu eorum, dissoluto quodcunq; eorum fuerit, in lacte lactantis puellam, et propriè quum dolor fit fortis, et uincunt vigiliæ. phlebotomia verò, [e] † [ ] et cauterizatio arteriarum, et earum incisio in [f] [cauchati sunt, secundum, quòd fuerunt] in soda antiqua. Cibus autem sit, quod non vaporat, de eis quæ sciuisti, ita ut perueniatur ad lentes cũ oleo amygdalino [g] [dulci,] & similiter ius [h] [fabarum.] Et non est malum, vt cibentur qui ex eis sunt infrigidati, cum huiusmodi propter paruitatem vaporis eorum. Epithemata autẽ oportet, vt declinent quandoque ad illud, quod parumper stupefacit: sed sit maior intentio resolutio. Et ex istis quidem epithematibus est opium & sanguis draconis & [i] [crocus, & terebinthina fiat ex eis epithema] & liniatur ex eis tempus vsque ad tempus apud necessitatem indigentem, stupefactione. Et ex eis est crocus, & gallæ, & troch. stellæ. Nam, quum ex illo linietur tota frons, erit iuuans. Et tu quidem redi ad antidotarium, & ad tabulas medicinarum singularium.

d † B. Et scias ꝙ ouũ quũ prolongatur, quũque conuertitur ad complexionem frigidam, quamuis sit a causa calida.

e † B. ex frõte.

f B. ouo seu inchude. i. in galea fiat secundũ ꝙ fiunt.

g B. Alia litera. ad calidum.

h B. olerum.

i B. gummi & fiat linimẽtum.

A N N O T A T I O N E S.

Egit & superius de dolore, quem temporalem appellat, id est de cephalea, generatim. Nunc quia antiquus dolor capitis vel totius est, & absolute hic cephalea appellatur: vel partis, et hemicranea dicitur, de eadem re rursum agit, atque in hoc quidem et sequenti capite de cephalea totius capitis, postea verò de hemicranea. Pro cephalea ergo, & eius curatione pete Gal. 3. de aff. loc. 1. de comp. med. p loc. Paulum lib. 3. necnon Celsum lib. 3. vide & Gal. de sangu. mis. ubi de arteriarum dissectione aget.

Cap. 9. Cap. 2. Cap. 5. Cap. 2. Cap. 12.

De hemicranea. *Cap.* 37.

HEmicranea est dolor in vna medietate capitis excitatus. Et Gal. definiuit eam dicẽs quòd ipsa est ambulator medius, cuius quidem causa est intra cranium, & quandoque est in pãniculo cooperiente cranium, & plurimum quidem fit in lacertis temporis. Quod autem est exterius, quandoque peruenit ad hoc, vt non toleret tactum. Et materiæ sunt peruenientes ad locum eius, aut ex venis & arterijs extrinsecis: aut ex cerebro ipso, & velaminibus eius, & eleuatur plurimum illius, ex via commissurarum. Et quandoque fit ex vaporibus expulsis a toto corpore, aut membro illius partis. Et hemicranea quidem secundum plurimum est habens periodos. Et ipsa quidem non fit nisi secundum dominationem humorum. Et non fit hemicranea quantitatem habens ex malitia complexionis singularis. Et illa quidem, quæ fit ex humoribus, fit quandoque ex humoribus calidis, & quandoque ex humoribus malis frigidis, & quandoque ex ventositatibus, & quandoque

ex vaporibus, & tu iam sciuisti signa. Veruntamen inuenis cum frigida quietem cum calefactione, & extensionem propinquam: & cum calida, calefactionem tactus, & pulsationem in temporibus, & quietem cum infrigidãtibus, & etiam quia cum frigida sentitur frigus, & cum calida sentitur calor, & illud apud vehementiam doloris.

De cura. *Cap.* 38.

Eius cura est phlebotomia secundum quod sciuisti in ouo, & reliquis, & propriè venę frontis, & temporis, & solutio, & clysteria, & attractio, & totum cum eo, quod conuenit ipsi, secundum quod tibi præceptum est in canone. Et ex eis quidem, quæ conferunt calidæ, est infusio aloes in aqua endiuiæ dicta in antidotario, cuius potio sit inter unc.j. & vj. unc. Et in ipsa confert phlebotomia frontis, & venę nasi valde. Quum periodus adest, oportet vt purgetur corpus ante ipsum, & permutetur complexio post purgationem. Quòd si materia fuerit calida, pones narcotica super tempora, sicut opiũ, & cortices mandragoræ, & [a] [anethum] & iusquiamum, & camphoram, & infrigidabis locũ secundum quòd sciuisti, de quibus dictum est in canone. Et quandoque iuuatur ex incaustro scriptorum linito sup partem, in qua est hemicranea. Et ex epithematibus frontium habentium hemicraneam est crocus, & iuuantur ex emplastro facto ex ruta, & menta cum [b] [vino] & oleo ros. & similiter epithemate ex troch. Pauli dictis in antidotario. Et similiter administratione emplastrorum, de quibus est hoc: baccarum lauri, foliorum rutę, amborum partes æquales, sinapis partem mediam, coniungãtur cum aqua, & administrentur, Et quod magis confert ei, est ceratum factum ex cantharidibus, & positum, & dimissum, donec locum uesicet: aut ex gummi rutæ agrestis, quoniam ipsũ est vlceratiuum, & enuntiat iuuamentum cauterizatiõis. Quòd si materia frigida fuerit vehementis frigiditatis nimis, facies emplastrationẽ ex euphorbio, & sinapi, & pyrethro, & similib. Aegritudo autem, cuius tempus prolongatum est, frigida est secundum omnem dispositionem, & indiget resolutione, & quod calefaciat cum fortitudine. Et epithemata quidem, & embrochę, communia, & propria hemicranęę, dicta sunt in antidotario: illa ergo administrentur. Quumque epithemata administras, quum tu iam euacuaueris ex corpore, & purgaueris, tunc procede inungendo lacertos temporis in parte doloris digitis tuis, & cũ mantili aspero apud horam periodi, deinde lini. Et quum necessarium est stupefacere, quum dolor pulsatiuus fit fortior, tunc confert linire super arterijs in tempore, quod est coram loco, opium cũ sarcocolla, & stypticis, & stringatur plumbum, aut lignum super ipsum decenter positum, ut prohibeat pulsationem fortem facientem dolorem pulsatiuum, quemadmodũ ostendimus in ijs, quæ præcesserunt in canone de cauterizatione. Quidã præterea medici narrauerunt medicamen hemicraneæ temporalis expertum iuuatiuum, acceptum a muliere. Et illud quidem est, ut decoquantur radices cucumeris asinini, & absinthium, in oleo & aqua, donec dissoluãtur, & embrochetur pars dolorosa ex aqua & oleo calidis, & fiat emplastrum ex fęce, & mulier quidem illa, quotiens administrabat hoc, sanabat hemicraneam, siue esset cum febre, siue sine febre. Et ex emplastris quidẽ, non est sicut emplastrũ sinapis. Quumq; ægritudo prolongata est, fac emplastrum ex gummi rutę agrestis, & corticibus rutæ agrestis, & corticibus radicis capparis, & squilla, & euphorbio tritis, & cõmistis cum vino odorifero: est enim medicamen magnum conferens ei. Et ex eis, quib. iuuantur, est vt incipiant, & ingrediantur balneũ, & multiplicent inclinationes super aquam calidam: deinde fiat eis caputpurgiũ ex oleo pistiċino: illud enim sopit dolorẽ illico. Amplius colligantur descriptiones scriptę in antidotario, & singularia declarata in tabulis medicinarum singularium.

a B. Alia licera. alumen.

b B. cum pane.

TRACTATVS III.

De apostematibus capitis, & solutione continuitatis eius.

Sermo uniuersalis de † karabito, qui est [a] *[apostema capitis sirsem.]* *Cap.* 1.

Dicitur Karabitus apostema calidum in velamine cerebri subtili [b] [&] grosso, absque corpore, quamuis corpori ipsius quandoq; accidat apostema. Non enim est quemadmodum quidam existimãt medicorum, ꝙ cerebrum ipsum non apostematur: [c] [verum hoc est quod dicunt.] Nam quod est lene sicut cerebrũ, & durum, sicut ossa, non extenditur, & quod non extenditur, nõ apostematur. Hic autem sermo est erroneus, & illud ideo, quoniam lene viscosum extenditur, & ossa etiam apostemantur. Et Gal. illud confessus est. Et nos monstrabimus sermonem de eo in capitulo dentium. Imò dicimus quòd omne, quod nutritur, extenditur, & augmentatur cum nutrimento. [d] [Et propter hoc concedendum est, quòd extenditur,] & augmentatur cum superfluitate, & illud est apostema. [e] [Et illud est, quoniam si cerebrum quandoque apostematur, tunc] Karabitus, & sirsen est nomen proprium apostematis velaminis cerebri, quum est calidum, licet in quibusdam locis quandoque concedatur etiam dici de apostemate substantiæ cerebri, & [f] † [ ] est vsus proprius huius nominis, veruntamen transumptum est ex nomine accidentis, quod ipsum comitatur, & est alienatio, & intellectus permistio cum caliditate durente, & nomen [g] [accidentale] cadit super hoc accidens, & artificiale super hoc apostema. [h] [Et actio quidem hæc similis permutationi nominis accidentis, quod est † subet ad ægritudinem faciẽtem ipsum, & significãtem ipsum, & est illud. Quidam autem homines sunt, qui prænomina ignorãt, quæ est sirsen cerebri, & existimant, quòd birsen sit nomen huius apostematis, & quòd sirsen sit leuius ipso: sed non est ita. Nam birsen est dictio persica; bir enim est pectus, et sen est apostema. Et sirsen etiam est persicum; sit enim est caput, et sen est apostema

ma,& ęgritudo, & ſirſen quidem[1] [factum in febribus,aut factū propter humores in ore ſtomachi aduſtos;& illud quod eſt propter apoſtemata in partibus capitis extrinſecis: aut in panniculo extrinſeco. & ſirſen factum cū birſen, & eſt illud quod fit propter communitatem ve laminis.ſ. diaphragmatis, & apoſtema eius, & reliquorum lacertorum pectoris, & factum in apoſtemate veſicæ,& matricis,& ſtomachi, & ſimilitudinem cadentem in hoc nomine narrātium,narrationes diuerſificantur,ſicut diuerſificantur narrationes narrantium] lethargiam, quę eſt ſirſen frigidum,quod nominatur obliuio. Sirſen autem verum ſecundum vſum artificialem eſt illud,quod diximus,& quandoque apoſtematur cum ipſo ſubſtantia cerebri ēt cōmunicatione & permutatione,& illud eſt vehementer malum perimens in quarto,ꝙ ſi ipſum pertranſit,euadet.Et plurimi quidem, qui moriuntur ex [k] [birſen] moriuntur propter impedimentum in ſpiritu. Et apoſtema hoc habet loca diuerſa ſecundum partes cerebri diuerſas,& quandoque communicant in ipſo duę partes: & communicāt loca omnia, et plurimum quū fit,non ſtat eius aduentus niſi in eo, qđ ſequitur vacuitatem anteriorē,& in eo quod media tur.Et eius quidem principium eſt ſanguis,aut citrina cholera pura,aut rubea pura aut aduſta trahens ad nigredinem,& eſt vehementer malum:& quaſi non fit ſecundum plurimum,niſi a ſanguine cholerico[l] [pręter apoſtema phlegmaticum, aut a citrino.] Et quaſi non finitur niſi ſudore,aut fluxu ſanguinis ex naribus, & multoties apoſtematur velamen, & venę[m] [q̄ ſunt apud exteriora capitis,ita vt fortaſſe] aperiantur commiſſuræ. Et illud quidem,ex quo fit permiſtio rationis compoſita ex fletu et riſu hora poſt aliam,eſt malum,et quum eſt permutatio ex peripneumonia, quum ſignificat fortem calorem humoris.Et ſimiliter, ſi permutetur ad non verum,et quum accidit vt perſeueret grauitas in partib.capitis,et[n] [pulmonis]deinde ſuperuenit ſpaſmus et vomitus, vt ærugo ęris viridis, moritur infirmus in hora ſua, & prolixior mora eius eſt unus dies,aut duo dies, ſi virtus fuerit fortis.Ex ſpeciebus verò † phrenitidis,in qua maior eſt fiducia,eſt illa, in qua æger recordatur eius, cum quo alienauit, poſt alleuiationem ſuæ febris. Et quādo accidit ei[o] [res riſus aromati,]eſt ſignificatio laudabilis.[p] [Quum ergo laborat habens ſirſen,] & euomit choleram rubeam,& eſt debilis,moritur ea die: aut fortis,& prolongatur duobus diebus. Et nullus quidem uiſus eſt habens apoſtemata in partibus cerebri,cuius urina fuerit aquoſa,qui euaſerit. Et † phrenitis quidē multoties reſoluitur per hæmorrhoidas,quum fluunt. Et quādoque infrigidatur,& mutatur in lethargiam. Et quandoque liberatur ab eo, & cadit in hecticam, aut fit dęmoniacus. Et multoties pmutatur non uerum in uerum. Et ſenes quidem raro euadunt ab ægritudine † phrenitidis.Quidā vero medicorum exiſtimant,ꝙ quandoque accidit ægritudo ſimilis † phrenitidi abſq; febre ſignificans, [q] † [ ] vacuitatem apoſtematis: [r] [dicunt enim,] quoniam ſit fortis inquietudo,et oſcitatio,et habens eam non tolerat quietem,[s] [et fortaſſe ſaliendo aſcendit] parietes,et eius rixa fit fortis,et ſtringitur ipſius anhelitus,et ſitis eius. Et quum bibit aquā,ſtrangulatur ea,et expellit ipſam. Et dicunt,ꝙ eſt per necans ea die ſecundū plurimū, et quandoque extenditur vſque ad quatuor dies; et ab ea nullus euadit poſt illud: ſed accidit vt ipſorum facies nigreſcant,et linguæ, et ſint ipſorum oculi congelati,et diſpoſitiones ſint ſicut diſpoſitiones[t] [timentium:] deinde ipſorū leniuntur motus,et cadunt eorū virtutes, et pulſus,et moriuntur. Et plures mortes ipſorum ſunt cum ſtrangulatione,et uides eos currētes, deinde vides poſt illud eos ſtatim cadere,et mori. Et dico ego,non eſt lōge,quin cauſa in hoc ſit propter communitatem cerebri, cum aliquo membro nobili,ſicut membro anhelitus,quū accidit eis ſpaſmus magnus:aut corruptio alia,ſicut ſtrangulatio:et perueniat ad cerebrum:et permutet, et corrumpat ipſum,et permiſceat intellectū, et faciat ſitim propter deſiccationem partium capitis,et gutturis, [u] † [ ]

ſ B. in loco unn & exiſtimāt ſaliēdo aſcēdere.

t B. habentium irā. Alia litera. habentium anguſtiam uel faſtidium.

u B. Alia litera. & pectoris.

ANNOTATIONES.

1 *Dicitur carabitus &c. In cerebro & partib. illi adiacētibus fieri poßunt omnia tumorū genera. hos generatim Auic. ſirſen uocat. Latini non alio quàm generis nomine tumores appellant. Hi ſunt uel calidi, uel frigidi, ſi calidi, carabitū nuncupat, Græci phrenitidem, Latini deliriū. Si frigidi, his ſirſen frigidum, & lethargiā, Græci lethargum, Latini aliqui ueternum uocant, quamuis Plin. li. nat. hiſt. 20. inter ueternum & lethargum differentiam ſtatuat. Celſus libro tertio torporem nominare viſus eſt. fiunt etiam ex aquoſo, ac ſeroſo humore in capite tumores, quos hic aquā inter cranium nuncupat, Græci ac Latini hydrocephalon uocant. De his ergo omnibus hoc in tractatu agitur, ac primum de phrenitide, quæ quia, aut uera eſt, aut non uera quidem quum calido tumore affectū eſt cerebrū, non uera, quū ipſum, neq; per ſe, neq; per eßētiā affectum eſt: ſed per conſenſum, aut totius corporis ambitus, ut in febrib. quibuſdā, aut diaphragmatis, vētriculi, atq; alterius cuiuſpiā partis, et* παραφρενῖτις *dicitur: de utraq; itidē uerba facit. Rurſum, quia phrenitis, quæ uera eſt, alia a ſanguine fit puro, et hæc mitis eſt, alia a bile pallida, uel flaua, et eſt grauior, alia ab atra, atq; aßata bile, quæ omniū grauiſſima; tumorē qui ex ſanguine eſt, inflammationē: quæ ex bile eryſipelas, & impetiginē, quæ ex atra bile ſibare appellat (Gal. eā phrenitida ferinā nuncupauit.) de ſingulisq; his ſequentib. capitibus tractat. Nunc igitur phrenitida definiens, inflammationē eſſe ait membranarū cerebri. Qua quidē in re dubitatio eſt, an phrenitis de cerebri, nō mēbranarum dumtaxat inflammatione dicatur, an de mēbranis ſolùm. Auicennas quidē phrenitida de cerebri inflāmatione dici negat: aut hor uerò introductorij eā uel in cerebro, uel in eius mēbranis eſſe teſtatur. & Paul. quoq; lib. 3. inflammationē membranarū cerebri nunc quidē ipſo quoq; cerebro ſimul eā obtinente, nunc aūt caliditate præter naturam in eo conſiſtente, eſſe ſcribit. cui ſubſcribere, & Gal. 2. de ſympt. cau. uidetur, hanc aſſerens non tantum ex calidis ſuccis ortum habere: ſed ēt phlegmonem in cerebro, & eius inuolucris excitare. Sanè quod ad hoc pertinet, ſi phrenitidis nomē abſolutè ponatur, de membranarū preſertim inflāmatione intelligitur, non de ea, quæ cerebrum inuaſit. unde & Paulus lib. 3. de phrenitide ſeorſum, ac cerebri tumoribus agit. ſæpenumero tamē ēt de ipſo cerebro nullo diſcrimine dicitur, ut ex locis conſtat, quæ adduximus. Verum, utcunque ſtatueris, pauci*

Cap. 4.

cap. 21.

cap. 15.

cap. 6.

momenti est quæstio, quæ de uoce est. Illa verò plurimi quam author hic notat, an cerebrum ipsum inflammari possit, uel non, innuit Auic. & simul refutat cuiusdam opinionem qui cerebrum inflammari poße negabat. hunc Serapionem fuisse certum est, qui primo breuiarij lib. hoc statuit ea ratione, quod neque quod lene, neque quòd durum est, inflammari potest. de eo quod durum est pollicetur hic author se alibi tractaturum, quum de dẽtibus aget, de molli nunc uerba facit, quæ tu perpende. Pro Auicennæ sententia, quod ad hoc spectat authoritas est & Gal. & Hippocratis. Hipp. quidem 2. de morbis, ubi & indicia & curationem inflammati cerebri proponit, necnon 9. aph. vbi sphacelari cerebrum testatur, qua dictione Gal. gangręna ipsum affici interpretatur. constat autem, si ipsum gangræna afficitur, idem & inflammari, quum gangræna magnas sequi soleat inflammationes. Ex Gal. uerò cerebrum inflãmari habes 11. meth. ubi neque in cerebri neque in eius membranarum inflammatione cucurbitulis morbi initio utendum esse ait. habes item 2. de sympt. caus. 4. de præsag. ex puls. & 1. in primum prorrheticorum.

2 *Et quasi non finitur &c. Signa hic quædam de euentu phrenitidis ponit, sed plura habes ex Hippo. 1. prorrhe. & in Coac. prænot. hac de re.*

Cap. 20. — *à principio. Aphor. 51.* — *cap. 1.* — *cap. 7. Cap. 9. comm. 1.*

De signis eius communibus. Cap. 2.

Signa autem communia speciebus ipsis veris, sunt ista, [a] † [ ] Alienatio superfluit quandoque, & abscinditur alia vice. Et abhominatio loquelę, & pigritia ab ea. Et p̄mistio intellectus. Et plurimum horum circa quartum diem. Et inquisitio extremitatum. Et extremorum frigus, & agitatio. Et spiritus agitatus non ordinatus; sed est magnus. Et extẽsio [b] [ossium pectoris] ad superiora multa, & [c] [tremor] membrorũ cum ipso, & ante ipsum nuntiat ipsum, & quandoque est cum eo somnus inquietus, & excitãtur ab ipso & clamant, & quandoque dormiunt, & quandoque uigilant, & est eorum somnus secundum plurimũ agitatus, commotus cum phantasijs, & somnijs corruptis terribilibus, & eius excitatio est permista cum vocibus, & sunt illic inuerecundia, & audacia, & ira ultra consuetudinem. Et abhorrent radios, & auertunt se ab ipsis. Et agitantur linguæ eorum uehementer, & [d] [stringunt eas,] & quandoque apostemantur. Et multoties abscinditur eorum uox. Et desiderant aquam, & bibunt ex ea parum non [e] [multiplicantur,] & neque ipsam etiam desiderant plurimum. Et plurimum infrigidantur eorum extremitates, absque frigore extrinseco faciente hoc. Ipsorum autem vrinę sunt declinantes ad tenuitatem, & subtilitatem. Et ipsorum pulsus sunt duri propter essentiam apostematis in membro neruoso [f] [duro. Et propter duritiẽ uenæ, & debilitatem virtutis ad comprimendam materiam, sentis in pulsibus eorum uirtutem aliquam,] vsquequo appropinquent timori, quoniam siccitas aggregat, & stringit, & sunt [g] [partes constrictionis & dilatationis] uelociores, & cum sua serrinitate non euacuatur ab undositate quadam, quoniam cerebrum est substantia humida: Et quandoque accidit pulsibus eorum, ut dilatentur aliquoties, & magnificentur propter necessitatem, & ut frequentes fiant, & diuersificentur in partibus [h] [loci,] &

a † B. Alia litera. febris continua fixa, quæ augumentatur in meridie secundum plurimum et.

b B. alserasis.

c B. iectigatio.

d B. exasperantur, et dentibus mordẽtur ipsæ.

e B multum ex ea bibentes.

f B. Alia litera. et ẽ paruus p̄p duritiẽ uenæ, et debilitatem uirtutis coarctatæ, uel oppressæ a materia, et in pulsibus eorũ sentitur uirtus aliqua.

g B. finis cõstrictionis et principiũ dilatationis. Alia litera. et est finis constrictionis, et dilatationis uelocior.

h B. situs uel positionis.

tremant: & illud quidem est ex eis, quæ nuntiat syncopim, nisi sit genus i [tremoris, & diuersitatem & tremorem] faciãt durities uenarum, & fortitudo virtutis: quoniam tunc non nuntiant illud. Et quandoque accidit pulsui ipsorũ ut sit spasmosus, & nuntiat spasmum. Quumq; vides signa ægritudinum acutarum, & febres prauas, & stringitur natura: tunc illud nuntiat † apostema cerebri, & est quasi ex nuntijs forti[...] obliuio rei pro[...]bus. Et præcedunt † phrenitim obliuio rei propinquæ, & tristitia sine causa, & somnia mala: & soda multa, & grauitas, & repletio, & antecedunt ipsum secundum plurimum citrinitas faciei, & uigiliæ prolixæ, & somnus inquietus. Et accidentia hæc fiunt fortiora, dum materię perseuerant in itinere perueniendi ad caput, & reuoluntur in uenis suis, & subtiliantur. Et quum appropinquant ei, & biberit cerebrũ materiam, inueniuntur principium doloris in posteriore parte capitis apud locum, in quo est coniunctio colli, & capitis, & propriè in [...] & apo[...]cholerico. Et quum incidunt in ipsum, & apostematur cerebrum, desiccantur primum oculi eorum uehementer, deinde accidunt lachrymę, & propriè ex uno oculorum, & multoties accidit, ut uenæ ipsorum forti afficiantur rubedine: & quandoque succedunt eis distillationes sanguinis ex naribus, & plerunque fricant oculos suos, & declinant ad quietem, & requiem in maiori parte corporis, nisi in manibus, quoniam cum eis fortasse inquirunt, & colligunt villos: & fit illud plurimum cum k[...] clausione oculorum. Et quandoque fit cum [pupillatione, & querela.] Et quandoque pi[...] non adgri fiunt in loquendo l [manifestè,] Et quandoque accidentes super motum linguę. Et quandoque accidit eis distillatio urinæ cum cognitione ipsorum, aut absque cognstione, & est in febribus de significationibus fortibus, quòd † apostema cerebri est præsens. Et obliuiscuntur doloris, si est in membris ipsorum: immò, si aliquid de membris ipsorum dolorosis impetuose tangitur, non percipiunt ipsum. Nos verò audimus, et dicimus, quòd quando apostema fit in parte anteriore, corrũpit imaginationem: quum ergo est illud, incipiunt colligere uillos ex vestibus, & paleas, & quæ sunt similia illis ex parietibus, et imaginantur aliquas phantasias, quæ nõ inueniuntur. Quòd si fit in medio, corrumpit cogitationem, et turbatur in eo, quod agit, & loquitur cum alienatione plurima. Et quum cadit in eo, quod est coram posteriore, obliuiscitur eius, quod videtur, et agit in dispositione ita, vt quandoque petat aliquid, et præsentetur ei. et non recordetur se quæsiuisse illud, & plurimum petat peluĩ, ut mingat in ipsa, & ponatur coram ipso, et obliuiscatur eius. Si autem apostema comprehendat super partes omnes apparent hæc omnia signa & si cum eo apostemetur cerebrum, rubea fit ipsius facies, & oculi, et exeunt oculi exterius vehementer, et fiunt rubei, si materia faciens apostema fit sanguis, aut citrini fiunt, si materia faciens apostema fit cholera pura. Factum verò ex humoribus propter communitatem, significat euentus eius subitos, et continentia malitię dispositionis membri, et terius, et m [paroxysmus, qui est in exacerbatione

ne fortitudinis eius, & minuitur cum diminutione in dispositione] alterius, & augmetantur ipsius augmentatione. Et factum † ab apostemate cerebri, accidit paulatim paulatim; & [n] [sequitur uel adhæret.] Et signa † apostematis cerebri veri [o] [inseparabilia] antecedunt: deinde accidit ægritudo. Non uerum aūt præcedūt ęgritudines aliorū membrorum, deinde apparent signa eius. Factum autem ex partibus uelaminis distinguentis, & lacertorum pectoris, antecedunt signa † birsen, & pleuresis, quæ sunt dolor pungitiuus in latere apud anhelitum, & strictura anhelitus, & pulsus serrinus, & tussis [p] [plurimum] sicca, deinde humectatur secundū plurimum, & expuit: & fit cum febre continua, cuius plurimum caloris tendit ad partes pectoris, & in uero ad partes capitis, [q] [cū quo multiplicatur extensio ossium pectoris ad superiora, & proprius fit eis sensus doloris super uerticem non comprehendens.] Et non sunt signa prædicta eius in eo, quod præterijt, fortia, & multa: & eius spiritus fit diuersus, debilitatur enim quandoque, & fit frequens, & magnificatur alia uice, & fit ei similis: & [r] † [ ] paruus, & debilis plus. Et fit quandoque sicut [s] [intus.] Sed in † phrenitide uero fit spiritus maior, immò fit [t]] magnus.] Et duo quidem † apostemata communicant in fortitudine [u] [humorum.] Veruntamen sirsen sequens differt a sirsen uero in hoc, quod sequitur in fortitudine sua fortitudinem febris, & alleuiatur cum alleuiatione febris. Cum eo autem quod fit propter humorem in ore stomachi, sentit mordicationem in ore stomachi, & nauseam, & sitim, & amaritudinem oris. Et factum propter apostemata membrorum aliorum scitur propter illud, quod apparet de dispositionib. eius. quoniam dum non sunt apparentes, [x] [& manifestę] non ducunt ad permistionem intellectus, & sirsen manifestum: Et nunc quidem rememoremur signorum specierum ueræ † phrenitidis. Dicemus ergo, quod primum signorū facti a sanguine est, quòd [y] [communicans] accidentium eius prędictorum communium, accidit cum risu: & accidunt ei distillationes sanguinis ex narib. & magnificatur eius spiritus: & [z] [distillant] oculi eius, & lippitudinem patiuntur, & non sunt uigilię, quæ accidunt ei cum hoc superfluæ, & est asperitas linguæ in ipso tendens ad rubedinem decliuem ad nigredinem; deinde nigrescit, & fit lingua in ipso grauis, & quandoque pigrescit a locutione propter grauitatem linguæ, & sunt phantasiæ eius, quas uidet, rubeę, & uenæ frontis, & oculorum eius sunt plenæ. Et accidit eis frequentia sedendi, & standi absque necessitate, quam inde hēt. Quod autem fit ex cholera rubea pura, uigilare plurimum facit: & [a] [alienantur] cum eo oculi ualde, & exasperatur lingua fortiter, & citrinatur prius, deinde nigrescit: & febris fit fortis, & multiplicatur [b] desiderium, & amor tergendi] oculos. Et imaginantur quædam tendentia ad citrinitatem, & ingreditur in mores eorum rapacitas, & [c] [melancholiæ proprietas,] & audacia in disceptando, & est quasi in forma eius, qui vult [d] [litigare,] & attenuantur nares eorū, & proprie ipsarum extremitates: & accidit eis in frontibus suis attractio fortis ad superiora. Eius autem, quod fit ex cholera adusta (& est illud quod [e] [perimit)] signa sunt quod [f] [communitas accidentium accidit cum dæmonio, & rixa: & [g] [spiritus] magnificatur, et magnificatur inquisitio. [h] † [ ] Et sunt oculi eorum conturbati, et [i] [eius causa] est † sibare, et est quasi ipsa. Signa uerò permutationis eius, sunt ista. Nam si permutatur in lethargiā (et illud est quod in eis [k] [expectatur.) uides oculos profundari in clausione cum lachrymis,] saliua currit, et pulsus tardatur, et leuis fit. Signa uerò permutationis eius in scaculos, et [l] [est] apostema cerebri, sunt, quòd apparent scaculos signa, et occultatur nigredo oculorum, et apparet albedo quandoque, et non diligit [m] † [ ] nisi resupinus, et inflatur uenter eius. Et extenduntur [n] [ossa pectoris] eius, et multiplicatur [o] [tremor] membrorum eius. Et signa permutationis eius in hecticam sunt profunditas oculorum, et sedatio febris, et [p] [nigredo] corporis, et paruitas pulsus, et durities eius. Signa uerò permutationis eius in spasmum, nos afferemus in capitulo spasmi.

a B. exsiccātur
b B. opati ociosa in tergendo.
c B. malignitas.
d B. pugnare.
e B. est malum pernecans.
f B. plurimum.
g B anhelitus.
h † B. extremitatum.
i B. similis.
† dæmonium.
k B. magis speratur in eis, tūc uides oculos profundari, & clausionē continuari.
l B. ad.
m † B. uel iacere.
n B. serasit.
o B. iectigatio.
p B. extenuatio.

ANNOTATIONES.

Phrenitidis & ueræ, & non ueræ, & futuræ, & eius quæ cępit indicia, satis copiose affert. de qua re egit & Galenus. tum. 5. de aff. loc. tum alibi, & Paulus lib. 3. quæ placuit nobis breui schemate amplecti, & signa ueræ phrenitidis, quasi methodo quadam ante oculos subijcere, ut huius exemplo studiosi cætera affectuum aliorum signa, ad pauca capita perstringere enitantur. Non negamus posse & alia multa indicia afferri, quæ unà cum his, quæ adducemus, phrenitida indicant; sed ea nos præsertim, quæ maioris momenti & significationis sunt, attulimus. atque hęc quidem inchoante phrenitide, neque omnia fortasse, neque grauia sunt; procedente tamen morbo, & omnia, & grauiter solent infestare.

cap. 3.
cap. 6.

- *Phrenitis dignoscitur ex*
  - *Actionibus*
    - *animalibus*
      - *principibus*
        - *imaginationis læsio, ut in Theophilo lib. de sympt. diff. cap. 3. & Gal. quærente festucas. 4. de loc. aff. 2.*
        - *Cogitationis læsio, ut in lanifici puero 4. de loc. aff. 2.*
        - *Imaginationis & cogitationis læsio, ut ijs qui pestilentia laborauerunt, de quibus Thucyd. lib. de sympt. diff. 3.*
          - *Hæc vero amentia in his nō minuitur inclināte febre, sed eadē pmanet.*
        - *Memoriæ læsio, in ijsdem peste affectis, ibidem.*
        - *Sensus communis, insomnia, aut leuis ac turbulentus somnus, somnia quoq; turbulenta, ob quæ repente expergefacti exiliunt, & vociferantur, quæ omnia ex biliosi præsertim humoris natura proueniunt. de hac re Gal. 5. de loc. aff. 4. & 1. in 1. prorrh. 5. Paul. lib. 3. cap. 6.*
        - *Tactus, Capitis dolor grauis & tensiuus ob plenitudinem, punctorius, quia inflammatio in membranis est, pulsatorius ob arterias cum cerebri affectu communicantes. hunc tamen dolorem primo initio transacto non sentiunt, quia mens eis læsa est.*
      - *motricibus*
        - *Stridor dentium non consuetus aut per somnum, aut per uigiliam, fitq; ex cerebri repletione, a qua quodammodo conuellitur. primo prognost. 2. & in Coac. prænot. ante medium.*
        - *Oculorum fixio & quædam ueluti immobilitas, ex obliuione.*
        - *Totius corporis inquietudo, ob immodicū calorem, & uehementē febrē.*
    - *Vitalibus*
      - *Pulsus paruus ob instrumentorum duritiem, & durus ob inflammationem in membrana. Gal. de puls. ad Tyron. cap. 11. & 4. de caus. puls. 14.*
      - *Spiratio magna ob caliditatem cordis immodicam: rara ob delirium, negligentiore, scilicet reddita facultate, 5. de loc. aff. 4. Est tamen & quandoque parua & frequens, vbi uidelicet dolor partium, quæ respirationi seruiunt, infestat, delirium verò dolore sit minus, fortaße phrenitide imminente, aut ex diaphragmatis inflammatione inchoante euenit. unde & si spiratio magna & rara proprium est phrenitidis indicium, non tamen inseparabile est. Vide Gal. 2. de difficult. respir. cap. 1. & 3. & deinceps.*
      - *In animosis, audacia, temeritasq́; ob caloris, ac humoris inflammati qualitatem cordi communicatam. 5. de aff. loc. 4.*
    - *Naturalibus*
      - *Sitis immodica ob affectionem calidam, & siccam, bibunt tamen parum (unde & βραχυπόται phrenitici appellantur) quod s. obliuiscantur, læso memorandi principio. Gal. 1. in primum prorrhet. com. 16. & 5. de loc. aff. 4.*
      - *Cruditas urinarum, nempe aut decolores, aut nigræ ipsæ, aut sublimia nigra habentes. primo prorrhet. 4. sæpe etiam supprimuntur, aut sine sensu excernuntur, facultate uidelicet naturali munus suum obliuiscente ob consensum cum animali potentia, & cum toto corpore. 5. de loc. aff. 4.*
      - *Aluus astrictior, eadem ratione, aut bilis raptu ad superiora, unde non stimulantur intestina. sunt etiam quandoque albæ deiectiones ob eiusdem bilis ad superiora transmissionem, & malum hoc indicium est 1. prorrh. 13.*
  - *Affectibus corporis sensilibus*
    - *Rubor faciei, & totius capitis, si redundet sanguis.*
    - *Oculi squallidi ob uigilias, lucem fugientes ob materię agitationem, quæ a lumine fit, sanguineo colore tetrici, ut ait Paul. lib. 3. cap. 6. sanguineo quidem colore ob redundantem sanguinem aut solum aut cum humoribus alijs, tetrici uerò ob [illegible] ptas iam ferias.*
    - *Linguæ ariditas, nigredo, & asperitas ob immodicam siccitatem, & caliditatem a cerebro communicatam. primo prorrhet. 3. & in Coac. pręnot. ante medium. & Paul. lib. 3. cap. 6.*
  - *Excretis preter naturam & retentis*
    - *Sanguis è naribus stillans, natura id conāte expellere, quod molestat. Hipp. in Coac. prenot. ante medium. & Paul. lib. 3. cap. 6.*
    - *Lachryma acris ex altero oculorum fluens, ex dißolutione humorum in capite existentium ab immodico calore, unde & sordes fit, ea. s. materia ab ambiente frigido condensata. Paul. lib. 3. cap. 6.*
    - *Adde & urinę atque alui suppresionem, de qua supra dictum est.*

His omnibus adde & febrem non intermittentem squallidam, in eo[dem] tenore permanentem.

De [...]

De cura ſpecierum eius. Cap. 3.

COmmunis quidem cura ſpecierũ eius ve-
rarum eſt phlebotomia ex cephalica, &
[egreſſio ſanguinis aliquantula,] immò multa
valde. Et [b] [incipiatur in, hoc loco, ſicut inci-
piunt humores, ſi nihil forte fuerit, ꝙ prohi-
beat.] Et oportet ut fiat eius phlebotomia cum
cautela in cognoſcendo diſpoſitionem ipſius
ex ſyncopi, ſi cecidit ĩ ipſam, aut ſit ei vicinus,
& retineatur ſanguis, quum ſyncopis adeſt pro
pinquitas, & ingenietur in cognitione illius.
Nam in eis non apparet diſpoſitio [c] [incolu-
mitatis] a diſpoſitione [d] [lipothymiæ] multũ
manifeſtæ: ſed pulſus quandoque ſignificat ip-
ſam: nam quum tremit, & deſcendit, & diuerſi
ficatur abſque ordine, ita ut inuenias vnam ma
gnam, & aliam paruam, ſignificat propinquita
tem ſyncopis. Et oportet, vt ſit cautela in liga-
tione vittæ ſuper ipſam, ita vt ſit firmata, quam
motus ipſius, & agitatio irrationabiles non ſol
uant, quandoque enim ſoluit eam, & eijcit per
ſeipſum propter imaginationem corruptam
ducentem eum ad illud. Deinde poſt hoc phle
botoma venas frontis, ſi virtus fuerit fortis, &
fecerit oportere illud diſpoſitio, & fortitudo
ægritudinis. Quòd ſi virtus & diſpoſitiones nõ
conſentiunt, ut fiat phlebotomia eius vniuerſa
lis, & ex manibus eius: aut non eſt tibi poſſibile
habere manus eius, & ꝙ additur ei ex hoc du-
cit ipſum ad inquietudinem & rixam fortem,
tunc phlebotoma eum in fronte. Et pone ſup
caput eius in principio oleum roſ. cum aceto
infrigidatum niue, & reliqua, quę numeraui
tibi ex expreſſionibus infrigidantibus. Et cho-
lericus quidem iuuatur, ſi fiat capiti eius empla
ſtrum ex folijs [e] [ſenticis] valde. Et fac eum qe
ſcere in domo temperata, in aere puro, in quo
non ſint picturæ, neque formæ. Nam ipſe dili
git intueri imaginationes earum, & illud eſt ex
eis, quæ lædunt cerebrum eius, & velamina ip
ſius cerebri. Et oportet, vt in domo eius, & iux
ta ipſum, ſit multitudo redolentium frigido-
rum, ſicut nenuphar, uiola, & roſa, & campho
ra, quæ numerauimus tibi in canone. Et aſſo-
cia ei amicos ſuos prudentes ſibi caros, & mi-
ſericordes eius, & ex quo verecundetur, & ceſ-
ſet propter ipſum a ſua permiſtione, & agita-
tione, quæ ei nocent. Et ſtude, ut ipſum facias
dormire, & ut fiat hoc, aliquid opij duobus cor
nibus frontis eius appropinqua, & naſo ipſius,
ſi uirtus eſt fortis, & ſi nõ, caue, quoniam illud
eſt perimens, immò ſine opio ſis contẽtus. Sed
adminiſtra, quod ſit ſicut ſyrupus de papauere:
& fac emplaſtrum capiti eius ex lactuca, & po-
tes cum ſemine papaueris, & aqua hordei. Ve-
runtamen rectius eſt, ut [f] [expellas per] phlebo
miam, ſi tolerat eam hora: & nõ fuerit in [g] [po
ſtremo] eius timor, fac illud in principio duo
bus diebus, aut tribus. Amplius, quum phlebo-
tomatur, [h] [ſi eſt poſſibile, nõ perueniat, donec
non] remaneat in corpore ſanguis, quo cõfor
tetur natura [i] [ad reſiſtendum uaporibus, &
defectui nutrimenti,] ſi fecerit hora illud opor
tere. Et poſtquàm phlebotomaueris eum, tunc
oportet vt ipſum clyſterizes clyſteri valde leni,
ſicut oleum roſ. cum aqua hordei, & aqua, &
oleũ, quòd ſi eges eo, quod ſit fortius hoc, poſt
quàm ſit in gradu lenitatis, fac, & trahe mate-
riam ad inferiora omnino, fricatione pedum,
[k] [& reliquis,] & funde ſuper eos aquam cali-
dam: immò ligando, & ſtringendo, & ponendo
ventoſas ſuper eos, & propriè in diſpoſitione [l]
[deſcenſionis. Et grauitas fortitudinis febris,
ſi adeſt ei illud, quandoque facit oportere in
principio ęgritudinis diſpoſitionis, ut ponan-
tur ventoſæ in loco, qui dicitur † cheleen.] Et
primo incipe nutrire ipſum [m] [ſubtili nutri-
mento,] ita ut ſis contentus [n] [oxymelle:] dein
de poſt hoc die uno aut duob. permuta ipſum
ad aquam hordei ſubtilem cum oxymelle, de-
inde ad groſſam, & conſidera in hoc virtutẽ, &
ægritudinem, & quoties uideris accidentia ę-
gritudinis fortiora, incipe in principio a ſubti
liatione cibi multa, niſi uirtutis caſus timeatur,
tunc enim nutriantur, & aliena eos ab aqua ue
hementis frigoris, propriè ſi fuerit in uelami-
ne diſtinguente apoſtema, aut in viſceribus. Et
ſicut videbis ægritudinem declinare, gradatim
in nutrimento procede, aut ex ipſo adde, & po
ne vt ipſum ſit ex cucurbita, & herbis frigidis,
& † almes, & granis frigidis, aut [o] [† effiteiati,]
aut acetoſum cum fructibus frigidis, & in hac
hora iuuantur pane ſimilæ infuſo in aqua fri-
gida: & iuleb infrigidato cum niue vehemen-
ter. Et oportet quidem, vt in principio admini
ſtres repercuſſiua pura, niſi ſit de genere [p] [ma
gno,] ex quo apoſtemantur venæ, quæ [q] [ſunt
extra caput] cum communitate velaminis, illic
enim oportet incipere ab eo, in quo ſit parum
mollificationis, & ſedationis doloris, deinde
ſtyptica. Et [r] [ſit tibi ſecuritas multa in clyſteri
bus:] deinde adminiſtra ſecundum plurimum
embrochas infrigidãtes, non cum ſtypticitate.
Et miſce in eis parum papaueris, ut dormire fa
cias, & parum chamæmillæ etiam, vt reſiſtat pa
paueri, & reſoluat reſolutione modica. Quum
que ægritudo fuerit finita his medicaminibus,
& remanſerit alienatio, tũc mulge ſuper caput
lac ex vbere, & mammilla, ſi virtus quidem in
ipſo eſt fortis, lac caprarum, & ſi debilis quidẽ
fuerit, lac mulierum. Et omni mulſioni moran
ti ſuper ipſum vna hora fac ſuccedere ablutio-
nem cum embrochis ęqualibus, in quibus po-
nantur uiolæ, & radices [s] [lilij,] & chamæmilla
cum reliquis infrigidatiuis, ſicut videbis in an
tidotario. quod ſi ęgritudo prolongatur, & nõ
remouetur medicinalibus iſtis: aut grauis eſt [t]
[faciens] † ſomnolentiam, & pertranſierit ter
minum principij, & quies in ea fuerit maior
motu, tunc aliena ei ea, quæ vehementer infri-
gidant, & proprie papauer, & adde ei in embro
chis, tunc poſt ſeptimam, [u] [balſamitam, & mẽ
taſtrum] & rutam, & expreſſionem mentę,
& melilotum, & pone ſuper caput mucillagi-
nes ſeminis lini cum oleo & aqua, & unge [x] †
[ ] corpus cum oleo calefacto aſ
ſiduè. Quumque [y] [uideris,] quòd virtus con
ſeruetur poſt longitudinẽ ægritudinis, & poſt-
quam pertranſierit ſeptimanam, & quod eſt ſu
pra ipſum; tibi ineſt, ut potes ipſum parum vi-
ni permiſti. Et multoties accidit eis uomitus, et
iuuantur eo. Et quandoque potantur quidam
ipſorum aqua permiſta cum oleo [z] † [ ]

k B. & eorũ cõ preſſione.
l B. declinationis febris, & ante uehementiã eius ſi adeſt ei illud. Et quandoque oportet in principio ægritudinis apponere uentoſas ſuper chahel, i. inter ſpatulas.
† ſpatulæ.
m B. cum ultima ſubtiliatione cibi.
n B. ſecaniabin zuccarino.
† piſis.
o B. asfidbagie.
† iure pulli.
p B. magni apoſtematis.
q B. egrediũtur ex capite.
r B. feſtina ad clyſteria feſtinatione uehementi.
ſ B. Alia litera. liquiritiæ.
t B. ſimilis.
† ſuber.
u B. ſyſimbriũ, & ſaudenegi.
x † B. uehemẽter.
y B. uolueris.
z † B. frigido.

& ſit

& ſit ipſorum vomitus facilis, & humectat eos. Et quum nō mingunt propter defectum intellectus, & debilitate ſenſus, inunge eorum ueſicas cum oleo tepido, & melius eſt oleum de oliuis, Aut embrocha ipſos cum aqua calida, & aqua, in qua cocta ſit chamæmilla, deinde ſuper eas comprime, donec urina prouocetur. Et ſis ſolicitus cum hoc ex eis omni hora: & comprime ueſicas eorum in omni hora ſperans in ipſo vrinam prouocari. Si autem illud non reſpondet, adminiſtra embrochas ſecundum quòd dictum eſt. Et oportet, ut ſtringas eos, ligando, ſi inueneris eos multiplicare permutationem, & agitationē, & læduntur ab eis vehementer, & propriè quū phlebotomas eos, & ſciſſura nondum eſt conſolidata. Amplius, quum procedūt in declinatione, & exitu a fortitudine ægritudinis [a] [plurimum,] reges eos regimine conualeſcentium, & adhibe eis [b] [reſtaurantia leuia.] Et aliena ipſos ab aeribus, & ventis malis, & calidis, & [c] [canicularibus diebus,] & ſole, ut non incurrant recidiuam. Quū uis autem eos balneare, balnea ipſos in aquis [d] [ſapidis,] balneationibus lenibus, ut facias eos dormire: nam in dormitione eorum conſiſtit iuuamentum plurimum. Et ciba eos carnibus leuibus. Et hic quidem eſt ſermo uniuerſalis in cura ipſorum. Eius uerò, quod diuerſificatur, aliud eſt cholericum, aliud ſanguineum. Cholericum enim indiget in ſui cura eductione choleræ cum ſolutione plurima, & phlebotomia minore. Et ſit quod ſoluendo educit choleram ex eo, potus ex lubricantibus ſubtilibus prædictis [e] [expurgantibus] ſanguinem: & tibi ineſt vt ponas in eis fumumterræ, ſi ſciueris, ꝙ natura obediēs ſit ſecundum omnem diſpoſitionem. Et quandoque ponunt in eis ſcāmoneam, quum confidunt de obedientia naturę ſecundum conſuetudinem ægri. & cholericus, quum phlebotomatur, non conſequatur propinquitatem ſyncopis. Sed phlebotometur phlebotomia [f] [bona] cum cautela inde habita, deinde ſolutione euacuetur. Et etiam conueniens eſt, ut ponas [g] [cibos eius frigidos & humidos.] Cibi autem ſanguinei ſint frigidi, & pertranſit, ut ſint ſtyptici, quando facta eſt euacuatio ex ſolutione, et clyſteribus. Et cibi ſint ſicut, qui fiunt cum agreſta, & ribes, & granatis, et cydonijs, et pomis: Cholerico autem non conueniunt iſti, ſed qui ſunt, ſicut qui fiūt ex cucurbita, et [h] [alchelketi].i. facto ex hordeo excorticato, et qui fiunt ex ſpinachijs, et a triplicibus, et [i] [almuiati, et eſt qui fit ex almes, et ſimilibus illis, et eorum acetoſitas fit ex aceto, et zuccaro: aut ex prunis, et quæ ſunt illis ſimilia. Et ſcias, quòd cholericus indiget extinctione plus, et ſanguineus reſolutione plus, et in cholerico non timetur [k] [omnis cautela infrigidationis,] quæ timetur in ſanguineo, et nō alienetur aqua frigida [l] [omnino,] et oportet ut plurimum ſis ſolicitus in ſomno ipſorū et illud erit ſicut embrochæ humectantes, et cū adminiſtratione oleorum, ſicut olei lactucæ, et cucurbitæ, et quæ ipſis ſimilantur, faciendo caputpurgiū. Et in cholerica, quæ eſt aduſta, multiplicetur ſtudium cum humectantibus et cum adminiſtratione enematum infrigidantium, et humectantium in eis, quantum poſſibile eſt.

a B. plurimo exitu.
b B. alargiuuat. leues.
c B ab aere, ſeu uento uehemēter calido.
d B. dulcibus.
e B Alia litera. extinguentibus
f B. cōueniēti.
g B. Alia litera. medicinas eius frigidas & humidas.
h B. alcheſchie.
i a. almeg'e.
k B ex infrigidatione totali illo timore.
l B. illa alienatione.

ANNOTATIONES.

1 *De phrenitidis curatione, habes ex Gal. aliqua 13. meth. & Paulo lib. 3. & Celſo lib. 3. multa & ex Hipp. libris, qui de morbis inſcribuntur. Dubitari autem poteſt, an iure in phreniticis ex linioſa præſertim materia ſangui mittatur. Nanque ſi alij a ſanguine humores redundent, præcipuè bilis; nō eo caſu cōſtat a ſanguinis detractione eſſe abſtinendum, ꝙ bilis non exuberat: & hanc euacuato ſanguine, a quo coercetur, furere poſſe manifeſtum eſt. Unde & Raſis in diuiſion. in hoc affectu ſanguinem non mittit, quod & Meſue facit. ac ſi etiam ſolus ſanguis affluat, Aſclepiadis ſententia fuit perinde eſſe his ſanguinem mitti, ac ſi trucidarentur. Nec videtur Hipp. vſquam locorum vbi de phrenitide agit, ſanguinis vſus detractione. Contra tamen Gal. 13. venam ait ab initio ſtatim eſſe inci dendam, quod & Paul. & Celſus. quibus hic author aſſentitur. Cæterum, ſi vires ægri patiantur (vt iam citati authores docent) ſecanda eſt prorſus vena, etiam ſi ſanguis non redundat (quamuis affluente bile non negarim parcius eſſe agendum ne furat, vt obijcitur) ſtudendum nempè omni ingenio eſt, ne quæ cæpit inflammatio, abſoluatur. reuellendaq; fluens, & concitata materia eſt, non ſolum venæ ſectione, ſed apertione hæmorrhoidarum, ſcarificatione dorſi, cucurbitis, ueſicatorijs (ut dicunt) lotionibus genuum doloroſis, & uinculis, & clyſteribus, atque alijs uniuerſim præſidijs, quibus reuellendi uim ineſſe putamus. Neque Raſis aut Meſuei obſtare authoritas debet, qui & ſi uenæ ſectionem non præcipiunt, eam tamen non prohibent; ſed tanquàm notum & in fluxione omni calida neceſſarium remedium non repetunt: quod facit & Hipp. Aſclepiadis uerò authoritas a Celſo loco allegato confutatur. Quo fit ut de uenæ ſectione in phrenitide nullo pacto ſit ambigendum.*

2 *Et poſtquàm phlebotomaueris &c. A ſanguinis miſſione clyſtere parat, quod facere uidetur Hippocrates 4. de rat. uict. in ac. At huius contrarium & uſus quotidianus obſeruat, & Paulus præcipit lib. 3. aluum molli clyſtere ante uenæ ſectionem ſubducendam eſſe præcipiens, ſi inteſtina excrementis redundent: ne uenæ putridam aliquam excrementorum colluuiem ab inteſtinis attrahant. Verùm, ut Paulus pręcipit, ſi ex crementis inteſtina affluunt, clyſteri prius uenter eſt ſubducendus, deinde ſecanda uena: at ſi ſponte deiecerit, clyſteri opus præterea non eſt, ſectionis gratia. At quòd eius uſus ſecta etiam uena pręcipiatur; alterius rei cauſa præcipitur: nempe, uel reuellendi, uel alui expurgandi ab ijs, quę poſt uenæ ſectionem gignuntur, excrementis. Hippocrates ergo in peripneumonia & pleuritide, aſcendente ad clauiculam dolore, uenam ſecat, ſicut deſcendente ad hypochōdria uentrem purgat. At ſi a uenæ ſectione reſiccetur aluus, neque ſponte deijciat: utendum clyſteri ait; non ſectionis, uidelicet illius gratia, cui præmitti hoc, non poſtponi debuerat; ſed expurgandæ alui. Ita & Auic. facta uenæ ſectione, clyſtere parat, molle primum, deinceps fortius: non ſectionis gratia, ſed reuellendi cauſa: unde & trahendum ait & reuocandam materiam ad inferiora, etiam fricatione pedum, & compreſſione. Paulus uerò id conſuluit, quod mittendi ſanguinis gratia eſt opportunum.*

De phlegmone accidente ipſi ſubſtantię cerebri. Cap. 4.

PLurimum quidem accidit ex ſanguine putrido apoſtemante cerebrum. Et quandoque ſeparat commiſſuras et rarificat, [a] [et forſitan caput cum ea diſrumpitur et ſcinditur,] et dolor cū ipſa fit fortis, et oculi fiūt rubei et

tes valde:& [b] [maxillæ]valde rubescunt: & quandoque accidit cum ea spasmus: & quandoque accidunt uomitus, & nausea propter communitatem stomachi: & declinatur ad resupinationem ualde secundũ contrariũ.i.cõsuetę resupinationis,& secũdũ diuersitatẽ ordinis, & est secundum plurimum pernecans in tertio,si autem ipsũ pertransierit,fiducia habetur. Et scias, quòd ęgritudo non est uehementer praua:alioquin membrum non toleraret ipsam cum hac essentia,& cum hac sublimitate. Et ipsius quidem cura,est cura† phrenesis,& fortior.& confert ei phlebotomia venæ,quę est sub lingua uehementer. Et illud post phlebotomiã venæ cõmunis,& uenarum aliarum.

De erysipila, & † *impetigine accidentibus in cerebro.* Cap. 5.

QVandoque etiam accidunt in ipso cerebro erysipila & [a][† impetigo.] Et fit dolor fortis,& inflammatio uehemens.In facie vero quandoque accidit frigus propter occultationem caliditatis,& citrinitas propter illud & propriè in oculis;deinde calefit subito,& rubificatur. Veruntamen secundum plurimum fit tendens ad citrinitatem,& frigus,& est siccitas uehemens in ore. Et cum eis non est tantum ex subeth,quantum accidit in phlegmone: veruntamen accidentia in eis sunt terribiliora, & febris est fortior. Et earum cura est cura † phrenitidis ferinæ. Et plurimum eius pernecat in tertio. Si autem non interficit in tertio, euadit. Et pueris quidem quandoque accidit erysipila in cerebro, & profundantur cũ ipsa syncipiut, & oculi, & minoratur oculus; & desiccatur totum corpus. Medicentur ergo ex uitello oui cum oleo rosa.infrigidato, & permutato omni hora, & cum expressionibus, & herbis humidis,& frigidis super caput, propriè cum cucurbita,& corticibus melonis, & [b] [cucumeris.]

De sibare. † Cap. 6.

DIcitur sibare [a] [dęmonium]superfluum, accidens cum sirsen calido cholerico, ita ut homo,cum hoc quod habet sirsen, alienet [b] [propter dæmonium agitatiuum.] & cum Karabito quidem puro fit alienatio, & rationis permistio, & non est cum ipso dæmonium: si autem est dęmonium,est sibare,& est etiã quasi mania composita cum karabito:sicut karabitus est quasi melancholia composita cum apostemate calido,& febre. Et multoties quidem antecedit in ipsa dæmonium; deinde succedit ei apostema,& febris. & non fit sibare,nisi quum karabitus est a cholera rubea pura [c] [&] adusta. Nam quum ipsa ad cerebrum [d] [impellitur cũ principio suæ applicationis,facit prouenire dę monium,& cum ipso,aut post ipsum prouenit apostema,& est causa sibare.] In Karabito autem est demonium accidens ab apostemate. Et in sibare apostema, & dæmonium proueniunt simul a materia, neque unum eorum est causa alterius [e] [ex quo aliud inueniatur:]& si quandoque fiat unumquodque ipsorum causa additionis alterius. Quumque sibare incipit apparere,uigiliæ sunt prolixę, & somnus inquietus, & timor est in somno,& [f] [oscitatio,] & spiritus magnus frequens, & obliuio, & responsio non similis interrogationi,& oculi rubescunt, & ipsorum agitatio adest, & grauitas est in eis, & sunt [g] [quasi lippi.] Et quandoque est in eis secundum quod diximus citrinitas, & fit illic sensibilitas extensionis apud [h] [spondyles,] & dolor propter eleuationem vaporis, & fit etiã in eis cursus lachrymarum inuoluntariè ex vno oculo. Deinde quum sistitur ęgritudo,induratur febris, & exasperatur lingua, & siccatur: deinde in postremo ipsius quiescũt motus palpebrarum propter debilitatem, & grauitas motus peruenit usque ad motum palpebrarum, & remanet ex dæmonio alienatio intercisa, cum defectu sermonis,& paucitate ipsius, & secundum plurimum prouenit colligere uillos,& paleam. Et in pulsu fit augmentum debilitatis, & minorationis,& duritiei propter siccitatem. Et quandoque fit sibare,quæ non est [i] [simplex] pura: quare ipsorum dispositiones diuersificãtur in sermone,& memoria, & motibus, plerũque enim fiunt ordinati,& plerumque inordinati. Et ipsius quidem cura est cura sirsen cholerici cum additione in humectando multa: & oportet ut extremorum ligatio assiduetur.

f B. saltus.

g B. ambo oculi quasi chidita.

h B. alchafa.

i B. simpliciter.

ANNOTATIONES.

Egit de phrenitide,quam ueram appellauit, membranarum uidelicet cerebri inflammatione: nunc de cerebri ipsius phlegmone uerba facit, Paulum hac in re æmulatus, qui de phrenitide prius,de his posterius scripsit lib. 3. unde & parum ab eo uariat. Addit hic de sibare, hoc est cerebri inflammatione ex assata bile,quam Gal. 3. de aff. loc. ferinam maniam appellat.

cap. 6. 7. 8.

cap. 7.

De lethargia, quæ est † apostema cerebri frigidum, cuius interpretatio est obliuio. Cap. 7.

† sirsen.

LEthargia dicitur apostema phlegmaticum factum intra craniũ, & est sirsen phlegmaticum. Et plurimum quidem eius fit in meatibus substantiæ cerebri, absque uelaminibus, & uentriculis,& substantia cerebri, quoniã phlegma rarò congregatur,& penetrat in panniculos cerebri propter ipsorum duritiem, neque in substantiam cerebri propter ipsius uiscositatem,sicut etiam pleuresis secundum plurimum est cholerica, & raro fit phlegmatica propter paruitatem penetrationis phlegmatis in substãtiam † sifachiam.i.sifac neruosum durum:licet sit possibile, ut fiat illud in paucis ambarum. possibile est enim,ut cadat hoc apostema in substantia cerebri, & in eius uelaminibus. Et hæc quidem ægritudo nominatur nomine sui accidentis. [a][Veruntamen lethargia uniuersaliter] est obliuio. Et hanc ægritudinem comitatur obliuio: & propter nomen eius errant in ipsa plures medicorum ignorantes, quòd [b] [intentio] in ipsa est ægritudo facta ex apostemate frigido:immo existimant, quod hæc ægritudo in seipsa sit obliuio. Et [c] [quod] quidam medici sunt, qui nominant lethargiam omne apostema frigidum in cerebro:siue sit melancholicũ, siue

† membrauosã.

a B. quoniam interpretatio lithargiæ.

b B. Alia litera accidens.

c B. quamuis.

siue phlegmaticum; ueruntamẽ plures antiquorum phlegmaticum hoc nomine appropriauerunt, & tuum est, vt in ipso nomines utrunque. Et huiusmodi quidem ægritudinis materia propinqua est materia [d] [sadur,] sed est vehementius confirmata Et hęc ægritudo generatur ab omni, quo generatur humor phlegmaticus, & in quo sunt vaporatio, & putrefactio. Quapropter plurimum generatur a comestione cęparum. Et generatur ex repletione nimia stomachi, & multitudine potus, & multitudine comestionis fructuum.

d a. sedar.

ANNOTATIONES.

De lethargo agit, qui quum soporosus affectus sit, sumitur aliquando angustius, quandoque etiam ad affectus alios extenditur. primo namque prorrhet. coma & carum lethargicas affectiones uocat Gal. sicuti & coma ad cataphoram alibi ad lethargum, ac soporosos omnes affectus transfert; ab antiquorum authorum usu non discedens, quibus hæ uoces pauco discrimine idem ferc significabant. propriè sònolenti hi affectus ita distingui uidentur, tum ab alijs, tum a Gal. præsertim 2. in primum prorrhet. quod si aperti, tensique oculi sint, catoche est, & catalepsis, cæteri uerò omnes clausis sunt oculis & dormientib. similes. at hi rursum uel cum febre sunt, fitque lethargus, uel sine febre, et est coma, seu cataphora, & carus. Sanè quod ad lethargum pertinet Gal. 13. meth. hunc contrariam esse phrenitidi speciem ait, & primo prorrhet. eundem locum apprehendere testatur, quẽ phrenitis, quod & Paulus li. 3. Quo fit, ut sicuti phrenitida Gal. Paulus & hic author, ut supra dictũ fuit, inflãmationem membranarum cerebri faciunt, ita & lethargus membranarum cerebri tumor dici debeat. hic tamen hoc in loco non in membranis, sed in meatibus, qui inter uentriculos sunt cerebri, præter membranarum & substantiæ cerebri offensam statuit, ut constare neque hic neque alij sibi uideantur, de huius affectus loco. Cæterum, pituita difficile admodum & in membranas cerebri, quę duræ sunt, & in ipsam cerebri substantiam ob sui uisciditatem & crassitudinem admittitur, ut hic ait; est tamẽ affectus phrenitidi quo ad actiones læsas & symptomata cætera non ex toto quidem, sed (ait Gal. 13. meth.) quodam modo contrarius. ac licet non eandem planè in capite particulam apprehendat, idem tamen offendit membrum, cerebrum ipsum, pro qua re pete etiam Gal. lib. 3. de aff. loc. At uerò, quæ in hoc affectu actiones lædantur, controuersia esse uidetur. Namque quum hic ex soporum genere sit, (est enim uigilandi impotentia) ad sensum communem pertinere certum est. Gal. tamen lib. de sympt. diff. imaginatricis symptoma esse ait. Itẽ, quum lædatur & memorandi, & cogitandi actio, ut 2. de aff. loc. patet, ad memoratricem & cogitatricem iure uidetur esse referendus. Constat præterea torpescere in hoc affectu sensus ac motum, quo fit ut non ad imaginatricem solũ, sed potius ac uerius, ad alias animales potentias referri lethargus videatur. Ceterum deprauari lædique animales omnes in lethargo actiones, magis est conspicuum, quam ut plurib. docere oporteat. ita ut ad imaginatricis, cogitatricis, memoratricis, sensitricis communis, & particularis, & motricis symptomata, non iniuria referatur. id tamen quod in hoc affectu conspicuum est præ cæteris, & primo loco se offert animaduertendum, uigilandi est impotentia, ad quam statim cęterarum actionum (quæ uidelicet per uigilias, non per somnum recte obeuntur) potentia succumbit. Quamobrẽ iudicio nostro, & si ad actiones omnes, uti diximus, animales, referri lethargus potest: magis tamen ad sensitricem cõmunem quam ad cæteras. Neque uerò Gal. contrarium sentit. & si enim lib. de sympt. diff. in comate & lethargo ... ti deficientem, & imbecillam imaginationis actionem ... scribit, is tamen in imaginatricis symptomata lethargum absolute non statuit relegandum, tanquam ad proprium ... nus. sed exẽplum affert, quo lædi imaginationem ostendat. Verum de huius mali causis, sede, differentia ab alijs ... lentis affectibus, uide quæ Gal. scribit lib. de aff. loc. 4.

cap. 9.

cap. 5.

cap. 3.

cap. 3.

De signis eius. *Cap. 8.*

SVnt soda leuis, & febris lẽta: necessaria enim est febris in omni apostemate facto ab humore putrefacto. Et propter hoc separatur a † ca... ro: ueruntamen ipsa est lenta, quoniam materia est phlegmatica. Et hæc quidem febris quandoque non sentitur cum ea, & fit cũ ea † carus grauis. Sicut. n. habens eam, aperit oculum; & claudit, & fit cum ea obliuio, & [a] [spiritus] est ra... rus, & tardus, valde debilis. [b] [Et fit quasi cũ strictura spiritus parumper] & cum sputo, & multa oscitatione, & apertione oris, & ipsius claustione: & quandoque remanet eius os post oscitationem apertum propter obliuionem, quod oporteat eum ipsum claudere, [c] [& propter pigritiam ab ea, & si velit ipsum claudere, & accidit ei singultus propter communitatem stomachi ... & albedo in lingua, & pigritia in responsione ... & in motu palpebrarum, & commistio intellectus. Et egestio secundum plurimum est humida: & si siccatur, siccatur leuiter, & temperate. Et quandoque & urina est, sicut urina asinorũ. Et quandoque accidit ei tremor, & sudor extremitatũ. Et sunt ... cum diuersitate habentiũ † phrenitim. Ipsi. n. ... in lectis suis [d] [præcipitati iacent:] † phrenitici ... verò habentes [e] [eleuantur,] & pulsus ipsorum sunt [f] [magni multũ,] rari, tardi, [g] [tremuli,] ... dosi, similes pulsibus peripneumonicorum, ueruntamen sunt minoris latitudinis, & longitudinis, & tardiores & fortius rari, & minoris diuersitatis, quoniam nocumentum cordis ab ea factum, est minus. Et cadit in pulsu eius cadens in medio plus; quoniã virtus vitalis in ipsa est sanior, & febris cum ea est minor propter lõgitudinem ipsius a corde. Sed eius [h] [obliuio] est maior, quoniam materia hæc est in ipso cerebro, & in peripneumonia eleuatur ex apostemate pulmonis: quòd si melancholicum dicatur lethargia, tunc eius signa sunt, quòd dolor fit fortior, & fiunt cum ea rixa, & alienatio, & oculi sunt aperti intuentes in uno loco. Et quum † sopor est lethargia est in substantia cerebri, ... est maior, & alfortior, & difficultas motuum est maior, & ocbedo linguæ est in ipsa valde vehemens, & ... li ad exitum tendũt, & difficultas motus, & dolor ad lassitatem tendunt. Sic autem est in ... minibus, dolor est fortior, & motus sunt leuiores. Et accidit in eis multoties retẽtio vrinę propter obliuionem, & propter debilitatem lacerti vrinalis. Ex signis autem incessus hominis ad lethargiam, est multitudo tremoris capitis cum pigritia, & grauitate. Quumq; fortiora fiunt accidẽtia lethargiæ, & multiplicatur sudor valde, est tunc perimens, propterea ꝙ sudor deijcit virtutem. Et quum [i] [spiritus] dilatatur, & fit ... nus, & declinant accidentia, tunc tendit ad ... tem, & propriè si apparent apostemata post ... rem; plurimum enim crisis eius fit per ...

De cura. *Cap. 9.*

SI non fuerit, quod prohibeat, phlebotometur prius: deinde administra eis clysteria acuta: & attrahatur materia ad inferiora. Et fac cum vomere cum penna sinapi, & melle illinita. Et fac eum quiescere in domo luminosa. Et prohibe ipsum, ne in † soporem profundetur, assidue excitando ipsum. Et in principio rei repelle materiam cum oleo ros. & aceto. Deinde post duos dies a principio sui, misceatur eis castoreum, & sit acetum squilliticum. & non potes aqua frigida ipsum, nisi parũper, & in principio propriè: & apud statum eius, & propriè in fine sui, [a] [&] prohibe illud: deinde inunge corpus eius oleo, & nitro, & semine vrticæ, & laureolæ, & pipere, & pyrethro, & similibus: & administra embrochas fortis resolutionis, & odoramenta, & sternutamenta, & gargarismata subtiliatiua, in quibus sunt † thymus hyssopus, & calamenthum, & origanum. Et gargarismata cum melle, & squilla, & reliquis, quę sciuisti in canone. Et quum squillam super caput eius administras, propriè humidam: valde ea iuuatur: & administra etiam reliqua rubificãtia super caput: & linimentum fac ex sinapi. Et frica extremitates eius, & comprime eas donec rubescant, & doleant: quoniam est magni iuuamenti, & fiat illud assidue. Quum autem in † carum profundi fiunt, extende capillos ipsorum, & euelle quosdam eorum; & pone etiam apud nucham ventosas multas cum igne absque incisione: & forte incisio tibi necessaria est, quũ est necessitas euacuationis sanguinis. Et quum nutris, nutri eos cum aliquib. quę sint sicut aqua lupinorum, & aqua ciceris cum [b] [hordeo fracto.] Quumq́ue eos cibaueris, comprime extrema ipsorum aliquibus horis, vt vapor ad superiora non trahatur. Quòd si tibi necessarium fuerit propter ægritudinis longitudinem, vt potes ipsum solutiuo, & propriè quando cum ipso apparet tremor; pota ipsum duabus tertijs aurei ex castoreo cũ pauca scammonea, quæ sit minus pondere vnius danich. Et si timetur superfluitas febris, aliena scammoneam, & sis contentus castoreo, & per mutatione complexionis absque euacuatione. Et melior euacuationum illa est, quæ fit cum clysteri. Si autem alia fuerint tibi necessaria, da ei ad potandum hieræ picræ pondus. ʒ. vnius cum quarta. ʒ. vnius de pulpa coloquintidę, & [c] [tribus ʒ. myrobalanorum, & danich vno masticis, si febris non est vehementis caloris, & confidis quòd soluat, quòd si non confidis, propter illud, fac ei suppositoria, aut collyria, vt duæ causæ ad illud faciendum se iuuent: deinde excita ipsum, & pręcipe ei, vt permutetur ad egerendum. Et quum ei accidit obliuio vrinę & stercoris, embrocha vtraque emunctoria, & ventrem cum aquis, in quibus cocta sint chamæmilla, & melilotum, & viola, & radices [d] [lilij:] & comprime vesicam, vt vrinam emittat. Deinde quũ finitur ægritudo, administra [e] [restauratiua, & fac eum tolerare terminum exercitij parui,] & adhibe ei regimen conualescentium.

ANNOTATIONES.

De huius affectus curatione habes ex Galen. 13. meth. ex Paulo lib. 3. & Celso lib. 3. necnon ex Hipp. lib. primo. de morbis quædam. Sed hic dubitatione dignum est, q́ hic author in lethargicis uenę sectionem statim aggreditur, quum tamen peccans materia frigida sit & crassa, ac uiscida, quæ uenæ sectione tolli neque potest neque debet. Verum desumpsit hoc ex Galeno 13. meth. ubi phrenitidi & lethargo communem ait esse curationem sanguinis missionem, quę sanè, & si ratione humoris in cerebrum impacti non conuenit, imminuendę tamen copiæ gratia, quę in his præsertim est affectibus, & ipsa admittitur. Vnde & in lib. de sangu. miss. aduersus Erasistratum non in calidis solum: sed etiam in frigidis affectibus secari eam posse Galenus testatur.

Cap. 21. cap. 9. cap. 21.

Cap. 21.

Cap. 5.

De aqua intra cranium. *Cap. 10.*

QVoniam quandoque aggregantur humiditates aquosæ intra cranium, & extra ipsum, tunc si fuerint extra cranium, significabit eas, quod propinquè dicemus. Et si sunt intra cranium, & locus earum supra panniculum durum, sentit ęger grauitatem interius, & fit cum ea difficilis clausio oculi, imò non est possibilis, & humectantur oculi valde, & lachrymantur assiduè, & stant aperti intuentes in unum locum, & in cura huiusmodi non est ingenium.

De apostematibus, quę sunt extra cranium, & aqua extra a [*caput, & atasim rosamum .i. inflationibus.*] *Cap. 11.*

QVandoque accidunt in velaminib. quæ sunt extra caput, apostemata calida & frigida. Et quandoque accidit, & propriè infantibus, ęgritudo, quæ est † congregatio aquę in capite, & quandoque etiam accidit maioribus. Et hæc quidem ægritudo est humiditates retentæ inter cranium, & cutem [b], [&] inter duos panniculos extrinsecos et [c] [accidũt inferiora tio] in loco illo capitis, & fletus, & vigilię. Infantibus quidem accidit illud secũdum plurimũ, quũ obstetrix errat, et cõprimit caput, et separat ipsum, et aperiuntur orificia venarũ, et currit ad illud, quod est sub cute, sanguis aquosus. Et quandoq; sunt humores alij ab humiditatib. aquosis. Quòd si color cutis est cũ dispositione sua, et cutis est eleuata compressa, expulsa: tunc est aqua in capite: et si color est mutatus, et tactus diuersus, et est ibi fortitudo, et prohibitio ad expellẽdũ, et sentitur mordicatio, et dolor; tunc ibi est apostema extra craniũ. In infantib. aũt et alijs, quũ est aqua in capitib. eorũ, et hoc plurimũ non fit nisi in infantib. tunc oportet, ut cognoscas an sit multa, et an sit expulsa ab exterioríb. ad interiora uiolenter: nã si taliter fuerit, nõ medicatur. Si aũt fuerit pauca, et retenta inter cutẽ et cranium, tunc fac aut scissurã vnã in latitudine: aut si fuerit multa, tunc fac scissuras duas se secantes, aut tres scissuras secãtes se, si fuerit plurima, et euacuetur quod est in ipso: deinde stringe, et liga, et superpone ei uinũ, et oleum vsq; ad tres dies. postea solue ligaturã, et medica cum vnguentis, et licinijs, si eis indigueris, et [d] † [ ] filo, et puluerizatione, si illud sufficit, et non indiges unguentis. Et si carnis

a B. craneũ, & dehathas infantium, seu puerorum.

† hydrocephalus.

b B. aut.

c B. alchafad i. depressio.

d B. aut cũ sutura facta cum.

nis generatio tardatur: præcipitur vt os leuiter radatur, vt caro naſcatur. Si autem aqua fuerit valde pauca, ſufficit tibi vt reſoluatur humor aquoſus [e] † [ ] cum emplaſtris. Quæ autem ex apoſtematibus extrinſecis ſunt calida, & quę frigida: cognoſces tactu, & colore, & conuenientia eius, quod ad ipſam peruenit. Et in omnibus quidem ſentit æger dolorẽ comprimentem cranium: & quum tangis, inuenis dolorem. Et cura ipſum medicamine leuiore ex cura † apoſtematis capitis: ita tamen, quòd tu ſis ſecurus in adminiſtratione fortioris in ipſo. Et ventoſæ quidẽ in ipſo conferunt plus minutione. In [f] † [inflationibus] autẽ infantium oportet, vt lactans, aquam potet hordei, aut aquam ſauic eius, ſi infans ſolutionem habuerit: & infanti detur ad potandum tũc aliquantulum ſpodij torrefacti, & ſem. portulacæ torrefacti. Solutio enim in hac ægritudine eſt mala. Et lactanti interdicatur [g] [balneum,] & ponatur ſuper ſynciput eius [h] [viola infrigidata.]

e † B. prohibẽs.

† ſirſen.

f B. hathas.
† ataſiȷm.

g B. althoeme.
h B. Alia litera. oleum uiolatũ infrigidatum.

ANNOTATIONES.

De hydrocephalo author introductorij medici meminit, & meminit Celſus lib. 3. ſed pulchrè & copioſè Paulus lib. 6. & ſigna & curationem ſcribit. ex quo ſumpſiſſe hic videtur.

cap. 18.
cap. 2.
cap 3.

De † ſubet aſhari, quam quidam medicorum nominant ſuchos, ſed non eſt ipſa, imò ſuchos eſt ſpecies congelationis. Cap. 12.

† cataphora ſeu coma.

HAec egritudo eſt ægritudo ſirſemiati cõpoſita ex † apoſtemate calido & frigido: quoniam apoſtema eſt factum ex duobus humoribus ſimul. ſ. phlegmate & cholera. Et eius quidem cauſa eſt repletio, quam generat guloſitas, & multitudo comeſtionis, & potus & ebrietatis. Et vtrique quidem humores quandoque æquantur, & quãdoque vnus ipſorum vincit, & vincunt tunc eius ſigna. Si ergo phlegmaticus uincit, nominatur † ſubeth ſahari. Et ſi vincit cholericus, nominatur [a] [† ſahara] ſubethia: & quandoque [b] [conueniunt] in ęgritudine vna cum numero, vt vnuſquiſque corũ impugnet alterum, & quãdoque vincet phlegma, & quandoque cholera. Et facit quidẽ phlegma in ipſa † ſubeth [c] [quandoque,] & grauitatẽ, & pigritiam, & clauſionem oculorum. Et difficile fit eis reſpondere ad illud, quod quæritur ab eo: Et eſt ipſius reſponſio, reſponſio tardantis, & cogitantis. Et cholera quidem in ipſa efficit [d] [inquietudinem,] & alienationem [e] [continuam, & palpitationem:] & neque permittit ipſam profundari in † ſubeth: imò eius ſubeth, eſt ſubeth a quo excitatur, quum excitatur. Et quum phlegma vincit, grauatur ſubeth, & clauditur palpebra, quum aperitur. Et quando vincit cholera, excitatur, [f] [& alienatur, & peruenit] ad motum, & aperit oculum abſque palpitatione, & non clauditur: imò ipſius ſuperior extremitas attrahitur, ſicut accidit patienti ſirſen; & deſiderat reſupinari, & eius reſupinatio eſt non naturalis, & [g] [inflatur ipſius facies] & declinat ad viriditatem, & rubedinem, ſecundum quòd in dominatione diſpoſitionũ eius trahitur palpebra eius ad ſuperiora, & [h] [cla[illegible] mat.] Et quum aperit oculum ſuum, eſt ipſius apertio, ſicut apertio habentis † ſuchos, & congelationem abſque palpitatione, quum autem loquuntur, eius ſermo non eſt ordinatus: & ſtrangulatur ab aqua ita, vt plurimum redeat aqua ex naribus eius. Et ſimiliter ſtrangulatur a ſorbitionibus, Et hæc quidem ſigna ſunt mala. Et multoties accidit in ipſa retentio vrinæ, & egeſtionis, & paucitas vtriuſque. Et accidit eis ſtrictura ſpiritus. Et quandoque ſimilatur in pluribus diſpoſitionibus præfocationi matricis. Veruntamen facies in præfocatione matricis eſt cum diſpoſitione ſua, & adſunt reliqua ſigna præfocationis dicta in capitulo ſuo: hic autem poſſibile eſt, vt in ea aliquid loquendo æger annuntiet, et ſi pręcipitur, vt intelligat. In ea autem, cuius matrix præfocata eſt, nõ eſt poſſibile illud, dum in præfocatione perſeuerat. Et hęc quidem ægritudo ſimilis eſt lethargiæ; ſed tamen differt ab ea: quoniam facies non eſt cũ diſpoſitione ſua, ſicut eſt in patiente lethargiã, & iterum eis adſunt vigiliæ, & apertio oculorum abſq. palpitatione: & febris eſt in ipſa fortior, & ſimilatur karabito: ſed tamen differt ab eo: quoniam ſubeth in [ipſa] eſt maior, & alienatio minor. Et pulſus quidem eius eſt velox, et frequens, propter apoſtema, et permiſtionem [k] [congelatiuam;] quare diuerſificatur a pulſu lethargię: et eſt latus, et breuis propter phlegma et apoſtema [l] [ſuum: quare diuerſificatur] a karabito, et ipſius quidem breuitas eſt propter latitudinem ſui. Amplius eſt fortior pulſu lethargię, et debilior pulſu Karabiti. Et fit pulſus non extenſus, rarus valde, ſpaſmoſus, ſicut fit in præfocatione matricis. Sed virtus in ipſa non remanet, neque egreditur ab ordine omni illo egreſſu, ſicut fit in pręfocatione matricis, imò virtus cadit, et pulſus fit frequens.

† ſirſen.

† coma.
a B. ſhergia.
† coma uigil.
b B. contingit.

C——B.
† ſomnolentiã.

d B. uigilias.
e B. & intuitũ in uno loco cõtinuum
† ſomnolentiã.

f B. ab eo cũ facilitate quũ fit excitatio, uel quũ ab aliquo excitatur, & alienat, & intẽdit.

g B. facies eius fit thebegi.

De cura. Cap. 13.

CVra autem communis eſt phlebotomia, ſicut ſcis, deinde clyſteria, in quorum [a] [[illegible] tractione] et lenitate addas ſecundum quantitatem, in qua inuenis materiam ſecundum ſigna prædicta, ita ut cognoſcas an vincat cholera, uel phlegma. Et cibus etiam prohibeatur ſecundum quòd fit in karabito, et proprie, ſi eius cauſa fuerit multitudo cibi. [b] [Quapropter quũ cauſa fuerit multitudo cibi,] fac egrum uomere, et purgare ſtomachum ipſius. Si autem cauſa eius fuerit ebrietas, non curabitur omnino donec abſcindatur ebrietas, deinde ſis contentus humectantibus caput ipſius, deinde ad ultimum curetur eo, quo curatur finis ebrietatis. Et ipſius quidem ſpecies communicant in embrochis, et emplaſtris, et ſternutatorijs prædictis, et euacuationibus ſubtilibus cum eo, quod [illegible] bitur, et clyſterizatur, ſicuti ſcis. Et iſtę quidem medicinæ in ipſa non ſint in termino frigiditatis, quę præcipitur in karabito, neque in termino calefactionis, quę præcipitur in lethargia, ſed ſint compoſita ex eis, et utere in eis illud, quod oportet, ſecundum quod apparet.

apparet, quòd aliquis duorum humorum sit magis abundans. Et tibi quidem iã præmissum est in canone totum, quod oportet facere in huiusmodi. Et oportet, vt ponas in embrochis eius, si fuerit cholera superabundans, folia salicis & violas, & radices c [lilij,] & hordeum cũ chamæmilla, & corona regia, & anetho. Et quãdoque da in potu syrupum de papauere, si nõ timetur, d [quod superueniat ei] dominium phlegmatis: & intentio quidem, quare ei in potu tribuitur, est vt dormiat. Quod si vtręque materiæ sint æquales, adde in his e [† thymum & amaracum.] Et si phlegma est superabundans, adde in eis folia lauri, & rutam, & mentastrũ, & hyssopum, & castoreum, & origanum. Et similiter est dispositio in emplastris, & enematibus secundum hunc canonem, & tibi quidem est possibile colligere ea ex antidotario, In fine autem ęgritudinis, & post quam declinauerit infirmitas, tunc aliena ab eo embrochas frigidas: & sis contentus subtiliatiuis, quæ scis: deinde balnea ipsum, & rege cum regimine conualescentium.

ANNOTATIONES.

Affectus medius inter phrenitidem, & lethargum coma seu cataphora Galeno dicitur. fitque redundante tũ bilioso, tum pituitoso humore. ac si biliosus exsuperet, phrenitidis indicia pręualent, & coma uigil, seu cataphora non somnolẽta dicitur, si uerò pituita superauerit, lethargi plura & validiora indicia sunt, diciturq; absolutè absq; additione alia, coma, seu cataphora, uel etiam cum adiectione, coma somnolentum, & cataphora somnolenta. Et licèt Paulus lib. 3. quum de phrenitide agit, hoc malum ubi pituitosus humor pręualet, ab antiquioribus Gal. medicis catochon dixerit appellari: Galenus tamen catochon & catalepsim ex siccitate fieri, & hos apertis eße oculis ait ob tensionem, quæ siccitatem sequitur, posterioribus cerebri partibus affectis. ut legere est & 4. de aff. loc. & 2. aphorism. & 2. in primum prorrhet. quum alioqui coma seu cataphora occlusis semper sit oculis, lib. de comate, & alibi. hos autẽ affectus inuicem distinguit lib. de puls. ad introd. & 4. de cau. p uls. De huius notis & curatione, adi Paulum lib. 3.

De plaga & incisione cutis capitis, & quę taliter currunt. Cap. 14.

SEparatio eueniens in capite, aut est in cute, & carne a, [aut in osse, aut manifesta: aut in simaci, aut ita quòd ossa inde extrahenda sunt, aut simac: ex simac est alfuturati; & est ut exuberet velamen ad exteriora, & apostemetur, & impinguetur: & fiat sicut futurati: & ex eis est, quæ fit in dura matre, & in seruatiua,] & in eis est timor. Et in vulneribus quidem peruenientibus ad panniculum cerebri accidit lassitas in latere vulnerum, & spasmus in opposito eius. Et quum incisio non peruenit ad ventres, sed ad terminum velaminis subtilis. est magis incolumis. Quum verò peruenit ad cerebrum, apparet febris, & vomitus choleræ, & non est ex eis, quæ sanatur, nisi rarò. Et propinquior ad incolumitatem quidem b [incisio est, quæ cadit ad futurati duorum ventrium anteriorũ,] quum enim citò succurris ei, continuatur. Illæ verò, quę in duobus ventribus posterioribus fiunt, sunt prauiores, & ea, quæ fit in medio, prauior est ea, quæ fit in posteriore, & remotior vt redeat ad dispositionem naturalem, nisi sit ualde parua. c [Et principium quidem consistit in emplastris] & erit eius rectificatio velociter. In cura verò d [consistit principium] ad prohibendum apostema cum eo, quod tolerat dispositio. Distinctionem verò medicaminis vulneris plagatiui, quod est in cute, & carne, dicemus vbi vlcerum rememorabimur in libro iiij. & dicemus curam fracturę, quæ est ex eis in capitulo fracturæ, & restaurationis. Et medici in fractura cranij, in qua extrahenda sunt ossa, habent duas intentiones: intentio enim quorundam est, ut declinent ad medicinas sedatiuas, quæ dolorem vehemẽter quiescere faciũt: & intentio est aliorum, quibus videtur, ꝙ administrandę sunt medicinæ vehementis desiccationis, & administrant post incisionem fracti, & eradicationem secti, & extractionem fracturæ eius, medicinas attractiuas in unguentis, & alijs, supra locum, supra ipsum exterius existente epithemate ex aceto & melle. Et hoc modo per manus horum posteriorum peruenit maior incolumitas, quam per manus priorum, & illud quidem non est mirum: Galen. enim dixit, quòd complexio ossis, & panniculi est sicca.

a est alfatare. i. fũgalis, & est ut exueret uel ingrediatur uelamen extra craneum, & apostemetur, & impinguetur, & fiat sicut fungus, & ex ea est, q̃ fit in dura matre, uel pia matre.
b B. separatio continui dicta fungalis est illa, quæ cadit in anterioribus duobus cerebri uẽtribus.
c B. & sit festinatio ad continuitatem, uel aggregationem eius.
d B. eius sit festinatio.

ANNOTATIONES.

De fracturæ capitis signis, & curatione pulchrè Paulus lib. 6. & copiose egit & Hippoc. absolutissimè libr. de uulner. capitis, & Celsus quoque lib. 8. ut opus non sit fusius hac de re admonere. locum dum taxat de fungo, qui in capitis uulneribus quandoque oritur, notabis. apud Galenum 1. de aff. loc.

cap. 90. cap. 4. cap. 1.

TRACTATVS IIII.

De ęgritudinibus capitis, & plurimo nocumento ipsius in operationibus sensus, & motus.

De subeth, & somno. † Cap. 1.

† .i. caro.

DIcitur subeth somnus superfluus, & grauis non tamen omnis superfluus, & grauis, sed ille cuius grauitas est in a [materia,] & qualitate simul: ita ut ipsius spatium sit prolixius, & eius b [eleuatio fortior, & debilitetur] excitatio ipsius ab eo. c [Si autem excitatur, tunc sõnus eius] est naturalis in quantitate, & qualitate sua. Et eius quidem alius est grauis, & alius est subeth profundus. Somnus autem uniuersaliter est reditus spiritus animalis ab instrumẽtis sensuum, & motuum ad principium, cum quo priuantur ipsorum instrumenta d [ab exitu operationis in ipsis:] nisi quę necessaria sũt ad hoc, ut uita permaneat: & illa sunt, sicut instrumenta e [spiritus.] Et somnus quidem naturalis absolutè est, cuius reditus est cum profundatione spiritus uitalis ad interiora, ut digeratur cibus, quem in ipso sequitur spiritus animalis, sicut fit in motibus corporum subtilium, permistorum, propter necessitatem uacuitatis, & qui est etiam propter quietem eius

a B. Alia litera. tempore.
b B. forma, seu eius qualitas sit fortior, quare difficilis fit.
c B. quãuis excitetur, somnus enim quidam.
d B. a spiritib. in actu. Alia litera. ab exitu in actu.
e B. anhelitus.

†, [&

f B. & propter aggregationem spiritus ad seipsum, donec nutriatur, & augmentetur, & ad datur.

g B. quãdoque.

h B. additionis.
i B. ad radices.

k B. enim solli cita est & prompta ad retinendũ quod est in substantia eius quousq. consequatur ipsa ex cibo restaurationem.

l B. contrarians.
m B. & stupefacientem partẽ spirituũ, qui in eis aduenient.

n B. profundãs se ex contrario, & fit pigrum.

o †B. sensus &.

p B. laxatione et mollificatione.

q B. altochme.

r —— B.
s B. principalis ex eis, tunc est frigiditas.

[f], [& vt spiritus adiungat sibi partem eius, quo nutriatur, & substentetur, & augumentetur] substantia ipsius, & recipiat restaurationẽ eius, quod ex ipso in vigilijs resoluitur. Et huic quidem propinquus est, qui accidit ei, qui sanitati vicinus est ab ægritudine sua. Accidit enim ei somnus profundus, & significat sedationem ęgritudinis eius. ipse tamen in sanis non significat bonitatem. Et quandoque etiam accidit sõnus huiusmodi generis, ei qui euacuatus est medicina plurimum: & somnus ille confert ei reddens ipsum virtuti suę. Et [g] [plurimum] accidit somnus non absolutè naturalis: & ille quidem est reditus, qui fit ad principium propter superfluitatem resolutionis spiritus, & non tolerat eius substantia dilatationem propter defectũ [h] [sui augmenti] super illud, quod sufficit [i] [applicationi] causa resolutionis factæ ex motu: profundatur ergo, sicut fit in dispositione laboris, & exercitij fortis. & illud fit propter euacuationem superfluam accidentem spiritui animali. Natura [k] [igitur fit prompta ad recipiendum, quod est in substantia eius; vt consequatur ipsa ex nutrimento substentaculum. [Differentia verò inter ipsum, & illum qui est ante ipsum, est sicut differentia inter petitionem cibi à corpore sano, vt sit loco resolutionis naturalis ex eo, & petitionem cibi a corpore debilitato à solutione, & fluxu sanguinis. Primus enim duorum somnorum petit restaurationem resolutionum vigiliarum, & est res naturalis; & secundus petit restaurationem resolutionis laboris, & non est naturalis. Et quandoque accidit somnus non naturalis absolutè; & est, vt sit reditus spiritus animalis ab instrumentis propter causam infrigidantem, substantiæ spiritus contrariam, aut extrinsecus, aut ex medicinis infrigidantibus: & instrumenta adipiscuntur frigus [l] [inconueniens] penetrationi spiritus vitalis in eis secundum modum suum [m] [renouantem infusionem spiritus in eis adunati,] corrumpens complexionem, qua recipit virtutem animalem, scilicet spiritus a principio; quare residuum redit [n] [ad profundum pectoris, & fit piger] ad dilatationem propter frigus complexionis: & hoc est stupor. Et quandoque etiam accidit propter causam humectantem instrumenta, & perturbantem [o] [ ] substantiam spiritus, & oppilantem viam eius, & laxantem substantiam neruorum, & lacertorum [p], [& mollificatio] quam sequitur oppilatio, & cooperimentum, quæ prohibet spiritũ penetrare, quoniam spiritus ipsius substantia iam est ingrossata, & perturbata, & quoniam instrumenta eius iam sunt corrupta propter humiditatẽ, & lassitatem eorum simul: & iste est somnus ebrietatis. Et accidit, quod est huic accidenti proximum, propter [q] [nimiam stomachi repletionem,] & prolixitatem morę cibi in stomacho: horum autem subeth remouetur vomitu. Et hę duæ causæ, quum firmantur, sunt causa, qua plurimum accidit subeth. Quandoque etiam adunatur frigus, & [r] [iuuat ipsum] humiditas simul in causis sõni: veruntamẽ causa [s] [antecedẽs tũc est ex frigore,] & iuuat ipsũ humiditas: sicut aggregãtur in vigilijs caliditas, & siccitas: & ẽ causa vera ipsa caliditas, quã iuuat siccitas. Subeth

præterea sunt causæ alię, ex quib. est uehementia paroxysmorũ febris, et euẽtus naturæ cum [t] [essentia sua] super ægritudinem, & ipsius comprehensio sub materia: & sequitur ipsam spiritus animalis, sicut dictum est; & propriè si materia febris est frigida phlegmatica: & ipsa quidem non [u] [calefacit,] nisi cum putredine. Et quandoque fit propter malitiam humorum, & vaporum ascendẽtium ad anterius cerebri a stomacho, aut pulmone in ægritudinib. suis, & reliquis membris. Et quandoque fit ex multitudine vermium & ascaridum. Et quandoque fit ex coarctatione cerebri ipsius sub osse cranij, aut lamina eius aut cortice ipsius, quum cerebro aduenit percussio, & vehementior ventrium ad faciendum subeth apud incisionem est vehementior eorum ad faciendum subeth apud compressionem. Et quandoque fit propter vehementem dolorem percussionis cuenientis lacertis temporis. Aut secundum communitatem lęsionis in ore stomachi, aut in matrice, quare contrahitur ex eo cerebrum, & oppilat uias spiritus sensibilis taliter, quod cũ ea fit difficilis motus spiritus ad procedendum. Et quandoque fit propter vehementem debilitatem spiritus, & resolutionem ipsius: quare fit difficilis eius dilatatio. Et quoniam primi sensuum, qui priuantur in somno, & subeth, sunt visus, & auditus, oportet tunc: vt sit impedimentum in subeth in anteriore cerebro, & propter communitatem [x] [corruptionis] imaginationis. Nam, si [y] [non esset communitas anterioris cerebri,] & non accideret nocumentum, nisi posteriori parti: non oporteret, vt visui & auditui proueniret priuatio, nèque esset somnus, imò esset destructio motus, & tactus solummodo: & essent sensus reliqui cum dispositionibus suis, sicut contingit in ęgritudinibus congelationis, & sochos, non esset nocumentum quod subeth affert sensui vltra nocumentum, quod infert motui. nam ipse destruit sensum omnino, & non penitus destruit motum: remanet enim incolumis in anhelitu. Et oportet quidem ne oppilatio proueniens in subeth sit completa, neque cum multa spissitudine, & si non, fit nocumentum in anhelitu. Omnis autem subeth ex complexione pendens est propter frigus primo, & propter humiditatem secundo. Amplius quandoque fit permutatio ad subeth, sicut ex peripneumonia, & pleuresi, et similibus. Et quidam hominum sunt, quorum humores dum sedent [z] [sunt fracti, non nocentes: quare cooperit eos] dormitatio, quumque se prosternunt, profundatur calor innatus, et feruent, et excitãtur vapores [a] [cerebri, quare somnus in ipsum cooperit,] et præcipuè in eo, qui est siccę complexionis. [b] [Quum ergo multiplicantur cooperturæ] somni, indicant ægritudinem tur cooperturæ] somni, indicant ægritudinem... [c] [et sicut aqua granatorum, tardat in stomacho, quæ retinet vapores, et liberat a vigilijs. Et nos quidem iam diximus qualiter oportet esse formam iacentium super cibum, nunc autem dicemus, quod usus resupinationis multoties lædit dorsum, et laxat ipsum, cuius quidem cura est usus surgendi plurimus. Ex somno præterea in sole timetur capiti. Et qui fit in lunæ cit possidere screatum sanguinis, qui fit cum ... scatione

ſcatione, propterea quòd luna mouet humores. Et cauſa quidem ſonitus gutturis, eſt coopertura oris cannę, quare ſpiritus non egreditur, niſi in voce humiditatis.

ANNOTATIONES.

Egit de tumoribus cerebri hactenus, qui tum ex uno, tũ ex pluribus humoribus fiunt. egit & de ſolutione continui. Nunc cęteros cerebri affectus aggreditur, qui ex intemperie uel nuda vel cum materia, vel ab obſtructione fiũt, ſenſitricemq́ ac motricem præſertim facultatem lædunt. Incipit ergo a ſubeth, quem affectum græci κάρον, Latini ſoporem appellant. Sanè carus (etſi nonnunquàm, & coma qui in lethargicis fit affectionibus, & ſomnum qui ex toto pręter naturam non eſt, vt in ebrijs, ſignificat, . in primum prorrhet.) affectio eſt animalium omnium actionum, primò quidem communis ſenſus, inducitur enim profundus ſomnus, & inexpugnabilis, ſimul uerò & particularium ſenſuum, & principum quoque potentiarum omnium, & motricis, ſola reſpiratione illæſa. ac propterea ſimilis hic affectus eſt lethargo, & apoplexiæ, ab illis tamen his ferè non tis differt, quòd lethargici ſi interrogentur, oculos aperiũt, ac reſpondent; hoc vero affectu detenti clauſis ſemper oculis, & palpebris immobilibus ſunt. apoplecticis reſpiratio offenditur, his non offenditur. lethargum item & apoplexiam febris ſequitur, carum uerò præcedit. in caro pars cerebri anterior magis afficitur, in apoplexia, & lethargo, & anterior, & poſterior, & media. cari & apoplexiæ proxima cauſa eſt obſtructio, lethargi autem tumor. carus demum affectus alios ſequi ſolet, ut febrium acceſſiones, cerebri compreſſiones, coarctata nunc caluaria, nunc membranis, & concidente ſpiritus animalis robore: at lethargus, & apoplexia propriam habent conſiſtentiam, & ſine alijs affectibus fiunt. ac demum ſoluta apoplexia, reſolutio, quã paraplegiam uocant, frequenter ſuccedit, ſoporem uero, ubi ſolutus fuerit, bona ualetudo magna ex parte ſequi conſueuit. Hæc omnia habes ex Ga. .de aff. loc. Sed uide & Paulum lib. 3.

De ſignis ſpecierum ſubeth. Cap. 2.

SI autem ſubeth ſit ex frigore puro extrinſecus, eius ſigna ſunt, vt fiat propter ſucceſſionem frigoris vehementis aduenientis capiti exterius, aut propter frigus intra corpus: & cerebrum, & non inuenitur in facie inflatio, neque in palpebris, & color tendit ad uiriditatẽ, & pulſus eſt extẽſus, tendens ad duritiem cum raritate vehementi. Et ſi ſubeth ſit ex frigore potus alicuius medicinarum narcoticarum, quę ſunt opium, & iuſquiamus, & radix mandragoræ, & ſemen mandragoræ, & nux metel, & fungus, & lac in ſtomacho caſeatum, & coriandrũ humidum, & ſemen pſyllij [a] [multum,] ſignificatur ſignis, quæ dicemus de vnaquaque earũ in capitulo de venenis. & vt ſubeth fiat cum alijs accidentibus pręfocationis, & uiriditatis extremitatum, & frigiditate earum, & apoſtema te linguæ, & permutatione odoris, & fit pulſus cum caſu formicans, debilis, non cum raritate immo frequens, habens frequentiam [b] [uermiculoſi formicantis,] & ſi fuerit rarus, non erit ei ordo, neque fortitudo, immo redit ex raritate ad ſpiſſitudinem, & ex ſpiſſitudine ad raritatem. Scias ergo, ſi aliquod horum in potu datum eſt, aut ipſe per ſe bibit, & medicetur totũ illud cum eo, quod dicemus in capitulo de venenis. Sunt autem quidam, qui dicunt, quòd ſubeth frigoris puri, eſt leuior ſubeth materiei humidæ, ſed ſermo ille non eſt vehementer ſanus: immo quandoque eſt fortis valde. Et omnes quidem ſpecies ſubeth factæ ex frigore cerebri in ſubſtantia ſua, aut propter medicinam ebibitam, ſequitur corruptio in cogitatione, & memoria. Quod ſi ſubeth ſit ex humiditate pura, ſunt eius ſigna, vt non videantur ſigna ſanguinis, neque grauitas phlegmatis. Si autẽ fiat ex phlegmate, ſcitur illud ex pręcedenti repletione, & nimia ſtomachi ſatietate, & multitudine potus, & lenitate pulſus, & ipſius fluctuatione cum latitudine, & ſcitur ex profundatione ſubeth, & grauitate ipſius [c] † [ ] & inflatione in palpebris, & frigiditate tactus, & regimine præcedente, & ętate, & regione, & reliquis. Ex ſanguine uerò factus ſcitur ex inflatione venarum, quæ dicuntur † guidez, & rubedine oculorum, & maxillarum, & rubedine linguæ, & ſenſu caliditatis in capite, & ſimilibus illis, quę ſciuiſti. Et ſi cum hoc ſanguis, & phlegma cõiungantur aggregatione apoſtematum, videbis ſigna †. phrenitidis & lethargię [d] [&] † comatis vigilis. Quòd ſi cauſa in ipſo fuerint vapores [e] [pulli] ex corpore in febribus, & propriè apud dolorem pulmonis, & apoſtema in ipſo nominatum peripneumonia, aut uapores ſtomachi, ſcies totum ſuis ſignis. Nam ſi eſt ex ſtomacho, præcedunt ipſum vertigo, & ſcotomia, & tinnitus, & phantaſiæ: & eſt leuis apud famem, & augmentatur apud repletionem. Si verò eſt ex parte pulmonis, & pectoris, præcedunt ipſum dolor grauis, & dolor in partib. pectoris, & ſtrictura ſpiritus, & tuſſis, & accidentia pleureſis, & peripneumonię. Et ſimiliter ſi fuerit ex hepate, pręcedunt ipſum ſignificationes ægritudinis in hepate. Et ſi eſt ex matrice præcedunt ipſum ęgritudines matricis, & eius repletio. Qui autem fit ex percuſſione facta ſuper [f] [† uerticem capitis] aut ſuper tempus, ſcitur ſuis ſignificationibus. Et differentia quidẽ inter ſubeth, & apoplexiam, eſt quòd habenti ſubeth poſſibile eſt intelligere, & excitari, & ſunt motus eius leuiores ſenſib. ſuis: apoplecticus autem priuatur ſenſu, & motu. Et omnino differentia inter habentem ſubeth, & illum [g] [in quo eſt malefactio] propter debilitatẽ cordis, eſt, quòd pulſus habentis ſubeth, eſt fortior & ſimilior pulſibus ſanorum: & pulſus habentis ſyncopim eſt debilior: & durior. Et ſyncopis prouenit paulatim cum mutatione coloris redeuntis ad citrinitatem, & ad ſimilitudinem coloris mortuorum, & infrigidantur extrema: in ſubeth autem non alteratur color faciei, niſi ad illud: quod eſt bonum: et non exſiccatur [h] [fruſtum] faciei: et naſi: neque mutatur a forma dormientium niſi paruo tumore, et inflatione. Et differentia quidem inter habentem ſubeth, et illam, cuius matrix eſt præfocata, eſt; quod poſſibile eſt, q̃ habens ſubeth intelligat, et loquatur, ſi præcipitur; illa verò cuius matrix eſt præfocata, intelligit cum difficultate: et non loquitur penitus: et eſt motus, et propriè motus [i] [colli] et capitis, et pedum facilior in eo qui habet ſubeth: et ſenſus: et apertio

c † B. & albedine coloris in facie, & oculis, & in lingua, & grauitate capitis.
† iugulares.
† Karabitĩ.
d B. aut.
† halhema'.
† ſubet aſaharĩ.
e B. eleuati.
f B. alheame.
g B. qui eſt almagaſi.
h B. ſuperficies, ſeu habitu lo.
i B Alia litera. oculi.

palpebrarum facilior in habentibus matricem prefocatam, & est prefocatio matricis eueniēs subito, & [k] [indicat potestatem sui & finitur, aut minoratur & subeth] extenditur, & fit introitus in ipso in profundatione gradatim. Et incipit a somno graui, nisi causa eius sit frigus subito eueniens: aut medicina ebibita. Scias ergo illud.

k B. finitur eius potestas, aut ad salutem, aut ad mortẽ: subeth verò quandoq;,

ANNOTATIONES.

1 *Et coriandrum humidum &c. Potes ex hoc loco colligere id quod supra de coriandro dicebamus, nempe ipsum non absolutè somnum facere: sed ubi humidum est: sui nempe frigiditate, dum recens adhuc, atque humidum est, stupefacere fortaße potest, quod siccum, aceto maceratum, & cum sacchraro nequaquam facit.*

2 *Et differentia quidem inter subeth &c. Differre ait ab apoplexia carum, quòd in hoc affectu intelligere, & excitari ægrotus potest, apoplecticus uerò & sensu, & motu destruitur. At Gal. 4. de aff. loc. caro detentos, neque sensus, neque motionis fungi munere asseris. contrarium eius quod hic statuit. Soluitur, & qui caro, & qui apoplexia laborant, utroque sensu, & motu destituuntur; minus tamen qui caro: hos .n. fieri potest, quum affectio minor, quàm in attonito sit morbo, ut aliquid tum intelligant, sentiant, et moueantur: id tamen adeo imbecilliter, ac diminutè, ut ablata uerius sit actio, quàm imminuta. sentiunt ergo & mouentur hi, si ad apoplecticos conferras.*

Cap. 2.

De cura subeth, & somni grauis facti in febribus. Cap. 3.

SVbeth autem, qui accidit ab egritudine existente in aliquibus membris, semitacurę est peruenire a [ad membrum illud] cum regimine, vt purgetur, et remoueatur, quòd in ipso est: & confortatio cerebri, ita, vt materiam non recipiat. Et illud quidem, verbi gratia fit cum oleo ros. & aceto plurimo, ne oleum dormire faciat, & præcipue quum ipsum est solum; b † [ ] cum expressionibus fructuum confortātium, & post illud adhibeātur embrochæ infrigidatiuæ. Deinde fiat permutatio ad resolutiua, si fuerit in cerebro retentum aliquid: & tu quidem iam sciuisti omnia illa in canone. In eo autem qui fit in febribus, & in principio periodorum, oportet vt incipiatur a ligatione extremitatū, & a motu sternutationum assidue, & odoramento aceti, et vaporis eius, et vnctione capitis cum oleo ros. et aceto plurimo, aut aqua acrestę, aut aqua granati, et stypticorum. Ille autem, qui fit propter potum narcoticorū, curetur secundum illud narcoticum, et detur ægro ad potandum theriaca ipsius, quod dictu ri sumus in libro. iiij. Subeth autem facti ex frigore extrinsecus adueniente, cura est potus theriacę, et mithridati, et diamuschi, et embrochetur caput cum aquis, in quibus cocta sunt ruta, et castoreum, et pyrethrum, et unguatur caput cum oleo de ben, et oleo c [de duabus spicis cū castoreo, et scilla, et oleo muscellino] et oleo costino cum castoreo. Et similiter adhibeantur emplastra facta ex castoreo, et scilla, et muscho. et fint castorei partes. ij. et scillæ pars. j. et muschi quantitas parua, et odoret muschum assidue: et vtatur eis, quæ dicta sunt in calefactione complexionis cerebri. sed d † [ ] cum labore absque facilitate. In illo autem, qui factus est propter dominium sanguinis, oportet ut incipiatur a phlebotomia cephalicæ, & uentosis crurium, aut phlebotomia saphenæ, & vtatur clysteri temperato, & subtiliatione cibi: & vtatur e [eo quod torrefactum est.] Illum autem, qui factus est propter dominium humiditatis puræ, quę non est cum materia, oportet ut cu-

10 res cum emplastris factis ex castoreo, & flore squinanthi, & costo, & nuce cupressi, & sauina, & euphorbio, & pyrethro, & f [desiccetur] ci- bus, & alienentur olea, & embrochę, nisi cum cautela. Humectatio enim, quæ est in oleis, qua- doque uincit virtutem medicinarum, nisi fiat administratio valde fortis. Et oportet vt administratio fiat odo- vnctionis capitis, & rubificationis eius, & odorationes muschi. Et si fuerit humiditas cū materia phlegmatis, oportet vt euacues cum clysteri forti prius, & ingenietur vt euomat: & plu-

20 ri forti prius, & ingenietur vt euomat: & plurimum eius, quod ex phlegmate, est in stomacho, oportet vt euomat cum eo, quod phlegma in- cidit ex eis, quæ dicemus in loco suo, & administra embrochas digestiuas fortes, & caputpurgia, & sternutatoria, et gargarismata. et ea, quæ sciuisti in canone, sicut tibi prçterijt. Et ex con- ra est, ut æger audiat, et uideat res quæ g [con- tristant ipsum; tristitia enim] in huiusmodi egritudinibus, in quibus debilitatur cogitatio,

30 et extinguitur, est ex eis, quæ commouent animam, et reducunt eam ad rectitudinem. Et ex medicinis quidē uigilare facientibus, est h [epithema factum] cum calcātho, et abstersio facta cum aceto: et cōstrictio extremitatum inferiorum, et administratio sternutatoriorum.

De a [uigilijs] & sahara. Cap. 4.

VIgilia quidem est dispositio aīalis, quum effunditur spiritus animalis ad instrumenta sensus, et motus, vt eis vtatur. Sahara vero est superfluitas in vigilia, et egressus a re naturali. Et eius quidem causa complexionalis, est caliditas et siccitas propter igneitatē spiritus, [et mouet] semper ad exteriora, et caliditas [...] hementius est faciens sahara, et c [anterius [...] ciens.] Et sahara quidem quandoque fit ex ni- trositate humiditatis d [occultatæ] in cerebro aut propter dolorem, & cogitationes commu-

50 nes. et est sahara, cuius causa est lumen, et loci luminatio, quum peruenit in huiusmodi ali- præparatus sahare. Et est sahara, quæ est prop- malitiam digestionis, et multitudinem reple- tionis. Et est sahara, quę fit causa eius, quod in- flat, et e [commouet] humores, et somnia, et ti- morem in somno, sicut fabę, et similia. Et est sa- hara, quę fit in febribus propter eleuationem vaporum siccorum mordicatiuorum ad cere- brum. f [Et dolor quidem, qui decrepitis acci-

60 dit ex sahara, est propter nitrositatem] humo- rum eorum, et salsedinem ipsorum, et siccitatem substantiæ cerebri eorum. Et est sahara, quę fit causa apostematis melancholici: aut cancri, in quo in partibus cerebri. Et dicitur quòd ille, in quo sahara fit fortis, deinde accidit ei tussis, [...] tur. Et nos quidem iam diximus in capitulo somni, quod oportuit nos dicere.

a B. illius membri.

b † B. &,

c B. nardino cū castoreo, & oleo de musco.

De signis. Cap. 5.

SIgna igitur eius, quæ fit a ſiccitate pura ſine materia,& non ſociata caliditati, ſunt leuitas capitis,& ſenſuum,& ſiccitas oculorum,& linguę, & narium:& non ſentitur in capite calor neque frigus. Eius verò quæ fit ex caliditate,& ſiccitate ſigna ſunt, inuentio ſignorũ ſiccitatis cum inflammatione, & aduſtione. Et quandoque eſt cum ſiti, & aduſtione in origine oculorum.Et eius quidem:quę fit ex nitroſitate humorum,ſigna ſunt,humectationis inuẽtio in naribus,& lippitudo oculorum,& ſenſibilitas grauitatis paruæ, & velocitas excitationis apud ſomnum cum [a] [ſaltu,] & illud quidem ſignificatur ex regimine præterito,& ætate.Et eius quidem, quæ fit ex illuminatione loci,aut ex cibo ſigna ſunt cauſæ eius. Eius verò quę eſt ex apoſtemate melãcholico ſigna ſunt, ſigna prędicta multoties.Sed eius,quę eſt ex dolore,aut cogitationibus communibus, & febribus acutis,ſigna ſunt eius cauſæ.

De cura. Cap. 6.

OPortet quidem, vt habens illam,cuius cauſa eſt ſiccitas, vtatur cibo humido,& balneis temperatis proprie: quòd ſi ipſum balneũ non facit dormire: tunc non eſt temperati corporis,& non bonę complexionis,& neque eſt niſi in poteſtate ſiccitatis, aut poteſtate humorum malorum,quos balneum eleuat. Et oportet,vt deferat cogitationem, & coitum, & laborem,& vtatur quiete, & tranquillitate,& aſſiduitate inunctionis capitis cum oleis humectatiuis prædictis,& emulſione lactis ſuper caput, & embrochis humectantibus prædictis: & attractione in naribus oleorum,& caputpurgijs ipſorum,& deſtillatione eorum in aure,& proprie olei nenupharini: & præcipue faciendo caputpurgium, & fricatione inferiorum pedum. Eius verò,quę cum hoc eſt ex caliditate, regimen eſt cum additione facta in [a] [regimine] harum medicinarum,& adminiſtratio, uerbi gratia raſuræ cucurbitæ,& portulacæ, & mucillaginis pſyllij, & virgæ paſtoris, & ſemperuiuæ,& ſimilium.Et ex huiuſmodi hypnoticis eſt ſonus ſuauis,ſubtilis, cum quo non eſt [b] [hezeze] & fit eius caſus grauis : aut ſi ſit cum † [c] [hezeze] ſit æqualis: & propter illud ſonitus arborum,& aquę,faciunt dormire. Eius uerò, quæ facta eſt ex dolore,regimen eſt ſedatio doloris; & ipſius cura eſt cum eo, quod proprium eſt vnicuique dolori in capitulo ſuo. Facta verò in febribus multoties habenti datur in potu [d] [adeiacur] purum,& facit dormire. Et oportet vt habens eam vtatur ablutione faciei,& embrochis,& unctione temporis, & frõtis cum oleo de papauere, & lactuca:& vt ponatur in ſorbitionibus ipſius ſemen papaueris albi. Et quandoque [e] [ſtupefacit ex] narcotis, quorum deſcriptiones ſunt in antidotario: & troch. de croco prædicti in. c. de ſoda calida, quum diſſoluuntur in expreſſione papaueris, aut aqua roſ.in qua coctum eſt papauer, aut aqua lactucæ,& linitur eo frons: conferunt. Et ex eis quidem,quæ ad illud experta ſunt, eſt ut ſumantur caſſia lignea,& opium,& crocus, & diſſoluantur in oleo roſ.& abſtergantur ex eis nares. Et ſimiliter epithema factum ex corticibus papaueris, & radicibus mandragoræ ſuper vtraque tempora, & etiam odoramenta ex eis. Et qui ſumit ex iſtis quantitatem vnius grani orobi, dormit ſomnum temperatum. Quòd ſi humor ad ipſum aſcendens fuerit groſſus; fiat emplaſtrum fronti eius ex meliloto cum chamęmilla,& [f] † [ſapa.] Et ex eis quidẽ,quæ dormire faciunt febrientes,& alios, eſt ut extremitates habentium † coma ligentur cum ligamine faciente dolorem, & coram ipſis ponatur lampas,& præcipiatur præſentibus, & multiplicent confabulationes,et ſermones, deinde ſoluantur repente, et remoueatur lampas, & præcipiatur ibi exiſtentibus, vt taceant repente,et tunc dormient. In ea autem,quæ facta eſt ex humiditate nitroſa ſalſa propter nitroſitatem,et ſalſedinem, oportet ut acceptio omnis acuti & ſalſi alienetur, et cibetur eam habens piſcibus petroſis, et carnibus ſubtilibus † ſurabeget cum pauco ſale, et euacuetur cum pilulis [g] † [ex fumoterræ,] et aſſidue fiat inunctio capitis, cum oleis ſuauibus tepidis. Quumque hæc ſpecies ſahare accidit in ætate ſenij,eius cura eſt praua. Veruntamen oportet vt eam habens utatur embrocha ex aqua, in qua cocta ſunt hordeum,et chamæmilla, et † matricariæ minoris,et non aliud omni nocte, facit enim bene dormire.Et ſimiliter odorent naribus facta ex oleo † matricariæ minoris, aut oleo irino,aut oleo de croco. Et quandoque oportet ut in potu tribuamus habenti ſaharan uirtutis cuius timetur reſolutio † grana ſex, et ſimilia ex opio,ut faciat ipſum dormire. Ei uerò, qui non habet ſaharam,cum huiuſmodi ſuperfluitate,ſufficit ut laboret et exercitetur et balneetur, deinde ante cibum bibat [h] [aliquantulum vini,] et comedat cibum, quoniam dormiet, in hora.

f B.mibachtegi. † robub. † ſaharam.

† cõdimenti genus. g B. alſabiar. † ſcheba.

† alhacuen. † alhacuen. † corataria.

h B.aliquid q̃d inducit ſedar.

ANNOTATIONES.

De uigiliarum cauſis, de interna quidem lege Galenum 3.*de aff.loc.primo de ſymptom.cauſ.nec non* 3. *aph. At de externis* 3. *in tertium de uulg. morb. De curatione uerò, & Galenus* 1. *ad Glauc. & Paulum libr.* 1. *&* 2.

Cap. 5. Cap. 8. com. 31. Comm. 16. Cap. 14. cap. 8. Cap. 42.

De læſione [a] [*ſenſus.*] Cap. 7.

a B. aldhen.

SPecies nocumenti [b] [ſenſus] contingentis in operationibus cerebri ſunt [c] [propter duas cauſas,] et cognoſcuntur tribus modis. Quum enim ſenſus hominis eſt incolumis, et imaginatio formarum rerum in ſomno,et uigilijs eſt ſana,deinde sũt [d] [res] et diſpoſitiones, quas uidet in uigilijs ſuis,aut in ſomno ſuo ex eis,de quib.poſſibile eſt ipſum [e] [proponere,] et remouentur ab eo, et quũ audit eas,et teſtificatur,non remanent apud eũ, tũc læſio illa eſt in memoria,et in poſteriore cerebro. Quòd ſi in hoc nõ eſt impedimentũ,ſed loquitur ea, q̃ nõ ſunt dicẽda,et timet ab eis,a quib.timere nõ oportet,et putat eſſe bonũ ꝙ non dẽt putari bonũ,et ſperat quod non eſt ſperandũ,et inquirit

b —— B. c B. Alia litera. manifeſtè. d B formæ,ſeu ſpecies. e B.ſermonem facere.

quod inquirendum non est, & facit quod faciendum non est, & non est potens f [seruare quorum vult recordari :] tunc lęsio est in cogitatione,& in parte media cerebri. Si verò ipsius memoria, & ipsius loquela sunt sicut esse debent,& non contingit in ijs, quæ agit,& loquitur aliquid contrarium rectitudini: & imaginatur res sensibiles,& colligit villos, & videt singularia mendosa,& ignes,& aquas, aut reliqua mendosa;aut debiliter imaginatur formas rerũ in somno,& vigilijs, tunc lęsio est in imaginatione, & in ventre anteriore cerebri.Et si aggregantur duo ex illis,aut tria; tunc læsio est in duobus ventribus,aut tribus. Et si cogitatio infirmetur, & accidat in eo abbreuiatio propter communitatem læsionis in memoria præcedentis primum:facilius est quam infirmetur cogitatio, & sequatur eam ægritudo memoriæ.Et quodcunque horum est declinans ad diminutionem, tunc ægritudo est ex frigore: & quodcunque est decliue ad permutationem,& agitationem,est ex caliditate.Et quidam existimauerunt,quòd declinatio ad diminutionem est propter diminutionem substantię cerebri : & hoc quidem non est longinquum apud me. Causa verò g [eius, aut est in primis] in ipso cerebro,aut est ex membro alio,& quandoque est ab extrinsecis,sicut percussione,aut casu. In curis autem oportet te esse solicitum secundum principia, quæ dixi in canone. Et collige ex tabulis ægritudinum membrorum capitis in libro secundo medicinas ad omnia illa iuuatiuas, quibus in eis uteris, & considerabis quæ ex eis h, [& inde eas considerabis, & alienabis eos a cibis,qui eos lędunt in ipsis.

f B. narrare qđ narrandum est de rebus.

g B. omnium il lorum aut est incipiens.

ANNOTATIONES.

De rectricum facultatum offensis seorsum agit,seruans placitum suum,quod et cæterorum ferè Arabum fuit,quòd singulæ animales facultates singulas seorsum sedes sortitæ sint:quod quidem sensisse uidetur & author libelli de oculis,part.2. Ex Galeno tamen nusquam id colligere est. Et multum sanè quis referre existimarit curationis gratia, nosse,qua in parte hæc,aut ea facultas collocetur. Verum,quũ neruorum,qui mouendo corpori seruiunt, in occipite ortus sit,sentiẽtium uero in syncipite,res ipsa,applicandi remedij locum demonstrat.Ac ad motricum quippe adiuuandã facultatem,apponenda posteriori parti præsidia, inter omnes constat.in rectricum uero,ac sensitricum potentiarum uitijs Galenus commodissimam eam admouendi auxilij partem putat in syncipite, in qua sutura coronalis est posita. 2.de comp.med.per loc.& alibi.

cap.2.

De permistione [sensus] & alienatione. *Cap. 8.*

b [Permistionis uerò sensus et alienationis declaratio,est,enim,quæ fit] propter cerebrum ipsum,est aut ex cholera nigra, aut ex sanguine calido inflammato, aut ex cholera citrina,aut ex cholera rubea, aut ex calore puro, aut ex uapore calido. c [Et illa quidem sunt ex illis,] quæ desiccant, quare cerebrum materia spiritus innati priuatur, per cuius simile possibile est rationi uiam suam seruare. Et facta pp membrũ aliud, aut corpus,est sicut,quæ fit propter stomachũ,aut os eius, aut † hypochõdria, aut propter matricem,aut propter totum corpus,sicut in febribus.Et totum illud est propter qualitatem puram uenientem ad ipsum, sicut eleuatur a digitis pedum,& manuum, quando apostemantur,& a membris corruptę complexionis d [apostematis,] aut propter uaporem [illegible] calidum cholerę,& phlegmatis iam putridi,& [illegible] acuti. Et permistio rationis magis incolumis est,quę est cum risu,& quæ est secundum quietem,& deterior est,quæ est cum agitatione, & rixa, & audacia.

a B. alhachel.
b B. Permixtio uero rationis,& alienatio ẽ, uel connumeratur inter illa. Facta autem.
c B. & illud est ex eis quorũ nocumentum alleuiatur in huiusmodi. Aut exsiccitate propter præcessionẽ uigiliarum,aut cogitationis, aut reliquorum.
† mirach.

De signis. *Cap. 9.*

SCias, ꝙ omnis dolor vehemens, de quo patiens non conqueritur,& in quo non sentit,permistionem,& vrina oleaginea a † [ ] significat in febribus permistionem rationis. Quæ verò fit ex melancholia, est cum tristitia,& æstimatione mala b [aut]cum signis melancholiæ. quorum in capitulo ipsius rememorabimur.Et si melancholia est cholerica,est cum c [lupinositate & audacia.] Et si est melancholia sanguinea,est illic lætitia,& risus cũ exuberatione venarum. Facta autem a cholera citrina,est cum inflammatione,& caliditate,& rixa,& malitia morum,& agitatione vehementi, & imaginatione ignis, & scintillarum,& citrinitate coloris, & inflammatione capitis, & extensione cutis frontis,& profundatione oculorum,& saltu ad d [oppositum. Et in illa quidem,quę fit ex rubea, sunt accidentia ista uehementiora,& magis peruersa. Et huiusmodi quidem generis est permistio e † [ ] quæ fit in febribus,& plurimum fit in pestilentialibus. Cum ea autem,quę facta est ex caliditate,& siccitate puris,non sunt grauitas, neque signa materierum prędictarum in canone, & in capitulis pręcedentibus.Factam autẽ ex phlegmate iam putrefacto,& acuto habentibus accidit,ut eis adsit cum permistione f [seueritas, & ut eleuent supercilia sua manibus suis omni hora,& ut ipsorum capita grauentur,et patiantur † carum propter substantiam frigoris,sicut permiscentur eorum rationes propter accidentia caliditatis.Et isti quidem non separantur ab eo, quod tenent,et plurimum quidem accidit eis,ut existiment se ipsos bestias,et aues. Et uniuersaliter quidem permistio rationis,quum accidit a caliditate sicca, tunc ipsam significant uigiliæ,aut a caliditate humida sanguinis, aut a phlegmate putrefacto, tunc significat ipsum † carum. Illa uerò cuius causa est uapor ascendens ex membro, cognoscitur ex dispositione illius membri dolorosi,si fuerit membrum,aut totius corporis,si fuerit comprehendens,sicut in febribus g [communicantibus.]et cognoscitur an est pura,aut est h [materia,aut uapor.]Et signa quidem omnium illorum prædicta sunt in capitulo de soda.

De cura. *Cap. 10.*

CVram autem,quæ melancholię adhibetur, dicemus in capitulo melancholiæ. [illegible] ra autem permistionis factæ ex sanguine [illegible]

tet incipere a phlebotomia;& ab omnibus,quę temperant ſanguinem,& ipſum infrigidant,& eius eſſentiam rectificant. Eius verò,quæ facta eſt ex citrina,aut rubea,cura eſt vt incipiatur,& euacuetur,& permutetur complexio, aut corporis totius,aut capitis propriè:& adminiſtrē-tur infrigidationes, & humectationes prædictę in canone:& adminiſtrētur emplaſtra poſt raſionem capillorum:& ſi [a] [coarctatur, & fortior fiat,regatur alio regimine.] & ex eis quidem, quæ conueniunt permiſtioni [b] [ſenſus choleræ] eſt ceratum infrigidatiuum ex oleo roſ.& aceto ſyncipiti ſuperpoſitum [c] [&] oleū viol.& lac ſi non fuerit febris:aut oleum roſ.& papauer,cum cautela repreſſionis vaporū.Quū que vigiliæ adſunt,tunc omnia epithemata nō ſunt iuuantia: & quandoque faciunt eum poſſidere conſtrictionem [d] [caliditatis:quare] nō facias caputpurgium [e] [& facias]augmentū in attractione: imò conſequenter adhibe clyſtere lenitiuum.In ea autem, quæ fit propter mēbri communitatem, vtere capitis confortatione, & eius infrigidatione, & attractione ad contrarium, & hoc totum quidem iam ſcitur ex canonibus præteritis vniuerſalib.& particularibus.Quumque cum [f] [caliditate,&] rationis permiſtione non ſunt debilitas,& ſigna apoſtematum,oportet vt patiens alapis cędatur uehementer:& quandoque neceſſaria eſt percuſſio, vt ad ipſum ipſius redeat ratio : & quandoque oportet,vt caput eius ſecundum crucem cauterizetur, ſi nihil aliud confert. Et ex rebus ipſis conferentibus eſt, vt fundatur ſuper capita ipſorum decoctio pedum, & capitum, & multoties ſanat eos [g] [alfeſur,] quum ex eo bibunt,& comedunt ipſum diebus aliquibus, ſicut eſt, aut in aliquo alio fructuum ex dulcibus inter ea, quæ cooperiunt, & faciunt non apparere.

[a] [*De ſtoliditate & amentia.*] *Cap.* 11.

DIfferentia inter permiſtionem rationis, & inter ſtoliditatem, & amentiam (quamuis ſint duo impedimenta rationis, & ſit cauſa faciens contingere vtraſq; ſimul cadens in ventre medio cerebri) eſt,quòd permiſtio [b] [ſenſus] eſt lęſio in operationibus cogitationis ſecundum mutationem:Stoliditas uerò, & amētia ſunt læſio ſecūdum diminutionem, aut deſtructionem, & diſpoſitio ſimilis [c] [fatuitati, & phantaſiæ.] Et tu quidem iam ſciuiſti,quòd ſpecies [d] [operationum] ſunt tres.Huiuſmodi autem ægritudinis cauſæ aut ſunt frigiditas pura,aut cum ſiccitate,comprehendens ſuper vētrem medium cerebri in longitudine dierum & ſpatij:aut frigiditas cum [e] [aliquo phlegmatico]in uacuitatibus uaſorum cerebri.Et cauſa [f] [in hoc non eſt nocumentum ex frigiditate, & non ex caliditate,niſi] quoniam hoc nocumentum eſt deſtructio, & diminutio. quoniā caliditas eſt faciens cogitationem,quę eſt unus ex motibus ſpiritus,quo mouetur ab anteriore parte cerebri uſque ad eius poſtremam & e cōtrario.Et [g] [caliditatē quidem eleuat motus,] & iuuat ipſam. Et congelatio prohibet ipſum. Quapropter poſita eſt complexio huiuſmodi parti cerebri decliuis ad caliditatem, & poſita eſt in medio, ut ſit ei reditus ab imaginatione ad memoriam. Et tu quidem iam ſciuiſti imaginationem,& memoriā in loco ſuo. Hæc aūt ægritudo curatur calefactione cerebri,& humectatione ipſius,ſi fuerit cum ſiccitate. aut reſolutione eius,quod eſt in ipſo,& euacuationib.cum medicinis magnis,& uomitu facto cū oxymelle ſquilliti co, [h] [aut] ſemine raphani,ſi fiunt a materia.Et oportet ut ex illo perueniatur ad excitandum cor cum medicinis ſibi propriis, ſicut diamuſchū,& mithridatum,& [i] [† tryphera,] & his ſimilia. Et non oportet,ut prolongemus ſermonem in hoc capitulo,iam.n.ſciuiſti modum ſimilem huius regiminis in canonib. in eo quod præteriit. Et oportet quidem,ut hoſpitium eius domus luminoſum ſit.& uniuerſaliter quidem uigiliæ,& ſahara, & ſubtiliatio cibi,& paucitas ipſius,& declinatio ad complexionem ſicciorem, & ſubtiliationem ſanguinis, & ad temperandum ipſum, & [k] [paucitas ipſius & calefactio eius,] ita quòd non ſit uehemēs ebullitio,& calefactio,imò ſit caliditas ſubtilis,non feruens. [l] [Hæc.n.ex eis eſt,quę rectificant ſenſum, & mundant ipſum.] Et nihil eſt magis inimicum [m] [ſenſui,] quam repletio ex cibis & humiditatibus. Et ſiccitas nocet [n] [ſenſui non unde eſt diminutio,ſed unde eſt ſuper fluitas in uelocitate motus, aut unde eſt paucita ſpiritus uehementer, aut eius reſolutio cum aliquanto motu.

h B.&

i B. almeerha. † elinufera.

k B.paucitatem ipſius & calefactionem eius.

l B.eſt ex eis q̄ rectificant, uel acuunt rationē, ſeu intellectum, & clarificant ipſum.

m B.rationi.

n B. rationi nō unde eſt ſiccitas

De corruptione memoriæ. *Cap.* 12.

IPſa eſt compar ſtoliditati, niſi quia eſt in poſteriori cerebro,quoniam eſt diminutio in aliqua operationum poſterioris cerebri,aut deſtructio in omnibus.Et eius quidem cauſa prima apud Gale.eſt frigiditas,aut pura, aut cum ſiccitate,& non imprimitur in illa ſimile, aut cum humiditate, & non ſeruat quod impreſſū eſt in ea. Sed ſi eſt cum ſiccitate, ſignificant ipſam uigiliæ, & in ſomnietates, et quod ſeruat res præteritas, et non eſt potens ſeruare res momentaneas,et illius horæ. Et ſi eſt cum humiditate,ſignificat eam† ſomnolentia, et quòd pręterita penitus non ſeruat. Et forſitan ſeruat ea,quę ſunt illius horæ,et momentanea,ſpatio maiore,quam præterita. Et ſi fuerit illic frigiditas pura,erit ſtupor et [a] [uertigo.] Et fortaſſe erit ex ſiccitate et caliditate,et erit cum ea permiſtio [b] [ſenſus.] Et illud quidem eſt aut in illa parte cerebri ipſius,aut in uentre ipſius, aut in uaſe eius. Et quandoque fit propter humores, et malitiam complexionis temporum, peruenientem ad cerebrum.Et quidam antiquorum iam dixerunt hoc, et eſt ex eis, quæ teſtificata ſunt et experta, et obliuio quidem, et corruptio memoriæ,ſecundum plurimum non accidunt,niſi ex frigiditate,et humiditate. Quandoque tamen fit ab apoſtematibus cerebri, et propriè frigidis.Et ſcias,quòd obliuio,quando accidit cum ſanitate, nuntiat ęgritudines cerebri [c] [propinquas,] ſicut apoplexiam, epilepſiam,et lethargiam.

† ſubeth.

a B.ſcotomia.

b B.rationis.

c B.fortes.

De signis. *Cap.* 13.

a † B. specierũ eius & causarũ ipsius.

OPortet, vt cognoscas illud ex canonibus prædictis, & non iteremus eos in omni hora.

De cura. *Cap.* 14.

a B. Alia litera. associatur caliditati, & siccitati.

ILla autem, quę a [separata est a caliditate, & & siccitate] est facilioris curæ. Et huiusmodi quidem cura est cum eo, quod dictum est multoties. In ea verò, quæ facta est a siccitate nuda, oportet ægrum nutriri ex cibis humectantibus temperatis. Et vt administres exercitiũ partium capitis cum fricatione, & compressione facta cum pannis asperis, & motionem manuũ & pedum. Et vniuersaliter exercitiũ, quod non sit forte, sed sit secundum quantitatem, qua fiat fames, & b [proueniat ad augmentum cibi, & quietem, & somnum, & balneum, & calefactionem] cum emplastris calefacientibus notis, quorum rememorationem non iteramus: & cum uentosis super caput absque scarificatione: & cum medicinis rubificantibus: & fortasse necesse erit ut c [plurimum sit posterius, vbi collum iungitur cranio.] Et administrentur aquę, in quibus cocta sint chamæmilla, & melilotum, & pedes caprarum: & ex oleis, oleum de lilio, & narcisso, † & Keiri. Quòd si fuerit a materia habente frigiditatem, & humiditatem, euacua ipsam post digestionem cum eo, quod scis. Et habitet in domo multi luminis. Et incipiatur primum ab euacuantibus, quę sunt faciliora, sicut hiera, & pulpa coloquintidæ, & castoreum. Deinde gradatim procedat ad hieras magnas: postea administretur, si confidis, quòd non est malitia complexionis calidæ, confectionẽ anacardinam: quoniam est fortior in confortatione d [sensus,] sufficienter faciente acquirere seruationem iuuatissimam seruationis: & administrentur reliqua e [digestiua] ex rubificantibus, & gargarismis, & odoramentis etiã, quæ scis. Et nõ festines in desiccatione eius, sed gradatim procede. Et caue ne desiccatio tua consequatur f [finem] humiditatum principalium: & sequatur eam frigiditas complexionis: Illud enim est ex eis, quæ in obliuione augmentum præbent. Et oportet, vt alienent a se ebrietatẽ, & sufflationem ventorum, & repletionem, & alienentur ab ablutione cum aqua penitus, calida quidem, propter illud quod est in ea de mollificatione, & a frigida quidẽ, propterea quòd stupefacit & nocet spiritui sensus. Quòd si eis accidit repletio, subtilient regimen post ipsã. g [oportet ergo vt alienentur a cibis retentiuis, & grauatiuis, & vaporosis.] Repletio verò ex vino facta nocet valde; sed parum dilatat animam, & confortat spiritum, & facit ipsum bonum, & excusat a multiplicatione aquæ: eius enim multiplicatio est res magis nocens eis; & h [dormitio multa in meridie.] Et vniuersaliter somnus multus nocet multum, & propriè super repletionem plurimam. Superfluitas quoque vigiliarum resoluit spiritum, & debilitat eum. & cum hoc replet cerebrum vaporibus. Et ex eis quidem, quæ experta sunt, est acorus nutritus, & piper longum nutritum, & inuenta sunt manifestè addentia in seruatione. Et medicamen hoc expertum, & eius quidem conf-
ctio. Recipe olibani, cyperi, piperis † [
croci, myrrhæ partes æquales commisceantur.
Sumatur omni die pondus. ℨ. vnius. Et hoc etiã
iam expertum est: piperis partes. ij. cymini tan-
tundem, zuccari albi partes. iij. Et expertum e-
tiam omni in die in ieiuno potare in in ipsa oli-
bani. iij. quartas aurei, & piperis quartam; & ite-
rum cymini partes. v. piperis. i. acori. ij. cyperi. ij.
myrobalini. ij. mellis anacardi. i. mellis duplum
omnium. Et oportet, vt redeas ad medicinas sin-
gulares scriptas in libro secundo; & earum lo-
cus est in tabulis ægritudinum capitis. Et opor-
tet, ut sit hospitium huius domus, in qua sit lu-
men plurimum. Facta verò ab apostematibus
cerebri, curatur cum eo, quod dictum est in
† phrenesi, & in lethargia, & † comate vigili.

b B. exquiratur uel necessarium sit augmentũ in cibo, & trãquillitas, uel quies, & somnũ & balneum, & calefaciat.

c B. ponantur duo cauteria posterius alchafa.

† ex violis luteis.

d B. rationis.

e B. calefacientia.

f B. cõsumptionem.

g B. Et oportet vt alienet cibos indacentes suberb. & grauatiuos, & stupefactiuos, & uaporosos. Alia litera. Et oportet, vt alienent cibos grossos, & grauatiuos.

h B. ociositas multa.

ANNOTATIONES.

Memorię offensam frigiditatis sobolem existimat Galenus siue naturalis sit, siue morbosa. de naturali agit lib. ar. med. de non naturali uerò 3. de loc. aff. Pro huius aff- ctus curatione uide quæ Galenus eo 3. de loc. aff. & qu- Paul. lib. 3.

De corruptione imaginationis. *Cap.* 1

IPsa a [eadem cognoscitur in signis narratis in aliis capitulis, ueruntamen est in anterio-
re parte cerebri: & eius corruptio, aut est ut ima-
ginetur quod non est, & videat res, quibus non
est inuentio; & illud est propter dominiũ cho-
leræ in anteriore parte cerebri, aut propter do-
minium malitiæ complexionis calidæ, absque
materia; aut ut minuatur imaginatio, & debili-
tetur ab imaginando res imaginabiles, & ne-
uideat uisiones, & somnia nisi parum, & obli-
scatur eorum, & obliuiscatur formarum sensa-
tarum qualiter sunt, & neque imaginetur ea;
& eius quidem causa est eadem causa, quæ est
diminutionis memoriæ, veruntamen plurimũ
corruptionis memorię, non fit nisi a frigidita-
te & humiditate, & b paucitas ipsius] fit a sicci-
tate, & res hæc est e conuerso. [veruntamẽ hoc
instrumẽtum lene creatum est, vt velociter fiat
impressio eius quod imaginatur, & illud durũ
ut d [solutio] ipsius difficilis fiat ab eo, quod in
ipso est impressum e [ptopter res cadentes] in
ipso e contrario; & corruptio quidem f [me-
morię cadit in duabus dictionibus] sensatorũ,
& in corruptione compositionis eorum, g [&
corruptio imaginationis cadit, sicut in sensatis,
& formis ipsorum.] Et hoc quidem scitur ex
arte alia. Quod aũt magis significatiuum est,
ægritudo est ex humiditate, aut siccitate, est di-
spositio somni, & uigiliarũ, & dispositio sicci-
tatis oculorũ, nariũ, & humiditatis eorum, &
dispositio coloris linguę, & humiditatis eius
aut siccitatis ipsius. Et quãdo est ægritudo cor-
ruptionis imaginationis, nõ ipsius diminutio,
tu es sufficiens ad cognoscendum eam et, qui-
do est a melancholia, aut cholera, aut cõplexio-
ne calida singulari, propter illud quod dictum
est, & scitur. Curæ aũt illius sunt, secundum cu-
ras, quę sunt in ægritudinib. pręteritis, uerun-
tamen oportet, ut h [cura] sit in partib. princi-
piorum

piorum sensus: & si necessaria est fricatio, aut ventosarum appositio: fiat in anteriore parte cerebri.

De[a] *mania.* *Cap.* 15.

EXpositio maniæ est b[dæmoniũ lupinũ:] Canina vero, est species eius existens cum ira permista tripudio c[& inquisitione corrupta permista petitioni,] quemadmodum est ex naturis canum. Et scias quòd materia faciens d[dæmonium lupinum] est in substantia materiæ facientis melancholiam: quoniam vtręque sunt melancholicæ: veruntamen causa faciens e[dæmonium,] est melancholia adusta, facta aut a cholera, aut a melancholia, quæ est deterior: & faciens melancholiam est melancholia naturalis multa, aut adusta: sed facta a phlegmate, aut sanguine dulci, f[tamẽ parum fit a phlegmate adusto, si autem fiat ab ipsa melancholia; tunc plurimum, quum fit melancholia, nõ est nisi mania cum sua applicatione] in anteriore parte cerebri, & substantia eius: quoniã ipsius applicatio ad cerebrum, est sicut applicatio materici † phrenitidis. Et melancholia quidẽ est cum malitia existimationis, & cogitatione corrupta, & timore, & quiete: & non est in ipsa agitatio vehemens. Mania vero tota est agitatio, & saltus, & inquisitio, g[& lupositas,] & aspectus, cui non assimilatur aspectus hominis: imò res, cui magis similis est aspectus h[luporum.] Et differt ab vna specie † phrenitidis, cui eam habens in dæmonio assimilatur: quoniam cum hac ægritudine non est febris secundum plurimum, sed Karabitus non euacuatur ab ipsa. Canina autem est species maniæ, in qua est associatio vehemens, & amicitia cum obedientia, & conuenientia simul. Et in ipsa quidem non est credulitas contentionis, quæ est iņ mania: & est quasi ad sanguineam propinquior. Hæc autem ęgritudo plurimum accidit in autumno propter malitiam humorum. Et quandoq; multiplicatur in vere, & in ęstate. Et est ei excitatio apud flatum septẽtrionis, propter desiccationem Septentrionis. Et hanc quidem ægritudinem plurimum non resoluunt nisi hæmorrhoides & varices. Et quum accidit successione eius hydropisis, soluit eam cum humiditate sua, proprie, quũ eius causa est caliditas hepatis, & ipsius siccitas: & multoties accidit hęc ęgritudo propter communitatem stomachi, quam vomitus sanat.

ANNOTATIONES.

Mania, de qua hoc loco, eo ab affectu, quem in superioribus nuncupauit sibare, distinguitur, quòd is cum febre est, hic sine febre, a melancholia uerò, ut hic dicit, quod in mania importuni motus, & furores sint, in melancholia non ita. Pro huius affectus notitia uide Galenum 3. de loc. aff. Cap. 7.

De signis manię uniuersalibus, & specierum eius. *Cap.* 16.

SIgna itaque vniuersalia eius sunt, ꝙ mutatio operationum moralium, & mobilium est mutatio prædicta. Signa vero indicantia ipsam sunt, sicut incubus cum caliditate cerebri: & sicut si repleantur pedes sanguine, & fiant rubei; aut coaguletur sanguis in mammilla mulieris. Et significat motus corruptionis sanguinis. Et primum quandoque significat a † [ ] quòd facta est causa corruptionis sanguinis in membro, in quo calor innatus non est fortis, regens sanguinem bene: imò corrumpitur in ipso sanguis aliqua corruptionis specie. b † [ ] Et quum accidit signum primum in fine manię, forsitan significat ipsius resolutionem significatione varicum. Et multoties accidit mania in ægritudinibus acutis significans crisim: ergo, si reliqua signa eius inuentionem c † [ ] attestentur, significat, quòd crisis erit bona. Et quandoque est vehementia manię significans crisim ipsius manię. Et signum quidem factæ ex melancholia adusta a melancholia est, quòd eius d[dęmonium, & lupinositas] eius fiunt cum cogitatione, & quiete spatio aliquo, deinde quum mouetur, e[& loquitur, incipit ratiocinari] cogitans: postea quum iteratur super eum, non est possibile euadere ex eo, neque facere silere ipsum. Et est extenuatio corporis in ipso vehementior, & color ad nigredinem decliuior, & somnia deteriora: & quandoque vomit aliquid acetosum, ex quo ebullit terra. In ea vero, quæ est ex melãcholia cholerica, fiunt permutationes ad contentionem velocius: & quies ab ea velocius, & non recordatur contentionis, & odij, sicut recordatur eius primus, aut minoratur eius quies, & multiplicatur motus ipsius, & rixa, & agitatio eius.

a † B. &.
b † B. nocentis cerebro.
c † B. bonitatis
d B. gienun, & alsebhaie.
e B & aliquis eum alloqui ur incipit tacere.

De cura. *Cap.* 17.

SI repletionem vides humorum, phlebotoma. Et si vides dominium choleræ in corpore per vrinam, & reliqua signa, euacua cum decoctione epithymi, aut decoctione myrobal. si est cholera melancholica. Et si est melancholia pura, fortasse necesse erit tibi, ut euacues cũ epithymi puri pondere a[trium ʒ. cum oxymelle,] & pilulis de azulo. Deinde veni ad caput, & euacua, si est ibi repletio sanguinea, aut melancholia sanguinea, ex venis, quæ sunt sub lingua. Et assidua ipsius euacuationem cũ his pilulis: quarum confectio. Recipe hierę picræ, epithymi, stœchados omnium trium ana partem j. scammoneæ, myrobal. amborum ana partem mediam, fiant ex ea pilulæ magnæ. Et post uniuersalem euacuationem in noctibus separatis sumatur ex eis quaque nocte pondus. ʒ.ij. Et ex eis, quæ conferunt ad illud, sunt pilulæ istiusmodi: epithymi, polypodij amborum ana. ʒ.v. lapidis armeni, myrobal. kebul. ana. ʒ.j. stęchados. ʒ. x. salis Indi, pulpę coloquintidæ amborum ana. ʒ.iiij. belliri. embli. † thymi, ellebo nigri, omnium ana. ʒ.ij. turbith. ʒ.xx. conficiantur cum oxymelle mellino, & administrẽtur. Et fiant gargarismata cũm oxymelle scammoneato. Et nõ superflue utaris de pilulis de b[sceibar:] sed vtere eis tanto tempore, quo c[assidue inuenitur in eis] leuitas. Qum autem malitiam complexionis calidæ sentis, ab-

a B. Alia litera. octo drach. cum syrupo acetoso.
† hasce.
b B. alsabiar.
c B eum eis inuenitur.

ſcinde eas:& poſt purgationem perueni ad infrigidationem,& humectationem cum embrochis,& alijs. Et fortaſſe neceſſarium erit, vt in die quinquies embrochentur,& liniantur capita ipſorum ex decoctione pedum,& capitum: & mulgeatur ſuper ipſa lac, & ponatur ſuper ea butyrum crudum, Sitque intentio tua in humectando maior intentione tua infrigidãdo. Veruntamen ſi non inuenis medicinas vehementis humectationis, niſi frigidas, pone cum eis chamęmillam. Et fortaſſe neceſſarium erit tibi, vt eos dormire facias, medicamen tribuere eis in potu [d] † [ ] Dabis ergo ei ad bibẽdum cum aqua granatorum dulciũ, vt humectet: aut cum ſyrupo de prunis, vt leniat: aut cũ aqua hordei. Et eos embrocha eos [e] † [ ] cum aqua, in qua coctum ſit papauer, vt dormiant: verum rectius eſt vt ponas in eo parum chamæmillę:& emulge ſuper caput lac:& olea iuuantia ad illud sũt bona. Et quum adminiſtraueris embrochas, & caputpurgia, & olea humectantia ingenia, ut dormiant poſtea ſecundum diſpoſitionẽ, qua fit ſomnus ex embrochis,& oleis facientib. † ſubeth,& proprie oleo ex lactucis: & in potu tribue eis quod humectat, ſicut aqua hordei. Et non des eis ad potandum aliquid, quod currat curſu oxymellis:& in quo ſit ſubtiliatio,& deſiccatio,& inciſio. Et quoties videris naturã duram, clyſteriza infirmum, vt non eleuentur ad caput vapores impedientes ex fæce. Et oportet vt in aquis ipſorum des eis in potu radices fœniculi ſylueſtris,& ſemen eius,& radicem vitis albæ [g] [& eſt alfeſir,] quoniam ſunt iuuatiua. Sitque ipſorum ex eis potio quaque die aur. j. Si autem ea non biberint, abſconde illa in cibis eorum. Et coram infirmo ſedeat, de quo uerecundetur,& quem timeat: & ſtringantur coxę,& crura eius ſemper, vt aſſidue uapor ad inferiora trahatur. Quod ſi timetur, quòd ſeipſos lædant, ligentur fortiter,& intromittantur in cabijs,& ſuſpendantur in ſuſpenſorio eleuato, quod eſt ſicut [h] [argeatum.] Et oportet ut ſint cibi eorum humidi ſecundum omnem habitudinem: ueruntamen oportet ne cum ſua humiditate ſint ex eis, quæ oppilationes venire faciũt, ſicut amylum, & quæ ſimilia ſunt ei, illud enim ualde nocet eis. Et non detur ipſis, quod plurimum prouocat urinam. illud.n. ipſis nocet. Et reliquę curæ ipſorum, in quibus oportet ut ſibi timeant,& ſibi caueant, ſunt cura melãcholiæ:& nos rememorabimur eius in ſuo capitulo. Quumq́ue declinant, non eſt malum, ſi ad potandum detur eis uinum plurimũ commiſtum: nam illud humectat eos, & dormire facit.

d † B. diacodiõ.

e † B. etiam.

† ſomnolentiã.

g B. quæ eſt alſeſera.

h B. argiuhaie, uel ſicut alargiuha.

De melancholia. Cap. 18.

DIcitur melancholia mutatio exiſtimationum,& cogitationũ a curſu naturali ad corruptionem,& ad timorem,& ad malitiam propter complexionem melancholicã, facientem [a] [ſylueſtrem] ſpiritum cerebri interius,& facientem ipſum timidum propter tenebras ipſius, ſicut tenebrę extrinſecæ ſolicitant,& timere faciunt ſecundum quòd complexio frigiditatis,& ſiccitatis contraria eſt ſpiritui, debilitãs ipſum ſicut complexio caliditatis & humiditatis: ut complexio uini eſt conueniens [b] † [ ] & confortans. Quumq́ue melancholia componitur cum rixa, & ſaltu, & [c] [ſcintillis,] permutatur, & nominatur mania. Et [d] † [ ] neque dicitur melancholia, niſi cuius euentus eſt a cholera nigra, non aduſta. Et melancholiæ quidem cauſa, aut eſt in ipſo cerebro, aut extra cerebrum. Et illa, quę eſt in ipſo cerebro: aut eſt ex malitia complexionis frigidæ & ſiccæ ſine materia permutante ſubſtantiam cerebri,& complexionem ſpiritus luminoſi ad tenebras: aut eſt cum materia. Et illa quę eſt cum materia, aut eſt [e] [cum] materia, quę eſt in uenis veniens ad eas [f] [&] ex loco alio,& conuertitur in eis ad choleram nigram propter aduſtionẽ [g] [eius] quę in eis eſt, [h] [&] fit fæx:& hoc eſt plurimum: aut eſt ex materia imbibita in corpore cerebri, [i] [& eſt impediẽs] cerebrum qualitate, & ſubſtantia ſua, & effunditur in uentres. Et multoties fit permutatione ex epilepſia. Illi uerò, cuius cauſa eſt extra cerebrum, communicat res, aliqua, ex qua ad cerebrum humor eleuatur, aut uapor tenebroſus. Eſt ergo res illa, aut in toto corpore, quum ei dominatur complexio melãcholica: Aut ſplẽ, cum in ipſo retinetur melancholia, & non poteſt ipſam purgare: aut eſt defectus, & non põt trahere choleram nigram ex ſanguine: aut quia in ipſo prouenit apoſtema; aut non prouenit, ſed nocumentum aliud: Aut propter uehementiam caliditatis hepatis: Aut eſt res illa ipſum † hypochõdrium, quum in ipſo adunantur ſuperfluitates nutrimẽti, & uapores inteſtinorũ, & aduruntur humores ipſius,& conuertuntur in genus melancholiæ,& faciunt euenire apoſtema: aut ſi non faciunt euenire, eleuatur ex ei, uapor tenebroſus ad caput. & nominatur hoc [k] † [ ] inflatio mirachia,& melancholia eleuatur ab mirachia. Et ipſa quidem multoties aduritur apoſtemate portenariorũ hepatis, & eſt illud quod ſanguis † hypocondriorum: & eſt melancholia mirachia. Gal. poſuit cauſam in melancholia mirachia. Et Theophilo quidem uidetur, quod eius cauſa eſt uehementia caliditatis hepatis, et inteſtinorum. Et quidam alij ponunt cauſam in ea oppilationes, [l] † [ ] quæ fiunt in meſaraicis, et ſi non ſit apoſtema. Significat ergo qui ponit cauſam in illo oppilationem in meſaraicis, quòd nutrimentum ipſorum non penetrat ad uenas, et accidit ei corruptio: et ſignificat, qui dicit illud eſſe propter apoſtema, longitudinem retentionis cibi in eis crudi cum diſpoſitione ſua. Et hoc apoſtema ſecundum plurimum non fit calidum, [m] [ſed neque] eſt illic febris et ſitis, et uomitus cholerę. Et quandoque eſt cauſa generationis eius [n] [aer exterior.] Et principium quidem generationis eſt in cerebro, [o] † [ ] quum in ſtomacho eſt apoſtema calidum, & [p] [aduritur vapor eius in humiditatib. cerebri:] ut eſt in matrice, aut in reliquis membris capiti communicantibus. Eius uero, quæ fit a frigiditate et ſiccitate ſine materia, cauſa eſt malitia complexionis melancholicæ in corde cum materia, aut ſine materia, cui communicat in ipſa cerebrũ, quo-

quoniam spiritus animalis continuus est spiri tui vitali, & ex substantia ipsius. Quare comple xio eius corrupta melancholica, corrumpit cõplexionem cerebri, & conuertit ad melancholiam. Et quandoque fit propter causas alias infrigidantes & exsiccantes: non ex corde solum: quum tamen non sit possibile, vt fiat absque communitate cordis, imò fortasse magnitudo causæ ĩ ipso erit ex corde. Et propter hoc necessarium est vt [q] [consequatur] cura cordis cũ cura cerebri in hac ęgritudine. Et scias quòd sãguis cordis, quando est tersus, subtilis, clarus, lętificans, resistit corruptioni cerebri, & rectificat ipsum; immò non est mirum, si sit secundũ plurimum principium illius ex corde; licèt nõ confirmetur hæc ægritudo, nisi in cerebro. non enim est nouum & longinquum mirum, si cordis complexio primum corrumpatur; & sequatur eam cerebrum [r] [&] corrumpatur cerebri complexio, & sequatur eam cor, & corrumpatur complexio spiritus in corde, & fiat [s] [syluestris,] & corrumpat quod ex eo penetrat ad cerebrum, & iuuet cerebrum ad se corrumpẽdum. Et quandoque accidit in fine ægritudinum materialium, & propriè acutarum melancholia, & est signum mortis, & tunc accidit homini illi, vt recordetur mortis, & mortuorum plurimũ. Et vniuersaliter quidem cholera nigra multiplicatur, & generatur quãdoque causa membri operantis nutrimentum, quòd est hepar, quum aduritur sanguis, aut debilitatur ab expulsione superfluitatis melancholicę, & est minus: Et quãdoque causa membri, quod est euacuatorium choleræ nigræ, & est splẽ, quum debilitatur in duabus rebus; quarum vna est attractio fęcis sãguinis, & cinereitatis eius ab hepate, & altera est expulsio superfluitatis, quæ ex eo ad ipsum trahitur ad [t] [locum qui est pręparatus.] Et quandoq; generatur cholera nigra in membro alio, aut propter uehemẽtiam adustionis nutrimenti eius, aut causa defectus ipsius ab expulsione superfluitatis nutrimenti sui, quare resoluitur eius subtile, & fit fęx spissum ipsius melancholicum, aut propter vehementiam infrigidationis, & desiccationis eius, quod ad ipsum peruenit. Et quandoque etiam fiunt causa in generatione eius, cibi generatiui cholerę nigrę. Et quibusdam medicorum uisum est, quòd melancholia contingat a dæmonio: sed nos nõ curamus, quum physicam docemus, si illud cõtingat a dæmonio, aut non contingat, postquã dicimus, quoniã si contingat a dæmonio [u] [sufficit nobis,] ut cõuertat complexionem ad choleram nigram, & sit causa eius propinqua cholera nigra: deinde sit causa illius [x] [choleræ nigræ] dæmonium, aut non dęmonium. Ex causis verò fortibus in generatione melancholiæ, est superfluitas tristitię, & timoris. Et oportet, ut scias, quòd cholera nigra faciens melancholiam, quãdoque est cholera nigra naturalis, aut phlegma, quum conuertitur in choleram nigrã propter spissitudinem, aut propter aliquã adustionem, quamuis hoc sit parum & rarum, aut sanguis, quum propter decoctionem [y] † [ ] conuertitur absque adustione uehementi. Humor autem cholericus, quum in ipso cadit adustio vltima, facit maniam, & non contentus super melancholiam. Et vnaquæque specierum choleræ nigræ, quum in cerebro est modo prædicto, facit melancholiam, veruntamen quædam earum cum melãcholia efficit maniã. Illa verò quæ est magis incolumis, est illa, quæ fit ex fæce sanguinis, & cum qua fit gaudium. Et melãcholia quidem plurimum resoluitur per hęmorrhoidas & uarices. Et quandoque minoratur generatio huius ęgritudinis ĩ albis, & pinguibus, & multiplicatur in brunis, & pilosis extenuatis, & duram carnem habentibus. Et multiplicatur generatio ipsius in eo, cuius cor est vehemẽter calidum, & cerebrum ipsius est humidum: quare fit caliditas cordis eius generatiua choleræ nigræ in ipso, & humiditas cerebri ipsius susceptiua impressionis eius, quod generatur in corde ipsius. Ex eis verò, qui ad ipsum sunt præparati, sunt trauli, & syllabam, multoties repetentes, antequam dictionem proferãt, [z] † [ ] linguas habentes leues, & oculos [a] [mobiles] quorum facies sunt vehementis rubedinis, & bruni, & pilosi, & propriè in quorũ pectoribus sunt pili nigri, & grossi, quorũ uenæ sunt amplæ, & labia grossa; quoniam quædam ipsorum sunt significationes caliditatis cordis, & quædam significationes humiditatis cerebri: & plurimum sunt, secundum quòd apparent, phlegmatici. Et hæc quidem ægritudo plus accidit in uiris: sed in mulieribus est deterior. Et [b] [multiplicatur in iuuenibus,] & senibus. Et minoratur in hyeme, & multiplicatur in æstate, & autumno. Et quandoque excitatur in uere plurimum; quoniam uer eleuat humores, & permiscet eos sanguini. Et quandoq; est eius excitatio cum periodis, in quibus excitatur cholera nigra, & feruet etiam. Et ad illum etiam, qui præparatus est melancholiæ, cito peruenit ipsa, quum adsunt ei timor, aut [c] [angustia, aut insomnietas,] aut retinetur in ipso consuetudo cursus sanguinis, aut vomitus melancholicus, aut reliqua.

z. † B. naturam habẽtes acutã, faciliter irascibilem.

a B. multũ palpitantes.

b B. multiplicatur in consistentibus.

c B. tristitia, aut uigiliæ.

ANNOTATIONES.

De melancholia, ac triplici eius specie egit. Gal. 3. de loc. aff. ex quo ferè hæc omnia. De melancholia ex utero, & ex retento semine habes 6. de loc. aff. Quæ de atræ bilis generatione subiungit, in libello de atra bile. Vide & quę Paulus lib. 3.

cap. 7.

Cap. 5.

Cap. 6. Cap. 14.

De signis specierum eius. Cap. 19.

Signa principij melancholiæ sunt existimatio mala, & timor sine causa, & velocitas irę, & dilectio solitudinis, & tremor, & uertigo, & sonitus, & tinnitus, & propriè in † hypochõdrijs. Quum autem confirmata est, sunt timor, & malitia existimationis, [a] [et angustia, et solicitudo, & alienatio sermonis, et fastidiũ] propter multitudinem ventositatis, et species timoris ex eis, quę non sunt, aut sunt, et plurimum timoris eius est ex eis, quę non timentur secundum consuetudinem. Et species quidem istæ sunt [b] [indefinitæ.] Quidam enim eorum timent casum cęli super se. et quidam eorum timent ꝙ terra absorbeat eos. [c] † [ ]] et quidam timẽt latrones, et alij timent ne [d] [lupus] ad eos ingre-

† mirach.

a B. & tristitia, & pauor, & angustia & alienatio sermonis, & appetit⁹ ad coitum.

b B. innumerabiles.

c † B. & dæmonium, & quidã timent regem.

d B. leo

e B. præterire.
f B. veræ.
g B. alusuas.
h — B.
i B. & q non.
k B. pręsentia.
l B. & appetitus ad coitum.
m † B. & qńq;.
n B. causat dolorem, vel læsionem.
o — B.
† mirach.
p † B. & vomitus cholerę.
† mirachiæ.
† mirach.
q B. cum.

ingrediatur. Et quandoque res e [propriè] habent in hoc impressionem. Et cum hoc quādoque imaginantur res coram oculis suis, quę nō sunt f [sanæ.] Et quandoque imaginantur seipsos factos reges, aut lupos, aut dęmones. aut aues, aut instrumenta artificialia. Amplius quidā eorum sunt, qui rident, & propriè quorū melancholia est sanguinea, quoniam imaginantur quod placet, & delectat eos. Et quidam sunt qui plorant, & propriè quorum melancholia est melancholia pura. Et quidam eorum sunt, qui diligunt mortē, & quidam qui eam abhorrent. Signa verò eius, quę in cerebro est, sunt propriè superfluitas cogitationis, & assiduatio g [solicitudinis melancholicæ,] & assiduus aspectus ad rem vnam, & ad terram, & significant ipsam color capitis & faciei, & oculorum, & nigredo pilorum, h [&] capitis, & grossitudo eorum, & antecessio insomnietatis, & cogitationum, & mora in sole, & quæ similia sunt istis, & ęgritudines cerebri antecedentes: i [& vt] adsint signa quæ dicemus membris cerebro communicantibus k peruenta.] Et, vt non appareat iuuamentum, quum membrum illud medicatur, sed remaneat. Et vt sint accidentia valde magna. Eius autem quæ facta est communitate totius corporis est nigredo corporis, & eius arefactio. Et retentio eius, quod euacuatur ex splene, & stomacho & quod euacuatur cum periodis ex ano, & mēstruis. Et multitudo pilorum corporis, & vehemens nigredo ipsorum. Et antecessio ciborum malorum, & melancholicorum, & quos te docuimus in libro secundo. Et ægritudines quidē quibus succedit melancholia, sunt sicut febres temporales, & permistæ. Verum signa eius, quæ facta est ex splene, sunt multitudo desiderij propter effusionem cholerę nigræ ad stomachum, & cum paucitate digestionis propter frigiditatem complexionis, & multitudo rugitus lateris sinistri, & inflatio splenis. Et illud quidem est, quod non ab eis reparatur l [scilicet repletio] vehemens propter inflationem. Et quandoque est cum ea febris quartana, & m † [ ] natura est lenis, & quandoque mordicatiò cholerę nigræ: [facit, nisi sit mania.] Signa autem eius, quę est ex stomacho, sunt inuētio signorum apostematis stomachi, rememoratorum in capitulo de ęgritudinibus stomachi, & augmentatio ægritudinis cum satietate nauseatiua, & repletione, o [&] in hora digestionis. Et multoties excitantur cum ea apud comestionē vsquequo digerantur, dolores: deīde quiescunt apud digestionem. Si autem est calidum, significant ipsum inflammatio in † hypochondrijs p † [ ] & sitis. Et plurimum melancholiam habens est spleneticus. Signa vero † hypochondriaci sunt grauitas in † hypochōdrijs, & attractio ad superiora, & nausea inseparabilis, & malitia animę, & corruptio digestionis, & eructuatio acetosa, & sputum humidum, & rugitus, & exitus ventositatis, & inflatio, & vt inueniat dolorem in stomacho, aut dolorem inter vtrasque spatulas, & propriè post cibum, vsquequo digeratur perfectè. Et quandoque euomit phlegma cholericū, & quandoque euomit phlegma acetosum, congelans dentes. Et accidunt ei hæc accidentia q [ex] acceptione cibi: imò post ipsū per horas aliquas. Et erit egestio eius phlegmatica cholerica. Et alleuiatur propter digestionis bonitatē, & augmentatur diminutione ipsius. Et præcedit r [plurimum] ipsam apostema in † hypochōdrijs: aut est cum ea. Et inuenitur. s [tremor plurimus] in † hypochōdrijs in quibusdam horis. Hæc autem ægritudo augmentatur cum satietate nauseatiua, & t [velocitate] digestionis. Et dicimus, quòd cholera nigra faciens melancholiā, quum est cum sanguine, est cū gaudio, et risu, et non concomitatur ipsam tristitia vehemens. Si autem est cum phlegmate, est cum pigritia, & paucitate u [caliditatis] & quiete. Et si est cum cholera, est cum agitatione, & x [læsione &] dæmonio, & est similis maniæ. Et si fuerit cholera nigra pura, tunc cogitatio in ipsa erit plurima, & y [audacia] erit minus: nisi moueatur, & rixetur, & habet odium, cuius non obliuiscitur.

De cura. *Cap.* 20.

OPortet, vt cura eius fieri incipiat antequam confirmetur, quoniam facilis est in principio, & a [praua &] difficilis, quum est confirmata. Et necessarium quidem est, vt secundum omnem dispositionem anima ipsius lætificetur & iocundetur. Et sedeat in locis temperatis, & humectetur aer hospitij eius, & odorificetur, sternendo odorifera in ipso, & vniuersaliter oportet, vt semper olfaciat odores bonos, & b [flores] boni odoris. Et sumat cibos laudabilis chymi humectatiuos valde. Et c [fiat augmentum in hoc, vt corpus eius tenerescat] cum cibis conuenientibus, & balneo d [ante] cibum. Et effundatur super caput ipsius aqua tepida, non vehementis caliditatis. Quumque ex balneo egreditur, si parum sitis habet, non est malum, si parum aquæ potet. Et administretur fricatio e [tenerum faciens] prædicta in capitulo de conseruatione sanitatis. Sitque studium tuū in humectatione ipsius supra studium tuum in eius calefactione, quantum possibile est. Et alienet a se coitum, & sudorem vehementem, & alienet fabas, & carnes salitas, & lentes, & caules, & vinū grossum, & nouum, & omne sal, & omne salsum, & acre, & acutum, & omne quod est vehementis acetositatis. Oportet autē vt sumat pingue, & dulce. Et quum voluntas adest vt dormiant, nō embrochentur eorum capita, nisi cū aqua papaueris, & chamæmillæ, & † matricariæ minoris: somnus enim est ex conuenientioribus curis eorum. Veruntamen succurratur cū eo, quod tantum afferat eis f [salutis] quantum nocumentum papauer attribuit. Si autem melancholia fuerit ex malitia complexionis singularis frigidæ, g [aut] siccæ, sufficiet vt administres calefactionem cordis cum lætificantibus, & medicinis de musco, & theriaca, & mithridato, & similibus, & cura caput cum eis, quæ dicta sūt in capitulo de stoliditate. Et quę ex ea fortis est, accidens successione alterius ęgritudinis calidæ, facilis curę est, ita vt embrochationibus remoueatur. Si autem est materia melancholica confirmata in cerebro, tunc thesaurus curę ipsius est tres res. Prima earum est euacuatio materiei, & fortasse erit per clysterem, & vomitum;

tum;nisi in illo cuius stomachus est debilis: illum enim nunquam in hac ægritudine vomere facias,neque etiam in mirachia. Et secunda est,vt administres cũ euacuatione humectationẽ assidue cũ embrochis, & oleis calidis,& ponas in eis ex medicinis sicut chamæmillam, & anethum & melilotum,& radicem h [lilij] vt non ingrossetur humor i [propter resolutionẽ puram,in qua non est lenitas,neque grossitudo vt humectent,& nõ sit in eis resolutio.] Quòd si cholera nigra est elongata a caliditate,interest vt addas † thymum,& folia lauri , & calamenthum cum humectatione, & non cures.Et administra cibos generatiuos sanguinis laudabilis,sicut pisces petrosos,& carnes laudabiles prędictas,& in quibusdam horis vinum album per mistum,pręter antiquum & forte.Et tertia est vt administres confortationem cordis,si sentit cõplexionem frigidam , cum lætificantibus calidis,& si sentit complexionem declinantem ad caliditatem,cum lætificantibus temperatis.Et si caliditas est valde fortis , tunc administra lætificantia frigida k [multæ] frigiditatis , & illud quidem scies ex pulsu.Incipiamus autem distinguere regimina ista,& dicamus,euacuatio quidem ita facienda est. Nam si vides venas plenas qualitercunque sit, l [tunc cholera nigra est sanguinea. Phlebotoma igitur] ex nigra. 2 Imò oportet secundum omnem dispositionem , vt a phlebotomia incipias: nisi timor vehementis debilitatis affuerit. m [Et scias ,quòd si materię sunt paucæ,& sunt in cerebro tantũ:ꝙ tũc] sicci tas dominatur super complexionẽ. 3 Amplius si phlebotomas & inuenis sanguinem subtilem , non retineas sanguinem propter hoc, quoniã multoties in ipsa præcedit subtilis, & n [similiter] oportet vt amplifices phlebotomiam , vt non effluat quod subtile est , & retineatur grossum,& augeatur malitia. Et considera , quod duorum laterum capitis sit grauius , & phlebotoma o [cephalicam.] quę sequitur ipsum , & quandoque necessarium erit tibi , vt phlebotomes p [basilicam ,] & ante phlebotomiam venarum frontis,moue plus, quum inuenis signa communia.Deinde,si inuenis humorem melancholicum q † [ ] & decliuem ad frigus,euacua cum pilulis factis ex epithymo,& aloe, & elleboro nigro , & incipe a digestione.Amplius euacua in principio rei cũ medicinis lenibus , in quibus recipiuntur epithymũ , & pulpa coloquintidæ,& scammonee parum;deinde cum decoctione, in qua sint epithymum,& agaricum:Postea si non conferunt administra hieras magnas : deinde si post illud indiges euacuatione , administra elleborum cũ timore & cautela,& lapidem lazuli,& lapidem armenum,& pilulas factas ex eis sine timore, & cautela.Et multoties quidem iuuat eos administratio harum medicinarum prędictarum in aqua casei secundum assiduationem, r [& minorationem phlegmatis ex medicina.] Si ergo nõ conferunt , reitera iterum , & in omni hebdomada euacua vice vna cum pilulis subtilib. medijs.Et inter spatium illud administra trypherã epithymi . Expertum nãque est potare eos trypheram epithymi secundum hunc modum.Sumãtur trypheræ.drach.iij.epithymi.drach.j.hieræ.drach.s. & in omni mẽse euacua cum aliqua forti ex hieris magnis,& pilulis magnis,donec inuenias ægritudinem iam remotam.Et administra etiã vomitum propriè, si vides in stomacho aliquid,quod in ęgritudine faciat augmentum,& s [si non est ęgritudo] vehementis debilitatis,& oportet vt fiat vomitus cum aqua,in qua cocta sint calamenthum t † [ ] & raphani semen.Et recipiat expressionem raphani,in quo infixus est elleborus , & dimissus aliquot diebus , donec currat in ipso virtus eius cum oxymelle.Et sumat hũc eundem raphanũ infusum in oxymelle.Sitque quantitas oxymellis triũ u [sextariorum] & quantitas expressionis eius sextarij vnius,& augeatur illud, & minuatur secũdũ quantitatẽ virtutis.Si aũt virtutis times debilitatẽ,aliena elleborum . Quumq; purgaueris intende ad cor cum eis,quæ multoties diximus , & hæc quidẽ tryphera epithymi experta est in hoc capitulo.Quum ergo antiquatur ægritudo,administra vomitum cum elleboro,& administra masticationes, & gargarismata nota,& administra odoramenta bona,& muscum,& ambram,& † species aromatum, & xyloaloen . Et si materia fuerit decliuis ad cholera citrinam, euacua cum decoctione epithymi,& pilulis stomaticis temperatis. & x [ex eis quidem,quæ euacuant choleram adustam sunt ea] quæ dicuntur in capitulo suo.Et tu quidem adde in humectando, & minora ex calefactione quamuis non sit tibi excusatio ex chamemilla,& quæ sunt in eius virtute. y [Quumque] administras embrochas,non est via ad administrãdum infrigidantia pura super caput . Quidam autem antiquorum medicorum laudauerunt in huiusmodi loco, vt sumat ex aloe omni die in ieiuno aliquantulum. Aut deglutiat in die aquam,in qua cocta sunt absinthij.unc. iij. z [& x. Kerates expressionis absinthij dissoluti in aqua. Et laudarunt vt absorbeat omni nocte acetum forte,et præcipuè acetum squilliticum,nos autem timemus in eo malitiam a [squillę,&] aceti in hac ægritudine,nisi adsit fiducia, quòd materia sit generata ex cholera adusta , quoniã est calida:Nam tunc acetum est magis iuuatiuũ ei alijs rebus, & præcipue squilliticum , et oxymel factum cum oxymelle squillitico,et similiter acetum,in quo ponitur polium montanum aut aristol.Et quandoque etiam iuuat acetum, quum ægritudo sit cum conmunitate splenis , et materia est in ipso,et oportet vt fiat bonus odor eius cum compositis ęqualibus.in quibus recipiuntur camphora,et muschus b [et oleum viol.et sit multum vincens cum odore suo] sicut citatem camphoræ,et muschi , & odoramenta frigida reliqua bene redolentia humida,& proprie nenuphar . Quòd si causa in melancholia fuerit apostema in stomacho & visceribus, aut complexio calida in eis adusta,succurres illi cũ eis,quæ infrigidant caput,& humectant ipsum & confortant,vt nõ recipiat quod peruenit ad ipsũ ab alijs. Et si fuerit causa in † hypochõdrijs inueniũtur vẽtositates, & rugitus, c [& his similia. Quoniã illud est] apostema in † hypochõdrijs calidum,cura ipsum , & resolue cum eis , quę sunt necessaria,de quibus dictum est capitulo de apostematibus.Et conforta caput, et in unge

s B.non sit stomachus.
t † B. & chencharzet.
u B. astar.
† alfeniati.
x B. cũ eis,quę euacuant cholerã adustam, &c.
y B. quum.
z B. aut.
a——B.
b B.cũ oleo violato multo vincente cũ humiditate sua. Alia litera. vincente cum odore suo.
† mirach.
c B.Quod si fuerit.
† mirach.

unge ipſum cum oleis confortatiuis, et humectatiuis, et adminiſtra uentoſas cum ſcarificatione euacuando ſanguinem. Et non calefacias in huiuſmodi diſpoſitione hepar: imò tibi attinet, vt ipſum infrigides, quũ inuenis ipſum calidum adurentem ſanguinem ſua caliditate, & cõforta ſplenem. Et pone ſuper † hypochondria uentoſas, & medicamen de ſinapi, & ſimilia, vt non mittat ſplen ad cerebrum materiam. Et ſi fuerit † hypochõdrium frigidæ complexionis inflantis ipſum, & non fuerit ibi apoſtema, neque inflãmatio, dabis ei ad potandum aquã decoctionis abſinthij, & ſuccum eius, ſecundum ꝙ dictum eſt, & embrocha ſtomachum ipſius cũ embrochis calidis prædictis, & fac ei emplaſtrũ cum illis emplaſtris, & adminiſtra in eis ſemen agni caſti: & ſemẽ rutæ, & radicem lilij, & ẽt [d] [herbã mariæ.] & retine emplaſtrum ſup ipſũ tẽpore lõgo. deinde cum ipſum retinueris, ponas [e] [ventoſas ſuper locum, & ſuper eum ſit] [coctum infuſum in aqua calida, & oleis: aut lana carminata: aut ſpongia, & confert uſus ẽplaſtri ex ſinapi ſuper ipſũ, & ſuper illud quod eſt inter duas ſpatulas, & emplaſtra [f] † [ ] dicta in antidotario. Et confert, vt ponantur ſupra ipſum ventoſę abſque ſcalpellatione, niſi illic ſit apoſtema, aut dolor prohibens illud. Et multoties quidem neceſſarium eſt, vt ad potandum dentur in melancholia inflatiua ſemen apij, & cyminum, aniſum, & ſyrupi, in quibus ſemina iſta decoquãtur, & ruta, & anethum. Imò quandoque neceſſarium tibi erit, vt adminiſtres ſemen rutæ, & agni caſti. Et multoties indiget mirachia antiqua uomitu cum elleboro albo. Et oportet plurimum in melancholia mirachia, vt rectificetur hepar, ne ex eo gẽeretur cholera nigra. Et multoties iuuat habentes melancholiam mirachiam etiam, vt adminiſtres res ĩfrigidantes, vnde ſunt humectantes & oppoſitę [g] [propter choleram nigram, &] quia ipſe ſunt prohibitionem facientes in generatione uentoſitatis, & vaporis, quæ vtraque [h] [impediunt ſua eleuatione] ad caput. Si tamen eſt iuuamentum cum frigido, non eſt inde iuuamentum verum abſcindens ægritudinem. Sed ex frigido, quum eſt humidum, non generatur cholera nigra, & abſcinditur materia eius, neque etiam vaporat materia comprehenſa, & fiducia eſt, quòd natura dominabitur ei, & rectificabit eam. Et ſcias, quòd regimẽ groſſum generatiuũ phlegmatis fortaſſe reſiſtit cholerę nigræ, & regimen ſubtiliatiuum propter illud quod efficit ex aduſtione [i] [facile nocet, & fortaſſe iuuat ipſum. Non ergo] ſeducat te iuuatiuum quorũdam propter phlegma, quod ipſi euacuant vomendo, aut egerendo: nã illud non eſt propter euacuationem phlegmatis iuuantem ipſos: imò quoniam multitudo: & [k] [comprehenſio] humorum adinuicem remouetur ab eis. uerum iuuatiuum eſſentialiter eſt euacuatio choleræ nigræ. Et canon quidem curationis melancholię eſt, vt peruenias uſque ad vltimum in humectatione, & cum hoc non [l] [minuas] in euacuatione choleræ nigræ. Et quotieſcunque corrumpitur cibus in ventribus habentium melancholiam, duc eos ad hoc, ut ipſum euomant, & propriè, quando ſentiũt acetoſitatem in ore, oportet enim ut tunc proculdubio eos vomere faciās. Et prohibe eis ne comedant poſt cibum illum, alium: Et adminiſtra electuaria confortantia os ſtomachi. Et caueantur [m] [ab ingreſſu balnei, &] ab intromiſſione cibi ſuper cibum iam corruptum. Et oportet, vt melancholiam habẽtes, in aliquo ſint occupati, quocumque modo ſit, & ut eis ſint præſentes de quib. verecundentur, & cum quibus gratulentur, & vinum albũ æquale permiſtum parumper, & occupentur etiam cum cantilenis, & lætificantibus, nihil enim eſt eis nocibilius quàm timor, & ſolicitudo. Et multoties quidem iuuant eos accidentia euenientia ipſis, ut timeant aliquid, & occupentur eo cogitatione, & facere, ut ipſi a cogitatione remittantur, eſt cura eius optima. Quòd ſi cauſa fuerit prouocatio retenta menſtruorũ, aut reliquæ: aut eius, quod per anum egreditur, aut caſus deſideri, prouocabis illud. Si autem accidit caſus deſide*rij tunc ęgritudo eſt mala, & ſiccitas eſt [n] [extēſa.] Et quum accidunt in corporibus eorum vlcera, ſignificãt quòd mors eſt propinqua. Et in cuiuſcunque corpore fuerit cholera nigra mobilis, erit magis ſuſceptibilis curę, quàm ille cuius cholera nigra non eſt mobilis, & cuius cholera nigra eſt mobilis, apparet [o] † [ ] in colore in egeſtione, & uomitu, & vrina, & in colore cutis, & lentiginibus, & pãno, & vlceribus, & ſcabie, & varicibus, & elephãtia, et curſu eius, quod ex ano profluit, [p] [tunc] illud ſignificat quòd ipſa recipit diſcretionem a ſanguine. Quũque aliquid eorum in eis apparet, eſt ſignum bonitatis. Et quum aliquibus ipſorum accidit ſpaſmus poſt ſolutionem, et euacuationem [q] [tunc ipſi ſunt digniores illa, quã alij propter ſiccitatem ipſorum. Oportet ergo,] ut in aqua tepida ſedeant, et cibentur pane infuſo in iuleb, et pauco vino, et detur eis in potu aqua miſta. Deĩde dormiant, et poſt ipſum balneentur: deinde cibentur, quum egrediuntur.

d B. ſegiar materiem, i. arborẽ marie.
e B. ſuper locũ.
f † B. deruiaſes. Alia litera. ex pulueribus, & lenientia.
g B. ſiccitati melancholiæ, aut.
h B. nocent cũ ſua aſcenſione.
i B. Alia litera. cum facilitate quandoque auxiliatur. Et nõ.
k B. oppreſſio, ſeu cõculcatio.
l B. ſis diminutus.

ANNOTATIONES.

1 *De melancholię curatione agunt Gal. 4. de affe. loc. Paulus lib. 3. nec non Aetius lib. 2. ſer. 2. ex quibus ferè locis ſunt. multa etiam colliges lib. de atra bile Gal.*

2 *Et alienet a ſe coitum &c. Venerem melancholicis interdicit, cui aßētiri et Gal. uidetur 5. in 9. de morb. uulg. exacerbari a coitu ſcribens morbos, qui ex atra bile. At huius contrarium ſentire hic uidetur fen. 2. huius lib. coitum in pluribus melancholicis morbis cõmendans. cui & ratio aſtipul. quum enim melancholici flatibus maximè ſcateant, ut Ariſt. ſect. problem. 4. cum ſemine extruduntur flatus, quo fit ut leuentur. Adde quòd Hipp. 2. de diæta (uenerem calfacere, humectare, & attenuare ait. at quòd calfactione humectatione & attenuatione opus ſit redundãte melancholico humore, nullus eſt qui ambigat. Sanè quod ad hanc controuerſiam pertinet, Veneris effectus non in omnibus corporibus, aut affectibus ijdem ſunt, uerum corporibus quidem, quibus firmę uires ſunt, calfaciendo, & redundantes humores exſiccando, conferre ſcribit Gal. 6. in 9. de uulg. morb. imbecilla uerò calfacere quidem initio, poſt tamen uehemẽter refrigerare. Quamobrem, ſi bene affectum corpus totum ſit, & robuſtum, ſolo capite malè affecto, huic ego Venerem non ſolum non eße obfuturam, immo etiam non mediocriter profuturam crediderim. at ſi cum imbecillo capite & reliquum imbecillum ſit corpus, atro uidelicet humore*

more redundet non caput solum, sed uniuersum corpus, quum affluens humor robur virium imminuat, tunc interdicenda nulla controuersia est venus, quando ab ea exsiccari, & refrigerari tale corpus necesse est.

3 *Immo oportet secundum omnem dispositionem &c.* Duo hic præcipi videntur, quæ dubitatione non carent primum secandam in his venam secundum omnem dispositionem. secundum, a venæ sectione esse ordiendum. Sanè quod primo loco dicitur, si per dispositionem omnem, melancholiam a quocunque humore factam intelligat, & omnem eius speciem, & quæ per essentiam cerebrum afficit, & quæ per consensum totius corporis: res est quę periculo non uacat. nempe redundãte sanguine uenæ sectio admittitur: at si non sanguis, sed quiuis alius humor affluat, certum est præter rem detrahi non peccantem humorem, & præter ægri beneficium educi sanguinem, qui atræ bilis molestiam temperat, moderaturque ac si etiam non totum corpus atro humore scateat, sed solum caput, quòd secari uena debeat, carere iudicio uidetur, quum uenæ sectione e brachio educi facile crassus capitis humor non possit. Quod item a sanguinis missione auspicandum præcepit, uidetur rationi aduersari, quando in hoc affectu quod affluit, crassus est humor, & qui primo saltem loco attenuandus est, dein euacuandus. Cęterum, paucis, Gal. priori tertio de aff. loc. satisfacit, secundam uenam præcipiens, si speraueris in uniuersi corporis venis melancholicum sanguinem contineri. at si solum cerebrum affectum est, negat is clarissimè sanguinem esse educẽdum. huic & Paulus li. 3. suffragatur secandam uenam prę cipiens, si morbus ex totius corporis consortio incipiat. Limitanda ergo hoc pacto fuerit Auicennæ sententia ex Galeno, & Paulo. Sed & posteriorem quoque dubitationem diluimus. nempe, ubi de secanda uena constiterit, a sectione ipsa hic inchoandum esse existimat, Paulum æmulatus, sumpta ex redundante humore indicatione, sanguine videlicet melãcholico, neque absolute atra affluente bile, aut melancholico humore sanguinem detrahit, sed sanguine ex superante melancholico.

4 *Amplius si phlebotomas &c.* Vbi secta uena in melancholia, tenuior fluat sanguis, certum est non talia educi qualia oportet: neque enim tenuis sanguis melancholiam facit, sed melancholicus, qui crassissimus humorum est. quo fit vt res ipsa supprimendum sanguinem doceat. id quod & Gal. 3. de affec. loc. faciendum præcepit. At hic, etiam si tenuis sanguis exit, sistẽdum tamen esse negat. Videtur ergo insignis contradictio. Verum facile soluitur. Si secta uena tenuior sanguis exeat, non statim consilium de educendo sanguine mutandum est: sed paulutum expectandum, quum tenuis humor primo semper loco uena secta educatur. At si paulum immoratus, tenuem etiãnum prodire sanguinem uideris, supprimendus erit statim, cogitãdũque an id ob sectionis angustiam fiat, an verò ob eius humoris tenuitatem in vniuerso corpore, ac si uenæ latior incisio fuerit, existimandũ est talem effluere humorem, qualis in toto est corpore, quũ nihil impediat, quin & crassus educatur: inhibendusque est sanguinis exitus. at si sectionis angustia fuerit, tum non a sanguinis missione abstinendum est, sed uel dilatanda sectio, vel vena alia, quę commodior tibi uisa fuerit, tũdenda, tanta incisione, quam repetere non oporteat. Non ergo hic Gal. aduersatur. sed de errore admonet, qui artificis culpa euenit non raro.

De[a] [† cutubut.] Cap. 21.

SPecies est melancholiæ plurimum eueniens in Februario, quæ facit, vt homo diligat fugere ab hominib. viuis, & cupiat appropiquare mortuis, & sepulchris, cum malitia[b] [formationis repente ei euenientis. Et est processio habentis eam nacturna, & ipsius occultatio, & regressio] diurna. Et totum illud facit diligendo solitudinem; & elongationem ab hominibus, & cum hoc non quiescit in loco uno plus vna hora. Imò non cessat discurrere, & ambulare incessione diuersa, ignorans quo vadat, cauendo sibi ab hominibus. imò quãdoq; non cauet sibi ab eis, negligens penitus illud, & parum discernens illud, quod videt, & ei sit præsens, & cum hoc ipse est in vltimo quietis; &[c] [solicitudinis & quærimoniæ, & cautelę;] & color est citrinus faciei, lingua sicca, sitiens. Et super crura ipsius sunt ulcera, quæ non cõsolidantur, & eius quidem causa est corruptio materiæ melãcholicę, & multitudo motus pedum eius, quare materiæ ad ipsos descẽdunt, & pręcipue quia est omni hora offendẽs, & occurrit pedib. illius aliqd, aut ipsum mordet canis, & fit illud causa, ut effundatur multitudo materierũ ad crura eius, quare fiunt in eis ulcera. Et quoniam remanet secundum dispositionem suam, & dispositionem causarum suarum, non consolidantur. Et fit siccus uisus eius, neque lachrymantur. oculi ipsius. Et eius oculi sunt debiles, & submersi, & totum illud est propter siccitatem complexionis oculorum ipsius. Et hoc neque nominatur[d] [cutuben] nisi propterea quòd eam habens fugit absque ordine, & quoniam eius incessio est diuersa: ignorat ergo qua parte incedat, &[e] [est quasi fugiens ab indiuiduo apparente ei.] Nam ipse propter paucitatem suę seruationis, & defectum rectificationis consilij sui, incipit in parte sua moueri obuians alij ĩdiuiduo; quare iterum fugit ad partem aliam, & cutubut quidem est bestiola existens in superficie aquæ, quæ super eam mouetur diuersis motibus sine ordine, &[f] [quacunque hora aliquid accidit ei, fugit ex eo quod ipsi accidit,] deinde apparet, & dicitur bestiola alia non quiescens, & dicitur esse masculus[g] [ex saal & dicitur esse vulpis hahamacu] veruntamen magis similia nostro loco sunt duo prius dicta. Et causa quidem huius ægritudinis est cholera adusta, & melancholia.

b B. intẽtionis, vel cũ malitia opinionis uersus eum, cui repente obuiat. Et est ei⁹ egressio extra domũ uel extra camerã nocturna, & ipsi⁹ occultatio.

c B. Alia litera. męstitię, & quę rimoniæ, & tristitiæ.

d B. chatrab uel cutubut.

e B. sicut fugit ab indiuiduo, apparet ei alter

f B. qualibet hora profundat se, & fugit.

g B. alshat, & dicitur ꝙ est aldib alamhat.

De cura. *Cap.* 22.

CVra huius ægritudinis, est cura ipsius melancholiæ, quum est ex cholera, aut melancholia adusta. Et oportet, ut ĩ eius phlebotomia ad hoc perueniatur, ut sanguis plurimus ex eo egrediatur, &[a] [malefactioni] propinquus fiat & regatur cibis laudabilibus, & balneis bonis, & detur ei ad potandum aqua casei tribus diebus, & post illud euacuetur humor cum hiera Archigenis, deĩde ingenietur ut dormiat: deinde cor eius confortetur post euacuationem cũ theriaca, & quę cursu eius procedunt. Et cum hoc ualde humectetur, & embrochetur cum[b] [inflantibus] vt non aggregatur calefactio illarum medicinarum, quę necessarię sunt cum motibus exercitatiuis, ueruntamen necesse est ut calefiat cor eius cum eo; quod ipsum confortat, & humectetur corpus ipsius, & fiat vt dormiat, & temperetur eius complexio.

a B. algasi.

b B. somniferis.

Com-

Complementum verò curæ eius est dormitatio plurima,& ut detur ei in potu epithymum quandoque,vt quiescat eius natura. Et abscindatur eius cogitatio.Et quum in ipsa non conferunt medicamen,& cura,flagelletur,& fiat ut dolorem sentiat, & percutiatur caput eius,& facies ipsius,& cauterizetur eius synciput, quoniam sanatur.Quòd si redeat,redeatur.

a B. alhasch.
† insania ex amoribus.

De [a] [*ilisci.*] *Cap.* 24.

HAec ægritudo est solicitudo melancholica similis melancholiæ, in qua homo sibi iam induxit incitationem cogitationis suæ,[b] † [ ] super pulchritudine quarundam formarum,& [c] [figurarum] quæ insunt ei. Deinde adiuuat ipsum ad illud desiderium eius, [d] [& non consequitur.] Et signa quidem eius sunt profunditas oculorum, & siccitas ipsorũ, & priuatio lachrymarum, nisi quum fletus adest, & motus continuus palpebrarum risibilis, quasi aspiciat aliquid pulchrum delectabile: aut audiat [e] [rumorem iucundantem] aut letificetur.Et est [f] [spiritus] eius plurimæ interfectionis,& reuersionis,& sit multæ eleuationis, alteratur dispositio ipsius ad risum,& letitiam[g] [&] ad tristitiam & fletum, quum amoris cãtilenas audit,& precipue quum fit rememoratio repudij,& elongationis,& sunt omnia mẽbra eius arefacta preter oculos:quoniam ipsi [h] [sunt cum sua profunditate graues magni, & palpebræ sunt grossæ propter vigilias ipsius, & ploratus eius, qui fit cum singultu euaporans ex capite eius,& in eius figuris] non est ordo.Et pulsus ipsius, est pulsus diuersus absque ordine omnino: sicut est pulsus habentium tedium,& eius quidem pulsus, & dispositio ipsius alterantur,quum fit rememoratio eius,quod diligitur & propriè quum obuiat ei subito, & possibile est ex hoc significare quis sit ille qui diligitur, quum non confitetur ipsum.Cognitio autẽ eius quod diligitur,est vna uiarum curæ ipsius, & ingenium in hoc est,vt noĩa plura nominẽtur,iterando multoties,& sit manus super pulsum ipsius.Quumque propter illud diuersificatur diuersitate magna,& fit similis intersecto, deinde iteratur,& experitur illud multoties,scitur quòd illud est nomen eius.quod diligitur: deinde similiter rememorentur figura,& mansio,& illud in quo valet,& artes,& genus,& regiones,& comparetur ad nomen eius, quod diligitur unumquodque eorum, & seruetur pulsus ita,vt quum alteratur apud rememorationẽ vnius rei multoties,aggregentur inde proprietates eius,quod diligitur ex nomine: † [ ] & ex eo in quo preualet,& [k] [cognoscitur illud] Nos enim iam experti fuimus illud, & inuenimus iuuamentum in faciendo moram in illo. Amplius, quum non inuenitur cura nisi regimen coniunctionis inter eos secundum modũ permissionis fidei,& legis,fiat, & nos quidem iam uidimus, cui redita est salus,& uirtus,& redijt ad carnem suam,quum iam peruenisset ad arefactionem,& pertransisset ipsam, & tolerasset egritudines prauas antiquas, & febres lõgas propter debilitatem virtutis factam propter nimietatem† ilisci.Nam quũ sensit applicationem eius quod diligebat,euacuauit quòd habebat, in breui tempore, & existimauimus mirabile esse,& significauimus obedientiam naturæ meditationibus.

b †B. continuã.
c B. gestuũ, seu morum.
d B. aut nõ adiuuat.
e B. nouũ aliqđ iucunditas.
f B. anhelitus.
g B. aut.
h B cũ profunditate cõiunctiue, seu eius, qđ de toto oculo nobis apparet sunt magnas habẽtes palpebras, pingues pp vigilias ipsius, & suspiria faciẽtia euaporare ad caput, & in gestibus eius, seu moribus ipsius.
i †B. & statura,
k B. & ex his,q̃ inducunt in cognitionẽ illius.
† amoris.

ANNOTATIONES.

Hic morbus apud Latinos nullum nomen habet. Græci Lycaonem & lycanthropiam vocant. Pro quo vide Pau. lib.3.& Aet.lib.2.serm.2.

De cura. *Cap.* 24.

COnsidera,an eius dispositio peruenerit ad adustionem humoris per signa, quæ nosti,& euacua. Deinde administra eis somnum, & humectationem, & nutrimentum ipsorum cum laudabilibus,& fac ipsos balneari secundũ conditionem humectationis notam. Et sit casus eorum in disceptationibus ipsorum: & occupationibus,& controuersijs,& uniuersaliter in rebus negociosis:Illud enim facit eos fortasse obliuisci [delectationis eorum;] aut ingeniatur ut ipsi diligant aliud ab eo, quod diligunt, quod fit ex eis,quę lex permittit.Deinde cogitatio ipsorum a secundo abscindatur, antequam confirmetur,& postquam obliti fuerint primi. Si autẽ ille,qui diligit,fuerit ex rationabilibus: tunc adhortatio,& correctio, [b] † [ ] & uituperatio illius,& coarctatio illius,& transformatio ad ipsum,quòd illud quod non est nisi solicitudo melancholica, & percussio dæmonis,erunt ex eis,quæ multum iuuabunt:verba enim in hoc capitulo conferunt,& etiam uetulę ad eum incitentur,ut vituperent illud, quod diligunt ipsi, & rememorentur eius dispositiones: [c] † [ ] & narrent ei res aliquas de ipso,ex quibus [d] [horrorem] incurrat,& narrent ei de ipso vituperatiões multas. Hæc enim sunt ex eis, quę sedant plurimum: quamuis sit ex eis,quæ alios consolentur. Et ex eis,quæ ad illos iuuant, est vt narrent uetulæ istæ formas foetidis,& assimilẽtur mẽbra faciei eius cũ narrationib. horribilibus, & assiduẽt illud,& perseuerẽt in ipso.Hęc enim sunt ipsarũ opera,& sunt prudẽtiores in hoc viris,nisi mollibus.Ipsis nãque inest ars non breuior arte vetularũ, & propterea possibile est eis,vt inueniãt qualiter permutent amorẽ diligentis ad illud, quod non diligitur gradatim.Deinde abscindant opus suũ, antequã confirmetur amor secundus. Et ex occupationibus prædictis est emptio puellarum, & plurimus cõcubitus ipsarum, & renouatio ipsarum,& delectatio cũ ipsis.Et quidam homines sunt,quos sanat lętitia,& auditus cantilenæ,& quidam sunt,quos illud augmentat in†ilisci,et possibile est,vt sit illud venatio,aut species ludi, et dignitatis assumptę ex regibus,et similiter species tristitiæ magnę,omnia sunt sanantia. Et fortasse necessarium erit,vt isti regantur regimine habentium melancholiam,et maniã,et † lycanthropiam, et ut euacuẽtur humores corũ prædicti cum hieris magnis,et humectentur cũ eo, quod dictum est ex humectantibus,et illud est, quum permutatur cum moribus suis,& [e] [fa nitate] corporum suorum ad similitudinem ipsorum.

AN-

ANNOTATIONES.

Cap. 17. Cap. 6. Egit de hoc affectu & eius curatione Paul. lib. 3. habes & ex Gal. pulchram de hac re historiam lib. de præcogn. ad Posthum. Differt hic author a Paulo, quum inter huius affectus indicia membra ait omnia esse arefacta præter oculos, cuius prorsus contrarium Paulus scribit: nempe totum corpus non collabi asserens: sed solos oculos tabescere. Hac tamen in re sequuntur scriptores omnes Auicennæ sententiam, & meritò profectò, cum amantes & inedia, & curis & vigilijs contabescere, & eorum corpora tota exsiccari res ipsa, atque experientia prodat. Quare existimandum est mendum esse in Pauli libro, corrigendumq́; id ex huius sententia, qui profectò, quum ex Paulo totum hoc fermè caput descripserit, adnotasset de hac controuersia aliquid, si deprauatum, ut nos, codicem offendisset.

TRACTATVS V.

De ægritudinibus cerebri in operationibus motus.

De vertigine. a † [ ] Cap. I.

VErtigo est, vt habenti ipsam imaginetur, quòd res super ipsum uoluantur, & quod eius cerebrum, & corpus ipsius reuoluantur, quare non b [regit se ita] ut firmetur, immò cadit. Et multoties quidem abhorret uoces, & accidit ei ex c [obuiatione sui ipsius,] sicut illud quod accidit ei, qui reuoluitur super seipsum multoties cum uelocitate. d [Non enim figitur sedens, aut stans, aut aperit oculos,] & illud est propterea, quòd accidit spiritui in uentribus cerebri eius, & in uenis, & arterijs eius ex e [obuiatione suijpsius] illud, quod accidit ei, quum reuoluitur reuolutione continua. Et differentia quidem inter vertiginem, & epilepsiam, est, quòd vertigo quandoque manet tempore aliquo; epilepsia verò fit repente, & cadit eam habens, silens, & sanatur. f a Vertigo] autem est, ut, quum homo stat, uel surgit, obtenebrentur eius oculi, & g [excitatur] ad hoc ut cadat: & quæ ex ea fortis est, similis est epilepsiæ; ueruntamen non fit cum spasmo, sicut fit epilepsia. Et hæc quidem vertigo quandoque accidit homini, propterea quòd reuoluit seipsum, & reuoluuntur uapores & spiritus in seipso, sicut h [reuoluitur vas continens super aquam] tempore aliquo, & quādo reuoluitur spiritus imaginatur homo, quòd res uoluantur: nam æquale est, siue diuersificetur proportio partiū spiritus ad partes mundi continentis ipsum ex parte spiritus; siue diuersificetur illud ex parte mundi, quum fuerit i [sensibilitas per eas, & sunt reuolutiones, quæ sunt propter oppositionē.] Nam quum sentiens mouetur, permutantur opposita, sicut quum mouetur sensatum. k † [ ] Et hæc quidem vertigo, quandoque fit propter considerationem etiam ad res, quæ voluuntur, ita vt infigatur forma illa sensata, in anima. Et propter hoc dicitur, quòd omnes operationes sensibiles pendēt ex instrumentis corporeis patientibus; quorum primum & dignius est spiritus sensibilis. Et remanet in ipso ab omni sensato forma ipsius, post eius separationem, quum sensatum est forte. Omne. n. sensatum non efficit in instrumento sensibili, nisi formam, quę est sibi similis: deinde firmatur forma illa, & euanescit cum quantitate receptionis instrumenti, & fortitudine sensati. eius vero expositio in scientia continetur naturali. Et l [quantuncunque] fuerit corpus debilius, erunt passiones in eo istę fortiores, sicut in ægris; m [ęgritudo enim plurimum in hoc sequitur elongationem, ita vt appareat eis semper, ꝙ reuoluantur cum paruo motu ipsorum. Non enim indigent in motu, vt iniungatur eis quatenus in motu vehementer perseuerēt propter debilitatem ipsorum. Nam] spiritui eorum accidunt nocumentum, & passio, & commotio. Et quandoque quidem fit vertigo ex causis corporeis, aut præsentibus, in n [vacuitate] cerebri contentis, in ipso ex vaporibus o [peruenientibus] in uenis, quæ sunt in ipso, & in neruis: aut ex humoribus contentis in ipso omnis generis, qui euaporantur cum paruo motu, aut caliditate. Quum ergo mouentur vapores illi, mouent motu suo spiritum animalem, qui non digeritur, & p [rectificatur,] nisi in venis illis: deinde requiescit in substātia cerebri; postea dispergitur in neruis ad corpus. Aut propter multitudinem vaporum iam retentorum in ipso, ascendentiū ad ipsum ex locis alijs; deinde quiescentium in ipso: remanentium in ipso ab ęgritudine acuta antecedente: aut ægritudine frigida, q [& erunt ventositates inflatiuæ, quas mouebit] virtus digestiua, & resolutiua. Et quandoque fit non propter motum vaporum in cerebro, sed propter malitiam complexionis diuersę r [in ipso, ex qua consequitur excitatio motus agitabilis in spiritu, non cum motore corporeo permiscente ipsum ex vapore, aut alio:] sicut accidit illud ex motu diuerso perueniēte ex aqua & igne, quum aggregantur. Et quandoque fit ex motore spiritus exterius, sicut percussione capitis, & fractione cranij: ita vt comprimant cerebrum, & spiritum quietum: & sequātur ipsum motus diuersi circulares vndosi: sicut accidit in aqua ex s [percussione graui] super eā, aut casu verberationis fortis super dorsum ipsius. t [Reuoluuntur enim vndæ eius, & casus verbi gratia in aere; sed corpus aereum est dignius:] sed tamen non sentitur. Et quandoque fit ex vaporibus ascendentibus ad cerebrum in dispositione suarum ascensionum, & si non sint generati in substantia cerebri, neque retenti in ipso antiquitus. Nam, quum ad ipsū ascendunt, mouent ipsum. Et quandoque fit ascensus eorum ad ipsum, aut in transitib. neruorum: & est ex stomacho, & chysti fellis, u [aut] mediante stomacho, & vesica, & matrice, & velamine, quum eis adueniunt ægritudines: aut mouentur humores, qui sunt in eis. Illud enim plurimū fit ex stomacho: & post ipsum ex matrice recipiente superfluitates: aut in venis, & arterijs, aut occultis, aut manifestis. Vaporis autē materia quandoque est cholera & quandoque est phlegma. Et uertigo quidem phlegmatica similis est epilepsiæ, & multoties fit x [communitas scotomiæ, & uertiginis non propter materiam comprehensam, immo propter rem incipientem continuari cum cerebro sua qualitate, & facit possidere scotomiam,] & uertiginem:

l B. quotiescunque.

m B. quoniam quandoque ægri perueniunt ad ultimum in hoc, uehemēter ita, ut semper appareat eis ꝙ reuoluantur cū paruo motu ipsorum, uel ita ut semper accidat eis uertigo cum paruo motu ipsorum, qm̄ ipsi indigent i motu eorū conatu vehementi, ut sit eis possibilis motus pp debilitatem ipsorū, quare.

n B. substantia.

o B. commotis.

p B. recipit substantiam.

q B. quare fiūt ventositates crudæ, seu grossæ quas mouet.

r B. Alia litera. subito ex qua consequitur excitatio motus agitatiui ī spiritu non cū motore corporeo ex uapore, aut alio ei permixto.

s B. ex casū grauis.

t B quare reuoluuntur unde eius, & casus simi lis illi ī aere, & ī corpore aereo est dignior.

u —— B.

x B. Alia litera. cōmunicatio faciens alsedar, & faciens vertiginem fit, non pp materiam aduenientē, imo pp nocumentū sua qualitate perueniens ad cerebrū, & facit possidere sedar.

nem: sicut accidit, quum est vacuitas, & fames quibusdam hominibus; & propriè eis, qui famem non tolerant, propterea quòd os stomachi eorum læditur, cui cerebrum communicat Et quãdoque fit vertigo, & scotomia secundum semitam crisis. Et uertigo quidem frequens, & propriè in decrepitis, nunciat apoplexiam, & similiter vertigo eueniens successione stuporis [y] [comitantis membrum,] & quandoque soluit vertiginem soda accidens. [z] † [ ]

y B. Alia litera. adhærentis mẽbro.
z †B. & qñque soluit soda vertigo accidens.

ANNOTATIONES.

Vertigo grecis σκότωμα, δῖνος, & σκοτόδινος, dicitur, affectus est, in quo uerti in gyrum omnia, & caput circumagi uidetur. quandoque obscuratur uisus, quandoque & eger concidit. Symptoma ergo multiplex est, ad uidendi, imaginandi, & mouendi potestatem pertinens, ut necesse sit errare eos, qui aut ad uisionem semper referendum putant, aut ad imaginationem, aut ad motum. licèt enim, ubi uisus obscuratur, uel ablata, uel imminuta sit uidendi actio, uisus tamen semper obscuritas non adest. ac ferri quidem ante oculos culices, aut alia id genus uidentur sepenumero, ex quo deprauatur uisio, at neque id semper existimant, & frequenter verti in gyrum omnia, & non semper læsa imaginatio est, quum multi certum habeãt non circumagi; sed stare omnia, sequitur etiam non raro casus; uerum neque id semper. quo fit ut uarium symptoma sit, eodem tamen nomine semper nuncupatum. Et si enim inter δῖνος & σκοτόδινον eam differentiam ponit Galenus 4. de rat. uic. in ac. quod δῖνος sit, quum caput circumferri uidetur: σκοτόδινος autem, quum etiam uisus obscuratur, pro eodem tamen affectu sumuntur alibi. Quamuis etiam latini non paucis ante nos annis duos affectus ponerent: scotomiam & uertiginem, corrupto greco uocabulo, & eius usu; ac uertiginem quidem esse ubi sola circumactio appareret, nec conciderent; scotomiam uerò ubi casus sequitur, nuncupauerint; rem probè distinguentes, quòd diuersi affectus sunt; eadem tamen affectus est causa, & curatio eadẽ, ut unum caput & unum nomen subeant. Authorem hunc utra parte stet, ferè nescias, quando in huius quidem capitis initio de uno dumtaxat affectu meminit; statim tamen & uertiginem, & scotomiam nominet. nisi hoc interpretis fortasse incuriæ potius ascribendum sit, quàm authori. Vtcunque tamen siue pro uno, siue pro pluribus affectib. sumpseris, quo ad curationem, parum, aut nihil interest. Cæterum non leuis de hoc symptomate dubitatio est, a qua nã causa dependeat, & a quo morbo. Alij nempe ad intemperiem authoritate Gal. referunt 3. de loc. aff. alij ad morbum in meatu. s. obstructionem. alij ad morbum, in numero, quum id in oculo sit additum, quod addi non debet. alij ẽt ad situm, quod spiritus suo loco non quiescant, sed huc illuc fluctuent. Verum, quod ad intemperiem attinet, certum est non posse intemperiem, quæcunque ea sit, repente, aut corpori aduenire, aut repente discedere, quod & Galen. 2. de sympt. caus. asserit. quare neque ea proxima huius symptomatis causa dici potest. non negarim quidem generationem spiritus hunc affectum facientis, ab inæquali cerebri intemperie prouenire, id quod Gal. iam citato loco asserit. sed de proxima, ac ut ita dicam, coniuncta huius symptomatis causa, contendimus, de qua Gal. non meminit. Quòd item ad morbum in situ referri nequeat, uel ex eo persuademur, quod quum naturalis uaporum seu spirituum, a quibus uertigo fit sedes, non una solum cauitas in cerebro sit, sed omnes, contenti ante chrystallinum humorem spiritus naturalem occupant locum, non præter naturam. Quamobrem, placet nobis eorum sententia, qui seu obstructionem, seu morbum in numero symptomatis huius causam faciunt. dicimus autem morbum in numero, propterea quod posita obstructione poni & eum necesse est, quamuis id quod proximè offendit in uertigine, obstructio sit. Quod si quis referri hunc posse affectum neget ad morbum uel in numero, uel obstructionem, quod posita obstructione, & eo præter naturam addito, uertigo tamen non ponatur, nisi uapores ij additi, uel obstruentes circumagantur. Respondemus spirituum circumlationem morbum non esse, sed morbi causam, nempe obstructionis, quæ, etsi continua non est ob spirituum inconstantiam, qui modo unam particulã obstruũt, modo alteram, causa tamen est modo deprauatę illius uidendi actionis, modo etiam ablatæ, ubi firmari, ac quiescere ante pupillam eos uapores contingat, uel tanta in eam partem ferri copia atque impingi, ut grauius obstruant.

Com. 42.
Cap. 8.
Cap. 7.

De signis eius. Cap. 2.

FActa autem ex reuolutione hominis super seipsum: aut consideratione ipsius ad res reuolutas, & luminosas, quum non [a] [sedet] no ta est per seipsum, & similiter quæ fit a percussione, aut casu. In ea autem, quæ fit a retentione materierum vaporosarum [b] [præcedentiũ] in cerebro, aut generatarum in ipso cerebro, est ægritudo assidua, & non sequens ęgritudinem in aliquibus membris: & non est excitata cum repulsione, & sedata cũ vacuitate. Et quandoque antecedunt ipsam dolores capitis, & sonitus, & tinnitus, & grauitas est in capite, & inuenit tenebrositatem in visu suo fixam: & inuenit in sensibus abbreuiationem, ita ut sit in gustu, & odoratu, & sentit in arterijs anteriorib. pulsationem vehementem, & inuenit grauitatem in odoratu. Et si fuerit humor, qui est in cerebro, aut in alijs membris, humor ex quo excitantur vapores, phlegma: erit grauitas, & timor, & multitudo somni, & signa phlegmatis prædicta in canone. Et si fuerit cholera, erunt vigiliç, & inflammatio sine multitudine grauitatis, & imaginationes citrinæ, aureę. Et si fuerit sanguis: erunt venç inflatæ, & facies, & caput, & oculi rubei, & calidi, & erunt grauitas, & somnus, & lassitudo, & pulsatio. Et si fuerit melancholia, erit grauitas cum quantitate, & erũt vigiliæ, & imaginationes laminarum, [c] † [& capilli nigri,] & cogitatio corrupta, & reliqua signa prędicta. Quòd si eius causa fuerit a stomacho, erit cum destructione desiderij, aut impedimenti in ipso: aut corruptione in digestione, & tremore [d] [cordis, & lassitudine spiritus: & erit permutatio in stomacho,] & declinatio nocumenti ad anteriorem partem cerebri, & mediam ipsius, & non elongatur, quin perueniat ad ipsius posteriorem: & diuersitas dispositionis [e] [situs;] quandoque enim sedatur, et quandoque augmentatur secundum repletionem et uacuitatem, et fit successione [f] [satietatis nauseatiuæ a cibo præteritæ:] & inuenit etiam dolores in stomacho, & [g] [inflammationem] in quibusdam horis, et fit uia communitatis neruorum, & inuenit ante ipsam, & apud [h] [reuersionem in postremo ipsius dolorem post syncipue apud originem paris sexti in partibus colli.] Et si est ex matrice, pręcedũt ipsam præfocatio matricis, & re-

& calefacientibus subito, & sequitur ... go. Scotomiam uerò habēs non tantum iuuatur a uino, quātum a potu aquæ. Et ſcias, quòd ſcotomia, & uertigo, quum prolōgantur, tunc ægritudo eſt frigida. & ſigna quidē criticæ manifeſta ſunt.

ANNOTATIONES.

Tradit ſigna, quibus dignoſcatur non affectus: ſed eius ſpecies, ſeu differentiæ, an videlicet per conſenſum, an primario affectu caput male habeat, an ab hac, an ab illa materia dependeat. quod & Gal. 3. de aff. loc. & Paul. lib. 3. Proſequitur tamen hic ſingula diligentius.

De cura. *Cap. 3.*

FActa quidem a reuolutione hominis ſuper ſeipſum, & conſideratione eius ad reuolutiones, aut conſideratione ex loco alto, curatur cum quiete, & tranquillitate, & ſomno, ſi non cito ſedatur: [a] [&] ſumat ſtyptica acetoſa, & frāgat buccellas in eis, & ſumat ipſas. Quę uerò facta eſt a ſanguine, aut humore contento in corpore, curatur phlebotomia ex cephalica: deinde ex vena quieta, quę eſt poſt aurem. eſt enim optima in curatione omnium ſpecierum uertiginis materialium. & quandoque cauterizatur, & proprie in ea, cuius cauſa eſt aſcenſio uaporum ex corpore, in quacunque uia eleuantur. Ventoſæ quoque conferunt nocrati ſuper poſitę, & etiam ſuper caput. Si autem fuerint cum ſanguine humores diuerſi: aut cauſa eius fuerint humores pręter ſanguinem, tunc incipiatur ad euacuandum cum pilulis de hiera, aut infuſione aloes, ſi fuerint humores calidi, aut decoctione myrobalanorum citrinorum, aut decoctione epithymi, & pilulis ſtomaticis ſi fuerint diuerſi. Et poſt euacuationes adminiſtretur clyſtere cum aqua centaureæ, & cologn thidæ. Deinde uentoſetur ſuper [b] [nucham,] & caput. Poſt perueni ad gargariſmata, & caput purgia, & attractiones odorum naribus, in quibus ſunt muſchus, & caſtoreum, & nigella, & amaracum. Quumque paroxyſmus excitatur:

...fricatione inferiorum extre... t cauſa in hoc ex ſtomacho, ..., adminiſtra uomitum cum ... nethum & raphanus, & po... l & ſal, & reliqua vomitiua ... euacua cum cocchijs, ſi uir... t cum pilulis de picra, & in[c] ...tus fuerit minus fortis. & ...unt cholera pura: tūc enim] ...nyrobal. cum fumo terræ, & ... per ſignificationes prædi...o, & in cap. de ſtomacho. Et ...ijs membris, curabis totum ...rtet, & confortabis caput in ... oleo roſ. [d] [cum aceto, &] ...io; & poſt confirmationem, ...mellino ſingulari. Quum er...a eſt in capite tantum, ponā... caput, & nocram: & phlebo...ę eſt poſt aurem. Et admini...ſtret] & gargariſmata, & embro...s odorum naribus, & caput ...t quæ ſimilia ſunt illis ſecun...undum quòd ſciuiſti in canone. Et ſi cauſa eſt malitia complexionis diuerſæ, oportet ut ſcias cauſam eius, et ſigna, per ea, quę ſcis, et cura per contrarium, ut temperetur complexio naturalis. Et ſi cauſa eſt percuſſio, aut caſus, curetur prius cum eis, quę dicentur 30 capitulis ſuis, ſi ergo ſanatur et remanet uertigo, curetur uertigo cum eis quæ ſunt oſtenſa. Et oportet quidem, vt habens vertiginem alienet a ſe conſiderationem ad omnem rem cito reuolubilem, et alienetur ab aſpectu profunditatum fouearum, et uerticum montium, et collium, et ſuperficierū ſupremarum. [f] [Scotomiam] uerò et uertiginem factas propter uacuitatem ſtomachi ſedat acceptio buccellarum infuſarum in rob fructuum ſtypticorum, 40 et aquis ipſorum, et propriè a creſtæ.

c B. ſi ſciueris quod humores ſint cholerici puri, tunc.

d B. Alia litera. pauco.

e B. pilulæ alſebiarat.

f B. alſedar.

ANNOTATIONES.

De vertiginis curatione pauca quędam Galenus tradit 3. de aff. loc. ſed plura Paulus lib. 3. ex quo hic multa. Iubet hic uenæ ſectionem, dein etiam purgationem quod, & Paulus. At Hipp. lib. prorrhet. ſect. 2 uertiginoſis non eſſe exhibenda medicamenta ſcribit, quòd pernicioſum eſt. Verùm ſoluitur. Hippo. aut cum imbecillitate uirium eo in loco purgantia medicamēta prohibet, ut uidetur 50 ſentire Gal. aut purgatoria fortia & ualida interdicit, qualibus eius tempeſtate utebantur, totum corpus uehementer concitantibus. Auicennas uero, & Paulus leuia exhibent hieram nempè & id genus alia, quæ aut nihil, aut imbeciliter admodum turbare corpus queunt. Sed dubitabis cur hi in uertiginis curatione, ubi ex uentriculi eſt conſēſu, uomitum omittunt, quem tamen proponere Hipp. uidetur 4. aph. Sanè, quum uomitus ex ijs ſit, quæ caput replent, ubi morbus in capite ſit, non iniuria hi uomitū fortè prætereūt, quum alia ſuppetant multa, quibus id aſſequi licet, quod op 60 portunum eſſet. Hipp. uerò purgationem per ſuperiora ſignificari docet ex uentriculi faſtidio cum uertigine. ubi uidelicet uentriculus affectus ſit ſolus, neque una caput laboret, per eſſentiam, ut dicunt. nempe ſi uentre ſolus per eſſentiam affectus ſit, caput uerò tantum uentriculo conſentiat, concedi uomitus poteſt, id quod Hipp. innuit. atſi per eſſentiam ipſum caput affectum ſit, tunc non ęquè tuta curatio eſt, etiam ſi morbus a uentriculo cœperit.

Cap. 8. cap. 12.

aphor. 29.

aphor. 17.

nem: sicut accidit, quum est vacuitas, & fames quibusdam hominibus; & propriè eis, qui famem non tolerant, propterea quòd os stomachi eorum læditur, cui cerebrum communicat Et quādoque fit vertigo, & scotomia secundum semitam crisis. Et uertigo quidem frequens, & propriè in decrepitis, nunciat apoplexiam, & similiter vertigo eueniens successione stuporis [y] [comitantis membrum,] & quandoque soluit vertiginem soda accidens. [z] † [ ]

y B. Alia litera. adhærentis mẽbro.
z †B. & qñque soluit soda vertigo accidens.

ANNOTATIONES.

Vertigo grecis σκότωμα, δῖνος, & σκοτόδινος, dicitur, affectus est, in quo uerti in gyrum omnia, & caput circumagi uidetur. quandoque obscuratur uisus, quandoque & ęger concidit. Symptoma ergo multiplex est, ad uidendi, imaginandi, & mouendi potestatem pertinens, ut necesse sit errare eos, qui aut ad uisionem semper referendum putant, aut ad imaginationem, aut ad motum. licèt enim, ubi uisus obscuratur, uel ablata, uel imminuta sit uidendi actio, uisus tamen semper obscuritas non adest. ac ferri quidem ante oculos culices, aut alia id genus uidentur sępenumero, ex quo deprauatur uisio, at neque id semper existimant, & frequenter verti in gyrum omnia, & non semper læsa imaginatio est, quum multi certum habeát non circumagi; sed stare omnia, sequitur etiam non rarò casus; uerum neque id semper. quo fit ut uarium symptoma sit, eodem tamen nomine semper nuncupatum. Et si enim inter δῖνος & σκοτόδινον eam differentiam ponit Galenus 4. de rat. uic. in ac. quod δῖνος sit, quum caput circumferri uidetur: σκοτόδινος autem, quum etiam uisus obscuratur, pro eodem tamen affectu sumuntur alibi. Quamuis etiam latini non paucis ante nos annis duos affectus ponerent: scotomiam & uertiginem, corrupto gręco uocabulo, & eius usu; ac uertiginem quidem esse ubi sola circumactio appareret, nec conciderent; scotomiam uerò ubi casus sequitur, nuncupauerint; rem probè distinguentes, quòd diuersi affectus sunt; eadem tamen affectus est causa, & curatio eadē, ut unum caput & unum nomen subeant. Authorem hunc utra parte stet, ferè nescias, quando in huius quidem capitis initio de uno dumtaxat affectu meminit; statim tamen & uertiginem, & scotomiam nominet. nisi hoc interpretis fortasse incuriæ potius ascribendum sit, quàm authori. Vtcunque tamen siue pro uno, siue pro pluribus affectib. sumpseris, quo ad curationem, parum, aut nihil interest. Cæterum non leuis de hoc symptomate dubitatio est, a qua nā causa dependeat, & a quo morbo. Alij nempe ad intemperiem authoritate Gal. referunt 3. de loc. aff. alij ad morbum in meatu. s. obstructionem. alij ad morbum, in numero, quum id in oculo sit additum, quod addi non debet. alij ēt ad situm, quod spiritus suo loco non quiescant, sed huc illuc fluctuent. Verum, quod ad intemperiem attinet, certum est non posse intemperiem, quæcunque ea sit, repente, aut corpori aduenire, aut repente discedere, quod & Galen. 2. de sympt. caus. aßerit. quare neque ea proxima huius symptomatis causa dici potest. non negarim quidem generationem spiritus hunc affectum facientis, ab inæquali cerebri intemperie prouenire, id quod Gal. iam citato loco asserit. sed de proxima, ac ut ita dicam, coniuncta huius symptomatis causa, contendimus, de qua Gal. non meminit. Quòd item ad morbum in situ referri nequeat, uel ex eo persuademur, quod quum naturalis uaporum seu spirituum, a quibus uertigo fit sedes, non una solum cauitas in cerebro sit, sed omnes, contenti ante chrystallinum humorem spiritus naturalem occupant locum, non præter naturam. Quamobrem,

Com. 42.

Cap. 8.

Cap. 7.

placet nobis eorum sententia, qui seu obstructionem, seu morbum in numero symptomatis huius causam faciunt. dicimus autem morbum in numero, propterea quod posita obstructione poni & eum necesse est, quamuis id quod proximè offendit in uertigine, obstructio sit. Quod si quis referri hunc posse affectum neget ad morbum uel in numero, uel obstructionem, quod posita obstructione, & eo præter naturam addito, uertigo tamen non ponatur, nisi uapores ij additi, uel obstruentes circumagantur. Respondemus spirituum circumlationem morbum non esse, sed morbi causam, nempe obstructionis, quæ, etsi continua non est ob spirituum inconstantiam, qui modo unam particulā obstruunt, modo alteram, causa tamen est modo deprauatę illius uidendi actionis, modo etiam ablatæ, ubi firmari, ac quiescere ante pupillam eos uapores contingat, uel tanta in eam partem ferri copia atque impingi, ut grauius obstruant.

De signis eius. Cap. 2.

FActa autem ex reuolutione hominis super seipsum: aut consideratione ipsius ad res reuolutas, & luminosas, quum non [a] [sedet] non ta est per seipsum, & similiter quæ fit a percussione, aut casu. In ea autem, quæ fit a retentione materierum vaporosarum [b] [præcedentiū] in cerebro, aut generatarum in ipso cerebro, est ægritudo assidua, & non sequens ęgritudinem in aliquibus membris: & non est excitata cum repulsione, & sedata cū vacuitate. Et quandoque antecedunt ipsam dolores capitis, & sonitus, & tinnitus, & grauitas est in capite, & inuenit tenebrositatem in visu suo fixam: & inuenit in sensibus abbreuiationem, ita ut sit in gustu, & odoratu, & sentit in arterijs anteriorib. pulsationem vehementem, & inuenit grauitatem in odoratu. Et si fuerit humor, qui est in cerebro, aut in alijs membris, humor ex quo excitantur vapores, phlegma: erit grauitas, & timor, & multitudo somni, & signa phlegmatis prædicta in canone. Et si fuerit cholera, erunt vigilię, & inflammatio sine multitudine grauitatis, & imaginationes citrinæ, aureę. Et si fuerit sanguis: erunt venę inflatæ, & facies, & caput, & oculi rubei, & calidi, & erunt grauitas, & somnus, & lassitudo, & pulsatio. Et si fuerit melancholia, erit grauitas cum quantitate, & erūt vigiliæ, & imaginationes laminarum, [c] † [& capilli nigri,] & cogitatio corrupta, & reliqua signa prędicta. Quòd si eius causa fuerit a stomacho, erit cum destructione desiderij, aut impedimenti in ipso: aut corruptione in digestione, & tremore [d] [cordis, & lassitudine spiritus: & erit permutatio in stomacho,] & declinatio nocumenti ad anteriorem partem cerebri, & mediam ipsius, & non elongatur, quin perueniat ad ipsius posteriorem: & diuersitas dispositionis [e] [situs;] quandoque enim sedatur, et quandoque augmentatur secundum repletionem et uacuitatem, et fit successione [f] [satietatis nauseatiuæ a cibo præteritæ:] & inuenit etiam dolores in stomacho, & [g] [inflammationem] in quibusdam horis, et fit uia communitatis neruorum, & inuenit ante ipsam, & apud [h] [reuersionem in postremo ipsius dolorem post syncipūt apud originem paris sexti in partibus colli.] Et si est ex matrice, pręcedūt ipsam præfocatio matricis, & re-

& retentio spermatis,& menstruorum, & apostemata in ipsa. Et similiter, si est ex vesica. Et si [est ex principio membrorum omnium.] aut ex origine nutrimenti, quæ est hepar, aut ex origine spiritus,qui est cor, est eius transitus,aut in uenis & arterijs ortis ex eis, k † [ ] aut in illis quæ sunt post aurem,aut in illis,quæ sunt in l [collo.] & illius quidem signū est,vt sit cum pulsatione vehementi, & tensione vt chordæ venarum,quę sunt in collo:& ut non inueniat dolorem, de quo sit curandū in collo,& mēbris eius,neq; in reliquis neruis. Et quū uides arterias extrinsecas extēsas apud collum,& alleuiatur,quum manu tua pulsnm prohibes:aut ligamentis m [† latinorum,] aut plūbo,aut linis super ipsum styptica prędicta, tūc scis quòd cursus est in eo:& si non, tunc est in alijs. Et similiter experire in alijs. quòd si non inuenis,tunc est in uijs profundis. Illa uerò, q̄ fit a malitia complexionis diuersę, scitur per leuitatem cerebri, & priuationem causarum prædictarum,& casus frigoris,aut caloris repē te exterius,aut n [ex receptis] infrigidantibus, & calefacientibus subito,& sequitur eam vertigo. Scotomiam uerò habēs non tantum iuuatur a uino,quātum a potu aquæ. Et scias, quòd scotomia,& uertigo,quum prolōgantur, tunc ægritudo est frigida.& signa quidē criticæ manifesta sunt.

ANNOTATIONES.

Tradit signa, quibus dignoscatur non affectus: sed eius species,seu differentiæ,an videlicet per consensum, an primario affectu caput male habeat,an ab hac, an ab illa materia dependeat. quod & Gal.3.de aff.loc. & Paul. lib.3. Prosequitur tamen hic singula diligentius.

De cura.

Cap. 3.

FActa quidem a reuolutione hominis super seipsum,& consideratione eius ad reuolutiones, aut consideratione ex loco alto, curatur cum quiete,& tranquillitate, & somno, si non cito sedatur: a [&] sumat styptica acetosa,& frāgat buccellas in eis,& sumat ipsas. Quę verò facta est a sanguine,aut humore contento in corpore,curatur phlebotomia ex cephalica: deinde ex vena quieta,quę est post aurem.est enim optima in curatione omnium specierum vertiginis materialium.& quandoque cauterizatur,& proprie in ea,cuius causa est ascensio uaporum ex corpore,in quacunque uia eleuantur. Ventosæ quoque conferunt nocrati superpositę,& etiam super caput. Si autem fuerint cum sanguine humores diuersi: aut causa eius fuerint humores pręter sanguinem,tunc incipiatur ad euacuandum cum pilulis de hiera, aut infusione aloes,si fuerint humores calidi, aut decoctione myrobalanorum citrinorum, aut decoctione epithymi, & pilulis stomaticis si fuerint diuersi. Et post euacuationes administretur clystere cum aqua centaureæ,& colocynthidæ. Deinde uentosetur super b [nucham,] & caput. Post perueni ad gargarismata,& caput purgia,& attractiones odorum naribus, in quibus sunt muschus,& castoreum, & nigella, & amaracum. Quumque paroxysmus excitatur: tunc adiuua cum fricatione inferiorum extremorum. Et si fuerit causa in hoc ex stomacho, & humorib.in ipso,administra uomitum cum aqua,in qua sunt anethum & raphanus,& ponantur in ipsa, mel & sal, & reliqua vomitiua temperata. Deinde euacua cum cocchijs, si uirtus fuerit fortis:aut cum pilulis de picra, & infusione aloes,si uirtus fuerit minus fortis. & c [scias,si humores sunt cholera pura: tūc enim] cum decoctione myrobal. cum fumo terræ,& illud quidem scies per significationes prædictas in hoc capitulo,& in cap.de stomacho. Et si causa fuerit in alijs membris, curabis totum cum eo,quod oportet,& confortabis caput in principio sui cum oleo ros. d [cum aceto, &] oleo chamæmellino;& post confirmationem, cum oleo chamæmellino singulari. Quum ergo scitur,ꝙ materia est in capite tantum,ponātur uentosæ super caput,& nocram:& phlebotometur uena,quę est post aurem. Et administrentur e [asceibaret]& gargarismata,& embrochæ,& attractiones odorum naribus, & caput purgia prædicta,et quæ similia sunt illis secundum materias,secundum quòd sciuisti in canone. Et si causa est malitia complexionis diuersæ,oportet ut scias causam eius,et signa,per ea, quę scis,et cura per contrarium,ut temperetur complexio naturalis. Et si causa est percussio, aut casus, curetur prius cum eis, quę dicentur capitulis suis, si ergo sanatur et remanet uertigo, curetur uertigo cum eis quæ sunt ostensa. Et oportet quidem, vt habens vertiginem alienet a se considerationem ad omnem rem cito reuolubilem, et alienetur ab aspectu profunditatum fouearum,et uerticum montium, et collium,et superficierū supremarum. f [Scotomiam] uerò et uertiginem factas propter uacuitatem stomachi sedat acceptio buccellarum infusarum in rob fructuum stypticorum, et aquis ipsorum,et propriè a crestæ.

c B. si scieueris ꝙ humores sint cholerici puri, tunc.

d B. Alia litera. pauco.

e B. pilulæ alsebiaras.

f B. alsedar.

ANNOTATIONES.

De vertiginis curatione pauca quędam Galenus tradit 3. de aff.loc.sed plura Paulus lib.3. ex quo hic multa. Iubet hic uenæ sectionem, dein etiam purgationem quod, & Paulus. At Hipp.lib.prorrhet. sect.1 .uertiginosis non eße exhibenda medicamenta scribit, quòd perniciosum est. Verùm soluitur. Hippo. aut cum imbecillitate uirium eo in loco purgantia medicamēta prohibet,ut uidetur sentire Gal.aut purgatoria fortia & ualida interdicit,qualibus eius tempestate utebantur,totum corpus uehementer concitantibus. Auicennas uero, & Paulus leuia exhibent hieram nempè & id genus alia,quæ aut nihil,aut imbeciliter admodum turbare corpus queunt. Sed dubitabis cur hi in uertiginis curatione,ubi ex uentriculi est consēsu, uomitum omittunt,quem tamen proponere Hipp. uidetur 4. aph. Sanè,quum uomitus ex ijs sit, quæ caput replent, ubi morbus in capite sit,non iniuria hi uomitū fortè prætereūt, quum alia suppetant multa,quibus id assequi licet,quod opportunum eßet. Hipp.uerò purgationem per superiora significari docet ex uentriculi fastidio cum uertigine. ubi uidelicet uentriculus affectus sit solus,neque una caput laboret, per essentiam,ut dicunt.nempe si uentre solus per essentiam affectus sit,caput uerò tantum uentriculo consentiat,concedi uomitus potest,id quod Hipp. innuit.atsi per eßentiam ipsum caput affectum sit,tunc non ęquè tuta curatio est,etiam si morbus a uentriculo cœperit.

Cap. 8.
cap. 12.

aphor. 29.

aphor. 17.

a B. allui, & est albegiendach. Alia litera. allui & est alcemded.

De [a] *[alue, & est palpitatio.]* *Cap.* 4.

CORpori quidem accidit ex parte multiplicationis, repletionis, & similium in lacertis, & venis, dispositio, quæ est sicut lassitudo, ꝑpter quam extenduntur venæ, & multiplicatur oscitatio, & alarum extensio propter multitudinem uentositatis, & vaporis: & cum ea rubificantur facies, & oculi: & prouocat inuolutionem, & extensionem. & quum illud in homine multiplicatur, significat repletionem. Oportet ergo, vt euacuetur humor sanguineus, & cholericus, & administretur aqua frigida. Illud enim quandoque sedat eam in dispositione, propterea quod temperat ebullitionem. Acoro quoque inest proprietas remouendi ipsam, quum masticatur, aut puluerizatus sumitur, & bibitur, & forsitan cum eo, quod resoluit ventositates dominantes: & similiter [b] [zuccarum cum coriandro,] Et balneatores sanant habentem eam, constringendo manum super venas [c] [super duas apoplecticas ;] donec homini eueniat [d] [quasi] syncopis: & fortasse cū eo quod [e] [exprimitur de spiritu ascēdente ad cerebrum omnimoda fortitudine dominante materiebus cum resolutione. Et cum ipso quidē est cautela adhibenda, & oportet ne manus super venas teneantur ea quantitate, quam homo nō tolerat, vt ī ipso eius spiritus retineatur.

b B. coriandrū cum zuccaro.

c B. alsebati.i.superbicas.

d —— B.

e B. motu laborioso agitatur de spiritu ascēdēte ad cerebrū dominante super materias cum resolutione, & in ipso est periculum.

ANNOTATIONES.

Pertinet & hic affectus ad motricis facultatis actiones. est nempe deprauatus motus tum palpebrarum, tum manuum cum oscitatione & pandiculatione frequenti, cui leuem etiam quandam uertiginem adiungunt sine casu. De hoc non meminere particulatim Græci, sed meminit Rasis primo cont. tr. 8. cuius etiam curationem subiungit, quam tu uide.

Cap. 16.

[a] *[De incubo, & nominatur strangulator, Arabice uerò albodilem, & alchaton.]* *Cap.* 5.

a B. De alchab. & noīatur strangulator, & qn̄doque noīatur arabice algiathun, & alneidalan, seu albeidalan.

INcubus autē est ægritudo, in qua homo sentit, quum insomnium ingreditur, phantasma graue super se cadens, & comprimēs ipsū: & angustiatur eius spiritus, & intersecatur uox ipsius, & motus eius, & [b] [fortasse prefocatur] propter oppilationes pororum: & quum ab ipso separatur, excitat eum subito. Et est antecessor unius trium ægritudinū, aut apoplexię, aut epilepsię, aut manię: & illud quidem, quum fuerit ex materiebus comprimentibus, & non fuerit ex causis alijs non materiatis. Eius uerò causa secundum plurimum est vapor materierum grossarum sanguinearum, aut phlegmaticarum, aut melancholicarum, eleuatus ad cerebrum subito in dispositione quietis motus vigiliarum resoluentis vaporem, & [b] [cum resolutione omnis humoris comitantis ipsum.]

b B. Alia litera. est proxima pfocationi.

c B. unusquisq; humor causat fantasma. cum colore suo.

ANNOTATIONES.

Quem incubum latini, seu incubonem, vt Scribonius, et nocturna ludibria, seu nocturnas suppressiones, græci ἐφιάλτην. & Themison pnigalionem uocauit, ut Paulus, li. 3. affectus est motricis facultatis circa somni ferè initia semper inuadens, ubi præsertim homo supinus decumbat: nempè difficilis motus cum tremore aliquando, et respirandi angustia, & uocis abolitione, quasi graue quidpiam corpori incumbat. Arist. de hoc intellexisse sub epilepsiæ nomine uisus est lib. de som. & uig. quum somni initio inuadere scripsit. Latinus Poeta elegantissimè eundem affectum descripsit Aen. 12. his versibus.

Cap. 15.

Ac veluti in somnis, oculos vbi languida pressit
Nocte quies, nequicquam auidos extendere cursus
Velle videmur, & in medijs conatibus ægri
Succidimus: non lingua valet, non corpore notæ
Sufficiunt vires, nec vox, nec verba sequuntur.

De eodem, & Paul. lib. 3. agit, & eius notas, causas, & curationem scribit, ex quo hic ferè author.

De signis. *Cap.* 6.

SIgna autem omnis humoris manifesta sunt per canones accidentes. Et quandoq; fit ex frigore vehemēti inueniēti caput subito apud somnū; quare [a] [cōprimit ipsum, & ingrossat, & contrahit, & efficit in ipso phantasias illas subito.] Et illud quidem non fit nisi propter debilitatē cerebri sua caliditate; aut malitia cōplexionis, quam habet.

De cura. *Cap.* 7.

CVra eius est phlebotomia, & solutio ventris cum eo, quod totum humorem educit; & si humores sint multi, & grossi, confert hoc solutiuū cuius. Cōfectio. Recipe [a] [euphorbij] quantitatem drach. j. cū tertia parte drach. de scammonea & quarta drach. de pulpa colo quintidæ, & duobus danich anisi, si virtus fuerit fortis, & si non, cum pilulis de azulo: aut pilulis stomaticis, & epithymo, & hieris magnis, & hiera Rufi scilicet hiera cucumeris asinini, & hiera Rufi propriè. Deinde conforta caput cum eo quod sciuisti ex canone: & ex eis quæ iuuant ad hoc, est, ut grana pœonię in potu secundum continuitatem sumantur. Si autem causa in ipso est frigus inueniens caput, & facit in ipso hāc phātasiam, oportet vt olea calida administres calefacientia, styptica, & emplastra rubificantia, & reliqua. Et non oportet, ut prolongemus sermonem in ipso, quoniam iā ꝑcessit qđ excusat.

De epilepsia. *Cap.* 8.

EPilepsia est ægritudo prohibens mēbra animata ab operationibus sensus, & motus, & erectionis [a] [non integræ,] & illud est ꝑpter oppilationē cōtingentē. Plurimum uerò eius est [b] [spasmus vniuersalis accidens] ex nocumento aduenientē vētriculo anteriori cerebri, quare facit prouenire oppilationem non cōpletā, [c] [& prohibet trāsitū] virtutū sensus & motus in eo & in mēbris [d] [integre fieri absq; interfectiōe vniuersaliter,] & probeta possibilitate erigēdi, [e] † [ ] & neq; possibile est homini, ut cum eo remaneat erectio corporis. Et quoniā oīs spasmus, quemadmodū ostendi, fit, aut a repletione, aut a siccitate, aut a contractione ꝑp causam [f] [impediētē,] tunc similiter epilepsia. Verūtamē [g] † [ ] nō fit a siccitate, quoniā epilepsia fit subito: sed spasmus siccus nō fit subito. Et

Et quoniam cerebrum ex ſiccitate ſua non cõſequitur, vt ſpaſmetur multum, quin moriatur corpus prius tunc reſtat, vt eius quidem cauſa ſit, aut contractio cerebri ad expellendam rẽ [h] [impedientem,] quæ eſt aut uapor, aut qualitas mordicatiua, aut [i] [humectatiua] malæ ſubſtantiæ aut humor faciens euenire oppilationem, [k] [& ſpaſmum non integrum] in ventriculis cerebri, & principijs originis neruorũ. Et quandoque fit illud ex humore propter motum vndoſum contingentem in humore, aut propter ebullitionem caliditatis ſuperfluæ in eo, quod accidit ex oppilatione, quare uirtus ſenſus, & motus non pertranſit ſuo naturali tranſitu: & [l] [fortaſſe eius anteceſſione non completur] aliquid cum quantitate aliqua, quare non priuātur membra ſenſu, & virtute motus integrè: aut propter uentum groſſum retentum in trāſitibus ſpiritus, ſecundum quòd viſum eſt philoſopho magno Ariſt. & vidit ipſam eſſe vnam cauſarum epilepſiæ. Et quum ibi fuerit humor oppilans, tunc cerebrum cum hoc etiam cõtrahetur, vt expellat illud, quod [m] [impedit,] ſicut accidit ſtomacho ex ſingultu, & [n] [nauſea,] & ſicut accidit ex [o] [tremore,] quum eſt contractio, & compreſſio principium in expulſione membrorum eius, quod ipſa expellunt. Et quũ cerebrum contrahitur, motus eius diuerſificātur, & ſequitur ipſum contractio neruorum in facie, & alijs, & diuerſificātur motus ipſorum. Et [p] [ſanitas quidem,] aut contingit propter expulſionem humoris, [q] [&] propter reſolutionem uentoſitatis: aut propter expulſionẽ [r] [impedientis.] Spaſmi autem deſcendentis ad mẽbra, quibus aſſociatur epilepſia, cauſa eſt, quoniam materia, quæ peruenit ad cerebrum, aut nocumentum, quod ipſum comitatur, comitatur neruos etiam: quare eſt ipſorum diſpoſitio diſpoſitio eius. & illud eſt propter tres cauſas. ſcilicet, quia nerui ſequuntur ſubſtantiam cerebri, & læduntur ab eo, quo ipſum læditur: & eorum repletio ex humore expulſo ad ipſos in principio ipſorum [s] [facit, vt augmentetur] eorum latitudo, & abbreuietur eorum longitudo, & epilepſia quidem procedit curſu ſpaſmi, non curſu laſſitatis, & efficit contractionem cerebri, & abbreuiationem: & non facit mollificationẽ, & dilatationem, niſi quia cerebrum [t] [adminiſtrat in hoc expulſionem alicuius rei] a ſeipſo: expulſio verò non completur, & perficitur, niſi contractione, & expreſſione. Omni autem ſpaſmo materiali confert febris: ſed epilepſia eſt ſpaſmus materialis. [u] † [ ] Et apoſtemata, quando apparent in ipſa fortaſſe reſoluunt eam, & minuunt materiam eius. Et multoties quidem permutatur melãcholia ad epilepſiam: & multoties quidem mutatur epilepſia ad melancholiam. Quidam autem homines exiſtimant, ꝙ quandoque eſt epilepſia, q̃ non eſt a materia. Si ergo ſignificant per hoc, ꝙ cauſa in eo eſt vapor, aut qualitas nocens cerebro, & facit in ipſo cõtractionem prædictã; tunc ſermo ipſorum intentionem habet. ſi autem ſignificant, ꝙ cauſa illius eſt ipſa cõplexio pura, quum eſt in cerebro, & efficit epilepſiam; tunc illud eſt, quod modum non hẽt, quoniã, quum qualitate illa affectum fuerit cerebrum: oportebit, vt ſit epilepſia inſeparabilis ei, & nõ ſit ex eis, quæ ſeparantur [x] [in diſpoſitione.] Verum cauſa epilepſiæ eſt ex eis, q̃ ſubito fiunt, & ſeparantur [y] [in diſpoſitione:] aut vincit, & interficit. Et [z] [ſimiliter] non eſt qualitas pura in ipſo cerebro [a] [ſine] materia; aut qualitas adueniens ei: & reſcinditur: & fit illud ex membro alio proculdubio. Spuma verò accidens in epilepſia, eſt propter agitationem motus [b] [ſpiritus] propter præfocationem eius, & illa agitatio eſt ꝓpter agitationem ſpaſmi: & in apoplexia quidem accidit præfocatio propter violentiam anhelitus. Epilepſia quidem eſt quaſi ſpaſmus proprius primum cerebro: & ſpaſmus epilepſia propria primum membro alicui. Et motus ſternutationis eſt quaſi motus epilepſiæ leuis. & epilepſia ẽ quaſi ſternutatio multa, & fortis. Veruntamen plurimum expulſionis ſternutationis eſt ad partem anteriorem, propter fortitudinem virtutis, & debilitatem materiei. & expulſio epilepſiæ ad quancunque partem fuerit, eſt facilior, & poſſibilior. Et oportet quidem, vt comprehendatur, quod dictum eſt: quoniam, quum epilepſia eſt in ipſo cerebro, tunc cauſa in ipſo eſt materia proculdubio faciens ventoſitatem retentam in meatib. ſenſus & motus: [c] [aut] replet vtroſque ventriculos anteriores cerebri impletione aliqua. Et hæc quidem materia aut eſt ſanguis dominãs, & plurimus: aut phlegma, aut melãcholia, aut cholera, & ẽ [d] [parua] valde: & poſt ipſam in paucitate eſt ſanguis purus. Sanguis autem, cuius complexio ad complexionem choleræ nigræ [e] [&] phlegmatis inclinatur eſſentiam, [f] [multoties] fit cauſa: veruntamen cauſa [g] [plurima] eſt humiditas denudata [h] [&] declinans ad choleram nigram. vt plurimum enim, quum accidit epilepſia, accidit a phlegmate. & Hipp. quidem dixit ꝙ plurimæ oues patiuntur epilepſiam: quumq́ue in cerebris ſuis anatomizantur, inuenitur in eis humiditas mala fœtida. Et omnis cauſa epilepſiæ [i] [cerebri comparatur ad] debilitatem digeſtionis in ipſo. Non ergo euacuatur, quin aut ſit in ſubſtantia cerebri, & [k] [velaminibus] eius, et eſt deterior; aut ſit in panniculis ipſius, & eſt leuior. Et epilepſia melancholica fortis eſt deterior, quàmuis phlegmatica ſit pluries. [l] [Quũ ergo phlegma ſit plus, tunc melancholia] magis oppilat tranſitus ſpiritus. Et illa, quę apud quoſdam proprio nomine dicitur mater puerorum, interficit multum. Et quando continuãtur paroxyſmi epilepſiæ, interficit. Epilepſia autem, cuius cauſa eſt in membro alio, fit; aut qa eleuantur ab ipſo ad cerebrum vapores, & ventoſitates lædentes quantitate ſua, ita vt ex eis aggregetur ſecundum ſemitam aſcenſionis aliqd, deinde poſt illud inſpiſſetur, et fiat materia habens eſſentiam, faciens eſſentia ſua, aut eo ꝙ ex ipſa generatur de ventoſitate. Aut quia ad ipſum eleuatur vapor, aut ventoſitas impediens, non quãtitate, imò qualitate, aut cõgelatione, aut aduſtione, aut venenoſitate, aut malitia ſubſtantiæ. Aut qa eleuatur ad ipſum qualitas pura tantũ. Aut quia eleuatur ad ipſum, qđ impedit, duobus modis. Membrum aũt, ex quo eleuantur vapores ad cerebrum facientes epilepſiam, [m] [multiplicati in ipſo,] aut eſt totũ corpus, aut

x B. ſtatim.
y B. ſtatim.
z B. huiuſmodi.
a B. imò eſt.
b B. anhelitus.
c B. &.
d B. parum.
e B. aut.
f B. Alia litera. quandoque eſt poſſibile.
g B. ſecundum plurimum.
h B. aut.
i B. cerebralis fundatur ſuper.
k B. Alia litera. medulla.
l B. quãuis flegmatica plus accidat: qm̃ melãcholica fortis.
m B. cum multitudine ſua.

† mirach.

ſplen,aut ſtomachus,aut † hypochōdria; & cō
tingit illud etiam in reliquis membris.Illud au
tem,quòd [n] [impedit vaporem] malæ ſubſtan-
tiæ,& qualitatis, eſt in toto corpore etiam ; ita
vt ſit ĩ digitis pedis & manus.Et fit cauſa illius
retentio ſanguinis,aut humoris in trãſitu, cui
iam accidit oppilatio,& abſcinditur ab eo ca-
lor innatus,& moritur in ipſo,& putreſit,& cō
uertitur ad malam qualitatem ; & procedit ex
eo ſecundũ [o] [deglutitionem in primis] mate- 10
ria vaporoſa,aut qualitas venenoſa ; aut fit ca-
ſus ſuper ipſum quorundam uenenorũ,& im-
primit in neruis,ſicut imprimit punctura ſcor
pionis ſuper neruos. Et expellitur eius venenũ
mediantibus neruis ad cerebrum , & lædit ip-
ſum,quare contrahitur ex eo,& ſpaſmatur. Et
agitantur motus eius, ſicut accidit ſtomacho ,
quum recipit,quod habet mordicationem,va-
cuus,ſecundum quòd inuenimus ipſum in ſin
gultu , & cum eſſentia oris ſtomachi eſt fortis 20
ſenſus. Et ſingultus quidem eſt ſpecies ſpaſmi .
Quum ergo accidit cerebro ab huiuſmodi cau
ſa ſpaſmus,& contractio , & abbreuiatio, tunc
ipſum ſequitur contractio omnium neruorũ,
& ſpaſmus ipſorum. Et Gal. quidem de ſeipſo
narrauit,quòd accidit ei ſingultus, quum rece
pit diapipereō,& poſt ipſum bibit vinum,pro-
pter impedimentum oris ſtomachi cum acui-
tate,& nos etiam teſtificamur in alio quod illi
eſt proximum. Et Gal.& alij retulerunt , & nos 30
poſt ipſum teſtificamur illud, quod multoties
ſentit epilepticus, eleuari aliquid ex pollice pe
dis ſui,quod eſt ſicut uentoſitas frigida,& ten-
dit verſus cerebrum ipſius , quum ergo perue-
nit ad cor,& cerebrum ipſius , incurrit epilep-
ſiam.& Gal.quidem dicit,ꝙ quum ligatur crus
eius ligatione forti ante paroxyſmum ipſius ,
prohibetur illud,aut alleuiatur, & nos teſtifica
mur nos vidiſſe res mirabiles huius capituli .
Et quidam eorũ quandoque cauterizantur ſu- 40
per pollicem ſuum,& quidam ſuper [p] [digitos
pedis:& uapor illius partis retentus eſt] & ſana
ti ſunt. Ex hoc autem capitulo eſt epilepſia, q̃
accidit propter uermes,aut aſcarides. Et quidã
modus epilepſiæ eſt cōpoſitus cum ſyncopi ;
quare forſitan extrahunt medici de capitulo e-
epilepſiæ. [3] Verum in ipſo eſt , & eſt ſpecies e-
ius.& ipſum nominant præfocationem matri
cis. & eſt,quòd quando mulieri accidit, vt eius
menſtrua retineantur in non ſua hora,aut cō- 50
ſtrigantur, [q] [quum retinentur ab ea pp dimiſ-
ſionem balnei :] conuertitur illud in matrice
ſua ad qualitatem venenoſam: & adſunt ei mo
tus,& vaporationes,aut cum periodo, aut ſine
periodo: quare accidit , vt eleuetur vapor eius
ad cor,& ad cerebrum , & incurrit epilepſiam
mulier . Et ſimiliter quandoque [r] [conuenit]
homini,vt in vaſis ſuis ſeminalibus aggregetur
ſperma plurimum,& corrumpatur,& infrigi-
detur , & conuertatur ad qualitatem veneno- 60
ſam,& accidit ei ſimile ipſius. Et ſimiliter adue
nit mulieri prægnanti epilepſia in impręgna-
tione : Quumque deponit , & euacuat materiã
illam menſtrualem,remouetur illud : Et nobis
quidem narrata fuit epilepſia incipiens a ſpon
dylibus, & epilepſia incipiens a ſpatula,& reli-
quis.Illa autem,q̃ fit ex † hypochondrijs & ex

n B. nocet cum uapore.

o B. reuolutionem,uel periodicationem,aut non ſecundum periodicationẽ.

p B. digitũ aliũ ſi uapor eſt ex parte ipſius. Alia litera . & quidã eorum ligant pollicẽ ſuum,& quidam ligant digitum alium ſi uapor eſt ex parte ipſius.

q B. aut retinetur ſperma eius propter dimiſſionẽ coitus,&.

r B.contingit.

† mirach.

ſtomacho, & propter nauſeatiuam ſatietatem,
facit poſſidere oppilationes in venis,quare ip-
ſæ nutrimentum laudabile non ſuſcipiunt, &
corrumpitur in eis humor,aut remanet in ip-
ſis nutrimētum laudabile, coarctatum propter
oppilationes: quare corrumpitur,& multoties
redit ad ſtomachum corruptum,& corrumpit
cibũ bonum laudabilem ; & multoties accidit
propter [s] [reuerſionem illius corrupti ad ſto-
machum] uomitus cibi indigeſti. Verum ſecũ 10
dum quancunque diſpoſitionem ſit epilepſia,
cum communitate,aut abſque communitate ,
principium epilepſiæ propinquum ex cerebro
eſt:ſ.aut ex ventriculo eius anteriore,aut ex vē-
triculis alijs cum eo: quoniam primum nocu-
mentum [t] [quo impedit ,] contingit in ſenſu
viſus & auditus, & in motibus lacertorum fa-
ciei,& palpebrarum:quamuis reliqui ſenſus,&
membra mobilia in nocumento cōmunicent:
nam ſi non communicarent in nocumento 20
reliqui ventriculi,non deſtrueretur intellectus
neque lęderetur eleuatione anhelitus . Epilep-
ſiam verò ſecundum plurimum antecedit ſpaſ
mus:deinde poſt ipſum fit epilepſia; & illud ē,
quoniam ſi confirmatur ſpaſmus,eſt epilepſia,
& quum expellitur cauſa impediens,aut reſol
uitur uentoſitas , redeunt operationes ſenſibi-
les,& motiuæ. Et quandoque quidem apparet
humor expulſus viſibiliter in vtriſq; naribus,et
in gutture. Et multoties fit epilepſia ſine ſpaſ- 30
mo ſenſato:& illud iō , quoniã materia faciēs
ipſam,eſt ſubtilis:& operatur cum repletione ,
non cum malitia uehemēti. Epilepſia uerò plu
rimum accidit infantibus, propter humidita-
tes ipſorum : et plerumque apparet in eis pri-
mum; quum naſcuntur; et quandoque fit poſt
pubertatem . Si ergo in regimine ipſorum ſit
rectitudo,remouetur;et ſi non,remanet. & o-
portet quidem,vt ſtudium impēdatur ad hoc,
vt illud remoueatur ab eis ante pubertatē. Pue- 40
ri uerò ab hoc ſunt remotiores,quibus in par-
tibus capitis accidunt ulcera, & apoſtemata , et
adeſt fluxus narium.Et ęquum quidem eſt , vt
ille,ĩ cuius cerebro eſt humiditas in principio
creationis,purgetur:et plerunque purgatur in
matrice,et quandoque purgatur poſt natiuita-
tem.Si enim non purgatur,non erit excuſatio,
quin incurrat epilepſiam. Plurimum autē epi-
lepſię,quæ pueris contingit , cura quandoque
alleuiatur,et remouetur cum pubertate,quum 50
ipſam non adiuuat malitia regiminis, et dimiſ
ſio curæ . Epilepſia autem quãdoq; accidit ado
leſcentibus. Si ergo fuerit poſt.xxv.annos pro-
pter ægritudinem in cerebro,et propriè in ſub
ſtantia ipſius:erit comitans, et neque ſeparabi-
tur,et erit finis actionis curę in eis, alleuiatio a
prauitate ipſius, et tarditas paroxyſmi eius. Et
Hippo.quidem dixit,ꝙ epilepſia remanet cum
eis vſque quo moriantur. Senibus autem parũ
aduenit epilepſia oppilatiua. Et cauſas mouen 60
tes epilepſiam plerunque adiuuãt cauſæ extrin
ſecę,ſicut immoderantia cibi et potus,et ſatie-
tas nauſeatiua , et ſicut mora plurima in ſole ,
propter illud ꝙ capiti attrahitur ex materijs,et
illud quidem eſt,propterea ꝙ prohibet dilata-
ri materias in partibus corporis,quare mouet
eas ad ſuperiora. Et coitus plurimus eſt ex cau-
ſis

sis eius:& ex causis ipsius sunt delitiæ, & quies, & paucitas exercitij,& ex causis eius est exercitium sup repletionem:propterea quòd humores pp ipsum mouentur, qui resoluuntur non integrè,& implent vacuitates. Ex causis ipsius est illud,qđ debilitat cor ex timore,aut euentu tumultus,& uocis subito. Et ex causis eius sunt ieiunium habentis stomachum debilē: & potatio uini puri ēt,ꝑpterea ꝙ impedit stomachū. & causæ quidem istę remotæ, faciūt causas ꝑpinquas. Nos verò ponemus his causis capitulum singulare,& dicetur, ꝙ quum epilepticus induit corium caprinū sicut excorticatū est recenter,& [u] [dimittatur] in aqua, incurrit epilepsiam:& similiter, quum suffumigatur cum cornu caprino,& myrrha,& † thymo.Epilepsia autē multoties resoluitur ꝑpter febres,quas tolerat habēs eā,& ꝑprie q̄ sunt longæ: et quartana propriè propter uehementiā lōgitudinis suæ, [x] † [ ] propterea ꝙ digerit materiā melancholicā,donec resoluatur.& tremor fortis,q fit in febrib tremor.n.excutit uehemēter, qđ in cerebro comprehensum est de superfluitatib. [y] [Sudor autē iuuat tremorē sua expulsione.] [4] Et quēadmodum apoplexia conuertitur ad paralysim,similiter plurimum epilepsię cōuertitur ad paralysim.Quidā autē existimāt, ꝙ phlegmaticæ associātur tremor,& agitatio, quoniam phlegma nō consequitur in spissitudine sua,ut oppilet meatus integrè Melancholia uerò integre oppilat: quare in ipsa accidit parua agitatio. Et alij existimant,ꝙ eius,cū quaę multiplicatur agitatio,forsitā cā est humor paruę quantitatis,aut paucę penetrationis in meatib.quare ponunt rē e conuerso.Nullus uerò vtrorumq; sermo in eo est determinatus.Inquit Rufus, quum apparet albaras in partib. capitis epileptici,significat resolutionē [z] [corruptiōis] epilepsiæ,& sanitatē.Et multoties qdē resoluitur epilepsia ad paralysim,& ad melācholiā.Epilepsiæ p̄paratis accidit epilepsia, propriè humidis,pp ætates suas,sicut infantib.& pueris, & humectatis,pp regimen suū,sicut qui nauseatiuā satietatem consuescunt,& illis q inhabitant terram uenti meridionalis, quoniā implet caput humiditate.Epilepsia autē mulierum, et infantium,et oīum quorum sanguis est paucus, [a] [est parua propter constrictionem uenarum.]

ANNOTATIONES.

1 *Epilepsiam (quasi comprehensionem dicas) græci* ἱερὸν νόσον *uocant, alij quidem per* ἱερὸν *diuinum intelligentes,alij magnum,sicuti & ex latinis alij magnum uertunt,alij sacrum. Gal. tamen diuinum hunc esse morbum negat,primo progn.& Celsus maiorem morbum nūcupat. Dictus hic etiam comitialis fuit Romanis, quòd, si inter comitia accideret,ea dirimeret. Græci herculeum etiamnū morbum dixere,quòd eo Hercules fertur laboraße,vt Arist.testari uidetur 3. probl. & Gal.6.in 6.de vulg. morb. & puerilem ut Hipp.li.de aer.aqu.& loc.& Gal.3. aph. & 6.in 6.de vulg.morb.notatum reliquere. Est epilepsia totius corporis conuulsio.4.de loc.af.& 3.eiusdem. & li. de sympt.dif.Quo fit,ut propriè symptoma sit,primo quidē actio motricis facultatis deprauata, quum eo modo corpus moueatur,quo moueri non debet. post etiam principum facultatum operatio,uel multum imminuta, uel etiam ablata. Mirari ergo quispiam hic poßit, quomodo symptoma quum sit,hic author tamen primis statim uerbis ægritudinem appellet. Sed uulgatum loquendi usum insequitur. appellamus.n.eodem modo & apoplexiam & phrenesim & alios eiusmodi affectus morbos, hoc est affectiones ex morbo prodeuntes.symptoma ergo propriè hic affectus est. morbus uerò a quo dependet, obstructio, ut probe hic & Gal.4.de loc.aff.obstruuntur nempe non ex toto,sed leuiter uentriculi cerebri,uel omnes, uel aliqui.ex qua obstructione,interfecta spirituum mouentium uia,collabi primo loco corpus necesse est,fit verò deinceps motus ille totius corporis deprauatus, irritata natura & insurgente aduersus id quod molestat,cerebro uidelicet ipso sese contrahente, ut id quod obstruit,alio propellat. Cæterum dubitabit hic quispiam,quisnam huius obstructionis sit locus.nempè Auicēnas in anteriori cerebri uentre ipsam esse existimat. Gal. uero 4.de aff.loc.uel omnes vel aliquos, non absolute autē anteriorem uentriculum obstrui dicit. Adde,quòd,quū hoc affectu comprehensi repente concidant,nec stare valeant, offendaturq; propterea totius corporis motus, obstrui motricis facultatis uias necesse est: eæ uerò in posteriore sunt uentriculo sitæ,non in anteriori. Huc accedit,quòd Hipp. contra quàm hi sentire uideatur.6.de vul. morb. in parua tab.si in cerebri corpus atra bilis repat,comitialem morbū: si in mentem,melancholiam fieri pronunciauit. ita ut non in uentriculis,sed in ipsa cerebri substantia huius affectus causa, ex illius sententia sit statuenda. Sanè controuersia hæc non leuis præsertim ob Hippocratis uerba soluitur qđ Hipp.non tam substantiam,quàm meatus ipsos intelligit. confert enim is non corpus meatibus: sed animo & menti. Quod verò ad Auic.& Gal.pertinet,certum est in epilepsia,non motricem solum: sed animales actiones omnes offendi.quamuis enim id quod in epilepsia magis est conspicuum,deprauatus sit motus & conuulsio,læduntur tamen plerunque & cetere animales actiones magis quam motus quum eæ uel ex toto aboleantur,(neque enim plerunque uident uel audiunt,uel intelligunt,uel memorantur quidquā, ut notat Gal.3.de loc. aff.) aut si non abolentur,insigniter tamen imminuuntur ut propè auferantur. propterea & si ventriculi ferè omnes in hoc affectu offendi soleant: primo tamen & fortasse magis anterior offenditur uentriculus, quàm posterior,id quod hic scripsit. a Gal.hac in re nihil discrepans.*

2 *Et quoniam omnis spasmus &c. Inquirit comitialis morbi causas.& quum is conuulsionis sit species: conuulsio autem omnis uel ex euacuatione,vel ex repletione fiat (ut supra est ostensum)probat ex euacuatione gigni hunc nō poße,ex Gal. transferens 3.de loc.af.& alteram deinceps causam prosequitur longo progreßu, ostendens morbū hūc ex ijs esse,quæ ex materię affluxu fiunt. Sanè autem,supra ostensum est morbum,a quo hic affectus dependet, esse obstructionem.at de huius obstructionis causa non æquè constat,quum etiam prisci medici: & qui eos sequuti sunt,inter se dißenserint: & alij flatus: alij humores, alij etiam quidpiam aliud in causa esse existimarint. Profectò author libri de flatibus vapores ait permixtos esse, a quibus obstructiones multifariam per omnes uenas fiūt, vnde cursus sanguinis prohibetur,& alibi consistere cogitur: alibi citius, alibi tardius commeat,ex qua inæqualitate & totum corpus turbari,& contrahi undequaque necesse est. quo tempore neque sentiunt,neque intelligunt quidquam:neque ēt dolores percipiunt. Liberantur autem hoc affectu detenti, ubi uarijs laboribus exercitatum corpus et calefactum est, calefit nempè sanguis & dissoluuntur flatus:qui etiam partim cum spiritu,partim cum pituita foras eijciuntur.atque ita consistente sanguine: & tranquillitate per omne corpus facta quiescit etiam morb. Huius authoris opinionem*

æmulatus est Arist.lib.de somn.& uig.nempe a multis ha
litibus sursum latis,illicque ex cerebri frigiditate incrassa-
tis obstructionem fieri docens, & morbum, somni instar,
comitialem. At verò author libri de sacro morbo, & si
obstructionem,aerisque & spiritus interceptionem causam
huius affectus proximam putat; fieri tamen obstructionem
eam non ex flatu, sed ex pituita existimauit.a qua quidem
refrigerari,incrassari, & sisti sanguinem scribit. vnde &
sanguine quiescente ob interceptum spiritum a quo is di-
moueri solet,& manus impotentes fieri, & conuelli scri-
bit.Excluso autem a uenis externo aere ob pituitam, mu-
tum,ac desipientem hominem reddi.oculos distorqueri, &
commoueri, spumam ex ore effundi,pulmone ob interclu-
sum aeris ingressum ebulliente ac emoriente. stercus subi-
re dum violenter suffocatur, suffocari autem irruentibus
sursum iecore & ventre ad transuersum septum,quòd tan-
tum spiritus in os non ingreditur quantum consueuerat.cal
citrare item pedibus ait, quòd aer in membris conclusus
foras penetrare ob pituitam non potest; sed exiliens sursū,
ac deorsum per sanguinem,dolorem inducit, vnde animal
calcitrat.Atque hoc pacto hic author huius obstructionis
causam in pituitam refert.vnde & pituitosos ait hoc mor
bo corripi non biliosos. At Hipp.4. de rat.uict. in ac. &

Aphor. 27.

si cum posterioris authoris sententia in eo conuenit, quòd
morbum hunc ex obstructione ab humore facta, produci
existimat; ab eo tamen etiam dissentit, atque a bile atra,
atque acri demorsas ait in corpore particulas humores ali
os ad seipsas trahere,a quibus venæ intenduntur, spiritus
intercipitur,& natiuus calor extinguitur, ac tanquam in
emortuo corpore coalescit.hæc vero vel epilepsia, vel para
plegia,atque alij id genus affectus sequuntur. Eandem sen-
tentiam sequitur & 6.aph.vbi in melancholicis(ait) mor

Aphor. 56.

bis in hæc pericula incidi; stuporem corporis, vel conuul-
sionem,vel furorem, vel cæcitatem. conuulsionis voce etiā
comitialem intelligens.& 6,de morb.uulg.in parua tabel-
la,ubi repente in cerebrum bile, epilepsiam; conuersa au-
tem ad mentem, melancholiam fieri scripsit. Idem sentit

Probl. 1.

& Arist. sect. problem.30.ubi a bile plerunque & potissi
mum atra,hunc affectum consistere adnotauit. Cæterum
post horum tempora, Galenus sententiam colligens & au-
thoris de sacro morbo & Hippocratis, priori relicta, co-
mitialem morbum a frigido,crasso,& uiscido humore, &
pituita,uidelicet, & atra bile, proficisci constanter asser-
uit.quem & Paulus sequutus est lib.3.Post hos author no
ster ab omnibus in uniuersum humoribus obstructionem
hanc fieri est arbitratus,& sanguine, & pituita, & bile
utraque.Auerroes uerò 3.Coll.priori præceptoris sui Arist.
sententiæ subscribit.atque fieri hunc affectum a crassis hu-
moribus prorsus negat; quòd diuturniores fieri ab ijs acces
siones oporteret. sed a uapore produci eum perpetuò exi-
stimat,quòd cito aduenit,& cito discutitur. Sed nouissimè
denique omnium,alij uiri nostra ætate clarissimi, aduersus
horum omnium sententiam fieri comitialem morbum ex
praua & uenenata qualitate crediderunt. in hoc quidem

Cap. 7.

Pelopis sententiam,de qua Gal.3.de loc.aff. æmulantes, a
qua non dissentit Gal.sed ad epilepsiam omnem extenden-
tes:id quod & Gal.& cæteris omnibus probari non potest.
ita ut de affectus causa non leuis controuersia sit. De qua
tamen si liceat nobis aliquid dicere. breuibus. certum est
obstructionem non ex humoribus duntaxat, sed & uapori
bus fieri,cuius rei testimonio est Aristot.cum quo docti om
nes consentiunt,qui in lib.de somno, & uig. somni causam
uapores esse in caput elatos, illicque incrassatos ob cerebri
frigiditatem, & spirituum meatus obstruentes, scriptum
reliquit. Huius etiam imitatione Gal. suffusionem quæ in
oculis est obstructio, ex crassioribus fieri uaporibus est ar-
bitratus.Quamobrem,quòd eodem pacto,ut author libri de
flatibus, & Aristot.testantur, fieri comitialis morbus
queat,irruentibus, scilicet uaporibus, seu in cerebri regio-
nem,ut Arist. seu etiam in cæteras corporis partes vt ille
author.& ex obstructionibus;nō video quid obstet.Quòd
item a crassa pituita,vt author de sacro morbo,& ex me-
lancholico humore ut Hipp.& Gal.putant,fieri eadem ob
structio possit;non est, ut iure quispiam neget. Et si enim
(ut Auerroes ait) diutinæ accessiones ex humoribus cras-
sis fiant; breues tamen in hoc affectu eæ sunt, quòd humo
res ij alio extrudantur,comprimente sese cerebri substātia,
& exprimente. At secus est vbi crassus quispiam humor
in partem aliquam decubuit, a qua non ita expelli potest:
tunc enim non nisi longius temporis spatium exigitur,ut id
quod obstruit, discutiatur. id quod in apoplexia euenit. in
qua & copiosior est materia & crassior.& cerebrum non
æquè contrahere se ipsum potest,quòd materia illa in ipsius
substantiam irrepsit.at in comitiali morbo,neque tanta aut
tam crassa est materia,quæ obstruit:neque cerebri substan
tia, sed soli ventriculi & spirituum meatus obstruuntur:
vnde & contrahere se se cerebrum,& eum(licèt crassum)
humorem alienū aliò potest propellere. Verùm, quod etiā
ex bile (etsi author de sacro morbo id negat) comitialis
morbus possit fieri,ratio significat.licèt enim tenuitatis for
tasse ratione(quamuis neque absolutè tenuis bilis omnis,
sed alia etiam crassa magis,aut minus sit) hunc affectum
bilis concitare nequeat; at sui tamen multitudine, si affa
tim irruat; fieri id posse, negare quispiam non potest. Ita
verò & de sanguine sit constitutum,qui si non crassitudine
aut visciditate(quod tamen euentu facillimum est)at mul
titudine tamen obstruere potest.cuius rei certissimo est ar
gumento apoplexia,quæ,vt Gal.primo aph.& lib.de san-
gu.miss.testatur,a sanguine quoque ipso gignitur,quum in-
terea idem Gal.2.aph.ab eadem gigni epilepsiam causa exi
stimet,a qua apoplexiam. Quòd uerò præterea ut Pelops
Gal.præceptor,& recentiores sentiunt,ex venenata etiam
num qualitate hic morbus fiat, non est certè qui possit am
bigere:id tamen non perpetuo fit,sicuti recentiores putant:
& ubi fiat,obstructioni tamen eius causa est referenda.dū
enim cerebrum sese contrahit, ut prauam hanc & uenena
tam qualitatem protrudat seu illic genitam, seu aliunde
transmissam; meatus cerebri angustiores fieri necesse est,
tùm contractis ijs & corrugatis, tum expressa in eos ex ce
rebro,& circumiacentibus partibus pituita, qua id mem-
brum scatet.Quamobrem ut tandem concludamus,laudan
di sunt prestātes hi uiri omnes: & comitialis morbi causa,
tum uapores,tum humores singuli, tum praua etiam quali
tas, statuenda est,nulla controuersia.

3 Verùm in ipso est &c. Ait uteri strangulatum esse e-
pilepsiam.At oppositum statuit hoc eodem lib.Fen.2.tr.
4.dicens,licèt hic affectus similis sit epilepsiæ, distingui ta
men ab ea.Soluitur.certum est per consensum in uteri præ-
focatione cerebrum prauis uaporibus ex utero eò delatis
ita quandoque affici,ut concursus fiat comitialis morbi,quo
nempe et spuma ex ore reijcitur, et non sentiunt aut ratio-
cinantur.atque hoc casu comitialis est affectus absque con
trouersia,quandoque tamen et si conuelluntur, calcitrātq;
neque spuma ex ore effunditur,neque(id quod in comitiali
affectu ferè perpetuum est) sensus ex toto aut ratiocinādi
et memorandi facultas oblæditur.quod cum euenit,dici in
re epilepsia non potest.id quod fen.21.innuit.

4 Et quemadmodum &c. Ait paralysim comitiali mor-
bo succedere.At huius contrarium Gal. statuit 4.de loc.
aff.ubi eo ab apoplexia differre epilepsiam docet,quòd hæc
in paralysim non desinat,ut apoplexia.Sanè hæc contradi-
ctio multis laborem fecit. Eam tamen nos hoc pacto dilui-
mus.Quum comitialis morbus,leuis quædam obstructio sit
cerebri meatuum,unde et citò discuti solet; terminari eam
in

in reſolutionem difficile eſt ; quòd , vt reſolutio uel totius corporis , uel partis alicuius fiat, tantam adeſſe humorum copiam oportet,ut ex toto ſpirituum viæ obſtruantur. propterea certum eſt,ex una aut aliquot acceſſionibus epilepticis prædici reſolutionem non poſſe . At quibus epilepſia infeſta eſt,ſæpeq; accidit,his, quum materia multa ſit & continua ferè,quæ hunc affectum creat,cuius indicium eſt acceſſionum frequentia,quid expectari aliud poteſt, quàm quòd affatim repenteque neruoſas partes ea materia opprimat,& uel paralyſim faciat,uel apoplexiam ? Quare , ſi hunc affectum ſpectes,qui neque frequentius neque acrius hominem affligit,quum cito eius cauſa diſcutiatur,non ſuccedit paralyſis, id quod Gal. ſi uerò ſæpius aut acrius urgeat,in ſummo tunc diſcrimine res eſt,id quod Auicēnas.

De ſignis ſpecierum eius . Cap. 9.

DIcimus quòd ex ſignis communibus pluribus ſpecierum epilepticorum , ſunt citrinitas linguæ ipſorum,& viriditas venarum, quæ ſunt ſub ea,& plurimum quidem antecedit eam mutatio corporis a complexione ſua , & grauitas ĩ capite,& propriè quum iraſcitur, aut accidit inflatio in ventre,& antecedunt eā [a] [coarctatio]in motu linguę:& ſomnia eorum mala:& obliuio, aut pauor & timor,& formido:& [b] [accidit ei,ut loquatur ſecum,] & conſtrictio pectoris & ira,& acuitas. Non omnis verò eius ſpecies recipit curam : & quę ex ea magis eſt lædens , eſt illa [c] [ex qua proueniunt uertigo,& agitatio plurimum fortis :] deinde ſequuntur eam quies fortis [d] [addita uehemēti additione,] & nocumentum in [e] [ſpiritu ,] quare ſignificat multitudinem materiei,& debilitatem uirtutis.Quum autem uolueris ſcire, ſi ægritudo eſt in cerebro,aut in membris alijs intende an ſemper inuenias grauitatem in capite,& vertiginem,& tenebroſitatem in oculis, & grauitatem in lingua,& ſenſibus,& agitationem in motibus,& citrinitatem in facie. Quūque illud inueneris cum permiſtione in intellectu,& obliuione aſſidua [f] † [ ] ,& amentia aut ſtoliditate,& non [g] [eſt grauitas, & minuitur ſecūdum fluxum uentris]cum eo quòd cōtingit ex lenitate naturæ & euacuationibus: tunc iudica quòd illud eſt ex cerebro tantummodo. Amplius,ſi non inuenis in mēbris neruoſis,& in ſplene,& hepate,neque in aliqua extremitatum,& in iuncturis nocumentum, neque æger ſentit aliquid eleuari ad caput ex loco,certificatur apud te , quòd impedimentum eſt ex cerebro . Signa autem epilepſię leuioris ſunt,ut ſint accidentia magis ſana:et ut habenti ipſam cito redeat ratio,& verecundetur quū ſanatur:& ut velociter adueniat ei incolumitas ſua,& propriè cum ſternutatorijs & attractionibus odorum per nares,& [h] [ex] eis,quæ mouent uomitum,& [i] [ex] eis, quæ ingrediuntur in guttur,aut quæ vomere faciunt. [k] † [ ] Signa vero eius quæ prauior eſt , ſunt difficultas [l] [ſpiritus,]& prolixitas agitationis: deinde longitudo [m] [cōgelationis] poſt ipſam,et paucitas euaſionis [n] † [ ] poſt attractionē odorū naribus,et ſternutatorijs. Et minor iſtarū eſt , aut in qua [o] [elongatur agitatio,et non elōgatur cōgelatio,aut ĩ qua prolōgatur cōgelatio , et minoratur agitatio. Et ſignū eius,cuius cauſa eſt ex ventoſitate groſſa in ipſa generata , eſt ut nō inueniantur cū ea,neq; prope eam,grauitas:immo inueniatur ſonitus,& extenſio, neq; ſit ſpaſmus eius fortis.Et ſigna eius,cuius cauſa eſt phlegma,ſunt,vt ſit ſaliua eius [p] [calida]ſpumoſa,groſſa,multa : & ſit in vrina eius aliquid ſimile vitro liquefacto. Et multiplicentur in ipſo pauor,& timor,& pigritia,& grauitas,& obliuio . Et quandoque cognoſcitur ex re vomitus , & colore ſpumæ , & ex colore etiā ſanguinis . Et quandoque cognoſcitur ex ætate,& regione,& ex cauſis præteritis de cibis,& regimine: & ex eis quidem,quę eam ſignificant , ſunt quies,& tranquillitas,& color faciei, & oculorum,& reliqua,quæ ſciuiſti in canone. quòd ſi phlegma cum hoc erit crudum,frigidum : erit obliuio,& ſtoliditas,& grauitas capitis, & corporis,& profunditas ſōni plus:& erit epilepſia magis laxans,& debilitans:et hęc ſpecies eſt mala valde.In ea verò quæ facta eſt a phlegmate ſalſo,eſt ſomni profunditas minor:et frigus cerebri leuius,et motus ſaniores.Signa autem eius, cuius cauſa eſt cholera nigra, [q] [ſunt,quoniam eſt melancholia,aut ſimilis ſanguini nigro,aut acuta,aut aduſta,aut acetoſa,] ex qua ebullit terra.Et ſunt naturæ habentium eam decliues ad permiſtionem in ſuo ſenſu,et ad diſpoſitionē, quæ eſt ſicut melancholia:neque intellectus eorum mundantur,quum ſeparatur:et ſignificatur etiam melancholia ex colore faciei,et oculorum,et ex ſiccitate narium,et linguæ,et regimine generatiuo melancholiæ . Si ergo fuerit melācholia fæx ſanguinis naturalis, erit epilepſia cum laſſitate,et paucitate ſermonis , et cum quiete;et erit habens eam habens cogitationes [r] † [ ] quietas.Et ſi fuerit melancholia de genere cholerę aduſtæ , et eſt acuta : tunc eius permiſtio erit dæmonium , et cum multitudine ſermonum,et vocum : et eius epilepſia erit agitabilis,et leuis remotionis: et quandoq; erit cum febre,et præcipue quum fuerit melancholia eius ſubtilis.St autem fuerit ex melācholia ſanguinea, erunt eius diſpoſitiones cum riſu. Et tu quidem cognoſcere potes ſubſtātiam melancholię ex uomitu.Nam ſi eſt ſimilis fæci ſanguinis, tunc eſt melancholia naturalis : et ſi eſt ſimilis fæci uini,eſt melancholia aduſta;aut ſi eſt [s] [aſpera,tunc eſt ſtyptica,] et ſignificat finē frigiditatis, et ſiccitatis eius , aut eſt acetoſa ſubtilis cum ſpuma,et tunc ebullit ſuper terrā : aut [t] [ſi nō eſt acetoſa,eſt ſpiſſa,] non habēs ſpumam . Signa aūt eius,cuius cā eſt ſanguis , ſunt iſta. Nam dico,ꝙ ſi ſanguis facit epilepſiam cū ebullitione,et motu abſq; quantitate,non apparet ei magna operatio in colore, et exuberatione† in venis iugularibus:neq; eſt diſpoſitio ꝑfocationis in horis [u] [in quib.eſt epilepſia,neque] apparent ex ea grauitas,et ſtoliditas,et laſſitas , et multitudo ſputi;et [x] [mucillaginis] ſicut apparent cum phlegmete,et eſt cum caliditate , et rubedine in oculis , et uapore ſuper caput ſanguineo.Si uerò cum quantitate faciat cū ſignis ſanguinis,eſt exuberatio in † venis iugularib.et antecedit diſpoſitio,quæ eſt ſicut præfocatio.Signa autē epilepſiæ , quæ eſt propter materiam cholericā (et illud quidem eſt ſecundū minus) ſunt,ut ſint nocumentū,et tribulatio ab ipſa vehemētiora:et ſpaſmus in ea fit minor,et ſpatiū eius breuius.Motus uerò sūt in ea fortioris agi-

p B. fluens.

q B. eſt vomitus cholerę nigre , aut rei ſimilis ſanguini nigro, aut acutæ aduſtæ,aut acetoſæ

r † B. Alia litera corruptas.

ſ B. ſpiſſa tunc ē pontica exaſperans guttur.

t B. eſt groſſa.

† guidez.

u B. Alia litera. ante epilepſiā , veruntamen.

x B. mucoſitatis.

† guidez.

tationis:& ipſam quidem ſignificāt motus vomitus,& inflammatio, & vehementia permiſtionis rationis,& citrinitas coloris, & oculorum. Eius verò cuius cauſa eſt ex ſtomacho,ſigna ſunt tremor in ore ſtomachi, & pręcipue quum tardatur cibus:& concuſſio,& tremor, & commotio,quum eſt epilepſia: & voces, & rugitus:& præcipue in principio inuaſionis:& ſunt cum ea ſolutio ſtercoris,& exuberatio vrinæ,& [y] [ſpermatis,quòd emittitur propter amplexum mulieris, & viri ſine coitu, & ſpermatis cum coitu] & tremor cordis,& ſoda fortis & leuitas epilepſiæ,aut ipſius remotio cum administratione vomitus,& diſpoſitiones ſignificantes corruptionem ſtomachi, & augmentũ epilepſiæ,& [z] [ſunt propter linimentum] ſtomachi,& purgationem ipſius:& quandoq; interficit hęc propter frequētiam periodorũ. Ex eo itaque eſt,vt humor,qui eſt in ea,agat multitudine ſua,& multitudine vaporis ſui: & hic humor eſt phlegmaticus ſecundum plurimũ: & quandoque admiſcetur ei alius.Et ſigna quidem eius ſunt, vt accidat epilepſia in horis repletionis,& ſatietatis nauſcatiuæ, & alleuietur quum uacuitas adeſt, & quum venter ſoluit cibum,& fit ſecundum iterationem frequētem nauſcatiuæ ſatietatis. Si ergo fuerit permiſtio cum illo materiæ cholericæ,inueniet ſitim, & inflammationem,& mordicationem, & aduſtionem.Et ſi fuerit cum illo melancholia, multiplicabitur eius deſiderium in pluribus diſpoſitionibus,& ſentiet guſtum acetoſum; & generatur ab eo cogitatio,& ut ſolus loquatur ſecum quamuis [a] [ſecundum quòd] ſignificationes phlegmaticæ ſint dominantiores. Et ex eo eſt,ut humor,qui in ipſa eſt,agat malitia ſui,nō multitudine ſua:& ſigna eius ſunt,vt epilepſia fiat in horis vacuitatis,& quum materia inuenit os ſtomachi vacuum,& abſcindatur epilepſia cum cibo conueniente laudabili.Si verò humor fuerit [calidus] de genere choleræ,cognoſces ipſum per ſignificationes, quas diximus. Quod ſi eſt ex † hypochōdrijs,eius ſigna ſunt, ructus acidus,& inflatio, & rugitus faciens dolorem,tardę quietis, & inflammatio in † hypochondrijs; & quandoque excitatur cum ea dolor inter vtraſque ſpatulas [c] † [ ] poſt aſſumptionem cibi [d] [pauci] non quieſcens,niſi apud eius digeſtionem; deinde redit poſt aſſũptionem cibi pauci,non quieſcens,niſi apud eius digeſtionem. Quum verò accidit ſecũdum vacuitatem,non accidit niſi cum duritie naturæ,& deſtruitur lenitate naturę:& propriè ſi tu inuenis extenſionem in † hypochondrijs ad ſuperiora,& tremorem. Et iſtis quidem accidit vomitus cibi indigeſti,propter illud quod diximus de reuerſione cibi ipſorum [e] [corrupti,et oppilationibus viarum eius. Ex illa itaque eſt, quũ] eſt vapor † hypochondriorum faciēs epilepſiam cholericus; et cognoſcitur illud ꝓpter inflammationem cōtingētem [f] [ex corpore] et permiſtione rationis declinantem ad rixam [g] [et ad inquiſitionē.] Et ex illa eſt,cuius vapor eſt melancholicus,et perueniunt cum eo rami melancholię,et timor,et [h] [ut ſolus ſecum loquatur,et ut pauor tenebroſus] propter tenebroſitatem materiei, et accidit ex ea delectatio

y B. humiditas ſaliualis dictæ meda,cuius exitus præcedit exitum ſpermatis & exuberatio ſpermatis.

z B. diminutio ſecundum inuiſcationem.

a —— B.

b B. acutus.

† mirach.

† mirach.

c † B. parum.

d —— B.

† mirach.

e B. propter corruptionē eius. Et ex illa eſt,cuius.

† mirach.

f B. & ex colore.

g B. & agitationem vel ad manuum, & pedũ commotionem.

h B. malitia animæ,& pauor.

mortis i [et] odium ipſius,et timor,et reliqua, q̃ in melancholia dicta ſunt. Illam verò, cuius cauſa et principium ſunt ex hepate,aut ex toto corpore,ſignificāt color,et capilli,et ſiccitas cutis,et arefactio eius cum nigredine: aut ipſius laſſitas, et pinguedo, aut eius macies, et roris multitudo [k] [vaporis] ſanguinis: et ſignificat ipſum pulſus, et urina, et diſpoſitio ciborum precedentium,et regiminis præteriti:et ſignificat ipſam retētio eius,quod euacuatur ex [l] [ſto macho] et matrice,et venis, et reliquis. Si autē eſt ſanguinea tendens ad aduſtionem,uides rubedinem coloris,et inundationem uenæ,et ipſum apud caſum.Si autem fuerit cholerica,aut phlegmatica,aut melancholica, cognoſces,per ſigna eius prędicta.Illa verò,cuius cauſa eſt matrix,proculdubio eſt cum retentione mēſtruorum,aut ſpermatis, aut humiditatum effuſarũ ad matricem quam quidem ꝓcedunt dolor in pectine,et in vtriſq; inguinibus,et partib.dorſi, et grauitas in matrice.Illa uerò cuius cauſa eſt ſplen,cognoſcitur,quoniam ægritudo eſt melancholica:et ſentitur dolor in latere ſplenis,et eſt cum ea inflatio ſplenis,et durities eius: aut cum rugitu in latere ipſius, et cum communitate corporis ad ipſum ſecundum plurimum. Eius autem, quæ eſt ex materia venenoſa eleuata ab aliquo membrorum mediantibus neruis, principium aut eſt extrinſecum, et ſigna illius ſunt manifeſta; ſicut punctura ſcorpionis, aut rutelę,aut veſpæ,quum aliquid horum accidit neruis:aut intrinſecum,et ſentit ꝙ eleuatur vapor ex eo ad caput,quo obtenebratur viſus, et cadit.et membrum illud,aut eſt pes,aut manus, aut dorſum, aut pecten: aut aliquid ex viſceribus,ſicut ſtomachus,et matrix.Signa verò eius quæ ex vermibus, ſunt curſus ſaliuæ: et caſus ſaliuæ:et caſus uermium: et aſcaridum.

i B. aut.

k B. cum ratione.

l B. Al. ano.

ANNOTATIONES.

Pulcherrimè inſtantis præſentisq́ comitialis vitij notas deſcripſit Aretæus. primo de acut.morb. & Paul.lib. 3.multa ſcripſit author Coac.prenot.& Raſis 9. Almās. & primo Cont.tr.13.cap.1.videtur verò res hæc exquiſitiſſimè omnium ab authore noſtro tractari. Unum tamen notat,quod dubitationem facit. ait linguæ citrinitatem in futuris epilepticis apparere. quum tamen, ſi potiſſimum ex pituita,et atra bile hic affectus gignitur, non citrinam, ſed vel albam uel atram eſſe eam potius oporteat. Addit præterea uiriditatem uenarum ſub lingua,quod ſanè et Raſis:ſed quæritur qua id ratione fiat,ſi modò pituita, & bilis nigra hunc morbum præcipuè pariunt. Sed paucis,authoris huius ſententia eſt,non ex pituita,& atro ſolum humore, quin & ex cæteris humoribus hoc uitium ſequi: ſicuti in ſuperiori capite eſt adnotatum. At uerò, tametſi lingua humores præſertim redundantes ſignificat, ut Ariſtot.ſect.problem.34. adnotauit, id tamen non eſt perpetuò. fieri enim alioqui poteſt, ut redundet pituitoſus in toto corpore humor:lingua tamen citrina ſit, commota uidelicet ex totius còrporis concuſſione, bile ipſa, & linguam in quam facillime ſuſcipitur,inficiente. credimus tamē eiuſmodi ſymptoma in hoc affectu a bilioſa dumtaxat cauſa fieri:& coarctandam propterea eſſe authoris ſententiā.ſicuti & quum de uiriditate venarũ linguæ,& de ira ſcribit; ad bilis flauæ redũdantiā referendũ arbitramur. Quod reliquũ eſt,pro peccantis humoris notitia,repete,quæ ſupra doct.4. De

Cap. cap. circa

Probl.

De causis mouentibus epilepsiam. *Cap.* 10.

PErmutatio ad aerem, est iuuans ad epilepsiam, sicut [a] [quædam causæ remouentes permutationem ad aerem cōferūt ei;] & omnis calor superfluus solaris, aut igneus, & omne frigus, & coitus plurimus. Et epilepsiam quidem commouet multitudo pluuiarum, & uenti septentrionales, & meridionales simul. Septentrionalis quidem, quia comprimit materias, & prohibet eas resolui, & meridionalis quidem, & regiones meridionales, propterea quia mouent humores, & implent cerebrum, & subtiliant eos, & eleuant eos ad ipsum. Et excitatur in hyeme multoties: sicut excitatur in septentrione, & autumno propter corruptionem humorum, & minoratur in regionib. septentrionalibus: [b] [immo parum fit,] quoniam nisi causa fuerit fortis, nō accidet. Et odores boni quandoque mouent eam [c] [aliquo motu] & specula tio motuum velocium, & circularium, & speculatio ab alto, & longitudo morę in balneo, & balneum ante digestionem, & effusio aquæ calidæ super caput. Et assumptio eius quod generat sanguinem vaporosum, fæculentum, aut tenebrosum, sicut vinum fæculentum, & antiquum etiam, [d] [propter nocumentum suum,] & nouum, quod non est clarificatum, & nō est transmutatum, & purum nocumentum faciēs in cerebro, & apium proprie sua proprietate, quam habet in ea, & lentes, propterea, quia generant sanguinem melancholicum, nisi cōmisceantur [e] [hordeo confracto] & fabæ, & allia, quia implent caput uapore, & cepæ similiter, quoniam earum substantia conuertitur ad humiditatem malam, & lac etiam, & dulcia, & plurimum pinguedinis in cibo, & omne grossū, & inflatiuum, & stypticum, & frigidum, & oē calidum [f] [&] acutum, & [g] [nausea, sunt] ex eis, quę mouent epilepsiam: propterea, quia [h] [eleuant humores, & mouent eos ad ipsam, & repletio stomachi a cibo,] & malitia digestionis, & vigilię, & passiones animales fortes, ex tristitia, ira, & timore: & [i] [permutationes] sensibiles fortes ex auditu uocum magnarum, sicut tonitrui & percussiones tympani, & rugitus leonis, & vocū durarum, sicut vocis [k] [nolarū] & stridorum ēt, sicut stridoris portæ acuti, & similiter ex visu splendorum luminosorum, sicut fulguris rapientis visum, & splendoris oculi solis. & ex tractu motuum ventorum fortium, sicut motuum ventorum turbinum. Et quandoque excitatur epilepsia exercitio super repletionē, siue fiat ad resolutionem faciendam, siue nō: & coitu: & medicinis epilepsiam facientib. medicinas autem epilepsiam facientes iā diximus, & illas, quæ detegunt epilepsiam, in tabulis ęgritudinum capitis cū signis: sicut suffumigatio cum galbano, & myrrha, & cornu caprino, & comestio hepatis hirci, & olfactus odoris ipsius, & similiter, quum ponitur myrrha in nare eius.

De cura. *Cap.* 11.

O[1]Portet quidem, vt epilepsia, quę est in infantibus, curetur ita; ut [2] nutrimentum lactentis rectificetur, & fiat conueniens ad caliditatem subtilem cum bonitate chymi, & lactans alienet a se omne, quod generat lac aquosum, aut corruptum, aut grossum, & prohibeat sibi coitum, & imprægnationem. Et oportet vt hic infans alienetur ab omni re, ī qua est timoris subitatio, & [a] [coarctatio,] sicut sunt uoces magni sēsus, vt vox tympani, & tonitrus, & fulguris, & [b] [nolarum] & vox vociferantium. Et vt alienetur a vigilijs ex insomnietate, & ira, & timore, & frigore vehementi, et calore forti, et malitia digestionis. Et iniungatur ei exercitium ante cibum leue, & interdicatur ei motus post cibum. Et si tolerauerit euacuationes, quæ fiūt medicinis euacuantib. phlegma [c] [subtile,] fiat illud. Et eos quidem iuuat, vt quandoque euomant cum aqua mellis, et vt potent zuccarum rosā & mel rosā & olfaciant rutā, & reliqua subtiliantia. Nam olfacere odoramēta, quæ diximus fortasse excusant laborem in eis. Amplius commune est in omnib. epilepticis, vt vtantur cibis laudabilibus, quib. inest [d] [humectatio] laudabilis non superflua: & vt caueant sibi a repletione, & vt se custodiant a malitia digestionis. Et illud est, si sunt contenti, & non sequuntur cōplementum refectionis. [e] † [ ] [3] Et ille cuius consuetudo non tolerat, ut semel reficiatur, diuidat cibum suum qui [f] [est minor refectione] sua in tres partes, et sumat duas tertias in prandio, et tertiam eius in cęna, post exercitium subtile. Et neque multū vtatur vino: quoniam ipsum uehementer replet cerebrum. Deinde si excusari non possunt, quin ipso vtātur, vtantur vino pauco, antiquo, clarificato, declinante ad ponticitatem. Et ex rebus quidem eis nocibilioribus est [g] [potus,] successione balnei, et frigus repentinum. Immo oportet, ut caput muniatur ab omni calore superfluo, aut a frigore superfluo: et in balneo non faciat morā. Et epileptico quidem necessarium est, vt alienet a se carnes grossas omnes, et fortis nutrimenti, et pisces omnes, immo carnes omnium quadrupedum magnorum: et sit contentus pullis, et †duragi, et [h] † [atabiz, et paruis auibus domesticis, et syluestribus, et † canabit,] et turturibus et hædis, et capreolis, [i] [et leporibus,] et iam [k] [dixi,] quòd caro porci syluestris valde iuuatiua est ei: et laudantur carnes caprinæ propter illud, quod in eis est de siccitate, et paucitate humectationis: sicut vituperantur eis dulcia, et pinguia, et similia. Et alienent a se omnia olera [l] [vsque ad atriplices, et blites, nedum alia,] et propriè apium: etenim est ei proprietas cōmouendi epilepsiam. Si autem excusari non potest, administretur ei fumus terræ, et endiuia; et eis quidem conceditur lactuca: ego vero non plurimum eam laudo: et conceditur eis coriandrum, propterea quia prohibet vaporem a cerebro: ego verò vitupero eis ipsum: et eius multiplicationem, nisi in sanguinea, et cholerica: [m] [et aqua quidem † betæ elixatæ in aqua condite] cum oleo et almuri, et quę currunt cursu eius, si eius acceptio antecedit cibum, propter lenificationem naturæ, conceditur, et ruta est ex summa herbarum, quę conferunt suo odore olfacta. Et quum anethum, et ruta in cibis ipsorum ponuntur, conferunt. Et oportet, ut alienent a se fructus omnes humidos, et

omnes

a B. actio tremoris.
b B. algielagiel.
c B. cum facilitate.
d B. exsiccatio.
e † B. saturitatis.
f B. sit minor saturitate.
g B. vinum.
† perdicibus.
h B. altheiugi, & auibus domesticis, & montanis, & alchanaber.
† phasianis.
† galerita.
i —— B.
k B. dicitur.
l —— B.
m B. sicla aut ß elixata in aqua, & condita.
† sicle.

omnes fructus grossos, nisi quosdam stypticos super cibum quantitate [n] [alleuiationis paucæ,] ut roborent os stomachi, & deponant cibum, & lenificetur natura, & prohibeant vaporem. Et oportet, vt uitent omnes cibos graues, qui sunt, sicut [o] [napi] & raphanus, & caules, & bauciæ. Et oportet vt alienent a se omne [p] [acre] vaporosum. Et synapi quidē est ex summa eorum, quę impediunt sua vaporatione, & transmissione superfluitatum ad ipsum, & eductione earum versus illud, & quia percutit cerebrum sua acuitate. Et alienent a se ebrietatem, & exufflationem ventorum, & repletionem. Et deuitet ablutionem cum aqua penitus: cum calida quidem, propter illud quod in ea est de lassitate, & cum frigida, propterea quòd stupefacit, & nocet spiritui sensibili. Quòd si epileptico acciderit repletio cibi: euomat, & subtilietur regimē post ipsum. Et oportet, vt alienent a se cibos desiccatiuos, grauatiuos, stupefactiuos, vaporatiuos. Repletio vero vini valde nocet: sed parum ex ipso sumptum dilatat animam, & confortat spiritum, & acuit ipsum, & excusat a multitudine aquæ: multiplicatio.n. eius est nocibilior res. Et multum dormire post meridiē nocet: & uniuersaliter somnus multus nocet, & proprie super repletionē multam. Et superfluitas etiam vigiliarum debilitat spiritum, & resoluit ipsum, & cum hoc implet cerebrum vapore. Primum autem epilepsiæ regimen est alienatio causarum mouentiū epilepsiam, quas diximus. Et quies, & tranquillitas sunt magis eis conuenientes; quod si exercitium necessarium fuerit post euacuationem, & mundificationem corporis, quarum præcessit rememoratio, oportebit ut administretur super [q] [repletionem] exercitium non consequens lassitudinem: deinde quiescat post exercitium: & studeat ut caput suum sit eleuatū, & caueat ne ipsum pendere faciat inquātum possibile est, neque moueat ipsum plurimū, quia multitudo materierum ad ipsum trahetur: & oportet ut moueant inferiora, quum ipse mouet superiora. Ex eis uero, quę materiam ad inferiora trahunt, est fricatio corporis gradatim facta a superiorib. ad inferiora, incipiendo a pectore, & quod sequitur ipsum, cum pānis asperis fricando donec rubescant; deinde gradatim descendat usque ad crura; sitque omnis secūda fortior prima, & sit caput in dispositionibus eleuatum, & post illud inungatur ei deambulatio: sed oportet, ut eum quiescere facias in loco exercitij sui, ut redeat ad ipsum eius spiritus, & quiescat eius agitatio. Et ipse quidem non separetur a loco suo, nisi post illud. Quum ergo attractæ sunt materiæ omnes ad inferiora, [r] [con ceduntur tunc ei mundificatio, solutio ventris, &] ut fricet caput, & ut pectinet ipsum, ut calefiat cum ipso, & permutetur eius complexio. Et ex eis quidem quę ipsum iuuant, sunt uentosæ super capite positę: & cauterium super ipsum calefaciendo cerebrum. Post mundificationem vero, & solutionem uentris, & quietem aliquibus diebus, nō est malum si ingrediatur balneum; & si ventosæ ponantur super illud, quod est sub hypochōdrijs, & ossibus pectoris eius, & calefiat caput eius cum eo quod sciui-

n B. leui pauca ualde.

o B. rapæ.

p B. acutum.

q B. uacuitatem Alia litera. non super repletionem.

r B. concedi tur tunc.

sti. Et quandoq; ponitur [s] [post paroxysmum] pila cadens inter dentes eius: & proprie ex pilis, ut remaneat os eius apertum, & oportet ut incipias euacuare [t] [secundum cam,] deinde intēde in purgando caput cum gargarismis attractiuis. Si autem illud accidit cum periodis, & multiplicatur cum multitudine humorum, euacuetur [u] [cum apparente,] & educatur humor, qui in ipso dominatur, secundum quòd dicturi sumus. Et si non fuerit quod prohibeat ipsum a minutione, phlebotometur: ipsius enim phlebotomia in uere, & proprie in pedibus, est ex eis, quæ ipsi conferunt, si per ipsam non sequatur infrigidatio cerebri eius, secundum quod dicturi sumus. Quumque hora paroxysmi pertransit, & [x] [tu potes facere, ut ipse euomat, penna cum oleo de lilio inuncta, in ore ipsius missa, & proprie si stomacho fuerit in hoc introitus, vt vomat humiditatem,] iuuabitur eo tunc licet multitudo uomitus noceat epilepsię cerebri. Et ex [y] [deglutientibus] in dispositione epilepsię, & in alijs, sunt assa, & castoreū in oxymele de melle. Ex insufflationibus autem in epilepsia, sunt pulpa coloquintidæ, cucumer asininus & eius succus, & sal ammoniacus, & nigella, & similia, & elleborus alb. & condisi, & piper, & zigiber, & myrrha, & euphorbium, & castoreum, & stæchados separatim, & cōiunctim, & assa fœtida, & pix sicca: & † cedria. Ex vaporatiuis est pæonia, & ex odoramentis est ruta in hora epilepsiæ, & in hora quietis. Ex eis verò, quæ Humimeligit, est gumma rutæ agrestis permista cū farina hordei, & aceto de vino. ex quo fiant formæ malorum, & assiduet odorem earum. Et ex syrupis, est oxymel squilliticum propriè quod singulis diebus in potu sumat, & similiter syrupus de absinthio, & apozema hyssopi cum origano [z] † [ ] & oxymel squilliticum sumptum in potu in hyeme cum aqua calida, & in æstate cū aqua frigida. Et ex unctionibus quæ eis sunt bonę cū eis quę dicta sunt, medulla crurium camelli cum oleo ros. super tempora, & commissuras, & pectus. Suspensionis verò pæoniæ iuuamentum iam experti sunt antiqui in epilepsia, & uidetur quòd illud sit magis proprium illi, quę est [a] [de romania] humidę. Et ex medicinis quidē quas [b] [sp] in potu sumere oportet, sunt agaricus & siseleos. [c] † [ ] & radix aristolohiæ rotundæ, & ex pæonia omni hora in potu tribuatur cum aqua. Et iam conuenerunt, quòd potare omni die [d] † [bondacaten mithridati] duabus uicibus, mane, & quum uadit dormitū est quasi ex eis, quibus iam plures sanantur. Et quidam uolunt, ut eis in potu tribuatur ex spuma maris omni die bis, et ex polio montano cum proprietate sua in ea, [e] [et † thymo] etiam et ex eis, quæ ipsos iuuāt, est medicamē de squilla huiusmodi. Sumatur squilla, et ponatur in uas vitreatum de terra, in quo [mel] fuit [f] † [ ] et caput eius stringatur ligamento forti: deinde cū corio grosso cooperiatur, et dimittatur xl. diebus, quorum primus sit ante ortum [g] † [ascherent] xx. dieb. et ponatur vas expositum meri diei, et permutetur omni hora [h] [propinquę] vt sit illud, quod ex calore partibus eius aduenit æqualis applicationis: deīde aperiatur os vasis, et in-

inueniens squillam iam decoctam,& dissolutã: ipsam igitur exprime, & sume succum eius,& permisce ipsum cum melle: & sumatur in potu ex eo omni die quantitas cochlearis vnius. Si aũt hora festinat,coquatur squilla in aqua, & aceto:& fiat inde oxymel mellinũ. Et ex medicinis quidem bonis est, vt sumantur siseleos aur.iij.baccarum lauri tantundem,aristol. rotũdæ.radi.pæoniæ amborum aur.ij. castorei,trochiscorum squilliticorum amborum aur.j.misceantur cum melle despumato,& administretur omni die cum oxymelle. Et ex eis etiã,quæ eos iuuãt,est permutatio in regionibus:permutatio enim in regionibus, donec aer inueniatur conueniens,desiccans,subtiliãs,est sicut permutatio in ętatib.ex infantia in adolescentiam in iuuamento epilepticorum. Quum ergo accidit epilepticis tortuositas membri,aut spasmus eius,ęquatur fricatione cum oleo,& aqua tepida,& cõpressione forti. Et quũ fuerit epilepsia causa cerebri,tunc melius est,vt euacuetur cum elleboro,& cum ijs quæ sunt talia,& pulpa coloquintidę,& scammonea,& hiera, & decoctione agarici faciendo solutionẽ pòst solutionem in anno. Quumq́ue necessarium est vt phlebotomia fiat,ex quocunque humore sit, oportet vt non [i] [solum fiat phlebotomia,] immo fiat ex duabus cephalicis simul,& sequatur phlebotomia venæ,quę est sub lingua. Et quandoque uẽtosatur super collum,ut materia in hebdomada trahatur a cerebro:si illic non fuerit ex complexione cerebri,& debilitate ipsius,quod eam prohibeat. Et quandoque tibi necessarium est, ut phlebotomiam multiplices. Quum ergo illud feceris, oportebit, ut quiescere facias per hebdomadam: deinde solue cum potionibus, & clysteribus fortibus,quę sint ex centaurea,& pulpa coloquintidę,& kerua,& reliquis. Deinde fac quiescere,post pone ventosas apud † spatulas,& caput,& nocrati colli,& super crus. De inde fac eum quiescere,postea solue,& non cesses procedere secundum quietem,& iteratione usque quo purgetur. Et administrentur post illud gargarismata, & caputpurgia, & quæ purgant caput solummodo,cum eis quæ sciuisti. Quumque fit ei caputpurgium [k] [cum siseleos postea cũ † anetho,& cum aqua amaraci,] est iuuamentum. Et oportet quidem, vt occurrat paroxysmus cum mundificatione stomachi:& si possibile fuerit ei,ut euomat [l] [ante] cibum, & ꝓpriè ab eis,quæ sunt,ut pisces saliti & alia, erit iuuatiuum. Et post illud totũ permuta cõplexionem cerebri cũ confortatiuis calefacientibus ex emplastris ex sinapi, & quæ taliter procedunt,ex eis quæ docui te,& nominaui tibi:& fac eum odorare rutam. Et oportet ne labores in ipso cum calefacientibus, & permutantibus complexionem subito, immò gradatim in hoc incede. Si autem inde nocumẽtum acciderit in operationib.suis, tunc quiesce. Melius autem quo purgatur illa cuius causa est phlegma, est hiera, [m] [& pulpa] coloquintidę: & hiera Hermetis etiam, Nam si utatur hiera Hermetis omni die pondere.s.3.mane:& pondere.s.3. in sero, magnificatur cum ea iuuamentum ipsi. ꝙ si cum phlegmate est repletio uniuersalis, tunc phlebotomia, secundum quòd narrauimus, est ei iuuatiua:& similiter euacuatio cum turbith & agarico,& stęchade, & hiera Rufi propriè. Melancholia verò soluitur cum eis, quæ sunt,sicut decoctio epithymi,& elleborus,& lapis azuli,& lapis armenus,& stęchados,& polypodium,& myrobal. Ex vnctionibus, medulla cruris cameli cum oleo ros.[n] [super collum] & tempora,& pectus. In epilepsia verò cholerica oportet, ut sit solicitudo cum infrigidatione,et humectatione. et propriè cum clysterib. Si autem est adusta, tunc est in iudicio melancholiæ,aut inter choleram et melancholiam: et ea quæ non ita est mater infantium forsitan est de genere cholericę apud quosdam: et propter illud pręcipiunt in cura ipsius,vt administrentur tina,et caputpurgia frigida,et humida et effusio lactis super caput,et vtatur humectatione corporis. Et si est infans, præcipiunt, vt detur in potu lactanti ipsum, quod lac ipsius infrigidet,et pręcipiunt,vt in domo ipsa frigida subterranea inhabitet, et uidetur ꝙ sit hoc apud eos epilepsia sibaria,aut mania: verũtamẽ huiusmodi nominis vsus nõ est famosus apud ueridicos medicos. Et quum aliquibus mẽbris epileptici accidit tortuositas,aut spasmus,iuuat ea fricatio cum oleo et aqua tepida,et ut [o] [in eis toleretur compressio. Quando uerò est epilepsia ex stomacho, tunc conuenientiora quibus fit euacuatio,sunt pulpa coloquintidæ, et stęchados,et fiat in anno illud multoties. Et oportet quidem post mundificationem stomachi,ut assidue utantur confortatiuis. et nõ tribuantur eis,nisi cibi uelocis digestionis, boni chymi,et [p] [reducantur] secundum quòd narrauimus in loco suo. Impendatur ergo studiũ in comprehendendo bonitatem digestionis, et oportet vt dimittant stomachum vacuum tẽpore longo. Illi verò, quæ ex ea excitatur secundum famem, succurratur cũ eo quod dictum est in capitulo [q] [epilepsiæ,] et reliquorum. In hac uero, quæ fit cum eleuatione alicuius rei ex membro, oportet ut ligetur supra illud membrum, quum paroxysmus adest:et fortasse prohibetur paroxysmus: et euacuetur humor,qui est in membro:aut per euacuantia scita, si iam peruenit ad ipsam uirtus euacuationis:aut cum ulceratione, et eductione puris in hora quietis,cum medicinis, quũ ulcerant, et pus faciunt currere,et cum adustione materię, sicut est epithema de gummi rutæ syluestris, et euphorbio,et reliquis. Et has quidẽ medicinas cognouisti ex tabulis libri secundi. Et forsitan oportebit,ut in eis eueniat gradus administrãdi cantharides,et [r] [† alkekerez,] et stercus accipitris,et anacardos, et reliqua. In illa autẽ, quæ a toto corpore eleuatur,dicunt quidam, quod si non esset timor in phlebotomia duarum arteriarum apoplecticarum, non in eo quod nõ possibile sit retentio sanguinis,sed propter frigus,quod accidit cerebro, et abscissionem spiritus,et sequitur eam apoplexia,esset in ea sanitas integra illius,qui patitur epilepsiam cum cõmunitate corporis,et propter illud,quod ad cerebrum ascendit ex eo,et nos quidem dicimus, [s] [si hoc nõ est possibile in cuiusque arteriarum ascendentium incisione,hic timor non est longe] quin magnificetur multitudo iuuamenti,

A N-

[n] B. spondyles colli.

[o] B. super ipsa fiant compressionis.

[p] B. tribuantur

[q] B. sodæ.

[r] B. alkibiKenz
† galbanum.

[s] B. ꝙ si hæc nõ est possibilis, tunc in incisione seu in phlebotomia illius alterius ex arterijs, quæ ascendunt, non erit iste timor,& nõ est longinquũ

ANNOTATIONES.

cap.13. cap.24.

Prosequitur hoc negocium Gal. libello de puero epilept. ubi methodo huius affectus in puero curationem absoluit. id & Paulus libro 3. siue per essentiam in cerebro est, siue per consensum. sed & Celsus lib. 3. de hac re scribit. Auicennas ex Galeno, & Paulo mutuatur multa. sed longe copiosius omnes huius mali species curare docet.

cap.13. cap.15. 53.

2 Nutrimentum lactis &c. Hoc & Paul. lib. 3. & Alex. Trall. lib. 1. sed quomodo lac uitiatum corrigatur, pete ex Paulo. lib. 1.

cap.4. cap.10. cap.2. 14. 3. 133.

3 Et ille cuius consuetudo &c. Pleniorem duplo cibum in prandio exhibet quam in cœna, quod & Actuarius lib. 2. de act. & affect. anim. spirit. At Gal. libro de puero epilept. contra prorsus, pleniorem duplo cœnam probat, quam prandium. Cum Gal. sentire & Rasis uidetur primo Cont. tr. 13. Sane dubitatio hæc non leuis est ob hanc summorum uirorum controuersiam. Paucis tamen, si rationem utriusque opinionis perquiramus, Actuarij sententia, cui & author noster assentitur, tutior & probanda magis uidetur. tum quod hic affectus ex pituita ferè est, quam noctu augescere, & accessiones facere compertum est: tum quod accedente post uberiorē cœnam somno, magnā uaporum copiam ad caput efferri necesse est, et causā morbi augeri. De Gal. uerò & Rasis sententia non est ut multū laboremus, illud certè uerissimum est quod Gal. ait per somnum et quietem coctionem adiuuari. uerum aliud nunc in causa est, cuius rōne a copiosiori cœna est abstinendum: uaporum nēpe ad caput, & multorum & crudiorum elatio, a quibus pituitę prouentum gigni necesse est: id quod Galeni tempestate uerendum non erat, quum id temporis, die in duodecim inæquales horas dissecto, prandio tertia, cœnæ uerò nona esset hora constituta: ita ut tres etiam a cibo horæ superessēt, quibus per vigilias discuti priores illi crassi & crudi halitus poterant, qui ex alimentis primo efferuntur. id quod nostra tempestate non seruatur. qua quū ad multā noctē cœna differatur, tantum temporis inter cibum & somnum non intercedit. Insequuti ergo hi authores suorum temporum consuetudinem, diuersa scribunt. nostræ uerò tempestati Auicennę & Actuarij sententia utilior est. in qua tamen re accessionum diligens habenda est ratio, si noctu, si die affligat. ac iuxta hoc uictus ratio modo plenior, modo tenuior est instituenda.

cap.18. cap.13. Aphor.20. cap.6. cap.18. cap.18. cap.6.

4 Et si non fuerit quidem &c. Hic de uenæ sectione quęritur, an in hoc affectu conueniat, uel non. Auicennas secandam esse ait, nisi quidpiam obstiterit, Galenum 12. meth. & Paulum lib. 2. æmulatus. At alij secandam semper uenam statuunt, si morbus magnus est, quod tum authoritate Hippoc. confirmant, qui, 4. de rat. vic. in ac. & 4. meth. magno existente morbo & uiribus validis, mittendum perpetuo sanguinem præcepit. tum etiam ex Gal. 11. meth. ubi in lethargo, caro, catocho, attonito morbo, comitialiq; inter initia mittendum sanguinem consulit. etsi Rasis et Mes. huius præsidij non meminerint. Cęterū, qui venam perpetuo tundendam existimant, ubi morbus magnus est, quantum fallātur facile ostenditur. Magnus nempè hic morbus sit. atque a pituita, toto etiamnum corpore crudis humoribus redundante gignatur; an & his secandam uenam præcipiunt? Præcipiunt sanè. At Gal. 12. meth. quem locum ipsi adducunt, contrarium prorsus statuit. excipit enim crudi humoris redundantiam. Sed respōdent hi. cruditatem humorum non omnem, sanguinis missionem prohibere; sed eam quæ in uentre est. Contra horum tamen sententiam Gal. li. de cur. rat. per sangu. mis. crudo per corpus collecto humore sanguinis eductionem ueretur, quando crudo per omne corpus affluente humore, & uirtus imbecillior sit: & adhibita sanguinis detractione in extremum malum soleat recidere, vt nequaquā postea restitui possit. At tuentur hi se rursum ex Gal. lib. eodem de sang. mis. ubi & in comitiali morbo & in apoplexia, vertigine, ac sanguinis reiectione secandam esse venam confirmat. Sed non animaduertunt, præseruationem esse eam, non curationem. Adde quod Gal. eo in loco, non absolutè sanguinis eductionem, sed uel hanc, vel expurgationē, pręcipit; prout. s. vel sanguis, uel alij a sanguine humores affluunt. ita ut ij Gal. prorsus aduersentur, qui absolutè secandam in hoc morbo venam arbitrantur, ubi magnus est. Quamobrem, a Gal. Paulo & Auic. discedendum non est, qui secādam quidem venam consulunt, sed id si nihil obstiterit. obstat autem vel aliorum humorum, non etiam sanguinis copia, vel virium imbecillitas: vel crudorum succorum in toto corpore, nedum in ventre, uel uentriculo redundantia. anni tempus (adde & quod Celsus, si neruorum distentio accesserit) et cætera ea, quæ copiosius in lib. de sang. mis. Gal. scribit. Quare consulenda hæc omnia fuerint. ac affluente sanguine, uel puro uel bilioso, uel melancholico, uel etiam pituitoso (nisi summa hęc fuerit cruditas) mittendus erit sanguis quantum uires, quantum affectio tolerat. Sin autem uel a uentriculo, vel a particula alia quapiā sit, uel imbecilles sint uires, uel cruditas adsit: abstinendum.

De apoplexia. Cap. 12.

APoplexia est ociositas membrorum a sensu & motu, propter oppilationem cōtingentem in uentriculis cerebri, & in cursibus spiritus sensibilis & motiui. Nam si [a] [euacuantur ex eo instrumēta motus, & anhelitus, & debilitantur, non fit facilis anhelitus; immo illic est spuma, et est habens vicissitudines, sicut strāgulatio, aut sicut vox strangulati: hęc ergo] est praua, significans defectum uirtutis mouentis, membra anhelitus, & ea quidem prauior est vt non appareat anhelitus, & spuma, neque uox strangulati. Si autem nocumentum non magnificatur in anhelitu, & pertransit in gutture ipsius quod immittitur, neque egreditur per nares; tunc quamuis ipsa sit in qua maior fiducia habetur quam alia, tamen non euacuatur a timore magno. Et Hipp. quidem dixit, quod quando apoplexia est fortis, habens eam non sanatur: & si est debilis, eius sanatio non est facilis. Hæc vero oppilatio fit, aut propter clausionem, aut propter repletionem. Clausio autem est, ut ad cerebrum perueniat quod ipsum dolere faciat, aut [b] [impediat] & moueatur motu cōtractionis ab eo: aut sit qualitas perueniens ad ipsum [c] [stypticum faciens, ingrossatiua suis naturis] sicut frigus forte. Repletio uerò, aut est repletio apostemans, aut est non apostemans. Repletio verò apostemans est, ut illic cōtineatur materia [d] † [ ] & oppilet ex parte extensionis, & est ex speciebus [e] [apoplexiæ peruersę:] & ęquale est, siue sit materia calida, aut sit frigida. Quæ verò est absque apostemate, & est ea, quæ est secundum plurimum, aut est in ipso cerebro [f] [& cum propinquitate sua in meatibus spiritus ad cerebrū. Et illa, quę est in meatibus spiritus ex cerebro, [z] aut est humor sanguineus effusus ad ventriculos cerebri subito, aut est humor phlegmaticus, & est superabundans & multus.] Illa autem; quæ est in meatibus spiritus ad cerebrum, est quū oppilantur arteriæ, & uenę ex uehementia repletionis, & mul-

& multitudine sanguinis, & spiritus non habet transitum: quare non moratur usque quo præfocet: & accidit ex illo ei quod accidit, quum stringuntur duæ uenæ apoplecticæ ex casu sensus, & motus; nam quum illi simile accidit ex causa [g] [primitiua,] efficit quod est simile illi actioni. Hæ ergo sunt species apoplexiæ, & causæ ipsius. Sed fortasse quandoque dicunt apoplexiam, & significant per eam paralysim communem amborum laterum, & si sint mēbra [h] [corporis] sana & quandoque dicunt mollificationem partis apoplexiam illius partis: & illud quidem in sermonibus Hipp. iam peruenit. Aliquando autem accidit, ut homo apoplexiam incurrat, & non sit differētia inter ipsum, & mortuum, & non appareat in ipso aliquid anhelitus; deinde reuiuiscit, & sanatur. & nos plurimos eorum uidimus, quorum dispositio hæc erat, & in istis quidem anhelitus non apparet, sed ipsorum pulsus [i] [non] integre cadit. Et uidetur quòd calor innatus in eis non uehemēter indiget euentatione, & expulsione vaporis fumosi a se anhelitu magno, propter illud qđ accidit ei ex frigore. & propter hoc volunt, ut tardetur sepultura ambigui ex mortuis, donec perpendatur eius dispositio: & neque sit minus septuaginta duabus horis. Apoplexia verò resoluitur secundum plurimum ad paralysim, & illud ideo, quoniam, quum natura deficit ab expulsione materiei ex utrisque lateribus simul, expellit eam ad unum duorum laterum, quod magis est susceptibile [k] [ęgritudinis,] & quod eorum est debilius, & facit ipsam penetrare in uacuitatibus meatuum elongando eam a cerebro, & uentriculis ipsius. significat uerò quòd oppilatio in apoplexia comprehendit super vētriculos, quoniam si esset in uentriculo posteriore solummodo, non oporteret, ut ociositas sensus esset ī anteriore parte capitis. Hipp. uerò inquit, cui accidit dum est sanus, dolor repente in capite suo: deinde incurrit apoplexiam; tunc ipse moritur ante septimum diem, nisi accidat ei febris, & sit spes, ut cum ea resoluatur superfluitas. Et scias quod plurimum accidit apoplexia habentibus ætates, & corpora, & regimina humida: propriè, quum est ibi cum humiditate frigus. Si autem accidit caliditate complexionis, & siccitate ipsius, tunc res est praua: ægritudo enim contraria complexioni non accidit, nisi propter magnam causam. & cōplexio quidem ab hoc elongata est, ut eam toleret. Apoplexia verò raro accidit a caliditate. Quum autem dilatatur materia paralysis in utrisque lateribus, prouenit apoplexia, sicut quum constringitur materia apoplexiæ ad latus vnum, accidit paralysis: plurimum verò causæ apoplexię existit in ambobus uentriculis posterioribus. Quumque cum apoplexia fuerit febris, tunc illic erit apostema secundum plurimum. Illi verò qui plurimum utuntur phlebotomia propter melancholicum sanguinem suum, ex multitudine quidem phlebotomiæ iuuantur, sed in fine deficiunt, quoniam incidunt in apoplexiam, & similia ei. Præparatio uerò apoplexiæ periodicæ cum acceptione medicinarum calidarum, est festinatio faciens humores tardos uelociter moueri; periodorum autem apoplexiæ iudicium iam diximus, inde ergo legatur.

ANNOTATIONES.

1 *In apoplexia, quam Latini attonitum morbum uocāt, & alij etiam paralysim & resolutionem neruorum, ut Celsus notat lib. 3. totum corpus sensu & motu destituitur, ut Galenus 2. aph. & sæpe alibi. neque id solum, sed animales omnes actiones etiam principes uitiantur. ut hic quoque affectus non rectè symptoma aut sensus communis, ut Actuarius lib. de act. anim. sp. primo. aut rectricis, quam regitiuam uocant (ut alij) statuatur. uniuersim namque animalium actionum omnium est uitium. De huius symptomatis causa contentio est. Alij etenim (ut Gal. passim) obstructionem esse meatuum dicunt, per quos toti corpori animales spiritus feruntur. Alij etiam astrictionem addunt, intumescente nimirum cerebri substantia, ut Gal. 2. aph. notat, ex dispositione, quæ inflammationi est similis, constringit spirituum uias necesse est. ita ut percusso cerebro, sicuti de caro testatur Gal. 4. de loc. aff. Nos uerò, & si astrictionem prohibere spirituum transitum fatemur: quum tamen non prorsum cohibeant: astrictionem aut epilepsiæ, aut leuis apoplexiæ causam putamus: eius uerò quæ fortior est apoplexia, obstructionem. Verum in qua nam cerebri parte hæc obstructio sit, controuersia est. quum Gal. alibi, nempe 4. de loc. aff. in cerebri substantia, alibi uerò ut 2. aph. 3. de loc. aff. & 2. de sympt. caus. in cerebri quoque uentriculis esse existimet, quod & hoc in loco hic author. Soluitur tamen facilè. si id aduerteris, quod, repleto cerebri corpore, obstructionem, non ipsa dumtaxat substantia illius, sed corpore ipso turgescente, in meatibus etiam fieri necesse est. neque negat Gal. 4. de loc. aff. in apoplexia obstrui cerebri uētres, sed eo ab epilepsia differre scribit, quod in epilepsia uentriculi dumtaxat obstruantur, in attonito autem morbo corpus potissimum.*

Cap 24. Com.42. Cap. 13. Com.42. Cap. 2. Cap.7. Com.42. Cap.7.

2 *Aut est humor sanguineus, &c. Galenus 4. de loc. aff. sicut epilepsiam, ita & attonitū morbum a frigido crasso & uiscido humore fieri, pituitoso, & atrabilario existimat. de sanguine uero & bile non meminit. Author tamē noster non pituitam & atram solum bilē, sed etiam sanguinem & flauam bilem huius obstructionis causam censet. Cæterum, quum cerebri uentres & ipsius substantia non minus sanguine & bile, quam pituitoso & melancholico humore repleri possint, sicuti & supra de epilepsia est dictū: nihil profectò obstare uidetur, quin & ex his duobus humoribus attonitus morbus gignatur. Negant tamen aliqui procreari hunc posse ex bile, quod, quia ea acris est, & mordicat, irritatum cerebrum in eos motus uniuersum corpus propellat, qui in comitiali semper, nunquam in attonito morbo uidentur. Cæterum ex sanguine certum est hoc uitium aliquando fieri, ut hic author notat. atque hoc ipsum (& si Galenus plerunque gigni ipsum ex pituita, & melancholico humore asserit, quod uerè ab his plerunque & potissimum procreatur.) idem Gal. affirmat, tum 2. aph. quando dispositionem inflammationi similem ait posse hunc affectum producere. & primo aph. athletas in discrimine esse testatur, tum ruptionis uasis alicuius, tum repentinæ suffocationis, ob sanguinis uidelicet redundantiam. quod & clarius lib. de sangu. miss. scriptum reliquit. At debile ipsa, licet Gal. authoritatem non habeamus, ratio tamen id persuadet, quum colligi repente tanta bilis flauæ in cerebro copia possit, quam atræ. Quod enim mordicare eam asserunt ac propterea irritari & concitari totum corpus, sicut in epilesia non admittimus, quando phrenitim ex bile in cerebri substantia collecta fieri uidemus absque conuulsione.*

Cap.7. comm.42. comm.3. cap.5.

quum

quum & atra bilis quæ acida est, insigniter sensum moueat & irritet, quum collectum demum in eius substantia humorem cerebrum non sentiat, quod expers sensus est: neque irritari propterea ab alio quam multitudine possit. Quare iudicio nostro non minus a sanguine & bile, quam a pituitoso, & melancholico humore fieri attonitus morbus potest.

De signis. *Cap.* 13.

DIfferentia inter apoplexiam & † carum: est quòd apoplecticus [a] [clamat,] & eius anhelitu nocumentum ingreditur: sed † carum patiens nocumentũ, nõ est ita, & habens subeth gradatim procedit de somno graui ad † carũ; apoplectico verò accidit illud subito. Apoplexiam præterea antecedunt soda, & inflatio † iugularium venarum, & uertigo, & scotomia, & tenebrositas visus, & tremor in toto corpore, & stridor dentium in somno, & grauitas, & pigritia. & multoties quidem est eius urina [b] [vaporosa,] & nigra, & in ipsa est sedimen serinũ, & furfureum. Illam verò quæ est a [c] [qualibet] percussione, aut casu, aut communitate membri, cognosces ex principijs, quę tibi iterata sũt. Quæ autem est ex apostemate, non euacuatur a febre [d] [precedente signa,] quæ diximus in apostematibus. Et illam quidem, quę est ex sanguine, significant signa sanguinis prædicta multis vicibus. & est facies rubea, & oculi rubei valde, & † iugulares venæ: & venæ ceruicis sunt extensæ & plenæ; & spatium phlebotomiæ est elongatum, & fuit accidens receptio eius, quod generat sanguinem. Illam verò, quæ ex phlegmate est, significant color, & forma oculi, & humorositas narium & reliqua, quę dicta sunt. Quũ ergo seni acciderit vertigo concomitans iterata, tunc illud nuntiat apoplexiam.

† subeth.
a B. habet vocẽ strangulati, vel habet oregmonem.
† subeth.
† subeth.
† guidez.
b B. similis floriæris.
c B. nocumento &.
d B. aliqua & præcessione signorum.
† guidez.

De cura. *Cap.* 14.

CVra quidem eius, quæ facta est ex læsione extrinseca, est regimen illius causę primitiuæ: & illius quæ fit ex communitate, est regimen membri, cui communicat cum eo, quod præterijt tibi in canone, & præterijt tibi in capitulis alijs. Regimen uerò illius, quæ fit ex sanguine, est phlebotomia in hora illa, & emissio multi sanguinis: sanat enim in dispositione, & post phlebotomiam tunc clysteriza cum eo, quod sciuisti de clysteribus, vt deponatur materia a capite: & subtilia regimen ipsius: & sis contentus in ea iuleb, & aqua hordei subtili, & aqua casei: & fac ipsum olfacere quod confortat cerebrum, & non calefacit, cum eo, quod docui te. Si cum ea verò, quę facta est ex phlegmate, inueniuntur signa sanguinis: phlebotometur etiam: deinde clysterizetur cum clysteribus fortibus, & supponantur collyria fortia, in quibus ponuntur gummi, & fel bouinũ; postea [a] [bibat, quod soluit, si in ipso pertransit] ex pilulis, in quarum potu habetur fiducia, sicut pilulę de euphorbio. Et fiant post illud super caput ipsius, & membra, vaporationes calefaciẽtes, & embrochę factæ ex aquis, in quibus coctæ sint herbæ calefacientes, sicut anethum, & † absinthium, & amaracum, & folia citri, & calamenthum & † thymus, hyssopus, & melilotum, & origanum, & abrotanum. Et cũ oleis, in quibus sit virtus [b] [calefaciens, sicut est oleum] de ruta, & sit iam dissolutum in ipso pyrethrum, & castoreum, & opopanacum, & galbanum: & inunge totum corpus ipsius ex oleo, in quo sit sulphur. Si autem uaporationes fuerint ex gariophyllis, & [c] [† chamæpythi] & mace, & nuce muschata, & acoro, erit rectum. Et fricentur pedes eius cũ oleo calido calefacto, et aqua calida. [d] † [ ] et inungantur spondyles ex [e] [† storace liquida, et euphorbio.] Et pone super principium nuchæ synapi, & serapinum, & castoreum, & euphorbium. Et ex oleis quidem, quę sunt eis bona, sunt oleum cucumeris asinini, & oleum rutę, & oleum squilliticum factum ex oleo antiquo: aut in quo sit infusa propter humectationem xl. diebus, aut in quo sit cocta: ita vt sumantur olei kisti. i. et squillę. unc. ij. in quo coquatur adeo ut dissoluatur. Et similiter oleum de pyrethro secundũ vtrosque modos prędictos. et rectius quidem est, vt quodcunque sit oleum, quod eis administras, inspisses cũ cera donec stet, ut adhęreat, et oportet quidem ut incipias a debiliore vnctione, si confert; et si non, adde, et permuta te ad illud, quod est fortius. Et non est malum post euacuationem ipsius cum clysteribus, et similibus, vt naribus ipsius aliquid approximetur, et proprie condysi, et caputpurgia fortia, et olea confortatiua, et ignitum ferrum; et oppone ipsum capiti ipsius. et ut capiti ipsius emplastrũ apponatur ex emplastris resoluentibus, quę sciuisti. Et si est possibile, fac eum uomere cũ penna immissa gutturi ipsius, illinita oleo de lilio, aut oleo simplici: et propriè quum existimatur, quod in stomacho, aut ĩ ore ipsius sit repletio, et iam præcessit eam satietas nauseatiua a cibo; conferunt enim hęc ei uehementer. Et in uomitu quidem aliud existit iuuamentum: nam [f] [nausea, et uoluntas volendi calefaciunt caput] eius, qui habet apoplexiam frigidam & humidam. Et oportet quidem, vt ipsius ventositates resoluas cum eo, quod eas educit: quoniam cũ hoc inuenit alleuiationem. Et quandoque [g] [in cipit] ad hoc, vt pila in ore eius ponatur, cuius antecessit rememoratio, vt non destruantur dentes ipsius adinuicem. Et oportet, ut quum parum euomunt, in potu sumant olei de keruą decocti cum ruta omni die. drach. ij. cum aqua de radicibus, & gradatim procedant, donec bibatur quaque die. drach. v. Et si possibile est, post euacuationẽ sumant quantitatem [h] [† auelanæ vnius] ex theriaca et mithridato, et ex sceleris. [i] [alaurabele, et sagzeneæ,] et quę sunt similia illis. et de simplicibus, castorei aur. j. cum aqua mellis, [k] [et] oxymelle [l] [etiam mellino,] quum bibitur bakila vna. Potus autem eorum sit aqua mellis pura, aut cum † speciebus, secundum necessitatem. Et quum videris alleuiationem, fac gargarismata, et sternutationes, et pone uentosas super collum, et nucham cum incisione, aut sine incisione, secundum [m] [causas materiei. Et adhibe eis causas conualescentium in armatu:] deinde fac eos balneari post tres hebdomadas: et vnge eos in die balnei cum oleis calefacientibus. Et ex gargarismatibus quidem

a B. Alia litera. deglutiat quod soluit, vt expellatur, &.
† seeha.

dem eis conferentibus post purgationem uniuersalem, est decoctio hyssopi, & † thymi: & calamenthi, & origani, & his similium in aceto, cui admiscetur mel, & etiam aqua, in qua elixatur pyrethrũ, & staphisagria, & † thymus, & sumach. Et fortius illo est ut sumantur [n] [diapipereon,] & longum piper, & zingiber, & staphisagria, & † nitrum, & rosæ, & sumach, & terantur, & commisceantur, [o] † [ ] & fiant ex eis [p] [collyria, deinde administrentur masticationes ex eis, aut gargarismata in decoctione hyssopi cum mastice.] Et ex eis quidem, quę illi iuuatiua sunt, quum fiunt sicut illud: sunt piper longum, & piper nigrum, & synapis, & calamenthum. Et ex eis quæ masticantur sunt calamenthum, & staphisagria, & piper, & amaracum, & synapis sigillatim, & cōiunctim, & permiscetur eis sicut rosa, & sumach [q] [si necessarium est,] & acorus est ex eis, quæ iuuant in hoc capitulo, & confortatur eius impressio, & confert eis inunctio cum oleis calidis confortantibus spiritum, qui est in neruis, & substātia neruorum, resoluentibus superfluitates in quibus non est labor, sicut est oleum de lilio: & post ipsum oleum amaracinum, & oleum chamæmellinum, & anethinum, & oleum de squinātho, & proprie super caput: ipsum enim est in quo fiducia habenda est in re capitis, & proprie postquam iam assumpserit virtutē hyssopi, & origani, & calamenthi, & † thymi & similium. Cibi autem habentium apoplexiā sunt subtiliores cibis habentium epilepsiam, & rectius quidem est, vt sis contentus in eis in matutinis pane solo: & panis quidem cum ficubus siccis est bonus eis. Et [r] [potus] super cibum est ex rebus magis nocitiuis eis. Quum autem uoluntas adest, vt cænent, non est malum si ante ipsam pręmittas exercitiū leue, & moueant mēbra laxata motu aliquo. Et quum aliquid sumunt, non dormiāt super ipsum velociter: sed expectent aliquantulum donec descendat, & digeratur digestione aliqua, nec etiam plurimū vigilent. Illud enim [s] [iuuat] cerebrum, & resoluit ex cibis vaporem non digestum, [t] [prohibē tem] digestionem. Quidam verò dicunt eis esse bonum [u] [origanum] cum lentibus, & vuę passæ, & amygdalę, & ficus sunt ex fructib. conuenientibus eis. [x] † [ ] Vinum autem nouum non est conueniens eis propter illud, quod in eo est de superfluitatibus, & antiquum propter illud, quod in eo est de uelocitate penetrationis ad cerebrum, & declinationis eius: sed magis conueniens uinum est eis illud quod est inter vtrunque. Quum apopleticus febricitat, fac moram in re ipsius, donec discooperiatur; fortasse enim est crisis: sitque mora vsque ad septuaginta duas horas. Si autem ita non est, sed febris est propter apostema, & putredinem: tunc est mortiferum. Et scias, quod apoplexia, & paralysis cōstringūt meatus [y] [sibi, quare non sunt medicinæ facientes euacuationē, euacuātes ex materia faciente] ipsas proprie.

ANNOTATIONES.

Hic affectus, sicuti comitiali morbo maximè similis est, & caro: ita eandem fermè curationem desiderat. Propterea repetenda ea sunt, quæ de ijs affectibus sunt adnotata. Vide & Paulum lib. 3. necnon Celsum lib. 3. Vnum notandum est, quum ait Auic. [Et si est possibile, fac eum uomere &c.] quòd author uomitum commendat: sed dolorem neruorum excipit. Cuius sanè rei, si ratio reddēda est, hanc esse existimamus: quod, quum neruosus totus ventriculus sit, irritari neruosas omnes partes, quæ omnes inuicem consentiūt, ob eius molestiam, quæ in uomitu fit, necesse est, atque affectionem agnoscere.

cap. 18.
cap. 28.

[a] [DICTIO] SECVNDA.

a B. Fen.

De ægritudinibus neruorum, quæ est Tractatus. 1.

Aegritudines neruorum; *Cap.* 1.

NEruorum quidem ipsorum originē, & diuisionem, & figuram, & anatomiam, & naturam iam sciuisti. [1] De ægritudinibus uerò ipsorum scias, quod sunt tres ægritudinum species, scilicet complexionalis, instrumentalis, & solutio singularitatis [b] † [ ] & apparet quidem læsio in operationibus suis naturalibus, & sensibilibus, & motiuis. Motus verò laboriosi in faciēdo ægritudines neruorum, introitum magnum habēt supra illud, quod in alijs est: [2] ipsi nanque sunt instrumenta motus. laboriosi verò motus sunt sicut extensio cum fune, & eleuatio rei grauis, & omne in quo est extensio [c] † [ ] & expressio & contractio. Significationes autem in dispositionibus eorum sumes ex operationib. sensus, & motus, & ex tactu, [d] [&] lenitate, & duritie, & ex communitate cerebri, & spōdylium cum eis: & ex doloribus, & materijs, quę sunt proprię neruis. & plurima quidem signa, quib. peruenitur ad cognitionem dispositionum cerebri, sunt ex nocumento operationum, & ex tactu. Quum autem dubitatur de aliqua ægritudinum neruorum an sit humida, an sicca; cōsideretur qualiter ipsa accidit: nam si subito accidit, non est dubitatio, quin ipsa sit humida. Et etiam ex hoc, quod membrum [e] † [ ] vnctionem desiccat. nam si ipsam uelociter exsiccat, non est dubitatio, quin ipsa sit sicca, quū membrum non sit calefactum calefactione extranea. Exercitium uerò post purgationem melius est illud, quod permutat complexionem, [f] [& vnicuique membro [secundum seipsum. & oportet quidem, ut a faciliori incipias, & gradatim peruenias ad illud, in quo sit uirtus æqualis. Modus uerò curę in purgatione neruorum, & permutatione complexionis eorum est, quoniam plurimum eius, quod est necessarium euacuare ab eis vniuersaliter ex materijs, non est nisi ex frigidis. Et euacuantia quidem eos sunt medicinæ fortes, sicut pulpa coloquintidæ, & elleborus, et proprie albus, quum uomitus sit cum eo, et euphorbium, et [g] [allasaiz] & serapinum, et reliquę gummæ fortes, et hierę magnæ, et fortes. Et ex subtilibus, quæ eos euacuant, sunt balneum siccum, et exercitium temperatum. Ipsorum uerò complexionem permutantia sunt ea, quę dicta sunt in capitulo de cerebro, et proprie ea, in quibus est vnctuositas,

b † B. cōmunis.
c † B fortis.
d B. in.
e † B. Alia litera. difficiliter.
f B. eorum uniuscuiusque mēbri.
g B. alassach.

ctuositas, [h] [& est oleum unctuosum:] & quum adipes administras, sint adipes [i] [luporum.] Fæces quoque oleorum calidorum, sicut fæx olei oliuarum, & fæx olei de lino, sunt conuenientes ægritudinibus neruorum frigidis, & congruentes duritiei ipsorum, & oleum de costo, & oleum de † andacoca sunt uehementis proprietatis cum neruis: deinde embrochæ, & [k] [expressiones] secundum complexiones eorum. Veruntamen oportet, ut ipsa sint in rectificatione complexionis neruorum fortiora valde: & ut ad penetrandum taliter præparentur, quatenus consequantur [l] [resolutionem corporis, & pororum apertionem fortiter. Et scias, quod intentio in curandis pluribus neruorum ęgritudinibus, est intentio posterioris partis capitis, nisi quæ in facie sunt. Deinde post illud [m] [extendatur neruus,] qui mouet illud membrum, cuius infirmus est neruus. Et neruis quidem nocent res quædam, & iuuantur a rebus quibusdam, quarum multoties rememoraturi sumus: quarum quędam sunt in tabulis medicinarum singularium, & illud quidem nõ attenditur, nisi in dispositionibus, & ægritudinibus suis, quæ sunt eis magis propriæ. Res itaque neruos confortantes ex eis, quæ in potu sumuntur, sunt acorus nutritus, & castoreum, & grana pini magna, & cerebrum leporis assatũ, & stæchados proprie. Cuius quidã potio sit omni die pondus. drach. j. in pilulis redacti, aut cũ syrupo mellino. Et iuuant eos exercitium temperatum, & olea calida.[3] Res uerò neruis nocẽtes sunt, coitus plurimum superfluus, & somnus super repletionem, & potus aquę frigidæ congelatæ, & multa ebrietas, & uinum plurimum, propter uehementiam mordicationis vini, & [n] [resolutionem &] acetositatem infrigãtem cum hoc; & lędit eos omne acetosum, & [o] [stypticum] & infrigidatiuum [p] [in potentia:] & phlebotomia plurima eis nocet. Et nos quidem in hoc tractatu rememorari uolumus ægritudines neruorum complexionales, & oppilatiuas. Ipsorum uerò apostemata & ulcera, tardabimus usque ad librum, qui sequitur librum hunc. Et scias, quod aqua frigida nocet neruis, propterea quod facit eos deficere a digestione humiditatum, quæ sunt in eis: quare in humorem indigestum permutãtur. Et scias, quòd agaricus confortat neruos calefaciendo, & purgando.

h B. aut sunt unctuosa.
i B. alsebha.
† medica.
k B. succi.
l B. ratificationem.
m B. principij nerui.
n B. transmutationem in.
o B. inflatiuum.
p B. cum fortitudine.

ANNOTATIONES.

1 *De ægritudinibus uero &c. De neruorum agit affectibus generatim, atque triplici eos morborum genere corripi ait: quod & Gal. primo de sympt. cau. Sed dubitatio est. Quum enim nerui simplices sint corporis partes, ut testatur Gal. tum sæpe alibi, tum lib. de diff. morb. simplicibus uero duo tantum morborum genera accidant, intemperies, & solutio continui. qua ratione neruis morbus in compositione eueniet? Verum paucis. Nerui, & si ratione substantiæ, partes sunt simplices, quod non ex diuersis corporibus constent, quod sensu appareat: ratione tamen figuræ, quam uel rotundam, uel longam obtinent, & ratione structuræ, compositæ sunt: & hac ratione & morbi illis compositarũ partium contingunt. Similem dubitationem 2. de part. anim. soluit Aristoteles de corde, cor ipsum quo ad eius substantiam simplex esse statuens: quo uero ad structurã, compositum. Quare hic rectè neruos omni morborum genere corripi existimauit.*

cap. 2. — cap. 3. — cap. 1.

2 *Ipsi nanque sunt instrumenta &c. Controuersia est Auerrois cum Galeno 2. Coll. de instrumento motus. Gal. nanque, vt hic author hoc in loco, neruos: Auerr. uerò musculos mouendi esse instrumenta censet. Sed hanc litem alibi fusius sumus prosequuti.*

3 *Res verò nocentes &c. Ea recenset, quæ neruis obsunt. Primo autem loco Venerem ponit. Hoc & Gal. testatur 3. in 3. de uulg. morb. obesse autem neruis venerem ob id credimus, quòd ex multa ea & frequenti incalescere uniuersum corpus, præsertimq́; neruos ipsos oportet. unde & ex calida illa intemperie copiosos, qui ex eo motu colliquescunt, humores, in se ipsos excipere contingit. adde & quòd post vehementem eum calorem etiam siccitas accedit, quæ temperamentum eorum exsuperans motioni ineptos reddit. Addit secundo loco neruis obesse somnum post saturitatem. huius verò ea est ratio, quòd collecto per somnum ad internas partes calore, in crudaq; alimenta agente, & crudi & copiosi vapores procreantur, qui ad cerebrum neruorum principium delati & ipsum & neruos replent, supra quàm eorum vires, & imbecillus calor ferre queat, uel concoquere. Subdit, his potũ frigidæ & congelatæ aquæ. Hoc ex Hippocratis sententia prodijt, qui sect. 5. aph. frigida inimica ossibus, dentibus, neruis, cerebro, & spinali medullæ scriptum reliquit, quod & in libello de usu humidorum confirmatur, vbi cerebrum, &, quæ ab eo oriuntur, frigida aqua tristari, & calida gaudere notatum est. & propterea ossibus dentibus, neruis frigidam esse inimicam, calidam verò amicam, quòd ab illa conuulsiones, tensiones, rigores febriles excitentur: & à calida sedentur. quod ferè & 5. aph. habetur. & si quandoque per accidens frigidæ affusio neruorum affectiones curat, vt tetanum, calore reuocato 5. aph. & in eodem libello de vsu humidorum. Sed hic controuersia est. quod Hipp. hoc in loco calidam aquam neruis conferre ait. At Alexander primo problem. non frigidam solum, sed & calidam scribit ei esse inimicam. Videtur solui ex Alex. ibidem, calidam aquam, non caloris sed humiditatis ratione aduersari. Sed non soluitur. neque enim absolute verum est, calorem neruos iuuare, ut ex 5. aphor. patet. & præterea. si unius ratione confert & alterius causa obest, statui id non potest, neruis calidam aquam commodo eße. Propterea dicimus nos calidam neruis prodeße; si modicus eius sit usus. si enim alioqui frequentior usus fuerit, tunc non humiditatis dumtaxat ratione, ut Alex. sed & caliditatis causa, neruorum imbecillitatem affert, ut Hipp. 5. aph. quod quidem euenit tum ob intemperiem eorum temperamento contrariam, a qua lædi necesse est; tum ob eorum substantiæ dissolutionem, quam longa caloris actione, consumpto quo continentur humido, sequi necesse est. Sed & neruis inimicum uinum esse plurimum, subiungit. id quod sanè & Gal. 3. in 3. de uulg. morb. & 2. in 3. necnon 1. de rat. uict. in ac. & sæpissime alibi, potissimumq́; 5. aph. ea nempe ratione, quòd sui substantia, & principium neruorum, & neruos repleat: quam uis calefaciendo & exsiccando sui qualitate, & eam quã fecit dispositionem, nonnunquam sanet. Subiungit & acetosa neruis aduersari. Hoc & Gal. libello de puero epilept. & 2. de rat. uic. in ac. cuius causam reddit 3. de rat. uict. in ac. nempe & ratione & experimento probans. quum exangues & frigidi sint nerui, facileq́; ab ijs, quæ refrigerant, et tenuium sunt partium medicamentis, afficiantur; acetum quod tenuissimæ est substantiæ in eorũ profundũ mergitur, atq; omnes ita partes penetrat, ut ne minimũ quidẽ illæsum maneat. Subdit itẽ neruis flatuosa obeße. Gal. primo de offi. medici uẽtos sanè in ijs maximè cauẽdos esse pręcipit, in quibus*

bus neruos pati aliquid ueremur. sed de ijs quæ intra corpus assumuntur, acidis, ea est ratio, quod ex flatulentis edulijs halitus copiosiores ad cerebrum neruorum principium efferuntur: vnde & neruos affici necesse est.

De paralysi & mollificatione. Cap. 2.

Paralysis quandoque dicitur sermone absoluto: & quandoque dicitur sermone proprio: dictio verò paralysis, secundum intentionem absolutam significat illud, quod significat mollificatio, in quocunque membro fit. Paralysis verò propria est illud, quod de mollificatione est commune vni duarum partium corporis in longitudine. Alia enim est in parte incipiendo a ceruice: & sunt facies, & caput simul sana. Alia est, quæ in tota parte currit [a] [pede.] Lingua verò arabica paralysis significat hãc intentionem: paralysis.n. quãdoque innuitur in lingua ipsorum ad partem, & medietatẽ. Quũque paralysis accipitur cum intentione mollificationis absolute, [b] [tũc cũ ea est illud, quod] communicat vtrisque lateribus simul, exceptis membris capitis: quib. si communicaretur, esset apoplexia, sicut ex ea [c] [est, quod vni digito proprium est.] Et scitum est, ꝙ destructio sensus, & motus fit, quoniam spiritus sensibilis, aut motiuus, aut retinetur a penetratione ad membra, aut penetrat: sed membra non suscipiunt eius impressionem propter cõplexionis corruptionem, complexio autem corrupta, aut est calida, aut est frigida, aut humida, aut sicca. Et videtur quidem, ꝙ calidum non prohibet impressionem sensus in eis, dum non consequitur finẽ: quemadmodum uides in habentibus extenuationem, & hecticis. in ipsis.n. cum caliditate eorum, non destruitur motus ipsorum, [d] † [ ] & siccum etiam propinquum est iudicio ipsius. [e] [Complexio verò] quæ prohibet a sensu & motu, secundum plurimum est frigida & humida: & illud quidem non est lõginquum. Frigidum enim contrarium est spiritui, & [f] [nocet ei:] & nõ est longinquum, quin humiditas faciat membrum præparatum [g] [stupefactioni.] Ex causis enim destructionis motus sunt frigiditas, & humiditas absque materia; verumtamen illud est ex ijs, quibus succurrere est facile cum calefactione. Et est sicut illud, quod non communicat plurimæ parti corporis, aut vni lateri ipsius absque latere alio. Imò, si necessarium fuerit, [h] † [ ] accidet vni membro [i] [causa illius secundum proportionẽ vt sit paralysis, & mollificatio plurima, quę] fit propter retentionem spiritus. Causa verò retentionis est oppilatio, aut separatio pororum, & transituum perducẽtium ad membra cum sectione. Oppilatio autem, aut est secundum semitam [k] † [

res, & est apostema;] rei aggregantis ambas [l] [& tunc est] causa mollificationis, & paralysis faciens abscissionem spiritus a membris est [m] [contractio] pororum; aut repletio, aut apostema, aut solutio singularitatis. Pororum autem contractio quandoque accidit propter ligaturam ligãtis exterius, quæ est ex eis, quæ possibile est remoueri: & est mollificatio illa, & destructio sẽsus, & motus res accidentalis, quæ remouetur, quum resoluitur ligatura. Et quandoque fit ex compressione vehementi; sicut accidit apud percussionem, aut casum: & sicut accidit, quum declinant spondyles, & rumpuntur ad vnum duorum laterum dextrum, aut sinistrum, & comprimũt neruos exeuntes a se, in parte illa, aut ad anteriora, aut ad posteriora. [n] [Sed ad anteriora & posteriora] accidit ex eis [o] † [ ] tensio non coarctatio, quoniam occursus spondyliũ duobus lateribus ante & retro non sunt super exitum neruorum, [p] [secundum quòd sciuisti: & exitus neruorum secundum quod sciuisti, non est nisi ex duabus partibus anteriore & posteriore. Et quãdoq; contrahuntur] propter grossitudinem substantiæ membri. Repletio uerò oppilatiua est ex materijs humidis currẽtibus, quibus membrum humectatur, & currũt in vacuitates omnium [q] [membrorum, aut stant in principijs membrorum, aut ramis neruorum. Et quandoque fit in uia spiritus currentis ex eis.] Apostema uerò quandoque accidit in originibus neruorum, & ramis ipsorum, & oppilat transitus. Incisio autem, quæ neruis accidit, quæ in longitudine est, nõ nocet sensui, & motui, & quę est in latitudine, prohibet sensum, & motum a membris, quæ imbibuntur ex meatibus, qui sunt continui inter ipsa & villum tunc incisum. Et scias, quòd nucha similis est cerebro in dispositionibus suis ad duas diuisiones, licet sensus discernat. Quomodo enim non erit ita illud, quum procedat etiam a duabus diuisionibus cerebri? non ergo elongatur, quin seruet naturam vnius duorum laterum purgãdo, & expellat materiam ad latus, quod est debilius, & quod est magis susceptibile materiei primũ, & cui accidit percussio & ictus, & ad quod expellitur superfluitas lateris cerebri, quod ipsum sequitur. Et non est mirandum, si ægritudo sit propria uni lateri absque alio latere: natura enim precepto sui creatoris iam discernit quod est subtilius hic, & tu quidem recordare huius ex principijs, quæ tibi dedimus in libro primo. Et scias, quòd multoties expellitur materia humida ad extremitates, propter dominiũ caliditatis in corpore, aut motu subito ex timore, aut pauore, aut ira, aut delitijs, aut angustia. Et scias, quod, quum læsio, & materia quæ faciunt paralysim, sunt in uno latere uentriculorum cerebri; communicat lateri corporis toti, & lateri faciei cum eo. & similiter si sunt in meatibus lateris unius, quemadmodum si esset in duobus lateribus uentriculorum cerebri, aut in meatibus esset apoplexia. Si autem sunt apud originem nuchæ, corpus totum esset paralyticum preter membra faciei. Et quandoque accidit cum hoc stupor in cute capitis, si prohibetur transitus sensus, quoniam cuti capitis aduenient nerui sensibiles ex [r] [ceruice,] quemadmodum ostendimus. Si autem sunt in latere originis nuchæ, communicat lateri toti excepta facie. quòd si sunt descendentes ab origine [s] [submergendo,] aut in latere uno: mollificatur, & paralyticum fit, quod [t] [sequitur illud ex membris, quorum nerui sunt ex uno.] Quod si non fuerit [u] [ex nucha, imo ex neruis,] mollificatur, quod est pro-

n B. &.
o † B. secũdum plurimum.
p B. qm̃ exitus neruorũ secundum ꝙ sciuisti, non est ex partib. anteriori & posteriori. Et quandoq; comprimuntur, vel constringuntur pori.
q B. neruorũ omniũ, aut stãt in principijs neruorum, aut ramis neruorũ, & oppilant viã spũs currentis in eis.
r B. collo.
s B. profundantes se, aut in latere vno, tũc.
t B. ex mẽbris sibi vicinat.
u B. in nucha; imo in neruo.

prium illi neruo:siue sit in toto neruo,[x] [aut] in medietate eius: aut in parte eius: mollificatur[y] [quod mouet illud quod sequitur ipsum] propter illud, quod venit ad ipsum de illo leso propter materiam, & resolutionem singularis aut apostema.[2] Paralysis verò, quędam est, quę est crisis colicæ: & multoties remanet cum ea sensus: quoniam materia est cum ea in neruis motus, & non sensus.[z] [Nam quidam antiquorum dixerunt, quòd, quum colica aliquibus annis communicat, interficit plurimos. Et qui euadit: euadit cum paralysi eueniente ei: quasi.n. natura expellit illam materiam, quę est aduenìens neruis, & reducit eam ad exteriora: & esset maximum, vt cum sudore denuntiaretur. Retinetur ergo in neruis, & facit] paralysim. Et multoties quidem accidit, ut in hac sit [a] [affirmatio] sensus cum dispositione sua. & est paralysis, quæ est crisis in ęgritudinibus acutis, qua permutatur materia ad neruos. Et illud quidem est, quum natura non potest propter ętatem, aut debilitatem integrè euacuare: quare remanet residuum materierum in partibus cerebri: & remanet post statum soda, & grauitas capitis: deinde expellit ipsam natura expulsione grauitatis, non expulsione euacuationis integrę; quare accidit paralysis, & similia. Et paralysis quidem plurimum accidit in fortitudine frigoris hyemis. [b] † [ ]
Et quandoque accidit in regionibus meridionalibus, eis qui iam peruenerũt ad annos quinquaginta & vltra, secundum semitam fluxuum expulsorum ex capitibus eorum, propterea ꝙ meridionalis ventus plurimum replet caput. Paralytici autem pulsus est debilis, tardus, & rarus. Nam, quum ægritudo frangit virtutem, debilitatur pulsus, & fit frequens, & eueniunt vicissitudines sine ordine. Et urina secundũ plurimum fit eis alba, & quandoque fit in eis valde rubea propter debilitatem [c] [renum] in discernendo sanguinem ab aquositate, aut debilitatem venarum ab attractione sanguinis, aut propter dolorem, qui fortasse est cum eis, aut propter egritudinem eius aliam propinquam. Et quandoque accidit, vt sit latus sanum [d] [paralysis] inflammatum, ac si esset in igne, & alterum paralyticum frigidum, ac si esset in niue, & sunt pulsus duorum laterum diuersi, est.n. pulsus lateris frigidis deiectus [e] [ad hoc, quòd iudicia eius frigida] cogunt ipsum, & quandoque peruenit ad hoc, ut oculus [f] † [ ] minoretur. Et quodcunque membrorum mollificatorum, & paralyticorum secundum colorem reliqui corporis existens non minoratur, neque extenuatur, est de quo maior habenda est fiducia, quam illud, quod est diuersum ab hoc. Ad paralysim pręterea fit mutatio ex epilepsia, & apoplexia, & colica, & ex præfocatione matricis, & febrib. temporalibus secundum semitam crisis. Et paralysis eueniens a remotione spondylium, mortifera est secundum plurimum. Et illa, quæ est ab ictu, [g] † [ ] non conterente neruos vehementer, quandoque sanatur, si autem superfluat, non est spes, ut sanetur. In illa autem, in qua est spes, oportet incipere a phlebotomia. Et iam quidem diximus, qualiter dilatetur materia paralysis ad apoplexiam, & e conuerso.

x B. siue.
y B. tunc quod mouetur. Alia litera. Et si fuerit in aliqua parte eius, & in aliqua nõ, tunc mollificatur qđ mouetur.
z B. Et quidam antiquorũ dixerunt, ꝙ colica fuit communis quibusdã annis, & interfecit plurimos. Et qui euaserunt, euaserũt cum paralysi chronica eueniẽti ei quasi natura expulsit illã materiã, quæ peruenit ad intestina, & reduxit eã ad exteriora & quia fuit grossior ea quæ penetrat per sudorem, quare inuiscata fuit in neruis, & fecit.
a B. ꝑmanentia.
b † B. & in uere propter motum repletionis.
c B. Alia litera. hepatis.
d —— B.
e B. secundum ꝙ iudicium frigidorum.
f † B. illius lateris.
g † B. vel contusione.

ANNOTATIONES.

1 *Neruorum, quum duplex actio sit, tum mouendi, tum sentiendi, inest neruo omni, uis sensoria, ut Gal. ait 1. de motu musc. tangendi videlicet actio, ut ipse alibi explicat. non tamen mouendi potentia omnibus inest, sed duris. Hic de neruorum affectibus quo ad motum tactumq́, agitur, non quo ad alios sensus. Quum ergo actio quæuis uel auferatur, uel imminuatur, uel deprauetur, tripliciter quoq; neruorum actiones offendentur. Sanè, quod ad tactum pertinet, si auferatur sensus, resolutio dici potest. 3. de aff. loc. si imminuatur, torpor, & stupor latinis, græcis autẽ* ναρκη̃ & νάρκωσις *dicitur; si deprauetur, dolor neruorum sequitur. Ita & quo ad motum: si imminuatur, torpor etiamnum, ut imminutus sensus, nuncupatur. si auferatur: id uel in toto accidit corpore, & apoplexia est, uel non in toto corpore, atque hoc rursum uel in totius corporis medietate est dextra uel sinistra, uel in parte aliqua corporis tantum, puta brachio uel crure. prior affectus, ut hic ait, propriè paralysis dicitur, quod testatur & Galenus 2. de sympt. cau. & 3. de loc. aff. posterior uerò impropriè quidem: sed & is lato uocabuli significatu, paralysis dici solet. Recentiores tamen hic uocem hãc aliter distinguunt, atq; si sensus & mótus simul aboletur, paralysim propriè uocari aiunt, si uerò sensus dumtaxat, aut motus, impropriè paralysim dici existimant, & mollitiem ipsi seu mollificationem uocant, a quibus tamen Gal. dissentit 3. de aff. loc. scribens neruorum resolutionem potissimum appellari, quum aufertur motus, etiam si sensus remanet. ubi uerò sensus perit, a quibusdam sanè resolutionem uocari eam testatur; se tamen non adeo resolutionem dici eam multiplicare consueuisse. Deprauatur uerò etiamnum motus multipliciter. at symptomata huius generis omnia nõ unam causam habent; sed alia quidem solo morbo agente fiunt, ut palpitatio & conuulsio. alia a facultate proueniunt, quæ a morbosa causa irritata in eam insurgens corruptæ motionis est causa. suntq́ huiusmodi symptomata, ut tussis, sternutatio, singultus, rigor, pandiculatio, oscitatio, horror. alia demum ab utroque & morbo simul, & facultate fiunt, ut torpor, resolutio et tremor, atque hæc omnia copiosissime habes ex Gal. 2. de sympt. cau.*

2 *Paralysis uerò quædam &c. Hoc Paulus lib. 3. sua tempestate accidiße scribit. & ante Paulum adnotauit Gal. commentario in lib. Hipp. de humoribus, nuper edito. Sed & nostra tempestate in Pannonia superiori colici cruciatus paralysi fere omnes terminantur, tum crurum, tum brachiorum: cuius certè causa, abscessus est, humoris præsertim pituitosi a uisceribus ad articulos.*

Cap. 3.

De signis.

Illam autem, quę est a tortuositate, aut casu, aut percussione, aut sectione, causa significat, quandoque tamen occultatur causa in sectione, quum neruus est profundus. Ipsam vero significat, quia subito accidit, & non confert ei regimen. Quæ autem curam recipit, est ea, quæ non est a sectione, sed est cum apostemate, & similibus. Et si est cum apostemate calido, tunc extensio, & dolor, & febris significant eam. Et si est ab apostemate duro, significat ipsã tactus, & [a] [consideratio] sensibilis in neruis, & dolor accidens. Nã secundum plurimũ [b] [accidit per ipsam tortuositas,] aut apostema [c] [fluxo,] tunc calidum. Si autem est ab apostemate

tunc significatio est difficilis. verūtamen scd̄m quasdam dispōnes nō euacuatur a dolore pauco, & [d] [caliditate,] & a febre leni, & ab augmēto doloris, & eius diminutione [e] [secundum motus & cibos, & eius euentus non fit subito, immò secundum dies.] & ex omnibus istis æger sentit apud uolūtatem motus, quasi sit aliquid prohibens in illo eodem loco. Paralysim autē habens factam ab humiditate expansa, sentit causam expansam in toto membro paralytico. Factam verò a grossitudine neruorum significat difficultas reuersionis membri a contractione [f] [quum laborat in ipso æger, sicut est ei possibile: aut faciat illud alius] ad dilatationē, & [g] [mollificationem:] & neque sunt membra leuia, sicut in paralysi absoluta. Et si materia est cum sanguine, significāt eam † guidez, & venæ, & oculus, & repletio pulsus, & significationes prædictæ multoties. Si verò ē ex humiditate nuda, significāt eam albedo, & mollities multa. Et si fit successione colicæ, & febrium acutarum: significāt eam colica, & febres acutæ. Et si est eius causa malitia complexionis singularis frigidę, aut humidæ, non accidit subito, neque sunt illic signa alia: & iudicatur de ipso per tactum, & per [h] [res agentes] in membrum. Et dicitur quòd, quum urina infantis est uiridis, nunciat paralysim, aut spasmum.

ANNOTATIONES.

Paralysis indicia particulatim describit. at omni resolutioni communia, a quacunque sit causa, sensus est et motus, uel utriusque, uel alterius amissio, deinceps & partis refrigeratio, ac quodammodo atrophia, prohibita nempe spirituum transmissione nutriri resolutam particulam parcius, ac tabescere, & refrigerari necesse est. Quomodo autē particulæ cuiuspiam nonnunquam sensus dumtaxat, nonnunquam solus motus altero illęso uitietur, et qua causa id fiat, Gal. 1. de sympt. caus. diffinire uidetur. Corrigit tamen se ipsum lib. 1. de aff. loc. & ibi pulchre rem hanc explicat.

De cura. *Cap. 4.*

Oportet, ut sit intentio tua in ęgritudinibus neruorum quinque, scilicet stupore, & spasmo, & tremore, & paralysi, & [a] [saltu] intentio posterioris cerebri. Et non properes in vsu medicinarum fortium in principio rei, immò tarda usque ad quartum, & septimum. quòd si ægritudo fuerit fortis, vsque ad quartumdecimum. Et in hac quidem hora sis contentus rebus subtilibus ex ijs, quæ leniunt, & digerunt, & soluunt: & cum clysteribus non est malum in hac hora. deinde post illud euacua cum euacuationibus fortibus. In regimine autem cibādi eos oportet ut paralytico in primis, quum apparet, sis contentus aqua hordei, & aqua mellis duobus diebus, aut tribus [b] † [ ] si tolerauerit uirtus vsque ad quartumdecimum: & si non tolerauerit virtus, ciba eum carnibus auium leuibus: & stude, vt facias eum pati famem, & ciba cum siccis cibis. Deinde fac eum longam tolerare sitim. In mensis uero secundis iuuat eum vti medulla nucleorum pini magnæ [c] [proprie.] Et scias, quod aqua melior est ei, quam vinum, vinum enim materias in neruis penetrare facit, & plurimum quidem ipsius quandoque acescit in corporibus eorum, & fit acetum. acetum uerò est ex rebus, quę neruis sunt nocibiliores. Illa autem, quę est a tortuositate, & coarctatione, curatur cum eo, quod determinabimus in capitulo tortuositatis, & compressionis postea. Si autem est a percussione, aut casu, tunc eius cura est praua: eius tamē cura secundum omnem dispositionem est, ut consideretur, an [d] [illa tuortuositas ęuenire faciat apostema, aut attrahat materiam.] & curetur totum cum eo, quod conuenit ei. Et oportet, ut ponantur medicinæ in cura illius, in quocunque loco acciderit, super loca pcussionis, & sup principium, ex quo egrediuntur nerui [e] [mouētes] membrum paralyticum: positio autem medicinarum super membrum paralyticum est ex eis, quæ non afferunt iuuamentum, de quo sit curandum, & tibi quidem inest cognoscere originem neruorum, & ęquale est, siue intentio in medicina sit prohibitio apostematis, [f] [aut sit ītentio in ea mollificatio,] aut sit intentio in ipsa calefactio, & pmutatio cōplexionis. Et fortasse necessariū erit ponere iuxta mēbrū pcussum, & apostemosum [g] [incipiens resolui] uentosas extrahentes sanguinē ab eo ad partem, aut ad illud, quod apparet de corpore. Si autem fuerit ęgritudo ipsa paralysis [h] [occulta,] facta ,ppter mollificationem neruorum: tunc illud, quod est necessarium post regimen cōe, est [i] [communitas] materiei cum eo, quod descripsimus, & diffiniuimus in euacuatione ipsarum materierum subtilium sine additione & diminutione, & meliora quidem, quib. euacuantur, sunt pilulæ de euphorbio, & pilulę [k] [albi cumestrem] & pilulę de sectaram, & pilulę fetidę, & hiera Hermetis, & vomitus cū elleboro albo cum dispositione sua, aut cū expressione raphani, in quo sit virtus eius, & similiter reliqui uomitus cōferunt eis, & quandoq; fit [l] [superfluitas] in hoc. & in potu detur theriaca pōdere vnius danich. deinde addatur paulatim, neq; augeatur supra drach. j. Et quandoque [m] [administretur ei sisamum decorticatum, quādoq; verò datur oxymel] cum sua dispositione; & opopanacū cum sua dispositione [n] † [ ] cum syrupo de melle, & eius quidem potio sit quantitas [o] [†bakilleon] & confert eis. [q] † [ ] Et oportet quidem ut clysterizentur enematibus fortibus, & collyria fortia supponantur, & inclinentur eorum materię ad inferiora. Et ipsorum spondyles inungantur ex oleis fortib. & conferunt eis unctiones calidę ex oleis [q] † [ ] & emplastra rubificantia, quorum rememoratio est iterata multis vicib. & propriè quū destruitur sensus, & radix quidē lilij est ex medicinis bonę rubificationis. fricando cum ipsa secundum modum inungendi. Eis pręterea cōfert positio ventosarum super capita lacertorum absque incisione, sed post euacuationem: [r] [propterea quod] calefacit lacertos. Et fortasse necessaria erit incisio aliqua. Et oportet, ut uentosę stricta habeant capita, & suspendantur cum igne multo, & suctione forti, & laboriosa, & remoueantur velociter. Quum ergo ventosę adhibentur, oportet ut separatim ponantur super loca plurima, si mollificatio est plu-

d B. illud fecerit accidere tortuositatem, aut apostema, aut attractionem materiæ.

e B. Alia litera. incedentes uersus.

Alia litera. f —— B.

g B. ad quod incepit effusio arteriæ.

h B. uera.

i B. euacuatio.

k B. albimorastan.

l B. gradatio.

m B. miscetur cū sisamo excorticato, & zucharo, & quādoque datur in potu te rapinum.

n † B. Alia litera & castoreū cum sua dispositione

o B bachele.

† fabæ magnæ

p † B. ualde.

q † B fortibus.

r B. inquantum

s B.sparsa.

t B.alseilem.

u B. quoties debilitatur quousque rubificet membrum, &.

x B. de pice.

rimum [s] [separata:]& si non est plurima, ponã tur coniunctim. Et utere super ea post illud, pice, & gumma pini: & administra super ea emplastra calida rubificantia, sicut emplastrum de farina, [t] [git,]& lilio cum melle: emplastrũ quoque de synapi est ex eis, quæ ipsis conferunt. Et tu quidẽ permuta [u] [oẽ, quod est debile, ad hoc vt rubificet, & ut] vesicet, & emplastrum de sceitaragi maxime confert paralysi iuuamen: & est apud plurimos eorum excusans a gumma rutę agrestis, & synapi. emplastrum quoque dę [x] [gũma rutæ syluestris] est iuuans, & proprie cum nitro & sulphure, & fricatio cũ oleo, & nitro, & aqua sulphurea, & aqua marina, & embrochæ subtiliatiuæ conferunt. Quumque sensus est debilis, fortasse emplastrum fortę nocet, & non sentit illud, & educit illud ad læsionem, & vlcerationem fortem. Oportet ergo, ut omni custodia ab illo caueatur, & ut consideretur dispositio impressionis emplastri. nam si rubificat, & inflat, & cutem non pertransit, & separatur compressione digitorum subtili, & albificatur locus eius: tunc impressio non pertrãsiuit cutẽ, & si rubificatio est magis fixa, & caliditas magis apparens: tunc remoue. Modus uerò cognoscendi hoc est, ut auferas emplastrum omni hora, & cõsiderçs dispositionem. Si ergo necessaria est ablatio, remouę, & si necessaria est iteratio, itera. Et scias, quod insufflatio ex condisi in narib. eorum, ualde confert; & similiter, quæ sunt ei similia: quoniam purgant cerebrũ, conuertunt materias facientes ægritudinem a parte ęgritudinis. Et vinũ antiquum parum ualde cõfert ægritudinib. neruorũ omnibus, plurimum uerò ex eo sumptum est res nocibilior neruis. Et administratio acori nutriti est ex eis, quæ eos iuuãt. & similiter gradatim ordinetur in potando hięras, & sint permistę cũ aliquo, quod sit sicut castoreum, donec perueniant ad hoc, ut exinde in potu sumant pondus. drach. vj. post drach. j. Et similiter potus olei de Kerua cum aqua de radicib. iuuat valde. Quidã uerò hominum sunt, qui paralysim curant dãdo in potu omni die aureum unum ex hiera cum aureo uno piperis, & sanantur. Et oportet, ut quũ aliquid istorum sumunt in potu, non potent aquam, ut prolõgetur eius mora in stomacho: & fortasse moratur tota die, deinde operatur, quandoque uerò in nocte sumunt in potu piperis aureum j. cum aur. j. castorei. Et illis quidem non est aliquid ita conferens, ut theriaca, & mithridatum, & scelite, & [y] [aliuenthere:] assa quoque fętida uehementis iuuamenti est bibita [z] [uel] linita, & propriè quum bis in die sumitur, & etiam [a] [† auellana Inda. Quumq; mẽbrũ redit ad se, oportet ut ipsum exercites post illud, & constringas, & dilates ipsum, ut ad integram redeat sanitatem. Et ipsi quidem quãdoque iuuantur a febre, & iuuãtur uocibus, & locutionib. altis. & post euacuationes, & iuuamẽta [b] [ab eis, quibus utuntur, iuuantur balneo lõgo sicco, aut balneis.] Et in fine rei, & post euacuationes, & ubi necessarium est resoluere, oportet ut non sint resoluentia cum lenificatione pura; sed cum aliquantula stypticitate: quapropter oportet, ut resolutio fiat cum aliquib. quę sint, ut anisum, & [c] [sigia]& castoreum, &

y B. anacardina proprie.

z B. &.

a B. alrathe est mirabilis.

† bondaca.

b B. cũ eis administrantur balnea longa sicca, aut balnea thermarum.

c B. storax.

squinanthum, & quæ sunt similia his ex calidis stypticis. Habẽtes uerò illam, quæ facta est post colicam, iuuat medicamen factum ex [d] [nuce romana] scriptum in antidotario. Et iuuãt eos olea, quæ non sunt violentæ virtutis, & multæ compositionis: sed sit sicut oleum de lilio, & oleum de duabus spicis. Et oleum de narcisso, [e] † [ ]& oleum [f] [de oliuis.] & expertum est oleum de [g] [nuca Indica.] & oleum de narcisso, & factum cum gumma [h] [albotim, vtrunque simul acceptum, iuuatiuũ est sua] proprietate. Quandoque verò iuuantur plures eorum cum eis, quæ infrigidant, & confortant, & prohibent materiam & quum medicantur calidis, augmentatur ægritudo; & illud ideo, quoniam materia subtilis dilatatur per ea plurimũ: quũ verò membrum infrigidatur, confortatur mẽbrum a frigore, & minoratur quantitas materiei, & peruenit ad hoc, vt euanescat. Et non oportet, vt in eorum calefactione perueniatur. † [ ] Sed est necessarium, ut sint medicinæ confortatæ cum aliquib. quę sint sicut chamęmilla, & melilotum, & amaracum, & menta, & calamenthum, & commisceantur [k] [eis allia, & etiam illud, quod] aliquid infrigidationis habeat, sicut succus liquiritiæ, & semen endiuię, & reliqua: hęc enim, quum administrantur, iuuant valde. Quę uerò a sectione facta est, curam non habet. Illa verò, quę facta est a complexione frigida, cum calefacientibus notis, curatur. Et illa cuius causa complexionis est potus aquę multæ frigidæ, vtatur balneo multo sicco. Et scias, quòd quando aggregantur paralysis, & febris in aliquo, tunc [l] [oxymel cum zuccaro rosf.] est conueniens medicamen in illa hora.

ANNOTATIONES.

Quum huius affectus causa, uel obstructio, uel sectio sit: paralysis quæ a sectione est nerui, curationem non admittit, ut & Paul. lib. 3. & Aretęus lib. 1. de diut. morb. admittit autem ea quæ est ex obstructione, multitudine, si ab hac dependet, imminuta: abstersione, si a lentore est, & attenuatione, si crassitudinem sequitur. adde & remota compressione, luxatione, frigiditate per contrarias causas, si ab his obstructio seu astrictio fiat, quę spirituum transitum impediat. perspecta semper parte non lęsa solum, sed & ea, a qua facultas primo loco ad effectam particulam ex natura proficiscebatur. ut probè Gal. primo de loc. aff. et 4. docet. Conuenit in cæteris hic affectus cũ apoplexia, (quod ad curationem facit) ut eadem ferè curatio huic debeatur, quæ illi, sed mitior: quum affectus itidem mitior sit. Quare de uenæ sectione, quod hic author notat, ita statuendum fuerit, vt supra de attonito morbo est dictum. neque absolutè secanda est uena, nisi sanguis, uel in causa fuerit: uel saltem cum peccante humore redundarit. quum uenæ sectio insigniter refrigeret lib. de cur. rat. per sangu. miß. Neque uerò hoc solum, sed & uires, anni tempus & cætera consulenda, quæ in alijs affectibus. ac si a crassa materia affectio est: attenuanda erit antea ut in cæteris morbis: neque initio (id quod & hic author notat) a fortibus medicamentis est inchoandum. Sed obijcies fortaße Mesuen pilulas fœtidas exhibentem, quæ tamen fortia sunt medicamenta. Respondemus. si morbus det inducias: sequendam eße Auicennæ sententiam. at si uel morbus magnus sit: uel discrimen de maiori morbo impendeat, tunc Hipp. consilio vtendum, qui

qui primo aph. extremis morbis extrema opponit remedia. Neque uerò Authori nostro ipse Mesues hac in re refragatur, qui etsi fortibus præsidijs utendum initio censet: a minus tamen validis inter ea, quæ validissima sunt, exorditur. neque enim imbecillia medicamẽta in tam craßa materia & uiscida, & in remotissima corpori parte contenta quicquam proficere sperandum est. Ubi uero a frigiditate dumtaxat hoc uitium dependeat, ut in ijs, qui per niues iter faciunt: tunc leui negocio, nisi aliud in causa fuerit: calfacientibus curabis. Si uerò a luxatione (id quod sæpenumero euenit) tum diligentissime Hipp. liber de articulis erit legendus. Reliqua, quæ author hic adnotauit, leges ferè ex Paulo li. 3. Meminit etiam unctionis in huius effectus curatione Auicẽnas. pro qua uide Costæum 2. de igneis medic. præsid. cap. 7.

De spasmo. *Cap.* 5.

Spasmus est ægritudo neruosa, qua mouẽtur lacerti ad principia sua, & inobediẽtes sunt in dilatatione. Eorum itaque alij remanent secundum suam dispositionem, & non dilatantur, & alij eorum facile redeunt ad dilatationẽ suam, sicut fit in oscitatione & singultu. Causa verò in ipso, aut est materia, aut causa absq; materia, sicut caliditas, & siccitas. Et materia quidem spasmi secundum plurimum est phlegmatica; & quãdoque sanguinea, & illud est in apostematibus lacertorum, quum resoluitur materia faciens apostema cum vlcere villi nerui, & augmentatur in latitudine sua, & minoratur a sua lõgitudine. Et materia quidem omnis spasmi materialis effectiua, aut est comprehendẽs super lacertum totum: & illud est, quum spasmus est sine apostemate: aut est comprehẽsa in loco vno, quem reliquę partes sequuntur, sicut fit a spasmo facto propter apostema a materia effusa propter percussionem aut abscissionem, aut propter causam aliam ex causis apostematis. Et non est quidem longinquũ, quin sit spasmus eueniens a uentositate inflatiua, spissa; ipse enim est ex eis, quæ plurimum accidunt, & remouentur in hora. Spasmus verò materialis multoties accidit secundum semitam permutationis materiei: sicut accidit in successione squinantiæ, & successione pleuresis, & successione sirsen. Ex spasmo autem, qui fit propter priuationem materiei, & humiditatis, & dominium siccitatis, accidit vt contrahantur longitudo, & latitudo[a] [æqualiter.] Colligitur ergo ad seipsum, sicut est dispositio corij positi in ignem. Et tu quidem scis dispositiones chordarũ esse, quòd ipsę[b] [elongantur] in hyeme propter humectationem, & abbreuiantur in æstate propter desiccationem: & similiter nerui. Et quandoque fit spasmus, qui ad materiam non proportionatur, eueniens causa rei[c] [impediẽtis,] a qua nerui fugiunt, & congregantur ad expellendum ipsam: & causa illa aut est dolor ex causa dolorem faciẽte, & multoties est ex humore calido mordicatiuo: Aut qualitate venenosa perueniente ad cerebrum, & ad neruos; sicut accidit ei, quem pupugit scorpio super neruos. Aut propter qualitatem non venenosam, sicut quum spasmus accidit ab infrigidatione vehementi congregante neruum, & lacertum, & inspissante ipsum, & contrahitur ad caput suum. Sicut enim mollificatio quandoque diuersificatur in membris secundum principia,[d] [membrorum;] & similiter est spasmus. & ratio in ambobus est vna, in eo quod[e] [fit sub ceruice &] in anteriore parte, & posteriore, & in parte quę est supra[f] [ceruicem.] Spasmi autem ex repletione humidi causa essentialis,[g] [aut est frigiditas aut humiditas, & frigiditas adiuuat secundum congelationem ipsius & eius grossitiem,] quare non fit dilatatio: aut siccitas, & caliditas iuuat[h] [supra consecutionem per resolutionem] humiditatis. Materia verò faciẽs spasmum non[i] [efficit spasmum, & mollificat, nisi propter suam grossitiem: & quia non est ingressa substantiam uilli paruo introitu, quo iuuetur,] sed est coarctata in foraminibus: &[k] [sic quidem] spasmus est epilepsia membri: sicut epilepsia est spasmus corporis totius. Differentia verò inter vtrunque est communitas, & proprietas: epilepsia enim plurimum resoluitur uelociter, & fit cum periodis.[l] [Reliquas autẽ differentias scies ex spasmo humido per illud, ꝗ accidit lactentibus] propter vicinitatem mammillæ, & humectationẽ lactositatis in chordis & congelationem lactis in eis,[m] † [ ] & quum ventres ipsorum constringuntur, & in uigilijs ipsorum, & multitudine fletus ipsorum: & spasmantur etiam in febribus suis, quãuis sint leues. & uniuersaliter infantibus facilis est casus in spasmum, propter debilitatem uirtutis cerebrorum eorum, & membrorum ipsorum, & lacertorum eorum: & fit facilis eorum exitus ab ipso propter fortitudinem virtutũ hepatum ipsorum, & cordium eorum: & quoniã humores eorum non sunt[n] [inobedientes,] vehementis grossitudinis, & propter hoc liberantur a spasmo sicco uelociter, propter humiditatem complexionum suarum, & humiditatem cibi eorum. Impuberibus verò non est facilis aliqua duarum rerum; quum tamen quãdoque accidat infantibus spasmus malus successione febrium acutarum, & cum eo sint signa, quę dicemus, ex quo raro euadunt. Ille verò qui septem transit annos, non spasmatur, nisi propter febrẽ valde prauam. Est præterea spasmus, qui accidit propter timorem, &[o] [causas dilatatiuas submersas subito, & faciunt sequi lacertos motos ad principia sua[p] [secundum suas formas.] Et est spasmus qui contingit propter sustentationem factam super aliquod mẽbrorum, quod est contractum, ad quod[q] [fit effusio, & retinetur in ipso aliquantulum, & super formam constrictionis] suæ. Et quãdoque est[r] [cum eo accidens faciens illud, aut sit, ut ipsũ ferat pondus graue, aut sit ut obdormiscat] super lectum durum, & hoc quidẽ est ex eis, quæ per se remouentur. Et quandoque est[s] [hic stupor adueniens] membro propter repletionẽ ex materia effusa coarctante spiritum motiuum, & prohibẽte penetrationem eius, quare nõ est possibile, ut moueatur ad dilatationem faciendam, & quum redit uirtus, et[t] [cõfortatur materia,] fit dilatatio, & quandoque fit ex extensione illius simile, & hoc quidẽ plurimum fit post somnum apud excitationem, quum remanent

d B. Alia litera. neruorũ suorũ.
e B. inuenitur sub collo.
f B. collum.
g B. est humiditas & frigiditas adiuuat ad congelandum eã, & ingrossandũ ipsam.
h B. ad prohibẽdum ipsa cũ resolutione.
i B. mollificat pp sui grossitiẽ quoniam ipsa non ingreditur substantiam vili locum introitu plurimo, uel introitu currente, per quam fit humectatio.
l B. & aliis differentiis quas scies, & ex spasmo humido est ille qui accidit eis quæ lactant pueros.
m † B & ex eo est ille qui accidit ebriis, & ex eo ẽ ille, ꝗ accidit infantib. pp humiditatẽ ipsorũ, & secundũ plurimum accidit eis in febribus acutis.
n B. in sua inobedientia.
o B causa in eo est ꝗ spiritus dilatati submergũtur.
p ——B.
q B. effunditur materia, et retinetur in eo secũdum figurá eius et secundum formã, seu situatione cõtractionis.
r B. Alia litera. pp percussionẽ facientem illud, aut ex hoc ꝗ portauit põdus graue, aut quia dormiuit.
s B. hoc propter stuporem aduenientem.
t B. spargit materiam.

u B. quare nõ se applicatcum conatu.
x† B. qui fit successione medicinæ solutiuæ, & est malus valde & similiter successione cuiuslibet euacuationis & alius est.
y ——— B.
z B. a quo minoratur.

manent membra contracta, nec extenduntur etiam, quoniam spiritus in somno fit grauior, & pigrior, [u] [& non fit assiduus] in faciendo dilatationem propter declinationem suam ad interiorem partem. Spasmus autem siccus alius est [x] † [ ] qui fit successione febrium adurentiũ, & proprie in febribus sirsen: & successione motuum laboriosorum corporalium, & animalium [y] [eius,] sicut sunt uigiliæ, & angustia, & timor: & ille est ex eis, [z] [a quib. fit] euasio. Et est alius spasmus, qui accidit in febribus: & cũ hoc non est uehementer malus, & est ille, qui fit propterea, ꝙ ipsæ faciunt currere aliquando materias in neruis & lacertis, & propriè quum corpus est plenum, & quandoque accidit illud in eis propter communitatem oris stomachi, & remouet ipsum vomitus: & talis qualis est iste spasmus [a] [ex] febribus, non est illius prauitatis & [b] [malitiæ, cuius est ille, qui est] in febribus temporalibus, in quibus desiccantur nerui, & lacerti, imò cerebrum, & consumuntur humiditates innatæ, & fit spasmus. Et plerunque est ex hoc capitulo qui fit, & destruitur velociter, & causa in ipso est siccitas cerebri propter debilitatem, quam sequitur lacertorum siccitas. Nam, quum [c] [minima] causa desiccatiua cerebro aduenit, reducit ad se humiditates a neruis [d] † [ ] Deinde, quum natura solicitatur, vt cerebro humiditatem acquirat sufficiẽtem, redeunt membra, & fiunt obedientia dilatationi cum [e] [preceptione.] Et quandoque accidit ex uehementia frigoris, multoties .n. accidit spasmus propter frigiditatem cerebri, & cõmunicant ei lacerti, & spasmus quidem impediẽs est huiusmodi factus a siccitate, & est spasmus cum siccitate factus, qui est cum specie cõgelationis humiditatis, & minoratur eius quãtitas, & inspissatur uehementer; quare membrum spasmatur, sicut accidit ex uehemẽtia frigoris, & sicut accidit ei, qui bibit medicinas narcoticas, ut opium. Spasmus verò factus propter [f] [medicinas, est sicut spasmatio potus uini. Fit enim] spasmus post solutionem propter siccitatem, & fit etiam spasmus ante ipsam propter cõtrarietatem & uenenositatem eius, quare nerui vehementem incurrunt læsionem, cũ qua contrahuntur. Et huius quidem generis sunt spasmus eius, qui euomit humorem, qui est ut ęrugo æris, nocentem ori stomachi. Et spasmus factus propter fortitudinem sensus oris stomachi, quum ad ipsum expellitur cholera. Et spasmus factus propter communitatẽ cerebri, & matricis in ęgritudinib. suis, & uesicæ, & reliquorum. Et spasmus factus a punctura scorpionis, & rutellæ, & serpentis super neruũ, aut sectione eueniente neruis, aut corrosione. Et factus ab ægritudine in ore stomachi, & matricibus, et mẽbris neruosis. Et [g] [uicinis] istis est spasmus accidens propter uermes. Præterea est spasmus, qui est in labio proprius, et palpebra, et lingua. et scitur ꝙ eius causa est ex ipso cerebro. Et quum corpus in spasmo declinat ad anteriora, tunc spasmus est in lacertis anterioribus, et quum ad posteriora, tunc spasmus est in lacertis posterioribus, et quum ad utraq. simul, tunc ægritudo est in utrisque simul, sicut in paralysi. [h] † [ ] Quandoque fit spasmus adeò fortis, ut [i] [ceruix] torqueatur, et dẽtes strideant. Quum autem aliquis moritur ex spasmo corpore ipsius calido, tunc illud est ex eis, quæ prefocando interficiunt, et neque suffocando interficit, nisi quia certus anhelitus spasmatur, et destruitur motus eius. et omnis quidem spasmus sequens uulnus est mortalis. [k] † [ ]

a B. in.
b B. prauæ q̃dẽ malitiæ non est nisi ille, qui fit in febrib. adurentib & proprie in febrib. sirsam, quæ exsiccant neruos, & lacertos, & assant cerebrũ, & ille qui fit.
c B. quæcũque.
d† B. & a nucha vnde constringuntur nerui.
e B. conatũ.
f B. pp rẽ nociuam, est sicut spasmus eius, q bibit elleborũ, qm̃ in eo fit.
g B. uicinus.

h † B. ...
i B. collum.

ANNOTATIONES.

Duæ sũt voces græcis scriptoribus. σπασμὸς, & σπᾶσμα, affectum, de quo hic agitur, explicantes: differentes quidẽ ipsę, ubi propriè loquaris: idem tamen significantes communi scriptorum vsu. σπασμὸς quidem symptomatis est nomẽ, quod conuulsionem latini uertunt. σπᾶσμα uerò solutio est continui in neruis: ita, ut prius symptomatis: posterius morbi sit nomen, a quo id symptoma aut semper, aut plerunq; dependet. Nostri uocem non habent, quæ posteriori dictioni, spasmati, uidelicet, respondeat, sed conuulsionem & ipsam uocant. Est conuulsio (σπασμός) depranatus motus, nempe, & si a naturalib. motionibus figura non differt, differt tamen, ꝙ inuitis nobis accidit: ut ex Gale. patet 2. de sympt. cau. 3. de loc. aff. & li de conuulſ. palpit. &c. At uero quarumnam partiũ hic affectus sit, uidetur esse controuersia. Gal. passim et neruosarum, & musculorum affectum esse prædicat, cui et assẽtitur hic author. At libro tamẽ de symp. caus. 3. conuulsionẽ ait in totũ non esse nisi eam, quę in solis accidit musculis. quare & uentriculo, quia neque is, neq; eius os musculus est, conuulsionẽ negat accidere, quum tamen is neruosus sit. Verum ad hoc facile respondetur. Si Gal. sentẽtia, neruo cuti uoluntarius totius corporis motus, ut patet li. de motu musculorum est, non tamen sine musculis, ut patet li. de motu musc. & sępe alibi: ita & conuulsio, quæ deprauatus est motus, neruorum est, & musculorum simul affectio. Contradictio ergo nulla est. Et si enim vẽtriculus neruosa est pars: non conuellitur tamen, quia musculus non est, & solius musculi conuulsio est, quia eius unius voluntarius est motus, licet non sine neruis obeatur. Cæterum, est & de huius affectus causis, dubitatio. Hipp. duplicem causam assignat 6. aph. repletionem & euacuationem, cui & Gal. eo loco & 4. aph. & 2. de caus. sympt. & passim assentitur, ita ut. . de comp. med. per loca tertiam conuulsionis causam preter repletionẽ & vacuationem se reperisse neget. At hic: quum ait. [Et quandoque &c.] conuulsionem & absque plenitudine aut siccitate fieri asserit, quum & ex dolore & ob molestæ rei fugam neruosæ partes contrahantur. Huic & Gal. uidetur astipulari 4. de articulis, ob dolorem in neruosis partibus conuulsionem sequi affirmans, seu is ob acredinem & mordacitatẽ humorum sit, de qua re agitur 12: meth. seu ob medicamenti prauitatem, de qua 5. aph. seu ob venenatam qualitatem: qualis ex scorpionis pũctura, aut retẽto semine, de qua 3. de loc. aff. uel ob qualitatem quampiam manifestã, et propter frigus, de quo Hip. 5. aph. Adde & quod ex nerui sectione tum sæpe alibi, tum lib. ar. med. & ex timore. 3. prognost. fieri conuulsio potest; Galeni authoritate. Verùm, vt ad hęc respondeamus. Et si, & author noster, & alij, hunc spasmum, quem vocant non proportionatum ad materiam, neque ex repletione neque ex siccitate fieri putant, referuntur tamen & hæ conuulsiones omnes ad alteram earum causarum, quamuis non ita apertè. Quòd enim irritatæ neruosæ partes ex humorum, medicamentorum, prauæ alicuius vel obscuræ uel manifestæ qualitatis, fuga contrahãtur, & conuellantur, id tamẽ ita se habet. irritatæ neruosæ istæ particulæ se cõtrahunt, ut id, quod molestũ est propellant. ex hoc co- natu,

natu,aut certè dum sese contrahunt, quæ ijs inerat,humiditas exprimitur,& exsiccantur: aut etiam cum spirituũ copia,qui validæ illius & maximè necessariæ actionis gratia,vndecunque aduocantur, humores quoque ipsi copiosius influunt,& particulas plus iusto replent, & succedit conuulsio. De manifestis verò qualitatibus, ac de frigore (quod obijcitur) alia est ratio. Frigus densat & cõstringit, cõstringẽdo aũt exprimit. quare refrigerato neruorũ principio,et in sequente expressione,neruosas partes familiari humiditate,qua tum aluntur, tum quodammodo perunguntur,& ad motum parantur,expreßa: quis neget siccitatis gratia conuelli? Finge verò,neque hoc verum eße, sed tuere cum Galeni aduersarijs nostra corpora ex frigiditate reddi tumidiora(manus nempe per frigora & per hyemem tumescunt)id quod argumento est,non sequi ex frigiditate siccitatem:referri tamen ad Hippocratis regulam, ac,si non ad siccitatem,ad repletionem,& eam, quę ex frigiditate, conuulsionem necesse est. Quòd enim tumescant per frigus corpora,quid aliud in causa est,quàm vaporum copia ob caloris imbecillitatem? docent hoc emorientes particulæ,& ipsa planè cadauera. Vbi ergo refrigerentur neruosæ partes,vapores multi ob innati caloris inopiam excitantur:intumescunt illæ, & fit conuulsio ex plenitudine. In neruorum quoque sectione,sectionem dolor sequitur:dolorem spirituum contractio, cum spiritibus humorum simul copia irruit,quæ conuulsionem ex repletione facit. Eodem pacto,& quod vltimo loco de timore obijcitur, ad has causas redigitur. nempe in pueris(de quibus loco prognost. citato Hipp. uerba facit) hac ratione timorem conuulsiones sequũtur. concitantur ex subito metu repente humores corporis uniuersi & spiritus. ac spiritus quidem ipsi ad internas partes reuocantur,humores verò,quibus ipsi & crudis & copiosis affluunt,concitati:in neruosas partes incidunt quas ipsi imbecilles obtinent,vt 3. aph. & eas replent, ac conuulsio ex plenitudine aduenit. Aut si non hac ratione conuellantur;ex siccitate,id ipsum eueniet,quod author noster sentire videtur,paulo postea inter spasmi sicci species, & eum referens,qui ex timore concitatur. concurrentibus nanque raptim & vniuersim ad internas partes & spiritibus & humoribus ob importunum metum, remanent externe neruosæ partes sicciores;& ex siccitate conuellũtur. Atque ita conuulsio tãdem omnis ad eas referri causas potest,quas diuinus Hippocrates & cum eo Galenus pronunciauit. Sed obijciet quis hoc in loco,primum quidem,reddere nos illius tantum conuulsionis rationem, quæ in pueris ex timore accidit;nihil verò de ætatibus alijs,prætereaque conuulsionem hanc ab Auicenna inter siccæ conuulsionis species referri,non ad repletionem,ad quam nos retulimus. Verum quod ad priorem dubitationem pertinet,Galen. 3. prognost. de conuulsione ex timore agens, de pueris dumtaxat loquitur,non de ętate omni. extendi tamen, & eius sententia ad omnes ætates potest,vbi multis & crudis pręsertim excrementis redundent: & imbecilles neruosæ sint partes. his enim maximè conuulsiones eueniunt,ut habetur 3. aph. Quòd verò Auicennas ad siccitatem referat, nos ad repletionem:non negamus,referri & hanc ad siccitatẽ poße,id enim vt fiat,antea explicauimus. Videtur tamen ex repletione id potißimum accidere. præsertim,quòd conuulsionem ex siccitate non repente inuadere,sed febrib. & euacuationib. immodicis super uenire Gale. & 3. de aff. loc. & sæpe alibi adnotauit. At verò contendunt rursum hic alij,negantque poße ex siccitate conuulsionem fieri. Quum enim horum sententia,qui hanc ex siccitate conuulsionem ponunt,non qualiscunque,sed eius qua neruus constat, & terrestres eius partes glutinantur,humiditatis absumptio conuulsionem faciat;priusquam hæc neruorum siccitas absoluatur,preuenire mortem necesse est,euacuatio videlicet omni,qui in vasorum est cauitatibus,humore,cum quo stat vita. Adde,ꝙ licèt forte,si quis denudatum data opera neruum igni exponat,siccitati conuulsio succedat:non tamen hic quæritur,quid nostra opera fieri possit: sed quid possint morborum causæ. Huc accedit,quod si conuulsio ex siccitate fieri potest,reddenda est causa, cur tabidi qui ad extremam siccitatem deuenere, non conuellantur. Ad hæc,neruorum non est par ratio,quæ de fidibus, quarum exemplo Gal. conuulsionem & ex repletione & ex siccitate astruit, & si enim chordæ, quæ seiunctæ ab alijs sunt corpora, id experiuntur quod ipse ait:nerui tamen quibuscum venæ et arterię iunctæ sunt,exsiccari adeo nõ possunt; sed attractrice facultate humorem ex vicinis semper partibus trahunt. Quamobrem ex his conuulsionem nunquam ex siccitate fieri,probatum est. Cæterum,vt pro Hippocrate & Galeno respondeamus. Quod primo loco non qualitercunque humore, sed innato ipso neruorum humore exhausto fieri conuulsionem putant,atque hanc præcedere mortem existimãt fatemur id quidem, desiccata omni neruorum humiditate propria mortem anteuertere,vel sequi quãprimum oportere:at non semper naturalem eum humorem desiccari neceße est,ut fiat conuulsio. Quinimmo,quum præter innatũ humorem alia neruis humiditas insit,qua nutriuntur, qua læuigantur & motionibus parantur, qua demum innatum humidum fouetur:sequi conuulsionem huius secundę humiditatis,non autem prioris exsiccationem dicimus. qui enim fieri potest,ut abolita naturali humiditate, qua continentur,nerui ipsi contrahantur? certè dissolui eos terrestri sola substantia remanente oportet,non contrahi. at conuulsio cõtractio est. Quo fit,ut non prioris,sed posterioris humiditatis absumptionem cõuulsio sequatur:quam præcedere mortem(ut aiunt) non oportet. uidemus nempe cum secundi huius humoris siccitate,& particulas corporis, & tota ipsa corpora diutius(quod in tabidis uidere est) superuiuere. Quòd si reddenda sit causa, cur tabidi, qui ad extremam siccitatem deuenere, non conuellantur. Respondemus,frequenter conuelli:sæpe uerò etiam non conuelli, quod æqualis in ijs & neruorum & totius corporis sit siccitas, quæ non repente,sed paulatim inducitur: ita ut illi totum corpus assuescat: unde & æqualis intemperies uocatur. Sed aiunt etiam,si forte opera nostra denudato neruo, & igni exposito,conuulsio sequitur,non tamen idcirco statuendum conuulsionem a siccitate proficisci:sed inquirendum, quid morborum causę possint. Hic,quum non una dumtaxat causa,sed multæ,& sanguinis profluuium,& purgatio,& sudores,& motus,& ardentes febres,et sectio nerui,et ustio, & alia id genus multa,siccitatem pariant,quæ omnia partim ab internis,partim ab externis,neceßarijs & non neceßarijs causis proueniũt:quid obstet,quo minus & eæ causæ perquirantur omnes,non uideo. Hippocrates verò nõ siccitatem eam solum,quæ ex ustione, sed omnẽ amplectitur. Dicunt etiam parem non esse & chordarum lyræ & neruorum rationem,quum eæ separata sint corpora, hi verò nunquam sine arterijs,venis, & cæteris adiacentibus sint partibus,a quibus attrahere,& humectari possunt. Supponunt hi & venas & arterias humoribus exuberare, quos alijs etiam partibus queant impartiri. Sed rogo,quomodo post sanguinis profluuia, immoderatos sudores, purgationes,uomitus,inediam,ardentiores febres,tanta adhuc humorum copia affluere hæc uasa possint, ut alijs etiamnum adiacentibus partibus,quantum satis est alimenti, communicent? Trahunt certè & nerui, & cęteræ omnes particulæ a propinquis partibus,quantum possunt, sed in tanta rerum penuria,neque quantum satis est,trahunt, neque etiã sæpenumero quidquam trahunt,seruantib. alijs auidius & tenacius id,quod neq; ipsis abunde facit. Neque obsint ꝗ quis dixerit,cum tanta corporis euacuatione exhauriri an

quicquid venis ineſt, & arterijs: ac mortem neruorum ſiccitatem anteuertere. Et ſi enim nutriri ſingulæ aliæ partes minimo etiam alimento queunt, & trantiſper perdurare, dum aut noua alimenta offeruntur, aut innatus earum humor perdurat, nerui tamen, quibus exactiſſimus ſenſus ineſt tantam vim tantamq; inediam non ferunt; ſed exareſcunt, & ad eorum principia ſeſe contrahunt, & conuulſio ſuccedit. Fit ergo quoque ex ſiccitate conuulſio, quod & diuinus Hipp. & Galenus, & alij docti uiri ſentiunt. His ita cōſtitutis, rogabit quiſpiam, quum conuulſio ſymptoma ſit, qui nam proximus huius eſt morbus? Paucis. Quum hactenus conuulſionem omnem ex repletione & ſiccitate neruoſarū partium fieri, habitum ſit: conſtat eam ad continui ſolutionem referendam. repletionem ſane et ſiccitatē ſequitur tenſio. Quamobrem non iniuria id ſtatutum fuerit, neruorum ad eorum principia contractionem, σπασμὸν .ſ. & cōuulſionem ſymptoma, eſſe, ſolutionem vero continui in neruoſis partibus σπᾶσμα morbū eſſe & conuulſionis cauſam quamuis duæ illæ voces σπασμὸς & σπᾶσμα promiſcuè quandoque altera pro altera uſurpetur.

De ſignis. Cap. 9.

a B. deſcendēs.

PVlſus ſpaſmatorum eſt extēſus, & diuerſus in ſitu, aſcendens & [a] [dimittens] ſicut ſagittę euadentes ex arcu ſagittarij: & diuerſificatur motus percuſſionum eius in velocitate & tarditate, & vena quidem eſt calida, & magis calefacta reliquis membris: & eſt corpus venæ collectum, non ſicut eſt collectio venarum in rigore; & neque ſicut illud quod coarctatum eſt [b] † [ ] ſicut fit apud duritiem venę, propter longitudinem ægritudinis, aut quod factum eſt cum dolore viſcerum, ſed ſicut eſt aggregatio partium inteſtini extenſi ab extremitatibus ſuis. & ego dicam ſigna doloris in ſpaſmo parum poſt. Spaſmi verò facti a repletione ſigna ſunt, ꝙ prouenit ſubito: & non bibit velociter quod ſuper ipſū ponitur ex oleo, niſi iam aduenerit ei caliditas propinqui temporis. A ſiccitate verò facti ſigna ſunt, quòd fit paulatim paulatim, & ſucceſſione ęgritudinū euacuantium quodcunque genus fuerit, & euacuationis medicinarum, aut cholericæ paſſionis, aut euacuationis per ſe. Factum verò a nocumento cognoſces per cauſes extrinſecas, & ea, quę bibuntur, ſicut [c] [euphorbium] & elleborus, & reliqua. Et ſicut, quum nocumentum eſt ex ſtomacho, & communicat ei cerebrum, deinde nerui, ſentit ante illud [d] [ſolicitudinē, anguſtiam, & obſidionem] ſtomachi: & quandoque reperitur illud tempore ſpaſmi. Et quādoque eſt ille ſpaſmus ſucceſſione vomitus, qui eſt ſicut ſuccus porri, aut ærugo æris. Et ſimiliter ille, qui fit propter fortitudinem [e] † [ ] oris ſtomachi. quoties enim effunditur ad ipſum materia, ſpaſmatur habens ipſum, verum pręcedit ipſum nocumētum in ore ſtomachi, & mordicatio. Et quandoque accidit ſimile illi in ægritudinibus matricis, & veſicæ, & reliquorum, quum fortes fiunt: & fit cum dolore vehementi, & [f] [propter nocumētum manifeſtum in illo membro anteceſſio ſpaſmi,] in reliquis verò ſpaſmis, aut fit dolor cum eo: aut fit dolor contingens a ſpaſmo, nō ſpaſmus contingens a dolore. Factus autem ab apoſtemate cognoſcitur per ea, quę diximus. Et ex ſignificationibus quidem ſignificantibus aduentum ſpaſmi, eſt paruitas pulſus, & ipſius raritas primū: deinde eius permutatio ad illud, quod dictum eſt. Et multoties rubificatur facies, & apparet in oculis contorſio, & inclinatio: & in anhelitu interſectio, et diſpnia: et quandoque accidit riſus non ſecundum radicem: et conſtringitur natura, et deſiccatur: et urina etiam multoties retinetur: et multoties nō retinetur, et egreditur ſicut aquoſitas ſanguinis, et habet ampullas, et accidit ei ſingultus, et uigilię, et ſoda, et tremor, et dolor ſub iuncturis, et [g] [præcipue ſub iunctura ceruicis, et] inter ſpatulas, et apud iuncturam † lumborum et coccygis [h] [ſub illa.] Spaſmum uerò contingentem cauſa febris, ſignificant et nuntiant ipſum in febribus contorſio in oculo, et rubificatio in [i] [extremitate oculi, et in circuitu, [et ſtridor dentium; et nigredo linguę, [et [k] conſtrictio] cutis capitis, et rubedo urinæ primum, deinde eius albedo propter eleuationem materiei ad caput, et pulſatio temporum, et venarum capitis, et quādoque deſiccatur in eo uenter, aut ſpaſmatur. Hipp. quidem dixit, quòd ſi accidat febris poſt ſpaſmum, melius eſt, quam ſi accidat ſpaſmus poſt febrem: cuius intentio eſt, quòd quum febris ſuperuenit ſpaſmo humido, ſoluit eum. Spaſmus verò, qui peruenit ex febre, eſt ſiccus, qui raro recipit curam, et accidit ei ante ipſum timor in ſomno, et conuerſio coloris ad rubedinem, et uiriditatem, et plumboſitatem, et conſtrictio naturæ. Et urina quidem [l] [cruda] in febre, et rigor, quum eis aſſociantur ſudor in capite, et tenebroſitas in oculis, ſignificant ſpaſmum, cuius cauſa eſt † apoſtema magnum in uiſceribus. Si autem ſpaſmus eſt cum febre, et non eſt de fortudine illius febris, et longitudine temporis eius, ut adurat humiditates, et finiat eas: tunc ille eſt de genere eius, cū quo eſt illa [m] [ſiccitas] tota. Ex ſignis uerò malis in ſpaſmo, [n] † [ ] eſt, ut multiplicetur ventoſitas in membris: et proprie quando cum eo inflatur uenter: et pręcipue quando eſt in principio ſui. Et urina acuta in ſpaſmo, et tetano, eſt mala, ſignificans quòd cauſa eſt caliditas pura. Et quando, cum ſpaſmo ſunt pulſatio, [o] [et ſaltus,] tunc illud eſt ſignum malum. Pulſatio namque unam duarū rerum ſignificat, aut apoſtema in uiſceribus magnificās pulſationē, aut extenuationem in eis; quare apparet pulſus magnus, qui eſt propter percuſſionem magnam. Quum autem ſquinantiæ materię declinant ad neruos, ut ad ipſos permutatæ faciant euenire ſpaſmum: ſignificat illud apparitio ſpaſmi in pulſu. Et quum pleureſis declinat cum materia ſua ad illud: ſignificat illud fortitudo conſtrictionis anhelitus; et neque febris eſt ualde fortis. Et quum permutatur materia ſirſen ad illud: incipit cum [p] [timore, et] multitudine palpitationis, et ſtridore dentium; deinde torquetur oculus; [q] † [ ] deinde apparet ſpaſmus.

b † B. &.

c B. Alia litera. opium.

d B. nauſeam, & anguſtiā, & cōpreſſionem.

e † B. ſenſus.

f B. nocumento manifeſto in illo mēbro antecedente ſpaſmū.

ANNOTATIONES.

De ſignis conuulſionis in primo prorr. ſect. 3. ſcripſit Hippocrates. qui locus diligenter, cum Galeni commentarijs

mentarijs legendus est. potissimum autem in tex. 10. futuræ & instantis conuulsionis notas tradit. lege & 3. progn. De pulsu eorum qui conuelluntur, uide Gal. lib. de pulsib. ad Tyron. necnon 4. de caus. puls. Vide & Paulum lib. 3. vbi de tetano agit. Cæterùm unum est hic notatu dignum. Scribit hic author ex Hippocrate desumēs .aph. Febrem si conuulsioni superueniat, conuulsionem soluere. id quod & author libri de loc. in homine, a conuulsione (dicens) si febris inuaserit, sedatur eadem die, aut sequenti, aut omnino tertia. Quum conuulsio duplex sit, ex repletione & euacuatione: quum item febrium diuersa sint genera & species, dubitatur de qua nam conuulsione, et de qua febre intelligendum hoc sit. Porrò, quod ad conuulsionem pertinet, respondet author de humida, & quę ex repletione, esse intelligendum, Galenum 2. aph. & 4. æmulatus, vbi idem affirmat. At de febre neque hic, neque Gal. quidquam. Sanè de conuulsione, dubium non est, de humida verba fieri: at de febre, paulò difficilior quæstio est. Certum quidem est (si per morbi dissolutionem, conuulsionis tantum solutionem intelligamus) a quocunque febris genere incalescere corpus, ac posse superfluum humorem dissolui; præsertimque quanto febris ardentior fuerit. At verò si non solius conuulsionis solutionem, sed bonam valetudinem acceperis; tunc quum ardentes & uehementes febres periculo non uacent: de leni febre & diaria, ratio exigit, ut Hippocratis uerba capiantur. At uerò utrum statuendum horum sit, incertum est. Author profectò Coac. prænot. conuulsionem ait solui, si febris acuta superueniat, quæ prius non fuerat. Author quoque librorum de morbis lib. primo tetano & conuulsione occupante, igneum scribit ardorem superuenire, bonum. Alexander etiam. 2. problem. huius aphorismi rationem inuestigans de uehementi & ardua febre intelligit. Ex aduerso tamen Gal. 4. aph. per morbi solutionem salubritatem accepit, in fine commenti concludens, non absque ratione conuulsiones a febribus ardentibus esse lethales, non lethales uerò quas febres antecedunt. Nobis uidetur Hippocratis sententia non de diaria tantum febre, sed de omni etiam ardenti & ardua: neque de conuulsionis dumtaxat solutione, sed etiam de salubritate, esse intelligenda. tū quòd a uehementiori calore facilius frigiditas & humiditas, quæ conuulsionem faciūt, discutitur: tum quòd per morbi solutionem passim video salubritatem sumi a Gal. magno Hippocraticæ doctrinæ obseruatore. Et si enim febres omnes præter diarias periculo non vacant; salubres tamē sæpissimè & aliæ febres sunt & frequenter curantur. ita ut saluti fortasse non obstent. Illud tamen hic aduertendum existimarim, quum conuulsioni febris ex humoribus aduenit; an corpus, quod laborat, vitiosis succis redundet, aut purum sit: ubi enim post conuulsionem febres in cacochymum corpus incidant; certum est in summo discrimine adhuc rem esse: etiam post conuulsionis solutionem. puro tamen existente corpore, nihil verendum fortasse erit, quin sanitatem cum Hippocrate pronunciemus.

De cura. *Cap.* 7.

IN eo quidem, qui factus est a percussione, oportet vt administrentur embrochæ, quæ laxant factæ [a] [ex hordeo fracto, & chamæmilla, & malua,] & farina fœnugræci, & quę illis sunt similia, & nos quidem iam ostendimus in canone locum administrationis earum. Factus verò a nocumento, si fuerit propter potum alicuius rei tunc curetur cum eo, quod cognoscetur in capitulo de venenis. Et si fuerit [b] [cum febre,] curetur cum humectatione uehementi cerebri, & neruorum, & lacertorum cum mollificantibus vehemētis humectationis, quæ docuite, & habitet in domo frigida. Et si fuerit pp dolorem, seda dolorē, postquàm scieueris quis sit, & abscinde causam ipsius, & si est propter puncturam, [c] [curetur quod ipsam facit cum eo,] quod dicetur in capitulo de puncturis. Et si est ab apostemate, curetur cum eo, quod dicemus in cura apostematum neruorum. Si autem est a siccitate, eius cura est praua. Verum conuenientior eius cura est tina, & inunctio ex oleo humido post ipsam, & eius iteratio post ipsam multoties, & illud, quum non est [d] [cum febre, ubi non intermittitur] omnino, & assidue fac illud in omnibus iuncturis. Si autem possibile est vt tina fiat ex lacte, fiat, & si non, ex aquis in quibus decocta sunt folia [e] [salicis] & hordeum fractum, & viola, & nenuphar, & cucurbita, & citruli: aut fiat tina tota ex succo cucurbitæ, aut succo cucumeris. aut sit totū illud ex aqua ros. in qua decoctum est aliquid horū, aut aqua melonis Indi, aut aqua [f] [salicis,] & quæ sunt similia illis. Et quum feceris eis clysteria ex istis expressionibus, & oleis, & [g] [aliquibus dissolutis humectantibus impinguantibus,] erit vehemētis iuuaminis. Et administrentur super iuncturas, & super originem lacertorum olea, faciendo vnctionem post vnctionem cum studio cerebri valdè, & [h] [compositionem,] quam te docuimus in humectatione cerebri. Et infirmo dētur in potu lac recenter mulctum secundum mensuram conuenientem, si non fuerit febris; & aqua hordei, & aqua cucurbitæ, & aqua melonis Indi, & [i] [iuleb] siue fuerit febris, siue nō fuerit. Si ergo misceatur cum aliquo horum parum vini albi, vt penetrare faciat, erit conueniens. Et similiter sint aquæ ipsius mistæ cum aliqua parte vini. Et oportet vt assidue fiat ei cura hęc, prętER quòd moueatur, aut exercitio adhæreat. Et si est possibile, vt totum corpus eius submergatur in [k] [oleo] tepido, fiat. Et fiat ei caputpurgium cum humectantibus, quæ sunt ex oleis, & succis, Et humectetur caput eius cum eis, quæ sciuisti, & oportet, vt [l] [sit firma statio in psyllio, & oleo ros.] Et ex eis quidem, quę ipsos iuuant, est vt in potu sumant † mannam, & propriè infantes. Quod si non [m] [fuerint lactentes.] & si habens spasmum humidum debilis fuerit uirtutis, non abscindantur ab eo carnes [n] † [ ] siccæ, sicut carnes minutarum auium, & † cubugi, & [o] [kerubiti, & alteilez.] & si non fuerit eius virtus debilis, sint cibi eius panis cum melle, et aqua ciceris cum anetho, et sinapis [[p] ēt nutrita] cum oleo, et ponatur in eo quod ipse recipit, piper. Cibus autem habentium spasmum siccum, sit totum quod humectat, et lenit: et omnes sorbitiones pingues, lenes, factę ex aqua hordei, et oleo amygdalino, et zuccaro bono. et aqua carnis assumpta ex carnibus agnorum, et hędorum: et quandoque ponatur ex oleribus humectatiuis, quod frangit nocumentū carnis, si fuerit illic caliditas. quod si cum illo parum vini misceatur, vt ipsum penetrare faciat, nō erit longinquum a rectitudine: et propriè, quum non fuerit caliditas superflua et similiter, si misceatur vinum cum aqua, quā bibit. Cura verò [q] [fiat ita. enim] est humidus, oportet ut curetur cum euacuantibus, et pur-

gantibus

c B. animalis venenosi curetur cum eo.

d B. febris in modo q non tepescit.

e B. alchalef.

f B. alchalef.

g B. decoctionibus humectantibus pinguibus.

h B. Alia litera. humectationem eorum.

i B. Alia litera alkalef.

k B. Alia litera lacte.

l B. ut dormiat super semen psilij & oleum rosatum.

† terentabin.

m B. est possibile, detur lactantibus.

n † B. Verum oportet vt sint carnes eorum.

† & perdicis, & turturis, & alaudæ.

o B. alcanabir altheiugi.

p B. etiā almuri

q B. si.

cuantibus, & purgantib. fortib. prędictis, quũ diximus euacuationem humoris grossi ex neruis, cum solutiuis; & clysteribus acutis. Et si tu videris signa sanguinis dominantia, manifesta valde; phlebotoma primo, & propriè, si causa [r] [eius est repletio, &] potatio vini plurimi. Et non extrahas totum, quod necessarium est ex sanguine, cuius extractio est propter spasmum, aut ægritudinem aliam significantem eius extractionem; imò retine ex eo aliquid, vt resistat spasmo, & resoluatur resolutione motuum spasmi. Et ex eius cura sunt submersio in aquis thermarum, & sessio in [s] [pellibus uulpium & luporum, quę dicentur] in capitulo dolorum iũcturarum, quoniam iuuant, & similiter inũctio cum adipibus [t] [luporum] & oleo de lilio, [u] † [ ] si non fuerit febris, & similiter decoctio catulorũ canum, & sessio in aquis, in quibus decoctæ sunt medicinę. [x] [subtiles, sicut abrotanum, & folia radicis iunci,] & calamus aromaticus, & folia lauri, & linimentum factum ex radice spinæ Iudaicæ, & semine spinę ægyptiacę, & succo centaureæ minoris sigillatim, & compositè. Et scias, quòd longitudo spatij morę in tina, siue sit aqua siue aliud, est ex eis quæ nocent propter mollificationem virtutis. Tu autem pone multitudinem numeri loco longitudinis spatij: & fac ipsũ sedere bis in die. [2] Ex his autem, quę iuuant habentem spasmum communem, qui nominatur teteis, & tetanum factos a materia, est, vt subito in aqua demergatur frigida, secundum quòd dixit Hippo. nam corporis exteriora inspissantur, & innatus calor in interioribus clauditur, quare confortatur, & resoluitur materia, non est tamen omne corpus tolerãs hoc a timore tutum; sed corpus forte [y] [firmum,] carnosum, quod vlcera non habet, & in æstate. plures enim per hoc iam euaserunt. [3] Et ille quidem, qui vtitur ventosis super locum, ad quem [z] [partes] chordæ extenduntur. oportet vt vtatur sine scarificatione, si res est leuis, & si non est ita, oportet vt fiat scarificatio. [a] [est enim mortalis, si non scarificetur tũc, & nocent quandoque] attrahendo materiam. Ventosarũ autem loca sunt in collo, & spondylibus dorsi ab vtroque latere, & partes [b] [lacerti] pectoris: ante vesicam vero [c] † [ ] super renes non facimus illud, nisi quum timemus [d] [& miserendo volumus, vt] sanguis egrediatur. Et oportet vt vẽtosas multoties non administres, neque subito simul, & loca ventosarum custodiantur, & conseruentur, ne corpus infrigidetur. Et ex curis eius, est vt applanetur quod spasmatum est, leniter, Et ex cura eius contingente secundum naturam, est euentus febris acutę; & propterea dixit Hippoc. si accidit febris post spasmum, melius est, quàm vt accidat spasmus post febrem. Quartana quoque confert ad illud propter concussionem tremoris eius, & pp multitudinem sudoris eius, Et cui accidit quartana, raro accidit ei spasmus: nam securus est ab eo. Et ex curis quidem mirabilib. expertis spasmo, est vt ponatur supra membrum spasmosum [e] [ren contritus cum pinguedine sua] deinde dimittatur super ipsum donec [f] [siccetur, & mutetur cum alio.] In spasmo præterea toti corpori cõmuni confert etiam intentio cerebri, & cũ purgatione facta sternutatorijs magnificè. Et in eis etiam expertum est, vt [g] [ex lana plurimum mollificent eis suspensoria, quæ a collo ad utrunque brachium protendatur,] super quæ omni hora oleum calidum aspergatur. Balneum quoque siccum magnificè iuuat eos, & vt inclinetur super lapides ignitos, super quos aspergatur vinũ, & vt sudent cum cooperimentis, & ex emplastris quidẽ bonis, est emplastrũ factũ ex storace liquida, & euphorbio, & castoreo, et cera citrina: & oleo de lilio, & emplastra dicta in antidotario, & adipes, & reliqua, & inũctio ex fæce olei sisamini, & olei seminis lini, & [h] [spuma] fœnugræci. Et ex vaporibus bonis est sal calefactus positus super exitum neruorũ. Et ex eis quidẽ, quæ in potu sumpta afferunt febrem, sunt castoreum, & assa fœtida permista cum melle, accepta secundum quãtitatem nucis: afferunt enim febrem, & resoluitur spasmus illico. Et similiter oleum dekerua, & aqua mellis cum assa fœtida, & decoctio carpobalsami, & ex eis, quę valde cõferunt ipsis, est in potu sumere theriacam, & cõfectiones magnas. Et quandoque confert sumere diuretica. [i] [Hæc præterea] medicina experta est. In potu sumant ex radicibus cotti. drach. xx. decoctas in duabus lib. aquę, donec tertia remaneat. ex qua potent fortiter. unc. iiij. tepidas cum unc. ij. olei amygdalini: illud enim confert & propriè in spasmo, qui est in posterioribus, & quandoque decoquuntur loco radicis cotti, carpobalsami. drac. x. & est eius potio. unc. iij. & similiter calamenthum agreste. Et ex eis, quę vehementis sunt iuuamenti, est sumere in potu [k] [l] [ex quibus] [castoreum, &] opopanacum [m] [medium,] dra. j. qui fortis est, bibat aur. j. & custodi tunc stomachum, quoniam ipsa per illud tunc debilitatur vehementer, & assa etiam fœtida sumpta secundum quantitatem seminis orobi in quantitate [n] [iiij. drach. & medię] mellis, & [o] † [ ]
[p] [ammoniaci: similiter bibatur totum & decoctio hyssopi, & aniuden, & aqua castorei. Sunt enim] plurimi iuuamenti, & minimi nocumẽti: Sitq; potio ex eo quãtitas duorũ cochleariũ usq; ad tria, & detur ad potandũ plurib. vicibus, & sit quantitas in eo quod bibitur, quantitas prædicta. Et minus quidem nocumentum fit in ipso, si sit post cibum, quocunque modo fit, nõ est enim in ipso timor. Et ex cura quidem eius, est vt inungatur ex oleis fortis resolutionis prędictis, sicut oleo cucumeris asinini, et oleo de kerua, & oleo rutino, & oleo de costo cũ castoreo, & pyrethro, est. n. valde iuuatiuũ, & [q] [rendissolutus] & oleũ narcissinũ, et oleũ quod est huiusmodi. Recip. olei [r] [vtriusque spicæ] kist. i. polij, amo i. ceræ. un. ij. olei de [s] [berberis] kist. i. polij, amo mi, storacis, masticis, omnium an. unc. i. [t] [gario phyl.] euphorbij. aborũ an. aur. iiii. spicę. [u] [un.] j. olei balsami. unc. j. commisceantur, et ex illis, quæ conferunt eis, est vt administretur emplastrum de euphorbio, et est iuuatiuum valde. In eo autem, quod lactantibus ex spasmo accidit, sint contentę, vt ipsarum iuncturis apponatur emplastrum ex melle, cum quo confecta sint crocus, & radix lilij, & anisum ita ut sit plurimum eorum radix lilij, et anisum, & sit ex eo res parua. Et consuescant ponere mẽbra sua in

r B. repletionis est.
s B. oleo uulpis & aldabha qđ dicetur.
t B. alsebha.
u † B. & similiter inunctio cũ adipib. aldabha & oleo de lilio.
x B. subtiliãtes sicut alchisum & folia cyperi
y B. iuuenile.
z B. Alia litera extremitates.
a B. qꝑ si tu non facies scarificationem, tũc fortasse nocent.
b B. lacertosæ.
c † B. &.
d B. miserendo quod.
e B. alalie.
f B. fætida fiat, deinde permutetur alia.

in aquis, in quibus decocta sint chamæmilla, fę nugræcum, & melilotum: & quandoque confert oleum chamæmillinum solum. Vinum autem paucum confert habentibus spasmum humidum; resoluit enim ipsum sicut febris: plurimum vero est[x] [vna ex causis eius.] & oportet, vt æger ex vetri bibat, & super cibum parumper. Et scias, quòd quum spasmus est communis corpori exceptis membris faciei; tunc medici intendunt cum emplastris, & vnctionibus spondylium colli. Et quando est in membris faciei; tunc medici intendunt cerebro.[y] [Et cum hoc] si spasmus est ex communitate stomachi, & vides signa prædicta; tunc incipe, & fac hominē illum vomere: fortasse enim vomet choleram acutam, aut humorem putridum, & liberabitur in hora.

ANNOTATIONES.

1 *Docet omnium conuulsionum curationem, & eius quoque, quæ ex siccitate. Qua in re statim hunc Galeno aduersari putabit quispiam, qui incurabilem esse hanc, neque cogitandi præsidij tempus relinquere, aßerit lib. de conuls. & alibi non raro. Sed Gal. eam forte insanabilem vocat, quæ confirmata est. at verò licet difficillima curatu sit omnis ex siccitate conuulsio, non absolutè tamen incurabilem eam putat, sed curatu difficilem. vt 5. aph. & alibi. Unde eius æmulatione Paulus lib. 3. propemodum insanabilē esse ait: & eius curationem ipse quoque describit, quod facit & Rasis 9. ad Almansorem. Est verò huius conuulsionis curatio ipsa humectatio, sicuti illius, quæ plenitudinem & humorem superfluum sequitur, exsiccatio. Non ergo falli eos ego existimarim, qui huius conuulsionis remedia describunt, & humectantia præsidia proponunt. etsi enim quidam iuuare humectantia contendunt, non alia ratione, quàm, quòd vel acres humores mitigent, vel educant, prosunt tamen hæc, & dum siccam intemperiem temperant: & vtcunque seu per se, seu per accidens iuuent, certum est humectantia his auxiliari; propter eaq; non iniuria, tum victus rationem omnem, tum cætera quæ humectent, proponi. Sed hic de conuulsione quæ ex repletione, quæstio est, an in eius curatione secanda sit vena. Author, noster, vbi sanguinis indicia sint, mitti sanguinem iubet. Paulus quoq; curari ait, quæ ex plenitudine aut inflammatione sunt, & euacuata copia. & inflammatione proprijs præsidijs discussa. Idemque & Asclepiades censuit recitāte Celso lib. 4. Quidā tamen vitandam prorsus missionem sanguinis putarunt, quòd, quum totum corpus calore maxime egeat; is in sanguine præsertim resideat. Cæterum, si cuti in pauciori sanguinis copia innatus calor refrigescit; ita & in immodica suffocatur. quo fit, vt propterea, a mittendo sanguine abstinendum non sit, vbi eius redundantis notæ appareant.*

2 *Ex ijs autem quę iuuant &c. Hipp. 5. aph. Est autem (ait) vbi in tetano, sine vlceratione iuuene bene carnoso, æstate in media frigidæ aquæ perfusio calorem reuocat, calor aūt hæc soluit. pro qua re vide & Galenū ibidē. At Paulus id curationis genus dānat, & Hippocratis ēt assēsu, maxime ait esse temerariū, & ꝓpterea a posteris uituperatum.*

3 *Et ille quidem qui vtitur ventosis &c. De cucurbitarum appositione meminit & Paulus lib. 3. de tetano agēs, præcipitq; liberaliter sanguinem his detrahi, modo nō vniuersim id fiat, sed particulatim & per vices. Auicennas non absolute scarificationem probat; sed vbi morbus vehemens sit: id quod & Celsus libro. 4. in hæc verba. Si verò etiam vehementius dolor creuit, admouendæ ceruicibus cucurbitulæ sunt, sic ut cutis incidatur. De loco autem figendi cucurbitulas: Celsus ceruicibus solum admouet. Paulus & utrique spinæ parti, & pectori quoque, qua musculosius est, ut præcordijs; interim & vesicæ regioni, & renum. Auicennas tamen appositionem cucurbitæ ad vesicam & super renes videtur improbare. Sed verè cucurbitas non improbat: damnat tantùm scarificationem in vesicæ regione ob eius partis frigiditatem: quam tamen etiā admittit, si post cucurbitæ admotionem ab attracta ad eas partes materia fieri inflammatione vereamur. tunc enim scarificandus est is locus, & educendi qui confluxerunt humores.*

4 *Et ex eis &c. Ex Paulo describit hæc ferè omnia, ex capite de tetano. Vnum autem notat, de quo controuersia est, vinum. s. conuulsioni, quæ ex repletione est, conferre. At, quum vinum neruos facillime repleat, Galeni authoritate 5. de loc. aff. videtur ipsum fortasse conuulsis temere exhiberi. Adde quòd Celsus lib. 4. a uino diutius omnino abstinendum iubet, quum nihil maioris sit in hoc affectu, detrimenti. Sanè, quod ad hoc pertinet, Auicennas Gal. æmulatur 5. aphor. ubi, licèt vinum substantiæ eius copia neruis obsit, qualitatibus tamen, conferre scribit, dum calfacit & exsiccat. Et negari profectò non potest, quin vinum, præsertim uetus (quod enim tale est, etiam potens existit, quum id, quod imbecillius est, non senescat) calfaciendo & desiccando, ęque ac febres superuenientes conuulsionē soluat. At si tamen maior in corpore humorum sit copia, tenuior præsertim, calidior, & aptior, ut in neruosas partes penetret; uerendum id maxime fuerit, ne ingesto uino humores ipsi concitentur, in neruosque uini ipsius ui adigantur, & conuulsionem augeant. id de quo suspicandum forte non esset, si corpus humoribus non affluat, neque qui insunt, tenuiores, calidiores, & fluxioni sint aptiores. Galenus ergo nostra quidem sententia id scripsit, quòd profuturum omnino esset; si exactè corporis plenitudinem, & materiæ qualitates haberemus. At tutius est Celsi consilium, & sequendum magis.*

cap. 3.
cap. 3.
Com. 5.

De[a] [tetano.] Cap. 8.

[b] [Tetanus] est ęgritudo officialis prohibens virtutē motiuam a contractione membrorum, de quorum aptitudine est ut cōtrahantur, propter nocumentum in lacertis & neruis. Dictione verò alcuzez vtuntur in significationibus diuersis: aliquando enim dicunt cuzez, & significant per ipsum, illum, qui incipit a lacertis furculæ, & extendit eos ad anteriora, & posteriora, aut in vtramque partem simul. Et quandoque dicunt cuzez omnem tetanum. Et quandoque dicunt cuzez, spasmum,[c] [oculi] propriè. Et quandoque significant per ipsum, tetanum, qui est duo spasmi,[d] [aut duo tetani] posterius & anterius. Et quandoque apropriant nomine alcuzez illud, quod est [e][frigore propter frigus congelatiuum] Tetanus autem secūdum veritatem est contrarius spasmo: & ingreditur in genus spasmi introitu contrariorum in genere uno: & eorum comparatio ad causam vnam, est eueniens casu contrariorum; veruntamen spasmus fit ad partem unam. Quum ergo duo spasmi in duabus partibus contrarijs aggregātur, fit tetanus: quemadmodum accidit ei, qui habet spasmum ante & retro simul. Accidit enim ex duobus motibus contrarijs in mēbris suis, ut extendātur: Quūq;

a B. chuzez, & tensione.
b B. Altemeded idest tensio. Et sic legatur vbiq; i hoc capitulo vbi habetur tetanus.
c B. ipsum, & quandoq; spasmum colli.
d B. seu qui fit ex duobus spasmis, aut ex duabus tēsionibus.
e B. extensione causa frigoris congelantis.

teta-

tetanus iste sit duo spasmi dupli, oportet vt acutior sit spasmo simplici, & erit eius crisis uelocior. Et f † [ ] hic quidem duplus non est ex duobus spasmis, imò ex duobus tetanis, & neque euacuatur spasmus g [in plurimo duarum rerum] a dolore vehementi. Causæ autem cuzez similes sunt causis spasmi secundum modum unum, & diuersæ sunt ab eis secundum, modũ aliũ. Earum aũt similitudo cum eis est, quoniam cuzez quandoque fit ex repletione, & quandoque fit ex siccitate, & quandoque fit propter nocumentũ consequens membra neruosa, & interdum fit ex apostematibus. Diuersitas verò eius ab eo est, quoniam spasmus nisi raro non fit a ventositate: alcuzez autem plurimum fit a ventositate extensiua: imò alcuzez, qui est compositus ex duobus spasmis, quando que fit plurimum ex ventositate, quum dominatur in corpore. Et est h [hæc] ægritudo peruersa. i † [ ] Quum autem spasmus singularis accidit in membro uno ex ventositate, non est paruus, & illud ideo, quoniam istud fit propter dominium ventositatis in toto corpore. Et quando, cũ spasmo singulari, dominatur ventositas, est illic timor, & signum mortis, qualiter ergo erit duplus? Et diuersificatur alio modo, & est, quoniam causa in spasmo materiali est, vt cadat in loco nerui secundum formam prohibitionis dilatationis, quoniam extendit villum in latitudine, aut constringit eum ad radicem suam, & spasmatur. Causa vero in cuzez materiali est, quoniã casus eius est econtrario, aut enim humiditas faciens cuzez currit k [secundum longitudinem in ramis villi,] deinde congelatur, & remanet secundum duritiem, & fit difficilis eius reditus ad contractionem: aut cadit subito, & implet uillum, prçter quòd diuersificetur l [eius causa villi:] imò cadit secundum extensionem villi: & dilatatur prçter quòd in longitudine minuatur. m † [ ] sed ipsa seruat longitudinem implens foramina. Materia autem faciens spasmum n [in neruis, est diuersitas in ramis] neruorum, non penetrans in eis penetratione simili, neque penetratione plurima, & videtur quòd sit transitus materiei alcuzez, qui est secundum hunc modum, similis transitui materiæ mollificationis, veruntamen illa materia subtilis est laxum faciens, & hæc quidem congelata est dura, non permittens membrum reflecti, & contrahi. Auterit materia, in cuzez: o [deinde cadit] in medio lacerti p [&] chordæ, aut nerui: ueruntamen in principio sui trahit neruum, aut chordam in longitudine, q [&] non potest contrahi [r neque penetratione plurimi, & videtur quod si transitus materiei.] Aut erit illic apostema. Aut materia cadit in rimis uilli ita quòd, quũ membrũ contrahetur, necessarium erit, vt propter ipsam s [contrahatur] villus, & lçdatur t [dolore.] Causa autem dolorem faciens, lædẽs, est, materia, aut non materia cadens in principijs lacetorum, aut chordarum, & fugiunt ab ea in longitudine, sicut accidit species cuzez successione vomitus laboriosi, & euacuationis u † [ ] propter læsionem existentem in chordis, & in neruis lçsis a stomacho, hoc quidem, si causa in cuzez sit siccitas: fit, quoniam lacerti x [non contrahuntur in latitudine, nisi propter resolutionem humiditatum augmentantem longitudinem,] & contrahuntur ex ea transitus y [ĩ quib. penetrat virtus motiua,] & debilitatur a permutatione membrorum ad cõtractionem, & propriè quum adiuuat durities contingens a siccitate ad inobediendum. Spasmus verò siccus similis illi quandoque z [contrahit] in longitudine & latitudine & simul secundum semitam a [çqualitatis.] Qua propter sicut spasmus deterior est alcuzez sicco. & sicut mollificatio accidit propter sectionem: si militer tetanus. b [& quandoque fit, ut quum plaga accidit, elongetur lacertus secundum cõtractionem.] Et ex alcuzez, quandoque accidit aliquid magnum, forte, propter causam fortẽ, & materiam fortem plurimam: Et quandoque contingit secundum modum euentus spasmi, c [stupor repletiuus, oppilans] uias spiritus, & remanẽt membra extensa, & non d [dilatantur ad hoc,] sicut remanẽt membra contracta, & non extenduntur e [ad hoc, vt] inueniant spiritus viam et transitum, & hoc quidem plurimum fit post somnum, quoniam spiritus in ipso intentus est ad interiora, sicut diximus in spasmo. Et quandoque accidit propter formam non naturalem; inconuenientem, contrariam, accidentem lacertis, & minoratur uirtus eius, & f [facit dolorem non tolerantem, vt remoueatur,] quare remanet secundum illam figuram, sicut qui g [a fune læditur, aut eleuat aliquid graue, aut affert super dorsum suum pondus graue, aut dormit super terram, & terra lædit lacertos eius: & h [contrahit] eos: aut accidit ei casus, aut percussio conterens lacertos, aut sectio, aut adustio ignis, faciens eos dolere: quare deficiunt a contractione. Et quandoque est cum hoc materia effusa ad eos, aut ventositas grossa generata in eis; aut i [ascendit] ad eos ex intendens ipsos. Et quemadmodum spasmus prius mẽbris faciei est malus, similiter tetanus quando consequitur palpebram, aut linguam, aut labium solummodo. Et quandoque contingit species alcuzez mali sicci, quem præcedunt febres inseparabiles cum inquietudine, & fletu, & alienatione, & color fit citrinus pp̃ter eas, & desiccatur os, & labium, & denigratur lingua, & constringitur natura. & exasperatur cutis, & extenditur. k † [ ]
Omnis autem cuzez a percussione, cui associatur singultus, & punctio, & permistio, & destructio rationis, est mortalis, aduenit enim lacertis desiecatio; & ebullitio humiditatis eorum: deinde seruatur illud in eis cum desiccatione vltima seruante l [inflammationem.] Alcuzez præterea multoties accidit infantibus, & sit facilis in eis, quãto plus sunt minores secundum quòd dictum est in spasmo. Et quandoque antecedit alcuzez, m [plurimus saltus] corporis, & grauitas ipsius & grauitas sermonis, & durities in lacertis, & in partibus spondylium usque ad † coccygẽ, & difficultas deglutiẽdi, et pruritus, & quum scalpitur, nõ delectatur inde: Quumque urina est, sicut n [putredo & uirus, [& est horripilatio, &

f † B. quandoq;
g B. secundum plurimum.
h B. cum illa.
i † B. difficilis.
k B. in uacuitates uillorum.
l B. proportione ius a proportione uillorum. Alia litera. causa ipsius proportio uilli.
m † B. diminutione, de qua sit curandum.
n B. diuersa in situ in uacuitate.
o B. non cadẽs.
p B. aut.
q B. quare.
r ——— B.
s B. comprimatur.
t B. & dolere faciat.
u † B. plurimę.

& tenebrositas in visu,& sudor in capite,& ceruice,significat tensionem in vtrisque lateribus futuram,quoniã huiusmodi o [putredo] multiplicatur in eis,nisi purgetur inferius integre, imò ascendat ex ea aliquid p [in eis,& exinde] ad cerebrum,& lædat ipsum,& frangit corpus. Quumque alcuzez cõmunis incipit, clauditur os,& rubificatur facies,& fit dolor fortior, & q [fit ,ne sit conueniens] quòd ipse sorbet, & multiplicatur palpitatio,& lachrymantur oculi. Et differentia quidem inter tetanum,& spasmum in principio sui, est quòd spasmus incipit in lacertis cum motu. tetani verò principiũ in lacertis est cum quiete, & quandoque contĩgit permutationem fieri ad tetanum ex squinã tia,& pleuresi, et sirsen secundum quòd fit in spasmo. Et quandoque multiplicatur in regionibus meridionalib. propter repletionẽ, et motum humorum,et propriè in phlegmaticis. Et quandoque accidit in regionibus septentionalibus, propter retentionem superfluitatum, et propriè mulieribus, quoniam, ipsæ sunt debilium r [membrorum.]

ANNOTATIONES.

Sicuti notatum est a Gal. 4. aph. triplicem conuulsionis speciem Græci faciũt τέτανον, ὀπισθότονον, ἐμπροσθότονον, quod & Celsus lib. 4. trium horum genus rigorem appellans. Agit tamen particulatim de tribus his generib. post tractationem de conuulsione, Pauli æmulatione, qui, quum de conuulsione egisset, de tetano deinceps & eius differentijs aliud caput fecit. Sanè præter distentionem, quæ ad anteriora, ad posteriora, & quæ utrinque est; distendi & in dextram & in sinistram musculi possunt; id tamen per quam raro accidit: id quod in causa est, vt neque Galenus neque Paulus, aut Auicennas de hac conuulsione meminerint. Iam ergo, quod ad tetanum pertinet, hic affectus est ex anteriori & posteriori conuulsione compositus; quare, ut ait Gal. 5. aph. peracuta est affectio, & quæ, ut eodem loco Hipp. quatuor diebus interficit. Dicitur verò hæc ab authore nostro in hoc capite, spasmo contraria, quamuis conuulsionis sit species: quòd ut Gal. 4. aph. in hac non uidentur partes conuulsę, q; æqualiter ante & retro tẽdantur. vnde & τέτανος. i. ęqualis tensio vocatur, in conuulsione uerò est motus. non quòd verè tetanus motu careat: sed duplex est motus, qui, ob æqualem & posteriorum & anteriorum musculorum tractionem, conspicuus non est. De huius, & reliquorum huic congenerum affectuum notitia, signis, & curatione, tribus his capitibus agit author, pro qua re uide Paulum lib. 3. Vide & quæ de conuulsione supra hic & Aretæum lib. primo de acutis morb. hos affectus, eorum causas, & signa exactissime describentem. Vide & eorundem curationem ab eodem libro 1. de curat. acut.

De signis. Cap. 9.

Signum quidem tetani absolutè est, vt nõ sint lacerti respõdentes ad contractionem: alcuzez verò signũ si est in anteriorib. est quoniã homo est sicut p̃focatus suffocatã habens faciem,& oculos,& quãdoque imaginatur, quòd ipse rideat propter extensionem lacertorum faciei eius, & est caput eius tractum ad anteriora procedens cum extensione a [oculorũ, quare aspicere non potest.] Et quandoque non potest mingere propter extensionem lacertorum vẽtris & debilitatem expulsiuę:& quandoque mĩgit absque voluntate, quoniam lacertus vesicæ eius est extẽsus, non contractus, & quandoque mingit sanguinem, propter rupturam venarum propter vehementiam coarctationis. Et quandoque accidit ei singultus. Et si alcuzez ad posteriora est, b [trahit] caput & spatulas,& lacertos c [tractiuos] ad posteriora. Et quandoque accidit d [illud ad posteriora propter extensionem] lacertorum ventris e † [ ] cum cõmunitate extensionis lacertorum sicteris, f [&] non potest retinere quod est in intestino recto,& neque potest deponere, qđ est in intestinis gracilibus Et ambo quidem communicant in prefocatione, aut insomnietate,& vigilijs,& dolore,& aquositate vrinæ, & multitudine g [inflationum ventositatis in ea. & casu a lectis.] Signa autem humidi,& sicci,& apostemosi,& facti a læsione, sunt secundum regulã, quæ dicta est in spasmo. Et multoties quidem accidit eis colica, propter frigus. si ęgritudo fuerit frigida.

b B. inuenies. c B. tracto. d B. pp illud tẽsio. e † B ad posteriora. f B. vnde. g B. vesicarum, seu ampullarũ i ea pp vẽtositatem,& casu a lectis, seu a loco alto.

De cura. Cap. 10.

EAdem est cura: quæ est spasmi, veruntamen ventosarum vsus super membra hic plus fiat, quàm in spasmo,& illud ideò, vt reducatur calor. Sitque cum scarificatione, pròpriè super neruos colli,& spondylium & † ossa thoracis. Ex eis verò, quę obseruanda sunt in patiente cuzez, est, vt quando eius corpus sudat propter doloris vehementiam, aut ex medicina, nõ dimittatur vt infrigidatio ei superueniat, quoniã ipsum lædit, sed oportet, ut desiccetur cum lana infusa. Et quandoque fit, vt sedeat in oleo calefacto, quoniam est fortis resolutionis. Ex opopanaco quoque in potu detur vsque ad drag. j. secundum virtutem,& ex assa fœtida etiam. Alcuzez præterea dignior est, vt in curãdo ipsum a [incipiat] quàm spasmus: quoniam alcuzez est lædens, præfocans, interficiens. Ex eis verò, quę dicuntur valde esse iuuatiua in cura alcuzez,& spasmi, est vt ferueat succus anethi,& mittatur in ipso catulus b [taboin] aut catulus canis, aut catulus vulpis,& coquatur donec dissoluatur. deĩde infundatur ĩ ipso ęger bis,& similiter confert eis inunctio ex pinguedine asini syluestris, et adipe leonis,& adipe vrsi, et cerui, et c [alchitiboa] singulariter, aut cum medicinis. Et confert eis enema ex oleo rutino cum castoreo, et centaurea, et similiter suppositoria mordicatiua calida, in quibus sunt † nitrum et pulpa coloquintidę, et quæ sunt similia illis. Quod si d [nimietate sua] adurunt, fiat clystere postea cum lacte asinæ e [et unctio renum singulariter] cum aliqua prædictarum pinguedinum. Et ex rebus magis conferentibus tetano frigido humido, est castoreum: quare oportet, vt assiduetur. quumque habentes cuzez cibantur, non oportet vt transglutiant ex cibis, nisi buccellam valde paruam, et ut sorbeãt pultes subtiles valde, quoniã trãsglutire est eis

† scerasif. a B. sit festinatio. b B. dabha, seu aldabha. c B. aldabha. † baurac. d B. superfluè. e B. aut butyro aut pinguedine alabe dissolutæ, singulariter aut.

f B. difficile uel laboriosum unde retrocedit cibus in nares ipsorũ, & ex hoc fit agitatio.
g B. vngãtur, & nares uel coxę eorũ in antidotario.

eis f [peruersum, & fit inde spuma in naribus eorum,& commouentur:] quare illud augmẽtat eorum ægritudinem. Nos autem dicemus medicinas, quas in potu sument, & ex quibus eorum membra g [abstergantur, & ipsorũ nares,] in antidotario.& similiter vnctiones cõferentes eis,sicut oleum de alcanna,& reliqua, quæ dicta sunt.Et similiter caputpurgia,& sternutatoria. Et sternutatoriũ eis melius est h [storax † liquida] cum quibusdam locis. Febris verò,quę naturaliter accidit,est melior cura ei, qui ex eo est humidus.

h B mihã almumiai. Alia litera storax,& almumiai.
† almulceme.

De tremore & signis specierum eius. Cap. 11.

a B. instrumentalis.
b B. resistentis grauitati impedienti & ingredienti cum.
c † B.aut firmatio voluntaria cum motib. nõ uolu[nta]rijs.
d B pñtiã reitimorosæ horribilis.
e B.perturbans.
f B.facit accidere tremorẽ,& iã quãdoque facit.
g B. neruis.
h B.oppila[n]s.
i B.unde.

TRemor est morbus a [officialis] eueniens propter defectum virtutis motiuæ a motu lacertorum secundum continuitatem, b [cõpar grauitati compari intromittenti] sua motione motionem uoluntariam: quare commiscentur motus voluntarij cum motibus nõ voluntarijs, c † [ ] & est nocumentum in virtute motiua,sicut stupor est lęsio in sensibili. Huius autem causa aut est in uirtute, aut in instrumento, aut in vtrisque simul. In virtute uerò,quum debilitatur, propterea ꝙ accidit timor uel propter d [applicationẽ rei abscissę terribilis] sicut aspectus ex loco alto: aut ambulatio super parietem: aut peroratio corã eo,ex quo aliquis verecũdatur,& qui timetur: aut reliqua,ex quibus contrahuntur virtutes animales, aut angustia aut tribulatio: aut gaudium, e [aut desiderium propter] ordines motuum uirtutis f [accidit tremor in neruis; & fit] illud: quoniam facit contingere diuersitatem in motu spiritus. Et ex causis quidem eius secundum semitam debilitatis virtutis,est multitudo coitus post refectionẽ,& repletionem. Qui autem factus est ab instrumento, est quandoque,vt mollificationem aliquam incurrant nerui, propter quam non consequetur paralysis; quare non retinentur apud motionem, sicut est apud potum multum,& ebrietatem frequentem, & multitudinem potus aquæ frigidæ,aut potu eius non in sua hora. Aut, ut in g [membris] contingat oppilatio propter repletionem plurimam prouenientem a causis notis,sicut est satietas nauseatiua,& dimissio exercitij, quare propter eas virtutes perfecte non penetrant. Et materia quidem h [frigida] aut est patiens a meatibus,in quibus ipsa mouetur, & quandoque cum uia penetrationis,& quandoque cum via prohibitionis: aut non est patiens omnino,& aliquando quidem fit, vt instrumentum ipsum aliquam incurrat desiccationem i [&] non obediat reflexioni obedientia facili.Communitas vero est,ut in instrumẽto accidat nocumentum perueniens ad hoc,ut noceat uirtuti,quemadmodum aduenit ei frigus vehemens extrinsecus, aut ex punctura animalis, aut ex humore,aut ex calore vehementi, sicut apud adustionem,& alia: & aduenit cum eis virtuti impedimentum. Aut aduenit uirtuti secundum suam singularitatem impedimentum suum,quod est sibi proprium. Et mẽbro secundum suam singularitatem aduenit impedimentum sibi proprium,& continuantur duo nocumenta simul. Tremor autẽ quandoque est in omnibus membris,& quandoque in k [corpore,] & quandoque est in capite solum secundum applicationem nocumenti ad lacertum vnum sine lacerto alio. Et quandoque fit tremor in vtrisque manibus, & non in pedib. aut quoniam causa non est in origine nuchę, sed in ramis penetrantibus ad manus neruorum. Aut quoniã causa est in origine nuchæ, sed expellit eam ad propinquiora loca, & propinquius latus:& natura seruat nucham,ne penetret causa illa in ipsa, & l [consequatur finẽ suum.] Aut quoniam spiritus motiuus in inferioribus corporis est fortior, & magis vigẽs secundum necessitatem illorum membrorum, quam habent de suo simili, quare non patiuntur vehementer a causis,quę nõ sunt valde virtuosæ,quod si patitur instrumentum, confortatur eius superatio: manus autem non est ita. Et causa quidem dominans in euentu tremoris m [fixi] est frigus debilitans neruos & spiritum simul; aut humiditas n [liquida, laxa, minor etiam mollificatione] humiditatis facientis paralysim. Et Hippocr. quidem iam dixit. Cui accidit in febre causonide tremor,tũc sensus permistio resoluit eam ab ipso,& Gal. quidem non concedit hunc aphorismum, uerumtamen non est ex eis,quę modum non habent. Et scias,quòd tremor magis peruersus,est qui a sinistro incipit. Et tremor quidem in senibus medicamine non remouetur. Signa verò sunt causæ prædictæ,& sunt etiam manifestæ.

ANNOTATIONES.

Tremor symptoma est,motus nempe deprauatus,ut 2. de sympt.caus.habetur.appellat tamen hic author morbũ, vt supra etiam epilepsiam & apoplexiam, & alia id genus. Et cum deprauati motus alij naturæ, alij morbi tantum uim insequantur,alij utrunque,ex utroque hic prouenit,& morbo particulas deorsum grauante, & natura sursum attolente:ut Gal.lib.de sympt. caus. citato, & Alex. prima probl.sect.Pro huius affectus notitia uide Gal. locis citatis,& particulatim uide eiusdem libellum de tremore, & Paulum lib.3.Vnum subdit ad huius capitis calcem, quod est animaduersione dignum. Ait Hipp.6.aph.tremores in ardente febre delirio solui, quod & in Coacis prænot. necnon in lib.de iudicationibus ijsdem uerbis legere est. De hac tamen sententia Gal.dubitat eo.6.aph.quòd solui Hipp. delirio tremorem dixerit, quum solutio mutatio sit ex morbo in salutem:is verò transitus sit de morbo in morbum. Author noster Gal. damnare uidetur, quasi is Hippocratis sententiam non probet. Sed verè Gal.non rem ipsam damnat,uerum illius potius dictionis usum improbat,quum solui de ijs dicatur,qui liberantur morbo,non qui de uno morbo in alium transeunt.Eandem senis sententiam Auicẽnas lib.4.fen.1.tr.2.adducit.sed de hac re nihil. [Et Hippoc. quidem dixit &c.] quod est aniquum ait.

De cura. Cap. 12.

FAc, quod in alijs fecisti capitulis, ex apertione oppilationum, & destructione mollificationis, & euacuatione, & confortatione neruorum,& humectatione, si necessitas eius est a † [ ] in tremore, si est propter debilitatem ab ægritudine,& calefactione,si est cum

cum frigiditate repentina, aut [b] [imbibita.]& compressione,& fricatione,& expulsione,si est necessaria,& secũdum quòd ostendimus in canone.Et balneũ in aquis maris,& balnea, sicut, quæ sunt,ex aqua nitri, & arsenici, & asphalti, & sulphuris, & aqua maris, sunt iuuatiua etiam.Et si est causa eius [c] [frigus,] vaporationes ex nitro,& sinapi, & inunctio cum oleo costino. Et si est causa eius potus multi vini,euacua,& administra oleum cucumeris asinini,& quæ taliter procedunt, & assidua inũctionem cum oleo [d] [cannabino.] Oleum prę terea de [e] [† andacoca] proprietatem habet in hoc mirabilem. Et similiter, si emplastrum fiat ex [f] [humida] solumodo. Si autem est ex humoribus imbibitis,aut grossis: aut confirmatur ægritudo,administretur positio ventosarum su per spondylem primam, & sedeat in tina olei calefacti, & in iuribus animalium prędictis in capitulo de paralysi,& spasmo,& alcuzez, & in fine rei detur in potu castoreum in syrupo mellino,aut cũ hieris magnis,& dentur in potu pilulæ factę ex ruta,& scolopendria.Et iuuantur quidem ex cerebro leporis ualde,quare ex ipso comedant assato.Et ex eis quidem,quæ tremulo cõferunt, est vt bibat syrupum mellinum cũ aqua,ĩ qua decocta sint seminis maluę,& folio rum † dunuchium.unc.v.& similiter sumant in potu succum eupatorij cum aqua,& [g] [uelociter utantur cum ipsa mollificatiuis.] Et si tremor est in capite,propriè iam expertum est eis stæchados pondus. drac.j.aut duarum solum, aut cum hiera picra,uel ex qua factæ sunt pilulæ,aut in syrupo mellino.Et ex eis quidem iam est expertum in potu sumere pilulas cochias. [h] [ij.drac.&.s.] omnibus decem diebus semel. Et oportet,vt cibus sit uelocis digestionis, & vinũ quidem eis nocet,& similiter aqua frigida, & quę ex aquis est ei melior, & minoris nocumenti,est aqua pluuialis,& similiter omni ęgritudini neruosę. Et lędantur multitudine phlebotomię.

De stupore. *Cap.* 13.

VSus huius dictionis,stupor,in libris est diuersus:plurimum enim ponitur dictio stuporis synonyma dictioni [a] [paralysis.] Nos verò & plurimi hominum vtuntur ea secundum hunc modum,& quidem stupor est morbus officialis faciens euenire in sensu tactuali nocumentum.s.aut destructionem,aut diminutionẽ cum tremore,si est debilis, aut mollificationẽ, si est confirmatus,quoniam virtus sensibilis nõ [b] [solum] prohibetur, sed [c] [sed ẽt motiua prohibetur,] sicut exposui multoties: quamuis in quibusdam horis inueniatur stupor absque difficultate motus, propter diuersitatem neruorum motus & sensus. Causa enim stuporis;aut est ex parte virtutis, quoniam debilitatur,sicut in febribus fortibus, & acutis ducẽtibus ad stuporem, & sicut in illo,qui passurus est syncopim statim, & apud propinquitatem mortis: aut ex parte instrumenti,quoniam corrumpitur eius complexio propter frigus vehemens ex potu medicinæ, aut ex punctura animalis, sicut scorpionis aquatici: aut tactu piscis, qui nominatur † berille. [d] † [ ] & facit contingere illud grossitudinem in spiritu, qui est instrumentum virtutis, aut debilitatem. Aut corrumpit eius complexionem propter calorem vehementem,sicut,quem momordit serpens,aut remansit in balneo vehemẽtis caliditatis, aut in febribus incensiuis. Aut propter grossitiem substantiæ neruorum, quare spiritus in ipsa non penetrant bene: Et propter hoc contingit in tactu pedis cum comparatione ad tactum manus,sicut stupor. Aut fit propter oppilationem ex humoribus grossis.s. aut a sanguine,aut phlegmate,aut melãcholia, & quãdoque possibile est, vt sit ex cholera; aut propter oppilationẽ ex humoribus ex coarctatione apostematis,& exituræ, aut coarctatione vehementi & ligatura; & coarctatione situs, [e] [voluente neruos;aut per accidens forte,] aut propter dolorẽ, cum quo effunditur ad membrum sanguis, aut humor [f] [non plurimum oppilans] transitus, & huius plurimum est a sanguine.Et propter hoc: quum permutatur situs eius,& remouetur,& recedit ab eo quod ad ipsum est effusum, redit sensus. Et quandoque accidit illud ex siccitate, & exsiccatione,& oppilantur meatus propter collectionem villi, & eius coopertu ram,& hoc est malum.Et quandoque accidit oppilatio propter mollificationem factam ab humiditate cõplexionali absque materia, & sequitur illam mollificationem clausio meatuum. Causæ verò stuporis quandoque sunt in ipso cerebro, & tunc si est vniuersalis, communis corpori toti, est mortalis. [g] † [ ] Et quandoque sunt in nucha, & quandoque est eius principium ex [h] † [ ] spondyli,& quandoque est in ramis neruorum. Quum ergo perseuerat stupor, [i] † [ ]& prolongatur; producit ad mollificationem. Stupor prætereа [k] † [ ] nuntiat apoplexiam & epilepsiam,& spasmum, aut alcuzez, aut paralysim communem. Et omnis quidem stupor omnis membri, quum perseuerat, & fit fortis,nuntiat paralysim, aut spasmum aduenientem ei.Et stupor faciei nuntiat torturã.Et plurimũ quidẽ succedit perpneumoniæ, & pleuresi,& † apostemati cerebri frigido, stupor. Et scias, quòd quum stupor perseuerat, & non remouet ipsum euacuatio, deinde succedit uertigo, nuntiat apoplexiam. Et scias, quòd semen croci hortensis positum in enemate calefacit neruos.

† torpedo.
d † B. aut potu medicinæ, sicut opium.
e B. Alia litera. torquenre neruos,aut dilatante eos vehementer. Alia litera. torquẽte, uel inuoluẽte neruos, aut propter cõtusionem corũ uehementem.
f B. Alius plurimus quare oppilat.
g † B. in die uno.
h † B. uno.
i † B. frigidus.
k † B. dominãs.
† sirseu.

ANNOTATIONES.

Stuporis vox medicis quandoque etiam de animalium omnium actionum inertia,& rationalis, & sensitricis, & motricis dicitur. propriè tamen ad tactum refertur, vbi quis non sentiat. hunc affectum frequenter, & motricis inertia sequitur,ob instrumenta tactus, & motus communia,scilicet neruos. quandoque tamen solus tactus offenditur,non autem motus.& e conuerso quandoque motus,& non sensus,ut patet 2.de loc. aff. Cap. 2. *sed paralysis tunc potius, quàm stupor vocatur.Symptoma ergo est sensitricis, & tactricis facultatis,cuius morbus obstructio est,siue hæc absoluta sit obstructio,siue nõ absoluta,siue ab externa causa,ut*

frigore

frigore & compreßione, seu ab interna, vt materia præsertim melancholica. prohibito nanque spirituum sentiendi uim afferentium transitu, stupidum & torpidum mēbrum remanet. Pro huius affectus notitia pete Gal. 2. de affectis loc. & repete, pro huius curatione, tremoris curationem, ut etiam hic author consulit, quum ab ijsdem ferè causis uterque affectus proueniat.

cap. 2.

De signis & cura. *Cap. 14.*

IPsa eadem sunt causę, sicut dictum est in tremore. a [Significant] ergo illud ex eis b † [ ] augmentum stuporis cum additione earum, & eius c [diminutionem.] Et cura quidē est, secundum quod dictum est in tremore, eadem. Veruntamen si fuerit a sanguine, d † [ ] & extant significationes repletionis venarum, & inflatio † iugularium venarum, & grauitas corporis, & somnus, & rubedo faciei, & oculorum, & reliqua, tunc e] phlebotomando prosequere.] Natura multoties remouet stuporem sola, & cum rectificatione regiminis, & alleuiatione cibi. Quum ergo apparet stupor in aliquo membrorum propter causam antecedentem, aut primitiuam, sicut frigus, aut aliud eueniens in principio neruorum, oportet, ut non sis contentus curatione loci: sit f [omnis cura in principio viæ] ad ipsum. Et ex curis quidem conferentibus stupori est exercitium illius membri, & assiduatio motus eius.

a B. Significatur.
b † B. &.
c B. diminutio, cum diminutione ipsarum.
d † B. dñante.
† guidez.
e B. tunc phlebotometur flebotomia vltima.
f B. conatus tuus in curatione principij nerui incedentis.

De tortura faciei. *Cap. 15.*

IPsa est morbus officialis in facie, propter quā trahitur pars faciei ad partem non naturalem & alteratur forma eius naturalis, & remouetur bonitas obuiationis vtrorumque labiorum, & ambarum palpebrarum ex a [parte. [Et eius quidem causa est aut mollificatio, aut spasmus lacertorum palpebrarum, & faciei. Tu autem iam sciuisti eos, & sciuisti ipsorum originem. A mollificatione uerò facta est, quoniam, quum declinat ad partem, trahitur cum ea pars secunda, & mollificat eā, & mutat eam a forma sua, si fuerit fortis, & si debilis, mollificatur sola. Et apud quosdam b [si est in latere mollificatio, est attractio torti: sed non est concedendum, & ex eis quidem est Paulus. hæc autem facta a mollificatione est propter causas mollificationis numeratas. Facta autem a spasmo, (& est ea quæ contingit secundum plurimum) est: quoniam, quum pars spasmatur, c [stupefit pars secunda, quę sequitur ipsam,] & causa quidem in ipsa, est causa, quæ est in spasmo. d [Quod autem dictum] est in capitulo spasmi sicci, sicut facti in febribus acutis, & euacuationib. ex fluxu ventris, & uomitu, & ex fluxu sanguinis ex naribus, & alijs est pernitiosum Quidam uerò dixerunt, quòd latus ægrum est in tortura e † [ ] latus, quòd sanum videtur, f [quamuis causa sit in ipso, & latus sanum ministrat attractionem ipsius, & ęquat.] Hæc autem non est uerum secundum plurimū. Anatomia enim, & quod sciuisti de dispositione lacertorum faciei. facit te cognoscere corruptionem g [eius, & casus huius cōmunis, & quoniā sensus in substantia eorum] destruitur a latere torturæ. Et pluribus quidem hominum accidit apostema in lacertis colli, & est ex summa suffocationum, & aduenit eis inde tortura, & aduenit eis paralysis etiam extendens vsque ad manus, quoniam h [lacerti] ex quo hauriunt lacerti colli virtutem motiuam, origo etiam est ex spondylib. colli. Omnis aūt torturæ extēsę usq; ad. vj. menses, fortasse non speratur rectificatio. Et scias, quòd tortura colli plurimū nuntiat paralysim, imò multoties portendit apoplexiam. Considera ergo, an associentur ei i [accidētia epilepsiæ, & apoplexię,] quare incipe ab euacuatione forti. Quidam autem existimauerunt, quod in patiētibus torturam, timetur mors subitanea vsque ad quatuor dies eorum, si autem pertranseunt eos, euadunt, & uidetur quòd sit illud causa epilepsiæ fortis, quam tortura nuntiat.

a B. Alia litera. latere uno.
b B. Alia litera. ita quę est.
c B. attrahit partem secundā ad ipsam.
d B. & quæ dicta.
e † B. faciei.
f B. & ꝙ causa in ipso eit, ꝙ latus sanū intēdit vel conatur attrahere eū, ut æquet ipsum.
g B. casus istius cōmuniter, seu falsitatē sermonis, qui asserit, ꝙ casus hmōi torturæ sit cōis in omnib. torturis, & est qm̄ sensus.
h B. r[...]
i B. a[...] ad epilep[...] apople[...]

A N N O T A T I O N E S.

Græci affectum de quo hic agitur, κυνικὸν σπάσμον, caninam scilicet conuulsionem uocant, quòd more canum hi conuellantur, ait Paul. lib. 3. Celsus oris distentionem nuncupat lib. 3. de hoc affectu controuersia est, cū de morbo, a quo fit, tum de affecta parte. Galenus nanque lib. de loc. aff. 4. in paralysim uidetur perpetuo referre. quod & Paulus loco citato. At author noster a conuulsione quoque procreari existimat. Galenus item ibidem, non eam, quæ peruersa apparet, sed oppositam affici putat, quod & Paulus. & Alexander quoque 2. problem. Hic uerò contra eam putat eße affectam, ut plurimum, quæ peruersa apparet, argumento id ferè (quod ego uideam) probans, quòd in ea, quæ peruersa est, corrumpantur sensus: non in altera, quam Galenus ægram existimat. Addit etiam id ex musculorum faciei anatome deprehendi, sed nihil præterea explicat. Auget rei difficultatem contextus huius obscuritas, ex quo, quid sentiat, vix colligas. Paucis tamen. Nulli primum omnium dubium esse existimo, oris distortionem, & ex musculorum conuulsione, & ex eorundem resolutione accidere. id Gal. 3. de loc. aff. & alibi annotauit. Siue autem unum, siue alterum sequatur, musculorum proprius affectus est, ac, si ex conuulsione est, quum in hac musculi ad eorum principia contrahantur, certum est, si in dextro musculo faciei conuulsio incidat, fore vt sinister, contrahente sese dextro, unà ad dextram partem contrahatur. atque in hoc casu, id uerè latus, in quod distortio incubuit, affectus est locus. At si paralysim hic affectus sequatur, tunc alia est ratio. nempe resoluta pars concidit, & immota remanet (idcirco enim resolui dicitur, quod iam innatam actionem obire nequeat) at opposita pars (si modò illa resoluta, sicuti sępe solet, pręsertim in facie, oppositus est musculus) quæ sana remanet, non ab agendo desistat; immò fortius trahat, quum contraria particula, quæ huius tractioni antea renitebatur resoluta sit, at que contrarium musculum nihil iam reluctantem in se ipsam adducat, ut si affectus sit dexter musculus, idem in sinistram partē vergat, si sinister, in dextrā. Hoc uidetur nobis perspicuum. Quid ergo Auicennas Paulum damnat? Duo præsertim nolie hunc de Pauli sententia putamus, alterum quòd oris distortio absolute a resolutione fiat: alterum quòd non semper, vt Paulus innuit, quæ ex paralysi fit, læsam partem in sanam adducit. Priorem errorem non prosequitur pluribus. apertum enim id est magis, quàm quod probatione egeat. at posteriorem infirmat, cum ex anatome, tum ꝙ ut plurimum corrumpitur sensus in ea parte, in quam distortio incubuit. quod argumento est partem hanc esse resolutam, non autem, quæ opposita est. Quare oris distortionem

cap. 11. cap. 4. cap. 3. Problem. cap.

*nem a paralysi (mollificationem appellat) esse eam dicit,
quæ quum ad partem inclinat, trahit cum ea alteram, &
eius formam immutat, si fortis est resolutio, sin autem le
uis est, sola resoluitur. Rogabit quis, quid per fortem & le-
uem resolutionem intelligit? Quum resolutio fiat tum ex
nuda frigida intemperie, tum ex intemperie cum materia,
existimo per fortem resolutionem eam, quæ cum materia
est, Auicennam intelligere, per leuem uero, quæ a sola est
intemperie. quam idem, quum de paralysi ageret, facilem
esse curatu dixit, calidorum dumtaxat admotione. Quid er
go tandem hic sibi uult? Quũ oris distortio, quæ ex paralysi
fit; alia ex nuda intẽperie proueniat; alia ex intemperie cũ
materia, si ex materia fit, non potest resoluta pars in sanam
trahi, sed potius sanam, materiæ illius tumorem facientis ra
tione, in ægram adduci oportet. Limitat ergo Pauli senten-
tiam, qui si resolutionem hic affectus sequatur, læsam par-
tem trahi perpetuo ad sanam partem existimat. Vult nan
que hic author, id fieri quod ait Paulus, ubi paralysis lenis
est, & absque materia, non tamen si cum materia. id quod
quidem quia plerunque accidit: propterea etiam statuit,
oris distortionem ex paralysi plurimum fieri tracta sana
parte ad ægrotam: non contra, cuius rei argumento est sen-
sus corruptio, quæ plerunque fit in ea, quæ peruersa uide-
tur, parte, non in altera, contra quam Paulus senserit. Hoc
uelle Auicennam existimo. Quod uerò de anatome addit:
esse dictum arbitramur, quod, etsi musculi in facie aliqui ad
eius latera sunt positi, ut dexter in sinistram partem uer-
gat, & sinister in dextram. aliqui tamen etiam secundum
faciei longitudinem siti sunt, et alij sursum, alij deorsum fe
runtur, de quib. dici non potest, si dexter affectus sit, trahi
in sinistrum oportere. Damnat uerò Paulum, non Galenũ, ꝙ
Galenus etiam de conuulsione meminerit, neque ex propo
sito, ut Paulus de hoc affectu uspiam locorum egerit.*

De signis. *Cap.* 16.

SVnt accidant a [inflatio] & sputi emissio ex
latere, & non retinetur b † [ ]
saliua c [partis:] & multoties consequitur cum
ipsa soda: & proprie in ea, quæ est spasmosa. Co
gnitio autem, quæ duarum partium sit læsa, est
ꝙ quum ipsa extenditur, & rectificatur manu,
reditus alterius secundum naturam ad figurã
suam est facilis. Signa autem in tortura mollifi
catiua sunt, quoniam motus est debilis; & sen-
sus sunt turbati, & sentit in cute lenitatem, &
in lacertis, & neque sentit extensionem, & est
palpebra inferior demersa; & uidetur medie-
tas panniculi, qui est super palatum, quod est
ex parte illius oculi, mollificata, & humida, la-
xa, & apparet d [quod meditetur homo, & aspi
ciat ad inferiore.] Et causa in hoc etiam est e
[communitas] huius panniculi cum pannicu
lo extrinseco uiæ linguæ secante palatum in lõ
gitudine, & est communicans ei; & est cutis de-
clinans a partibus colli, & elongatur in eis, &
difficilis fit reditus ipsius ad eas. Signa autem
spasmosæ sunt, quoniam sensus f † [
] sunt turbati secundum plurimum,
& cutis extensionem habet, cum qua destruun
tur rugæ, & lacerti faciei sunt duri: & mino-
ratur saliua, & sputum secundum plurimum,
& est declinatio cutis ad partes colli plus, & re
ditio eius ab eis fit difficilior. Signa autem e-
ius, quæ est ex spasmo humido, & sicco, sunt ea,
per quæ cognoscitur. Et ex signis quidem euen
tus torturę est, quod homo inuenit dolorẽ in
ossibus faciei suę, & stuporẽ in cute sua, & mul
titudinem saltus eius.

De cura. *Cap.* 17.

SOlicitudo est, & intentio, ut non moueatur
tortus usque ad iiij. & vij. Et cibetur etiam
cum eo, quod subtiliat, sicut aqua ciceris cum
oleo Et non desiccetur cum desiccatione mel-
lis, & pullis colũbarum. Quòd si natura fuerit
sicca, moueatur in die secundo cum clysteri ve
hementis lenitatis, quoniam est conueniens. a
[Intendere autẽ ad gargarismata in principio,
est nocens: & quãdoque attrahit quod est b [pro
pinquum, & non resoluit crudum: c † [
] & spasmus in primis fit fortis. & neque
facias euacuationem cum debilibus, non suffi
cientibus, donec digestio aliqua uice fiat. Festi-
natio autem ad medicinam acutam exsiccat
materiam: & d [minorat] eam: & desiccat ner-
uos, e [& debilitatur operatio medicinæ in ea:
imò abstine: & oportet quidem ut cures paraly
sim, aut spasmum,] sicut scis: secundum quod
pertinet. Iam autem expertum est, ꝙ si tortus
omni die pondus ʒ.ij. ex hiera Hermetis bibat
per mensem cõtinuum, fortem efficiet impres-
sionem. Quod autem expertum est, ut bibat om
ni die, est ut ex zingibere, & acoro confectis cũ
melle sumat mane & uespere quantitatem nu-
cis. Et oportet, ne abscindatur ab eo aqua mel-
lis. Quidam autem medici Indi dixerunt, quòd
ex perfectioribus, quibus tortura medicatur,
est ut f [approprietur membrum læsum, & ca-
put cũ carne syluestri] elixata: & uidetur quod
melior syluestris ad hoc sit lepus, & g [althi-
boa] & uulpis & hirci syluestres, & cerui, & asi-
ni syluestres, h [& qui sunt minores ataba] abs-
que gazellis, & quę sic procedunt: & ex ijs quæ
carne sua non calefaciunt. Et oportet, si sit ægri
tudo humida, ut ligetur pars, in qua est morbi
principium secundum formam naturalem. Si
autem est spasmus, incipe primum ab eius leni-
ficatione, deinde ab ipsius resolutione. Quòd si
inuenis signa sanguinis, phlebotoma uenam,
quæ est sub lingua, & superpone uentosas spon
dylibus primis absque scalpellatione. Et non est
dubium, quin materia torturam faciens i [ve
niat ex] principiis neruorum & lacertorum fa
ciei, & propter hoc diligitur, ut medicinæ ru-
bificantes superponantur spondylibus k [ceruui
cis] & super mandibulam etiam, quoniam plu
rimi uilli sint uenientes ex eis ad lacertos, qui
sunt in facie. Lacerti uerò faciei non sunt ex il-
la summa: & eorum regimen est purgatio ante-
rioris partis cerebri. Et similiter uaporatio sic-
ca super spondyles, & mandibulam inferiorẽ,
& fricatio eius, & fricatio capitis etiam pro-
priè super famem uehementem. Et ex eis etiam
quæ iuuant tortum: est assiduatio ablutionis fa
ciei cum aceto, & delinire loca prædicta cum
aceto, & propriè quum in ipso coquuntur sub
tiliatiua, & si est acetum in quo l [decocta] est
sinapi, est mirabile. Et ut inclinetur super deco
ctione † secha, & abrotani, & alharmel, & lauri
& similia, m [et assumantur] sub eo, quę sint si-
cut tamaricis, & [n alhetil.] Quum ergo medici
næ non cõferunt, fiat cauteriũ super uenã, quæ

a B. Festinare.
b B. extraneum
c † B. propinquum.
d B. ingrossat.
e B. quare debilitatur uel fit difficilis impressio medicinæ, imo expectatio est conueniens, & oportet ut cures cum curatione paralysis, & spasmi.
f B. applicetur membro læso, & capiti caro animalis siluestris.
g B. aldabha.
h —— B.
i B. sit confirmata in.
k B. colli.
l B. tritum.
† absinthij.
m B. aut comburantur.
n B. alathel.

est post aurem eius;& oportet,vt iniungatur ei vti gargarismo plusquam alijs: & administrentur masticabilia,& proprie acorus, & nux muschata,& pyrethrum,& ex eis quib. in masticatione vtitur, sunt myrobalani nigri,& oportet vt retineatur masticabile in parte læsa. Et sit in domo tenebrosa. Et fiat ei caputpurgium, ex fel lib. gruũ [o] [aut ammoniaco, aut oleo, aut cũ †zeboti, aut expressione cannabis,& amaraci,& scile: aut aqua opopanacis] cum oleo de lilio, aut euphorbio quantitatis lentis cum lacte mulieris. Et curetur caput cũ eis, quę ipsum purgant: de quib. diximus in canone ægritudinũ capitis [p] [cuiusq;.] Et ex caputpurgijs expertis ei est auellana Indica; & ꝓpriè cortex eius superior: & auricula muris,& expressio cucumeris asini,& ciclaminis. Et quandoq; miscentur illa cũ eis, quę cum sternutatione calefaciunt sicut castoreum, & nigella, & reliqua. Dignius vero, quo fit caputpurgiũ, est auricula muris, & quũ caputpurgium fit põdere. drach. ij. ex aqua eius cum danich [q] [opopanacis,] & media. drach. olei, cõfert, imò sanat in v. dieb. & quandoque præcipiuntur intueri specula, vt sit semp eorũ intentio in rectificatione faciei, & specula cõuenientiora eis, quę sunt propria in uidenda facie,& sũt [r] [illa, quę de chalibe sunt facta.] Infantibus autem, quum aduenit tortura in fine ueris, detur in potu tryphera minor aliquib. dieb. usque ad. vij. dies;& cibus sit, aqua ciceris.

o B. & accipitrũ,& leporum, aut sabut, aut succo canapis, & maioranæ, aut sicle, aut aqua alkebikégi Alia litera. serapini. † anetho.
p B. ex omniuia seu ex omni parte.
q B. serapini.
r B. alsinie.

De [a] *[saltu] & signis eius.* *Cap.* 18.

a B. achtalegi.

SAltus est motus lacertosus,& quandoq; mouetur cum eis cutis, quæ eis adheret. & ipse quidem est ex ventositate grossa inflatiua. Significationes autem, ꝙ ipse sit ex ventositate sunt velocitas resolutionis, & quod nõ est nisi in corporib. frigidis,& causis frigidis, & potibus rerum frigidarum,& sedant eum calefaciẽtia. [b] † [ ] Sed significationes, ꝙ ipse sit lacertosus, carnosus, neruosus, sunt quidem, quoniam in parte, quæ est lenis sicut cerebrũ, non retinetur ventositas,& similiter in ea, quę est dura sicut os: sed accidit secundum plurimum ei, quod est medium in duritie & lenitate. Et causæ quidem saltus sunt virtus infrigidatiua, & materia humida. Et accidit saltus ex accidentibus animalib. plurimum, & propriè ex gaudio,& multoties accidit ex tristitia & ira,& reliquis: quoniam motus spiritus quandoque resoluit materias in ventositates. Et scias, ꝙ saltus, quum communis est corpori, nuntiat apoplexiam [c] [&] † cuzez. Et quando perseuerat in †hypochõdrijs, nuntiat melãcholiam & epilepsiam Et quum perseuerat in facie, nuntiat torturam. Et saltus, qui est sub † scerasif, quandoque significat apostema in uelaminibus, quoniam est de comitantibus ipsum.

b †B. sed significatio ꝙ ipsa sit grossa est ꝙ ipsa nõ resoluitur nisi cũ commotione membri.
c B. aut.
† tetanum.
† mirach.
† ossibus thoracis.

ANNOTATIONES.

De palpitatione scripsit plura Galenus 2. de symp. cau. ex quo ferè hic author: sed vide & eiusdem libellum de palpitatione. Pete & Rasim primo Cont. tr. 5. Quod notat hic palpitationem totius corporis apoplexiam significare, desumptum ex Coacis prænot. Hipp. adscriptis uidetur, quum ait, Palpitantes per totum, num etiam uoce intercepta moriuntur?

cap. 2.
cap. præsertim 4 & 5. cap. 1.

De cura. *Cap.* 19.

VAporetur cum vaporationibus calefaciẽtibus. Illud. n. remouet ipsum. Et si non, vtere oleis resolutiuis, incipiendo a debilioribus,& perueni ad illud, quod est fortius: nam remouetur. Et si non, solutiuum in potu da. & assidua post illud [a] [medicinas calefacientes.] Castoreo quoque cum [b] [sambaco] inest proprietas in hoc capitulo. Et neque dentur aqua congelata,& vinum multum,& quod inflationem habet,& infrigidationem,& ipsius quidem cura est propinqua curæ ipsius similium. Compleamus ergo sermonem de ęgritudinibus neruorum hic; et simus contenti ijs, quæ sunt sensuales,& motiuæ,& situales. De apostematibus verò,& solutionibus continuitatis,& reliquis, tardabimus sermonem vsque ad quartum librum, si Deus voluerit.

Fen tertia de dispositionibus oculorum.

TRACTATVS PRIMVS.

De anatomia oculi. *Cap.* 1.

VIrtus visuum, & materia spiritus visibilis per uiã procedit,& penetrat ad oculum, quos nouisti per anatomiam. Quumque nerui panniculi, qui eis associantur, ad orbitam descendunt, & replentur, & ampliatur ita, quod comprehendit humores, qui sunt in pupilla, quorum medius est glacialis:& ipse quidem est humor clarus, sicut grando: glacialis verò est rotundus, cuius minuit rotunditatem compressio ipsius ab anteriore parte eius,& ipse quidem comprimitur, vt in eo informatio [a] [cõuenientioris] sit quantitatis:& habeant parua quæ uidentur [b] [sectionem magnam,] in qua formetur. Et propter hoc eius postremum parumper [c] [constrictum est, ut ipsius coopertura in corporibus fiat bona, quæ ipsum deglutiunt,& sunt profunda, et dilatata a constricto: vt & ipsa bene cooperiat eum.] & hic quidem humor positus est in medio, quoniam est dignior locis, quæ sunt cum custodia. Sed & post ipsum positus est humor alius adueniens ei ex cerebro, vt nutriat ipsum: inter ipsum enim, et inter sanguinem purum est gradatio. Hic autem humor similis est uitro liquefacto: et color uitri liquefacti est clarus, et declinat ad paruam rubedinem: clarus verò est, quoniam nutrit clarum: paruæ autem est rubedinis, quoniam est ex substãtia sanguinis, et ipse non conuertitur ad similitudinẽ eius, quod nutritur integrè. Et hic quidem humor non [d] [peruenit ab eo, nisi quia mittit ei sanguinem a cerebro mediante reti:] quare oportet, vt sequatur partem eius, et hic humor [e] [eleuatur ad] medietatem posterioris partis glacialis vsq; ad maiorem circulum, qui est in ea. In anteriori parte est alius humor similis albugini oui, et nomi-

nominatur albugineus: & est sicut superfluitas a substantia glaciali proueniẽs: sed superfluitas clari clara est: sed positus est anterius ꝓpter causam antecedentem, & propter causam, quæ est sicut completiua. Causa autem antecedens est, quoniam pars superfluitatis opposita est parti nutrimẽti, & causa completiua est, ut gradetur delatio luminis super glaciale, & sit ei sicut clypeus. Amplius extremitas nerui comprehendit uitreum, & glacialem vsq; ad terminũ, qui est inter glacialẽ, & albugineũ, & terminus, apud quem peruenit uitreus, est apud coronam, f [sicut rete comprehendit] venationem, quapropter nominatur retina, & nascitur ex ipsius extremitate tela aranea, ex qua generatur tunica subtilis, cum qua penetrant [suturæ] partis secundinę, quam nominabimus. & illa quidẽ tunica distinguitur inter h [secundinam] & inter albugineum, ut inter subtile & spissum sit separatorium aliquod, & vt adueniat ei nutrimentum ab anteriore parte ipsius, penetrans ad ipsum a retina, & secundina i † [ ] subtilis nõ fuit, sicut tela araneę, nisi quia si esset spissa erecta in facie glacialis; non elongaretur, quia accideret ex ea propter suam spissitudinem, uel alterationem eius, k † [ ] l [quod velaret] lumen a glaciali ex uia albuginei. Extremitas autem pãniculi subtilis impletur, & texitur ex venis, sicut secundina, quoniam ipsa facit penetrare nutrimentum secũdum ueritatem. Verum non est necessarium, ut sint omnes partes eius præparatæ ad iuuamentum nutribilis: sed pars postrema, quæ nominantur secundina. Illud autem, quod pertransit illũ terminum ad anteriora, inspissatur, & fit tunica usq; ad grossitudinem aliquam, habens colorem cœlestem inter albedinem & nigredinem, ut congreget visum, & ut æquet lumen operatione sua, qua cooperitur visus, apud lassitudinem indigentẽ tenebris, & compositione luminis & tenebrarum: & ut distinguat inter humores, & inter m [forte] vehementis duritiei, & stet sicut mediatrix iusta, & nutriat corneam cum eo, quod aduenit ipsi a secundina: & ipsius quidem comprehensio non completur ab anteriori parte eius, vt non prohibeat aduẽtum formarum: sed dimittit anteriori parte sui fenestram, & foramen, sicut relinquitur in vua, quando remouetur suspensorium ipsius ab ea, & in illo quidẽ foramine cadunt aduenientia. Quum ergo cõstringitur, prohibetur visus, & in anteriore parte huius tunicę vualis est rugositas, n † [ ] ubi obuiat glaciali, vt sit magis similis raro, leni; & ut minoretur nocumentum tactus eius. Durior verò partium eius est anterior pars eius, ubi obuiat tunicę corneæ durę, & ubi o [finitur;] vt sit illud quod comprehendit p [foramine] durius. & foramen quidem est plenum humiditate propter iuuamentum prędictum, & spiritu: quod significat extenuatio, quæ est coram foramine apud propinquitatem mortis. Secundus verò panniculus est q [strictus] valde, vt sit bona retentio eius, & nominatur postremum ipsius tunica dura: r † [ ] & eius anterior pars comprehendit totam pupillam, & fit peruia, vt non prohibeatur visus. Et est propter illud in colore cornu subtiliati, limatione, & abrasione; & nominatur propter illud cornea. s [Clarior] autem partium eius, est illa, quę est anterior: & secũdum veritatem, sicut composita ex tunicis subtilibus quatuor, quę sunt sicut cortices suppositi, vt si excorticetur vnus eorum, non fiat commune nocumentum: & t [de ea est, quæ] opponitur foramini, quoniam ille locus est magis indigens fortitudine, & tutela. Tertius verò comprehendit lacertum motus pupillę, & impletur tota carne alba, & pingui, vt leniat oculum, et palpebram: et prohibeat eos exsiccari, et uocatur totũ eius coniunctiua. Lacertum autem mouentem oculum iam diximus in anatomia. u [Palpebræ verò createç] fuerunt, vt expellant quod ad oculum uolat, & descendit ad ipsum de capite, & vt ęquent lumen sua nigredine, et x [cum eis quidem ponitur quoddam simile panniculo,] qui similatur cartilagini, vt eorum statio super ipsum sit bona, et non cadant propter debilitatem eius, in quo fixi sunt, et vt lacertus aperiẽs oculum habeat sustentaculum, sicut os, vt bona fiat eius motio. Partes autem palpebræ sunt y [coopertorium:] deinde vna duarum tunicarum z [panniculi:] deinde eius adeps: postea lacertus eius: deinde tunica postrema, et a [est hęc superior.] Inferiori verò ex partibus deest lacertus, et locus quidẽ, in cuius scissione est timor, est ex eo, quod sequitur b [anteriorem] partem eius apud initium lacerti.

s B. Dẽsior seu grossior.
t B. præcipuè quæ de ea.
u B. Pili vero palpebrarũ creati.
x B. posita est radix eorum pãniculus.
y B. cunctis.
z B. panniculus
a B. hoc quod dictum est, est de palpebra suprema.
b B. superiorẽ.

ANNOTATIONES,

Oculi anatomen descripsit Galenus. 10. de usu part. nec non lib. de oculis, si modo is Gal. est. Ex quibus locis author noster huc & in librum de animalibus transtulit. Differunt tamen ab hoc et Gal. recentiores anatomici multifariã. quorum historiam studiosi, & quibus maius ocium suppetit, diligentius percurrant. Nunc pauca tantum quædam pluris hac in re momenti annotanda. De neruorum uisoriorum cauitate non aßentiuntur Galeno: immo (id quod & superioris ætatis medici aduerterunt) nullam ijs cauitatem ineße ostendunt, quæ sensu dignoscatur. Differt etiã a Gal. Auicennas lib. 1. fen 1. doctr. 5. summa 3. de eorundem opticorum neruorum intersectione, qua Gal. dextrum neruum ad sinistrum oculum, & sinistrum ad dextrum ferri existimabat. atque huic etiam rei quotidiana experientia astipulatur, ut in posterioribus itidem est annotatum. Sed uidetur & Aristotelis 2. de hist. animal. de principe uidendi instrumento ab alijs differre. nempe qui uidendi actionem pupillæ ascribit, quam Gal. & alij chrystalloidi humori assignant. Sed uerè pupillã philosophus pro chrystalloide desumit, ut ex eodem citato loco planè colligere est. Videtur uero & Gal. sibi ipsi refragari, quum plerunque quidem chrystallinum humorem primarium uidendi instrumentum faciat. libro. tamen 10. de usu part. id arachnoidi tunicæ deferat, quæ chrystalloidi incumbit, quam læuiorem & tersiorem esse ait omni speculo. Auer. quoque. 2. Coll. in hac re anceps fuit uisum scribens non plane in hoc aut illo; sed disiunctim uel in arachnoide, uel in crystallino humore consistere. Sed hæc tamen quæstio facile conciliatur. propriè sanè uidendi actio crystalloidis est primaria, nõ tamen solius: sed cũ arachnoide. Verum de tunicis quoque oculorum magna inter dißectores est rixa, quum alij septẽ, alij sex, alij quatuor etiam duas tantum esse has uoluerint. Sed uere si a profunda oculi parte incipias, qua cere-

cap. 1. 2. & deinceps.
cap. 11.
cap. 2.
cap. 9.
cap. 1.

bro oculi coniunguntur ; primo loco membranula occurrit, quam adnatam seu coniunctam vocant, ex pericraneo exortum ducens : quæ totum oculum cum eiusdem ossibus colligans, & simul mouentes musculos cooperiens, desinit vbi nigrum oculi cum albo coniungitur. huic statim, si ad anteriora procedas: secunda, sclirotica videlicet, & dura succedit, ex dura cerebri membrana ortum trahens. quæ totum planè oculum ambiens, in posteriori dura; in anteriori vero parte cornea nuncupatur, & tertiam tunicam constituit. post duram, alteram tenuiorem tunicam conspicere est, ex tenui cerebri membrana progredientem vsque ad anteriora : atque hæc in posteriori parte choroides seu secundina appellatur, in anteriori verò vuea. inter vueam hanc, & corneam antea dictam humor est aqueus, corneam ipsam sustinens, ne in crystallinum humorem collabatur. & in huius, quam vueam tunicam dicunt, medio, foramen est, quod pupillam vocant. Post has alia versus oculi profundum membrana, choroidi contigua est, atque hæc à posteriori parte retiformis nuncupatur, inter se & crystalloidem, humorem uitreum claudens, quo crystallinus nutritur: in anteriori verò arachnoidem constituit, quæ crystalloidi absque medio coniuncta est . ita ut hactenus septem oculorum membranæ sint enumeratæ, adnata, dura, cornea, choroides, vuea, retiformis, arachnea. Ex his, qui sex tantum putant, arachnoidem excludunt . nempe quæ adeo tenuis est, vt visum ferè effugiat; conspicitur tamen ab acuto oculo . Alij etiam reliquam huius tunicæ partem, quæ ad posteriora est, retiformē appellatam excludunt, quòd (Galeno etiam aßerente) neque colore , neque substantia membrana sit. atque hoc pacto, quinque tantum tunicæ supereßent. Alij quoque coniunctiuam seu adnatam , mißam faciunt; quòd non tunica, sed durum quoddam tegmen sit, & musculorum ad oculos ductus. & rursum quatuor duntaxat tunicæ remanent . Alij quoque corneam & scliroticam vnam faciunt , quòd verè vnum circulum tantum constituant . atque ita tres solum tunicæ supersunt . Alij demum duas tantum esse membranas putant. ac prætermissis cæteris, alteram ex dura & cornea constituunt ; alteram ex choroide & vuea. Ita ut hoc pacto , & plures , & pauciores oculorum membranæ dici possint , non iniuria. De oculorum anatome, & de uisu, lege Hippocratem lib. de carnibus.

De cognitione dispositionum oculi, & complexionum eius, & sermone uniuersali de ægritudinibus eius.

Cap. 2.

C[1]Ognitio illius esse ex tactu eius, & ex motu eius, & ex venis, & ex figura ipsius, & ex colore eius, & ex quantitate ipsius, & ex operationibus suis proprijs, & ex dispositionibus eius, quòd currit ab eo, & dispositionibus passionū eius. Cognitio autem illius ex tactu eius est, quoniam inuenit eum tactus calidum , aut frigidū , aut durum [a] [aut] siccum, aut lene, [b] [aut] humidum. Sed cognitio illius ex motu eius est, ut consideres an motus ipsius sit leuis; & significabit caliditatem , aut siccitatem , quod tactus discernet ipsius: an sit grauis, & significabit frigiditatem, aut humiditatem. Illius verò cognitio ex venis eius, est, ut cognoscas, an sint grossæ & amplę, & significat illud [c] [humiditatem] eius: & an sint subtiles & strictæ , & significant [d] † [ ] siccitatem eius: aut plenæ, & siguificāt multitudinem materiei in ipso. Cognitio verò illius ex colore ipsius est, quoniam color significat humorem dominātem proportionalem, scilicet rubeus , & citrinus , & plumbeus, & fuscus. Sed cognitio illius ex figura ipsius est, quoniam bonitas suæ figuræ significat contrarium illius . Dispositio autem magnitudinis eius, & paruitatis ipsius est, secundum quòd dictum est in capite. Illius verò cognitio ex operationibus eius proprijs est, quoniam si ipse uidet [e] [occul... tum] a longe, & ex propinquo simul, & non lę... ditur ab eo, quod ad ipsum redit a visibilibus fortibus ; est fortis complexionis, & æqualis: & si est debilis uisus, & secundum contrarium illius , tunc in complexione eius, & in creatione est corruptio. & si ipse non est impotens in cōprehendendo propinquum, quamuis sit paruū, & est impotens in cōprehendendo longinquū; tunc spiritus eius est clarus, sanus, paruus: & dicunt medici, quoniam non est sufficiens dilatationi egredienti propter subtilitatē sui: [2] & significāt per illud radium, quem credūt esse de summa spiritus, & quod egreditur, & obuiat uisibili. Et si non est impotens in cōprehendēdo longinquum , & si appropinquat ei illud, quod est paruum, non videt ipsum: & si recedit ab eo secūdum quātitatem longitudinis, uidet ipsum; tunc spiritus eius est multus, conturbatus, non clarus, neque subtilis, imò humidus, & eius cōplexio est humida . Et dicunt medici, quoniam non subtiliatur ; neque clarificatur , nisi motu longo: & quando procedit radius in motu, subtiliatur & attenuatur . Et si debilitatur in vtrisque dispositionibus, tūc eius spiritus est paruus, & turbidus. Cognitio autem illius etiam ex dispositione eius, quod ab eo currit, est quoniam si ipse est siccus, & non facit lippitudinem omnino, tunc ipse est siccus . & si facit lippitudinē superfluè, tunc ipse est humidus valde. Ex dispositione autem passionum eius , quoniam si ipse læditur a calore , & sanatur a frigore; tunc ipse habet malitiam complexionis calidæ. & si læditur a contrario ; tunc ipse contrarium habet. Et scias quòd medius in omni dispositione harū [f] [dispecierum , est æqualis , nisi superfluus in ... spositione] visus: ipse enim est æqualis. Oculo præterea accidunt omnes species ægritudinū, scilicet materiales, & puræ, & compositæ, & instrumentales , & communes. Et oculo quidem in dispositionibus suis, quę ei accidunt in forma palpitationis , & clausionis , & apertionis, & colore, & lachrymis, adsunt iudicia pendentia ex ægritudinibus acutis: & oportet, ut inquiratur in eis . Amplius ægritudines oculi quandoque sunt propriæ: quādoque sunt cum communitate. Propinquius uero quod ei communicat, est cerebrum, & caput, & uelamina exteriora, & interiora: deinde stomachus. Et omnis ægritudo oculi, quæ fit per communitatem uelaminum exteriorum, est magis salua.

a —— B.
b —— B.

c B. caliditatē.
d † B. frigiditatem eius , & ut cognoscas , an sint uacuæ siccæ, & significāt.

ANNOTATIONES.

1 *Cognitio illius est &c. Salubres atque insalubres partium singularium notæ ex quatuor fontibus, ijs quæ secundum eßentiæ rationem insunt , ijs quæ ex necessitate consequuntur, operationibus, & accidentibus desumuntur, lib. ... art. med. Ex his ergo capitibus petenda oculorum sana aut ... morbosa sunt indicia , vt Galenus lib. eodem artis med. Vide & 1. de sympt. causis.*

2 Et significant per illud radium, quem &c. De videndi modo fuit inter antiquissimos etiam philosophos controuersia, quũ alij defluere à visu lumen ac radios, quod Empedocles, Plato, Hipparchus, & Mathematici: alij cõtra à re visa attolli ad oculos simulachrũ, vt Democritus, Leucippus, Epicurus, alij & à visu, & a re uisa defluere quidpiam existimarint, quod Empedocles, radios commiscens simulachris; vnde & simulachri radios nominauit. Ab his tamen omnibus, sicut ijdem inter sese discreparunt, ita & Aristoteles dißentit, & eorum placita reprobauit, præsertim lib. de sens. & sens. visionem ipse, patiente quidem sensorio fieri existimans, quum sentire quoddam pati eße arbitretur: non tamen exeunte re quapiam uel ex oculo, uel ex re uisa; sed ipso dumtaxat medio a visibili re alterato, & ab eadem formam visui repræsentante, Hunc sequutus vt in cæteris, Alexander Aphrodisæus, cæteras opiniones doctissimè confutauit, partim in Commentarijs libelli de sens. & sens. præsertim verò in paraphra. de anima lib. 2. Amplexus tamen est Platonis sententiam Galeni & 7. de decret. Hippoc. & Plat. & 10. de usu part. & in libello de oculis part. 2. Contra quem pugnat Auerr. & in paraph. de sens. & sens. & in 3. coll. Auicennas noster hoc in loco Gal. sequi videtur. Idẽ tamen 6. natural. parte 3. philosophi sententiam tuetur. Est igitur hoc de videndi modo problema, arduum, atque fortasse inexplicabile, quando inter tantos, & tam multos philosophos rixa est. Quamobrem quid de proposita quæstione sentiendum sit, nostrum non est proferre. Tu vide & loca iam adducta & Platonem in Timęo. nec non Plotinum Enneade. 4. lib. 5. vbi de visu pulcherrimè dißerit. His ita pertractatis, rogabit nos quispiam, quum oculis videamus, cui nam oculorum parti hæc ascribenda est actio? Galenus & in libris de usu par. maximè uerò lib. 8. & in de decr. Hipp. & Plat. & passim alibi crystallino humori primarium hoc munus ascribit, quod & Arist. 1. de hist. anim. humorem oculi interiorem, quo videmus, pupillam eße testatus, per pupillam. s. crystalloidem intelligens. At contra Auicennas 6. nat. parte 3. in visorij neruis, quo loco coniunguntur, cernendi sedem arbitratur. nempe, quòd, quum bini oculi sint, ac ad singulos oculos ab eadem conspecta re singuli radij trãsmittantur; nisi ij radii iungantur, quod vnum obiectum est, duplex apparere oporteat. id quod & Galen. 10. de vsu part. fatetur. At coniungi binæ illæ species in cristallino humore nequeunt, atque is dũtaxat locus ad hanc rem aptus est, in quo visorij nerui coeunt. Illic ergo & inspectoriam facultatem considere fatendum est. Cæterum, quod ad hãc litem pertinet, quòd crystallinus humor primum sit cernendi instrumentum, non Arist. tantùm & Gal. sed medici ferè omnes testantur. Est enim is in totius oculi medio positus, ita substantia, figura, & qualitatibus a reliquis particulis differens, ut ex Gal. regula, quam ad singularum actionum peculiaria & primaria inuenienda instrumenta tradit 6. de decret. Hipp. & Plat. nulli præter ipsum parti hæc vis ascribi debeat. Quamobrem etsi illud primarium uisus instrumentum statuendum est, quo præsertim ipse perficitur. perficitur tamen hic in crystalloide, non in neruis opticis, vt Auicennas sensisse videtur. Atque hi nerui quamuis sese intersecent, & Gal. id ipsum propterea fieri affirmet; ut ne unum visile duplex appareat: uerè tamen nulla efficax ratio esse videtur, qua eius rei gratia coniungi hos neruos oporteat. Si enim ea est particularium sensuum uis, Arist. testimonio 2. de anima. & 4. metaph. ut circa obiecta propria non fallantur: quid hac opus est coniunctione, ut ne quod vnum est, multiplex appareat? quod unum profectò est, non nisi unum cerni potest, si non aberret sensus. Ac, si ex ea neruorum coniunctione id assequimur, vt utriusque oculi formæ iungantur; cur, & quæ multa simul conspiciuntur, unum omnia non apparent? Adde, &, quum & binæ alioqui aures & nares nobis insint, cur & horum sensuum obiecta multiplicia omnia non sentiuntur? Sed & huic vsui experientia reluctatur. quum à recentioribus anatomicis deprehensi sint homines, quibus, nunquam per totam uitam de uisu conquestis, ita visorij nerui essent conformati, ut ab ipso planè ortu disiuncti, recta ad crystallinum humorem, dexter quidem ad dextrum, & sinister ad sinistrum, absque ulla prorsus coniunctione porrigerentur. Constat igitur id quod nobis propositũ fuerat, non in opticorum neruorum nexu aspectum fieri. Quòd si quis tamen pro Gal. & Auicenna contendat, coniungi respondere licet rerum formas oportere. à singulis sanè oculis singularum recipi rerum formas: quæ in uisorio neruo coniungantur; non tamen hactenus videndi facultatem in ipsa opticorum intersectione obiri probatum esse: licèt ibidem eam perfici fortè a uero non dissentiat. est enim particulare & proprium uidendi instrumentum crystallinus humor, atque ubi ad hunc uisilium rerum formæ deuenerunt. statim ipsa planè fit uisio; perficitur tamen hæc secundo loco in opticorum sectione; quòd, ubi hucusque uisiles species aduectæ sunt, & quæ multiplicia, distingui, & talia esse cognosci incipiunt, qualia sunt: & hinc sensui statim communi offeruntur; quo, quæ sentimus, sentire nos ipsos cognoscimus. ut lib. de sens. & sens. philosophus docet. Fit ergo in crystallino humore specierum uisibilium receptio, & ipsa planè uisio. sed perficitur deinceps, primo quidem in neruorum mollium intersectione: postea uerò in communis sensus loco: atque ita fortasse horum authorum controuersia sedatur. Confirmare autem hanc solutionem uidetur Auicennas 6. natural: parte quinta. quem locum tu uide. cap. 8.

De signis dispositionum oculi. *Cap: 3.*

Signa generationis ægritudinis oculi cum cõmunitate cerebri, sunt, ut sint in cerebro quędam significationes nocumentorum suorum prædictæ: nam si mediator fuerint uelamina intrinseca, uidebis læsionem, & dolorem incipere a profundo oculi. Et si fuerit materia calida, inuenies sternutationem, & pruritum in naso. Et si fuerit frigida, senties cursum frigidum. Et raro quidem erit hæc communitas cum malitia complexionis singularis. Quod si fuerit communitas cum uelaminibus extrinsecis, & si fuerit materia eueniens ab eis; sentiet extensionem incipientem in fronte, & uenis extrinsecis: & apparebit nocumentum in eo, quod sequitur palpebram [a] [magnam.] Et si fuerit cum communitate stomachi, erunt signa prędicta in capitulo de communitate cerebri cum stomacho. Et si fuerint illic phantasię causa stomachi, minorabuntur uacuitate, & multiplicabuntur in saturitate. Signa uerò ęgritudinis materialis inquantum est in ipso oculo, sunt, quoniam sanguineam significat grauitas, & rubedo, & lachryma, & inflatio, & exuberatio uenarum, & pulsatio temporum, & conglutinatio, & lippitudo, & caliditas tactus; & proprie quando cum eis associantur signa sanguinea capitis. Phlegmaticam uerò significant grauitas uehemens, & rubedo occulta cum plumbositate quadam, & conglutinatio, & lippitudo, & tumor, & paucitas lachrymarum. Cholericam autem significant punctura, & inflãmatio cum rubedine ad citrinitatẽ tendente, quę nõ est sicut rubedo sanguinea, & subtilitas [b] [sanguinis acuti,] & paruitas cõ-

a B. plus.

b B. lachrymarum acutarum.

glutinationis,& caliditas tactus. Sed melancholicam significant grauitas,& obfuscatio, & paruitas conglutinationis. Complexiones verò puras significat priuatio grauitatis cum exsiccatione,& inuentione significationum,quas præ diximus in capitulo cognitionis. Vnicuique autem ęgritudinum instrumentalium,& communium,adueniet capitulum.

a B. canonibus vniuersalib⁹ curationum.

De [a] *[curationibus uniuersalibus ægritudinum] oculi. Cap. 4.*

CVræ oculi sunt oppositæ ęgritudinibus oculi.Et quoniam ægritudines sunt,aut materiales, aut puræ,aut compositę, aut solutio continuitatis;tunc cura oculi,aut ē euacuatio, & ingreditur in ipsam regimen apostematum: aut [b] [regimen] complexionis: aut rectificatio formę,sicut est in egressione: aut consolidatio, & incarnatio. Ab oculo uerò euacuantur materię, aut secundum semitam conuersionis, aut secundum semitam [c] [resolutionis] ab eo. Cōuersio autem ex eo est prima ex corpore si est repletum. Deinde ex cerebro, cum eo quod sciuisti,de mundificatiuis cerebri. Deinde permutatio ab eo per uiā nasi, & per venas propinquas oculo,sicut sunt duę venæ lachrymalium. [d] [Extractio] autem ex eo fit per medicinas educentes lachrymas, Complexionis autem permutatio iuuatur medicinis proprijs etiam.Sed solutio continuitatis in ipso aduenięs, curatur per medicinas,quę habent exsiccationem non plurimam, & quum sunt [e] [cum elongatione] a mordicatione:& tu scies has medicinas ex sermone nostro de ophthalmia, & reliquis ægritudinibus materialibus in oculo. Et oportet, ut scias, quòd in ægritudinibus materialibus in oculo, est necessarium ut administretur minoratio nutrimenti,& acceptio eius quod generat humorem laudabilem,& alienatio omnis vaporosi, & omnis, cuius mala est digestio. Et quum materia procedit ex membro,intende in phlebotomando illud membrū. Et quum materia aduenerit ex velamine extrinseco,administrabis uentosas, & administrabis apocrustica super frontem,ex quorum summa est cortex batheke ad calidam,& calcadis ad frigidam. Venæ autem,quæ phlebotomantur propter oculum,sunt sicut cephalica. Deinde uenæ,quę sunt in partibus capitis. Quæ ergo sūt in anterioribus,sunt magis iuuatiuæ in permutatione facienda ex loco; & quæ sunt posterius sunt magis iuuatiuæ in attractione. Et scias, ꝙ illud,quod accidit in oculo ex materijs,& indiget permutatione eius ab eo ad mēbrum aliud, tunc illud ad quod rectius permutatur, est naris, & illud quum non fuerit in uia effusionis ad oculum:& hęc quidem permutatio non fit, nisi propter caputpurgia,& odoramenta prædicta in locis alijs,ubi diximus doloris capitis regimen. Medicinarum autem oculi alię sunt permutantes complexionem: & sunt aut infrigidātes,sicut succi solatri,& uirgæ pastoris,& aqua endiuiæ,& aqua lactucæ,& aqua ros.& succus, [f] [etiam,] & mucillago psyllij. Et aliæ sunt calefacientes,sicut muscus,& piper, & acorus, & [g] [memirem,]& similia. Et aliæ sunt exsiccatiuę, sicut tutia,& antimonium,& climia. Et de summa earum sunt constrictiuæ,sicut † glaucium, & aloes,& alfeluzaharagi,& crocus,& rosa. Et aliæ sunt lenientes,sicut lac,& fricatio h [lazuli] & albumen oui, & mucillago. Et aliæ sunt maturatiuę,sicut venę, & aqua fœnugræci, & croci,& † sarob,& propriè illud,in quo infundi tur panis. Et alię sunt stupefactiuæ, sicut sarcocolla,& aqua fœniculi. Et aliæ sūt stupefactiuę, sicut succus pomorum mandragoræ,& papaueris,& opium. Et scias quod,quando cum ęgritudine oculi fuerit soda,tunc oportet,vt incipias in cura sodæ,& non cures, antequàm ipsam remoueas. Et quum euacuatio, & mundificatio, & regimen conueniens non iuuant,scias quòd tunc in oculo est complexio mala, aut materia mala inuiscata in tunicis, corrumpens nutrimentum penetrans ad ipsum:aut illic est debilitas in cerebro,aut in loco i [ex quo] expelluntur fluxus ad oculum.

b B. pmutatio.

c B. euulsionis.

d B. Emulsio, vel secundū aliā literā. resolutio

e B. remote.

f B. earum.

g B. memiran.

ANNOTATIONES.

Si oculi ex humorum affluxu affecti sint, auferri hos necesse est. fit verò id dupliciter,uel diuersione, uel euacuatione ex parte.diuersionem conuersionem uocat euacuationem,resolutionem. Diuersio reuulsionem,& deriuationem amplectitur: quarum prior ad longinqua est, posterior ad propinqua. probat diuersionem magis, quàm euacuationē ex parte,& reuulsionem præfert deriuationi. In deriuatione autem ad nares ex affectis oculis ducit,ut ab Hippocrate propterea discrepare uideatur.qui 6.de uulg.morb. sect. 2.oculorum ait fluxiones,si aliàs conducere uidetur, reuellere ad fauces conuenit. Sed uterque tamen probè docet, fauces enim & nares aptissima sunt suscipiendis excrementis loca,nisi forte in deriuatione ad fauces de thorace verearis,ut hic author li.1.fen.4.& Gal.2. in 6.de uulg.morb. adnotauit.ex his tamen tutior deriuatio uidetur,quæ per nares,quàm quæ per fauces, etsi illa hac non paulo difficilior est,nempe quum ipsa non nisi per sternutamenta prouocetur,quæ si leuia,solos ferè spiritus educunt:si fortia,possunt irritato uehementius cerebro,humores alios in affectam partem concitare.

De rememoratione conseruationis sanitatis oculi, & eorum,quæ nocent ipsi. Cap. 5.

OPortet in primis,vt ille,qui laborat in cōseruando sanitatem oculi, tueatur eum a puluere,& fumo, & aeribus egredientib. ab æqualitate in caliditate,& frigiditate,& a ventis a [crudis & frigidis,& a uenenosis,] & non assiduet intueri rem unam, a qua nō auertatur. Et est ex eis,a quibus oportet vt vere custodiatur, aspectus in literis vel lineis subtilibus, nisi interdū secundū semitā exercitij: & nō prolongetur sōnus eius super h [collum.] Et scias,ꝙ multiplicatio coitus ē nocibilior res oculo. Et similiter multiplicatio ebrietatis,& impletionis cibi, et etiam somnus super repletionem, & omnes cibi,et potus grossi, et omnia vaporē emittentia ad caput:et de summa eorū est omne,quod habet acuitatem,sicut porrum,& hādachocha, et omnia, quæ exsiccant superfluè, de quorum summa est sal multus,et omnia,ex quib. generatur

tur vapor multus, ſicut caulis,& lẽs;& omnia,
quę diximus in areolis medicinarum ſingula-
rium,quæ ſunt proportionata ad hoc,ſunt no
citiua oculo. Et ſcias,ꝙ multitudo vniuſcuiuſ-
que duorum.ſ.ſomni & vigiliarum eſt vehemẽ
ter nocitiua oculo, & magis conueniens ei eſt
temperamentum vniuſcuiuſque eorum. Res
autẽ, quarum uſus confert oculo,& conſeruat
virtutem eius,ſunt ea,quę fiunt ex antimonio,
& tutia ſicut ſpecies tutiæ nutritę cũ aqua ſam
pſuci,& aqua fœniculi,& facere collyrium om
ni hora ex aqua fęniculi:eſt mirabile, & magni
iuuamenti; & c [infrigidatio granati dulcis eſt
mirabilis ẽt. & puluis etiam factus] ex granatis
vtriſque cum pulpis ſuis decoctis in d [thanor]
cum melle, & ſicut ſcies illud in loco ſuo. Ex
eis autem, quæ abſtergunt oculum, & acuunt
ipſum:eſt ſubmergi in aqua clara, & aperire o-
culum in ipſa. Rerum autem uiſui nocibilium
aliæ ſunt operationes & motus, & aliæ ſunt ci
bi:& aliæ ſunt diſpoſitiones e [conuerſationis]
in cibis. Operationes autẽ & motus ſunt, ſicut
omnia,quę exſiccant,ſicut coitus plurimus, &
longitudo aſpectus ad luminoſa,& legere ſubti
lia ſuperflue:medium enim in eo confert:ſimi-
liter operatio paruorũ, & ſomnus ſuper reple-
tionem, & cœnam. Imò oportet illum,qui in
viſu habet debilitatem, expectare donec dige-
ſtio fiat:deinde dormire. Et omnis repletio no
cet ei:& omne, quod exſiccat naturam, nocet.
Et omne,quòd ſanguinem turbidat, ſiue ſit de
reb.ſalſis,ſiue acutis,ſiue alijs.nocet ei. Et ebrie
tas nocet ei: vomitus autem confert ei, inquan
tum mundificat ſtomachum,& nocet ei,inquã
tum mouet materias cerebri, & expellit eas ad
ipſum,& ſi non fuerit excuſatio,quin fiat:tunc
oportet ut fiat poſt cibum,& cum facilitate. Et
balneatio nocet ei. Et ſomnus ſuperfluè nocet
ei. Et fletus plurimus. Et multitudo phleboto-
mię,& propriè f [cum uentoſis continuis,]no-
cet. Cibi verò ſalſi,& g [acres,] & vaporoſi, qui
lędunt os ſtomachi,ſunt cepæ, & porri, & al-
lia, & † ocymum comeſta,& oliuę maturæ, &
anethum,& caulis,& lens, h [Conuerſio] autem
in cibis eſt,vt ita comedantur, ne eorum dige-
ſtio corrumpatur,& multiplicetur ipſorum va
poratio, ſecundum quod in loco ſuo demon-
ſtrabitur:& ego iam perueniam illuc,& tu ſcies
illud in tractatibus huius tertij libri.

ANNOTATIONES.

Oculis quæ proſint, & quæ obſint, pulchre Paulus lib. primo proſequitur. ex quo hæc ferè ſumuntur.

De ophthalmia & conturbatione. Cap. 6.

Ophthalmia alia eſt vera, & alia eſt ei ſimi-
lis,quę nominatur conturbatio, & a [va-
cillatio, & ipſa calefacit, & humectat,] quum
accidit oculo ex cauſis extrinſecis b [facienti-
bus in ipſo bothor,] & rubificantibus eum, ſi-
cut ſole,& ſoda aduſtiua, & ephemera aduſta,
& puluere, & fumo, & frigore in quibuſdam
horis propter conſtrictionem ipſius, & percuſ
ſionem propter commotionem ab ipſa,& uen
to proceIloſo c [propter ſuam prauitatem.] Il-
lius verò totius impreſſio leuis,eſt aſſociata cau
ſę,quæ non ita remanet poſt ipſam, ut de ea ſit
curandum:& ſi non medicatur, remouetur cũ
remotione cauſę multoties; & nominatur grę
cè d [taraxis.] quòd ſi cauſa corporea aut extrin
ſeca e [iuuerit materialem] primam, poſſibile e-
rit tunc, vt velociter permutetur in apoſtema
manifeſtum, & verum, ſicut mutantur febres
ephemerę in alias febres. Quum autem permu-
tatur,& eſt in principio permutationis, nomi-
natur græce aphrihem. Et de ſpeciebus quidem
ophthalmię, eſt, quę ſequitur ſcabiẽ in oculo,
cuius cauſa eſt ſcalptura oculi, quę ĩ principio
rei procedit curſu conturbationis,& neq; adue
nit eius cura,niſi poſt ſcabiei fricationẽ. Oph-
thalmia verò omnino eſt apoſtema in coniun-
ctiua, & alia quidem eſt,quę eſt apoſtema ſim-
plex non pertrãſiens terminum, f [& plurimũ
quod eſt in ea,eſt venarum exuberatio, & cur-
ſus,& dolor.] & alia eſt,quę eſt magna, pertran
ſiens terminum in magnitudine,in qua ſuper-
abundat albugo ſuper pupillam,& tegit eam,&
prohibet clauſionem,& nominatur chymoſis:
& apud nos dicitur alguardeniſi, quę plurimũ
accidit infantibus propter multitudinem ma-
terierum eorum, & debilitatem oculorum ip-
ſorum. Et ipſa quidem non fit a materia calida
tantum,imò & a phlegmatica,& a melancholi
ca. Et quoniã ophthalmia uera eſt apoſtema g
†[ ] in pupilla h [ſequens coniunctiuã,]
& omne apoſtema,aut eſt a ſanguine,aut chole
ra,aut phlegmate,aut melancholia,aut ventoſi-
tate,tunc ſimiliter ophthalmię non euacuatur
cauſa ab una iſtarum cauſarum: Et quandoque
humor apoſtemans generatur in ipſo. Et quan
doque eſt adueniens ei a cerebro ſecundum ſe
mitam catarrhi per viam uelaminis extrinſeci
cooperientis caput,aut per viam velaminis in-
trinſeci:& omnino a cerebro, et partib. ipſius.
Nam, quum in cerebro aggregantur materię
plurimę,& repletio,tũc uix euadit oculus,quin
ophthalmiam incurrat,niſi fortis fuerit valde.
Et quandoque ſunt arterię,quę effundũt ad ip
ſum ſuperfluitates ſuas,quum ſunt ſuperfluita-
tes in ipſis multiplicatę:ſiue arterię ſint intrin-
ſecę, ſiue extrinſecę. Et quandoque materia nõ
eſt eueniens ei a parte cerebri,et capitis,ſed ad-
uenit ei a parte aliorum membrorum, et pro-
priè, quum oculum iam conſecuta eſt malitia
complexionis,et debilitauit eum,et fecit ipſum
ſuſceptibilem nocumentorum,et eſt, ad quem
effunduntur i † [ ] ſuperfluitates. Am
plius de ſpeciebus ophthalmię eſt, quę habet
periodum, et paroxyſmum ſecundum perio-
dum effuſionis materię, et periodum horę ge-
nerationis eius. Et k [violentia] quidem doloris
in ophthalmia: aut eſt propter humorem mor
dicatiuum corrodentem tunicas:aut ꝓp humo
rem plurimum extenſiuum,aut propter vapo-
rem groſſum l [ſecundum raritatem,et] inde
eſt raritas in dolore. Et materię quidem illius,
ſicut ſciuiſti,aut ſunt ex corpore, aut ex capite
ipſo, aut ex venis, quę oculo afferunt mate-
riam malam calidam,aut frigidã. Et quandoq;
ſunt in oculo ipſo,et illud ſi accidat tunicis o-
culi corruptio complexionis propter humorẽ
retentum in eis,aut ophthalmiã m [venientẽ]

d B. tharachſis.
e B. Alia litera. inuenerit fortificans cauſam primitiuam.
f B. Alia litera. apparationis, ſeu exuberationis uenarum,& curſus, & doloris.
g † B. Alia litera non.
h B. imo in coniunctiua.
i † B. ille.
k B. uehementi
l B. aut propter uaporem groſſum,& ſecundũ raritatem in illo Alia litera. & ſecundũ uariationem in illo, tũc eſt uariatio in dolore.
m B. prolongatam.

ſuper eas, & conuertat totum, quod aduenit ei de nutrimento, ad corruptionem. Et ille, cuiuſcũque ſunt oculi exterius prominentes, eſt ſuſceptibilior magnitudinis ophthalmię, & [n] [fortioris] eius propter humiditatem ipſorum oculorum, & apertionem pororum ipſorum. Et quandoque quidem multiplicantur lachrymę frigidæ in ſpeciebus ophthalmiæ, propter priuationem digeſtionis: & multoties reſoluitur ophthalmia cum ſolutione naturæ. Et ſcias, quòd malitia ophthalmię eſt ſecundum qualitatem materiæ, & magnitudo eius, ſecundum quantitatem ipſius. Et ſcias, quod in regionibus meridianis multiplicatur ophthalmia, & remouetur velociter. Sed aduentus eius in ipſis plurimum eſt propter curſum materierum eorum, & multitudinem vaporum earum. Sanitas verò eius in ipſis uelox eſt propter raritatem pororum membrorum eorum, & ſolutionem naturarum ipſorũ. Quod ſi ſubito ſuperueniat eis frigus, fit difficilis ipſorum ophthalmia, [o] [& prohibet humorem eius a curſu.] In regionib. aũt frigidis, & temporib. frigidis minoratur ophthalmia: ſed eſt praua, & paucitas quidem eius in eis eſt pp quietem humorum in ipſis, & cõgelationem eorũ. eius uerò prauitas eſt, quoniam, quando comprehẽduntur in membro, non reſoluũtur uelociter propter coarctationem meatuum; quare extenduntur magnificè, donec accidat, ut ex eis findatur † panniculus. Quumque pręcedit hyems ſeptentrionalis, & ſequitur ipſam uer meridionale pluuioſũ, & æſtas [p] [pluuioſa,] multiplicatur ophthalmia. & ſimiliter quãdo hyems eſt calida & meridiana, replet corpus humiditatib. & deinde ſequitur eam ver ſeptentrionale: tunc conſtringit eos. Et ęſtas quidẽ borealis multiplicat ophthalmiam, & propriè poſt hyemem meridianã. & quandoque multiplicatur ẽt in æſtate, cuius uer fuit meridianum, & ſicca hyems, & ſeptentrionalis. Et tu quidem [q] [conſidera] corpora dura [r] [ſecundum] regiones ſeptentrionales, & corpora lenia, & rara [s] [ſecundum] meridionales regiones. Et ſicut regiones calidę faciũt ophthalmiam, ſimiliter balneum ualde calidũ, quãdo homo ipſum ingreditur, proculdubio facit ophthalmiam. Et ſcias, quod quando adeſt ophthalmia, & oculi [t] [diſpoſitio mutatur continens] cum cura recta, & purgatione ultima: tunc cauſa eius eſt materia retẽta in oculo corrumpens nutrimentum, & catarrhus ex cerebro, & capite, ſecundum quòd declarauimus in illis, quæ ſunt præmiſſa.

n B. eminentiæ Alia litera ſanitatis.

o B. propterea ꝙ aduenit ei res ab extra occurrẽs, & prohibẽs motũ curſu humoris tepidi, ſeu calidi.

† ſiphac.

p B. habẽs aerẽ turbidũ calidũ.

q B. compara.
r B. ad.
s B. ad.

t B. alteratio perſeuerat.

ANNOTATIONES.

Ophthalmiam Latini lippitudinem uocant. De hac dubitatio eſt, qui affectus ſit, & cuius particulæ. Gal. & 4. de comp. med. per loca, & 2. ad Glauc. inflammationem eſſe ait tunicæ oculi adnatæ. ita ut eius ſententia affectus inflammatio ſit; locus uerò affectus, tunica quæ adnata nuncupatur. At contra author introductorij ophthalmiam ab oculi inflammatione diſtinguit. atque idem hunc, totius eſſe oculi, non unius tunicæ affectum, teſtatur. Soluitur. Inter lippitudinem, & inflammationem author introductorij non aliam differentiam ſtatuit, quam maioris & minoris: nempe lippitudinem eam eſſe ſcribens, qua album rubeſcit, & palpebræ attolluntur, ac cum dolore conniuent, ægreque manus ad motas ferunt. Inflammationem uerò, in qua & oculorum rubor intenditur, & palpebræ magis attolluntur, ut non niſi magno negotio queant ſuſpicere. patet autem ex his lippitudinem ſeu ophthalmiam nihil eſſe, eiuſdem etiam authoris teſtimonio, quam leuiorem inflammationem, atque ita Gal. probè ophthalmiam inflammationem eſſe ſcriptum reliquiſſe. De affecto autem loco res ita habet. Galenus, ut diximus, paſſim adnatæ tunicæ hunc morbum aſcribit, id quod & author libelli de oculis part. 4. & 6. dici tamen totius oculi affectus poteſt, quòd etſi initium in adnata tunica eſt, per conſenſum tamen affluentibus cum magna ophthalmia humoribus, totum planè oculum exercet, & eius actiones offendit. ita ut uerè nulla de lippitudinis uel affectu, uel affecto loco controuerſia ſit. Sane Auicennas ophthalmiam in ſpecies ſecat, pro qua re pete libellum de oculis part. 4. neque enim Gal. 4. de comp. med. per loc. ubi de ophthalmia ex propoſito agit, quidquam de his meminit. De huius cauſis uide eundem libellum de oculis part. 6. necnon Hipp. li. de loc. in homine. At de differentijs, quum aliam periodicam eſſe lippitudinem ait, aliam non periodicam, pete Galenum 2. de diff. feb. Cui adde & eam differentiam de qua Gal. 3. aph. quum lippitudinem in tabidam & non tabidã diſtinguit. Quæ de anni conſtitutione, regione & ætate meminit, pete ex Hipp. 3. aph. & lib. de loc. aere & aqu. Adi etiam Alexandrum 2. problem. ubi rationem inueſtigat, cur lippitudo peſtem magna ex parte antecedat. Perpende & id quod hic de ophthalmicorũ lachrymis notat, quũ ait frigidas quandoque lachrymas exuberare ob coctionis priuationem: qua in re Ariſt. uidetur aduerſari, qui 31. ſect. problem. lachrymas, non quandoque, (ut hic author: per hanc uocem ſignificans, etiam calidas nonnunquam effluere) ſed ſemper in lippitudine frigidas emitti innuit, contra ac in ijs eueniat, quas mærendo emittimus.

cap. 2. cap. 1.

cap. 15.

Signa. Cap. 7.

SCias ꝙ dolores, qui in oculo cõtingunt, alij ſunt mordicatiui, [a] [& alij] corroſiui, & alij extenſiui, & mordicatiui quidem ſignificant corruptionem qualitatis materię, & acuitatem ipſius: & extenſiui ſignificant multitudinẽ eius aut ventoſitatem. Et ophthalmia velocioris ſtatus eſt, in qua lachrymæ magis currunt, & quæ acutiorẽ habent mordicationem, & tardioris eſt, quę eſt magis ſicca. Et lippitudo quidem eſt ſignificatio vera maturatiõis, aut groſſitiei materiei. Lippitudo nanque, quę eſt velox cum leuitate accidentiũ, excepta grauitate oculi, eſt ſignificatiua groſſitudinis materiei. & illa, cui aſſociatur maturatio, & cum qua eſt oculi [b] [exſiccatio] in initio parumper, et reſoluitur velociter, eſt laudabilis. et illa, cuius granum eſt paruum, [c] [raro] eſt ſignificatiua oculi bonitatis. Paruitas autem grani, maturationis ſignificat tarditatem. Quumque palpebrę conglutinari incipiunt, tunc iam maturationis adeſt propinquitas: ſicut dum perſeuerat curſus aquoſus, eſt initium adhuc. Poſt hoc autem dicamus, ꝙ conturbatio cognoſcitur leuitate ſui, & cauſa ſui, & [d] [quantitate apoſtematis primitiui.] Et ophthalmiam quidem, quæ eſt cum communitate capitis, ſignificat ſoda et grauitas capitis. Nam ſi uia fluxus a cerebro ad oculum non eſt niſi per velamen extrinſecum cooperiẽs caput: frons eſt extenſa, & uenæ exteriores ſunt

sunt plenę: & similiter inflatio incipit uenire ad palpebram,& in fronte sunt rubedo,& pulsatio,& si est per uelamen intrinsecum,non apparet illud,& apparet sternutatio, & pruritus ĩ naso & palato. Et si est cum communitate stomachi,associatur ei nausea,& conturbatio, & signum illius est humor in stomacho. Sanguineam uerò ophthalmiam significant color oculi,& exuberatio venarum.& pulsatio temporum,& reliqua signa sanguinis in partibus cerebri,& quod non lachrymatur plurimum,sed lippitudinem patitur,& cõglutinatur apud sõnum. Cholericã autem significat punctura uehemens,& dolor adustiuus, & inflammatiuus uehementer,& rubedo parua,& lachrymæ subtiles acutę,& quandoque exulcerat,& quandoque euacuatur a lachrymis, [e] [sicut est euacuatio sanguineæ,] & non conglutinantur apud somnum. & huius quidem generis est quædã, quæ est rubedo adueniens oculo, & est de summa [f] [complexionum pessimarum,]& quando que cauterizat oculum,& exulcerat ipsum, faciens exulcerationem motiuam, & ambulatiuam. Ophthalmiæ præterea cholericę est genus prurituum,& exsiccatiuum cum paruitate rubedinis,& paruitate lippitudinis, & non apparet apostemati ipsius quantitas, de qua sit curandum,neque cursus: & est ex materia parua acuta. Sed phlegmaticam significant grauitas uehemens,& caliditas parua,& rubedo debilis:imò in ea vincens est albedo: & sunt lippitudo,& conglutinatio apud somnum,& est cũ inflatione,& communicant ei facies,& color. Quod si eius principium est stomachus: associatur ei nausea.& phlegmatica quidem quandoque consequitur hoc,vt in ipsa excrescat cõiunctiua super nigrum propter magnitudinẽ apostematis; veruntamen non est manifestæ rubedinis,neque vehementis:neque sunt cum ea lachrymæ,sed lippitudo.Melancholicam verò significant grauitas cum offuscatione, & exsiccatio,& perseuerantia, & paruitas conglutinationis. Cum uentosa autem est extensio tantum sine grauitate,& neque est cursus:& quandoque rubedinem facit euenire extensio.

ANNOTATIONES.

Lippitudinis notas describit.pro qua re uide Gal.lib.2. de tot.morb.temp.& 2.in 1.de uulg.morb. Vide & Rasim 2.Cont.tr.2.sed præsertim Celsum lib.6.ubi huius affectus notas,& quid euenturum sit,pulchre scribit.

Cura conturbationis. Cap. 8.

IN cura conturbationis & a [ophthalmiæ leuis,quę cursu eius procedit] quandoque causæ sufficit abscissio,s.si fuerit causa iuuatiua a repletione sanguinis, aut alterius, cum euacuatione. & quandoque sufficit sedatio motus eius & distillatio lactis, aut albuginis oui, aut alterius rei in ipso. Et si conturbatio fuerit ex percussione, distilletur in oculũ sanguis columbę calidus, aut alterius, aut ex sanguine sui ipsius.& quandoque sufficit euaporare ipsum cum spongia, aut lana infusa in oleo ros. & decoctione lactis,aut decoctione lentis, aut distilletur in ipsum lac mulieris ex mammilla calidum:quòd si illud non confert,tunc decoctio fœnugræci & sief alb. Illi uero, quę ex frigore accidit,confert balneum,si non fuerit factum apostema [b] † [ ] & non fuerint caput & corpus repleta:& cõfert ei uaporatio cum decoctione chamæmillę, & vinum subtile post tres horas a cibo: & somnus lõgus post vinum est ex curis iuuãtibus,siue sit ex sole,aut frigore,aut alijs. Et ophthalmia quidem, cuius causa est scabies,& est leuis, fricetur scabies in primis,deinde curetur ophthalmia: & quandoque remouetur post fricationem scabiei per seipsam.Quod si magna fuerit, nõ tolerans [c] [propinquitatem præparationis] fricationis,administrentur subtiliatio, & lenificatio,& mundificatio: ita vt fiat ophthalmia obediens,& toleret [d] [inter se uicinitatem,] & inter regimen [e] [mundificationis] fricationis.

b † B. ophthalmicum.

c B. approximatione regiminis

d B.approximationem inter se.

e —— B.

ANNOTATIONES.

Oculi perturbatio leuis est inflammatio. Author noster hanc ait facile curari, nempe causæ ablatione si extrinseca,& sanguinis uel peccantis humoris euacuatione,si intrinseca.Gal.tamen libello de rem.par. facil. satis superq; reprimi scribit fotu oculorum ex posca: si calidæ sint: & uino albo diluto,si frigidæ.neque uel sanguinis uel alterius humoris euacuationem proponit. Id ferè & Celsus lib. 6. oculi docens inflammationem,si modica sit, neque sectione uenæ, neque purgatione egere, sed sola quiete & abstinentia. Paulus quoque lib.3.curari has ait parciori cibo,aquę potu,aut inambulatione,& aluo ex facili respondente. Tutior tamen uidetur nostri authoris sententia esse. Meminit hic de columbarum sanguine quem instillari in oculũ præcipit,si perturbatio ex percussione oculi sit, id quod & Gal.4.de comp.med.per loc. & author libri de oculis in affectu,quem is petiam uocat,Paulus uerò emphysema uel hyposphasma, & Latini suggillationem dixerunt, ubi ex arterijs, aut uenis in adnatam oculi membranam sanguis fluxerit,quod & Paulus fere lib.3. At Celsus lib. 6. sanguinem hyrundinis primo admonet, post uerò columbarum. Vide Galenum quinto de composit. med. per loca.

cap. 10. cap.6. cap.22. cap.8. cap.22. cap.6. cap.1.

De cura communi specierum ophthalmiæ,& effusione fluxuum ad oculum. Cap. 9.

CAnon communis in regimine ophthalmiæ materialis,& reliquarum ægritudinum oculi materialium,est minoratio cibi, & ipsius a [exsiccatio,] & electio eius,quod generat humorem laudabilem: et alienatio omnis vaporosi: et alienatio omnis rei, quę est malæ digestionis, et alienatio coitus & motus,et [b] [applaudationis, quę est a uino,] et alienatio comestionis acetosi,et salsi, et acuti, et assiduatio lenitatis naturæ. Et phlebotomia ex cephalica est conueniens omnibus speciebus eius.Et oportet quidem,ut uisus patientis ophthalmiã non cadat super albedinem,et sup radios: imò sit,quod substernitur ei, et quo ipse circundatur,nigrum & viride:& super faciem eius suspendatur pannus penitus niger apparens oculo eius. et niger quidem sit in dispositione ægritudinis;et cælestis in dispositione sanitatis. et oportet,ut sit domus,in qua habitat, ad tenebrositatem

a B.alleuiatio. Alia litera subtiliatio.

b B inunctionis capitis uini.

brositatem declinans.Et oportet,vt ad ipsum at trahatur somnus: est enim medicamen bonũ. Et expedit ne pili permittantur prolõgari:quoniã valde sunt nociui ophthalmiç, nisi fuerint [c] [pili in radice soluti.] Illud enim confert,in quantum exsiccant humiditates attrahẽdo ad nutrimentum eorum.Et quum corpus est mũdum,& humor faciens ophthalmiam est effusus in venis;& ex genere sanguinis grossi, & ꝓpriè in fine ophthalmiæ,tunc balneationis impressio in subtiliando materiam,& potus vini puri ad [d] [repellendum ipsam,&] euacuãdũ, sunt iuuantes. Et balneũ quidem post euacuationem est melius medicamẽ ad ophthalmiã: & propriè si fuerit vaporatio sedans dolorẽ. Et ex eis, quibus oportet regimen esse in ophthalmia,& reliquis ægritudinibus oculi materialibus,est eleuatio puluinaris, & cautela descensionis eius. Et oportet, vt ex toto elongetur oleum a capite patiẽtis ophthalmiam;quoniam ipsum est magis vehementis nocumenti, & distillatio olei, & [e] † [ ] sit oleũ ros.in aurem, est valde magni nocumenti. Et quandoque magnificat ophthalmiam adeo,vt stringat tunicas. Quòd si fuerit materia procedens ex membro;tunc oportebit ut euacuetur membrum illud,& trahatur ad cõtrarium partis cum qualibet re,scilicet clystere, aut phlebotomia,& alia. Et fortasse non sufficit phlebotomia,ex cephalica:& est necessaria phlebotomia arteriæ temporis, & auris, ad abscindendum viam,per quam aduenit materia;& illud quando materia aduenit oculo per arterias extrinsecas. Quumq; uoluntas adest incidendi [f] [arteriam] capitis: oportet ut radatur caput, & consideretur,quæ illarum paruarum arteriarũ sit magis pulsans,& maior,& calidior,& incidatur,& perueniatur ad finẽ in eius extractione,si est ex eis,quç inciduntur: & sunt paruæ, non magnæ. Et quando inciditur illa, quæ est super tempus;oportet ut ligetur in primis, deinde abscindatur postquam eligit illud, cuius præterijt rememoratio.s.vt sit post euacuationem: & abscindatur maior minorum, & calidior earum:& oportet ante incisionem, ut [g] [stringatur,] quod est in ea inferius cum filo sericino [h] [in longitudine:] & dimittatur ligatura in ipsa: deinde incidatur, quod est post ipsam. Et quũ putrefit, licet ut auferatur [i] [strictura:] & ipsa quidem est necessaria in ea, quç est [k] [maxima.]In parua uerò,sufficit vt profundè scarificetur,quatenus currat,quod in eis est de sanguine. [l] [Illud enim quandoque proximum est iuuamento uentosarum in nocra, & positioni] sanguisugarum super frontem. Et quando non sufficit illud,quod fit,fiat phlebotomia ex lachrymali angulo,& ex vena frõtis; quum tamen uentosç nocræ sint ultimi iuuamẽti. Quumque prolongatur ægritudo, administrentur sief, in quibus ponuntur çs vstum, & atramentum ustum, & quandoque sufficit facere † collyrium ex aloe solo: & quum prolongatur ophthalmia,& nõ iuuatur ab aliquo, tunc scias quòd ĩ tunicis oculi est materia mala,corrumpens nutrimentum superueniẽs ei: quare [m] [recedens,confuge] ad aliquid, quod sit sicut abluta tutia,permista lenitiuis, sicut cerusa,& climia aurea abluta,& amylo, & pauco gummi. Et quandoque cauterium super uerticem est necessarium,ut retineatur catarrhus. Quandoque enim eius perseuerantia est propter perseuerantiam catarrhi.Quum autem initium est ex uelaminibus intrinsecis, tunc cura est difficilis,nisi sit [n] [eius resolutio secundum] euacuantia fortia,cum administratione emplastrorum confortantium caput,cognitorum ad hanc rem: sicut est emplastrum factum de spica, & rosa, & acatia cum aqua coriandri humidi, & ipso coriandro humido, & sicco, cum pauco croco, dimissum super locum vna hora, aut duabus, deinde remoueatur, & quandoque administrantur in ea glutinatiua,& [o] [commensuratiua materierum acutarum.] Et genera lactis sunt ex summa eorum. Et non est cõueniens: vt dimittatur distillatio eius in oculo tempore longo,imò oportet vt remoueatur,& renouetur omni hora. Et de eis est albugo oui: & non est necessarium in ipsa ut [p] [remoueatur:] imò si dimittatur horis aliquibus, non nocet, & est laudabilior in hoc lacte,& si sit lac magis abstersiuum:& albumen quidem oui aggregat cum lenificatione,et applanatione sua, si non adheserit,& non strinxerit poros. Et decoctio fœnugræci aggregat cum lenificatione sua, & sedet dolorem;& oleum ros.est huius generis. Et peni maturatione sua,vt faciat planum, & sedet dotus oportet,ut non sit in medicina administrata in oculo,et propriè ĩ ophthalmia,asperitas, neque qualitas saporis [q] † [ ] acetosi, aut acuti,et oportet quidem ut conteratur valde: quatenus ipsius remoueatur asperitas. et quanto plus tibi est possibile, ut [r] [sis cõtentus insipidis odore] priuatis: nam illud est bonũ. Interdum verò administrantur caputpurgia [s] [mundificatiua,] et quæ eorum cursu procedunt, existentia ex eis, quæ per nares materiei partem extrahunt,et de quibus tunc non timetur,quòd ad oculum aliam trahant materiam. Gargarismata quoque quandoq; administrantur in ea. Et de medicamentis quidem iuuatiuis,est vaporatio ex aquis tepidis cum spongia, et lana.Et quandoque administratio semel facta,aut bis,satis sufficit,et quandoque est necessarium ut plurimum iteretur secundum fortitudinẽ ophthalmiæ,& eius debilitatem. Quũque in aqua,qua fit vaporatio meliloti, et fœnugræci,fuerit decoctio,erit ultima in conferendo. Interdum prætereà super frontem liniuntur apocrustica:et propriè quum uia effusionis materiei,est velamẽ extrinsecum.Et hęc quidem apocrustica,sunt sicut cortices † bathe ke propriè et sicut sief memithe,et sicut feluza ha ragi,et aloes,et semen ros.et crocus, et sarcocolla,et quæ sunt sicut aqua solatri, et aqua virgç pastoris,et similiter [t] [ramnus] & sauic hordei.et solatrum,et cydonium. Quod si superfluitas fuerit uehementis caliditatis, et tenuitatis,administrentur epithemata vehementis stypticitatis: sicut de gallis; et balaustijs, & tribulis. et emplastrum ex eis [u] [cursibus fluxum] adhibitum habet maximam efficaciam: et hoc quidem quum materia fuerit calida. Sed si fuerit frigida, tunc fiant ex eis,quæ exsiccant,

c B.capilli mer selan in radice.

d B.commotionẽ ipsius, & ad expellendũ seu ad.

e † B. ß.

f B.istas arterias

g B.ligetur.

h B.ligatura lõga.

i B. ligatura.

k B. maior.

l B. Et quandoque est, illi proxima in iuuamẽto uẽtosatio nocræ,& positio.

† alcohol.

m B.recurre.

cant,& constringunt,& confortant membrum cum calefactione, sicut epithema ex sambuco, & sulphure:& † nitro. Et oportet quidem, vt oculus assidue mundificetur a lippitudine ex lacte distillato in ipsum,& laua ipsum [x] † [ ] albumine oui. Quod si tactus fuerit necessarius, oportebit, ut sit cũ facilitate. Et oportet, si fuerit ophthalmia vehemens, ut fiat phlebotomia vsque quo timeatur lipothymia. sanguinis nanque emissio plurimi sanat in hora. Et oportet inquantum possibile est, vt retardetur in ophthalmia collyriorum administratio vsque ad tres dies; & sufficiat segimen prędictum ex euacuationibus,& attractione materię rum ad extrema: & [y] [in hora quam diximus locorum,& dispositionum.] Deinde si post illud administretur collyrium, non erit malum: plerunque enim sanatur ophthalmia his rebus absque cura alia. Naturę verò lenitas est res, quę est necessaria, imò etiam necessarium ut solutione educatur humor dominãs sanguini post phlebotomiam. Et in vaporatione quidem nõ existit bonitas ante mundificationem, neque in balneo. Et quandoque fit illud causa attrahendi materiam plurimam, [z] [cooperientem] tunicas oculi. Et oportet, ut in principio non administrentur inspissatiua fortia,& quę sunt vehementer styptica: quoniam inspissant tunicas,& prohibent resolutionem,& magnificant dolorem,& proprie quum dolor fuerit fortis. Et ca etiam, quæ debiliter cõstringunt in principio, non sufficiunt ad prohibendam materiã,& nocent propter inspissationem tunicarum,& cõstringunt materiam in eis, quòd si aliquid horum contingeret, succurre cum vaporatione ex aqua calida semper, & solum collyrium album dissolutum in aqua meliloti est conueniens: fortius nanque illo cum repletione capitis quandoque est ei nociuum. Resolutiua uerò in principio ophthalmiæ vehementer deuita. Et plerunque est necessaria post ista styptica,& proprie quando eis narcotica sunt admista, distillatio aquæ zucchari, & aquæ mellis in oculo. Quod si prouenit ex istis commotio ægritudinis, infrigidabis eam, cum eo, in quo non sit inspissatio ad succurrendum ei. & oportet ut intendas [a] † [ ] ante hoc ad mundificationem lippitudinis cum facilitate, & non noceas oculo; in lippitudinis nanque mundificatione est doloris alleuiatio, & abstersio oculi: & medicinis adest possibilitas operandi. Et quã doque doloris vehementia, facit necessariam stupefacientium adhibitionem: sicut succi pomorum mandragoræ,& lactucę,& papaueris, & [b] [aliquantulę aquę sumach. expelle ergo illa, quantum potes.] quòd si aliquid eorum administras propter necessitatem: administra ipsum secundum cautelam. & si possibile est tibi vt sis contentus cum albumine oui conquassati cum aqua, in qua papauer sit decoctum: fac, & fortasse oportebit, vt ponas cum eo fœnugræcum; vt iuuet ad sedandum dolorem ex parte resolutionis, & resoluat etiam, & remoueat nocumentum stupefactionis. quod si materia est subtilis, & corrosiua, non est malum apud me vti opio,& stupefactiuis: ipsum nanque est sanans eam, & non succedit dolor: quamuis oporteat credere, quòd inquantum visui nocet, est malum. verum [c] † [ ] opio [d] † [ ] in doloribus a materia corrosiua prouenientibus [e] † [ ] non est malum apud me vti. Ipsum enim sanat celeriter. Et cura quidem mordicationis est ex conglutinatiuis,& infrigidatiuis,& subtiliatiuis. Et cura extensionis est cum mollificatione oculi, & resolutione per ea, quorum vnumquodque diximus in loco suo,& permutatione materiei. Quum autem ægritudo fit chronica, tunc est phlebotomia facienda ex lachrymalibus, & phlebotomandæ sunt ambæ arterię, quæ sunt post aures. Et oportet vt patiens ophthalmiam, & patientes rheumatismos ad oculos, deuitent, quemadmodum multoties diximus inunctionem capitis, & distillationem alicuius olei in aurem. Et penitus cura ophthalmię, est sicut cura reliquorum apostematum, ex repercussione primo, & resolutione secundo: veruntamen exigitur propter membrum ipsum superflua facilitas:& est, ut illud, quod repellit,& repercutit, & subtiliat, & quod resoluit,& abstergit, non sit laboriosi tactus, lædens sensum, faciens euenire asperitatem. Et illud quidem non completur, nisi sit stypticitas eius, qđ refrenat temperata, et mordicatio eius, quod resoluit, leuis, parua: imò est melius, ut sit in illo exsiccatio sine mordicatione, & ut violentia laboris eius frangatur per illud, quod eis admiscetur de eis, quæ sunt sicut albumen oui,& lac mulieris mulctum super confricationem collyrij, quo fit alcohol. Quum autem materia iam est euacuata, & dolor non est in summo laboris, administra collyrium nominatum vnius diei, commistum cum eo, quod sit sicut vitellus oui,& neque est longinquum, quin sanetur infirmus in die suo, & ingrediatur balneum in [f] [sequenti.] sitque illud, quod sufficit ad resoluendum residuum materiei sicut est collyrium de spica. Et quandoque hora facit necessarium, ut [g] [facias ipsum odorare de collyrio alistiptatan] in die primo rem modicam, & addas in die secundo de eo,& erit cum eo salus: quumque materia [h] [fit praua in ophthalmiam antecedente] ad dissoluendum, tunc forsitan est necessarium aliquid, quod sit simile succo cucumeris asinini.

c † B. vti.
d † B & stupefactiuis.
e † B. propter causam permanentem.
f B. sero.
g B. in ipso administres sief ex sief alipstithan.
h B inobediens fuerit in ophtalmia antiqua.

ANNOTATIONES.

1 *De ophthalmiæ curatione egit Gal. 4. de comp. med. per loca. & libello de oculis plenè, partic. 6. nec non lib. de remed. paratu facilib. Scripsit de eadem re Celsus elegantissimè lib. 6. & Paulus lib. 3. Vide & 13. meth. & Hippocratis libellum de uisu: præsertim uerò 6. aph. ubi breuissimis uerbis ophthalmiæ curationem docet. dolores oculorũ meri potione, aut balneo, aut fomento aut uenæ sectione, aut medicamento epoto solui scribens. Quam quidem sentẽtiam, etsi de oculorum doloribus non de ophthalmia, & ambiguo quodam sensu potius, quam aperte pronuntiauit, dum nec tempora explicuit, neque causas omnes, aut præsidia omnia recensuit (sunt enim præter hæc & abstinentia, & somnus; & uigiliæ, & alia multa quæ oculi inflammationem & dolorem curare queunt) de ipsa tamen ophthalmia intelligi etiamnum potest, cui coniunctus est dolor. et præcipuas curandi causas amplectitur: quibus si quis probè*

Cap. 2. cap. 2. & 6. cap. 10. cap. 6. cap. 22. cap. 22. Aphor. 31.

usus fuerit, paucis præterea præsidijs opus habuerit proponit autem ea sententia primo loco meri potionem & balneum. Hæc (ait Celsus) sicut in recentibus malis aliena sunt, quia illa concitare possunt & accendere, sic in ueteribus, quæ nullis alijs auxilijs cessarunt, admodum efficacia esse consueuerunt. Quare huius præsidij tempus, ubi releuatus est æger, & pituitæ cursus iam constitit, opportunum fuerit (si corpus tamen, ut Gal. ait, sine plethorica sit dispositione) ac si, ut author noster addit, crassus sanguis extiterit, qui morbum facit. Idem fere & de fomento intelligendum est, de quo Hipp. subinde meminit. Et si enim fomentum, id quod in oculis continetur, sui caliditate potest discutere; si tamen, uel humorum copia redundet, uel ij concitati adhuc sint, neque fluxus constiterit, quo pacto, quod iam fluxit, potest discutere, eodem & copiosiores in oculum humores ex uicinis attrahere partibus uim habet. At de uenæ sectione, & medicamento alia est ratio. hæc enim, sicuti principio si graues dolores sint, primo ipso die tentanda sunt, ita in parua inflammatione neutra desideratur. Cæterum inuestigatu hic dignum est, qua ratione meracioris uini potus ophthalmiæ conferat. An, quia crassiorem sanguinem attenuat, dissipatq́ue, ut & Galen. & Auicennas testantur? An quod somnum faciat, cuius gratia Celsus propinandum ipsum censet? Certè si mera cum uinum exsiccat attenuatque, ut Gal. non rarò & Hipp. testatum reliquerunt, siccitas uigilias parit, non somnum; non ergo meracum, sed dilutum potius uinum esset exhibendum. præsertim quum acribus rebus (acre autem meracum est uinum) acres humores concitentur. Sed licet meracum uinum copiosius haustum, uigilias pariat, non id tamen moderate sumptum facit. proptereaq́ue Celsus uinum scribit bibendum esse lene, subausterum, modice uetus, neque effusè, neque timidè, ut neque cruditas ex eo, & tamē somnus fiat, leniantúrq́ue intus latentia acria. Unde neque, id quod obijcitur, uinum omne acres humores auget, sed quod acre proptereaq́ue Celsus uinum lene propinat, non acre.

2 Et oportet ut ex toto &c. Oleum ab ocularibus medicamentis reijcit, est enim id oculis acre & mordax, ut Galenus, & lib. de opt. sect. ad Trasyb. & 2. simpl. med. at supra hic author de oculi perturbatione agens oculum fouet, spongia oleo rosaceo illita. id quod & Gal. lib. de simpl. med. 10. & Paul. lib. 3. Sed uerè non discrepant hi inter se. instillandum oleum non est intra oculum, quia mordicat, potest tamen palpebris ipsis extra admotum conferre non mediocriter, dum acrium humorum acrimoniam mitigat. quod idem præstant eiusdem olei uapores in ipsos oculos excepti, ut hic in superiori capite adnotabat.

Cap. 9. Cap. 5.

cap. de sero lactis.

cap. 22.

De cura ophthalmiæ calidæ, cholericæ, sanguineæ, erysipilæ. Cap. 10.

REgimen commune ophthalmię, cuius causa est materia cholerica, aut sanguinea, est phlebotomia & euacuatio. Nam si causa fuerit sanguis calidus cholericus, aut cholera sola, cōfert cum phlebotomia euacuatio ex decoctione myrobal. & quandoque ponitur in ipsa turbith. Quod si cum ea fuerit aliquantulum grossitiei, & scieueris quod materia sit imbibita in velaminibus cerebri; confortabis eam cum hiera picra, & fortasse sufficit in huiusmodi infusio aloes, & si illic fuerit caliditas, erit aqua, in qua ipse infundetur, aqua endiuię aut aqua pluuialis, [a] [aut illę ambæ. Et] oportet quidem, ut in initio fiat in ipsa emplastrum oculo ex infrigidatiuis, quę sunt expressiones, sicut expressio linguæ arietis, & expressio foliorum [b] [sali- cis] & mucillagines, & distillatio carum in ipso: deinde albumen oui cum lacte asinę, aut so lum. Deinde collyrium album, & reliqua colly ria, quæ rememorabimur in apocrusticis. Et ne que in eis finem consequaris, propter quem tu nicę inspissantur, & materiæ constringantur, & dolor fortior fiat. Quumq́ue repuleris mate riam per euacuationem, & attractionem, & a- pocrustica: tunc gradatim tendas ad maturati- ua, & sint in primis mista cum apocrusticis. Est ergo in primis conueniens eorum commi stio cum aliquo, quod sit sicut aqua ros. Et in generibus quidem lactis, est uirtus maturatio- nis. Et in mucillagine psyllij est cum repercus- sione maturatio quędam. Et mucillago semi- nis cydonij est vehementioris maturationis, quam ipsa. Et aqua fœnugræci bona matura- tioni, est sedatiua doloris, et est maturatiuorū dignior, ut ab ea incipiatur, et non est in ipsa attractio. Et si est necessariū ingrossare aliquid ex illo, fiat cum mucillaginibus; aut infrigida- re, fiat cum succis: & iam expertus est succus ar- boris, quę Græcè nominatur [c] [achatam, et Siriace asel] in principio ophthalmię calidę, et [d] [inflammationis] eius, et fuit conueniens cum proprietate forti. Et succi quidem isti, quandoque coagulantur, et reseruantur. Po- stea transi ab huiusmodi ad decoctionem me- liloti, in qua sit dissoluta sarcocolla alba, pro- prie nutrita cum lacte mulieris, et asinę. Quum que [e] [descendere] incipit, adde in administra- tione resoluentium, quod sit fortius, sicut sar- cocolla in aqua fœnugræci, et fœniculi, et va- poratio ex aqua, in qua decocta sint crocus, et myrrha. Et administra balneum, si scieueris, quod cerebrum sit mundum. Et da in potu post cibum per aliquas horas aliquid vini anti- qui, puri, in parua quantitate: nam balneum post ipsum in aqua calida, et uaporatio si fiat, e- rit illud iuuamen. Et administratio etiam colly riorum narratorum in antidotario ad [f] [descē sionem] ophthalmię, et finem eius. Quod si ma teria fuerit sanguinea, adhibebis uentosas post phlebotomiam, et assiduabis fricationem extre mitatum, et constrictionem earum plus quam in alijs, et administrabis in principio rei succos prędictos, deinde admiscebis ei medullā panis, postea infunde panē illum in rob, et permisce- bis in ipso; et fortasse oportebit ut permisceas cum illo parumper opij, si fortis fiat dolor. Qđ si materia fuerit cholerica: euacuabis post phle botomiam cum eo, quod educit choleram, et administrabis balneum ex aqua dulci. Et quan- doque conueniens erit effundere aquam frigi dam ei, super caput et oculum. Et quandoque lauatur facies ex aqua frigida, cui admiscetur parum aceti, et confert. Et oportet, ut in chole- rica sit maior audacia in administratione sty- pticorum in principio [g] [sine] superfluitate, et in administratione collyriorum stypticorū dis solutorum in succis. In erysipila autem: quæ est ex summa illius, oportet vt administrētur post euacuationem cum solutiuis, et clysteri, empla stra facta ex corticibus granatorum decoctis super prunas, et tritis cum rob, aut melle, et as- sidue fiat ei euaporatio cum spongia calida. et facere

a B. & in omnibus illis.

b B. alkal

facere emplastrum ex farina orobi,& frumenti decocta cum syrupo mellis,aut cum radice [h] [lilij] trita,cõfert ei.Et oportet ut assidue abluatur oculus [i] [†] & assidue infrigidetur,& humectetur. Sed sufficiẽtia in infrigidãtibus est ex eis,quę tardant,& hebetant,& quã do resoluitur ægritudo,& remanet [k] [caliditas,] fac emplastrum ex vitello oui assati, & cõtriti cum croco,& melle,& reliquis, quæ scripta sunt ad erysipilam in antidotario.

De cura ophthalmiæ frigidæ. *Cap.* 11.

IN ophthalmia frigida facta a materijs frigidis,oportet vt euacuetur humor frigidus. Et quandoque est necessarium iterare, siue sit potio,siue [a] [iniectio] siue gargarisatio,& ut sit initium curæ a repercussiuis,quæ non sunt infrigidantia ualde;sed sint illa,in quibus est subtiliatio [b] † [ ] sicut myrrha,& sarcocolla. Et si administraueris collyrium de spica cum aquis commensuratis,erit conueniens.Et si in tunicis pupillæ non fuerit nocumentum, facies † collyrium ex aqua,in qua bullita sint crocus,& † calcadis,& mel. Et oportet ut liniatur in principio frons ex calcadis,& propriè quũ uia materiei est per uelamen extrinsecum, & similiter non est malum, si abluat faciem ex aqua,in qua dissoluitur calcadis,& proprie quã do uia materię est ex uelamine extrinseco. Et si liniantur palpebræ in principio ex theriaca, & sulphure, & arsenico, est bonum. Et potus theriacę etiam confert. Et iam quidem experta sunt in hoc folia alkerua contrita,& commista cum [c] [anetho,] & folia maluæ decocta in uino. Nos uerò dicemus in antidotario troc.conuenientes ad liniendas palpebras. Et aqua quidem fœnugræci,& mucillago seminis lini est ex eis, quorum distillatio in oculũ patientis ophthalmiam frigidam,confert. Et post illud collyrium [d] † [ ] lenitiuum,& collyrium rubeum maius,& [e] [collyrium alraigene,] & sarcocolla dissoluta in succo foliorum capparis. Et emplastrum ex folijs capparis solum. Et confert omnibus istis regimen subtile,& administratio balnei, & uini puri albi.

De cura alguardengi. *Cap.* 22.

OPhthalmię uerò, quæ facta est guardenegi, cura est euacuatio,& phlebotomia, & uentosatio, & quandoque est tibi necessarium incidere arteriam. Quod si fuerit ophthalmia calida, & euacuaueris ex toto corpore,et ex uenis capitis, et uentosaueris, oportebit ut administres sicut collyrium album de repcussiuis, et sicut succus lenitiui frigidi. Emplastra uerò exteriora sũt,sicut crocus, et folia coriandri,et melilotũ cum uitello oui,et pane infuso in rob uuę. Et quandoque est necessarium,ut eis admisceatur de narcoticis aliquid. Et linimenta ẽt sint ex huiusmodi,et ex memithe,et lycio,et aloe.Et ex eis quidẽ, quę experta sunt ad eam,est uitellus oui cum adipe ursi, de quib.fiat sicut emplastrum.et superponãtur super oculum,& quum dolor fit fortis, infundatur in [a] [præputijs] vuę. Deinde conteratur cum vitello oui,& superponatur oculo.Quum autem dolor fit fortior,infundatur crocus cõ tritus cum lacte,& succo coriandri, & distilletur in oculum. Quidam uero diligunt in guardenegi,ut administrentur curæ extrinsecę; & sufficiat distillatio lactis tribus diebus in oculum, si dispositio illud tolerauerit. Et illi quidem,qui † collyria administrant, iam experti sunt in guardenegi [b] † [ ] ad dolorem ulceratum,ut fiat † collyrium, ex sarcocolla,& croco,& sief memithe,& opio. Qđ si fuerit guardenegi post ophthalmiam grossam purgabis cum hieris necessario,& administrabis mucillagines lenificantes factas [c] [ex] succo caulis,aut aqua decoctionis eius.Et quandoque erit tibi necessarium permiscere eas cum aqua solatri,& quandoque erit tibi necessarium, ut permisceas eas cum myrrha, & [d] [sarcocolla.

a B.coagulato.
† alcohol.
b B.& ad oẽm.
† alcohol.
c B.cum.
d B.croco.

De cura ophthalmiæ uentosæ. *Cap.* 13.

OPhthalmia autem uentosa curatur cũ embrochis, & uaporationibus, & balneis.Et uaporatio quidem ex milijs est iuuantior uaporationum,quæ fiunt ei.Quidam uero præsumptuosi quandoque audent administrare narcotica apud doloris uehementiam, & id ut sedetur in hora. Sed ipse excitatur post horam uehementius, quam prius fuit: propterea quod prohibet resolui uentositatem.

Sermo [a] *[uniuersalis] de medicinis ophthalmiæ usitatis.* *Cap.* 14.

COllyrium quidem album. Nam ipsum est conglutinatiuum,infrigidatiuum,sedatiuum doloris,rectificatiuum humoris mordicatiui.Quandoque admiscetur ei opium,& fit vehementius sedatiuum doloris,sed fortasse nocet uisui, & prolõgat ęgritudinem propter stupefactionem, & cruditatem,quam facit. Et ex eis,quæ procedunt suo cursu [b] [est troc. rosſ. & est maximi iuuamenti in inflammatione,& dolore,& est maior, & minor.] Et tu quidem inuenies in antidotario trochiscos, & collyria huius generis. Et inuenies in tabulis oculi medicinarum singularium repercussiua,sicut † lythargyrum, & dragacanthũ & lycium, & rosa, & antimonium [c] [safamsi] & acatia, & memithe, & sandalum,& gallæ,& lutum sigillatum, & reliqui succi,& gummi,& reliqua. Et de singularibus quidem, quæ maturãt materies grossas,sunt sicut myrrha,& crocus,& olibanum,& spica,& castoreum,& parum æris rubei [d] † [ ] & aloes proprie,& amomum, & cornu cerui adustum.Mensurare autem humorem cũ eo,quod est frigidius, & cum eo, quod est calidius, est illud, quod pertinet ad industriam artificialem in particularibus. Reliqua uero permista experta dicam in antidotario.Et ex repercussiuis expertis ad vehementiam doloris, & materiam grossam,est encaustrum [e] [& alesehensetij] cum melle puro,& aqua fænugræci ponatur in angulis lachrymalibus cum stylo. Sed de compositis,sunt,sicut collyrium [f] [istipticã] & ru-

a B.paucus, seu breuis.
b B. sunt trochisci rosarum sũt enim maximi iuuamẽti & sũt maiores & minores.
† merdasengi.
c B.alasheani.
d † B. adusti.
e B.seu tinctura nigra alasachase.
f B.astasithicã.

& rubeum lenitiuum,& collyrium de fœdenegi maius,& troch.de feminibus ex summa eorum sunt boni vltimè.

ANNOTATIONES.

Habes medicamentorum ocularium tum simplicium, tum compositorum siluam ex Gal.4.de comp,med. per loca.in libello de oculis par.5.in li.de remed. par. facilib.ex Celso li.6.& fusius li.7.Paulo li.3.& Alex.Tral.lib.2.

Cap.1.& 2. Cap.4.5.6. Cap.10. Cap.6. Cap.22.cap.16.

TRACTATVS II.

De residuis ęgritudinibus eius,quod de oculo apparet,& plurimum eius est de ęgritudinibus compositionis, & continuitatis.

De † uesicis. *Cap.* 1.

† phlyctenis.

CONtingunt in oculo vesicæ aquosæ in quibusdam corticibus corneę,quę sunt quatuor tunicæ.Et hęc quidem aquositas coarctatur inter duos cortices horum.iiij. Et eius quidem locus proculdubio diuersificatur; & qui est profundior eorum,est deterior, & diuersificatur secundum augmentum & diminutionē cum quantitate: & diuersificatur propter suū colorem,& essentiam suam: Et quandoque diuersificatur propter [a] [suauitatem suā,]& acuitatem suam,& corrosionem suam, & quæcunque earum est ad corticem primum,est [b] [mala] nigra, quoniam illa [c] † [ ] prohibet visum a comprehensione vuæ,& profunda prohibet a comprehensione ipsius,quoniam radius est remotior ad hoc vt ipsam faciat peruiam, quare videtur alba. Et plurima aquositas acuta est mala; quoniam lædit cum extensione, & corrosione simul: & [d] [omnis quidem,qua est copiosior,] est plus extensiua, & plus dilatans, & corrodens. Quæ autem ex ea opponitur foramini, nocet uisui, [e] † [ ] propriè, quum est corrosiua, & ulceratiua.

a B. dulcedinē suā, seu propter saporem eius insipidum.
b —— B.
c† B.non.
d B. quanto pl⁹ est profundior.
e † B.&.

ANNOTATIONES.

Hunc affectum Græci phlyctenas,& phlyctidas,latini uerò pustulas vocant.pro quo uide libellum de oculis par.4.ubi de affectibus corneæ membranæ agitur,ex quo multa hic mutuatur.Vide & Aetium li.2.serm.3.& Rasim.9.ad Almansorem.

Cap.10. cap.29.

De cura. *Cap.* 2.

CVra ipsius dum est parua, est cum medicinis exsiccatiuis,& cum eis, quę sunt sicut medicamen de luto comparato ad Samios, & est ut sumantur luti Samij torrefacti,vnc.iij.& tutię,vnc.j.& climiæ lauatæ,& antimonij abluti amborum ana.vnc. ij. & scoriæ æris ablutæ. vnc. [a] [iij.] opij.vnc.iij.gummi.vnc.iiij.terantur cum aqua pluuiali, & fiant ex eis collyria, & administrentur cum aqua fœnugræci: & quando [b] [multiplicatur,] curetur cum ferro.

a B. Vna litera. iiij.Alia litera j.
b B. Alia litera. magnificata fuerit.

ANNOTATIONES.

De huius curatione scripsit Paulus lib.4.sed uide & Celsum lib.6.

cap.10. Cap.6.

De [a] [exituris] oculi & corneæ. *Cap.* 3.

EXiturę [b] [oculi generantur secundum plurimum,ab humorib.acutis,adustis;& sunt septem species, quatuor a superficie corneę, quas Gal.nominauit ulcera: & accidit propter eas asperitas,prima earum est vlcus similis fumo existens super nigrum oculi expansa;occupans locum magnum: & nominatur [c] [alhasfue,] & fortasse nominatur [d] [chatemen.] Deinde est species altera: & est profundior: & est vehementius alba,& minoris quantitatis,& nominatur nubes: & fortasse nominatur etiam [e] [chatemen. [Et deinde est species tertia coronalis,& est super coronā nigredinis,quæ quādoque occupat de albo coniunctiuæ aliquid, & videtur quòd est super pupillam album, & quod est super coniunctiuam,rubeum.Et quarta nominatur adustiua,& nominatur etiam lanosa,& existit in eo, quod apparet de pupilla, acsi lana pauca esset super ipsum. Et tres sunt profundę,quarum una nominatur† anulum,& est ulcus submersam habens profunditatem,& est ulcus strictum,profundum,mundum.Et secunda nominatur [f] † [lilimie.s. ungula] & est minoris profunditatis, & latioris occupationis. Et tertia est vlcus,quod nominatur † alficume.s. & adustiuum,& est etiam vlcus sordidum, habēs crustas: in cuius mundificatione est timor:humiditas enim currit [g] [per] corrosionem panniculorum, & corrumpitur cum ea oculus. Vlcera uerò in oculo fiūt aut successione ophthalmiæ,aut successione † pustulæ propter percussionem, & multoties quidē est principium vlceris interius,& disrumpitur ad exteriora,& econuerso.

a B.ulc...
b B.ul...
c B.alha...
d B.che...
e B....
† Gr... fossu...
f B....
† ...
g B....
† ...

ANNOTATIONES.

Hic lapsum Auicennam putant,quòd septem oculi ulcerum species enumeret, quum tamen primam & secundā speciem non inter ulcera Gal.referat 2.de caus.symptom. sed corneæ humiditatem existimet,quòd.s. ueluti per fumum, uel nebulam cernere hoc affecti morbo uideantur. & tertia præterea ac quarta species ad eam ulcerum differentiam pertineat,quam profundam uocat. est enim tertia illa species,quam argemonem Paulus uocat, & hanc idem Paulus inter profunda ulcera reponit.Sed æmulatur author noster authorem libelli de oculis, quem certè Galenum putauit.Is enim par.4.de oculi ulcerib.agens septē corū species,ut hic,facit internas quatuor,& externas tres. quamuis & illic mendum sit (ut nos suspicamur) quòd, quas Auicennas externas uocat,ille internas.& contrà quas hic profundas,ille externas nuncupat:Quamobrem, quòd Galeni authoritate hic septem oculi ulcerum species recenseat,non est accusandus.Neque uerò,quod addunt, prima & secunda species humida est intemperies, de qua Gal.2.de sympt.caus.sed alius affectus est, cui coniuncta est asperitas (ut hic notat) quæ in altera uisus obscuritate humiditatem sequente,non est.De tertia uerò specie, fatemur quidem eam argemonem Pauli esse.sed internum ipsam esse ulcus non admittimus. Quod enim Paulus in ex-

exteriori pupillæ parte rubicundum esse ait, in interiori uerò candidum, per interiorem partem, non profunda intelligenda est, aut per exteriorem ipsa superficies, quin interiorem Paulus uocat, quæ totius superficiei est centrum, exteriorem uerò albæ finitimam, eiusdem superficiei circumferentiam. id quod & author noster ipsum planè emulatus. uocat & author libri finitionum med. & author introduct. centrum, oculi nigrum, circumferentiam uerò, album, ut et Auicennas. Fit ergo, ut non temere hic de his affectibus scripserit. Quòd uerò ut supra notauimus, hic quatuor externi ulceris, & tres interni species faciat, author uerò lib. de oculis contra. Hoc mendum in libello de oculis esse pro certo habemus. quum de botria. i. foßula & cęlomate & epicaumate dubium non sit, quin interna sint ulcera, ut Auicen. sentit, non externa.

De signis. Cap. 4.

Signa vlceris in eo, quod de oculo apparet sunt, quòd est punctum album, si est super pupillam, & rubeum, si est in coniunctiua, & est cum eo dolor vehemens, & pulsatio: & quando est sanies, quæ inuenitur in [a] [eo, quod] superponitur, alba, significat dolorem [b] [debilē] & pulsationem fortem. Si vero fuerit citrina, & fusca, aut subtilis, erit in illo leuior; & si fuerit rubea; tunc dolor erit leuior valde.

De cura ulceris. Cap. 5.

Qvum fuerit vlcus in oculo dextro, dormiat super sinistrum: & quando fuerit in sinistro: dormiat super dextrum, & oportet vt subtiliet regimen in primis. Quum ergo dis rumpitur vlcus; declinet regimen ad extremitates, & ad pullos, ut non debilitetur [a] † [ ] & non consolidetur vlcus; & multiplicentur superfluitates corporis eius; & oportet vt non repleatur, & non clamet nec sternutet, quantum possibile est; neque ingrediatur balneum, nisi post maturationem ægritudinis: si autem ingrediatur necessarium est ei, ut non prolonget moram. & intendat in mundificando caput, & stomachum cum euacuatiuis trahentibus ad inferiora. & similiter confert in eis ventosatio super crus plurimum, & phlebotomia saphenę, & assiduatio solutionis uentris, omnibus iiij. diebus, cū eo, quod educit superfluitatem acutam, subtilem ex decoctionibus, & infusionibus, & si fuerit hoc ophthalmia: curetur prius cū euacuatione prędicta in capitulo suo, & cum medicinis, [b] [& coniungatur inter] sedationem doloris, & consolidationem ulcerum cúm eis, quæ sunt sicut [c] [collyrium anesestigi, & alscusi & cerusa] & distillatio lactis mulieris in oculo. Et si fuerit hoc cursus, permisceatur ei illud, quod habet uirtutem prohibitiuam. Et ad summum canon electionis medicinarum in ipso est, quoniam oportet ut eligatur omne, quod exsiccat absque mordicatione. Et si calor fortis fiat, tunc administra çollyrium asedenigi lenitiuum. Et collyrium olibaninum est ualde iuuatiuum. Et de collyrijs qui dem iuuatiuis, est collyrium setalicum, & coemelluydion. Et si fuerit cursus, collyrium darmius & nis. Et si fuerit cursus cum acuitate: tunc damus collyrium [d] [febricium:] Et si fuerit sine acuitate, [e] † [ ] [f] collyrium, in quo ponitur myrrha, & spica [celtica.] Quòd si in vlceribus fuerit sordes: tunc çum syrupo de melle, aut cum aqua fęnu græci cum aliquo collyriorum prędictorum: aut cum mucillagine seminis lini; aut cum lacte mulieris. Et si fuerit corrosio uehemens, necessarium erit administrare darcametilon: & quando mundificatur vlcus, tende ad desiccatiua absque mordicatione: sicut collyrium de olibano, & sicut olibanum ipsum [g] [nesestigi,] & cerusa, & plumbum adustum ablutū, & collyrium album, & collyrium [h] [albebar] ꝓpriè. & similiter cinis ostraci ablutus cum albumine oui, aut cinis ostraci magni ablutus cum ęquali mensura sui de sedenegi. Descriptio collyrij luberis, & est forte. Recipe climiæ. x, & vij. aur. cerusæ ablutę unc. j. amyli, & opij, & dragacanthi omnium ana. aureos. ij. terantur, & fricentur cum aqua pluuiali, & confiscantur cum albumine oui. Aliud eiusdem nominis, & est forte. Recipe climiæ adustæ & cerusæ ablutæ. unc. viij. myrrhæ aur. vj. plumbi adusti abluti aur. j. lithargyri aurei. vj. plumbi adusti abluti, & talk amborum an. ʒ. iiij. dragacan. ʒ. viij. terantur cum aqua, & conficiantur cum albumine oui.

d B. sarianum i.
e † B. tunc administramus.
f B. nardi.
g B. alnesastegi.
h B. alabar.

De rupturis corneæ. Cap. 6.

Qvandoque fit [a] [a ruptura] præcedente, & quandoque fit a causa extrinseca, sicut percussione, aut casu disrumpente: tunc apparet uuea. Quod si illud, quod de ea apparet, est res modica, nominatur formicalis & almusaragi, & [b] [granatilis,] & illud est secundum magnitudinem, & paruitatem. Si autem est augmentatio illa, ita ut appareat in ea granū uuæ: nominatur uuea: & quæ est maior: nominatur vesicalis. Si autem egrediatur uuea ualde, ita ut separetur inter palpebras, & coopertura, nominatur claualis: & quando albificatur uuea, non est ei sanitas. Et scias, quòd quum cornea rumpitur in longitudine, non videtur albedo; sed uidetur scissura, & est quasi speculator iam sic elongatus. Et possibile quidem est, ut hoc declaretur modo manifestiore, & dicatur, ꝙ ruptura quandoque fit in omnibus partib. corneæ, & corticum eius, & est eminentia de substantia [c] [uueæ, & quandoque fit in quibusdā partibus corneæ, & est eminentia ex ea ipsa, et est apud corrosionem quorundam corticum eius, et assimilatur vesicis, sed differt a vesicis mollibus, et duris, quoniā propter vesicas molles, & duras fiunt in albedine oculi rubedo, & lachrymæ, et pulsatio, et [d] [frangitur] sub radio. Sed non est ita hoc. Eminentia uerò, quę fit propter fracturam cornec in omnibus suis corticibus. aut est cum apparitione totius uuę, aut cum quadam parte eius. Eius autem species sunt quatuor, parua, [e] [granatilis] et formicalis, quę quādo minoratur similatur vesicę molli, et vesicæ duræ, et separatur ab ea, quoniam est secundum colorem uuæ in nigredine, et [f] [uiriditate et colore medio inter eas.] Quòd si differat color eius a colore tunicæ uuæ, etiā

uesica

a B. ab ulcere. Alia litera ab ulcere penetrāte.
b B. aldebabi, seu aldenabi. i. muscalis.
c B. corueæ.
d B. deprimitur.
e B. muscalis.
f B. alzarcha. i. colore, cœlesti seu griseo uel glauco, & alshek. i. colore uario. i. colore medio inter colorem nigrū, & cęlestē, seu griseum.

vesica est. Et quandoque uerificatur per considerationem in re eius. si uidetur circundans in radice eius res alba sicut limbus, & illud quidē non est nisi extremitas rupturæ corneæ. & albificatur secundum consolidationem. Et secunda est illa, quam prędiximus, & nominauimus uueam. Et tertia est maior illa, & prohibet coopertura m, & dicitur vesicalis, & clauālis. Et quarta est quasi ipsa sit ex genere uesicalis, ueruntamen est chronica coniuncta cum eo, quod egreditur ex cornea, procedens ab ipso, & dicitur orbicularis, & est similis armillæ fusi coniunctæ cum fuso.

A N N O T A T I O N E S.

De oculi procidentia quam πρόπτωσιν uocant, pete lib. de oculis part. 4. & Paulum lib. 3. ex quibus hęc fere desumpta sunt. Vide & Celsum lib. 6.

Cap. 10. & 11. cap. 22. cap. 6.

De cura. *Cap. 7.*

QVum perseuerat in via generationis eius, cura, est cura vlcerum, & † pustularum, secundum quòd diximus, quòd indigent mundificatione corporis, qualiscunque sit ægritudo, euacuando per phlebotomiam, & solutionem. Et post euacuationem, administretur balneum ex aqua dulci, & propriè quando est in complexione acuitas, pręter quod moretur in aere balnei, nisi parum. Et neque etiam multiplicet submersionem capitis sui in aqua fontis, siue sit calida, siue sit frigida. Et neque administrentur olea super caput. Quædam enim illorum mittunt materiam ad oculum, propter resolutionem materiei inuentæ in cerebro; & attrahunt, quod non est in ipso; & a [exprimūt ipsum propter inspissationem pororum] resolutionis. Quum ergo non inuenit vacuum, currit ad extemitates cerebri. Et oportet quidē ut cibi sint boni chymi, tenperati, frigidi, humidi, & reliquum b [corpus] similiter. Et dum perseuerat in principio, oportet vt maturetur, & curetur cura vlcerum. Quum autem vlceratur, tunc administrentur in primis super ipsam emplastra styptica cum abstersiuis, sicut cydonia, & lentes decocta cum melle, & sicut c [aqua] granati, & oliuæ, & vitellus oui, & crocus & granatum muzū decoctum cum pauco aceto, & aqua acrestæ, & discoctum, donec fiat emplastrum: aut si tolerat, distilletur in oculum cū amylo, & similibus. Quum autem sit rupta, curetur cum cura rupturæ. Formicalis vero curetur cum prohibitiuis stypticis, & cum uaporationibus cum aceto, & aqua, & uino pontico, aut cum aqua, in qua bulliuit rosa, & fiat alcohol; & ex collyrijs stypticis. Et ex medicinis quidem iuuatiuis in ipsa, sunt succus foliorum oliuę, & succus uirgæ pastoris, Et ex medicinis singularibus stypticis sunt spica, & rosa, & plumbum adustum, & chimolea, & terra sigillata, & cerusa-Et ex alcohol, gallarum partes duæ: deinde antimonij partes. x. Et ex collyrijs collyrium hamir, & handimur, & beditum de isoles: & collyrium arabicum. Et ex eis, quæ sunt fortia, est collyrium berdene triseles. Et quum ex ęo

† bothor.

a B. Alia litera. quę dā eorū inspissant porositates.

b B. regimen.

c B. flos.

distillatur aliqui diligetur frons, & dormiat resupinus. Collyrium forte ad illud cinis fuso-rij, in quo purgatur ęs, & crocus, & amylum, & dragacāthum conficiantur cum albumine oui gallinæ nati ea die, & quandoque ponitur in ea lapis iameni. Collyrium bonum, & est collyrium berdemē conferens speciebus bothor. Recipe antimonij adusti abluti. iiij. aur. ceruſę, plumbi adusti abluti vj. aur. lycij Indi xvj. aur. spicæ. viij. aur. polij. ij. aur. climiæ adustæ ablutæ aur. viij. acatiæ citrinæ. xx. aur. castorei aur. vij. tantundem aloes, gummi arabici. xx. aur. terantur cum aqua pluuiali, & fiant collyria. & scias quòd necessarium est tibi quando incipit ulcus in eminentia, ut facias adhærere oculo ligaturam, quæ sustentetur, & resupinatio. Illi vero, quę est clauālis, non est cura. Et quidam propter pulchritudinem delinquūt, & abscindūt eminentiam d [ex musaraget:] sed rectius est ut non moueatur, & fortasse ei effundetur materia, & permutabitur ab oculum alterūm.

A N N O T A T I O N E S.

Vide libellum de oculis par. 6. Paulum lib. 3. & 6. de curatione staphylomatis, quæ procidentiæ species est. Vide & Celsum loco sæpius iam citato, & præterea li. 7.

De bothor in oculo. *Cap. 8.*

QVod est autem super corneam, tendit ad albedinem: & quod est super coniunctiuam, est tendens ad rubedinem.

De cura. *Cap. 9.*

PHlebotomia & distillatio sanguinis in oculum secundum quòd dicemus in capitulo altarfati, & vaporatio oculi cum lana infusa in albumine oui conquassati cum a [aceto] & oleo ros. & distillatio lactis, in quo ponitur semen almaru, & b [collyrium aluber; & collyrium aluber, & collyrium dinacon.]

De sanie a [in siphac.] *Cap. 10.*

HAec sanies continetur sub cornea, aut in profundo, aut in propinquo, & similatur locus corneæ, ungulę, & quando corroditur cum ea pars, nominatur b [calcataren.]

De cura. *Cap. ūı.*

DIxit Paulus, curatur cum eis, quę sunt sicut syrupus de melle, & succus fœnugræci, & collyrium de olibano, aut aperiatur cum meliloto, & mucillagine seminis lini, & raphano humido decocto, si nō prohibeat ophthalmia. Et mundificetur cum eis, quæ sunt sicut collyrium de myrrha, & fumus terræ. Et si non fuerit ulcus, administra hoc collyrium. Calcadis, croci amborum an. vnc. j. myrrhæ drach. j. & s. & mellis lib. j. Et etiam medicamen magnetis factum ad vngulam. Et etiam medicamē de luto samio, prædicto in capitulo de uesicis.

De

ANNOTATIONES.

Affectum hunc ὑπόπυον Græci vocant, suppurationem dicas. quum, ubi pus albescit, ὄνυχα etiam nuncupant. i. vnguem, propterea quòd vnguem colore referat, quamuis hæc vox & πτερύγιον ipsum significet. Pulchre huius naturã et curationem describit Paulus, a quo præsertim hic desumpsit. lib. 3. Vide & Gal. 5. de comp. med. per loc.

De cancro in oculo. Cap. 12.

PLurimum accidit in tunica cornea [a] † [ ] dolor vehemens, & extensio in venis oculi, & punctura fortis, qua lęditur tempus, & proprie quum mouetur habens ipsum, & rubedo in tunicis oculi, & soda, & casus appetitus cibi, & læditur ab omni, in quo est caliditas. Et est ex eis, in quorum salute non est spes: quamuis sit spes in sedatione eius, & non facit dolorem cancer in aliquo membrorum, qui sit sicut dolor eius, quum accidit in oculo. Et administratio quidem medicinarum calidarum est ex eis, quæ lędunt patientem ipsum, & augent dolorem intolerabilem.

De cura. Cap. 13.

SI non fuerit excusatio curæ eius, tunc sit intentio sedatio doloris, & mundificetur corpus, & pars capitis ab humore [a] [conturbato] & nutriatur cibis boni chymi triticeis, in quibus non est calefactio, & potus lactis confert ei. Et oportet quidem, vt administretur in ipso albumen oui cum meliloto, & aliquid de croco, & collyrium album, & omne collyrium factũ ex eis, quæ sunt sicut amylum, & cerusa, & gummi, & opium. Et omnia, in quibus ponuntur reliqua lenientia, & stupefacientia, & collyrium samurdum, & collyrium meburium. Et cerotũ factum ex vitello oui, & oleo ros.

ANNOTATIONES,

De huius quoque affectus signis & curatione scripsit Paulus lib. 3. vbi de carbunculo & carcinomate agit: ex quo hic mutuatur. Pete & Aetium lib. 1. serm. 3.

De † garab, & apostematibus lachrymalium. Cap. 14.

QVandoque egreditur in lachrymalib. angulis oculi, exitura, & quandoque est dura, quæ tactu mouetur, & non rumpitur, & est de genere glandularum. Et plurimum [a] [malitiæ] eius est, quod uidetur eminentia in lachrymalibus, & [b] [inuenitur cum expressione, & dolet eius expressio,] & multiplicatur cũ ea ophthalmia. Et quandoque est exitura bothoralis faciens collectionem, & disrumpitur, & quãdo rumpitur, facit fistulam secũdum plurimũ. Et ambæ communicant in hoc, quòd vnaquęque earum mouetur sub tactu, & submergitur cũ [c] [expressione, & augmentatur] quũ dimittitur, & quãdoq; est substãtia eius bothor, & eius [d] [augmẽtũ] in profundo, quare eius eminentia exterius non apparet: verum ipsam significat pruritus, & quandoque manus inuenit eam apud compressionem ultimam. Et garab quidẽ, est fistula adueniens in angulis oculi domesticis. Et plurimum quidem eius succedit exituræ, & bothor apparentibus in loco. Deinde rumpitur, & fit fistula, & exitura illa antequam rumpatur, nominatur [e] [kakilus.] Et quoniam illud membrum est subtile substantiæ, uidetur ab interiori eius usque ad ipsius exterius, sicut [f] [pannus, quem] inuenis a latere ossis nasi, & a latere eius, quod apparet de oculo. Quum ergo rũpitur [g] [dimittit longitudinem, & remanet famosa difficilis coniunctionis] quoniam mẽbrum est humidum, & cum humiditate sua mouetur semper, & propter hoc fit fistula. Et eius quidẽ ruptura quandoque est ad exteriora, & quandoque ad interiora [h] [ ] & quandoque est ruptura eius ad ambo latera simul. Et multoties fit eius ruptura ad nasum, & currit ad ipsum. Et quandoque consequitur malitia sanici eius os, & corrumpit ipsum, & denigrat, & corrumpit cartilagines palpebræ; & implet oculum sanie, quæ egreditur cum compressione.

[e] B. akilus.

[f] B. concauitas quam.

[g] B. descẽdit penetrando, & fit difficilis consolidationis.

[h] † B. dextri, aut sinistri.

De cura. Cap. 15.

ALgarab est ægritudo chronica, & quæ est ex ea leuior, est illa, quæ est recens. Nam, quæ recens est, curatur cum medicinis facilibus, quas dicemus. Chronicæ verò cura est in ea cauteriũ, quod narrabimus, aut quod stat loco eius, sicut diebardich. Incipiatur ergo, & fricetur fistula panno, deinde fiat licinium cũ diebardich, & impleatur. Quidã autem existimauerunt, ꝙ quando mundificatur ab ea caro mortua, deinde submergatur cotum cũ aqua siliquarum Nabati, & intromittatur in ipsa, cõfert vehementer. Et siquis vult administrare medicinam absq; cauterio: tunc melius est, vt exprimatur donec egrediatur, qđ est in ipsa, deinde abluatur cũ vino styptico distillato ĩ ipsa, & si fuerit parũ, & non egreditur, dimittatur vsque ad duos dies, aut tres ligata, donec aggregetur aliquid quantitatẽ habẽs, deinde exprimatur, post lauetur: deinde distilletur in eam collyriũ algarab, quod Mahomet filius Zachariæ sibi comparat, & proprie, quod ex eo dissolutũ est in aqua gallarũ. Et melior quidem distillatio est distillatio, quæ fit post distillationem interueniente hora inter oẽs duas distillationes. Et de meliore quidem regimine eius, est vt mẽsuretur eius profunditas contẽta: deinde inuoluatur radius cotto submerso ĩ medicinis, & ponatur in ipsa; siue sit medicina currens, siue puluis. Et oportet quãdo administratur medicamen, vt stringatur cum panno, & adhibeatur quies. Et de collyrijs quidem expertis est, vt sumantur arsenici rubei & atramenti, & cãtharidarum, & calcis, & salis ammoniaci, & aluminis partes ęquales, & aggregentur, & terantur cũ urina pueri, & siccentur, & administrentur sicca. Quandoque verò confert, in principio sui, & ante eruptionẽ, ut super ponatur ei atramentũ, & ponatur super ipsam ammoniacum, & merubegi, & similiter nux rãcida, & oẽ quòd est fortis resolutionis. Et quãdoque terũtur folia rutæ domesticæ cum aqua cineris, & ponũtur super kakilus antequam cõsequatur os, & post cõsecutionem eius consolidat ipsũ, & rectificat carnem. Sed mordicant in

principio, quum ponuntur, deinde non mordicant. Et quando fit garab, scias quòd canon est in ipso ut mundificetur in primis, deinde curetur, & ex eis, quæ mundificant ipsam, est vt sumatur lanugo arundinis inuenta in interiore parte eius, & propriè propinqua radici eius, quæ quãdam habet grossitudinem, & submergatur in melle, & adhibeatur algarab, & mundificabit ipsum, Deinde lauetur locus cum spongia infusa in aqua mellis, & quandoque [a] [sequitur illud semper, scilicet] lanugo arũdinis sicca sola sine medicina alia [b] [exsiccante] & sufficit. Et ex expertis quidem est siesmemithe, & crocus cũ aqua altaraxacõ, & sine cessatione pmutetur. Et ex eis est, ut terãtur limaciæ cũ ostracis suis, & permisceantur eis myrrha, & aloes, & administrentur. Et ex eis, quę conferunt in [c] [ægritudine] cum est adhuc pauca, & non est aggregata, & quandoque confert in ea quum est vlcus. Et ex eis est [d] [guadai] adustum, & crocus & taraxacon siccum cum aqua [e] [sumac solatri.] Et ex mirabilibus in ipsa, sunt folia rutę cum aqua granatorum superposita ei. Et de proprietatę eius est, quod prohibet remanere vestigium fedum. Et oportet vt non cures de mordicatione eius. Et ex eis quidem, quę rũpunt exituram est emplastrum, ex pane cum semine maru, & olibano cum lacte muliebri, aut crocus cum aqua erucę, aut myrrha cum tertia sui de gummi arabico confecta cum felle uaccino, & annectatur super ipsam, & non moueatur donec sanet eã. Et ex medicinis algarab est vt fiat licinium ex flore ęris congelato cum [f] [bdellio] & ammoniaco. Et existimauerunt Indi, quòd mes masticatum sanat eam. Et existimauerunt quidam eorum quòd myrrha sola sanat eam, quando super ipsam ponitur, & ex pulueribus expertis in ipsa, est vt sumatur venarum pars vna, & ammeos duæ tertiæ partis unius, & terantur puluerizando, & puluerizentur in ipsa. Et etiam medicamen compositum ex limatura ęris & alumine, & sale ammoniaco & confert ei sanans. Et ex medicinis ultimis, est ut sumantur atramenti, & aloes, & sarcocollę, & corticis [g] [radicis] thuris contriti, & memithe partes æquales, & terantur, & cribellentur, & ponantur in lachrymali, & aloes solummodo cum corticibus thuris etiam, & considera reliquas medicinas dictas ĩ antidotario, & proprie medicamen acutum uiride, & considera medicinas tabularum medicinarum singularium. Quum autem consequitur os, & nõ iuuatur medicinis, tunc necesse est ipsam scindere, & detegere a suo ĩteriore, & assumere carnem mortuam, si fuerit, donec perueniatur ad os, & eius quidem regimen post illud, est secundum tres modos, si os est sanum, fricetur nigredo si apparet in ipsa, & [h] [soluatur aliquid ex] medicinis consolidatiuis, & superponatur, & ligetur, & dimittatur diu. Et si res fuerit maior ista, tunc necessarium est cauterium. Et quã do necessarium est, vt in osse corrupto fiat foramen [i] [†] & intendatur cum hoc, vt fiat cauterium quàm profund ius potest in infimo concauitatis, non declinando ad nasum, neque ad oculum: [k] [& eleuetur coniunctiua]ad latus nasi in profundo, ita ut quum perforatur locus vno foramine, aut foraminibus paruis tribus, & penetret, & currat sanguis ad partem oris & nasi, fiat tunc cauterium vltimum cum [l] [fiducia, vt] non perueniat ad partem oculi, imò oportet, vt teneatur oculus vltime; deinde cauterizetur; & puluerizentur in ipso medicinæ, & ligetur cum panno. Et quandoque excusat cauterium a foramine, & fit sufficientia in ipso quantum possibile, est. Et medicamen quidem [m] [alresium] est ex medicinis bonis in illo capitulo. Et oportet quando fit cauterium, ut puluerizetur in ipso medicamẽ, & ponatur super ipsum oculũ spõgia infusa aqua infrigidata, aut massa subtili in frigidata niue, & quotiescunque [n] [vult calefieri, roretur ea.]

a B. post illud apponitur.

b—B.

c B. principio ægritudinis.
d B. vdha.
e B. infusiõis sumach, quę stetit sub sole.

f B. olibano.

g—B.

h B. impleatur.

i † B. penetrãs.
k B. ne remoueatur, uel ne extrahatur coniunctiua, imo declinando.

ANNOTATIONES.

Aegilopem intelligit, quæ abscessus est inter maiorem oculi angulum & nares, & si negligitur, usque ad os in fistulam dehiscit. vocaturque priusquam abscessus in ulcus erumpat, anchilops. Gal. de hoc, et eius curatione 5. de com. med. per loca agit. ex quo Paulus lib. 3. & author noster in hunc locum transtulit. Vide Trallianum li. 2. & Rasim 2. Cont. tr. 3. nec non Celsum lib. 7.

De additione carnis lachrymalium & diminutione eius. *Cap. 16.*

QVandoque magnificatur caro hęc adeo, vt prohibeat visum. Et quandoque minuitur valde a [& occultatur] adeo vt non prohibeat lachrymas, & plurimũ eius contingit ab errore medici in incidendo vngulam. Additio verò curatur medicinis incisionis, & non fiat radicitus, & perueniant lachrymæ. Diminutio autem perueniens ex incisione, curam nõ habet Quod si fuerit ex parte alia, quandoque possibile erit ut curetur medicinis generatiuis carnis, in quibus sunt stypticitas, & exsiccatio, sicut medicinæ factæ ex aloe, & memithe, & croco cum vino. Et medicinę factę ex aloe, & b [uesigi] cum vino, & aloes solum, quando puluerizatur super lachrymalia, confert, & vinum ipsum confert, & propriè quando decoquitur in ipso illud, quod habet virtutem constrictiuam.

ANNOTATIONES.

Ubi ex vlcere caro in angulis, iuxta nares supercreuerit, ἐγκάνθιδα Græci uocant. malum est, ait author introductorij, nautis ac piscatoribus peculiare, quod interdum ex tuberculo interno, & vngue non accurate exciso gigni solet. Huius contrarium est ῥύας, quum angulus maior de cesserit, vel ex latente causa quadam, uel ex praua curatione, uel quouis alio modo, ita ut angulus lachrymas continere amplius non possit, sed dimittat, Horum quoque curationem docet Paulus libro 3. ex quo hic transtulit. & Celsus co lib. 7.

De albugine oculi. *Cap. 17.*

SCias, quòd albugo in oculo alia est subtilis proueniens in superficie apparente, & nominatur nebula, & alia est grossa, & nominatur albugo absolute.

De cura. Cap. 18.

EIus quidem, quæ subti lis est ex ea in corporibus eueniens teneris oportet ut assiduetur uaporatio cum aquis calidis, & balneis in aqua calida. Deinde administretur a [fricatio] b [ ] semper. Et quandoque confert ei succus, florum papaueris rufi, & succus centaureę minoris; Et iterum uenarum pars una, & āmeos duæ tertię partis vnius, fiat ex eis puluis. Et fortius eo est, ut sumātur sarcocolla, zuccarū tabarzet, spuma maris, aristol. & † nitrum, fiant cum eis alcohol. Et ex eis quæ conferunt, sunt alcohol c [astumecton, & alcohol alubar forte, & astaticon, & targamatican,] In chronica uerò grossa, & frigida in corporibus grossis, oportet ut administretur lenificatio albuginis cum vaporationibus, & lenificationib. & balneationibus prædictis, & sint collyria prædicta quibus fit alcohol, dissoluta in aqua acori, aut in aqua salis gemmæ fricati, & fiant cum eis alcohol in balneo, & si non profecerint balnea, administretur alcohol cū alkitram cum ęre vsto, ex quibus fiat collyrium. Et etiam collyrium de cornibus cerui. Et etiam alcohol ex stercore lacerti solo, aūt cum masacumia, aut ære adusto, aut cum sale gemma torrefacto. Et fortius isto est stercus hyrūdinum cū d [sisamis de] melle & stercus e [semebras.] fiat alcohol ex eis mane & sero. Et ex eis quidem; quæ sunt f [temperata] est † absinthium adustum cum cancro marino & climia aur. j . Et quum albugo est profunda administra g [memithe, & alsegi, & myrrhā] & stercus lacerti æqualiter, & medicamen magnetis dictum in capitulo de ungula. Et quādoque administrantur tincturę tingentes albuginem, de quib. est vt sumatur h [caducorum] rosę granatorum paruorum, & acaciæ, & calcadis & gūmi omnium an. unc. j. antimonii, gallarum, amborum an. drac. iii. dissoluantur cum aqua, & si nō inuenitur rosa granati: sumatur cortex eius, aut caput eius, aut panniculus i [ ] subalbidus, qui est inter grana eius. Et iterum gallarū, & acacię amborum. drac. ii. calcadis. drac i. fiat ex eis tinctura. Et ex tincturis est alcohol huius plumbi adusti abluti croci, gummi omnium an aur. ii. cineris furni, fusionis ęris abluti cum aqua pluuiali aur. ii. scoriæ ęris ablutæ aur. s. fiat ex eis alcohol. Aliud bonum in ultimo., colcotar, gallarum viridium, amborum an. aur. iiij. resoluatur cum aqua, & administretur multis uicibus. Aliud gallarum, acaciæ amborum ā. partem. i. calcanthi partem. s. terantur cum aqua k [sachai canehemen,]

ANNOTATIONES.

Communis hic affectus corneæ & adnatæ tunicæ est. Huius hic duas species facit, tenuem & crassam: ac tenuem nebulam, crassam uerò absolutè albuginem uocat, æmulatus & hac in re Paulum, qui de cicatricibus & albuginib. uerba faciens, quæ per summa oculi sunt, ab aliquibus nubeculas, altius uerò delitescentes λευκώματα. *i. albugines uocari ait. Agit de hoc & eius curatione Paulus lib. 3. Vide & Celsum lib. 6. & Gal. 4. de comp. med. per loc. & de medic. fac. parab. ad Sol. Vide & Rasim 9. ad Almans. & quum de ulceribus oculorum agit, & in cap. de albugine.*

De sebel. Cap. 19.

SEbel est panniculus accidens oculo, ex inflatione uenarum eius apparentium in superficie coniunctiuæ, & corneæ, & texitur quiddam in eo, quod est inter eas, sicut fumus. Et eius quidem causa est repletio illarum uenarum, aut a materiis currentibus ad eum per uiam panniculi exterioris, uel per viam panniculi intrinseci, propter repletionem capitis, & debilitatem oculi, Quandoque verò accidunt ex sebel pruritus, & lachrymæ, & panniculus, & nocumentum ex lumine solis, & lumine candelę, & debilitatur uisus ex ea, quoniam impedit & infert ei ęstuationem. Et nocet ei omne, quod ei superponitur a [Plurimum] uerò accidit oculo patienti sebel, ut fiat minor, & minoretur corpus pupillæ eius. Et sebel quidem est ex ęgritudinibus, quæ hęreditantur, & permutantur de uno ad alium.

a B. Et quandoque.

ANNOTATIONES.

Referri hunc affectum ad pterygium nonnulli putant, quum Paulus lib. 6. de pterygio albicante & tenuiori meminerit. sed quòd hic author statim de pterygio uerba faciens, de tenuiori itidem ungula mentionem faciat, ostendit aliud esse, de quo hic loquitur. Credimus nos idem hoc esse malum de quo & Rasis 9. ad Almans. cap. de scabie & sebel oculi. quum ait super album & nigrum oculorum similitudinem panniculi ex uenis rubris & grossis contexti apparere. Quare, quum Auicennas sebel ait esse panniculū; intelligendum id non uerè panniculum hoc esse, sed uideri. De hoc Græci, ne uerbum quidem, nisi hic pannus fortasse sit, de quo author lib. de oculis part. 6.

cap. 18.

cap. 10.

De signis. Cap. 20.

SIgna sebel, cuius principium est uelamen exterius, sunt ea, quæ multoties diximus de exuberatione uenarum exteriorum, & rubedine faciei, & pulsatione vehementi in temporibus, & in uenis corneæ. & signa alterius sunt, q̃ sūt contraria istis in eo, quod declarabitur tibi in canone.

De cura. Cap. 21.

OPortet ut abhorreat cum ea omnia, quæ abhorret habens fluxum ad oculum, quæ sunt ea, quæ diximus in primis, & non iterabimus ea nunc: & vt vtatur de euacuatiuis, & mundificatiuis eis, quæ diximus, & ut uitet olea: & emplastra super caput. Et caputpurgia abhorrent quidam ipsa in ea etiam: sed ego non uideo malum in vsū eorum, quum caput est mundum. Et Gal. quidem concessit, vt in potu vinum daretur, & fieret ut post ipsum dormiret, cum esset mundus, & non esset materia in corpore, & capite eius: & uidetur quòd hoc sit cōueniens in sebel leui. In ea verò, quæ fortis est, non est a [exceptio a collectione;] & melior quidem b] collectio] etiam, ut penetrent fila multa sub uenis: et quum adunata sunt, trahantur ad superiora, ut eleuetur sebel, deinde c [colligatur, cum nuchradhi,] acuti capitis ad incidendum, ne remaneat aliquid, de-

a B. excusatio ab incisione.
b B. incisio.
c B. incidatur cū machara d. i. cū forfice.

deinde administretur regimen prohibens adhærentiam dictam in capitulo de vngula. Et quando dolet oculus, d [ex preparatione collectionis,] non abscindatur ab eo vitellus oui: illud enim sanat ipsum. Et post illud administretur collyrium rubeum, & viride, vt resoluatur residuum sebel; & mundificetur oculus. Et melior quidem horarum ad e [collectionem] eius sunt ver & autumnus: verum sit post mundificationem, & euacuationem, quoniam, quũ f [est] ante euacuationem, dolor declinare facit superfluitates ad oculum. Medicinę verò cõferentes ad sebel, non conferunt nisi recenti secundum plurimum. Ex eis verò, quæ experta sunt. est ut sumatur cortex oui recentis sicut cadit a gallina, & ferueat in aceto. x. diebus: deinde coletur, & exsiccetur in umbra, & teratur, & fiat cum eo alcohol. Et ex eis quidem, quæ sunt experta, est alcohol oculi cum cinere, cui ad iũcta est marchasita. Et ex eis, quæ experta sunt, est alcohol oculi cum vrina, in qua dimittitur limatura ęris Cypri die una. Et ex cõpositis g [collyrium astaticon, & rubeum lenitiuum] & rubeum acutum, & viride, & h [tarchimiticon & collyrium rusatigi] & medicamen magnetis prędictum; omnia illa sunt in antidotario', & collyrium de alumine, & balaustijs, & quando i [compar est sebel scabies] expertum est collyrium sumach solum, & quando ponitur in ipso parum gummi arabici, & sarcocollæ, & fit ex eo alcohol: abscindit enim sebel, & remouet scabiem.

d B. propter incisionem.

e B. incisionem,

f B. fit.

g B. sic est asthiratichan, & rubeum lene.

h B tharchamarichen, & sic tusachtegi.

i B. semel associatur cum scabie.

De vngula. *Cap. 22.*

Est additio coniunctiuę, a [&] velaminis cõtinentis oculum, incipiens secũdum plurimum a lachrymali, & currens semper super coniunctiuam. Et quandoque tegit corneam, & inuadit eam, ita quòd cooperit foramen. Et eius quidem quædam est, quę est durior, & quędam est, quę est lenior. Et quandoque est citrini coloris, & quandoque est rubei coloris, & quandoque est fusci coloris, & est vngula cuius vicinitas cum coniunctiua est vicinitas adherẽtiæ, quę velociter denudatur qualibet suspẽsione, & est alia, cuius vicinitas est vicinitas vnitionis, & indiget excoriatione.

a B. aut.

De cura. *Cap. 23.*

Melior cura eius est denudatio cum ferro, & propter eius, quę est lenis: durę vero denudatio, quando non est facilis: perducit ad nocumentum. Et oportet vt eleuetur cum vncinis. suspensio enim eius incisionem facilem efficit. Quòd si prohibeatur, excorietur cum capillo, aut serico penetrante sub ea cum acu, aut radice pennę subtilis, & illud quidem non est necessarium nisi ĩ vno loco, aut duobus. Quòd si non sufficit, necessaria est excoriatio subtilis cum ferro non acuto. Et oportet, vt eradicetur quantum possibile est, pręter quod accidat carni lachrymalis, & accidat lachrymis cursus, & color quidem distinguit inter ambas. Et cũ abscideris vngulam, distillabis in oculum cyminum masticatum cum sale: deinde sub ueniens mordicationi eius cum uitello oui, & oleo ros. & viol. Et quando non administras distillationem cymini masticati cum sale, adhęret coniũctiua palpebræ. Et propter hoc oportet, vt moueat ęger oculum etiã omni hora. Deinde post tres dies administrentur collyria acuta, vt residuum extirpetur. Administratio vero medicinarum a † [ ] in ipsa, est res, quæ non multum valet in vngula, quę est grossa: & cum hoc ipsæ non euacuantur a nocumento pupillę acuitate sua: necessarium enim est vt ipsę sint vehementis abstersionis, commistæ cum putrefactiuis. Et ex collyrijs quidem expertis, est collyrium amuticon, & coltami, & collyrium Cęsaris, & basilicon acutum, & ruseminum, & diuaricon, & omnia ista scripta sunt in antidotario. Et ad eam quidem expertum est, vt sumãtur ęris vsti, & calcadis, & fel hirci partes æquales, & fiat ex eis collyrium. Et ut sumatur calcadis, & salis gemmę amborum ana. pars j. gummi medietas partis, fiat collyrium cum vino; aut æs vstum, & b [calcadis] & cortices radicis capparis, & sal ammoniacus, & fel hirci, aut vaccę, cum melle, aut mel solum cũ felle caprino. Aut magnetis, & floris æris, & magrę, & ammoniaci omnium ana partes ij. & croci pars. j. & unicuique unc. illius admisceatur cotila. j. mellis. Et etiam ex calcantho, & sale ammoniaco fiat alcohol: est enim mirabile. Et ex eis, quę ad vngulam sunt experta, & est propinquum impressioni denudationis: est vt sumatur testa catinorum, & fricetur ab ea linimentum, & conteratur multum, & post illud commisceatur cum oleo de seminibus cucurbitæ, & conteratur simul: deinde mittatur radius in cute, & accipiatur cũ eo medicamẽ, & fricetur cũ ipso ungula assidue oĩ die multoties, subtiliat enim eam, & recedit cũ ea. Et oportet quidem, vt inclinetur ante medicinarum administrationem super vaporem aquę calidæ tandiu, donec calefiat oculus, et rubificetur facies; aut ingrediatur balneum. Quandoque verò confert in vngula leui, vt teratur thus, et infundatur in aqua calida tandiu, donec super ipsum vna hora pertranseat, et coletur, et fiat cum ipso alcohol.

a † B. [...]rum.

b B. [...]

ANNOTATIONES.

Vnguis morbus est in numero, vt Galenus lib. de diff. morb. Pro eius notitia & curatione, vide Paulum lib. 3. & 6. Aetium lib. 2. serm. 3. Celsum lib. 7. & authorem lib. de oculis part. 6. Fecit & de hac re proprium cap. Rasis 9. ad Almans.

De altarfati. *Cap. 24.*

Est punctum sanguinis recentis rubei, aut antiqui mortui, a [aut subrubei,] aut nigri currentis a quibusdam venis ruptis in oculo propter percussionem, verbi gratia, aut causa alia, propter quam rumpũtur venæ ex repletione, et apostematibus, ita vt rumpãtur in ipsa, & ex sũma earum sunt clamor, et motus laboriosus, et quandoque est ex feruore sanguinis in venis, & quãdoque prouenit a b [casu percussiuo, fractura,] quę est in c [ruptura] subtilis in pupilla, & coniunctiua, est salubrior.

De

De cura. Cap. 25.

DIstilletur super ipsum sanguis columbæ; aut turturis, aut[a] [alsagachit,aut algurasen,] & propriè de sub penna. Quod si fuerit in principio,permisceatur ei aliquid de repercussiuis, sicut est lutum dictum chimolea, & lutũ dictum armenum. In fine vero eius commisceatur cum resolutiuis usque ad arsenicum cum luto sigillato. Et quandoque curatur cum lacte 10 muliebri cum thure,& aqua salis,& proprie, in qua dissoluta sunt sal gemma, & sal ammoniacus,& proprie quando ponitur in ipsa illud cũ thure, & distillatur ex eo in oculum, & collyrium diuaricon confert ei valde, & medicamẽ factum[b] [ex lapide lazuli] & piperis,& sarcocollæ partibus æqualibus, & arsenici quantum omnia,& quãdoque admiscetur ei sal gemma, & fit ex eis collyrium. Et quandoque fit ei emplastrum de foris cum kali usto cum vino, aut cum aceto. Et similiter ex stercore columbino 20 cum aceto,aut vino. Aut fit emplastrum ex passis enucleatis solum cum aceto, & reliqua, quæ dicta sunt adhibeantur, & proprie cum fuerit apostema. Et similiter caseus recens,& parum per salitus, & cortices raphani, & melilotum cum sanguine draconis,& radice lilij & croco, & lentibus cum oleo ros.& vitello oui. Et reclinatio fiat super aquã, in qua decocta sunt hyssopũ,& origanũ, & vaporetur ex ea sola,aut cũ 30 aceto,in quo decoquuntur cinis aut mẽta, aut infusione olibani cum aloe,aut cum aqua croci syluestris,aut infusione croci,aut decoctione chamæmillæ & meliloti, aut succo eorum: aut decoctione foliorum caulis,& fiat emplastrum ex folijs caulis decoctis, & contritis. Forti uero & antiquo: aut fiat emplastrum ex sinapi contrito commisto cum duplo sui de carne ficus, aut arsenico fricato cum lacte: aut fiat ei emplastrum ex cinere decocto in vino,aut ammeos, & hyssopo cum lacte vaccino. Quod si cum tar 40 phati acciderit ruptura in coniunctiua,mastice tur ciminum & sal,& distilletur saliua in ipso. Et folia[c] [salicis] conferunt ei ualde, quando ex eis fit emplastrum.

ANNOTATIONES.

Hyposphagma,quod & hæmalopan, & author lib. de oculis, seu illius potius interpres,petiam uocat,affectus est, 50 *quo. ut Celsus ait,oculi sanguine suffusi sunt. De hoc pete Gal.4.de comp.med.per loc. Paulum lib.3. Celsum lib. 6. Authorem lib.de oculis part.4.& 6. Vide & Rasim 9. ad Almans.cap.de atarphati.*

De lachrymis. Cap. 26.

HAec ægritudo est, vt sint oculi semper humidi humiditate aquosa. Et quandoque 60 currunt lachrymę. Et earum quidem aliæ sunt natiuæ,aliæ accidentales. Et de accidentalibus sunt,quæ sunt inseparabiles in sanitate, & sunt aliæ sequentes ægritudinem;quæ remouentur, si remoueatur ęgritudo, sicut fit in febribus. Causa autem in accidentalibus,est debilitas retentiuæ,aut digestiuæ decoquentis,aut diminutio lachrymalis in natura,aut propter administrationem medicinę acutę, aut successione incisionis ungulę. Et principium quidem illius: humiditatis est cerebrum,& cursus eius ad oculum in vna duarum uiarum prędictarum multoties. Quæ autem natiuæ sunt,aut propter eradicationem incisionis lachrymalis,non sanantur. Et cursus quidem lachrymarum,qui fit in febribus,& in ægritudinibus acutis,& est sine causa,est propter nocumentum cerebri, & aposte- 10 ma cerebri. Et quandoque accidunt in febribus uigilatiuis,quę sunt ex febribus ephimeris, aut febribus putridis sãguineis,& quandoque multiplicatur cursus lachrymarum in[a] [frigore.] Et istæ omnes,quæ sunt de genere earum, quæ accidunt velociter remouentur sequentes ęgritudinem[b] † [ ] si remouetur,remoueatur cum ea[c] † [ ]

a B. Alia litera. extensione.

b † B. quæ.

c † B. etiam.

De cura. Cap. 27.

CAnon in cura earum est administratio medicinarum ęqualis stypticitatis. Earum vero, quæ factę sunt successione incisionis vngulę,aut corrosione eius per medicinam, cura est puluis citrinus,& troch.de croco,& collyrium de aloe,& collyrium de croco cum bengi, & vt fiat alcohol super lachrymale ipsum cum thure,aut fumo eius proprie, & cum aloe & memithe; & croco. Quod si iam finita fuerit, & ad fi- 30 nem peruenerit, non nascetur vnquam. Illa autem,quę facta est non ab incisione vngulæ,cum tutia,& cum alcohol de tutijs, & propriè sicut cum alcohol de tutia prædicto in capitulo de albugine,& omnibus collyrijs viscosis, sicut est collyrium album de sarcocolla, & collyrium[a] [astaticon] & reliqua, quæ dicta sunt in antidotario. Et ex eis,quæ experta sunt ĩ eis,est medicamen factum ex aqua granatorum acetosorũ cum medicinis. Et illius quidem confectio est, 40 vt decoquatur li.j.ex eo vsque ad medietatem: deinde ponantur in ipso aloes scotrensis,& lycij,&[b] [feluzaharagi,& croci, & sief memithe omnium an.aur.ij.& musci, ij. danich. & maneat sub sole.xl.dieb.in vase vitreo clauso. Et ex eis,quæ experta sunt in ipsis, est ingredi balneũ in ieiunio,& morari in ipso,at distillare acetũ, et aquam in oculum multoties. Illæ verò,quæ sunt natiuę,recipiunt curam difficiliter.

a B.astasthicã.

b B.felizheragi.

ANNOTATIONES.

Epiphoram hoc mali genus uocare uidentur Græci. Celsus tenuis pituitæ cursum. Plinius delacrymationes. De hoc,& eius curatione egit Paulus lib. 3. sed fusius. Celsus cum lib. 6. quum de ophthalmia loquitur,tum lib.7. Rasis quoque 9. ad Almans. de eodem scripsit. Unum author hic notat,in quo repugnare sibi ipsi uidetur. Ait lachrymas, quæ natiuæ sunt,non curari: id quod & Cels.lib.7. At quũ de huius curatione statim agit,difficile curari ait, quasi curationem admittant,sed difficilem. Existimarim,in pueru lis hoc uitium,tametsi ab ortu inuaserit,curationem recipere. at ubi per ætatem est confirmatum, remedijs non parere. vtrunque ergo innuit Auic. hoc quidem in priori cap. id verò,quum de curatione agit.

Cap.22. Cap.7. Cap.7.

De ſtraboſitate, *Cap.* 28.

QVandoque fit ſtraboſitas propter mollificationem quorundam lacertorum mouentium illud, quod apparet de oculo, & declinat ab aſpectu illius partis ad partem ei oppoſitam. Et quãdoque fit a ſpaſmo alicuius eorum, & declinat oculus ad partem eius. Et qualitercunque ſit, quandoque fit ab humiditate, & quãdoque fit a ſiccitate, ſicut accidit in febribus acutis. Et illa quidem, in qua ſpaſmus lacerti eſt cauſa, non fit niſi a ſpaſmo lacerti motiui; ſpaſmus. n. eius eſt, qui facit euenire in oculo ſtraboſitatem, & nocumentum: ſpaſmus aut lacerti retinentis in radice non facit apparere nocumentum: imò confert ualde. Et multoties quidẽ accidit ſtraboſitas poſt quaſdam ægritudines cerebri, ſicut epilepſiam, & karabitum, & [a] [vertiginem, & ſimiles iſtis. Et accidit poſt] aduſtionem; & ſiccitatem, aut repletionẽ. Et ſcias, quòd remotio oculi ad ſuperiora, aut ad inferiora, eſt illud, quod facit videre rem unam duas res: ſed ad duo latera, non infert uiſui nocumẽtum de quo ſit curandum.

a B. ſcotomiã, & ſimilia ꝑpter

De cura, *Cap.* 29.

[a] [INfans uero] nõ ſanatur niſi in diſpoſitione infantię valde humidæ. quandoque n. ſperatur ut ſanetur, & proprie quum eſt recẽs. In hoc enim oportet, ut æquetur cuna, & ponatur candela in parte oppoſita ſtraboſitati, ut laboret ſemper aſpectus ad eam. Et ſimiliter oportet, ut ligetur filum rubeum cum re [b] [rubea oppoſitum] parti ſtraboſitatis, aut ſuſpendatur aliquid rubeum apud tempus oppoſitum, aut aurem, & totum illud fiat ita, vt eius aſpectus ipſũ conſequatur, & uideat illud cum paruo labore Quandoque enim confert ille labor in ęquando oculum. Et [c] [emiſſio ſanguinis] eſt ex eis, quę faciunt aſpectum rectum. Illi autem, quibus accidit illud poſtquam magni ſunt, & ſenes, & eſt cauſa eius mollificatio, aut ſpaſmus humidus, oportet ut utantur mundificatione cum euacuantibus, quæ diximus cum hieris magnis; & ſimilibus eis & ſubtiliatione regiminis, & adminiſtratione balnei; & reſolutione. Et de medicinis quidem iuuantibus in ſtraboſitate, eſt ut fiat eis capurpurgium cum ſucco foliorum oliuæ. Quòd ſi fuerit eius euentus a ſpaſmo ex ſiccitate, tunc oportebit uti embrochis humectatiuis. Et quando non affuerit febris; ſumat in potu lac aſininum cum oleis valde humectatiuis, penitus oportet ut humectetur eorũ regimẽ. Et oportet, ut diſtilletur in oculum ſanguis turturis, & ut fiat emplaſtrum ex albumine oui & oleo roſ. & pauco uino, & ligetur, & fiat illud diebus pluribus.

a B. Straboſitas uero illa quę eſt a generatione.

b B quæ oppoſitur.

c B. Alia litera. mittere ſeu applicare aſpectũ, ſeu intuitionẽ.

ANNOTATIONES.

Oculi ςράβισμος *non reſolutionem ſolum, ſed & conuulſionem muſculorum oculos mouentium ſequitur, morbus eſt in ſitu, & iiſdem cauſis ſuccedit, quibus paralyſis & conuulſio. & ſimili propterea curandi ſunt ratione, qui hoc affectu correpti ſunt. particularem tamen eius curationem lege ex libello de oculis part. 4. & Paulo lib. 3. ubi de oculi reſolutione agit. ſcribit & Celſus lib. 6. de oculi reſolutione. ſed hæc (quæ. ſ. totius oculi eſt) eo authore curationẽ ſuſcipit.*

cap. 14. cap. 22. cap. 6.

De exitu oculi. *Cap.* 30.

INterdum accidit egreſſio, aut propter uehementiã inflationis oculi aut propter grauitatem, & repletionem ſuam, aut propter uehemẽtiam coarctationis eius ad exteriora, aut propter uehementem mollificationẽ ſuſpenſionis ſuæ, & lacertorum ſeruantium ſuſpẽſionẽ eius prædictam. Et illa quidem, quæ accidit propter vehemẽtiam inflationis oculi, & repletionem eius, [a] † [ ] aut eſt a materia plurima in ipſo oculo [b] [inflatiua,] aut humoroſa humida, & quandoque eſt repletio propria in ipſo. Et quãdoque eſt cum communitate cerebri, & corporis, ſicut, quod accidit apud retẽtionem menſtruorum. Et illa quidem quæ eſt propter uehementem coarctationem eius ad exteriora [c] [non eſt niſi] apud pręfocationem: & ſicut fit quum ſoda eſt uehemens: et ſicut fit apud uomitum et clamorem, et mulieribus poſt partum uehementem, et tenaſmon. et quandoque eſt cum hoc ex materia declinante ad oculum etiam, quum non eſt mundi partus: et quando que eſt ex corruptione [d] [commiſtionis] fœtus, aut morte eius, aut putrefactione eius. Facta autem propter mollificationem lacerti eſt, quoniam lacertus continens neruũ cõcauum, quum mollificatur, non ſuſtinet oculum, ſed declinat ad exteriora. et egreſſio quandoque eſt ex mollificatione lacerti tantum, & nõ deſtruitur uiſus: et quandoque eſt cum [e] [actione] eius, et deſtruitur uiſus, et quãdoque egrediuntur ambo oculi in eis, quæ ſunt ſicut præfocationes, et apoſtemata uelaminum cerebri, & in peripneumonia: et eſt cauſa in illo coarctatio, et quandoque eſt cauſa in illo repletio etiã et multoties fit illud cum ſanguineitate [f] [impediente,] et faciente apoſtema in cornea.

De ſignis. *Cap.* 31.

QVum eſt ex materia plurima aggregata in pupilla, tunc illic eſt cum egreſſione magnitudo, & quum eſt ex coarctatione, quandoque eſt illic magnitudo, ſi adiuuat eam materia, & quandoque non eſt magnitudo, & in ambabus diſpoſitionibus ſentitur extenſio, expulſa retro a poſteriorib. & cognoſcitur eius cauſa. Cum illa autem, quę eſt propter mollificationem lacerti, non magnificatur pupilla; neque ſentitur tenſio uehemens ab interiorib. & eſt pupilla cum hoc æſtuans.

De cura. *Cap.* 32.

EGreſſioni uerò leui ſufficit uitta repellens ad interiora, & ſomnus ſecundũ reſupinationem, & exſiccare cibum, & paruitas motus, & aſſiduatio clauſionis. Quod ſi medicinarum indigeat adiutorio, adhibeatur collyrium de ſumach. Quæ uerò fortis eſt ex ea, tũc ſi illic eſt materia, indiget mundificatione eius a corpore,

re,& capite,cum eo, quod scis ex solutiuis, & phlebotomia,& ventosis super [a] [ambo tempora & collyrijs] acutis. Et penitus quidem solutio ventris est ex rebus magis iuuātibus species eius:& similiter positio ventosarum super[b] [collum: & oportet vt assiduetur vaporatio [c] [in principio] cum lana infusa in aceto,& embrochetur facies cum frigida aqua,[d] † [ ] & propriè,in qua decocta sunt styptica sicut cortices granatorum,& sentices,& sicut papauer, & endiuia,& virga pastoris. Quod si non fuerit a repletione,confert hoc regimen in omni hora. Et si fuerit illic repletio;oportebit vt resoluatur in principio materia cum rebus cognitis. Et si fuerit a mollificatione,tūc oportebit administres hieras magnas, & gargarismata,& odoramenta,& suffumigationes cognitas, & post illa administra styptica [e] [fortitudinem facientia.] Illa vero,quæ est apud partum,si est a paucitate cursus sanguinis parientium, aut corruptione fœtus: prouoca menstrua, & extrahe fœtum. Et si est a coarctatione tantum, tunc adhibe styptica. Et ex medicinis quidem conferentibus in egressione,& eminentia,est ut fiat emplastrum ex farina fabarum cum rosis, & thure, & albumine oui: & etiam nuclei dactylorum adusti cum spica sunt boni eminentiæ & egressioni.

ANNOTATIONES.

Hunc affectum ἐκπιεσμὸν Paulus appellat li. 3. ubi eius curationem scribit, ex quo author noster uidetur hæc desumpsisse. meminit & author de oculis part. 6.

De profunditate oculi,& eius paruitate. *Cap. 33.*

Illud est in febribus,& propriè in uigilatiuis, & successione euacuationum,& insomnietatis,& [a] [angustię,] & tristitię. Et in illa quidem, quę est uigilatiua,est oculus somniferus,grauis, difficilis motus in palpebris,& non in pupilla: & in angustia est quieta pupilla. Quidam autem dixerunt, quòd accidit quibusdam hominibus diuersitas duorum laterum faciei in frigore vehementi,& calore vehementi. Accidit ergo oculo,qui est in parte frigida, profundatio, & paruitas.

ANNOTATIONES.

Oculos hoc malo apprehensos Celsus imminutos li. 6. uocat. uidetur Paulus phthisim & atrophiam nuncupare lib. 3. ubi & eius curationem scribit. sed pulchre & huius curationem tradit Celsus loco citato. uidetur tamen Paulo aduersari. hic enim oculos medicamento, quod rarefaciat, & acriore oblinit: at Celsus, quum hunc affectum ex acri pituitæ cursu in lippitudine aut ictu male curato, aut continuatis fletibus gigni existimet, acria interdicit & medicamenta, & linimenta, quod lachrymas moueant: id certè, quod & affectum augere potest. Adde, quòd si atrophia hæc est, aut tabitudo: non possunt acria non uehementer lædere, dum ex siccatum oculum magis etiam desiccant. Sanè Paulus nobis non satisfacit, si acriori medicamento vtendū ait. sed (quod nos suspicamur) non acriori, at subacri fortaße medicamento uti licet: non quidem ꝙ acria absolutè medicamenta oculo conueniant, uerum ut ijs, leuibus tamen, oculo admotis, irritato leniter oculo, spirituum & humorum atque alimenti simul copia paulo maior trahatur: ita enim & in partib. reliquis, quæ atrophia laborant, fricationibus, & acrib. medicamentis, & uerberatione utimur, ut sanguinis copiam aduocemus. Tutius tamen Celsi consilium sequi existimamus.

De [a] [*uiriditate*] *oculi.* *Cap. 34.*

[b] [Viriditas] autem accidit, aut propter causam,quę est in tunicis,aut propter causam,quæ est in humoribus. Et causa quidem in humiditatibus est:quoniam si fuerit glacialis in ipso plurimæ quantitatis,& albugineus clarus, & situs eius propinquus ad exteriora, & æqualis quantitatis [c] [&] paucus; erit oculus [d] [uarius uiridis: & propriè si non fuerit ex tunica prohibitio. Et si in humiditatibus fuerit conturbatio,& glacialis fuerit paruus,& albugineus plurimus, obtenebratio fiet,sicut est obtenebratio aquę profundæ. Et si fuerit glacialis profundus,erit oculus niger. Causa autem in tunicis,est uuea. Nam si ipsa vuea fuerit nigra,erit oculus eius causa niger. Et si fuerit [e] [viridis,] fiet oculus [f] [uiridis.] Et vuea quidem fit [g] [uiridis,] aut priuatione digestionis,sicut planta: nam in principio quum nascitur,non est apparentis tincturę,imò declinat ad albedinē,deinde ipsa cum digestione fit uirdis; & ꝑ hāc causam,sunt oculi infantium [h] [uirides,] & uarij;& huius quidem [i] [uarietas] fit secundū humiditatem ultimam, aut propter resolutionē humiditatis,quam sequitur tinctura,quum est digesta ualde,sicut plāta, quum resoluitur eius humiditas,incipit albificari. Et hæc quidem [k] [uiriditas] est a siccitate dominante. Et infirmorum quidem oculi; & senum, varij fiunt propter hanc causam;quoniam in senib. multiplicatur humiditas extranea,& resoluitur innata. Aut erit illic color eueniens in creatione,non propterea quòd ipse adueniat vuæ, quum non prius fuerit. Et fit quandoque propter claritatē humiditatis,ex qua creata est. Et quandoque fit propter vnum duorum, quādo accidit in principio creaturæ,& scitur illud bonitate uisus,& malitia eius. Et [l] [uiriditas] quidem alia est naturalis,& alia est accidentalis. Varietas autē prouenit ex aggregatione causarum nigredinis, & causarum [m] [uiriditatis] & componitur ex eis inter nigredinem,& [n] [uiriditatem,] quę est uarietas. Et si esset varietas [o] [primitiua] secūdum quòd existimauit Empedocles,esset oculus [p] [viridis] lęsus propter suum defectum ab [q] [aqueitate,] quæ est instrumentum uisus. Quidam aūt nigri minorantur a [r] [uiridib. in uisu, quum uiriditas] non est proper nocumentum in ipsis. Et causa in hoc est, quoniam nigredo,quæ est [s] [causa albuginei] prohibet penetrationem formarum colorum cum [t] [declaratione] propterea quia contraria est peruietati, & [u] [illud sicut illud,quod est] propter conturbationem humiditatis;& similiter,si fuerit causa propter multitudinem humiditatis. Nam si est multitudo,ēt non [x] [respondet motui palpitationis] & egressioni ad anteriora [y] [ita quod inde] sit curādum. Et si oculus fuerit [z] [uiridis] propter paruitatē humoris albuginei, erit magis uidēs

a B. glaucedine
b B. glaucedo.
c B. aut.
d B. glauc[us] causa eorum.
e B. glauca.
f B. glaucus.
g B. glauca.
h B. glauci.
i B. glaucedo.
k B. glaucedo.
l B. glaucedo.
m B. glaucedinis.
n B. glaucedinē
o B. Alia litera. ꝑꝑ igneitatem.
p B. glaucus.
q B. alia litera. igneitate.
r B. glaucis in uisu quādo glaucedo.
s B. ꝑꝑ multā albugineitatē.
t B. manifestatione.
u B. sicut illa quæ est.
x B. obedit ad modū uehemētis intuitionis.
y B. egressione de qua.
z B. glaucus.

in nocte,& in tenebris,quam in die propter illud quod accidit de motu luminis materię paruæ:& impedit a declaratione: huius.n.motus deficit a declaratione rerum, sicut deficit in declaratione eius,quod est in tenebris post lumē. Niger uerò causa humiditatis uisus in nocte est minor, propterea quòd illud indiget palpitatione, et motione materiei ad exteriora. Et materia plurima est a [grauior] quam pauca. Niger autem propter tunicam aggregat uisum 10 uehementer.

a B.rebellis.

De cura. Cap. 35.

IAm expertum est † collyrium ex iusquiamo albo,si decoquatur in aqua,donec fiat sicut mel,& fiat inde † collyrium. Aut sumatur antimonij a [Saphani]ponde.ij.ʒ. margaritarum, muschi,camphoræ,omnium an.pondus danich.fumi lampadis olei b [aut oliuarum, croci 20 amborum an.]. ʒ.j.aggregentur omnia terēdo, & administrentur.Et crocus ipse,& oleum eius est ex eis,quæ denigrant pupillam:similiter succus solatri:aut sumatur succi tribulorum pondus.ʒ.ij.& gallarum adustarum pondus.ʒ.j.olei de nucleis oliuarum denigratarum super arborem,& olei sisami non,c [ ] excorticati amborum an.pondus ʒ.j.decoquatur lento igne,donec nigrescant, & fiat inde † collyrium.Et ex eis,quę sunt experta,est ut aduratur 30 auellana,& permisceatur cum oleo,& ungatur uertex infantis d [uiridis.] Et etiam ut immittatur radius in coloquintida humida,& fiat inde alcohol, ita quòd dicitur ꝙ illud denigrat pupillam catti.Et similiter cortices auellanę contriti.Aut sumatur acaciæ pars. j. gallarum sexta pars, aggregetur illud cum aqua florum papaueris rufi,& succo ipsius,& fiat ex eo distillatio. Et similiter succus † iusquiami albi, & succus 40 corticis granatorum.

† alcohol,ex bēgi sicco.
† alcohol.
a B.asfahani.
b B.de oliuis, aut olei sambacini.drach.j.croci.
c B.Alia litera adusti.
† alcohol.
d B habētis oculos claucos.
† bengi.

TRACTATVS III.

De dispositionibus palpebrarum,et quę comitantur eas.

De pediculis in palpebris. Cap. 1.

MAteria pediculorum est putrida, quam expulit natura ad partem cutis. Et uirtus 50 preparatiua generationis eorum, est caliditas non naturalis.Et ille,cui plurimū accidit illud, est ille,qui est plurimæ uarietatis in cibis suis, & parui exercitij, & immundus, & neque utitur balneo.

De cura. Cap. 2.

INcipe a mundificatione corporis, & capitis, 60 & partis oculi cum eo,quod sciuisti: & proprie cum gargarismate facto ex aceto & sinapi: & administretur ablutio oculi,& embrochatio ipsius ex aqua maris, & aquis salsis, & sulphureis, & liniantur pili palpebrę ex medicamine facto ex alumine, & medietate ipsius de a [† sapa.] Et quandoque additur ei aloes,& † nitrū, amborum an.partes.5.Et melius quidem est,ut sit illud,quo conficitur, acetum squilliticum Sed b [almembuzegi] cum † nitro est medicamen bonum.

a B.miubegi.
† membuzegi.
† baurach.

ANNOTATIONES.

Vitium hoc est,quod φθειρίασιν Græci uocant,non palpebris dumtaxat,sed capiti,inguinibus præsertim, & toti corpori eueniens. Sanè corporis nostri excrementa quæ ex postrema in solidis partibus concoctione deciduntur, partim insensili partim sensili perspiratione,ueluti per sudores excerni solent.hæc,si in cutis profundo retineantur,neque expurgentur, quocunque id casu acciderit,seu ex obstipante frigore,seu ex sordibus,seu ex medicamento,seu ex humorum crassitudine,putrescere necesse est.putrida uero iam facta,si acria sint,quandoque exulcerant,quandoque pruritum solum faciunt: si non acria, at cum calore tamen & crassitudine extiterint, tunc uel tumores uarios gignunt, uel pediculorum materiam suggerunt, gignunturq; hi tanta nonnunquam ob redundantem humorē copia,ut hoc uitio obijsse compertum sit Alcmanem poetam & Pherecydem Syrum,ut testatur Arist.5.de hist.anim. Quū uero horum subiectum putrida materia sit:efficiens eorundē causa non naturalis est caliditas,putredo nanque corruptio est in unoquoque humido naturalis caliditatis ab alieno calore.4.meteor. Quare legendus est authoris huius contextus negatiue potius,quam affirmatiuè, ut antiqui ferè codices legunt,quum de huius morbi causis agens ait. [Et uirtus præparatiua generationis eorum est caliditas naturalis.] neque.n.naturalis est caliditas uerè,sed aduentitia. Sed ambiget quispiam,si putrefactio corruptio est, aut uia in corruptionem,ut habetur 4.meteor.& propterea cōtraria est generationi,quod 4.ibidem philosophus affirmat. Quomodo ex putredine gigni animalia possunt? Satisfacit huic quæstioni Arist.3.de gener.anim.illud que fatetur, nihil gigni putrescens, sed cōcoctū nēpe ex materia putrida quidquid inutile est,detrahitur;& ex eo quod utile est, fit generatio quare,etsi putrefactio eius corruptio est:quod putrescit: generatio tamen est alterius pro ea materiei portione,quæ utilis est.nihil enim (ut ibidem Arist. ait) ex toto putridum efficitur:sed quantum inutile est,a natura uel etiam ab arte detrahitur. De hoc uerò affectu & eius curatione uide quæ Gal.1.de comp.med.per loca,quę Paulus lib.3.& Celsus lib.6.scribit elegantissimè.

De silac,& est græce a [*anusenie.*] Cap. 3.

SIlac quidem est grossities in palpebris, proueniens a materia grossa b [malæ dispositio 50 nis,nitrosa, propter quam rubeæ fiūt palpebrę, & cadunt pili c †] & adducit ulceratio] & nem partium,in quib.fixi sunt pili d † sequitur eam corruptio oculi: & plurimum accidit successione ophthalmię. Et de ipsa quidē alia est recens,et alia est antiqua mala.

De cura. Cap. 4.

IN recenti quidem cōfert facere emplastrum 60 ex lentibus decoctis cum aqua ros. et facere emplastrum de portulaca, et endiuia cum oleo ros et albumine oui; et administretur totum illud nocte,et ingrediatur balneum post ipsam. Aut sumantur lentes excorticatæ,et sumach,et pulpa granatorum,et rosæ, et conficiatur illud totum cum alrob in nocte, et balneetur mane, et as-

&assiduatio balnei est ex rebus magis conferentibus ei. In antiqua verò & chronica, oportet ut crura ventosentur, & phlebotomentur venæ frontis, & administretur assiduatio balnei. Ex medicamentis autem, quæ ponenda sunt in ea est, vt sumatur æris vsti medietas. drac. j. dragan-thi, drac. iij. piperis, croci an. drach. j. terãtur cũ vino pontico, donec fiant sicut mel subtile, & administrentur in exterioribus palpebræ. In ea autem, quæ fit successione ophthalmiæ, est ex-pertum collyrium secundum hunc modum a [draganti, atramenti] & croci, & spicæ omnium ana. pars. j. sumantur, de † lapide hæmatite, x. partes, fiant collyria, & fricentur ex eis palpebræ.

ANNOTATIONES.

Πτίλωσιν intelligit, de qua Gal. 4. de cõp. med. per loca. & Paulus lib. 3.

De gessa palpebrarum. *Cap. 5.*

Est vt accidat palpebris difficultas motus ad claudendum, quum sunt apertæ, & ad aperiendum, quum sunt clausæ, cum dolore, & rubedine, sine humiditate secundum plurimum, & consequitur eas plurimum, ut non obediãt ad aperiendum cum excitatione apud somnum. Et plurimum quidem ipsius nõ est sine frustis lippitudinis separatis duræ siccæ, & neque est cum ea cursus, nisi per accidens, quoniam est ex siccitate, aut humore uiscoso declinante ad siccitatem valde: sed quandoque est dolor, & rubedo. Illa verò, quæ fit a [a fricatione] sine materia fluente ad ipsam, nominatur siccitas oculi, & multoties est illic complexio calida, & materia plurima grossa indigens euacuatione.

De cura. *Cap. 6.*

Oportet, ut assiduet vaporationem oculi cũ spongia infusa in aqua tepida, & assidue vtatur balneo cum aqua dulci æquali, & ponat super oculum apud somnum albumẽ conquassatum cum oleo ros. & assidue faciat a [sudare] caput cum humectatiuis, & oleis, & embrochis & caputpurgijs humectantibus cum oleo viol: & nenupharino, & reliquis. Et si significauerint dispositiones, quòd cum siccitate sit materia cholerica, solues cum volubili, quoniam in ipsa est proprietas. Et si existimatur quòd illic sit materia grossa, exsiccata, indigens resolutione, resoluatur cum mucillagine fœnugręci, & mucillagine seminis lini acceptis cum lacte. Istæ enim ambę quando ponuntur super oculum, auferũt algessa, & euacuãt humorem. Et ex eis, quę ad eam experta sunt, sunt adeps gallinæ, & mucillago seminis lini, & cera, & oleum ros. ponatur illud desup semp. Et in b [palpebris] administretur qđ attrahit lachrymas, sicut collyriũ † Arsastratis: plurimum .n. confert in materia li chronica administratio alcohol prouocantium lachrymas. Ipsa enim resoluunt materiã, grossam, & faciunt eam currere, & attrahunt ex humoribus subtilibus illud, quod lenit eam, & resoluunt ipsum sua resolutione.

ANNOTATIONES.

De scleropthalmia & xerophthalmia agit, quæ genera sunt duræ et aridæ lippitudinis, vt Celsus ait lib. 6. quẽ tu uide. Vide & Paulum lib. 3. ex quo hæc uidentur descripta. Cap. 6. Cap. 22.

De grossitudine palpebrarum. *Cap. 7.*

Aegritudo est sequens scabiem, & quandoque faciunt ipsam possidere linimẽta frigida super a [oculum] & eius cura est † collyrium factum ex lapide lazuli, & lapide armeno, & ex nucleis dactylorum adustis, & spicis duabus, & administratio balnei assidua, & alienatio uini; quandoque uerò fricatur plurimum cum radio, et collyrio rubeo leni: sed fricatio cum zuccaro quandoque excitat & attrahit.

a B. palpebram. † alcohol.

ANNOATTIONES.

De hoc uitio, Græci ne uerbum quidem. Consequitur retentionem excrementorum, quæ tum abire in pilos, tum insensili perspiratu educi cõsueuerant, retinentur uerò ea, uel ex diuturna scabiei & crustarum mora, uel astricta cute frigidis medicamentis, uel alia causa quapiã. Meminit hic, huius curationem describens, de fricatione ex sacharo. uidetur tamen, quum ipsum imbecilliter discutat, abstergat, aut leniat, præsidium non satis efficax. Adde quòd, & si forte saccharũ nõ importune in hoc malo oculis offeratur, coniuncta tamen fricatio potest offendere, dum maior in perfricatum oculum humorum copia attrahitur, id quod hic ipse innuit postremis uerbis. Sed uerè id præsidij genus de aliorum sententia affertur, ab ipso uerò Auicenna non omnino probatur.

De [a inflatione] palpebrę. *Cap. 8.*

Accidit propter materias subtiles, & uapores, & propter debilitatem digestionis, & malitiam eius, sicut fit in febribus uigilatiuis, & in uigilijs, & quandoque fit inprincipio hydropisis, & cachexiæ, & propter apostemata b [humida] sicut peripneumonia, & lethargia, & quãdo accidit conualescentibus indicat multoties c [conuersionem,] & proprie quando in eis est reliquorum membrorum inflationis priuatio, & remanent ipsę excitatæ, & inflatę, & cura est abscisio causæ, & uaporatio.

a B. teb: gi. b B. Alia litera: intrinseca. c B. recidiua in nem.

ANNOTATIONES.

Nonnũquam laxo & minime doloroso tumore palpebræ afficiuntur. hunc Greci ἐμφύσημα uocant. quæ tamen uox de flatuoso tumore omni, nõ in oculi solum, sed & sub cute & membranis, quæ etiam oßa & musculos ambiunt, sumi solet, ut ijs qui in Pauli lectione uersantur constare potest. De hoc ubi in oculis est, uitio agit Paulus lib. 3. Videtur tamen author noster eius causas multò exactius recensere. cap. 22.

De grauitate in palpebris. *Cap. 9.*

Qvandoque fit propter inflationem, & causas eius, & quandoque fit propter debilitatem uirtutis, & casum eius a † [ ] in hectica, & quandoque fit propter grossitudinem, & asarnac & similia. Et quandoque accidit grauitas,

a † B. sicut.

dit grauitas, & mollificatio in principio paroxismorum & febrium.

De inuiscatione palpebrarum apud lachrymalem, & alibi. Cap. 10.

Quandoque accidit palpebrę, ut conglutinentur [a] [aut cum concauitate] aut cum coniunctiua, aut cum cornea, aut cum utrisque, & quandoque fit in uno duorum laterum lachymalium, & quandoque fit perueniendo ad medium, & quandoque fit communis. Et causa quidem in ea, aut est ulcera accidentia, aut ruptura facientis † collyrium, quando colligit ex oculo sebel, & detegit ungulam, & fricat ex palpebra scabiem, deinde non cauterizat ipsum cum cymino, & sale, & similibus ultime, sicut diximus, & non considerat omni hora illud, quod oportet considerare in ipso, donec accidit, vt conglutinetur.

a B. seu adhæreat cum oleo.

† alcohol.

ANNOTATIONES.

Hoc malum Celsus lib. 7. ἀγκυλοβλέφαρον uocari a Grecis scribit, cuius pulchrè curationem docet. Vide & Paulum lib. 6. ubi de commissis palpebris agit.

Cap. 7.

Cap. 15.

De [a] *[moro.]* Cap. 11.

Est caro pustulosa addita in oculo. Quod][b] si fuerit apud lachrymalem, tunc rectius erit, ut incidatur; deinde cura † fistulæ lachrymalis adhibeatur, aut curetur cum † collyrio basilicon, & medicamine de uiolis, & medicamentis ungulæ, & propriè cum collyrio de arsenico. Et si fuerit cum albedine, & nigredine, tunc cura eius erit cura ungulę.

a B. regimine, & cura.
b —— B.
Alia litera. c. 11. de sude.
Sude vel alsude est caro bothoralis addita in oculo, ꝗ &c.
† algarab.
† alcohol.

De inuersatione palpebræ & est [a] *[ascera.]* Cap. 12.

Eius species sunt tres: vna earum est, vt contrahatur palpebra, & nō cooperiat album, et illud aut est a creatione, aut est propter incisionem euenientem palpebris, & nominatur oculus huiusmodi oculus leporinus. Et secunda species est media. & est ut non cooperiat partem albi, et nominatur abbreuiatio palpebræ, et causa eius est causa primę: uerum est minor illa. Et tertia est, ut non cooperiat palpebra superior inferiorem, et illud fit aut ex glandula, aut ex nascentia carnis additæ, quæ iam est, aut incipit; aut spasmo accidente palpebræ ex vlcere consolidato super ipsum, non permittente vt palpebra superior cooperiat inferiorem. Et quādoque fit illud totum ex spasmo lacertorū circundantium palpebram. [b] † [

]

a B. alsachers.
b † B. Cap. 13. de cura inuersatiōis palpebræ. Illius autē, quæ est ab abbreuiatione palpebræ curatio est, ut scindatur cutis eius, & non suatur, vt prolongetur palpebra, & cōsolidetur post ortum carnis cutaneæ. Et ē spēs prima, & secūda secundū plus; & minus. Illius verò quæ est a glādositate & carne addita, tūc curatio ē, vt remoueas eā cum ferro. & similiter eius, quæ ē a vestigio vlceris cōsolidati abbreuiātis palpebrā curatio ē, vt scindatur, & consolidetur, & illius q̃ est a spasmo curatio est, curatio spasmi cum speciebus suis.
Cap. 7. Cap. 10. Cap. 73.

ANNOTATIONES.

Vbi oculus cute non obtegatur, λαγόφθαλμον, Græci appellant, quasi leporis oculum dixeris, quod id animal apertis semper oculis est, etiam per somnum. De hoc affectu uide Celsum lib. 7. Paulum lib. 6. Aetium lib. 5. serm. 3. nec non Rasim. 2. Cont. tr. 9.

De grandine. Cap. 13.

Est humiditas ingrossata, & in lapidem conversa in interiore parte palpebrę, & quandoque [a] [fit in albedine simile] grandini.

De cura. Cap. 14.

Administretur super eam linimētum [a] [cū aceto & sordibus vrceolorum, & reliquorum.] & quandoque adduntur eis oleum rosarum & gummi alboti, & sarcocolla. Aut linitur cum ammoniaco contrito cum aceto, & [b] [cinere] & assa fœtida, & linimentum † aureiesus dictū in capitulo hordeoli.

ANNOTATIONES.

Grando χαλάζιον, ociosi est humoris, instar grandinis in palpebra concretio. Curatur hoc uitium & medicamentis & Chirurgia. Vide Paulum lib. 3. & 6. Celsum lib. 7. & Aetium lib. 2. serm. 3. meminit & Gal. de hac re. 4. de comp. med. per loc.

De hordeolo. Cap. 15.

Hordeolum est apostema longum apparēs super extremitatem palpebrę, simile hordeo in figura sua, & eius materia secundum plurimum est sanguis dominans.

De cura. Cap. 16.

Curetur cum minutione, & euacuatione per picram secundum quòd sciuisti: deinde sumatur aliquid de [a] [opopanaco, & resoluatur] in aqua, & liniatur ex eo locus: quoniam est bonum valde. Et conferunt, ei euaporationes ex adipe dissoluto, aut farina hordei cum galbano; aut fermentum, aut panis calefactus iteratus super ipsum. Et uaporatiōes cum [b] [cauda] muscarum habentium capita abscissa, aut cum aqua, in qua hordeum bulliuit, aut sanguis columbæ, aut sanguis alguarescen, & turturis. Aut sumantur parum † nitri, & galbani multū, & commisceantur ambo, & ponantur super hordeolum, & epithema † Oribasij. Recipe olibani, myrrhæ, amborum ana partem. j. laudani quartam partem, ceræ, aluminis, † nitri armeni omnium ana medietatem partis. aggregentur cum fęce olei de lilio, & liniatur super ipsum.

ANNOTATIONES.

Paruulum tuberculum, oblongum, palpebræ cilio aduenit, hordeo simile, unde & κριθὴ a Grecis nuncupatur. De hoc & Celsus lib. 7. & Aetius lib. 2. serm. 3. & Paulus li. 3. Meminit uerò & Gal. 4. de comp. med. per loca. & in lib. de remed. par. facilib.

De asarnac. Cap. 17.

Asarnac est additio materiæ pinguis cōtingens in palpebra superiore, & grauat palpebram

pebram ab apertione: & facit ipsam quasi mollificatam: & est coniuncta, nō mota sicut nodus: & plurimum quidem accidit infantibus, & humectatis, in quibus multiplicantur lachrymæ, & ophthalmiæ.

De signis. *Cap.* 18.

EST ex signis eius, quoniam, quum tu [a] [tangis] inflationem digitis duobus, deinde separas eos, eminentia in medio eius existit.

De cura. *Cap.* 19.

CVm manus est cura eius: & ipsius modus est, ut sedeat æger, & teneatur caput eius tractum ad posteriora, & tendatur in ipso cutis frontis ad oculum, & eleuetur palpebra, & accipiat eam medicus inter, [a] [duos indices & medium suum,] & comprimat parum, & aggregabitur materia compressa ad illud, quod est inter duos digitos: & ille, qui caput tenet; trahat cutem ex medio supercilij: quumq; apparuerit eminentia, incidat cutem ab ea sufficienti sectione, & subtili, non profunda. Cautela nanque in hoc est necessaria: & ut incisionem faciat post incisionem, tutius est, quàm ut [b] [unam subito audendo faciat incisionem.] Quumque apparet per incisionem primam, bonum est: & si non, in [c] [anatomia] additio fiat, donec appareat: tunc si inuenerit eam separatam, super manum suam inuoluat pannum lineum, & accipiat asarnac separando ipsam a dextra & a sinistra. Et si remanserit residuum non obediens ei, pulverizetur aliquantulum salis super ipsum, ut corrodat ipsum. Et si fuerit in tunica, & uehementis adhærentiæ, accipiat illud, quod de ea separatum est, & dimittat aliud, & non inuadat ipsum, sed committat rem suam resolutioni salis, qui pulverizatur super ipsum. Deinde imponat super ipsum pannum infusum aceto. Quumque maturitinum affuerit secundæ diei; & securitas fuerit [d] [sanguinis,] curet ipsum cum medicinis conglutinatiuis, & sint in eis lycium, & siefmemithe, & crocus. Quandoque autem inuadit partem eius, quæ non separatur detegendo, & excoriando cum [e] [incisione, & penetrat cū hamis] sub ipsa, & mouet a dextra, & a sinistra, donec separatur; aut facit illud cum infimo pēnæ, Et oportet, ut cautela adhibeatur in perforādo ab eo, ita ut non tendat in profundum: [f] [foramen autem] si tendit palpebram cum uehementia, [g] [uel] sit processus in foramine tandiu, donec incidatur cutis [h] [panniculi,] qui est sub ea, nocet: & incipit apparere adeps loci incisi, quando comprimit digitis, qui ipsam circundat in circuitu cutis extensæ: & prouenit dolor uehemens: aut apostema calidum: & remanēt reliquiæ duræ [i] [profundæ,] quę sunt deteriores quàm sarnac. & fortasse inciditur de lacerto [k] [retinēte] oculum aliquid conueniēs, & debilitatur palpebra ab apertione. Recentē uerò, quę debilis est, plurimum sanant medicinæ resolutiuæ absque operatione manus.

De [a] [*fusati.*] *Cap.* 20.

a B. althute i. de moro.

EST caro mollis eueniens in interiore parte palpebræ, a qua non cessat fluere sanguis rubeus & niger, & viridis. Cuius quidem cura est mundificatio cum exsiccatiuis corrosiuis, & collyrijs acutis. Quumque [b] [fusati corrosiua] fuerit; administrabis tunc pulueres, & collyria, quæ carnis sunt generatiua, sintque ex eis, quæ in vlceribus palpebrarum dicuntur. Et ad vltimum, cura pruritus, & scabiei fortium curetur.

b B. alchute .i. morū corrosum

ANNOTATIONES.

Et huius morbi notas, causas, & curationem Paulus pulchrè notat libro. 6. ex quo in hunc locum author transtulit.

cap. 14.

De lapidositate. *Cap.* 21.

LApidositas est apostema paruum [a] [sanguineum] & uertitur in lapidositatem, a quo quandoque liberat manus operatio: deinde adhibeantur medicinæ ulcerum [b] [oculi.]

a B. chronicum. Alia litera emittens sanguinem

b B. palpebrarū

ANNOTATIONES.

Videtur hic affectus ad συκωσιν *referri, de qua Paulus libr. 3. cuius indicium uidetur, quòd statim de tylosi, deia etiam de trachomate agit. Est uerò trachoma internæ palpebrarum partis aspritudo, quarum intensio, ut ueluti incisuras habeat, sycosis nuncupatur: & quum inueterauerit, tylosis. meminit de hoc affectu Rasis 2. Contr. tr. 9.*

cap. 22.

De ulceribus palpebrarum, & rupturis earum cura. *Cap.* 22.

CVra: administretur super ea emplastrū ex lentibus, & phisticis, & corticibus granatorum decoctis cum aceto. Quumque ceciderint cortices, & corrosio destructa fuerit, administrabis super ea uitellum oui cū croco, quoniā ipse consolidat etsi uolueris, administrabis desuper collyrium de olibano, & collyrium album, cum collyrio astaticō, & rubeo leni. Rupturæ autem palpebrę recipiunt consolidationem & curantur cura rupturarum [a] [cutium] dicta in capitulo suo.

a B. cutis.

ANNOTATIONES.

Hæc scabiei oculorum species est, ut author libri de oculis part. 4. ita & trachoma & sycosis. Pro hoc & sequentibus capitibus uide Paulum lib. 3.

cap. 9. cap. 22.

De scabie & pruritu. *Cap.* 23.

EIus causa est materia salsa, nitrosa, ex sanguine [a] [calido] aut humido, aut humore alio acuto, faciens prouenire pruritum prius, deinde scabiem. Cuius quidem plurimum succedit ulceribus oculi, & incipit ęgritudo prius cum pruritu paruo, deinde fit asperitas, & rubificatur palpebra, deinde fit, ut granum fici

a B acuto.

b [&

b B. Alia litera. ulcerosum.

b [& vlcerosa:] postea adueniunt grana dura, quum vehementia scissionis adest in pruritu, & apostematione.

De cura eius *Cap.* 24.

a B. scabiei.

b B. doloré uel nocumentū uehemens.

QVum scabiei associatur ophthalmia, cura prius ophthalmiam: deinde procede ad scabiem, postquam non dimiseris rē a [ophthalmiæ,] & similiter sunt dispositio & iudicium, si est ægritudo alia. Nam oportet vt tu vehementiori earum diligenter attendas. Quū que videris vlcerationem & apostema: cauene administres medicinas acutas, & similia eis, nisi post consecutionem cum facilitate ad possibilitatem: nam tu trahes cum medicinis b [aquam vehementem.] In secunda vero, & tertia specierum prædictarum necessaria est fricatio, aut cum ferro, aut cum medicinis fiat fricatio ex eis, quæ sunt sicut spuma maris; & propriè generis eius, quod nominatur casuri, aut cum folijs fici, aut fac fricationē ex sedenegi, & croco, & marchasita, & fiat ex eis collyrium, & fricetur cum eo. Illius autem, quæ curam recipit cum medicinis: & est illa, quæ non consequitur gradum secundum, & tertium specierum prædictarum: initium curę, est assiduatio euacuationis & phlebotomiæ: & si non plus, saltē bis in mense: & phlebotomia lachrymaliū post phlebotomiam uniuersalem: & assiduatio balnei, & alienatio pulueris, & fumi, & vociferationis, & cautela uehemētiæ stricturę colli, & c [coarctationis capitis] & furoris, & iræ, & multitudinis loquelæ, & applanationis puluinaris, & prolongationis iacendi super faciem, & omnium, quę ascendere faciunt materias ad superiora, & trahūt eas ad faciem. Et confert in principio sui quidem collyrium rubeū lene, & post ipsum collyriū viride lene. Quod si fuerit fortior illa, tunc acutius vnoquoque eorum est ēt tarthamaticon, & collyrium † Arsistratis, & collyrium de croco. Et quandoque curatur cū felle hirci, & felle porci, & cum sale ammoniaco, & tutia & ære adusto, & calcadis coniunctim, & separatim, Et basilicon, d [& collyrium granatiuum] sunt bona: & medicamen † Arsistratis est valde bonū. & ex medicinis conferentibus est medicamen huiusmodi. Recipe karabe partem. j. corticis e [granatorum] partes. ij. conficiantur cum melle. Aut aloes partem. j. salis ammoniaci partem. s. cōficiantur cum melle & administrentur. Et iterum sumantur ęris vsti. xvj. aurei. piperis. viij. aurei. climiæ. iiij, aurei myrrhæ, croci, amborū ana aurei. ij. floris æris. v. aure. gummi. xx. aur. terantur & misceantur, sicut scis cum aqua pluuiali.

c B. stricturæ indumentorū colli coarctātium. Alia litera. & stricturæ indumentorū collū circundātium.

† Erasistrati.

d B. & sief alramadi.

† Erasistrati.

e B. ęris.

a † B. palpebræ.

b B. frigidum.

De tumore. † a [ ] *Cap.* 25.

ALintifac est apostema b † [ ] cum pruritu; & quandoque est illud, quod in ipso dominatur, ventositas; & quandoque est superfluitas subtilis phlegmatica: & quandoque est superfluitas aquosa: & quandoque est superfluitas melancholica.

De signis. *Cap.* 26.

QVod uentosum est quandoque accidit subito, & declinat ad partem lachrymalem & est sicut quem pungit musca in illo loco, & accidit in ęstate, & senibus, & non est grauitas; phlegmaticum enim frigidius est, & grauius, & seruat uestigium compressionis vna hora. Sed in aquoso non remanet vestigium impressionis per horam, neque dolor est cum eo. Et melancholicum secundum plurimum communicat palpebræ, & oculo, & est cum duritie, & extensione consequentibus supercilia, & maxillarum summitatem: & non est cum eo dolor, de quo sit curandum & est color eius fuscus. Et plurimum eius accidit post ophthalmiam, & post variolam.

De cura. *Cap.* 27.

OPortet ut incipias primum, & euacues corpus, & mundifices caput, & ei, quod fuerit ad phlegma decliuius, administra emplastrū ex folijs a [malue;] & fortiora eis sunt folia alkerua contrita, & permista cum b [anetho] & aqua calida, & etiam fiat linimentum ex aloe, & felu vaporationem ex spongia infusa aceto, & croco zaharagi, & sief memithe, & faufel, & cnm aqua solatri.

De multitudine palpitationis. *Cap.* 28.

MVltitudo palpitationis fit ex re cadente in oculo leui; & quando fit ex a [siccitate.] Et quandoque multiplicatur in habentibus tetanum, & in præparatis ad ipsum. Et indicat in ægritudinibus acutis tetanum, & spasmum.

ANNOTATIONES.

Agit de palpebrarum tumore author libelli de oculis, partic. 4. ex quo in hunc locum translata quædam uidentur.

De casu pilorum. *Cap.* 29.

CAdūt pili oculi ex causa materiei, aut causa loci. Et causa quidem materiei; aut quoniam a [replētur pediculis] sicut fit in fine ægritudinum acutarum paruarum, aut quoniā corrumpitur propter illud, quod admiscetur eis, quum nascuntur, sicut accidit in alopecia, & est vt sit in interiore parte palpebrę humiditas acuta, aut materia nitrosa, salsa, non apparente in palpebra nocumento sensibili, sed ipsa nocet pilis. Qui autem est causa loci, est quoniam illi est nocumētum manifestum. s. aut durities, & grossitudo, & non inuenit uapor, a quo generatur pilus, transitum, aut apostema, & corrosio, & significat ipsum rubedo, et mordicatio uehemens et dolor.

De cura. *Cap.* 30.

IN illo, qui est causa loci, cura nocumentum, quod est in loco, secūdum quòd dicitur in cura

cura cuiusque capituli eius in loco suo. Et in illo, cuius causa est priuatio materiei, curetur prius corpus a [per ea regimine largo,] & cibatione: & administra medicinas trahentes materiam pilorum ad palpebras per ea, quę dicturi sumus, & quę sunt dicta in antidotario, & in areolis medicinarum singularium. Et in eo, qui est causa materiei corruptæ, administra purgationem capitis, & mundificationem membri: deinde cura medicamento pilorum. Alcohol autem iuuatiua ad illud sunt lapis armenus & lazuli. Et ex compositis † collyrium de nucleis dactylorum b [ex ladano] dictum in antidotario. Aut sumatur de c [dactylis immaturis] adustis pondus. iij. ℨ. d [& duarum spicarum.] ℨ. ij. fiat ex eis alcohol. Et ex eis, quæ experta sunt, est ut teratur spica nigra, e [& antimonium] & administrentur cum radio. Et etiam fiat alcohol ex stercore muris adusto, & non adusto cũ melle: & proprie f [asulalij:] aut sumatur terra, in qua nascitur uitis cum croco romano, & est g [alsaluli] partes æquales, & administretur ex eis † collyrium. & ex eis, quæ experta sunt ad illud ex eis, cum quo sunt pruritus, & rubedo, & corrosio: est ut decoquatur granatum cum sua totalitate, & partib. suis in aceto vsquequo dissoluatur, & annectatur super locum. Et omnia quidem viscosa conferunt. Et ad illud etiã, climię, colcotar, atramenti partes æquales sumantur, & terantur, & administrentur.

a [*De pilis inuersis & additis.*] *Cap.* 31.

EX eis, quæ experta sunt, est vt sumatur stercoris leporini adusti pondus. viij. ℨ. & stercoris hircini pondus. iij. ℨ. conterantur, & administretur ex eis † collyrium. Aut fiat alcohol ex muscis habentibus capita abscisa exsiccatis. Aut aduratur auellana, & teratur, & conficiatur cum adipe caprino, aut adipe ursi, & liniatur ex ea locus: nasci enim facit pilos, & cũ hoc denigrat eos. Et etiam sumatur antimonii adusti pars. j. & piperis pars. j. & plumbi adusti abluti partes iiij. croci partes. iiij. & duarũ spicarum. iij. partes, & nucleorũ dactylorum adustorum partes. ij. conterantur & fiat ex eis alcohol b [&] † [ ] Ad vltimum cura horum pilorum est unus modorum. s. adhęrentia, & cauterium, & ordo cum acu, & abbreuiatio palpebræ cũ sectione, & euulsio prohibitiua. Inuiscatio autem est, vt eleuentur, & æquentur cum mastice, & gumma pini, & gummi, & uisco, & ammoniaco, & glutino, quod egreditur de ventribus c [ostracarum,] & aloe, & sarcocolla, & dragacantho, & thure dissoluto cum albugine oui. Et ex inuiscatiuis bonis est, ut inuiscetur cum oleo de d [scemi,] et melior ea est cũ colla casei, quam nos diximus in antidotario. Cura uerò, quę fit acu, est vt acus penetret ab interiore parte palpebrę ad exteriorem, vbi est pilus. Deinde ponatur pilus in foramine eius, et egrediatur ad latus aliud, et stringatur pilus, et si fit difficilis introitus pili in foramine acus, ponatur in foramine acus extremitas capilli mulieris, et trahatur acus ex illo latere. deinde ponatur capillus in foramine eius, et egrediatur ex alio latere. et stringatur capillus, donec remaneat similis ansæ a latere intrinseco, et ponatur in ipsa pilus, et extrahatur. et si necessaria fuerit iteratio acus, queratur locus alius. Secũdatio nanque perforationis acus dilatat foramen, et non retinet pilum. Sectio autem est, ut abscindatur origo eius ex palpebra. Quidã uerò præcipiunt, vt scindatur locus cognominatus gena, et est apud extremitatem oculi, deinde consolidetur, et nascetur super ipsum caro addita. et æquat pilum, et non permittit ipsum inuersari. Cauterium autem, quòd melius est, est ut fiat cum acu habente caput curuatum, cuius caput igniatur, et extendatur palpebra, et cauterizetur cum eo locus pili, et non redibit. et quãdoque necessariç sunt iterationes bis, aut ter, et nõ redibit post illud penitus. Euulsio autem prohibitiua est, ut euellatur, deinde ponantur super locum medicinę prohibitiuæ natiuitatis pilorum, et propriè super palpebram, quæ sunt de eis quæ dictę sunt in areolis medicinarum singularium, et dicemus eas in capitulo pilorum additorum.

ANNOTATIONES.

Superciliorum defluuium μαδάρωσις, μίλφωσις, *uel etiã* μύδωσις *uocatur. De hoc egit Gal. 4. de comp. med. per loc. sed vide & 14. meth. & libellum de med. paratu facilib. ad Solon. uide & Paulum lib. 3.*

Cap. 8. Cap 18. Cap. 12. Cap. 22.

De pilis additis. *Cap.* 32.

NAscuntur ex multitudine humiditatis putrida aggregatæ in palpebris oculi.

ANNOTATIONES.

Vbi palpebrarum pili, vel præternaturam inuertuntur, uel augentur, τριχίασιν vocant. De hoc Gal. 4. de comp. med. per loc. & Paulus lib. 3. & 6. ex quo author uidetur desumpsisse. Sed pulcherrime Celsus agit lib. 7. Vide & Rasim 9. ad Almans.

Cap. 8. cap. 22. cap. 13. cap. 7.

De cura. *Cap.* 33.

CVra eius est mundificatio capitis, et corporis, et oculi cum eis, quæ scis; deinde administra alcofol acuta mundificantia palpebrã sicut albisalicon, et ruscenum, et collyrium rubeum acutum, et uiride acutum, et collyriũ de myrobal. et propriè si fuerint illic lachrymę: aut aliquid accidentium humorum acciderit. quod si non suffecerint, curam adhibe euulsionis, et euellantur, et liniantur super originem eorũ sanguis ericii, et fel a [damarum, et arietum,] et fel uulturis, et fel caprinum. Et quandoque permiscentur fella ista, et sanguines cum castoreo, et fiũt ex eis collyria, sicut squammę piscis et administrantur, quum necessitas incumbit, dissoluta cum saliua hominis. Qui uerò eo vtitur, media hora expectet super ipsum. Et ex curis quidem bonis, est ut sumantur fel ericii, et fel b nulturis] et castoreum secundum æqualitatem, et aggregentur cum sanguine columbæ, et fiant inde troch. ex eis, quę narrantur, sunt sanguis c [† tincte, et proprie sanguis tincte] canis et san-

a B. ipsius & fel chamaleunte, & fel uu[l]turis. Alia litera. fel chaleunte.

b B. chamaleũte

c B. alcharad, & proprie alcharad † mammillæ.

& sanguis ranarum.uerùntamen experimentum non verificauit illud. & rectius quidem secundum ꝗ existimant, est ut misceatur cum alkitram.Et ex eis etiam,quę narrantur;est ut administrētur fel uulturis cum cinere,& sale ammoniaco,& succo porri, & proprie quādo ponitur in sartagine super ignem, donec commisceantur,& equentur.& si fuerit cinis ostracorum,erit melior.Et rubigo ferri æruginosi cū saliua hominis est ultima, quamuis dolorem faciat.Et ex eis quidem, quæ sunt experta, est d [tinea] cum sale ammoniaco, & proprie cum ungula asini adusta cum aceto forti, & similiter spuma maris cum aqua e [psyllij. Quum.n. stupefit & infrigidatur locus eo, non nascuntur ibi pili.

d B. alarde.

e B. alassius.

De inuiscatione a [*palpebrarum.*] *Cap.* 34.

B. alassar.

Fit illud secundum plurimum post ophthalmiam, oportet ergo ut administrentur sarcocollæ,& zuccari tabarzet partes ęquales, spumæ maris quarta partis.terantur & puluerizentur super locum.

TRACTATVS IIII.

De dispositionibus uirtutis uisibilis, & operationibus eius.

De debilitate uisus & nocumento eius. *Cap.* 1.

Debilitatem uisus & eius nocumentum efficit, aut complexio communis in corpore a [siccitatis dominantis humorosæ, aut cōplexionalis] sine materia. Aut vapor eleuatus ex corpore,aut stomacho proprie.Aut frigus b [habens materiam,aut non habens materiam.] aut propter dominium caliditatis materialis aut non materialis. Aut est sequens causam in cerebro ipso ęgritudinum cerebri notarum,quę est in substantia cerebri, aut in c [parte tota] anteriore,sicut compressio, aut percussio accidens ei,quare non uidet oculus,aut in parte anteriore eius.Et plurimum quidem eius est humiditas dominans, aut siccitas accidens successione ægritudinum,& motuum superfluorum corporeorum,& animalium,& euacuationum superfluarum, propter quas cadit uirtus, & d [resoluitur] materia.aut est propter rem appropriatam ipsi spiritui uisibili,et membris,quæ ipsum sequuntur, sicut neruo concauo, et sicut humoribus,& tunicis.Et spiritui quidem uisibili quandoque accidit ut e multiplicetur,& accidit ei ut subtilietur. Et quandoque accidit ei ut ingrossetur.] Et accidit ei ut minoretur.Multiplicatio autem est melior res, & magis iuuatiua. Et subtilitas quidem plurimum accidit ex siccitate: & quandoque fit ex vehementia separationis accidentis quum sol aspicitur:& f [resplendentia &] similia.Et quandoque perducit aggregatio ualde superflua ad coarctationem resoluentem,& inspissatur ea primum: deinde subtiliatur ualde secundo:& istud est sicut accidit apud longam moram in tenebris. Et grossitudo fit propter humiditatem,& fit propter aggregationem vehementem,non ita, ut perducat ad g [utendum complexione subtiliante.] Et quandoque est causa in eis h † [ ] Et quandoque est causa in eis i [minoratio] quā cadēs in initio creationis:& i [minoratio] quandoque est propter uehementiam siccitatis, & h † doque est propter uehementiam siccitatis, multitudinem euacuationum,aut debilitatem anterioris cerebri validam, aut prauitatem ægritudinum,& propinquitatem mortis,quando resoluitur spiritus.Debilitas autem & nocumentum,quę sunt propter tunicas(& plurimū eorum est propter tunicas extrinsecas sine profundis) aut sunt causa substantię tunicæ, aut sunt causa transitus, qui est in ea. Et quæ sunt propter tunicam ipsam, sunt propter complexionem malam: & plurimum eius est retentio vaporis in ea,aut superfluitas humiditatis permistę ei,aut exsiccatio & siccitas, & nigrificatio,& corrugatio accidētes ei,& propriè,uueæ & corneę:aut corruptio superficiei eius,ꝑpter impressionem ulcerum apparentium, aut occultorum:aut tolerantia ophthalmię plurimę auferentis peruietatem eius, aut color extraneus intrans eam,sicut accidit corneæ in ictericitia ex citrinitate: aut in tarfati ex rubedine; aut denudatio coloris naturalis,sicut illud, qđ accidit corneæ,& addit peruietatem,& firmitudinem ad hoc ut lumē uincat ipsum,& separet spiritum uisibilem.Et quandoque accidit exsiccatio,& calefactio propter cohærentiam k [fir mam]aeris & luminis l [cum humoribus] aut separatio earum propter corrosionem accidētem; quare non gradatur lumen in penetrādo in eis, imò subito penetrat in glacialem integre.Aut propter ortum panniculum super eas sicut ungula,aut inflatione, & grossitie uenarū earū sicut in sebel.Accidens aūt foramini,et trā situi,aut est quia stringitur supra naturalē propter causas,quas dicturi sumus in capitulo suo aut dilatatur,aut oppilatur,integrè,aut non integrè,sicut quum est descensus aquæ,& nos ꝗdem dicemus ista capitula omnia sigillatim. Facta autem propter humores est, quoniam glacialis quidem,qui est unus eorum, mutatur ab essentia sua ęquali,& ingrossatur,aut eius subtilitas est fortis,& fit impeditus a delatione luminis,& coloris luminosi super se. Et ex albugineo quidem,quoniam multiplicatur ualde, aut ingrossatur,& fit illud causa ad minorandā peruietatem suam, aut propter humiditatem m [aut] mutant permiscētur ei, & uapores,qui permiscētur ei, alterantes eius peruietatem,uapores enim,et fumi extranei extrinseci nocent ei. qualiter ergo intrinseci? Et omnia grana uaporosa inflatiua sunt grauatiua uisus.Nocumētum enim,quod uisui aduenit ex uitreo, non est primitiuum; imò non nocet uisui, nisi inquantum nocet glaciali, et conuertit eius essentiam ab æqualitate propter cibum non ęqualem,quem ei defert.Nocumētum autem,quod fit propter neruum, est quoniam accidit ei oppilatio,aut accidit ei apostema,aut ruptura.

a B. Alia litera. ex siccitate dominante,aut humiditate dominante, humorali,aut complexionali.
b B. Alia litera. materiæ.
c B. uētre toto.
d B. exsiccatur.
e B. inspissetur, & ut subtilietur & accidit ei, ut ingrossetur & accidit ei ut multiplicetur. Alia litera. inspissetur, ut subtilietur,& accidit ei ut multiplicetur.
f B. ei.

De signis. *Cap.* 2.

In eo quidem,quod est communitate corporis, signum est illud,quod dedimus,quod significat complexionem totius corporis. Et illud,

lud, quod fit communitate cerebri, est, quoniã illic est aliquod signorum significantium nocumentum in cerebro, cum hoc ut sint reliqui sensus læsi cum illo. illud enim fiduciam facit communitatis cerebri. Et quandoque appropriatur visui plurimum proprietatum eius, & cum odoratu, sine auditu; sicut percussio coarctatiua, quando cadit in parte anteriore cerebri. Et quandoque est auditus cum sua dispositione, & remanet oculus apertus, & non potest claudi palpebra super ipsum; verum non videt. Et signum, quod ipsi spiritui appropriatur, est quoniam si spiritus est subtilis, & est paucus, uidet rem ex proximo a [sine perscrutatione, & non videt, quod elongatum est cum perscrutatione b † [ ] Verum eius subtilitas quum est superflua, nõ c [figit rem luminosam] valde, imò fugat eum lumē d [clarum] & separat eum. Et si est grossus, & plurimus, non deficit ei perscrutatio intuendo longinquum, & non perscrutatur visionem propinqui. & causa in hoc apud loquentes de radio, est, quòd uisus non fit, nisi egressione radij, & quum obuiat ei, quod videtur, & ꝙ motus uadens ad locum lõginquum subtiliat grossitiem eius, & æquat essentiam ipsius, quemadmodum huius motus resoluit spiritum subtilem, quare forsitan non operatur aliquid. Et apud illos, qui dicunt peruium vehere formas e [uidendi, & reliqua,] est quòd glacialis motus fit fortis, quum uidet illud, quod elongatur: & illud est ex eis, quæ subtiliãt spiritum grossum habitantem in ipso, & resoluit spiritum subtilem: & propriè paucum. Verificatio autem certioris in his duobus sermonibus, pertinet ad sapientes, nõ medicos. Cognitio uerò illius ex dispositione tunicarum, & humorum profundorum, est ex eis, quę sunt f [praua,] quum non est res alia, nisi ipsa. Quandoque autem recurritur ad dispositionem coloris tunicarum, & humorum profundorum, & ad dispositionē inflationis earum, & extensionis & corrugationis, & extenuationis ipsarum, & dispositionem paruitatis oculi propter paruitatē ipsius, & dispositionem eius, quod spargitur super ipsum de humiditate, & imaginatur de similitudine iris: aut uidetur in ipso de siccitate, & conturbatione, quæ manifesta est exterius; & forsitan non apparet cum eo homo oculi, & est forma aspicientis in ipsum. Et quandoque significat secundum dispositionem corneæ. Et quandoque significat secundum dispositionem albuginei: & ille cuius est, videt semper inter oculos suos sicut nebulas. Si autem uides conturbationem coram foramine tantum, & non sunt reliquæ partes corneæ turbatę, significat; quòd conturbatio fit in albugineo, & quòd non est clarus; & si conturbatio est communis partib. corneæ, nõ est dubium, quin ipsa sit in cornea: sed remanet dubitatio, an ipsa sit similiter in albugineo, an non. Et accidit quandoque albugineo siccitas; & accidit quandoque ex illa siccitate, ut aggregentur ea quædam partes eius, & non fiãt peruię: quare uidetur coram eis fenestra aut fenestræ. Et quandoque est illud propter uestigia vlcerum existentia in cornea occulta tacientiũ imaginari imaginationes: quare erratur in eis, & existimatur, quòd sint imaginationes aquę, & non sunt. De constrictione autem, & dilatatione, & aqua, & dispositione nerui, posterius loquemur. Et scias quòd omnis corruptio existens a siccitate fit fortis, g [quum uacuitas adest,] & apud exercitium resolutiuum, & apud euacuationes in hora meridiei, & ex humiditate e contrario.

g B.apud famẽ

ANNOTATIONES.

Cap. 1.

Egit quidem hactenus Auicennas de multis, a quibus lædi uidendi actio potest, affectibus: sed id obiter, dum externarum fere partium, aut manifestiora oculi uitia recenset. Nunc, ueluti ex integro, de uisus offensis aggreditur Galenum æmulatus, 2. de sympt. caus. Unum in hoc notat ijs uerbis. (Et quandoque fit ex uehementia separationis &c.) quod paulo exactius libet expendere. nempe offendi ait ex solis aspectu uisum, id quod Galenus quoque asserit, & quotidiana experientia probat. Dignum ergo scitu esset, quum uisus offensio symptoma sit, quod sequi morbum solet: quum morbi species plures sint, & oculi partes multæ, quinã morbus ex splendidissimæ rei aspectu fiat: & quæ oculi pars offendatur. Sanè, huius problematis ratio uidebitur fortasse alicui prima fronte facilis, quum satis uulgatum sit disgregari ab excellenti lumine aspectum. atque non de oculis tãtum, sed de omni sensu assertum ab Arist. sit ab excellenti obiecto corrumpi: quòd uidelicet in moderaao quodam statu & sensuum, & cæterarum omnium naturalium actionum uis constet. Cæterum, si res ad diligentius examen reuocetur, etsi disgregari uisum, & mediocritatem exsuperari non negamus ob luminis excellentiam, non adhuc tamẽ, quinam morbus fiat: quænam offendatur particula, exploratum est. Accedere ergo ad rem propius licebit, si perpensa luminis natura gigni in oculo seu toto, seu in chrystallino humore, aut alia quauis particula intemperiem calidam dixerimus. Quum enim lumen, philosophorum testimonio, calefaciat, consentaneum rationi est ex lucidissima re inspecta, ueluti sole aut igne, quibus illud inest ut calfaciant, gigni calidiorem in oculo intemperiem: quæ postmodum oblæsi aspectus sit causa. At uerò, quum non ex luminis tantum, sed & albissimi corporis inspectione labefactari uisum contingat: non sunt verò quæ insigni albore prædita sunt, etiam lucida, aut apta ut calfaciant, quum cerusa & calx quantumuis candidissima, opaca sit non splendida: quum etiam nix refrigerare non calfacere apta sit: propterea tentandum illud est, ut generalior quædam ac lucidis & candidis rebus communis ratio assignetur. Fortasse ergo res ita habet. Visorios spiritus aereæ & lucidæ naturæ esse, non uno loco est a Galeno confirmatum. Fit autem aspectus ex eodem Galeno ac Platone, per spirituum ex oculo egressum: aut certè, si non oculum exeunt, quod Aristoteles differit: ad ipsos tamen oculos affluunt spiritus, quum singulę actiones spirituum opera perficiantur. Constat autem naturæ lege similia similibus nullo negocio coniungi, & ijsdem delectari, sicuti dissimilia dissimilium amplexum subterfugiunt. Quamobrem, oblata oculis quapiam re splẽdidissima: allecti substantiæ similitudine uisorij spiritus, tanto impetu erumpunt, atque fortasse familiari illi & iocundissimo obiecto eunt obuiam, ac se se ad illius amplexum effundunt, ut ex subita atque uiolenta ea extra oculum irruptione (si cum Gal. exire radios senseris) disrumpi uel crystallini humoris substantiam, uel raghoidẽ, aut aliud quidpiam ex tenuissimis illis oculi partibus, inter exeundum: uel si non aliud, crystalloidem ipsum, qui antea spirituum copia

pia turgebat, eorundem inopia concidere, & minorem fieri oporteat. aut certe, si non exire radios uelis, idem crystalloides ex splendidioris rei occursu, dum copiosius ad illum spiritus confluunt, in tantam molem repente effunditur, ut illius angustissimi quique meatus repleatur, dilatentur, aut etiam disrumpantur. atque ita uel ex obstructione, uel ex dilatatione, uel ex solutione continui, symptoma, de quo agimus, sequi eueniet. ut ad medicorum normam, hoc etiamnum symptoma referre liceat, qui symptomata omnia morbos perpetuo ueluti umbram corpora, sequi arbitrantur.

De cura. *Cap.* 3.

SI fuerit causa debilitatis siccitas, iuuatur humectantibus, & aqua casei, & emulsione lactis super caput, & potu eius; & ponantur olea humectatiua super caput, & propriè quum fuerit illud in conualescentibus. & conferunt ei somnus, & requies, & caputpurgia humectantia, & proprie oleum de nenufare. & eius, quæ in tunica existit, cura est praua. Quod si fuerit ab humiditate, administrabis tunc illud, quod resoluit post euacuationes. Vomitus autẽ, qui [a] [minimus,] est ex eis, quæ cõferunt: & proprie senibus: sed laboriosus nocet ualde. Et gargarismata [b] [& sternutationes] & sternutamenta cõferunt. Et ex euacuationibus iuuatiuis in hoc est [c] [oleum] de kerua cum infusione aloes. Et administratio eius, quod prohibet uaporem a capite, sicut trypheræ, & proprie apud somnũ: confert etiam, & iuuatur exercitijs extremitatum; & proprie extremitatum inferiorum. Et similiter oportet, ut administretur fricatio earum. Si autem causa fuerit in ea grossities eius, curetur cum medicinis abstersiuis prædictis in areolis oculi. Et oportet, quando administras medicinas acutas, vt vtaris cũ eis medicinis stypticis. Et ex rebus quidem iuuatiuis in hoc, est tutia abluta nutrita cum aqua sampsuci, aut aqua fœniculi, aut aqua † ocymi, & succo prassij. Et assiduatio † collyrij cum lycio confert oculo valde, & conseruat uirtutem eius usque ad tempus longum. Et facere alcohol ex fricatione myrobal. cum aqua ros. cõfert valde, quãdo est humiditas subtilis cum caliditate & pruritu. Et ex alcohol conferentibus in huius capitulo, est ex fellibus, quum sunt singularia: sicut fel alcubugi, & fel [d] [tauri saboth, & auis frangentis os] & tauri, & ursi, & leporis, & [e] [uulturis,] & gruis, & hirundinis, & passeris, & uulpis, & aldib, & catti, & canis [f] [leporarij] & arietis [g] [syluestris,] & fellis [h] [auis tarde] inest proprietas ualde mirabilis, [i] [& composita,] & ex oleis quidem iuuatiuis sunt, sicut oleum de kerua, & oleum de narcisso, & de granis lauri, & oleum raphaninum, & oleum de fœnugræco, & oleum de lilio, & oleum sampsucinum, & oleum chamæmillinum, & oleum alacoen. & facere alcohol cum aqua † ocymi confert. & ex medicamentis bonis mensuratis est, vt adurantur duæ nuces & .xxx. ex nucleis myrobalanorũ citrinorum, & terantur, & proijciatur super piperis non adusti aur. j. & fiat ex eo collyrium. Et ex medicinis iuuatiuis est, vt sumatur succus granati muzi, & decoquatur usque ad medietatem, & remoueatur ab igne, & misceatur cũ eo

a B. fit cũ facilitate.

b B. & facientia egredi mucositates ex naribus.

c B. Alia litera. potus olei.

† albedarungi.

† alcohol.

d B. albazi, & alsabut, & alrachame. Alia litera. alrach & alsabuc

e B. hirci.

f B. alseluchi.

g B. montani.

h B. alhabari.

i B. singulariter, aut cõpositum.

† albedarungi.

medietas ipsius de melle, & ponatur sub sole & administretur. Et similiter, si sumatur aqua duorum granatorum, & ponatur sub sole duobus mensibus in æstate, & coletur, & ponatur in ea aloes, & longi piperis, & salis ammoniaci (& quandoque fit sine sale ammoniaco) partes æquales, terantur omnia valde, & proijciantur super lib. eius. ʒ. iij. ex eis, & reseruetur: & quanto plus antiquatur, tanto est melius. Et ex iuua-
10 tiuis cum hoc est acorus cum [k] [chelidonia,] quando teritur sicut alcohol. Et facere alcohol cum aqua cepæ cum melle, iuuatiuũ est. Et collyrium quidem fellium est forte. Et fella quidẽ [l] [syluestria] sunt, sicut fel [m] [accipitris, & uulturis.] Aut sumatur tabula, & pistillum, quorũ ambo sint ex ære rubeo, & distillentur super eã stilla aceti, & stilla lactis, & stilla mellis, deinde teratur donec nigrescat illud, & fiat ex eo alcohol. Et scias quod assumere [n] [carnem] assidue si-
20 ue sit assa, siue elixa, est ex eis, quæ conferunt, & confortant uisum ualde: itaq; remouet debilitatem [o] [antecedentem.] Et si quis potest sumere carnem uiperarum decoctam secundum modum, quo decoquitur in theriaca, & secũdum modum, quo distinguitur in capitulo de lepra, conseruat sanitatem oculi ultimè. Et ex medicinis, quæ senib. bonæ sunt, et ei cuius visus debilitatur ex coitu, et alijs, est tutiæ non ablutæ. vj. partes, et uini quantum sufficit, et olei de balsa-
30 mo plus tutiæ, secundum quantitatem, quę cõuenit: teratur tutia, et proijciatur super ipsam oleum balsami, deinde uinum, et teratur sicut oportet, et reponatur. Medicamen, de quo dicitur, quòd tanti existit iuuaminis, quod oculum talem efficit, ne ei noceat in corpus Solis aspicere. Recip. lapidis [p] [senticis, et lapidis magnetis et lapidis hatis] et est alumen bonum et sedene, et succi condisi, omnium an. gi, et calamenthi, et fellis uiperæ. ampartem j. fellis [q] [uulturis,] et fellis uiperæ. Et ad
40 borum an. partem, [r] [.j.] fiat ex eo alcohol. Et administratio pectinationis super caput, iuuatiua est, et proprie cõfert senibus: quare oportet ut administretur omni die multoties, quoniã attrahit uapores ad superiosa, et mouet eos a parte oculi. Et ingredi aquam claram uiridem, et submergi in ea, et aperire ambos oculos in ea secundum quantitatem, qua possibile est, est ex eis, quę seruant sanitatem oculi, et confortãt ipsum: et proprie in iuuẽtute. Et oportet proprie
50 eum, qui conqueritur de uaporib. stomachi, et cui nocet humiditas, ut utatur ante cibum decoctione absinthij, et oxymelle squillitico, et omni quod lenit, et incidit superfluitates, quæ sunt in stomacho.

ANNOTATIONES.

*Repete, quæ antea de curatione generali tract. 1. hic au-
60 thor scripsit. pro ijs ẽt medicamentis, quę subdit repete, quę in eodem tra. 1. sunt annotata. Vide & Rasis 9. ad Almans.*

Cap. 4.

Rememoratio rerum uisui nocentium.

REerum autem uisui nocentium, aliæ sunt operationes, et motus, et aliæ sunt cibi, et aliæ sunt dispositio [a] [conuersionis] in cibis. Operationes aũt et motus sunt omnia, quæ exsiccant,

ficcant,ficut coitus multus,& prolixitas aſpiciẽdi enitentia,& legere minuta ſuperfluè, & medium in eis eſt iuuamen, & ſimiliter actiones minutæ,& ſomnus poſt repletionem. b † [ ] Imò oportet illum,qui ſuo in uiſu debilitatem habet, expectare,donec digeratur cib. eius.Et omnis repletio nocet ei. & omne,quod exſiccat naturam.Et omne, quod turbat ſanguinem ex rebus ſalſis,& acutis,& alijs, nocet ei. Et ebrietas nocet ei. Vomitus uerò confert ei inquantum purgat ſtomachum, & nocet ei inquantum mouet materias cerebri expellendo eas ad ipſũ.Et ſi fuerit neceſſarius,oportet tunc ut fiat poſt cibum,& cum facilitate.Et balneum nocet.Et ſomnus ſuperfluus nocet,& fletus uehemẽs,& multitudo phlebotomię,& proprie[c] [cum uentoſis continuis.] Cibi uerò, qui nocent,ſunt ſalſi,& acuti,& uaporoſi, & omnis, qui nocet ori ſtomachi.Et uinum groſſum turbatum.Et porrum,& cepa, & † ocymum comeſtum,& oliuę maturæ,& anethum,& caules, & lentes,

ANNOTATIONES.

Hæc ſuperius quoque adnotauit. pro quibus pete Paulum lib. 1.

De nyctilopa. *Cap. 5.*

Eſt,ut euaneſcat uiſus in nocte, & uideat in die,& debilitetur in fine eius.Et cauſa quidem eius eſt humores oculi,& groſſities eorũ. Aut humiditas ſpiritus,& groſſities eius,& plurimum quidem accidit habẽtib.oculos nigros, non a [uirides]& paruitati pupillæ, & cui multiplicãtur colores,& anfractuoſa in oculis ſuis. Hoc enim ſignificat paucitatem ſpiritus uiſibilis in creatione ſua. Et quaudoque b [hæc eſt cauſa] propter ægritudinem in ipſo oculo,& quandoque fit,propter communitatem ſtomachi,& cerebri, & cognoſcitur illud per ſigna, quæ ſciuiſti.

ANNOTATIONES.

Nocturna cæcitudo,uitium eſt,quo per diem cernit homo;uerum occiduo ſole obſcurius,noctu uerò omnino nihil. Hoc affectu detentos Græci nyctalopes, latini luſcioſos uocant.De hoc meminit Gal.4.de comp.med.per loc.Aetius lib.2.ſerm.3.Paulus lib.3.Trallianus li. 2.Raſis 9.ad Almanſ. necnon 2.Cont.tr. 6.Sed uide & Celſum lib. 6. ubi latiori uocabulo hoc malum imbecillitatem oculorum appellat.

De cura. *Cap. 6.*

Sillic fuerit multitudo, phlebotoma cephalicam,& angulos lachrymales:& adminiſtrentur reliqua euacuãtia nota, & iterentur: & quãdoque euacuatur cum ſcammonea,& caſtoreo, & confert. a [& in potu datur ante cibum vinũ paucum uetus,& datur in potu poſt digeſtionẽ integram.] Et ex medicinis expertis eſt illud,qđ currit ex hepate caprino b [diuiſo] cum cultello & poſito ſuper prunas:nam,quum currit,accipitur de eo,quod currit,& puluerizatur ſuper ipſum ſal Indus,& longum piper, & fit ex eo alcohol.Et quandoque pulucrizantur ſuper ipsũ medicinæ,quum ſuperponitur prunis,& fit declinatio ſuper vaporem eius, & comeditur de carne eius aſſata,& illud eſt iuuatiuum,& quandoque inciditur faciẽdo ſectionem latitudinalẽ,& ponitur ex eo ſtratus vnus;& ex pipere longo ſtratus vnus,& ponuntur ſtratus inferior,& ſuperior ex hepate,& aſſatur in tanor,& nõ peruenit ad vltimum,deinde ſumitur,& colatur ex eo aquoſitas, & fit cum ea alcohol. Et ſimiliter hepar leporis. Et ſimiliter collyrium factum ex longo pipere,& illud, quod eſt ſecundum hanc deſcriptionem c [longi piperis,zingiberis] ſpicæ partes æquales.fiat ex eis alcohol. Et fella etiã iuuatiua ſunt,& proprie fella hircorum, & arietum montanorum.Et ſimiliter alcohol cũ oleo balſami conquaſſato cum pauco opio. Et alcohol ex piperibus trib.commiſtis, ſicut puluis iuuatiuus eſt ualdé. Et ſimiliter alumen ægyptiacum. Et alcohol cum melle, & aqua fœniculi d [oleo ſubmerſo ſuper ipſo] ſpatio longo eſt ualde iuuatiuum Et fortius eo eſt mel,quum in eo eſt uirtus aluminis, & ſalis ammoniaci.Et alcohol factum ex ſanguinib.animalium calidarum complexionum confert. Et confert alcohol ex ſucco cucumeris aſinini conquaſſato cum ſemine portulacæ.Et collyrium alcali. Et collyrium floris æris cõfert ei.Et ſtercus[e] [lacerti,] & ſtinci.Et ſumantur fellis[f] [hædi] pars j. piperis partes.ij.ammoniaci partes.iij.conficiantur cũ melle,& adminiſtrentur ei. Et confert ei phlebotomia venæ lachrymalium.

c B piperis longi canbil. Alia litera piperis longi,& piperis, &c.

d B claudendo oculum ſuper ipſum.

e B.arulel.
f B.alhada.

De[a] [alihar,]& eſt ut non uideat in die. *Cap. 7.*

Cauſa b [alhiar] eſt ſubtilitas ſpiritus,et paucitas eius multa. quare reſoluitur cum lumine ſolis;et adunatur in tenebris, et quandoque eſt cauſa c [alihar] parua,quare videt in tenebris,et umbra,die et nocte, et debilitatur in lumine,

a B.algiehar.
b B.algiehar.
c B.algieh[ar]

ANNOTATIONES.

Hic affectus uidetur ſuperiori contrarius. alij tamen nyctalopem hunc quoque appellant, ut author introductorij. Alij myopiaſin eum eſſe exiſtimant.Sed myopiaſin uocat Paulus affectum,quo propinqua uident, remota non item, quod & author introductorij.Ariſt. 5.de generat.animal. luſcioſitati glaucoma opponit, quod illi quidem affectus nigris oculis obueniat,hic cæſiis,ille minoribus natu, hic ſenioribus,ille ex humoris copia,hic ex ſiccitate, id quod & Hipp.3.aph.

cap. 15.
cap.2.
Aphor.31.

De cura. *Cap. 8.*

Eſt additio in humectatione, & in ingroſſatione ſanguinis.

De imaginationibus. *Cap. 9.*

Svnt colores,qui ſentiuntur coram viſu, ac ſi ipſi ſint a [miſti] in aere:& cauſa in eis eſt ſtatio rei non peruię inter glacialem,et inter ea q̃ uidentur,et illa res aut eſt ex eis, quorum ſimile non comprehenditur in conſuetudinibus

a B. Alia litera. ſparſi.

omnino, & neque comprehendit ipsum nisi qui est fortis visus egredientis a consuetudine in comprehendendo: aut est ex eis, quæ cōprehendit visus, quando medius fit, & non est in fine acuitatis: sed est secundum semitam consuetudinis. Et intentio primi est: quoniam quū visus est fortis, comprehendit debile, & occultū ex rebus, quæ volant in aere prope visum, quæ sunt ex [b] [formis,] a quibus aer nō euacuatur, [c] [& reliqua; quare apparent ei; & propter suam propinquitatem, quam habent cum aere, [d] [ ] non verificat eas; & similiter quum sunt in interiore parte vestigia vaporum paruorum, [e] † [ ] non euacuantur ex eis complexio, & natura omnino. Veruntamen hæc dúo occultantur a visibus, quę non sunt in vltimo acuitatis, & non imaginantur, nisi ei, qui est vehementis acuitatis in visu: & ista sunt ex eis, quæ non comparantur ad nocumentum. Diuisio autem altera aut existit in tunicis; aut existit in humoribus; & illa, quæ existit in tunicis est, vt sit super tunicam corneam vestigium occultum valde, quod remansit a uariolis, aut ophthalmię, & † pustulis, aut alijs; & non apparet oculus exterius, & apparet oculo interius, propterea ꝙ non sit peruius locus, in quo est. Occultantur ergo propter ipsum ex eo quod sentitur & aere peruio partes [f] [visæ magnæ secundum quantitatem] quæ si secundum veritatem exterius repertę forent: [g] [esset pars illa parua magna pars formarum eius, quę sunt in foramine vueæ.] Illa autem, quę existit ex humoribus, est secundum duas partes, quoniā aut iam conuersa est [h] [substantia eius in humiditatem ex eo, quod est exterius ab ipsa, ad quod iam conuersa est substantia humiditatis ipsius aut] accidit parti eius malitia complexionis alterans colorem eius, & remouens peruietatem eius, quare non peruia fit illa quātitas eius propter frigus, aut humiditatem, aut caliditatem. [i] [Secundum illam igitur quātitatem apparet in ipso aereitas.] Et ex proprietate aereitatis est, ut quum permiscetur humiditati subtili peruiæ, faciat ipsam lactei coloris, [k] [& faciat ipsam uideri non peruiam,] aut propter siccitatē inspissantem & aggregantem ualde, [l] [sed erit illud, quod superuenit ei ex ea in alio. Ergo] nō euacuatur quin aut sit accidens non fixum, & est ex genere uaporum, qui eleuantur ex corpore toto, aut ex stomacho, aut ex cerebro, & quū sunt subtiles, perueniunt, & resoluuntur, & sicut fit in crisib. & post uomitum, & post iram, aut sit fixum in eo, & portendit aquam. Et istæ quidē imaginationes quandoque diuersificantur in quantitatibus suis, & sunt paruæ & magnæ. Et quandoque diuersificantur in essentijs suis, & sunt grossę, & subtiles, occultæ. Et quandoque diuersificantur in sitib. suis, & sunt rarę, & quādoque spissę nebulosæ. Et quandoque diuersificantur in figuris suis, & sunt [m] [granosæ] & sunt cimicales, & sunt muscosę, & sunt filosæ, & capillares cum longitudine.

b B. atomis & alijs.
c —— B.
d † B. & ipsorū paruitatem.
e † B. a quibus.
† bothor.
f B. quæ uidentur, sicut foramina, uel sicut fenestræ cū quantitate aliqua.
g B. Alia litera. tunc illa pars parua haberet quantitatē, seu tunc ille partes paruæ haberent spatiū, seu locū ī foramine uueę ī quo imprimerent formas, seu species suas.
h B. substantia ipsius humiditatis, aut iam aduenit substātiæ humiditatis illud qđ est extrinsecū ab ea, & illa quæ est propterea ꝙ ad ipsum iā cōuersa est substantia ipsius humiditatis est, quia.
i B. faciētē ebullire illā quantitatē vnde cōmouetur in ea, seu agitatur in ea aereitas.
k B. spumosi nō peruij.
l B. illa uerò, q̄ fit ex hoc ꝓpter ipsi humiditati aduenit aliqd extrinsecum ab ea
m B. Alia litera paleares.

De signis. *Cap.* 10.

Signa earum, quę sunt ex acuitate sensus, sunt ut sint leues non secundum modum vnum, & figuram unā, & [a] [associatur homini aliquo tempore sanitas sui visus præter quòd illa imaginatio sequatur ipsum.] Et illam, quę fit propter corneam, significat causa eius prædicta, & ut figatur a iquo tempore non addens, & non perducens nocumentum in oculo præter se. Et illa, quæ fit ex causa in albugineo, est ut sit tempore longo, & non perducat ad nocumentum magnum, & fit aut successione ophthalmię acutę, aut successione causæ infrigidantis, aut calefacientis, & est ex eis, quę [b] [sensu] sciuntur, & proprie quando inuenitur cornea tersa, clara, in qua nō est asperitas aliquo modo. Amplius est res fixa, & non additur, neque perducit ad nocumentum magnum. Illa autem, quę fit propter uapores stomaticos, & corporeos, cognoscitur propterea, ꝙ ipsa commouetur cū uaporosis, & apud repletionem, & digestionem, & apud motus, & vertiginem, & scotomiā, & non moratur secundum dispositionem unam, imò augmentatur, & minuitur, & non appropriatur oculo uni, imò fit in ambobus oculis. Quūque cum ea est nausea, uerificatur eius significatio, & quandoque est uomitus. Et euacuatio cū picra, & subtiliatio nutrimēti, & studium in digestione, remouent & minorant eam. & tu quidem iam sciuisti in capitulo debilitatis uisus, si aut agna eius, cuius est causa siccitas albuginei, aut aliud. Et quando continuatur sanitas oculi, & incolumitas eius, qui hēt imaginationes, sex mensib. est secundum plurimū in securitate. Et imaginationes, quæ sunt antecedentes aquam, non cessant gradatim in conturbatione uisus, vsque quo descendit [c] [cum eis] aqua subito; & raro pertransit sex menses. Quum autem uides imaginationes remoueri, & redire, & addi, & diminui, scias ꝙ nō sunt aquosæ. Quumque [d] [aquosarum tempus prolongatur] & non continuatur in debilitate visus, scias quòd ipsę non sunt aquosæ.

Sermo de cura imaginationum, & initium aquæ. *Cap.* 11.

Primum imaginationū est, ut tu uenias ad curam earum, quę aquam portendunt, reliquis aūt earum, quæ sunt ex siccitate, conferūt quandoq; humectātia nota, sed si sint ab humiditate, & aliæ quæ nō sunt a siccitate, conferūt eis omnia alcofol, quæ abstergunt. In portendētib. uerò aquam, oportet vt incipias, & mundifices corpus, & propriè stomachum. Deinde uenias ad mundificandū caput cum gargarismis, & caputpurgijs, & masticationibus. Ex sternutationib. uerò, inquantū purgant, speratur iuuamentum, & ex parte laboriosi motus earum, timetur ex eis motus aquę, & propriè si est cadēs [a] [sub neruo,] & propè ipsum. Et scias, ꝙ hiera picra est mirabilis iuuamēti in eis. Et similiter pilulæ aureæ. Et medicamenta, in quib. ponuntur cētaurea, & [b] [cucumer amarus.] Et tu quidē iam sciuisti in capitulis curæ capitis, & mundificationis eius illud, qđ te oportet attendere. Et oportet ut sit mudificatio per hieram picrā, aut pilulas aureas secundū semitā [c] [mundificationum frequentiū] ualde. Et neq; utaris medicinis [d] [solutiuis,] & abstersiuis faciēdo alcohol

nisi post mundificationem. Et confert in principio aquæ, phlebotomia arteriarum post aurem. Et oportet quidem vt incipias primo a medicinis lenitiuis, sicut fœniculum cum melle, & oleo. Et sicut dicitur, quòd odoramentum sampsuci confert ei, qui timet descēsum aquę in oculis suis. & similiter [e] [olfactio olei ipsius.] Et dicitur, quòd appositio sanguisugarū super tempora confert in initio [f] [sui.] Et quādoque confert alcohol cum semine [g] [alketeni: & dicitur ꝙ ipsum remouet aquam, & resoluit aquam: & quòd ipsum est vltimum. Deinde perueniatur gradatim ad medicinas compositas ex serapino, & similibus sibi. Et ex illis est medicamen, quod recipit serapini tres partes, assę fœtidæ, & ellebori albi, amborū ana. x. partes, mellis. viij. cotylas. Et ex eis, quę ualde experta sunt, est vt ex capite hirundinis adusto cum melle fiat alcohol. Et collyrium astiticam. Et omnia fella prædicta in capitulo debilitatis uisus. Et fortius istis est collyrium de fellibus almarastani: & etiā alcohol [h] [aunidus,] & alcohol dictū in antidotariò cum felle testudinis. Et medicamen Oribasij cum aqua fœniculi, [i] [aut collyrium sampsuci, & alserus & almerumin, & oleum balsami confert in eis:] & ex eis, quæ conferunt in initio aquæ; est vt sumatur [k] [guarsen & fel sabot] sani corporis; & ponātur in vase æreo, & dimittantur propè decem dies, usque ad duas septimanas: deinde sumantur myrrhę & croci tritorum, & fellis testudinis syluestris, & olei balsami omnium an. pondus drach. [l] [j.] permisceantur oīa, & aggregentur omnia vltimè, & fiat cum eis alcohol. Et et accipiatur ellebori pars j. & assæ fœtidæ pars j. & serapini quinta & decima partis, & est tres decimæ partis, fiat ex eis collyrium, & fiat alcohol cū eo. & iterū ellebori alb. & piperis pars. j. & ammoniaci tertia partis. fiat ex eis collyriū cum succo raphani, & administretur. Et oportet ut uitet [m] [pisces & cibos] ingrossantes, & vaporatiuos, & potum plurimæ aquę etiam, & vini, & frequentiam phlebotomię, & ventosarum: imò postponat illud quātum possibile est: nisi [n] [tactus necessitatis] cogat ad illud: & sit credulitas quòd sanguis sit calidus plurimum.

ANNOTATIONES.

Quo uidendi actio deprauetur, dū res vel quæ non sunt, vel quales nō sunt, esse suspicamur, fusissimè Gal. 1. de sym. cau. necnon et 4. de aff. loc. agit. Dubitatione aūt est dignū si, ut author est Arist. 2. de anima, sensile supra sensorium admotū non afficit sensum, requiritur. n. debita distantia inter rē, quæ persentitur, et ipsum sensoriū, ac si res oculo propius admoueatur, re ipsa experimur ipsam non cerni, quo tamen uapores intra ipsum oculū contenti uideri possunt? Sed, quod ad hoc facit, mutila est & imperfecta conspectio earum rerum, quæ propius admouentur. Arist. autem sententia de perfecta est visione, neque de imperfecta refragatur, quali ea cernuntur, quæ in ipso oculo sunt. At uerò de affectu, de quo hic agitur. pete Gal. 4. de loc. aff. & Paulum lib. 2. ubi de suffusione agit. Vide & Rasim 7. ad Almansor. cap. de aqua descendente in oculum.

De alintisar. *Cap.* 12.

ALintisar est vt fiat foramen uueæ latius, quàm est in natura: & quandoque fit illud successione sodæ, aut propter causam primitiuam ex percussione, aut casu. Et quandoq; fit ꝓpter causas existētes ī ipsa pupilla, & illud est in albugineo, aut in uuea. Albugineus nanque, quum humectatur, & multiplicatur, comprimit vueam, & mouet eam ad dilatationem. Albuginei verò siccitas nō facit dilatationem per se, sed per accidens, s. inquantum sequitur eam siccitas vueæ. Et vuea ipsa, si desiccatur, aut extenditur ad extremitates suas, sicut extenduntur coria perforata, quum exsiccantur, accidit ei vt dilatetur, sicut dilatantur foramina illorū coriorum, & quando comprimitur ab humiditatibus. Et quandoque accidit ei illud ex humiditate intrante substantiam eius, & addente in spissitudinem ipsius, & extendente eam ad grossitiem: quare accidit foramini ut dilatetur. Et quandoque accidit illud propter apostema extensiuum proueniens in ea. Et quandoque est amplitudo oculi naturalis, & nocet visui. Videt enim res minores, quam oportet vt videantur. Et quandoq; est accidentalis, & [a] [quādoque est ita:] & quandoque consequitur ad hoc, vt videat aliquid. Multoties enim dilatatur oculus adeo, vt dilatatio consequatur coronam, & non remaneat visui aliquid, de quo sit curandum. Et illa, quæ est ex percussione, aut casu, non habet curam.

[a] B. sit similiter.

ANNOTATIONES.

Sunt hæc de mydriasi, pupillæ. s. dilatatione ex Gal. sumpta primo de sympt. caus. Pro hac & huius curatione uide libellum de oculis par. 4. Paulum li. 3. Aet. lib. 2. serm. 3. & Celsum lib. 6. Vnum hoc in loco aduersus Rasim scribere hic author uidetur, quum ait. Et non oportet ut multiplicentur &c. Damnat enim frequentiores purgationes. At Rasis 9. ad Almans. c. de pupillæ dilatatione, iubet assidue repeti alui solutionem ex cataportijs, quæ cochia appellat. Sed uerè, explicat hic & interpretatur Rasis sententiam. neque enim Rasis quotidie purgatoria medicamenta exhibenda censet, quod Auicennas damnat, sed frequenter tamen euacuandum putat, quod & author noster admittit.

Cap. 2. Cap. 11. ca. 22. Cap. 2. Cap. 6.

De signis. *Cap.* 13.

IAm diximus ea in capitulo debilitatis oculi.

De cura. *Cap.* 14.

ILla, quę naturalis est, curam non hēt. Et illi, quę est ex siccitate, confert humectatio oculi cum humectatiuis prædictis. Et illi, quę est ex humiditate; confert phlebotomia, si in corpore est multitudo. Et etiam phlebotomia lachrymalium venarum euacuat ex loco, & confert ei, & similiter phlebotomia venarum tēporum, & incisio earum; & euacuationes, quas sciuisti, & effusio aq̄ salsæ et salitę sup caput, ꝓpriè mistę cum aceto. Et non oportet vt multiplicētur euacuationes cū solutiuis, et debilitetur virtus, et non euacuetur, qđ q̄ritur. Imò quandoq; sufficit ei euacuatio omnib. x. dieb. cum. drach. [a] [et. s.] de pilulis cochijs. Et cibus sit aqua ciceris cum oleo sisamino. Et fiat alcohol oculo alteri cum tutia, vt non dilatetur sicut primus.

[a] B. j. aut cum drach. j. s.

Et oportet vt administres alcofol prædicta in capitulo imaginationum,& aqua. Et conferūt ei ventosę super collum propter illud, quod in eis ē de attractione ad posteriora. Illud aūt [b] [quo utendum] est in cura eius, quæ facta est successione percussionis est, ut fiat phlebotomia, deinde uentosetur caput, postea administra infrigidātia. Et fiat emplastrum ex farina fabarum sine corticibus suis, & farina hordei cū aqua foliorum [c] [salicis,] aut aqua endiuiæ, aut lana infusa in uitello oui cū oleo ros. aut pauco uino. Et distilletur in oculum sanguis turturum, & pullorum [d] † [ ] & in die tertio distilletur in ipsum lac, alcofol, quę sunt fortiora. Et penitus plurimum curæ eius est ex genere curæ apostematum calidorum. Et post administretur collyrium frigidum ex thuris & croci, & myrrhæ omnium an. parte.j. & arsenici part.s. Medicamen iuuatiuum [e] [omoronenesis, & est distillatio fellis hędi,] & fellis gruis amborum an.aur.iij.croci.drac.j.piperis centum & septuaginta grana, succi liquiritiæ. v.aur. & tertia, ammoniaci duo aurei. mellis secundum quantitatem necessitatis: & fiat ex eis alcohol, & teratur cum aqua fœniculi, & conficiatur cum melle. Et ad illam, quæ facta est ex percussione, medius aur. teratur cum succo raphani, usque quo siccetur, & administretur cū eo sicco alcohol. Et etiam fellis hirci aur.j. stercus [f] [lacerti & stellionis sicci] aur.j.&.s.nitri. s.au.piperis fellis gruis amborum an.aur.ij.croci aur.j.ammoniaci aur.s.ellebori albi aur.j. terantur etiam cum aqua fœniculi, & misceantur cum melle.

> b B. cui innitendum.
>
> c B. alkalef.
>
> d † B. columbinorum.
>
> e B. murisis.i. dilatationi oculi. Recipe fellis milui.
>
> f B. aldab, aut alurel.

De constrictione pupillæ. Cap. 15.

Constrictio est, vt sit foramen vuæ strictius quàm consuetum fuit. Et si est naturalis, est laudabilis: & si est accidentalis, est deterior quàm dilatatio: & quandoque perducit ad oppilationem. Et eius causa est, aut siccitas uueæ corrugatiua aggregans eam, & contrahitur foramen, & accidit cōstrictio aut oppilatio. Aut humiditas extendēs vueam ex lateribus ad medium, & constringitur foramen, & accidit sicut illud, quod accidit cribris, quando madefiunt, & mollificantur, & extenduntur in partes. Aut siccitas vehemens albuginei: quare minoratur, & sequitur ipsum tunica ad detumescēdum, & aggregationem diuersam dispositioni exitus. Et plurimum accidit hoc accidens a siccitate.

De signis. Cap. 16.

Iam diximus ea in capitulo debilitatis oculi.

De cura. Cap. 17.

Eius quidem, quę sicca est, cura sunt humectantia, quæ sunt ex distillationibus, & caputpurgijs, & embrochis factis ex succis humidis, & reliquis, sicut scis, & cibi leues, & pingues [a] [in horis, & non inuenis necessitatem utendi aliquo, in quo sit caliditas aliqua propter attractionem materiei humidæ] ad oculum: Et oportet vt administretur fricatio capitis, & faciei, & oculi [b] [continua] breui tpe, & totum id, vt attrahat. Nam administratio humectātium pure, quandoque nocet etiam. & quando administras alcofol attractiua, itera tunc humectatiua. Ei verò, quę humida est, conferunt alcofol prædicta cognita in capitulo debilitatis uisus, & aquæ, & imaginationum. Et ex eis est collyrium huius descriptionis. Floris æris, ammoniaci, amborum an.pars. j. croci pars & tertia, aloes.v.partes, musci medietas partis, fiat ex eis collyrium. Et iterum ammoniaci aur. duo, floris æris aur. iiij. stercoris lacerti aur. iij. croci aur.ij.gummi aur.j.conficiantur cum melle, & administrentur. Et etiam piperis, & ammoniaci amborum an.partes ij.olei balsami nona partis unius, croci pars j. resoluatur ammoniacū in aqua fœniculi, & proijciatur super ipsum oleum balsami, & conficiantur cum melle, hoc nanque est ualde bonum.

> a B. & in aliquibus horis necessitas est administrare aliquid, ī quo sit caliditas aliqua, ut attrahat materiā humidam.

De aqua. Cap. 18.

Descensus aquæ est ægritudo oppilatiua, & est humiditas extranea stans in foramine vueæ, inter humorem albugineum, & siphac [a] [& corneam,] quare prohibet penetrare formas ad uisum: Et ipsa quidem quandoque diuersificatur in quantitate, & diuersificatur in qualitate. Eius autem diuersitas in quantitate est, quoniā quandoque est plurima secundum cōparationē ad foramen: quare oppilat totum foramen, & non uidet oculus aliquid. Et quandoque est pauca secundum comparationem ad ipsum: quare oppilat partem eius, & dimittit partem ipsius detectam. Illud ergo, quod ex uisibilibus coram parte oppilata existit, non cōprehendit visus. sed comprehendit illud, quod est coram parte discooperta. Et quandoque cōprehendit visus, alicuius rei medietatem: aut partem eius, & non comprehendit reliquum, nisi permutatione pupillæ; & fortasse comprehendit ipsam integrè uice vna, & non cōprehendit ipsam integrè vice alia, & illud propter situm eius. Nam quum peruenit cum integritate sua coram oppilato, non comprehendit ex ea aliquid, & quando peruenit cum integritate sua coram discooperto, comprehendit ipsam totam, & hæc quidem oppilatio diminuta quandoque cadit [b] [ad lachrymalē superius, & quādoque ad lachrymalem inferius, & quādoque in annulo medii foraminis, & tūc cōuenit vt sit illud in annulo medii foraminis, & tūc cōuenit vt sit illud in annulo, & quod ipsum circūdat] discoopertum, & tūc quidem non uidet de omni re nisi latera, & non uidet medium eius: imò videt in medio eius, sicut fenestram aut aperturam, et intētio illius est ꝙ nō videt, sed imaginatur tenebras. Diuersitas uerò illius in qualitate, quādoque est in essentia, quoniā alia est subtilis, clara [c] [quæ nō tegit,] lumē et solem, et alia eius est grossa valde. Et quādoque est in colore, quoniā alia eius est aerei coloris, & alia eius alba est gypsei coloris, & alia eius alba est margaritalis, et alia eius alba declinat ad [d] [uiriditatē, et viriditatē intensam] et aureitatē, et quædam est citrina, et quædam est nigra, et quędam est cineritia. Et illa quidem quę est magis receptibilis curæ ex parte coloris, est

est aerea,& alba margaritalis e [quæ ad viridita tem declinat parumper & ad cinereitatem viri dem cum intensione. Genus autem gypseum, & viride f † [ ] & nigrum plumbeum g † [ ] vehementis nigredinis,& citrinum, non recipiunt curam, quæ fit cum acu. Et ex speciebus quidem eius, quæ est grossa, est quædam species, quæ quandoque fit dura ualde, ita ut egrediatur ad hoc ut sit aqua: & neque est ei cura. Et illa quidem, quę magis susceptibilis est curę ex parte essentiæ, est subtilis h [quę quum tu eam compresseris,] & super ipsam digitis tuis compressionem feceris, separabitur velociter, deinde redibit,& aggregabitur: huius nanque ablatio cum instrumēto auferendi aquam, speratur. Veruntamen huius experiētię assiduatio, est ex eis, quæ conturbant aquam,& facit curam cum instrumento difficilem. Et quandoque experitur illud alio modo: & est, vt ponatur super oculum cottum, & sufflctur in ipsum vehementer; deinde auferatur, & consideretur velociter, an videatur in aqua motus: nam si uidetur, tunc iam apta est, ut cum instrumento curetur: & similiter, si clausio oculi facit dilatationem vehementer alterius. Et illa, q̄ post casum, aut ægritudinem cerebri accidit, fit difficilis sanitas eius.

De signis. *Cap.* 19.

SIgna portendentia aquam, sunt imaginationes prædictæ, quæ non sunt a causis alijs. Et nos quidem iam exposuimus esse earum in capitulo imaginationum: & quòd accidit cū eis conturbatio sensibilis, & proprie quādo est in uno oculorum: & quod imaginantur ei res luminosæ; sicut candelæ duplices. Inter aquam verò,& oppilationem intrinsecam, distat: quoniam quando unus duorum oculorum comprimitur, dilatatur alter in aqua, sed nō dilatatur alter in oppilatione. Et illud quoniā causa in illa dilatatione, expressio spiritus, qui est in oculo compresso ad alterum cum fortitudine: sed quum inuenit oppilationem a [posterius] non penetrat.& hoc secundum plurimum rei: & b [in fine dilatatur in altero,] nisi aqua sit uehementis grossitudinis: & si non fuerit oppilatio, sed in † alintisar non est aliquid de hoc.

De cura eius. *Cap.* 20.

EGo quidem iam uidi hominem de his, qui ad comprehensionem redeunt, & intelligentiam, cui aqua iam acciderat, qui curauit se ipsum cum euacuationibus,& abstinētia cibi, & minoratione cibi, & alienatione iurium a † [ ] humectantium, & fuit contentus assatis,& frixis,& administratione alcofol resoluentium, subtiliantium: & redijt ad ipsum uisus eius bene: & secundum ueritatem, quando succurritur aquæ in principio sui, confert in ea b | [ ]regimen: illi autem, quę confirmata est; non est conueniens nisi cura cum instrumento. Oportet ergo, vt repellat habens eā repletionem,& uinum,& coitum. & sit cōtētus comedere semel ī meridie,& fugiat pisces, & fructus,& carnes grossas proprie. Vomitus autem quamuis conferat ex parte mundificationis stomachi, tamē est nocitiuus in proprietate aquæ. Et nos quidem iam docuimus canones curationis eius cum medicinis, in capitulo imaginationum. Et nunc dicamus res expertas,& ex eis est, ut sumantur granorū lauri excorticatorum.x.partes,& gummi pars.j.terantur cum urina pueri non polluti, ad aquam,& ad debilitatem uisus cum aqua pura,& administrentur ad eum, qui non videt. c † [ ] conficiatur cum felle uiperę,& melle, & fiat cū eo alcohol: est enim bonum ualde. Dico aūt quòd experti sunt hoīes veraces fel uiperę,& non egit operationem veneni oīno. Et hoc experimentum ex eis est, a quibus cauendi minuitur necessitas. Aliud experimentum bonum. succi granatorum relatorum ab insula Moadis, & & chamedrei, coralli omnium an aur.j. conficiantur cum aqua fœniculi. In regimine autē curæ, quæ fit cum instrumento, oportet ut ante ipsam præcedat mūdificatio corporis, & capitis proprie, & fiat phlebotomia, si necessaria fuerit, deinde obseruetur, ne ille, qui cum instrumento est curandus, hēat d [in oculo rupturam,] & timeatur ut accidat in tunicis apostema, aut sit assuetus pati tussim, aut sit uehementis rixæ, velocis irę: nam rixa,& ira omnis, sunt ex eis, quę mouent ad e [profundū vel] reditū. Et oportet ut fugiat uinū & coitū. Et cum hoc non oportet, vt administretur cura cum instrumento, nisi postquam aqua steterit,& descēderit, qđ descendere uult ex ea,& in grossata fuerit essentia eius f [parūper,& hoc est illud, qđ vocatur complementum. Et compressio qdem subito facta] & phlebotomia nocet: & cibus eius sit aqua ciceris. Et g [constituatur locus, ad quem moueat curans cum instrumento sub oculo,& similiter multoties inuenitur ex principio.] Et quando uoluntas adest vt fiat cura cū instrumento, p̄mittitur habenti aquam, vt nutriatur piscib. recētib. & cibis humectatiuis h [permutatiuis, & administretur aliqd ex eis, q̄ resistunt nocumento] aq̄. Deinde fiat cera cum instrumēto. Et ad ultimum si aqua fuerit subtilis valde, aut grossa ualde, non obedit curæ cū instrumento. Et quando uoluntas est i [faciendi, p̄cipiatur infirmo aspicere ad lachrymalem domesticum,& ad nasum,]& conseruetur secūdum illā figurā,& nō sit iuxta fenestrā, neq; in loco uehementis luminis valde. Deinde procedat artifex,& incipiat, & p̄foret cum mucadahati,& uadat inter duas tunicas, vsquequo sit coram foramine,& inuenitur illic sicut spatiū & sinuositas. Amplius, ex artificibus est, qui extrahit k [Almadahati] & intromittit in eum caudam l [almuhec,& est aledidu vsq; ad terminum] foraminis, ut p̄paret extremitati acutę almuhec transitum,& vt assuefaciat ęgrum patiētia, deinde intromittit m [almuhec] usq; ad terminum definitum,& n [suspēdit] cum eo aquā, & nō cessat deponere eā donec clarificetur oculus,& o [occultetur] aqua post corneā desubtus deinde p [dimittit almuhec in loco suo aliquā to tp̄e, ut stet aqua in loco illo, deinde q [declinat ab eo almuhec]& cōsideret an redeat, tunc si redit, iteret regimē, donec sit securus. Et si aqua non obedit, vt currat ad partem, ad quam

c † B. dixit alathius alhamedi.

d B. fodam.

e —— B.

f B. Alia litera. Et tempus eius æquale, est tempus anni.

g B. vt adhæreat loco, ad quē curās cū instrumēto mouet ad inferiorē partē oculi, & p̄pter illud qn̄q; post ponitur illud a principio.

h B. ingrossantibus aqua,& administrētur res ex eis, quæ confortāt nocumētum.

i B. curare cum instrumento.

k B. almachda.

l B. almhet, & nominatur alaclid in opposito.

m B. almhet.

n B. deprimitur

o B. deprimatur

p B. adhæreat almhet.

q B. remoueatur ab eo almhet.

fecit eam descendere, declina eam ad partem alteram, expelle eam ad partem, ad quā declinat, et separa ipsam in ea. Quòd si videris eam redire in diebus, in quibus curas,[r] [reduc almuhec] in illo eodem foramine; ipsum enim remanet, et non consolidatur, et quum ad foramē currit sanguis, oportet ut descēdere faciat eum etiam, et non dimittatur remanere illic, et[s] [congeletur, et non sit ei cura.] Quumque curam cum instrumento operatus fueris, pone super oculum, cui adhibita est cura cum instrumento, vitellum oui conquassatum cum oleo viol. et cum cotto. Et oportet, ut oppiletur sanus etiam, vt non moueatur, et sequatur eum infirmus. Et fac eum dormire super collū tribus diebus in tenebris, et quandoq; necessariæ sunt iterationes plurimæ huius emplastrationis; et conseruationis huius[t] [preparamenti] et resupinationis per vnam hebdomadam. Et illud quidem, quando illic fuerit apostema, aut soda, aut aliud. Verum apostema facit esse necessarium solutionem ligationis fortis, et mollificationem eius. Et penitus melius est: vt conseruet æger[u] [præparationem] suam, vsquequo remoueatur dolor: et non soluatur ligatura, nisi in omnib. tribus dieb.[x] † [ ] Et oportet quidem, vt fiat vaporatio in tēpore solutionis, cum aqua rosacea et aqua salicis, aut cum aqua cucurbitæ: aut aqua virgæ pastoris: et sibi similib. Et homines quidem habent vias diuersas in exercendo curam aquę: quę fit cum instrumento: ita vt quidam sint qui disrumpunt inferiorē partem corneę: et extrahunt aquam per eam: et hoc est in quo est timor: quoniam cum aqua, quando est grossa, egreditur albugineus.

r r. tunc reitera almhet.

s B cōgelari tūc enim non est ei curatio.

t B. situationis.

u B. situationē.

x † B. & renoue tur medicamē.

ANNOTATIONES.

De suffusione agit, quam ὑπόχυσιν & ὑπόχυμα uocant, nostri cataractam. De huius signis & curatione habes ex Gal. primo de sympt. caus. 4. de loc. aff. ex Paulo lib. 3. & 6. Rasi 9. ad Almans. cap. de cataracta. sed pulchrè & Celsus lib. 6. & 7. huius curationem absoluit. Quæstio autem hic est de victu, qualis s. in suffusis sit instituēdus. Paulus lib. 3. aquæ potum & cibos extenuantes toto morbi curriculo competere ait: id quod & Celsus lib. 6. uictum esse dicens optimum, qui pituitam extenuat. Auicennas tamen primo quidem attenuantem probat, postea tamen ijs verbis. [Et quando uoluntas adest &c.] & recentes pisces; & humectantes cibos, incraßantesq; exhibet, ita ut, ubi cura manu agenda est, craßum uictum instituat. Sanè, quod ad hoc pertinet, Author noster non absolute incrassantem uictum commendat, uerùm si transacto iā morbi initio, curatione per medicamenta nō succedente, ad chirurgiam accedere constitueris: nondumq; ad eam crassitudinem redacta suffusio sit, ut acu deprimi ualeat; tum, ut citius ad manuum actionem uenias, incraßanda quàm primum suffusio est crasso uictu. neque uerò maximè craßa alimenta commoda ad hanc rem sunt, ut quidam existimāt: sed leuiter craßa: talia nempe, ut inceptam suffusionem perficere, tamen alteram in sano oculo queunt procreare. Paulus ergo & Celsus victum morbo contrariū instituunt; at Auic. curationis accelerandæ gratia affectum contrario uictu auget, quòd imperfecta suffusio deprimi acu nequeat. Verum unum adhuc est, de quo suspicari aliquis possit. nēpe peracta per chirurgiam actione, iubet hic author oculo uitellum oui cum oleo rosaceo admoueri, id quod & Paulus. At supra tractatu primo. quum de ophthalmiæ curatione ageret, oleum ab oculis, quòd mordeat, prorsus interdixit, quod & Gal. ut etiam alibi est a nobis annotatum. Sed tametsi oleum seorsum oculo inimicum est, admisto tamen uitello oui eius acrimonia obtunditur, ita ut nulla sit controuersia.

Cap. 2. cap. 2. cap. 22. cap. 21. cap. 6. cap. 7.

De destructione visus. Cap. 21.

Destructio visus quandoque accidit ex causis debilitatis visus, quum superfluūt: quare cōsideretur illic. Nos verò iterum dicamus, & dimittamus, quod est cum communitate cerebri, & aliorum, quoniam illud illic intellectum est. Destructio uisus, aut fit partib. oculi manifestis in suis substantijs incolumibus; aut fit illud quū iam acciderit eis nocumentum[a] [sensibile, aut non sensibile, & quæ itinere coꝝ procedunt.] Noster uerò sermo est de primo. Nam si partes oculi apparentes fuerint incolumes in substantijs suis, sed iā acciderit eis nocumentum ex parte alia non manifesta hominibus, & uulgo: tunc aut erit foramen secundum dispositionem sanitatis suæ,[b] † [ ] aut erit illic oppilatio aquosa, aut erit oppilatio nō illic, imò in neruo concauo: aut ꝑꝑ remcadentē in foramine eius, aut propter cooperimētum accidēs ex siccitate, aut mollificatiōc aut apostematib. in lacertis suis compressis in seipsis. Aut sequetur compressionē accidentē anteriori cerebro, secundum ꝙ exposuimus in his, q̄ ꝑterierunt. Aut accidit ei attritio: Aut glaciali accidet remotio ab oppositione foraminis. Aut erit corruptio complexionis eius: et nō erit conueniēs, vt sit instrumētum visus, et plurimum qdē accidit ꝑꝑ humiditatem dominantem sup eam valde; Aut ꝑꝑ siccitatem vincentem sup ipsum, quare colligitur in seipsum, & corrugatur, & nominatur hęc ęgritudo glauconia, & non est ei medicamen: & fit oculus ꝑꝑ eam[c] [varius multorum generum;] Aut nō erit foramen incolume, sed aut erit iam consecuta ex eo dilatatio in ultimo fine, aut erit consecuta ipsum constrictio coperturæ.

ANNOTATIONES.

Vbi illæso apparente oculo, uidendi actio prorsus aboletur, ἀμαύρωσιν Græci uocant, nos obscuritatem, & alij etguttam serenam. Gal. id in opticorum neruorum affectum reijcit. primo de sympt. caus. nemper obstructionem, a qua prohibēferri animales spiritus ad crystallinum humorem referri animales spiritus... tur. Verùm, quum crystalloidi ab interna quidē parte retiformis, choroides, sclirotica, & coniunctiua tunica, ab externa verò arachnoides, vuea & cornea circumstent: adde & vitreū humorem, quo nutritur, & aqueū, a quo cornea sustinetur, ne in illū collabatur: res ipsa plane incidat, non in uisorio dumtaxat neruo: sed ēt inter vitreum & crystallinum, retiformem & uitreum, choroidem & retiformem, scliroticam & choroidem, poße aliquam esse obstructionem, a qua deferri ijdem uisorij spiritus prohibeantur. Sed quidquid hac in re senseris, eadem tamen huius affectus curatio eßet, si modo curationem susciperet. Author sanè hic curationem non docet. Scribit tamen Paulus lib. 3. quum de obscuritate & hebetudine agit, quem tu uide.

De signis. *Cap.* 12.

SIgnum autem aquę,et dilatationis,et constrictionis,et reliquorum,est illud, quod diximus in capitulo suo. Causa uero in ea, quæ fit in neruo concauo,est illud, cuius comprehensio fit a [difficilis] per signa prædicta in capitulo aquæ. Sed distinctio rei in ipso est difficilis; et fortasse non comprehenditur sapientia. Et quando illic fuerit pulsatio, et rubedo, tunc existima,quod sit in neruo apostema calidum. Quod si affuerint illic grauitas, et paruitas caliditatis:tunc existima quod illic sit apostema frigidum. Et si fuerit grauitas vehemens: et oculus humidus valde: tunc materia erit humida valde.Et si fuerit oculus siccus,tunc materia erit melancholica. Et quando accidit super caput percussio, aut casus faciens exire oculum prius,deinde sequitur illud profundatio eius, et destructio visus:tunc existima, quod neruus oculi iam attritus est.

ANNOTATIONES.

Excitantur uisorij spiritus ex luce,atque hi, ubi uel ex calore uel ex dolore capitis,aut partis in eo alicuius concitati iam sunt,abhorret lucem æger, quòd ab hac spiritus agitentur etiam uiolentius. proptereaq; & impendentē phrenesim lucis auersio significat, quia summam animalium spirituum commotionem prænunciat. accidit uerò & hoc ipsum in cephalea ob eandem causam. Sed & hoc Hipp. inter praua in acutis morbis indicia retulit primo prognost.

De [a] [*diminutione radij.*] *Cap.* 23.

ILlud est ex eis,quæ significant calefactionem spiritus,& eius inflammationē,& eius [b] [coruscationem.] & indicat [c] [†] plurimum [d] [† phrenitim] nisi sit propter scabiem palpebrarum:& eius cura est quod nosti.

De [a] [*altumar*] *& albedine uincente.* *Cap.* 24.

QVandoque accidit ex lumine uincente, aut albedine, quādo aspectus assiduatur in niue,ut non videat nisi parum, & uideat illud ex proximo,& non uideat illud ex longinquo, propter debilitatem spiritus. Quumque aspicit colores,imaginatur, quòd super eos sit albedo:

ANNOTATIONES.

Quomodo ex lucidioris rei aspectu uidendi actio offendatur,est a nobis antea fusius explicatum. ut superuacaneum sit hic quidquam repeti.

De cura. *Cap.* 25.

PRæcipiatur,ut assidue inspiciat colores uirides & cęlestes, & suspendat nigros coram uisu; Quòd si iam aggregatum fuerit cum nocumento uisus propter suam albedinem nocumentum eius propter frigus ipsius, distilletur in oculo aqua, in qua decocta est palea tritici tepida, ut non noceat. Et quandoque fit alcohol cum melle,& succo allij. Et etiam quandoque aperitur oculus super vaporem uini distillati super lapidem molarem. Aut uaporatur oculus cum uino duro. Aut inclinatur super uaporem aquę in qua [a] [decocta sunt papauer & resoluentia subtilia cognita,] sicut hyssopus, & melilotum,& chamæmilla & similia.

a B. decoctæ sunt herbæ resoluentes subtiliantes cognitæ.

Fen quarta de dispositionibus auris,& est.

TRACTATVS VNVS.

De anatomia auris. *Cap.* 1.

AVris est membrum creatum auditui:& factum est ei ostracum anfractuosum, ut [a] [sentiat] omnes uoces, & faciat tinnitum earū necessarium. Et foramen incipiens in osse petroso inuolutū anfractuosum,ut sit anfractuositas eius elongans spatium aeris ad interiora cū abbreuiatione, [b] [sub eo,ad quod] si factum esset foramen penetrans directè, abbreuiaretur spatium ad ipsum, [c] † [ ] ut non subito perueniat ad interiora eius calor & frigus superflua,imò eueniant super ipsum gradata ad ipsum. Et foramen quidem auris peruenit ad concauitatem, in qua est aer stans, & superficies eius domestica est strata uillis nerui auditus,peruenientis a pari quinto,quod est ex paribus neruorum cerebri. Et superflua duritie factus est durus,ut non sit debilis,passibilis a percussione aeris,& qualitate eius. Quum ergo peruenit unda vocalis ad illud, quod est illic, comprehendit eam auditus, Et hic quidem neruus in dispositionibus auditus,est sicut glacialis in dispositionibus uisus, & reliqua membra auris sunt, sicut reliqua,quæ circundant glacialem ex tunicis,& humoribus, quæ sunt creatæ propter glacialem: ut seruiat ei, & custodiant ipsum,& adiuuent eum. Et alsamac est sicut foramen uuæ, & creata est auris cartilaginosa, quoniam si foret creata carnea,aut pannicularis,non seruaret figuram fornicis,& anfractuositatis,quę est in ea. Et si crearetur ossea, læderetur & læderet,in oī [d] [casu.] Sed creata est cartilaginosa habens cum conseruatione figuræ lenitatem, & [e] [reflexionem.] Et createę aures sunt in lateribus, quoniam anterius fuit conuenientius visui propter illud, quod sciuisti [f] [in oculo,ergo obseruatio habita fuit;] Et creatæ sunt sub tonsura capillorum in homine, ut non sit sub tegmento capillorum, & tegmento [g] [uittarum.] Et huic quidem membro accidunt species ęgritudinum, & quandoque sunt dolores eius perniciosi: Et multoties accidunt [h] [ei species ægritudinum.]

Alia litera.
a B. retineat.

b B. corporis sui,seu magnitudinis suæ ī quo
c † B. sed non fuit regimen in ,plōgando, uel secundum aliā literam: sed nō fuit p̄electa pro lōgatio spiritij nisi.

d B. cōtusione.

e B. plicabilitatem.
f B. quare ipsa ē ab oculo occupata pro loco sibi conuenientiori.
g B. alebas. i. rei cooperientis caput.
h B. ex ægritudinibus eius febres difficiles ualde.

ANNOTATIONES.

Aurium anatomen ac usus fusius prosequitur Gal. 11. *de usu part. sed & Arist.* 1. *de hist. animal. & author noster lib. de animalibus* 12. *multa. sed ut hæc habeas absolutiora, uide & Hippocratem lib. de carnibus,& Arist.* 5. *de gener. animal.*

Cap. 12.
cap. 11.
cap. 12.
Cap. 1.

De conseruatione sanitatis auris. *Cap.* 2.

OPortet ut in aure intendatur,& caueatur, ut non lædant eam calor, et frigus, et

a † B. ventosita tes,&.

† bothor.

† bothor.

b B. altochme.

a † [ ] res extraneę. neque eam in grediatur aliquid aquarum, & animalium: & ut mundificentur ſordes eius. Deinde oportet, vt aſſiduetur diſtillatio olei de amygdalis amaris in ea omni hebdomada ſemel: eſt enim mirabile. Et oportet, vt cuſtodiantur, ne generentur in ea apoſtemata, & † puſtulę, & vlcera; quoniam ſunt corrumpentia aurem. Et ſi timetur, quòd ei accidat † puſtula, adminiſtretur in ea diſtillatio ſief memithe in aceto. Et in diſtillatione ſief memithe in omni hebdomada ſemel eſt ſecuritas a fluxu, quod deſcendit ad ipſum. Et ex eis quidem, quę nocent auri, & reliquis ſenſibus: ſunt b [faſtidium] & repletio: & propriè ſomnus ſuper repletionem.

De nocumentis auditus. *Cap.* 3.

a B non pfecte audit, neque audit.

b B. tharas, aut vchar.

c B. tharas.

d B. Altbaras verò, & aluchar ſunt, vt in eis nocumentum.

e B. aluchar ſit ſicut deſtructio communis ſurditati.

f B. altharas q. dem ſit.

g B. altharas.

NOcumenta auditus ſunt ſicut reliquarum operationum: & illud eſt: quoniam nocumentum omnis operationis eſt, ut deſtruatur operatio: & ſit loco eius hic deſtructio auditus: quare a [neque ſubtiliter perſcrutetur nequeaudiat niſi] ex longinquo: aut alteretur, & ſit uice eius, ut audiat, quod non auditur: ſicut eſt illud, quod accidit in aure ex ſonitu, & tinnitu, & ſibilo. Et ſcias quòd nocumentum auditus aut eſt ab origine, & eſt ſurditas, aut b [taraxē: aut guacrem] natiua, aut eſt accidentale. & intētio quidem ſurditatis eſt pręter intentionē c [taraxem.] Surditas nanque eſt: ut pars intrinſeca ſamac creata ſit ſurda, in qua non exiſtit concauitas intrinſeca, quam prædiximus, quæ eſt ſicut uuea, comprehendēs aerem quietum, qui audit uoces ſua vndoſitate. d [Tarax uerò & guacre ſunt, ut non propter eás nocumentum] conſequatur priuationem ſenſus. Et non elongatur, quin e [guacre ſit ſicut deſtructio cōmunicans ſoliditati,] & non ſit illic concauitas, ſed neruus non affert uirtutem ſenſus: & f [tarax eſt] ſicut diminutio abſque deſtructione, aut communicat ſecundum conuerſionem in ſignificatione. Et g [tarax] quidem multoties accidit ſucceſſione vomitus; & eſt facilis remotionis. Et deſtructio quidem auditus alia eſt natiua naturalis, cui non eſt curatio: & ſimiliter reliquę ſpecies alguacre & altarax. Etiam aliæ sūt natiuæ naturales, quæ curationem non habēt, & alia eſt accidentalis, ſed eius ſpatium eſt elongatum, & eſt chronica. & illa etiam eſt propinqua deſperationi, & difficilis curæ. Recens autem propinqui temporis, quæ eſt ex tarax, eſt recipiens curam. Verum cauſæ illius quandoque ſunt cum communitate membri, ſicut, quæ sūt ex communitate cerebri, aut quorūdam membrorum ei uicinorum, ſicut accidit, quum primum naſcuntur dētes, & ſicut accidit apud dolores dentium: & quandoque ſunt propter nocumentum proprium in auditu, aut in neruo, aut in foramine. Et nocumenta quidem auditus, aut ſunt complexionalia, aut inſtrumentalia, aut reſolutiua ſingularitatis. Nocumentum verò in neruo auditus quandoque accidit propter omnes cauſas ægritudinum conſimilium partium in ipſo, & inſtrumentalium, & ſolutionis continuitatis. Et ægritudines quidem ſimilium partium in ipſo, ſunt unaquęque ſpecierum malitiæ complexionis ſingularis, & compoſitæ: & plurimum eius eſt ex frigore. Et quādoque fit unaquæque earum abſque materia. Et quandoque fit cum materia melancholica, aut cholerica, aut phlegmatica ex phlegmate crudo, aut ventoſa. Et multoties quidem retinetur fluxus uentris cholericus, & ſuccedit ei ſurditas, & non elongatur, quin ſimiliter in alijs h [curſibus] contingat ſecundum naturam quum retinentur, & prohibentur non in hora ſua. Inſtrumentales verò in neruo ſunt, ſicut oppilatio, quam fecit humor, aut ſanies: aut apoſtema calidū, aut apoſtema, quod eſt dubellati: aut durum, aut cooperimentum ſorditiei, aut i [tremulum,] aut inflatio, & ſolutio ſingularitatis in ipſo quandoque fit ex vlcere, aut ex corroſione. Plurimum uerò eius, quæ fit propter tranſitum, eſt k † [ ] propter cauſam intrinſecam, aut propter cauſam extrinſecam. Et intrinſeca quidem eſt ſicut verruca, aut apoſtema, aut caro addita, aut vermis: l [& plurimum eius eſt ſordes,] aut humor groſſus m † [ ] viſcoſus, aut congelatio ſaniei ex apoſtemate rupto. Extrinſeca verò eſt ſicut arena, aut lapis; aut nucleus ingrediens eam aut congelatio ſanguinis, cuius quædam pars fluxit ab aure, & pars eius remanſit. Et illud quidem quādoque accidit ſubito, & quādoque accidit paulatim. Nocumentum præterea auditus, quandoque accidit ſecundum ſemitam permutationis materiæ in fine ægritudinum acutarum: & n [quādoque] remanet poſt receſſionem febris nocumentū, grauitas capitis. Et quandoque fit nocumentum ſecūdum ſemitam quod eſt huius capituli, aut ſecūdum ſemitam motus accidentis ſeparabilis, ſicut recedit apud motus criſis, aut ſecundum ſemitam accidentis fixi, vt criſis iam ipſum fit ipſamet expulſio, criſis. ſ. vt criſis iam expulerit materiā ad partem auris, & firmauerit eam in ipſa, non propterea tamē quòd o [in uenerit eam] ſecundum ſemitam vicinitatis: & multoties quidem portendit hoc accidens uomitum, aut fluxum ſanguinis narium: & multoties deſtruit ipſum fluxus ventris.

ANNOTATIONES.

Auditoriæ facultatis actiones, tripliciter lædi poſſe, diminui auferri, deprauari, ſatis conſtat. Id uero a quibus & quarum partium ſit morbus, Gale. ex propoſito docet 1. de ſymp. cauſ. Author hic meminit de ſurditate ex criſi, pro qua uide Hipp. & Gal. 4. aph. ſed habes de hac re multa in Coacis prænotionibus.

De ſignis eorum. *Cap.* 4.

FActum quidem communitate cerebri ſignificat diſpoſitio in reliquis exiſtens ſenſib. & communitas auditus cum eis in ea, & communitas virtutis motiuæ etiam: & ſignificator magis ſignificatiuus eius, eſt communitas linguæ, et proprie quum eſt ſuceeſſione † ſirſen, et poſt & ſucceſſione commiſtionis intellectus, et reliqua nocumētum cerebri complexionale, et reliqua ægritudinū eorum, quæ dicta ſunt in capitulo cerebri, a † [ ] et foraminis, et ſanitas tranſitus auditus, et tem-

& tempus propinquum perſeuerantiæ ſanitatis auditus ante. Et ſi cauſa eſt dubellati, aut apoſtema calidum in ipſo neruo; ſignificant ipsũ febres, cum quib. ſunt horripilatio, & tremor: & comitantur ipſum febres, & permiſtio intellectus, & alienatio. & in ipſo eſt timor niſi aperiatur. Quod ſi non fuerit propter apoſtema in ipſo neruo: non oportebit ut ſit febris, niſi ſit ſecundum iudicium febris diei: & erit extenſio & dolor, & grauitas, & [b] [pulſus.] In dolore vero, & grauitate communicant omnia, quę ſunt ex apoſtemate, & materia, vbicũque ſint. Quod ſi cauſa fuerit ventoſitas: ſignificabunt ipſam ſonitus, & tinnitus, [c] [& quod erit non compar] grauitati. Et ſi eſt vlcus & † puſtulę, ſignificat ipſum pruritus cum dolore. Oppilatio verò multoties fit ſine grauitate, & quandoque fit cum grauitate. Et quando non eſt grauitas, & eſt nocumentum, & non eſt illic malitia complexionis vincentis; tunc eſt ex oppilatione: & regimen antecedens quandoque ſignificat ipſam. Et ſi oppilatio eſt ex carbunculo, & ſimilibus, ſignificat ipſam pulſatio, & ſi eſt ex ſanguine, ſignificat eam curſus ſanguinis antecedẽs. Et illam, quæ eſt ex malitia complexionis ſingularis, ſignificat dolor in profundo ſine grauitate, & non eſt extenſio. Et ſi eſt frigida, lęditur a frigidis, & fit fortior in frigidioribus partibus diei. Et ſi eſt calida, eſt e contrario, & ſentit inflammationem, & mordicationem. Et ſi illic eſt materia, ſentitur cum hoc grauitas: & propriè quum proſternitur in orationem. Et eius, quod eſt a ſiccitate, ſignum eſt, ut ſit poſt uigilias, & ieiunium, & cum detumeſcentia faciei, & oculi. Et illud cuius cauſa eſt vermis, ſignificat aſſiduatio commotionis cum exitu vermis in quibuſdam horis.

ANNOTATIONES.

Notas generatim laborantium aurium habes ex Galeno 4. de loc. aff. vnde hæc ferè deſcripta ſunt, habes & ex Paulo lib. 3.

De cura. *Cap. 5.*

Dicamus primum, quod oportet vt ſint omnia, quę diſtillantur in aurem, tepida, non frigida, neque calida, & hoc dictum eſt vniuerſale; deinde diſtinguamus rem in ipſo. In eo quidem, quod cholericum eſt, oportet vt euacuetur cholera cum ſolutiuo uentris. Plurimum enim [a] [accidit] in ipſo ſolutio naturæ, & remouetur cum ea ſurditas: ſicut multoties accidit fluxus cholericus, & retinetur, & accidit inde ſurditas. Quòd ſi illic eſt caliditas tantum, tunc cũ infrigidantibus curetur ex oleis & alijs, aut cũ ſucco granati, cuius ſuccus reducatur in cortice ſuo cũ aliquãto aceto, & thure, & oleo roſ. & decoquatur donec [b] [ſtet, & diſtelletur in eam] aqua lactucę, aut aqua ſolatri. illi autem, quod factum eſt a frigore, & materia frigida, conferunt omnia olea calida, [c] [ ] in quibus diſſolutum eſt caſtoreum, & proprie oleum balſami, & coſti, & oleum amygdalarũ amararum, & ſuccus abſinthij, & oleum chamæmillinum cum adipe vaccino, & felle tauri no, aut oleum ſiſamiuum, in quo decocta ſit pulpa coloquintidæ, aut radices eius, & quandoque confert in ipſo vrina taurorum, quando in ea diſſoluitur myrrha, & ponitur diſtillatio, & ſuccus cucumeris aſinini. Et totum illud fiat poſt euacuationem materiei frigidæ, ſi fuerit coarctata, cũ euacuatiuis, quę ſciuiſti, communibus corpori, [d] [& propriè] partibus capitis, & poſt adminiſtrationem embrocharum, quas ſciuiſti ei: & proprie illa, in qua ponuntur folia lauri, & grana eius. Et exercitium eſt vehementis iuuaminis in illo. Et ſimiliter vociferatio vehemens in aure, & clangores buccinarum, & ſimilia. Et quandoque ponitur in aure caput embubæ, vt ad ipſam peruenire faciat vaporem decoctionum reſoluentium. Et confert omnibus illis ſuccus rutæ cum melle, & caſtoreo, & oleo anethino, & vrina caprina, & felle eius, & proprie cum galbano. Et ex eis, quæ experta ſunt in hoc; eſt vt ſumatur caſtorei pondus drach. iij. & nitri, & ellebori põdus drach. j. & .s. fiant ex eis quaſi troch. & adminiſtrentur diſtillando, & in alia deſcriptione, ellebori tres quartæ. drach. j. & nitri. [e] [drach. iij.] Et etiam ſumantur condiſi, & croci, & caſtorei, omniũ partes ęquales † nitri ana partes. iiij. diſſoluantur cũ vino, & adminiſtrẽtur: aut aloes, & caſtoreum, & pulpa coloquintidę, & euphorbium, & fel vaccinum. Er iam experta ſunt oleum raphaninũ, et oleum de ſtaphiſagria, et fuerunt vehementis iuuaminis. Aut ſuccus abſinthij, aut decoctio ipſius, aut ſuccus raphani cum ſale: et proprie quum eſt [f] [infuſio] et oppilatio. Et iam expertum eſt in hoc, ut fiat licinium ex ſinapi contrito cum ficubus, et quandoque additur in ipſo nitrum. Et diſtillare aquam marinam [g] [ ] in eam, eſt iuuatiuum. Et elleborus niger, et fella ſunt iuuatiua, et proprie fel caprinum cum oleo roſ. Quidam autem exiſtimauerunt, quod quando bullitur [h] [iuniperus] in oleo ſiſamino in cochleario ferreo, tandiu, donec denigretur iuniperus: eſt diſtillatio conferens ſurditati. Et ex eis quidem, quæ ad illud conferunt, eſt oleum anethinum, et laurinum, et de lilio, et nardinum cum caſtoreo, aut ſpuma abſinthij, aut ſucco rutę. Et facti cauſa ſiccitatis cura eſt adhærere balneo, et cibo, et uino humectatiuo, et effuſio olei æqualis, et aquę tepidæ ſuper caput, et caputpurgium cũ eis, quæ ſunt ſicut oleum nenupharinum, et de [i] [ſalicibus] et de ſemine cucurbitę, et alijs. Et factum cauſa oppilationis curetur cum eis, quę dicuntur in capitulo de oppilatione, et confert ei ſuccus granorum cãnabis, et ſuccus coloquintidę humidæ eſt iuuamentum ualde bonum. [k] [ ] Et quando accidit tarax ſubito, confert in ipſa aqua, in qua decoquatur abſinthium, aut ſuccus abſinthij, et miſceatur cum eo fel tauri cum oleo roſ. aut elleborus cum aceto, aut ſpolium ſerpentis. [l] [ ] Et in facto ſucceſſione ſoda, conferunt aqua raphani, et oleum roſ. Et in eo, quod factum eſt ſucceſſione ſirſen, oportet ut incipiatur ab euacuatione cum hiera picra, deinde diſtilletur in aurem [m] [caſtoreum cum oleo coſtino ſolo, aut raphaninum, aut oleum amygdalinum dulce] et oleum roſ.

d B. appropriatis.

e B. tertia pars drach. 3.
† baurach.

f B. madefactio

g † B. calidam

h B. abhel.

i B. kalef. Alia litera.

k † B. Sed factũ cauſa apoſtematis curetur calidum ex eis, & frigidum ſecundum ꝙ ſciuiſti.

l † B. cũ aceto. Alia litera.

m B. aut caſtoreũ cũ oleo roſato, aut oleũ coſtinum ſolum, aut oleũ amygdalarũ dulcium & aqua raphani.

ros. et laurinum, aut castoreum cum oleo ros. Et ex pilulis expertis ei, quod fit ex oppilatione, et humore, et ventositate, est ut sumantur turbith. drach. xx. et coloquintidę. drach. x. sarcocollę. drach. ij. et s. et [n] [aloes.] drach. vij. myrobalanorũ. drach. x. fiant ex eis pilulę, et deglutiãtur. sitq; potio earũ põdus. drach. j. Et dicamus sicut a capite iterãtes verbũ, quod ex medicinis cõmunibus omnib. illis, quę facta sunt ex grauitate auditus, et dolore eius, et uentositate ipsius, et sonitu, et tinnitu eius, causa materię frigidę, et frigoris, post purgationem capitis, sunt, ut distilletur in aure † nitrum cũ aceto, et melle, et fel ouium cum oleo de oliuis, et uino, aut cum oleo amygdalino amaro, et aqua porri, aut aqua cepæ cum melle: aut lac muliebre, et medicinę communes dictę in capitulo dolorum; et duę guttę distillatę ex Kitran mane, et vesperę: aut elleborus albus, & niger cum quibusdam oleis, & proprie cum oleo de lilio, aut aqua anisi, aut aqua absinthij. et aqua corticis raphani, et similiter oleum decoctionis spolij serpentis, aut granorum lauri, aut euphorbium & castoreum cum [o] [unguento;] aut oleum balsami, aut natha, aut sumantur glutinis alimbat unc. j. & alkeiri. unc. ij. & olei amygdalarũ amararum, medietas, unc. j. bulliant omnia simul, & administrentur ex eis tres stillæ mane, & sero, & similiter mel storacis cum oleo alkeiri, & similiter aqua foliorum coloquintidæ recentiũ: & succus draconteæ, & [p] [albezorhesen] sunt valde uehementis uirtutis, & medicinæ communes dictæ in capitulo dolorum. Quod si infantibus hæc accidant curantur cum oleo de dedi in quo decocta sunt ruta, & maiorana, & etiam saliua masticationis, [q] [hordei] cum sale gemma solum. Et ex uaporationibus iuuatiuis est aqua calida cum decoctione chamæmillæ, & anethi, & foliorum lauri, & sampsuci & [r] [al fabaca sicca] & pyrethri: uaporentur ea collũ, & inferiora auris, & similiter embrochæ prædictæ in capitulo capitis: & ponantur [s] [uelamina,] & opponatur cum descensione sua auri, ut ingrediatur vapor eius per ipsam. & in euacuatione quidem habentium tarax conuenientius est, ut multiplicetur numerus eius, & minoretur quantitas eius omni uice: quatenus conseruetur virtus, & proueniat maturatio. Factũ autem propter apostema, cura cum eo, quod est ex calido, & quod ex frigido, cum eo quod scis.

n B. dragacãthi.

† baurach.

o B. oleo.

p B. hezargiesau.

q B. origani.

r B. alhabach siccum.

s B. in belbele, i. in vase stricti orificij.

De dolore auris. *Cap. 6.*

DOlor auris aut fit a malitia complexionis, aut fit causa apostematis, aut bothor, aut fit causa solutionis continuitatis, & malitia cõplexionis, aut est calida sine materia, sicut illa, quæ est causa aeris calidi, aut uẽti calidi, & proprie quando fit permutatio ad ipsum a frigore subito: aut fit ablutio cum aqua calida, & ingreditur ex ea in aurem, aut cum aliqua aquarum. in quibus dominabitur uirtus calida; aut est calida cum materia sanguinea, aut cholerica, aut frigida sine materia, imò propter aliquam causarum contrariarum causis prædictis aeris aut uenti frigidorum: et proprie quando ad ambos eorum permutatio fit a calore subito, aut aquę frigidę, aut in qua dominatur aliquid frigidum, aut frigida cum materia, aut ventosa frigida: aut humorosa viscosa. Factus autem causa apostematis, & bothor aut est propter apostema calidum, aut frigidum. Factus verò causa solutionis continuitatis est, sicut qui fit a uentositate extensiua, aut vlceribus: aut [a] [exituris,] aut catarrhis. & ex summa quidem causarum dolorum auris, qui fiunt a solutione continuitatis, est ventositas generata in ipsa, aut aqua, quæ ingreditur eam, aut animal vadens ad † samach ipsius: aut vermis generatus in ea. Et quandoq; fit successione casus, aut percussionis. Et peruersior dolorum auris est ille, qui est ex apostemate calido, profundo, & illud est cum febre inseparabili, & proprie, quum perducit ad commistionem intellectus. Quum autem est dolor in cartilaginibus extrinsecis, non est illic uehemẽs dolor, neque vehemens timor. Sed ille, qui in primis dictus est, quandoque subito interficit, sicut interficit apoplexia. & ipse est magis interficiens adolescentes, quam senes, & velocius interficit eos: & quãdoque interficit in septimo. In senibus verò multoties peruenit ad pus hoc apostema: sed pueros plurimum interficit ante suppurationem. Si autem suppuratur, & assunt signa laudabilia, speratur euasio. Dolor prætærea auris, quandoque est cum pruritu, & quandoque est sine pruritu. & nos quidem iam diximus de pruritu in aure capitulũ in suo loco.

De signis. *Cap. 7.*

SIgna quidem sunt sicut signa prędicta in capitulo taraxen.

ANNOTATIONES.

Aurium dolores, sicut & aliarum partium dolores omnes, interdum ab intemperie cum materia uel sine materia, interdum a solutione continuitatis fiunt. causasq; habent uel internas, uel externas. sunt uerò hi nonnunquam praui admodum, et lethales, quod ait Celsus lib. 6. & Hippoc. 3. progn. & in coacis prænot. repetit, ubi & plura alia de aurium affectibus notat. Vide Gal. 3. de comp. med. per loc. Paulum lib. 3. necnon Trallianum lib. 3.

De cura. *Cap. 8.*

OPortet, ut conserues canonem in distillando id, quod distillatur in aurem, & est, ut sit non vehementis caliditatis, aut frigiditatis. Quod si causa fuerit repletio in corpore [a] [ex capite:] oportet ut euacues partem capitis ex genere illius repletionis. Calida nanque si est, cum phlebotomia, & euacuatione, quę fit cum mundificantibus caput a materia calida, secundum quod sciuisti. Et si humor est grossus, uiscosus, tenax, cum pilulis aseibar prædictis, & gargarismate. Et si est tenax, fixus in parte auris, oportet ut administres post solutionem, [& medicinas] lenitiuas: deinde intende uice alia cum eo, quod euacuat ipsum ex membro. Si autem causa est caliditas superflua, oportet ut infrigides cerebrum cum extinguentibus cognitis prædictis in capitulo cerebri, & ut distilles in aurem oleum ros. tepidum, aut albumẽ oui.

Quòd

Quòd si dolor est vehemens, permisce cum eo camphoram. Et quandoque est oleum viol. cũ camphora magis sedatiuum doloris, quam oleum ros. propter mollificationem, quę est in ipso. Et etiam distillentur in aurem collyria sedatiua dolorum oculi cum albumine oui, & similibus: Albumini nanque oui soli inest proprietas mirabilis. Et lac cum aqua solatri, & aqua coriandri. Et melius quidem lac [c] † [ ] quod mulgetur, [d] [& est calidum] ex ubere [e] [est iuuatiuum. Et bulli uermes terrestres in oleo ros. & distilla in aurem: Aut coquantur limacię in oleo [f] [amygdalino,] & distilletur in eam: Aut decoquatur oleum ros. in aceto vini, quod sit triplum ipsius, donec acetum consumatur, & remaneat oleum, & administretur illud distillando: est enim iuuatiuum valde pulsationi, & similiter oleum seminis cucurbitæ, & oleum nenupharinum, & oleum de [g] [salicibus,] & similia, & similiter succus, qui assimilatur succo cucurbitæ, qui fit ex corpore eius, & folijs ipsius, & similiter emplastra infrigidantia exterius. Quidam autem dixerunt, quòd aqua uolubilis ualde bona est in huiusmodi dispositione, & succus seminis cãnabis humidi. Et quã do fortiores fiunt [h] [pulsus] dolor, & timetur ex eis spasmus, nõ est excusatio a mollificatiuis. Et non est aliquid sicut butyrum vaccinum anti quum calefactum, & quandoque in ipso excusat laborem intromissio embubæ in aurem, ingeniosè fabricatę super cucumam, in qua est aqua calida, ut perueniat vapor ad aurem, quandoq; .n. sedat & excusat ab alijs, & excusat a nar coticis, & propriè quando est aqua, in qua, decocta sunt ea, quæ mollificant cum facilitate, & est etiam permista cum aliquo horum, quę stupefaciuut. Quumque ne cessarium est aliquod narcoticum, magis in colume est sief memithe, quod cum aliquanto opio teratur, & misceatur cum lacte mulieris, & distilletur in aurẽ. Et si fuerit causa, introitus aquæ in ipsam, curetur cum eo, quod dicetur in capitulo suo. Et si fuerit causa frigiditas fixa in profundo, vel exterius, oportebit vt fiant distillationes ex oleis calidis, sicut oleum rutaceum, & oleum anethinũ, & oleum de spica romana, & oleum laurinum, & oleum alhacuen, & oleum balsami, & oleum de alkerua, & quæ sunt illis similia. Aut sicut oleum, in quo decoquitur alliũ, & colatur; aut oleum, in quo decoquitur piper, & euphorbium, & castoreum: Aut galliæ quantitas danic. i. in aureo olei de ben: aut oleum aliud ex oleis calidis aromaticis. Et quandoque potet habens dolorem, vinum purũ forte, & dormit, & quũ excitatur non habet læsionem aliquam. Et si est causa in ipso ex vento frigido, confert ei illud, quod dicemus in capitulo sonitus, & tinnitus, quod dicemus in capitulo eius, cuius causa est humor tenax, & cuius causa est frigus: Et ex eis, quæ conueniunt ad illud, est vt impleantur vẽ tosæ aqua calida, & applicentur in circuitu auris, & ut distillentur in eam ruta, & amomum cum melle, aut abrotanum, & sampsucus in oleo de lilio, aut castoreum cum eis, postquam decoquuntur in eo, & colatur: aut nitrum, & acetum, & oleum ros. aut succus [i] [amygdalarũ.] Et si necessarium fuerit illud quod est fortius, tunc quod sit sicut euphorbium cum oleo costino: aut costum marinum, & aristolochia. Et quandoque confert in eo vaporatio cum milijs, & filtro calefacto. Et si causa fuerit in eo bothor, tũc cum eo, qđ dicemus in capitulo de bothor auris. Et si causa fuerit in ipso vermis in ipsa generatus, tunc cum eo, quod dicemus in capitulo vermis generati in aure. Et si fuerit causa in ipso introitus aquæ, & lapidis, tunc cum eo, quod dicemus illic, & si causa fuerit apostema calidum profundum, quod est timorosum propter proprinquitatem sui ad cerebrum, vsquequo ad collectionem perueniat, & suppurationem, tunc post phlebotomiam; et euacuationem, oportet administres lenitiua in primis & infrigidantia, & proprie lac mulieris vice post vicem, vsque ad diem tertium, & similiter oleum ros. decoctum cum aceto prædictum in primis, deinde mucillaginem fœnugræci, post mucillaginem seminis lini, & mucillaginem seminis almaru [k] [in aqua lactis.] Et aqua volubilis est ex eis, quę conferunt in huius hora. Et in ipso quidem iam expertum est sisamum contritum: deinde administrentur semper vaporationes cum oleo declinante ad caliditatem aliquantulam; & oportet, vt sit oleum dulce, & cum hoc tepidum, in quo infundatur cottum inuolutum in extremitate radij subtilis, & ponatur in aurem vice post vicem, & fiat emplastrum exterius cum lenitiuis maturatiuis. Si autem virtus non fuerit vehemẽs quum transiuerit principium, oportebit ut distilletur in aurem adeps uulpis, uel lacerti, aut basilicum cum oleo ros. uel oleo de alcana, aut adeps anatis, aut adeps [l] [rachamati,] aut emplastrum ex adipibus gallinæ, & anatis. Et quando non est apostema vehementis caliditatis, administra in ipso medicamen factum ex adipe caprino liquefacto, & permisto cum partibus ęqualibus mellis, & † sapę, & hyssopi, quorum vnum quodque sit ęquale illi adipi, & pone in aurem. Et ex eis, quę sunt fortiora illo, & maturant cũ virtute, est istud. Recipe lithargyrij cerussæ, amborũ an. unc. j. thuris, & pulueris molendini, & gũmę pini, oĩum an. unc. iiij. olei lib. i. adipis porcini aut caprini recentis li. ij. succi seminis lini, quantum sufficit; fiat ex eis emplastrum Et fortasse indigebis narcoticis, administrabis ergo secundum modum, quẽ dicemus. Et quã do conuertitur ad saniem, administra [m] [spumam,] seminis lini, [n] † [ ] cum oleo ros: aut oleo chamęmillino, & reliqua, quæ dicemus in capitulo suo. Si autem apostema est extra aurem, est pauci timoris, & medicatur cũ farina hordei. Et emplastrum factum ex farina fabarum est bonum valde. & [o] † [ ] farina fabarum & chamæmilla [p] † [ ] & farina hordei & [q] [malua] & melilotum, teratur, & cribellentur, & infundantur aqua tepida, & oleo uiol. Et quandoque sufficiunt solatrum, & farina tritici & oleum sisaminum. In † pustulis autem, quę fiunt in aure [r] [quandoque sufficit labor &] decoctio ficuum cum tritico, quando distillatur in aurem, aut ponitur licinium in ipsa ex ea. Et quandoque sedat dolorẽ administratio embubę secundum modum, quem prediximus. Et quãdoque sufficit in stupefactione,

[k] B. in lacte.
[l] B. rachãme.
† alrob.
[m] B. mucillaginem.
[n] B. quantitate sufficienti.
[o] † B. est.
[p] B. & uiolæ.
[q] B. althea.
† bothor.
[r] B. excusat laborem.

pefactione,& sedatione doloris illud,quod diximus post dictum embubæ in hoc capitulo. Et ex medicinis quidem communibus ad dolores auris,& proprie[s] [illum, qui] declinat ad frigus,est oleum omphacinum,in quo bullitur scarabeus,aut lumbrici terrestres, aut vermis, qui est sub vrceo aquæ,aut fel piscis cum oleo omphacino,aut adeps lacerti,aut vulpis aut[t] [rachamati] aut gruis,aut oleum scorpionum, nam est iuuatiuum valde:aut aqua sampsuci recentis,aut decoctio foliorum algarab, & corticis eius:aut decoctio lumbricorum terrestriū[u] [inde cocta colata] in qua dissoluatur adeps anatis.Et si fuerit frigus vehemens,decoquatur in ipsa fel tauri in oleo alkeiri, vsquequo existimetur,quòd fel iam resolutum fuerit,& finitū, deinde reponatur illud, & administretur distillando,est enim mirabile,& quandoque necessarium est in curationibus dolorum vehementium in aure,administrare narcotica. Et sit illud,aliquid ex philonio cum lacte: & similiter troch.croci,& troch.stellæ,& opium, & castoreum,& crocus cum lacte mulieris.Et oportet, vt postponatur illud vsquequo timeatur syncopis,& proprie quum fuerint humores frigidi. illud enim nocet eis valde. Quod si accidat nocumentum ex vsu narcoticorum, administra castoreum post illud solum.Et quandoque fiūt troch. ex castoreo contrito vltimè,deinde proijcitur super ipsum opium contritum, deinde fiunt ex eo troch.cum vino puro.Et si fuerit illic vlcus valde dolorosum, tunc administra lycium & opium cum lacte: aut sumantur. xx.amygdalę excorticatæ, & opij,& † nitri, & thuris omniū an.drach.j. s.croci,galbani,myrrhæ omnium an. drach.j.s.terātur & pulverizentur cum aceto,&exsiccentur, & quum necesse fuerit,infundātur oleo ros.& distillentur,& si fuerit illic sanies,loco aceti,sit vinum aut mel, aut oxymel.

s B. quæ.

t B. rachame.

u B. in decoctione myrrhæ colatæ.

† baurach.

ANNOTATIONES,

Hæc prosequitur Gal. copiosè lib. 3. de comp. med. per loca & Paulus ac Trallianus lib. 3. sed pulcherrimè Celsus lib. 6. & si in distinguendis causis minus curiosus. Egit & Rasis. 9. ad Almans.

cap. 1. cap. 23. cap. 1. & deinceps. cap. 7.

De sonitu, & tinnitu, & sibilo. Cap. 9.

HAec dispositio est vox,quam homò incessanter audit[a] [exterius.] Et eius comparatio ad auditum est comparatio imaginationū, & tenebrarum, quas videt homo absque causa exterius ad oculum,& quoniam vocis causa est inundatio accidens in aere,quæ peruenit ad sēsum, tunc oportet vt sit in hoc accidente, in quo fit sermo de sonitu & tinnitu,motus aeris. & quum non sit ille aer exterius,tunc est aer interior.Et aer quidem interior, est uapor effusus in concauitatibus, & hęc inundatio aut est occulta,a qua[b] [fortasse non peruenit] vapor effusus in ventribus:aut est maior illa. Quod si fuerit occulta ex genere illius,cuius euacuatio fit difficilis,& accidat inquibusdam[c] [horis] ut audiatur a tali,qualis ipsa est sonitus,& tinnitus,& non accidat in quibusdam alijs, tunc illud,aut est propter acuitatem sensus in quibusdam eorum,& non in alijs:aut secundum comparationem,quā diximus in imaginando imaginationes,aut propter debilitatem eius, quare patitur a qualibet inundatione, sicut accidit debili frigus a quolibet frigore, aut calor a quolibet calore, & species quidem debilitatis sunt, quas sciuisti ex speciebus malæ complexionis, & si est supra occultā,& supra illam, in qua diuersificātur fortis & debilis, tunc causa eius est inuentio eius, qui mouet uaporem iuundantem ei supra motionem & inundationem consuetam,& inundans vaporem: aut est uentositas generata in parte capitis mota in ipso: Aut est sonitus saniei.qui fortasse generatur in ipsa & feruor puris in partibus eius.Aut motus[d] [ventositatis accidentis] multoties in meatibus eius[e]† [ ] sicut fit in febribus.[f]† [ ] Aut repletio superflua in corpore,& proprie in capite,sicut fit post ebrietatem plurimam: Aut agitatio tendens versus cerebrum proprie, sicut fit post vomitum laboriosum.Aut casus,aut percussio:Et quandoque fit illud,non propter agitationem motus, imò propter materiam ūiscosam resolutam in ventositatem paucam,& assiduatur illud. Et quandoque fit propter vehementiam famis:[g]† [ ] & illud est propter agitationem cadentem in humoribus sparsis in corpore quiescentibus in ipso, & quum non inuenit natura cibum aliquem,conuertitur ad eos, & resoluit ipsos, & post mouet eos. Et quandoque accidit sonitus medicinas,quarum proprietas est, vt retineant humores & ventositates in partibus cerebri. Et causa huius sonitus quandoque est ex aure ipsa.Et quandoque est cum cōmunitate[h]† [ ] membrorum aliorum mittentium has ventositates ad ipsam.

a B. absq. causa exteriori.

b B. non existimatur quod denudetur uel denegetur.

c B. corporibus

ANNOTATIONES.

Deprauata hæc est auditricis facultatis actio, morbum in numero præsertim, nempe uaporum in aure præsentiam sequens. Diximus autem pi a sertim, quòd etsi non sine vaporibus aurium sonitus fiunt, non quæuis tamen vaporum copia tinnitum aut sonitum procreat, quum alioqui etiam in sanis, nunquàm vaporum copia, qui innati caloris actione gignuntur, caput ipsum uacet, a quibus tamen sonitus non fiunt. Sed unum animaduersione dignum. Medici tinnitum aurium inter symptomata referunt. at Arist. 2. de anima. incolumitatis aurium indicium esse ait, vbi admota auribus manu, tinniant. Verū. Duplex aer ex Arist. sententia in auribus sonum facit: externus quidam ad aures delatus, & internus externum suscipiens. Est uerò id aeri insitum ut suapte natura & impetu semper moueatur, & huc illuc impellatur (id enim insectilia, corpuscula ea quæ per solis radios fluitare semper conspicimus, testantur) Quare eodem pacto et internus ille aurium aer, si incolumis est, nunquam non dimouetur: commotus uerò leuem quendam sonitum facit, quem tamen non sentimus nisi admota ad aures uel manu uel re aliqua, præsertim concaua & leui, uelut buccina. Quamobrem si de hoc sonitu intellexeris, salubre indicium est sonitus percipere, & propriam interni aeris naturam seruari significatur, at tinnitus de quo medici, & ab externo, non naturali uidelicet aere fit, & perpetuo absque alicuius rei ad aures admotione sentitur, & symptoma

ma est, malè habentis capitis indicium: de hoc uero hoc in loco agitur. Pro cuius notitia, signis, causis, & curatione pe te Gal. 3. de comp. med. per loc. Paul. li. 3. Trallia. li. 3. Cel sum 6. nec non et Rasim 6. ad Almansorem. Vide & Hipp. 2. de morbis.

De signis. Cap. 10.

IN illo quidem, qui est continuus, & assiduus causa est aliquid stans in ipso cerebro. Si au tem quiescit, deinde excitatur post repletionē, aut uacuitatem, aut motum, aut quum calor fit fortis, aut frigus, tūc per communitatem. Amplius forma uocis significat ipsam: est enim quandoque quasi sit uox rei [a] [ascendentis] ad superiora, & plurimum eius est cum communitate corporis, aut stomachi, aut quasi vox, quę reuoluitur super se ipsam: aut sicut fragor arborum, & significat illud [b] [absconsionem] uentositatis: Et si illic est febris, aut dolor perducens ad [c] [tremorem,] tunc significat collectionem purulentam. Et quando eius [d] [constrictio] est secundum semitam generationis post generationem occultam continuam, tunc est propter humorem viscosum Illum autem, qui est propter acuitatem sensus, significat defectus causarum uētositatum, & repletionis, & mundificatio auditus, & eius excitatio apud ieiunium & uacuitatem. Factus autem a siccitate est post euacuationes, & febres. Et factum a debilitate scies [e] † [ ] per superfluitates, & quandoque est cum complexione calida, & fit subito & cum inflammatione, & frigida est e contrario.

De cura. Cap. 11.

OPortet ut omnes isti uitent solem, & balneum [a] † [ ] laboriosum, & uomitum, & clamorem, & [b] † [ ] repletionem, & vt leniant naturas suas. In eo vero, qui fit propter communitatem, oportet ut sit intētio membri facientis ipsum, & proprie stomachi: quare mundificetur, & intendatur cerebrū, & auris: quare confortetur cerebrum quidem cum aliquo, quod sit sicut oleum myrtinum, & auris cū eo, quod sit ut oleum amygdalinū, & similia. Et consideretur in hoc ad complexionem primam, & intendatur illud, quod adiuuat illum secundum canones cognitos, & similiter factum a repletione, oportet ut mundificetur corpus, & caput cum eo, quod scis, & subtilietur regimen. Creticus autem non oportet ut remoueatur, quoniam remouetur cum remotione febris. In eo autem, qui factus est propter [c] [uelocitatem] sensus, sunt quidam homines, qui præcipiunt utendum esse stupefacientibus. sicut oleo ros. decocto cum aceto, cuius esse prædictum est cum pauco opio, aut misto cum oleo de bengi [d] [&] hyusquiami [e] † [ ] contrito cum castoreo, [f] † [ ] Et conuenientius quod præceperunt, est ut sumantur grana pini, & castoreum cum oleo, & conterantur in aceto, & distillentur. Factus autem a pure, curetur curatione apostematis & puris. Factus autem in conualescentibus, [g] [quorum complexio est sicca, si causa eius fuerit siccitas, curetur cum nutricatione & humectatione cum oleis temperatis declinantibus ad frigus, aut calorem, secundum necessitatem, Si autem causa fuerit debilitas, tunc administra illud, quod temperet complexionem accidentalem ex distillationibus prædictis. In eo uerò, qui factus est propter materiam expulsam ad ipsam dispositione sirsen, aut humorem grossum uiscosum, administra omnia prædicta in capitulo doloris & tarax. Et ex eis, quæ propria sūt illi, qui succedit sirsen, & febri propriè, est succus absinthij cum oleo rosa. aut cum aceto & oleo de lilio, quoniam est medicamē bonum. Ei autem, qui fit ab humore uiscoso frigido, appropriatur trochiscus expertus, & est. vt sumantur ellebori albi partes iii. & croci. v. & nitri x. fiant troch. & administrentur. Et ex medicinis communibus aggregatis ad illum expertis, qui est ad debilitatem, & ad illum, qui est ab oppilatione, aut humore, & est ut sumātur gariophyllorum, & seminis porri amborum ana. drac. s. muschi, danic unum, & distillentur cum aqua sampsuci, & rutę, aut cum vino, & similiter cū decoctione foliorum pini, & decoctione foliorum [h] [alzizar] & decoctione foliorum lauri. Et oportet, ut alienetur in omnibus eis cœna. Quidam autem antiquorum sapientium dixerunt, non est aliquid magis conferens sibilo, quam medicamen alfaudengi dictum ad memoriam: Nā ipsum est magis iuuatiuum, quod creauit Deus ad illud. Et confert ei distillatio facta ex hyssopo cum folijs pini, & granis lauri: Et attende, quod dictum est in capitulo tarax, & doloris, ex curis communibus, & proprie frigidis.

h B. alsemsar.

De cura saniei, & curis ulcerum in aure. Cap. 12.

QVod in primis oportet præmittere, est subtiliatio cibi, & administratio carniū, & olerum, ex quibus generatur humor bonus, dulcis, laudabilis, & inclinatio regiminis ad illud, quod oportet ex temperata qualitate. Quod si complexio facit necessarium, ut sumatur aqua hordei, & sibi similia, fiat, & leuitas exercitij: Et inclina materiam ad nasum, & os cū sternutationibus, & gargarismis. Amplius non possunt esse vlcera, quin sint apparentia sensui, aut sint profunda, ad quæ non peruenitur sensu. Quæ igitur ex eis manifesta sunt. cum aceto ab luuntur & aqua, aut oxymelle & aqua [a] † [ ] aut uino, aut decoctione mellis cū rosis & myrto, & post illud suffletur in aures illud, quod exsiccat sicut dragacāthum adustum & similia. Et quandoque quidem confert saniosæ & purulentæ oleum de semine cannabis, & melius est ut non repercutiatur, neque prohibeatur dum non superfluit: imò oportet ut abluatur, & [b] [regatur] aliquo, quod sit sicut aqua [c] [ros.] & oleo [d] [ros.] Et etiam ex succo foliorum oliuarum cum melle administrentur distillationes. Profunda uero alia sunt propinqui temporis, & alia sunt chronica. Sed ea, quæ sunt propinqui temporis, curentur cum eis, quæ sunt, sicut sief memithæ cum aceto, aut [e] [collyriū] ros. & myrrha, & aloes in melle aut uino ponātur in aurem. Et quandoque confert distillatio aquę

a † B. aut melle & aqua.

b B. abstergatur.
c B. myrrhę.
d B. Alia litera. amygdalino.

e B. sief.

f B. kalef.
† baurach.
g — B.
h B. Alia litera. cum aceto, & sit in ea dragacanthum, aut.
i † B. Alia litera. amari.
k B. qm cũ eo quod est in eo de exsiccatione associatur.
l B. alkeiri.
m † B. olei de lino.
n † B. reliquis.
o † B. ut dissoluta.
p B. albi boni.

aque vuæ acerbæ in ipsa, & proprie quando ponitur mel cum ea, & similiter succus foliorum f [salicis:] aut decoctio eorum, aut aluminis iameni adusti, & myrrhę, amborũ drac. j. terantur cum melle & ponantur in lana, aut sanguinis draconis, & spumę maris, & sarcocollæ, & † nitri armeni; & myrrhæ, & thuris, & sief memithæ partes æquales, puluerizentur super licinum g [in volutum super radium] infusum melle, & ponantur in aurem. Quòd si dolorem habuerit, curetur cum scoria ferri contrita h [in ea multoties, &] misceatur cum eo, quod exsiccat, & sedat dolorem. Et illud est sicut administratio olei amygdalini i † [ ] cum myrrha, & aloe, & croco. Et quandoque necessarium est vt permisceatur cum eo parũ opij. Et administratio medicaminis capitalis est iuuatiua etiam. k [expertum nanque est cum eo, quod in ipso est de exsiccatione, cui associatur,] uirtus sedatiua doloris, & conferunt etiã in hoc, composita, quę diximus in antidotario & conferunt ei troch. andaron, & confert ut sumatur ex nucleis myrobal, & gallis adustis cõiunctis cum oleo, l [alkerua] & fęce. m † [ ] Et confert ei emplastrum de cerusa, & emplastrum basilicon, & commista, & dist illata. Ea verò, quę chronica sunt, profunda, antiqua, submersa, sunt valde mala, & quandoque perducunt ad detegendum os, & significant ipsa dilatatio meatuum & multitudo saniei fœtidę, quare indigent eis, quæ sunt sicut alkitran permistum cum melle, & sicut fel corui, & testudinis, & eorum administratio cum lacte mulieris, aut cordumeni & nitrum mista cum ficubus mundatis a granis, & fiat ex eis licinum, & administretur post mundificationem sordis, et similiter in n [ ] medicinis. Et ex medicinis fortibus in hoc capitulo est scoria ęris, cũ arsenico, & melle, & aceto, aut rubigo ferri, aut scoria ferri ipsius frixa cõtrita sicut puluis post frequentem frixionem multoties factam o † [ ] cum aceto uini donec fiat sicut mel, & distilletur in aurem. Et quandoque est necessariũ emplastrum de flore æris, & illud est quando antiquatur, & sordidatur. Et ex eis, quæ sunt media in hoc capitulo, est alumen adustum cum ęqualitate sui de melle, & quandoque additur in ipso dactylus, & fortior illo est compositio huius modi: floris æris, corticum ęris, amborum ana. drac. iiij. succi porri. unc. i. mellis. p [puri.] vnc. i. administretur. Quum autem multiplicatur pus valde, tunc necessaria est administratio licinij in felle taurino submersi, aut distillationes ex urina infantium, & fortius eo est scoria ferri abluta & frixa in sartagine multoties, quando decoquitur in aceto, & administratur, & quando cum pure antiquo fuerit dolor, funde in aurẽ vinum durum cõquassatum cum oleo ros. aut cum aqua porri, aut cum aqua piscis saliti, & quandoque dolor facit necessarium esse aloẽ, & opiũ, & crocũ, cõmisceãtur cũ melle, & ponãtur in eam, et quũ videris humiditatẽ retineri pp medicinas prohibitiuas, exsiccatiuas, tunc funde in aurem oleum ros. vt cadat crusta. deinde pone in eam, quod generat carnem, et oportet penitus ne virus retineatur, immo prohibeatur natiuitas eius, & exsiccetur vlcus ipsius, et plures quidem callidorum medicorum implent aurem purulentam panno, prohibendo cursum saniei ab ea, & prohibent infirmum dormire in illo latere, vt non inueniat sanies meatum, quare egreditur ad hoc ut declinet uersus carnem mollem, quę est in radice auris, & facit euenire apostema, & perforant ipsum post maturationem, & curant ipsum, & sanatur cursu saniei ab aure.

De eruptione sanguinis in aure. *Cap. 13.*

QVandoque est species eius aliqua, quę procedit cursu fluxus sanguinis narium in hoc, quod est criticus, & quandoque est a repletione perducẽte scissionem venæ, aut abscissionem eius, aut apertionem ipsius, & quandoque est a casu aut percussione.

ANNOTATIONES.

Scripsit de hac re & Gal. 3. de comp. per loc. & Paulus lib. 3. sed pete & Trallianum lib. 3. & Rasim. 9. ad Almans.

De cura. *Cap. 14.*

CRiticus quidem non est conueniens vt restringatur, si non perducat ad debilitatem & syncopim. Alius vero restringatur, aut cum stypticis, aut cum cauterizantibus, aut cum infrigidãtib. Styptica vero sunt sicut decoctio gallarũ cũ aqua aut aceto, & decoctio senticis, & quãdoq; miscetur cũ ea ex vino antiquo, aut aceto, & similiter sief memithæ, et lyciũ, et decoctio foliorũ arboris masticis, aut a [grana decocta cũ aceto, et expressa.] infrigidãtia uerò sunt succus uirgæ pastoris, et arnoglossæ cum uino, aut sief memithæ et opium. cauterizantia vero sunt sicut succus † ocymi: Et ex eis, quę sunt mirabilia ualde, est coagulum leporinum cum aceto, aut succus porri cum aceto. Et ex eis, quæ sunt experta ad illud, est vt sumantur duo renes tauri, et aliquid adipis saliti, deinde assentur media assatione, et exprimatur aqua eorum in aurem.

ANNOTATIONES.

Habes & de hac re nonnulla ex Paulo lib. 3. & Gal. 3. de compos. med. per loc. & Trallianum lib. 3. Sanè, quia hic de sordibus aurium agitur: Aures primò auditus gratia sunt procreatæ, ijs tamen & in cerebri excrementis expurgandis natura utitur, quæ aurium sordes uocantur. Hæ amaræ sunt, & huius amaritudinis causam. Arist. sect. problem. 32. esse ait, quia putri sudore contrahuntur. qui salsus & amarus est. Quum tamen hæ & amaræ & flauę sint, quæ propterea ad bilis naturam accedunt, sicut naribus in expurgandis pituitosis ipsius cerebri excrementis usa est natura, ita forte & aurium seruitio in bilioso cerebri excremento, quantumuis pauco expurgando utitur, & hoc amarum propterea est, quòd biliosa est portio, quæ ex alimento deciditur, quo cerebrum ipsum nutritur.

De cura sordis, & oppilationis factæ in aure. *Cap. 15.*

CVra quidem eius leuis est, vt distilletur in eam oleum amygdalinum de amaris montanis,

tanis, propriè in nocte: & patiens ingrediatur balneum, & ponat aurem ſuper terram calidã vt liquefiat ſordes. Et quandoque confert ei in ſufflatio atramenti in ea, & etiam cordumeni aureus.i. † nitri armeni medietas aure.i. ficuũ albarum, quantum ſufficit ad conficiendũ ea: fiat inde licinium, aut fundatur in ea media. vnc. fellis caprini cum oleo a [&] praſſium cõtritum, aut aqua praſſij, aut ſoluatur† nitrum cum aceto, & dimittatur donec quieſcat ebullitio eius, & miſceatur cum oleo roſ. & diſtilletur: aut miſceatur† nitrum cum ficubus, ex quibus eiecta ſunt grana, & fiant grana parua, & ponantur in aurem, & in die tertio extrahantur. aſſociabitur enim ei ſordes plurima, & ſuccedet ei leuitas manifeſta. Et quandoque ponũtur in eam cordumeni, & vrtica. Et ex eis, quæ ſunt fortiora illis, eſt ſuccus foliorũ coloquintidæ tritorum diſtillatus. Et ſumantur† nitrum & arſenicum æqualiter, & conficiantur cum melle, & liquefiant cum aceto, & diſtillentur in aurem, & expectetur poſt una hora: deinde abluatur auris cum aqua mellis, aut cum aqua calida. Et licinijs quidem fortibus non utaris niſi poſt euacuationem. Et ex eis eſt licinium infuſum in pice, & oleo chamemellino, & oleo nardino. Quidam autem exiſtimauerũt, quod camphora vehementer confert altarax, & videtur quod ſit tarax cholericæ. Et ex eis quidem, quæ experta ſunt, eſt oleum de ſcorpionibus, ipſum enim ſanat ſurditatem. Et ex eis, quæ cõferunt ad oppilationem ſordis, eſt licinium factum ex naſturtio, & † nitro, & adhæreat auri tribus diebus deinde extrahatur, & egredietur ſordes plurima: & ſimiliter ſunt licinia cum melle.

De oppilatione accidente in aure. Cap. 16.

QVandoque fit hæc oppilatio, a † [ ] ſicut, quæ eſt propter panniculum creatum ſuper foramen, & quandoque fit propter ſordem: & quandoque fit propter b [carnem congelatam:] & quandoque fit propter carnẽ additam, & verrucam, & quãdoque fit propter lapidem, aut nucleum candentem in eam, aut animal intrans in eam, & moritur. & quandoque eſt ex humore groſſo viſcoſo oppilante foramen, aut meatum nerui, & ſentit homo ac ſi auris eius ſit ſemper oppilata, & quãdoq; accidit illud poſt uentum vehementem.

ANNOTATIONES.

Multa auditorium meatum poſſunt obſtruere, & membrana cum ipſo ortu innata, & supercreſcens caro, & ſordes, & lapilli auribus incidentes, & animalcula, & alia multa id genus. Hic de membrana præſertim & ſuperaddita carne agit, difficili ſanè affectu, & in quo neruorum diſtentionis, & mortis periculum non raro impendeat, ſi profundum id ſit, quod eſt excidendum. Huius curationẽ pulchre docet Paulus, & eam quę per medicamenta fit lib. 3. & quæ per chirurgiam lib. 6. Sed & Celſus id quoque lib. 7. proſequitur. Vide & Trallianum lib. 6.

De cura. Cap. 17.

ILla quidem, quæ eſt ex panniculo aut carne oppilante meatum in initio creationis, eſt difficilis curæ, quum eſt profunda, & manifeſta eſt facilis. Ad intrinſecam verò ingenium inuenitur cum inſtrumento minuto ſecante ipſam, deinde prohibetur a [continuitas] ſecũdum quod in proximo dicturi ſumus. Et ſi eſt manifeſta, oportet vt ſcindatur cum cultello ſpinoſo, quo inciduntur hæmorrhoides naſi, deinde tenta vt b [buccella] ponatur, ſuper quã puluerizatum ſit colcotar, aut, quæ procedunt curſu eius, quæ ſunt ex eis, quæ prohibent natiuitatem carnis: quod ſi oppilatio fuerit ex re fixa in ea, oportet ut diſtilletur in aurem, quod ſit ſicut oleũ roſ. & de lilio, aut de c [alibahic.] Et ſi, quod fixum eſt, eſt ſicut animal mortuum in ea, tunc effundatur in eam ex oculis aliquid, quod eam aperiat: deinde extrahatur cũ mundatorio auris facile. In facta autem ab oppilatione propter carnem additam, aut verrucam, oportet, vt abluatur cum aqua calida & nitro, & diſtillentur in eam æs uſtum, & arſenicum rubeum trita cum aceto valde, ita ut adurant carnem: deinde cura ulcus. Et iam dictum eſt, quod aſſiduatio effuſionis fellis porci, valde confert ei. Et ad illud quidem, quod imaginatur homo, quod auris eius ſit oppilata, confert diſtillatio olei de lilio, aut fellis tauri in ſucco † betę, & ſucco ſeminis cannabis. Et ſucco coloquintidę ineſt proprietas iuuandi ad oppilationem auris. Si autem oppilatio eſt ſordities, curetur cum eo, quod diximus in capitulo oppilationis ex ſorditie. Et ex eis, quę conferunt oppilationi ex ſorditie. d [quòd medicina poteſt ſtare tribus diebus in aure & reliquis] eſt tenta facta ex naſturtio & † nitro, quæ tribus diebus auri adhęreat: deinde extrahatur. Et ex eis quæ ſunt fortiora illo, & mundificat neruum etiam, ſunt troch. de elleboro, quorũ deſcriptio. Recipe ellebori albi aur. ij. nitri aur. xvj. croci aur. iij. confringantur, & terantur cũ aceto, & fiant inde troch. deinde quando eſt neceſſarium, ſoluantur in aceto, & diſtillentur in aurem: ſunt enim mirabiles valde. In oppilatione verò, quę fit in creatura, & eſt ut creetur auris non perforata, aut in creatione interius eſt oppilata, iam experitur operationem manus, ita ut perueniatur ad diſcooperiendum, & perforandum uſque ad † concauitatem interiorem, & quandoque conferunt, & quandoque non conferunt.

a B. cõſolidatio

b B. licium.

c B. alkeiri.

† ſiclæ.

d B. & alijs ab eis.

† baurach.

† ſamach.

ANNOTATIONES.

De θλάσει agit. Huic Hippocrates 2. de articulis, & deligationem omnem inimicam, & fortia medicamenta inimica eſſe teſtatur, non tamen a curatione abſtinendum ait, ut author hoc in loco a Paulo deſumẽs li. 3. quin et Hippo. medicamentũ ex farina ſubactũ opponit. uerè tamẽ & is a fortib. et comprimentib. medicamentis abſtinendũ cenſet, ut excuſandi Paulus & Auic. ueniant. qui leuib. utuntur præſidijs. adde & quod ſæpenumero, & ſi morbi ipſi curationem renuunt, cogimur tamen ob ægrotantium, querelas, & ad ea nos ipſos, quæ difficilia ſunt, accommodare.

Text. 48.

cap. 23.

De attritione accidente auri & percuſſione. Cap. 14.

HIppocrati quidem uiſum eſt, ut non curetur cum aliquo. Sed illis, qui fuerunt poſt ipſum,

ipsum, uisum est ut illud curetur. & ex eis, quibus ipsi curauerunt, est ut sumantur acatia, & myrrha, & thus, & fiat ex eis linimentum cum aceto, & albumine oui; aut medulla panis cum melle.

De pruritu auris. Cap. 19.

SVmatur aqua absinthij, & fundatur in eam cum aliquibus oleis: aut bulliatur absinthiũ cum oleo, & distilletur in eam.

ANNOTATIONES.

Habes de hac re ex Gal. 3. de comp. med. per loca, necnon lib. de remed. par. facilib. habes & ex Traltiano lib. 3. quos tu uide.

cap. 1. cap. 7. cap. 6.

De introitu aquæ in aurem. Cap. 20.

INgreditur aqua in aurem quãdoque, quum nõ [a] [effundit] eam ille, qui balneatur, aut abluitur, & lædit, & quandoq; apostematur radix aurium, & uehementem incurrit dolorem.

a B. custodit.

De cura. Cap. 21.

EX eis, quæ conferunt ad illud, est ut cũ embuba ita sugatur, & extrahatur subito; deinde effundatur in eam oleum amygdalinũ dulce. & quandoque extrahit eam tussis & sternutatio, aut lignum de anetho, aut [a] [scissio papyri] secundum quantitatem palmi unius. Inuoluatur itaque super unam extremitatem eius quantum est tertia sui de cotto, & submergatur in oleo, & ingeniose extremitas altera in aurẽ mittatur [b] [cum eo, cum quo ingeniata est in ea: & iaceat ille cuius est auris;] & altera extremitas, in qua est cottum inflammetur igne, & dimittatur inflammari usquequo perueniat ca liditas ad interiora auris, & tunc extrahatur, & egrediatur subito: quare egredietur cum ea, quod in aure est ex aqua. Et ex eis, quæ iuuant ad illud, & proprie in principio, est ut sumatur [c] [sclizatorium aliquod] & impleatur cum eo auris, deinde conuertatur super eam ille, cuius est, & sit saliens [d] † [ ] donec egrediatur totum. Et quandoque etiam extrahitur cum sclizatorio: intromittitur enim caput eius, & extrahitur ipsius perpendicularis: quare extrahitur cum ea aqua. Et quandoque excusat in ea, quæ pauca est effusio oleorum, & effusio [e] [lactium tepidorum continuè,] & proprie quando remanet dolor, & remouetur causa. Et si dolet illud uehementer, uaporetur auris cum corticib. papaueris, & meliloto, & chamæmilla, & viol. & malua, & semine lini, & farina hordei cum lacte mulieris.

a B. pars ex papyro uel ex iunco.

b B. & iaceat in latere habens eam.

c B. quantũ palma manus capere potest de aqua.

d † B. super pedem unum.

e B. lactis tepidi multis uicibus successiuis.

De introitu animalium in aure, & generatione uermium in ea. Cap. 22.

QVandoque [a] [accidit propter introitum paruorum animalium in aurem uehementia doloris cum anxietate, & motus] secũdum quantitatem animalis; cum uerme uerò sentitur agitatio.

a B. Alia litera. cognoscitur introitus paruorũ animaliũ in aurem propter uehementiã doloris cũ anxietate & motu uel cũ pũctione & pruritu.

ANNOTATIONES.

Scripsit & de hac re Galen. 3. de comp. med. per loca. & lib. de remed. par. facilib. Egit & Paulus lib. 3. & Trallianus lib. 3. Sed & Celsus elegantissime de hoc uerba facit lib. 6.

De cura. Cap. 23.

ET ex eis, quę omnibus illis communicant, est distillatio alkitran in aurem: ipsum enim statim sedat motum animalis in ea, & interficit ipsum in proximo, & proprie paruum. & similiter distillatio succi cucumeris asinini & similiter furfur, et folius, aut cum scãmonea, & similiter [ ] ex bonis aristol. longa, & calcadis: [a] † [ ] carne vacest, ut distilletur in eam, quod fluit a carne vaccina assata. & quandoque confert illi, ut accipiatur etiam oleum, & sumatur in aurem, & sedeat in sole patiẽs. Et succorum melior, & propriè ad vermem, est succus radicis capparis, & succus radicis [b] [alfarsadab] & succus foliorũ [alcok, & succus radicis prunorum & succus] persici, & succus absinthij, aut centaureæ, aut prassij, & succus foliorum albotin viridium, [d] [& sinisar] & foliorum [e] [aloes,] & propriè, quando decoquitur cum aceto, & succus cucumeris asinini, & succus ellebori albi, & decoctio eius, & epithymi, aut succus mentastri cum scammonea, aut succus alscha, aut succus almarmacor, aut aqua mellis cum aliquo istorum. Et similiter succus raphani, & succus cepæ, et proprie [f] [alaxir] et semen eius, aut [g] [semen] cepæ cum aqua mellis, aut aliquod felli num, et proprie quum calefit in concauitate granati cum pulpa sua. Et similiter decoctio granorum capparis recentium, aut succus eius, et succus lupinorum, aut aloes cum aqua tepida, aut costum tritum multum, aut pyrethrum: & omnia hæc in verme sunt magis iuuatiua, et fortiora. Et ex eis, quæ experta sunt ad vermem, est vt sumantur vini. drach. ij. et mellis drach. iij. & olei ros. drach. i. misceantur cum albumine duorum ouorum, et fiant tepida, et ponantur in aurem lana infusa, ex qua impleatur auris; et cubitet se super eam querelosus, et nõ dormiat, deinde subito rapiatur: quare [h] [uermis multoties egreditur subito.] & quandoque confert nocumento vermis, effusio succi [ ] aut absinthij, [oleandri aut] rubi, [k] † [ ] aut decoctio eorum, aut tritura corticis radicis capparis. aut almarmacor cum aqua sampsuci, aut vrina antiqua.

De apostematibus, quæ accidunt in radice auris. Cap. 24.

HÆc apostemata sunt ex genere apostematum accidentium in carnibus mollibus, & proprie in carnibus glandulosis: & nominatur beditus, et nominatur nascentia auris. et fortasse consequetur quandoque ex vehementia doloris eius, vt interficiat. et huiusmodi quidem multoties præcedit commistio intellectus, et ipsum apostema factum in † concauitate auris plus interficit adolescentes quam senes, quoniam est in senibus leuius. Sed adolescentes,

scentes sunt calidioris complexionis: & materia apostematum eorum dolorosorum est acutæ qualitatis, & vehementius dolorosa, & minus tolerans vsquequo collectionem faciat. Et apostematum, quę fiunt sub origine auris, magis incolume est illud, quod est secundum semitam crisis a [bonæ.

ANNOTATIONES.

De parotidibus copiose agit Gal. 3. de comp. med. per loca. Paulus lib. 3. Trallianus lib. 3. necnon Rasis 9. ad Almans. Sed hic unum consideratione dignum est: an in parotidibus uti liceat repercutiētib. uel non. Sanè Gal. 3. de cōp. med. iam citato abstinendum a repellentibus omnino iubet, licet inflammationum sint species, & hunc Paulus, Auicennas, et cæteri omnes sequuntur. Contra tamen Celsus lib. 6. distinguit: ac, si sine morbo parotides factæ sint, primum experimentum esse ait reprimentium. si uero ex aduersa ualetudine: id esse ait inimicum, quamprimumq; aperiri esse commodius. Sed et Gale. quoq; ipse 3. de comp. med. iam citato, usum se in parotidib. repulsorijs presidijs fatetur, quāuis rarò, atq; id, ubi citra uehementem dolorē parotides irruant. Adde, ꝙ usu compertum est sępenumero ex rosacei dumtaxat olei perfusione absq; ullo discrimine has esse persanatas. Profectò quod ad huc præsidium pertinet. Certum est, quum in parotidibus periculum sit ne in cerebrum fluens materia incumbat, et internam inflammationem pariat: tutissimum consilium est a repellentibus abstinere. Licebit tamen fortaße Celsi et Gal. et multorum aliorum exemplo ēt repellentibus uti, si modo (quod Celsus notat) parotides non ex aduersa ualetudine accidant, ac non magnum dolorem inuehant, quod Gale. hoc est si morbosa materia in corpore non redundet, neq; praui succi aut multi affluant, quod fortè Celsus per aduersam ualetudinem intelligit, neq; dolor uehemens urgeat, i. si inflammatio paulatim adueniat: neq; magna sit, neq; ab acriori materia pēdeat: inferunt nempe dolorem quæ repente influunt, quæ copiosa est materia et multum distendit, et quæ acris et multum uellicat. His obseruatis. tunc non multum periculi impendere arbitrarim, si etiam in his repulsorijs non tamen puris aut ualidis, sed, Gal. imitatione paucis, cum multa dissentientium copia permistis usi fuerimus.

De cura. Cap. 25.

Illud quidem quod est a crisi, cum qua non est signum maturationis, aut præcedit horā crisis est malum. & hæc apostemata [omnino] quandoque fiunt a materia sanguinea, aut cholerica: & quandoque fiunt a melancholia, aut a phlegmate. Et significant illud, quod sanguineum est, rubedo, & grauitas, & expulsio eius ad compressionem, & constrictio in meatibus. Et significant cholericum, & factum a sanguine subtili, dolor mordicatiuus, fistulosus, sine grauitate: & non constringit meatus, sed est cū inflammatione vehementi. Et phlegmaticū est cum b [tremulitate] & lenitate, & paucitate rubedinis. Et melancholicum est cum duritie, & paucitate doloris c † [ ] & est ex eis, in quibus secundum plurimum oportet ut intendatur d [in infrigidatione] & attractione eius, non in repulsione ipsius, quum sit materia effusa ad ipsum superfluitas membri principalis, & proprie in crisibus ægritudinum eius, sicut illud, quod accidit crisi lethargię multoties, & nos quidem iam innuimus ad cognoscendū hoc in libro uniuersalium. Oportet ergo, ne intendas ad curam eius, inquantum exigit curā apostemosam, adhibendo styptica, & apocrustica in principio, deinde compositionē regiminis, deinde resolutionem puram. Imò oportet vt incipias, & proprie quum accidit in febrib. cum dolore capitis, & adiuues ad extrahēdum materiam ad apostemata cum omni ingenio, etiam cum uentosis, si non fuerit uelocis attractionis. Et oportet, vt minores materiam cum minutione, si ipsa fuerit necessaria. Si aūt uehementis fuerit aduentus, & attractionis, dimitte eam secundum naturam suā, ut non faciat euenire dolorem uehementem, quo febris duplicetur. Imò oportet ut sis cōtentus, si fuerit illic dolor vehemens, eo quod mollificat, & sedat dolorem, quod sit ex eis, quæ sunt calida & humida. Et si fuerit initium eius cum dolore vehementi, sis contentus vaporatione cum aqua frigida pura, e † [ ] Et si fuerit leuis, sis cōtentus uaporatione f [chamæmillæ,] aut medicamine g [alhacuen] aut diachilon & emplastro h [memithe,] & si non fuerit vehementis leuitatis, & apparuerit ei caput, tunc administra illud, quod est inter glutinationem & carminationem, & quod est magis conferens, & magis maturans, & huiusmodi est sicut farina tritici, & lini cum syrupo mellis, aut aqua fœnugræci, & maluæ, & chamæmillæ. quod si existimatur, quod non resoluatur, imo suppurationem faciat, tunc necessarium est in ipso ut extrahatur pus, aut cum resolutione subtili, si est possibile, aut laboriosa, & etiam cum incisione, & sectione, et ex eis, quæ extrahunt pus ab ipso post sectionem, aut apertionē, est medicamen i † [ ] Et ex eis, quæ sunt conuenientia in hac ęgritudine cum sua attractione, & resolutione sua, & proprietate sua, est stercus k [caprinum & adeps] anseris, & gallinę, & ex eis est l [nora & Kach] & adeps uaccinus non salitus. In ægritudine aūt antiqua necessaria sunt cinis ostracorum, & m [alguadahi] cum melle, & adipe antiquo. Aut sumantur ficus, & coquā cum aqua marina. Aut administretur ammoniacum solum, aut cum alio, & similiter pix liquida, & bdellium cum sordibus alueariorū, & storax liquida, & medulla cerui. Si autē fiant scrophulæ & figantur, tunc accipe emplastrum cuius elementa sunt huiusmodi n [uiscus] albotin & pix, & grana lauri, & staphisagria, & gummi, & cyminum, & piper, et radices serpentarię & galbanum, et coriandrū, & cordumeni, & cinis corticis radicis capparis, & pyrethri, & stercus ouium, & stercus caprinū, & adeps, & propriè adeps porcinus, et caprarum, et hircorum montanorum, et proprie melancholicorū. Et similiter cerebella gallinarū et alcuhugi, et uaccarum cerebella, et proprie syluestrium. Et olea ad illud quidē, quod est calidioris materiei cū oleo ros. et uiol. Et ad illud, quod est frigidioris materiei, cū oleo de lilio, et anethino, et chamæmillino, et de Kerua, et cōfert his apostematib. quando difficilia sunt, emplastrum de resina.

Alia litera.
e † B uel dulci.
f B salis.
g B. alachauen
h B. mesaus.
i † B. asmiluq.
k B. ouinum cū adipe.
l B. nura & chiach.
m B. alhuda.
n B. glutett.

De [tremore a] auris ex uocibus magnis. Cap. 26.

Causa in ipso existit debilitas uirtutis animalis, quæ est in cerebro, aut aduenientis

a B. abhominatione.

ad auditum: quare est necessaria cura cerebri cum eo, quod confortat, ipsum, secundum ꝙ sciuisti.

Fen quinta de dispositionibus nasi.

TRACTATVS PRIMVS.

a B. fluxib.

De olfactu, & nocumentis ipsius, & [a] [currentibus, sicut fluxus.]

De anatomia nasi. *Cap.* 1.

COmprehendit anatomiam ossium eius, & cartilaginum eius, & lacerti mouentis extremitatem eius. Et illa sunt ex eis, a quib. iam expediti sumus. Et eius quidem meatus ambo penetrant usque ad colatorium positum sub duobus corporibus cerebri similibus duob. capitibus mammillę: & uelamē cerebri illic perforatum est coram foramine colatorij, vt in ipsum penetret odor, & [b] [deinde] est uia, quæ penetrat ad guttur. Et [c] [ ] [d] [anatomia] instrumēti, quo fit odoratus. Et illud quidem sunt duo additamenta mammillaria, quę sunt in anteriore cerebro, & extēduntur a duobus uentribus anterioribus cerebri, & [e] [propter illud] colantur superfluitates in illo foramine, & ex duabus [f] [extremitatibus] eius recipiunt cerebrum, & duo additamenta nata ex eo odorem cū attractione aeris. & cerebro quidem ipsi inest aeris attractio, vt conseruet aer calorem innatum in ipso [g] † [ ] sicut pulsus. Quandoque uero augmentatur apud clamorem, & apud præfocationem aeris, & [h] [euentationem] ad superiora, & in duab. quidem extremitatibus [i] † [ ] nasi sunt duo trāsitus ad duos lachrymales; & propter hoc gustatur sapor alcohol in lingua. Qualitas uerò odoratus iam dicta est in capitulo virtutum. Sed ꝙ odoratur sit in aere cum passione ipsius, aut delatione ipsius. aut propter uaporē, qui resoluitur, illud est, quod pertinet philosophis, & recipiet medicus quòd odor est in radice per [k] [conuersionem] aliquam in aere, secundum, uiam dilatationis, deinde adiuuat ipsum [l] [acuitas uaporis, ex eo, quod habet odorem.

b B. vnicuique meatui.
c † B. ex. Alia litera.
d B. anatomiā. Alia litera.
e B. similiter.
f B. vijs.
g † B. & augmentatur, & minuitur, seu & dilatatur & constringitur.
h B. spiritus.
i † B. superioribus.
k B. alterationem.
l B. fortis vaporatio.

ANNOTATIONES.

De nasi anatome & lib. 1. author egit & Galenus, tū de eius constructione, tum de vsibus 8. de usu partiū uerba fecit. Excitatur uerò hic duplex quæstio: altera de olfactus instrumento, altera de odorandi modo. Atq; de priori author statuit mammillaria additamenta huius sensus esse instrumentum; alterā uero pertinere ait ad philosophos. Sanè, quod ad priorem quæstionem facit, ꝙ mammillares carunculæ primarium sint odorandi instrumentum, medici uno ore omnes sentiūt. & Gal. 8. de usu par. & 1. de sympt. caus. & sæpe alibi testatur. atq; is in Arist. dißerit libello de instrumento odoratus, qui naribus uisus est id muneris demandasse. Aduersus tamen Gal. Auerroes pugnat 2. Coll. & ꝙ alioqui obstructis naribus, & aperto ore odores perciperemus, quum e palato ad ipsa mammillaria corpora uia sit, per quam offerri ijs inspiratus aer potest: atq; ita ut Auenzoar ait, etiam odores alimentorum a uentre perciperemus, quum a uentriculo sursum uapores perpetuo efferantur, in ipsa præsertim coctione. Adde ꝙ animalia, quæ ijs processib. mammillæ similibus carent, non olfacerēt. Quamobrem infert Auerroes nares olfactus instrumenta esse, ut Arist. sensit. Addunt alij pro Auerroe, processus illos mammillares de cerebri substantia esse; at quum cerebrum sentiendi ui sit expers: neq; hi aut sentient, aut sentiendi instrumenta dici poterunt. Cæterum, ut nos, pro hac dirimenda lite proferamus, quod sentimus. Quòd olfactorię actionis nares proprium sint instrumentum, eo certe facillime uidetur refelli, ꝙ frequentissime, ueluti in coryza, illæsis naribus, & solis carunculis mām illaribus obstructis, actio hæc, aut prorsus aboletur, aut multum labefactatur. Quòd item ascribi hæc functio carunculis ijs non debeat, Auerrois rationes satis probant. Nostra tamen sententia, quum non narium dumtaxat, aut eorum solum processuum offensio odoratoriam actionem lædat, ascribendum & huic, & illi particulæ odorandi munus uidetur. & quamuis non sine narium interuentu obiri hæc possit operatio; uidentur tamen proceßus mammillares primarium eius esse instrumētum: quo ferè pacto chrystallinus humor uisus princeps est organum, etsi non absq; cornea, uuea, arachnoide, & reliquis membranis, aut absq; uitreo & aqueo humore fit aspectus. Id in omni operationum genere eodem modo se habet. Illud tamē cuiusq; actionis princeps organum est, quo præsertim læso actio ipsa offenditur. Adde &, quod Gal. 6. de decr. Hipp. et Plat. ubi plures ad unam absoluendam actionem particulæ concurrant, illi præsertim primarium ascribendum est munus, quæ a cæteris substantia, figura, natura ꝗ insigniter differt. id enim naturæ artificium est, ut singulis operationib. differentib. singula differentia organa constituit, cui nulla in toto paret. ita in oculo chrystallinum cōstituit, cui nulla in toto corpore alia similis est particula. ita cor differenti a cæteris partib. substantia, figura, & artificio constructum est. atque id in omnibus planè functionibus obseruatum. Cōstat uero membranas nasi (quibus ex tota narium substantia non ascribi hæc potest actio) reliquis in corpore membranis non multum differre; processuum uerò mammillarium talis figura, substantia, & constructio demum est, ut illustris alicuius actionis instrumentum sint oporteat. sunt uerò eę (vt antea diximus) olfactui summè necessariæ, ut propterea non immerito fortasse ijs primaria odoratus functio a Gal. ascribatur, non autem naribus, quamuis idem ipsas interea nares eidem actioni necessarias eße non neget. Quamobrem, quum Auerroes ob id illi processui primarium hoc munus interdicit, quoniam aperto ore & occlusis narib. odores nō sentiantur; id Galeni sententiam non deprimit: neq; enim absq; narium interuentu Gal. odoratum perfici existimat. quin offerri primo loco narib. odores necesse est, illicq; (ut ita dixerim) parari, quo deinceps ad mām illares processus delati sentiantur. Et par omnino de narib. argumētum est, quando non semper illæsis ijs sentire liceat, sicuti neq; illęsis carunculis: sed & narium, & iam dictorum processuum opera una exigatur. Ex quo & Auenzoaris ratio confutatur. Esto enim, ut uia ab ore ad illas carunculas parata sit: oportet tamen odores per nares non per os trahi; idque naturæ consilio. Atque ꝙ attracto per os aere non sentiamus, id, preterquam ꝙ & narium necessitati ascribendum est: habet & causam alteram: ꝙ foris atq; interna eius superficiei humiditate, & uaporum ac humorū continuo ad eas partes confluxu, odores hebetari necesse est. odor enim sicci est, ut sapor humidi 2. de anima. ac pręterea, quod ut Arist. ait de male olidis esculentis, quæ qui ederunt, non sentiunt 13. sect. problem. quum olfactum ad palatum maxime peruium habeamus, idcirco hic sensus propere impletur: itaque nec interiorem odorem æque amplius percipere potest principio enim omnes sentire queunt; ubi autem tetigerunt

Cap. 6. & 7.
Cap. 6. & 7.
Cap. 4.
Cap. 17.

tigerunt,non insuper possunt,quasi iam res consociata, nati uaq; reddatur,& exterior similis ille oblatus delitescit ob tentu interioris. Neq; verò id obstat,multis animalib.eas carunculas deeße,quæ tamen sentiant; quum ex aduerso & multa animalia naribus careant, quę tamen sentiunt. quæ nihilominus omnia,quid & carunculis & narib.proportione respondens habere dixerim. Sed & ratio,quam ali qui addunt,non oppugnat Galeni sententiam. Sit enim,vt cerebrum non sentiat: ipsum tamen neruorum initium est, qui sentiunt. neque,etsi mammillares processus ex cerebro sunt,sentiendi propterea vi inopes esse oportet. Quòd si demum authoritas philosophi obijciatur. Fatetur sanè Arist. lib.de sensu & sens.odoratus sensorium in cerebro esse, & lib.de hist. anim. 1. per nasum odores trahi. non tamen is (quod nos viderimus) an nares primum sentiendi odoris instrumentum sit,pręterea disserit. Atque hoc fortaße pacto Galeni sententia ab Auerroe non expugnatur. quam author noster sequitur. His ita de priori quæstione constitutis,nunc alteram examinemus. De odoribus quomodo sentiantur,pulchre Hipp.lib.de carnib.hęc verba facit. Olfacit porrò cerebrum humidum existens aridorum odorem vna cum aere,per corpuscula cartilaginosa ipsum trahēs. Cerebrum.n. in cauitatem nasi pertingit, atque hac parte non est ante ipsum os aliquod,sed cartilago mollis,velut spō gia;neque caro,neque ossiculum. Et ubi quidem cauitas na si sicca fuerit,ipsum seipso exactius arida olfacit.aquam.n. non olfacit; humidior est enim quam cerebrum,nisi sit putrefacta.putrefacta enim aqua crassior fit, & alia omnia. quum verò nares humectę fuerint;olfacere non possunt;nō enim aerem attrahit cerebrum ipsum ad seipsum.Similiter etiam vbi cerebrum ipsum de seipso plurimum liquefecerit,in palatum,& fauces,& pulmonem,ac reliquum ventrem.Cognoscunt autem hoc homines,& ex capite destillare dicunt,destillat autem & in reliquum corpus.& est modus eius calidus. His Hippocrates,seu quicunque eius libri author fuit,quod scire medicum oportet,breuissime docet. At verò ab ijs,qui post ipsum in inuestigandis naturæ secretis dedere operam, ducta est hęc de olfactu speculatio in longè maiorem, atque obscuriorem controuersiam. Esto enim ꝙ odores rerum cum aere inter respirandum trahantur,quum odor qualitas sit,non solo animi cogitatu, sed re ipsa existens aliquid,subijciāq; propterea huic corpus aliqđ oporteat.an aeri ueluti subiecto odor inest? ita ut ex odorabili obiecto sola hæc qualitas,odor.s.exeat,quę in aerē excepta ueluti in subiectum, cum ipso postmodū ad odoratus sensorium perferatur an olfactus potius ita fiat,ut ex odorabili re exeat non solus odor,sed & corpora cū eo reliqua, quibus ille vt subiecto inest,quæ cum odore corpora cum aere deinceps inspirando attrahātur. an verò neque qualitas illa realis,quām uocant,neque corpus aliquod:sed sola odoris imago ex obiecto odorabili emanat;quæ in aerem suscepta cum ipso postea in olfactus sensorium recipiatur. Profectò magna de hac re inter maximos viros rixa est,quum alij exire è re odorabili corpora,alij non corpora, sed solum odorem;alij neq; corpora,neque odorem, sed solam odoris imaginem egredi sint arbitrati. Sed ex triplici iā enumerata opinione,antiquissima ea fuit,ꝙ ex obiecto odorabili corpuscula quædam odorata exirent,quę ad nares delata sensum moueāt.atque huius princeps Heraclitus uidetur,quē sequutus est Plato in Timæo. Secundi illius placiti, ꝙ sola qualitas ex odorabili re egrediatur, nos certum authorē non habemus,videtur tamen ex Platonis schola effluxiße, quum Plotinus,recitante Ammonio in Commentarijs in li. de prædicamētis,ab odore qui in odorabili est corpore,aeris partem in sibi similem qualitatem mutari existimauerit, quo pacto calor qui in igne est,ab ipso igne non discedēs alium sibi similem calorem in aere efficit. Posterioris demū sententiæ author Arist. fuit,quem Alex. Auerroes ac cęteri Peripatetici omnes sunt sequuti. Sanè,quod ad Heracliti placitum pertinet,quum is odorem fumidum quendā uaporem aut fumidam exhalationem putaret, quę ad olfactus sensorium accedens, ex ocio in actum ipsam sentiendi potentiam excitaret; exire e re odorabili corpus ponebat, quum uapor & fumida exhalatio corpora sint. is tamen si cuti id planè protulit, quod sensit: ita non aliam huiusce placiti adduxit rationem. Verùm huic palam aduersatur Arist. (obscurè uerò etiam Platonem & alios damnat) lib.de sensu & sen.triplici,ut ego uideo,vsus ratione. Quū enim ita intelligi hæc possit opinio,ut quis uel uaporem,uel exhalationem,uel utrunque odorem esse existimet: ꝙ nō sit vapor,eo probat,quòd,quum vapor humiditas sit quædā, esse odor nequit,quem certè & in eodem libello & 2.de anima siccitate perfici cōfirmauerat. Quòd item fumosa exhalatio non sit,ea ratione infirmat,ꝙ exhalatio quum sicca sit,& quæ in fuliginem seu terrestrem quandam substantiā abire solet:odorem excludit,qui in aqua percipitur. nam et pisces odores sentiunt. & medium odoris 2.de anima, aerē & aquam esse iam demonstratum est. Quòd uero neq; horum duorum coniunctio,uaporis.s.& exhalationis,odor sit, reprobari ait ijs rationibus, quib.qui aspectum fieri per defluuia existimabant.oporteret nempe(vt ait Alex.)res imminui atque consumi,& per contactum odoratum fieri. Atque his & Heracliti & Platonis dogma Arist. euertit. Quid uerò ipse de odorandi modo sentiat, non aliud profectò lib.eo de sens.& sens.iam citato statuit,quum obiter aduersus Heraclitum dixerit, neque examinandum hoc problema ex proposito sumpserit. Sed is tamen,quum 2. de anima pro certo statuat, sensum omnem sensilium rerum species absque materia suscipere,etiam olfactum sola imaginis susceptione perfici putat. & non Heraclitum dumtaxat et Platonem, sed & eos qui efferri ex odorabili corpore adorem.i.qualitatem arbitrantur,una condemnat. Cæterū,etsi Aristotelis magna est authoritas, discesserunt tamen ab eius sententia philosophi maximi, eius alioqui doctrinæ maximè studiosi. Ac primum Ammonius sicuti Platonē non probat,quum uapores corpora sint,corporum autem naturalis motus sursum est si leuia,deorsum si grauia,at odoris tamen suauitatem non sursum,non deorsum tantum:sed et ad latera persentiscimus. Ita & Plotini sententiam seorsum ueram eße negat, quum sues altius cœnum effodiant, non qualitatis illius dumtaxat gratia, sed ut defluxionibus perfruantur. Ita & Aristotelis sententiam seorsum ueram non esse,sed figmentum existimat,quòd.s. totus aer qui interiectus est,odoris fiat particeps.i.odorabiles species suscipiat,& eæ ad tantam usque loci intercapedinem protendātur,ut a vulturibus longinquissimè sentiantur. Fatetur aūt Ammonius,etsi nullum ex his placitis seorsum probat, ea tamen simul coniuncta uera esse,ac in ijs quorum hebes olfaciendi est sensus,quales sunt sues, defluxionib.esse opus: in quibus acer est,ut uulturibus, satis esse ut odoris species suscipiantur:in ijs verò,qui sensu mediocriter ualet, ut homine,aeris mutationem sufficere. Atque ita Ammonius de odorib.sensit. Cæterum,quamuis Ammonij uera sit fortasse conciliatio,ab ipso tamē & Arist.et Auicennas dißensit,tum hoc loco,tum 6. natural. Sicuti.n.is sentiri odorem putat,permutatione & odorabilis obiecti& medij.i.(ut eo 6.natur.præsertim innuit)& manantib.ab odorabili corpore uaporib.& aere ipso una alterato ex obiecti ipsius odore:ita & solam,uel aeris permutationem.i.alterationem de qua Plotinus:uel specierum susceptionem, de qua philosophus,reprobat. Ac primum quidem, ꝙ non aeris permutatio odorandi sit causa, hac uidetur nobis ratione damnare. ꝙ,quum maior sit agendi uis in igne, quā uel odoris uel rei cuiuspiam in sublunari hoc mundo alterius, ignis tamē

Cap 4. Tex.111.

Text.75. & 96.

Tex.121. & 13.

quantumuis maximus, caloris sui vim protendere tantum nequit, vt præter breue quoddam loci interuallum calfaciat. de odore verò memoriæ proditum est vultures cadauerum odoribus maxime ex longinquo allici: absurdum ergo dictu est odorem, quæ qualitas est ignis calore multo imbecillior, ad tantum usque loci spatium aerem immutare. Quòd verò nuda odoris specie in aerem recepta & nobis ex ipso oblata, odores non sentiantur, eo argumento probat, difficili quidem ipso intellectu, ob interpretis, ut putamus, inscitiam: pulchro tamen, & fortasse insuperabili. Vt sensibilium specierum receptio fiat adesse una, & obiectũ a quo species ipsæ excipiuntur, & subiectum in quod suscipiuntur necesse est: at fieri potest, ut ablato odorabili corpore odor tamen adhuc sentiatur. fatendũ ergo est non sentiri odores, per specierum odorabilium susceptionem in medium; quum remoto obiecto nulla in mediũ species amplius eluceat, & odor tamen sentiatur. Sequitur ergo Auicẽnas eorum sententiam, qui defluuia ex corpore odorabili manare arbitrantur; sed & aeris una permutationem annectit, quæ Plotini erat opinio: exire. s. ex obiecto odorabili odoratos vapores existimans, a quibus aer ueluti a calore calidus, ita ab odoratis odoratus euadat. Probari verò uaporũ ex obiecto effluuium his ferè rationibus testatur; ꝙ per calorem atque odorati corporis tractationem excitari odores quotidie experimur: id quod sanè, vaporis, quum antea per frigus delitesceret: rarefacto nunc per calorem & tractationem odorato corpore, prodeuntis, indicium est. Adde ꝙ si diutius pomum manibus tractetur, atque (ut ita dixerim) odoretur, marcescit, quod argumentum profecto est exeuntium ex odorato ipso corpore uaporum, & partium tenuiorum. Quod si quis fortasse obijciat (id quod ipse obijci ab reliquarum opinionum fautoribus ait) si odores per uaporum defluxum sentirentur, ex rei olfactu imminui et minoris ponderis res fieri oportere: atque, quum vultures certũ sit cadauerum odore allectos in maximè longinquos tractus aduolare; absurdum esse, vt vapores ex cadaueribus eousque effundi quis existimet. Respondet effluere tenuissimas solum partes: quibus euanescentibus imminui corpora aut leuiora reddi non oportet. quasi uelit, grauiora potius ea reddi quam leuia: quo pacto cadauera uiuentibus animalibus ob tenuium spirituum discessum reddi solẽt grauiora. De vulturibus verò, ꝙ odores tam longinquè sentiant, id ob ualidioris fortaße uenti efflatum ait accidere, a quo ipsi uapores impellantur. aut forte non odoris sensu, sed cadauerum inspectione vultures commoueri. quod si quis forte

Cap.39.

derideat (idem tamen & Auerroes 3. Coll. scriptum reliquit) & absurdum dictu existimet, ꝙ uisus tam longè pertingat, certè multo minus rationi consentaneum est sentiri a tanto spatio odores, quum olfactus visu ipso longè sit imbecillior. Hæc igitur ferè de odorandi modo in 6. natural. Auic. scripsit, quæ nos alio certe & ordine & verbis breuitatis & facilioris doctrinæ gratia retulimus, a sensu tamen (ut putamus) ne latum quidem vnguem recedentes; etsi ob uersionem, quam eius libri habemus obscurissimam, suspicari aliquis potest aliud ipsum uoluisse. Profectò uidit hanc inter Auicennam & philosophum controuersiam magnus Auerroes. sicuti tamen solet, præceptorem suum mordicus tuetur, atque Auicennam 2. de anima his (ut ego

Com 87.

video) rationibus refellit. primum quidem, quũ multa animalia longinquè admodum ad corpus odorabile ueniãt: fateri oportet, si ex odorato corpore uapores exire opus est, ex obiecto odorabili circumquaq; euaporante tanquam ex centro, odoratos uapores ad maxime longinqua loca perferri. at absurdum hoc est, quum, si totum ipsum obiectũ dissolui in vapores liceat, ne ad paucam quidẽ distãtiã queat pertingere. Adde, ꝙ, si ex odorabili obiecto corpora hæc et uapores exeant, aut hæc aeri miscebuntur & penetrabũt, aut aer secedet, & in secedentis locum uapores substituentur; quorum vtrunq; rationi repugnat, quum. s. neque corporũ penetratio in philosophia admittatur, neque aerem ad odoris occursum subterfugere uerum sit. Adde, ꝙ, quum aer corpus sit simplex, suspicere odorem non potest, qui secunda est qualitas mistis corporib. conueniens. Superest ergo, ut odor in aere sit, nõ ut in subiecto, sed ut in medio: quo pacto color in diaphano est, esse. s. (ut ita dicamus) spiritualiter. quamuis certum sit colores magis spiritualiter in aerẽ recipi quam odores, cuius certè indicium est, ꝙ ex aeris commotione, quæ a flatibus, odores ab olfactus instrumento auerti possunt, ut & soni, colores autẽ non possunt. Quòd si quis fortasse, ex hoc odores corpora esse contendat, quia a uentis huc illuc propellantur; fallitur, quum & eodem pacto soni in diuersas partes flatuũ impulsu ferantur, quos tamẽ non eße corpora inter philosophos constitutum est. Hæc Auerroes aduersus Auicennam scripsit. Cæterum, etsi uanũ, ne dicam temerarium fortaße est, inter tãtorum philosophorũ rixam quempiam interponi, uidentur tamen nobis horum placita poße non multo negocio conciliari. Id ergo ut fieri poße arbitramur, studiosorum gratia paucis aperimus. Primum omnium, ꝙ odor uapor non sit aut exhalatio: ut a philosopho probatum est, ita carere omni controuersia putamus. Quòd item Arist. sententia sensus omnes solam sensilium speciem sine materia suscipiant, apertè est ab eo constitutum. præsertim 2. de anima, quamuis & de uisu, & de hoc, quo de agimus odoratu, aliqui ab eo dissentiant. Ex opposito quoque, ꝙ nõ sola specie ex odorabili corpore effluat videtur nobis ab Auicenna certa atque constanti admodũ ratione comprobatum. quum id omni ambiguitate careat, tamdium sensiles formas seruari, quamdiu & obiectum a quo exeunt, & subiectum in quod recipiuntur, alterum alteri ex aduerso se habent, nec vero præterea. id. n. visus & auditus exemplo patet. Ut propterea quid in hac quæstione uerum sit, ob constantium utrinque rationum occursum iudicatu difficile sit. Verũ, etsi philosophus odorem uaporẽ esse aut exhalationem negat, non is tamen odorum materiam aut uaporem aut exhalationem dissimulat. quum ex aduerso in eodem libello de sens. & sens. ubi odorem uaporẽ non esse disserit, eundem uaporationem eße cõstituerit. cui & Auerroes in paraphr. de anima apertc astipulatur, odorem non alias sentiri docens, nisi quum ex odorabili re substantia dissoluitur aerea. id quod in odoratis reb. pluribus conspicere est, quæ tunc solum olent, quum manu confricãtur, aut in ignem proijciuntur, ac in uniuersum, quum odorati ex ijs uapores gignuntur. ita ut odorem de uaporum genere esse idem fateatur. unde & animalia ait respirantia, ꝙ non aliter odores persentiscere, quam aeris attractione, ꝙ a uentorum flatu odor adducitur uel abducitur. Quamuis uerò Auicennas odores per solam specierum susceptionem sentiri neget: non is tamen forte reluctetur, si uapores tu quidẽ ex obiecto odorabili effluere admiseris, sed ex his in aere permistis, in quib. planè odor, ut in subiecto inest, efferri odorabiles species ad ipsum sensorium intellexeris. Neque. n. uidentur multum repugnantia aut captu difficilia hæc, ut educi quidẽ primo loco ex odorato corpore vapores dicamus, ꝙ sentit Auicennas: hos uerò uapores non ipsum eße odorẽ, quod Arist. negat: sed odoris subiectum existere, fateamur. permiscentur uerò uapores ij, aliorum uaporum instar, qui ex terra & aqua perpetuo gignũtur, medio aeri & aquæ cõi, uni. s. aut alteri elemẽto: & inde sanè cũ ipso qui inspiratur aerẽ narib. offerũtur: sola tamen ipsa odorum species a sensorio suscipitur: quum sensus oẽs solas formas absq; materia suscipiãt. Hac ergo ratione utraq; & Arist. & Auicennæ sentẽtia coniungi poße uidetur. Quòd quidẽ si fiat: pro soluẽdis aut conciliandis utrinq; allatis rationib. multum fortè laborandum non erit. Primum enim, quod Arist.

Aristoteles duobus primo loco adductis argumentis odorem vaporem aut exhalationem esse confutat, id Auicennæ non aduersatur, qui non id. sed odores ob uapores sentiri autumat, in hoc cum philosopho potius consentiens, quam discrepans. quum & hic lib. vt diximus, de sens. et sens. odorem uaporationem eße dixerit. Quod uerò philosophus tertia ratione odoratum per, & vaporum, & exhalationis effluuium fieri negat: de continuo, & perpetuo, ex odorata re effluxu, probè negat: de quo tamen, Auicennas non intellexit. effluere sanè, hic tenuiores partes & ob harũ exitum marcescere odoratos fructus testatur. crassæ tamen partes remanent, a quibus nullus præterea odor excitatur. ita ut philosophus effluuium a re odorabili, & a tota ipsa substantia neget: Auicennas uerò id ad certum quoddam tempus, & tenuium dumtaxat partium admittat. Et si uerò hic per solam odorabilium specierum susceptionem sentiri odores negat, si una tamen uapores posueris ab obiecto ipso manantes, ab his postquam in medium uel aerem uel aquam recepti sunt, deferri ad sensorium odorabiles species non negaret. habent. n. uapores obiecti rationem: & ab his tantisper odorum formæ efferuntur, quandiu sunt: atq; his euanescentibus etiam formæ euanescunt. unde, & remoto odorabili corpore fatendum quidem eßet species non amplius ex ipso elucere, quod pulchrè admodum author noster probabat contra Arist. sententiam, nisi ex obiecto ipso odorati uapores a medio exciperentur, in quib. & odoris species seruantur, & seruatæ una cum ijs & inspirato aere, ipsi sentiendi instrumẽto offeruntur. & oblata, vnæ ipsæ citra uapores, aut aerem, aut materiam quamcũque eo suscipiuntur. ex quo & eorum ratio auertitur, qui olfactum per contactum fieri oportere aßerũt, si ex obiecto odorabili excitari uapores dicantur. Sed & Auerrois obiecta non difficulter diluuntur. Nanque, quũ primo loco extendi ait quoquo uersus ex odorata re ueluti ex centro odoratos uapores oportere, proptereaque diffundi hos cousque non posse, etiã si res tota in uapores abeat, quousque aduolaße ad cadauerum odorem, uultures memoriæ mandatũ est, admißa Auerrois ratione satisfaceret Auicennas, impellente flatu non proprio eorum impetu, odoratos uapores illucusq; fuisse impulsos. aut certè non odore, sed inspectione cadauerũ uultures fuiße allectos, quum aspectus multo fortior uis sit quã olfactus. aßentiri uerò huic rei Auerroem oportet, quod & ipse 3. coll. ex Damasco uultures cadauera Babiloniæ prospexisse confirmat. Quod vero secundo loco addebat uel aerem abscedere ascendentibus uaporibus, uel penetrari corpus a corpore oportere: id quoque facile quotidiana experientia confutatur: quum exeuntes e terra et aqua uapores, aeri, & aquæ commisceri uideamus. quorum dissimilis natura non est ab ijs, de quibus hic uerba fiunt. Quod si urgeas, uel penetrari corpus, uel abscedere aerem oportere, respondemus neutrum horum fieri, sed tenuissimas habsce odorati corporis partes in aerem ipsum uerti. ueluti mutua semper fit aeris ex terra ipsa generatio. At uerò, quod tertio præterea loco, aerem subiectum esse odoris negas, quum simplex sit corpus. Quamuis aer cogitatione sola corpus sit simplex (uerè enim simplicem aerem reperire, non est;) odores tamen non in aere ut in subiecto eße dicimus, sed in uaporibus odoratis, qui de aeris sunt natura, impuri tamen sunt, ut secundis subci qualitatib. nihil obstet. Ita ut re in hunc modum intellecta, cõciliari fortaße Auicennas Aristoteli possit. Quæ tamen omnia si cui non satis faciant, nos non multum laboramus. neque alioqui in tam ardua re falli nos poße contendimus.

De a [naso.] Cap. 2.

IAm diximus anatomiam nasi, & iuuamẽtũ ipsius, & lacertum mouentem ambas nares eius, in eis quę preterierunt. Et nunc quidem nobis necessarium est, vt dicamus ęgritudines eius, & causas earum, & signa, & curationes ipsarum.

De qualitate viarum administrationis medicinarum nasi. *Cap.* 3.

SCias, ꝙ curationes nasi aliæ sunt, quibus non est proprium, vt fiãt per viam nasi, sicut gargarismata, & linimẽta super caput. Et alię sunt, quæ appropriãtur ei, sicut sunt vapores, & odoramenta, & sicut caputpurgia: & sunt corpora humida, quæ distillantur in nasum: & alia sunt suctiones naribus, a † [ ] quæ attrahuntur ad nasum cum attractione aeris. Et aliæ sunt insufflationes, & sunt res siccæ puluerizatæ subtilissime, vt insufflentur in nasũ, & oportet vt insufflentur in embubam. Et omnis, cui aliquod caputpurgium fit, rectius quidem est, vt os aqua impleat: & præcipiatur ei, vt resupinetur, & conuertat caput suum ad posteriora, deinde distilletur in nasum eius caputpurgium. Et oportet vt naribus sugat omne, ꝙ ponitur in nasum ad superiora, omni modo, ita vt faciat operationem suã. Et multoties quidem succedit medicinis acutis distillatis in naso, & sufflatis in ipso mordicatio vehemens in capite. Et quandoque sedatur per seipsam, & quandoque indiget medicamine, quo sedetur. Et rectius est, vt sit super caput, quum fit caputpurgium ex aliqua acuta mordicatiua, pannus infusus in aqua calida. Et quandoque b [fricatur ante ipsũ cũ lacte] mulcto super ipsum, aut oleo, quod super ipsum effunditur, sicut oleo de granis cucurbitæ, & oleo rosa. & oleo de c [salicibus.] Quumque caputpurgium suam perfecerit operationem, tunc consequenter ipsum distillando in nasum lac cum aliquo oleorum frigidorum.

a † B. & sunt corpora humida.

b B. embrochatur ante ipsum cum lacte nouiter.

c B. kalef.

ANNOTATIONES.

Medicamenta, quibus in expurgandis n arib. utimur, alia per accidens has purgant, quæ, scilicet a toto capite detrahunt: alia per se, quæ naribus ipsis inijciuntur. hæc uerò siue liquida trahuntur, siue sicca insufflantur, seu crassa linamenti uel glandis instar in nares immittũtur. Illud aũt in horum usu hic author obseruandum proponit, ut aqua os repleatur, pro qua re pulchram habes ex Galeno historiam lib. de odor. instrumento. Huius uero aquæ is uidetur esse usus, ut si ex medicamento acri, quidpiam in palatum, aut os, aut fauces descenderit, harum partium nulla offendatur. Addit præstare, ubi medicamento mordaci pro expurgandis naribus utendum sit, capiti linteum calida aqua madefactum admouere. Cuius consilij, quæ sit ratio, paulo uidetur obscurius. fortasse tamẽ id propterea agendum est, ut dulcis aque fotu, temperetur quidem medicamenti acrimonia, eius uerò caliditate exterior capitis ipsius cutis relaxetur, & facilius calfacti, atque acriores eius spiritus redditi, difflentur.

cap. 6.

De nocumento odoratus. *Cap.* 4.

NOcumentum ingreditur odoratum sicut ingreditur reliquas operationes, impossibile nanque est, quin odoratus aut destruatur

a B. &.

aut debilitetur; aut mutetur,[a] [aut] corrumpatur. Et destructio quidem eius, & ipsius debilitas sunt secundum duos modos: aut enim destruitur & [b] [non sentit odores: aut debilitatur & sentit aromaticum, & fetidum, sensu debili.] Et corruptio, & mutatio eius etiam sunt secundum duos modos: vnus eorũ est vt odoret odorem fraudulentum, [c] [& vt] non sit inuentus: & secundus est vt sentiat odores, qui boni nõ sunt bonos; sicut ille, qui sentit odorem stercoris bonum, & abhorret aromaticum. Et causa quidẽ horum nocumentorum aut est malitia complexionis singularis; aut est humor malus existens in anteriore parte capitis, & in duobus ventrib. qui sunt in ipsa, aut in ipsis duabus rebus similibus duobus capitibus mammillæ: aut oppilatio in osse perforato ab humore, aut a ventositate, aut ab apostemate, aut a cancro, aut a natiuitate carnis additę: aut oppilatio in velamine, quod est supra ipsum. Et multoties quidem est facta ex malitia complexionis singularis proueniens ex medicinis administratis, & distiliationib. distillatis: quare calefit complexio, aut stupefit & infrigidatur: aut faciunt accidere illud aeris superfluæ qualitates. Et quandoque fit ex percussione, aut casu faciente ingredi super os nocumentum.

b B. debilitatur sensus aromatici & fœtidi simul, aut destituitur, & debilitatur sensus vnius ipsorum.

c B. quamuis,

ANNOTATIONES.

Sicut reliquæ actiones, ita & odorandi actio tripliciter offendi potest, aboleri, imminui, deprauari; idq; ex intemperie, mala compositione, solutione continui. Intemperies calida, frigida, humida, sicca, cum materia, sine materia. quamuis a nuda & sola siccitate, qua odorandi uis perficitur, neque aboleri forte, neque imminui possit. Hæc verò uel internis, vel externis causis succedunt. Mala compositio præsertim obstructio est, atque hæc præcipue abolitæ aut imminutæ actionis est causa: sequiturq; humorum, carnis, uel alterius rei præsentiam, in naribus, mammillaribus carunculis, uel ethmoidis ossis meatu, aut etiam in anterioribus cerebri uentriculis, a quibus odorandi facultas prodit. Est & morbus in numero: atque ad hoc sanè etiam aboletur, aut imminuitur olfactus, quum id, quod in numero additum est, obstruat. potissimum tamen ab hoc corrupta actio prouenit, vbi, scilicet quidpiam fœtidum sensorio ipsi circunstat: tunc enim eius odoris omnia apparent, qualis materia est, quæ illis partibus assidet. Quòd si fœtida ea materia in ipso sit sensorio, tum, quum sensile supra sensum positum non sentiatur ut Aristoteles in 2. de anima: nullus uel fœtidus uel alterius generis odor sentitur. sed id ipsum qui assident, sentiunt. Fœtoris autem causa putredo est: hæc uerò, uel corruptum, uel imminutum calorem sequitur: qui demum quandoque ulceri & solutioni continuitatis, quandoque etiam obstructioni succedit.

Text. 52.

De signis. *Cap.* 5.

QVando accidit homini vt non comprehẽdat odores; & accidit illic cursus superfluitatum secundum consuetudinem, tunc non est oppilatio in colatorio. Si autem inuenitur prohibitio penetrationis respirationis in uiso, & [a] [nausitas] in loquela, tunc illic est oppilatio in [b] [ipsis] alchaiasim. Et quando retinetur cursus, & non fit propter malitiam complexionis cerebri: aut paucitatem superfluitatis eius, & est illud, quod est super colatorio, apertum, tunc illic est oppilatio profunda. Et si cursus est adueniens secundum consuetudinem, & non est oppilatio sub alchaiasim, & eis quæ sequuntur ea, tunc nocumentum est in cerebro. Cognosce ergo complexiones eius per ea, quæ te docuimus. Et similiter si est debilitas in odoratu, & diminutio, [c] [tunc si] inuenitur odor putridus, & naribus fugitur fœtor; tunc causa in ipso est humor horum locorum putridus; & significatur cum simili eius quod sciuisti: & quando odorat infirmus in ægritudinib. acutis odores non consuetos, neque vsitatos, neque ab aliquo habente odorem pręsentem: & cum hoc sentit odorem, qui est sicut odor piscium, aut luti infusi, aut butyri, aut alterius, & sunt illic signa mala, tunc mors prouenit.

a B. nasitas.

b B. ipso.

ANNOTATIONES.

Aemulatur præsertim Paulum, lib. 3. sed uide & Gale. primo de sympt. caus. & Rasim 9. ad Almans.

De cura. *Cap.* 6.

SI causa eius est malitia complexionis, tunc oportet ut curetur cum contrario, & intendatur anterior pars cerebri cũ embrochis, & odoramentis, & suctionib. quæ fiunt naribus, et epithematibus, et emplastris prædictis in capitulo curationum capitis. Et plurimum [a] [quidem] [b] [et] est vt sit accidit ex malitia complexionis, complexio frigida: aut [c] [est] in ambob. ventribus anteriorib. totis, aut in ipsis mammillaribus additamentis. Et medicinæ magis iuuatiuę ad illud, sunt caputpurgia facta ex oleis calidis, in quibus dissoluta sunt euphorbium, et castoreum, et muscus. Si aũt causa in ipso est humor existẽs in ventrib. cerebri, significatur illud per illud, qđ dictum est in capitulo ægritudinũ cerebri, et euacua corpus totum. Si est humor dominãs in toto corpore, aut cerebro cũ eo quod educit illũ humorem ab eo ex [d] [sirabet] et gargarismis, et caputpurgijs, et suctionib. quæ fiunt naribus, et odoramentis subtiliatiuis, et similibus illis, quæ iam sciuisti, et si phlebotomia necessaria est, fiat, et redi in omnib. illis ad principia data in cura cerebri. Et si causa est oppilatio in osse perforato, quod nominatur colatoriũ, administra embrochas aperitiuas prædictas in capitulo curationum capitis: embrochetur ergo ex eis, et inclinetur super vaporem earum, et naribus fugatur ex eis, in quib. dissoluta sunt condisi, et piper, et opopanacum. Et oportet ut ventosæ capiti adhibeantur post illud, et fiat gargarisma ex rebus aperitiuis [e] [calidis.] Et ex eis quidem, quæ experta sunt, est nigella infusa in aceto aliquibus diebus; deinde conteratur cũ eo bene, et misceatur cum oleo, deinde distilletur in nasum, et naribus sugatur, quanto plus possibile est, ad superiora. Et quandoque teritur sicut puluis, deinde [f] [teritur] cum oleo antiquo, post teritur uice alia, donec fiat puluis subtilissimus. Et ex eis quæ experta sunt, est ut sumatur arsenicum rubeũ, et mentastrum, et terãtur simul ualde, submergantur in urina cameli arabici, et in sole ponatur totum illud, et reuoluatur omni diebus.

Quum-

Quumque medicamen exsiccauerit vrinam, iteretur super ipsam urina noua: deinde vaporetur nasus cum pondere drach. j. ex eo: deinde fricetur ex oleo rosaceo. Et quandoque laudatur ad oppilationem ventosam caputpurgium ex oleo amygdalino amaro montano: aut sufflet ur alarmel, & piper album g [mista in ipso.] Quidam autem dixerunt quòd cortex h [pulmonis] quando exsiccatur, & teritur, & insufflatur puluis eius in nasum, est iuuatiuus. Si autem causa in ipso est hæmorrhoides, curetur cura hæmorrhoidarum. Ille autem, qui sentit odorifera, & non sentit fœtida: non cesset sibi facere caputpurgium cum castoreo multoties, vsque quo rectificetur eius dispositio. i [ ]

ANNOTATIONES.

Sequitur & in huius affectus curatione Paulum lib. 3. Vide & Galenus libello de instr. odoratus, & Rasim 9. ad Almans.

De fluxu sanguinis ex naribus. Cap. 7.

Fluxus sanguinis ex naribus, quandoque fit distillando, & quandoque fit fluendo cum velocitate vehemēti: aut causa dominij sanguinis feruentis cum virtute. Et quādoque fit propter eruptionem retis venarum cerebri, & arteriarum eius: & est secundum plurimum non recipiens curam. Et plurimum ipsius fit successione euentus soda, & inflammationis, & ęgritudinis acutæ, aut successione casus, aut percussione: & sequuntur ipsum accidētia corruptionis operationum cerebri proculdubio. Et quādoque est propter vapores calidos eleuatos. Et ille quidem, qui fit ex arterjs, discernitur ab eo, qui fit a venis, subtilitate suā, & rubedine & caliditate sua. & quandoque fit rediens cū periodo: & quandoque fit cadens subito. Et cursus quidem sanguinis ex naribus, est ex dispositionibus, quæ conferunt & nocent. Nam, qui inuenit successione eius leuitatem capitis post repletionem, & ęqualitatem coloris post rubedinē vehementem, & ęqualitatem formæ post inflationem, iuuatur eo, præcipue in ęgritudinibus acutis, & in apostematibus intrinsecis, & proprie sanguineis, & cholericis in cerebro, deinde in hepate, postea in velamine, postea in pulmone. iuuamentum enim fluxus sanguinis ex naribus in pleuresi plus est, quam sit in peripneumonia. Et fluxus quidem sanguinis narium crisis magna est in ęgritudinibus acutis a [multoties,] & proprie in eis, quæ sunt sicut variolæ, & morbillus. Quum autem multus fit, succedit citrinitas non cōsueta, aut plumbositas, aut obfuscatio ex citrinitate, & nigredine, & extenuatio pertransiens terminum, & infrigidantur extrema, quamuis. n. retineatur, eius tamen finis est nociuus. Et in illo, cuius color cōuertitur in citrinitatem, dominatur cholera citrina, & læditur cum extractione sanguinis minus. Et in illo, cuius color conuertitur ad plumbositatē, dominatur iam phlegma. Et in illo, cuius color conuertitur ad obfuscationem, dominatur iā cholera nigra. Et isti duo vehementer lęduntur per id, quod minuitur ex sanguine. Et uniuersaliter quidē, ille, in quo superfluit fluxus sanguinis ex naribus, est secundum timorem debilitatis hepatis, & hydropisis, & reliquorum. Et corpora uehementius parata fluxui sanguinis nariū, sunt cholerica, & citrina sanguinis subtilis, & iuuantur ex eò, qui temperatus est. Et fluxus sanguinis narium significatores habet, sicut splendor apparens in utrisque oculis, & lineę albę, & rubedo, et citrinitas, et proprie post soda, et reliqua, quę distinximus, ubi locuti fuimus de ęgritudinib. acutis, et crisibus earum. Et quandoque significantur b † [ ] fluxus sanguinis narium, et dispositiones eius c [secū dum] dispositiones ægritudinum acutarum, & earum crises; et iam diximus illud in loco proprio sibi.

b † B. ex.
c B. per.

ANNOTATIONES.

Symptomata, quæ excreta & retenta, & quæ affectus corporis sensiles, nuncupantur, quādoque morbis, quandoq; symptomatis alijs, idest læsæ actioni immediate succedunt. Ad eum modum fluxus sanguinis narium sæpe a symptomatibus, idest uel contentricis offensa, uel expultricis uitio, quandoq; a morbo, & mala. s. formatione reclusis, aut dilatatis, aut rarefactis meatibus, & solutione continui, sectione & ruptione. Hi uerò morbi vel ab externa causa procreantur, incidente & contundente re quapiam, aut calfaciente sole & dilatante: uel interna, humorum qualitate, acri. s. & erodente, substantia tenuiori, multitudine nimia disrumpente. Sequitur uerò sanguinis fluxio non morbi solius, sed frequenter etiam naturæ uim, & in morbosis corporibus, & in sanis. nempe per crisim ex naribus, uel alia regione sanguis sæpenumero excernitur: & alijs qui recte alioqui habent, sanguis ex narib. hæmorrhoidibus, utero, aut aliunde certis, vel incertis quibusdam temporibus fluit. nunquam tamen, si recte aduerteris, non morbificā causam coniunctam sanguinis fluxio habet, & nunquam nō excernitur, nisi uel quia multitudine, uel quia qualitate naturæ molesta erat. habent enim ferè mulieres, ut singulis mēsib. expurgentur, ꝙ earum natura tantum non concoquit, quantum debet. quæ. n. robustiori sunt natura, quæq; maximè exercentur, nihil uel modicum sæpenumero ijs affluunt excrementis. Atq; hic sanè, ut in multis, ingenium Ioānis Argenterij uiri nostra ætate celeberrimi extollimus, qui suo de generib. & diff. morb. libro, rem hanc exactissime perpēdit: Laudamus ēt Iulium Alexandrinum Imperatorium medicū, uirum, & ornatissimum, & de literis optimè meritum. Sicuti tamen, sanguinis fluxio quandoque morbificam causam sequitur, ut erosionem, & alia id genus: nonnunquā ēt naturæ uim primariam sui causam habet, cui iuncta tamen morbosa est causa, ut in crisi, necnon in ijs, quib. etiā sanis excretio hæc est aßueta: ita semper in præternaturalis excretionis genere reponi posse uidetur, ꝙ hominum naturæ cōis hęc excretio non est, ut egestiones per aluum, & urinę, quę quidem, etsi excrementa sunt, quę coctionem subterfugiūt: quia tamen omnib. contingunt: naturales excretiones uocantur. At sanguinis fluxio neq; hominum generi cōmunis est: neq; excrementi est expulsio: ut propterea toto genere, præternaturam dici sanguinis excretio omnis debeat, ut Gal. lib. de caus. sympt. notat. Et si. n. is muliebrem fluxum excipit, & hic omnibus ferè mulieribus certo tempore cōmunis est: non tamen generi hominum, neque etiam omnibus mulieribus, aut omni tempore communis est. Adde & quod purus sanguis in recte habentib. nūquam excernitur

ſed ſanguinea excrementa & ichores: ut perpetuum fortaſse ob id ſtatuere axioma liceat, ſanguinis excretionem omnem præter naturam eſse; quæ tamen quocunque tempore, corpore, modo, loco fiat; ſi opportunè fiat, & uincentis naturæ uim ſequatur, naturalis excretio dici poteſt, ut à Gal. li. de diff. ſymp. nuncupatur. Profectò ſanguis qui è naribus fluit, quandoque ex ipſarum narium uenis ex ore & palato ipſas excurrentibus prodit: quandoque a ſuperioribus partibus, uenis ſcilicet, uel arterijs capitis ipſius internis manat. Si a uenis narium: ſtillatim ferè effunditur, exiguæ nempe illæ narium uenulæ modico etiam ſanguine affluunt. Quòd ſi confertim irruant, inditium eſt fluxionis altius deriuantis. Quum confertim irruit, & , ut ait author noſter, cum uelocitate uehementi (cogimur enim hic præter inſtitutum noſtrum ueluti ſenſum huius, loci reddere, propter confuſam quorundam contextuum lectionem) id vel naturæ opus eſt, vel morbi; naturæ quidem opus, redūdātē & calidiorem & ſanguinem excernentis, quod fit ſola venarum apertione: talem autem ſolutionem ſequitur ſalus. morbi verò, vel ſolutionis continui in uenis, aut arterijs membranarum cerebri; quod fit ob capitis dolorem uehementem, inflammationem, acutos morbos, caſum uel percuſſionem: atque hic morbus plerunque curationem renuit ob perpetuam fortaſſe ſpirituum incurſionem: & ipſi ſuccedit animalium actionum læſio. uel ob unam uaporum feruētium ad caput effumationem, fitq; hoc in acutis. ſæpenumero febribus, & thoracis affectibus, veluti pleuritide, & peripneumonia. Subdit deinceps. Et curſus quidem &c. quòd fluxus ſanguinis nonnunquam conferat, nonnunquam lædat; In quib. ergo morbis conferat, pete ex Galeno. 1. de criſib. & tertio in primū prorrhet. Quòd item fluxus ſanguinis narium copioſior hydropis cauſa ſit, Quibus, ſanguinis eruptiones plures, his temporis progreſſu, alui malè afficiūtur, ſi non urina concocta prodierit. num & aquoſa urina tale quod ſignificat? Hoc ferè, & 4. aphor. Quibus febricitantibus ſanguinis multitudo fluxerit, quacūque ex parte, aluis humectantur. ob id uidelicet (ut Gale. eo 4. aphor. ſcribit) quòd calore natiuo debilitato, neque cibi bene concoqui neque in ſanguinem uerti, immo quod maius eſt, neque diſtribui poßunt per corpus. Verum non ſolum ſanguinis fluxiones profuſiores lædūt: & magnorum morborum cauſæ ſunt, & hydropis, & conuulſionis, ſed & cohibitæ etiam, & conuulſionis, & comitialis morbi quandoque ſunt cauſę, ut in iiſdem, Coacis legere eſt. Subiungit, deinceps hic author inſtantis ſanguinis fluxus indicia: pro qua re pete 3. prognoſtico. & 2. in 1. de vulg. morb.

cap. 7. cap. 3. & 58.

Aphor. 27.

Com. 35.
Com. 55.

De curationibus. *Cap.* 8.

CRitici quidem et ſimilis ei, qui accidit ex ſeipſo, uia eſt, ut non curetur, donec a [ſtringatur, aut] ſentiatur caſus uirtutis. et quandoque conſequntur iiij. lib. ex eo, et oportet, ut non retineatur b [donec uehementer ſuperfluat.] Reliqui uerò curentur cum medicinis retinentibus fluxum ſanguinis nariū. In eo, qui factus eſt propter præparationē corporis, et c [caliditatē] eius, oportet ut aſſiduetur euacuatio choleræ ex eo, et cōmenſuratio ſanguinis eius cum cibis, et potib. Et phlebotomia quidem eſt melior res, qua retinetur fluxus ſanguinis narium, quum ſit phlebotomia ſubtilis ex latere æquidiſtante cō i; et proprie quando cōtingit ſyncopis. Medicinæ uerò conſtringentes fluxum ſanguinis narium, aut ſunt vehementis ſtypticitatis: aut ſunt uehementis infrigidationis: aut ſunt vehementis glutinationis, & ingroſſationis, & coagulationis: aut ſunt acutę cauterizatiuæ: aut ſunt medicinæ habentes proprietatem eius; aut ſunt medicinæ aggregantes duas intentiones, aut tres. Medicinæ uerò ſtypticæ ſunt: ſicut ſuccus barbæ hirci, & ſicut acacia, & ſicut balauſtię d † [ ] & lentes, & gallæ, & ſicut ſuccus foliorum ſenticis, & foliorum pirorum, & foliorum cydoniorū, & uirgæ paſtoris. Infrigidantes verò ſunt ſicut opiū, & camphora, & ſemen iuſquiami albi, & ſemē lactucæ, & ſuccus lactucæ, & e [ſalicis & aqua florum palmæ, & alkakile] & arnogloſſę: omnia non decocta. Glutinatiuę verò ſunt, ſicut puluis molendini, & farina thuris. Cauterizantes aūt ſunt ſicut atramentum, & colcotar. Et quum iſtæ cauterizatiuę adminiſtrantur, oportet ut adminiſtrentur cum cautela. Ipſe nāque quandoque faciunt euenire cruſtam, quæ quū cadit, attrahit deterius quam prius. Illæ autem quibus ineſt proprietas, ſunt ſicut ſtercus aſini, & aqua† ocymi, & aqua mentę.

a — B.

b B. ī hora qua vehementer ſuperfluit.

c B. cholericitatem.

10

20

De cura leui fluxus ſanguinis. *Cap.* 9.

CAputpurgia quidem ſic fiant, ſumatur aquæ a [florum palmæ] & acacię amborū an. vnc. s. cāphorę gran. j. & inceſſanter diſtillētur in naſum. Et ex eis etiam eſt aqua b [florum palmę] cum barba hirci. & camphora. et aquæ florum palmę cum ſucco porri, & etiam aqua c [ſalicis amari] diſtilletur in naſum et aqua coriandri: & etiam ſuccus d [chamæmillę] cū ſua diſpoſitione, non decoctæ; et etiam aqua cucumeris, et camphoræ, et. etiam ſuccus albedarungi cum camphora, et ſuccus arnogloſſę cū terra ſigillata, et camphora, aut ſuccus uirgæ paſtoris cum eis. Et ex eis, quæ ſunt ultima in hoc capitulo, eſt ſuccus ſtercoris aſini recentis: Si autē ſanguinis multitudinem ſenſeris: tūc flos æris in aceto infuſus diſtilletur paulatim: et etiā adminiſtra caputpurgium ex tritura balauſtiæ cō tritæ optimè cum aqua plantaginis, & etiam aqua, in qua diſſolutum eſt opium: & nō oportet ut ſit ſuperfluitas in effundendo aquam uehementis infrigidationis: fortaſſe enim coagulabit ſanguinem, & congelabit ipſum in panniculis cerebri: et hæc ſunt caputpurgia ſcripta in antidotario iuuatiua ualde. Tentę autē ita ſunt: fiat tenta ſubmergatur in encauſtro, et puluerizetur ſuper ipſum dragacāthū, donec omnia commiſceātur, deinde mittatur in naſum. Et etiam ſumantur ſuccus foliorum urticę, & colcotar, et pili leporis, et ſtercus aſini ſiccum, aut humidum, & ſuccus porri, & olibanum, & fac ex eis tentam. Et eis, quæ ſunt experta, eſt tēta facta ex lycio Indo aduſto, & aqua bedarūgi, & ēt tenta ex puluere molendini, & farina thuris, & aloe cū aceto, & albumine oui, & etiā tenta facta ex draganto, & e [carta cōbuſta,] & ēt tenta cortice thuris cū aqua albedarungi, et ēt tenta cū colcotar, et aloe ĩfuſa aqua roſ. & ſubmerſa in colcotar, et puluerizata menta cōtrita. Aut tēta ex ſpōgia, et pice aut tēta infuſa aqua porri, ſuper quā eſt puluerizata menta cōtrita. Aut tēta ex [cādeliquata ſubmerſa in aceto, et fac tētā ex la alcotrob] aut tela araneę cū colcotar, et dragāto, et flore æris. Aut ſit tēta facta ex pilis leporis

30

40

50

60

ris carminatis submersis in thure,& aloe, cōfectis cū albumine oui. Et etiā tenta ex draganto adusto duabus partibus, opij parte j. aggregentur omnia & terantur cū aceto. Et tenta ex corticibus oui adustis, qui misceantur cum encaustro & gallis. Ex insufflationibus uerò est lyciū Indum adustum, & ēt ranæ adustæ insufflatæ in nasum,& etiam puluis molendini,aut terra testæ albæ:aut [g] [nora]& ēt cortices thuris & [h] [chartæ]& draganti partes æquales, sufflentur in nasum,& etiam cortices fructus aldub exsiccati,& contriti,oportet ut accipiatur illud [cū submersionibus super lanam,]& accipiatur lanugo ipsius,& ponatur In urceis nouis cū terra sua,& si est cum eis terra figuli,est melius,& stringatur caput eius donec siccetur in vmbra, & teratur,quum necessitas fuerit,sicut atomi, qui apparent in radio solis, & suffletur in nasum,& constringetur sanguis statim:aut cortices oui contriti,& etiam calami aromatici,& [k] [seminis lilij,]& seminis rosę,& gariophyl.omnium an.drach.s.myrrhæ,& gallarum amborū an.drach.s.parum [l] [muschi]& camphoræ, & sufflentur in nasum dieb.continuis. Et quum insufflatur insufflatio in ipsum,tunc constringatur nasus vna hora, & expuatur illud, quod descendit ad os, & oportet vt sit insufflatio in embuba,vt prohibeat exuberationem fluxus sāguinis narium. Ex linimentis verò,& effusionibus,est linimentum super frontem hmōi. Recipe succi foliorum [m] [salicis,] & foliorū uitis, & foliorum myrti, & aque rosſ.infrigidentur omnia,& apponantur fronti cum panno lini. Et similiter fiunt ex omnibus medicinis frigidis stypticis,& stupefactiuis notis,dissolutis cū succis infrigidatiuis, stypticis: sicut est succus extremitatum salicis,& senticis,& ramorum vitis,& foliorum piri,& cydonij,& uirgæ pastoris linimenta,& emplastra. Odoramenta uerò sunt sicut stercus asini recens. Sed impletiones ita sunt. [n] [Impletur enim cum capite cannę, aut cum capitib. palmarum syluestrium, & distillatur]cum cotto papyri,aut cum cotto reliquorum,quæ egrediuntur ex plantis. In eo autem, qui prauior est illo, & factus est propter feruorem,& caliditatem uehementem,aut eruptionem arteriarum, necessaria est phlebotomia cephalicæ, quę sequitur illam narem [o] [minima]ualde,& necessariæ sunt uentosæ super posteriorem partem capitis cum scarificatione leui,& super mammillam, quæ sequitur eam, fiat suspensio eius sine scarificatione. & quandoq; oportet vt extrahatur sanguis p phlebotomiam usque ad syncopim ex cephalica, [p] [&]ex vena spatulę,quę est posterius,quoniam est magis vltima: quare prohibet sanguinē eleuari ad caput. Ipsa nanque,quum ad syncopim perducit,sedat statim,& illud in fluxu sanguinis narium vehementis velocitatis. Imò oportet,ut succuratur in hora,quum sentitur vehementia fluxus sanguinis narium,& velocitas eius,antequam cadat virtus. Sed si non fuerit velox vehementer, sed fuerit guttatim, & fuerit cum paroxysmo,oportebit tunc,ut fiat phlebotomia paulatim vicib.continuis. Et quum phlebotomia peruenit ad finem sufficientem,oportet vt fiat permutatio ad inspissandum sanguinem cum eo, quod infrigidat ipsum, & cum eo,quod ipsum facit [q] [turbidum,]quamuis nō infrigidetur cum eo,quod sit sicut iuiubę. Ventosa verò sanguini dominanti resistere non valet:imò oportet in primis,vt phlebotomia per extractionem paulatim minuatur,deinde ponatur ventosa, & positio ventosarum super hepar, si fluxus sanguinis narium est a dextra: & super splenem,si est a sinistra,& super ambo simul,si est ab ambobus lateribus,est ex nobilioribus curationibus. Et etiam oportet ut stringātur extrema ita ut etiam testiculi uirorum, & mammillæ mulierum. Et constrictio ambarū aurium est valde vltima. Et oportet ut [r] [administretur embrocha multum] cum aqua frigida. Et quandoque necessarium est,ut sedeat homo in aqua frigida infrigidata cum niue; donec viridia fiant eius membra. Et quandoque necessarium est, ut caput eis gypsetur cū gypso infuso aqua,aut gypso in aceto,& ut effundantur super caput ipsius aquæ infrigidatæ cum niue,donec [s] [stupefiat.] Et quandoque non inuenitur in ipso excusatio a tentis fortib. factis ex flore æris, & aqua † ocymi cum camphora, & a mumia pura,ex qua pondere [t] [danich] vnius fiat caputpurgium:& [u] [ad minus conuenit, vt] teneat aquam frigidam [x] [congelatam] in ore suo. Et scias quod quandoque viuit homo in fluxu sanguinis narium, vsquequo egrediantur ex eo ultra. xx. lib. & usque ad xxv. lib. deinde moritur. Et quādoque syncopis,ex qua cadit, est causa ad abscindendum ipsum. Cibi verò sint illi,qui fiunt ex lentibus cū sumach, aut aceto aut acresta,aut similib. illis. Et caseus recens humidus est ex cibis conuenientibus patientibus fluxum sanguinis nariū. Et similiter lac decoctum donec ingrossetur, & oua elixata ei, qui preparatur ad fluxum sanguinis nariū propter choleram sanguinis sui, quum tamen acetosa quandoque noceant patientibus fluxū sanguinis narium propter incisionem, & subtiliationem,quæ est in eis. Et congregatio quidem experiētium existimat, quòd cerebella gallinarum sunt ex melioribus cibis, imò ex melioribus medicinis ei,qui habet fluxum sanguinis narium ex casu,aut percussione. verū oportet vt ex eis plurimum sumat, aut fiat ei cibus continuus. Vinum autem confert inquantum confortat, & nocet inquantum excitat sanguinem:quum ergo indiges ipso inquantum confortat,commisce ipsum parumper:& quū non est necessarium, neque fluxus sanguinis nariū facit casum virtutis proximum: tunc non des ipsum in potu. Et oportet vt obseruetur ne dimittatur aliquid eius descendere ad ventrem, & inflet stomachum,& debilitet pulsum,& excitet syncopim. Et si aliquid descendit, oportet,vt dum in stomacho permanet,euomatur, & [y] [pręcipiatur]illud, quum sentitur eius descensus ad stomachum. Nam si ipsum pertransierit,oportebit ut fiat clystere, ut uelociter egrediatur,& non remaneat in stomacho.

q B. Alia litera spissum.

r B. administrētur embrochæ plurimæ.

s B. Alia litera. infrigidetur vehementer.

† albedarangi.

t B. drach.

u B. non est minus quàm q.

x B. infrigidatam cum niue.

y B. festinetur.

ANNOTATIONES.

De sanguinis fluxus è naribus curatione, habes ex Gale.3.de comp.med.per loc. Paulo lib.3.necnon lib.2.Tral-

Cap.3.
Cap.24. ca.59.

cap.21. cap.11. cap.3. tex 32. tex.22. cap.23. cap.2.

liano lib.3.& Rasi 9.ad Almans.Quod hic de uenæ sectio ne ait Gal.consilium est lib.de curandi rat.per sang.mis.& 5.meth. & antea Hippocratis 3.prognost. & 6. de uulg. morb.sect.3.Quæ de medicamentis subdit repete, quæ li.1. fen 4.author scripsit.Penpende uero, & quod de causticis medicamentis ait:& adi Galen.6.meth.

De regimine eorum, quæ faciunt fluxum sanguinis narium. Cap. 10.

a † B.acutis.

NEcessitas quandoque facit esse rectum, ut fiat fluxus sanguinis narium, & proprie in ægritudinibus a † [ ] cerebri. Et propter hoc antiqui fecerunt instrumentū faciens fluxum sanguinis narium, percutiēdo nasum, & curauerunt plurimas ægritudines indigētes in sui sanatione cursu sanguinis narium. Et ex regimine quidem in faciendo fluxum sanguinis narium, est commotio facta cum extremitatibus plantæ lenis tactus, & propriè eius, quę nascitur super lignum squinanthi, sicut flos: & est sicut araneæ tela, & collyrio facto ex eo, qđ est in suprema parte squin anthi, & mentastro campestri; & facto ex medi cinis acutis, sicut cō disi, & staphisagria, & euphorbio cōfectis cum felle uaccino.

De coryza & catarrho. Cap. 11.

HÆ duę ęgritudines communicantes sunt in hoc, quod vnaquæque earum est cursus materiei ex cerebro. Verum quidam hominum sunt, qui appropriant nomine catarrhi illud, quod descendit ad guttur, & nomine coryzæ, quod descendit ex via nasi. Et quidam homines sunt, qui nominant totum illud catarrhum. Et nominant coryzam, quod descendit ex via nasi, subtile, & a [acutum] frequens, & prohibens odoratum, effusum ad oculum, & cutē faciei, & penitus ad anteriora membra faciei. Et catarrhus spargitur ad b [palatum,] & ad pulmonem, & ad meri, & ad stomachum, & quandoque vlcerat ea, & multoties commouetur eo appetitus caninus. Et quandoque descendit in neruis usque ad longinquiora membra. Et quandoque generantur ex eo synances, & peripneumonia, & pleuresis, & c [ex tenuatio] propriè, & pręcipue quum catarrhus est acutus, & calidus; & dolores stomachi, & fluxus uentris, & rasura intestinorum, quum est salsus, aut acetosus, & generatur ex eo etiam, colica & proprie d † [ ] mucosa, quæ cruda est. Et causa omnium illorum, aut est caliditas complexionalis, proprie, aut extrinseca ex sole, aut e [venenis:] aut olfactu medicinarum calefacientium, sicut muschi, & croci, & cepæ. Aut frigiditas complexionalis propriè: aut eueniens extrinsecus ex aere frigido, aut septentrione, & proprie quum discooperitur caput ad utrosque, præcipue hora, qua ratificatur cerebrum ex balneo, aut exercitio, aut ira, aut cogitatione, aut alijs. Et quandoque accidit ex phlebotomia rarificatio, quæ præparat corpus ad recipiendum calorem, aut frigus: quare accidit catarrhus, & præcipue post phlebotomiam plurimam. Et similiter ex malitia complexionis calidæ, f [quæ accidit alicui curpori.] Et quum frigiditas complexionalis fit fortis, & figitur in ea, sicut fit in senibus, dicitur, quod ipse non digeritur, nisi ipsi perueniant ad vltimum finem in sanitate complexionis, & caliditatis eius. Et qđ cerebro frigido, quum aduenit nocumentum, g [debilitatur in senibus, & in habentibus debile cerebrum, quare non digeritur in ipso, quod ad ipsum penetrat propter debilitatem suam & superfluit, quare] descendit. Et factus quidem a frigore plurimus est, quam factus a calore. Et habentes complexionem calidam uehementius sunt præparati ad recipiēdā causas extrinsecas facientes coryzam, quam habentes complexiones frigidas & humidas, & habentes cōplexiones calidas in seipsis plus sunt securi, ne accidat eis ex causis corporeis, quam habentes complexiones frigidas. Cerebrum enim frigidum non digerit illud, quod peruenit ad ipsū ex nutrimento, & non resoluit, quod ad ipsum ascendit ex vaporibus: conuertuntur ergo superfluitates nutrimenti, h [& componuntur vapores,] sicut conuertitur in alembico illud, qđ ascendit ad ipsum ex cucurbita: quare assidui sunt in ipso fluxus. Et catarrhus quidem quandoque est grossus, & quandoque est subtilis, acutus, & salquosus, & quandoque est calidus, & quandoque calidus sus, aut mali saporis, & quandoque est frigidus. Et catarrhus quidem frigidus maturatur febre: calidus uerò, non iuuatur febre. Et catarrhi quidē, & ægritudines catarrhi multiplicantur, quum flat uentus septentrionalis, & proprie post austrinum, & multiplicantur etiam in hyeme, & proprie, quum fuerit æstas post ipsam septentrionalis, paucę pluuiæ, & autumnus austrinus pluuiosus. Et quandoque multiplicantur i [catarrhi in hyeme, & proprie] etiam in regionibus meridionalibus propter repletionem capitum. Inquit Hippoc. pluribus eorum, quibus accidunt catarrhi, non accidit splen. Inquit Gal. quoniam plurimum, qui ægritudinem habet in membro vno, tunc alia membra habet, inco lumia. Dico autem fortasse, quoniam præparatus catarrhis, subtiliores habet humores, & ille, cuius humores ingrossantur, non præparatur catarrhis, multum. Et quando soda k [est, conueniens] catarrho, addit in eo cum attractione.

a B. salsum.

b B. guttur.

c B. phthisis.

d † B. ex.

e B. aere uehementer calido.

f B. inflāmātis.

ANNOTATIONES.

Caput (ait Hipp. in libello de glandulis, supra situm est, sursum cauum ac rotundum existens, & humiditatem ex reliquo corpore complectens, et corpus simul uapores omnis generis sursum in caput demittit, quos caput rursus retro demittit. Non enim immorari ac manere potest id quod in fluit, non habens ubi sedem firmet, nisi sanè caput ęgrotet. tunc enim non remittit sed isthic retinet. His pulchrè fluxionum quæ a capite, initium, docet, prosequitur uerò deinceps fusius totum de his negocium, mira et breuitate, et grauitate. Harum is capitis fluxionum tum hoc libello tum lib. de loc. in homine species septem enumerat, quæ ad aures, oculos, nares, guttur, fauces, dorsalem medullam, et sanguinem fiant. Excipi tamen fluxiones non in hæc solum, sed plura alia loca possunt, quod Auicennas noster hic notat. Solent uerò eædem, sicuti in diuersas feruntur sedes, ita et diuersa nomina sortiri. Atque ipse quidem Hippoc. alibi.

alibi, nempe 2. aph. & 3. βράγχυ & κορύζης meminit. alibi tamen fluxionem a capite omnem siue in nares, siue in fauces, siue in pulmonem κορυζαν uocasse eum Celsus notat lib. 4. Verum sicuti fluxio a capite omnis καταῤῥοος generatim uocari solet, ita particulatim, ut Gal. 3. de sympt. caus. & Paulus lib. 4. fluxus qui ad os est, generis nomine καταῤῥοος a græcis nostris autem destillatio, qui in guttur & asperam arteriam βρόγχος seu ἀρτηριακόν, nobis raucitas, qui ad nares κορύζα, nostris grauedo, nuncupatur. Quod si in gargareonẽ fluxio procumbat, σταφυλήν. i. uuã gignit (uua enim ea pars appellatur, quum ægrotat, non antea ut Gal. 6. de comp. med. per loc. & Aristot. primo de hist. anim.) at si in glandes irruat, quæ in oris termino vtrinque sibi ex aduerso iacent, ἀντιάδας; si in ea, quæ ijs proxima sunt, παρίσθμια. si in laryngis & faucium musculos, κυνάγχην anginam uidelicet, & eius uarias species parit. si ad pulmones uerò, aut succingentem costas membranam, aut uentriculum aut alias partes feratur, uarios morbos facit, & uarijs deinceps nominibus nuncupantur, de quibus non est hic agendi locus. Sanè fluxio quę a capite, siue catarrhus, symptoma est, excretum nempe præter naturam, sequens aliud symptoma (succedunt enim hæc tertij generis symptomata alijs præsertim symptomatis, ut alibi annotauimus.) nempe læsam capitis actionem, tum quæ continet, tum quæ retinet. antecedit autem duo hæc symptomata præsertim intemperies capitis simplex, aut composita, cum materia aut sine materia. dicimus autem capitis intemperiem huius affectus causam esse, quod & Auic. non iecinoris intemperiem, ut quidam alioqui grauissimi uiri illi imponunt, sed capitis morbos catarrhi causam facit. A qua uerò intemperie, paucis notat Hippoc. lib. de loc. in hom. Fluxiones (dicens in uniuersum) fiunt, perfrigerata ualde carne, & percalfacta, ac super inflammata. intelligens per calfactionem ac refrigerationem, ut cuiuis patet, intemperiem calidam aut frigidam: per superinflammationem uerò, ut ego arbitror, calidam intemperiem cum materia; hoc est materiæ calidę copiam, a qua fieri inflammationes solent. Et tamen præterea & humidę intemperiei tribuendum aliquid, quum, ut Gal. notat 13. meth. caput ab humida intemperie lædi facillime possit. De siccitate uerò, paulò uidetur incertius, quum ex altera quidem parte curari, catarrhos siccitatis uideamus: ex altera tamen Hipp. 3. aphor. sicco & aquilonio autumno naturis durioribus lippitudines siccas, acutas febres, & grauedines longas accidere affirmet. Sed breuibus consentiunt docti fere omnes mendum esse & in contextu Hipp. & in Gal. commentarijs, neque legendum, καὶ πυρετοὶ ὀξέες, καὶ κόρυζαι, ac, ut interpretantur, & febres acutæ, et grauedines: sed potius πυρετοὶ ὀξέες, πολυχρόνιοι, febres uidelicet acutæ et diuturnæ. Indicio sunt multa, præterquã quod ratio fortasse huic uulgatæ lectioni reluctatur. tum quod in lib. de aere aqu. loc. quem Gal. in eius aphorismi cõmentarijs citat, κορύζης et grauedinis nulla prorsus fit mentio, hæc enim eius loci uerba sunt, καὶ πυρετοὶ ὀξέες, καὶ πολυχρόνιοι ἐνίοισιν, καὶ μελαγχολίαι, tum quod Aristot. prima problem. sect. illã Hipp. sententiam referens, de grauedine nihil prorsus. tum demum quod Celsus lib. 2. ita est interpretatus. Sin autem autumnus quoque æquè siccus ijsdem aquilonibus perflatur, omnibus quidem mollioribus corporibus, inter quæ muliebria esse proposui, secunda valetudo contingit: durioribus vero instare possunt et aridæ lippitudines, et febres partim acutæ, partim longæ, et hi morbi qui ex atra bile nascuntur. His ergo constare potest, de grauedine uerba ab Hippocrate non fieri. Cæterum si quis tamen tueri vulgatam lectionem uelit, quum et Philotheus eam agnoscat, dici fortasse poterit: siccitatem per se certè fluxionem non facere, sed curare: per accidens tamen quandoque fluxioni ansam præstære. aut quidem ut Philotheus ait, quia prosternit uires, et ex nutrimento vapor ad cerebrum ascendens fertur ad nares, et fiunt grauedines. aut etiam quoniam (sicut a nobis alibi est fusius demonstratum) ob siccitatem alimenti inopia in exsiccatis fit capitibus: ex inopia autẽ tractio, et ex hac fluxio: fit uerò hæc et alio ratione maior, nempe quòd siccitati cõiungi caliditas solet, a qua ipsa quoque attrahendi uis adiuuatur. atque ita grauedines etiam ex siccitate possunt procreari. At verò de calida et frigida intẽperie dubitatio est, vtra gignendæ fluxioni aptior sit. uidetur enim res hæc paulo difficilior, quod Auicennas hoc loco sæpius a calido quam a frigido gigni temperamento asserit. et Gal. quoque lib. art. med. frigidi cerebri indicium excrementorum esse redundantiam affirmat. Contra tamen, qui calidiori sunt capite, constat et extrinsecis causis, a quibus fluxiones fiunt, magis patere, quod et author hic, et Galenus in libello de optima corporis habitudine testatur. et ab ipso toto corpore promptius calidum caput vapores attrahere certum est, quam frigidum. comparat vero Hipp. 4. de morbis caput ipsum cucurbitæ, quod corpori incumbens, illius more ad se se humores trahat. trahunt uero cucurbitę ob calorem: quo fit, ut caliditati uis gignendæ fluxionis potius ascribenda videatur quam frigiditati. Verũ breuibus ad hæc. Sicuti per se frigida cerebri intemperies catarrho procreando est aptior quam calida, ita per accidens ualidior fortasse est quæ calida, quum ex frigore excrementorum prouentus gignatur, a calore vero non gignatur quidem, sed aliunde attrahatur. Auicennas ergo id quod per se est, respexit, non quod per accidens.

cap. 15.

De signis. Cap. 12.

SIgnum catarrhi acuti, calidi, si est coryzalis est rubedo faciei, & oculorum. & mordicatio eius, quod currit, & subtilitas eius, & caliditas tactus eius, & quandoque accidit cum eo febris, & non iuuatur ea. Et si est in gutture acuitas eius, quod descendit ad guttur, & uehemẽtia adustionis eius [a] [& attractio ipsius] & subtilitas eius cum inflammatione, sentitur, quando ipsum rascatur, & significat ipsum sputum ad citrinitatem declinans, & rubedinem. Et est hic etiam oppilatio quandoque, & [b] [naseitas] &, commotio acuta. Frigidi autem catarrhi signum, est frigus eius, quod currit, si est ĩ naso, & commotio in naso cum tensione frontis, & uehementia oppilationis, & [c] [naseitas,] & quãdoque significat ipsum grossitudo materiei, & si est ad guttur, frigus eius, quod rascatur, & albedo ipsius, & iuuamentum a febre, si accidat.

a —— B.

b B. nasitas.

c B. nasitas.

ANNOTATIONES.

Quibus signis fluentis a capite materiæ qualitas dignoscatur, sæpe iam habitum est. Pro humorum tamen in hoc affectu redundantium notis particulatim pete Paulum lib. 3. quem uidetur author æmulari.

cap. 28.

De cura. Cap. 13.

CVra catarrhi est comprehensa in [a] [accidentib.] diminutionis materiei, & oppositione causæ facientis, et sectione cursus, aut commẽsuratione eius, aut motus ipsius ad partem aliam, & antecessione prohibitionis eius [b] [ex quo forsitan generatur, sicut chasim] in naso, & ulcera super narem, aut sicut asperitas gutturis

a B. intentione

b B. quod timetur generari ex eo, sicut chasem

ris,& tuſſis,& vlcera pulmonis,& quæ ſequuntur ea, & apoſtema. Et ea oĩa indigent e [repulſione faſtidij,] & dimiſſione repletionis ex cibo & vino. Et ſternutatio eſt nocitiua in principio aduẽtus catarrhi, & coryzæ, prohibens maturationẽ humorũ contentorũ in cerebro, qui non maturantur, niſi cum quiete; & cum hoc ipſa trahit ad ipſum ſuperfluitates alias, & eſt poſt maturationem vltimi iuuamenti valde pp illud, ꝙ euacuat de ſuperfluitatib. maturis. Et oportet quidem, ne patiens catarrhum & coryzam d [repleat ventrem cibis,] quare repleatur caput eius. Et, vt aſſiduet calefactionem capitis, & elongationem eius a frigore, & minuat ipsũ a ſeptentrione, & propriè poſt auſtrũ. Auſter.n. replet & rarificat, & ſeptentrio conſtringit & exprimit. Et minoret potum aquę congelatæ. Neque dormiat in die. Et ſitiat, & famem patiatur. Et vigilet quantum poteſt, quoniam ſunt initium curæ. Et [e] [incipiat a fluxu ventris, &] extractione ſanguinis; deinde a fluxu ventris poſt ipsã. [f] [Bonum.n. eſt, ſi neceſſitas indiget, ambo ſimul. Et rarò quidẽ adminiſtretur phlebotomia,] & proprie in principio; niſi [g] [ſi nõ toleretur illud pp multitudinem, & melius eſt dimittere ipſam, & non phlebotomare, dũ non accidit a tuſſi.] Si aũt tuſſis eſt parui ſputi, neceſſaria eſt parua phlebotomia, leuis, renouans nu merum: propterea forſitan ꝙ facit neceſſarias eſſe iterationes. Et adminiſtretur ſyrupus de papauere [h] † [ ] ſi adſunt vigiliæ, & zuccarũ, ſi non ſunt vigiliæ. Et clyſtere attrahit ſuperfluitates, & [i] [tu leni] viam cum eo, quod ſit ſicut aqua hordei, vt faciat penetrare eas. Et cum inuenitur cum catarrho punctio in mammillis, ſignificat ꝙ materia declinet ad latus. [k] [Fiat ergo inceptio cum phlebotomia,] & [l] [ſuffumigationibus, & quandoque accidit febris.] Et pilulæ quidem ad tuſſim, conueniẽtes ſunt ad aſperitatem pectoris, non ad materias capitis. Et oportet ẽt, ut toleret ſitim, & frangat eam cum cõmiſtione ſyrupi de papauere, & aqua. Et ſi voluerimus [m] [confortare pectus,] tunc aqua hordei, & ſauich. Et quando cum catarrho fuerit [n] [tuſſis,] non balneetur. Et illi, in quo perſeuerant catarrhi ęſtate, & hyeme, pilulę cochię sũt ex curis magis iuuatiuis. Et motus membrorũ inferiorũ, eſt valde iuuatiuus ad catarrhos, pp attractionem materierum ad inferiora; deinde adminiſtra, quod narratur ex vaporationibus, & ſuffumigationibus cum obſeruatione, ne adminiſtretur ſuper repletionem. Et ille, qui conſuetus eſt pati catarrhum, quãdoque prohibet aduentum catarrhi ſuo ſubito introitu ad ſudandum in balneo ante aduentum catarrhi. Et oportet ſecundum omnem diſpõnem, ut [o] [regatur cum eleuatione capitis, & eleuetur puluinar] & non reſupinatio fiat in ſomno. Materiei autẽ diminutio eſt cum adminiſtratione mundificationis [p] [capitis;] in calida quidem cum phlebotomia, & ſolutione ventris educẽte humores calidos, & clyſterib. trahentib. materiam ad inferiora, & in frigida quidem cũ medicinis ſoluentibus phlegma [q] [ex capite,] quæ ſunt ex eis, quę bibuntur, & quibus fiunt clyſteria. Et ad ſummum, oportet vt minorent comeſtionem, & potum aquæ, & repellat cũ omnino die & nocte, & remouebitur. Oppoſitio aũt cauſæ efficientis, calidę quidem eſt, vt ſit ſolicitus in infrigidando caput cum eo, quod eſt infrigidans, frigidum potentia, ſicut introitus balnei dulcis omni mane, quum eſt ieiunus. Et effuſio aquæ ſuper extremitates, & inunctio capitis, & extremitatũ, & ſuminis, & ani, & teſticulorum, & quæ ſunt in circuitu eorum cũ oleo viol. Et embrochę adminiſtratio factæ ex hordeo, & papauere, & viol. & chamęmilla, & effuſio fortiter infrigidantium actu ſuper caput, & declinatio cũ cibis ad illud quod alleuiat, & infrigidat, & humectat. & adminiſtratio [r] [mellis roſ.] oĩ die. Sed frigidę eſt ſolicitudo, quum incipit commotio, & ſternutatio, in calefaciendo caput, & vaporando ipſum cum panno calefacto, vſque quo ſentiat calorem iam perueniſſe ad cerebrum, & conſeruando caput ſecũdum illam [s] [ſummam.] Et quandoque neceſſarium eſt, vt fiat vaporatio cum ſale, & milijs. Et quandoque fit vaporatio cum aquis calidis in fine, quo poſſibile eſt eas tolerare. [t] † [ ] Et adminiſtrentur in ea embrochę maturatiue, reſolutiuæ, & iniunctio extremitatum cum oleis calidis, ſicut eſt oleum anethinum, & oleũ chamæmillinum, & ſampſucinum. Et fortius illis eſt oleum rutaceum, & oleum de bẽ, & oleũ de lilio, & oleum laurinum. Inungantur eis teſticuli, & quæ ſequuntur eos, & anus, & ſumen, & extremitates, & lauetur caput cum ſapone [u] [Conſtantinopolis.] Oleum verò inquantum potes, fac ne tangat caput, niſi, ſi non inueneris excuſationẽ, ita vt indigeas in frigidatione fixa, aut calefactione [x] † [ ] & ſit poſt euacuationẽ. Et vt adminiſtrẽtur ſuper caput & frontem linimenta ex ſynapi, & coſto, & ſimilib. & ablue ipſum cũ aqua ſaponis, & ſimilib. Et ut declinet cum cibis ad illud, qđ alleuiat, & ſubtiliat, & calefacit & exſiccat cum hoc, vt ex eo liniatur pectus. Et quãdoque neceſſaria eſt adminiſtratio medicinarum rubificantium, ita vt in eis recipiantur, ſtercus columbinum cum ſynapi, & ficus, & mentaſtrum, & gumma rutæ agreſtis: imò adminiſtratio cauterij. Et ad vltimum calefactio capitis, & ipſius exſiccatio conferunt [y] [& expellunt illud quod accidit.] Et oportet in hoc catarrho, vt non ingrediatur balneũ ante maturationẽ; imò adminiſtrentur uaporationes ſiccę. Et ex eis, quæ conferunt in eo, eſt odoramentũ muſchi, & ſimiliter impletio auris ex lana infuſa in oleo z [calido] calefacto uſque ad terminum, Abſciſſio autem curſus fit cum gargariſmis laudabilibus frigidis congelatiuis, ſicut gargariſmate ex aqua frigida & aqua roſ. & aqua lentis, & aqua coriandri, & aqua, in qua decocti ſunt cortices papaueris, et aqua granatorum ẽt: frigida quidem ad calidum, et calida ad frigidum. et ſicut linimentum gutturis cum vino, in quo eſt contrita myrrha: et proprie in frigido. Et ſimiliter retentio auellanarum in ore, factarum ex opio, et ſtorace, et thure, et croco, præterquam deglutiat aqueitatem earum. Et ſint ſyrupi, qui habent proprietatem in hoc, ſicut ſyrupus de papauere purus ad calidum, et ſyrupus de papauere factus cum decoctione, in qua poſita ſunt ſicut myrrha, et crocus, et alia ex eis, quæ dicturi ſumus in antidotario, ad

e B. alienatione ſarietatis nauſeatiuæ.

d B. dormiat repleto uentre cibis.

e B. fiat ſolutio uentris, & incipiat ab.

f B. quũ eſt neceſſitas ſup ambo ſimul, & rarò quidẽ accelerạtur ad phlebotomiam.

g B. ppter multudinem, quæ nõ toleratur, & catarrhus ĩ quo cõuenientius ẽ non phlebotomare ẽ ille, qui euacuatur a tuſſi.

h † B. ſimplex

i B. lenit.

k B. Feſtina ergo, & phlebotoma. Alia litera. Feſtina ergo cũ phlebotomia.

l B. ſuffumigationes quandoque faciunt euenire febrem.

m B. confortationem eius.

n B. febris.

o B. aſſiduet miſſionem capitis & teneat decliue puluinar, uel capizale.

p B. corporis.

q—B.

ad frigidum. Et non oportet, vt in potu detur syrupus de papauere, nisi in principio, vt prohibeat a pectore: quumq; retinetur, & necessariũ est sputũ, non est conueniens iste syrupus. Et sicut vapores retinẽtes administrati, ita ꝙ intrẽt in chaisim[a] † [ ] retinentes vaporem. Et isti quidem vapores sunt sicut vernix ad calidũ & frigidum simul, & sicut nigella ad frigidum vaporata, aut odorata. Et costus etiam & nigella frixa quando odorantur ligata in panno lineo, sunt iuuatina valde. Et similiter suffumigatio oris nominata[b] [cochia.] Et similiter vaporatio uini, aut mellis super lapidem molarẽ ignitum. Et ex eis, quæ iuuant ad illud, est suffumigatio cum thure, & xyloaloe crudo, & vernice, & costo, & storace. Tamariscus autem & rosa ad calidum: & similiter tabarzet, & fabę, & hordeum iufusum in lacte acetoso uaccino, de quo butyrum est extractum proprie. Et zuccarũ, & camphora, & furfur infusum in lacte acetoso: eis fiat suffumigatio ad calidũ: & similiter vaporatio aceti a lapide molari ignito, abluto mũdificato. Aequatio autem essentiæ est: sicut administratio electuariorum, & receptio dragacãthi, aut granatorum cydonij in ore, ut per misceatur grossitudo eorũ subtili, quod descẽdit, & ingrossetur ea[c] [& descendat, & nõ inuiscetur] ad profundum: & fiat cũ ea facile sputũ. Et administratio eius, qđ subtiliat illud, ita ut nõ noceat sua grossitudine, & uiscositate sua. Et quando catarrhus est frigidus, non est cõueniens introitus balnei ante maturationẽ. Et si est calidus, ꝑꝑ illud nõ erit multum malũ, imò iuuabitur eo. Attractio vero eius ad partẽ aliã, est sicut[d] [illud, quo vtuntur, quum timetur ꝙ catarrhus descẽdat ad guttur, quare extrahitur ad nasum cũ sternutationibus,] & omnib. quæ mordicant nares. Et sicut[e] [illud, quo facis omnẽ catarrhum currere] ad inferiora, ex administratione uentosæ super nuchã, & similiter inclinatione[f] † [ ] super embrochas factas ex odoriferis attrahentib. materiam ad partem nasi. Antecessio autẽ est, sicut, quo custodiuntur guttur, & pulmo a nocumento suo: & plurimũ eius est cum cibis. In calido quidem est cũ inunctione pectoris ex oleo uiol. Et acceptio aquæ hordei cum[g] [aqua viol. nutrita] & aqua granatorum dulciũ. Et administratio sorbitionis factæ ex amylo, & farina hordei, & fabarum, & cum lacte mulcto, si non est febris, nocet. n. lac, si adest febris, & administratio electuariorum lenium frigidorum, & syruporum de hyssopo frigidorũ. In frigido verò, sicut inunctio pectoris cũ oleo[h] [uiol] & de ben. Et administratio sorbitionum calidarum lenientium sicut[i] [triticũ] cum melle & sicut[[k] furfur] tritici cũ oleo amygdalino, & melle, & sicut panis eum rob. Et administratio electuariorum lenientiũ, calidorum, & syruporum; & proprie, qui facti sunt ex hyssopo, calidorum: & ẽt hyssopi ipsius cũ storace, & potus aquę calidę est iuuatiuus in catarrhis, maturãs eos, & expellit ab eo quod[l] [sequitur ipsos ex] membris anhelitus, maturãdo illud, quod descendit & leniendo. Et uinũ quidem non est conueniens eis. & quandoq; cõuenit, vt conferat eis hoc in principio, post maturationem aũt illud, quod[m] [commensuratũ] est, est conueniens. Et oportet vt sit[n] [in illa dispositione etiam ad calidum cholericum permistum.] Et pinguia quidem[o] [mali odoris] prohibent maturationẽ in subtili in principio.

a B.dulce.

ANNOTATIONES.

De catarrhi curatione agit Gal. 6. de tuen. sani. & Paulus lib. 3. sed breuissime. Agit & Rasis 9. ad Almans. & Celsus lib. 4. Quos tamen omnes diligentia & copia superasse author noster uidetur. Scripsit tamen nostra tempestate Sebastianus Paparella integrum de catarrho libellum mira et felicitate et grauitate, quem nos studiosis consulimus, ut diligenter euoluant.

Cap. 1.

TRACTATVS II.

De reliquis dispositionibus nasi.

De fœtore nasi. *Cap.* 1.

CAusa fœtoris in naso, aut sunt vapores putridi ascendentes ad ipsum ex partib. pectoris, & pulmonis, & stomachi, aut humor putrefactus in circuitu ossium alchaiasim, qui si esset acutus, faceret euenire ulcera, sed ipse est putridus, fœtidi odoris. Et quandoq; peruenit odor eius ad superiora, & sentitur odoramento sui. Aut humores putrefacti in uentre, aut in cerebro toto, aut in anteriore parte eius, aut in ea parte sui, quam sequitur nasus. Aut putrefactio & corruptio accidentes illis ossib. omnib. quarum curatio est difficilis, aut propter hæmorrhoidas in naso putrefactas.

De cura. *Cap.* 2.

OPortet, ut pręcedat mũdificatio eius, quod est aggregatum ab humore malo, si est in alio loco, quam in chaiasim, & profundo eius: imò est in stomacho & cerebro. Deinde administrẽtur medicinę[a] [narratæ,] quæ fiunt ex tẽtis, et caputpurgijs, & insufflationib. & reliquis & tentę expertæ in hoc. Et rectius quidem est, ut abluatur nasus ante eas cum uino: deinde ex illis tentis administretur tenta ex myrrha, & amomo, & acacia facta cum melle, aut myrrha & amomo, aut myrrha[b] † [ ] cum oleo de nereiden, & tentæ plurimę diuersitatis factę ex istis medicinis secundum diuersitatẽ põderis, & sunt cyperi, & spica & rosa[c] [& anesrin] & calamus aromaticus, & amomũ, & gariophyl. & myrtus, & aloes, & rosa, & aliquid ex sale, cõiunctæ, aut separatæ, & tenta infusa in triplicato subtili, super quam puluerizetur subtilis puluis factus ex garyophyl. & cyperi, et ramic, et laudani partib. æqualibus, et ẽt myrti, calami aromatici,[d] [nifrin, ros.] gariophyl. omniũ. an. ℥. j. myrrhæ, gallarum, amborũ an. ℥. s. muschi, cãphoræ, amborum an. grana. iiij. climiæ, et salis gẽmę amborũ an. kirat. iiij. administretur ex eis tẽta, et ex caputpurgijs caputpurgium cũ succo mentastri. Et meliora caputpurgia, et magis iuuatiua ex eis sunt urinę asinorũ, illæ. n. nunquã fallunt. Et ex experimentis bonis est, ut resoluãtur troch. andaracon recepti in theriaca, in uino, et distillentur in nasum, quoniã sanatur. Et decoctio aldarsisahã cũ uino odorifero est bona ualde. Administretur ergo aliquibus diebus

a B.locales.

b B. & rosis.

c B.alneserin.

d B. rosarum alneserin.

et na-

&naribus attrahatur. Et ex linimentis, est ut liniatur illud, quod est interius eius cum colcotar: & etiam folia [e] [sampsuci] terantur cum aqua, & liniatur ex eis nasus. Et hoc medicamē [f] [Karitim] & est myrrhæ iiij. ʒ. & duæ tertiæ, & cassiæ ligneę. ʒ. j. & † vj. & amomi tantundē; conficiantur cum melle. Et ex insufflationibus est, vt insuffletur in eo mentastrum ipsum, aut elleborus albus, & ostracum adustum. Et ex medicamine prædicto in fine tentarum, est vt suffletur xylobalsamus in naso. Et ex attractionib. cum naribus ex eis, quæ sunt expertę, est decoctio † aldarsisaham cū aqua, aut vino, & administrentur dieb. aliquibus. Et ex eis, quę experta sunt in cura eius, & proprie, quum est in cerebro, aut anteriore parte eius putredo: sunt duo cauteria a dextra parte, [g] [caluæ] sinistra eius, coram aurib. quæ sequūtur ad ambo tempora; aut cauterium vnum super medium capitis.

e B. yesmin.
f B. alchariten.
† legunt alij drac. i. & scru. s.
† granati sylue stris.
g B. sincipitis.

ANNOTATIONES.

De fœtore narium generatim agit, nō de ozænis ut quosdam putasse uideo: æmulaturq́ Paulū lib. 3. qui de fœdo narium odore, & de ozænis seorsum agit. neque in toto hoc capite medicamentum quodpiam author scribit, quod ozænis persanandis sit efficax. De hoc symptomate uide Gal. i. de sympt. causis.

cap. 24.
cap. 4.

De ulceribus in naso. *Cap.* 3.

QVandoque generātur in naso ulcera: aut ex vaporib. acutis, aut malis, aut ex catarrhis acutis. & sunt aut fœtidi, putridi, aut crustæ, aut ulcera ex † pustulis, aut ulcera pura, & sunt aut apparentia, aut intrinseca.

† bothor.

De cura. *Cap* 4.

NAsus est membrum humidius aure, & siccius oculo. Quare oportet, ut sit cura ulceris eius proxima curæ ulcerum auris et oculi. Oportet ergo, ut sint medicinæ exsiccantes ulcera nasi, minoris exsiccationis quam medicinæ exsiccantes ulcera auris, et uehemētioris exsiccationis quam medicinæ exsiccantes ulcera oculi. [a] † [ ] Vlcera [b] [enim nasi] indigent re, quæ sit in initio euentus exsiccationis. Amplius si causa fuerint materię currentes, aut vapores ascendentes, tunc cura cum euacuatione eorum, et attractione ipsorum ad partem aliam, secundum quod scis, et ad summum necessarium est, [c] † [ ] vt exsiccetur caput, et confortetur cum eo, quod sciuisti: deinde intende in nares. Et scias, quòd omnes medicinæ iuuantes in hæmorrhoidibus, et [d] [† cācro narium] ex eis, quas dicturi sumus, sunt iuuatiuæ, ēt in ulcerib. quū sunt fortia, et quum feruent cum mucillaginibus, et ex eis, quę similantur illis, donec leniuntur, conueniunt omnib. vlceribus, leuibus etiam, sicca uerò ulcera curētur cū inūctione facta ex cera, cui admistum est, quantū est medietas eius de medulla cruris uaccini dissoluta cū aliquo, quod sit sicut oleum nenupharinum et [e] [siricinum. [Et conuenientius apud me est oleū ros. et propriè factum ex oleo omphacino, et ēt curetur cū unctione facta ex oleo uiol. cū dragacātho, aut pauca spuma psyllij, & maluę, & etiam cum tenta infusa in hyssopo, & adipe anatis, & cera citrina, & adipe ceruí, & adipe gallinæ, & melle, & etiā ex [f] [adipe] & oleo, & myrobalanis, & gallis. Et quandoque confert phlebotomia uenæ in extremitate nasi post cephalicam, & ventosa nocrati: & solutio ventris. Vlcerum aūt, ad quę currit materia acuta, aut mala, fœtida, curą fit difficilis, & necessaria est euacuatio. [g] † [ ] Et quandoq; indiget solutione uētris ex hieris, quæ sunt magnæ. Et oportet, vt assiduetur ablutio eorum cū nitro, & sapone: & propriè, qui cōparatus est asclidi, & sapone comparato ad [h] [constantium.] Deinde administrentur medicinæ vehementis exsiccationis. ex quib. est hæc. Recipe corticis æris, & calcadis, & arsenici rubei, & [i] [citrini] omniū ana partem j. conterantur, & infundantur in felle tauri aliquib. diebus, donec [k] [rubescant] in eo, & administrentur. Et quandoq; addetur in eis amomū, et myrrha, et mentastrū, et prassium, et crocus, et alumen, omnium pars i. Et medicamen Ruf expertum, et est ut sumātur cyperū, et alumen, et gallæ, et myrrha, et crocus, et arsenicum, et administrentur. Vlcera aūt vehementis doloris curantur cū plumbo usto abluto, et cerusa, et † lythargiro fiat ex eis emplastrum cū oleo ros. et cera. Vlcerum aūt bothorosorum cura fit cum oleo ros. et cū oleo myrthino, et † lythargyro, et aqua ros. et pauco aceto, emplastro facto ex eis. Vlcera uerò manifesta cū hoc emplastro cura. Cerusæ lib. i. † lythargyri, scoriæ plumbi usti, amborū ana vnc. iij. misceantur cū uino, et oleo myrtino. Et ex medicinis quidē communib. est, ut sumatur [l] [granatum acetosum,] et decoquatur in uase æreo, donec perueniat ad medietatē, et liniatur ex eo tenta, deinde administretur. Et ex eis, quib. curātur. sunt troch. andaron quandoq; infusi in uino, et quandoque infusi in aceto, et aqua, secundum q͏̄ uidetur. Et ex emplastris quidem bonis est, ut sumantur scoria plumbi, et uinū vetus, et oleum myrtinum, et aggregentur omnia terendo super ignem [m] [leuiter accēsum,] et moueātur donec ingrossētur; et seruētur in uase ęreo. Et plumbum vstum est in iudicio scorię plūbi. Et oportet, ut administretur succus † betę solus aut cū medicinis, quoniam est valde iuuatiuus.

a †B. Vlcera. n. auris indigent aliquo quod sit invltimo siccitatis, &c.
b B. oculi.
c † B. primo.
d B. alarhian.
† larnaber.
e B. sisaminum.

ANNOTATIONES.

Hic de ozæna uerba facit. pro qua re pete Gal. 4. de cōp. me. per loc. Galenus curari ait non posse ulcera, quæ ab acrisunt humore, particulatimq́ Celsus morbo huic, de quo hic agit, uix succurri posse testatur. Est ozæna narium putridum ulcus, ex humorum acrium illuuie procreatum. Vide pro hoc Paulum li. 3. Trallianum lib. 3. & Rasim 9. ad Almansorem. prę sertim uero uide Celsum li. 6. pulchre de hac re agentem. nec non eundem lib. 7. ubi de huius curatione agit, quæ fit per manus.

De cura ulcerum, quæ nominantur ulcera dulcia. *Cap.* 5.

IN principio quidem sufficit oleum ros. solū, aut [a] [cera, et adeps gallinaceus,] Et fortius illo est emplastrum de cerusa, et præcipue emplastrum mistum cum mucillagine granorum cydonij. Et si exsiccationis additio quæritur

tur, ponatur in ipso scoria argenti: & quandoque confert[b] [sola cum oleo lentiscino.] Quũ autem ægritudò parumper fit fortior, administra hoc emplastrum. Recipe cerusæ lib.j. † lythargyri vnc.iij.c † [ ] plumbi vsti abluti contriti cum vino vnc.iiii. fiat ex eis vnguẽtum cum oleo myrtino & aceto. Quum autem ægritudo fit chronica, & fortis valde, fiat vnguẽtum huiusmodi. Recipe † lythargyri. ℥.iiij. rutæ humidæ. ℥.iiij. aluminis. ʒ.ii. fiat ex eis unguentum cum oleo d [lentiscino] & aceto. Et fortius eo est istud. Recipe draganti, & calcanthi, & myrrhæ, omnium ana partes vij. calcadis vi. partes, aluminis iameni, gallarum, scoriæ æris omnium ana partes iiii. thuris partem j. & .s. aceti lib.j. & viij. vnc. coquantur in vase æneo, donec fiant in substantia mellis, & fiat inde linimentum.

ANNOTATIONES.

Scripsit & Paulus de ulceribus narium quæ γλύκεα uocat, lib. 3. quem tu uide.

De oppilatione in a [*chaiasim.*] *Cap.* 6.

OPpilatio in b [chaiasum] est res retenta in anteriore parte eius, ita vt prohibeat transitũ ex gutture ad nasum, & ex naso ad guttur, & quandoque est humor viscosus, & tenax: & quandoq; est caro nata, & quandoq; est crusta.

De signis. *Cap.* 7.

HÆc oppilatio facit a [naseitatẽ,] ita quòd prohibet superfluitatem b [exsufflationis ad hoc, vt imbibatur in chaiasim.] quare facit tinnitum factum ex ea.

De cura. *Cap.* 8.

SVmantur lentis amaræ. ʒ.j. castorei. ʒ.s. opij, croci, amborum ana. kirat.j. a † [ ] myrrhæ. ʒ.s. fiant ex eis pilulę: & fiat ex eis caputpurgium cũ aqua sampsuci humidi. Et multoties quidem indiget dispositio operatione manus, & rasione nasi cũ radio proprio nasi, quo possibilis est rasio; rasio igitur non cesset, donec mundificetur, & quandoque ęgredietur cum rasione res plurima, de cuius summa mirabitur homo: fortasse enim consequetur medietatẽ libræ. Si autem non adiuuat illud, fiat quod dicemus in capitulo hęmorrhoidarum.

De cura a [*morbi, qui est, sicut in equis.* *Cap.* 9.

EX curis eius est, vt fiat caputpurgium, & gargarismus cum medicamine huiusmodi: decoquantur gallæ contritæ cum aqua granati dulcis b [submersi, donec] bibant ipsum, deinde exsiccẽtur, & cum eo misceatur lib.s. thuris, aut sarcocollę, & conficiatur uice alia cũ aqua granati, in qua coctæ sunt gallę, & administretur faciendo caputpurgium, & gargarismum diebus aliquibus. Et ex eis quib. curatur, est, ut ponatur in naso tincar cum cera & oleo; & fit hoc sine intermissione, donec sanetur.

De a [*contritione*] *nasi.* *Cap.* 10.

a B. contusione.

MElius & laudabilius est, ut impleatur interius: deinde ęquetur exterius, & extrahatur ex eo, quo plenus est paulatim, donec æquetur. linimenta verò iuuatiua in hoc, quæ oportet ponere super fracturam, sunt parum aloes, & croci, & † mellis, & myrrhę, & b [† ramercha] & gallia c [muschata] & lutum armenũ, & lutũ romanum, & d [malua] & laudanum, & e [liniantur] cum aqua alatel, & aqua tamarisci. Verum nos fortasse reiterabimus relationẽ huius capituli in libro fracturæ, & restaurationis.

† Al. mes.i. pisorum.
b B. ramich.
† confectionis ex gallis, & passulis.
c —— B.
d B. althæa.
e B. embrochetur.

De hæmorrhoidib. & a [† *alarnabet*] *in naso.* *Cap.* 11.

a B. alarbian.
† cancro.

HÆmorrhoides quidem sunt carnes additę nascentes, & quãdoq; sunt carnes molles albæ, et nõ est in eis dolor, & istę sunt facilis curæ. Et quandoq; sunt rubeę, aut fuscæ uehemẽtis doloris: et istæ sunt difficilis curæ, pręcipue quum ex eis currit b [sanies] fętida. Et quãdoq; est ex eis illud, quod est cancer corrumpẽs figuram nasi, et dolorem faciens, cum extensione sua vehemẽti. Et ille est, qui est fusci coloris, malæ generationis ualde, in profunditate plurima, cuius uia est blandimentũ sine incisione, et rasione. Verũ inter cancrũ, et hæmorrhoides malas distat, quoniã caro nata, si est post ægritudines in capite, et catarrhos, est hæmorrhoides, et si nõ est secundũ illud, imò accidit post claritatẽ nasi, et priuationẽ cursus, est cancer, et proprie si fuerint, ante aduentũ eius in cerebro c [ægritudines melancholicę,] et fuerit principiũ eius sicut cicer, aut auellana, et inceperit augmẽtari et acciderit in palato durities. Et cancer quidẽ ut in plurib. est non habens saniẽ, et cursum ad d [palatũ,] imò est siccus, durus, et hæmorrhoides quandoque elongantur, et fiunt hæmorrhoides pendentes. et quandoq; elongatur adeo quòd ex naso egrediuntur, et palato. Et omnes medicinę, quæ conferunt † cancro, conferunt hæmorrhoidibus, et quandoque necessarium est, vt frangatur earum uirtus.

b B. virulentia.
c B. accidentia melancholica.
d B. guttur.
† alarnabet.

De cura. *Cap.* 12.

QVæcunq; illarũ sunt ex diuisione prima, inciduntur cum cultello a [paruo,] deinde raduntur cum rasorio b [multum.] Et quæ sunt ex diuisione secunda, melius est ut c [coquãtur] aut cum medicinis quas dicturi sumus aut cum igne; aut cum cauterio paruo subtili d [&] incidantur cum rasorio, extrahendo, quod in naso est ex additionib. et superfluitatibus. Et melius quidẽ rasoriũ est illud, quod est ut embuba, deinde effundãtur in nares post illud acetum et aqua. Quod si melioretur post ipsum anhelitus, et remouetur oppilatio, bonũ est, et si non, tunc iam remanẽt ex eis in profundo reliquię, tunc ergo necessarium est ut administretur serra filosa, et eius ẽt modus est, ut sumãtur illa ex capillis, aut seta, et ligẽtur ita ut ligatura illa fiat, sicut serra habens dentes, et immittatur in acum de plumbo incuruatam, intromittẽdo per nasum donec egrediatur ad palatũ, deinde serretur cum ea residuum carnis extrahẽdo eã ex duob. lateribus, sicut fit cum serra, deinde accipe embubam ex plumbo, aut ex penna, et uolue super eam pannum, et pulueriza super eum medicinas hæmorrhoidarum, sicut medicamẽ

a B. subtili.
b B. bono. Alia litera. excoriãtur cum excorticatorio perfectè.
c B. cauterizes.
d B. aut.

de chartis,& medicamen andaron & reliqua, quę dicemus post: & intromittimus ipsam in nasum,vt remaneat locus anhelitus apertus: & quando fit rasorium sicut lima,sed est embuba, possibile est,vt consequatur eo voluntas ex mũdificatione.Et quando administrantur in hęmorrhoidibus instrumentũ incisionis, & abrasionis,& medicinę corrosiuæ: oportet ut sternutetur post illud, donec[e] [destruatur] omnis putredo,& serratura. Medicinę verò,quib. curantur illę,quæ ex eis leues sunt, sunt sicut tẽta facta ex cortice granati contrito cum aqua, donec conficiatur, & administretur illud sine cessatione.Est enim expertum, sed est tardi iuuamenti.Aut tenta ex vsnen uiridi pura.Aut ex pulpa coloquintidę. Aut ex nuce cupressi cũ aliquanto ficuum administretur aliquibus diebus.Aut tenta submersa in succo[f] [ocymi] solum:aut submersa in aqua eius;deinde puluerizetur super ipsam ficcum[g] [eius ;] aut in vino, & puluerizetur super eam[h] [tritum ocymi,] aut ex congelato aquæ vtriusque granatorum contritorum cum cortice & pulpa. Aut tenta cum melle & [i]] oleo ros.] iterata in die, aliquibus vicibus.Aut insufflatio ex arsenico, & calcantho contritis cum aceto,& exsiccatis.Medicinæ verò,quibus illæ curantur, quæ chronicæ fiunt,sunt tentæ,& pulueres,& vnguenta facta ex eis,quæ sunt sicut alumen,& myrrha, & ęs vstum,& cortices ęris,& radix lilij albi, & calcanthum,& colcotar,& atramentum,& nitrũ; fiãt ex eis cũ uino;aut aqua[k] [ocymi,]aut aqua amborum granatorum cum pulpis & corticibus tentæ:aut insufflationes administrentur.Si autem non conferunt,fiat tenta ex huiusmodi aquis,super quam puluerizetur res plurima ex calcadis,& colcotar,& alcali,& flore æris,& atramento,& alumine secundum æqualitatem. & rectius quidem est, vt administrentur post[l] [incisionem.] Si verò illud non adiuuat, tunc administretur alchalidicon.Et iam dictũ est,ꝙ semen serpentariæ sanat hæmorrhoidas nasi. & si fuerint cancerosæ[m] [tunc exprimatur] vua,quæ est super extremitatem lus[n] † [ ] serpẽtariæ,& imbibatur inde lana,& intromissa in ambas nares,destruet carnem additam,& cancrum.† cancer verò est rectius,vt curetur cura manus.Et illud quidẽ post diminutionẽ repletionis a corpore,& capite.Si aũt fuerit leuis administrabis ex medicis vlcerum medicinas fortes, sicut insufflationem factam ex aluminis & myrrhæ amborum ana parte j.colcotar, gallarum,amborum ana parte.s.sufflentur in ipso aut fiat ex eis tenta.Et medicamen quod Gal.eligit,est, vt sumatur aqua duorum granatorum expressorum cum corticib.& pulpis suis,& decoctorum decoctione pauca,deinde ponantur in vase plumbi:deinde sumantur[o] [scopę] & terantur tandiu,donec fiant sicut massa,& imbibatur ex tanta quantitate succi amborum granatorum,quantum fiant lenes;deinde fiant ex eis collyria longa,& intromittantur in nasum infirmum,& dimitrantur in ipso;post quiescat in quibusdam horis & extrahantur a naso,& liniatur nasus tunc,& palatum cum succo amborum:& perseuerat secundũ hoc regimen;est.n. iuuatiuum vlcerum,& hæmorrhoidarũ. & ex eius quidem iuuamentis est, ꝙ ipsum nõ efficit dolorem,de quo sit curandum,& quandoque aggregatur illud ex trib.granatis pontico,& acetoso.& dulci.Si ergo hęmorrhois fuerit fortis dura;addatur ex acetoso.& si fuerit plurimę humiditatis,addatur ex põtico. Quidam verò eorum,qui post.Gal. fuerunt,addiderunt quãdoque in ipso parum colcotar,& salis ammoniaci,& floris æris.Et ex eis,quę[p] [conferunt eis,] est medicamen citrinũ, & medicinę acutæ corrosiuæ ipsorum sufflatæ in ipso: & quãdo apostematur,dimittatur,donec quiescat,postea administrentur cera,& oleum, & mel,deinde remouetur insufflatio,post remouetur dimissio, & sine cessatione fiat illud,donec cadant. Et xylocaractæ,& nabatię humidę iam expertę sũt, nam quũ ipsæ implentur lana,& intromittuntur in nasum,corrodunt† cancrũ, sicut corrodunt verrucas.Et nux cupressi est iuuatiua etiã. Et ex eis,quæ experti sumus,est,ut teratur atramentum uiride sicut alcohol,et sufflletur in naso mane et sero;sanat enim.Et quando abscinditur † alarnabet, tunc ex medicinis retinẽtib. sanguinem eius, est lutum infusum cum aqua frigida,ita ut fiat lutum grossum, et infrigidetur ualde,et liniatur eo nasus.

e B. excutiatur.
f B. habach.
g B. ex eo.
h B. tritura habach.
i B. rosis,
k B. habach.
l B. scarificationem.
m B. & quũ exprimitur.
n † B. idest.
† alarnabet.
o B. fæces uel residentiæ.

ANNOTATIONES.

Hæmorrhoides appellat polypum narium interiorum, qui instar cæcarum ani hæmorrhoidum latet. & est morbus in numero, ut Gal. lib. de caus. morb. Author noster de hoc & cancro nasi simul agit, non quòd ijdem omnino affectus sint. Verùm si tumor hic seu addita caro in naribus nigrior sit, ad cancri naturam maxime accedit. De polypo & Galen. 3. de comp. med. per loc. & Paulus libr. 6. cap. pulchre scribit, & Trallianus lib. 3. & Rasis 9. ad Almans. sed & Celsus elegantissime de hac re libr. 6. & 7. quem tu uide.

Cap. 13.

De sternutatione.

Sternutatio est motus proprius cerebri ad expellendum humorem, aut[a] [materiã aliam] cũ auxilio aeris naribus attracti subito per uiã nasi,et oris.Et sternutatio quidem cerebro est, sicut tussis pulmoni,et eis quæ sequuntur ipsũ. Quidam autem existimauerunt, ꝙ cerebrum non[b] [redit] ad sternutationem, nisi quando conuertitur humor nociuus in aerem, et extrahit eum cum aere narib.attracto,et illud nõ est necessarium,imo non indiget aere in hoc, nisi ut sit corpus plenũ aere, cuius attractio ad partem humoris sit continua. Quum ergo[c] [comprimitur]aer totus motu lacertorum pectoris, et uelaminis laborioso, et expellitur ab interiorib.ad exteriora,cogit cum festinatione partes suas longiores ex pectore ad exitum, et est auditus ad expulsionem;et ad uictoriam,quoniam ipsum committatur cõmotio aeris, qui sequitur ipsum,et adiuuat virtutem expulsiuã ad incidendam materiam,et expellendũ eam. Et sternutatio quidẽ est nociua valde in principio catarrhi, et coryzæ propter necessitatem quietis, quã habet humor,in quo quæritur maturatio. Et quandoq; multiplicatur in febribus et eis similib.tantum,quòd deijcit virtutẽ, et repletcaput superfluitatibus.Et quandoq; excitat in febribus[d] [scotomiã,]quare oportet vt sit festinatio

tio in retentione eius, e [ut non attrahat singultum nocentem] cõmotione sua. Et sternutatio quidẽ est, quę accidit in principio paroxysmorum febrium. Indi uerò existimauerunt, & nõ f [excesserunt veritatem,] ꝙ conuenientior situum capitis sternutantis in ea est g [ut sit ante ipsum non intuens oppositionem formę, nequę sit conuersum, non ergo consequetur eũ malitia.] Et sternutatio quidem est ex rebus magis iuuatiuis ad exsiccandum caput, quum materia aut est pauca, quæ expelli potest, quamuis non sit matura, aut est uentosa quamuis sit plurima, aut est vaporosa (nam sternutatio est ex rebus magis ualentib. ad repletionem vaporosam in capite) aut est grossa h [quæ non] est digesta: si autem est plus hoc, tunc significat fortitudinem cerebri. Et propter hoc, ille cuius mors est proxima, non potest sternutare. Et ille, cui ex eis, adhibentur ea, quę sternutare faciunt, & nõ sternutat, non speratur, ut sanetur unquam. Et ipsa est ex eis, quę adiuuant ad expellendas superfluitates retentas, & faciũt partum facilem, & egressionem secundinæ, & sedant grauitatem capitis. Verum ipsa nocet ei, in cuius capite est materia, quæ indiget quiete, ad hoc ut maturetur, & ut non calefiat illud, quod sequitur eam, & ut non moueatur, timendo quòd attrahatur ad ipsam aliud ab ipsa, & ipsa est nociua etiam ei, in cuius pectore est materia plurima, aut cruda.

De medicinis prohibentibus sternutationem. Cap. 14.

EX eis, quæ prohibẽt sternutationem, sunt oleum ros. & oleum de a [salicibus,] quare uehementer sedant eam. Et quandoque prohibetur, si sorbitio calida sorbeatur; aut balneetur caput aqua, b † [ ] & effundatur oleũ calidum in ambabus auribus, & resupinatio super puluinar calidum positum sub collo, & odoramentum pomorum, & c [† nesrim,] & similiter odoramentum spongiæ marinæ est ex eis, quæ abscindunt eam, & cogitatio, & d [solitudo eorum, per quę remotio fit ab ea, & per quę ipsa abscinditur.] Infantes uerò iuuantur eo, quod fluit ex renib. sanis positis super ignẽ, & assatis, & sumantur antequam coquantur, & accipiatur illud, quod currit ex eis: & narib. sugatur, aut fiat ex eo caputpurgium. Et ex eis, quæ ipsam prohibent, est vehementia tolerantiæ in ipsa, e [& ut retineatur.] & est medicamẽ sufficiens ei quę est debilis. Et ex eis quę prohibent ipsam, est fricatio oculi & auris, & extremitatum, & palati, & fortitudo f [oculi,] & uehementia eius, & eructuatio, & g [palpitatio] aspectus h † [ ] ad superiora, & inuolutio, & permutatio, & inũctio lacertorum cum oleis humectantibus, & propriè lacertorũ mandibularum, & pręcipuè profundatio somni; & i [timor excitationis procedentis;] & cautela a puluere & fumo.

De facientibus sternutationem. Cap. 15.

SVnt elleborus alb. & castoreum, & condisi, & piper, et synapis, aggrega ea: aut singulariter accipe, et cum penna appone ea in naso. aut accipiantur pyrethrum, & gallia a [contrita] et ruta syluestris & aloes: et ex eis fiat linimentũ. leuia uerò sternutationem facientia sunt opiũ, quum odoratur, et stipites † albedarungi, et aristolochię et rosa cum suis pilis, et ipsa est ex eis, quæ faciunt sternutare calefactos. Et linimentũ interioris partis nasi ex medicamine sternutationis prouocatiuo, et rectius est, quam insufflatio eius in ipsum.

a B. in suffumigio.
† ocymi.

ANNOTATIONES.

Sternutatio accidens est, quandoque morbum sequens, interdum ẽt præter oèm capitis morbum contingens, neque .n. quæuis cerebri irritatio morbus est, nisi αἰσθάνεται *inuehas. Actio est expultricis facultatis. quæ tamen sæpe morbi uel morbificæ causæ uim habet, quum et fluxum sanguinis, & in prægnantib. abortum facere, & uires deijcere ualeat. Qua ratione de hoc inter morbos narium hic author meminit, Paulum æmulatus, qui huius curationem, ac si morbus sit, tradidit. Pro huius notitia pete Gal. 2. de symp. cau. & Paulum lib. 2. & Rasim. 31. cont. tr. 4. sed præsertim uide quæ Arist. 33. sect. problem. fusius scribit.*

cap. 4.
cap. 49.
cap. 49.

Res, quæ cadunt in naso. Cap. 16.

STernutet habens id cum aliquibus medicinis, et intromittantur in os eius, et narem sanam, quumque sternutauerit. egredietur ex ea res, & ista sunt a [quasi] ex eis quarum resolutio præterijt.

a — B.

De desiccatione nasi. Cap. 17.

QVandoque fit propter caliditatẽ. Et quandoque fit propter siccitatem uehementem. Et quandoque fit propter humorem viscosum a [quo exsiccatur.] Et curatio vniuscuiusque earum est manifesta. Et res magis iuuatiuæ in ipsa sunt olea, et succi frigidi, et humidi, et extractio humoris, si fuerit post lenificationem eius cum aliquo oleo aut succo, ita ut b [non egrediatur illud, cuius non quæritur egressio.]

a B. qui exsiccatur in eo.
b B. egrediatur quod est inobediens egressioni.

De pruritu nasi. Cap. 18.

QVandoque fit propter vaporem calidũ. Aut propter catarrhum a [calidum] si est. Aut propter catarrhum fortis cursus, quamuis sit frigidus. Et quãdoque fit propter † pustulas. Et quandoque fit propter motũ fluxus sanguinis nariũ, et est ex signis crisis, et ex signis variolarum, et morbilli, secundum ꝙ scies in loco suo. Et cura uniuscuiusque eorum est cum eo, quod scitur ex principijs, facilis.

a B. acutum.
† bothor.

FEN SEXTA.

De dispositionibus linguæ, & oris.

De anatomia oris & linguæ. Cap. 1.

OS est membrum necessarium ad hoc, vt perueniat cibus ad concauitatem inferiorẽ, et communicat in hoc, ut perueniat aer ad concauitatem superiorem, et confert in expulsione

ne ſuperfluitatum aggregatarum in ore ſtoma chi,qu um a [elongatur,&]fit difficilis carſi expulſio ad inferiora, & eſt vas vniuerſale membrorum locutionis in homine,& vociferationis in reliquis animalib.vociferantibus ex ſufflatione.Et lingua,queeſt membrum eius,eſt ex inſtrumentis conuerſionis cibi maſticati,& incisio vocis,& extractio literarum, & ad ipſam pertinet diſcretio guſtus.Et cutis ſuperficiei eius b [inferioris] eſt continua cum cute †gulæ, & iteriore parte ſtomachi. Et cutis c [ſtrata] eſt diuiſa in duo media coram commiſſura d [neruali:] & inter illa duo eſt communitas in ligamentis e [& continuatione.] Et tu iam ſciuiſti lacertos eius, motiuū & ſenſibilem. Et melior linguarum ſecundum potentiam bene loquendi eſt illa,quæ commenſurata eſt in longitudine,& latitudine ſua, quæ eſt ſubtilis apud extremitatem ſuam exteriorē. Et quando lingua eſt magna,& lata ualde, aut parua ſicut ſpaſmata, habens eam non eſt potens loqui.Et ſubſtantia quidem linguæ eſt caro mollis,alba,quā f [cooperuerunt]venæ paruę intrantes, ſanguineæ, g [rubeæ ex colore eius;]quare alię ſunt uenę, & aliæ ſūt arteriæ: & in ipſa ſunt nerui plures procedentes ex neruis.iiij.veniētib.ad ipſam, quos iam diximus in anatomia neruorum. Et in ipſa eſt ex neruis,& venis vltra quam credatur eſſe in ſuo ſimili.Et ſub ea ſunt duo orificia,quæ ambo ingreditur ſtilus,& ſūt fontes ſaliuę,quę ad carnem proueniunt glandoſam, quæ eſt in radice eius, & nominantur generatiuæ ſaliuæ. Et iſti duo fontes nominantur duo hauritoria ſaliuæ,conſeruantes rorem linguæ.Et panniculus quidem,qui eſt in circuitu eius,eſt coniunctus cum panniculo totius oris,& uſq; ad† gulam,& ſtomachum. Et ſub lingua ſunt duæ venę magnæ,uirides, ex quibus procedunt uenæ plures, & nominantur duæ raninæ.

a B. Alia litera. eſt impoſſibilis aut.
b — B.
† meri.
c B. alnatha.
d B. alſechi.
e — B.
f B. contexerūt.
g B. & rubifica tur color eius cum eis, & ex eis.
† meri.

ANNOTATIONES.

Quod intra maxillas & labra deſcribitur,os eſt,ut Ariſt. 1. de hiſt. anim. id ferè & Gal. in introduct. Huius officium multiplex eſt,ut 3. de part. anim. commune quidem animalib. omnibus, cibus eſt conficiendus: in nonnullis robur peculiare eſt: aliorum ſermo: ſpirandi etiam uſus non omnib. communis eſt. Oris partes ſunt palatum, fauces, lingua, tonſillę, gingiuę quib. dentes inhęrent, & columella, ut Ariſt. 1. de hiſt. animal. atque hę omnes, locutioni in homine, ut uociferationi in brutis ſeruiunt, ut in lib. de anatom. neruorum habetur. Inter has uero, linguę magnus eſt uſus; atque is triplex, ut in eo de anatom. uirorum lib. notatum eſt, uocis articulatio (quamuis & alię partes edendę uoci faciant, ut 4. de loc. aff. & 2. de decret. Hipp. & Plat.) cibi iam manſi in gulam, atq; in ventrem protruſio, & ſaporum diſcretio, Ariſ. de priori ac poſteriori vſu meminit 2. de part. anim. pręcipuus tamen & tertius eſt vſus, de quo Gal. 11. de vſu parti. & 3. fac. natural. De linguę ſubſtantia, de figura, quę aptiſſima ſit, pete ex Ariſtot. 1. de hiſt. animal. & 2. de part. animal. De muſculis ipſam mouentibus, hic author non meminit, quod fuſius de iis primo lib. egerit. Cętera pete ex lib. de anatom. virorum iā citato.

Cap. 11. Cap. 10. Cap. 1. Cap. 11. Cap. 6. Cap. 6. Cap. 4. Cap. 16. & 17. Cap. 4. Cap. 2. Cap. 11. Ca. 17.

De ęgritudinibus linguę. *Cap. 2.*

QVandoque accidunt linguę ægritudines facientes nocumentum in motu eius, aut ita ut deſtruatur, aut debilitetur,aut mutetur.Et quandoque accidunt ei accidentia facientia nocumētum ei in ſenſu tactus, & guſtus:ita vt deſtruatur, aut debilitetur, aut mutetur. Et quandoque deſtruitur unus duorum ſenſuum eius ſine altero,ſicut guſtus ſine tactu, propterea quia ægritudo potentiam habet a [euacuandi nocumentum cum] debiliore duarum virtutum.Et ægritudo quidem quandoque eſt malitia complexionis,& quandoque eſt officialis, aut ex magnitudine, aut paruitate, aut corruptione figurę,aut corruptione ſitus,quare non dilatatur prius,neque conſtringitur, aut ex reſolutione ſingularis, b [compoſiti.] Et quandoque eſt ęgritudo cōpoſita, ſicut unum apoſtematum.Et quandoque eſt nocumentū c † [ ] in ipſo ramo nerui, qui eſt ei proprius. Et quandoque læditur etiam per eum communitati ſtomachi. Et quanoque per communitatem pulmonis & pectoris. Et linguæ quidem complexio quandoque ſignificatur ex parte d † [ ]ſaporis vincentis in ea, ex eo, quod ſentitur ſimile acetoſitati,aut dulcedini,aut inſipiditati,aut amaritudini,aut abhominationi generatæ a putredine,aut ponticitati, aut ſtypticitati. e [Quum ſignificatio tamen] ex eius colore, & ex eo,quod inuenit in ſapore, quandoque pertranſit ipſam vſque ad ægritudines plures aliorum membrorum. Rubedo nanque eius, & proprie cum aſperitate, ſignificat apoſtemata ſanguinea in partibus capitis, & ſtomachi, & hepatis: & albedo ipſius quandoque ſignificat frigus ſtomachi,& hepatis,& dominium phlegmatis in capite.Et quandoque ſignificat icteritiam, f [ſi]color corporis eſt diuerſus.Et ſapor eius ſignificat humorē dominantem in corpore toto, aut ſtomacho, & capite. Et quandoque ſignificatio eius habetur ex parte humiditatis,& ſiccitatis ſuę.Et ſiccitas quidem ſentitur ſecundum duos modos; quorum vnus eſt cum claritate ſuperficiei linguę, & hęc eſt ſiccitas g [leuis.] Et ſecunda eſt cum curſu humoris h [profundi] viſcoſi, qui eſt in ipſa,quam calor iam exſiccauit, & hoc non ſignificat ſiccitatem in ſubſtantia,imò humiditatem uiſcoſam aggregatam in ea, aut ex catarrho,aut ex vaporibus groſſis, ſpiſſis. Et hoc eſt ex eis,quæ faciunt errare medicos,qui quū cognoſcunt ex infirmo diſpoſitionem exſiccationis,non diſcernunt inter modum,qui eſt ante ipſam,& inter eam.Et aſperitas quidem ſequitur ſiccitatem, & planities ſequitur humiditatem.Et quandoque ſignificatur linguæ diſpoſitio ex diſpoſitione motus eius apud loquelam, & i [lenitatis]ipſius, & ex diſpoſitione diminutionis eius, & diſpoſitione groſſitiei ipſius,ita vt k [minuatur]omni hora,& grauetur motus eius:& ſignificat repletionem ſanguinis,aut humiditatis,& quādoque ſignificatur eius diſpoſitio ex apoſtematib.& † puſtulis,quæ accidunt in ea. Et tibi quidē poſſibile erit exponere modos ſignificationum ex hac acceptione, poſtquam comprehenderis principia vniuerſalia iam pręterita,& particularia,quæ l [oſtendi]

ANNOTATIONES.

Linguę triplex eſt actio, ut 4. de loc. aff. motus, guſtus, ...

tus, & tactus (ſermo enim ad motum refertur.) Et ſi uerò guſtatus tactus quidam eſt, ut 2. de anima, & lib. de ſenſ. & ſenſ. nec non 2. de hiſt. anim. philoſophus teſtatur: alia tamen ratione ſapores ſentit, alia calida, frigida, humida, & ſicca, dura & mollia, quamuis hæc ſua quauis parte ſentiat, ſicut & ſapores, ut philoſophus 1. de hiſto. animal. neque alio in guſtando, alio in tangendo utatur neruo, ut Galen. 4. de loc. aff. ſed ijdem nerui a tertia coniugatione orti, & tangendi & guſtandi uim ferant. Fit tamen ſæpenumero licet idem neruus utriſq; muneris author ſit, ut ſola guſtandi actio offendatur, tangendi munere illæſo, cuius rei ratio eſt, quod ut Gal. 4. de loc. aff. iam citato notat, ad guſtatum exacto iudicio opus quum ſit, poteſt id parua occaſione interturbari, contra uerò tactus, cuius ſenſoriũ craſſiſſimum eſt, non æquè facile læditur. Offenditur etiam ſæpenumero linguæ motus; tactus, aut guſtatus iudicio minimè offenſo, quod motum a neruis alijs ſortiatur, & ab alijs ſenſum. motorij nempe nerui a poſteriori cerebri parte, & ſeptimo neruorum pari ueniunt: ſenſorij uerò ab anteriori, id quod Gal. loco citato de loc. aff. dilucidè explicat. Sanè ut & cæteræ, tripliciter actiones hæ omnes læduntur, auferuntur, imminuuntur, deprauãtur, atque earum cauſæ morbi ſunt, ut & in alijs, uel intemperies, uel mala compoſitio, uel ſolutio continui, ſeu in principio a quo ſentiendi & mouendi facultas huic emanat: ſeu in partibus famulantibus, qui nerui ſunt: ſeu etiam in ipſa lingua, cuius illæ actiones ſunt. eſtq; hoc uel primario affectu uitiata lingua, uel ſecundario, affectu. ſ. palato ac partibus linguæ circunſtantibus, aut uentriculo cui & ori & linguæ communis eſt tunica, aut pulmone & pectore, & toto demum corpore, a quo & vapores frequenter praui, & humores ad ipſam linguam efferuntur. ſingulorum uerò morborum eiuſmodi notæ, ex ijs fontibus ſumendæ in lingua erunt, a quibus & aliorum indicia, ab læſa actione, ab excretis & retentis, ab affectibus corporis. a quibus & hæc Auic. deprompſit indicia, quæ pluribus recenſet.

cap. 2. — Text. 94. — cap. 17. — cap. 11. — cap. 2.

De curationibus linguæ. *Cap.* 3.

QVandoque eſt curatio eius cum communitate, quam habet cum capite, aut ſtomacho per id, quod rectificat ambo, & eſt ex eis, quorum vnumquodque ſciuiſti in ſuo capitulo. Et quandoque eſt curatio ipſius, cura propria cum potionibus euacuantibus fluxum ventris, quæ ſunt magis iuuatiuæ, quã illa, quæ vomitum faciunt, & permutant complexionẽ: aut ſtypticis, aut reſolutiuis, inciſiuis, ſubtiliatiuis: quarum quum bibuntur, uirtutes ad ipſam perueniunt: & opportunius quidem bibũtur huiuſmodi poſt cibum. Et quandoque curatur collutionibus oris, & fricationib. & garгariſmis, & oleis, & pilulis retẽtis in ore, factis ex ſpeciebus, quæ habent virtutes prædictas ſecundum neceſſitatem. Et melius quidem eſt, ut ſumantur compreſſæ. Et oportet vt caueatur in adminiſtratione medicinarum oris & linguæ, quum fuerit ex genere earum, quæ nocẽt gutturi & pulmoni, ut non attrahatur aliquid ex curſu earum ad ipſa.

ANNOTATIONES.

Si affecta lingua eſt ex conſenſu, curandæ ſunt partes quibus aſſentitur. ſin affectus eius proprius eſt; generatim docet quib. nam modis illi conſulamus. Vnum præſertim notat, præſtare affecta lingua alui ſolutionem uomitioni, Gal. *conſilium ſequutus, tum 13. meth. tum 14. nempe propterea quod trahenda deorſum materia eſt, non ſurſum.*

Cap. 11. Cap. 8.

De corruptione guſtus. *Cap.* 4.

NOcumentum ingreditur in guſtu ex trib. modis notis. Et totum illud eſt quandoque cum cõmunitate, & quandoque propter ægritudinem propriam ex malitia complexionis: aut ægritudine officiali, aut communi. & ſignatur per illud, quod innuimus.

ANNOTATIONES.

Actiones guſtatus lædi tripliciter poſſunt, auferri, diminui & deprauari. Ex his ita læſis, quum ablata & diminuta a multiplici poſſint morbo prouenire, ipſa tamen deprauata functio ad morbum in numero uidetur referenda, nempe linguæ uel ſubſtantia uel ambiente membrana uitiato humore ſeu a cerebro ſeu ab infernis etiamnum partibus affluente imbuta, ſordidi, atque praui ſapores percipiuntur. lædit uerò uitiatus ille humor non alia ratione, quam ut quid præter naturam additum: & ſi non ignoremus alios prauas omnes qualitates quæ actiones lædunt, referre ad intemperies.

De cura. *Cap.* 5.

CVra eius, ſi eſt cum communitate, eſt vt cognoſcas diſpoſitionem cerebri, & rectifices eam cum eis, quæ te docuimus in capitulo ægritudinum cerebri, aut diſpoſitione ſtomachi; & tunc ſi cauſa fuerit repletio, & humor malus, oportebit vt euacuetur. Nã ſi fuerit acutus, euacuetur cum eo quod ſit vt hiera picra, aut pilulis cochijs, & pilulis factis ex ſcammonea, & pulpa coloquintidę & ſale naphtico. Et ſi fuerit groſſus, tunc oportebit ut euacuetur cum hieris, & adminiſtrentur gargariſmata dicta in capitulo mollificationis linguæ. & cibetur patiens cibis acutis, ſicut cepis, & allijs, & ſynapi, & aceto.

De mollificatione linguæ, & grauitate eiuſdem, & [a] [deſtructione introitus] in ſermonem. *Cap.* 6.

LInguæ mollificatio eſt ex ſumma ſpecierũ [b] [nocumentorum linguę prædictorum] in eis, quæ pręterierunt. Et cauſa [c] [quidem nota] quandoque eſt ex humiditate ſanguinea [d] [aut] aquoſa. Et quandoque eſt propter cauſam primam in cerebro. Et quãdoque eſt propter cauſam in [e] [lacerto] mouente eam; aut ramo veniente ab ipſo ad eam. Et tu ſcies, quæ ſit cum communitate cerebri, & quę ſit abſque communitate, ex eis, in quibus inuenitur diſpoſitio in reliquis membris acquirentibus ex cerebro ſenſum & motum. Et quandoque ſignificat, ꝙ materia ſit ſanguinea, rubedo linguæ, & caliditas eius. Et quandoque ſignificat ꝙ materia ſit ſubtilis, aquoſa, multitudo curſus ſaliuę ſubtilis, & paucitas iuuamenti ex reſolutiuis, & iuuamentum ab eo, in quo eſt ſtypticitas. Et quandoque peruenit mollificatio linguæ ad hoc vt priuet loquelam, aut fiat difficilis ut alteretur, & ex ea quidem eſt afeſe & altetem. Et ex pueris ſunt quidam, ſpatium defectus quorũ a locutione

a B. alchahel ingrediente.
b B. mollificationum prædictarum.
c B. Alia litera, eſt nota &. Alia litera.
d ——— B.
e B. neruo.

tione prolongantur. Et ex eis quidem qui utuntur tata in locutione sua. Et est aliquis cui, quū accidit ægritudo calida, soluitur lingua eius propter liquefactionem humiditatis f [annexæ cum lingua] retentæ in radice nerui eius: & propter hoc fit puer g [alchaga.] & quum fit adolescens, & temperatur humiditas eius: fit loquens expedite.

f B. facientis in lingua thatha:

g B. loquens al tha.

ANNOTATIONES.

Linguæ paralysis symptoma est motricis facultatis, & quamuis linguæ motus a neruis è septima coniugatione prodeuntib. fiat, non tamen semper eorum neruorum: sed solius etiam quandoq; cerebri uitium hæc resolutio sequitur. & quanquam hic author de paralysi obstructionem insequente tantum uerba facit: sequi tamen ea etiam neruorum sectionem potest, ut cæterarum partium resolutiones, obstructionem uerò hanc non sola humorum multitudo, lentor, & uisciditas: sed etiam frigiditas, compressio, et luxatio potest procreare. præsertim tamen ex humorum præsentia hic fit morbus, sui multitudine, lentore ac uisciditate, spirituum transitum prohibente, quod in causa fuit, ut hic author de hac tantum meminerit. Huius curationem author particulatim prosequitur. Tu repete & quæ de paralysi in uniuersum scripserat, & uide Celsum lib. 4.

Cap. 2.

De cura. Cap. 7.

OPortet vt mundificetur corpus cum hiera minore, deinde cum hieris maioribus, deinde intendatur pars capitis cum medicinis sibi proprijs. Et si existimatur quod cum humiditate dominetur sanguis phlebotomentur venæ linguæ, & ventosetur mentum: deinde curetur cum gargarismis, & fricatione linguæ, & assiduatione motus eius post euacuationem. Et tu quidem iam sciuisti duo prima capitula in regimine ęgritudinum capitis. Medicinę uerò propriæ loco, quæ sunt a [secundum plurimum esse, sunt illæ quæ sunt] cum resolutiuis incisiuis, & subtiliatiuis, & gargarizatio cum aquis earum, & b [emplastra] facta cum eis, & sunt sicut origanum, & † thymum, & synapis, & pyrethrū, & cortices radicis capparis, immo sicut synapis, & condisi: & totum illud cum eo quod fit sicut almuri, & acetum squilliticum. Et quandoque iuuatur ex fricatione lingue facta cū sale ammoniaco c [& cū zingibere, & cepe] ita vt ex ea currat saliua plurima. Et oxymel squilliticum, quando administratur ad gargarizandū, aut ad colluendum os, confert valde. Et acorus est bonus mollificatiōi lingue, & grauitati eius. Et quādo mollificatio fit uehemēs, & prohibet locutionem, tunc sumatur aliquid euphorbij, & condisi, & assiduetur fricatio linguę, & radicis eius cum ipsis. Et oportet, vt ponantur istę medicinæ, & earū similes super collum ēt. Et quandoq; fiunt ex istis medicinis & simílib. eius pilulę confectę cum eis, quę prohibeant eas a uelocitate resolutionis, sicut est laudanū, & d [dragacanthum], & gumma pini, & gummæ viscosæ. Descriptio pilularum, quę tenentur in ore sub lingua conferentes mollificationi, & e [casui] eius. † terebinthinæ. drac. ij. asse fœtidę. drach. j. fiant ex eis pilulę sicut cicer, & teneantur sub lingua. Et ex eis quę experta sunt in hoc capitulo, est gargarismus ex sale ammoniaco, & pipere, & synapi, & pyrethro, & † nitro & zingibere, & staphisagria, & origano, f [ ] sampsuco, g † [ ] & sale naphtico, terantur & cribellētur, & fiat cum eis gargarismus in aqua calida dieb. cōtinuis. Et ex electuarijs, quę Indi dixerunt ad hāc rem utilia, est electuarium, cuius descriptio est hęc. Cymini nigri, cymini Karmeni, cinnamomi grossi, salis Indi oīum an, aur. medius, piperis lōgi. grana. c. piperis. gra. cc. zuccari sextaria. viij. & sextarius est. drac. vj. & . s. sumatur ex eo, oī h [die]. Et quū existimaueris quod resolutiua non ualuerint, & humiditas sit subtilis, & currēs, adiuua te cum resolutiuis stypticis, sicut aldarsisaham permistum cum rosis, & sicut est flos squināthi cum spodio. Et multoties quidem confert ei fricatio linguę cum acetosis stypticis. i [Ipsę n. uehementer faciunt cum resolutione saliuę & cursu eius scđm acetositatem.] sicut lac acetosum, & sicut succus fructuum, qui non sunt maturati. Et quando puer tardatur ad loquendum, oportet ut assiduetur motus linguę eius, et fricatio ipsius, et currat saliua ex ea. Et confert in hoc proprie, quando administrantur in fricatione eius mel, & sal gēma, & omnia quę dicta sunt in capitulo curę humiditatis linguę. Et ex eis, quæ mouent linguas eorum, & soluunt eas, est uiolenter facere eos loqui.

a B. In pluribus dispositionibus sunt fricatio.

b B. collutio oris.

† alhasce.

Alia litera.

c B. cum tereniabin aut alma sal.

d B. ambrachā.

e B. egressioni.

† glutinis alim bar.

De spasmo linguæ. Cap. 8.

SPasmus linguę quandoque fit ex humiditate viscosa, tendente lacertos eius in latitudine. Et quandoque fit ex melancholia constringente. Et quandoque in ęgritudinibus acutis accidit spasmus in lacerto linguæ secundum viam exsiccationis, & a [siccitatis.] Et spasmus etiam quandoque facit apparere nocumētum in sermone.

ANNOTATIONES.

Et hęc de linguæ cōuulsione ac de eius curatione repetes ex superioribus ubi de conuulsione generatim est actum.

De cura. Cap. 9.

NOn elongatur cura spasmi linguę in canone a cura spasmi uniuersalis prædicta in fen prima huius libri. Sed secundum uiā a [accidit.] propriam cura eius est secundum quòd a [accidit.] Ex summa illius sunt uaporationes radicis colli cum eis quæ sunt sicut chamæmilla, & corona regia, & b [farfasa] & sampsucus, & anethum sigillatim, et coniunctim. Et similiter gargarismi cum oleis earum. Et impletio oris ex aquis earum, et sint tepidæ. deinde retentio earum in eo spatio aliquo. Et administratio c [lotionis oris factę] ex oleis calidis, et dulcibus resolutiuis, et seminibus, sicut fœnugręcum, et quæ sunt eis similia. Et quando fuerit in febribus, sint olea administrata sicut oleum viol. et oleum de cucurbita, et d [alkerua, et salicibus] tepidis. Et oportet ut embrochentur loca prædicta cum aqua tepida, et succis humidis tepidis.

De magnitudine linguæ. *Cap.* 10.

QVandoque fit magnitudo linguę a sanguine dominante. Et quandoque fit ab humiditate plurima phlegmatica, mollificatiua, a [excitatiua.] Et quandoque magnificatur plurimum, ita vt egrediatur ex ore, et non capiat eam os. Et huius quidem magnitudinis relationem singularem fecimus in capitulo apostematis b [propter illud,] quod ei proprium est ex differentia.

De cura. *Cap.* 11.

SAnguinea quidem, et facta ex materia calida curatur, si assiduatur eius fricatio cum incisiuis acetosis, et stypticis, sicut ribes, et acetositas citri. Et facta ex humiditatibus, si assidue tur eius fricatio cum sale ammoniaco, et a [sale cum cepis,] et aceto post euacuationes. Aut accipiantur zingiber, et piper longum, piper et sal gemma terãtur bene, et fricetur cum eis lingua: quare reuertetur ad mensuram suam, et ingredietur quod de ea exiuit. Et mollificatio quidem linguæ, quando accidit pueris, sufficit in ea solicitudo custodiæ, et cibatio b [ex passeribus, et volatilibus ambulatiuis.] Quidã homo iam ventosatus fuit, et percussus est cum scalpello villus nerui in c [spondylib. panniculi] cõiuncti cum lingua: quare mollificata est lingua.

ANNOTATIONES.

Habes ex Gal. 14. meth. historiam de quodam, cui lingua tantum aucta fuerat, ut ore contineri non posset. Author hic huius affectus causas fusius distinguit. pro quibus amouendis prætermittendæ communes toti corpori euacuationes non sunt, quamuis de ijs ne uerbum quidem faciat, id tanquam notum relinquens.

De abbreuiatione linguæ. *Cap.* 12.

QVandoque accidit continuationi ligamenti, quod est sub capite linguę, & extremitati eius, abbreuiatio, & non permittit linguam dilatari, & quandoque accidit secundum semitam spasmi.

De cura. *Cap.* 13.

DE ea quidem, quæ facta est causa spasmi, iam dictum est. Eius uerò, quæ facta est causa abbreuiationis ligamenti, cura est incisio illius ligamenti ex latere extremitatis eius parumper, & succurrere loco cum draganto adusto, ut abscindat sãguinem. Et summa quę necessaria est ex incisione eius in solutione linguę, est ut flectatur ad superiora palati, & ut egrediatur ex ore. Et si non audet incidere ipsum cum ferro pauendo, & timendo effusionem sanguinis plurimi, transeat ad hoc, ut intromittat sub ligamento acum cum filo, & dirumpat absque incisione, & ponat super membrum, quæ prohibeant conglutinationem, & sunt medicinæ cauterizantes, a [attractiuæ.] Et si subtiliatur in incisione eius cum cautela uenarum, quæ sunt sub lingua, ne adueniat eis incisio, non adueniet cursus sanguinis plurimi.

ANNOTATIONES.

Lingua, quibusdam, ut Celsus ait, cum subiecta parte a primo natali die iuncta est, qui ob id ne loqui quidem possunt, quin ut ait Gal. ob immodicum illum nexum, & ad sermonem explicandum, & ad manducandum impediuntur. ἀγκυλόγλωσσον *hunc affectum uocat Paulus li. 3. Quibusdam etiam contrahitur, & breuior apparet lingua, ut hic author notat, ex conuulsione, atque hæc conuulsionis curationem proprie exigit, de qua in superioribus. Quæ uero ex ligamento est, non nisi ligamenti sectione curari potest. hoc autem quo pacto agendum sit pulchre designat. sed et Celsus idem docet lib. 7. Testatur uero idem Celsus, plerosque quidem post chirurgiam loqui; fuisse tamen, & qui succisa lingua, quum abunde super dentes eam premeret, non tamen loquendi facultatem consequutus est. adeo in medicina etiam ubi perpetuum est quod fieri debet, non tamen perpetuum est id, quod sequi conuenit.*

cap. 29.

cap. 12.

De apostematibus linguæ. *Cap.* 14.

QVandoque accidunt linguæ apostemata calida, & apostemata a [mollia,] phlegmatica, b † [ ] & apostemata dura, & cancer. Et signa omnium illorum manifesta erunt, quum redierint ad illud, quod dictum est in signis apostematum. Et quandoq; apostematur lingua propter potum uenenorum, sicut fungorum, & opij.

a —— B.
b † B. & apostemata ventosa.

De cura. *Cap.* 15.

APostemata quidem calida curantur in primis cum phlebotomia, & solutione uentris: & illud melius est in apostematib. linguæ, quam uomitus. Et quandoque non excusantur a phlebotomia uenarum, quæ sunt sub lingua. Deinde teneant sub lingua sua, cum est principium eorum, succum endiuię, & succũ lactucæ proprie, & succum solatri propriè, et lac acetosum, & aquam ros. & aquã in qua decoctæ sunt rosæ, & succus uirgæ pastoris, a † [ ] & fricetur cum persicis humidis, quoniam sunt uehementis iuuamenti ad illud. Si autem non resoluantur, & non aperiantur, indigent ad ultimum maturatiuis resolutiuis, quibus fiat gargarismus, sicut cum melle, & lacte, & sicut decoctio radicis b [lilij] & sicut decoctio ficuum, & fœnugræci, & decoctio passularum, & fœniculi, & potus hieræ picræ, ut soluatur materia c [ ] ab ore stomachi. Et sint cibi ex genere eorũ, quæ maturant, & resoluunt, sicut illi qui fiunt ex caulibus, & atriplicibus cum oleo sisamino, & si aperiantur, administrentur styptica in ore, sicut decoctio sumach, & myrti, & lentium, & foliorum oliuæ, & uinum põticum. Et quandoque ualet ad illud unguentũ factum ex succo solatri, & oleo rosaceo, & lentibus excorticatis, & ros. Si autem apostema est molle, phlegmaticum, tunc confert ei, & apostemati calido, in quo est ultimus status eius, ut comburatur radix fœniculi, & annectatur. Et quandoque in huiusmodi fiũt caputpurgia

a † B. & cortices granatorũ. Alia litera.
b B. liquiritiæ.
c † B. grossa.

Alia litera. d † B. &.

putpurgia d [ ]in quibusdam apostematibus calidis,in quibus est grossitudo,cum hoc medicamine.Recipe croci,& hierę picrę,amborum an.partem j. camphoræ, & muschi amborum ana tertiam partem ʒ. vnius, zuccari tabarzet partem vnam & mediam,resoluatur ex eo toto pōdus danich e [vnius]in lacte puellę, & fiat ex eo caputpurgium. Inquit Gal. apostemata fuit lingua cuiusdam hominis apostemate magno,qui erat sexagenarius,& non fuerat consuetus phlebotomari;quare non phlebotomaui eum,sed feci eum potare pilulas cochias, & vt lingua eius inuolueretur emplastris frigidis volui:sed ip se erat stultus, inobediens medico suo:vidit itaque invisione illa nocte,vt teneret in ore suo succum lactucę, quod & fecit,& sanatus est integrè,& fuit cōueniens illud, & mirabile. Quod si apostema fuerit durum, tunc oportebit vt subtilietur regimen,& cib.fiat bonus,& euacuetur humor f †[ ]cum hieris magnis prædictis,in capitulis prædictis, & administrentur gargarismata subtiliatiua, & teneatur in ore infusio fœnugræci, & decoctio eius cum ficubus, & granorum lauri cum passis mundificatis, & teneatur in ore lac muliebre,& asininum,& caprinum: & etiā decoctio dactylorū, & ficuū cum vino dulci,& g [vino] de vuis;& cum melle casiæ fistulæ, & assiduet lenificationem naturæ cum eis, quæ sunt ut hieræ paruæ, & casia fistulæ.

e B. duorum.

f † B. grossus.

g B. rob.

ANNOTATIONES.

Quum antea de magnitudine linguæ egerit,mirari quis possit,quid hic de tumoribus eiusdem tractet.Videtur tamē id consulto factum.nempe,etsi omnis aucta magnitudo tumor dici potest,ubi tamen cum tumore nulla sit intemperies, apostema uerè dici non posse uidetur, nempe quod in apostemate seu tumore omne morbi sit genus,ut author noster libro primo,scriptum reliquit.habet tamen hæc res nō mediocrem controuersiam,quam hic consulto præterimus, alias fortasse tractaturi,quum Galenus tumorem simplicē esse morbum quandoque scripserit:quamuis et is alibi cum tumore & intemperiem esse & solutionem continui testatum relinquat.

De alchalel in locutione. *Cap.* 16.

IAm diximus quædam, quæ oportuit dici de ea,in capitulo mollificationis linguę.Nunc autem dicamus quòd caras, & reliqua nocumenta locutionis,quandoque fiūt ex nocumento in cerebro,& in a [partib.nerui uenientis ad linguam,& mouentis]eam.Et quandoque fiūt in ipso ramo. Et quandoque fiunt in lacerto ipso.Et illud ideo,quoniam alchalel,aut est spasmus,aut tetanus,aut durities,aut mollificatio, & abbreuiatio ligamenti, aut nodatio a plaga consolidata,aut apostema durum. Et quandoque fit illud,sicut scis, ex humiditate secūdum plurimum. & quandoque fit ex siccitate. Et quandoque fit nocumentum in locutione ex parte apostematum, aut vlcerum accidentium in lingua,& partibus eius.Et quandoque accidit post sirsen propter expulsionem superfluitatis ex cerebro ad neruos, & in febribus acutis propter exsiccationem earum. Et quandoque est lingua in hoc, vt detumefacta, spasmata,& est rarissimum. Et hoc est ex nocumentis accidentibus b † [ ]ab origine. Et quandoque fit nocumentum in sermone propter causas lacertorum epiglottis,quum sunt extensi,& mollificati. Et homini quidem quandoque est difficilis vociferatio in principio rei,quoniam laborat in mouendo lacertos pectoris sui, & epiglottis suæ,ita quod non tolerant laborem ipsum illi lacerti: quare fiunt inobedientes, quum ergo respirat in initio dictionis suæ,& sermonis, c [currit]post illud.Et oportet quidē vt huiusmodi homo d † [ ]prępareret se ad loquendum cū respiratione magna, & motu pectoris magno, immo festinet in ipsa velociter. Nam,quum ipse assuescit illud, facilis fit ei locutio,& consuescit facilitatē in ipsa. Reliquorum verò modorum curationes iā dictæ sunt in capitulis suis.Et facto quidem post sirsen cōfert quandoque phlebotomia duarum venarum,quæ sunt sub lingua,valde.

a B Alia litera. ortu neruorum uenientium ad linguā mouentium.

ANNOTATIONES.

Intelligere eos uidetur,quos τραύλους seu ψέλλους Græci, nostri balbos & traulos uocant, qui t & r libere proferre nequeunt.Sequitur hic affectus multiplicem causam,ut hic author refert:uel linguæ breuitatem, quod & Gal.6. aph. uel conuulsionem,paralysim,phlegmonem,& quicquid linguæ explicationem potest prohibere: etiam siccitatem addit.plerunque tamen molliorem atque humidiorem temperaturam sequitur:unde & pueri & ebrij aliquando balbutiunt,lingua nimio humore perfusa,& aggrauata, ac musculis linguam mouentibus firmari nequeuntib.siue id uitij linguæ insit,siue ob cerebri humiditatē eueniat. Et quāuis Gal.6.aph.iam citato, siccitatem tantam esse non posse aßerat,quin lingua habitum seruet naturalem, ac propterea statim solius humiditatis immodicæ uitium hoc esse asfirmet:id tamen de ijs qui natura balbutiunt,ait:quos et superfluæ eius humiditatis gratia profluuijs corripi diuturnis Hipp.testatur.præter naturā uerò hoc malum ex siccitate sequi non negat: quin et tibicinib.et alijs quib.lingua uehementer est resiccata,hoc accidere fatetur,ut balbutiāt, id quod in ardentibus sæpenumero febribus uidere licet.

De ranula. *Cap.* 17.

EST similis glandulæ duræ existens sub lingua,cuius color est similis colori composito ex colore superficiei linguæ, & uenarum quæ sunt in ea:& est similis ranę, & causa eius est humiditas viscosa.

De cura. *Cap.* 18.

EXperiantur ipsa medicinæ corrosiuę, incisiuę,resolutiuæ,in quibus est superflua exsiccatio, sicut sal ammoniacus, & acetum, & sal, & fricatio cum flore æris,& draganto. Quod si non conferant, administrentur medicinæ acutæ,sicut medicamen andaron,& medicamen ascarion: & medicamen oui humidi dictum in antidotario,& administratio phlebotomiæ sub lingua,& medicinæ fortes†alcola administrentur.Si autem non ualuerint, non erit excusatio ab operatione manus. Et ex medicinis laudatis in ea,est ut sumantur origanum persicum,

cum,& cortices granatorũ,& ſal,& fricetur cũ eis lingua infantis patiens ranulam,quoniã ſanatur eis.Et ex eis,quæ experta ſunt in ea, ſunt draganthum aduſtum, & hermodactyli cõmiſta cum albumine oui,& poſita ſub lingua.

ANNOTATIONES.

Sub lingua quoque interdum aliquid abſcedit,quod ferè conſiſtit in tunica,doloresq́ magnos mouet,ait Celſus. Græci hoc βάτραχον uocant:ranam latinè vertas:unde noſtri ranulam nuncupant. Tumor eſt,ut ait Paulus,ad inflammationis ſimilitudinem ſub lingua erumpens,maxime in pueris. Huius curationem per medicamenta tradit Paulus lib.3.per chirurgiam uerò Celſus lib.7.

De aduſtione linguæ. *Cap.* 19.

QVandoque accidit illud cauſa caliditatis in ore ſtomachi, aut cerebro, quæ non peruenit ad hoc vt ſit febris:aut cauſa receptionis rerum acutarum, aut ſalſarum, aut amararum,aut dulcium,aut propter [a] † [ ] ſitim vehementem.Et quandoque fit propter cauſas maiores illis,ſicut febres acutas, & apoſtemata interiora.Et cura illius in ſumma eſt,quoniam oportet,ut prohibeatur,qui de hoc conqueritur, & proprie qui eſt ex ęgris,ne dormiat ſup collum.Et [b] [ut aſſidue vtatur oſcitatione]& cõſueſcat vti adminiſtratione pilularum factarũ ex ſeminibus bateke,& [c] [candi, & citruli,& cucurbitæ,& cucumeris,& tereniabin,] & ſimilibus illis.Et teneat in ore nucleos prunorum,& tamarindos,& zuccarum alhaizem, & mucilagines notas,& ſuccos infrigidantes,& humectantes. Et conuenit, vt ſuper ipſam fiat abſterſio, ſi eſt illic humor viſcoſus: deinde inungatur,& colluatur os cum oleis, & mucillaginibus, & ſuccis, & adipe volatilium. Et quidam homines ſunt, qui curant illud fricando cum menta.

ANNOTATIONES.

Linguæ ariditas proprie ſiccitatem ſequitur: per accidens calorem: quod hic continue humidum abſumit. Nouimus nos,cui per bonam ualetudinem, arida ſemper lingua eſt ac ſcabra. Huic & melancholicus totius corporis habitus eſt, & cerebrum non uidetur certe eſſe calidius, ſed tamen ſiccius. non ſitit,quod indicium fuit ſymptoma hoc non a uentriculi affectu prouenirè,ſed a cerebro potius. Curari tamen a multis & doctis & exercitatis uiris nunquam potuit.

De cura fiſſurarum in lingua. *Cap.* 20.

MVcillago pſyllij teneatur in ore.& trãſgluttiat eam.& ſumat [a] [crura &] pedes & oua mollia cocta in aqua. & ex eis,quæ experta ſunt in eis,eſt butyrum [b] [recens.Et ex eis eſt fruſtum]cucumeris,& ſebeſten.

ANNOTATIONES.

Vſu uenit frequenter noſtra tempeſtate ad ſciſſuras linguæ pſyllium.Hoc ut ait Paul.lib.7.in ſecundo refrigerantium ordine eſt:& ſiccando humectandoq́ habetur medium, quamuis Meſues calidam, & ſiccam in tertio eius ſubſtantiam aſſerat.Difficile ergo uiſu eſt,quanam ratione ſedandæ ſiti valeat,quum non humectet inſigniter. & quo modo fiſſuris linguæ conferat, quum non exſiccat. Verum quod & ſedandæ ſiti & ſciſſuris linguæ valeat:experiẽtia quotidie prodit. Id uero nos modo uiſciditati eius acceptũ referemus:cuius ui eius ipſius frigiditas, quantumuis imbecilla,diutius conſeruatur, et diutina mora calidam linguæ intemperiem retundit:a qua ſiccitas,quæ & ſitis & fiſſurarum linguæ cauſa erat,procreabatur.

De [a] [deiectione] linguæ. *Cap.* 21.

QVandoque fit propter apoſtemata, eius magna. Et quandoque fit a præfocationibus. [b] [deijcit]enim natura,aut uoluntas linguam,ut aperiatur meatus anhelitus.

a B. extramiſſione.

b B. extremittit.

ANNOTATIONES.

Relatio eſt hæc quodammodo ligamentorum linguæ, et ad paralyſim refertur. Qua forte ratione author de eius curatione nihil meminit.

De bothor in ore. *Cap.* 22.

PLurimum quidem patitur os† puſtulis propter ſtationem caliditatis in partibus ſtomachi,& capitis,& vaporum.Et quandoque fit in febribus.Et iam dictum eſt,quod quando apparet in febribus acutis† puſtula nigra in lingua,moritur infirmus in die ſecundo. Singularia verò iuuatiua in † puſtulis in principio rei, quum eſt neceſſitas infrigidationis, & exſiccationis,ſunt ſicut myrobal.& gallæ,& ſemina roſæ,& amylum,& fructus tamariſci, & ſief memithe,& dragacãthum,& balauſtię, & duo ſandali,& roſę,& ſpodium,& ſumach,& lentes,& lutum armenum,& capita granatorum, & cortices glandium [a] † [ ]& [b] [climia] & fauſel.Et ſuccus frigidi,ſicut ſuccus lactucæ,& ſolatri,& ſuccus uirgæ paſtoris,& portulacæ, & extremitates vitis.Et plurimorum quidem infantium ſanantur† puſtulę cum zuccaro tabarzet,& camphora.Calida verò, quę ſunt neceſſaria in fine rei,ſunt ſicut [c] [chelidonia,]& darſiſaham proprie,& cortices nucis muſchatæ, & cyperum,& crocus,& nux cupreſſi, & bugloſſa,& pyrethrum,& gariophyl.& mentaſtrum, & galia.Et ex medicinis ſordidis,eſt ſtercus canis, & quandoque neceſſarium eſt in eis, quæ ſunt vlceratæ, arſenicum. Et ad eas quidem, quæ ſunt groſſæ,iam experta ſunt decoctionis darſiſaham unc.j.& venarum vnc.s. [d] [chelidoniæ quinta]pars vnc.aloes pondus drach.ij.croci aur. j. Et ſimiliter aqua,in qua decoquuntur gariophylli. & nucis muſchatæ, & darſiſaham partes ęquales,aut propinquę. Et ſi incipiunt bothor ſuppurari,tunc fortaſſe eſt neceſſariũ, vt appropinquentur eis mucillagines factę ex eis, quę ſunt ſicut ſemen lini, & ſemen maru, et [e] [fumus terrę, & ſemen malue,] et iſta ſemina eadem, et farina hordei, et lac aſininum ſolum,aut cum aliquo iſtorum. Et quandoque indigent decoctione ſeminis lini cum ficub.et [f] [butyro]et farina frumenti,et menta, et fœnugręco. Quidã verò ſublimium medicorũ dixerunt, nõ eſt aliquid magis ultimum quam

† bothor.

† bothor.

† bothor.

a † B.ſteriores.
b B.chimolea.

† bothor.

c B. memiran.

d B. memiran quarta.

e B. alſaheſafrã & ſemẽ althææ

f B. Alia litera. ſiſamo.

quam oleum de squinantho in curando pustu las oris, tepidum in ore.

ANNOTATIONES.

Oriuntur sæpenumero pustulæ in ore ob cerebri uitium, quandoque ob corruptam ciborum in uentriculo coctionem: nonnunquam & ob totius corporis æstum, ut in febribus. Hæ uero ubi nigræ appareant in acutis febribus, propterea mortem portendunt, ut hic ait, quod usti humoris raptum ad cerebrum, uel etiam uirtutis extinctio- ctionem significant.

† aphthis.

De † alcola, & ulceribus malignis. *Cap.* 23.

ALcola est ulcus existens in aure oris, & linguæ, cum expansione, & dilatatione. Et quandoque accidit infantibus plurimum, & non accidit eis, nisi propter malitiam lactis, & malitiam digestionis eius in stomachis eorũ. Et quandoque accidit ex omni humore, & cognoscitur ex colore suo. Album enim est phlegmaticum, & generatur ex phlegmate salso in pluribus. Et citrinum est cholericum, & est uehementioris inflammationis quam alia. Et nigrum est melancholicum. Et rubeum clarum est sanguineum. Et malignius omnibus est melancholicum [a] † [ ] & quandoque fit cum apostemate, & quandoque fit singulare. Et omne ulcus eueniens in superficie oris, est uelox ad dilatandum, propterea quod non deficit ei caliditas inseparabilis, & cutis humida lenis. Et de consuetudine quidem. Gal. est ut nominet eam [b] [colahan] dum in superficie perseuerant: quũque putrefiunt, & submerguntur, nõ nominat ea [c] [colaham,] imò ulcera maligna, & sunt illa, quæ indigent medicinis cauterizatiuis. Et quandoque, multiplicatur alcola, quando multiplicantur pluuiæ. Et multiplicantur in febribus pestilentialibus.

a † B. Alia litera & q̃nq; est ex speciebus alchole illud, quod ẽ uehementis corrosionis, & ex eis est, quod est magis quietum

b B. alcola.

c B. alcola.

De cura. *Cap.* 24.

OPortet, ut intendatur primo humor dominans faciens alcola, & euacuetur ex corpore toto, si est dominans. deinde ex uenis, quę sunt sub mento, & ex eis quæ sunt in † [a] [iaharic. [Phlebotomia nanque [b] † [ ] confert omnibus ægritudinibus oris [c] [calidis:] deinde administrentur medicinæ bothorales prædictæ, ita ut curentur fortia, & plurimæ humiditatis, & acuta, & saniosa cum fortibus: [d] † [ ] & debilia cum debilibus. Et quando ulcera perueniũt usque ad os, tunc necessaria sunt valde fortia: sicut [e] [alcadicon] cum acacia plurima. Et oportet ut alienent olea omnia usque ad oleum de oliuis. Medicinę uerò colligãtur ex medicinis bothor frigidis & calidis, quas diximus in capitulo primo, [f] [ ] in quib. sunt stypticitas pauca, & infrigidatio, deinde illæ, quæ resoluunt [g] [usque ad os, tunc necessaria sunt.] Et in illis, quæ declinant in infrigidatione medicinæ. Reliqua uero indigẽt in primis eis, quæ exsiccant, & abstergunt cum qualitate sua æquali in initio rei; deinde eis, quæ exsiccant & resoluunt cum fortitudine, & obseruetur ętas in omnibus illis. In pueris enim oportet, ut sint medicinæ eorum debiliores, & ut lac eorum rectificetur. In magnis uero oportet, ut sint medicinæ eorum fortiores. Et pueris quandoque conferunt cibi solum. Si autem nõ sunt comedentes, oportet, ut quæ eos lactant, cibentur eis. Medicinæ uerò conuenientes alcola, quę sunt acuta, sunt sicut masticationes foliorum rubi, & sicut lentes cum aceto, & omnes medullæ, quum permiscentur cum cydonijs, sunt iuuatiuæ, et proprie medulla cerui, & vitu] & zali, & posita styptica [h] † [rur, et cydonia, et iuiubæ, et extremitates vitis, et [i] [citruli hortulani siccati,] et farina lentiũ, et farina rizi, et fortiora illis puluis factus ex gallis, et spodio, et ros. et acacia, et similib. illis. Et [k] [chelidoniæ] cum stypticis, inest uirtus mirabilis in cola. Et camphora est uehementis iuuamenti in cola. In [l] [vtrisque] verò frigidis adiuuate cum abstersiuis exsiccatiuis, et proprie in phlegmaticis, et cum resolutiuis fortis resolutionis, et exsiccationis: et propriè in melãcholicis, sicut est farina † herbi. Et mel cum gallis et [m] [rasura pergameni] est vehementis iuuamenti in hoc, proprie in pueris, quando miscetur cum aceto: et malignis dragantum cum aceto. Et quãdo sunt corrosiua mala, tunc necessaria est administratio floris æris cũ colcotar, et gallis in rob. Aut gallarũ, et aluminis, et balaustiæ partes æquales, et administratio trochiscorum bususs: aut alcohol tarcamaticon cum succo styptico, sicut succus acrestæ. Et sicut medicinę cõmunes: aut ex alumine, et gallis contritis. [n] [aut puluerizatio, et puluis fricetur cum eis os multum.] Et gallæ quidem conferunt omni cola malignæ, et proprie quãdo coquuntur cum aceto, et, et sale. Et fit cum eis collutio oris in cola puerorum. Et cinis almezerion habet proprietatem mirabilem in cola magna, et est ex medicinis communibus speciebus alcola. Et similiter [o] [alumen puluerizatum] et aqua ærea, et fæx [p] [ ] adusta. Alcola uerò melancholico, nigro, confert, ut liniatur cum melle admistę sunt passę enucleatę, et anisum. Si autem illic fuerit apostema etiam, tunc administretur hoc vnguentum. Aquæ † ocymi sacraiatum unum, olei ros. sacraiati medietas, lentium sacraiati medietas, croci põdus duorum aureorum, fiat ex eis unguentum.

† interiori parte labiorum.

a B gihearech.

b † B. ipsarum.

c B. ex materia calida.

d † B. & mediocria cum mediocribus.

e B. alfalsidicũ.

f B. & illis quæ sunt rubeæ sanguineæ magis conueniẽtiores sunt ille.

g —— B.

ANNOTATIONES.

Aphthas Græci hunc affectum uocant. morbus est præsertim infantium, ut Hippoc. 3. aphor. ob ciborum prauos atque acres succos, necnon ob corruptum in uentriculo alimentum. Pueris periculosissimum has esse morbum Celsus testatur libr. 6. quæ etiam hos sæpe consumant. A gingiuis incipiunt, deinde palatum, totumque os occupant, cum ad uuam, faucesq; descendunt, quibus obsessis non facile fit, ut puer conualescat. Laxior est lingua & fungosior, quæ propterea omne excrementi genus facile excipit, unde & eius ulcera facile depascuntur, præsertimque oris calore dilatante. Quo fit ut non negligenter tractandus sit morbus, atque ob id maxime, quod in cancrum facile desinit. Pro huius curatione uide Paulum li. 1. & Gal. lib. 6. de comp. med. per loc. præcipuè uerò, & Celsum lib. 6.

De multitudine sputi, & cursus eius in summo. *Cap.* 25.

MVltoties [a] accidit ex multitudine calidi tatis,& humiditatis;& propriè in stomacho. b [Et quandoque fit propter victoriam caliditatis solius, sicut accidit ieiuno. Aut propter grauitatem cibi:aut corruptionem eius ex sputo assiduo,] usquequo comedat,& quiescat illud ab eo. Et quandoque accidit ex frigiditate & phlegmate.

De cura. *Cap.* 26.

SI fuerit ex caliditate, tunc oportebit, ut phlebotometur basilica prius,& administretur alrobub acetosa. Et styptici fructus [a] [ex vino veteri] cum commistione plurima,& fit cibus ex piscibus & carnib. leuibus, sicut carnibus hędi & uolatilium. Et assiduet collutionem oris cum decoctionibus stypticis factis ex lentibus, & sumach,& similibus. Et si fuerit ex frigore, & phlegmate, administra vomitum cum eo, quod sciuisti in omni hebdomada duabus vicibus, aut tribus. Et detur ei ad potandũ in omni hebdomada semel hoc medicamen. Recipe hierę picræ pondus drach.ij. salis Indi pondus duorum danic, anisi,& ammeos amborum an. j. danic, detur ĩ potu cũ syrupo acetoso de melle, b [&] de seminibus. Et administrentur post illud theriaca,& electuaria calida. Cibi autem eius sint pulli columbarum cocti in cazola cũ speciebus,quæ sunt ut piper,& sinapis, & alia. Et sumat in cenis tortellas cũ almuri Nabati, deinde transglutiat aquam calidã & fricet gingiuas c [sicut ostendi.] Et ex medicinis, & curis communibus, & bonis est, ut sumat omni die pondus drach.j. salistriti non subtiliter cum endiuia humida, deinde administretur tryphera, & assiduet administrationem d [fricationis gingiuarum.] Et iam expertus est mus assatus,& in uētum est iuuamētũ eius, & proprie in pueris.

ANNOTATIONES.

Pituita ex ore profluens, nisi euomatur, uel tussi reijciatur, ex capite semper effluit: hoc dicimus propter quosdam medicos uulgum sequutos, qui ex uentriculo sputum educi arbitrantur, quem euomi oporteret, non expui. citra enim uomitum, aut nauseam nihil è uentre efferri potest, ut Galenus notat 4.aphor. Non negarint tamen interea uapores ex humidiori uentriculo humidiores ad os ipsum efferri, ubi attracti aeris frigiditate incrassantur,& sputi formam suscipiunt, atque hoc pacto sputi quoq; excretione uentriculum leuari, quod tamen expuimus, ex capite præsertim proxime profluit.

De abscissione odorum horribilium ex comestis. *Cap.* 27.

COnfert ad illud masticatio rutæ, & masticatio foliorum rubi,& collutio oris post eas cum aceto squillitico, & administratio cyperi,& a [zedoariæ] in ore.

De sputo sanguinis ex ore. *Cap.* 28.

SI est exitus eius ex substantia oris, & cute ipsius, tunc cura ipsum cum a [trochiscis] prędictis in capitulo albothor & alijs. Et in decoctione ramorum vitis,& pręputiorum eius est iuuamenum maximum. Si autem in alijs fuerit locis, nos iam ei singulare fecimus capitulum, imò capitula.

ANNOTATIONES.

Sanguis qui ex ore excernitur, neque altius principium habet, sola sputatione absque tussi excernitur, ut Gal. 4. de loc.aff.& Trallianus lib.7. Curatur astringentibus. Vide Paulum lib.3.

Cap. 5. Com. 14. Cap. 26.

De fetore oris. *Cap.* 29.

AVt eius principium est gingiua propter putredinem, quæ est in ea. Aut propter mollificationem, quæ accidit ei. Aut putrefactionem in radice dentium, aut in ipso dente. Aut est principium eius cutis oris propter cõplexionem malam in ea, quæ alterat humiditatem. Et plurimum huius complexionis est calidum. Aut fit eius principium a [stomachus] propter humorem putridum in ore stomachi aut cholericum: aut phlegmaticum. Et quandoque fit ex partibus pulmonis, sicut accidit in habentibus phthisim.

a B. os stomachi.

De cura. *Cap.* 30.

IN illo, qui est ex gingiua,& carne, quæ est inter dentes rubea, oportet ut intendatur in mundificatione dentium semper,& ablutione eorum cũ aceto et aqua. Si ergo ualuerit illud, bene erit, si autem non ualuerit, imò fuerit illic superfluitas putrefactionis, tunc oportebit, ut masticet post illud fructum tamarisci, & pyrethrum,& rutam,& folium,& xyloaloen,& masticem,& cortices citri, & gariophyllum, & ut ponat super gingiuam aloem,& myrrham, & amborum similia, & ut colluat os cum aceto squillitico, & ut fricetur cũ aniso & uino [& passo] dulci. Quod si fuerit fortior illo, administretur masticatio staphisagriæ,& expulsio saliuæ. Si autem non confert,& apparet putrefactio manifesta, sumantur draganti adusti pars j.& radicis lilij,& croci amborum an.pars.s, cõficiantur cum melle,& fiant trochisci,& administrētur, & colluatur os post ipsos cum aceto puro b [&] misto cum aqua rosa. Aut sumatur medicamen fortius isto,& est c [pergameni adusti.drach.iij.fœniculi.] drach.ij. & s.galliæ, sumach, zingiberis, piperis adusti, trochiscorũ calcadicon omnium an.drac.ij. fiat ex eis fricatio,& linimentum, & ponatur super ipsum pānus lineus, & alcali solum, quando ponitur super putrefactionem, eradicat eam,& deijcit ipsam,& facit nasci carnem bonam. Et ex eis, quę experta sunt ad istud, est acacia, arsenicum citrinum, arsenicum rubeum, calx, alumen, fiāt ex eis troch. cum aceto, deinde terantur cum aqua mellis, aut decoctione seminis iuniperi. Sed si fuerit putrefactio in ipso dente, tunc medicamen ipsius erit fricatio eius, si fuerit in extremitate; aut limatura eius cũ lima, aut eradicatio dētis, si fuerit putrefactio sequens radicē dētis. Si autē fuerit illic in gingiua mollificatio,

a —— B.

b B. aut.
c B. chartas adustorũ, i. iuncorum adustorum drach. iii. arsenici.

& fuerit causa in euentu putrefactionis, tunc cura ipsum constringendo ipsam cum eis, quę sunt in capitulo mollificationis gingiuæ. Si autem est humor cholericus, putrefactus in stomacho, aut in [d] [toto ore,] tunc nō est aliquid magis conferens ei, quam chrysomila humida in ieiunio: & similiter albatheka: aut citruli: aut persica. Si autem chrysomila præsentia non fuerint & persica humida, administretur infusio eorum ex ipsis, quæ incisa sunt, & exsiccata in ieiunio, & proprie exsiccata chrysomila. Et ex eis quæ iuuant ad illud, est administratio sauich cum zuccaro, & aqua niuis. Et administratio pilularum aloeticarum, quas dicemus in antidotario. Et sit cibus eius omne lauās infrigidans, non conuertibile in choleram. Si autem est humor phlegmaticus, [e] † [ ] administrentur hieræ mundificātes os stomachi dictæ in cap. oris stomachi: Et administrētur tryphera minor, & zingiber nutritum: & [f] [subtilis puluis aloes] proprie. Et sit cibus eius [g] [patellæ.] Et minoret potum aquę, [h] [ ] Et abhorreat fructus, & olera humida, & assumat fricationes suas ex arborib. amaris, sicut [i] [aleherit] & oliuę. Et ex medicinis, quæ iuuant eos, est, ut sumant omni mane ex folijs myrti cum æquali mensura sua de passis enucleatis ad magnitudinem nucis, aut simile ipsius ex nuce cupressi, & iuniperi cum passis. Et conferunt eis grana pini, & pilulæ de gariophy. & est descriptio earum. Recipe gariophyl. galangę amborum an. drac. s. muschi, camphoræ, amborum an. danic. i. pyrethri drach. j. aloes drach. iij. sinapis drach. j. fiant pilulæ cum vino. Et medicinę quidem simplices expertæ sunt, sicut thus, & xyloaloes Indum, & cinnamomū grossum, & cortices citri, & rosa, & camphora, & sandali, & gariophylli, & cubebæ, & mastix, & macis, & nux muschata, & radix [k] [aladkir] & alarmel, & alusnem, & blattę byzantiæ, & cardamomum, [l] [& agnus castus], & folia citri, & spica, & alneremisek, & zingiber, & reliqua, quæ inueniuntur in areolis singularium. Et ea, quibus medicinæ, conficiuntur, sunt mi ua, & [m] [serum] & succus citri.

d B. cute oris.
e † B. administretur vomitus primo, &.
f B. sahane.
g B. res frixę.
h † B. plurimę.
i B. alarach.
k B. adadkir.
l B. & alfelengiemesch.
m B. missusan.

ANNOTATIONES.

Fętor oris, symptoma est inter affectus corporis sensiles nuncupatos referendum, habet id unicam causam, putredinem, quæ non uno semper loco insidet, sed uarijs, quādoque ori ipsi, quandoque uentriculo, aliquando pulmoni, nonnunquam etiam naribus. Curatio causarum. i. putridę rei ablatione fit, si tamen ex pulmonis corruptione fætidus odor exhalet, curationem non admittit.

Quando os remanet apertum. *Cap.* 31.

OS remanet apertum aut propter vehementem necessitatem [a] [spiritus maximè inflammationis:] aut propter constrictionem & præfocationem. Aut propter debilitatem lacertorum oris, quare non efficiūt operationē suam in somno, & illud est in ægritudinibus acutis malum. Meliora autem loca ad distinguendum colores [b] [dentium] sunt loca alia, & quum dicentur ægritudines acutæ.

a B. anhelitus magni propter inflammationē inflammātem.
b B. linguæ.

FEN SEPTIMA.

De dispositionibus dentium, & est Tractatus unus.

Sermo de dentibus. *Cap.* 1.

IAm sciuisti quòd locuti fuimus de dentibus & anatomia eorum, & iuuamentum ipsorum. Oportet ergo, ut tu attēdas, quod dicitur illic, & ut scias ꝙ dentes sunt ex summa ossiū, quibus inest sensus propter illud, quod uenit ad eos ex neruis a cerebro procedentibus lenibus. Et quando dolent, sentiunt illud quod accidit in eis ex percussione, & a [saltu. Et quādo [illegible] que sentiunt fricationem suam & commotionem suam.] Et quandoque accidunt in eis ægritudines mollificationis, & b [fissuræ, & eradicationis, & augmenti.] Et alteratio coloris in substantia sua, & in c [epithematibus cōpositis], super eos: Et accidunt eis corrosio, & putrefactio, & fractura. Et accidunt ei dolores ueh[illegible] mentes, & d [fricationes.] Et accidūt eis stupor & est species dolorum eius. Et accidit eis defectus a masticatione dulcis, & acetosi, & nocēti a calore, & frigore, & paruitas tolerantiæ ad obuiandum uni amborum aut utrisque. e † [ ] Et quandoque accidunt ei species apostematum, & illud quidem non est mirum. Omne enim quod recipit extensionem cum augmento nutrimenti, non elongatur, quin recipiat extensionem cum superfluitate. Nam si non reciperent materias penetrantes in eis, augmentantes eos, nō fierēt virides, & denigrarētur. Illud enim est propter penetrationem superfluitatū in eis. Et dentes quidem creati sunt recipientes augmentum, & additiones semp, vt sit eis illud loco eius, quod conteritur, ita ꝙ dens oppositus loco eius, qui cecidit & eradicatus est, augmentetur in longitudine, & nō oppo[illegible] quum fit additio f [cōueniens ei,] & nō oppo[illegible] natur ei contritio. Et scias, ꝙ dentium complexiones quandoq; significantur ex gingiua, & colore eius, si est citrina, est cholerica, & alba, est phlegmatica, & rubea, est sanguinea, & si est ad fuscitatem, & nigredinem, est melancholica.

ANNOTATIONES.

Dentes in ossium numerum eße referendos, testatur Gal. li. de ossibus & quòd ijdem sentiant, idq; neruorū mollium beneficio, quos a tertia neruorum cerebri coniugatione habent 11. de usu part. ea naturæ prouidentia, ꝙ quum soli inter ossa omnia nudi expositi sint calidis, frigidis, duris, & mollibus corporibus occursuri, quum sentire cū lingua & sapores discernere oporteat, non aliter quàm cæteras oris particulas, ut 16. de us. par. Gal. ait, sensu propterea præditos fuisse oportuit. Vnde quum sentiant, dolore & affici quotidie experimur, qui tristis est sensus. atque id non per partes solum quibus annexi & continui sunt, sed ēt secundum eorum substantiam, ut 5. de comp. med. per loca. Fuit tamē controuersia, an dentes sint oßa, quū oßa, sen[illegible] tiunt, quum eædem simul cum animalium ortu ortum habeant, & certū ac præfinitū augmenti tēpus obtineāt, quæ amissa uel fracta reparari nequeant, dētes uerò et sentiant, neque

neque simul cum animalibus nascuntur; neque certum ortus sui & augmenti tempus habent, qui ad ultimum usq; senium & nascuntur, & producuntur, & amissi renascuntur. Sane antiqua fuit hęc quæstio, quam etiam uidit Ari. 2. de gener. anim. Quare & ipse dentes ossa quidem esse fatetur, habere tamen aliam ab alijs ossibus naturam. Ita & Gal. ex toto ossium numero dentes excipit locis supra citatis, quasi alia natura præditos. Cæterum præter aliorum sententiam non defuere tamen, qui oßa uniuersim omnia, nedum dentes, sentire existimarint. Atque hoc sanè Auenzoarem sensisse patet lib. 1. tract. 9. ac triplici ferè ratione in hunc modum probasse. primum quidem dentes sentiunt, dentes sunt oßa. ergo ossa sentiunt. secundo ossa nutriuntur & crescunt, ergo sentiunt, quæ profecto ratio illi inniti principio uidetur, quoniam 2. de anima, ineße ait Arist. in sensitiuo uegetatiuum, sicuti trigonum in tetragono: ergo in potentia uirtus nutriens est in sensitrice. at, ubi sensilis facultas non est, in ijs in quibus sensitrix anima est, illic non fit nutritio: nutriuntur autem oßa: ergo sentiunt, vel duæ in animali erunt animę. tertio, ossa in uiuentibus animalibus seruantur, nec putrescunt, putrescunt uerò in mortuis: hoc igitur non ob aliud fit, nisi quia uitali & animali spiritu destituta sunt. seruabantur ergo antea ab animali spiritu. at vbi uitalis spiritus est, illic etiam sensus: ergo oßa sentiunt. Quod si obieceris ex Gal. cætera oßa præter dentes neruis carere, propterea non sentire. uidetur absurda esse hæc ratio, quum eadem oßa & uenis & arterijs careant, nutriantur tamen & augeantur. Adde, quod quoniam animalium corpus non ea tantum parte sentit, in qua est neruus, neque tota. n. alioqui cutis, neque totus uentriculus, & intestina tota sentient, quum in his ubique nerui distributi non sint, sed etiam in partibus neruo proximis est sensus: ad quas. s. sentiendi facultas a proximo neruo, veluti lumē a sole emanat. His ergo oßa sentire omnia, probatum uidetur. Verum, & si triplex hæc Auenzoaris ratio a quibusdam commendatur, uidetur tamen nobis constans adhuc & firma & Arist. & Gal. sententia, quòd ossa non sentiant, quum dißecta non doleant, si membranam, qua conteguntur antea abraseris, triplex verò obiecta ratio satis friuola atq; imbecilla. Namq; quū primo loco argumētatur, dentes sentiūt, dentes sunt ossa, ergo oßa sentiunt. Quis manifestū elenchum non videt, atque in secundo syllogizandi ordine præmissas vtrasque affirmatiuas? neque enim conuertuntur oßa dentibus, & dentes ossibus. Quis non uidet per accidens (non per se, & de omni, vt dicūt) dici quod ossa sentiant, si ea ratione qua dentes sunt oßa, sensu potiuntur? Sed & secunda quoque ratio error nō uacat. si nutriūtur, ait, ergo sentiunt, Quis ignorat plantas nutriri, nec sentire? Confirmant, quia nutritoria potentia in sensoria, vt trigonum in tetragono continetur. Fatemur eandem animam pluribus potentijs eße præditam, atque nutritoriam in sensitrice contineri: non tamen si quid nutritur, idem ēt sentit in animali. nutriuntur prius, quam uita plantæ prius uiuant, dein etiam sentiunt, quia uita animalis posterius viuunt, ut efficax, ratio sit: sentit, ergo nutritur, quòd in sensitrice nutritoria quoque uis inest, non tamen contra. Verum & tertia quoque ratio non satisfacit. Quòd enim ossa in uiuentibus conseruentur, non animali & uitali spiritui ac calori acceptum est referendum (opus enim oßa animali spiritu non habent, quum non sentiant, neque moueantur uoluntario motu, quin craßa & terrestri admodum substantia constent, quæ sensum non admittit.) uerùm id a uitali & naturali calore obtinent, quibus per mortem abeuntibus corrumpuntur. At uerò, quum postea Galeni rationem damnant, qui ossa propterea non sentire ait, quia neruos non habent. ita enim neque nutrirentur neque uiuerent, quum neque uenas neque arterias habeant: neque totus uentriculus, tota intestina, tota cutis, sentiret, quum non ad singulas horum particulas ferantur nerui. Ad hæc inquam respondere licet, quamuis ad ossa neque uenę neque arteriæ perueniant, inest tamen ijs medulla, qua nutriuntur ut 3. facult. nat. augetur uero hæc per insensiles meatus, alimento a uicinis partib. in hos reposito, neq; caloris naturalis ac uitalis ferendi gratia uenis & arterijs semper est opus, qn inest ijs fixus & innatus calor, qui influente ad circumpositas partes a corde ipso caliditate conseruatur, fouetur que. Et si uero non ad cutem totam, intestina tota, & vētriculū cōspicui nerui nō feruntur, cōmista tamen ijs totis adminimas etiam particulas neruosa substantia est, cuius gratia sentiunt, id quod ossibus non euenit. Quamobrem quòd ossa omnia sentiant, hactenns probatum non est, atque ita Arist. & Gal. sententia firmo adhuc fundamento innititur. Unum tamen est, quod, licet & ab Arist. & a Gal. confirmetur, dubitatione non caret. Aiunt dentes eo a cęteris ossibus differre. quòd hi cum animalibus non nascantur, sed post ortum. Hic prætermittimus, quòd aliquando & pueruli uisi sunt in lucem editi, quibus dentes e gingiuis insigniter eminent. Nos enim qui hæc scribimus, aguntur anni iam sex, puerulum uix ortum cum dentibus omnibus sumus conspicati. Sed ꝙ dentes, & si cum animalis ortu extra gingiuas non promineant, suis tamen alueolis in ipso utero geniti, delitescant, & nostri diligentiores anatomici non semel aduerterunt, immaturos etiam abortientium fœtus excidentes, & antiquissimus author Hipp. in li. de carnibus palam testatur, dentes primos in utero ex uictu oriri scribens, post quam uero fœtus in lucem prodijt, ex lacte, postremos uerò ex cibo & potu. Esset hic dignum quęstione, an dentes præter neruos, arterias quoque & venas habeant, quum & nutriantur, & in ijs Gal. 5. de comp. med. per loc. pulsatorium dolorem sensisse se ipsum fateatur. quum præsertim ab eodem Gal. non semel statutum sit neruis coniunctam semper ire & arteriam et uenam. Verum de hac re, alij iudicent.

cap. 15. — cap. 8.

De conseruatione dentium. Cap. 2.

QVi uult, ut incolumes sint sui dentes, oportet vt obseruet octo res. Ex quibus est, vt sibi caueat a frequenti corruptione cibi & potus in stomacho, propter rem in substantiam cibi, & est ut sit recipiens corruptionem velociter, sicut lac, & pisces saliti, & [a] [pisces parui,] aut propter malitiam regiminis suæ acceptionis ex eis, quæ iā scita sunt in locis suis. Et ex eis est vt non nitatur multis vicibus vomere, & proprie quum est illud, quod euomit, acetosum. Et ex eis est, ut uitet masticationem omnis [b] [uisci:] & proprie, quum est dulce, sicut [c] [confectio de melle & ficus viscosę.] Et ex eis est, deuitatio frangendi durum. Et ex eis est deuitatio congelantiū. Et ex eis est deuitatio omnis rei, quæ est uehementis frigoris, & proprie post calidū, & oīs uehemētis caloris, & ꝓprie post frigus. Et ex eis est, vt assiduet mundificationem eius, quod ingreditur dentes absque [d] [perscrutatione multa & consuetudine vsque ad hoc, ut noceat carni rubeæ] & carni, quæ est inter dentes, & moueat eā, aut moueat dentes. Et ex eis est deuitatio rerum nocētium dentibus proprietate sui, sicut porri, ipsi enim vehementer nocent dentibus, & gingiuæ, & reliqua quę dicta sunt in singularibus. Fricationes autem eorum oportet, ut administrentur cum ęqualitate, & nō fiat in eis [e] [perscrutatio] tanta

a B. alsakana.
b B. glutinosi
c B. alnathaf & ficus glutinosæ.
d B. vehementi ipsius mundificatiōe, & absq; processu in ea perducente ad hoc, ut noceat alhamur.
e B. assiduatio.

tanta,ut destruatur [f] [humiditas] eorum & aquositas, & præparet eos ad recipiendum fluxus,& vapores ascendentes a stomacho, & fiat causa ad timorem , & quando administratur fricatio cum æqualitate,abstergit dentes, & cõfortat eos ,& confortat carnem rubeam , & prohibet[g][lapides] & facit bonum oris odorẽ. Et melius quidem lignũ ad fricationem faciendam est illud,in quo sunt stypticitas , & amaritudo.Et oportet,ut consuescat fricationem dẽtium,quum uadit dormitum,cum oleo.sitque illud oleum:aut sicut oleum rosatum,si est necessaria infrigidatio:aut sicut oleum de ben, & nereidem,si necessaria,est calefactio,& quando que necessaria est compositio.[h] [ ] Et melius quidem est,ut fricentur prius cum melle,si est illic frigus; aut cum zuccaro,si est declinatio ad frigus,aut parum caloris:unumquod que autem amborum congregat proprietates laudabiles abstersionis,& cibationis,& impinguationis,& mundificationis:sed zuccarum in hoc toto est inferius melle, & si teratur † altabarzet,& cum melle misceatur abstergit,& mũdificat,& stringit gingiuam;deinde oportet vt sequatur ipsum oleum. Et ex eis, quæ conseruant sanitatem dentium,est,ut colluatur os in mense bis cum uino , in quo decocta est radix tithymali;est enim [i] [perueniens ad]ultimum in faciendo bonum odorem, & non aduenit facienti illud,dolor dẽtium. Et similiter caput leporis adustum , quando fit cum eo fricatio . Et similiter sal confectus cum melle, quum aduritur,aut non aduritur:sed adustus est melior,& oportet ut ex eo fiat auellana; & ponatur in panno,& fricentur cum ea dentes. Et similiter fricatio cum lupinis.Et similiter alumen iameni cum aliquantula myrrha,& propriè alumen adustum cum aceto. Et quando [k] [iuuantur dentes istis medicinis,] oportet ut administretur post eas mel,& fricatio cum eo fiat, aut zuccarum:deinde administretur fricatio cum oleis,secundum quòd narrauimus . Et quum dens præparatus est fluxibus,oportet ut teneatur in ore decoctio rerum stypticarum diu.Et assiduetur [l] [medicamen] de alumine & sale adustis super ipsum .

f B. splendor.
g B. ostracositatem.
h † B.ex ambobus.
† album.
i —— B.
k B.administraueris dentibus has medicinas.
l B. puluis.

ANNOTATIONES.

Dentes quæ ab interitu uindicent,notat Paulus lib.1. quem Auic.æmulatur.unum tantum hic additur de ijs cuitandis,quæ sui proprietate dentes oblædunt,quale porrum esse dicit.Sed roget nos quispiam, cur ficus & quæ dulcia sunt & uiscida, dentes offendant ? Explicatur hoc ipsum ab Aristotele 22.problem.sect. Qua de causa ait ficus,quũ molles dulcesq́, sint,dentes offendũt? An quia gingiuis sua lenitate adhærent. Seque præmolles inter dentes insinuãt, & putredinem per suum calorem cito conficiunt? Forsitã & ob granorum suorum duritiem dentes celeriter effatigant,quum manducantur,conficiunturque . In uniuersum tamen uidentur nobis dulcia non alia ratione dentibus obesse,quàm lentore,quum & quæ dulcia non sunt,uiscida , quales uuæ sunt, atque alij plures fructus, id nomen non obtineant,quòd dentes lædant.Ita & lactis usus gingiuas & malas,quibus sui uisciditate adhæret,humidas reddens corruptioni & putredini obnoxios dentes facit. ut Gal.3. de alim. facult. Quare & post lactis esum,collui os uino & melle iubet, ut quod dentib.inhæret abstergatur.Und hic notat de fricatione dentium , quod summi est momenti . Nouimus nos plures qui ob exquisitam & accuratam nimis frictionem frequentissime dentium dolore corripiuntur.Quod de materia ad fricandos atque abstergendos dentes apta,ait ligno astringenti,& amaro sapore prædito esse utendum,in memoriã nobis duxit Martialis distichon.

Cap.29.
Probl.14.
cap.15.

Lentiscum melius, ꝙ si tibi frondea cuspis
Defuerit, dentes penna leuare potest.

Dignum tamen & hic admiratione uidetur , quòd,quum dulcia & viscida omnia dentes offendant,hic tamen fricationẽ ex melle,aut saccharo consulat.Verum mel ubi coctum est,maxime est uiscidum, & crassum:crudum verò modice quidem lentum,sed maxime tamen abstersorium est : coctum ergo uitãdum oĩno est,quod hic author principio ferè huius capitis significauit,eorum usum interdicens, quæ ex melle confecta sunt:crudum uerò, & si modice uiscidum est,maxime tamen abstergit,ut abstersionis gratia in dentium fricatione iure probetur.De saccharo uerò alia ratio est (quamuis idem ob eandem commendetur causam ob quam & crudum mel,nempe quòd parum uiscidum quum sit,maxime abstergit) hoc enim quantò magis coquitur, tanto minus fit lentum,minusque abstergit.

Cap. 3.

Sermo uniuersalis de cura dentium .

MEdicinæ dentium aliç sunt conseruatiuæ & aliç sunt curatiuæ . Et quia substantia dentium est sicca, tunc medicinæ conuenientes,quæ conseruant sanitatem,& reducunt eos ad illud quod oportet, secundum plurimum sunt medicinç exsiccatiuç. Calidis autem & frigidis indigent,quando accidit vnam duarum qualitatum a naturali complexione iam plurimum recessisse.Vehementiores igitur medicinarum conuenientium ad sanitatem dentium sunt exsiccatiuæ,commensuratç in duab. qualitatibus.[a] † [ ]Et omnis medicina dẽtis,in tis est exsiccatiua,nisi illa,quç non est dentis,quod quantum est dens,imò propter accidens,quod ei accidit . Et ex exsiccatiuis quçdam sunt calidç,& quædam sunt frigidæ . Et medicinarum dentium melior est illa, quç aggregat ad arefactionem & exsiccationem,abstersionem,& resolutionem & exsiccationem,abstersionem,& resolutionem superfluitatis,si ad dentem est expulsa,cum [b] [æqualitate,] & [c] [prohibitionem materię,quç ad ipsum attrahitur, cum exsiccatiuis frigidis, & illa] quç ad aliquantulum frigoris declinas, quç non obstupefacere facit dẽtes sua acetositate [d] [aut ponticitate sua,] sicut est obstupefactio acrestæ,& acetositatis citri, & sunt [e] [gallia &] camphora,& sandali,& rosa, & semen eius,& balaustiæ,& sanguis draconis, & fructus thamarisci,& gallç,& karabç,& margaritç,& sausel,& farina hordei,& cortex arboris mori,& folia thamarisci , & radix acetosç. Et calidæ,quæ [f] [sunt usque ad terminum,]aliç sunt,quarum calor est in substantia sua,& aliæ sunt quarum calor est acquisitus.Et illç,[g][quæ sunt,ad terminum] in substantiam sua,sunt,sicut sal adustus,& † absinthium adastum [h] [ ] & cinnamomum, & hyssopus,& flos squinanthi,& fructus capparis,& fortius eo est cortex radicis eius,& xyloaloes,et muscus,et capillus ueneris crudus,et adustus,et folia cupressi et [i] [iuniperi]et foliũ,et cornua cerui adusti, et

& nō adusta, & menthastrũ, & cinis eius, & mastix, & [k] [dragacanthum] adustum, & cinis †nitri & aristol. rot. & cinis corticis [l] [uitis,] & cinis capitis leporis, & dactyli adusti. Et calidæ cum uirtute acquisita, sicut cinis gallarum; nā cum extinguitur cum aceto, est ad ęqualitatem propinquus, & cinis ramorum uitis, & cinis cānæ, & quæ sunt eis similia. Aequales uerò sunt sicut cornua cerui adusta, quum lauantur, & sicut nux aldulb, & sicut cortices arboris pini. Et ex eis sunt medicinæ uenientes ex uia compositionis, & sunt sicut farina hordei, quū permiscetur cum sale, & [m] [sero,] deinde aduritur, & dactyli confecti cum alkitrab, & aduruntur donec fiāt carbones, & deinde effūditur super eos [n] [serum.] Et ex fricationibus expertis, est dentifricium expertum, quod recipit, cornu cerui adusti, & foliorum cupressi amborū ana drac. x. nucis dulb cū dispositione sua. drac. v. radicis pēthaphylon. drac. x. capilli ueneris adusti. drac. v. rosarum mundatarum a capitibus suis. drac. viij. spicę ℥. iij. cōterantur bene, & fiat ex eis dentifriciū. Dentifricium bonū. Recipe cornu cerui adusti, [o] [carmesich] cyperi, rosarum, spicę aromaticæ, omnium ana. drach. j. salis gemmæ. dra. quartam partem, fiat ex eis dētifricium. Et dicemus etiam dentifricia in capitulis, quæ sequuntur, & dentifricia alia in antidotario. Incipiamus itaque, & dicamus, quòd curatio cum exsiccatiuis est curatio, sicut scis, conueniens, & cum calefactiuis & infrigidatiuis est curatio, quæ est necessaria, quum fit uehemens recessio ab æqualitate propria. Et medicinæ quidem dentales, aliæ sunt dentifricia, & aliç sunt masticationes, & aliç sunt linimenta, & aliæ sunt, quæ ut pastilli ponuntur sup dentes, aut super mandibulam. Et aliæ sunt [p] [succi,] & aliæ sunt fricationes, & aliæ sunt res implentes, & aliæ sunt uaporationes, & aliç sunt cauterizantes, & aliæ sunt eradicatiuæ, & aliç sunt suffumigationes, & aliæ sunt caput purgia, & aliç sunt distillationes in aure, & aliæ sunt euacuantes materiam cum phlebotomia; aut uentositate ex propinquioribus locis. Et ex medicinis dentium quædam sunt, quç sunt resolutiuę, & quædam, quæ sunt infrigidatiuæ, & quædam, quæ sunt narcoticę. Et narcoticę quidem, quum administrantur in dentibus, sunt res longinquiores a timore: uerùm earum multiplicatio quandoque corrumpit substantiam dentium. Et similiter medicinæ uehementis resolutionis, & calefactionis, oportet ut non admministrentur, nisi quum est necessarium, & sunt sicut pulpa coloquintidæ, & elleborus albus, & cucumer asininus, & reliqua, & oportet ut caueatur euentus alicuius earum, & narcoticorum ad uentrem. Et similiter multoties est necessarium perforare dentē cum perforatorio minuto, ut per ipsum [q] [exuccetur] materia nocitiua, & ut inueniant medicinę transitum ad profundum eius. Et acetum quidem, quamuis sua essentia noceat dentibus, tamen quandoque ponitur in medicinis dentiū infrigidantibus, & calefacientibus simul: in frigidantibus quidem, quoniam infrigidat sua substantia, & [r] [ut] penetrat: in calefacientibus uerò, quoniam penetrat, & quoniam adiuuat cum incisione ad resoluendum; eius uerò nocumentum est tūc fractum cum medicinis dētium, quæ eis admiscentur.

ANNOTATIONES.

Dentes, sumpta ex eorum natura indicatione, quum frigida & sicca substantia sint, exsiccantibus & frigidis cō seruari debent: ob eorum tamen frigiditatem ab excellenti frigidi usu citissime offenduntur. unde & ab Hipp. 5. ap. frigidum inimicum ossibus, dentibus, neruis, cerebro, & spinali medullæ, calidum uerò amicum fuit pronunciatum. Quippe, ut Alex. 2. problem. scribit, quum natura terrena hæc constent, terrenum autem omne frigidum est: propterea si frigida qualitas augeatur, merito accidere detrimentum potest. sentiunt autem dentes præcipue frigiditatem quod ut ait Arist. sect. 34. problem. meatibus continentur tenuibus, quibus calor inditus, exiguus est, proptereaque re aduersa facilè patiuntur. Videtur tamen hoc dentibus euenire ut a frigido facile offendantur, non tantum ob eorum substantiam (quum enim durissima hæc sit non leui momento alterari uerisimile est) quantum neruorum gratia, qui & maxime sentiunt, & a frigido celeriter offendūtur. Quæ quidem, quum ita se habeant, iuuantur tamen etiam quandoque a frigidis: humida uerò, & si eorum substantiæ non nisi longo temporis tractu officerent, neruorum tamen gratia nunquam non obsunt. Ex quo etiā sequitur, ut exsiccantia semper conducant, ac recte hic curationem dentium esse absolutę asserat cum exsiccantibus quamuis enim sequēti capite, quod & Gal. 5. de cōp. med. per loc. dentibus siccam quoq; intemperiem accidere affirmet, ut in senibus, quo casu certum est curari dentes non posse, nisi per ea quę humectent, si modo curam admitterent. quia tamen is affectus curari non potest, atque (quod fieri potest) illi soli attendendum est, ut gingiuæ arcte dētes circumquaque constringant, quod astringentibus & exsiccantibus fit medicamentis, propterea uidetur illud in dētium curatione esse perpetuum, ut desiccemus: quod Auic. scribit.

Aphor. 18.

Probl. 10.

Probl. 3.

Cap. 5.

De dolore dentium. *Cap.* 4.

SCias, quòd dentes quandoque dolent propter causam dolorosam existentem in substantia ipsorum, secūdum quod proposuimus in eis, quę præterierunt. Et quandoque est propter causam dolorosam existentem in neruo, qui est in radice eorum. Et quandoque est propter causam dolorosam existentem in gingiua, & apostema, & additionem carnis natæ in ea, recipientem materiam. Aut propter mollificationē eius, & mollitiem eius; quare recipit materias malas, & putrefiunt in ipsa, & nocens dētibus, & etiam [a] [ponunt] dentes commotos. Et quandoque fit difficile pluribus hominibus considerantibus in dentibus suis dolorosis, discernere eos. Et species curæ ipsorum sunt diuersæ. Dolorum uerò dentium causæ, aut sunt malitia complexionis puræ ex frigore; aut calore, & exsiccatio propter priuationem nutrimenti, sicut in senibus [b] [est infra humectationem,] secundum quod scies in loco suo: aut est cum materia, aut ventositas. Et materia quidem aut facit dolorem cum multitudine, aut grossitie, aut acuitate. Et quandoque est materia apostemans dentem ipsum, & quandoque est corrodens, & quandoque facit nasci vermē. Et materiei principiū aut est ex stomacho, aut est ex capite: aut ex vtrisq; locis simul. Et si fue-

a B. faciunt.

b B. præter q̄ fit humiditas.

rit totum corpus plenum illa materia, tunc curſus ex corpore ad dētes erit ex his duabus vijs. Et quandoque dolent dentes in febribus acutis ſecundum ſemitam communitatis in malitia complexionis. Et quandoque accidunt ſub aliquo dentium corroſio, dolor, & pulſatio, tunc in radice eius eſt ſuperfluitas non matura, curētur ergo apoſtemata, & dolor, & eradicetur.

ANNOTATIONES.

cap. 8.

Dentium dolorem, tum affecta eorum ſubſtantia, tum affectis neruis, tum offenſis gingiuis accidere, eſt etiam a Gal. 5. de comp. med. per loca explicatum. etſi enim paulo obſcurius erat, an ipſa dentium ſubſtantia doleat, id tamen certo uſu ita ſe habere deprehenſum eſt, atque id quidem in interno præſertim & latente dentis corporis eſſe putandum eſt, quum alioqui, quod extra gingiuas prominet, ſecetur, decurtetur, æquetur, leuigetur, ac uratur, tenui ſenſus indicio apparente. neque tamen hac parte expertes omnino ſenſus eſſe dixerimus, vt quidam affirmant, quum quicquid ſub eos cadit, ſtatim ſentiant, & qualitates omnes cōfeſtim percipiant. Sanè doloris dentium cauſæ, quæ nam ſint, fuſius author noſter explicat. referuntur autem eæ uniuerſim ad intemperiem ac ſolutionem continui, ſiue per eſſentiam in dentibus hi morbi ſint, ſiue aliunde communicentur.

De ſignis. *Cap. 5.*

OPortet, ut attendas, & conſideres an cum dolore dētis ſit apoſtema in gingiua, aut in partibus eius. Si ergo inuenies apoſtema in gingiua, exiſtimabis & iudicabis, quod fortaſſe cauſa non erit in ipſo dente. Et ſimiliter, ſi fuerit compreſſio ſuper ipſam gingiuam. [a † B. nociua.] Si autem non inueneris apoſtema in gingiua, tunc cauſa alia eſt in ipſo dente, aut eſt in neruo, qui eſt in radice eius. Nā ſi ſenſeris apoſtema in dente, aut corroſionem, tunc cauſa erit in ſubſtantia eius. Et ſimiliter quum ſenties læſionem, quæ extenditur ſecundum longitudinem in dente. Si autem non ſentitur læſio, niſi in profundo: tunc cauſa eſt in neruo, qui eſt in radice eius, & propriè quādo inuenitur dolor expanſus in carnibus rubeis aut in mandibula, & ſentitur ſicut ſtupefactio in dente. Et tu quidem ſignificabis complexiones calidas & frigidas per ea quæ ſciuiſti: & ſiccitatem per detumitionem dentis, & commotionem eius. Et ſignificabis uentoſitatem cum permutatione doloris extenſi. Et humorem groſſum cum ſubmerſione, & mora doloris abſque caliditate, & frigiditate apparentibus valde. Et humorem acutum ſanguineum, aut cholericum, cū velocitate nocumenti, quod incurrerit ab eo, quod facit dolorem, & [b] [pertranſitione exiſtente] in dolore, & alteratione coloris ad ſimilitudinem humoris, & caliditate acuta, quū tangitur. Et ſcias, quòd initium humoris eſt ex cerebro, aut ſtomacho ex repletione, quam inuenies ex uno eorum, aut ambobus. Quum autem cauſa doloris eſt in gingiua, non ſufficit eradicatio: & non eſt neceſſaria penitus. Et ſi eſt in dente, remouetur dolor cum eradicatione, & quando eſt in neruo, quandoque remouetur cum eradicatione: & quandoq; non remouetur. Et non remouetur quidem, niſi ppea ꝙ materia, quam natura & medicina reſoluere quærunt, inuenit locum amplum, in quo expellitur, quando prius fuerit præfocata retenta cum dente.

[b] B. cū profundatione exiſtēte

ANNOTATIONES.

Quibus ſignis doloris dentium cauſæ diſtinguantur, leges ex Gal. 5. de comp. med. per loc. fuſius tamen hæc author noſter proſequitur. Videtur hic dubitatione dignum, quo (quod hic ſcribit) ex flatib. dolores dentium concitentur, quū dentes duriſſima ſint corpora, quæ extendi non poſſunt. Sanè & ſuperiori capite dentib. omne apoſtematis genus accidere poſſe teſtatus eſt. Inter tumores uerò, & apoſtemata certum eſt eſſe, et quæ a flatu fiant. Sed et Gal. quoque 5. de comp. med. per loca, ex flatu dentium dolores peruenire innuit. Intelligendum tamen hoc de neruoſa præſertim ſubſtantia, quæ ad dentes fertur. poſſunt nihilominus et flatus ipſi in dentem ipſum incluſi, non quia tendāt, (quū extendi dentes non poſſint niſi rumpantur) ſed quia calidi uel frigidi, uel acres, dolorem parere, quod forte author noſter & Gal. intellexere.

De cura. *Cap. 6.*

SI dolor quidem fuerit communitate membri, tunc incipe a mundificatione membri communicāti cum phlebotomia, & ventris ſolutione, cum eo quod ſit ſicut hiera, & pulpa coloquintidæ, aut ſcammonea, aut ſicut infuſiones, aut cum gargariſmis mundificantibus caput, quū cā eſt in capite. Quū aūt illic fuerit apoſtema ſenſibile in gingiua, & [a] [carnib.] rubeis tunc oportebit vt incipias cum phlebotomia, & [b] [ſcarificatione] ſecundum virtutem, & conditiones. Et ut teneat in ore in principio in omnibus eis, infrigidantia, quæ ſunt ex ſuccis & decoctiōib. & ſimilib. factis fortib. [c] [ex] cāphora abſq; ſupfluitate in ſtypticitate. Et multoties qdē ſufficit, ut ſis contentus ex oleo roſ. & maſtice, & oleo omphacino, aut ex oleo, qđ ſit ſicut oleū myrtinum. Et confert ad illud ut ſumantur vinū paſſularū uetus, & oleū roſ. crudū, [d] [decoquatur cū uino, in quo ſint paſſulæ decoctæ] decoctione bona, & teneatur in ore. Deinde poſt illud gradatim ordinetur ad reſoluentia, & maturātia, & caueatur, ut non currat ex aliquo forti eorū aliqd ad vētrē. Et ordinetur ēt gradatim ad euacuationē ex ipſo mēbro, ita ut mittantur ad radices dētium ſanguiſugę: aut phlebotometur uena, quę eſt ſub lingua, aut uētoſetur ſub mēto cū inciſione. Qđ ſi dolor vehemētior fuerit, tūc oportet vt adhęreat ſup radicē dentis pyrethrū cū cāphora, & reiterētur ambo quoties reſoluūtur. Et ſi additur vehemētia doloris, neceſſariū eſt multoties adminiſtrare opiū cū oleo roſ. Sed quotieſcūq; inuenitur excuſatio ab illo, dimittere ipſū ē melius, imò oportet vt [e] [admiſtretur maturatio.] Quum autem cauſa eſt in ipſo dente; aut in neruo, & non eſt materia, imo malitia complexionis, curetur cum medicinis dentium, quę ei opponuntur, notis. Si autem eſt cauſa in malitia complexionis eius, & debilitatis eius, [f] [compreſſio ſuper calidum,] colluat os ex oleo frigidæ complexionis tepido, deinde frigido actu.

actu. Et si causa malitiæ complexionis eius est, g [compressiò super frigidum,] administretur loco illius ex oleis calidis, sicut est oleũ de nereidem, & oleum de ben, & h [comprimat super] uitellum oui assatum calidum, aut super panem calidum: & quandoque conferunt ambo regimina in vnaquaque specierum malitię complexionis prædicta. Si autem causa est pura siccitas, tunc confert ei, vt fricetur cum eis, q̃ sunt sicut butyrum, & adeps anatis. Si verò est cum materia, quęcunque sit materia, acuta, aut grossa, aut multa, oportet ut euacuetur secundum ꝙ in ipsa est. Et oportet vt prius incipiatur in principio cum eis, quæ infrigidant, & repellunt, in omnibus illis, quamuis sit illud in materia calida plus necessarium, & in grossa minus. Et ex rebus quidem fortibus ad repellẽdum, & propriè in materijs frigidis, est alumẽ adustum, & extinctum cum aceto, cum æquali mensura sui salis, quæ ambo sunt trita valde: deinde administrentur, deinde colluatur os postea cum vino. Et ex eis, quæ conueniunt ad repellendum, sunt gallæ. i † [ ] Quòd si materia fuerit calida, curetur cum succis infrigidatiuis, & fiat præparatio in æquatione eius. Si autem illud non ualet, præparatio sit aut in resolutione eius, aut in ipsius stupefactione. Et si materia fuerit grossa, aut plurima, præparatio sit, post illud, quod diximus ex curatione initij, cum resolutiuis etiam: & melius est, vt sit collutio oris cum aceto, & oleo ros. k [Ipsa enim quãdoqne attrahit] humiditates radicales post superfluitates. Et quandoque est necessarium, vt aggregentur ad resolutiuas, medicinę stypticæ, quoniam membrum est siccum. Quòd si cã est ventositas, tunc curatio fiat cum resolutiuis quę dicemus; & proprie, serapino, & galbano, & granis alharmel.

De medicinis resolutiuis. *Cap.* 7.

Medicinę administratæ in doloribus dentium indigentibus resolutione, alię sunt collutiones oris, in quibus omnibus oportet vt teneantur in ore spatio longo, sicut acetum, in quo coctum est spolium serpẽtis, aut acetũ, in quo decocta est coloquintida, & est fortis iuuamenti valde. Et quum frigus est manifestum, tunc sit cum vino aut aristol. aut pyrethũ aut assa fœtida, cum synapi, aut cortices cappa ris, aut cortices pini, aut mentastrum, aut folia dulb, & polium, & cortices a [raphani] cũ aceto, aut aqua. Et similiter folia lauri, & b [gith.] & similiter fustes allij cum pyrethro. Aut acetum in quo ponitur condisi teneatur in ore. Aut pyrethrum, et fructus tamarisci in aceto. Et ad dolorem sampsucus siccus. Aut radix cucumeris asinini, & eius succus in aceto; aut cũ harmel, quæ sint decoctę in aceto, aut c [serapinum.] Et ad dolorem pulsatiuum, decoctio gallarum crudarum cum aceto, & solatrum cũ aceto, & d † [ ]bengi cum aceto, & cornua cerui adusta decocta in aceto squillitico, trita et confecta in oxymelle. Et aliæ sunt gargarismata cum similibus eorum, q̃ prædiximus de collutionibus oris. Et ex eis est, vt decoquantur e [passæ montanę] & alia in aqua, et fiat ex eis gargarisma, & dimittatur os apertum, & currat saliua plurima. Et alię sunt masticationes acceptę ex medicinis prædictis, et similibus eis. Ex illis est, vt sumantur mentastrum mõtanum, et pyrethrum, et piper album & myrrha, & conficiantur cum carne passularum, & fiant ex eis auellanæ, & masticetur ex eis omni die auellana una. Et aliæ sunt linimenta, & epithemata, et f [rorationes;] & emplastra facta ex medicinis resolutiuis notis; et g [ponuntur in eo; quod habet essentiam tenacem, sicut est mel, aut kitran: aut aliquid dissolutum in aqua qua resoluantur, aut conficiantur cum aqua sola; aut accipiatur sulphur recens] & liniatur; aut sumatur h [pulsatiuo] sinapi tritum solum; aut cum assa fœtida; aut accipiatur sulphur recens, & cum assa uel sagzenea & ponatur super radicem dentis. Et ex eis, quæ sunt experta, est ut sumatur medulla nucleorum persici, & quantum est medietas eius de pipere, & conficiantur cum Kitrã & fricetur cum eis dens i † [ ] aut nigella contrita, & confecta cum oleo applicetur, & liniatur cum ea. Et ex eis, quæ sunt experta, est ut sumatur piperis, & pyrethri, & staphisagriæ, & zingiberis omnium ana pars j. † nitri armeni pars j. & s. terãtur bene, & fricentur cum eis dentes, & gingiua: quoniam sunt vehementis iuuamenti. Et quandoque barbæ fit emplastrum cum eis, quæ sunt, sicut malua, & chamæmilla, & anethum, & semen lini, & decoctio anethi, & oleum eius & administrantur. Et Gal. quidem existimauit, ꝙ hepar k [stellionis,] quando ponitur super dentem dolorosum, corrosum, sedatur dolor eius. Et aliæ sunt vaporationes exterius adhibitæ, & oportet, ut administrentur aut ante cibũ duabus horis, aut post ipsum iiij. horis: & horũ est necessitas propter uehementiam doloris, sicut si fiat uaporatio cum sale & milio: aut cũ oleo calefacto; aut cum cera liquida. Et quandoque vaporatur barba faciendo vaporationẽ post vaporationem, vt ad ipsam trahatur materia: quum enim apostematur barba, sedatur dolor, & proprie quum l [coquitur] dens cũ oleo feruente in illa hora. Et aliæ sunt cauterizantes, & regimen quidem cauterij est, sic, ut decoquatur oleum cum aliquib. medicinis resolutiuis predictis, aut solum. Aut sumitur acus, & ignitur, & submergitur in illo oleo, & fit ut penetret in vacuitate embubæ ingeniose super dentem dolorosum, donec perueniat ad dentem, & cauterizet ipsum. Et quandoque ponitur m † [ ] in circuitu eius cera, aut massa, aut aliquid alijud distinguens inter dentem: & inter dentes, qui sunt in circuitu eius, & carnes rubeas. Et iuuamentum quidem huius ad illum in quo materia est in ipso dente, est plurimum. Et quum distillatur in embuba etiam oleum feruens, post ingenium prædictum. Et oleum quidem oliuæ est conuenientius oleis reliquis. Et quandoque necessarium est in cauterizantibus, ut perforetur dens perforatorio minuto, ut penetret ĩ ipso uirtus cauterizatiua. Et quãdo non ualent curationes, cauterizetur dens cũ acu ignita toties, donec perueniat ad ultimũ in cauterizatione eius, et fortasse sedabitur dolor, et frãgetur dẽs. Et aliæ sunt fricatio-

f B. vaporationes.
g B. aggregentur. cum eo q̃d habet spissitudinem mellis aut kitrau, aut rei dissolutę, aut cõficiantur cũ aqua sola, aut accipiãtur caules contriti. Alia litera accipiatur sulphur contritum.
h B. ad pulsatiuum dolorem.
i † B. & applicetur super ipsum aut liniatur theriaca sola, aut assa fœtida sola, aut sazanea, aut cõfectio aschã.
† baurach.
k B. samabras.
l B. cauterizatur.
m † B. ante illud

nes acceptę ex eis, quorum præterijt narratio. Et zingib. quidem cum melle est fricatio iuuãs. & etiam acetum, & sal, & etiam acetum, & pulpa coloquintidæ, & pyrethrum. Et aliæ sunt fumus, & suffumigationes, & in eis melius est, vt fiant in traiectorio. Et quandoque suffumigatur ex resolutiuis, sicut venis coloquintidę, aut granis eius, aut granis sinapis, aut ungula asini, aut semine cepæ, & proprie ad vermem, 10 aut folijs myrthi, aut polio, aut folijs rutæ, aut pyrethro. Et aliæ sunt caputpurgia resolutiua, sicut aqua cucumeris asinini, & succus radicis † betę, & sasfasa, & aqua sampsuci. Et aliæ sunt distillationes in aurem [n] [quę sequuntur dolorem, sicut si administrentur ista caputpurgia distillata in aure: aut] succus capparis humidi. Et aliæ sunt ĩpletiones corrosionis, si fuerit causa doloris ex corrosione, & oportet vt subtilietur, & non impleatur cum labore, 20 & vehementia addente in dolore, sicut galia cum cyperis, aut cum mastice, & fortior illo est assa fœtida cum [o] [serapino,] aut nigella trita cum oleo, aut piper, aut fęx adusta, aut euphorbium, aut pyrethrum; aut impleatur ex medicamine medullæ persicorum prędicto: imò impleatur calidus cum frigidis, & frigidus cum calidis. [p] † [ ]

† ficlæ.
n —— B.
Alia litera. & Alia litera.

o B. kibikengi.
p B. & aliæ sunt eradicatiuæ: sed ei faciemus capitulũ, & nõ est conueniens administratio earũ, nisi sit dolor in ipso dẽte nõ in alijs.

30

De medicinis stupefactiuis. *Cap.* 8.

QVandoque administrantur secundum modos prædictos in resolutione. Verũ melius est, vt sint delinitę, aut annexæ, aut implentes, quum tamen quandoque administrentur, vt sint [a] [masticationes] & suffumigationes. Ex eis itaque est, vt sumatur seminis hyusquiami albi, & opij; & storácis, & galbani, omnium ana pondus. drac. ij. piperis & assæ fœti- 40 dæ de Sceni amborum. drac. i. fiat ex eis collyrium cum coagulato uuę. & ponatur super dẽtem dolorosum. Aut sumãtur opij & castorei partes ęquales. Et distilletur ex eis granum. j. aut grana. ij. in oleo ros. in aurem [b] [ubi est dolor:] aut sumatur, quod adhæreat ex radice mãdragoræ, quandoque enim sedat ipsum; aut sumatur, secundum quòd ostensum est, ex modo suffumigationis cum semine hyusquiami albi. Aut decoquatur radix mandragorę solum: aut 50 cum hyiusquiamo albo cum vino, & teneatur in ore. Et quãdoque dantur in potu etiam narcotica, sicut philonium. [c] [potat enim ipsum,] qui de dente suo conqueritur, & accipit ex ipso ĩ ore suo, & dormit, & maturatur ęgritudo eius, & quiescit dolor eius. Et ex eorũ summa quæ stupefaciunt absque nocumento, est aqua infrigidata cum niue in ultimo, & ponitur in ore acceptio post acceptionem, donec stupefiat dens: quare quiescit dolor omnino, quàm 60 uis quandoque sit addens in principio.

a B. collutiones.

b B. quæ est in parte dentis dolentis.

c B. quoniã sanat eum.

ANNOTATIONES.

De dentium doloris curatione, plura Gal. 8. de comp. med. per loca, plura Paulus lib. 3. & Trallianus libro. 3. Sed & Celsus lib. 6. de hac re copiose, & Rasis 9. ad Almansorem.

cap. 8.
cap. 26.
cap. 13.
cap. 9.

De dente commoto. *Cap.* 9.

QVandoque commouetur dens propter causam primitiuam ex casu, aut percussione, & quandoque commouetur ex humiditate mollificante neruum constringentem. [a] † [ ] & quandoque est dens cum hoc pinguis deinde extenuatur. Et quandoque commo- 10 uetur propter corrosionem accidẽtem origini dentium, & amplificat eã: aut subtiliat dentem per illud, quod minuitur ex eo, [b] [& non facit dolere.] Et quandoque commouetur propter detumitionem accidentem dentibus; propter siccitatem dominantem, sicut accidit dentibus conualescentium & senum, & eis qui famẽ tolerant vehementem continue, & abbreuiatur ab eis nutrimentum. Et quandoque commouetur propter abbreuiationem carnis [c] [alha- 20 mur.]

De cura. *Cap.* 10.

OPortet, ut deuitet masticationem cum illo dente; & minoret locutionem, & non tangat ipsum manu, neque lingua, & penitus dimittat masticationem, & intendat ad sorbitionem quantum potest. Quod si causa fuerit corrosio, curetur corrosio [a] † [ ]

30 & reliqua. Et si causa fuerit detumitio, succurratur cum cibarijs; quũ tamen hoc sit ex eis quorum [b] [obuiatio] est difficilis. Deinde cum humectantibus curetur, faciendo, vt adhęreant; & fricando, & distillando in aurem sicut est oleum ros. & de salicibus, & succus foliorum solatri, immo cum stypticis. [c] [Nam si est propter detumitionem dentis, non valent cibaria, quoniam ipsa forsitan non impinguãt 40 ipsum velociter: Imò oportet, ut curetur cum stypticis] frigidis, & similiter si accidat a percussione. Si autem prouenit ab humiditate mollificante, oportet ut curetur cum stypticis calefacientibus, & administrentur styptica ex oppilatiua ex medicinis dentiũ, colluendo os, & fricãdo, calefactis; sicut collutio oris ex aqua ĩ qua decocta sunt alsedar parum, & folia cupressi: aut [d] [passo] in quo decoctum est alumen cum medietate sui de sale, aut cum aqua, in qua deco- 50 ctum est serapinũ. Et ex adhærentibus est, ut sumatur aluminis. drac. ij. salis. drac. j. annectãtur super radicem dentis: Aut cortices ęris cum oleo, & radicis. lilij, & corticis cupressi, omnium an. drach. iiij. & aluminis pars. i. & sumãtur cineris tamarisci, & salis, ęqualiter: aut cornu cerui [e] [ ] confectorũ cũ melle ni adusti, & salis [f] [adustorũ, & myrrhæ adustę] oĩum an. drac. x. Aut myrrhę, & croci, & spicæ, et masticis oĩum an. partes. ij. rut æ siccæ, et sumach; et balaustiæ, 60 omnium partes. iij. fiat ex e is dentifricium, et quod adhæreat. Et etiam styptica permista cũ aloe et colcotar et climia. Dentifricium conueniens ad hoc capitulum, et ad alia. Cyperi, et rosarum, et spicæ aromaticę, et salis gẽmę, et carmezit, et cornu ceruini adusti, partes æquales. Et ad illud, quod est causa diminutionis carnis gingiuarũ, sumantur alumen iamenũ, et xyloaloes adustum, et cyperi, et sumach, et balaustiæ,

ANNO-

ANNOTATIONES.

Ubi dentes mobiles sunt redditi, morbus est in positu, & connexione. fitq; vel dentium substantia uitiata atque imminuta, quauis id ratione contigerit, seu rosione, seu alimenti inopia, uel alueis, quibus insunt uitiatis, ampliatisq; ab acri humore, aut alia quauis id genus causa, uel oblæsis neruis, quibus connectuntur, nimio. s. humore relaxatis, uel siccatis, uel erosis, ac sectis. Sequuntur uerò hæc omnia uel internas, uel externas causas. Curanturque, ut & alij morbi, contrarijs præsidijs. Pro quibus pete Gal. 5. de com. med. per loc. Ex his tamen, qui dentes ex alimenti inopia in senibus mobiles sunt redditi, remedio nullo curantur, ut ait Gal. loco citato: licet tamen in his, astringentibus gingiuas circa dentes magis astrictas facere, ut ibidem testatur, ut aliquo his pacto auxilium feratur. Pro materia medicamẽtorum ad dentes commotos uide Gal. lib. iam citato, necnõ Trallianum lib. 3. & Rasim 9. ad Almansorem.

cap. 8. cap. 9. cap. 13.

De perforatione & corrosione dentium. *Cap.* 11.

ACcidit illud ex humiditate [a] † [ ] putrefacta in eis. Intentio in cura corrosionis, est prohibere additionem eius, quod corroditur: & illud fit cum mundificatione substãtiæ corruptæ, & resolutione materie [b] [læden tis] illud, & prohibitione dentis, ne recipiat illas materias: & conuersione illarum materierũ ab eo cum euacuantibus, si eis indigetur. Et medicinæ prohibitiuæ corrosionis, sunt exsiccatiuæ. Si autem est fortis, indiget fortibus, vehemẽtis exsiccationis, & calefactionis. Et si est debilis, sufficiũt in eo exsiccatio, & stypticitas, sicut lycium, & myrtus, & spica celtica: & ipsarũ administratio sit ex modis, quos prædiximus, & plurimum eius ex capitulo impletionis. Ex illis enim est, vt impleatur cum galia, & cyperis, aut galia [c] [sola:] prohibet enim corrosionem, & sedat dolorem. Aut impleatur mastice, & cyperis, & myrrha: aut storace: aut gallis uiridib. & lycio: Aut storace & opio, aut galbano. Aut sulphure citrino, & lycio; aut [d] [† visco] albotin, & pipere, aut cum galia; aut [e] † [ ] albotin, & mentastro; Aut cum nigella cõtrita & confecta cum aceto & melle; Aut cũ sulphure replendo aut liniendo: Aut cum zingibere decocto cum melle, [f] [aut cum] aceto. quoniam ipsum est vltimum ad hoc. Aut assa fœtida, aut cum alkitran: Aut cum assa fœtida, & [g] [ammoniaco], aut assa fętida sola, & bulliat cũ cera, vt non resoluatur. Est enim vehemens ad sedandum dolorem; aut [h] [cera sola;] aut cum medicinis, aut cum lycio & dragacantho. Et iã experta est camphora in implendo, & est iuuatiua in ipsa vltimè cum prohibitione additionis corrosionis, & sedat dolorem. Et oportet, vt adiuues te cum eis, quæ præterierunt in capitulo doloris dẽtium. Et quandoque administrantur in hoc epithemata ex castorei, & pyrethri, & opij, & galbani partibus æqualibus, & pipere & cardamomo cum melle; aut pyrethro, & myrrha cum melle. Et [i] [granis alcadra viridibus cum melle: aut uinum bonum,] cui superfunditur acetum feruens: Aut hete [k] [lacertæ] aut sulphure [l] † [ ] cum æquali mensura lycij, aut pipere & lacte tithymali: aut † nitro, & pyrethro. Aut galbano, & semine hyusquiami albi. Aut storace, & opio. Medicamen bonum. Recipe. † nitri, & albẽgi amborum an. partes. ij. pyrethri, piperis, amborum ana partẽ j. [m] [epithymi] partes. iij. ponantur super locũ. Et iterum. Recipe [n] [ ] capitum grana torum & piperis, & [o] [seminis iuniperi] omnium ana partem. s. Et quandoque administratur implendo ex eo, & epithemando. Et quandoque ponitur super locum [p] [calidicon forte: aut suristicon:] Aut calcis partes. ij. & salis ammoniaci, & aluminis, & myrrhę, & gãllarũ, & acaciæ, & ireos omnium ana pars j. & hordeum adustum, & spuma maris: & quandoque additur in eo galbanum. Et quandoque iuuatur ex collutionibus oris retentis in ore magnifice, si decoquatur radix capparis cum aceto, donec consumatur medietas aceti, & teneatur in ore. Et administrentur distillationes in ipsa corrosiuæ, sicut arsenicum dissolutum in oleo, ferueat, & distilletur in corrosum. Et ex eis, quæ iuuant, est vt distilletur in latere dentis corrosi oleum [q] [rosis]

† baurach.
m B. opij.
n † B. storacis, & o B. abel. Alia litera abel stafisagriæ, & seminis vrticæ, & opij.
p B. selendisiũ forte, aut suristhan.
q B. amygdalarum.

ANNOTATIONES.

Dentium erosionem ex humorum acrium influxu prouenire, fatetur & Gal. 6. de tuenda ualetud. & 5. de com. med. per loca. Curandam uerò hanc ijs iubet, quæ influentem humorem desiccent, ut & aliarum partium ulcera, atque ijs, quæ erodẽtem humorem euacuant, si multus is fuerit, si enim paucus, sola resiccantia satisfacient. atque hæc certè Gal. communi sumpta ulcerum indicatione docet, non is tamen negarit, alterandum esse humorem qui influit, & eius temperandam esse acrimoniam: id quod ex humore ipso peccante, qui ulceris causa est, indicatur.

cap. 9. cap. 8.

De [a] *[ruptura dentium & eorum corrosione.]* *Cap.* 12.

a B. comminutione dentiũ, & eorũ fractura.

ET causa in hoc secundum plurimũ est conuersio cõplexionis eius ad humiditatẽ. Et quãdoq; est causa in ipso, vt exsiccetur siccitate uehemẽti. Sed differẽtia, est manifesta de tu mitio, & contrarium eius, Et si est illic significatio alterationis coloris, aut corrosionis, significat complexionem humidam habentem materiam.

ANNOTATIONES.

Dentes frangi potius dicuntur, quàm comminui, si id aduerteris, quod Arist. 4. meteor. scriptum reliquit. quum frangi ea asserit, quæ in portiones magnas duas aut plures diuidi possunt, quæve nec mollia sunt, nec uacua, ut lapides, comminui uero, quæ & mollia & uacua sunt, et quæ in minimas partes ducuntur. Verum non ea significationis angustia comminutio dentium intelligitur, sed pro fractione in tenues partes sumitur. Atque hic sanè affectus in eandem causam recidit, in quam & erosio, nempe ex acri humore erodente rumpi ac comminui accidit, licèt id non raRò etiam ex externa causa eueniat. Vnde & eandem plerunque curationem suscipit, quam erosio. Sequi nihilominus quandoque solet hic affectus dentium siccitatem, ut hic author notat, absumpto enim innato quo uinciuntur humido, tum ob ætatem, tum ob sicciora medicamenta, disrumpi dentes necesse est. Quamobrem quod Gal. 5. de cõp. me. per loc. resiccantibus, nẽpe alumine, dentiũ ruptionem curet,

Text. 9. cap. 9.

ret, de ea ruptione, quæ humoris acris redundantiam sequitur, erit intelligendum, quũ alioqui, vbi ex siccitate dentes rumpantur, neq; siccis neq; alijs fortaße medicamentis curari queant. Vnũ tamen in siccorũ usu. 6. simpl. med. Gal. notat, ut absque calfactiõe id fiat. quod uidetur difficultate nõ carere, quum hic author noster alumen quidem probet, sed præterea si medicamenta calfaciant, non frustra testetur laborari, ueluti si elleboro nigro melli admisto usi fuerimus. Sanè in Auicennæ contextu, duplex lectio est: antiqua legit non esse laborem uanum: altera Bellunensis, non esse, ait iuuatiuum, si utamur calfacientibus. Atque posterior hæc cum Gal. sentẽtia 6. simpl. med. uidetur certè consẽtire, qui siccantib. absque calfactione utendum iubet. Quum tamen Gal. 5. de comp. med. per loca. ex Asclepiade & Heraclito elleborum ad erosos dentes consulat, (non differt uerò erosio a fractione, si causas respexeris ut iam dicebamus) propterea uidetur utraque lectio probanda. Contradictio uerò ita sedabitur. quæ calida sunt, dentium fracturæ nõ cõueniunt, quòd sui caliditate innatum fortasse humidum depascantur: si materia tamen erodens frigida fuerit, qualis salsa pituita, a qua & erodendo & refrigerando læduntur, calida medicamenta admitti poße uidentur, non tamen si calidissima sint, sed si mediocriter calida, qualis niger erit elleborus melli admistus. ita enim non absumitur innatum calidum, sed fouetur.

Cap. de Asparago. cap. 9.

De cura. *Cap.* 13.

ET curatio prima est prohibitio materiei, & [a] [mundificatio] dentis cum stypticis fortibus predictis Et alumen quidem est fortis impressionis in hoc, & si sunt calefacientes cum hoc, non est [b] [earum labor vanus] sicut est elleborus niger mistus cum melle. Si uerò est a siccitate cura eius, est cura siccitatis.

a B. cõfortatio.
b B. iuuatiuum

De alteratione coloris dentium. *Cap.* 14.

QVandoque fit illud propter alterationem [a] [eius quod cooperit eos ex linimẽto] & facit accidere pannum. Et quandoque fiat lapis dentium radicibus, cuius eradicatio est difficilis. Et quandoque fit propter materiam malam penetrantem in substantiam dentis, & alteratur in ea, & corrumpit colorem eius, conuertendo ad colorem melõgiæ; & similium, & præter quòd sit super ipsum pannus.

a B coloris illius supfluitatis viscosæ, quæ sicut linimentũ dentibus adhæret.

De cura. *Cap.* 15.

PRimo quidem curetur cum eo, quod abstergit, & mundificat, sicut spuma maris, & sal, & [a] [nasturtium tritum,] & cinis ostraçorũ & cinis radicis cannę, et aristol. rotundæ & [b] [hordeũ] adustum, & sal gẽma; quæ oĩa sint secundum æquales partes, & si uis, adde in eo ostracũ limaciarum adustum: Aut sumatur abrotani adusti, & piperis amborum ana. pars j. [c] [ammoniaci] partes iij. & folij ij. & gypsi adusti. x. partes, terantur & administretur. Et si fuerit superflua, tunc flos eris cum melle. Et ex eis, quæ albificãt in dispositione, est tritura catini de Sceni; aut tritura uitri; aut masacumie, & alsumbedig & lapidis adamantis. Secundò uerò curetur cũ eo quod resoluit materiam, & extrahit eam, aut abstergit eam, sicut piper, & mentastrum, & costus, & aristol, rot. & assa fœtida permiscetur cum abstersiuis prædictis & sicut est dentrificium, quod diximus ante, aut hoc dentrificiũ bonum. Recipe radicis aristol. partem j. cornu ceruini adusti partes. ij. masticis partes. iij. olei ros. partes. v. terantur et administrentur. Aliud Recipe abrotani, & salis torrefacti, & lilij, omnium ana partes iiij. cyperi partes. v. spicę partẽ j. piperis partes. vj. Aliud. Recipe salis, qui tandiu adustus fuerit, donec fuerit ut carbo, partes iij. folij. partes. ij. & spicæ partem. j. & iterum cineris ostracorum partes iiij. rosarum siccarũ partes. v. cyperi partes iij. [d] [floris hyusquiami] partem j.

Alia litera.
a B. & testa cõtrita.
Alia litera.
b B. origanum.
c B. amomi.

ANNOTATIONES.

Hoc symptoma est, quod ad affectus corporis sensiles pertinet, morbum præsertim in numero sequens, adhæsum uidelicet crassæ & discoloris materiæ ad dentes: uel etiam ipsi dentium substantię alterationi succedens. sicut enim ossa siccitate albescunt, ita & ob humiditatem vario inficicolore consueuerunt; tali scilicet, quali humores sunt, quibus imbuuntur. Recte igitur in huius effectus curatione abstergentibus & desiccantibus utitur, pro quibus pete. Gal. 5. de comp. med. per loca.

De facilitate originis dentium. *Cap.* 16.

QVandoque accidit infantibus, vt dentiũ eorum natiuitas sit difficilis. Et quando que communicat ei solutio uentris: quare necessarium est, ut commensuretur cum epithematibus super uentrem, & succis [a] [præparatis] & retentione eorum. Est etiam necessarium ut liniãtur cum collyrijs prędictis in libro uniuersali. Et ex eis, quibus ortus dentium fit facilis, est fricatio cũ adipibus, & cerebellis, & propriè cerebro leporis extracto ex capite eius post decoctionem. aut cum alcanna, & butyro & oleo de lilio. Et iã dictũ est, ꝙ lac caninum confert in hoc uehementer cũ proprietate sua. Et si dolor uehementior fiat, liniatur cũ succo solatri, cum oleo ros. calefacto. Et oportet, ut prohibeatur masticatio super rem, quæ habet essentiam tenacem. Imò oportet, ut nutrix intromittat digitum suum in ore eius tunc, quum incipit dolere propter ortum dẽtium, & fricet gingiuam eius uehementer, ut currat ab ea humiditas ex uia gingiuę, deinde fricetur cum medicinis prædictis. Quumque dentes parumper apparent, oportet ut fiat emplastrum capiti, & collo, & mãdibulis cum lana submersa in oleo, & distilletur etiam in aure eius oleum, & nos iam præmisimus tale, quale est capitulum hoc in lib. j.

ANNOTATIONES.

Ut dentes facile erumpant, ea præsertim iuuant, quæ gingiuas emolliunt relaxantque. Sedandi tamen doloris, alui cohibendæ, aut conuulsionis gratia (qui affectus dentitionem sequi solent, ut Hipp. 3. aph.) indicantur alia plura, quæ iam dictos affectus oppugnent, de quibus author. Cur uerò (si quis roget) in ipso dentium ortu febres, conuulsiones, alui profluuia, quandoque sequantur, hæc ratio est, ut Galen. in com. febres sane ob dolores, rigores, inflammationes fiunt. conuulsiones ob hæc, & propter crudum alimentum.

alimentum,& quia neruo sæ partes ijs nondum sunt ualidę solutiones alui, quod alimentum non bene concoquitur, neque recte distribuitur. Pro huius affectus curatione, uide & Gal. 5. de comp. med. per loca. & Paulum lib. I.

cap. 9.
cap. 9.

De regimine eradicationis dentium. *Cap.* 17.

QVoniam quandoque aduenit ex dēte doloroso, ut non recipiat curam omnino, & fit ut quotiescunque sedatur nocumentum quo lęditur; in proximo redeat: Amplius fit uicinitas eius reliquis dentibus nocumentū propter illud; quod ex ipso pertransit ad eos, & nō inuenitur ad eius rectificationem semita, tunc cura eius est eradicatio. Et ipse quidem quandoque eradicatur cum tenalijs, post detectionem ab eo, quod tenetur cum radice eius. Et oportet vt attendas ante eradicationem, & considera an ęgritudo sit in ipso dente. Nam si nō fuerit, nō oportebit ut eradicetur: Et nō eradicetur, quū causa fuerit in gingiua, aut fuerit in neruo, qui est sub dente: Illud enim quamuis dolorem parumper alleuient, non tamen ipsum destruit, imò redit. Et non quidem alleuiat ipsum, nisi propter illud, quod resoluit ex materia tunc, & cum eo quod peruenit ad ipsum ex medicinis, & in eradicatione illorum dentium, qui non commouentur, est timor, ex [a] [quibusdam nocumentorum plurimorum] quandoque enim detegitur a mandibula, & putresit pars substantiæ eius, & excitat dolorem uehementem. Et quandoque excitat dolorem oculi, & febrem. Quum ergo scieueris, quòd eradicatio est difficilis, aut non tolerat eam infirmus, tunc non erit rectum, vt moueatur cum uehementia. Illud nanque est ex eis, quæ in dolore augmentum faciunt, [b] [quum tamen conueniens est quandoque, si fuerit ægritudo propter causam in dente, nam si commoueatur,] resoluitur materia sub ipso, & sedatur dolor. Quandoque uero eradicatur cum medicinis. Et rectius quidem est, vt incidatur in circuitu dentis cum phlebotomo, & administretur super ipsum medicamen. Et ex illis est, vt sumantur cortices radicis mororum & pyrethrum, et teruntur in sole cum aceto forti, donec fiat totum sicut mel: deinde liniatur cum eo radix dentis in die tribus vicibus. Aut teratur pyrethrum, & in aceto sub sole dimittatur. xl. diebus deinde distilletur super illud, qđ incisum est, & dimittatur hora vna, aut horis duabus. Et quandoque inuestitur sanus cera bene, deinde extrahitur: quare eradicatur, aut ponitur loco pyrethri radix cucumeris asinini, aut linitur cum arsenico nutrito cum aceto, quoniā mollificat eā: aut sumantur seminis vrticę, & galbani partes ęquales: aut vrtica, & de thure, duplū eius, & ponatur super radicē dentis [c] [eius,] & quandoque feruent cum folijs fici: quoniam [ipsum frangit eam,] & eradicat ipsum cum facilitate: Et fæx aceti ipsius est mirabilis. Et quandoque sumantur cortices mori, & cortices capparis, & arsenicum citrinum, & pyrethrum, & uenæ, & radices coloquintidę, & [e] [sisamum, & conficiantur cum aqua anethi,] aut cum aceto forti, & dimittatur tribus diebus; deinde liniantur. Aut sumatur venarum citrinarum, & corticis mori. amborum ana pars j. & arsenici citrini partes. ij. & conficiantur cum melle, & ponantur in circuitu dentis totius, quoniam eradicat eum. Aut sumantur radicis abrotani, & lactis tithymali pars j. radicis tihymali partes ij. conficiantur cum melle, & ponantur super ipsum, & si dens est debilis, liquefiat cera cum melle in sole, & distilletur super ipsam oleum, & præcipiatur ut masticet eam.

ANNOTATIONES.

Is quorundam morborum est mos, ut auferri, nisi morbosa ablata parte non possint. id in cancræna, & in dentium erosione, fit quod testatur Gal. 14. meth. festinandum tamen, Celsi consilio, ad eximendum dentem, nisi res cogit, nō est. Cauendum præterea medico est, ne fallatur, atque doloris causam, dentis uitium esse putet, quum affectio neruum apprehendat, uel gingiuam. Quo autem ingenio eximantur dentes, docet Gal. 5. de cōp. med. per loca. & Trallianus lib. 3. Manuariam uerò actionem docet Paulus lib. 6. & Celsus lib. 6. Vide & Rasim 9. ad Almans.

cap. 13.
cap. 9.
cap. 13.
cap. 28.
cap. 9.

De fractione dentis corrosi, & est sicut eradicatio sine dolore. *Cap.* 18.

COnficiatur farina cum lacte tithymali, & ponatur super ipsum aliquibus horis, quoniam frangetur. Et oportet, vt ponantur in ipso folia uolubilis maioris acutæ. Et adeps ranæ arboreę est [a] [incisiuus,] fractiuus, & est rana uiridis, quæ hospitatur in plantis, & arboribus, & ascendit ex arbore ad arborem.

a B. eradicatiuus, &.

De uermibus dentium. *Cap.* 19.

SVmantur seminis hyusquiami albi, seminis porri amborum ana. partes iiij. seminis cepę partes. ij. & s. conficiantur cum adipe caprino contrito, & fiant inde pilulæ, quarum vnaquæque sit drac. j. & fiant suffumigatio ex una pilularū cum coopertura capitis, & cū traiectorio.

ANNOTATIONES.

Mirari quispiam possit quomodo dentibus vermes innascantur. Res tamen ita esse docet. Nos non semel solo seminis hyosciami suffitu, stupefactos è dentibus uermes concidere sedato statim dolore, sumus conspicati. arbitrandum est hos ex putredine, ueluti & in alijs corporis partibus, gigni.

De causa strideris dentium. *Cap.* 20.

STridor dentium in somno fit propter debilitatem lacertorum mandibularum, & est ex eis, sicut spasmus, & accidit infantibus multoties, & remouetur quando fiunt puberes. Et quando multiplicatur stridor dentium, & sonitus eorum in somno, indicat epilepsiam, aut apoplexiā, aut spasmum: aut significat vermes in ventre. Et ille, qui est ex vermibus, est habens vicissitudines.

De cura. *Cap.* 21.

ET oportet, vt curetur patiēs illud cum mūdificatione capitis, & inunctione colli ex oleis

oleis calidis odoriferis, in quibus est uirtus styptica.

ANNOTATIONES.

Stridor symptoma est motricis facultatis; quandoq; naturale, quandoq; aduentitiū. Et quo pacto, qb. oculorū mouentes musculi imbecilles sunt, semper nictant, eodem & quib. debiles maxillarum sunt musculi, frequenter stridēt. proptereaq́, etiam qui stridores aduentitij sunt, neruorum affectam originem significant, unde & mentis commotionem, & maniam, & epilepsiam, & conuulsionem significant in acutis morbis, quod 1. progn. adnotauit Hippocrates. Pueris præsertim hoc malum accidit, ꝙ ijs humidius quum sit caput, facile musculi maxillarum eo superfluo humore imbuuntur. atque in his, non epilepsiam vel conuulsionem dumtaxat, sed & lumbricorū signa potissima sunt, quod & author noster, & Paulus lib. 4. scriptum reliquit, id tamen per accidens, quòd superfluere pituitam indicat, ex qua putrescente uermes fiunt. Curatio, præsertim redūdantis pituitæ detractione fiet: deinceps uero calfacientib. ac siccantibus, quibus astrictoria insit facultas, ut affectæ partes roborentur.

Aphor. 21.

cap. 57.

De dente, qui elongatur. Cap. 22.

OPortet, vt sumatur digitis, aut instrumento constrictiuo, deinde limetur cum lima. Postea sumantur grana lauri, & alumen, & aristol. longa, & fricetur cum eis.

ANNOTATIONES.

Quomodo prominentes dentes æquentur, uide ex Gal. 5. de comp. med. per loca, & Paulo lib. 6.

Cap. 9. cap. 28.

De congelatione dentium. Cap. 23.

COngelatio est stupor quidam accidens denti. Et illud est propter causam [a] [retentā] & est aut styptica, aut pontica. [b] † [ ] Et quandoque est propter illud, quod occurrit denti adueniens extrinsecus, aut [c] [stās.] Et quādoque fit propter illud, quod eleuatur ad eos ex stomacho, quū fuerit illic humor acetosus. Et quandoque sequitur imaginatio existimatiua, quum præsens est ille, qui masticat acetosū, masticando [d] [cum transmissione.]

a B. exasperantē
b † B. aut acris.
c B. faciens uomitum.
d B. masticatione post masticationem.

ANNOTATIONES.

Dentium stupor symptoma est tactricis facultatis, ut Gal. 1. de symptom. caus. Morbus a quo dependet, uidetur eße asperitas ex acidis & acerbis, seu cibis seu medicamentis, seu humoribus, uel alia quauis ratione contracta. nempe quæ acerba sunt, inæqualitatem summam habent ut Gal. in li. de simp: med. fa. Quare et portulacā huic symptomati conferre testatur Arist. prima probl. dum. s. lenit, & uiscida sui substantia asperitatem æquat. propterea & Paulus li. 3. oleo dentes inungit, & amurca in æneo uase ad mellis crassitudinem, cum oleo redacta curat. hac forte ratione, & salis frictione curatur, ut Arist. loco iam citato scribit, quòd hic, dum uehementer abstergit, dentes æquat, & asperitatem tollit. Iuuat, & lactis collutio, quòd caseosa pingui & crassa sui substantia eandem asperitatem lenit, & serosa abstergit. alij etiam caseum huius rei gratia mandunt, & confert, fortè dum quæ inæqualia sunt, replet. Quum tamen calidorum iusculorum & aliorum collutione hic affectus præterea curetur, hoc uidetur argumento esse, non inæqualitatem solum, sed & frigiditatem asperitati coniunctam, huius symptomatis esse causam, nam & acerba eiusmodi & acida omnia frigida sunt. quamuis & ea fortasse ratione asperitatem caliditas auferat, quòd quicquid prominet, & aspritudinem facit, illa attenuet et prorsus discutiat. Cæterum dubitatio hic est, quomodo, ut author noster hoc loco & Arist. 7. probl. sect. asserit, dentes nostri ex aliorum acerba comedentium inspectu obstupescant. Breuibus, tommunicantur, ut ait Hipp. li. de humoribus molestiæ animi & corporis per uisum & auditum, propterea ex iocundis nuncijs, qui ægrotant. sæpe conualescunt, & ex tristibus sani ægrotant. interiere alij tristi audito nuncio, alij etiam iocundo, ob id quū serra exacuitur, quum pumex secatur, & quum lapis mola frangitur; inhorrescimus. Quomodo autem id fiat, uidetur docere Ari. lib. probl. iam citato, occurrunt externa hæc nostro corpori, & internos spiritus commouent. quos, si leniter iocundeve atque æqualiter commouent, delectant, sin asperius, & inæqualitas corporis quædam est, incutiunt. Ita ergo, ubi edentem acerba quempiam conspexerimus, dentes nobis obstupescunt, acerbæ illius rei imagine per uisum ad communem sensnm, atque hinc deinceps ad ipsos dentium neruos delata.

cap. 9.

Probl. 38.

Cap. 26.

De cura. Cap. 24.

COnfert ei masticatio portulacæ ualde, [a] † [ ] aut seminis portulaceę contriti, & infusi cum aqua, aut † terebinthinæ, aut amygdalę, aut nucis regalis, & † nucis Indæ proprie, aut auellana, & oleum omphacinum fricādo: aut fęx olei ingrossati in vase æreo [b] [cum melle] in sole, aut super ignem, & collutio oris cum lacte asinino, & oleo tepido. Aut [c] [cordumeni cum vino, & grana lauri, &] aristol. longa, aut assa fœtida, aut lac tithymali & squilla. Et sal, propterea quia oppositus est acetositati, confert ualde stupefactioni.

ANNOTATIONES.

De curatione stuporis dentium uide Paulum lib. 3. & Gal. de optima secta ad Trasybulum, ubi non omnem stuporem portulaca curari admonet, quod & 2. in lib. de humoribus commentario.

De ebet dentium & cura eius. Cap. 25.

ESt, ut dens non toleret aliquid frigidum, neque calidum, neq; durum. Et plurimū eius est ex frigore, & est præcedens dolorē dentium. Et quum causa in hoc est frigus, administra grana lauri, & alumen, & aristol. lōgam, & vaporationem assiduam cū uitello oui. Quod si cum illa non sedetur, fricetur cum hiera picra. Si autem non ualet, tunc cum theriaca. Et oleum sinapinum est iuuatiuum ualde. Alkitram calefactum, quum eo multoties inungitur fricando, est iuuatiuum ualde. Si autem causa fuerit complexio calida (& est raro) significabit ipsam color gingiuæ, & tactus eius, & tactus dentium: quare oportebit, ut assiduetur fricatio dentium cum oleo ros. [a] [tepefacto,] in quo [b] † [ ] sint camphora, & sandali. [c] † [ ] & Et administrentur mucillago psyllij.

] & masticatio portulacę, aut seminis eius proprie.

ANNOTATIONES.

Vbi dentes frigida summa intemperie affecti sunt, neque frigida neque calida admittunt: frigida quidem quod ab ijs morbus intenditur, calida verò, eorum exẽplo qui summe refrigerati ad calorem accedentes maxime dolent: nempe inæqualem eam intemperiem quę repente occurrit, ferre nequeunt. Iuuantur tamen temperatè calidis, deinceps verò etiam summe calida non renuunt, ubi calori aliquantulum assueuerint. Quòd uerò calida intemperie affecti dẽtes neque frigida admittant, eadem est ratio, a calidis magis ægrotant, a frigidis inæqualiter afficiuntur, a temperatis tamen, uel frigidis mediocriter adiuuabuntur, quamuis, vt author noster ait, raro id symptoma ob calidam intemperiem eueniat. Sæpe uerò non nuda sola intemperies, sed una etiã materia affligit. tunc uerò non statim ad alterantia eũdum erit, sed priori loco redundans humor erit uacuandus.

De cura debilitatis dentium. *Cap. 26.*

CONferunt ei styptica prædicta, & gallę adustæ extinctę in aceto, & grana myrti albę, & sal [a] † [ ] torrefactum, & extinctum in aceto, & alramic, & vinum stypticum, & dentifricia styptica. Dentifricium bonum. Recipe cyperi drach. iij. myrobalanorum citrinorũ enucleatorum drac. v. cinnamomi grossi drach. xv. cinnamomi drach. iij. aluminis drac. ij. pyrethri. drach. vij. salis ammoniaci, piperis longi, gallię, croci omnium drach. j. salis drac. v. sumach præparatorum corij drac. ij. fructus tamarisci drach. iij. cardamomi drach. iiij. [b] [aristol.] drach. xvj. balaustiæ. drach. iiij. terantur omnia & aggregentur. Dentifricium bonum. Recipe sandali rubei, cubebæ, fausel, omnium an. drach. xv. cinnamomi grossi drach. v. cinnamomi drach. ij. [c] [balkiz.] drach. iiij. conficiantur cum amylo tritici. Dentifricium ad hanc rem bonum. Sumatur kist. hordei, teratur, & inuoluatur melle, aut Kitram pauco scemio & fiãt troch. inde, & [d] [submergatur charta de pãno,] & ponatur super lacertulum positum in radice furni: cumque eius color denigratur, extrahatur, & accipiatur ex eo pars una, & ex rasptura xyloaloes, & balaustijs, & cyperis, & cortice granati, & sale ex omnibus an. pars. j. terantur, & fiat ex eis dentifricium. Et quandoque sumuntur hordei adusti [e] [narrati.] partes xx. & cyperi, & fausel, & alkarmezit, omnium an. partes iiij. & zingiberis pars j. fiat ex eis dentifricium.

ANNOTATIONES.

Dentes, quum frigido & sicco sint temperamento, frigidis & siccis mediocriter conseruantur. Vsu tamen, in parandis dentifricijs sępe calida medicamenta veniunt, quòd ij facillime frigidis oblædi solent, & neruorum præsertim ratione, quos iunctos habent. Varia dentifriciorum genera pete ex Gal. 5. de comp. med. per loca. & Paulo lib. 3.

FEN OCTAVA.

De dispositionibus gingiuarum, & est tractatus unus.

De ægritudinibus gingiuarum. *Cap. 1.*

GIngiuæ accidunt apostemata causa materiei descendentis ad ipsam secundum plurimum ex capite. Et quandoque est propter communitatem stomachi. Et quandoque accidunt ei apostemata in initio hydropisis, & accidentium [a] [malitiæ formæ] propter illud, quod ad eam eleuatur ex vaporibus corruptis. Et significatur genus materiei per colorem, & tactum. Et quandoque sunt ex eis manifesta, recentia, velocia ad suscipiendam curam: & profunda ad suscipiendam curam tarda, & quandoque sunt cum febre.

a B. Alia litera. cachexiæ.

ANNOTATIONES.

Gingiuę affectus præter naturam uarios experiuntur & intemperies, & tumores, & vlcera. de tumoribus hic agit. Morbum de quo hic verba fiunt, existimat aliqui παρȣλίδα Gręcis vocari. quum tamen Pauli testimonio lib. 3. & 6. παρȣλις inflammatio sit in aliqua gingiuarum parte suscitata, & Celsus lib. 6. tubercula interdum iuxta dentes in gingiuis oriri quędam affirmet a Græcis παροδόντιδας vocata (ita enim docti legunt, non παρόντιδας, vt vulgati codices, vel παρώτιδας, vt alij, quod apud Græcos παροδόντις nullum vitium significet, & παρῶτις aurium affectus est) distinguendum inter inflammationem gingiuarum & παρȣλιδας uidetur. quamuis non negem παρȣλιδας sub inflammationis caput uenire. Sanè inflammationis gingiuarum causę, vt in alijs omnibus proximę, humores sunt, qui tum colore dignoscuntur, ut 1. aphor. tum pluribus alijs, quæ sępe iam adnotata repetere nunc opus non est.

cap. 26. cap. 27. cap. 13.

Com. 2.

De cura. *Cap. 2.*

SI materia superfluitas calida, tũc administra euacuationem, & phlebotomiam † aliehéric. Et cura in principio cum collutionib. oris infrigidãtibus, & stypticitas, sicut est aqua ros. & lac acetosum, & aqua myrti, & aqua foliorũ stypticorum frigidorum, & decoctio balaustiarum, & aqua arnoglossæ, & infusio glandium, & succus portulacę: deinde post illud fiat oris collutio cum oleo omphacino, & oleo arboris masticis, & oleo myrtino, in unaquaque vncia ponatur [a] [mastix,] [b] [aut oleũ, in quo bullierit mastix & siccæ ros.] aut oleum ros. in quo bullita sint spica, & rosæ siccę, & mastix. Et oleum quidem arboris masticis habet virtutem vehementem in sedando dolores [c] [ ] gingiuæ, & propriè recens. Resistit enim & nõ exasperat, & magis proprium iuuamentum eius est in dispositione doloris. Deinde post illud administrentur, quę sint sicut succus ireos humidę, facit enim currere sanguinem, & facit quiescere: aut succus foliorũ oliuę: aut fęx vini, aut succus rutæ: aut oleum [d] [alabati aleadra] bullitum cum aqua, in qua sint folia eius: aut cum decoctione aristol. Si autem apostema est calidum, & profundum, & nominatur be-

† venarum quæ sunt ad labia, & sub lingua.

a B. drach. iij masticis.
b ——B:

c †B. apostematum.

d B. granorum viridium.

rules,

rules, non resoluitur cum medicinis; imò fit purulentum,& quandoque indiget cura [manus.] Et quandoque substantia eius peruenit ad creandum carnem nouam. Quum ergo purulentum fit, administra ipsum florem æris, & gallas: aut corticem ęris contritum cum aceto diebus aliquib. & [f] [furie adustum, aut gallas cum aceto. Quum autem gingiua non cessat suppurari, & apostematur, & non sanatur indiget cauterio. Et melius est, vt sumatur oleũ feruens cum lana inuoluta super extremitatẽ tentæ, & toties fiat donec detumescat gingiua, & [g] [constringatur.] Si autem apostema fuerit ex humiditate superflua; oportebit in principio ut colluatur os cum oleis calidis, & cum melle, & oleo, & rob: deinde administrentur resolutiua fortia prædicta multoties.

e B. ferri.
f B. suri.
g B. albescat.

ANNOTATIONES.

Non statim uenæ, quas aliberic Arabes uocant, secandæ in gingiuarum inflammationibus sunt, sed antea tundenda exterior est brachij, quod Mesues in cap. de dolore dentium ex gingiuarum inflammatione, admonuit. Gal. consilium sequutus, qui primo de comp. med. per loca & sæpe alibi, totius, corporis communem euacuationem particulari præmitti oportere admonuit. Quod autem curationis est reliquum, pete etiam ex Gale. 5. de comp. med. per loc. Vide & Paulum lib. 3. & 6. & Celsum lib. 3. & 6.

cap. 1. cap. 9. cap. 16. cap. 13. cap. 27.

De gingiua sanguinea, & cura eius. *Cap.* 3.

CONfert ei alumen [a] † [ ] extinctum cum aceto, cum duplo ipsius ex sale, & cũ surie tanto quantum ipsum est, & medietas eius, sparsum super eam, & etiam adurantur [b] [taraca] salita usque quo fiant sicut carbo, & sumatur ex cinere eorum pars j. & ex rosis siccis partes ij. & iterum sumantur myrti, & lentium adustarum amborum ana. pars. j. sumach & furie amborum ana. partes. ii. florum squinanti partes iij. & commisceantur, & administrẽtur.

a † B. adustum.
b B. altharich.

De fissuris gingiuarum. *Cap.* 4.

CVrritur in cura eorum cursu fissurarum labij.

De ulceribus gingiuæ, & corrosione eius, & fistulis eius. *Cap.* 5.

VLcera gingiuæ alia sunt pura, & alia sunt incipientia putrefieri, & alia sunt incipientia corrodi.

De cura. *Cap.* 6.

PVrorum quidem cura, cura est alcola. Ea verò quæ putrefieri incipiunt, oportet, ut curentur cum eis, quæ sunt, sicut [a] [olea calida, et semen iuniperi] & tribuli. Si ergo iuuant, erit bonum, & si non, sumatur gallarum pars j. & myrrhæ pars s. aggregentur cum oleo ros. & administrentur. Et ex speciebus quidem collutionum oris iuuatiuis, est collutio oris cum aceto squillitico. Et collutio oris cum lacte asinino. Et collutio oris cum decoctione foliorum oliuę, & decoctione rosarum, & lentium, & gallarum, & capitum rosarum, & granatorum. Corrosiua autem, si sunt profunda, in ipsa oportet, ut curentur cum calcadicon proprio eis dicto in antidotario, & similiter fistulæ: deinde spargantur super ea medicinę stypticæ. Et ex eis, quæ sunt experta, est hoc. Recipe tribulorum fructus tamarisci, pyrethri, oĩum an. drac. iij. [b] [chelidoniæ,] drac. j. mirobal. citrinorrũ, rosarum siccarum, amborum an. drach. ij. fabarũ, & salis ammoniaci, & cubebę, & spumæ maris, omnium an. drach. s. balaustiarum, & croci, amborum an. [c] [drach. quartam, camphoræ drach. iiij.] fiat ex eis dentifricium, & etiam dentifricia, in quibus recipiuntur aristol. & colcotar, & scorie, & arsenica. In medijs autem sumantur pyrethri, & radicis lilij, amborum an. pars. j. sumach & gallarum nõ perforatarũ, & balaustiarum, & aluminis omnium an drach. ij. terantur, & fiat ex eis dentifricium, & administretur [d] [in medicinis inter corrosa, & fistulas.] Et similiter ex balaustijs, & squamma ferri puluerizetur gingiua, & retineantur in ea. Deinde colluatur os cum aceto squillitico, ut aceto, in quo decocta sunt folia oliuæ, & etiam administretur philonium in loco corroso, quoniã est bonum. Aut diacalamenthum, & cõfectiones prohibẽtes putrefactionẽ, resoluẽtes illud, quod peruenit ex ea. Et ex eis est confectio de harmel. Si aũt non ualent, tũc necessarium est alcadicon. Et ex eis, quę approximant ei etiam, est ut sumãtur aluminis, & calcis, & gallarũ, & duorum arsenicorum partes ęquales; accipiatur ex eo danic. i. post contritionem vehementem, & fiat cum eo fricatio fricando bene: deinde expectetur super eam una hora: postea colluatur os cum oleo ros. & quandoque ponitur in ipso acacia, & est conueniens ut fiant ex eo trochisci, & desiccentur & reseruẽtur ad necessitatẽ. Et quandoq, sufficiunt duo arsenica, & calx & acacia, & fiunt inde trochisci. Et quandoq; confert cauteriũ prædictum. Et est ex eis quæ deijciunt corrosionem, & faciunt nasci carnem sanã. Deinde administretur dentrificium ex gallis cum tertia parte myrrhę: creat enim carnem, & constringit gingiuam. Et phlebotomia † alieheric confert in eis.

a B. alabel, seu abel.

ANNOTATIONES.

Accidunt etiam gingiuis ulcera ob acrium uel ex capite, uel ex alia quauis parte humorũ fluxionem. Sanè Hipp. 2. prorrhet. lienosis præsertim uitiari gingiuas & ulcerari notat. quod & Paulus lib. 3. Auic. hydropi correptis, qui de inflammatione gingiuarum verba faceret, harum inflammationes oriri affirmat, & Author quoque libri de internis affectionibus, lienosis quibusdam gingiuas malè olere testatur, & a dentibus abscedere. hoc in corruptam fortasse alimentorum coctionem, & uitiatorum halituum ad superiora ascensum referendum est. Sed quod ad hunc affectum & eius curationem pertinet. Vide Galenum. 5. de comp. med. per loc. Paulum lib. 3. & Celsum lib. 6.

De [a] *[augmento] gingiuæ & cura eius.* *Cap.* 7.

CVra eius prædicta est in capitulo de fœtore oris.

De diminutione carnis gingiuæ & cura. Cap. 8.

SVmantur thuris masculi,& aristol.rot. & sanguinis draconis,& farinæ † herbi:& radicis lilij partes æquales,& conficiantur post contritionem cum melle,& aceto squillitico, & administrentur fricando. Et a † [ ] farinę † herbi.drach.x.conficiantur cum melle, & fiant inde trochisci, & ponantur super lacertulum,aut testam positum in inferiori parte furni,donec perueniat ad hoc,ut conteratur, & [forsitan aduritur,& super id quod aduritur, & conteritur,] proijciantur sanguinis draconis.drach.iiij, & thuris masculi quantum ipsum,& aristoloch.rotund.& ireos, amborum ana.drach.ij,& fiat secundum modum prędictum.

ANNOTATIONES.

Vide Gal.5.de comp.med.per loca Paulum lib.3. Tral lianum lib.3.& Celsum lib.6. necnon Galen. 3. de facile parab.

De cura mollificationis gingiuæ. Cap. 9.

SI quidem fuerit parua,tũc sufficiet in ea collutio oris cum aqua,in qua decocta sunt styptica,calida uel frigida secundum complexionem.Et ex eis,quæ sunt uehementis iuuamenti in hoc,est alumen decoctum cum aceto. si aũt fuerit plurima,tunc rectius erit in ea, ut incidatur,& dimittatur sãguis currere,& exprimatur quod egreditur ex eo; deinde colluatur os post ipsum cum decoctione stypticorum secũdum modum prędictum in eis, quæ pręterita sunt. Et ex eis q̃ sunt conuenientia ad illud ex decoctionib.est ut sumantur fructus tamarisci drach.iij.& foliorum † ligustri drach. ij. a † [ ] tepefiant,& administrentur. Aut sumã tur balaustiarũ,& corticis granatorũ an.vj.partes,& † mannæ,& aluminis iameni an.iij.partes,& rosarũ & sumach albegdegi an.viij.partes,& spicæ,aromaticæ,& florũ squinanthi an.par.x.fiat ex eis linimẽtũ,& qđ adhęreat.Et phlebotomia † alicheric confert ei. Confectio linimenti conuenientis ad illud,quod administratur post collutionem oris. Recipe rosarum cũ capitibus suis,piperis an.partes. vij. corticis glãdium,balaustiarum,granorum, myrti uiridiũ an.iiij.partes,siliquarum Nabati,sumach mundati, b [alranic.] v.partes:aut loco c [alranic.] myrti.viij.partes.Et quandoque confert tangere palatum cum hiera minori, & colluere os ex ea cum aceto squillitico,& administratio al suff uf fortium.

ANNOTATIONES.

Flaccidæ gingiuæ redduntur uberiori humore imbutæ. quare & exsiccando, curari debent admiscenda uerò & restringentia sunt,tum repellendi fluentis humoris gratia, tum roboris ijs ipsis comparandi.Gal. 11.simpli.salibus the riacis,ceruino uel ca prino cornu ustis harum mollitiem exsiccat,& 5.de cõp.med.p loc.pyrethro,thymo,alumine scissili,iride utitur,quem tu uide Adi & Paulum lib. 3.Trallianum lib.3.& Rasim 9.ad Almansorem.

De cura carnis additæ gingiuę. Cap. 10.

POnatur in ea calcanthum & myrrha,quoniam purgant eam.

ANNOTATIONES.

Videtur de epulide uerba facere,carne scilicet in molari extremo dente ex inflammatione oborta, de qua Paulus lib.3.& 6.estque propterea peruersus capitum ordo hoc in loco.Amouendus primo loco titulus est capitis septimi,ubi ait de augmento gingiuæ,legendumque de fœtore gingiuæ.cui nonum caput succedit de mollificatione gingiuæ:deinceps alterum de diminutione gingiuæ octauo loco positum,& hoc decimum de addita carne in gingiua. Verùm sicuti hic perturbatus absque cõtrouersia est ordo,nõ ab authore,sed scriptorum incuria,ita multos id genus,& alios in hoc uolumen incidisse errores putandum est.

De labijs,& ægritudinibus eorum. Cap. 11.

DVo labia creata sunt ad cooperiẽdum os, & dentes,& ad decorem,& ad retinendũ saliuam a † [ ] in hominibus,& ad loquendum.Et creata sunt ex carne, & neruis,quæ sũt partes lacertorum,qui continent ea.

a † B.& ad adiuuandum.

ANNOTATIONES.

Labra ait Arist.2.de part.animal.tam sermonis,quàm tutelæ dentium gratia esse adhibita.Sermo enim, ait, qui uoce promatur,ex literis constat,quòd si lingua talis & labra humida atque agilia nõ essent, maxima literarum pars exprimi nõ poßet,quippe,quum literę partim lingua producãtur,partim labris comprimãtur.Democritus quoq; in epistola,quam de natura humana ad Hipp.scribit. Mollis uerò,ait labiorum cõtatus os circumplicans uerborum sensum,exactamque articulationem gurbenans exhibet. Præter hos usus Gal.11.de usu part.etiam decorem addit, si enim exiguum quidpiam fuerit ex labijs dissectum,dici non potest quàm deformis facies sit futura. Author uerò noster et sputi continendi gratia facta eße labia adnotauit. eßet profectò turpe admodum & adspectu fœdum,si pituita continuè ex cerebro ad os confluens labijs non continere tur. Addere Celsus uidetur lib.7.propter assumendos cibos labia eße adhibita:nempe,si nimium, ait,contracta sint, usus quoque neceßarij iactura fit,quia minus facile & cibus assumitur,& sermo explicatur.Ex carnè & neruis cõstructa sunt labra,ut Gal.4.de anatom. administr.& 11. de usu part.Sunt uerò ita musculi eorum cuti admisti, uel musculum pro cute,uel musculosam cutim appellari posse Gal.testatum reliquerit. 11.de usu partium.

cap.16. cap.13. cap.9. cap.5. cap.16. cap.15.

De fissuris labiorum. Cap. 12.

MEdicinę quidem,quibus indigetur in curatione fissurarum, sunt illę quæ ad exsiccationem,& stypticitatem aggregant lenificationem.

De cura. Cap. 13.

MEdicinæ conferentes ad illud, & ex illis est dragacanthũ,quando tenetur in ore, et commouetur lingua. Et ex regimine iuuante in ipsa,est inunctio suminis & ani,& ut liniatur super eas a [butyrum recens. Et ex eis est fru-

a B. spuma proueniens ex fricatiõe frusti cucumeris lõgi dicti chetha super aliud frustum.

h r. alhab alcha dara.
† hetbi.
e † B. cum oleo rosato.
† merdasengi.

frustum cucumeris super aliud,] aut liniatur super eas aqua sebesten: aut aqua hordei: aut mucillago psyllij. Et ex pinguedinibus sunt butyrum, & medulla, & adipes uitulorum, & anserum cum melle, aut oleum b [alhabac alkadra] aut oleum ros. & in quo sunt albumen oui, & farina, & proprie farina † erui, & ceratum: c † [ ] & quandoque ponitur in ipso † lythargyrum. Et ex medicinis expertis est illud, quod recipit gallas contritas cum cerusa plumbi, & amylum, & dragacantum cum adipe gallinæ. Et etiam gallæ contritæ cum d [sisamino,] & etiam mastix, & e [uiscus] albotim, & hyssopus & mel: fiat ex eis vnguentum. Et iterum † lythargyrum, & f [sedina, & uenarum uitis omnium pars s. dehenigi pars s.] ungulæ caprinæ adustæ, croci amborum ana partes iij. camphoræ, vj. partes g [gummi partes vj. ceræ xvj. partis oleum ros.] & etiam ambra soluta cum oleo balsamino: aut olei de ben, aut olei de citro. iiij. pars sumatur, administretur in ipsis ceratũ & sint cibi eius pedes, & extrema, & oua sorbilia.

d B. cum aceto.
e B. & gummi.
† merdasengi.
f B. dehenegi. & sadenegi, & venarum. curcume omniũ ana partem s.
g B. aggrega cũ sex partibus ceræ & xv. partib. olei rosati.

ANNOTATIONES.

Labiorum fissuras, si in summo sint, medicamentis curari commodius est, quæ ad oris ulcera fiunt, ut ait Celsus lib. 7. at si altius descenderunt, necessarium est tenui ferramento adurere, quod spartæ simile quasi transcurrere, non imprimi debet. postea facienda eadem sunt, quæ in auribus adustis exposita sunt. Illud etiam præsertim in labiorum curatione est obseruandum, quod idem Celsus lib. eodem admonet, neque senile corpus, neque quod mali habitus est, neque in quo ulcera difficulter sanantur, huic medicinæ idoneum esse: quia nusquam celerius cancer occupat, aut difficilius tollitur. Vide pro huius curatione, & Paulum libro tertio.

Cap. 10.
Cap. 9.
Cap. 26.

De apostemate labiorum, & a [*cura.*] *Cap. 14.*

a B. vlcere corũ.

OPortet, ut incipiatur in eis cum euacuatione humoris dominantis: deinde administrentur medicinę locales. Apostemata uerò sunt proximę positionis ex iudicio apostematum gingiuę, & cura fortior parumper est magis necessaria. Medicinæ uerò locales ad ulcera assumũtur ex stypticis, sicut myrobal. & lycio, & semine rosæ, & nuce cupressi, & radicibus b [uitis.] Et quandoque ponuntur in eis dehenegi, & ungulæ caprinę adustę, & c [capilli] adusti, & fumus aggregatus; & usneę. Olea autem, quæ administrantur in eis sunt, sicut oleum de chrysomilis, & oleum de nuce Indica.

b B. cureume.
c B. hordei.

ANNOTATIONES.

Labrorum apostemata eadem ratione, qua gingiuarum inflammationes curandæ sunt, ut hic ait; sed fortioribus utendum medicamentis. hæc enim ex affectæ partis substantia indicatio sumitur, nempe quum sicciori, & solidiori substantia labra constent, quàm gingiuæ.

De hæmorrhoidibus labiorum. Cap. 15.

SI autem in eis sunt hæmorrhoides, tunc ex eis, quæ conferunt eis, sunt squammę ferri, † lythargyrium, & cerusa, & crocus, & alumẽ secundum partes æquales sumpta, ex quibus fiat unguentum cum cera, et oleo nucis Indicæ, & oleo a [ros.]

† merdasengi.

ANNOTATIONES.

Sanguinis fluxionem ex labris intelligere uidetur, qualis solet in eorum scissura, de qua antea dictum est, accidere. Sistendo sanguini exsiccantia & astringentia conueniũt. Fluxionis verò huius causæ ea ratione amouendæ, quam antea ex Celso protulimus.

De tremore labiorum. Cap. 16.

PLurimum accidit cum cõmunitate oris stomachi, et proprie quando in ea est nausea, aut mouetur quasi ad expellendum aliquid cũ uomitu, et proprie in ęgritudinibus acutis, et horis crisis, et quãdoque est cũ cõmunitate neruorũ aduenientium ad ea a cerebro, et nucha cum communitate, quam cerebrum habet cum eis.

ANNOTATIONES.

Tremorem inferioris labij morsum in ore uentriculi significare Gal. 2. de uictus rat. in ac. testatur. ut propterea idem etiam acrium in uentre humorum sit nota. Sed & affecto cerebro idem tremor quandoque accidit, ut 1. prorrhet. & concitato ad uomitum uentre, ob consensum harum inter se partium, nempe quum a 6. neruorum cerebri. coniugatione ad os totum atque ipsum usque uentriculum & intestina multæ propagines ferantur.

FEN NONA.

De dispositionibus gutturis, & est Tractatus primus.

De anatomia gutturis. Cap. 1.

PEr guttur intelligimus spatium, in quo sũt meatus anhelitus & cibi. ut de eo sunt additio, quæ sunt uua, & amygdalæ, et galsamac. Et tu quidem iam sciuisti anatomiã meri, & anatomiam epiglottis. Vua uerò est substantia carnosa pendens super supremam partem epiglottis, sicut uelamen. Et eius quidem iuuamentum, est gradatio aeris, ne percutiat suo frigore pulmonem subito, & ut prohibeat puluerẽ, & fumum. et ut sit percutiens uocem, qua confortetur, & magnificetur, quasi ipsa sit porta custodiẽs super exitum uocis quant itate sua, et propter hoc nocet eius incisio uoci, et preparat pulmonem ad recipiendum frigus, et nocumẽtum eius, et tussim ab eo. Duæ uerò amygdalę sunt duæ carnes natæ in radice linguæ tendentes ad superiora, ac si ipsę sint duæ auriculę paruæ, et sunt carnosæ, neruosæ, sicut duæ glandulę, ut sint fortiores, et ambæ sunt ex modo suo, sicut duæ radices duarum aurium, et a b [sicut itineris ad meri;] quarum ambarum iuuamentum est, ut b [adiuuent] aerem apud caput cannæ, sicut arca, et ut non expellatur aer c [penitus quũ fit attractio cordis, et deficiat animal.] Algalsamach uerò est caro panniculosa annexa palato, sub uua pendens, cooperiens

caput cannæ. Et ſupra galſamac eſt alfaicſet eſt os habens quatuor latera, duo ſuperius et duo inferius. Cannę uerò meri anatomiam dicemus poſterius.

ANNOTATIONES.

Gutturis nomine fauces intelligit, fauces enim, ut Gal. ait 4. de loc. & 3. prognoſt. internum oris locum ſignificat, ubi ſimul conueniunt & gulæ & gutturis partes extremæ, guttur uerò trachea arteria eſt, cuius initium larynx uocatur proprium edendæ vocis inſtrumentum. Ad laryngis introitum cartilaginoſa ſupereminet membrana, oblonga, ipſo laryngis oſtio maior, fiſtularum linguIæ ſimilis, unde et epiglottis uocatur, prohibens ne quid in laryngẽ & aſperã arteriam edendo uel bibendo illabatur. hanc Arabes agal ſamat appellant. Epiglottidi caruncula ſuperſtat ab extremo palato dependens γαργαρεὼν uocata, hanc Auicẽnas, & alij multi uuam nuncupant, alij columellã. Quos tamen erroris inſimules, quum ut Gal. 6. de comp. med. per loc. uua uitium ſit huius partis, non ipſa pars, ita & columella. uua quippe uocatur, ut Ale. Aphrod. 2. probl. lib. & Paulus li. 6. quoties per inflammationem, ſpeciem acini vuæ accipit, columella uerò quum in longum adducitur. Noſtri tamen, quod & Celſus li. 6. promiſcuè uuã & pro uitio et pro parte vſurpant. Lingua ad radicem qua latior eſt, & faucibus cohæret, oſſi valido veluti baſi innititur, quod ὑοειδὲς uocant. hoc Arabes alphaich uocant. Aſſiſtuntque huic utrinque glandulæ quædam ſingulæ, quas Græci παρίσθμια, noſtri tonſillas, alij amygdalas nuncupant. De his ergo particulis omnib. aut hor noſter hoc in loco uerba facit. Tu de vuæ vſibus lege Gal. 11. de uſ. par. De pariſthmijs 7. de uſu par. & 11. Vnum de uua notat Auic. quod animaduerſione dignum eſt, quib. abſciſſa eſt hæc particula offendi uocem, & præparari pulmones ad frigus & tuſſim. Sed ad hæc addit Alex. 2. probl. iam citato, etiam tabem. Cur, ait, tabe ij conſumuntur, quibus gargar penitus abſciſſũ eſt? Reſpondetq; dum incolumis hæc eſt particula, inſpiratum aerem hac prohiberi quo minus frigidus ad pulmones inſpiretur, & contra ea ablata frigidum inſpirari. Ex frigiditate uerò ſupra modum ſanguis in pulmonis conceptaculis induratur, cũ pulmo moueri enitatur, rumpuntur ſanguinis conceptacula, ut oriri propterea tabem neceſſe ſit.

De ęgritudinibus membrorum gutturis. Cap. 2.

QVandoque accidunt in unoquoque iſtorum ægritudines complexionis, & apoſtemata, & reſolutio ſingularis.

De cibo, quo fit ſtrangulatio, & ſimiliter, quæ currunt curſu eius. Cap. 3.

QVando aliquid figitur magnitudinẽ habens, oportet ut incipiatur, & a [premator] collum, & quod eſt inter utraſque ſpatulas, & adhibendo percuſſionem poſt percuſſionem. Si autem non ſufficit, adiuuetur uomitu: et quandoque eſt in hoc timor.

ANNOTATIONES.

Suffocatio ſeu ſtrãgulatio nihil eſt aliud, ait Gal. 3. aph. niſi interitus ſubitus propter defectum inſpirationis, qui fit ex anguſtia alicuius inſtrumenti ex ijs quæ obſeruiunt reſpirationi. Suffocationis cauſa omnino anguſtia eſt partium iam dictarum, hęc uerò quandoque ob externam compreſſionem fit, de qua videtur 2. aph. agi, Qui ſuffocantur, & a uita deficiunt, nondum tamen mortui ſunt, non referuntur in uitam, quibus ſpuma circa os apparet. Quandoque ob internam anguſtiam ſuffocatio fit, a cauſa ſiue corporea ſiue procatarctica comparatam. a corporea quidem, humorib. veluti in angina ex inflammatione. a procatarctica verò, a cibo, ſeu quauis re alia per os ingeſta. hoc autem vel ingeſtæ rei mole grandiori, uel eiuſdem qualitatibus, ueluti eſu meſpilorum immaturorum, atque aliorum id genus, vel uitiata & venenata qualitate, ut ob fungorum aſſumption. Hic præſertim de ſuffocatione ex grandiori cibo uerba ſiũt De ea uerò: quæ a fungis, li. 4. agetur. & de ea Paulus lib. 5. agit.

Apho. 4.

Cap. 55.

De ſpinis, & quæ curſu eius procedunt. Cap. 4.

IN ſpinis quidem, & fruſtis ligni, & oſſis, & q̃ ſunt illis ſimilia, oportet ut conſideretur, ſi ſenſus comprehenderit ea, [aut penna, aut curuitas] caiazaram, aut chorda arcus dupla, [b] [tunc expellatur] cum ea, aut extrahatur, & ſi eſt inſtrumentum [c] [comprehendens] ſpinã, recipiens eam, tunc rectior eſt eius attractio ſecundum quod narrabo. Si autem ſenſus deficit, tunc oportet, ut poſt ipſa ſorbeantur ſorbitiones [d] [uiſcoſæ.] Si autem non ualent, excitẽtur ſingultus, & uomitus cum digitis, & cũ penna, & medicamine. Et ex eis, quę experta ſunt, eſt ut bibat omni die drach. j. naſturtij contriti cum aqua calida, & euomat, ipſum enim expellit quod retinetur. Et melius quidem eſt, ut euomat poſt cibum ſuum cum aqua. Et quandoq; ligatur [e] [cum filo fortiter, & egreditur] & deglutitur: deinde extrahitur, & egreditur quod retentum eſt. Et ſimiliter ficus ſiccæ, ligatæ cum filo, quando paulatim maſticantur, & deinde deglutiuntur. Et quando fit gargariſmus cum rob uuæ, in quo decoctę ſunt ficus ſiccę, tunc quod infixum eſt, mouetur a loco ſuo. Et quãdoque exterius apponitur emplaſtrum gutturi, in quo ſunt maturatio, & apertio ſubtilis, ut aperiatur locus, & egrediatur ſpina, & quę curſu eius procedunt per ſe. Et ſimile huic eſt emplaſtrum factum ex farina hordei cum oleo, & aqua tepida.

a B. cum penna aut cumuncino ex.
b B. recipiente ipſam, tunc remoueatur.
c B. extrahens.
d B. lubricatiuę
e B. filus fortiter cum carne aliqualiter inciſa.

ANNOTATIONES.

Egit & de hac re Paulus lib. 6. quem tu vide. Cap. 32.

De ſanguiſugis in gutture. Cap. 5.

QVandoque cõtingit, ut ſint quædã aquę habentes ſanguiſugas paruas, occultas: quarum occultatio difficile facit cauere ab eis, quare deglutiuntur. Et quandoque pendet in manifeſto gutturis, & quandoque ſuſpenditur in interiori parte meri: & quandoq; peruenit ad ſtomachum. Et quandoq; eſt parua, & aſpiciens, non uidet ſuſpenſionem eius, quum autẽ pertranſit ſuper illud hora, de qua curatur, & ſugit ex ſanguine quãtitatem magnam: creſcit corpus eius, & apparet quantita.

De ſignis. Cap. 6.

ACcidit ei, in quo ſuſpenditur ſanguiſuga, triſtitia, & anguſtia, & ſputum ſanguinis.

Quum ergo uides sanum spuentem sanguinẽ, subtilem [a] [aut spuentem ipsum quandoque,] tunc considera dispositionem gutturis eius fortasse enim in ipso est sanguisuga.

a B. aliquibus uicibus.

De cura. *Cap.* 7.

QVādoque curatur illa, quæ visu comprehenditur curatione acceptionis, & ablationis secundum quod narrabimus. Et quandoque curatur cum medicinis gargarismatũ, si fuerit propè guttur, & vaporum. Et ex eis sũt quædam cum caputpurgijs, si fuerit decliuis ad nasum, & cum eis quæ uomitu, & ventris solutione educunt vermes, & quæ eis sunt similia, si fuerit stans in profundo, & in stomacho. Et quandoque ingeniatur aliud ingenium ei. Inde est, ut submergat se homo in aqua calida, aut moretur in balneo calido: & propriè post allia, quę assumpsit. Deinde non sit deses indesinenter aquam frigidam infrigidatam in ore suo assumere hora post horam, donec [a] [descẽdat sanguisuga, quę in ipso] suspensa est, fugiẽs a calore, & declinans ad partem frigoris. Si autem necessarium fuerit, ut ipse expectet secundum illum calorem, usque quo timeat syncopim, expectet sup illud. est. n. regimen valde bonum in extrahendo ipsam. Et multoties quidẽ confert in ea, ut sit contentus comestione alliorum, & mora in sole, tenendo os apertum, coram aqua frigida infrigidata. Et quidam homines sunt, qui in potu tribuunt habenti sanguisugam, [b] [alsesesis] & existimo quòd sint species cimicum rubeorum sanguineorum similium [c] [techis] debiles habentium cutes, quos forsitan destruit tactus. Et si fuerint faciles, dentur in potu cum aceto: & vino. Aut suffumigetur ex eis guttur cum traiectorio, & fortasse ipsi sunt, qui nominantur in terra nostra [d] [al chabebil.] Et acetum solum, quũ sorbetur, quãdoque extrahit eam ex gutture, & proprie cum sale. Ex gargarismis verò est gargarisma, quod fit cum aceto [e] † [ ] & gargarisma de sinapi cum duplo sui de† nitro, aut sinapi cum ęqualitate sui [f] † [ ] de nigella, aut cum aceto uini, in quo decocta sunt allia & † absinthium, & lupini, & coloquinthida, & [g] [siraes,] aut aceto uini secundum quantitatem duarum vnc. in quo ponuntur † nitri drach. iij. & salis ammoniaci [h] † [ ] & aliorum duo dentes, & gargarismati quidem cum succo foliorum [i] [salicis] inest proprietas in extrahendo ipsam. Et similiter gargarismati ex aceto cum assa fœtida, aut [k] [kitran,] & aqua. Quum autẽ iam peruenerit in stomacho, oportebit vt in potu sumat de hoc medicamine. Recipe sceha abrotani, absinthij, nigellæ, lupinorum, costi [l] [nasturtij, mentastri, alkebuli, siraes] omniũ ana pondus drach. ij. cum aceto commisto; & etiam cibetur habens eam allijs, & cepis, & porris, & calamentho fluuiali humido, aut sinapi condito; & omni calido acuto: deinde euomat postea, si facilis fuerit ei uomitus. Si autem fuerit non facilis, tunc res salitæ acutæ. Et quũ eius suspensio fuerit in naso, & diligitur eius casus, fiat caputpurgium cum aceto, & nigella, & succo cucumeris asinini, & elleboro. Quumque acciderit ut abscindatur, tunc sibi caueat ille, in quo fuit, a clamore & loquela. Si autem currat sanguis, aut euomat ipsum, uel solutione educat eum; curetur totum cum eo, quod scies in capitulo suo. Et hermodactyli quidem habent proprietatem expellendi illud. Modus autem, quo accipitur cum instrumento chirurgico est, ut stet ille, qui deglutiuit sanguisugam, in sole, & aperiat os suum, & prematur lingua eius ad inferiora cũ extremitate instrumenti chirurgici, quod est sicut cochlearium, quumque uidetur sanguisuga, ponatur instrumentum chirurgicum in radice colli eius, ut non incidatur: & hoc quidem instrumentũ est instrumentũ, quo remouẽtur hæmorrhoides.

a B. dimittat sãguisuga locum in quo.

b B. alsesafes.

c B. charad.

d B. alanagiel.

e † B. & assa fœtida solum.

† baurach.

f † B. de sale ammoniaco, aut gargarisma cũ sceha cũ medietate ipsius d sulphure, aut absinthij cum æqualitate sui.

† sceha.

g B. sirach s.

† baurach.

h † B. drach j.

i B. algarab.

k B. alchalchotar.

l B. breke giubuli sirach.

ANNOTATIONES.

De deuoratis hirudinibus, signis, & curatione Paulus egit lib. 5. Vide & Gal. 4. de loc. aff. & 11. de simpl. med. fac.

De suffocationibus [a] [albaba.] *Cap.* 8.

PRæfocatio [b] [&] prohibitio penetrationis anhelitus ad pulmonem, & cor [c] † [ ] sicut potu est res accidens ex causis plurimis, & medicinarum præfocatiuarum, & medicinarum venenosarum, & sicut congelatione sanguinis in quibusdam uisceribus. Illa autem, de qua nunc loquemur, est illa, quæ est ꝑpter causam accidentem in ipso instrumẽto anhelitus ex propinquo epiglotti ex apostemate, aut coopertura, aut [d] [pigritia] virtutis a motione instrumenti attractionis aeris. Et tu quidem scis, ꝙ apostema oppilat meatus uicini sui. Et scis, quod lacertus mouens membra motu attrahẽdi aerẽ ad ea (& est lacertus epiglottis, quemadmodum dicturi sumus in capitulo anhelitus) quum deficit a motione sua, & operatione sua ꝑꝑ siccitatem [e] [congregatam] super hunc lacertum, qui est in anteriore parte epiglottis, & quę sequuntur ipsam, aut ꝑꝑ mollificationem, aut ꝑꝑ spasmum aut ꝑꝑ nocumentum aliud, non est possibile animali ut anhelet, quamuis meatus non sit oppilatus. Coopertura autem ꝑꝑ coarctationem uicini, quandoque accidit propter remotionem spondylium, quæ sunt propter cussionis, aut casus, & non habet curationem, aut ꝑꝑ apostema in lacerto spondylium, & ligamentis earum, aut in lacerto meri, & ligamentis eius cum communitate, & propter aliquam causarum, quæ trahit eas ad interiora: aut propter spasmum, qui accidit in eis etiam trahendo eas [f] † [ ] & deterior eis est sicca: aut ꝑꝑ aliud nocumentum neruorum [g] [propter quod accidit infantibus propter lenitatem ligamentorum eorum, sit.] Et illud quidem plurimum accidit infantibus propter lenitatem ligamentorum eorum. Quæ aũt est maioris timoris, est illa, q̃ est in spondyli secunda, & quę sunt supra ipsam, & quę est sub illa, est magis salua Et fortior ea, est illa quę est in spondyli prima. Ipsa enim est fortior, & acutior [h] [earum q̃ sunt in capitulo vicinitatis.] Illam autem, quæ fit cã uermium,] dicemus in capitulo difficultatis trãsglutiendi. Diuisio autem

tem apostematis secundum membra apostemo sa est quadripartita, aut enim erit apostema in lacertis extrinsecis ab epiglotti, decliuib. ad anteriora, & inferiora; ita ut sit apostema apparēs, & appareat eius rubedo in anteriore parte colli, aut, pectoris, aut thoracis, aut ī lacertis extrinsecis ab ea. sed in illis, quæ sunt ad posteriora, & lacertis meri, ita ut sint apostema, & rubedo eius, & color ipsius apparentia intus in ore, & quandoque peruenit ad spondyles, & nucham cum communitate. aut erit in lacertis intrinsecis meri, & quæ sequuntur ipsum, & stringit anhelitum propter uicinitatem, & non apparet sensui: aut erit in lacertis intrinsecis in epiglotti, & in panniculo vestiente eam: & est deterius quatuor; & ipsum non apparet sensui ēt, & aliquando aggregatur ex istis apostematib. numerus duorum, aut trium. Causa uerò horum apostematum, quandoque est causa aliorum apostematum. Et quandoque est propter quosdam cibos, qui sunt proprij in faciendo contingere ista apostemata, sicut est andacocha; & dicitur quòd eius theriaca est lactuca, & endiuia. Et quandoque non est causa repletionis in toto corpore: imò est corpus mundum, & neq; superabundat superfluitas, nisi in membris uicinis membris gutturis, & facit euenire apostema. Et iam diuiditur hoc apostema, & dicitur, quod aliud est apparens sensui exterius, & aliud est apparens sensui, quum aspicitur interior pars gutturis interius. Et aliud est, quod non est apparens sensui: & aliud est in meri: & aliud est intus in epiglotti, & non conspicitur illud nisi cum casu linguæ, post apertionem oris cum fortitudine, cum compressione linguæ ad inferiora. Et hęc quidem apostemata quandoque accidunt ex sanguine, & quandoque ex cholera rubea, & quandoque accidunt ex phlegmate: & plurimū pręfocationis eius, est coopertura lacerti [l] [gutturis.] Et ex p̄focationib. quidem, phlegmatica est magis incolumis, & eius sanatio ē uelocior, & facilior, & quandoque prolongatur xl. dieb. Et phlegmatica quidem alia est, cuius generatio est ex phlegmate uiscoso, grosso, frigido Et alia est, cuius generatio est ex phlegmate subtili, calido, & cum huiusmodi phlegma descendit a capite, & ipsum quod non descendit nisi ex capite secūdum plurimum rei, tunc possibile est, ut descēdat ad lacertos [k] [superioris partis epiglottis] pp grauitatem suam, aut paruitatem penetrationis suæ. Et raro quidem accidit ex melācholia. Et dicunt quidam, ꝙ non accidit oīno, quoniam melancholiæ minoratur effusio ab aliquo membro ad aliud membrum subito. Verum non elōgatur cum raritate illius, quin accidat subito, aut paulatim: deinde p̄focet. Et quandoque permutatur ex apostemate calido, & secundum omnem dispositionem est mala. Et omne apostema pręfocatiuū aut interficit, aut permutatur materia eius, aut collectionem facit, & suppuratur. Et quandoq; apostemātur interius cannę; sed non peruenit ad hoc, ut pręfocet. Et præfocatiuum malum faciens necessarium, vt sit assiduatio apertionis oris, & proiectionis linguę. nominatur caninum, quādoq; enim dicitur illud de facto in lacerto intrinseco in epiglotti. & quādoq; de eo, quod accidit in duabus speciebus lacerti simul: & quandoq; de illo, quod accidit ex remotione spōdylium. Et quandoque permutatur synantia ad peripneumoniam, quando expellitur materia ad pulmonem; † [l] [ ] Et quandoque permutatur ad partem cordis, & interficit. Et quandoque ad stomachum effunditur. Et omnis synanticus qui moritur, spasmatur in primis. Et pręfocatio quidem canina quandoque interficit inter primum diē, & quartum. Et quandoque multiplicantur synances, & earum similia in uere hyemali. Quū ergo præfocatio fortior fit, [m] [anhelitus ponitur attractiuus, in quo fit iuuamentum motione pulmonis,] & fit necessarium multoties mouere pectus cum [n] [pulmone] velociter & frequenter, si adiuuerit uirtus, & non fuerit in anhelitu eorum [o] [inflatio.] Et quandoque accidit pręfocatio in febribus acutis, & [p] [constrictis.] Et quandoque portendit in eis uariolas. Et similiter dolor gutturis in eis, quamuis non sit pręfocatum. Et accidentia pręfocationis in acutis febribus sunt mala valde, quoniam in eis est necessitas anhelitus vehemens. Et quando accidit in die crisis, est timorosum & pernitiosum. Nam crisis cum apostematibus pręfocatiuis, est pernitiosa proculdubio.

l † B. & quando que p̄mutatur ad spasmū, quū expellitur materia ad neruos.

m B. fit anhelitus cū naribus, & auxiliatur in eo cū motu alrauthe.

n B. Alia litera. collo.

o B. ex sufflatio.

p B. conclusis.

ANNOTATIONES.

De angina loquitur, quamuis, & de stomachi tumore uerba faciat. Hippocrati hęc uox κυνάγχη *omnes earum partium affectus significat, qui ad fauces sunt, & spirandi actionem aliquo pacto offendunt, quod testatur Gal. 3. prognost. quāuis in libro de morbis 3. de leui angina fiat mentio, quam paracynāchen uocari ait. Latini uerò omnes eiusmodi affectus anginas uocant. Sanè huius morbi species sunt plures, ut Gal. 4. de loc. aff. prima, ubi fauces inflāmantur. Altera, quum neq; fauces, neq; reliquæ oris partes uel externę ullæ inflammantur: laborans tamen suffocationis periculum in gutture sentit. Tertia, ubi extrinsecus circa fauces inflammatio apparet. Quarta ubi gutturis partes tum externæ, tum internæ similiter affectæ sunt. Quinta uerò ubi ad anteriores partes uertebrę luxantur, uel ubi soli musculi, qui cum uertebris communicant, affecti sunt; uel ubi gula ipsa uitiata est, uel si musculi, qui gulam gutturi iungunt, uel si proprij qui ipsum guttur aperiunt musculi, oblæsi sunt. Ex his ergo, quæ Gal. ait, patet anginæ species multo plures esse quam quinque, si ultimum id caput quinto loco positū (quod iudicio nostro eas anginæ species continet, quæ per consensum spirandi difficultatem, & anginā pariunt) dissecueris, ut res postulat. est enim alia anginæ species, ubi luxata uertebra est, alia ubi soli musculi, qui cū uertebris cōicant, affecti sunt; et diuersi itidē, alij affectus sunt. Paulus lib. 3. quod & Trallianus lib. 4. quatuor tantum anginæ species numerat, synanchen ubi interiores faucium musculi inflammati sunt: parasynanchen ubi exteriores earundem musculi intumuere: cynanchen, ubi superior gutturis pars, & larynx, eius uidelicet musculi, sunt inflāmati: paracynanchen ubi affecti sunt musculi laryngis eiusdem exteriores. Sed Gal. 3. prognost. parui momenti esse putat, ut per c, uel per s, ea uox proferatur, distinguatur modò res ipsa. Celsus lib. 4. aliquot & ipse species anginæ refert, non eodem quoque ipse modo ijs uocibus usus. Quamobrem nobis, Gal. consilio, omissis uocum uarietatibus, res ipsa erit contemplanda. atque anginæ demum uocabūtur*

Com. 16. Cap. 8. Cap. 27. Cap. 1. Com. 16. Cap. 4.

Aph.16. & deinceps.
Aph.37. ap.47
Aph.30.
cap.3.

omnes, quæ ad faucium, & partium illi affinium regionem spirandi actionem lædunt. Pro quarum notitia adi Hip. 3. prognost. & 2. de morb. uulg. sect. 2. et 3. de morbis, in Coacis prænotionibus 6. aph. & 7. necnon 4. de eat. ui. in ac. et Gal. 4. de loc. aff.

1 *Et ex præfocationibus, &c. Vnum notat his uerbis, quod paradoxon quis existimarit, anginam, quæ ex pituita est, celerius sanari: & facilius. Hoc profecto tum rationi, tum ipsimet Auicen. dissentire uidetur. quum pituitosi morbi diuturni sint omnes, quod ad materiam spectat, a qua fiunt: atque hanc ex pituita anginam ad quadragesimum quandoque diem produci idem Auic. affirmet. Videre hoc & alij. & diuersi diuersa sentiunt. Videtur tamen nobis non anginam, quæ a pituita est, ijs quæ ab alia materia fiunt, comparare. Verum pituitosam anginam pituitosę conferre: aliam ergo incolumiorem esse ait, & sanatu faciliorem, aliam uero quę diuturnior est, ut etiam ad quadragesimum diem prorogetur, periculo subesse maiori. Hoc uelle Auic. putamus.*

De signis. *Cap.* 9.

a B. Accidentia communia.

a [INtentio communis] omnibus speciebus: præfocationum, est cōstrictio anhelitus, & quòd os remanet apertum: & difficultas deglutiendi ita, vt quandoque perueniat patiens ad hoc, vt bibat aquam, & egrediatur ex narib. eius, & exitus amborum oculorum: & egressio linguæ in ea, quæ vehemens est, cum debilitate motus eius. Et quandoque peruenit illud plurimum ad hoc, ut sit loquela eius speciei, q̄ dicitur, quòd ille loquitur cum naribus, & est verè e contrario eius. Ille vero qui ad b [hanc] comparatur in consuetudine hominum, non est nisi habens nares oppilatas. c [Ipse ergo vere] non loquitur ex naribus. Dolor autem nō fit fortis in phlegmatica, & dura, & fit fortis in calida. Quum ergo vehementior fit dolor: tūc quandoque inflatur collum totū, & facies & d [pendet] lingua. & magis incolumis decollatio est illa, cum qua anhelitus nō sit difficilis. 1 Et pulsus quidem habentium præfocationem in principio sui, est frequens, diuersus, deinde fit paruus, rarus, & communicatione apostemosum in hoc, quod sentitur, aut cum uisu, aut cum tactu, ita, ut sentiantur membra meri, & epiglottis dura, & extensiua, & sit habens eā, quasi desideret uomere. Et e [cum remotione quidem] est attractio colli ad interiora, & f [ab scissio] ubi remouentur spondyles, & quando tangitur, dolet, & si iacet super collum suum, non g [delectat] aliquid quod ipse deglutiat omnino. Et differentia quidem inter constrictionem anhelitus factam causa decollationis, & factam causa peripneumoniæ est, quoniam illa, quæ est in peripneumonia, non præfocat subito, sed hæc subito quandoque præfocat. Et differētia inter apostema in epiglotti, & apostema meri, est, quoniam quum deglutire est possibile, & anhelitus est prohibitus, tunc apostema est in epiglotti, aut si est e conuerso, tunc apostema est in meri. Et quandoque magnificatur epiglottale adeo, donec prohibeat deglutitionem. Et quandoque magnificatur meriale, adeo quòd prohibeat anhelitum. Et non constringit anhelitum aliquod apostematum meri, nisi quod est in supremo eius, quod uero est sub hoc, non prohibet anhelitum, quamuis difficilis fiat, & constringatur, quoniam non peruenit ad hoc, ut comprimat cannam, & extremitatem eius, & ut non ingrediatur in eā aer omnino. Quumque apostema est in meri, & in lacertis intrinsecis, non manifestatur sensui, quamuis h [lingua palato adhęreat uehementer.] Et differētia inter apostema malum, quod non sanatur, & apostema quod non est cum illa malitia, imò est in postremo lacerti meri, i [ ] est, quoniam uidetur, quòd cum eo non constringatur anhelitus, nisi quum est deglutitio. Et illud est malum, quod est intus in epiglotti, & non apparet sensui exterius ex eo aliquid, neque interius, quum inspicitur eius guttur, sed est profundum, deinde illud quod non uidetur interius, & uidetur exterius. Præfocatio autem mala festinat ad prohibendum anhelitum, & quando resupinatur patiens eā, prohibetur anhelitus omnino, & quando nō resupinatur, anhelitus fit difficilis. Et ipse etiam assidue extendit collum ingeniando ad anhelandum, & k [reuoluitur cum inclinatione, & diligit expansionem,] & non potest iacere. Et quādo peruenit constrictio anhelitus, & necessitas extrahendi uaporem fumosum ad hoc, ut educat uirtus, quæ efficit anhelitum, humiditates ad exteriora in anhelitu, & apparet spuma, tūc non est spes in ipso, & non oportet ut curetur 2 quum tamen quandoque accidat ut præfocatus spumet aliquando, deinde sanetur, & illud est, quum illic fuerit fortitudo, & appetitus l [& nutrimentum.] Quum autem facies eius fit uiridis, & denigrantur sinus oculorum ipsius, tunc ipse moritur, & similiter quando minoratur pulsus, & infrigidantur extrema, & m [grossitudo equidem linguæ, & ipsius denigratio sunt] ex signis malis. Et quando est cum præfocationibus malis febris uehemēs, tunc mors festinat: quoniā febris facit ægrum indigere anhelitu magno. Et iam dictum est in signis mortis uelocis, quòd si quis pręfocationem patitur & alteratur color n [postremi eius] a rubedine sua consueta ad albedinem, aut ad uiriditatem, & sudant ascellæ, & inguina eius sudore frigido, tūc ipse moritur in uno duorum dierum. Signa uerò spei sunt, si permutatur rubedo ad exteriora: multoties enim aperiunt tunc oculos suos, & sanātur. Et similiter quando alteratur eorum anhelitus, & incipiūt anhelare anhelitu breui. Et illud ideò, quoniā ipsi in dispositione uehementiæ o [incipiunt.] ad anhelitum longum, ut ipsum paulatim intrare faciant. Quum autem abbreuiatur, tunc iam remouetur causa præparans ad longitudinē, & redeunt membra ad dispositionem naturalē. 3 Et similiter quando accidit apostema in latere opposito, speratur cū eo resolutio aliqua. Signa autē permutationis synantiæ sunt, ut uideantur in apostemate detumitio, & resolutio absque apertione ad exteriora, cum mollificatione sua. Deinde oportet, ut consideretur pulsus: nam si fit undosus, magnus, & accidat cum eo tussis tunc ipsa permutatur ad peripneumoniam: si uerò pulsus est spasmosus, tunc ipsa permutatur ad spasmū. Et si debilitatur pulsus ualde, & minoratur: & fit rarus, & commouet tremorē cordis &

b B. ad hoc.

c B. & ipse secūdū ueritatem.

d B. egreditur.

e B in illa, quæ fit ex remotione spondylium

f B. depressio, seu cōcauitas in loco.

g B. descendit.

& reſoluitur innatus calor,& accidit ſyncopis: tunc materia eſt effuſa ad partem cordis. Si autem accidit dolor in ſtomacho,& nauſea,tunc iam effunditur ad ſtomachum. Collectionis aũt ſignum eſt,quoniam inuenitur lenitas pauca cum pertranſitione quarti diei. Et quandoque accidit ſynantiæ, quæ facit apparere rubedinem in collo,& parte pectoris, ut p [generetur] eryſipila. Et illud eſt ſecundum duos modos: aut propter reditionem materiæ ad interiora corporis: aut pp euacuationem materiei. Si autem eſt propter euacuationem,tunc eſt in qua eſt ſpes,& alleuiatur cum ea anhelitus.& aliud eſt malum. Et ſigna quidem eius, quæ ſanguinea eſt,ſunt ſigna ſanguinis nota, & rubedo linguæ,& faciei,& oculorum, & inuentio ſaporis ſanguinis,ſ. aut dulcedinis, aut ſimilis ſapori vini, & dolor uehemens extenſiuus, & conſtrictio anhelitus uehemens. Et ſigna cholericæ ſunt inflammatio,& caliditas,& triſtitia vehemens,& ſitis uehemens,& dolor vehemẽs mordicatiuus,& amaritudo,& ſiccitas,& vigiliç,& non conſequitur in conſtringendo anhelitum conſecutionem euenientem ex ſanguine. Et quandoque ſignificant ipſam color linguæ & aduſtio loci,& acuitas ipſius,& eſt quaſi ſit in loco aliquid acutum,mordicatiuum, & dolor cholericæ minor eſt dolore ſanguineæ. Et ſigna quidem phlegmaticæ ſunt ſalſedo, aut ſapor † baurac cũ caliditate,& viſcoſitate: quoniam hoc phlegma eſt corruptum, & putrefactum. Et quandoque ſignificant ipſam albedo coloris linguç,& faciei, & paucitas ſitis,& inflammationis. Et quandoque q [proſternitur] lingua cum mollificatione, & raro accidit cũ ea apoſtema in glandulis,& r [quandoque] eſt dolor cum ea paruus,aut priuatus: & non ſunt cum ea febres,& prolongatur ſpatium eius vſque ad.xl.dies. Et quando nititur habẽs eã, poſſibilis eſt ei deglutitio,quoniã penetrat deglutum in mollitiem. Et ſigna melancholicæ,ſunt durities,& ſapor acetoſitatis, & põticitatis, & ꝙ accidit paulatim,& quandoque eſt pmutata ex apoſtemate calido. Et ſigna factæ a ſiccitate mẽbrorum ſpiritualium,q̃cunq; fuerint, ſunt paucitas humiditatis in ore, & iuuari ex aqua calida ſtatĩ cũ eo qđ humectat,& mollificat. Et ſcias,ꝙ quãdoq; accidit s [linguæ] dolor pſeuerans anno uno,aut duob. in gutture eius, & ſignificat petroſã ſupfluitatẽ in partib. gutturis.

ANNOTATIONES.

Anginæ notas diligentiſſimè explicat. pro quibus petenda loca ſuperiori capite ex Hippocrate allegata. Quod ad hunc locum facit, vnum notat, quo diſcrepare, a Gal. uidetur ijs verbis.

1 *Et pulſus quidem &c. Nempe eorum, qui angina correpti ſunt, principio frequentem eſſe ait pulſum, poſt uerò, ideſt intereuntibus, euadere paruum & rarum. At Gal. lib. de pulſib. ad Tyron. morientium pulſus frequentes, & inæquales eſſe affirmat. Verum nulla eſt controuerſia. intereuntibus ex angina, non longè ab interitu, frequens pulſus euadit ob ſpirandi neceſſitatem: in ipſo uerò interitu rarus ob uirium defectum. Aliud ſcribit ijs verbis.*

2 *Quum tamen quandoque accidat, ut præfocatus, &c. quod contra Hippocratis ſententiam uidetur. qui 2. aph. qui ſuffocantur, & a uita deficiunt, nondum tamen mortui ſunt, non reuocari ait in uitã quib. ſpuma circa os apparet: cuius contrarium hic aſſerit. Sed & hoc Gal. in eius aphoriſmi commento aduertit, nonnullos, quamuis rarò, dũ ſtrangularentur, eſſe in uitam relatos, quibus ſpuma circa os apparuerat. Quare & illic Gal. non ut perpetuã hanc ab Hippocrate prolatam eſſe ſententiam ſuſpicatur; ſed quæ tamen plurimum uera ſit. Aliud item ſcribit, quum ait.*

Aphor. 43.

3 *Et ſimiliter quando accidit apoſtema in latere oppoſito &c. quod difficile uidetur. quum notatum a Gal. ſit paſſim, morbos qui aliquam corporis partẽ obſedere, ubi ad oppoſitam abſcedant, non ſalutẽ, ſed infortunatum exitũ ſortiri: id quod, ſi quis Hippocratem in libris vulgarium morborum diligẽter percurrerit, ſæpiſſimè obſeruatũ animaduertet. Verũ res ita forte ſe habet. non intelligit hic author totius materiæ abſceſſum per criſim; ſed eius imminutionem, quæ quidem ſi a parte quam obſidet, ad alteram diffundatur, dum læſam partem leuat, minus periculi adeſſe ſignificat.*

Sermo vniuerſalis de curis apoſtematum accidentium in partibus gutturis, & epiglottis, & glandulis circundantibus ea, & vuæ, & galſamati, & duarum amygdalarum. Cap. 10.

OPortet vt euacuetur in principio uniuſcuiuſque illorum materia faciens illud cũ phlebotomia,& ſolutione uentris;& vt trahatur materia ad partem diuerſam, ſaltem cum ventoſis poſitis ſuper loca longingua, oppoſita ei,& ligatione extremitatum doloroſa. Et ut incipiatur in ea cum medicinis ſtypticis,commiſtis cum eis,quç habent parum abſterſionis, ſicut mel:& meliores eo ſunt cortices nucis,deinde rob mori. Et ſcias ꝙ inceptio gargarizãdi cum aceto,quum incipit paſſio uuæ,aut ſynantia,eſt ex eis quæ repellunt,& prohibent attractionem humiditatis plurimæ: & eſt cum eo ꝓhibitio eius quod eueniet. Et de iſtis quidẽ medicinis ſunt,ſicut alumen,& galię,& balauſtiæ, & ambo granata decocta vſq; ad ſolutionem, & fiat ex eis a [quod deglutiatur.] 1 Et ex eis,quç iuuant ad illud,eſt ut radatur ſinciput,& liniatur cum ſucco acaciæ,& hoc in principio, deinde gradatio fiat ad maturatiua: deĩde fiat gradatio ad aperitiua fortia uſque ad gradum ſalis ammoniaci,& pyrethri,& ad ea, quç dicturi ſumus. Et ex eis, quç conferunt ad hoc, eſt ſternutare cum eis, quæ ſunt ſicut condyſi, & coſtus,& folia oleandri,& ſampſucus. Et ex rebus expertis,quç faciunt ſua proprietate in apoſtematibus præfocationum,& uuæ,& ambarũ amygdalarum,& omnino omnium membrorum gutturis,iuuamẽtum maximum eſt, ut ſumantur fila, b [& proprie] tincta cum c [murice] marino,& præfocetur cum eis uipera: deinde circundetur eis collũ eius, qui habet aliquid horum apoſtematũ: illud enim confert ei iuuamentum mirabile bonum, pertranſiens quantitatem d [eius quod timetur.] Et lac quidẽ ex medicinis eſt ſublimibus in principio,& ſtatu propterea ꝙ repellit,& lenit,& ſedat dolorem. Et oportet, ut conſpiciatur in adminiſtrando ea,quç e [ſtringunt] reſoluunt,aut maturant: & conſideretur ad diſpoſitionem corporis in lenitate,& duritie ſua,& confortetur illud,qđ eſt forte ĩ duritie,& leniatur in lenitate,& ſimi

a B. loch.
b —— B:
c B. alargiuan.
d B. conſuetam
e B. ſtypticant.

liter obseruetur ætas,& complexio,& tempus, & consuetudo.Et quandoque approprianturf [f B.apostemati.] apostemata] vuç & ambarum amygdalarum & g[ ] [g † B.& omniū mēbrorum gutturis.] h [mollificatio earum, cum incisione.] [h B. mollificationi earum incisio.] Et ego de ambabus singulare faciam capitulum.Et ex modis curationis † est compressio super locum.Et eius loca sunt tria; vnus eorum est,quum remouentur spondyles, & secundus est ex apostematibus vuæ,& ambarum amygdalarum indigentium subleuatione sua, i [aut casu] [i B.apud casum] ambarum ad superiora, & tertius est in apostematibus phlegmaticis, quum constringuntur ambo meatus, & iuuātur cum compressione secundum mundificationem ipsorum,& subtiliationem ipsorum.

ANNOTATIONES.

Anginosis & Hippocrates & Gal.4.de rat.uict.in ac. uena secta,purgatione & clysteribus subueniri iubent.quo ordine agenda singula sint,simul innuentes. Idem confirmat Gal.6.de comp.med.per loc. priusquam repellentibus utamur,parari corpus præcipiens uenæ sectione, purgatione,clysteribus,aut inedia,si totum corpus apparuerit aut multitudine humorum refertum,aut eorundem malitia vitiatum. Si neutrum horum ad sit, statim ad curationem p localia remedia perueniendum.Paulus quoque lib. 3.necnon Celsus lib.4.si vires patiantur,mittendum sanguinem iubet. Verum,quum sanguinis mittendi plura sint loca,distinguit rem Hipp.sanguinem ergo,ait,ex brachijs detrahes, mox uenas quæ sub lingua sunt,secabis. quod ferè & Celsus, & Paulus. sed quæ uena secanda in cubito sit,non explicat,quòd in omni sectione sit perpetuum,ut sæpe Gal. aduertit,affectis superioribus partibus externam esse tundendam,nisi forte plenitudo adsit, tunc enim mediam secare præstat. An uerò in eodem latere, an in opposito mittendus sit sanguis,non aiunt.Sed seruandum hac in re est, quod libro primo adnotauimus. Vnum Auicennas primis statim verbis de curatione agens ait,quod uel venæ sectione uel purgatione retrahenda est materia, vel cucurbitulis ad cōtraria loca admotis.Qua in re credat fortaße aliquis aduersari hunc Galeno,qui libro de reuuls.et cucurbit.has ante euacuationem totius corporis prohibet. Sed nos consuli hic cucurbitas arbitramur,vbi vires non constent,neque uenæ sectio conueniat Gal.exemplo,qui 13.meth.ubi ulceri coniuncta sit inflammatio,cogi nos ob dolorem ait venā tundere,si uirtus constet:uel mēbra scarificare quæ læsa nō sunt,si imbecilles sint uires. ita vt postremum hoc cucurbitarum præsidium, cæteris alijs ac venæ præsertim sectioni non præmittatur,nisi alia uires non admiserint. At verò,cuinam parti figendæ cucurbitulæ sint,non ait hic author,quāuis super loca longinqua opposita apponi admoneat.Intelligendum tamen id putamus ut super scoptulas dorsi admoueantur.alioqui enim earum ad mentum appositio,de quibus Celsus lib.4.& Paulus li.3.non nisi trāsacta fluxione conueniunt,sicuti & venarum sub lingua sectio,de qua in sequenti capite.

[Tex.30. Cap.2. Cap.27.Cap.4. Cap.3. Cap.5. Cap.4. Cap.26.]

1 *Et ex eis quæ iuuant ad illud &c. Hoc paulo uidetur difficilius, uult ut derasum caput acaciæ succo liniamus a principio,deinde ad maturantia eamus. At contra Hip.4. de rat.uic.in ac.deraso capiti ac ceruici ceratum imponit, lanisq; inuoluit,et molli spongia ex aqua calida expressa fouet,quæ omnia,ut Gal.ibidem ait,attrahendi ad exteriora vim habent.Sanè difficilis est hic locus:quum uerè,inflammationibus, quæ ad glandes, non conueniant repellentia: quum & Rasis 3. Cont. astringentia in hoc affectu prorsus interdicat. Quamobrem nos,id quod alij multi,mendum in codice esse arbitramur. supponendumq; pro acaciæ succo, aliquod ex calfactorio, & attractorio genere medicamentum existimamus,quali vsus est Hippocrates,a quo,si hic author hoc in loco sponte discreparet,in tam discordi re nos admonuißet.*

[Tex.30.]

De cura decollationum,& præfocationum,& omnis suffocationis ex omni causa. Cap. 11.

IN calida quidem oportet, ut incipiatur cum phlebotomia,& nō extrahatur sanguis plurimus subito:& propriè quum iam inceperit uirtus debilitari, imò sumantur in omni hora x. & x.vsq; ad diem tertium cum separationibus continuis.Si autem debilitari non incipit,tūc oportet vt sine cessatione extrahatur sanguis, vsque quo appareat syncopis in forti.Et oportet ut declinetur cum separatione uersus cōseruationem uirtutis,& a [expulsionem] syncopis. Syncopis.n.quū accidit,cadit virtus eius,quare aggregantur ei difficultas anhelitus,& casus virtutis. Et proprie indicitur eis, vt minorēt cibū necessario,aut uoluntarie,& pcipuè si fuerit febris. Et quandoq; oportet, ut attendatur in re phlebotomiæ res b [aliqua,q̄ est magis integra, quoniam quandoq; est cā dominium sanguinis in pfocatione retenti,& pcipuè] consueti, sicut sanguinis menstrui,& sanguinis hæmorrhoidarum.Et in huiusmodi quidem oportet, vt sit phlebotomia in latere trahēte materiam ad partem,a qua cadit retentio,sicut necessaria est hic phlebotomia saphenç,& uētosç cruriū. Quū.n.egreditur sanguis plurimus,tunc quandoq; sedantur accidentia statim,& quandoque necessaria est iteratio in mane. Et secundum veritatem c [dispositionis] quū dispositio tolerat d [expulsionē]phlebotomiæ vsq; ad maturationē,tunc illud est melius ad hoc,ut remaneat virtus in corpore,& cadat euacuatio ipsius materiei çgritudinis,& sufficiat emissio frequens in dieb.cū x.pōderib.sanguinis, aut v. pōderib. & fit facilis anhelitus, & similiter etiam gargarismata postponantur,si est illic repletio,& fuerint gargarismata dolorosa,timendo attractionem,imò administrētur gargarismata post mūdificationē.Et decollationis,quidē est species quidā existens e [in fine algalsamati.] Quum ergo fit phlebotomia ante declinationē ægritudinis de scendit ad locum præfocatum. & f [multoties quidem scitur cū eo hora,præfocationis ex principio,& augmēto,& statu,& declinatione,& dispositione deglutionis,& augmētatur difficultas,aut casus eius,& declinatio] ipsius,& dū perseuerat in augmento,& nō est necessariū.non sufficiat g [illud quod] diximus,& quū synantia,nō est cū communitate repletionis in corpore toto; imo est superfluitas in parte gutturis tantum,& nō sentitur extensio, pertansit, vt non fiat phlebotomia:imò h[elongatio fiat ab additione caularū resolutionis facientium] esse necessariam cibationem plurimam,& prohibeatur nutrimētū, ut sit corpus eius utens sanguine eius in nutrimēto, & cōuertens ipsum a parte apostematis, quāsi i [fiat ei inobediēs sanguis:deinde uadat] secūdū resolutionē,& maturationē.Nā si phlebotomia fiat tunc,fortasse nō tolerabit illud,& in cibatione non erit excusatio cibationis, & in cibatione est la-

est labor & propriè quum non deglutit, & nõ postponatur phlebotomia uenæ, quæ est sub lĩgua imò oportet, ut[k] [incipiatur illud saltem] in eadem die: imò[l] [saltem in dispositione separationis prędictę] & proprie quum fuerint uenę, quæ sunt sub lingua extensę. Et quandoque necessaria est phlebotomia † iugularium, & quandoque necessaria est scalpellatio linguę ipsius. Et necessariæ sunt uentosæ cruris, quoniam sunt conferentes ualde. Et illum quidem qui consuetus est incurrere synances, oportet ut phlebotometur antequam accidant, quum uidetur repletio, & quum est uer. Et ex eis quidem quæ sunt uehementis iuuaminis, est[m] [inceptio] administrationis clysteriorum fortiũ ualde, nisi febris prohibeat: tunc enim oportet ut sit contentus clysteribus lenibus. Clysteria nanque fortia, & collyria sunt in hoc maximi iuuamenti. Et oportet ut embrochentur extrema: & circundetur collum lana, & proprie lana hyssopi, quę sit infusa siue in oleo oliuę, aut in oleo chamæmillino, ipsa enim est lenificatiua, & sedatiua doloris: deinde in postremo ipsius admisceantur ei attractiua, quum non conferunt ista, & sunt sicut† nitrũ, & sinapis, & castoreum, & sulphur, & unguentum forte rubificans, & etiam mel anarcadi, & omne quod uesicat. Et oportet, ut sint contenti in cibis suis usque ad diẽ tertium, oxymelle, aut syrupo de melle, deinde gradatio fiat ad aquam hordei cum quibusdam[n] [medicinis] delectabilibus; deinde ad uitellum oui. Postea quum facilis fit deglutitio, administrentur sorbitiones, ex[o] [cãdaros,] & in fine eius fiant sorbitiones ex maturatiuis; deinde resolutiuis. Et quũ deglutitio fit difficilis, ponantur uentosæ super collum apud spondylem secundam, cum suctione, aut igne, ut dilatetur meatus paulatim, & deglutiat illud quod sorbet ex cibis. Quumque illud cõpleuerit, remoueantur uentosæ[p] [ignitæ, aut] cadunt p seipsas. Et non est malum si scalpelletur etiam, & egrediatur sanguis illinc,[q] [& ex halacdam.] deinde ventosetur uentosa una super caput, & ponantur, etiam super mentũ uẽtosæ sub gutture, & illud fiat postquam abscinditur materia; Omnia enim hęc trahunt materiã ad diuersam partem, & minorant eam, &[r] [similiter illud est melius. Similiter ponãtur] sub mammilis, & super[s] [alcheel,] & non est malum intromittere aliquid, quod mundificet ex alkeizaram, & ei similibus super quod[c] cottum sit inuolutum, mundificatio nanque dilatat. Et quãdoq; intromittitur in gutture cãnula facta de auro, aut argento, aut similibus ambobus, adiuuãdo ad inspirandũ, & similiter quando fortior fit constrictio, nõ est excusatio, quin uentosæ ponãtur super collum. Et quandoque cõfert in dilatatione deglutitiõis, & anhelitus compressio spatularum cum fortitudine. Medicinę autem in principio sint stypticæ, & proprie in sanguinea, & meliora quidem styptica sunt, quæ habent cum stypticitate sua substantiam subtilem, qua submerguntur. Et ex rebus quidem, quas extrahit exprimentum, est quòd styptica permista composita, magis sunt iuuatiua, quàm singularia simplicia. Et quandoque dolor fit fortior in principio rei, quare necessarium est, ut stypticis admisceatur aliquid, quod sedet dolorem, & leniat: sicut est syrupus uiol. & penidij, & lac calidum, & mucillago seminis lini, & alrob. Et quandoque multiplicatur effusio, quare non est excusatio, quin resolutiua eis admisceantur. Et quandoque non est materia plurima in effusione, & apostema non est forte. Incipiatur ergo, & administrentur gallæ, & sal ammoniacus, quoniam prohibent cum fortitudine, & resoluunt cum fortitudine. In cholerica uero oportet, ut sit plurimum intentionis conuersum ad infrigidandum cum eo, quod facit stypticum, & quandoque administrantur, linimenmenta. Et quandoque administrantũr in ea, & in omni[t] [calida] gargarismata, & infflantur insufflationes cum sufflatorio, & puluerizationes. Et ex eis est gargarismus factus cum oxymelle, & aqua, & aceto: ipse enim est maximi iuuamenti in intio calidę, & frigidę, & cum rob mororum, proprie syluestrium: deindę cũ eo, in quo non est zuccarum, uel mel. Et administretur in principio purum, & confortetur cũ stypticis, quę sunt de genere succi sumach, & acrestę, siccarum, et sicut sunt balaustię. Et in huiusmodi quidem non ponitur mel, nisi ut mundificet, non ut confortet, & similiter decoctio[u] [alkeshe] cum melle: aut decoctio sumach cũ coagulato uuę, Et fortius illo est succus nucis recentis: quoniam ipse est ex melioribus medicinis horum apostematum, & succus rosę recentis, & rob papaueris, quando permiscetur cum stypticis, est uehementis iuuamenti in initio, & fortius illo est decoctio myrti, & glandium, & aqua coriãdri, & sumach, & aqua corticum nucis, & aqua myrti, & aqua[x] [lentium decoctarum] ualde, & cydonia valde est styptica &[y] [sorba] proprie, & alumen iameni habet proprietatem in hoc. Et etiam insuffletur in gutture insufflatio ex semine rosæ, & sumach, & balaustijs secundum partes æquales, & camphoræ res modica. Et cholericę adhibeatur succus olerum frigidorum permistus cum eo, quòd habet stypticitatem aliquam,[z] [sicut] succus uirgę pastoris, & succus solatri, & succus ramorum uitis. Et ex communibus inter eas in principio, sunt semen rosarũ, & semen portulacæ, & mucillago psylij, & amylum, & spodium, & sumach, & dragacãthũ, & camphora, ex quibus fiant pilulæ compressæ, & teneãtur sub lingua. Quum ergo ab scinditur attractio, oportet ut misceãtur cum rob mororum myrrha & crocus. Myrrha enim profundatur cum uirtute suæ stypticitatis, & suę resolutionis, & facit crocum peruenire ad profundum, & aggregãtur ad maturationem faciendam. Si autem uideris ipsam declinare ad duritiem, permisce cum moris aliquid ex† nitro. Quum autem appropinquat status, aut peruenit in ipsa, oportet ut administrentur ea, in quibus est sedatio, & lenificatio, sicut lac mulctum, in quo dissoluuntur squammæ casię fistulæ, &[a] [oleum] rob mororum: aut decoctio ficuum, & fœnugręci, aut rob myrti cum rob: aut succus[b] [uitis] cũ melle: aut rob: aut bdelliũ arabicum dissolutũ, cum rob uuæ. quoniam est iuuatiuũ ualde, & aqua radicis in qua decocta sunt passæ, & fœnugræcum

t B. Alia litera. dispositione.

u B. alcarb.

x B. Alia litera cytoniorũ stypticorum.

y B. zarur.

z B. &.

† baurach.

a B. pix.

b B. caulium.

greçũ,& dactyli,& ficus,& myrrha, & crocus,
& cinnamomum, gargarizata cum oxymelle:
aut aqua mellis. Et administrentur emplastra
ẽt ad maturandũ,sicut emplastrum alseir, & di
stillatio olei ros. in aure est iuuatiua in hac ho
ra. Et quandoque vides quòd non maturatur,
& vides duritiẽ, oportet vt administres in me-
dicinis eius [c] [caules.] Quum autem matura-

c B. sulphur.

tio iam adest,tunc stude in apertione apostema
tis cum gargarismate,quod coniungit inter a- 10
pertionem,& lenificationem:sicut quædã me-
dicinæ acutæ in lacte, quibus fit gargarismus.
Et si est apparens,& elongatur tempus, & non
disrumpitur,non est mala administratio ferri.
Et ex medicinis temperatis cum inceptione ad
disruptionem est decoctio ficuum cum fœnu-
græco,& dactylis,& decoctio lẽtium cum ros.
& rob liquiritiæ,& semine almaru: & post il-
lud fiat gradatio ad illud,quod est fortius, qua
re misceantur cum rob mororum baurac, & 20
myrrha, & dragacanthum, & etiam semen al-
maru dissolutũ in lacte caprino, & olea [d] [dis
solventia,] & proprie cũ melle, & galla, & fiat
ex eis gargarismus, [e] [& ex eis] quæ sunt sicut
aqua mellis,in qua decocta sunt ficus, & cala-
menthum,& sampsucus,& [f] [alumen] men-
ta,& sysimbrium,& radix [g] [lilij] coniuncti,&
separatim,& costo, & ꝑpric marino inest iuua
mentum maximum in huiusmodi hora, & [h]
[in ueritate statim post abstersionem integrã, 30
& post maturationem] completam,& apertio
nem cum eis, quę sunt sicut baurac, & ni-
trum,& assa fętida,& myrrha,& piper,& casto
reum,& stercus hirundinum, & stercus adib,
& fiat ex eis gargarismus cum rob mororum,
imò cum sale ammoniaco,& pyrethro, & se-
mine alharmel, & sinapi, aut semine raphani
cum aqua & oxymelle. Et administrentur ex i-
stis insufflationes,& insufflatio salis ammonia
ci est faciens quiescere. Quum ergo declinat 40
ægritudo,administra vinũ,& balneum, & em-
brochas. Confectio pilularum iuuantiũ in sta
tu. Recipe radicis lilij. iiij. partes, assæ fœtidæ
medietatem partis:colligantur cum succo cau
lis,aut coagulato vuæ.Ex curatione vero phleg
maticę est, ut intus ĩ gutture intromittatur uir
ga mollificata torta, super quam inuolutus sit
pannus,quo liniatur apostema,& quo mundifi
cetur humiditas.Et ei quidem quę est antiqua,
assa fœtida,& cinnamomum,& soluatur ven- 50
ter cum cochijs,& hiera,& similibus,et clyste-
rizetur cum clysteribus ualde fortibus. In cura
autem melancholicæ ex medicinis magis con
ferentibus ei,est medicamen alharmel gargari-
zatum,et linitum exterius,& interius. Ex medi
cinis vero,que habent proprietatem,& conue-
nientes sunt in omni hora, & est stercus canis
album,& [i] † [ ] adib album, & hoc modo
colligitur.Custodiatur canis,ne aliquid come 60
dat nisi ossa tantum;donec stercus eijciat albũ
quod parui existat fœtoris. & similiter stercus
hominis,& proprie infantis.oportet,vt solici-
tudo sit ita,vt illud quo cibatur, sit cum quan-
titate qua digeratur: & quod [k] [ex eo] est me-
lius,est panis [l] [lupinorũ] secundũ quantitatẽ
paruam, & in potu tribuatur post ipsum vinũ
vetus: deĩde sumatur stercus eius,& exsiccetur,

d B. calefacientia.

e —— B.

f B. anethum.

g B. liquiritiæ.

h B. in ueridico statu intẽde ad abstersionem.

i † B. stercus.

K B. ei.

l B. & lupini.

est enim pauci fœtoris. & si cũ pane desiderat
aliqd aliud,tunc dentur ei cibi bonæ digestio-
nis,boni chymi,calydę cõplexionis cũ æquali-
tate: sicut carnes gallinæ,& perdicis,& extremi
tates caprarum,hæc enim cũ bonitate digestio
nis,educunt fœcem parui fœtoris. Et ex medi
cinis qdem sua proprietate facientibus,sunt hi
rundines adustę.decollantur enim pˀius,& cur
rit sanguis super alas ipsarum:deinde pulueri-
zatur sup eas sal, & ponuntur in urceolo luta- 10
to,& ligatur caput eius,& ponuntur in furno,
& vt ponantur in vitreato vase linito luto sa-
pientiæ est rectius apud me. Et similiter stercus
hirundinũ adustũ cũ fortitudine. Et quandoq;
linitur palatum ex felle taurino cũ melle,et fel
le testudinis,et flore æris, et capitibus piscicu-
lorũ salitorum,et propriè uua. Et linitur etiam
palatum habentis synãtiam sale cum melle,et
aceto. Et similiter apostema vuæ:et similiter ad
ministrẽtur gargarismata cũ oxymelle, in quo 20
decoctum est semen raphani. Et colcotar qui-
dem et calcadis ambo sũt bona apostemati ga-
uonis. Et ex cõpositis sunt medicamen mori
cũ myrrha,et croco,et medicamẽ hirundinũ,
& medicamẽ alharmel,& medicamen corticis
nucis recẽtis,& trochisci [m] [andarosim]& me
dicamen huiusmodi. Recipe stercoris canis al
bi adusti in testa,[n] [& ꝑter testam.] unc.j. pipe-
ris drac.ij. gallarũ adustarum,corticis granato-
rum,[o] † [ ] carnis simij,& suis & adhoba 30
oĩum an. drac.j. myrrhę,costi amborũ an. vnc.
s. insuffletur,aut liniatur cũ melle. & ẽt in fine
eius,& in hora uehemẽtię administrentur ster
cus pueri [p] [ex pane lupinorum,] et stercus ca-
nis,et hirundinum adustum: et sal ammonia-
cus iteretur hoc in die multoties. Quandoque
uerò apostematur lingua ꝑfocati ẽt, et indiget
fortasse curatione ipsius. Sed nos iã locuti fui-
mus de apostematibus linguæ: et illud qdẽ,qd
huic loco est proprium, est necessarium ex eo 40
redire ad illud,quod illic dictum est,s. vt inge-
nictur post phlebotomiam, in attrahendo ma-
terias ad inferiora, et quandoque fit illud in lo
co hoc cum hiera picra. Habet.n. proprietatem
in deponẽdo humores,qui sunt coram supre-
mo oris stomachi,et meri, et gutturis. Deinde
administrentur suꝑ ipsum infrigidantia,et re-
percussiua,sicut succus lactucę,et est medicina
habens proprietatem quàm significat uisio iu-
uãmenti eius, deinde si necessaria est resolutio 50
subtilis,fiat. Ex eis autem,quæ conferunt in re
gimine eius,quæ est propter spõdyles, est ut in
genietur in compressione loci cum facilitate
ad posteriora: fortasse enim reuertetur spon-
dylis, et illa quidem compressio quandoque
fit cum instrumento,et cum digitis, et inueni-
tur quandoque ꝑ illud requies. Instrumentum
verò est res similis fræno,quòd ĩ gutture intro
mittitur,et expellit,quòd est intus in gutture, 60
ad exteriora. Compressio autẽ ualde est nociua
in apostematib. Quumq; synances uehemẽtio-
res fiunt,et non ualent medicinę, et creditur ꝗ
perditio futura sit,illud per quod speratur eua
sio est scissio cannæ: et illud est cum scissione
ligamentorũ, quæ sunt inter duos annulos cã
næ, præter ꝗ recipiat aliquid de cartilagine,
ita ut per illud anhelet: deĩde suatur, quũ exple
tum

tum fuerit regimen apostematis,& medicetur, & sanabitur. Et modus quidem curationis eius est, vt tendatur caput ad posteriora.& teneatur & sumatur cutis,& abscindatur, & quod de ipso rectius est, est vt sumatur cutis cum vncino, & elongetur, deinde discooperiatur a canna,& findatur quod est inter duos annulos cannæ coram fissura cutis: deinde suatur, & ponatur super ipsam puluis citrinus, & oportet quidē ut duplicentur labia fissuræ cutis solum, prçter quòd contangantur cartilago, & panniculi in aliquo:& hoc est iudicium huius fissuræ, quā- uis non cadat ad hanc intentionem, Nam si existimatur, quòd in illis eisdē ligamentis sit apostema,& nocumentum, nō oportet ut administretur scissio. Quum autem syncopis superuenerit ægro,& timetur quòd compleatur prçfocatio, īcipiatur a clysteribus fortibus, & phlebotometur uena, quæ est sub lingua, & phlebotometur vena frontis,& appendantur ventosæ super collum,& sub mento, cum incisione, aut absque incisione: Et si fuerit causa præfocationis eius,& syncopis eius, submersio, tunc conuertatur, vt currat aqua. deinde suffumigentur cum eo, quod habet fortitudinem, & odorem bonum, donec reuiuiscat. Oportet autem, ut ille, q euaserit a suffocatione [q] [vehementi,] phlebotometur & clysterizetur, & sorbeat aliquibus diebus sorbitiones ex farina ciceris,& lac, aut aquam carnis, in qua dissoluti sunt panis, & uitellus oui. Et scias, quòd omnis, qui habet dolorem gutturis, melius est fugere sermonē ex quocunque dolore.

ANNOTATIONES.

Quòd in ijs, qui ex angina suffocantur, curandi initium sit uenæ sectio, superiori capite ex Hipp. 4. de rat. in ac. dictum est. At qualisnam sanguinis eductio, copiosa an parca esse debeat, nunc docet. virtute quidem constanter perdurante, ad animi deliquium ducens, in ea vero quæ imbecillior sit, per uices detrahens, Sanè triplex causa est, cur sanguis ad animi deliquium educatur, vt Gal. 1. aph. magnæ febres, maximæ inflāmationes,& dolor fortis. qđ tamē non nisi valētib. uiribus est agendum. At si tantam uniuersim sanguinis euacuationem uires non ferant, tunc, quod consulit Gal. lib de curat. rat. per sangu. miss. partiendæ uices sunt,& per epicrasim agendum. Quare, quum angina acutissimus morbus sit, constat quàm rectè ab authore nostro sanguis ad animi deliquium vsque (excludit animi defectum) aut reiterata eductio probetur, & quàm peram a quibusdā tacite carpatur, ꝙ repeti sanguinis missionem consulat. Et si enim laudat Auic. copiosam eductionem, cauet tamen syncopin, quæ cumulatissimam euacuationem sequitur, quòd cohibito duplici iam de causa spiritu, angina antea, nunc uerò animi defectu, interire animal difficile non sit. Aemulaturque hac in re Paulum lib. 3. qui non subito ac semel, uerùm partita uice sæpius euacuandum iubet, suffocationis periculum veritus. Hæc ergo de venæ sectione generatim admonuit. At verò quonam e loco ducēdus sit sanguis, in superiori capite dictum est. nunc tamen duo aduertit, summi in hac curatione momenti. Primum quum ait.

2 Et quandoque oportet ut attendatur in re phlebotomiæ &c. considerandum de fluentis eße humoris origine. fit enim quandoque angina toto corpore ad affectam partem mittēte: quo casu non est discedendum ab eo, quod superiori capite est explicatum, quodque Hipp. præcepit 4. de rat. uic. in ac. ut. s. sanguinem ex brachio mittamus. Fit tamen etiam nōnunquam ex particulari quapiam consueta euacuatione cohibita ueluti per uterum & hæmorrhoidas. Quod quidem, ubi euenit, Hippocratis consilio, primo aph. quo natura uergit per loca conferentia reuocanda morbifica materia est, ad uterum & hæmorrhoidas. Alterum notat. ijs uerbis.

Aphor. 11.

3 Et secundum ueritatem &c. quod paulò est obscurius: Videtur tamen nostra sententia hoc uelle. Fit quandoque, ut angina, si eius causam, & materiam spe[...]s sanguinis missionem differri admittat, nempe, quum non ex sanguine uel ex calido ac tenui humore fit, uel etiam quum corpus sanguine non redundat, uel quum uirtus ualida non est, tunc ergo præstabit, ut uenæ sectionem ad morbi vsque coctionem differas. obita enim coctione, uires quæ per sanguinis missionem prostratæ non sunt, quibusque diutius pugnandum contra morbum non est,& euacuationem sanguinis (præsertim partitam, quam hic author proponit) ferent,& ꝑterea materia, q̄ inflāmationē fecit, concocta iā facilius educetur. Hoc ferè uidetur uelle Auic. cuius rei eadem fortaße ratio est, quam lib. 1. fen 4. quum de sanguinis missione in coctione obeunda ageretur, ex Hipp. attulimus. Cętera pete ex Hip. 4. de rat. uict. in ac. Gal. 6. de cōp med. per loc. Tralliano lib. 4. Paulo lib. 3. & 6. Vide & Celsum lib. 4. & Aretæum 1. de acut. morb.

cap. 1. cap. 1. cap. 27. cap. 33. cap. 7. cap. 4.

De uua, & ambabus amygdalis. *Cap.* 12.

ISTIS quandoque accidit catarrhus apostemās eas, ita ut prohibeat anhelitum,& quandoque mollificatur uua præter apostema,& indiget eo, quod constringit eam, & exsiccet [a] [ex materia ipsam,] & quandoque indiget incisione,& appropinquat curationi præfocationū. Et curetur in principio cū linimentis, [b] in quibus sit facilitatis obseruatio] & administrētur cum penna, digiti nanque in non sua hora [c] † [ ] quandoque laborem afferunt. Et in illa quę magna est,& paruæ inflammationis, administrentur pontica. Inflammatæ verò conueniens est illud, quod est uehementis infrigidationis, sicut aqua solatri, & sicut semen de rosis,& folia eius: utrisque, enim in est operatio fortis. Et ex eis, quæ sunt fortiora in hoc capitulo, sunt gummi arabicum, et dragacāthū & sarcocolla,& [d] [nesestengi] linita. et etiam balaustię partes duæ, aluminis pars. j. conterantur, et cribellentur cum [e] [orali]& administrētur cum spatula habente caput incisum in latitudine. Et quandoque adduntur in eis crocus, & camphora.& administrantur liniendo, et etiam gallæ tritæ cum aceto, et liniuntur cum pēna. Et iterum aqua granati acetosi cum stypticis, et ēt lapis [f] [cedenegi.] et ēt lapis corrosus adustus, et ille qui nominatur achates, et lapis ala furugie, et spodiū, et lutum sigillatum, et armenum, et rob acrestę, et fructus spinæ ægyptiacæ, et alumen iameni, et semen rof. [g] [sumantur] ex eis sicut ē illud. Et suffumigatio cū ramis anethi est ex eis, quæ constringunt uuam ualde. Et etiam succus granati dulcis contriti cum corticee suo, cum sexta sui de mellis, factus uiscosus, inspissatus, est linimentum bonum. Et oportet, ut, quum gargarisma fit cum stypticis, assiduetur gargarisma cū aqua calida.

a B. ipsam ex frigidis & calidis.

b B. & cum facilitate tangatur.

c † B. & absque facilitate.

d B. nesestengi.

e B. cribello de seta.

f B. sadenegi.

g B. Fiat.

Illud

Illud enim præparat ipſam, ut in eo ſtyptica operentur,& lenit ipſam,& prohibet ſtyptica indurare ipſam. Quod ſi ſtyptica eam acquirere faciant duritiem,& coarctationem doloroſã, adminiſtra in ea mucillagines, & gummi arabicum,& dragacanthum,& amylum,& ſarcocollam,& ſemen maluæ,& aquam furfuris, & hordei [h] [& fiat vt ſtet] ſuccus extremitatum [i] [rani] cum quinta ſui de melle, [k] [& aqua miſtum,quoniam eſt linimentum bonum. Et oportet,vt quum gargariſma fit ex ſtypticis,aſſidue fiat ante illud gargariſma cum aqua calida] [l] † [ ] aut decoctio roſarum,& ſumach,cuius ſexta pars ſit mellis,decoquatur,& inſpiſſetur, & liniatur exterius cum eo, quod habet exſiccationem, & ſtypticitatem fortem, ſicut quod fit cum gallis, & alumine iameni. Et ſal [m] [quidem] eſt illud,quod eſt pręmittendum ante omnia illa.Melancholicæ verò gallarum,immaturarum, [n] [nucis,] atramenti rub. ſumach, omnium ana partes iij.& tertia, ſalis torrefacti xx.partes ſumantur,& adminiſtrentur. Medicamen bonum in diſpoſitionibus, & horis. Recipe aluminis iameni part. iij.roſ.partes ij. coſti partem j.adminiſtretur emplaſtrũ cum penna, [o] [vt perueniat ad] vuam. Medicamen bonum ad horam ſuam. Recipe ſuccũ granati cum cortice ſuo, & inſpiſſetur cum q̃nta de melle,& liniatur cum eo,& etiam aluminis partem j.ſalis ammoniaci partem j.s. gallarum immaturarum tertiam partis, dragacanthi iij. partes.& quando peruenit ſtatus,aut appropinquat,adminiſtra myrrham, & crocum, & cyperum,et quæ ſunt eis ſimilia,et darſiſahã proprie,et florem ſquinanthi, et ramos balſami;et [p] [aluſnen] adminiſtrentur liniendo, et aqua eorum gargarizetur, et proprie quando adminiſtratur in eis gargariſma decoctionis radicis lilij,et ſeminis roſ:cum melle,Et diſtilletur oleum amygdalinũ in aures in omni hora,quoniam eſt iuuatiuum. Si autem collectio fiat in vtriſque amygdalis,et in eis,quæ ſequuntur eas,adminiſtra decoctiones pręd ictas in capitulo ſynanciæ. Quod ſi dolor perſeuerat, et non ſedatur, reuertendum eſt ad ſolutionem ventris. Si uero per hoc non completur,adminiſtra ea,quæ ſunt fortis reſolutionis, ſicut eſt ſuccus cucumeris aſinini,et centaurea,et nitrũ rubeum cum melle,aut ſolum. Et ſi indureſcit apoſtema,et prolongatur,non eſt aliquid ei ita conueniens,ſicut aſſa fœtida. Quum ergo incipit ſubtiliari in loco uno,& ingroſſatur in loco alio,tunc incidatur. Et quantum poſſibile eſt [q] [ut expellas illud,& facias illi emplaſtrum cum ſale ammoniaco,& mittas ipſum ei] cum cochleari,quod eſt ſicut frenum; et eſt melius. Et non oportet,ut incidatur, niſi quum radici eius aduenit extenuatio, quoniam in ea eſt timor magnus. Gargariſma exſiccans ulcera apoſtematum gauonum,et purgans ea. Recipe lentium,balauſtiarum, amborum an partes v. ſief memithe,croci,coſti omnium ana partem j.coquantur in aqua,& ſumatur ex decoctione eorum pars j.et miſceatur cum medietate ſui de rob mori,et quarta ſui de melle,et fiat cum ea gargariſma.

h B.aut inſpiſſetur.
i B.rubi.
k —— B.
l † B. aut rob.
m B.&.
n B.partem j.
o B.& eleuat.
p B. aluſneæ.
q B. prætermitte illud, & facias, ut extenuetur cum ſale ammoniaco, & eleues ipſam.

ANNOTATIONES.

Vuæ inflammatio uehemens terrere quoque debet, ait Celſus lib.6.nempe hic quoque morbus ſpirationem intercipit,& ſuffocat,ut ait Hipp.2.de morbis. Curandus ergo omni diligentia eſt,primum uerò medicamentis tentanda ſunt omnia,ut Hipp.3.progn.quæ pete ex Gal.6.de comp. med.per loca, & Paulo lib.3.necnon Celſo lib.6. Quibus ſi aſſequi id non potes,tunc etiam abſcindenda eſt ferro affecta pars.quod Hipp.& in 3.progno. iam citato,& 2. de morbis repetit. Modum uerò huius ſecandæ hic in ſequentibus docebit.

De caſu uuæ. Cap. 13.

QVandoque cadit uua in febre:et quandoque cadit ſine febre: Et eius caſus eſt, vt tendatur ad inferiora, ita ut non redeat ad locum ſuum. Et quandoque neceſſarium fit deglutiendi comprimere digitis ſuis donec tranſglutiat.

De cura. Cap. 14.

SI ſunt illic caliditas,et rubedo, phlebotoma: deinde adminiſtra gargariſmata prædicta in capitulis prædictis, ſicut gargariſmata cum aceto,et aqua roſ. Deinde [a] [fricetur] cum roſ. et ſandalis,et balauſtijs, et camphora, et rob de moris proprie,in inſtrumento ſimili frœno. Et oportet,ut fiat cum facilitate, quanto magis eſt poſſibile. Et ſi non ſunt caliditas illic, et rubedo,adminiſtra gargariſma cum oxymelle, et ſynapi,et almuri anabati,et [b] [fricetur] cum inſtrumento prędicto.Et medicamen,quo [c] [fricatur,] eſt illud,q̃d fit ex gallis,et [d] [moris] contritis.Et fortior curatio eſt,ut [e] [ſubleuetur] cum inſtrumento ad ſuperiora,extendendo ad exteriora,cum medicinis ſtypticis, et p̃miſtis cum reſolutiuis,ſecundum quod oportet.Et quandoque premitur cum digitis linitis ex eis, quæ ſunt ſicut rob mororum,et nucum,et aliorum. Et ex medicinis bonis ad eleuandum, ſunt balauſtiæ, et alumen,et camphora.Et ex bonis in eleuatione uuæ eſt gallia cum ſale ammoniaco,et gallæ cum ſale ammoniaco. Sed gallia eſt ſubtilior,poſtquam non fuerit illic nocumentum ex apoſtemate,et repletione. Quum ergo ſtat,fac gargariſma cum aqua [f] [ſalſa] utendo gargariſmate poſt gargariſma.Et ex eis, quæ experta ſunt ad illud, eſt ut ſumatur ſeminis roſ. medietas libræ:ſucci barbæ hircinę iij. unc. decoquantur in melle,aut uino,quoniam eſt fortius.Et infantium quidem uuas quandoque eleuant gallæ [g] [aduſtæ] cum aceto, et proprie quando liniuntur ex eis eorum ſyncipita.

ANNOTATIONES.

De uua laxata,& eius curatione pete Gal.6.de comp. med.per loc. Vide et lib.de med. paratu facilib.

Sermo [a] [uniuerſali] de inciſione uuæ,& utriuſque amygdalę. Cap. 14.

OPortet ut in uua conſideretur eius ſubtiliatio,et detumitio, et proprie in inferiore partę

parte eius,& si ingrossatur, extremitas eius, & resudat ex ea sicut pus, tunc est melior hora,& tunc incidatur cum ferro, & cum medicinis cauterizantibus, & fiat [b] [præseruatio] cum solutione ventris subtili præcedente ipsam, & excussione corporis a repletione, si fuerit in ipso ex sanguine, aut alijs; incisio nanque cum repletione est timorosa. Illius autem incisio, quæ subtilis est,& longa, sicut cauda muris, equitans super linguam, sine repletione, aut rubedine, aut nigredine, est parui timoris. Et modus quidem incisionis eius est, ut prematur lingua ad inferiora,& sit possibile accipere vuam cum instrumento,& prematur ad inferiora,& non radicitus incidatur, imò dimittatur ex ea aliquid: nam si tu absciderís eam ex palato, sanguis forsitan non abscindetur omnino, quum tamen non oportet, ut incidatur res parua, & sit nocumentum, [c] [& remaneat] cum dispositione sua: imò oportet ut incidatur quãtitas, quam addit super naturam. Quum autem est rubea apostemosa, tunc eius incisio est timorosa. Et quandoque manat sanguis,& non abscinditur propter aliquam medicinã. Ex medicinis autem incidentibus eam, sunt assa fœtida, & alumen iameni, quæ sine intermissione ponãtur super radicem eius: quoniam incidunt eã, & faciunt ipsam cadere. Et ex medicinis faciẽtibus ipsam cadere cum cauterio, est sal ammoniacus cum assa fœtida,& atramentis: Et oportet, ut medicinæ istę super vuam annexę teneant cum instrumento narrato,& teneatur hora una, ita quòd non deglutiat, donec agant in eam: deinde iterentur usquequo nigrescat; nã si denigratur, cadet post tres dies secundũ plurimum. Et oportet, ut sit ille, qui curatur, decliuis ad inferiora, habens os apertum, ita ut currat saliua eius,& non retineatur in ore ipsius. Duę uero amygdalæ suspendantur cum uncino,& trahantur ad exteriora quanto plus possibile est. præter quod cum eis attrahantur tunicæ, & abscindantur cum rotunditate desuper radicem, apud quartam longitudinis cum instrumento incisionis, [d] [præter quòd permutetur instrumentum,] & incidatur una post alteram, post obseruationem cõditionum prædictarum in colore,& quantitate earum Quũque ceciderit ex eis, quòd abscinditur, dimittatur sanguis currere secundum quãtitatem mediocrem. Et sit patiens decliuis super faciem suam, ne sanguis ingrediatur guttur eius: deinde colluat os ex aceto, & aqua infrigidatis, & euomat, & tussiat, ut mundificetur interius eius: deinde ponatur super eam, quod abscindit sanguinem, sicut colcotar, & alumen, & dragãthum: Et gargarizet cum decoctione senticis,& foliorum myrti,& sit tepida.

ANNOTATIONES.

Quomodo excidenda sit columella, Hipp. 2. de morbis notat. sed & 3. prognost. & Gal. 4. meth. necnon Paulus lib. 6. & Celsus lib. 7. Hæc secta Gal. 9. de simp. med. facult. vsum se solo diphrige ad cicatricem usque testatur. Paulus uerò ob sanguinis profluuium, quod sisti quandoq; nequit, & ob alias quoque causas, etiam adurente medicamento vtitur.

De rememoratione nocumentorum incisionis. Cap. 16.

Ex eis est nocumentum uocis, & ex illis est detectio pulmonis frigori, & calori. Et facit accidere tussim ab omni frigore,& calore, & non tolerat sitim. Et ex illis est detegere stomachum malitiæ complexionis a causa primitiua ex vẽtositate & puluere, & eis similibus. Et [a] [plurimi eorum infrigidant aerem tempera 10 tum,] & in pectoribus plurimorum eorum figitur frigus in pulmone ipsorum, donec moriuntur,& quãdoque accidit ex ea [b] [sputum sanguinis.] & non retinetur.

a B. & plurimos eorũ infrigidat aer temperatus. b B. fluxus sanguinis superfluus Tex. 21.

ANNOTATIONES.

Secta columella, quandoque sanguinis profluuium accidit, ut 3. prognost. quod difficillime compescitur. est gurgulio tanquam uocis plectrũ quoddam, quo propterea abscisso 20 tota uox intermoritur. ut Paul. li. 6. Moratur item ea pars, quum sana est, inspiratum frigidum aerem, & temperat ne pulmoni atque asperę arterię offeratur frigidus: proptereaq;, quibus hæc abscissa est, eos in tabem incidere Arist. in problem. adnotauit, de qua re nos antea, quod & Gal. 11. de usu part.

Cap. 31. Cap. 11.

De cura [a] [sputi sanguinis] ex incisione uuę, & utriusque amygdalę. Cap. 17.

a B. fluxus sanguinis superflui

30 Oportet vt ponantur ventosę super collum & mãmillas,& fiat phlebotomia, & ut fiat regimen cum phlebotomia venarum inferiorum communicantium, sicut [b] [ascellarum] & eis similium intendendo ad attrahendum. Singularia autem sanguinem retinẽtia,& linimenta administrata ad illud, sunt sicut atramentum, quo fiat linimentum; aut puluerizetur atramentum super ipsum,& infrigidantia actu sicut nix,& succi frigidi styptici noti: sicut 40 succus acrestæ,& pampini uitis,& ribes;& solatrum,& aqua cydoniorum aceto sorum, est ex rebus expertis, quę habẽt proprietatem in hoc capitulo. Et oportet ut administretur in dispositione medicamen, quod testatus est sapiens nominatus Diogenes, & est [c] [alcuezric,] & etiam succus arnoglossæ, quum administratur proprie cum troch. de Karabe,& luto sigillato. Et oportet ut non administretur ex eis calidũ 50 aliquid, imò frigidum actu. Calidum enim cũ eo quod attrahit, destruit operationem medicinæ.

b B. venarum brachij infra basilicam.

c B. alcuhesarech.

ANNOTATIONES.

Quibus sistendus post dißectam uuam, sit sanguis: habes et ex Paulo li. 3. et Celso lib. 7. Quòd uerò aduertendũ hic author postremo ait, ne calidum quodpiam apponatur, ex generali Hipp. præcepto emanasse videtur, quum. 5. 60 aph. calidum profluuia sanguinis afferre asserit, & ex 5. aph. Quũ in ijs, frigidis uti oportere docuit, unde sanguis erumpit, aut rupturus est. nempe caliditas attrahendo, et rarefaciendo fluxiones excitat, quas frigiditas densando repellit.

Cap. 31. Aphor. 16. Aphor. 23.

FEN DECIMA.

De dispositionibus pulmonis, & pectoris, & sunt tractatus quinque.

TRACTATVS PRIMVS.

De principijs, & anhelitu.

De anatomia epiglottis, & cannæ, & pulmonis. Cap. I.

CAnna quidem pulmonis, est membrum compositum ex cartilaginibus pluribus, quę sunt circuli, & partes circulorum; quarum aliæ alijs continuātur. Quæ ergo ex eis obuiāt meatui cibi, qui est posterius, & est meri, factæ sunt diminutæ, & propinquæ semicirculo, & posita est abscissio earum ad meri, & contangit meri de ea corpus panniculosum, non cartilaginosum. Imò substantia eius cartilaginosa ad anteriora posita est, & componuntur hæ cartilagines ex ligamentis, quæ panniculus tegit: & comprehendit omnia illa intrisecus panniculus lenis ad siccitatem & duritiem declinans aliquantulam, & similiter exterius etiam, & caput eius superius, quòd sequitur os, & epiglottim. & extremitas eius inferior diuiditur, in duas sectiones, deinde diuiditur in sectiones currentes in pulmone, uicinantes ramis uenarum pulsatilium, & quietarum, & peruenit earum partitio ad orificia ualde strictiora, quàm orificia eorum, quę similantur eis, & currunt cum ipsis. Eius igitur creatio facta est ex cartilagine, ut inueniatur in ea apertio prędicta, & ne lenitas [a] [faceret eam indigere coopertura] & ut sit durities ei us tutamen ipsi, quum sit eius situs ad anteriora, & vt sit durities eius causa ad hoc, ut perueniat vox, aut adiuuet eam. Et facta est eius compositio ex cartilaginibus pluribus ligatis cum panniculis, ut sit ei possibilis extensio, & [b] [coniunctio] apud attractionem aeris, & respirationem, & non doleat ex percussionibus, quæ accidunt ei desubtus, & supra. Et ex attractionibus, quę accidunt ei ad extremitatem eius, est ut quum nocumentum accidit, nō dilatetur neque [c] [coangustetur,] & facta est rotunda, vt sit securior, & magis incolumis, & non minuitur ad ea, quod de ipso tangit meri, nisi ut non comprimat buccellam trāseuntem ipsum: imò pertranseat a facie eius, quum ex tēditur meri, ad amplitudinem, & fit concauitas eius tunc, quasi adiuuans meri, quum incipit meri extendi ad ipsam, & penetrat in ipsum, & proprie in deglutitione, [d] [ne coniungatur] anhelitui quoniam deglutitio necessarium facit, ut cooperiatur canna pulmonis superius, ut non ingrediatur eam cibus, transiens super eā, & fit coopertura eius cum superpositione [e] [cartilaginum stantium] super meatum, & similiter eius, quæ nominatur non habens nomen, & quum sit deglutitio & uomitus eius indigētes coopertura in hoc meatu, nō est possibile vt sint, quum sit anhelitus. Et creata est propter uociferationem res, quę nominatur lingua fistulæ, constricta apud extremitatem cannę. deinde dilatatur apud epiglotim, quare incipit ex amplitudine perueniens ad constrictionem, deinde ad spatium amplum, sicut est in fistula: quoniam necessarium est uoci constrictio, ut retineatur, & huiusmodi quidem corporis similis lingue fistulæ proprietas est, ut coniungatur, & dilatetur, vt fiat per illud percussio uocis. Durities uerò panniculi, qui tegit eam interius, fuit ut resistat [f] [solus catarrhis] & sputis malis, & uapori fumoso redeunti ex corde, et ut non mollificetur percussione uocis. eius autem diuisio in primis ī duas partes fuit: quoniam pulmo habet duas partes; sed eius ramificatio cum uenis quietis fuit [g] † [ ] ut ex eis accipiat nutrimentum Constrictio autē orificiorum eorum fuit, ut [h] [mensuretur in eis respiratio arteriarum uenientium ad cor, ut non penetret in eis ad ipsum.] nā si penetraret, faceret peruenire sputum sanguinis; hęc est ergo forma cannę pulmonis. Epiglottis autem est instrumentum ad complendam uocem, & ut teneatur anhelitus, & in interiore parte ipsius est corpus simile linguæ fistulę, & iam diximus ipsum; & cum eo, quod opponitur ipsi ex palato, & est simile additioni, qua clauditur caput fistulæ, completur uox. Et epiglottis quidem est coarctata cum canna constricta cū meri. Quum ergo meri appetit deglutire, & declinat ad interiora propter attractionē buccellę cooperitur epiglottis, & eleuatur sursum, & coarctatur coopertura quarundam suarum cartilaginum cum alijs; quare extenduntur panniculi, & lacerti. Quumque cibus [i] [pertransit epiglottis, & cā meatum meri,] sunt orificium epiglottis, quare non est ne adherentes palato superius: quare non est possibile, ut ingrediatur ipsum ex eo, quod cōprehensum est apud meri aliquid, quare pertrāseunt ipsum cibus, & potus, ita quod non cadit ad cannam aliquid nisi in quibusdam horis, in quibus festinat deglutitio, antequam compleatur motus iste, aut accidat ci bo motus [k] [ ] quare non cessat natura laborare in expulsione eius cum tussi. Et nos quidem iam diximus anatomiam cartilaginum epiglottis, & lacertorum eius in primo libro. Pulmo aūt est cōpositus, ex partib. quarū vna est [l] [canna,] & secunda est rami arterię venatæ, & tertia est rami [m] † [ ] quos proculdubio coniungit caro mollis, rara, aerea, creata ex tenuiore sanguine, & subtiliore, & illud est etiam nutrimentum eius, & est plurium meatuum [n] [mollis, & rarus] ad albedinem declinans. proprie in pulmonibus animalium, quorum integra est creatio. Et creatus est rarus, ut in ipso accipiatur aer, & digeratur in eo, & expellatur superfluitas eius ab eo, sicut creatum est hepar cum comparatione ad cibū. Et est habens duas diuisiones, quarum vna tendit ad dextram, & altera ad sinistram. Et sectio quidem sinistra, duos habet ramos, & sectio dextra habet tres ramos. Et iuuamentū pulmonis oīno est atttractio aeris. Et iuuamētum attractionis aeris, est præparatio aeris cordis pluris. quàm ipsum, quo indiget in pulsu vno. Et iuuamentum huiusmodi prępatationis est, vt sit animali quū submergitur in aqua, & quādo emittit uocem longam, continuam, impedientē ipsum ab acceptatione aeris: aut quū ut abhorret

a B. cogat ipsā ad clausionem.

b B. aggregatio.

c B. ambitū habeat Alia litera cōmunicetur.

d B. quæ non coniungitur.

e B. cartilaginis stantis.

abhorret eius attractionem propter dispositiones, & causa ducentes ipsum ad illud ex fœtore, aut alio, aer preparatus, quem assumet cor.[2] Et iuuamentum huiusmodi aeris preparati est vt temperet sua euẽtatione caliditatem cordis, & ut restauret spiritum cum substantia, quæ est magis uincens in complexione eius, preter quòd aer solus sicut existimant quidam, conuertatur, & fiat spiritus, sicut non sola aqua nutrit membrum: uerum vnumquodque eorum, aut est pars nutrimenti, aut est faciens penetrare [o] [lubricitate,] Sed aqua est ad nutrimẽtum corporis, & aer est ad nutrimentum spũs, & unumquodque duorum, scilicet nutrimentum corporis, & spiritus, est corpus compositũ non simplex. Sed iuuamentum[p] [extractionis] superfluitatis adustæ spiritus, & est eius fumositas,[q] [&] pulmonis est ad introitum aeris frigidi. Iste nanque attractus iam proculdubio cõuersus est ad calefactionem, quare non cõfert in temperando spiritum. Ramificatio autem uenarum, & cannæ in pulmone fuit, quoniam canna, & arteria uenalis communicant [r] † [

] in nutriendo pulmonem ex sanguine digesto claro ueniente ex corde. Carnis autem iuuamentum est ut oppilet [s] [rimas,] & coniungat ramos. Sed eius raritas est, vt rectificet attractionem aeris. Non enim est ut non penetret aer nisi in canna tantum, imò quandoque uadit ad corpus pulmonis ex [t] [ex eo] & in hoc est apparitio in multiplicatione, & ut adiuuet etiam in constrictione, ad expulsionem. Est ergo preparatus duobus motibus, & propter hoc [u] [aperitur] pulmo cum sufflatione. Eius autem albedo est propter dominium aeris super illud, quo nutritur & propter [x] [plurimam eius frigiditatem.] Eius vero partitio in duas partes est, ut non esset anhelitus propter nocumentum aduenĩes uni duarum partium, & omnis, ramus eius ramificatur ꝓpter illud in duos ramos. Quintus autem, qui est in latere dextro, est lectus substratus uenę, quę nominatur concaua: & non est eius iuuamentum in anhelitu plurimum, Et quoniam cor magis fuit decliue parumper ad sinistram,[y] [additur in parte sinistra, quod occupet spatium pectoris, & nõ est bonum ut pulmoni sit in latere dextro additio existens uenis substrata, quoniam iam cecidit] necessitas eius. Et pulmonem quidem cooperit panniculus neruosus, ut sit secundum quod sciuisti, sensus aliquis ali quo modo, & si nõ est intrans, tamẽ est cooperiẽs, quãuis ipse pulmo sit substratus cordi, leniens ipsum, & eius tutamentum. Pectus quoque diuisum est in duas cõcauitates, inter quas distinguit panniculus, ortus ex oppositione mediationis thoracis. Et non est trãsitus ab una duarum cõcauitatum ad alteram, & iste pãniculus est in ueritate duo panniculi, & est coniunctus in posteriore parte sui cum spondylibus, & superius,[z] [ut defendat ambas furculas.] Et intentio in creando eos fuit, ut sit pectus habens duos uentriculos, quatenus si eueniat uni eorum nocumentum, sufficiat alter ad faciendum anhelitum, & eius intentionem. Et ex iuuamento eius, est ligatio meri, & pulmonis, & membrorum pectoris ad inuicẽ. Velaminis autem iam diximus formam, & iuuamentum eius in anatomia lacertorum. Ipsum enim in ueritate est unus lacertorum, & est ex tribus tunicis, quarum media est chorda, qua completur eius operatio, & tunica, quæ est supra, est sicut fundamentum, & basis [a] [panniculis] pectoris, quæ interius cooperiunt ipsum, & tunica inferior est sicut illa [b] [panniculis] siphac, & in uelamine quidem duo sunt foramina, quorum maius est transitus meri, & arteriæ magnæ, & per minus est transitus uenę, quę nominatur alhabari, & est uehementis suspensionis cum ea, & incarnationis.

a B pãniculorũ.

b B. ad panniculum.

ANNOTATIONES.

Asperæ arteriæ, & pulmonis anatomen habes ex Gal. lib. 7. de vsu part. 6. passim, habes & ex Arist. 3. de part. animal. Et Auic. quoque 13. de natura animal. repetit. At uerè unum hic de pulmone scribit quod & Gal. 6. de usu part. & Hippoc. in libello de corporum resectione: pulmones uidelicet quandoque lobis constare, ob eum, sensum factis, ut 7. de usu part. habetur, ꝙ his ueluti manu quadam pulmo ipsum cor amplectitur, vt facilè, & tuto dilatetur, comprimaturq́;. Cæterum (quod & recentiores dissectores ostendunt) in hominibus re ipsa quatuor tantum sunt lobi, quamuis aperte in brutis quinque numerentur. cuius certè uarietatis ea uidetur esse ratio, quando quidem, quum a iecinore ad concaua perferatur uena, distet autem in brutis iecur ab ipso corde non parum; tutandę ipsi uenæ cauæ strato opus fuit, cuius munus in his quintus ille lobus concauus perficit. At in homine nulla, aut pauca inter hepar, & cor ipsum est intercapedo, nempe quum duo hæc solo transuerso septo distinguantur: ut propterea satis tutum uenæ illius cauæ a iecinore ad ipsum cor futurum sit iter, præterquam quòd quintus ille lobus illi substernatur.

Cap. 1. & deinceps. cap. 6. cap. 12. Cap. 4. cap. 10.

2 *Et iuuamentum huiusmodi aeris &c. Aliud animaduertit, quod & Galenus non semel, de inspirato per pulmonem aere: nempe eius esse usum dicit, ut cordis contemperet calorem, & eius spiritum sui substantia ten ui, atque aerea instauret. Ex quo constat, nouum non esse inuentum, quod quidam putant, pulmonis esse usum, ut in eo preparentur uitales spiritus, & penè generentur. At uerò ambigere quispiam hic poterat, an attractus ille aer uitalis spiritus alimentum sit. Respondet, sicuti aqua, quę quotidie in cibos, et potus uenit, membra solida non alit: sed uehiculum tantum est alimenti quo ea nutriuntur: ita & inspiratum hunc aerem non nutrire quidem uitales spiritus: sed ueluti uehiculum prestare sese illi spiritui, quo demum uitales aluntur. Quòd uerò neque aqua solidam corporis substantiam, neq; inspiratus aer uitalem spiritum nutriat, eo probat, ꝙ quum hęc simplicia sint corpora, nutrire illa quidem solida, hi uerò spiritus nequeunt, quę substantię sunt cõpositę. Sanè, ꝙ aqua non nutriat, alias a nobis explicatum est. At de inspirato aere, an uitales spiritus nutriat, necne, uidetur Gal. testimonio 7. de plac. Hippoc. & Plat. necnon Hippoc. lib. de flatibus sustineri, ꝙ nutriat. instaurantur enim uitales spiritus inspirato aere, quo etiam prohibito exstinguuntur. Quare, quamuis non dixerim nutrire hunc statim; ubi tamẽ cum internis cęteris spiritib. commistus fuerit, nutrire existimamus. Quamobrem si quis pro Gal. respondere uelit; dici posse uidetur, non eandem de attracto spiritu esse rationem, quę de ingesta aqua. Differt maxime aqua a solida corporum substantia: at inspiratus aer cum uitali spiritu, quo ad modum substantię, non differt, ut propterea, prohibere nihil debeat, quo minus uitalis ille inspirato hoc nutriatur.*

Cap. 3.

triatur, quum difficile admodum non sit hunc in illius substantiam uerti.

De complexionibus pulmonis, & signis dispositionum eius. Cap. 2.

DIcamus itaque, quòd complexionem calidã significant amplitudo pectoris, & magnitudo anhelitus, & quandoque duplatur, & exsufflatio, & uox, & [a][operatio] eius, & quod parũ nocetur ab aere frigido, & quod plurimũ a calido, & quòd accidẽtia sitis sedat aer frigidus absque potu multoties. Et accidit ei plurimũ [b] [inflammatio.] & tussis. Frigidam uero complexionem significãt, paruitas pectoris, & paruitas anhelitus, & vox, & acuitas amborum, & quòd nocetur ab õni frigido, & multitudo generationis phlegmatis in ipso. Et multoties quidem duplatur eo anhelitus, & aduenĩũt ei asthma, & tussis. Complexionem autem humidam, significant multitudo superfluitatum, & raucedo uocis, & stertitio, & proprie quũ fuerit cum materia, & fuerit decliuis ad superiora, & defectus ad eleuatione uocis, nõ propter debilitatem corporis. Siccam uero complexionem significant paucitas superfluitatum, & asperitas uocis, & similitudo eius cũ uoce gruũ, & quandoque est illic dyspnœa propter uehementiam spissitudinis. Vnaquæque autem harum complexionum quandoque est pulmoni naturalis, & quandoque est ei accidentalis, & communicant in aliquo, & differunt in aliquo. Illa autem in quibus communicant, sunt signa p̃dicta, nisi illa, quæ excipiemus post. Sed ea in quibus differunt, sunt duo: unum eorum est, quoniam quum complexio est naturalis, signum eius est stans secundum naturam, & si est accidentalis, ei est signum accidentale, & iã aduenit ei, nisi sit signum de genere eorũ, quæ non accidunt nisi natura tantum: quoniam tunc signũ est naturale, cuius simile est magnitudo pectoris, aut paruitas eius, & scias, quòd magis propriæ significationes eius, secundũ dispositiones pectoris, & pulmonis, est anhelitus in frigiditate sua, & caliditate sua, & magnitudine eius, & paruitate ipsius, & facilitate ipsius, & eius difficultate, & fœtore, & bonitate odoris eius, & reliquis dispositionibus eius. Et similiter uox etiam in huiusmodi re, sicut illud quod significat illa, quę strãgulata est, quòd nocumẽtũ sit in lacertis dilatantib. & rauca quòd nocumẽtum sit in lacertis constrictiuis, quum nocumentum est in lacertis, & similiter tussis, & sputum, & pulsus. Et iam declarata est tibi qualitas significationum anhelitus, & qualitas significationum uocis, & qualitas significationũ tussis, & qualitas significationum sputi. Pulsus autem; & quod ipse significat secundum complexiones, & ęgritudines, iam sciuisti. Et pulmo quidem uicinatur cordi, & significationes dispositionum eius, sunt super ipsũ fortiores, & pulsus est magis significatiuus eius, quod sequitur ramos [c] [neruorum] pulmonis. Et tussis est magis significatiua illius quod sequitur cannam, & carnem pulmonis. Et sensibilitas grauitatis, est significatio propria, quod materia est [d] † [ ] in panniculis, et lacertis, & quum non spuitur nisi cum tussi leui, tunc materia est propinqua supremo cannæ, & ei quod sequitur ipsũ. Et si nõ spuit nisi cum tussi plurima; tunc materia est profunda, et est lõginqua. Et quandoque associantur nocumẽtis membrorum pectoris, signa membrorum longinquorum; sicut uertigo in apostematibus uelaminis, et sicut rubedo faciei in apostematib. pulmonis.

a B. grauitas.

b B. Alia litera. frequentia anhelitus.

c B. cannæ.

d † B. in pulmone, & sensibilitas mordicationis, & punctionis, est significatio propria, q materia est.

ANNOTATIONES.

De notis, quibus pulmonis temperamentum dignoscatur, eadem ferè et Gal. li. art. med. et Paul. li. 1. Vnum hic tamen author ait, qđ miretur fortasse aliquis, nempe in calida pulmonis temperatura, quandoque duplicari spiritum. At hic etiam de frigido pulmone idem prorsus scribit. Quomodo autem ex contrarijs causis ijdem effectus nascatur? Paucis, duplicata respiratio ex calore, etiam magna est, ut Gal. 3. de diffic. respir. fitq; hęc ob auctum usum, et innati caloris magnitudinem. At ex frigiditate parua est, fitque id ob compressionem, obturationem, aut coarctationem in spirandi organis, præsertimque pulmone. Quare, quia frigidus natura pulmo angustiores a natura capacitates obtinuit, & præterea ob frigiditatẽ malè concoquit, frigidis & crassis excrementis, infarcitur, ut postmodum libere spirare nequeant, qui ita affecti sunt. duplex ergo affectus est duplici ortus causa. quum altera spiratio duplicata & parua, altera magna sit.

De [a] [apostematibus] accidentibus pulmoni. Cap. 3.

PVlmoni quandoque accidunt [b] [apostemata appropriata] membris partium similiũ, & ægritudines officiales, & propriè oppilatio in uenis suis, & partibus cannę ipsius, & propriè in uenis grossioribus, & in raritate corporis eius. Et quandoque fiunt propter causas oppilationis [intra ipsum, usquequo perueniatur ad coopertura m,] & ęgritudines communes. Et quandoque multiplicantur ęgritudines pulmonis in hyeme, & autumno. propter multitudinem catarrhi, & proprie in autumno pluuioso, post ęstatem siccam septentrionalem. Et aer frigidus nociuus est pulmoni, nisi sit a calore læsus uehementi. Et multoties quidem perducunt ęgritudines pulmonis ad ægritudines hepatis, sicut perducunt uehementia frigiditatis eius, & uehementia caliditatis eius, ad hydropisim, & similiter uelaminis.

ANNOTATIONES.

Pulmoni omne morbi genus potest accidere: & intemperies, & mala compositio, & continui solutio: præsertim uerò inflammatione corripitur, & pulmonia a nostris uocatur, græcis uerò περιπνευμονία: & ulceribus, & obstructione: de quib. multa Gal. 4. de loc. aff. & Hipp. 2. de morbis. Vnum notat hic author, quod & Hipp. 3. aph. q hyeme, & autumno pulmonis affectus oriantur ob catarrhi multitudinem. Sed aliud præterea subdit, quod ferè Gal. 5. de loc. aff. hydropem fieri ex pulmonis morbo iecinori cõicato. Sed Hipp. 2. de morbis, hydropem in pulmone fieri affirmat non affecto fortasse iecinore: ait. n. hydropem in pulmone fieri, qua febris & tussis tenet, & aceruatim respirant, & pedes tument, & ungues contrahuntur omnes, & talia æger patitur, qualia qui suppuratus sit: sed debilius, ac diu.

diuturnius: quibusdam etiam intumescit uenter, scrotum & facies, ut quidam putent ab inferna id esse aluo. Eum locum uide, dignum, & animaduersione.

De cura pulmonis. *Cap. 4.*

ATtende quod dicitur in capitulo asthmatis, & anhelitus, & permutetur ad [a] [illud ex eo,] quod communicat ei in causis ęgritudinum. Et quandoque excitatur pulmo cū eo, quod est sicut eleuatio uocis, & sicut anhelitus exsufflationis, vt subtiliētur per illud superfluitates eius. Et administrationi quidem medicinarū pectoris; inest propria forma. Oportet. n. ut administrentur factę pilulę & electuaria in pluribus, retinendo ea in ore, & degluttiendo, quod resoluitur ex eis paulatim, ut prolongetur spatium in ore earum in pertranseū do cannā, & reiteretur, & perueniat ad cannā & pulmonē & proprie quū dormit resupinus, & [b] [humectet] lacertos omnes, qui sequūtur pulmonem, & cannā eius. Et propinquior modus declinationis superfluitatū pulmonis, est latus quod meri sequitur, quapropter iuuatur uomitu plurimū, quū non est ibi, qđ ꝓhibeat.

ANNOTATIONES.

De pulmonis curatione agens, de uociferatione & magna quoque respiratione meminit, quòd hæc authore Gal. 2. de tuen. ualet. thoracem exerceant, & corroborent. Quę verò medicamentorum forma esse debeat, quibus pulmone affecto utendum est. 7. de comp. med. per loca, habetur. Illud tamen semper aduertendum est quod & Gal. sæpe, medicamenta ob loci distantiam difficile integra ad pulmones ire, propterea que ualidiora expeti, nisi forte lambantur. hæc enim si modo accuratè sumantur, quam citissime ad pulmones per arteriam asperam pertingunt.

De materijs [a] [siccis] in pulmone, & iudicijs earum, & curatione. *Cap. 5.*

MAterię, quæ continentur in pulmone, quandoque sunt ex genere [b] [sanguinis & quandoque sunt ex genere humiditatis, & quandoque sunt ex genere saniei, & sunt materię calidæ, & subtiles. [2] Et materias quidē [c] [siccas] in pulmone, quandoque est difficile spuere. [d] † [ ] quare non adhęret ei uentositas expellens eas cum tussi, imò rumpitur humiditas [e] [super uētositatem; quare aduenit ei ventositas nō eradicans. Sed ad uehemētiā multitudinis eius] quū sunt humores pectoris grossi, nō peruenias ad ultimum in exsiccando. imò sis occupatus cū lenificatione, & incisione cum resolutione materiei. [f] † [ ] Et sit intentio maior duarum rerum tibi. incisio: [g] [aut sit studium cum incisione plus, quàm sit cum resolutione. Et administra in omnibus illis medicinis aquā mellis; est enim faciens eas penetrare, & lenificat, & abstergit.

ANNOTATIONES.

Pulmo quodcunque humorum genus ex capite promptè excipit, ut Gal. 6. aph. & tenues, quales Hipp. 2. de morbis hydropem pulmonis facere adnotauit, & crassos. pro quorum notis pete Gal. 4. de loc. aff. Vnum hic notat, materias siccas difficile e pulmone educi quia flatus eas expellens cum tussi, non eis adhæret. Sanè meo periculo affirmarim imirari hoc loco authorem Gal. ipsum eo 4. de loc. aff. ac de tenuibus humoribus, non de siccis uerba facere, mendumque in codice esse; ac legendum. [Et materias quidem tenues &c.] non, ut uulgo. [Et materias quidem siccas] Nanque sicciora excrementa propterea non facile expuuntur, quòd magis sunt uiscida, non quòd flatui non reluctentur. uerùm hoc tenuibus inest uitium, ut inter tussiendum, ab impellente aere diuisi cedant, refluanteque lētus uerū, aut ualde crassus abstergi nequit. uel occurrentis spiritus uiolentia educi, ut loco citato Gal.

cap. 8.

cap. 8.

De medicinis pectoris singularibus, & compositis, & forma administrationis earum. *Cap. 6.*

MEdicinæ pectoris sunt medicinę, quę mūdificant pectus, & sunt secundum ordines. Ordo primus est sicut farina fabarum, & aqua mellis, & semen lini assum, & amygdalę, & uinum dulce. Nam ipsum uehementer aperit oppilationem pulmonis, sicut ipsum uehementer generat oppilation em hepatis, & quem admodum scies in capitulo hepatis. Et ex frigidis semen cucumeris, & bateke, & cucurbitę. Butyri uerò, quum solum administratur, maturatio est plus: quam eius mundificatio. Si autem deglutiatur cum melle, & amygdalis amaris, est eius maturatio min or, & mundificatio eius maior. Et fortius illo, est † terebinthina, & amygdalæ amaræ, & oxymel squilliticum, & fœnugræcum, & olibanum & dactyli heiron habēt fortitudinem in hac intētione. Et fortiora illis sunt, cyminum, & piper. & † herbus, & radix [a] [lilij,] & radix opopanacis, & castoreum cum melle, & squilla assata, contrita, & confecta cum melle, & centaurea maior, & aristol. rot. & nigella, & uermis qui est sub urceis, quum desiccatur super testam super prunas, aut in furno donec albescat, & commisceatur cum melle & similiter enula, quando ponitur in medicinis, & aqua eius est vehementis iuuamenti, & [b] [alreuend] est ex summa eorum, quæ faciunt, facile sputum, & seseleos est ualde iuuatiuum, [c] † [ ] & proprie crudus, & post ipsū illud, quod non est elixatum, nisi elixatura una, & crocus cōfortat instrumēta anhelitus, & [d] [facile efficit sputum] ualde. Et medicinæ quidem istę sunt cōuenientes ebibitæ, & sunt conuenientes, ut emplastrum superpositæ. Ex medicinis autem cōpositis sunt pilulæ Platonis, & sunt pilulæ de storace; & syrupus de hyssopo cum descriptionibus diuersis, & medicamen Andromachi, & medicamen Asclepiadis, & medicamen Gal. & syrupi de papauere, cum descriptionibus, & medicamen mammius, & medicamen anacardi cū myrobal. Et eis quæ faciunt spuere humores grossos, & saniem, est medicamen quòd recipit serapini, & myrrhæ amborum an. aur. j. cordumeni aur. ij. opij; & castorei amborū an. aur. j. cōficiantur cū uino dulci: cuius potio est medietas aur. Et ex eis, quæ experta sunt, est medicamen quòd reci. olibani aureos. iiij. myrrhæ aur. ij. cum tribus. unc. rob coquantur [e] [cū melle

† gluti num albotim.

† orobus.
a B. Alia litera liquiritiæ.

b B. alrauend. Alia litera butyrum.

c † B. & bulbus est iuuatiuū mūdificatiuum ualde.

d B. facilem efficit anhelitum.

e B. sicut mel.

melle] & deglutiantur, aut succus caulis cũ æquali pōdere mellis, aut decoctio eius decoquã tur ambo, donec coagulentur, & sit ignis carbo nũ. Et ẽt myrrha, & piper, & semẽ urticæ, & serapinũ, & sinapis sumantur, & fiant ex eis pilulæ, & detur, i potu ex eis mane, & uespere apud somnum, & etiam sinapis drac.j. baurach. ix. kirat. succi cucumeris asinini [f] [ ] k irat j.&.s. & sunt potio una educens superfluitates plurimas, & mundificat sine læsione. Et ex medicinis fortibus est, ut sumantur [g] [nasturtiũ] & sinapis, & semen urticæ, & succus cucumeris asinini, & anisum: coniungatur totum illud cum melle, & conficiatur cum eo. Et [h] [ex commistis] declinantibus ad caliditatem, est vt sumantur fœnugręci. unc.[i] [j.] seminis lini. unc.j.&.s.[k] [herbi. unc. j .] eius quod est inter grana cotti. un.s. succi liquiritiæ. unc. ij. inuoluantur omnia oleo amygdalino, & coniungantur cum melle. Et iterum sebesten, & ficus albæ, & passę enucleatæ, & radix [l] [lilij] & capillus ueneris, decoquantur in aqua uehementer, & detur ex ea ad potandum. Et si in hac aqua decoquatur polypodium, & turbith, erit iuuatiuum ualde. Et scias quòd multoties retinetur aliquid in pectore, & est [m] [recipiens] ut expuatur nisi uirtus eius ab eo debilitetur, & tunc quidẽ oportet, ut adiuuetur cũ sternutatione.

f †.B. & anisi omnium.
g B. almarut.
h B. humorib.
i B. ij.
k B. horobi unciam s.
l B. Alia litera. liquiritiæ. Alia litera. ireos
m B dispositũ.

ANNOTATIONES.

De medicamentis ad pulmonem expurgandum idoneis plura ex Gal. habes 7. de comp. med. per loc. nec non 3. de rat. vict. in acut. & Paulo lib. 3. Trallianus quoque toto ferè 5. lib. de eadem re agit. admiraturque is de. Gal. ingenuè, uti philosophos decet, quod sit, quod nullo refrigerãtiũ medicamentorum pulmonis affectibus uti uoluerit; sed hæc quidem uitarit, calidam autem potius curandi rationem adhibuerit: Non iniuria ergo author noster, dum medicamenta recenset, ex frigidis, quæ ad pulmonum faciant obstructiones, semen cucumeris, citruli, et cucurbitæ, dein etiam syrupum de papauere commendat. Addit uinum dulce thoracis obstructiones reserare, sicut quæ iecinoris sunt, obstruit. huius rationem assignat Gal. 3. de rat. uict. in ac. nempe in iecur exceptum ob eius substantiæ crassitudinem angustas & minimas iecinoris uenas obstruit. at ubi delatum iam ad pulmonem est, multiplici tunc uenarum transitu concoctum attenuatumque est, vt non præterea obstruat. Aliud subdit, butyrum seorsum magis concoquere quàm abstergere. contra uerò cum melle et amygdalis amaris minus coquere, abstergere autem magis id, & Gal. 10. de simpl. med. fac. cap. de butyro. Subdit postremò, quod in thorace continetur, si natura imbecilla fuerit, ut per tussim expelli nequeat, sternutatione euocari. hoc etiam Gal. arridet. est enim sternutatio motus & capitis & thoracis simul, ut 2. de symp. caus. ꝓptereaq; utrãq; sedẽ expurgat.

Cap. 1. ad 6. & deinceps, Cap. 29.
Com 2.
Cap. 4.

Sermo uniuersalis de anhelitu. *Cap.* 7.

Anhelitus completur duobus motibus, inter quos sunt duæ moræ, secũdum quòd res se habet in pulsu, nisi quia motus anhelitus est uoluntarius, qui potest alterari cum uoluntate a cursu naturali, & pulsus est naturalis purus. Et intentio quidem in anhelitu est, ut impleat pulmonem aere frigido, donec præparetur [a] [præparatio] cordis, & non cesset cor sumere ex eo aerem frigidum, & reddat ipsi uaporem fumosum, [b] [ad hoc, ut accidant] illi attractioni duę res: quarum una, est conuersio ipsius a frigiditate, cum calefactione eius, quod ei uicinatur, & eius quod ei commiscetur, & altera est cõuersio ipsius a claritate sua, propterea quòd admiscetur ei uapor fumosus: tunc enim remouetur ab eo intentio, qua fit conueniens ad hoc, ut extendatur pulsus ab eo, quare necessaria fit eius eductio, & permutatio ipsius. Et inter duas res sunt duę moræ, & eius quidem introitus, & est attractio aeris, fit cum dilatatione [c] [pulsus] pulmonis, sequens motum corporum. quibus circundatur. Et anhelitus quidem apud communitatem est illud, quod educitur, & apud medicos & in [d] [positione,] quę est inter eos, quandoque est illud, quod educitur, sicut est apud communitatem, & quandoque est hoc totum sicut pulsus apud communitatem est motus dilatatiuus, & apud medicos in ipso, est positio propria secundum speciem notam. Et motus anhelitus, æqualis, naturalis, uacui a nocumento, completur motu uelaminis. Si autem indiget additione fortitudinis. propter illud quod non ingreditur nisi cũ labore, aut ut confortetur anhelitus ad extrahẽdam insufflationem, cõmunicat uelamini in hoc adiutorium lacertorum pectoris omniũ, ita quòd supremorum eius, aut saltem quorundam inferiorum eius tantum. Si autem est [e] [necessarium ut fecet literas, aut generetur ex eo locutio,] non est excusatio, quin administratio sit lacertorum [f] † [ ] linguæ, & quandoque est necessarium in eis administrare lacertos labiorum. Etiam quemadmodum in pulsu est magnus, & paruus, & longus, & breuis, & velox & tardus, & calidus & frigidus, & frequens & rarus, & fortis, & debilis, & intercisus, & continuus, & spasmosus, & tremulus, & paruæ repletionis uenarum, & [g] [& rerum illaudabilium,] & omnibus illis sunt signi tæ earum [& omnibus illis sunt causæ & omnibus illis sunt res suas.] & est eis dificationes [h] [secundum complexiones, ætates, & generaliter anhelitui] diuersitas secundum complexiones, & animalia, similiter nera, & accidentia corporea, & quæ numeratæ, & quæ sunt istę res numeratæ, & habet sunt eis similia, & unaquæque res earum habet significationem causam, & omnis res ex eis habet significationem. Anhelitus igitur alius est magnus, & alius est paruus, & alius est longus. & alius est breuis. & alius est uelox, & alius est tardus, & alius est rarus, & alius est frequens, & alius est strictus, & alius est latus, & alius est facilis, & alius est difficilis, & alius est fortis, & alius est debilis, & alius est calidus, & alius est frigidus, & alius est æqualis, & alius est diuersus. Et ex speciebus quidem anhelitus, sunt quæ habent nomina propria, sicut anhelitus intercisus, & anhelitus præparatus, & anhelitus duplus, & anhelitus suffocatus, & anhelitus uiolentus, et habens [i] [†] [k] ... & similibus. Et tirat] sicut est in apoplexia, & similibus. Et nocumenta, quę accidunt, sunt in membris anhelitus, & [k] † [ ] in principiis eorum, [l] [&] in eis quæ communicant eis cum uicinitate. Et membra quidem anhelitus sunt epiglot-

a B. pulsibus.

epiglottis,& pulmo,& canna,& venæ non pulsatiles,& arteriæ,& velamẽ,& lacerti pectoris, & pectus ipſum. Nam nocumentum quandoq; fit in ipſo pectore, quum eſt [m] [debile] & paruum, & aduenit ei pp illud in anhelitu nocumentum. Eorum aũt principia ſunt cerebrum ipſum,& nucha ẽt: quoniam ipſa eſt origo uelaminis. Naſcitur. n. plurimũ eius ex pari quarto neruorũ nuchæ, & continuantur ei rami [n] [quinti,& ſexti] & nerui ad ipſum uenıẽtes. Mẽbra aũt cõicantia cum vicinitate, ſunt ſicut ſtomachus,& hepar,& matrix,& inteſtina,& reliqua viſcera. & illa nocumenta aut ſunt malitia cõplexionis [o] [ſuccedẽs] calida, aut frigida, aut humida, aut ſicca, quæcunq; earum ſit pura, aut cum materia humoris retenti, vel effuſi ad ipſum plurimi; aut viſcoſi, aut groſſi, & ſanies,& pus ſunt ex ſumma eius, aut ventoſitate, aut vapore. Aut ægritudo officialis ex paralyſi,& ſpaſmo. Aut reſolutio ſingularis ex ſciſſiõe, aut putrefactione, aut ulceratione, aut corroſione. Aut ex apoſtemate frigido, aut calido, aut duro. Aut ex dolore. Et tu quidẽ ſciuiſti per illud, qđ narraui tibi, ꝙ anhelitus eſt fortis ſignificationis,& currit curſu pulſus, poſtquam tu obſeruas in eo conſuetudinẽ: ſic neceſſe eſt tibi, vt obſerues rem naturalem conſuetã in pulſu ẽt.

ANNOTATIONES.

Quum omnes animalium actiones uel uoluntariæ, uel naturales ſint, dubitatur de reſpiratione, uoluntariane ſit, an naturalis. Author noſter uoluntariam putat, æmulatus hac in re Gal. 2. de motu muſc. id enim probat Gal. exẽplo ſerui barbari, qui contento ex induſtria ſpiritu interyt. Ad de, & quod diſſecto neruo; qui ſepto tranſuerſo motum ſuggerit, offenditur reſpiratio. at neruus uoluntarij motus inſtrumentum eſt. Cæterum aduerſus Gal. inſurgit magnus Auerrhoes 2. Coll. ac duplici ferè ratione probat reſpirationem non eſſe uoluntariam. tum quoniam reſpiramus etiam dormientes: at uoluntaria actio cogitatione, & animi deliberatione fit, quæ duæ facultates per ſomnum feriantur. tũ quod reſpiratio, quæ intempeſtiua ac uitiata eſt, arteriarũ pulſationi reſpondet, unde & Hipp. ait hanc pro pulſibus ſæpe uſurpaſſe: at pulſum arteriarum certum eſt non eſſe voluntarium. Vnde & Gal. rationes erroris taxat, tum in figura, tum in principijs, quum diſſecto neruo diaphragma mouente, corrumpi ſpirandi actionem ait, ac neruos eſſe uoluntarij motus inſtrumenta, proptereaq́; functionem eam eſſe uoluntariam. Primum quidem peccare in figura ait, quoniam ſi ablato neruo quæpiam actio aboletur, non tamẽ ſequitur, etſi neruus ille motus gratia factus eſt, ipſum propriam eſſe motionis cauſam. alioqui certè, quoniam, ubi carotidas quis arterias ſecet, uolũtaria omni ui deſtituimur, etiam has uoluntarij eſſe motus inſtrumenta fateri oportebit. Peccat uerò in principijs, quod uoluntariam actionem neruorum putat. Hæc Auerrhoes, quamuis & alio ordine, & alia plura ſubiungat. In qua quidem re, quid ſtatuendum ſit, non eſt fortaſſe pronunciatu facile. Vidit Gal. rationem, qua Auerrhoes utitur, quum reſpirare nos dormientes dixit. Vidit & Auerrhoes Gal. hiſtoriam de ſeruo barbaro, quæ utraque conſtanter propoſitum aſtruunt. ut propterea coniunctis ambobus hiſce placitis audacter ſtatuere fortaſſe liceat, coniunctam hanc eſſe actionem ex uolũtaria et naturali. Verum, quoniam, neque hanc Auerrhoes ex toto probat, magis autem probat naturalem hanc dici actionẽ. Si huius ſententiam ſequamur. dici forte poſſet. quando quidem actionib. quæ alioqui naturales ſunt, uoluntaria quoq; inſtrumenta obſiſtunt, ueluti quãdo ẽgerendi, meiendiq́; deſiderio quum urgemur, ipſi nihilominus alio fortaſſe negocio impediti naturalem eam actionem cohibemus, uſi tamẽ uoluntarij muſculi, qui ad ueſicam et anum eſt, ſeruitio, ita & in reſpirandi munere euenire. quum enim alioqui naturale hoc ſit: per ſomnum enim ſpiramus, atque id quidem ſummo ordine & regula, quod de nulla uoluntaria actione per ſomnum aſſerere eſt, (licet enim quandoque iactemus brachia, & toto corpore commoueamur, id tamen non perpetuum eſt in ſomno: at ſpiratio perpetua eſt, atque eũdem & tenorem & ordinem ſeruat) quum inquam naturalis hæc ſpirandi actio ſit: ipſi tamen quandoque uſi muſculorũ thoracis & diaphragmatis beneficio, eam cohibemus, & ex ordine proprio deturbamus. Cęterum alia hic quæſtio diſcutienda proponitur, quum hic author de attracto in pulmone aere uerba faciens, ait.

2 Et eius quidem introitus, & eſt attractio aeris etc.] reſpirationem nempe aſſerit fieri cum dilatatione pulmonis ſequentis motum corporũ, quib. circundatur. id quod & Gal. 7. de uſu part. & fuſius in fragmanto de motu thoracis & pulmonis. [cap. 9.] *ſiquidem, quum nullam inuenire ſit diſpoſitionẽ, in qua thorace immobili manente moueatur pulmo, ſed pereunte thoracis motu & pulmones quieſcant, ut in magnis thoracis vulneribus: non tamen amiſſa pulmonis motione, eam quæ thoracis eſt, amitti neceſſe eſt. Ita ut Gal. authori noſtro conſentiat. Cæterum contra hanc ſententiã Ariſ. 3. de part. anim. ſentire palam uidetur aſſirmãs pulmonem motus ſui originem ex corde deſumere.* [cap. 6.] *& Auerrhoes tum in eius libri paraphr. tum 2. Coll. ſimpliciter pronunciandũ* [cap. 19.] *non eſſe cenſet, quod thorax præcipua pulmonis motus ſit cauſa. quum fieri poſſit, ut pars vtraque priuatim moueatur, habeantq́; mutuum quendam conſenſum & propriũ, ut alterum abſque altero non moueatur: ob idq; uno quieſcente alterum quoq; ceſſet, quum tamen neutrum alteri cauſam motiõis ſuggerat. Subdit & alia plura Auerrhoes, quæ tu uide. Fatetur autem is thoracẽ ſui dilatatione pulmoni auxilio eſſe, præſertim vbi uehementiori opus fuerit reſpiratione. Verum, cor primum id eſſe, a quo ſpiratio contingit, in vniuerſum cum Ariſt. pronunciat. Sanè quid de hac controuerſia ſtatuendum ſit difficile iudicatu eſt. uidetur tamen utraq; fortaſſe et Ariſ. & Gal. ſententia ſtare ſimul poſſe. Et ſi. n. Ariſt. motionum pulmonum initium a corde eſſe exiſtimat, a quo in uniuerſum uim animaliũ omnem prodire ſemper tuetur: non is tamen uacui ratione, & ad thoracis motum moueri eum negarit. Primus mouendi impetus a corde eſt. ex hoc motrix facultas in diaphragma (quamuis hunc de diaphragmate uſum non ſcripſerit Ariſt.) & thoracem influit. moto thorace & diaphragmate ſequitur pulmonis motus. ita ut, mouendi uis, quæ pulmoni ineſt, primarium a corde initium habeat, non tamen proximum. id quod, ſi cum Gal. ſententia coniunxeris, utrunque ſtabit. diſſentit tamẽ ab hac ſolutione Auerrhoes. At uerò, quũ ad reſpirationem plurima inſtrumenta cõcurrere conſueuerint, & diaphragma (quamuis de hoc non meminerit Ariſt. de qua re Auer. 2. Coll.) et pulmo, & thorax, et ipſi quoq; humeri: hic author naturalis reſpirationis inſtrumentum eſſe ait pulmonem et diaphragma, Gal. imitatus 4. de loc. aff. 2. in 3. de uulg. morb. cætera uerò eius, quæ uiolenta eſt, & uſu maiore urgente fit.* [cap. 19.] [cap. 6.] [com. 4.] *Subiungit deinceps de reſpirationis ſpeciebus, et cauſis plura. Qua in re uidetur nobis Auicennas eundem ſeruare ordinem, quem Gal. in libello de pulſib. ad Tyrones. primum quidem in hoc capite de reſpirationis differentijs agit. enumerat deinceps uigeſimo ſecundo capite uſque ad trigeſimũ ſpecies reſpirationis quaſdam, quæ nomen proprium ſunt ſortitæ. hinc uerò de triplici reſpirationum mutatione a triplici cauſa ſermonem aggreditur. primumque Galeni exemplo de mutatione ob*

causas quæ naturales dicuntur, quod trigesimo capite absoluitur secundo de respiratione, quæ non naturales causas sequitur, cibos uidelicet, prægnationem, balneas, somnum, quamuis nescio quo pacto in trigesimo primo capite titulus sit etiam de mutatione quæ hydropem sequitur. agitur deinde in trigesimo quarto capite ad trigesimum octauum usque de respirandi mutatione, quæ causas præter naturā, & morbos consequitur. demumq; de asthmate tractatum aggreditur, atque propositum primo loco ordinem repetit, ut de pulmonis affectibus agat. Atque quum hunc ordinē sequatur author noster, una tamen cum differentijs & causas & notas explicat, quibus, quæ nam a quibus causis differentiæ prodeant, cognoscatur. Pro his omnibus, habes tu ex Gal. libros de usu respirat. de causis respirandi, & difficultate respirat. habes item ex Auerr. 3. Coll. Passim uero, etiam multa ex Hippocrate leges.

cap. 39.

De anhelitu magno, & paruo, & causis, ac significationibus eius. Cap. 8.

ANhelitus magnus, est anhelitus. qui recipit aerem valde plurimum, supra æqualem: & est ille, cum quo dilatantur membra anhelitus in partibus omnibus superabundanter, propter magnitudinem eius quod attrahitur. Parui autem & stricti dispositio est in hoc contrario, propter paruitatem eius, quod attrahitur, & similiter in parte extractionis. Causæ uero anhelitus magni, sūt causę pulsus magni. s. tres prædictæ. Et existimatur a quibusdam, ꝙ paruus est ille, qui completur motu uelaminis tātum, & illud non est verum absolute. Nam quāuis quandoq; sit ille, qui completur motu solius velaminis, paruus: quandoq; tamen est ille æqualis: æqualis. n. non eget motu, nisi velaminis, quum velamen est fortis virtutis. Et quandoque est anhelitus paruus, quamuis membra pectoris omnia moueantur, quū sunt oīa debilia. Non enim sufficit uelamen solum ad anhelitum, qui est necessarius, neq; si [a] [necessarius est æqualis:] imò est necessarium, ut omnia ei associentur. Amplius non est ex sufficientia in attractione aeris, & eius eductione, accidēs omnibus, quod sit simile ei, quod est a velamine solo, si est incolume, & sanum, & forte, quoniam non est neque unum ex illis membris sufficiens ad dilatationem integram, neque illius quantitatis, ut quando illi aggregantur adiutorium alterius proueniat [b] [ex omnibus dilatationibus pulmonis] æqualis sufficiens. Et illud est propter debilitatem virtutum, aut constrictionem meatuum, sicut accidit in peripneumonia: uerum oportet ut sit magnitudo anhelitus [c] [comparata] cum quantitate eius, quod de aere in ipso exercetur recepto, & eo qui redit: & non completur illud nisi motu omniū lacertorum pectoris, & eorum, quæ sequuntur eos; deinde non conuertitur [d] [donec sit motus omnium illorum, quæ in ipso mouentur motus omnium lacertorum. Inse. n. est anhelitus magnus: imò nō est nisi quando ad ipsum] mouentur omnes, motu, qui est ultimus in dilatatione, & constrictione, operādo in aere plurimo. Et paruus est secundum oppositionem eius. Et quandoq; consequitur ex uehementia motus membrorum anhelitus ad attrahēdum aerē, vt fiat motus dilatando in anteriorib. vsq; ad furculas, & posterius usque ad os duarum spatularum, & in lateribus usque ad maximam partem carnis spatulæ, & quandoque iuuantur naribus, imò iuuantur eis utrisque in pluribus dispositionibus. Quandoque uerò diuersificatur dispositio in cōstrictione, & dilatatione, ex parte magnitudinis, & paruitatis: quādoque enim est dilatatio maior, & quandoque constrictio, [e] [& motus, qui est secundū quācunq; qualitatem quæ maiorem habet necessitatem æquationis cum introitu & dilatatione est additus, & qualitas quæ indiget æquatione cū introitu & dilatatione ex parte magnitudinis, & paruitatis, & fortasse est dilatatio ex parte magnitudinis, & paruitatis, & fortasse est dilatatio quæcunque earū est magis necessaria, est motus qui tenet] eā magis additus. Nam si est necessitas expulsionis uaporis fumosi plurima, propter multitudinē quantitatis eius: aut acuitatē qualitatis ipsius, est cōstrictio [f] [ ] exsufflatiua. Et si est necessitas extinguēdi ignem inflammatū, est dilatatio magna. Et quando contingit in homine, ut nō sit magnę attractionis aeris, imò paruæ, deinde sit magnæ extractionis spiritus, uel anhelitus, est illud significatio, quòd caliditas innata est diminuta, & extranea intrās est addita. Et causæ in hoc, ꝙ hæc omnia membra laborioso motu affliguntur, sunt quatuor. Ipsa enim aut sunt ita, propter causam magnæ necessitatis, quæ est propter inflammationem caliditatis in partibus cordis, et pulmonis: Aut propter causam debilitatis in ipsis lacertis motiuis: Aut propter communitatem principiorū, sicut est in fine hecticæ, & phthisi, & in collectione [g] [materiei:] quoniam ipsa debilitat uirtutem; Aut propter ægritudinem instrumenti ei propriam: Aut propter communitatē eius prædictam in eo, quod prę-terijt ex spasmo accidente ei: [h] † [ ] aut malitia complexionis, aut apostemate, aut dolore, aut alia re: Aut propter prohibitionem in lacerto accidentem a dilatatione, sicut est repletio in stomacho a cibis: aut uentositas, quum pertransit terminum, quoniā [i] [separat] inter uelamē, & dilatationē: quasi non [k] [dilatat] ipsū solum: Aut propter constrictionem meatuū, qui sunt epiglottis, & rami cannæ, & arteriæ, et qui continuantur eis ex meatibus anhelitus, sicut raritas, quæ est in pulmone; quoniam quum ipse impletur humoribus aut multiplicātur in ipso oppilationes, aut accidit in ipso apostema. Et isti quidem sunt, sicut patientes asthma, et habētes saniem, et peripneumonici: Aut propter negligētiam cum necessitate, aut paucitate necessitatis, ita ut prolongetur spatium inter duos anhelitus, et sit necessitas anhelitus magni restaurantis illud quod accidit ex [l] [negligentia] sicut est pulsus habētis permistionē rationum quum non habet uehementē cordis frigiditatē, quoniam impeditur ab eo, deinde ultimatur in ipso. Et ex sūma huiusmodi necessitatis, est magnitudo anhelitus: [m] [ ] quoniā multiplicātur in ipso uapores fumosi proculdubio, et negligit anhelitum a uoluntate extractionis anhelitus: usquequo multiplicatur cum ipso necessitas: quare egreditur proculdubio magnus. Et similiter est pulsus, complexio cordis cuius

a B. est necessitas ad temperatum.

b B. Alia litera. ex ipsa dilatatio pulmoni.

c B. considerata

d B. ita ut quotiescunque mouentur in ipso lacerti omnes, tunc sit anhelitus magnus imo est quum.

culus non est cum illo calore [n] [recipientis anhelitum;quare expellitur] ad horam necessitatis,& restauratur cum magnitudine,quod deficit cum [o] [expulsione.]

De signis anhelitus. *Cap.* 9.

Signa quibus discernitur inter causas motus pectoris totius,sunt,quoniam si illud fuerit causa necessitatis, [a] [ ] & virtus fuerit fortis,erit anhelitus plurimus in introitu ipsius,& in exsufflatione eius,& erit tactus anhelitus,& calidus,& inflammatus, [b] † [ ]& magnus significans caliditatem:& erunt signa inflãmationis reperta in pectore,& facie, & oculis,& lingua in colore suo & asperitate sua, & in reliquis.Si autem nõ fuerit ita,& virtus fuerit non deiecta,& quasi non fuerit possibilis ei dilatatio integra, tunc causa constrictionis erit in [c] [re,& re]eorum quæ numerauimus. Si autem membra oĩa laborauerint, aut moueantur,postea non fuerint mota motu, de quo sit curandum,neque extenduntur dilatatione integra, sicut quum conatur aliquis illud non [d] [est,] & innititur omni nixu super ambas nares,& nõ fuerit illic apud reditum exsufflatio; tunc virtus motiua,quæ est in lacertis,erit lęsa. Et quandoque constrictio est ex humiditate in canna, & quæ sequuntur ipsum, & est cum signis in anhelitu,sonus eius qui stertit,& est necessitas excreationis, & est additio signi super signum constrictionis totale. quòd si illud nõ fuerit,erit causa magis [e] [inobediens]hac.Quũ ergo aduenit constrictio stertilis [f] [subito, tũc iam cucurrit ad pulmonem] materia ex catarrho, aut currit ad pulmonem prius, deinde ad cannam secundo,sanies,& pus ex aliquo membrorum subito.

De anhelitu uehementi. *Cap.* 10.

Est ille,ex cuius magnitudine uirtus laborat illic [a] [superflua coarctatione] ad introitũ, & ad exsufflandum cum exitu:quare est cum magnitudine fortitudo.

De anhelitu alto, & sublimi. *Cap.* 11.

Est species anhelitus magni, in quo necessarius est motus superiorum lacertorum pectoris,& non peruenit necessitas in ipso ad mouendum uelamen, & inferiores lacertos pectoris. Et iste quidem anhelitus sæpius accidit in febribus pestilentialibus.

De anhelitu paruo. *Cap.* 12.

Cognitio causarum eius, est propter cognitionem causarum magni secundũ semitã oppositionis,& quandoque minoratur anhelitus causa doloris, quando [a] [separat dolor] inter membra anhelitus,& inter motus eorũ. Et quandoq; minoratur anhelitus propter cõstrictionem.Et quando associatur ei raritas,significat mortificationem naturę.& quando associatur ei frequentia,significat dolorem in mẽbris anhelitus,& quæ sequuntur ea,ex stomacho,& ei similib.sicut vlcera eorum, & apostemata ipsorum.Signa causarum anhelitus parui oppositorum causis anhelitus magni,nota sunt secũdum oppositionem. Ipsum autem cuius,paruitas est propter dolorem, non propter constrictionem, significat inuentio doloris: & quod habens dolorem,si tolerat dolorem,& expectat super ipsum,possibile est ei,ut magnificet anhelitum suum,& cum hoc quandoque accidit inter separationes anhelitus eius, anhelitus magnus, ad quam necessitas adducit ad tolerandum dolorem, aut adducit necessitas in ipso negligentiam doloris.Et factus a constrictione est e contrario illius totius.

De anhelitu longo. *Cap.* 13.

Est illa,in quo prolongatur spatium motus aeris ĩ attractione spiritus,& eius redditu, vt possit uirtus operari in aereplurimo.Et quãdoque prohibet magnum & velocem, dolor, aut strictio, & ponitur longus in complemẽto eius,ut consequatur quod attractum est secundum quantitatem magni,& velocis.

De anhelitu breui. *Cap.* 14.

Anhelitus breuis, diuersus est a longo. Et quando associatur ei frequentia,est causa eius dolor in instrumento anhelitus, & quæ sequuntur ipsum,& quãdo associatur ei raritas, significat mortificationem innati caloris.

De anhelitu ueloci. *Cap.* 15.

Anhelitus uelox, est ille, in quo est motus in spatio breui, cum consecutione necessitatis,non sicut breuis,& paruus.Et causa in ipso est vehementia necessitatis,quum non consequitur in ipso,sufficiẽtia magnitudinis. Aut quoniã necessitas est supra illud,quod magnitudo ad ipsam comprehendit. Aut quoniam [a] [magnitudo separat] sicut dictum est in pulsu, & [b] [illa separatio,] aut est in instrumento,aut in virtute. Et quãdoq; est velocitas in vno duorum motuum plus quam in alio, propter similitudinem causę prædictę in anhelitu magno.

a B. magnitudini est prohibẽs.
b B. illud prohibens.

De anhelitu tardo. *Cap.* 16.

Est contrarius veloci, & causę eius sunt contrariæ causis ipsius.Et quandoque tardatur propter dolorem, [a] [quoniam] necesse est ut membrum anhelitus moueatur cum facilitate, & spatiositate.

a B.quum.

De anhelitu frequenti. *Cap.* 17.

Est anhelitus,inter quem,& inter illum, qui est ante ipsum abbreuiatur tẽpus.Et ex causis eius est uehementia necessitatis, quum non sufficit magnitudo,& uelocitas;quoniã ipsa est maior,quam sit illud quod comprehensum est ad ipsam cũ eis: [a] [quoniam minor]ea est prohibitio ex dolore,aut apostemate,aut cõstrictione propter materias plurimas,aut coarctationem, aut effusionem puris in spatio pectoris,

a B.Alia litera. aut, quoniam inter.

aut aliquam causarum constrictionis. Et tu quidem discernes inter illum, qui accidit causa necessitatis, & illum qui accidit causa doloris, & aliorum ex eis, quę pręterita sunt tibi in capitulo magnitudinis. Et anhelitus frequens secundum quod testatur de eo Hippo.[b] [facit sequi] nocumentum propter exsiccationem pulmonis, &[c] [destructionem instrumenti anhelitus in eis, quæ ipsum sequuntur.]

b B. sequitur.

c B. fatigationē membrorū anhelitus & quæ sequuntur.

De anhelitu frigido. *Cap.* 18.

SIgnificat mortificationem uirtutis, & extinctionem caliditatis innatæ, & conuersionē complexionis cordis ad frigiditatem. Et est deterius signum in ægritudinibus acutis, & propriè quando cum eo est raritas. Nam tunc cōpletur significatio eius super resolutionem innati caloris.

De anhelitu fœtido. *Cap.* 19.

EST intrans in fœtore oris: sed separatur a reliquis speciebus fœtoris oris: quoniam in illis speciebus quandoq; euentatur fœtor in dispositione, quæ non est anhelitus,[a] † [ ] & significat humores putrefactos in membris anhelitus, scilicet aut cāna: aut pulmone, quum in eis putrescit humor, aut[b] [materia.]

a † B & iste nō manifestatur nisi apud egressionem anhelitus.
b B. sanies.

De permutationibus, quæ currunt inter anhelitum magnum, & anhelitum velocem, & anhelitum frequentem, & contrarios eorum. *Cap.* 20.

IAm sciuisti quòd quādo necessitas additur,[a] † [ ] magnificatur anhelitus. Sed si additur plus, fit uelocior, quod si additur plus, fit frequens. Si autem[b] [redeat] necessitas, minuitur prius frequentia, deinde uelocitas, postea magnitudo, & similiter quando minuuntur desiderium, &[c] [prohibitio, & quando deficit reditio] in intētionib. primis tribus, inuenitur raritas plus, deinde tarditas, postea magnitudo: quare est egressio a naturali ad paruum minus, quam ad tardum, & ad ambo minus quam ad rarum. Et si tu experieris ista in dilatatione & constrictione simul secundum diuersitatem duarum necessitatum prædictarū, declarabitur tibi diuersitas in additione, & diminutione. Quum.n. causa est magis ducens in dilatatione ad additionem, est tempus, quod est ante dilatationem, breuius. Et quando est similis illi causæ in constrictione, est tempus quietis, quæ est ante constrictionem, breuius, & anhelitus frequens, uelox sequitur apostema calidum, aut constrictionem ab oppilatione.

a † B. & non est prohibens.
b B. retrocedit.
c B. Alia litera. uirtus. & quando augetur retrocessio.

De anhelitu[a] *[mouente pulmonem.]* *Cap.* 21.

ISte anhelitus significat debilitatem uirtutis, aut constrictionem vehementem pręfocatiuam in decollatione: aut collectionem[b] [materiei,] aut effusionem[c] † [ ] humoris.

a B. narium cōmouente extremitates nariū.
b B. saniei.
c † B. eius.

Sermo uniuersalis de malitia anhelitus. *Cap.* 22.

MAlitia anhelitus communicat dispositionibus egredientibus a natura, in anhelitu, quam non consequuntur accidentia sana: imò accidentia ægra, impedientia: & illa sunt, sicut difficultas anhelitus, & constrictio anhelitus, duplatio anhelitus, & ītersectio anhelitus, & anhelitus præparatus. Et quandoq; accidit propter species malitię complexionis, & repletionis: aut propter oppilationem, & vicinitatē coarctationis apostematum, & dolores a motu prohibentes, & propter vlcera in velamine, & partibus pectoris, & propter casum uirtutis ex ægritudinibus[a] [attritum facientibus] & febribus acutis, & pestilentib. & venenis ebibitis. Et omnis quidem malitia anhelitus, aut ipsius constrictio, aut difficultas eius propter materiam, additur apud resupinationem, & est media apud dormitionem super latus, & alleuiatur quum[b] [super ventrem iacet aliquis:] & in præfocatiuo intrinseco prohibetur apud resupinationem omnino.

De constrictione anhelitus. *Cap.* 23.

COnstrictio anhelitus est, ut non inueniat aer, in quo exercitatio fit cum anhelitu, meatum in parte sui motus, nisi strictum, in quo non penetret nisi paulatim. Et eius causę, aut sunt apostemata in illis meatibus, quę sunt arterię,[a] [ ] epiglottis, & cānę, & rami eius, & corpore ipsius. & in ipsa raritate pulmonis, & quod vehementius oppilat anhelitum, est illud, quod est durum:[b] [&] de apostematib. eius, humores plurimi in ipso, aut grossi, aut viscosi aut aquosi aggregati in pulmone, aut[c] [cōpertura] accidens ei ex coarctatione vicina ex apostemate,[d] † [ ] in hepate, aut stomacho, aut splene: aut humores effusi ī spatio propter hydropisim, aut alia: sicut fit ex apertionibus apostematum in ventre inferiore, non permittentibus fieri dilatationem. Aut spissitudo ex siccitate, aut stypticitate, aut frigore adueniente pulmoni, & velamini. Aut a siccitate in neruis, & velamine, & est melius, ut nominetur difficultas anhelitus. Aut a vaporibus fumosis constringentib. intrinsecus anhelitum in locis strictis. Et quandoque est causa eius constrictio pectoris, & vt non inueniant membra dilatantia anhelitum, ubi expandantur. Et quandoque fit causa crisis, & signum eius est, quando declinant materiæ ad superiora. Et quandoque fit difficultas anhelitus, & constrictio eius propter cursum materierum ab apostematibus intrinsecis, permutatis ad partes capitis: & indicat apostemata post aures, si res fuerit magis incolumis, aut in cerebro, si fuerit prauior.

De signis. *Cap.* 24.

APostematum pręfocatiuorum rememoratio iam pręterijt tibi. Signum verò apostematis, quod fit ī pulmone ipso, est dolor[a] [grauis] & in lacertis, & in velaminibus pectoris est dolor pungitiuus intrinsecus, & est fortior, & vehementior, et exterius est debilior, & in cartilaginib. pulmonis est dolor, in quo est[b] [cōstrictio.] Et quandoq; perducit ad tussim, & si fuerit calidum,[c] † [ ] febris. Et si ... gna

gna præfocatiui nota sunt, ꝙ fit vehementius apud resupinationem. Signa autem humorum si sunt in canna, sunt sputū, & desideriū tussiendi, & iuuari ea cum [d] [manatione rei cum aliquãtula tussi & cum sternutatione. Et si sunt in pulmone, est illa dispō similiter: nisi quia tussis incipit a loco magis profundo, & non est sternutitio nisi secundum quantitatem eius quod [e] [manat ex eo quod] expuitur, & si sunt in spatio, tunc iam permutatur ex latere ad latus, cū alteratione iacendi: deinde egrediuntur cū sputo, & non est in ipso cum constrictione anhelitus, tussis, de qua sit curandum.

De diuersitate anhelitus. *Cap.* 25.

ANhelitus diuersus fit cum causis, quæ sunt sicut causæ diuersitatis pulsus, & est eius diuersitas ordinata, & inordinata.

De anhelitu duplo. *Cap.* 26.

Est ex speciebus diuersi, & est anhelitus in quo completur dilatatio, aut constrictio duobus motibus, inter quos ambos est mora, sicut est anhelitus pueri, quum plorat. Nam fit in eo compressio, quãdo dilatatur: & mutatio, quando stringitur. Et eius causa aut est caliditas multa, quæ nō iuuatur eo quod attrahitur. Imò [a] [eius extensio facit necessitatem in] additione: aut est debilitas in instrumento anhelitus noto, faciens necessitatem quietis in anhelitu; aut est malitia complexionis deijciens virtutem, aut exsiccans: aut indurans instrumentum, & est plurimum. Aut est dolor in ipso aut in vicinis eius, aut apostema. Et vicini sunt, sicut velamen, & hepar, & splen: sed hepar est vehementioris communicationis quam splen. aut est ęgritudo officialis ex eis, quæ iam numeratæ sunt multis vicibus, aut est multitudo spasmi pręteriti, aut futuri. Et iste anhelitus est signum malum in ægritudinibus [b] [acutis, & febribus.] Quum autem accidit ex frigore, tunc ipse est ex eis, quæ sanat febris.

De anhelitu [a] *[pauco.]* *Cap.* 27.

Est, vt sit nocumentum in medietate pulmonis, & sit medietas altera incolumis; quare est anhelitus medietas, anhelitus incolumis.

De anhelitu difficili. *Cap.* 28.

EST, ut sit exercitatio in aere [a] [labor:] siue sit strictura, siue non sit strictura. Et causa in ipso est nocumentum membrorum anhelitus, secundum quod dictum est in alijs. Et quando que est propter inflammationem igneam dominantem cordi, & fit propter frigus mortificans virtutem motiuam, aut impediens eam, sicut accidit, quum est frigus uelaminis [b]† [

]

sicut frigus ex aere: aut frigus ex emplastro posito super ipsum, propter causam in ipsomet, aut propter causam in stomacho, & hepate, & cadit ipsum in vicinitate illius emplastri, & infrigidatur: quare non fit bona eius dilatatio. Et quandoque fit propter oppilationem, apud quam retinetur [c] [pulmo attrahens aerem,] & indiget labore, donec [d] [infletur] & iste est diuersus [e] [propter constrictionem.] Et quandoque est oppilatio [f] [apostema.] Et quandoq; fit propter medicinam solutiuam mouentem, & non soluentem, aut propter clystere acutū non soluens. & similiter, quando phlebotomia in pleuresi non cōsequitur necessitatem. Et oportet quidem, ut legatur illud, quod scripsimus in fine sermonis nostri in constrictione anhelitus, hoc etiam.

c B. uentositas attracta.
d B. aperiãtur.
e B. a constrictiōe anhelitus
f B. apostemosa

De præparatione anhelitus. *Cap.* 29.

PRęparatio anhelitus, est anhelitus, qui non aduenit habenti ipsum, nisi preparetur, & æquetur, & extendat collum suum extensione tendente ad superiora: quare aperitur propter illud meatus, & non potest declinare collum suum, quoniam constringitur super ipsum anhelitus, sicut constringitur super trahētem collum suum ad posteriora, & similiter non potest declinare pectus, & dorsum ad posteriora. Et quando remouetur hæc præparatio, & proprie quandoque resupinatur, accidit ei, ut cooperiantur ex ipsa partes pulmonis, scilicet quędam earum cum quibusdam, quare oppilant meatum; quoniā ipse in [a] [initio] in huiusmodi est oppilatus in pluribus, & in ipso non est apertio nisi parua, quam destruit declinatio partium quarundam super alias, quare oppilantur meatus. Et quandoque fit illa oppilatio accidens in febribus, & similibus, propter vapores declinantes, & humiditates resolutas. Et quã doque fit in veritate propter humores implentes, & oppilantes, & apostemata: aut quoniam lacerti sunt mollificati. Quum ergo non descēdunt ad partem pedum, immo descendunt ad partem dorsi, & pectoris, coarctant.

a B. radice.

Sermo uniuersalis de anhelitu naturarum, & dispositionum.

De anhelitu ætatum. *Cap.* 30.

PVeri quidem indigent eductione superfluitatum fumosarum necessitate vehementi: quoniam digestio in eis est plurima, & magis assidua, & [a] † [

] non est vehemens valde: quoniam ipsi non sunt completi in suis corporibus, & suis virtutibus: quare necessarium est, vt cadant in anhelitibus ipsorum frequentia, & velocitas vehemens, cum magnitudine aliqua, non ente cum illa vehementia. Iuuenum autem anhelitus sunt maiores, sed minoris velocitatis, & frequentiæ: [b] [&] necessitas consequitur in eis cum magnitudine. Senum verò anhelitus sunt minores in [c] [intentionibus additionis,] quam anhelitus iuuenum, & non sunt in paruitate anhelitus decrepitorum. Sed decrepitorum anhelitus sunt minores, & tardiores, et uehementius rari, propter id, quod tibi non occultatur.

a † B. nō est necessitas ipsorū ad extinctionē pauca, & uirtus ipsorum.
b B. quum.
c B. dispositionibus additis.

De anhelitu repleti ex cibis, aut ex prægnatione, aut hydropisi, & similibus. Cap. 31.

EOrum anhelitus declinant ad paruitatem: quoniam uelamen est coarctatum a motu dilatatiuo, & propterea quod minoratur eorum anhelitus, non est excusatio a uelocitate, & frequentia, si est sufficiēs uirtus, aut frequentia sola, si est uirtus debilitata.

De anhelitu balneati. Cap. 32.

ANhelitus quidem balneati aqua calida, magnificatur propter necessitatem, & propter lenitatem instrumenti, & fit uelox, & frequens, propter necessitatem. Balneati verò frigida, res est e conuerso.

De anhelitu dormientis. Cap. 33.

QVum virtus in ipso est fortis, tūc eius anhelitus magnificatur, & fit rarus pp causā prædictam in capitulo pulsus, & est eius constrictio maior, & uelocior, quem ipsius dilatatio: quoniam digestio in ipso, est plurima.

De anhelitu dolentis in membris pectoris. Cap. 34.

ESt sicut sciuisti [a] [in] eis, quæ præterierunt tibi ex me: [b] † [ ] ipse enim declinat ad paruitatem & breuitatem, & quandoq; [c] [debilitatur,] & quandoq; est difficilis, & quandoq; tardatur, quando nō est inflammatio, & fit frequens, sicut sciuisti. Et sunt paruitas eius, & breuitas ipsius, plus quam eius tarditas: quoniā ducens ipsum ad retentionem, & paruitatem dilatationis, est plus quā ducēs ipsum ad facilitatē: & ut noceatur cum magnitudine dilatationis uehementis, quam ut noceatur cum uelocitate. Nam inflammatio cordis, & calefactio non excusant ex velocitate, quamuis læditur [d] [eis.]

a B. ex.
b † B. declaratio eius.
c B. duplicatur.
d B. cum ea.

De anhelitu eius, cuius anhelitus constringitur propter quamcunque causam, & de anhelitu habentis asthma. Cap. 35.

OPortet, ut succurratur ei, qui fit cū constrictione, ex parte velocitatis & frequentię, in plurimo rei: quare fit anhelitus eius paruus, strictus, frequens, & anhelitus habentis asthma est ex eis, [a] [qui ueloces sunt] capitulo suo.

a B. quæ sunt declarata in,

De anhelitu habentium saniem. Cap. 36.

QVandoq; laborāt in dilatatione pectoris totius, cum caliditate, & exufflatione, & & non est illis [a] [caliditas, neq; qđ adiuuet,] virtutem, quoniā habens hāc ægritudinem iā debilitatus est in ultimitate. Sed virtus in habētibus peripneumoniam, & asthma, est remanens.

a B. magnitudo neque quod necessitet. Alia litera. magnitudo, neque quod vniat.

De anhelitu habentium decollationem, & suffocationem, & quæ eis sunt similia. Cap. 37.

ESt cum dilatatione magna, cum uelocitate, & frequentia propter necessitatem, & submersionem materiei, & non est [a] [ex] eis exsufflatio asthmatis.

De asthmate. Cap. 38.

ASthma est ęgritudo pulmonis, cum qua [a] [patiens] non inuenit excusationem ab anhelitu frequenti, sicut est anhelitus, quo laborat præfocatus, & festinatus. Et hæc ægritudo, quum accidit decrepitis, nō forsitan sanatur, neq; maturatur: qūo enim, quum ipsa in iuuenibus etiam difficilis fit secundum plurimū! Et hæc & augmentatur apud resupinationem. Et hæc quidem ægritudo est ex ægritudinibus longis, habens cum hoc paroxysmos acutos, secundū similitudinem paroxysmorū epilepsiæ, & spasmi. Et quandoque fit propter nocumentum in ipso pulmone, et in eis, quæ ipsi continuantur, propter inuiscationem humorum grossorum in arterijs, & ramis earum [b] [breuibus] & sucto ribus earum. Et quandoque est in cāna pulmonis. Et quandoque est in raritate pulmonis, & locis vacuis. Et istæ humiditates quādoq; sunt ad ipsum effusæ ex capite, & proprie in regionibus meridianis. [c] † [ ] Et quandoque sunt expulsæ ad ipsum ex alijs locis. Et quandoque est causa generationis earum in ipso, frigiditas eius, & [d] [rorificat] paulatim, paulatim. Et quandoque fit propter humorem non existentem in pulmone, & arterijs eius, imò in stomacho, effusum ex capite, aut ex hepate, aut generatum in stomacho. Et [prohibitio anhelitus aduenieus, quum ascensus fit,] est propterea quod stomachus comprimit uelamen, & velamen comprimit pulmonem. Et hepar quando infrigidatur, aut ingrossatur, quandoque adiuuat ad faciendum asthma. Et isti quidem humores quandoque nocent sua qualitate: & quandoque nocent sua quantitate, & multitudine. Et quandoque fit, sed raro ex exsiccatione pulmonis, & siccitate eius [f] [propter corruptionem aggregationis] eius ad seipsum. Et quādoque fit ex frigiditate eius. Et quandoque fit propter nocumentum [g] [perueniens ad membra,] anhelitus ex neruis, & nucha, & cerebro. aut catarrho expulso ad ipsum ex eis. Et quādoque fit propter comminitatem membrorum vicinorum comprimentium membra anhelitus, quare non dilatantur: sicut est stomachus plenus, quādo comprimit velamen. Et quandoque accidit, propter multitudinem vaporis fumosi, quādo coarctatur in pulmone, & peruenit ad eum. Et quandoq; fit propter ventositatem coarctatam in membris anhelitus, comprimentem anhelitum. Et quandoque fit propter paruitatem pectoris; quare non sequitur ipsum necessitas ex anhelitu, et fit illud nocumentum naturale in anhelitu, sicut accidit in cibo, ex paruitate stomachi. et quandoque, asthma fit vehemens, et fit anhelitus prę paratione. Et multoties permutatur ad peripneumoniam.

ANNOTATIONES.

Quum spirandi difficultates multæ sint, asthma simpliciter nominant, quādo absq; febre ægroti perpetuo difficilem habent

habent anhelitum, ut ait Gal. 6. aph. et 7. de comp. med. per loc. & 4. in 6. de uulg. morb. & Paulus lib. 3. Hic affectus, ubi ita increuerit, ut ægroti rectam thoracis figuram seruare cogantur, ne strangulentur, ὀρθόπνοια dicitur, quod & Celsus lib. 4. ubi modica affectio est, neque ex toto strangulat, uocari ait idem Celsus δύσπνοιαν. at quum uehemẽtior est, ut spirare æger sine sono & anhelatione non possit, ἆσθμα. ita ut ad asthmatis rationem & illud accedat, Celsi testimonio, quod sine sono spirare non possint. Sanè quis hic affectus sit, & cuius partis, hic author statim docet, esse dicens pulmonis ægritudinem. licet ergo spirandi difficultas imminuta sit. actio, & symptoma, hic tamen affectus, ob quem difficile spirant, morbus est in figura, et angustia meatuum. Quamuis item Celsus id malũ circa fauces esse asserat, non tamen faucium ait esse morbum: sed uere pulmonis affectio est. ut 4. de loc. aff. Gal. affirmat: & si et sæpenumero ob aliarum partium consensum spirandi difficultas procreatur. ut 4. de loc. aff. Hoc uerò uitiũ, an acutum an diuturnum sit, ambigunt quidam: sed quamuis acutas accessiones ipsum habeat, quod et author noster ait, unde & Celsus asthma & orthopnæam acuta mala nuncupat, quod uidelicet repente hominem strangulare queant. diuturnus tamen est morb. ut & Auic. et Gal. 4. de caus. pulsu. et senile uitiũ est, ut 5. de tuen. ualet. quod et in senib. difficile sanatur, ut 2. aph. legere est. Fieri uero hic affectus solet, ut Gal. 4. in 6. uulg. morb. aut a crassis lentisque humorib. aut a crudo tuberculo in pulmone: aut pure in eum confluente ex rupto tuberculo: proptereaq́; materiæ redundantiã sequitur. Quandoque tamen et ex siccitate pulmonis fieri author noster animaduertit, quamuis raro: quod et Rasis 4. Cont. Quandoque etiam ex frigiditate fieri potest, ut Gal. 3. aph. constringente uidelicet thoracem, uel fluxiones concitante. Nonnunquam etiam ob flatus, uel ob thoracis angustiam. pro qua repete Rasim 8. Cõt. tract. 1. Verum dignum hic dubitatione esset: an ex sanguine asthma fieri possit Gal. ex pituita crassa gigni ait. Auicennas de sanguine non meminit. Crediderim tamen non minus ex sanguine asthma quam ex pituita fieri: sanguine, inquam non è pulmone effuso (putresceret enim, & ulcus faceret & febrem) sed intra ipsius uenas adaucto, præter inflammationem ac febrem.

De signis. *Cap. 39.*

SI fuerint causa asthmatis humores, aut humiditates in cãna ipsa, erit illic cõstrictio in principio anhelitus cum excreatione, & a [hæsitas] cum sputo rei ex loco propinquo. Et si fuerint humores ex catarro, erit subito: & si non, erit paulatim. Et si fuerint in b [uenis duris,] perseuerabit diuersitas pulsus tremulosa. Et quandoque adducit ad tremorem cordis confirmatum, & interficit, & plurimum pulsus habentiũ asthma, est tremulosus. Si autem fuerit extra spatium, quocunque modo sit, non erit tussis. Et si fuerit cum communitate principiorum, significabit ipsum illud, quod pręterijt. Et si fuerit cum communitate vicinorum, significat ipsũ additio ipsius propter excitationem c [materię ipsorum.] aut repletionem accidentem in eis. Et si fuerit a catarrho, significabit ipsum dispositio eius. Et si fuerit ab eruptione saniei subito ad membra anhelitus, significabit ipsum illud, quod præcessit de apostemate, & collectione: deinde quod prouenit ex eruptione. Et si fuerit a siccitate, significabit ipsum sitis, & priuatio sputi omnino, & quod d [spuit,] quum recepit quod humectat, & administratur, quod humectat. Et si fuerit propter ventositatem, significabit ipsum leuitas partium pectoris cũ constrictione, quæ diuersificatur secundum acceptionem eius, quod inflatiuum est, & eius quod non est inflatiuum. Et si fuerit propter frigus complexionis pulmonis, & sicut fit in decrepitis, tunc ipsum paulatim incipiet, & confirmabitur.

d B. minoratur.

ANNOTATIONES.

Quibus signis singulæ asthmatis species & causæ noscãtur, abunde docet. Cũ eadem ratione, eius quam ex sanguine fieri diximus, notas inuestigato, ex colore. corporis habitu, anteacta uitæ ratione, & cæteris ijs, quæ sanguinis augere copiam possunt, quæue in peripneumonia spectari solent, una excepta febre, quæ in asthmate non est.

De cura asthmatis, & constrictionis anhelitus, & a [præparatione] eius. *Cap. 40.*

a B. præparationis.

IN facto quidem ab humiditatib. cura, & eius modus est, ut perueniatur ad finiendum humiditates, quæ sunt in pulmonibus eorum cũ facilitate & æqualitate. Et si scíueris quod nocumẽtum accidens in eis, est propter multitudinem, tunc euacuabis corpus proculdubio cum solutiuo. Sintq́; medicinæ b [solutiuæ] subtiliatiuę, maturatiuę, absque calefactione uehementi producentes ad exsiccationem materiei, et c [subtiliationem] eius. Et propter hoc antiqui non apposuerunt in confectionibus curæ asthmatis opium, neque hyusquiamum, neque mandragoram, nisi intentio sit per illud prohibitio catarrhi, quando multiplicatur, imò neque psylliũ, nisi quod Deus uult gloriosus, & excelsus. Et propter hoc oportet, ut assidue fiat humectatio materiei, et maturatio eius, quum est grossa, et uiscosa Et non sis cõtentus subtiliatione, aut incisione pura. Et quandoque adducunt labor eius, et inobedientia materiei, ad ulcus in pulmone. Et similiter quoniam omnia, quæ prouocant, nocent huic ægritudini inquantũ prouocant, propterea quia extrahunt subtile ab humiditate, & quum sentis cum asthmate grossitiem in hepate, oportet ut permisceas cũ medicinis pectoris, medicinas ex genere eupatorij, et absinthij. et illud quod coniungit inter duas res simul uehementer, est sicut rubea tinctorum, & aristol. etiam. Et quũ ille, qui curatur, est puer, oportet ut permisceatur tunc cum medicinis, lac matris eius. Et d [dentur ei sufficientes] medicinæ ęquales, sicut fœniculum humidum cum lacte. Et ex eis, quæ iuuant ad maturationem e † [ ] est ius galli decrepiti. Et ex regimine iuuatiuo eius, est ut administretur fricatio pectoris, & quæ sequuntur ipsum cum manibus, et mandili aspero proprie si fuerit illic anhelitus pręparationis: sitque fricatio æqualis, sicca absque unguento, nisi accidat lassitudo, tunc enim administratur unguẽtum. Et oportet ut f † [ ] administres in quibusdam horis abrotanum, et nitrũ, & fiat cũ eis fricatio uehemens. Et si materia est plurima, tunc necessaria est purgatio eius cum solutiuo

b —— B.

c B. ingrossationem.

d B. sufficiunt eis.

e † B. & spuitionem.

f † B in fricatione.

facto ex eis, quæ sunt, sicut semen vrticæ, & polypodium, & cucumer asininus, & pulpa coloquinthidæ. Et ex regimine in hoc post purgationem, & vomitum, est administratio uocis cum eleuatione gradatim ad fortitudinem, & longitudinem. Et ex regimine in illa mundificatione, est administratio vomitus continui, & proprie post comestionē raphani, aut post potationem iiij. drach. † nitri cum pōdere v. vnc. syrupi de melle. Et illud quidem quādo fortis fit[g] [virtus, & debilitantur] res. Et elleborus albus valde iuuatiuus est: & est in ægritudinibus pectoris securus, & absq; timore. Et rectius quidem est, vt sumantur frusta ellebori, & figantur in raphano, & dimittantur sic die & nocte, deinde extrahantur ab ipso, & comedatur ille raphanus. Et etiam sumantur synapis, & salis amborū an. drach. j, † nitri armeni drac. s. nitri danic. j. & dētur in potu in v. sextarijs aquæ, & mellis: & quantitas mellis in ipsa sit vnc. j. Et ex regimine bono in hoc, est assiduatio lenificationis naturę, & adiuuat eos ad illud receptio capparis saliti ante cibū, &[h] [ouorum taracorū antiquorum,] & iuris galli decrepiti cū medulla cartami, & volubilis, & † betę. Quod si per illa nō fit lenificatio, detur in potu aqua hordei, in qua vehementer decoctum est parū euphorbij. Et epithymum quidem est uehementis iuuaminis in hac ægritudine. Nam si sumatur ex aqua, in qua decoquatur epithymum cū melle, est vehementis iuuamenti. Et similiter si sumatur ex eo aure. i. cum rob. Et similiter decoctio ficuum, & calamenti, & rutæ in aqua, sumātur ex ea cum melle, & ēt decoctio fęnugræci cum ficubus pinguib. cum melle plurimo administretur ante cibum tpe longo, & reiteretur post ipsum. Et similiter decoctio passularum, & fœnugræci cum aqua pluuiali. Et ex regimine in hoc est exercitium, in quo gradatio fiat ex tarditate ad velocitatem, vt non faciat accidere eis festinatio præfocationem, propterea quia ipsa mouet materiam laboriose. In cibis vero eorum oportet, ut sit gradatio similis ei, quam prędiximus in exercitio. Et sit eorum panis, panis coctus, habens semina, ut cyminum, anisū, & similia, ex massa fermentata. Et sint eorum[i] [nuclei subtiliatiui,] in quib. ponuntur semen alrasedc, &[k] [hyssopum] & origanum, & calamenthum, & pinguedines,[l] [&] cibi eorū sint de adipib. leporum, & cerui, & gazel, & proprie vulpis, & pręcipue eorum pulmones. Pulmo. n. vulpis est medicamen huiusmodi ægritudinis, quum exsiccatur, & datur ex eo in potu pōdus ij. drac. Et similiter pulmo ericij campestris. Eorum vero carnes sunt, sicut pisces petrosi, fluuiales, nō lacunales, & sicut paruę aues, &[m] [starnæ] & perdices, & ius gallorum confert eis. Et quandoque ponitur lingua arietis in cibis habentium asthma. Sed eorum vina sint odorifera, antiqua, subtilia, paruæ quantitatis. Et quando voluntas est, vt multiplicetur maturatio, & iuuamentum ad spuendum, accipiatur ex eo subtile valde. Et syrupus de melle confert eis etiam, & in vinis dulcibus adiutis cum aliquo subtiliatiuo adiuncto eis, est iuuamentum ipsis, propter illud quod in eis est ex abstersione, & lenificatione, & calefactione ęquali. Et oportet ut elongētur inter cibum & potum, & non satientur ex aqua subito, imò pluribus vicibus. Ex rebus autem, quas oportet eos vitare, est balneum quantum possunt, & proprie post cibū, & somnus plurimus, & proprie somnus diei, & somnus post cibum est res nocibilior eis, nisi adueniat eis spatium uehemens, & lassitudo, & caliditas: tunc nanque dormiat parum. & oportet vt vitent omne granum, in quo est inflatio, & vt vitent potare post cibum siue sit aqua, siue vinum. Medicinæ uero solutiuæ fortes, quæ eis conueniunt, sunt, sicut in potu sumant ex opopanacis, & pulpæ coloquintidæ amborum an. drach. s. cum aqua mellis. Aut castoreum cū ammoniaco, & pilulis de agarico necessarium est vti in mense bis, quando causa fit fortis. Quarū descriptio. Recipe agarici tres partes, radicis[n] [lilij] prassi amborum an. partē j. turbith partes v. hierę picrę. iiij. pulpæ coloqnthidæ, sarcocollæ amborum an. drach. j.[o] †[ ]conficiantur cum rob: & sit potio earum ij. drach. Et ēt pulpæ coloquinthidæ medietas aure. anisi[p] [sex] aurei, conficiantur cum aqua, & fiant ex eis pilulæ, & administrentur post administrationem clysteris puri ante ipsas per diem. Et fit ex eis, quæ sunt sicut aqua † betæ, & oleum sysaminum, & † nitrū, & quæ cursu eorum procedunt. Et iterum pulpę coloquinthidæ danich. ij. seminis vrticę drach. j. epithymi drac. s. conficiātur cum aqua mellis: & sunt potio. j. & expectentur super eam tres horæ: deinde potentur ij.[q] [drac.] aut iij. ex aqua mellis. Aut ēt pulpæ coloqnthidę, & sceha æqualiter, † nitri medietas partis, radicis lilij, opopanacis amborū an. pars j. fiant ex eis pilulæ. sitq; potio eorū ex drac. j. & s. vsq; ad ij. drac. & expectetur hora j. & detur in potu post eas media cotyla aquæ mellis. Et ēt synapis aur. j. salis cōmunis, succi cucumeris. asin. qui ī pane ponitur. s. aur. s. aurei, fiant ex eis viij. trochisci, & bibatur trochiscus j. ex eis vna die, & die altera non, & potio sit cum aqua mellis. Ista. n. leniunt naturā, & faciunt spuere cum facilitate. In reliquis vero medicinis oportet vt permutatio fiat, & nō continuetur[r] [cū] vna medicina ex eis assiduè, & amplectatur eā natura. Et iterū inter medicinas & corpora sunt proportiones, quæ non comprehenduntur nisi cū experimento. Quū ergo experieris,[s] [consequeris] quod magis fit iuuatiuum: Et oportet vt obseruetur pars effusionis materiæ. Nam si fuerit ex capite, rege caput curatione catarrhi cum regimine mundificationis humoris. Et quandoque ponuntur in eo narcotica. Et lutum armenum est mirabile in prohibendo catarrhum. Distinctio vero medicinarum est sicut medicamen Dioscoridis, & sicut aristol. ro. Sumatur inde in potu omni die. s. drach. cum aqua. Et sicut serapinum cum vino, & semen iuniperi, & nux cupressi, &[t] [alfesir, et ēt alfesirestem] iiij. danich et s. cum aqua radicum, et etiam acetum in quo infusum est de semine vrticæ multoties[u] [pondus drach. ij. et semen] nasturtij super quod distillatū est oleum amygdalinum dulce, et radix rubeę medietas, et quarta drach. vnius, cum oxymelle squillitico. Oxymel enim squilliticum iuuatiuū est ualde. Et squilla assata ipsamet, et proprie

† baurach.
g B. ægritudo, & difficilis fit.
† baurach.
h B. altharich antiqui.
† siclæ.
i B cibi ultimę mensæ.
k B. folia hyssopi.
l —— B.
m B. franculini.

pric cum melle,& aristol.ro.& duo calamētha, & sceha,& lilium etiam, & chamæpytheos, & castoreum,& etiam decoctio centaureæ.Et centaureę duę species iuuatiuæ sunt eis in duabus dispositionibus,grossa apud motum [x] [ ] in principio,& minuta apud quietem. [y] † [ ] in postremo fiat electuarium cum melle,& etiam † terebinthina solum, aut cum pauco pyrethro, & [z] [aqua ros.] Et opopanacum fortiter iuuat etiam hanc ægritudinem. Verū tamen est ex eis,quorum maxima malitia timēda est in neruis.Et medicamen [a] [sulphuris]est eis vehemens iuuamen.Et etiam sumantur nasturtij,& sisami amborum ana. ʒ.xxx.& hyssopi sicci ʒ.vij.& fit potio eius secundum quantitatem testificatam. Et etiam pulmonis sicci vulpis v.calamēthi montani iiij. seminis apij, folij indi,amborum ana.viij.amomi piperis amborum an. iiij. seminis hyusquiami ij. Aut sume succum squillę cum melle ęqualis mensurę,cuius spuma proijciatur,& coaguletur super prunas,& detur ex eo in potu [b] [mistrum] ante cibum,& tantundem post ipsum.Et etiā calamenthum,& assa,& ireos,& anisum,& piper: conficiantur cum melle,& administretur ex eis quātitas vnius auellanæ mane,& sero.Et etiā polij, & sceha armeni,& chamæpitheos,& castorei, & olibani, & hyssopi omnium an. aureus j. sumatur & cum melle misceatur, & est potiones duæ.Aut † nitri iiij.piperis albi ij.aniudem. iij. ammoniaci ij. conficiantur [c] † [ ] cum rob. & fit potio eius quantitas fabę vnius cum aqua mellis.Aut castorei,& aristol.ro. ammoniaci omnium ana.aur.j.piperis.gra.x. misceantur cum rob vuæ;& potio ex eis sit quantitas fabę j.cum oxymelle.Et etiam prasij,& costi,& storacis,& granorum pini omnium ana aure.j.polij,& castorei amborum ana. aure j.piperis albi,succi cucumeris asinini omnium an. aure.s.conficiantur cum melle:& sit potio faba vna cum aqua mellis calefacta.Et etiam synapis & † nitri amborū ana partes ij. calamēthi fluuialis, succi cucumeris asinini amborum ana pars j.conficiantur cum aceto squillitico;& sit potio eius quantitas † herbi in aqua mellis crudi in ieiunio.Aut sceha,& absinthium, & ruta conficiantur cum melle. [d] [aut coagulentur cū decoctione mellis.]Et melius est sumere in potu cum oxymelle, [e] [aut] cum decoctione calamēthi cum [f] [ficubus;] & proprie quum fuerit illic caliditas.Et scias quòd enula,& aqua eius uehementer iuuant hanc ęgritudinem . Et ex medicinis fortibus,est arsenicum cum gūma pini,ex quo fiant pilulę ad asthma: [g] [Et]detur in potu arsenicum cum aqua mellis,& sulphur cum ouis mollibus coctis in aqua . Et ex medicinis bonis propinquis æqualitati, est cyminum cum aceto commisto, & est iuuatiuū valde ad anhelitum pręparationis.Et etiam mucillago synapis albi cum ęquali mensura mellis decoquitur,vt electuarium,& administretur.Et apud uehementiam præfocationis, & constrictionem anhelitus,sumatur † nitrum. ʒ. iiij. cū ʒ.ij.nasturtij.in v.vnc.aquæ [h] † [ ] mellis.Conferunt enim ei qui hanc patitur ægritudinem statim,& sunt iuuatiua sciaticæ.Et olea quę distillantur in potibus eorum, & proprie sunt oleum amygdalinum dulce, & amarum,& oleum de pineis.Et inunctiones sunt sicut oleum de lilio,& oleum laurinum,& ex eis confricando inungatur pectus. Et similiter oleum anethinū. Suffumigatio autem sit, sicut arsenicum,& sulphur, ex quibus fiat suffumigatio cum adipe renum, [i] † [ ] & etiam myrrha,& costus,& casia,& crocus, & aristol.& etiam storax, [k] † [ ] & galbanum,& aloe scotrensis, & etiam arsenicum,& aristol.lon.terantur, & conficiantur cū adipe vaccino & fiant ex eis auellanæ, & suffumigetur ex eis cum ʒ.j.decem diebus fiat,& omni die ter. In asthmate autem & constrictione anhelitus factis propter uapores fumosos, dominantes in corde,& ab humoribus existentib. in arteriis cordis,confert phlebotomia. Et melior est illa,quæ fit in latere sinistro.In cura aūt factorum propter uentositatē,intentio est duę res:quarum vna est resolutio ventositatis cum facilitate,quòd fit cum subtiliatiuis notis.& secunda est apertio oppilationis,ut inueniat,qđ inobediens est ex ea ad dissoluendum, meatū. Et ex eis,quæ conferunt ad hoc,est inunctio etiam cum oleo de nereidem,& oleo laurino,& oleo rutaceo.Et ex emplastris iuuatiuis est anethum,& chamæmilla,& sampsucus;decoquantur,& uaporentur ex eis pectus,& ambo latera. Et ex eis,quæ in potione sumuntur.sunt ex sagzenea,& homorusia,& cochium,& serapinū, & opopanacum, et sit potio cuiuslibet eorum aureus. In asthmate autem & constrictione anhelitus factis propter catarrhum,oportet ut laboretur cum cura prohibente catarrhum, et faciente spuere quod aggregatum est. Sed illius quod existimatum est ex constrictione anhelitus esse propter neruos,et est secundum ueritatem species difficultatis anhelitus, et ex malitia anhelitus,et non ex capitulo difficultatis anhelitus,iam diximus curam in capitulo difficultatis anhelitus.Factis uero a siccitate et exsiccatione,confert potus lactis asinini,et caprini, et succi [l] [frigidi et humidi,] et oleum amygdalinum, [m] [et sorbitiones,] uinum subtile habens admista ex humectantibus.Et fugere calefacientia cum potentia,et resoluentia,et exsiccantia, quę sunt ex eis quæ sciuisti, et conueniunt eis epithemata humectantia, et emplastra, et unguenta tenera. In constrictione uero anhelitus facta propter caliditatem, cum qua inuenitur inflammatio,oportet vt administrentur emplastra infrigidantia,et cerataria infrigidantia, et est in ueritate species malitiæ anhelitus, non constrictio anhelitus, et potio uiolati conditi, et aqua hordei conferunt ualde in ea. In facta uero a frigore,calefacientia bibita,et illinita,et decoctio fœnugræci cum passis, conferunt eis.

i † B. Alia litera caprarum.

k † B. liquida.

l B. & olea frigida & humida.

m B. in sorbitionibus.

ANNOTATIONES.

Etsi multitudo quęuis euacuationem indicat, humorum tamen redundantia in pulmone educi medicamentis non potest, nisi uel ualidissimis, vel longo post tempore. quod sanè longo itineri ascribendum est, per quod transire, quæ ingeruntur, oportet, priusquam ad ipsum thoracem perueniant. Purgandum tamen hic author iubet, non educendæ

eius

eius materię gratia, quę in pulmones irrepsit; sed imminuenda, si in toto corpore affluat, uel retrahenda, si in fluxu sit, uel fluxuram uerearis. Nihil de eductione per sanguinis missionem meminit: quòd asthma, de quo agit, ex frigida, & crassa materia est: qua affluente religiose euitanda uenæ sectio est, ne misso sanguine, quod humorum reliquũ est, refrigeretur, & incraßetur magis. Paulus tamen lib. 3. si necessitas urgeat, secandam venam censet: atque id, si, vt nos arbitramur, ex sanguine asthma fiat, audacter agendũ fuerit; si cætera aßentiantur. id enim mirum in modum conferre, testari possumus illud ipsum non semel experti, successu magno. De medicamentis uero, illud obseruandum, vt sint ualidissima, quum alioqui imbecillium uis antea dissoluatur quàm ad thoracem perueniat. de qua re hic author lib. 1. fen 4. etiam admonuit. Quod item eadem humiditate uacare non debeant, neque frigida sint 7. de cõp. med. per loca Gal. quoque scriptum reliquit. facienda nempe fluxilis materia est. fit uerò id humidis, quæ frigiditate uacent, quum frigiditas incraßet. licet tamen quandoque etiam frigidis uti, ubi tenuis fluxio pulmones infestet. Cætera pete ex Gal. 7. de comp. med. per loc. Vide & Paulum lib. 3. Celsum libro quarto, & Rasim 9. ad Almans. Vnum hic in medicamentorum enumeratione author iubet ijs verbis.

Cap. 29.

Cap. 6.

Cap 6.
Cap. 16. cap. 4.

Et ex medicinis fortibus est arsenicum &c. quod summè obseruandum est, arsenicum quippe exhibet cum gũmi pinus, aut hydromelle: & paulo etiam postea suffitum ex eodem parat. quod tamen constat uenenum esse pernitiosissimum. Idem etiam 2. lib. ubi de arsenico agit, prodesse ipsũ cum ęnomelle et hydromelle inflatis memoriæ commendauit. Fortaße resinæ uel hydromelli admistum non offendit veluti & quod ex hydrargyro paratur, et præcipitatũ uulgo nuncupatur nostra tempestate, cum saccaro rosacco usitatum. Nos tamen, ut libenter ab huius generis medicamẽtis abstinemus: ita eos probare non poßumus, qui in id discrimen ægrotos ducunt. quum et frequenter ac passim uidere sit pessimo hæc succeßu aßumi.

De cura aliquarum spetierum anhelitus, Cap. 41.

SI fuerit causa in malitia anhelitus, caliditas cordis, administra medicinas infrigidatiuas bibitas, & linitas. Et si fuerit causa multitudo vaporum, qui sunt in ipso corde, aut in pulmone, venientium ad ipsum ex locis alijs, phlebotoma basilicam, & administra euacuationem cum aqua casei accepta cum [a] [oxymelle] cum hiera picra. Et administra fricationem manuũ, & pedum: & si fuerit causa humiditas subtilis, administra quod tẽperet substantiam eius cũ ingrossatione. Et si fuerit causa humiditas æqualis, verum ipsa erit oppilatiua, administra quod abstergit, sicut sunt grana pini, & nuces, & passæ, & conferunt malitiæ anhelitus humidi sacraiti ex aqua albedarungi humidi, aut aqua rutæ. Si autem fuerit humiditas grossa, administra mundificantia prędicta, fortis abstersionis, sicut est squilla, & hyssopus, & similia eis & redi ad illud, quod dictum est in capitulo asthmatis, & quę numerantur in pectoralibus. Et si fuerint uapores, & humiditates uenientes ex locis alijs, cura cerebrales ex eis curatione catarrhi, & mundificatione capitis, nisi sit catarrhus ex debilitate substantiæ cerebri: quoniam curationem non habet. Et cura quod aduenit ei ex locis alijs, cũ attractione materiei ad partem alteram, post phlebotomiam, & euacuationem. Et incipe confortare pectus cum eis, quę sunt sicut aristol. & [b] [succudrium] & stœchados, & † aldeiacur purum, & confortatum confert ualde in mundificatione capitis. Et si fuerit causa nerui, administrabis ea, quæ ipsos confortent, & confortent spiritum in eis, & uiuificent ipsum, sicut sunt olea bene redolentia, & si fuerit propter apostema in [c] [meatibus] aut malitiam complexionis, cura cum ipso, quod dictum est in suo capitulo. Et si fuerit cum cõmunitate stomachi [d] [conforta] stomachum, & conforta ipsum cum eo, quod dicitur in capitulo suo. Et si fuerit ex frigore, administra ea, & [e] [aquæ sunt sicut sagzenea, & homorusia, & linkirdea.] Et si fuerit ex siccitate, administra quæ sunt, sicut penidiæ cũ lacte mulcto, & quæ dicuntur in capitulis alijs. Et si fuerit ex uentositatibus, administra uaporationes prædictas in asthmate, & emplastra, & alia. Et scias ꝙ crocus est ex summa medicinarum conferentium valde malitię anhelitus, & difficultati ipsius, propterea quia confortat instrumentum anhelitus & facile ipsum efficit.

a B. syrupo acetoso.

De cura difficultatis anhelitus ex hac summa. Cap. 42.

SI est illud ex humiditate, Gal. præcipit dari medicamen confectum cum melle in omni mense bis, & sit potio eius xxxvj. kirat. Et in die in quo ęger ipsum sumit, non loquatur, neque moueatur ante illum diẽ, duobus diebus. Et in hora septima, recipiat panem cum uino commisto. Et in sero uitellum oui cum medulla panis. Et in mane habeat pullum paruum, de quo sumat ius, & balneetur in sero illius diei. Si autem cum hoc non remouetur, administretur confectio [a] [adscind] & medicamen Andromachi proprie, quando prolongatur ægritudo. Et si ægritudo fuerit ex capite, administretur ablutio capitis omni hebdomada bis cũ sapone, & † nitro, & utatur sternutatorijs, & gargarizet rob de moris cũ aloe, & myrrha. Et utatur exercitio inunctionis cum fricatione incipiendo a superioribus, & perueniendo ad inferiora. Et administrentur mundificatiua prædicta, & pilulę huiusmodi sceha, ramorum rutæ, et herbę absinthij sumantur partes æquales, & formentur ex eis ij. pilulę ad modum ciceris, et sumantur, & post eas oxymel, & proprie squilliticum. Et iterum aliæ. Recipe castorei, sceha, amborũ an. partẽ j. absinthij [b] [amyg dalarum amararum, amborum] an. partem. s. fiant pilulæ sicut cicer. Et electuarium de caulibus est, bonum eiset etiam calex sanguisugarũ, quæ sunt sub urceis, quum aduruntur in testa, donec fiat cinis, et commisceantur cum melle, & administretur ex eis omni die cochlearium unum. Et omnes isti modi conferunt, quũ causa est neruosa. Si uero est ex caliditate, tunc trochisci iuuant ualde, qui recipiunt rosarum. 3. ij. laccæ 3. vj. radicis [c] [lilii] 3. xiiii. almirberis. 3. ij. [aristol.] masticis, succi eupatorii, succi absinthii, spicę, anisi. seminis fœniculi, omnium ana drach. iii. croci. drach. s. seminis citruli, et cucumeris,

meris,et cucurbitæ,et melonis omnium ana. ʒ. j.gummi dragacanthi,ſucci liquiritiæ e † [ ] omnium ana. ʒ. j. & oportet ut adminiſtretur euacuatio cũ eo quod educit humores calidos. Si autẽ fuerit propter debilitatem aduenientem neruis,aut nocumẽtum,oportebit vt curetur cum eo, quod cõfortet ſpiritũ,qui eſt in neruis ex oleis calidis odoriferis,ſicut eſt oleum narciſſinum, & f [de lilio, & ſambac:& oleum factum cum ſpecieb.& pipere & cinnamomo, & ſimilibus] & cetaria facta ex illis oleis,& oleum de croco. Et crocus ipſe eſt vltimus in iuuamento ipſius. Et ſi fuerit cauſa percuſſio aduenięs origini illorũ neruorum, curetur cum eo quod oportet ex g [locis apoſtematis.

ANNOTATIONES.

Hic reliquas aſthmatis cauſas proſequitur,& docet ut auferri debeant. Pro qua re pete loca ſuperiori capite adducta. Unum hoc loco eſt obſeruandũ. In curatione aſthmatis ex uaporibus,uenam ſecat, exhibet purgatorium medicamentum,fricationem manuum & pedum proponit. Ex his, frictiones extremorum nunquam profecto non conueniunt, quum reuellant,at de uenæ ſectione ac purgatione ambiguum uidetur,quum neq; ſanguis neque alij humores affluant. Utrunq; tamen conferre poteſt, dum cum ſanguine uel alijs humoribus ſimul etiam flatus educuntur, quã uis hoc per accidens. Venæ ſectio præſertim opportuna uidetur,ubi flatus ex putridorum humorum flatu efferũtur, medicamentum,præcipue ex hiera,quod author proponit: ubi ex frigiditate collecti ſunt flatus.

TRACTATUS II.

De uoce. *Cap. 1.*

VOcis factor eſt lacertus, qui eſt apud epiglottim cum menſuratione apertionis,& expulſione aeris egredientis, & percuſſione eius,& eius inſtrumentum eſt epiglottis,& corpus ſimile linguæ fiſtulæ: & eſt inſtrumentum primũ in ueritate: & reliqua inſtrumenta ſunt a [innitentia]& adiuuantia. Et emittens materiam eius,eſt velamen:& lacerti pectoris b [afferunt allationem aeris uelamini,] qui inundat apud epiglottim. Quum ita ſit,tunc nocumentum accidit ei aut ex cauſis efficiẽtibus,aut propter cauſam mittentem materiam. Et eius quidem nocumentum,aut eſt deſtructio, aut diminutio,aut alteratio propter raucedinem,aut acuitatem,aut grauitatem,aut aſperitatẽ,aut tremorem,aut aliud. Et unaquæque harum cauſarum non facit ægritudinem niſi cum malitia complexionis ſingularis, aut cum materia, & proprie ex catarrho, c [& læſione] accidẽte epiglotti.aut propter illud,quod accidit ei ex ſolutione ſingularis,& ĩciſione,aut apoſtemate,aut dolore,aut percuſſione,aut caſu. Et quandoq; eſt nocumentum in d [ipſa eadem;] & quandoque eſt cum communitate principij, propinqui neruis,qui dilatantur ad illos lacertos, & principia eorum: e [&] longinqui,ſicut eſt cerebrum. Et quandoque eſt cum communitate membri uicini, quod eſt ex membris nutrimenti,aut ex membris anhelitus, aut continentis ambo quę ſunt uentris,& pectoris; aut continui cum f [ambobus, quòd eſt ex ſpondylib. ſpinę,] imò ex palato. Nam ſi alteratur ad humiditatem,aut ad ſiccitatem,& aſperitatẽ,tunc iam alteratur uox. Et ex hoc genere eſt inciſio vuę,& duarum amygdalarum. Nam habens eã, quum vocem emittit,ſentit, quaſi commotionem fortem facientem eſſe neceſſariam raſcationem. Et quandoque oppilantur guttura eorum apud omnem uociferationem. Ex parte autem lędentis fit:quoniam vox alteratur propter vehementiam caliditatis pulmonis,aut frigiditatis eius, aut humiditatis ipſius, propter curſum ſaniei ad ipſum ex apoſtematibus, aut propter curſum catarrhi ad ipſum,aut ſiccitatem ipſius. Caliditas autem magnificat vocem, & frigiditas acuit eam & minorat eam. Et ſiccitas exaſperat eam, & facit eam ſimilem uocib. gruum. Et humiditas facit eam raucam. Et planitudo æquat eam, & facit ipſam planam. Et quando repletur pulmo humiditate, & canna non ẽſt munda,non eſt poſſibile homini emittere uocem altam, neque claram; quoniam illud eſt cum quantitate claritatis pulmonis, & epiglottis,& e contrario claritatis amborum. Et quandoque diuerſificatur vox in grauitate, & acuitate ſua ſecundum dilatationem cannæ pulmonis,& epiglottis, & conſtrictionem earum. Et quando fortia fiunt nocumenta prædicta in membris mittentibus,& adducẽtibus, deſtruitur vox,& non oportet,ut deſtruatur locutio. Locutio nanque quandoq; completur cũ anhelitu ęquali,ſicut faciebat homo,neruo reuerſiuo cuius accidit frigus, quum eſſet neceſſarium ut diſcooperiretur cum ferro, quare deſtructa eſt uox eius. Et fuit alius,qui quum curaretur a ſcrophulis, inciſus eſt ei unus duorũ neruorum reuerſiuorum,quare abſciſſa eſt medietas uocis g [duorum lacertorum,]& quum nocumentum eſt in lacerto dilatatiuo, fit uox rauca,& quando eſt in lacerto motiuo,dilatatiuo,eſt uox pręfocatiua;imo quandoque accidit ex eo præfocatio, & quando eſt in lacerto mouente conſtringente, eſt uox ſufflatiua: & quum deſtruitur eius operatio,deſtruitur uox. Et quando accidit in ipſo mollificatio non integra,& diſpoſitio eius eſt ſimilis tremori,tremit uox. Et quãdo non peruenit humiditas ad hoc,vt mollificet,raueſcit vox. Raucedo igitur quum accidit ab humiditate, accidit ab humiditate pauca,& quum multiplicatur parumper tremit,& ſi multiplicatur plurimum, deſtruitur. Et quandoque rauceſcit uox propter h [dilatationem] inſtrumenti uociferationis, quare accidit propter eam laſſitudo, aut apertio, aut tenſio,& deterior eſt ea,quę eſt poſt cibũ. Et quandoque rauceſcit propter frigus i [difficile, & calorem ſuperfluum, cum eo quod k [extenditur] ex complexione, & ſimiliter uigilię, & cibi aſperi. Et rauceſcit propter multitudinem clamoris, & attractionem humoroſitatis cauſa eius ad tunicam cooperiẽtem guttur, & epiglottim. Et raucedo quę accidit decrepitis, non ſanatur. Et quum fuerit ęſtas ſeptentrionalis, ſicca, & eius autumnus meridionalis pluuialis, tunc raucedo, multiplicabitur in ipſo. Et uarices, quum apparent, ſunt

f B.& quod cõtinuatur cũ eis ex annulis ſpõdylium.

g — B.

h B. Alia litera. laborem.

i B. exaſperans.

k B. deterioratur

sunt [l] [plurimum causarum conueniente uoci.] Et scias quòd conualescentes,& [m] [debiles, &] religiosi , & similes cum debilitate sua eis , propter paucitatē virtutum eorum, sunt quasi deficientes ab operatione in aere plurimo; quare angustatur eorum epiglottis , ita ut acuatur eorum vox. Et quando nititur debilis,vt dilatet epiglottim suam , & grauetur vox eius,non auditur omnino .

l B. multo si es ex causis redificantib. uocem. m B.humiles.

ANNOTATIONES.

Vox & sermo differunt . quibus enim datus sermo est, ijs & uox:non tamen contra,ut Arist. 4. de par. animal. (cap.6.) *Vnde & alia uocis instrumenta sunt,alia sermonis,ut legere est 4.de loc.aff. Vocis instrumenta sunt guttur, larynx, musculi,& nerui recurrentes,sermonis uerò,lingua,labra , dentes,palatum,gurgulio,& nares. principatum tamen in sermone lingua obtinet,uti & in uoce epiglottis . quod & lib.de uocal.instr.diss.& 7.de vsu part.& 2.de plac.Hip. & Plat.Cætera uerò adiuuant. Est uox,ut ex Arist. 2. de anima colligere est , repercussio expirati aeris ad uocis instrumenta ex imaginatione . Vt fiat vox,materiam adesse oportet:aerem uidelicet,qui exsufflatur. vnde in profundis thoracis vulnerib. vox offenditur,ut 4.de loc.aff. Vt exsuffletur aer,exspirari oportet. at non sola exsufflatio satisfacit:sed cum strepitu efferri oportet: tunc verò uox æditur . articulatur hæc postmodum,& fit sermo : ut quinque hæc sese consequantur,exspiratio , exsufflatio citra strepitum, strepens exsufflatio,uox,loquela,ut ait Gale. 4.de loc. aff. Quarum,si prima lædatur,reliquas omnes lædi necesse est : ultima uerò lęsa aliæ non læduntur.at cum secūda reliquæ tres:cum tertia reliquę duę:cum quarta postrema sola offenditur. Hæ verò omnes,sicuti diuersæ actiones sunt:ita et diuersarum partium ope fiunt. exspirationem uniuersi thoracis musculi contrahentes faciunt. exsufflationem, quæ uehemens est exspiratio, intercostales præsertim musculi. strepentem exsufflationem musculi,qui in faucib. sunt . vocem gutturis musculi. sermonem lingua præsertim: ac præterea dentes,labra,narium foramina,palatum, gurgulio,ac symmetrum præterea linguæ uinculum. Quæ quidem,quum ita se habeant:ac vox & sermo tripliciter lædi possit,vt & cęterę actiones,aboleri,imminui,deprauari ; quum item actio non offendatur, nisi partibus vel principibus , vel quæ his famulatur, oblæsis,constare potest lædi uocem,sermonemuc offensa larynge, musculis gutturis,recurrentibus neruis, lingua,labris,palato,gurgulione,paristhmijs,& narib. quę uocis sermonisq; efformandi instrumenta sunt prætera verò thorace & pulmone,quæ materiam uocis præbent. adde & ventriculo,iecinore, spinali medulla,a qua nerui ad thoracem eunt,& partibus demum affectis omnib. quę thoraci incumbunt. Offendi vero hæc omni morborum genere possunt,intemperie,mala compositione,solutione continui,a quacunque hæc causa euenerint. quę hic fusius prosequitur pro quib. pete Galenum 7.de comp.med. per loc.& 14.meth.& Paulum lib.3. Sed vnum hic animaduertendū. Ait loquens de magna et parua voce,caliditatem uocis magnitudinem facere. At huius contrarium Gale. scribit lib.art. med. nempe uocis magnitudinem,non a caliditate fieri,sicuti neque paruitatem a frigiditate; sed asperę arterię latitudinem sequi,& vehementiorem efflatum . Ad hoc tamen paucis . Caliditas per se quidem uocis magnitudinem non facit,sed per accidens:dum asperam arteriam in eius generatione dilatat,quod & Galenus loco citato innuit . negat autem per se, non quouis modo a calore uocis fieri magnitudinem. At obijcies Galenum de naturali calore verba facere;hunc verò de eo qui pręter naturam est , quum dicat*

cap.6. cap.6. cap. 2. cap.5. cap.4. Text.90. cap.6. Cap.6. cap. 1. cap.9. cap.28. Cap.67.

[Ex parte autem lędentis &c.] Dicimus alios codices legere [ex parte autem mittentis &c.] atque ita,non de accidentali caliditate agere,sed de naturali. Quod si tamē vehementioris exsufflationis materiam pręstet : dixerimus nos etiā lis de accideutario uerba fieri,quum caliditas pulmoni maioris exsufflationis materiam pręstet : dixerimus nos etiā vehementioris uocis causam esse,si modo vires validę sint nempe, quod maiori impetu aer,dum expiratur,in asperam arteriam ac larynga irruat. at si imbecilles sint vires : tunc, quia debiles sunt,etiam parum aeris mouent,ut Arist. 11. problem. sect.& paruę etiam voces fiūt. At Auicennas de caliditate intelligit,cum qua virium adsit robur. Cęterum apparet rursum controuersia. Gal . sicuti supra notatū est, 4.de loc.af. de vocis materia agens, quinq; ait sese consequi,exspirationem,exsufflationem, vehementem exsufflationem,uocem,sermonem,quarum si prima offendatur, offendi & reliquas:si secunda,reliquas tres:si tertia, duas, quę supersunt:si quarta,quę vox est,offendi etiam sermonem. At huius contrarium author hic scribit,quum ait , [Et quando fortia fiunt nocumenta. nempe destructa voce,non oportere ait,vt destruatur locutio. Sanè euidens cōtradictio hęc est. Certum tamen est,sępenumero offensa uoce,non offendi loquelā. Nouimus nos,quib. quum ijs,(quod ferè author ait) recurrentes nerui secti essent,ablata fuerit vox: ipsa tamen sermonis explicatione integra . Adde & quum submissa voce loquimur:abolita ipsa videtur vox, loquendi tamen vi illæsa. Nostra ergo sententia Gal. sermonis nomine, prolatum altius sermonem intelligit , qui certe abolita voce & ipse aboletur . Aut,quum submissa voce loquimur seu ex morbo,seu ex industria:non prorsus amissa vox dicitur,sed pressa admodum:cui & pressus proportione respondet sermo. Aut ēt per vocis destructionem author magnę & vehementis abolitionem intelligit: vt sensus sit,auferri quandoq; vociferandi vim:non tamē submissa loquendi voce. Aliud tertio loco quæstione dignum videtur,quia hic de vocis lęsæ causis agitur quid sit, cur inspecto lupo obmutescimus. Vulgus id solum euenire putat:ubi nos a lupo prius inspici contigerit,quam nos lupum videamus:cui & Poeta noster,suffragatur,quum ait, lupi Mœrin videre priores . Non læuis quæstio hęc est. cuius nullus causam hactenus literis prodiderit. Fortasse autem non, vt vulgus putat, tunc solum voce destituimur , vbi priores nos conspici contigerit,sed vbi propinquum illum nobis animaduerterimus. atq; huius rei causa caloris ac spirituum retractio esse potest ob metum. ex timore enim obmutescimus,aut aut certe tremula & imbecilla vox redditur, vt Arist. 27. sect. proble. & Galenus 2. de sympt. caus. Quòd si etiam tunc voce destituimur,quum longe a lupo differimus:vel quum is prior nos inspexerit tantum (id quod nobis non satis constat) nos certè non videmus, quid aliud quam abdita , & ignota nobis proprietas huius rei sit causa .

Cap. 2.

De eura .

CVra abscissionis vocis est, vt si fuerit propter malitiam complexionis , in quibusdā lacertis,aut nocumentū,curetur cum eo quod oportet in capitulo suo,quod sit ex eis quæ sciuisti. Et ille quidem qui sentit initium abscissionis vocis,oportet vt incipiat ad curandum, antequam fortis fiat. Accipiat ergo vitellū oui elixati , & sisami excorticati , & lactis bouini, omnium ana,coclearium vnum, & sumat in potu cum aqua omni die tribus diebus. Et oportet,ut sorbeat quod decoquatur in interiore parte granati [a] [melisia] dulcis decocti, sepul ti in cinere calido,& assumpti ab eo, quum le nitur

nitur:& eradicetur quod in eo superius est, & b[radatur]quod in ipso est,cum spatula, & effundantur in ipsum parum aquę zuccari,& bibatur.Et si fuerit ex humiditate in lacerto propinquo epiglotti, † aut epiglotti perueniente ad finem in mollificatione, & non sit illic dolor,& sint illic conturbatio,& grauitas; oportebit tunc ut sumantur ficus siccę,& calamenthum etiam,& decoquantur.Deinde misceantur cum gummi arabico contrito cum decoctione sua,donec fiat sicut mel,& deglutiātur. Aut sumantur myrrha & crocus cum coagulato vuæ:aut sumantur croci ʒ.iij.s.myrrhæ, succi liquiritię, thuris omnium an. ʒ.j.aggregentur cum rob vuę † [ ] coagulentur. Aut sumantur croci ʒ.j.& assæ fœtidę medietas,& mellis iij.decoquantur donec coagulentur,& fiant ex eis pilulę , & teneantur sub lingua.Et electuarium de caulibus confert eis etiā & masticatio remorum caulium humidorum & sorbitio aquæ eius paulatim paulatim est iuuatiua.Et quando non confert electuarium de caulibus , ponatur super ipsum parum assæ fœtidæ,& farina † herbi,& fœnugræci, & porrorum deSceni,& anabati,& cæpe & succus eius & allia,& phistici,& vua dulcis hyemalis : & ēt sumatur zingiber conditum d [cum lacte vltimum in nutritione,] & teratur donec fiat simile medullę . & proijciatur super ipsum medietas ipsius de longo pipere contrito sicut alcohol,& quarta eius de croco similiter,& quā tum est totum de amylo , & conterantur cū tabarzet e [resoluto & pręparato,] aut cū melle, f [quod sit purum] valde. Et ex cibis illis,qui g [confortant sensum,] sunt sicut pedes, h [& extrema,]& proprie pedes vaccarum ex quibus i [comedat. Et oportet in eo quod est a siccitate neruorum tantum,]& proprie cum communitate meri (& eius signum est,vt non sit cum raucedine magna,imò parua,& acuitate, & claritate quadam,quæ est cum asperitate,& dolore) k † [ ] vt sumat in hora dormiendi ex oleo uiol. recenti dulci cochlearium vnum cum zuccaro tabarzet. & cōfert ei mucillago seminis psyllij cum aqua zuccari plurimi,& cibi humectatiui l † [ ] & ius gallinæ factum in issideget : & ius olerum notorum. Et ficus sunt iuuatiuæ ad abscissionem vocis, siue sit ex humiditate , siue sit ex siccitate. Et medicamen ficuum factum cum calamentho confert debilitati vocis , & raucedini eius .

ANNOTATIONES.

Aemulatur Galenum 7.de comp.med. per loca.præsertim uerò Rasim 6. Cont. tr. 1. Tu pro hoc & sequentibus de uoce capitibus uide Paulum lib. 3.nec non Rasim 9. ad Almans.

Cura raucedinis uocis,& asperitatis eius. *Cap. 3.*

IAm sciuisti causas raucedinis. Et scias quod ille cuius vox raucescit, oportet vt alienet a se omne acetosum , & salsum, asperum, & calidum acutum,nisi velit per hoc curam & incisionem:tunc enim utatur eis permistis cum medicinis lenificatiuis . Si autem raucedo accidat ex multitudine uociferationis, assumat ficuū , & mentæ , & aloes partes æquales, & conficiat ea cum rob,& sorbeat ex medulla tritici,& kist hordei,& oleo amygdalino,& croco, & vtatur cum vino vuę.a† [ ] Et confert illud quod dicitur in incisione uocis , & proprie medicamen de assa fœtida cum croco . Et si est illic caliditas,tunc detur ius de atriplicib. & maluis,& aqua hordei, & grana cucumeris, & amylum,& amygdalæ . Et si fuerit causa frigus, iuuantur etiam cum medicinis de assa fœtida,& croco prædictis. Et sumantur synapis assati ʒ.iij.piperis ʒ.i.& myrrhæ ʒ.vj. storac. b [ēt calamitæ] & galbani amborum an. ʒ. iiij. fiant ex eis pilulæ,& teneantur sub lingua. Aut sumātur myrrhę pondus ʒ.ii.olibani ʒ.x. coniungātur cum uino. c † [ ] Et si fuerit ex vociferatione,& lassitudine,confert ei balneū , sicut confert reliquis speciebus lassitudinis. Et conferunt ei cibi mollificatiui, & conglutinatiui,sicut lac,& vitelli ouorum sorbilium sine sole,& † tri,& sorbitiones notæ,& ius de atriplicibus,& maluis,& quæ sunt illis similia & pilulæ factæ ex amylo,& dragacantho , & succo liquiritiæ,& gummi : & pilulæ lenitiuę digestiuæ . Si autem fuerit d [ex apostemate, resoluatur cum eo]& similiter gargarismata,& confectiones molles,quę lambi possūt lenificatiuæ , quę sunt ex summa eorum, quibus curatur synantia calida;& similiter sorbitiones, quæ aggregant ad conglutinationem,& abstersionem absque mordicatione,sicut factæ ex farina fabarum,& semine lini . Et fortius hoc, est † terebinthina. Et conuenit habenti hanc raucedinē vt abhorreat vinum penitus,& proprie in principio.Et quando e [fuerit ex apostemate calido bibat vinum dulce .] & raphanum decoctum, & almuri confert eis. Et quando est ex humiditate,tunc non est excusatio f [quin sint necessaria prędicta] in incisione uocis.Et omnes medicinę illæ conferunt ei,& sorbitiones factæ ex farina fabarum : & ex eis est decoctio † herbi , quæ est iuuatiua in hoc capitulo:& res quę sūt in primo gradu abstersionis,et similiter tri, et lac. g † [ ] deinde myrrha et squilla,& quæ procedūt cursu earum. Et si fuerit hęc raucedo humida ex catarrho,dentur habenti eam papauer , & rob eius. Et ex eis quę clarificant uocem asperam,& turbidam,est masticatio cubebe. Et ex medicinis remouentibus raucedinem,est aqua granati feruens, in qua postea distilletur oleum viol.et h [præparetur .]

a † B.cocto.

b B.liquidæ.

c † B.cocto.

† itria.

d B. sicut apostema resoluatur cum eis.

† gūmi albotin.

e B.desiderat ipsum cōcedi pēt potus uini dulcis Alia litera . fuerit apa,cōcedi potest potus vini dulcis. Alia litera decli nat ęgritudo cōcedi potest uinum dulce.

f B.ab abstersiuis prædictis.

† erui .

g † B. deīde butyrū,& coagulatum vuæ.i. rob vuæ,& radix liquiritiæ, & succus seu rob ei9, deinde fabæ cū melle, & decoctio ficuum.

h B.inspissetur.

De medicinis conseruantibus lenitatem a [pectoris ,] & quę bona sunt ei. *Cap. 4.*

a B.uocis.

SVnt fabæ,grana,pini,et passæ,et ficus,et gūmi,et fœnugræcum,et semen lini,et dactyli et radix b [lilii,et amygdalę,et proprie amaræ. et cannę zuccari,et sebesten, et syrupus de melle,et rob prædictū post . Et ex medicinis calidis sunt myrrha,et assa fætida,et piper,et galbanū , et olibanum,et † terebinthina,et calamēthum. et gum-

b B liquiritiæ.

† gluten albotim.

B.liquida.

& gumma pini,& storax c [calamita] & acetũ squilliticum,quando est ex caliditate, & siccitate,& radices opopanacis.Et ex medicinis frigidis,sũt semina cucurbitæ;cucumeris,& amylum,& dragacanthum, & gummi , mucillago psyllii,& iuleb , & succus liquiritiæ: Et vitelli ouorum sunt ex cõuenientiorib.medicinis ad hoc,vt cum eis componantur reliquæ medicinæ:& similiter lac nouiter mulctum.

De uoce aspera,& eius cura. *Cap.* 5.

a B.uocis.
b † B. accidens in eo,& ex exic catione humiditatis in eo,& ex multiplicatione alternum, & ex īcisione uuę
c B.alternum.

ACcidit asperitas vocis ex frigiditate, & ex tensione lacerti a [pectoris,] & ex dispositione eius,quæ est sicut spasmus b [ ] & ex coitu & ex vigiliis. Et cura eius , est abstinentia a rebus, quas diximus iam : & dimissio somni post cibum.Et dimissio c [cantilenæ cũ delectatione] & ut recipiat lenificantia prædicta in capitulo raucedinis,& ficus humidas,& siccas:& passæ,& proprie infusę in oleo amygdalino sunt maximi iuuamenti. Et illis,quibus accidit ex incisione vuæ raucedo,rectius est , vt decoquant coagulatum vuę cum æquali quantitate mellis d [secundum quantitatem] qua remoueri possit ex eo spuma;deinde commisceatur cum aqua calida,& fiat cum eo gargarisma & in potu patiens ex eo sumat: & antiquum eius est magis iuuatiuum,quam recens.

d B. decoctione

De uoce breui,& cura eius. *Cap.* 6.

CAusa breuitatis vocis est breuitas anhelitus,& oportet vt gradetur in prolongatione anhelitus , ita vt consuescat comprehensionem anhelitus,& gradetur in exercitio,& ascēsione,& descensione in collibus,& gradibus & a [cursum] facientem necessitatem anhelitus, vt gradetur ad prolongandum anhelitum , & prolonget moram in balneo calido, & in omni quod adducit anhelitum,& festinat ipsum, & contineat anhelitum suum,& faciat illud totum,& exerceatur & balneetur. Et post exitum de balneo,oportet,ut bibat uinum,nam vinum est magis nutritiuum spiritus ; & similiter post cibum,& stet plurimum cum anhelitu vno , & somnus confert eis.

a B.comprehēsionem uel retentionem.

De uoce grossa , & eius cura. *Cap.* 7.

QVandoque accidit ex causis a [nimiæ repletionis stomachi facientis fastidium , mollificantis,& dilatantis] meatus : & accidit ex multitudine uociferationis : Et eius cura est magis praua . Et quandoque accidit ei , qui studet in exsufflatione plurima in fistulis , & in buccis proprie , propter illud quod accidit ex incisione anhelitus eorum, & retentione eius in pulmone , quare dilatatur meatus anhelitus .

a B. raucedinis mollificantibus dilatantibus.

De uoce subtili , & eius cura. *Cap.* 8.

HÆc est contraria conturbatæ , & causæ eius sunt contrariæ illis ex uigiliis, & lassitudine,& a [somno] proprie post cibũ,& exercitio laborioso,& euacuationibus. Et cura eius est ut dimittat uocem,& adhæreat exercitio æquali b [faciente tenerum,] & cibis temperatis, & introitu balnei omni mane, & fugiat stypti ca,& exsiccatiua, & coitum .

De uoce tenebrosa,& cura eius. *Cap.* 9.

ESt illa,quæ similatur voci plumbi, quando fricatur unum cum alio : & eius causa est humiditas grossa ualde.Et conferunt ei exercitium,& luctamen,& continere anhelitum, & fricatio sicca cum panno lineo,& ingressio balnei, & administratio a [medicinarum] subtiliãtium,& incidentium,sicut pisces saliti,& vinum antiquum .

De uoce tremula,& eius cura. *Cap.* 10.

PRæcipiatur patienti eam,ut non clamet, neque eleuet uocem suam spatio mēsis, et minoret locutionem quantum potest , et risum suum,et motum,et saltum,et ascēsionem,et descensionem,et iram,& dimittat quantum potest extensionem manuum,& faciat eas quiescere;deinde resupinetur , et laboret vt loquatur, cum eo, quum iam grauauerit pectus suum sit sicut plumbum in frusto quodam super pectus suum secundum quantitatem, qua toleret ipsum,& patiatur , et cibi meliores ei sunt illi, qui confortant a [sensum] eius,et sunt pedes, et extremitates lacerti,et ea,in quibus sunt conglutinatio,et stypticitas .

TRACTATVS III.

De tussi,& sputo sanguinis. *Cap.* I.

TVssis est ex motibus ,quibus expellit natura nocumentum a membro aliquo,et hoc mēbrum in tussi est pulmo,et membra, quę ei cõtinuantur,et communicantia.Et tussis quidem pectori,est sicut sternutatio cerebro,et completur cum dilatatione pectoris , et constrictione eius,et motu velaminis . Et est,aut propter causam propriam pulmoni,aut secundum semitã communicationis . Et causa adducens tussim, aut est primitiua,aut coniuncta, aut est antecedens. Et causę tussis primitiuæ sunt ex causis primitiuis , ponentibus membra pectoris læsa in complexione sua,aut formis eorum , sicut frigus adueniens pulmoni,et lacertis , qui sunt in pectore,aut reliquis, a † [ ] quare mouetur natura ad expellendum nocumētum;aut ex aliqua causarum primitiuarum aduenientium,et calefacientium ea , aut aliqua re exsiccante,aut exasperãte, sicut est fumus,aut puluis,aut sapor cibi acetosi,aut pontici, aut acuti,aut re extranea cadente in meatu,qui non recipit b [difficultatem anhelitus,] sicut accidit ex tussi propter casum alicuius rei ex cibo, aut potu in illo meatu propter negligentiam, et occupationem cum sermone. Causæ autem tussis coniunctæ sunt, sicut ea quæ accidunt ex causis corporeis calefacientibus complexionē, aut

aut infrigidantibus: aut humectantibus: aut ex ſiccantibus abſque materia, aut cũ materia ſanguinea: aut cholerica: aut phlegmatica ſubtili, aut groſſa, aut melancholica, & illud eſt raro. Si autem materia fuerit effuſa ex ſuperioribus, tunc dum ipſa permanet diſcurrens ſuper cannam, ſicut diſcurrit aliquid ſuper parietem, nõ excitat plurimum tuſſis. Quum autem ultra infunditur in ſpatio cannæ, commouet tuſſim. Et ſimiliter quando mordicat; & ſimiliter quã do manſiua fit in pulmone, & vult natura expellere ipſam, aut expulſa ex ſtomacho, aut hepate, aut ex aliquibus membris pectoris [c] [quæ impellunt eam, aut ex quibus generatur.] Et quandoque fit pp reſolutionẽ ſingularis, & propter apoſtemata, & oppilationes in uelamine, aut in pulmone, aut in gutture, & omnibus locis recipientibus has materias, & nocumenta ex pulmone, & uelamine diſtinguente, & uelamine, quod eſt inter cor, & pulmonem. Cauſæ autem antecedentes ſunt repletio, & antecesſio cauſarum corporearum ad cauſas coniunctas prędictas. Et tuſſis quidem facta cum communitate, eſt ſicut illa, quæ fit [u] † [ ] cum communitate corporis totius in febrib. & proprie cũ febre aduſtiua, aut febre vnius diei laborioſa, & ſimilibus, aut peſtilentiali, aut propter communitatem corporis abſque febre. Et tuſſis quidẽ, alia eſt ſicca, & alia eſt humida. Sicca eſt illa, cũ qua nõ emittitur ſputum; & fit, aut propter malitiam complexionis calidæ, aut frigidę, aut humidæ, aut ſiccæ ſingulariter. Et quandoque fit in principio aduentus apoſtematum calidorũ in partibus pectoris uſque quo maturentur. Et quandoque fit cum apoſtemate duro tuſſis ſicca valde, et fit propter apoſtemata hepatis, & partes ſuſpenſionis, et in quibuſdam horis fit propter apoſtemata ſplenis, et quandoque fit propter ſaniem replentem ſpatium pectoris, quæ non expellitur [e] [niſi] cũ tuſſi. Et ſcias quòd quandoq; egreditur cum tuſſi res petroſa, ſimilis ciceri, aut grandini, et cauſa eius eſt humor groſſus, quem in ipſo caliditas in lapidem conuertit. Et Alexan. quidem teſtificatur hoc, et teſtificatur ipſum Paulus, et dixerant quòd exiuit ex hac ſpecie in ſputo. Et nos etiã teſtificamur illud. Et tuſſis [f] [frequens] plerunq; perducit ad ſputum ſanguinis. Et quãdoque multiplicatur tuſſis in hyeme, et uere hyemali, et quandoque multiplicatur in uere ęquali, et multiplicatur, quum flat ſeptentrionalis uentus. Et quũ ęſtas eſt ſeptẽtrionalis, parum pluuioſa, et eſt autumnus meridionalis pluuioſus, multiplicatur tuſſis in hyeme.

ANNOTATIONES.

Tuſſis, ait Gal. 2. de ſympt. cauſ. nihil eſt aliud, quam uebementisſima quædam efflatio, qua plurimus, ſimul & celerrime foras actus ſpiritus attrahit, propellitq́; ſuo impetu, quæ uias eius obſtruunt. Eſt ergo deprauatus motus; proptereaq; ſymptoma ad animalem facultatem pertinẽs. Et quamuis animales actiones uoluntariæ etiam ſint, dubitare tamen quiſpiam poſſit, an tuſſis naturalis ſeu uiolenta ſit actio. Quum ſit thoracis motus, qui per muſculos fit, ad uoluntarias actiones pertinere uidetur. quod & Gal. 2. de ſympt. cauſ. affirmare eſt uiſus. vbi ſternutationem & tuſſim uomitioni comparans, illas uoluntariæ facultatis eſſe ait, hanc uerò naturalis ſymptoma. At contra, quum tuſſis expultricis uis actio ſit, ut idẽ Gal. 2. de ſympt. cauſis naturalis uidetur actio eſſe appellanda, non autem uoluntaria. Adde, quod quum inuiti plerunque tuſſiamus, non uidetur hoc uoluntariæ actioni aſcribendum, ergo naturali. Breuib. refert Gal. tuſſim ad animalis facultatis ſymptomata. atque hæc, ſi motum, qui per muſculos obitur, reſpexeris, uoluntaria eſt actio. At ſi naturæ conatum perpendas, quæ irritata a morboſa cauſa, id nititur è thorace extrudere, quod moleſtum eſt, naturalis uidetur. eſt enim natura partibus omnibus illud inſitum, a ſe ipſis longè propellere, quod noxium eſt, ſi ualidæ ſint. Propterea ergo non ineptè actionem hanc ex uoluntaria & naturali commiſtam dixeris. At uerò cauſa tuſſis eſt, quicquid pulmonem ac thoracis partes moleſtat, irritatque, hæc uerò uel intemperies eſt, uel mala compoſitio, uel ſolutio cõtinui, ſiue hos morbos extrinſecus irruentia, ſiue internè prodeuntia procrearint. de quibus & hic, & Gal. 2. ſymp. citato, & 4. de loc. aff. ſiue hæc pulmonem ac thoracem ipſum inuaſerint, ſiue etiã per conſenſum aliarum partium, quæ thoraci coniunctæ sũt id eueniat, ueluti ex iecinoris uel uentriculi offenſa, quæ hic ſubdit. Adde uerò, & per neruorum a cerebro prodeuntium conſenſum, ueluti quum immiſſo in aurem paulo altius ſtilo extuſſimus, quod certè ad communicantiam neruorum, & fortaſſe ad neruorum tertij paris cerebri coniunctionẽ cum auditorijs referẽdum eſt, mittuntur. n. tertij illius coniugij propagines etiam ad aſperam arteriam, ſicuti & ad alia uiſcera. Quod ſi quis roget, quid in cauſa ſit, ut ijs aurium partibus tractatis tuſſis fiat? Exiſtimarim huius rei eandem ferè eſſe rationem quæ de titillatione eſt (& ſi non ignoramus Ariſt. 35. ſect. probl. aliter ſoluere) ob partium, quę ſub alis uel pedum plantis, tractationem. nempe, quòd eæ partes maximè ſentiant, neque tractari conſueuerint, quo fit, ut ex nouo eo contactu quodammodo lædatur, nititur autem natura, id, quod moleſtat propellere, atq; ipſũ eo pacto, quo licet, per exſufflationem, ac tuſſim conatur.

Cap. 4. Cap. 3. Cap. de accidentibus. Cap. 8. Probl. 8.

De ſignis. Cap. 2.

Signa quidem in tuſſi frigida, ſunt additio eius ex frigore, et diminutio ipſius cum diminutione frigoris, et cum calore et plumbeitas faciei, et paruitas ſitis. Et quãdoque eſt cum frigore catarrhus: et ſentitur quoddam deſcendere ad pectus, et extenſio eius in gutture, et [a] [grauitas] cum attractione materiei ad naſum, et [b] [proijcit illud, quod deſcendit ad naſum] cum raſcatione. Et uidentur ſigna catarrhi in commotione, in viis catarrhi, et extẽſio in eis quæ ſequuntur frontem; et oppilationes in naribus, et reliquis et quod non expuit in principio [c] [raſcationis:] deinde expuit quoddam phlegmaticum, aut declinans ad citrinitatẽ, aut ad uiriditatem. Et quandoque eſt cum hoc febris. Et ſigna calidæ: ſunt inflammatio, et ſitis et ſedatio ab aere frigido maior eſt, quam ſedatio eius ab aqua: et rubedo faciei, et magnitudo pulſus. Et ſigna humidæ: ſunt humiditas ſubſtantiæ pulmonis; et quod ipſa accidit decrepitis; et humectatis, et multitudo ſtertitionis; et proprie in ſomno; et poſt ipſum. Et ſigna ſiccę ſunt augmentum eius cum motu; et fame; et lenitas ipſius, quum ſunt quies, et repletio, et apud balneum; et potum humectantium. Et ſigna puræ in omnibus illis ſunt: ut non ſit ſputum om-

a B. minoratur.

b B. ꝓiectione eius qđ deſcendit ad guttur.

c B. rei.

omnino. Et signum eius, quæ est cum materia, est sputum. Et genus quidem materiei, significat genus eius quod spuitur. Et signũ eius, quæ fit ab apostematibus, & similibus, est inuentio signorum pleuresis, & peripneumoniæ calidarum, & frigidarum, & aliorum, quæ dicemus in capitulo suo. Et signa eius, quę fit ex d [inflatione, sunt signa inflationis] quę dicemus, & dolor, & siccitas, & multoties fit humida. Et signa eius, quæ fit ex ulceribus, sunt signa, quæ dicentur in capitulo vlcerum pulmonis, ex sputo crustarum, aut puris, aut frustorũ corporis pulmonis, aut annulorũ cannę: & eius esse, est post catarrhum e [mordicatiuum] & post sputum sanguinis, & apostemata. Et plurimum siccæ fit quum est illic materia propter debilitatem expulsionis, aut f [propter anhelitũ,] sicut scies in capitulo suo. Et signum eius, quę fit cũ communitate, s. communitate stomachi, est cum eo quod cognoscitur de significationibus ægritudinum stomachi, & additione tussis cum additione dispositionis facientis eam necessariam in stomacho, siue sit repletio, siue sit vacuitas, & secundum cibos: & plurimum eius excitatur apud repletionem, & apud digestionem. Et facta cum communitate hepatis, scitur per signa apostematis hepatis. Et quum apostema est calidũ, non est excusatio ex febre: & si non est calidum, non est excusatio a grauitate. Deinde attẽde reliquas cõsiderationes, quas sciuisti. Et scias quod res calidę subtiliant materiam, & non ex puitur: & res frigidæ, sicut syrupus de papauere, & g [pultes] aggregant materiam ad expellendum: ueruntamen quum ipsæ superfluunt, congelant. Et syrupus hysopi non est conueniens, nisi quum quæritur abstersio h [congregati grossi.] Ipse nanque est abstersor bonus i † [ ] Quum autem illic non fuerit sputum, neque subtile, neque grossum, tunc ægritudo est asperitas pectoris. Et cura sunt electuaria mollia, quæ lambuntur. Et quandoq; accidit febrientibus tussis: & nisi sedetur tussis, redibit febris ad initium. Et styptica ualde constringunt meatus sputi. Aqua vero hordei, est bona ad aggregandum sputum. Quum ergo retinetur sputum, & febrit homo, tunc iam putre fit materia, & facit cadere in febrem putridam aut hecticam.

d B. saniei sunt signa saniei.

e B. corrosiuũ.

f B. mundificationis.

g B. stupefactiua.

h B. humoris grossi facientis tussim.

i † B. in humore uero subtili non.

ANNOTATIONES.

Signa perquirit, quibus singulæ tussis causæ inuicem distinguantur. atq; id quidem diligentissimè. Tu uide Trallianum lib. 5 ubi de hac re plura.

cap. 1. & deinceps.

De cura. Cap. 3.

CVra quidem cõplexionis frigidæ est, quoniam si est leuis a [peruentionis ad ultimum,] & est ex causa b [frigida] extrinseca, rectificat eam c [comprehensio] anhelitus; ipse enim calefacit pulmonem cum facilitate in momento. Et si est necessaria cura fortior ad hoc, aut ad aliud complexionis frigidæ: tunc ex cura eius est, vt teneat sub lingua auellanam ex myrrha, aut storace factam cum melle, aut sumat ex fæce alkitran cochlearium vnum: aut ex † terebinthina cum melle, aut bibat ex oleo balsami cum serapino vsque ad aur. j. Et similiter d [sulphur cum ouis sorbilibus] & electuaria, quę lambuntur facta ex mucillaginibus calidis, & e [herbius] cum melle, & cum aqua granati dulcis f [pręparata] super quam proijciatur mel, aut penithi & administrentur. Et inunctiones super pectus sunt sicut oleum de lilio, 10 & oleum narcissinum cum cera rubea, & dragacantho. Et confert mel. ros. cum aqua ficuũ, & passularum, & radicis lilij, & capilli ueneris, & oleum amygdalinum cum aureo uno g [colyrij dissoluti] in ipso. Et confert in ipso decoctio hyssopi, & assari cum ficubus, & alijs. Et cibi eius sint sorbitiones frumentales cum fœnu gręco, & butyro, & ficus, & dactyli, & radix porri de Sceni, & olea sint sicut oleum phisticinũ, & grana pini, & † tri cum penithi conferunt 20 eis. Carnes autem sint carnes pullorum & gallorum, & alesfidabegi h † [ ] & caro agnorum i [annualium.] Et in secundis mensis vtatur phisticis, & granis pini, & passis cum fœnu græco, & cannis zuccari, & ficubus, & k [chrysomelis,] & musa; & comestio ficuum siccarũ cum amygdalis, & nucibus abscindit illam, quę antiqua est, & uinum odoriferum subtile antiquum, & aqua mellis. Cura autem tussis calidę est cum extinguentibus notis, quæ sunt ex succis, & oleis, & linimẽtis, & unctionib. Et l [sup- 30 positoria] etiam conferunt eis, & sumere in potu † aldiecur m † [ ] mane & sero secundum descriptionem, quam dicemus. Et similiter electuarium de papauere. Descriptio electuarij de papauere bona. Recipe capita xv. papaueris non ualde recentia, quę infundantur in kist aquæ fontium, aut aquæ pluuialis, quod est medius, die & nocte. deinde dissoluantur cum decoctione, & colentur, & proijciatur super om- 40 nem partẽ colaturæ media pars mellis, aut zuccari, & inspissetur coquendo, vt electuarium, & potio eius sit cochlearium unum in mane, & cochlearium in sero. Et ex eis, quæ conferunt istis, est aqua hordei cum sebesten, & syrupus uiol. & violatum nutritum, & decoctio hysopi frigida, & proprie quando maturatur, aut in fine eius, & aqua granatorum inspissata, super quam proijciuntur zuccarum † tabarzet, & cãnæ zuccari etiam. Et electuaria eorum, quę lã- 50 bendo sumuntur, sint ex mucillagine psyllij, & granorum cydoniorum, & amylo, & gummi arabico, & grana, & n † [ ] medullę, & quæ dicemus in capitulo pilularum tussis, & quandoque ponuntur in eis narcotica. Et cibi eorum sint ex oleribus frigidis, & medullis, sicut cucumeris, & cucurbitæ, & citruli cũ oleo amygdalino, & fabę confractæ dissolutę in decoctione cũ oleo amygdalino, & oleo cucurbi- 60 tino, & aqua hordei, & sorbitiones factæ. o † [ ] Et si natura fuerit decliuis ad resolutionẽ, tũc adhibeãtur sauich hordei cũ zuccaro, & tri. Et si uehemẽs fit res, tũc aqua hordei cũ cancris ablatis extremitatib. ablutis cũ aqua cineris falsa. Descriptio medicaminis deiacur frigidi. p [Conteratur semẽ papaueris uiridis] cum cortice suo, & dissoluatur decoquendo in aqua, & coletur, & proijciatur super ipsam zuccarum, & de-

a B. quãtitatis.

b B. primitiua.

c B. retentio.

&decoquatur inspissando ad inspissationem iuleb,& si non fuerit humidum,infundatur semen sicci contriti in aqua die & nocte:deinde decoquatur in q [aqua.] Si autem necessariũ fuerit quod est fortius, tunc aggregetur cũ eo cortex,& proprie nigri. Et si res fortior fiat, ponatur cũ eo modicum de semine hyusquiami:aut dissoluatur in eo parum opij. Cura autem complexionis humidæ, & humiditatis in ipso pulmone est, cum exsiccatiuis exsiccantibus,commistis;cum absterſiuis,ex quibus est cõpositum secundum hunc modum. Recipe boli armeni,dragacanthi,gummi arabici,omniũ ana partem vnam,calamẽthi hyssopi, † thymi, cinnamomi.ireos,capilli veneris,omnium ana partem.s,conficiatur, & administretur. Cura autem complexionis siccæ hæc est. Impossibile enim est,quin aut sit febris,aut non sit feb.Si autẽ non fuerit febris,tunc conuenientior rerum eis,est lac asininum, & caprinum,& aliorum cum reliquo regimine,Et si fuerit febris, administrentur res humectatiuę ebibitæ,& administrentur cerataria infrigidatiua nota, & administretur aqua hordei,& humectatio pedum semper cum oleis, & sorbeant sorbitiones amygdalinas humectatiuas. Et si est cõplexio composita,tunc componatur regimen. Et si est illic materia subtilis, matura eam cum r [deiacur,& simplicibus,] & electuarijs de papauere,& mucillaginibus, de quibus aliquid dicemus in antidotario. Si autem fuerit grossa, resolue eam,& absterge ipsam secundum conditiones prædictas in eis,quæ præterierunt, ita vt non calefacias nisi cum æqualitate: imò stude in hoc,vt lenias,& incidas, & lubricum facias, & administra mundificatiua prædicta. Et ex eis;quæ sunt magis propria huic loco,est † glutinum alimbat cum melle,aut semen crocihortensis cum melle, aut ciperi cum ęquali mensura sui de melle,aut succi liquiritiæ & dragacanthi.unc.j. & amygdalarum dulcium æqualiter,& aloe quandoque tenetur in ore cũ melle,& confert valde. Aut sumantur tria oua s [integra,] & duplum eorum mellis, & medietas ipsorum de butyro,& sumantur piperis.xl.grana,conterantur, & misceantur omnia illa, & coagulentur absque decoctione, & lambatur ex eis mane, & sero, & etiam sumantur capita vij.porri de sceni,& decoquantur in tribus libris aquæ,donec remaneat tertia,& coletur,& permisceatur cum residuo succi corticis eius, & melle,& decoquatur,& etiam sumantur rosæ humidę t [grana.viij.pini vnum,gummi albotin vnum] passularum.iiij. mellis quantum sufficit,fiat ex eis electuarium Medicamen bonum. Recipe calamenthi fluuialis,v.unc. granorum pini,& seminis vrticæ omnium an.un. j.seminis lini,piperis,omnium an.unc. iij.conficiantur cum melle & administrentur. Aut sumantur dactylorum carnosorum v.partes, u [nigellæ.] viij.partes, croci & piperis, amborum an.partes.ij.† herbi.xx.partes, conficiantur cũ melle despumato. Aut sumãtur croci,spicę aromaticę x [amborum] an. pars i. prassij & hyssopi amborum an.iij.partes,myrrhæ,& y [lilij amborum an.ij.partes,] conficiantur cũ melle colato,& ad antiquam detur in potu alkitrã cum melle factum z [electuarium,] aut costi indi cum aqua anethi,decocti,quantitas sacra iati cum cochleario olei sisamini, & etiam semen lini frixum cum melle solum, aut cũ piperis mensura vna pro omnibus.x.aut calamẽthi,& etiam lambendo sumant mel storacis calamitæ,cum melle apum,& opopanacum etiã, & sinapi,& amygdalas amaras,& etiam mithridatum. Et pueris quidem sufficiunt a [sorbitiones decoctæ cum lacte nutricis,donec sint] in essentia mellis,aut cum aqua fœniculi humidi. Et si causa fuerit in ea catarrhus,curetur catarrhus. Et si fuerit necessaria in prohibitione illius,& administratio emplastri de ficubus,administretur super caput,& teneatur sub lingua omni hora,& in nocte,proprie b [granum vnũ amyli:] & fiat gargarisma cum stypticis, quæ non habent saporem acetosum, neque saporẽ ponticum,& cum deiacur simplici,si fuerit caliditas,aut cum myrrha,& croco,& alijs, si fuerit frigiditas. In cura autem factæ ab apostematibus,& vlceribus ĩ pulmone,& pectore,fiat reuersio ad illud,quod dicemus in capitulo pleuresis,& peripneumonię,& apostematis hepatis & phthisis. Et ad tussim quidem fiunt pilulæ, quæ tenentur in ore.ex eis nanque sunt pilulę ad tussim calidam,quę in ore tenentur, de qb. sunt pilulę bichihi æ notæ,& ex illis sunt,pilulæ compositæ ex succo liquiritię,& gummi,& dragacantho,& amylo,& mucillagine psyllij,& granis cydoniorum, & medulla granorum cucumeris c [et cõde] & cucurbitæ d [& citroli] & ex spodio,& granis papaueris,& similibus. Et quandoque fiunt secundum hunc modum Amylum,& dragacanthum, & succus liquiritię,formantur in pilulas cum succo lactucę. Et de illis sunt pilulæ ad tussim frigidam factę ex succo liquiritiæ,& e [tamarindis] mundatis, & medulla tritici, & croco, & dragacantho, & granis pini,&granis cotti,& granis myrti,& & semine papaueris,& cortices ipsius,& aniso, & anetho,& myrrha,& croco, & penidijs. Et de illis sunt pilulę,quibus queritur stupefactio, & dormitio, & est intentio in eis narcotica,& admiscentur eis medicinæ bezahar calidæ; nã ex pilulis expertis ad illud,& sunt sedantes tussim antiquam, nociuam, sunt pilulę de storace notę. Et iterum sumantur storacis, & castorei,& assari,& opij partes æquales; & fiãt ex eis pilulæ,& teneantur in ore.& etiam seminis hyusquiami partes.vj.granorum pini.iij.croci.j. conficiãtur cum rob,& informentur pilulæ,& etiam storacis & myrrhæ,& opij omnium an. unc.s. olei de balsamo,croci omnium ana darkimet.ij.fiant pilulę ad modum † herbi. Et quãdoque administrantur in tussi antiqua,humida,suffumigationes prædictæ in capitulo asthmatis. Et quum humiditas est perueniens ad quantitatem, administra suffumigationem ex arsenico rub et stercore leporis & farina hordei, et corticibus phisticorum confectis cum vitellis ouorum,et troch.formatis ex eis,quorũ quisque sit ʒ.i. et exsiccentur in sole,et suffumigatio fiat cum eo tribus uicibus, et etiã aristol. f † [ ] et storacis, et galbani ęquales sumantur partes arsenici secundum quantitatẽ omnium,conficiantur cũ melle,et butyro vac

z B. in modum loch.

a B. calamẽthũ decoctũ cũ lacte mulieris donec fit.

b B pilula de amylo.

c B. longi arcuati.

d B. cucumeris rotondi & cucumeris cõmunis.

e B. tamarheyrun.

† B. erui.

f † B. & myrrha

g p. cum nua.

cino, & fiant inde similitudines auellanę, & fiat suffumigatio [g] † [ ] ex eis. Sed tussis factæ in febribus, iam singulare ordinauimus regimen apud febrium accidentia.

ANNOTATIONES.

Cap. 2. Cap. 4 cap. 28. Cap. 4.

Habes & de hac re plura ex Gal. 7. de comp. med. per loc. Tralliano lib. 3. nec non Paulo lib. 3. Sed uide & Celsum lib. 4. & Rasim 9. ad Almans.

De sputo sanguinis. Cap. 4.

SAnguis quandoque egreditur spuendo, & est ex partibus oris, & quādoque egreditur rascando, & est ex partibus gutturis, & quandoque egreditur cum uehementiore rascatione, & est ex canna: & quandoque egreditur uomēdo, & est ex meri, & ex ore stomachi, & ex stomacho, & hepate: & quandoque egreditur tussiendo, & est ex partibus pectoris, & pulmonis. Et in illo quidem, qui est ex pectore, non est tātum timoris, quantum est in eo, qui est ex pulmone. Illud enim quod est ex pectore, sanatur uelociter, & si non sanatur, nō habet malitiam ulcerum pulmonis, & multoties fit ulcus fistulosum rediens omni hora cum sputo sanguinis. Et causæ propinquę omnibus illis, sunt uulnus, propter causam primitiuam ex percussione, aut casu super pectus, aut super hepar, & uelamen; aut rem incisiuam: aut tussim [a] [frequētem:] aut uociferationem: aut acuitatem uocis sine gradatione: aut rixam: & propter hoc multiplicatur in dœmoniacis, & in illis, qui rixantur ab omni re. & quandoque procedit ex uomitu laborioso, proprie in pręparatis. et quandoque procedit ex assumptione solutiuorum acutorum, aut ciborum calidorum, sicut alliorum, & ceparum, aut timore, & angustia acuente sanguinem: aut dormitione non super stratum, aut sanguisuga adherente gutturi, & [b] [radici eius, & illud aut est in uenis, aut alijs, & id quod est in uenis, aut est incisio, aut perforatio, aut apertio dilatata] ab acuitate, aut mollificatio, aut corrosio propter acuitatem humoris, aut propter raritatem resudatiuam. & multoties dilatantur meatus, qui sunt inter partes cānæ, & arterias supra illam, quę ē in natura, quare resudat sanguis ad cannā. & illud quod non est in venis, aut est vulnus, aut vlcus a vulnere, aut a corrosione, aut putrefactione, quum eradicatur ex membro aliquid, & quandoque est ab apostemate sanguineo in pulmone, ex quo resudat sanguis: & huiusmodi quidem apostema est incolume, quoniam est sanguineum, & quoniam resudat materia non [c] [prohibita] neque ingrossata: & quandoque inueniūtur omnes istæ causæ [d] [in pulmone] nisi sanguisugæ. et harum causarum coniunctarum sunt causæ magis antecedentes. et sunt, aut multitudo materiei [e] [aut multitudo ciborum, et dimissio] exercitij: aut quia ipsę sunt superfluitates a pręparatione naturæ, sicut accidit illi, de quo locuti fuimus in libro uniuersalium, apud dimissionem exercitij: aut retentionē mēstruorum, aut sanguinis hæmorrhoidarum. aut abscisionem membri, aut propter acuitatem suam, aut propter vehementiam motus sui, aut propter ventositatem in uenis [f] [facientem eas laboriosas,] et proprie in alatis, quoniam illud multiplicatur in eis. [g] [Pręparationes autem continentes materiam sunt] propter frigus cōstringens eam, et faciens dilatationem eius difficilem: quare non obedit uirtuti laboranti in illo cum dilatatione, imo cum [h] [attractione,] aut propter caliditatē extrinsecam, aut intrinsecam, aut siccitatem, quæ iam pręparauit eam ad illud, quod est cum inspissatione, et exsiccatione. s. ad scissionem a qualibet causa: aut propter humiditatem mollificantem eam: quare dilatantur pori eius: aut obuiationem [i] [calidi,] aut corrosiui, aut incisiui, aut putrefactiui. Quū ergo accidit repletio sanguinea, incipit natura expellere materiam ad quamcunque partem possibile est ei, quum sit vehementius pręparata, aut [k] [sit propinquior] loco superfluitatis: quare expellit eam cum sputo, aut solutione ex hæmorrhoidibus, aut in menstruis, aut in fluxu sanguinis narium. Quod si venę fuerint fortes, quæ non [l] [resoluuntur] a sanguine, accidit mors subito propter effusionem sanguinis ad concauitatem venarum. & ille cui accidit sputum sanguinis, est præparatus, ut adueniat ei ulcus pulmonis: nam sputum sanguinis secundum plurimum fit a uulnere, & vulnus declinat ad hoc, ut vlcus fiat. Et quando succedit sputo sanguinis retenti sputum sanguinis, timetur ei, quòd sit hoc secundum accidens ab vlcere, ad quod conuersum est vulnus primū, & multoties est sanguis, qui expuitur ex naribus, currens ex capite ad pulmonem. Quumque sputum sanguinis est ex partibus pulmonis comitantur ipsum duo timores. s. timor superfluitatis eius, et timor uulneris, ne fiat ulcus. et non est omne sputum sanguinis timorosum, imò illud quod non retinetur, aut quod est cū febre. et multoties quidem est sputum sanguinis causa sanitatis apostematis in hepate, aut splene.

a B. uiolentam.

b B. interiori ipsius, aut cā coniuncta, & est aut in uenis, aut alijs, & illa, quæ est in venis, aut incisio, aut scissio, aut apertio, & dilatatio.

c B. coarctata.

d —— B.

e B & hoc, aut propter multitudinem cibi & dimissionem.

ANNOTATIONES.

Sanguinis sputum symptoma est, excretū uidelicet præter naturam: parte in qua continebatur, uel exesa, uel rupta, uel ore alicuius uenæ patefacto. primum διάβρωσιν, secundum ῥηγμὸν χάσμον, tertium ἀναστόμωσιν appellant. quod ait Celsus li. 4. Quo fit, ut morbus, qui proxima huius symptomatis origo est, uel in compositione sit, uel in solutione continui. sequuntur uerò duo hi aut internas causas, humorum. s. quātitatem uel qualitatem, aut externas, casum, vulnus, percussionem, uociferationem, frigus, quod Hippoc. docet 5. aph. 24. & Gal. notat 4. de loc. aff. & calorem, de quo idem Hippoc. eodem 5. aph. A quacunque autem causa hoc symptoma prouenerit, hominem terrere potest, quando, & eiusdem Hipp. sententia 4. aph. sanguinem supra fieri, qualiscunque sit, malum, nisi etiam id critica expulsione fiat. Habet aūt sanguinis reiectio modo quidem minus, modo etiā magis periculi, pro & sanguinis, qui excernitur copia, & pro loci, a quo emanat, differentia. Exit is modo ex gingiuis, modo ex ore, nonnunquam a summis faucibus fertur, aliquando ex gutture & arteria, interdum etiam ex pulmone, pectore, latere, iecinore, uentriculo, utero, quod & author noster, & Celsus libro quarto, & Gal. 4. de aff. loc. Ex

Ex hisque omnibus, sanguinis ex pulmone eductio molestior est. quod notat Gal. 5. meth. difficillimeq; ac rarissime omnium curatur. minori periculo subest, quæ ex thorace est, & minori rursum quę ex aspera arteria & alijs deinceps partibus fit. Quomodo verò affectus locus, & exeuntis sanguinis sedes dignoscatur hic author planum facit, quod & Gal. 4. de loc. aff. & 5. meth. necnon Trallianus lib. 7. & Paulus lib. 3. atque Aretæus 2. de acutis morbis copiosè, & pulchre. Cæterum unum hic notat, quum ait. [Et non est omne sputum sanguinis timorosum] quod uidetur Hip. aduersari, qui. ut dicebamus, 5. aph. sanguinem supra ferri, » qualiscunque sit, malum esse ait. Verùm æmulari & hoc » in loco author Hipp. videtur in Coac. prænot. quum dicit. » Sanguinem spuentibus confert, ut sine febre, & tussiant, ac » doleant leuiter, & sputum tenue fiat ad dies bis septem. » febrire verò et tussire, ac dolere pertinaciter, & sanguinem semper recentem spuere incommodum est. Quasi Auicennas ex hac Hip. sententia excerpat, sanguinis sputum malum quidem esse, vbi non sedatur, & semper recens spuitur, atque vbi febricitant: non tamen si uel retineatur, vel sine febre sit. Adde & quòd quandoque conferre sanguinis reiectio per superiora potest, ueluti in hepatis & lieuis inflammatione. quod de ea præsertim intelligendum est excretione, quę fit per crisim.

De signis. *Cap.* 5.

PRopinquus sputo est cum tussi parua, & lõginquus est cum tussi plurima. Et quanto plus longinquus est, expuitur cum tussi vehementiore. Et quando dormit super latus, in quo est ægritudo, additur excreatio eius, quod expuitur. Et oportet ut consideretur in primis ne sit illud, quod expuitur, sanguis ex naribus. Et cognitio illius est cum consuetudine fluxus sanguinis narium, & eius euentu, & cum allenuiatione accidente capiti post grauitatem. Et si gna fluxus sanguinis narium, sunt sicut rubedo faciei, & oculi, & splendor coram oculis: & ut non sit [a] [spuma,] & sit subito. Signa sanguinis excreati ex substantia carnis pulmonis ex vulnere, aut ulcere, sunt, ut sit spumosus, & sit abscissus, cum quo non sit dolor, & est minoris quantitatis quàm uenalis, & maioris malitiæ, & deterioris finis. Et quandoque expellunt spumosum pleuretici, & peripneumonici, quum in pulmonibus eorum est caliditas ignea, feruens, & quandoque est spumosus ex canna pulmonis. sed est veniens cum rascatione, & tussi pauca, & est illud quod egreditur parum etiã, & est ibi sensus quidam cum dolore. Et ille q expuitur ex uenis eius, nõ est spumosus, & est [b] [rarior] & uehementioris spissitudinis, quam ille qui est in pulmone, & similior sanguini, quamuis non sit in grossitudine eius qui est ex pectore. Et signa excreati ex pectore, sunt nigredo coloris eius, & grossitudo ipsius, & coagulatio eius propter longitudinem spatij cum spumositate quadam, & spuma, cum dolore in pectore significante locum ęgritudinis, & additio eius in somno est certum signum eius. Et causa illius doloris est neruositas membrorum pectoris, & est eius sputum paulatim, non exuberans, & est sputum eius cum tussi uehementi donec expuatur. Et signum facti ex incisione uenarum, est exuberantia sanguinis. Et signum corrosionis est antecessio causarum corrosionis, ex acceptione rerum acutarum, & descensu catarrhi acuti, & ut sit febris, & sputum saniei, aut corticis, aut partis pulmonis, & est sputum simile aquæ carnis. & incipit sputum sanguinis paulatim, deinde quandoque fluit subito, & expuitur res [c] [mala,] & color eius est malus. Et signum eius, quod est ex apertione orificiorũ uenarum, [d] [est] ex repletione, [e] [&] ut nõ sit omnino dolor, & inuenitur requies, & suauitas, & egreditur in primis minus quàm illud, quod egreditur propter incisionem, & scissionem in principio rei, & est plus eo, quod egreditur a corrosione in pluribus horis. Et signa resudationis ab apostemate, sunt paruitas eius, & [f] [proprie signa] peripneumoniæ, & reliquorum.

c B. plurima.
d ——— B.
e B. est.
f B. præsentia signorum.

ANNOTATIONES.

Quibus notis in sanguinis sputo affectę partes noscantur, copiosè Gal. 4. de loc. aff. Sed & Trallian. li. 7. & Paulus lib. 3. Vide & Hipp. 5. aph.

Cap. 5. & 8. Aphor. 13.

De cura. *Cap.* 6.

IN exposito sputo sanguinis omni hora, oportet, ut attendatur [a] [solutio] repletionis eius. E quotiescũque sentitur in eo repletio, succurratur cum phlebotomia, & proprie quum pectus eius in creatione fuerit strictum, & fuerit tussis in ipso [b] [frequens.] Et rectius est ut inclinetur sanguis eorum ad partem inferiorem cum phlebotomia saphenæ: & post ipsam cum phlebotomia basilicæ, & per prouocationem menstruorum mulierum in hora sua, & secundum quòd sufficit, remouetur sputum sanguinis earũ, sicut accidit in eis ex retentione eorũ. Et oportet ut custodiantur ad omnibus causis mouentibus sanguinem, sicut sunt cibi calefacientes, & sicut sunt saltus, & clamor, & rixa, & coitus, & anhelitus altus, & locutio plurima, & intueri res rubeas, et potus uini plurimi, & multitudo balneationis. Et uitent aperitiua, quæ sunt ex medicinis, sicut apium, & aloe, & sisamum, & [c] [ruta,] & caseus antiquus: quoniam est nociuus eis: recens uero confert eis. Et cibi conuenientes eis sunt, omne glutinatiuum, et oppilatiuum, & omne consolidatiuum, & omne infrigidatiuum sanguinis, prohibens feruorem eius: & ex eis est lac decoctum, propter illud, quod in ipso est de glutinatione: & lac uaccinum, de quo butyrum est extractum, propter illud quod in ipso est de stypticitate: & butyrũ, & caseus recens præter salitum: & fructus styptici: & quædam species prunorum paruorum in quibus est stypticitas, & oleum omphacinũ recentis expressionis: [d] [& quandoque cõfert in eo impinguatio] ciborum eorum, & aquæ aluminosæ uehementer conferunt eis. In eo vero quod factum est ab ipso corpore pulmonis oportet ut patienti in potu dentur medicinæ incarnatiuæ, et siccæ, sicut lutum, & hæmatites cum aqua arnoglossæ, & acetum mistum cum aqua. Cura vero eius [e] [a regimine] cibi eius ẽ, ut succurratur ad phlebotomandum basilicam partis. in qua existimatur esse solutio singularis, subtilem faciendo phlebotomiam, & acci-

a B. dispositio.
b B. uiolenta.
c B. uinum.
d B. qñ cadit in impinguatione.
e B. pręter regimen.

f B. interpolationibus.
g B. contrariū.
h B. ſitus iacendo.
i B. præparationis.
k B. & ingroſſatio. Alia litera. ſubtilis.
l B. proprie.
m † B. poſſibilis
n B. Alia litera. regendo.
o B. harire.

piatur ſanguis in [f] [expulſionibus,] inter quas ſint tres horæ, quaſi ipſe ſit cum conſeruatione virtutis; Phlebotomia enim attrahit ſanguinē ad [g] [vacuum,] & prohibet etiam aduentum apoſtematis in vulnere. Et fricentur eorum extremitates, & ligentur, incipiendo a ſuperioribus ad inferiora, & interdicantur eis res prædictæ, & temperentur eorum aeres. Et ſint eorū [h] [ſomni] ſuper latus & ſecundum formam, i [q̄ eſt ſicut præparatio] ut non cadant aliquæ partes pectoris ſuper alias. Et quandoque eſt eis cōueniens, ut in potu ſumant acetum miſtum cū aqua, ipſum enim prohibet ſanguinis curſum, & mundificat partes pectoris, & pulmonis ex ſanguine, ſi retinetur in ipſo: quare non congelatur. Et ſumant in potu medicinas frigidas glutinatiuas: nā glutinatio hic eſt melius, quo occupari oportet. Et quādo reperitur cum glutinatione mundificatio, eſt ultimum eius, qđ quæritur. Et pſyllium eſt iuuatiuum cum infrigidatione ſua: & ubi eſt ſitis, eſt vehemētis iuuamenti. Et quandoque eſt neceſſarium ut cum eo miſceantur narcotica propter duas res, quarum una eſt ſedatio ſanguinis, [k] [& etiam ſubtiliatio] eius, & ſecunda eſt dormitio, & remotio motus, & ego dicam medicinas communes ſpeciebus ſputi ſanguinis in fine huius capituli. Quum ergo accidit ſputum ſanguinis ex catarrho, & non eſt catarrhus acutus, pūgitiuus, valde cholericus, phlebotometur homo ſtatim, & aſſiduetur ligatio extremitatum eius, deſcendendo a ſuperioribus ad inferiora, & fricentur cum oleo de oliuis calido, aut cum vnguento calido, ſicut eſt oleum cucumeris aſinini & ſimilia ei, & non inungatur caput omnino. Et ſint cibi eorum triticum cum aliquo ponticorum ſecundum ſemitam ſorbitionis, ſintque pontica iſta ex fructibus, & quæ eis ſimilantur, & apud debilitatem cibentur pane infuſo in aceto miſto cum aqua frigida. & adminiſtretur in eis clyſtere acutum ad attrahendum materiā a partibus capitis [l] † [ ] quum non fuerit phlebotomia [m] † [ ] propter prohibitionem. Et oportet vt ſtudium impendatur in [n] [infrigidando] caput quantum poſſibile eſt, & non impēdatur plurimum ſtudium in humectando ipſum. Et ex eis, quæ conferunt ei, eſt tribuere ipſi in potu trociſchos de Karabe. Quumque non valent ea, quæ diximus, non eſt excuſatio curæ catarrhi, & retentionis eius cum eis, quæ ſunt ſicut abraſio capitis, & adminiſtratio emplaſtri facti ex ſtercore columbino, quod more emplaſtri ſuperponatur, & remoueatur ſecundum neceſſitatem. Et Gal. quidem dixit, quod mulieri ſputum ſanguinis aduenit ex catarrho, quam clyſterizauit clyſteri acuto; & proprie quia non erat poſſibile phlebotomare eam, quia iam remanſerat. iiij. diebus, & fuerat debilitata, & cibauit eam [o] [pultibus] & fructibus in quib. etiam erat ſtypticitas, quoniam ſpatium eius cum cibo lōginquum erat, & curauit caput eius cum medicamine columbini ſtercoris, & præcepit eam ingredi balneū propter medicamē, & non inunxit caput eius, vt non humectaretur, & dedit ei in potu theriacam recentem, ut faceret eam dormire. Nam hæc theriaca fortis opij eſt, ut dormire faciat, & prohibet commotionē tuſſis, & ſedat curſum materiei cum ingroſſatione. In die uerò ſecundo huius medicaminis, non peruenit ad mouēdum eam: imò dimiſit eam quietam, tranquillam, cum tamen neceſſaria foret ei mundificatio pulmonis. Et plurimum quo eam rexit, fuit quòd fricauit extremitates eius, & dedit ei in potu quantitatem fabæ de theriaca recente, minus quam [p] [herbi.] & fuit intentio eius, ut gradatim duceret eam ad mel, ut mundificaretur cum eo pulmo, deinde dimiſit eam quietam, deinde fricuit extremitates eius, & dedit ei, poſt illud aquam hordei cum pauco pane, vt viuificaretur virtus, & in die. iiij. dedit ei theriacam antiquam, cum melle plurimo, vt mundificaret pulmonem eius uehementer. Et cibauit eam in reliquis diebus ſecundum quòd oportuit, & rexit eam regimine conualeſcētium, & cum hoc iam poſuerat ſuper caput eius hora poſt horā ex ceratario gūmæ rutæ ſylueſtris, & inhibuit ei balneum. Et hoc regimen eſt bonum. Et oportet ut ſit theriaca inter duos menſes, uſque ad iiij. Ipſa nanque dormire facit, & retinet catarrhum, & non approximentur capiti iſtorū olea. Et neceſſaria eſt abraſio capitis ad adminiſtrandum iſta rubificantia: q [& ſi non aliis, ſaltem] mulieribus. Et neceſſaria eſt uentris ſolutio cum eis, quæ ſunt ſicut pilulę cochiæ, ſi eſt illic multitudo: & [r] [poſt illud phlebotomia,] deinde adhibeantur medicinæ rubificantes. Et in eo quod eſt ex ſciſſura venæ, aut inciſione eius, & eſt cauſa eius repletio, oportet ut non cibetur æger quantum poſſibile eſt, imò ieiunet tribus diebus, in quo ſufficiat omni die cib. paucus ex aliquo uiſcoſo. Et quando non apparet caſus virtutis, tunc expellatur a cibatione, quātum plus poſſibile eſt vſque ad quartam, Et ſi timetur caſus uirtutis timore neceſſario, cibetur eo, a quo generatur humor æqualis, aut decliuis ad frigus, & in quo ſit glutinatio, aut inuiſcatio, et tenacitas, & ſtypticitas, & proprie [s] [alketiſati] cum ingroſſatio ſanguinis, ſicut oua ſorbilia, et ſicut capita, et ſicut [ ] cum extremitatibus, et ſicut tri [t] [proprie quod decoquitur cum lentibus,] et ſicut lentes, et iuiubæ, et quantum poſſibile eſt [u] † [ ] ut non comedat illud quod fortem faciat: et ſit contentus aqua hordei et proprie decocta cū lentibus aut iuiubis, aut cydoniis, et pane infuſo in aqua frigida [x] [cum] aliquo acetoſo, ſiue ſit [y] [ſulcitum, ſiue non ſit [z] [ſulcitum] et totū ſit infrigidatum actu. Et lac vaccinum de quo butyrum eſt extractum, quando prolongatur ægritudo, eſt iuuatiuum propter ſtypticitatē, et frigiditatem ſuam: et lac [a] [conſuetum propter glutinationem ſuam, et ſuam inuiſcationem. Si autem non [b] [ſufficit, & additur in ſanguine, fiat phlebotomia.] Et piſces [c] [aradrati] ſunt vehementis iuuamenti eis. Et oportet vt ſint cibi iſtorum, & eorum qui [d] [pręceſſerunt eos] frigidi actu. Et caſeus recens non ſalitus valde iuuat eos. Et quando cibantur iſti, et ſimilis eis, carne, eligantur ex carnibus illæ, quę ſūt pauci ſanguinis, ſiccæ. leues, ſicut sūt carnes columbarū agreſtium, et turturum, et perdicum decoctæ in ſtypticis, et ponticis. Et ex rebus expertis in abſcidendo iterationem ſputi ſanguinis,

guinis,eſt maſticatio portulacæ,& deglutitio a-
queçeius: quandoque.n.ſtatim retinetur. Et ex
fructibus cydonia,& poma, quæ ambo ſunt ſty
ptica, e† [ ] & iuiubæ humidæ,& grana
myrti,& xylocaractæ de Sceni, & quæ hoc cur
ſu procedunt. Et quandoque ſit eis, quo utitur
in ſecunda menſa, aliquid ex luto ſigillato, ar-
meno cum gummi arabico,& pauca campho-
ra. Quumque retinetur ſanguis, & peruenitur
ad quartum diem,oportet ut nutriatur, & con
fortetur,& incipiatur ab eis, quę ſunt ſicut pa-
nis infuſus ĩ aqua f [deinde alkereis]& extremi-
tates, & cerebella. Et ſi fuerit fiſſura & inciſio,
cauſa acuitatis ſanguis: fiat illud, quod oportet
de declinatione ſanguinis ad inferiora,& ad di
uerſitatẽ partis, g[Euacuetur ergo]cholera:dein
de fiat infrigidatio cum fortitudine, & fiat hu-
mectatio,& adminiſtrentur ſtyptica etiã, & glu
tinatiua,& aqua hordei,& cancri, & cucurbi-
ta,& medicamen Andromachi, & medicamen
Gal.in facto autem ex apertione venarum me-
dicinę,quas oportet adminiſtrare,ſint ſtypticę,
ponticę,cõglutinatiuę,ſicut ſunt medicinę,quę
neceſſarię ſunt in eis,quæ prętericrunt, & ſunt
glutinatiuæ, incarnatiuæ cũ ſtypticitate, & iſtæ
ſunt ſicut balauſtię,& capita granatorum,& ſu
mach,& ſuccus teratit, & ſuccus ramorum ui-
tis,& glandes,& folia rubi,& karabe, & acatia,
& lycium, & ſuccus h † [ ]
uirgæ paſtoris,& ſuchaha, & ſuccus agreſtæ, &
ciuſiſtides. Et quandoque confortantur iſta: &
quę ex eis ſunt,cum alumine & gallis,& aloe,&
abſinthio,·& fiunt ex eis medicinę compoſitæ,
& troch.præparati ad hoc caput,iam compoſi-
ti ex medicinis prædictis. & quandoque deco-
quuntur iſtæ medicinæ in aquis puris, aut in
quibuſdam ſuccis, & bibitur decoctio eorum.
Et quandoque fiunt ex eis emplaſtra:& quando
que admiſcentur eis,& aggregantur,medicinæ
i [cordis] prędictę & medicinę pectoris prædi-
ctę,ſicut apium,& ammeos,& aniſum, & ſpica,
& ramacha. Et quandoque miſcentur cum eis
narcotica, quæ ſunt ſicut cortices radicis man-
dragorę,& hyuſquiami,& papaueris. Et quan
doque permiſcentur eis glutinatiua,ſicut gum
mi,& cortices thuris,& ſtella ſemius,& ſpodiũ,
& ſemen arnogloſſę,& mucillago pſyllij,& ſe-
men eius,& ſuccus portulacę, & mucillago gra
norum cydoniorum. Sed quum eſt reſudatio
ex apoſtemate,tunc cura eius eſt phlebotomia,
et euacuatio,deinde maturatio, et non curetur
cum ſtypticis, illud enim attrahit nocumentũ
magnum, imò oportet, ut curetur cura perip-
neumonię.Factum autem ex corroſione,eſt pra
uæ curæ,et difficilis, et eſt quaſi ſicut illud de
quo deſperatur,non enim ſanatur,aut non cõ
ſolidatur niſi cum remotione malitiæ comple
xionis:et iſtud non fit niſi in ſpatio,in cuius ſi-
mili,aut induratur vlcus, aut putrefit. Verum
quandoque confert,ut non permittatur corro
ſio confirmari, expellendo humorem acutum:
et quandoque ſolutione educuntur cholera,
et groſſum ſimul, cum eo quod eſt, ſicut pilulæ
de agarico. Et ſi indigueris intentione confor
tationis, conforta. et ingenia, ut ſedes com-
motionem tuſſis cum medicamine de ſemini-
bus, ſeparatur enim ex eo quòd aliquod con-
fortat iuuamentum. et ad ſummum cura eorũ
eſt mundificatio k [et euacuatio] cum phlebo-
tomia et alijs: et cibi boni chymi. Et ex eis qui
dem,quæ ſanãt corroſionem,ſunt thus,et myr
rha, et ſanguis draconis, l † [ ] et ſemen
portulacę, et radix maluæ.et troch. ſtellæ, in
quibus additur opij medietas partis,et medici-
næ compoſitę, quas dixit Paulus, et nos dice-
mus in antidotario. Et eorum medicinę ad
hoc iuuatiuæ ſunt illæ,in quibus ponuntur m
[ſcedenigi,] et ſanguis draconis. et Karabe, et
ſandaraca,et lutum ſigillatum, et ad ultimum,
omne exſiccatiuum,mundificatiuum,inuiſca-
tiuum, conſolidatiuum. Factum autem a pe-
ctore curatur cum emplaſtris,et medicinis, in
quibus eſt ſubſtantia ſubtilis, quæ admiſtę ſunt
eis,et ſunt illę,quas diximus, ut perueniant ad
pectus. n [Albedarungi uero in ſeipſo] coniũ-
git inter duas res, o † [ ] quum
exiſtimatur quòd cauſa ſputi ſanguinis ſit p ru
ptura. Et] medicinę prædictæ omnes ſunt cõ-
uenientes ad hoc. Et quum exiſtimatur, quòd
cauſa ſit frigus faciens euenire ſputum ſangui-
nis ſecundum modum prædictum, tunc cura
eius eſt ſicut dixit Gal.Illud enim accidit cuidã
adoleſcenti,et curauit eum. Phlebotomauit nã
que eum in die primo,et ſecundauit, et fricuit
extremitates eius, et ligauit ſtringendo eas ſe-
cundum quòd oportet in omni q [retentione
ſputi] ſanguinis,et cibauit eum cum ſorbitionibus:
et poſuit ſuper pectus ſuum ceratarium de gũ-
ma rutæ, r † [ ] et re-
mouit ipſum ab eo hora noctis,ut non adderet
calefactionem eius ſecundum quantitatẽ quę-
ſitam,et cibauit eum cum ſorbitionibus, et de-
dit ei in potu medicamen de ſeminibus.Et poſt
quam dies tertia affuit, uſus eſt ſuper pectus e-
ius, illo ceratario tribus horis: deinde remo-
uit ipſum, et cibauit ipſum aqua hordei ſ [ta-
feata] cum carne anatis. Poſtquam igitur tem
perata eſt complexio pulmonis eius,et ſublatus
eſt timor aduentus apoſtematis, mundificauit
pulmonem eius cum theriaca antiqua comple
ta. Et gradauit eum ad bibẽdum lac aſininum,
et ad reliquum regimen ſputi ſanguinis. Et
dixit Galenus quod t [omnis quæ ex iſtis con-
ſequitur, ſputum ſanguinis in die primo ſa-
natur: ſed aliorum diuerſificantur] diſpoſi-
tiones.Et nos iam teſtificati ſumus de iſtis,quos
iuuit hæc uia,et ſimilis ei. Et quando exiſtima-
tur quòd cauſa eſt humiditas, et molliſicatio,
adminiſtra illud in quo ſunt exſiccatio, et ca-
lefactio, et ſtypticitas, ſicut eſt radix ſquinan-
thi, et maſtix,et cyminum torrefactum,et cala-
menthum montanum,et calcadis, et caſtoreũ,
et crocus,et u [albrengi.] Et quandoque ad-
miſcentur eis ſtyptica equalia, ſicut caſtaneæ.
Et quandoq; fiunt ex iſtis cõpoſitę, quę dicen-
tur in antidotario. Et quando exiſtimatur,
quod cauſa ſit ſiccitas, et illud x [eſt in prin-
cipio] adminiſtra humectantes notas,quę ſunt
ex lactibus,et oleis,et ſuccis poſt regimen com
mune de declinatione materię ad contrarie-
tatem partis. Verum ea quę pertinent huic lo
co,ex phlebotomia,et alijs; minora ſunt; et de
biliora eis,quę pertinent aliis. Et quando y [eſt
caſus] ſuper hepar: tunc cura eius eſt cum

k B. eum euacuatione.

l † B. & plantago. Alia litera. ſanguis hœdi.

m B. hæmatites

n B. & aqua albedarungi in ipſamet.

o B. &.

p † B. caliditas tunc.

q B. genero curſus.

r † B. ſylueſtris.

ſ B. & aſſidagi.

t B. quilibet iſtorũ quib. ſuccurrebat in die primo ſanabatur, & aliorũ diuerſificabantur.

u B. Alia litera. in ultima & perfecta curatione. Alia litera. ad efficatiorem operationem.

x B. ſecundum minus.

y B. cauſa eſt cõtuſio.

iſto ſuffuf. Recipe rheubarbari.x.laccę. v.luti armeni.v.ſitq́; doſis eius contriti.drach.j.& s. Ex medicinis verò communibus illæ,quæ ſingulares ſunt,ſcriptæ ſunt in lib.ij.in areolis notis.& illa,quę ex eis pertinet huic loco,eſt hęmatites. Nam quum teritur vehementer ſicut puluis,& bibitur ex eo aur.j in quibuſdam ſtypticis, aut ſuccis,iuuat nobile iuuamine. Et quando maſticatur portulaca & deglutitur aqua eius, tūc quandoque retinetur ſtatim.Et aqua citruli, & ſuccus eius: & proprie cum quibuſdam glutinatiuis.ſtypticis ualde, quum paulatim traijcitur. Et cornu cerui aduſti quādo permiſcetur medicinis,eſt plurimi iuuamenti. Et ſimiliter aqua mentæ. Et etiam z [ſuccus] algarab pondere. a [ij.] drach. Et etiam b [illud,quod eſt ſuperius in coriandro] cum aqua frigida pondere iij.drac.mane,& ſero.Et etiam corallus,quoniam eſt plurimi iuuamēti,& lutum ſamium. Et exiſtimauerunt quidam, ꝙ nominatur græcè ſtella terræ,& nominatur nominibus pluribus: & videtur ꝙ ſit c [non altalk.] Et ēt ſumatur ſanguis hędi,antequam cōgeletur,& ſumatur ex eo in potu medietas unc. tribus dieb. Et etiam de granis myrti,& ſemine arnogloſſę pōdus ij.drac.in aqua plantaginis,aut ſucco roſę, quoniam eſt ultimum.Et cydonia etiam iuuāt, & proprie aſſata. Et etiam coagulū leporis cū aqua roſ. Aut aliud ex coagulis cum decoctione pontica: aut cum aqua albedarungi,& proprie in eo,quod eſt ex pectore & lutum ſigillatum,& loco eius lutum ſamium cum aliquanto aceto,& etiam ſuccutum,& eſt ſemperuiua. Et dixit uir in quibuſdam,quæ aggregauit, qđ eſt ſpecies d [calamenthi] naſcēs inter lapides, quę teritur,& comeditur cum ſale,& e [nominatur nimuſil albura] ſylueſtre,& in hoc eſt cōſideratio. & huiuſmodi medicina ſumitur ī potu cum æquali menſura amyli, Et iterum ex illis,quæ iuuant ipſum,eſt ut detur in potu ex alumine iameni, † [ ] & proprie in uitellis ouorum tepefactis, non coagulatis omnino.Et etiam gluten piſciū confert, quando bibitur ex eo.Et quando prauior fit res,tunc quandoque datur in potu pōdus quartæ drach.j.de ſemine hyuſquiami,cum aqua mellis.Et oportet ut dentur in potu medicinæ conſtringentes ſputum ſanguinis,cum uino pontico,ut penetrent,niſi ſit febris. Tūc.n. ſumantur in potu cum ſncco alio. Et ad antiquam,& ueterem,ſeminis porri Nabatiæ,& granorum myrti partes ſumantur ęquales,& potetur ex eis uſque ad ij.drach.cum aqua uirgæ paſtoris.Aut ſumatur ſucci porri de Sceni drac.j. & aceti media unc.potetur in mane. Et detur in potu aduſtum ſpongiæ cum aliquāto uini g [de paſſis] Et Gal.quidem curauit ſputum ſanguinis cum theriaca,& mythridato,& medicinis boni odoris,quoniam ipſæ confortant naturam ad hoc ut ſit auara ſanguinis, & conſolidat uulnera. Et ſimilitet troc.ſtellæ, & medicamē Andromachi. Et centaurea aggregat ad retentionem ſputi ſanguinis,& mundificationē, quare in potu ſumant ex ea febricitantes cum aqua,& alij cum uino.Et Sclaui quidem curāt cum decoctione radicis centaureę maioris. & ex potibus eſt ille qui recipit ſucci arnogloſſę pondus drach.ij.ſucci bugloſſę pondus drach.j. ſucci portulacæ & ſucci ramorum recentis roſæ un.j.terantur ſine roratione aquæ ſuper eos, & colentur & non decoquantur,imò diſſoluatur in eis aliquid de luto armeno, & potetur. Aut ſumatur ſuccus ramorum roſæ & diſſoluantur in eo ſuccus hypoquiſtidos, & h [endiuia] & cornu ceruinum aduſtum, & potetur. Et ex trochiſcis,troch.huiuſmodi. Recipe acaciæ,balauſtiæ,roſarum rubearum, ſucci barbæ hircinæ,corticum glandium, corticum thuris partes æquales,& iterum i [arſenicū] corticū radicis mandragorę,luti de albohera thus, acacia,ſemen portulacæ,ſemen albedarungi, balauſtiæ,camphora,ſumantur,& fiant ex eis troch. Et ſit poſitio eorum pondus drach.ij. cum media unc.aquæ,aut uini pontici,aut aquæ albedarungi.Et etiam ſemen papaueris,lutum ſigillatum,& cum ſiſtides,& thus.& camphora dētur in potu cum aqua albedarūgi,& iterum trochiſcus,quem dixit eben Serapion,& eſt ille qui factus eſt cum gumma amygdali. Et ex oleis adminiſtratis ſuper pectus, in æſtate quidem, eſt oleum de cydonijs,& in hyeme eſt oleum nardinum.Trochiſcus bonus. Recipe luti de albohera & coralli,& ſtellę ſeminis,roſæ ſiccę oīum an.part.ij..karabe, & gummi,& amyli oīum an. partem j. terantur,& fiant inde troch. & potio eius ſit iiij.aur.febricitantib. in ſucco ſtyptico, & non febricitantibus in uino, & proprie ſtyptico.& ex emplaſtris communibus eſt farina hordei,& farina k [herbi] & acatia cum albumine oui. Quumq́ue ſanguis retinetur, tūc perueni ad conſolidandum uulnus,& ad prohibēdum apoſtema,& conſolidatio uulneris eſt cū eo,quod ſciuiſti ex glutinatiuis,ſtypticis. Et prohibitio apoſtematis eſt cum prohibitione cibi, & attractione materierum ad extrema, & infrigidatione pectoris.Et oportet ut ſorbeat acetum miſtum multoties. Et oportet ut ſe cuſtodiat poſt retentionem & l [peruentionem etiā ſuper res prædictas.] Aqua autem quam potat, oportet ut ſit aqua pluuialis,aut aqua, ī qua ponuntur lutum armenum,& roſę,& aqua ferri, & in qua extingnitur ferrum eſt iuuatiua propter ſuam ſtypticitatem.Et quando timetur cōgelatio ſanguinis in pulmone,oportet vt in potur in principio acetum miſtum cum aqua,niſi tuſſis adſit,tunc.n.oportet ut caueatur acetū. Et quandoque ſanat ſanguinem congelatum medietas,drac. j. diacurcumæ cum aliquāto de aqua porri,& cochleario oxymellis.Et ex cōpoſitis ad hoc,eſt illud quod recipit fęnugræci decocti drac.ij.ariſt.drac.j.myrrhæ drac.iij.olei d lilio drac.j.piperis drac.j.hyuſquiami drac.j.roſarum drac.ij.fiant ex eis troch. & exſiccētur in umbra,& ſumantur in potu cum aqua fœniculi,& apij.Et etiam coagulum leporis,& aqua cineris ligni fici, cum thymo, aut origanum cū melle,aut ſoluatur uenter eum eo, quod euacuat.& medicinas quidem ſingulares diximus in libro ſecundo,et compoſitas dicemus in antidotario.Et tu lege ſermonem noſtrum,de reſolutione ſanguinis congelati,in lib.iiij.

z B.fructus.
a B.j.
b B. flos coriandri.
c B.aliud atalk.
d Alia litera alferſengi.
e B.in regione almuſſuli nominatur alferſengi. Alia litera nominatur in regione muſal uel almuſſal ali ebrucha alberi.
f † B. quoniam eſt ultimum.
g —— B.

ANNOTATIONES.

Videtur hoc loco docere, quomodo inſtans, nondum tamen præſens ſanguinis ſputum ſit præcauendum. Aly

Atque ubi cum corporis plenitudine & præsertim thoracis angustia tussis fuerit frequens, inclinandam materiam ad inferiora commonet, sectione saphenæ, ac deinceps secandam esse cubiti iecorariam. uel si in mulieribus id mali accidere uereamur, esse ducendos menses. At verò roget qs, cur, qui thorace angusto sunt, sputo sanguinis præsertim corripi solent? Gal. 3. in 3. uulg. morb. non propter temperamentum, sed ob uitiosam thoracis figuram hos tabi obnoxios putat (sequitur autem tabes sanguinis sputum) probabile tamen esse putat, talem quoque figuram, innatum calorem sequi. Explicat uerò id 3. in 6. vulg. morb. atque ab ingenitæ caliditatis, quæ ex corde initium habet, imbecillitatẽ, pectoris angustiam proficisci affirmat, corde nimirum et pectore utroque ob formatricis imbecillitatem paruo procreato. Fit ergo, quia ijs, qui angusto thorace sunt, paruum quoque cor inest, & parua propterea uis sita est, ut hi & fluxionibus ob eius partis imbecillitatem maxime pateant, & ob earum partium angustiam irruente leui etiamnum humorum multitudine, uasorum thoracis ruptioni obnoxij sint. Cur uerò Auic. paratis ut in phthisim incidant, saphenam secandam iubeat, rationem habes ex Tralliano lib. 7. materiæ nempè ad longinquiores partes prouocatio firmiorem multò reuulsionem facit. Quòd uerò in mulieribus mẽses prouocet: agendum id quidem est, non medicamentis (quod quispiam fortaße crediderit) quum eius generis medicamenta acria sint, quæ ipse statim interdicit omnia, sed vel frictionibus inferiorum partium uel cucurbitarum appositione erit. quod præsertim agendum erit, si ob retentos menses discrimen mali huius, de quo hic agitur, impendeat. Subdit deinceps facti iam sanguinis sputi curationẽ, a quacunque id causa euenerit, pro qua re pete Trallianum li. 7. & Paulum lib. 3. & Vide & Gal. 5. meth. & 7. de comp. med. per loc. nec non Rasim 9. ad Almans. & Celsum li. 4. Unum est præsertim in hoc capite animaduertendum. quòd de erosione ex destillatione acri uerba faciens author noster sectionem uenæ interdicit, Trallianum hac in re et Paulum æmulatus. nempe quod sanguinis missione periculum sit, ne acris ille humor, etiam acrior reddatur, ob hanc sanè rationem & Hipp. 3. in 6. uulg. morb. vetari sanguinis vacuationem ait a pleuritide & bile. Adde uerò & (quod Trallianus) quoniam magna ex parte eorum corpus qui sic ex erosione sanguinem reddunt, gracile, persiccum est, & assatum. Refrigerat autem his caput Auicennas Tralliani exemplo, quamuis id reticuisse Gal. uideatur, ipso aduertente Tralliano. Quod curationis reliquum est, pete ex locis antea adductis, præsertim uerò uide Arctæum 2. de curat. acutorum morb.

TRACTATVS QVARTVS.

De principijs speculatiuis scientiæ apostematũ membrorum partium pectoris, & exiturarum eorum, prẹterquam cordis.

Sermo uniuersalis de doloribus partium pectoris, & lacertis.

De pleuresi. *Cap. 1.*

QVandoque accidunt in uelaminibus, & tunicis, & lacertis, qui sunt in pectore, & costis, & partibus eorum, apostemata lædentia, ualde dolorosa, quæ nominantur sosati, & birsen, & pleuresis. & quandoque fiunt etiã dolores in istis membris non ex apostemate, sed ex uentositate, quare errant quidã, & existimãt quod sit ex hac ægritudine, uerum non est [a] † [ ] pleuresis [b] [nisi] apostema calidum in partibus pectoris, aut in lacertis intrinsecis, & in uelamine cooperiente pectus, aut in velamine distinguente, & est illud quod est purum: aut in lacerto apparente extrinseco, aut uelamine extrinseco cum communitate cutis, aut absque communitate, & maius istis, & terribilius est illud, quod est in ipso uelamine distinguente, & est prauius eis. Et materia quidem huius apostematis secundum plurimum est cholera, aut sanguis cholericus, quoniam in membris tunicosis, non penetrat nisi subtilis cholericus, deinde sanguis purus: & propter hoc sunt paroxysmi vehementiẹ febrium eius tertiani secundum plurimum, & propter hoc raro accidit ei, qui eructuat secundum plurimum acetose, quoniã est phlegmaticẹ complexionis. Et cum hoc quãdoque fit sæpe ex sanguine adusto. Et quandoque fit ex phlegmate putrido. Et quandoque fit, sed raro, ex melancholia putrefacta, inflãmata. Et nos iam ostendimus in libris uniuersalibus, ꝙ non est ex conditione apostematis calidi, ut non sit ex phlegmate, & ex melancholia: imò quandoque fit ex phlegmate, & melancholia, secundum modum tamen, ut non sit acutũ, nisi quando est ex cholera, aut sanguine. Nam si est ex alijs ab his duobus, est chronicum: & hæc est res, quam plures hominum non comprehenderunt. Et propter ea quòd omne apostema, aut resoluitur, aut induratur, aut collectionẽ facit, & tunc similiter est dispositio pleuresis. Verum induratio in pleuresi est ex eis, quę minoratur. Ipsum enim aut resoluitur, aut collectionem facit in dominationem dispositionum. Et pleuresis quidem quum resoluitur, recipit pulmo secundum plurimum illud, quod resoluitur ex ea, & [c] [exsiccat] ipsum, & extra educit illud, & quandoque resoluitur ad partẽ alteram. Et quando colligitur sanies, indiget necessario maturatione, vt rumpatur. Et quandoque [d] [recipit] pulmo saniem, & quandoq; recipit eam vena concaua, & egreditur ad vrinã. Et quandoque effunditur ad meatum fẹcis, & euacuatur cum solutione uentris, & multoties cadit ad loca uacua, & carnes glandosas, & facit euenire apostemata in eis, quæ sunt sicut duo inguina, & [e] [almagabeni,] et post ambas aures. Et multoties expellitur materia ad cerebrum, et membra alia, sicut dicemus, et accidit timor, et interficit. Et quandoq; ꝑfocat materia [f] [pulmonẽ] multitudine sua, in prẹfocando meatũ anhelitus. Et quandoque eius multitudo; non est hæc multitudo, et non est materia [g] [sanies, siue non,] siue sputum fit simile saniei. sed virtutes sunt prostratẹ, quare deficiunt a sputo: et propter hoc oportet, ut confortetur virtus in hac hora, ita ut sit fortis ad faciendam constrictionem uehementem ad tussim [h] [sputi:] hoc namque sputum est operatio, quæ completur duab. uirtutibus, quarũ una est naturalis maturatiua, & expulsiua ẽt, et altera est uoluntaria expulsiua: et quando non confortantur ambæ, possibile est vt deficiant a mũdificando. Et scias ꝙ difficultas spuendi nõ est nisi ex uirtute, quãdo est debilis, aut ex instrumento, quãdo instrumentum est lẹsum motu sui ipsius, aut ex motu uicini sui: aut est ex materia, quum est subtilis

b B. est.

c B. expuit.

d B. Alia litera. expuit.

e B. almagaben

f B. Alia litera. famosa.

g B. nisi digesta siue fuerit sanies. Alia litera. & non est digestio, siue sanies fuerit, siue sputum simile saniei, nisi ꝙ uirtutes sunt prostratæ.

h B. cũ qua est sputum.

valde,aut valde grossa,aut viscosa.Et in huius-
modi quidem dispositionibus quandoque ac
cidit in pulmone sicut ebullitio,propter com-
mistionem aeris cum materia inobediente
effusa ad pulmonem,& ad cannam,Et quando
non mūdificatur cum sputo in pleuresi usque
ad xiiij.dies, tunc iam facit collectionem. Et
quando non mundificatur uirus post xl. dies,
tunc iam cadit in peripneumoniam, & phthi-
sim. Et quandoque [i] [erūpit uirtus,]in septima.
Sed in plurib. est in xx. & xl. et lx.Et quandoq;
accidit ruptura ante maturationem,propterea
quia natura expellit materiam nocentem,pro
pter suam multitudinem,aut acuitatem suam,
aut propter caliditatem complexionis ętatis,&
temporis, & regionis & receptionem facien-
tium eruptionem ex bibitis ante horam,ex par
te erroris medici (& ego dicā erūpētia post)
aut ex motu ægri superfluo,[k] [& maximo, si-
cut casu,aut tussi:] aut uociferatione, & illud
est timorosum. Et quandoque accidit,ut per-
mutetur pleuresis ad peripneumoniam, ita ut
recipiat pulmo materiam apostematis.deinde
non est bonum sputum eius,& retinetur in ip
so,quare apostematur.Et quandoque accidit,
ut permutetur pleuresis ad phthisim, quando-
que mediante peripneumonia secundum mo-
dum,quem dicturi sumus, & quando que abs-
que mediatione peripneumoniæ, imò ut ulce
ret materia,aut sanies resoluta ab ea, substan-
tiam pulmonis acuitate,& malitia sua.Et quā-
doq;accidit ut permutetur ad spasmum,& alcu
zez, ita ut expellatur materia ad neruos con-
iunctos mēbro,in quo est apostema.Nam mē-
brum est neruosum,& hęc permutatio,perni-
tiosa est,[l] [deinde non sequuntur] cum ea reli
qua signa bona.Et quandoque succedit pleure
si,& peripneumoniæ, quasi stupor in postre-
mo adiutorij patientis, & in domestico bra-
chij eius,vsque ad extrema digitorum Et quan
doque pertransit ad partem cordis. Et accidit
[m] † [ ] tremor cordis,quem sequitur syn-
copis,& ad latus cerebri, etiam in dispositio-
ne resolutionis ante collectionem, & in di-
spositione collectionis. Et quandoque per-
mutatur materia ad membra apparentia, & fi-
unt exiturę. Et quandoque fit permutatio eius
hęc cum penetratione ipsius in substantias ner
uorum,& chordarum,imò ossium.Et quando
que declinat ad loca inferiora, deinde aperi-
untur,& fiunt fistulę,& est illud ex causis euasi
onis,[n] [& non sunt fistulæ malignæ nocitiuę]
Et si declinat ad iuncturas;& fiunt fistulæ. eua-
dit infirmus etiam.Sed quandoque [o] [antiqua
tur] membrū,& proprie quū non est illic eua
cuatio alia cum stercore,aut urina grossa:plu-
rimi sediminis,[p] [aut propter sputum] pluri-
mę maturitatis. nam si fuerit aliquid horum
erit salubrius.Illud enim significat paucitatem
materiei faciētis exituras, & possibilis est recti
ficatio eius cum maturatione. Et exituræ istæ
quando occultantur,& profundantur,signifi-
cant nocumentum,& [q] [multiplicantur] pro
prie quando redit materia ad pulmonem. Et
quandoque accidit ex uehementia febris, fre-
quentia anhelitus,& ex frequentia anhelitus,ui
scositas sputi: sputum enim exsiccatur causa

i B. contingit pus. Alia litera. mundificatur sanies.

k a. laborioso.

l B. & nō iuuāt

m † a. ex eo.

n a. Alia litera. sed sunt fistulæ malignę temporales seu chronicæ. Alia litera malignæ ambulatiuæ.

o B. paralisicatur.

p B. cum sputo

q B. recidiuatio nem uel exterio rationem.

anhelitus frequentis. Et quandoque accidit ex
uiscositate sputi,uehementia laboris, & addi-
tio inflammationis. Et ex additione inflamma
tionis,frequētia anhelitus,& ex frequentia an-
helitus,uiscositas sputi,& non cessant ambæ iu
uare se super malitiam.Quæritur autem, quæ
species peripneumonię,& pleuresis, sunt dete-
riores an illa quę est in latere sinistro uicina
cordi,an illa quæ est in latere dextro. Quidam
enim ponunt hanc esse deteriorem,& quidam
ponunt illam deteriorem esse. Verum ueritas
est, quòd propinqua [r] [parti sinistrę] est dete-
rior: sed est conuenientior, ad hoc, ut ma-
turetur, & recipiat resolutionem, si fuerit de
proprietate eius ut suscipiat illud.Et illa quę re
motior est [s] [a parte sinistra]est salubrior: uerū
ipsa est ex parte resolutionis,& maturitatis ma
gis inobediens. Et quandoque facit cadere in
pleuresim repletio humorum,quando accidit
in parte capitis,aut parte pectoris, aut in qui-
busdam uenis [t] [coniunctis partibus] pecto-
ris,Et quandoque facit ipsam possidere multi-
tudo potus aquæ frigidæ constringentis mate
rias, & frigus additum, quemadmodum facit
ipsā euenire caliditas vehemens, & potus uini
puri mouētis humores,quos ebullire facit. Et
raro quidē pmutatur peripneumonia ad pleu
resim.uerum res est econtrario; & cum hoc il
lud quandoque est, & alleuiatur cum eo con-
strictio anhelitus alleuiatione aliqua. Et pleu-
resis quidem plurimū accidit in autumno, &
hyeme, & proprie post ver hyemale,& multi-
plicatur in vere hyemali,& exsufflatione septē
trionis propter multitudinem superfluitatum,
aut propter coarctationem superfluitatum,& co
multiplicantur cum eo dolores laterum,& in
statum,& proprie successione meridiei, minoratur
ęstate. Et quum exsufflat meridies austrina pluuiosa,
valde,verùm quum est ęstas austrina pluuiosa,
& similiter autumnus,multiplicatur in fine au
tumni in habentibus choleram,pleuresis.Secū
dam formam verò aliam ab hac pleuresis mi-
noratur in aeribus,& regionibus,& uentis me
ridianis. Et minoratur etiam in mulieribus,
quæ memstruantur: quoniam complexiones
earum declinant ad humiditatem absque cho-
lera.Et quando accidit prægnantibus,est perni
tiosum,& minoratur in decrepitis, nam si ac-
cidat,interficit propter debilitatem uirtutum
ipsorum in spuendo.& mundificando Et pleu
resis quidem quandoque assimilatur aposte-
mati hepatis. Nam suspensoria, quum exten-
duntur propter apostema hepatis, peruenit il-
lud ad uelamen,& panniculum, et sentitur in
ipso dolor;& peruenit ad constrictionem an-
helitus,quare necessariū est tibi, vt cognoscas
differentiam inter ea vtraque.Et quandoque as
similatur sirsen. Et pleuresis quandoque inter
ficit propter magnitudinem accidētium eius,
& quādoque interficit propter prefocationē,
Et quandoque interficit cum permutatione ad
peripneumoniā,& phthisim:aut syncopim,aut
aliud ex eis,quæ dicta sunt,Et scias quòd pleure
sis quando associatur ei sputum sanguinis, est
similis hydropisi, cui associatur febris.Indiget
ergo primum,& est pleuresis cura stypticopro
pter sputū sāguinis [u] [lædentę secundū] pleure
sim.

sim. Sicut secundum indiget cura calefaciēte & exsiccante, aut exsiccante æquali secundum hydropisim, & humectante infrigidante propter febrem. Et multoties est causa pleuresis & peripneumoniæ assumptio ciborum grossi nutrimenti, ingrossantis [x] [nutrimentum] sicut alcā nabit, quare expellitur ad partes mammillæ & lateris. Et cura [y] [quidem materiæ subtilis est] cum balneo, & exeunti ex eo detur oxymel uelociter, & alienet inunctionem, quæ fit fricando cum oleo, quoniam est attractiua. Et quandoque excusatur per hæc a phlebotomia.

ANNOTATIONES.

Pleuritidem exquisitam ait Gal. 5. de loc. aff. fieri ubi cingens costas membrana primario affectu laborat, proinde dolor uel ad iugulum, uel ad precordia peruenit, id ferè, sed copiosius, & lib. de const. ar. Auicennas hoc loco triplicem ueram pleuritidem facit. ubi inflāmatio musculos thoracis internos, ubi membranam succingentem costas; ubi uelamen distinguens apprehendit. per uelamen verò distinguens, ut nos putamus, mediastinum intelligens, non diaphragma, quod alij existimant. quum diaphragmatis inflāmatio non pleuritim, sed phrenitim faciat. At, verè, si uocis vim spectes, pleuritis propriè inflammatio est membranæ succingentis costas, quam πλευρὰν uocat, siue ad latera hæc sit, siue ad mediastinum, per consensum verò & musculorum internorum phlegmone pleuritis dici potest, quod affectis his communicari pleuræ affectum necesse est. cæteræ uerò inflammationes, quæ externos musculos, uel externam membranam, ac cutem thoracis occupant, pleuritides dicuntur, sed non uerè, tametsi non ignoramus velle alios, earum partium inflammationes nullo pacto uel ueræ uel nō ueræ pleuritidis nomen mereri, quòd ad pleuram affectus non pertineat. id quod sanè, si propriè loquendum sit, non ambigimus. quum tamen inualuerit tam vsus, vt inflammationes, quæ ad latera sunt, pleuritides omnes nuncupentur, licebit ut has quoque cum Auicenna, & medicis passim omnibus pleuritidas uoces, at si proprie loquendum sit pleuritis uera ea solum erit inflammatio, quę ad pleuram: & quæ ad internos est musculos, non vera dicetur, ut Gal. 5. de loc. aff. cæteræ verò, si non pleuritides, laterales tamen morbi erunt. Porro ait hic pleuritidas inuicem comparans ex his omnibus eam esse grauissimam, quæ ad mediastinum. Quærat ergo aliquis, qua id causa eueniat. Differit etiam etiam paulo postea, utra & pleuresis & pulmonia peior sit ex ijs, quę ad latera, an quæ dextrum, an quæ sinistrum latus apprehendit. Quamobrem, ut paucis utranque hic quæstionem absoluamus. Si quæ ad latera sunt, spectes, dubio procul quę sinistra est, quia cordis cuspidi magis proxima est, maiorem cladem minatur, quam dextra. quæ tamen si salubris sit morbus, etiam citius, ob maiorem quæ illic est caloris innati uim, curabitur quamuis enim dextra pars in vniuersum nobilior & calidior altera sit, quod & Arist. in libello de motu animal. particulatim tamen, qua parte cor residet, sinistra & nobilitate, & calore & innato & influente antecedit, ut propterea, et ratione nobilitatis maius discrimen impendeat, si hæc afficitur, et celerior fiat coctio, si salutaris est morbus. Adhuc tamen pleuritidum grauior est, quæ mediastinum corripuit, quum hæc ad cordis basim incumbat, nobiliorem partem quàm cuspis sit, docente Gal. 6. de usu part. nempe fons ea & sedes innati est caloris. unde & uenas ea pars, & arterias coniunctas habet. quamuis & hic de situ cordis controuersia sit, an ad sinistrum an ad dextrum magis uergat. Sanè pleuritidis caussæ sunt, quæ & fluxionum, de quibus alias dictum est. materia uerò, biliosi præsertim humores et tenuissimus sanguis nempe, quòd pleuræ illius dura substantia est, quæ non facile prēter bilem & tenuissimum sanguinem crassiores humores suscipit. fieri tamen etiam ex alijs humoribus potest, quod & Gal. 6. aph. & lib. de const. art. Quāuis enim Hip. qui acidum eructant, i. quibus redundat pituita, vel etiam atra bilis, non valde morbo laterali corripi affirmat, non is tamen negat, aliquando etiam in his pleuritidem fieri. Verum, an pleuritides eæ, quæ ex atra bile & pituita fiunt, veræ sint pleuritides, dubitare author noster uidetur. nempe quum pleuritis acutus sit morbus, at ex pituita & atra bile non fiunt acuti morbi. Et si uerò non negat Auic. fieri posse, ut ex pituita & atra bile putrescentibus calidum apostema oriatur, quod tamen acuti morbi ex his qualibuscunque humoribus fiant, non admittit. quod certè non uidetur nobis carere ratione, quum acuti cito terminentur, talesque morbi non nisi ex humoribus natura calidis fieri uideantur. Licebit tamen fortasse, ut pleuritides hasce ex pituita & atra bile pleuram occupāte veros & acutos morbos nuncupemus, sed improprie, quo pacto & apoplexia acutus morbus a Gal. nuncupari solet, ob uitæ scilicet discrimen, quæ in præcipiti est, non materiæ prauitatis, sed affecti loci principis ratione. sunt enim acuti morbi alij propriè acuti, alij impropriè, ut ex Galeno alibi diximus. Vnum hic notat, quum ait, [Et quandoque recipit eam uena caua &c.] quod paulo difficilius est. nempe pleuritidis materiā a uena caua nonnunquam suscipi, & per urinas efferri. Quanquam enim Gal. 6. de loc. aff. id fieri asserat, sanie ipsa in arteriam pulmonis læuem, deincepsque in sinistrum cordis uentrem recepta, quæ inde in magnam ipsius cordis arteriam incidens per renes de hinc transit in uesicam. Et si idem Gal. eandem pleuritidis materiam per aluum expelli existimat, sanie ad venam cordis cauam transmissa: indeque ad intestina ferri ait. ambiguum tamen id nobis est, quomodo cor, dum saniem eam excipit, non uehementer offendatur: aut prauitate eius materiæ & corruptis spiritibus, vitalis calor ac uita ipsa extinguatur. Non certè id imus inficias, fieri quandoque, ut sanies ex rupta pulmonis vomica erumpens, per urinas, uel secessum expurgetur, quādo id Gal. uidisse se ipsum testatur. non id, tamen pro certo statui posse arbitramur, quia via, quo ductu in agendis hisce raris alioqui visu actionibus natura utatur. Scimus certè naturā parare sibi uias, quod Hippocrate authóre Gal. 7. aph. fatetur. quas tamen & quales uias, ignoramus. Fortasse, quibus eiusmodi excretiones accidunt, peculiare aliquid habent, quod in cæteris reperire non est. differt nempe natura a natura, & corpus a corpore, quod Hipp. ait. Et Nicolaus Sanmichelius Nouocomensis uir nostra tempestate maximus & in dissecandis corporibus exercitatissimus, spectasse in cadaueribus quibusdam se ipsum atque alios multos testatur, uenam magnam ubi diaphragma excessisset, priusquam in cor sese insinuaret, ramulum quendam recta ad pulmones misisse. Quod si ita se habet, forte hoc itinere expurgata est uomica, de qua Gal. meminit, atque hęc uenæ magnæ propago ijs inest, qui id excretionis genus experiuntur: neque in cor ipsum temere alioqui pleuritidis sanies suscipitur.

Marginal notes: cap. 3.; cap. 15.; cap. 7.; com. 23. cap. 16.; cap. 40.; Aph. 54.

De signis pleuresis. *Cap.* 2.

PLeuresis puræ signa sunt [a] † [ ] manifesta & sunt febris inseparabilis propter uicinitatem cordis. Et secundum, est dolor pungitiuus sub costis, quoniam membrum est panniculosum, & multoties non apparens nisi apud anhelitum. Et quandoque est cum pun-

[a] † B. quinque.

b B. plurima.

punctura tensio,& quandoque est [b] [plurimũ.] *Et tensio quidem significat multitudinem*, & punctura fortitudinẽ in penetratione,& mordicatione. Et tertium est *constrictio* anhelitus propter coarctationem factam ab apostemate & paruitas,& frequentia eius. Et quartum est *pulsus serrinus*, [c] †[ ] cuius quidẽ diuersitas augmẽtatur,& egreditur ab ordine apud statũ, pp debilitatẽ uirtutis,et multitudinẽ materiei. *Et quintum est tussis*,quãdoq; *enim accidit in* principio huius ęgritudinis tussis sicca,deinde *cum sputo,& quandoque est hæc tussis in prin*cipio rei cum sputo,est laudabile ualde.Et tussis *quidem non accidit,nisi propterea quod pul*mo læditur ex uicinitate. Amplius resudat ad ipsum id,quod resudat ex materia ęgritudinis, quare indiget sputo eius : Quod si resoluatur tota, & resudet : tunc iam mundificatur illud quod collectum erat. Et cum ea quidem quæ pura est,non est pulsatio,quoniam membrum est priuatũ multitudine arteriarum. Amplius quoniam pleuresis est similis apostemati hepatis propter tussim,& febrem , & constrictionẽ anhelitus, & propter tensionem suspensoriorum, & expulsionem doloris ad panniculum cooperientem, oportet, ut distinguatur inter utraque. Et iterum similatur peripneumoniæ propter illud , & propter sputum. quare oportet vt distinguatur inter ipsam, & illam. Et iterum differentia inter apostema hepatis & pleuresim est: quoniam pulsus in apostemate hepatis est undosus,& dolor est grauatiuus, nõ pũgitiuus , & facies est conuersa ad citrinitatẽ malam,& tussis est absque sputo, imò tussis est sicca tarda.Et quandoque denigratur lingua eius per citrinitatem , & urina est grossa,hydropica,& egestio est hepatica , & sentitur grauitas in latere dextro & non comprehendit ipsũ tractus [d] [cum dolore]Et quandoque est in apostemate hepatis solutio similis loturæ carnis recentis propter debilitatem uirtutis.Et quum apostema est in gibbositate,sentitur in [carne] plurimum,& si est in concauitate, [f] [detegitur] ab eo anhelitus inobediens,quum significet rẽ grauem suspensam.Et constrictio anhelitus in apostemate hepatis,est similis in horis,nõ uehemẽs ualde.Pleuretici uero tussis est cũ sputo,& dolor eius est pũgitiuus, & eius urina est bonæ subæ,& color eius est optimus, & cõstrictio anhelitus eius est uehemens, & est perueniens ad additionem [g] [plurimam:] Et differentia inter ea ambo, & inter peripneumoniam, etiam est, quoniam pulsus peripneumoniæ est undosus, & dolor eius est grauatiuus, & strinctura anhelitus eius est uehemens , & anhelitus eius est calefactus , & signa alia.Et quoniã cũ pleuresi quãdoq; accidũt accidentia† sirsen horrenda,sicut permistio intellectus,& alienatio,& frequẽtia anhelitus,& tremor cordis,& syncopis , & quæ sunt minora illis , & prauitas angustię , & multitudo rixę,& uehementia sitis,& alteratio coloris faciei ad colores diuersos, & uehementia febris,& uomitus choleræ , & causa in istis accidentibus est cõmunitas pectoris cum principalibus membris, & uicinitas eorum; oportet ut distĩguatur inter utrasq; res ,s.sirsen& birsen.Ex differentia igitur est,quòd permistio intellectus accidit in sirsen *in primis;deinde uehementia fiunt* in ipso reliqua accidentia, & est anhelitus in eo sanior, & *postponitur corruptio anhelitus* a permistione, & sunt cum eo accidentia ipsius propria,sicut est *rubedo oculorum*, & attractio eorum ad superiora.In birsen uerò postponitur permistio intellectus, & quandoque *non est nisi iuxta mortem*;imò est ratio eius incolumis. Verùm in ipso præcedit alteratio anhelitus,& eius malitia,& est in principio tensio in † hypocondrijs ad superiora,ac si trahatur ad apa, & dolor pungitiuus. Et differentia in hoc est,quòd *pulsus in sirsen est magnus declinans ad raritatem*,& in pleuresi paruus,ad frequentiam,*ut succurratur* paruitati.Et pleuresis quando fit uehementior,uehementiora fiunt accidentia prędicta cum ea.et siccatur lingua cum ea,& exasperatur. Quum ergo augmentatur,accidit rubedo in facie , & oculis et inquietudo uehemens,& corruptio anhelitus, & permistio intellectus,& sudor intersectus,et quandoque perducit ad fluxum uentris malũ.

c † B. causa diuersitatis.

d B. causans dolorem.

e B. tactu.

f B. distinguit ipsum.

g B. continuam ita ut manifestetur in omnibus sex horis sensibilis additio plurima. Alia litera in oĩb. sex horis diuersitas additionis plurimæ.

† phrenitidis.

† [illegible]

ANNOTATIONES.

Signorum tria sunt genera, vt 1.aph.habetur.alia morbum demonstrantia,quæ pathogmonica dicuntur quæ,s.statim posito morbo ponuntur,& inseparabilia ab affectu sũt ipso.alia non semper quidem morbum comitantur,sed sæpe tamen cum illo accidunt,quod Gal.3.in 3.uulg.mor. at que hæc affectus speciem significant, uel affectum locum, uel affectionis naturam,& assidentia uocantur.alia itẽ sũt quæ non statim cum morbo accidunt,sed postmodum apparent,& coctionem aut cruditatem , salutem aut mortem portendunt.coctionem quidem & salutem, si opportune & certo quodam tempore apparent,cruditatis uerò & mortis si non debito tempore emergant . hacque post apparentia nuncupantur.Quum ergo tot sint signorum genera,& pleuritidis plura signa medicis referantur pathognomonica febris,spirandi difficultas,tussis,dolor lateris punctorius , ex Gal. 1.aph.& 2.de diff.resp.assidentia , quòd dolor uel ad iugulum,uel ad hypochõdria pertingat: quòd facilius in latus patiens quàm in alterium decumbant. Post emergẽtia, sputi uel colorati ,uel decoloris reiectio. Addit uerò Gal. ad pathognomonica sępenumero, præsertimque 5.de loc. aff. & de constit.art.serrantem pulsum . Dubitandum tamen hoc in loco.Namque si assidentia ea sunt, quæ non semper quidem morbum comitantur , sed sæpe cum eo adueniunt certè pleuritidis (de uera & exquisita loquor) proprium indicium & pathognomonicum erit dolor,non solum punctorius,sed uel ad iugulum, uel ad hypochõdria descendens ipsius etiam Gal. testimonio , qui 5. de aff.loc.exquisitam pleuritidẽ aut fieri,ubi cingẽs costas mẽbrana primario affectu laborat,pinde dolor uel ad ingulũ,uel ad pcordia peruenit.Videtur certè,ꝙ ascendat uel descendat dolor,exquisitæ pleuritidis pathognomonicũ esse indicium,quãuis Gal.inter assidentia retulerit.Fortasse aũt si pleuritim in uniuersum sumas , & pro exquisita & pro ea quæ exquisita non est, descensus uel ascensus doloris pathognomonicum non est,quum in non exquisita non fiat.at,si de exquisita uerba fiant , si modo exquisita ea est quam describit Gal.5.de loc.aff.ut is aperte asserit,cur,& hoc inter propria & pas sionis demonstratoria signa non reponatur,non uideo.Cetera de huius affectus notis pete ex locis supra adductis, nec non ex Trall.lib.6. & Paulo lib.3.& 2.de loc.aff. & Aretæum 1. de.acutis morb.

De

De signis eius, quę est pura & non pura. Cap. 3.

QVum non est pleuresis pura imò est in pãniculo velante costas, & lacerto extrinseco, habet signa, & sunt dolor in ea, & nocumentum ad terminum, illam nanque, quæ fit in pãniculo extrinseco, comprehendit tactus. Et quandoque communicat ei cutis, & apparet visui, & quandoque rumpitur exterius, & nõ facit sputum. Et hæc eruptio quandoque fit natura, & quandoque fit arte. Et cum illa quæ fit in lacerto extrinseco, est pulsatio. Nam si sentitur cum attractione aeris, est in lacerto dilatante, & si sentitur in reditu, est lacerto constringente. Et iam ostendimus, quoniam ambo inueniuntur in duabus tunicis simul, scilicet intrinseca, & extrinseca. Et [a] [comprehensio] etiam comprehẽdit hũc modum pleuresis, quę non est pura. Et in hac quidem non pura, non est ex dolore pungitiuo, & ex constrictione anhelitus, & tussi, & ex duritie pulsus, & serrinitate eius, & uehementia febris, & accidentium eius, quod est in pura, & quandoque est pulsus lenis, & quandoque est febris propter apostemata in alijs locis a prædictis aut [b] [propter causam aliã sicut sputum saniosum,] aut aliud, & non est pleuresis, quum non sunt illic dolor pungitiuus, & pulsus serrinus, & reliqua. Et in non uera existit [c] [subtus pectinem plantæ] dolor. Et in purra quę est in uelamine distinguente, est dolor declinans ad [d] [ossa pectoris,] & est permistio rationis in ipsa, & fiunt uehemẽtiora accidentia, & dolor, & difficultas anhelitus, & non est [e] [uehementia] febris & uelocitas sicut in alijs; imò quandoque postponitur, vsquequo putrefiat superfluitas, & fit fortis febris ualde. Et si est in panniculo tegente pectus dolor est vsque ad furculas. Et diuersificatur dolor propter diuersitatem tactus partium pãniculi furcularum, & propter diuersitatem partium in sensu, & non est cum ea pulsatio omnino, & dolor declinans ad [f] [partes thoracis] est propter apostema in velamine distinguente. Et quandoque est propter euentum apostematis in instrumentis membrorum carnosorum, quæ sunt in costis, & non est in eo multus timor.

ANNOTATIONES.

Petenda sunt loca superiori capite annotata. Hic unũ sese offert animaduersione dignum. Ait hic author distinguens pleuritidum uerarum species, seu differenrias inuicem, in ea, quę ad mediastinum est, non adesse illam uehementię febris celeritatem, quæ vbi in alijs partibus, ad latera videlicet inflammatio oritur, imò inflammata hac parte nõnunquam non excitari febrem scribit, nisi postquam putrescere inflammatio cœperit: tunc uerò ualidam febrẽ succedere. Sanè, si hoc ita se habet: sequetur certè acutam febrem non eße inter pathognomonica pleuritidis indicia reponendam: quod tamen Gal. putat 1. aph. & alibi. Quin quum superiori capite pleuritim eam, quę ad mediastinum sit, deteriorem eße protulerit, cuius nos rei rationem ad colligantiam cum basi cordis ipsius retulimus, rationi consentaneum videtur, ut parte hac inflammata etiam celerius augescat febris, & uehementius affligat. Difficile est rectè ad hæc satisfacere, si cum authore nostro statuamus inflammationem mediastini ueram esse pleuritiden. Dici tamen fortaße poterit, quamuis postponi quandoque febrem dixerit, quousque putrescat inflammatio, nolle tamen ipsum abesse ad putredinem vsque febrem ipsam, sed differri eius vigorem. Siquidem, quum mediastinum cartilaginea constet substantia, carne experti, & suapte natura frigidiori, minus facile putrescit, quod in ipsum influit, quàm ad latera, ubi pleura, quia internis costarum musculis inhæret: calidior est. Quòd si obijcias, mediastino maiorem inesse feruorem oportere, ob cordis basim. Dici poßet, eius partis feruorem ob continuam frigidi inspirationem remitti.

De signis malis, & signis salutis. Cap. 4.

SIgnificãt salutem eius sputum facile, uelox, maturum, & est albũ, planum, æquale, & pulsus qui non est uehementis duritiei, & serrinitatis, & paucitas doloris, & reliqua accidentia, & incolumitas somni & anhelitus, & receptio curæ, & quod æger tolerat illud, quod patitur, & ęqualitas caliditatis in corpore cum [a] [æqualitate,] & paruitas sitis & [b] [tristitię,] similiter sudor, & urina, & egestio secundum dispositionem laudabilem, & digestio vrinæ est signum bonũ in ipsa, sicut eius malitia est signũ malum ualde. Et malitia egestionis, & fœtor eius, & uehementia citrinitatis eius est signũ malum. Et apparitio fluxus sanguinis narium, est ex signis bonis ultimis in pleuresi. Et malum est ut sint accidentia eius, & significationes ipsius, uehementia, & fortia, & sputum retentum aut tardum, et non est digestum aut rubeum purè, aut plumbeum, aut nigrum, aut additur uiscositas eius, & difficultas, et constrictio & est secundum cõtrariũ reliquorum, quæ numerauimus in bono. Et ex signis malis est, ut sit illic urina fœculenta, non æqualis, et est sanguinea, significans inflammationem commissurarum cerebri. Et ex signis malis, est ut sit illic caliditas uehemens, et proprie quando est cum frigiditate in extremitatibus, et dolor tendens ad posteriora, et additio doloris: quando ęger dormit super latus. [c] † [ ] Quum ergo accidit ei, aut [d] [pleuretico diuersitas] in fine eius, significat quòd hepar iam debilitatum est, et est malum ualde, et est in principio sui signum bonum, imò est res iuuãs. [e] [Diuersitas autem] quæ uenit post illud, et non remouetur cum ea difficultas anhelitus, et [f] [tristitia,] fortasse interficit in quarto, aut ante ipsum. Et tremor [g] [qui est sub thorace] in pleuresi multoties significat commistionem rationis cum communitate uelaminis. [h] † [ ] & [i] [quandoque] fit iste motus ex materijs uelaminis, & motus [k] [eius] secundũ plurimũ in huiusmodi ęgritudine est motus ascendens. Et ex signis malis est, vt profundẽtur exiturę procedentes a pleuresi absque sedatione febris, et non sit sputum bonum: nam illud significat mortem, propter illud, quod est in eo proculdubio de reditione materiei ad profundum. De signis verò bonis & malis quæ sunt post suppurationem, singulare faciemus capitulum. Et scias quòd pleuresis, quum non est in ea sputum, tunc est aut debilis ualde, aut ma-

a B. lenitate.
b B. angustiæ.
c † B. infirmũ
d B. aut habenti peripneumoniã fluxus uentris.
e B. fluxus autẽ uentris.
f B. angustia.
g B. uel iectigatio quæ est sub serasif.
h † B. ad caput
i ——— B.
k B. earum.

la

la fraudulenta: nam aut non est cum ea multitudo materiei, de qua sit curandum, aut est inobediens ad spuendum maligna. Inquit Hippoc. multoties est sputum bonum facile, & similiter anhelitus, & sunt illic alia signa mala mortalia, sicut species in qua est dolor ad posteriora, & est quasi sit dorsum patientis eam, dorsum verberati, & est vrina eius sãguinea, saniosa, & raro fit beatus: imò moritur inter quartum, & vij. & raro protenditur usque ad xiiij. 10 & in pluribus quum pertransit. vij. sanatur, & multoties apparet inter humores patientis ipsum, rubedo, & calefit spatula eius, & non potest quiescere. Si autem calefiat uenter eius, & egrediatur ex eo egestio citrina, moritur, nisi pertranseat. vij. Et quando ad ipsum festinat sputum plurimarum specierum, & diuersorũ colorum, & deinde uehementior fit dolor, moritur in tertio, & si non, sanatur. Et species alia est, cum qua sentitur pulsatio extensa a furcu 20 lis vsque ad crura, & est [l] † [ ] in ipsa vrina aquosa, cum qua non est, sedimen [m] [& sputum] & est mortalis propter declinationem materiei ad caput. Si autem pertransit. vij. sanatur.

l † B saliua mũda cum qua nõ est mixtio turbida.

m — B.

ANNOTATIONES.

De signis agit pleuritidis post apparentibus, pro quare pete loca superius adducta. Vide præterea Gal. 1. de crisib. & Hipp. 2. prognost. & 1 Coac. prænot. ac 3. de morbis.

Ca. 5. a Tex. 43. ad 60.

De signis horarum eius. *Cap.* 5.

QVum nõ est sputum, aut adest sputũ subtile, aut paruum, aut illud quod nominatur saliua, secundum quòd dicturi sumus, est in principio, & quum augmentantur accidentia, & augmentatur sputum, & incipit remoueri a subtilitate, & additur in spissatione, & in facilitate, & incipit remoueri a rubedine [a] [ad albedinem, &] si est materia decliuis ad citrinitatem, & est proportionalis rubedini. est in augmento. amplius quum æger expuit sputum facile maturum, secundum quòd diximus de maturitate, & est plurimum, & dolor est leuis, tunc istud est status, & hora euentus maturitatis integræ. Deinde quum sputum incipit minui cum substantia illa, aut illa facilitate, & cũ priuatione doloris, & diminutione accidentium, tunc iam declinat. Quumque retinetur sputum post remotionem illorum accidentium omnino, tunc iam completur declinatio.

a — B.

De signis specierum eius secundum causas ipsius. Cap. 6.

ET res quibus significatur causa efficiẽs pleuresim, sunt sputum, & color eius, quum est simplicis coloris, aut permisti coloris, & ex loco doloris, & ex febre, & uehementia eius, & paroxysmo ipsius. Sputum nanque, quum est rubeum, significat sanguinem, & quum est ad citrinitatem decliue, significat choleram. & flauum, significat congregationem amborum, & quãdo est ad albedinem decliue, & non est maturum, significat phlegma, & quando est tendens ad nigredinem, & plumbeitatem, & non est propter tincturam exterius ex fumo aut similibus illis, significat melancholiam. Et iterũ dolor in phlegmatica, & melancholica secundum plurimum est descendens, ad lenitatem tendens. Et in alijs duobus est ascendens inflãmatus: Et rursus si fuerit febris fortis, uehemẽs erit ex materijs calidis, & si fuerit non uehemens, erit ex materijs decliuib. ad frigus, quantumcunque fuerit. Et quandoque [a] [significat 10 per paroxysmos significationem bonam.]

De signis permutationis eius. *Cap.* 7.

QVando non expuit sputum laudabile, uelox, & non mundificatur in xiiij. diebus, tunc iam permutatur ad collectionem. Et significat initium eius in ascensione, uehementia doloris prius, & difficultas anhelitus, & constrictio eius, & duplicitas ipsius apud dilatationẽ 20 cum paruitate, & vehementia febris, & asperitate linguæ propriè, & siccitate tussis propter uelamiscositatem materiei, et spissitudinem uelamiscositatem, & casus appetitus, & grauitas quæ nis, & debilitatem virtutis, & uigiliæ, & permistio rationis, & uigiliæ, & grauitas quæ sentitur in loco illo. Et quando collectionem facit, & completur collectio, quiescunt dolor, & febris, et augmentatur grauitas. Quumque rumpit, accidit tremor diuersus, et dilatatur pulsus cum diuersitate sui, et cadit uirtus, et de 30 bilitatur anhelitus, et multoties accidit febris uehemens, propterea quia materia mordicat membra, et mordicat apostema Quumque rũpitur, deinde nõ mũdificatur a die rupturę vsque ad xl. dies, perducit ad phthisim. Et rupturaque [a] [nominãtur ra saniosi in die vij. est ex eis, quę usque ad in] raro. et plurimum eius post illud, vsque ad xx. & xl. & lx. Et quanto plus fiunt accidentia collectionis uehementiora, erit eruptio uelocior. Et quanto plus fuerint leuiora, erit eruptio 40 tardior, & proprie febris existens de sũma accidentium. Et quando apparent signa timorosa, & tu iam testificatus es significationem laudabilem in sputo, & alijs, tunc nihil timeas: quoniam eorum euentus est causa collectionis, nõ propter causam aliam. Et omnis pleuresis, cuius dolor non quiescit per sputum, neque [b] [minutionem] neque per alia, tunc spera ex ea saniositatem, aut mortem ante ipsam, secundum reliquas significationes. Et cum videris pulsus 50 tensionem vehementem fieri, & proprie quando eius frequentia fit fortis, tunc illud indicabit [c] [mortem, si virtus fuerit debilis, Et] si uirtus fuerit fortis, [d] [tunc ipsa permutabitur] ad peripneumoniam, & empyema, & phthisim. Et ad summum quum illic est significatio uirtutis & incolumitatis, deinde non quiescit dolor cum sputo, aut solutione ventris, & phlebotomia, & vaporatione, tunc ipsa est magis decliuis ad [e] [empyema.] Sed si non fuerit signi 60 ficatio incolumitatis fixionis uirtutis, et fixionis appetitus, et aliorum, tũc illud significabit, quod est mortalis, et ĩdicabit syncopim prius, quamuis appetitus cadat secundum plurimũ apud rupturam, Et rubedo maxillarum ambarum est propter illud, quod ad eas ascendit ex uapore, et calefiunt digiti propter illud etiam. Et quando rumpitur ad amplitudinem pectoris,

ris,facit meditari alleuiationem aliquibus dicbus:deinde [f] [malificat dispositionem eius.] Quum ergo rumpitur, uides pulsum secũdum quòd indicauimus iam debilitatum [g]† [ ] & tardatum,& rarificatum propter resolutionem virtutis cum euacuatione, & extinctione caliditatis innatę. Et accidit etiam sicut diximus,tremor, quem sequitur febris causa mordicationis humorum. Si ergo fuerit materia apertionis plurima,& uirtus debilis, perducit ad perniciem.Et scias,quod quando uirtus est debilis,& tensio,& frequentia vehementiores fiunt,tunc istud sicut sciuisti,portendit syncopim.Et si est frequentia minor illa,& minor ea,quã fecit ipsa pleuresis,tunc quandoque indicat subet,[h] [&] spasmum,aut tarditatem maturationis. Et subet quidem non accidit, nisi propterea quòd cerebrum recipit uapores humidos,qui sunt proculdubio non cum acuitate illa [i] [neque frequentia pulsus in ea est] ualde. Et cerebrum quidem recipit eos propter debilitatem suam ab expulsione eorum in neruis.[k] † [

] Et significat tarditatem suppurationis propter grossitudinẽ materiei. Et [l] [quã do ipsa non permutatur,tunc] cerebrum & nerui fortes non recipiunt ipsam. Et quandoque indicat spasmum, & illud quando constrictio anhelitus uehementer sit fortis, & febris non est fortis.Et quando uides ęgritudinem iam [m] [sedatam] parumper, & occultatam, & non est illic sputum. tunc fortasse minuitur materia cum vrina,aut cum egestione, [n] [aut apparitione solutionis ventris cholericę subtilis ; aut apparitione vrinę grossæ.] Si autem illud non fuerit,tunc apparebit exitura.Nam si videris tensionẽ ad mirach, & hypochondria, & [o] [cutem] & grauitatem,indicabit illud exiturã apud inguinea,& crura.Declinatio eius ad ambo crura, est vehemens significatio ad incolumitatem,& in huiusmodi quidẽ pręcepit Hip. solutionem ventris fieri cum elleboro.Quòd si videris cum hoc difficultatem anhelitus,& cõstrictionem pectoris,& soda,& grauitatem in furculis,& mammillis,& brachio,& caliditatẽ ad superiora,portendit illud declinationẽ materiei ad partes aurium, & capitis. Et si fuerit dispositio hæc,& non apparuerit apostema,neque exitura in his partibus,tunc materia declinabit ad cerebrum ipsum,& interficit.

ANNOTATIONES.

Tam accurate singula ac minima quæq; hic author hoc in loco perquirit, vt mirari liceat. Eruta sunt hæc tum ex locis antea allegatis, tum ex Coac. prenot. tum ex primo & tertio de morbis Hippocrati ascriptis. Tu uide & Aretæum 1. de acutis morb.

Sermo aggregatus ex sputo.[a] † [ ]
Cap. 8.

LAudabilius sputum est,quod est facilius,& velocius, & plurimum,& magis maturum quod est album,planum,æquale,in quo nõ est uiscositas, imò est æqualis substantiæ.[b] [Aut] quod est propinquum huic maturationi,[c] [& cum quo non est permistio intellectus,& non fuerint ante ipsum uigiliæ,] aut accidens aliud malum. Et sequitur sputum illud quod est decliue in primis diebus ad rubedinem,& decliue ad citrinitatem,& post illud ad spumosum. Et spumositatis quidem causa est, vt sit res parua humoris subtilis, cui admiscetur aer plurimus, & sit eius commistio vehemẽs valde,quãuis spumosum non sit illius bonitatis, imò est decliue ad malitiam.Et deterius eo in principio est rubeum purum, & citrinum purum igneum,& ex malis valde est album,viscosum, rotundum, & deterius omnium est nigrum, & proprie illud;quod est fœtidum ex eo, & citrinum est melius nigro, & grosso [d] [gradato vel] rotundo. rotundum est melius [e] [non rotũdo.Et si fuerit malũ tũc erit significatio grossitudinis materiei, & dominij caliditatis, & significat cum longitudine ægritudinis,quòd cõuertitur ad phthisim. Et rubeum est melius citrino:quoniam sãguis naturalis ipse,& phlegma æquale;sunt leuioris lateris,quàm cholera adustiua,& corrosiua. Et viride significat congelationem et adustionem vehementem,& nõ remouet iudicium malitiæ sputi in substantia sua,facilitas exitus eius.et fætidum quidem est malum.Et expuere huiusmodi mala,est propter multitudinem,non propter maturationẽ Et omne sputum cum quo non quiescit nocumentum,est non bonum. Et ex consuetudine quidem eorum est,vt nominent purum,cui nihil extraneum admiscetur,maturum;aut nihil sanguinis,aut nihil cholerę, aut melancholiæ saliuam, & non nominant ipsum sputum. Et huiusmodi quando perseuerat;& non permiscetur ei aliquid, neque accidit ei dispositio; quę significet quòd humor est habens maturationem, tunc significat longitudinem ęgritudinis,& quando est cum priuatione maturationis,malum,significat perniciem. Et ad ultimũ, sputum significat suo colore,& significat substantia, sua ex grossitudine & subtilitate sua: & significat sua figura in rotunditate sua,& nõ rotunditate sua; & significat sua quantitate in multitudine,& paucitate sua. Et sputum quidẽ salsum significat catarrhum corrosiuũ; & sputum humoris grossi:imò puris, quandoque fit non propter causam ulcerum pulmonis, imò propter causam humiditatum [f] [pectoralium dominantium] in corporibus eorum, qui pertranseunt.xxx.vsque ad xl. vel quiquaginta annos,& dimittunt exercitium. quare aggregantur in spatio pectoris,& [g] [procedunt] & accidit eis hydropisis in spatio xl.dierum vsque ad lx.& non est in ea plurimum mali.

d — B.

e B. nigro quis sit malũ,& eius significatio est. Alia litera. Et album grossum rotundũ est melius rubeo quãuis sit malũ. & significet grossitiem materiæ, & dominium super caliditatem

f a. Alia litera. uirulentarũ aduenientium.

g a. expuuntur.

ANNOTATIONES.

Sputum tunc laudabile est, quum maturum expuitur, maturum uerò est, ait Hipp. 4. de rat. vict. in ac. quum puri simile uidetur. pus uerò illud optimum est, quod est album læue & æquale, & quam minime graue olens. 1. prognost. tale uerò quouis morbi tempore esse non potest neque sputum, neque pus sed uarios et colores & consistentiæ modos sortitur, pro temporum morbi uarietate. Qualia uerò sputa quales effectus prænuncient, docet copiosè, Hippocratem

Tex. 72.
Tex 45.

Tex. 43 & deinceps. Cap. 5. Cap. 4. Cap. 15.

tem æmulans 2.prognoſt. Sed uide & Coac.prænot. & 1.de criſib. & 4.in 6.uulg.morb.nec non Paulum lib. 1.

De criſibus pleureſis. *Cap.* 9.

QVando ſpuit in die primo aliquid ſubtile, non maturum, tunc ſperatur, vt maturetur in quarto, & [a] [deſcendat] in.vij. Si autem non maturatur vſque ad quartum, aut initium ſputi non eſt ex die primo, tunc criſis eius erit in xj.aut xiiij. Si autem non expuit niſi poſt quartum; deinde expuit, & in ipſo eſt maturitas aliqua, tunc res eſt media, & ſi non eſt in ipſo maturitas, tunc ęgritudo prolongatur cum fiducia, & propriè quum ſunt illic ſigna bona virtutis, & appetitus, & ætatis. Et quando non ſpuit vſque ad ſeptimum, aut expuit ſputũ mundum ſine maturatione penitus, imò non eſt niſi humor purus: tunc ſi inveneris virtutẽ debilem, ſcias quòd non maturabitur niſi poſt tempus, & ſi ipſe deficit ante illud, ęgritudo nõ pertranſibit xiiij. Et quandoque interficit ante ipſum, quoniam criſis eorum, quæ ſunt huiuſmodi, eſt vſque ad xl.aut lx. & naturæ debilis incolumitas non protenditur vſque ad illam horam. Quòd ſi virtutem inueneris fortem, & videris duo deſideria ęqualia laudabilia, & uideris ſomnum, & anhelitum ſecundum quod oportet, & videris vrinam maturam bonam, ſperabis quòd pertranſeat xiiij. deinde moriatur ſecundum plurimum poſt ipſum. Et totũ hoc quum materia, quę ęgritudinem facit, fuerit acuta, & prorſus longior criſis eius, quæ facilis eſt, eſt xiiij.dies, & quandoque extenditur vſque ad xx. & Gal. quidem dixit, quòd quandoque mundificatur cum ſputo vſque ad xxx. dies: [b] [aut] inuenit cum eo criſim integram. Et nos iam diximus quòd ſputum ſimplex, quod eſt vt ſaliua, ſignificat longitudinem ægritudinis. Et quandoque contingit, vt ſperetur criſis in hora, & accidat ſignificatio, quæ ponat ipſam propinquiorem, aut ſignificatio, quæ ponat ipſam lõginquiorem: Sicut quum ſputum & diſpoſitiones ſignificant, quòd criſis erit in xiiij. & apparet poſt vij. ſputum nigrum, & propriè in die malo, ſicut octauo. Ipſum nanque ſignificat, quòd criſis mala præcedit, & ſi appareat loco eius ſignificatio bona ſignificans maturationem laudabilem, ſignificabit quòd criſis mala poſtponetur, & bona præcedet.

a 2. fiat criſis.

b B. &

ANNOTATIONES.

Vide loca antea annotata, & Gal. 1.aph. Vnum repetit hic author, quod & ſuperiori capite de ſputo. nempe quod purum excernitur, longitudinis morbi eſſe indicium. Hipp. uerò malum ſemper ſignum quæ ἄκριτα ſunt non ſputa ſolùm, ſed excrementa omnia exiſtimat. cuius rei rationem habens Gal. 1.de criſib. & alibi ſæpe. Tu in uulgarium morborum libris paſſim leges ſynceris deiectis excrementis ſubſequutam perniciem. Quæ tamen exempla, ſi obſerues, fortaſſe, non morbi initio malum ſemper puris excrementis imminere animaduertes, ſed ſi in ſtatu, uel propè ſtatum, aut ſaltem tranſacto morbi initio pura adhunc expuãtur, quum alioqui inſalubribus etiam morbis initio pura excerni contingat: ubi ſ. non dum naturæ actio in morboſam materiam cœpit.

Com. 12.

cap. 5.

De peripneumonia. *Cap.* 10.

PEripneumonia eſt apoſtema calidum in pulmone, & ipſa quandoque accidit incipiẽdo, & quandoque ſequitur euentum catarrhi deſcẽdẽtis ad pulmonem, aut pręfocationes reſolutas ad pulmonem, aut pleureſim conuerſam ad peripneumoniam, & huiuſmodi interficit uſque ad.vij. Et ſi natura confortetur ad expuendam materiam, tunc ipſa ſecundum plurimum facit cadere in phthiſim. Et peripneumonia quidem fit ab omni humore, Verum plurimum eius fit a phlegmate, quoniã in mẽbro raro, raro continetur humor ſubtilis; ſicut plurimum pleureſis eſt cholericum, & econtrario huiuſmodi intentionis, quoniam membrum eſt panniculoſum ſpiſſum, ſtrictum, in quod raro penetrat niſi ſubtilis acutus, quamuis quandoque fiat ex ſanguine. Et quãdoq; fit ex genere choleræ rubeæ, & eſt interficiens ſecundum plurimum ſua acuitate, & quia uicina eſt cordi: &, quia parũ iuuabitur ab eo, quod bibitur, & quod loco emplaſtri ſuperponitur, Illud enim quod bibitur, non peruenit ad ipſam, dun conſeruat ex uirtute infrigidationis ſuę illud, quod ei opponitur, & illud quod loco emplaſtri ſuperponitur, non perducit ad ipſam in frigidationem [d] [æqualem] ei. Et peripneumonia quidem quandoque remouetur cum reſolutione, & quandoque conuertitur ad [b] [empyema,] & quandoque induratur, & quãdo quandoque permutatur ad exituras, & eſt malum, & que permutatur ad karabitus, & eſt malum, & quãdoque permntatur ad pleureſim, & eſt hoc parum, & rarum. Et quandoque facit ſuccedere ſtuporem, ſicut prędictum eſt in pleureſi, & eſt plurimum eorum, quæ ſuccedunt ei. Et fluxus ſanguinis narium non cõfert in peripneumonia, ſicut confert in plęureſi, propter diuerſitatem duarum materierum. Et quoniam attractio [c] [pulmonis longinquior eſt, quàm ſit lacerto rũ] uelaminis, & panniculi pectoris, & lacerto eius.

ANNOTATIONES.

Peripneumonia pulmonis eſt inflammatio, morbus grauis, & uitæ præſertim contumax ob reſpirationẽ, quã præcipuè offendit. Quũ inflammationẽ dicimus, tumorem calidum intelligimus, ſiue ex ſanguine & bile, ſiue ex pituita & atra bile putreſcente fiat. Dubitatio tamẽ eſt, an pulmonia frequentius ex frigidis natura humorib. fiat, an ex calidis. Author noſter fieri certè hanc ab omni humore conſtetur. plerunque tamen a pituita. cuius rationem affert, quoniam in membro raro non frequenter tenuis humor continetur. ſicuti contra, in craſſa & denſa ſubſtantia præditã particulam, raro craſſi humores irrunt, unde & pleuritim ſupra a bilioſis plerunque humoribus fieri eſt annotatum. quod ſenſiſſe & Gal. uidetur 6.aph. ubi (ut antiquus codex legit) pulmonem ait prõptè pituitoſos ſuſcipere humores, pleuran verò bilioſos. quamuis alijs codices non pituitoſos, ſed oẽs, legant. At Gal. 2.aph. acutos morbos enumerans, qui ex ſolis calidis humoribus procreantur, inter eos pulmonis inflammationem reponit. Adde quòd 4. de loc. aff. de calido pulmonis tumore uerba faciens, alterum eſſe ait inflammationem, alterum eryſipelas. quod ferè & Paulus

lus lib. 3. & Trall. lib. 5. Cæterum, & si Gal. de calidis præsertim tumoribus meminit, qui ex bile sunt, et ex sanguine: non is tamē negarit ēt ex pituita hanc affectum procreari. quod Hipp. & 1. de morbis aßerit, pulmoniam fieri docēs, quum commota ac calefacta pituita, & bile, pulmo præ caliditate traxerit in seipsum de vicinis locis ad ea, quæ sunt in ipso: quod & alibi affirmat. quod & vsus & ratio confirmat, quando ex congesta & putrescente pituita non raro hunc fieri morbum aduertere est, & rationi maxime cōsentaneum est, quæ in pulmonem irruunt membrum & laxū, & amplioribus cauitatib. constructum, tenuiora quidē effluere, nisi eadē, & uiscida sint; et crassa contineri. proptereaq́; quamuis de calidis solum humorib. Gal. meminerit, non tamen pulmoniā ēt ex putrefacta pituita, fieri negauit. Quāuis uerò ex calidis natura humorib. acuti morbi potissimum fiant: non id tamen refert, ut qui natura calidi nō sunt, per accidens incalescant, & acutum morbum faciant. aut certè si non ea ratione acutus morbus dici pulmonia ex pituita potest; ob id saltem acutus erit, & præceps, q; cordi contigua affectio est. quo pacto, & apoplexia, etsi a pituitosis alioqui humorib. plerunque fiat, acutus morbus censetur. de qua re alibi diximus. Sanè, quum proximæ peripneumoniæ causæ humores sint, ut hactenus constat; sequi hæc solet uel distillationes, quod plerūq; euenit, (est. n. pulmo, ut Gal. 3. com. de humorib. laxum corpus, & sola excepta alteratrice ui reliquas habet imbecillas) vel etiam alios morbos, ut pleuritidē, anginam, asthma. atq; inter has præsertim perniciosa est, quæ pleuritidi succedit, quæ etiam paucis dieb. necat, ut hic author ait ex Hipp. 5. aph. Sunt præterea peripneumoniæ euentus uarij, ut hic ipse plenè admonet. pro hac autem re pete Hipp. 2. prognost. 1. 2. & 3. de morbis. necnon in Coac. prænot. preterea, & vide Gal. 3. de crisib.

De signis peripneumoniæ. Cap. 11.

Signa peripneumoniæ omnia sunt, febris acuta, quoniam est apostema calidum in uisceribus, & constrictio anhelitus uehemens, sicut prefocatio accidens anhelanti propter apostema, & quòd ipsum coarctat uias, & caliditas in ipso uehemens, & grauitas propter multitudinem materiei in membro non sensibilis substātię, & sensibili propter panniculum, in quo inuoluitur, & extensio in pectore toto propter illud, & dolor tensus ex pectore, & ex profundo ad partes, [a] [thoracis] & dorsum. Et quandoque sentitur dolor inter ābas spatulas. Et quandoque sentitur pulsatio sub spatula & furcula, & mā millis: aut cōtinuo, aut apud tussim, & non tolerat, ut dormiat, nisi super collum, sed super latus prefocatur. Et peripneumonici quidem lingua rubescit prius, deinde nigrescit, & est lingua eius ita, quòd adhæret ei manus, quando tangit eam cum grossitudine. Et quandoque communicat ei in extensione, & repletione faciei totius, & apparent in vtrisque maxillis rubedo, & inflatio propter illud, quòd ascendit ad eas ex uapore, propter carnositatem earum & raritatem ipsarum, & non sunt sicut frons in cute sua. Et quandoque vehemens fit rubedo adeo, donec similetur tincto. Et quādoque sentitur ascensio uaporis, quasi ipse sit ignis [b] [subito suspensus,] & apparet inflatio vehemens, & anhelitus altus, velox propter febris magnitudinem, & nocumentum eius, & inflāmatio oculorum, & grauitas motus eorum, & repletio venarum eorum, & grauitas palpebrarum. Et causa in eo etiam est vapor, & apparet in cornea similitudo apostemationis, & in pupilla similitudo exitus cum impinguatione, & vnctuositate, & ingrossatur collum. Et quandoque aduenit subeth propter multitudinem uaporis humidi. Et quandoque est cum ea frigus extremitatum. Pulsus autem est vndosus, lenis, quoniam apostema est in membro leni, & materia est humida. Et vndosus quidem diuersus est proculdubio in dilatatione vna. [c] † [ ]

Et quandoque illud est secundum dilatationes plurimas. Et quandoque accidit in dilatationibus plurimis vicissitudo, & quandoque accidit in eis cadens in medio, & eius pulsus secundum plurimum est magnus, propter vehementiam necessitatis, & lenitatem instrumenti, nisi debilitetur virtus valde. Frequentia vero vehemens fit, & minoratur secundum febrem & necessitatem, & secundum quòd virtus sufficit illi magnitudini, aut deficit ab ea. & Hipp. quidem dixit, quòd quando eis accidunt exiturę, apud mammillas, aut ea, quę sequuntur eas, & aperiuntur fistulæ, euadunt, & illud est notę causæ. & similiter quando accidunt exituræ in crure, sunt signa laudabilia, & quando permutatur ad pleuresim, raro alleuiatur constrictio anhelitus, & aduenit punctio, & sputa eorum sunt etiam tunc secundum colores similes coloribus pleuresis, & plurimum eorum est phlegmaticum. Cum peripneumonia autem quæ est ex genere cholerę rubeæ, aut trahit ad cholerā rubeam, sunt constrictio anhelitus, & grauitas sensibilis in pectore minus, sed inflammatio est in vltimo vehementiæ. & signa permutationis eius ad [d] [empyema] proxima sunt signis pleuresis in huiusmodi, & sunt, vt febris non minoretur, neque dolor, & neque uideatur [e] [diminutio] de qua sit curandum in sputo, aut vrina grossa habēte sedimen, aut egestionem. Si autem videris ęgrum cum istis signis incolumem, fortem, tunc ipsa conuertitur ad empyema, aut ad exituram, aut superius, aut inferius, secundum signa prædicta in pleuresi. & si illic non fuerit virtus, & incolumitas, tunc time mortem. & quando fit saliuosum dulce, iam tunc fit [f] [empyema.] & si mundificatur in. xl. diebus, est bonum. & si non, prolongatur tempus. & quando prolongatur tempus cum peripneumonia, facit incurrere ægrum inflationem pedum, propter debilitatem nutritiuę propriè in extremitatibus. & quando declinat materia ad vesicam, [g] [facit sanitatē necessario.]

c B. & quandoque est intercisus, & fit bis pulsans, & illud in dilatatione una.

d B. saniatione.

e B. expulsio.

f B. sanias.

g B. spera sanitatem.

ANNOTATIONES.

Pathognomonica pulmoniæ indicia habes ex Gale. 4. de loc. aff. & 2. Sed de hoc & Paulus lib. 3. & Trallianus lib. 6. ac Rasis 9. ad Almans. pulcherrime etiam Aretaus 2. de acutis morb. egit, ac plures quoque peripneumonię species ex lib. Hipp. ascriptis de morbis, & de internis affectionibus legere est, uarijs omnes notis differentes. Hic de huius morbi symptomatibus notandum coniunctam eße peripneumonicis acutam febrem, quod & Auicen. & alij fere omnes. id tamen in morbi præsertim initio & augmento est. quum alioqui ubi ad suppurationem uentum est, lenta, continua tamen febre, qualis tabidorum est, affliguntur.

cap. 9. cap. 3. Cap. 30. cap. 2. cap. 1.

gantur. Adest item in thorace grauitas. atque huic sanè, licet ob multitudinem materiæ in pulmonem receptæ iuncta etiam sit tensio, paruus tamen fit dolor, ut testatur etiam Cap. 3. *Gal. 4. de loc. aff. quia pulmoni imbecillus est sensus. At si una cum uiscere membrana ipsum ambiens, & qui ipsum thoraci annectit, inflammata fuerit, tunc magnus etiam dolor sentitur, ad scapulas, uel ad iugulum usque pertingens. quare & Hipp. 3. de morbis inter pulmoniæ indicia dolorem refert grauatiuum. s. non punctorium, qualis in pleuritide est, quamuis & in hac ubi (quod diximus) inflammatæ membranæ sunt, etiam punctio quædam percipiatur, qua tamen maior est grauitas. Est & in hoc morbo, genarum rubedo, cuius sanè rei si quis rationem petat,* Probl. 4. *reddit Alex. 2. probl. nempe sanguis, ait, quum in pulmone ebulliat, uaporem sibi similem emittit. quod enim oritur similitudinem suæ originis præ se ferat, necesse est, hic igitur vapor, quum præ sua leuitate ad malas se extulit, consistit. atque ita per cutis tenuitatem: ueluti per uitrum colorem suum ostendit. Hæc ferè Ale. At si quis rursum roget, quanam ratione genæ dumtaxat, non etiam frons rubore inficiatur: satisfacit & Gal. & Auic. quippe genas ob earũ raritatem uapores eos suscipere aiunt, quos frons ob densitatem non admittit. Cęterum: quum affectus multi sint, in quibus sanguinis feruor maximus in thorace est: ut in acutis febribus, & pleuritide: dignum adhuc quæstione uidetur, cur hoc tantummodo affligente morbo rubescant genæ, non etiam alijs. Fortasse uerò per alios quosuis ardentes thoracis morbos non tam calidi atque feruidi uapores efferuntur, spiratione non æquè impedita, ut in pulmonia: nam & in hoc affectu spiritus calidus efflatur. 2. de loc. aff.* cap. 3. *præsertim si erysipelatodes inflammatio fit. Addit inter pulmoniæ signa Rasis 9. ad Almans. sputum spumosum, tametsi noster author de hoc non meminit, cuius. s. causa feruor humorum est: ex feruore enim multa simul flatuum copia gignitur, quare & spumosa sputa educuntur. At contra* Com. 30. *sentire Gal. uidetur 7. aph. pleuriticis sputum aliquãdo spumosum reijci asserens, sed rarò, rarius autem ijs qui pulmonis inflammationem patiuntur, quod esse existimat ob intemperatum atque igneum calorem in affectis partibus aggregatum. Quidquid tamen de hac re statuendum sit: si inflammationis initio sputum reddatur, id forte spumosum reijcitur, extenuatis humoribus, per respirationem intro & extra, ut Gal. ait 2. aph. ob motus uehementiam. At consi-* Aphor. 43. *stente morbo, ob feruorem longa & ualida actione flatus dissipantem, ex quibus fit spuma, sputum fortasse non spumosum reijcitur.*

De apostemate duro in pulmone. *Cap.* 12.

QVandoque accidit in pulmone apostema durum, & significat ipsum constrictio anhelitus, cum hoc quòd ipsum augmentatur cum diebus, & est cum grauitate, & paucitate sputi, & uehemẽti siccitate tussis, & frequẽtia eius, & quãdoque alleuiatur in quibusdam horis, cum paruitate caloris in pectore.

De apostemate molli in pulmone. *Cap.* 13.

QVandoque accidit in pulmone apostema molle. & significat ipsum cõstrictio anhelitus cum saliua plurima, & humiditate in pectore, absque caliditate plurima, & in facie non est rubedo, imò plumbeitas.

De bothor in pulmone. *Cap.* 14.

QVandoque accidit in pulmone bothor, & signa earum sunt, ut grauitas sentiatur, & constrictio anhelitus cum velocitate, & frequentia, & caliditas in pectore, & inflammatio absque febre communi.

De aggregatione aquæ in pulmone. *Cap.* 14.

QVandoque aggregatur in pulmone aquositas, & significant ipsam [a] [commotio delatere ad latus,] & febris leuis, & apostema [b] [ ] extremitatum, et malitia anhelitus, & sputum subtile aquosum, & dispositio, quæ est sicut dispositio hydropisis.

A N N O T A T I O N E S.

Egit de inflammatione & erysipelate pulmonis. nunc de tumoribus ex atra bile & pituita, ut arbitramur, pro quorum notis repetenda quæ de tumorum & redundantium humorum signis aliàs sunt notata. Agit itẽ de bothor in pulmone, tuberculum intelligens, exiguum. s. abscessum & puris in aliqua pulmonis parte collectionem sua uesicula inclusam, quam frequenter in tabidis reperire est. De hoc affectu meminisse Hipp. putamus 2. de morb. etsi diuersa signa affert, meminit etiam in Coacis. Vide Trallianum lib. 5. Quod de aggregatione aquæ subdit, idem hic affectus videtur, quem 2. de morbis iam citato Hipp. pulmonis hydropem uocat.

De apostematibus, aut uulneribus accidentibus canna pulmonis. *Cap.* 16.

SIgna illius sunt febris debilis, & pulsatio in medio dorsi, et dolor. Canna enim non est, sicut pulmo in hoc, quòd ipse non sentit, verum est dolor leuis, et accidunt cum hac pruritus in corpore, et raucedo vocis; et si vlceratur, erit oris eius odor fœtidus, et sputum paucum.

A N N O T A T I O N E S.

Repetenda hic sunt, quæ de angina. nempe ex asperæ arteriæ inflammatione anginam fieri antea dictum est. inflammationem uerò sępe ulcus sequitur: materia. s. tumorem faciente putrefacta, & asperam deinceps arteriam corrodente.

De pure, & sanie quæ est empyema. *Cap.* 17.

PVs in locutione medicorũ uenit sup duas intentiones, quarum una est usitata in omni loco, quòd [a] [apostema colligit saniem] et secunda est collectio saniei apostematis. Et secunda est qua vtuntur proprie in ægritudinibus pectoris, et uolũt per illud, repletionem spatij quod est inter pectus et pulmonem, ex pure erumpente ad ipsum, aut in ambobus lateribus simul, aut in latere uno. Et causæ huiusmodi repletionis, aut sunt catarrhus effundens materiam subito, aut vlcera in pulmone, ex quibus currit sanies, et virus et fit empyema post xx. dies secundum plurimum, deinde expuitur: aut eruptio apostematis partibus pectoris, et est plurimũ. Et est illud aut sanies matura, aut res, quę est sicut fęx. Et dispositiones illius sunt quatuor: aut enim præfocat multitudine, et interficit: et apparitio illius est, vt incipiat anhelitus eius constringi,

ſtringi,& nõ expuat:aut putreſit pulmo,& facit
cadere in phthiſim,aut mũdificatur cũ ſputo [b]
[ſuccurrẽte] facili;aut mundificatur cũ expul-
ſione ex via venæ magnæ, & arteriæ magnæ ad
veſicã cum vrina groſſa,Et eſt curſus eius prius
ex vena ad hepar,deinde ad renes, & quando-
que ad inteſtina cum egeſtione, & ſunt ambę
laudabiles:& iam pręterijt a nobis in rememo-
ratione ſaniei eruptionis, & cognitio illius eſt
ſecundum fortitudinem ſignorum & ętatis, &
temporis,& complexionis. Et decrepiti quidẽ
moriuntur ex empyemate pluſquam iuuenes,
propter debilitatem partium cordium ipſorũ.
Et iuuenes moriuntur in doloribus,pluſquam
decrepiti, propter uehementiam ſenſuum co-
rum.Et nos iam diximus ſigna empyematis in
capitulo ſignorum permutationum pleureſis,
& ſimiliter ſignorum eruptionis. Signa autem
repletionis ſpatii pectoris,[c] [& puris] ſunt gra-
uitas, & tuſſis ſicca cum [d] [priuatione anheli-
tus,] & dolor. Et quandoque eſt in plurib.co-
rum tuſſis humida, faciens imaginari [e] [lenita
tem] cum ſputo,& eſt eorum anhelitus conſe-
quens,& propter hoc eſt ſermo eorum velox.
Et frequentes fiunt nares ipſorum ad coarctan
dum apud anhelitum, & comitatur febris mi-
nuta,ducens ad hydropiſim. Signa autem loci,
in quo eſt ſanies,cognoſcuntur, ut dormiat æ-
ger quandoque ſuper latus unum, & quando-
que ſuper latus aliud,& tunc latus ſuper quod
pendet grauitas coarctans, eſt latus oppoſitum
loco ſaniei [f] [commotio eius, & ſonitus eius
qui in commotione auditur.] Et hominũ ſunt
quidam,qui ponunt ſuper pectus, & latera e-
ius [g] [filum] lineum infuſum in luto rubeo
diſſoluto in aqua, & conſiderant locum qui
prius exſiccatur;quoniam ipſe eſt locus puris.
Signa autem eruptionis incolumis, ſunt vt ſuc
cedãt rupturæ ſedatio febris,& augmentũ appe
titus,& facilitas ſputi,& anhelitus,aut eueniant
cũ ea exituræ in latere,& partib.eius, quæ fiant
fiſtulæ:& ſimiliter illa,quę [h] [eſt ex eis media,]
nam egreditur ex eis ſanies alba munda. Signa
verò mala ſunt, ut appareant ſigna præfocatio-
nis,aut ſyncopis,aut ſputi mali,aut phthiſis. Et
quum [i] [coquitur,aut perforatur] egreditur ſa
nies cœnoſa,fœtida. Signa autem differentiæ
inter ſaniem, & inter phlegma in ſputo, ſunt
deſcenſus ſaniei ſputi in aqua, &.fœtor ipſius
ſuper ignem. Et phlegma natat in aqua,non fæ
tens ſuper ignem, quamuis ſanies quandoque
expuatur in ęgritudine,quæ non eſt phthiſis,
ſecundum quod oſtendimus in loco præcedẽ-
te. Et quandoque [k] [emittitur cum ſputo pus
plurimum] valde. Et ego iam uidi qui expuit
in hora una,circiter duas heminas paruas, aut
heminam magnam vnam,& plus medietate he
minæ. Et Gal. teſtificatur quod quidam empyi-
cus expuebat omni die circiter. l.vnc.& ſunt fe
rè ix.cotylę,& iam feci te ſcire differentiam in
ter ſaniem,& inter humiditates, [l] † [ ]
Nam ſanies diſcernitur fœtore apud ſputum,
& quum proiicitur ſuper ignem, & ſubmergi-
tur,& non natat. Signa uero permutationis em
pyematis ad phthiſim,ſunt plumbeitas coloris
& tenſio amborum laterum,& colli, & calefa-
ctio digitorum omnium tanta,quæ non ſepa-
ratur, etiam in illo,cuius extrema infrigidari
conſueuerunt in febribus, & febris quę addi-
tur in nocte propter cibum,& curuitas ungu-
ium propter diſſolutionem carnium ſub eis,et
impinguatio oculorum cum declinatione ad
albedinem,& citrinitatem & ſigna alia, quæ di
cta ſunt in capitulo phthiſis.

ANNOTATIONES.

*Quum ſuppuratio,quæ nihil eſt quam puris generatio,
in quauis uniuerſim corporis particula fiat:ſuppurati tamẽ
præſertim ab Hipp.intelliguntur,ut Galenus 7.aph.ſcribit* (Com.44.)
*quib.inter thoracem & pulmonem aceruatum eſt pus. no
ſtri purulentos uocant. Purulentiæ huius cauſæ ſunt ſangui
nis eductio,vlcus in pectore cicatrice non obductum.ſubor-
ta inflammatio,non exactè poſt maturationem expurgata,
ſiue pulmonia,ſiue pleuritis fuerit.diſtillationes a capite in
thoracem non rectè expurgatæ.ut Gal.4.de loc.aff.Trallia* (Cap.8. Cap. 2. Cap.32.)
*nus li.7.& Paulus li.3. Huius morbi euentus quatuor ſũt
duo ad ſalutem,& duo ad mortem. Ad mortem,ſuffocatio
ob puris multitudinẽ:uel pulmonis corruptio ob ſaniei mo-
ram,quã tabes,& mors ſequitur 7.aph. Ad ſalutem verò,* (Aphor.16.)
*ſunt puris per ſputum expurgatio,uel eiuſdem excretio per
vrinas vel per aluum,de qua re Gal.6.de loc.aff. Adde ve* (cap.4.)
*rò & in mulieribus excretio per uterum,de qua Aretæus
primo de diuturn.morb. De huius morbi euentu vnum hic* (Cap.9.)
*notat animaduerſione dignum.decrepitos,potius ex ſuppu
ratione mori ob partium cordis imbecillitatem;iuuenes ue
rò ex doloribus ob uehementiam ſenſus. Videtur mirum,
quum morb.non niſi uirium conſtantia ſuperetur, quum lõ
go interuallo fortiores iuuenibus ſint vires, quam ſenibus,
cur non in omni morbo ſtatuendum ſit ſenes morti potius
ſuccumbere quam iuuenes. Quod ſi ad dolores (ut hic au-
thor) huius rei cauſam referas: Rogo,quid intereſt, antea-
ne morbi initio imbecilliores ſint uires,ut in ſenib.vel poſt
modum ob dolores debilitentur,ut in iuuenibus? Adde,ꝙ,
etſi minus fortaßè dolore afficiuntur ſenes quam iuuenes,ſi
comparetur tamen virium lapſus in hoc atque altero, ra-
tioni conſentaneum videtur,affligi magis ſenem ex leui lap
ſu,quam ex paulo maiori iuuenem. Cæterum,æmulantur au
thor noſter Hipp.ac Galenum & ſi paulum differant. Ait* (Tex.69.)
*2.progn.Hipp. Qui purulenti ex pulmonia fiunt,ſi maiores
natu fuerint,potius intereunt:per alias uero ſuppurationes
minores natu potius moriuntur. Hic,vt videre licet,de ſup
puratione ſenex loquitur,quæ pulmoniam ſequitur: per id
(vt ego arbitror) omnem peripneumoniam intelligẽs,a qua
cunque cauſa euenerit. Hanc vero thoracis ſuppurationem
cæteris ſuppurationib.comparans,quę extra thoracẽ fiunt,
ſenes ex purulentia in thorace potius, iuuenes uero ex alijs
ſuppurationib.ſtatuit interire.hac certè ratione,vt Gal. no
tat,ꝙ,quum ea quæ in thorace ſunt,expurgari per ſputum
oporteat,excreatio vero valentib.viribus indigeat; pereũt
ſenes,quod imbecilliores ſunt.in cæteris vero cæterarũ par
tium ſuppurationibus ſecus ſe habet res. nempe, quum &
dolores maiores iuuenib.fiant,ob viuidiorem ſenſum,et ho-
rũ febres magnitudine ſeniles longe exſuperent:propterea
antequam ſuppuratio fiat,multis iuuenib.virium robur pro
ſternitur,& intereunt,quod & in dolore aurium affirmaſ-
ſe Hipp.Gal.teſtatur. Ac ſenibus(de ſenib.enim nõ de de-
crepitis Hipp.verba facit)neq; dolor, neq; vehemẽtior fe
bris vires oppugnat, proptereaq́; his concoquuntur antea
inflãmationes,quam vires ad extremũ redactę ſint, vt eua
dere poſtmodũ poſſint. Hæc ergo & Hipp.& Auic.voluit
atq; quãuis res ita ſe hẽat,non ſemper tamẽ magis cõuale*

ſcere ſenes arbitrandum eſt: ſed interdum id fieri putãdum quod, Gal. ait, neque item de extremo ſenio confectis, ſed de uiridiori ſenecta intelligendum eſt, quod idem Gal. admonet: quum alioqui decrepiti quouis morbo facilius intereãt quam iuuenes. corrigendus propterea Auicẽnę codex, quũ ait [Et decrepiti &c.] legẽdumq; [Et ſenes] Hippocratis exemplo, cuius imitatione hęc ſcripſit. De ſignis purulentiæ, quæ ſubdit, uide ex Hippoc. 2. prognoſt. nec non lib. de loc. in hom. & 2. de morb. Vide item 7. aph. Gale. 5. de loc. aff. Paulum lib. 3. Trallianum lib. 6. Aretæum 1. de morb. diutur. Hip. Hic alind adnotandũ eſt. Aduertit auctor ijs uerbis. [Signa aũt differentię &c.] eo ſputũ a pure diſcerni, ꝙ pus deſcendit, et iniectum igni fætet, ſputum uero aquę ſupernatat, et carbonibus iniectum non fętet. Medici noſtræ tẽpeſtatis hoc planè obſeruant, fluxiſſeq; ex Hipp. exiſtimant lib. de Coac. pręnot. Verum hęc Hippocratis in eo loco ſunt uerba. Quibus tabidis ſputum in ignem, grauem nidorem olet, et capilli a capite defluunt, pereunt: et quib. tabidis in mare expuentibus pus ad fundum ſidit, breui pereunt. Quibus certè uerbis patet eum non de quauis aqua, ſed de maritima uerba facere: deinceps uero non experiri eum, an pus uel ſputum ſit, quod excreatur: ſed an breui an ſerò ſint interituri. nempe ſi deſcendat, grauitatis indicium eſt, atq; graue id eſſe ſignificatur, quod in pectore reſidet: ac vires propterea non ſuffecturas, quin intereant breui. Aberrant ergo qui ex hoc Hippocratis loco aſſumi id arbitrantur. An uero ita ſe habeat, quòd pus deſcendat, ſputum verò ſupernatet, experientia quiuis probare poteſt. Aretæus tamen ſola inſpectione pus a ſputo diſtinguendũ cenſet, et ijs purulentię non multam haberi notitiam exiſtimat, qui igne aut aqua humiditates explorant.

Text. 48. & deinceps. Aphor. 45. cap. 3. cap 32. cap. 2. Cap. 9.

De ulceribus pectoris, et pulmonis, et ex eis eſt phthiſis. *Cap. 18.*

HÆc ulcera, aut ſunt in pectore, aut in velamine, aut ſunt in pulmone, & [a] [eſt] diuiſio poſtrema [b] [&] eſt phthiſis, aut ſunt in canna, & iam diximus ea, Et magis ſana horum ulcerum ſunt vlcera pectoris. Et illud ideo, quoniam venæ pectoris ſunt minores, & partes pectoris ſunt duriores, quare non magnificatur in ipſo malitia, & quoniam uirus nõ remanet in eis, imò currit ad ſpatium pectoris, & nõ eſt ita diſpoſiti opulmonis, & quoniam motus eius non eſt fortiter ſenſibilis, ſicut motus pulmonis, imo fortaſſe eſt quietus, & quoniam ipſum carnoſum eſt, & carnoſum eſt magis ſuſceptibile conſolidationis. Et multoties accidit propter ulcera pectoris facta a vulneribus putrefactiuis, vt corrũpantur oſſa, ita vt indigeant ſectione eius, quod putrefactum eſt in eis, ut ſaluetur illud, quod uicinatur eis. Et quandoque peruenit putrefactio ad illud, quod ſequitur ipſum in panniculo. Illa autem vlcera velaminis quæ penetrant, non conſolidantur. Et non penetrantia, aut cadũt in partibus neruoſis & nõ conſolidantur, aut cadunt in partibus carnoſis, & conſolidãtur, ſi ſuccurratur eis in principio, & nõ dimittantur apoſtemari; nam quum apoſtemantur, & chronica fiunt, non ſanantur. In ulceribus autem pulmonis diuerſificati ſunt medici in hoc, quod ipſa ſanantur. [c] † [ ] Dicunt enim quidam, quòd non ſanantur omnino. quoniam conſolidatio indiget quiete, & illic non eſt quies. Sed Gal. diuerſificatur ab eis, & exiſtimauit quod ſolus motus non prohibet conſolidationem, niſi adiungantur ſibi reliqua prohibentia. Et ſignificatio illius eſt, quod velamen etiam mouetur, & quandoque ſanantur ulcera eius. Sed Galeni ipſius ſermo in ulceribus pulmonis eſt, quod ſi accidant a ſolutione ſingularis, non ab apoſtemate, neque corroſione humoris corroſiui, imò propter ægritudinem aliam, tunc, dum permanent [d] [vlcera] & non fiunt adhuc ſanioſa, ne[que] apoſtemantur, recipiunt ſanitatem. Et ſimiliter illa, quæ ſunt ex vlceribus, in quibus aduenit ſputum, & non ſunt ſanioſa. Sed quæ ſunt ab apoſtemate, aut corroſione, non recipiunt ſanitatem, quoniam vlcus ſanioſum tunc non eſt poſſibile ut ſanetur, niſi cum mundificatione ſaniei, & illud fit cum tuſſi, & tuſſis augmẽtum efficit in dilatatione vlceris, & diſruptione eius, & cõmotio facta in ea addit in dolore & dolor addit in attractione materiei ad partem. Et medicinę exſiccatiuę ſunt prohibentes ſputum, & mundificatiuæ ſunt lenificantes [e] † [ ] ulcus. Et facta ab humore corroſiuo non ſanatur abſque rectificatione eius, & illud nõ peruenit niſi in ſpatio, in cuius ſimili oportet, aut ulcus [f] [vlceretur] & fiat fiſtula, quæ nõ conſolidatur omnino, aut dilatetur adeo, donec corrodat [g] [totum corpus] pulmonis. Et in factis poſt apoſtema, quandoque aggregantur iſtę intentiones. Et ex adiuuantibus ad prauitatem conſolidationis, eſt motus, & etiam eſſentia venarum, quæ ſunt in pulmone magnarũ, amplarum, durarum, illud nanq; eſt ex eis, quę difficilem faciunt conſolidationem rupturæ. Et iterum lõgitudo ſpatij inter introitum medicinæ bibitæ, & inter pulmonem, & neceſſitas debilitatis virtutis eius, ad hoc vt perueniant iſtę medicinę ad ulcus, ſunt ex adiuuantibus ad hoc. Et medicinæ frigidæ ſunt tardę, non penetrãtes. Et quę ſunt calidæ, addunt in febre, quæ comitatur ulcera pulmonis, & exſiccatiuę ſunt nociuę hecticę, quæ comitatur ea. Et humectatiuæ prohibent conſolidationem ulcerum, nã cura ulcerum omnium eſt exſiccatio, & proprie huiuſmodi ulcerum ad quę ueniunt humiditates deſuper, & deſubtus. Et [h] [hęc quidem curam, quum eſt in] infirmitas recipit omnem] curam, quum eſt in principio, & eſt ſuper panniculum tegentẽ cannam intrinſecus, & in ſubſtantia pulmonis cartilaginoſa non eſt facile ſuſcipiens, in cartilaginibus verò ipſis non recipit. Et homines magis ſuſceptibiles curæ phthiſis, ſunt infantes, & ulcera pulmonis magis ſalua, ſunt illa, quę ſunt ex generei [i] [cruſtæ,] quum non eſt illic cauſa in complexione, & ipſo humore, quę faciat ulcus ſicum impetiginoſum, & quãdoq; accidit phthiſico, ut protendatur cum eo phthiſis producta cum ſpatio temporis, & ſimiliter extenditur a iuuentute uſque ad ſenectutem, & ego iam uidi mulierem uixiſſe in phthiſi circiter. xxiij. annos, aut plus parum, & habentes ulcera pulmonis læduntur ualde ab autumno, & quando eſſe phthiſis eſt occultum, detegit ipſam in parte eam introitus autumni ſuper ipſum, & nomen quidem phthiſis quandoque conceditur alii ęgritudini, cum qua non eſt febris, ſed pulmo eſt ſuſcipiens humores groſſos, & uiſcoſos ex catarrho, qui effunduntur ad id ipſum ſemper,

a B. iſta.
b —— B.

c † B. aut non ſanantur.

ſemper,& conſtringit meatus eius: quare patiẽtes cadunt in conſtrictionem anhelitus, & tuſſim frequentem, quæ perducit ad debilitatem virtutis eorum,& corporum; & ſunt vere procedentes curſu aſthmaticorum:tunc ſi fuerit [k] motus paruus]oportebit, vt admiſceatur curis eorum aliquid curę aſthmaticorum.

calidius

ANNOTATIONES.

Vlcera,quæ ad thoracem ſunt, & ſi in eodem morbi genere,in ſolutione uidelicet continui omnia ſunt:maximè tamen quo ad curationem differunt:quum alia curari poſſint alia nunquam curentur: alia difficile,alia difficilius ſanentur.atq;hoc quidem diſcrimen,tum ob affecti loci naturam, tum ob ulceris cauſam prouenit. Vbi ſternon ipſum,quod et thorax dicitur, ulceratum eſt,ſanari poteſt non difficile, ob cauſas ab authore aſſignatas. pulmo verò & propter continuum motum,& ob id quia expurgari, non niſi per tuſſim poteſt,quæ rurſum uulcerationem amplificat, quod & Gal.5.meth.& præterea ob cauſas,quas hic author refert difficile ſanari poteſt. Aſſerit tamen Galenus 5. meth.curari pulmonis poſſe vlcera,ſi modo ab acri & erodente humore,uel a phlegmonis ruptione non acciderint. ueluti ex ruptura alicuius ob multitudinem uaſis,uel ob caſum. Aggreditur tamen, & eius ulceris quod ab erodente humore eſt curationem Trallianus.teſtaturq; lib.7.aliquos eo affectu laborantes eſſe perſanatos.

Cap.8. Cap.14. Cap.2.

De cauſis ulcerum pulmonis. *Cap.* 19.

CAuſæ vlcerum pulmonis ſunt catarrhus mordicatiuus,corroſiuus, aut putrefactiuus,& propter ſuam vicinitatem,cum qua pulmo non ſanatur,vſquequo [a] [maturetur;]Aut ſanies huiuſmodi generis currens ad pulmonẽ ex membro alio,[b] [&] anteceſſio peripneumoniæ,quæ iam computruit, & iam vlcerata eſt; aut ſanioſitas pleureſis ruptę, aut aliqua cauſarum ſputi ſanguinis prædictarum,aperiens venam,aut incidens eam,aut ſcindens ipſam,ſiue ſit cauſa intrinſeca,ſicut ebullitio ſãguinis,aut aliud de his,quę dicta ſunt,ſiue extrinſeca ſicut caſus,aut percuſſio.Et quandoque ſunt ex cauſis eorum putrefactio,& corroſio [c] [pręcedẽs] in ſubſtantia ipſius pulmonis,ſicut accidit mẽbris.Et quandoq; multiplicatur phthiſis,quando æſtati boreali ſiccę ſuccedit autumnus pluuioſus.

ANNOTATIONES.

Cauſæ quæ pulmonem ulcerent,ſunt, tum externæ,tum internæ,quæcunque in cap. de ſanguinis ſputo enumeratæ ſunt. Adde tamen ad hæc ea quibus illud ex naturæ & abdita proprietate ineſt,ut ingeſta pulmonem ulcerent,cuius generis marinus eſt lepus,de quo Gal. 1.de comp.med. per genera.

Cap.1.

De pręparatis ad phthiſim in figura,& forma, & ætate, & regione,& complexione. *Cap.* 20.

ISti ſunt alati, habentes pectus ſtrictum,habẽtes ſpatulas nudas carne,& proprie poſterius habentes ſpatulas decliues ad anteriora,[a] [incedendo;]& quaſi vnicuiq; eorum ſunt duæ alæ, & quaſi ſpatulæ eius ſunt abſciſſæ ab adiutorio &'ante,& retro,& habentes colla longa,& inclinantes ea ad anteriora,& quandoq; pręcedunt guttura ipſorum,& eminẽt.Et in pectorib.quidem iſtorum quæ ſequuntur ea,multiplicãtur ventoſitates:& inflatio eſt in eis propter [b] [debilitatem]pectorum eorum.Si autem cum hoc eſt debilitas cerebrorum recipiẽtium ſuperfluitates,& cum hoc non digeruntur cibi, tũc iam complentur conditiones;& proprie ſi fuerint humores eorum [c]† [ ] cholerici. Et formæ quidem ſuſceptibiles phthiſis velociter cum alatione prędicta,ſunt lenes [d]† [ ] albæ declinantes ad [e] [ſubalbedinem,]& etiam corpora dura ſpiſſa propter illud,quod accidit eis de ruptione venarum. Et complexio ſuſceptibilis illius,eſt eius cuius complexio eſt frigidior.Et ætas in qua multiplicatur phthiſis, eſt illa, quæ eſt inter octauum & decimum annũ vſque ad aduentum xxx.annorum.Et ipſa in regione frigida,eſt plus propter illud,quod accidit in ea de ruptura venarum, & ſputo ſanguinis plurimo.Et tempus in quo multiplicatur illud,eſt autumnus.

b B.paruitatem
c B.acuti.
d† B.abſq; pilis.
e † B.ruffedinẽ

ANNOTATIONES.

Quæ corpora anguſti thoracis ſunt,eadem & ſputo ſanguinis,& propterea phthiſi obnoxia ſunt. cuius rei rationem,ſupra,quum de ſputo ſanguinis ageretur,ex Hipp.& Gal.attulimus. Quod ad temperamentum attinet,hic frigidiorem temperiem phthiſi aptam eſſe teſtatur. Galenus verò frigidam et humidam 3.in 3.vulg.morb. Quibus ætatibus,& temporibus id malum accidat, uide ex Hipp. 3. aph.& 5.

Com.70.

De rebus, a quibus oportet ut iſti cuſtodiantur. *Cap.* 21.

OPortet, vt iſti cuſtodiantur ab omnibus cibis,& medicinis acutis, mordicatiuis, & omnibus quæ extendunt membra pectoris ex clamore,aut rixa,aut ſaltu.

ANNOTATIONES.

Vitanda acria omnia in ijs,qui ad tabem parati ſunt,et in ipſis quoque tabidis,certum eſt.Exhibet tamen Hippocrates in lib.de loc.in hom.ſalſa ac pinguia purulentis. Verum id diſrumpendi abſceſſus gratia factum credimus:quũ & Paulus lib. 3. de curatione purulentorum agens ſalſamenta ad uomicæ rupturam exhibeat.

De ſignis phthiſis. *Cap.* 22.

SVnt ut conſideretur ſputum ſaniei cũ ſignis ſaniei,ſecundum quod expoſuimus,in forma ſua,& colore,& [a] [inſpiſſatione]& in alijs. Et febris minuta inſeparabilis propter uicinitatem cordis cum loco ęgritudinis,quæ fit vehemens cum cibo [b]† [ ] in nocte, ſecundum [c] [partem,quum ſit] vehemens [d]† [ ] febris hectica,propter humectationem corporis ex cibo,ſecundum quod dicemus in loco ſuo, quamuis quandoq; [e] [deſcendant]cum hectica ĩ ipſo febres aliæ,ſ.tertiana,& quartana & quintana, & deterior earum eſt quintana: deinde [f] [media eſt tertiana,]deinde quotidiana. Et quũ accidit phthiſis, apparent etiam ſignificationes,quas numerauimus in fine capituli empyematis,

a B. ſuffumigatione.
b† B.&.
c B. modũ quo ſit.
d† B.cum eo.
e B.cõponantur
f B.ſemitritea.

matis, & [g] [superfluunt venę eorum omni hora] quoniam virtutes eorum debilitantur a retentione nutrimenti, & regimine eius, & caliditas resoluit, & liquefacit. Si aũt in sputo sunt crustæ, non remanet dubietas, & præcipue quũ causæ perducentes ad phthisim prædictę iã pręterierunt. Nam quum corpus incipit arefieri, & extremitates incuruari, & capilli cadere propter priuationem nutrimenti, & corruptionẽ superfluitatum, tunc iam vera est. Et quandoq; plumbinus fit color in principio phthisis, verũ ipse rubescit, quum ascendunt vapores, & extẽdunt collum, & duo [h] [cornua frontis,] &[i] proprie quando confirmatur: & inflantur extremitates eorum, & proprie pedes eorũ in fine dierũ: & [i] [apostemantur] propter corruptionem humorum, & mortificationem innati caloris extremitatum propter malitiã complexionis. Et illi quidem phthisici, quorum causa est humor corrosiuus, expuunt saliuam, quæ habet saporem aquę marinæ, salsam valde. Et pulsus eorum est fixus, æqualis cum velocitate, paruus. & quandoque accidit ei inclinatio ad ambo latera. deinde accidit post illud in ventre rugitus, & trahuntur hypochondria ad superiora, & vehemens fit [k] [tussis,] Et destruitur appetitus cibi propter debilitatem virtutum naturaliũ. Et quando fluit venter eius propter casum virtutis: & quandoque expuunt annulos, & corpora venarum; & illud quũ appropinquat mors. Et illud quod expuitur de venis, si est magnum, est ex pulmone: & si est paruum, est ex canna. Et multoties expuunt lapillos: & [l] [expuunt annulos] ex canna, & non est ex hoc etiam nisi ex vlcere magno. Et in fine eius ingrossatur sputum, & saliua: deinde intersecatur propter debilitatem virtutis. Et quandoque pręfocati moriuntur. Et quandoque non postponitur huiusmodi sputum, imò cadit in principio, quũ phthisis est ex genere malo, facta ex materijs grossis, quæ nõ digerũtur. Et quandoq; intersecatur sputum in fine phthisis, tunc quandoq; non addit super quartum diem. Et quandoque est intersectio sputi propter debilitatem uirtutis, & tunc fortasse constringitur anhelitus eorum, vsquequo fiat quasi non sensibilis. Et multoties quidem tussis in eis fit vehemens, & perducit ad sputum sanguinis cõtinuum. Et si curetur tussis eorum cum prohibitiuis sputi, moriuntur cum [m] [lenitate] aduenientе eis: si autem dimittantur tussire, moriuntur spuendo sanguinem. Et [n] [ex veloci morte] est, quòd si quis habet phthisim, & apparet super spatulas eis granum, sicut faba, moritur post quinquaginta duos dies.

g B. superfluit sudor ex eis.
h B. poma maxillarum.
i B. tumescunt sicut in cachexia.
k B. sitis.
l B. quandoque expuunt sanguinem cõgelatũ.
m B. leuitate.
n B. in libro uelocis mortis.

ANNOTATIONES.

Pro signis phthisis repete loca supra de suppuratione allata. Sed hac de re Aretæus primo de morb. diut. pulcherrime agit & exquisitissime. Vide & Paulum lib. 3. & Celsum lib. 3. Quum uero phthisis non de ea solum tabe, quę a pulmonis corruptione est, sed, & de ea quæ diuturnas febres sequitur, non improprie multum nominetur: quibus indicijs prior a posteriori distinguatur, habes ex Aretæo loco citato fusius. Vide Galeni libellum de marcore.

Cap 8.
Cap. 32. cap. 23

TRACTATVS V.

De principijs operatiuis.

De cura communi apostematum partium pectoris, & pulmonis. Cap. I.

EX rebus communibus est phlebotomia: sed in principio ex latere diuerso; & magis festina de saphena opposita in longitudine: & post ipsam de basilica opposita in latitudine: & post ipsam de nigra opposita in latitudine. Si autem non appareat, tunc non oportet vt dimittatur phlebotomia cephalicę, quamuis sit eius iuuamentũ minus & tardius; deinde post aliquot dies, ex latere conueniente in latitudine. Et quandoque ponuntur ventosæ super pectus cum scarificatione, etiam ita, vt attrahatur materia ad exteriora, & minoretur, & proprie quũ præmissa fuerit phlebotomia. Inquit Gal. si febris fuerit uehemens ualde, tunc time solutiuum, & sis contentus phlebotomia. In ipsa nãque non est timor, aut timor eius est minor. In solutiuo vero est timor magnus; ipsum enim quandoque mouet, & quandoque nõ soluit: & quandoque superfluit. Et oportet quidẽ ne narcotica eis approximes inquãtum potes, ipsa enim prohibent maturationem, & sputũ. Cibi autem sint aquæ hordei, & aqua tritici, & aqua decoctionis maluarum, & blitorum, aut molochiæ, & cucurbitę, & aqua fabarum, & alkesmes, quum non fuerit caliditas superflua, & [a] [passæ] in postremis propriè. Et ex eis, quę cursu medicinarum procedunt, sunt omnia, quæ mundificant, & remouent asperitatem, & leniunt in gradu primo, sicut aqua iuiubarum, & uiolæ, & papaueris, & radix [b] [lilij,] & medulla [c] [citruli & cucumeris,] & alia & semen endiuię, & sebesten, & quandoque ponuntur in eis mucillago seminis cydoniorum, & gummi, & dragacanthi, & semen papaueris: hæc omnia ante eruptionem. Et melius abstergentium mundificantium est aqua mellis, si non est apostema in reliquis uisceribus. Si autem fuerit apostema, [d] [oportet ut administretur postquam fit] sicut aqua cum multa cõmistione; sed iuleb & aqua zuccari sunt conuenientiores ei, & postea aqua hordei. Et post ipsam uinum dulce, & est melius uinum habentibus hanc ægritudinem, & proprie illud, quod est album, nam illud est magis adiuuans ad expuendum. Verum non oportet ut bibatur in pleuresi, & in peripneumonia, nisi post maturationem, quamuis secundum quod dicitur, si calefaciens, & faciens sitim, quibus vtrisque iam succurritur. Et non oportet ut in potu sumat illud ille, cuius hepar aut splen est infirmum. & post uinũ dulce. est uinum aquosum, & ipsum est cõfortãs uirtutem plusquã aqua, & in potu ipso sunt incisio, & subtiliatio. Potus aũt oxymellis facti ex melle [e] [&] zuccaro & pauco aceto, quando miscetur cũ aqua, est aggregãs duas intentiones s. extinctionis, & mundificationis. Nã si ualde acetosum est, tunc ipsum aut facit multũ spuere, aut infrigidat, & iuiscat ualde: & quandoq; fit adeo malignũ, donec illud qđ incidit, quod ii indigeat uirtute forti ad hoc, ut expuatur, acce-

acetositas necessaria fuerit, tũc oportebit vt potetur tepidum, aut mistum cũ aqua calida paulatim. Ex illo vero, quod temperatam habet acetositatem, securatur hæc malitia, & est prohibens nocumentum dulcedinis, & sitis, & ebullitionem choleræ rubeæ, & eius generationem. Et aqua mellis est magis vltima in humectãdo, & aqua hordei in f [confortando: & quando-que est necessarium in æquatione naturæ, tribuere g [acetosa] cum oleo amygdalino. Aqua vero quæ eis in potu tribuitur, in hyeme quidẽ sit aqua calida, & aqua zuccari, & aqua mellis subtilis, & in æstate aqua temperata, & interdicatur eis aqua frigida. Quod si h [tussis] vehemens fiat, detur eis in potu parum ex ea commista cum iuleb, & oxymelle infrigidatis. Nam oxymel facit eam penetrare velociter, & expellit nocumentum eius, Et apud declinationem detur eis in potu i † [ ] rob. Eis autem, quæ necessaria sunt apud collectjonem, & maturationem, & eruptionem, & post eas, oportet ut singulare capitulum faciamus.

ANNOTATIONES.

Esset hoc non mediocriter laborandum, si quæ de venę sectione in pleuritide a recentioribus memoriæ sunt commẽdata, producenda essent in medium. Quamobrem, quia neque institutum nostrum id postulat, ut hæc fusius tractentur, quibus consensus, dissensusve breuiter solum explicandi, non etiam absoluendi proponuntur: breuibus, quid sentiamus, ingenue proferemus: non tãquam sententiam de tã ardua lite laturi, sed ad rei ueritatem aßequendam quantum licet, auxiliaturi. Proponit author noster primum omnium uenæ sectionem in pleuritide, pulmonia, ac thoracis inflammationibus communè præsidium. hancq́; ait in opposito latere obeundam, morbi initio. Vel si citius auxiliari uelimus, ex saphena opposita in longitudine; hoc est uena pedis illius, qui si protrahatur linea secundum corporis longitudinem, oppositus est dolenti loco veluti extremum extremo uena. s. pedis qui eiusdẽ est lateris cum affecto latere. deinceps uero secandam ait basilicam oppositam in latitudine, i. eam, quę si protrahatur linea secundum corporis latitudinem, opposita affecto loco est, vt extremum extremo: ex aduerso. s. latere. Hinc uerò ad mediam eiusdẽ contrarij lateris eundum ait: uel si hæc non appareat, ad superiorem. Transactis demum diebus aliquot, ex latere inflammationi directo mittendum sanguinem iubet. atque hæc ferè authoris nostri sententia est. quam damnant alij ob authoritatem Galeni lib. præsertim de cur. rat. per sang. miss. vbi uenæ sectionem obscurè uel sero prodesse, si ex opposito latere fiat, testatur: quod & alibi paßim affirmat, ut magna propterea de secanda in pleuritide, & cæteris inflãmationibus sit rixa. Cæterum, quum pleuritis morb. sit ex fluxione procreatus, certũ est, vt in fluxionibus alijs, ita in hac quoque reuellendam eße materiam, quæ fluit. Quum vero reuulsionum plura sint genera, docet Gal. lib. de cur. rat. per sang. miß. in fluxionum initio eam conuenire, quæ cum euacuatione est. de qua statutum illud sit, ꝙ sanguinis missio in proposito negocio obeunda sit. Ad quam uero positionis differentiam facienda hæc sit, docet ibidem, & 2. ad Glau. & 5. aph. Comment. 1. de humoribus & alibi. quibus omnibus locis reuulsiones docet ad opposita eße faciendas. si in superioribus affectio est, ad inferiora: si in dextris ad sinistra, si ante, retro; si intus, foras, & contra. nempe, quum reuulsio fluentis materiæ retractio sit, si non ad contraria loca auocetur, non prohibebitur fluxio. quin, si ab eodem latere sanguinem mittas, ut fluxionem adiuues, necesse est. Vbi fluxit iam materia, ipsa tamen in partem nondum impacta est, tunc certum est, si ad longinquam uel contrariam partem traxeris, nihil te ex affecta parte educturum; quare tunc deriuationem ad uicinam particulam fieri oportere, idem Gal. locis antea allatis testatur. At uero, impactæ iam, & confirmatæ materiæ, neque reuulsio neque deriuatio, sed euacuatio conueniet, siue sensilis siue insensilis. Hæc ex Gal. colligere est. Quamobrem, quum pleuritis inflammatio sit, uidetur nobis manifestum Gal. sententia, perpetuo, sumpta communi inflammationum indicatione, pleuritidis initio, ad remota & contraria retrahendam fluxionem. contraria sunt inferiora superioribus: proptereaq́; primo loco, ex eiusdem lateris uena in pede sanguinem mittit. trahit vero ex hoc loco, non ex contrario latere, ꝙ humores suapte natura & grauitate facilius deorsum trahantur, quam ad latera. Quod si hæc reuulsio non suffecerit: tũ, quia cõtraria sunt dextra sinistris, merito, ut ad cõtraria reuulsio fiat, secandam oppositi cubiti uenam iubet. Quæ sectio, si adhuc fluentem humorem non cohibuerit, quid obstat, quin eiusdem contrarij lateris uenam alteram secemus, ut tandẽ fluxionis impetus sistatur? certè reuulsionis natura id exigit. At ubi fluxio demum quieuerit (si tamen materia in affectam partem nondum impacta est) tunc aßētitur Auicennas, tundendam esse eiusdem lateris uenam. sed hæc deriuatio est, neque amplius reuulsio. Videtur ergo hæc curãdi ratio in pleuritide (si modo uirium adsit constantia, & nihil præterea sanguinis euacuationem moretur) dubitatione omni uacare, si quis non scriptorum authoritates promiscuè collectas, sed rationum uim, atque ipsius reuulsionis naturam expenderit. Cęterum unum hic uideo, in quo præsertim ex recentioribus laborant multi, piaculum existimantes, si ex opposito latere initio inflammationis ducatur sanguis, Aiunt naturam imitari oportere. at hæc (quod & Gal. paßim, quod & ab Hippocrate longo usu est obseruatum, & in lib. uulgarium morborum literis commendatũ) nunquam ex contrario latere sanguinem ducit, quin pernicies sequatur. Verum, quantum hæc ratio efficax sit, facile uel hoc exemplo ostendere est. Iubet Hippoc. morborum acutorum initio, si quid uidetur mouendum, ut moueas 2. aph. At natura tamẽ nunquam initio morbificam materiã educit, quum cocta initio non sit. Idem, ad animi deliquium sanguinem nonnunquam uacuat, ut 1. aph. At natura nunquam ad animi usque deliquium educit sanguinem. Constat ergo artem non semper ipsam naturam æmulari. Sed & alia præterea ratio est, cur, quib. ex opposito latere sanguis sponte fluit, ad perniciem eant. nempe, id morbificæ materiæ uim sequitur, non naturæ. alioqui. n. quum ualida natura, eductiones per commodas ac propterea directas regiones molliatur semper, indicium est hoc imbecillitatis naturæ, quæ non per faciliores uias excernat. quo fit, ut mors, et indicetur, & re ipsa sequatur. At quod ars impunè ex opposito latere educat morbi initio, ratio est, quam diximus, quia cohibetur fluxio. Manifestum ergo est, non iniuria uenæ obiri sectionem in pleuritidum, & superiorum inflammationum initio, uel ex directo pede, qui secundum longitudinem contrarius est affecto loco, uel ex opposito brachio, ꝙ secundum latitudinem inflammatæ parti opponitur, quod facit & Aretæus 1. de curat. acut. morb. quamuis, fluxione iam cohibita, nondum tamen impacta, ex directo brachio mittendum sanguinem fateamur. Sed obijcies Hippocratem secundo de rat. uict. in ac. post fomenta statim directi brachij internam uenam secare. Adde, quod 6. de morb. uulg. sedando dolori proximum esse ait scindendum uentrem. Non discrepat tamen, si quis recte aduerterit, a sententia nostra Hippocr. quum neque is de directo

Aphor. 29.

Aphor. 23.

cap. 10.

text. 10.

*aut opposito brachio meminerit:& ea deriuatio sit,non re-
uulsio,quæ quidem materiæ quæ iam fluxit haud impacta
tamen est,non verò fluenti humori,debetur.facit enim do-
lorem,quæ in particulā irrepsit materia,non quæ tunc fluit.
non ergo aduersatur nobis Hippocrates qui si ἴξιν seruan-
dam semper proposuit,in deriuatione,non in reuulsione pro
posuit.& si non negamus & reuulsionē pro deriuatione,
& deriuationem pro reuulsione frequenter ab Hippocrate
Gal.& reliquis vsurpari.Vnde & Oribasius 1.Synops.re-
uulsionē ait esse ex directo latere,reuulsionis voce abusus.
Vbi.n.alioqui de reuulsione proprie agit,de tractione ad cō
traria loca intelligitur,suntq; superiora inferiorib.dextra
sinistris,anteriora posterioribus,& interna externis cōtra-
ria.Et si uerò reuulsione a dextris ad sinistra,& a sinistris
ad dextra,rarò usus uidetur Hipp.vsus tamen is quandoq;
est,vt in lib.de loc.in homine,quum patiēte aure altera ad
alteram cucurbitam admouet.Vsus & Gale.est 13.meth.
quamuis non ignoremus alios aliter de his locis sentire.Mi
randū tamen esset de Gal. nō mediocriter,ꝙ toties de reuul
sionead latera meminerit,quin aliqui d re ipsa tale agendū
existimarit.Sed ut res se habet,certe si Galenus id non sen
sit: ratio tamen agendum id esse non reluctatur. At verò
vnum adhuc sese offert,quod aduersus hanc nostram sen-
tentiam pugnare nō mediocriter uidetur. neque contra nos
modò,sed etiam contra eos qui directum semper latus secā
dum putant.Quum.n.illud,etiam Galeni aßensu,constet,
nutriri costas inferiores omnes & dextras et sinistras san
guine,qui a uena sine coniuge nuncupata,emanat; oritur
verò hæc dextro latere:illud fieri uidetur,ut in dextro sem
per latere tundenda sit uena,nunquam uerò in sinistro.Sa-
nè non probari non potest præclarum illius ingenium, qui
post tot & tantorum hominum studia primus hunc scru-
pulum animaduertit. Verum satisfactum & huic ab alijs
est.Prætereo enim ꝙ quandoq; NICOLAVS SAN
MICHELIVS Nouocomensis,uir, quantum alius
quiuis,accuratus fabricæ humani corporis obseruator,uenę
illi quæ parē plerunq; non habet,ipse tamen coniugem ex
altero latere uenam animaduertit,spectantibus multis.mis
sa hæc inquam facio: sed,etsi uena, quam ἄζυγον vocant,
ad dextrum latus primo loco disseminetur: in uenæ tamen
cauæ medio,atq; ab ipsa uena caua,oritur:cui & sinistri,nō
dextri solum cubiti uenæ communicant.quāuis interea non
negemus facilius dextrum latus dextri,quā sinistrum sini
stri cubiti sectione adiuuari.Hęc de uenæ sectione in pleuri
tide dicta sint.Subdit ad hæc Auic. quandoque etiam cu
curbitas cum scarificatu affecto lateri eße admouēdas.pro
qua re uide Aretæum 1.de acut.morb.curat.Cætera pete
ex Hippo.ac Galeno 2.de rat.uict.in ac.*

Cap.10. — Cap.5. — Cap.10. text.10. & deinceps.

De cura pleuresis. Cap. 2.

OPortet ut prohibeas materiam veniētem ad apostema cū euacuatione, et attractione ad contrarium; et lege illud quod narrauimus in capitulo,quod est ante hoc, et fortasse dicemus illud iterum. Dicamus ergo quòd cura eius est phlebotomia,si sanguis fuerit vincēs secundum modum prędictum in capitulo,qđ est ante ipsum,et extrahatur, a † [ ] donec alteretur color eius;significat enim quòd nocibilior sanguis iam euacuatus est.Et scias quod sanguis corporis uehemētioris nigredinis,est ille, qui est propinquus huiusmodi apostemati; quamuis obseruatio uirtutis in hoc necessaria sit.Et quandoq; non cōcedit uirtus extractionem sanguinis fieri vsque ad hunc terminū.Et si est humor alius,euacua non cum eis,quæ sunt sicut myrobal. neque in quo est stypticitas: imò cum eis, in quibus est cum solutione lenificatio, sicut res factę cum violis,& siracost,& tereniabin,& zuccarum al haizez:& soluantur in nocte.Quidam verò sapientum dixerunt quòd rectius est,quantū possibile est,vt euacuetur cum phlebotomia,timēdo inquietudinem,in quam quandoque cadere facit solutiuum.Et nos iam diximus istud,& proprie quando sputum est cholericum valde, & proprie secundum quòd dixit Gal, quando febris est vehemens valde. Et Gal.quidem prę cepit eos custodiri a scammonea, & non prę cepit eos custodiri ab hiera,& elleboro simul: & laudauit operationem aquę hordei post administrationem solutiui, & b [separationē ex operationem]eius eo.Cum ipsa vero abscindit quamuis oporteat,vt seruetur pars declinationis doloris,& læsionis. Nam si declinatio fuerit ascendens ad furculā,& thoracem,& quod est super eam,tunc phlebotomia est melior. Et si dolor declinat ad partem hypochondriorū, tunc necessaria est solutio sola; aut cum phlebotomia,secundum quod necessarium facit illud,quod testificatur.& illud ideo,quoniā phlebotomia sola ex basilica non trahit de hoc loco aliquid, de quo sit curandum. Et ex eis quæ significant tibi vehemētiam necessitatis euacuationis, est quòd inuenis vaporationem & emplastrationem non sedare dolorem, aut inuenis eas ex eis,quæ augmentant ipsum.Et significat illud repletionem in corpore toto, quare necessaria est euacuatio, & proprie cum phlebotomia.Quumque phlebotomas,& euacuas, & non sedantur accidentia;tūc scias quòd prohibitio collectionis,quam quæris est c [difficilis.Non ergo] iteres phlebotomiam,vt non cōgeletur materia,quæ habitura est collectionem & d [illud est ex eis,propter quæ defectus maturationis sanguineæ cum diminutione virtutis non digerit materiam.] Quum ergo maturatur,oportet vt prohibeas eam fieri saniē, et studeas,vt mūdifices ante illud cum sputo.Et ad vltimum,quum non fit phlebotomia,& maturatur,& emittitur sputum e † [ ] sufficienter,deinde vides debilitatem in virtute, tunc non phlebotomes omnino. f [Dispositio nanque debilitatis virtutis non est,quę tolerare possit phlebotomiā, & solutionem,] necessarium est tunc uti clysteribus mediis, & acutis,secundum quod necessarium fuit illud,quod testificatur hoc, et proprie quum dolor est decliuis ad hypochōdria. Et Hipp. quidem innuit in cura g [peripneumoniæ] in qua non sentitur dolor, verùm est vehementis declinationis ad hypochondria,vt euacuetur cum elleboro nigro, aut cum h [alkakile] & in alio libro cum herba syluestri,quę est similis portulacæ,& habet lac,& est de genere lacticiniorum. Quum ergo euacuaueris,& inueneris dolorem leuiorem, sis contentus aqua zuccari, & aqua hordei decocti, cuius hordeum sit excorticatum in aqua plurima, decoctione vehementi, et aqua alcandarusii si indiges confortatione, et melonibus Indis, et aqua iuiubæ, et aqua sebesten, et uiolis i [nutritis,] semine papaueris. Et oleum quidem

a † B.sanguis.

10 20 30 40 50 60

dem quod administratur cum aliquo horum, est oleum amygdalarum dulcium. Quidam aũt prohibuerunt granata propter infrigidationẽ eorum: sed apud me in eis, quæ dulcia sunt, nõ est malum. Et quandoque fit ex istis medicinis decoctio, quæ administratur ad [k] [mundificãdum.] & est hæc. Recipe hordeum excorticarũ & iuiubas, & sebesten, & violas, & semen papaueris, & syrupum viol. & syrupum nenupharis, quoniam ambo sunt meliores iuleb. Et Gal. quidem præcepit in principio vtendum esse speciebus de iacur: quoniam prohibent materiam & maturant, & [l] [confortant.] Et dico ꝙ necessariæ sunt, quum non est excusatio propter vehementiam vigiliarum: & si non fuerit illud, tunc fortasse congelat papauer materiã, & prohibet sputum: nisi zuccarum quod cum eo ponitur, prohibeat nocumentum eius. Et videtur quòd semen est conuenientius, quam cortex tunc, & oportet vt euacuetur illud, quod retinetur cum sputo. Et mensura nutrimentũ, et non multiplices: imò subtilies, secundum quòd necessarium facit multitudo acuitatis ægritudinis, et paruitatis eius, et accidentium illius: nam si ipsa fuerit quieta, leuis, facilis, cibabis ipsum aqua hordei excorticati decocti valde, ipsa nanque expuere facit incisiua, et confortatiua. Et si volueris dulcorare ipsam, dulcorabis eam cum zuccaro, aut melle: et si fuerit inquieta, sis contentus aqua hordei, usquequo declaretur tibi dispositio, et proprie secundum sputum, nam cum multiplicatur, securus es de multitudine materiei, et scis [m]] necessariam esse virtutem.] Nutrias ergo cum aqua hordei excorticati, et conforta, et si retinetur, subtilia regimen, et sis contentus aqua hordei, et syrupo quantum potes. Et quando accidit in pleuresi solutio ventris, et fuerit pleuresis succedens decollationi resolutæ ad [n] [latus] prohibet istud [o] [cum cura] phlebotomiæ, et lenificationis naturæ, et sit regimen eius [p] [cum sufficientia] sauich hordei. Si autem indiges phlebotomia necessario in speciebus pleuresis, et non est maturatio, tũc rectius est, ut sis contentus quantitate xxx. ponderum, et præpara ad secundationem cum sale et oleo super vulnus. Et multoties quidem excusat solutio ventris omni die semel aut bis, a phlebotomia. Et si phlebotomię alicuius succedit syncopis, aut vehementia difficultatis, et cõstrictio in anhelitu, tunc illud est significatio, quòd phlebotomia non euacuat materiam ęgritudinis, et melius est vt [q] [tunc liniatur natura.

ANNOTATIONES.

1 *Oportet vt prohibeas &c. Affirmat quæ de venæ sectione superiori capite dixerat, prohibendum .s. cum euacuatione, & attractione ad contrarium, ne humores ad per agendam inflammationem irruant: vt certius a nobis testimonium petendum non sit, de reuulsione in primo morbi insultu egisse in præcedenti capite Auic. præcepisseq; eam antequã sanguis ad affectum locũ confluxerit. At ubi fluxit iam materia, impacta tamen nondum est: curationem esse ait sanguinis missionem ad coloris vsque mutationẽ. appellatq; hãc medici actionẽ, curationis, seu curæ, nomine, quod eius materiæ extrahendæ gratia fit, qui morbũ iam facit: si cuti prior actio, quæ reuulsio est, quæ non facto iam morbo debetur, sed futuro: non curatio, sed præseruatio propriè vocatur. Iubet verò in curatione hac, & posteriori sanguinis euacuatione, expectari coloris ipsius sanguinis mutationẽ, Hippocratis exemplo 2. de rat. vict. in ac. ut eum qui fluxerat, nondum tamen impactus est, sanguinem ex inflammato loco retrahat: quæ quidem deriuatio est, neque nisi a directo loco fieri potest: vt hactenus ab Hippocrate nõ discrepet author noster, sed ante Hippocratis deriuationem, quæ affecti loci curatio est, reuulsione vtitur, quæ præseruatio quædam est. vt mirandum propterea non sit, ꝙ hic a pede directi lateris, vel a cubito oppositi, is verò a directo brachio sanguinem educat.*

2 *Et si est humor alius &c. Differentia redũdantis materiæ differentiã euacuationis ostendit. si redundat sanguis, non educenda est bilis, si bilis vel humores alii a sanguine, non mittendus est sanguis. propterea iubet, si alius quispiã a sangnine humor peccet, purgandum esse: nempe sanguis, purgante medicamento educi non põt: aut, si forte põt alicuius medicamenti proprietate, de qua re Gal. in li. de Theriaca ad Pis. vel cuiusuis pharmaci violentia, vt in immoderatis euacuationib. vsu sæpe venit: educendus tamen nõ est hoc pacto sanguis. At contra tamen authoris nostri sententiã Hip. 2. de rat. vict. in ac. de pleuritide absolutè, nõ a peccante materia, sed sumpta a cõsensu cum affecto loco indicatione, si dolor ad iugulum ascendat, secandã venã pronunciat: si ad hypocondria, purgandũ. Auget difficultatem Gal. qui purgationem in pleuritide vniuersi non satis probat. prefertq; sanguinis missionem. Adde & ꝙ Hipp. 4. de rat. vict. in ac. eos improbat, qui inflammationum initio medicamento soluere conantur. nempe, ꝙ cruda adhuc materia est: cruda verò medicamentis irritanda non sunt, 1. aph. Sane non leuis quæstio hęc est. Si nãque indicationem spectes, quæ ex materia peccante suggeritur: certum est, nõ esse in pleuritide omni secandam venam, sed prohiberi & a bile: quod Hipp. 6. vulg. morb. sect. 3. ait. & a pituita & atro humore, si ab his fiat. Sed et si affectum locum spectes, quicunq; humor inflammationem fecerit, non videtur commode purgatione educi posse: quum non nisi perquam longo interuallo contenta in thorace materia medicamenti ui trahi queat: facilius autem multo si sanguinem miseris. Cæterum, quum pleuritis in eo morborum sit genere, qui acuti vocantur, quæ a calidis plerũque humorib. procreatur, quã dolor sequitur, sumpta a morbi magnitudine indicatione ex Hipp. præcepto 4. de rat. vict. in ac. & a dolore & Hippocratis iussu, qui in sedandis dolorib. proximum ventrem secandum docet 6. de morb. vulg. sect. 6. & Gale. assensu qui 1. aph. dolorum gratia secandam ad animi etiam deliquiũ venã testatur; si ex his, inquã, indicationem sumamus, perpetuò mittendus in pleuritide sanguis videtur. quod Galeno maximè arridet, ut fiat. At Hippocrates tamen si dolor ad hypochõdria descendat, medicamentum exhibet, licet sanguis peccet: ꝙ commodior fluentis humoris deorsum ad aluum ipsam retractio est, quam sursum ad brachia. etsi uerò sanguis tunc nõ educitur, imminuuntur tamen cæteri humores, & horum inopia sanginem natura parcius affecto loco impartitur. Quòd verò idem Hipp. alibi inflãmationum initio perniciosum medicamentum censeat, de inflammatione iam confirmata est sermo: deq; humore, qui iam fluxit, impactusque est. At quum in pleuritide purgat, deriuatio hæc est, ut etiã venę sectio, quæ ab eodem fit latere. Fit ergo, ut Gal. sanguinis missionem semper probet ob morbi acumen, dolorẽ, materiæ caliditatẽ: Hipp. quũ deriuãda materia est inflãmationis, cõmodiore loco uacuationẽ moliatur. Auicennas uerò redũdãtẽ prersertim materiã spectet. Atq; ita fortasse cõsulto omnes et prudenter diuersa cõsuluerint.*

3 *Et Gal. quidem differt &c. Ex authoritate Gal. diaco*

dionem proponit in pleuritide, quod tamen medicamenti genus probare ipſe non uidetur, niſi uigiliæ adfuerint. Verum non ſolum, quum vigiliæ urgent: ſed & initio fluxionũ non uidetur hoc eſſe improbandum, ſi præſertim humores ſint tenues. licet vero Auicennas Gal. eius dicti authorem faciat: nos tamen id ex Gal. non legimus: quin narcotica is prohibet 1. de rat. uict. in ac. quamuis id de inſignibus ſtupefactorijs, & tranſacto morbi initio nos intelligamus. Quod ad pleuritidis deinceps curationem facit, de qua & ſequenti capite agit, pete ex Galeno ac Hip. 2. de rat. uict. in ac. Vide & Trallianum lib. 6. & Aretæum loco antea citato, & Paulum lib. 3. Hipp. 3. de morbis, nec non Raſim 9. ad Almanſ.

Com. 33.
Text. 10. & deinceps.
Cap. 2.
Cap. 33.

Sermo continuus de cura dolorum pectoris. Cap. 3.

NOn cures in principio niſi cum eo quod lene eſt ex clyſteribus, & ſuppoſitorijs. Et maximi quidem erroris eſt in potu tribuere in frigidantia vehementia, niſi in factis ex cholera. Et [a] [non dentur] in potu in infrigidantia ſtyptica: [b] [Et cibi eorum ſint ſicut lentes cum acetoſitate, & ſimilibus.] Et ſcias quòd dare in potu aquam frigidam, eſt inconueniens huic ęgritudini, & omnibus apoſtematibus intrinſecis, minora ergo ipſam quãtum potes. Quod ſi [c] [tuſſis] fiat inobediens, permiſce eam cum oxymelle: ut [d] [frangat fortitudinem] aquæ: & vt minoret moram eius, & fixionem ipſius, imò vt faciat currere, & penetret in corpore, & adiuuet cum inciſione oxymellis, & ſubtiliatione ipſius. Et ſcias, quòd quãdo in pleureſi multiplicatur inflammatio, & requirit infrigidationem, tunc non infrigidetur niſi cum eo, in quo ſunt abſterſio, & humectatio, ſicut aqua citruli, & aqua melonis Indi. aqua vero cucurbitæ quamuis ab vna parte conferat, quandoque tamen nocet, & debilitat cum [e] [prouocatione.] Ea vero a quib. eſt abſtinendum, ſunt ſicut portulaca, & aqua endiuiæ, & omnia, in quibus eſt infrigidatio, & inſpiſſatio. Et oportet vt ſit tua magnifica intentio ad hoc, vt ſputum facile ſit. Et ex eis quidem, quæ multiplicant ſputũ, eſt dormire ſuper latus infirmum: & quandoque eſt neceſſaria commotio parua: & vt in potu detur aqua, quę ad caliditatem decliuis eſt, ſorbendo [f] [continue] quoniam confert ei valde. Et quandoque neceſſarium facit eſſe retentio ſputi conſtringentis anhelitum, vt lambendo ſumat cochlearium de flore ęris, & melle. Et quandoque facit eſſe neceſſarium vehementia doloris, vt in potu tribuatur faba vna de aſſa fœtida cum melle & aceto, & aqua [g] [roſ.] & illud quum eſt vehementia doloris vociferare facientis. Quumque ad vltimum peruenit inobedientia anhelitus coarctati, & oregmon: aſſumat de nitro aſſato cum ſumma trium digitorum, & de flore ęris quantitatem vnius fabę, & parum olei, & aquam tepidam, & mellis parũ. Si autem non valent, addatur eis [h] [illud quod eſt ſuperius] uitis cũ pipere & aceto, & ſint omnia tepida: aut hyſſopus, & ſynapis & naſturtiũ cum aqua [i] [mellis] tepida, & hoc eſt fortius illo, & ſorbeat, quum ſpuit, vitellum oui, vt remoueatur malitia eius. Et ſi indiges in pleureticis cibo fortiori, da piſces alradradra, & illud quũ fracta eſt febris: & ſimiliter panem cum zucca

a B dare.
b B. aut dare eis in cibo lentes cum acetoſis & ſimilia.
c B. ſitis.
d B. frangatur malitia.
e B. Alia litera. ſolutione. Alia litera. & exſiccat cũ prouocatione.
f B. ſorbẽdo ſorbitionem poſt ſorbitionem.
g —— B.
h B. flos.
i B. & melle.

ro, & butyrum: quoniã adiuuat ad maturationem, & ad ſputum, & piſces elixatos cũ porris, & anetho, & ſale, et ſtude ut alleuies partes uentris, ut non cõprimant partes pectoris, & illud fit cum lenificatione naturæ, & attractione fęcis, ſi retinetur, cũ clyſterib. lenibus, ſicut aqua Kiſt hordei, cum pauca aqua † betæ. Et oportet ut prohibeas inflationem. Et ſcias quòd [k] [fumus] fæcis, & eius inflatio, nociui ſunt ualde in hac ægritudine. Et ex eis, quæ ſollicite ſunt attendenda, eſt ut ſuccurras cum maturatione ęgritudinis ante, [l] [& abſq; neceſſitate ſaniei.] Si autem fiat ſanies, oportet ut ſuccurras cum mundificatione eius, antequam corrodat. Et ſcias quòd neceſſaria eſt humectatio [m] [quare ſtude] vt facile fiat ſputum, & velox. Quumque ſputum incipit in aſcenſione, & pertrãſit quartum, conforta hanc decoctionem cum radice [n] [lilij] & capillo veneris. Et quum materia eſt groſſa, et uirtus eſt fortis, et nõ eſt in neruis nocumentum, non eſt malũ tribuere in potu oxymel permiſtum, vt incidat. Et ſi lenieris naturã cum eis, quæ ſunt ſicut caſia fiſtula, cum zuccaro, et tereniabin, et ſiracoſt, erit rectum. Et quandoque iuuatur etiam cum emplaſtris, et unguẽtis. Et primũ, quod oportet adminiſtrari, eſt ceratum factum ex oleo uiol. et cera colata, deinde gradatim perueniatur ad adipes, et mucillagines, et puluerem molendini. Deinde gradatim ad illud quod eſt fortius, ſicut emplaſtrum de chamæmilla, et radicibus hybiſci, et radicibus [o] [lilii,] et uiolis, et decoctione etiã maluæ hortulanę. Et ſi eſt neceſſariũ quod eſt fortius, adminiſtra emplaſtrum factum ex caulib. elixatis, et fœniculo elixato. Et iterum emplaſtrum factum ex abſinthio, et radice lilii cum aliquantulo mellis, et oleo nardino. Et ſcias quòd ſi materia eſt multa, tũc emplaſtra, et epithemata frigida, nociua ſunt, et ſi eſt pauca non nocent. nt ſimiliter ſi apoſtema iã reſoluitur, & [p] [deſcẽdit] materia cum quantitate. Et quando accidit, ut euacuatio ex phlebotomia ſit iuuatiua, conceditur etiam, ut fiat delinitio. Deſcriptio emplaſtri alterius boni. Recipe foliorum uiolarum, et maluauiſci amborum ana partem unã, radicicis [q] [lilii] partes ii. farinę hordei, farinę fabarum amborũ ana partem. i. s. chamæmillæ, dragacanthi ana partes ii. Et ſi materia eſt groſſa; et indiget additione reſolutionis, addatur in eo ſemen lini, et fiat [r] [eius cõfectio ex] rob cum cera et oleo uiol. Et ſi eſt caliditas minor, ponatur loco olei uiolacei oleum de lilio, aut oleũ narcisſinũ. Et ſi caliditas eſt fortis ponantur loco additorũ calidorũ, quę deſcriptioni addidimus folia nenupharis, et roſę, et cucurbitę. Deſcriptio unguenti boni. Recipe ceram, adipem anatis, et gallinæ, et butyrum ouinum œſypum humidam, fiat ex eis unguentum, quoniam eſt bonum ualde. Et ex emplaſtris, quę ad maturationem aggregant ſedationẽ dolori, eſt emplaſtrũ factum ex farina hordei, et meliloto et cortice papaueris. Et quandoque adiuuatur etiam in eis cum [s] [emplaſtris] humidis, et ſiccis. Et humida quidẽ ſunt cõueniẽtiora ei, qui trahit ad rubedinẽ, et ſicca ei, qui trahit ad phlegmatis proprietatem. Verum humida quum non iuuant, non nocent, et ſicca ſi nocent, nocent

cent magnifice. Et melius est, vt antecedat spon
gia infusa aqua calida: & fortior ea, est aqua
maris, & aqua salsa: deinde pertransi illud si
necessarium tibi est, & fac euaporationem cũ
vapore, aut cum oleo, & aqua calidis. Et fortius
illo est illud, quod fit cum aceto, & † herbo, &
caulibus super lanã ambibitam oleo. Et ex sic-
cis subtiliatiuis, est furfur: deinde grana milij:
deinde sal. Et vaporatio quidem resoluit om-
nem dolorem altum, aut infimum, quum non
est prohibitio ex repletione, quam attrahat va-
poratio. Phlebotomia vero plus confert dolo-
ribus [t] [vincentibus.] Quumque emplastrum
facis, aut vaporas, tunc stude vt retineas eius
vaporem a facie ægri, ne eo excitentur [u] [tristi
tia,] & constrictio anhelitus. Et quandoq; est
ęgritudo vehementis siccitatis, & confert va-
por emplastri, & uaporationes humidorũ tem
peratorum, quando percutit faciem, & perue-
nit in attractione aeris. Et quandoque adiuuan
tur cum electuarijs, quibus vtuntur. Et conue-
nientius eorum, calefactis est cera alba colata,
abluta cum oleo violaceo, & proprie quando
est dolor uehemens. Et quandoque reditur ad
ventosas post mundificationem corporis cũ
phlebotomia, & alijs, & fiducia, quod ipsum iã
sit mundificatum. Ex ventosis enim quum po-
nuntur super locum dolorosum, apparet iuua
mentum maximum, & quãdoque sedatur do
lor omnino. Et quandoque trahitur ad partes
extrinsecas, & emplastrum de synapi, si admini
stretur in hoc loco, efficit operationem vento
sarum in attrahendo. Quum ergo pertransit se
ptimum, pręceperũt antiqui dari electuarium
factũ ex amygdalis, & granis [x] [alcurat] & mel-
le, & butyro, & electuarium ex butyro, & uisco
albotim. Et quandoque administrabant confe-
ctiones magnas, sicut est athanasia, & est via bo
na, qua incedere possunt qui artem verificaue-
runt, confidentes in seipsis cum meditatione
inuestigatrice, vt succurrant, si hoc regimẽ de-
derint, vt possit æger tolerare illud: quare cum
ea consequuntur finem mundificationis suffi
cienter. Noui autem timorosi, non confidẽtes
in seipsis, in hoc timent mel, & ponunt loco e-
ius zuccarum. Et antiqui etiam innuebant vtẽ-
dum esse medicinis fortis mũdificationis, præ
paratis cum melle, scilicet pilulis, quæ tenentur
in ore sub lingua. Et innuebant in hac hora v-
tendum esse medicinis, & emplastris, quæ no-
minantur habentes odorem factis cum sampsu
co, & emplastro [x] [asedebi.] Et ad summum il-
le, qui procedit hac uia, quæ est antiquorum,
oportet ut incedat ea cum cautela, & obserua-
tione, & timore, quòd rumpat apostemata, &
excitet calorem plurimum. Deinde attinet ei,
vt confidat post illud de iuuamento festino. Si
autem ægritudo remanet usque ad quartum-
decimum diem, non est excusatio a uentosis, &
subtiliatione regiminis tunc. Et quum uigiliæ
fiunt in eis uehementes, tunc necessarius est sy-
rupus de papauere. Et quando fit anhelitus in
eis frequens, tunc non succurritur illi nocu-
mento, nisi cum humectatione cum eis, quæ
sunt sicut mucillago psyllij, sorbendo ex ea ali-
quid post aliquid, & sicut iuleb. Quandoque au
tem confert embrochatio lateris cum aqua te
pida, ut alleuietur dolor, & minoretur frequẽ
tia anhelitus: quoniam est nociua secundum
quod iam sciuisti. Et post declinationem mani
festam administra balneum, & aliena infrigi-
dationem [z] † [ ] nisi in
eis, quæ sunt de genere choleræ rubeæ. Et simi-
liter aliena regimen ingrossatiuum, & admini-
stra subtiliatiuum, & decoquantur in aquis, &
[a] [syrupis] prædictis [b] [caules] & calamenthum
in fine eius, & lambant semen [c] [alcurat] cum
melle. Quod si apostema fiat inobediens, & ua-
dat versus collectionem, regantur cum regimi
ne, quod dicitur in capitulo illius proprie. Et
oportet vt caueantur in conualescentibus pleu
reticorũ, salsa, & acuta, & saturitas, & repletio
saturitatis facientis nauseam [d] † [ ]
& [e] [ventositas] & fumus, & vox alta, & [f] [sanio
sitas,] & coitus; nam si recidiuant, moriuntur.
hoc dicimus, si pleuresis est calida pura. Si autẽ
non est ita, imò nõ est pura, & non est uehemẽ
tis caliditatis: tunc in te est ut frices, & empla-
strum facias cum eis, quę sunt sicut fœnugræ-
cum, & pix, & ut ventosas apponas. Et empla-
strum ualens ad illud. Recipe cineres radicis
caulium, qui conficiantur cum adipe, & fiat cũ
eo emplastrum. Et in cura quidem phlegmati-
ci, incipiatur a clysteribus acutis, & solutione
ventris Et non fiat phlebotomia, & administrẽ
tur resolutiua, quæ sint ex emplastris, & uapora
tionibus prędictis, in quibus est uirtus. Et cibẽ-
tur † beta, & aqua caulium, & aqua ciceris, &
oleo de oliuis, aut oleo de amygdalis dulcib.
& amaris, & administrentur emplastra, & uapo
rationes calidæ prædictæ. Et detur in potu de-
coctio Ioseph vigilatoris, quam in potu damus
cum oleo de kerua. In melancholico uerò [g] [in
cipiatur a] sorbitionibus factis ex tritico fra-
cto, cum melle, & oleo amygdalino dulci, & ele
ctuarijs lenificantibus calidis, & sorbeantur o-
lea lenificantia, sicut oleum amygdalinum dul
ce. Et sorbitiones factę ex fabis, & pauco fœnu-
græco, & lac mulctum, & proprie asininum,
quoniam ipsum est iuuatiuum eis. Et ex eis,
quæ conferunt in eo, est, ut sumatur costi pon-
dus drach. j. & detur in potu in [h] [aqua] deco-
ctionis anethi: [i] [& oleum balsami, aut syrupus
mellis:] & hoc etiam confert tussi malæ. Aquæ
uero congregatæ in pulmone, cura est leuior
eis, quæ dicemus in cura empyicorum, & quã-
doque indiget perforatione.

z † B. uehementem.
a B. potionibus
b B porri.
c B. alchurais.
d † B. & sol.
e B. uentus.
f B. insufflatio.
† sicla.
g B. cibetur,
h B. cochleario.
i B. aut olei balsamini, aut syrupi de melle.

De cura peripneumonię. Cap. 4.

IN cura peripneumoniæ curritur cursu pleu
resis, nisi quia oportet ut emplastra ipsius
sint fortiora, & ut ponantur in eis, quę sunt
profundantia. Et oportet ut sit solicitudo ad
mundificandum cum sputo magis uehemens,
& sit in ea loco iacendi super partem spuendi,
resupinatio declinis uersus illã partem. Quum
que natura in ipsa fuerit restricta, oportet ut in
potu sumant omni die semel de hoc syrupo.
Recipe casiæ fistulæ, & passularum enucleata-
rum amborum an. sextaria. iij. & proijciantur
super ea. iiij. sacraiati aquę, quę decoquatur vs-
que ad medietatem, quæ sumatur, & super ip-
sam proijciatur sacraiati aquæ solatri. Et hoc
est

est illud, quod in potu forti datur: & debili medietas eius. Et si natura a [lenitatem habuerit & debilitatem] detur in potu rob myrti, & cydonia dulcia assata, & granata dulcia. Et illius, quę est ex genere [b] [almesir,] & cholerae rubeae cura est, sicut narrauimus, difficilis. Nam si aliquid confert, est extinctio ultima cum succis uehementis frigiditatis, sicut olerum, & herbarum, & fructuum. Et dentur infrigidantia lenificantia, sicut succus endiuiae, & similia illi. Quod si euacuetur cholera cum eis, quae sunt sicut siracost, & tamarindi, & tereniabin, & similia illis, est bonum; & similiter quandoque est necessarium in ipsa facere phlebotomiam, si fuerit illic repletio.

a B. fuerit lenis lenitate debilitante.
b B. almasere.

ANNOTATIONES.

Ad peripneumoniae curationem eadem fere faciunt, atque obseruanda sunt, quae in pleuritide.

De empyemate. *Cap.* 5.

QVando apparent in apostematibus pleuresis & peripneumonię, signa collectionis praedicta, & ascendunt; tunc necessarium est, vt iuuamentum fiat ad maturandum, post mundificationem corporis, quod fit cum emplastris, & uaporationibus; sicut illud quod fit ex farina hordei, & a [vino] alimbat, & uino albo, & dulci, & b [ficubus humidis,] & ficubus siccis, & fortius illo, est illud cum quo ponuntur stercus columbinum, & nitrum, & est conueniens in fine, etiam apud eruptionem. Et oportet ut [c] [dormiat] ante horam eruptionis super latus infirmum: adiuuat enim ad spuendum, & ad rumpendum. Si autem caliditas fuerit plurima, detur in potu aqua mellis in aqua hordei, aut aqua mellis subtilis sola. Et si caliditas est non fortis, & uirtus est fortis, oportet ut in potu tribuatur decoctio hyssopi, in qua cũ hyssopo decocta sunt hashae, & prassium, & ficus, & mel. Et in potu sumat aquam hordei decocti cum radicibus [d] [lilij.] Et quandoque indiges eis, quę sunt sicut mithridatum, & theriaca ad maturandum. Et conuenientiores horae ad potandum ipsa, sunt post maturationē integram, ut erumpatur secundum conseruationem innati. Et dactyli quidem sunt ultimi in hac hora, & post ipsam. Et syrupus de prassio, est ultimus. Trochiscus maturatiuus. Recipe semen altheae, & citruli, & maluae, melonis, & cucurbitae, & succum liquiritiae, & florem meliloti, & uiolas [e] [vel] dragacanthi. fiant troch. [f] [Et multoties quidem fiunt trochisci] cũ mucillagine seminis lini, & dantur in potu cũ aqua ficuum. Eorum autem cibi in ascensione, sint panis infusus aqua, aut cum [g] [aqua, & melle] & oua sorbilia, & quae sunt illis similia. Et ea quibus vtuntur in secunda mensa, sint genera pini maioris, & minoris, & amygdalae dulces, & sorbitiones subtiles, factae ex farina hordei, & ciceris, & fabarum cum oleo amygdalino, & zuccaro cum melle. Quumque pertransit hora eruptionis, & completur maturatio, oportet vt iuuamentum fiat ad erumpendum: nam dimissio ipsius, efficit aegrum prauum, & malae proprietatis. & suffumigentur guttura ipsorum cum storace [h] [calamita.] Et detur in potu syrupus hyssopi fortis, quem diximus, & apponantur fortiora emplastra, quae diximus, & dare in potu mithridatum, & theriacam in hac hora, est iuuamentum, si non fuerit febris, neque [i] [debilitas] neque extenuatio. & in cibo dētur pisces saliti. & sumat in ore suo, quum uadit dormitum, pilulas factas ex hiera, & pulpa coloquintidae. & pilulae etiam cochiae in potu sumantur in hora dormiendi. & suffumigent & guttura eorum cum storace [k] [calamita.] & quandoq; confert ei mouere sedem super quā sedet, homine tenente eum per spatulas. & cōfert ei sumere in potu synapim cum aqua mellis, & potare assam foetidam in lacte, & confert ei iacere super latus sanum, quando vult eruptionem, & praecipitur vt vomitus fiat post coenam in huiusmodi horis. verum illud est timorosum: quandoque enim facit possidere eruptionem magnam vice vna, & quandoque pręfocat. Quum autem non erumpitur, necessariũ est vt cauterizetur, deinde consideretur: nam si exiuerit sanies alba, munda, spes habenda est: & si non, non est spes habenda. Quumque erumpit sanies, & currit, & existimas quòd pauca sit, & aequalis, ita quòd possibile sit vt mundificetur cum sputo vsque ad xl. dies: tunc oportet vt administrentur post eam abstersiua, lauatiua, mundificatiua, dando ea in potu, quum incipit expui illud, quod erumpit. Et illa sunt, sicut decoctio hyssopi cum radice [l] † [ ] lilij & sorbitiones praedictae, factae ex farina ciceris & similibus, [m] [quę sunt ex medicinis:] & ponatur in eis etiam fariua herbi, & confert etiam electuarium de squilla, & electuarium de herbo. Medicinę verò singulares, quę sunt matres huiusmodi rei, sunt sicut farina [n] [herbi, & sauic] lilij, & radix eius, & aristolo. vtraque, & pipera tria, & synapis, & nasturtium, & vsque ad opopanacũ etiam, & costus, & casia lignea, & spica. Et quandoque est necesse, ut admisceatur eis aliquid ex narcoticis cum mensura. Et ex istis medicinis est scordion; ipsum nanque est vehementis iuuamenti in hoc capitulo. Et istę medicinę sunt matres medicinarum in hac hora, iuuantium, ex quibus fiunt potiones, & emplastra, & embrochae cum spongijs, & [o] [olea.] Et quandoq; fit oleum, ad quod virtutes earum permutantur, sicut oleum de lilio, & narcissinum, & chamęmillinum, & de alcanna, & nardinum, & sicut oleum laurinum, & proprie quum adest declinatio. Et quandoque ponitur quod est sicut oleum violaceum, secundum dispositionem, & horam. Et quandoque ponuntur in huiusmodi oleis, ea, quae sunt sicut gumma pini, & adeps, & galbanum, & flos squināthi, & hyssopus humida, & foenugrecum, & folia lauri, & bdellium, & similia illis. Et quum febris est fortis, non superfluas in calefaciendo; quoniā debilitatur virtus propter malitiā complexionis, & deficit a spuendo. Et oportet, ut succuratur ad regimen extractionis saniei, post eruptionem ad pectus, in diebus, in quibus imaginatur aeger alleuiationem. Quum autem existimaueris in pleuresi materiam plurimam, & non

a B glutine.
b B. dactilis.
c B. iaceat.
d B. liquiritiae.
e B. &.
f —— B.
g B. aqua mellis.

non mundificatur in xi. diebus, neque in paucioribus, imò facit cadere in phthisim, tunc necessarium est cauterium fieri cum cauterio minuto, quo perforetur pectus vt exsiccetur materia, & trahatur paulatim, & abluatur cũ aqua mellis, & adiuuetur ad extractionem eius ad exteriora. Quumque mundificata fuerit, perueni ad consolidandum. Et oportet, vt cognoscas partem, in qua est pus, ex modis prædictis de voce sanici, & sonitu eius, & hoc quod induitur pectus cum [p] [filo] tincto luto rubeo, & consideretur quis locus exsiccetur velocius: quoniã ipse est locus sanici. signum ergo super ipsum fiat, & cauterizetur, [q] [&] perforetur illic. Nam quandoque non cauterizatur, imò perforatur latus cum phlebotomo, & ponitur præparatio taliter, quòd cum ea egreditur sanies, de qua accipiatur omni die parum, absque extractione plurima subito. Et in huiusmodi quidem hora necessaria est conseruatio virtutis, cum carne, & cibo temperato, & non consideres febrem, quoniam ipsa non sanatur, dum sanies perseuerat remanens. quum autem expuitur, eradicatur. Et quum confortatur æger ad expuendum saniem, aut illud quo curatur ex cauterio, remouetur febris proculdubio. Et multoties accidit, vt apostema erumpatur ante maturationem: & est illud, quod ernmpit ab eo, sanguis: quare necessaria est tunc phlebotomia, & administratio emplastrorum, & expellentium, & communicantium. Emplastrum eis conueniens caules, & aqua mellis super descriptionẽ Aaron ponatur. Et emplastrum huiusmodi. Recipe piper, capillum veneris, hyssopum siccam, vrticam, & aristolochiam rotundam: fiat ex eis emplastrum cum melle.

ANNOTATIONES.

Ubi ob pleuritidem uel pulmoniam facta iam est suppuratio, nulla mora, sit oportet, sed statim disrumpendus est tumor. Quo id fiat ingenio, copiose hic docet. Tu pete & Gal. 7. de comp. med. per loc. Hipp. 2. & 3. de morbis. Paulo lib. 3. Quod si disrumpi nequeant, tunc, quod hic auctor consulit ad ustionem accedendum est: quæ ut fieri debeat, docet Paulus lib. 6. At quid usta iam suppurata parte sperandum sit, pete ex Hippoc. 7. aphor.

De cura ulcerum pectoris, & cura phthisis. Cap. 6.

Qvum vlcus quidem est in canna pulmonis, tunc medicamen ad ipsum velociter vadit, & oportet vt faciat dormire ægrum super collum suum, & teneat medicamen in ore suo, & deglutiat saliuã eius paulatim, ita quod non mittat plurimum subito, & excitet tussim, & oportet, vt ipse mollificet lacertum gutturis, ita vt descendat ad guttur ipsius absque excitatione [a] [soda.] Et medicinę sunt glutinatiuę, & exsiccatiuę, quas dicemus etiã in phthisi. Vlcera verò, quæ sunt in pectore, & pulmone, quæ diximus, indigent vt inijciantur in eis medicinæ lauatiuę, abstersiuę, & præcipitur ægro, vt iaceat super latus infirmum, & tussiat, & cõmoueatur [b] [aliquo] motu. Et quandoque egreditur pus ex eis, post missionem aquæ mellis in vlcere, cum instrumento attrahente pus. Quumque mundificatur sanies, & speramus, quod non remansit ex ea aliquid: tunc administrentur medicinę consolidatiuę: & non est in mundificatiuis, abstersiuis, in huiusmodi, aliquid sicut mel. Ipsum enim est mundificatiuũ, & cibus dilectus a natura, & non nocet vlceribus. Vlceris autem pulmonis regimen est duæ res: quarum vna est cura vera, & altera est blandiens. Cura quidem vera non est possibilis, nisi quando ægritudo est susceptibilis curæ, & nos iam narrauimus eam. Et illud est cum mundificatione vlceris, & exsiccatione ipsius, & expulsione materierum ab eo, & prohibitione catarrhi, & adiutorio ipsius ad consolidandum. Etiam preterijt illud in regimine prohibitionis catarrhi, & est radix tibi in hac cura. Et summa eius est mundificatio corporis, & attractio materiei a capite ad inferiora, & confortatio capitis, ut non multiplicentur superfluitates in ipso, & prohibitio eius quod effunditur ex capite ad pulmonem, & attractio illius ad aliam partem. Et oportet ut sit mundificatio cum phlebotomia, & medicinis extrahentibus superfluitates diuersas, sicut pilulis cochijs, & proprie cũ bdellio, & gummi additis in eis. Et fortasse necessaria sunt ea, quæ educunt humores melancholicos, sicut epithymum & similia. Et quandoque indiges iterationibus in euacuatione, vt minorentur superfluitates in ipso. Euacua ergo cum phlebotomia, & medicina: deinde [c] [cũ subtiliatione;] & propriè in corporibus fortibus. Et ex rebus iuuantibus in expellendo nocumentum catarrhi est [d] [diacore,] & proprie illud quod est ex papauere, [e] [& cum] eis quæ dicemus in antidotario, & reliqua. Et ex eis, quæ iuuant ad hoc, vt natura suscipiat regimen, est ut fiat permutatio ad regiones, in quib. est aer exsiccans, & curetur, & detur in potu lac in eis. Et oportet, vt sit [f] [præparatio] eius secũdum plurimum [g] [ea, quæ est præparati] habens collum tensum ad anteriora & ad superiora, ut æquetur casus partium pulmonis adinuicem, & non remoueantur partes vlceris à coopertura, & positione naturali, & oportet, vt non frequẽtetur in ipso sedatio tussis, cum prohibitione sputi: nam in ipso est timor magnus, quamuis meditari faciat leuitatẽ. Blandientia verò sunt regimen in indurando ea, & exsiccando ea ita, vt non fiat concauitas in eis, neque dilatentur, licet in eo non sperentur incarnatio, & consolidatio, & in hoc est spes in [h] [tempore] patientis ea, quamuis uita eius sit non dilecta, & lędatur quolibet errore. Et ista quidem exsiccatiua constringunt pulmonem, & exsiccant eum, & claudunt vlcus, quamuis non consolident ipsum: & si hac via processerit, non oportebit, vt administretur lac omnino. Et mel est vehiculum medicinis phthisis, & ipsum non nocet vlceribus. Vlceris autem mundificatio fit cum medicinis prædictis mundificantibus, & cum decoctione hyssopi prędicta ad phthisim in antidotario. Et fortius illo est electuariũ de† herbo cum granis cotti dictum in antidotario. Et fortius illo est electuarium de squilla cum lacte asinino, & quandoque est necessarium, vt aggregentur in eis viscositatem facientia, glutinatiua.

c B. quiesce, deinde reitera. Alia litera. moderata deinde gradatim procede cum fortiori medicina.
d B. diacude.
e B. ex.
f B. statio.
g B. statio recta.
h B. prolongatione.
† eruo.

natiua. Et quandoque adiuuatur cum narcoti
cis, vt prohibeatur tussis, & adiuuant medicinā
in operatione sua, & tunc necessarium est regi
men viuificabile. Et iam diximus tibi hæc mun
dificantia in capitulorum principio, & dixi-
mus etiam ea in capitulo empyematis. Et vsi-
tata ex eis sūt sorbitiones factæ ex herbo, & for
bitiones, in quibus ponitur porrum de Sceni,

i B. alcandarus.

factæ ex farina ciceris, & [i] [alcandaros.] Et hoc
ipsum, porrum elixatum & aqua mellis, in qui
bus coquuntur mundificatiua incarnatiua: &
omnia illa iam præterierunt tibi, & confectio
nes exsiccatiuæ, sicut diacyminum, & athana-
sia, & electuarium de semine lini. Verum mi-
thridatum, & theriaca, quum administrantur
in quibusdam horis, & proprie in principio, &

k B. extenuatio

vbi non est [k] [debilitas] vehemens, sunt iuuati-
ua, & ubi non est febris iam perueniens ad ulti
mum in arefactione, & lutum quidem sigilla-
tum est res magis iuuatiua in omni hora, & lu
tum armenū. Et similiter omnia, quæ diximus
ex emplastris, & vaporationibus, & vnguentis
mundificatiuis. Quumque putrefiunt vlcera in
pectore, & in pulmone, confert facere, vt æger
lambat cochlearium paruum de kitran in ma-
ne solo, aut cum melle, aut cum aliquātulo gal
bani liquefacto cum melle. Si autem illic fue-
rit caliditas, & timentur mundificantia cali-
da, & non conferunt frigida: tunc sumantur
pulmo vulpis, & semen fœniculi, & succus li-
quiritiæ mundificatus, & succus capilli vene-
ris, aggregentur cum aqua zuccari ingrossata,
quoniam est ultimum Et quandoque admini-
strantur in hac ęgritudine genera suffumiga-
tionum, & exsiccantium, & mundificantium,
quibus fit suffumigatio cum traiectorio. Et ex
eis sunt illa, quæ recipiunt arsenicum, & piper:
fiant ex eis similitudines auellanæ cum albumi
ne oui. Et ex eis est illa, quæ recipit foliorum

l B. montanarū

oliuæ dulcis, & stercoris vaccarum [l] [impingua
tarum] & adipis renum hirci, & arsenici, & ster
coris leporis partes æquales. Et ex eis est illa,
quæ recipit cortices nabac, & arsenicū, & a-
dipem renum hirci, & ex illis est, quę recipit ar
senicum, & butyrum de ouibus. Et ex illis est il-
la quæ recipit arsenici, & aristol. & corticis ra
di capparis partes æquales: aggregētur cum mel
le & butyro. Et etiam pineæ in qua est fæx al-
kitran, & etiam arsenicum, scilicet citrinum
cum sisamino oleo, & quoties calefit comple-
xio eius superflue, curetur cum trochiscis de cā
phora aliquibus diebus, & redeatur post eos ad

m B. aiduragi.

exsiccandum. Cibi autem sint ex [m] [perdicib.]
decoctis cum seminibus, & speciebus, & non
prohibeatur vinum album purū in principio

n B. tranquilli tati.

sui, & olfaciat semper odorifera, & adhæreat [n]
[somno & requiei] & quieti. & dimittat iram,
& rixam. & nō perueniat ad ipsum illud quod
contristat. & ex eis, quæ ego multoties sum ex-
pertus in corporibus diuersis est ut utatur pa-
tiens zucca. ros. recenti sui anni omni die, quā-
tum potest, quamuis multum sit, ita etiam ut
cum pane. deinde attendatur esse eius; tunc si
constringatur anhelitus eius propter exsicca-
tionem rosarum, detur in potu syrupus de hys
sopo secundum quantitatem necessitatis. & si
inflammatur febris, dentur in potu trochisci
de camphora. & non intermittatur hæc cura
in ipso, quoniam sanat. & si non timerem di-
ci mendax, narrarem in hac intentione mirabi
lia, & referrem summam, qua usa est mulier
phthisica. Peruenit res eius ad hoc, ut ægritu-
do cum ea prolongaretur adeo, donec perue-
niret ad mortem, & uocaretur ad ipsam, qui
præpararet ea, quę morti sunt necessaria. Tunc
quidam frater eius surrexit ad eam, curauit eā
hac cura tempore longo, & reuixit & sanata
est, & impinguata est, & non est mihi possibile,
vt dicam summam eius, quod comedit de zuc
caro rosaceo. & quandoque egent siccitas & a-
refactio administratione lactis & [o] [aldoch,] &
in hoc est cibatio, & ęquatio, & humectatio hu
moris corrupti, & conglutinatio ulceris cum
caseitate, & mūdificatio cum abstersione aquæ
lactis, virus & saniei. Imò multoties sanat hoc
regimen ulcera pulmonis, quum non intendi-
tur in regimine eorum ut indurentur. Et de la
ctibus magis conueniens est lac mulieris suctū
ex mammilla. Deinde lac asinarum & lac capri
num proprie propter stypticitatem, quæ est in
lacte caprino. & lac equinum etiam est ex eis,
quæ mundificant, & faciunt sputum facile: ve-
rum non est ei conglutinatio, secūdum quod
existimo. In lacte autem ouino & uaccino, est
grossitudo, & si posset sugi ex ubere, esset magis
conueniens. Et oportet ut animalia, ex quibus
mulgetur, pascant plantas, quarum operatio est
necessaria ad incarnationem quidem, sicut uir
ga pastoris, & haufigi, & [p] [cometre. i. pyrus] &
quæ sunt illis similia. & mundificantia facien-
tia spuere, sicut alhasce, & alandacocha, & ni-
dus apis: immo sicut [q] [lacticinium.] it ille, qui
vtitur potu lactis, oportet vt obseruet reliquum
regimen, nam si errauerit in aliquo, fortasse re
ducet super eum malitiam. Quidam autem me
dicorum, qui medicinam comprehenderunt,
iam narrauerunt sufficientiam dandi lac in po
tu. Et dixerunt illud cuius intentio est cum
proposito nostro, scilicet quoniam oportet,
ut ex asinabus eligantur illę, quæ a partu e-
longatæ sunt. iiij. mensibus, aut quinque
mensibus, & uadant ad vas, in quo lac mul-
getur, & abluatur cum aqua. & si lac fue-
rit mulctum in eo ante, lauetur cū aqua calida,
& fundatur in ea aqua calida, et dimittatur do
nec dissoluatur aliquid, si fuerit in eo, in aqua:
deinde abluatur cum aqua calida, & frigida:
deinde ponatur vas in quo mulgetur lac in a-
qua calida, & mulgeatur in eo medietas sacra-
iati, & est quantitas eius, quod in potu datur
in die primo, si ęgritudo fuerit salua, et si nō,
tunc plus illo dabis secundum quod putaueris,
et existimaueris, & sumat in potu in secundo
die duplum illius, mulctum in illa mulsione. et
si natura iam fuerit restricta in die prima, po-
natur in eo, quod bibitur in die secundo, ali-
quid zuccari, et fac in tertio, sicut fecisti in die
primo, quòd si natura non lenificatur in secū-
do, et proprie quum non lenificatur vsque ad
tertium, tunc in potu da duo sacraiati lactis cū
duobus danic salis Indi, et de amylo pondus
drach. s. usque ad drach. j. s. et non cesses dare in
potu omni die pondus medietatis sacraiati.
Quòd si peruenerit sextus, et non respon-
dcet

det natura: accipe ex lacte tres sacraiati, & cum eis cōmisce zuccarum, & salem, & oleū amygdalinum, & r [polypodium.] Si autem respondet ultra tres scellas, tunc non admisceas post illud ex lacte aliquid, aut minue ex lacte. & omnino oportet, ut non addat natura in die & nocte super tres, neque minuat ex duabus. tunc si iuuatur cum hoc, da ei in potu tribus hebdomadis. Et iam dixerunt quidam comprehendētes, quòd melius lac in potu sumendum s † [ ] illud est, quod est animalis pascētis loca in quibus sunt herbæ subtiliatiuæ, mundificatiuæ cū stypticitate, & exsiccatione sicut absinthium, & allia, & sceha, & abrotanum, & polium, & rubus. In lacte autem caprino rectius est, ut misceatur, quum recenter mulctum est, aliquid aquæ, & igniantur lapides & proijciantur super ipsum multoties, donec coquatur & auferatur eius aquositas. Et t [hæc est melior decoctio, quam decoctio] super ignem. Et attende etiam lenificationem naturæ, nisi sit diaria (tunc, n. oportet, ut ponas in eo u [hypoquistidos)] aut tussis plurima: quare tunc oportet ut ponas in eo dragacanthi pōdus drac. j. Etsi fuerit stomachus debilis, ponantur in eo cyminum & carui. & lac quidem coctum cūm digerit ipsum phthisicus, est ei cibus sufficiens, & quādo post ipsum febri phthisicus, tunc oportet ut abscindatur. † Aldoch autem est necessarium, quum vehementia est febris, & quum est solutio uentris, & est eis iuuatiuum valde. & melius est, si dimittatur lac acetosum nocte vna post acceptionem butyri totius, in loco temperato: deinde moueatur in mane vehementer, donec adinuicem uehementer misceantur: deinde sumantur trochisci de farina tritici, quæ sit simila boni panis, adeo perforati, donec sint illi, qui nominantur x [berēgen] persice; & proijciantur super pondus drach. x. ex eis pondus xxx. drach. de aldoch, & accipiatur, & in die secundo adde de aldoch decimam sui, & minue de pane pondus drach. j. fac illud assidue donec remaneat solum lac acetosum: deinde conuertere, quum non indiget aldoch, & apparet sanitas, & declinat ægritudo. Non ergo cesses minuere ex aldoch, & addere in trochiscis, donec abscindatur lac. Quod si aliqui eorum habeant diarrhœam, proijcere ferrum ignitum in aldoch multoties, non est malum, et redi hic ad illud, quod dicitur in antidotario. Cibi autem ipsorum sint ea, quę glutinationem faciunt, sicut panis de simila, † & tri, & quæ fiunt de milijs, & rizi etiam mundificat, & facit nasci carnem. & kisch hordei bene decocta est glutinatiua, mundificatiua, & est conueniens apud vehementiam febris, & proprie cum cancris, quorum extrema sunt ablata, quorum ablutio est iterata cum aqua, & cinere, & proprie cum oleribus frigidis, & lentes etiam, & ea quæ accipiūtur cum y [cucumeribus, & citrulis, & melonibus] efficiunt sputum facile. Si autem febris est leuis, tunc non est aliquid sicut caules, & asparagi, & ea quæ z [spuere faciunt.] Pisces autem saliti, quum comeduntur semel, aut bis, conferūt in mundificando, & quum vlcus est malignū, tunc aliena illud, & omne salsum. Quod si eos carne cibaueris, tunc sint cum eis quæ sunt sicut caro athaiugi, & gallinæ, & perdicis, & alcanabir, & minutarum auium, & omnes sint nō impinguatæ: & melius est, ut comedant eas assatas, vt sint vehementioris exsiccationis, & incarnationis. Et a [extremitates etiam sunt bonæ propter viscositatem earum, & pisces in furno decocti.] Et quando desiderant iura; tunc permisce ea cum melle. & quandoque conceditur, ut ipsi ingrediantur balneum ante cibum, & post ipsum, quum non est in heparibus ipsorum oppilatio. Ipsum enim impinguat eos, & confortat ipsos. Aquæ verò ipsorum, quas ipsi potant, sint aquæ pluuiæ. Et phthisicis quidem multoties accidit sputum sanguinis, secūdum quòd preterijt eius rememoratio. & ex trochiscis bonis ad illud sunt trochisci, qui recipiunt luti sigillati drach. iij. amyli, luti armeni, rosarum rubearum, omnium ana drach. iiij. Karabe, granorum myrti, amborum ana drach. vj. cancrorum adustorum, seminis portulacæ, amborum ana drach. xv. coralli, dragacanthi, spodij, b [sedinc] omnium ana drach. v. gummi c [fœniculi,] succi liquiritiæ, omnium ana drac. vij. conficiantur cum succo portulacæ, & aqua rosarū recentium, et fiant ex eis trochisci, et bibantur cum aqua cucumeris; aut cum aqua pluuiali. et multoties quidem accidit phthisico casus vuæ, et cadit in laborem, et præfocationem propter ipsum. et quandoque indiget abscissione eius.

a B. pedes etiā sunt boni propter viscositatē eorum & pisces super prunas assati.

b B. sadenegi.
c B. gūmi fæcis

ANNOTATIONES.

Dubitare licet, an in phthisi quandoque uenæ sectio conueniat. Auicennas, si a destillatione sit, curatione destillationis utendum iubet, ac etiam secandam uenam ijs uerbis. [Et oportet, ut mundificatio &c.] quod & Mesues. Verè tamen, si quis animaduerterit, & si sanguinis sputo sanguinis missio confert: non tamen factæ iam ulcerationi post purulentiam, uel commodum, uel tutum id præsidium uidetur. intelligenda ergo authoris nostri sententia, de futura ulceratione ob destillationem, non de facto iam ulcere. Quod reliquum est, uide ex Gal. 5. meth. Paulo lib. 3. Hipp. 2. de morbis. & Aretæo. 1. de curatione diuturn.

cap. 12. 13. & 14
Cap. 32.
Cap 8.

FEN VNDECIMA.

De dispositionibus cordis.

TRACTATVS PRIMVS.

De principijs, & radicibus ad illud.

De anatomia cordis. *Cap.* I.

COr quidem creatum est ex carne forti, vt sit longinquum a nocumentis, in quo contextę sunt species villorum fortium, vehementis diuersitatis, scilicet longitudinalium, attractiuorum, latitudinalium, expulsiuorum, et transuersalium retentiuorum, vt sint ei species motuum. Et a [mensurata est eius creatio cum quantitate sufficienti] vt non superfluitas, et grauitas, et magnitudo: b [quoniam] est ex ipso origo arteriarum, et suspensio ligamentorum. Et dilatatum est, vt sit in origine sufficientia

a B. Alia litera. quātitas creationis eius est quātitas sufficiens.
b B. Alia litera &.

tia cum eo quod oritur. & posita est hæc pars eius altior duarum partium ipsius, ut sit longin qua ab appodiatione super ossa pectoris, & nõ lædat eam tactus eorum. Et subtiliata est eius altera extremitas, sicut illud, quod aggregatum est ad punctum unum; ut sit illud quod c [lædi tur tactu] ossium, minor partium eius. & facta est dura illa pars eius supfluè, ut sit illud, quod paratum est lædi illa obuiatione, d [melius factum.] Et gradata est figura ad pineam, ut ingeniosa fabricatio inferior, & superior sit bona, & non sit in ea superfluitas, & positum est [in panniculo solido, valde e [subtili:] qui quamuis sit ex genere panniculorum, tamen non inuenitur panniculus compar ei in spissitudine, ut sit ei clypeus & tutamen. & separatum est corpus eius ab illo panniculo cum quantitate quadam, nisi apud radicem eius, & ubi oriuntur arteriæ: & f [& est ei, ut] dilatetur in ipso absque præfocatione. Et apud radicem eius est membrum, sicut fundamentum, simile cartilagini g [paruum, ut sit basis fixa, firma.] Et in ipso sunt tres ventres, scilicet duo ventres magni, & uenter h [quasi] medius, i [quem Gal. nominauit k [foueã] aut meatum, non ventrem,] ut l [sit] ei receptaculum nutrimenti, quo nutritur, spissum, forte, simile substantiæ ipsius, & m † [ ] minera spiritus n [generati in ipso] a sanguine subtili. Et inter ambos sunt uiæ, & illæ viæ dilatantur in ipso, quum dilatatur cor, & coarctantur o [apud longitudinem eius,] & basis quidem ventris sinistri altior est basi uentris dextri, & basis uentris dextri descẽdit multum. & venæ pulsatiles sunt arteriç, & creatæ sunt, nisi vna earum, habentes duas tunicas. & durior earum est intrinseca, quum ipsa sit obuians percussioni, & motui substantiæ spiritus forti, cuius intenditur conseruatio, & custodia, & fortitudo, & origo arteriarum est ex ventre sinistro, qui est unus duorum uentrium p [pectoris,] quoniam dexter est propinquior hepati; quare oportet vt sit occupatus in attractione nutrimenti, & administratione eius, & quia uenter dexter cordis comprehendit grossum graue, & sinister comprehendit subtile leue: temperata sunt ambo latera cum q [confirmatione] ventris, qui comprehendit grossum, & propriè quando r [securatur resolutio cum] resudatione, aut exsuccatione propter grossitudinem s [meatuum, & ingrossando ventrem,] qui comprehendit subtile. Imò positum est vas subtilioris, strictius, & temperatior sãguis eius est in medio, & sunt ei duo additamenta super duo orificia introitus duarum materierum, scilicet sanguinis, & aeris attracti ad cor, sicut duæ aures, neruosa: quç sunt rugosa, mollificatiua, dum cor permanet constrictum, et quum dilatatur, tensa, & adiuuantia ad constringendum illud, quod comprehenditur ad interiora. Sunt ergo sicut duæ arcæ recipientes a vasibus, deinde mittentes illud ad cor cum mensura, & subtiliata sunt, ut sint magis comprehendentia, & melius obedientia constrictioni, et facta sunt dura, vt sint longinquiora a passione, & cor quidem nutritur cum uirtutibus suis naturalibus, cum dilatatione; quare attrahitur sanguis ad interiora eius, sicut attrahitur aer.

c B. uicinatur tactui.
d B. magis forte.
e — B.
f B. ut sit ei, ubi
g B. paruũ, ut sit basis fixa, firma in creatione. Alia litera. paruũ per ut sit basis & tu tamẽ creationi eius. Alia litera.
h — B. Alia litera.
i — B. Alia litera.
k B. delizi.
l B. sint.
m † B. sint.
n B. in qua ipsi generantur.
o B. quando ipsum prolongatur.
p B. cordis.
q B. subtiliatione.
r B. est securitas a resolutione &.
s B. rei contentæ & cũ ingrossatione uentris.

Et cor quidem positum est in medio t [medij] pectoris, quoniam est temperatior locus, et declinat magis parum ad sinistrum, vt elongetur ab hepate, & habeat hepar locum ampliũ. Splen verò descendens est ab eo cum elongatione, et in descensione eius est iuuamentum, quod ego dicam, et ut cor amplificet locum hepati melius est, quam amplificet ipsum spleni: quoniã hepar est sublimius. Et ex eis, quæ intenduntur in declinatione cordis ab hepate, est ut non aggregetur calor totus in parte una, et ut temperetur in latus sinistrum: quum splen ipse sit nõ calidus valde, & ut ipsum minus comprimat venam concauam venientem ad ipsum, præparando ei quendam locum. Et si aliqua animalia sunt magni cordis, et sunt cum hoc pauida, et timida, sicut lepores et cerui; tunc causa in eo est, quoniam calor eorum est paruus, et u [exsiccatur ex eo res] plurima; quare non calefacit integrè. Et illa, quæ sunt parui cordis et cum hoc sunt audacia, ideo sunt, quoniam caliditas in ipso est plurima, et coarctatur, et fit vehemens. Verum illa, quæ sunt plurimum audacia, sunt ea, quæ sunt magni cordis. Et cor quidem non tolerat nocumentum dolorum, neque apostema, et propter hoc non decollatur animal, in cuius corde inuenitur ex nocumentis illud, quod inuenitur in reliquis membris. Et quandoque inuenitur in quibusdam animalib. magni corporis os x [magnum] et propriè in bobus: et hoc os est decliue ad cartilaginem. et illud quod est plus: et maius cum additione et duritie, est illud quod inuenitur in corde elephantis, et iam repertum est cor cuiusdam simij habens duo capita: Et ex uirtute vitæ cordis est, quoniam quando aufertur ab animali, inuenitur pulsari vsque ad horam. Iam autem errauit, qui existimauit, quod cor sit lacertus, quamuis sit similium rerum in eo. Verum motus eius non est uoluntarius.

ANNOTATIONES.

Habes de cordis anatome historiam ex Galen. 6. de us. part. Quod ad hunc locum pertinet. Unum Auicennas scribit, quum ait. [Et in ipso sunt tres ventres &c.] quod serè & Arist. 3. de part. animal. nempe tres esse cordis uentriculos. Contra hanc tamen sententiam disputat Gal. 6. de usu part. Vere autem non tres cordi uentriculi insunt, quamuis tres sinus: quum, quem medium facit Arist. pars sit dextri ad leuum inclinans. sola ergo nuncupatione differunt philosophus & Gal. Aliud notat ijs uerbis [Et si aliqua animalia sunt &c.] quod & Arist. 3. de part. anim. animalia, quibus magnum inest cor, esse timidiora, cuius rationem reddit, quoniam ijs parua innati caloris copia inest. è conuerso uerò de paruo corde. At contra obijcere quis possit, quum dilatatio & magnitudo, caloris magnitudinem indicet: calidi nempe dilatare est: & quo pacto ex uenarum latitudine, iecinoris & totius ferè corporis calidi notæ sumuntur; ita & de corde esset existimandum. Verum ita fortaße res se habet. Si hominem homini conferas, cui maius cor inest, huic etiam maiorem caliditatem inesse; cui minus, minorem. At si animalia inter se comparentur, quibus cor maius, ijs & caliditas minus coacta est, & timidiora sunt, quam, quibus est minus, quod fortaße hic, & antea Arist. uoluit. Subiungit postremo loco, erraße eos, qui cor musculum eße arbitrantur. & si enim musculo similis est motu tamen

t —
u B. [illegible]

tamen voluntario non mouetur: quod indicium, eſt, ipſum nō eſſe muſculum. Sanè quòd cor muſculus ſit author fuiſſe Hipp. uidetur lib. de corde. nempe cordis rubicunda eſt caro, & fibris contexta, qualis muſculorum eſt. At impugnat hoc Gal. 6. de uſu part. & 7. de anatom. adminiſtr. ea præſertim ratione, quòd & ſi cor fibras habet, non eas tamen muſculis alijs ſimiles, quibus certè vniformes inſunt, vel longæ omnes, vel tranſuerſæ. at cordi & longæ & obliquæ & tranſuerſæ ſimul fibræ inſunt. Addit etiam Gal. At authoris noſtri ratio paulo ualidior uidetur, quum propterea non eſſe muſculum ait, quia uoluntario motu nō mouetur: Cæterum, quum hæc quoque ratio ex Gal. placitis maximè fortaſſe probet, reſpondere tamen pro Hipp. quis poſſet Ariſt. ſententiam ſequendo, cordis certè motū naturalem eſſe, principium tamē eſſe ipſum cor & uoluntariæ omnis, & nō uoluntariæ motionis, de qua re ab Auer. in lib. Coll.

Cap. 8.

De ægritudinibus cordis. *Cap.* 2.

QVandoque accidunt cordi in ſua proprietate ſpecies ægritudinum omnes, ſicut ſpecies malitiæ cōplexionum, quæ quādoque ſunt materiales, & quandoque ſunt puræ. Et materiales quandoque ſunt in venis eius, & quandoque ſunt in eo, quod eſt inter panniculum eius & corpus ipſius, & propriè humiditas. Multoties enim inueniuntur in eis locis humiditates. Et ſcitum eſt, quòd quando multiplicantur, coarctant cor a dilatatione, quare interficiunt. Et quandoque accidunt ei apoſtemata, & oppilatio, & quandoque accidit ei aliquod de ęgritudinibus ſitus ē̄t ſicut aliquid, qđ accidit ei de coarctatione in [a] † [ ] humiditate compreſſiua, prohibente ipſum a dilatatiōe, quare interficit. Et ſolutio ſingulari quæ accidit aut in ipſo, aut in panniculo eius. Quumque confirmatur in corde malitia complexionis, non recipit curam. Et quum non eſt confirmata, non eſt facilis ſuſceptibilis curæ. Et apoſtema quidem calidum eſt interficiens ſtatim. Et frigidum eſt ex eis, quæ [b] [ſunt difficilia. Et raro eueniūt durities, & mollities] in corde: ſed plurimum illius eſt in panniculo cordis, quòd ſi contigat, ut in ipſo eueniat: tūc ipſum non interficit in momento interfectio nis apoſtematis calidi, ueruntamen cum hoc eſt interficiens. Et quandoque prolongatur durum, quod accidit in panniculo, ex humore groſſo. [c] [&] non durum ex humore aquoſo [d] [diſtillando ſpatium,] ſicut diſpoſitio in apoſtemate, quod fuit in panniculo cordis ſimij, quod narrauit Gale. vixerat ille ſimius [e] [læſus.] ſed poſtquàm anatomizatus eſt, poſt mortem ſuam, cognitum eſt, quid paſſus eſt in uita ſua. Fuerat enim ei debilitas, & extenuatio. Quumque cor ipſum nō toleret vt apoſtemetur, quomodo, ergo tolerabit, ut collectio, & ſanioſitas in ipſo fiant? & quum illic acciderint vlcera tolerabilia bothoralia, tunc ipſa interficiunt poſt fluxum ſanguinis nigri ex naribus, ſecundum quòd dicitur. Et quandoque accidit in uenis cordis oppilatio nocens operationibus cordis. Cor autē longinquius eſt ab hoc ut toleret ſolutionem ſingularis, quàm apoſtema. Et quando accidit corpori ipſius, & penetrat uſque ad uentres, interficit ſtatim, & ſi non eſt penetrans, tunc fortaſſe poſtponitur eius interfectio uſque ad diem ſecundum. Et quandoque accidunt cordi ęgritudines propter communitatem panniculi ſui, & communitatem cerebri, & lateris, & pulmonis: & hepatis, & inteſtinorum, & reliquorum viſcerū & proprie ſtomachi. Et quādoque eſt propter communitatem aliorum membrorum, & corporis communiter, ſicut eſt in febribus: ita ut verificetur per paroxyſmos ſuos, & criſes ſuas, & [f] [propter communitatem] aliorum membrorum. quandoque [g] [ſunt [propter ea, quæ abſcinduntur ex eis ſicut communitate hepatis, quando debilitatur in tranſmittendo nutrimentum ad ipſum & cerebri, quando debilitatur, & debilitatur lacertus faciens anhelitū ab anhelitu. Et quandoque eſt propter ea, quæ ex eis ad ipſum ueniunt: ex cerebro quidem, ſicut quando in ipſo multiplicatur humor melancholicus, & penetrat in ſubſtantia cerebri, quare penetrat in uia arteriarum uſque ad cor excitans tremorem cordis, & caſum uirtutis, & triſtitiam cum [[h] extractione] malitiæ cogitationis, & anguſtię, & ſicut illud, quod ex eo peruenit ad ipſum ex humore humido per hanc uiam, & facit accidere [i] [obliuionē] & pigritiā, & caſum [k] [feſtinationis.] Sed ex hepate, ſicut: illud, qđ ipſum mādat ex ſanguine malo, calido [l] [&] frigido, aut groſſo. Et quādoq; ſunt propter communitatem in nocumento ſecundum ſemitam uicinitatis; ſicut propter nocumentum eius, quod eſt propter apoſtema calidum, aut frigidum exiſtens in panniculo continente ipſum propriè, & reliquorum uiſcerū communiter, & nocumentum eius, quod eſt propter nocumentum oris ſtomachi, & ſtomachi ab humore uiſcoſo, aut mordicatiuo, aut vermibus, & aſcaridibus, aut vomitu mordicatiuo: quare euenit ex eis tremor cordis. Et quādoque fit propter communitatem in dolore, quando vehemens fit, & peruenit ad ipſum, & multoties interficit. Et quandoque ſunt propter mutationem materiei, ſicut ex ſquinantia, aut pleureſi, aut peripneumonia, quare declinat materia ad cor, & præfocat, & interficit. Ergo communitates, quæ cadunt inter cor & pāniculum eius, non oportet, vt conſequātur pernitiem. Et ſi eſt apoſtema, [m] [dum] non eſt calidum, ipſum enim eſt pernitioſum. Et quandoque accidit in ipſo ore ſtomachi [n] [tremor,] & nocet cordi, [o] † [ ]

f B. cōmunitas.
g B. eſt.
h B. commotione.
i B. hebetudinē
k B. uiuacitatis ſeu agilitatis.
l B. aut.
m B. aliquod.
n B. iectigatio.
o † B. Rubrica.

ANNOTATIONES.

Cor & intemperies, & tumores et aliud quoduis morborum genus excipere quidem poteſt, ut cætera membra molli uel dura ſubſtantia conſtituta, ſuſtinere tamen non poteſt, neque uitium quidpiam graue pati, ut Ariſt. 3. de part. anim. quin augeſcente affectu ſepe etiam uix incipiente ſuccumbat morbo, & æger intereat, adeo iniurijs quibuſuis facile offenditur. hoc ſiquis cerebro contulerit, quod maximas ſæpe noxas ſuſcipit & ſaneſcit, in corde uitæ fortaſſe & actionum omnium initium cum Ariſt. collocarit. Tu pro cordis affectibus qui & per eſſentiam, & per cōſēſum pete Gal. 5. de aff. loc. & Paulum lib. 3.

Cap. 4.

Cap. 1. & 2.
cap 30.

De modis ex quibus significantur dispositiones cordis. Cap. 3.

MOdi autē, ex quibus significantur dispositiones cordis sunt. viij. pulsus, & āhelitus & creatura pectoris, & ea quæ nascuntur super pectus, & tactus corporis, & quod accidit in ipso, & mores. & a [uirtutes] corporis, & debilitas eius, & meditationes eius. Pulsus quidē quoniam velocitas eius & magnitudo, & frequentia ipsius significant caliditatem eius, & eorum cōtraria, significant frigiditatem eius, & eius lenitas significat humiditatem, & eius durities, significat siccitatem ipsius, & fortitudo eius, & ęqualitas, & ordinatio b † [ ] significant sanitatem eius, & eorum contraria significant contrarium sanitatis ipsius. Et anhelitus quidem magnus, & frequens, & velox, & calidus, significant caliditatem eius, & contraria eorum significant frigiditatem eius. Et pectus amplum, latum. si non est propter multitudinem cerebri, quam significat capitis magnitudo faciens multitudinem cerebri, facientem magnitudinem nuchę, facientem magnitudinem spondylium, faciētem magnitudinē costarum ortarum ex eis: imò est illic paruitas capitis, aut eius mediatio, & fortitudo pulsus significat caliditatem ipsius, & contrarium illius, si non facit ipsum paruitas capitis, significat ipsum frigiditatem eius. Et pili plurimi orti super pectus, & propriè illi, qui sunt crispi, significant caliditatem ipsius. & nuditas pectoris, & paucitas pilorum significant frigiditatem ipsius propter priuationem agentis fumū, aut siccitatem propter priuationem materiei fumi. Et si non contradicit humiditas complexionis corporis valde, & consuetudo aeris, & regionis, & ętatis: Et caliditas corporis totius significat caliditatem eius, si nō resistunt splē, & hepar frigida cum frigiditate sua, & frigiditas corporis significat frigiditatem eius, si non resistit hepar aliquo modo, & lenitas eius significat humiditatem eius, si non resistit hepar aliquo modo resistendi. & durities eius significat siccitatem ipsius, si non resistit hepar. Et febres putridę cum sanitate hepatis significant caliditatem eius, & humiditatem eius, Ex uia autem morum, quoniam ira naturalis, quæ non est ex consuetudine, & audacia, & furiositas, & leuitas motuum significant caliditatem eius. Et eorum contraria, si non est acquisita ex meditationibus, & cōsuetudinibus, significant frigiditatem ipsius. Corporis autem fortitudo significat ipsius fortitudinem, & eius debilitas, si non fuerit nocumentum, cerebro, & neruis debilitatem ipsius. Et debilitas eius significat malitiam complexionis in ipso. Et fortitudo eius significat complexionis eius naturalis æqualitatem, Et est, c [quia] essentia caloris innati d [& sanguinis] & spiritus uitalis, plurima e [est] in ipso, non inflammata, fumosa, imò splendida f [pura.] Sed accidentalem ex caliditate significant vehementia inflammationis, & g [rixa] animę. Et quandoque perducit nocumentum in anhelitu. Meditationes verò, quæ declinant ad gaudium, sicut fiducia, & bonitas spei, significant fortitudinem ipsius.

a B. fortitudo.
b B. diuersitatis eius.
c —— B.
d —— B.
e —— B.
f B. clara.
g B. angustia.

& æqualitatem ipsius, quę h [sequuntur] in caliditate & humiditate ipsius. Et decliues ad i [inquisitionem solitudinis, & disiunctionis] significant caliditatem eius. Et decliues ad timorem & tristitiam, significant frigiditatē, & siccitatem eius. Et dispositiones, quæ sentiuntur in ipso corde, sicut inflammatio accidens in ipso, & sicut tremor, qui sentitur ex ipso, & aliæ, significant per se ipsas complexionem eius, sicut inflammatio, & quædam non significant nisi per comparem suum, sicut tremor cordis. Tremor nāque cordis sequitur omnes species debilitatis cordis, & malitię complexionis ipsius, & non significat rem k [puram] in ipso. Et quandoque plurimum tremoris cordis est propter fortitudinem sensus cordis: quare accidit tremor cordis, ex qualibet meditatione, aut vapore, aut similib. illis ex eis. quæ perueniunt ad ipsum. Et quandoque sunt ægritudines cordis cum communitate aliorum, & propriè capitis, & oris stomachi. Et non euacuantur ęgritudines cerebri melancholicæ, & epilepticæ a communitate cordis. Et quandoque permutantur ad cor, materiæ expulsæ ex eis, quæ sunt sicut pleuresis, & peripneumonia, & sunt causæ timoris magni, & mortis subitæ. Et quando accidit humoribus diminutio ex quātitate necessaria, primum nocumētum illius est in corde: quare alteratur complexio eius. Et quando peruenit calor purus, aut frigus purum ad cor, moritur ille cuius est. Et iam vidi l † [ ] cum sudore congelatum loqui, & iam moriebatur cum sudore, & sine sudore.

h B. est secund[...] ipsum.
i B. inquirend[...] ppetrādi mal[...]
k B. prop[...]
l † B. Al[...] uehemen[...]

De signis complexionum cordis naturalium. Cap. 4.

COmplexionem quidem calidam naturalē, significant amplitudo pectoris in creatione sua, nisi resistat cerebrū, Et magnitudo pulsus naturalis, & declinatio ipsius ad frequetiā & velocitatem: & magnitudo anhelitus naturalis, & declinatio ipsius ad frequentiam, & velocitatem. & exuberatio pilorum super pectus, si non repugnet humiditas mēbri alterius, contrarietate vehementi valde, aut regio, & aer. & a [uehementiam iræ, & furiositatem, et bonitatem spei significat] credulitatis, et spatiositatem magnitudo pectoris quum non est propter cerebrum, secundum quòd dictum est. Complexionem verò frigidam naturalē significat constrictio pectoris, nisi propter conditiones prædictas, & paruitas pulsus naturalis, & declinatio eius ad raritatem, aut tarditatem nisi sit illic causa faciens velocitatem, & b [constrictio] anhelitus naturalis, & declinatio eius ad tarditatem, & raritatem: & debilitas, & pigritia, & patientia non acquisita ex consuetudine, & exercitio. & mores similes moribus mulierum, & erubescentia cum timore, & hæsitatio. & c [obliuio,] & passio a minimis rebus, & frigus corporis. Humidam verò complexionem significant lenitas pulsus; & velocitas patiendi a superuenientibus, iram facientibus, et lætificantibus superuenientibus, et velocitas remouendi ab eis, et humiditas cutis, si non resistit hepar.

a B. uehe[...] iræ & [...] uel furio[...] bonitas [...]
b B. p[...]
c B.[...]

Sed

Sed complexionem ſiccam ſignificant durities pulſus,& tarditas agendi,& tarditas patiendi, & tarditas quieſcendi, & lupinoſitas morum, & ſiccitas corporis,ſi non reſiſtit hepar.Calidã autem & ſiccam complexionem ſignificãt pulſus magnus cum menſura.Et illud ideo,quoniã magnitudo eius eſt propter neceſſitatem, & diminutio ipſius propter ſiccitatem inſtrumenti,& uelox proprie ad conſtrictionem, & frequens,& anhelitus magnus, velox, & proprie [d] [quum ipſe extrahit aerem frequens,] & perfidia morum,& inuerecundia, & leuitas in motionibus,& in blanditijs, & uelocitas iræ propter caliditatem, & tarditas pacificãdi propter ſiccitatem,& multitudo pilorum pectoris, & ſpiſſitudo ipſorum propter ſiccitatem materiei ipſorum,& criſpitudo ipſorum, & caliditas tactus,& ſiccitas ipſius.in calida autem & humida ſunt pili pauciores,& pectus eſt latum, magnum,& pulſus eſt magnus, uerum eſt lenior, & velocitas in frequentia eius,ſunt infra illas, quæ ſunt in complexione ſicca, quum æquantur in caliditate,& eſt ira in ea velox non uehemens, & tactus corporis eſt calidus, & humidus,ſi non repugnat hepar in uehementi frigiditate,& humiditate,[e] [*ſi fuerint infra uehemẽtiam,*] & multiplicantur ægritudines putridæ. Frigidam autem & humidam *ſignificat pulſus*, quum non eſt magnus: imo eſt decliuis ad paruitatem,& eſt lenis,non uelox, neque frequẽs, imo eſt decliuis ad contraria eorum,ſecundum illud,ad quod in ultimo peruenit complexio, & eſt habens eã piger,*timidus,tardus,mortuæ* [f] [feſtinationis,]nudus a pilis,non retinẽs [g] [malum] neque iraſcibilis.Et eſt corpus frigidum, & humidum,ſi non reſiſtit ei hepar cum calefactione plurima,& exſiccatione, quamuis nõ ſit plurima. Frigidam uerò & ſiccam habentis pulſus non eſt cum illa tarditate tota,& habens eam eſt tardæ iræ,fixæ,retinens [h] [malum,] lenis ſine pilis,frigidum habens corpus, & ſiccũ, ſi nõ reſiſtat hepar cum calefactione plurima, & humiditate quamuis parua.

De ſignis ægritudinum cordis. *Cap.* 5.

DE illis ſunt ſignificationes complexionũ non naturalium, & quandoque ſignificant malitiam complexionis cordis, debilitas & reſolutio uirtutis,& liquefactio,non pertinẽtes ad cauſam primitiuam, aut antecedentem, aut communitatem membri, quod ſi tremor cordis adiuuat in his ſignificationibus,tunc iã completur ſignificatio,& quando perducit ad syncopim,tunc iam confirmata eſt res.Et quando in corde fortis ſit malitia complexionis frigidæ,aut calidæ,aut ſiccæ ſine materia, incipit corpus procedere in uia phthiſis,& liquefactio nis.Eſt ergo illa,quę eſt calida ex illa,hectica ab ſoluta.Et frigida ſpecies eſt hecticę comparata ad ſenes& decrepitos.Et ſicca ſpecies phthiſis. a † [ ] Et hectica quidem diuerſificatur in toto illo a phthiſi facta a pulmone. Pulmo enim in hac non eſt lęſus in ſe ipſo,& habens [b] [eam] non habet tuſſim,& diuerſificatur ab [c] [ea] hectica cum caliditate propter priuationem caliditatis.Signum autẽ malitię complexionis cordis calidæ, & augmentũ pulſus in uelocitate;& frequentia non naturali,& egreſſio anhelitus ad magnitudinem,& velocitatem,& frequentiam non naturalem, & uehementia ſitis, quæ ſedatur cum aere frigido, & [d] [ſuauitas] in frigore, & communitas extenuationis,& liquefactionis abſq; cauſa alia & triſtitia, & [e] [conturbatio] permiſta inflammationi.Signa autem malitię complexionis frigidę,ſunt declinatio pulſus ad paruitatem, & tarditatem, & raritatem non naturalem, niſi cadat uirtus,& ſit neceſſaria frequentia, ut ſuccurratur [f] [cum eo quod appropinquat] neceſſitati cũ alijs [g] [ab eis duabus,]& eſt cũ debilitate anhelitus,& reſolutione uirtutis,& tranquillitate ad illud, quod calefacit ex ſpeciebus eorum,quæ tangit,& olfacit,& guſtat, & timiditas,& non audacia,& ſuperfluitas in pietate, & miſericordia.Signa autem malitiæ complexionis cordis humidæ, ſunt inclinatio pulſus ad lenitatem non naturalem,& uelocitas patiẽdi ab imprimentibus in anima,cum uelocitate remotionis eorum: & multitudo euentus febrium putridarum. Sed ſigna malitiæ complexionis ſiccæ, ſunt declinatio pulſus ad ſiccitatẽ *non naturalem, & difficultas paſſionum* cum fixione earum,ſiue ſint fortes,ſiue debiles, & liquefactio *corporis.De ſignificationibus* autem apoſtematum,ſunt ſignificationes apoſtematũ calidorum.Ipſa enim in principio ſui faciunt apparere in pulſu diuerſitatem mirabilem,non conſuetam, & magnificant inflammationẽ in corpore, & *proprie in partibus* membrorum anhelitus. Et anhelans quamuis attrahat maximum aerem,& frigidiſſimum, tamen eſt quaſi priuatus anhelitu, deinde ſequitur ipſum ſyncopis ſucceſſiua, & non oportet ut aſpectetur in cognitione *diſpoſitionis* apoſtematum calidorum cordis illud, quod eſt ex duritie [h] [inſtrumenti,] ſecundum quod *currit* conſuetudo de expectatione eius in alijs, quæ ſunt ſimilia eis. Apoſtema enim non ita aduenit cordi, vt ꝑ ipſum induretur pulſus,imo interficit ante illud.Singularis autẽ reſolutio ſcitur ex cauſis primitiuis.Et dixerunt quidam, quando accidit in corde ulcus, & currit ex nare ſiniſtra ſanguis moritur patiens.Et ſignum eius eſt dolor in loco ſiniſtro mammillari.

d B. tranquillitas.
e B. anguſtia.
f B. ei quod defecit.
g —— B.
h B. pulſus.

ANNOTATIONES.

Sumuntur cordis temperamenti ac compoſitionis tum naturalis,tum eius quod præternaturam eſt,notæ,ex actionibus, excretis ac retentis,& corporis affectibus in uniuerſum.Tu pro hac re pete Gal.lib.art.med.& Paulũ lib.2

Cap.29. & deinceps.
Cap.66.

De cauſis imprimentibus in corde. *Cap.* 6.

CAuſarum in corde imprimentiũ aliæ ſunt, quæ ſunt ei propriæ,& aliæ ſunt ei cõmunes, & alijs, ſicut cauſæ efficientes complexiones,& cauſæ efficientes apoſtemata,& efficientes ſolutionem ſingularis,& reliquę ſimiles eis, quæ ſunt ex eis,quas numeraui tibi in libris uniuerſalibus. Verum cordi appropriantur cauſæ accidentes propter anhelitũ,& cauſæ accidentes propter paſſiones aĩales.Propter anhelitum

quidem, quoniam quando constringitur, aut calefit valde, aut infrigidatur valde, sequitur ex eo vt accipiat cor nocumentum. In passionib. autem animalibus, oportet vt redeatur ad ea, quæ diximus in uniuersalibus, & iam ostendimus impressionem earum in corde mediante spiritu, & cuiusque earum, quæ superfluit impressione præfocationis [a] [spiritus] innati ad interiora, aut sparsionis eius ad exteriora. Et quandoque consequitur, ut faciant peruenire syncopim, imo consequitur, ut interficiant. Et ira quæ est ex summa earum, est minor omnib. illis in hoc. Ira enim rarò interficit. Vigiliæ uerò, & exercitium, & similia illis, debilitant cor cum resolutione.

a B. Alia liiera. caloris.

ANNOTATIONES.

Iisdem prorsus causis lædi cor potest quo ad temperiem compositionem, & unitatem, quibus & membra cætera, præsertim uero animi perturbationibus quibusq; offenditur, quod Aristoteli suffragari quis existimet de uitæ & actionum omnium principio. Quod enim quis intereat ob metum, ob gaudium, ob mærorem, refertur certè a Gal. ad cordis spirituum dissolutionem uel suffocationem, ex repentino ad ipsum cum spiritibus humorum concursu. Quod ex cogitationibus diuturnis tabescere quosdam uideamus, sequitur & id ipsum cordis labores. At ob repentinum uel gaudium, vel metum, uel labores diuturnos non semper affligi cerebrum animaduertitur, quum non semper dolores capitis accidant, atque alia, quæ malum cerebri statum comitantur. sentimus verò semper uel palpitare cor, uel tremere, uel aliud quidpiam insuetũ: quod ne ipsi quidem uerbis explicare possimus.

De canonibus uniuersalibus in curatione cordis. Cap. 7.

NOs quidem fecimus de medicinis cordialibus tractatum singularem, quo, quum homo coniunxerit inter sciẽtiam suam in medicina, & cognitionem suam in principijs, quę sunt magis communia quam medicina, iuuabitur. Hinc vero innuimus ad illud, quod oportet dici in libris medicinalibus puris, propterea quod cor est membrum principale, prius omni principali, & sublimius eo, oportet ut sit velox studium in curatione eius cum medicinis, [a] [ita vt adiuuetur absque errore vltimè,] siue velimus ex eo euacuare humorem, siue permutare ei complexionem. In euacuatione autem, quæ procedet cursu phlebotomiæ, ita studiosè festinamus, [b] [ne] oporteat nos permiscere eã cum alio regimine [c] [mundificatiuo.] Imo plurimũ qđ in ipsa obseruamus, est ne superfluat, & cadat virtus, & ut viuificemus virtutem, si debilitatur parumper, cum reb. viuificantibus virtutem, quando debilitatur propter complexionem frigidam, aut calidam. Et hæc res non appropriatur egressioni sanguinis tantum, imo omnibus euacuationibus, quamuis sit extractio sanguinis uehementis necessitatis ad hoc subsidium. Causa autem, cum qua excusamur a studio specierum regiminis alterius, est quia egressio sanguinis non est [d] [medicamen perueniens] ad cor, & ꝙ plurimæ repletionum cordis non sunt nisi ex sanguine, & vapore, a nocumento quorum duorum simul liberat phlebotomia. Et repletio quidem sanguinea remouetur phlebotomia basilicæ dextræ, sed repletio vaporosa phlebotomia basilicæ sinistræ. In reliquis autem euacuationibus, quæ fiunt cum medicinis oportet ut [e] [misceantur medicinæ] cum regimine prædicto [f] [& regimine alio.] Et illud est, quoniam plures medicinę euacuatiuæ sunt contrariæ corpori: quare oportet ut eis associentur medicinæ cordiales. Et ipsę [g] † [ ] medicinę, quæ efficiunt in corde fortitudinem cum proprietate, quæ est in eis, ita vt sint cum medicamine administrato in euacuatione humoris [h] [cordialis] sociatæ medicinæ theriacales, bezaharticæ, ptinẽtes cordi. Et plures quidem harum medicinarũ conferunt, imò plures earum conferunt ei ex alia parte, & illud est, quoniam ipsę etiã faciunt penetrare medicinas euacuatiuas ad cor, remouendo eas ab alijs locis. Permutatio autem cõplexionis, aut est, quia conuertitur regimen ad permutationem frigidi, aut permutationem calidi, aut permutationem humidi, aut permutationem sicci. Quum ergo volumus permutare complexionem frigidam, audaces sumus ad illud cum medicinis calidis, commistis cum medicinis cordialib. calidis cum custodia nostra, ne accidat ex eis motus laboriosus humoris cordis, ita ut extendatur corpus cordis [i] [cum eo quod gradatim facit illud, aut extẽdatur materia apostemosa] & reliqua. Quum ergo volumus permutare complexionem calidam, nõ sumus ausi esse contenti infrigidatiuis, nam substantia, propter quam cor creatum est (& est spiritus effusus in ipso) est substantia calida, scilicet caliditate innata, non caliditatibus nociuis corpori. Et accidunt ei ex malitia complexionis cordis, quando est calida, vt minoretur & resoluatur, & vt conuertatur in fumum, & conturbetur: Quum ergo superuenit corpori cordis, quod extinguat ipsam, & non est permistũ cum medicinis calidis, quarum proprietas est, vt confortent calorem innatum, non totum illud propter caliditatem earum, imo cum proprietate ipsarum associata caliditati earum, possibile est vt noceat radici. i spiritui, quamuis ramo conferat, & est corpus cordis, [k] [propterea quia iuuat ad temperandum caliditatem cordis, quum sentitur cum eo caliditas spiritus.] Qua propter nõ inuenimus sapientes antiquos euacuasse curationem malitiæ complexionis calidę, quæ est in corde, & eius quod accidit ei, a permistione medicinarum frigidarum cum cordialibus calidis, confidentes, quòd natura si fuerit fortis, discernet inter infrigidatiuum & calefactiuum, & afferat infrigidatiuum cordi, & afferat calidum cordiale spiritui, & tempera bit illud, & [l] [quandoque istud.] & si non inueniunt medicamen æquale faciens confortationem spiritus cum proprietate, aut proximum ęqualitatis, sicut buglossam, vigorãt & adiuuãt se cum ea: sed si natura fuerit debilis, non confert regimen. Et quandoque cogit eos administrare medicinas calidas cordiales illud, quod ipsi sciunt de grauitate substantiæ plurimum medicinarum frigidarum cordialium, & paucitate penetrationis earum, & declinatione ipsarum cum natura ad fixionem, & non ad penetra-

a B. & sit studiũ fundamẽtale nõ erroneum cum velocitate vltima.
b B. vt
c B. diuerso.
d B. cũ medicamine perueniẽte.

netrationem: quare cogit eos illud ad hoc, ut permisceant medicinas cordiales calidas, quib. penetrent, vt natura adiuuetur ad deferendum illas cordi: sicut permiscent crocum reliquis permistis trochiscorum camphoræ, reliqua.n. permista discurrunt cum eo ad cor: deinde uirtuti naturali inest vt [m]] procedat a corde, aut inflammet ipsum eum spiritu cordis,] & adiuuet cum infrigidatiuis ad temperandam complexionem. hoc namque melius est eis, quã vt vtantur infrigidatiuis puris, quæ figuntur in principio meatuum, & nolũt penetrare. Et isti, qui abstulerunt crocum ex trochiscis camphorę, & blasphemauerunt primos, fecerũt trochiscos camphorę pauci iuuamenti, quamuis ipsi ignorent. Amplius complexio calida curatur dando in potu rob de fructibus, & proprie aquam ponorum de [n] [Sceni] & cydoniorũ. Est .n. bonum medicamen [o] † [ ] cum eis quæ sibi sunt similia, de his quę dicturi sumus, & cum epithematibus, & emplastris, quæ sunt extinctiua, permistis cum confortantibus cor. Et si causa fuerit materia, euacuetur. Cura autẽ malitiæ complexionis frigidæ est cum confectionibus magnis, quas dicemus, & cum vino odorifero, & cum exercitijs temperatis, & cũ emplastris, & linimẽtis calidis, aromaticis, cordialibus, & cibis calidis cum quantitate, qua digerantur. Et si causa fuerit materia, euacuetur. In cura autem malitiæ complexionis siccæ, necessarius est cibus plurimus, humectatiuus, & introitus balnei post ipsum, & administratio tinæ cum [p] [custodia] ipsius, & paucitas motus, & tranquillitas, & sumere in potu aquam frigidam. Et si fuerit illic frigus, alienentur ab aqua frigida, quę est vehementis frigoris. Et [q] [cibẽtur cibis, & potibus, & multiplicetur somnus post cibum calidum. Ei si causa fuerit materia, euacuetur. Et tu quidem scies distinctionem illius, vbi loquemur de cura hecticę, & arefactionis. Cura autem malitiæ complexionis humidæ est subtiliatio ciborũ, & administratio medicinarum exsiccatiuarum, & exercitia temperata cum frequentia, & multitudine, & si causa fuerit materia, euacuetur. Frigidę uerò & humidæ complexionis cura, est multitudo exercitij, & balnei ante cibum, pręcipue thermarum, & submersio plurima in aqua calida, & administratio solutiuorum, & diureticorum, & vsus uini fortis [r] [resolutionis,] odoriferi, & administratio ciborum laudabilis chymi, cum quantitate non plurima. quòd si illic fuerit caliditas, uitent balneum, & utantur coitu. Et si fuerit materia calida & humida, aut humida, euacuetur.

ANNOTATIONES.

Cor nobilissimum est membrorum, quod, ut antea dictũ est, nullum magnum vitium sustinet. hoc offenso statim ferè totum concidit: quod de cerebro, de iecinore non euenit. ut properandum propterea sit ad præsidia. licèt enim sæpe numero, si alia membra, si lapsum a naturali statu, qui paruus est, animaduertas, insignis morbus non sit, uel sua natura potens ut hominem necet: affecti tamen loci ratione in summum discrimen adducit, quodcunque uitij genus mediocritatem in corde uel minimum exsuperat: et cordis affectus omnes iure magni dici queant, ob affectæ sedis nobilitatem. Magnis morbis magna debentur præsidia: atque hæc tum purgatoria medicamenta, tum uenę sectio sunt: præsertim uerò sanguinis missio, quæ ab Hippocrate in acutis morbis 4. de rat. uict. in ac. præsertim commendatur. Iure ergo uenę sectionem præcipue Auicennas proponit. Hęc verò, si cordis affectio ex multitudine est, dextro maxime latere obeunda fuerit, quod ea parte dexter uentriculus residet, in quo crassior inest sanguis quam in sinistro. At si materia morbum in corde faciens flatus fuerint: & si flatus non propriè uenæ sectio educit, educit tamen per accidens, & confert: tunc vero secandum sinistrum latus author noster admonet, propterea quod sinistrorsum cordis conus uergit, in quo potissimum spirituum copia residet. Quòd si medicamento purgante medici consilio utendum potius fuerit, quod cor aliarum partium, puta uẽtriculi consensu laboret, quod alij a sanguine humores affluant, præsertimque si maligna materia est: tunc id semper summo studio enitẽdum fuerit, ut quia purgatoria uires exsoluunt, quia cordi præsertim uenenosa eorum natura aduersa est, cum purgatorijs cardiaca simul admisceas. quorum syluam tum hic, tum libello de medic. cordis proponit. Illud etiam enixe obseruandum, ubi non euacuandum, sed alterandum sit, quod monet: ne si fortè calidior intemperies cor affligat, ijs quæ præter modum refrigerent, utaris, & si affectio frigidissima expostulet. nempe, quum cor caloris sit sedes, in discrimine res est, ne si summe refrigeres, ipsam etiam innatam caliditatẽ extinguas. cauebitur uerò id, si cum refrigerantib. calida admiscueris atq; id semper in cardiacis affectibus, sumpta ex affecti loci temperie indicatione, obseruandum est. Quod si obieceris remitti hac ratione medicamentorum uim admisto contrario. Respondemus temperari sanè, quum tamẽ caloris auxilio celerrime refrigerans medicamentum ad cor perueniat, non posse frigidorum uim tantum deprimi, quin summe refrigeret. quum.n. frigida calidis præualeant, et calidorum uis exigua ubi ad cor peruentum est, exoluta penè sit, integrum tamen refrigerantium adhuc est robur. Cæterum, ut res se habet, Auerroes tamen 3. Col. discretiuam potentiam quandam statuit, a qua & calida & frigida, ubi opportunum est, dirigi existimat, naturæ prouidentia.

De medicinis cordialibus. *Cap. 8.*

MEdicinę quidem cordiales cum totalitate sua, oportet vt colligantur ex areolis medicinarum singularium, & ex areolis membrorum anhelitus. Sed secundum necessitatem in hac hora nos dicemus de eis illas, quæ sunt sicut capita, & radices. Dicamus ergo. illæ quidem, quæ ex eis sunt proximæ ęqualitati, sunt [a] [iacynthus, & albelengesis, & alferum egi] & aurum, & argentum, & buglossa. Calidæ verò sunt doronigi, & zedoaria, & muschus, & ambra, & zurumbet, & seta propriè, & crocus, & ambo been sunt uelocis iuuamenti, et gariophylli sunt valde mirabiles, et xyloaloes crudũ et melissa, et semen eius. [b] [ ] alscehebram, et semen eius, et cardamomum, et cubebe, et [c] [alselemenusch, et acetosa] et semen eius, et folia citri, et folium Indum, et enula est mirabilis. Frigidę uerò sunt margaritæ, et karabe, et camphora, et corallus, et sandali, et rosa, et spodium, et lutum sigillatum, et poma. Et ex eis est coriandrum siccum, et humidum.

a B. iachut & al hizadach & al faruzegi.

b B. & albedarũgi & semẽ eius

c B. falégiemesch & semẽ eius & cortex citri, & acetositas eius. Alia litera, & alfelegiesmech & flos eius.

TRACTATVS II.

De partibus distinctis.

De tremore cordis & causis eius. *Cap.* I.

a B. festigatiu'.

b † B. quãdoq;

c B. duris,

d B. fortibus,

e B. animalium vel vermibus. Alia litera. venenosorum.

f B. loca cibi, & fæcis.

g B. in ore ipsius.

TRemor cordis est motus [a] [tremulus,] accidens cordi. Et causa eius est omne, quod lædit cor ex eis, quæ sunt in ipso, aut in panniculo eius: aut continuantur ei ex membris vicinis communicantibus ei, Et quandoque fit a materia humorosa, & quandoque fit a malitia complexionis puræ. Et quandoque fit ab apostemate: & quandoque fit a resolutione singularis: & b † [ ] fit a causa extranea: & quandoque fit a morsu venenosorum animalium: Et quandoq; fit a serpentib. qui fiunt in ventre: & quandoq; fit a sensu vehemẽti. Et materia humorosa quandoque est sanguinea: & quandoque est humiditas: & quandoq; est melancholica: & quandoque est cholerica: & quandoq; est ventosa: & est leuior & facilior carũ. Et ille, qui est a malitia complexionis puræ, ideo est, quia omnis complexio dominans facit debilitatem & omnis debilitas efficit in corde, dum perseuerat in ipso, residuum uirtutis, agitationẽ quandam, quasi ipsum expellat a seipso aliquod nocumentum. Et tremor quidem cordis, quando superfluit, permutatur ad syncopim, & quãdo magis superfluit, permutatur ad mortẽ. Et vnaquæque complexionũ simplicium facit illud. Apostema verò calidum in principio perseuerans facit apparere tremorem cordis, deinde syncopim, postea mortem. Et frigidum est propinquum dispositioni eius, sed quandoque interponit spatium aliquantulum. Et similiter resolutio singularis. Et similiter oppilatio existẽs in cursibus sanguinis, & spiritus in corde, & quę sequuntur ipsum, & in venis [c] [sensibilibus] partium pulmonis. Factus autem a causa extranea, est sicut factus a doloribus [d] [constrictiuis,] & permutationibus materierum apostematum uicinorum prædictorum, & a potu uenenorum. Et factus a morsibus [e] [serpentum.] Et factus a serpentibus, qui accidunt in ventre, & propriè quãdo ascendũt ad superiora [f] [mirach in cibo & fæce.] Factus autem a subtilitate sensus cordis est, quoniam habenti illum accidit tremor cordis ex qualibet uentositate generata in spatio, quod est inter ipsum, & inter panniculum eius: aut in corpore panniculi eius: aut in vena eius, & ex qualibet qualitate frigida, aut calida adueniente ei: ita q; succedit potui aquæ præter quòd perducat illud ad debilitatem in operationibus suis. Factus autem cũ communitate, aut est cum communitate corporis totius, sicut accidit in febribus, & propriè in febribus pestilentialibus: aut communitate panniculi sui, ita vt accidat in ipso apostema molle, aut durum, sicut accidit simio aut gallo prædictis, aut cum communitate stomachi, quoniam [g] [in ipso] est humor viscosus vitreus, aut mordicatiuus cholericus, aut corrumpitur in eo cibus: aut cum communitate omnium membrorum, quę dolent vehementer. Et quandoque multiplicatur cum communitate stomachi propter humorem, qui est in eo, aut bothor in ore eius, aut h [attractionem succedentem labori,] ita vt forsitan non discernatur inter ipsum & inter cordialem. Et quandoque accidit i [propter tremorem in ore stomachi, & continuatur illi,] & est similior res tremori cordiali, Et quandoque fit cum communitate pulmonis, quando multiplicatur in eo oppilatio in parte illa, quæ obuiat cordi, & nõ penetrat anhelitus secundum modos suos, & illud indicat constrictionem anhelitus non securam. Et quandoque fit causa crisis, & motuũ accidentium humoribus ad crisim, & ego ponam illud in loco suo. Et si quis conqueritur de tremore cordis post ægritudines, & habet nauseam, & euomit choleram plurimã, & non remouetur nausea, est malum, & indicat spasmum in stomacho.

h B. debilitatem succedentem ... mitui laboriosó. Alia litera attritionem ... debilitatem succedentem ... tui laborioso.

i B. festigatio ... seu tremoris in ore stomachi ... continuatur ... le seu & vicissitudinaliter ... seuerat illi ...

ANNOTATIONES.

Cordis tremor (palpitationem uocant) deprauatus quidam, atq; intempestiuus est motus, quo cor extra corpus prosilire ægrotantes queruntur. Conatus est cordis, ut expellat, quod noxium illi est, siue hoc mala sit intemperies, calida, frigida, humida, sicca: uel etiam abdita ac uenenata qualitas: siue humorum uel uaporum confluxus: siue quid eius compositioni aduersum, uel obstructio, uel quid simile seu etiam quid conuellens uel secans, ac demum quouis modo, aut ipsius cordis, aut pericardij substantiam contristans. Vires id morbi genus insigniter deijcit, vt sæpè animi deliquium, atq; etiam mortem inuehat, & si primario cordis affectu, et si aliarum partium consensu cor laborat. Pro hoc affectu pete Gal. 5. de loc. aff. nec non I. in 3. de uulg. morb. Vide & Paulum lib. 3.

Cap. 2.

De signis.

TRemorem cordis omnẽ significat pulsus diuersus, transiens terminum in diuersitate sensu percepta, in magnitudine, & paruitate & uelocitate, & tarditate, & raritate, & frequẽtia, & multoties assimilatur pulsui habentium asthma. Et significant illum, qui est humidus, vehementia lenitatis pulsus, & sensibilitas habentis eam, quasi cor eius a [sit positum] in humiditate, & significant illum, qui sanguineus est, signa caliditatis, & inflammationis, & uelocitas pulsus, et magnitudo eius in alia hora, quã tremoris cordis, et iuuantur coitu, et in frigido est è contrario, & significant illum, qui cholericus est (et est raro) ęgritudines cholericæ sequentes ipsum, et durities quædam in pulsu, et vehementia inflammationis, et significant illum, qui melancholicus est, tristitia et solicitudo, et durities in pulsu, et ventosum quidẽ pulsum significat velocitas resolutionis eius, et leuitas b [laboris] eius, et etiam paucitas diuersitatis in pulsu eius. Et significant apostemosum in substãtia ipsius, aut pãniculi eius, signa duorum apostematum prędictorum, et illum, qui est ex resolutione continuitatis causa sua, et factum a uenenis, et morsibus, causæ suę cum priuatione reliquarum causarum, et similiter factum a uermibus, et factum a complexione singulari calida c [et inflammatione uehementi,] absq; sẽsibilitate humiditatis, in qua natet cor, uelocitas pulsus, et frequentia eius, quamuis non

a B. ...

b B. ...

c B. ... uelocitas

non ſit hora cõmotionis eius: & quod eſt poſt cauſas d [ſpaſmaticas] ſine materia, & in hectica,& ſimilibus. Et ſimiliter factum a frigore puro ſignificant cauſæ ſuæ ex euacuationibus extinguentibus calorem innatum: & ęgritudines infrigidatiuæ; & aeres, & alia: & pulſus tardus, rarus, non in hora tremoris cordis. Factum autem ab oppilatione ſignificat diuerſitas pulſus in paruitate, & magnitudine & debilitate, & fortitudine, cum priuatione ſignorum repletionis. Factus autem a ſubtilitate ſenſus cordis, & a qualibet ventoſitate generata e [ex] nocumento adueniente ei, cognoſcitur ex fortitudine pulſus, & ſanitate anhelitus, & incolumitate reliquorum membrorum. Et fortitudo pulſus, & magnitudo ipſius ſunt ſignificationes primæ ſignificantes ipſum, & certificat ipſum, ſi fuerit corpus cũ frequẽtia huiuſmodi tremoris cordis, incolume, & virtus conſeruata, & cõſuetudo in operationib. ſana. Et illi quibus plurimum accidit iſte, ſunt ſuper quorum facies apparent veſtigia paſſionum animalium, quãuis parum, ſicut irę aut gaudij, aut triſtitiæ, aut aliarum. Factus aũt cum communitate corporis totius febrib. manifeſtus eſt, & ſimiliter creticus. Et factum cauſa ſtomachi, ſignificant ſignificationes diſpoſitionum ſtomachi, & appetitus, & quod ab ipſo expellitur, & imaginationes, & nauſea, & punctio: & ꝙ alleuiatur in tẽpore vacuitatis, niſi ſit a cauſa cholerica effuſa ad os ſtomachi in tempore vacuitatis: & quòd ſit vehemens in hora, qua cib. incipit digeri. Et ille, qui fit cum cõmunitate pulmonis, eſt, quoniam hebens eum eſt præparatus aſthmati, repertis in ipſo ſignis ſignificantibus humiditatẽ pulmonis, & oppilationem viarum in eo, quas dicemus in ſuo capitulo. Factum autem propter f [febres] ſignificant ſignificationes ſupra dictę in capitulo ſuo. Et ex eis, quæ ſignificant ipſum, ſunt ſaliua currẽs, & dolor, ſicut qui fit a cõſtrictione unguium: & punctura eueniens ſubito in ore ſtomachi.

ANNOTATIONES.

Morbi & eorũ ſpecies dignoſcuntur ex actionib. affectibus corporis ſenſibilibus, excretis & retentis, pręſertim uerò actionibus, quę immediatè, ut aiunt, uim partium ſequuntur. proxima ergo huius ſymptomatis indicia, quibus, non hoc ipſum, quod ſe ſe aperte nimis manifeſtat, ſed & morborum a quibus ipſum fit, & cauſarum a quibus morbi ipſi dependent, ſpecies dignoſcantur, pręſertim pulſatio eſt arteriarum: quę in corde, quum oriantur, eius ſtatũ certo argumento ſignificant. Qui ergo pulſus fiant, ſi primario affectu cor laboret, Gal. lib. 3. de pręſagit. ex pulſib. toto abſoluit. ſi per conſenſum. lib. 4. Pręter actiones, excreta retẽta, affectus corporis ſenſiles, adde et rationem ex iuuantib. & nocentibus deſumptam. unde & author quibus cordis palpitatio eſt ex ſanguinea materia redundante, hos ait a coitu adiuuari: quibus uero ex uentriculi conſenſu, ieiunio teſtatur melius ſe habere.

De curationibus uniuerſalibus tremoris cordis. Cap. 3.

IN materiali omni fertur auxilium cum euacuatiuis. In ſanguineo quidem cum phlebotomia, & extractione ſanguinis ultima, & temperamento cibi in quantitate, & qualitate. Et ſi eſt illi paroxyſmus, aut tẽpus in quo commoueatur plurimum ſicut verbi gratia ver, tũc neceſſarium eſt vt præcedant ante paroxyſmum phlebotomia, & ſubtiliatio cibi, & acceptio eius qđ cõfortet cor. In facto autem propter humorem phlegmaticum, oportet vt fiat euacuatio cum medicinis, quarum impreſſio conſequitur cor. Et illarum conuenientiores ſunt hieræ magnæ euacuẽtes humiditates uiſcoſas. Facti autem propter ſanguinem melancholicũ a [loci longinqui,] cura eſt phlebotomia, & tẽperantia hepatis, ita ut non generet melancholiam cum eo, quod dicitur in capitulo ſuo. Si autem eſt nudus humor melancholicus, tũc cura eſt in ipſo euacuatio cum eis, quę ſunt ſicut hiera Rufi, & logodion: & omnia quę euacuãt humorem melancholicum ex locis longinquis: Deinde remanet poſt illud æquatio complexionis, frigidę quidem cum calefaciẽtibus, & calidæ cum infrigidantibus: & proprie cum eis, quæ ex eis ſunt medicinę cordiales. Ille vero, qui eſt cum communitate ſtomachi, ſi eſt ex humore groſſo, curetur vomitu poſt cibum, & poſt acceptionem ſubtiliantium notorum, ſicut acceptionem ſucci raphani in oxymelle. Et ſolutio vẽtris fiat poſt ipſum cum hieris magnis, ſicut logodion, & theodoricon, & hiera picra confortata cum pulpa coloquintidæ aut agarico, & epithymo. Et ſi fuerit propter choleram mordicatiuam, curetur confortando ſtomachum cum robub fructuum odoriferorũ, ſicut pomorum odoriferorum propriè, & cydoniorum: & proprie poſt cibum, & pirorum, & eorum quæ ſunt illis ſimilia. Et cum declinatione naturæ ad lenitatem, & alienationem eius, quod cõuertitur ad gumorem cholericũ. Et regimine temperante ſtomachum. Et ſimiliter quãdo cibus in ipſo corrumpitur, oportet ut regatur cum eo quod confortat digeſtionẽ eius, quod corrumpitur, cum eo quod dicetur in capitulo ſtomachi. Et quemadmodum tu abſcindis cauſam cum hoc regimine, ſimiliter oportet quòd confortetur patiens quod eſt cor, ita vt non recipiat impreſſionem; & non ſis cõtentus in abſcindendo cauſam abſq; confortatione patientis, imò oportet ut hoc intendas ad cor cũ medicinis cordialibus. Et ex eis, quorum iuuamẽtum magnificatur in tremore cordis, eſt potare pondus b [medii] auri de bugloſſa in tempore ſomni noctibus continuis Et ex eis quibus iuuatur, habes tremorem cordis, & quæ ad ipſum experta ſunt, eſt potare † c [.] quantitatem ponderis nuclei de gariophyllo maſculo in xii. aur. lactis dulcis in ieiunio: aut potare aur. de ſampſuco ſicco in aqua frigida, ſi fuerit illic caliditas, aut in uino, ſi non fuerit caliditas in dieb. continuis. Et ex eis quib. iuuatur habens tremorem cordis, eſt vt ſecum ſemper ſit aromaticum aliquod ex genere eorum, quæ ei conueniunt, & aſſidue utatur ſuffumigatione cũ eo facta, & utatur odoramentis eius, & ut ſint in aromatico eius, qui habet tremorem cordis calidum, uincentia, roſa, & camphora, et ſcandalum, et olea frigida cũ parua permiſtione medicinarum aliarum ſub

a —B.

b B.i.

c B.circa.

tilis caliditatis,ſicut parum muſchi,& croci, & gariophylli,niſi metam tranſgrediatur res.tūc enim ſis contentus frigidis, & ſi eſt complexio frigida,tunc admiſce muſchum,& ambram,& oleū de ben,& oleum de citro,& aquam d [cāphoratam]& algaliam, et quæ ſunt ſimilia illis, & propinqua eis ex ſpeciebus ſuffumigationis, & rorificationis cōuenientib.ſecundum complexionem,et ego quidem non multiplico tibi ſermonem in numerando medicinas cordiales calidas,et frigidas. Tu namque inuenies eas omnes ſcriptas in tabulis membrorum anhelitus,in medicinis ſingularibus,et ad ultimū omnis medicina odorifera eſt cordialis,et cū hoc nos iam diximus,quę harum medicinarū ſunt antecedentes in hac intentione e [Habens]tre tremorem cordis cum nauſea f [cuius]tremorem cordis diximus eſſe malum, cura eius proprie,ſi fuerint illic reliquię febris,eſt vt in potu ſumat ſauich hordei ablutum cum aqua calida,& detur infrigidatum cum pōdere x.3.zuccari,quamuis enim ipſum euomat etiam,tamē iuuatur eo.quòd ſi ipſe abhorret zuccarū propter additionem, quam efficit in nauſea , accipiantur loco eius grana mali granati,& ſtringantur ambo crura,& olfaciat camphoram, & quæ ſimilantur ei,cum aceto:& ponatur ſuper pectus pannus infuſus aqua duorum ſandalorum,& camphoræ,& aliorū. Et multoties quidem excitatur tremor cordis,deinde expellitur aliquid ad inferiora a dextra,& ſiniſtra:& ſedatur tremor cordis.

d B.camphoræ

e B.habentis autem.

f B. quem.

ANNOTATIONES.

Spectandæ in hoc curando affectu,ut in reliquis omnib. morbificæ ſunt cauſæ:atq; eæ ſingulæ oppugnandę.Gale.5. de loc.aff.teſtatur ſe uenę ſectione curaſſe quoſdam,qui cordis palpitatione affligerentur:imo etiam affectum hūc miſſo ſanguine,antequam inuaderet,ante uertiſſe. Videntur tamen quicunque hoc uitio laborant,immatura plerunq; morte interire.Vide Paulum lib.3.

Cap.34.

De cura tremoris calidi. *Cap.* 4.

SI iſte tremor cordis eſt cum materia,& euacuas eam,& remanet veſtigium eius; aut eſt tremor cordis calidus ſine materia:tunc oportet vt cibetur habens eum cum eo,quod parum eſt,& cōfert, ſicut eſt panis infuſus in aqua roſ. in qua eſt parum vini odoriferi:& panis cū ſyrupo de pomis,& ius pomorum , & lac acetoſum ſine butyro,quod eſt temporis propinqui commotioni,aut nō acetoſum valde:& cucurbita,& a [blitis]& fructus frigidi.Si autem tolerat carnem,tunc vtatur b [alcares,& haluſem] pullorū,& alcubugi propriè. Habet enim proprietatem in hac re propter frigiditatem complexionis,& ſpecies acetoſorum,quæ omnes factæ ſunt cum ſuccis fructuum, & agreſta,& pomis acetoſis,& aceto acuto , ſuper quod ſparſa ſit aqua roſ.& aqua c [ſalicis.Si autem fuerit acetoſitas citri,& limonis,erit res magis iuuatiua.Quod ſi res fiat vehemens,& inflammatio, da ei ad d [bibendum] aquam frigidam , & aquam niuis miſtam cum aqua roſ. dando ſorbitionem poſt ſorbitionem . Et da ei ad ſorbendum ſyrupum de fructibus. Et ſyrupum de e [malis aſceni,] & quę ſunt ſimilia illis, dādo aliquid poſt aliquid. Et ſi tibi neceſſarium fuerit,vt diſſoluas in eo camphoram,fac.Et quandoque eſt tibi neceſſarium, ut ſis contentus in eo ad dandū ipſi lac acetoſum in potu, ab vna lib.vſq; ad ij.lib.& f [perueniet] ei cibus.Quod ſi tibi neceſſarium fuerit, vt cōfortes eum cum aliquantulo ex medulla panis,& tortellarū fac. Si autem inueneris virtutem debilem,& timueris extinctionem,non erit excuſatio quin permiſceas cum hoc,& cum eis quæ via eius incedunt,ex cubebe , & cardamomo,& foliis citri: & etiam ex coriandro,& camphora cum roſis. & ſpodio,vt temperent ea.Super bugloſſam uero ſis audax,& non timeas malitiam eius:& vtere ea cum omni,quod in potu tribuis, & in cibo das.Et enim iam cucurrit conſuetudo,vt in potu tribuatur,& ſimiliter aqua eius diſtillata. Et quandoque confert ei potare pondus 3.i.de reubarbaro ſceni in aqua frigida diebus continuis . Et ſtude,vt ſit aer infrigidans, vltima infrigidatione,& ut ſint rorationes, & odoramēta aromatizata camphora,& ex ſandalorū præſentia : Et non eſt malum , vt roretur ſuper ea aliquid vini, cum tanta quantitate , qua penetrare faciat aromaticitatem eorum ad cor . Et ex eis,quibus iuuatur habens tremorem cordis calidum, eſt permutatio ab aere ſuo ad aerem frigidum,Illud enim reducit ad ſanitatem . Et non oportet vt obliuiſcaris emplaſtra infrigidantia ſuper cor, facta ex ſandalis, & aqua roſacea,& aqua ferrariorum,& camphora,& roſis. & ſpodio,& lentibus . emplaſtretur cum eis os ſtomachi,& propriè in febribus.Compoſita vero iuuatiua in hoc ſunt, vt in potu dentur trochiſci de camphora cum croco , cum ſyrupo acetoſitatis citri, & quandoque ponūtur in eo folia citri,& diamuſchum dulce,& lætificās infrigidatiuum. Deſcriptio experta ad illum,qui non eſt ex caliditate vehementi . Spodii partes iiii.xyloaloes Indi,galliæ muſchatæ amborum ana ʒ.i.cardamomi , gariophyllorum amborū ana 3 i.camphorę 3.s.dragacāthi 3.iii.fiant trochiſci cum aqua de tereniabin.ſitque vnuſquiſque trochiſcus pōderis medietatis unius 3. Deſcriptio alia.Recipe doronigi partem i.cāphoræ quartam partis,ſandalorum tertiam partis, margaritarum,karabe,coralli,xyloaloes,ſpodii roſ.omnium ana medietatem partis, bugloſſæ partes duas,conficiantur cum aqua malorum, & fiant inde trochiſci . Et quod ex eis in potu ſumitur,ſit pondus 3.i.vſque ad aureum. Medicamen fortius illo in extinguendo . Recipe ſeminis lactucarum,ſeminis endiuię,ſpodii,roſarum,ſandali,ſeminis portulacæ,bugloſſę,coriādri ſicci,coralli,karabæ.margaritarum, g [omnium ana partes duas] camphoræ quartā partis , ſitque quod ex eo in potu ſumitur pondus ii.ʒ Deſcriptio alia.Recipe amyli,karabe,margaritarum,meliſſæ,felengemisk,aluminis iameni frixi,omniū ana partes iii.luti armeni rubei, coriādri,amborū ana partes v. Sitque quod ex ea in potu ſumitur, pōdus aurei cū aqua meliſſę.Quòd ſi ſuperfluat res,& augmentatur inflāmatio,& timetur quòd ſit h [veſtigiū]apoſtematis,tunc fortaſſe eſt tibi neceſſarium,ut in potu des

a B.olus iamenum.

b B.alcaris, & alhelam.

c B. alkaleſ.

d B. ſorbendū.

des semen mandragoræ,& opium . Et melius quidem est, vt in potu tribuas de semine mandragoræ pondus quartæ ʒ.j. & de opio vsq; ad medietatem [l] [ʒ.j. permistis] cum medicamine aromatizato ex muscho, & xyloaloe crudo, & camphora,& croco secundum virtutem, & horam necessitatis.

De cura tremoris frigidi. *Cap.* 5.

EVacuantia quidem , si fuerit illic materia , sint secundum semitam, quam tibi exposui. Et ex eis,quæ experta sunt ad phlegmaticū humidum de illis,siue sint in partib.cordis,aut in stomacho,est vt sumatur agarici pōdus medietatis ʒ.j.& pulpæ coloquintidæ pondus j.danich,& turbit pondus ʒ.j.& bdellij pondus danich,& muschi,& croci amborum ana.taxaugi,& xyloaloes Indi pondus danich,& salis naphtici pondus quartæ ʒ.j.& est dosis vna. Et ex eis,quę experta sunt ad melancholicum , est vt sumatur myrobalanorum nigrorum, & kebulorum,amborum ana.pondus ʒ.j.epithymi medietas ʒ.lapidis armeni pondus quartæ partis ʒ.j.diamuschi amari pondus ʒ. iij. sumatur in potu cum tanta quantitate vini odoriferi , in qua dissoluatur.Et quandoque sufficit assiduare administrationem hieræ picræ in pondere aur.j.cum pondere danich de epithymo, dādo ipsam in potu cum oxymelle, & continuetur. Medicinæ autem permutantes complexionem frigidam,sunt theriaca,& mithridatum,& diamuschum dulce,& amarum,& medicamē Cæsaris,& scelithe,& [a] [milium]ambrę,& [b] [diacandum] & lenificans magnum, & confectio [c] [anahihah] & trochisci de muscho.Et quando frigus fit forte, indiges eis , quæ sunt sicut [d] [cordumeni,] & dare ex eo in potu.Et quandoque confert ei sumere [e] [acetositatis istirgar xxx.aur.cum uino] in quo iam infusa fuit buglossa. Et cibetur aqua ciceris,& pullis colūbarum,& carnibus paruarum auiū, & alcanabir. Et ex compositis alijs est medicamen expertū. Recipe buglossæ ʒ.i.zurumbet,doronigi amborum ana.ʒ.iiii.dosis eius sit pondus ʒ.i.in principio mensis,& in medio eius,& in fine ipsius: & oportet ut sit in vino odorifero aliud. Recipe karabe,castorei,amborum ana. [f] [ʒ.i.alfelengmisk] gariophylli,galliæ omnium an.partē i. dosis eius sit medietas ʒ. cum succo [g] [almusera] non colato,neque bullito.Et hic sunt medicinę bonæ ultimæ,prolixarum descriptionum dictæ in antidotario.

De speciebus syncopis & causis ipsius , & causa mortis subitæ. *Cap.* 6.

SYncopis est destructio a [maioris partis] plurium virtutum,motiuę,& sensibilis,propter debilitatem cordis,& aggregationem spiritus totius ad ipsum propter causam mouentem eum ad interiora,aut propter causam pręfocantem ipsum interius , quare non inuenit spiraculum:aut propter paruitatem: aut subtilitatem suam,quare non superfluit super illum, qui inuenitur in minera . Et tu scies ex iis,quæ verificasti vsque ad hanc horam , ꝙ causę illius non euacuantur, quin aut sit repletio materiei præfocantis sua multitudine,aut oppilatione: Aut euacuatio resoluens spiritum : Aut priuatio restaurationis eius, quod resoluitur , & fames vehemens. Et debiliores quidem homines ad tolerandum ipsam, sunt comparati ad hoc, vt neque sint infirmi,neque sani:sicut infantes, & qui sunt eis proximi,& decrepiti, & conualescentes:Sed in ætate [b] [prouenientes] tolerant ipsam.Et eius tolerantia est in hyeme plurima, quam in ęstate.Aut malitia complexionis iam confirmata:aut accidens eius magnum subito: Aut dolor uehemens : Aut debilitas virtutum principiorum regalium,& propriè cordis, deinde cerebri,deinde hepatis;Aut debilitas communicātis,sicut oris stomachi cum corde:Aut debilitas corporis totius,& macies,& extenuatio: Aut dominium accidentium animalium, secundum quod diximus tibi in loco alio . & plurimum eius est in decrepitis,& debilibus,& conualescentibus.Aut applicatio uirtutis contrarię substantialiter complexioni cordis , & spiritus, amborum, sicut est ex olfactu fætoris puteorum, & pestilentia aeris , & sicut accidit in febribus pestilentialibus,& ex cadaueribus , & ex penetratione uirtutum venenorū ad cor: & quandoque est propter [c] [arterias .] Ex illis est illud,quod accidit causa uermium,qui ascēdunt ad os stomachi , & oportet ut distinguamus post hoc distinctiones plurimas. Dicamus ergo . materiæ quidem faciunt euenire syncopim,aut propter multitudinem suam,& [d] [oppilationem uiarum] spiritus:& quia [e] [comprehendunt] ipsum totum in corde:ita ut [f] [forsitan] prętocetur. Et huiusmodi quidem generis sunt effusiones humorum plurimorum , aut sanguinis plurimi ad stomachum,& pectus , & [g] [ambo:] aut permutatio materiei apostematis synanciæ,& pleuresis,& peripneumonię ad partes cordis subito; Aut propter uiscositatem earum in poris:quare oppilant meatus,& proprie in membris anhelitus , & quandoque est communis in omnibus venis corporis. quamuis non faciant illud sua multitudine,Aut propter uehementiam sui nocumenti cū qualitate frigida ualde,aut mordicatiua ualde,aut adustiua ualde,Et syncopis quidem, quæ accidit in initio paroxysmi febris,ē huiusmodi generis, & eius causa sunt humores grossi ualde,aut uiscosi, aut mordicatiui;aut adustiui,& quandoque fit illud propter propinquitatem cordis,& quandoque est in membris aliis communicantibus ei,sicut cerebro.Nam quum in eo accidit oppilatio integra, & est apoplexia,fit syncopis proculdubio . Et quandoque est in stomacho propter causam antiquam: aut propter debilitatem accidentem , propter quam fit recipiens attractionem materierum ad os suum, siue sint frigidæ,siue calidæ,& quandoque fit causa multitudinis oppilationis in uenis corporis , ubicunque sunt . Et istæ materię pernitiosæ multoties accidunt ex superfluitate comestionis,& potus,& frequentia [h] [fastidii] propter malitiā digestionis, ita ut ex ea spargatur in corpore, quod repleat uenas,& oppilet meatus [i] [anhelitus.] & istæ quidem materiæ propter suā multitudinem quandoque adiuuant ad syncopim

b B. consistentes.

c B. cōmunitatem arteriarū.

d B. Alia litera. q.a oppilāt vias.

e B. coarctant.

f B existimetur quòd

g B. similia eis.

h B. nauseatiuæ satietatis.

i B. Alia litera spirituum.

faciendam ex parte, qua priuant corpus nutri
mento: quoniam oppilant viam nutrimenti
boni, & non conuertuntur per seipsas ad nutri
mentum; quoniam ipsæ propter suam multi-
tudinem confortantur super naturam: quare
non patiūtur ab ea; & cum hoc complexio cor
poris corrumpitur per eas. Et istæ quidem ma-
teriæ, quæ faciunt syncopim sua multitudine,
aut malitia sua, sunt quæ faciunt [k] [tristitiam]
& nauseam, quando in stomacho cadunt: & sūt
minoris quantitatis, aut malitię. Facta autē cau
sa euacuationis superfluæ, non est, nisi quia se-
quitur ipsam spiritus euacuatus cum ea vsque
ad hoc, vt resoluatur maior pars eius. Et illud
est, aut solutio ventris cum diaria: aut est solu-
tio ventris continua, aut lubricitas stomachi,
& intestinorum: aut rasura aut vomitus pluri-
mus, aut fluxus sanguinis narium: aut fluxus san
guinis ex membro alio, sicut orificijs venarum
ani, aut propter vulnus, aut propter descēsum
aquæ hydropisis: aut propter apertionem† du-
bellati; propterea quia currit ex eo res plurima
subito; aut propter fluxus menstruorū, & par-
tus. Aut propter multitudinē exercitij, aut mo
ram in balneo calido vehementis sudoris: aut
propter aliquam causarum sudoris [l] [fortis,
&] superflui, accidentis; [m] [aut quia facit sudo
rem per seipsam] sicut caliditas, aut præparatio
ne, sicut raritas corporis superflua, aut subtili-
tas humorum in substātijs suis, & naturis suis.
Et quando accidit syncopis ab euacuatione hu
morum, virtute vitali adhuc forti, non est ad-
huc timendum, & illa est sicut syncopis, quę ac
cidit post phlebotomiam. Dolor autem facit
contingere syncopim, propterea quia super-
flue resoluit spiritum, sicut fit in iliaca, & coli-
ca, & in mordicatione superflua accidente in
membris sensibilibus, s. oris stomachi, & intesti
norum, & eis similiū. Et sicut in dolore [n] [mo
tuum] neruorum, & vlcerum eorum, & mor-
sionum eius accidentium, sicut scorpionis, &
vespæ; Et in vlceribus iuncturarum [o] [præpara
tarum fricationi, & percussioni, quę sequūtur
eas] propter effusionem materierum nocen-
tium. Et sicut dolores vlcerum ambulatiuorū,
vehementia dolorum quorum facit syncopim
propter suam acuitatem, & corrosionem ipso-
rum. & prouenit ex eis corruptio mēbrorum,
donec perducit ad mortem. Ipsa nanq; faciunt
syncopim in primis propter dolorem, & in fi-
ne propter vehementiam infrigidationis cor-
dis, aut allationem vaporis venenosi corrupti
ad cor, sequentis ipsum exsiccatione membri,
& conuersione eius ad contrarium complexio
nis proportionalis hominibus. De accidentib.
vero animę iam locuti fuimus, & sciuisti [p] [in
extenuatione causam, & oppressione, quam]
cordi faciunt. Apostema autem facit euenire
syncopim aut propter magnitudinem suam,
vbicunque sit, apparens, aut occultum, corrum
pens complexionem cordis, mediante allatio-
ne arteriarum, aut propter membrum in quo
est, quum est sicut panniculus cordis, aut est mē
brum proximum cordi, in quo etiam si non
est apostema magnum valde, ipsum tamen fa-
cit illud, quod efficit maximum longinquum;
aut propter dolorē quando vehemens fit cum

k B. angustiam.

† vomicæ.

l —— B.

m B. per se fi-entium sudo-rem.

n B. vulnerum.

o B. Alia litera. q̃ cōtinuè con-fricatur, & adin-uicē concutiun-tur, & illorū, q̃ vicinantur eis.

p B. causam no-cumētorū quæ.

eo. Sed & stomachus qualiter fit causa synco-
pis, scias [q] [itaque,] quòd stomachus est mem-
brum propinquum loco cordis, & est cum hoc
vehementis sensus, & est minera collectionis
humorum diuersorum, quare ipse facit eueni-
re syncopim, aut quia infrigidat ipsum ualde,
sicut in bolismo; aut quia calefacit ualde, aut
quia dolere facit valde, aut quoniam [r] [ex] ip-
so est materia grossa, mala, frigida, aut mordica
tiua, acuta, & vlcera, & bothor in ore eius. Sed
reliqua membra qualiter fiunt causa syncopis,
scias quòd mēbra alia sunt causa syncopis, aut
propter dolorem continuatum ex eis cordi.
Aut propter vaporem venenosum, quem ipsa
mittunt cordi, sicut est illud quod accidit in
præfocatione matricis. Aut propter euacuatio
nem accidentem in eis, resoluentem spiritum
cordis, sicut debilitas vehemens in ore stoma-
chi. Aut propter oppilationem facientem con
strictionem uiarum spiritus in eis, quæ sunt in
circuitu meatuum cordis. Aut propter comple
xiones corruptas malas, fortes, dominantes eis,
sicut fit in febribus adurentibus, & pestilentiali
bus. Et illud est ex eis, quę fiunt cum communi
tate omnium membrorum. Et scias quòd syn-
copis confirmata curationem nō habet, & pro
prie quando perducit ad uiriditatem faciei, &
conuersionem colli, [s] [fortasse enim non eri-
gitur.] Et ille, cuius res peruenit ad hoc, tunc
quum caput eleuat suum, moritur. Et scias q̃
in corpore ipsius, qui phlebotomatur propter
necessitatem, & syncopizatur super ipsam, non
propter multitudinem euacuationis [t] [neque
propter consuetudinem in phlebotomiam as-
suetam,] est ęgritudo, aut in stomacho eius est
debilitas per se, aut propter effusionem rei ad
ipsum. Et quando materia [u] [ ] decre-
piti febrientis resoluitur ad stomachum suum
facit accidere syncopim. Et causa, quare ali-
quis syncopim patitur in prima phlebotomia
sua, est quia subitum est, quod nō consueuit. Et
multoties quidem accidit syncopis in crisibus
propter expulsionem materiei calidæ ad sto-
machum. Et multoties fit phlebotomia causa
syncopis propter infrigidationem.

q —— B.

r B. in

s B. quæ... tasse nō ... tur, uel non ... natur.

t B. & ... pter ... dinem ... botom... suetam ... corpore ...

u † B. ...

ANNOTATIONES.

Syncopim distinguit Galenus 2. ad Glauconem ab ani-
mi deliquio, hoc fere uno, q̃ animi deliquium syncopim præ-
cedat, leuiorque sit affectus: syncope uero fortis uirium sit
exolutio. quia ergo differentia secundum magis & minus
non uariat speciem, propterea de syncope, & animi simul
deliquio hic author uerba facit, vtrunq; affectum uno syn
copes nomine intelligens. Sanè quis hic præter naturam af
fectus sit, statim constat: nempe, quum, vt ait Auic. & sen
sitrix & motrix actio destruatur. est ergo actio ferè aboli-
ta, & symptoma. Symptomata morbos sequuntur. merito
ergo quærat aliquis, quinam proximus huius affectus sit
morbus: an intemperies, an mala compositio, an solutio con-
tinui. itemque cuius partis affectio sit, an cerebri, cui mou
di & sentiendi facultates insunt, Galeni sententia, an cor-
dis, quod Arist. sensus & motus initium cēset. ac rursum, an
cordis, an cerebri, an neruorum substantia offensa sit, quæ
omnia ad motum sensuum concurrunt. Profectò Gal. inter
cordis affectus hoc uitium recenset, quod & author noster
& cæteri, præsertimque doctissimus Aretæus disputat 2.

Cap. 14.

Cap. 1.

de

de acutis morbis. consentiuntque omnes ob cordis consensum, & cerebrum & neruosum omne genus pati. At quonam morbi genere immedietate, vt dicunt, cor lædatur, hic aliquid est ambiguitatis. Certè non intemperies est, quum ea non repente opprimat, si mala compositio, non in figura morbus est, non etiam in cauitatibus, & si enim syncopen, quæ ex prohibito spirituum concursu, & ut aiunt, conculcatione, oritur, morbum sequi in obstructione non inuiti admittimus, is tamen morbus non omnem syncopim parit. quum etiam ex profusiore spirituũ dissolutione fiat, quam non est, vt ad morbum in uia, quis referat licet enim in hac curanda, in astringendis totius corporis meatibus laborent medici, quum tamen id meatibus naturalem eorum statum seruantibus, solis dumtaxat spiritibus tenuiorib. uel pauciorib. redditis eueniat, ut 12. meth. legere est, referri ad laxitatem cauitatum non potest. Verùm neque etiam syncopen ad morbum in numero reijcias aut in situ. neque in solutione continui. Quem ergo morbum sequetur? Breuibus de spiritibus dictum a nobis alibi est fusiusque ostensum non dißentire ab Hippocratis & Galeni doctrina spiritus suis ipsos morbis laborare, neque omne morborum genus ad intemperiem, compositionem, & continui solutionem referi. Nunc ergo ijs positis, satis sit syncopes proximum morbum, uel spirituũ corruptionem, uel dissolutionem, uel eorundem coarctationem ac prohibitum esse transitum: nempe quum sensitrix & motrix facultas non nisi spirituũ ui agat, ubi uniuerso corpori spirituũ copia deerit, collabi mouendi & sentiendi uires neceße est. Fit uerò copiosior hæc spirituum perspiratio, vel dilatatis uijs, vel ipsorum substantia attenuata. fit & eorundem corruptio aduersis uel uenenatis uel praua quapiam qualitate affectis humoribus uaporibusuè ad cor transmissis. Fit etiam obstructio ut in cæteris, copiosiori ad cor humorum, præsertim uerò crudorum influxu. Sanè de syncopes, causis plura author noster scribit, pro qua re pete Gal. . meth: & 2. de rat. vict. in ac. Ait autem de dißolutione spirituũ agens, senes, pueros, & conualescentes in syncopim ex inedia præsertim incidere. At refragari de senibus uidetur Hipp. . de aph. senes facillime ieiunium ferre testatus, Non refragatur tamen quum de uiridi senecta uerba faciat non de decrepitis, de quibus hic agitur. Scribit item Auic. syncopen minus æstate accidere quàm hyeme, quod sanè si de omni syncope loquatur, ambiguum uidetur, quũ, æstate maior dissolutio spiritum fit, hyeme tamen maior crudorum succorum copia gignatur, ut propterea syncope, quæ spirituum conclusionem sequitur, hyeme magis quàm æstate accidere, sit uerisimile. Verùm, certum est profectò in corporis ambitu ob circũdantis nos aeris frigus crudorũ humorũ prouentum gigni, ad interna tamen uiscera ualidior est caliditas, vt 1. aph. senex ait: vt propterea dissipari, quid obstruit, huius robore facile ualeat.

De signis. *Cap.* 7.

SIgna significantia causã syncopis, & dolores eius, proportionalia sunt signis prædictis tremoris cordis: nam si ipsa sunt debilia, sunt tremoris cordis: & quãdo sunt fortia, sunt syncopis, & quanto plus fiunt vehementiora, sunt mortis subitę. Et pulsus quidem est significatio significantior illius. Significat enim sua compressione cum fixione virtutis materiam compressiuam, & sua diuersitate vehemẽti cum uicissitudinibus, & paruitate maxima, resolutionem uirtutis. Reliquas autem significationes suas secundum reliquas dispositiones, iam scivisti. Et ad summum, quum syncopis nõ fit subito, tunc ad ipsam minoratur pulsus in primis: Deinde sanguis incipit occultari ad interiora, & conuertitur color a dispositione sua. Et fortasse palpebræ non eleuantur, & apparet in oculis debilitas motus, & alteratio coloris: Et visui apparent imaginationes extra inuētionem, & infrigidantur extrema, & apparet ei roritas in corpore frigida. Et quandoque accidit nausea. Et quandoque infrigidatur totum corpus. Quum igitur incipit aliquid horum signorum post phlebotomiam, aut solutionem ventris, aut [a] [assiduationem] rei necessario facientis læsionem, abstineatur ab ea, & remoueatur causa, quoniam iã perducet ad syncopim, si non abscindatur. Et quando syncopis nõ habet causam manifestam primitiuam, & antecedentem. & est cum tremore cordis frequente, & non est illud, quod est in ore stomachi, causa faciens ipsam necessariam, & [b] [generans eam,] tunc ea est cordialis confirmata. Illa verò, cum qua est nausea, & cõturbatio, est stomachalis. Et quando continuatur syncopis, & uehemens fit, & non est causa manifesta faciens eam, imò est cordialis, tunc habens eam moritur subito.

a B. administrationem.

b B. reiteratur.

ANNOTATIONES.

Quibus notis noscatur, a quanam causa syncope proueniat, pulchre Trallian. lib. 12. sed vide & loca in superioribus annotata. præsertim uerò Aretęum 2. de acutis morb. Vide & Hipp. ac Gal. 2. aph. ubi de ijs qui absque causa manifesta dißoluuntur, verba fiunt, de qua re hic author postremo loco.

Cap. 3.

cap. 3. Aph. 41.

De cura. *Cap.* 8.

ILla, quæ fortis est, facta propter malitiam complexionis confirmatæ, curationem nõ habet. Et illa, quæ non est ita, imò est leuior, aut est sequens causas extrinsecas a corde, curatur Et patiens quidem syncopim quandoque est in syncopi, & quandoque est in eo quod est inter syncopim & sanitatem, & quandoque est in leui paroxysmo syncopis. Quum ergo est in dispositione syncopis, non est semper possibile nobis vt laboremus in abscissione causæ: imò nobis necessarium est, vt opponamus accidenti, quod accidit cum eo, quod ipsi pertinet de cura Et quandoque aggregantur nobis duæ necessitates contrarię, secũdum duas partes diuersas, Indigemus enim in quibusdam membris diminutione, & euacuatione eius, quod in eis est ex humoribus, & in spiritibus additione [a] [nutrimenti] & restauratione eius quod in eis accidit de resolutione. Et in plurimo quidẽ quod accidit ex syncopi, oportet vt incipiatur & laboretur cum eo, quod nutrit spiritum ex odoribus bonis, nisi in pręfocatione matricis: In syncopi nanque facta ex ea, oportet vt approximentur naribus earum odores fœtidi, & propriè conuenientes cum hoc ori stomachi. Et [b] [ ] odoramento quidem [c] [calami] est proprietas in ea experta, & propriè in cura calidę colericę, & similiter [d] [gypso. imò curatur] dando in potu [e] [ad sorbendum] ex uiuificantibus virtutem. Et quando fuerit illic uacuitas,

a B. cum cibo.

b B. in.

c B. cucumeris.

d B. lactucæ amplius curetur.

e B. & sorbẽdo.

cuitas,& fames, tunc non approximetur eis vi num purum: Imò oportet, vt miſceatur cum aqua carnis multa, & commiſceatur cū aqua & ſi non, tunc fortaſſe accident ex eo commiſtio rationis,& ſpaſmus. Et ex eis, quæ neceſſaria ſunt in pluribus ſpeciebus ſyncopis, eſt inſpiſſatio corporis exterius, vt comprimatur ſpiritus reſolutus, niſi ſit ſolutio ventris fortis valde; aut ſit cauſa frigus vehemens. [f] [Et quū non eſt illic cauſa frigoris manifeſta] prohibens rorationem aquæ frigidæ, & euentationem, & ſorbitionē aquæ frigidæ,& aquæ roſ. propriè, & indui eis quæ odore ſandalorum infecta ſunt, cum odoramento odorum frigidorum. multoties enim ſanantur cum iſtis. Et ſi eſt fortior hac, & non ſit ſucceſſione rei reſoluentis calidæ valde, tunc oportet, vt inſuffletur muſcus in nares eius, & olfaciat algaliam, & ſuffumigetur [g] [cum nere,] & ſorbeat diamuſchum, ſi poſſibile eſt. Et ſi cauſa fuerit caliditas, tunc odorifera frigida adminiſtrentur, & roretur aqua frigida ſuper faciem eius in primis; Et non eſt malum, vt permiſceatur parum muſchi cum eo, quod adminiſtratur de illis, cum victoria ex illis, quæ ſunt ſicut camphora,& ſādali,& quod eſt fortis infrigidationis, vt ſit frigidum contra calidum [h] [impediens,] & muſchus, vt confortet calorem vitalem. & vt ſorbeant aquam frigidam. quòd ſi tolerat diſpoſitio vt ſit miſta cū uino infrigidato ſubtili, tenui, tunc eſt melius. Et oportet cum hoc ut fricetur os ſtomachi frequenter. Et neceſſarium eſt, vt ſit lectus eius in aere frigido: Et ſimiliter oportet vt ſint lecti omnium habentiū ſyncopim, quum non eſt ex cauſa frigida, & proprie in ſyncopi habentium hecticam, & oportet ut aſſiduetur embrochatio extremitatū & partium membrorum, ipſorum regalium cum aqua roſ.& ſuccis frigidis cognitis,& neceſſarium eſt uinum infrigidatum, quod ipſi in potu ſumant. Et ſi fuerit illic [i] † [ ] ſingultus,& nauſea, tunc oportebit ut uiuificetur caliditas infirmi,& adiuuetur natura eius; commouendo gutur cum penna excitante uomitum,& commouendo ſpiritum ad exteriora. Et oportet ut aſſidues iſta,& [k] [attractionē ſuper eum,] & quam maximum clamorem,& ſternutationem, etiam ſi ſit cum condiſi. Quūque illa non ualent & non ſternutat, tunc æger moritur. Et oportet etiam; proprie in ſyncopi, quæ fit ex euacuatione, ut appropinques ei odores ciborum deſideratorum niſi in habentibus nauſeam,& ſyncopim accidentem cauſa humoris in ore ſtomachi. Non enim oportet tunc, vt illud approximetur eis, Et oportet ut utantur uino,& ſorbeant [l] [aquam frigidam: aut calefactam] ſecundum duas diſpoſitiones notas. Sitque uinum magis penetrabilis res.& ſubtilior,& melioris ſaporis ex eo, in quo eſt reſiduum [m] † [ ] ſtipticitatis: quamuis ſit [n] † [ ] uirtus fortis in eo, quod recēs eſt, ad aggregandum ſpiritum, & confortandum ipſum,& oportet ut non ſit in ipſo amaritudo fortis; & abhorreat ipſum natura, neque groſſitudo, quare non penetret in ipſo cum uelocitate. Et oportet, ut ſit color eius citrinus, niſi ſit ſyncopis ab euacuatione,

f —— B.

g B. cum alned.

h B. reſiſtēs oppoſita cōplexioni.

i † B. ſicut.

k B. aduentum hominum ad ipſum. Alia litera. excitationē, & agitationē, vel commotionem brachiorum, & humerorū cum tuis manibus ſuper ipſum.

l B. ipſum, aut infrigidatū, aut calefactum.

m † B. virtutis.

n B. illa. Alia litera. reſiduum ſtypticitatis. Et eſt illa.

& propriè ſecundum poros propter raritatem eorum, & reliqua: tunc enim diligitur uinum nigrum, groſſum, Ipſum enim eſt nutribilius, & magis faciens declinare humores ad contrarium eius, quo fit reſolutio,& reducens ſpiritum in eſſentia ſua. Illi autem, qui non habet ægritudinem hanc, vinum conuenientius, eſt illud, quod eſt uelocioris penetrationis. Et tibi quidem poſſibile eſt, vt ipſum experiaris, ita ut guſtes ex ipſo parum. Quumque uideris ipſum penetrare ad calefaciendum cum uelocitate, cum bonitate ſubſtantiæ,& odoris, tunc illud eſt conueniens, ſ. illud quod quæritur. & quandoque ponimus in ipſo de muſcho circiter. ſ. duo grana: aut de diamuſcho quantitatē doſis unius, aut medietatis eius, aut tertiæ ipſius,& illud quidem in ſyncopi uehementi, & ſimiliter trochiſcos muſchatos dictos in antidotario.& conuenientius uinum in huiuſmodi eſt illud, quod ē calefactum. Ipſum enim in eo, cuius ſyncopis non eſt ex caliditate, eſt magis penetratiuum,& quando confortatur [o] [fortitudine] panis, eſt magis longinquum ab hoc ut [p] [exſiccet.] & ex eis, quę conferunt eis, eſt mitia appropriata ſyncopi, dicta in antidotario.& homines quibus neceſſarium eſt magis potare uinum calefactum, ſunt illi quorum tardior eſt [q] [ceſſatio.] Non enim oportet ut iſti ſumāt in potu frigidum. & ſimiliter ille, cuius infrigidatur totum corpus, & iſti ſunt illi, qui indigent ipſo,& inunctione extremitatum, & ſtomachi cum oleis calidis aromatizatis. & ſi eſt ſyncopis cauſa materiei, tunc ſi eſt poſſibile, ut expellatur materia cum uomitu, cuius ſperatur facilitas, aut cum clyſteri, aut phlebotomia, fiat illud. & ſi eſt propter euacuationem ex partibus intrinſecis, calefiant extremitates, & fricentur, & inungantur cum oleis calidis aromatizatis, & quandoque eſt neceſſarium ſtringere eas.& [r] [ſumatur in omni genere euacuationis illud,] quod dicitur in capitulo ſuo & præpara in uiuificatione naturę illud, quod ſcis.& conuenientius eſt habenti illam, quæ ex hoc capitulo fit ſucceſſione cholericæ paſſionis, ut ſumat galiam muſchatam in uino,& ſucco cydoniorum, cum aqua carnis fortis, in uino,& confert ei maſticatio thuris,& luti [s] [ſambitiorij nutriti] cum camphora. & ſi eſt propter euacuationem ex partibus extrinſecis ſicut eſt ſudor,& quæ ſimilantur illis, [t] † [ ] infrigida extremitates,& puluerizа ſuper cutem myrtum, & lutum chimoleum,& cortices granatorū, & reliqua ſtyptica, & non extrahes materiam ad exteriora omnino, & non adminiſtres huiuſmodi puluerizationem in ſyncopi ab euacuatione intrinſeca: imò oportet ut confortes uirtutem in omni euacuatione, pręcipue approximando odores ciborum deſideratorum, & ſimilia eis, de his, quæ dicta ſunt.& ſi fuerit cauſa doloris, ſtu pefac illum dolorem, ſi nō eſt poſſibilis abſciſio cauſæ eius, ſicut curatur colica cum philonio,& ſimilibus ei. Et ſi uenena fuerint cauſa, da ad ſorbendum albezahar experta, & diamuſchum, & medicinas dictas in libro de uenenis. Quòd ſi fuerit in ceſſatione,& iam ſanatur aliquantulum, tunc ſit regimen eius etiam ſimile

simile regimini primo,cum additione,[u][cuius possibilitas sit] in huiusmodi dispositione. Et exemplum eius,in quo ambæ communicant, est,quoniam uerbi gratia oportet,ut ad sorbẽdum dentur medicinæ iuuatiuæ secundum dispositionem, de illis quæ sciuntur, & dictæ sunt in capitulo de tremore cordis, & festinetur in hoc, & illud in quo [x] [possibilitas] est additionis, est, sicut si sit illic repletio oris stomachi,studendum est ut euomatur illud,quoniam sanat.Et similiter si sit illic repletio,oportet ut fames adhibeatur, & minoretur cibus eius,& utatur exercitio tolerabili,[y] [æquali ab] huiusmodi.Et fricatio adhibeatur omnibus mẽbris [z] [usque stomacho,& uesicæ.Et neque cogat ipsum sumere cibum,nisi uinum prædictũ in dispositione syncopis, quod necessarium est.Et plures quidem stultorum medicorum student in cibando eum,existimantes.quòd sit ei conueniens,ut uiuificent uirtutem eius. Ipsi ergo suffocant caliditatem eius innatam, & interficiunt ipsum.Et isti quidem iuuantur syrupo acetoso,& proprie illo, qui coquitur cum [a] [aqua,in qua] sunt subtiliatio,& incisio,sicut hyssopus & similia.Et si fuerit causa oppilatio in mẽbris spiritualib.& quę sũt corã eis, da ad sorbendũ oxymel,& frica crura eius,& adiutoria eius,& labora in huiusmodi ad prouocãdã urinã eius,& da ei in potu de uino, quod subtile est, & illud si est illic caliditas. Si autem est ab euacuatione,& debilitate,ad sorbendum detur aqua carnis [b] [aromatizata,] & fiat,ut sugat panem infusum in uino odorifero, cui aqua ros.sit admista.Et quandoque iuuatur si sumat in potu lac acetosum,absque butyro,infrigidatum,& illud. si fuerit illic cum euacuatione caliditas,& similiter aqua agrestæ,Et melius illo est rob acetositatis citri. Et quandoque ponuntur in ipso folia eius. Et ad summũ illi,qui cum syncopi habet [c] [conturbationẽ,] & inflammationem, aut accidit a sudore uehementi,oportet ut detur illud quod datur, infrigidatum, & si sit etiam res, in qua quęritur calefactio.Et ex eis,quę eis conferunt,est,ut in potu sumat aquam carnis fortis decoctionis cui admista sit decima sui de uino odorifero,& aliquid de uitello oui, & aliquid de succo malorum dulcium,aut muzorum,aut aceto sorum,secundum quòd exigit dispositio.Si autem tu fueris cauens in ipso calefactionem,neque fueris ausus dare in potu uinum, da ei ad potandum lac acetosum infrigidatum,in quo sit contritus panis de simila, & da ei in cibis spẽs acetosorum factorum cum succis fructuum. Quod si habens syncopim inuenit frigus cum ea,aut post eam, aut quum in potu sumit infrigidantia,& propriè in uisceribus,dabis ei ad potandum [d] [cardamomum] & piper per ipsum,& absinthium,& quandoque datur in potu uinum.Et quandoque curatio facit necessarium,ut fiat mundificatio,& [e] [times nocumentum eius,] oportet ut tu confortes stomachum,& incipe in hoc, cum eo quod est sicut syrupus de ab sinthio,decoctus cũ melle, & administra emplastra confortantia stomachum prædicta,& ad bibendum da uinũ odoriferum post illud,& ciba cibo laudabili.Factæ

uerò in principio febrium,& causa apostematum,curam dicemus,ubi dicemus,curam accidentium febrium.Et penitus oportet,ut frices extremitates eius,& calefacias, & stringas; ut non submergatur uirtus & materia, & prohibeatur a comestione cibi, & uino,& interdicatur somnus, nisi sit, quod in principio sui non accidat nisi propter debilitatem.Et quicũque eorum,qui syncopim patiuntur, indiget 10 cibo,oportet ut detur ante paroxysmum duabus horis,aut tribus,cibus,& sit cibus sauich de hordeo infrigidatum, & panis cum aliquo [f] [quod habeat paruam acetositatem,] & naribus extrahat odorem bonum. Et si fuerit illic constrictio uentris,sumantur prius cibus, qui lenificat,sicut sunt [g] [thafeathe,] & similia eis, & syrupus de malis cum [h] [oxymelle] est iuuatiuum in huiusmodi.Quòd si necessarium fuerit uti cibis [i] [subtiliatiuis,] sint sicut aqua car- 20 nis,& uitellus oui,& sorbitiones cum medulla panis,& aqua carnis,& quandoque necessariũ est,ut misceatur cum aliquantulo uino. Si autem necessitas illorum fuerit ad hoc, ut cõfortetur stomachus,tunc oportebit ut misceantur cum eis robub,& succi fructuum odoriferorũ, in quibus sit stypticitas:Sed in hora paroxysmi necessarium est uinum: Syncopi autem factæ ab accidentibus animalibus succurritur etiam cum eo, quod antedictum est ex odoribus bo- 30 nis,& strictione nasi, & uomitu, & fricatione extremitatum; & stomachi, & cibatione eius cum aqua carnis.Et sint in ea tortellæ.[k] [in uino infrigidato,aut calefacto,] secundum quod scis.Et si syncopis est ex continuatione [l] † [ ] choleræ citrinæ oportet ut sit uinum [m] † [ ] permistum.Et similiter syncopi ex dolore.Et nos quidẽ dicemus illud, quod proprium est colicæ in capitulo suo. Et plurimũ quidem syncopi, quæ accidit successione phle- 40 botomiæ,accidit stomaticis,& habentibus uenas subtiles,& stomachum debilem,aut corpora,in quibus dominatur cholera citrina, & ei qui non consueuit uti phlebotomia. Et oportet,ut isti ante phlebotomiam, sumant in potu aliquid de robub confortantibus stomachum, & cor.Et quando cadunt in syncopim, fiat illud quod diximus, & sumant in potu uinum mistum,infrigidatum, confortans stomachos 50 eorum,& conseruans eos,& proprie cum succo alio. Et oportet ut dicamus denuo, quòd quandoque eget curatio in syncopi stypticis, ut prohibeant euacuationes, & confortent membra mollificata, adiuuantia ad resoluendum,& ut stringatur os stomachi ante, & non recipiat illud, quod peruenit ad ipsum, & eget uirtute penetrante uelocis penetrationis ad nutriendum spiritum, sicut est uinum, & ambo sunt prohibentia operationes. Oportet ergo, 60 ut discernatur inter administrationem utrarumque dispositionum. Administrentur itaque styptica in hora sanationis,aut postquàm administraueris aliud incipiendo ad hoc, ut uiuifices uirtutem,quum ipsa iam impressionem in eo fecerit & fuerit uiuificata. Et administra secundum in hora necessitatis uelocis, ad uiuificandum uirtutem & non præmittas stypticum super illud, & prohibeat penetrationẽ

eius

f B. ferculo.

g B. alasfidbagiat.

h B. syrupo acetoso.

i B. Alia litera. absolute.

k B. & vinum infrigidatũ, aut calefactum.

l † B vomitus.

m † B. infrigidatum.

eius.Et quãdoque neceſſitas perducit ad illud, quod eſt fortioris nutrimenti quàm uinum, & proprie cum ſyncopis eſt a fame,aut reſolutione plurima. Et quando fit,ut quum uinum purum ſuperuenit corporibus eorum [n] [multiplicat in eis] & facit poſſidere commiſtionē intellectus,& ſpaſmum.tunc nō eſt eis aliquid ita conueniens,ut aqua carnis prædicta permiſta cum vino [o] [puro,] & ſucco pomorum, aut acetoſorum,aut dulcium,ſecundum duas res.Et quum non eſt quod prohibeat, tunc melius eſt, ut ponantur in ipſa,quæ ſunt ſicut gariophylli,& muſchus.Nam ſtomachus eſt magis recipiens eam, & uirtus ſtomachi cum ea uehementius iuuatur,& cor magis attrahit ipſam, Et quandoque tibi neceſſarium eſt ut diſſoluas panem ſimilagineum in eo, quod facis ipſum ſorbere, quum ſpatium a cibo longinquum eſt.Et fricatio extremitatum,& conſtrictio earum,& ſimiliter excitatio vomitus, conferunt omni ſyncopi:niſi quum eſt a ſudore, & ſimilibus eis, propter quę mouetur ſpiritus ad exteriora iſti.n. ſedatione magis indigent, & non oportet ut moueantur,aut uomant aut ligentur.Et ex eis, quę faciunt eos uomere, eſt aqua tepida cum unguento,aut cum oleo, aut miſta cum uino.Et oportet ut calefacias ſtomachum, & quæ ſequuntur ipſum ante [p] [fricatione extremitatum] etiam, ut facilis fiat vomitus.Et ſcias,quòd fricatio extremitatum, & calefactio earum,& aromatizatio ipſarum cũ unguentis, & aromatizatio oris ſtomachi cũ unctionibus boni odoris, ſicut eſt oleum nardinum, & [q] [calefacientia ſicut ſynapis,& pyrethrum,] conueniētia ſunt ualde ei cuius ſyncopizatio eſt ab euacuatione ſanguinis,aut humoris,aut repletione,imò pluribus quibus adeſt ſyncopis, quum non eſt motus humorum ad exteriora.Et oportet vt ligentur crura eorũ & adiutoria ipſorum uicibus [r] [continuis, & fricentur]. præpara illud cum eo,quo neceſſarium ſit oppoſitum parti euacuatiōis. Et iſti quidem iuuantur conſtrictione aſcellarum,& roratione aquæ frigidę,& fricatione oris ſtomachi, & ſimiliter omnis ſyncopis,quæ eſt ab euacuatione, & cum uino commiſto, niſi aliquid prohibeat a uino,ſicut apoſtema aut humor immaturus,aut ſolutio uentris,aut ſoda. Et ſi in aliquo magnificatur neceſſitas confortandi ipſum,da ei in potu uinum etiam, & nō cures, & illud quidem in ſyncopi [s] [debili,] Et balneum quidem conueniens eſt ei,cui accidit ſyncopis ex diaria, & cholerica paſſione. Et ſi accidit ſyncopis propter fluxum ſanguinis,eſt nociuum ualde, & ſimiliter ſi accidat propter ſudorem plurimum.Et balneum etiã eſt conueniens ei, qui inuenit ex uomitibus inflammationem in ore ſtomachi. Si autem eſt propter debilitatem oris ſtomachi, tunc oportet ut adminiſtrentur ſuper eum emplaſtra cō fortatiua,ſicut illud quod fit ex maſtice, & cydonijs,& ſandalis,& croco & lilio [t] † [ ] cum uino, quamuis ualde conferant fricatio extremitatum,& conſtrictio earum.Et ſyncopim quidē factam ex fame,quãdoque ſedat pondus.drach panis.Et paroxyſmo ſyncopis ſiccitatis, aut cũ ſiccitate naturæ, oportet ut ſuccurratur cum buccellis panis in aqua granatorum, aut ſyrupo de malis. Et quandoque neceſſarium eſt in ægritudinibus acutis propter ſyncopim dare in potu uinum, & magis conueniens eſt inſipidum.Et patientes quidem ſyncopim,pręcipiuntur uigilare; & dimittere locutionem.

n B. nocet eis.

o—B.

p B. Alia litera. ante illud,& extremitates.

q B. calefacientib. Alia litera. ſicut oleum de ſynapi, & piretro.

r B. ſucceſſiuis & ſoluantur, & rege illud cum eo quod requirit, vel neceſſitat.

ſ B. difficili.

t † B. & ſimiliter emplaſtratio cum vino facta ex muſco,& lilio. †

ANNOTATIONES.

Syncope uirium diſſolutio eſt, inſtaurabilis autem non eſt diſſoluta natura,ut ait Aretæus li.2.de cura.acut.ubi ſ.confirmata eſt diſſolutio,quod & Gal.12.meth.& Paulus lib.3.quo fit ut maxima hic affectus & celeritate,& diligentia opus habeat. Quamuis autem is ſymptoma ſit, quod propterea ablata cauſa tolli debet,aſſumit tamen cauſæ rationem ob uires, quas demolitur, curationemque ad ſeipſum trahit,cauſæ etiam ſæpenumero contrariam. Vbi a crudorum humorum eſt copia,eget uacuatione, ſi cauſam ſpectes,at ipſum tamen ſymptoma alimentum,& adiectionem poſcit ob ſpirituum diſſolutionem,qui reparandi ſunt,quoniam ij uirium proxima ſunt inſtrumenta.Iure ergo totus in his affectibus curationis ſcopus reparandorũ ſpirituum eſt. Reparantur uerò ij multiplici præſidiorum genere:quod author noſter fuſiſſime,& Gal.12.meth.nec non 1.ad Glauc.& Paulus lib.1.& 3.Trallianus lib.12.& Aretæus 2.de curat.acut. Eſt autem unum hic quæſtione dignum,quum ait. [Et in plurimo quidē,quod accidit &c.] Admoueri iubet narib. in ſyncope,quę uteri uitiũ ſequitur,male olētia,quũ alioqui in alijs ſyncopes cauſis odoratis utendum,ſit,atque id & Gal.1.ad Glauc.teſtatur. Quærat ergo aliquis,qua rōne in præfocata utero utendũ ſit odoratis.an forte uterus odores ſentiat? Sanè de hac re locus agēdi eſſet,quũ de uteri affectibus tractabitur.nũc tamē ut paucis ſatisfaciamus. Quòd uterus odores ſentiat, tũ paruos,tum iucundos,certũ eſt, & quotidie experientia probatum.at qua ratione ſentiat,non eſt facile conſtituere.Certum eſt odorum ſenſiterium nares eſſe,ſiue carunculas mammillares neque: etſi reliquæ uniuerſi corporis partes ſentiunt,quæ ad tactum,aut quæ ad guſtatum pertinēt uiſus tamen,uel auditus,uel odoratus obiecta ſentiunt, ut mirum propterea ſit,quo modo inter reliquas corporis partes ſola odores ſentiat. Res tamen ita ſe habet, ut exiſtimamus.Odorum eadē materia eſt,quæ ſaporum,ut Ariſt. lib.de ſenſ.& ſenſ.teſtatum reliquit.referuntur ſapores ad tangendi ſenſum,ut propterea etiam odores ad tactum quodammodo referantur.Et ſi uerò fatemur, quod Ariſt.2.de anima,ait,odoratum tactum non eſſe,ratione tamen materiæ,cui odores inſunt,quæ eadem eſt cum guſtatili non uidetur odorandi uis tactus expers, præſertimque ſi ſentiri odores per uapores aſſeramus,de qua re ſupra. Quum ergo & ratione ſimilitudinis cum tactu, & uaporum ratione (ſine quibus fortaſſe odores non ſentiuntur) ad tactum quodamodo odorandi ſenſus referatur,mirum non eſt,uterum quæ exactiſſimo eſt ſenſu, ob neruoſam, qua conſtat, ſubſtantiam,iucundis,uel grauibus,odoribus affici.Delectatur uerò iucundis,triſtatur tetris,hac ratione. Quę fœtida ſunt, eadem incocta, & male admodum permiſta ſunt: contra autem quæ beneolentia. quę ergo male permiſta ſunt,eadem ſenſum inæqualiter afficere neceſſe eſt, propterea que uterus fœtidæ rei uel ſpeciebus uel uaporibus inæqualiter affecta refugit,contrahitque ſe ſe,ad beneolentes uerò,iucundosque effunditur. Adde quod,quum perpetua ſpirituum in nobis ſit concurſatio-explorentque hi uelu ti animæ ſatellites interna,externaque omnia, ad iucundos ſe ſe effundunt,& triſtia auerſantur.oblatis ergo iucundis ad

ad nares odoribus, si syncope ex uteri sit prefocatione, augetur præfocatio, utero ad iucundos & quibus delectatur, odores, occurrente, & augetur syncope. contra uerò ex fætenti odore contrahitur, & animi deliquium soluitur.

2 Et si fuerit illic sicut singultus & nausea &c. Vomitionem consulit, ubi adest nausea, quod & Gal. 1. ad Glau. hydrelæum, & aquam calidam exhibens ad uomendum, ubi ex uitioso in uentriculo humore syncope accidat. At Gal. Auerrhoes damnat 7. Coll. uentriculum in hoc casu roborandum, non autem irritandum asserens, nempe. quæ uomitionem faciunt, dum naturum existimulant, alios ad uētriculum humores contrahunt, ac syncopim augent. Cæterùm non utitur Gal. uel author noster in syncope tali uomitorio, cuius ui uberior ad uentriculum humorum copia confluat, sed leui, quale hydrelæum est, ut propterea nullus hic sit accusandi locus.

3 Et similiter si sit illic repletio, oportet ut fames &c. Vbi syncope ex humorum copia accidat, inediam iniungit quod rectè sanè & ex re ipsa indicatur. Non is tamen explicat, an de repletione ex cruditate, an de sola præter cruditatem multitudine intelligat. Videtur tamen de ea uerba facere, quæ crudorū succorū copiæ succedit, & Gal. imitari 12. meth. At si ita habet, quo usque nā inedia perferēda est? Sanè Gal. si nihil obstet, uel alui profluuium, uel quid aliud eius generis, inediam ad quintum diem producit, solaque mulsa aqua, in qua decoctum hyssopum fuerit, nutrit: interea & frictionibus uehementibus, & oleo discutiente inungens. At miratur de Gal. Trallianus lib. 12. Quis enim uires adeo ualidas cogitare in his possit, qui simul omnia, & inediam, & frictionem pariter ferre queat? Profectò uidetur author noster hanc controuersiam uidisse, quamuis non explicet. Assentitur autem Galeno quum famem prohibeat, & quum eorū medicorum studium damnat, qui in nutriendo laborant. uideturque hic Trallianū accusare, qui præstare existimat, ut & cremore ptisanæ, & halica cum oxymelite & pane in uino intincto nutriantur. limitat uerò & moderatur Gal. sententiam de frictionibus, quum exercitatione tolerabili utendum ait. Quamobrem probandus Auic. est. Quòd uero ad Gal. et & Trallianum spectat, si nostræ tempestatis usum animaduertas sicuti Gal. sententia periculo non uacat, ita & Tralliani placitum non uidetur esse contemnendum.

De casu uirtutis subito. Cap. 9.

HOc plurimum contingit, ubi non est dolor, neque solutio uentris, neque apostema magnum, neque euacuatio magna. Et non est quidem, nisi propter humores [a] [concurrentes,] & raro quidem cōtingit, ut sint illi humores sanguinei. Sanguis enim dum non facit accidere prius [b] [aliquod accidens, & non succuritur cum extractione eius, facit] accidere casum uirtutis subito. Illud autem quod sæpius est; est ut sint causa humores grossi in stomacho: aut in uenis, oppilantes uias anhelitus. Et scias, quòd casus uirtutis quandoque [c] [sequitur syncopim, & quandoque est] infra syncopim, ubi uirtus non destruitur nisi a neruis, aut lacertis, ipsis existentibus ab ea uacuis: quare homo fit non motus, neque remouetur a suo situ, & [d] [dormitione] sua, nisi cum labore. Et causa illius est accidens eius, quod diximus. Nam quum vehemens fit, facit cadere uirtutem integrè, & si non fit uehemens, facit cadere virtutē neruorum, & lacertorum. Et multoties quidem fit propter subtilitatem humorum in substantia sua, & quia ipsi recipiunt resolutionem, & propriè in febribus. Et istorum quandoque operationes [e] [sensibiles] sunt non læsę, quamuis non sint tolerabiles, quando multiplicantur & iterantur.

e B. morales. Alia litera. sensuum interiorū.

ANNOTATIONES.

De qua re hic tractet, non est cognitu facile. existimarit fortaße quispiam de animi defectione agi, quam a syncope distingui supra admonuimus. Vnde & Trallianus li. 12. & de syncope & de animi deliquio seorsum scribit. Verùm, quum de syncope supra egerit, simulque & de animi deliquio meminerit, suspicamur de eo, præter naturā affectu hoc loco intelligi, quo non ob spirituum dissolutionem, non ob eorundem suffocationem, sed ob acrium humorum ad uentriculum uel sentientes alias partes effluxum linqui animo accidit, mordicantibus nempe ijs & conuellentibus calor ad interna statim reuocatur, & externę partes, & si refrigerantur, nō tamen sensu omni & motu prorsus redduntur inopes, ut in syncope.

De cura, Cap. 10.

CVra istorum proxima est curæ patientium syncopim. Eius namque cura, quæ est ex repletione sanguinea, est phlebotomia. In ea verò, quæ est causa alicuius alterius humorum grossorum, oportet ut succurratur patienti ipsam in hora cessationis, euacuatione cum eis, quæ sunt sicut hieræ. Et quādoque sufficit hiera picra, cum qua composita sunt turbith, & sal Indus, & agaricum, & epithymum, & quæ sunt similia eis. Et quandoque [a] [medicas cū] cum scammonea. Scammonea nanque est ex eis, quæ adiuuant medicinas alias. Et oportet quidem, ut administres in ea uomitum, post solutionem, & assidues receptionem confortātium cor, & odoramentum eorum. & fricatio quidem extremitatum, est ex eis, quæ uiuificāt calorem innatum, secundum quod iterauimus eius rememorationē, & utatur post illud exercitio temperato. Cibus uero sit ille, qui subtiliat, & incidit, sicut aqua ciceris cum synapi, & oleum de oliuis, & oleum amygdalinum. & de uino quidem, utatur subtili, & ueteri. & utatur balneo post euacuationem, & inungatur oleis uiuificantibus calorem innatum, subtiliātibus. Deinde utatur post balneum uino puro, & syrupo de melle, & syrupo de absinthio, & similibus illis. Quumque incipit uiuificari, oportet ut præparetur cibus confortatiuus uelocis digestionis: & tu quidem scis illud, ex eis quæ dicta sunt tibi. & scias, quod uirtus augmentatur cibo, & uino [b] [subtili] conuenientibus, & odoribus bonis, & tranquillitate, & gaudio, & dimissione eorum, quæ contristant, & rixari faciunt, & rememoratione rerum amabilium, & habitatione cum dilectis.

a B. adiuuantur ea.

b — B.

De regimine eius, in quo apparent signa aduentus apostematis calidi in corde. Cap. 11.

APostema quidem, quando fit apostema, tunc iam interficit, aut interficiet. Ante illud uerò; quādo apparent tremor cordis magnus, & inflammatio uehemens, & signa prædicta,

dicta, tunc est secundum inceptionem perniciei. quòd si aliquid iuuat ipsum, tunc est phlebotomia basilicæ. Et speratur quandoque in eius euasione cum phlebotomia arteriæ, in inferioribus corporis, & infrigidatione pectoris eius cum niue, & cāphora [a] [super apostema.]

a B. & sandalis & coriādro humido & sorbeat aquam niuis cū cāphora secundum continuationem.

ANNOTATIONES.

Ubi inflāmatio cor apprehēderit desperata est salus. agenda propterea sunt omnia, ubi futuram inflammationem hanc aduerterimus. Ne fiat, id uenæ sectione præsertim tentandum est. Hic uerò pręterea, ex niue pectus refrigerat, & niuosam aquam propinat cū camphora. quod quidem præsidij genus, & si repellendi uim habet ad partem principem, tentari tamen in tam præcipiti morbo licet. id & Rasis. 17. Cont. tr. 1. Cap. 2.

FEN DUODECIMA.

De mammilla & dispositionibus eius, & est Tractatus vnus.

De anatomia mammillæ. Cap. 1.

MAmmilla est membrum creatum ad generandum lac: ut nutriatur cum eo nouiter natus, in introitu suæ natiuitatis, & usq; quo confirmetur, & crescat eius uirtus, & fiat conueniens ad digerendum cibum fortem solidum. Et ipsa est corpus compositum ex venis, & arterijs, & neruis, inter quæ existit uacuitas, quam caro replet glandosa, cui non est sensus, albi coloris, & propter suam albedinem, quando assimilatur ei sāguis, albificatur illud, quod nutrit ipsam, & albificatur illud, quod superfluit ab ea, & fit lac. Et eius quidem comparatio ad lac generatum ex sanguine, est comparatio hepatis ad sanguinem generatum ex chylo, in hoc, quod unumquodque conuertit humiditatem ad similitudinem suam in natura, & colore. Nam hepar rubificat chylum album, & facit ipsum sanguinem. Et mammilla albificat sanguinem rubeum, & facit ipsum lac. Et uenæ quidem, & arteriæ, & nerui positi in substantia mammillæ ramificantur in ea, usque ad partes uillosas, & habent in ea reuolutiones, & circuitiones plurimas. Communitas autem mammillę cum matrice in uenis inter eas contextis, est res, quam iam sciuisti in anatomia venarum.

ANNOTATIONES.

cap. 10. Cap. vlt. cap. 4.

De mammarum substantia & usu habes ex Aristot. 4. de partib. animal. & Gal. 7. de usu part. & 14. Discrepare tamen ij inter se uidentur. quum enim uterque in eo conueniat, mammillas & lacti generando, & tuendo cordi esse procreatas in pectore, Aristot. priorem usum cordis tutelam putat, Galenus uero lactis generationem. Uerum certum est mammillas lacti præsertim gignendo esse institutas, neque id nègarit Arist. primarium ipsarum esse munus. Sed quod in pectore sint, non alibi constitutæ, tuendi cordis gratia præsertim est, non gignendi lactis. quum alioqui ubicunque fuerint, si etiam ad imum uentrem, ut in quadrupedum fere genere est, excepto elephante, & paucis quibusdam, nihil referat.

De exuberatione lactis. Cap. 2.

SCias, quòd lac multiplicatur multiplicatione sanguinis boni, & quando minoratur, tunc causa eius est [a] † [ ]diminutio causarū sanguinis: aut [b] [penuria] bonitatis eius. Et causa in paruitate sanguinis, aut est ex parte materiei, aut ex parte complexionis. Et illa, quę est ex causa materiei, est, quoniam est cibus paucus, aut est contrarius generationi sanguinis ab eo, propter siccitatem suam, & frigiditatem superfluam, Aut est iam conuersus ad partem aliam, scilicet fluxus sanguinis, aut apostematis, aut aliorum. Ex parte uerò complexionis, quoniam est complexio corporis, [c] [aut mammillę,] exsiccans humiditatem, [d] [cuius passione] non generatur ex ea sanguis; aut propter superfluitatem aquositatis eius, & elongationem eius ab ęqualitate conueniente sanguinea, aut aliud. Sed causa, quæ [e] [consumit substantiam] sanguinis, & corrumpit illud, quod generatur ex ea, (quare non est cōueniens, ut generetur nisi substantia lactis, quum lac non generetur ex sanguine bono,) est dominiū unius humorum trium, choleræ, aut phlegmatis, aut melancholiæ. & declaratio quidem choleræ est in citrinitate coloris lactis, & subtilitate eius, & acuitate ipsius. Et phlegma declaratur in uehementia albedinis eius, & aquositatis ipsius, & declinatione eius ad acetositatem in odore, & sapore suo. Et melancholia in vehementia spissitudinis eius, & paucitate ipsius. [f] [Et multitudo fortitudinis eius] non elongatur, quin sit, [g] [ideo quod] sanguis propter uehementiā multitudinis suæ [h] [inobedit] operationi naturæ; quare non patitur ab ea, & accidit naturæ defectus in conuertendo illum, propter coarctationem, quam fecit ipsi; & hoc est ex eis quorum signa non sunt [i] [defecta.] [k] [Et quandoq; accidit ex exsiccatione lactis, & spermatis, ut egrediantur secundum filū:] quare fit sanguis, quāuis fit exuberans non laudabilis substantiæ, neque conueniens ad hoc, ut generetur ex eo, [l] [naturale.] Et est illud, quod generatur ex eo de lacte illaudabile. Et postquam iam sciuisti causam; tunc tu prouidus es in modis abscindendi eam. [m] † [ ]

Et scias, quod omne, quod exuberare facit sperma, exuberare facit in pluribus corporibus lac, sicut [n] [semen lactucæ,] & semen papaueris, & vber capræ, & ouis & similia: quēadmodum illud quod exsiccat sperma, & minorat ipsum, & prohibet generationē eius, minorat lac etiam, sicut semen cānabis. Et quum causa in paucitate lactis est paucitas cibi, multiplica cibum, & fac [o] [delectari ī ipso,] & fac ut ipse sit ex genere calidi & humidi, laudabilis chymi. Et quando est causa corruptio cibi, rectifica ipsum, & reduc eum ad genus prædictum. Et quando causa est multitudo exercitij, minora ipsum, & fac [p] [delectari.] Et si causa in ipso est paucitas, sanguinis propter fluxum sanguinis, & similia, retine ipsum, & si ipsius fluxus est in inferioribus, [q] † [ ] ad superiora, & si est eius fluxus in superiorib. ad inferiora. Quod si eius causa est corruptio cōplexionis purę, pone

ne cibos oppositos illi complexioni, cum essen tia exuberationis chymi. Et si fuerit causa humor corruptus, dominans; euacua cũ eo, quod oportet, in omni humore, & pone cibum mulierum cholericę complexionis illud, quod declinat ad frigiditatem. Et ex eis, quæ conferunt eis, est aqua r [hordei] cum iuleb: & etiam seminis s [citrulorum pugillus, & semen cucumeris,] & acceptio cerebellorum, & potus lactis vaccini, & caprini, & pisces aradradri, & caro hœdina, & gallinacea impinguata; & sorbitiones factæ ex Kisch hordei cum lacte, & ius maluarum hortulanarum. Et pone regimen earũ, quę sunt phlegmaticæ complexionis, ex cibis, & medicinis, in quibus est calefactio in primo, & secundo, cum humectatione, aut pauca exsiccatione, & ex hoc quidem genere, sunt t [panis & bautię u † [ ] & fœniculus, & anethum, & apium humidum, & x [macis, & proprie humidæ] absque sicco: quoniam est calefactiuum, & exsiccatiuum. Et sorbitiones factæ ex farina tritici cũ fœnugręco, & fœniculo. & quando lac egreditur filosum propter grossitudinem suam, & siccitatem suam; tunc cura est embrochatio cum eo, quod humectat valde, & acceptio humectantium: & similiter in spermate, & intende regimen y † [ ] complexionis secundum medicinas & cibos, in quibus est superfluitas calefactionis propinqua ei, quod diximus, & humectatio vltima. Et cognoscas etiam genus melancholię dominantis, & rege secundum ipsum, & ex medicinis quidẽ temperatis facientibus lac exuberare, est, vt sumantur z [de selel apum.] xxx. drach. & de folijs fœnic. xx. drach. & de fasfasa. xv. drach. & de tritico a [fracto. xxv. drach.] & de ciceribus excorticatis, & hordeo albo contrito, ęqualiter, de vnoquoque xviij. drach. ficus magnæ. x. numero, & omnia bulliant in xxx. lib. aquę, vsq; quo redeant ad ix. lib. & minus, & fit, quod inde bibitur v. vnc. cum s. vnc. olei amygdalini dulcis, & vnc. j. & s. zuccari b [scilimiu.] Et pisces c [salitij] sunt ex eis, qui faciũt exuberare lac. Et ex medicinis faciẽtibus lac exuberare, est ut sumatur farina sisami, & dissoluatur in uino puro, & coletur, & bibatur colatura eius, & emplastretur ex fęce ipsius mammilla. Et etiam sumatur ex interioribus melongię pondus medij Kafici, & elixes in aqua uehementer, donec etiam dissoluatur: deinde commoueatur uehementer, & coletur, & accipiatur de colatura eius, & ponatur super ipsam vnc. j. butyri, & bibatur, aut sumatur infusio ciceris, & bibatur in ieiunio diebus continuis, & proprie sit eius infusio in lacte, & aqua hordei cum melle, aut iuleb. Aut sumantur seminis fasfasa pars j. et cicerellæ partes duæ, cuius positio sit kermet vnum cum aqua calida, Aut sumantur in potu d [de pilulis nardinis] drach. ij. cum uino, et ex medicinis quidem bonis est, vt sumatur butyri vaccini vnc. j. & vini cadus magnus, detur ad bibendum in ieiuno, et rami, e [papaueris rufi] & folia eius decocta cum tritura hordei, sumpta sorbendo. Aut sumantur raphanus, & furfur, & bulliant in uino. & coletur uinum illud, et bibatur. Aut sumatur semen papaueris albi cum sauich, æqualibus partibus cum oxy melle, aut rob, postquam infusa fuerit in quolibet eorum tribus diebus. Nam illud est melius. Et quandoque in potu detur nigella cum aqua mellis, aut sumatur seminis anethi, et seminis porri, et seminis andacochæ omnium an. unc. j. et seminis fœnugræci, et seminis fasfasa partes æquales, misceantur cum succo fœniculi, et bibantur, et si misceantur cum melle et butyro, est melius.

ANNOTATIONES.

De lactis exuberatione uel penuria pete Gal. 5. de simpl. med. fac. & Hipp. lib. de natura muliebri, & de morbis muliebr. Vide & Paulum li. 1. de laudatiss. & uitiato lacte. Vnum hic author scribit, quod uidetur paulo difficilius, quum ait [Et scias quòd omne qđ exuperare facit sperma, exuberare facit in pluribus corporibus lac &c.] Vitex profectò Dioscoridis testimonio li. 1. lactis abundantiam facit. Idem tamen, semen non solum non auget, sed imminuit, ac veneris impetum cohibet. Cæterum dici fortaße poterit, uiticem multo, uel frequenti usu semen extinguere, nempe sui caliditate & siccitate, qua & seminis & lactis generationi inimicum est: at, si moderate & rarò sumatur, fortasse suarum partium tenuitate sanguinem ad mammas uberiorem aduehit, atque dum etiam simul sui caliditate coctionem adiuuat, lactis copiam parat.

cap. 21.

cap. 3. & 4.

De minoratione lactis, & prohibitione exuberationis eius superfluæ. Cap. 3.

LAc quando superfluit plurimum, nocet, et apostemat, et affert etiam ęgritudines. Et quandoque aggregatur lac in mammilla absq; prægnatione, et proprie quãdo retinentur mẽstrua. a [Conuertitur]. n. materia, quæ non inuenit virtutem expellendi per matricem, propter paruitatem ipsius, et peruenit in ubere, et fit lac. Et quandoque aggregatur in corporib. virorum, et proprie in puberibus, ita ut rotundentur mammillæ ipsorum. Et tu quidem iam sciuisti in his, quorum tibi iam præterita est rememoratio, causas paruitatis lactis. Et illud qđ in ea plus attenditur: est omne quod exsiccat vehementia suæ siccitatis: aut uehementia resolutionis suæ, et calefactionis, et omnia quę infrigidant etiam, et humectantia, quę sunt uehementis humectationis, b † [ ] etiam minorant sanguinem phlegmaticorum. Et omnes medicinę minorantes sperma, sunt minorantes lac. Illę autem, quæ ex eis sunt frigidæ, sunt sicut c [semen papaueris,] et lentes, et d [alkasil] cum aceto, et ex eis, quæ liniuntur, sunt succus arboris psyllij: et mucillago eius e [quæ retinent et stupefaciunt, est] farina fabarũ cũ oleo ros. et aceto. Calidæ uerò sunt, sicut ruta, et semen eius, et propriè ruta montana, et sicut f [alselemenuschi] et semen eius. Et dosis eius ultima est usque ad drach. ij. Et illud quod uerius est de re albedarungi est, quod ipsum minorat lac, quamuis dicant quidam, quod facit exuberare, et cyminũ propriè montanum exsiccat lac etiam, et etiam ut ex eo fiat epithema cum aceto, et ex epithematib. calidis est illud, quod fit de ammoniaco et uino. Epithema bonum sumantur radices caulium, et terantur, et fiat ex eis emplastrum. Aut sumatur

a B. Reuertitur.

b † B. aquosæ.

c † B. lactuca & semen eius.

d B. althafasil.

e B. & lactuca & similia. Et

f B. alfengit chast.

matur farina lentium, et fabarum, et crocus, et nux eadem, & sal, & fiat ex eis epithema cum aqua frigida. Et etiam fiat linimentum cum succo fœnugræci: aut cum lacca, & lithargyrio & oleo rof. Et ex eis, quæ procedunt cursu proprietatis, est ut liniatur mammilla cum cancro marino cōtrito, aut cū cancro fluuiali adusto.

ANNOTATIONES.

Lac ex suppressis mensibus gigni testatur & Hipp. 5. aph. Quòd item quādoque etiam in uiris & puberibus lac gignatur, testatur Arist. 1. de hist. animal. id & nos ipsos uidisse quandoque meminimus. Quomodo uero imminuenda sit lactis exuperantia, pete etiam ex Gal. 5. de simpl. med. fac.

Aphor. 39. cap. 12. cap. 21.

De caseatione lactis in mammilla. Cap. 4.

QVandoque lac caseatur in mammilla propter caliditatem exsiccatiuam. Et quandoque caseatur propter frigiditatem congelatiuam. Et tu quidem scis ex eis, quorum rememoratio tibi preterijt, significata cuiusque harum duarum rerum. Medicinæ autem prohibitiuę caseationis, sunt linimentum factum cū cera in quibusdam oleis subtiliatiuis, sicut oleum alkeiri, & oleum de menta, & similia. & epithema cum menta trita [a] [factum in modum panis.] Et epithema calidum factum ex cerato, & ex mucillaginibus frigidis, & cera colata; & coriandum humidum, & portulaca, ualde iuuatiua sunt in hoc emplastrata. & ex medicinis resoluentibus caseationem calidam, est acetum uini conquassatum cum oleo rof. & calefactum, linitum desuper, aut folia solatri contrita, quibus fiant emplastrum: aut folia alkekengi, & folia solatri, & folia caulis: aut succus eorum, & propriè quando cum eis miscētur myrrha, & crocus. Et iterum acetum uini, & oleum uiol. & parum fœnugreci, & sumantur, & fiat ex eis epithema. Et ex medicinis resoluentibus caseationem frigidam, est assiduatio embrochationis cum aqua,[b]†[ ]Et prohibent[c] [eius saniositatem, fœniculum, & semen fœniculi, & omnes species,] quæ prouocant, lac, quæ sūt de eis, in quibus coquitur anethum, & chamęmilla, & balsamita, & fœnugræcum, & abrotanum, & castoreum. Et ex oleis, oleum de lilio, & oleum narcissinum, & oleū de costo. Et ex medicinis temperatis bonis est, ut sumatur panis de simila, & farina hordei, & eruca, & fœnugræcum, & hybiscus, & semen lini contritum, de unoquoque quantum una manus clausa tenet, & fiat ex eis emplastrum. Et ex eis quidē, quę conferunt apostemationi post caseationē, est vt supponatur spōgia infusa aqua & aceto tepidis, aut[d] [myrrha] cū pane, aggregētur cū aqua & aceto & menta & cū aceto pane est bōa. Et marchasita cōtrita sicut puluis cum oleo rof. & albumine oui. Et ex eis, quę aperiunt oppilationem lactis in mammilla, est ut liniatur cum caratim, aut ex myrrha cum aqua calamenthi, & anisi, & ex farina ciceris; & folijs lauri, & semine apij, & cymino Nabati, & cardamomo cum aqua uirgę pastoris, & similiter aqua † siclæ, & triticum cum nigella, & e-

a B. & lac aceto sū, & epithema super calidā cū cerato ex mucillaginibus. Alia litera in modū pastæ vel iusculi densi.

b † B. calida.
c B. ab ea comestio fœniculi, & oēs medicinæ.

d B. dactyli.

† betæ.

tiam thus cum felle bouis: aut sumatur mel storacis[c] [calamitæ,] & misceantur cum oleo uiol. & fricando inungatur ex eo mammilla. quoniam resoluuntur cum eo caseatio & apostema. Et sorbeatur aqua caulium; quoniā est iuuatiua ad hoc.

De congelatione lactis in mammilla, & putrefactione eius, & extensione eius, quæ accidit ei[a] [ex ægritudine.] Cap. 5.

SVmatur sicla, & decoquatur tandiu, donec dissoluatur. Deinde coniungatur cū medulla panis, & farina fabarum, & oleo sisamino, & superponatur. Aut emplastretur cum pane, & herba, quæ nominatur herdikies humida cum cera & oleo rof. aut [b][cera cum aqua & oleo,] cum melle & uino, aut rob: iteretur emplastrū cum quocunque fuerit in die bis, aut ter. Et similiter sisamum cum melle,[c] [aut butyro.] Et si misceatur cum eo farina tritici cū furfure, aut farina fabarum, est iuuatiuum. Euaporatio cum aqua calida & inclinatio mammillæ super uaporem eius, & propriè quādo in ea decoquitur semen lini, & fœnugræcum, & hybiscus, & semen,[d] [cucumeris] & chamęmilla, & embrochatio cum ea, est iuuatiua ei, quæ non tolerat grauedinem emplastri Quòd si accidat cum hoc[e] [ægritudo,] iuuatur cum hoc emplastro. sumantur mes, & interiora passarum, & conterantur, & cōficiantur cum aqua [f] [& sidre, & aqua alhetil.] Et quando caseatur in mammilla sanguis, assiduetur eius inunctio cum oleo uiol. deinde fundatur super ipsam aqua calida, deinde emplastretur cū emplastris prædictis in principio huiusmodi capituli.

ANNOTATIONES.

Lactis concretio, quam caseationem uocant, propriè a calido fit, nempe a coagulo quod natura calidum est, ut testatur Auer. 5. Coll. & ante hunc Arist. 3. de hist. animal. Quere, ubi coagulum, ait, lac esse ignem intra se habens. Quare, quum a frigido lac condēsatur, ut hic ait, congelatio potius est, quàm coagulatio. Docet Arist. 4. meteor. quæ sunt aquæ species, concrescere a frigido fugante uidelicet, & exprimente calidum, quod in re erat. cum calore uerò etiam humidum simul exprimitur, & res sicca remanet. At, quæ plus terrę habent, in ijs à calido concretio fit humidū educente. si uerò quid mistam naturam habeat, id & a calido, & frigido concrescit. Quod ad hunc locum pertinet de mammillarum affectibus, pete Paulum lib. 3.

De apostematibus calidis mammillæ, & doloribus loci mammillarum. Cap. 6.

IN principio quidem eorum[a] [administretur repercussiua cognita in hac cura:] & misceatur cum eis parum de subtiliatiuis. & illud quidem est, sicut uaporatio cum aceto uini, cū aqua calida, aut pauco oleo rof. [b] [&] farina fabarum cum oxymelle, & folia solatri cum oleo rof. & quando pertranseunt initium, rumper, curentur cum emplastris dictis in capitulo extensionis, & congelationis sanguinis & ex eis, quæ sunt bona ultimè, est ut sumantur farina fabarum, & melilotum contrita, & oleum

oleum sisaminum,& fiat ex eis epithema cum aqua dulci. Et iterum panis contritus,& farina hordei,& fabarum,[c] [& assa fœtida] & fœnugræcum,& hybiscus,& vitellus oui,& crocus , & myrrha:sumantur,& fiat ex eis emplastrum & etiam fiat epithema ex semine lini [d] † [ ]cum aceto. Et multoties quidem resoluitur [e] [sirsen] ad apostema mammillare, & est locus vbi timetur pleuresis . quare ingenia, vt aggreges psyllium , & pone ipsum super caput apostemosum, non in circuitu ipsius . Et pone in circuitu inferiorum eius [f] [adog ;] & non vapores in principio doloris,ne resoluatur subtile,& remaneat grossum, quoniam est error . Et quando dolet caput mammillę, fiat phlebotomia,& embrochetur cum eis, quæ sunt sicut sandali,& acacia,ita vt non accidat cancer.

ANNOTATIONES.

Mammarum inflammationes cætera cum reliquis inflammationibus ad curationem communia habent, uno excepto,quod,& si initio repellendum est,id tamen caute agendum, cauendumq; ne ad princeps membrum, cor.s.ipsum,materia refluat . utendumq; propterea ijs est,quæ non insigniter repellant. Adde,quum mammæ frigida constent substantia ut 5.aph.Gal.asserit,cauenda quæ actu frigidiora sunt, nempe,ne plus iusto contenti in mammis humores craßescant,& coctioni rebelles euadant , ac demum ne imbecillus earum calor extinguatur,ac ad cancrũ ueniant qui morbus facillime locorum omnium has apprehendit , Celsi testimonio.

De apostematibus frigidis phlegmaticis mammillę. Cap. 7.

Confert eis,vt teratur apium, & ponatur super ea,aut chamæmilla.

De duritie mammillæ,& nodis,& glandulis,& quod accidit ei ex circuitione papillæ, maximè apud pubertatem. Cap. 8.

SI autem declinat apostema apparens in mammilla ad duritiem,tunc ex eis,quæ conferũt in principio,est vt emplastretur cum rizi infuso in vino: aut [a] [commisto] cum cerato facto ex oleo uiolaceo & uitello oui:& dragacantho, & si apostema fiat durum, liniatur cum cerato facto ex oleo ros. & alkitran & aqua [b] [camphorata.] Et quandoque ponitur in ipso fel bouis. Et quandoque medicatur cum folijs gallarum,& oleo. Et ex eis,quæ conferunt, est fæx ui ni decocti veteris:aut fæx aceti,ex qua liniatur. Nodorum autem,& glandularum in ipsa melius medicamen est, ut sumantur folia persici humida,& folia rutæ humida, & conterantur simul,& cum eis fiat emplastrum . quod si illud est residuum a circuitione papillæ puellaris,aut est accidens post illam,& inobediens,vt medici neq; resolutionem faciant in ipso , tunc necessarium est ut perforetur tãtum,donec consequatur pinguedo, deinde extrahatur,& suatur.

De dubellati in mammilla. Cap. 9.

QVando accidit mammillæ apostema faciens collectionẽ,tunc ex medicinis bonis in maturatione eius est, vt sumantur seminis lini,& sisami,& radicis lilij , & storacis ; & stercoris caprini,& stercoris colũbini, & nitri, & gummę pini partes æquales, secundum ꝙ necessarium facit testimonium , & fiat inde linimentum cum oleo siragi,& oleo de alkeiri , & medulla cruris vaccini,& si vis,pone ĩ ipso rob quod si indiges perforatione,fac.

De ulceribus,& corrosionibus in mammilla. Cap. 10.

SVmatur vini pontici pondus.xx.lib. & ponatur in ipso de samach [a] [tinctorum.] lib. j. & de gallis immaturis.li.s.& de casia lignea media.lib de nucibus cupressi. lib. j. infundatur in uino [b] † [ ] & dimittatur.xx. diebus : deinde decoquatur cum lignis cupressi,& cõmoueantur donec minuatur medietas, deinde [c] [commoueantur] fortiter.& colentur,& reducatur ad ignem , & [d] [calefiat ,] sitque ille ignis leuis ualde,& reseruetur in uitriata,& est bonum omnibus ulceribus , quæ accidunt in membris mollibus sicut sunt os, & lingua , & alia,& prohibet corrosionem.[e] † [ ] Et ex eis,quę conseruant mammillam paruam, aut coarctatam,& prohibent eam a casu,& prohibent etiam testiculos puerorum magnificari,sunt ista.s.[f] [ut minoretur introitus balnei. Et similiter pueri sumant] cerusæ, & chimoleæ amborum ana.pondus.drach.ij.conficiantur cum [g] [aqua] seminis hyusquiami albi , & misceantur cum aliquatulo oleo masticino , & fiat ex eis linimentum , & assiduetur super ipsũ pãnus lineus,infusus aqua gallarum infrigidata,& propriè quando sunt mollificati. Et iterũ experimentum mulierum, liniantur super eos lutum [h] [hartum]& mel:quòd si ponatur in ipsa opium,& panis cum aceto,erit fortius . aut sumatur luti [i] [harti] pondus.drac.xx.& [k] [hyusquiami] pondus . drach. ij. & fiat ex eis epithema cum aceto: Aut sumãtur lutum samios, & acacia,& cerusa,& liniantur cum succo arboris hyusquiami: Aut sumantur thus,& [l] [cochleæ marinæ] & farina hordei,& conficiantur cum forti aceto ualde,& liniatur cum eis mãmilla tribus diebus, aut quatuor:aut sumantur oua alcubugi [m] † [ ] & storax, & [n] [chimolea] & liniantur cum aqua psyllij, aut liniantur cum herba huyusquiami,sicut est:teratur,& coniungatur cum aceto,& dimittatur tribus diebus,& quando uult,ut leniatur,ponatur desuper spongia infusa in aqua & aceto . Aut sumantur succi [o] [hypocistidos] & corticum granatorum, & plumbi usti cum sulphure omnium ana.quasi drach.iij.aluminis iameni, cerusæ, plumbi,lentium adustarum , omnium an.drach. j.limaciarum adustarum,abrotani,omnium ana.drach.iij.conficiantur cum aqua plantaginis & liniãtur:Aut sumatur cymi num album cum cępe lilij,& melle,& aqua , & dimittatur super mammillã tribus diebus: aut sumatur ammoniacum & [p] [hyusquiamũ] & ponatur super eam trib. diebus,et [q] [hyusquiamum] solum.ix.diebus.Et ex eis, quæ sine certitudine experimenti dicuntur in hoc capitulo,est,ut liniatur cum sanguine [r] [testiculi porcini] aut sanguine critij,aut sãguine testudinis

a B. aldebagin.
b † B.post eorũ contusionem.
c B. confricentur.
d B.inspissetur.
e † B. rectificat ipsam.
f B.de illis quæ conseruant mãmillam paruam & solidã & prohibent eã a mollificatione & a casu,& ꝓhibẽt etiã testiculos puerorum magnificari.
f B. ille quæ uolunt conseruare mammillas suas solidas minorẽt introitum balnei & similiter pueri. Deinde sumatur.
g B.emulsione.
h B.alhar.
i B.alhar.
k B alsucharan
l B.uctha.
m † B.& uiride ęris.
n B.climia.
o B. altarathit.
p B.alsucharan
q B.alsucharan
r B.Alia litera. virgę po:ri.

aut ſumantur oleum, & alumen contritum ſi-
cut alcohol, & ponantur in mortario de plum
bo,& moueantur tandiu, donec in ipſo reſol-
uatur plumbum, & aſſidue fiat inunctio cum
eo,& ſimiliter lutum ſ [alharatum]& gallæ im
maturæ, aggregentur cum melle, & liniantur
cum eis.

ſ B. alhar.

FEN TERTIADECIMA

De † meri, & ſtomacho, & diſpoſitio-
nibus amborum.

† gula.

TRACTATVS I.

De diſpoſitionibus † meri,& ſtomachi.

† gulæ.

De anatomia † meri,& ſtomachi. Cap. I.

† gulæ.

MEri quidem eſt compoſitum ex carne,
& tunicis pannicularibus a [planis] uil
los habentibus longitudinales, ut per eos faci-
lis fiat attractio deglutitione. Nã tu ſcis, quòd
attractio non perficitur niſi uillis longitudina-
libus,quum contrahuntur,& tegit ipſum exte-
rius panniculus uillos habens latitudinales, ut
per eos facilis fiat expulſio ad illud, quod ſub-
tus eſt.Scias enim quòd expulſio non peruenit
niſi per uillos latitudinales, & in ipſo eſt carno
ſitas manifeſta.Et operatione quidem duarum
tunicarum ſimul completur deglutitio.ſ.per id
quod attrahit uillus eius,& per id, quod expri-
mit uillus eius.Quandoque autem difficilis fit
deglutitio eius, cuius ſcinditur meri in longi-
tudine,ita ut priuetur attractio b [adiuuans ad
uomitum humoris.] Et uomitus quidem com
pletur cum tunica extrinſeca ſola, qua propter
eſt difficilis. Et locus quidem eius eſt ſuper ſpõ-
dyles,quę ſunt in collo ſecundum rectitudinẽ,
in cuſtodia & tutela, et deſcendit cum eo par
neruorum ex cerebro. Et quando eſt in directo
ſpondylis quartæ,quæ eſt ex ſpondylibus dorſi
pertingentibus pectori,deinde pertrãſit ipſam,
recedit parumper ad dexteram dilatando locũ
venæ uenientis a corde,deinde deſcendit ſuper
ſpondyles viij. reſiduas, ita quòd quando perue
nit ad uelamen,ligatur eo ligamine,quod ſuble
uat ipſum parumper,ut non comprimat id,qđ
comitatur ipſum ex uena magna, & ut ſit deſcẽ
ſus neruorum cum eo ſecundum c [gradatio-
nem] ſecurando ipſum a nocumento extenſio
nis rectæ,apud grauitatem aduenientem ſtoma
cho.Quumque pertranſit uelamen, declinat ite
rum ad ſiniſtram, ſecundum quòd declinauit
dexteram. Et ille quidem redditus ad ſini-
ſtram, eſt quum pertranſit ſpondylem x. uſ-
que ad xj. et xij. Deinde dilatatur poſt pene-
trationem in uelamine, et ampliatur mediãn-
do d [obuiando ori] ſtomachi.Et poſt meri eſt
corpus ſtomachi e [contextum :] et creata eſt
intrinſeca pars meri amplior,et magis ſpiſſa pri
mo inteſtino, quoniam eſt tranſitus durioris.
et intrinſeca pars ſtomachi eſt media. f [Et il-
lud,quod in ipſo eſt leuius, eſt] apud os ſtoma
chi.deinde in inteſtino eſt g [leuius.]et non ue
ſtitur interior pars eius panniculo extenſo uſ-
que ad poſtremum ſtomachi, adueniente ei pã
niculo tegente os,niſi vt attractio ſit continua,

† gula.
a B.intrinſece.

b B. ita ut priuetur attractio, quæ adiuuatur in deſcenſione cibi. Alia litera. meri in longitudine in tẽpore, quo priuatur attractio,quæ adiuuat ad deſcenſionem , uel ad declinationẽ inferius.

c B.tortuoſitatem vel reuolutionem.

d B Alia litera. figurãdo os ſtomachi. Alia litera. & extẽditur ampliando, & obuiando.
e B.Alia litera. dilatatum.
f B.& eſt lenior.
g B. lenior.

et ut adiuuet ad ſubleuandum epiglottim ad ſu
periora,quum fit deglutitio,cum extẽſione me
ri ad inferiora.et quum verificaueris, inuenies
quod meri eſt pars ſtomachi h [continua ei,]cũ
gradatione. Et eius quidem tunicæ ſunt i † [
] tunicę ſtomachi, quarum magis in-
trinſeca,eſt magis ſimilis panniculis,et k † [
] ad longitudinem:et magis extrinſe-
ca ambarum eſt carnoſa, groſſa, latitudinales
habens uillos,uerùm eſt plus carnoſa ea,quę eſt
ſtomachi: ſed eſt ex ea,et in ſitu eius, et cõtinua
tione ipſius. Primum autem inteſtinum non
eſt pars ſtomachi,imo eſt res cõtinua ei ex pro-
ximo. Et propter hoc non gradatur ei conſtri-
ctio, neque tunicę eius ſunt ſicut tunicę ſtoma
chi. Nam ſubſtantia l [meri] ſimilior eſt lacer-
to,et ſubſtantia ſtomachi ſimilior eſt neruis. et
m [rotundatur] pars ſtomachi,ubi continuatur
cum eo meri,et obuiat velamini, et ampliatur
inferius,quoniam locus,in quo moratur cibus
eſt inferior,quare oportet ut ſit amplior. Et fa
ctus eſt rotundus propter illud, quod ſcitur de
iuuamento eius, n [dilatatur] in poſterioribus
ſui,ut bona fiat ipſius obuiatio dorſi. Et eſt ex
duabus tunicis, quarum interior longitudinã-
les habet uillos, propter illud quod ſcitur de
neceſſitate attractionis, et propter hoc contra-
hitur ſtomachus,quum fit deglutitio, et eleua-
tur epiglottis.Et extrinſeca habet uillos latitudi
nales propter illud, quod ſcis de neceſſitate ex
pulſionis. Et non poſiti ſunt uilli expulſiui ex-
trinſeci, niſi quoniam attractio eſt prima ope-
rationũ eius,et propinquior ei. Deinde expul-
ſio aduenit poſt illud,et completur propter ex
pulſionem o [continuam] in toto uaſe,ut expel
latur quod in ipſo eſt: et permiſcentur tunicę
intrinſecę uilli tranſuerſales,ut adiuuent ad re
tentionem faciendam,et poſiti ſunt in p [attra-
ctione,non in expulſione,] quare non commi-
ſcentur tunicę extrinſecę. Et ſeparatus eſt ab eis
meri,quum non ſit ad retinendum. Et tota tu-
nica eius q [extrinſeca] obuiat corporibus ſpiſ
ſis. r [Intrinſecę uero pars concaua] eſt plus car
noſa,et calidior, ut ſit plus digerens et os eius
eſt neruoſum plus,ut ſit uehementius ſenſibile.
Et aduenit ei ex neruis cerebri ramus, acquire-
re ipſum faciens ſenſum,ut percipiat famem et
diminutionem. Et illo quidem non indigent
reliqua,quæ sũt poſt os ſtomachi:et ſtomachus
non indiguit ſenſu,niſi quia eget, vt excitet ip-
ſum,quando uacuus eſt s † [ ] a cibo.Nam
quum extremitas prima eſt ſenſibilis,acquirens
nutrimẽtum ſibi ipſi et alijs, non eget illud qđ
eſt poſt ipſam illo, quoniam illa ſufficiens eſt
ad deferendum onus alterius.Et iſte quidẽ ne-
ruus deſcendit ab alto reuolutus ſuper meri,'et
inuoluitur ſuper ipſum una ĩuolutione,quum
eſt propinquus ſtomacho,deinde continuatur
ſtomacho.Et loco ſtomachi uehemẽtioris gib-
boſitatis ſuperponitur uena magna procedens
in longitudine ipſius,et mandat ei ramos plu-
rimos,qui cum eo ligantur,et diuiduntur in ra
mos ſubtiles,conſtituti in ordine uno.et adhę
ret ei arteria ſimiliter, et procedit ex arteria, ſi
cut illud, et innititur unaquęque earum ſuper
t [reflexionem] † ſiphac,et contexitur ex ſum
ma earum zirbus ſecundum quod narrabo.
Et

Et stomachus quidem digerit caliditate, quæ est in carne sua innata, & caliditatibus alijs, acquisitis a corporibus vicinantibus ei. Hepar. n. superponitur dextro eius desuper: & illud ideo quoniam illic rotundatur: & fit eius superpositio bona. & splen sternitur sub eo a sinistro, elõgatus parumper a velamine [u] [capiens in ipso.] Nã si superponeretur ipse & hepar simul vna superpositione, grauaret illud super stomachũ. Electum est igitur, vt superponatur hepar taliter, quatenus comprehendat ipsum additionibus extẽsis, sicut digiti, & substernatur splẽ subtus. Et cum hoc est hepar magnum valde, secundum comparationem factam ad splenem, propter necessitatem suæ magnitudinis: & quomodo non? quum splen non sit receptaculũ [x] [nisi vnius superfluitatum] eius. Consequens ergo est, vt declinet caput stomachi ad sinistram, amplificando locum hepati, & coangustet locum sinistrum: Et declinet eius inferior pars ad spatium, quod euacuauit hepar subtus: & dilatet etiam locum spleni a sinistra, & desubtus. Posita est ergo nobilior duarum partium, & est superior & dextra, hepati: & vilior earum opposita eis, spleni, hoc est sinistra. Et [y] [additum est in eo ab interioribus, zirbum extensum] super ipsum, & super omnia intestina hominũ proprie, propterea quòd sunt magis egentes adiutorio digestionis propter debilitatem virtutũ ipsorum digestiuarum, secundum comparationem ad alia: & [z] [factum est spissum] vt comprehendat caliditatem; & [a] [subtile vt leuietur eius adeps. Fit ergo conseruatiuum] caliditatis [b] † [ ] ab anterioribus. Adeps enim eius recipit caliditatem valde, & conseruat eam propter viscositatem suam pinguem. Et super zirbum panniculare est † siphac nominatum [c] [berbetinem.] Et super ipsum est mirach, & lacerti ventris pingues oẽs. Et istę duæ tunicæ coniunctæ sunt in supremo ambarum apud velamẽ; & separatæ ab inferiori parte earum. Et a posteriorib. dorsi extenditur vena pulsatilis, magna, super ipsũ, calida propter multitudinẽ caliditatis sui spiritus, & sanguinis sui. Et associatur ei vena magna calida, propter caliditatem multitudinis sui sanguinis. Et siphac quidem ex summa horum, est panniculus primus, qui comprehendit viscera omnia nutritiua. Ipsum enim tegit ea, & declinat ad interiora, & aggregatur apud dorsum a [d] [latere suo,] & continuatur velamini a superiori parte sui, & cõtinuatur inferius vesicæ, & duobus ilijs ab inferiori parte sui. Et illic aduenĩũt ei duo foramina, apud duo inguina, quæ sunt duæ uię, in quibus penetrant venæ, & suspensoria, & quum dilatantur, descendunt per ea intestina. Et iuuamenta quidem eius sunt, tutamen illorum viscerum, & distinctio inter intestina, & lacertum mirach, vt non cooperiat ea, et nõ conturbentur eorum operationes. Et communicant ei etiam [e] [illa, quę sunt in ventre noxia] & in tunica extrinseca, quæ est mirach, sunt iuuamenta. [f] [Cum eis enim exprimit stomachus per motum lacerti cũ eo, & per hoc quòd ipse mouet eum.] Extenditur ergo totum super uasa, de quibus sunt corpora, quorum proprietas est, vt expellant expressione quadam adiuuante ad expulsionem fæcis. Et similiter exprimunt vesicam, & adiuuant ad emittendam vrinam, & exprimunt ventositates inflatiuas vt exeant, quare non deficiunt intestina & adiuuant ad pariendum. Et siphach quidẽ ligat omnia viscera ad inuicem & cum dorso. Et fit eorum aggregatio firma, & est ipse cum dorso sicut res vna. Et quando continuatur velamini, & obuiant duę extremitates eius apud dorsũ, tũc ligatur illic, et ex inde est eius initium. Eius namq; initium est superfluitas descendens ex velamine ad os stomachi, et obuiat ei superfluitas [g] [eius, et quod ex ipso ascendit] ad dorsum et obuiãt sibi, et generatur illic siphac s. corpus panniculare non diuisum in villos sensibiles, imò corpus simplex in sensu, et comprehẽdit stomachum posterius a duabus tunicis, quę sũt in substantia stomachi. Et est tutamen tunicæ carnosæ, quæ est ei, et peruenit ad stomachum, et ligat ipsum cum corporibus, quę sunt a parte dorsi, et sunt ei [h] [reflexio] et ascensio, et descensio. Et illud, quod in ipso est grossius, est inferius eius, et sinistrum ipsius, et est ei tunica ex [i] [subtiliato] lacerto vẽtris cooperiens, et sub ipso vel ipsa est subtile eius, quod est [k] [rectè] siphac, et est vehementis subtilitatis. Et ex eo oritur panniculus, tegens pectus, et superfluit ex [l] [eius] origine siphac superfluitas a duobus lateribus, ex qua, ex qua, ex ramis duarum venarum. s. pulsatilis et non pulsatilis extensis super stomachum, texitur substantia zirbi, quę contexta est ex duabus tunicis, aut ex plurib. tunicis, secundũ loca superpositis pinguib. cooperiens stomachum, et intestina, et splenẽ, et mesaraicas [m] [inflexa] ad latus [n] [subterius.] Et [o] hoc zirbum] cum sua separatione est [p] [suspensum cum eis. s. cum hoc quod transiuit] ex stomacho, et concauitate splenis, [q] [Et loca suspẽsionis eius sunt glandulæ,] quę sunt inter venas sugentes, quę nominantur mesaraicæ, et intestinum xij. digitorum. Verum eius [r] [suspensiones] sunt paruæ, et debiles. Et quandoq; continuantur cum hepate et costis [s] † [ ] dorso leui continuatione, et istæ quidem [t] [suspensiones sunt fixiones] zirbi, et prima earum est stomachus, et zirbum istud est, sicut saccus, ĩ quo si aliquid poneretur, retineret illud. Quũ ergo verificaueris, tunc scias quòd cutis, et panniculus, qui est post ipsam, et est carnosus, et lacertus positus in tunica, quę est suprema tunicarum lacerti uentris, nota determinata, omnes sunt in summa mirach. Et tunica, quæ est infima tunicarum lacerti uentris cum panniculo subtili, quę est secundum ueritatẽ siphac est ex summa siphac, et zirbum est sicut interior pãnus siphac, et sicut exterior stomachi. Et hæc quidem corpora omnia sunt adiuuãtia in calefactione stomachi, quorum adiutorium est in defensione eius, et in inferiori parte stomachi, est foramen, cui cõtinuatur intestinum xij. digitorum, et hoc quidẽ foramen nominatur porotnarius, et est strictius foramine superiore, quoniã est transitus eius qđ digestum est et subtiliatum, et illud est transitus eius, qđ est cõtrarium ei. Et iste quidem meatus clauditur usquequo completur digestio, deinde aperitur quousq; cõpleatur expulsio. Et scias, quòd stomachus

g B. ex ascendẽte ex eo.
h B. plicationes
i B. ex superemi nente.
k B. in ueritate.
l ——B.
m B. terminata
n B. Alia litera.
o B. iste zirbus
p B. alligatus cũ eo qđ supfluit.
q B. & cũ loco arteriarũ eius & cũ glandulis. Alia litera. iste zirb. cum suam pinguedine zirbosa est alligatus cũ eo. Alia litera iste zirb. cũ sua separatione est suspẽsus suspensione stomachi. & cõ cauitate splenis
s B. alligatiões.
s † B. mendosis.
t B. allegationes sunt origines.

machus nutritur tribus modis. Vnus eorum est, eius quo fouetur cibo adhuc in eo existente. Et secundus est eius quod ad ipsum venit ex nutrimento in venis prædictis in anatomia venarum. Et tertius est eius, quod ad ipsum effunditur in tempore famis vehementis ab hepate ex sanguine rubeo puro, & nutrit ipsũ, & scias, quòd antiqui, quando dicunt os stomachi, intelligunt quandoque introitum ad stomachũ, & est locus strictus, in quo nõ dilatatur aliqua partium introitus stomachi, quæ sunt post meri. & quãdoque superiorem introitum, qui est terminus cõmunis inter meri & stomachum. Et quidam homines sunt, qui nominãt ipsum [u] [alphaet,] & cor. sicut sunt quidam homines, qui faciunt currere in sermone suo os stomachi, & innuunt ad cor communicantes in nomine aut debiles in discernendo: & isti quidem sunt ualde antiqui medicorum. Hip. autẽ multoties dicit [x] [fuhed,] & significat per id os stomachi secundum suam expositionem.

u B. alfuad.

x B. fuad.

ANNOTATIONES.

De uentriculi anatome plura habes ex Galen. 4. de usu par.. multa & author lib. de animalib. 13. Dubitarit tamẽ hic quispiam, propterea quod ait Auicennas gulam (quam meri uocat) ex carne & membranosis seu pannicularibus tunicis esse compositam, id quod & Gal. 4. de usu par. At philosophus 3. de part. anima. gulam ex neruo & carne cõstare existimat. differt autem membranosum a neruoso. Verum controuersia nulla est. Ad gulam plures feruntur nerui, ut neruosa dici possit, quum tamẽ sit membranosa. Illud uero difficilius est, quod hic author postea de interna uentriculi membrana subiungit, quum ait, Et est ex duabus tunicis, quarum &c. Internam uentriculi tunicam longis fibris attractionis gratia constare asserit. id quod & Gale. 4. de usu part. Cæterum, quum trib. tunicis uentriculus constet, propriis duabus, & altera, quæ commune est ex peritonæo omnium uiscerum tegumentum, illud a peritis nostræ tempestatis dissectoribus compertum est, carere lõgis fibris uentriculum. nempe, quum ea, quæ a peritonæo est, omni fibrarum genere careat. interna obliquas solum habeat, non longas: externa uero transuersas tantum. Neque autem uidetur alioqui longis fibris esse opus, attractionis gratia, quum hæc a gula obeatur, quamuis interea negandum non sit inesse etiam ipsi uentriculo naturalem attrahendi uim, quæ toti corpori est communis, sed hæc non fit fibrarum beneficio.

Cap. 7. & 8. & deinceps. cap. 15.

Cap. 3. cap. 8.

cap. 7.

De ægritudinibus † meri. *Cap.* 2.

† gulæ.

QVandoque accidunt meri species malitiæ complexionis, & debilitãt ipsum ab operatione sua, quæ est deglutitio. Et quãdoq; fiunt in ipso ægritudines instrumentales omnes, & communes, & quandoq; fiunt in ipso apostemata calida, & frigida, & dura, & illud, qđ plurimum fit in eo de ægritudinib. instrumẽtalibus, est oppilatio, aut propter coarctationẽ de foris a spõdyli remota: aut apostemate mẽbri vicinantis ei, aut propter apostema in ipso, aut in lacerto qui retinet ipsum. Et summa quidem ægritudinum, quæ accidunt ei sæpius, ex ægritudinibus communibus, est fluxus sanguinis, & coruptio eius.

De qualitates deglutitionis. *Cap.* 3.

SCias, quòd deglutitio fit per meri, cum uirtute attractiua attrahente cibum cum uillis lõgitudinalibus, quos adiuuãt uilli latitudinales, propterea quòd retinent retro illud, quod deglutitur; & exprimũt ipsum ad inferiora, & vomitus etiam completur per meri. Verum deglutitio est facilior; quoniam est motus secũdum [a] [motum] naturalem, & fit cũ adiutorio duarum tunicarum: quarum vna habet longitudinales uillos, & altera est cooperiens eam, latitudinales habẽs uillos. Vomitus autem est motus non secundum cursum naturalem, & non cõpletur eius operatio, nisi per tunicã uelatiuam exprimentem tantum.

De constrictione deglutitorij, & difficultate deglutitionis. *Cap.* 4.

COnstrictio deglutitorij, aut fit propter causam in ipso meri: aut fit propter causam vicini eius. Et causa, quę est in ipso meri, aut est apostema, aut siccitas superflua, aut exsiccatio humiditatis in ipso propter febrem, aut aliud: aut est aliqua specierum malitiæ complexionis superfluę: aut casus virtutis, & debilitas eius, & propriè in fine ægritudinum acutarum malarum, timorosarum, & aliarum. Et causa uicinitatis est constrictio constringentis. s. aut apostematis in lacertis epiglottis, sicut fit in synancijs, & alijs. Et quãdoque est cum constrictione anhelitus etiam, aut membris colli: aut est declinatio spondylis ad interiora; aut est uentositas inuoluta in ipso coarctans, aut spasmus, & cuzez, qui vult fieri, aut iam incœpit. Hoc enim sæpe antecedit cuzez, & congelationem. Iam autem accidit cuidam notorum nostrorum difficultas deglutiendi propter retentionem rei in deglutitorio ignotæ, & perduxit eum illud ad similitudinem præfocationis; & fecit eum syncopizari cum nausea, cum qua euomuit uermes plurimos, cum quorum expulsione facilior facta est deglutitio, & ablata est præfocatio. Et scias, ꝙ causa fuit retentio eorum illic.

De signis. *Cap.* 5.

IN illa quidem, quæ est propter spondyles, augmentatur constrictio in tempore resupinationis, & est deglutitio dolorosa apud spondylem remotam. Et illam, quę est causa malitię cõplexionis debilitãtis, significat lõgitudo [a] [spatij itineris] eius quod deglutitur. [b] [Et est cum leuitate] & paucitate festinationis in toto spatio absq; dolore, nisi sit illud in parte meri [c] [vi sibiliter & cõstringat illic, & sentiatur] cum retentione eius quod deglutitur apud ipsum. Et in illa, quæ est causa apostematis, fit cõstrictio in propinquitate ipsius, & sit ibi dolor, & non euacuatur dispositio in pluribus a febre, quam uis plurimum non sit uehementis fortitudinis. Et quando apostema est calidum, significant etiam ipsum caliditas, & sitis. Et si non fuerit calidum, non erit febris. Et quandoque est exitura non cum illa caliditate, & est illic dolor paruus, cum quo accidunt in quibusdã horis

horis tremor & febris. Et quandoque faciunt collectionem, & rumpitur, & emittit saniem, & sedat illud, quod aduenit ex eo: & fit ægritudo vlcus. Et illam, quæ fit in antecessione cuzez & congelationis, significant cum ea reliquę significationes.

De cura. *Cap. 6.*

SI causa fuerit apostema, aut remotio, tunc cura eius, erit cura illius. Et si causa fuerit malitia complexionis, tunc si fuerit inflammatio, & adustio, & caliditas in superficie oris, oporte bit vt administres linimenta inter ambas spatulas ex succis, & medicinis frigidis. Et sorbeat [a] [quod sit sicut lac] acetosum [b] [absque butyro,] & quę sunt similia illi. Et si fuerit ex frigore, (& est illa, quæ sæpius fit) oportebit, vt curetur cũ emplastris calefactiuis, quibus vteris in curatione oris stomachi frigidi, & cum oleis, & vnguentis calefaciẽtib. dictis in ipso: & cum oleo balsami, & oleo taphanino, & oleo muscellino, & similibus; & cum emplastris factis ex castoreo, & ammoniaco, & myrrha, & prassio, & alijs. Quòd si fuerit propter complexionẽ humidam, [c] [mollem] valde (& scitur, quòd est ex communitate superficiei oris & linguæ cũ eo) tunc curetur cum eo, in quo sunt stypticitas, & calefactio. ex medicinis aromaticis post mũdificationẽ stomachi & rectificationẽ eius, si eget ea. Et istæ quidem medicinæ sunt sicut anisum assatum, & behen duo, & spica, & spica celtica, & folium Indum, & thus, & minutum ipsius, & myrrha. Et necessarium est, vt misceantur cũ eis calefacientia fortia cum stypticis frigidis, vt frangatur per calefacientia frigus stypticorũ frigidorum, & vehementis exsiccationis, sicut rosarum, & balaustiarum, & similium, fiat. Et apud me amuden est vehementis iuuamenti in hoc. Et si fuerit causa siccitas, fiat contrarium illius: & administra electuaria humectantia æqualis complexionis, & oua sorbilia, & adipes, & butyrum, & medullas, & regimen corporis, & stomachi. Nam † meri in pluribus ægritudinibus, est sequens in complexione sua complexionem oris stomachi.

ANNOTATIONES.

Quomodo deglutitio fiat, habes ex Gal. 3. fac. natural. et author noster lib. 1. fen 1. doctr. 6. de eadem re egit. Quibus uerò de causis offendantur: & quibus notis singulę noscantur causæ, habes 5. de loc. aff. Pro curatione uero pete Galenum 13. meth.

De apostematibus meri. *Cap. 7.*

QVandoque sunt calida phlegmonica, & [a] [pustularia,] [b] † [ ] & frigida phlegmatica, & dura, & [c] [plurimorum difficilis fit maturatio, & tardantur.

De signis apostematum meri. *Cap. 8.*

SIgnificat ipsa dolor in hora deglutitionis, [a] [& in non deglutitione peruenit] ad posteriora spõdylium colli, cum cõstrictione deglutitorij. & cum illo quod ex eis est calidum, quandoque est febris non vehemens: & quandoque est veniens hora post horam, quasi ipsa sit febris diei non vehemens: & quandoque est cum eo horripilatio: Verum est cum eo sitis vehemens, & caliditas. Quum ergo maturatur, [b] [remouetur] horripilatio; & quando aperitur, emittit pus Quum autem apostema est non calidum, est constrictum secundum similitudinem constrictionis apostematis calidi: verum est absque caliditate, & neque est febris, neque sitis.

b B. Alia litera additur.

De cura. *Cap. 9.*

MEdicinæ illius alię sunt, quæ bibuntur, & alię sunt, quæ exterius apponuntur. Et oportet vt medicinæ, quæ exterius apponuntur, ponantur in loco qui est inter duas spatulas: & oportet vt sint medicinę repercussiuę, stypticæ, factę ex odoriferis, & fructibus, secundum operationem, quæ [a] [est necessaria] in curatione apostematum stomachi deinde addãtur in eis, ea quæ sunt, sicut ammoniacum, & bdelliũ, & † glutẽ alimbat, & ficus, pręter quòd euacuata sint a stypticis, ex adipibus etiam, quòd si illa non valent, & sunt necessaria illa, quę sunt plurimę resolutionis: & apostema fuerit in radice durum: tunc oportebit vt misceantur cum eis ea, quę sunt fortis resolutionis, sicut grana lauri, & pyrethrum, & cordumeni, & ireos, & balsamum, & aristolochia. Et quandoque est tibi necessarium, vt administres erumpentia emplastrizando; sicut synapis, & gummi rutę agrestis & reliqua, quæ sunt de iis, quę diximus in dubellati pectoris, & pulmonis, quousque perueniatur ad terminum stercoris columbini. Oportet aũt, vt in cura eius, quod calidum est, sumãtur medicinæ, quæ bibuntur, quarum quędam sunt [b] [electuaria;] quorum incessus super locum, sit incessus continuus paulatim paulatim. Et sint in primis [c] [electuaria] ex eis, quę sunt sicut lentes, & spodium, & mucillago, sicut psyllij, & seminis portulacæ, & aqua cucurbitæ, & similia: deinde fiat permutatio ad permistionẽ ex repercussiuis & resolutiuis, in qua iam positum sit aliquid ex ficubus, & ex aqua fœniculi, & chamæmillę. Deinde addantur & ponantur in ipsa dactyli, & fœnugræcum, & administrentur sorbitiones, in primis quidẽ ex repercussiuis, sicut factę ex farina hordei, & lentib. Et fiãt acetosę cum eo quod scis, & nõ acetosę, & quũ incipit maturari, fac sorbitiones ex succo furfuris cũ oleo amygdalino & zuccaro. [d] [Deinde pone in eis ea, quæ sunt sicut semẽ lini & similia. Deinde pone in eis, quæ sunt sicut farina orobi, et ciceris Et quãdo peruenit ad eruptionem, tũc indiges, ut accipias in ipso uirtutẽ ex radice lilij cęlestis, & amygdalis amaris, et prassio, et aliquid ex synapi, et ficubus, et dactylis.

a B. sic.

† terebinthina.

b B loch.

c B. loch.

d —— B.

De cura apostematum frigidorum. *Cap. 10.*

COnsidera quod dicitur in apostematibus stomachi frigidis, et administra super ea lenificantia maturatiua. Intrinsecus quidem sicut [a] [electuaria] et sorbitiones, quę diximus ad matu-

b B. Alia litera. est uirtus ad maturandũ, & uirtus radicis lilii & radicis. Alia litera. est mel & uirtus radicis. † terebinthina. c B. Alia litera. saniationem & caliditatem. d B. apostematum.

maturandum, sicut quæ fiunt de farina hordei, & farina herbi, & illa in quibus [b] [sunt ablutio & fortitudo, sicut radix lilij cœlestis, radix] liquiritiæ, & alia. Sed exterius sunt emplastra maturatiua. quæ diximus, de quib. sunt fœnugrecum, & chamæmilla, & melilotum, & bdeliũ & † gummi albotim, ammoniacum, & ireos, & virtus aromaticorum. quod si declinant ad [c] [maturationem, & sedationem,] fac sicut dictum est in capitulo primo: & considera in eis illud quod dicitur in capitulo [d] [stomachi.]

A N N O T A T I O N E S.

Cap. 5. cap. 17. Aphor. 37.

De gulæ tumoribus habes 5. de loc. aff. multa. De eorũ curatione uide Gal. 1 ? . meth. Est tamen hic animaduersione dignum, an in gulæ tumorib. repellentibus sit utendum. Certè si naturam imitari ars debet, ab angina habito, si tumor in collo fiat, bonum: ait Hip. 6. aph. nempe, quod ab internis partibus extra morbus uertitur: ita ergo & a medico reuocanda ad exteriora esset materia. Contra tamen author noster, in gulæ inflammationum curatione repercutientia proponit, quum ait, [& oportet, ut sint medicinæ, repercussiuæ, stypticæ:] Cæterum, paucis. repellenda profectò materia non est in gulæ inflammationibus, sed euocãda ad exteriora. atqui si initio inflammationis sola ea, quæ extrahant, medicamenta dorso apposueris, qua parte gula incũbit, & cui apponi solent: in discrimine res est, ne uberiorẽ non ad externam solum partem ex affecta trahas, sed ex circumstantibus partibus ad gulam ipsam retrahas. apponit ergo, quæ repercutiant, non fortia tamen, sed repellentia calida, quæ sui astrictione repellunt: atque ea, non pura, simpliciave, sed alijs mista & ammoniaco, et bdellio et alijs, quæ discutiendi uim habeant.

† gula.

De eruptione sanguinis ex † meri. *Cap. 11.*

a B. Alia litera. sputi sanguinis quare. Alia litera vomitus sanguinis quare.

IAm sciuisti causas eius, & signa ipsius in capitulo [a] [eruptionis sanguinis ex stomacho. Et] oportet, vt quærantur illic. Et ex eis quib. fit differentia, est illud quod dicitur in curationibus eruptionis sanguinis ex stomacho. s. quòd medicinæ in hac eruptione, oportet vt sint medicinæ habentes viscositatem, & glutinositatẽ, ut non impellãtur ad stomachum subito, imò currant super locum eruptionis, cum lẽta mora, ut possibile sit eis agere in eum cum illa lẽta mora operationem fortem, quãuis redeãt per viam venarum, & agant in ipsum: verum cum uirtute debili, propter longitudinem uiarum, & multitudinem passionis in vijs.

A N N O T A T I O N E S.

Repetenda hic sunt, quæ de sanguinis sputo in superioribus. Vtendum verò hic viscidis medicamentis, iubet, vt adhæreant, neque facile elui queant, quod & Galenus quarto meth.

Cap. 7.

† gulæ.

De vlceribus † meri. *Cap. 12.*

a B. aut ex bothor.

QVandoque accidunt vlcera in meri [a] [& ex scissura] accidẽte in ipso: aut propter apostemata, quæ erumpũtur in eo, aut propter humores acutos transeuntes in ipso, quum fit uomitus, & similia, & non elongatur, quin eueniant [b] [quum est catarrhus.]

b B. ex catarrho

De signis ipsorum. *Cap. 13.*

IAm ostendimus in capitulo ulcerum stomachi differentiã inter ulcera stomachi, & ulcera meri. Illic ergo perpendantur, Verũ significationes quòd in meri est ulcus, & non apostema, sunt quòd deglutitio in apostemate impedit cum magnitudine buccellæ, et quãtitate eius, plus quam impediat cum qualitate ipsius ex acuitate, aut acetositate, aut stypticitate. Verum secũdum diuersitatem qualitatis in ea; diuersificatur in ulceribus impedimẽtum, & fortasse [a] [manatio] æqualis quantitatis nõ impedit, & parua quæ habet qualitatem dominantem, impedit, ita ut [b] [non penetret, propterea quia comprimit ipsum sua quantitate.] Sed affectum qualitate forti impedit, et dolorem facit. Et illius quidem cui accidit ulcus [c] [a plaga] antecedente, cura fit difficilis, et est super extremitatem mortis, secundum plurimum.

De cura. *Cap. 14.*

SI fuerint in meri ulcera, non in potu tribuimus medicinas consolidatiuas illorum ulcerum subito, [a] † [ ] sicut facimus, quum volumus in potu tribuere medicinas ulcerum stomachi, et aliorum, imo indigemus in illis medicinis, ut demus eas ad potãdum paulatim, et ut eligamus eas grossas, uiscosas, aut eis misceamus uiscosa, et grossa. Et causa in hoc est, quia medicinæ non morantur super meri, neque figuntur, imò transeunt, et nõ separantur. Quumque separantur in potu, et potantur subito, † [b] [ ] obuiant faciendo obuiationem: quare efficiunt operationem post operationem: Qunm ergo inuiscantur, adhærent suo itinere, et figuntur, et non separantur subito. Illarum uerò medicinarum substantias dicemus in capitulo ulcerum stomachi, ipsæ enim sunt illæ.

A N N O T A T I O N E S.

Gulę ulcera ijs succedunt causis, quib. & alia ulcera omnia, & externis, & internis, præsertim uero internis, acribus. s. humorib. & erodentibus. Vt ea noscantur, pete ex Galeno 5. de loc. aff. Quid sperandum de his sit, Auicen. quum de signis agit, si ab externa causa sit (antecedente exitura ut quidam codices legunt: uel ut alij, a plaga antecedẽte) mortem portendi ait: quod docti multi de uulnere solum intelligunt, per quod cibus & potus effluant. Gal. uerò 5. de loc. aff. absolute asserit, uix seruari longo temporis spatio: & maiores omnes ætate interijsse, quibus ulcerata fuit gula, quod ad prohibitam fortasse alimenti assumptionem, uel gulæ duritiem referendum est: quę membranosa quum sit, difficile sanatur.

Cap. 5.

De signis complexionum naturalium stomachi. *Cap. 15.*

SIgna cõplexionis calidæ naturalis in stomacho sunt, quòd bene digerit cibaria fortia, sicut carnes vaccinas, & anserinas, et alia, et quòd corrumpuntur in ipso cibi subtiles, leues, sicut caro pullorũ et lac, et quòd ipse recipit cibos, qui sunt calidæ cõplexionis melius: Et quòd digestio uincit appetitum, et signa complexionis frigidæ

frigidæ naturalis sunt, vt non sit in appetitu diminutio, et sit in digestione diminutio, quare nō digerit nisi cibaria subtilia, leuia, et vt sit melius recipiens cibaria, quę sunt frigidæ complexionis, et signa complexionis siccæ naturalis sunt, ꝙ sitis multiplicatur in cōsuetudine, et sit contentus pauca quantitate potus, et aduenit a nausea] ex quātitate plurima, et est stomachus recipiens cibos plurimę siccitatis, melius, et signa cōplexionis humidæ naturalis sunt quòd sitis est parua, cum tolerantia potus plurimi, et securitate a b [nausea,] et stomachus est recipiens cibos humidiores melius.

ANNOTATIONES.

Habes naturalium uentriculi temperierum notas ex Gale. lib. art. med. & Paulo lib. 1.

De ægritudinibus stomachi. *Cap. 16.*

STomacho accidunt quandoque ægritudines malitiæ complexionis. xvj. puræ, & factæ cum materia sanguinea, vel cholerica cum speciebus suis: aut phlegmatica vitrea aut subtili natante: a † [ ] aut habente ebullitionem; aut phlegmatica acetosa, aut salsa, aut materia melancholica acetosa, aut pontica. Et accidunt ei apostemata, & accidunt ei vlcera, & resolutio singularis, quę currunt via eorum, ex causis intrinsecis, sicut casu, & percussione. Et quandoque tolerat disruptionem, & non interficit statim, & quando b [peruenit vltime] resolutio ad hoc vt disrumpatur corpus stomachi, tunc patiens moritur. Inquit Hippoc. omnis cuius disrumpitur stomachus, moritur. Et quandoque accidit ei raritas texturę in villis suis. Et quandoque accidit ei vehementia spissitudinis. Et accidit ei ex ęgritudinibus creationis in quātitate, vt sit magnus valde, aut paruus valde; Et ex ægritudinibus figuræ, vt sit verbi gratia vehementis rotunditatis, & ex ægritudinibus asperitatis & lenitatis, vt sit vehementis lenitatis, lubricus. Et ex nocumento situs, vt sit situs eius verbi gratia vehementis apparitionis ad exteriora. Et quandoque accidit ei etiam oppilatio in villis suis, & oppilatio in meatibus stomachi ad hepar, & ad splenem, & accidit c [sanguinolenta egestio, si fuerit istud in vijs hepatis, & paruitas appetitus, si fuerit istud in vijs splenis. Et quandoque accidunt in stomacho vētositates, & inflatio causa ciborū, & causa debilitatis suę in se ipso. & nos faciemus ad illud capitulum singulare. Et malitia quidem complexionis in stomacho, quandoque fit ex causis extrinsecis, scilicet ex calore, & frigore, & aliorum ab ambobus, & quandoque fit ex causis intrinsecis. Et ex ægritudinibus quidem stomachi sunt quædam, quę commouentur in calore vehementi, aut propterea quòd ipse adiuuat cum in attractione materierum malarum ad ipsum, aut quia adiuuat caliditatem eius ad resoluendam materiam in ipso, malo adiutorio non naturali resoluente, d † [ ] ipsam ad formam non naturalem. Et quando est cum materia, tunc non euacuatur, quin aut sit cum materia imbibita in corpore ipsius, submersa, aut adhærens super corpus eius, aut effusa in cōcauitate ipsius. Et quandoque est humor inuentus in ipso generatus, & quandoque est effusus ex membro alio ad ipsum, sicut effunditur ex cerebro cum catarrho calido, aut frigido, & calefit propter ipsum complexio stomachi, aut infrigidatur, & declinat ad complexionem eius quod descēdit ad ipsum, & similiter quandoque effundūtur ad ipsum ex felle humores cholerici, & illud in quibusdam, in quibus creantur uiæ plures ex felle ad stomachum, loco aduentus sui secundum plurimum ex felle ad intestina, quare effunditur ad stomachum illud, quod oportet, ut effundatur ad intestina. Quumque prolongantur, faciunt accidere salsi & acuti, qui sunt ex eis, in stomacho, vlcera, & frigidi, & insipidi lenitatem, & lubricitatem, & quandoque peruenit eorum impressio ad primum intestinum eorum, quæ sequuntur ipsum. Sed corruptio appetitus, & alistimbre in ipso, est res prima. Sunt enim quidam homines, in quib. creatur illud secundum contrarium cōsuetudinis, & secundum e [contrarium illius,] quod diximus in anatomia, & secundum diuersitatem eius, quod est plurimum in creatione venarum uenientium ad stomachum ex felle, & quandoque effunditur ad ipsum ex hepate, & ex felle, in quibusdā, in quibus creatur ex felle uia magna ad stomachum, quare effunditur in ipsum illud, quod erat necessarium, ut effunderetur ad intestina, & quādoque effunditur ad ipsum melancholia ex splene etiam, sicut faciam te cognoscere, & plurimum, quod ad ipsum effunditur, est cholera ex hepate, & quandoque adiuuant ad illud causæ, quæ sunt in stomacho, sicut dolor uehemens, f [& compressio] vehemens, & tarditas cibi, & debilitas uirtutis eius expulsiuę, & quandoque est causa in eo, ira, aut tristitia, aut passio animalis ex eis, quæ mouent materiam, & effundunt eam ad stomachum, & facit accidere mordicationem, quæ non remouetur nisi uomitu, & quandoque effunduntur ad ipsum cum huiusmodi motibus, & propriè g [dolore,] humores uirulēti, præcipue quum fuerint in illis partibus ulcera, & cum hoc quādoque effunditur ad ipsum melancholia etiam & causa in effusionibus melancholiæ ad ipsum, est multitudo melancholiæ, aut debilitas stomachi, & causæ multitudinis melancholiæ sunt ex eis, quæ tu scis, & causa effusionis sanguinis ad ipsum, est multitudo sanguinis, & commotio eius in membro nobiliore eo, uicinitate eius in latere suo, sicut est hepar, aut supra ipsum, sicut est cerebrum quum ex ipso effunditur sanguis ad guttur, & meri, et penetrat ad stomachum, & uirtutis ipsius expulsiuæ debilitas adiuuat ad recipienda omnia, quæ effunduntur ad ipsum & ex causis fortib. in effusione sanguinis ad ipsum, & ad alia, est retētio cursus menstruorum, & sanguinis hæmorrhoidarum h [aut sanguinolētæ egestiones,] aut dimissio exercitij euacuatiui, uel incisio mēbri, quare superabundat illud quod natura præparauit ei ex materia, & indiget expulsione. & quandoque expellitur ex uia stomachi, & euomitur sanguis, & scias, quòd debilitas stomachi, est causa

c—B. Alia litera.

f B. & tristitia.

g B. fame. Alia litera.

h—B.

fortis in effusione eius, quod effunditur ad ipsum. Et plurimum quidem quod inuenitur in stomacho, aut generatur in ipso ex humoribus est phlegma. Et causa in hoc est, ꝙ chylus est naturæ propinquæ phlegmati. Quum ergo non digeritur digestione integra, nõ fiunt sanguis, & cholera, & melancholia. Et iterum [i] † [ ] ad stomachum non effunditur in plurimis dispositionibus cholera lauans eum, sicut abluit intestina. Sed cholera nõ generatur nisi in quibusdam [k] [intestinis :] & secundum plurimũ non effunditur ad ipsam, nisi ex hepate, quãuis ipsa generetur in stomacho calido, quando in uenit cibum recipientem conuersionem velociter ad fumositatem. Et quandoq; accidit stomacho, aut in creatione, aut cum perseuerãtia ægritudinum, aut dolorum, & malitia regiminis, vt fiat corpus eius laxæ texturæ, raræ substãtiæ, subtilis cutis : quare perducit illud ipsũ ad debilitatem in omnib. operationibus suis, & est necessarium, vt curetur cum labore. Et causę ægritudinũ stomachi sunt omnes causæ ægritudinum prædictarũ, extrinsecæ, & intrinsecæ. Et propriæ ei sunt, vt sint cibi tales, qui necessario faciunt malitiã digestionis, licet stomachus non sit nisi secundum saniorem dispositionũ, & est dictum in suo capitulo: Aut sint pauci valde, ita vt perducant stomachum sanum ad exsiccationem, & adunationem: Aut multiplicetur vsus medicinarum, & cõsuescat stomachus vti adiutorio medicinę in operationibus: Aut laboret plurimum vomitu, & solutione vẽtris, & propriè vomitu, quoniam ipse indiget motu laborioso, non naturali: & accidat vt rarificetur textura villorum eius, & [l] [extenuetur.] Et stomachus vehementis sensus, paratus est lędi, & impediri a qualibet causa. Et omnis complexio debilitans superfluè, facit accidere in omni operatione diminutionem : ita quòd caliditas pura quãdoque enim fit causa lubricitatis stomachi propter illud, quod facit accidere de debilitate retentiuę. Sed & caliditas cum materia cholerica sæpe est causa illius. Et nocumẽta quidem, quæ eueniunt in operationibus suis, aut eueniunt in virtute appetitiua, & attractiua, & non appetit omnino, aut minoratur appetitus eius: aut multiplicatur valde: aut corrumpitur eius appetitus: & illud, aut cibi, aut aquæ. Aut in virtute retentiua, ita vt vehemens fiat eius retẽtio, aut debilitetur, aut destruatur eius retentio [m] [& natet] cibus. Aut in virtute digestiua, ita, vt destruatur eius digestio, aut debilitetur, aut corrumpatur, & conuertat rem ad acetositatem, & fumositatem. Aut in virtute expulsiua, ita, vt vehemẽs fiat eius operatio in ipso, aut ad viam naturalem, aut ad superiora, aut debilitetur eius expulsio; aut destruatur. Ex omni namque re, cuius prolongatur mora in stomacho, & tardatur, accidit [n] [vaporatio generatiua humorum;] & non est aliquid, ita vaporosum, vt fructus. Et quandoque accidunt ei dolores extensiui, & mordicatiui, & reliqui. Et quandoque sequuntur debilitatẽ harum virtutum omnium : aut quarundam, natatio cibi, & tarditas descensionis eius; aut velocitas descensionis ipsius: & debilitas digestionis, aut destructio eius, & corruptio, [o] † [ ] & casus appetitiuæ, aut appetitus caninus, aut appetitus corruptus, & sequuntur eam rugitus, & eructuatio, & inflatio, & mordicatio, & alia. Et quandoque perducit illud, quod euenit ex hoc, ad cõmunitatem membrorum aliorum, & proprie cerebri cum communitate inter ea per neruos plurimos, quare accidit epilepsia, aut spasmus, aut melancholia, aut facit cadere in visu nocumentum. Et quandoque imaginãtur oculo quasi cimices aut [p] [sinifex,] aut tela araneæ, aut fumus, aut nebula. Et multoties communicat cor stomacho, & accidit syncopis, aut propter vehementiam doloris, & propriè in apostematibus suis magnis, aut propter qualitatem superfluam caloris, aut frigoris, aut conuersionis ad venenositatem. Nam debilitas meri ad hoc, vt faciat accidere syncopim, facit euenire [q] [æstuationem, & cõturbationem, & saltum, & tremorem.] Et huiusmodi quidem sunt, de quib. dicit Hippoc. quòd sumere in potu vinum mistum secũdum medium sanat eos ad hoc. Et illud propter illud, quod in ipso est de mundificatione, & ablutione, cum cõfortatione, & stomachus quidem quandoque pręparatur causa vehementiæ sui sensus passioni a causa parua : & perducit illud ad epilepsiam. & spasmum, & iste homo lęditur qualibet ira, & ieiunio, & tristitia, & causa mouente humores. [r] [Nam] quũ humor effunditur ad ipsum ex eis propter illud cholericus, mordicatiuus ad os stomachi, & lęditur eo ptopter vehementiam sensus sui, quare patitur epilepsiam, & syncopis superuenit ei, & spasmus propter communitatem cerebri cũ ore stomachi, & huic quidem homini accidit, sicut est illud, q̃d accidit ex debilitate oris stomachi, ex hoc, quòd quando vsque ad [s] [fastidium] repletur cibo, aut superfluit potu vini, aut coitu, spasmatur, aut incurrit epilepsiam, & multoties quidem accidit, vt euadat huiusmodi cum vomitu porrino, aut viridi, vt ærugo ęris, & quandoq; plurima repletio facit eos pati subeth prolixam, perdurantem, vsq; quo vomant, & [t] [excitentur,] & surgant. Et quandoque est illud causa ad cadendum in melancholiam [u] [cholericam,] & in cogitationes, & somnia corrupta, & scias, quòd ægritudines stomachi, quando prolongantur, perducunt ad raritatem texturæ uillorum eius, et fit difficile succurrere & medicari, et ex nocumentis malis in creatione est, vt sit caput frigidum præparatũ euentui catarrhi, et sit stomachus calidus, qua re non tolerat ea, quæ, mundificant illum catarrhum, sicut sunt diapipereon, et diacalamenthum, et diacyminum.

i † B. quia.

k B. stomachis.

l B. relaxetur,

m B. Alia litera. quare descẽdat.

n B. Alia litera. ex ea vaporatio nociua commouens humores.

o † B. eius.

p B. mu[...]

q B. ang[...] & inquietudinem & oscitationem & horripilationem.

r B. quan[...]

s B. [...]

t B. [...]

u B. Alia [...] miracha[...]

ANNOTATIONES.

Ventriculus, & ut simplex, et ut multiformis pars, multipliciter affici potest. ut simplex intemperiebus, de quib. 2. meth. ut organica morbis in compositione de qua re Gal. lib. art. med. adde & communi instrumentarijs & simplicibus partibus affectu, soluta. s. unitate, quæ ubi euenit, & ad ipsam uentriculi profunditatem non superficiem solũ attingit, Hipp. 6. aph. insanabilem putat. quod et 1. de morbis & Celsus lib. 5. Horum morborũ eædem, quæ in cæteris particulis, causæ sunt, tum externę, tũ internę: quas hic author copiòse explicat. Vide Gal. 1. de sympt. caus. & 3. De

Cap[...] Cap[...] Aph[...] Cap[...] Cap[...]

De modis significationum dispositionum stomachi. Cap. 17.

RES ex quibus significantur dispositiones stomachi, sunt ex di spositionibus cibi: in hoc quòd stomachus tolerat eum, & priuatur tolerantia eius, Et ex hoc, quòd digerit ipsum. Et ex hoc, quòd expellit eum: Et ex hoc, quòd ipse appetit cibum, & potum; Et ex motibus eius, & commotionibus ipsius, sicut [a] [tremor] stomachalis, & singultus: Et ex dispositione oris & linguæ in sapore suo & [b] [infusione] sua & asperitate eius, & lenitate ipsius, & odore eius. Et ex eis, quæ egrediuntur ex stomacho cũ uomitu, aut egestione, & uentositate descendẽte cum sonitu, aut sine sonitu, aut ascendente, quæ est eructuatio, & retenta, quæ est rugitus, Aut ex colore faciei, aut interioris partis oris, Aut ex doloribus, & [c] [impedimentis] ex communitate eius cum membris aliȷs, & ex parte eius, quod conuenit ei, aut lædit ipsum ex eis, quę comeduntur & bibuntur, & medicinis. Significationes autem ex tolerantia cibi & priuatione tolerantiæ eius sunt, quoniam si stomachus non tolerat nisi paucum, qui sit infra cõsuetum, tunc in eo est debilitas propter aliquã causarum debilitatis, & si tolerat, tunc uirtus ipsius est remanens; Verùm significationes ex egestione, & eis quę egrediuntur ex uentre, sũt ex egestione quidem, quoniam æqualis, temperatæ tincturæ, & fœtoris, significat bonitatem digestionis, & bonitas digestionis significat fortitudinem stomachi, & æqualitatem complexionis, Sed ille, qui non digeritur ex ipso, significat debilitatem stomachi, & malitiam cõplexionis cum ipso. Amplius tinctura significat materiam, quæ est in ipso, quòd si fuerit illic lenitas: & fœtor, significat quòd descendit a stomacho ante horam suam, propterea quòd stomachus male comprehendit eum propter debilitatem uirtutis retẽtiuæ, & si non est lenitas, non significat illud, imò significat debilitatem digestiuæ. Significationes autem ex sonitu sunt, quoniam iam dictum est in eis, quæ tu scis, quòd descensus eius significat fortitudinem stomachi. Et magnitudo sonitus eius significat bonitatem digestionis, & fortitudinẽ. Et similiter paruitas fœtoris eius. Et rectius quidem in hoc est, quòd descensus eius non significat fortitudinem, imò significat debilitatem quandam: sed est debilitas, quæ est infra illam, quæ facit accidere eructuationem. Verum essentia magnitudinis sonitus, si est propter substantiam eius, tunc est propter grossitudinem suam. Et si est causa eius uirtus expulsiua, tunc illud significat fortitudinem aliquã. Subtilis autem tenuis, cui non est sonitus, magis significat fortitudinem, quàm spissa clamosa, & propriè illa cuius sonitus non est in uoluntate missus, Sonitus autem exiens ex se ipso significat permistionem sensus. Verùm paruitas fœtoris, significat proculdubio bonitatem digestionis; Et uehementia fœtoris, significat corruptionem eius. Et si non est fœtor omnino, significat cruditatem eius. Significationes verò ex uia singultus, sunt, quoniam si habens cum sentit mordicationem, tunc illic est humor acetosus, aut acutus, aut amarus. Et si sentit cum eo extensionem, tunc illic est uentositas. & si non sentit illud, neque sitit, tunc illic est humor phlegmaticus, & si est post euacuationes & febres, tunc illic est siccitas. Significationes autem ex siti sunt, quoniam sitis significat complexionem calidam. Et si est cum nausea, significat materiam cholericam, aut salsam phlegmaticam. Nam si sedatur potu aquæ calidę: tunc materia in pluribus dispositionibus est phlegmatica, [d] [aut nitrosa:] & si augmentatur, tunc materia est cholerica. Verùm significationes ex dispositionibus oris, & linguæ sunt, quoniam, quando lingua in doloribus stomachi est uehementis asperitatis, & rubedinis, tũc significat dominium sanguinis, aut apostema calidum in ipso, sanguineum, & si ad citrinitatem, tunc nocumentum est cholericũ & si ad nigredinem, tunc causa est melancholica. Quòd si ad albedinem & [e] [lenitatem,] tunc causa est humiditas, & si est siccitas superflua, tunc causa est siccitas. Sed significationes, ex uia digestionis sunt, quoniam digestio bona non fit, nisi quando post cibum comprehensum non accidat grauitas in ore stomachi, neque rugitus, neque inflatio, neque eructuatio. neque sapor fumosus, aut acetosus, neque singultus, neque [f] [tremor,] & tensio, & ut sit spatium moræ cibi in stomacho spatium ęquale, & descensus eius ab eo in hora, qua oportet, non ante ipsam, neque post eam & sit somnus temperatus & expergefactio uelox, leuis, & in oculo non sit apostema, & in capite nõ sit granitas, & obedientia naturę sit facilis, & sint inferiora uentris ante egestionem inflata. [g] † [ ] Hoc enim significat bonitatem inuolutionis stomachi super cibum, et quòd ipse bene comprehendit ipsum, & illud significat fortitudinem stomachi, & conuenientiam cibi in qualitate, & quantitate. Quum ergo stomachus non comprehendit cibum bona comprehensione, neque fit digestio bona, accidũt rugitus, & frequentia eructuationis, & remanet cibus in stomacho spatio longo, aut descendit ante horam necessariam. & choleræ quidẽ proprietas non est, vt prohibeat digestionem prohibitione destructoria, aut diminutiua, aut faciente cruditatem, imò quandoque corrumpit eam. Sed melancholiæ proprietas est, ut prohibeat digestionem, & corrumpat eam simul, & phlegma decliuius [h] [est ad ipsam corrumpendum.] Et scias, quòd quando in stomacho non est apostema, neque ulcus, & in cibo non est corruptio, deinde digestio non fit bona, tũc causa est malitia complexionis. Et plurimum eius est ex frigiditate & humiditate, & post eas calida, & post eas sicca. Verum significationes ex stomachi doloribus sunt, quoniam, uerbi gratia, dolor extensiuus significat uentositatẽ, & grauatiuus significat repletionem, & mordicatiuus significat humorem acetosum, aut acutum, aut [i] [ponticum] aut amarum. Significationes aũt ex appetitu sunt, quoniam significãt ex eo, aut propter additionem eius, aut propter diminutionem eius, & ipsius destructionem: aut speciem, [k] [ad quam ipse declinat,] sicut est, quòd ipse quandoque est sitiens, & appetit

fri-

d B. salsa nitrosa, uel baurachia.

e B. lebẽnie, i. lacticinitatem quandam.

f B. iectigatio.

g † B. parũper.

h B Alia litera. ipsa ad prohibendum, quã ad corrumpendum.

i B. Alia litera. putridum.

k B. Alia litera. aliquam quã dicemus.

frigida,& quandoque appetit acetosũ,& quandoque appetit exsiccantia,[l] † [ ] salsa, & acuta & quandoque aggregatur appetitus acutorum,et salsorũ, et acetosorũ simul,et ex modo, quòd ista sunt communia in faciendo lucrari incisionem humoris nocitiui, quare sunt significantia debilitatem stomachi.stomachus enim fortis declinat ad pinguia,& quandoque est appetitus decliuis ad res malas, [m] [quas refugit natura,] sicut appetit carbones, & [n] [aluesnen] & alia, & causa in hoc est humor corruptus,extraneus, non pertinens humoribus laudabilibus. Quum autem bonitas adest gustus, & est sanus, nõ eligit appetitus saporem supra dulcem.Quumque declinat appetitus [o] [uersus alium,& abhoret illum,] tunc illic est nocumentum.Nam si appetit pinguia, tũc illic est stypticitas, & spissitudo,& siccitas. Et si natura abhorret cibos calefacientes,& declinat ad frigidos propter frigiditatẽ ipsorũ, tunc est illic caliditas.Et si appetit calefaciẽtes, tunc illic est frigiditas.Et si appetit incisiua, & acetosa,& acuta,tunc illic est humor uiscosus. Et appetitus quidem in stomacho calido;aquę plus est,quàm cibi.& quandoque fit uehementia caliditatis propter resolutionem, & inquisitionem restaurationis. Et mordicatio quidẽ excitat famem uehementem, & est species famis,quę nullo modo toleratur, & associatur ei syncopis propriè,quando tardatur cibus. Et appetitus in stomacho, ad quem effunduntur melancholia,& phlegma acetosum,multiplicatur quãdo est eorum quãtitas infra quantitatẽ uocantem ad expulsionem, & non multiplicatur in eo appetitus,& fit caninus,nisi propter illud quod dicturi sumus in capitulo appetitus canini.Et scias,quòd appetitus nutrimenti communicat membris omnibus. Verùm illa communitas est naturalis,& facta ex [p] [suspensione uocationis] uirtutis nutritiuæ cum attractiua. Amplius appropriatur stomacho appetitus animalis,[q] [sentit cum eo.] Et quandoque [r] [conuenit] quibusdam hominibus,ut esuriant plurimum,& comedunt plurimum,& neque aduenit eis saturitas fastidiosa.& neque egreditur in egestione eorum fæx plurima, & neque cum hoc corpora eorum impinguantur:Et causa quidem huiusmodi dispositionis est resolutio plurimum uelox cum sanitate digestiuæ,& attractiuæ,& appetitiuæ. Verùm significationes ex uia saporis,oris sunt,quòd amarus significat caliditatem,& choleram. Et acetosus significat [s] † [ ] frigus stomachi, sed minus frigore, cum quo non digeritur cibus omnino:& quandoque significat calorem debilem cum humiditate facientem ebullire humiditatem parum,qui postea separatur ab ea,deficiens in digerendo:quare accidit acetositas,sicut fit in [t] [musto.] Acescit enim quando infrigidatur,& acescit quando feruet a caliditate debili.& [u] † [ ] est acetositas,quæ fit ex effusione materiei acetosæ ex splene ad stomachum,& facta quidem causa splenis [x] [mutat appetitum necessario] & multiplicat inflationem,& rugitum,& malitiam digestionis, & facit eructuationem acidam. Et ille;qui ex saporibus oris est insipidus, significat [y] [humoris insipidi saporem.] Et salsus significat [z] [saporem humoris salsi.] Et sapores extranei horribiles significant humores extraneos putridos malos. Sed significations ex uomitu sunt,quòd si est [a] [nausea] tantum,tunc materia est uiscosa imbibita, & si est uomitus facilis, significat quòd ipsa est effusa in concauitate,& si sunt uomitus, & [b] [nausea] & non separantur, significant aggregationem utriusque rei,aut [c] [uiscositatem] humoris,& non est nausea facta [d] † [ ] ex materia imbibita.& [e] † [ ] quando est plurima mordicans os stomachi, aut est pauca, [f] [confortatur,quando ipsa cum cibo permiscetur,] & ascendit ex profundo stomachi ad os stomachi,& mordicat ipsum. Quapropter facilis fit quandoque [g] [expulsio] humorum post cibũ, & non fit facilis ante ipsum,nisi sint multi. Verùm, quando est aduentus [h] [conturbationis & nauseæ a prouocatione,] tunc materia est effusa.Si uerò est [i] [currens,] tunc materia est generata in stomacho secũdum cõtinuationem. Et uomitus etiam significat per colorem eius, quod [k] [ingreditur in ipso,] materiam.Significat ergo choleram, & melancholiam per colorem, & phlegma uitreum per colorem, & phlegma acetosum,& salsum,per colorem,& saporem,& phlegma descendens ex capite,per colorẽ mucosum, & quod associatur ei ex descensu [l] † [ ] & ad membra alia. Et ex hominibus est, qui cum recipit cibum aliquem,sentit ex seipso. quod si moueretur superfluo motu,euomeret cibum suum, & illud quidem significat humiditatem [m] [in stomacho] aut debilitatẽ stomachi.Sed illud, quod est ex humiditate, accidit etiam quum uacuitas adest,& illud quod est ex debilitate,non accidit nisi secundum repletionem tantum.Sed significationes ex uia coloris corporis sunt, quoniam color est vehemens significatio dispositionis stomachi,& hepatis secundum plurimum: plurimę enim ægritudines stomachi sunt frigidę [n] † [&] & color [o] [stomatichorum] est plumbinus. Et si inest eis citrinitas:est citrinitas decliuis ad albedinem. Significationes autem ex uia rugitus sunt, quoniam rugitus significat debilitatem stomachi, & quòd ipse malè comprehendit cibum, & egestionem humidam. Verùm significationes ex sputo sunt,quoniam multitudo eius,& spumositas ipsius,significant humiditatem stomachi:mittentis aquositatem [p] [& mucillaginositatem] & exsiccatio oris,& paucitas saliuæ significant siccitatem stomachi & [q] † [ ] caliditatem, [r] [&] si fuerint illic significationes aliæ, [s] [adiuuabunt illa] in significatione caliditatis.& scias,quòd siccitas oris est [t] [a siccitate complexionis] duobus modis. Vnus eorũ est siccitas uera,& est, ut non sit saliua, et secundus est mendosa, et est ut sit saliua exuberans,uiscosa, sed sit exsiccata causa caliditatis vaporosę uenientis ad ipsum, quare oportet ut distinguatur inter siccitatem, & exsiccationem sputi uiscosi secundum os. Nam illa significat siccitatem,& [u] [ ] humiditatem uiscosam: aut procedentẽ a stomacho

l † B. &.

m B. contrarias naturę.

n B. alasnan.

o B. aliquem cibum qui quãdo præsentatur stomacho,& ab appetitu tenuitur, & abhorretur. Alia litera. uel refugit appetitus & abhorret ipsum.

p B. dependentia coexistentiæ

q B. quoniam ipse sentit.

r B. accidit.

s † B. secũdum plurimum.

t B. Alia litera. succis.

u † B. quandoque.

x B. vehementẽ facit appetitum

macho, aut descendentem a capite. Sed significationes ex eructuatione sunt, quoniam eructuatio quandoque est acetosa, & quandoque est fœtida: aut fumosa [x] [aut rancida, aut lutosa, aut putrida, aut limosa,] aut similis cibo, quem recipit eructuans, aut pura, in qua non est qualitas alia, & est sanior eructuatio, Nam si est fumosa, & causa in hac non est substantia cibi, quæ sit uelocis conuersionis ad fumositatem, sicut uitelli ouorum in patella, & raphanus, aut cibus, cui in artificio suo, quum fit, associatur qualitas fumosa, sicut dulce, cui superuenit ignis dominium, & alia: tunc causa in ea est igneitas stomachi [y] [propter materiã, aut malitiam] complexionis puræ. Si autem est cũ materia, tunc est secundum unum duorum modorum prędictorum: & plurimum quidẽ est illud ex materia cholerica effusa ad stomachum ex felle, secundum modum, cuius pręterita est rememoratio. Aut ex catarrho calido ex capite, & proprie, quum homo non est cholericus in complexione sua. & significatur etiam, quòd causa est caliditas materialis, aut pura ex isto modo, quòd cibus, qui sumptus fuit, longinquus est a fumositate, sicut est panis hordei. Nam quum huiusmodi eructuat fumose, tunc causa est caliditas stomachi. Et similiter attende egestionem, an est cholerica, Nam si est cholerica, significat quod causa est caliditas stomachi. & si egestio non est cholerica, non est necessarium ut causa [z] †[ ] sit caliditas stomachi, quandoque enim est malitia complexionis singularis: Et uomitus etiam est significatio magis significans per illud, quod egreditur in ipso. & quãdoque significat eructuatio [a] [acetosã] & fumosa uigilias, cum quibus non inuenit stomachus [b] [uacationem sufficientẽ digestionis, & inflammatur, & calefit. Quòd si est eructuatio acetosa, non a cibo acetoso, neque a cibo, qui quum superfluè sumitur, mutatur ad acetositatem, tunc illud est propter frigus stomachi; & propriè quum accidit a cibis elongatis ab hoc, ut acetosi fiant. sicut est mel. Nam si inuenis eos acetosos fieri, tunc iudica, ꝙ cã in hoc est frigus stomachi sine materia, aut cũ materia & associatur ei, qđ est cũ materia grauitas ĩ ore stomachi semper. & plurimũ accidit illud habentibus choleram nigram, & [c] [spleneticam,] & illi ad cuius stomachũ descendit catarrhus frigidus. Quandoque autem acescit eructuatio a caliditate: quum inuenit materiam dulcem, & facit eam ebullire; & facit ipsam acetosam, & significat illud, ut sit eructuatio acetosa cum signis caliditatis, & inflãmationis, & amaritudine oris, & siti, & iuuamẽto cum eis quæ infrigidant. & ex eis quidem, quibus significatur, quòd caliditas plurima superflua, quandoque acescere facit cibum & eructuationem, est quòd caliditas quandoque facit acescere lac uelocius, quàm ipsum faciat acescere frigiditas. & quandoque significatur per uomitum etiam materia. & quãdo eructuatio est fœtida. tunc quandoque significat putrefactionem in stomacho. significatione fœtoris oris, & quandoque significat ulcera stomachi. & lutosa, & cœnosa, & [d] [limosa,] significant humiditatem putrefactam & illa, quæ est ut ærugo æris, significat acuitatem, & caliditatem cum putrefactione, & est uehementior significatio caliditatis, quàm fumosa: Si autem eructuatio non est fumosa, neque acetosa, sed est afferens saporem cibi post spatium eueniens secundum acceptionem cibi, tunc significat debilitatem stomachi in conuertendo cibum. Verùm significationes ex eis, quæ sunt cõuenientia, aut [e] [fugientia aut impedientia,] sunt ut consideretur, an res infrigidantes sunt conuenientes ei, aut res calefacientes, aut exsiccantes conueniant, aut humectantes, postquã consideratur res una: sæpe enim accidit error causa dimissionis eius, quum non attenditur, & est quòd res infrigidantes multoties frangunt ebullitionem humoris subtilis, aquosi, humidi, aut salsedinem humoris phlegmatici, & existimatur quòd cum eis iam prouenit iuuamentum, [f] [quamuis] illic sit caliditas. Et res calefacientes multoties expellunt humorem calidum, & resoluũt eum, & existimatur, quòd cum eis iã accidit iuuamentum, [g] [quamuis] illic sit frigiditas, imò oportet ut considerẽtur cum his duabus reliquæ significationes. Significationes autem eorum, in quibus inuenitur sensus stomachi, sunt, quoniam si non sentit mordicationem. imò grauitatem, tunc materia est phlegmatica uitrea, & si sentit mordicationem cum inflammatione, tunc materia est amara, uel salsa: aut mordicationem sine inflãmatione, tunc materia est acetosa, & si est illic mordicatio cum leuitate, tunc materia est subtilis, aut pauca, & si est cum grauitate, tunc materia est grossa, aut multa. Significationes autẽ cum dispositionibus communicantibus sunt, quoniam consideratur, verbi gratia, an cerebrũ patiatur a causis catarrhi, & mittat ad stomachum [h] [descensiones:] aut hepar, an sit generatiuum choleræ, & mittat ipsam, aut an splen deficiat in expellendo melancholiam, & sit apostemosus plurimę melancholiæ, & hæc est cognitio causæ. Et consideratur, an imaginentur coram oculis res non consuetas, & non fixè: Et an accidant soda, aut [i] [æstuatio] cum repletione, & minorentur cum euacuatione, & similiter vertigo propriè, & an inueniatur tremor cordis post repletionem, an secundum uacuitatem, aut accidat syncopis, aut spasmus, & hæc est cognitio accidentis. Nam, si repletio fecerit accidere imaginationes, & soda, aut [k] [inquietudinem, & uisiones diuersas,] aut tremorem cordis etiam, aut subeth maximam, tunc stomachus erit plenus, aut debilis, aut in ipso est malitia cõplexionis. Quòd si tremor cordis, & soda, & syncopis, & [l] [æstuatio] accidant in dispositione uacuitatis, tunc ipse est habens receptionem choleræ, aut humoris mordicatiui uenientis ad os eius, quum est vacuitas, aut humoris melancholici, & cognoscitur [m] [superfluitas] in hoc cũ reliquis signis, quæ tibi dedimus, aut humoris frigidi, aut eius, qui est ex istis causis [n] [ĩ inferiori parte stomachi. Nam non magnificatur illic, quod ex eo generatur ex soda, & epilepsia, & syncopi & spasmo. Et accidẽtia significantia dispositiones eius cum communitate alia sunt cerebralia, sicut permistio sensus & subeth, & congela

tio,

e B. contraria, aut nociua.

f B. & quòd.

g B. & quòd.

h B. catarrhos.

i B. imaginatio mala melancholica.

k B. imaginationem malã melancholicam, & somnia diuersa

l B. imaginatio mala melancholica.

m B. distinctio.

n † B. existentibus.

o B. imaginatio mala melãcholica.

tio,& o [æstuatio;] & alia sunt cordialia, sicut syncopis,et tremor cordis,et malitia pulsus, et alia sũt communia,sicut destructio anhelitus, et difficultas eius,et malitia.

ANNOTATIONES.

Cap.79.

Ex quibus fortibus uentriculi dispositionum notæ ducendę sint, docuit Gal.lib.art.med. In uniuersum ex actionibus læsis, affectibus corporis sensilibus, excretis & retentis, & naturales & aduentitiæ omnium partium constitutiones cognoscendæ ueniunt. Dubitarit tamen quis, quũ egestiones non uentriculi, sed alui ipsius opera sint, quid sit, ut author ex iis uentriculi statum inuestiget? Verùm, & si non statim alui excrementa uentriculi naturam, sed intestinorum significant, secundario tamen etiam uentriculi affectus ostendunt, nempe, quum eorum concoctio, quæ in inferiore uentre sunt, & intestinis, uentriculi præsertim ipsius coctionem, & cruditatem sequatur, cui assentitur & Gal. 1. de crisib. Tu pro affecti uentriculi notis adi Gale. 1. de sympt. caus. & 3. & 1. de loc. aff. Alius hic dubitandi locus se offert. Ait iis uerbis 2 [Quandoque autẽ acescit eructuatio a caliditate &c.] saporem acidum, qui tum euomendo, tum eructuando persentitur, etiam ex caliditate fieri. At Gal. 3. de sympt. caus & 1. de loc. aff. & 4. in 6. de uulg. morb. & passim alibi, acidum saporem ex frigiditate perpetuo procreari testatur. Sane Certumque illud est ex Gal. sententia acidum saporem frigiditatis eße indicium, & a frigore prouenire. Trallianus tamen lib. 7. quem & Auerr. 3. coll. citat. non ex frigiditate solùm, sed etiam ex calore prouenire acorem existimat: quod Auerr. uini exemplo affirmat, nempe, quod calore acescit, non frigore. Quòd quis obiiciat fieri etiam a frigiditate, Conceditur. Si instes, ergo a contrariis causis effectus idem, quod absurdum uidetur. Respondet Auer. uersionem in acidum saporem talem eße, quæ quum fiat substantialiter (ut ait) .i. per se a simili, per accidens fit etiã a contrario. quasi dicat, & si accidus sapor frigidus est talis enim melancholius est humor, talis & pituita acida, propterea que hic per se a frigido procreatur, (simile enim fit a simili per se,) per accidens tamen a contrario procretur, & a calido, ueluti aceti sapor in uino ex calore contrahitur. Cæterùm quũ Gal. inter acidum & acetosum saporem differentiam statuat, nempe qui aceti saporem, acrem passim nuncupat, negarit fortasse quis pro Gal. aciditatem ex calore fieri, quamuis ab eodem acetositas (ita enim appellemus) proficiscatur. Adde. quòd, licet acetositas ab acido fortaße non distat, nempe Galenus aceti saporem & atro humori & acidæ pituitæ inesse quandoque explicat. etiam acetositas frigiditatem uidetur sequi. quamuis enim extrenei caloris ui acescat uinum, ut Auerroes ait fieri, tamen id nisi corrupto innato calore non potest, ut & hæc propterea a frigiditate proueniat. Verùm quãquam res ita forte se habet; si tamen aciditatis initium ex calore extraneo est, tolli non poterit, quin aciditas caloris nõnunquam indicium sit. at Gal. tamen hanc frigiditatis signum perpetuo esse existimat.

Cap.11. Cap.7. Cap.1. cap.4.

Cap.1. Cap.4. Com.25.

cap.14. cap.16.

De signis malæ complexionis calidę stomachi, Cap. 18.

SIgnificant ipsam sitis: nisi superfluat, & deijciat virtutem, Et eructuatio fumosa, & lutositas saliuæ, & iuuari ab eis quæ infrigidant, secundum conditiones præmissas in significationibus, & adustio ciborum subtilium, quorum similes non aduruntur in dispositione naturali: & quòd grossi digeruntur plusquàm digerãtur in illa, nisi superfluat, & deijeiat uirtutem, & multitudo sitis, & paruitas appetitus cibi secundum plurimum, & propriè quando malitia complexionis est cum materia calida cholerica, [a] [faciunt cadere uirtutem omnino:] verùm digestio est fortis, nisi superfluat malitia complexionis usque ad hoc, ut debilitet virtutes, & quandoque associatur huic complexioni febris hectica, & quandoque hæc complexio propter suam superfluitatem, antequam deijciat uirtutem, commouet famem uehemẽtem per id quod resoluit, & [b] [quod attrahit] sua mordicatione, & quia mouet materias ad resolutionem, sicut fit [c] [successione,] & hæc quidem fames quandoque est syncopalis, quã do tardatur cum ea cibus, aut facit cadere in syncopim, & quum prolongatur spatium eius parumper, & destruitur appetitus omnino. Et quandoque multiplicatur [d] [etiam propter cursum sputi secundum famem, & multiplicatur secundum saturitatem caliditas resoluens stomachum.] Quòd si inuenerit humiditatem erit illud plus, & hoc quidẽ sedãt cibi grossi. Et scias, quòd illius, cuius stomachus est igneus, sãguis est malus, paucus, acutus, fœtidus, quẽ abhorrent membra diuersa ei in cõplexione radicali, quare non nutriuntur eo: fit ergo ille paucę carnis, & sunt uenæ eius exuberantes, quoniam sanguis eius inclusus est in eis, quo non utitur natura. & phlebotomia extrahit ex ipso sanguinem malum.

De signis malitiæ complexionis frigidæ stomachi. Cap. 19.

SIgnificat frigiditatem stomachi, tarditas mutationis cibi, [a] [ita ut nõ] descẽdat, [b] [sed] expellatur uomitu post spatium quoddam, & non mutetur mutatione, quæ ualeat. quòd si superfluat, non alteratur propter ipsam cibus omnino, & non digeritur. Et quandoque significant ipsam multitudo appetitus, & paucitas sitis, & eructuatio acetosa, absque causa in cibo secundum quòd diximus, & hæc significant malitiam complexionis eius frigidæ. Et ex significationibus significantibus illud est, ut nõ sit alistimbre nisi eius, quod est leue ex cibis [c] [sine grossis,] qui ante digeruntur, & quando que peruenit malitia complexionis frigidę in stomacho ad hoc ut accidant ex cibo comesto post horas plurimas, extẽsio, & dolor magnus, qui non sedatur nisi cum expulsione humiditatis acetosæ omni die, & quandoque perducit ad hydropisim, & [d] [iliacam.] Et super colorem habentis stomachum frigidum apparent citrinitas, & albedo, & non occultantur experienti. et est illa [e] [ex melioribus curis, cuius est ammeos,] Et quandoque communicat cerebrum in [f] [complexione habentibus secũdum hanc complexionem,] quare fiunt soda uentosa, & tinnitus, & similia. Et quando conuenit malitia complexionis frigidæ cum complexione radicali calida, multiplicantur rugitus, & inflatio, & exsiccatio, & sitis, & augmentatur corruptio, quoties indiget phlebotomia [g] [quoniam exsiccat eum.] & perducit ad hecticam

ſticam. et eius quidem medicina eſt, ſumat parum vini ſecundum quantitatem, qua [h] [infundatur] ante cibum, aut ſint cibi eius exſiccantia, & caro rubea ſine [i] [iure pingui cum micis.]

ANNOTATIONES.

Notas calidæ uentriculi intemperiei leges ex Gal. lib. ar. med. & 3. de ſymp. cauſ. Dubitarit hoc loco quiſpiã de appetentia, an caloris uel frigiditatis indicium ſit. Gal. inappetentiæ coniunctam cauſam calorem eſſe ait 1. de ſympt. cauſ. & ſæpe alibi in appetentiã ex calore fieri pronunciat, ut etiã appetẽtiã nimiam ex frigiditate. Author tamen noſter limitat Galeni ſentẽtiam, quum ait, [Et quãdoque hæc complexio propter ſuam ſuperfluitatem &c.] nempe priuſquam ex calida intemperie uires uentriculi proſternantur, diſſolui aſſerit corpus ipſum plus iuſto, & propterea uehementem appetitum ſequi, Quare ſtatuendum abſolute non eſt appetentiam frigiditatem ſequi, in appetẽtiam calorem. quũ contra, & frigiditas, quæ nimia eſt, ut in ſenibus, appetendi uim deſtruat, ut Gal. 2. aph. ſcribit, & caliditas diſſoluendo nimium (antequam proſternantur uires) appetentiam ſummam faciat.

De ſignis malitiæ complexionis ſiccæ ſtomachi. Cap. 20.

Significant ipſam ſitis uehemens, exſiccatio linguæ ſuperflua, ſecundũ conditiones prædictas in capitulo ſignificationum, & attenuatio corporis, & arefactio ipſius ſuper factam a natura, & iuuamentum cum cibis humidis.

ANNOTATIONES.

Sitis non eam dumtaxat. quæ præter naturam eſt, ſed etiam naturalem ſiccitatem ſequitur. unde & Gal. lib art. med. & hanc inter ſigna ſicci uentriculi reponit. Habet uerò hæc ſemper quidem ſiccitatem proximam ſui cauſã, remotam tamen etiam caliditatem. Unde & definiri ſitis ſolet. quòd appetẽtia ſit frigidi & humidi, humidi quidẽ per ſe, frigidi autem potius per accidens, Sequitur item hęc, non ſolius uentricu li, ſed & cordis ac pulmonis caliditatem ſiccitatem. atque ut dignoſci hæc & diſtingui debeat pete ex Gal. lib. art. med.

De ſignis malitiæ complexionis humidę. Cap. 21.

Significant ipſam paruitas ſitis, & terreri a cibis humidis, & impediri ab eis, & iuuamentum cum minoratione cibi, & cum eis, qui ſicci ſunt. Et ſignificant ipſam multitudo ſputi, & ſaliuæ, & ſi ſunt [a] [ſecundum] famem, ſignificant caliditatem cum humiditate [b] [ſecundum plurimum.] Et quandoque ſunt ex caliditate ſola. Et multoties quidem eſt ſuper os ſtomachi hominis humiditas [c] [infuſiua;] & quoties habens eam comedit aliquid, meditatur quòd ſi moueretur moueret. Et quandoque fit illud etiam ex debilitate ſtomachi, ſed aſſociantur ei ſignificationes debilitatis, prædictæ, & fit hoc ſecundum uacuitatem etiam, quamuis non comedat; ſed illud eſt apud comeſtionem tantum.

ANNOTATIONES.

Signa humidę uentriculi intemperiei quę præter naturam eſt, contraria eiuſdem ſunt ſiccitati. quamuis uerò proprie ſputi redundantia capitis humiditatẽ ſignificet, ea tamen ratione & de uentriculi humiditate teſtatur, quòd ab hoc toti corpori alimentum ſuggeritur, quod ſi ſiccum, & humiditatis nimiæ expers capiti ſubminiſtraretur. reddi ipſum caput ſiccius neceſſe eſſet. alioqui) ſputi redundantia non uentriculi ſtatum ſignificat, ſed capitis: quum ea quæ in uentre ſunt non ſcreatu, uel ſputati one, ſed uomitione reijci oporteat: quod & alibi annotauimus.

De ſignis complexionum ſtomachi, quę ſunt cum materia. Cap. 22.

Complexionem, quæ eſt cum materia, ſignificant uomitus, & eructuatio, & [a] [amaritudo propriè comitans ipſum, & propter illud] quod ipſi admiſcetur, & commiſcetur urinę, niſi ſit propter [b] [neceſſitatem] tranſeuntem terminum, Et ſubtilem quidem calidam uirulenta ſignificant cũ [c] [lenitate] ſtomachi nauſea, & mordicatio, & ſitis, & inflammatio, & quando recipit cibum groſſum, patitur cũ eo nauſeam. Et ad ſummum, ſi eſt plurima. cum ea eſt ſemper nauſea, & ſi eſt pauca, eſt nauſea apud cibum, Et ſimiliter ſi eſt non imbibita, ſed eſt comprehenſa in fundo ſtomachi, quare non facit nauſeam. Quumque miſcetur cum cibo, [d] [corrumpitur] in ſtomacho, & ſpargitur, & peruenit uſque ad os eius, & facit nauſeam. & quandoque ſignificat illa, quę effuſa eſt in ſpatio ſtomachi, quæ non imbibitur, quod quando recipit, habens eam, aliquid abſterſiuum, ſicut aquam mellis & zuccari, ducit ipſum ad [e] [eructuationem.] Et imbibita non cognoſcitur ex parte eius, quod exit cum uomitu, & egeſtione, imò ex reliquis ſignificationibus prædictis, & eius radix eſt nauſea, quoniam ſignificat materiam proculdubio. Nam ſi eſt [f] [conturbatio] tantum, tunc ſunt illic adhærentia, & imbibitio materiei, & ſignificat genus materiei ſitis, & ſitis ſignificat aut caliditatem eius, aut ſalſedinem eius, aut nitroſitatem eius. Nam ſi ſedatur cum calida, tunc eſt flegma ſalſum, & ſi non ſedatur ea, tunc eſt materia cholerica. Et cognoſcitur etiam ſapore oris aut cum eo, quod expellitur uomitu. quòd ſi aggregantur nauſea, & ſitis, ſignificant illud. Et ſi non eſt ſitis, ſignificat quòd materia eſt frigida. Et ex ſignificationibus aggregationis materiæ phlegmaticæ plurimæ uiſcoſę, eſt ut cadat appetitus, & non dilatetur pectus propter cibum plurimi nutrimenti: imò declinet ad illud, in quo ſunt acuitas et mordicatio Quum ergo accipit illum, apparet inflatio, & extenſio, & nauſea, & non quieſcit niſi cum eructuatione. & ex ſignificationib. aggregationis materiæ malæ in ſtomacho, & quæ ſequũtur ipſum, eſt [g] [ſaltus] mirach, & quandoque perducit epilepſiam, & melancholiam. Et ex ſignificationibus, quòd materia effuſa ſit melancholica, eſt appetitus plurimus cum debilitate digeſtionis, & cum multitudine inflationis, & cum gueſgueſce, et ſolutione. et ex ſignificationibus, quòd materia eſt [h] [fortis,] eſt ſolutio

uentris

a B. egeſtio proprie cum colore ſuo, & cum eo.

b B. Alia litera. caliditatem Alia litera. cruditatem.

c B. leuitate.

d B. extenditur

e B. ſenſationẽ.

f B. ſubuerſio.

g B. ieƈtigatio.

h B. catarrhalis.

ventris [i],[& uertigo cum multitudine ex capi
te descensus ad os stomachi:] & etiã illud quod
egreditur uomitu,& egestione ex humore mu
coso. Et ex significationibus . quod materia est
humida nocens sua ebullitione, est sitis uehe-
mens,cum defectu amaritudinis, aut salsedi-
nis in ore,& sensibilitas rei quasi ascendentis,
& descendentis cum humiditate superflua in
ore,& capite stomachi,& inflammatio.

i B. cũ periodicatione cũ multitudine catarrhi ex capite ad stomachũ,& ad alia præter stomachũ etiam.

ANNOTATIONES.

Vbi ventriculus humorum vel copia, praua qualitate infestatur, vomitione tentat, ut id regerat quod molestum, ac si in eius capacitate innatet, uomitio sequi solet, sin uerò in eius substantia tunicisue infixa materia est, nausea solùm, non etiam uomitus concitatur, quod testatus est Gal. 1. de loc. aff. & alibi sæpe ita ut uomitio & nausea humoris uentriculum affligentis indicia sint. At neque id proprium aut inseparabile est. non proprium, quum & sola quandoque aduersa qualitate uenenata molestatus uentriculus in uomendi desiderium prorumpat. non inseparabile, quando & sæpenumero grauetur solùm, neque in uomitum excitatur. Est tamen indicium, quod magna ex parte certum est, siue uentriculi affectum proprium significet, siue per consensum. nempe & sæpenumero non offenso primaria ratione uentriculo, sed uel cerebro uel alia aliqua parte, uomendi adest desiderium. Qui uerò humores in uẽtre exuberent, ut dignoscas, hic pulchre docet. Vide & Gal. 1. de sympt. caus. & 3.

Cap. 4.

Cap. 7. Cap. 2.

De significationibus nocumentorum stomachi non complexionalium. Cap. 23.

SIgnificationes quidem magnitudiuis stoma
chi sunt, ut sit stomachus tolerans cibũ plu
rimum,& quum repletur. sentit tunc adhære-
re uiscera, & comprimi adinuicem. & quum
euacuatur, minuitur, & dimittit uiscera quasi
suspensa. [a] † [ ] Paruitatis vero signi-
ficationes sunt, vt non toleret cibum plurimũ
[b] † [ ] ante saturitatem: Et significationes
quidem oppilationum cadentium inter hepar
& stomachum, sunt humiditas egestionis, &
multitudo ipsius,& sitis,& paruitas sanguinis
& alteratio coloris ad hydropicalem, & ince-
ptio malitiæ: dispositionis cuius fortasse noti-
us nomen est malitia cõplexionis, aut [c] [ma-
litia habitudinis.] Et significationes oppilatio
num cadentium inter stomachum & splenem
sunt paucitas appetitus cum magnitudine sple
nis. Verùm significationes oppilationum ca-
dentium inter stomachum & intestina, sunt ac
cidentia ileos,& colicæ. Et significationes op-
pilationum cadentium inter stomachum, &
cerebrum, sunt paucitas appetitus cum rectifi-
catione complexionis, & remanentia digestio
nis cum dispositione sua, si non fuerit aliud :
quod prohibeat,& paruitas sentiẽdi deglutita
mordicatiua, acuta ualde, & non accidat sin-
gultus post potum [d] [dia pipereon , & potum
uini] in ieiunio. Ventositatis uerò significatio
nes sunt extensio in stomacho,& lateribus, &
sub hypochõdrijs,& natatio cibi,& multitudo
uentositatis descendentis , & eructuabilis . Et
scias, quòd quando inuenit sentiens inter sto-
machum & hepar duritiem cum [e] [gracilita-
te] tunc illud est significatio indicans resolu-
tionem naturæ.

a † B. commota

b † B. & repleatur.

c † B. cacexia.

d B. Alia litera. vini super ipm.

e B. extenuatione.

ANNOTATIONES.

De morbis in compositione uentriculi agit. Et si uerò de eiusdem magnitudine & paruitate hic uerba facit: non id tamen quòd uentriculo magnitudo uel paruitas pręter primarium ortum possit accidere. Agit & de obstructionibus ad uentriculum attinentib. Inter has uerò obstructionis quæ inter uentriculum est & iecur, in ipso uidelicet mesaræo, signa tradens, copiosas ait & humidas alui egestiones sequi, cuius rei ratio ex Gal. elicitur. 8. de comp. med. per loc. ubi de hepatis affectibus agit, nempe, quum nulla, aut exilis alimenti distributio ad iecur fiat, excerni per intestina, quicquid ferè alimenti aßumitur, necesse est, unde & facta a toto male nutritio, & exsiccato corpore ad ipsum usque uentriculum attractione, sitis concitatur, & naturali calore facto imbecilliore, ob alimenti inopiam corpus ad hydropem festinat. De obstructione quoque uenarũ a uentriculo ad lienẽ pertinentium, asserit sequi appetentiæ imminutionem cum lienis magnitudine. Sed de ijs uenis melancholicum humorem appetendi gratia ad uentriculũ deferentibus, ex authoris nostri sententia primo libro est actum. De obstructione inter uentriculum & cerebrũ ait indicium esse app tentiam imminutam atque hoc ad sentiendi uim parcius uentriculo impartitam ob neruorum obstructionem, est deferendum.

Cap. 6.

De modis uniuersalibus curationum. Cap. 24.

CVratur stomachus cum eis, quę bibuntur,
& cum epithematibus,& embrochis cum
aquis, in quibus decoquuntur medicinę,& li-
nimentis,& unctionibus ex oleis,& [a] [empla-
stris] factis cum ceris decoctis in aquis, in qui
bus decoquuntur medicinæ, Sed [b] [epithema-
ta] & emplastra sunt meliora embrochis, em-
brochæ enim sunt debilis impressionis. Et scias
quòd cura malitię complexionis , quæ accidit
stomacho in utrisque qualitatibus actiuis, fa-
cillima est: propterea quia facile inuenimus me
dicinas contrarias eis, vehementis virtutis. Ve
rùm cura, quæ accidit ex malitia complexio-
nis in utrisque qualitatibus passiuis, est difficil
lima,& propriè complexionis siccæ. Nam op-
positio cuiusque earum est cum virtute debi-
lis impressionis. Et scias, quòd spatium quidem
calefaciendi frigidum , est sicut spatium infri-
gidandi calidum , sed timor in infrigidando
maior est, præcipuè quum quædam membra
uicinantia stomacho habeant malitiam com
plexionis frigidæ, aut debilitatem. Verùm ti
mor in humectando & exsiccando est similis,
quamuis spatium humectandi sit longius . Et
scias, quòd quum ægritudines stomachi sunt
ex materia, deinde ambigua fit materia, tũc nõ
est quod magis conferat ei quàm hiera: quo-
niam ipsa est magis adiuans uirtutes medicina
rum ad rectificandum stomachum,& complẽ-
das operationes eius ipsi proprias. Sed oportet
ut non cures de ea, quando est malitia comple
xionis sine materia, quoniam ipsa nocet in ca
lido,& sicco. Et inuenitur in frigidis quòd est
fortius ea. Quumque euacuaueris stomachum
ex humore effuso ad ipsum ab alio, cõforta ip
sum post illud, vt nõ recipiat illũ humorẽ, &
constrictio extremitatũ , & calefactio ipsarũ,
adiuuat in retinẽdo illud , quod effunditur ad
ipsũ ab eis.& syrupus de papauere ẽ [c] [vehemẽ-
tis

a B. unguentis.

b B. linimenta.

c B. Alia litera, uehementis hibens.

tis iuuamenti ad]effusionem materierum calidarum. Quòd si humor est frigidus, tunc confortantia, quę necessaria sunt post ipsam, sunt sicut mastix et troch. de ros. minores, et menta sicca, et xyloaloes, et gariophylli, et quę sunt illis similia. Et si humor est calidus, tunc arobob et troch. frigidi facti ex ros. et spodio, et quæ sunt similia illis. Et ille, qui inuenit d [durum, et gracile illud, quod]est inter stomachũ, et hepar, secundum quod diximus, ponat cibos suos, et medicinas suas aquam hordei, et gradiatur in bibendo ipsam quaque die a x. vsque ad xx. et usque ad centum secundum longitudinem diei sui, usquequo sit potens in bibẽdo ipsam vice vna, aut duab. & non approximetur medicina euacuatiua, neque phlebotomia. Troch. dictus ad illud. Recipe masticis, & troc. diarrhodon amborum an. drach. iij. Karabe, & mentæ siccæ, & marmacori, & xyloaloes crudi omnium an. drach. ij. detur in potu cum vino antiquo, aut miua. & oportet, ut administrentur in mundificatione stomachi, & eius quod aggregatur in uacuitate eius, aut adhæret, aut imbibitur, medicinæ non pertranseuntes stomachum, & uias proximas stomacho absque uenis longinquis ab eo. Si autem non ualet uice vna, iteretur. illud est enim melius, quã euacuatio, quum non sit necessaria euacuatio. Et oportet ut attendas esse egestionis & vrinæ in ægritudinibus stomachi. Quumque videris eas iam incipere rectificari, tũc iam incipit stomachus rectificari. Et oportet ut non afferas in curationibus stomachi e [aut] caliditatis eius, aliquid uehementis infrigidationis, sicut aquã vehementis frigoris, & proprie in eo, qui non consuetus est ea. Et nõ euacues medicinas f [solutiuas] propter illud, quod in ipso est ex superfluitatibus, a stypticis conseruantibus uirtutẽ, propter illud quod scis.

ANNOTATIONES.

Inter extrinseca pręsidia, quæ affectibus uentriculi prosunt, malagmata irrigationibus, quas embrochas uocant, ualidius agere ait; quod sanè longiori moræ ascribendum est. Vidimus tamen nos, aliquos, quum diuturnis & malagmatibus & ceratis & odoratis sacculis curari nunquam potuissent, frequenti irrigatione a diutina uẽtriculi affectio ne fuisse persanatos, præsertim ex naturalium thermarum aquis. id in Lucensibus & Corsennianis Italię thermis felicissimo euentu quotidie obseruatur. Vnum hic de uentriculi intemperiebus, notat, quod & Gal. 7. meth. actiuas uocatas qualitates passiuis facilius curari. sed ex actiuis, frigiditatem minori periculo curari quam caliditatem, quod & lib. 1. fen 4. doctr. 5. Est tamen hac in re controuersia, de qua, quia illic. egimus, hic silemus.

De cura malitiæ complexionis frigidæ, & humidæ in stomacho.

Cap. 25.

Et quum illic est materia, tunc euacua secũdum quod sciuisti in canone, & si non est multitudo materiei, tunc experimentatores habent uiam in eo notam. In curatione quidem, quum materia non est, tunc cibant illum cum cis in quib. est stypticitas, & amaritudo, vt exsiccent cum stypticitate sua, & calefaciant cum amaritudine sua. Et huius quidem generis est vinum ponticum. Et ex medicinis, quæ bibuntur, medicinę absinthiales, & syrupus absinthij ipsius, a † [ ] & medicinæ factæ cum cydonijs. Sed ex emplastris, & epithematibus, & vnctionib. emplastra in quib. ponuntur medicinæ stypticæ b † [ ] sicut c † [ ] amomum, & calamus aromaticus, & spica, & folium, & ladanum, & bdellium, & radix lilij, & balsamum, & oleum eius, & grana ipsius, & storax. Vnguenta autem sunt cerata facta ex oleo masticino, & oleo d [de oliuis,] & oleo de cydonijs. Si autem non confert hæc summa, administra emplastra rubificantia, & medicamen de gummi rutæ syluestris. Et ex emplastris confortantib. est vt sumantur croci, & spicæ Syræ & masticis, & olei balsami, omnium ana pars j. & mellis partes tres, & myrrhæ asportatę a ciuitate Atrusulon partes tres, gummi albotim pars j. & s. euphorbij pars j. fiat ex eis emplastrum, & e [ut] bibatur ex eis parum pertransit. Et iterum aliud. Recipe storacis partes quatuor, ceræ partẽ tertiam: medullæ ceruinæ partes ij. gũmi albotim partem j. olei balsami partem j. & s. olei nardini partes ij. Et iterum storacis tertiam, medullæ ceruinæ tres, aloes rubei iij. masticis partes ij. olei nardini viij. olei balsami iij. cerę v. fiat ex eis ceratum. Illi verò, qui ratiocinatione utuntur, incipiunt In primis cum exercitio temperato, & administrant cibum boni chymi, facilis digestionis, ęqualis quantitatis, ad paruitatem aliquam declinantem, secundum mensuram, qua digeratur: deinde gradatur in hoc f [administrando medicinas prædictas,] & quę cursu earum procedunt, ex electuarijs aromaticis calidis, cum æqualitate quidem g † [ ] secundum quòd exigit oppositio ęgritudinis, ita vt commẽsuretur complexio. Et ex istis electuarijs sunt diapipereon, & diacyminum Medicamen bonum. Recipe granorũ iuniperi, et gummi albotim, et piperis omniũ ana. partem j. & myrrhę asportatę a ciuitate Atrusulon (et existimo, quòd oportet ut sint cũ ea storax et spica celtica) omnium ana. partes ij. h [petroselini. s. seminis apij mõtani,] et Keisin amborum ana medietatem partis, conficiãtur cum quantitate sufficiente mellis. Et quando frigus est uehementius illo, tunc oportet vt in potu tribuantur omorusia, et sagzenea, et est ex medicinis bonis ad omnes ægritudines materiales humidas, et grossas humidas, et syrupus squilliticus, et eius confectio. Recipe squillæ mundatę incisæ tres heminas, proijciantur in uase de vitro, et orificium cooperiatur vasis, et dimittatur sex mensibus.

a † B. & absinthium ipsum.

b † B. & aromaticæ.

c † B. medicinæ in quib. cadunt

d B. nardini.

e B. &.

f B. & in administratione medicinarum prædictarum.

g † B. aut supra æqualitatem.

h B. petrasiliũ, idest apiũ montanum.

ANNOTATIONES.

1 *Illi uerò qui ratione utuntur &c. An exercitatio affecto frigida & humida intemperie uentriculo opportuna sit, licet dubitare, propter Hippocratis sententiam, qui 6. uulg. morb. sect. 5. laborem articulis & carnibus, somnum uerò uisceribus utilem esse scribit. Verum & si per se exercitatio uentriculo non confert, quum extra calor naturalis reuocetur, ubi tamen moderata sit, qualem proponit, dum innatum calorem excitat, ut 2. de tuen. ualet. ad calo*

Text. 10.

rem

cap. 9

rem uerò siccitas sequitur, etiam uentriculo frigido atque humido prodesse poterit, si modo uentriculus cruditatibus uacet.

De cura malitiæ complexionis calidæ. *Cap.* 26.

a † B. coagulatum.
b B. cucumeris.
c B. frigidi.
d † B. longi arcuati.
e B. cum aceto.
f B. theyus.
g B. caris alsemech thari, & caris albatim.

INflammationi stomachi confert in potu sumere lac acetosum, & acetum propriè cum coriandro, & lac [a] † [ ] acetosum uaccinum, & medullam [b] [citruli,] & pisces recentes propriè sedant inflammationem in stomacho, & aqua frigida, & fructus [c] [recentes] & endiuia, & cucumeres, [d] † [ ] & persica, quæ non sunt uehementis aquositatis, quare conuertantur ad choleram, & lactucæ, & lentes, & coriandrum humidum [e] [& acetum] & cucurbita, & quę sunt similia illis mista cum camphora, & sandalis, & rosis, si illa necessaria sunt. Et dantur eis in potu etiā troch. de spodio, & propriè quum est illic solutio vētris cholerica, & oua cocta in aceto, & lentes cum condimento granatorum, & cum sumachia, & condimento de agresta, & carnes quæ eis conceduntur, sunt caro [f] [atahauic] & duragi, & pullorum. Quod si eorum caliditas non consequitur mortificationem virtutis, tunc ciba eos frigidis grossis, sicut [g] [infrigidatis piscibus recentibus, & infrigidatis uētribus,] & omnibus, in quibus est stypticitas etiam, & rob de papauere, & syrupus eius conferunt ad hoc valde. Et ex eis, quæ conferunt eis, est vaporatio cum infrigidatiuis. Et quandoque emplastrantur eorum stomachi cum vesica inflata iam impleta ex aqua frigida Quumque emplastras stomachum ex emplastris infrigidatiuis: caue tūc, ne velamen ex eis infrigidetur, aut hepar tali infrigidatione, quā eorum operationes naturales lędantur. Multoties enim accidit inde nocumentum in anhelitu, & frigus in hepate. quòd si perceperis aliquid horum, tunc succurre ei cum oleo calefacto effuso super locum, & emplastra ipsum cum eo, & pone loco emplastrorum, ea, quę bibuntur.

ANNOTATIONES.

Calida intemperies frigidis prorsus curanda est, & medicamentis, & cibis. In cibis tamen de eorum substantia distinguendum est: ac, si uentriculi caliditas cum eiusdem imbecillitate adsit, tenuia & mollia sunt exhibenda, qualia hic primo loco proponuntur, & fructus, & recentes pisces. si uerò cum robore calidior uentriculus fuerit, crassis frigidis utendum erit, & paulò coctu difficilioribus, Galeni exemplo 1. de loc. aff. nempe, ut idem testatur ibidem & cap. 4. *1. de alim. facult. quæ molliora sunt, corrumpuntur. Dubitabit tamen hic quispiam, tum quod Auicennas de priori intemperie cum uentriculi imbecillitate agens, lentes exhibet, quæ coctu difficiles sunt: tum, quod in ualido, sed calidiori uentriculo cibarium dat ex carne piscium. Verum, quamuis lentes, si cum earum iure & cortice sumpseris, uentri laborem in coquendo faciāt ob diuersarum partium facultates, & si eædem ob earum astrictionem difficile ac tarde commeant: si tamen illarum ius proieceris, & corticem detraxeris, qui coctu difficilior est earum corpore, Hippocratis testimonio, 4. de rat. uict. in ac. faciles sunt concoctu, non difficiles: quum & friabiles sint & cito elixentur. possunt ergo in calidiori intemperie exhiberi, quod frigidæ sunt, & earum astrictione uentriculum roborant. possunt & imbecillo uentriculo offerri, quod sine iure et cortice difficiles concoctu non sunt. Quod uero edulia ex piscibus calidiori simul & forti uentriculo offerat, intelligendum de piscibus est, qui durioris & minus corruptibilis substantiæ sunt. Vnum etiam, author notat in refrigerando ventriculo summè animaduertendum, ne scilicet fortius refrigeremus. pro qua re pete Gal. 7. meth. Subdit deinceps in sequentibus de reliquis uentriculi intemperiebus, pro quo uide Gal. 7. meth. Vide & Paulum lib. 1. Est tamen hic dubitatio, quum de humida intemperie curanda agit: nempe exsiccantibus & dissecantibus, ac ijs in quibus caliditas est & amaritudo, atque potenti uino vtendum ait. At Galen. 7. meth. & Paulus, quum humida sola intemperies est, siccantes cibos, talesque ut non calfaciant aut refrigerent, ualide auxiliari asserunt. id quod etiam ex affecto ipso indicatur, nempe, quum humida sola curanda sit intemperies, non etiam vel calida uel frigida. verum (ut nos arbitramur) & si uerè in humida intemperie ea offerri indicātur, quę, quum in siccitate præualeant, temperata tamen sint inter caliditatem & frigiditatem, si tamen id spectes, humiditatem a frigore foueri. sicuti & siccitatem a calore adiuuari, nempe, quum humida intemperies innatum calorem obruat, refrigeret quodammodo, & sicca eundem acutiorē reddat, non uidetur temere agi, si cum siccis calida in humida intemperie, pręsertim antiqua admisceantur.*

De cura malitię complexionis frigidæ. *Cap.* 27.

SI fuerit hęc malitia complexionis leuis, sis cōtentus in curatione eius trochiscis rosatis, in quibus sunt absinthium, & cinnamomū cum decoctione cymini, & ammeos, decoctorum in uase vitri mundo. & ammeos quidem est vehementis iuuamenti in hoc, et quum est fortior illa, tunc necessarium est vti confectionibus calidis, fortibus, et seminibus calidis, et diapipereon, et theriaca magna, et mithridato cum vino, et sagzenea, et dyacimino, et omorusia, et [a] [alchadicon] et diamusco amaro, et confectionibus diastomatichon. Et diaolibanum iuuatiuum est ad hoc, vbi natura est lenis. Et oportet, ut ad bibendum dentur homini in decoctione spicę, et masticis, et squinanthi, et eorum, quę sunt similia illis, et zingiber cōditum est iuuatiuum eis. Et etiam troch. rosacei cum ęquali mensura xyloaloes, et iterum diapipereon cum vino: nam ipsum vehementer calefacit stomachum, et significatur vltimitas suę impressionis per singultum. et oportet, ut vtantur assa, et pipere in cibis suis. Ipsa enim sunt plurimi iuuamenti in hoc. Et allia etiam sunt ex rebus, quæ magis conferunt eis. Et ex oleis iuuatiuis inungendo stomachum sunt oleum chamęmillinum, et oleum de alcanna, et oleum de lilio, et oleum masticinum, posito in ipsis adipe gallinę, et si indiget superfluitate virtutis, ponantur in ipsis ammoniacum, et bdellium. Et si sunt necessaria fortiora istis, tunc administrentur oleum costinum, et oleum de ben, et oleum sambacinum, et ex eis, quę inunguntur, sunt [b] [sicut syrupus de lilio cum xiloaloes,] et muscho, et ambra, et ex seminibus sunt fœnugręcum, et semen apij montani, et altheę, et quandoque positio uētosarum super stomachum in doloribus frigidis maximum affert iuuamentum. et scias, quod calefactio

ctio extremitatum perducit ad calefactionem stomachi ex proximo.

De cura malæ complexionis humidæ. *Cap.* 28.

CVratur cum exsiccatiuis,& incisiuis,& eis, in quibus sunt [a] [caliditas]& amaritudo, postquam eis admiscentur res pōticæ:& oportet vt vtantur uino forti parumper: & sint cibi exsiccatiui,sicut illi,qui sunt in patella,& assati, & minoretur potus aquę. & trochisci rosacei cum rosis recentibus conferunt complexioni humidæ in stomacho.Et ex eis quidem,quę remouent humiditatem stomachi,est,vt bullian-tur ℥ j.anisi,& ℥.j.seminis fœniculi in aqua, & colentur super v.℥. [b] [zuccari ros.] dissoluti digitis.

De cura malæ complexionis siccæ,& de hectica stomachi. *Cap.* 29.

HOrum curatio curationi hecticę proxima existit.Hæc enim ægritudo est quædā hectica stomachi.Quum ergo confirmatur,curationem omnino non suscipit,& neque est possibile vt occupatio sit ad humectandum ipsum solummodo,imò humectatio eius non fit nisi cum communitate corporis. Et ex humectatione igitur istorum,est eorū balneatio, & sessio ipsorum in tina, & eorum iteratio ad balneum secundum summam siccitatis. Et quandoque necessarium facit superfluitas siccitatis, quæ est in eis,ut non concedatur eis ambulatio ad balneum, & recessus ab eo: imò deferantur ad ipsum,& ab eo,super aliquid, quod conseruet, ne resoluat eos motus,& ne resudet illud, quod sumpserunt ex tina. Et quoniam balneū est mollificatiuum uirtutis, tunc oportet ne approximet ei,quod resoluat,& duplicetur illud. Et oportet ut sit balneatio eorum submersio ipsorum in tina,& nō est ei necessarius aer balnei.Et oportet vt sit aqua tinę temperata: scilicet inter illam ex qua fit horripilatio, & inter mordicantem.Et ad ultimum oportet, vt non patiatur ab ea,imò delectet,& humectet ipsum & amplificet poros.Et oportet, ut sit spatiū balneationis eius,usque dum [a] [perseuerat,] & inflatur,& augmentatur corpus eius, antequam incipiat detumescere.Et oportet,vt quū de balneo egreditur quiescat paululū, deinde in potu sumat ex lactibus subtilibus, aut lac muliebre,aut lac asininum,aut lac caprinum. Et melius ex eo est,ut sit suctum ex mammilla,aut afferatur lac hora,qua mulgetur, & bibat ipsum antequam patiatur ab aere omnino.Et ut sit illud,cuius lac bibitur, iam cibatum tanta quantitate, quantum digerat, & sit vsum exercitio ante ipsum æquali,& vt non sit suctum,& si est animal præter hominem,cognoscitur bonitas digestionis eius,aut malitia ipsius per fætorem stercoris eius,aut priuationem ipsius a fœtore, & æqualitatem eius, aut humiditatem ipsius aut ipsius exsiccationem, aut eius superfluitatem in una earum: Aut per eius æqualitatem, aut eius inflationem propter ventositatem in ipso.Et,ut fricetur cum instrumento, & [b] [abstergatur exercitando] ipsum. Deinde expectetur in infirmo digestio eius,quod bibitur de lacte,aut aqua hordei:& scitur illud ex eructuatione eius,& lenitate uiscerum. Deinde redeatur post iiij.aut v.horas,& balneetur. [c] [postea inungantur membra eius cum facilitate,ut exsiccetur aquositas effusa in eis.] Si autem fuerit consuetus balneo, balneetur uice tertia: Et si fuerit rectius,ut sit contentus duabus uicibus, addatur in horis interpositis inter duas balneationes eius,secundum quod [d] [dicta est eius expositio,ut sit quies integra.] Quòd si declinat ad lac,detur ei in potu secundo;& si nō, detur ei in potu aqua hordei: cuius artificium est bonum,& sapiens:& est illa,cuius aqua multiplicatur, deinde decoquitur tam diu, donec minoretur aqua eius. Et cibetur pane furni facto ex fermento,& sale,bene cocto, & piscibus aradrada, & alis uolucrum leuium carnium, mollium, & [e] [testiculis gallorum leuium carnium impinguatorum] cum lacte,& prohibe ei uiscosa & dura,& grossa.Et si fuerint multi nutrimenti,elige ex eis, quę cum multitudine sui nutrimenti sunt velocis digestionis, [f] [facilis] chymi & humidi. Et summa sit tantę quātitatis,quæ non grauet,neque extensionem faciat plurimam. Verùm minoratio necessaria est in huiusmodi,& necessarium est in potu tribuere ei uinum subtile,decline ad stypticitatē, parum tolerans commistionem propter aquositatem suam.Ipsum enim facit penetrare cibū, & uiuificat uirtutē,& excusat a potu aquæ frigidæ [g] [facientis irasci uel tristari] suo frigore; & sit eius summa tanta, ne natet super stomachum, & ne faciat rugitum,& sit eius cibatio secunda, quum iam primus integrè digestus est,& separetur eius cibus, quantum possibile est:& sit cibus leuis,ut non consequatur cibus eius cibum [h] † [ ] indigestum.Sitq; hoc regimen eius aliquibus diebus.Quumque melioratur parum per,addatur in exercitio,& fricatione,& cibo. Quum autem sanitati approximat,abscindatur kist hordei, & ponantur loco hordei uno die, aut duobus,sorbitiones factæ ex candarusio:& addatur ei cibus ex eis quibus uti consueuit,& incipiatur a pedibus,& extremitatibus, & carnibus auium mollibus.

De cura frigidę & siccæ complexionis. *Cap.* 30.

QVòd si complexio est frigida & sicca,tūc rege frigidam sicut regis siccam, & quoniam eius regimen non est ei,nisi cum calefacientibus,tunc aliena in ea, quæ addunt in siccitate,propter resolutionem suam,aut propter stypticitatem fortem in ipsis, & euaporationes quidem [a] [ ] omnes nocent, & non conferunt ipsi. & oportet ut alienetur calefactio fortis,uelox,quoniam illud exsiccat, & addit in siccitate,imò oportet,ut calefiat paulatim,& humectetur in eo,quod est inter illud & addat in substantia caloris innati, non in igneitate,& ex eis,quæ faciunt illud; est uinum paruæ commistionis, & lac: & aqua hordei permista cum pauco melle ablata spuma eius, ut multiplicetur ipsius nutrimentum, & minoretur eius superfluitas. est bona eis.

c B. Alia litera. fricentur membra eius,vt exsiccetur aquositas, s.superflua non naturalis, & attrahatur humiditas naturalis. Alia litera. cum oleo, vt cōstipetur,vel retineatur aquositas in bibita in eis.

d B. & fac ipsū quiescere quiete integra.

e B. Alia litera. & gallis castratis.s. caponibus impinguatis.

f B. subtilis.

g B. nocentis

h † B. præcedentem.

a † B. siccæ.

Et inungatur stomachus ex oleis aromaticis, quæ b [magis humectant, quam] calefaciat: verbi gratia sicut oleum de spica, & spica celtica, & oleum de mastice est bonum eis. Et quandoq; miscetur cum eo oleum de balsamo, c † [ ] quoniam est iuuatiuum. Et melius quidem est, vt misceatur cum eis parum ceræ, vt sit mora eorum super stomachum. Et ex eis, quæ forte afferunt iuuamentum, est vt d [calefiat] mastix, & misceatur cum oleo neridẽ, & ponatur super stomachum, & eligatur ex mastice illud, quod est pinguius. Quòd si frigus vehementius fiat, non est excusatio, quin liniatur stomachus cum eo, quod est sicut pix, faciendo, vt ipsa adhæreat ei omni die: & remoueatur antequam infrigidetur, & quandoque administratur illud in die bis. Ipsa enim attrahit ad stomachum sanguinẽ nutritiuum. Et oportet, vt tu cognoscas formam administrationis picis ex eis, quæ dicta sunt in capitulo picis. Et ex eis, quæ maximum afferunt iuuamentum, est amplexari infantem carnosum, sanę complexionis, quoniam ipse facit stomachum acquirere caliditatem innatã, digerentem cibum vehementer. Si autem non fuerit infans, tunc sit catulus canis pinguis: aut cattus masculus pinguis, aut quod procedit via eorum. Et oportet quidem, ut non sudet infans amplexatus, & infrigidetur sudor, & possibile est ut liniatur uenter eius cum eis, quæ prohibent sudorem. Et oportet, ut ne eis superflue detur aqua frigida, quoniam ipsa est res magis nociua eis.

b B. quæ humectant cũ eo q̃d.

c † B. & quandoque contétatur super oleo de balsamo.

d B. teratur.

De cura complexionis siccæ cum caliditate. *Cap. 31.*

CVra huius est, ut aggregetur inter duo regimenta, quæ diximus. Quòd si caliditas fuerit parua, sufficit ut adhibeatur regimen habentium siccitatem, & ponatur uinum eorũ recentis temporis. Et oportet, ut ipsum in potu sumant infrigidatum in æstate, tepidum in hyeme, & similiter sint reliqui cibi eorum. Et sit inunctio stomachorum eorum ex oleo de cydonijs, & ex oleo omphacino. Et quandoque sanantur integre ex potu plurimę aquę frigidę, & propriè quando non est siccitas superflua.

De cura complexionis calidæ & humidæ. *Cap. 32.*

COnferunt ei frigida exsiccantia, & aggrega inter duo regimina malitię complexionis calidæ, & humidę. Et cõferunt ei troch. rosf. facti cum rosf. recentibus. Et quando illic est solutio uentris, administra ceratum factum cum oleo de cydonijs.

De cura malitiæ complexionis stomachi cum materia, & cura oppilationis. a [ ] *Cap. 33.*

g † B. & raritatis stomachi.

OPortet, ut cognoscas dispositionem materiei in stomacho, an b [exuccãs] sicut exuccat spongia aquam. Aut sit imbibita, sub mersa, sicut imbibitor pannus tinctura c [uiscosa] submersa in ipso. Aut adhærẽs, aut effusa in cõ-

b B. imbibita uel exuccata.

c B. imbibita.

cauitate, quę nominatur apud quosdam natãs, et ut cognoscas eius initiũ, & locum generationis eius, & partẽ effusionis ipsius. Quòd si fuerit eius generatio, in ipso, intentio in curando est intentio eius. & rectifica in ipso causam generantem ipsam, & si fuerit ueniens ad ipsum ex mẽbro alio, sicut cerebro aut felle, aut hepate, aut splene, euacua illud quod peruenit. & rectifica membrum mandans materiam ad ipsũ, & conforta stomachum, ut non recipiat illud, quod effunditur ad ipsum. Et quandoque est effusio eius in hora famis, apud motum uirtutis attractiuę stomachi, & quietem expulsiuę, quare recipit ex materijs illud, quod nõ recipit in hora alia, & isti sunt illi, qui non tolerant famẽ, & quando superuenit ei syncopis, quum ipsa adest, oportet ut preueniatur effusio materierũ cum comestione cibi, & sint cibi confortantes stomachum. Et quãdoq; contingit, quòd materia non effunditur, nisi quum assunt passiones animales, sicut ira uehemens, aut tristitia, aut aliæ, & non sedatur mordicatio accidens eis, nisi cum uomitu. Et illi quidem quæ descendit a cerebro cõferunt piper albũ cõtritum cum aqua, & absinthium, & aloes debilis iuuamenti in ipsa est. Sed hiera fortis fit ad illud propter illud, quod est in ipsa de medicinis fortis resolutionis, & abstersionis. Et iã pręteriit a nobis, quod ex compositione difficilis curæ est, ut sit stomachus calidus, & caput frigidum, facit.n. necessarium illud, quod descendit ex capite, ut administrentur ea, quæ sunt sicut diapipereon & diacyminum, & illa quidem nocẽt substãtię stomachi. Et eius cura, quæ ab hepate effunditur, indiget eis, quæ leniunt naturã, & euacuant humorem subtilem cholericum, sicut aqua casei cum myrobalanis, & scammonea, & quandoque declinat ipsum ab d [vtroque] eorum simul e [per intentionem ad] illud, q̃d confortat stomachum. Et oportet, ut præmittas lenificantia in cibo, & facias sequi styptica secũdũ quod dicturi sumus in loco sibi proprio. Illa aũt, quæ effunditur a splene, curatur cum eis, quæ dicemus in capitulo appetitus canini. Et quidem iã sciuisti, quòd quandoque effunduntur ad os stomachi humores acuti, mordicatiui, & faciũt euenire syncopim, & spasmum, & quandoque perducit eorum effusio ad destructionem pulsus, & quandoque sunt melancholici, & est tibi necessarium, ut confortes os stomachi, ne recipiat materias f [attractas] ad ipsum cum emplastris, in quibus sunt stypticitas, & aromaticitas. Et frigida quidem in dispositione curationis caliditatis in febribus sunt g [alcasbij] & cydonia, & galia, & succus agrestæ, & rami h [alhaulalic,] & olea sicut oleum rosf. Calida uerò ex eis sunt habentia dispositionem contrariam prædictis, sicut myrrha, & crocus, & aloes, et mastix & absinthium, & olibanum, & zingiber et spica, sed olea sunt sicut neridem, & oleũ de i [lilio.] & multoties quidem est causa aggregationis materiei in stomacho retentio euacuationum mundificantium ipsum non effusio ad ipsum, & in huiusmodi quidem oportet, ut euacues illud, quod aggregatum est, et aperias partẽ cursus eius, et facias ipsũ declinare a stomacho ad ipsã, et neq; educatur ex stomacho humor, nisi

niſi ad partem declinationis ipſius in euacua-
tione. Si autem ambiguus fit educ natātem, qui
ſequitur os, cum uomitu, & illum qui eſt ei cō
trarius, cum ſolutione. Quòd ſi humor eſt im-
bibitus, intrans, & non eſt niſi ſubtilis in eſſen-
tia ſua, tunc melius quo curatur, eſt aloes, &
ablutum rectius eſt ad confortandum, & non
ablutum ad purgandum. Nam quum abluitur,
debilitatur eius euacuatio, & mundificatio ip-
ſius, & hiera conuenientior eſt ambob. propter
illud, quod in ipſa eſt de ſpeciebus rectificanti-
bus, & adiuuantibus, & prohibentib. a nocenti-
bus, & proprie pura, non permiſta cum melle.
Commiſta enim cum melle, quamuis ſit pluri-
mæ ſolutionis ex modis diuerſis, quoniam eſt
plurimum remanens in ſtomacho: tamen eius
confortatio eſt minor, quoniam mel frangit
de fortitudine aliquid in confortando, & pur
gando, quę ambo ſimul perquiruntur, & opor
tet, ut quando bibitur, ut intentio ſit poſt ipsā
ambulare; [k] † [ ] & non oportet, ut alte
ret propter ipſam, regimen ſuum, & quando-
que remouetur ęgritudo potione vna ex hiera.
& ſi fuerit illic caſus appetitus, aut nauſea, po-
nantur loco croci in hiera, roſę rubeæ. Et quan
do inuenitur caliditas inflammata non admi-
niſtretur hiera, quoniam ipſa quandoq; addit
in malitia complexionis, & propriè quādo exi
ſtimatur, quòd ſit illic materia. [l] † [
] hiera eſt medicina magis conferens
humoribus cholericis in ſtomacho, & propriè
cum decoctione abſinthii. Deſcriptio hierę ad
hunc modum leuis. Recipe floris ſquinãthi, &
xylobalſami, & aſſari, & cinnamomi, omnium
ana partē j. & aloes partes vj. & quando nō quę
ritur in ipſa fortitudo euacuationis, imò mun
dificatio æqualis, ponatur pondus omnis me-
dicinæ pars j. & s. Et ex pilulis expertis iuuanti-
bus in hoc, eſt vt ſumatur aloes drac. j. & myro-
balanorum citrinorum, & roſarum medietas
drach. & conficiantur cum ſucco endiuiæ, et
dyacidoniten ſolutiuum factum ex cidonijs,
& zuccaro, & ſcammonea, & quandoque ſuf-
ficit vt in potu detur danic ſcammoneæ in tri-
bus vnc. lactis acetoſi, colati a butyro ſuo di-
miſſi vna hora, donec bona fiat eorum cōmi-
ſtio, & geleniabin ſolutiuum eſt maximi iuua-
menti in hoc, & ſimiliter fumuſterræ, & pro-
priè ad cholericā, & decoctio abſinthij, & pru-
norum, & tamarindorum, & ſyrupus roſaceus
ſolutiuus, & proprie in æſtate, & ſimiliter aqua
caſei cum myrobalanis, & ſcammonea pauca,
aut aloe, ſi eſt voluntas, vt euacuet materiā cho-
lericam. Medicamen Gal. bonum. Recipe abſin
thij romani drac. v. & roſ. rubearum ſanarum
drac. xx. decoquantur in lib. duab. aquæ, donec
remaneat medietas li. deinde potetur ſicut eſt,
aut cum zuccaro pauco, & aloes quidem eſt cō
ueniens in euacuationib. ſtomachi, & ſcammo
nea eſt nociua ſtomacho, & inimica ei. Non er
go audeas dare ipſam, niſi quum neceſſitas ad-
eſt, & in huiuſmodi quidem materijs, confert
phlebotomia, quando illic eſt repletio, ut mo-
ueatur humor ad venas, & extremitates, & ſint
in humoribus qui ſunt in ſtomacho, meatus
in quibus expellantur, & iam quidem expertū
eſt ſumere in potu hieram cum decoctione ab-
ſinthij, quoniam eſt vltima, & expertum eſt dia
cydoniten huiuſmodi. Rec. cydoniorum aſſa
torum in maſſa quantitatem trium vnc. & cro
ci, & abſinthii, amborum an. [m] [drac. ii.] & s. et
olei arboris maſticis, et olei de cydonijs viii. [n]
[darkimic] conficiantur cum vino odorifero,
et adminiſtrentur. confortant. n. ſtomachum,
qui eſt cum hoc modo, et prohibet ipſum reci
pere humores calidos. Et ex eis, quę experta
ſunt etiam, eſt vt ſumantur abſinthij drach. x.
cinnamomi drac. v. xylobalſami, ſpicę, amborū
an. drac. iij. foliorum roſ. recentium drac. iij. xy
loaloes, maſticis amborum an. drac. j. coquātur
in aqua multa, vſquequo redeat ad paruitatem,
ſ. ad quantitatem libræ j. aut minus, et coletur,
et infundatur in ipſo aloes, cuius potio ſit quā-
titas vnc. j. omni die, vſquequo appareat ſani-
tas, et ſi humor eſt effuſus, non adhærens ei, ne-
que groſſus, iuuatur vomitu facto aqua rapha-
ni, et oxymelle, et aqua mellis, et aqua hordei
permiſta cum oxymelle calido, et quę proce-
dunt curſu eorum ex eis, quę faciunt uomere
leuibus, et quandoque ſufficit aqua calida ſola,
aut cum oleo calido ſolo, aut cum oxymelle cū
aqua calida ſola. Et aqua quidem calida cum
melle pauco lauat materiam, et quandoque ex-
pellit eam natura cum uomitu, et quandoque
deducit eam ad inferiora. Et quandoque cu-
ratur huiuſmodi materia cum ſolutione ven-
tris etiam, cum eis quę diximus, ſi ex uomitu
non prouenit illud, quod quæritur, aut eſt ad
profundum ſtomachi magis decliuis. Et quan
do uolueris ſoluere uentrem cum hiera in hu-
iuſmodi materia, dabis in potu poſt balneum
in die antecedente aquam hordei. Et quando-
que eſt humor hic mordicatiuus paucus, et eſt
tunc adminiſtratio ſauic hordei cum aqua gra
natorum auferens [o] [ipſum] pp exuccationem
ſauich, et exſiccationem eius, et quia confortat
aqua granatorum os ſtomachi, quare non reci
pit ipſum. Si autem humor eſt groſſus, tunc re-
ctius eſt vt incidatur, et ſubtilietur cum potio-
nib. inciſiuis, et ſubtiliatiuis. Et medicinæ qui-
dem inciſiuæ sūt, ſicut oxymel, et [p] [alcagauic]
et ſynapis, et capparis, et oliuæ, et cum empla-
ſtris et ſubtiliatiuis, deinde educatur ſolutione
ventris cū eis, quę educunt hmōi. Quòd ſi ad-
miniſtretur vomitus, deinde ventris ſolutio,
erit rectius, et ſi eſt inobediens, quin non eradi
cetur, tunc oportet vt facias vomere cum eis,
quæ ſunt fortiora, ſicut decoctio nucis vomi-
cę, et ſinapis, et piperis. Medicamen faciens vo
mere phlegma, [q] [mucillago] carthami diſſol-
uatur cum aqua aneti contriti, et proijciatur ſu
per ipſum oleū laurinum, et detur in potu in-
firmo, & mittatur in ore ipſius penna, et euo-
mat cū ea, et quando mundificatur ſtomachus,
tunc adminiſtrentur ea, quæ ęquant comple-
xionem, et calefaciunt ipſum cū ſubtilitate, ut
non generetur vice alia, et quando vis ſoluere
ventrem in hmōi materia, dabis ei ad potandū
vno die ante ipſam [r] [poſt balneum] aquā cice
ris, et oportet vt adminiſtres eis illud multo-
ties, et balneatio in aquis thermaticis, et deābu
lationes, et motus iuuāt eos, et multoties eſt de
cōſuetudine hominis, ut cōgregetur in ſtoma
cho ipſius phlegma plurimū, tūc ergo admini-

m B. ana darchamet. i.
n B. darkemec.
o B: nocumentum eius.
p B. alchiuamich, uel alchuamich. Alia litera. alchiuamenich.
q B. medulla.
r Alia litera. ——B.

s B. Alia litera. bliti.

t B. Alia litera. comedenti.

u † B. descriptionis.

x B. sanbulrumi

y B. mundificationem.

z B. præter pullos columborũ. Alia litera. & columbinorum

strentur porri cum [s] [aceto] & synapi, quoniã sanatur, propterea ꝙ illa incidunt corpus humoris, & propter solutionem accidentem [t] [habenti] ipsum. & si phlegma est acetosum, detur in potu hiera cum oxymelle, & utatur medicamine diacalamenthi. Et medicinæ quidem solutiuæ rectificantes humores grossos, quę sunt huiusmodi, [u] † [ ] sunt pilulæ alefeniati, & pilulæ aloeticæ magnæ, & pilulæ stomaticæ, & aloes in syrupo acetoso cum seminibus, fortia habente semina, facto cum melle, & hiera ad illum, qui grossus est. Reci. seminis apij. par. vj. & extremitatũ absinthij, anisi, seminis fœniculi, omnium an. par. iij. piperis albi & assari, amborum an. partem j. & mediam, costi, & [x] [spicæ Indę,] keisim, omnium an. partes ij. masticis, croci, amborum an. partem j. aloes partes viij. cõficiantur & fiãt ex eis trochisci, & bibatur omni die troch. põdere aurei j. quoniam mundificat stomachum cum facilitate, & quãdoq; necessariũ est vti hieris magnis, & ex eis, quæ conferunt propriè post [y] [positionem] pręcedentem, sunt myrobalani kebuli conditi, & syrupus de absinthio, & zingiber conditum. & cibi conuenientiores eis, sunt iura alkanabir, & paruarum auium, [z] [& ius columbæ pullorum. [Corpora enim pullorum columbinorũ sunt tardæ digestionis, & longæ morę in stomacho, & scias ꝙ sahane est exsiccatiua stomachi, exsiccatiua superfluitatum omnium humidarum, & aqua ferri mineralis, aut in qua extinguitur ferrũ minerale, aut ĩ qua extinguitur ferrum ignitum multoties, est iuuatiua stomachi humidioris, & oxymel squilliticum est uehementis iuuamenti, & diacydoniten purum est bonum materijs calidis & illud quod est cũ pipere, & zingibere, materijs grossis, frigidis, & est eius descriptio. Recipe succi cydoniorum aquosorum, parum ponticorũ, partem j. mellis ad infrigidatum, & zuccari ad calefactum, partem j. & aceti boni fortis, scilicet aceti uini partem mediam, præparetur super ignem lentum, & reponatur. Quod si uoluntas adest, ut sit maioris fortitudinis, ad infrigidatum ponantur in ipso zingiber, & piper, & ex eis, quæ conferunt ad resoluendum materias grossas ex stomacho, est amplexari infantem, qui non polluitur, sed est proximus ad hoc, sine uelamine, & quandoque aggregantur in stomacho duo humores contrarij, & est ille, qui est imbibitus, verbi gratia, ex subtili cholerico, & effusus in concauitate ex grosso, oportet ergo, vt intentio sit in eo, qui est maioris nocumenti, & quando humor impediens est calidus, mordicatiuus, ex quo accidunt syncopis, & spasmus, tũc rege ipsum cum eo, quod diximus in capitulo syncopis, & primum, quo oportet, ut ei succurras, est facere ipsum sorbere aquã tepidam. Nam quũ ipsi per eam euomunt humores suos, sedatur illud quod habent, & si humor nocens effusus est melancholicus, tunc conferunt ei decoctio calamenthi cum melle, & decoctio epithymi, & calamenthi campestris. Et ex eis, quæ ualent ad hoc, est ut conficiantur alumen, & calcadis, & æs vstum cum melle, & ponantur super stomachum, & oporteat ut ponatur super stomachos eorũ in horis prauitatis ęgritudinis spon

gia infusa in aceto calido ualde. Quumque humor fuerit frigidus, & humidus, tunc sis cõtentus calefacientibus, resolutiuis, et non facias ingredi in eis ea, quæ exsiccant cum stypticitate, quoniam error est maximus, siue sit cibus, siue medicina, & quandoque materia impedit multitudine sua, nõ sua corruptione & in succurrendo nocumento, administrentur medicinæ, & cibi styptici absque spe malitiæ. Curationi aũt apostematum stomachi, singularia posterius faciemus capitula, & similiter curationi ventositatum, & inflationis. In raritatis uerò stomachi cura, administrentur medicinæ calefacientes stypticæ, quas diximus, & proprie aromatica, in quib est conuenientia cordi, & spiritui, & administrentur electuaria aromatica, styptica, sicut de nuce muscata, & electuarium de cardamomo, & similia, quæ sunt ex eis, quę dicemus, & quæ diximus in curatione frigoris stomachi, & humiditatis eius, & [a] [oportet, ut exsiccentur] cibi, & subtilientur, & sumantur in pluribus uicibus, & non grauabunt stomachũ. Et non impleatur uino subito. Neque moueatur post cibum, & potum. neque bibat super cibum. Et sit illud, quod bibit uinũ forte, uetus, ad aliquantulam declinans [b] [stypticitatem,] & assumant ipsum paulatim paulatim Cura autem oppilationũ euenientiũ in meatib propinquis stomachi, qui sunt ad ipsum, aut in ipso, sicut meatus, qui sunt ex ipso ad splenem, aut ex ipso ad hepar, est adhibere aperitiua sicut hieram, & absinthium. Verum de curationib. obuiationis, & percussionis & casus super stomachũ, sunt trochisci dicti in antidotario in quibus sunt Karabe, & melilotum. Emplastrum iuuatiuum ad hoc. Recipe pomorum de Sceni coctorum, dissolutorum in decoctione, contritorum ualde pondus ʒ. [c] [j.] conficiantur cum decima sui de ladano et rof. ʒ. viii. et aloes ʒ. vi. conficiantur omnia cum duobus succis, s. buglossæ, et foliorum cupressi, et misceatur cum eo oleum de lilio, et tepidetur, et ligetur super stomachum diebus aliquibus.

a B. si ... cur.

b B p...

c B. ... gina.

ANNOTATIONES.

Habes de curatione uentriculi intemperierum cum materia hæc fere omnia ex Gal. 7. meth. & 6. de tu. san. itemque ex Paulo lib. 1. Dubitare tamen licet, quum hiera passim a Gal. probetur, ubi intemperies cum materia uentriculum affligat, qua nam ratione uentriculi humores expurget. Id certe quod in tota hieræ compositione præpollet, est aloe, quam hic exigui momenti esse testatur, solam bilem educit. At uentriculus pituita præsertim scatet, cuius lacuna est, non bile, præsertimq; si fluxio a capite fuerit, quo in casu hieram tamen ipsam commendat. Ad hæc tamen. & si aloes bilem præsertim educit, non pituitam: ipsa tamen etiam tenuem pituitam trahit affirmante Mesue, quod si seorsum forte non facit, facere tamẽ assaro, cinnamomo, spicæ, & cæteris ijs potest, ex quib. hiera conficitur, quũ et asarum purgatoria ui præditum sit, ut Dioscorides li. 1. et cęteri testantur. et cinnamomũ ac cætera attenuante facultate maxime prædita sint. quorũ ui pituitosos etiã humores tenuiores redditos extrahere aloe potest. Unde & Gal. . de comp. med. per loc. hieram solam exhibuit redundante pituitoso humore. & 8. eiusdem, & si biliosis præsertim humoribus confert, omnibus tamen uitiatis uentri-

uentriculum humoribus expurgare docet · Sed ambiget rursum quispiam de hiera cum melle admista, quam hoc author plurimæ solutionis esse affirmat. Cuius tamen contrarium usu aduertimus, & ratio docet, nẽpe quũ aloes uis retundatur. Unde & si hieram simplicẽ ex melle, qua etiam nunc vtimur, drachmarum duarum uel trium pondere exhibeas, nihil educes, quum eadem & minor etiam mensura hiera specierum absque melle abunde faciat, Cæterùm, æmulatur author noster Gal. 7. meth. ubi hieram ex melle magis quidem aluum deijcere, minus verò uentriculum roborare docuit. Res ergo ita habet. Si eandem hieræ mensuram, & seorsum & cum melle exhibeas: non solum non retundetur hieræ uis ex melle, imò copiosius educet, quod mel abstergenti facultate præditum est. At quæ nostra tempestate paratur ex melle. imbecillior in soluendo est, quòd impari mensura exhibetur. & mellis copia nimio interuallo hieræ mensuram exsuperat. Unum adhuc scribit quod ambiguum videtur, quum ait [Et quando uolueris soluere uentrem cum hiera &c.] nempe ante hieræ exhibitionem, vbi in uentris cauitate vitiosa materia sit, neque viscida, neque crassa, balneas proponit. At balneas Gal. 5. de tuen. sanita. & alibi, tutum non esse ait præsidium, nisi antea euacuato corpore. Adde quod, quum balneum (si modo quidpiam ab eo expectandum præsidium est) in hoc casu id solùm agat, quòd attenuat, discutitque, si materia in ventriculo contenta neque uiscida, neque crassa est, vt ait author, certe balneæ frustra ut in vsum ueniant, necesse est. Sanè paulo difficilior uidetur huius loci explicatio, certumque est, nisi attenuationis gratia ante pharmacum balneas nõ esse opportunas. At p̃ter materiæ p̃parationẽ, ad rectè obeundã uacuationẽ, parandæ ẽt uiæ sunt, ut Galenus 2. aphor. parantur uerò eæ perquàm commodè balneo (præsertim quòd in solo ipso uẽtriculo, non in corporis ambitu crudi humores affluunt) quum id & aperire & intestina etiam mollire possit, id quod maximi ad euacuationes futuras commodi est.

De cura eius, qui læditur fortitudine sen sus sui stomachi.
Cap. 34.

QVum superfluit illud, non est excusatio, quin administrentur narcotica cum facilitate. Et oportet, vt sint cibi eius illi, qui ingrossant sanguinem, sicut illi, qui fiunt de frumento cocto cum multa aqua, & carnes uaccinæ vsquequo sit necessarium vti narcoticis. Et si illud, quod nocet, fuerit calidum, tunc oportebit, vt partes stomachi mundificentur cum hiera multoties, & vt non tardetur cibus eius, imò oportet in huiusmodi, ut cibentur in principio famis ipsorum, pane cum robub fructuũ aut infuso in aqua frigida & aqua ros. & quandoque infunditur in vino misto infrigidato; illud enim confortat os stomachi etiam. Et si illud quod lædit, fuerit frigidum, tunc plurimũ, quod eis accidet, non accidet nisi tremor & spasmus, quare oportebit, ut eorum stomachi confortentur cum uino styptico, & cũ medicinis aromaticis stypticis, subtiliatiuis, & euacuetur humor, qui est in eis.

ANNOTATIONES.

Sentiendi præstantia uirtus corporis est, non uitium: quæ tamen nonunquam affectus præter naturam rationem habet, ut de dolore capitis alibi dictum est. Ventriculus, quia neruorum copia effluit, & insigni sentiendi ui suapte natura est præditus, adeo exactè aliquando sentit, ut a quouis nisi temperatissimo cibo offendatur. Gal. 7. meth. magni faciendum eum esse scopum affirmat, qui ex sentiendi acutie sumitur, uirium gratia, quæ maxime dissoluuntur, propterea que in his neque confertim, neque semel uacuantibus auxilijs medendum esse ait, sed tuto & in tempore. Iure ergo Auic. in uentriculo, qui ob exactiorem sensum a minima quauis intemperata re læditur, ea proponit, quæ stupidiorem sensum reddunt. iure uerò & hæc leuia proponit, quòd uentriculum, qui frigida substantia constat, ualidioribus stupefacientibus ad extremum discrimen duci facile est.

cap. 13.

De regimine eius, cuius stomachus paruus est.
Cap. 35.

OPortet, vt sit cibus eius ex eis, quæ sunt in pauca quantitate, multi nutrimenti.
a† [ ]
b. [& sint ex rebus conuenientibus stomacho.] Cibi autem magis conuenientes ei, sunt illi, in quibus sunt stypticitas, & amaritudo sine acuitate, & mordicatione. Et sani quidem iuuantur in confortatione suorum stomachorum cum stypticis. In febrientibus uerò non oportet, ut superfluat in hoc c† [ ] cum eis, in quibus est stypticitas vehemens, quoniam illud exsiccat ora stomachorum suorum exsiccatione nociua, quare oportet vt in eis cum facilitate administrentur, d [quoniam] necessaria sunt. Et ex cibis quidem conuenientibus stomacho, iuuantibus ad debilitatem ipsius, secundũ quòd testatur Gal. sunt pelles intrinsecæ uẽtrium gallinarum, & dimissio coitus confert eius in cõfortando stomachum ualde. Et ex regimine cõuenienti pluribus stomachis, est uti uomitu in mense bis, ita vt non congregetur in stomacho humor phlegmaticus. Et facilior uomitus est ille, qui fit cum raphano, & piscibus comestis, expectando donec sit sitis ualde, & bibendo post ipsam syrupum acetosum mellinum, aut zuccarinum cum aqua calida, & euomendo. Et non oportet, vt supra illud addatur, quoniam consuescet natura eijcere superfluitates ad stomachum, & scias quòd uomitus facilis leuis sine labore, & non frequens, in hora necessitatis est maximi iuuamenti. Et ex regimine conueniente pluribus stomachis est, ut sint cõtenti cibo una uice præter quod repleantur in illa uice. De solutiuis uerò, conuenientiora eis sunt aloes, & absinthij herba, non succus eius, quoniam succus separatus est a stypticitate retenta in herba. & quãdoque iuuatur stomachus ex acceptione e [passularum] in secunda mensa, propter illud, quod in eis est de abstersione æquali. & ipsæ quidem sunt ex eis, quæ sedant mordicationem paruam, quæ accidit stomacho, sua abstersione. Magna uerò mordicatio indiget fortiori illis. Et grana myrti conferunt stomacho, & capparis præparata etiam, & ex oleribus, lactuca stomacho, qui ad caliditatem est decliuis. Et similiter fumus terræ, & apiũ est cõmunis iuuamenti. & similiter menta, & enula condita cũ aceto. & ex eis, quę cõueniũt stomacho sua proprietate, & conferũt † meri etiã est lapis, qui dicitur f [corallus,] quũ suspenditur,

a † B. aut cibus exhibeatur uicibus trib. aut quatuor ut suppleat loco eius, qđ exhibetur vice una aut duabus uicibus ĩ stomacho temperato.
b B capitulum de rebus conuenientibus stomacho.
c † B. &.
d B. quando.
e B. uuarũ siccarum dulcium.
† gulæ.
f B. iaspis.

tur, ita ut approximet ſtomacho, aut [b] [ſumitur]ex eo ſuſpenſorium. Qualiter ergo cum ingreditur in cōfectionibus, aut bibitur ex eo me dietas drach.j.

ANNOTATIONES.

Docet, qui cibi uentriculo apti ſint. In uniuerſumque cō mendat aſtringentes, & amaros, mordicationis & acrimoniæ expertes. At ſi rem diligenter perpendas, omnibus tamen uentriculi temperiebus aſtringentia non conueniunt. læduntur enim quibus humida intemperies cum frigiditate eſt, aſtringentibus, præſertim ſi frigida hæc ſint (ut ferè aſtringentia ſunt) quod Gal. 8. de comp. med. per loca. minus etiam ſi frigida & ſicca intemperies vel frigida & craſſa in uentriculo materia eſt, aſtringentia uidentur conuenire. Rectè tamen quaſi communis uictus inſtitutio hæc proponitur, quòd ut Gal. ait loco iam citato, plurimæ hominibus intemperies ex redundantia humorum magis quàm ex inopia fiunt, propterea reſiccantia pleroſque magis iuuant, reſiccantia inquam, uel aſtringentia, uel diſcutientia. præſertim uero aſtringentia, quod hæc dum particulam cui adhærent, contrahunt in ſe ipſam, eam ualidiorem reddunt. Abſtinet uerò author noſter in febricitantibus ab ijs, quę excellenter aſtringant, ob exſiccationem quam ueretur, ne in os uentriculi inducatur. Adde propter obſtructionis metum, quæ aſtringentibus alimentis fieri ſolet. At neq; hoc perpetuum eſt, quando ſi forte in febriente ventriculus ex ſuperfluo humore laxus fuerit, id quod ſæpe euenit, aſtringentibus uti præſtat, licèt habita febris ratione aliud indicetur. Subdit præterea ex Gal. teſtimonio tunicam uentris gallinarum internam prodeſſe uentriculo. Cęterum, & ſi id de gallorum tunica teſtatur ex aliorum ſententia Dioſcor. lib. 2. de gallinarum tamen tunica ſuccedere Gal. negat 11. de ſimpl. med. fac. ubi de uentre agit. Subiungit & de vomitu multa, pro quare pete Hipp. lib. de ſalub. diet. lege & quæ lib. 1. fen 1. dicta ſunt. Laudat prętere cibi ſemel in die aſſumptionem, de qua re Hippoc. eodem lib. de ſalub. dieta. At in inſtituenda hac illud quoque animaduertendū eſt, quod Hipp. 2. de dięta admonet, ſemel in die cibum capere, attenuat, & ſiccat, & aluum ſiſtit, propterea quod per animæ caliditatem humiditas ex uentre, & carne conſumitur,

Cap.1. *cap.41* *Text.21.*

De rebus, quarum uſu nocetur ſtomachus, & inteſtina. Cap. 36.

SCias, quòd plures ægritudines in ſtomacho ſequuntur [a] [ſatietatem nauſeatiuam.] Aliena ergo eam, & aliena cauſam eius ex cibis in quantitate eorum, & qualitate eorum, & qui ſunt inconſueti, & ex aeribus, & ex aquis prohibentibus digeſtionē bonam. Et ex rebus magis inimicis ſtomacho eſt repletio, & propter illud non augetur corpus guloſi, quoniam cib. non digeritur, quare non [b] [creſcit] ex eo corpus. Ille autem, qui a cibo abſtinet, dum in ipſo remanet adhuc aliquid appetitus, augetur, quoniam ſtomachus eius bene digerit cibum. Et ſcias, ꝙ cibus, qui eſt inconueniens ſtomacho in ſeipſo, non cauſa aggregationis ſuæ cum alio, aut eſt inconueniens ei propter ſuam quantitatē, aut propter qualitatem ſui, & vnaquæque earū ſi eſt ad leuitatem decliuior, natat, & requirit expulſionem cum vomitu, & ſi ad grauitatem reſidet, requirit expelli fluxu ventris. Et quandoque accidit ut natet pars eius, & reſideat pars eius propter ſuam diuerſitatem in leuitate, & grauedine, & diuerſitate motuum vētoſitatum euenīetium in ipſo; & requirit vomitum, & ſolutionem ventris ſimul. Et ſcias, quod prohibitio fęcis, & ventoſitatis, eſt maximi nocumēti. Quandoque enim aſcēdit propter illud fæx ex reuolutione ad reuolutionem ad ſuperiora, do nec redit ad ſtomachum, & impedit nocumento maximo, & mouentur [c] [ex eo ea, quæ ſunt] ſicut ileos, & accidunt conturbatio, & caſus appetitus, & ventoſitas etiam quandoque aſcēdit ad ſtomachum, & eleuatur uapor ipſius ad cerebrum, & nocet uehemēter, & corrumpit illud, quod in ſtomacho eſt. Et ſcias, quod omne, qđ ſtypticitatem non habet, ex ſuccis proprie, & ex alijs, communiter eſt malum ſtomacho. Et omnia olea mollificāt ſtomachum, & quod ex eis eſt magis conueniens & magis ſanum, eſt oleū de oliuis, & oleum de nucibus, & oleum de phiſticis. Et ex medicinis, & cibis ſtomacho magis nociuis ſecundum plurimum, ſunt grana pini & ſelk, & [d] [albedarugi, & napi] non diſſoluti in decoctione, & acetoſa & attriplices, & [e] [bliti,] niſi cum aceto, & almuri, & oleo. Et ex iſtis ſunt fœnugræcum, & ſiſamum, quoniam ambo debilitant ſtomachum, & lac eſt nociuum ſtomacho, & ſimiliter medullæ, & cerebella, & ex [f] [potibus, qui eſt groſſus nouus.] & ex medicinis grana iuniperi, & grana [g] [alfagd] & ſcias ꝙ omnes medicinæ ſolutiuę, & omnia, quę abhominationem faciunt, ſunt mala ſtomacho. & coitus eſt ex rebus magis nociuis ſtomacho, & dimiſſio eius eſt ex rebus magis conferentibus ei, & uomitus laborioſus quamuis ſit iuuatiuus ex parte purgationis, nocet tamen plurimum cum debilitatione.

a B. altochme.

b B. nutriuntur.

ANNOTATIONES.

Et ſatietas, & fames, & quicquid naturæ modum exceſſerit, malum, ait Hipp. 2. aph. Utra verò harum uel ſatietas, vel inedia magis ſit ſanitati moleſta, facile pronunciatur non eſt Hipp. 6. de uulg. morb. ſect. 4. ſummum eſſe ait ſanitatis ſtudium non ſatiari cibis, & impigrum eſſe ad labores, ex quo, multi inediam ſatietati præferunt. At quum idem Hipp. 1. aph. uictum in ſanis & ægris periculoſum eſſe ſtatuat, qui tenuis exquiſituſque admodum eſt, non abſolutè præferenda inedia uidetur. præſertim quod ad uentriculi ipſius ſanitatem facit, qui & ſi ubi multa ex bibeas alimenta, non rectè concoquit, ipſe tamen nutritur, & ciborum multitudini aſſueſcit, ut ſi poſtmodum, per breue etiā temporis ſpatium a cibi multitudine abſtineas, ad ſanitatē redeat, id, quod ubi ex inedia contabuit, ſperare ferè non licet. quod etiam in cauſa fuit, ut Gal. 7. meth. ſiccitatem longius tempus poſtulare dixerit quam humiditatem, ut ēt inſanabilis euadat, ſi prorſus conſummata eſt, eorum exemplo qui ſenio confecti iam ſunt. Unum Aui. hoc loco notat, quod eſt ambiguum. nempe nucleos pineos uentriculo eſſe aduerſos. At Dioſc. lib. 1. conferre ſcribit. Cęterum, Nuclei pinus ut idem Auic. 2. lib. Can. & Gal. 2. de alim. fac. difficilis coctionis ſunt. qua tamen, ſi, ut idem ait, aqua calida abluantur, exuuntur. tunc uero, præſertim adiecto ſaccaro uentriculo utiles ſunt. Adde & quod fortaſſe hic eas pineas nuces intelligit, quæ rancidæ ſunt. Itemque adde, quod etſi calefacto uentriculo obeſſe poſſunt, frigefactum tamen adiuuare non mediocriter poſſunt, dum ſui acrimonia calfaciunt.

TRA-

TRACTATVS II. HVIVS FEN.

De regimine doloris ſtomachi, & debilitate eius, & diſpoſitione appetitus eius. Cap. 1.

DOlor ſtomachi accidit aut propter malitiã complexionis abſque materia,& propriè [a] [acuta] mordicatiua: aut propter malitiam complexionis cum materia, & propriè acuta mordicatiua, aut propter ſolutionem cõtinuitatis ex cauſa uentoſa extenſiua,aut mordicatiua aduſtiua, aut aggregatiua ambarum rerum ſimul,ſicut eſt in apoſtematibus calidis. Et quãdoque fit ex ulceribus corroſiuis. Et ex hominibus quidem ſunt aliqui,quibus accidit dolor ſtomachi,quum comedunt, & ſedatur poſt digeſtionem,& eorum plurimi ſunt melancholici,& patientes melancholiam mirachiam. Et ſunt ex hominibus,quibus accidit dolor in fine ſpatij comprehenſionis cibi in ſtomacho, & apud horam decimam,& quæ ſequitur eam. De quibus ſunt quidam, quorum dolor non ſedatur,donec euomant quoddam, quod eſt ſicut acetum,ex quo ebullit terra,deinde ſedatur dolor eorum. Et ex eis ſunt, quorum dolor ſedatur cum deſcenſione cibi, non cum vomitu. Et de duabus ſectis ſunt, qui remanent ſecundum [b] [tolerantiam] ſuam longo tempore. Et cauſa quidem primi eſt effuſio melancholiæ ex ſplene ad ſtomachum. Et cauſa ſecundi eſt effuſio choleræ ad ipſum ex hepate [c] [ſemper:] quæ ambæ non lædunt in principio rei, quoniam ambæ cadunt in profundum. Quumque cibus permiſcet eas,commouentur cum cibo, & aſcendunt ad os ſtomachi. Et eſt ex hominibus,ſtomacho cuius prouenit dolor, aut aduſtio uehemens,& quum comedit: ſedatur,& eius quidem cauſa eſt effuſio materierum mordicatiuarum ad ſtomachum, quando vacuus eſt a cibo,aut acetoſarum melancholicarum,& ſunt raro,aut acutarum cholericarum,quæ ſũt ſæpe.Et ex hominibus eſt, cui accidit propter multitudinem comeſtionis,& iterationis eius, non ſecundum veritatem famis, & propter repletionem corporis eius ex ſatietate nauſeatiua,aduſtio in ſtomacho ipſius intolerabilis. Et quandoque fit dolor ſtomachi ex uentoſitate.ſ. aut dolor fortis,aut dolor pungitiuus.Et ex hominib.eſt,cuius eſt vehemẽtia ſenſus ſtomachi, & accidentia eius,quod diximus de humorib. cholericis,qui effunduntur ad ipſum, ſunt cauſa doloris maximi accidẽtis ſtomacho eius;intolerabilis, & quandoque facit accidere ſyncopim.Et quandoque prouenit ex potu aquæ frigidæ dolor in ſtomacho æſtuoſus,clamoſus.Et quandoque moritur ſubito propter aduẽtum doloris ad cor,& quandoque deſcendit dolor, & facit prouenire cholicam. Et timetur quidẽ in illo,in quo prolongatur dolor ſtomachi, ꝙ attrahat apoſtema ſtomachi,& portẽdit in prægnantib.præfocationẽ matricis, quãuis dolor ſtomachi multiplicetur in prægnantib. Et in libro quidem mortis feſtinæ dicitur, ꝙ quando apparet cũ dolore ſtomachi ſuper pedem dextrũ quoddam ſimile veſicæ,[d] † [ ] tunc patiens eum moritur in xxvij. dieb.& ex ſignis illius eſt,ꝙ ipſe appetit res dulces. Et ſi habet dolorem ventris,& apparet in ſupercilio eius ueſtigium,& bothor niger,ſimilis fabæ,deinde fit ulcus,[e] † [ ] tunc ipſe moritur, & huic quidem accidunt ſubeth,& multitudo ſomni [f] [propter frigus ſuæ ægritudinis.

d † B. aſperæ.

e † B:& permanet vſq. ad diẽ aut plus.

f B. in principio.

ANNOTATIONES.

Doloris in uentriculo cauſæ ſunt, quæ in cęteris partib. dolorem creant.& intemperies cum materia & ſine materia,& ſolutio cõtinui ſeu ab interna cauſa, ab humoribus, uaporibusve,ſua uel quantitate uel qualitate moleſtis, ſeu extrinſecus, ob ingeſtam rem quampiam erodentem, uel ob percuſſionem,caſum,& alia id genus, ſiue per eſſentiã, ſiue per conſenſum coniunctarum partium. Vnum hic notat,de quo ambigere quis poſſit,quum ait. [Et quandoque prouenit ex potu aquæ frigidæ,dolor in ſtomacho æſtuoſus &c.] Quomodo ex frigida aqua æſtuoſus,& calidus affectus oriri poteſt? Sed mirum non eſt ex frigida aqua calidũ affectum procreari. Aqua,ait Hipp.3.de rat. uict.in ac.bilioſis bilioſa eſt.nempe,quum ſui frigiditate incraſſet, & obſtruat.ex obſtructione uerò diutius continetur, contentaque uritur,& in bilioſum humorem conuertitur, qua ratione æſtuoſum dolorem poteſt procreare.Vide Galen.8. de comp.med.per loca.

Text. 40.

cap 4.

De ſignis. Cap. 2.

SIgna cõplexionum purarum ſunt ſigna prædicta,& ſigna cõplexionum, quæ ſunt cum materijs,ſunt ſigna prædicta etiam. Et mordicatio quidem cum inflammatione,[a] [eſt ſignificatio materiæ calidæ,propter qualitatem acutam,aut ſalſam.] Si autem mordicatio eſt non ſtabilis,imo renouatur,ſignificat effuſionẽ materiei cholericæ ex hepate.Et quandoq; facit incurrere mordicatio ſtomachi febrẽ ephemerã. Et mordicatio ſtabilis quandoq; facit incurrere febrẽ tertianam inſeparabilem, & dolorem in latere dextro,& ſignificat communitatẽ panniculi uelantis hepar.Et quando ſedatur febris & remanet mordicatio, tunc illud eſt propter effuſionẽ materiei ex ſupfluitatib. hepatis, aut malitiam cõplexionis calidę,aut humorẽ [b] [uiſcoſum] in ſtomacho.Et abſque inflammatione ſignificat materiam acetoſam.Et ſignum eius,quod eſt ex ſumma illius,in quo eſt doloris euentus poſt horas ſuper cibum, cauſa melancholiæ,eſt ut accidat vomitus aceti acetoſi,& ſedatur eo dolor;& ut ſplen ſit læſus,& digeſtio mala. Et ſignum eius,qui eſt ex illo cauſa choleræ,eſt ut non accidat uomitus aceti,imo ſi fuerit,erit cholericus, & ut non ſit digeſtio diminuta,& ſint ſigna choleræ manifeſta, & hepar calidum,inflammatum, & ſigna eius qui eſt ex uentoſitate,ſunt eructuatio,& [c] [rugitus,] et extenſio in hypochondrijs.

a B. ſignificat materiam acutã qualitatis calidæ amaræ, aut ſalſæ.

b B.adhærentẽ.

c B ſingultus.

ANNOTATIONES.

Mordaces humores tum frigidi, tum calidi ſunt. qui calidi,iidem præter mordacitatem etiam calorem præ ſe ferunt,ita & frigidi præter mordicationem,coniunctã frigiditatem

ditatem habent. frigidi & mordaces sunt succi & ater humor, & salsa pituita, accedit tamen hæc ad flauam bilem. propterea que iure hic author mordicationem cum inflamtione mordacem materiam calidam, uel amaram uel salsā indicari scribit. nempe & si pituita salsa, ut pituita, frigida est, ut salsa tamen & ad bilem accedens, caliditatem coniunctam habet. Vide Gal. 2. de sympt. caus. & 3. nec non 5. de affectis locis.

cap 7. cap. 2. cap. 6.

De cura. *Cap. 4*

CVra quidem eius, qui est ex malitia complexionis calidæ, est in potu sumere lac acetosum vaccinum, & lac de quo extractum est butyrum acetosum, & aquam frigidam, & in cibo sumere pullos, & alcubugi, & duragi [a] [cucumeres] cucurbitam, & portulacam, & pisces paruos elixatos cum aceto. Et ex syrupis syrupum acetosum, & rob agrestæ, & ex medicinis trochiscos de spodio, & administrare emplastra in frigidantia. Et si videris extenuationem, & arefactionem, administrabis tinas, & potabis ipsū vino subtili, misto, & facies ei sorbitiones [b] [calefacientes] subtiles, temperatas. Et quum dolor fuerit ex humore cholerico calido, euacuabis. Et administrabis syrupum acetosum cum aceto, in quo fuit infusum absinthium spatio longo. Et dolores quidem stomachi frigidos, & vētosos, si sunt leues, sedat vaporatio cum milijs, & uentosę cum igne, & proprie quando ponitur ex eis ventosa magna super locum mirach uentris medium, ita vt comprehendat umbilicum ab omni latere, & dimittitur sic hora una absque incisione, ipsa enim dolorem illico sedat mirabiliter. & sumere in potu vinum purū, & inungi ex oleis calefacientibus, & hoc etiam sedat dolores prauos. Et aristolochia longa est maximi iuuamenti in sedādo dolores vehemētes [c] † [ ] ventosos. Et similiter castoreum, quando bibitur cum aceto commisto, aut uaporatur ex eo uenter exterius cum oleo antiquo. Et vētositatem quidem resoluunt potus uini puri, & [d] [allia & exercitium secundum] vacuitatem. Et administratio eorum, quę dicemus in capitulo inflationis, si vehemēs fuerit necessitas adhibere fortiores medicinarum. Et si dolor est ex ventositate præfocata in stomacho, aut eis quæ sequuntur eum, conferunt ei grana lauri, & cyminum assatum. Et si est dolor ex melancholia inflatiua, tunc oportet vt vaporatio fiat cum aliquātulo alumine, & dragātho contritis cum aceto acetoso. & vt vaporetur etiam cum ramis anethi contritis. Et si fuerit dolor ex apostemate, tunc cura eius erit cura, quā dicemus in capitulo apostematum stomachi. Quod si dolor [e] [non cessauerit,] mollificabis cum adipibus & embrochis factis ex anetho, & similibus. Et cura doloris, qui excitatur post spatium longum, facientis necessarium, vt euomatur materia acetosa, est confortatio stomachi cum calefactione & emplastris calidis cum uino puro, & confectionibus magnis, & cibario ex eis, quæ in patellis præparantur: & quorum proprietas est ut [f] [suffumigationem] faciant in stomacho calido, sicut oua assata, & mel. Et cura eius, cui accidit dolor vsquequo

a B. cum almas & alia litera, & almes cū cucurbita & portulaca.

b B. impinguantes.

c † B. &.

d B. festinatio ad somnum, & exercitium sup

e B. ex sui uehementia nō prolongetur tempore quin interficiat tunc.

f B. effumatione cat.

comedat, est euacuatio choleræ, aut eius extin-
ctio, si est ex cholera, aut euacuatio melancho-
liæ, si est ex melancholia. Aut declinare utrun-
que humorem ad partem, quæ non sit stoma-
chi, [g] [propter illud,] quod diximus in capitu-
lo canonis, & vt confortetur os stomachi. Et o-
portet post illud, vt diuidant cibum, & vt ciben
tur ambo cibo pauco in quantitate, multo in
nutriendo, & non bibant [h] [aquam] super ip-
sum, nisi [i] [sorbendo, & expectent vsque ad ho
ram famis:] & quum completur, bibant tunc.
Dolor autem, qui accidit post cibum, & non se
datur nisi vomitu, est dolor malus, & rectius
quidem est, vt in potu sumant omni die aliqd
mellis ante cibum, & ut cōsideres causam illius
ex capitulo vomitus. & euacua illud quod opor
tet euacuari, ex infusione aloes, & similibus: de-
inde administra troch stellę, & ex eis quæ cōfe-
runt ad hoc, est, ut sumant olibani & masticis,
& nigellæ, & ammeos, & corticum phisticorū
viridium, & xyloaloes crudi, partes æquales: te-
rantur, & cribellentur, & conficiantur cū mel-
le emblicorum, & sumatur ex eo ante cibum
quantitas duarū drach usque ad duos aureos.
Et conferunt ei administratio coriandri, & sy-
rupus granatorum cum menta, & reliqua, quæ
dicuntur in capitulo vomitus. Et ex eis, quę cō
ferunt doloribus stomachi cum proprietate, se
cundum quod testificatur Galenus, sunt cutes
intrinsecæ stomachorum gallinarum. Et plu-
rimum, quidem mordicationem stomachi
sedant res frigidæ, sicut lac acetosum, & simi-
lia.

ANNOTATIONES.

Oppugnandæ singulæ causæ sunt quæ dolorem uentricu li faciunt, eadem ratione qua in cæteris. Docet hic plura. pro quibus adi Paulum lib. 3. & Trallian. lib. 7. & Rasim cap. 9. ad Almans. Unum postremo loco notat de gallinarū uentriculi tunicis, de quibus & supra actum est. Adde etiam quod Auer. 5. Coll. simile membrum, simili comesto adiuuari existimat. Hinc & affecto pulmone pulmonem uulpis medici laudant.

De debilitate stomachi. *Cap. 4.*

DEbilitas stomachi est nomen dispositionis
stomachi quando non bene digerit, & cō
turbat eum cibus vehemēter absque causa, quę
fit in cibo, ex causis prædictis ī capitulo [a] [prin
cipiorum] digestionis. Et multoties quidem as
sociantur ei defectus in appetitu, & paruitas, ve
rum illud non est semp, imo quandoque est ap
petitus plurimus, & digestio pauca, & non signi
ficat illud fortitudinē stomachi, & quādo causa
eius in fortitudine augetur, sūt illic rugitus, &
eructuatio alterata & nausea, & propriè sup ci-
bum, ita ꝙ quoties sumit cibum, [b] [non potest
moneri, donec] ipsum euomat, & sunt mordi
catio, & dolor inter ambas spatulas. Quod si cā
ī fortitudine ualde addatur, nō erit eructuatio,
aut nō facilis erit exitus stercoris, aut nō erit ei
mora, & lubrificabitur uelociter, & erit patiēs
deiecti pulsus, uelox ad syncopim, & quærit ci-
bū. quūq; approximatur ci, terretur ex eo, aut su
mit

mit rem modicā: aut accidit ei febris pro qualibet causa, & apparent in eo accidentia melācholiæ mirachię. Et scias, quòd debilitas stomachi, fortasse est causa omnium ægritudinū corporis, & hæc quidem debilitas quandoque est in superioribus stomachi, & quandoque est in inferioribus eius, & quandoque est in utrisque ipsius. Quumque est in superioribus stomachi, est nocumētum eius, quod comeditur in principio, quum comeditur, quamdiu est in partibus superioribus stomachi, & si est in inferioribus stomachi, est nocumentum, quum requiescit cibus, & apparet eius uestigium in egestione. Et causæ quidem debilitatis stomachi, sunt ægritudines venientes in eo prædictæ, & nauseatiua facietas continua, & quandoque facit ea plurimus vsus uomitus. Et experimentatores quidem in cura contenti sunt exsiccatione, & desiccatione secundum quod innuimus ad illud in capitulo, succurrendi complexioni frigidę, & humidę, quę accidit stomacho. Sed verius est, quòd debilitas stomachi sequitur omnem malitiam complexionis, quare oportet, vt cognoscatur complexio, deinde opponatur cum cura, & quandoque est debilitas propter siccitatem stomachi: si ergo curetur cura prædicta, qua contenti sunt experimentatores: erit causa mortis: & quandoque est sanitas eius in potando ipsum [c] [aqua] frigida, aut potatione lactis acetosi vaccini infrigidati super niuem, & administratione fructuum frigidorū. & quandoque uehementia debilitatis stomachi curatur cum calefacientibus, & dominatur ei sitis, [d] [sed obuiatur ei cū eis, quæ sunt sicut] aqua frigida, & sanatur illico, & quandoque expellitur [e] [statim propter repletionem aquæ illud, quod est illic ex humore nociuo,] & egreditur cum solutione ventris, & euadit æger cū eo, & solutio uentris est ex eis, quæ debilitant eum, & fit cum ea soda, & scias, quòd fortitudo stomachi fixa, est cū fortitudine omnium virtutum iiij. quæcunque ergo earum debilitetur, debilitat stomachum. Verum homines iam cōsueuerunt, vt dicant illud secundum digestiuā. & vnaquęque ipsarum uirtutum debilitatur propter omnem malitiam complexionis. Verum attractiua debilitatur frigore, & humiditate secundum plurimum: quapropter, oportet vt conseruetur cum medicinis calidis & siccis, nisi sit debilitas eius propter causam aliam, et retentiua oportet, vt conseruetur secundum plurimum cum siccitate cum declinatione ad frigiditatem, & expulsiua cum humiditate & frigiditate. [f] † [ ] & digestiua [g] [per siccitatem cum caliditate.] Et scias, quod deterior debilitas stomachi est illa, quæ contingit in rarificatione texturę villorum eius, & significat illud hoc, quod non inuenitur illic signum malitię complexionis. neque apostema, neque cōfert [h] [reuolutio ciborum illic. scias ergo,] ꝙ stomachus iam atteritur. Et nocumentum quidem ingreditur super uirtutem retentiuam, vt non inuoluatur stomachus super cibum omnino, aut mala inuolutione ipsum comprehendat. f. tremula, aut cū tremore cordis, aut spasmosa. Ex ea igitur est illud, quod sētit æger manifesto sensu, sicut spasmus, & tremor cordis: tremorem verò quādoque non manifestè percipit, uerum significatur illud cū eo, quod sentitur de labore stomachi, & desiderio eius deponendi cibum a se, preter quòd sint uocātes ad illud rugitus, & extensio, & inflatio. Quod si superfluat [i] [horripilatio,] fit tremor magnus, & sentitur ex eo, sicut sentitur ex tremore reliquorum membrorum, & ingreditur super attractiuam ut non attrahat omnino, & quidam nominant hoc mollificationem stomachi; aut attrahit cum [k] [pena,] sicut fit in initio ægritudinis, quę nominatur mollificatio stomachi. Aut est eius attractio varia, quasi sit spasmosa, aut tremula, & debilitas quidem virtutis alteratiuę perducit ad hydropisim carneam. & scias, quod quando stomachus taliter debilitatur, quod cibum mutare non potest omnino absque causa, excepta debilitate stomachi [l] † [ ] est causa quam [m] [distinguunt] experimentatores intendētes succurrere ei, ita ut nōn percipiant. [n] † [ ] & similiter iuuant cū regimine electo apud eos secundum plurimum. Et oportet ut emplastra, & vnguenta prædicta, quando [o] [volunt ex eis confortationem stomachi,] calefiant uehemēter: tepida nanque secundum eos mollificant os stomachi. Et Gal. quidē vsus fuit in hoc capitulo cerato scd̄m hunc modum. Recipe ceræ, aur. viij. olei de neriden unc. j. & misceatur cum vtrisque, si stomachus fuerit uehemētis debilitatis, ita ut nō retineat cibum, & aloes, & masticis amborum an. aur. j. & s. aut aur. j & succi agrestę aur. j. & ponatur super stomachum, & Gal. etiam affirmauit, quod ægritudines stomachi, cum quibus non est caliditas uehemēs, aut siccitas uehemens, sanantur cum diacydonite secundum hunc modum. Recipe succi cydoniorum lib. ij. & aceti fortis lib. j. & mellis quātum sufficit: decoquatur donec fiat in essentia mellis, & pulverizetur super illud zingiberis vnc. j. & tertia aut ij. vnc. & administrentur. Medicamen aliud proximū illi. Recipe cydoniorum [p] [acetosorum] lib. iij. & mellis. lib. iij. permisceantur ambo, & proijciantur super ea piperis iij. vnc. & seminis apij montani vnc. j. & ex eis, quę conferūt stomacho debili, est administratio vociferationum, & omnium quæ mouent siphac. Et ex medicinis bonis stomacho debili, mollificato, est tryphera, & medicamē p[er]sarum, & eius modus est, ut sumantur myrobalanorum nigrorum assatorū cum butyro vaccino drach. x. & nasturtij assati. drach. v. et ammeos, et origani persici amborum an. drac. iij. scorię ferri drac. x. dosis eius sit drac. ij. cum vino forti. Descriptio emplastri boni ad debilitatem stomachi cum duritie sua. Recipe cassię ligneę medietatem drac. j. lilij, carmet. viij. floris squinanthi carmet vj. iuniperi carmet xviij. bdellij carmet. xxxij. [q] † [ ] spicę [r] [celticę.] vnc. vj. aut [s] [gūmę rutę syluestris unc. j.] aloes vnc. j. olei balsa. vnc ij. cinnami grossi vnc. j. & [t] [potare grana myrti est ualde iuuatiuum] eis. et in menta est iuuamentum manifestum, et superiora fœniculi sunt ex eis, quę conferūt in emplastris stomachi frigidi, & calidi, et pix est ex empla-

i B. tremor.

k B. pigritia.

l † B. perducitur res ad lubricitatem intestinorum, sed secundum plurimum in debilitate stomachi.

m B. intendunt

n † B illam.

o B. Alia litera. quum uis ea applicare ori stomachi.

p B. assatorum.

q † B ceræ unc. xvj. termētinæ unc. iiij. rasæ ablutę lib. i. s. amomi xviii. darchami ammoniaci carmet, xxxii.

r —— B.

s B arsun uel assum Alia litera merachichun... euphorbii. unc. viii.

t B. & syrupus granorum myrthi est ualde iuuatiuus.

emplaſtris ſtomachi frigidi debilis, & ſcias, ꝙ debilitas quandoque eſt cauſa tarditatis deſcẽſionis cibi, quũ expulſiua eſt debilis, quare oportet ut ſit panis confectus iſtis plurimum habẽs fermenti, & quandoque eſt cauſa velocis deſcẽſionis cibi propter ſuam [u] [infuſionem] lubricitatem [x] [propter] debilitatem ſuæ uirtutis retentiuæ; quare oportet, ut ſit panis confectus iſtis ad azimum decliuis aliquantulum.

u B. humectationem.
x B. &.

ANNOTATIONES.

Imbecillitati contrarium eſt robur. eſtque ea impotẽtia: hoc uero potentia ad agendum. potentia ad agendum ſanitas eſt, impotentia, morbus (niſi forte illa ſanitatem, hæc morbum ſequitur) quo fit, ut uentriculi imbecillitas nil aliud ſit quam eiuſdem morbus. hic uerò non ſola intemperies, ſed etiam mala compoſitio, ac continui ſolutio. Et ſi ergo Gal. partium imbecillitatem & intemperiem idem eſſe quandoque affirmat, non is tamen uel malam compoſitionem, uel ſolutionem continui excludit. intemperiei autem potius quam compoſitioni, uel ſolutioni id nomen accommodat, quod eius ſententia (de qua alibi dictum eſt) actiones ſimplicium ſunt partium, & uſus compoſitarum. licet uero, ut diximus, imbecillitas ſit ipſe plane morbus, Gal. ſententia, eam tamen author noſter ſequi morbos aſſerit, aut certè, quod uere potentia & impotentia agendi a ſanitate & morbo differant, quod imbecillitas & robur effectus ſũt duobus illis ſuccedentes, id quod nos hoc loco non diſſerimus. uel etiam per imbecillitatem, læſam actionem intelligit, quod nos magis arbitramur. Quare, quoniam & uentriculi actiones plures appetitrix, attractrix, retentrix, concoctrix, expultrix, ubi harum actionum quæpiam lædatur, imbecillitas uentriculi uere dici poteſt, neque de ipſa tantum uel concoctione uel appetentia, ut multi putant, affirmabitur. De his author noſter fuſius, pro qua re pete Galen. & lib. de ſympt. diſ. & 1. & 3. de ſympt. cauſ.

Cap. 7.
cap. 7. cap. 1.

De ſignis nauſeatiuæ ſatietatis, & deſtructionis digeſtiuæ. Cap. 5.

EX ſignis illius ſunt apoſtema faciei, & conſtrictio anhelitus, & grauitas capitis, & dolor in ſtomacho, & ſinguitus, & pigritia, & tarditas motuum, & citrinitas coloris, & inflatio in uentre, & in inteſtinis & hypochondrijs, & eructuatio acetoſa, aut acuta fumoſa, fœtida, & nauſea, & uomitus, & [a] [lubrificatio ſuperflua;] aut retentio ſuperflua.

a B. fluxus ventris ſuperfluus.

De cura. Cap. 6.

OPortet, vt adminiſtretur vomitus, & leniatur natura cum ſolutione ventris, & ieiunet, & dimittat cibum quantum poteſt, & ut ſit contentus minoratione, quando non poteſt. Et exercitium, & balneum, & ut ſudet, facienda ſunt, quum non eſt repletio, cuius motus timeatur cum motu. quod ſi timeatur, adminiſtretur quies, & ſõnus prolixus: deinde gradatim perueniant ad cibũ, & balneũ, & experire de cibo, cuius digeſtio bona ſit, & [a] [experire] ſigna bonitatis digeſtionis prędicta in capitulo ſuo, & quandoque eſt nauſeatiua ſatietas propter multitudinem ſomni, & quietis. Nã ſomnus quãuis cõferat inquantũ digerit, tamẽ motus confert inquantum expellit ſuperfluitates. & ſomnus quidem nocet, ubi egent ſuperfluitates expulſione, & uigiliæ nocent, ubi indiget materia digeſtione, & quandoque perducunt nauſeatiua ſatietas, & comeſtio non ſecundũ ueritatem famis ad hoc, ut accidant ſtomacho aduſtio, & acuitas intolerabiles, & iſti iuuantur in curatione nauſeatiuę, ſatietatis cum aliqua quantitate confectionis ſotire, & iſti quandoque [b] [incipiunt uomitu expellere illud,] quod comederunt.

a B. conſidera.
b B. perducitur ad ... eius.

ANNOTATIONES.

Arbitrantur quidam, hoc expultricis eſſe facultatis ſymptoma. Sed ſi rectè perpendamus, retentrix laborat, non expultrix. hac laborante expultrix potius fit fortior. Irritatur uentriculus ab humorum, qui in eius tunicis impacti ſunt, uel copia, uel prauitate, & in nauſeam impellitur. huic motui, quia coctio quiete præſertim perficitur, etiam cruditas ſuccedit. ſequunturque plura alia, quæ author noſter hic aperte explicat. Pro huius affectus curatione repetenda eſſent, quæ de intẽperie cũ materia in ſuperiorib. habita ſunt.

De deſtructione appetitus, & debilitate eius. Cap. 7.

QVandoque eſt cauſa eius caliditas pura, aut cum materia, & appetit humidum, & frigidum, quod eſt potus, abſque calido & ſicco, quod eſt cibus. [a] [Et quod eſt conſuetum appetitum.] Et uehementius & magis deſtruit appetitum. frigus quidem vehementius pertinet appetitui: & propter hoc inueniuntur ſeptentriones ex ventis, & hyems ex temporibus uehementiores ad excitandum appetitum, & qui iter per agit in niue, uehementioris appetitus eſt ualde. Et cauſa in hoc eſt, quod caliditas eſt mollificatiua, faciens currere materias, & replens locum eis, & frigiditas eſt è contrario, quamuis quandoque ſit cauſa magis nocens appetitui malitia complexionis frigidæ ſingularis, quando mortificat duas virtutes, ſcilicet ſenſibilem, & attractiuam, quare debilitatur appetitus, & hoc eſt raro. [b] [verum] quandoque eſt cauſa eius omnis complexio ſuperfluens, [c] [quod ſi confirmetur malitia complexionis, debilitabit] omnes virtutes. Et deijcitur appetitus in febribus propter malitiam complexionis, & dominium [d] [ex ſitis, & repletionem humorum malorum] uehementius cadit appetitus in febribus peſtilentialibus. Et quando ſuperfluit ſolutio uentris uehemẽs. fit [e] † [citabilium. Et quandoque] appetitus [f] [cum ſuperfluitate.] Et appetitus quidem cadit in apoſtematibus ſtomachi & hepatis [g] [cum vehementia.] Et quum appetitus conualeſcentium non eſt bonus, & cadit, ſignificat recidiuationem, niſi ſit propter paucitatem ſanguinis & debilitatem corporis. conſidera ergo illud. Et quandoque eſt eius cauſa phlegma plurimum, uiſcoſum, comprehenſũ [h] [in ore ſtomachi,] quare natura refugit a cibo, niſi in quo ſunt caliditas et acuitas: deinde accidunt ex acceptione illius etiam inflatio, et extenſio, et nauſea, et non quieſcit niſi cum eructuatione. Et quandoque fit propter aſſiduationem catarrhi deſcendentis ex capite ad ſtomachum. Et quandoque fit propter repletionem corpo-

corporis,& paucitatem resolutionis, & [i] [administrationis] naturæ in rectificando humorem malum,sicut fit in febribus;in quibus toleratur dimissio cibi tempore extenso:quoniam natura non sugit ex uenis, neque uenæ ex stomacho,propterea quia natura laborat ad expellendum,& refugit ab attractione,& sicut ab stineret ursus,& eritius,& plurima animalia a cibo in hyeme tempore extenso,quoniam occupatur natura in rectificando illud, quod est in corporibus eorum ex humoribus crudis,& digerendo ipsum,& administrando ipsum loco eius quod resoluitur.Et ad vltimum necessitas cibi,est vt suppleat locum eius, quod resoluitur.Quum ergo non est resolutio,aut [k] [est resolutio parua,] non est necessarius cibus extrinsecus.Et quandoque est causa in ea,quòd uenis & in carne,& lacertis,& reliquis membris quādoque accidit tantum debilitatis, ut non sugāt & non peruenit suctio secundum semitā [l] [expulsionis]ad os stomachi, quare nō [m] [sufficiēter accipiat] stomachus cibum,sicut quum accidit ei [n] [abstinentia a restauratione] eius , ꝙ resoluitur.† [o] [ ] quare non [p] [peruenit] suctio venarum ad os stomachi,Et quandoque fit propter abscissionem melancholiæ effusæ secūdum assiduationem exsplene ad os stomachi,quare non mouet spiritum ad appetendum,& non expellit aliquid ab ipso mundificando.Quumque remanet supra superficiem stomachi res extranea , tunc si est pauca,est sicut abstinens a materia , & mouens ad expellendum,non sicut appetens ipsam mouens ad attrahendum. Et quādoque est causa eius destructio uirtutis sensibilis in ore stomachi, quare non sentit suctionem uenarū ex ipso,q̃uis sugāt.Et quandoque est illud causa proprietatis stomachi,& quandoque est cum communitate cerebri,& quandoque cū communitate nerui sexti solum, & quādoque fit causa eius debilitas hepatis,quare debilitatur virtus appetitiua, imò quādoque fit causa eius mors uirtutis appetitiuæ, & attractiuæ totius corporis,sicut fit post egestionē sanguinis plurimi,& hoc est malum,& difficilis curę, & perducit illud ad hoc, ut [q] [cognoscat cibos] & appetat ex eis aliquid,& [r] [ponantur] ante ipsum,refugiat ab eis;Et deterius hoc est,ut nihil appetat , & non debilitatur uirtus appetitiua post euacuationem tantum,imò apud omnem malitiam complexionis superfluæ. Et quandoque causa eius est vermes,quando nocent intestinis,& communicat ei stomachus,& non lædunt stomachum,nisi ascendendo ad ipsum. Et quandoque est causa eius melancholia multa lædens stomachum,mouens eum ad vomendum,& ad expellendum,non ad comedendū , & attrahendum, Et quandoque accidit destructio appetitus propter pręgnationem, & retentionem menstruorū in principio prægnationis.Verùm illud,quod plurimum accidit eis , est corruptio digestionis:& quandoque est causa eius superfluitas caloris aeris,aut frigiditatis eius , ita vt resoluat uirtutem sua caliditate aut stupefaciat eam sua frigiditate:aut prohibeat resolutionem:& [s] [uehementem faciat caliditatem] stomachi similiter,qui consuetus est bibere uinum,& dimittit illud.Et quandoque alteratur dispositio appetitus , & debilitatur propter malitiam dispositionis somni.Et quādoque fit casus appetitus propter paruitatem sanguinis,quam sequitur debilitas uirtutum,sicut accidit conualescentibus cum [t] [conualescentia.] Hic nanque appetitus redit cum uiuificatione,& reditione sanguinis paulatim.Et [u] [exercitium] etiam abscindit appetitum cibi.Et potus aquæ plurimæ . Et quandoque est causa eius tristitia,& timor,& ira, & quę sunt similia his.& quandoque est appetitus prostratus,& quando incipit homo comedere, excitatur,& causa in hoc est,aut quia cibus excitat virtutem attractiuam,aut quia qualitas inuenta in ipso actu,alterat complexionem destruentem appetitum: sicut si sit complexio illa calida , & ingrediatur cibus,qui sit frigidus actu cum cōparatione ad illam complexionem,& sedatur. & similiter quandoque bibitur in ieiunio aqua frigida,& excitat appetitum.& febricitanti quidem redit appetitus eius cum receptione panis infusi in aqua frigida.& quando accidit ebrietas ex uino ebibito super humorem [x] [cō motiuum ,] excitat appetitum ad [y] [sorbendum.] & similiter si est ille destructor appetitus frigiditas,& ingreditur cibus calidus actu, aut [z] [aggregatur] ex eo actu . & casus quidē appetitus in ægritudinibus chronicis est significatio ualde mala.& scias,quòd causæ destructionis appetitus sunt ipsæ eędē causę debilitatis appetitus,quum sunt minores & debiliores.

t B. cū euacuatione.

u B. Alia litera. dimissio exercitii.

x B. fur snma:

y B. surbagiet.

z B. pars seu aliquid : Alia litera. calidum.

ANNOTATIONES.

Inappetentia læsa est uentriculi actio,uel imminuta uel ablata. Aboletur vt ait Gal.1.de sympt.cau.quum nihil omnino appetit vel cibi uel potus.cibi inappetentiam fieri ibidem ait Gal. uel sensu suctionis amisso,uel suctu non facto corpore non euacuato , uel uentriculi partibus affectis,solidis quidem a calore laxando resolutis & ad tractū imbecillioribus redditis:humidis uerò ad eadem caliditate fusis,& amplius extensis.Potus uerò inappetentia fit , uel quòd corpus propter excessum humoris uel frigoris,potione omnino non indiget.uel quòd uentriculus offensam ex frigidi & humidi desiderio in se non sentit . Diminuti uerò appetitus causæ eædem sunt,quæ & abolitæ,sed leuiores.atque quum hæc Gal. loco citato scribat. fusius author noster prosequitur.Licebit autem,vt in uniuersum inappetentiæ cuiusque causas horum alterum ponas, uel materiæ in uentriculo copiam,siue ea nutrire apta sit, siue inepta:uel sensus uentriculi offensam ex morbo,a quo appetendi uis uel obtunditur,vel omnino aboletur. Morbus uerò hic uel intemperies,vel mala compositio,uel solutio est continui,non autem sola intemperies, vt video multos uelle . Et si enim non negarim, quia appetentia actio est:propterea; Galeni sententia ad simplices particulas pertinet, nō ad compositas,ex intemperiebus pręsertim,eandem sequi, requiritur tamen ad simplicium omnium partium actionem etiam compositarum sanitas : nempe,quòd,sicuti ut fiant actiones ex Gal.sententia ex simplicib. prouenit, ita, ut rectè fiant & tutò,compositæ adiuuant.Quum uerò intemperies uel imminuens uel destruens appetentiam caliditas præcipue sit,ut & Gal.loco citato.idem tamen etiam ex frigiditate nimia pati uentriculus solet , ut hic Auic. ait ex Gal.2.aph. Et sicuti econuerso a frigiditate,ut hic idem

Cap.7.

Com. 20. *idem Auic. scribit ex Gal. loco iam citato, & per frigidas anni constitutiones, ut Arist. 8. probl. sect. appetentia uel etiam nimia excitatur, ita & eadem a calore moderato au*

Probl. 4 *getur, coquente, & dissipante alimenta, quamuis immoderatus, vt ex Gal. . de caus. sympt. iam dicebamus, dum & solidas ventriculi partes dissoluit, & imbecilliores ad tractum reddit, & humidas fundit, extēditque eandem appetendi vim redundat ac destruat, vt in febribus. At uerò hæc, de qua diximus, actio non affectio solum uentriculo læditur, sed ipsius quoque superioribus neruis, qui a cerebro sensum ventriculo deferunt, offensis. quare & in grauedinibus inappetentia solet fieri. Neque item ex manifestis dumtaxat qualitatibus offenditur appetentia, sed etiam ex abditis. veluti in pestilentibus morbis, in quibus statim cibi fastidium aduenit. Et quamuis, vt author hic notat, vbi alui fluxio superfluerit, vehemens nonunquā appetentia fiat, testatur tamen Gal. 8. meth. alui fluxu ex cruditate appetentiam deijci. ob id fortaße. quòd vt idem 6. aph. scribit eorū pars quæ excernuntur per aluum, ad uentriculum regurgitat. vel etiam quòd longa fluxione uentriculi oris temperamentum euersum est, unde neq; totius corporis neque etiam sui ipsius indigentiam sentiat. Quamuis etiā ex suppressa atrę bilis ad uentriculum effusione fieri affirmat, quum ait [Et quandoque fit propter effusionem melancholiæ &c.] idem tamen ex eiusdem humoris redundantia sequi potest, ut Gal. 6. de loc. aff. scriptum reliquit. Vide pro cibi fastidio, Trallianum lib. 7.*

(Margin: cap. 5. — cap. 3. — cap. 1. — cap. 7.)

De signis. *Cap.* 8.

SIgna eius, quæ est propter complexiones, sūt ea, quæ sciuisti. Et signa eius, quæ fit propter paruitatem resolutionis, sunt spissitudo cutis, & regimen delitiosum de his, quorum præterijt rememoratio, & multitudo egestionis, & [a] [conualescentia appetitus] pauca post exercitium & euacuationem. Et signa eius, quę fit ex debilitate oris stomachi, sunt ea, quę diximus in capitulo debilitatis, & ex eis sunt euacuationes plurimę & signum eius, cuius causa est aer, est illud, quod scitur de dispositione ęgri in eis, quę sunt pręterita. s. an obuiauit aeri vehementis frigoris, aut uehementis caloris Et signa eius, quę est ex vlceribus, sunt dolor dictus in capitulo vlcerum, & quòd egreditur aliqd ex eis in egestione, & mollificatio naturę, & paruitas morę cibi in stomacho, & mordicatio eius, quod habet qualitatem acetosam, aut acutam, aut amaram, & signum eius, quę accidit pręgnantibus, est pręgnatio. & signa humoris putridi, sunt nausea, & subuersio animę & fœtor oris in quibusdam horis, & egestio mala. & signum eius, quæ fit ex abscissione melancholiæ effusæ ex splene ad stomachū, est qđ quando iste homo sumit acetosa, [b] [& commouent stomachum eius, & expellit,] redit ad appetitum, ac si ipsa faciant operationem causæ abscissę, si non esset abscissa. & faciat credere hanc significationem magnitudo splenis propter retentionem eius, quod oportet vt effundatur. et signa eius, quę fit ex melancholia plurima effusa lædente stomachum, est uomitus melancholiæ & sapor acetosus. & [c] [inquietudo,] & alteratio coloris [d] [hominis] ad nigredinem. & signa eius quæ fit causa uermium, sūt signa [e] [exitus] vermium, & conualescentia huiusmodi appetitus, quando administratur aloes in syrupo malorum, loco emplastri: nam descendunt uermes a superioribus uentris. & signum eius, quę fit propter paruitatem sanguinis, est, vt accidat cōualescentib. aut qui euacuatur euacuatione plurima. & signū eius, quæ fit pp somnum, est ex malitia dispositionis somni, cum priuatione reliquorum signorum. Et signa eius, in qua est causa mortificatio appetitus, sunt signa malitię complexionis confirmatę, aut euacuationes pręteritæ debilitantes totum corpus, & vt ęger talis fiat, quòd quando appetit aliquid, & afferatur ante ipsum, refugiat ab ipso, & abhorreat, & maius ipso est, vt non appetat omnino. Et signa eius, quę fit propter destructionem sensus stomachi, & debilitatem eius, sunt, vt sint reliqua signa sana, & vt res acutæ non mordicationem faciant, neque nauseam, neque faciant euenire singultum, sicut diapiperon, quando sumitur in ieiunio, & bibitur post ipsum.

a B. commotio ad appetitum.

b B. quæ titillauerint, uel commouerint os stomachi & expulerint tunc. Alia litera. & fit cōmotio stomachi eius, & expulsio.

c B. imaginatio mala.

d B. linguæ.

e —— B.

ANNOTATIONES.

Diligentissime author noster signa morborum qui appetentiæ causæ sunt prosequitur. Tu vide & Paulum Cap. lib. 3.

De cura. *Cap.* 9.

EX curatione bona ei, qui non appetit cibū non propter caliditatem dominantem, est vt prohiheatur cibus spatio longo, & minoretur ei, donec viuificetur virtus eius, & digeratur [a] [conginatam] omnino, & vt patiatur famem, donec [b] [rectificetur] stomachus eius, & appetat cibum, sicut accidit vigilantibus, quoniam, quum ipsi prohibentur a somno tempore longo, fiunt dormientes, & profundantur in somno. Et ex eis, quæ conferunt illis, quorum appetitus prostratus est propter debilitatem, sicut conualescentium, aut propter materiam humidam viscosam, est, vt comedant oliuas aquæ, & aliqd ex piscibus salitis, & vt sorbeant acetum squilliticum paulatim. & oportet vt alienetur in cibarijs eorum crocus omnino. Verùm salita consueta, sunt plus prouocatiua appetitus. & ex prouocantibus appetitum, sunt cappares pręparatæ, & menta, & cępę, & oliuę & piper, & gariophyllus, & galanga. & acetum & [c] [acetosa,] & acetum eorum, & almuri etiā, & allia, & cæpę, & parum [d] [opopanaci, & mel, & piper album, & zingiber, & assa, & belseuice] etiam prouocat appetitum & mundificat cum hoc os stomachi. [e] † [

] Et ex medicinis [f] [disrumpentibus] appetitum eius, qui habet malitiam complexionis calidæ, aut febrem, est electuarium diacydoniten. [g] Et ex medicinis disrumpentibus appetitum est medicamen factum ex succo cydoniorum,] factum cum pomis dictum in antidotario. Et ex eis, quæ iuuant appetitum, & prohibent subuersionem stomachi eius, qui non recipit cibum, est rob mentæ secundum hunc modum. Terantur granata acetosa cum corticibus suis. & sumantur de succo eorum pars vna, & succi mentæ pars s. & mellis boni, aut zuc-

zuccari pars.s.deinde[h] [preparentur] cum fa cilitate super ignem,& sit dosis eius in ieiunio cochlear.i.Factum autem causa caliditatis quã doque rectificat potus aquę frigidæ,in quantitate qua non mortificet innatum calorem, & confert ei etiam uti robub acetosis. Et ex eis, quæ experta sunt in ea, est sumere in potu aquam granatorum cum oleo ros.& proprie quando est illic materia[l] [aut dominium sitis,& succi granorum frigidorum cum robub infrigidatis & emplastra infrigidata.] & si fuerit illic materia euacuabis eam imprimis Et de summa istorum sunt conualescentes ex cũtes a febribus,& est cum eis remanentia acuitatis, & eorum cura,est hæc cura. Verùm ipsi non utantur aqua frigida plurima,ut non deijciant uirtutes stomachorum eorum.& necessarium est,vt in potu sumant hoc medicamen. Rec.ros.ʒ.x.sumach.ʒ.i. cardamomi.ʒ.j. fiant ex eis troch. & sit dos.ʒ.ij.Ipsum enim facit appetitum,& incidit sitim.& ex eis, quæ faciunt cos appetere,est sauich[k] [ablutum] cum aqua, & aceto,& cõfert eis vomere immissis digitis, mouet enim virtutem.Patientibus autem factã propter frigus cõfert decoctio specierum, quæ est vt piper,& cinnamomum,& similia.Et similiter vinũ vetus,& diapipereõ, & theriaca propriè.Et allia sunt iuuamenti maximi in hoc, & diacalamenthum plurimum confert eis,& omnia electuaria calida,& similiter citra condita, & myrobalani cõditi,& secacul conditi,& zingiber cõditum. Et conferunt eis uaporationes cum milio,quoniam ipsum est magis iuuatiuũ quam sal. Factæ vero causa plegmatis plurimi uiscosi, confert uomitus factus cum raphano comesto, super quem bibitur syrupus acetosus de melle singulariter,secundum quod exposuimus in capitulo curæ uniuersalis.Et ex eis, quæ conferunt ipsi,est syrupus acetosus cum seminibus melonis[l] † [ ] in quo ponitur secundum omnem heminam mellis, quæ in ipso ponitur,aloes iij.unc.sumuntur in potu die ex eo tria cochlearia. Et etiã oliuæ de aqua cum aniso,& cappares in aceto cum melle.Et quandoque confert ei uti aquis thermarum,& deambulatio,& motus. Et curatur post mundificationem cum eis, quæ diximus in[m] [capitulo de casu] appetitus causa frigoris. In ea autem,quæ fit causa humoris cholerici, aut humoris subtilis, fiat euacuatio cum eis, quæ scis ex myrobalanis, & syrupus acetosus cum aloe est melior syrupo acetoso cum scammonea, scammonea nãque inimica est stomacho & curetur etiam cum uomitu, qui educit humores subtiles,& decoctione absinthij etiam, quoniam est ultima. In ea verò,quæ facta est cũ communitate neruorum afferentium sensus, aut cum communitate cerebri ipsius, oportet vt attendatur uersus curam cerebri,& confortationes eius.Sed in facta propter spissitudinẽ, & paruitatem suctionis venarum ex hepate, oportet ut rarificetur corpus cum balneo,& exercitio æquali,& prouocatione sudoris cum apertiuis.In ea uerò,quæ facta est causa melancholiæ,oportet ut euacuetur melancholia, deinde administrentur[n] [alcauguamich] & incisiua, ut incidatur illud,quod remansit ex ea,deinde administrẽtur cibi boni chymi odoriferi.Eius uerò,quæ facta est ab abscissione melancholiæ, cura est,cura splenis,& eius confortatio,& apertio uiarum,quæ sunt inter splenem, & stomachum cum medicinis,quarum est[o] [mouere] ad partem splenis,sicut est epithymum,& radices corticum capparorum cum syrupo acetoso: & similiter cappares cum aceto cõdito.Prægnantium autem[p] [appetitus quandoque accrescit,quandoque cadit,& cura eius est]cum eis, quæ sunt sicut incessio temperata, & exercitiũ temperatum,& intentio est in comestis,& bibitis, & uinum vetus odoriferum cõfortatiuum virtutis expulsiuæ, & resolutiuum materiei malæ,& repræsentatio ciborum saporosorum: & ea,in quibus est[q] [caliditas,& incisio. Et in ea quidem,quæ facta est propter casum uirtutis,[r] † [ ] oportet ut incipiatur a rectificatione complexionis deijcientis eam,quęcũque complexio sit,& conuersione ipsius ad cõtrarium sui.Et similiter,si fuerit post[s] [euacuationes] & rasuram tũc illud erit propter mortificationem uirtutis. Verum in facta propter debilitatem virtutis eorum, oportet ut motus fiant vomitu,cum digitis:ipsi nanque licet non uomant,inueniunt tamen[t] [augmentum] uirtutis appetitiuæ. Et quandoque fit eis necessarium potare theriacam in quibusdam syrupis stomaticis,sicut est syrupus de absinthio, aut syrupus de seminibus mirti secundum ꝙ conuenit.In facta uerò propter debilitatem sensus stomachi,oportet ut curetur cerebrum,et auferatur causa,quæ intromittit nocumentum in operatione eius.Et scias quod uomitus mundificans cum facilitate, est medicamen mirabile ei,cuius appetitus prostratur in dulcibus,& unctuosis, & est contentus in appetendo acetosa, et acuto:Et ex eis quidem,quę conferunt[u] [plurimum habentibus destructionem] appetitus, sunt olibanum,et mastix,et xyloaloes,et galia, et calamus aro.et balaustiæ, et aqua cydoniorũ cum uino odorifero, quando ex ea fit emplastrum quum non est ex siccitate. Et ex eis, quæ conferunt,est syrupus de absinthio, et ut assumat in omni die pondus,drach.j. de radicibus squinanthi, et medietatis.drach. de spica, bibãtur cum aqua in ieiunio.Et illa confectio, quæ comparata est filio Abel dicta in antidotario, est iuuatiua etiam. et dicitur quòd ex † herbo contrito,quum sumitur aureus cum aqua granati muzi,est conferens in excitando appetitũ, et quando casus appetitus perducit ad syncopim,tunc cura est approximatio odoramentorum delectabilium ex cibis ad infirmũ,sicut sũt carnes,et hœdus lactens,et gallina assata,et alia: et prohibeatur ei somnus,et cibetur quum conualescit,pane infuso in uino, at sumant sorbitiones uelocis nutrimenti. Et scias, quòd omnia olea,et proprie butyrũ, et unctuosa prosternunt appetitum, aut debilitant ipsum per hoc quòd mollificant, et per hoc quòd[x] [corrumpunt] orificia uenarum.et illud, quod ex eis conuenientius est,illud est,in quo est stypticitas aliqua,sicut oleum omphacinum, et oleũ nucinum,et oleum phisticinum.

o B.quæ moueatur.
p B. appetitum quandoq; excitabis cum cadit.
q B.Alia litera. acuitas.
r B.appetitiuæ.
s B.fluxum.
t B.excitationẽ.
u B.plurib.speciebus destructionis.
† eruo.
x B.oppilant.

A N-

ANNOTATIONES.

Cap.37. cap.8. Cap.3. cap.1.

Vide Paulum lib.3.Trallianum lib.7.Gal.8. de comp. med.per loca, & Rasim 9. ad Almans. Vide & Paulum lib.1.de cibis in prægnantibus.

De corruptione appetitus. *Cap.* 10.

QVando in stomacho aggregatur humor malus diuersus a consueto in qualitate sua natura tunc requirit aliquid ei cōtrarium. Et contrarium [a] [diuersum] a consueto diuersum est [b] [non consuetum:] fugãtia nanq; sunt extrema,& e contrario,quapropter accidit quibusdam appetitus luti,imo carbonum,& terræ & gypsi,& rerum huius generis,propter qualitatem,quæ in eis est,exuccantem,aut incidentẽ contrariam qualitati humorum. Et quandoq; accidit prægnantibus propter retentionem mẽstruorum appetitus corruptus,plusquam accidat eis destructio appetitus: & causa in hoc est illud, quod diximus, & illud est vsque prope duos menses aut tres.& illud quidem est, quoniam earum mẽstrua retinentur ad nutrimentum embryonis,& quoniã [c] [quando currunt] timetur in eis,ꝙ abortum faciãt. Amplius embryon in initio conceptionis non plurimo indiget nutrimento propter paruitatem sui corporis,quare superfiuit,quod de menstruis retinetur,quantum ad necessitatem, corrumpuntur ergo, & multiplicãtur superfluitates in matrice,in stomacho. Quumque embryon fit indigens superfluo nutrimento, & illud est apud iiij.menses,minorantur superfluitates istæ, & minoratur hic appetitus, et est ille qui nominatur periculum, & discrimen. & rectius, ad quod alteratur iste appetitus,est, ut sit decliuis ad acetosum,& acutũ. & illud,quod est magis corruptum,est,vt sit decliuis ad exsiccatum, & siccum,sicut est lutum,& carbones; & testæ, & quandoque accidit hominibus simile huic propter superfluitates.

a B. Alia litera. diuerso
b B. a consueto
c B. ipsa si fluũt

ANNOTATIONES.

Per appetitus corruptionem alienæ rei appetentiam intelligit,quæ & ægrotantibus sæpe,& prægnantibus mulieribus accidit secundo et tertio vsque ad quartum mensem, cuius rei rationem pete ex Alex.2.probl. Hic affectus deprauata appetentia a Gal.uocatur 1.de caus.sympt.ac non de prauarum solum qualitatum, ciborum, uel potionum desiderio, sed etiam de aucta appetentia intelligitur. De huius causis agit & Gal.loco citato. Vide & Paulum lib. 1. & Trallianum lib.7.

Probl.74. Cap.7. cap.1. cap.6.

De cura corruptionis appetitus. *Cap.* 11.

OPortet,vt euacuetur humor faciens corruptionem cum medicinis, quas diximus, quibus oportet vti. Et ex regimine experto ad hoc est,vt sumat pisces salitos,& raphanum infusum in oxymelle,& comedat vtrosque,deinde bibat post ipsos aquam, in qua phaseoli rubei decoquuntur,& anethum,& nasturtium,& semen erucæ,quæ in potu sumatur,& quandoque in ipsa ponitur luti inuenti in croco,quãtitas drach iij.& fiat uomitus cum ea in mense semel,uel bis. deinde administretur confectio de myrobalanis cum nuce enden.Et ex eis,quæ conferunt ad hoc, sunt cyminum carmenum, & ammeos masticata in ieiuno,& post cibum, & comedantur [a] [sumpta semel] in puluere [b] [hausto post ipsum liquore,]aut sumatur drac. j.de cardamomo minore [c] † [ ] & tantundem de cubebis [d] † [ ] & quantum totum de zuccaro tabarzet, & sumatur in omni die.Et ex medicinis compositis cum cuppulis glandium vehementis iuuamenti sunt ea,quæ sunt sicut medicamẽ, cuius hęc est descriptio. Cuppularum glandium drach. viij.aloe drach.xvj.herbæ eupatorij drach.vj. radicum squinanthi drach.iiij.myrrhæ drach.ij. conterantur omnia, & decoquãtur in duabus lib.aquæ,donec remaneat medietas,& sumatur in potu omni die tertia lib.tribus diebus continuis. Et iterum cuppularum glandium drach. ij. [e] † [ ] myrabolanorum belliricorum, [f] [polypodij] emblicorum omnium ana drac. v.scorię ferri infusæ in aceto forti multoties, [g] [post quod omni vice assatur] super patellam drach.x decoquantur in viij.unc. vini pontici & viij.vnc.aquæ,donec ad medietatem perueniant,& dentur in ieiunio vij. [h] [drach.]In cura autem appetitus luti,oportet, vt euacuetur humor requirens illud cum vomitu noto ad suum simile,sicut ille,qui fit post comestionem piscium salitorum cum aqua phaseolorum,& anethi,& raphani.Et [i] [ex eis, quæ fortiter agũt fortiora istis.] Et si necessaria est solutio vẽtris etiam,fiat. Et ex eis est euacuatio cum turbit,& granis [k] [citri] & sale naphtico quoniã est iuuatiua,& propriè si fuerint illic vermes,& administrentur post illud medicinæ, [l] [quas dabit hora,] & aliæ dictæ in antidotario. Et oportet ut fiat ex ammeos, & mastice, & cymino gluten, & masticetur, et ut sumatur ex duobus cardamomis ana drach.ij. de zuccaro tabarzet quantum est totum in ieiunio,et sorbeatur super ea aqua tepida multoties paulatim. Et ex eis,quæ experta sunt eis, est hæc confectio. Recipe myrobalanos belliricos,et emblicos, et nucem enden,et masticem,et cardamomum maius, ammeos,zingiber, conficiantur cum melle,et sumatur ex eis ante cibum,et post cibum quantitas nucis. Et ex regimine bono in hoc est, ut mundificet patiens eam stomachum suum, et rectificet complexionem suam. Amplius sumatur lutum [m] [alhur] et dissoluatur in aqua, et ponantur in ipsa medicinæ vomitiuę, quæ non habent saporem maximum,deinde ponatur in ipsa ex sale, quod ipsam bonam efficiat, deinde exsiccetur in sole, & præcipiatur appetenti lutum,vt sumat ex eo aliquid, in quo sit de medicamine,quòd non addat supra dosim .i. aut dosim.i. & s. quoniam faciet ipsum euomere illud,quod comedit, & propriè si fuerit res [n] [commouens vomitum] sicut caules, & similia, et faciet abhorrere lutum.Et iam existimauerunt quidam,quòd iuuantius quod administratur ad expellendum appetitum luti, est, vt cibetur patiens dum est ieiunus, pullis columbarum assatis, et vtatur eis in secunda mensa post cibum paulatim.Et in secunda mẽsa

sauti ammeos est valde mirabile,& similiter amygdalis amaris. Et dixerũt quidam, quòd potare sacraiati o † [ ] de sisamo abscindit ipsum. Et oportet ut loquamur in hoc secundum experimentum, non secundum ratiocinationẽ. Et ex illis, quę conferunt [p] [eis quamuis sit ex lutis, est nux enden, & suctio] salsorum,& si sint ex lapide. Et iam expertum est amylum de tritico,& propriè cum sale. Et experta sunt eis, ut sumantur uini pontici. unc. viij. & coquantur donec remaneat s.lib. & ad bibẽdum detur in ieiunio per hebdomadam unã. Et ex illis, quibus oportet eos uti in secunda mensa, sunt phistici,& passulæ, & castaneæ,& [q] [chrysomila.] Et in quibusdam eorum expertum est ut sumant [r] [azebegi] & sint in ipso pisces parui,& cepæ,& carui & oleum ablutum, & species sint piper,& zingiber. Et iam dictum est, quòd ruta est maximi iuuamẽti. Et nos quidem iam diximus regimen eius, qui appetit acetosũ,& acutũ absque dulci & unctuoso. [s] † [ ]

ANNOTATIONES.

Multa hic deprauati appetitus præsidia recenset, de quibus Græci ne uerbum quidem, uno excepto Aetio, qui serm. 9. pauca quædam scribit. Vide & Paulum lib. 1. & Trall. lib. 7.

De fame & uehementia eius, & appetitu canino. Cap. 12.

MVltoties excitatur hic appetitus caninus post euacuationes, & febres prolixas resoluentes. [a] † [ ] Et quandoque accidit ex debilitate uirtutis retentiuæ in corpore: quare assidue fit resolutio superflua, & assiduè fit appetitus vehementis restaurationis eius. Et quandoque accidit appetitus caninus propter caliditatem superfluam in ore stomachi, resoluentem,& requirentem restaurationem, quare est os stomachi semper quasi sit famelicum, & hoc secundum plurimum facit sitim, & in quibusdam dispositionibus facit famem, quũ superfluit eius resolutio. Fames autem secundum plurimum est a superfluitate caloris in corpore toto,& in extremitatibus eius. Caliditas enim, licèt quum appropriatur ori stomachi, faciat appetere aquam, & currentia humida, tamen ipsa quum dominatur corpori,& resoluit,& cogit uenas uti suctione post suctionem donec perueniat ad os stomachi [b] [capiendo quod aggregatum est.] & quandoque est hæc caliditas ueniens de foris, præcipuè propter [c] [dominium aeris calidi in corpore ,] quum occurrit raritati eius, & obedientię ipsius ad resolutionem, & necessitati [d] [recte] ad restaurationem,& quandoque superfluitas [e] [resolutionis] corporis sola, est in hoc causa, quum est illic caliditas intrinseca digestiua resolutiua, & præcipuè si fuerit illic caliditas extrinseca, aut adiutorium debilitatis retentiuæ.& quandoque accidit etiam ex catarrho in capite,& illud est raro. & quandoque fit propter uermes,& serpentes magnos, quum subito incipiunt uenire ad comesta, & appropinquant eis, & dimittunt corpus & stomachum famelica.& quandoque est propter humorem acetosum. s. melancholiam, aut phlegma acetosum, commouentem os stomachi,& facit in ipso illud, quod facit suctio uenarum [f] [capientium] cibũ,& comitatur ipsum, ut inspissetur cum eo sanguis,& contrahatur,& sentiatur in orificijs venarum sicut [g] [abstergens] sugens. & est quum acetosum sua incisione,& [h] [expulsione] remouet humores uiscosos, si sunt in ore stomachi, qui sunt contrarium appetitus : quoniam motus, quum est cum comprehensione horum humorum [i] † [ ] est ad expellẽdum uehementius, quã sit attrahendum.& iterum [k] † [ ] uillorum stomachi motus uehemens fit ad inspissandum, [l] [& constringendum:] cuius simile accidit, quum est motus suctionis uenarũ,& motus uirtutis attractiuæ.& illud, quod accidit ex canina fame peregre proficiscẽtibus in frigore uehementi, possibile est ut sit propter hanc causam,& similia.& ex causis quidẽ commouentibus famem, & appetitum uehemẽtem, sunt uigiliæ superfluæ, propterea quia resoluunt,& extrahunt humiditates ad exteriora sequentes dilatationem caliditatis ad exteriora.& scias quòd appetitus caninus multoties perducit ad bolismũ & subeth, & mortem.

f B. exquirentium.

g B. Alia litera. vacuitas.

h B. incoriatione uel sua præparatione stomachi in modũ corii.

i † B. uiscosorũ

K B. quoniam.

l B. contractione uel aggregatione.

ANNOTATIONES.

Quis affectus caninus sit appetitus, uideo hærere multos. Confundunt alij cum bulimo, alij distingunt sanè, sed in huius reddendis causis laborant. Gal. 2. aph. caninam appetentiã ex frigiditate, uel acidis humoribus impactis in os ventriculi fieri testatur. Idẽ tamen 1. de symp. caus. & ex uitioso succo, & ob totius corporis dissipationem immodicam, ob caloris robur, uel retentricis imbecillitatem caninas fieri appetentias scribit. bulimon autem 2. aph. citato labefactationem eße ait facultatis, a frigiditate, cui coniuncta fames non est. quod & author noster in sequentibus, quum de bulimo aget. Trallianus lib. 7. caninam appetentiam esse ait. qua ęgri uomunt pituitam, & quum cibum assumunt, retinere nequeunt: post uomitum uerò more canum statim alium cibum appetunt. fierique hunc ex frigida, uel intemperie, uel materiæ copia. uel etiam ex multa caliditate, & retentricis imbecillitate procreari. Bulimon uerò eodem libro magnam eße famem testatur, ab immoderato oris uentriculi calore, & imbecillitate, unde, nisi alimentum immodice aßumant ęgri, animo deficiunt, conciduntque. Paulus quoque lib. 2. caninum appetitum expituita potissimum fieri aßerit, bulimon uerò eodem lib. grãdem esse famem dicit, quum. s. minus quàm par est, cibos corpora sentiunt. Videntur hæc mirè dissentanea, quum alter famem bulimo coniunctam dicat, alter neget, alij ex friditate caninam appetentiam statuant, alij etiam ex caliditate. Res tamen fortasse ita se habet. Canina appetentia (quod Trall.) ea est, qua æger uel ob frigidam qualitatẽ uel materiã, acidã pręsertim, in uentriculo insidentem, vel ob immodicum calorem, uel retentricis imbecillitatem, a quibus totum corpus immodicè euacuatur, & alimenti inops redditur. semper cibos appetit, quos tamen, quum retinere nequeat, sed canum more reijciat, statim rursum appetit. Bulimos uerò, & si ut ipsa uox sonat, cum ingenti sit fame, solent enim Græci, ubi quidpiam grande sit significandum βοῦς & ἵππος uocibus explicare: unde & ἱπποσέλινον,& βούλιμος, hæc tamen fames non ori inest uentriculi;

com. 21.

cap. 7.

cap. 5.

cap. 6.

cap. 52.

cap. 53.

li;sed toti corpori insidet.sequiturque præsertim immodicā euacuationem ex calore,uel ob retentricis imbecillitatem. Quare etiam quum hi coniunctam uentriculo famem amplius non habeant,ut Gal.2. aph.neque quidpiam prorsus appetant,nisi tamen alimentum immodice assumant ,deficiunt animo,& concidunt,ut Trall. ait. Atque,ita,paucis uidētur hæ uoces eo distingui:quòd caninus appetitus perpetua sit & immodica uentriculi fames, bulimos uerò nō uentriculi,sed totius corporis appetentia . Quòd ergo hic de canino appetitu author noster uerba faciat in sequentibus uerò de bulimo,rectè agitur.Tu quod ad hunc locum pertinet,adi Gal.1.sympt.caus.& Paulum lib.2. & Trallianum lib.7.

Com.21.
Cap.7.
Cap.52. cap.5.

De signis. *Cap.* 13.

SIgnum eius,quæ fit post euacuationes, & ægritudines resolutiuas,& antecessio earum, & ut non sit natura soluta secūdum plurimū , quoniam corpus attrahit humectationem cibi ad seipsum,quare exsiccatur fæx. & signa eius,qnæ fit ex frigore , sunt paruitas sitis , & a [multitudo fæcis:] & inflatio, & reliqua signa huiusmodi complexionis,& ex illis est frigiditas huius aeris circundantis. Et signa eius,quæ fit ex caliditate,sunt fortitudo sitis, & non est uomitus acetosus,& est natura secundum plurimum constricta,& reliqua signa eius huiusmodi complexionis.Et signa eius,quæ fit ex debilitate uirtutis retentiuæ in toto corpore, & in stomacho,sunt multitudo exitus egestionis crudæ, & perductio dispositionis ad b [sanguinolētam egestionem] & reliqua signa proportionalia nota.& signa eius, quæ est ex multitudine resolutionis, sunt causæ resolutionis prædictæ in libro uniuersali, quarum rememoratio præteriit,& ut non sit, in digestione nocumentum.& ex summa signorum c [casualiū] sunt caliditas aeris circundantis,& uigiliæ,& similia.Et signa eius,quæ fit ex humore acetoso aut melācholico,sunt paucitas appetitus aquę , & acetositas eructuationis,& reliqua signa proportionata nota.& signa catarrhi ex capite sūt ea,quæ diximus in capitulo suo . Et signa uermium sunt ea,quæ sciuntur loco suo , & quæ dicemus in capitulo suo .

a B.Alia litera. multa grauitas.

b B.diariam.

c——B. Alia litera. sunt caliditas aeris. Alia litera. istorū signorū sex.

ANNOTATIONES.

Quibus signis canini appetitus causæ sigillatim dignoscantur,quod hic pulchre explicatur , habes & ex Tralliano copiose lib.7.Sed uide & Gal.1.de sympt. caus. & Aetium lib.9.

cap.5. cap.7. cap.21. & 22.

De cura. *Cap.* 14.

ILla quidem,quæ est ex frigore, & ex superfluitate phlegmatica, oportet ut curetur cū mundificatione nota cum calefactiuis prædictis.& uino plurimo, in quo non sit ponticitas,neque acetositas omnino . Ipsum enim sanat ab ea sumptum in potu calefactum,in ieiunio.Ipsum nanque est curatio magis conferēs eis,nisi ipsis adsit uentris solutio:tunc enim oportet ut omne uinum uitent,stypticum,nanque augmentum facit in canino appetitu ipsorum,& amarū addit in solutione uentris ipsorū.Et oportet,ut sint ea , quib. cibātur,pinguia calidę complexionis sicut ea, quę impinguantur cum gibo cameli. & oleum est eis iuuatiuū quum in ipso non sunt ponticitas & acetositas.& a [aliudabet] conferunt eis & ex eis,quibus oportet cibari eos , est uitellus oui assatus ualde post cibum, & oportet ut elongētur ab acetoso,& pontico. & administrentur eis electuaria odorifera,sicut alcanzi,& electuarium b [ueremisck] proprie quum fuerit illic solutio uentris.Et ex unctionibus abstergendo factis ex eis,quæ conferunt , sunt muschus & ladanum & ex eis quidem,quæ experta sunt, sūt grana alcadra in ieiunio aliquibus diebus.Illis autem, qui patiuntur eam ex debilitate uirtutis retentiuę (nam ipsa licet secundum plurimum debilitetur propter frigus,tamen debilitatur quandoque ipsa , & omnis uirtus propter omnem malitiam complexionis, & non attendas sermonem ipsorum,qui negant illud & dimittunt) imò oportet ut tu cognoscas cōplexionem,& opponas cum contrarietate curæ.& si sit magis uincens illud , quod est cum humiditate,confert c [panis de armacha] ualde.Quod si eorum naturę fuerint uehementis mollificationis,tunc retine eas: nam in retētione earum,est cura fortis huius ægritudinis. Verùm illos,quibus accidit hoc post febres fortes & euacuationes , oportet cibari ex unctuosis, quę mundificant os stomachi , quę non sunt malæ substantię, sicut est oleum amygdalarum cum zuccaro,& ut inspissetur, quod de corpore ipsorum est apparēs. Et similiter est cura eius , quę accidit propter resolutionem plurimam.& oportet,ne patientes hanc speciem famis caninę ad calefaciētia perueniant & d [syrupos,] imò nutriantur ex cibis frigidis. Et liniantur extrinsecus ex eis,quæ oppilant poros,sicut est oleum myrtinum,& propriè in cerato, & sicut alumen dissolutum in aceto,& ut abluantur aqua frigida,nisi sit quod prohibeat . Et oportet vt sint cibaria eorum frigida uiscosa, grossa; sicut sunt uentres,& acida,& acetosa,& cōgelata, & panis azymus,& quum inuenit aliquis eorum iuuamentum ex hoc regimine, conuenit ei ut abhorreat ipsum paulatim , & succurrat malitię ipsius,& similiter illæ causa famis,cuius est raritas corporis . In illa autem cuius causa sunt uermes,& serpentes , oportet ut interficiantur,& educantur cum eis, quę diximus,in capitulo vermium, & ut cibentur ex cibis grossis,frigidis,& pane infuso in aqua frigida,& aqua ros.& eo quod e [ ] dissolui tur in decoctione ex carnibus gallorum,& gallinarum,& piscium,& utantur fructib. stypticis.In ea autem cuius causa est ex phlegmate acetoso,oportet , ut patientes ipsam sumant cū aliquo,in quo cadunt,origanum,& sinapis,& piper,& ut comedant mel,& allia, & cępas , & nuces,& amygdalas,& vnctuosa,& adipes,sicut sunt adipes gallinarum & similium . & intentio quidem in quibusdam eorum est calefactio, & illarum quædam sunt medicinæ calidę prædictæ.Et in quibusdam earum est æquatio acetositatis,& illa quidem sunt cibi unctuosi prędicti.Et ille quidem, qui fortis est,tolerans solutionem uentris,soluatur post administrationē

horum

horum subtiliatiuorum cum picra confortata eis, deinde dentur ei unctuosa. In pueris verò, quum [f] [subtilantur] cum eis, quę sunt sicut cæpæ, & allia, & cibi subtiliatiui, assiduetur tribuere eis in potu aquam calidam post regimē cum subtiliatiuis, illud enim lauat humores eorum. Illa autem, quæ est propter melancholiam effusam semper, quandoque indiget phlebotomia basilicæ sinistræ, si est sanguis in eis plurimus [g] [causa melancholiæ plurimæ,] & si est splen apostematus, tunc laboretur in euacuando eos cum illis, quę scripta sunt in canone, & alienentur ab acetosis, & stypticis. & quandoq; conferunt eis uentosę super splenem. Species uero, quæ fit ex caliditate, curatur cum eo, qđ scis, & dentur cibaria, subtilia, & cucumeres, & melones, & cucurbitę, & similia. Et uitetur aer calidus.

ANNOTATIONES.

Famem, ait Hipp. 2. aph. uini potio sedat. Id de qua fame, de quo uini genere intelligendum sit, Gal. illic explicat, ex quo hic author. Trallianus quoque lib. 7. prolixe singulis huius affectus causis singulas curationes opponit. Vide & Paulum lib. 2.

De fame, quæ uocatur a bolismus. *Cap.* 15.

Est quæ nominatur fames vaccina, & ipsam quidem antecedunt plerunque fames canina, & destruitur appetitus post ipsam. Et quā doque non, imò destruitur appetitus omnino incipiendo. Et est fames membrorum cum sacietate stomachi. Sunt ergo membra famelica valde, & indigentia nutrimento, & stomachus respuens ipsum. Et quandoque peruenit res in ipso ad syncopim. Et venæ quidem sunt vacuę, sed stomachus respuit cibum, abhorrēs ipsū. Et multoties quidem accidit iter agentibus in frigore, & [a] [congelatis,] quorum stomachi ex frigore uehementi inspissantur. Et causa eius est malitia complexionis [b] [mortificans uirtutem sensibilem, & virtutem attractiuam.] Et fit ex humoribus regentibus os stomachi, cooperientibus ipsum, & sparsis in uillis eius, mouentibus ad expellendum, & refugientibus attractionem. Et tu quidem cognosces signa cum eis, quæ iterata, & dicta sunt tibi in canone.

ANNOTATIONES.

Nunc de bulimo agitur, qui appetentia quum sit, non tamen uentriculi, sed totius corporis. in quo nempe, licèt nulla fames sentiatur, nisi tamen immodice nutrias, ægri animo linquuntur conciduntq;, ut Auic. & Trall. lib. 7. Aemulatur Paulum li. 2. & Trallianum lib. 7. & Gal. 8. de compos. med. per loca. Testatur Trallianus grandi famè laborantibus ex caliditate fuisse quibusdam oblatum opium, quod tamen ipse præsidium linqui hortatur: quare neq; de hoc author noster meminit.

De cura. *Cap.* 16.

Est cura casus appetitus omnino, & penitus oportet vt odorentur cibi prouocantes appetitum, habētes species, & fructus odoriferos, & aromatica odorabilia, in quibus est stypticitas, & congregetur uirtus, quare non resoluatur. Et deglutiant panem infusum in uino odorifero. Et sumant in potu, aut sorbeant ex uino odorifero, & propriè si permisceatur ei camphora in calida complexione, aut xyloaloes, & galia in aliis. Et confert ei syrupus de lilio, si nō fuerit causa eius caliditas. Et oportet ut ligentur manus & pedes ipsorum uehemēter. Et prohibeantur a somno. Et oportet ut doleant [a] † [ ] puncti aliqua re pungente, & vnguibus cōstricti, & percussi uirga subtili molli, ut dolere faciat, & non disrumpat, nisi fuerit causa eius caliditas. & ex eis, quæ conferunt eis, est vt sumantur tortellę, & digitis conterantur in [b] [mesus aut in udeac] odoriferis, & ex eis emplastrū fiat stomacho, & propriè in dispositione syncopis. & fiat eis emplastrum etiam cū emplastris odoriferis, sicut sunt emplastrum pineale, & emplastrum [c] [almarub frigidi.] & quandoque confert ut administrētur super stomachos eorum [d] [medicinę factę] ex medicinis cordialibus boni odoris. & ut vaporentur ex fumigiis factis ex ambra, et fiat emplastrum iuncturis ipsorum ex emplastro facto ex aqua ros. & aqua myrti, [e] [almesus] et camphora, et musco, et croco, et xyloaloes, et galia, et rosis. Et fiat præparatio in calefaciendo corpora eorum, si causa est frigus, et in infrigidando ipsa, si causa est calor. Et quum superuenit eis syncopis, fiat ipsis illud, quod diximus etiā in dispositione syncopis: et spargatur super facies ipsorum aqua frigida, et stringantur manus, et pedes ipsorum, et pungantur plantæ pedum eorum, et extendantur capilli, et [f] [nasi] ipsorum. Quumque euadunt, cibentur pane infuso in uino odorifero. et si fuerit in stomachis eorum humor cholericus, aut subtilis, sumant in potu quātitatem ij. cochleariū de [g] [oxymelle] cum aureo i. de hiera, aut minus, si fuerint debiles. et si fuerit frigiditas superflua, sumant in potu theriacam, et sagzeneam, et diamarte, et confectionem stomathicon, et electuarium diaspermaton.

a † B. quū sunt somnolenti.

b B. mesus seu aliter meisusē, aut in nesuad, uel nuduad.

c B almuredsafram.

d B. Alia litera. emplastra facta.

e B. almesusan.

f B. aures.

g B. syrupo acetoso.

De fame syncopali. *Cap.* 17.

Est ut sint patientes famem, non tolerantes seipsos, quum famelici sunt, quumque tardatur eis cibus, superuenit eis syncopis, et casus virtutis. et causa eius est caliditas fortis, et debilitas in [a] [stomacho.]

a B. Alia litera. ore stomachi.

ANNOTATIONES.

Differt hic affectus a canina appetentia, quod continuè, ut ea, non affligit, sed ingesto alimento sedatur, quod biliosis nos iuuenibus non semel ex retardato prandio euenisse obseruauimus, a bulimo uero eo differt, quod hæc uera est uētriculi appetentia. Tu uide Aetium lib. 9. cap. 22.

De cura. *Cap.* 18.

Hvius ægritudinis cura proxima est curæ bolismi, et iam pręteriit maior pars canonis regiminis ipsius in doloribus stomachi,

& bolismo. Et ad summũ cura ipsorum diuiditur ad curandum patientes ipsam in dispositione syncopis, & est iam dictum in capitulo syncopis, & ad curandum ipsos, quando euadunt, & est vt cibentur pane infuso in [a] [vino] & syrupo, de fructibus: deinde cũ alio regimine infrigidãte prædicto in bolismo, & eo, quo curentur ante illud, & est vt prohibeantur a sõno plurimo, & non tardetur eis cibus, & ut cibentur frigidis actu, & vt fiant illis ea, quæ dicũtur in doloribus stomachi.[b] † [ ]

a B. Alia litera. syrupo frigido.

b † B. Alia litera calidi.

ANNOTATIONES.

Quamuis symptoma hoc non ex sola caliditate, sed et ex frigiditate fiat, ut colligi ex Galen. videtur 1. ad Glauc. præsertim tamen ex dissolutione, & ex calore procreatur. propterea de alterando solùm calore hic author meminit. Tu pro, & caloris & cæterarum huius causarum curatione, pete Gal. 1. ad Glauc. iã citato de syncope loco.

Cap. 14.

De siti. *Cap.* 19.

MVltitudo sitis, & eius vehementia, quandoque fit propter stomachum. s. aut propter caliditatem complexionis eius, & proprie oris eius. Et quandoque accidit illa caliditas in inflammatione febrium ita, vt quidam eorum non cessent bibere, & non satientur, donec moriantur inde in proximo. Et quandoque accidit illa caliditas propter potum vini fortis, veteris valde, plurimi, aut cibum calidum valde actu vel potẽtia, sicut est assa, & allia, & similia. Et multoties moritur homo ex potu vini veteris inflammatus, & conturbatus, & sitiens. Et quandoque accidit illa caliditas ex potu aquarum salsarum,[a] [& aquarum aliarum.] Et aqua maris quãdoque efficit in siti additionem, cui non succurritur. Et quandoque fit propter medicinas & propter cibos sitim facientes, quæ faciunt sitim cum ablutione, aut cursu, & ablutione quidem sicut res salitę, quas natura abluere quærit cum lauatione, aut incisione, & cursu, sicut viscosa, quæ natura quęrit subtiliare valde ita, vt penetrent, & non adhęreant. Et quandoque facit sitim res grossa, propterea quia venit ad eam caliditas. Et pisces quidem saliti aggregant hęc omnia. Aut propter siccitatem stomachi. Et quandoque fit propter phlegma salsum in ipso, aut dulce, aut choleram amaram. & quandoque fit propter humiditates feruentes. & quandoque fit cum communitate membrorum aliorum, sicut fit in diabete: & est de ægritudinibus renum, & dicemus ipsum in capitulo renum. Et quandoque fit sitis huius capituli propter oppilationem existentem inter stomachum & hepar, & [b] [separatur] inter aquã & penetrationem ipsius ad corpus, quare non sedatur sitis quamuis bibatur aqua plurima, & hoc est sicut illud, quod accidit in hydropisi, & in colica. Et quandoque fit propter communitatem hepatis quum [c] [febricitat,] aut apostematur, aut uehemens fit frigus eius, quare non attrahit. & per communitatem pulmonis, quũ calescit, & cordis etiam, quum calescit. & intestini ieiuni ẽt, & meri,[d] [alcaiasim,] & quę sequuntur ipsum, quando exsiccantur in ipso humiditates, & [e] [minuunt] & quando calescit vehementer. & quandoque propter ęgritudines cerebri ex sirsen calida, & mania, & alcutrub, & vehementior quidem sitis [f] [est illa,] quę facta est causa horum membrorum, & per communitatem [g] † [ ] illa, quę commouetur ab ore stomachi, deinde, quę commouetur a meri, postea quæ commouetur a profundo stomachi, deinde, quæ est cum communitate pulmonis, deinde, quæ est cum communitate hepatis, deinde quæ est cum communitate intestini ieiuni. & quandoque fit cum communitate corporis totius, sicut in febribus, & sitis cretica, & quæ est in fine ethicę, & phthisi. & sicut accidit propter puncturam viperarum sitim facientium. nam cum ipsæ pungunt non cessat punctus bibere, & nõ satiatur donec moriatur. & similiter a potu uini, in quo mortuæ sunt viperę, aut a cibo. [h] † [ ] Et sicut accidit post euacuationem cum solutiuo, & [i] [egestione sanguinolenta superflua.] Et bibenti quidem medicinam solutiuam secundum plurimum accidit, quum operatur medicina, sitis, cuius defectus ĩ pluribus horis significat, ꝙ medicina adhuc est in operatione. & quãdoq; accidit vt tardetur ab hora sua, aut antecedat, & festinet ante operationem medicinæ. Verum eius antecessio fit aut propter caliditatem medicinę, aut propter caliditatem stomachi, & eius siccitatem, & tardatur propter contrarium illorum. & propter illud sitis in eo, cuius stomachus est calidus, & siccus, & bibit medicinam calidam, non significat, ꝙ medicina fecerit operationem suam iam dudum, & in eo, qui est ei contrarius, significat quod ipsa efficit operationem suam iam dudum. & ex eis, quæ commouent sitim, sunt multitudo locutionis, & exercitij, & laboris: & somnus super cibos calidos: sed quum non est super cibos calidos, tũc somnus sedat sitim, & quando aggregantur in ęgritudinibus acutis sitis vehemens, & siccitas vehemẽs, tunc illud est malum ualde.

a —— B.

b B. est mediã.

c B est inflammatum.

d B a'galsem.

e B. fit co[…]ctio.

f ——

g † B. […] est.

h † B. […]

i B. d[…] per[…]

ANNOTATIONES.

Sicuti cibo instauratur quicquid so'idioris & siccioris substantiæ corporum nostrorum effluit, ita & potu quicquid humidioris, 1. de men. sanit. Huius rei gratia indita uentriculo est appetentia duplex & ciborum & potionũ, quarũ altera fames, sitis altera vocatur. Sicuti aũt fames docente Ari. 2. de anima. appetẽtia est calidi & sicci, ita si tis frigidi, & humidi. Quare, quia actiones tripliciter lædi constat, imminui, auferri, deprauari. imminuitur quandoq; sitis, quandoque etiam aboletur, sæpe uero deprauatur, atque hoc vel quia aliena a consuetudine appetimus, aut quia magis appetimus. posteriorem hanc actionem, quæ aucta uere est actio Gal. ad deprauatam refert compendij gratia 1. de sympt. caus. Si ergo sitis appetentia est frigidi & humidi, eadem ob calorem & siccitatem excitatur, & ijsdem in uentriculo superantibus causis augebitur. Quamobrem iure Galenus 6. de loc. aff. & Paulus lib. 2. ad caliditatem uel siccitatem sitis causas refert, quamuis magis fortaße siccitas, quam caliditas, uel caliditas non nisi siccitatis gratia, quæ illi succedit, sitim faciat. Est uerò caliditas hæc in uentriculi præsertim ore, cui certe appetendi munus inest, sæpenumero tamen, uentriculo non affecto, sed uel pulmone, ac thorace, uel iecinore, uel mesaræo, sitis ad-

Cap. […]

Text. […]

Cap. […]

cap. 3. […]

aduenit, ab his uidelicet uel calidiori uel ficciori intemperie, uel nuda uel cum materia cum ore uentriculi communicantis, siue ob internam, siue ob externam causam id fiat manifestam uel immanifestam. quare & sitim augere poterit siccius calidiusve ambiens, dum uidelicet ipsum ad ipsum usque uentriculum desiccat uel calfacit: quare & æstate sitimus magis. Ab exsiccantibus item medicamentis sitis excitatur, quare & ex uini meracioris & antiquioris potu maxime. Adde & ob dulcis aquæ ingestam copiã, Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ. cuius tamen rei causa (quod quispiam forte miretur) uti ferè in cęteris, siccitas est. nempe frigida aqua copiosius ingesta, præterquam quod uentriculum abluit, & alimenti ad illius substantiam adhęsum prohibet, ipsa sui fluiditate minimã in ore uentriculi moram trahens, & minimum adiuuans, sui etiam frigiditate mesaræum obstruit. facta obstructione, irrigari exsiccatæ partes non possunt, unde & continua ad uentriculum usque suctio fit. aut etiam ex obstructione bilis copiosa gignitur (nam & Hipp. aquam 2. de rat. uict. in ac. in bilem uerti adnotauit) bilis uerò ad os uentriculi delata ob siccitatem, & caliditatem sitim amplificat. Fit uerò pręterea sitis & ex occulta quapiam qualitate, ueluti ex uiperę morsu, de qua re & Alex. 1. probl. uel si quis eãdem comederit, de quo Gal. 11. simpl. med. fac. ubi de uipe ris agit: quandoq; ẽt ob medicamẽti uim, unde & Hipp. 4. aph. sitim absolutæ euacuationis indicium ponit, nempe ꝙ purgatione stomachus resiccatur, ut Alex. 2. problem. Gignitur pręterea sitis & ex motu nimio. & ex cæteris de causis, quę necessario nobis occurrunt, dum uel calfaciunt plus iusto, uel exsiccant. & ex somno & uigilia: quandoque enim uigilię dum exsiccant, sitim faciunt, quandoque & somnus eidem siti sedandæ confert, ut 5. aph. aliquando ẽt contra. & somnus sitim promouet, ut hic author aduertit, post calidorum ciborum assumptionem. Ita & balneę quibusdam sitim faciunt, quibusdam sedant, de qua re Alexã. 1. probl. Sed occurrit in hoc loco dubitatio. Ait author noster, ijs uerbis [Et quaudoque fit per communitatem hepatis &c.] excitari sitim ex uehementi etiamnum iecinoris frigiditate. At si sitis causę sunt caliditas & siccitas, quomodo ex iecinoris frigiditate excitari sitis potest? Soluit, ob iecinoris frigiditatem exigua admodum alimenti fit tractio: quare & sitis accenditur, ut in hydropicis euenit: quamuis horum sitim author noster ad obstructionem, & Gal. 1. de simpl. med. fac. etiam ad congestam salsi humoris copiam referat, quod & Alex. 1. problem. Quamobrem, siti de frigidę aquę potione dictum est, referri, & hęc sitis ad siccitatem potest, quamuis frigiditas siecitatis huius sit causa.

De signis. Cap. 20.

Signa quidem factæ propter complexiones sciuntur ex eis, quæ dicta sunt in capitulis aggregatis, siue sit cum materia, siue absque materia. Et siue sit materia amara, aut salsa nitrosa aut dulcis, a [aut] impediens sua ebullitione. Et signum factæ causa oppilationis, est, quoniam significat ipsam quandoque lenitas naturæ. Et signum factæ causa diabetis est, ut sit sitis uehemens, quam non sedat potus aquæ, imò quum bibitur aqua, fit necessitas extractionis ipsius cum urina, & redit sitis, quare sunt sitis & prouocatio urinæ sese communicantes, & b [ęqua les.] Signum uerò factæ propter causas faciẽtes sitim prædictas, est antecessio illarum causa rum. Et signa eius, quæ fit cum communitate, scilicet illius quidem, quæ fit cum communitate pulmonis, & cordis, sunt quòd sedat eam attractio aeris frigidi, & uigiliæ conferunt ei, & somnus addit in ea. & quandoque fit suctio aquæ paulatim magis ultima in sedando ipsam, quàm sorbere ipsam plurimum: imò quandoque sorbitio eius subito congelat c [superfluitatem] deinde calefacit eam, quare additur sitis in duplo, & expulsor sitis addit in siti, quare non iuuatur ab eis, quibus iuuabatur in principio. Et illa, quæ fit exsiccatione meri est parua, debilis, quare confert ei somnus, propterea ꝙ humectat uentrem, & quies, & dimissio locutionis. Et si est ex calore, tunc uigilię cõferunt ei. Et tactam cum communitate hepatis significat cognitio dispositionis hepatis in cõplexione sua calida, & sicca, & apostema suum calidum, & non calidum.

c B. Alia litera humorem

ANNOTATIONES.

Vide Gal. lib. 1. art. med. de sympt. cau. & 6. de loc. aff. Aduertit hic Auic. unum, quum ait [Et quandoque fit suctio aquæ paulatim &c.] cuius rationem habes ex Arist. 3. probl. sect. Quã ob causam, ait, quod uniuersim raptimq́; bibitur, uentrem id minus humectat, quum tamen ab humore copiosiore plus humectari conueniat? An quod humorem multum ac uniuersum uenter superare non potest, sed locum adire suum, indomitum patitur. locus autem crudi humoris uesica est. exiguum uerò facile uincit, & concoquit: ex quo moram hic diutius trahens uentrem porrò humificare potest.

cap. 64 cap. 7. cap. 2. Probl. 21.

De cura. Cap. 21.

Omnis facta ex causis complexionalib. curatur cum contrario. Et sitis pulmonis curatur cum aere attracto. Et multoties quidem curatur sitis mandãdo aquam frigidam super linguam. Et ille, qui timet sitim in ieiunio, permittat loco aquæ fabarum, & ciceris, acetum cum oleo, & abhorreat aquã fabarũ, & ciceris, quoniam ambo sunt facientia sitim. Et euacuatus expectet super sitim, quam acquisiuit ei euacuatio usque quo confortetur eius digestio. Et non bibat sitiens, aliquid plurimũ subito, neq; aquam frigidam ualde, & mortificet caliditatẽ quam debilitauit sitis. Et uomitus quandoque facit sitim, & sedat eam syrupus de pomis cũ aqua rosarum. Et in stomacho quidem calido, & sicco addit aqua frigida sitim, & similiter in stomacho salsi humoris, & aqua calida sedat sitim eius multoties. Et quando, fit uehemens sitis, & non est febris, tunc misceatur cum aqua parum iuleb, ut perueniat aqua ad extrema membrorum.

ANNOTATIONES.

De sitis immodicę curatione pete Trallianum lib. 7. & Paulum lib. 2. pete & Galenum lib. art. med. & 1. de simp. mod. fac. & Hippocratem 3. in 6. de uulg. morb. & 4. de rat. uict. in ac. Vnum hic adnotatione dignum scribit. nempe aquam calidam, sitim, quę ex salso humore prouenit, sedare.

cap. 8. cap 53 cap. 64. cap. 7. Tex. 33. Tex. 50.

ſedare. quod certè ſi de ſalſa pituita eſt uidetur & de bile ſtatuendum, quum ſalſa pituita ad bilis naturam uergat.

De cura percuſſionis obuiationis, & caſu ſuper ſtomachum. *Cap. 22.*

EMplaſtrum conferens ad hoc. Recipe poma ſcenia decocta cum decoctione boni odoris, donec diſſoluantur in decoctione, deinde terantur bene, deinde ſumatur ex eis pondus quinquaginta ℥. & miſceatur cum. x. ladani, & viii. roſ. & vi. aloes, & aggregentur omnia cum ii. ſuccis, ſ. arnogloſſæ, & foliorum cupreſſi, & miſceatur cum eis oleum de lilio, & fiat tepidum, & ligetur ſuper ventrem, [a] [&] vbi eſt ſtomachus, aliquibus diebus.

a —— B.

TRACTATVS III.

De nocumento digeſtionis. *Cap. 1.*

NOcumenta digeſtionis ſequuntur nocumenta in inferiorib. ſtomachi, aut propter cauſam in cibo, aut propter cauſam in diſpoſitione, quietis corporis, & motus eius. Et factũ cauſa rei ſtomachi, eſt malitia complexionis aut calidæ, aut frigidæ: & fortior earum eſt frigida, & debilior earum eſt calida. Frigida enim vehementius nocet digeſtioni quam calida. Verùm ſicca, & humida non perueniunt ad hoc ſecundum plurimum, ut appareat ex eis ſolum cum æqualitate ambarum aliarum qualitatum nocumentum digeſtionis, niſi iam fecerint euenire, ſicca quidem arefactionem, & humida hydropiſim. Verùm diſpoſitio [a] [inter quietẽ & ſomnum,] & eorum contraria, & quod ſequitur ea de iudicijs cibi in hoc, eſt quòd cibus indiget quiete, & ſomno, vſquequo bona fiat digeſtio, & quando ſunt loco amborum motus & uigiliæ, non completur digeſtio. Et cibus quidem grauis remanet in ſtomacho prolixè: & digeritur, aut remanet indigeſtus, aut eſt paruæ digeſtionis. Sed leuis cibus quum non digeritur, non prolongatur ſpatium remanentiæ eius non digeſti, imò quando non eſt in ſtomacho, qui digerat ipſum, corrumpitur velociter. Et cibus quidem aut cõuertitur ad illud, quod [b] [neceſſario facit digeſtionem integram,] aut conuertitur ad illud, quod [c] [neceſſariam facit conuerſionem aliquam] & digeritur digeſtione aliqua, non integra, quare non [d] [attrahit] corpus ex quantitate cibi, quam poſſibile eſt ipſum ſumere, quantitatem qua indiget ex cibo; & fit ibi extenuatio, aut non digeritur omnino. Et illud eſt ſecundum duos modos, nam ipſe tunc aut remanet cum diſpoſitione ſua, aut conuertitur ad ſubſtantiam extraneam corruptam. Et quandoque fit illud in omni digeſtione, & uſque in tertia, & quarta. Et cauſa illius accidunt hydropiſis, & cancer, & formica & eryſipila, & morphea, & baras, & ſcabies. & illud ideo, quoniam ſanguis non eſt digeſtus digeſtione conuenienti naturæ, quare membra non [e] [attrahunt ipſum ita, ut in ipſo nutriantur, &] putrefit. & foetet, [f] [& non fit] nutrimẽtum ex eo [g] [&] non fit bona aſſimilatio eius cum eis, & ſi fuerint illic uincentia [h] [fęx] & caliditas, denigratur, & quandoque fit nigredo eius ſimilis pici. Et ſtomachus etiam quando non digerit omnino, peruenit res ad lubricitatem inteſtinorum aut ad hydropiſim. [i] † [ ] Veruntamen non conuertitur, [k] [niſi] ad hydropiſim tympanitem [l] † [ ] quum ſtomachus in ipſa habet impreſſionem tantæ quantitatis, qua faciat uaporationem cibi, & non qua digerat. Et ſcias, ꝙ corruptio digeſtionis; & debilitas eius, & ad ultimum nocumentum eius, quum accidit ex qualibet materia, eſt facilius ad curandum, quàm ſit, quum accidit propter debilitatem uirtutis, & malitiam complexionis confirmatam.

a B. in impreſſione quietis, & ſomni.
b B. eſt neceſſarium cum digeſtione integ a.
c B. eſt neceſſarium conuerſione aliqua.
d B. Alia litera, inuenit.
e B. Alia litera. inueniunt ex eo nutrimẽtũ quare.
f B. aut inueniunt. Alia litera. aut attrahũt.
g B. ſed.
h B. grauitas ſeu groſſities.
i † B. tympanitem.
k —— B.
l † B. ...

ANNOTATIONES.

Coctionẽ, quę in uentrlculo obitur, lædi duplici de cauſa Gal. notat 3. de ſympt. cauſ. uel ipſius uentriculi facultate offenſa, uel externo errore. Facultatis uerò lęſę, pręſertim intemperiem ventriculi cauſam facit, uel puram uel cum materia. ſed præter hanc, & cęteras omnes cauſas, quas eo loco Gal. fuſius explicat, & hoc Auic. repetit. ſunt & peruerſa uentriculi compoſitio, ob quam conſtringi circa cibos non poteſt, & non tumores ſolum, ſed etiam ulcęra, quæ omnia, quum ad uentriculi naturã pertineant, non minus quam intemperies lędunt. pręſertim tamen in intemperiebus, coctionis ſumma ſtatuitur, ꝙ coctio caloris actio eſt, ac, ut alias notauimus, actiones Gal. & temperamenti ratione fieri, & compoſitionis probę cauſa, rectè & tuto fieri exiſtimat.

De corruptione digeſtionis. *Cap. 2.*

CIbus corrumpitur in ſtomacho propter cauſas, quæ ſunt contrariæ cauſis rectificationis eius. Et ad ſummum cauſa in hoc, aut eſt in cibo aut in receptore cibi, aut in reb. accidẽtibus ſuperuenientibus eis. Et cibus quidẽ corrumpitur in ſtomacho aut propter quantitatẽ ſuam, aut propter qualitatem ſuã. Propter quãtitatem quidem, quoniam eſt plus quam oportet, quare patitur de digeſtione infra quã oportet; Aut eſt minus quam oportet, & patitur de digeſtione ſupra quã oportet, quare aduritur, & in cinerem conuertitur. Et ex proximo huic corrumpitur cibus ſubtilis in ſtomacho igneo calido. Sed propter qualitatem, quoniã eſt in ſeipſo uelociter ſuſcipiẽs corruptionem, ſicut lac recenter mulctũ, & melones, & perſica. Aut tarde recipiens rectificationem, ſicut ſunt tubera & caro bubali. Aut eſt ſuperfluę qualitatis ꝓpter ſuam caliditatem, ſicut mel, Aut eſt propter frigiditatem ſuam ſicut cucurbita, Aut eſt prohibens appetitum cibi cum proprietate, quę eſt in ipſo, aut in comedente, ſicut ille cuius refugit natura a cibo aliquo, quamuis ſit laudabilis aut ſit appetendus ab aliquo; Aut propter horã ſuæ receptionis; & illud eſt, quando ſumitur & in ſtomacho eſt repletio, aut remanentia alterius. Aut ſumitur ante exercitium conſuetum poſt expulſionem cibi primi, & egreſſionem eius. Aut propter errorem in ordine ſuo ita, ut ordinetur, qui eſt uelocis digeſtionis ſupra illum, qui eſt tardę digeſtionis. [a] [ ] & remaneat natans ſupra ipſum, quare corrumpitur & corrumpit illum, qui

qui commiſcetur ei. Et neceſſarium quidẽ eſt in ordine vt præmittatur leuis [b] [ſupra] graue, & leuis [c] [ſupra] ſtypticum, niſi ſit aliquid vocans ægrum faciens neceſſarium, ut præmittatur ſtypticus ad retinendam naturã. Aut propter multitudinem ſpecierum eius & miſceantur alii cum aliis, quare commiſcetur ille, qui eſt velocis digeſtionis, & ille, qui eſt tardæ digeſtionis. Facta autem cauſa receptoris aut eſt in ſubſtantia eius, aut eſt cauſa alterius, & eorum quæ circundant ipſum, & accidunt in ipſo: Et illud quod eſt in ſubſtantia eius, eſt, ſicut ſi ſit in ſtomacho malitia complexionis cum materia, aut ſine materia, & debilitetur in digerendo, aut pertranſeat digeſtionem, ſicut iam ſciuiſti in calido, & frigido. Aut ſit ſubſtantia eius [d] [ſpiſſa] & zirbum ipſius ſubtile: Aut ſit comprehenſio ipſius ſuper ipſum non ſimilis, & non bona. Aut ſi bona, verum grauitas eius ſit impediens ſtomachum, quare ipſe appetit deponere, quod in ipſo eſt, quamuis non eueniant rugitus, & inflatio. Et iſta duo ſunt ex cauſis debilitatis [e] [ſtomachi] & deſtructionis eius ſed illa, quæ eſt cauſa alterius, eſt, ſicut ſi ſit in ſtomacho ventoſitas ſeparans inter ipſum, & inter comprehenſionem ultimam ſuper cibũ. Et quando dicitur quòd multitudo eructuationis eſt ex cauſis corruptionis digeſtionis, non eſt inquantum eſt eructuatio, ſed inquantum eſt ventoſitas, quare extendit ſtomachum, & facit natare cibum. Non ergo fit bona comprehenſio fundi ſtomachi ſuper cibum. Et omne quidem faciens natare cibum, eſt prohibẽs digeſtionem. Et ſicut ſi ad ſtomachum currat ex capite, aut hepate, aut ſplene, aut reliquis mẽbris, quod corrumpat cibum propter ſuam miſtionem, & non poſſit ſtomachus regere ipſũ. Et multoties quidem effunditur ad ipſum poſt digeſtionem, & multoties effunditur ante ipſam. Et ex illis eſt, ut ſit illud, quod circundat ipſum ex hepate, & ſplene frigidum, aut malæ cõplexionis. Facta autem propter cauſas recenter ſuperuenientes cibo, & receptori, eſt, ſicut quũ deficit cibo illud, quo iudiget de ſomno digeſtionis. Aut quum inuenitur motus ſuper ipſum, quo non indiget, & commouet ipſum, & corrumpitur: Aut quia accidit potus ſuper ipſum plusquam ſit neceſſarium, aut minus. aut accidit coitus ſuper eum, aut multiplicantur cibaria [f] † [ ] ſuper naturam digeſtiuam, aut balneum, aut obuiatio aeris uehementis frigoris, [g] † [ ] aut malæ ſubſtantiæ. Et ventoſitates retentę in uentre prohibent digeſtionem, & corrumpunt eam, quia commouẽt cibos, & mouentur in eis. Et cibus quidem corrumpitur in ſtomacho, aut quia putreſcit, aut quia aduritur, aut quia aceſcit, aut quia acquirit qualitatem non proportionalem ad aliquã qualitatum cõſuetarum. Et totum illud eſt, aut quia cibus cõuertitur ad illud: aut quia humor ſecundum illam formam permiſcetur cibo, & corrumpit ipſum. Et quandoq; eſt iſte humor natans, [h] † [ ] & quandoq; eſt parum reſidẽs ad inferiora ſtomachi: quare nõ dilatatur, neque peruenit ad os ſtomachi. Et quoties additur cibus, aceſcit & aſcendit ad os ſtomachi, & permiſcetur cum toto cibo: Et quandoque eſt huiuſmodi humor penetrans in uenis, deinde reuertitur ſubito quum opponitur ei oppilatio [i] [ſubito] in facie meatuum, cum quib. nõ preparatur penetratio. Et quum ſtomachus eſt calidus abſque materia, aut cum materia cholerica effuſa ex hepate ad ipſum, propter multitudinem generationis eius in ipſo [k] † [ ] per uiam fellis prædictam, corrumpuntur in ipſo cibi leues, & digeruntur fortes groſſi, ſicut caro uaccina. Et ſplen eſt cauſa corruptionis cibi. Et ſcias, ꝙ corruptio digeſtionis quandoque adducit ad ægritudines plurimas malignas, ſicut epilepſiam & melancholiam [l] † [ ] & ſimilia, imò eſt mater ægritudinum, & origo [m] [chronicarum infirmitatum, Et quando corrumpitur digeſtio in conualeſcentibus, & generatur acetoſitas, indicat recidiuationem propter illud, quod timetur de putrefactione. Et multoties quidem facit accidere corruptio digeſtionis pruritum.

i B. cadens.

k † B. aut.

l † B. miracchiã.

m —— B.

ANNOTATIONES.

cap. i.

Eadem ferè Gal. 3. de ſymp. cau. Illud autem hic annotandũ eſt. De ciborum ordine author noſter errari ait, ſi quis ea, quæ tardè coquuntur, ijs quæ facilia ſunt coctu, præponãtur, cõſulitq́; propterea in recta uictus ratione ſeruãda, ut facilia difficilib. & lenia aſtringentibus præmittãtur. Gal. 3. de ſympt. cauſ. iam citato eundem errorẽ prodit: conſulitq; propterea paſſim, facilia difficilibus, lenia aſtrictorijs præponi. nempe, ſi poſt coctu difficilia uel aſtringentia, lenia uel facilia ſumantur, corrumpi ait alimenta, facilibus coctus antea quam difficilibus. quare, quũ occupata iã exitus uia ab ijs, quæ priori loco ingeſta erant, egredi quæ concocta ſunt, è uentriculo nequeant, corrumpi neceſſe eſt, & cum ijs etiam alia. At contra tamen, aliorum ſententia eſt, cuius & author libelli de diſſolutione continua. quippe ſi coctio ad uentriculi fundum fit: ſi ea pars quæ carnoſa eſt & calidior, ad coquendos cibos etiam fortior eſt, dictare ratio uidetur, ut illic reſideant, quę coctu difficilia ſunt, non quæ facilia. ita. n. uno æque tempore & facilia & difficilia coquentur. Ita uerò & ſi aſtringentia priori loco offerãtur, corroboratur os uentriculi inferius, et ſolidior uidetur futura coctio Hæc ferè de propoſitá quæſtione afferri uideo. Pro qua tamen ſedanda, Non poteſt certa admodum & conſtans de re hac regula afferri, quum alimẽta, ꝙ notat Gal. 1. de alim. facul. citæ aut tardæ coctionis ſint, non pro eorũ dumtaxat natura, ſed pro particulari uentris conſtitutione ſunt qui bubulã facilius cõcoquant, quam ſaxatiles piſces: alij itẽ abditum quendam cum hoc uel eo alimenti genere diſſenſum habẽt: ut uel nũquam concoquant, qđ alioqui coctu eſt facile: uel ipſum corrumpant. Quòd ſi tamen his, particularibus prætermiſſis, generatim quæras, utra præponenda, coctu facilia & lenia, an aſtringentia & difficilia: Non negamus profectò mollia, ſi priori loco offerantur, inferius uentriculi os laxare: contra uerò aſtringẽtia aſtringere. itemq́; non imus inficias difficilia in eius fundo facilius, coqui, quã ſi ſupra cætera alimenta reſideãt. Neq; prior tamẽ, neq; poſterior ſententia probãda uidetur: ſi modo perpetuum eſt, qđ obſeruatum quãdoq; eſſe intelligimus: diſſecta nempe fuiſſe cadauera, in quibus, confuſa alimenta omnia et permiſta eſſent, ut alia ab alijs alimenta nõ diſtinguerentur. Videntur ergo permiſceri inuicem omnia et mollia aſperis, & difficilia coctu facilibus, ut propterea ſuperuacuum forte ſit diligentius huius ordinis normam obſeruare. Fatemur tamen non parum intereſſe, ijs,

quibus contentrix uentriculi facultas imbecilla eſt, quum.ſ.ad debitum tempus alimenta non ſeruantur, auſtera & aſtringentia priori loco aſſumi.nempe ꝙ ieiunum,ut ita dixerim,inferius uentriculi os,ea qualitate imbuitur,cuius gratia roboratur. Ita uero & quæ poſteriori loco ingeruntur, quum ſupremum os,ſtomachum nuncupatum, a priorum alimentorum qualitatibus quodammodo expolient, ac ſuis ipſa illud inficiant: referre plurimum diximus,ut huic roborando aſtringentia poſtremo loco offerantur quandoque etiam lenientia opportuna poſt cætera ſunt alimenta,ueluti ſi ad uomitionem parare uentriculum animus ſit.

De debilitate digeſtionis. *Cap.* 3.

CAuſæ debilitatis digeſtionis, ſunt omnes cauſæ,quas diximus in corruptione digeſtionis, & ſigna earum ſunt illa ſigna. Verum effuſio choleræ ex illa ſumma non debilitat digeſtionem,ſed quandoque corrumpit eam.Effuſio autem melancholiæ quãdoque aggregat ambas res. Et ſimiliter etiã ſiccum,& humidũ ex hac ſumma non perueniunt ambo ſola ad hoc,ut deſtruant. a † [

a † B digeſtionem omnino, imo quãdoque debilitant. Et dicitur ꝙ deſtruunt digeſtionẽ, quoniam.

b B. Alia litera. corruptionis.

nam] humidũ perducit ad hydropiſim: & ſiccitas perducit ad areſactionem. Et ex cauſis b [debilitatis] digeſtionis eſt raritas mirach, & paruitas carnis eius.Et quandoque eſt cauſa in debilitate digeſtionis uelocitas deſcenſionis cibi,aut propter lubricitatẽ ſtomachi ex eis,quæ ſcis in capitulo lubricitatis ſtomachi: & nõ eſt illud ex cauſis corruptionis digeſtionis,& non ingreditur in eis,imò ingreditur in cauſis debilitatis c [ſtomachi.] Et hic quidem deſcenſus ante horam quandoque fit ex bonitate compreſſionis ſtomachi ſuper cibum,quando feſtinat expulſiua motu ſuo,& eſt fortis.Et quandoque fit propter debilitatẽ retentiuæ; quare non retinet,& non comprehendit ſicut oportet,donec digeratur integrè. Et quandoque eſt propter apoſtemata calida,aut phlegmatica,aut melancholica,& vlcera,& ſimilia,quare nõ fit bona comprehenſio. & quandoque non fit bona comprehenſio cauſa cibi,quum eſt grauis, aut mordicatiuus cholericus,aut eſt calidus,aut ſtomachus habet complexionem calidam, aut in potu ſumit d [habens ipſum] & cum ipſo eſt complexio calida prohibens bonitatem digeſtionis,aliquid calidum prohibens digeſtionẽ, & ſecundum plurimum corrumpit ipſam, & nõ prohibet ipſam tantum. Et huiuſmodi quidem hominem,ſicut ſcis,quandoque ſanat & temperat digeſtionem eius,potus aquę frigidę, & ſimiliter quandoque in ſtomacho ſunt humores mali,& propriè mordicatiui,diſtinguẽtes inter ipſum,& inter cibos,quare non fiunt bonæ comprehenſiones, & retentiones, & eſt deſiderium expellendi uehementius. e [Et illud,quod eſt cauſa bonitatis digeſtiõis, eſt propter bonitatem comprehenſionis: comprehenſio enim ſtomachi ſuper cibum quum eſt integra,& eſt non impediens,digerit quod ſibi pertinet.Et ſi eſt integra] ſed eſt grauatiua, & ſtomachus retinet cibum retentione eius,qui habet tremorem propter quandam grauedinem, & eſt appetens ut ſeparet ipſum,eſt digeſtio in

c B. digeſtionis

d B. eam.

e B. Et illa quæ eſt propter bonitatem cõprehẽſionis ſtomachi ſuper cibũ quũm eſt integra,& non impeditẽs,& in digeſtione eſt lenitas, quamuis ipſa ſint integra

fra illam,& non ſunt eructuatio,& rugitus. Et ſi non eſt comprehenſio, eſt debilitas digeſtionis,& rugitus,& eructuatio. Et quandoq; perducunt debilitas digeſtionis,& conuerſio cibi ad phlegma,ad f [tremorem] & frigus extremitatum,& g [commotionem] paroxyſmi febris: Verum pulſus nõ eſt pulſus factus in initio paroxyſmi febris. Et quandoque fit debilitas digeſtionis propter nauſeatiuam ſatietatem, & repletionem antecedentem. Et in libro quidem mortis uelocis dicitur, quòd ſi ſuper oculos eius,qui habet nauſeatiuam ſatietatem,& tarditatem digeſtionis,bothor nigra apparet ſimilis ciceri,& rubet pars eius,& uiridis fit pars alia, & tunc ipſe incipit cũ diminutione rationis, & moritur in ſeptima decima. Et ex cauſis h [corruptionis] digeſtionis,& deſtructionis eius,eſt triſtitia, ſicut ex cauſis bonitatis digeſtionis eſt gaudium.

ANNOTATIONES.

Legendus Gal. eſt 3. de ſympt. cauſ. Vnum poſtremo capitis loco noſter author notat, quod ſummi ad obeundam coctionem momenti eſt: nempe ex mærore corrumpi eit coctionem, ſicuti eadem ex gaudio perficitur. quod ſanè ad uarios innati caloris ſtatus referendum eſt. Etſi enim per mærorem calor intro reuocatur, & per gaudium extra expanditur, qua ratione & mæror coctionis, & gaudium cruditatis potius cauſa eſſe uideatur: res tamen ita ſe habet. per mærorem reuocatur ſanè ad interiora innatus calor, ſed cõtabeſcit, uelutiq; opprimitur. per moderatum uero gaudiũ extra quidem effunditur, ſed ad rei iucundæ occurſum fouetur, ſicuti contra ex triſti offenditur. Ex immoderato tamẽ gaudio etiam diſſipatur: & non ſola cruditas, ſed etiã mors ſequi poteſt.

De ſignis debilitatis digeſtionis. *Cap.* 4.

ILlam quidem,quę leuis eſt, ſignificat grauitas,& extenſio,& remanentia cibi in ſtomacho longior conſueta.Fortem autem ſignificat a [v.hora] eructuatio adducens ſaporem cibi poſt. b [æſtuaras]& rugitus,& nauſea,et extenſio, et quòd citio anhelitus:] ſed ultimum ſignificat de qua ſit curanbus non alteratur alteratione, ſuperflua ualdum penitus, ſicut ſi ſit frigiditas nisi tardè, de. Et cibus quando non digeritur motum uirtudeſcendit tarde, niſi ſit propter aut qualitate atis expulſiuæ ex mordicatione, quæ fit lia contraria,aut grauitate.Et ſigna eius, iam ſciui propter complexionem,ſunt ea,quæ d [abſq; ſti,et e [ꝙ] eſt comprehenſio tremula & eſt deſideforti appetitu deſcenſionis cibi] et erurium eructuandi abſq; euentu rugitus, inflatio pectuationis frequẽtis,et ſingultus,et Et ſigna etentes illud,aut ſicut ſi eueniat poſt. ante horã, ius,in qua eſt cauſa deſcenſus cibi et paucifunt lenitas egeſtionis, et fœtor eius, corporis ab tas e [mundificationis] hepatis, et mordicatio ea,et quandoque accidunt cum ea eius,quæ et inflatio. Et ſignificationes quidem et paruitas eſt ab humoribus calidis,ſunt ſitis, Et illã, appetitus,et eructuatio fætida,fumoſa. ſignificat illud, quæ fit ex humoribus frigidis, et acetoſiquod egreditur ex eis cum uomitu, tas,et caſus appetitus cum ſignificationibus frigoris,

f B. rigorem

goris,& materiei, prædictorum in tractatu primo. Et illam, quæ est ab apostematibus, & similibus, significant signa eorum.

ANNOTATIONES.

Symptomatum hic ferè est ordo, ut actiones læsas nonnunquam certè aliæ læsæ actiones, semper tamen affectus sensiles corporis nuncupati, & excreta ac retenta præter naturam sequantur. Probam coctionem in uentriculo, iecinore, & toto corpore proba nutritio sequitur. Sequitur uero & gratus color, & excrementa tum alui tum corporis totius secundum naturam. Contraria uerò cruditatem sequuntur. Posteriora hæc excreta. s. & retenta, ac affectus corporis sensiles, quæ actionum effectus sunt, etiam notiora sunt sensui, & actionum status significant. Quare pro imbecillæ, uel ablatæ, uel corruptę coctionis uētriculi habenda notitia, examinanda hæc sunt. quod author noster diligenter facit.

De cura. *Cap.* 5.

QVum fuerit debilitas digestionis accidēs a causa leui, aut repletione antecedente non plurima, tunc sufficient in ea longitudo somni, & dimissio exercitij, & vociferationis, & balnei, & administratio vomitus cum aqua tepida, & subtiliatio regiminis. Et quando est plus illa & maior, & sunt post acceptionem cibi mordicatio, & nausea, & eructuatio perueniens ad saporē cibi, oportet vt sumatur in potu aqua tepida multoties, & non cesset iterare, donec euomatur totum illud, quod corruptū est: deinde effundatur super caput eius oleum aliquod, & vaporetur venter eius, & [a] [viscera] cum panno calefacto, & fricentur extremitates eius cum oleo de oliuis, & oleo ros. & effundatur super ipsas aqua tepida, & [b] [describatur] ei prolixitas somni, & prohibeatur ei cibus in die illa. quòd si in mane surrexerit lætus, & fortis, ingrediatur balneum: & si non, redeat ad somnum, & regimen subtiliatiuum, [c] † [ ] & dormitationem [d] [paucam, & leuem] tribus diebus continuis, vsquequo conuertatur stomachus eius ad dispositionem suā. Et quandoque indiget solutione ventris. Et piper quidem est ex medicinis magis iuuatiuis digestionem. Et somnus omnis iuuat digestionem. Verùm somnus super sinistrum est plurimi iuuamenti in hoc propter comprehensionem hepatis super stomachum: sed somnus super dextrum est causa velocitatis descensionis cibi, quoniam [e] [preparatio] stomachi facit illud necessarium. Et scias, ꝙ amplexari infantē propinquum ad hoc ut polluatur secundum longitudinem noctis, est ex rebus magis iuuatiuis ad digestionem, & oportet ne superueniat ei sudor. Sudor enim infrigidat, & prohibet iuuamentum calefactionis, cum caliditate sua innata. & oportet ut non sit cum eo [f] [de anhelitu æstuatio.] ęstuatio enim [g] † [ ] & motus appetitus, uariant motus uirtutum nutritiuarum. Et sunt quidā homines, qui amplexantur catulum canis, aut cattum masculū nigrum. In debilitate autem digestionis facta propter caliditatem cum materia, ex eis, quæ cōferunt, sunt [h] [oxyporium diacydonitē] & cibi aceto, si styptici [i] [almutati, & collegati,] & qui sunt similes illis ex frigidis. Et confert ei pondus ij. ʒ. suffuf facti ex decem ros. spodii tribus coriandri sicci v. sumantur in potu cum aqua granatorum, aut [k] [oxyporio diacydoniten.]

i B. alhelamie & alcharisie.

k B. squinzibin safarzeli.

ANNOTATIONES.

Repetenda hic, quæ de uentriculi intemperieb. dicta sūt. Pete & Gal. 8. de comp. med. per loc. & 4. de tuen. ualet. & 7. meth. fusius.

Cap. 4. Cap. 5.

De signis corruptionis digestionis. *Cap.* 6.

[a] [SIgnificationes quidem eius, ex quibus cognoscitur corruptio digestionis, manifestæ sunt.] Verùm significationes, quæ quandoque associantur, & quandoque non associātur, sunt rugitus, eructuatio, & mordicatio. Et significationes eius, quæ fit propter dispositiones ciborum prædictas, sunt cognitio dispositionū, [b] [& motus] eorum, an sint multi, aut susceptibiles putrefactionis, aut sit erratum in ordine eorum, aut hora ipsorum. Et motus quidem super ipsos est genus erroris propter illud, cuius rememoratio præcessit, et ut quoties fecerit illud, accidit corruptio digestionis, & quoties cauet & abstinet, rectificatur digestio. Signa autē accidentia propter complexionem stomachi, et ęgritudines eius cognoscuntur ex signis prędictis in capitulo aggregante. Et quando materia corrupta est in stomacho, in ipso sunt nausea, et accidentia, quæ sunt cum corruptione digestionis frequentia, non habentia uicissitudines, et si sunt illic uicissitudines, tunc materiæ sunt aduenientes effusę. In facta autem propter raritatem stomachi, et attenuationem texturę uillorum eius, et accidentia dispositionis ad ipsum, sicut uetustatis, signa sunt prolongatio dolorum stomachi, et ægritudinum eius, et debilitas digestionis cum debilitate appetitus, et attenuatio corporis. Et ex istis quidem quandoque accidunt debilitas digestionis, et destructio eius, sine corruptione ipsius. Factam autē propter uentositates significant significationes ventositatum prędictæ. Sed significationes effusionis ex membris cōmunibus: sunt ex eis, quæ diximus in locis suis, vt consideres dispositionem illius mēbri in seipso, et vt cognoscas, an multiplicentur [c] [in] ipso effusiones ad mēbra alia in uiis aliis, sicut ut cognoscas, an ille, cuius stomachus existimatur lædi a catarrhis, habeat catarrhum descendentem ad guttur, et ad pulmonem, et alia. Et signum casus corruptionis digestionis propter [d] [effusionē cholerę,] est, ut sit complexio non cum illa cholerica, deinde inueniantur in stomacho mordicatio, et natatio cibi.

a B. Signū aūt a quo nō denudatur corruptio digestionis est fœtor egestionis.

b ——B.

c B. ex

d B. causā meatus effundētis choleram.

De cura eius. *Cap.* 7.

PRincipium illius est ut egrediatur, quod est corruptum in stomacho ex cibo usque ad finem sui cum uomitu, aut solutione uētris. Et ut rectificetur regimē eius, quod comeditur et bibitur. Et reducatur in omnibus dispositionibus ad illud, qđ necessariū est Et ut [a] [experiatur

a B. & ut pręter mittatur cibus.

b B. Alia litera. fames & fortificetur.

tur cum cibo] donec verificetur eius b [bonitas, quare mundificetur] stomachus prius cũ potu aquæ ros. Si autem fuerit corruptio digestionis propter caliditatem stomachi, aut propter cholerã effusam ad ipsum, ingrossa cibos eorũ, & declina cum eis ad frigus adeo, donec sint sicut caro vaccina cum aceto condita, & non ponas frigida subtilia, quoniã subtilia corrumpuntur in stomachis eorum velociter. Et oportet ut ille, qui ex eis cholericus est, euomat ante cibum. Et si fuerit illud propter frigus, curetur illud frigus cum eis, quę diximus in capitulo suo. Et si fuerit causa raritatis stomachi, curetur cum medicinis odoriferis stypticis, prædictis: & cum cibis boni chymi velocis digestionis, qui sint facti decliues ad exsiccationem, & stypticitatem c [arte, & cum seminibus] & reliquis, quæ diximus in capitulo aggregante. Et ille, in corruptione digestionis cuius, causa est effusio choleræ ex d [cursu] prędicto eueniẽs, raro, oportet vt cõsuescat vomere ante cibum multoties: quod si melioretur post illud, & sumat cibum, abscindat hanc consuetudinem, ut non debilitetur stomachus ipsius: & cum hoc oportet, vt post vomitum sumat robub cõfortantes stomachum, repellentes, quod effunditur ad ipsum, & assiduè fiat emplastrum stomacho ipsius cum eis, quæ confortant ipsum ad expellendum, quod ad ipsum effunditur: deinde ponantur ei e [circuitus] in quibus euomat ante cibum secundum ratiocinationem prædictam. In illis verò, quorum stomachi cibum acescerè faciunt, si fuerit acetositas parua accidentalis, fit iuuamentum cum suctione pomorum dulcium, & iuuantur coriandro, quum bibunt ipsum ante cibum cum aqua: & similiter mastix, quum in potu sumitur ex eo, Si autem fuerit fortis, tunc ex eis, quę conferunt ad hoc fortiter, magnificè, vltimè, sunt sũmitates squinanthi cum carui, & similiter omnia electuaria calida, & electuarium f [alchabiti.] Et quando que iuuãtur cum geleniabin infuso in aqua calida. Et ex illis, quę ipsis conferunt, est, ut sumãt g [ad mansionẽ] hoc medicamen. Recip. h † [ ] cymini seminis anethi i [amborum] an. partem j. ros. rub. ablatis capitibus partes ij. cribellentur post contritionem cum orali, cuius dosis medietas ʒ.j. cum uino commisto. Si uero indigent eis, quę sunt fortiora hoc, oportet vt vtantur vomitu post comestionem salsi, & acetosi, & acuti sicut foca. Expectẽt itaque postea una hora, deinde euomant cum syrupo acetoso, mellino, calefacto, & succo raphani, & cum eis, quę cursu eorum incedũt, & ex aqua mellis & similibus. Deinde medicẽtur cum troch. ros. maioribus, & cum tryphera. Et multoties quidem non est necessarius in ea vomitus, quando est causa in ipsa frigiditas sine materia propter quam acescit cibus. & quando cibus acescit k [purè,] tunc est maior corruptio: & oportet ut habens eam dimittat cibaria cum micis, & iura, & cibetur exsiccantibus, & frixis, & eis, quæ in patellis coquuntur, & carne rubea. Et oportet ut corporum eorum complexio permutetur tantum. l [Et ex eis, quæ uerificant omnem cibum corruptum in stomacho, est,] vt expellatur. quòd si natura sufficiens fuerit facere illud, tunc sufficiat ipsa, & si natura non est sufficiens ad illud, sumat diacyminum secundum quantitatem necessitatis, si autẽ nõ sufficit, adiuuetur cum reliquis electuarijs solutiuis, de quibus sumatur quantitas pauca secũdum mensuram, qua educatur fæx, & diacydonitem est ex summa eorum, quę eliguntur ex eis. Et signa quidem bonitatis comprehensionis stomachi super cibum, & bonitatis digestionis, quæ est in ultimo, & contrarii eorum, sunt ea, quæ diximus in capitulo significationum. Quòd si res illę prędictæ non fuerint, sed sentiuntur conturbatio, & grauitas, & desiderium minuendi grauitatem cum constrictione accidente; tunc scias quòd stomachus est vehementis comprehensionis, sed est abhorrens summam cibi in quantitate sua. Et scias quòd digestio est fundi stomachi; & appetitus oris stomachi.

c B. cũ moderãtia & cũ abazir. i. cum speciebus aromaticis. Alia litera cum seminib. calidis boni saporis sicut anisum.

d B. meatu.

e B. Alia litera, tempora.

f B. alchabt.

g B. apud somnum.

h † B. piperis.

i —— B.

k B. saifen. i. in æstate.

l B. & omnis cibus qui corrumpitur in stomacho conueniẽs est.

A N N O T A T I O N E S.

Eandem curandi rationẽ sequitur Gal. 8. de comp. med. Cap. 1. per loca, corruptos humores & nidorosos & acidos & quauis alia qualitate uitiatos hiera educens. Sed hic animaduersione dignum est. Ait Auic. si coctionis corruptio ob caliditatem sit uentriculi, uel propter bilem ad ipsum effusam, incrassanda esse alimenta, & frigidis esse insistendũ. At, quid si ex febre uentriculus æstuat? in his certe, si crassa alimenta exhibeas, non adiuuabis, neque enim concoquent. Verùm intelligenda authoris uerba existimamus, ubi cum calidiori uentriculi intemperie reliquum tamen corpus non laboret: ita ut uires, una hac excepta caliditate, integræ sint.

De tarditate descensus cibi ex stomacho, & uelocitate descensionis eius. Cap. 8.

QVãdoque remanet in stomacho aliquid de cibo usque circiter xv. horas in dispositione sanitatis: & xij. horas. Et illud est secundum cibum in leuitate sua, a † [ ] & significat illud inuentio saporis eius in ore, & in eructuatione, retentio nanq; cibi in stomacho non est nisi propter tarditatem digestionis, usquequo digeratur, & expulsio eius est propter expulsionem expulsiuæ, quum completur digestio, aut propter motorem mouentem expulsiuam, sicut mordicatio choleræ, aut melancholiæ b [acetosæ,] aut alicuius eorũ quæ dicemus. Et non est sicut existimauerunt quidam, quòd omnis causa in retẽtione eius est strictura meatus inferioris, Nã si esset illud, non esset possibilis exitus denarij, & auri deglutitorum, & vinũ, & lac non remanerent in stomacho, & ambo non natarent in stomacho debili, & facerẽt rugitum, & inflationem. imò causa in descensione cibi naturali, est digestio, & uirtus stomachi ad expellendum c [cui non est cõuenientia magis cum aliquo in dispositione] cibi, quum nõ accidit stomacho nocumentũ donec digeratur cibus. Stomachus enim sanus cõprehendit ipsum, & constringitur super ipsum meatus suus inferior uehementer, quumq; est hora expellẽdi, dilatatur, & expellit stomachus, quod in ipso est cũ uillis suis latitudinalib. & quoties festinat digestio, festinat descensus, & si tardat, tardat, nisi

nisi accidat aliqua causarum facientium descẽdere cibum a stomacho, quum nondum sit digestus ex eis, quas iam sciuisti. & quantitas quidẽ æqualis remanentiç cibi in d [stomacho] & egressionis eius, est illud, qđ est inter xij. horas usq; ad xxij. horas. & cib. qdẽ plurimus, quũ nõ digeritur propter suam multitudinẽ, & ille cuius qualitas est mala etiam, tunc nullus eorum remanet in stomacho sano fortis expulsionis, imò expellitur ad inferiora uelociter. Et quandoque succeduntei fluxus ventris & colica passio. Et quando fuerit stomachus debilis, quẽ cibus grauat, aut vlcerosus habens bothor, aut fuerit in eo humor uiscosus lubricus, non minorabitur in ipso cibus nisi parum, & fit hoc, siue sit debilis retentiua, siue digestiua, Et tibi quidem possibile est vt cognoscas signa, quç oportet cognoscere ex causis horum ex eis, quæ tibi præterierunt in capitulis prædictis.

ANNOTATIONES.

Ad imbecillem coctionem hic affectus refertur. quod enim tarde alimenta ex uentriculo ad intestina trahantur, in causa est cruditas, cuius gratia uentriculi os inferius non reseratur. si enim eius est mos, ut non nisi concoctos dimittat ingestos cibos. nisi forte acris quæpiam qualitas stimulet, aut ipse summa imbecillitate affectus fuerit, horum, ait Hipp. 2. aph. quæ uniuersim & uelociter nutriunt, ueloces quoque fiunt excretiones. quare, quod tarde commeent ex uentriculo alimenta, ad coctricis potentiæ imbecillitatem erit referendum. De constituto autem & certo coctionis tempore, illud statutum sit, quod Gal. 5. aph. non esse unam circumscriptam omnibus mensuram, quum alij celerius, alij tardius concoquant. quare absolute statui non potest, ꝙ decem uel duodecim, pluribus uel paucioribus horis coctio absoluatur. Videtur tamen id obseruatum, decem uel duodecim horarum spatium sufficere in recte se habente uentriculo, quod hic intelligit, quamuis nonnunquam longe serius exeat. Hipp. de mora alimentorum in uentriculo multa scribit, 4. de morbis. quem tu uide.

De cura eius a cuius stomacho tardatur descensus cibi, aut in cuius stomacho natat cibus. Cap. 9.

EX cura illius est somnus super dextrum. Adiuua enim ad hoc, ut uelociter descendat cibus a stomacho, quamuis sit debilis adiutorij. ad digerendum, & adiuuant ad hoc deambulatio subtilis, & fricatio pedum, & cõfractio ventositatis cum eo, quod scitur in capitulo eius.

ANNOTATIONES.

Est certè os uentriculi inferius quod pylorum uocãt, ad dextram partem potius. Verum, quum, ut supra diximus, propterea tarde alimenta e uentriculo exeant, quod concocta non sunt, parum admodum conferre decubitus in dextrum latus poterit, quod & author noster notat. quin, & si dextra pars, si totum corpus spectes, calidior & fortior est, ex decubitu tamen in dextrum latus, non æque arcte ab iecinore complecti & astringi uentriculus videtur, ut si in sinistrum iaceant. Conferre tamen decubitus in dextrum latus potest, ubi cocta iam alimenta sunt, neque, uel ob uentriculi errorem, uel ob aliam quamuis rationem, alioqui exeant. Conferre & ad hanc rem potest, quod hic subiungit leuis deambulatio, quum paulo etiam immoderatior, nimis citum exitum sæpenumero faciat, cibis uidelicet ipsis in os pylori aggregatis, atque ipsum sui fortasse grauitate recludentibus.

De cura eius a cuius stomacho festinat descensus cibi. Cap. 10.

QVidam antiquorum fuerunt, qui nominauerunt istos stomatichos, sed postremo cecidit nomen stomachi super aliud. Et ex eis, quæ experta sunt illis, est vt administretur eis emplastrum ex farina fœnugræci, & seminis lini, & melle. Et in potu sumant ex eo etiam & ex eis est, ut sumantur uitelli oui assati, & cochlearium mellis, & duo danic masticis cõtriti, coniungãtur omnia in cortice oui, & assentur super cinerem calidum, & sine intermissione moueantur, donec præparata sint, & comedantur, & administretur hoc tribus diebus. Et oportet ut administretur ante cibum aliquid ex stypticis frigidis, si fuerit illic complexio calida, aut permistum cum calidis, si fuerit complexio decliuis ad frigiditatem. & tu iam sciuisti omnes has medicinas. Et oportet vt dormiant sup cibum, & non moueantur neque excitẽtur omnino. Et ut stringantur extremitates superiores.

ANNOTATIONES.

Non absolutè trahi huius affectus curatio potest. nisi singulas causas particulatim animaduerteris, quum & ciborum, & uentriculi uitio, & motus totius corporis inordinati ratione, citius alimenta effluant, quam concocta sint, semper tamen conferre possunt, quæ os uentriculi inferius roborent, qualia astringentia sunt, atque otium, & somnus, quæ duo sedandæ eductioni quoque per pharmacum uim habere Hipp. notat 4. aph. Vide Ale. Trall. lib. 7.

Aph. 24. & 25. cap. 5.

De a [eructuatione] stomachi & duritie eius. Cap. 11.

a B. grossitie.

QVandoque aduenit duritics in stomacho similis apostemati, & tamen non est apostema, & est causa eius frigus inspissans aut melãcholia ingrossans, intrãs sine apostematione.

De signis. Cap. 12.

SVnt vt cognoscatur causa eius, & non inueniatur signum apostematis.

De cura. Cap. 13.

FIat emplastrum ei cum meliloto, & croco, & mastice, & balsamo, & thure, & bdellio, & spica, & cordumeni & muhatht, & cera, & oleo rosarum. Et similiter omnes curationes dictæ ad apostemata dura, & proprie ea, quæ dicta sunt in capitulo debilitatis stomachi a [propter duritiem.] Descriptio alia bona ad hanc intentionem. Recipe ceræ vnc. viij. † glutinis alimbath vnc. iiij. zingiberis, opopanacis amborum ana unc. ij. aloes, & galbani amborum an. vnc. iij. olei de lilio b [heminam. i.] fiat ex eis emplastrum.

a B. cum duritie eius.
† terebinthinç.
b B. unc. xxiiii.

AN-

ANNOTATIONES.

Meminit de hac uentriculi duritie ob perfrictionem Trallianus lib. 7. quem tu uide.

De eis, quæ commouent eructuationem. *Cap.* 14.

QVum in stomacho accidit uentositas, & non remouetur, & est retenta in ore stomachi, & impedit, oportet vt euacuetur cum eructuatione, sicut euacuantur superfluitates natantes cum vomitu, etsi non corrupit digestionem, & natat [a] [cum cibo] nisi accidat multitudo humiditatum & phlegmatum præparatorum ad hoc, vt conuertantur in ventositatem: tunc enim [b] [necessarium] est vt sit superfluitas in commotione eructuationis ex eis, quæ mouent rem prauam. Et ex eis quidem, quæ mouent eructuationem, sunt origanum, & folia rutæ, & anisum, & carui, & calamēthum, & mēta, & ammeos, & gariophylli, & mastix, & thus masticatum, & haustum.

a 2. cibus.

b B possibile.

De cura eructuationis superfluæ. *Cap.* 15.

CAusas quidem eructuationis, & significationes eius, super dispositiones, iam diximus ī capitulo significationū. In acetosa quidē conferunt patienti eā, potare diapipereon cū vino. Et quandoque iuuantur si in potu sumāt ante prandium suum & cœnam suam coriandri sicci pondus aurei, deinde bibant post ipsū vinum purum. Et ex eis, quę sedant eam, secundum quòd dixerunt quidam, est ut liniatur stomachus cum stercore gallinę, & calce. In fumosa verò si est a materia, conferunt absinthium, & hiera. Si uerò est sine materia, ea, quę infrigidant & extinguunt, & forte faciunt, sicut sunt robub fructuum frigidorum, & cibi frigidi.

ANNOTATIONES.

Eructuatio dubio procul cum flatu perpetuò est. at flatus ij non semper uel frigiditatis uel alicuius intemperiei gratia uel ciborum uitio accidunt. quin sæpe uel ob malā uentriculi figuram eueniunt, de qua re Gal. lib. ar. med. uel ob cibi paucitatem. qui profectò affectus neque discutientibus, neque flatum dissipantibus curatur, lenitur tamen.

TRACTATVS IIII.

De egritudinibus instrumentalibus, & communibus accidentibus stomacho.

De apostematibus calidis stomachi. *Cap.* 1.

STomacho accidunt apostemata calida propter causas cognitas, quæ faciunt accidere apostemata calida. Et ex illis causis sunt dolores prolongati, & quandoque sunt apostemata eius calida sanguinea, & quandoque sunt cholerica.

ANNOTATIONES.

Experitur uentriculus omne ferè morborum genus potest & intemperies omnes, de quibus actum est in superioribus, & morbos etiam in compositione & solutione continui, de quibus in hoc tractatu agendum. Hic primo loco de tumoribus, ex calidis humoribus, tum sanguine, tum bile, uerba facit. horumq́ causas easdem, quas in cæteris, statuit, fluxiones uidelicet, undecunque prouenerint. De fluxionum uerò causis alibi dictum est; ostensumq́ etiam dolorem fluxiones parere. Quare iure author noster hoc in loco diuturnos uentriculi dolores causas eße calidorum apostematum aduertit. nempe, uel quod ob exactiorem uentriculi sensum repente, dum spirituum copia ad affectum locum confluit, humorum simul prouentum adducit: vel etiam quòd facta ea pars ob diuturnum dolorem imbecilla, facillime dehinc fluxionem quamcunque excipit, retinetque.

De signis. *Cap.* 2.

QVandoque prolongatur in stomacho dolor, qui non remouetur, quamuis regimen bonum fiat, tunc existima quod illic est apostema. Illud autem apostema, quod est calidum, significant cum hoc inflammatio vehemens, & adustio fortis, & sitis, & febris inseparabilis, & dolor pungitiuus, & [a] [augmentum, quod] quandoque sentitur, & quandoque per ducit ad permistionem sensus, & ad sirsen, & ad melancholiam. Quumque extenuatur corpus, & profundantur oculi, & [b] [resoluitur] natura & multiplicatur fluxus ventris, & uomitus, & [c] [superatur febris, & minoratur urina, & [d] [stomachus comprimitur] sub digitis ubi propter duritiem non comprimebatur sub digitis, tūc iam fit exitura. Et quando accidit cum dolore in stomacho frigus extremitatum, tunc illud est signum malum.

ANNOTATIONES.

Ad inflammati ventriculi signa de quibus hic author, nausea quoque sæpenumero accedit. Pro signis verò suppurationis & huius, & internorum omnium inflammationū pete Hipp. & Gal. 2. prognost.

De cura. *Cap.* 3.

QVando autumatur quòd apostema calidū apparet, aut apparebit propter uehementiam adustionis, & inflammationis, tunc melius est in principio, ut incipiatur a repercussiuis, & inungatur stomachus cum eis, quæ sunt sicut oleum de cydoniis, & fiat ei emplastrum cū cydonijs, & corticibus cucurbitæ, & portulaca, & farina hordei, & quæ currunt hac uia: quamuis abstinentia, & subtiliatio cibi, & regiminis, magis iuuatiua sint eis. Quumq́ue medicaris apostemata stomachi calida. tunc caue, ne in potu tribuas solutiuum forte, aut quod uomere faciat: nam administratio uomitus [a] [error] est. Phlebotomia autem necessaria est in pluribus horis, & aliena solutionem laboriosā & uomitum. Et sis contentus cibis lenitiuis, & medicinis, sicut aqua hordei, & almes, & atriplicibus, & cucurbita. Et [b] [multiplicare] medicinas lenisicatiuas sicut casia fist. non est malum, & vt euacuatio fiat cum casia fist. quoniam cōfert apostemati, & exsiccat materiam. Et quandoque admiscetur ei ex hiera, & aloes, pōdus duorum danich vsque ad s. 3. Et melius hoc

hoc est ut in potu tribuatur casia fist. cũ aqua endiuiæ. Et quandoque ponitur in ipsa absinthij parum, quoniã est iuuatiuum cum sua stypticitate. Et quandoque utuntur in ea quidam myrobalanis: ego vero non declino ad eos, ni si sint apostemata in via dubitationis & ego abhorreo hoc, & quando apparent, non oportet vt administrentur. & quandoque dant eis in potu scãmoneam cum syrupo acetoso, & ego abhorreo eam. Et quando c [apparent &] nõ est ex huiusmodi excusatio tunc detur aloes au re j. cum syrupo acetoso, quamuis dimittere ipsum sit melius. Et ex solutiuis iuuatiuis in principio est, vt sumantur aquæ solatri, & aquę endiuiæ, unc. ij. & medullæ casiæ fistulæ drach. iij. & olei de cucurbita & olei amygdalini amborum ana drac. ij. & detur in potu, & sine cessatione lenificetur natura cum hoc, si fuerit siccitas vsque ad diem vij. Et oportet ne sint ausi potare aquam frigidam plurimam, neque d [calidam] imò frangant eam cum iuleb, aut robub fructuum. Et abstinentia quidẽ a cibo est ex illis, quę eos ualde iuuant. & si dolor vehemens valde fiat, dabis ei in potu pondus. drach. iij. de semine cucumeris e † [ ] cum aqua frigida, aut aqua f [albelaa] & sumant in potu aquam tabarzet etiam, quoniam est iuuatiua valde, & aquam ataraxacon etiam. Et emplastra facta ex g [bella & capparibus, & balaustijs, & alenifestides] sunt iuuatiua ualde. & absinthium quum ex eo fit emplastrum, confert apostemati, prohibens ne h [imbibatur] in omnibus partibus stomachi. Et quã diu caliditas permanet, & si sit post. vij. non abscindas aquam endiuiæ, & aquam solatri, & aquam kekengi, & aquam ataraxacon, & permisce cum illis quum transierit septimam troch. de rosis. s. drach. & aliquid de succo absinthij, & de mastice, & permisce cum eis etiam aquã fœniculi, & aquam apij. & sit cibus usque ad vij. ex mes excorticatis, cum atriplicibus, i [& blitis & cucurbita cum oleo amygdalino, aut oleo omphacino. & sint illa, quę in potu sumunt iuleb, & aqua prunorum, & succus endiuiæ, & taraxacon, & in fine eius permisceantur cum mastice, & succo absinthij. Post vij. autem misceantur cum eis, quæ abstergunt, & maturant parumper, sicut sicla, & alubleb. & detur in potu eis tunc syrupus acetosus. & quandoque sumunt eam in potu ante illud aliquot diebus. & quandoque sumunt ipsum in potu cum k [uiolis nutritis] si non fuerit nausea vehemens, impediens, & illud quidem vsque ad xiiij. Quumque sedatur inflammatio, & lenificatur apostema, tunc est hora resolutionis. Quum ergo declinat parumper, introducãtur in emplastris, ea quę sunt sicut mastix, & absinthium. & ponatur potus ex syrupo acetoso absque timore. & quandoque sufficit sumere in potu casiam fist. in aqua fœniculi, & apij, & oleum amygdalinũ dulce usque ad finem eius, & rectius tibi est, quando ad summum peruenit cura, hora mollificationis, & resolutionis, ut nõ audeas sup utrasq; audacia nuda cuiusliber carũ, imò pmisce medicinas mollificatiuas cũ stypticis Nã in hoc, ut sis contentus mollificatiuis, est l [error] magnus, & quãdoque per ducit patientem ad mortem, siue sint medicinæ, quæ bibãtur, aut positæ super ipsum extrinsecus. & stomachus quidem dignior est hoc quàm hepar. & styptica conuenientia ad hanc rẽ sunt illa, in quibus est aromaticitas. sicut mastix, & rosæ & gallę, & galia & balaustiæ, & extremitates arborum. & ex oleis oleum de cydonijs, & oleum de mastice, & oleum de malis, & oleum de nereidem, & oleum omphacinum, imò oportet in ęstate, & in principio, ut administres in emplastris amborũ, oleũ ros. & oleũ omphacinum, & oleum de cydonijs, & oleũ de malis. & in hyeme, & in horis resolutionis, oleum de neridem, & oleum anethinum, & oleum chamæmellinum. & oleum de lilio, & oleum de mastice temperarè. Confecti o m [emplastri boni] in principio & augmento, & statu. n † [ ] Recipe farinam hordei, & fausel, & nenuphar omnium ana unc. o [s.] rosis. unc. j. & s. croci unc. s. uio. xij. dragacãthi. v. altheæ, chamęmillę omniũ ana x. sandali. xv. masticis, acacię, balaustiæ omniũ an. xv. cerę & olei ros. cum quibus conficiãtur. Et ex emplastris bonis ĩ p [principio] apostematũ sunt radix lilij, melilotum, cera, & oleum uiolaceum. Et non oportet ut emplastrum fiat cum lubricitate uehementi ventris, imò temperetur venter in primis, & deinde administrentur emplastra. Et ex emplastris bonis in hora status vsque ad declinationem est illud, quod recipit q [cymas squinanthi, & chamæmillam, & melilotum,] & absinthium romanum, & spicam, & radicem altheæ, & sandalum, & fausel, & crocum, & grana lauri, & quæ sunt similia illis. Addatur in stypticis in principijs, & in resolutiuis in postremis. Et ex r [medicinis] bonis in maturãdo apostema calidum, cuius quæritur s [maturatio] & almessere, est, ut sumantur extremitatum rosarum, & extremitatum absinthij, & extremitatum semperuiuæ, & corticum citri exteriorum, & masticis, & thuris, omnium ana pars j. & s. & cydoniorum, & dactylorum immaturorum, & croci, & aloes, & myrrhæ, omnium ana partem j. & ceræ & olei chamæmillini & olei de neridẽ, omniũ ana partes x. Quòd si causa in euentu apostematis fuerit dolor accidens, de ueritate cuius est ut curetur cum subtiliatiuis, tunc quum peruenit ad apostema, tunc oportet ut abscindas subtiliatiua ab eo, & sis contentus sedatiuis dolorum, sicut est adeps anatis & gallinæ. Et quando antiquatur apostema, tunc da in potu troch de spica, & fac emplastrum ex emplastro de bdellio cum granis de ben dicto in antidotario. Et ex eis, quæ conferunt ad hoc, est ceratum cum oleo de balsamo, & aloe, & cera alba, et oportet vt administretur ceratum Gal. prædictum in capitulo debilitatis stomachi. Et emplastrum de meliloto est ad hoc iuuatiuum ualde. Et ex illis sunt chamæmilla, & balaustiæ, & semen lini, & melilotum, & althea, ex quibus fit emplastrum, & fiat ex eis uaporatio, & embrocha fiat cum decoctione ipsorum. Et ex eis, quæ sanant illud, est illud, quod recipit ros. ℥. x. xyloaloes ℨ. ii. masticis, seminis endiuiæ, cuscutæ omnium an. ℨ. iii. sumantur in apostemate inflammato cum camphora in potu. aut sumantur tria sextaria casiæ fist. quæ deco-

m B. emplastrorum.
n † B. Descriptio emplastri iuuatiui in hac hora, & ante ipsam.
o B. i.
p B. statu.
q B. Alia litera. Recipit flores chamæmillæ & meliloti.
r B. emplastris.
s B. resolutio.

decoquantur in lib.j.aquę donec remaneat me dietas, deinde coletur, & proijciatur super ipsam de aqua solatri,& aqua kekengi sacraiati, & bulliat & proijciatur super ipsam. drach. s. hierę picræ,& sumat in potu ex ea,ille,qui fortis est,totam integre,& debilis medietatē eius. Et si indiget fortiori hoc,addantur [t] ex semine apij.&] semine caulis, & ammoniacum, & medulla cerui:& adeps gallinæ, & quandoque indiget emplastro [u] [bolismi] & emplastro citrino. Et in hac hora quandoque necessarium est, vt in potu dētur troch. de bdellio,& ex emplastris iuuantibus in hoc cap. est emplastrum huiusmodi Recipe. ceræ, & olei de neridē amborum an. unc. j. masticis,& ciperi,& squinanthi,& aloes omnium an. aureum. j. & bdellij. drach. iij. soluatur in uino, & aggregetur inter has medicinas secundum acceptionem emplastri. Quòd si fuerit illic solutio uentris, quandoque erit necessarium ut ponas cum istis succum agrestæ aut succum absinthij, aut aggreges inter utrunque. Et de errore maximo est, ut prolongetur tempus tolerantiæ apostematis, [x] † [ ] & incessanter fiat curatio cum infrigidantibus, & fit apostema in via, vt fiat exitura, & prohibeatur a maturatione, oportet ergo ut consideres hoc. Et iam dictum est, quòd suspensorium factum ex lapide [y] [besclis] quum suspenditur ita vt tangat stomachum, erit iuuamentum eius magnū in doloribus eius,& apostematibus eius, Quū autem apostema fit dubellati, & exitura, nos iam singulare capitulum fecimus ei. Quum verò apostema est cholericum, oportet in principio vt infrigidetur valde cum emplastris infrigidatiuis, notis, permistis cum sandalis,& camphora,& ros.& similibus. Et detur in potu aqua hordei cum aqua granati muzi,& decocti cum cancris; deinde post illud per aliquot dies administra aqua solatri,& aquam ēdiuiæ.& post illud, quum appropinquat status, misceatur cū aqua solatri,& aqua endiuię, parumper aquæ fœniculi.

t B. anethum,& sem. lini, & fœnugræci q̄ si indiget fortiori hoc addātur ex

u B. feligarius.

x † B. curatione.

y B. Alia litera. iaspis. Alia litera tasclis, uel basclis.

ANNOTATIONES.

Id quod in omni uniuersim inflammatione fit, vbi initio ventriculi inflammationis occurreris, repercutiendum docet. præsidia verò non intra, sed extra admouet, & ea talia, quæ etsi frigida sunt, non tamen frigidissima, nempe quum ventriculus neruosa & frigida substantia constet, in discrimine esset res, ne insigni refrigeratione innatus calor extinguatur. An verò repercutientia hæc frigida actu vel calida adhibenda sint, non ait. Certum tamen illud est, etsi actu frigida repellendi uim habent acriorem, ab his tamen hoc casu esse abstinendum ob naturam partis, quæ frigida est, cuius calor, ut iam diximus, facile extingui potest, uel imminui, vt materia inflammationem faciens, & crassior, & frigidior reddita, difficilem postmodum curationem, uel dissipationem (quæ in hoc casu potissimum expetitur) vel coctionem suscipiat. Facta repercussione, & medicamenta fortia, & uomitum prohibet: ac uenæ sectionem aggreditur. Qua in re duplex controuersia est. altera quia Rasis 9. ad Alm. uenæ sectionem ante repellentia consulit. altera, quia idem Rasis lib. diuisionum de morbis uentriculi agens particulatimque inflammatione, curationem huius uenæ sectionem esse ait postea uomitum. Verùm sedari hę possunt non difficilè. Et si 9. ad Almans. priori loco uenæ sectionem præponit in scribendo, non tamen id in agendo seruandum adeo religiosè imperat. Ita & Auic. & si uomitum improbet. Rasis uerò eundem probet, utrunque tamen ratione non uacat. Damnat author noster ualidiorem uomitum, ne uidelicet inutilem ex uicinis partibus succum trahat, qua ratione & Gal. in uentriculi ulceribus 5. meth. uomitum ueretur, & leuem alui subductionem laudat, & 13. meth. in uentriculi & eius partium inflammatione uomitum prohibet. At Rasis tamen leuem uomitum admittit, de quo constat, si is cui inflammatus uentriculus est, uomendi desiderio teneatur, si facilis ad uomendum sit, si huic aßueuerit, leuari non mediocriter uentriculum poße. Tutius tamen Auic. consilium est, si quis recte aduerterit. Cæterum alia hic controuersia est. Author noster fortiora medicamenta damnans, dum lenientib. utendum admonet, quandoque ait siliquæ Aegyptiæ (casiam fistulam uocant) hieram, & aloen admisce ri ad dimidiam drachmam. At Gal. 13. meth. iubet ne aloe in uentriculi inflammatione alijs medicamentis astringentibus admisceatur, quòd purgandi uim habeat, nisi forte inclinante morbo exhibeas. quo etiam tempore cnicum potius, mercurialem, & urticam dat, quàm aloen. Certè euidens hæc contradictio est. non discrepat tamen fortasse. Gal. aloen propterea negat medicamentis admiscendam in internis inflammationibus, quòd huic quoque purgandi uis permista est: ueritus ne ad ipsas inflammationes maior humorum copia trahatur. Si hæc tamen cassiæ fistulæ admisceatur, effluente cassia sui lenitate, simul aloes educitur, ut augendæ inflammationis non amplius periculum sit. Adde quòd aloe cassiæ noxam corrigere uidetur. est enim hæc leuis, quę propterea sui lenitate uiscera laxiora reddat, & excipiendis humoribus paratiora. aloe ergo sui astrictione robur uisceribus restituit, quod cassia adimit.

cap. 11.

cap. 11.

cap. 20

De apostematibus frigidis phlegmaticis. Cap. 4.

ISta apostemata generantur ex humiditate, et malitia digestionis, & paruitate exercitij, & ex reliquis causis generantibus materias [a] [cro nicas] coarctantibus eas in uasis, & in [b] [uiscc ribus,] quarum cognitio præterijt.

De signis. Cap. 5.

QVando inueneris signum apostematis cū dolore [a] [inquieto] in omni dispositione, & [b] [augmento] & non est febris neque inflammatio neque [c] [inquietudo] sed est humiditas [d] [lubrica & claritas coloris,] & paucitas sitis, & malitia digestionis & paruitas appetitus, tunc illud est apostema phlegmaticum, & tu sigificabis cū reliquis significationibus prædictis, de humiditate complexionis stomachi.

ANNOTATIONES.

Causæ frigidorum uentriculi tumorum eædem sunt quæ & in cæteris partibus. De horum signis, quòd in ijs, neque magnus sit dolor, neque febris, neque calor, neque sitis pete Gal. 5. loc. aff.

cap. 5.

De cura. Cap. 6.

DE canone in hoc etiam est, ut nō euacues resolutiua a stypticis. Resolutiua enim, qui

quibus indiges in hoc, sunt fortis resolutionis Incipe ergo in cura istorum ita, vt des eis in potu aquam apij, & aquam fœniculi amborũ. an. unc. ij. † nitri. drach. iij. de oleo amygdalino dulci quantum sufficit. deinde post illud sumant in potu. [a] [drach ij] olei de kerua cum tribus. drach. olei amygdalini dulcis, & decoctione meliloti Et eius confectio est hæc. Recipe meliloti drach. x. radicis fœniculi drach. x. aquę lib. iiij. decoquantur donec remaneat lib. j. & da in potu ex ea unc. iiij. Et confert istis decoctio hyssopi, in qua decoquitur melilotum, & ponantur super potionem eius. drach. iij. olei de kerua. drach. ij. olei amygdalini dulcis. Ex unguentis autem & emplastris est medicamen expertum, quod Recipit polij, meliloti, & amomi, & chamæmillę, & anethi omnium an. drac. x. & absinthij, & spicæ amborum an. drac. vij. aloes. drach. viij. masticis drach. x. thuris, drach. vj. radicum altheæ drach. xv. ammoniaci, & opopanaci, storacis, omnium an. drach. x. adipis anseris, & adipis gallinæ omnium an. unc. ij. ceræ rubeæ. s. lib. Et quod ex unguentis est melius, est oleum de neridem, & oleum de spica, in quo iam posita fuerint myrrha, & cordumeni. Et conferunt etiam asparagi, & alubleb cũ oleo amygdalino dulci, & sicla, & caulis cum oleo oliuę. Et ea, quæ siccant sanguinẽ ex cibis quorum digestio est facilis. Et oportet ut alienent vomitum omnino: nam ipse in huiusmodi est malus.

ANNOTATIONES.

Vide Paulum lib. 3. Trallianum lib. 7. Author noster in huius capitis calce uomitum omnino interdicit. Cuius rei causam aliqui existimant, quòd tumorum uentriculi materia uomitu educi non potest. Verùm, quum in uentriculi eiusdem inflammatione Rasis uomitũ admittat, de qua re supra, fortasse & hoc in loco non planè uomitum quencunque sed fortiorem interdicit. quid. n. si præter tumorem in uentriculi cauitate materia innatet, & nausea infestet, quid, inquam, prohibet, ut semel id uomitione regeratur, quo euacuato uentriculus potest non mediocriter sub leuari? Non ergo fortẽ uomitum planè omnem author noster prohibet, sed fortem, & artificio concitatum, & frequentem.

De apostematibus duris & grossis. *Cap.* 7.

QVandoque fiunt incipiendo, & quandoque fiunt a permutatione ex apostematibus calidis, secũdum quòd iam sciuisti in principijs, & quandoque fiunt, sed raro, ab apostemate phlegmatico, cui accidit ut indurescat. Et significant ipsum cum significationibus apostematum, durities tactus, & multitudo [d] [uarietatis] & extenuatio corporis.

ANNOTATIONES.

Scirrhi non in uentriculo dumtaxat, sed in uniuerso corpore uel ex crasso humore, atro præsertim paulatim cõgesto initium, sumunt: uel etiam ex cæteris male curatis tumoribus, nimium uidelicet, uel refrigerantibus medicamentis, uel discutientibus, exsiccatis, quod docet Gal. 2. ad Glauc. de qua re & 13. meth. Scirrhi notas pete ex locis iam adductis, & ex libro de tumoribus præter naturam, itemque ex Paulo lib. 4. Addit author noster corporis extenuationem, quòd ob offensam ex longo uentriculi morbo (neque enim scirrhus nisi longo tempore aduenit) nutritio ipsa planè offenditur uel aboletur. cap. 32.

De cura. *Cap.* 8.

CAnon in his etiam est, vt non euacues medicinas resolutiuas a stypticis. & omnes medicinæ quæ sunt vehementis resolutionis in fine apostematum calidorum, sunt iuuatiuę hic. Et oportet ut in potu sumant lac camelarum fœtarum, assiduè. Et ex illis, quæ eis conferunt, est, ut sumant tres aureos ex oleo de kerua cum decoctione casię fi. quæ fit [d] [submersa] in aqua radicum: & si indiget eis, quæ sunt fortiora, ponatur in aqua radicum summitatũ squinanthi, & masticis, & capilli ueneris cum reliquis medicinis, omnium an. pars. j. & quando ponitur cum oleo de kerua, olei de [b] [spica] quantitas, drach j. & olei amygdalini dulcis quantitas, drach. ij. est iuuatiuum Et similiter quando in potu sumuntur olea ista cum aqua mellis, & oportet ut administretur in emplastris eorum medulla ossium cerui, & medulla cruris uaccini & pinguedo gibbi cameli. et ex medicinis conferentibus ad hoc, & in dubellati est illud, quod recipit meliloti, & fœnugrę. & chamæmillę, & baccarum lauri, & althęę, & absinthij. omnium ana partem. j. ammoniaci [thuris, amborum an. ij. tertias] partis, resoluãtur gũmę istæ in decoctione ficuũ x. cum uino [d] [cum melle,] deinde coniunge cum eis has medicinas, & fac ex eis emplastrũ, est enim mirabile. Emplastrum aliud. Recipe sordi um [e] [urcei] par. vij. storacis par ii. masticis part. i. glutinis alimbath partem s. fæcis olei de neriden quantitatem, qua conficiãtur medicinę. Emplastrum aliud. Recipe ammoniaci. drach. [f] [viii.] [g] [meliloti : xii.] ceræ. drach. [h] [viii.] croci, myrrhę, bdellii iudaici, omnium ana. drach. viii. olei de balf. lib. i. Et ex eis quę valde iuuatiua sunt eis, est oleum de succo uitis. & ex eis, quę conferunt eis ualde, sunt decoctio ireos cum casia fist et emplastrũ, quod diximus in cap. debilitatis stomachi cum duritie. Descriptio emplastri boni. Recipe, masticis, thuris absinthii, omnium an partem, i. ammoniaci, croci amborum an. partes ii. cyperi. iii. fac cerotum cum oleo de neridẽ tantæ quantitatis, qua lenitas fiat. Et quando accidit illud, quod raro [cõuenit,] scilicet ex permutatione apostematis phlegmatici ad apostema durum, tunc conuenientior cura est ei emplastrum huiusmodi descriptionis, Recipe ammoniacum, bdellium, semen caulis, amygdalas amaras, storacem liquidam, masticem spicam squinanthum cyperũ, gummæ dissoluãtur, & alia terãtur, & fac ex eis emplastrum. Sintque cibi eorum sicut asparagi, & alubleb, & oleum amygdalinum dulce, & propriè eius, quod permutatum est ab apostema e calido.

a B. dissoluta.
b B. lilio.
c B. Alia litera. & bdellii tertiã
d B. & terantur sicut mel. Alia litera decocto terantur, cũ melle. Alia litera. terantur cũ aceto.
e B uasorum a. pum.
f B. Alia litera. centum. Alia litera.
g —— B.
h B. centum.
i B. accidis.

ANNOTATIONES.

De sumpta hæc ferè sunt ex Gal. 1. ad Glauc. et 14. meth. Vide & Paulum lib. 4. cap. 4.

De

De adubellati stomacho. *Cap.* 9.

MVltoties errant medici in regimine apostematis in stomacho, & permutando fit exitura, & multoties incipiendo fit.

De signis. *Cap.* 10.

IAm diximus signa initii eius in capitulo apostematum calidorum stomachi.

De cura. *Cap.* 11.

OPortet ut incipiatur a phlebotomia, [a] [& a regimine] stomachi apostemati apostemate calido [b] [extrinseco: cũ quo sit possibile ut prohibeatur fieri dubellati, & incipit eẽ in uia maturationis, oportet tũc ut si est res leuis, & si autumas maturationem propinquam [c] [oportet] ut in potu tribuas lac recenter mulctum uice una, post aliam cum aqua calida, & tangas duritiem & consideres an comprimatur, & attendas commotionem, & tremorem, & compressionem apostematis, nam si non [d] [comprimitur] illud, oportet ut in potu sumat habens ipsum taraxaconem [e] [siccam] cũ aqua fenugræci, & tribulorum, & [f] [oleo amygdalino amaro.] Quòd si indiget fortiori hoc, & est inceptio in uia maturationis iam addẽs super primam, ponatur in eis oleum de kerua. Et ex eis, quæ experta sunt in hoc, est, ut sumat in potu habens eam taraxaconis siccæ quantitatem. drach. j. & .s. seminis almaru, & fœnugręcum. drach. i. teratur illud, & bibatur quibusdã lactibus recenter mulctis calidis, sicut est lac asinæ, & caprarum, & quantitas lactis sit trium unc. & misceatur cum eo ex [g] [galia] pondus drach. iii. Et ex eis quæ experta sunt etiam, est ut sumatur taraxaconis siccæ. drach. i. & fœnugrę. drach. ii. seminis maru. drach. iiii. terantur & cribellentur, & conficiantur cum lacte caprino, & oleo sisamino, & fiat ex eis emplastrũ super dubellati. & oportet ut fiat balneum cum aqua tepida, & ut ponatur emplastrum super dubellati aliquid factum ex ficubus, & chamæmilla, & fœnugręco decoctis, & sit in eo absinthium ut confortet, & quod quęritur ex omnibus illis, est maturatio apostematis, & eruptio. Quumque existimaueris maturationem, postquam iam administraueris balneationem prædictam & emplastra prædicta, & successeris cũ emplastro ficuum prędicto, substerne ei stramẽta duplicia, [h] [ut in cultricis, & in calefacientibus.] & præcipe ei, ut iaceat super ea uerso uẽtre inferius [i] [donec] rumpatur sub compressione apostema eius. Et tu quidem cognosces, quòd iam ruptum est, per detumitionem, et attenuationem, & per illud, quod expuitur, aut cum solutione uentris egreditur ex sanie, aut ex sanguine. & oportet ut in potu tribuas, tunc aloem cum aqua endiuiæ. Quumque erumpitur, da in potu incarnatiua, quamuis ille, qui euomit saniem ex stomacho suo sit ad desperationem propinquior quàm ad spem. Quũque existimaueris in stomacho saniem, extrahe ipsam cum solutione uentris, & non moueas ipsam ad uomitum. Quumque non ualent huiusmodi res: administra medicinas prędictas in capitulo apostematum durorum. Cibi autem conuenientes ei in principio rei sunt sorbitiones factę ex amylo, & hordeo excorticato, & uitello oui. Et in fine eius illi, in quibus ponuntur anethum, & fænugręcum secundum mensuram.

a B. Alia litera. ab infrigidatione.
b B. Alia litera. extrinsecè, & intrinsecè.
c —— B.
d B. Alia litera. iuuat.
e —— B.
f B. oleũ amygdalinũ amarũ.
g B. zuccharo.
h B. in vltimo æqualitatis, & caliditatis.
i B. ita vt.

A N N O T A T I O N E S.

Discutiendi semper essent omni ingenio tumores, non ad pus ducendi, præsertimq́ in internis uisceribus. nempe nisi discutiantur, aliud morbi genus incidit, quod plerũque grauius est priori morbo, ipsa scilicet ulceratio, quę si in uentriculo fiat (si modo profunda est, non superficiaria) Hippocrate authore 6. aph. lethalis est. Accidit tamen non raro, ut uel medici incuria, uel multitudine, aut crassitudine materiæ uelimus, nolimus, abscessus, suppuratio, & ulceratio eueniat. Huius affectus curationem tradens hoc in loco Auicennas inchoandum a uenæ ait sectione, retrahendæ uidelicet materiæ gratia. quod tamen præsidium transacto primo illo insultu, relinquendum erit, ne innatus huius partis calor refrigeretur, ac uires, quibus in tanti momenti morbo ualidis opus est, debilitentur. Vbi ruptus abscessus fuerit, fatetur, ægrum desperationi, quàm spei esse propinquiorem, nempe quòd, ut Hippoc. 7. aphor. a tuberculi introrsum ruptione uirium deiectio, aut uomitio, aut animi defectio fit. Curationem tamen adhuc prosequitur, ne, quid intentatum remaneat.

De vlceribus in stomacho. *Cap.* 12.

STomacho quãdoque accidunt ulcera & bothor propter acuitatem humorum, qui imbibunt corpus ipsius, et qui obuiant ei ex ipsis. Et multoties fiũt propter illud, quod peruenit ad ipsum ex alijs. Multoties enim ulceratur stomachus ex catarrho descendẽte ad ipsum ex capite calido mordicatiuo, [a] [aut corrosiuo propter suam] putrefactionem, quare putrescit, et corroditur stomachus, quum prolongatur catarrhus.

A N N O T A T I O N E S.

Ventriculi ulcera uarias internas & externas causas habent. nõnunquam ex abscessu fiunt, quandoque ob humorum ad ipsum confluentium acredinem, siue ex capite siue aliunde; aliquando ob acria & corrodentia assumpta medicamenta. Quòd. n. Hipp. 4. de morbis uentrẽ a medicamento dicat nõ exulcerari, quòd ualida & robusta substantia, est, nimirum ueluti pellis & corium, id tamen de purgatorijs medicamentis dictum est. præter quæ septica sunt, quorum ingestu facillime ulcus sequitur, cuius generis arsenicum est.

De signis & differentijs. *Cap.* 13.

MVltoties perducunt ulcera stomachi, & propriè inferioribus eius ad minorationem anhelitus, et prouocationem sudoris, et syncopim, & infrigidationem extremitatũ. Et quãdoque significant vlcera in stomacho fę tor eructuationis, et eleuatio vaporis faciẽs incurrere siccitatẽ linguę, et exsiccationem ipsius et est [a] [syncopis plurima.] Et quãdo sunt in stomacho

stomacho bothor, multiplicatur eructuatio ualde. etiam distinguitur inter ulcus factum in meri, & inter factum in stomacho, quoniam in illo quod factum est in meri, sequitur dolor in ipso usque ad posterius inter duas spatulas, & in collo usq; ad initia pectoris, & uerificat dispositionem eius transitus deglutiti, quoniam significat locum dolorosum cum presentia eius. & quando pertransit hunc locum b [parumper.] Facta autem in stomachi ore significat, quod dolor est in inferiorib. pectoris, & supremis uentris, & est uehementior, & deglutitum significat ipsum c [cum pertransitione pectoris:] plurimum eius declinat ad d † [ ] mirach, & minoratur ex eo anhelitus, & infrigidatur corpus, & ꝑducit ad syncopim plurimum. Verum facta in fundo stomachi significat exitus corticis ulceris eius in egestione absque excoriatione in intestinis, & inuentio doloris post quietem eius, quod e [sumitur] in inferioribus stomachi, & fit dolor paruus, & distinguitur inter vlcus in stomacho & vlcus in intestinis, per locum doloris, quum ingreditur cib. in corpus, & est exitus corticis, qui egreditur in egestione, rarus, & est cortex eius subtilis. i. ex genere eius, quod egreditur ex intestinis superiorib. & significat quod est ex stomacho, quod dolor non est in partib. f [viscerum,] imò supra. Verum multoties appropinquat, & assimilatur dysenteriæ. g [In eis autem, quæ fiunt] in intestinis superioribus, h † [ ] oportet vt tu ualde intendas. In uomitu autem, quum cortex egreditur, non est vlcus nisi in meri aut stomacho. Et oportet ut quum tu uolueris experiri illud, ut cibes ægrum ex aliquo, in quo sint synapis, & acetum.

ANNOTATIONES.

Signa ulcerati uentriculi scribit, de qua re nos ex Græcis priuatim aliquid legisse non meminimus, neque solum affectus, sed loci etiam affecti notas affert. Est tamen dubitationis hic locus. Ait primis statim uerbis, uentriculi ulcera, & proprie, quæ in inferiori eius parte sunt, ad respirationis angustiam ægrum deducere. At contra niti ratio uidetur, quum superior uentriculi pars diaphragmati, et cordi propior sit, quam inferior. Putant aliqui per ulcera in inferiori parte, intelligi ea, quæ oris uentriculi sunt: subintelligi autem superiora, quæ gulæ ipsius sunt. At quia hic de gulę affectibus non agitur, suspicamur potius, quod alij existimant, corruptum esse codicem, legendumque, (& proprie in superioribus) quod tamen, quia in postrema Bellunensis correctione animaduersum non est, affirmare non audemus.

De cura ulcerum stomachi. *Cap. 14.*

a [Plaga] recens, quæ fit in ipso, oportet ut curetur cum medicinis stypticis, & dentur cibi uelocis digestionis, & uitentur medicinæ vlcerosæ, in quibus ponuntur flos ęris, & cerusa & lithargyrium, & tucia, & similia, immo oportet ut curentur ulcera stomachi, & corrosio in ipso in primis cum mundificatione cum eis, quæ sunt sicut aqua mellis, & iuleb. Et non oportet etiam ut sit in b [purgatorio] fortitudo purgationis, & lædat c [ulcera plusquam oportet.] Et oportet ut sit eorum abstersio, & ablutio ad inferiora. Quod si fuerit illic corrosio, & caro mortua, oportet ut medicetur cum medicamine mundificante carnem mortuam, & incarnante, & faciente nasci carnem, & d [o quam] conueniens est hiera picra ad illud. Et quum mundificatur, oportet ut in potu dentur lac acetosum uaccinum, a quo ablatum est butyrum, & syrupus de cydonijs, & granatis, & similib. & detur etiam in potu aqua hordei cum granatis, syrupi de fructibus stypticis, & est quandoque necessarium ut cibentur uentribus uitulorum, & hœdorum conditorum cum aceto, & scias quòd quandiu non mundificatur sordes tota, non est iuuamentum curę alterius, neque administrationis consolidatiuorum & quum administras incarnatiua, & ęgritudo est in partib. meri, & ore stomachi, tunc pone in eis ex glutinatiuis aliquod e [magnum] sicut est gummi, & dragacanthum, & quandoque confert ulceribus stomachi philonium. & conferunt etiam troch. de karabe, pręcipue si fuerit illic uomitus sanguinis, & conferunt eis omnia rob fructuum f † [ ] Et quandoque confert rob eupatorij, & rob absinthii, & quando sunt in stomacho ulcera, & non est excusatio solutionis uentris propter aliquid uocantium ad hoc, tunc opórtet, ut soluas uentrem cum eis, quę sunt sicut casia fistu. Quod si accidat ex ulceribus solutio uentris, curetur cum troch. de spodio, & robub stypticis cum aqua sauich decocti, & si fuerit illic corrosio, curetur cum eis, quę diximus in cura sputi sanguinis.

d B. Alia litera. illud quod est.

e B. couenient.

f † B. stypticorum.

ANNOTATIONES.

Ventriculi uulnera Hipp. 6. aph. lethalia esse pronũciat, quod & Celsus lib. 5. Quare superuacaneum fortasse quis existimarit de uentriculi ulcerati curatione hic agi. Verũ, etsi discissa uel erosa tota uentriculi substantia, actum de ęgroto sit, non tamen, si interior tantum tunica corrosa, atque ulcerata fuerit, desperata res est. propterea & hic, & Celsus li. 3. & Paulus lib. 3. huic quoque malo occurrunt. Videtur tamen hi inter se in curando differre. Celsus acria omnia & acida interdicit, iubetq́, ea adhiberi, quæ in faucib. exulceratis præcepta sunt, dariq́, & leues et glutinosos cibos. Paulus quoq; omnib. acrib. & cibis, & potibus abstinendum censet. Hic tamen hieram picram commendat. Verum non absolutè Auicennas hiera utitur, sed ubi quid piam carnis supercreuerit, qua in puro tamen ulcere non utitur.

Aphor. 18.

cap. 16. cap. 4. cap. 37.

De bothor in stomacho. *Cap. 15.*

Confert eis mundificatio cum solutione eorum, quibus concessum est fieri solutionem uentris in ulceribus stomachi, & cibari cum granis granati cum passis, & lacte decocto cum ferro ignito.

De ruptura stomachi. *Cap. 16.*

Quorum stomachus disrumpitur, fortasse non euadunt, nisi pauci a ruptura parua.

TRACTATVS V.

De dispositionib. stomachi ex parte eius, quod ipse comprehendit, & egreditur ab eo, & aliquibus dispositionibus mirach, & quę sequuntur ipsum.

De inflatione stomachi. *Cap.* I.

QVandoque fit propter cibum, quum in ipso est humiditas extranea, quæ conuertitur in uentositatem, & non est possibile caliditati [a] [si est æqualis,] ut resoluat eam [b] [ita, quòd non resoluat ipsam] ad uentositatem. Et quandoque fit propter caliditatem digestiuã, quum est debilis, cibus nanque, quamuis sit nõ inflatiuus in natura sua, tamen quum debilitatur ipso caliditas, euaporat & facit accidere uẽtositatem. Natura nanque in sua substantia si non est uentositatis plurimę, non facit in uentribus euenire inflationem, nisi sit caliditas minorata, & moueatur, & non digeratur, sicut si priuetur caliditas omnino, non associatur ei inflatio, & si sit ex inflatiuis: & omne a quo nõ accidit inflatio, non accidit ab eo inflatio, nisi aut propter [c] [se ipsum, scilicet ab illo] in sua substantia, aut propter duas res pręter ipsum: quarum una est dominium caliditatis super ipsum, & altera frigus, quod nõ mouet aliquid. Et quandoque est caliditas apta ad digerendũ, & materia obediens ei & [d] [mouetur per illud, quod eam retrahit] ab ipsa ex potu aquæ plurimæ super ipsam, aut motu commouente ipsã, & quãdoque est complexio cibi inflatiua sicut phaseolorum, & lentium, & similium, & non conferunt fortitudo uirtutis, & alienatio [e] [locorum digestionis] nisi sit caliditas fortis, uehementis uirtutis, & materia uehementis [f] [humectationis.] Et ex [g] [medicinis] inflatiuis est uinum grossum, & dulce, [h] [propter grossitiem eius] nisi sit dulcedo subtilis, & generatur ab eo uentositas subtilis, & quandoque est causa inflationis essentia cibi calidi in natura sua: nam quum ipse [i] [inuenit dispositionem, quæ calefacit] quum fit digestio, & egreditur ex hoc, qđ ipse est calidus potentia, ad hoc ut sit calidus actu, materiam frigidam humidam resoluit ipsum & facit ipsum uaporare. Et quandoque sunt inflatio, & rugitus propter uacuitatem uentris cum humiditate cruda uitrea in stomacho. [k] † [ ]
Ipsa enim quum occupatur caliditas naturalis ab ea cum cibis est quieta, & quando caliditas expedita peruenit ad eam, resoluitur in uentositatem, & quandoque est causa in hoc, quod natura quando inuenit vacuitatem, & mouentur virtutes, mouetur aer effusus in spatijs, & mouetur cum eo residuum vaporum humiditatis, & est sicut uentositas, & quandoque sunt causa in ea multitudo melancholiæ, & ęgritudines splenis, & multoties fit frigus superueniens corpori exterius causa inflationis, & ventositatis, ex qua repletur corpus: propterea quia debilitat caliditatem operantem in materia, & facit operationem eius mediam operationem, & eius operatio est digestio humiditatum, & medietas operationis est vaporatio, & quando multiplicatur inflatio in ventribus cõualescentium, indicat conuersionem, & ægritudines [l] [almirachiati] plurimum fiunt propter vehementiam caliditatis stomachi, & oppilationes uiarum cibi ad corpus, quare redit, & retinetur in partibus stomachi, & facit acetosam eructuationem, & accidit uomitus stupefaciens dentes, præcipue si communicat splen, & est egestio humida, & ingrossatur sanguis. Et quandoque est illic apostema faciens vaporem melancholicum, & facit euenire melancholiam.

a B. quãuis sit æqualis, & temperata.
b B. absque permutatione.
c B extrinsecationem ab illa. Alia litera non accidit ab eo inflatio, nisi aut, quia absolutum seu expoliatum ab illa, aut propter duas res.
d B. accidit, qꝑ diminuatur, uel qꝑ retrahat, uel qꝑ deficiat
e B. prohibentiũ digestionẽ.
f B. paucitatis.
g B. potibus.
h —— B.
i B. in dispositione uel in hora qua calefit.
k † B. & intestinis.
l B. mi[...]

ANNOTATIONES.

Vbicunque humida materia est, & calor neque planè adurens, neque planè emortuus, flatus cieri necesse est, quod fere Hipp. lib. de natura pueri. propterea ergo duæ flatuũ causæ, ut dixerim, continentes sunt, calor imbecillus, & materia humida. At uero, & si flatus neque sine materia humida, neque sine imbecilli calore proueniunt, non ij tamen ut fiant, utriusque & materiæ, & caloris simul uitium requirunt. Fiunt sæpenumero flatus sola caloris imbecillitate, quum materia alioqui in uentriculo contenta, siue alimenta, siue humores sit temperata, neque admodum humida. sæpenumero etiam calore moderate se habente, solius materiæ uitio, quæ nimis est humida ac flatui gignendo apta, flatus fiunt. de qua re & Gal. 3. de sympt. caus. Præter hæc tamen & mala uentriculi compositio non rarò flatuum est causa: ueluti quum æqualiter eius os superius vel inferius non occluditur: aere nẽpe primo loco subeunte, deinceps verò calore ob frigidum inspiratum aerem refrigerato, horum copiam scatere in ventre necesse est. Sed & uentriculo quo ad temperamentum, quo ad compositionem, & totam demum eius naturam rectè se habente ob externos errores flatus concipiuntur, ueluti ex in tẽpestiuo motu post assumptũ cibũ, uel ex inchoato, sed interrupto somno, ex inedia ex frigidiori ambiente innatum calorem refrigerante, uel ex nimio calore eandem innatam caliditatem dissipante. In uniuersum tamen & calori & materię humidæ, horum causa est referenda. Cęterùm dubitatio hic exoritur. Dictum est antea flatus non nisi ex imbecilli calore, nunquam verò ab extincto eo vel feruidiore procreari: quod & Gal. sæpe, & Paulus lib. 3. At ad huius capitis calcem author noster flatus hypochõdriaci affectus, quem mirachiam uocant, plurimum ait ob caliditatis uentriculi uehementiam fieri. Soluitur. Calor ubi uehemẽtior est, per se flatus non gignit, sed genitos discutit. Quare, ne re, uentriculi immoderatus calor per se, ut calor, flatus non parit. At quia immoderata intemperies omnis, partiũ corporis omnium robur deijcit, & calor immoderatus præter naturalis est, non naturalis, propterea facto ob superfluum feruorem uentriculo imbecilli, alimentorum coctiones læduntur, & cruditates fiunt plurimæ. unde & ad has gigni flatus necesse est, ita ut licet quãdoque immoderatus calor primaria, & remota sit flatuum causa, proxima tamen causa eiusdem sit caloris refrigerium & imbecillitas.

De signis. *Cap.* 2.

ILlam, in qua est causa generatio ventositatis, & inflatio substantiæ cibi, significant reditus ad cognoscendum substantiam eius, quod sumitur, & quod inflatio non est plurima valde, [a] † [ ] neque in horis bonitatis cibi, & quòd eructuatio quando iteratur bis aut ter, sedatur eius malitia. Et similiter quãdo causa

causa in ipsa est b [humor,] significant eam assumptio aquæ & commotio c [sonans] & ad summum, quod d [accidit] virtuti digestiuæ. Omnia enim cognoscuntur per inuentionem causæ, & remotionem inflationis cum alteratione regiminis. Et differentia quidem inter inflationem melancholicam, & illam quæ est ex humoribus e [malis] crudis, est, quod inflatio melancholiæ est cum siccitate, & alia est cum humiditatibus, & factę ex causis alijs, signũ est inuentio aliarum causarum.

ANNOTATIONES.

Quia plures flatuum uentriculi causę sunt, inquirendæ eæ singulæ & ex ijs quæ extrinsecus præcesserunt: & ex effectuum atque symptomatũ differentijs, quod hic author facit. Pulchrè autem modum docet, quo flatus ex atro humore genitos ab iis discernas, qui ex cæteris crudis humoribus fiunt, nempe ex atro humore siccos, ex cæteris uerò humidos & cum sputo, flatus eructuari asserens. cuius sanè ea uidetur ratio, quod atra bilis sicca est, pituita uerò humida. Cæterum aduersus hunc stare uidetur Gal. locus 3. de loc. aff. Nempe is de hypochondriaca melancholia laborantibus verba faciens, ex Dioclis sententia, quam & ipse probat, sumpto cibo maxime coctu difficili & caustico, sputum humidum, & multum ait comitari. Fortasse author noster per melancholicam inflationem hoc in loco, non hypochondriacam intelligit, quam antea mirachiam nuncupabat, sed solius atræ bilis in uentriculo redundantiam, ex qua non multũ sequi sputi necesse est. quũ alioqui in mirachia ob deprauatam, ut antea dicebamus, alimentorum coctionem, crudorum humorum copiam gigni oporteat, & sputa multa comitari.

De cura. *Cap. 3.*

SI est causa inflationis cibus, dimitte ipsum tendens ad alium, & meliora regimen futurum, & non lædatur digestio. Et usquequo fit illud, oportet ut dormiat habens eam super uẽtrem suũ, supra puluinar plenum eis, quæ calefaciunt, sicut est cottum. Et si est causa eius frigiditas stomachi, & debilitas eius, curetur cũ eis, quæ oportet, ex illis, quæ dicta sunt in cap. eius, & ungatur cum oleo aliquo, in quo decocta sint subtiliatiua disrumpentia uentositatem, sicut ammeos & keisim, & cyminum. Et si indiget fortioribus illis, tunc sint ruta, & semen eius, grana lauri, & alaniuden, & siseleos: & sit oleum eius oleum laurinum, & oleum de kerua, & quæ sunt similia illis. Et quandoque sufficit inungere membrum ex oleo aliquo, cum quo permiscetur anethum, & quæ currunt cursu eius. deinde cum emplastris fortis resolutionis, sicut emplastrum factum cum hyssopo, & anetho, & aqua cineris, & similibus. Et quandoque sunt necessaria clysteria cum huiusmodi oleis, & quandoque ponitur in eis pix. Et si fuerit frigus ex materia grossa, nõ dabimus in potu istas medicinas. quandoque enim ipsę addunt in cõmotione ventositatem: imo oportet ut purgemus materiam in primis, deinde demus eas in potu. Et si frigus fuerit purum, a [&] fuerit materia pauca, non curabimus de hoc, imo dabimus eas in potu. Et ex eis, quę in potu dabimus, & magnificatur eorum iuuamentum, est manipulus polij decoctus in aqua uehementer, deinde sumatur ex ea in potu. Aut misceatur decoctio calamẽthi fluuialis cum melle, & sumatur ex ea in potu. Et decoctio galangæ iuuatiua est valde, & galanga sicut est. Et galangæ confectũ cum b [syrupo acetoso] factum pilulæ paruæ, sicut cicer, & sit dosis eius aureus j. cum aqua calida, & est ex eis, quæ solutione educunt uentositatem plurimam, & humiditatem paucam. Et ex eis, quæ sunt maximi iuuamenti in inflatione c [accidente] est castoreum, quando bibitur cum aceto permisto cum aqua & rob cum oleo antiquo, & proprie aceto alaniudem aut squillitico Et dicitur quòd d [calcaneus] porci adustus est bonus ad hoc. Et quandoque sufficit in ea, quæ leuis est, ut in potu sumatur uinum purum e [parumper] & bibat illud, deinde dormiat super ipsum: & surget sanus ab ægritudine sua. Vnguentum conferens ei, decoquantur nigellæ, & grana lauri, & ruta in uino uehemẽter, & coletur, deinde coquatur ex oleo medietas illius uini cum ipso, donec remaneat oleum, deinde fiat inunctio ex ipsa. Et similiter oleum de f [lilio.] Dixerunt quidem, g [aloes est iuuatiua] ualde infantibus, quorum inflantur uentres. Et inflatio inseparabilis melancholica curatur cum eis, quæ sunt ut sagzenea, & alcadicon, & ammeos. Et si indiget euacuatione forti, administra pilulas fœtidas, & pone super spongiam infusam in aceto forti ualde, & melius est acetum alaniuden.

a B. complexio calida cum materia *(left margin, partly hidden: "1 B. mirachia.")*

b B. Alia litera sechbinegi.

c B inobediẽte.

d B. Alia litera ungula.

e B. super cibũ paucum.

f B. nigella.

g B. algiẽsafram est iuuatiuum.

ANNOTATIONES.

Si flatus in uentriculi sint cauitate, plerunque non difficile soluuntur medicamentis, vel dissipantibus, uel humores a quibus flatus excitantur, expurgantibus. At si in ipsas uentriculi tunicas inclusi fuerint, quia crassa earum substantia est, non facile solui possunt. possunt tamen longa diligentia superari. Pro huius affectus curatione pete Gal. 8. de comp. med. per loca. 14. Vide & Paulum lib. 3. Itemq; Trallianum lib. 7.

cap. 7. cap. 8. cap. 37. & 38.

De rugitu. *Cap. 4.*

OMnes causæ inflationis sunt ipsæ eędẽ causę rugitus, quum accidunt illę causę inflationis, & nititur natura eas expellere & non potest, & non expellitur ad superiora, neque ad inferiora, imo mouetur in uasis intestinorum tunc est rugitus, & propriè quũ est in intestinis subtilibus strictorum meatuum. Quumque permutatur ab eis ad ampla intestina, i. grossa, quiescit, & minoratur. Verum sonitus eius tunc est grauis cum hoc, quod est minor. In subtilibus verò est acutus, cum hoc quòd est plurimus. Quumque permiscentur illæ uentositates cum humiditatibus, non a [sunt puræ,] & quando inueniunt spatium, & sunt b [inflantes,] commouentes sonitum, faciunt prouenire sonitum c [in vasis habentibus strictum collum.] Et claritas quidem sonitus significat mũdificationem intestinorum, aut exsiccationem fœcis. & cura quidem rugitus d [proxima] est curæ inflationis, & ille, qui inuenit ventositatem in ventre cum febre pauca, bibat aquam cymini cum tereniabin loco penidiarum.

a B. Alia litera. sit clarus.

b B. digestæ.

c B. qui dicitur bachbach.

d B. Alia litera. fortiter.

ANNOTATIONES.

Solo strepitu & motu hic affectus a superiori, de quo proxime actum est, differre uidetur, quod hic mouentur flatus, & mouendo strepunt. curatio tamen eadem est, quum & causæ sint eadem.

De lenitate stomachi, & lubricitate. *Cap.* 5.

a B. complexio calida cum materia lubricatiua cibi, cũ euentu mordicationis.

Quandoque est causa eius a [malitia complexionis] stomachi, Et raro fit ex complexione calida simplici, quando peruenit ad hoc ut mortificet retentiuam. Et quandoque fit propter malitiam complexionis frigidæ cũ materia lubricitante, aut absque materia. Et quãdoque fit propter ulcera in stomacho, quæ læduntur ab eis, quæ ad ipsa perueniunt, quare mouetur ad expellendum ea. Et quandoque est causa eius debilitas adueniens recentiuæ. Et quando accidit post lubricitatem stomachi, & intestinorum, & lenitatem eorum eructuatio acetosa, est secundum dictum Hipp. signum bonum. Significat enim augmentum caliditatis diminutæ, nam si non fuerit caliditas, b † [ ] non erit uentositas, neque eructuatio.

b † B. aliqua.

ANNOTATIONES.

De lienteria agit, ueloci s. eorum exitu, quæ comeduntur, & bibuntur, qua talia deyciuntur, qualia fuere deuorata. De hac dubitare quispiam possit, an uentriculi affectus sit, an intestinorum, quum alii inter intestinorum affectus reponant. Verè tamen duplex est lienteriæ species, altera ex superficiaria intestinorum exulceratione, altera ob contentricis in uentriculo imbecillitatem, annotante Paulo lib. 3. propterea que iure & ad intestinorum, & ad uentris affectus refertur. Vide pro hoc loco Hipp. ac Gal. 6. aph.

Cap. 4. Aphor. 1.

De signis. *Cap.* 6.

Nota sunt, & non est necessarium iterare ea.

De cura. *Cap.* 7.

Si fuerit causa eius malitia complexionis calidæ cum materia, tunc oportet vt educatur humor cum facilitate, & administrentur post illud robub fructuum stypticorum, aut aqua sauic hordei decocti cum milio. Et si prolongatur illud, est necessarium bibere ea, quæ sunt sicut lac acetosum vaccinum decoctum, aut in quo extinguuntur ferrum, & lapides, cum quo sint admistæ medicinæ stypticę, sicut spodium, & rosæ, & karabę, & balaustię, & a [alcort & hypoquistidos,] & proijciantur super mediam lib. lactis acetosi drach. v. de medicinis, & administrentur super stomachum emplastra dicta in b [antidotario.] Et fit cibus ex lentibus excorticatis, & rizi, & milio cum succis fructuum stypticorum, sicut est aqua agrestæ, & aqua granatorum acetosorum, & aqua cydoniorum acetosorum. Quod si non inuenis excusationem, quin cibes eos carne, cibabis eos illis, quæ sunt ex carne pullorum & cubugi c [tabegi] assata valde, aspersa acetosis prędictis. Et scitur ex istis cura eius, quæ est raro, & minus ex casibus huiusmodi ęgritudinis propter complexionem calidam puram sine materia ex eis, quę docuite in cap. communi. Quod si fuerit ex frigore, cum calefactiuis curetur ebibitis. Et emplastra cum calefactiuis curetur ebibitis. Et emplastra eius sint ex eis, quę iam exposita sunt in loco suo. Et fiat cibus eius ex cannabit, & minutis auibus assatis, et d [pullis] etiam, quoniam sunt tardę remanentię in stomacho, et puluerizētur cum speciebus odoriferis calidis stypticis, aut calidis permistis cum stypticis. Et si fuerit illic materia, euacuetur cum eis, quorum pręterijt declaratio, et administretur vomitus in omni septimana, et administretur electuarium alcanzi, et electuarium de granis myrti, et electuariũ de scoria ferri, et detur in potu vinum e [purũ] antiquum. Et si fuerit ex ulceribus, curabis vlcera sua cura, deinde regimen adhibe confortando stomachum. Factę autem ex debilitate virtutis retentiuę, cura est vt administrentur f [syrupi styptici] cum speciebus g [calefactis, odoriferis] in potu sumpti, et ut emplastrum superpositi. Et ex eis, quæ conferunt ad illud, est electuarium de xylocaractis cum aqua senticum humidarum, aut medicamen de sumach cum aqua de xylocaractis, aut suffuf de granis granatorum, cum robub de cydonijs acetosis puro, aut alcanzi cum rob de myrto. Et ex illis, quæ ei maximum afferunt iuuamentum, sunt trochisci h [ensistides] et trochisci de balaustijs et emplastrum de absinthio cum stypticis. Cibi autem proximi sunt illi, quos diximus in capitulo complexionis calidæ et humidæ, et assata, et frixa, et ea, quæ in patellis cum robub. Et scias quod aqua hordei cum tamarindis iuuatiua est ad i [difficultates] ægritudinum.

a B. alchard & altaratic.

b B. canone.

c B. teiogi.

ANNOTATIONES.

De lienteriæ curatione habes plura ex Paulo li. 3. Pro Cap. ponit Auic. amplius quam Paulus purgationem leuem, ubi ex biliosa materia uentriculum stimulante hæc gignitur, qua in re is proponitur scopus qui in dysenteria, quum, etsi aluus fluit, soluentia tamen medicamenta, causæ, non morbi gratia exhibemus.

De uomitu & subuersione, & nausea, & æstuatione stomachi. *Cap.* 8.

Vomitus et subuersio sunt motus stomachi ad expellendum ex eo aliquid, quod est in eo per viam oris. Et subuersio quidem vna duorum, est motus expulsoris, cui non associatur motus expulsi. et uomitus, qui est vnus ipsorum, est, vt associetur motui facto ab expulsore motus a [expellendi] ad exteriora. et nausea est dispositio stomachi, quæ quasi suscipit hos motus, et est quasi declinatio eius ad hos motus, aut b [multi temporis, aut parui temporis] secundum c [susceptionem] materiei. et istæ quidem dispositiones contrariæ sunt appetitibus ex omnibus partibus. et subuersio animę dicitur nausea inseparabilis, et quandoque dicitur destructio appetitus. et uomitus quidem alius est acutus, ęstuosus, sicut in coli-

colirica passione, & sicut accidit ei, qui bibit medicinam vomitiuam, & alius quietus, sicut accidit stomachicis. Quum ergo accidit subuersio, tunc iam accidit aliquid commouēs os stomachi ad expellendum aliquid ad propinquiores uias, & illud est, aut qualitas [d] [opatiua aut operatione eius] materia, ex qua ipse læditur: aut [e] [membri communicantis sicut cerebri: aut aduentus percussionis, aut materia grossa] imbibita aut infusa in ipso corrumpens cibū, 10 aut cholerica, aut humiditas mala putrefacta, sicut accidit prægnantibus, aut humiditas non mala, sed [f] [tremula, debilitans] os stomachi absque malitia causæ, aut humiditas grossa & adhærens, aut multa grauans quamuis non sit cā alia. [g] [Nam quamuis] sit, uerbi gratia sanguis, aut phlegma dulce, speratur tamen ex huiusmodi quòd nutriat corpus & nutriat etiam stomachum. Sanguis enim nutrit stomachum, & phlegma dulce naturale conuertitur etiam in san- 20 guinem, & nutrit stomachum. Verùm ipsum non nutrit eum quocunque modo accidat, & [h] [quale] peruenit ad ipsum, sed quandoque nutrit eum quando gradatur aduentus eius ad ipsum, ex uenis alterantibus sanguinem ad cōplexionem stomachi, & assimilantibus ipsum ei [i] [ex uenis prædictis] in anatomia, nisi accidat propter eam, cum qua non inueniat stomachus nutrimentum omnino, & non afferant ad ipsum uenæ, quod [k] [ei conueniat, & liben 30 ter suscipiat ipsum, & digerendo faciat ipsum] sanguinem, sicut multoties effundit ad ipsum hepar, non per uiam venarum spargentium sāguinem, imo per uiam uenarum per quas pene trat chylus, sanguinem bonum & conueniētē, non plurimum, grauantem, ut nutriat ipsum, secundum semitam ꝙ ipse ex eo exuccat, & cōuertat eum cum sua substantia ad suam similitudinem, & illi quidem errauerunt, qui existi- 40 mauerunt quod sanguis non nutrit stomachū, & iudicant de eo iudicium enunciatiuum absolutum. Et quidam homines sunt, qui habent periodos in melancholia consuetos, & in eis sunt sani, & quandoque perducit ad adustionem in meri, & gutture, imò ad ulcus. Et ex nausea est quæ est signum crisis, & quandoque est signum malum sicut in febribus pestilentialibus. & quādo multiplicatur in conualescentibus, indicat conuersionem. Et de uomitu quidem cretico 50 est, qui confert febribus acutis, & apostematib. hepatis, quæ sunt in latere concauo. & est uomitus, qui accidit in accessione febrium. Et quādo sunt in stomacho, & in uisceribus interioribus apostemata, & propriè calida, sunt facientia uenire uomitum, propterea quod declināt ad expellendum, & propterea quod læduntur ex quolibet tactu accidente eis, aut ex quolibet cibo, aut humore, aut membro mollificato. & nausea quidem quandoque remanet, & non p- 60 mutatur ad uomitum, & causa est uehementia uirtutis recentiuæ aut debilitas qualitatis, quę facit nauseam, aut paruitas eius ita, quod quando [l] [super ipsum fit motus, alleuiatur uomitus, imo mouetur uomitus.] & illi, cuius stomachus est debilis, accidit ut [m] [syncopizetur ipse] & non possit uomere propter uacuitatem stomachi sui, aut propter paruitatem humoris

lædentis ipsum, siue sit imbibitus, siue non imbibitus. Quod si loco huiusmodi stomachi, & oris eius, esset stomachus fortior, & os stomachi fortius, non [n] [syncopizaretur ipse] neque pateretur ab ipso. Verum pp debilitatem eius patitur ab eo, & propter debilitatē eius, & paucitatem materiei non est ei possibile ut euomat ipsum. Quumque comedit, potest ipsum euomere pp duas res, quarum una est, quia humor 10 quandoque est nocens ei parum, non mouens, neque laborare faciens, quoniam est in fundo stomachi, & quando cibatur, eleuat ipsum cib. & multiplicatur, & secunda est, quia adiuuatur cum quantitate cibi ad expellendum ipsum, & [o] [uincendum.] & quandoque subuertitur anima, & commouent nauseam caliditas & siccitas accidentes ori stomachi, & facit qualitate sua calida illud, quod facit humor uicinus quā titate sua calida etiam. Et in administratione 20 quidem uomitus cum æqualitate, est iuuamentum maximum. Verum assiduatio eius maxime debilitat uirtutem stomachi, & facit ipsum lacunam superfluitatum. & uomitus quidem creticus [p] [euadere facit spasmum. & multoties accidit febricitanti spasmus, aut epilepsia, aut simile epilepsię subito, & euomit humorē, vt est flos æris, aut indicum, et euadit. et quandoque facit etiā euadere ex subeth, [q] [et ex augmentatione] repletionali in febribus, et alijs. et 30 multoties vomitus sanat ex singultu clamoso. et ex administratione vomitus cum ęqualitate conseruantur renes, et curatur eo nocumentū eorum, et nocumentum pedum, et sanatur eruptio uenarum deferentium sanguinem, et arteriarum. et amatur quidem vt administretur in mense bis. et melior horarum vomitus est illa, quæ est post balneum, et postquā comedit post ipsum, et impletur. et nos quidem iam subtiliter perscrutati fuimus sermonem de hoc in li 40 bro primo. et stomachus quidem debilis quoties cibatur, accidet ei nausea, et subuersio animi: et si fuerit debilior parum, non poterit retinere illud, quod recipit, imo expellet illud ad superiora, et inferiora. et debilitas quidem stomachi quandoque fit ex speciebus malitię cōplexionis. et tu scis quòd de causis quarundam specierum malitię complexionis sunt quædam quibus adiungitur resolutio spiritus, sicut est 50 solutio ventris plurima, et maxime sanguinis. et tu scis quod ex debilitantibus, sunt dolores vehementes, et tristitiæ, et ieiunium, et fames vehemens. et ipsa etiam sunt ex causis vomitus secundum semitam introitus debilitatis super stomachum. et vomitus dolorosus etiam velociter euomit cibum, et expellit ipsum. et illi, cui superuenit frequenter nauseatiua satietas, et qui comedit non secūdum veritatem famis non verificatę, accidit in primis quando come 60 dit, adustio vehemens valde, quam non tolerat, deinde conuertitur eius esse ad hoc, vt euomat totum quod comeditur. et deterior quidem vomitus est ille, qui est vomitus sanguinis, nisi secundum [r] [necessitatem, quam] dicam, tunc enim est significatio fortitudinis naturæ, et sequitur ipsum uomitus [s] [niger. et causa in hoc est malitia,] quoniam ista duo non sunt generata in stomacho, imo non sunt ni-

n B. nausearet uel non subuerteretur anima eius.

o B. eradicandū ipsum.

p B. est liberatiuus.

q B. forti.

r B. modū quē.

s B melancholiæ, & causa in hac malitia est.

ſi expulſa ad ipſum ex locis longinquis,& mē-
bris alijs,& ſignificant nocumētum in illis mē
bris,& ſecundum communitatem ſtomachi &
t [obedientiam,]ita ut debilitent ipſum. Et ſigni
ficat vomitus ſanguinis proprie motum eius
egredientem a neceſſitate. Et u [uomitus] ſan
guinis,quum egreditur a neceſſitate,portendit
mortem. Et vomitus quidem purus eſt malus,
cholericus quidem ſignificat ſuperfluitatem ca
liditatis,& phlegmaticus ſignificat ſuperfluita- 10
tem frigoris ſimplicis puri. Et vomitus quidē
diuerſorum colorum x [deterior eſt nigro . Et
ex illo,qui eſt vt flos æris , &] ut ſuccus porri
eſt malus propter illud , quòd ſignificat de ag-
gregatione humorum malorum. Et ex diſpoſi-
tione mala eſt,vt ſit os ſtomachi ſubuerſum pa
tiens y [ſyncopim]& ſit natura reſtricta, tunc
enim illud,quod ſedat vomitum, addit in retē
tione naturę,& illud,quod ſoluit naturam,ad-
dit in vomitu,niſi ſit illud, quod facit z [ſynco 20
pim,] humor ſubtilis,aut cholericus. a [Et] cu-
retur diſpoſitio cum aqua prunorum, & tama
rindorum,& ſimilibus, & confert vtriſque reb.
ſimul. Et ſunt homines quidam,qui nō ceſſant
appetere cibum,& quoties replentur eo , euo-
munt ipſum,aut expellunt ipſum ad inferiora,
deinde redeunt,& non ceſſat ille labor eorum ,
& ipſi tamen viuunt vita ſanorum,ac ſi illud ſit
res naturalis eis. et ecce hic quædam auis eſt ca-
piens locuſtas, quæ non ceſſat comedere locu- 30
ſtas,& expellere eas, b † [ ] & non ſatia
tur toto tempore, quo inuenit eas, & eſt aliud
animal huius proprietatis . et ſunt quidam ho-
mines,qui quum comedunt,exiſtimant, quòd
ſi moueantur,euoment, aut ſi iraſcantur , aut
loquantur,aut moueantur motu animali,euo-
ment,& cauſa in hoc eſt illud,quod ſciuiſti.&
ſanior quidem vomitus eſt permiſtus medius
in groſſitie & ſubtilitate , & eſt ex humoribus ,
qui ſunt conſueti ipſi, ſicut phlegma & chole- 40
ra. Verùm ille,qui eſt vt ſuccus porri, c [ęgritu
dinis ſignificat malitiam.] & viridis ad nigre-
dinem decliuis ſicut azul,& indicum ſecundū
plurimum ſignificat congelationem calidita-
tis.& d [ſunt pręter illum,qui eſt] vt ſuccus por
ri,& flos æris , quamuis quandoque contingat
vt ſint ambo propter aduſtionem etiam. e [Ve
rum aduſtio, quę non eſt a vehementia frigo-
ris,& conturbatione eius ,] eſt decliuis ad ſplē
dorem,& claritatem,& ad illum, qui eſt vt ſuc 50
cus porri, f [& ſignificat mortem virtutis] quā
uis vomitus citrinus & vt ſuccus porri,& vt flos
æris multiplicetur in ipſo , in cuius hepate eſt
complexio calida ualde. et accidit habenti apo
ſtema calidum in hepate vomitus cholericus :
deinde vomitus vt ſuccus porri, deinde vt ęru
go ęris,& fit cum nauſea, & ſingultu. Niger ue
ro g [non fit] niſi in apoſtematibus ſplenis , &
in fine h [ueris &] eſt malus. et fœtidus eſt ma 60
lus,et proprie quicunque amborum in febrib.
peſtilentialibus. et quando inuenitur ſubuerſio
in die quarto ægritudinum, & ſi expulſio uo-
mitu,eſt iuuatiuum.

t B. receptionē.
u B. motus.
x B. Alia litera . malorum ex nigro , & ex illo qui eſt ut flos æris , & ex illo qui eſt.
y. B. nauſeam .
z B. nauſeam.
a B. quare .
b † B. per ſeceſſum.
c B in ægritudinibus eſt ſignificatio mala.
d B. ambo, quæ ſunt aliud ab eo quod eſt. Alia litera . mortificationē uirtutis & ambo ſunt aliud ab eo quod eſt.
e B. quoniā aduſtio quæ nō eſt a frigore nigre faciente & turbidū faciente.
f B. & ſignificat mortificationē. uirtutis . Alia litera .
g B. eſt malus.
h B. & in fine febrium quartanarum:

A N N O T A T I O N E S.

De uomitu & nauſea egit & lib. i ut ſalubris cauſæ rationem habent. hic ut de ventriculi ſymptomatibus,quam uis πάρ' ἔργον & aliqua de uomitus vſu uerba faciat. Quòd hic expultricis & naturalis facultatis ſymptoma ſit, ſatis eſt notum. atque a Gal. ſæpiſſime, præſertim uerò 3. de ſympt. cauſ. teſtatum. Huius cauſæ ſunt, quæcunque in ventriculo ſunt ipſi aduerſa, ſui uel ſubſtantia, uel qualitate, vel quantitate, irritatur nempe uentriculus, vt id, quicquid eſt, reijciat. Quæ ſui ſubſtantia negocium faciunt, non uel qualitate, vel multitudine , alia quidem toti hominum generi inimica ſunt , veluti ex venenis multa, alia huic, vel illi uentriculo, abdita quadā ratione infeſta , ob quam hos uel 10 *illos cibos quidam reſpuunt ſalubres alioqui, & cæteris familiares, quare & receptis ijs nauſeabundi fiunt. Quæ qualitate infeſtant, id, uel quia mordacia, vel humidiora, vel uiſcidiora. Adde & ſicut de ſubſtantia dictum eſt, ex obſcura qualitate uel ex ingeſtis cibis medicamentisve, uel, ex corporis particula quapiam ad uentriculum delata , ut in peſtiferis affectibus vſu uenit. Quantitate uero irritant, quæcunque ſui copia uentris uires exſuperant, licet non alia ratione infeſta ſint . quare non ex alimentis ſolum copioſioribus ingeſtis, ſed etiam ex ſanguine ipſo vel dulci pi*20*tuita nauſea & uomitus nonnunquam fiunt, ut hic author ſcribit. quòd enim & ſanguis, & dulcis pituita neque qualitate neque ſubſtantia lædat, conſtat, ut ait, quoniam ex his & corpus totum, & ventriculus ipſe nutriri ſolet. Vidit hoc in loco Auicennas dubitationis eſſe locum, de dulci pituita, an. ſ. ex ea ſub pituitæ forma uentriculus nutriatur, an uero ex eadem in ſanguinem conuerſa, propterea, etſi extra inſtitutum, breuibus huic ſatisfacit, hac ratione aſſerēs pituita dulci uentriculum ali, quod ubi delata ea eſt in ie*30*cur, in ſanguinem uertitur, & per proprias uenas uentriculo impertitur, quo ſanguine demum uentriculus nutritur. nempe a uero diſcrepare ait , quod ex eiuſmodi pituita ſub pituitæ ſpecie uenter nutriatur, niſi forte ob inediam quandoque, ſiue ob denegata ex iecinore alimēta, propter earum uenarum obſtructionem, per quas a iecinore ad uentriculū ſanguis uentriculo aptus deferri ſolet. Quare & eos damnat, qui uentriculum ſanguine non nutriri plane exiſtimāt. Hæc quidem, quum aſſerat, non parum tamen difficilis propoſita quæſtio uidetur, quum Gal. contra 3. fac. nat. ex aſ*40*ſumptis alimentis, atque ex ipſo planè chylo nutriri uentriculum uelit, eo nempe tempore, quo cibos concoquit , in ſui ipſius tunicas reponendo quicquid utile ex ijs eſt, at ſi ſine cibo manere cogamur , tunc arbitratur is a uenis, quæ ex lactibus & iecinore uentriculo aduenıunt , alimentum trahi. Ita ut Gal. proprium uentriculi alimentum non ſanguinem faciat,, ut Auic. ſed chyli portionem, fortaſſe uerò & pituitam dulcem naturalem , quum hæc ſanguis incoctus ſit, ſicuti & chylus. Sane pro Gal. pugnare hæc ratio videtur. nanque, ſi non chylo nutritur ventriculus, cur* 50 *aſſumptis alimentis ſtatim ferè & fames & ſitis extinguitur? Certum eſt conuerſa iam in ſanguinem non eſſe alimēta. Cur uentriculus tam arctè alimenta amplectitur, retinetque? Conſtat certè ſui ipſius , non alterius gratia id potiſſimum agere. Quare chylo nutriri uentriculum oportet. Ex aduerſo tamen, quum nulla in ſanguineo animali pars ſanguine non nutriatur (quod uel de oſſibus ipſis a carne tanto interuallo diſſimilibus fatentur omnes) quid non & uentriculus eodem alitur? Adde quòd quum alimentis , dum in utero eſt, uentriculus nutriatur, ſicut & reliquum cor*60*pus, is certe chylum non habet ex quo alatur, ſed ſanguinē. Cæterum dilui hæc ab Auerrhoe quæſtio uidetur 2. Coll. nam etſi uera & uentriculi, & totius corporis nutritio ex ſanguine perficitur, ſedari tamen fames & ſitis ex aſſumpto alimento poteſt, non quod uere ex chylo uenter nutriatur, ſed quod ex eo exiguum quidpiam alimoniæ qualitate potius, quam quantitate inſignem trabit. quaſi uelit Auerrhoes eo caſu non nutriri ſanè uentriculum, retundi tamen ex*

Cap. ..

ex ea chyli qualitate appetentiæ sensum. Adde etiã quod sicuti in animalibus sanguine uacantibus conuerti in sanguinem eorum alimenta necesse non est, ita et fortasse uentriculum, tenui quadam alimenti portione illius substãtiæ simili ex chylo attracta ali non est absurdum. Astipularique id huic posteriori solutioni uidetur, quod, quum quiduis simili nutriatur, non sanguineus est uentriculus sed inferiori excepta parte fere exanguis: alimento propterea indigẽs tali, qualis sanguis nõ est, uidetur autem chylus talis esse. His ergo proposita dubitatio uidetur solui. Superest tamẽ Gal. locus examinandus, quando is ex sanguine nutriri fere per accidens uelit, ac non nisi cogente inedia, & alimenti parcitate, contra quam & Auerrhoes & Auic. censent: quibus placet sanguine proprie ali in animalib. sanguineis omnia.

De signis portendentibus uomitum. *Cap.* 9.

SVnt nausea, & subuersio antecedentes uomitum, & quando tremit labium, & accidit tẽsio hypochondriorum ad superiora, tunc iudica ipsum adesse. Signa autem humoris mali, putridi, facientis nauseam, & uomitum, si est calidus, sunt sitis, & sapor malus in ore, & putrefactio apparens, & signa quis ex illo humore sit saniosus, sunt intueri ipsum ex parte uomitus, & vehementia nocumenti stomachi ab ipso cũ eius leuitate, quoniam ipse non nocet nisi ex qualitate sua, non quantitate. Signa humoris boni, non mali, qui facit illud cum sua quantitate, sunt, ut nõ sint illic vapor [a] [& putrefactio] & sapor malus, & uomitus malus, & sedant ipsũ, si fuerit subtilis, medicine põticæ, & si fuerit grossus, medicinæ subtiliatiuæ, & significant [b] [multitudinem humiditatis] multitudo uomitus nõ mali, & multitudo egestionis, & multitudo saliuæ, & præcipuè si præcesserit nausetiua facietas, & signum eius, cuius causa est malitia complexionis oris stomachi, est quod nõ tolerat illud, quod eis superuenit: immo mouetur ad expellendum illud uia malitiæ complexionum prędictarũ, & eius, qui fit propter communitatem cerebri, aut hepatis, aut matricis, signa sunt signa ęgritudinum hepatis, uel capitis, & aliorum.

ANNOTATIONES.

Futuri uomitus indicia nausea & uentriculi cõturbatio est. Instantis uero iam, & tremor labiorum, & hypochondriorum sursum tractio. Roget autem quis, cur labiorum tremor instante uomitu fiat. Cui ita satisfacere est. Continua oris est cum uentriculo tunica, quod passim & Gal. et cæteri testantur. concitato ergo uentriculo, quia uomitus conuulsionis quodammodo speciem refert, mirum non est tremere labia, sursum deorsumque impulso uentriculo. De signis uomitus pete Trallianum lib. 7.

De uomitu sanguinis. *Cap.* 10.

ET sanguis quidem quum per uomitũ egreditur tũc est ex stomacho, aut meri, & causa in illo aut est eruptio uenæ, & scissura eius, & ipsius incisio, & multoties fit propter uomitum plurimum, aut uẽtris solutionem factam ex cathartico calidæ cõplexionis, aut eruptio apostematis non maturi, aut propter [a] [sanguinem a capite currentem ad stomachum a loco, qui ignoratur:] aut propter effusionem sanguinis ad ipsum ex hepate, & ex alijs mẽbris, & pręcipue quũ retinetur illud, qđ oportet euacuari ex sanguine, aut accidit incisio mẽbri, & superfluit nutrimentũ eius, secundum modũ, cuius declaratio præterijt a me in radicib. aut accidit [b] [membro dimissio exercitij consueti, aut potus sanguisugæ suspẽse in meri, aut stomacho; aut accidũt [c] [fistulę] in stomacho, & causa eruptionis venarũ, & scissuræ earũ, est illud, quod sciuisti in libris vniuersalium, & illud, quod diximus in principio hmõi tractatus, & oportet vt tu cognoscas ex eis illud, quod est ex mollificatione venarum cum subtilitate, & sua mollitie, & quod est ex uehementia exsiccationis earum, aut aliud, [d] [propter grossitudinẽ earũ.] Et multoties quidem fit vomitus sanguinis ex sana virtute, & expellit sanguinẽ ad partẽ, quã inuenit in dispõne expulsionis eius cõuenientiorem, & propter hoc multoties est in vomitu duarum librarũ sanguinis, uerbi gratia, trãquillitas, & iuuamentum, & illud est quando effunditur superfluitas splenis, & hepatis ad stomachũ, & egreditur vomitu & expellitur, & illud, quod est a splene, est nigrum, & turbidum, & quandoq; est acetosum, & nõ est cũ istis duob. dolor, & multoties quidem vomitu expellit homo frustum carnis, & causa in illo est caro addita verrucosa, aut [e] [fistulosa] orta in stomacho & abscinditur propter causam aliquã, et expellit ipsam natura ad superiora. Et oĩs vomitus sanguinis cum febre est malus, sed quũ non est illic febris, quandoque non est malus.

De signis. *Cap.* 11.

ILle quidem qui a stomacho, distinguitur ab illo, qui est a meri, per locũ doloris, nisi sit ex apertione uenarũ, & nõ ex corrosione & vlcerib. quare non fit illic dolor, & illum, qui est a corrosione, significat signum vlceris, quod præcessit, & sanguis egreditur ab eo in primis paulatim, deinde emanat res plurima, & illius, qui est a sana uirtute, est, vt nihil de esse suo im mutatũ sentiat patiẽs, & inueniat lenitatẽ post [a] [ægritudinem,] & sit sanguis sanus, non [b] [calidus] corrosiuus, [c] † [ ] aut vlcerosus. Et eius, qui est ex sãguisuga, est, quod sanguis, qui est ex ea, est subtilis [d] [saniosus.] Et ille iam bibit de aqua, in qua sunt sanguisuge. Et eius, qui est ab hæmorrhoidibus, est ut sit illud hora post horam, & iuuatur per illud, & colores eorum sunt citrini. Et differentia quidem inter factum propter hepar, & effusionẽ eius ex ipso ad stomachum, et factum propter splenem, et factum propter stomachum ipsum: est quod cum illis non est dolor, & ille, qui est a stomacho non euacuatur a dolore; & ille qui est a splene, est niger, turbidus, et quandoque est acetosus: Et multoties euomit homo frustum carnis, & iam ante diximus causam eius.

ANNOTATIONES.

De sanguinis eruptione per superiora, & de eius causis

Marginal notes:

a fluxum sanguinis nariũ fluentis ad stomachũ in modo q̃ nõ sentit ipsum.

b B. ex dimissione.

c B. hæmorrhoides.

d B. ingrossans ipsas.

e P. hæmorrhoidalis.

a B grauitatem

b B. acutus.

c † B. aut putridus.

d B uirulentus.

sis & signis generatim in superioribus actum est, faciuntque ea omnia ad hunc locum.

De cura uomitus absolutè. *Cap.* 12.

SErmo quidem vniuersalis in curatione uomitus est hic. In uomitu, qui generatur a corruptione administrationis cibi, rectificetur cibus, & fiat bonus, & adiuuetur ex quibusdam, quæ diximus, confortantibus stomachum, boni odoris, calidis, aut frigidis, secundum quòd conuenit. Et in illo cuius causa est materia mala, aut plurima, euacuetur illa materia secundũ canones prædictos, et cum ebibitis, et clysterib, et minoretur cibus, et subtilietur. Et adhibeantur exercitium subtile, et ieiunium. Et clysteria proportionalia secundum ægritudinem, sunt iuuatiua propter illud, quod declinat de materia ad inferiora, et multoties quidem abscindit uomitum clystere acutum, et uomitus etiã multoties abscindit uomitum, quum est a materia. Sanatur enim ex uomitu, quum euomit illam materiam propter egressionem eius cũ uomitu, aut verbi gratia, cum aqua sola, aut cũ syrupo acetoso, aut cum anetho, aut cum aqua raphani, & melle, & quæ sunt illis similia de his, quę sciuntur in loco suo. Et quum fuerit illud, quod euacuare uolumus, [a] [uomendo, aut sudando,] grossum, incipiemus, & subtiliabimus ipsum, & incidemus illud, deinde euacuabimus ipsum. Et si fuerit nausea, imò uomitus etiam ex malitia complexionis, curabitur cum eis, quę ipsam permutant. Quod si necessaria fuerit [b] [renouatio,] fiat illud, quod narrauimus nuper. Et ultimum, quod intendimus in regimine nauseæ, est expulsio humoris faciẽtis [c] [syncopim] aut [d] [subtiliatio] eius, & ipsius incisio, si est grossus, uiscosus: aut rectificatio eius, si est putridus, saniosus cum bono odore eius, quod in potu sumitur [e] [ex medicinis.] Bonus enim odor uehementer est conueniens stomacho, & [f] [propriè, quum est in nutritiuis, & remoueri ab ipso si sensus est diligens ipsum.] & attractio materiei excitantis ad extremitates est iuuatiua ualde in retentione uomitus, & propriè quum est ex expulsione humorum ex membris [g] [continentibus] stomachũ, ad ipsum, & illud fit si stringuntur extrema, & proprie inferiora, sicut crura, & pedes constrictione descendente a superioribus, & quandoque adiuuat ad illud eorum calefactio, & positio eorum in aqua calida, & quandoque est necessarium, ut ponatur super adiutoriũ, & crus medicamen rubificatiuum, ulceratiuum, & mirabile quidem est, quod calefactio extremitatum est iuuatiua in sedatione uomitus, propterea quòd attrahit, & infrigidatio est iuuatiua in sedatione vomitus uelocis calidi, propterea ꝙ infrigidat, & similiter ĩfrigidatio stomachi, & existimauerunt quidam, ꝙ amygdalæ [h] † [ ] quum teruntur, & digitis fricando dissoluuntur in aqua, & colantur, & sumitur ex ea in potu, sunt maxima cura uomitus dominantis [i] [superantis.] Et fabę decoctæ cum corticibus suis in aceto permisto conferunt plurimum eis, & lentes [k] [effusæ, quum elixantur in ipso, scilicet] quando decoquuntur in aceto [l] [permisto,] & [m] [ex] eis quidem expertum est medicamen, quod recipit galiæ & xyloaloes crudi, & gariophylli partes æquales, sumatur in potu cum aqua malorum, & gluten gariophyllorum melius est gariophyllis, & sit eius pondus pondus illorum, & quandoque ponũtur in ipso quum non reperitur gluten gariophyllorum, gariophylli, & ponitur cum gariophyllis pulegij quantum sunt gariophylli sunt .n. vltimi & stant loco eius, & tu quidem stude inquantum potes, vt eos dormire facias, quoniam illud est radix. Et ex eis, quæ conferunt in hoc, est facere, ut ipsi in potu sumant volentes, aut inuiti aquam carnis plurimam cum seminib. & sit in ea coriandrum siccum, & quãdoque funditur in ipsa vinum odoriferum, & si est cũ hoc ponticum, est melius, & quandoque infunduntur in ipsa tortellæ, aut panis de simila hoc .n. quandoque facit eos dormire, quumque dormierint, sudabunt, & quum natura fuerit sicca, non stringas vomitum cum eo, quod exsiccat ex stypticis, nisi cum mensura absque nocumento, & administra clysteria, & soluas ventrem, deinde sis audax in dando robub, & multoties quidẽ alleuiãtur nausea, & uomitus per phlebotomiã, & si cum vomitu expellitur medicamen fortiter constringens vomitũ, reitera ipsum, & si vehementer abhorreat ipsum, tunc altera ei aliquid odoris eius, aut coloris ipsius. & scias, quando nausea lędit, & non associatur ei vomitus, tunc oportet ut adiuues ipsum cum vomitiuis subtilibus ita, ut euomat cibum suum vel humorem suum, & si necessariũ tibi fuerit, vt soluas ventrem eius cum facilitate fac: deinde conforta stomachum cum oleis prædictis & proprie cum oleo de nereiden puro, aut permisto cum oleo rosaceo sicut vides de calefactione stomachi, & quãdoque est nausea non post cibum, imò secundum vacuitatẽ etiam, & non est possibile ut fiat vomitus propter paruitatem materiei, quare oportet vt comedat patiens ipsum, cibum, quoniam quum repletur, facilis fit post ipsum uomitus, et expellitur cum ipso humor, et plurimum quidem nauseę accidentis a caliditate, et siccitate, remouetur a positione emplastrorum cum infrigidatiuis humectatiuis infrigidatorum in niue, et sumendo in potu aquam [n] [frigidam cõgelatam,] et quandoque ponitur in ipsa sicut rob agrestæ, et rob [o] [acetosæ.] In nausea verò materiali, necessaria est purgatio cum eis, quæ conueniunt: deinde curetur qualitas remanens cũ eo, quod est ipsi contrarium ex medicinis odoriferis, cum robub calidis aut frigidis, s. unumquodque secundum se, et omnem, quẽ curas, si ipsum vis cibare, ciba paulatim paulatim, ita, vt non moueatur [q] † [ ] alia uice in ipso, et oportet vt illius stomacho, qui consuetus est uomere post cibum, et cibus non stat in stomacho ipsius, apponantur emplastra stypttica prædicta in canone, et si non fuerit caliditas, permisceantur cum eis illa, quæ sunt sicut pyrethrum, et spica, et thus, et myrrhæ, et iuuantur valde ex trochiscis albencharus, quos laudauit. Gal. Et dentur in potu, si fuerit illic caliditas, et sitis, cum robub, sicut rob de granatis, et propriè illud, in quo ponitur menta, et

sequatur

a B. cũ uomitu aut cum re alia a uomitu.

b B. stupefactio

c B. Alia litera. nauseam.

d B. minoratio.

e—B.

f B. olea quum sensus est diligens ea. Alia litera remoueri ab eo si sensus est acutus. Alia litera confert diuertere fantasiã ab ipso uomitu & occupare eã circa alia, si sensus uel imaginatio cum ipso uomitu fuerit occupata seu uexata.

g B. circundantibus.

h B. amaræ.

i B. furiosi.

k B a quibus effusa est aqua in qua elixantur.

l—B.

m B. iam.

n B. infrigidatam cum niue.

o † [illegible]

p † B [illegible] eius.

sequatur illud vinum permistum, si permittit complexio. Si autem non fuerit caliditas, sumant in potu cum aqua, et conferunt eis valde troch. Æschylis, & confert eis, quãdo adest eis cum frigiditate trochiscus huiusmodi. Recipe zurumbet, gariophyl. vsneæ, cinnamomi, masticis, thuris q † a] omnium an. danich. j. opij keratem j. castorei keratem j. aloes quartã drac. & ex eis, quę conueniunt illis, qui vomunt cibum suum, est ut multiplicetur in cibarijs suis coriandrum, & lambãt mel emblicorum, & ẽt comedant cortices phistici humidos, aut siccos. Et masticent thus & masticem, & xyloal. & cortices citri, & mentã, & cõueniens est eis ut vomãt, deinde comedãt, et antiqui quidem [r] [varij in medicina curãt impeditum uomitu] quum est adolescens, fortis, habens stomachum repletum humiditatib. retentis subtilib. & est multæ saliuæ, phlebotomãdo ei uenam cum æqualitate, ne sequatur terminos syncopis, si tolerat natura: deinde expectãt aliquibus diebus, postea phlebotomant uenam eius, quæ est sub lingua: deinde dãt in potu [s] [stupefacientia] postea faciunt eum gargarizare cũ [t] [subtiliatiuis] deinde expectant, postea dant in potu hieram factam cum coloquintidis, & ingeniantur ut remaneat hiera in stomacho eius tempore paruo, deinde post vij. dies euomant, deinde adhærere faciunt uentri eius uẽtosam sine incisione, & euaporant locum cum oleo calefacto, & in mane ponunt emplastrum desuper ex fœnugræco contrito confecto cũ melle, & semen maluę confectum cum oleo, & faciunt illud tribus diebus. Si autem illud non sufficit, in potu tribuunt hieram cum pulpa coloquintidæ, & liniunt stomachum ex gumma rutę agrestis, & medicinis rubificantibus, donec uideant super locum bothor, & uesicas, & dant in potu hieram picram, deinde decoctionem absinthij, & medicamen factum cum castoreo & aqua, deinde iterant rubificationem cum eis, quæ sunt leuiora, deinde administrãt gargarismata & postea [u] [sitim facientia.] Hæc est ergo uia in medicina antiqua uaria, non secundum uiam comprehensam. Iam quidem diximus de cura uomitus illud, quod currit cursu canonis, & nos addemus ei nunc distinctiones.

ANNOTATIONES.

De uomitus & nauseæ curatione, quæ his quatuor capitibus, habes tum ex Paulo lib. 2. tum ex Tralliano lib. 7. tum ex Gal. 8. de comp. med. per loca. Quod ad hunc locũ pertinet. Ait ijs uerbis [Et multoties quod abscindit etc.] uomitu quandoque uomitum abscindi, quod existimarit quis fortasse absurdum. sed & de hac re alias dictum est. sententia Hippocratis est fluxum fluxu, & uomitum uomitu curari 6. de uulg. morb. sect. 2. Educto quippe per uomitum humore uomitionem faciente, is ceßat. ita & in dysentericis sæpe purgatoria medicamenta exhibentur. Aliud scribit, quam ait, [Et infrigidatio earum est iuuatiua in sedatione uomitus &c.] de quo mirari quis posſit. Quod sane extremorum lotio ex calida aqua, a uentriculo auertat, et uomitum sedet, rationi consentaneum est, nempe quod calidum attrahit. at quod ex frigida ablutio itidem uomitum reuocet, uidetur creditu difficile. Author tamen noster hãc commendat, si materia uomitum faciens calida sit propterea quod refrigerat. quum tamen frigida aqua (& si calidos humores refrigerat earum partium quæ ipsa abluũtur) sui frigiditate repellendi uim habeat, & tenues ac calidos humores ad superiora potius concitare apta sit, quam frigiditate eadem alterare, & cohibere. Certe id placere alijs uidemus, ut, si frigida materia sit a superioribus retrahenda, lotione extremorum ex aqua calida non actu solum sed etiam potestate, ex odoratis rebus parata utamur. At in calidis humoribus, sicuti frigida & actu & potestate aqua omnium iudicio refrigerat magis, ita eadem calida potius actu usurpatur, quam actu frigida. Addit [Et existimauerunt quidam, quod amygdalæ &c.] quibus uerbis ex aliquorum sententia amygdalas in sedando uomitu proponit, cui opinioni, quum ipse non aduersetur, tacite annuit. At contra Paulus lib. 1. amygdalas melli intinctas conferre ait, ut quis facile uomat. Fortaße tamen, quum ex uomitũ cient, quod ait Paulus, dum materiam una quæ antea uomitum faciebat, sui lenitate, & abstersione educunt, eundẽ sedant, quod Auicennas. Fusius deinceps et hoc et sequentib. trib. capitibus uomitus curationem docet, pro qua re uide & loca antea citata, & Rasim 9. ad Almansorem.

cap. 42.

[a] [*De uomitu facto propter caliditatem.* *Cap.* 13.

SVmat capparẽ nõ maturã] proprie, & granata, & sumach & [b] [algobere uidelicet] gubera, & cydonia, & syrupos, qui fiunt ex eis, & pilulas hmõi. Rec seminis hyusquiami partem j. sem. ros. ru. & sumach, & [c] [capparis] oĩum an. partes iiij. coniungantur cum duplo eorum de rob de cydonijs, & detur ex aggregato cõfecto a medio aureo vsq; ad aureũ sc͞dm uirturẽ, facit n. dormire, & sedat nauseam. Quumq; non est illic constrictio naturę, tunc tibi superest tribuere robub pura facta ex agresta, [d] [acetosa] & ex acetositate citri proprie, & cãphorę quidem inest proprietas prohibendi uomitũ, & nauscã calidos, sumptæ in potu cũ rob, & olfactæ, & linitę super stomachũ. Illius verò, qui cogitat, ꝙ si moueatur, post cibũ euomat, cura melior est; & eius, qui euomit cibum suum, non cũ cholera citrina, imò est uomitus eius ꝑ melancholiam, aut humorem frigidũ, est quæ est ex curatione facta cum calefactiuis exsiccantib. & ex eis est illud, quod recipit seminis apij, & anisi, & absinthij partes æquales, fiant ex eis troch. sitque dosis eorum aureus j. cum aqua frigida, & etiam fiat ei [e] [ius tinctum] ex cymino, & pipere, & pauco [f] [vino,] misceantur illa cum aceto & almuri, & ad illum quidem, qui cibum suũ euomit cum dolore stomachi, sumatur [g] [capparis] & conteratur, & distilletur desuper aliquid de syrupo granorum myrti, s. quantitas, qua cõficiatur: deinde misceatur [h] [illud super vinũ paucum & mel paucum] & bibatur. & ẽt vitellus oui assati, & misceatur cum melle, et xv. granis masticis contriti, et comedatur, et administretur illud tribus diebus, et conferunt trochisci prędicti in cap. doloris stomachi, in quib. ponuntur absinthiũ, & [i] [menta] & oportet ut dentur istis, et qui eorum cursu incedũt, post cibum quidem styptica, et ante ipsum quidem lubrificatiua, sicut uolubilis, et confert eis, ut sumãt super cibum hoc suffuf, quod Recipe thus, et glandes, et sumach, et medicamen iuuatiuum ualde ad nauseam est illud,

a B. continuac cum præcedenti. sic, uomitum aũt factũ a causa calida sedac assũptio alcasb.
b —— B.
c B. alcasb.
d B. ribes.
e B. sabag.
f B. rutæ:
g B. alcasb.
h B. cũ illo parũ aceti uini, & mellis.
i B. myrrha.

quod. Recipe coriādri ſicci, rutę ſiccæ partes æquales, quod bibatur cum vino quidem commiſto, ſi ſentitur cū acetoſitate, aut cum aqua frigida, ſi ſentitur cum mordicatione. Medicamen conferens vomitui accidenti propter frigiditatem, & humores frigidos. Rec. zurūbet, doronigi, caſtorei partes ęquales, zuccari quantum omnia: doſis eius vſque ad ij. drac. adminiſtrentur aliquot dieb. Si aūt hoc regimen non ſufficit, cum trochiſcis prædictis ſumant in potu oleum de kerua cum aqua de ſeminib. Accidens autem poſt nauſeatiuā ſatietatem curetur curatione ſatietatis nauſeatiuæ, & ſotira. Eius aūt, quę accidit propter humorē ſanioſum, cura eſt euacuatio ſtomachi cū vomitu, & mundificatio eius ex eo, & æquatio eius cum qualitatib. boni odoris: & [k] [cadunt] in ea ex ſeminibus, ſicut aniſum, & ſemen apij, & ſiſeleos, & cyminum, & daucum. Et oportet vt regatur ſicut oſtendimus ita, vt ſumat ante cibum ex cibis, cibos lubrificatiuos lenitiuos, & poſt ipſum cibos ſtypticos odoriferos, ſicut cydonia, & ſimilia, vt deponant cibum ab ore ſtomachi ad fundū eius, & inclinent materiā ad inferiora, non ad ſuperiora. Et quandoq; eſt neceſſariū in quibuſdam, vt in potu ſumant cyminū, & ſumach. Et quandoque indigent [l] [aliquo] leui poſt cibum, & diamuſchum eſt iuuatiuum eis valde, & troc. ſtellæ ſunt ultimi eis cum uino, in quo diſſoluitur granum muſchi. Vomitus autem proueniens ex melancholia, non oportet vt cōſtringatur quantum poſſibile eſt. Quod ſi fuerit patiens ipſum repletus ſanguine, phlebotometur baſilica, & ventoſentur [m] [tpa] etiam vt alleuietur repletio ſuperior ſanguinis & melancholiæ, & quandoque ſufficit [n] [dimiſſio] repletionis. Quòd ſi ſuperfluat adeo vt non toleretur, trahatur ad inferiora cū clyſteri, in quo ſit acuitas aliqua, & aſſumptio, [o] † [ ] ex cartamo, & polypodio, & tribulis, & epithymo, & halaſce, & chamæmilla cum oleo ſiſamino, & melle, & fiat ſpleni emplaſtrum ex meliloto, & myrto, & ladano, & vſnea, [q] [& ſemine croci hortenſis] cum vino pontico, & in potu tribuatur etiam ſyrupus de menta cum granatis cum alefeniati, et ſi fuerint illic reliquię repletionis, fiat phlebotomia ex venis pedum, & ventoſentur crura. Quumque ſedatur vomitus, euacuetur melancholia cum medicinis factis ex myrobalanis nigris, epithymo, & agarico, & ſale Indo, & ſi exigit res, vt in potu ſumatur oleum de kerua cum hiera picra, & [q] [abſinthio,] fiat, & ſi in ſplene fuerit ægritudo, curetur ſplen. & illi quidem, cui accidit propter effuſionem materiei ſubtilis, mordicatiuæ cōmiſcentis cibum, quare fit nauſea; conferunt troch. ſtellæ in horis paroxyſmi: & expulſio cū picra præter horas paroxyſmi: & ſolutio uentris cum oxymelle mixto cum aloe, & oxymelle facto cum ſcammonea ad ſolutionem ventris, & cum aqua prunorum & tamarindorū. ipſa enim ambo ſunt declinantia materiam ad inferiora, & ſedantia vomitum cum acetoſitate ſua, & oportet ut in huiuſmodi trahatur materia ad inferiora cum clyſteri leni ex uiolis, & iuiubis & hordeo excorticato, & tribulis & chamæmilla & ſebeſten, & turbith cum oleo uiolaceo & zuccaro rubeo, & † nitro & ut adminiſtretur ſyrupus de papauere poſt excuſſionem. Et confert ſyrupus Alexandri cum hac deſcriptione: cydonia, & ſumach, & nabach, & grana granatorum, & tamarindi decoquantur, deinde ponantur thus, & parum xyloaloes, & ſcias quod quando natura eſt ſicca cū cauſis, [r] † [ ] & omnes, qui habent uomitum humiditatis, iuuantur cum [s] [ſyrupis] & pane exſiccato in furno, & ſpodio in ſuccis, & omne, quod adhæret illi humiditati, & exſiccat eam, cōfert eis. Et eſt neceſſarium multoties, ut ponantur ſuper ventrem eius ventoſæ, & ſuper dorſum inter ambas ſpatulas, & eſt neceſſarium vt dormitio eius, & ipſius commotio ſit in cuna, & ſi fuerit humiditas ſanioſa, tunc adhibeantur narcotica odorifera, reſiſtētia corruptioni ſaniei, & fętori, & ſtyptica exſuccātia, propriè ſi ſunt aromatica, imò ſi ſunt nutritiua. & ſi eſt huiuſmodi materia ſubmerſa, imbibita, oportet ut ſint illic etiam ſubtiliantia, inciſiua, ſicut ſyrupus acetoſus & ſicut alefeniati prædictæ, & ſimiliter ſi eſt viſcoſa, & groſſa, tūc ea, quæ ſunt fortiora parumper, & hiera cum ſyrupo acetoſo eſt communis ad plurima, & iſti quidē poſt illud ſumant in potu medicinas ſedantes uomitum cum calefactione aliqua, ſicut ſyrupū de menta factum cum granatis, in quo poſitū ſit xyloal. crudū, aut ſyrupum [t] [acetoſum,] in quo iam poſitæ ſint alefeniati calidæ, & xyloaloes, & folia citri, & etiam diamuſcum amarū, & diacydoniten: & totum illud cum decoctione alefeniati, & etiam diamuſchum cum miua. Et ſyrupus de abſinthio cōfert eis in omni hora. Deſcriptio bona. Recipe granatorum acetoſorum, & mentæ, ſiſimbrij omnium ana [u] [baccati] j. decoquatur in duabus lib. aquæ vſque quo remaneat medietas, & ponātur in ipſa muſchi danich j. xyloaloes quarta drac. quę omnia ſint contrita, & ſorbeant hora poſt horam, & ex medicinis ſedantibus hanc ſpeciē uomitus, eſt rob [x] [cydonij] cum xyloal. & gariophyl. & ſyrupus de menta cū granatis, & proprie quādo ponuntur in ipſo thus, & galia, & cortices phyſtici, & muſchus, & xyloaloes, & miua ſedat vomitum phlegmaticum valde. Et quando timetur ex frequentia uomitus, & multitudine eius, et quocunque modo fit, præterquam in febribus uehementis caliditatis, caſus uirtutis, ſorbeat infirmus aquam carnis aſſumptam ex pullis, extremitatibus hœdorum, et arietum cum tortellis contritis ſicut alcohol, et aquam pomorum, et parum vini, et olfaciat ex pullis aſſatis ſciſſis ante faciem eius, et olfaciat panem calidum. Et illis eſt, vt elixentur pulli in aqua, & effundatur ab eis, & decoquantur in aqua & diſſoluantur in ea: deinde terantur in mortario, & exprimatur [y] [in ipſo aqua ipſorum, & infrigidetur,] et diſſoluatur in ipſa medulla panis de ſimila, et miſceatur cum pauco uino, et ponatur in ipſo ſuccus malorum, et ſorbeant ex ea. Et illi, qui diſſoluuntur in decoctione, deinde conteruntur, meliores ſunt illis, qui conteruntur, deinde decoquuntur. Ab iſtis enim reſoluitur humiditas naturalis, et euaporat, et in illis continetur. Et quando que cōferunt nauſeę, et ſubuerſioni animę, et ... expul-

k B. iuuant.

l B deambulatione.

m B. partes poſteriores capitis

n B. Alia litera. diminutio. Alia litera, alicui repletioni.

o † B. facto.

p —— B.

q B. epithimo.

† baurach.

r B. uomitus ... fa eius eſt ... cilis.

s B. ſanich.

t B Alia litera de aceto... ſcilicet ... limonis.

u B. bacha...

x B. de ...

y B. aqua ...

expulſione cum vomitu, cibi facti ex cubugi, & pullis factis acetoſis cum aqua agreſtæ, & aceto ſitate citri, & ſumach, & aqua malorum acetoſorum, frixis cum oleo omphacino cum illis. Et non eſt malum cibare eos ſauich hordei cũ aqua [z] [hordei] propriè quum ſunt vomitus reliquiæ. Et oportet vt iteretur illud ſuper eos, & ſi euomunt illud, & abhorrent, permutetur forma eius, ſi refugiũt ipſum. Medicinæ ſingulares, & compoſitæ conferentes nauſeæ, & uomitui. Scias quòd maſticatio maſti. & thuris, & cupreſſi quandoque conferunt ad illud: ſimiliter grana alcadra, aut ruta ſicca, de qua in potu ſumatur cochlear. i. quoniã eſt mirabilis. Et gariophy. quum teruntur vehementur, ſicut alcohol, & pulucrizantur ſuper ſorbitionem factam ex tortellis, & ſuccis, ſedant ſtatim. Et ſimiliter quum bibuntur in aqua frigida aut decoquũtur cum aqua, & in potu ſumitur decoctio corũ, & propriè ad pueros. Et melius eſt vt pulucrizetur ſuper eam maſtix. Et ex medicinis [a] [rectificantibus] vomitum, & nauſeam, eſt rob citri, quod in potu ſumat ille, qui vomit propter cauſas frigidas, permiſtum cum xyloaloe crudo, & garioph. Et iterum decoctio corticũ phiſtici, aut pura, aut cum alefeniati. & fortior ea eſt aqua [b] [pullorum uitis ſingularis,] aut cũ alefeniati cum carui, & miua Et [c] [ſuſen ſunt] ex eis, quæ ſunt neceſſaria. [d] † [ ] Compoſitum expertum, & eſt etiam ex eis, quæ adiuuant ad digeſtionẽ. Recipe ſeminis lini, ireos, maſticis, cymini, omnium an. partem j. decoquãtur ex eo cum aqua mellis, & adminiſtrentur. Quum ergo deficit curatio, neceſſaria ſunt narcotica, in quorum natura non eſt vt vomitum moueant, ſicut eſt in [e] [decoctione] hyuſquiami, & nucum methel niſi aſſocientur eis medicinæ odoriferæ [f] [retinentes] eorum ſtupefactionem, & rectificantes eorum vomitũ, & reſiſtentes [g] [ſua ſimilitudine,] imò debiliora ex eis, vt ſemen papaueris, & ſemen lactucæ: & fortius eo eſt cortex eius, & propriè nigri: & ſequitur ipſum cortex radicis mandragorę campeſtris: & fortius eis eſt opium, & parum ex eo eſt iuuatiuum cum ſalute: & propriè quum eſt cum eo ex medicinis habentibus uim theriacæ eius, quod repugnat ueneno ipſius. Et ex cõpoſitis nobis bonis in hoc eſt; vt ſumatur corticum phiſticorum & [h] [zuccari] & roſ. & ſeminis roſarum, omniũ ana pars j. & bezahar pars s. & ſi non fuerit prę́ſens, ponatur in ipſo zurumbet pars. j. & opij duæ tertię partis, & xyloaloes crudi pars. s. fiant ex eis troch. & doſis eius ſit uſq; ad aureum. Et ex medicinis bonis ad illud nobis eſt, vt ſumantur cydoniorũ, & [i] [capparis immaturæ] amborum ana partes ij. & ſeminis papaueris tertię partis, & corticum radicis mandragoræ, tertiadecima partis, & quarta decima partis xyloaloes crudi, & aquæ mentę tãtum, quod totum ſubmergatur, & aquæ roſ. tantũ, ꝙ ſupermineat digito uno, & aqua [k] [cucurbitæ] triplum amborum aquarum, & oportet vt cum facilitate adeo decoquantur, donec diſſoluantur [l] [capparis] & cydonia; deinde colentur aquæ; poſtea [m] [præparentur] cum facilitate, & ſumatur ex eo in potu. Et cum in potu ſumuntur ſtupefacientia, oportet ut multiplicetur olfactus odoriferorũ, & dormiat. & non ſeparetur aromaticum ſuaue apud eum. ſi aũt abhorreat aromaticũ, permuta ipſum ad aliud & troch. [n] † [ ] ſecundum quod teſtatur Gal. ſunt iuuatiui ad illud. ipſi enim aggregãt omnes res neceſſarias in cura uomitus, & propriè quum eſt humor uirulentus. Trochiſcus enim ille eſt eius theriaca, & eſt ſecundum quod dictum eſt in antidotario. Inquit Gal. nam in ipſo ponuntur aniſum, & ſemen apij odorifera, & nutritiua, & abſinthiũ ad abſtergendum, & deponendum humorem, & ad confortandum os ſtomachi, & ad [o] [faciendum rigidum] & cinnamomum ad contrariandum ſua aromaticitate uirulentiæ, & conuertendum ipſam ad rectificationem aliquam, & reſoluendum eam, & in ipſo eſt ex aromaticitate, quod cõuenit omni membro neruoſo, & opium ut dormire faciat & ſtupefaciat, & caſtoreum ut ſuccurrat corruptioni opij, & nocumento & ueneno ipſius. Sed & troch. ſtellæ ſunt vehementis iuuamenti in huiuſmodi diſpoſitione. Et nauſea quidem quando eſt propter debilitatem ſtomachi, quam non ſedat expulſio facta uomitu, tunc nõ laboretur in illa, imò ſi dimittatur per ſeipſam, fortaſſe iuuabitur. Et quãdoque ſedat eam ſauich hordei [p] [algellij.] Et ille qui inuenit ſubuerſionem inſeparabilem in uere, & fuerit conſuetus uomere, propriè in huiuſmodi tempore, comedat cum pane paruæ quantitatis ʒ. iij. cępæ narciſsi. deinde ſumat aquam calidam. [q] †. [ ] Et non multum ſumant de cępe narciſci, quoniam facit accidere ſpaſmum.

> [n] † B. ama-icos
> [o] B. & corrugãdum.
> [p] B. algiel.
> [q] B. Alia litera. & ſyrupum acetoſum.

De cura uomitus ſanguinis. Cap. 14.

SI ſenſeris ulcera, tunc curabis ea cũ eis, quæ ſcis. Et ſi ſenſeris [a] [ſanguinem deſcendentẽ ex capite, tunc incipies, &] prohibebis cauſam eius. Et ſi ſenſeris repletionem, expelles eam. Et quandoq; indigebis poſt euacuationem duarũ lib. ſanguinis phlebotomia alia minuta. Quumque augmentatur, liga extrema uehementer, & propriè in eo, cuius cauſa eſt [b] [potus medicinæ calidæ.] Et quãdoque ſumitur in potu, in facto propter medicinam, uinum miſtum cũ lacte ſuperante uſque ad quatuor cotylas, dãdo aliquid poſt aliquid, deinde detur in potu ſyrupus acetoſus infrigidatus cum niue. Verùm ex medicinis expertis in prohibitione ſanguinis eſt compoſitum in prohibendo [c] [ſanguinem uehemens.] Recipe acaciam, ſemen roſ. lutum ſigillatum, balauſti. opium, ſemen hyuſquiami albi, gummi arabicum, ſuccum arnogloſsæ, aut ſuccum uirgæ paſtoris, & ſumatur in potu cum aceto uini multæ commiſtionis, aut cum aqua arnogloſſę, ſi fuerit perueniens ad ſtomachum plurimum. Et doſis eius ſit ex medio aureo uſque ad drach. j. Et confert ad illud ſumere in potu arobub ſtyptica, & ex eis eſt rob de nuce, & ſunt compoſita dicta in antidotario. Et ex curatione facili eſt, ut ſumatur gallarum, & balauſtiarum, ambarum ana pars j. & ſumatur ex eis in potu põdus ij. aureorum, cum kerate opij cum aqua plantaginis.

> [a] B. fluxum ſanguinis narĩũ deſcendentem interius.
> [b] B. Alia litera. fluxus acutus.
> [c] B. uomitũ ſanguinis uehemẽtem.

De conturbatione & anxietate stomachi. *Cap.* 15.

QVandoq; accidunt ex stomacho conturbatio, & anxietas, ex quib. inuenit infirmus tristitiam: & fit necessariũ ut permutetur de figura ad figuram: Et quãdoque comitatur ipsam tremor cordis, aut accidit cum ea, & nõ est possibile habenti eam ut cognoscat causam in eo, & quandoque eum sequitur scotomia, & vertigo. Et quandoque alteratur ex ea color, & est secũdum veritatem principium nauseæ. Et quandoque est cum ea nausea, & quandoq; permutatur ad nauseam. Et causa in illo est materia nauseę, & propriè imbibita. Ipsa. n. dum permanet imbibita, facit accidere conturbationẽ. Quumq; aggregatur in ore stomachi, facit accidere nauseam super stomachum, per expulsionem humorum post excitationem naturæ cũ eo. Et quandoque conturbant reliquiæ [a] [uentositatis] humorum ex medicinis uomitiuis, & solutiuis, quare detur rob de cydonijs, & rob de agresta, & similia. Et omne, ꝙ feruet in stomacho ex fructibus, & ex malis dulcibus, conturbat. Et aqua frigida, quæ bibitur non in hora, conturbat. Et multoties fit in febribus causa additionis febris, non ergo oportet ut bibatur in febre, nisi aqua calida.

a B. odoris.

De cura. *Cap.* 16.

ILlud, ꝙ parum est ex ea, remouet vinum mistum cum aqua secundum medium, & aqua commista ex eis, quæ confortant & infrigidãt aut cum [a] [aqua mellis, aut cum eis, quę temperant] humorem malum. Et illud, ꝙ ex ea est plurimũ, indiget medicinis nauseę, & si fuerit ex caliditate, & humore calido (& est illa, quę fit secundum plurimum) quandoq; sedabunt eã in frigidãtia humida, & epithemata facta ex eis, & sandalis, & camphora, & rosis. Et ex eis, quæ experta sunt in hoc, est emplastrum ex corticib. cucurbitæ, & portulaca: & sauich hordei cũ aceto, & aqua, & fiat ex eis emplastrum stomacho & hepati, & quando augmentatur, fiat emplastrũ ex sandalis, & ros. rub. & similibus. Et ex eis, quę in potu tribuuntur ad conturbationem stomachicam, est sauic de hordeo, contritum propriè cum granis granatorum, & oportet ut non sit ablutum. Et [b] [frigidiora granorum granatorum sine semine,] & rob de cydoniis. Quum ergo non est nausea, aliena uinum omnino, & sit commistio [c] [eius aqua tamarindorum,] Et syrupus de pomis antiquus, cuius superfluitas resoluta est, [d] [Et ad eos quidem narrata] est aqua [e] [citrulorum] excorticatorum cum iuleb tabarzet parum, & ʒ. j. spodij.

a B. eo quod lauat, aut cum eo quod rectificat.

b B. alfocha cũ granis granatorũ siue seminib. Alia litera. focha ex granis granatorum.
c B. aquæ ipsius tamarindi
d——B. Alia litera.
e B. cucumerum citrinorum.

ANNOTATIONES.

Affectum uentriculi intelligit, qui præcedit sæpenumero nauseam, uomitumq; , quandoq; etiam sequitur. quare, quia is ab eadem emanat causa, a qua & nausea & uomitus, repete quæ in superioribus de his scripserat.

De sanguine retento in stomacho, & in intestinis. *Cap.* 17.

SVmatur pondus ʒ. ij. [a] [ellebori albi, fabarũ pondus ʒ. iij.] & sumatur in potu cum aqua calida. Si autem congeletur, sumat in potu ęger aquam alhasce, & similiter coagulum leporis.

a B. nasturii albi dicti bebeli, aut pondus ʒ. iii. ipsius

De congelatione sanguinis in stomacho. *Cap.* 18.

CVra eius est sumere in potu coaguli leporis ʒ. ij. aut aquę mentæ quantitatem ij. vnc. in qua iam positum sit pondus ij. ʒ. salis contriti.

ANNOTATIONES.

Coagula sui fortasse acredine dißoluendi coagulati sanguinis uim habent. quod & thymus & cyminum & alia eius generis, discussoria ui prædita. Mirum tamen alicui ui deatur, quomodo coagulum lac quidem cogat, sanguinem uero coactum dißecet, soluatq; : atq; tam contrarij effectus ex eadem causa proueniant. Verùm habere & hoc ipsum suas causas uidetur. nempe, quum ipsum, ut alibi ex Arist. dictum est, lac sit igneo feruore preditum: calidi autem est quæ eiusdem sunt generis, congregare, disgregare quæ diuersorum. fortasse calori utriq; hi ascribendi sunt effectus congreganti, & disgreganti.

De singultu. *Cap.* 19.

SIngultus est motus diuersus, compositus, sicut spasmus [a] [constrictiuus] cum tensione dilatatiua, [b] [existens in ore stomachi, aut toto corpore eius, aut meri, ex quo] aggregatur ad se ipsum cum spasmo, fugiens ex nocente, si fuerit nocens, [c] [aut[prȩparatus ad motum fortis expulsionis sequentis ipsum, sicut accidit ei, qui [d] † [ ] uomit. Et assimilatur alicui modorum motus tussis, quę est in pulmone, & uelamine ad expellendum humorem. Aut non sit nocens, imo sit secũdum semitam superfluitatis siccitatis mouentis ad ad similitudinem aliquam, sicut spasmus, & natura moueat ad dilatationem, & non obediat illud, & succurrat ei. Et plurimum quidem accidit ori stomachi propter illud, quod lædit, sicut accidit ori stomachi tremor propter illud, quod nocet, propriè si fuerit stomachus siccus & non toleret os eius nocumentum mordicationis, & quandoque accidit propter communitatem, & quandoque accidit singultus post uomitum [e] [ori] stomachi, aut propter dimissionem humoris pauci in ipso, qui non expellitur uomitu, sicut quandoque fit singultus propter retentionẽ uomitus, & expectationem super ipsum, quare quiescit motus uoluntarius, & plurimum motus partium stomachi, nõ fit nisi motu oris eius, propter uehementiam sensus eius, & fortitudinem lęsionis eius materia [f] [feruente.] & dixerũt quidam quod motus singultus fortior est motu uomitus, quoniam uomitus expellit rem effusam in uentre, & singultus expellit rem siccã, [g] [sed] non omnis uomitus & subuersio fit a causa effusa neq; etiam, q̃d expellit aliquid, oportet ut sit debilius eo, quod non expellit, & eo, quod laborat ut expellat, & non potest, imo singultus est motus debilior motu uomitus, & est quasi motus ad uomitũ debilis. Et similiter multoties incipit singultus, deĩde fit uomitus, quasi motus stomachi apud tactum

factum causæ singultus est paruus, quoniã causa [h] † [ ] est parua: & quasi quando augmentatur res, vehementior fit motus, & fit vomitus. Distinguamus autem illud, quod facit accidere singultum propter nocumentum cõsequens os stomachi. Dicamus itaque quod quandoque fit illud, aut a re nocente [i] [suo calore, aut re ledente os stomachi] frigiditate sua, sicut accidit ex singultu in rigore febriũ, & in aere frigido, & in humoribus infrigidantibus, & a frigore alio confirmato in complexione stomachi constringente ipsum, & spasmante eum. Et quandoque accidit hoc pueris, & infantibus. Et frigus quidem facit accidere singultum tribus modis. Vnus eorũ est ex parte inseparabilitatis materiei. Et secundus est ex parte frigoris eius, & contrarietate sua cum qualitate sua transeunte æqualitatem. Et tertius est ex parte constrictionis eius, & inspissationis, quam facit in poris, quare retinetur in [k] [illis inspissatis illud de uirtute sua, cuius] est, quòd ab eis resoluitur. Aut a re nocẽte suo calore, sicut accidit in febribus adurentibus ex spasmo in ore stomachi, Aut a re nocente mordicatione sua, sicut accidit ex potu synapis, & diapipereon, & humoribus uirulentis, & potu medicinarum mordicatiuarum, & diapiperẽo cum uino, & propriè secundum sanitatem sensus stomachi, aut debilitatem substantiæ oris stomachi & de hoc genere est cibus corruptus, & conuersus ad qualitatem mordicatiuam, & pueris quidem accidit illud plurimum. Et similiter accidit ex effusione cholerarum in os stomachi, & sicut fit, quum est cholerarum motus in crisibus ad caput stomachi, ut expellat eas natura cum uomitu. Aut a uentositate retẽta in ore stomachi, & in tunicis eius, & in meri generata a caliditate [l] [uaporosa,] quę non potest resolui, aut a re nocente sua grauitate, sicut fit a repletione. Istæ ergo sunt species eius, qui fit ex causa nocente. Ille uerò, qui fit a siccitate, quandoque fit a siccitate [m] [pura cum spasmo,] sicut accidit in postremo febrium incensiuarum & euacuationum exsiccantium, & tandem prolixæ, & est significatio timoris, & quandoque fit ex siccitate non confirmata, & iuuatur ex quolibet humectante, & remouetur. Factus autem per cõmunitatem est sicut ille, qui accidit ei, cui factum est apostema magnum in hepate suo, & propriè in latere concauo, aut in [n] [intestinis] aut in velaminib. cerebri sui, aut est propter [o] [uenas in uelaminibus cerebri sui sicut accidit apud ictum nocium, [p] † [ ] & percussionem dolorosam, per quam percutitur caput, & sicut accidit in febribus in eleuatione sua, & in signis crisis. ille enim est propter communitatem corporis, & iam [q] [existimatũ] est in inueniendo causam propinquam euentus singultus in apostemate hepatis, & dixerunt quidam, quòd est quoniam effunditur ex eo cholera ad duodenum, deinde ad stomachum, postea ad os eius. [r] † [ ] & dicitur quòd causa in ipso est communitas hepatis, & stomachi in neruo minuto continuante inter ea, & si homo habuerit singultum ex materia, & acciderit ei in seipso [s] [sitis,] resoluetur singultus eius, & similiter si uomuerit, & expulerit humorem. Quod si euomat, & eius singultus non resoluitur significat aut apostema ĩ stomacho, aut in radice nerui uenientis ad ipsum ex cerebro, aut in cerebro, & sequitur illico ambo simul, rubedo oculi, & distinguitur inter utraque, per accidentia apostematum cerebri, & accidentia apostematum stomachi, & singultus, qui ingreditur in signis crisis, quandoque est signum bonum & quandoque est malum, secũdum quod exponemus in suo capitulo, & in libro quidem aphorismorum dicitur quòd quãdo uomitus nõ sedat singultum, & est cum eo rubedo in oculo, est malum signum significans apostema stomachi, aut cerebri, & in libro signorum mortis uelocis dicitur, quòd quando accidit habenti singultũ apostema in latere dextro egrediens a natura absque causa cognita, & est singultus vehemens, egreditur anima eius ex singultu ante ortum solis, & ex illo est [t] † [ ] ille, qui habet cum singultu punctionẽ, & uomitum, & cuzez, & destructionem rationis, moritur.

t † B. libro habetur, ꝙ ille.

ANNOTATIONES.

Quid singultus sit, Galenus 3. de sympt. caus. explicat. Huius causas docet Hip. 6. aph. esse repletionem, uel siccitatem, quæ & conuulsionis causæ sunt, cui singultus maximè similis est. Tu repete quæ de cõuulsione hic author; quũ etiam de spasmo non proportionato ad materiam uerba fecit: nempe, ꝙ singultus non ob aerem solum uel mordicantem in uentriculo substantiam fit: sed ex prauis quoque ad ipsum uentriculum delatis uaporibus, seu a corde, seu a iecinore, seu a quacunque alia particula, qui affectus in pestiferis febribus est frequens. Adde &, si quę extrinsecus uentriculum premant. deprehenderunt enim summi nostra tẽpestate medici ex contorta costa ventriculum comprimente singultum concitatum: qua erecta, quum desineret, depressa rursum infestabat. Quod ad hunc locum facit, quia hic affectus uentriculi est symptoma, nempe expultricis motus, qualis & uomitus: quæstio est, vter motus validior sit, singultusne, an vomitus. Certè Gal. 6. aph. singultũ eiusdem esse cum uomitu generis, sed fortiorem illo et vehemẽtiorem testatur. quod hac ratione confirmat, quoniam in uomitu ea solum uentriculus expellere nititur, quæ in spatio eius latiori continentur: in singultib. vero, & ea quę sunt in ipsius ore penitiora. quod et 3. de symp. caus. affirmat. Cæterum aduersus Gal. hoc in loco Auic. quum ait, [Et dixerunt quidam ꝙ &c.] ex proposito pugnat. quia non omnis vomitus fit a causa effusa, a materia. sin ventris cauitate contenta. tum, quòd si quis singultum propterea fortiorem censeat, quia in ea nitatur, quæ expelli non possunt per vomitum, errat, quoniam necessarium id non est. singultus enim nauseam frequenter præcedit, & est veluti vomitus initium, quasi natura velit, id quod per singultum nequit propellere, per uomitum conari ut extrudat. Quamobrem hac in re Auicennas Galeni sententiam deserit. At certe, si quis diligenter perpenderit, consentire Auicennæ ratio videtur, non Galeno. neque enim alioqui efficax ratio est, qua fortiorem esse singultum probatur, quia ea nitatur ventriculus per singultũ pellere, quæ in ipsius sunt corpore infixa, quando & nauseam idem Galenus fatetur, sine vomitu excitari, quum in ventris tunicas impacti praui humores sunt.

cap. 2. Aphor. 39. com. 39. cap. 2.

De

De signis. *Cap.* 20.

OMnis singultus, qui vomitu sedatur, causa est res nociua sua grauitate: aut qualitate sua mordicatiua secundum vnum modorū prædictorum. Et omnis singultus succedēs euacuationibus, & febribus adurentibus, & quem nō sedat ipsum vomitus, imò addit in ipso, est a siccitate. Factus autem propter complexiones cum materia, & sine materia scitur ex significationibus prædictis in capitulis communibus. Factum autē ab apostematib. stomachicis, aut cerebri, aut hepatis, significant accidētia uniuscuiusque eorum dicta in suo capitulo.

ANNOTATIONES.

Apho. 13.

Singultus ex repletione euacuatione curatur. propterea; Hip. 6. aph. a singultu correptū sternutatione superueniente ait liberari, de singultu ex repletione intelligens, ut testatur ibidem Gale. Quare a iuuantib. & nocentib. si cui citato uomitu singultus sedetur, a repletione factū eum constat. repletionem uerò etiam appellamus, tametsi cum modica humoris copia praua sola qualitas offendat. Contra uerò, ubi neq; facta euacuatione uel per uomitum, vel aliter, sedatur, constat ex siccitate esse, qui affectus insanabilis putandus est, uti conuulsio quę siccitati succedit.

De cura. *Cap.* 21.

VOmitus est cura magis conferens singultui, cuius causa est repletio plurima, & res nocens sua qualitate. Et similiter omne mouēs laboriosè, & mouens terrefaciendo, & vociferando, & ira, & timor, & gaudium subito accidens, & tristitia superflua, & aspersio aquæ frigidę super faciem [a] [patientis] subito, & motus, & exercitium & equitationes, & expectatio super retentionem tussis commouentis, & expectatio super sitim. Et sternutationi quidem in [b] [superando] materiam facientem singultum, inest impressio maxima, & ex eis, quę remouent eum etiam est longitudo retentionis anhelitus: quoniam illud est res faciens accrescere caliditatem, & mouet eam ad exeundum versus poros, quærens attractionem aeris: quare mouet humores, [c] † [ ] & resoluit eos. Et somnus longus vehementer iuuat ipsum, & constrictio extremitatum, & positio ventosarū super stomachum sine incisione, & super ventrem, & super [d] † [ ] vtrasq; spatulas, & positio medicinarum rubificantium, & ex curis conferentib. singultui [e] [viscoso] & repletionali, est, vt patiens ipsum incipiat [f] [& euomat] deinde bibat hieram picram, aut succum absinthij, sumēdo ex eo aureū, & ex sale Indo, ij. danich: Deinde post illud vtatur mirobalanis cōditis. Si aūt causa [g] [est viscositas] oportet vt in eius cura tres res intendantur, s. resolutio materiei, & incisio eius; sicut cū oxymelle squilllitico, & secunda permutatio complexionis eius ita vt æquetur, si non fuerit nocens, nisi qualitate sua, & tertia stupefactio sensus oris stomachi parūper, ita vt minoretur, [h] [materiei mordicatio. Et iam laudati sunt trochi. hmōi. Rec. costi, croci, ros. recētiū, masticis, spicæ, oīum an. iiij. aur. assari aur. iij. aloes, opii amborū an. aur. j. cō ficiantur cū succo psyllij, & bibatur ex eis medietas aurei. Psyllium. n. & opium stupefaciūt, spica confortat, & resoluit, assarū inclinat humiditates ad partē viæ vrinæ, & educit eas per eam, aloes inclinat eas ad viam fęcis, & extrahit eas ex ea, costus, & crocus maturant, & confortant calefacientes; propter hoc ergo fiunt troch. isti conferentes valde singultui vehementi, & subuersioni animę. Et si antiquatur, & chronicus fiat, affert ei oleum alkekengi iuuamentum maximum expertum, & quod ex eo bibitur, sit cochlearium vnū cū aqua calida [i] [melis.] Et ex eis quæ cōferunt ei, est decoctio zingiberis in aqua [k] [tepida.] Quumq; vehementior fit, & antiquatur, necessarię sunt cōfectiones magnæ valde, & electuaria, sicut diacyminum cum aqua tepida, imo quandoque indiget confectionibus. [l] † [ ] & theriaca & philonium habet iuuamentum maximum in hoc propter illud, quod in ipso est de stupefactione cum confortatione, & resolutione, & expulsione, & iuuatur ex pilulis, sicut illis, quę sunt de opopanaco, & ex pilulis stomachicis, & troch. stellę valent vehementer ad singultū, & medicinæ valentes in curatione singultus facti a materia frigida [m] [& sicca,] aut proxima ei, sunt ruta, & nitrum potata cum vino, & [n] similiter aqua apij, & acetum squilliticum, & [basilicum] aquæ, & asarum, & neriden; & maiorana, & alaniuden; ita quòd olfactus sedat singultum; & aristol. & anisum; & daucus, & zingiber, & enula exsiccata, & succus eupatorii, et folium & acorus, & abrotanum singulariter, & composite; & fiant ex eis [o] [electuaria.] Ipsa. n. sunt [p] [conuenientiora ori stomachi] & magis adherentia ei quā ea, quę bibuntur, & descēdūt ad fundum stomachi subito, & castoreum habet proprietatem mirabilem in ipso. [q] † [ ] & ex eis, quæ maximum afferunt iuuamētum ei, quū ex ea ī potu sumitur, est decoctio abrotani, & calamēthi montani, & masticis, assumptis ęquis partibus, & elixatis in aqua, et bibatur cum vino [r] [decocto cū] masticis et cinnamomi, et squillę. [s] [3.] iij. in kisto aceti. et detur in potu ex eo paulatim aliquibus diebus. Et iterum [t] † [ ] nitrum cum aqua mellis, & iterum confectio de galanga cum melle, et sumatur in potu mane et uespere quantitas nucis. Et iterum medicamē huius compositionis, Costi, et aloes, squinanthi, sisimbrij sicci, calamenthi fluuialis, mētæ, rutę, seminis apij, thuris, assati. omnium an. 3. ij. opij, ros. siccarum amborū an. 3. s. et iam laudantur cappares conditi cum aceto in hoc, et quādoq; adiuuat has medicinas administratio medicinarum sternutare facientium. Quòd si fuerit [u] † [ ] ex frigore puro, tunc medicinæ prędictæ conferunt ei, sumendo ex eis in potu cū aceto, et aqua, et liniendo ex eis collum, et gulā, et locum qui est super furculam, et qui est sub ossib. pectoris, aut liniatur collum, et locus, qui est super furculam cum oleo antiquo, aut oleo cucum. asinini, et similiter sunt oīa olea calida sola iuuatiua, et proprie oleum chamęmillinū, aut oleum in quo decoquuntur castoreum, et cyminum, et aniuden, et sumantur castorei, et costi amborū an. 3. s. [x] [petroselinū, et mastix,] & aut

a B. ita ut faciat rigorem.

b B. eradicādo.

c † B. adherētes

d † B. illud qđ est inter.

e B. adhærenti.

f B. uomere.

g B. sit adhærés

h B. nocumentum mordicationis.

l † B. ... ualde.

m — B.

aut sumatur cortex exterior rubeus phistici cum radice squinanthi,& decoquatur in aqua & bibatur ex decoctione amborum. Et dixerunt quidam, quòd cortices [y] [alcala] quando exsiccantur, & bibitur ex eis pondus aurei j.cum aqua. fœniculi & seminis rutæ sunt iuuatiuæ valde. & ego non existimo. quòd conferant [z] [stomacho.] Quòd si fiat vehemens,& antiquatur, non est excusatio quin ponantur ventosæ super stomachum sine incisione,& cõsequantur eas medicinæ rubificantes. Illi autem, qui fit ex ventositate retenta super os stomachi,aut in ipso,aut in meri,cõfert administratio balnei, & receptio aliquantuli thuris contriti in [a] [eo deinde fiat,vt currat aqua calida] super ipsum paulatim. Et enula exsiccata est vltima in hoc. Quòd si humor fuerit mordicatiuus,generatus illic,aut effusus ad ipsum, præcipiatur patienti ipsum ut euomat, si potest cum eis,quæ uomitum educunt huiusmodi, aut soluatur vẽter cũ eis,quæ sunt sicut hiera cum syrupo acetoso,& sicut cum syrupo de absinthio.Et quandoque sufficit potare acetũ; aquam,& sorbere butyrum:aut sorbere oleum amygdalinum,cum aqua calida:& [b] [occupari somno] & prolongari ipsum quantum possibile est.Et similiter aqua hordei affert ei iuuamentum maximum,& vehemẽs, & propriè cum aqua granatorum dulcium,& muzorum declinantium ad dulcedinem. Et aqua [c] [acetosę] est ex eis, quę conferunt etiam cum mundificatione,& confortatione simul.Et si causa est [d] † [ ] accidentalis,tunc cura in ipso est [e] [euacuatio] ad sumendum in potu lac recenter mulctum,& aquam tepidam cum aliquo,quod sit sicut oleum amygd.& oleum de cucurbita,deinde aquam hordei, & aquam cucurbitæ,& aquam citrulorum, & mucillagines frigidas . Et similiter inunctio ex eis exterius,& similiter inunctio iũcturarum.Et [f] [uti incisiuis] & similibus.In facto autem post vomitum,si sentit æger reliquias humoris mordicatiui,& sit cũ eo parum nauseæ, sternutet sternutationibus frequentibus:post quam dantur ei ea,quæ lubricum faciunt illum humorem,sicut rob de prunis,& tamarindi,& propriè quũ tu fueris præcipiens ei [g] [recipere]etiam tamarindos.Et si non sentit illud,imò sentit extensionem,fac emplastrum ori stomachi cum emplastris temperatis,& fac eum sorbere sorbitiones leues, in quibus non est [h] [mundificatio] imò in quibus est [i] [confortatio] sicut medulla tritici,& sedatio aliqua,sicut oleum amygdalinum,& odoramentum aliquod,sicut [k] † [ ] pulli. [l] † [ ] In facto autẽ ab apostematibus hepatis,& aliorum , oportet vt curetur apostema, & fiat phlebotomia si necessaria est phlebotomia,& temperetur stomachus in ipso cũ eis,quę sunt sicut aqua granatorũ,& aqua hordei,& aqua endiuię,& ẽplastra.

ANNOTATIONES.

Curatio, si a materia fiat singultus,procurata euacuatione succedet.at si forte ex compressione,vel maligna quapiam qualitate,de qua antea dictum est, alia tentanda erunt præsidia singulas causas oppugnantia.Vide quod curationis est reliquum,ex Gal.8.de comp.med.per loca. ex Tralliano lib.7.& Paulo lib.2.

cap.3. cap.15. cap.57

De dispositionibus accidentalibus mirach & hypochondriorum. Cap. 22.

QVandoque accidit in istis partibus [a] [tremor] propter materias existentes in eis. Et quandoque sunt malæ,& peruenit nocumẽtum earum ad cerebrum , & faciunt accidere in ipso melancholiam,sicut diximus, & epilepsiam mirachialem . Et quandoque est de hoc tremore,qui fit prope os stomachi :aut in ipsomet [b] [propter tremorem] cordis,Et quandoque [c] [facit accidere inflationem inseparabilẽ & grauitatem,& fit]proxima significatio illi, & quandoque significant apostemata intrinseca.quòd si sentitur attractio mirach & hypochondriorum ad superiora, tunc quandoque significat vomitum.& in febribus acutis significat sodam,quæ commouetur; aut [d] [sanguinem capite fluentem.] aut vomitum secundũ quòd distinguemus eum in suo loco : aut permutationem materiei & apostematis. [e] † [ ] & quando est eorum attractio ad inferiora, & partes suminis significat permutationem ad inferiora,& solutionem ventris, quam cõfirmat punctio . Et tensio hypochondriorum ad superiora,est ex eis,quę multiplicãtur in febribus pestilentialibus,& quandoque est propter siccitatem sequentem calorem aut frigus.& quandoque est etiam propter apostemata [f] † [ ] quamuis sit in inferioribus etiam.In illis autem,qui sunt in superioribus,est tensio eorum ad superiora cum [g] [anhelitu & mirach] simul,& hæc inflatio in ęgritudinib.acutis est mala,cui associatur ictericia hepatica. & quandoque accidunt istis membris,scilicet hypochondrijs,& mirach dolores mordicatiui, & dolores extensiui propter ægritudines hepatis,& ægritudines splenis,& apostemata lacerti & in febribus,& in crisibus. [h] [Inquit Bucatis] oganesibur in capitulo dolorum hepatis, si destruitur uirtus appetitiua,Draco enim quando debilitatur in venando hœdos,& arietes,& similia . & non ualet deferre eos ad gruntam suam,venatur aues,& proprie auem,quæ dicitur taptilus,& comedit hepar earum, & excitatur tunc appetitus eius, & redit virtus : eius .

a B. iectigatio.

b B.& similatur tremori.

c B. ei inflatio inseparabilis & grauitas quare eris.

d B. fluxum sanguinis narium.

e † B. ad superiora.

f † B.intrinseca

g B. exsiccatiõe & coarctatione.

Alia litera: h —— B.

ANNOTATIONES.

De uarijs hypochõdriorum affectibus,tensione,tremore & doloribus,obiter meminit.aget autẽ particulatim alibi.

FEN QVARTADECIMA.

De hepate, & dispositionibus eius.

TRACTATVS PRIMVS.

De uniuersalibus dispositionibus hepatis.

De anatomia hepatis. Cap. 1.

HEpar est membrum,quod [a] [generat sanguinem] quàmuis mesaraicę conuertãt quando-

a B:complet generationẽ sanguinis. Alia litera, complet essentiam sanguinis.

quandoque chylum ad sanguinem conuersione aliqua, propter illud, quod est in eis de virtute hepatis. Et sanguis quidem secundum ueritatem est cibus conuersus ad similitudinem hepatis, q̃d est caro rubea quasi ipsa sit sanguis uerus cõgelatus. Et est uacuum a uillis neruorũ, in quo nascuntur uenæ, quæ sunt radices earum, quæ procedunt, ex eo dispartitę in ipso sicut villi. Et sicut tu sciuisti in anatomia venarum quietarum,[b] [sunt sugentes] a stomacho & intestinis mediantibus ramis portę [c] [nominatę mesaraicę] ex concauitate. Et decoquit [d] [illic sanguinem, & mittit illum corpori mediante vena concaua orta ex gibbositate eius. & mãdat aquositatem ad renes ex via gibbositatis. Et mittit spumam cholericam ad fel- ex via concauitatis [e] † [

]

etiam, & [f] [concauatum est illud de eo,] quod est a parte stomachi, vt eius coapatio super gibbositatem stomachi bona sit. & [g] [attractũ] est illud, quod de eo est a parte diaphragmatis, vt non coarctetur [h] [diaphragma suo cum laborioso motu: imò sit quasi tangens ipsum, propè punctum; Et est coniunctum propè uenam magnam ortam ex eo, & uti bene comprehendant super ipsum costæ curuę. Et ipsum quidem tegit panniculus neruosus generatus ex neruo paruo ueniente ad ipsum, ut faciat ipsum acquirere sensum aliquem quemadmodum diximus in capitulo pulmonis, & huiusmodi sensus manifestus est in latere concauo, & ut liget ipsum cum alijs uisceribus et uenit ad ipsum uena pulsatilis parua, dispartita in ipso, & affert ei spiritum, & seruat caliditatem eius innatam, & temperat ipsum cũ pulsu. Et factum est, ut penetret hæc vena ad concauitatem, quoniam gibbositas ipsa euentatur motu diaphragmatis. & sanguini quidem non est creatum in hepate spatium amplum, imò ramosum dispartitum, ut si comprehensio eius totius super chylum uehementior, & passio dispartiti chyli ex eo, magis completa, & uelocior sit. & illud, quod de uenis est a parte hepatis, subtiliores habet tunicas, ut uelocius perueniat per eas impressio carnis ad chylum. Et panniculus quidem eius, qui comprehendit hepar, ligat ipsum cum [i] [uisceribus tegentibus] intestina, & stomachum, quę diximus, & ligat ipsum cum diaphragmate ligatione maxime forti, & ligat ipsum cum costis dorsi, & ligant ipsum alia subtilia parua. Et continuat inter ipsum, & inter cor uena [k] [continuãs] inter ea ambo, quam sciuisti, descendens de corde ad ipsum, aut descendens ex ipso ad cor secundum ambas intẽtiones, & hæc quidem uena sapienter ligata est etiam cum hepate, cum pãniculo duro, spisso, & est penetrans super ipsum, & subtilius latus eius est illud, quod est a parte intrinseca, [l] † [

] quoniam tangit membra subtilia. [m] † [ ] & hepar quidem hominis maius est hepate omnis animalis appropinquantis ei in quãtitate, & dicitur quòd oẽ aĩal plus comedẽs, & debilioris cordis, ẽ habens maius hepar & cõtinuat inter ipsũ, et ĩter stomachum, neruus, sed est subtilis, & nõ sunt

communicantia nisi propter rem maximam
ex apostematibus hepatis. & primum, quod o-
ritur ex hepate. sunt duę uenæ, quarum una est
in latere concauo. & plurimum iuuamenti e-
ius est in attractione cibi ad hepar & nomina
tur porta, & altera est in latere gibboso, & iuua
mentum eius est applicatio nutrimenti ad
membra ex hepate, & nominatur concaua, &
ost endimus iam anatomiam ipsarum in libro
j. & hepar quidem habet additamenta cõpre-
h endentia stomachum, & adhærentia ei, sicut
est comprehensio eius, quod comprehenditur
digitis, & maius additamentorum eius est ad
ditamentum appropriatum nomine additamẽ
ti, & positum est super ipsum fel, & posita est [n]
[extensio] eius additamenti ad inferiora, &
omnia additamenta eius sunt iiij. aut v. & sci-
as quòd non est corpus hepati in hominibus
omnibus [o] [comprimens costas] dorsi, & for
titer innixum eis, quamuis sit in plurimis co-
rum sic, & est eius communitas ad ipsum pro
pter illud. s. communitas hepatis ad costas dor
si. & diaphragmatis. & caro quidem hepatis sẽ
sum non habet, sed illud, quod de ea sequitur
panniculum, sentit: propterea quòd aduenit ei
parumper de parte panniculi neruosi. & pro-
pter hoc diuersificatur hæc communitas, & iu
dicium eius in hominibus. & tu iam sciuisti,
quòd generatio sanguinis fit in hepate, & in ip
so fit separatio cholerę, & melancholię, & a-
quositatis. & quandoque destruitur res in una
quaque earum, & quandoque destruitur in ge
neratione sanguinis, & non destruitur in sepa
ratione, & quando destruitur in separatione,
destruitur etiam in sanguine bono. & quan-
doque accidit destructio in, separatione, non
propter hepar, imò propter membra attrahen-
tia ex eo illud, quod separatur. & in hepate,
quidem forti sunt. iiii. uirtutes naturales: cuius
plurimum digestiuæ est in carne eius & pluri
mum aliarum uirtutem est cum uillis eius, &
non est longinquum quin sint in mesaraicis
omnes istæ virtutes, licèt quidam postremo-
rum aduer sentur primis, & dicant. errauit ille
qui posuit in mesaraicis attractiuam, & reten
tiuam. ipsæ enim sunt uiæ, per quas attrahitur
& non est possibile ut sit in eis attractio, & affe
runt ad hoc rationes similes rationibus debi-
libus, quę sunt ei in omni re, & dicit. Si mesa-
raicę haberent uirtutem attractiuam haberent
& digestiuam, sed non habent uirtutem dige
stiuam quomodo enim habent virtutem dige
stiuam, quum non moretur in eis cibus tem-
pore quo patiatur? Et dicit etiam. Si haberent
uirtutem attractiuam, quum hepar etiam cam
habeat, communicarent in substantia propter
conuenientiam uirtutũ. & iste quidem debilis
considerationis non sciuit, quòd uirtus attra-
ctiua quum est in meatu, ex quo attrahitur, est
illud magis adiuuans, sicut quum expulsiua est
in meatu, ex quo expellitur, sicut est in intesti
nis, est, illud magis adiuuãs, & oblitus est quòd
attractiua est in meri, & est meatus. & non sci
uit, quòd non est multum malum ut sit in me
atibus quibusdam uirtus attractiua, & non sit
digestio, de qua sit curandum, quum non sit
necessaria in eis digestio, imò attractio. & obli
tus

b B. Alia litera ipsum sugit.
c B. Alia litera. nominatis mesaraicis.
d B. ipsum.
e † B. supra portam & mittit superfluitatẽ uel residentiã melãcholicã ad splenem ex uia concauitatis.
f B. concauum eius est illud.
g B. gibbosum.
h B. diaphragmati locus motus eius.
i B. panniculo tegente. Alia litera. & panniculus quidem qui cõprehendit hepar ligatur cum panniculo tegẽte intestina, & stomachũ, quæ diximus & ligatur et cum diaphragmate ligatione maxima forti & ligatur ipse cum costis dorsi etiã ligamentis aliis subtilib paruis, & continuat.
k B. adueniens.
l † B. inuenitur magis in tutela &
m † B. mollia.
n B. sectio.
o B. adharens costis.

tus est quòd chylus quandoque conuertitur in mesaraicis conuersione aliqua. Quare ergo negauit, quòd sit causa in hoc, virtus digestiua in mesaraicis? & quòd sit illic uirtus retentiua retinens quantitate aliqua, quamuis non prolongetur? & oblitus est, quòd species uillorum operationum notarum sunt diuersæ. & elongauit, quòd sit in illo, in quo festinat penetratio, digestio aliqua, & illud nō est elongandū. Medici nanque dicunt quòd in ore ipso est digestio aliqua, & non negant quin in p [orbo] sit uirtus expulsiua, & digestio, & est membrū quod uelociter euacuatur ab eo, quod cōprehendit, et oblitus est, quòd possibile est, ut diuersificetur substantia membrorum, et conueniant in attractione unius rei: quamuis sit uadens in uia una ad membra omnia. et oblitus est, quòd attractio fit ad hepar, et plurimum eius fit cum uillis uenarum, & sunt homogenei cum substantia mesaraicarū, non longinqui ab ea. O quantum errauit iste homo in hoc iudicio. Illud autem, quod Gal. dixit, significat quòd attractio prima fortis est in ipso, vbi est initium motus, de quo curatur. Et eius intentio fuit, vt q [separet illum,] qui est contentus curatione mesaraicarum sine hepate. Et significatio ad illud, est sermo eius, quum dicit. qui incedit in hac ægritudine ad curandas mesaraicas, & dimittit curationem hepatis, est sicut ille qui vadit ad hoc, ut faciat emplastrum pedibus mollificatis propter nocumentum accidens nuchæ, quæ est in dorso, & dimittit curationem principij, & radicis, quæ est nucha. Hic est ergo sermo Gal. coniunctus huic sermoni. Et tu quidem scis quòd pedes non sunt vacui a virtutibus. s. naturali, & motiua, & sensibili, quas nucha habet, & non est differentia inter uirtutem eorum, & virtutem nuchæ, nisi quia uirtus sensibilis, & motiua, unius eorum, est prima, & alterius, est secunda, & similiter est dispositio mesaraicarum. Ipsæ nanque nō sunt uacuæ a virtute, quamuis sit earum principiū hepar. & quomodo quum ipsæ sint instrumētum r † [ ] & instrumentum naturale attrahit ex longinquo, non secundum semitā motus localis, sicut in lacerto, quoniam secundum plurimum non euacuatur a virtute currente in ipso, & obuiante in ipso, & obuiante patienti, & ita quòd ferrum patiatur a magnete, & quandoque attrahitur cum eo ferrū aliud. Et similiter f [tangens] inter ferrum, & magnetem, apud plurimos eorum, qui verificauerunt.

ANNOTATIONES.

De iecinoris anatome habes ex Galeno plura 4. de usu part. Hic quod ad anatomen pertinet, de iecinoris partibus controuersia est. Auic. quod & Gal. 6. de administr. anatom. ipsum ex quinque lobis constructum esse ait. Deprehenditur tamen id in plerisque hominibus solidum, nullisque lobis diuulsum, quāuis in brutis discissum sit. De eiusdem usu longe difficilior est rixa. Hic Author ait iecur sanguificationis eē mēbrū: quod & Gal. Contra Aris. sicut principium, & fontem uirium omnium in corde statuit. ita idem cor sanguinis fontem esse existimat. Pete Gal. 6. de plac. Hipp. & plat. & 1. eiusdem Vide & philosophū 3. de part. animal. & Auer. 2. Coll. & Auic. 13. de animalibus. Pro solutione quæstionis, multis placet, sanguinem, & si in ieicinore primum ortum ducit, in corde tamen ipso perfici & elaborari. Est & quæstio de uenarum principio. quum Arist. cor uenarum fontem existimet, Gal iecur. de qua re alibi diximus.

Cap. 3. & deinceps. Cap. 8. & deinceps. Cap. 4. cap. 9. cap. 18.

De modis ex quibus significantur dispositiones hepatis. Cap. 2.

QVandoque significantur dispositiones hepatis per obuiationem tactus, sicut significantur apostemata ipsius quandoque: Et quandoque etiam significantur per dolores, qui sunt ei proprij. Et significantur per operationes factas ex eo. & significantur per communitates membrorum proximorū ipsi, sicut, stomachi, & diaphragmatis, & intestinorum, & renum, & fellis. Et significantur per communitates membrorum, quę sunt longinquiora illis ab eo, sicut partium capitis, & sicut splenis. Et quandoque significantur per dispositiones a [communitatis totius corporis] sicut calorem, & formam, & tactum. Et quandoque significantur per ea, quæ oriuntur in partibus eius, ex pilis, & quæ oriuntur b [in] ipso. sicut per uenas, & ex forma membrorum aliorum. Et ex eis, quę generantur in ipso, & procedūt ab eo. Et propter cōuenientia, & diuersificantia, & ex c [causis] & consuetudinibus, & quæ continuantur cum eis.

a B. communes toti corpori. b B. ex. c B. ætatibus.

Distinctio modorum harum significationum. Cap. 3.

SImilitudo quidem accepta ex tactu, est caliditas tactus partium eius, quoniam ipsa significat complexionem calidam, & frigiditas eius significat complexionem frigidam: a [& lenitas eius significat humidam complexionem hepatis:] & durities significat duritiem eius, aut apostema durum in ipso, & ipsius inflatio significat eius tumorem, aut apostema in ipso & lunatio, quæ sentitur ex inflatione eius. significat quod est in ipso hepate, & ipsius elongatio existens secundum aliam formam, quòd est in alio ab hepate, & quòd est in lacerto uentris. Similitudo autem accepta ex doloribus est, sicut si fuerit extensiuus cum grauitate, tūc illic erit oppilatio, aut apostema: Et si fuerit sine grauitate, tunc illic erit uentositas. Et si fuerit grauitas sine punctura. tunc materia erit in corpore hepatis, siue fuerit apostema, siue oppilatio. Et si fuerint cum punctura, tunc erit apud panniculum uelantem ipsum. Verùm significationes assumptæ ex operationibus factis ab eo, sunt propter digestionem, & attractionem, & expulsionem sanguinis ad corpus, & aquositatis ad renes, & choleræ ad fel, & melancholiæ ad splenem, & sicut dispositio b [tussis.] Quumque destruitur aliquid horum, & non fit propter membrum communicans hepati, tunc est ex hepate. Significationes autem acceptę ex communitatibus, sunt sicut sitis: nā c [si est] ex stomacho, multoties significat dispositiones hepatis, et sicut singultus etiā, et sicut appetitus etiam, et digestio, et sicut malitia anhe-

a — B. b B. sitis. c B. quāuis sit.

anhelitus:quamuis enim ſit propter pulmonē & diaphragma,tamen quandoque fit propter hepar,& ſicut ſpecies egeſtionis,& ſpecies urinæ ſignificant diſpõnes hepatis,quas ſcies,& ſicut diſpoſitiones ſodæ, & ægritudinum capitis. Et diſpoſitiones ægritudinum ſplenis ſignificant ipſas, & ſicut ex diſpõnibus linguę in [d] [tactu] eius, & aſperitate ipſius,& colore eius,& colore labiorum [e] [ſignificantur ipſę.] Et iã quidē currunt inter cor & hepar diuerſitas,& [f][conuenientia,]& uictoria in qualitatibus ſuis,quas diximus in capitulo [g][anatomię] cordis. Verùm ſignificationes propter diſpoſitiones [h][communitatis] ſunt ſicut ſignificatio coloris ſuper hepar, ita ut ſi ſit rubeus albus, tunc ſignificat ſanitatem eius, aut ſit citrinus,ſignificat caliditatem eius, aut plũbinus frigiditatem eius, aut brunus ſignificat frigiditatem,& ſiccitatem eius,& ſicut eſt ſignificatio icteritiæ ſuper ipſum.Et etiam ſicut ſignificatio pinguedinis carnoſæ,ſignificans humiditatem & caliditatem ipſius,aut pinguedinis cum adipe ſignificans humiditatem & frigiditatem eius,& ſicut macies, ſignificat ſiccitatem eius.Et ſicut communitas caliditatis in corpore,ſignificat, ſi non fuerit a vehementia caliditatis cordis, caliditatem eius.Et cognoſcuntur cum ea ſignificationes caliditatis eius prædictæ.Significationes autem ex formis mēbrorum aliquorum,ſunt, ſicut ſignificationes ex magnitudine venarum,& amplitudine earum,ſignificantes magnitudinem hepatis, & amplitudinem viarum eius,& ex breuitate digitorum,& longitudine eorum etiam,ſignificatur paruitas,& magnitudo eius.Sed ſignificationes ex pilis ortis ſuper ipſum ſunt, ſicut ſignificationes eorum in mēbris alijs, quas iam diximus.Significationes verò ex eis,quæ oriũtur [i] [in] ipſo,& ſunt venę, ſunt quoniam ſi ipſæ ſunt groſſę,magnæ,manifeſtę,tunc complexio [k][principalis] eſt calida, & ſi ſunt ſubtiles,occultæ,tunc complexio [l] [principalis] eſt frigida:Verùm eius caliditas, & frigiditas, lenitas,& durities quandoque ſunt propter cõplexionem [m] [principalem ,] & quandoque ſunt propter complexionem accidentalem. Significationes aũt ex eis,quę in ipſo generãtur, ſunt ſicut ſi in ipſo generatur cholera, ſignificat caliditatem eius & melancholia caliditatē eius vehementem,aut ſiccitatem eius, & frigiditatem,ſecundũ quòd ſcitur in loco ſuo, & generatio ſanguinis boni eſt ſignificatio ſanitatis eius.[n] † [

Et ille,] cuius ſanguis eſt cholericus,aut melancholicus, aut [o] [mollis] declaratur in eo,quod ſpargitur ex eo ad corpus:aut aquoſus non recipiens continuationem cum corpore,ſicut eſt in hydropiſi carnoſa,eſt infirmum,ſecundum quòd ſignificat ipſum diſpoſitio eius, quod ſpargitur ab ipſo.Conuenientia verò,& diuerſificantia ſciuntur ex hoc,quod conuenientia ſunt ſimilia complexioni naturali,contraria complexioni accidentali. Ex ætate verò & conſuetudine, & quæ currunt in eis, ſignificationes cognoſcuntur in [p] [qualitatibus .

]

d B. lenitate.
e B. ſignificatur ſuper ipſas.
f B. contra operantia.
g B complexionũ , Alia litera dicemus in capitulo cõplexionum hepatis.
h B. communes
i B. ex
k B. radicalis.
m B. radicalem.
n † B. illud a quo ſpargitur ſanguis bonus cum aſſimilatione corporis bona eſt ſanum,& illud.
o B. mollificatiuus.
p B. uniuerſalibus.

ANNOTATIONES.

Ex iiſdem fontibus petendæ de iecinoris ſtatu ſunt notę,ex quibus & aliarum partium, de quibus fuſius lib. art.med.Gal. Author noſter plura hic capita, generatim refert,quę & ſingula diligentiſſimè explicat.quæ tu omnia ad Gal.regulam paruo negocio retuleris.

De contraoperantia cordis ad hepar in qualitatibus. Cap. 4.

SCias,quòd caliditas cordis uincit [a] [caliditatem] hepatis magnificè, & humiditas eius non vincit ſiccitatem ipſius, & ſiccitas eius , quãdoque vincit humiditatem hepatis parum per:& caliditas hepatis uincit frigiditatem cordis debiliter,& humiditas eius uincit ſiccitatē ipſius:[b] † [ ] & eius frigiditas [c] [parum] vincit caliditatem eius, & ipſius ſiccitas ſemper vincit humiditatem eius. & frigus cordis vincit caliditatem hepatis plus, quàm uincat ſiccitas illius humiditatem hepatis.& caliditas cordis,uincit humiditatem hepatis,pluſquam uincat ſiccitas ipſius humiditatem eius. & vincit frigiditas eius etiam caliditatem illius aliquo modo victoriæ.

ANNOTATIONES.

Pulchrè mutuam cordis & iecinoris inter ſe poteſtatē docet.de qua re & Gal.lib.art.med.Sed dubitatio eſt,quo modo a iecinoris caliditate cordis frigiditatem remitti dicat,quum quoduis cor iecinore multò ſit calidius . nempe quod fons caloris eſt,& uitæ.Satisfaciunt, incaleſcere ex iecinoris calore cordis ſpiritus.quippe calidũ hepar calidiorē ſanguinem , & ſpiritus cordi impartitur. calidi uerò ij cordis corpus magis calfaciunt.atque ita per accidens iecur calfacere cor poteſt,quod tamen per ſe multò eſt iecinore frigidius.

De ſignis complexionum hepatis naturalium,& primo calidę. Cap. 5.

COmplexionis calidæ naturalis ſigna ſunt amplitudo venarum,& ipſarum manifeſtatio. Et calefactio [a] [pulmonis] & corporis, ſi non reſiſtit ei cor . Caliditas enim cordis vincit frigiditatem hepatis fortiter, & multitudo generationis choleræ in ætate iuuentutis, & melancholiæ in fine eius,& multitudo pilorũ in [b] [oſſibus pectoris:] Et fortitudo appetitus cibi,& potus.

ANNOTATIONES.

Habes hæc omnia quæ ab hoc capite ad duodecimum vſque,ex Gal.lib.art.med.quæ tu vide. Vide & Paulum lib.1.

De ſignis complexionis frigidæ naturalis. Cap. 6.

SIgna eius ſunt contraria illis ſignis, & frigiditas cordis vincit caliditatem hepatis minus quàm vincat caliditas eius illius frigiditatem. Et quoniam ſanguis habentis hanc complexionem eſt ſubtilis , & aquoſus, & uirtus eius

cap.4.
a B. Alia ... frigiditatem
b † B. ...
c B. ...
b B. ...
cap. 37. ...
cap. 61

eius est debilis, tunc multoties accidunt in ipso febres.

De signis complexionis siccæ naturalis.
Cap. 7.

Signa eius sunt paucitas sanguinis,[a] † [ ] & grossitudo [b] [eius,] & vacuitas uenarum, & siccitas totius corporis, & spissitudo pilorum, & crispitudo ipsorum. Et cor sua humiditate non [c] [consequitur siccitatem hepatis, ita quòd aliquid ualeat] imo non uincit eam omnino. Verũ siccitas hepatis uincit humiditatem cordis ualde. Et caliditas cordis uincit humiditatem hepatis in ultimo.

De signis complexionis humidæ naturalis.
Cap. 8.

Signa eius sunt, contraria illis signis. Et cordis siccitas quandoque [a] [consequitur] humiditatem hepatis parum valde. Verum humiditas ipsius vincit siccitatem cordis fortiter.

De signis complexionis calidæ & siccæ naturalis.
Cap. 9.

Signa eius sunt, sanguis grossus. Et multitudo pilorum apud [a] [ossa pectoris. & amplitudo venarum [b] [sequens repletionem & duritties.] & multitudo generationis choleræ, & melancholiæ in fine iuuentutis. Et [c] [siccitas corporis] si non diuersificauerit ipsam cor.

De signis complexionis calidæ, & humidæ naturalis.
Cap. 10.

Significant ipsam [a] [caliditas] sanguinis, & bonitas essentiæ eius. Et amplitudo venarum valida cum leuitate. Et quòd color est rubeus fine citrinitate. Et pili plurimi in [b] [pectoris ossibus, minus tamen eis, qui sunt in calida & sicca, & neque sunt in spissitudine eorum & crispitudine. & teneritas corporis, propter caliditatem & humiditatem ipsius. Et quum caliditas est dominans, remanet corpus sanum, & si humiditas est magis dominans, festinant ad ipsum ægritudines putrefactionis.

[a] [*De signis complexionis frigidæ & humidæ naturalis.*
Cap. 11.

Significant ipsam sanguis aquosus, & phlegmaticus, & paucitas pilorum apud ossa pectoris. Et, strictura venarum, venæ non repletæ, mollities, paucitas generationis choleræ, & melancholiæ in fine iuuentutis, & humiditas corporis si non contra operetur cor.

De signis complexionis frigidæ, & siccæ naturalis.
Cap. 12.

Significant ipsam paucitas sanguinis, & paucitas caliditatis sanguinis & corporis, & cõstrictio uenarum, & occultatio earum, & earũ durities. Et paucitas pilorum in mirach, & siccitas totius corporis.

De ægritudinibus accidentibus hepati.
Cap. 13.

Hepati accidunt ęgritudines complexionis in proprietate suæ substantiæ, & ægritudines complexionis, & apostemata, & vesicæ, & proprie apud panniculum, & rumpuntur apud spatium, & reliqua quarum singularum dicemus capitula. Et quandoque tolerat rupturam plurimum quam reliqua membra, & non timetur ex ea mors festina, nisi associetur ei eruptio sanguinis ex uena magna. Et quandoque accidunt hepati [a] [apostemata] per communitatẽ, & proprie in stomacho, & splene, & felle, & renibus, & diaphragmate, & pulmone, & mesaraicis, & intestinis, & propriè superiorib. Sed stomacho, & [b] [diaphragmati,] felli, & mesaraicis, & intestinis cõmunicant in primis venæ, quæ sunt a parte concauitatis hepatis, deinde peruenit nocumentum eorum ad hepar, & quandoque confirmatur. diaphragma vero, & pulmo, & renes communicant in primis venis gibbositatis, deinde peruenit ad hepar, & quandoque confirmatur. Et plurima communicatio, quę est, non est nisi propter stomachum, propter causam, cum qua corrumpitur digestio, & expellitur cibus indigestus, nisi sit causa alia. Et ægritudinum quidem gibbositatis, materierum expulsio secundum plurimum fit cum prouocatione vrinæ, & fluxu sanguinis ex naribus, & sudore, sed in ęgritudinibus concauitatis est illud cum solutione ventris, & vomitu cholerico, & sanguineo, sudore etiam in pluribus horis.

ANNOTATIONES.

Accidere iecinori omne morbi genus potest, & intemperies, & mala compositio, & solutio continui, siue id per essentiam, siue per consensum, primario uel secundario, quæ in sequentibus patebunt.

De signis malitiæ complexionis calidæ.
Cap. 14.

Malitię complexionis calidæ signa sunt, sitis vehemens, & non abscinditur cum aquę potu, & paucitas appetitus cibi, & inflammatio, & citrinitas vrinæ, & tinctura eius, & velocitas pulsus, & frequẽtia eius. & febres, & adustio sanguinis: [a] † [ ] & lędi a calefacientibus. & sequitur ipsam liquefactio incipiens ab humoribus, deinde a carne hepatis, & sequitur cã rasura intestinorum. et quandoq; desiccatur cũ ea natura absq; dolore [b] [lateribus:] aut grauitate, et multiplicatur cũ ea vomitus citrinus, et rubeus, et viridis ut succus porri. et est cũ ea egestio cholerica plurimum, et propriesi fuerit illic cum complexione materia, et si nõ fuerit minoratur sanguis, et exasperatur lingua, et extenuatur corpus. et quandoq; significatur illud ex ætate, et consuetudine, et arte, et regimine, et illa, quę media est, generat choleram, et superflua generat melancholiã, et ægritudines eius [c] [sũt ex] mania, et melancholia, et [d] [similib. et quando peruenit solutio ventris ad syncopim] cum casu appetitus, tunc plurimum eius est propter de-

a B. ægritudines

b B. spleni.

cap. 7. cap. 6.

a † B. Alia litera. & carnis.

b B. costis.

c B. sicut.

d B similia. & quũ incipit fluxus lotiuus.

debilitatem hepatis, factam a complexione calida. Et in plurimo ipſius eſt egeſtio ſicca, aduſta niſi ad hoc perueniat,ut adurat ſanguinem, & humores, & carnoſitatem hepatis, & ſolutione uentris eam educat. Et quando incipit adurat ſanguinem,eſt egeſtio ſicut fæx.Et quando eſt in hepate aduſtio,aut apoſtema,aut dubellati,deinde egreditur cũ egeſtione aliquid [e] [nocens] groſſum,tunc illud eſt carnoſitas hepatis iam putrefacta.Et non eſt omnis res nigra egrediens [f] [fæx.Et quandoque rectificatur ablutũ, & virulentum materiale:] deinde ingroſſatur, & fit nigrum,groſſum fœtidum, ſicut fit in febribus peſtilentialibus. Et quandoque egreditur poſt virulentum ſanguis,deinde [g] [nigrũ] ſubtile.

e B.nigrum.

f B.mala & qñque egeritur lotiuum, & virulẽtum aquoſũ.

g B. Alia litera. melancholia.

ANNOTATIONES.

De intemperierum iecinoris notis pulchre & Trall. li. 8.& Paul.lib.3. Vnum author hic notat, quum de calidæ intemperiei ſignis agit,quod paulo uidetur difficilius.nempe quando in iecinore aduſtio uel tuberculum uel apoſtema eſt,deinde per aluum quidpiam excernitur fœtidum et craſſum, illud indicium eſſe ſubſtantiæ eius corruptæ, quæ excernitur.Quomodo autem fieri poteſt,ut a iecinore ad inteſtina craſſa iecinoris ſubſtantia per anguſtiſſimas venas,quales ex ipſo iecinore ad inteſtina erant, deferantur? Cæterum,etſi anguſtiſſimæ eæ uenę ſunt ,quo pacto tamen fæx ſanguinis,atra.ſ.ipſa bilis ad inteſtina ex iecinore egeritur,ita & corruptam eius ſubſtantiam, ex corroſione in ſubſtantiam atræ bili craſſitudine & colore non diſſimilem conuerſam educi rationi conſentaneum eſt. Cætera quæ ſequentibus capitibus ſcribit, pete ex Tralliano & Paulo. Vide & Gal.5.de loc.aff.& 8.de comp.med.per loc.

cap 3.cap.46.

cap.7. cap 6.

De ſignis malitiæ complexionis frigidæ. Cap. 15.

SIgna eius ſunt,albedo labiorum, & linguæ. & paucitas ſanguinis, & difficultas curſus eius,& multitudo phlegmatis,& paucitas ſitis, & corruptio coloris, & [a] [liquefactio materiei,] quandoque denigratur declinans ad viriditatem, & quandoque fit citrinus ad colorem phiſtici declinans. Et etiam albedo [b] [coloris, & phlegmatis proprietas,& groſſitudo propter congelationem,]& tepiditas pulſus.& uehemẽtia famis. Fames enim non fit [c] [niſi] ex ſtomacho tantum: Et paruitas digeſtionis bonæ, & quando frigus conſequitur finem,priuatur appetitus. Et egeſtio quandoque eſt ſicca,ſine odore,& quandoque eſt humida,propter debilitatem attractiuę,& eſt decliuis ad albedinem,parui fœtoris. & quandoque ſubtiliatur cum ea egeſtio,& humectatur, verum non perſeuerat ita continue,& non multiplicatur cum eo fluxus uentris,quamuis [d] [ſit eius inceptio & euẽtus elongatus.] & in fine eius egreditur quoddam ſimile [e] [fœci ſanguinis putrefacti,] non ſicut [f] [ſanguinis liquefacti.] & quandoque ſequuntur complexionem frigidam poſt ſpatiũ quoddam, febres,propterea,quia ſanguis ſubtilis,qui eſt in ipſa, recipit putrefactionem, quæ accidit eſt,& ſunt febres prauæ,quas dicam in capitulo febrium, & quandoque eſt in initio earum,virulentus, ſubtilis,deinde ingroſſatur, & denigratur. & quandoque eſt fluxus uentris ſimilis lauaturæ carnis recentis, & illud cum appetitu in principio,ſignificat frigus.& ſi accidat poſt illud caſus appetitus, tunc eſt propter corruptionem humorum,aut propter cauſam aliam febris,& ſimilium.& plurimum ſignificationis eius,eſt,ſuper debilitatem a frigore,& in fine eius redit appetitus,& fit ſuperfluus ſecundum plurimum, & [g] [ſpaſmatur] cum eo mirach.& quandoque ſignificant ipſam ætas, & conſuetudo,& cibus,& cauſæ pręteritę,ſicut potus aquæ frigidæ in ieiunio,aut poſt balneũ, aut coitum, quoniam hepar inflammatum ſugit ex aqua tunc uelociter plurimum. & ſi eſt illic materia,ſentitur acetoſitas in ore,& humiditas in egeſtione. & quandoque eſt ad nigredinem,& uiriditatem tendens,& non ad citrinitem,& rubedinem.

a B. claritatis eius &.

b B. vrinæ, & phlegmaticitas eius,& groſſitudo eius propter cauſam congelationis.

c B. vere.

d B.ſeparatio & ei⁹ egreſſio ꝓlongetur.

e B.ſãguini putrefacto.

f B. Alia litera. ſanguini liquefacto.

g B. contrag

De ſignis malæ complexionis ſiccæ. Cap. 16.

SIgna eius ſunt ſiccitas oris, & linguæ, et ſitis, et durities pulſus, et ſubtilitas urinæ, et quandoque denigratur color, et ſi fuerit illic melancholia, aut cholera, ſcies ſignificationes earum facile per ea, quæ ſciuiſti in primis.

De ſignis malitiæ complexionis humidę. Cap. 17.

SIgnificant ipſam, inflatio faciei,et oculorũ, et mollities carnis hypochondriorum, et paruitas ſitis,niſi ſit caliditas [a] [conſumens] humiditatem,et humiditas linguæ, et albedo coloris,et quãdoque eſt cum ea citrinitas pauca. Quum autem vehemens fit frigus, et dominatur humiditas,eſt decliuis ad viriditatẽ,et quandoque debilitatur corpus propter mollitiem humiditatis.

a B. Alia litera.

Sermo uniuerſalis de curis ægritudinum hepatis. Cap. 18.

IN hepate neceſſaria eſt conſeruatio ſanitatis cum ſimilibus, et expulſio ęgritudinis cum contrario. et in regimine apoſtematum,et vlcerum,et nocumentorum quantitatis, et in oppilationum apertione,et reliquorum, ea, quæ ſunt neceſſaria in reliquis membris. et melior quidem horarum ad ſumendum in potu medicinas ægritudinum hepatis, et proprie propter oppilationẽ hepatis,et ſimilia, eſt hora,in qua exiſtimatur,quod illud quod penetrat ex ſtomacho ad hepar,et comprehenditur in ipſo, iam eſt digeſtum,et ſeparatum quod ſeparari oportuit,et inter ipſum, et inter comeſtionem tempus interuenit conueniens. et in conſuetudine hominum eſt hora,quæ eſt inter ſurrectionẽ a ſomno, et inter balneationem. et oportet etiam in hepate,ut tu nõ euacues medicinas aperitiuas,et reſolutiuas,et [a] [quibus contrahitur] verſus ęgritudines hepatis materiales,et oppilatiuas,et apoſtemoſas, ex ſtypticis confortantibus,niſi exiſtimes ſiccitatem ſuperfluam. et nõ oportet vt ad ſummum perueniatur in infrigidatione hepatis, quantum poſſibile eſt, et per calefactionẽ eius ducat ad hydropiſim:neque ĩ calefactione eius et

& perducat ad arefactionem. Et propter hoc oportet ut scias quantitatem complexionis naturalis hepatis, quod curas, ita, ut quum reduxeris ipsum ad eam, stes. Et scias, quod cum tu erras in hepate, peruenit error tuus ad venas: deinde ad corpus. & ex errore quidem est, ut prouoces vrinam, ubi necessarium est te soluere ventrem, & est, vt sit materia in concauitate. Et soluas ventrem, quum te oporteat prouocare vrinam, & est, ut sit materia in gibbositate. & oportet quidem, ut medicinę hepaticæ optime terantur, & oportet ut sint subtilis substantiæ, quatenus ad ipsum perueniant, siue sint calidę siue sint frigidæ, siue stypticæ. Et subtiliantium quidem proprietas est, ut acuant sanguinem, licet sint aperitiua, quare oportet ut attendas illud, & sicut aqua radicum est ex summa aperitiuarum eius. Et subtiliantia eius generant quãdoque humores diuersos, b † [ ] non proportionales, quare oportet ut quum frequentas eius potum, duobus aut tribus dieb. conuenienter cum aliquo lenias naturam. Verum vrinæ prouocationem aqua ipsa de radicibus operatur. Et omnes quidem endiuię species, & proprie amara, quæ ad c [rubedinem] declinat, conferunt læsionib. hepatis, calefactis quidem cum syrupo acetoso, & infrigidatis cũ melle. Et hepar adib. iuuatiuum est cum sua proprietate, & carnes limaciarum similiter.

ANNOTATIONES.

Iecur sanguinis officina est, ut Gal. putat, quamuis Arist. primarium sanguinis gignendi munus cordi ascribat. de qua re antea. Sanguine uniuersum corpus alitur. proptereaq; quanti momenti sit, curentur ne recte an perperam iecinoris affectus, ex hoc constat, quando totius corporis salus, perniciesve ex eo dependet. Quamobrem post communes a morbo sumptas indicationes, quæ contrariorum semper sunt. plura hic notanda proponit, memoriæ commendanda. quæ fere habes ex Gal. 8. de comp. med. per loca. Vide & pro hoc capite Gal. 6. de tu. ualet. & 11. meth.

De causis nociuis hepatis. *Cap.* 19.

Scias quod intromittere cibum super cibũ, & error ordinis eius, sunt ex rebus magis nociuis hepati, & potare aquam frigidam subito in ieiunio, & post balneum & coitũ, & exercitium quandoque producit ad frigidationem vehementem hepatis. a [Et quandoque accidit hepati inflammato ab ipsa, suctio velox, & multa ex ea.] Et quandoque perducit ad hydropisim. Et oportet in huiusmodi dispositione vt permisceas eam cum vino & non infrigides eã uehementer, & non traijcias eam impetuose deglutiendo, imo sugendo paulatim. Et viscosa quidem omnia nocent hepati ex parte, qua faciant possidere oppilationem. & frumentum est ex summa eorum, in quib. est uiscositas b † [ ] cum comparatione ad illud, quod est post hepar ex membris, quum digeritur in hepate. & non est omne frumentum ita, imo glutinosum. & vinum dulce facit accidere in hepate oppilationem, & ipsum abstergit illam, quæ est in pectore. & causa in illo est, q̃ vinum dulce attrahitur ad hepar non gradatim, propterea quod hepar diligit ipsum ex hoc quod est dulce, & propter suam penetrationẽ ex hoc quod est c [potus,] quare non moratur in ipso quantitate, qua separetur fœx ab eo, secundum moram aliarum rerum grossarũ, imo superuenit hepati in grossitudine sua, & inuenit uias ad ipsum paratas, quoniam uiæ quæ sunt inter stomachum, & hepar sunt amplæ secundum comparationem ad illud, quod uenit ad ipsum ex venis sparsis in hepate. Amplius quum comprehenditur in hepate, non moratur quantitate, qua separetur, & digeratur: imo expellitur subtile in uenas strictas illic uelocitate suæ penetrationis, & dimittit sedimen propter constrictionem uiæ. In pulmone vero res est e contrario, quoniam superuenit ei vinum dulce, quum iam colatum est, aut ex uia meatuum meri, secundum semitam resudationis, ex meatibus strictis ad amplos, aut ex uia concaua, quum iam dimittit fœcem, & vadit adhuc quum iam sit colatum, & transit in meatibus strictis ad amplos, quare colatur uice altera. & similiter reliquæ dispositiones non inueniuntur ei cum comparatione ad pulmonem.

c x. vinum.

ANNOTATIONES.

Non ingestio sola cibi, ante prioris alimenti descensum. non frigidæ solum potio, uel craßorum aut dulcium ciborũ assumptio iecur offendit, quorum hic author meminit, sed et acria omnia, & quæcunque demum intemperatiora sunt. præsertim tamen in uictus ratione superiora illa offendunt, ac potißimum frigidæ aquæ in ieiunio potus iecinori aduersatur, quod hæc sui frigiditate innatum hepatis calorem extinguit (unde hydrops sequitur, quod notat) & sui humiditate relaxat. admonitũ autem a medicis est omnibus, q̃ & sequenti capite fusius, iecinori apta eße astringentia, quia id uiscus laxum est. Verum præterquam quod frigidæ potio refrigerat humectatq;, eadem quoque dum diuturniorem moram trahit, incraßat & obstruit, ex qua postmodũ obstructione concluso, & minime difflante calore, feruidiori intemperie iecur afficitur, ut in bilem conuertat omnia, fiuntque præterea etiam putredines, ad quas alia sequi uitia neceße est. Ita uero. viscida, dulcia & crassa, quæ sunt, quia obstruunt, lædunt, quare, quamuis vina dulcia naturæ maximè familiaria sint, quia tamen ab iecinore extra uentriculum attrahuntur celerius quam in uentre ipso concocta sint, sui crassitudine obstruunt, quod & Gal. 3. de rat. uict. in ac. aßerit.

Com: 2.

De rebus conuenientibus hepati. *Cap.* 20.

Ex medicinis quidem, conferunt ei omnia, in quibus est amaritudo, qua aperiatur, aut uirtus alia, qua aperiatur cum stypticitate, qua confortetur. & odoramento conueniente substantiæ spiritus, & prohibente putrefactionem, sicut cinnamomum, & summitates squinãthi, & myrrha, & similia. & ea, in quibus sunt ablutio, & abstersio, & mundificatio uirus mali, quũ non a [consequuntur in mollificatione summam consecutionis meliis] & ea, in quib. sunt maturatio, & lenificatio, et propriè cũ stypticitate, et confortatione, sicut crocus. et quæ sunt cũ hoc suauia, sicut passæ. et velocis penetrationis, sicut vinum odoriferum pluribus hepatibus, in quib. nõ est caliditas uehemens, et quãdo medicina aggregat ad proprietates prædictas,

a B. ultimantur in mollificatione ultimitate ablutionis.

b B. rectius & cõuenientius est ut sit amica hepati dilecta ab eo.

suauitatem, tunc b [fortasse est amica hepatis , diligens ipsum,] sicut passę, & ficus; & auellanę, & est vltimi iuuamenti . Et si est non recipiens putrefactionem, & corruptionem, tunc est magis ultimæ consecutionis in iuuando. Et altaraxacon quidem, & endiuia hortulana, & campestris conueniunt ei valde. Et confert c [frigida] ægritudini calidæ in hepate cũ proprietate sua, & qualitate contrariã simul, quãuis qdã dicant, quod illa, quæ est uehementer amara, est calida & confert aperiendo oppilationẽ propter suã amaritudinem , & confortando propter suam stypticitatem. Et confert ægritudini frigidę, cũ sna proprietate, & cum eo, quod est in ipsa de apertione, & confortatione . Et quando superfluit frigus in hepate, permisce quamlibet illarum duarum cum melle, aut cum aqua mellis, quoniam resistit mel infrigidationi eius , si timetur ex ea, & adiuuat ipsam ad reliquas operationes suas. Et quando exsiccantur ambæ , & sumuntur in potu cum melle & aqua sua, & decoquuntur cum melle, conferunt ualde, & aperiunt, & educunt humorem frigidum cum urina. & ex cibis quidem conuenientibus hepati sunt illi, quorum chymus bonus est . Et dulcia conueniunt hepati. quare impinguatur eis , & magnificatur, & confortatur. Verum velocia sunt ad hoc ut faciant euenire oppilationem , propterea, quod hepar attrahit ea d [laboriose] associans ea humoribus alijs . Et propter hoc oportet, ut deuitet dulcia ille, qui habet apostema in hepate suo, quoniam ipsa conuertuntur velociter ad choleram, & faciunt accidere oppilationes. Et nocibiliora dulcia sunt , quę sunt ex eis grossa, propterea quia faciũt accidere oppilationem, & quę ex eis sunt calida, propter cõuersionem suam ad choleram. Et phistici quidem iuuatiui sunt propter suam aromaticitatem, & stypticitatem, & cõfortationem, & mũdificationem viarum cibi , uerum sunt uehementis calefactionis . Et auellanæ sunt conuenientes omnibus hepatibus, quoniam ipsæ nõ snnt uehementis caliditatis, & sunt aperitiuæ , & chymus carũ est bonus. Et hepar adib, & carnes limaciarum conuenientes sunt hepati cum proprietate, quę est in eis.

Alia litera. c —— B.

d B. impetuosè.

ANNOTATIONES.

Neque plane amara vel astringentia iecinori conferunt sed subamara & subastringentia, ut Gal. 8. de comp. med. per loca. amara nempe mediocriter, crassitudinem humorũ extenuant, incidunt & abstergunt, & repurgant. astringentia uero mediocriter uiscus ipsum corroborant . alioqui & quæ amarissima, laxam substantiam nimis dissoluunt, præter quam, q natur æ inimica sunt, sicuti dulcia amica, unde & abhorret ea iecur & corpus totum . Ita & quæ nimiũ astringunt, eadem incrassant & obstructiones pariunt. Commendat ergo merito serim, quæ et modice incidit, attenuat, abstergitq;, & mediocriter item astringit. laudatur eadem & a Gal. 8. de comp. med. per loca, & a Paulo lib. 3. & ab alijs denium omnib. conuenitq; hæc tam in calido, quam in frigido affectu proprietate sua, ut hic author ait, non manifestis qualitatibus , caliditate aut frigidita te, alioqui enim neque frigidiori hæc intemperiei confert, quum excellenter calida non sit, neque calidiori , quia neque insigniter frigida. Quare & in sequenti capite utriusque & syluestris & domestici intybi temperamentum inclinare ait ad frigidũ, & inesse illis caliditatem, non quidem quæ calfacere apta sit, sed quæ aperiendo, sit effieax.

Cap. 8.

cap. 8. cap. 46.

De cura malitiæ complexionis calidæ in hepate. Cap. 21.

OPortet ut sit subtiliatio in a [regimine] eius, & non pueniat ad ultimum . & ut caueatur in ea mollificatio uehemẽs, cum humectatiuis, aquosis. et caueatur in ea euentus oppilationis cum infrigidantibus grossis. & oportet ut caueatur in ea stupefactio ultima, imo oportet ut infrigidantia ipsum, aggregent ad infrigidationem, abstersionem, & apertionem, & penetrationem cibi, et stypticitatem confortantem non plurimam, & in aqua hordei sunt omnes istę proprietates, et endiuia quidem campestris, & hortulana ultima est in hac intentione. Complexio nanque ambarum decliuis est ad frigus non ualde superfluum. & est in ea b [caliditas] aperitiua, & non calefactiua , & stypticitas ęqualis confortans, imo peruenitur ex iuuamento ambarum , ut non noceant hepati c [ ] frigido, & ponuntur ambæ in medicinis singularibus, & in areolis medicinarum hepaticarum, & quandoque comeduntur elixatę, & propriè cum coriandro humido, & sicco, & comeduntur cum aceto . & amirberberis habet proprietatem maximam etiam, & tamarindi etiam . & quum sentitur oppilatio in hepate, conuenit ut adiungatur illis ambobus, apium, quoniam aperit oppilationes ex quacunque duarum partium sint, & est ex eis, d [quorum penetratio est uelox, et similiter calefactio.] & ex eis, quæ conferunt ad illud, est, ut sumantur succi endiuiæ, & succi alkekengi & succi solatri omnium an. unc. ij. & succi coriandri humidi, & succi fœniculi omnium an. unc j. & s. admisceatur drac. s. croci, & sumatur in potu. & quandoque sumitur in potu oleum ros. bonum , & oleum de pomis cum aqua frigida, & temperat e [complexionem] hepatis. & ex eis, quæ conferunt hepati, quod habet malitiam complexionis calidę , est, ut sumatur ex f [alefrigius] aur. ij. cum zuccaro tabarzet, & aqua frigida, & etia m ut in potu sumatur succus cucurbitæ assatę, & aqua granatorum, & g [lac] uaccinum sine butyro , & aqua pomorum, & pirorum, & h [altharichi] & succus ros. recentium et quando non est febris, confert aqua i [lactucę] cum syrupo aceto so, omni die bibatur cum pondere iij. drac. myrobal. citrinorum, et pondere drach. j. de lacca abluta, et s. drach. seminis apii. Et quando k [separatio fit ex eo] duabus hebdomadis, bibatur lac camelarum fœtarum, incipiendo ab una libra vsque ad duas, et l [coquantur] in ipso medicinę diureticę, aperitiuę, facientes penetrare, sicut aliquid ex succo eupatorij , et ex semine endiuiæ, et semen cuscutę. Et quandoque sunt necessaria ea, quæ sunt sicut summitates squinanthi . Et quandoque est necessarium sumere in potu stupefacientia, et confectiones opiatas, et recipientes hyusquiamum, et philonium . Et ego abhorreo illud m [quum inuenitur ab eo iter. et vinum forte quandoque excusat ipsum, si bi-

a B. Alia litera, infrigidationis.

b B. Alia litera, amarindo.

d B. velocior penetratio eorum & similiter frigefactio.

e B. ...

f B. alesfigius.

si bibatur aqua frigida] valde in ieiunio,& cōferunt ei troch.de spodio,& troch. hemberberis frigidi,& troch.de camphora,& ex trochiscis conferentibus eis,est trochiscus huiusmodi.Recipe foliorum [u] [salicis]& foliorum nenupharis,amborum ana.ʒ.x.ros.rubearum absque capitibus suis ʒ.xij.camphorę pondus ʒ.ij.&.s.& [o] [mellis rubei]& laccę ablutæ cum alfeniati,sicut est ablutio aloes amborum ana.ʒ.vij. [p] [gariophyllorum.] ʒ. viij.croci ʒ. iij. [q] [aristolochiæ.]ʒ.v.luti.[r] [alkabrusim]mastic.capilli veneris omnium,ana.ʒ.iij. conficiantur cum aqua solatri,& endiuiæ,& fiant inde trochisci : & sit vnusquisq; aure.j.& sumatur ex eis [s] [omnis]trochiscus cum aqua solatri,& quandoque conferunt ad illud emplastra facta secundum hunc modum,sumatur portulaca & teratur,& ponatur super ipsum oleum rosaceum,& infrigidetur,& fiat cum ea emplastrum . Aut sumatur amborum sandalorū ana.j.ʒ. [t] [gariophyl.] violarum siccarū,amborū an.† ʒ.s.& ros. vnc. j.s.& croci abluti vnc.s.& absinthij vnc. quarta pars,camphorę pondus ʒ.ij.adiungantur cerato facto cum oleo de [u] [salicibus ,] & liniatur super aliquid latum : & propriè folia cucurbitę,& folia acetosę,& folia siclę , & fiat cum eo emplastrum, & quandoq; emplastrum fit cum succis herbarum frigidarum,sicut succo cucurbitæ & cucumeris,& reliquis , quæ diximus in cap.eorum, quę bibuntur : & ponuntur in ipso [x] [hordeum,] aut sauich lentium,& effundi tur super ipsum oleum ros. & fit cum eo emplastrum: & quādoque ponitur in ipso aliquid de ligno sandali,& [y] [gariophyl.] & camphora,& non elongatur quin ponatur in ipso aliquid ex odoriferis, & aquis fructuum odoriferorum,& quandoque roratur aliquid super ipsum de [z] [meuisus.] Cibi verò,quib.cibantur, sint sicut aqua hordei,& decoctio olerū prędictorum,& ipsamet olera decocta,& endiuia de cocta cum coriandro humido,& lactuca. & sicla decocta,& [a] [passę acetosę ,] & aqua lactis acetosi,& carnes limaciarum,et ex fructib.alzarur,et cydonia, & pira , & non multum sumatur ex illis ut non superflue addant in stypticitate,et generetur oppilatio etiam , & poma , et granata muza,et expressio vuæ acetosæ, et frangatur stypticitas eorum cum eis, in quib.est lenificatio,et mora alsemi,et ribes cum zuccaro, et acetum pręparatum cum aqua granatorū,et grana granatorum ante cibum , et post cibum melones,qui [b] † [ ] sunt superfluæ dulcedinis,et pręcipuè illi,qui [c] [nominantur raKi,et Palestini,et Indi, et non oportet quidem vt de istis medicinis sumantur illæ frequēter,in quibus est cum infrigidatione stypticitas ,] propter illud, quod in ipsis est de ui faciēdi accidere oppilationem,et non est malum sumere melones duros,parue dulcedinis,et vuas,in quib. est durities carnis,et paruitas dulcedinis , et illas,quæ sunt muzæ ex vuis proprie,et conferūt ei cibaria facta de mes,et de cucurbitis,et de spinachijs,et lentib.cum aceto condita,et sine acetosas:sed oportet,ut sint decliues ad acetositatē: et auellanas,quoniam non est in eis calefactio plurima,et sunt aperitiuæ oppilationū , et sunt boni nutrimenti : oportet ergo ut misceantur cum eis,in quibus est infrigidatio aliqua , [d] [et stypticitas,et ex carnibus piscium paruorū decoctorum [e] [isfidebegi:aut cum aceto, et almosos, et congelata facta ex carnibus subtilibus, s. carnibus hœdi,et auium leuis digestionis,sicut est caro [f] [perdicum,et turturum] non superflue pinguium [g] [cum pomis pręparata .] et conferunt eis uentres auium aquę, et [h] [alguarascen cum aqua ros.et gallinæ cum aceto conditę] et similiter paruę aues cum [i] [aceto] præparatæ,et nocent eis hepar,et splen,et cor,et carnes grossę,sicut carnes hircorum , et arietum, et animalium neruosorum,et duræ carnis , sed caro uaccarum iuuencularum pręparata [k] [ut ea , quæ congelantur ,] confert habenti fortem stomachum,et illum,qui digerit. Et oportet ut uitent oua cocta,donec fuerint dura , et assata,et uitent pinguia superflue, et nocet ei uinum ualde,nisi ipsum sit necessarium propter consuetudinem,aut propter debilitatem digestionis,tunc oportet ut sumant in potu parum subtile, [l] † [ ] quòd sit decliue ad albedinem.

d —— B.

e B. asfidbagi.

f B.coturnicū , & aluers,i.colūborum.

g B.& alfacht.

h B. anseres,& gallinæ pręparatæ cum aceto sis.

i B. acetosis.

k B. præparata in gelatina .

l † B.Alia litera. aquosum ,

ANNOTATIONES.

Habes præsidiorum calidæ,frigidæ,humidæ,& siccæ iecinoris intemperiei syluā ex Gal. .de comp.med.per loca , & Tral.lib. .& Paulo lib.3.Ex ijs uerò etiam compositarum intemperierum curationem colliges.de qua re hic et in sequentibus capitibus particulatim agitur.

Ca.8. ca.8 & 4 cap.46.

De regimine malitiæ complexionis frigidæ.
Cap. 22.

EX eis,quę conferunt istis , est potare syrupū de absinthio,cum syrupo acetoso de melle. Et quandoque confert habenti frigidum hepar,ut dormiat in nocte super troch. de absinthio,et semina calefacientia nota sunt uehemē tis iuuamenti , et similiter iuuatur cum administratione lactis camelarum arabicarum, non aliarum,cum pondere ʒ.v.usque ad x.zuccari . [a] † [ ] Hoc.n.temperat complexionem,et educit humores frigidos soluendo uentrem et prouocando urinam, et aperiendo oppilationes,et fortius illo est,ut dormiat super diacurcuma:aut dialacca , et athanasiam , et administrentur in [b] [syncopi] diacostum,et zingiber conditum cum aqua apij,et troc.de costo,et de lacca dicti in antidotario , et bibantur in ieiunio eupatorij,& assari ʒ.ij.et bibatur desuper vinum,et ex decoctionib.decoctio costi,et absinthij dicti in antidotario bibatur cū oleo amygdalino dulci , pondere ʒ. ij. et olei de phisticis pondere ʒ.ij.Et fortius illo est , ut bibatur cum oleo de neriden,et oleo amygdalino amaro,et oleo de kerua,et ēt cum decoctione huiusmodi. Recipe seminis fæniculi,apij,anisi,masticis pondus ʒ.ij.et corticum radicis apij, et corticū radicum fęniculi amborum an.ʒ.x.et herbę eupatorij,et absinthij romani an.aur.v.et laccę,et calami aromatici,et costi dulcis , et amari , et [c] [aristol.]omnium an.ʒ.iij.et superiorum squināthi, ʒ.iiij.decoquātur in iiij.li.aquæ usq; quo redeat ad medietatē,et bibantur ex ea omni die

a † B.alhaser.

b B. vesperæ uel in sero.

c B.reubarbari

vnc. iiij. cum oleo phisticino quantitate ℥.j. & s.& olei amygdalini dulcis, quantitate drachm. ij. Et quandoque confert eis si adhibeantur epi themata calida, & emplastra sicut stomachicon & emplastrum [d] [calcadis,] & emplastrum de meliloto, cum emplastro facto ex eis, quæ sunt sicut costus, & mirrha & spica, & neriden romana & acorus & fœnugræcum, & similia. Emplastrum bonum ad illud. Recipe vsneæ berberis, mastic. meliloti, spicę, radicis lilij cœlestis, rosarum, partes ęquales, dissoluantur in oleo masticino, decoquendo fiat ex eis emplastrum mane & sero & sit tepidum, & iterum emplastrum bonum. Recipe summitatum squinanthi: granorum alben, & mastic. & cordumeni, & amomi omnium ana. darchimet iij. aloes, & herbæ eupatorij, & absinthij, & superiorũ eius, omnium an. darkimet vj. spicæ aromaticæ, & cassiæ amborum an. darkimet ij. ireos [e] [uenarum] sampsuci] amborum an. darkimet ij. ammoniaci durkimet xxiiij. gummi albotim, & thuris amborum darkimet xij. [f] [gummi,] lib. j. & s. olei de alcanna quantum oportet ad conficiendum.] Et iterum emplastrũ. Recipe amomi vnc. j. carpobalsami, & bdellij, cordumeni [g] † [ ] thuris & croci, omnium an. vnc. j. & s & spicæ. [h] [semię,] vnc. ij. gummi albotim vnc. vj. soluantur thus & bdellium in uino: & dissoluatur crocus in ipso, & liquefiat gummi albotim in neriden, & terantur medicinę siccæ, & misceantur cum oleo de neriden, & vino, & proijciatur super ea parum de cera, & administra emplastrum. Et sumantur etiam cydonia & farina hordei, & cera, & medulla vitulorum, & oleum rosatum, & absinthiũ, & [i] [amomum, & galia, & crocus, & assarum, & mastix, & † gluten alimbat, & neriden. & sumatur ex eis] secundum quantitatem necessitatis, & fiat ex eis emplastrum. De cibis autem sumant medullam panis calidi [k] [contritam] in uino, & contritam in [l] [andacoca,] & carnes leues, quę sunt ex carnibus auium paruarũ, & alcanabir, & alduragi, & perdicum & ventres anserum, & propriè omnia illa assata, & frixa, & cum seminibus condita, & caules decoctos in aqua trib. decoctionibus, conditos cum seminibus calefacientibus, & cinnamomo, & pipere, & cymino & similibus: & incidatur super ipso ruta. Et sorbitiones factas ex eis, quę sunt sicut fœnugręcum & medullę calidę, & quandoque ponitur in cibis endiuia, & proprie illa, quę est uehemẽtis amaritudinis. Et sunt quidam, qui dicunt ꝙ milium vehementer coctum confert eis, & illud apud me est prauum. Fructus autem, & similia, quibus in secundis utuntur mensis, sunt sicut castaneæ, & passæ pingues, & phistici propriè, & quidam sunt qui dicunt, quòd oportet vt abstineant a phisticis, & amygdalis, propter grauitatem amborum super stomachum, sed non oportet ut attendantur verba eorũ in phisticinis [m] [& amygdal.] Et ex eis, quæ conferũt eis, est caro limaciarum proprie pręparata cũ seminibus, & oportet ut deuitent genera lactis, & pisces, & fructus humidos recentes, & carnes grossas.

d B. silarius.

e B. foliorũ maioranæ.

f B. ceræ.

g | B. ulchanæ myrrhæ.

h B. seim.

i B. alchana, & spica, & zafarã, & assarũ, & yreos, & gariophyllus & ammoniacum. & mastix, & gluten alimbat & mensura caliditatis & frigiditatis eorum fit.

† terebinthina.

k B. infusam.

l B. alchand cõ.

m —— B.

De regimine malæ complexionis siccę. Cap. 23.

REgimen eius est, cum humectatiuis prædictis ex cibis, & olerib. & epithematibus, & emplastris, et potionibus, et fiat declinatio cum eis ad æqualitatem, aut calidum, aut frigidum secundum qualitatem necessitatis, et cum hoc non oportet, vt superfluitas sit in humectatione ita, ut non perueniatur ad [a] [malitiam formæ, et mollitiem,] et hydropisim carnosam.

De regimine malitię complexionis humidę. Cap. 24.

REgatur cum exercitio, et minoratione cibi, et acceptione eius, in quo sit subtiliatio et exsiccatio, et proprie eius, in quo cum exucatione est exsiccatio; et minoret potationẽ aquę, et deuitet lac, et nõ perueniatur in exsiccatione ad vltimũ, et perducat ad arefactionem.

De regimine malitię complexionis calidæ, et siccę. Cap. 25.

VTatur habens eam cibis frigidis, et humidis, et herbis frigidis, et humidis, et proprie endiuia, et deuitet ea, in quib. est frigus, et [a] [siccitas] vehemens, et ex eis, quæ conferunt ei ualde, est lac asininum, de quo bibat debilis usque ad vij. sextaria, quum aliquantulo zucchari tabarzet, et non plurimo, et fortis usque ad x. sextaria, et utatur emplastris, et epithematib. frigidis, et humectantibus, et cum hoc toto, nõ oportet ut perueniatur ad ultimum in humectatione, et perueniat ad summum cum ea mollificatio, et oportet ut deuitet rizi, et cyminum et [b] [condimenta,] et phisticos plurimos, sed parum ex phisticis quandoq; non nocet propter proportionalitates, et deuitet carnes grossas, et membra grossa bonarum carnium, sicut hepar, et splen.

De regimine malitię complexionis calidę et humidę. Cap. 26.

ADministrẽtur infrigidantia, in quib. est stypticitas et exuccatio aliqua ex cibis, et medicinis, et si fuerint materię, administrentur ẽt ea, quæ subtilient, quamuis non insit eis exuccatio, sicut est aqua casei, et zucchari tabarzet. Aut sumatur ex succo solatri, et alkekengi quãtitas quinquaginta [a] [gusneti] usq; ad lx. cum duob. aureis aloes ad fortem, et minus illo ad debilem. Aut medietas aur. de hiera cum duobus sextariis de casia fistu. dissoluta in sacraiati aquæ solatri, aut aquæ endiuię. Aut casiæ fistula sola in aqua endiuiæ, aut aqua fœniculi, aut aqua solatri.

De regimine malitię complexionis & frigidę et siccę. Cap. 27.

REgatur cum emplastris calidis, et pinguibus lenibus, cum emplastris confectis, et alijs, et administrentur confectiones calidæ sicut dia lacca, et diacurcuma. et confectio [a] [de lacca,] et homorusia, et athanasia, et [b] [Kokium] et de confectione [c] [Kenderucòn] quantitas ciceris, aut fabę cum aqua de radicibus, in qua cadunt [d] [olera] humectatiua, et administretur unum

num subtile forte. Et quum fuerit illic constrictio naturæ, administra pilulas modi huius. Recipe serapini: ammoniaci, opopanacis partes æquales, seminis apij, & anisi amborum an. mediet atem: & quartam partis, fiant ex eis pilulę; aut sufficiat serapinum [e] † [ ] cum vino corum secundum necessitatem, & sit pondus eius vnius, aut duorum [f] [aur. aut] omnium, quum sunt omnes medicinæ administratæ. & dosis eius sit in debili j. aur. & forti ij. aur. Et oportet, vt tu obserues, vt non adueniat ultimus finis in mollificatione.

De regimine malitiæ complexionis frigidæ & humidæ. Cap. 28.

ADministra ex cibis, & medicinis ea, in quibus sunt caliditas, & stypticitas, & subtiliatio, & exsiccatio, & si est illic materia euacuacam cum eis, quæ sunt sicut aqua de radicibus fortibus, & sicut alkekengi, & sicut hiera Archigenis, euacuatione subtili, & subtilia regimen, & calefac ipsum, & sit cibus eius ex carnib. leuibus cum seminibus, & vinum sit forte, subtile, purum, parum, & administra confectiones magnas, secundum ꝙ faciunt eas necessarias hora, & dispositio, & administra emplastra resolutiua exterius.

De paruitate hepatis. Cap. 29.

MInoratur hepar in quibusdam hominib. & est quandoque sicut ren paruus, & sequitur eius paruitatem, quòd quum homo assumit, qđ necessarium est ei de cibo, non capit ipsū hepar, & mittit ipsi stomachus illud, a quo constringitur, & facit illud accidere oppilationem, aut dolorem grauatiuum, & extensiuum: Aut læditur virtus hepatis in operationib. suis, propter coarctationem uirtutis eius operātis, sub virtute patientis superueniētis ei, quare destruūtur dispositiones attractionis, & digestionis, & retētionis, & separationis, & expulsionis. Et quandoq; comitatur [a] [sanguinolenta ventris egestio] & fluxus vētris, quoniam de chylo non attrahitur ad hepar illud, ꝙ colatum est.

De signis. Cap. 30.

QVandoque significant ipsam, ut sit euentus ab ipsa in hepate oppilationis, [a] [vt ventositas plurima,] & grauat ipsum cib. temperatæ quantitatis, & debilitatur corpus, propterea quia indiget cibo plurimo, & assiduatur debilitas digestionis, & multiplicatur euentus oppilationis, & apostematum, & certificat illud breuitas digitorū in creatione, & iam fuit homo cuius corpus non [b] [lædebatur a cibo in aliquo,] non ascendebat ad ipsum aliquid, de quo esset curandum, quare existimauit Galen. quòd ipse erat [c] [fastiditus propter] paruitatē hepatis & constrictionem uiarum eius. Rexit ergo ipsum regimine similis suis.

De regimine ipsorum. Cap. 31.

REgimen ipsorum, preparatio cum cib. paruæ quantitatis, & plurimi nutrimenti, ue- locis penetrationis, & ut asumātur separatim in uicibus, & administrentur medicinę solutiuę, & diureticæ, mundificatiuę hepatis, & subtiliatiuæ, & aperitiuæ.

ANNOTATIONES.

Quibus iecur minus est, quam oporteat: si a natura id fuerit certe nullo curationis genere maius reddi posse uidetur, fortasse aūt si ex morbo, ueluti atrophia (nisi confirmatus affectus sit) quamuis difficile admodum, restitui in naturalem amplitudinem posset. Hic author de naturali paruitate uerba facit, Gal. æmulatus lib. art. med. quæ curationem certe non habet, auxilium tamen admittit, ut in naturali hoc corporis uitio sanitas etiam conseruetur. nempe, quum tale iecur ob angustiam aptissimum sit, ut obstructiones experiatur: ea huic conferent, quæ tenuia sunt, quæve obstructionib. aduersantur, pauca. s. alimenta, & tenuia, & abstergentia, ob multitudinem, crassitudinem, & uiscíditatem, a quib. obstructiones fiunt. Inter huius affectus signa breuitatem digitorum ponit, de qua re & li. 1. a nullo, uno forte excepto Rasi, animaduersum indicium. contra quod tamen Auerrhoem pugnare dicebamus. cap. 73.

TRACTATVS II.

De debilitate hepatis, et oppilatione eius, & doloribus, & inflatione eius.

De debilitare hepatis. Cap. 1.

INquit Gal. hepaticus est ille in operationib. hepatis, cuius est debilitas absque re manifesta ex apostemate, aut dubellati. Verùm debilitas hepatis in ueritate sequitur ęgritudines hepatis, & illud aut est, propter malitiam complexionis singularis, sine materia, [a] † [ ] cuius principium est ex hepate in ipso, aut ex membris alijs, quæ sunt inter ipsum, & inter ipsa uicina, sicut est fel, quādo fit, ut non trahat choleram, aut splen quando fit, ut non trahat melancholiam, aut renes, aut uesica, [b] † [ ] aut matrix [c] † [ ] propter vehementiam retētionis menstruorum, & corrumpitur propter ipsam sanguis hepatis. aut stomachus quum non mandat ad ipsum chylū bonæ digestionis, [d] † [ ] aut illum, qui de eo corruptus est, aut propter intestina quum læduntur, & quando multiplicatur in eis humor uiscosus, & accidit inter ea & īter fel oppilatio, [e] [&] non separatur cholera [f] [ab hepate,] & remanēt plena, quare non recipiunt illud, quod [g] [vadit ad ea] ex sanguine, & hoc multoties accidit in cholica, aut propter communitatem membrorum pectoris, aut ex corpore toto, sicut fit in febribus, & quandoque est, non propter malitiā complexionis solam, imò propter apostema sāguineum, aut erysipilam, aut duritiem, aut cancerum, aut [h] [undimiam, aut propter ulcus, et scissuram, aut propter putrefactionem accidentem hepati, & debilitas hepatis totalis, aggregat debilitatem omnium uirtutum eius, et quandoque non est debilitas uniuersalis, imò est secundum aliquam quatuor uirtutum, & pluri-

a † B. aut eum materia

b † B. cum fuerint non attrahentes aquositatem.

c † B. propter uehementiā fluxus sanguinis menstrui quare infrigidatur hepar, aut.

d † B. immo est mandans chylū debilis digestionis.

e B. quare.

f B. a felle

g B. sequestratur ad ipsū.

h B. treheam l.

mum quidem debilitatur attractiua,& digestiua ex frigore: i † [ ]& debilitatur retentiua ex humiditate,& expulsiua ex siccitate.

i † B. & humiditate.

ANNOTATIONES.

Actiones, si rem diligenter perpenderis, etsi ex Galeni sententia a simplicibus partibus fiunt, ratione temperamenti: rectè tamen non fiunt absque compositarum partium sanitate, recta .s. compositione in formatione, magnitudine, numero, situ: itemque non absque communi simplicib. & compositis partibus natura, ipsa partium continuitate. Quare, quum debilitas iecinoris nihil sit, quam eius impotentia ad actiones quas obire consueuit, attractionem, retentionē, coctionem, expulsionem: sequetur imbecillitas hæc omne morborum genus. recteq́ propterea ab hoc authore non in solā intemperiem, sed & in tumores, obstructiones & ulcera refertur, quamuis Galenus 5. de loc. aff. in intemperies, uel cum materia, uel sine materia, & in tumores dumtaxat rem detulerit.

Cap. 7.

De signis. *Cap. 2.*

COlor est ex rebus, quæ significant secundū plurimum dispositionem hepatis. Hepaticus enim secundum plurimum est decliuis ad citrinitatem,& albedinem : & quandoque declinat ad viriditatem,& fuscitatem, sicut diximus in significationibus complexionum, & illius quidem hepar, cuius colorem uides secundum finem sanitatis, ægritudinem non habet. Et medicus quidem expertus cognoscit hepaticum,& stomachicū omnem, per colorem suū, non egens cū eo significatione alia: a [aut pauca.] & non est b [ad illud] nomen significans illum proportionale, proprium,& egestio, & vrina similes aquæ carnis, significant secūdum plurimum quòd hepar non est fortiter laborans in generando sanguinem, quare non separat materiā eius a chylo, neque colat ipsum ab aquositate, & hæc secundum plurimum est significatio debilitatis hepatis, & iste fluxus vētris lauatiuus in fine suo permutatur ad speciē aliam,& fit in habente complexionem calidā, virulentus, deinde fit sicut fæx,& sicut sanguis adustus, & multiplicatur ante ipsum solutio ventris cum cholera pura, & in habente frigidam complexionem fit sicut sanguis c [congelatus,] & perueniunt ambo d] simul] ad educēdas res diuersarum qualitatum, & substantiarum,& propriè in habente frigidam complexionem,& est, sicut accidit propter debilitatē digestionis stomachi,& plurimos eorum, qui debilitatem habent in suo hepate, comitatur,& proprie quum penetrat cibus, dolor leuis extēsus usque ad costas. e † [ ] Complexiones autem significant ex radicibus prædictis in cognitione malitiæ complexionis hepatis,& calida ponit humores f [expansos.]& frigida ponit humores grossos, tardi motus. & sicca ponit eos paucos grossos.& humida ponit eos aquosos,& illam quæ fit propter fel, quandoque significat color ictericus, & quandoque est cum ea egestio alba, quando est oppilatio inter fel & intestina. Facta uero communitate splenis, significatur per ægritudines splenis,& per colorem, in quo vincit nigredo. Stomachica vero significatur per significationes nocumentorum stomachi, & malitiam digestionis,& illa, quæ est per intestina significatur per puncturam,& uentositates, & rugitus,& per cholericam,& quæ sunt similia illis,& illa, quæ est per renes & uesicā, significatur per alterationem dispositionis urinæ ab eo, quod oportet secundum naturam, et declinationem formę ad g [malitiam habitudinis,] et hydropisim, et illam, quæ fit propter mēbra pectoris, significat malitia anhelitus, et tussis sicca, et quandoque inuenit habens eam in suspēsorijs grauitatem, aut tensionem. Signa autem apostematum, et duritiei, et ulceris, et scissuræ, et reliquorum dicam omnia in suo loco, quare oportet redire ad illa. Significatio vero debilitatis uirtutis digestiuæ est, quòd cibus penetrans ad membra est indigestus, aut paruæ digestionis, aut corruptę digestionis, conuersus ad qualitatem malā. quare multoties inflatur propter ipsum facies, et oculi, et est sanguis, qui currit per phlebotomiam, declinans ad aquositatem, et phlegmaticitatem, nisi sit ex debilitate retentiuæ, et non retineatur tempore, ut nō quo digeratur, et deterior specierum est, ut nō digeratur, deinde ut digeratur parum, deinde ut digeratur male. Dixerunt quidam duas primas sequitur fluxus uentris diuersarum partium, et tertiam fluxus uentris, sicut sanguis grossus, et hæc uerba sunt absque comprehensione, et ablutiuus quidem fluxus ventris significat debilitatem digestionis cum digestione pauca, et albus purus significat, quod attractiua est debilis valde, et digestiua h † [ ] penitus, pręcipue quum egreditur sicut intrauit, et si egrediuntur res diuersę, significat quòd corrupta est digestio, et vrina in hac intentione est magis significatiua digestiuæ, et egestio attractiuæ. l [Plurimum autem significationum debilitatis attractiuæ, est egestio,] et quando est cum lenitas eius, et albedo ipsius, et quando est cum hoc in urina tinctura, significat quòd nocumētum est in attractiua tantum, et proprie quādo non est in stomacho nocumentum, et certificat debilitatem attractiuæ k [debilitas] corporis. Verū significationes debilitatis retentiuæ, sunt significationes debilitatis digestiuæ, propter defectum retentiuæ, ita ut perueniat ad membra nutrimentum illaudabilis digestionis, et secundum illam l [speciem.] uerùm est illud a digestiua plus, et a retentiua minus, et illud, quod est proprium retentiuæ, est quòd m [ab hepate] festinat remotio expulsiuę, ita ut minoretur separatio superfluitatum triū, et minoretur vrina, et minoretur cū hoc eius tinctura,& tinctura egestionis, et minoretur necessitas surgendi, et non expellatur melancholia ad splenem, et minoretur appetitus cibi propter illud, et aggregetur in colore n [mollities] cum citrinitate, et nigredine permistis cum albedine, et multoties perducit ad hydropisim, et quandoque perducit ad cholicam phlegmaticam.

a B. simili huic.
b B. huic colori
c B. putrefactus.
d —— B.
e † B. mēdosas.
f B. adustos.

ANNOTATIONES.

Iecur officina est sanguinis, propterea q́; quia sāguine totū nutritur corpus, si rubicūdus color in cute effloruerit, uel flauus,

flauus, ater, pallidus, liuidus, iecinoris, imbecilli uel temperati causæ patefiunt, ut testatur Gal. 1. de loc. aff. & 5. nisi forte illæso iecore, uel splen laborauerit, uel mesaræum, uel partes iecinori circumstantes. quod, quum quandoque eueniat, præsertim tamen cutis color sanguinem, & subiectum succum significat, nisi retrocesserit, quod Gal. & 1. aph. et commentario lib. de humorib. Hipp. 3. & alibi testatur. Neque uerò cutis dumtaxat color, sed & eorum, quæ per aluum excernuntur, & per vrinas, colores de iecinoris affectu significant, neque id solus color, sed etiam consistentia patefacit. hæc uero omnia diligenter author noster persequitur.

cap. 7. com. 2. com. 25.

De cura debilitatis hepatis. Cap. 3.

SI cognoueris causam in debilitate hepatis, vtrum sit propter complexionem aut ęgritudinem officialem, aut alia, per signa prędicta ad ea, tunc curabis totum cum cura prędicta in ipsis. Et plurimum quidem debilitatis hepatis est propter frigus aliquod, aut humiditatẽ, aut siccitatem, aut propter materias malas retẽtas in ipso, & propter hoc est plurimum curæ eius cum calefactione subtili, cum apertione, & maturatione, & lenificatione permista cum stypticitate confortãte, & prohibente putrefactionem, & plurimum illius fit cum medicinis aromaticis, in quibus sunt apertio, & maturatio [a] † [ ] sicut crocus est, & quandoque conferunt etiam res muzę, in quib. est parum stypticitatis. Ipsæ enim sua acetositate confortant, & incidunt, & dulcedine abstergunt, [b] † [ ] sicut grana granatorum muzorum. Deinde considera partem caliditatis, & frigiditatis, secundum quod exquirit cõplexio, & [c] [cognosce cum ea] illud, quod calefacit, aut infrigidat, & de hoc genere sunt passæ cum suis interioribus, post bonitatem masticationis, & quum aliquid te uocat ad resoluendum, tunc non euacues ipsum a stypticitate, siue sit in apostematibus, siue in oppilationibus, aut alijs, nisi sit illic complexio sicca ualde, & quandoque indigemus propter retentionem materiei in ipso phlebotomia, & solutione uentris, & mensura secundum materiam: si est frigida, uiscosa, sit sicut agaricum, & si est ad subtilitatem decliuis, & caliditatem, † [d] [aut] est illic oppilatio, sit sicut succus eupatorij, & absinthium, cum quib. sint admista ea, quæ adiuuant, & quã doque non retinetur solutio uentris, & [e] [egestio sanguinolenta, & incipit] medicus adhibere medicinas stypticas, & prouenit ex eis nocumentum maximum: imò oportet in huiusmodi ut administres aperitiua, confortatiua, cum stypticis ęqualibus, & cum apertione [f] [pura,] & propriè aromatica, & propriè decocta in uino odorifero, in quo est stypticitas, & ex medicinis communibus speciebus debilitatis hepatis, & operantib. cum proprietate sua, est hepar adib exsiccatum, & contritum, de quo sumatur cochlearium j. cum uino, & quum curas hepar cum curis necessarijs, oportet ut tu peruenias tunc ad lac camelarum arabicarum. Et de medicinis bonis ad debilitatẽ hepatis est hoc medicamẽ. Rec. laccę ablutæ, [g] [aristolochię, aloes,] omnium an. drac iij. succi eupatorij sem fęnic. se. atriplicis, oĩum an. drac. v. absinthij rom. dra. vj. sem endiuiæ [h] [seminis anethi amborũ an.] drac. x. [i] † [ ] seminis apij drac. iiij. fiant ex eis troch. aut suffuf. & ex medicinis laudabilib. prelatis alijs est hoc medicamen. Rec. passarum enucleatarum aur. xxv. croci. aure j. & in alia scriptura medietatem aurei calami aromatici aur. ij. bdellij Iudaici aur. ij. & s. cinnamomi aur. i. casiæ medietatem aurei, spicę aromat. aure iii. squinãthi aur. ii. & s. myrrhę aur. iiij. gummi albotin aur. iiii. darsisahan aure ii. mellis aur. xvj. uinum quantum sufficit, & quandoq; ponũtur in ipso opiũ & semen hyusquiami albi, & existimat Gal. ꝙ hoc medicamen cõpositum est ex medicinis conuenientib. cũ suis proprietatib. hepati. Ex eis. n. sunt, quæ stypticitatem afferunt temperatam cum maturatione, & ex eis sunt, quę exsiccant, & mundificant virus malum. Et ex eis sunt, quę rectificant cõplexionem malam. Et ex eis sunt, quæ sunt contrariæ putrefactioni, & plures earum sunt species aromaticę, sicut cinnamomum, & casia: ipsa. n. ambo sunt cõtraria putrefactioni, & rectificãt complexionẽ, & expellunt causã corrũpentẽ: & mundificant virus malum, & expellunt ipsum, & resistunt medicinis mortiferis, et veneno, licet sit cinnamomũ fortius casia: et istæ duę medicinę sunt fortiores omnib. medicinis aromaticis alijs; sicut spica, et aliis in hoc capitulo: sed aldarsisahan, et crocus aggregãt ad stypticitatẽ maturationem, [k] † [ ] et rectificationem putrefactionis. Verùm passarũ pondus quãdoque ponitur minus multum propter dulcedinem suam, et ut sit magis conueniens, et est ex medicinis amicis hepati [l] [cõmunib.] ei; et hęc amicitia est melior proprietatum medicinæ iuuatiuæ: et in ipsa est ẽt maturatio et æquatio humorum, et non est velox ad corruptionem, et vinũ est ex medicinis conuenientib. dum non est aliquid, quod prohibeat ex eis, quorum rememoratio pręterijt, et in ipso est contrarietas putrefactioni. Et in melle quidẽ est illud, quod scis. Et bdellium est lenitiuum, maturatiuum, resolutiuũ. Et similiter † glutẽ albotin, et in ipso est apertio, & abstersio. Et illud, in quo ponuntur opium, et semen hyusquiami al. est ẽt vehementis iuuamenti: quũ debilitas hepatis est associata caliditati alicui. Et propter hoc fit philonium cõiter iuuans habentes debilitatem hepatis secundum descriptionem suã. Et ex medicinis iuuatiuis, in quib. non est calefactio vehemẽs est, vt sumantur [m] [neriden] partes iij. et absinthij romani partes ij. et terantur, et cõiungantur cũ melle, et sumantur ex eo in potu. Et ex vaporationib. est, vt medicinæ aromaticę notæ cõiungantur, et decoquãtur in vino odorifero styptico: et sint iã mistæ cum eis tortellæ, et ponatur in eo oleũ de neriden, et similia, et sumãtur cũ lana, et fiat vaporatio. Et emplastrum dictum in antidotario; et in ipso sunt agresta, et pręputia vitium, et rosę, et oĩa, quæ dicta sunt in capitulo de debilitate stomachi ex emplastris, et [n] [medicinis.] Et emplastra composita ex cyperis, et mastice, et spica, et thure, et galia, et muscho, et nucib. cupressi, et superioribus squinanthi, et seminibus notis cõmistis cum [o] [meisis] et similibus. Et emplastrum quod sequitur ipsum:

& em-

h —— B.

i † B. sem. euscutæ drac. vij.

k † B & lenificationem.

l B. proportionatis.

† terebinthina.

m B. nardin.

n B. uaporationib. Alia litera. succis in modũ vaporationis administratis uel liniments.

o B. meilusen.

& emplaſtrum, quod eſt ex aloe,& maſtice, & quando eſt hepatis debilitas propter caliditatē (& eſt ex eis, quæ fiunt parum. p [infra illud, qđ in ipſa dominatur)] oportet ut præcipiatur eis comedere cydonia,& mala Sceni,& pira Sceni, & granata muza,& acetoſa, ſi non fuerit oppilatio plurima, & aqua endiuiæ,& aqua ſolatri. Et præcipiatur recipere ius q [alesfidabegi] colatum a pinguedine ſua factum cum coriandro. Et ſi non fuerit caliditas uehemens, aromatizetur cum cinnamomo,& ſpica,& maſtice,& cōueniunt eis r [almoſium] plena coriandro humido cum pauca menta,& ſi non fuerit caliditas uehemens, ponantur in eis ſ [ſemina prædicta.] Et quum uides impreſſionem debilitatis in hepate peruenientem ad digeſtiuam, conforta cum eis, in quibus eſt ſtypticitas cum menſura,& aromaticitas,& ſit in eis maturatio, ſicut ſunt medicinę in quibus ponuntur ſpica, & t [folium, et nux muſchata, & coriandrum,] et maſtix, et calamus aromaticus, & cyperi, & ſimilia, & ſi fuerit perueniens uerſus retentiuam, adde in confortatione,& ſtypticitate, et minue de calefactione. Aut u [conforta] huiuſmodi medicinas cum medicinis oppoſitis ei cum infrigidatione, ſicut ſunt balauſtię, & roſæ, & hypoquiſtidos. Et ſi fuerit debilitas in attractiua, conforta cum eis, in quibus eſt ſtypticitas, x [& minora ualde ea,] in quibus eſt de ſtypticitate, menſura, quæ conſeruet uirtutem hepatis, ſed y [eſt in] eis aromaticitas, & calefactio. Et ſtude in hoc ut cures cum emplaſtris, & epithematibus, et unctionibus, quoniam ipſa uehementius ſunt conuenientia in hoc loco. Et ſtude etiam in oppilationum apertione. Et ſi fuerit debilitas in expulſiua, conforta ipſam,& calefac renes, & calefac uiſcera cum eis, quæ ſcis in capitulo ſuo,& aperi poros. Et ſcias quod quandoque fit omnis debilitas ex omni malitia complexionis. z [Et] quando eſt neceſſitas ut infrigidetur ita, ut digerat,& ita, ut attrahat: ergo conſidera malitiam complexionis dominantis, antequam conſideres debilitatē. Verùm plurimum cuius cauſa cadit defectus in digeſtione, eſt ex frigore, & ſimiliter in attractiua. Et cōuenientiores cibi ſunt illi, in quibus nō eſt groſſitudo,& viſcoſitas, ſicut carnes leues,& frumentum non glutinoſum, & aqua hordei, calefactis ſecūdum diſpoſitionem ſuā, & infrigidatis cum melle. Et uitelli ouorum ſorbilium,& quæ ſunt ſimilia illis,& ex a [albe ret] iuuantibus eos eſt, romaniati cum paſſis, quum aromatizatur cum cinnamomo & pipere,& paſſa b † [ ] conferunt eis, ita quòd prohibent ſolutionem uentris ſimilem aquę carnis.

p B. Alia litera. & quæ nō dominātur in ipſa

q B. alfichbegi.

r B. almoſuſat.

ſ B. ſpecies prædictæ.

t B. Alia litera. ponitur & fœniculus & nux muſchata, & thus. Alia litera macis, & nux moſchata, & thus.

u B. aggrega.

x B. minor ualde imo cū eis.

y B. ſit.

z B. quare.

a B. albagiat.

b † B. pingues.

ANNOTATIONES.

Curandi ſcopus in iecinoris imbecilitate eſt iuxta intēperiei contrarietatem, ait Galenus 8. de comp. med. per loc. Adde tu iuxta morbi cuiusq;, non intemperierum dumtaxat, ſed morborum in compoſitione, & ſolutione continui contrarietatem. hoc enim frequenter repetimus, quod uidemus nonnullos in uerbis tantum Gal. immoratos perpetuo imbecillitatem, uel huius, uel alterius particulæ exiſtimare, in ſola eſſe intemperie. Multiplex uero hic præſidiorum genus pluribus explicat diligentiſſimus author noſter. Tu pete & Gal. 8. de comp. med. per loca. & Paulum lib. 3. & Trallianum lib. 8.

Cap. 6. — cap. 6. & 7. — cap. 46 — cap. 4.

De oppilationibus hepatis. Cap. 4.

OPpilationes hepatis accidunt in a [carne] hepatis propter groſſitudinem ſāguinis, qui nutrit ipſum,& propter debilitatem expulſiuæ: aut vehementiā attractiuæ. Et quandoque accidunt in uenis, quæ ſunt b [ab ipſo, aut propter conſtrictionem earum propter creationē earum, aut propter accidens ex c [conſtrictione,] & ſimilibus, aut propter earum inuolutionem in creatione ſua, aut propter illud, quod currit in eis.& plurimum, quod eſt huius generis, eſt in ramis portæ, quoniam materia oppilationis peruenit ad eos prius d [per illud. quod] colatur ab ipſa ad orificia uenarum ramificatarum ex uena aſcendente,& iam dimiſit fœcem illic.& propter hoc plurimum oppilationum non fit niſi in latere concauo. & quandoque peruenit ad hoc ut faciat accidere oppilationes in gibboſo; & quando multiplicatur, & prolōgatur tempus eius in hepate, peruenit ad putrefactiones facientes accidere febres,& apoſtemata perducentia ad hydropiſim,& ad generationem uentoſitatis, facientis accidere dolores prauos;& oppilationes quidem ſunt ex matribus ægritudinum hepatis.& materia, quæ generat oppilationem: aut eſt humor oppilans propter ſuam groſſitudinē: aut propter uiſcoſitatem ſuam: aut propter multitudinem ſuam. aut repletionem factam ex eo: aut eſt apoſtema: aut uentoſitas: aut qualitas e [conſtrictiua.] Quod autem dicitur de ortu carnis, aut pororum, aut permanentia alicuius rei abſque humore groſſo, eſt longinquum, & illud ideo, quoniam parum,& rarum valde.& orificia uenarum ſunt neruoſa, ſuper quorū ſimilia nihil oritur, & ſunt plura: tunc ſi oritur, non communicat omnibus ſecundum comparationem unam. Sed efficiēs oppilationem eſt debilitas digeſtionis,& ſeparationis, & debilitas expulſionis propter malitiam complexionis calidæ,& frigidę; aut alia generata in ipſo, aut uenientia ad ipſum f † [ ] ſicut comeſta, groſſa ex carnibus:& ex auibus proprie:& ex appetitione g [aluſneti] & gypſo, et ſicut carbonib. & quibuſdam generibus piſcium corruptis,& fungis,& quibuſdam generibus pirorum,& ſicut zatur,& quę ſunt illis ſimilia. Et radix in eis eſt groſſities. Quandoq; enim ſunt frigida, ſubtilia tenuia,& non faciunt accidere oppilationem, et quandoque ſunt calida groſſa, & propter h † [ ] groſſitudinem ſuam faciunt incurrere oppilationes,& iam diximus in eis, quę pręterierunt, quòd res quandoque ſunt groſſę per cōparationem ad ea, quę ſunt poſt ipſum, quum digeruntur in hepate, ſicut triticum glutinoſum,& multoties i [cō fortat naturam] ad expellendum materias oppilationum, aut adiuuat ipſam curatio,& egrediuntur, aut in egeſtione, ſi fuerit oppilatio in latere concauo, aut in urina ſi fuerit oppilatio in latere gibboſo, & apparent humores k [permiſti] groſſi.

a B. uacuitate carnoſa.

c B. ſtyptica tione.

e B. ſtyptic…

ANNO-

ANNOTATIONES.

Obstructione frequenter iecur corripitur, tum ob uasorum eius angustiam, tum ob succos, qui ad ipsum & crassi, & incocti continue perferuntur. Fit uerò hæc interdum in ipsa iecinoris substantia uel caua uel gibba, eius. s. poris superfluo uel crassiori humore oppletis, quamuis quidam id suspiciant, interdum uero & in uenis ad ipsum a uena porta pertingentibus. Huius causa eadem, quæ in cæteris omnib. materiæ crassitudo, uisciditas, & multitudo est: siue in iecinore genitæ, siue a uentriculo, cerebro, liene, aut aliunde aduectæ. Etsi enim nonnunquam mediocriter se habente materia, quæ illuc perfertur, solum vitium in naturali uenarũ angustia est, proxima tamen, & (ut ita dixerim) continua huius obstructionis causa, materia est: quæ licet mediocris sit, collata tamen iecinori, uel crassior, uel copiosior est, uel viscidior. Quod uerò talis materia gignatur, plures causę sunt & internæ & externæ. Internæ, ut iecinoris uel frigiditas, cuius ratione crassa remanent, quæ in iecur perueniunt, uel etiam immodicus calor, a quo exhausta & dissipata tenuiori materia, crassiores partes supersunt. quandoque etiam siccitas, dum nimis agit, crassiorem materiam ipsam reddit. Externæ uero causæ, & alimenta sunt crassiora, viscidiora, plura, astringentia nimis, sicciora, calidiora, frigidiora, peruersa uiuendi ratio, cuius causa cruda in iecur alimenta trahuntur. Fieri etiam obstructio in iecinore potest ex inflammatione. de qua postea, uel ex adnata carne, de qua hic meminit, sed hæc rarò. Adde & ex arctioris uel indumenti, uel uinculi, uel alterius rei cuiuspiam cõpressione. Addunt alij, & ex flatibus, sed uere flatus, quum humorib. multò sint tenuiores, non obstruũt: nisi hac forte ratione, quod dum ipsi uberiores hanc partem extendunt, coniunctos illi meatus comprimunt, & astringunt.

De signis. *Cap.* 5.

[a] [Signa oppilationis sunt] vt non attrahat hepar chylum, quoniam non inuenit meatum; aut quoniam virtuti attractiuæ proculdubio associatur nocumentum Et comitantur illud duæ res: vna earum est ex eo, quod expellitur, & altera ex eo, quod retinetur, & illa, quę est ex eo, quod expellitur, est, vt sit egestio subtilis, chylosa, plurima, subtilis quidem, quoniam aquositas [b] [cholerica] non inuenit viam ad hepar. sed chylosa, quoniam hepatis operatio nõ præualet in ipso ita, ut cõuertat ipsum a sua chylositate ad sanguinem. multa uero quoniam illi, cuius proprietas est vt in egestione expellatur fæx, iam additum est illud, cuius proprietas est ut penetret ad hepar, & conuertatur plurimum eius in sanguinem, & separetur plurimum eius factum aquositas, & separetur pars eius facta cholera, & pars eius facta melancholia. & hoc totũ additur ad illud, cuius proprietas est, vt egrediatur factum egestio, quare multiplicatur [c] [eius nocumentum.] Illud autem, quod sequitur ex eo, quod retinetur ĩ ipso, est grauitas sensibilis in partibus hepatis, & illud ideo, quoniam illud, quod expulsum est ad hepar, quum in ipso cõprehenditur, [d] [raro expellitur ad egestionem secundo, & neque expellitur ab ipso ad aliud: tunc ipsum multiplicatur & repletur ex eo, qđ penetrat in ipso a penetratione, & grauatur, & quanto magis quũ est illic apostema, est grauitas in parte apostematis tantum, & non est plurima oppilatio ualde.] Verũ dolor est vehemẽtior [e] [eo, qui est in oppilatione pura, cum qua non est causa alia faciens dolorem plurimum.] quod si est, est res parua, & non est febris. Et apostema quidem significationes apostematis significant, & quæ egrediũtur ex parte vrinę, & egestionis, & aliarum, quæ sunt de illis, quæ dicuntur in cap. apostematis. Et oppilationem quidem habens est pauci sanguinis, & corrupti coloris. Et quum illic est vẽtositas, significat ipsam cum grauitate. extensio mutabilis. Illam autem, quæ est secundum semitam constrictionis significat antecessio causarum stypticitatem facientium, sicut potus aquarum constipantium ualde, & significat ipsam siccitas manifesta in corpore. Et quandoque sequitur oppilationem difficultas in anhelitu etiam, propter communitatem membrorum anhelitus cum hepate.

ANNOTATIONES.

Iecoris obstructionem sequitur dextri lateris distentio, & grauitas, & mediocris dolor 2. de loc. aff. & 7. aph. quæ eadem fere & in inflammatione eiusdem sunt uisceris, sed & dolor maior, & febris, inflammationes comitatur. Præterea uero obstructionem sequitur, & deiectorum liquidorum. & tenuium copia: nempe quæ ex alimentis ferri ad iecur consueuerant, intercluso itinere, per intestina exeunt. Adde &, quod urinæ, ut testatur Actuarius 1. de causis urinarum, paucæ spectantur. Adde item sanguinis in corporibus penuriam, & prauum eorundem colorem. ac postremò, ut ait author, etiam difficultas respirandi ob consensũ thoracis cum iecinore sequi solet, quod et Gal. 2. de loc. aff. ob ipsius videlicet diaphragmatis compressionem.

De cura oppilationum hepatis. *Cap.* 6.

Medicinæ, quæ necessarię sunt in curatione oppilationis accidentis in hepate ab humoribus, sunt medicinæ abstersiuæ, & illæ, in quibus est solutio uentris temperata, & prouocatio vrinæ secundum necessitatem. Quumque oppilatio est in latere concauo, administra ea, quæ uentrem soluant. Et si oppilatio est in latere gibboso, administra ea, quæ sunt diuretica, & melius quidem est, ut tu præmittas eis illa, quæ incidunt, & aperiunt, & abstergunt. Et quando antiquatur oppilatio, indiget phlebotomia basilicæ, & solutiuo. Hora autem sumendi in potu, & quod oportet considerari post potum, sicut aqua de radicibus, & similia, iam dicta est in canone uniuersali, & istæ medicinæ abstersiuæ, quandoque sumuntur in potu in aqua radicum endiuiæ, [a] † [ ]& sceha, & chamæmillæ, & alhachoden, & squinanthi, & cuscutæ, & fumiterræ, aut in uino: aut decoctione seminum, aut decoctione absinthij. Et si non videtur in vrina sedimen manifestum, & signum decoctionis, non oportet vt in potu dentur fortia. Quumque causa est apostema, aut uentositas, oportet vt curetur causa cum eis, quæ dicetas, oportet vt curetur causa cum eis, quæ dicemus in suo cap. Et confert in huiusmodi sumere in potu lac camelarum, & succedere ei cum solutione uentris facta cum aquis olerũ, et casia fist. & similibus, & diureticis subtilibus,

in

tiplicatur, & repletur ex eo quod penetrat ad clausuram, seu oppilationem prohibentem a penetratione, & grauatur, & q̃to magis, quũ non expellitur. & grauitas est in apãte etiam, sed quũ est illic apã est grauitas in parte apãtis tm̃, & non est vehemens valde.

Alia litera. ad egestionẽ secundo, & cũ nõ expellatur ab ipso ad aliud, tũc ipsum multiplicatur, & repletur ex eo illud, in quo fit penetratio. ita ut efficiatur oppilatum prohibens penetrationẽ. Et similiter quũ est illic apã est grauitas in parte apostematis tm̃, & non est plurima, neque vehemens valde.

e B. ea, & in oppilatione pura, cum qua nõ est causa alia, non est dolor plurimus.

Cap. 8.

commen. 52.

cap. 4.

cap. 8.

a † B. & aqua eius, aut in eo, sicut est lac camelarũ arabicarũ nutritarũ; sicut ex fœniculo, & endiuia, & sceha & chamæmilla & alhachuan.

Alia litera. in radicib. endiuiæ, & aqua eius.

in quibus non sint ebullitio, & caliditas cum eis, quæ dicentur in suo cap. & quum causa est constrictio in creatione, aut corruptio situs in venis, adhibe regimen eius, qui habet paruum hepar: & si est propter b [constipationem accidentem ex siccitate] regatur cum lenitiuis, maturatiuis ex lacte, & alijs de illis, quæ dicentur in capitulo suo de humectatione hepatis, & medicinarum quidem aperitiuarum, aliæ sunt frigidæ, & aliæ sunt proximæ æqualitati, & aliæ sunt calidę, quæ sunt necessariæ in chronicis. Frigidæ verò sunt sicut endiuia hortulana, & campestris, & taraxacon, & aqua plantaginis cũ folijs & radicibus suis, & omnia, quæ prouocãt cum infrigidatione: & cuscute est aperitiuum c [valde, & non est potandum in calida, &] reubar. & similiter absinthium etiam; nam licet sit in eo caliditas quędam, non est tamen malum vti ipso in oppilatione associata caliditati, & frigiditati simul, d [sicut oportet ut ipsum administretur, aut decoctio eius] & propriè e † [ ] in aqua endiuiæ & radicis eius, & eupatorij, & amygdalarum amararum. Ipsa.n. omnia proxima sunt. Et proximi istis sunt succus fœniculi humidi, & succus f [absinthij] cũ syrupo acetoso g [fortium seminum.] Et si necessaria est h [plurima] caliditas, cum melle, & aqua eius, & syrupo acetoso mellino. Æqualitati autem vicinæ sunt sicut lupini. Ipsi nanque sunt medicina melior, qua petitur apertio hepatis absque calefactione, aut infrigidatione, & chamępithyos est eis proxima, sed est calidior eis parumper, & si potetur ex ea cum aqua endiuię, temperat, & acetum squilliticum, & oxymel squilliticum, & asparagi, & radix lilij est huiusmodi generis, & lacca etiam, & ista quidem potantur secundum necessitatem, aut sicut cum aqua endiuiæ, aut aqua cuscutę, si fuerit, complexio habens caliditatem: aut cum uino, & aqua seminũ, & aqua lupinorum i [calida,] & decoctione absinthij, & similibus, & syrupis acetosis secundum ordines suos, & aceto de alliis, & aceto de aniuden, & de capparibus. k [ ] Illæ autem quę sunt ad caliditatem decliues, sunt diuretica fortia, sicut assarum, & cassia, & l [petroselinum,] & aristol. ro. & rubea, & ireos, & phystici, & agaricum, & epithymũ, & squilla, & polium, & centaurea minor, & succus eius, & gentiana, & syrupus acetosus de melle, & squilliticus, qui fit cum rubea & similib. & ficus infusę in oleo amygdalino. Et ex medicinis compositis fortibus, sunt trochisci plures, quorum descriptiones dictæ sunt in antidotario, sicut troch. de lacca, & de absinthio, & troch. de scolopendria, & dialacca, & diacurcuma, & homorusia, & athanasia, & theriaca de iiij & m [socrugene] & araston & confectio de gentiana, & cõfectio de reubarbaro cum scãmo. & sine scammonea, & confectio saracusten, & cõfectio de aniuden nigro, et cõfectio diapipereon, & diacalamenthum proprie, & philonium, & diamuschatum amarum, & confectio, quam dicam in antidotario facta ex muscho, et suffuf, et pilulæ, quas dicam in loco suo, illic in duritię hepatis et splenis. Confectio fortis in apertione oppilationum hepatis, et splenis. Rec. ammoniaci

b B. stypticitatẽ & siccitatem.

c B. bonum. Et nõ est vehemẽs seu exuberãs in calore, & similiter.

d B. & oportet vt dormiat sup ipsum aut supra decoctionẽ ei⁹.

e † B. in aqua cuscute &.

f B. apij.

g B. forti cum seminibus.

h B. maior.

i —— B.

k † B. & aceto cepe alzir.

l B. fetrasaliun.

m B. saganes.

vnc. i. masticis, thuris, amborũ an. carmet. v. co
sti, eupatorii, amborum an. carmet iiii. piperis,
et longi piperis, amborũ an. carmet vj. folij car
met viij. spicæ aromaticæ, et stercoris leporis
amborum an. carmet vij. conficiantur cum mel
le despumato, et sit dosis eius cochlearium i. cũ
vino, in quo infusæ sunt aliquæ medicinæ fa-
cientes deoppilationem, aut cum aqua de radi
cibus. Et ex eis, quæ sunt faciliora illa, est, ut su-
mãtur spicæ romanæ partes iij et absinthii pars
i. & terantur, et conficiantur cum melle, et den
tur. Et iterum agaricum cum succo eupatorii
iuuatiuum est valde. Et ex illis est, ut in potu de
tur radix n [rubeæ] cum syrupo acetoso. Deco-
ctio conferens ad oppilationes hepatis, et sple-
nis. Rec. squillę, et capilli ueneris, amygdalarũ
amararũ, fœnugræci, extremitatis absinthii par
tes æquales, decoquantur, et sumatur decoctio
eorum cum melle. Confectio ualens ad oppi-
lationem hepatis propinqui temporis. Recipe
piperis, vnc. i. et s. spicę aromaticæ carmet iij.
aut. vi. secundum diuersitatem scripturarum,
fœnugręci, costi, assari, an. carmet vi. mellis, lib.
i. et s. conficiatur cum eo, et sit dosis eius co-
chlearium i. cum aliquibus syrupis conuenien
tibus ad hanc rem, et ex syrupis est syrupus ace-
tosus de zuccaro cum seminibus, et fortior illo
est mellinus cum seminibus, et squilliticus, et
aqua mellis, in qua fortiter decoctę sunt species
aromaticæ, in quibus est stypticitas. Et deco-
ctio lupinorum amarorum, in qua ponitur suc
cus eupatorii. Et decoctio in qua ponuntur ra
dices capparis, et radices apii, et radices fœni-
culi, et squinanthum, et lacca, et rubea, et fœnu-
græcum, et decoctio eupatorii, et syrupus de ab
sinthio, et infusio eius, et infusio facta ex aloe,
et aniso, et amygdalis amaris. Solutiua autẽ cõ
uenientia ad hoc capitulum, ubi oportet ut so-
lutio ventris fiat, non oportet ut administren
tur ex eis fortia, nisi quum vehemens est neces
sitas: imò oportet ut sint leuia, quoniam mate-
ria est in eo, quod proximum est medicinæ, et
quoniam membro, si uirtuosum est sufficit qđ-
libet adiutorium ad expellendum, et medicinæ
bonę ad hanc rem sunt hiera picra, et polypo-
dium, et agaricum, et absinthium detur in po-
tu hiera picra forti vsque ad a ur. i. et s. debili v-
sque ad aur. Et est cum oleo de kerua conueniẽ
tior, et fortior, et melior. Et suffuf de turbit cũ
polio dictus in antidotario, iuuatiuus ex eis
valde. Ipse enim aperit, et soluit uentrem si-
mul. Et quum necessaria sunt solutiua fortia,
non est excusatio, quin dentur ea, quę sunt pilu
lę stomachicę, et pilulę de serapino Et quãdoq;
sunt necessaria ea, quę sunt sicut o [theodoricõ
et logodion.] Emplastra uerò, sicut emplastrum
factum ex polio, et farina lupinorum, et semi-
nibus diureticis, et sicut emplastrum factum ex
p † [ ] fœ-
nugræco, et ammoniaco, et absinthio et chamę
dryos, et mastice, et croco cum oleo de nerei-
den, et cera. Eius autem regimen cum cibo est,
quoniam oportet ut alienet omne grossum ex
carnibus, et pane azymo, et pane facto ex simila
uiscosa, glutinosa, et uinum grossum et dulce,
et rizi, et milium, et pedes, et capita, et frixa q
[siccata et assata siccata,] imò ea, quæ sunt sicca r de-

z [decocta] sunt conuenietiora ei,& dactyli,& dulcia,& omnia propriè,in quibus sunt visco sitas,& grossitudo,sicut s [alanascati & albahi tati & alfeluden & alcahif].Et deuitet omnia quæ diximus esse de illis,quæ generant oppilationem:& oportet ut non succedat cibo eius balneum,& t [resoluat] ipsum natura loco eius,quod ab ipsa resoluitur,& ipse non est digestus. Et similiter oportet, vt non vtatur super ipsum motu,neque exercitio, & neque bibat super ipsum plurimum. Et elonget inter comestionem,& potum,& propriè potum uini. Ipsum enim intromittit cibum non digestum ad hepar.Et oportet ut sit massa panis eius plurimi fermenti,& salem habet u [quantum sufficit,& parum plus.] Et hordeum,& alcandaros,& cicer,& triticum leuis ponderis, & fabe x [& omnia bona] sunt ei.Et non est malum tribuere vinum antiquum,subtile, purum.Et oportet ut admisceantur in cibis suis, porri,& similia,Et asparagi iuuatiui sunt ei,& cappares.

ANNOTATIONES.

Si ex materiæ multitudine,iecoris obstructio dependeat, euacuantibus tollenda. si ex humorum vsciditate, abstergentibus, si ex crassitudine;attenuantibus. A iecinoris cõcauo venæ plures in ventrem atque intestina dispergun-tur,à conuexo autem crassior ea vena emergit, quam cauam vocant. Quamobrem, ubi crassiores iecinoris humores attenuaris,vbi viscidos absterseris, educendi ij erunt, si affectio quidem in concauo hepatis est,per aluum, quòd ea pars intestinis contigua est, si in conuexo, per vrinas: tracta videlicet materia per venam cauam ad emulgentes,ac deinceps per renes ad vesicam.quare & Galen.13. meth.& sæpe alibi in iecoris inflammatione concaua affecta parte aluum subducit; affecta gibba urinas ciet, quod & author noster hic obseruat,& alibi affirmat. Vnum hic Auic.aduertit, quod ambiguum videtur. nempe, quum morbus protrahitur, missione ait sanguinis esse opus. At cur initio potius venam non secat? Sanè æmulatur hic Paulum lib.3.qui, si morbus in vetustatem abierit, etiam venæ sectionem,& purgationem esse ait adhibendam. Ait autem vel mittendum sanguinem,vel purgandum,quòd si quispiam præter sanguinem humor redundet, sanguinis missione non educitur: sin etiam sanguis exuberet, purgatione non euacuatur. Existimarim tamen obstructionis initio si eam ex sanguinis copia esse cognoueris, statim à venæ sectione auspicandum. Quod reliquum est de iecinoris obstructione, pete Gal.13.meth. Trallianum lib.8.& Rasin 9.ad Almans.& Gal.lib.art. med.

De inflatione, & ventositate in hepate. *Cap.* 7.

Q Vandoque aggregantur in partibus hepatis,& sub partibus panniculorum eius vapores:Quum ergo retinentur,&inspissantur & conuertuntur in uentositates inflatiuas, & non inueniunt meatum:aut propter suã multitudinem.aut propter oppilationem in hepate,tunc illud est inflatio in hepate.& quandoq; a [est] cum ea extensio plurima, & non est in ipsa grauitas plurima, sicut est in apostemate. & oppilatione, neq; febris sicut est ĩ apostemate.Et accidit aut propter debilitatẽ uirtutis digestiuæ,aut quoniam materiæ cibalis, aut humorosæ proprietas est, vt commoueat uentositatem.& quandoque est hæc uentositas retenta sub hepate,sicut retinetur sub splene,& mouet eam compressio b [sub hypochõdrijs:] & illud quod plurimum significat supra uentositatem,ex tensio incipiens,deinde additur, & in ipsa est permutatio quędam & non sequitur eam alteratio dispositionis in forma, & colore egredientis a consueta. Et quandoque sedat compressio inflationem,& resoluit eam & c [consumit] materiam eius.

b B.& facit accidere rugitum.

c B. spargit uel separat.

De cura uentositatis & inflationis in hepate. *Cap.* 8.

A Pproximat cura eius,curę oppilationum, & est cum medicinis subtiliatiuis,resolutiuis,prædictis in ipsa, & confectionibus prædictis,& conferunt ei balneum in ieiunio, & uinum purum in ieiunio, & paucitas potus aquę frigidæ,& uaporationes cum panno calefacto, & cum a [alefeniati] resolutiuis. Et emplastra facta cum mastice, & squinantho, & spica & grano de ben. & emplastra facta ex eis quæ sunt sicut oleum de nereiden,& mastix cũ seminibus.& si uaporatio mouerit,tunc oportebit vt consideres latus communicationis; nam si extenditur dolor ad partes intestinorũ tunc solue uentrem prius, & deinde resolue uentositatem,& si extenditur ad diaphragma, & ossa pectoris,& ad dorsum,administra diuretica etiam,deinde resoluentia uentositatem.

a B. Alia litera. medicinis.

ANNOTATIONES.

Eadem flatuum est causa in iecinore, quæ in cæteris, materiæ frigiditas,visciditasque,& imbecillus calor. quare & ijsdem discutientibus,calfacientibusque præsidijs ab sumuntur,quibus in cæteris partibus discuti solent.

De dolore hepatis. *Cap.* 9.

H Epati quãdoque accidit dolor, aut ex malitia complexionis diuersæ in parte panniculi sui,aut ex vetositate extensiua aut ex oppilationibus:aut ex apostematibus calidis, aut duris.& frigida phlegmatica raro faciunt accidere dolorem.& quandoque fit propter motum humorũ in crisibus. & cognoscitur pars eius ex significationibus notis in pronosticis. & quandoque fit ex debilitate, & non tolerat illud,qđ uenit ad ipsum ex cibo,& læditur eo a [propterea quia abhorret] ipsum. & quandoque contingit in motibus materierum creticis,ut accidant grauitas, & dolor in partibus hepatis.& dolor vehemens valde, non fit nisi ex apostemate calido, b † [ ] aut ex ventositate, quapropter quum non est febris, & dolor vehemens,tunc causa eius est ventositas & propter hoc quum febris superuenit ei,soluit ipsum:quemadmodũ dixit Hipp.& Hipp. quid em dixit in libro,qui dicitur ei pertinere, quem dicunt quidam inuentum fuisse in eius sepulchro; quod quando accidit dolor hepatis cum pruritu vehementi in c [camaduati,] & posteriore parte capitis,& pollice pedis, & apparet in collo bothor similis fabę, moritur æger

a B. Alia litera. panniculus inuoluens.

b † B. Alia litera uehementer.

c B.chamadua.

æger in quinto ante ortum solis. & illi, cui ac
cidit hoc, accidit difficultas d [propter oppi-
lationem cum destillatione : quoniam est] in
lacerto. Dico ego quod causa eius est, quoniā
e [est aquositas maligna, quæ expellitur in uri
na, penetrans] aliquo modorum penetratio-
nis in extremitates, & facit accidere f [calidi-
tas] & bauracitas ipsius pruritum vehementē.

d B. Aliā litera. uehemens tum distillatione pp nocumentum.
e B. aquositas maligna cū nō expellitur in vrina, penetrat.
f B. amaritudo.

De signis. *Cap.* 10.

Iam sciuisti signum cuiusque rei, ex eis, quæ
dicta sunt in capitulo suo.

ANNOTATIONES.

*De dolorum causis alibi fusius dictum est. eædem cau-
sæ & intemperies, & solutio continui dolorem in iecinore
pariunt, quæ in aliis partibus. Est autem iecoris dolor, qui
in eius substantia sentitur, non acutus, aut vehemens, sed
grauatiuus potius, aut tensiuus pro materię. s. uel humoro
sæ, vel flatuosæ præsentia. At si ad tunicam ipsum ambiē
tem constiterit, tunc, quod notat Gal. 6. aph. & alibi, a-
cutior fiet dolor ob nerui portionem, quæ ex sexto ferè ner
uorum cerebri coniugio ad eius tunicā disseminatur. Qua
mobrem, quia, ut dictum est, huius uisceris dolor ex iisdē
causis proficiscitur. a quibus cæteræ partes dolent, repeten
da procuratione singula sunt, quæ de imtēperieb. & omni
morborum genere hactenus fuere explicata.*

com. 5.

De cura. *Cap.* 11.

IAm etiam diximus omnem rem in capitu-
lo suo. Verùm homines iam dixerunt ad do
lores hepatis medicinas, dicentes ipsum iuua
ri ex eis absolute. Et plurimum iuuamenti earū
est in specie debilitatis eius. Et nos quidem re-
feremus quasdam earum & eas, in quibus est fi
ducia secundum quòd diximus eas. Dixerunt
magis iuuatiuæ ex illis sunt, troch. de reubarba
ro cū descriptionib. diuersis, & cōfectio & reu
barbaro, & diacurcuma, & cōfectio de ruta so-
lutiua, & cōfectio cordumeni, & confectio Cę
saris, & Athanasia minor, & maior, & tamirij,
& a [cocaie, & confectio Asclepiadis, & troch.
de b [cymino] & confectio. Gal. proportiona
ta c [ad illud.] Dixerunt, & ex eis, quæ confe-
runt ei, sunt. ii. unc. succi foliorum pini recen-
tiū cū syrupo acetoso. Aut decoctio eorum cū
reubarbari pondere. drach. s. & croci tertię dra
ch. j. cum aliquantulo seminis apij, & fœniculi
Et etiam sumantur rosarum drach. iiii. & spi-
cæ & masticis, amborum an. drach. iii. succi eu
patorij, & succi absinthii, & laccę, & reubarba
ri, croci, superiorum squinanthi, rubeæ tincto
rum, assari, seminum trium & xyloaloes crudi
omnium. an. drach. j, xylobals. drach. s. Et quum
est illic dolor cum solutione uentris, narraue-
runt hoc medicamen. Recipe fęcum uini de-
cocti, laccæ, spicæ, reubarbari, omnium an. au-
re. j. scorię ferri pondus. drach. vij. bibatur su-
per duas unc. aquę coriandri. Et oportet vt in
omnibus illis deuitet cibos grossos, & carnes,
& sit contentus leuibus, subtilibus ex auibus,
& aliis sicut sciuisti. & propriè quum est illic
caliditas. & ex emplastris: emplastrum de cor-
dumeni, & emplastrum de euphorbio, &
emplastrum de meliloto : & emplastra pro-
portionalia.

a B. chosi.
b B. decem rebus.
c B. chuiachaf medico.

TRACTATVS III.

De apostematibus hepatis, & solutione continuitatis eius.

*Sermo uniuersalis de apostematibus hepatis, & quæ se-
quuntur ipsum.* *Cap.* 1.

APostematum in partibus hepatis acciden
tium, quædam sunt, quæ accidunt in ip-
so hepate, & alia sunt, quæ accidunt in lacertis
positis super ipsum, & alia sunt, quæ acci-
dunt in mesaraicis. Et eorum, quæ fiunt in
ipso hepate, alia sunt, quæ accidunt in partibus
eius superioribus, & ad latus eius gibbosum, &
alia sunt, quę accidunt in partibus eius interio
ribus, & ad latus concauum, & alia sunt, quæ
accidunt in velaminibus eius, & panniculo e-
ius, & in uenis ipsius, & hęc diuisio est secun-
dum minus. Et quandoque communicat a-
postema speciebus partium eius. Amplius apo-
stema ipsum non euacuatur, quin sit phlegmo-
nides: dubellati, aut non dubellati : aut choleri-
cum a † [ ] cancerosum,
aut inflatiuum ventosum. Et causæ illius sunt
complexio calida cum febribus destruentibus,
aut sine febribus, aut complexio frigida prohi
bēs digestionem, & expulsionem : aut debilitas
in stomacho, aut oppilatio congregans humo
res, deinde facit eos penetrare in partes hepa-
tis penetratione non naturali. Et b [cholera]
etiam & similia, sunt ex causis huius oppilatio
nis, & cum est oppilatio ad latus fellis, facit san
guinem feruentem, & imbibitur in partibus
hepatis imbibitione nō naturali, propter mul
titudinem choleræ, & ad summum maxima
choleræ multitudo est ex causis apostematis ca
lidi hepatis. Et quandoque est ex nocumentis
cum communitate stomachi, & corrumpit di
gestionem. Et cibi quidem calefaciētes, & gros
si, & illi, qui non digeruntur, valde adiuuantes
sunt ad faciendum accidere apostemata in he
pate, Et similiter quum hepar est vehementis
attractionis, & attrahit vltra quam oporteat,
& sequitur ipsam ex eo, cuius est expelli res ma
gnas, & præparatur apostema, et quandoque
accidit propter percussionem, aut torsionem.
& omne apostema in hepate creticum, si est ex
latere gibboso, est eius crisis cum sudore, aut
prouocatione, aut fluxu sanguinis. et si est in la
tere concauo, facit crisim cum sudore, aut uo
mitu, aut solutione uentris. et apostema qui-
dem, quod est in in gibbositate, deterius
est apostemate quod est apud concauita-
tem. et omne apostema accidens in hepate ca-
lidum, uel frigidum c [facit oppilationem, et]
non relinquit corpori nisi sanguinem aquosū
et cū hoc debilitatur hepar in separando aquo
sitatem. et d [quum] retinetur plurimum aquo
sitatis in mesaraicis. et istæ sunt causæ hydropi
sis carnosę, et asclitis. et quando permutatur a-
postema calidum ex hepate ad splenem, est bo
num.

num. Et quando permutatur ex splene ad hepar, est malum.

ANNOTATIONES.

Tumores, qui ad iecur sunt, alij interni, alij externi. interni vel ipsius iecoris substantiæ, aut tunicæ, siue caua, siue gibba affecta pars fuerit, vel venarum mesaraici, uel ue næ caus. extrinsecus uerò musculi dextri hypochondrij in flammantur. Fiuntque tumores hi omnes ex omni humorum genere, præsertim uerò interni ex sanguine, quum is locus sanguinis officina sit. fiunt etiam ex bile & flaua & atra, & non id solùm sed etiam ex pituita. Horum omniũ eædem sunt causæ, quæ cæterarum fluxionum, tum externarum tum internæ, de quibus, sæpius est actum. Quod ad iecoris inflammationem pertinet, quia hæc modo ad conuexũ modo ad concauum illius firmatur. dubitatur, utra deterior inflammatio sit, quæ ad gibbum, an quæ ad cauum cõ stiterit? Auicennas hic deteriorem esse ait, quæ conuexæ est partis, quod & Gal. 2. in 6. uulg. morb. At contra afferunt quidam locum ex Gal. 5. de loc. aff. in quo deteriorem ab eo statui aiunt inflammationem concauæ, quàm gibbæ. Cæterùm uerè, id. Gal. non asserit. sed sicuti ex phlegmone, quæ in concauo fit, inappetẽtiam, nauseam, biliosum, uomitum, sitim ingentem, magis induci, ita è contrario maiorem inter spirandum dolorem, & tussim, & doloris ad iugulum usque protentionem excitari ex altera affirmat. Constat autem, si uti, quę uitalem facultatem oppugnat, maiorem metum incutiunt ob maiorem dignitatem & earum partium nobilitatem, ita & affectis, quæ ad nutritionem sunt, particulis, maximum de uita discrimen impendere præceps tamẽ magis affectus est prior, quã posterior, ut rectè, & a Gal. et ab Auic. peiorẽ esse conuexæ partis in flammationem sit constitutum. Tu quod reliquum est, de tumoribus, qui ad iecur constant. pete Gal. 5. de loc. aff.

De signis uniuersalib. apostematum hepatis communium.
Cap. 2.

Signa quidem communia sunt, quòd inuenit æger grauedinem sub hypochõdrijs inseparabilem, & inuenit illic dolorem vehementem quandoque, non sicut in oppilationibus. Ipsa enim [a] [accidunt a dolore forti.] Et alteratur cum eo forma, non sicut in inflatione, in qua non alteratur: Et est cum eo attractio furculæ ad inferiora in pluribus horis, non semper & non fit hæc quidem attractio nisi propter tensionem [b] [concauitatis] & suspensoriorum. & non accidit [c] [ægritudinibus hepatis calidis, & alijs pulsatio, quoniam arteriæ dispertitę sunt in panniculo eius. Et [d] [neque et grauitas in eis, nisi quantitas inseparabilis.] Et quandoque communicant costę dorsi dolori bus hepatis & apostematibus eius, superioribus, [e] [ascendentibus:] quamuis non sint semper communicantes. Et habentes quidem apostemata hepatis propriè calida, & magna, non possunt dormire super latus dextrum. Et grauat eos dormire etiam super latus sinistrum, propter tensionem apostematis ad inferiora: imo plurima inclinatio eorum est ad dormiẽdum resupinè. & si apostema est in latere gibboso, inuenitur grauitas illic, & sentitur tensio apud suspensoria, & cadit tactus illis super apostema manifestius, & propriè [f] [in debili.] & accidit tussis sicca, & constrictio anhelitus, & propriè quando anhelat cum fortitudine, propter communitatem diaphragmatis, & pulmonis ad ipsum in nocumento. Et minoratur vrina & quandoque retinetur omnino, quum apostema est magnum, propter illud, quod accidit de oppilatione ĩ latere gibboso, & de debilitate expulsiuæ. Et grauitas in ipso maior est ea, quę est in facto apud concauitatem: quoniam latus concauum sustentatur super stomachum. 10 Et est grauitas in ipso [g] [plus,] & attractio furculæ ad inferiora a dextro minus, & propriè in illo cuius hepar creatum est non vehementer adhęrẽs, & obuians costis. Verùm attractio furculę ad inferiora, & communitas furculæ in dolore ad hepar, sunt in continuatione hepatis cum costis manifestiores, & maiores. & singultus minoratur in gibbo so, & multiplicatur in concauo, propter elongationem gibbositatis ab ore stomachi. Quum autem apostema est in cõcauitate & latere inferiore, est grauitas minor propter suam substentationem super stomachum. & non sunt tussis & constrictio anhelitus de quibus sit curandum, & non cadit sub tactu casus, de quo sit curandum. Verum dolor est vehemens propter compressionem factam illic, & proprie quum attrahitur mirach. Et quum apostemata hepatis sunt magna, declinat natura ad resupinationem [h] [etiam, & ad dormitionem.] Quòd si superfluat, lęditur a resupinatione etiam. & apostemata lateris concaui [i] [communicant mesaraicis] plurimum. Et prorsus quum apostema est ad latus concauum, stomachus est vehementioris communitatis, & apparent singultus, & nausea, & [k] [tussis] si apostema est calidum. Et existimauerunt quidã quòd communitas inter utraque, est propter neruum subtilem continuantem inter hepar & inter os stomachi. quapropter non accidit singultus, nisi quum est apostema magnum comprimens os stomachi. & uidetur. Gal. quòd causa in illo est illud, qđ effunditur ad stomachũ in ore suo ex apostematę calido, & ex humore acuto. & ad summum singultus apud omnes non apparet, nisi dum apostema est magnum, quoniam spatiũ longinquum est inter hepar, & os stomachi, & si est illic neruus, in quo ipsa duo cõmunicãt, & cõtinuat inter ea, est subtilis valde. & ad sũmum dum non est apostema magnum, nõ fit inter stomachum & hepar communitas secundum plurimum. & illud de apostematibus hepatis, quod factum est circa panniculos, & uenas, est uehemẽtioris doloris, & paucioris feb. si est calidum. Si autem apostema est in utrisque lateribus simul, apparent signa, quæ sunt vtrorumque laterum simul. Et quãdoque communicat latus lateri vsque ad terminum non plurimum & quandoque perducunt omnes species apostematum hepatis calidorum, & frigidorum ad hydropisim. Et scias, quòd, quum apostemati hepatis associatur uentris solutio, est mortale.

ANNOTATIONES.

De signis inflammationum iecinoris fusius Gal. 5. de loc. aff. pulchrè et Trallianus lib. 8. et Paulus lib. 3. sed doctissimè Aretęus 2. de acutis morb.

Marginal notes: g B. Alia litera, minor. — h B. & a dormitione sup latus. — i B. associatur apostemati mesaraicarum. — k B. sitis. — Cap. 7. Cap. 1. cap. 46. Cap. 7.

De

De differentia inter apostemata hepatis, & apostemata lacertorum positorum super ipsum mirach.
Cap. 3.

a † B. ex parte situs &.
b † B. & ex parte accidentium sed ex parte situs.
c B. unum lacertorum.
d B. propter illud.
e † B. aliquid.
f † B. longum.
g B. macilentiã

COgnoscitur differentia inter vtrunque [a] † [ ] ex parte figuræ; [b] [ ] quoniam apostema lacerti apparet semper, & apostema hepatis quãdoque non apparet, & propriè in concauitate, & in pingui, nisi sit res magna, aut grauis. Et lacerti quidem situs, aut est in latitudine, aut est in longitudine, aut [c] [transuerse capiens in lacerto.] Et iam quidem significauimus ipsum in anatomia. In figura verò, quoniam figura eius, quod apparet de apostemate hepatis, est lunaris, secundum situm hepatis, quę sentitur cũ separatione abscissionis eius communis. Lacertosum autem est simile stylo, cuius una extremitatum est grossa & altera est subtilis, & est quasi cauda muris, & [d] [similiter] non sentitur cum separatione abscissionis eius communis, imò vides ipsum subtiliari in longitudine sua paulatim, imò non forsitan contingit vt comprehendatur ex eo, nisi [e] † [ ] parum in profundo [f] † [ ] quum est in lacerto profundo transuerso. Et est similius apostematibus hepatis. Ex parte autem accidentium propriorum, & communium, quoniam ex accidentibus proprijs & communibus, quæ accidunt apostematibus, quę sunt in hepate, nõ est aliquid in apostematibus lacertorũ, de quo sit curandum. Et quum uides almirach declinare ad [g] [tenebrositatem,] & siccitatem, tunc existima quòd apostema est hepaticum.

ANNOTATIONES.

cap. 7. cap. 1.

Eadem ferè & Gal. 5. de loc. aff. & Alex. lib. 8.

De apostemate calido. *Cap.* 4.

a B. communia.
b † B. eorum.

CAusę eius sunt, ex summa causarum apostematis, in quo est caliditas. Eius verò signa, sunt signa prædicta apostematum [a] [communium,] & [b] † [ ] quæ sunt in quibusdam partibus, & est illic feb. acuta, quũ est apostema in carnositate, & fit vehemens sitis. & minoratur appetitus. & accidunt singultus, & nausea, & cholericus uomitus in primis, deinde ut flos ęris, post niger. Et accidit frigus extremitatum. Et nigredo linguæ, & syncopis, et totum illud propriè, quũ apostema est in cõcauitate. & est malitia anhelitus, & dolor extensus ad dorsum, & furculam, & mordicatio, & propriè quum est apostema in gibbositate. & quando est in concauitate: tunc non [c] [addit nisi] in re anhelitus: [d] [quoniam quando] attrahitur aer plurimus valde, [e] † [ ] extendit diaphragma, & coarctat ipsum, & constringit attractionem aeris, & quandoque accidit tussis. & accidunt linguæ quocunque modo, sit, citrinitas, & rubedo vehemẽtes: deinde declinat ad nigredinem: deinde alteratur color cutis totius, propriè quum apostema est in gibbositate. & quandoque est uirtus fortis, & propriè uirtus stomachi, & apostema est in concauitate, retinetur natura. & si virtus in corpore, & stomacho est debilis. soluitur. Inquir Hipp. egestio [f] [conturbata] nigra in principio ęgritudinis acutę, significar quòd in hepate est apostema calidum magnum, [g] [hoc est &] pulsus fit undosus magnus, frequens, uelox. Et apostema quidem calidum, aut resoluitur, & destruuntur accidentia eius, aut collectionem facit, & sunt cum eo signa dubellati, & dicam ea: aut induratur, & permutatur etiã ad signa apostematis duri, & destruuntur signa apostematis calidi. & plurimũ quidẽ causæ pmutationis eius ad duritiẽ, est superfluitas in infrigidatione, & constipatione, & administratione grossorum in apostemate. [h] † [ ] Et differentia inter ipsum, & pleuresim est, quoniam tussim nõ sequitur sputũ, & quòd dolor est in dextro grauatiuus, & color linguæ, & color corporis alterantur cum eo. & pulsus non fit serrinus ualde, & capitur manu, si est in gibbositate, & significat ipsũ labor anhelitus magni, & attractio aeris plurima, si est in concauitate, propterea quia apostema comprimit diaphragma, & extendit ipsum & quandoque commouetur tunc tussis. & crisis quidem apostematum hepatis calidorum in gibbositate factorum, & apostematum calidorum factorum in lacertis, fit cum fluxu sanguinis narium, & propriè ex dextra; aut cum sudore; aut urina laudabilibus. & factorum in concauitate, fit cum sudore. aut fluxu uentris cholerico, aut vomitu.

c B. Imprimit.
d B. nisi quum.
e † B. propterea q apostema.
f B. spissa [...] calis.
g B. [...] Alia [...].
h † [...]

ANNOTATIONES.

Docet quibus notis calidos iecinoris tumores a frigidis distinguas. De quare uide lo. superioribus capitibus annotata. Unum notat in huius capitis calce, de horum affectuum euentu per crisim. de quare Gal. 3. de crisib. Verùm & si potissimum inflammationes, quæ conuexum iecoris occupant per urinas quàm per secessum ob communicantiam cum caua uena facilius expurgantur, per aluum autem, quæ concauum apprehenderant ob connexionem cum intestinis, sæpenumero tamen, quæ concauum occupant, per urinas & sudores, & quæ conuexum, per aluum solent expurgari: quod a peritissimis est medicis non semel obseruatum, quod ob materiæ uel grauitatem, uel tenuitatem euenire crediderim.

cap. 3.

De almesire in hepate. *Cap.* 5.

GRauitas in [a] [merisire] in hepate est timor & inflammatio, & mordicatio, & denigratio linguæ, & tinctura coloris [b] † [ ] uehementiores plurimum. & est color decliuis ad citrinitatem, & est paroxysmus uehementię febris tertianæ. & eius quidem iuuamentum a frigidis humidis est uehementius. & pulsus est durior, & similior serrino quàm undoso puro, & minor, & uehementioris frequentię, & uelocitatis.

De phlegmone in hepate. *Cap.* 6.

SIgnificant ipsum signa apostematis calidi, & diuersificant ipsum ea, quæ proportionaui mus ad mesire in proprietatibus, & rubedo faciei, & exuberatio venarum.

De

De apostematibus frigidis in hepate. *Cap.* 7.

IN istis apostematibus est grauitas plus, et nõ est sitis, neque febris, neque nigredo linguę. et sentitur cũ eis in stomacho similitudo spasmi. et significant ipsa ętas, et regimen, et complexio, et color secundum quod sciuisti.

ANNOTATIONES.

Habes & horum tumorum notas tum ex Gal. 5. de loc. aff. tum ex Trall. lib. 8. & Paulo lib. 3. Sed repete & quæ de cæterorum tumorum signis.

De apostematibus phlegmaticis. *Cap.* 8.

SIgnificant ipsa inflatio cutis. et plumbeitas coloris. et quod non sentitur cum duritie. et uehementia lenitatis pulsus, cum reliquis signis apostematis frigidi.

ANNOTATIONES.

Negat Gal. in 4. de præsag. ex pulsibus in thoracis & iecoris tumoribus fieri unquam mollem pulsum, propterea quòd ijs partibus pituitosum œdema non innascitur. nempe quum & thorax compactior sit, quam ut eam fluxionẽ admittat, & iecur non compactius modo, sed etiam innata facultate pituitam alterare sit potens. Non ergo rectè hic de pituitoso iecoris tumore agi uidetur. Fortaße, etsi iecur pituitosas fluxiones suscipere, & ex ijs intumescere non minus aptum est, quam partes aliæ, ob innatam tamen alterandi uim nõ diutius eius generis permanent, sed uel coquuntur, uel indurescunt.

De apostemate duro & cancro. *Cap.* 9.

SAepe accidit ab apostemate antecedente ipsum, et quandoque accidit incipiendo, et quandoque accidit a percussione et a [incipit tendere] ad duritiem. et significat ipsum tactus in eo, qui suscipit tactum partium hepatis eius et si non inciperet hydropisis peruenire ad habentem ipsum, appareret ad tactum, manifestũ ualde, nam almirac extenuatur cum eo, & debilitatur, & attestatur apostema lunare absque dolore. Verum quandoque læditur apud initium receptionis cibi, & alleuiatur apud famem, & est uia ad hydropisim. Et quandoque significãt ipsum uehementia grauitatis ualde sine febre, Et extenuatio corporis. Et casus appetitus. Et tenebrositas coloris. Et quod minoratur urina. Et quandoque succedit accidentibus apostematis calidi, quum remouentur, & non remanent nisi grauitas. Et si additur propter illud difficultas anhelitus, significat quod apostema calidũ induratur. Et difficultas quidem anhelitus, & grauitas sine febre, communicant in apostemate duro & oppilatione. & differũt per reliqua, quæ dicta sunt. Et sequitur ipsum hydropisis, & proprie hyposarcæ propter debilitatem b [separationis materiei aquosę ex sãguine ad resudationem subtilem eius] quare currit aquositas cum sangnine in membra, & c [accidunt febris & ebullitio.] et spissum aquositatis quandoque peruenit etiam ad spatium uentris, secũdum quòd dicemus in capitulo d † [ ] asclites, quare moriuntur secundum plurimum, e [propter resolutionem] naturæ, propter oppilationem uiarum ad hepar, quapropter dissoluunt eorum uirtutes. & isti quidem non curantur nisi in principio, tunc enim quandoque confert cura, sed quum prolongatur ægritudo, non confert curatio. & si fuerit durum, cancerosum, & fuerit illic f [retentio, tunc dolor erit uehemens &] accidit nocumẽtum in colore, & in appetitu, & reliquis plus, & quandoque accidunt singultus, & nausea sine febre, & non sentitur dolor, & erit in uia g [securitatis] membri. & scias quod hepar velociter oppilatur, & cõuertitur in lapideitatem, & proprie quum administrantur superfluè ingrossantia & constipantia in apostemate calido.

e B. cũ solutione.
f B. sensatio doloris vehementis. Alia litera. sensatio doloris vehementior.
g B. in via fortificationis.

ANNOTATIONES

De iecinoris scirrho habes ex Gal. 5. de loc. aff. & Aetio lib. 10. Vide & Gal. 13. meth.

Cap. 7. cap. 16.
Cap. 6.

De dubellati. *Cap.* 10.

PLurimum fit post apostema calidum. Quũ enim incipit fieri collectio, fit dubellati, & quum incipit collectionem facere, vehemẽtiora fiunt febres & dolores, & accidentia imprimis deinde accidunt tremores diuersi, & læditur a resupinatione, nedum a dormitione supplatus. Quum ergo facta est collectio, lenitur cõpressio, & sedantur accidentia. Quumque aperitur accidunt a [horripilatio] & lubricatio uirus, & saniei, & rerum, quæ sunt sicut fęx, & inuenit per illud leuitatem, & resolutionem ex grauitate sensata. et ipsius eruptio aut fit ad partem intestinorum, & egreditur cum egestione, aut ad partem renum, & egreditur cum urina, aut ad spatium, quod est in concauitate vẽtris, & inuenit alleuiationem, & detumitionem, & nõ attestatur euacuatio in egestione aut urina. et dubellati quidem quãdoque est profundum in carne hepatis & quandoque tendens ad manifestum ipsius & non profundum, & sanies diuersificatur in ea. Fit enim in ea b [ea, quæ submersa est] nigra, & in non c [submersa] tendit ad albedinem.

a B. rigor.
b B. eo quod ẽ profundum.
c B. profando.

ANNOTATIONES

Vbi facta iam inflammatio est, neque imminui ullá potest ratione. in putridam saniem abit, quę postea innati caloris ui in pus uertitur, atque hæc puris collectio abscessus nuncupatur. Author noster dubellati uocat. Quum abscessus fit, & putrida ea sanies in pus conuertitur, dolores fiũt, quod notat Hipp. 2. aph. intenduntur symptomata & febres. Vide fusius Aetium lib. 10.

Aphor. 47.
Cap. 4.

De apostemate mesaraicæ. *Cap.* 11.

COmmunicant in signis suis apostemati hepatis. Verum febris in illo, quod calidum est, est debilis, non existens in uehemẽtia febris apostematis hepatici, et est grauitas cum extensione profundior ad ventrem, et stomachum, et quandoque est tensio maior quam grauitas. Quũ ergo non inuenis signa oppilationis hepatis,

tis, nec signa apostematum hepatis, et inuenis [a] [chylum] subtilem [b] † [ ] propter debilitatem digestionis in stomacho, et [c] [significationem eius,] et sunt illic tensio, et febris, [d] [lenis,] scias ꝙ in mesaraica est apostema calidũ. Sed inter apostema durum et oppilationes mesaraicæ est differentia difficilis, nisi cum existimatione longa: [e] [nam] si egreditur aliquid saniosum post dies aliquot, tunc scias ꝙ est ab apostemate. et hæc sanies discernitur a sanie facta a suo simili in hepate in hoc, quod illa tendit ad rubedinem, et sanguineitatem [f] † [ ] saniosam et citrinitatem.

a B. egestionẽ chylosam.
b † B non.
c B. & non sunt signa.
d B. occulta tũc.
e B. quòd.
f † B & ista ad saniositatem.

ANNOTATIONES.

Mesaræum, sicuti non raro obstructiones experitur, ita & tumoribus uarijs corripitur. Meminit de mesaræi inflãmatione Gal. 5. de loc. aff.

Cap. 5.

De cura apostematis calidi, & sanguinei. *Cap. 12.*

PRimum, quod tibi necessarium est, est ut cõsideres dispositionem repletionis, & dispositionem uirtutis, & ætatis, & horæ, & aliorum quæ tu scis, & queras ex eis licentiam in phlebotomia. ergo phlebotoma si est possibile tibi, ex basilica, & si non, ex nigra, & si non, ex cephalica. Et si uirtus est fortis, extrahe, quod necessarium est de sanguine in vice vna, & si non, partire & segrega in uices plurimas. Et scias quod quando non phlebotomas, & dimittis materiã in hepate, & administras styptica, & apocrustica, proculdubio induratur apostema. Et si tu administras resolutiua, non est dubium quin cõmoueatur dolor, & apostema. Phlebotoma ergo in primis, & non hæsites in hoc quum non est prohibitor fortis, & extrahe sanguinem abundantem. Et scias quod tu indiges in initio eius eo, cuius simile est in canone de repercussione, & infrigidatione. Verum tibi inest tunc, ut attendas latus duritiei. O quam velociter [a] [respondet] duritiei, & propter hoc oportet quòd sint permista cum subtiliatiuis, & aperitiuis. Et epithematum quidem frigidorum administratio superflua, quãdoque perducit ad duritiem. Et quandoque sufficit eis introitus balnei. Et quandoque aperitur ad renes. Et scias quòd plures medicinarum, in quibus est stypticitas aliqua, & frigus: & similiter ciborum, qui sunt huiusmodi, sicut granata, & poma, & pira, nocent ex alia parte. Et illud, quoniam ipsi constipant meatum, qui est ad fel, quare non attrahit choleram, & est illud additio in apostemate, & malitia plurima. Et ex constipatione cum hoc quod ipsa est necessaria in principio ægritudinis, & in fine eius & apud [b] [responsionem] resolutionis ad conseruandam virtutem timentur duæ malitiæ, lapideitas, & retentio choleræ in hepate. Quapropter indiges etiam ut [c] [incipias a regimine] resolutionis materiei in hac ægritudine, plusquam sit tua [d] [inceptio] in reliquis apostematibus, timendo lapideitatem, & duritiem, & expellendo illud, quod forsitan resudat ex viru malo, a cuius resudatione nõ euacuantur apostemata calida. Verum resolutio & apertio quandoque mollificant virtutem & approximant mortem, sicut narrauit Galen. de dispositione medici curantis apostemata hepatis cum mollificatiuis, quibus curantur reliqua apostemata, sicut est emplastrum factũ ex oleo, & tritico, & aqua, & cibabat illum alcandarusi: & oportebat ut cibaretur eis, in quibus est absterfio sine uiscositate, & grossitie, & ut misce-rentur cum resolutiuis, medicinæ, in quibus sunt stypticitas, & cõfortatio, & aromaticitas, sicut cyperi, & calamus aromaticus, & absinthium, & ut administraretur de istis quantitas, quæ conseruaret [e] [sanitatem] & non superflueret, & essent in initio sui repercussio cum fortitudine, & in medio ipsius compositio, & in fine eius resolutio cum stypticis huius generis, & si esset necesse vt confortaretur resolutio & [f] [festinaret quiddam & in ipso est, quod est in ipso. Ille ergo] non recepit ex Gal. & indicauit ei Gale. in ęgroto, quando conuenerunt ad eum, quod iste æger morietur cum dissolutione virtutis, & sudore viscoso; pauco apparente super ipsum, mortuus est ergo infirmus, & fuit secundum ꝙ existimauit Gal. [g] [Non] ergo necessarium, ut cum hac resolutione singulari [h] [incipiatur] in hora [i] [responsionis] repercussionis, et [k] [ ] oportet ut euacuetur a stypticitate & [l] [apertione] in dispositione [m] [responsionis] resolutionis puræ. Et consideratio omnium istorum est ex subtilibus reb. Et scias, quòd sicut hoc membrum uelociter conuertitur in lapideitatem, similiter uelociter suscipit resolutionem. et quandoque sunt resolutio, & apertio causæ ad eruptionem. et quando administras resolutionem, non administres eam ex genere eorum, quæ mordicant, et commoueãt apostema. et aqua quidem [n] [hordei] quamuis abstergat sine mordicatione, tamen est dulcis, et dulce facit incurrere oppilationes, propter illud ergo in aqua [o] † [ ] est sufficientia abundans, quoniam abstergit sine mordicatione, et non facit accidere oppilationẽ. Amplius possibile est, ut confortentur eius apertio, et absterfio cum eis, quæ admiscentur ei, si necessarium est ut addatur ipsius uirtus. et mordicatio quidem, et stypticitas plus nociuæ sunt concauitati, quam gibbositati, quoniam ipsæ [p] [festinant] cum uirtute sua, et faciunt accidere oppilationes in initio uiarum, et in gibbositatem sunt fractæ uirtutis, et obuiant extremis orificijs. Amplius oportet ut cognoscas latus ęgrum, et caue ne prouoces urinam ægritudine existente in concauitate, aut soluas uentrem, ægritudine existente in gibbositate, et facias materiam in utriusque dispositionibus [q] [simul inobedientem,] imò oportet ut tu euacues ex propinquioribus locis. euacua ergo ex apostemate, quod est in concauitate ex latere solutionis uentris, et illud, quod est in gibbositate ex prouocationis latere. et caue ne dimittas naturam remanere restrictam. In hoc enim est nocumentum magnum, et in ipso est [r] [error.] et non etiam dimittas eam solutam superfluè, et cadat uirtus, et [s] [hæsitet] natura: imò super est tibi, ut resoluas constrictam cum æqualitate, et constringas solutam cum æqualitate. Medicinę autem conuenientes apostematibus hepatis, et in initio rei, quando illic est caliditas superflua, sunt aqua endiuiæ,

a B. efficitur durum. Alia litera. obedit.
b B. exigentiã.
c B. festines ad regimen.
d B. festinatio.

tiæ, & aqua solatri cum syrupo acetoso zuccarino, & aqua hordei, & aqua uirgæ pastoris, & aqua arnoglossæ, & alkekengi, & aqua coriandri humidi, & aqua cucurbitæ, & aqua cucumeris, & aqua cuscutæ. Et oportet vt admisceatur eis aliquid horum, quę sunt sicut absinthium, & calamus aromaticus, & troch. huiusmodi. Recipe carnis amiberberis drach. x. rosarum, spodij, amborum ana drach. v. medullę seminis citruli, & medullæ seminis cucurbitæ, & seminis portulace, & seminis endiuiæ omnium ana drach. iij. seminis fœniculi pondus drach. j. [t] † [ ]sumatur ex eis in potu pondus ij. [u] [ ] Et si necessarium est addere confortantia hepar, ponantur in eis lacca, & reubar. Et si fuerit illic tussis, ponantur in læsis succus liquiritiæ, & aliquid de dragacātho, & tereniabin. Medicinæ quæ sunt fortiores, & conuenientiores ei, qui non habet ex caliditate quantitatem peruenientem in vltimo, sunt aqua fœniculi, & buglossæ, & squinanthum, & apium montanum, & alubleb, & totum illud cum syrupo acetoso. Ista enim & consimilia conferūt in illo, quod est in [x] [tunica prima] quum incipit in maturatione peruenire parum. Et troch. de rosis etiam, & proprie in eo, quod sequitur concauitatem. Et multoties quidem est causa apostematis, & initium eius, saltus & percussio. Et ex eis, quæ prohibent ipsum accidere post illa duo, & post phlebotomiam, est ut in potu sumatur ex rubea & [y] reub. alfani] oī die drach. j. & fiat hoc tribus diebus. Et postquam scis, quod apostema est in latere concauo, tunc primum est ut administres aquam alubleb permistam cum eis, quæ necesse est illi admisceri ex infrigidatiuis prędictis. Et aqua siclæ [z] [in omnibus] quæ maturant, & repercutiunt, & leniunt naturam, & confert quum apparet maturatio, [a] [opopanacum] cum aqua fœniculi, & aqua solatri, & aqua alubleb, & ut tu ponas in cibo aliquid de semine cartami, & simile sui de vrtica, & polypodio. & quando declinat administra fortia, sicut aloes & agaricum, & turbith, & quidam administrant myrob. citrinos. Ego uero abhorreo eos propter illud, quod in eis est de virtute stypticitatis, & timeo quod educatur subtile, & vertatur in lapideitatem grossum. & quandoque administrantur in huiusmodi hora, ea, quæ sunt sicut semen cartami, & sicut vrtica & polypodium in cibo, & epithymum sine timore. & quandoque addemus ad ea, quæ sunt sicut elleborus secundum necessitatē. Clystere autem in principio, & ubi accidit ut sit natura constricta, fiat ex eis, quæ sunt sicut succus foliorum sicłę cum melle, & sale, & baurach, aut cum zuccaro rub. et apud declinationem fiat fortior, & ponatur in ipso polypodium, & centaurea, & hyssopus, & origanum. & quandoque ponitur in ipso coloquintida. Quum autē est in latere gibbositatis, oportet ut incipias in ipso cum diureticis frigidis, deinde cum temperatis. & quando apparet maturatio, administra fortia [b] [acuta] & non est necessaria hæc potior ratio nisi propter timorem lapideitatis. Medicinæ autem istæ sunt sicut rubea, & petroselinum, & assarum, squināthum, & tro. [c] [amirberis descripti] & tro. de eupatorio fortes, & reliqua diuretica fortia prædicta in areolis expulsionis, & in capitulo prouocationis. Emplastra verò oportet vt non administrentur frigida, sicut super apostemata alia, imo tepida. & illa quidem, a quibus oportet incipere, quum existimas quod apostema est habens initium, sunt sicut succi frigidi styptici, sicut suceus portulacę, & cucurbitę et semperuiuę, et aqua rōs. et sandali, et camphora. Emplastra facta ex præputijs vitium, et ros. siccis, et [d] [a triplicibus.] et non oportet vt [e] [sint] huiusmodi [f] † [ ] quum uerificatur quòd apostema iam est. Meliora [g] [nanque] emplastra sunt illa, quæ sūt facta ex cydonijs cum medicinis alijs. De illis est vt terantur cydonia cum farina hordei, et aqua ros. et fiat ex eis emplastrum. Aut cydonia decocta cum aceto, et aqua, donec discocta sint, et misceantur cum sandalis, et ponatur super ea aliquantulum olei ros. et administrentur. et ex illis est, ut decoquantur cydonia cum vino odorifero, in quo sit stypticitas, et addatur eis virga pastoris & confortentur cum eis, quæ sunt sicut parum spicæ, & absinthium, & ciperi, & [h] [præparētur] cum eis, quæ sunt sicut sauich hordei, & administrentur. & quandoque ponitur cum eis oleum de cydonijs, aut oleum mastici num, aut oleum de alcanna. & de aquis, aqua myrti, & aqua de folijs malorum, & aqua cydoniorum, & similia. et quandoque fit emplastrū ex cydonijs decoctis cum decoctione absinthij. et quum uoluntas est, vt eleuetur ad gradum resolutionis, ponatur in ipso mastix, et chamæmilla, et melilotum, et farina hordei, et fœnugræcum cum rebus, in quibus sit [i] [stypticitas,] et semen lini, et oleum. [k] [scilicet eius] et oleum physticinum, et oleum chamæmillinum, et fœnugræcum. et ex emplastris laudatis est emplastrū [l] [de tenulis] et emplastrū filagrius, et emplastrū de meliloto, et emplastrū [m] [caritiū] et emplastra, quæ dicemus in antidotario. Descriptio emplastri ad inflāmationē. Recipe [n] [busri] et succi rubi amborum an. partē j. croci, masticis, amborū an. partem s. olei ros. partes iiij. ceræ quantum necesse est. Et in fine eius administra emplastra aperitiua, resolutiua, permista cum stypticis, propter conseruationē uirtutis, sicut sunt emplastra facta ex ireos & assaro, & alusnçe, & polio, & origano, et secha, & semine [o] [apij,] & bdellio, et similibus. et quandoque adduntur in eis confortantia. et emplastra facta ex myrto, et rubea tinctorum, et granis lauri, et croco, et myrrha. et mastice, et cera, et oleo sambacino, et oleo de lilio. Descriptio emplastri resoluentis apostemata hepatis [p] [proportionatum ad cabos] laudabile expertum. Recipe storacis, et ceræ amborum an. darkimet. x. et masticis, et croci, et amomi omnium. an. darkimet, ij. olei de arbore masticis et olei ros. amborum an. darkimet. ii. uini cotylas. ii. et s. lique fiant cera, et oleum, et misceantur cum eis omnia. Aliud iuuatiuum valde. Recipe lilii. amomi folii omnium an. pondus darkimet. i. storacis, ceræ amborum ana darkimet. [q] † [ ]. i. olei de arbore masticis quātum necesse est. Aliud bonum. Recipe aloes unc. iii. masticis. unc. i. chamæmillę, et me-

d B. sauich. e B. iteretur. f † B. imò. g B. tunc. h B. spissentur. i B. ponticitas. k B. Alia litera, de anetho. l B. bilibus. m B. carithum. n B. besser. o B. caulis. p B. appropriatum Cabus. q † B. x. thuris croci assari omnium darchami.

meliloti amborum ana vnc.iiij.croci rubeæ,et calami aro.assari,omnium ana vnc,ij. ceræ, et ammoniaci amborum ana vnc.vj. olei de lilio quantum sufficit. Aliud resolutiuum, confortatiuum. Recipe croci vnc.ij.bdellii vnc. vij. et sordis [r] [vrceoli] vnc.iiij. [s] †] et amomi, et spicæ romanę, et carpobalsami omnium ana vnc.vj.olei de lilio quantum sufficit, permisceantur, et administrentur. Quod si cum apostemate fuerit solutio ventris debilitans,quam solicitudo exigit retineri tunc oportet ut in potu sumantur trochisci almirberis, et troch. de reubar. [t] [muschati.] Cibus autem melior est kisch hordei. Infrigidat enim et abstergit, et non facit acquirere oppilationes,et festinat eius penetratio. [u] [In candarusio autem et frumento fortiori eo necessario est aliquid de grossitudine, et compressione apostematis.] et si non est excusatio a pane,sit panis, qui non est ex simila,neque ex tritico grosso,et iam sit in [x] [furno] panis factus. Et oportet ut [y] [intendatur cum cibo] ultimo. et ex oleribus lactuca,et atriplices, et ex fructibus granata dulcia, ei in cuius stomacho non conuertuntur dulcia [z] † [ ] et oportet ut deuitet dulcia, quantum potest.

r B vasorũ apiũ
s † B. masticis vnc. iij storacis, & picis,ex ceræ ammoniaci ana vnc. viij.
t B.cõstrictiui
u B.Et aqua cãdarusij, & fortius eo est frumẽtũ, sed ipsum necessario ingrossat, & coarctat apa. Alia litera. Candarusiũ aũt & frumentũ fortius eo necessario ingrossat, & comprimit apostema.
x B. tanur.
y B attendatur ad cibum.
z † B. in cholera.

A N N O T A T I O N E S.

Habes fere omnia ex Gal. 1 3. meth. ex Aetio lib. 10. Itemq́, ex Tralliano lib. 8. & Paulo li. 3. Sunt tamen hic quædam adnotanda. Author noster animaduersa multitudine,uiribus, ętate, & cæteris, secandam ait uenam, quod & Gal. & Trall. & Paulus, & Aretęus quoque 2. de acut. morb. & Celsus lib. 4. Quæritur autem, an ex pede potius mittendus sit sanguis,an ex brachio. Authores,quos iam adduximus, ex cubito euacuant,quod & Auicen. At quum grauium, facilior tractio sit deorsum quam sursum, animaduersa grauitate, existimarit quis secandam potius pedis uenam,præsertim morbi initio,quo ad longinqua retrahenda materia est. Adde, quod sicut in pleuritide uenã ex coniuge pede secat hic author,eadem ratione & in iecinoris inflammatione agendum uidetur. Breuibus ad hæc. conueniunt omnes fere, ut cubiti secetur uena, tum quod ut Gal. in lib. de curandi rat. per sangu. miß. superiores partes uena in brachio secta adiuuari debent,inferiores uero secto pede. tũ quod certum est ob uenæ cauæ exortum, a qua brachij uenæ fluunt, multo facilius secto brachio euacuari iecur,quam pede. At si primo tamen inflammationis initio secare pedem quis uelit,habebit id præsidij genus summæ reuulsionis rationem, pręsertimque si totum corpus plethoricum sit, tentari id posse uidetur summo ægroti commodo,non omißa tamen deinceps brachij sectione, quæ deriuantis,simulque reuellentis auxilij uim est habitura. Sed aliud Auic. scribit,quod animaduersione dignum est,ijs uerbis. Et aqua quidem hordei quamuis abstergat &c. Quia abstergentibus utendum docuit absque mordicatione,excipit tamen aquam hordei,quod hanc dulcem esse ait, quamuis abstergat. dulcia uero constat iecinoris parere obstructiones,de qua re supra. Admirari quispiam poterit quid aquam ex hordeo excipiat, quum ea tamen neque dulcis sit, neque obstruat,qua potius in aperiendis obstructionib. passim utimur,cui abstergendi uis inest non imbecilla. Verum sicuti uerè aqua ex hordeo improbari in hoc affectu non potest,ita cum aliis mendum in codice esse suspicamur,legendumq́, loco aquæ hordei aquæ mellis, nempe hydromel damnat & Galenus, atque hoc dulce quum sit, facile iecinori aduersabitur.

Cap. 11. & deinceps.
Cap. 3.
cap. 2. cap 46
cap. 6. cap. 8.

De cura erysipilę. *Cap. 13.*

CVra erysipilæ proxima est curæ phlegmonis. Verum oportet,ut sint uentris solutio, & urinæ prouocatio sublimiores,& cum eis. q̃ sunt decliuiora ad frigiditatem. Et ponantur medicinæ super ipsam, infrigidatæ cum niue, & non cessanter renouetur illud, donec æger inueniat submersionem frigoris. Et fiant emplastra ex nenuphare,& aqua alkekẽgi, & aqua cydoniorum,& sandalorum,& camphora, & similibus. Et non administres in ea calefacientia quantum possibile est.

A N N O T A T I O N E S.

Erysipelas, ut ait Gal. 13. meth. maiori opus habet refrigerio,quam euacuatione, contra inflammatio maiori euacuatione quam refrigeratione, propterea, quum hic antea in inflammatione frigidiora medicamenta sit ueritus, hic tamen etiam niue perfrigerata admouet. Sed & hic cauendum, ne materia nimis incraßetur, atque in scirrhum abeat. quare refrigerationis terminus esto, quod ait Auic. ut ęger inueniat submersionem frigoris, ut. s. communicatam frigiditatem internis partibus sentiat.

cap. 4.

De cura aldubellati. *Cap. 14.*

OPortet ut administrentur in principio aldubellati, & quum incipit apostema calidum, de quo existimatur,quod ad collectionẽ perueniat,repercussiua, quæ sunt ex emplastris cum æqualitate,& epithematib. Et in potu detur aqua hordei,& syrupus acetosus. Et si dispositio necessariam faciat phlebotomiã,phlebotoma ex basilica,aut uentosa partẽ [a] [uentris,q̃ sequitur hepar.] Et quandoque indiges solutione uentris. Quum ergo,non est excusatio quãdo collectio fiat,tunc necessarium est,ut administres maturationẽ,& suppurationẽ,& necessariũ est,vt adiuuẽtur cũ incisione,et subtiliatione cũ necessariũ sit humorib. grossis existentibus in huiusmodi apostematibus, quib. mẽbrũ iam imbibitum est. Et necessaria est lenificatio, ut faciat humorem præparatum ad resoluendũ. Quũ ergo apparet maturatio, & non [b] [suppuratur, altera ipsum ab illis, & utere suppuratiuis] fortibus, potando [c] [aut] emplastrando, deinde adiuua naturam ad expellendum materiam. Et si indiges adiutorio, & [d] [oppositione ad partem declinationis] & oportuerit ut uentrem soluas,aut urinã prouoces,facies. Et non prouoces cum re forti,& calida, & faciat incurrere ægrum nocumentum in uesica. Conseruatio enim uesicę in hac ægritudine, & quũ erupit pus ad ipsam per seipsum, aut cum medicina diuretica,necessaria est. Quumque erũpit pus, aut expellitur, & necessaria est ablutio residui puris,tunc fiat cum eis, quæ sunt sicut aqua mellis,& [e] [rubea.] Deinde si indiges incarnatione ulceris,tunc si uirtus tolerat uẽtris solutionem,est in ipsa adiutorium plurimum [f] † [ ] quum non est superflua. Et uentris quidem solutio necessaria est pp duas res, una

vna earum ante eruptionem, ut minoretur materia, et alleuietur super naturam, et secunda post eruptionem, aut prope eruptionem, et cōplementum maturationis, quum scitur quòd materia ad partem intestinorum est decliuior, et ꝙ dubellati est in latere cōcauo, et ex illis quidem, quib. uenter soluitur ante eruptionem, secundum semitam adiutorii naturæ, g [et alleuiationis] sunt tereniabin, et xiracost, et cassia fistula, et zuccarum rubeum, et huiusmodi in aquis allubleb, et endiuię bibita, et fortius illis, h † [ ] est decoctio seminum, et radicum, in qua decoctum est eupatorium, et in qua soluta sunt tereniabin, et xiracost, et casia fistula et similia, et quandoque ponuntur in ipso aloes, et absinthium, et ex clysteribus, clysteria lenia nota. Solutiua autem, quæ sunt post maturationem, et iuuant ad maturãdum etiam, et ad eruptionem, sunt ut sumãtur in potu in decoctione radicũ et eupatorii olei de tribulis ʒ.iiii. sambacini pondus ʒ.ii. coniũgatur cum vnc.s. zuccari, et vnc.s. casię fistulæ. Si autem materia fuerit uersus gibbositatẽ, nõ oportebit ut administrentur solutiua nisi secũdum uiam adiutorii, et alleuiationis in principio, et ante maturationem. i [Post] maturationem uerò oportet, ut administrentur diuretica prædicta secundum ordinem suum. ſ. quotiescunque est maturatio in ultimo, administrentur fortia. Medicinę uerò ebibitę adiuuãtes ad maturationem, sunt sicut lac asininum cum zuccaro rub. aut zuccaro alhasir: et sicut aqua de radicibus, cum passis, et ficubus, et capillo ueneris, et fęnugræco cum oleo amygdãlino dulci, aut amaro, aut oleo de foenugræco, aut oleo de tribulis, et si uolueris fortius illo, ponantur in ipso dactyli. Et sumant in potu in ieiunio decoctionẽ psyllii, et syrupum de hyssopo confortatum. Et cibentur melle colato a spuma sua cum decoctione sua, et ficubus, et k [aqua mellis] in aqua hordei. Aut sumãtur de taraxacon sicca pondus ʒ.i. et l † [ ] lactis asinini vnc. iiii. cum zuccaro, et utatur medicinis, in quibus sunt apertio, et subtiliatio, et etiam confortatio, sicut sunt absinthium, et crocus, et spica, et radix alhasce, et radix rubeæ, et mastix, et utraque spica ex grana m [alfagdi] et succus eupatorii, et radices centaureæ: & ex oleis oleum de nereidẽ, & oleum de arbore masticis, & oleum de lilio. Emplastra verò adiuuantia sunt sicut emplastra, in quibus ponuntur farina, & melilotum, et chamæmilla, & radix lilij, & calamentum, & radix n [euisci, & ficus, & oleum, & frumẽtum, & cępe assatum, & oleum de ben.] Si autẽ necessaria sunt fortiora illis, administretur emplastrum ex farina hordei, & baurach, & fimo columbino, & calamento, & glutine albotin, & picis, & o [mannis] & simili. Et oportet quando sentit maturationem, ut dormiat super hepar suum, & assiduet balneationem cum aqua calida. Et quandoque est necessarium ut exercitetur, & ambulet, si pòssibile est ei illud. Quòd si erumpitur, tunc oportet ut sumat super ipsam ea, quæ abluunt ipsum, & mundificant p † [sicut aqua mellis] calida, deinde cõsequantur ea, quę mundificant ipsum ex parte declinationis, aut cum solutione uentris, aut cum prouocatione urinæ, si indiget eis: aut admisceatur aliquid illorum cũ aqua mellis. Et non oportet, ut dentur ei in potu diuretica ualde, & lædant meatus urinæ. Quòd si accidat ut ulceret, aut lędat pus meatus vrinæ, aut vesicę, tunc rectius est ut nutriatur cibis, in quibus est abstersio absque mordificatione, imò cum cõglutinatione aliqua, sicut est aqua mellis decocta cum ęqualitate, cum qua permixtum est parum amyli, & ouum, & oleum ros. et sicut sunt maluæ cum candarusio. Et ad ultimum oportet, vt regatur regimine vlcerum membrorum interiorum: et secundum quòd oportet, vt res currat in vlceribus renum. Quum ergo mundificatur vltimè, oportet vt in potu sumat in matutinis aquam hordei, et syrupum acetosum: Quumq́ue pręterierint horæ aliquæ, sumatur thuris, et sanguinis draconis amborũ an. aur. j. et seminis endiuiæ, et seminis apii, et masticis omnium an. aur. i. et sumat ea in potu in syrupo acetoso, aut q [gileui] aut aqua mellis. Et post illud confortetur cum cibo, et curetur ulcus eius cum eis, quæ sunt sicut ea, quę dicemus in cura ulcerum renum. Et quum accidit, ut materia effundatur ad spatium ventris, tũc necessarium est, vt incidatur cutis apud inguina, et discooperiatur lacertus adeo, donec appareat siphac interius nominatum r [birabatõ.] Deinde fiat in ipso foramen, et ponatur in ipso cannula, per quam currat pus: deinde s † [ ] cum emplastris. De cibis uerò, oportet vt administretur in principio subtiliatio cibi; et sit contentus kisch hordei, et syrupo acetoso. Deinde post illud administrentur cibi aperitiui, quos diximus, et uitelli ouorum sorbilium, et sorbitiones lenificantes. Quum ergo erumpitur et mundificatur, necessaria sunt ea, quę cõfortant, sicut aqua carnis; et carnes arietinę, et hœdinæ, et auium tenerarum, et earum iura cum aceto condita t [sine] seminibus, et uitelli ouorum sorbilium, et similia, et parum vini. Et utatur odoramentis confortatiuis.

q B. iuleb.

r B. bariterun.

ſ † B. curetur

t B. cum.

ANNOTATIONES.

Vbi nullo ingenio imminui, curarique iecinoris inflammatio potuit, sed abscessum fieri necesse est, tunc etiam ulcera curatu non facilia ob retẽtam diutius saniem acrem, putridamque sequi necesse est. Quare, quid agendum sit, docet. Monet autem ut per initia quidem auertatur quantũ fieri potest suppuratio, auertentibus, imminuentibus, & discutientibus materiam. At quando id effici non potest, tum conandum saltem, ut materia, quam putrescere est necesse, citissime in pus uertatur, & pus ipsum celerrime expurgetur, quod & Aetius lib. 10. Expurgari ex iecinore materia, ut Galeno 13. meth. dictum est, & per intestina, et per uesicam potest. Cauendum tamen hic, quantum licet, si modo per urinas ducenda sanies est, ne uesica ulceretur: quod fiet si ab acrib. & calidioribus abstinueris. Præsidiorum syluam hic recenset, tu uide & Aetium loco cit.

Cap. 4. cap. 15.

De cura apostematum frigidorum. *Cap.* 15.

OPortet, ut administrentur in eis subtiliatiua, abstersiua, et appropinquat cura eorũ

curæ oppilationũ,& curæ adubellet, quæ præparatę ſunt ad maturationem,& tu quidẽ iam ſciuiſti medicinas maturatiuas,et diureticas,& aperitiuas,& ſubtiliatiuas, & oportet, ut ſit in eis uirtus ſtyptica cõfortans aromatica,& mittuntur in eis de oleis,oleum de Kerua,& oleũ de ienſemino,et oleum ſambacinum in emplaſtris,quæ ad ea aſſumuntur,& meliora emplaſtra ipſorum ſunt emplaſtrum [a] [fuludriatio] & emplaſtrum philargius,& emplaſtrũ ſtomachicon,& emplaſtrum de ſeminibus, & cõfert diacurcuma,et dialacca,et ſimilia,et phiſtici q-dem maximi iuuamenti ſunt in eis, & trochiſci de ſpica. Et ex ſyrupis ſyrupus de ſeminibus cum chamędryos, & polio iam decoctis in eo, & ex eis,quæ in ipſis iuuant, & propriè in illo, quod indurationi proximum eſt,& conferunt etiam doloribus renum,& ſplenis, eſt medicamen factum cum ſquilla ſecundum hunc modum. Recipe ſquillę aſſatę,lilij cœleſtis,aſſari,[b] [dauci,] ſeminis apij,aniſi,ſpicę aromaticę,caſiæ [c] † [ ] caſtorei,calamenti montani,cymini,calamenti fluuialis,[d] [acori,] pyrethri lõgi,[e] [nucis muſ.]amomi,[f] [opij]euphorbij,ſeminis althęę,ſtęchados,polij,ſiſeleos,ſeminis rutæ,ſeminis fœniculi, corticum radicum capparis,ariſtol.ro. cinnamomi groſſi,zingiberis,baccarum lauri, [g] † [ ] ſeminis hyuſquiami alb. coſti, ammeos,ſeminis carui [h] † [ ] omnium an.partem vnam conficiantur cum melle diſpumato & adminiſtrentur. Medicamen factum cum alijs campeſtribus, efficit operationem prędicti eandem. Recipe alliorum gentianæ albæ,eupatorii,coſti,ariſto.keiſim,ſiſeleos,piperis longi, omnium an.darkimet.iii. ſeminis apii,aſſari, meu,phu,[i] [nucis muſcatæ,]ammeos,aniuden nigræ,omnium an.darkimet.xv. [k] † [ ] caſtorei [l] [aquę roſ.] omnium ana darkimet.xii. ſoluantur iſta cum vino, & reliqua terantur, & miſceantur ita, vt fiant res vna, deinde coniungantur cum melle deſpumato.

a B. fuladiginũ.
b B. meu & phu
c † B. lignee.
d B. ciperi & radicis aſfodili.
e B. paſtinacæ ſyluestris.
f —— B.
g † B. opii.
h † B. albi.
i B. paſtinacæ montanæ.
k B. foliorũ rutæ ſiccæ,& calamenti mõtani, & calamenti fluuialis,& origani ſylueſtris omniũ ana darchimet x.
l B. bazard id ẽ galbani & mirrhæ.

ANNOTATIONES.

Tumores, qui ex pituitoſa materia fiunt,facile in ſcirrhum abeunt,quòd pituita uiſcida eſt,et quę incraßari paruo negocio ſolet. Propterea,in tumore pituitoſo iecoris(& ſi tali tumore Gal. & thoracem & iecur affici negat) attenuantibus & abſtergentibus utitur: & curationem eam proponit,quam in obſtructione explicauit.

De cura apoſtematum durorum. *Cap.* 16.

NOn euadit aliquis ex apoſtemate duro, quieſcente,confirmato. Et illi,qui ſanantur ex eo,ſunt,qui curantur in initio ſui, & canon quidem curationis eorum,eſt poſt purgationem corporis ex humiditatibus groſſis cũ medicinis compoſitis ex ſpeciebus, in quibus ſunt lenificatio ęqualis,& reſolutio, & ſubtiliatio,& calefactio temperata,& apertio oppilationum dominantior quam lenificatio,& cõfortatio,& ſtypticitas,& aromaticitas cum quantitate,qua indigent, [a] [infra quod adiuuãt duæ intentiones aliæ.]Et in plurib.harum medicinarum [b] [quæ iuuant duas intentiones] dominantur amaritudo & ſtypticitas parua, & iſtę medicinę adminiſtrantur in potu, & adminiſtrãtur in emplaſtris,& adminiſtrantur in embrochis,& oportet ut lenias naturam,ſi fuerit [c] [temperata] cum rebus lenibus,& clyſterib. proprie, & illud quidem efficiunt grana pini maioris,& ſemen lini,& gluten albotim, cum hoc,quòd ipſa conferunt apoſtemati, & non oportet ut ſis audax ad ſoluendum ventrem cum reb.vehementis caliditatis,& faciant lęſionem,& addãt in nocumento,& oportet, vt ſit eius ſomnus ſuper latus dextrum. illud.n.eſt ex eis,quę ualde conferunt ad reſolutionem eius. Medicinæ verò ſingulares valẽtes ad illud ſunt grana pini,& medullæ,& adipes temperatæ,& ad caliditatem decliues. Et in farina fœnugræci eſt lenificatio quædam cum maturatione,& coſtus eſt vehementis iuuaminis. nam quũ ex eo ſumitur in potu ʒ.s.vſque ad aur.cum [d] [tilæ] miſto,aut cum vino,confert manifeſtè. Et quandoque confert ei ſumere in potu oleum de nereiden,aut oleum de balſamo, aut oleum coſtinum cum aqua, in qua decocta ſunt ruta, & anethum:& doſis olei de nereiden ſit quantitas ʒ.iii. adminiſtretur illud hebdomada vna, & confert maximè. Et ex eis,quæ conferunt ad illud, [e] † [ ] ſunt ſemina agni caſti pondus ʒ.i. in quibuſdã ſyrupis,& eupatorii pondus ʒ.i. cum aqua apii aut fœniculi,aut endiuiæ. Aut arnogloſſę ſiccę põdus aur.i. Et decoctio lupinorum,in qua poſitum eſt de ſpica aromatica uſque ad. ʒ. s. aut de pipere minus hoc,& amygdalæ amaræ in uino,& radix arboris ſanguinis draconis iuuati ua eſt etiam,& cortex arboris aldemeſt, & baccę lauri. Et radix [f] [amygdali,& radix phu.]& cicer nigrum & polium,& chamædryos, & porri, & ex medicinis compoſitis conferentib. ad illud,ſunt trochiſci de bdellio,quorum confectio. Recipe roſarum tritarum ʒ.x.ſpicę aromaticę ʒ.ii. [g] † [ ] myrrhæ ʒ.i.coſti ʒ.i.& s. maſticis ʒ.i.amygdalarum amararum ʒ.i. & s. bdellii ʒ. iii. terantur medicinæ, & diſſoluatur bdellium cum uino, et cõficiantur cum eo medicinę,& fiant inde trochiſci: et potio eorum ſit trium ʒ.cum aqua mellis,aut cum apozemate de ſeminibus,et ſi fuerit caliditas, cum aqua allubleb, et endiuiæ. Et ex iſtis eſt medicamen Aſclepiadis factum cum felle urſi, ipſum nãq; expertum eſt cõferre per ilud,quod in ipſo eſt de ſpeciebus medicinarum ualentium ad illud ſecundum conditiones ſuas, quas diximus, et deſcriptio quidem eius. Recipe chamæpityos, praſſii,ſeminis apii montani,gentianæ, ſeminis agni caſti,fellis vrſi,ſynapis,ſeminis cucumeris [h] [amilorum lacuen] rubeæ tinctorum,ſeminis cauliũ [i] [ariſtol.] piperis,ſpicæ indæ,coſti,ſeminis apii hortulani,ſeminis erucæ, & herbæ iudaicæ,polii,opii,eupatorii, granorum [k]] iunipe ri] partes ęquales,conficiantur cum melle. Et doſis eius pondus auellanæ cum [l] [uino.] Et ex eis, quæ conferunt ad illud, ſunt diacurcuma, et athanaſia, et theriaca diateſſaron, et [m] [ſo-

a B. ea infra illud quod impedit duas intẽtiones ultimas.
b —— B.

& [m] [ſoerugene] conferunt ad illud, & ex compoſitis leuibus in hoc, eſt medicamen altaraxacon, dictum in capitulo aldubellati: & medicinæ quas diximus in capitulo apoſtematum frigidorum abſolutè. Et quũ adminiſtraueris omni die trochiſcos almirberis per hebdomadam vnam, qui bibantur in aqua, & incipiatur a. ʒ. j. & s. uſque ad ʒ. ij. & s. erit [n] [ultimum. [Et [o] [vt] aggregetur aliquid [p]] huiuſmodi adminiſtrãdo cardos & alſabrem gradatim † ex ʒ. iij. & s.] vſque ad ʒ. j. Et ſtude in hoc ne faciat illud cadere ipſum in [q] [erectione,] & aperi oppilationem. Et ex potibus, qui bibuntur, eſt apozema coſti, & ramorum cupatorij, & fœnugræci & paſſarum iiij. vnc. cum vnc. olei amygdalini, aut olei de nucibus recentibus. Aut apozema, quod recipit gentianam, abſinthium, melilotũ, paſſas, ficus. aut apozema [r] [ariſtol.] abſinthij: rutæ, florum ſquinanthi, & paſſularum, & fœnugræci, & apozema lupinorum, & coſti, & abſinthij cum oleo de Kerua. Et ex emplaſtris bonis ad illud eſt, ut emplaſtrum fiat cum amomo humido, aut ſieco, decocto cum vino pontico. Aut ex ſpica cum oleo de phiſticis, cum praſſio [s] [&] ex praſſio cum anetho decocto. Aut emplaſtrum factum ex farina fœnugręci, & ficubus, & ruta, & meliloto, & nitro. Aut ſumantur ammoniaci ʒ. cẽtum bdellij ʒ. xxv. croci ʒ. xii. terantur omnia, & cõficiantur cum cerato facto ex cera & oleo de alcanna, ſecundum ꝙ videtur. Aut emplaſtrum factum ex farina fœnugręci & ſtercore caprino, & cordumeni, & calamento, & [t] [caulibus] & uſneæ, & ruta. Et illi quidem, cuius cauſa eſt percuſſio, & iam incipit apoſtemari, & indurari, conuenientius ex emplaſtris eſt emplaſtrum [u] [roſ. cũ ſabren.] Et ex medicinis & regimine bonis quum adminiſtraueris potiones, & emplaſtra, eſt ut ponantur ſuper membrum uentoſę calefactæ ſine inciſione: imò ſuperponantur loco ſanguiſugę, deinde adminiſtra medicinas, quæ ſunt fortiores in ſubtiliatione, & reſolutione, & fac adhærere loco ea, quæ ſunt ſicut nitrum, & ſulphur citrinum v. diebus, aut hebdomada vna: deinde adminiſtra epithemata cum ſynapi in omnibus x. diebus, poſtea fac uomere ægrum cum raphano. Quod ſi [x] [obediens] fuerit apoſtema, adminiſtra elleborum album. Et quãdo fit apoſtema cancer, minoratur ſpes in co: nam ſi confert aliquid, tunc medicamen Aſclepiadis, quod eſt in antidotario abſque felle urſi. Cibi autem ſint illi, quorum digeſtio eſt uelox, ſicut uitelli ouorum ſorbilium, & ſicut Kiſch hordei. Et cibus eius, qui habet oppilationes in hepate ſuo, & parum uini, quod eſt ſubtile, eſt bonum ualde, & abſtineat a carne.

ANNOTATIONES.

Ubi confirmatus eſt iecoris ſcirrhus, teſtatur Galenus 2. ad Glauc. neque curaſſe ſe, neque curatum ab alio uidiſſe: ſanatum tamen fuiſſe ſuſcepta morbi initio curatione. cuius rei cauſam habes 5. de loc. aff. nempe ꝙ illi aqua intercutem ſuccedat, de qua re & Paulus lib. 3. De huius affectus curatione, quod reliquum eſt, pete ex Trallia. lib. 8. & Paulo lib. 3. itemq; ex Gal. 8. de comp. med. per loca.

Cap. 5. cap. 6. cap. 46. cap. 46. cap. 8. cap. 13.

De cura apoſtematum almirach lacerti. Cap. 17.

Est proxima curationi apoſtematum hepatis ex parte medicinarum: niſi quia audacia ad repercutiendam materiam in primis, & ad reſoluendum eam ſecundo, eſt fortior. Et non timetur ex eis ex ſtypticitate & reſolutione, ꝙ timetur ex apoſtemate hepatis.

ANNOTATIONES.

Sicuti hic affectus externus eſt, ita internis multo facilius curatur: ſolet tamen & hic quandoq; diutius protrahi, quòd ubi incraſſata tumoris materia in his eſt, ob ſolidiorem horum muſculorum ſubſtantiam non facile attenuantium uis intro adigitur, ac ſi forte fortuna pus euaſerit, locum non habet, per quem commodè exeat, niſi ferro uiam inueneris. unde & non raro internas quoque partes retenta ſanies corrumpit. Id tamen in his commodius eſt, quam in internis tumoribus, quod repellere & diſcutere ualentioribus præſidijs potes, ubi opus fuerit: ſi tamen & illud in his atque illis aduerteris, ne uel frigidioribus materia in ſcirrhum conuertatur: uel diſſoluentibus, tenuiori portione educta, craſſior remaneat.

De cura apoſtematum meſaraicæ. Cap. 18.

Eſt ſimilis curationi apoſtematum concauitatis hepatis.

De percuſſione, & obuiatione, & caſu ſuper hepar. Cap. 19.

Quoniam quandoq; accidit obuiatio, aut caſus, aut [a] [nocumentum] ſuper hepar, tunc neceſse eſt, ut tu ſuccurras. ut non accidat ex eis fluxus ſanguinis aut apoſtema magnum. Quòd ſi accidat apoſtema, curetur cũ eis, quę diximus de cura apoſtematis, quod ſuccedit percuſſioni, & quandoque accidit ex eis ut additamentum maius de additamentis hepatis remoueatur a loco ſuo, & propriè ſi fuerit magnum: & accidit dolor ſub [b] [hypochondrijs dextris] poſt percuſſionem, aut ſaltum, aut caſum, et rectificat iſtud commotio, & excuſſio cum præparatione pectoris illius, qui habet illud, & erectione illius, quare ſedatur dolor ſubito cum reditione additamẽti ad locum ſuũ. In aliis autem oportet ut incipiatur, & fiat phlebotomia, & ſi fuerit caliditas uehemens, tunc potetur, et liniatur cum infrigidatiuis apocruſticis. Si autem ſanguis eius egrediatur, tũc ponantur cum eis ſtyptica, & ſi non fuerit caliditas uehemens, neque curſus ſanguinis, aut iam fuerit ſedatum illud, quod inde erat, tunc tua intentio non erit niſi, ut reſoluas ſanguinem mortuum, & ſi non fuerit poſſibile ut reſoluas ſanguinem, aut pertranſiuit terminum, tunc adminiſtra reſoluentia. Et non eſt aliquid ſimile epithemati cum mumia, & oleo [c] [arazaki.] & conferunt omnibus illis medicinę prædictę in capitulo apoſtematum euenientium ab obuiatione. Medicamen conferens ad illud in principio, quum eſt caliditas, & inflammatio, aut timetur curſus ſanguinis. Recipe reubarbari, balauſtiarum, ſanguinis draconis, aluminis iameni, partes æquales: &

a B. percuſſio.

b B. hypochondrio dextro.

c B. alrazachi.

dosis eius sit aur. j. cum aqua cydoniorum. Quòd si non fuerit illic caliditas plurima, et volueris administrare medicinas, in quibus sit repercussio cum resolutione aliqua, et d [confortatione,] tunc confert ad illud hoc compositum. Recipe Karabæ ʒ.x. rof. ru. ʒ.v. meliloti ʒ.x. acaciæ ʒ.iiij. spicæ indæ, croci, amborum ana. ʒ.vi. masticis, corticis e [capparis] amborū an. ʒ.iiii. luti armeni ʒ.vii. nucis cupressi ʒ.viii. cōficiantur cum aqua arnoglossæ, et fiat inde trochisci, quorum unusquiq; sit unius aur. Medicamen bonum. Recipe f [aquę neilon] ʒ.x. laccæ ablutæ ʒ.vii. et g [reu. seni.] ʒ.iiii. croci ʒ.iii. et s. hasce ʒ.iiii. ciceris nigri ʒ.vii. myrrhę ʒ.v. luti armeni ʒ.x. cōficiantur cum oleo de lilio, in quo posita sit mumia, et fiant inde trochisci, et sumantur in potu, et dosis sit usque ad ʒ.iii. et h [reu. alseni] et lutum sigillatum, quum miscentur cum aliquantulo de granis myrti, sunt res magis iuuatiuæ ad hoc in eis, quæ ego sum expertus. In fine autem rei, et quum non cauetur ab inflammatione, et apostematione, oportet ut in potu sumatur de hoc trochisco. Recipe reu. seni, laccam, et zingiber, fiant ex eis trochisci, et quandoque ponitur cum eis aliquid arsenici citrini, quoniam ipsum est mirabilis uirtutis in repercussione, et resolutione sanguinis, sumatur in potu ex hoc, et liniatur super ipsum huiusmodi epithema. Recipe xyloaloes, et crocum, et baccas lauri, et bdellium, et calamum aromaticum, et masticem, et cerā, et oleum i [arazaki, et almeisus] fiat emplastrum ponatur.

d B conglutinatione.
e B. thuris.
f B. ex machilū,
g B. rauēdsceni
h B. reubarbarū
i B. alrazaKi, & almeisusan.

ANNOTATIONES.

Meminit Hipp. 6. uulgarium morborum de quodā cui apex hepatis complicatus erat, cui etiam post concussionē dolorem sedatum testatur. Fortasse eundem affectum hic author intelligit, quum ait, [Et quandoq; accidit ex eis, ut additamentum &c.] Sed unum ad capitis ferè calcem scribit, de quo quis admiretur, dum trochiscos parat, in quibus arsenicum citrinum admiscet, quę quidem res tum Galeno aduersari uidetur, qui 4. meth. in internis affectibus uitari ea præcipit, quę naturæ familiaria non sunt, & abstinere a materia minerali omni etiam arte parata iubet. ac præterea arsenicum lethale uenenum esse constat. Verum fortasse retunditur huius uis ex aliorum miscela, ut alibi quoque dicebamus. præsertim uerò, ꝙ modicam eius portionem poni innuit. Etsi autem a minerali materia antiqui abstinuere, cœpit tamen postea (qui nostra tempestate inualuit) usus & hęc quoq; exhibendi. Vnde & hodie, & pręcipitato & antimonio multos uti nouimus.

Propè finem.
cap. 7.

De scissura, & incisione in hepate *Cap.* 20.

EXistimauit Hipp. quòd moritur ille, cuius disrumpitur hepar, et a [accidit separatio communis ex eo] corpori ipsius et uenis eius. In illo autem, quod est minus hoc, quandoque est spes, et quandoque accidit illic urina sanguinis, et solutio uentris cū eo secundum duo latera hepatis.

a B. intelligit p illud solutioné cōtinui magnā communem.

De cura. *Cap.* 21.

CVra illius est cum medicinis stypticis, et glutinatiuis secundum ꝙ scis, et secundū quòd dictum est in capitulo sputi sanguinis, et quandoq; confert ei dare in potu pondus ʒ.ii. de rosis cum aqua frigida, aut dare ei in potu balaustias, aut facere emplastrum ex eis.

ANNOTATIONES.

Vesica discissa, aut cerebro aut corde, aut septo, aut aliquo ex tenuioribus intestinis, aut uentriculo, aut iecore, lethale eße Hipp. 6. aph. pronunciauit. Idem & 1. de morbis affirmat. quod & Celsus lib. 5. Quod tamen aliqui confosso iecinore etiam persanati fuerint, uidimus nos. & intellexiße seipsum Galenum testatur eo 6. aph. Author autem noster, ubi paruum sit uulnus, quandoq; salutis adeße spem affirmat. Quare & eius curationem aggreditur.

Aphor. 18. cap. 16.

TRACTATVS IIII.

De humiditatibus, quibus accidit causa hepatis, ut expellantur egrediendo, et coarctentur a [occultando.]

De speciebus expulsionum rerum in hepate. *Cap.* I.

QVandoque diuersificantur expulsiones in substantia eius, qđ expellitur: & quandoque diuersicatur causa eius, propter quod expellitur. Substātia verò eius, quod expellitur, quandoque est res b [chymosa,] & quandoque est aquosa, & quandoque est ablutiua, c † [ ] & quandoque est cholerica, & quandoque est uirulenta: d † [ ] & quandoque est nigra subtilis, & nigra sicut fæx, & nigra melancholica; & quandoque est fœtida, & quandoque non est fœtida; & quādoque est sanguis purus, & quandoque expellitur similis ei ex via stomachi cum uomitu, & significat ipsum priuatio doloris, & quandoque est res grossa nigra, quæ est substantia carnis e [stomachi.] Causa autem eius, propter quod expellitur, quandoque est apostema, quod rumpitur. Aut oppilatio, quę f [aperitur, & expellitur, Aut scissura.] Aut ulcus, Aut corrosio, Aut debilitas retentiuæ; quare non retinet illud, quod in ipso comprehenditur. Aut debilitas attractiuę, quare nō attrahit. Aut digestiuæ & non digerit illud, qđ comprehenditur in ipso, & g [quandoque] nō recipit ipsum corpus, & expellit ipsum, aut h [fortitudine] expulsiuæ; aut malitia complexionis calidæ liquefactiuæ; aut frigidæ debilitantis ex causis infrigidantibus, & ex eis sunt euacuationes plurimæ. Aut est propter repletionem, i † [ ] quam necesse est naturam expellere, & quandoque est repletio secundum corpus totum, & quandoq; est in ipso hepate, quādo bona est generatio sanguinis, sed moratur in ipso sanguis, & non penetrat ad uenas pp cōstrictionem earum, aut propter debilitatem attractiuę in k [ipso,] aut propter oppilationes, aut apostemata, quæ diximus, & quandoq; est causa repletionis, qua expellitur, dimissio exercitij, aut additio in cibo, aut incisio mēbri, secundū ꝙ diximus in lib. uniuersali. Aut retentio cursus cōsueti hęmorrhoidarum, aut menstruorum,

ſtruorum, aut aliorum. Et quandoque cauſa eſt mordicatio,& acuitas materiei, cogens naturam ad expellendum,licèt virtutes nondum fecerint in ea operationem ſuam, quam facerent ſi non eſſet hoc nocumentum. & quādoque aſſociatur illud,quod inuenit in uia, & fit ei laborioſum,et [l] [inobediens .] quandoque fit huiuſmodi in criſibus,& quandoque cauſa non eſt in ipſo hepate,imò in meſaraica. et quamuis non ſint poſſibiles in meſaraica omnes modi iſti cauſarum,eſt tamen poſſibile ut ſint ex parte apoſtematum,& oppilationum: [m] [nam ſi fuerit in ea primum poſſibile eſt] ut hepar attrahat,& meſaraica nō attrahat [n] [quare accidit ex ea] res,de qua curatur [o] [quāuis] attractio dignior [p] [ſit] hepati,nō meſaraicæ, & non eſt attractio meſaraicæ ſolius,attractio de qua curetur.& multoties quidem eſt ſolutio ventris hepatica.quoniam corpus non recipit nutrimētum,et reddit propter oppilationē aut propter aliud.et omnes ſpecies harum expulſionum nituntur in veritate,aut ad debilitatē,aut ad fortitudinem.Sūt ergo ea , quæ fit ex ſciſſura, [q] † [ ] et ulceroſa,et pertinens ad malitiam complexionis, et debilitatem uirtutis,de genere debilitationis, et apertio oppilationum,et eruptio aldubellati , et expulſio ſuperfluitatum,de genere fortitudinis. Virtus enim dum non confortatur, non [r] [poteſt aperire aldubellati, et ſuperfluitas ſanguinis corrupti, propter multitudinem aggregationis , et paucitas ſuctionis ex eo, et ſuperfluitas] ſanguinis plurimi,et alia.et quando egreditur ſanguis fœtidus, non oportet, ut exiſtimetur , quòd illic ſit debilitas;quādoque enim fœtet propter longitudinē moræ,deinde expellitur, et eſt quaſi fæx nigra: [quūque ſuper fluit,expellit] ipſum natura,ſicut [t] [oſtēdimus etiā in uenis.] Verùm illū,qui expellitur a uirtute,ſequitur leuitas,eſt cum eo ſanitas diſpoſitionū, et quando nō eſt fœtens in omni diſpoſitione [u] [mala.] tunc niger eſt dignior ut non ſit in [x] † [ ] diſpoſitione [y] [mala.] et ſimiliter quādoque eſt in expulſionibus colorum diuerſorum leuitas,et errat,qui retinet hos colores diuerſos in omni diſpoſitione. et uehementior error eius eſt, qui retinet eos cum oppilatiuis conſtipatiuis,et ſcias quòd nō elōgatur, quin uirtus debilitetur, et nō ſeparet ſuperfluitates, et non expellat repletionem : deinde accidat ei ut confortetur uirtus,aut perueniat de præparatione materierum [z] † [ ] et apertione opppilationum, [a] † [ ] cum quo facilis fiat expulſio inobedientis, & expellantur ſuperfluitates.Et cauſa quidem in ſolutione uentris chyloſa, quæ eſt cauſa hepatis, & eorum , quæ ſequuntur ipſum,aut eſt propter debilitatem attractiuę, quæ eſt in hepate , aut propter oppilationes,& apoſtemata,quæ ſunt in concauitate eius,aut meſaraica,ita,vt non attrahat,& non alteret omnino . Et ego dicam iudicium harum oppilationum in capitulo inteſtinorū . Et eſt ex eis,quę cum dimittuntur, areſaciunt, & deijciunt uirtutem.& quando retinentur,inflant in ſuperioribus,& nocent eis,& conſtringunt anhelitum.Materierum uerò chyloſarum multitudo eſt,quod ipſæ ſunt augmentatiores uirtute attractiua,quæ eſt in hepate, quare remanet maior pars earum non attracta . Et quandoque eſt cauſa in hoc uehementia appetitus ſtomachi,& ſuperfluitas eius. Et cauſa in ſolutiōe vētris lauatiua,eſt debilitas uirtutis alteratiuæ, et ſeparatiuæ q̄ eſt in hepate,aut augmētū patientis ſuper agentem [b] [&] debilitatio retentiuæ.Et eſt tunc [c] [ſimilis ſolutioni vētris lauatiuæ hepatis debilis,& cauſa eius eſt vomitus:& cholerica paſſio ab] eo,quod nō tolerat ſtomachus debilis,& expellitur ante complementum operationis propter debilitatem retentiuæ.Quū ergo non eſt propter debilitatē retentiuę,tunc eſt propter debilitatem alteratiuę. Et utræque debilitates ſequuntur omnē complexionem.Sed plurimum debilitatis retētiuę eſt propter caliditatem [d] [tantum:aut propter frigiditatem tantum in utriſque diſpoſitionibus:nam ablutiua conuertitur ad illud , quod eſt plus ſanguineum propter uehemētiā conſecutionis corporis,]deinde ad illud,quod eſt turbidum.& eius quidem. quæ facta eſt a caliditate,eſt ſignum aliud,& factæ a frigiditate, eſt ſignum aliud,quæ ego dicam.& cauſa in ſolutione uentris cholerica.eſt multitudo choleræ,& fortitudo expulſiuę. & cauſa in uirulenta eſt aduſtio ſanguinis & humorum. & liquefactio eorum,& quandoque perducit ad aduſtionem corporis ipſius hepatis,& [e] [quod ipſum educit] poſt humores diuerſos, & quandoque ſit uirulenta propter reſudationem apoſtematis,aut dubellati . & ſæpe fit reſudatio ex hepate,& fit uētris ſolutio periodica.& cauſa in facta , quę eſt ſimilis fæci,aut eſt eruptio dubellati:Aut oppilationis apertio.Aut corroſio,& vlcera putrida. Aut aduſtio ſanguinis & alteratio [f] † [ ] in partibus hepatis propter paruitatem penetrationis,cum caliditate hepatis,& eorum,quæ ſequuntur ipſum . Aut alteratio eius in uenis, quum eſt uehementis caliditatis , & corrumpit ipſum . & non ſugit ex eo corpus,quare ingroſſatur,& fit ſicut fæx fœtida, uehementis fœtoris,& in ipſo eſt [g] [additio ebullitionis, & liquefactionis,& amaritudinis propter dominium cholerę .] & quādo corrumpitur hac corruptione, expellit ipſum natura fortis,& ſignificat corruptionem complexionis in membris . [h] [Et eſt proculdubio continens debiles & extenuatos .] Et differt a melancholica per colorem,& ſubſtantiam , & fœtorem:nam ipſa eſt minor illa in nigredine [i] [per colorem & ſubſtantiam.]& fœtor ipſius uehemens eſt,cuius ſimilis non eſt melancholiæ.Aut frigus inſpiſſans ſanguinem, & cōgelans ipſum . Aut debilitas hepatis , propter quàm perducit ex lauatiua ad ſanguineam, & ad fæculentam, & non eſt ſubito niſi raro. Et plurimum quum fit ſubito,eſt a complexione calida adurente.Frigida enim facit ipſum [k] [rē non digeſtam]& calida adurens conturbat ipſum,ſicut fæx: ſed propter egreſſionem ipſius carnis hepatis, eſt aduſtus groſſus [l] † [

] & cauſa in ſanguine puro eſt uirtus fortis non faciens neceſſarium,ut remoueatur ſuperfluitas a ſanguine,tēpore,in quo alteretur [m] [&] expellat ipſam,et quandoque fit

pro-

b B. aut.

c B. proportio fluxus lotiui ex hepate debili , proportio uomitus & cholericæ paſſionis ex.

d B. & humiditatem. Et plurimum debilitatis alteratiuę uel immutatiuæ eſt propter frigiditatem,& non affirmet ſentētiā, q̄ lotiu⁹ ſit pp caliditatem ſolū, aut propter frigiditatem ſolum. Et in utriſque diſpoſitionibus quidem lotiuus conuertitur ad illud , quod eſt plus ſanguineum ꝓpter uehementiam retroceſſionis ex corpore .

e B. egreſſione eius.

f † B. eius.

g B. ſpumoſitas propter ebullitionem & liquefactionem & colericitatem per dominium caliditatis. Alia litera . ſpumoſitas ebulliti & liquefactio,&colericitas propter dominium caliditatis.

h B. Et ſunt habentes ipſam proculdubio debiles & extenuati .

i B. & ſpiſſior ea in ſubſtātia.

k † B. fluidum non digeſtum .

l † B. Et cauſa in fœtore eſt putrefactio accidēs propter corroſionem, & vlcerationem aut propter multitudinē retētionis, & aduſtionis.

m B. deinde.

propter solutionẽ continuitatis. Inquit Hipp. ille cuius hepar repletur aqua, deinde rumpitur illud ad panniculum uentris, tunc quum repletur venter eius [n] † [ ] moritur. Et scias ꝙ plurimum potus vini passi recentis, facit cadere in solutionem uentris hepaticam. Et quum retentio solutionis conturbat, & eius solutio facit acquirere tranquillitatem, est mortale. Et scias, quod quum longę ægritudini senis succedit fluxus uentris [o], [est timorosum. Et quum] eius fluxus retinetur cum nocumento, tunc eius fluxus est hepaticus, & eius corpus non recipit nutrimentum propter exsiccationem viarum.

n † B. aqua.

o B. & ipse est extenuatus, &.

ANNOTATIONES.

De excrementorum alui differentijs ob iecinoris & circunstantium illi partium affectus, copiose agit Galenus 5. de loc. aff. & 3. de sympt. caus. & 8. de comparatione medic. per loca.

Cap.7. Cap.2. cap.6.

De signis. *Cap.* 2.

DIfferentia quidem inter solutionem ventris hepaticam, & eam, quæ fit ab intestinis est quoniam humores mali egredientes, & sanguis ex intestinis sunt cum rasura dolorosa, & pungitiua, & paulatim secundum cõtinuationem, & hepatica fit sine dolore, & est plurima, & non est semper cõtinua in omni hora, & quandoq; distinguit inter vtrasq;, permixtio cum egestione, & separatio ab ea, & postpositio ab ea. In hepatica enim venit post egestionem parum permistionis. Differentia verò inter solutionem uentris hepaticam, & stomachicam, est quoniam hepatica egreditur chylosa ęqualis, in qua iam stomachus efficit, quod ei inerat, & remansit impressio hepatis in ipsa, & si esset stomachica, [a] [ostenderetur ex ea, quod cũ solutione egreditur,] indigestum, & grauaret super stomachum, & esset cum ea nocumentũ stomachi plurimum. Et quandoque egreditur aliquid indigestum non propter stomachum solummodo, immo propter communitatem hepatis etiam ad stomachum; uerum pertinet ad stomachum, quoniam nocumentum est in operatione eius, & differẽtia inter solutionem ventris chylosam [b] [sanguineam,] quæ est, ex hepate, & illam, quæ est ex mesaraica, est: quoniã cum illa quæ est ex mesaraica, non sunt signa debilitatis hepatis [c] † [ ] in vrina, & in alijs. Sed differentia inter virus factum ex vlcere aut resudatione apostematis, & factum ex partibus alijs, est quoniam ante primum est febris, & hoc aliud incipit sine febre; quod si febricitat post illud, tunc est illud propter causam aliam. Et cum [d] [virus, quod] diximus esse ex mesaraica, & ex apostematibus in ipsa est fluxus ventris chylosus purus absque signis debilitatis in ipso hepate ex apostemate aut dolore [e] [resoluente] colorem, & est febris, quæ ipsum comitatur, debilis, & ad ultimum virus hepaticum est decliue ad albedinem, & rubedinem, ac si ipsum sit [f] [sordes, aut pus, & sanguis,] & mesaraicæ decliuius ad albedinem, & citrinitatem, quasi sit uirus vlceris. Verum differentia inter [g] [solutionem uentris,] quæ est ab ulceribus, & corrosionem, & dubellet, & inter illam, quæ est a uirtute, est: quoniam cum illa, quæ est a uirtute, reperitur lenitas, & egrediuntur cum ea colores diuersi, extranei, & nõ sunt cum ea signa apostematum. Et quandoq; sunt ante ipsam, oppilationes. Et quocunq; modo sit, non antecedunt eam febris, & arefactio, neque antecedit eam solutio uentris lauatiua, aut sanguinea, subtilis, aut virulenta. Et [h] [illa, quæ est causa apostematum, retinet sanguinem, & corrumpit ipsum, & non sunt ibi dubellet. Signum vero eius] est ut sit illic apostema, & non sit illic signum collectionis: & sit primo subtilis, virulenta, resudatiua, deinde ingrossetur in fine rei. Et illam, quæ fit propter debilitatem hepatis incipiens ex lauatiua, & peruenit ad fęculentam, antecedit illud, & raro fit subito. Quod si sit subito, cum alteratione coloris, & casu uirtutis [i] † [ ] tunc ipsa etiam est a debilitate. Et quum causa est cõplexio, significant ipsam signa eius. Et fæculenta, cuius causa est caliditas, similatur sanguini adusto, & antecedunt eam liquefactio humorum & membrorum, & fluxus uentris virulentus, & sitis, & paucitas appetitus, & uehementia rubedinis aquæ. Et quandoque sunt cum ea febris pestilentiæ in uehementia fœtoris, & grossitudine, & tinctura coloris: deinde egreditur ĩ fine eius sanguis niger. Et illa, cuius causa est frigiditas, non est similis sanguini putrefacto in seipso, sicut caro liquefacta, & neque est multa vehementia fœtoris, immo fœtor eius minor est fœtore calidę, & est minoris [k] [nigredinis] quã calida, & minoris coloris, & quandoque est sanguis, subtilis, niger, quasi sit sanguis, [l] † [ ] aliquo modo [m] [fæculentus] congelatus, & est incessus eius lauatiuus plus, & sitis in principio sui parua, & appetitus cibi est plurimus: deinde in fine sui perducit propter sui putredinem, ad febres, & deijcit virtutem etiam, & perducit ad hydropisim, & ad vltimum est longitudo cum extensione dispositionis. Et significatur illud, quod associatur complexionali ex humiditate, & siccitate, per dispositionem eius, quod egreditur in substantia sui, & per sitim, & in illa, quæ fit aldubellati, quandoque est pus grossum, & sanguis fœculentus, & humores plurimi, sicut fit in oppilationibus. Verùm signa aldubellati, & maturationis eius, & eruptionis ipsius sunt sicut iam sciuisti & cognouisti ante, & quandoque currit in aldubellati, & apostemosa in principio sui virus subtile; deinde quum erumpitur, egreditur sanies, & quandoque currit cum ea sanguis, & illa quidem, quæ fit ab vlcere, aut corrosione, est cum dolore in partibus hepatis, & cũ paucitate eius quod egreditur, & [n] [remanet.] & antecessione, facientium necessario vlcera, & corrosionem, & illa, in qua est illud, quod egreditur ex ea ipsa caro hepatis, est nigra, grossa, & associatur ei debilitas [o] [circa mortem, et quandoque moritur.] Et illam, quæ fit propter repletionem, & a retentione cursus, aut incisione membri, aut dimissione exercitij, aut similibus, significat quod est causa eius, & fit subito

a B. flueret sicut fluit aliqd.

b —— B.

c † B. in colore.

d B. est virulentus quem.

e B. permutãte.

f B. resudatio a pure, & sanguine.

bito cum multitudine, & abscissione ueloci, & paroxysmo. Et in omni, cuius res protenditur in fluxu ventris longo, siue sit fœculentus, siue virulentus, aut alius ab hoc, ut cum fluxu egrediatur nigrum, parum habetur spes: & fortasse conferunt ei medicinæ fortes; stypticę [p] † [ ] parum glutinatiuæ: uerum earum ultima consecutio non perducit ad sanitatem. Huius vero capituli curationem postponemus vsque ad capitulum solutionis uentris.

ANNOTATIONES.

Habes & de hac re ex Gal. multa 6. de loc. aff. & 8. de comp. med. per loca. nusquam tamen uel a Gal. uel ab alijs tanto ordine, & compendio explicata hæc uidimus, ut ab Auicenna.

De cachexia. Cap. 3.

QVando corrumpitur dispositio hepatis, [a] [communicat] super ipsum debilitas, accidit in primis dispositio antecedens hydropisim, & nominatur cachexia, & appropriatur nomine corruptionis complexionis. In primis itaque permutatur color corporis, & faciei ad albedinem, & citrinitatem, & apparet inflatio in palpebris, & facie, & extremitate manuum, & pedum, & quandoque expargitur in totum corpus ita, ut fiat sicut massa, & consequitur ipsam corruptio digestionis, & quandoque appetitus fit fortis, & est natura in sui retentione, & [b] [resolutione] secundum ordines. Et similiter est dispositio [c] [syncopis eius quandoque, & uigiliarum, & elongationis eius alius.]Et minoratur cum ea urina, & sudor, & multiplicatur uentositas, & fortis fit inflatio in mirach; & quandoque inflantur testiculi, & quum accidit ei ulcus, fit difficilis eius consolidatio propter corruptionem complexionis. Et quandoque accidit in [d] [commissuris] & gingiuis caliditas, & pruritus propter vaporem corruptum ascendentem, & fit corpus [e] [debile,] mollificatum. Et quandoque accidit [f] [cachexia] propter aggregationem aquæ in pulmone. Et fit forma patientis eam, similis formæ hydropisis.

ANNOTATIONES.

Malum corporis habitum nostri uocant, quod græci κα-χεξίαν, futurę hydropis initium, & symptoma, si quis recte aduertit, multiplex, in sensilibus affectib. & actionib. pluribus: ex iecinoris & innati caloris imbecillitate proueniens. unde neque alimenta concoquũtur, neque nutritur corpus: unde & alia omnis generis symptomata sequi solent, quæ hic author fusius prosequitur. Vide Aetium lib. 10.

De hydropisi. Cap. 4.

HYdropisis est ęgritudo materialis, cuius causa est materia [a] [exuberans] frigida ingrediens membra, & [b] [consequuntur] per eam aut membra manifesta omnia, aut loca vacua partium, in quibus sunt regimen nutrimenti, & humores. Et diuisiones eius sunt tres. Hyposarca, in qua causa est materia [c] † [ ] phlegmatica [d] [penetrans] cum sangui ne in mẽbra. Et asclites, in qua causa est materia aquosa effusa in spatium uentris inferioris, & quę sequuntur ipsum. Et tympanites, in qua causa est materia ventosa sparsa in illas partes. Et hydropisis quidem habet causas, & iudicia communia: & omnis hydropisis habet causam & iudicium [e] [commune.] Et non quidem accidit hydropisis absque ægritudine hepatis propria: aut propter communitatem, [f] † [ ] licet quandoque ęgrotet hepar & non accidat hydropisis. Et causæ hydropisis omnino, aut sunt proprie hepaticæ, aut sunt cum communitate, & causarum propriarum dignior, & cõmunior est debilitas digestionis hepaticæ; & ipsa est quasi causa coniuncta. Causę uero antecedentes, sunt omnes ægritudines hepatis, complexionales, & instrumentales, sicut paruitas, & oppilationes, & apostemata calida, frigida, & mollia, & dura oppilantia orificium venæ [g] [ascendentis] & durities siphac cõtinentis. [h] † [ ] Et complexionales sunt inflammantes, & faciunt hydropisim plus illis [i] † [ ] cum gradatione resolutiõis innati caloris, aut extinctionis eius subito. Intelligo autem per resolutionem huiusmodi illud quod sciunt medici, qđ calori innato accidit resolutio paulatim aut extinctio, siue sit ex calido, siue ex frigido: sicut potu aquæ frigidæ in ieiunio, & post balneum, & exercitium, & coitum, & humectãte superfluo, & exsiccante post liquefactionem. Et euacuationes superfluæ per sudorem, & urinam, & solutionem uentris, & rasuram, & mẽstrua, & hæmorrhoides. Et nocibilior euacuationum est euacuatio sanguinis. De ægritudinibus uero officialibus dictum est in capitulo cuiusque earum, qualiter perducit ad hydropisim. Causæ autem hydropisis cum communitate ad ipsum, aut sunt per communitatem cum corpore toto, ita ut calefiat [k] [sanguis] eius valde, aut infrigidetur valde propter aliquam causarum. Aut est propter frigus stomachi, & malitiam complexionis eius: & proprie quum succedit [l] [fluxui ventris sanguinolento.] Aut est propter mesaraicam. Aut propter communitatem splenis, propter magnitudinem suam propter apostemata in ipso dura, aut lenia, [m] † [ ] calida, aut multitudinem euacuationis melancholię. & perducit superfluitas eius, [n] [p illud, quod accrescit de uirtute melancholiæ motæ ad debilitatem hepatis] & infrigidatione eius, & applicationem nocumenti eius ad ipsum: sicut peruenit ad cerebrũ, & [o] [narjatur.] Et magnitudo splenis perducit ad hydropisim, & ad debilitatem hepatis, propter duas causas: una earum est multitudo eius, quod extrahit de hepate, & remouet uirtutem eius, & altera est cum debilitate uirtutis hepatis secundum semitam, qua ei contrarius est: & quod prohibet ipsum generare sanguinem bonum. Et quãdoque est per communitatem renum, & propter frigiditatem renum, aut propter caliditatem eorum proprie, aut propter oppilationem in eis, & duritiem, quare non attrahunt aquositatem, quamuis [p] [renes] ægritudinem non habeant.

c † B. aquosa.
d B. sparsa.
e B. proprium.
f † B. eius.
g B. alhaleb.
h † B. ipsum.
i † B. Alia li[tera] mediante siccit[ate] te, aut infrigid[ante] tes, & omnes f[a]ciunt illud.
k B. Alia litera. corpus.
l B diariæ.
m † B. aut.
n B per illud q[uod] expãditur de uir tute melancholiæ motæ ad hepar.
o B. fit guesgues.
p B. hepar.

habeant. Et quandoque fit propter intestina, & ęgritudines eorũ, & propriè q [orbi] propterea quia est ei propinquum, & propter uesicam, & matricem, aut pulmonem, aut diaphragma, & non est omne, quod accidit propter communitatem renum, propter complexionem eorũ, imò quandoque est propter oppilationes eorum, & apostemata ipsorum; quare non attrahunt. Et similiter est dispositio in eis, quæ accidunt propter communitatem intestinorum. Non enim omnia sunt propter alterationem dispositionis intestinorum in qualitatibus tantum, imò quandoque sunt propter dolores intestinorum ex punctura, & rasura, & colica uehementis doloris, & alijs, quare debilitatur hepar propter illa. Et similiter, illud quod fit propter communitatem matricis, non est in qualitate eius tantum, imò propter dolores eius. & retentionem menstruorum in ea, & quandoq; fit propter cõmunitatem sphincteris propter retentionem sanguinis hæmorrhoidarum: similiter in membris alijs prædictis, & plurimũ quidem communicant membra fæcis cum cõcauitate: & membra prouocationis, & anhelitus cum gibbositate. Verum plurimæ communicationes perducentes ad hydropisim sunt communicationes cum renibus & r [orbo,] & splene, & mesaraica & stomacho. Quidam autem dixerunt, quòd quandoque accidit hydropisis propter apostemata accidentia in locis uacuis, propriè s [inguineis] propter malitiam cõplexionis eorum lædentem hepar, & nocentẽ ei. aut sanguinem melancholicum, qui multoties coarctatur in eis; & generat oppilationes in eis, quę uicina sunt illis, perueniendo ad ea, & t [egestionem sanguinolentam] & est primũ perducens ad hydropisim post tolerantiam doloris confirmati in partib. illorũ, qui forsitan non resoluitur per medicamen, & euacuationem, & hic est sermo non bonus. Et deterior quidem hydropisis est illa, quæ est cum ægritudine acuta, & sunt homines quidam, quibus uidetur, ꝙ hyposarca est deterior alijs, quoniam corruptio in ipsa communicat hepati, & omnibus uenis corporis, & carni, ita, ut destruatur plurimum digestionis tertiæ, & ex eis sunt, quibus uidetur quòd ipsa sit leuior alijs ita, ut sit leuior tympanite. Verum dignius est, ut sit ascites malignior illis omnib. deinde u † [ ] hyposarcha sit aliqua, quæ est leuior omnibus: & sit ex ea alia, quę est ualde mala, & illud secũdum considerationem causarum facientiũ cadere in ipsam. Et in manifesta quidem dispositione, & in plurimo, quod quidem experimentum facit esse necessariũ oportet ut sint x † [ ] species hyposarcę leuiores, & non oportet necessario, ut y [de eis sit deterior] secundum ꝙ est in illis reliquis. Et homo de quo uehementius timetur, quũ aduenit ei hydropisis, est ille cuius complexio naturalis est calida & sicca. Non. n. ęgrotat per contrarium suæ cõplexionis nisi propter rem magnam. Hydropisis autem eueniens propter duritiem splenis, magis salua est, quam adueniens propter duritiem hepatis, immo est, in qua speratur curatio. Et quandoque dominatur materia hydropisis adeo, donec faciat accidere dispnęam, & constrictionem anhelitus, & z [solutionem uẽtris,] & illud significat propinquitatem mortis in tribus diebus. Et quandoque alteratur anhelitus a [propter compressionem officialem,] & hæc est magis salua, & quandoque accidunt eis propè mortem, vlcera oris, & gingiuarum, propter malitiam vaporum, & in fine eius accidũt vlcera in corpore, propter malitiam complexionis sanguinis, & dicitur quod quando descendit ex hydropico, quod est sicut b [caro,] pronunciat mortem eius, & si alicui accidit hydropisis habenti melancholiam, resoluitur melancholia, propterea quia hydropisis humectat eã.

Et scias ꝙ fluxus uentris in hydropisi, mortalis est. & oportet quidem, ut habẽs hydropisim sciat illud, quod de ipso primum inflatur, s. an sit c [femur] aut pedes, aut dorsum, & partes renum, & alchatin, & ex intestinis, et oportet ut sit natura in lenitate, & siccitate cognita. Natura enim sicca melior est, quã quum ipsa est lenis: & proprie in incipiente ex alchatin, & renibus, & cum incipiente quidem ex alchatin multiplicatur lenitas naturæ, propter reuersionem humiditatum cibi ex eo ad intestina, & siccitas in incipiente ex anteriori est plus, & oportet, ut cognoscas dispositionem locorum sicut d [umbilici, & uentris, & femoris etiam] an sit tabefacta, aut carnosa. Carnosa enim significat fortitudinem, & tolerantiam solutionis uentris, & considera etiam an e [femur] communicet in inflatione, aut non communicet, & quando communicat f † [ ] timetur resudatio & resudatio g [quidem putrefacit, & liquefacit] & facit cadere in ulcera maligna, difficilia ad sanandum.

ANNOTATIONES.

Vbi iecur uehementer perfrixerit, hydrops contrahitur: in quo nonnunquam spiritus copia, cum humidi momento intra peritonæum & intestina colligitur, & fit tympanias, quam etiam hydropem siccam Hipp. nuncupat 4. aph. Aliquando contra, humorum abundantia cum modico spiritu in ijsdem regionibus, intra peritonæum. s. & intestina colligitur, seruaturque ueluti in utre, & ascites appellatur. Nonnunquam in tota corporis mole frigidior pituitosiorq; sanguis continetur, partim a iecore descendens, partim ex tota carne corporis ueluti in aquam resoluta emanans, & hydrops leucophlegmatias, hyposarcidios, uel anasarca uocatur ita ut tres hydropis in uniuersum sint species, quod & ex Galeno legere est tum 5. de loc. affec. tum 3. Comm. in lib. Hipp. de humoribus, tum 4. de rat. uict. in ac. & alibi. itemque ex Tralliano lib. 9. & Paulo lib. 3. Cæterum aduersus horum sententiam Hipp. 4. de rat. uict. in ac. duas tantum hydropis species esse ait, hyposarcidion, & eã quæ ex flatu. Aretæus uerò 1. de diuturn. morb. leucophlegmatiã ab anasarca distinguit, quoniã si ex alba pituita crassa, & frigida est affectus, leucophlegmatian, sin in humorem sanguineum, aquosum, tenuem carnes liquatæ fuerint, hydropem anasarcam ait generari. Ita ut præter superiorum sententiam alij duas tantum, alij etiam quatuor hydropis species esse arbitrentur. Verum. Et si fortasse leucophlegmatiã distinguere antiqui consueuerant ab anasarca, quod Aretæus facit, monet tamen Galenus 4. de rat. uict. ĩ acutis errare eos, qui uel duas, uel quatuor hydropis species putant. Et uere, quum tot magni uiri in eo conueniant, ut ad tres species omne hydropis genus referatur, non

q B. ieiuni.

r B intestino ieiuno.

s B. inferiorib⁹ Alia litera. frigidis.

t B diarrhæam. Alia litera illorum, seu alchatin, i. lũborum.

u † B. ex.

x † B. Alia litera. plurimæ. Alia litera. communiter.

y B. sit hepar debile in eis. Alia litera. hepar.

z B. tussim.

a B. Alia litera. cũ constrictione non cum satisfactione. Alia litera. propter constrictionem inflammationi.

b B. aquæ nis. Alia litera. carbo.

c B. pedem.

d B. partium umbilici, & pectinis.

e B. pectinem.

f † B. ...

g B. ... ciem ... pari.

Aphor. 1.

Com. ... comm. 24. cap. 1. Text. 11.

cap. 1.

com. ...

non plures aut pauciores; nobis cum ijs in eadem sententia persistendum. Cæterum his omißis, quæritur quisnam affectus præter naturam sit hydrops. Author noster ægritudinem esse ait materialem. At Gal. lib. de diff. sympt. inter symptomata recenset, quæ imbecillam sanguificationem sequuntur. Verum, si quis propius rem spectet, hydrops symptoma est, actio uidelicet iecoris, & concoctricis facultatis læsa, intemperiem iecinoris sequens. Potest tamen etiam dici morbus, quod tumor in ea est præter naturam, actiones offendens, si non alias, mouendi saltem promptitudinem lædens, & dolores quandoque ob partium distentionem concitans. Qua uero intemperie, & cuius partis uitio hic affectus fiat, quamuis & hac de re fuerit controuersia: Constat tamen eum non iecoris solum, sed & aliarum partium, & lienis, & uteri uitia sequi. quod fusius & Paulus loco citato & Gal. 6. de loc. aff. aduersus Erasistratum notat. In uniuersum qui a frigida intemperie procreatur. Quanquam enim quandoque etiam calores immoderatos sequitur, ut 6. de loc. aff. legere est, coniuncta tamen eius causa innati est caloris imbecillitas, & refrigeratio. Sed alia hic quæstio est, quum tres sint hydropis species, quæ nam earum curatu sit difficilior. Quidam anasarcæ id ascripserunt, quod Auicennas hic notat, quum ait. [Et quidam quibus uidetur quod hyposarca est deterior alijs &c.] a quibus etiam dissentit. Alij ascitem præferũt, quod author noster. Alij tympaniam quod Auer. 3. Coll. Profecto, in anasarca non iecoris tantum, sed uenarum, & carnium quoque totius corporis peruersa intemperies est, ut propterea poßit quis hanc maligniorem putare, quã uel tympaniam, uel ascitem. Sed quamuis res ita se habeat, & pluribus corporis partib. uitium in anasarca communicet, quam in ascite: minor tamẽ (nostra sententia) in eadem hyposarca intemperies est, & minor morbus: quippe quod in ea uniuersum corpus pituitoso sanguine redundat, qui, etsi perfectißime concoctus non est, suscepit tamen coctionis initium contra quam in ascite, in hac enim non pituitosus, sed tenuißimus, & aquosus est sanguis, a coctionis fine, quæ incraßatio est, longe distans. Vt propterea eorum opinio nobis minime satisfaciat, qui anasarcam a maiori frigiditate fieri putant, quam ascitem, contra Auicennæ sententiam. De tympanite uero, quod Auerrhoes difficilius curari eam aßerat, putamus nos, non esse id ab Auerrhoe absolute prolatum, sed quoniam non minus a calore, quam a frigore procreari hanc Auerrhoes putat, proptereaque laborare ait medicos, ut causam eius internoscant, an sit, uidelicet a frigida, an a calida causa, id circo ob causam cognitu difficilem, curatu hæc difficilior est, quam uel hyposarca, uel ascites. Fortaße uero, quum flatus non nisi calidis curentur, quia tympanitem ex calore etiamnum gigni arbitratur, propterea indicationum curatricum gratia, quæ contrariæ sunt (flatus enim calido remedio, causa uero tympanitis eo in casu, frigida exigit) difficiliorem curatu hanc Auer. existimauit.

Cap. 4. — Cap. 4. — Cap. 1. — cap. 21.

De causis proprijs asclitis. Cap. 5.

CAusa coniuncta in ipsa est, quòd superfluitas aquosa non egreditur ex parte sui exitus, quare reuertitur necessario, & fluit ad aliũ locum, quam ad illum, in quo comprehendi, & constringi solet necessario. Aut secundum semitam resudationis, aut separatione [a] [ventositatis, quàm resoluit coarctatio, aut] propter multitudinem materiei. Aut propter uehementiam expulsionis, quam expellit natura necessitate uincente in vijs, quas habent superfluitates ad spatium uentris, & ad concauitatem uẽtris, in qua sunt intestina. Et plurimum stationis eius non est, nisi inter zirbum & inter siphac intrinsecum, [b] [non propter resolutionem zirbi, immo non nisi corrosione] zirbi. Et tu iam sciuisti, quod expulsio naturalis quandoq; [c] [penetrat apertionem] in ossibus, nedum ab alijs, aut secundum semitam scissuræ aliquorũ meatuum, qui præparati sunt cibo ad hepar: quare [d] [attrahitur] aquositas ad eos [e] [antequã] ad hepar. Aut secundum semitam, quã dixerunt quidam antiquorum sublimium, & sequuti sunt eam quidam antiquorum posteriorum scilicet, quod illa reuersio est ex orificijs uenarum, quæ perueniunt ad [f] [sumen in utrisque lateribus.] Et sumitur ex eis cibus [g] [ex] orificijs, quæ sunt uenientia ad ipsum & egreditur ex eis vrina, quoniam infantes dum sunt in uentre mingunt [h] [ex sumine;] & orti antequam ligentur mingunt etiam ex [i] [sumine.] Quumque prohibetur, ex illo latere tendit ad uesicam Quum ergo necessitatem faciunt oppilationes, & resistẽtia uirtutum expulsiuarum ex partib aliis, [k] [expellitur] aquositas in illis uenis, donec perueniat ad orificia earum. Quumque non inuenit meatum ad [l] [sumen] dilatantur ad uentrem, et aperiuntur, & fiunt ualde latiores secundum comparationem ad creationem suam primã, & coarctantur meatus, qui sunt apud gibbositatem. Ipsi enim sunt stricti, & augmentatur strictura eorum, plusquã illorum, qui sunt apud concauitatem, & non elongatur quin sit euacuatio aquositatis ex uentre, aduenienś ex istis partib. & medicina quidẽ inuenit uiã p eas ad hepar: deinde ad intestina. Et causa quidẽ huius causæ coniũctę, aut est in uirtute separatiua, aut in materia separata, aut in uijs. Causa itaq;, quę est in uirtute separatiua est, quoniam separatio est cõis inter virtutem expulsiuam in hepate, & virtutem attractiuam in renibus: quum ergo debilitãtur ambæ, aut vna earũ: aut fuerit in vijs oppilatio, & propriè quum est in renib. apostema durum, & non separatur aquositas, & non recipit eam corpus, & non tolerant eam viæ, tunc necessario est unus modorum casuum hydropisis asclitis, & propter hoc quandoque accidit hydropisis propter debilitatem, & ægritudinem in [m] [hepate] solum. Causa autem quæ est in separato, est, ut sit aquositas plurima valde, ultra quam uirtus separare possit, aut sit nõ bene digesta. Et aquositas quidem fit plurima ualde, propter potum aquæ frigidę plurimæ, & [n] [similiter] propter uehementiam sitis dominantis propter complexionem in hepate: facientem sitim: aut propter causam aliam facientẽ sitim: aut propter oppilationem, cum qua non attrahitur ad hepar aliquid, de quo sit curandum, quare assidua fit sitis super multitudinem potus: aut quoniam aqua non confert siti, aut quia calida est, non frigida aut quia in ipsa est qualitas faciẽs sitim ex salsedine, aut baurracitate, aut alijs. Pars autem alia est, quoniam [o] [propterea quòd] non ęquatur dispositio digestionis cibi humidi, recipiunt corpus [p] [&] hepar partem cibi humidi, & redit pars eius, & implet uias, & quandoque perducit ad causam hydropisis asclitis prędictę, si dominatur aquositas; aut tympanitis, si dominatur uentositas, & illud in digestione secunda. Causa autem quæ

b B. & non per transit zirbum, nisi propter corrosionem.
c B. facit penetrare pus in.
d B. Alia litera. resudat.
e B. non.
f B. umbilicum in embrione.
g B. &.
h B. ab vmbilico suo.
i B. ex vmbilico suo.
k B. penetrat.
l B. vmbilicum
m B. Alia litera. renibus.
n B. hoc.
o B. quum.
p B. aut.

quæ est in vijs, est ut sint illic apostemata, & oppilationes prohibentia aquositatem ab q[inceptione] uię suę, & penetratiōe in parte sua: imò prohibet, & conuertit eam ad partem aliam, quàm ad viam suam. Et quando expellit natura ex hydropico aquositatem hydropisis per seipsam, significat euasionē. Et in pluribus horis quum r[catarrhum patitur] hydropicus, redit inflatio in spatio trium dierum. Et secundum plurimum fit illud ex ventositate. Inquit Hippoc. ab illo, qui habet phlegma plurimum: ĩter diaphragma, & stomachū faciēs ei dolorē: tunc quum ipsum vadit in venis vsque ad uesicam, resoluitur ægritudo. Inquit Gal. melius est vt præcipitetur phlegma ad s[femur] nō ad partem vesicæ. Quomodo enim resudabit ad eam, quum sit phlegma, & nō sit aquositas subtilis? & dico ego non elongatur quin resoluatur, & subtilietur, Et non elongatur quin sit expulsio eius secundum electionem naturæ ad partem aliquā pp necessitatem suam, aut sit in partes alias propter causam t[agentem,] sicut expellitur pus, quod est in pectore, ad concauā & ad vesicam. Hæc autem penetratio non est mirabilior penetratione puris in ossibus pectoris & illud, quod quidam dixerunt, quòd forsitan intellexit per phlegma, aquositatem, etiā est longinquum & non est necessarium. & quādoque accidit vt infletur venter sicut in hydropisi, in eo, qui habet vlcera intestinorum deinde perforentur, & non moueatur vsquequo moriatur, & u † [ ] egestio effunditur ad ventrem eius, & magnificatur iste: sed hoc, secundum me, quamuis dicatur, est sicut longinquum. Mors enim magis antecedit, quàm illud, & propriè quum est eruptio ex superioribus.

q B. incesſione.
r B. perforatur.
s B. pectinem.
t B. mediātem, seu prohibentē.
u † B. illud est quoniam.

ANNOTATIONES.

Ascitis coniunctam causam eſſe ait, aquosi humoris retentionem: quod & Gal. & Paulus citatis locis. Quia verò vt diximus, serosi huius humoris sedes in hoc hydropis genere locus est inter peritonæum & intestina, docet author noster quonam modo recipi is in eum locum possit, quē tu uide. Hærent tamen aliqui ex recentioribus, atque id maxime fieri putant, exeso, aperto, rupto, fiſsove uase aliquo, in quo humores contineri solent, temereque hallucinari eos arbitrantur, qui per angustos cæcosque poros serosum humorem transferri in capacitatem abdominis putant. quum alioqui hac ratione ascites, omnes ęquè inuaderet, & distribuendis humoribus uideretur natura inutiliter uias, ductusque tam multos destinaſſe. Adde, quod ijs, quos ipsi ex vrina dies uiginti suppreſſa extinctos norunt, aquæ nihil deprehensum est, per cæcos illos ductus in abdominis spatium refluxiſſe, quoniam integra, nec pertusa his erant sanguinis serique conceptacula. Cæterum, quòd serosus humor per angustos illos abdominis meatus penetrarę non tāto negocio poſſit, testari Hipp. pōt, qui 7. aph. de reposita inter septum transuersum & ventriculum pituita meminit. testantur alij omnes, quibus conuenit. humores pleuritim concitantes, per duriſſimæ illius membranæ costas succingentis poros adigi. quare mirandum non erit, ut idē in ascite usu uenire & Auicennas & cæteri affirment. Non tamen cur idcirco ascite corripi omnes oporteat. uidemus, neque quòd inutiliter uias multas distribuendis humoribus natura destinarit. Sequitur enim hic affectus non rectè se habentis, sed errantis naturæ uim, delegaturque hæc modo in hanc, modo in illam sedem pro naturæ impetu, pro partis huius uel illius imbecillitate, quæ alioqui æqualis in omnibus nō est. Quare neque id mirum fuit, quòd in disſecto cadauere, cui suppreſſa tot dies urina fuerat, inuentus serosus ille humor in hac sede non fuerit, quum non uno, & eodem modo, aut idem in omnibus natura agat.

De causis proprijs hyposarchæ. *Cap. 6.*

CAusa antecedēs in ea est corruptio in digestione tertia, decliui ad cruditatem, & aquositatem, & phlegmaticitatem, & sanguinē non adhæret corpori adhærentia naturali, propter sui a[frigiditatem & indigestionem.] & quandoque est antecedens in hoc b[digestio secunda. aut digestio prima] aut corruptio eius quod c[sumitur] aut phlegmaticitas d † [ ] Et quum debilitantur digestiua, & retentiua, & separatiua in hepate ipso. e † [ ] aut per communitatem, quamuis non sint apostemata aut oppilationes prohibentia penetrationem cibi, & f [sicut multitudo frigiditatis] venarum corporis, & ægritudines g † [ ] accidentes & oppilationes existentes in h [eo] ex comestione viscosorum & luti, & similium. & quandoque est propter stationem in frigore aeris frigidi, in quo iam fortem efficit impreſſionem. & quandoque accidit causa caliditatis liquefaciētis corpus, & humores, quum ergo accidit oppilatio, nō potest cum eo penetrare humor uirulentus, liquefactus in partes renum, quare dispartitur in corpore, & plurimum huius fit subito. & fluxus quidem uentris quandoque est valde iuuatiuus in hyposarcha. & natura quandoque studet ut expellat superfluitatem aquosam in uiis naturalibus, & nō naturalibus. Sed quandoque i [fit pigra] ab illa expulsione. Aut fortasse k [uincit] penetratio eius non naturalis in modis prædictis dominium expulsionis naturalis super eam. & fortasse non recipiunt eam meatus. Et fortasse expulsiua expellit eam ad partem hepatis: quoniam eius aquositas est ex genere eius, quod expellitur ad hepar. Quum ergo non recipit eam hepar, & quæ sequuntur ipsum, propter debilitatem, aut propter multitudinem materiei, aut quoniam corpus non recipit propter oppilationes, aut alia hæsitat inter duas expulsiones. Inquit Hippoc. cuius hepar repletur aqua, deinde erumpit aqua illa ad panniculum l [intrinsecum,] impletur venter eius, & moritur. Inquit Gale. intellexit per illud uesicas plurimas, quæ accidūt super manifestam partem hepatis, & congregant aquam, quum erumpuntur & sunt multę colligitur aqua in spatio hepatis, & parum penetrat in zirbū, nisi propter corrosionem zirbi ex illa parte. & dixit. hæc aqua est sicut aqua hydropici. m † [ ] qui non moritur: imò egreditur aqua eius, & viuificatur n [aut incidendo aut, medicando.] & similiter non elongatur in hoc quin o [rarum sit,] & ego existimo quod moritur, quoniam hęc aqua est deterior

a B. malitiam.
b B. corruptio digestionis secundæ. Alia litera. corruptio digestionis secundæ, aut corruptio digestionis primæ.
c B. comestione.
d † B. eius.
e † B. si fuerit corruptio in membris, & debilitatio digestiua ...
f B. ...
g B. eis.
h B. eis.
i B. debilitat.
k B. ...
l B. ventris.
m † B. ...
n B. ...
o B. quandoque.

10

20

30

40

50

60

rior in substantia sua, quare corrumpitur in spatio,& interficit vapore suo: quoniā hepatis eius tunica continens ipsum: iam corrupta est.

ANNOTATIONES.

Et fluxus quidem uentris quandoque est valde iuuatiuus in hyposarca &c. Ex Hipp. desumptum hoc est 7. aph. quum ait. Ei qui leucophlegmatia detinetur, si fortis uentris fluxus superuenerit, a morbo liberatur. Limitat tamen sententiam hanc Hippocrates 2. lib. de morbis, quum de pituita alba uerba faciat. atque id euenire asserit, si uenter turbatus fuerit in morbi initio. Aliud scribit adnotandum, ijs uerbis. Inquit Hippoc. cuius hepar, &c. Aphorismum Hipp. citat ex lib. 7. Quibus hepar aqua plenum in omentum eruperit, ijs uenter aqua repletur, & moriuntur. Quam sententiam perpendens Galen. dubitat perpetuo ne uera sit. author tamen noster Hippocrati planè subscribit.

[Margin: Aphor. 30. — Aphor. 55.]

De causis tympanitis. *Cap. 7.*

PLurimum causarum tympanitis est corruptio digestionis primæ propter uirtutem, aut propter materiam. Ipsa enim, quum non valde digeritur, quum iam in eam egerit caliditas debilis operationem aliquam, non fortem, abhorret eam corpus,& [a] [fugit ab ea,] & primum ad quod conuertitur, est vapor, & ventositas.& quandoque sunt istæ materiæ contentæ in partibus stomachi,& intestinorum [b] [recipientes resolutionem debilem, quę resolutio fit] in ventositatem & propriè quum stomachus est frigidus,& humidus, [c] [quoniam non digerit] ad digestionem hepatis, [d] [deinde fit in hepate caliditas aliqua præparata vt digerat aliquid nondum præparatum ad suam digestionem.] Et quandoque est illud propter caliditatem vehementem extraneam in stomacho,& hepate, incipiendo ad cibos humidos, & humiditates corporis, antequam dominetur super eos digestio, quæ prouenit a caliditate innata,& efficit in eis operationem non naturalem. & resoluit eos in uentositatem ante digestionem. Est ergo causa tympanitis debilitas digestionis primæ, & debilitas caloris: aut propter vehementiam caliditatis dominantis, quę non dimittit tempore digestionis, aut propter cibos. Et quandoque accidit in febribus pestilentialibus,& in pluribus finibus ęgritudinum acutarum inflatio uentris, quasi tympanites, ex quo auditur sonitus tympani, si percutiatur manu,& est signum malum valde.

ANNOTATIONES.

Quod tympania non ex frigiditate solum, sed etiam ex calidiori causa proueniat, quod hic author testatur, animaduertit & Auerr. 3. Coll. de qua re antea admonuimus.

De signis communibus. *Cap. 8.*

OMnes species hydropisis sequitur corruptio coloris. Et est color in splenetico decliuis ad viriditatem,& nigredinem. Et in omnibus accidit inflatio pedum propter debilitatem caliditatis innatæ,& propter humiditatem sanguinis,& eius vaporem,& inflatio amborū oculorum, & inflatio extremitatum aliarum. Et omnes illæ non euacuantur ex siti clamosa & constrictione anhelitus, & plurimum earū est, cum paucitate appetitus cibi propter vehementiam appetitus aquę, nisi accidat quæcunque illarum sit, a frigiditate hepatis, & propriè a potu aquæ frigidę in non sua hora. Et in omnibus illis,& propriè in asciti, deinde hyposarca, minoratur vrina, & in pluribus dispositionibus rubet, propter paucitatem suam, quare aggregatur in ea tinctura, quę sparsa est in [hepate] & etiam pp paucitatē separationis sanguinis & cholerę rubeæ ab urina, Nō ergo oportet, ut iudicetur pp tincturā aquæ, & rubedinē etiam, caliditas hydropisis, & accidunt eis plurimum febres tepidæ,& multoties accidūt eis bothor, quæ eruptæ emittunt a se aquam citrinam, et multiplicatur [b] [egestio sanguinolēta] in hyposarca, & tympanite. Et quum est initium hydropisis ex apostemate in hepate, astringitur natura,& apostemantur pedes, & est tussis sine sputo,& accidunt apostemata in latere dextro,& sinistro, quę occultantur, deinde apparent, & plurimum illius fit in asciti. Et si incipiat in ambobus iliis,& alchatin, incipit apostema ex pedibus: deinde accidit [c] [fluxus vētris sanguinolentus longus, qui] non resoluitur,& neque egreditur cum eo aqua. & hydropisis, cuius causa est calida, est cum signis caliditatis,& ex inflammatione & siti, & citrinitate coloris,& amaritudine oris:& vehementia siccitatis in corpore,& casu appetitus cibi: uomitu citrino, & viridi, & fortis fit adustio vrinę in fine eius propter vehementiam choleræ, & si est ex genere eius, in quo multiplicatur liquefactio,& expulsio ad duas vias naturales, significant ipsam multitudo citrinitatis,& signa liquefactionis,& antecessio egestionis, & vrinæ lauatiuę,& uirulentæ,& incipit ex partibus iliorum,& alchatin. Et similiter omnis hydropisis facta ab ęgritudinibus acutis [d] † [ ] & hydropisis cuius causa est apostema durum, cognoscitur per [e] [signa eius,& fluxum uentris sanguinolētum, qui sequitur eam] & paucitatem appetitus cibi:& illa cuius causa est apostema calidū, incipit ex parte hepatis, & constringitur cum ea natura,& sunt reliqua signa, quæ sunt apostematis calidi. Et spleneticam quidem significant color ad viriditatem decliuis; & ægritudo antecedens in splene,& quādoque non cadit cum ea appetitus. et similiter quum est ex renibus, non cadit appetitus in hora [f] [eo casu, quo] cadit in hepatica, & antecedunt eam ęgritudo renum,& apostemata eorū, et ulcera ipsorum.

a B. plurima.

b B. diarrhæa.

c B. diarrhæa longa quæ. Alia litera diarrhæa longa cum qua resoluitur, aut euacuatur aqua.

d † B. Et hydropisis cuius causa est frigida, é contraria huic. Et qñque vehemés fit cum ea appetit⁹ cibi valde sicut in frigiditate stomachi postea quū superfluit complexio cadit.

e B. phegma ei⁹, & fluxū ventris diarium.

f B. & in quātitate.

De signis ascitis. *Cap. 9.*

CVm asciti est grauitas sensibilis in uentre. Et quum percutitur uenter, nō est sonitus ei: sed quando commouetur, ex eo auditur sonitus aquæ commotæ. Et similiter quando permutatur habens eam ex latere ad latus. Tactus eius est tactus utris pleni: non utris, in quo est inflatio. et non fiunt cū ea mēbra [a] [grauia,]

a B. pinguia.

et non

et non eſt magnitudo membrorum eorum, ſicut in hypoſarca, imò areſiunt. et eſt ſemper ſuper cutem corporis b[tenſio] cutis humidę extenſæ. et quandoque cum ea eſt apoſtema virgę et accidit c[paucitas urinę.] et eſt pulſus habentis eam paruus, frequens, decliuis ad duritiem, cum aliquanta tenſione, propter tenſionem uelaminum. et quandoque declinat in fine eius ad lenitatem, propter multitudinem humiditatis. et quando eſt hydropiſis aſclites eueniẽs ſubito, poſt lapidem e eũtem, abſque cauſis manifeſtis in hepate, tunc ſcias. quòd una duarum uiarum d[duorum teſticulorum] iam diſrupta eſt.

b B. ſplendor.
c B. inflatio teſticulorum.
d B. pororũ vrinidum.

De ſignis hypoſarcæ. *Cap.* 10.

QVum ipſa eſt, apparet cum ea inflatio in corpore toto, ſicut accidit corpori mortui. Et impinguãtur membra in ipſa. et propriè facies eſt decliuis ad pinguedinem, non ad arefactionem. et quum premũt digiti in omni loco corporis eius, a[comprimitur.] et non eſt in uentre eius de inflatione, & commotione, aut inflatione & exitu b[ſuminis, & uentris, illud, quod] eſt in uentre aſclitis & tympanitis. et ſecundum plurimum ſequuntur eam c[fluxus uentris ſanguinolentus,] & lenitas naturę tendens ad albedinem & quandoque pulſus eius eſt undoſus, latus, lenis & iam dictum eſt, quòd quando eſt in facie hominis, aut manu eius ſiniſtra, mollities, & accidit ei in principio huius accidentis, pruritus in naſo. moritur in ſecundo die, aut in tertio.

a B. fit compreſſio profunda.
b B. vmbilici & tenſione in modum timpani, quæ.
c B. diaria.

De ſignis tympanitis. *Cap.* 11.

EGreditur in ea a[ſumen] plurimo exitu, & neque eſt illíc de grauitate illud, quod eſt in aſcliti: ſed quandoque eſt in ipſa de tenſione, quod non eſt in aſcliti: imò quandoque eſt, quaſi ſit corda tenſa. Et non eſt in ipſa pinguedo mẽbrorum, ſicut eſt in hypoſarcha: imò incipiunt membra tendere ad arefactionem. Et quũ uenter percutitur manu, auditur ex eo ſonitus utris, in quo eſt inflatio; non utris pleni aqua. & eſt appetens eructuationem ſemper, & melioratur ea. & exitu uentoſitatis. Et eius pulſus eſt longior pulſu aliorum hydropicorum, & non eſt debilis, quum nõ lædatur uirtus cum qualitate ſua: b [& non minoretur attractione] aſclitis, & eſt ſecundum plurimum uelox, & frequens, decliuis ad duritiem, & tenſionem, & nõ eſt inflatio pedum ſicut eſt in alijs.

a B. vmbilicus.
b B. aut grauitate repletionis. Alia litera. aut grauitate debilitante, quę eſt in aſcliti.

ANNOTATIONES.

Repetenda pro hoc & ſequentibus, loca ſunt in ſuperioribus annotata. Vide præſertim Aetium lib. 10. Hipp. & Gal. 2. prognoſt. Vide & Aretæum 1. de diu. morb.

cap. 20.
Text. 2. & 3.
cap. 16.

De cura cachexiæ. *Cap.* 12.

COnſidera; an ſint in corporibus eorum humores diuerſi, cholerici, & educantur ſolutione uentris cum hiera picra, Ipſa enim educit ſuperfluitates abſque humiditatibus innatis Et ſi ſciueris qđ humores eorũ ſunt viſcoſi groſſi ſolues cũ hiera diacoloquintidos, & quandoque a[ponuntur] in ea aloes, & coloquintida & polypodium, & agaricus cum ſcammonea, & pondera in illis erunt ſecundum quantitatem, quam exiſtimaueris de ſubtilitate humorũ & groſſitie eorum, & uirtute corporis, & debilitate ipſius. & quandoque indigent eis; quæ ſunt ſicut elleborus niger, ſi non ualent alia in mundificando, & educẽdo ſuperfluitates uiſcoſas. Et cum hoc toto oportet, ut ſubtile ſtudiũ ſit in ſoluendo eos, & ſepares in eis illud, quod in potu ſumunt, & quoties imaginaris, quod materia aggregetur, non permittas ipſam figi, ſed itera euacuationem, & cum hoc oportet vt tu conſideres ſtomachos eorum, ne lædantur a ſolutiuis, & ponas eorum ſolutiua aromatica ſicut xyloaloes crudum, & ſimilia. Si autem uirtus fuerit fortis, non multiplices cogitationem in hoc: ſed b[fac perueniendo ad finem] ſufficientem, & ad ſummum oportet, ut ſit regimẽ prohibens generationem ſuperfluitatis, & illud quidem cum euacuationibus ſubtilibus, frequẽtibus, & deuitent phlebotomiam, quantum poſſibile eſt, & ſi fuerit neceſſaria propter repletionem ſanguinis, aude ſuper eam cum c[menſura,] & partire in diebus tribus aut quattuor. & quum plus eſt neceſſaria phlebotomia, eſt quando cauſa eſt ex retẽtione ſanguinis hęmorrhoidarum, aut menſtruorum, & melius, quidẽ eſt, vt euacuatio fiat in primis cum eis, quæ mũdificant ſanguinem, ſicut hiera, & ſimilibus, deinde ſi nondum ſufficit: extrahe ſanguinem paucum. Et in plurib. diſpoſitionibus, quas habent, neceſſe eſt ut euacues cum eis, quę educunt humores ſolutione uentris, & aperiunt oppilationes, deinde cum eis, quę prouocant, & aperiũt oppilationes, & clyſteria ſubtiliantia, & reſoluẽtia humiditatẽ, ſolutione educẽtia eas, cõferũt in ea valde. Quũ ergo euacuãtur, tũc illud, quo melius curantur, eſt exercitiũ tẽperatũ, & minoratio potus aquæ. & balneatio cũ aquis de baurach & ſulphuris, & aluminoſis: d [qđ ſi deſunt, tũc fiat cũ aqua maris.] Balnea autem dulcia nocent eis, niſi utantur eis ſiccis, & ſudent in aere eorum calido, & ut utantur uomitu ante cibũ, eſt enim bonum regimen eis. & oportet vt ſit in principio rei cum raphano infuſo in ſyrupo acetoſo, & in fine eius cum elleboro. & ut permutentur ad exſiccationem, quantum poſſibile eſt, & ad apertionem. & utantur in emplaſtris ipſorum, & potibus eorum, medicinis exſiccatiuis, aperitiuis, ſubtiliatiuis; aromaticis; ſicut e[lu ſpica, & caſia, & cinnamomo, & medicinis & Keiſim, & eubricantibus] ſicut abſinthio, & camepityos, & aripatorio, et ſemine urticæ, & ſtol. ro. & ſucco cucu. aſinini, et foliis mezereon et f[genſit] & alkekengi cum proprietate ſua, et et ponatur in emplaſtris ipſorum ſulphur, et ſuccus cucu. aſinini, et radix mezereon, et folia eius, et nitrum, et cinis lilii, et ſpuma maris, et iſta et ſimilia horum, conueniunt fricationi eorum in balneo, et conferunt eis g[tymbra, et alcandaricon, et uinum odoriferum paucum, et ſyrupus de lilio.] et ex eis, quæ conferunt eis ualde, ſunt ſyrupus de abſinthio in ieiunio, h

† [

a B. Alia litera confert.
b B. Alia litera euacua quantitatem.
d B. Alia litera & q. ſi deſunt.
e B. ſubtilibus.

mithridatum,& diacurcuma, l [& dialacca & alkekengi,& diaſpermaton.] Et quandoque ſumunt in potu de lactibus,lac camelarum,& vrinæ earum, & propriè in corporibus ſolidis, fortibus,& propriè quando antiquatur cachexia,& k [fortaſſe fit] hydropiſis. Et quandoque ſumuntur in potu, vnc.ij. de vrina camelarum cum ſerapino, cuius plurimum ſit uſq; ad aur. s. Et ſimiliter de vrinis caprarum, & quandoque rectius eſt, vt commiſceātur cum eis miro balani citrini, ſi materię fuerint ſubtiles cholericæ, & conferunt eis ex uaporationibus,uaporatio ſtomachi & hepatis cum l [galia & caſia,] & ſimilibus, & iterum fac emplaſtrum ex eis, cum m [lilio] & ſimilibus,& aſſiduè fricare ventrem cū eis, quæ ſunt ſicut baurach, & ſulphur cum oleis calidis notis, & confert eis ex emplaſtris emplaſtrum de tortellis cum cydonijs, & ſi inobediat,liniatur ex ſtercore uaccino,& ſtercore caprino. Cibus autem habentium cachexiam,ſit ex eis, in quibus eſt ſuauitas, & confortatio naturæ,ſicut alduragi, & alcubugi, & ſint iura eorum aziberagi odorificata ualde cū eis, quę ſunt ſicut gariophylli,& cinnamomum,& zingiber, & maſtix etiam, & ſimiliter almoſufat, & ex fructibus granata dulcia, & de cydonijs parum non nocet, & oportet ut miſceantur etiam cum cibis ea, quæ ſunt ſicut ſynapis, & porrum & allia: & quæ currūt curſu eorum abſque multiplicatione plurima.

ANNOTATIONES.

In cachexia dubitatur an ſecanda ſit uena. Profecto quum in hac innatus calor imbecillus ſit, abſtinendum prorſus uidetur. Paulus tamen li. 3. auxilium eſſe ait, niſi quid impediat, in ſanguinis detractione, quæ particulatim ac per uices ad tertium quartumve diem producatur.

De cura aſclitis. *Cap.* 13.

CAnon communis in curis eorum eſt exſiccatio,& extractio ſuperfluitatum,& ſi nō cum alio,ſaltem cum ſtatione in ſole, ubi non eſt ventoſitas, & calefiendo ad ignem accenſū ex lignis exſiccatis. Et comedere cum menſura. Et dimittere aquam. Et aperire poros. Et prouocatio frequens. Et ſolutione ventris educere aquoſitatem a [ſubtilem] cum facilitate,& frequenter. Et expectatio ſuper ſitim, & regimen ipſius,& prohibitio a viſione aquæ, nedum a potu ipſius,quantum poſſibile eſt. et ſi non eſt excuſatio, quin ipſa potetur, bibatur poſt cibum b [aliquantulo ſpatio,] & permiſta cum vino,aut alijs. & minoratio cibi, & ſubtiliatio eius valde, eſt melior cura. & exercitium,quod diximus in capitulo hypoſarchæ. & conſeruatio virtutis,& confortatio ipſius cum bene redolentibus, aromaticis, & olfactionibus ſuauibus, & odoribus ciborum confortantium, & confortatio ipſorum cum vino aromatico. & non eſt multitudo potus c [vini] in ea laudabilis. & ex eis, quæ conferunt eis, eſt vomitus,& proprie ante cibum,& etiam poſt cibum de tertio in tertium,aut de quarto in quartum, aut de quinto in quintum. Ipſe enim iuuat eos valde. & ſternutatio cum medicinis,& inſufflationes, & alia conferunt eis d [ex illis, quæ deponunt aquoſitatem,& extrahunt] eam ad vias euacuatiuas. Phlebotomiam uero oportet, ut deuitet omnis hydropiſim habens, quātum poteſt,niſi illi qui patiuntur hydropiſim ex retentione ſanguinis: phlebotomia enim prohibet membris eorum nutrimentum, quum ipſa ſint pauci nutrimenti, & cum hoc infrigidat hepar ipſorum. Phlebotomia igitur eſt nociua in quampluribus diſpoſitionibus, & ſi fuerit illic apoſtema, e [perueniatur ad ipſam] in principio rei. Quumque hydropicus conqueritur de latere ſiniſtro multarum arteriarum, tunc non eſt eius querimonia propter tenſionem,quę fit in ipſo, nam ambo latera communicāt in hoc,imo illud eſt propter ſanguinem. Phlebotometur ergo in primis,deinde curetur cura hydropiſis. Et ſi fuerit apoſtema durum, tunc non ſperetur in ſanatione hydropiſis aſclitis,quæ ſequitur ipſum, nam & ſi aqua euacuetur qualibet euacuatione,redit tamen & replet. & ſcias quod euacuatio cum medicinis, laudabilior eſt,quam quæ fit ſectione, et reſudatione,et fit f [difficile ſuccurrere eis.] et oportet vt fiat euacuatio hora,qua non eſt febris, g [quā uis enim] regimen exſiccet hydropiſim,tamen apoſtema ipſam redire facit et oportet ut in ipſa minorentur trochiſci ſtyptici, quamuis ſint confortatiui,ſicut eſt trochiſcus de almirberis, et proprie quum conſtricta eſt natura. et oportet ut fiat exſiccatio in hydropiſi frigida cum omni calido ſubtiliatiuo,aperitiuo. In hydropiſi autem calida ſecundum modum alium,de quo ſingulariter ſermonem faciam. et ſcias ꝙ oleum de phyſticis, et amygdalinum iuuatiua ſunt in omnibus ſpeciebus hydropiſis. Medicinę autem ſingulares conuenientes huic ſpeciei hydropiſis,et quum eſt frigida ſunt ſicut decoctio andachocæ vehemētis decoctionis, de qua bibātur omni die vnc. ii. Aut decoquatur ſquillæ lib. i. in iiii. kiſt vini in vaſe mundo,donec cō ſumatur tertia uini, et bibatur omni die ex eo quantitas cochlearij magni: deinde addatur ſuper illud, donec perueniatur ad quinque cochlearia: deinde minuatur donec redeat ad unum. Et iterum detur in potu omni die de ſucco calamenti. unc i. et dixerunt quidam,quòd oportet ut ſumantur cātharides, et auferantur capita et alæ earum,deinde reſoluantur corpora in aqua mellis,et ingrediatur æger balneum, et ſumat illud in potu,aut comedat cum eo panem,et hoc apud me eſt error maximus. et plus quod h [expertum eſt debere ſumi] ex eis in potu, eſt kerates. i. in potu aquarum expreſſarum notarum. et dicitur. quòd quando mundificatur corpus i [potando] omni die ex theriaca k [quantitatem] ciceris cum decoctione calamenti. xxi. die, eſt contentus comeſtione vna leui,quòd confert. et exiſtimauerunt quidam quòd ſumere in potu ſtercus caprinum cum melle. iuuamentum eſt eis. Aut vrinam ouium,aut vrinam aſinorū cū ſpica,et melle. Aut ariſtol. rot pondus. 3. iii. in vino. et iam laudauerunt eis quidā omni,die, aut omnibus duobus diebus ſumere quantitatem fabæ ex alumine

d B. Alia litera. per hoc,ꝙ attrahūt aquoſitates & mouent.

e B. occupetur in eo.

f B. difficilis cōſolidatio earū.

g B. Alia litera. Et licet.

h B. audem' dare.

i B. & potatur.

k B. quantitas.

l † B. dissoluto Alia litera. anethi humidi.
m B. alkalkalangi, & dialacca proprie in asclite & in omni hydropisi, & diacurcuma & cōfectio ab urbatus, & electuarium alsusen. i. de lilio cælesti. Alia litera. alkakalengi & dialacet proprie & in ea est spes ad omnem hydropisim, & diacurcuma, & confectio aburbatus, & electuarium susen i. de liliis cælestib. & ex radicibus ipsorum.
n B. compositio ipsorum.
o † B. & suppositoriis.
p B. principalibus.
q B. cū prouocatione sudoris facta cū tanur, uel furnis calidis.
r B. hebdomadā, quum euacuatur aqua cū pondere drach. ij. Kalkalangi.
s B. debiles.
t B. minus.
u B. est debilitare.
x B. stypticant.
y B. ammoniacum.
z B. oportet.

humido [l] † [ ] in aqua. Et ex medicinis iuuatinis sunt [m] [alkekengi, & diacurcuma, ꝓprie. Et spes est ad omnem hydropisim in diacurcuma, & confectione alburbatus proprie, et electuarium asus] & medicinę de squilla, & syrupo squillitico, & theriaca. Et scias quod theriaca, & diacurcuma, & alkekengi conferunt valde in fine hydropisis frigidæ. Et ex medicinis mirabilis iuuamenti, sunt trochisci de sabrā & [n] [daruch.] Aliud, Recipe sabram, myrobal. citrinorum partes ęquales, & dosis eius gradatim sit ex danich. j. & s. ad quantitatem drach. j. bibatur in omnibus, iiij. diebus semel. Et in eo, quod est inter eos, bibantur trochisci almirberis. Et quandoque componuntur medicamina ex reubarbaro & costo, & baccis lauri, & fœnugræco, & lupinis, & enula, & gentiana, & gummа amygdali, & galbano, & sunt medicamenta iuuatiua. Regimen autem euacuans aquositatem est, cum solutiuis ebibitis [o] † [ ] & clysteribus proprie. Ipsa enim propinquiora sūt aquę, & leuiora super natura, & remotiora a [p] [liquefactione] & cum speciebus balneationum [q] [cum thermis & cum regimine calefaciente.] Et cum aquis, in quibus decocta sunt subtiliatiua, sicut fœniculus, & chamæmilla, & squinanthum. Et speciebus vnctionum, & emplastrorum, & vaporationum. Et ingreditur in summa illius, ut sumantur in potu lac caprinum, & lac camelarum fœtarū. & de hoc quidē genere, vrina, & lac camelarum fœtarum conuenientia sunt asciliti, quum sumuntur hebdomada. i. cū trochiscis de aloe, in primis drach. s. ex eis, cum s. drac. spodii, vsquequo perueniatur ad drach. i. Et post [r] [istam euacuationem, euacua mezerion cum drach. i. Kekengi] deinde itera trochiscos de aloe hebdomada. i. & nō cesses facere hoc, & fortasse sanabitur. [s] [Extenuati] vero non sumant in potu ex trochiscis de aloe in principio, nisi quantitatem vnius danich. et descriptio quidem trochiscorum de aloe est in antidotario. In solutiuis autem non oportet vt sit illud, quod nocet hepati. & si aliqua necessitas facit huiusmodi necessarium esse, oportet ut rectificetur. & oportet ut non sit subito, imò secundum vices. Nam illud, quod subito est, mortale est, & [t] [paruum] nocumentum [u] [debilitat] hepar. & aloes solum est malum valde hepati, quare oportet vt elongetur ab hepate, nisi propter necessitatem, aut cum ingenio rectificationis. & oportet vt solutiua sequatur ieiunium, quare non comedat solutus postea die & nocte, si possibile est, & vt sequantur postea, quæ confortant & [x] [constipant] parumper, sicut sunt trochisci almirberis, & sicut aquæ fructuum, in quibus est suauitas, & stypticitas, ita, vt confortent hepar, & proprie postea, quę sunt sicut sunt euphorbium & mezerion, & [y] [aqua ammoniaci] & similia. Deinde administrentur rectificantia complexionem, sicut theriaca, & diacurcuma in frigida, & aqua endiuię in calida. & illi quidem, quæ est vehemētis caliditatis, non conuenit lac camelarum fœtarum. et incipiatur in lacte camelarum in primis a xl. drach. & addantur in omni die drach. x. et [z] [deuita] quum fuerit caliditas, vt non solutione educas choleram, quoniam ipsa resistit aquositati aliquo modo. et quoniā necesse est, vt aquositas solutione ventris educatur, tūc duplicatur solutio ventris, & accidit virtuti nocumentum, imo necessarium est, vt extinguatur cholera. & solue aquositatē, nisi cholera sit trāsgrediens terminum in multitudine, et sis tunc contentus eis, quæ sunt sicut myrobalani. Est. n. bonum solutiuum in huiusmodi dispositione, sicut serapinum est bonum solutiuum in dispositione frigida. & omnis superfluitas euacuationis in quantitate, et in tempore, est mala, & est in [a] [calida] rectior. & [b] [solutiuis] bonis est ius alcanabir, & ius gallorum decrepitorū, & proprie cum polypodio, & anetho, & similibus. & quum euacuaueris vicibus x. per aliquot dies, cum aliquo euacuatiuorum subtilium & cum lacte camelarum, & aqua casei, & reliquis, & minuta fuerit aqua, & alleuiatum fuerit apostema, tunc rectius erit, vt super ventrem cauteria fiant, vt non recipiat aquam post illud, & fiant cauteria post abstinentiam, & dimissionem solutionis ventris duobus diebus, aut trib. & sint sex cauteria, s. tria in longitudine, incipiendo a [c] [cassu vsque ad femur,] et tria in latitudine ventris, et expectet post ipsa secundum famem et sitim. et rectius quidem est, ut in potu sumāt inter duas solutiones ventris, aliquid de aperiētibus oppilationes, sicut trochiscos de amygd. amaris. Lac autem camelarum, et caprarum, et proprie arabicarum, et proprie [d] [quum impinguantur in] potu detur, cum eis, quę solutione ventris educunt aquositatē, et subtiliant, et prouocant, sicut sceha, et abrotanū, et [e] [cardamomo] et alia. et calefactis cum eis, quæ conueniāt cum hoc, hepati, sicut cuscute, et endiuia, et alia. et nō respicias ad illud, qđ dicitur ipso ex hoc, ꝙ decipiunt sophistici, quod dicitur, ꝙ natura lactis est cōtraria hydropisi, imo scias ꝙ est medicamen iuuatiuum propter illud, qđ in ipso est de abstersione, [f] †] et est cōueniens ꝑꝑ illud, qđ in ipso est de proprietate sua: Quandoque enim est medicina [g] [lubricatiua] contraria ei, quod quæritur de cura qualitatis, sed est cōueniēs cū proprietate sua, aut ꝑꝑ [h] [ægritudines] sicut euacuatio, et similia, sicut ponitur endiuia in curationibus hepatis, quod habet ægritudines frigidas. et sicut fit euacuatio [i] [et tenditur ad scāmoneā] in ęgritudinibus cholericis, imo scias, ꝙ hoc lac vehementis iuuamenti est, nā si homo assidue ipso vteretur loco aquæ et cibi, sanaretur ꝑ ipsum, et illud quidem iā expertum fuit in quibusdā, qui peruenerūt ad terras Arabum, et perduxit eos necessitas ad illud, et sanati sunt, et lac quidem camelarum quandoque administratur solū, et quandoq; administratur mistum cū aliis medicinis in quibusdā, quarū est intentio regiminis nō calefacientis valde, sicut myrobalanis cum semine endiuiæ, et semine cuscutæ, et sale naphtico, et in quibusdā earū est intentio regiminis calefacientis, subtiliātis, sicut serapino, et [k] [granis] eius. et in quibusdam earum est intentio [l] [superfluitatis solutionis] uentris, sicut [m] [costo] et similibus. et quādoque admiscētur urinæ camelarū. et quandoque sunt cōtenti eo loco

loco cibi,& potus. Et quandoque additur ei ci bus alius. Et in utrisque dispositionibus, oportet vt tu verifices in re eius, an corpus sugat ex eo & non soluat, aut soluat parum, aut soluat plus pondere suo secundum mensuram tolerabilem, aut superfluat,& soluat vltra tolerantiã, aut caseetur in stomacho,& in vijs, aut perducat ad infrigidationem, aut fluxu ventris educat humorem grossum phlegmaticum, aut humorem adustum propter putrefactionem suã, si eam receperit. Et scias quòd melior hora sumendi ipsum in potu, est ver, vsque ad initium æstatis. Et ex regimine bono in dãdo ipsum in potu est illud, quod experti fuimus multoties, & contulit,& est, ut bibatur lac camelarum fœtarum, secundum vacuitatem ventris, & abstinentiam diei,& noctis ante ipsum. Et non [n] [sumatur] in eis nisi parum valde. Et si possibilis est abstinentia eorum.s.diei & noctis, fiat. Et necessaria quidem est abstinentia noctis, quæ est ante ipsum, deinde bibatur ex eo, quod mulctum est in hora,& statim, quantitas vnc.ij. aut iij.& melius quidem est vt sumantur vnc.ij. ex eo cum vnc.ij. vrinæ camelarum. & abhorreãt aquam aliquibus diebus; & consideret vsq; ad dies iiij.& inueniet, quod egreditur cum prouocatione, proximum ei, quod bibit. Et post illud soluetur võter cum eo, quod bibitur ex eo, & fortasse non soluetur venter cum eo, nisi fęx parumper.& non soluitur per ipsum, nisi quia corpus iam repletum est ex eo, quod si soluatur uenter eius, vltra quã bibit, abstineat ab eo vna die, aut misceatur cum eo illud, quod cõstipat. Et si non soluit, tunc oportet ut timeat ex potu eius caseationem,& dimittat ipsum.& similiter si soluit [o] [vltra] illud, quod bibitur,& tũc quidem oportet, ut bibat aliquid, quod deponat illud, quod est in ore stomachi ex eo, & ut inter ipsum admixtum cum opopanaco, & similibus, imo conueniens est ut in omnibus tribus diebus sumat de pilulis de [p] [opopanaco,] & similibus, cum quantitate pauca, quæ extrahat illud, quod fortasse caseatur ex reliquijs eius, aut generatur ex eo, & proprie quum eructuat acetose,& inuenit grauedinem. & ex regimine cõferente in huiusmodi dispositione, est clystere in hora. & oportet etiam in huiusmodi dispositione, ut dimittat sumere in potu lac vno die, aut duobus, & vacet ad vaporationes,& emplastra, quibus emplastretur venter,& soluunt. Quod si potus lactis non facit accidere aliquid ex hoc, & egreditur omni die res nõ superfluè, imo perueniens ad quantitatem duorum uasorum paruorum [q] [sicut aqua,] sit cõtentus eo, siue sit solum aut cum [r] [opopanaco] & pilulis solutiuis de [s] [opopanaco]& aliis.& si superfluerit solutio ventris, [t] [solue] ab eo lac vno die aut duobus diebus, deinde gradatim procede in faciendo ipsum potare, & da ei in potu ex eo, lac [u] [animalis iam nutriti] ex stypticis,& permisce cum eo hora, qua emulgetur scoriæ ferri albasceri contritæ,& ablutæ cũ uino,& acetoso assatæ secundum quantitatem drach.xx.& [x] [hypoquistidos] amborum ana. drach.v. seminis apij drach.iij. [y] [baccar pondus origani & opij & rutæ.] Et dimitte in ipso hora una, deinde coletur,& bibatur. Deinde gradatim perueniatur ad purum, postea ad permixtum cum eo, quod soluit ventrem, si necessarium fuerit illud. De diureticis uero conferentibus non oportet, ut vnum solum adhibeatur, imo fiat permutatio de quibusdam ad quædam, sicut sunt petroselinum,& ammeos,& calamentum,& assarum,& fœniculum & semen apij & siler,& [z] [radix] aniudem, & chamępiteos, & acorus, & [a] [spica] & daucus, & phu, & meu,& asparagus,& semen eius,& radix pastinacæ campestris,& kekengi. & oportet ut optime fiat eorum tritura, ita vt velociter perueniant ad partes gibbositatis. et quum administras diuretica fortia, oportet ut administres postea aliquid de iuribus pinguibus, sicut est ius gallinæ pinguis. In emplastris uero regula est, vt non multiplicentur in eis ea, quæ exsiccantur & resoluunt cum stypticitate forti, [b] [stantia loco eius, quod exsiccatur & resoluitur] nisi res modica eorum, secundum quantitatem, quæ conseruet [c] [sanitatem] si illa necessaria sunt, sicut sunt spica, et thus, et cyperi cum quãtitate pauca valde, illud enim conseruat virtutem mirach, et illud, quod in ipso est etiam, et facit ipsum susceptibile. Medicinas autem singulares, quæ emplastrantur, et emplastra composita iuuatiua in hac ęgritudine, iam plurima diximus in antidotario. Et ea, quæ diximus hic sunt experta, et iuuatiua, stercus vaccinum, et stercus caprinum, et stercus vaccarum pascentium herbam non [d] [minimam.] Descriptio emplastri ex eis. Sumatur ex hoc stercore vaccino aliquid, et bulliat cum aqua et sale, deinde puluerizetur super ipsum sulphur contritum, et ponatur super ventrem. et iterum stercus caprinum cum vrina infantium. et iterum stercus columbinum et baccæ lauri, et ireos. et ex fortibus in hoc capitulo est stercus caprinum, et stercus vaccinum, in quo ponitur aliquid ex elleboro, et alscebran, et congregantur cum vrina camelarum, et fit ex eis emplastrum. et ex compositis bonis est ut misceantur [e] [alguadahi] contritæ, et dimittantur super ventrem hydropici cum dispositione sua, postquam contritæ sunt cum ostracis suis, & expectetur super eas vsquequo exsiccentur per seipsas. Et ex emplastris bonis est, ut fiat emplastrum ex gumma pini et nitro et enula et minuto thure cum adipe vaccarum: Et emplastrum conueniens hydropisi, decoquantur ficus carnosæ cum aqua et misceantur cum eis mezerion pars una, nitri part.ij. chamępityos pars j. et s. Aliud forte valde. Recipe gummi pini, et cerę, et hyssopi humidæ, et picis, et gũmi albotim, ana darkimet iij. [f] [meha et est storacis] et masticis, et aloes, et croci, et cimarum absinthii, et ammoniaci, omnium ana.darkimet.i. castorei sulphuris et amomi, et ostracorum piscis nominati [g] [ana darkimet. s. stercoris columbini, et [h] [ostracorum babilonicorum] et spumæ maris omnium ana darkimet iii. lilii cœlestis darkimet iiii. baurach rubei darkimet i. permisceantur cum oleo de chamęmilla. et quando est in hepate apostema, confert emplastrum factum ex herba spicæ et croco et granis alben, et mastice, et meliloto, et præputiis uitis, et chamæmilla, et oleis aromaticis. et ex empla-

z B. reliquę species.

a B. duę species spicæ.

b B. oppilante poros illos, per quos fit expiratio, & eorum egressio, & resolutio.

c B. virtutem.

d B. Alia litera. viridem.

e B. aludhę.

f B.& meha seu miha, & est astaach.

g B. besasa omnium Alia litera. iesa omnium darchami.i.

h B. castureij. babeli.

ſtris confectis emplaſtrum huiuſmodi. Recipe marchaſitæ, ſulphuris citrini, nitri [i] [baurach] ammoniaci omnium an. partem j. cymini partes duas, & duas tertias partis, coniungantur cũ cera, & glutino albotin, & vino, & ponatur ſuper ventrem. Et emplaſtrum de caſtoreo, & emplaſtrum de abſinthio, & emplaſtrum de ireos noſtrum, & emplaſtrum de euphorbio, & emplaſtrum de coloquinthida, & emplaſtrum factum ex ſalice, & emplaſtrum de baccis lauri, & emplaſtrum diaſpermaton, & emplaſtrum colophidis. Et ex eis, quę puluerizantur, ſunt nitrum, & ſal aſſata, quæ puluerizentur ſuper uentrem, & proprie poſt [k] † [ ] oleum cucumeris aſinini, & oleum de nereidē. Et quandoque adminiſtrantur ſuper eos medicinæ rubificantes. Et quandoque percutiuntur membra extrema cum virgis ſubtilibus. Et illud quidem illaudabile eſt apud me. Et quandoque ſuſpenduntur ſuper [l] [anchas] eorum, & quæ ſequuntur eas veſicæ, in quibus ſufflatum eſt, ſed ego non cognoſco in eis plurimum bonū. De inciſione verò mirach ſcias, quod parum proficit niſi in corpore valde forti quum potens eſt [m] [hoc modo] tolerare exercitium tēperatum, & ſitim, & minorationem cibi. Et oportet ut non audeat fieri dum poſſibilis eſt cura alia. Et rectius quidem eſt vt non fiat in uice vna ſubito, & euacuentur ſpiritus ſubito, & cadat uirtus, imo paulatim, & ut ipſa non perueniat ad multam debilitatem. Modus autem inciſionis ad extrahendum aquam, eſt iſte. Præcipit autem Affrius, vt erigat ſe æger æqualiter ſi poteſt, aut ſedeat æquali ſitu, & comprimāt ſeruientes latera eius, & expellant ea ad inferiora ſuminis, deinde adminiſtretur inciſio, & ſi nō eſt potens ad illud, nō incidas ipſum. & ſi uis ipſum incidere, oportet ut [n] [mēſures īferiora ſuminis] quātitate triū digitorū cōiūctorū, deinincide, ſi fuerit initiū hydropiſis ab inteſtinis. Et ſi fuerit ex latere hepatis, fiat inciſio a latere ſiniſtro [o] [ſuminis.] Et ſi cauſa fuerit a ſplene, pone ipſam a latere dextro [p] [ſuminis,] & ſubleua ipſam, vt non ſcindatur ſiphac [q] [deinde] excorietur mirach a ſiphac parumper ad inferiora loci ſciſſionis mirach. Deinde perforetur ſiphac ita vt ſit foramen [r] [mirach inferius foramine ſiphac,] quatenus quū egreditur canna, cooperiatur illud, & retineatur aqua propter diuerſitatem duorum foraminum, deinde intromitte in ipſam cannulam æream. Quumq; acceperis aquam cum menſura, fac iacere ipſū reſupinum. Et oportet vt conſideres pulſum, & quum inceperit debilitari parumper, retine aquam. Quumque aquam extraxeris [s] [in fine extractionis, &] remanſerit aliquid, tunc iam ſufficiet vt laborent in ipſam medicinæ ſolutiuæ. Et quandoque fiunt poſt inciſionem, cauteria, quæ diximus. & quādoque fiunt in ſtomacho, & hepate, & ſplene, & in inferioribus [t] [ſuminis,] cauteria minuta. & quandoque ſubtiliantur quidam, & faciūt currere aquoſitatem ad † ſaphan, & incidunt ex † ſaphan paulatim, & eſt regimen iuuatiuum, & illud cum ſternutatione, & cum omni, quod [u] [trahit] aquoſitatem ad interiora, & oportet tunc vt caueatur, ne perueniat ex eo ruptura, & ut fiat illud cum eo, in

i —— B.
k † B. oleū calidum, ſicut.
l B. partes alchatim.
m B. poſt ipſū.
n B. incidas inferiora umbilici.
o B. vmbilici.
p B. vmbilici.
q B. imò.
r B. ſiphac inferius foramine mirach.
ſ B. Alia litera. tardando extractionē cū menſura qua.
t B. vmbilici.
† oſcheum.
† oſcheo.
u B. facit deſcēdere.

quo non eſt nocumentum aliud, & quādoque pungimus inflaturam teſticulorum cum acubus multis, vt aqua habeat reſudationes pluri mas: & fortaſſe ſuccedunt inciſioni dolor, & pūctura: quare oportet vt adminiſtretur infuſio olei anethini, & olei chamæmillini, & oleorū lenitiuorum ſuper puncturam. & ſuper locum inciſionis ponantur emplaſtra facta cum fęnu græco, & ſemine altheę, & ſimilibus. & quandoque ſufficiunt aqua calida, & oleum effuſa ſuper locum inciſionis, quumque ſedatur punctura, dimitte ea. De euacuationibus autem eorum particularibus cum medicinis afferam capitula. & has quidem medicinas ſolutiuas aquoſitatis, iam numerauimus in tabulis. et fortes earum ſunt, ſicut lac lacticiniorum. & arbores eorum. et melius, quo malitia eorum frangitur, eſt acetum, & poma, & cydonia, & ſemina granatorū, & proprie acetum, in quo condita ſunt cydonia, aut in quo ſunt dimiſſa aliquibus diebus, aut ſuper quod roratus eſt ſuccus eorum, & ex eis, quibus conficiuntur lacticinia, ſicut lac alſcebram & ſimilia, et ſunt rob. [x] † [ ] & ſyrupus acetoſus eſt melius illo, ſ. quum ſoluitur in vnc. eius danich ex eis, quæ ſunt ſcebram, et proprie [y] [arbor, ex qua fit theriaca, et extremitates algaiati] et euphorbium. [z] † [ ] medicamen, de quo in po tu ſumitur pondus drach. j. in vitello oui ſorbilis, quod multoties confert in fortibus, cum timore maximo [a] [Recipe galbanum] et æs vſtū et [b] [ſcoriam] æris, et proprie confectum cum medulla panis, et factum ad modum pilularū. et herba, quæ nominatur mendaria, & ſuccus cucumeris aſinini. et uinum, in quo effuſa eſt pulpa coloquintidæ. et ex ſumma lacticiniorū, mezerion eſt fortis in hoc capitulo. et eius rectificatio eſt, ut infundatur in aceto. et quando que fit ex huiuſmodi ſyrupus acetoſus. et de ammoniaco quandoque ſumitur in potu uſque ad drac. ij. cum aqua mellis. et ex eis, quę æqualitati vicinæ ſunt, ſunt ſerapinum et ireos, et ſemen urticæ excorticatum ex cortice ſuo confectum cum melle, & aqua foliorum raphani. Illa verò, quæ ſunt ſalubriora, & debiliora, ſunt aquæ cardamomi. s. li. cū zucca. alhaſir, et aqua alkekengi, et aqua ſolatri, et ſyrupus acetoſus de mezereon. et lac camelarum fœtarum præparatur, et aqua lactis ꝑparata cū virtute ireos, et [c] [ſcoria] æris, et almezereon, et ſimilib. Deſcriptio aquæ lactis. Ponatur ſuper [d] [ij.] lib. eius drach. j. ſalis gemmæ, et drac. v. turbith trita bulliant cum [e] [ſubtilitate,] et accipiatur ſpuma eius, et coletur. et in inceptione ſumatur in potu ex ea tertia pars lib. deinde addatur paulatim vſque ad lib. j. Ipſa enim expellit aquam ſine calefactiōe. et aqua caſei melior eſt, quæ accipitur ex lacte camelarum. et melior et [f] [laudabilior] ex calefactis eſt illa, quę accepta eſt ex lacte caprino, et lacte aſinino, et ex medicinis [h] [reſiſtentibus] ad illud, et conferentibus hydropiſi calidæ, eſt, ut infundatur medietas cydonij in aceto tribus diebus, deinde teratur cum pondere ſui de mezerion recēti uehemēter [h] † [ ] ita, ut miſceantur, et proijciatur ſuper ea medietas ponderis aceti de zucca ro, et decoquatur donec redeat in eſſentiam mellis,

mellis,& misceantur omnia. Et quandoque ap propinquant huic pilulæ factę de semine mezereon cum zuccaro alhasir. Et sunt ex eis, in quibus non est timor in calida etiam,& ex confectionibus est [i] [alkekengi,] & cõfectio nostra de scoria ferri, & almezerion in antidotario, & confectio quorundam. Rec. endiuiæ,& seminis [k] [apij] an. drac.x. & succi altaraxacon sicci pondus drac.xx.& succi almirberis drac.xv. laccæ ablutæ, reubar. de Sceni amborum an. drac. v. succi absinthij. drac.vij. succi cucum. asinini, & pulpę coloquintidę ana. drac.v. agarici. drac. vij. conficiantur cum iuleb,& sumatur in potu cum aqua de oleribus. Et hoc est medicamen bonum, quod quidam priorum antiquorum dixerunt,& sequuti sunt eos quidam posteriorum,& est securius latus quam [l] [alKeKengi,] & in ipso sunt confortatio, & solutio uentris fortis. Et ex compositis potibus est syrupus noster de ireos. Et syrupus huiusmodi. Reci. æris usti aur. j.& teratur valde,& pulverizetur,& fimi columbini aur. j. & tertiam ramorum rutæ, & aliquantulum salis panis, bibatur illud cum vino, & ex pilulis pilulæ fulurinus & carum confectio. Rec.[m] [scoriæ] æris, & foliorũ almezerion,& seminis anisi, omnium ana partem vnam,& fiant ex eis pilulę,& sumant ex eis in potu debilis drac.j. & fortis aurc. j. & etiam pilulę escehchię,& pilulæ biberem,& pilulæ de quinque,& pilulæ de serapino,& pilulæ de mezerion,& sunt vltimæ in ascliti, sicut pilulæ de reubarb. sunt vltimæ in hyposarca, & pilulæ de bdellio,& pilulæ de scebram,& pilulæ, quas diximus in antidotario. Et pilulæ huiusmodi. Recipe lactis alsebram,& succi absinthij,& spicæ, & turbit omnium an. danic.i. agarici, & rosarum, amborum an. drac.j. informentur pilulæ cum aqua solatri,& bibantur. Pilulæ bonę. Recipe corti. æris, chamæpytheos, anisi partes æquales, informentur pilulæ, & recipiantur ab eis cum drac.j.& [n] [fiat subleuatio.] Et iterũ ex trochiscis, trochisci de reubar. [o] [plurimum] solutiui,& [p] [meliores] cum seminibus, & trochisci de mezerion descriptionis alterius notæ. De balneis uerò illa, quæ sũt humida, eis sũt horrenda:& illa, quæ eis sunt meliora, sunt sicca [q] † [ ] sicut [r] [clibanus] calefactus [s] [postquam tolerauerit] infirmus ut ingrediatur ipsum, & proprie habens hyposarcam. Quumque ingreditur, dimittat caput suum extra ad aerem, ut perueniat frigus ad partes cordis,& pulmonis,& infrigidet cor eius. et non magnificetur sitis eius, & resoluatur corpus eius in sudore exuberante iuuatiuo. Et si fuerint humida cum aquis [t] † [ ] thermarũ nitrosis, sulphureis, & aluminosis notis exsiccatiuis, iuuabitur cum eis valde in statu ægritudinis, & proprie habens hyposarcam, & iterando ingrediatur in ea in die vicibus aliquibus, et si non cadit uirtus eius, & possibile est eis, ut stet in eis per longitudinẽ diei, faciat. Et huius quidem generis est aqua maris tepida, & calefacta. Verum submersio in frigida [u] † [ ] in fine rei, uehementer est cõueniens, & de bonitatib. aquarum thermarum [x] [& statio] regiminis anheli tus frigidi, cuius similis deficit ĩ balneis. Quod si aquæ thermarum non sunt præsentes, tunc [y] [resoluãtur] aquę dulces cũ eis, quę administrã tur ex eis ex medicinis, & decoquantur in eis ea, quę sunt sicut baurach, & sulphur,& alusnẽ & synapis,& calx, et species aliæ notæ [z] [quas vis. In omnib. enim nõ sit malum.] Et oportet quidem, ut istæ aquę obuient uentri habenti asclitem,& tympanitem,& hyposarcã toti corpori. Hydropisis autem calida, quę est sequens apostema calidum, aut sequens complexionem calidam sine apostemate [a] † [ ] propter debilitatem uirtutis [b] [stomachi,] et non significat hanc speciem hydropisis proculdubio rubedo aquæ quandoque [c] [est propter cor suum] imò innititur in ea secundum reliquas significationes: deinde curatur. Et oportet, ut deuitẽt isti duo simul medicinas calidas omnino, quoniam addunt in causam, et addunt in ægritudine. imò est in eis timor magnus. Et nõ oportet, vt attendatur illud, quod dicitur, quod hydropisis non sanatur nisi cum medicinis calidis. Multoties enim significat illud, quod testificatur, et experti sumus vt curemus nos, et qui fuerunt ante nos apostema curatione sua, et complexionem calidam cum infrigidatione. Et ego quidem vidi mulierem, quam hydropisis attriuit, et magnificata est super eam, et [d] [morata est secundum prolixitatem temporis] tam maximam, quòd eius relatio est incredibilis, et sanata est, et pręparauit seipsam, et appetitum suũ hoc regimine, et cum hoc etiam oportet, ut attendas latus aquositatis aggregatę. Nam si tu consideraueris tantum latus febris, erit timorosum, et si consideraueris latus aquositatis tantum, erit error. Oportet ergo ut tu coniungas inter duo regimina cum facilitate, et intende tantum in eis, quæ ęquant et resistunt uincenti. Et scias quòd quando tu studes in sanando hydropisim, et apostema, et febres stantia sunt, non est tibi possibile. Et regimen in huiusmodi est, ut administres aquam solatri, et aquam alKeKengi, et aquam apij, et aquam [e] [cordumeni] et aquam taraxacon, et est endiuia amara. Et oportet, vt misceatur cum istis aliquid de lacca, et croco, et reubar. cum myrob. citrinis. Et ut administres etiam apud necessitatem illud, quod posuimus in ordine præterito de solutiuis de mezereon, et alijs. Et oportet, ut attendas, quod dixit Gal. in cura hydropici calidam hydropisim habentis, et descripsimus illud suis dictionib. Inquit Gal. illud, quo [f] [præparaui] senem amicũ meũ in hydropisi asclitcum cum caliditate, et uirtute debili, fuit hoc. Cibaui illum carne hœdi assati, et carne alcubugi [g] [et alKabin] et attaiugi, et similibus ex auibus, et pane [h] [Kisch et infrigidatis, et almosus, et halhulen] et lentibus cum aceto, [i] [facto ex eis cibario citrino, et concessi illud ei] propter conseruationem uirtutis, et non concessi ei, vt vteretur iure omnino, nisi in die, quo in potu medicinam ei tribuere uolui. In illo enim die permisi ut uteretur ipse zirebegi ante medicinam, et post ipsam, et non multiplicata fuit sitis ipsius. Et præcepi ei, ut comederet ista cum aceto mediæ fortitudinis, et solui ipsum hac decoctione. Recipe myrob. citrinorum drac.vij. fumiterrę drach.iiij. her-

y B. præparẽtur

z B. secundũ canones ipsarum antequã confirmetur ægritudo ita quod nõ iuuant medicinæ Alia litera. antequã ægritudo perueniat ad desperationem.

a † B. est.

b B. immutatiuæ.

c B. enim est tinctura eius, propter paucitatẽ suam.

d B. ipsa mulier comedit quantitatem malorũ granatorum.

e B. Alchacali.

f B. rexi.

g —— B.

h B. & pane althischar & alcharis & almosus & halam.

i B. Alia litera. & adesia safra & multiplicaui eis illa cibaria.

bæ absinthij drac.ij.herbæ eupatorij drac.ij.endiuię recentis [k] [baccati]spicę aromaticæ,drac.ij.seminis endiuię drac.ij. rosarum drac.ij.decoquantur in trib.lib.aquę,donec redeat ad ij.libr.& spargatur in ipsa pondus drac.x. zuccari,& bibatur, et iterum cū istis pilulis. Rec. lac scebram,& zuccari quantū ipsum.congelaui ipsum,& dedi ipsas ante cibum suum,& quandoque coagulaui ipsum cum [l] [lacte]ficuū, & dedi ex eo duo cicera, aut tria, & dedi ei in potu post illud rob de agresta,& [m] [acedula.] & feci emplastrum hepati ipsius cum frigidis,& cum granis condes,& mezereon infuso in aceto, et ex epithematib. super uentrem, est illud, quod recipit lutum armenum,[n] [& aquam]& farinā hordei,& milij,& stercus uaccinum, & fimum caprinum,& cinerem quercus,& uitis, & [o] [in vtrisq; laterib.]baurach,& sulfur,& omnia sint cum aceto.Et [p] [quum] hepati eius faciebā emplastra, quę recipiunt sandalos, & quandoque ponebam emplastrum de sandalis super hepar, & resolutiuum super [q] [sumen] & uentrem, & quandoq; solui eum etiā cum syrupo ros. postquam infudi in ipso mezerion & [r] [myrrham, aut]dissolui in ipso lac alscebran,& concessi ei de fructib.ficus siccas,& amygdalas, & zuccarū, & præcepi ei tolerare sitim,& quādo superflui t in ipso permiscui [s] [iuleb] & dedi ei in potu, et quandoq; contriui folia almezerion,& permiscui cum melle ficuum,& dedi ex eis ipsi ante comestionem,& post eam, & ad ultimū non dimisi eum die uno absq; expulsione.Hæc sunt uerba eius. Cibus autem habentium hydropisim,oportet ut sit paucus, & semel in die, & si possibile est eis,ut abstineant a pane tritici,propter suam uiscositatem,& suam oppilationem, faciant,& sint contenti pane hordei cum seminibus, & si necessarius fuerit, oportet ut sit panis de furno [t] [ischarien]coctus, & siccatus, ut non sit azymus & [u] † [ ] sit ex frumento. [x] † [ ] Et sunt quidam homines, qui in eo ponunt farinam ciceris, & sit eorum unctuositas ex tali, quale est oleum omphacinum,& ex cibis eorum est [y] [oleum de seminibus, & almufeniati,] quoniam est conueniens eis, & ius gallinæ est iuuatiuū eis. Ipsum enim aggregat ad prouocationem, & rectificationē hepatis. Et cib. quem faciunt Christiani ex oliuis & [z] [nucib.] & alijs. Et oportet ut sint iura eorum aqua ciceris,& ius alcanabir,& galli uetusti,& gallinę, & proprie cum herba [a] [almeu duneti.]& sint carnes,quas sumūt, carnes auiū leues sicut alduragi & alcubugi,& [b] [ascet fez, & alfuidet & alcanabir,& carnes alcaca & carnes alkasel]& hędorum & paruorum piscium [c] [subtiliantium & acutorum & incisiuorum.] et [d] [caro uiperę est eis bona] ualde,sed ipsa quādoque superfluit in siti, et eorum olera sint sicut apium,et sicla,et herba iudaica,et endiuia, aut fumus terrę,et parum de [e] [sumach]et porri,et ruta,et folia carui,et calamentum,et allia, et capparis,et synapis, et grana omnia nocent eis,proprie patientibus tympanitem. Medullæ autem phistici,et auellanæ,et amygdalę. [f] † [ ] et quandoque conceduntur eis in hora [g] [furtiua]dactyli,et vuæ passæ,et de fructibus recentibus non conceduntur eis omnino,nisi granata dulcia. Vino autem non appropinquet calidam habens hydropisim. Verum habens hydropisim frigidam, oportet ut non bibat ex eo nisi subtile,antiquum, parum, non quum est ieiunus,neque super cibum,immo post horam & quum fit descensio cibi a stomacho.Clysteria uerò, et suppositoria sint ita. Clysteria enim sint facta ex aquis extrahentib. aquositatem cum eis,quæ sunt sicut [h] [syrupus acetosus] et similia. Collyrium bene extrahens aquam. Rec.seminis urticę [i] [v.] numero granorum [k] [almeudunati] xxx. numero, agarici Kirat.vij.corticum æris darkimet.xxx. misceantur cum medulla panis, et administretur collyrium,et sumant ex eo vi.Kirat,aut vij. De diureticis autem sciendum est, quòd omnia diuretica conferunt eis,et ex eis,quæ sunt illis bona, est medicamen prouocans urinam,quod recipit urticæ Kirat.vij.ellebori nigri tantundem, alkekengi darkimet.i. spicæ Indicę drac.ij. permisceantur,et sumantur, cuius potio sit.i. aur. cum syrupo alefeniati.Aliud prouocans urinā. Rec.xylobal.spicę,casię,cymini,radicis lilij,hypericon,florum squinātthi,amygdalarum [l] [ba sir,& azabriæ, amomi,& semerion] et est species apij [m] [campestris,et petroselinum]et est semen apij montani,calami aromatici,piperis, alKeKengi, siseleos, et est aniuden romanum, omnium an drac.ij.misceantur omnia,et dosis eius sit aur.duo.

De cura hydropisis hyposarcæ. *Cap.* 14.

Radices vniuersales [a] † [ ] iuuantes in curatione hydropisis hyposarcę [b] [sunt in cap.hydropistæ,]et cum hoc iam diximus in cap.hydropisis asclitis conditiones conuenientes ad curationes hyposarcæ.Et in ea quidem quandoque accidit necessitas phlebotomiæ,si fuerint causa retentio sanguinis mēstrui, aut hæmorrhoidarum, et fuerint illic significationes repletionis.In phlebotomia enim tunc erit ablatio pręfocationis extinguentis,et phlebotomia quidē uehemētius est proportionalis hyposarcę,quā asclitì, et lenitas naturæ in eis est conueniens, & quando est cum hyposarca febris.non [c] [timetur] solutio uentris, et euacuatio cum phlebotomia, neque medicinę dum non remouentur,et trochisci de scebram, et potatio eorum secundum, quòd narrauimus in cap.asclitis, vehementius sunt conuenientes hyposarcæ, quam reliquis speciebus hydropisis,ualde. Nō ergo oportet,vt retentio fiat, immo oportet vt soluatur semper, et si non cum alio, saltem cū medicina temperata,et confert uomitus,et cōfert gargarismus mundificans cerebrum, et cōfert solutio uentris, et quæ melior est,est illa, quæ est cum pilulis de reub. et hydropisi quidem,et proprie hyporsarcæ idem exercitium, incipiens primum resupinando,deinde innitē do super dorsum animalis, postea ambulando paulatim super terram lenem,arenosam,et asso cietur ei,qui abstergat sudorem,ut non oppilet resudatio prima a secunda, et perueniant post exercitium,ad calefactionē,proprie solis, quoniā ipse est fortis [d] [stypticitatis,] et quādo vehementius

k B.bacha.

l B. carne.

m B. ribes.

n B.cum aceto & aqua.

o B.aliquoties.

p B. etiam.

q B. vmbilicū.

r B. alia vice.

s B. acetum cū aqua.

t B. dicto tanur [?] chischar.

u † B. non, Alia litera. vt nō generetur lanugo super ipsum,seu ut non putrescat, & sit ex frumento.

x † B. viscoso.

y B.est acetum cū oleo permixtum cum speciebus aromaticis.

z B. Alia litera pastinacis.

a B.almandans.

b B.alsafanin & altuachat,& alcanabir, & carnes a'catha, & carnes gazelarū

c B.cū seminib. subtiliantibus, & acutis incisiuis.

d B.Alia litera. sal viperæ ē eis bonum.

e B. sarmach.

f †B amaræ sūt bonę.

g B. Alia litera. hyemali.

hementius fit calidus sol, caueatur caput vt nō adueniat ei ægritudo cerebralis, & discooperiantur reliqua membra omnia, & sit lectus eorum arena, si inuenitur, & cum pulueribus prædictis. Quumque prouocatur ab eo sudor, abstergatur, & vngatur cum eis, quę sunt sicut oleum cucumer. asinini, & similia. Et caueatur flatus ventorum frigidorum, & oportet ut bibat dialacca, & diacurcuma, & [e] [alkekengi] ēt, & administrenrur diuretica prædicta, & solutiua, in quibus est subtiliatio & exsiccatio, & ex eis sunt trochisci de eupatorio cum iunipero, & aqua radicum. & in syrupo acetoso cum seminibus [f] [quum sit caliditas medicinarum singularium in asciliti conueniens] in omnib. istis, ita quòd serapinum, & costus, & almezerion, & euphorbium, & decoctio [g] [iuniperi] iuuatiua est valde, si decoquantur sola secundum quantitatem, quòd ex ea rubeat aqua: deinde sumatur pondus drac. iij. de iunipero, & bibatur de illa aqua desuper, & sumantur in potu etiam ammeos, & sal altabarzet, & cyminum. In illa autem quæ fit a cauta calida, oportet ut [h] [phlebotomia fiat, ut egrediatur virus malū, & prouocetur. Si autem sudor procedat, rectificat] complexionem hepatis, per hoc quod reducit hepar ab inflammatione ad complexionem naturalem, & cibatio hyposarcæ calidæ & frigidæ, & toleratio sitis eius, est sicut in asciliti frigida, & calida ipsa.

De cura hydropisis tympanitis. *Cap.* 15.

CAnon in curatione eius est, ut euacuetur humor humidus, si ipsa est propter retentionem eius. [a] † [ ] vt confortetur stomachus si fuerit causa ipsius debilitas. Et temperetur hepar cum epithematibus & alijs, ita ut non superfluat eius euaporatio, & phlebotomia quidem non ingreditur in hoc cap. nisi raro: imò melius est, ut soluatur natura cum facilitate, & oportet vt nō adsit multiplicatio solutiuorum, & oportet ut administrentur diuretica, sed non sit superfluitas in eis. Superfluitas enim in eis perducit ad generationem vaporum plurimorum. Deinde administrentur facientia eructuationem, & soluentia ventositates, & fricetur uenter eius cum [b] [allijs] multoties, & vaporetur cū milio, & furfure, si confert ei, & similiter pilulæ ebibitę, & suppositoria, & quandoque necessarium est ponere ventosas [c] [euacuatiuas] super ventrem eius multoties, & oportet vt alienent grana, & olera, & lac, & fructus recentes. Et si fuarit hydropisis tympanites ex malitia complexionis calidæ, oportebit ut in potu dentur, quæ sunt sicut aqua fœniculi, & meliloti, & apij, & chamæmillæ, & tribulorum, & si fuerit hydropisis tympanites ex malitia complexionis frigidæ, oportebit ut in potu dentur cyminum, & anisum, & castoreum, & ammeos, & masticentur cyminum, & thus semper, & confert ei confectio de acoro cum nigella dicta in antidotario, & iterum ammeos, & [d] [iuniperus,] & cyminum & sal taberzet. Suppositorium. Rec. cyminum, & baurach, & folia rutæ, & fiat ex eis collyrium, & ex clysteribus, oleum rutaceum ipsum solum, aut cū [e] [baurach, est resolutiuum ventositatum.]

e B. seminibus resoluentib. uentositates.

ANNOTATIONES.

Pro horum omnium affectuum curatione, de quibus author copiosissime, pete Gal. 9, de comp. med. per loca. Paulū lib. 3. Trallianum lib. 9. Vide & Celsum lib. 3.

cap. 3. cap. 48. cap. 2. cap. 22.

De doloribus hypochondriorum. *Cap.* 16.

IN hypochondrijs eueniunt dolores mordicatiui, & extensiui, uentosi, & alij. Et quandoque fiunt propter causam hepatis, & multoties fiunt causa diaphragmatis, et quandoque fiunt causa splenis, et quandoque fiunt causa apostematis in mēbris carnosis, quæ accidūt in costis, et non est timor in eis, et quandoque accidit illud in febribus, et multoties [a] [currit] in crisib. si autem non fuerit dolor, aut fuerit dolor paruus ad superiora tendens et humor decliuis ad partes capitis, cadet crisis illic. et si fuerit cum dolore, et punctura decliuis ad [b] [sumen] et ad inguina, aut ad dorsum et alchatim, tunc fit crisis cum solutione uētris aut prouocatione vrinę, et quandoque tenduntur hypochondria, et mirach uentris, propter siccitatem sequētem malitiam complexionis, aut apostemata intrinseca, et tensio quidem hypochondriorum multiplicatur in febribus pestilentialibus.

a B. est propter motum.

b B. umbilicum

FEN QVINTADECIMA.

De felle, et splene, et dispositionibus eorum.

TRACTATVS PRIMVS.

De anatomia fellis, et splenis, et icteritia.

De anatomia fellis. *Cap.* 1.

FEl est cystis, pendens ab hepate ad partem stomachi, ex tunica vna neruosa, et habet orificium ad hepar, et in ipso est meatus attrahens humorem subtilem conuenientem ei, et choleram citrinam, et continuatur meatus iste cū ipso hepate, et uenis, in quibus generatur sanguis. Et sūt ei illic rami plurimi [a] [neruosi] quāuis sit introitus [b] [perpendicularis] eius ex concauitate, et habet orificium, et meatum ad partem stomachi, et intestinorum, in quibus mandat ad partes eorum superfluitatem choleræ, secundum quod diximus in lib. j. Et huiusmodi quidem meatus [c] [continuatur ramus] cum duodeno, et quandoque continuatur res parua ex eo cum fundo stomachi, et quandoque accidit res e contrario, et peruenit maior continuitas cum vase grosso ad fundum stomachi, et minor ad duodenum, et in pluribus hominibus est meatus unus continuus cum duodeno. Introitus uero cannulę sugentis choleram [d] † [ ] proximus est introitui cannulæ uesicæ in uesica, et de consuetudine quidem medicorū antiquorū fuit nominare fel cystim minorem,

a B. profundi.

b B. Alia litera. colli.

c B. continuantur plures rami.

d † B. in felle.

norem, ſicut de conſuetudine eorum fuit nominare veſicam, cyſtim maiorem. De iuuamentis verò in creando [e] [choleram] eſt mundificatio hepatis a ſuperfluitatib. ſpumoſis, & iterum calefactio eius, ſicut accenſio ignis ſub uaſe, & ſubtiliatio ſanguinis, & reſolutio ſuperfluitatũ etiam, cum motione egeſtionis, & mundificatione inteſtinorum. & [f] [coarctatione] eius, qđ mollificatur de lacerto in circuitu eius, & non fuit creata in pluribus fellibus via ad ſtomachum, ut lauarentur humiditates cum cholera, ſicut lauantur humiditates inteſtinorum, niſi quia ſtomachus læditur per illas, & patitur nauſeam, & corrumpitur digeſtio in ipſo per illud, quod miſcetur cibo de humore [g] [illo.] Et adueniunt ei ex vena pulſatili, & neruo, qui cõtinuatur cum hepate, duo rami valde parui. Et fel quidem, ſicut ueſica, vnam habet tunicam, compoſitam ex ſpeciebus villorum trib. & quãdo non attrahit fel choleram, aut attrahit, ſed non completè, eueniũt ab ea nocumenta. Cholera enim quum retinetur ſupra fel, facit poſſidere apoſtemata hepatis, & icteritiam, & quãdoque putreſit, & facit accidere febres malas, Et quando currit ad membra urinæ cum ſuperfluitate, ulcerat. Et quando currit ad membrum aliquod, accidunt eryſipila & formica, & quando ſpargitur in corpore toto quieta [h] [abſque ebullitione] accidit icteritia. Et quando currit a felle ad inteſtina cum ſuperfluitate, facit incurrere ſolutionem uentris cholericam, & raſuram.

e a fel.

f B. coadunatione,

g B. malo.

h B. Alia litera. non furioſa.

ANNOTATIONES.

cap. 4. *Habes ueſicæ felleæ hiſtoriam ex Gal. 4. de uſu part. Huius, canaliculi ſunt quo, alter ad iecur tendens, per quẽ bilem in ſe ueſicula allicit: alter ad duodenum inteſtinum fertur accelerandæ & excitandæ excretionis per aluũ gratia. Huius qui ad inteſtinum fertur, quandoque duæ ſunt propagines: altera ad inteſtina ipſa: altera ad uentriculi fundum porrigitur, de qua Gal. lib. art. med. & alibi. Quamuis uerò negent anatomici recentiores meatum hunc poſteriorem a ſe uiſum, uidere tamen alij. Quanquam item Gal. 3. fac. nat. eadem uia bilem trahi ad ueſicam, & eadem pelli ad inteſtina aſſerit: uere tamen, non per eundem plane meatum ſuſcipitur bilis a iecinore & demittitur ad inteſtina: idem tamen utriuſque actionis inſtrumentum eſt trahendæ bilis, & diſtribuendæ. Unum hic de uſu bilis author noſter ſcribit, quod quibuſdam non placet: nempe bilis uſum eſſe calefactionem hepatis, ſicuti (utar enim eius uerbis) accenſio eſt ſub uaſe. Negant ij bilem ad roborandam cõcoctricem uim facere. Verum non diſſerimus quidem nos, an bilis coctricem facultatem adiuuet, uel non; nullus tamẽ ex bile caleſcere iecur & ſanguinẽ negarit. ita ut hunc calfaciendi uſum ea procul omnio dubio præſtet, ſiue ſit ſiue non ſit ea caliditas obeundæ coctioni utilis. Aliud ſcribit de ueſicæ huius felleæ ſubſtantia, quod falſum uidetur. nempe unica eam tunica conſtare aſſerit, ſicut & ueſicam urinariam: id quod & lib. 1. doctr. 5. Contra tamen & res ipſa, & idem plane author in 19. huius libri fen, duas habere tunicas teſtatur. Sed & hanc quæſtionem libro 1. diſſoluimus, ut hic idem repetere opus non ſit.*

cap. 74.

cap. 13.

cap. 1.

De anatomia ſplenis. *Cap.* 2.

SPlen omnino eſt euacuatorium fęcis ſanguinis, & aduſtionis eius, & ſunt melancholia naturalis, & accidentalis, & ineſt ei proprietas quædam, & uirtus eius reſiſtendi cordi ex [a] [latere] & hepati, & felli ex latere. Quumque trahit turbiditatem ſanguinis, digerit ipſam, & quando aceſcit, aut fit pontica, & fit conueniens ad commouendum os ſtomachi, & pręparandũ ipſum, & temperandum caliditatem eius, mandat eam ad ipſum in vena magna, et quando debilitatur ſplen a mundificatione hepatis, & accidũt quæ ſequuntur ipſum ex melancholia, ſcilicet in corpore ægritudines melancholicæ, ſcilicet ex cancro, & varicibus, & elephantia, & impetigine, & lentiginibus nigris, & morphea nigra, immo melancholia, & lepra, & reliquis, & quãdo debilitatur ab educendo illud, quod oportet exire de melancholia ab ipſo, oportet ut fiat magnus, & magnificetur, & apoſtemetur; & ut non ſit ei, quod generatur de melancholia, locus in ipſo, & ut retineatur illud, quod commouet os ſtomachi. Et quando mandat eam cum ſuperfluitate, fortis fit fames, & ſi fuerit acetoſa; & [b] [non fuerit ſuperflua,] tunc facit vomitum, & facit nauſeam, & quandoque facit accidere in inteſtinis excoriationem melancholicam, mortiferam, & quum ingroſſatur ſplen, areſcit corpus, & areſit hepar: & eſt magis nocens hepati, & quandoque aduritur melancholia in ſplene, declinans ad acetoſitatem [c] [plutemperatam, & quandoque effunditur] rimum abhominabilis ad ſtomachum, & faSplen, aręſcit corpus, & aręſit hepar: & eſt ma-

a B. parte inferiori.

b B. Alia litera, & non ſuperflua. [partly illegible]

c B. plurimum quandoque per[illegible] uenit ad ſtomachum. [partly illegible]

d B. declinat [partly illegible]

e B. oppoſita. Alia litera, tranſuerſalis. [partly illegible]

f † B. [illegible]

ANNOTATIONES.

De lienis anatome pete Galenum 4. de usu par. & 5. Vide & Arist. 3. de part. animal. De huius uisceris usu dubitatio est. Arist. & si ipsum quodammodo non esse necessarium putat: existimat tamen attrahendi a uentriculo excrementi & concoquendi eius gratia esse procreatũ, quod & Gal. quamuis Erasistratus, ut 4. de usu part. legere est, nullius rei gratia fabricatum lienem crediderit. At non uidetur admittere Gal. quod dictum est. quamuis enim lien a ventre craßum illud excrementum trahat: non tamen cõcoquendi gratia, ut eo corpus post modum nutriatur, attrahi putat. Verùm, & si pro aliarum partium nutritione fex ea sanguinis a liene attrahitur: trahitur tamen eius ipsius splenis nutriendi gratia, & concoquitur.

De icteritia citrina, & nigra. *Cap. 3.*

Icteritia est alteratio coloris corporis fœda, ad citrinitatem tendens, aut nigredinem pp cursum humoris citrini, aut nigri ad cutem, & quæ sequuntur ipsam sine putrefactione, quę si ei associaretur, faceret accidere tertianam in citrina, & quartanam in nigra. Et causa citrinæ secundum plurimum est ex parte hepatis, & ex parte fellis. Et causa nigræ est ex splene; & quandoque accidit vt sit ex hepate. Et quandoque accidit vt sit causa citrinæ, & nigrę simul ipsa complexio cõmunis corpori. Loquamur ergo prius de icteritia citrina: & dicamus, q̃ icteritia citrina aut fit propter multitudinem generationis cholerę citrinę, aut propter prohibitionem euacuationis eius. Et multitudo eius, quod generatur ex ea, aut est propter membrum generans ipsam, aut propter materiam a qua generatur, aut propter causas extraneas. Et membrum quidem generans ipsam in natura, est hepar. Nam quum ipsum valde calefit propter causas calefacientes, [d] [scilicet aut] propter apostemata in hepate, & in meatu cholerę, aut propter oppilationem retinentem choleram a felle, aut propter caliditatem complexionis cholerææ [b] [&] calefit complexio hepatis valde, & facit choleram secundum quòd sciuisti in loco suo. Generans verò ipsam non in natura, est totum corpus. Nam quum ipsum superflue calefit, conuertitur quod in ipso est ex sanguine, ad choleram. Et materia sunt cibi, & quum sunt ex genere eorum, a quibus generatur cholera, aut propter caliditatem ipsorũ, aut propter velocitatem conuersionis eorum ad caliditatem [c] † [ ] in stomacho calido, non euacuantur a generatione cholerę plurimæ. Causæ autem extraneæ sunt, sicut caliditas extrinseca dominans super ipsũ, & sparsa in eo propter causam, quæ est, sicut morsus gerati aut serpentis, aut pcussio vespæ [d] [grossæ] aut punctura pediculi vulturis. Et quandoque faciunt eam medicinæ ebibitæ sicut fel [e] [leopardi,] & viperæ, quum sunt taliter quòd [f] [non] interficiunt, & venenum secundum plurimum apparet subito. Et in icteritia quidem, quæ fit propter multitudinem choleræ, quãdo que fit eius sparsio ex [g] † [ ] ipsa propter vehementiam uictoriæ eius super sanguinem, & quandoque est secundum semitam expulsionis naturæ, & est icteritia cretica. Et hæc multitudo accidit quandoque vt generetur subito, & quandoque generatur paulatim, & in diebus aliquibus, quando illud, quod generatur, nõ resoluitur, aut propter spissitudinẽ cutis, aut propter grossitiem materiei. Et propter has duas causas fit icteritia, quum commouentur venti septentrionales, & in [h] [æstate] frigida & quũ retinetur sudor consuetus. Et multitudo generationis choleræ quandoque est in hepate, & quandoque est in corpore toto, secundũ quòd sciuisti, & est propter apostemata calida vbicũque sint, propter illud, quod alteratur de complexione ad caliditatẽ, quare multiplicatio fit generationis choleræ. Accidit ergo icteritia a vicinitate apostematum calidorum, propterea quia alterant complexionem, quamuis quandoque accidat illud etiam secundum semitam oppilationis, & prohibitionem euacuationis. Et frigida sunt digniora ad generandum choleram nigram: hæc ergo est illa, quæ facta est pp multitudinem. Factæ autem propter priuationem euacuationis, aut est priuatio ab hepate, aut a felle, aut ab intestinis, & membris alijs. Et quando non euacuatur ab hepate, aut est causa in agente, aut in instrumento, et causa quę est in agente, est debilitas virtutis separatiuæ, aut debilitas virtutis expulsiuę, & causa, quæ est in instrumento, est oppilatio meatus, aut eius, q̃d est inter hepar, & meatum, & huius quidem generis est illa, quæ generatur ab apostematibus hepatis calidis, & duris, et huius generis est icteritia, quæ est cum frigore [i] [propter debilitatẽ hepatis,] quare constipantur eius meatus, et illa, quæ ex coarctatione etiam, & reliquis causis oppilationis, & scias quòd quãdo peruenit oppilatio retinens choleram in hepate, in quocũque locorum sit hepatis, & fellis, oportet vt ex ea fiat hepar calidius quã est, & generetur cholera plus etiam, quam ea, quæ generatur in dispositione sanitatis. Facta autem causa fellis, aut est propter debilitatem eius ab attrahendo ex hepate, & præcipuè quum est cum debilitate hepatis a separatione, & expulsione, aut propter vehementiam virtutis attractionis, & implet ipsum valde vice vna & [k] [non capit ipsam propter illud, quod] ipsum repleuit, & extendit ipsum, deinde cadit virtus eius, & non trahit. aut propter casum oppilationis in meatu eius ad intestina. Et quandoque fit illa oppilatio propterea quòd vehementer [l] [retinetur] in hepate illud, quod ad ipsum concurrit de cholera subito, propter multitudinem generationis, aut vehementiam expulsionis hepatis, aut attractionis fellis, quare cooperitur orificium meatus ex eo, quod retinetur, et cum hoc, quoniã uirtus [m] [alia] debilitatur. Et quandoque fit propter reliquas causa oppilationis, & illa, quę est in colica, fit, propterea quod humor viscosus glutinat faciem meatus, quare cholera non effunditur ad intestina. & hæc est illa, cuius causa est colica. Est enim icteritia quædam, quæ fit cum colica, & non est eius causa colica, imò sunt ambæ simul communicantes in causa vna, & est oppilatio [n] [præterita, quæ peruenit] ad meatum fellis, antequam accideret colica, & prohibuit choleram effundi ad intestina, & abluere ea, post quàm

h B. hieme.

i B. debilitante hepar.

K B. ipsum non capit aliud ab ea quæ

l B. coarctatur

m B. propter nocumentum.

n B. quæ antecessit.

quàm ergo hæc fuit prohibita, ad hoc vt effun deretur ad intestina, nõ fuerunt abluta, & multiplicatæ fuerunt in eis humiditates, & cõmouerunt colicam, & accidit vt cholera rediret ad corpus; quare commouit icteritiam. Et in omni quidẽ oppilatione in meatu hepatis ad fel, aut in meatu fellis ad intestina, quæ est ex incarnatione aut poro nõ speratur sanitas. Facta autem ab intestinis est illud, quod quidam existimant, quòd quandoque accidit ut aggregetur in intestinis, & proprie colon, choleræ plurimum, quæ iam effusa fuit ad ea, & non egreditur ab eis propter causam [o] [resoluentẽ,] quare non inuenit cholera, quæ in felle, locum, in quem euacuetur: quamuis meatus sit apertus, & hoc valde parum fit, & quasi longinquum: quoniam cholera quando multiplicatur, & [p] [colligitur] in intestino, extrahit seipsam, & alia, nisi accidat sensui vt destruatur, aut expulsiuæ ut cadat. Icteritia autem nigra splenetica ipsa in modis suæ generationis est secundũ icteritiam [q] [cholericam,] inquantum eius generatio est propter oppilationem vtrorunq; meatuum, & inquantum eius generatio est propter debilitatem quarundam virtutum, & fortitudinem quarundam earum. Verùm icteritia nigra hepatica quandoq; est propter vehementiã caliditatis hepatis, quæ adurit sanguinẽ, ducendo ipsum ad nigredinem: & facit multiplicare melancholiam in corpore. Quod si ipsa [r] [iuuerit] ex splene & meatu [s] [aliquid, completur] res, & quãdoque est propter vehementiam frigiditatis eius, quare propter ipsam cõturbatur sanguis, & nigrescit, & quandoque est illud frigus cum siccitate, & quandoque est cum humiditate. Et quandoque est propter apostemata frigida dura. Icteritia verò nigra, quæ est causa corporis totius, aut est propter uehementiã caliditatis corporis totius, & adurit sanguinem faciendo nigrum: aut propter vehemẽtiam frigiditatis, & congelat ipsum, & denigrat eum, & omnis icteritia citrina aut nigra, quæ est propter corpus totum, est causa venarum procedẽtium in toto corpore, & est corruptio conuersionis sanguinis ad ipsum secundum comparationem corruptionis cõuersionis sanguinis ad materiam hydropisis hyposarcę factæ, quãuis non sit illic corruptio apparens in hepate, imò sit in venis tantum, & tibi quidem possibile est vt diuidas, & scias, quòd icteritia nigra quandoque fit propter multitudinem; Et quãdoque fit propter retentionem; & secundum quod dictum est in citrina, & quandoq; aggregantur vtræque icteritię simul, aut quia choleræ [t] † [ ] & ei ꝙ ipsi commiscetur ex sanguine accidit adustio, & fit [u] [nigra] & componuntur ambo humores; aut quia in vtrisq; lateribus simul est nocumentum, s. latere hepatis & choleræ, & latere splenis, & iã existimauerunt quidam, ꝙ cholera accidit subito, & melancholia non accidit subito; & fuit eorum intentio ad hoc, quòd causa generationis choleræ est fortior causa generationis melancholię, & melancholia generatur paulatim, & res non est ita, quamuis sit plurimum secundum quòd ipsi dixerunt. Et quandoque accidit etiam icteritia nigra, vt sit crisis ægritudinum

o B. prohibentẽ
p B peruenit.
q B. felleam.
r B. adiuuatur.
s B. aliquo adiutorio.
t † B. Alia litera sparsæ.
u B. melãcholia

splenis, & quę similantur eis, quum non [x] [reminiscitur] natura tendens ad partem [y] [expulsionis propter causam nocitiuam.] Et plurimis quidem habentium icteritiam citrinam, accidit constrictio naturarum eorum, propter retentionem excitatoris mordicatiui, quem tu [z] [frigi-sciuisti, & in illo, qui habet icteritiam dam] & non curatur, neque resoluitur eius materia, est timor, & pluribus eorum associatur mors subita. [a] [Reliquæ autẽ species sunt icteritię hepaticæ] quę est ab apostemate: & est illa, quam dixit Hippo. & dixit. Quum hepar est in icterico durum, tunc illud est significatio mala. Et Hippoc. quidem iam dixit in quibusdam, quæ ad ipsum referuntur, quòd [b] [icteritiæ est species mala in vrina patientis, quum est similitudo herbi, & est cum ea profundatio in ventre & febris & tremor] debilis, & est debilitas in locutione [c] [ex liquefactione] & ista interficit vsque ad xiiij. diem.

x B declinat.
y B. mundific... tionis pro... causam pro... benrem.
z — B.
a B. ... cies icteritię hepaticæ.
b B. ex icteritia est species ... quum ... urina habent ... ipsam ... bo, & est ... punctio in ... pore & febris, & horripilatio.
c B. ex ... Alia litera, ... riodice. Alia litera, ex ... ne.

ANNOTATIONES.

De arquato affectu quærat quispiam, an symptoma sit, an morbus. an morbosam, uel etiam salubrẽ causam sequatur. an iecinoris, uel aliarum quoque partium sit affectio. Breuibus ergo, certum est, quum tota cutis, atque ipsi quoque oculi colore, uel luteo, vel pallido, uel atro præter naturam infecta sit: symptoma hoc in uisilibus corporis esse affectibus. quod quidem symptoma ut Gal. lib. de diff. sympt. immediate uel segregatricis, uel alteratricis uitium sequitur. segrrgatricis, quæ biliosum humorem a sanguine non secernit, alteratricis quæ biliosum sanguinem gignit. Dici tamen hic morbus solet, ut etiam alij affectus plures, animaduersa causa, a qua tot symptomatum fit concursus, non quo color sit morbus. Sequi uerò hic affectus quandoque uincentis morbi, quandoque etiam naturæ uim solet. morbum sequitur, quum ex obstructione, ex intemperie, uel alio quouis morbi genere fit: naturæ autem uim, ueluti in crisib. quum morbosam materiam natura ualidior ad cutim transfert. Habet tamen semper coniunctam morbosam causam. Huius subiectum proximum cutis est, locus tamen affectus nõ unus, quamuis aliqui iecinoris semper uitium sequi ipsum existimarint. Sed, ut doctissime Aretæus 1. de diut. morb. curat. neque uitio iecinoris tantummodo prouenit, ut nonnulli medicorum existimant: sed & uentriculus, & lien, et renes, & laxum intestinum causa sunt. Tu pro huius affectus notitia adi Aretæum. & Paulum lib. 3. & Gal. 5. de loc. aff. & Celsum lib. 3.

cap. 4.
cap. 15.
cap. 10. cap. 11.

Cap. 4.

Dr signis causarum icteritiæ citrinæ.

SCias quòd in pluribus icteritijs, citrina & nigra, tingitur vrina, & [a] [quãto vrina est plus citrina, est acutior,] & magis significatiua sanitatis hepatis, & uirtutis eius. Facta autem mali tia complexionis calidæ in hepate, signa sunt signa nota, siue sint signa illa cum signis apostematum calidorum, aut non, sicut quum non albescit cum ea egestio ea albedine, quam hẽt in oppilatiua; imò quandoq; tingitur plus, & non sentitur grauitas, quæ sentitur in oppilatiua, & minoratur appetitus, & multiplicatur sitis; Et exsiccatur corpus. Et rubescit urina. Et raro fit subito, & si fuerit causa [b] [uehementiæ caliditatis ęgritudinis cholera] in felle, & inflammatio eius in ea, tũc signa eius erunt assiduatio citri-

a B. Alia litera, quotiescunque ... urina est plus tincta, ... biliosior.
b B. eius uehementia ... mentia ... tis choleræ.

citrinitatis coloris corporis. & nigredo faciei
solius.& albificatio linguę.& arefactio,& con-
strictio naturę propterea quòd c [cholera] ve-
hemẽter exsiccat fęcem.& albedo urinę & sub-
tilitas eius in d [dispositionibus] propter retẽ
tionem cholerę in corpore absque expulsione.
deinde vehementia citrinitatis eius;deinde ni-
gredinis,& grossities eius.& uehementia fœto
ris odoris eius in fine. Verùm facta a malitia
complexionis calidę in toto corpore est, ut sit
totum corpus calidi tactus,& in ipso sit pruri
tus, & sit appetitus paruus cũ acceptione gros-
si,& dulcis:& sit egestio proxima consuetæ,tẽ-
dens ad lenitatem,& similiter urina,& vt venę
sentiantur calidæ valdè,alterati coloris: & nõ
sit cum albedine egestionis, & grauitate partiũ
hepatis,& fellis,sicut est in dispositione oppila-
tiuæ:imò multoties est egestio tincta,& corpus
lene. & non appropriatur hepar aliquo signo-
rum eius singulari ei. & non fit subito,sicut est
quędam species oppilatiuæ. Quòd si fuerit pro-
pter apostema calidum,aut durum,scies signa
eius ex eis,quæ dicta sunt. Ex oppilatiuæ autẽ
signis inseparabilibus, sunt albificatio egestio-
nis in pluribus horis,aut paucitas citrinitatis e-
ius, & vehementia citrinitatis vrinę in colore
suo, & grauedo in mirach in latere dextro, &
dolor & inflatio apud cibũ,& pruritus in cor-
pore toto, & lenitas somni super latus sini-
strum. Verùm e [ex cholera] eius non albifica-
tur cum ea egestio subito, vehementi dealba-
tione:albificatur ergo egestio in primis,deinde
accidit icteritia; & cum hepatica non albifica-
tur egestio,nisi gradatim: fel enim transmittit
illud,quod in ea est de cholera paulatim vsque
quo f [erumpat] & similiter albificatur g [ege
stio] paulatim vsquequo compleatur albifica-
tio eius,& iam appareat icteritia, & quando ca
dit oppilatio in meatu, qui est in felle ad inte-
stina,& non est in operationibus hepatis nocu
mentum præteritum,neque in hora nisi post-
quam læditur eo ex retentione cholerę in ipso,
& non inuenit viam h [quum fel sit] plenum;
tunc est amaritudo oris vehementior, & sitis
fortis,& i [cholerica] quidem plurimum com
mouet colicam,aut associatur ei secundũ mo-
dum,quem innuimus, & illam ex oppilatiua,
cuius causa est frigus,aut constipatio,significãt
k [dicta pręterita.] Et ex summa earum est di-
spositio corporis totius. Si autem causa eius est
humor grossus,significat ipsam regimen præ-
cedens. Quòd si eius causa fuerit nascentia rei
alicuius,aut incarnatio,significabit ipsam assi-
duatio icteritiæ,& assiduatio signorum oppila
tionis,& paruitas iuuamenti administrationis
aperitiuorum ex clysteribus,& alijs, & illa, in
qua causa est debilitas virtutis expulsiuæ hepa-
tis,aut discretiuæ, non est tinctura vrinę vehe-
mens valde,sicut est in oppilatiua in dispositio
ne,qua sunt virtus discretiua & expulsiua for-
tes,& non albificatur egestio puræ,& non sen-
titur grauitas;quæ est ex oppilatione,& inueni
tur in reliquis operationibus hepatis debili-
tas. Et quandoque associantur ei l [egestio san-
guinolenta] & signa debilitatis. Et illa, in qua
est causa debilitas uirtutum fellis, est cum nau
sea vehementi,& amaritudine,absque grauita-
te,& est generatio eius paulatim,& tinctura in
egestione est inter albedinem & citrinitatẽ,sed
est in vrina fortis valde m [icteritia,] quum
non est illic debilitas virtutum hepatis expulsi
uarum. Quidam autem existimauerunt,quòd
in illa,quę est ex felle,cum rectificatione hepa-
tis,urina est secundum colorem suum,et dispo
sitiones suas naturales, et hoc est impossibile.
hepar nãque sanum expellit cholerã in primis
ad fel:quòd si non fecerit, tunc ad urinam, et
prohibet ipsam penetrare in sanguinem quan-
tum potest. Verùm quando multiplicatur re-
manentia vrinæ albę cum icteritia, aut parum
tincta est,est deterius,et magis timẽdum,quòd
cadat habens eam in hydropisim, quoniam si-
gnificat quod oppilatio est ex frigore. Veneno
sam autem significat morsus,si est ab animali.
Sed si est a ueneno, significant ipsam præteri-
ta sanitas,et bonitas humorum, et aduentus ip
sius subito,absque alteratione egestionis ad al-
bedinem. Eius verò,quæ cretica est,signa sunt,
quoniam ipsa fit in ægritudinibus acutis,habẽ
tibus crises per eam, et sunt cum ea signa alia
crisis,sicut nausea,et subuersio stomachi, et uo
mitus cholericus,et vehementia uigiliarum,et
sitis,et paruitas appetitus cibi, et amaritudo o-
ris et paruitas anhelitus, et siccitas naturę. Et
creticam quidem significat crisis tantum, sed
bonitas, et malitia uerificantur cum significa-
tionibus n [significantibus uicinantibus,] quẽ-
admodum de eis dicemus in capitulo suo. Et
pulsus quidem in icteritia citrina in pluribus
dispositionibus est paruus,propter debilitatem
virtutis,sed non est uehemens,quoniã o [cho
lera] est leuis p [calida.] Sed est durus propter
vehementiam siccitatis, et nõ est propter illud
velox,quoniam uirtus non est cum illa fortitu
dine propter malitiam complexionis. Et cum
icteritia quidem citrina multoties egreditur
sudor citrinus.

m B. icteritialis. Alia litera.

n B. quę eis associantur.

o B. Alia litera. caliditas ẽ leuis

p B Alia litera. acuta.

De signis causarum icteritiæ nigræ. *Cap. 5.*

FActam quidem a splene solum,significat ꝙ
non est citrina. deinde fit nigra. Citrina.n.
non fit a splene omnino. licèt nigra fiat quã-
doque ab hepate. Verùm nigra splenetica vehe
mentioris est nigredinis, a [et separant eam]
signa duritiei splenis,et magnitudo eius, et do
lores eius, qui sunt in sinistro latere, et quòd
quandoque sunt egestio, et urina in ea nigræ.
Et quandoque egreditur in egestione fęx nigra
et hoc est signum forte. Et quandoque saluatur
urina,quum non est in hepate nocumentum,
si non uenit ad ipsum nocumentum aduentu
superfluo. Est enim tunc salus eius,significatio
quòd icteritia est splenetica. Et in hac icteritia
mirach quandoque est extensum cum dolore,
et grauedine. Et secundum plurimum natura
est constricta,et quandoque non est, Et est di-
gestio mala,et est cum ea malitia animę, et tri-
stitia,et b [uarietas] sine causa. Et quandoquę
egreditur cum ea sudor niger. Et factam pro-
pter oppilationem in meatibus,significant gra
uitas vehemens,et difficultas dormiendi super
latus sinistrum, Et cum facta propter apostema
calidum et durum,sunt signa eius,et cum facta
pro-

a B. associãtur ei

b B. guesgues.

propter debilitatem, non est grauitas. Quòd si fuerit debilitas hepatis etiam, significăt ipsam signa eius. Et factam ex apostemate significant, quòd nocumenta prima apparent in hepate, & splen est saluus non læsus, nisi cũ eo nocumenta fuerint hepatis facientia melancholiam. Et non est nigredo [c] † [ ] pura, sicut in splenetica: & significat ipsam nocumentum in vrina. Et si fuerit corruptio ex latere caliditatis, & siccitatis, erit nigredo ad citrinitatem decliuis. Et si fuerit ex latere caliditatis & humiditatis, erit illic citrinitas, cum rubedine, sicut [d] [citrinitas] quædam. Et si fuerit ex latere frigiditatis & siccitatis, & frigus erit dominans, erit ad uiriditatem: aut siccitas dominans, erit ad nigredinem. Et si fuerit ex latere frigiditatis & humiditatis, frigiditate & humiditate vincente, erit ad citrinitatem quandã & phisticitatem, & si fuerit frigiditas vincens, erit ad viriditatem. Splenetica vero [e] [colorator] vnus est.

c † B. uehemēs.

d B. rufedo.

e B. color.

De cura icteritię citrinæ. *Cap.* *6.*

Scias, quòd intentio in curatione icteritię ad duas res tendit; quarum vna est vt remoueatur icteritia ipsa, cum eo quòd resoluit ipsam acutè, & ab oculo cum medicinis notis, lauatiuis, & cum collyrijs oculi, & cum medicinis solutione educentibus materiam facientem icteritiam. Et secũda vertitur ad causam, & abscindit eam; & est aut rectificatio complexionis, aut confortatio virtutis, aut regimẽ apostematis, aut apertio oppilationis. Aut euacuatio per phlebotomiam basilicę, aut saluatellæ, aut venarum, quæ sunt sub lingua ex eo, quod narrauerunt quidam. & si non fuerit illud, tunc cũ ventosatione supra locum hepatis sub spatulã dextra, aut sub eo in spatio, quod est sub costis. Aut euacuatio, quæ est cum solutione ventris euacuante materiam [a] † [ ] & euacuatio cum vomitu. nam ipse est iuuatiuus in omni icteritia. Verùm in curatione nocumẽti veneni, abscissio causę est melius, quod oportet præmittere, quare oportet vt cum ea occupatio fiat primo. Et icteritiæ quidem cuius causa est complexio calida in hepate aut in corpore, aut in felle propter aliquam causarũ, præter ebibita & comesta, & quæ sunt ex ambobus, cura est, si est illic repletio sãguinea, & cholerica, cum euacuatione amborum in principio rei, sanguinis quidem per phlebotomiam, sicut ex basilica, sed choleræ per solutionem ventris cum eis, quæ sunt sicut myrob. & fumusterræ, & sicut cum scammo. in lacte acetoso [b] [coagulato,] & ad ultimum cum soluentibus choleram, aut speciebus aquę casei factis fortibus cum myrob. & scammonea, & similibus. Descriptio aquæ casei bona. Recipe lactis caprini lib. iij. & carthami quantum manu capi potest, teratur, & dissoluatur digitis in lacte hora vna, deinde coletur, & dimittatur, vt lac coaguletur in nocte, deinde coletur a caseitate sua, & accipiatur aquositas eius, & proijciatur super ipsam aliquid mellis aut zuccari, aut salis indi pondus ʒ. ij. Et si uis ipsam facere fortem, pone in ea scammoneæ danic. i. bibatur ex ea secũdũ

a † B. Alia litera. quàuis non euacuetur materia.

b ——B.

mensuram, quæ toleratur tribus diebus. Et ex eis, quæ coniungunt mundificationem icteritiæ cum eductione materiæ per solutionẽ ventris, est vt sumantur aquæ foliorũ raphani vnc. j. cassiæ fistulæ ʒ. ix. & seminis atriplicis ʒ. j. & aloes danic. j. & croci danic. i. hoc est rectius ei, quæ est cum apostemate calido in hepate, aut in meatibus, & febricitat etiam. Et sit cib. sicut aqua hordei, & olera, & secundum quod sciuisti in capitulo apostematum hepatis, quoniam non est in prolongatione sermonis utilitas. Quumque apparet maturatio, [c] [experire ea,] in quibus est scammonea, & aloes, & similia, postquam fregeris cum eis, quę sunt sicut aqua cuscutæ, & endiuię, & reliquorum ex illis, quę sciuisti. Et ad summum, dum non remouetur apostema & [d] † [ ] rectificatur dispositio, non habeas spem in curatione ipsius icteritiæ. Sed si febris non est, & virtus sit fortis, [e] [et illud est significatio apostematum] deinde est inflammatio, tunc tibi inest administrare almosusat, & [f] [cibos infrigidatos de piscibus et cibos infrigidatos de carne uaccina, et] hœdina, et aquas fructuum, et succos eorum, et propriè aquam granatorum in ieiunio, et acetosum de carne vaccina, et acetosum de piscibus, et succos olerum frigidorum, plurima nanque istorum quamuis sint ex cibis, tamen inest eis proprietas fortiorum medicinarum huius capituli in rectificãdo complexionem, et ex curis huius dispositionis est illud, quod recipit succi foliorum raphani, et succi mori partes ęquales, bibatur ex eo pondus ʒ. xxx. nam in ipso intenditur etiam intentio ipsius icteritiæ. Et similiter si fuerit inflammatio in felle, et confert istis lac asininum decoctum cum pauco aceto, et sumatur in potu. aut succus absinthij cũ aqua frigida. Et quandoque confert ut cibetur infirmus pane azymo, et sale trito, et endiuia plurima vj. diebus. Hoc enim lauat fel, et remouet putrefactionem eius, et ingrossat illud, quod est in ea, et istis quidem non conceditur ut bibant vinum, nisi plurime commistum, et ut nõ perueniant nisi ad illud, quod est leue ex carnib. et ad ius carnis auis, et omnis, qui habet icteritiam ex causa calida, oportet ut deuitet uigilias, et iram et motum plurimum, et balneum. Et quandoque caliditas est in toto corpore, [g] [et infrigidas hepar, uesicam, et infrigidas venas. Et proprie quando administras balneationem cum aquis [h] [frigidis et] tepidis, in quib. decoctæ sunt medicinæ frigidę humidæ. Aqua verò frigida actu, et illa, in qua virtutes medicinarum constipantium, prohibent resolutionẽ icteritiæ, et [i] [iam] administrantur in curatione hepatis, et fellis calidorum, emplastra super ea, et quandoque dantur in potu trochisci, de quibus sunt trochisci compositi ex semine citruli & semine endiuiæ, & semine lactucę, & semine cucurbitæ, & sandalis, & spodio, & rosarũ. assumptis æqualib. partibus, proijciantur super oẽs ʒ. ij. ex eis kirat. i. camphoræ, & fiant inde trochisci & bibantur, & [k] [ego quidem iam expertus sum iuuamẽtum eorum, & fac emplastrũ hepati in eo, quod est in circuitu eius] cum succis infrigidatis super niuem, & duob. sandalis, et cãphora, ita ut sentiatur infrigidatio interius.

rius. Ipsum enim remouet icteritiam, & albificat vrinam in diebus aliquibus. Si autem causa fuerit debilitas in hepate, & felle, curetur cum regimine prædicto in debilitate hepatis. Nam cura ipsius fellis, est illa cura etiam. Ad regimē autem apostematis iam inuimus hoc, & compleuimus sermonem in capitulo hepatis. In oppilatiua verò illud, quod communicat omni oppilationi, est cura oppilationis prædictæ in capitulo hepatis, ex phlebotomia, & prouocatione, si fuerit oppilatio in gibbositate, & ex solutione uētris, si fuerit in concauitate secundum necessitatem. Et alienent a se omne, quod constipat, & exsiccat, quamuis sit calidum, quoniam constipat meatus, & oppilationem efficit fortem, & ex eis, quę rectiora sunt, est vt pręmittas lenificationem eius, & humectationē, deinde sequaris eam cum apertione. Et sit lenificatiuum quandoque calidum & humidū, & quandoque frigidum & humidū, quemadmodum dispositio facit ipsum necessarium, & quum aperis in fine, aut incipiendo, tunc ex eis, quæ recta sunt, est vt sequaris illud soluendo, secundum quòd tolerat ipsam, & secundū quòd pręteriit de solutione ventris, & scias, quòd quando tu incipis cum solutione uentris, & non efficit impressionē, tunc tibi inest vti fortibus [l] [uomitibus,] deinde solutiuo forti, & oportet vt des in potu vice vna secundum fortitudinem. Et si fuerit oppilatio ex nascentia rei alicuius, non existimo quòd sit ei medicina. Quidam autem dixerunt ei medicamen, & dixerunt sume succi portulacæ, & succi foliorum raphani: [m] † [ ] & aquæ foliorum acetosæ. [n] [omnium secundū existimationem,] & fac bullire omnia simul, & colentur, & ponantur quantum illud de succo acetosæ cum aliquantulo † herbi contriti. & dixerunt, in potu detur ex eo aliquid, cum semine raphani, & semine melonis excorticatis, & commistis cum quarta amborū costi, et myrrhæ. Et si fuerit oppilatio ex siccitate, & [o] [contractione.] & illud est eis, [p] [quod significat corpus,] tunc administrabis lenificantia ex [q] [subtiliantibus] choleram sicut mucillagines & sicut sebesten & similia cum oleo amygdalino. Quòd si oppilatio fuerit ex apostemate calido, tunc cura eius erit cura ipsius. Quum ergo maturatur, sis audax ad dandum in potu diuretica, sicut anisum, & fœniculum sine timore: similiter ad euacuandam solutione uentris choleram, & si fuerit apostema durū, tunc res in ipso erit difficilis: oportebit enim, vt curetur apostema durum. Et vsquequo fiet illud, oportebit, ut intendatur intentio icteritiæ ipsius cum eis, quę dicemus. Et medicinæ quidē singulares [r] [solutiuę] [s] † [ ] in hoc capitulo prædictæ sunt in capitulo oppilationis hepatis. Et ex aperitiuis bonis proprijs huius capituli sunt squilla. & assarum, & [t] [anisum, & agaricus] & ea, in quibus sunt cū apertione intentiones, aliæ. [u] [Aut] sumantur granorum pineę maioris [x] [:drach. xxx.] & passularum enucleatarum. drach. v. & sulphuris citrini aur. s. & epithymi, & seminis apii montani, & ciceris ni. & thuris albi, omnium an. 3. ii. terantur, & cribellentur, & sumatur ex ea sū ma eorum: drach, i. & s. cum aqua fœniculi, & administretur diebus aliquibus, similiter est enim sanatiuū, & nos iam experti sumus ipsū multoties. Et [y] [asimar] est ex melioribus medicinis icteritiæ, & [z] [debilior] ista est, in qua est oppilatio in meatibus choleræ, Sed clysteria & solutiua sunt conuenientiora in eis. et assumuntur solutiua ex eis, quæ sunt sicut epithymum & polypodiū, ponantur in eis istę medicinæ. Descriptio bona ad illud Recipe. [a] [granorum pini. drach. iiii. agarici. drach: iij.] & succi eupatorij. drach. iij. informentur ex eis pilulæ, & bibatur ex eis. drach. i. & iteretur multoties, & quando chronica fit icteritia oppilatiua, tunc necessarium est sumere diacurcuma, & theriacam, aut similia ex eis, quæ aperiuntur cum fortitudine, & similiter dialacca. Et quando est cum oppilatione febris, tunc atriplices sunt boni valde: quoniam sunt aperitiui & extinctiui. Et similiter radix lactucę [b] [de aqua] de qua sumatur pondus. drach. ii. cum melle. Et similiter aqua cuscutæ, & endiuiæ [c] [& myrrha] cum rotulis casie fistulæ, cum oleo amygdalino amaro & dulci. Curationes autem icteritiæ in quibus attenditur intentio ægritudinis ipsius, & resolutionis eius, licèt in eis sint apertio oppilationum, & reliqua iuuamenta, aliæ sunt potiones, & alię sunt ablutiones, & aliæ sunt [d] [sternutationes, & plurimū iuuamentum earum est in oculo, & facie, & aliæ sunt, quæ sunt regimen commune, sicut est administratio [e] † [

]

tinæ cum aquis fortibus. & quādo incipit mingere, mingat in tina, quoniam est cura eius. & quando egreditur ex balneo, cooperiatur, ut nō adueniat ei frigus omnino, & dormiat coopertus. ea verò, quæ sunt præter balneum ex illis, quę administrantur vsu medicinæ, sunt, quæ extrahunt ex cute icteritiam. & medicinę, quæ extrahunt illud, quandoque extrahunt ipsum aut cum solutione uentris, [f] † [ ] aut cum sudore, & melius est vt sit super exercitium, & laborem, et sitim, et propriè quādo est faciens sudare potus, et similiter post balneum. et illi, qui suę icteritiæ curationem uult, cum resolutione nocent frigus, et septentrio, nisi velit per ea resistore medicinæ calidę, et [g] [aggregare] eam: sicut sumit in potu piper, deinde post illud sedeat in aqua frigida. et dicitur quòd patientes icteritiam iuuantur per cōsiderationem in rebus citrinis. Illud enim mouet naturam ad expellendum materiam citrinam totam ad cutem, quare adiuuatur adiutorium curationis in ea. ego verò non sum ex illis, qui negem huiusmodi curationes, sicut sūt plures eorum, qui philosophantur ad eas. et ex medicinis bibitis [h] [cognitis] est vt in potu sumat stans in tina. unc. ii. succi raphani cum drach. s. baurac, et unc. i. [uini,] Nam ipsa nō morātur quin extrahant ex ea citrinitatem. et iterum sumatur manipulus asparagi, et pugillus ciceris, et decoquanrur in uase vitreato cū. v. kist aquæ, de qua in potu sumatur mixta cū uino, si non est feb. & si est feb. potetur sola. deinde

inde

y B. alsangiar.
z B. difficilior

a B. Alia litera. Recipe ex pilulis de aloe quartam, drac. j. agarici tertias duas drach. j.
Alia litera. Recipe granorū pineæ. drac. 4. agarici duas tertias drach. j.

b B. Alia litera. asini. Alia litera. amaræ.
c B. amaræ.

d B. caputpurgia.
e † B. balnei frequens, qm̄ radix curationis ē super & ipsam, & super id quod currit cursu ei[a] ex administratione.

f †† B. aut prouocatione.

g B. remittere.

h B. Alia litera. facientibus sudare.

inde sedeat in tina aquæ, in qua de coctus est capillus veneris, & egredietur ex eo [k] [cholera.] & iterum floris nitri pondus drach ii. cum vino antiquo, dimittatur in nocte sub cælo; & suma tur in potu, & de balneatione fiat illud, quòd dictum est. Aut sumantur in potu squilla assa ta cum vi. partibus salis adusti, & dosis sit ii. aur in ieiunio. Aut sumatur in potu [l] [leporis] ma rini pond. ii. drach. puluerizati super ouũ sorbile, & sorbeatur. Aut corticis granatorum: drach. iiij. arsenici pondus. drach. ij. sumatur ex eis simul quantum tolerat pollex, & sumatur in potu cum tribus unc. lactis asinini. Aut pondus. i. drach. & quod est supra, fœnugræci. & sumatur in potu cum aqua & melle, & sede at in tina aquæ frigidæ: aut sumatur capillus veneris tritus, & accipiatur ex eo. drach. iiii. cũ aqua, in qua decoctum est anisum. Aut succus acetosæ cum aliquantulo uini, aut stercoris ca nis comedentis ossa alba non nigra, pondus. drach. iiij. cum aqua mellis. Aut foliorum sicle exsiccatę [m] † [ ] drach. iiij. cum vino permisto, fiat illud tribus diebus: aut ciceris nigri. lib. i. capilli vene ris manipulus. i. decoquantur in aqua, donec consumatur tertia, & sumatur ex ea in potu, unc. j. Aut succi raphani. unc. ij. uini. unc. j. Aut ciceris nigri lib. j. carpobalsami, thuris, seminis fœniculi, omnium an. pugillus j. decoquatur in vi. [n] [ascenit] aquæ donec consumatur ter tia, & sumantur in potu ex ea unc. ij. Et si non fuerit febris, potentur cum vino. Aut cinnamomi quantitas, quam tolerant tres digiti cũ vino; & melle medietatis secundum mensurã unc. j & s. aut cum aqua & vino. Aut semina al mahaleb excorticata ex corticibus suis, de quibus in potu sumatur pondus. ij. drach. Aut rubeæ tinctorum drach. j. in ouo sorbili. Aut sumantur limaturæ corni ceruini kirat. xviii. et sumatur in potu cum syrupo [o] [begurseric ō.] Aut sumantur grana pineæ, & ammeos, & staphisagria, & sumat in potu æger ex eis. Aut piperis, & stercoris canis albi comedentis ossa co chlearium. j. cum vino. Aut impleatur coloquinthida eiecto ex ea quod intra est, uino & aqua, & bibatur. Aut detur in potu de felle vrsi in uino. Aut sumatur cornu ceru. drach. j. & ter tia, & sulphuris pondus [p] [. drach. ij. & bibatur illud, & bibatur post illud, vinũ. Aut sumatur & proprie in oppilatiua rheubar. hypericon, ca pilli veneris [q] [olibani] rubeę tinctorum par tes æquales, & dosis. drach. j. Et medicinæ quidem singulares quę ingrediuntur in hoc capi tulo, & sunt aperitiuæ etiam, sunt absinthium, anisum, asarum, acorus. rubea tinctorum. gentiana: xylobal. agaricus, cõdisi, nux cupressi, co stus, vtraque aristol. Et ex eis, quæ dicuntur, & sunt leuia, est vt sumatur in potu cerebrum al cubugi uino puro. Aut sumantur uitelli duorum ouorum † [ ] & conquassentur in [s] [medio assaeruati] uini, & bibantur. Et ex eis, quæ laudantur vehementer. est, vt sumantur in potu de lumbricis terrenis ex sicca tis, quoniam ipsi mundificant statim. & simili ter fel vrsi. & ex eis. quæ experta sunt etiam, est vt dentur in potu radices acetosę, & stet in sole, & ambulet post illud hora vna. donec cale-

k B. citrinitas.

l B. caulis.

m † B. drac. vj. cum aqua mellis, aut stercus ouium cum de coctione aut ca lamenti exsiccati.

n B. achsat.

o B. farsaticum.

p B. duorũ danich.

q B. condisi &.

r † B. Alia litera crudorum.

s B. media sextelis uini, seu in media libra.

fiat, & sitiat: deinde sumat decoctionẽ capilli veneris, & rubeæ tinctorum, & mentę. Et simi liter si bibatur post balneum. Et ex diureticis proprijs ei est, vt sumatur nucis cupressi pon dus. drach. ij. cum pondere. drach. ij. casię li gneæ, & bibatur cũ uino antiquo: deinde [t] [se deat in tina, in qua decoctus sit capillus uene ris, aut anisum post illud, hora una donec cale fiat:] quoniam minget icteritiam totam. Et 10 quandoque iuuantur cum carne eritij propter fortitudinem suæ prouocationis, & mundificationis, & conueni ẽtiæ suæ ad hepar. [u] † [ ] Et aqua cuscutæ quando bibi tur ex ea sacraiati. i. cum semine apij, & zucca ro altabarzet est iuuatiua. Et ex solutiuis pro priis eis est, vt perforetur coloquintida, & ex pellatur illud, quod est in ea, & impleatur ui no, & bulliat super prunas, & coletur, & bi batur. Et ex eis, quæ nos probauimus, est, 20 ut sumatur aloes. drach. media & scammoneæ danic. i, & salis naphtici, drach. i. quarta, & ru beæ tinctorum, & agarici amborum an. drach. s. fiant ex eis pilulæ, & bibantur cum aqua de seminibus [x] [medicinarum] quas diximus. & nos iam diximus clysteria in antidotario ad hoc capitulum Et ex [y] [sternutatorijs] sunt succi, quibus [z] [sternutatur] sicut succus cu cumeris asinini, & succus foliorum nasturtii, et succus prassii, & succus ciclaminis, sicut est; 30 aut conteritur ciclamen & infunditur in la cte mulieris in nocte: deinde exprimitur in m [a] ne, & tepesit, & distillatur. Aut succus radicis [alfarsasa] exprimitur & bullitur cũ sambaci no bullitione leui, & in ipso sit harum galiæ, & fiat cum eo [b] [sternutatio] aut succus radicis raphani contriti cum foliis suis. et ex succis, qui non sunt caliditatis magnæ, est succus semperuiuę, clæ, & ex succis frigidis est succus semperuiuę aut succus [c] [alasius] fluuialis, & acetum quan 40 doque sugitur naribus, et retinetur hora una infirmus in pila balnei, quoniam est bona cura tio, et similiter si ĩfundatur in eo nigella dicet nocte, deinde coletur, et fiat caputpurgium, et odoret ex ea sola et permixta. Et ex eis, quę sũt præter succos, est ut sumatur staphisagrię quar ta drach. i. et teratur, et dissoluatur cum a qua coriandri, et olei amygdalini an. drach. x. et fiat cum ea caputpurgium ipso existente in 50 tina aut pila aquæ in balneo. et quandoque mi scentur cum ea aliquid [d] [hordei] sicci et ali quid aceti uini. In oculo uerò ipso assiduetur ipsius ablutio cũ aqua ros. et aqua coriandri, et aqua niuis. Ablutiones uerò habentibus icte ritiam sunt aquæ, in quibus decoquũtur capil lus ueneris et sceha, et maiorana, et polium et chamæmilla, et [e] [alaniuden] propriè, et tri buli, et anethum est radix in eis. Et quandoque ponitur propter calidam icteritiam in ei s ace 60 tositas citri, quoniam est u ehementis abstert sionis cum sua incisione in omni tinctura, e quandoque assumantur ex istis rebus empla stra, et assumuntur ex eis olea, quibus fit inun ctio, sicut oleũ alhacuen, et oleum chamęmelinum, et oleum anethinum, et iterum oleum [f] [congelati uuæ] et oleum de lilio. In icteri tia uero critica oportet, ut cum [g] [exiuit infir mus, intendat cum ea intentione] ipsius ægri tudinis

t B. currat habens ipsum cũ uestibus ... Alia litera currat habens ipsum cursu ... menti uel ... forti conamine currendum.

x B. & medicinis.

y B. caputpurgijs.

z B. sternutatur gium.

a B. radicis ... fasafa.

b B. caputpurgium.

d B. origani.

e B. alachacum.

tudinis cũ lauatiuis, & diureticis mũdificatiuis, & fortasse non indiget solutione vẽtris, & fortasse sufficit balneũ solũ. Quòd si videris in vrinis eorum & egestionibus paucitatẽ tinctura, scias quòd materia in eis est grossa, quare conforta illud, cũ quo medicas ex lauatiuis nostis h † [ ] & similibus. Venenosæ autem cura est theriaca, & mithridatum, propterea quia resistit veneno deinde bibat aquam malorum acetosorum, & aquam granatorum, & succum endiuiæ, & portulacæ, & mucillaginẽ psyllij, & almirberis, & omnia in quibus est infrigidatio cum virtute theriacæ. Et in ipsa quidem iam expertum fuit in principio quum accidit, & propriè quum venenum est ebibitum, & bibatur lac assiduè cũ oleo amygdalino. Regimen autem ipsorum cum cibis iam docui ipsum in complexione calida absque debilitate manifesta, & sine oppilatione. Oppilatiuam uerò & debilitatiuam cognosces per ea, quæ dicta sunt in cap. hepatis, & cibus quidem ictericorum est ille, qui [l] [alleuiat, & subtiliat.] & in quo est apertio. Et ius piscium confert eis, propriè cum eis, quæ prouocant, & subtiliant de illis. quę dicemus in fine capitulorum.

De cura icteritiæ, nigræ, & aggregationis utriusque icteritiæ. Cap. 7.

IN illa quidem, quæ splenetica est, considera an sit illic expletio sanguinea plurima: quare phlebotoma basilicam sinistram. & saluatellã, post eam deinde occupa te cum splene, & rectificatione oppilationum eius, & apostematum ipsius & debilitate eius. Et si fuerit illic causa multitudo melancholiæ propter illud, quod generat ipsam ex a [uirtutibus] & cibis, secũdum quòd. dictum est, oportet etiam euacuare eam cum eis, quę ipsam euacuant. Ex illis decoctio scolopendriæ cum elleboro dicta in antidotario, & euacuetur ex ea multoties. & decoctio epithymi secundum hunc modum. Recipe, myrobal. nigri & keb. omnium an. drach. x. fumiterræ, scolopendrię, polypodii, & florum b [squinanthi] omnium an. drach. v. radicũ apii, & fœniculi, amborum ana pugillum i. ellebori nigri põdus. drac. ij. decoquãtur in tribus lib. aquæ, donec remaneat quarta, & proiiciatur super ea epithymi. drach v. & bulliat ebullitione leui: deinde coletur, & cõponantur cũ ea hierę picræ c [. drach. xxx.] et similiter pilulę factę de myrobal. nigris, & epithymo, & sale indo, & agarico, & corticibus radicis capparis. & quãdo fit euacuatio, detur in potu lac camelarum, & si non reperitur d † [ ] aqua casei facta cum syrupo acetoso de seminibus, & e [spodio & polio. Et medicinę subtiles, quæ sunt ex] scolopendria & radice capparis & similibus. Et aqua, in qua decoquuntur folia tamarisci. & radices, & aqua foliorum capparis & aqua foliorum raphani, & syrupus acet. & similiter aqua solatri, & aqua apii, si fuerit caliditas, & syrupus acet. in quo decocta sunt scolopendria. & folia capparis, & fructus tamarisci, & polium. Et si fuerit in splene apostema calidum, oportebit vt non superfluitas sit in calefacientibus. Et si in ipso sunt oppilationes, tunc aperitiua fortia prędicta in capitulo hepatis, iuuatiua sunt etiam. Et ego dicam in capitulo oppilationis splenis medicinas, quæ ei propriæ sunt Et si est causa debilitas attractionis splenis tunc de illis, quę necessaria sunt est vt tu ponas super ipsum uentosas sine incisione. & ut administretur exercitium, & emplastra confortãtia splenem, sicut illud. quod fit ex absinthii, & cordumeni, & florũ squinanthi, & alhasce, centaureę et radicũ capparis oĩum an. par. i. & ex rosi. partibus ii. et ex bdellii parte. i. et s. et ex ammoniaci partibus vii. et decima partis. fiat ex eo emplastrum. et quando abluitur, fiat cum aceto puro forti, in quo bulliant anethum, et baurac & sal, & ruta, & calamenthum, et si fuerit in causa icteritiæ nigræ caliditas hepatis, curetur hepar cum f [subtiliatiuis.] & si fuerit frigiditas, curetur cum theriaca maiore proprie, & cum medicinis notis, et si fuerit causa in ea corpus totum fac in primis illud, quod conuęnit hepati, vt patiantur ab eo venę: deinde corpori. Ipsam autem icteritiam cura cum eis quibus curas ipsam icteritiã citrinam, & cum eis, quæ de illis fortia sunt. Et quãdo aggregãtur ambæ icteritię simul, & est repletio, et indiges phlebotomia, phlebotoma tunc ambas manus g [et euacua] inter eas ambas diebus aliquib. Et aggrega inter duo regimenta: et da in potu inter ea ambo decoctionem absinthii, et epithymi, et aggrega aquas foliorum raphani et tamarisci, et salicis, omnium an unc. i. et s. aquæ solatri. unc. iii. aquę foliorum capparis. unc. ii. aggrega et fac bullire omnia cum drach. x. casiæ fistulæ et proijce super ea pondus h [. drach xxx.] hieræ picræ, et pondus. ii. danich croci, et pondus iii kirat scammoniæ assatæ in i [cepa,] et expecta duobus diebus, et post illud bibatur aqua casei, et syrupus acetosus. Cibi autẽ in omnibus illis, sunt cibi, leues, noti, et pisces alradradri. et k [ex pullis impinguatis.] et ex oleribus endiuia, et apium, et cõdita propriè. et capparis cum aceto.

f B. extinctiuis.

g B. simul aut fiat interuallum

h B. duarũ tertiarum unius drachmæ.

i B. citonio.

k B. ius pullorũ pinguium.

ANNOTATIONES.

Pro regij morbi curatione, siue biliosus, siue ater humor cutem infecerit, pete Gal. & Paulum & Aetium locis antea indicatis. Vide & Celsum lib. 3. & Rasim 9. ad Almans. Quæstio hic est, an secanda sit uena. Paucis, quum affectus ex inflammatione est uel iecinoris uel lienis, vel ex immoderato totius corporis calore, commodum id præsidium uidetur. At in cęteris, quum sola bilis redundet, non uidetur tutum auxilium. Quare neque de uenæ sectione Gale. neque 9. de comp. med. per loca, neque 5. de loc. affec. meminit.

Cap. 25.

Cap. 7.

TRACTATVS II.

De reliquis dispositionibus splenis.

Sermo uniuersalis de ægritudinibus splenis. Cap. 1.

SPleni accidunt omnes species ægritudinũ prędictarum. scilicet de ęgritudinibus complexionis, et compositionis, sicut oppilationes,

tiones, & ſolutio continuitatis, & ſimilia, & apoſtemata cum ſpeciebus ſuis. Et ſcias quòd quando ſplẽ impinguatur, extenuatur corpus: quoniam [a] [in primis deſtruitur] uirtus hepatis vehementer cum contrarietate, quare minoratur generatio ſanguinis, & cum hoc ipſe attrahit de ſanguine illius infirmi rem plurimam propter magnitudinem ſui. Et penitus extenuatio ſplenis ſignificat bonitatem humorum, & pinguedo eius malitiam humorum, & 10 quandoque conuertuntur ægritudines ſplenis ad febres commiſtas, ſicut ipſę quandoque generantur ab illis ægritudinibus. Ipſę enim generantur multoties ex tertiana non pura, & ex febribus peſtilentialibus, & febribus commiſtis, & plurimæ quidem ægritudines ſplenis ſunt autumnales. Et color habentis eas, eſt decliuis ad citrinitatem, & nigredinem. Et quandoque perueniunt ęgritudines ſplenis ad ſtomachum, et fortaſſe addunt in appetitu eius, et 20 quandoq; deſtruunt appetitũ ipſius. & quãdoque cogunt ipſum, quum propinqua eſt digeſtio, ad euomẽdum rem acetoſam. ex qua ebullit terra, [b] [abſque nocumento, & abſque dolore.] Et urina ſanguinea bona eſt in fine ægritudinum ſplenis, & ſimiliter groſſa, in qua eſt fęx [c] [& uiſcoſitas, quę eſt in ipſa, eſt ſimilis uiſcoſitati ſanguinis,] & quandoque reſoluitur per eam febris ex [d] [febribus ęgritudinum,] ſplenis, quare reſoluitur per eam ſplen.

a B. debilitatur.

b B. poſt nocumentum & poſt dolorem.

c B. vniformis, & in qua eſt viſcoſitas ſanguinis ſimilis ſanguiſugæ. Alia litera. vel hypoſtaſis cohærens vel coadunata.

d B. ægritudinibus.

ANNOTATIONES.

Splen omne ferè morbi genus experitur, quod teſtatur & Trallianus lib. 8. eſtq; morbis maxime obnoxium ſicuti & caput, Hippocratis teſtimonio lib. 4. de morbis, quũ ægrotet & ab ijs, quæ a natura inſunt, quando plura quam opportunum eſt acceßerint, quum ægrotet item ab alijs humoribus, quod ſanè ob eius cauitatem euenit. De hoc, ait 40 *Auic. quum lien pinguis ſit, corpus extenuari. hoc ipſum & Hipp. ſcribit lib. de loc. in hom. Ex ijſdem, ait & ſplen floreſcit, & corpus contabeſcit. quod & Gal. 2. nat. facult. nempe id ob iecoris cum liene conſenſum accidit, ut hic author ſcribit. Notandum quum ait, [Et quandoq: proueniũt &c.] quod ex atræ bilis ad uentriculum affluxu immoderata appetentia fiat, & quod eadem appetentiam deyciat, dictum alibi eſt. Quod uero duo hæc contraria ex eodem proueniant, fortaſſe ita ſe habet. ex acida melancholia naturali, appetẽtia augetur, ex eadem corrupta corrumpitur.* 50

Cap. 10.

Cap. vltim.

De ſignis complexionum ſplenis. *Cap.* 2.

CAlidam ſignificãt ſitis, & inflammatio in ſiniſtro, & corruptio uirtutis eius, quæ attrahit melancholiam. Frigidam verò ſignificant debilitas attractionis eius, & caſus appetitus, & [a] [iteratio faſtidioſæ ſatietatis] & multitudo rugitus & eructuationis. Et ſignificant ſiccam durities, & [b] [debilitas] corporis, & 60 groſſitudo ſanguinis & vehementia nigredinis coloris. Et humidam ſignificant lenitas lateris ſiniſtri, & mollities corporis, & nigredo trahens ad albedinem plumbeam.

a B Alia litera. turbulentia coniunctio oculi.

b B. macies.

De cura. *Cap.* 3.

ESt proxima curationibus hepatis, & indiget vt ſint medicinæ fortiores & penetrabiliores, & ingenietur eorum penetratio cum eis, quæ penetrare faciunt, & cum eis, quæ obſeruant virtutem ſuper eas, vſquequo perficiant operationes ſuas. Et ſcias quod differentia inter curationes ſpleneticas, & hepaticas, eſt in fortitudine, & debilitate, & labore, & [a] [alleuiatione] hepar enim eſt dignius [b] [ut alleuietur] cum eo. Et non fit ſuperfluitas in [c] [confortando] illud, quo curatur. Et non afferãtur 10 ſuper ipſum medicinæ acutæ nimis, ſicut econtratum forte, niſi in neceſſitate. Et ſplen e contrario illius eget ut adiuuentur medicinæ eius cũ eo, quod conſeruat virtutem earum, & cum eo, quod penetrare facit. Et ſpleni quidem ſũt medicinæ, quæ ſunt proprię ei: ſicut cortices radicis capparis, & ſicut ſcolopendria, & ammoniacum & allium ſylueſtre, & quãdoque neceſſarium faciunt ægritudines ſplenis, ut phlebotometur baſilica maior, & phlebotometur ſaphena: imò phlebotomentur vtręque, 20 guidegi.

ANNOTATIONES

In morborum lienis curatione fortiora quàm in iecinore præſidia admitti fatetur & Gal. tum alibi, tum 2. ad Glauc. Eſt ſane pars hæc ignobilior, humores craßiores amplectens, & ad quam ſerius perferuntur medicamenta, vt propterea liberalius quæ ualidiora ſunt, offerri illi poßint. 30 *Quare ſicut in iecinoris affectibus ea permiſcenda medicamentis ſunt, quæ ſubſtantiam iecoris tueantur, ut Gal. ait 13. meth. ita & in liene eadem adiuuanda, ut penetrent, & ſuum robur ſeruent. habet etiam ſplen, ſicuti & iecur, propria medicamẽta adnotante eodem Gal. 13. meth. nempe, quale abſinthium eſt iecori, tale lieni capparis cortex. quale iecinori eupatorium, tale lien aſplenon.*

Cap. 15.
cap. 17.

De apoſtematibus ſplenis calidis, & frigidis, & duris, & [quorum durities eſt in fieri apoſtema.] 40 *Cap.* 4.

SCias quòd minorantur in ſplene [b] [accidentia] apoſtematum calidorum. & [c] [fixio] ipſorum ſimul: imò quando accidunt ſpleni apoſtemata calida, feſtinant ad duritiem: quoniam ſanguis, qui peruenit ad eum, ut nutriatur ipſo, eſt ſanguis [d] [ſpiſſus quum ponitur] in apoſtemate, quare induratur. Plura ergo apoſtemata ſplenis ſunt dura, mollia uero ſunt in 50 quibuſdam horis. & plurimum quod accidit in ipſo de apoſtemate calido, eſt ſanguineũ, & [e] [& durum] cholericum accidit in ipſo raro propter grauitatem materiei. et figurę eius ſunt quatuor, rotũda, & lata, & lõga groſſa, & longa ſubtilis. Phlegmaticum uerò accidit raro. et ſpleneticus quidem eſt, qui habet duritiem in ſplene ſuo: aut propter groſſitudinem ſuę ſubſtantiæ, quam 60 uis nõ perueniat ad finem, quam peruenit apoſtema, aut propter apoſtema durum in ipſo, et primum quidem eſt leuius. Inquit Hipp. ſi ſpleneticus inuenit dolorem interiorem, eſt magis ſaluum et illud, quoniam in ipſo [f] [ſperatur] adhuc ſenſus. et dixit quando accidit ei fluxus uentris cum ſanguine, eſt melius ſcilicet, quia ſperatur cum ipſo reſolutio materiei ſplenis eius. Si autem per ſeuerauerit, aduenit

niet ei [g] [lubricitas hydropica]& morietur. Et cauſa in eo eſt dominium frigiditatis ſuper cõplexionem,& dixit, illi, qui catarrhum habet, non accidit ſplen;& in hoc eſt conſideratio,& fortaſſe multitudo catarrhi eſt ſignificatio humiditatis complexionis eius [h] [ut ſit illud in proximo futuro,]Et in libro Hipp. ille, qui habet dolorem in ſplene ſuo, & currit ex eo ſanguis rubeus,& apparent in corpore ipſius ulcera alba non lædentia, moritur in die ij. & [i] [ſi non] cadit appetitus eius.Et quandoque terminantur apoſtemata ſplenis fluxu ſanguinis narium etiam,& proprie ex latere ſiniſtro,& apoſtematibus apud aures difficilis ſuppurationis, & apertionis, propter groſſitiem materiei. Et laudabilior vrina eorum,eſt groſſa,ſanguinea. Et urina,in qua eſt fæx [k] [viſcoſa,] quandoq; ſignificat ſanitatem ſplenis, & deſtructionem eius. Et dixerunt quidam,quum fuerit in urina ſicut ſuſpenſio ſanguinis, & febricitans habuerit ſplenem, extenuatur uel deſtruitur ſplẽ eius. Et quandoque contingit in quibuſdam hominibus,ut magnitudo ſplenis generetur, & remaneant ſecundum illud tempore longo, & ſint ſecundum ſalutem diſpoſitionum ſuarum apparentium [l] [ſpatio prolixo,] quamuis quandoque accidant ex magnitudine eius nocumenta plurima etiam, ſecundum materiam efficientem, & ſecundum uirtutem ſplenis. Et ſcias, ꝙ ſplen quandoque apoſtematur poſt apoſtema hepatis ſecundum ſemitam permutationis:& illud eſt melius,quam ut permutetur apoſtema ſplenis, ad hepar.

ANNOTATIONES.

Lien rara conſtat ſubſtantia, proptereaq; omni excrementorum generi excipiendo optiſſimus. Quare tumores et ex ſanguine,& ex alijs humoribus,tam calidos,quam frigidos ſolet experiri,præſertim tamen frigidos, & eos qui a craßo humore fiant.ueluti melancholicos,ſcirrhoſosq;. Rarò autem bilioſi tumores in hoc fiunt, quòd delegatur antea bilis ad ueſicam felleam ex iecinore.ac prȩterea,ſi forte ad lienem eadem perferatur, tenuiores partes ob laxam huius uiſceris ſubſtantiam effluunt,craßæ uerò remanent, quæ atræ potius,quam flauæ bilis naturam retinent. Frequentiſſimè autem ſcirrhis corripitur lien,quod & Galen. 13.meth.atque qui ita affecti ſunt,ſplenetici uocari ſolent. Quare,ſicut in cæteris ſcirrhis, quamdiu doloris in his eſt ſenſus,tamdiu de ſalute ſpes erit,ut author ex Hippocratis ſententia profert, quoniam ſenſus adhuc ſuperſtitis indicium eſt. At ubi non amplius dolent:tum uel difficulter, uel nunquam certe curabũtur,ut 2.ad Glauc.legere eſt. De ſplenicis,unum Auic.ex Hipp. notat,ꝙ,quibus alui fluxio cum ſanguine fit:ſanitatis ſignum eſt, & reſolutionis materiȩ illius,quæ morbum fecerat; quod ſanè ſcribi uidetur 6. aph.quum ait ſenex, Lienoſis difficultas inteſtinorum ſuperueniens,bonum.Sed neque id abſolutè pronunciandum. alioqui enim ſibi ipſi aduerſaretur Hipp. qui in eodem lib. Lienoſos a difficultate inteſtinorum aqua inter cutem excipi & mori aſſerat.Limitat ergo poſteriorem ſententiam idem ſenex de longa alui fluxione: tunc enim hydrops ſequitur,non ſi parua.Tu uide etiam Gal.eo 6. aph.

De ſignis. *Cap.* 5.

COmmunicant apoſtemata ſplenis omnia in grauedine, & in magnitudine,& dolore extenſo vſque ad diaphragma ex latere ſiniſtro,& quandoque aſcendit vſque ad furculã, & ad humerum ſiniſtrum per communitatem furculæ.Et quãdoque facit anhelitum duplum exiſtentem ſecũdum formam anhelitus fletus infantis,quoniam apoſtema impedit diaphragma ad hoc,ut uadat in motu anhelitus: quare ſtat ſubito propter læſionem, deinde redit: & dum non eſt apoſtema magnum,non comprimit diaphragma. Nam communicatio ſplenis ad diaphragma [a] † [ ] minor eſt communicatione [b] [eius ad ſtomachum etiam. Senſus .n. ſentit ſplenis inflationem,& corpus [c] [alleuiatur.] Et quandoq; accidit ex apoſtematibus ſplenis,& proprie quãdo ſunt in inferiore parte eius, ut ſubtilietur ſanguis, quoniam ſplen uehementer mundificat [d] [ſanguinẽ a fȩce ſua.] Et accidit ut [e] [rubeant] pedes,& genua ipſius, & illud,quoniã ſtomachi os communicat inferiori parti ſplenis, quoniam ex ipſo aſcendit uena expellens humorem melancholicum;quum ergo caliditas naturalis [f] [uincit,] peruenit ad extremitates [g] [proximas.] Et [h] † [ ] accidit extremitati naſi eius & aurium ipſius,ut [i] [reſplendeãt,] propter illud, quod accidit ex [k] [apoſtemate ſanguini,& malitiam paſſionis eius, & paucitatem] etiam. Et iſta membra uehementis ſunt paſſionis,ab infrigidatiuis. Et apoſtema quidẽ differt ab inflatione per priuationem grauitatis;& quòd apoſtema dolorem facit [l] [inceſſus] & inflationem quandoque ſedat [m] [& remouet eam,& differt per euentum rugitus] & eructuationem.Et communicant apoſtemata eius calida cum accidentibus prædictis, & cum inflatione,& ſiti, & febre. Verùm eius, quod eſt cholericum, eſt inflammatio uehementior, & ſitis fortior, & grauedo eius minor, & eſt dolor ad inflammationem decliuior,quam ad tẽſionem,& color eſt ad rubedinem tendens. Cũ apoſtematibus uero duris, maligna fit anima, & commouetur triſtitia, & [n] [uarietas] in quibuſdam horis. Commixtio uero ſenſus fortis non accidit,niſi apud [o] [plurimum uictoriæ] quoniam materia melancholica mota eſt non ad partem capitis,quamuis iam accidat ex parte alia,& eſt per communitatem ſplenis ad diaphragma,deinde diaphragmatis ad cerebrum. Et quandoque denigratur lingua ex duritie ſplenis, & ſentitur durities eius abſq; rugitu, quum premitur,niſi aggregetur ei inflatio. & non eſt cum ea febris inſeparabilis, imò quandoque eſt [p] † [ ] ſecundum ordinem, & quandoque multiplicantur cũ ea ulcera cruriũ,& corroduntur dentes,& gingiuæ, ꝓꝑ groſſitudinẽ ſanguinis,qui deſcendit in ulcera crurium,& corruptionẽ uaporis, qui deſcẽdit in omnes partes gingiuarum,& dentium, & quãdoque eſt in ulcerib.crurium criſis illius. Plurib.nanque eorum, qui ſplenem habent, quũ accidũt exercitia laborioſa,attrahitur inde materia ad crura,& euadit,& egrediũtur cũ ea bothor,quȩ nominantur [q] [anitham.] Et multoties eſt urina ſplenetici,ſicut ſani,ſed cum exer

a † B.eſt minor ualde cõmunicatione hepatis ad diaphragma&.
b B.ſtomachi.
c B.extenuatur.
d B. groſsitiem ſanguinis & fæcem eius.
e B.calefiant.
f B.fugit.
g B.fortes
h † B.quandoq.
i B.infrigidẽtur
K B. ſubtilitate ſanguinis & uelocitate paſſionis in eis & paucitate eius.
l B.tactus.
m B.cõpreſſio, & remouet dolorẽ eius,& cauſat rugitum.
n B. gueſgues
o B.multitudinem dominii ipſius.
p † B.non.
q B.grana albothin Alia litera bothor.

r B. quæ nõ erat. Et si in ea esset causa vniuersalis perseuraret etiam in hora quietis.

citat seipsum, resoluitur melancholia eius ad vrinam, & facit ipsum habere nigredinẽ r [nõ existentem:& si essent causa in ea renes, perseueraret saltem in hora exitus eius.] Et phlebotomia plurima apostemat splenem. Et autumnus est eius inimicus, & quando fuerit durities post apostema calidum, antecedent accidẽtia calidi:deinde acquirentur accidentia duritiei. Et multoties quidem confortatur splen subito per se ipsum, aut per illud, quod confortat ipsum, & pręualet super totum illud, quod est in ipso de materia mala, & solutione educit eã fæculentam, sicut fæx oliuarum, & significat quòd est ex splene, & non ex hepate, s [euacuatio] hepatis ab ęgritudine. et quòd splen tolerat ipsam, & detumitio eius propter illud, qđ accidit ei ex hoc. Cum apostematibus autẽ frigidis phlegmaticis, sunt signa apostematum cũ lenitate tactus, & cum albedine coloris, in quo est parum nigredinis, & splenetici quiddem uehementiorem cibi appetitum habent, quã alii. Sed uomitus difficilis fit in eis ualde, & sunt naturę eorum strictæ secundum plurimum, & indigent in vomitu, & in solutione ventris medicinis t † [ ]

s B. euasio.

t † B. fortibus valde.

ANNOTATIONES.

Quum splen multa accidentia cum hepate communia habeat, ait Gal. 6. loc. aff. differre inter se nulla re uidetur, præterquam quòd quædam magis, quędam minus alterutri euenire solent. propterea ex ijs, quæ de iecinore dicta sunt, etiam lienis affectuum notæ ferè habebuntur. Particulatim tamen de inflammati lienis indicijs, uide Paulum lib. 3. Trallianum lib. 8. Vnum Auicennas scribit, ijs uerbis. Et quandoque accidit ex apostematibus &c. quod ex Hippocrate desumptum est. Ait senex. 6. de uulg. morb. sect. 2. Quibus lien est decliuis, pedes & manus, & genua calida, nasus & aures frigidæ semper: num propter hoc ꝙ tenuis sanguis? num & natura talem isti habent? pro qua re uide Gale. in eius loci Commentarijs. Aliud scribit, quum ait, [Et quandoque denigratur lingua ex duritie splenis &c.] pro qua re facit Hippocratis sententia in lib. de affectionibus. Quicunque, ait splenem habent magnũ, qui quidem fuerint biliosi, hi mali coloris fiunt, & malis ulcerib. scatent, & ex ore graue olent. Item & 2. prognost. Gingiuę ait, uitiatæ & ora graueolentia ijs sunt, quibus splenes magni. Cui astipulatur & Paulus lib. 3. Videtur ergo ex priori Hippocratis loco, limitanda Auicennæ sententia, ut nõ semper quidem splenicis crurum ulcera eueniant, sed quandoque: ijs, uidelicet, qui natura biliosi. quamuis interea rationi non repugnet, lienosis omnib. id accidere, ob corruptorum humorum copiam, quos scatere in his ob male expurgatum sanguinem necesse est. Aliud scribit, [Et phlebotomia plurima apostemat splenem] quod ambiguum alicui uidebitur. nempe qua ratione ex multa sanguinis detractione lienis inflammationes fieri possunt: quum sanguinis missio inflammationum materiam imminuat? Existimant aliqui, accidere id ex uberiori sanguinis exitu, ꝙ tenuiori sanguinis parte exeunte crassæ & melancholicæ remaneant. putarim tamen id ob immodicam quoque corporis refrigerationem fieri, & hydrops plerunque succedit.

Cap. 1. Cap. 49. Ca. 10. Text. 38. Cap. 49.

De curatione apostematum splenis calidorum ualde. Cap. 6.

APproximant curationes eorum, curationibus suorum similium in hepate, præter ꝙ necessitas sit a [illarum & obseruantia] ad latus stypticitatis, sed cum cautela b [calefactionis] uehementis, ut non festinet materia ad grossitiem, & duritiem, & communicat in hoc hepar etiam, ambo enim præparata sunt ut permutentur ex apostematibus calidis ad duritiẽ. Verùm oportet ut misceantur cum eis medicinæ, in quibus fit incisio aliqua cum caliditate ęquali, & stypticitas, & uirtus frigiditatis, sicut c [alumen. [Et scias, quòd acetum multum ingreditur in curis d † [eorum.]

Et oportet ut incipiatur in primis a phlebotomia basilicæ, deinde dantur in potu succi & aquæ prædictę in ægritudine hepatis. Et illa, quę appropriantur spleni plurimum, sunt aqua foliorum e] salicis,] & aqua foliorum algarab, & aqua portulacæ, & aqua capilli ueneris humidi. Et ex eis, quæ conferunt in ipso, est ut detur in potu pondus 3. i. de semine portulacæ cum aceto. Inest enim ei proprietas in resoluendo apostemata, & duritiem eius, & ut de arnoglossa exsiccata pulueris omni die sumatur quantitas cochlearii unius, & cibus sit ille, quem diximus in capitulo hepatis. Et f [zersicati] inest proprietas iuuatiua, & proprie quando frangitur cum zuccaro siccitas eius, & cnm tereniabin.

ANNOTATIONES.

Si affectus iecinoris, & lienis ijdem ferè sunt, ut Gale. ait 6. de loc. affe. similis ergo curatio erit, quod idem 13. meth. testatur, & Paulus lib. 3. fortioribus tamen lien eget, quòd crasso succo nutriatur. In huius uisceris affectibus author noster acetum maximè probat, quod & Galenus 9. de comp. med. per loca, & alibi, ob dissecandi uim. Auerro. tamen 7. Coll. & ob id acetum commendat, quod huius uisceris alimentum temperamento aceti maxime simile est. existimat enim is acetum secundo ordine frigidum, & primo siccum, 5. Coll.

De curationibus a † [ ] splenis. Cap. 7.

QVum scis, quòd causa in illo est b [oppilatio] ex sanguine plurimo melancholico, oportet ut phlebotomes basilicam, & saluatellam; & dimittas saluatellam constringi per seipsam, quum constringitur ante casum uirtutis, & quãdoque necessarium est tibi ut phlebotomes † guidegi sinistrum. Et quandoq; indiges ut consequaris eam cum euacuatione, per ea, quæ educunt melancholiam, de quibus dictum est, in capitulo icteritiæ nigræ, & oportet ut non obliuiscaris canonis prędicti in curatione duritierum, de lenificatione c [ultima imò resolutione,] ut non reuertatur in duritiem lapidis humor. Quod si expeditus fueris ab hoc, aut non indigueris eo, erit tibi necessarium ut administres medicinas abstersiuas, incisiuas, in quibus nõ est multitudo caliditatis. Et fortasse inuenies has intentiones in medicinis singularib. & fortasse indigebis compositis, & medicinæ singulares, quę faciunt illud, sunt medicinæ, in quibus inuenis amaritudinem, & stypticitatẽ, aut caliditatem temperatam & stypticitatem, & quãdoque inuenis medicinas singu-

ſingulares facientes illud cum proprietaiibus, quæ ſunt in eis. Quòd ſi inuenis medicinam, in qua ſit amaritudo tantum, tunc permiſce eam cum aliquantulo [d] [aluminis & aceti. Alumẽ enim frangit ſua uirtute ſubtilitatem eius.] Et cauterium dictum in ęgritudine ſplenis, ſuper, vena, quæ eſt in interiore parte brachij ſiniſtri fiat. Et ſi non fuerit manifeſtæ diſpoſitionis, tunc cum eo, quod innuimus. Et quandoque ſufficit regimẽ ſubtiliatiuum in ſanatione ſplenis. Et quandoque accidit vt conferat in ipſo regimen impinguans corpus, quum non facit accidere oppilationem, & non fuerit ingroſſans ſanguinem. & ſi fuerit ita, [e] [ſed non poſſumus ipſum rectificare.] Regimen nanq; impinguatiuum eſt ex eis, quæ humectant ſanguinem, & rectificant ipſum, & temperant ipſum cum fractione melancholiæ. Et quandoq; peruenit durities ſplenis ad hoc, vt non ſufficiat in curatione eius adiutorium cum eis, quæ bibuntur abſque eis, cum quibus fit ei emplaſtrũ. Et omne lac, præter lac camelarum, eſt malum ſpleni. Et medicinarum ſingularium, quæ adminiſtrantur ad hanc cauſam, melior eſt cortex radicis capparie: ipſe enim multoties educit urinam & egeſtionem ſanguineam [f] [malam;] & ſanat propriè quando bibitur cum ſyrupo acetoſo de ſeminibus, trahente ad acetoſitatem. Et non eſt ipſe ſolus, imò ſicut centaurea, & ſuccus eius & proprie minor, & radix lilij, & flos ſalis, & acorus confecta cũ melle omni die cochlearium vnum. & grana [g] [alcafid] & [h] [myrtus] & chamæpityos, & chamædryos & grana alcadra cum ſyrupo acetoſo, & prę̨ſſium præcipue cum aqua ferrariorum, quã dicam. Et ſquilla eſt bona, & vltima: & melius eſt oxymel eius, & ſcolopendria cum ſucco tamariſci, & naſturtium, & nigella & agaricus ſolus cum ſyrupo acetoſo aut centaurea. Et doſis cuiuſlibet illorum ſit ab vno aur. vſque ad ℥. [i.] Et epithymi pondus ℥. v. in vnc. i. ſyrupi acetoſi, uſqua ad ℥. ii. iſtud enim quum iteratur ſolutione uentris, educit illud, quod eſt in ſplene; & detumere eum facit. Et ammoniacum, & lupini, præcipue decoctio eorum cum ſyrupo acetoſo, & decoctio k † [ ] cum aqua dulci, & bibatur cum ſyrupo acetoſo, aut cum aqua decoctionis polii, & acetoſa l [nutrita cum aceto]. cum ſyrupo acetoſo, & ſuccus ſpinarum recentium, & anethum ſiccũ ſumatur ex eo omni die pondus ℥. ii. & conſequatur urina cameli, & ſucci eupatorii pondus ℥. ii. cum aqua decoctionis abſinthii. Et iuuamẽtum cum lacte camelino, & urinis eorũ eſt uehemẽs ualde, & aſſumat inde fortis & debilis, omnis ſecundum ſe. Et melius eſt illud cuius camela iam paſcuit algarab, & ſceha, & apium, & fœniculum. Et quando apparet ex potatione eius digeſtio apoſtematis, & apparet in fæce euacuatio melancholiæ, perueni poſt illud cũ confortatione. Aut ſume albothin infuſum in aceto vii. diebus; deinde accipiet ex illo albothin omni die tria cochlearia, & ſorbeat ex illo aceto ſuper ipſum. Et ſumat in potu ſeminis raphani pondus ℥. i. & s. cum aceto forti, aut decoctione foliorum nucum recentium decoctorum cum aceto ſquillæ. Aut aqua foliorum capparis cum ſyrupo acetoſo aut de [m] [nereiden cum aceto] ſquillitico. Et ex eis, quæ currunt curſu eorum, in quibus eſt proprietas, eſt pondus ℥. ii. ſeminis portulacę cum aceto. Aut coralli [n] [decocti] ualde pondus aur. i. cum aliquo ſyruporum ſpleneticorum. Aut [o] [emplaſtrum] de cucurbita tenera. Aut ipſa cucurbita teratur poſt exſiccationem, & bibatur ex ea ℥. ii. pondus cum ſyrupo acetoſo. Et iterũ ſemen cannæ, & ſemẽ cuſcutæ, & folia ſalicis propter ſuam amaritudinem & ſtypticitatem, & ſemen acetoſæ, & ſemen atriplicis, & fructus tamariſci, & folia eius, & pulmonis uulpis, aut hepatis ipſius pondus [p] † [ ] ℥. ii. exſiccati. Aut accipe ueſpertilionem, & decolla ipſum, & exſicca ipſum, & contere eum, & accipe ex eo, quod tolerãt tres digiti. Aut accipe vii. ueſpertiliones pingues, & decolla eos, & [q] [infunde] eos, & exſicca eos, & pone ipſos in uaſe uitreato ſubmerſos cum aceto forti, et lutato & dimitte in [r] [furno clauſo.] Quum ergo decocti ſunt, depone uas extractum ex eo, uſquequo infrigidetur, deinde extrahe eos, & diſſolue digitis in aceto, & ſumatur ex eo in potu omni die pondus ℥. ii. & hæc eſt curatio experta. Et conueniens quidem eſt, ut huiuſmodi medicinæ ſingulares dictæ prius, & poſterius, bibantur cum ſyrupo et aceto et ut fiãt ex eis emplaſtra contortantia cum aceto. Medicinę uerò compoſitæ, quę bibũtur, ſunt, ſicut ſcolopendria, et ſpodium, ex quibus bibatur pondus ℥. ii. cũ ſyrupo acetoſo. Et trochiſci de capparibus, et trochi. [s] [alſelemenuſch] cum ſyru. acetoſo, et troch. de reu. facti cum corticibus radicis capparis, & bibiti in aceto uehementis acetoſitatis, & illud, quum non fuerit inflatio. Et trochiſci de rubea. Et theriaca diateſſaron eſt optima ualde, quum non fuerit feb. Aut ſume naſturtii partem i. & nigellę partem. s. conficiantur cum melle deſpumato, et ſit doſ. ℥. iii. cum aceto commiſto; aut ſuffuf ex ariſtol. et mirobal. Kebu. de quo ſumatur cochlearium i. cũ urina cameli et cum urina caprarum. Et corticum capparis ℥. iiii. Et ariſtol. longæ pondus ℥. ii. ſeminis [t] [alfelemenuſch] & piperis, amborum an. ℥. vi. fiant ex eis troch. Et ex eis, quæ cõferunt eſt illud, quod Recipit capilli ueneris, & corticum radicis capparis, & ſeminis portul. et ſeminis rutę, et ſeminis [u] [alfelemenuſch] et hyſſopi omnium an. partes æquales, et doſis ſit ℥. iii. in ſyrupo acetoſo. Aut ſumantur radices capparis, et aſſæ, et ſemen napi, et hyſſopi. terantur omnia, et infundantur in aceto die et nocte, et decoquantur in aqua plurima, donec ad paucam redeat, et miſceatur cum ea ſyrupus acetoſus fortis de ſeminibus, et bibatur. Aut in potu ſumant de aceto, in quo decocta fuerunt [x] [ſauina] et nux cupreſſi decoctione uehemẽti, donec remaneat parum, et bibatur ex eo illud, quod poteſt, et fiat emplaſtrum cum fęce ipſius. Aut lac camelarum ſecundum conditiones ſuas in potu ſumatur cum aqua foliorum algarab. Et iterum ſumantur rubeæ ℥. xii. et cortices radicum capparis, et ariſtol. longæ, et ireos, omnium an. ℥. ii. conterantur ualde,

m B. nardin. i. ſpica Romana cum ſyrupo acetoſo.

n B. contriti.

o B. raſura.

p † B. drac. ij. in ſyrupo acetoſo aut ex ſplene aſini ſylueſtris, aut ſplenis equi, aut pulli equi ex quocunque illorum fuerit.

q B. mundifica.

r B. Alia litera, tanur calido.

ſ B. alfengiech eſt.

t B. alfengiech eſt.

u B. alfengiech eſt.

x B. abel.

& conficiantur cum oxymelle acetoso,& fiant
inde trochi.sitq; dos.aur.j.cum aqua absinthij,
& corticum radicis capparorum decoctorum
simul. Aut sumantur foliorum [y] [rāni recen-
tium] & corticum radicis capparis, & fructus
tamarisci,& scolopendriæ,& squillæ assatæ, &
piperis albi,partes æquales. informentur ex eis
trochisci,& sit dos.pondus ij. aur. cum syrupo
acetoso.Aut sumatur splen asini syluestris, &
splen pulli equini,ambo exsiccati, & contriti,
& bibatur ex eis aur.j.perueniendo vsque ad ʒ.
ij.cum vino permisto. Et dicitur, ꝙ quum istę
medicinæ in potu dantur porcellis aliquibus
diebus, non reperitur in eis splen. Suman-
tur epithymum, & cortices radicum capparis
[z] [mediatim.] conficiantur cum melle,& biba
tur ex eo circiter aur.v.Aut sumantur cortices
radicum capparis, & scolopendria, & fructus
tamarisci,& cortex [a] [salicis] & rubea,& ireos
& assarum,& acorus.decoquantur cum aceto
forti:deinde coletur,& fiat ex eo syrupus aceto
sus mellinus, & bibatur; in cuius dosi sit pon-
dus ʒ.j.ammoniaci,est enim mirabile, & si sple
neticus conqueritur de solutione ventris, in
qua non est sanguis,& cum qua non est pūctu-
ra,sumat suffuf de granis granatorum trib.die-
bus,aut iiij.omni die ʒ.iij.aut iiij.& faciat vt ci
bus eius sit medietas eius, quo consueuit uti;
[b] [nam solutio eius est splenetica;&] causa in
eo est,quoniam corpus non recipit sanguinē.
Et scias, quòd res calidæ valde non sunt multū
conuenientes spleni,propterea quòd indurāt,
& exsiccant, & prohibent a resolutione. Et
quando fuerit in vrinali caliditas, tunc melius
erit etiam, ut in potu sumantur trochisci al-
mirberis, & similia.Medicamen conferens du
ritiei [c] † [ ] accidenti in
splene.Recipe radicis opopanacis,& [d] † [
] radicis capparis & speciei volubilis no
minatæ albroconium, & medullę squillæ assa-
tæ & granorum alben,& alliorum syluestrium
omnium an.partem j. misceantur omnia,& su
mantur ex eo darkimet.i.in mane cum syrupo
acetoso,aut aceto permixto.Aliud. Recipe me
dullæ alben darkimet iij.alliorum syluestrium
darkimet vj.corticis radicum capparis darki-
met iij.costi darkimet ij.[e] [storacis] darkimet
vj.polij darkimet iij. radicis plantæ nominatæ
cotoli,& est species illa, quæ nominatur [f] [asa
ctaiat] darkimet ij.& existimo quòd hoc est spe
cies [g] [asactaiet,] & est planta habens folia si-
milia myrto,& in medio sui habet annulū simi
lem oculo,& similatur semperuiuæ maiori, &
granorum uolubilis maioris numero xxv.am-
moniaci darkimet iiij. [h] [bezahard] darkimet
j. [i] † [
] radicis eius,darkimet
iii.cordumeni darkimet i.& s. [k] [seminis arbo
ris mariem darkimet j.& s.] granorum squillę
& est alhonsol,assorum,darkimet xvj. miscean
tur simul & administrentur in syrupo acet. &
sit dosis darkimet j.& s. & secundum plurimū
darkimet ii.Trochisci alij facientes illā opera-
tionem Recipe seminis lilii darkimet iiii.pipe
ris albi,& spicæ syræ,& ammoniaci omniū an.
ʒ ii.informentur trochisci, & administrentur
sicut illi,qui sunt ante eos. Trochisci alii cōfe
rētes spleneticis.Recipe ammoniaci & fructus
alhausigi omnium an.darkimet viij.cortices ra
dicis cappa.& fructus tamarisci,& piperis albi,
& scordeon,& squillæ mūdatæ,assatæ, omniū
an.darkimet ii.conficiantur cum aqua,et fiant
inde troch.quorum unusquisque sit darkimet
vnius,et dosis sit.i.eorum cū syrupo mel.Aliud
Recipe medul.squillæ assatæ lib. ii.radicis alfesi
re,& est radix uitis albæ lib. viij. piperis alb. &
petroselini, & pastinacæ syluestris, et farinæ
† herbi,& granorum pineæ omnium an. vnc.
viij.lilij cęlestis,et radicis opopan. amborū an.
vnc.iii.conficiantur. Et quum administratur
aliquid eorum, tunc melius est ut dimittat a-
quam,aut minoret potum eius,vt sit medicina
[l] [saluata in concauo.] et non trahatur ad gib
bositatem hepatis propter adiutoriū aquę plu-
rimum. In administrationem autem [m] [cibo-
rum] melius est, ut administretur ante eos bal-
neatio longa secundum ieiunium, & sit statio
in tina. Et quando egreditur æger ex ea, sumat
incisiua [n] [subtiliatiua] facientia sitim sicut pi-
sces salitos,& carnem salitam & sinapim,et sa-
phane, et sumat in potu uinum mixtum cum
aqua marina. Et subtiliet regimen suum,et fa-
ciat illud trib.dieb.et in quarto exercitetur,do-
nec sudet,et frequens fiat anhelitus eius,et em
plastretur,et hoc fiat,si res fuerit fortis,et si fue
rit debilior hac,cōtentus sit eo,quod est leuius
hoc.Emplastrorum vero forma est, quoniam
quandoq; fiunt ex illis simplicib.quæ diximus.
Et quum emplastrum fit ex ammoniaco ipso,
et stercore ouium cum aceto,est emplastrū for
te. Et stercus ouium adustum et cinis [o] [asina-
rum] est emplastrum bonum, quando confici-
tur cum aceto,et fit emplastrum cū eo,et simili
ter [p] [ex radice] uitis albæ cum aceto. [q] † [ ]

Et quando accipitur stercus uaccarum pascen
tium et exsiccatur in primis, deinde decoqui-
tur cum aceto,est ex eo emplastrum bonum.Et
quandoq; pulurizatur super sulphur citrinū.
Et emplastratio cum flore salis est mirabilis. Et
ex illis est [r] † [ ] granorum alben cum
aceto. Et iterum alharmet cum semine suo de-
coquatur in aceto donec dissoluatur,et fiat ex
eo emplastrum, et ex eis, quæ sunt propinqua
ęqualitati est sicla decocta cum aceto,et radices
altheæ decoctæ in aceto. Et ex compositis est
maran basilicon,et marā.Gal. et maran alufkil
cus,et emplastrum aureum, et emplastrum de
aloe Gal.et maran factum de radice capparis in
fusa in aceto horis tot,donec lenificetur,dein-
de desiccetur,et teratur bene,et fiat ex ea marā
cum cera et oleo de alcāna. Aut sumatur nigre
do uasis de ęre,et fiat ex ea,et farina hordei, et
aceto et syrupo acetoso emplastrum,quoniam
est ultimum iuuamentum. Aut administretur
emplastrum de sinapi quoniam est forte.Aliud
resoluens duritiem. Recipe ammoniaci,et ce-
ræ,gummæ pini,omnium an.darkimet iij.glu
tinis albotin,et bdellij et [bezahard] omnium
an.darkimet vj.thuris,myrrhæ,olei [t] [sycionij]
omnium an.darKimet iij.infunde [u] [liquida]
in aceto, et permisce ea, et utere eis. Aliud.
Recipe fœnugræci,et farinæ herbi, amborum
an.vnc. ij. gummi albotin, et ammoniaci am-
borum

y B. rubi recentis.
z B. partes æquales.
a B. Kalef,
b B. Alia litera. ꝙ si fuerit solutio ventris eius splenet.ca.
c † B. chronicæ.
d † B. ammoniaci,
e B. astrusiua.
f B. sachragie.
g B. allsachragiat
h B. bazard.
i † B. seminis arboris mariē, vel seminis bachurmariem darchmet.i. aut.
K — B.

borum an. vnc. v. radices cappa. & granorum [x] alfangdi] & radicis allij siluestris, & rubeæ, omnium an. darkimet ij. ceræ lib. ij. infundantur in aceto, & misceantur in oleo antiquo & administrentur. Aut farina fænugręci, & sinapis & nitrum. Aut ficus coctæ in aceto, quibus superponatur sexta pars ammoniaci. Aut sumatur mel faui & liniatur super [y] † [ ] ipsum synapis, & emplastretur ex eo splen, & dimittatur dum tolerat. Aut sumantur ex ficubus. x. pingues, & infundantur in aceto horis tribus, deinde coquantur, & dissoluantur, & colentur, & sumatur pondus earum de sinapi, & radice capparis coniunctis, & misceantur omnia. Et quandoq; ponunt cum eis ammoniacum, & mezereon secundum quantitatem necessitatis, & faciunt ex eis omnib. epithema, & emplastrum, Et fænugræcũ, & cordumeni, & calx, & baurach cũ aceto, & ammoniacum, & [z] [zarur] & myrrha & thus ęqualiter cum aceto forti, liniantur super ventrem, & ponantur super ipsum & dimittatur quousq; cadat per ipsam. Et ex eis quę experta sunt, et eligit ipsum Alkindus, est, vt sumatur ruta, & cortices radicis capparis, & absinthium, et calamentum, et origanum, et decoquantur cum aceto et exprimantur, et ponantur super frusta filtri, et fiat cum eis emplastrũ, et renouetur quotiescunque infrigidatur xxj. vice in ieiunio. Et ex emplastris bonis ualde, est vt sunantur farinæ glandium lib. ij. & resoluãtur super prunas, & proijcias super ipsas lib. j. calcis, et misceantur et fiat ex eis emplastrum. Aut sumatur baurach, et calx, et pyrethrum, et sinapis, aggregentur omnia cum Kitran, et liniatur, et non conueniunt cum febre. Aut sumantur pyrethi. vnc. v. et sinapis ʒ. xv. et de granis almezerion. vnc. iij. et cordumeni vnc. iij. et nucis aromaticæ vnc. j. et piperis vnc. iiij. aggregentur cum aceto squillitico, et fiat ex eis emplastrum spleni tribus horis postquam locus ablutus fuerit cum aceto et nitro, et chronico quidem fit epithema ex ammoniaci et amygdalarum amararum an. partibus x. et ex foliorum rutæ partibus v. fiat ex eis epithema cum aceto. Aut stercus caprarum, et sinapis recens confecta cum quibusdam succis iuuatiuis, et pauco aceto. Et ex embrochis est aqua, in qua decocta sunt lupini, et ruta, et piper. Et ex emplastris vehementis uirtutis est, vt sumantur ellebori nigri vnc. iij. et ellebori al. vn. iiij. et ammoniaci vnc. iij. et nitri vnc. iij. et scammoneæ vnc. ij. piperis grana. xxx. præparetur ruta cum glutino albotin taliter ut toleret permistionem cum istis, sicut maran, et liniatur super locum post calefactionem eius, cum fricatione, et hoc est ẽt solutiuum. Et quando non conferunt medicinę, oportet ut ponantur uentosę, et scarificantia super ipsum. Et quandoque oportet, quum dominatur humor melancholicus, et sanguis, ut phlebotometur alguidegi sinistra, et fiant cauteria super v. loca splenis, aut vj. deinde non permittantur sanari. Quod si non tolerat ignẽ, administrentur cauteria ex medicinis, sicut emplastrum de ficubus et sinapi, et sicut emplastra de gumma rutę syluestris, et alia. Et si dominatur caliditas, et non tolerat infirmus emplastra fortia, vaporetur splen eius cum vaporatione aceti ex lapidę [a] [crudo. Aut sumat in potu] in ieiunio & ponatur super splenem ipsius frustũ filtri infusum in aceto calefacto, & propriè, in quo decocta est ruta. Et melius illo est, vt ingrediatur ęger ieiunus balneum, quum tolerauerit illud, et resupinetur in eo, et nõ cesset ponere super splenem frustum filtri infusum in aceto, uice vna post aliam, dum tolerat, et iteretur super ipsum diebus aliquibus, quoniam est curatio fortis. Et ex eis, quæ approximant huic, & conueniunt calido, est vt sumatur ex semine endiuię, et semine portulacæ, et cucurbita sicca et semine [b] [agni casti,] at in potu sumantur ex illis aur. ij. [c] † [ ] cum syrupo acetoso, et iteratio fiat super illud. Cibi vero sint illi, qui sunt leues, et pingues ex iuribus factis ex eis, quæ sunt leuia, et subtilia, et calefacientia cum æqualitate, et capparis cũ aceto, et grana alcadra cum aceto condita, et reliqua quę sciuisti in locis alijs. Et oportet ut administrentur cum illis subtiliatiua, sicut sinapis, et quæ sunt illis similia. Et potus eorum sit aqua ferrariorum, et omne, in quo extinguitur ferrum ignitum multoties.

a B. molendini. Aut iaceat supine.

b B. alfelengiemesch.

c † B. uehementis acetositatis, deinde curetur post illud cum curatione filtri infusi in aceto. Et plurimis patientib. splenem cum caliditate datur in potu aqua endiuiæ.

ANNOTATIONES.

Si lienis obstructio ex plurimo melancholico sit sanguine, secandam ait basilicam & saluatellam. Quandoque uerò etiam iugularem sinistram in obstructione lienis ex frigida materia. Dubitarit ergo quispiam, qua ratione iugularem secet in lienis affectibus, & qua ratione in affectu frigido. Sanè uenæ sectionem & Paulus lib. 3. in affectib. lienis ex sinistro cubito, & manu extrema faciendam affirmat. & Trallianus quoque lib. 8. copiosam ex sinistro brachio sanguinis missionem in lienis duritie probat: at de iugulari nihil. Meminit tamen Aetius lib. 10. de uenæ illius sectione, quæ retro sinistram auriculam sita est, ex Archigenis relatu. & ex profluente inde sanguine splenem illiniri ait, & magnum commodum persentiri. Cæterũ, quidquid de hac re alij scripserint, fortasse iugularium sectio eo casu conuenit, ubi post alias sectiones cerebro ater humor communicet. Probat autem hanc Auicen. in frigida materia, ueritus forte ne in calidiori, ob repetitam sanguinis missionem, tenuiori ea reddita caloris ui, ad cerebrum concitetur, & furorem faciat.

Cap. 49. cap. 10. cap. 11.

2 *Et oportet ut non obliuiscaris &c.*] *Idẽ docet Gal. 2. ad Glauc. ne in duris generatim tumoribus, ijs quæ admodũ discutiant vtamur, utq; cum ijs emollientia cõmisceantur. quoniam. s. discussorijs fortioribus affectio incurabilis reddi solet. particulatim uerò id in liene agendum esse iubet Gal. 9. de comp. med. per loca, ex quo loco multa in hunc sunt descripta. Quod superest pro hoc & sequentibus capitibus pete Galenum 9. de comp. med. per loca, loco iam citato. Paulum lib. 3. Trallianum libro 8. & Aetium lib. 10.*

cap. 4. cap. 2. cap. 2. Cap. 49. cap. 10. cap. 11.

De cura apostematum phlegmaticorum splenis. *Cap.* 8.

CVra eius est illa, quæ temperata est ex cura duri, cum euacuatione phlegmatis, et melancholię. Phlegma enim eius melancholicũ,

est:& emplastra accepta ex meliloto,& anetho, calamo aromatico,& ruta sicca,& alijs.

De oppilatione splenis. *Cap.* 9.

QVandoque fit ex ventositate, & quandoque fit ex apostemate, & fit ab humoribus, secundum quod sciuisti, & cum ventosa quidem est extensio vehemens cum leuitate,& apostemosa est cum signis apostematis, & oppilationes aliæ sunt cum grauedine, & non associantur eis signa apostematis.

De curationibus. *Cap.* 10.

SVnt illæ eædem,quæ sunt fortes ex curationibus oppilationum hepatis, & iam innuimus ad eas illic etiam.

De uentositate,& inflatione in splene. *Cap.* 11.

INflatio in splene est,vt sentiatur in ipso tensio,& durities, & eminentia, & comprimitur tendens ad rugitum & eructuationem, absque grauitate apostematum.

De cura, *Cap.* 12.

SCias,quòd medicinę conuenientes duritiei splenis, proximæ sunt in virtute curationi inflationis, nam ipsa etiam indiget aperitiuis, abstersiuis,resolutiuis cum virtute styptica forti, plusquàm sit virtus resolutionis, quoniam materia est ventosa leuis. Et hoc est diuersum ab eo,quod est in apostematibus. Et cum hoc, sunt ei medicinæ,quæ ipsi sunt magis similes, & in ipsam magis operantes, & magis conuenientes ei,sicut agnus castus,& cyminum,& ruta,& semen rutæ,& ammeos,& quę sunt illis similia, & confert illi iuuamentum maximũ positio ventosarũ ignitarũ super splenẽ, & oportet ut famem toleret,& non sumat cibum [a] [subito,]imò distinguat quantitate parua ualde. Et non bibat aquam inquantum potest,imo bibat uinum antiquum,subtile,amarum, [b] [parum.]Et non dormiat super ipsum,donec alleuietur uenter eius.Et quando repletio ventris eius commouet super eum dolorem nocte uel die,comprimat ipsum faciendo compressionẽ post compressionem, & ingeniũ faciat ad egestionem, & dormiat. Quòd si illud non confert,fomentet ipsum. Et quum scieueris, quòd materia est melancholica, plurima, & inflat multitudine sua, euacuabis, & ex bibitis nanque sunt trochisci modi huius. Recipe [c] [ellebori] albi 3.xxx.qui teratur, & cribelletur,& cõficiatur cum aceto uini forti,acuto, & fiant ex eo trochi. subtiles,parui,& ponantur ut panis in furno, aut patella usquequo exsiccentur, & non adurantur, & sumantur [d] [trochi 3. xxx. in initio antequam ut panis in furno ponantur, & terantur,] & commisceantur cum eis granorum [e] [alfangdi]& fructus tamarisci an. 3.v.& scolopendriæ 3.vij.& informentur ex eis troch.& sit dosis eorum 3.iij.cum syrupo acetoso de zuccaro. Et conferunt etiam troch. de agnocasto. Aut sumantur [f] [carmisck] granorum almaru an.3.x.seminis endiuię,& seminis portulacæ amborum ana.3.v. informentur trochisci; & sit dosis 3.iij.cum syrupo acetoso, & quandoque oportet ut in potu tribuatur ex agnocasto,& ammeos,& corticibus radicis capparis,& ruta sicca,& acoro aur.j. cum uino antiquo,aut decoctione medicinarum conferentium ei. Inunctiones autem & emplastra ex oleis sunt,sicut,quæ fiunt ex oleo de absinthio,et oleo de nereiden, & oleo costino. Et ex † maran est,maran factum ex sulphure,et alumine, & nitro, et pice et [g] [ammoniaco.] Emplastra verò sunt sicut emplastra dicta in capitulis præteritis,sicut emplastrum de ficubus cum aceto, et cum ruta et nitro,et semine agnicasti,et meliloto, et chamæmilla. Embrochæ autem sunt sicut acetum, in quo decoctę sunt illæ medicinę, propriè secundum quod diximus ex administratione eius cum frustis philtri,et propriè acetum, in quo decocta sunt capparis recens, et sulphur,et fructus tamarisci,et scolopēdria, et [h] [semen]agni casti,et nux cupressi, et ruta,et si uoluerit,vt sit cum fortitudine, et ut non sit febris,ponantur in eo ammoniacum, et bdellium,et similia. Et iterum calamentum et ruta, et [i] [alusnem] et baurac decocta in aceto cum aliquantulo aluminis, et cibus in illa sit similis ei,qui dictus est in alijs.

a B.una uice.

b B.parum. Alia litera, muzum parum

c B.nasturtii.

d B. ex eis trochiscus pondere 3. xxx. sicut panis & teratur

e B.alfachd.

f B.carmazech.

De dolore splenis, *Cap.* 13.

AVt fit propter uentositatem, et inflationem,aut propter apostema magnum,aut propter solutionem continuitatis,aut propter malitiam complexionis,et tu quidem iam sciuisti signa eorum,et curam cuiusque speciei ipsorum,et quum dolori non associatur sensus nisi in parte splenis,apud latus, tunc est uentositas retenta inter pāniculum, et siphac,et si natura fuerit sicca, resoluatur, et administretur balneum,et non fiat phlebotomia, quamuis in dicet eam communitas medicorum,nisi apud necessitatem paucam.

FEN SEXTADECIMA.

De dispositionibus † ficteri, et intestinorum, Et est quinque tractatuum.

TRACTATVS PRIMVS.

De anatomia eorum,et solutione uentris.

De anatomia. *Cap.* 1.

CReator sublimis, propter præmissionem suæ benignæ ordinationis in homine, et antecessionem suæ scientiæ in commodis eius creauit intestina eius, quę sunt instrumēta expulsionis superfluitatum siccarum,pluriũ numerorum,et inuolutionum,et reuolutionum, ut sit cibo descendenti ex stomacho mora cõueniens in illis inuolutionibus,et reuolutioni bus, nam si creasset loco intestinorum intestinum unũ,aut breuis quantitatis,separaretur cibus uelociter a uentre, et esset necessarium homini hora omni sumere cibum, secundum con-

continuationem,& sequeretur illud continuatio egerendi,& surgendi ad necessaria, & esset ex uno eorum in præoccupatione [a] [laboriosa a negocio suo, in necessitatibus uitæ suæ, & ex secundo in nocumento [b] [plurimo, & esset donatus malitia, [& similis bestijs. Creator igitur summus intestinorum numerum multiplicauit,& ipsorum plurima prolongauit propter hoc iuuamentum, & multiplicauit eorum reuolutiones propter illud, & propter iuuamentum aliud,& est quòd uenæ cõtinuatæ inter hepar,& inter instrumentum digestionis cibi nõ trahunt,nisi quod subtile est ex cibo cũ suis orificijs penetrantib. in tunicas stomachi, imò in tunicas intestinorum, & non trahunt nisi qđ tangunt. Eius uerò quod ab eis occultatur, & submergitur in profundo [c] [intestini] elongati a tactu orificiorum uenarum, attractio aut est impossibilis,aut difficilis, quare subtiliatus est creator in multiplicando inuolutiones, ut illud,quod continetur occultum in parte intestini, redeat [d] [contingens] in parte altera, & sit possibile ordini alij uenarum sugere purum eius, quod euasit [e] [aciem primam.] Et numerus quidem intestinorum est sex, primum eorum est nominatum duodenum. deinde illud, quod nominatur ieiunum, post intestinum lõgum,quod nominatur subtile, & inuolutum. deinde intestinum,quod nominatur monoculum,deinde intestinum, quod nominatur colon, deinde intestinum, quod nominatur rectum,& est [f] [extale.] Et ista omnia ligata sunt cum dorso, cum ligamentis stringentibus ea, secũdum necessitatem situum ipsorum,& creauit superiora ex eis subtilis substantiæ, quoniã necessitas,quæ in eis est digestionis,& penetrationis uirtutis hepatis ad ipsa,plus est quam necessitas in intestinis inferioribus. Et quoniam illud,quod ipsa continent,subtile est, & non timetur,ut [g] [pungat] substantiam intestini propter suam penetrationem in ipso, et suam incessionem per ipsum. & non [h] [scalpit] ipsũ. Et inferiora incipiẽtia a monoculo sunt grossa,spissa,pinguia,[i] [intrinsecus,ut sint resistentia fæci,quę non induratur, & resoluitur,nisi propter multitudinem illic,& similiter nõ putresit,nisi quum incipit putrefieri] in eis. Et super superiora quidẽ non est pinguedo. Veruntamen non uacua fuerunt in creatione sua a glutinatione superficiei suę intrinsecę cum humiditate uiscosa, mucosa quę est in eis loco pinguedinis,& intestinum duodenũ continuatum est fundo stomachi:& habet orificium sequens stomachum,& nominatur portanarius. Et hoc omnino est oppositum † meri:nã sicut meri non est nisi ad attrahendum ad stomachũ [k] † [ ] superius;similiter illud non est nisi ad expellendum a stomacho subtus,& est strictius quam meri, & non fuit necessarium in creatione ipsius, vt dilataretur sicut dilatatum est meri,propter duas res,quarum vna est,quoniam res,quæ penetrat in meri est grossior, & durior,& maioris quantitatis,& illud,quod penetrat in hoc intestino est leuius,& planius, & subtilioris quantitatis propter digestionẽ suã in stomacho,& commistionẽ [l] [spumæ] aquosæ secum. & secũda est,quòd penetranti in meri, non attribuitur ex uirtutibus naturalib. nisi uirtus vna,quamuis voluntas adiuuet ipsam ex parte vna,& est attractiua. Adiuuat ergo aperiẽdo uiam,& dilatando ipsam, penetrans autem in intestino primo patitur a duabus uirtutib. quarum una est expulsiua,quę est in stomacho, & altera attractiua,quæ est in intestino,& adiuuat eam fęx,quæ [m] [prouenit propter summã] cibi,& fit facilis propter illud expulsio eius, in uia temperatæ amplitudinis,& [n] [propter hãc rem,diuersificatur a meri,& illud est quoniam meri,] est sicut pars stomachi,similis ei in forma compositionis suæ ex tunicis, hæc autem [o] † [ ] est sicut res extranea adhærens ei,diuersa in substantia tunicarũ suarum a duab. tunicis stomachi; quum [p] † [ ] indigeat attractione forti,cuius simili non indiget intestinũ, propter illud ergo uincens super duas tunicas intestini,est uillus uadẽs in latitudine. Verùm in intestiuo recto iam apparent uilli multum longi,quoniam est ex intestinis maioris operationis,indigens ad attrahẽdum illud,quod est supra ipsum,vt adiuuetur eis super bonitatem expressionis,& expulsionis,& egressionis,nam paucos habens est inobediens ad expellendũ, & exprimendum, & propter illud creatũ fuit amplum,magnæ concauitatis,& creatę sunt in intestino duæ tunicæ, propter conseruationẽ in hoc,ut non [q] [imbibant ipsum] corruptio & putrefactio, ad quæ duo intestinum præparatum est, apud quodlibet nocumentum consequens ipsum uelociter,& propter diuersitatem duarum operationum, in duabus tunicis, & creauit hanc cannam rectæ creationis, extensam ex stomacho ad inferiora,ut sit initium expulsionis præparatum. Penetratio enim fęcis in extẽso recto,uelocior est ea,quę est in [r] [vndoso & sopito.] Et fuit hæc creatio in ipso, iterum iuuatiua intentione alia, & est, quoniam quum ipsum [s] [sedet,] rectum dimittit ad extra & sinistra sua locum reliquis membris circundantibus stomachum,& duobus laterib. sicut portioni hepatis a dextra, & sicut spleni a sinistra,& reliquis intestinis;& dictum est duodenum,quoniam lõgitudo eius est huius quãtitatis xij. digitorum habentis ipsum,& eius quidem amplitudo,est amplitudo orificij eius,qđ nominatur portanarius,& pars intestini subtilis,quod sequitur duodenum, nominatur ieiunum. Et in hac quidem parte est initiũ inuolutionis,& circuitionis,& [t] [repletionis,] & quasi sint ei uiæ plurimæ,& nominatur hoc intestinum ieiunũ,quoniã ipsum inuenitur secundũ plurimum inanitum,& uacuũ;& causa in hoc est connexio duarum rerum, quarum una est, quoniã illud,quod attrahitur ad ipsũ de multitudine chyli,uelociter separatur ab eo;portio nanq; eius attrahitur ad hepar, quoniã plures uenarum mesaraicarum cõtinuatæ sunt huic intestino,quoniam hoc intestinum est propinquius hepati,quã alia intestina. Et nõ est in aliquo intestinorum de ramis mesaraicę,quantũ est in eo,& post ipsum in duodeno,& hoc intestinũ cõstringitur,& detumescit,& minoratur in ægritudine ualde, & portio alia abluitur ab eo ad illud, est sub eo de intestinis. quoniam

m B. peruenit cum summa.

n B. ista canna diuersificatur a meri in hoc meri.

o † B. canna.

p † B. stomach.

q B adhęreat ad

r B. tortuoso aut adhærente uel apodiato super latus.

s B. incedit uel situatur.

t B. tortuositatis

cholera citrina uenit ex felle ad hoc intestinũ, & est pura, non pmista: quare est fortitudo ablutionis vehementer commouens uirtutem expulsiuam cum mordicatione,[u] † [ ] propterea quòd lauat, [x] [&] adiuuat ad expellendum ad inferiora,[y] [per hoc, quod commouet expulsiuam. Adiuuat ergo] ad expellendum ad duas partes simul. s. ad hepar, & ad inferiora. Accidit ergo propter has dispositiones, vt remaneat hec pars intestini uacua, & nominatur pp illud ieiunum. Et continuatur cũ ieiuno ex intestinis, intestinum lõgum inuolutum, reuolutum, habens reuolutionem vnam post aliam & iuuamentum in inuolutione sua: Et causa reuolutionum in ipso, est illud, quod innuimus in [z] [capitulis] præcedentibus, & est ut sit cibi in ipso mora, & cum mora continuatio orificiorum uenarum sugentium post cõtinuationem. Et hoc intestinum est postremum intestinorum superiorum, quæ nominantur gracilia: & digestio in eis est plusquam in intestinis inferioribus quæ nominantur grossa. Summa enim operationum intestinorum inferiorũ, est pręparatio fæcis ad exeundum: quamuis etiam non euacuetur a digestione, sicut non euacuantur a uenis hepatis uenientib. ad ea, propter suctionem, & attractionem, & continuatur cum inferiori gracili, intestinum nominatum monoculum, & nominatur ita, quoniam est intestinum, quod non habet nisi unum orificium, & est sicut cystis, ex quo recipit illud, ꝙ ad ipsum uenit desuper. & ex ipso iterum educit & expellit illud, quod expellit, & situs eius est ad posteriora parum; & eius declinatio est ad dextram. Et creatũ quidem fuit propter iuuamenta, de quib. est, vt fæci sit locus, in quo cõprehendatur, & non cogat surgere omni hora, & in omni hora, qua peruenit ad intestina inferiora parum stercoris [a] † [ ] sit concauitas, in qua aggregetur cum sua totalitate: deinde expellatur ab ea cum facilitate, quum completur fæx, & de eis est, quoniam hoc intestinum est initium [b] [reliquarum conuersionum] cibi ad fæculentiam, & [c] [pręparationis suctionis futuræ accidentis] ei ex mesaraica, licet nõ sit in illo illa suctio [d] [quum est motus descendens, & depositus;] imò non completur nisi quum [e] [euadit] ab hepate, & appropinquatur ei [f] [cum uicinitate digestionis] post digestionem stomachi, quæ fuit cum quiete, & vicinitate [g] [in ipso aggregato, & comprehenso in re una, in qua remansit tempore longo, quũ esset] quietus & aggregatus. Fit ergo proportio eius ad intestina grossa', proportio stomachi ad gracilia, & propter hoc est necessarium, ut approximet hepati, ut cõpleatur ex hepate, & fiat complementum digestionis, & conuertatur residuum eius, quod non [h] [digeritur,] & non est conueniens suctioni hepatis, ad melius, ad quod possibile est ipsum conuerti, quũ iam fuerit inobediens in stomacho, & non aduenerit ei complementum digestionis pp multitudinem materię, & præcessionem [l] [separationis, aduenientē ei, quod est magis] obediens, propterea quòd illud, quod est magis obediēs, submersit illud, qđ est inobediēs, & modo iam denudatũ est illud, qđ est inobediens. Quum ergo aduenit ei uirtus actiua, inuēnit ipsum præparatum, & denudatum, nisi a superfluitate, de cuius uirtute est ut cõuertatur in fæcem, & est repertum in utrisq; dispositionibus simul, sed in [k] fuit in stomacho cum submersore alio, & est illud [colon, est submersum hoc solum. Et est illud quod ei permiscetur dignius, ut propriè patiatur, & non uacuatus est stomachus] a passione quadam, & digestione & pręparatione [l] [propter] complementum passionis, & digestionis, quum [m] [euacuatur ad impressionem] agentis. Et intestinum quidem monoculum est intestinum, in quo cõpletur digestio eius, quod fuit inobediens in stomacho, & superfluit a [n] [digestione portio, [& parum] submergit ipsum, & separat inter ipsum & inter uirtutem agentem in [o] [chymo] humido, & fiat taliter, ut parum uirtutis rectificet ipsum, quum inuenitur stans, & morans in ipso tanta quantitate, qua [p] [discernatur] eius digestio, deinde separatur ab eo ad intestinum, ex quo fugit [q] [stomachus illud, quod pręparatum est.] Quidam autē dixerunt, quòd intestinum creatum est monoculũ, ut moretur in ipso [r] [chymus ad mundificandum hepar] ex eo, quod remãsit in ipso de substantia cibi integre, & putauerunt quòd mesaraicæ non ueniunt nisi ad monoculum, & isti quidem experimentatores errauerunt in hoc, & neq; sunt iuuamenta eius, nisi illa quę declarauimus, & huic quidē intestino, sufficit orificiũ unum, quum non sit situs eius situs stomachi secũdum longitudinem corporis, & ex utilitatibus [s] [eius secundũ quòd est monoculũ,] est quòd ipsum est aggregatiuũ superfluitatũ, quæ si uenirent omnes ad reliquum intestinorum, timeretur aduentus colicę, & quando aggregantur in eo, a uia diuertuntur. Et possibile est ut earum aggregatio expellatur a natura in summa una. Aggregatum. n. uelocius expellitur quam dispertitum. Et ex iuuamentis eius est, ꝙ ipse est locus eius, quod generatur in intestinis . s. uermium, & serpentum, nam raro euacuatur ex eis corpus, & in generatione ipsorum est iuuamentum etiam, quum sint pauci numero, & paucę quãtitatis, & hoc intestinum est dignius alijs intestinis, ut descendat in rupturam inguinis, quoniam non est ligatum, neque strictum cum eo quod aduenit ei de mesaraica. Non. n. aduenit ex mesaraica res, quæ habeat magnitudinem. [t] † [ ] & continuatur cum monoculo ab inferiori parte eius intestinũ nominatum colõ, & est intestinum grossum, spissum, quumque elongatur a monoculo, declinat ad partem dextram, declinatione conueniente pp propinquitatem hepatis, deinde ad partem sinistram descendens. Quumque opponitur lateri sinistro, declinat ad dextram, & ad posteriora descēdens etiam. & illic continuatur recto, & quũ pertransit splenē, coarctatur. qua pp in eo, qui hēt apostema splenis, prohibetur exitus uentositatis, dum nõ cõprimitur super ipsum, & iuuamētum in hoc intestino, est aggregatio fæcis, & expressio eius, & gradatio eius ad expellēdum post [u] [subtilē perseruationē fæcis,] ex cibo si fuerint in eo, & in hoc quidē intestino accidit colica secũdũ plurimũ eius, & ex ea deriuatur nomē eius, & intestinũ rectũ, est postemum

u † B. quare.
x —— B.
y B. & propterea, ꝙ cõmouet uel excitat expulsionem adiuuat.
z B. distinctionibus.
a † B. imò.
b B. in quo cõpletur conuersio.
c B. in eo fit pparatio cibi ad suctionem futurã accidentem.
d B. dũ ipse cõmouetur, & permutatur, & separatur. Alia lra. qm̃ nõ est in illo suctio illa dũ ipse commouetur. Alia litera. quũ non insit ei pręparatio ad illam suctionem, dũ ipse cómouetur, & permutatur, & separatur.
e B. Alia litera. suscipit.
f B. vt veniant ei ex eo cũ vicinitate digestio.
g B. & est aggregatus cõprehensus in re una, in qua remanet tẽpore longo, & est.

Alia litera. vt ... bo adueniat ... vicinitate dum est aggregatus comprehensus in re vna remanés in ea tempore longo digestio post digestioné stomachi, quæ fuit cum vicinitate cibo aggregato, & quiescéte in eo.
h B. Alia litera. fuit digestum.
i B. passionis, vel digestionis eius quod fuit.
k B. monoculo est ipsum submergés solú. Et illud quod ei permiscebatur fuit dignius, ut pateretur propriè. Et non euacuatur quidem in stomacho.
l B. ad.
m B. relinquitur impressione.
n B. digestio obediens, & paucum est illud quod.
o B. chylo.
p B. cópleatur.
q B. Alia litera. sufficeri, vel anima... Alia litera cum quo contingitur sufficeri. Alia litera. ex quo fugit hepar.
r B. chylus, & mundificetur ab hepate.
s B. monoculi.
t † B. secundum quod dicitur.
u B. cóplementú residui eius. Alia litera. mundificationem superfluitatis, seu fæcis.

mũ intestinorũ, & cõtinuatur cũ inferiori parte colon: deinde descendit ex eo secundum rectitudinem, & continuatur cum ficteri, substentatum super dorsum alchati, ampliatum, fortasse simile stomacho, & propria eius inferius, & iuuamentum huius intestini, est expulsio fęcis ad exteriora, & creator quidem, cuius essentia sublimis est, creauit ei quattuor lacertos, sicut sciuisti. & hoc intestinum non fuit creatum rectum, nisi vt sit expulsio fæcis ab eo facilior, & lacerti quidem adiuuantes ipsum ad expellendum, non sunt in ipso, immo sunt illi, qui sunt super mirach & sunt viij. lacerti. Sit itaque hęc quantitas sufficiens de anatomia intestinorũ, & relatione iuuamentorum eorum, & nõ mouetur aliquid horum membrorum, quæ sunt via cibi per lacertos, nisi duo extrema. s. caput & est meri, & guttur, & inferius, & est ficteris, & adueniunt intestinis omnibus venæ, & arterię, & nerui, plures neruis hepatis propterea quia indigent sensu plurimo.

ANNOTATIONES.

De intestinorum constructione, atque usu, habes ex Gal. 4. de usu part. De numero item 6. de anat. administr. Repetit & hic author 13. de natura animal. At dubitatio hic excitatur, ijs uerbis, [Penetrans autem in intestino primo patitur a duabus uirtutibus.] Alimenta ait a uentriculo ad intestina labi duarum facultatum ui, uentriculi expultrice, & intestinorum attractrice. Ex quo patet Auicennam intestinis attractoriam uim ascribere, quod & in 13. de animalibus. Cuius tamen contrarium ex Galeno colligitur 4. de usu part. ubi unum tantum transuersarum fibrarum genus intestinis esse additum asserit, quod ijs una expellendi uis insit, quamuis idem intestino recto rectas fibras inesse ad tutelam affirmet. At non 3. fac. nat. particula corporis omni quatuor naturales facultates inesse statuit? Nonne & 4. aphor. & alibi, læuitatem intestinorum retentricis eorum imbecillitatem sequi testatur? Verum quod intestina attrahendi, & retinendi, & coquendi, & expellendi uim habeant, certum est. id enim commune partib. esse omnibus in lib. fac. nat. Gal. probauit. particulatimq;, quod duodeno intestino, quod cum uentriculo coniunctum est attrahendi ea uis insit, quæ natura est omnibus particulis insita, nulli dubium est, quando hæc ali oportet, & nutritioni quattuor priores illæ facultates famulantur. At sicuti hæc pręter expultricem, quam cum cæteris partibus communem habent, & aliam maiorem pellendi uim obtinuere, quam per transuersos uillos explent, ita ambigitur, an etiã attractricem uim particularem habeant, & insignem. Certum uerò est naturam sicuti nihil frustra aut temere agit: ita in ijs, quæ singulis sunt actionibus opportuna, nihil omnino prætermisisse. Quare, quum intestinis præter transuersas fibras, quarum ministerio pellendi uis roboratur, longas non construxerit, firmissimum id indicium est non inesse intestinis trahendi potentiam insignem uidelicet, & particularem, id quod Gal. sensisse putamus: inesse tamen communem attractoriam, quæ & cæteris inest, & quæ fortasse etiam ob mesaræi ac iecinoris attractoriam uim paulo quam in cæteris ualidior sit, non est rationi dissentaneum, id quod Auicennam putaße credendum est. Ita uero & retentricem eadem potentiam obtinere, quæ a natura communis est, nulli est dubium. Adiuuatur tamen & hæc circumuolutionum & plexuum multiformium ui, ut magis & diutius contineant, quum tamen obliquis fibris careant. neque enim, nisi alimenta continerent, alerentur ipsa, aut alimenta ad mesaræum uel iecur nutriendum seruarent, sed seorsum cruda laberentur, ut in intestinorum læuitate accidit.

17. & 18. Cap. 6. — Cap. 6. — Cap. 17. — Cap. 9.

De solutione uentris omnium modorum, & causis usque ad lubricitatem omnium intestinorum, et cholerica passione, et [a] [sanguinolenta egestione,] et fluxus sanguinis ex uentre, et expulsionib. rerum ex hepate, et splene, et cerebro, & ex corpore, & tenasmone. Cap. 2.

Scias, quòd omnis fluxus ventris, aut est ex cibarijs, & cibis, & aere continente, aut ex mẽbris, & nos quidem loquemur primum de facto ex membris. Et factus ex membris, aut est ex stomacho, aut ex mesaraica, aut ex hepate, aut ex splene, aut ex capite, aut ex intestinis, aut ex toto corpore, & omnes illi communicant in causis. Nam aut sequitur illud malitiam cõplexionis [b] [propter debilitatem retentiuę, aut digestiuę, aut expulsiuæ,] aut cõfortatur expulsiua, & totũ illud aut est propter malitiam complexionis singularis, aut propter malitiam cõplexionis cum materia cõfirmata in [c] [intestinis, aut propter conturbationem substantiæ eius;] aut ægritudinem officialem, aut ulcus, aut rupturam. & de facto ab hepate iam nos expediuimus & diximus de eo, qui fit propter complexiones eius, & apostemata ipsius, & oppilationes eius, & alia, & similiter diximus illũ, qui est ex mesaraica. Factus autem a cerebro est ille, qui fit propter catarrhum descendentem ab eo ad stomachum, & ad intestina, & corrumpit cibum, & facit ipsum descendere, & descendit ipsemet cum eo, propter suam lubricitatem, & expulsionem expulsiuę. Factus autem a stomacho, non est totus indigestus: [d] † [ ] & causa illius est debilitas virtutis retentiuæ: quare non sustinet [e] [delationem cibi nisi usque ad tempus, in quo iam digeritur, &] non digeritur, deinde non potest gradare missionem eius, & egressio eius, & illud est propter debilitatem existentẽ propter malitiam complexionis frigidæ secundum plurimum. Et est propter malitiam complexionis calidę & humidę, & siccę. Et errauit, qui existimauit, quòd sit illud propter phlegma non aliud, & propter complexionem frigidam, & humidam, quamuis hoc sit superans, & hoc est ducẽs sua longitudine ad hydropisim. & est in summa difficilis curationis, quum cõfirmatur. & multoties est causa in ipso remanentia uirtutis medicinarum solutiuarum adhærentis superficiei intestinorum, & stomachi, & orificijs venarum stomachi, & intestinorum. Et hic quandoque obseruat periodos, et multoties adducit ad abrasionem malam & ulcera, & quandoque fit iste stomachicus propter debilitatem digestionis, quare corrumpitur, & appetit expelli, & quandoque fit propter lubricitatem in stomacho factam propter humiditates, quare non dimittit ipsum figi ea quantitate, qua digeratur, et non est hoc in ueritate egrediens ex eo, quod diximus. Sed nos appropriauimus ipsum cum [f] [allatione] in distinguendo, ad excitandum. et hoc plurimum, quoniam illud perducit ad hydropisim Et Hippoc. quidem laudauit in ipso eructuationem

a B. diarrhæa.

b B. debilitantẽ retentiuam, aut digestiuam, aut expulsiuam.

c B. uel imbibita in membris uel adhærẽte superficiei substantię intestinorũ uel stomachi, uel aliquorum eorum Alia litera. cum materia imbibita in intestinis, aut adhærente faciei uel superficiei ipsorum. Alia litera mẽbris aut adhærente substantiæ ipsorum.

d † B. imo est digestus digestione aliqua. Alia litera. imo aliquando est digestus digestione aliqua, & aliquando est non digestus.

e B. onus cibi, nisi ad tempus aliquod, in quo quandoque digeritur, & quandoque.

f B. voluntate. Alia litera. reiteratione.

g B. uiuificationem caliditatis facientis euaporare.
h B. cōpleta vel non pfecta postquam fuit mortificata.
i B. & incoriat.
k B. stomacho.
l † B. ex intestinis.
m B. fluida vlcera. Alia litera. īpressionem ulcerum.
n B. est causa fluxus stomachici. & lubricatiui stomachus.

tionem acetosam, quoniam significat[g] [paucā
caliditatem faciētem] vaporem quendam, licet
non sit[h] [completus, postquam fuit mundifica
tus.] Et quoniā acetositas quandoque incidit[i]
[vt corium a corticibus,] & pręparat stoma-
chum & facit acquirere retentionem, tunc lau-
dauit per illum inquantum est significatio, &
inquantum est causa. Et quandoque fit huius-
modi lubricitas ex ulceribus in[k] [ipso,] aut in
eo, quod ipsi vicinatur:[l] † [ ] quare
communicat ei stomachus in dolore, aut pro-
pter[m] [inceptionem vlcerum,] & illud in sto-
macho parum est. Et quandoque[n] [fluxus ven-
tris stomachicus est catharrus in stomacho]
propter illud, quod ipse comprehendit ex hu-
moribus malis effusus ad ipsum ex corpore;
quare corrumpunt cibum, quamuis sit bonæ
substantiæ, & fit necessarium ei expellere ipsum
vomitu, & deponere ipsum, & si fuerit pars su-
perior fortior, non expellet ipsum, & non edu
cet vomitu, imò cū solutione vētris. Et quando
que non fit solutio illorum humorum, propte
rea q ipsi corrumpant cibum, & cogant stoma
chum ad expellendum ipsum, immo est in ipso
uirtus, quam abhorret stomachus. quare expel
lit ipsum, & quod est cum ipso. Aut est in ipso
met virtus solutiua, aut lubricatiua, aut incisi-
ua, abrasiua: sicut facit multitudo effusionis[o]
[cholericæ materiei] ad os stomachi, & fit illud
causa fluxus ventris stomachici, & quandoq;
fit propter ventositatem, & inflationem, quæ
oriuntur, & corrumpitur digestio, & accidit il
lud, quod diximus, & quandoq; fit lubricitas
non propter[p] [aliud, nisi propter illud, quod]
comeditur ex debilitate retētiuæ: aut permisto
corrumpente, imò[q] [in commesto prius,] non
propter qualitatem suam,[r] † [ ] imò pro
pter quantitatem. Ipsum. n. quando multiplica
tur, vincit virtutem retentiuam, & egreditur si-
cut intrauit. Et quandoque fit propterea quòd
corrumpitur, aut propter multitudinē sui, aut
pp suam paruitatem, sicut sciuisti, aut propter
malitiam sui ordinis: deinde[s] [propter artifi-
cium.] Et quandoq; est solutio ventris stoma-
chica pp dolores existentes in stomacho, aut in
eo, quod ei vicinatur, quare accidit debilitas vir
tutis retentiuæ in ipso, & dolores illi in ipso
fiunt a ventositate, & ab apostematib. & a mali-
tia complexionis diuersę, & totum illud est in
ipso, aut venit ad ipsum ex eo, quod ipsi vicina
tur. In facto autem ab intestinis, dicamus in pri
mis illum, qui fit ex intestinis v. superioribus. &
dicamus quòd fluxus factus ex eis, aut est cum
excoriatione, aut est sine excoriatione, & exco-
riatio est dolor abrasionis ex superficie intesti-
norum intrinseca, & illud abradens, aut est ma-
teria cholerica, aut sanguinea acuta, aut virulē
ta, aut saniosa, aut fœculenta, & procedit ab ip-
sis intestinis, aut ab eis, quæ supra ipsa, & perue-
nit ad intestina. & hepaticus est huius generis;
& iam præterijt sermo noster in ipso subtiliter
perscrutatus. Et[t] † [ ] apo
stemosus sanior est quam hepaticus[u] [& ille,
qui est] ex debilitate[x] [est] susceptibilior cura-
tionis, & excoriatio, & solutio ventris splene-
tica, & fellina & hepatica,[y] † [
] & illa, quæ est ab vl-

o B. melancholia.
p B. rem aliam ab ea quæ comeditur. s. ex.
q B. rem comestam &.
r † B. Alia litera tantum.
s B. partes cibi se consequuntur.
t † B. hepaticus
u ——B.
x B. &
y † B. & oppilatiua.

ceribus in stomacho & meri, omnia sunt pro-
pter illud, a quo procedit materia ad intestina.
Sed noster sermo non est nunc de illo, immo
in illo, quod est ab ipsis intestinis. & illud aut
est propter apostema in intestinis, aut propter
mordicationem cholericam: aut sanguinem ef
fusum ex hepate uehementis caliditatis, aut[z]
[processionem] venę in superioribus, aut infe-
rioribus, aut propter medicinam solutiuā vul-
nerantem intestina, sicut pulpa coloquintidæ,
aut ex[a] [cholera] & vlceribus cum putrefactio
ne, & corrosione, aut vlcerib. sine putrefactio-
ne, & corrosione, aut vlceribus mundis, aut vl-
ceribus sordidis, & ipsa aut sunt in intestinis
grossis, & sūt magis salua, aut in intestinis gra-
cilibus, & sunt prauiora, & proprie cadentia in
ieiuno. Videtur enim quòd non sanetur vlcus
eius, nedum quod a ruptura sua propter multi
tudinem venarum eius, & magnitudinem ea-
rum, & subtilitatem corporis eius, & cursum
choleræ puræ ad ipsū ex felle præter cōmistio-
nem, & quoniam maxima est malitia nocumē-
ti eius, propterea quod proximū est membro
regali, quod est hepar: nam non est ex intestinis
aliquod propinquius ei quam ieiunum, & me
dicina etiam non stat super ipsum, imò lubri-
cando recedit ab eo. Et vlcera quidem fiunt ex
excoriatione fęcis, & ex acuitate choleræ, aut
salsedine humoris: aut vehementia fixionis[b]
[viscositatis,] quę quum eradicatur, vulnerat,
aut propter eruptionem apostematum & reli-
quas euacuationes diuersas nocentes[c] [per suū
exitum.] & quęcunque excoriatio melancholi
ca est, eueniens secundum semitam inceptio-
nis, est mortalis: quoniam significat cancrum
putrefactum, & illa, quæ est in fine febrium, est
mortalis valde, quamuis non fiat adhuc[d] † [
] solutio melancholica, & pro-
priè illa, quæ ebullit super terram, & habet odo
rem acetosum,[e] [&] quamuis sit virtus[f] [for-
tis adhuc, &] quamuis sit in sanitate etiam,[g]
[tamen] habens hanc speciem melancholicam
non sanatur. Quum autem non est ei hæc pro-
prietas, & non ebullit, neque habet odorem ace
tosum, tunc est superfluitas melancholica, quā
expellit natura, & speratur cum ea sanitas quā-
doq; & vlcus quidē quādoq; generatur succes
sione apostematis, & fit a re[h] [inobediente, aut
abrasione] aut cibo duro excoriante suo inces
su, & quandoq; fit ab humorib. qui solutione
educti fuerunt, deinde vlcerauerunt, & termi-
nus quidem temporis generationis vlceris a
fluxu cholerico, est duæ hebdomadę. & a bau-
rachio, est mensis. & a melācholico, est quadra
gesimus dies vsque ad plurimum illius, & mul
toties quidem perforantur intestina habentis
ulcera, & moritur secundū plurimum. & quan
doque sunt quidam fortes: &[i] [laborant] ali-
quo tempore, & aggregatur fæx in uentre co-
rū, & sunt quasi hydropici, deinde moriuntur.
Secundū plurimū vero, quum vlcus ad hoc per
uenit, ut egrediatur de substantia intestinorum
aliquid quantitatem habens, perducit ad putre
factionem, & ad casum virtutis cum communi
tate stomachi, & ad mortem. Quomodo enim
non? quum perforentur, & proprie intestina
superiora. Et iam dixerunt quidā, quòd perfo-
rata

z B. aperitionem
a B. alcola.
b B. cum sua viscositate.
c B. suo incessu.
d † B. excoriatio imò fuerit adhuc. Alia litera. quamuis nō noceat.
e ——B.
f B. Alia litera remanēs adhuc imò.
g B. quoniam
h B. excoriante uel excoriante & abradente in principio, sicut medicina solutiua, aut cibo ultra scolo adhærēs postea separatus excoriando vel excorticando radendo.
i B. remanent

rata sunt quædam intestina inferiora: deinde perforata sunt almirach, & venter propter apostema accidens in eis, in directo foraminis, & communicans illi putrefactioni, & nocumento, & perforatus est uenter etiam illic, & egrediebatur stercus ex eo, & uixit homo, & hoc quamuis sit in summa possibilium, est tamē de possibilib. longinquis, & longinquius eo est, ut uiuat, & fæx effundatur ad spatium uentris. Dixerunt quidā, quando accidit ut perforetur intestinum & uenter in directo ieiuni, non sedatur [k] [dolor,] & non figitur aliquid in stomacho, & arefit habens illud, & [i] [aperitur] uenter eius, & moritur, & species excoriationis sunt, sanguinea [m] [&] uirulenta, & saniosa, [n] † [ ] & curathia, & muscosa, [o] † [ ] & corticalis. Et [p] [saniosa] est salua & succurritur ei, & multoties fit ex ægritudinib. acutis, & febrib. adurentibus, & tertianis, & multoties est eis crisis. Et saniosa quū incipit primitiuè, aut est causa eius eruptio dubellati, & apostematum in uisceribus, quam expellit natura ad intestina & est magis incolumis. Et ista pars non uere [q] [stomachica, & multoties nocet stomacho,] & facit accidere in ipso corruptionē in fine rei, & multoties sequitur ipsam fluxus uentris saniosus, non retinetur, & est plurimū illius pus saniosum, & quandoq; admiscetur ei sanguis. Quod si illud non est causa eius, & non est in membris interioribus apostema maturū, quod erumpatur, tunc fit ex parte cancri putrefacti in intestinis, & nō est sanitas propter multitudinem eius, quod [r] [coniungitur,] & paruitatem eius, quod inuenitur de quiete propter difficultatem ęgritudinis in seipsa. Virulenta autem aut est a liquefactione, aut a resudatione apostematis existentis in uia maturationis, & plurimum ipsius non est [s] [cum stomachica.] Sanguinea autem alia est eueniens subito, & alia est eueniens paulatim, & primæ quidem causa est apertio uenarum, & [t] [secundæ] resolutio singularis, & quum non associatur ei dolor aliquis, tunc non [u] [fit ex apostematibus, immo ex rebus] alijs, & proprie quum associantur cū illo signa alia, & quandoque fit ex intestinis et sine dolore, quum est secundum semitam aperationis orificiorum uenarum eorum sine causa alia, & est incolumior. Et quum fuerit hyems sicca, septentrionalis, deinde successerit et uer pluuiosum, meridionale, & æstas pluuiosa, multiplicabitur fluxus sanguinis ex uentre, et similiter, quando hyems est austrina, & uer boreale, paucæ pluuię, et proprie in corporibus humidis & corporibus mulierum, & quando uenit æstas post uer boreale, & hiemem austrinam, multiplicantur solutio uentris, & excoriatio, & est causa eorum multitudo catarrhorum, & quandoque multiplicatur fluxus sanguinis per uentrem in regionibus meridionalibus, & cū exufflationibus austrinorum, & multitudine pluuię, propterea quia mouēt materias, & mollificant poros, & proprie post catarrhos salsos. Fluxus autem sanguinis per uētrem, qui est post solutionem cholericam, et excoriationem cholericam, & est cum dolore, est malus, & proprie quando præcedit alcurathi, deinde uenit sanguis purus, illud enim significat, quod [x] [est super] corpus intestinorum. Alcurathi uerò est ab aliqua abrasione [y] [tunicæ] intestinorum. Sed mucosa est propter humiditatem grossam, et quandoque accidit fluxus uentris mucosus in febribus compositis et [z] [species] febrium, quam dicam in suo capitulo & in febribus pestilentialib. et plurimum [a] [quidem sit] in pestilentialibus, [b] [&] est spumosus. Corticalis autem quandoque fit ab ulceribus stomachi, & egreditur cum solutione uentris, sed non est illic excoriatio, et quando est cum excoriatione, est ab ipsis tunicis intestinorum, & significatur, quod sit de grossis semper, propter grossitudinem, & in pluribus per [c] [maiorem,] & ꝙ sit de subtilibus, per contrarium, & cortices isti egrediuntur apud eleuationem ad ascellam, & est plurimum exitus eorum, quum fit clystere lotiuum. Inquit Hippoc. solutio uentris [d] [grossa] melancholica non sanatur. Dixit Hippoc. quum est euacuatio similis aquæ, deinde fit similis vnguento, est mala, et quum accidit post hydropisim solutio uentris, & proprie [e] [eueniens] ab apostemate hepatis, est mala & [f] [est egestio sanguinolenta,] tunc solutione educitur [g] [ ] aquositas, & non abscinditur. Inquit, omnis fluxus uentris post ægritudinem subito, est malus significans mortem propinquam. Inquit, & quandoque fit cum hydropisi [h] [egestio sanguinolenta,] quę non abscinditur, & neque sanatur, quoniam non solutione educitur aquositas, immo solutione educitur illud, quod debilitat corpus, & quandoque perducunt excoriatio, & ulceratio intestinorum ad hydropisim, & si aliquis habet cum [i] [punctura] spasmum, & uomitum, & singultum & conturbationem rationis, significat mortem, & in lib. Hipp. qui habet dysenteriam, & apparet post aurem eius sinistram res nigra, similis herbo, & accidit cum hoc sitis uehemens, moritur in xx. & non tardatur, et non euadit. [k] † [ ] Illa autem, quę fit ab intestinis absque excoriatione, [l] † [ ] & absque causa eorum, quę sunt super ea, communicat lubricitati stomachicæ in causis. Sed, quæ facta est [m] [a corporib. vlcerum in eis, plus quam ea, quæ est in stomacho, imò quasi non est nisi in eis. Si autē fuerint eradicabiles,] & materia faciens eas nō cessauerit currere, perducit illum ad excoriationem sanguinem proculdubio, & ad fluxū sanguinis per ventrem fortem, & communicabit ei in causa [n] [communicantia] virtutis medicinæ solutiuæ ad orificia venarum, quæ sūt in eis, & superficiei eorum, & facit solutionē: Et illa, quæ fit a debilitate intestinorum & stomachi, nominatur materia uentris, & plurimū causæ in hoc, est debilitas, & vlcera, [o] [& corpora eorum.] Et quandoque accidit vt congeletur aliquid huius sanguinis effusi in vētrem, & significant illud, frigus extremitatum subito & festine, & inflatio ventris, & casus pulsus, & peruentio ad syncopim. De ea autem, quæ est ab intestino recto, & est intestinum sextum, alia est, quæ est cum dolore et nominatur zahir, et est dolor extensiuus, et abrasiuus in inte-

stino

y B. Alia litera. superficiei.

z B. in specie.

a B. eius qđ est.

b ——B.

c B. magnitudinem.

d B. antiqua.

e B hydropisim aquosam accidētem. Alia litera. hydropisim accidentem.

f B. Alia litera. Et pseuerat fluxus euacuatur non aquositas Alia litera. solutio uentris diarrhæa.

g † B. non.

h B. diarrhæa.

i B dolore uentris pungitiuo.

k † B. & scias, ꝙ febris difficilis est significatio sup magnitudinem apacis: Et casus uirtutis appetitiuæ significat mortificationē uirtutis, quæ est in ore stomachi, & fluxus melāc holicus in ulcere intestinorū totū illud est malum.

l † B. & sanguine.

m B. ex fluidis, ulceribus in eis est plusquā ea, quæ fit ī stoma cho imò nō est, nisi in eis, si aūt fuerit alcholaia i. ex ulcere simili alcolæ oris.

n B. adhærētia.

o B fluida. Alia litera. nociua uel dolorosa.

stino recto,& alia est,quæ est sine dolore,& cau
sa alzahir,aut est apostema calidum,ex quo cur
rit aliquid:aut apostema durum, p † [

p † B. aut ventositas.

]aut mollificatio lacerti,quare egredi-
tur cũ eo auus; aut tensio,q [ex qua accidit]spas
mus, quare prohibetur lacertus retentiuus in

q B.accidens,& thuzez, vel.

parte ani,ab operatione sua,aut superfluitas sal
sa,aut baurachia:aut chymus grossus,aut chole
ra ingrediens: aut frigus adueniens membro,
aut longitudo sessionis super durum,aut gros
situdo eius,quod egreditur de fęce, & durities
eius,r † [ ]
aut hęmorrhois,aut fistula,aut ragadia,aut s [ru
gitus,aut corrosio aut grauitas sensata.]Et plu-

r † B. aut humor acutus

s B.vlcera & corrosiones aut fæx retenta.

rimum quidem fit ex humido mucoso, & post
quam fuerit mucosus, fit curathius,deinde pũ
cta sanguinis. Et quandoque egreditur cum za
hir aliquid,quod est sicut t [caro,]secundum ꝙ

t B. lapis.

dixerunt quidam,sed Gal.elongauit illud.Et za
hir quidem plurimum accidit habentib.phle-
gma putridum.nam putrefactio eius relinquit
vestigia in intestino recto apud incessionem
suam omni hora. Amplius est viscosum,adhæ
rens,nociuum,& quandoq; cogitat æger,quod
in ano suo sit sal puluerizatus propter baura-
citatem eius,& zahir facilius est illud,quod nõ
succedit dysenteriæ: aut u † [ ] genera-
tur a dysenteria. & quandoque accidit ut spas-

u † B.quod nõ. Alia litera. & non.

metur anus,& rectum,aut tendatur,quare acci
dit lacerto, ut non retineat illud, quod uenit
ad eum, sicut accidit ei, vt spasmetur,& nõ po-
test facere descendere,quod supra ipsum est ad
eum. Illa autem, quę fit ab ano,sine dolore, est
sanguis,non aliud, & plurimum eius est secun-
dum semitam, qua natura expellit superfluita-
tes ex corpore. Et x [coadiuuant ipsum]in cor-

x B. Alia litera. associantur ei.

pore causæ superfluitatum ciborum,& retẽtio
cursus:aut incisio membri, aut dimissio exerci
tij,aut reliqua,quæ dicuntur in locis suis,& iste
non oportet ut retineatur, nisi timeatur casus
pulsus,& uirtutis. Istæ ergo sunt species cursus
intestinalis,intestinorum sex.Factus autem a to
to corpore; aut est secundum semitam crisis,
aut fortitudinem uirtutis expulsiuæ,aut secun-
dum semitam casus uirtutis retentiuę,sicut ac-
cidit timẽti,y [quòd statim superueniat,] & ha
benti phthisim in fine uitæ suæ.Aut secundum

y B.valde ex timore forti statim superuenienti.

semitam liquefactionis,& incipit subtilis,dein
de fit turbida,& fit fortis fames,& cadit uirtus,
z † [ ]& accidunt febres,

z † B. Alia litera & appetitus.

et quandoque accidunt nausea,et difficultas v-
rinæ,et ventositas et rugitus,et tenebrositas co
loris,et frigus extremitatum,et exsiccatio lin-
guæ. Aut secundum semitam conuersionis hu
morum ad corruptionem propter febres ma-
las,et uenena nocentia. Aut secundum semitã
expulsionis repletionis uehementis,propter il-
lud, quod scis ex dimissione euacuationis, aut
retentione cursus consueti:aut abscissione mẽ
bri,aut dimissione exercitij: aut paucitate reso-
lutiõis ex corpore,& reliquis,quę sciuisti. Aut
propter compositionem nauseatiuæ satietatis
plurimæ in uicibus pluribus, a [&] redit secũ-

a B. aut.

dum semitam ægritudinis acutę,& est de sum
ma cholericę passionis, aut secundum semi-
tam prohibitionis nutrimenti propter oppila
tiones in uenis,et alijs. Cholerica autem passio

est motus materierum corruptarum, non di-
gestarum,ad separationem, ex uia intestini, re-
deuntium ad ipsum a corpore secundum acui
tatem,& laborem expulsiuę,cibi nanque quum
non digeruntur b [valde,] conuertuntur in hu-

b B.bene.

mores non conuenientes corpori, & mouetur
natura ad expellendum eos a corpore, quum c
[grauent super ipsum,]ex partibus cum specie-

c B. Alia litera. coadunetur uel conuertatur super ipsos.

bus uomitus cholerici, & aquosi, & ęruginosi
quandoq; ,& specieb.fluxus uentris,& illa cho
lerica passio,cuius causa est corruptio cibi, in-
columior est ea,cuius est frequentia corruptio
nis post corruptionem, & cholerica quidem
passio mala incipit in primis, cum lenitate:de-
inde accidunt dolor,& punctura in ventre, &
in intestinis, & dilatatur et ascendit ad stoma-
chum propter multitudinem eius,quod nocet
ei ex humoribus acutis, uenientibus ad ipsum,
et secundum plurimum sunt fluxus ventris, & mũ
vomitus simul. d [Quum ergo expelluntur,

d B. Alia litera. & quũ expelluntur insequitur.

dificantur] humores corporis propter illud,
quod scis ex causis. Incipit ergo cum fluxu ven
tris cholerico,deinde aquoso,puro,fœtido,de-
inde quandoque perducit ad fluxum uentris,
qui est sicut lotura carnis recentis, habentem
odorem pinguedinis,et ad curathium, deinde
perducit ad mollificationem pulsus, & spas-
mum, et sudorem frigidum, et ad mortem, et
in habentibus quidem cholericam passionem
multiplicatur sitis,et quoties bibunt aquam, ca
lefit in stomacho eorum, et euomunt eam, et
tolerare sitim cõfert eis, et multoties accidit eis
destructio pulsus,secundum semitam compres
sionis & lęsionis propter causam accidentiũ,
sequentium malignorum. Quum ergo quie-
scunt accidentia,redit pulsus, et ille, qui con-
suetus est incurrere cholericam passionem,nõ
habet ex ea timorem,sicut ille,qui non assuetus
est ea: et est in infantibus plus, et cholericę qui
dem passiones plurimum non accidunt nisi
in ęstate, et autumno, propter debilitatem
digestionis in vtrisque, et minoratur hyeme,
et uere, et quandoque multiplicatur euentus
cholericæ passionis ex potu aquę frigidæ in ie-
iunio,sequente e [cibum grossum,præcipuè in
comestione granorum pineæ.] et chrysomila,

e B. Alia litera. cibo grosso præcipue in comestione sequente immediate post ieiunium. Alia litera. præcipue in cõmestione fungorum & granorum pineorum.

et melones sunt ex eis,quæ commouent chole-
ricam passionem, et multoties quidem restrin-
gitur cholerica passio,et declinat materia subi
bito ad membra vrinæ,et accidit ardor urinę.
Fluxus autem uentris eueniens propter prohi-
bitionem penetrationis cibi f † [ ]

f † B.&.

est oppilatiuus, g [et] ille, qui nominatur flu-
xus uẽtris factus cum periodis. Et illud est quo-

g B.Est.

niam uenæ oppilatæ replentur in tempore no
to,vsquequo h [euacuentur,] deinde euacuan-

h B.tolerant.

tur redeundo,et in eo,qui est inter vtrasque, di
spositio est sicut sana, et plurimum, quod est
inter paroxysmos, est xx. dies, et quandoque
antecedit, aut tardatur propter illud, quod
scitur de causis. Factum aut propter cibum
iam semel diximus in i [stomacho.] Verun-

i B.stomachico

tamen non est malum si iteremus illud,et adda
mus k [velociter.] Dicamus itaque, quòd fa-

k B.declarationem.

ctus ex cibis, aut est propter eorum paruita-
tem, quare corrumpuntur in stomacho igni-
to, sicut sciuisti, l [et] non reci pit eos natura. m †

l B. quare.

m † [

]aut propter grauitatem eorum etiam, quare descendunt: aut propter eorum mordicationem, sicut cepæ, aut propter uirtutem venenosam, sicut in fungis: aut propter uelocitatem conuersionis ad corruptionem, sicut lac; aut propter vehementiam subtilitatis eorum, quare resudant, & non retinentur apud portanarium: aut propter ipsorum humiditatem, & eorum viscositatem, quare lubricantur, aut propter multitudinem motus super eos: aut propter multitudinem potus aquæ post ipsos: quare [n] [subito deponit eos] & lubricare eos facit, aut propter multitudinem eius, quod reperitur de humoribus lubricantibus, sicut phlegmate, & abstergentibus, sicut cholera, aut quia est cibus [o] [conturbatus,] & est ille, qui est plurimæ quantitatis, & pauci nutrimenti, sicut sunt olera, aut propter ordinem necessario facientem lubrificationem sicut præmissio cibi lenis, facilis digestionis, lubricitantis, & postremitas cibi styptici compressiui. aut postremitas eius, qui est velocis conuersionis, quare corrumpitur, & corrumpit, quod sub eo est, & vocat naturam ad expellendum. Factus autem propter aerem circundantem est, quoniam aer continens calidus resoluit, quare [p] [exsiccat.] Et frigus aggregat, quare cõstringit, & auster, & multitudo pluuiarum, & regiones meridionales, soluunt uentrem. & quandoq; est ventositas causa fluxus vẽtris per id, qđ corrũpit de digestione, & mouet de cibo. Inquit Hipp. † altheca accidit diarrhea plurima, per altheca intelligit illos, qui nõ possunt proferre the, & causa in hoc est, quòd humiditas dominatur super membra ipsorũ neruosa, & super stomachos eorum, cum communitate cerebrorũ eorum: aut propter cerebrũ, & aliud, & isti etiam oportet, vt soluantur cum facilitate. Inquit Hipp. qui est in pueritia lenis naturæ, aut duræ, est apud senectutem e contrario; sed, qui est lenis naturę semper in adolescẽtia, non cõuenit ei in senectute assiduatio eius. & omnis fluxus ventris, qui fit post ægritudinẽ vehementem, accidens subito, est significatio mortis. quoniam significat corruptionem subitam. Differentia inter illum, qui ex illo lubrificatiuus est, & inter stomachi lubricitatem, significat digestio pauca, quæ est in cibo: quum ergo descendit a stomacho, non moratur in intestinis, imò procedit ad exitum. Si verò causa eius est vlcus, significant ipsum excoriatio, & illud, quod egreditur de significationibus vlcerum. Et si est phlegma viscosum, significat ipsũ etiam phlegma, quod egreditur cum eo, & uentositas, & rugitus [q] [in ventre, cum quo sentitur lubricitas rei grauantis. & in vlceribus] per dolorem sub loco stomachi quod si fuerit lubricitas non ab vlceribus, neque a phlegmate, imò propter malitiam complexionis, significabit illud priuatio exitus signorum ulcerum, & phlegmatis. Et singultus, quum accidit habentibus fluxum ventris, & proprie habentibus zahir, est significatio mala, significans siccitatem facientem arefactionem. Et quum cibatur habens ventrem [r] [debilem, & non additur] pulsus eius, tunc non cures eum, & habens uentrem moritur paulatim cum casu pulsus eius, & fit vermiculosus, aut formicans, & est cum hoc viuus, & intelligit; deinde destruitur pulsus eius ipso viuo, deinde moritur, & scias quòd ille, qui egerit species diuersas, scilicet cholerici, & spumosi & [s] [species pingues] & non debilitatur, non oportet, vt ipsum constringas, & perducas ipsum per illud ad ægritudines difficiles, & [t] [ægrtudines malas fraudulentas.]

s B. turpis seu extranei. Alia litera. species malas.

t B. apostemata mala pniciosa.

A N N O T A T I O N E S.

Sicutinon una est eorum, quę excernuntur per aluum, species; ita neque una causa, neque unus primario affectus locus, neque una nuncupatio. Author noster ita copiose, & apposite huius uitij species, causas, affecto loca sub oculos ponit, ut nihil forte sit, quod desideret quispiam. Habes tu de hac re multa 5. de aff. loc. & 6. & 3. de sympt. caus. & ex Hippocrate plura in aphorismis. & ex Tralliano lib. 8.

Cap. 7. Cap. 2. Cap. 2. Cap. 5. 6. & deinceps.

De signis. *Cap.* 3.

DIcitur quòd quando fuerit vrina in febribus cholericis alba cum incolumitate signorum in fixione rationis, & defectu soda, & similium, tunc caue excoriationem intestinorum. Amplius differentia inter cerebralem, & stomachicum est, quoniam stomachicus ordinem non habet, neque horas per seipsum, in quibus crescat, imò est secundum regimen, nã si digestiua est debilis, egreditur sine digestione. [a] † [

] Et si sunt retentiua & expulsiua simul debilis, egreditur velociter, & non egreditur plurimum subito: immo frequẽtatur [b] [eleuatio] paulatim, & plurimum eius est ex frigore, & si est debilitas in non digestiua, egreditur, quod egreditur non priuatum digestione tota, imò egreditur, habens digestionem quandam secũdum tempus moræ in stomacho, & cum illo, qui est a lubricitate humorali, egrediuntur humiditates, & cum illo quidem qui fit a lubricitate vlcerosa, aut bothoria, sunt signa ulcerum stomachi ex vomitu corticali, & bothor in ore, & dolore. Et Hipp. quidẽ iam dixit illis qui intestinorum lubricitatem habent, vomitus est malus. & hoc iudicium occultam habet causam. Cerebralis autem plurimum est post somnum longum, & est conseruans paroxysmos, & cum eo sunt signa catarrhorum, & corruptionis [c] † [ ] cerebri. Et in lib. algarab. Quum apparet in lubricitate intestinorum super costas [d] [aliquid] simile ciceri, & prouocatur vrina, & multiplicatur, moritur ęger in ipsa hora. Hepatici vero signa iam diximus in cap. ægritudinum hepatis. & similiter eius, qui fit ex mesaraica. Plurimum autem splenetici est melancholicum, & iam diximus in cap. suo. [e] [In feculento autem] iam diximus, quid in illo sit de signis malis & saluis, & distinximus ipsum ab hepatico. & [f] [illud per id, quod scitum est quòd est] apud dolores eius, & dispositione ipsius egredientes a natura in cap. ægritudinũ splenis, & in hoc ipso, & quum dictæ sunt expulsiones hepaticę. Intestinalem autem, qui sanguineus est, & qui non est sanguineus, significat

a † B. Alia lr̃a. Et si retẽtiua est debilis ęgreditur velociter.

b B. assellatio.

c † B. complexionis.

d B. bothor album.

e B. & de eo qđ est sicut fœculẽtum. Et.

f B. significauimus, ꝙ ipsum est.

ficat dolor intestinorum,& punctura,& diuersificatur ab hepatico per illud,quod scis ex hoc, quod ille est plus, & habet paroxysmos, & vices,& omnis paroxysmus est deterior illo, qui est ante ipsum,& [g] [manifestior, & eius nocumentum in superioribus corporis]est vehemẽtius:& signa corruptionis hepatis cum eo sunt magis apparentia, & scias quòd dispositio doloris, & puncturę, & † alcurathi est maius, ad quod redit. [h] [Scias ergo, quum inuenitur,] quod est ex intestinis proculdubio, licet cum eius priuatione quandoque sit etiam ex intestinis,& excoriationem & fluxum sanguinis [i] [puri]ab intestinis significat etiam dolor, & punctura,& quandoq; est fluxus sanguinis ab apertione venarum,& est cum eo excoriatio,quum exulceratio fit, quandoque est exulceratio in primis: & deinde sequitur ipsum fluxus sanguinis,& significat, quòd ipse est intestinalis alcurathi,& abrasio,& quandoque est vlcus [k] [eradicabile] adhuc, quare non apparet alcurathi nisi post horam, sed est lubricitas dolorosa in loco noto:& est quãtitas eius,quod egreditur, pauca,& continuata,& longi temporis, & exitus corticum in fluxu sine excoriatione,significat ꝙ est in stomacho, [l] [scilicet]in eo, quod sequitur ipsum,& significat ipsum dolor stomachi,& illud,quod scitur in suo cap. & scias, ꝙ alcurathi, & excoriatio sunt duæ significationes vltimæ ad significanda ulcera, & quando sunt cum hoc fœtidi odoris, significat corrosionem,& si sunt cum illo fœtore melancholicæ,timetur ꝙ sit cancer,& scitur locus vlceris, aut læsionis [m] [per exitum sanguinis ex eis, et] ex loco doloris,utrum sit supra [n] [sumen,] aut sub eo & ex [o] [eo,quod est supra dolorem:]nã dolor gracilium est vehemens, communicans membris superioribus.Et ex corticibus, an sint subtiles, aut grossi;quoniam grossi semper sunt a grossis,& subtiles secũdum plurimum a subtilibus, & magni sunt secundum plurimum ex grossis,& parui sunt ex gracilibus.Et ex permistione,quoniam uehemens permistio cum eo, quod egreditur, significat quòd vlcus est in superioribus,& separatum ab eo, significat quòd ipsum est in inferioribus.Et multoties fit in illo,qui est in inferioribus,& in ano,ut sanguis eius egrediatur ante egestionem, & ex tempore, quod est inter dolorem, & ascellationem, quoniam si est tempus prolixum, tunc est in gracilibus.Et ex dispositione eius,quod ipsi asciatur ex egestione: quoniam si est chylosum, aut simile aquæ carnis,tunc est in gracilibus,& ex fœtore, quoniam illud, quod descendit ex gracilibus,est magis fętidum,& ex dolore: quoniam dolor eorum est uehementior, & ex sanguine,qui quandoque egreditur;quoniam est in gracilibus lauatiuus, non permistus cum ipso stercore, & scias quod quando ægritudo est vlcus, & est chronica, & illi, quod egreditur est quantitas, [p] [amplius] non est dolor sensatus,tunc vlcus est plurimę sordis,& differentia quidem inter vlcus sordidum, & corrosiuum est,quoniam corrosiuum est uehementis doloris, & quod egreditur ex eo est uehementioris fœtoris, & est decliue ad nigredinem, & minus,& ex sordido est uirulentum,aquosum, & est decliue ad albedinem, & est grauis odoris, & quando egreditur post alcurathi sanguis plurimus, significat quòd vlcus profundatur, & ægritudo fit fortis,& finitur illud, quod est super faciem intestinorum, & peruenit ad partem intestinorum,& multoties fiunt post apostemata,quæ præterierunt,vlcera, & significantur per dolores eorum, & reliqua, quę dicta sunt de signis, secundum quod ipsa sunt apostemata.& multoties quidem fiunt vlcera propter causas alias ex his, quæ diximus. Quod si excoriatio est propter apertionem venarum, præcedit eam euacuatio sanguinis puri, cui est permistio quadam, & quandoque est cum ea dolor, & quandoque non est cum ea dolor,et quandoque sunt cum ea periodi:sicut fit etiam in ea, quæ non accidit ex intestinis, & antecedunt eam signa repletionis, & si fuerit ab hæmorrhoidibus, et rebus cancerosis in superioribus intestinis, putrida erit,et cum ea erit sanguis niger, et fiet paulatim, continua secũdum repletionẽ corporis, et eius euacuationẽ, et si fuerit ab humorib. salsis,et baurachijs,aut grossis, uiscosis, significabit eam euacuatio earum præcedens,et euentus uentositatis, et rugitus, et priuatio tincturæ in egestione,et illud,quod sentitur de re eradicata ex loco, et erit dolor, quasi inseparabilis,qui non permutatur ad horam,et sentitur cum ea quasi grauedo,et admiscetur alcurathi phlegma, et si fuerit a cholera excoriatio eius,significabunt eam euacuatio ipsius pręcedens,et permistio alcurathi si fuerit [q] [aut egestionem tincturæ corruptionis eius.] Et similiter melancholiam malam, et saluam significant præcessio illius ordinis melancholiæ,et permistio ad illud, quod egreditur, acetosa in odore,et bulliẽs super terram,aut fœculenta nigra,non acetosa in odore neque bulliẽs super terram, et est cum ea conturbatio uehemens, et quandoque perducit ad syncopim.Et scias quod si causa dysenteriæ est stans adhuc, et egreditur cum alcurathi,verbi gratia cholera, aut melancholia, aut sanguis calidus, aut phlegma putridum,aut vitreum,aut stercus siccum,tunc ægritudo est in via additionis, propter inseparabilitatem causę.Quod si abscinditur illud, et remaneant alcurathi, et abrasio [r] †]] et similia,tunc causa iã abscissa est,& remansit causatum,et impressio proueniens ab ea: quare oportet ut tu intendas ipsum solum cum curatione,et signum fluxus [s] [stomachi]sanguinei [t] [est,quòd facit sequi]excoriationem dolorosam,aut fluxum frequentem:deinde destruitur cum eo appetitus, et subuertitur anima,et perducit ad abrasionẽ, et alcurathi, et interficit multoties. Factus autem subito,sine dolore plurimo, et asque nocumento sequente ipsum in appetitu, et alijs, est saluus.Et si est a grossitudine fæcis, significabit ipsum dispositio fæcis, et eius euentus cum incisione fæcis super ipsum, et sedatio doloris, quum lenitas adest naturæ. & multoties egreditur succus separatus a fæce, quum ingrossatur,& alleuiatur [u] [propter causam,] quæ exsiccat ipsam,& existimatur quòd sit fluxus, quare retinetur,& in ipso est mors. & signum illius est,vt non sit aliquid eius,quum lenitas est naturæ

g B. Alia litera. magis fœtid⁹ & eius nocumẽtũ in corporib.grossis, aut pinguib. Alia litera. & eius nocumentũ in crassis corporibus.
† dolor abrasiuus.
h B. medicus. Et scit apud inuentionem eius.
i B. proprij.
k B alcolaia.
l B. &.
m B. principiũ egressionis sanguinis.
n B. vmbilicũ.
o B. vehementia doloris.
p † B. deii de.

træ,& separatio fæcis & vt antecedat fæx: deinde egreditur post illud [x] [fæcis parum.] Sed diuisio illa, quę est ante ipsum [y] [,&] plurimum ipsius egreditur [z] [ante] fæcem, quæ excoriat. Differentiam autem, quæ est inter illū, qui lubricatiuus est, & inter lubricitatem stomachi, significat digestio parua existēs in cibo, & quā do descendit a stomacho, non moratur in intestinis, imò [a] [procedit] ad exitum. Si aūt causæ eius sint ulcera, significat ipsum excoriatio cum eo, quod egreditur de significationibus vlcerum, & si est illic phlegma uiscosum, significant ipsum etiam phlegma, quod egreditur cum eo, & uentositas, & rugitus. & in phlegmatico sentitur [b] [lubricitas rei grauantis.] Et in ulceroso sentitur dolor sub loco stomachi. Et si est lubricitas non ab ulceribus, neque a phlegmate, imò propter malitiam complexionis, significat illud priuatio exitus signorum ulcerū, & phlegmatis.[c] [Oppilatiuum] autem, & lique factiuum significant [d] [cursus] in seipsis & denudatio [e] [significationum necessario faciētiū] fluxum super ea, & inflammatio corporis, & caliditas eius, & comitantia febris minutæ, & diuersitas coloris & essentiæ, & fœtor odoris. Qui ergo est ex liquefactione, [f] † [ ] est virulentus, aquosus. Et qui est ex liquefactio ne adipis, est uirulentus grossus, sicut in ulceribus cum pinguedine, & colore diuerso, deinde fit eius essentia adipis absque diuersitate in substantia sua, [g] [neque in essentia sua]Et similiter est dispositio liquefactionis carnis rubeæ, nisi quia priuatur pinguedine, & est postremum eius fęculenti coloris. Factum uerò a superfluitate & repletione, quam natura expellit ex corpore, propter illud, quod dictum est de causis [h] [attrahentibus superfluitates, & repletionem,] significant causæ, & quandoque significant ipsum, quod euacuatum est, sanguis purus, mundus, cum multitudine, sine dolore, & non facit sequi mollificationem, & debilitatem, & habet paroxysmos. Alzahir autem diuisiones, significat illud, quod egreditur ex eo, quod uidetur, & causæ repertę ex frigore adueniente, aut ex sessione super durum, aut ex hæmorrhoidibus, & ragadijs, & alijs, & quod præcessit, ex fluxu, & excoriatione, aut non præcessit. Et [i] [sicut errant quidam in ipso si fuerit] illic fæx retenta lædēs, & dolorem faciēs, & mittens succum, [k] [existimantes] quod est cursus zahir. similiter errant quum quandoque egreditur curathi, sicut phlegma, & existimant quòd sit zahir phlegmaticum; non oportet ergo, ut decipiaris in hoc: imò oportet, ut attendas causam ex omni parte, secundum quod sciuisti, & differentia inter ulcera eius, & ulcera intestinorum, quę sunt super ipsum, est quoniam in illo, quod fluit ex recto, est paruus fœtor, aut non est in eo fetor. & quando accidit habentibus ulcera intestinorum, & habentibus fluxum sanguinis, ut coagu letur sanguis in uentre eorum, scias signa, quæ diximus in capitulo [l] † [ ] huius ægritudinis ex inflatione uentris, & frigore extremitatum subito, & ex casu uirtutis, & pulsus. Quum ergo accidit illud, tunc scias [m] † [ ] quòd quum egestio nigra facta ab adustione, tendit ad uiriditatem, runc iam natura incipit succurrere: quare fit viridis, deinde citrina, post stat. Et scias quod quandoque egeruntur res [n] [plures numero, & existimant quidam, quod sit curathi propter apostema, & ulcera intestinorum, & illud] non est, nisi cum punctura; illud ergo non est [o] [curathi,] immo superfluitates humoris. Et scias, quòd si quis habet fluxum uentris, & stringitur, & ipse remanet secundum dispositionem 10 suam, & non aduenit ei fortitudo sua, tunc causa in hoc est, quod corpus eius non recipit cibum. Et scias quod in illo, qui ascellat in die plusquam in nocte, immo accidit ei, ut ascellet, quoties sumpserit appetitus eius in die, causa est debilitas stomachi eius. Et quum in nocte est plus, tunc causa est debilitas hepatis, & quod remittit cibum. Et scias, quod multoties succedit ascellationi, per hoc, quod ipsa extrahit subtile, & dimittit ipsissum, colica uehemens.

n B. mucillaginosę vel res glādosæ, quare existimatur, φ sit abrasio humiditatis mucosæ stagnantis intestina, & illa.

o B. abrasio.

20

ANNOTATIONES.

Quomodo in alui fluxionib. affectum locum dignoscas, particulatim, prosequitur, quod ante ipsum nullus forte absoluit. Quæritur autem, quia de intestinorum ulceratione agitur, & eam ad solam humorum acredinem referre uidetur, an ex multitudine sola, puta ex copiosiori sanguine gigni dysenteria, & intestina exulcerari possint. Certe, quod 30 *sanguis sola multitudine ulcerare possit, confirmari ex Galeno uidetur 5. de usu part. ubi intestinis sensum inditum esse ait, ne lædantur, uel malitia, uel multitudine humorum, propterea que, aiunt quidā, quo pacto fluentis fluuij impetu arbores ruunt, ita & intestina sola posse multitudine absque acrimonia abradi. Cæterum, quod ulcerat, non quia multum sit, ulcerat, sed quia acre, & nimium abstergens, & multitudo ruptionis quidem, sed non abrasionis causa esse uidetur. Quamobrem, fatemur nos ex multitudine læ-* 40 *di intestina, sed non abradi a sanguine sola multitudine peccante. ulcerari tamen possunt ab eodem putrescente & acri facto, uel in bilis naturam conuerso. Neque uerò par exemplum est de fluuij ripis & intestinis. quum solida substantia constent intestina, non friabili, neque in intestinis humorum fluxio cum tanto esse impetu possit, ut abradat.*

Cap. 10.

De cura fluxus uentris absolute. Cap. 4.

50 DIco in primis, quòd oportet, vt iuuent se medici cum eo, quod dicitur in capitulo superfluitatis fluxus ventris, ex medicinis ebibitis, & legant illud capitulum cum hoc capitulo. Amplius dico quòd fluxus ventris prohibetur, inquantum est fluxus, cum stypticitatem facientibus, & ingrossantibus materias, et faciētibus glutinationem. Et quandoque necessaria sunt narcotica, & iterum quandoque curatur fluxus ventris cum diureticis, & sudorem fa- 60 cientibus, & dilatantibus poros, & vomitum facientibus: omnia nanque hæc mouent materiam ad contrariam partē fluxus ventris. Quod si misceatur fluxui ventris caliditas, ponantur cum eis infrigidantia, aut eligantur ex eis infrigidantia, [a] [in quibus sit stypticitas.] Et administrentur dilatantia poros, & sudorem facientia corpori exterius. Si autē ei admisceatur frigus, ponantur cum eis calefacientia, & eligantur ex eis

a B. Alia litera.

b —B.

eis calefaciantia,[b] [in quibus sit stypticitas.] Et tunc sunt plurimum necessaria calefacientia, quum digestiua est debilis,& quum est oppilatio ex ..um.visc.& iuuant se cum eo,quod dicitur in capit.debilitatis digestionis. Et tunc plurimum sunt necessaria infrigidantia, quum reste debitu tenailis. Et caliditas quandoque adiuuant ad retinendam naturam,per hoc quod facit penetrare cibũ velociter,& per hoc,quòd prouocationem facit,& facit sudare. Et quandoque facit vinum purum c† [ ] antiquum hoc. Quandoque enim ille, qui habet fluxum ventris bibit[d] [vasa terrea plena] huiusmodi vino, scilicet vnum post aliud, ita vt sit semper quasi ebrius,& retinetur.natura eius Et scias quòd dormire est ex rebus magis iuuatiuis ei, qui habet fluxum ventris. Et quando fuerit cum fluxu uentris tussis,dimittat illud, in quo est acetositas uehemens, & stypticitas, & sit contentus eis, in quibus non est illud ex cibarijs & cibis:ergo eligat frigida, & facientia glutinationem &e [illud in eo,quod est durũ.] & in eo est confortatio corporis eius,qui cibatur eo,sicut sunt alsauich: & nocet eis omne, quod liquĩdũ est ex sorbitionibus, & iuribus. Et scias quòd alrobub dulcia multoties nocẽt, commouendo sitim. Et ex retinentibus fluxum uentris,sunt balneũ, & fricatio per hoc,quòd dilatant poros. Et multoties attrahitur materia ad exteriora corporis,ex unctionibus,& fricationibus,& ex eis sunt olea calida ,sicut oleum anethinum, & similia.et ex retinentibus fluxũ uentris,est positio uentosarum super uẽtrem; iam enim expertum est,quòd uentosæ positæ super uentrem eorum, qui habent fluxum ventris,& excoriationem quum dimittuntur quatuor horis,restringunt.et nos iam experti sumus illud. Et ex retinentibus fluxum uentris sunt emplastra superposita stomacho,& intestinis,facta ex calefacientibus stypticis. & ex infrigidantibus stypticis secũdum necessitatẽ. Et ex retinentibus fluxum uentris,quum causa eius est humor effusus ad stomachum & intestina,& faciens descendere cibum, & soluens ipsum & euacuans eum & cuius euacuationi adhæret,ut sequantur eum humores,est f† [.] quoniam quum[g] [finitur illud, & euacuatur] alleuiatus est modus regiminis. Quumque administras medicinas, tunc incipe cum singularibus,si uerò non ualent,tunc tende ad composita. Et restrictiuæ quidem,aut sunt exsiccatiuæ,desiccatiuæ,aut constipatiuæ, aut infrigidatiuæ,inspissatiuæ, aut glutinatiuæ oppilantes poros,ex quibus emanant. Et medicinæ singulares frigidæ absolutè, aut secundum uirtutem retentiuam,sunt sicut balaustiæ,& gallæ, & acacia,& rosæ,& gũmi arabicum,& lutum sigillatum,& lutum armenum,&[h] [hypoquistidos] et spodium,& propriè assatum,& propriè conditum cum camphora, & fructus tamarisci i† [ ] & grana granatorum,& sumach,& almirberis, & reubar. & semen acetosæ, & semen[k] [portul. & coriandrum,& semen arnoglossæ,& succus barbæ hircinę,& semen rosæ bonum,& fructus mori immaturi l† [ ] ad excoriationem, &

c† B.forte.

d B.cyathos plenos.

e B similiter omne illud, cuius substãtia est dura.

f† B.fluxus uẽtris.

g B.est eradicatus ille,qꝫ est euacuatus.

h B.tarathith.

i† B alhauleich .i.rubi.

k B.psyllij assatum.

l† B.proprie.

succi styptici exsiccati,& ipsorum rob. Et succi m† [ ] portulacæ bibatur. unc.j.& confert. Et lac acetosum decoctum,in quo butyrum penitus non est. Et medicinę quidem singulares,calidæ & siccæ sunt, sicut cyminum assatum,& ammeos,& anisum assatum,& cortices thuris,& myrrha,& storax sicca,& aldarsisahan,& sicut ladanum ipsum, de quo in potu detur pondus. drach.[n] [ii.] cum decoctio, & caseus uetus assatus,qui accipiatur sicut est. aut decoquatur in succo styptico:sed facit siti, Et melius regimen ipsius est, vt abluatur cum aqua[o] [&] sale aliquoties, aut decoquatur bene,ut egrediatur sal eius,deinde exsiccetur. Tũc enim drach.j.eius restringit, & est fortior omni re. Et ad pueros quidem quandoque[p] [excorticatur] nux,excorticata,& teritur,et datur cum zuccaro frixo,& aqua frigida quantitas auellanæ unius. Et atramenta,& coagula constrictiua sunt. Et de coagulo quidem hædi quandoque datur in potu infanti pondus quartæ drach.j.in aqua frigida, & magno supra illud usque ad pondus drach.j. Et etiam ex coagulo leporis:nam ipsum retinet ventrem statim. Et oportet,vt incipiat,qui ad potandum dat coagula,a danich.i.si uerò non confert, addat ex eo usque ad illud,quod non pertranseat in pondere drach.i.& caseus quidem uetus, cuius regimen præteritum est,quum ex eo datur in potu.drach.i.est minoris nocumenti, & fortioris operationis quam coagula. Et iam existimauerunt quidam, quòd quando fructum ex[q] [al- rob] aduritur,donec denigretur.deinde datur in potu ex eo pondus drach.s.tunc stringit uẽtrẽ. Et quidam amicus meus ex medicis iã dixit mihi illud uerum esse experimentum. Et stercus canis comedentis ossa solum, quum in potu ex eo datur pondus drach.i. & s.cum decoctio retinet fortiter,& propriè siccum acceptũ in[r] [aqua.] et ex eis, quæ non pertinent ad unam duarum extremitatum est venter struthii exsiccatus, & dosis sit drach.iii.exsiccetur, & limetur cum lima, & detur in potu ex eo quãtitas hæc illi,qui habet diarrhœam in rob myrti,aut rob de cydoniis secundum declinationẽ complexionis. Et iterum lac caprinum decoctũ donec ingrossetur,aut decoctum cum lapidibus fluuialibus ignitis bis & ter in ipsum proiectis,& quandoque ponitur in ipso parum rizi frixi. Et iterum uitellus oui elixati in aceto, Et ex compositis declinantibus ad frigus sunt trochisci de spodio s [muschati] & trochisci t† [ ] nominati calidicon & trochisci de luto sigillato,& trohisci de balaustiis,& trochisci alfeluzaharagi, & trochisci de[u] [hypoquistidos] &.trochisci de croco, & trochisci de opio,& trochisci de papauere[x] [muschati] & et pilulę de opio,& pilulæ de mandragora, & pilulæ de sansuffuf de granis granatorum,& pilulæ de sandaracha, & ad fluxum superfluum põdus unc. ij.ostracorum adustorum. Et luti armeni mediatim,et species assatorum cum luto sigillato y† [ ] et non oportet ut sit superfluitas in assatione eorum,[z] [& liquefiat] eorum virtus.imò oportet vt igniatur uas et eleuetur super ignem & dimittatur[a] [super ipsum.]

m† B.semini

n B.j.

p B.alsistur.

r B. ...

s B.constrictiui

t† B.alhaulei...

x B.constrictiuis

y† B. Et absque luto sigillato.

z B.ne remoueatur.

a B ab igne.

ipſum,] & moueatur donec aſſentur. Et ex cõpoſitis declinantibus ad calorem, ſiue paruus ſit, aut magnus, ſunt trochiſci alefeniati, & electuarium alcanzi, & electuaria, quæ dicam in antidotario, & electuarium de ſeminibus ſtyptieis, & trochi. de [b] [trocudes] & troch. de Karabe. & iterum ſumatur gallarum non perforatarum uiridium, & corticum granatorum, & ſumach, & piperis omnium ana drach. s. terantur & conficiantur cum albumine oui, & concaue tur granatum, & proiiciatur in ipſo, & oppiletur eius foramen cum pulpa, & ponatur ſuper prunas. Et ex illis eſt, vt ſumatur tritici farina, & miſceatur cum aliquantulo de ammeos, & fructu tamariſci, & naſturtio, & diſſoluatur cũ oleo omphacino, & conficiatur, & fiat panis, et exſiccetur in furno, deinde ſumatur ex eo contrito, põdus drac. x. & bibatur ĩ aqua frigida, & pauco uino. Et huius quidem generis ex eis, quibus curantur pueri, quum accidit eis fluxus vẽtris, tempore natiuitatis dentium ipſorum, eſt illud, quod Rec. papaueris, & granorum myrti, thuris maſculi, cyperi, omnium ana drac. s. terãtur bene, & diſſoluantur in lacte eius, cuius lac ſugat, & detur in potu. Et huius quidem generis eſt medicamen bonũ expertũ, qđ Rec. granorum paſſularũ exſiccatorum, & bene tritorum, donec fiãt ſicut puluis, & Rec. oſſiũ aduſtorũ, & medullæ glandium, & coaguli, & coriandri aſſati & ſumat, xylocaractę ſpinæ, & ſeminis apii, & cymini infuſi in aceto, & panis azymi ſicci, & thuris & ammeos partes æquales, terantur valde, & cribelletur illud, & ponatur de coagulo minus quam de aliis, aut ſit medietas partis, deinde ſumatur ex eo omni hora nabac una, ita vt ſit quantitas, q̃ ſumitur in die ex eo ʒ. xx. Et ſi fuerit de coagulo minus quã pars. i. [c] [tunc minuatur ex] illo, & ſi fuerit coagulum plus, tunc reſtringit naturã in die uno. Et huius quidem generis eſt ut ſumantur cyperi, & ſpica, & balauſtiæ, & minutũ thus, & aliquantulum gallarum ſ. quantitas mediæ partis, decoquatur in aqua, deinde coletur illa aqua, & pulucrizetur ſuper eam de galia muſcata, & xyloal. crudo bono aliquid, ſecundum quod exigit diſpoſitio, & bibatur. Et huius generis eſt illud Rec zingiberis, atramenti [d] [alaſekefati] ſumach partes ęquales, ſumatur ex eo in ſuffuf pondus ʒ. ii. uſque ad ii. aur. Et huius generis & propinquius ad æqualitatẽ eſt, ut ſumatur capillus veneris, et ſpica aromatica, & ſemẽ [e] [auellanę bedeoard] & radix arboris pini, & fiant ex eis trochiſci. Et ſcias quod neceſſitas ſpodij. eſt ad conſtringendum ſanguinem. Et neceſſitas ſeminum eſt ad conſtringendum fluxum [f] [ſtomachicũ.] Et neceſſitas pſyllii, aut arnogloſsæ aſsatę, eſt ad punctu ram. Et ſi non, [ipſum fluxum remouent ſyrupi,] & proprie, quorum aſsatio iterata eſt. Et cibus ſit, quẽ diximus. Et ouum quidem elixatum iuuatiuum eſt in fluxu uentris facto ab [h] [attractione] inteſtinorum, & non eſt conueniens hepatico, & ſtomachico, imo quãdoque nocet. In narcoticis uerò eſt timor, licet quandoq; accidat ut ſint neceſsaria: nam ipſa quandoq: cõferunt, inquantum ingroſsant materiam, & inquantum faciunt dormire, & [i] [prolongãt] neceſſitatem ſurgendi ad ſcellam propter [k] [ſenſum] mordicationis. Et quocũque mõ ſit, non oportet ut adminiſtrentur, quandiu ab eis excuſatio eſse poteſt. Quod ſi neceſsaria fuerit eorũ adminiſtratio, non exhibeantur ei, cuius infrigidatur corpus, et debilitatur uirtus, et apparet illud in pulſu. Si uero neceſsariũ fuerit, miſceãtur cũ eis, quę ſunt ſicut caſtoreum, et crocus, et ſimilia. Et iã teſtati ſumus nos vidiſse, qui ſuppoſuit ſibi collyrium ex opio, et mortuus fuit. et quum poſſibile eſt vt adminiſtretur in collyrio, nõ adminiſtretur in potu. et quãdo poſſibile eſt, ut adminiſtretur in emplaſtris, nõ adminiſtretur ſuppoſitũ, et factũ collyriũ, et ex emplaſtris ſtupefacientib. eſt, ut ſumat opij, et ſeminis hyuſquiami [l] [albi] amborũ ana partẽ i. et [m] [cuppularũ glãdiũ] et balauſtij, et acaciæ et thuris, et myrrhæ oĩum an. partes v. aggregẽtur cũ ſucco hyuſquiami, aut ſucco corticũ papaueris, aut decoctione eorũ, et liniatur cũ eo, eſt. n. bonũ. Narcoticũ potãdũ fortis ſtypticitatis. Recipe coaguli leporis pondus danich. ij. et opij tantundẽ et gallarũ [n] [ʒ. vij.] et thuris ʒ. s. fiãt ex eis trochiſci, et ſit potio eorũ medietas aur. i. et iterũ gallarum immaturarũ pars i. thuris, opii, amborũ an. pars s. et doſis ſit uſque ad ʒ. i. et iterũ ſem. hyuſquiami, et opii, et papaueris, et ſpodii, et balauſtiarũ, et thuris, partes æquales, et doſis ſit uſq; ad ʒ. i. et iterũ opiũ, ſandaraca, et minutũ thus, myrrha, crocus, dẽtur in potu ex eo duæ pilulę ſicut cicer. et cõueniẽtius illo, eſt illud, quod Rec. caſtorei, opii, ſtoracis liquidę, ſeminis hyuſgami, myrrhæ, croci, aſsari, thuris, ammeos, partes æquales, conficiãtur cũ melle deſpumato, et ſit doſis ſicut nabac. et iterũ merdaſengi quarta ʒ. i. coaguli ʒ. s. oſſis aduſti, gallarum an. ʒ. i. opii danich unum. et iterum acacię et gallarũ, et opii, gũmi oĩum an. pars i. fiant ex eis trochiſci. et iterũ narcoticũ ad bibẽdũ, conſtringens in duob. dieb. Rec. ammeos et ſeminis apii, et corticũ granati acetoſi, et gallarũ et [o] [ſauinæ] partes ęquales oĩum, opii partẽ s. terãtur oĩa ſicut alcohol, et ſit doſis eius ex ʒ. i. uſque ad aur. i. in mane, et tantumdẽ in ſero. et puero ex uno danich uſque ad duos danich. et ex medicinis fluxus uentris, quæ conueniunt ei, qui cũ fluxu hẽt tuſſim ſunt ſicut myrtus, et maſtix, et gũmi arabicũ, et thus, et pſyllium aſsatum, et ſpodium, et caſtaneæ, et nux, et auellanæ aſsatę. et oĩno oportet ut detur illud, in quo non eſt acetoſitas, et ponticitas uehemens, imo oppilatio, et [p] [confortatio.] Quod ſi non fuerit excuſatio, dentur pontica, deinde conſequenter exhibeantur electuaria lenificantia pectus. et multa quidem ex electuariis factis ex papauere, et dragacãtho, et gũmi, et xylocaractis, et fructu myrti, et amyli aſsati, et mucillagine rerũ, q̃ priꝰ aſsãtur, deinde ingenietur in extrahẽdo earum mucillaginẽ, quę coniungit inter utraſque res. In cibis uero eorũ oportet ut non ſit mordicatio: neq; ſalſedo plurima, neque acetoſitas nociua, et moueat uirtutẽ expulſiuã. et hoc eſt ſicut illud, quod de lacte decocto cum lapidib. ignitis diximus, et proprie illud, in quo extinguitur ferrum aliquoties. et [q] [melius] illo eſt lac acetoſum ablato butyro cum rizi, aut milio aſsatis, et experiatur ſumma eius, quod digeritur. Quũ ergo non digeritur aliqd, ſumatur acceptio minor

m B. g[ie]ſth albalut.

n —— B.

o B. abel.

p B. conglutinatio.

q B. frigidius.

nor eo. Et de lactibus decoctis fortius confortans est lac vaccinum. Et quod ex eis conueniẽtius est calefactis, est lac caprinum, cum hoc, ꝙ ipsum est magis stypticum. Et lac acetosum est melius calefactis, quàm non acetosum. Et sicut medulla similaginea assata, infrigidata, exsiccata. Et sicut panis, cuius farina confecta est cum aceto, facta panis [r] [valde:] & est calefactis vltimus. Et sicut lẽs decocta in duabus aquis, effusis [s] [super eam,] deinde decoquatur in tertia, donec inspissetur, & acescat, aut non acescat, & sicut [t] [illud, quod sit] acetosa. Acetosa autem sunt sicut illud, quod fit ex sumach, & granis granatorum, & tortellis, [u] [in] coriandro, & quandoque ponitur in eo rizi. Et fabæ decoctę cum aceto, sunt bonæ eis. Et ex cibis eorum, quæ comeduntur, & sunt in seipsis curatio bona, est ut sumatur ex sauich hordei pugilli. ij. & seminis papaueris pugillus. i. & corticum papaueris pugillus. i. decoquantur valde, & colẽtur, & sumantur. Et si acetosa fiant cum sauich malorum acetosorum, aut granis granatorum, aut sumach, erit conueniens. Et sit eorum sal salgẽma, & teratur, deinde [x] [perfricetur bene,] deinde admisceantur ei grana granatorum, & coriandrum, & sumach. Et si non est caliditas uehemens, permisceatur cum eo caseus uetus, assatus, tritus. Et oportet vt non sumant in potu, nisi frigidum, qualecunque sit. Frigidum enim constringit & sufficit, & tepidum resoluit, & [y] [sit] necessarium plus nisi in cholerica passione, secundum quod conditionatum est, & in oppilatiuo & in apostemoso. Et carnes, in quibus datur eis licentia, sunt carnes altaciugi, & alcubugi, & aldaragi, & aues paruæ, & alcanabir et caro leporis, & [z] [alcata, & alsesem, & alfuahet, & caro ascoriæ] propriè. Et rectius est ut sint assatæ, cum seminibus conditę, aut acetosæ, & etiam uitellus oui elixati in aceto, & almufusat facta ex eis, cum eis, quę sunt sicut grana granatorum, & passæ [a] [magnorum] interiorum, & coriandrum, & cum eis, quæ sunt sicut sumach, & quæ eis sunt similia ex fructu rubi, & capreolis vitis, & folijs acetosæ, & folijs arnoglossæ, & caulis iteratæ decoctiõis & pisces parui decocti cum aceto. et ex eis, quæ currunt cursu [b] [seminum,] est flos phystici, & flos zarur, & coriandrum, & grana myrti. & quãdo non digerunt carnem, fiant eis contritiones ex carne [c] [pullorum] & alcubugi & similium, & decoquantur fortiter, & misceatur cum eis rizi, & milij parum, deinde colentur, & reducantur super ignem, donec appropinquent coagulationi, deinde fiãt acetosæ cum sumach aut granis granatorum, & similibus. & [d] [alcordumech] iuuatiuum est eis, quum non corrumpitur digestio ualde. & oportet ut non saliatur nisi parum, & ut [e] [currat ex eo in mane] humiditas plurima et pedes uehementis iuuamenti sunt, quum decoquuntur in rizi assato. & uitent fructus omnino, quamuis sint styptici, nisi quum stomachus refugit ex cibis, sed castaneę non nocent eis; & similiter [f] [alcusbu.] et si cibus subtilis corrumpatur in stomachis eorum, cibentur cibis, in quibus sit grossitudo, sicut sunt pedes cum robub stypticis, & sicut sorbitiones fortes factę ex rizi & milio. et quandoque iuuantur

r B. bonus.
s B ab ea.
t B. cibaria.
u B. cum.
x B. assetur assatione bona.
y B. facit.
z B. alcatha & alfasauin & alfuachat & caro feudeni.
a B plurimorũ.
b B. aromatizãtium.
c B. Alia litera. aldaragi.
d B. alchiardamach Alia litera. Et alchiardana g Alia litera.
e B. fluat cũ pũctionibus ex eo
f B. alcasb.

quidam cum [g] [cibo infrigidato] facto ex ventribus & similibus. et [h] [acetoso] facto ex bonis partibus uaccæ, comedant acetosum solum cum micis, & sumant cum eo si appetunt aliqd ex eis bonis, secundum quantitatem virtutis digestionis. & non sunt uentres conuenientes ultime omnibus speciebus ascellationis. et ex sorbitionibus laudatis eis est ut sumatur papauer, & assetur plurimum, deinde fiat ex eo & ex rizi, & milio sorbitio, & si uolunt, fiat acetosa cũ sumach, & granis granatorum, & similib. Aut fiat sorbitio ex tortellis siccis, & rizi, & adipe renum caprarum. Aut infundatur sumach in aqua pluuiali die & nocte, & bulliat leuiter, deinde coletur vehemẽter, postea ponatur in ea [i] [coriandrum,] & dimittatur, vsquequo infundatur, deinde coquatur, postea fiat dissolutio in ea manib. deinde coletur, & proijciatur fæx: deinde sine cessatione moueatur super ignem cum ligno, donec redeat ad similitudinem cibi, deinde condiatur cum sale pauco, & sit pinguedo eius adeps hœdi, aut amygdalę assatę cõtritæ, & parum olei, et non multiplicentur in ipsa sal, et pinguedo. et ita sit, siue cibus sit calidus, siue frigidus. et ex eorum pinguedinibus, est oleum omphacinum. et oportet ut sit aqua eorum, aqua pluuialis: in ipsa enim est stypticitas. et existimo, ꝙ multitudo iuuamenti illius, est propter velocitatem suæ [k] [attractionis] ad hepar et velocitatem resolutionis eius, quare nõ relinquit in chylo humiditatem. et interdicatur eis uinum. si autem non fuerit excusatio, et fuerit virtus requirẽs ipsum, ut ipso reuiuiscat, et tunc sit nigrum, styptici saporis, parum. et rectius quidem est, ut non comedat cibos plurimarum specierum, neque multoties, imo oportet ut sint contenti cibo paucę quantitatis, et sit uice vna, et ut pręmittant super cibum, illud, quod est magis stypticum. Aut sugant ante ipsũ aliquid de cydoniis, & granatis acetosis, et non bibant super illum aquam. et si expectauerint, vt non bibant omnino, erit cura per se, et proprie quum non mouentur [l] [ad eam.] et oportet ut premantur eorum extrema superiora, ut attrahatur nutrimentum ad ea, et ut emplastrẽtur stomachi eorum, cum medicinis stypticis, retentiuis, frigidis, et calidis, et permistis secundum quod exigit dispositio. et oportet ut ponantur in eis spica, et mastix, et myrrha, et tortellæ. et almeisus est plurimi iuuamenti quum ponitur in medicinis. Epithema bonum, quo linitur illud, quod est inter stomachũ et hepar, quando communicat in fluxu. Bulliãtur drac. x. absinthij cum uino, et coletur, et ponatur super locum cum panno, deinde sumantur rosarum, et balaustiarum, et myrti siccæ, et acaciæ, et enifistides, et gallarum partes æquales, et misceantur cum aqua myrti, et inspissentur absinthium prædictum, et emplastrentur cum eo. et scias quod theriaca est conferens valde omni fluxui ventris, [m] [in quo intenditur, et deijcit] virtutem, et cuius causa non est apostema, neq; cum eo est febris uehemens. et consilium, quod dandum est illi qui non [n] [permutatur ex loco suo,] et iam retenta est eius ascellatio, quam habuit, sed corpus eius non recipit nutrimentum, est ut comedat [o] [paruarum auium, et

g B. charis.
h B. allischbes.
i B. dache.
k B. penetrationis.
l B. Alia litera omnino.
m B. laborãtes uel lassantes deijciente.
n B. a debilitate.
o B. aues paruas & ...

almimehit pectora absque extremitatibus eorum magis tardis ad descendendum in patella coctorum.] & similiter illi, cuius appetitus est ad comedendum, & debilitatur eius digestio, dentur istę res. & caro rubea, frixa cum oleo pulucrizato desuper cinnamomo, & [p] [infundatur] illud etiam in syrupo de cydoniis, & malis.

ANNOTATIONES.

Ubi alui fluxio sistenda est, sumpta ex affectu indicatione, astringentibus eget & incrassantibus materiam, ut hic ait. nonnunquam tamen causæ ratione habita, etiam iis quæ aluum magis subducunt, curari solet. de qua re lib. 1. Fen 4. Unde & Hipp. 6. uulg. morb. Sect. 1. fluxum fluxu uomitum docet uomitu curari. Cæterum, sicut prior curandi ratio per se est, ita posterior per accidens, in quo genere & sudorum est prouocatio, & uini potio, quæ scilicet causam educunt, non morbum directe oppugnant. Et sanè uinum, quamuis per se fluxiones insigniter adiuuet, per accidens tamen dum materiã magis attenuat, & sudores uel copiosas urinas citat, fluxionẽ alui reuocat. Unde & Paulus lib. 3. in læuitate intestinorum uinum offert calidius, & antiquius, at ipsum non certè in læuitate omni, sed in pituitosa, quod & ab authore nostro intelligi hoc in loco arbitrandum est.

[2] Et scias quod dormire, &c. Quum uoles, ait Hippocrates 4. aphor. elleborum magis ducere, moue corpus. quum uero sistere somnum inducito, nec moueto. Quare senem hic author æmulatur. Dubitarit tamen aliquis quomodo, quum per somnum & caloris & spirituum & humorum simul reuocatio ad interna fiat, sedari possit alui fluxio. Certe, quum suopte impetu materia ad intestina feratur, trahenda hæc ad exteriora esset, nempe sicuti per sõnum interna calescunt, ita per uigilias externa. calorem uerò sequuntur & spirituum & humorum concursus. Sane Gal. Hippocratis sententiam explicans, idcirco per somnum sedari fluxiones ait, quod per id tempus uires animales quiescunt, tum quæ per sensus, tum etiam quæ per musculos, in motibus uoluntariis. Quamobrem, & si per somnum interna uiscera calescunt magis, & cum calore etiam spiritus & humores intro redeunt, fit tamen ille reditus sensim, & citra omnem corporis turbationem Contra uero, per uigilias, excitatis a sensibus obiectis spiritibus, dum intro forasq; concursant, concitari etiã humores necesse est, ut propterea uigiliæ fluxionẽ adiuuẽt, & somnus eandem remoretur. Subdit plura alia ad fluxionis alui curationem, pro quibus pete Gal. 9. de comp. med. per loca.

cap. 40.

cap. 5.

TRACTATUS II.

De curationibus specierum solutionum uentris diuersarum, predictarum post [a] [cessationem a cura uniuersali.]

De cura fluxus hepatici. *Cap. I.*

IAm sciuisti causas fluxus hepatici, et sciuisti curationem cuiusque causę, oportet ergo ut redeas ad illud, et cures malitiam complexionis eius, et apostema ipsius, et debilitatem, et oppilationem, & repletionem eius, secundũ unumquodque cum eo, quod dicitur in capitulo suo. Nam quum tu feceris illud, tunc iam curasti, & illud quod cadit in hoc capitulo de errore est, ut dentur illi, qui habet fluxum hepaticum oppilatiuum, medicinæ constipatiuę, addentes in oppilatione, confortantes eam, ut constringant naturam, & perducit illud ad errorem maximum. & multoties quidem linit insipiens hepar in hac ascellatione cum inspissantibus sanguinem, & extinguentib. hepar [b] [per hoc quod] sunt frigida, & in hoc est mors, & [c] [successio] putrefactionis. Imò oportet, quum scieueris, quod causa in ipso est oppilatio in hepate, & mesaraica, ut intendas cum apertione & iam laudatæ fuerunt passę pingues in hoc capitulo, ita ut quidam existimauerint, quod ipsæ sanant fluxum lotiuum difficilem. Et nos quidem iam experti sumus illud, quod fuit res non longinqua ab eo, quod dixerunt, & in inceptione ascellationis hepaticæ [d] [primum,] est, ut non approximent pani, quoniam hepar non recipit ipsum, immo rectius est, ut sit contentus aqua sauich in die bis aut ter. Quod si tolerat in fine sua permistionem milij cum eo, decoquendo, deinde colando, ipsum faciet, & si tolerat ut comedat decoctum non colatum, faciat, & in decoctione sit sacraiati. i. de sauich cum xx. sacraiati aquę. & decoquatur usq; quo ingrossetur. Quumque in [e] uase] non fuerit uarietas, non erit malum uti adipe gallinæ, et quãdo est ascellatio sãguinea hepatica, sicut [f] [phthisis,] tunc non oportet ut retineatur de subtus quid, ut non retineatur aliquid nocitiuum, & accidat per illud nocumentum, imò [g] [denudetur regimen & cura] desuper.

d B. melius.

e B. urina.

f B. aliquod fluens uehemẽter Alia litera.

g B. rectifica uel bonifica regimẽ & curam.

ANNOTATIONES.

Quum in superioribus de iecinoris affectibus ageret, egit & de fluxione, quam hepaticam uocant, de eius causis & de curatione, ad quem locum eundum est. Particulatim tamen, & hic quædam notat summe obseruanda, præsertim uero quum ait. [Et in inceptione ascellationis &c.] In hepaticæ fluxionis initio panem interdicit. Paulus tamẽ lib. 3. panem ex aqua exhibet. Quærat ergo aliquis qua ratione a pane uelit abstinendum. Paucis optimus quiuis, uel exquisitissime paratus panis, non uidetur obstructione aliqua uacare, ut Galenus primo, de alimen. fac. notatum reliquit, proptereaq;, quum fluxionis principio, ipsam statim sistere tutum non sit, id quod & Trallianus affirmat lib. 8. ideo & ea, quæ obstruunt, non probantur. intelligit autem nostra sententia de pane, non quidem diluto, qualem Paulus exhibet, sed de pane omnis artificij experte. Ait præterea. Quumq; [in uase non fuerit uarietas &c.] His uerbis, ubi in trulla egestionis uarietas non fuerit, non esse ait malũ, adipe uti gallinaceo. Non satis patet, an in cibis gallinaceũ uelit adipẽ poni, an fortasse per clysteres infundi. Videtur tamẽ de oblatione cũ cibis intelligendũ, quũ nihil de clysteribus meminerit. Cur ergo si excrementorum uarietas non deest, hunc adipem consulit? Sanè, sicuti adeps omnis suapte natura fluxiones lenit, ita, si forte fortuna in corruptorum humorum cumulum incidat, corrumpi aptissimum est, præsertim uero acre euadit, & in bilem facillime uertitur. hac ergo fortasse ratione, quum adeps in uniformibus excrementis mitiget, in uarijs obest. De hac re alij iudicent. neque enim nobis hoc plane satisfacit.

cap 46.

cap. 5.

cap. 5.

De cura fluxus stomachici, & intestinalis absq; excoriatione, & primo de lubricatiuo. Cap. 2.

IAm sciuisti, qualiter curatur lubricitas stomachi cum speciebus suis. Et cura lubricitatis intestinorum proxima est illi, & proportionalis ei. Et cum hoc nos afferemus potiones, & & emplastra, & canones, digniora istis locis. Et canones ad eos, in quibus non sunt vlcerosi, sunt, ut permisceas styptica fortis stypticitatis cum medicinis calefactiuis, dando eas in potu, & ponendo in emplastris. Et ut utantur medicinis, quæ adiuuant naturam, & confortant spiritum, sicut theriaca magna, & homorusia, & athanasia. Et oportet ut administres a [narcotica,] quoniam ipsa sunt fortis iuuamenti in hac ægritudine. Et si significant significationes multitudinum phlegmatis, labora in euacuando ipsum. Et si non ualent medicinę propinquę b [fortes, & fortes, fortitudine temperata,] tunc fortasse indiges eis, quæ sunt sicut elleborus. Verum euacuatio materiei huius ægritudinis cum vomitu, est difficilis, & mala. Et raro euacuat uomitus phlegma descendens ad intestina. Et non oportet ut bibant aquam inquantum possibile est. Amplius si bibunt eam, non conceditur ut bibant eam calidam omnino. Et vinum quidem vetus subtile, purum, parum, cõfert eis. et illud, quod diuersificatur ab illo, nocet eis. et si diligunt ut c [in secundis mensis comedant,, comedant in eis ea,] quę sunt sicut sauic algobere, aut sauich alcaso & sauich d [de siliquis] & sauich de granis granatorum, & sauich de nabac. Coriandrum verò est fortis impressionis in retinendo cibum in stomacho. Et ex compositis bonis ad eos est illud, quod Recipit seminis arnoglossæ, & anisi, amborum an. drach. j. & corticis granatorũ, & sanguinis draconis, amborum ana drach. s. & est potio una. et oportet vt bibatur in vino pontico, et si fuerit illic febris, tunc cum aqua pluuia. et ex compositis conferentibus eis, est electuarium de gallis, & electuarium de thure, & electuarium de siliquis, & de emplastris conferunt eis, sicut emplastrum de semine lini cum dactylis, & cõfortatur cum eis, quæ sunt sicut succi cydoniorum, & e [aluminis humidi] & f [hypoquistidos] & acacię, et balaustiarum, & masticis, & rosarum, & g [rubi, & myrthi] partes æquales. & quandoque fiunt ex istis medicinis maran cũ cera & oleo h [ ] sicut emplastrum Abrucalis, et emplastrum rubus, & emplastrum de fausel, quũ fuerit caliditas. Facti autem propter vlcera intestinorum, cura est, cura vlcerum et multitudo administrationis exsiccantium stypticorum ex i [medicinis] frigidis, sicut est illud quod fit de agresta, & sumachia, & curetur cura dysenteriæ, quam dicemus. et quum causa cholerica illic est illa, quę effunditur. & vlcerat tunc melius est vt ipsa euacuetur in ęstate cum vomitu, et non ęuacues eam ex uia ulcerum. et quando causa eius est phlegma, necessarium est tibi, ut euacues phlegma per clystere k † [ ] dictum in capitulo suo, et l [exsicces] cibum, et calefacias ipsum, et ponas ipsum ex assatis. et m [alcalage] factis ex carnibus leuibus, et minora potum aquæ. Deinde si indiges fortiori illo, n † [ ] tunc utere aut albo ad stomachum, aut nigro ad intestina inferiora, et est o [etiam ex eis, quæ uacuant linita.]

a B. diuretica.
b B. fortitudini, & virtus est fortis æqualiter.
c B. permutentur cibaria fiat talis mutatio cum eis.
d B. Alia litera. xylocaractæ, vel carnub.
e B. Alia litera. anethi. Alia litera. alcasb.
f B. altharathit.
g B. alhausegi.
h † B. Alia lra. mastichino, & oleo de cydonijs, & oleo rosatũ, &.
i B. cibis.
k † B. phlegmatis.
l B. allenies.
m B. frixis.
n † B. sicut elleboro.
o B. & cũ eo q... euacuat permu... tans complexio... nem, & calefaciens.

ANNOTATIONES.

Agit de lienteria altera, quæ intestinorum fit uitio. concurritque hæc cum cæliaco affectu, sola mali magnitudine differens, nempe quum in cęliaco morbo non statim egerantur, quæ assumpta sunt neque prorsus incocta. Vnde & præcedere cæliaca affectio lienteriam solet. Pro hac uide Aetium lib. 9. & Paulum lib. 3. Sanè intestinalis lięteriæ speciem unam solam enumerare Paulus uidetur, leuem. s. intestinorum exulcerationem. Exactius Auic. & de ulcerosa, & de ea quæ sine ulcere est, meminit. atque hæc nimiæ præsertim intestinorum humectationi ob pituitam retentricem uim offendentem, succedit. fere enim, sicuti retentrix siccitate roboratur, ita & humiditate uitiatur, quamuis & ex alijs intemperiebus, ueluti frigiditate uel caliditate nimia, idem uitium sequi non negemus. Agit ergo de utrisque his affectibus hic author. quæ tamen tractatio, quamuis duob. capitibus absolui uideatur, est uno capite, sententia nostra, continuata serie tradita, ut propterea mendum in codice sit. Quum enim in huius capitis initio eius curationem aggrediatur, quæ sine ulcere est, & prope calcem de ulcerosa uerba faciat, inscribitur tamen sequens caput de ulcerosa, atque id perperam quidem, quum primis illius capitis uerbis medicamenta describat ad lubricitatem humidam. interpositum ergo inter hoc & alterum caput proximum putamus, quicquid de ulcerosa scribitur, quum ait. [Facti autem propter ulcera intestinorum &c.] reponendaq; ea uerba uidentur uel ad calcem sequentis capitis, uel potius, quod nos credimus, ad huius initium, ut primo de ulcerata lienteria agat, postea de ea quæ sine ulcere est, quę quidẽ res quãuis pauci momenti sit, aduertenda tamen a nobis fuit, ut norint studiosi non defuisse, descriptorum iniuria in hoc libro, errores.

Cap. 37. C... currere.

a [*De cura ulcerosi.* Cap. 3.]

MEdicamen bonum ad lubricitatem humidam. et est sicut cibus. Recipe b [passas] nigras, quæ coquantur, et terantur cum suis interioribus, et misceantur cum eis cortices granatorum alborum, et piper album, et oleum omphacinum, et comedatur cum pane. et oportet, ut commisceantur cum eo, quod in ipso administratur de stypticis frigidis, mastix, et thus, et si tolerat, piper. et quum chronica fit solutio vẽtris, lubricatiua, et contingit ut virtus cadat, tunc necessarium est in hoc ut incipias cum æquatione cõplexionis, et calefactione eius. et facias ægrũ vti exercitio, quod ipse toleret. Aut facias ipsum ingredi balneum, et premas eum pressione c [subtili,] et frica, quod de corpore eius apparet, deinde da ei paulatim ad sorbendũ iacenti, non sedenti, imo coxa eius d [superiore, et toto,] quod supra ipsam est e [in præparatione aliquid] de aqua carnis fortis, cum qua mixta sint vinum stypticum f [subtile] et fortellę siccę. et si tolerauerit virtus, et complexio eius, ut consequenter, adhibeas aliquid penetrare faciens, sicut diapipereon et diacalamenthum, fac illud ita, vt faciat ipsum penetrare, nam quum feceris illud, attrahet hepar aliquid illius cibi, et cõfortabitur eo.

Re-

a Alia litera. B. & commentatur hoc capitulũ cũ præcedenti.
b B. Alia litera. oliuas.
c B. leui.
d B. ... tiori ad ...
e B. ... hoc ...
f — B.

Reliquarum autem specierum fluxus stomachi, qui [g] [est infra lubricitatem plurimam] cura [h] [nota est &] appropinquat curationi lubricatiui. In illa ergo, cuius causa est cholera rub. plurima effusa ad stomachum, & intestina, oportet ut temperes membrum, in quo generatur cholera, & a quo procedit, s. hepar, & fel per illud, quod sciuisti in capitulo suo. Et euacues superfluitatem cholericam, si fuerit plurima. Et rectius illo est, cum vomitu, si possibile est, & leue, aut cum fluxu uentris, si non fuerit in uirtute debilitas, & non timetur ut accidant ulcera, aut quòd sint facta. Et post illud [i] [incipe in primis] cum infrigidantibus & stypticitatem facientibus prædictam. Et multoties quidem sanat hanc læsionem, sumere in potu myrobal. citrinos. Ipsi enim educunt choleram, & faciūt succedere virtutem infrigidatiuam facientem stypticitatem, & ex eis, quæ conferunt eis, est administratio lactis acetosi, & propriè cum spodio. Et similiter [k] [cum] aqua sauich hordei, & si fuerit causa eius phlegma, curetur cū eis, quæ educunt phlegma ex ebibitis, & clysteribus, si fuerit plurimum valde: deinde curetur cum eo, quod cōstipat, & calefacit calefactione temperata. Et ex eis, quę conueniunt ad illud, est electuarium de granis granatorum, quod est cū cymino, & electuarium Alcanzi & trochisci de speciebus. Et si phlegma est vitreum, non excusatio est eorum, quæ sunt, sicut trochisci askiladis, & suffuf facti ex aniuden, & ammeos, & cymino in aceto posito, & assato, & semine lini torrefacto, & galia, & balaustijs, & carui; & myrrha, & thure cum spodio secundum quòd tibi bene visum fuerit de mensuratione testimonij. Et si fuerit illic phlegma & cholera simul (& significant illa exitus eius, quod egreditur, & reliqua signa) iuuabuntur si sumpserint myrobal. citrinorum partem j. & nasturtij partem s. cum quibus misceantur [l] [zuccari] & granorum myrti, & sumach, & carmesich, omnium ana sextam partis illius. Et si fuerit causa melancholia effusa ad ipsum, nos faciemus ei capitulum singulare, quod appropriatur ei cum capitulis fluxus melancholici, & proportionabimus ipsum ad splenem. Sed ei, qui est secundum cibaria & cibos, singulare etiam faciemus capitulum, & si non fuerit nisi debilitas fortis, & malitia complexionis, cōsiderabis malitiam complexionis per signa sua. Et plurimū quidem malitiæ complexionis intestinorum, est communicans malitiæ complexionis stomachi, & signa eius sūt signa illius. Quod si debilitas fuerit in digestiua sola, & fuerit frigus, iuuantur cum electuario Alcanzi, & iuuantur cum electuario nostro, quod est secundum modum hunc. Recipe xyloaloes crudi, & cymini in aceto infusi, & assati, ammeos, carui, [m] † [ ] zingiberis assati & cardamomi, interiorum passularum tritorum, partes æquales, & fiant ex eis suffuf, et dos. sit vsque ad drach. iij. Et si fuerit illic ventositas plurima, ponamus in eo semen [n] [alscesbram,] et semen rutæ. Et iterum compositum quorundam plurimæ vtilitatis in hoc capitulo. Recipe zingiberis seminis fœniculi, et anisi, et piperis longi, et cardamomi omniū ana drach. iij. et seminis ammeos et apij amborum ana drac. iiij. et casiæ et calami aromatici, et cyperi, et xyloaloes crudi, omniū ana drach. iij. et s. galię drach. v. et croci drach. iiij. et gariophyl. [o] † [ ] et blattæ bizantię, et nucis muschatę omnium ana drac. iii. et sextam, granorum myrti drach. xx. informentur ex eo trochisci, et sit dosis eorum secundum mensuram testificati. Et iuuant in ea trochisci almarmacur proprie si fuerit virtus expulsiua debilis etiam. et iuuant in ea emplastra prædicta calefactiua. et si fuerit cum debilitate expulsiuæ, permisce ea cū absinthio. Quod si fuerit corruptio digestionis propter calorē, administabis medicinas infrigidatiuas, et sit in eis stypticitas aliqua, et ingrossa cibum, et fac eum ex genere frigidorum grossorum, de quibus diximus in capitulo malitiæ digestionis. et oportet ꝙ adiuueris cum eis, quæ diximus in eodem capitulo. Quod si fuerit debilitas in retentiua propter frigus aut calorem, administrabis styptica prędicta ī initio capituli calida aut frigida. et si fuerit expulsiua etiam debilis, administrabis suffuf de scoria ferri cum nuce muscata in syrupo de menta, et administrabis emplastra secundum necessitatem.

g † B. sicut est ... oro. h B. & est eo ... i Cap. 17. ... k B. ... (marginal notes partly cut off)

De cura fluxus cholerici. Cap. 4.

IAm diximus ipsam in capitulo stomachi, et est pendens in fine rei cum curationibus dispositionum hepatis, et fellis, et stomachi, generantium choleram, et oportet ut quæratur illic.

De cura fluxus melancholici, & est spleneticus fluxus, in quo non est excoriatio. Cap. 5.

OPortet ut intendas in ipso curam splenis, et causam eius cognoscas, et apponas per illud, quod necessarium est in eo. Et si fuerit illic multitudo melancholiæ, et exuberantia [a] [uirtutis,] euacuabis cum decoctione epithymi, et similibus. et si fuerit grossa sicut fœx, et non fuerit ab apostemate, imo propter grossitudinē melancholię ipsius, tunc administrabis in ipsa hoc solutiuum, si fuerit uirtus fortis. Recipe salis gemmæ partem i. spinæ ægyptiacæ partes iii. et ellebori nigri partes ii. decoquātur itaque spina et elleborus in aqua fortiter, et dissoluatur in ipsa sal et coletur. [b] † [ ] et hęc est via [c] [fluxus eius et purgationis eius ab eo, quod fluit ex eo.] et si necessaria fuerit phlebotomia, phlebotoma, et conforta hepar, et cōforta os stomachi. et si causa fuerit in fluxu stomachico melācholia propter illud, quod effunditur ad stomachum ex humoribus melancholicis, pone super splenem ventosas [d] [retētiuas, retento in eis illo, quod ab eis comprehēditur] ad stomachū, et intestina. et postea rege cū eo, quod est subtile, confortatiuum, sicut est hoc compositum, quod est nostrum. Recipe granorum granatorum drach. x been rubei torrefacti drach. i. [e] [et seminis alscebram drach. i. zedoar drac. i. et Karabe drach. i. et sem. rutæ ʒ. i.] rizi ʒ. i. fiat ex eo suffuf et sit dosis eius ʒ. iii. et iterum sumantur grana granatorum, et passæ nigræ, terātur cum aceto et aqua, et [f] [exprimatur

o † B. Alia lra. & balaustiarum.

a B. Alia litera. eius.

b † B. & bibit.

c B. solutionis ventris eius ad mūdificationem eius cū eo quod soluit.

d B. retinentes illud quod fluit ex eo.

e B. zarumbed torrefactæ drac. j. Karabæ drac. j. seminis rutæ, seminis alsahesefram drach. j.

f B. fiat expressio ab eo.

tur desuper] & coletur, & proijciatur desuper salis parum.& origani, & intingatu r cum eo. Si autem necessaria fuerint fortiora hoc, sumatur thuris, cyperi, & nucis cupressi, & galiæ, omnium ana drach.s.& tortellarum drach.j. bibatur cum vino antiquo puro.

De cura fluxus sanguinis absque excoriatione. Cap. 6.

a † B.hepate & ex.

b † B. corporis.

c † B. eam.

IAm sciuisti, quod hic fit ex corpore, & fit ex a† [ ] stomacho, & intestinis superioribus, & inferioribus, & fit ex ficteri & nouisti signa eorum. Et qui ex eo est virulentus, & & feculentus, & lotiuus, cura ipsum ex parte hepatis, & rectificatione complexionis eius, & aptione oppilationis ipsius. Et regimen antecedēs in curatione illius, est consideratio dispositionis b † [ ] in repletione, & consideratio causarum facientium c† [ ] necessario. Quum ergo nō est propter ipsum dolor, & existimas ꝙ est ex corpore, aut hepate, & non cadit propter ipsum virtus, non retineas ipsum. Et si timetur, quod cursus eius, quandoque facit accidere excoriationem, aut facit accidere debilitatem, fiat phlebotomia, & extrahatur ex contrario motus partis eius, deinde administrentur medicinæ stypticæ restringentes sanguinem. Et in illo, qui accidit ex ruptura in uenis intestinorum, quandoque perducit ad excoriationem festine. Oportet ergo, vt conuertas studium ad retinendum eum, & inclinandum ad contrarium partis, si fuerit illic repletio vehemens, & plurima. Et scias quod potata constrictiua conuenientiora sunt ei, qui est ex intestinis superioribus, & quę sequuntur ea, & quę sunt super ea. Et clysteria sunt conuenientiora ei, qui est ex intestinis inferiorib. Et in eo, qui est inter illa, rectius est ut aggregentur vtræque curationes. Et omnes medicinæ stypticæ, frigidæ, & facientes glutinationem, prædictæ in eis, quæ pręterita sunt, stringunt sanguinem, præcipue quando in eis ponuntur alumen, & hæmatites, d [uel semen cannabis] tritum, sicut puluis, & sanguinis draconis, & Karabe & corallus, & margaritæ, quū bibuntur, & fiunt ex eis clysteria. Et quandoque indiges narcoticis, & quandoque est tibi necessarium, vt confortes ea cum illis, in quibus cum stypticitate est e [fortitudo.] Et troch. de balaustijs in summa eorum, quæ bibuntur, est virtus fortis, & troch. de sem. acetosis, & troch. f [de sem. cānabis, per illud,] quod scire fecimus, & succus arnoglossę, & succus psyllij, & succus barbæ hircinæ in his capitulis iuuamentum conferunt, & propriè quum ponuntur in eis medicinæ singulares prædictæ, & troch. dicti in primis. Et iterum sumantur malorum, & cydoniorum, & rosarum siccarum, omniū ana lib.s. decoquantur in quinque lib. aquæ, donec remaneat lib.j. & s. g † [ ] & proijciatur super eam tantundem olei ros. & coquatur in vase duplici, donec consumatur aqua, & remaneat oleum, & oleum illud administretur in eis, quæ bibūtur. Clysteria vero restrictiua sunt ex eis succis & ex aquis, in quibus decoquuntur styptica nota. Et puluerizetur super

d—B.

e B. Alia litera. virtus abstersiua uel fortitudo abstersionis. Alia litera. confortatio. Alia litera. in quibus est virt⁹ stypticitatis.

f B. hęmatitis cum eo.

g † B. deinde coletur.

ex eis, quę coquuntur in eis, & ponantur in ipsis pinguedines ex adipe renum caprarum, & ex oleo ros. bono vltimo, & dicemus ea in antidotario, & dicemus ea etiam in capitulo excoriationis, & eligemus ex eis salua temperata, in quibus non sunt medicinæ acutę, h † [ ] & afferemus quædam hic. Clystere bonum ex eis quæ exposuimus. Recipe corticum granatorum & arnoglossæ & i [siliquarum] spinæ, & sauich alnabac, & sauich rizi, omnium ana drach.viij.& sumantur de gallis immaturis.ij. et balaustiarum, et ros. omnium an. drach. iiij. effundatur super ea aquæ hemina una k [cum parua aquæ.] Et si fuerit aqua illa, aqua virgæ pastoris, erit valde bona, deinde decoquatur cum facilitate, donec remaneat ferè tertia eius, et coletur. Et sumatur aluminis drac. s. et sanguinis draconis, et acaciæ, et hæmatitis l [uel seminis cannabis] et balaustiarum, et succi barbę hircinę, et gummi m [et bdellij] assati, et lucerusę plumbi, et ostracorum adustorum, et luti rubei, et armeni omnium ana drach. j. et olei ros. drach. vij. et interioris adipis caprarū drac. vj. Et qui uult, ponat in ipso opij pondus danich vsque ad danich et s. et clysterizetur cum eo. Et quum est intentio in clysteri retentio sāguinis, non est necesse, ut ingrossetur cum facientibus glu inationem ex rizi, et milio, et similibus. Et quum est n [in ipso regimen] excoriationis, aut regimen amborum, similiter necessarium est illud. Et o [studebimus, ut hæc duo non faciant ingredi in clysteribus ventositatē. et ex suffuf] fortibus in hoc capitulo est, ut sumātur acacię, et gūmi arabici, et seminis hyusquiami albi, et luti armeni, et Karabe, et gallarum immaturarum, omnium partes æquales, contere ea, et aggrega ipsa cum medicamine decocto calido, et fac ex eis similitudines glandium. In eo uerò, qui est ex ficteri, sufficit ut administres has medicinas. sumatur merdasengi, et balaustię, et cerusa plumbi, et ostraca assata, et administrentur super locum post ablutionem, et mundificationem. Quum ergo feceris hoc, et p [remanet super] te ęgritudo, et non retinetur non inuenis excusationem, quin ligges ambas manus ab ascella, stringendo vehementer, et frica extremitates eorum vehementer, et sedeat æger in aqua frigida ęstate, et in aere frigido in hyeme, et da ei ad potādum aquā frigidam, et effunde super eius sorbitiones succos frigidos, et infrigidatos, et syrupos constrictiuos, sicut rob de agresta, et rob de ribes, et similia infrigidata cum niue.

h † B. & trochisci acuti.

i B. xylocaractæ.

k B. parua.

l—B.

m—B.

n B. intentio regiminis.

o B. oportet, ut studeat ne ingrediatur in clysteri ventositas. Et ex suppositorijs.

p B. augmentatur apud.

ANNOTATIONES.

Sanguinolentæ per aluum excretionis differentias, in vniuersum, quatuor scribit Galenus 3. de sympt. caus. quatuor diuersis succedentes affectibus. de quibus etiam author noster antea tract. primo copiosè. Addit tamen hic sanguinis excretionem, quæ ex intestinorum ruptura fit nonnunquam.

De cura excoriationis intestinorum, et ulcerum. Cap. 7.

OPortet, ut non sit error in excoriatione intestinorum. Fortasse enim non est illa, q̄ in-

indigeat eo, in quo est virtus vehemens, & est in administratione eius in ipsa pernities. Et est in ipsa infrigidatio uehemens, & dare melones Indos, & lactucam, & portulacam [a] [est] sufficiens in cura. Quumque administras clysteria, in quibus ponuntur medicinæ cauterizatiuæ, est pnitiosum. Et oportet ut cures sicut sciuisti illud, quod est in intestinis superiorib. cum ebibitis: & quod est in inferioribus cum clysteribus, & quod est in medio, cum utrisque 10 curis: deinde primum quod oportet te considerare, est dispositio causæ facientis excoriationem, & ulcera intestinorum, an est adhuc in effusione, & an causa eius antecedens sit ex ruptura, aut repletione, aut apostemate [b] [remanente; aut est retentum, aut abscissum & destructū,] & remāsit vestigiū eius ex excoriatione & ulcere. Et nos quidem iam dedimus signa in hoc. Si ergo causa adhuc effunditur, [c] [præpara in abscindendo ipsam & constringendo] ipsam 20 cum eo, quod iam sciuisti in loco suo. Et si fuerit necessaria euacuatio propter malitiam humoris, fac eam cum timore, & cautela. Et stude ut sit solutiuum non vehementer nociuum uestigio, & vlceri, imò sit sicut myrobal. [d] [Et] rectifica ipsum cum eo, quod miscetur ei ex eis, quæ sunt sicut [e] † [ ] dragagan. & quę sunt similia illi. Quod si tibi possibile est. ut prohibeas ipsum a cibo duobus diebus, vt fiat corpus auarum eius, quod effunditur ab eo. fac, & 30 quum volueris ipsum cibare, ciba cum lacte decocto cū lapidibus, & decoque secundū quòd preterijt in capitulo suo, & iste cibus est secundum semitam medicinæ, Cibus uerò ipse apud necessitatem & apparitionem debilitatis, est ille cuius quantitas minoratur, & confortatio multiplicatur ipsius, sicut hepar gallinæ pinguis, & parū panis de simila, & decliuis ad azymitatem, & [f] [testiculi gallorum,] & oua, quæ ascendunt a sorbilib. & descendunt ab assatis 40 fortibus, & quandoque iuuatur valde ex piscib. assatis calidis, & [g] [pedib. decoctis in lacte dulci. Et rizi torrefactum est bonum ei valde, quū fugit ipsū. Et oportet vt conserues virtutem eius etiam cum rob fructuum, & [h] [cibis dictis in capitulo primo.] Et sit sal eius sal gemma. & sit torrefactus, & non oportet vt bibat vinū nisi quā do non [i] [multiplicatur] caliditas; tunc enim bibat ex eo parum, quod sit nigrum 50 stypticum, & aqua eius sit aqua frigida. & non est conueniens ut in primis incipiat [k] [a] medicinis, puris [l] [singularibus] cum qualitatibus suis stypticis, & asperis. [m] † [ ] Et quando dolor sit fortior, indiges necessario facientibus glutinationem, vt fiat sicut [n] [maran] & liniatur super faciē infirmi. & omnes medicinæ in frigidatiuæ, facientes stypticitatē, pmistæ cū glutinatiuis sunt iuuatiuæ, nisi acci dat corrosio: fortasse enim tunc indigebis ab- 60 stersiuis, & cauterizatiuis permistis cū eis, quæ [o] [leuia sunt] sine mordicatione. et oportet vt detur in potu habenti excoriationē illud. qđ in potu est ex seminibus, & alijs. in aqua frigida, & non in aqua calida. Et reubarbaro quidem inest proprietas mirabilis in vlceribus intestinorū, & in fluxu algaras, & propriè quādo datur in potu in eo, qđ est sicut aqua arnoglossę

cum pauco vino antiquo. Et glandes assatæ, [p] [siliquæ] virtutem habent fortem coniunctæ, & separatę. Et semen rosæ est mirabile valde, & nos iam experti sumus illud, quod dixerunt quidam, quod quando [q] † [ ] dantur ex [r] [eo] in potu drach. iiii. cum aqua frigida remouetur ab eo. Lutum autem sigillatū est iuuatiuum valde omni excoriationi: ita quòd corrosioni, de quo in potu datur post mūdificationem corrosionis, & sorditiei, cum clysteri aliquo ex clysteribus, quæ diximus. et similiter quum clystere fit cum luto sigillato in succo arnoglossæ, & [s] [stella seminis] etiam & succo portulacę. & ex eis, quę etiam conferunt ad illud, est succus mori, quod non maturetur. & similiter [t] [succus] herbæ caudæ equinæ, & succus herbæ tinctorum citrinæ [u] † [ ] bibitus & clysterizatur. & dixerunt quidam in medicinis huius capituli, pedem [x] [alhacoham] & existimo quòd sit pes corui, & dicitur quòd Hippo. quum dixit pes [y] [alchacoham] intellexerit folia ficus. et hoc non est ex eis, quæ conueniūt in hoc capitulo. et potare coagulum leporis. & caseum abla to sale eius ab eo, secundum quod diximus in capitulo primo; est vehementer iuuans eos, [z] [& quòd est ultimum] in corrosione. & quum a ccidit excoriatio propter medicinam ebibitam, tunc ex rebus iuuatiuis est. ut fiat clystere cum butyro, et sanguine draconis, scilicet ponantur in drach. xxx. butyri ex drac. j. sanguinis draconis vsque ad. drach. iij. & ex compositis valētibus ad eos, sunt trochisci de suffuf frigidi prędicti. et ex eis, quę illis bona sunt, est [a] [panis quum puluerizatur super vinum.] et detur in potu ex eo, et bibatur post ipsum aqua frigida. et ex eis; quæ conferunt, est ut sumantur cineris [b] [ostracorum fluuialiū] partes iiii. et gallarum partes ii. piperis pars i. terantur, et cribellentur, et puluerizetur ex eo pondus drach. i. super cibum, et bibatur cum aqua frigida. et philonium est eis iuuatiuum etiam, quum bibunt ipsum cum aqua frigida. Suppositoria verò, et clysteria conuenientia ad hoc, sunt sicut clysteria et suppositoria conuenietia ad fluxū sanguinis absolute, additis in eis in principio faciētib. glutinationē, stypticis. et in fine eius. si perducit ad corrosionem, mūdificatiuis, et cauterizatiuis. et usquequo [c] [dissoluatur] illud, quod est super intestina, & remaneat mani festa, nō oportet ut pertrāseat glutinationem facientia, et styptica. et dixerūt quidam, quod oportet, ne acatia mittatur in clyster i, quum non est in ægritudine sanguis, et non est hoc aliquid: deinde quum mundificatur ulcus incipiatur cum exsiccatiuis, stypticis, glutinatiuis, et pinguibus, deinde in fine eius, si perducit ad corrosionem, cum mundificatiuis, et cauterizatiuis. et sunt quidam homines, qui permiscent rem modicam de [d] [calidicon] in quibusdam succis. [e] [et clysteria salua] conferunt ei iuuamentum maximum. Verùm quum non ducit necessitas ad illud, quod est acutum, et ad illud, quod est acetosum, tunc melius est ut non administrētur. et oportet ut permutatio fiat primū ad acetosa, deinde ad [f] [calida.] et quando exigit necessitas et corrosio,

p B. carnub.

q † B. in principio dysenteriæ.

r B. Alia litera gummi arab. ci

s B. lutū samus. Alia litera. stella samus.

t B. bibat herbā uel succum.

u † B. & succus foliorum arboris rosæ.

x B. pes alhachach.

y B. pes alhachach.

z B. licet ultimē tur.

a B. est quū pulverizantur sup panem.

b B. aludhi.

c B. remoueatur

d B. Alia litera. calchidicon.

e B. & clysterib. saluis &.

f B. acuta.

g B. etiam cum calidicon & administra.

tunc non cures,& g [ficum calidicon administres] necessitatem tuam in eo Et quandoque rectum est,vt incipias cum aliquot narcoticorum:deinde administra clysteria acuta h] nisi] quum non tolerat ipsa infirmus.Et de istis acutis,& illis,quæ fiunt ex arsenico,timetur denudatio cutis post cutem,donec perforentur intestina .Et propter hoc oportet , vt sit i [inceptio] in administrando ea , quum scis, quòd vlcus iam corruptum est , & non tardatur vsque ad horam in qua timetur , quòd accidat foramen propter dilatationem vlcerum,& profunditatem eorum.& scias quòd adeps caprarum bonum est super totum illud,quod aggregatur ad clysteria ex glutinatiuis, est enim succurrens,& sedans mordicationem, & k [portat] super locum ægritudinis velociter,& hoc etiam non est necessarium nisi in principio ægritudinis Et quum peruenit ad saniem , indiges mũdificatiuis:deinde illis,quæ sunt fortiora.Et indiges l [si in duritiem lapidis conuertatur,pinguibus,& glutinatiuis,& separantibus] inter medicinam & ægritudinem.Et quum scieris quod vlcera sunt sordida,tunc mundifica ea cũ eis,quę sũt sicut aqua mellis,& fortior illa est aqua salis,& aqua,in qua condiuntur oliuæ salitę,& decoctio piscium salitorum.Et necessariũ est tibi in sanie,vt administres ea, quæ sunt sicut trochisci de arsenico proculdubio , quum pertransierit ęgritudo nouitatem,& nõ prohibuerit ab eis prohibitor . Et scias clysteria pinguia,glutinatiua,sedant dolorem eius , qui habet ulcus in intestinis suis corrosiuum , sed nõ sanant. m [et non cures in corrosione nisi de] medicinis conferentibus corrosioni , & sunt mundificatiua,abstersiua cum exsiccatione,& stypticitate, & ea, ex quibus fiunt trochisci.Et non oportet vt multiplicentur super ea glutinatiua,& pinguia,& separent inter ea , & inter corrosionem.Et valentia corrosioni quãdoque lædunt,& dolorem faciunt,sed non respiciatur ad illud,Et scias quòd quando tu mũdificas cum clysteribus acutis,oportet vt facias sequi ea incarnatiua assumpta ex stypticis , & glutinatiuis,& illud,quum scieris,quòd caro sana apparet.Et quando aggregantur febris, & debilitas,& corrosio,& fuerit caliditas.& non potest æger vti eis , quæ sunt sicut trochisci de arsenico solis,oportet vt dissoluantur in aquis fructuum stypticorum frigidorum,sicut agresta & sumach,& ribes,& granata,& rosa,& quę sunt illis similia:deinde exsiccentur, & n [multiplicetur [super eos illud,& administretur.& quandoque non est excusatio, quin misceantur hyusquiamum album , & opium cum eis : aut pręmittantur narcotica super ea,aut detur infirmo cibus o † [ ] laudabilis. & maior summa horum troch.est a media.drach. vsque ad drach.ii.Et quandoque est rectius vt ponas in aquis eius infrigidantia styptica , & de eis sunt lentes, & p [cupulę] glandium . & illud adiuuat in hoc,vt accidat cortex.& ex eis , quæ fortem faciunt dolorem eius,& iuuamentum simul,est vt clysterizentur cum troch. de arsenico in aqua salsa,quum vehemens est grossitudo q [materiei.] & quandoque sufficit febricitantibus,& debilibus,& illis,quorum sensus fortis est,& nõ tolerant acuta clysteria, hoc regimen.Incipiant,& clysterizentur cum aqua mellis: deinde post quattuor horas cum aqua salis:deinde detur eis in potu lutũ cum aceto misto cum aqua:sanat enim eos . & ex regimine in capitulo clysteriorum est, ut clystere fiat paulatim per uices, & quum dolor fit fortior, tunc succurre cum oleo ros. & clysteriza cum eo.Clysteria uero.quæ ad ministrantur in retẽtione sanguinis,& prohibitione fluxus eius,sũt alia,& sunt proxima clysteribus prohibitionis fluxus uentris. et quandoque fiunt eis troch. qui administrantur in r [eo per se,] & nos quidem dicamus nunc clysteria,& collyria, & troch.qui ingrediuntur in clysteribus. Ex clysteribus itaque leuibus in hoc , & in fluxu uentris calido est,vt fiat clystere cum aqua arnoglossę sola:aut cum aliquibus troch.quos dicã. et fiat clystere cum pane similaginco , azymo , trito in succo.& ex clysteribus leuibus est,ut sumantur aqua hordei,& oleum amygdalinũ,& vitellus oui,& aqua rizi decocti cũ adipe renum caprarũ annualiũ & colẽtur & s [proijciãtur in luto sigillato.]& similiter decoctio rizi assati, decocti cũ adipe caprarũ,& quandoq; ponuntur cũ eo ĩ ipso cortices granatorũ & gallę. & similiter clystere aquæ sauich,et luti sigillati.et iterũ clystere iuuatiuũ . quũ est caliditas uehemẽs,succus rasurę cucurbitę,et portulacę et arnoglossę,et succus uirgę pastoris,et grana myrti,et lẽtes,a quibus aqua bis eiecta est. Aggrega hos succos,et cõmitte cũ eis oleũ ros.et cerusã et lutũ armenum,et acaciã,et tutiã,et si indigueris opio,pone in eis secundum necessitatem , et dispositionem.Descriptio clysteris conueniens excorticationi etiam.Recip.cortices amygdalarũ et cortices t [phystici et] granatorũ , et gallas,et sumach,et folia senticis, et radicem u [alientum] elixentur itaque cum vino, donec inspissentur,deinde colentur,et terantur aliqui trochisci clysteriorum,et ponantur in eo cũ oleo myrtino.Collyriorũ autẽ ad excoriationẽ, medicinarum matres sũt myrrha,et thus,et trocus , et sandaraca , et alumen, et storax, et carta cõstoreũ, quũ adest opiũ , et lycion,et charta combusta , et sanguis drac. cornu ceruinũ adustũ , et chimolea,et luta,quę currunt cum ea, et climia,et merdasengi,et quę sunt similia illis . et quãdoq; necessaria sunt atramenta,et x [arsenica]Collyrium ad excoriationẽ,et tenasmonẽ, Myrrha,et crocus,et thus, et opium cõficiãtur cũ albumine oui. Aliud.sandaraca,storax,myrrha,crocus,opiũ,conficiantur cum aqua arnoglossæ, y † [ ] et quandoque fit ex huiusmodi medicinis † marã cum oleo ros.& cerusa,et administrantur super pãnũ et frustũ cotti,et ponitur in ano,secũdũ quòd ponitur in ipso tenta, z † [ ] ita ut æquetur illud,et a [mundificetur.] Troch.autem clysteriorum excorticationis sunt sicut troch.de arsenicis ad corrosionem,et troch.stellę. et oportet vt seruẽtur in vinatia uuæ,vt cõseruetur in eis uirtus,et trochisci de charta cõbusta.Descriptio troch.chartæ combustę 3. x. arsenicorum adustorũ et corticum æris,et aluminis iameni et gallarũ,et calcis.quæ non est tincta , omniũ an.drac.xii.fiant ex eis trochisci cum succo arno:

h —— B.

i B. festinatio.

k B. congelatur.

l B. ut alienes pinguia & glutinatiua & separãtia.

m B. sed uere sanant illa quæ remouent corrosionem cum.

n B. reiteretur.

o † B. paucus.

p B. giefr.

q B. saniei.

s B. proiiciatur in eo lutum sigillatum.

t —— B.

a B. remaneat

noglossę, quorum unusquisque ponderet drac. iiij. & paruo ex eis administretur pondus drac. j. & magno troch. i. integer. Troch. alius. Rec. sumach & capita granatorum, & b [succutum] & balaustiarum, & grana agrestæ, & calcanthum, & colcotar, & c [æris] adusti, & antimonij omnium an. partem i. floris ęris partem s. fiat ex eis troch. Troch. fortis. Rec. calcē, & alkali, & acaciam & gallas, & arsenicum, & terantur cū aceto aliquib diebus, & informentur troch. Et ex fortitudine eius quandoque sufficit, vt clysterizetur cum aqua arnoglossæ. Emplastra autem, & epithemata iuuatiua in hoc sunt emplastra prędicta in capitulo curationis fluxus ventris absolutè. Et iā expertum est epithema de troch. stellæ cum aqua myrti, & contulit ei valde. Et quando non cessat dolor, tunc sedeat infirmus in tina, in cuius aqua decocta sunt styptica nota cum aliquantulo anethi & fœnu. & altheæ. Et si fortior fiat sitis, & angustia in excoriatione cholerica, administra lac acetosum decoctū d [in] a qua sauich hordei, quæ vtraque infrigidata sint. Quod si dolor adeo fiat fortis, donec appropinquet syncopis, non erit excusatio narcoticorum. Et ante illud clysteriza cum adipe vaccino, cum aqua sauich hordei absque e [expulsione.] Et fortasse sedabitur dolor, & abscindetur ægritudo propter illud, quod accidit de ęquatione humorum, & si non sedatur, cura cum eo, quod scis. Et si vis, clysteriza in huiusmodi hora cum hoc clysteri. sumatur aquę kisch hordei, & rizi, & adeps renum caprarū, & oleum ros. & gummi arabicum, & cerusa, & vitellum oui, conquassentur omnia in loco vno, & si uis pone in eo opium, & administra. & si fuerit excoriatio phlegmatica, tunc necessarium erit vt incipias in curatione eius cum eo, quod incidit & educit ipsum, & facit quiescere ab eo, & cibetur cum huiusmodi, donec sint cibi eius etiam pisces saliti, & synapis cum sicla & almuri, & alcauguamich. Et sint tincturæ e' ius ex eis, quę sunt sicut grana granatorum cū f [oleo] cum seminibus & synapi, & quæ incidunt. Et quandoque multiplicatur cibatio ex g [albusir] assato, quum iam sumpserit aliquid ex medicinis, quæ ad caliditatem declitues sunt, sicut alcanzi, & h [cardamomum] iuuatur cum eo. Et dixerunt quidam quod quidam habens vlcera intestinorum, iuuatus est cum i [electuario] quod omni die sumebat in potu cum k [uino,] deinde cibabatur l [albusir] assato, fecit illud aliquibus diebus m † [ ] & videtur φ sit illud huius generis. Et iam dixerunt quod quidam homo fuit curans dysenteriam antecedentem, cura mortificante, aut sanante in die uno. Cibabat hominem pane cum cepe acuto, & minorabat potum eius in illo die, & clysterizabat eum in mane cum aqua salis acuta, deinde consequebatur illud cum clysteri medicinę fortis ex clysteribus incarnatiuis. & si tolerabat dolorem eius, cum quo curabatur, sanabatur, & si non, moriebatur. Et erant clysteria eorum ex huiusmodi clysteri. Recipe sampsuci, cymini carmeni, salis, foliorum ademest humidorum, n † [ ] meliloti, omnium an. unc. i. & olei kist. ii. decoquantur in oleo donec consumatur tertia, & coletur, & administretur illud oleum clysterizādo. Et iterum confert eis clystere cum decoctione rizi. & quandoque ponuntur in ea pisces saliti. Ceratum dictum i hac specie ægritudinis. Recipe carnis dactylorum pondus lib. ij. & s. masticis vnc. i. o [& s.] & p [anethi] humidi vnc. q [vj.] & aloes vnc. j. & cerę vnc. x. & r [olei rutacei] & olei ros. quantum sufficit, & quandoque ponitur in ipso semen nasturtij, propriè quando sentitur s † [ ] phlegma uitreum. Excoriationi autem melancholicæ post regimen melancholiæ, & splenis, secundum quod diximus in loco ante hunc, & post rectificationem regiminis, confert suffuf de luto, & conferunt ei clysteria de rizi, & sint in eis species aromaticæ, & semina calida, lenia, & t [semina] styptica. Et ponantur in eis oleum ros. & vitellus oui, & eorum cibi sint, a quibus bonus generatur sanguis. Et quum fuerit ulcus malignum, non erit excusatio quin fiat clystere cum aqua salis gemmæ, deinde sequaris ipsum, si indiges eo, cum illo quod tam ualde mundificat donec appareat caro munda, deinde cura cum clysterib. incarnatiuis; & clysteria lenia ad hoc sunt sicut clystere, i quo ponitur spinę ægyptiacę partes iiij. ellebori nigri partes ij. decoquantur cū aqua, & sale gemma. Quod si illud nō confert, tunc administrentur troch. de arsenico. Excoriatio autem, quæ fit ex fæce, curatur cum eo, quod lenit naturam, & sint in eo lenitas, & unctuositas, & glutinatio, & lubricitas, & præmittatur ante cibum sicut vitellus oui sorbilis, & sicut ius galli decrepiti, & sicut iura & u [alesfidabegi] facta ex pullis x [facilib.] impinguatis. & administrentur clysteria lenitiua ex succis glutinatiuis, lubricatiuis simul cū oleo ros. & uitello oui, & similibus. & quandoque confert, quum prolongatur hæc excoriatio, ut sumantur semen lini, & psyllij semen, & semen altheæ, accipiatur mucillago eorum, & detur in potu ante cibum. Ipsa enim aggregat ad lubricitatem sedationem doloris, & glutinationem. et sumere pruna ante cibum, quandoque remouet hoc accidens. Excoriationi uero factæ successione potus medicinę conferunt medicinę y [singulares glutinatiuæ] prædictæ. et cōferunt ei dragagāthum assatum, de quo bibantur in lacte acetoso drach. iii. et s. et quod est supra. et confert ei ualde, ut fiat clystere cum butyro uaccino recenti bono, et quandoque ponitur in ipso aliquid de sanguine dracon. et quandoque confert ius uentrium z † [ ] in aliqua excoriatione cholerica, et non est medicina a [omnium.]

o B. Alialitera. p B. aluminis. q B. vij. r B. & uini. s† B. frigus &. t B. infrigidantia. u B. alfidbegi. x B. teneris. y B. frigidæ. z † B. uaccarum. a B. completa.

ANNOTATIONES.

De dysenteria propriè nuncupata agit, pro qua uide Paulum lib. 3. Trallianum lib. 8. Galenum 9. de comp. med. per loca. Hic primum animaduertendum est: Author noster, auferendæ causæ idest materiæ gratia, quæ dysenteriam parit, purgationem suadet. eam uero ijs faciendam ait, quæ ulceri non obsint. commendatque huius rei gratia myrobolanos. Dubitarit ergo quispiam, primum an in dysenteria opportuna alui solutio sit. itemque an myrobolani in eo casu conueniant, Certe, quod nullo pacto purgatione utendum sit, communi Auicennæ præcepto statuendum uidetur, qui

Cap. 42. Cap. 4. Cap. 7.

qui lib. 1. Fen. 4. uentris solutionem super eiusdem solutionẽ timorosam esse docuit. Quod uero etiam si purgandum sit, myrobalani euitandi eßent, eo probari uidetur, quod exaspe rant. Sed breuibus, & purgatio educendæ causæ gratia cõ uenit, & proprie mirobalani in eum usum commodissime ue niunt. Et si enim (quod & supra diximus) fluxus alui, ut fluxus est, non solutionem, sed astrictionem postulat, habita tamen causæ ratione, si modo ea acrium est humorum re dundantia, purgare licet, cum timore tamen, ut hic ait, & præmeditatione. Quare, etsi timore non uacat, tentari tamẽ potest in hoc casu auferendæ morbificæ causæ gratia. præsertim cum myrobalanis, qui, etsi seorsum mordicant, admi sti tamen dragacantho non mordicant, sed præterquam ꝙ prauam & morbosam materiam educunt, etiam sui siccita te & astrictione ulcerationi maxime sunt opportuni. Hoc pacto & Gal. quum corna 7. de simpl. med. fac. damnet, ut nimis acerba, quæ mollem carnem nimis astringant, eadem tamen lib. 11. ad dysentericos & corna & rhu ouis permista concedit. Sed aliud scribit author noster, ijs uerbis. [Qđ si tibi possibile est, ut prohibeas &c.] de quo rursum licet dubitare. nempe ieiunium probat per biduũ, si modo queat abstinere. At Gal. 2. de rat. uict. in ac. ex inedia repleri ua rijs & acribus excrementis uentrem testatur, nempe ob cõ ceptam in calore innato acrimoniam. Sane, etsi & ob inediam naturalis caliditas acrior redditur, & acriores corporis humores euadunt, eadem tamen etiam corpus siccat & aluum sistit. quod confirmat Hipp. 2. de diæta. semel ait,
» in die cibum capere, attenuat, & siccat, & aluum sistit.
» propterea quod per animæ caliditatem humiditas ex uen-
» tre & carne consumitur. Quamobrem, fatemur acriores in
» uentre humores reddi, et ij tamen in ipso uentriculo ob alimentorum penuriam fortaße retinentur, neque permittuntur, ut exeant, proptereaq; inedia in hoc casu ulceratis intestinis confert, dum acres humores ab ijs ad alias partes auertit. Aliud proponit Auic. quod difficile est, quum ait, Et quandoque iuuantur ualde ex piscibus assatis, &c. Cõ mendat assata ad dysentericos. At contra Galen. 4. de rat. uict. in acut. ambusta bilem parere, & sui acrimonia uentrẽ mordere testatur, ut propterea fluxionũ a toto corpore cau sæ fiant. Profecto est hic locus paulo difficilior, neque ab ul lo antea (quod uiderim) animaduersus, quam a Francisco Modegnano Laudensi, insigni nostri temporis medico & philosopho. ex quo uulgatus medicorum usus damnari uidetur, qui promiscuè non assata solum omnia dysentericis offerunt, sed rhabarbarum quoque torrefactum, & id genus alia, quæ omnia ignis ui euadere longe acriora certum est. Verum paucis, pro Auicenna, qui aßatos pisces exhibet, di cendum uidetur. Etsi pisces ex aßatione paulo acriorem, aut potius sicciorem naturam concipiunt, adeo tamen ab eorum humiditate & frigiditate ignis acrimonia obtundi tur, ut nihil de intestinorum morsu uerendum sit. Quin, quũ suapte natura molliendæ alui non paruam uim habeant, ob pinguem quendam ijs in natum humorem, effluit ex assatione, quod pinguis inerat, ut ipsi sicciori substantia comparata, sui mollitie ulcerationi conferant, non obsint. At de cæteris torrefactis & calidis natura carnibus, alia est ratio, eæ enim quum solidiori substantia constent, ubi ignis acrimoniam admiserint, eam pertinacius seruant, exercẽtq; præsertim, si eæ, quum solidiores sint, etiam pinguiores fuerint, quales suillæ de quibus sermo est Hippocrati & Galeno loco antea citato. At obijciet rursum aliquis Auicennam statim & oryzam torrefactam consulere, quam, quia solidiori substantia constat, certum est, pertinacius ignis acrimoniam esse seruaturam. Sed etsi torrefiat oryza, ipsa tamen postmodum in aqua elixatur, ut aquæ ui acrem omnẽ facultatem deponat. Ita uero & de torrefacto rhabarbaro, quo medici utuntur, sentiendum uidetur. Quamuis enim ip sum præter innatam acrimoniam, maiorem etiam acredinẽ ex igne suscipiat, euadit tamen siccius, & ulceri curando aptius, ipsa uero acrimonia eiusdem torrefacti maceratione in aqua uel plantaginis uel oxalidis a peritis obtunditur, ut iuuet, neque obsit. Cęterum ambiget rursum quispiam, quid sit, cur author noster, dum de assatis piscibus agit, eos potius frigidos, quam calidos non proponat, ut concepta ex calore acrimonia, quantacunque illa sit, antea euanescat? Sed quanquam cum calore maior esse acrimonia solet, quam cũ frigore, proptereaq; dysentericis frigida potius actu omnia, quam calida conueniunt, inest tamen piscibus aliud peculiare, cuius gratia, non dysentericis solum, sed omnibus assati frigidi prohibentur, strangulare enim hi sæpe solent, unde & ab Auicenna lib. 4. Fen 6. tract. 2. inter uenena recensentur.

cap. de cornis. — cap. de ouis. — com. 45. — com. 102. — cap. 10.

De cura fluxus uentris facti propter cibos. Cap. 8.

CVra nota ad istos est, ut [a] † [ ] prohibeatur descensio eius dum non accidit cholerica, fortis, superflua, sed si fuerit ex multitudine cibi, [b] [fiat illud,] & administretur fames post illud. et quando descenderit, sumat aliquod ex robub stypticis. Et si acciderit debilitas, sumat alcanzi, aut suffuf de granatis. Et si sentitur debilitas in stomacho, cum eo, qđ accidit de multiplicatione (& significat illud id, quod accidit de rugitu, & [c] [uentositate]) sumat balaustiarum & thuris, & ammeos partes æquales, & conficiantur cum [d] [passis tritis, cũ suis interioribus] & comedat ex eo omni mane quantitatem nucis. Et iterum sumat medicamen de acoro & [e] [alcamerzech] dictum in antidotario. In facto autem ex corruptione ciborum in seipsis, aut in [f] [eo,] aut qualitatibus malis in eis, aut uelocitate [g] [administrationis eius] in eis, oportet ut sumat post eos cibos bo ni chymi, [h] † [ ] & curetur impressio remanens ex calore & frigore cum eo, quod scis ex electuarijs [i] † [ ] frigidis aut calidis. Et si fuerit causa uiscositas eorum, & lubricitas ipsorum, [k] † [ ] conuerte eos ad illud, in quo cum lenitate est stypticitas. Frigus autem eorũ & caliditas ipsorum sunt secundum quod eis conuenit. Et si causa fuerit præmissio lubricantis, præmittat stypticum, et si causa fuerit postremitas eius uelociter fit digestio [l] [apud regimen tunc] sumat spodium [m] [& aliquid de] robub, ut rectificetur stomachus ab impressione eius, cuius alteratio nocuit ipsum. Nam secundum plurimum accidit calefactio: [n] † [ ] & si faciat accidere raro frigiditatem propter acetositatem cibi, in quibusdã dispositionib. huiusmodi regimen, sumat spodium cum alcanzi. Et si causa fuerit paucitas cibi, aut subtilitas substantiæ eius, cibetur post ipsum carnibus grossis mosusat, & conditis cũ stypticis, & cum aceto præparatis, & piscibus sa litis [o] † [ ] & similibus. [p] † [ ] Quod si timeatur debilitas digestionis cum hoc, cum seminibus condiantur.

a † B. Alia litera non. — b B. minoretur ille. — c B. inflatione. — d B. xibib tritis cum suis arilis. — e B. alchemazech vel alchamazegi. — f B. hora ipsorum. — g B. Alia litera. accelerationis. — h † B. stypticis. — i † B. stypticis. — k † B. aliena ipsa &. — l B. permutatio regimen &. — m B. cũ aliquibus. — n † B. cibo. — o † B. præparatis cum aceto & origano. — p † B. quantitate moderata.

ANNOTATIONES.

De diarrhea ex cruditatibus agit atque hæc, ut 3. de sympt. caus. legere est, fit, quum uentriculus uel uitioso ali mento,

mento,vel multitudine grauatur. Quamobrem, quum duplex in primis uerbis lectio habeatur, antiqua, quæ legit, [Cura nota ad istos, est ut prohibeatur descensio eius] altera Bellunensis, negatiue. [Cura nota ad istos, est ut non prohibeatur &c] probanda posterior uidetur, non prior. emulatur enim Gal. 8. meth. ubi in diarrhœa ex cruditate, si aluus laxa fuerit, minus ait esse noxium, sin astringitur esse grauem. propterea prohibenda non est descensio, neq; sistenda aluus, [dum non accidit cholerica passio fortis. superflua] nisi uidelicet fluxio immoderatior euaserit cum uirium lapsu, aut in choleram morbum defecerit.

De cura fluxus cerebralis. Cap. 9.

OPortet, vt habens eum omnino non dormiat super collum. Et quando excitatur a somno, est ei necessarium vt vtatur vomitu, quatenus egrediatur humor [a] [grossus] effusus ad stomachum ex capite, faciens fluxum, & vt administretur illud, quod diximus in capitulo catarrhi, de rasione capitis, & fricatione eius, cũ rebus asperis, & ex vaporationibus capitis, & administratione rubificantium, & cauterizantium super ipsum, & ex confortatione eius. et rectificatione cõplexionis eius Et quandoque necessarium est cauterium, & nõ oportet ut administretur retentio eius a stomacho cũ medicinis stypticis, & magnificetur timor: imò oportet vt extrahatur illud, quod de eo aggregatur superius, per vomitũ, & illud, quod descendit, ex via intestinorum, & si non cum alio saltem cum clysteribus, & restringatur illud, quod de eo descendit ad ventrem, non cũ illo, quod constipat: quare [b] [sedeat] materia in ventre: imò cum eo. quod est simile illi, quo retinetur ex pectore; ex eis, quę diximus in suo capitulo, & cum eo, quod docuimus te in capitulo curæ catarrhi, ex abscissione causarum facientium catarrhum, & rectificatione earum.

ANNOTATIONES.

Vbi ex catarrho alui fluxio cepit, curatio a catarrho inchoanda est. Iubet propterea ne dormientes supra collum cubent, hoc est, ne vel supino corpore, uel depresso capite decumbant. cuius rei ratio est, non quòd facilius ex malo eo decubitu humores in uentrem fluant, contra enim potius, quum recto capite & recto corpore stamus, facilius a capite ad uentriculum sui grauitate illabi uidentur, sed, ut arbitramur, ne in caput maior uaporum & humorũ copia influat, & catarrhus maior excitetur. Addit uerò excitandum a somno esse uomitum. qua in re cubitatio est. nempe uomitum lib. de sect. uenæ aduersus Erasistr. caput replere asserit Gal. quo fit, ut uomitione diarrhœæ causa fouatur potius quam auferatur. Verum, esto quòd uomitus frequentior & uiolentior caput repleat, idem tamen dupli ci ratione in diarrhœa ex cruditate opportunus uidetur: altera, quòd dum pituitam e uentriculo educit, fluxus causam simul excernit: altera quòd reuellendi, & coibendæ fluxionis uim habet. At obijcies, ubi pituita ex cerebro effluens diarrhœæ causa est, vomitum non iuuare, quum pituita uomitione reijci non nisi difficulter possit. Sed actũ de hac re alibi est. Quod autem ad hunc locum pertinet dicimus pituitam, quæ in uentre est, non esse uomitione, sed purganti medicamento reddendam. At si in uentriculo est, commodissime educitur.

De cura fluxus oppilatiui. Cap. 10.

FLuxus oppilatiui plurimum fit cum periodis, siue sit a corpore toto: aut fiat ab oppilatione in hepate: aut inter hepar, & intestina. De errore igitur est, vt cadat additio in oppilatione per styptica, imò oportet ut iuuetur, quod expellitur ab oppilatione, cum euacuatione. Quumque euacuantur viæ ab eo. [a] [mi 10 sceantur] medicinæ aperitiuæ [b] [oppilationum,] vt aperiant eas. Et quandoque necessarium est in aperiendo oppilationes, solutiuum fortiter attrahens materias grossas generantes oppilationem, & clysteria fortis apertionis, & attractionis. Et vomitus est ex rebus magis iuuatiuis ad illud: quando cadit [c] [ex obuiatione ipsius,] quemadmodum testatur Hipp. & rectius quidem est habenti hanc ægritudinem vt comedat cibum suum in pluribus uicibus non 20 in vice vna, [d] [imò in omni hora] quantitatẽ, quæ pertinet ei de cibo suo: deinde oportet vt partiatur; deinde oportet vt consequi facias cibum suum illud, quod adiuuat ad penetrandum cum velocitate, & aperiat oppilationem cibo & melius [e] [illo toto] apud Galenum est diacalamentum, & detur de eo ante cibum vsque ad aureum vnum. Et quũ digeritur cibus, detur etiam de eo quantitas. drach.s. Et vinum vetus, forte, subtile, paucum, est bonum valde, 30 quũ administratur post cibum. & theriaca res est magis iuuatiua ad illud, & quando rectificatur digestio cibi, balneetur. Fricatio autem oportet vt non ab ipso separetur ante cibum ipsum & post ipsum. Et quando debilitatur, [f] † [ ] indiget fricatione vehementi cum panno aspero dorsi, & ventris. & quandoque necessarium est, vt liniatur corpus eius pice, & medicinis rubificantibus. Oppilationũ verò apertionem iam sciuisti, & oportet vt nõ 40 [g] [soluatur eger iste a fricatione.] nam quum tu curaueris eum & aperieris oppilationes, & [h] [resolueris] humores oppilatiuos, penetrabit cibus ad corpus eius, & non accidet diarrhœa post illud, & confortabitur corpus eius.

a B. pertrãseant.
b B. ad oppilationes.
c B. sponte sua.
d B. & comedat qualibet vice.
e B. illis omnibus.
f † B. corpus.
g B. prohibeat te macredo infirmi ab hoc.
h B. euacueris.

ANNOTATIONES.

Si ex obstructione uel iecoris uel mesaræi, aluus fluat, de qua re supra egit, primus curationis scopus obstructio 50 nis est ablatio. Fit hæc materiæ obstructionẽ facientis attenuatione, abstersiõe, & eua cuatione. At unde nã inchoãda curatio est? attenuandum est, & abstergendum, an euacuãdum est prius? Satis facit Gal. 8. meth. & 11. quibus sanè locis docet, si ante multitudinis imminutionem apertioni studeas, fore, ut non solùm nihil proficias, sed maiorem affectum reddas. Quare iure author noster adiuuandum ait ab oppilatione cum euacuatione.

Cap. 4. Cap. 10.

60 *De cura fluxus liquefactiui. Cap. 11.*

IN eis, quę sũt sicut hectica, & phthisis, & quę hac uia incedunt, non speratur ut curetur, nisi sicut speratur in curatione causę eius. In eo autem, qui est infra illud, curetur corpus cũ infrigidatiuis humectãtibus, & acribus, & embrochis secundum illud. Et extinguatur cum eis, quæ sunt, sicut trochisci de spodio, & trochi-

chisci de camphora,& cum epithematibus, & emplastris infrigidatis super cor,& pectus, & hepar. Et sint cibi eius ex carnibus leuibus, [a] [hulumet,& infrigidatis,& mususat,& caro piscium & sucabegi] cũ aceto,& panis similagineus bene confectus, & fermentatus. Et panis quum assatur.[b] [Et] quandoque fit ex eo sorbitio permixta cum gummi [c] † [ ] Et similiter cibus, [d] [qui fit de acetosa] & similibus. Et non retineatur expulsio vice vna, imò retineatur gradatim cum huiusmodi curationibus, & cum trochiscis de spodio restrictiuis propriè,& cum troch. secundum hunc modũ. Reci. lutum armenum,& spodiũ,& castaneas, & semen acetosæ excorticatum, & almirberis,& rosis,& gummi assatum,& cancros adustos: terantur omnia, & cõficiantur cum aqua cydoniorum.

a B. præparatis in sapore, vel cibario dicto helá, & pparatis in cibario dicto mosus, & caro piscium præparata in cibario dicto sechbagi.
b——B.
c † B.& amido.
d B. Alia litera. qui fit de acetosis.

ANNOTATIONES.

Colliquatiui fluxus intemperiem calidiorem sequuntur, ut 10.meth. legere est, veluti in phthisi, hectica febre, & pestiferis febribus, quæ nostra tempestate sæpe uagantur, uidere licet. In his exsiccantia usu ueniunt, non humectantia, sumpta & ex putredine, & ex fluore indicatione Auic. tamen hoc loco generatim frigidis & humidis curandum corpus admonet, ut calidit item oppugnet, cui siccitas perpetuo succedit.

Cap.vlt.

De cura fluxus facti a spissitudine cutis. *Cap.* 12.

IAm innuimus ad[a] [signa] eius, vbi docuimus regimen attractionis materiarum repletionalium ad exteriora corporis. Et melius quidẽ est, vt extrahantur humores per phlebotomiam & fluxum ventris pertinentem, a quo iam expediti sumus, & administrentur balnea cum aquis aperitiuis, & sunt illa, in quibus decocta sunt aperitiua, & cum lauatiuis: aperitiuis, & mundificatiuis. Et multoties utantur tinis ictæ ritię.[b] [Et] fuerit spissitudo vehemens, [c] † [ ] administretur fricatio cum pannis lineis asperis,& cum villis, donec rubeat cutis: deinde effundatur super eam aqua calida & aquæ, in quibus est uirtus aperitiua, eorum, quæ diximus.

a B. curam.
b B Alia litera. quum.
c † B. &.

ANNOTATIONES.

Scripsit de hac re Gal. 8.meth. nec non 3. de tuenda ualet.

Cap.10.Cap.4.

De cura cholericæ passionis. *Cap.* 13.

CHolerica passio habet regimen in principio, quum mouetur,& regimen in medio sui motus, & regimen apud commotionem suam malam & inobedientiam suam malitiosam, & motionem accidentium suorum timorosorum. Quum apparent signa cholericę passionis,& incipit eructuatio alterari a dispositione sua,& sentitur in stomacho grauitas, & in intestinis punctura,& [a] [quando est cum ea nausea,] tunc oportet, vt non sumat super illud aliquid omnino, neque post illud, nisi cum timetur casus virtutis, tũc enim rege cum eo, quod dicemus. Primum igitur. quod oportet fieri, est vt, expulsio fiat per vomitum, si fuerit cibus adhuc proximus superioribus,& si non fuerit ita, consequenter adhibeatur aliquid, quod ipsum deponat ex eis, quæ leniunt naturam & [b] [sit illud, quod facit vomitum, lenificatiuum] cum mensura, quę extrahat illam [c] [quantitatem, præter quòd extrahat illam superfluitatẽ] super illud, aut rem extraneam ab ea. & oportet ut expellant cum eo, in quo non sunt duę malitiæ, mollificatio stomachi,& debilitas virtutum eius, sicut in oleo sisamino, & oleo de oliuis,& aqua calida, neque cum illo, in quo est [d] [glutinatio,] quum ipsi indigeant contrario [e] [glutinationis] sicut aqua mellis, & syrupus acetosus dulcis cum aqua calida, [f] non] propter necessitatem: imò cum eo, quod est sicut aqua calida sola, aut cum pauco baurach: aut cũ sale naphtico; aut aqua calida cum cymino pauco,& similiter si uomuerint ꝑ seipsos, & acciderit eis subuersio nõ obediens,& nocet eis per illud etiam, tunc illic oportet ut curetur. Hipp. enim dixit, quòd uomitus quandoque prohibetur uomitu,& fluxus quandoque prohibetur fluxu,& uomitus ꝓhibetur fluxu, et fluxus prohibetur uomitu. & eorum fluxus, oportet fiat cũ suppositorio leni ex tereniabin & zuccaro, & sale: aut clysteri leui ex aqua siclæ quantitate lx.drach.& baurach pauci super eã, quantitate aur. i.& zuccari rubei. quantitate ʒ.x. & olei rosati, et sisamini quãtitate. drach.vii. aut cũ aliquo, quod bibatur, sicut cyminũ, ipsum enim est iuuatiuum in hoc ualde. Quum ergo sciueris, quod materię in corpore cholericæ sunt commouentes eam (nam ipsæ quandoque sũt de adiuuantibus ad hoc, ut accidat cholerica passio,) & non est timor totus ex cibo, non inuenis excusationem quin infrigides stomachũ tunc exterius cum eo, quod infrigidat,& si nõ cum alia, saltem cum niue, post adiutorium eius ad uomitum, si declinat ad illud cum mensura tolerabili, & in illa infrigidatione est sedatio sitis, si fuerit. Quum ergo superabundat uomitus, ex eis, quæ retinent ipsum, est infrigidatio stomachi cum huiusmodi, & ponere uentosas super uentrem absque incisione,& si fuerit frigidum, infrigidans ex succis fructuũ, erit etiam magis iuuatiuum. & si misceantur cũ eo sandali,& camphora,& rosæ, & liniatur cũ eis almirach erit iuuatiuum. & quandoque necessarium est stringere extremitates, & si non fuerit caliditas fortis, curetur cum medicamine de luto [g] [anesiburni] dicto in antidotario. Amplius oportet vt consideres illud, quod egreditur, dum enim perseuerat exeundo chylus,& aliquid homogeneum ei, & cibus, non conceditur eius retentio omnino aliquo modorum. In ipso .n. est timor magnus. Quũque alteratur ab illo, alteratione fortasse [h] [fœda.] necessaria est eius retentio. & [i] [similite]quum illud qđ egreditur, est res curathia uiscosa, aut cholerica, aut alia ex eis, quę debilitant corpus & imprimunt in pulsu,& faciunt eum frequẽtem [k] † [ ] secundum æqualitatem & [l] [descẽdentem.] & faciunt apparere in corpore sicut extenuationem,& in mirach, sicut spasmum

a B. Alia litera. quãq; est cum ea nausea quare.

mum. Et fortasse accidunt sicut sitis, & febris, & significăt quòd solutio uentris permutatur ad sanitatem. Et oportet vt adiuuetur in retentione eius cum robub stypticis. Et quandoque condiuntur cum eo, quod est sicut menta. & si euomerint ea, reiterĕtur super eos, & dentur eis paulatim, & non oportet vt cessetur a dando in potu medicinas [m] [restrictiuas;] & robub styptica [n] [secūdum uirtutem] eorū, imò oportet vt iterentur super eos, & fiat permutatio de una medicina ad aliam & sint omnes [o] [stomachicæ,] & aqua ros. calefacta confortat stomachos eorum & [p] [calefacit, & prohibet ex] ęgritudinibus eorum. & ista robub oportet vt non sint acetositatis talis, quæ mordicet stomachum etiam, & sint adiuuantia ad materiam: imò si est cum eis aliquid ex hoc, frangatur cum re, quæ non sit de genere eius, quod soluit, aut vomere faciat: acetosa quidem [t] [cōuenientia sunt] in excorationem. Et similiter ea, quę sunt uehemĕtis frigiditatis ex eis, quę bibuntur actu, & quandoque non conueniunt eis [per hoc, quod percutiunt stomachum.] Et plurimi, quibus ista conueniunt, sunt illi, qui sunt cholerici: quare oportet ut experiatur dispositio, qua recipiunt ea. Et syrupus factus de menta cum aqua granatorum expressorum cum pulpa sua, cum aliquātulo mentę est bonus eis, prohibens vomitum eorum & similiter aqua granatorum acetosorum. Et quandoque ponitur in ipso aliquid de luto aromatizato, quod comeditur, & quum plurimi eorū bibunt aquam calidam fortiter, expāditur virtus eius ad uenas, & redeunt materiæ expansæ, ad uenas. Et oportet ut uaces etiam ad uaporationes, & unctiones ex oleis, in quibus sunt cōfortatio, & stypticitas, & calefactio subtilis sub hypochondria: sicut oleo de nereiden, & de lilio, narcissino, & oleum ros. etiam & oleum, in quo bullita est mastix, est inunctio bona eis propriè, cuius cholerica passio est a cibis grossis. Iuncturæ verò & lacerti inungātur cum eis, quæ sunt sicut oleum ros. aromatizatum & sicut oleum viol. cum cera pauca. Et in hyeme cum oleo de nereiden cum cera pauca. et emplastrentur stomachi eorum cum emplastris stypticis infrigidatiuis vehementis stypticitatis, & sit in eis aromaticitas ex eis, quæ sciuisti, et quum necessarium facit timor, ut prohibeas choleričam passionem, & non euacuata sunt omnia, quæ oportuit euacuari de cibo corrupto, & humore malo: [s] [deinde commouet,] tunc oportet vt [t] [cibes] eum adhuc cum cibis frangentibus ipsum: deinde euacues eum post aliquot dies cum eo quod soluit ipsum. Quū ergo senserit, quòd causa tota non est ex cibo, sed est illic [u] [sicut fortitudo frigoris] stomachi, prępar abis in retinendo vomitum eorum postquàm uomitu expulerit quantitatem, quā oportuit expelli, cum syrupo de menta permisto cum miua pauca, aut cum uirtute xyloaloes, & fac ut sint emplastra eorum decliuiora ad calefactionem, & fac ut illi super quod dormiunt ex cibo, permista sit virtus pullorum columbarum. Et sint cum eis species [x] † [ ] secundum quantitatem, quam existimas, & panis infusus in [y] [passo] etiam. Quum que feceris habentibus hoc accidens ex potatione & emplastratione illud, quod diximus, tūc necessarium erit vt ingenium inuenias in faciendo eos dormire super lectos stratos [z] [pannis, cū canticis somniferis et cantilenis, & cunis, & pressione] leui, secundum quam dormiant super eam, & cum eis, quę diximus in faciendo dormire illos, super quos dominantur uigilię. & oportet ut sit locus eorum locus, in quo nō sit lumen plurimum, neque frigus. Frigus nanque expellit humores eorum ad interiora, & necessitas ad trahendum eos ad exteriora est necessaria. Quòd si pulsus incipit minorari: & uideris aliquid de impressione spasmi, & singultus, incipies, & dabis eis in potu aliquid de uino dulci odorifero, in quo est stypticitas, cum aqua cydoniorū. & tortellis, aut medullam panis similaginei calidi, quantum possibile est. et si necessarium est quod sit fortius illo, accipiatur caro plurima ex carne molli, & tenera, quę sit ex carne auium, & arietum & incidatur, & ponatur sicut est in vase, & decoquatur quousque emittat aquositatem suam, & forsitan ad se redire eam faciet: deinde exprimatur fortiter, post decoquatur illud, quod expressū est ex ea, paulatim & fiat acetosum cum aliquo fructuū infrigidantium, & meliores eis sunt granata, & cydonia Et sunt ex hominibus, qui ponunt cum eo aliquid occultum ex uino, et sorbent & si digitis soluatur in eo panis paucus, non erit in eo malum; deinde dormiant super illud. et non est malum eis vti vua pensili, de qua tempus accepit, quum appetunt eam et sumere ex ea parum, masticando grana eius bene. Quod si non retineatur in stomachis eorum aliquid de hoc, et alijs, et declinant ad uomendū tunc pone super inferiora ventrium eorū ventosas magnas apud vmbilicum sine incisione. Quod si non steterint super ipsum, tunc super illud, quod est inter vtrasque spatulas decliues ad inferiora. & si possibile fuerit, vt sic dormiat erit rectum, & si fuerit [a] [magis decliue ipsum] ad inferiora, liga quòd est sub ascellis, & adiutoria eius, et fac eum dormire, si possibile est, et quum excitat ipsum dolor ventosarum, aut institia, tunc reitera ea ambo super ipsum, et nō alteres ea ambo, vsquequo sis securus, vt incipiat cibus discedere a vomitu: aut sedatur motu, descensionis in fluxu uentris, tunc enim solue quodcunque fuerit amborum paulatim. Si autem non recipiat aliquid, immo fluxu uentris educat ipsum tunc aggrega in cibatione eius inter styptica, et inter ea, in quibus est stupefactio aliqua, sicut amylum assatum, quod ponatur in decoctione [b] † [ ] papaueris et ponatur super ipsum galia, [c] † [ ] et non ponas in ipsa dulcedinem. Dulcedo enim quandoque fit causa ad abhorrendum, et lenitatis, et fluxus, et solutionis naturæ. Quum ergo dederis ei huiusmodi. fac ipsum dormire de super. Quod si fuerit illic vomitus, consequenter adhibeas ei cochlearium i. de syrupo mentæ, aut rob eius. et si fuerit fluxus uentris, pręmitte super ipsum suctionem aquę cydoniorum stypticorum alzarur. et pirorum alsceni, et malorum alsceni muzorum, et algobeira. Sitis autem eorum frāgitur cum eis,

quæ

z. B cū ingenijs facientib⁹ dormire, & cum canticis, vel cantilenis & alaragiha, & cōpressione.

a B. ipsa declinatio.

b s. corticum.

c † B. muschata

quæ sunt sicut sauich hordei, aut sauich malorum cum aqua granatorum. Et oportet, vt nō separentur ab eis odores confortatiui, & [d][restaurentur] super eos, & omne, quod mouet in eis subuersionem animæ, permutetur ad aliud. Et quandoque abhorrent quidam eorum odorem panis, & quandoque delectantur eo quidam eorum. Et quandoque abhorrent quidam eorum odorem iuris, & quandoque delectantur eo quidam eorum. Et similiter vinum & similiter suffumigationes. Fructuū autem odorem plures eorum recipiūt. Et oportet, vt non cibentur aliquo, dum non verificatur eorum fames, Quòd si famem patiantur ante mūdificationem, non cibentur. imò mittantur in balneum, & fundatur super capita eorum aqua tepida, & exeant, & non morentur. Si autē appareat spasmus, administra super iuncturas cerata leuia, calida, profundantia, sitque in hyeme cum oleo de nerciden & de lilio, & in æstate cum oleo ros. & viol. Et similiter proijce super eum pannum infusum in oleis humectantibus lenitiuis, & in oleo de oliuis, Et oportet vt intentio sit in mādibulis, & incessanter [e][cū mento, & lacerto mouente genas] inferiores ad superiora cum ceratis. Et iterum quū quiescit [f] [inflāmatio] cholericæ passionis, & dormiunt, & excitantur, da eis in potu aliquid de robub, & fac eos ingredi balneum cum facilitate, & non multiplicent moram in eo: imò quantitate, qua sumant de humiditate balnei: deinde extrahe eos, & [g] [cooperi ipsos,] & ciba eos cibo pauco leui, boni chymi, & [h] [calefac] eos, & non dimittas eos plurimum bibere [i] [valde,] & separent inter aquam & uinum [k], [si sumpserint] styptica super cibum. Et præpara post illud in confortando stomachos eorum cum eis quæ sunt sicut troch. de ros. parui & magni & sicut geleniabin, & spodium, & cum eis quæ sunt sicut Alcanzi. Et multoties quidem fit balneum causa sparsionis humorum, & materiei cholericæ passionis, & euentus confractionis in membris.

d B. experiātur

e B. mollificetur locus cōiunctionis mādibulæ superioris cū inferiori, & lacerti mouentes.

f B. uehemētia.

g B. approxima eis aromatica.

h B. fac quiescere.

i B. aquæ.

k B. aut comedant.

ANNOTATIONES.

De choleræ morbi curatione plura scribit. Trallianus lib. 7. plura & Celsus lib. 4. & Paulus lib. 3. & doctissimus Aretæus 2. de curat. acut. morb. Sicuti uerò, ut Trallianus ait, hic morbus acutè internosci, & celerrime curari postulat ob immodicam quæ ipsum sequitur, virium dissolutionem, ita in hac eorum, quæ eijciuntur, suppressionem, malam esse testatur Aretæus. propthereaq; & Auic. & cæteri, initio, euacuandis prauis humorib. insistunt, ventriculi os tum superius, tum inferius, tum etiā intestina molestantibus, putat enim Celsus affici in hoc morbo, non ventriculum dumtaxat, sed etiam intestina, quamuis Gal. 3. de sym pt. caus. ipsum inter ventriculi vitia reponat, non ob id tamen negans simul affecta intestina esse, vt, quæ pyloro annectantur. Iure ergo & vomitum, & alui solutionem hic parat, euacuandæ materiæ gratia, quæ affectum facit, licet affectus ipse astrictionem postulet. At verò, quum non una causa choleræ sit, sed plures, quas hic & supra, quum de fluxionibus generatim ageret, & hic, innuit, & Alex. planè docet, quumque inter has causas & inanitio & uentriculi imbecillitas ab Alexandro referatur, dubitare meritò quis posset, an in cholera ex inanitione & uentriculi imbecillitate, uel uomitoria uel purgantia conueniant. Ergo, quamuis procatarcticæ huius morbi causæ & uacuatio & ventriculi imbecillitas fuerit, proxima tamen, & affectum continens causa humorum est prauitas, uentriculum uel intestina vrgens: vt etiam in his, si non prægressæ, continentis tamen causę gratia, euacuatio sit opportuna, quam nihilominus sequi statim debent roborantia. ita vt non perperam ab authore nostro atque alijs in cholera generatim euacuatio proponatur.

cap. 16. & 18.
cap. 11. cap 39.
cap. 4.

cap. 2.

De regimine fluxus medicinalis. Cap. 14.

AD hoc iam singulare fecimus capitulum, vbi diximus medicinas solutiuas, & vomitiuas, & earum administrationem. Sed cum hoc nos dicemus breuiter, quòd in principio sui oportet, vt curetur cum lactibus & oleis, & propriè quum ingeniatur in lactibus, vt sint styptica, & in oleis ut sit in eis aliquid ex hoc. Hoc enim temperat causam [a] [sanguinis.] Et quandoque sufficiunt in principio lac, & oleum, & aqua calida, & quandoque est sanatio in potando ista vna vice post aliam. Et bibatur aqua calida, & propriè quum adhæret ex substantia medicinæ aliquid stomacho, & intestinis. Ipsa enim [b] [transmittit] eius audaciam: deinde [c] [consequaris illud cum clysteri confortate temperatè, & cibo similiter.]

a B. agentem mordicationem.

b B. remouet.

c B. quum sequitur ad illud clysteri fortificatiuum temperans eam, & cibus similiter est iuuatiuus.

ANNOTATIONES.

Egit & de hac re & li. 1. Fen 4. Egit & Paulum li. 7. cap. 7. cap. 7.

De cura fluxus cretici. Cap. 15.

NOn oportet vt retineatur fluxus creticus, quum non perducit ad timorem. Quod si superfluat, curetur cum propinquo illi, quo curatur cholerica passio: veruntamē non oportet vt cibetur aqua carnis, si fuerit ægritudo acuta valde: imò cibetur eo in quo est infrigidatio, & ingrossatio, sicut est sorbitio facta ex sauich hordei, & sauich malorum. Et si tolerat carnem cibetur cum eis, quæ sunt sicut pisces recentes, decocti cum granis granatorum, aut cum aqua eorum conditi cum seminibus stypticis, & quæ sunt ex coriandro in aceto posito, & exsiccato, & similibus ei.

ANNOTATIONES.

Quæ indicantur, & indicata sunt integrè, neque mouere, neque nouare aliquid, siue medicamentis, siue aliter irritando, sed sinere oportet. 1. aph. tum verò integrè indicatur præter cætera, quæ ad exactam crisim opportuna sunt, de quibus Gal. in com. aphorismi iam citati, quum neque plus neque minus educitur quàm oporteat. Quòd si superfluat excretio, neque eam æger toleret, siue, ut ait Gal. lib. de humorib. Com. 1. cruda sint, vel fœtida, cohibenda fluxio non erit: erit tamen temperanda: habita semper de uiribus animaduersione.

Aphor. 20. com. 19.

De tenasmone. Cap. 16.

PRincipium, quod te oportet scire de dispositione tenasmon est, an est tenasmon verum,

rum,aut tenaſmon mendoſum. Et tenaſmon quidem mendoſum eſt, vt ſit in ano fæx ſicca retenta, & quandoque exprimitur ex ea aliquid.Et quãdoque abradit inteſtinum propter laborem,qui prouenit ex motu eius: quandoque enim eſt illud, & exiſtimatur quòd illic ſit tenaſmon.Si ergo eſt aliquid ex illo,oportet vt cures ipſum cum clyſteribus lenibus, & cum collyrijs mordicatiuis. quòd ſi non agunt clyſteria lenia,acue ea cum lenitate,& humiditate ſua aliqua acuitate, vt extrahatur [a] [graue] ex eis, deinde ſi indiges in reliqua humiditate, & lenitate pura. ſis contentus eis.Et quandoque indigebis,ut in potu des pilulas de bdellio, aut gũmi albotim,ſi fuerit illic groſſitudo materiei.Et ſi fuerit caliditas,indigebis eis,quę sũt ſicut caſſia fiſtula,& ſyrupus viol.& ſimilia, & pilulis factis ex medulla caſſię fiſtulæ cum ſucco liquiritiæ,& dragacantho. Si autem fuerit tenaſmon purum,tunc ſi fuerit cauſa eius frigus adueniens ano, curabis ipſum vaporationibus,[b]] & cum clyſteribus] calidis, & cum furfure,cum quo vaporabuntur anus,& coxæ. & pecten,& emunctoria, Et ſedeat ſuper milium & ſalem,calefacta ambo in panno. Aut vaporetur cum ſpongia,& aqua calefacta,& cum ſpõgia ſicca calefacta.Et inungatur cum cerato, ex quibuſdam oleis calidis,& ſtypticis, & calefiat locus eius.Et [c] [permiſce eum] cum vino calefacto,& oleo omphacino:aut præcipe ei,ut ingrediatur balneum calidum, & ſedeat ſuper terram calidam.Et ſcias quòd frigus nocet tenaſmon in pluribus horis, & propter illud eſt calefactio ſubtilis conferens ei in pluribus diſpoſitionib.Et ſimiliter ſunt plures ſpẽs tenaſmon,quibus confert vaporatio:ſicut nocet eis infrigidatio. Et pluribus ſpeciebus eius nocet [d] [aſſumptio medicinarum, quę]generant chymum groſſum,& viſcoſum.Et ſi fuerit cauſa eius durities rei,ſuper quam ſedit homo,mollificetur cum cerato ex oleo anethino aut chamæmillino cum bdellio,& cera, aut cum oleo calido,in quo ponas ſpongiam, & appropinques loco.Et ſi fuerit cauſa eius apoſtema calidum,ſtude in retinendo illud, quod currit ad apoſtema in via venarum aut ex via fluxus, & rege apoſtema,& tempera humorem calidum. Et oportet,vt curetur in initio ſui cum phlebotomia,ſi neceſſarium fuerit,& cum minoratione cibi multa:imò fac eum ieiunare ſi poſſibile eſt ei illud, duobus diebus. Et vt adminiſtres ſuper eum in principio aquas & embrochas,quę declinant ad frigus aliquod cum mollificatione & prohibitione eius, quod effunditur ad ipſum.Et ex eis, quæ conferunt ad ipsũ eſt filtrum infuſum in aqua myrti,& roſę cum alcãna pauca.Et fiat clyſtere ẽt in primis cũ eis, quæ sũt,ſicut aqua hordei,aqua ſolatri,& aqua roſarum,& olei roſ.& albumen oui. Et ſi cauſa fuerit fluxus,retinebis ipſum ſicut ſcis:deinde embrochabis,& emplaſtrabis cum mollificatiuis ex chamæmilla,& anetho commiſtis cum eis,quæ ſcis ex ſtypticis : deinde adminiſtrabis maturatiua,[e] † [quamuis ſint] omnia illa in locis præteritis.Et quandoque cõfert clyſtere cum oleo dulci decocto cum aliquo ex ſtypticis. et quũ tu cibas, melius quo cibas eſt lac recenter mulctum,decoctum, quoniam retinet fluxum deſuper,& lenit locum. Et ex medicinis bonis, quum uis maturationem & reſolutionem, & ſedationem doloris, eſt emplaſtrum de fœnugræco & maluis,& emplaſtrum de meliloto, & emplaſtrũ de caulibus decoctis. Quòd ſi neceſſarium fuerit fortius,ponatur cum eo parũ cępæ aſſatæ,& parum bdellij. et ex † maran expertis,quum apoſtema eſt inflammatum doloroſum,eſt vt ſumantur plumbi aduſti & lauati, & ceruſæ plumbi [f] [præparatę cum opopanaco,] & merdaſengi conditi,partes æquales, & conficiãtur cum vitello oui, & oleo roſ.et nos probauimus ipſum, & inuenimus in fine vltimum.et ſi vis,diſtilla ſuper ipſum aquam ſolatri,aut aquam coriandri.et ſi vis, adde in ipſo climiam.et quandoque confert eis [g] [climia] ſola cum vitello oui,& oleo roſ. Quòd ſi cauſa tenaſmon fuerit apoſtema durum, curabis ipſum cum eo,quod ſcis de curatione apoſtematum durorũ,et ex eis, quæ experta ſunt in hoc eſt vt ſumantur bdellium, & crocus et alcanna,[h] [& ſinapis] & alkeiri citrina ſicca, & ceruſa plumbi:deinde aggregẽtur illa omnia cũ [i] [eo,quod tegit adipem] gallinę, & anatis, et medulla cruris vaccarum,et propriè vituli vaccarum,permiſtis cum vitello oui,et oleo roſ.et oleo alkeiri,et fiat ex eis marã. Si autem fuerit cã eius humor putrefactus, imbibitus illic, ex phlegmate aut cholera, aut fuerit phlegma uiſcoſũ,curabis ipsũ cũ ablutione.et illa, quæ melior eſt,eſt quę fit cum eis,quæ ſunt ſicut aqua oliuarum ſalitarum,cum qua fiat clyſtere mẽſura medię lib.ſumpta ex ea, donec egrediatur illud,qnod eſt illic;aut fiat clyſtere ex ſucco foliorum ſiclæ cum virtute uiolarum,et turbith: deinde cura ipſum cum ſedantibus dolores ex collyrijs tenaſmon, et quandoque facit neceſſarium phlegma potare pilulas fœtidas. et ſi fuerit cauſa reſiduum eius,quod deſcendit in hora,tunc ſi illic fuerit fluxus,retinebis ipſum. Quumq́ue retinueris,conſiderabis:nam ſi ęger tolerauerit.et non fuerit ſpes, quòd fluxus redeat.clyſterizabis quàm leuiter poteris:aut ſuppones collyrium ex violis cum pauco ſale, ſi materia fuerit cholerica,et ex medulla caſſiæ fiſtulæ,coagulata cum pauco baurach,& turbith ſi fuerit materia phlegmatica.et ſi non audes illud,[k] [redi ad illud,] quod mollificat, & [l] [attrahit,] & et ſedat dolorem ex embrochis, et collyriis. et quãdo difficile fit tenaſmon,et nõ eſt illic materia egrediens,et non eſt niſi eleuatio ad ſcellam frequens, cuius quandoque eſt cauſa apoſtema durum, et quãdoque eſt frigus inſeparabile, tunc aſſidua vaporationem eius cum lana infuſa oleo calefacto ſicut oleo roſ. et oleo myrtino,et uiol.et chãæmillino,et pauco uino,et infunde cum illo oleo anum,et pectinem,et teſticulos.Qđ ſi non ſedetur,tunc clyſteriza ipſum cum oleo ſiſamino tepido,et retineat ipſum per horas aliquas, quoniam ſanat eum.et hoc quidem regimen antiqui dixerũt, et fecerunt ipſum quidam poſteriorum,et nos iam experti ſumus ipſum,et eſt vehementis iuuamenti.Si autem fuerit ab ulceribus, et corroſione,conſidera, et tunc ſi eſt natura ſicca, non

dimittas

† ceratis.

f B.factæ cũ putrefactione.

g B. chimolea.

h —— B.

i B. unctuoſitate adipis.

K B.expelle cũ eo.

l B. ſtupefacit.

dimittas siccitatem eius: imò stude in leniendo ipsam cum æquali lubricitate, vt præcipitetur egestio. siccitas enim egestionis in huiusmodi ægritudine est mala valde, & oportet vt non cibentur amaris neque salsis valde, neque acutis, neque acetosis valde: omnia enim illa faciunt egestionem mordicatiuam, & dolorosã, aut excoriatiuam. Etad vltimum oportet ut cures ipsum curatione corrosionis intestinorum, & [m] [chole] ipsorum, confidens in collyriis. Et si non indigueris mundificatione, incipies, & clysterizabis ipsum ex aqua mellis, & pauco sale commisto ei. Et [n] † [ ] sit clystere eius [o] [cum] hoc clystere, [p] [ita vt non sit fex] in intestinis. aut fac collyrium ex melle, & baurach, & administra ipsum: deinde laborã in curatione vlcerũ. Et si fuerit ab hęmorrhoidibus, & fistulis, & ragadijs, curabis causam cum eo, quod dicemus in capitulo suo.

m B alchole.

n † B. si.

o B. sicut.

p B. non facit aliquid, i. non nocet Alia lsa. non moratur.

De collyrijs, quæ supponuntur ad tenasmon.

Cap. 17.

Collyriorum autem, quæ ad tenasmon supponuntur, melius est, quod ex eis est magis stypticum. Et ex eis est collyrium Alex. notum, & ex eis est collyrium de sandaraca, & collyria plurima ex eis, in quibus est narcoticitas, quæ iam diximus in curatione vlcerũ. Descriptio collyrij ad tenasmon. Recipe opium, castoreum, & thus, & crocum; fiat ex eis collyrium, & supponatur. Et iterum gallæ immaturæ, cerusa plumbi, thus, sanguis draconis, opium. Emplastra verò sunt emplastra facta ex vitello oui, & medulla similaginei panis & chamæmilla, aut aqua eius expressa ex ea, quæ humida est, & anetho sicco, & althea, & mucillagine seminis lini, & similibus. et ex bonis, quibus fit emplastrum ano eius, sunt porri [a] [de sceni] decocti elixati cum butyro vaccino, & oleo ros. & pauca cera colata Suffumigationes autem sunt suffumigationes notę ad eos, quibus vtantur quũ dolor sit fortior, ita ut sedeat super sedem perforatam, super quam equetur anus: aut ponatur subtus traiectorium, per quod fiat suffumigatio. Ex illis itaque est, vt fiat suffumigatio ex [b] [sulphure] & nucleis oliuarum, & stercore cameli. et si fiat suffumigatio cum plurimo sulphure, subito iuuatur eo. Aquę uero, in quibus sedet quidam, vt sedetur dolor, sunt sicut aquæ, in quib. decoquuntur maluæ, & anethũ, & chamemilla, et althea. [c] [et quidem] vt retineatur illud, quod currit, sunt aquæ, in quibus decoquuntur styptica. et oportet vt aggregetur inter aquas secundum necessitatem. Quod si anus egrediatur, lauetur, & mundetur, & reducatur, & sedeat ille, cuius est, in aquis stypticis valde, aut fiat emplastrum post reductionem, & reuersionem cum stypticis [d] [confortatiuis] cõtritis & aggregatis cum quibusdam succis stypticis.

a B. scemi.

b ε cappare vel radice capparorum.

c B. & melilotum. Sed.

d s. fortibus.

ANNOTATIONES.

Tenesmus sicuti ex uarijs causis rectum intestinum affligentibus prouenit, ita & uarijs modis curatur. Hanc rẽ author noster fusius prosequitur. Tu uide & Alex. lib. 8. Paulum lib. 3. et Celsum lib. 4.

Cap. 19. Cap. 8.

TRACTACVS III.

De inceptione sermonis de doloribus intestinorum.

De punctione. *Cap.* 1.

Causæ punctionis aut sunt uentositas coarctata, aut superfluitas acuta, mordicatiua, aut baurachia salsa mordicatiua, aut [a] [humor uiscosus, qui] non expellitur. aut ulcus [b] [apostematis,] aut serpentes, & ascarides. et ex punctione est, quæ est secundum semitam cripsis, et est ex signis eius. et omnis punctio uehemens est similis colicę, et cura eius est cura colicę, nisi cholericę: nã si ipsa curatur illa cura, est in ea timor magnus, imò punctio: quæ non est cum fluxu, quũ fortior fit, est colica aut iliaca. et quando peruenit punctio ad cuzez, et uomitum, et singultum, et destructionem rationis, significat mortem.

a B. grossus fluit ad [illegible] quę.

b B. apostematis.

ANNOTATIONES.

Punctorium dolorem membranosæ partis symptoma esse testatur Gal. 2. de loc. aff. membranosæ autem intestina sunt, ut talis prorsus eorum sit dolor. Sequitur hic, ut Gal. 12. meth. & Paulus lib. 3. sicuti & in cæteris partibus uel intemperiem, ut frigus calorem immodicum, uel solutionem continui, ut tensionem & mordicationem. nempe quæ mordicant, erodunt. quodammodo, & substantiam diuellunt, de qua re Gal. 1. de sympt. caus.

cap. 1. cap. 8. cap. 13.

De signis. *Cap.* 2.

Ventosa quidem fit cum rugitu, et inflatione, et extensione, sine grauitate, et quiete cum exitu uentositatis. Factam uerò ab humore cholerico, significant [a] [grauitas] cum uehementia mordicationis inflammatæ, et sitis, et exitus eius in egestione, et est similis colicæ. et si curetur cura eius, erit timor maximus. Signa autem factę ab humore baurachio, sunt mordicatio cum grauitate, addente, et egressio phlegmatis ingestione. et signa factæ ab humore grosso, uiscoso, sunt grauitas, adhęrentia doloris in uno loco. et exitus huius generis in egestione, et signa factę ab ulceribus sunt signa excoriationis nota. et signa factę ab apostemate sunt signa apostematis dicta in cap. colicę. et signa facte a uermibus sunt signa vermium dicta in capitulo uermium.

ANNOTATIONES.

Pulchrè singulas punctorij intestinorum doloris causas inuicem distinguit. Vnum tamen scribit, quod dubitationem facit. quandoquidem punctionis ex bilioso humore signa afferens, grauitatem adesse ait cum uehementia mordicationis. At propriè grauitas non bilem, sed potius pituitam sequitur, uel sanguinem, uel inflammationem: debile autem quòd grauitatem faciat, improprie dictum uidetur, quum suapte natura leuis sit humor non grauis. Verùm probè author grauitatem dolori adiungit qui ex bile: licèt enim bilem

*bilem reliquis humoribus conferas, grauis non sit, neque
grauitas quæpiam sentiatur, collata tamen flatib. de quib.
primo loco dixit, grauitatem quandam coniunctam habet,
quam non habent flatus. Adde quod grauitas multitudi-
nem statim indicat, quam adeße forte necesse est, ut in in
testinis mordicatio, et punctio illa sentiatur, quum alioqui
ad ea semper naturæ instituto feratur bilis, stimuli & ex-
cernendarum fæcum gratia, neq; tamen, quia non immodi-
ca eius copia est, punctorius dolor sensum afficiat. quamuis
interea non negarim absque multa bilis copia, sola uehe-
mentiori acrimonia concitari dolores posse.*

De cura. Cap. 3.

OPortet, in omni punctione materiali [a] [no
cente sua materia,] ut vomat habens eam:
deinde soluatur. Sed punctio, quæ est ex vento
sitate, curetur prius cum regimine conuenien
te, & alienatione eius, ex quo generatur vento
sitas, & minoratione comestionis, & paucita
te potus aquę sup cibũ, & paucitate motus sup
cibũ. Deinde si fuerit ventositas inseparabilis,
tunc oportebit, ut curentur intestina cum cly-
steri euacuante humorem, [b] [ex quo ipsa euapo
rat] & administretur in eo adeps gallinæ & o-
leum ros. & cera. Aut cum eo, quod bibitur, si
fuerit ægritudo superius, sicut [c] [& dactylum]
& hiera in aqua de seminibus, & similiter dia-
cydoniten. Deinde sumat ea, quæ sũt sicut the
riaca & [d] [socrugene] & similia, & sicut semina
resolutiua ventosiatum. Descriptio clysteris. de
coquantur polypodij, centaureæ, cymini, ane-
thi, rutæ siccæ, fœnugræci, seminis apij [e] † [
] in aqua decoctione bo-
na, deinde sumatur ex ea pondus c.3. & ponan
tur [f] [vel] dissoluãtur in ea [g] [opopanacis] bdel-
lij amborum an. drac.s. aut minus, aut plus se-
cundum necessitatem, & distilletur super ea o-
lei de nereiden drac.x. aut olei rutæ [h] † [
] & mellis ℥.x. Puluis Rec. cymini, baccarum
lauri, rutæ, & ammeos omnium an. drac.s. & pe
nidij lapidosi. ℥.v. fiat ex eis puluis, & est dosis i.
& iterum sumatur centaureæ grossę pondus
aurei i cum decocto. Et ex eis, quę sunt mirabi
lis iuuamenti apud experimentatores, est [i] [cal-
caneus] porci, aduratur, & sumat ipsum in po-
tu habens punctionem vẽtosam. Aut dẽtur in
potu de granis lauri siccis solis duo cochlea-
ria. Et ex eis, quæ conferunt ei, & phlegmaticæ
est illud, qđ Rec. granorũ alben & carpobalsa-
mi. amborũ an. ℥.j. bibatur in aqua calida ĩ ma-
ne & sero, & ex emplastris cõib. vtrisq; sũt auel
lanę assatæ, cum corticib. suis, cum quib. [k] † [
] emplastretur locus [l] [semper.] & si-
militer vaporationes cũ eis, quę sunt sicut ane
thum, & ruta, & sampsucus sicca, & emplastra-
tio vmbilici, vel suminis cum granis lauri con
tritis & confectis cũ vino, aut cum aqua rutæ,
& reseruata tota nocte, iuuatiua est ualde, & ci-
bus ventosę & phlegmaticæ fit ex eis, quæ sunt
sicut ius alcanebir, & gallorũ decrepitorum,
æquatũ cũ anetho plurimo & spẽb. vel pipere
& seminib. & sit contentus iure, & fit panis, pa
nis salitus bene confectus, & alkiskar rectior est
ei, & vinum sit vetus subtile, & oportet ut utan
tur exercitio subtili ante cibum, & eri eius assa-
tus secundum quod dicitur, confert punctio-
nib. [m] [ambabus simul.] Factæ autem ex phleg-
mate viscoso [n] [cognoscitur cura, ex cura] ven
tosæ, nisi quia oportet, vt intentio sit in mundi
ficãdo plus, aut de subtus, aut desuper, & ex eis,
quæ conferunt illis in ipsa, si nõ fuerit fluxus,
est puluis amomi [o] [sumptus per se sequẽte po
tu.] & confert ei sumere in potu nasturtium [p]
[cum oleo] & troc. alefeniati. In facta autem ex
phlegmate salso, oportet ut incipiatur ab eua-
cuatione eius cum clysteribus, quę recipiunt
turbith polypodium, in quib. sit æquatio [q] † [
] cum eis, quæ sunt sicut aqua sebesten, &
viol. & ut euacuetur etiam cum eis, quæ sunt si-
cut hiera picra, & dyacidoniten. Deinde admi
nistrẽtur cibi boni chymi, impinguati pingue-
dine bona: sicut pinguedo facta ex carnib. arie
tum [r] † [ ]
& gallinæ, & pullorum pinguium, & minore-
tur cibus cum bonificatione eius, & bibat ui-
num subtile paucum. Et ex eis, quæ conferunt
in omni punctione frigida, est sumere in potu
aquam mellis cum granis [s] [arasceid] & aniso,
& acoro, granis lauri & aristol. & folijs lauri,
& centaurea, & xylobal. & singulariter & com
posite. In facta autem a cholera, oportet vt cõsi
deretur, ꝙ si fuerit illic uirtus fortis, & materia
plurima, euacuetur cum eis, quæ sunt sicut de
coctio myrobal. cytri. et sicut aqua granatorũ,
& parum scammonee, aut absque scammonea;
imò sola & sequatur eam aqua calida, & cum
eis, quę sunt sicut decoctio tamarindorum, &
cassiæ fist. & siracost. et quæ sunt similia illis; de
inde ęquetur materia cum eis, quę sunt sicut
semen psyllij cum oleo ros. et aqua granato-
rum, et succus cucumeris cum oleo ros. et em
plastretur uenter cum emplastris frigidis, et
sint in eis solatrum, et superiora vitis et opor
tet ut misceãtur cum eis etiam sicut absinthiũ,
et cibi sint illi, qui fiunt de lentib. et de sumach,
et de spinachijs, et de berberis, et similes illis. Et
oportet ut caueatur ab errore cadente in ea, et
existimatur, ꝙ sit colica, et curatur cura eius, et
moritur infirmus. Verũtamen nos redibimus
ad cognitionem integram eius, quo oportet,
vt curetur hæc pars punctionis, quum loque-
mur de speciebus colicę. [t] [Existimo] ergo
complementum eius sermonis in eo illic. Fa-
ctæ autem ab vlceribus cura est ulcerum, et iã
diximus eam. Sed factæ ab apostemate cura est
cura apostematum. Verum factę a vermibus cu
ra est cura vermium.

m B. omnibus.
n B. appropinquatur cura ei curæ.
o —— B.
p B. cũ passulis.
q † B. aliqua.
r † B. lactantiũ uel agnorum lactantium.
s B. alrasad.
t B. cholericæ. Expectetur.

ANNOTATIONES.

*Unum hic scribit animaduersione dignum. In omni pũ-
ctione materiali, quæ sui materia offendat, uomendum eße,
postea soluendum. Cur uomendum, absolutè iubet? Certe
seruandus naturæ impetus est, et eo dirigenda materia, quo
repit per loca conferentia. ac propterea si forte uomitũ na-
tura tentet, uel si ẽt in uentriculo materia sit, præponen-
dus profecto uomitus uidetur. nõ tamen si natura subductio
nem paret, uel si materia non in uentriculo, sed in intestinis
præsertim inferiorib. fuerit. Sane si in inferioribus intestinis
materia sit, non est per uomitum educenda. neque etiam si
in superioribus quidem sit, natura tamen uomitionem non
tentet, uomitus probandus uidetur. At si nausea cum do-
lore simul infestet, quod sæpissimè in his intestinorum do-*

loribus accidit, tunc a uomitu inchoandum erit, deinde & aluus pharmacis subducenda. Existimarim ergo Auicennam non plane in punctione omni uomitum consuluisse, quod quidam reuellendi gratia præcipi existimant, sed ordinem solum adnotasse, quo obeunda utraque hæc, et uomitus, et purgatio, ubi utraq; agenda fuerint, alioqui.n. reuulsione opus non est, ubi materia ad intestina irruat, sed permittenda, ut per ignobiles uias et proprias feratur. nisi fortasse, ut in alui fluxionib. de quib. supra actum est, cohibendæ fluxionis immodicæ gratia id fiat, quod tamen non nisi transacto initio obiri debet, quum in doloribus alioqui intestinorum nihil morandum sit, quin sedentur.

De rugitu, & egressione uentositatis absque uoluntate. *Cap.* 4.

RVgitus generatur ex multitudine ventositatis, & generant ipsum cibi inflatiui; aut malitia digestionis propter aliquam causarum in malitia digestionis, quæ est in membris, aut est in cibis. Et plurimum quidem est in membris, & non fit nisi propter frigiditatẽ, aut propter casum virtutis, sicut in fine phthisis. Et plurimum quidem fit cum lenitate naturæ, & simulatione necessitatis egestionis. Et quandoq; fit in intestinis superioribus subtilibus & est sonitus eius acutus, & fit in grossis, & est sonitus eius grauior, & quando permiscetur ei humiditas, est decliuis ad gurgulationem, & quandoque rugitus est signum crisis,[a] † [ ] & quandoque accidit propter communitatem splenis. Et quandoq; rugitus accidit multoties patiẽtib.[b] [in mirach propter constrictionem,] propterea ꝙ intestina eorum infrigidantur, & quandoque fit quũ in hepate est debilitas. Exitus autem ventositatis absque voluntate, quandoq; fit propter mollificationem recti, & quandoque fit propter mollificationem ieiuni,[c] [& quandoq; fit propter vtrasque mollificationes,] & distinguitur inter utrasque per illud, quod videtur de paucitate sensus ani, aut frigiditate eius.

a †B. & est pronosticatio fluxus uentris.
b B. mirachialẽ passionem propter oppilationes multas.

Alia litera.
c——B.

De cura. *Cap.* 5.

REgatur cum alienatione ciborũ inflatiuorum, plurimorum, cum tolerantia famis, & confortatione digestionis cum eis, quæ iam sciuisti, & resolutione uentositatis cum medicinis, quas dicemus in capitulo colicæ ventosę. Et ex eis, quæ bona sunt in hoc in pluribus horis, est diacyminum, & iterum diapipereon, & iterum acorus conditus, & si fuerit cũ fluxu, tũc alcauzi, & iterum sumatur cymini, & ammeos, & Keisim, & carui, oĩum an. pars j. anisi partes ij. & fiãt ex eis suffuf cũ penidijs lapidosis, põdere ʒ. v. & curetur exitus vẽtositatis absq; voluntate curatione paralysis ani: aut asſũptione theriacæ, & olei[a] [alkekengi] & inungatur illud, quod est supra vmbilicum, cũ oleo costino, & similibus, si fuerit propter ieiunum.

a B. alkelkelanegi.

ANNOTATIONES.

Flatus intestina frequentissime occupant, uarios strepitus excitantes, de quibus lege Gal. 3. de sympt. caus. cap. 2. *Habent uerò easdem causas, quas in cæteris partibus, de quib. copiose in superioribus.*

De colica & retentione fæcis. *Cap.* 6.

COlica est ęgritudo intestinalis dolorosa, cũ qua difficilis fit exitus eius, quod egreditur per naturam, & colica quidem secundum veritatem est nomen eius, in quo est causa in intestinis grossis[a] [.s.] colon, & quę sequuntur ipsum, & est dolor, qui multiplicatur in eis propter frigus eorum, & propter spissitudinem ipsorum, & propter frigus eorum multiplicatur super ea adeps. Quòd si est in intestinis gracilibus, tunc nomen proprium ei secundũ scientiam veram est ileos. Verum quandoque[b] [est] ileos in quibusdã locis colica, propterea quia vehementer est ei similis, & causæ colicę, aut cadunt propriè in colon, aut cadunt in alijs, & perueniunt ad ipsum secundum semitam communitatis. Et causę eius, quæ cadũt in ipso propriè, aut sunt malitia complexionis singularis calida, aut frigida, aut sicca, & calida quidẽ operatur[c] [exsiccatione sua, & constrictione sua reducente nutrimentum ad hepar, & expellente illud ad ipsum.] & frigida congelatione sua, aut faciendo accidere malitiam complexionis nociuam. & plurimum eius est in terris frigidis, & quum flat septentrio, & frigus quidẽ quandoque facit illud, propterea quòd restringit lacertos uentris, & peruenit calefactio eius ad concauitatem, & exsiccat fæcem, & stringit lacertum ani, & expellit fæces, & quod cum eis est ad superiora, & sicca operatur propter priuationem eius, quod lubricat fæcem, & inuentionem eius, quod exsiccat eam, & exsiccat ipsam. Malitia autem complexionis humidę singularis non semper est causa colicæ, nisi accidat ex ea accidens, quod sit causa colicæ, frigida aut humida materialis; aut[d] † [ ] malitia complexionis cum materia: aut[e] † [ ] materia calida, quę inflammat, et mordicat, et separat continuitatẽ, et pertransit terminum punctionis, perueniẽs ad terminũ colicę; aut frigida,[f] [redit ad] malitiam cõplexionis diuersæ frigidę.[g] [Quod autem] accidit de separatione continuitatis[h] [subito, quamuis sit illud cũ essentia colicę, tamẽ] quandoq; facit ipsum accidere frigus propter hoc, quod generatur ab ipso ventositas in corpore intestinorum, hora post horam, & quandoque est humor faciens hunc dolorem, aut illum, qui propinquus est ei, melancholia, et quandoque est eius euẽtus cum paroxysmis, et apud comestionem cibi. Et quandoque sedat ipsum vomitus rei acetosæ, melancholicę, licet sit huiusmodi vomitus in huiusmodi dolore sc̃dm plurimũ phlegmaticus, et generat ipsũ frigus membrorum, aut malitia digestionis, et cibi, et fructus, et olera. Aut est causa colicæ propriè, oppilatio prohibens egestionem, et humores, et ventositates a penetratione, et ipsi expelluntur, et accidunt dolor, et extensio maxima. Et plurimum huius oppilationis, quum non est apostema, accidit postquam repletur monoculum; deinde peruenit ad colon. Et hæc oppilatio, aut est ex apostemate in intestino, et plurimum eius est calidum. Aut ex humore phlegmatico, viscoso, implente spatium eius, et oppilat ipsum, et est illa, quæ fit secundum plurimum,

a—B.
c B. propter uehementiam exsiccationis eius, & propter uehementiam conuersionis uel directionis cibi ad hepar & expulsionis eius ad ipsum.
d †B. sunt.
e †B. cum.
f B. facit dolorẽ propter.
g B. aut cũ eo quod.
h B. cũ transitus eius qui tunc fue ric illa nõ penetrat uel non uera colica &.
Alia litera. cum continuatione ipsius quamuis fuerit illa non pura.

mum: & est illa, quæ iuuatur febre. Aut ex ventositate accidente: aut propter torsionem con torquentem [i] †[ ]propter ventositatem torquentem [k] [& incisionem] ligamenti: aut rupturam [l] [aut attritionem: aut] expulsionem intestinorum ad partes inguinum, & testiculorum, aut rupturam supra illud, aut propter uermes, [m] † [ ]comprimentes. Aut propter fęcem siccam, & hæc fæx sicca est, quoniã ipsa est fæx ciborum siccorum; aut quia remanet tempore longo, & siccatur, & est cã remanentiæ eius, debilitas expulsiuæ in intestinis, & multoties est hæc remanentia propter potum rei narcoticæ stupefacientis virtutes operantes in fæce, & cum hoc [n] [possibile est etiam, vt debilitetur virtus expulsiua,] quę est in lacertis ventris, sicut accidit ei qui multiplicat coitũ. Aut propter destructionẽ sensus intestini, aut paruitatem effusionis choleræ expellentis, lauantis. Aut quoniam mesaraica exsuccat ex ea humiditatem plurimam Aut propter prouocationem sudoris superflui; aut exercitia facientia sudare. Aut propter vehementiam raritatis corporis propter complexionem, quæ est in ipso: quare [o] [obedit attractioni] aeris cõtinentis calidi, & propter hoc est balneatio cũ aqua calida ex eis, quæ retinent naturã. Aut propter aerem, ex calefactione cuius consequitur, ut attrahat humiditates, & si fuerit absq; raritate. Aut propter [p] [raritatem fistulosam.] Et quãdo que fit propter artem faciẽtem necessarium tactum caliditatis, sicut vitrearia, & ferraria, & fusoria. Aut propter complexionem in ventre ipso calidam valde, exsiccantem caliditate sua: aut est causa in illa caliditate in paucis dispositionib. multitudo choleræ acutę effusæ ad ventrem adurentis fęcem, quum inuenit eam præparatam propter paruitatem suam: aut propter siccitatem substantię suæ: & hoc est secundum minus: sed secundum plurimum ipsa soluit naturam, & quum accidit hęc colica [q] [in principio,] nocet intestino, & dolorem facit uehemẽtem, intolerabilem. Et quandoq; est causa illius caliditatis vehementia frigoris aeris exterioris, quare coarctat caliditatem interius, & cum hoc prouocat vrinam, & constringit anum, quare impellit fęcem ad superiora, aut propter complexionem siccam in intestinis, & ventre; quare exsiccatur fæx, aut propter tenasmon [r] [apostematis] recti: quare [s] [exsiccatur] fęx. Et existimauerunt quidam, quòd quandoq; lapidescit illud, quod retentum est in intestinis, & egreditur lapis. Illa autem, quæ est per communitatem est sicut si accidat in hepate, aut in vesica, aut in renibus, aut in splene, apostema, & cõmunicet ei intestinum per hoc, quod coarctat illud apostema de substantia eius, & constipat ipsum, & oppilat illud. & sicut si communicet renibus in doloribus lapidis, & debilitetur operatio eius in expulsione humorum, quare retinentur in ipso, & accidit colica p̃ cõitatẽ lapidis, q̃uis dolor lapidis sit ex eis q̃ similãtur dolori colicæ, & occultatur nisi illi, qui p̃uisionẽ habet. Et nos dicemus differentiam inter vtrasque cum signis. Et quandoque accidunt colica, & ileos secundum semitam accidentis ęgritudinum pestilentialium, aduenientium, & perueniunt de regione ad regionem, & de homine ad hominem, & iam retulit illud quidã medicus de antiquis; & dixit, quòd perueniebat quidam eorum ad epilepsiam, & erat epilepsia mortalis: & quidam ad [t] [resolutionem] intestini colon, & mollificationem eius cum incolumitate sensus eius, & sperabatur cum huiusmodi, euasio, & erat plurimum eius ileos, & lędebatur colon secundum semitam permutationis similis crisi. Inquit, & quidam medici curabant eos cura mirabili, ipsi nanque cibabant eos lactuca, & endiuia, & carnibus pisciũ grossis: & carne [u] [omni habenti] vngulam [x] † [ ]in pedibus, & omnibus illis infrigidatis, & aqua frigida, & acetosis, & sanabant eos cum hoc ita, quòd sanabant omnes [y] [taliter ne caderent] in epilepsiam, & paralysim prædictam, & sanabant quosdã eorum, in quibus erat inceptio epilepsiæ, & quandoque accidit colica habentibus tetanum, quare deficiunt in expellendo fęcem, & humorem ab intestinis & superioribus, sicut ipsi deficiunt in retinendo, quod est in inferioribus, & quandoq; est frigus complexionum eorum causa colicæ, & plurimum quidem accidit colica a phlegmate grosso, deinde a ventositate forti facta, & penetrante in tunicis intestinorum, & villis eorum; & propter separationem continuitatis eorum. Ventositas enim spargitur in stomacho propter amplitudinem stomachi, & propter caliditatem stomachi, & proprinquitatem mẽbrorum calidorum ad ipsum, & spargitur [z] [in] intestinis superioribus propter gracilitatẽ intestinorum superiorum, & retinetur in intestinis alijs, propter contrarium illius ex frigore eorum, & constrictione ipsorum, & multitudine reuolutionis in ipsis, & spissitudine tunicarum eorum, & colica ventosa quãuis [a] [sit] ex materia, quæ fit materia ventositatis, tamen non comparatur illi materiei, quoniam materia sola non oppilat viam [b] [secundum] quod egreditur, neque facit dolorem per se; immo per illud, quod accidit ab ea, & phlegma facit dolorem per se, & oppilat per se, reliquæ autem diuisiones minus illis. Et ex eis, quę præparant intestina ad colicã, & propriè ventosam, est vinum plurimæ commistionis, & olera, & propriè cucurbita, & fructus recentes, & propriè vua, & potus aquæ super eos: et motus super eos, & coitus, & retentio ventositatis volentis egredi, & aduentus frigoris vehementis ad intestinum, et infrigidantis ipsum, et inspissantis illud, et ex eis, quę pręparant intestina [c] [inferiora,] est comestio ouorum assorum, et pirorũ, et cydoniorum stypticorum, et passæ, et sauich, et milij, et rizi, et quæ sunt similia illis, et iterum retentio egestionis uolentis egredi quandoq; facit cadere in ipsam, et coitus plurimus, et proprie super cibum grossum, et [d] [ex materia omnis colicæ] ex humore grosso: aut ex fæcib. [e] † [ ] impletur monoculũ prius secundum plurimum, [f] † [ ] deinde peruenit ad alia. Et dum non euacuatur materia, quæ est in monoculo, non accidit cõplemẽtum sanitatis, et quandoque est colica ueniens desuper, et quotiescunque fit clystere, aut euaporatio [g] [retinetur,] materia ĩ monoculo,

t B. dislocationem.
u B. carẽtis uel non habentis.
x † B. duram.
y B. qui non ceciderant.
z B. ex.
a B. non sit euacuata.
b B. ei.
c B. ad fæcalem
d B. omnis colica.
e † B. est quoniam.
f † B. ex materia sua.
g B. descendit.

quare duplicatur dolor. Et febris quidem est iu uatiua in omnibus doloribus colicę, cuius causa est uentositas grossa, aut phlegma, aut malitia cõplexionis frigidę, & est ex reb. velocius sanantibus uentosam, & colica quidem multoties permutatur ad paralysim, & h [sanatur] per eam, & illud quando expellitur materia subtilis ad extremitates, & i [coarctantur] ex ea lacerti, & quandoq; similiter k [sanantur] per dolores iuncturarum, & quandoq; permutatur ad dolorẽ dorsi phlegmatica, aut sanguinea, ad quam confert phlebotomia, propterea quod maturant caliditas dolorosa, & medicinę l [iliacę] materias crudas. & quãdo permutatur ad varietatem melãcholicam, & melancholiã, & epilepsiam, est malum. Et quandoq; perducit ad hydropisim per illud, quod corrumpit de complexione hepatis. Et quando inuenit colica dolores articulorum, & similia, nõ apparent ili dolores trib. de causis: quoniam dolor fortior impeditur a debiliore, & quoniã materiæ sunt cõuersæ ad latus doloris m [fortis], & quoniam dolor, & fames, & uigiliæ resoluunt superfluitates. & quando prolongatur retẽtio fęcis, inflatur uenter, & interficit, & quando fortia fiunt membra colicę, & non recipiunt superfluitates, tunc multoties n [redeunt superfluitates, & infrigidant] caput. & multoties accidit colica post solutiones, quib. o [expellitur] grossum. Et multoties subleuat curatio colicę p [singultum punctionis.]

h B. creticatur.
i B. imbibũt eã.
k B. creticatur.
l B. colicæ.
m B. intestinalis.
n B. ascendunt superfluitates & infirmatur.
o B. postponitur
p B. & punctionis subleuat singultum, uel facit accidere singultum.

ANNOTATIONES.

Egit de colico dolore & Gal. 6. de loc. aff. & 12. meth. Aetius lib. 9. Trallianus lib. 10. toto. Paulus lib. 3. & Celsus lib. 4. Sed rem hanc adeo copiose, docte, distincte Auicennas noster absoluit, ut nihil, iudicio nostro, sit, quod præterea desideret quispiam. longo interuallo Græcos et cęteros omnes superat. ut mirari de ijs liceat, qui peruerso quodam animo, ne dicam maledico atque impio Arabes insectantur, quorum libros nunquam legerunt, et solos Græcos extollunt, admiranturq;, quasi nostri, atq; Arabes nihil pręter Græcorum scripta, ad bonarum literarũ augmentum contulerint. Sed hæc obiter. Dolor colicus symptoma est, hẽtque morbum, a quo dependet, cæteris dolorib. cõmunem solutionem continui, & intemperiem. procreantur duo hæc ab internis & externis causis, de quibus iam sæpius dictum est. suntq; in intestino ipso crassiori, quod colon nuncupant, a quo & huius affectus desumptum est nomen, sed quandoque etiam in alijs præter colum partibus est morbus, ijs tamen colon consentit. quæ omnia satis hic explicata habes.

cap. 2. cap. 7.
cap 21. & deinceps.
cap. 43. cap. 14.

De signis colicæ absolutæ. *Cap. 7.*

ACcidentia quidem colicæ veræ, cuius non declaratur confirmatio, sunt, quoniã minoratur illud, quod egreditur de fæce, & expellitur paroxysmus egestionis, & minoratur appetitus, imò remouetur omnino, & abhorret habens eam vnctuosa, & dulcia: a [& nõ] declinat declinatiõe parua ad acetosã, aut acuta, aut salsa, & est decliuis ad subuersionẽ, & nauseã, & proprie quum recipit vnctuosum, & olfacit odorem vnctuosi, & dulcis, & debilitatur digestio eius valde, & inuenit omni hora punctionem, & declinat ad potandum aquã b [plurimam,] & inuenit dolorem in crurib. suis, & in dorso suo: deinde fiunt cũ ea fortia accidẽtia, & fit ipsa fortis, & retinetur natura; & forsitan non egreditur, nec ẽt ventositas penitus, & quãdoque retinetur etiam eructuatio; & fit fortis punctio, & fit quasi perforetur uenter eius tere bello, aut quasi fit absconsa in intestinis eius acus, stans, & quoties mouetur, dolet, & fit fortis sitis, & non satiatur habens eam, licet bibat plurimum, quoniam, quod bibitur, non penetrat ad hepar, propter oppilationes accidentes in orificijs mesaraicarum, quę sequuntur ventrem, & quandoque multiplicatur in quibusdam eorum c [tremor] absque causa. Et si ingenietur in extrahendo aliquid de ventre habẽtis colicam, egrediuntur humiditates, & squibalę, sicut stercora ouiũ, vel sicut stercora caprarũ, magnę, & paruæ, & res natans in aquam, & frequens fit vomitus cholericus, & phlegmaticus, & d [appropinquat] secundum plurimũ e [ab humores phlegmatico deinde cholerico,] deinde quandoq; euomit rem porralem, & ut ærugo ęris, & quandoque euomit rem de genere melancholiæ incensam. Humores. n. quandoque corrumpuntur, & aduruntur ex dolore, & vigilijs, & medicinis calidis. Et uomitus quidẽ non fit frequens, nisi propter communitatem stomachi ad intestina, & propter multitudinẽ materiei, & penuriam uiæ ad inferiora, & quoniam uia cholerę ad intestina secundum plurimum constringitur, quare expellitur ad superiora, & propter hoc rubet urina in ipsa, f [& quoniam maior pars cholerae conuertitur] ad renes, quum non inuenit uiam ad fel g [subsistatum] propter illud, quoniam dolor rubificat aquam, & quoniam renes communicant in dolore. & propter illud retinetur urina & quandoque. Et quandoque est urina in principio eius secundum colorem aquæ ciceris, & aquæ casei. Et quãdoque associatur ei tremor cordis maximus, & indiget pectus eius retentione cũ manu. Et quandoque peruenit res ad sudorem frigidum, & syncopim.

a B. sed. Alia litera. & non declinat nisi.
b B. declinatione plurima.
c B. horripilatio.
d B. sæpius.
e B. phlegmatici cum cholericis.
f B. propter ... conuertitur.
g B. plenum.

ANNOTATIONES.

Egit de huius affectus signis Galen. 2. de loc. aff. & 6. & Paulus lib. 3. Aetius libro nono, Trallianus lib. 10. quos tu uide.

cap. 1. cap. 2. cap. 8. cap. 4.

De signis saluis colicæ. *Cap. 8.*

MAgis incolumis colica est illa, in qua retentio nõ est uehemẽs, & est dolor mutabilis. Et quandoque alleuiatur plurimum, quamuis redeat post eam. Et inuenit habens eam propter exitum uentositatis, et egestionis, et administrationem clysteriorum, quietem, sicut eius contraria est prauior uel difficilior colico.

De signis malis in colica. *Cap. 9.*

FOrtitudo doloris, et quod uomitus consequitur uomitum, & sudor frigidus, & frigus extremitatum propter vehemẽtiam doloris

ris vētris, & declinationē ſanguinis & ſpiritus ad ipſum. Et quando peruenit ap ſingultū, quorum vnus ſequitur alium, & ad turbationem rationis, & ſpaſmum, & retentionem eius, quod egreditur, & non egreditur ſaltem cum ingenio, eſt mortalis. Et in extraneis ſignis eſt, quū apparet in eo, qui habet dolorem uentris, ueſtigium, [a] † [ ] & bothor nigrum, ſicut faba, & ulceratur, & remanet uſque ad diem ſecundum aut plus, quoniā moritur. Et huic quidem homini aduenit ſubeth, & multitudo ſomni in principio ægritudinis ſuæ. Et bonitas anhelitus, [b] [eſt bona ſignificatio ad euadendum,] quomodo ergo erit eius malitia?

ANNOTATIONES.

Habes de præcordiorum flatib. prognoſtica ex Hipp. 2 prognoſt. Itemque lib. de Coacis prænotionib. et 6. aph. Facit & ad hunc locum aphoriſmus decimus libri ſeptimi, quamuis de ileo uerba fiant, nempe quod ileos a colica affectione ſolo fere affecto loco differat.

De differentia, quæ eſt inter colicam & lapidem renum. Cap. 10.

QVandoque accidunt in lapide renū accidentia colicæ prædicta, quoniā colon ipſum communicat renib. quare accidit ei dolor, qui eſt ei proprius. & accidunt ei accidentia ſua, quæ [a] [pertinent] illi dolori. Verum differentia inter eas quandoque eſt ex diſpoſitione doloris, & ex parte [b] [vicinantium propriorum,] & ex parte eius, quod conuenit, & eius, quod non conuenit, & ex parte eius, quod egreditur, & ex parte vltimitatis accidentium, & ex parte cauſarum & ſignificationum antecedentium. Diſpoſitio autem doloris diuerſificatur in eis quantitate, & loco, & tempore, & motu. Quantitate vero, quoniam ille, qui eſt lapidis, eſt paruus, quaſi ſit acus, & colicus eſt magnus. Loco autem, quoniam colicus incipit ab inferiore parte dextri lateris, & tendit ad ſuperiorē ſiniſtri. Et quando cōfirmatur, dilatatur in dextra & in ſiniſtra. & ſecundum quoſdam non incipit colica a ſiniſtra: ſed illud non eſt uerū, & nos iam experti ſumus contrarium illius, & eſt ad anteriora, & uerſus pectinē decliuior, quam ſit ad poſteriora. Et renalis incipit a ſuperioribus, & deſcendit paulatim uſque ad locū, ubi confirmatur: & eſt decliuior ad poſteriora. Tempore verò, quoniam renalis fit fortis in hora uacuitatis, & colicus alleuiatur in ea, & fit fortis quum ſumitur aliquid. Et colicus incipit ſubito, & in tēpore breui; & lapidoſus paulatim, & fortis fit in fine ſuo. & ſi eſt renalis, fit prius dolor in dorſo, et difficultas in urina. deinde ſigna, in quibus communicatur colica, & in colico ſunt illa ſigna: deinde dolor. Motu autem, quoniā colicus ad partes mouetur plures; & renalis figitur. & ex parte autem uicinantium [c] [propriorum,] quoniā tremor multiplicatur in renibus ambobus, & nō pertinent colico. Differentia autem accepta ex eo, quod cōuenit, & non conuenit, eſt quoniam clyſteria, & exitus uentoſitatis, & fęcis alleuiant dolorē colicæ, & non alleuiant dolorem renum alleuiatione, de qua ſit curandum in pluribus diſpoſitionibus. Et lapidem frangentes medicinæ alleuiant dolorem renum, & non alleuiant dolorem colicę. Ex parte aūt eius, quod egreditur, eſt, quoniam cum renali fortaſſe non eſt retentio rei, quæ quando egreditur, eſt ſicut ſtercus, & ſquibalæ, & ſicut ſtercus vaccinum, et natat, & quandoque non eſt retentio omnino: & rugitus, et ſimilia: et colicus non euacuatur ex his. Ex parte autem ultimę conſecutionis accidentium eſt, quoniam dolor crurium, et dorſi, & tremor in renali eſt plus; [d] [et] caſus appetitus et uomitus [e] [conſequutiuus] phlegmaticus, et paruitas digeſtionis, et uehementia doloris, et perductio ad ſyncopim, et ſudor frigidus et iuuamentum cum uomitu in renali ſunt minus. Ex parte autem cauſarum, et ſignificationum antecedentium eſt, quoniam frequentia nauſeatiuę ſatietatis, et aſſumptio ciborum malorum, et viciſſitudo punctionis, et rugitus, et retentio fęcis ſunt præcedentes in colica, et vrina arenoſa, et [f] † [ ] filoſa eſt præcedēs renali, et [g] [non] eſt in renali urinali ſubtilis, deinde [h] [filoſa] groſſa, deinde arenoſa.

d B. ſed.
e B. cholericus &.
f † B. humoroſa.
g B. primo uel prius.
h B. humoroſa

ANNOTATIONES.

Difficile eſt admodum colicum dolorem a renali affectu internoſcere, docet tamē id Gal. 2. de loc. aff. ex quo author noſter, Eſt tamen hoc in loco aperta & difficilis contradictio. Docens hic author, quomodo a colica affectione quoad tempus exacerbationis doloris differat, ait in renali increſcere dolorem in ieiunio, in colico autem poſt aſſumptum cibum. At contra Hipp. 6. uulg. morb. ſect. 1. In renem, ait dolor grauis, quum cibo impleantur. quæ ſententia ex toto Auicennæ uidetur aduerſari. Sane difficillima hæc eſt quæſtio. A mulatur tamē author noſter Raſim 23. Cont. trac. 3. Fortaſſe aūt, etſi dolor renum perpetuo uehementior eſt poſt cibum, quam in ieiunio, quod Hipp. ait, reſpectu tamē colici, ubi in utroque affectu ieiunus ſit æger, maior eſt in renali dolor, quam in colico. Aut fortaſſe, quū aſſumpta quauis cibi menſura, etiam modica, colicus dolor intendatur, renalis tamen non niſi ex repletione increſcit.

Cap. 5. & 6.
Tex. 6.
Cap. 1.

De ſignis diſtinctionis colicæ, & primo de ſignis phlegmaticæ. Cap. 11.

QVandoque ſignificant colicam phlegmaticam anteceſſio cauſarum generatiuarū phlegmatis ex ſatietate nauſeatiua. et ex ſpeciebus ciborū, et ætas, et regio, et hora, et reliqua, quæ ſciuiſti. et ſignificāt ipſam exitus phlegmatis in fæce ante colicam, et cum ea, quum fit clyſtere et frigiditas inferiorum, et grauitas ſenſata, et uehementia retentionis multa: quare non egreditur aliquid de fæce, aut humore, aut uentoſitate. Si autem egreditur, eſt res inflata ſicut ſtercus uaccinum, ſicut egreditur in uentoſa [a] [et leuior, et fit dolor prolixus, imò in ſpatio longo, et non oportet ut decipiatur aliquis per id, quod forte fit de ſiti, et inflammatione, et rubedine aquæ, et exiſtimet quod ægritudo ſit calida. Illud nanque commune eſt omnibus.

a B. ſed in uentoſa.

De ſignis colicæ uentoſæ. Cap. 12.

ANteceſſio cauſarum ſuarum notarum ex multitudine potus aquæ frigidę, et potus

vini commisti, & olera inflatiua, & fructus, & quod affuit cibus non digestus, & rugitus, & retentio fęcum in intestinis, & extensio, & a[volutatio] vehemens quasi perforentur intestina terebello, & quasi occultetur in intestino acus: & hoc quandoque fit in phlegmatica, quũ retinetur uentositas: aut generat ipsam, sed est in ventosa fortius, & non sentitur in ea grauitas vehemens, & in uentosa quidem præcedunt quandoq; rugitus plurimi: & uẽtositates quandoque quiescunt, & non rugit tunc, & nõ egreditur, & fortasse non accidit, ut rugiat nisi quũ fit vaporatio, & compressio, & quandoq; figitur dolor, & non permutatur, & quandoq; cognoscitur inflatio cum manu, & secũdum plurimum iuuatur compressione, & quandoq; iuuat uaporatio eius, & quandoq; non iuuat, & illud quum fuerit materia faciens ventositatẽ b [sicca:] tunc quoties inuenerit caliditatem, & calefactionem, faciet uentositatem. & quandoque significat ipsam c [grossitudo fæcis] vaccinæ, quæ natat super aquam; propter multitudinem eius, qđ in ipsa est de ventositate. & quandoque est venter cum ea lenis, & quandoq; est fluxus & egrediuntur humores, & nõ iuuatur eo propter retentionem ventositatis grossæ in tunicis, & illa, in qua est permutatio doloris, est incolumior. & illa, in qua est inflatio vẽtris sicut tympani, est mala.

a B. scissio uel dissolutio uel disruptio.

b B. firma uel stabilis.

c B. significant ipsam fæx similis fæci.

De signis eius, quæ fit ex fæce. *Cap. 13.*

Signa eius, quæ fit ex fęce, sunt antecessio rerum, quæ sunt retentio fęcis ante euentum doloris cũ a [tensione:] & est illic grauitas valde vehemens. Et sentitur quasi intestinum scindatur a seipso. Et quando b [fit tenasmon,] non egreditur aliquid, sed quandoque egreditur res viscosa c [grossa.] Verum illam, quæ fit ex fæce cholerica significat tinctura fęcis, & multitudo eius, quod egreditur de cholera, & adustio, & inflammatio, & mordicatio, & d [aduentus quietis] cũ fluxu choleræ, & exsiccatio linguæ, & fęculentam factã a raritate corporis significat præcessio paruitatis fæcis, & e [siccitas] corporis, & uelocitas lędendi ex calore, & frigore extrinseco. Et fęculentam a caliditate uentris, & siccitate eius, inuentio inflammationis f† [ ] & siccitas almirach, & g [tenebrositas eius,] & siccitas egestionis, & eius nigredo ad rubedinem quandam decliuis. Et fęculentam quidem factam a resolutione aeris, & exercitio, & sudore, & reliquis significat pręmissio paruitatis fęcis factæ a resolutione, cum concursu causarum prędictarum, & signa factę ex retentione choleræ effusæ ad intestinum, sunt grauitas, & inflatio ventris, & albedo coloris egestionis, & difficultas egressionis eius cum dolore h [et tensione] fæcis, et compressione facta ex ea tantum, et quandoque, [vicinatur] ei icteritia. Et signa retentionis factæ frigidæ propter frigus hepatis, aut alius, est ut non sit k [igneitas] et fit color decliuis ad viriditatem, et signa factæ ex melancholia l [acetosa, sunt eructuatio] et nigredo egestionis, et inflatio vẽtris cum paruitate doloris.

a B. tempore.

b B. Alia litera anus exprimitur sicut fit in tenasmone.

c B. quare ingrossatur. Alia litera. quare accidit error.

d B. nocumẽtũ preteritum.

e B. Alia litera. lenitas uel mollities.

f† B. in mirach

g B. fętor egestionis.

h B. extensiuo. Alia litera. cum tensione & dolore a fęce. Alia litera. & dolore pp tẽsionem factam a fæce.

i B. associatur.

k B. fætor.

l B. sunt acetositas eructuationis.

De signis colicæ apostemosæ. *Cap. 14.*

Signa autem factæ ab apostemate calido, sunt dolor tẽsiuus, fixus, in loco uno, cum grauitate, et pulsatione, et inflammatione, et febris acuta, et sitis uehemens, et rubedo in colore, & inflatio in oculo, et retentio urinæ, et est signũ forte, et lædi cum fluxu, et quandoque est iste dolor cum lenitate naturæ. Et quandoque perducit ad frigus extremitatum cum calore vehementi in uentre, et quandoque rubet id, quod ei opponitur de uentre, et si fuerit apostema cholericum, erunt tensio, et pulsatio, et grauitas minus, et febris, et inflammatio, et mordicatio uehementius. Signa autem factæ ex apostemate frigido, plegmatico (et est parum) sunt, vt sit dolor continuus a† [ ] apparens in loco vno, et propriè quum descendit aliquid ex eis, quæ descendunt ex ventre. Et inuenitur cum manu inflatio cum lenitate, et est forma eius forma b [mollium.] Et iã præmissum est, quod fecit illud ex assumptione generũ lactis, et piscium, et carnium grossarum, et fructuũ, et olerum frigidorum, et humidorum, et est sperma frigidum subtile, est enim signum conueniens ad hoc, et egestio est phlegmatica.

a† B. paucus.

b B. [illegible] lin.

De signis factæ ex torsione, & ruptura. *Cap. 15.*

Et signa factæ ex torsione, sunt euẽtus eius subito, post motum laboriosum, aut saltũ vehementem, aut casum, aut percussionem, aut a [calcationem,] aut luctationem: aut tolerantiam ponderis; aut rupturam, aut uentositas uehemens, et est dolor eius, similis non incipiẽs, deinde addens paulatim. et significat ruptura illam quæ fit ex ruptura.

a B. cursum.

De signis reliquarum specierum colicæ leuis, a frigore & calore: aut debilitate sensus, aut uermibus. *Cap. 16.*

Et signa factæ a frigore intestinorum sunt, paruitas sitis, et a [apparitio] egestionis, et eius inflatio, & sensibilitas frigoris in intestinis, et leuitas doloris. Et quandoque est sperma cum ea frigidum. Et signa factæ ex cholera citrina, sunt causæ antecedentes, et ætas, et regio, et forma, et tẽpus, et alia eorum, quę inuenit de mordicatione uehementi, et inflammatione, et adustione, et nocumento a clysterib. acutis, et nocumento ab eo, quod solutione educit, et descendere facit choleram. et noceri fame, et iuuari a temperatis infrigidantib. et euacuatione cholerę: si non fuerit materia imbibita, et cõmotio b [raro.] Et quandoque associatur ei febris, et fortasse non associatur ei, et non est febris eius sicut febris apostemosæ, in magnitudine accidentium. et quandoque associatur ei dolor in pectine, quasi punctura cultelli, et non est ventositas. et signa factæ ex debilitate expulsiuæ sunt, ut iam antecesserit eam lenitas naturæ, et necessitas surgendi ad sellam frequenter, sed paullulum. Et antecessio causarum eius ex eis, quæ debilitant vel destruunt uirtutem ex calore et frigore, c† [ ] aut d [assumptione.] Et multoties accidit uentri, ut

a B. Alia litera. superatio.

b B. de tertio in tertium.

c† B. aduenien te.

d B. comestione.

ut ſit lenis aut temperatus,aut ſit quantitas egeſtionis , & qualitas eius ſecundum curſum naturalem,ſed eſt neceſſarium ad hoc,ut egrediatur fæx,uti inſtrumento , aut ſuppoſitorio , & quandoque eſt illud propter fiſtulam , & ſigna eius,quæ eſt ex debilitate ſenſus, ſunt,ut illud , quod ſumitur faciens declinare egeſtionem cũ qualitate ad mordicationem , non percipiatur in aſcellatione;& hoc eſt ſicut porrum,& cępę, & caſeus,& fœnugręcum,& iterum ut ſuppoſitoriorum acutorum non ſentiatur nocumentum,quum ſupponuntur.Et uenter inflatur ex eis,quæ ſumuntur,& retinentur,& non dolet dolore,de quo ſit curandum,& quandoque accidit, ut ſit illic fiſtula corrumpens ſenſum , & ſigna factę ex uermibus ſunt ſigna uermium, & anteceſſio exitus eorum.

TRACTATVS IIII.

De cura colicæ,& locutione in ileos,& reb.particularibus ægritudinum inteſtinorum , & diſpoſitionum eorum.

De canonibus curationis colicæ. *Cap.* 1.

OPortet,vt colicæ regimen non prætermittatur,nam quum apparent ſigna inceptionis eius , oportet ut interdicatur repletio , & a [incipiatur] mundificatio eius,quod eſt ſecundum ipſam.Et ſi fuerit poſt cibum , quem comedit , expellat ipſum uomitu ſtatim , & euomat cum eo,quod b[retinetur] de humorib.donec mundificetur,& uomitus quidem quandoque c [incidit] materiam colicæ humidam , & cholericam Quod ſi ſuperfluat,retineatur cum retinentib.uomitum. & ex eis, quæ bona ſunt, & experta in hoc , eſt ut ponatur in ſyrupo de menta facto ex aqua granatorum , aliquid de cymino,& ſumach.Et ex eis,in quibus non eſt conuenientia,eſt, ut feſtinatio ſit in dando in potu ſolutiuum deſuper. d[ipſum.n.eſt fortaſſe vehementis uirtutis] & humores, & ſquibalæ ſunt plures. Quumq; cõuertitur ad eos humor deſuper,fortaſſe non inuenit penetrationem, & perducit regimen ad timorem maximum , & illud, quod in primis neceſſarium eſt, eſt ut incipiat, & ſorbeat lenientia lubricatiua , ſicut ius galli uetuſti,quod narrabo in eis, quæ ſunt poſt,& iam narrauimus illud in areolis medicinarum ſingularium.Deinde adminiſtretur clyſtere lenitiuum. Quòd ſi fuerit illic febris, permutetur aqua galli,& loco eius ſit aqua hordei, ut incipiant humores,& ſquibalæ deſubtus deſcendere paulatim . Quumque ſentitur , quod ſquibalę, & humores groſſi ualde iam egrediũtur,& oportet ut in potu detur aliquid deſup , fiat,& ſi poſſibile eſt,ut mundificatio fiat deſuper cum uomitu frequenti,fiat.Et non ſit uehementia neceſſitatis dandi in potu deſuper,niſi quando ſunt principium materiei ſtomachus, & inteſtina ſuperiora , & ſcitur quòd ſtomachus eſt debilis,& humorum multitudo,& inuenitur repletio ſupra umbilicum, & grauitas illic:omnia.n.iſta exigunt,ut fiat fluxus deſup, & ſimiliter ſi accidat colica poſt excoriationẽ, tunc cura facta deſuper eſt melior: & e [in hac ſpecie] colicę eſt illa, cuius principium eſt ex ſtomacho,& ſuperioribus:f† [ ] ſi fuerit materia confirmata,deinde ipſa mandat ad inteſtinum læſum materiam poſt materiam, & quoties peruenit ad ipſum g [accidit,] dolor, tunc neceſſaria erit mundificatio incipiens·Quũ ergo bibitur ſolutiuũ, aut extrahit eam , & ſanat ex ea:aut deponit ipſam ad inferiora ad locum vnum mundificet ergo ipſam clyſtere unum, aut minor numerus eo , qui neceſſarius eſt ante illud , & quando non oportet dare in potu medicinam deſuper,propter neceſſitatem manifeſtam, tũc non oportet ut in potu ſumatur deſuper omnino aliquid , & ſit contentus clyſteri.& illud,quoniam ſecundum plurimũ cauſa colicæ eſt humor groſſus uiſcoſus h [egrediens] integrè per euacuantia. Quumque bibitur medicina deſuper,euacuat non ab unoquoque duorum , ſcilicet ſtomacho , & inteſtinis tantum,imò ex alijs locis, a quib.euacuatio omnino non eſt neceſſaria,& illud facit acquirere debilitatem proculdubio.Quum ergo hoc fit, deinde ſit neceſſe mundificare inteſtinum,exigens clyſteria plurima,& euacuationes frequẽtes,& debilitatur uirtus ualde, tunc i [oportet] ut ſit contentus quantum poſſibile eſt,clyſteribus & eis,quę currunt curſu eorum,ipſa enim dum inueniunt in inteſtinis humorem , non attrahunt ex locis alijs, & non euacuant ex reliquis membris plurimum,& ſi iteretur clyſtere multoties ſecundum k [neceſſitatem] humoris generatiui doloris,non erit tantum timoris in ipſo,quantum eſt, quum fit euacuatio deſuper per medicinas attrahentes ex corpore toto, & quum clyſtere non educit aliquid , & materia non maturatur,tunc l [abbreuietur] & non clyſterizetur,& proprie cum clyſteribus acutis:hora nanque eorum eſt poſt maturationẽ:quamuis ex clyſteribus acutis m [timeatur cordi] & cerebro,& multoties quidem fit clyſtere,& nõ ſoluit,immo facit ſodam: n † [ ] quare oportet tunc ut adiuuetur deſuper,& quandoque eſt ſolutio deſuper,& oppilatio deſubtus , quare neceſſarium eſt ut o [reſtringatur] quod eſt ſuperius cum ſtypticis , ita ut fiat p [retentum] unum:deinde euacuetur,& oportet , ut leniatur clyſtere,quum fuerit illic febris, & multiplicetur eius q [humiditas ,] ut frangat ſalſedinẽ ſalis, de quo fortaſſe neceſſarium eſt uſq; ad drach ij.& s Et quum clyſtere non facit deſcendere aliquid,tunc detur in potu hiera picra cum r [uino,] aut ſicca, & ſimiliter poſt s [aſſumptionem eorum, quæ ſunt ſicut alkiſch,& dactilicõ.] & non oportet vt confortetur hiera eorum cum agarico , quoniam eſt profundans, ſtans in uiſcerib.& oportet ut non fiat clyſtere,dum in ſtomacho eſt aliquid, & attrahatur crudum ad inferiora. Et oportet ut non continuẽtur clyſteria, imò interueniat inter ea ſpatium. Et cholericæ quidem colicæ t [paroxyſmus vincitur] cum pilulis aureis . Et quandoque accidit , ut medicinæ attrahentes ex corpore, attrahãt ad inteſtina humores malos alios , et quandoque attrahunt humores , u [puros;] quare aggregantur excoriatio, et colica ſimul : et hoc eſt ex nocumentis mortalibus. Et,quod deterius in potu ſumitur in colica de

f † B. &c.

g B. redit.

h B adhærẽs adhærẽtia qua nõ egreditur. Alia litera. adhærẽs qui nõ egreditur.

i B. melius eſt.

K B. Alia litera uiſcoſitatem.

l B. expecta.

m B. Alia litera fiat attractio ex corde.

n † B.& cõmotionem.

o B. inſpiſſetur uel ingroſſetur.

p B.genus.

q B. oleum.

r B. melle fermentata.

ſ B. aſſumat alſeriaran, & electuarium de dactylis.

t B. ſuccurritur uel occurritur.

u B.excoriãtes.

solutiuis, est, ut sit magnæ quantitatis, ex qua fugiat sumens & non remaneat in stomacho; imò pilulas de hiera, & omne quod est minoris quantitatis & magis aromatici odoris, est melius sumere in potu. Et oportet ut intentio in capite sit uehemens valde, ita ut nõ recipiat vapores eius, quod retinetur in ventre, & vapores medicinarum acutarum, quas administrare necesse est in pluribus horis in ægritudinib. colicis. Quandoque enim perducit illud ad varietatem, & commistionem rationis, & est cauendum in colica, & ex eis, quorum causa generatur nocumentum, est, vt non sit possibile medico, ut sciat formam dispositionis ægri: quare non potest tunc scire, quod necessarium est in curatione, & hæc intentio completur cũ aromaticis frigidis, & cum oleis frigidis, & reliquis, & quæ innuimus in infrigidatione cõplexionis capitis, & quandoque accidit, ut sit necessitas calefaciendi intestina, compar necessitati infrigidationis hepatis: quare custodiatur illud cum emplastris infrigidantibus hepar, & similibus, & custodiatur pars hepatis ab emplastris ventris, & inunctionibus eius calidis, & similiter dispositio cordis, & conuenientior infrigidatio eius est cum succis frigidis cum camphora, & sandalis. & oportet tunc, vt ponatur [x] [in partibus] intestinorum, & [y] [partibus] cordis & hepatis aliquid, quod distinguat, ex panno aut fermento aut similibus, prohibens ne currat quod proprium est vni eorum ad aliud. Et sitis multiplicatur in eis: non oportet ut bibatur nisi parum, aut toleretur. Quumq; illud fuerit permistum cum iuleb, erit magis iuuatiuum siti, propterea quòd corpus diligit rem dulcem, & facit ipsam penetrare.

x B. inter partes.
y B. inter partes.

ANNOTATIONES.

Coliai dolores, ut ex superioribus patet, repletionem presertim sequuntur. Iure ergo statim ut hic ait, uitanda in his repletio est. Celsus autem lib. 4. non repletionem solum non probat, sed non nisi sedato dolore uel cibum, uel potũ exhibendum esse ait, id quod nostra tempestate periculo non uacaret, quo et imbecilliora corpora et intemperantiora sunt. Paulus per initia tantum cibi abstinentiã probat, & profecto certum est affectionem ipsam inediam desiderare. Solet in colicis affectib. plerumque uomitus concitari: quo casu ipsum adiuuari præstat, nisi forte excesserit, ut Auic. notat, purgandusq; omni ingenio uenter. Dubitare autem licet, an affectus huius initio purgatorium medicamẽtum offerendum sit, an expectanda coctio. Sane selet hic affectus uires insigniter prosternere, & ubi paululum etiam temporis affligit, febres concitare, quæ tantum quandoque negocium faciunt, ut ægri non raro, sedato dolore, a febrib. postmodum necentur. quo fit ut rationi non uideatur repugnare, si pharmacum his exhibeatur. At contra, Paulus li. 3. tunc purgationem probat, quum pituita fuerit attenuata. Auicennas item non esse ait festinandum ad soluentia medicamenta per os propinanda. Cæterum, paucis. ut nos quidem sentimus, ubi crassior materia in uentre fuerit, quæ dolorem facit, attenuanda antea est: post, medicamentum offerendum. festinandũ tamen in ipsa attenuatione est, ut secunda saltem uel altera die, si fieri possit, eductioni paretur. Interea uerò subducenda clysterib. est aluus, & educendæ intestinorum fæces, nempe quum hoc & dolori imminuendo efficax præsidium sit, & assumendo medicamento uia, exstruat. Non prætereundum autem, quin ipso et morbi initio purgatorium exhibeas materiæ educendæ aptum uel calidæ uel frigidæ, uel tenui uel crassæ. Vidimus etenim interdum ipsi, qui hæc scribimus, id, cunctantib. medicis, & coctionem expectantib. in colico dolore, euenisse, ut, dum calidis fomentis & potionibus, & clysterib. ægrum solicitarẽt, febris interea calfacto iecore tanta superuenerit, quã non euaserit. Contra etiam, id obseruauimus, post iniectos leniẽtes clysteres, post leuem uomitionem, exhibito pharmaco ægrum statim esse persanatum. Quamobrem, quod Paulus post attenuatam pituitam pharmacum exhibeat, non obstat nobis. attenuari quæ in uentre pituita est, non magno negocio solet. ac præterea, quanquam forte nõ ad summum tenuitatis redacta est: tamen medicamentis non reluctabitur, quin educi possit. sunt. n. ex medicamentis & talia, quæ excernendis crassis humorib. sunt apta. Et si ergo Paulus pituitæ attenuationem expectat, non tamen summam tenuitatem expectat. Quòd uerò Auic. initio purgationem non probet, id ante alia præsidia omnia intelligitur. paranda enim antea clysteribus est uia, & uomitu materia imminuẽda, atque etiam oxymelite attenuanda. quæ tamen prima die, uel altera agenda sunt omnia. Veretur ergo purgationẽ Auic. nisi prius & intestinorum fęces, et humorum portio uel per clysterem, uel alio quopiam ingenio imminutæ fuerint. Sed dubitabit hic quispiam, an in colicis affectib. secanda quandoque sit uena. Soluit Paulus lib. 3. si intestinum inflammatio exerceat, secandam uenam esse in cubito, sin urinæ difficultas distorqueat, secandam in talo. Author noster de hac re nihil certè hoc loco, non is tamen ubi de colica apostemosa, quam uocant, uerba fient, uenæ sectionem prætermittet. Cætera de colici affectus curatione generatim, pete ex Paulo loco citato, & Gal. 12. meth. itemq; ex Tralliano lib. 12. & Rasi 9. ad Almans.

cap. 43.
cap. 41.
cap. 7. & 8.

De cura colicæ frigidę. *Cap.* 2.

COlicę autem frigidæ regimen secundum semitam canonis est, ut non [a] [incipiatur] in ea a stupefactione. [b] [Incipientes] enim sedare dolorem cum narcoticis componunt rẽ maximi erroris. Administratio enim narcoticorum non est curatio vera in aliquo, & illud ideo, quoniam curatio uera est incisio causæ: & stupefactio est confortatio causæ, & destruitur sensus per eam. & illud ideo, quoniam si causa est humor grossus, fit fortior, & [c] [deterior,] aut ipsa complexio frigida fit frigidior, aut ventositas spissa fit spissior, aut [d] [oppilatio inspissans corpus intestini, &] non resoluitur ex eo, quod in ipso retentum est, & fit uehementius inspissans, et dolor redit post diem vnum, aut duos, aut tres fortior, quam fuit: quare non oportet, ut in ea elaboretur, quantum possibile est, et dum inuenitur ab ea excusatio, et deuitatio, immo elaboretur in elõgando causam, incidendo eam et resoluendo eam, et dilatando poros in quibus retinentur sua viscositate, et quod plus facit hæc, sunt medicinæ subtiliatiuę non uehementis calefactio nis. uehemens namque calefactio, quum [e] [intestinis] subito accidit, non est securitas [f], [quod sit illud quod ipsa commouet de ventositate additum super illud, quod ipsa resoluit de materia,] immo oportet vt sit quantitas eius, quantitas quæ faciat in uentositate resolutionem fortem, et in materia humida subtiliationem, et maturationem, nõ resolutionem fortem.

c B. frigidior.

fortem,& propter hoc quandoque sufficit abstinere a cibo, & potu diebus aliquibus. Et [g] [similiter euaporatio]quandoque commouet dolorem uehementem.Quare necessarium est tunc aut dimittere euaporationem, aut multiplicare,& iterare ipsam, ut resoluat illud quod primo commouit de uentositate,deinde [h] [administrentur] clysteria euacuantia [i] [illud qđ oportet.Oportet enim] ut si fæx sit retenta,ut non incipiatur nisi cum eo in quo est lubricatio fæcis, propter mucillagines, quæ sunt in ipso, & oleis, et medicinis,quæ sunt ad fæces, & sunt illæ, quæ conueniunt curationi colicæ factę ex fęce pura, hæc, quando est uentosa: deinde post illud redeatur ad clysteria euacuantia phlegma,si fuerit phlegmatica: aut resoluentia uentositatem,& euacuantia ipsam,si fuerit uentosa, & oportet,vt scias,quòd quandoque euacuatur totum, quod est ex humoribus,& remanet res parua, quæ est illud,ꝙ associatur parti doloris, & est faciens dolorē: oportet ergo ne dicatur,quòd curatio non est iuuatiua,imò euacuetur illud etiam cum clysteribus. Et quandoque est illud uentositas sola, quam significant significationes uentositatis. Quare oportet vt administretur [k] † [ ] quod confortatiuum est membri, & resolutiuum uentositatis cum calefactione subtili,& fortasse sufficit tunc bibere confectionem fortem calidam,sicut theriacam,& similia,& quādoque sufficit ponere uentosas cum igne sup locum doloris, & quandoque sufficit semina potare resolutiua uentositatis, & quandoque sufficit bibere uinum calefactũ, & quandoque sufficiunt emplastra resolutiua, & fortiora eis sunt rubificantia facta ex sinapi. ipsa.n. quandoque resoluunt,& quandoque attrahunt materiam ad lacertos uentris.Et aqua thermarum in dolore vehementi,quando cum ea fit balneatio,iuuat ualde,& aqua de sale ammoniaco est mirabilis in hoc absolutè, & si non aliter,saltē bibita,si toleratur eius potatio. Et similiter tina facta ex aqua,in qua decoctæ sunt medicinę resolutiuæ,subtiliatiuæ.Et quandoque sufficit fricatio uentris subtilis, cum fricatione forti [l] [aliorum.]Et quandoque commouet dolorē potus aquæ frigidæ.est enim nocibilior res in hac ægritudine cum pauca intentione in sedatione sitis,& [m] [passum]durum [n] [parum] est melius ea,& calidum est magis sedatiuum doloris,& nocibilior res istis est frigus, & aer frigidus, quemadmodum res magis iuuatiua eis est [o] † [ ] aer calidus,& aqua calida, & si causa fuerit frigus intestinorum & fuerit mirach gracile, festinabit habenti ipsum colica omni hora. Quare oportet ut calefiat uenter eius semper, & expellatur ab eo frigus cum eis,quę cooperiunt ex pellib. & stringantur super eũ ex eis, & vnctiones ex oleis calidis & embrochæ, † [ ] quas dicemus,sunt in ea iuuatiuę & quandoque necessariæ sunt vaporationes, & quandoq; necessariũ est,ut ponantur in oleis calidis castoreum & euphorbium,& omnis colicæ frigidæ, cuius causa est illud,quod diximus de [q] [iteratione] rei ad locum læsum,quare accidit tunc dolor cura est euacuatio subtilis,separata,frequens,nisi sciatur ꝙ illic sit materia plurima; tunc.n.euacuatio facienda est.In ea aũt,quę est secundum semitam [r] [attractionis]& generationis,cōueniens est, vt in potu detur, quum paroxysmus est doloris,& in nocte uehemētiæ eius,aliquid sicut pilu.de aloe,& pilul.de hiera & pilulæ cōpositæ de pulpa coloquinthidæ, & scāmonea, & serapino & aloe.Sumatur in potu ex quibus cunq; earum fuerit ex aur.s.vsque ad ii. tertias aur. Ista enim, quum assiduantur aliquib.diebus,& rectificatur cibus,sanant.

[r] B. effusionis.

ANNOTATIONES.

Aemulatur Galen. 12.meth.Sed uide & Paulum li. 3. Trallianum lib. 10.Rasim. 9.ad Almans. Aetium libr.9. Quibus locis ea sparsim reperire est,quæ hic & sequentibus capitibus collegit.

cap.7 & 8. cap 43 cap. 9. & deinceps.

De canonibus proprijs colicæ uentosæ, quæ est ex eis, quæ sunt inter colicam frigidam. Cap. 3.

OPortet,ut administrentur clysteria, & suppositoria,& emplastra quę dicemus,& interdicatur cibus omnino,& si non plus,saltem duobus diebus, vel tribus. Et dormiat,quātum possibile est ei,& studeat in eradicatione materiei uentositatis,cũ clysteribus [a] [resolutiuis,] & in calefactione membri [b] [cum eis,]& deforis secundum modum,quem diximus ante. Si autem non [c] [inuenis,] quòd illic sit humor; tunc calefac quod vis,& vapora quod vis,& studeat etiam in positione ventosarum cum igne, absque incisione.Quumque natura fuerit obediens,tunc iuuetur fricando suauiter locũ doloris,& inungendo cum eis, quæ sunt sicut oleum sambacinum, & oleum de nereiden, & oleum alben calefacta,& vaporando cum milio, & sale calefacto, secundum quantitatem, quam uides conuenientiorem,& experire figuram dormiendi,s.resupinationem,& dormiendi super ventrem,quæ earum sit conueniētior & magis expellens ventositatem, & ex eis quæ bibita conferunt,est ut in potu detur carui, & semen rutę in aquis de seminibus, aut in uino antiquo,aut in aqua mellis, aut cum penidiis. Et quandoq datur in potu philonium in hac hora,& euadere facit.

[a] B. abstersiuis.
[b] B. intrinsecè.
[c] B. timetur.

De compositione solutiuorum eius, qui habent frigidam colicam ex uentositate,aut materia phlegmatica, de quibus fiunt clysteria. Cap. 4.

COmpositio clysteris educentis phlegma & fæcem. Recipe tribulorum,polypodii, fœnugręci,cartami,sebesten partes æquales, turbith pondus ʒ.ij.& pulpæ coloquinthidæ sanæ non contritæ aur.s.ficus x. numero,seminis lini,seminis apij, anisi, centaureæ minoris,granorum Kerua [a] [tritorum,] & uiolarum omnium,an. ʒ.v.& rutę.M.i.foliorum caulium.M.i.decoquātur in aqua plurima suauiter, donec redeat ad paucam,& confricentur manib.& colentur,& sumantur ex ea circiter ʒ.c. & dissoluantur in ea cassiæ fistulæ ʒ.vij. & zuccari rubei ʒ.vij.serapini,bdellij,amborum,an. ʒ.i.baurach aur.i. olei sisamini.ʒ. [b] [v.] & clysterizetur

[a] B. contusorũ.
[b] B. xv.

tur cum ea, & quandoque ponitur in ea aliqd de felle tauri, & clystere educens phlegma. [c] † [ ] sumatur commistio illius clysteris, & ponatur in ea de pulpa coloquinthidæ plusquam illud: & sumatur granorum alkerua. ℥.v. [d] [& aqua volubilis exprimatur] & effundatur super illud, [e] [quod colatur ab eo] clystere primum, & ponatur in ipso loco cassię fistulæ, & zuccari, pōdus ℥.xv. mellis, & sit oleū eius oleum cartami, & ponatur in ipso tantum de opopanaco, quantum est serapinum. s. pondus ℥.j. & administretur, & quandoq; ponitur in ea oleum de kerua. Et multoties quidē sunt contenti decoctione seminum, & hasce, & origani, & hyssopi, & cymini, & petrosel. & sem. rutæ, & polypodii, & centaureę, & calamenthi, & aniuden: deinde addatur in ea succus cucumeris asinini [f] [proprie] ℥.s. & fiat clystere cū ea, aut decoquantur cum ea cucumeris asinini radices, & aliquid de pulpa coloquinthidæ, & dissoluatur i ea serapini, & opopanacis, & bdellij omnium an. pondus ℥.j. & fiat cum ea clystere, & multoties quidem decoquuntur istę medicinæ in oleo; [g] [& cum illo oleo calido] fit clystere, & multoties quidem fit clystere cū syrupis acetosis, incisiuis. Compositio syrupi acetosi, cum quo clysterizantur habentes colicam. Recipe aceti kist. i. & mellis kist. i. pulpæ coloquinthidæ aur. iij. & piperis vnc. j. zingiberis vnc. ij. & seminis rutæ [h] [syluestris] & amomi, & keisim, & anisi, & epithymi omniū ana aur. iiij. [i] † [ ] & polypodij vnc. j. [k] [terantur] illa omnia, & decoquantur in aceto & melle donec medientur. [l] † [ ] & quandoque ponuntur in ipso aniuden & [m] [polypodium etiam:] sed nos non innuimus ad huiusmodi regimen. [n] [Suppositorium] clysteris doloris sedatiui quorundam antiquorū bonum. Recipe aloes, & castorei, & storacis, & glutinis alimbat, omniū an. vnc. j. succi buchormariem recentis, [o] [& corticis] vnc. j. & s. reseruetur, & administretur, quum necessitas est, ex eo quantitas fabæ, & ponatur in quibusdā clysteribus, & quandoque [p] [ponuntur in quibusdam theca adipum, & olea,] clysterizatur cū eis [q] [in quibusdam theca adipum, & olea.] Et clysterizatur cum clysteri forti, quū fæx est inobediens cum phlegmatibus uehementis viscositatis ultima in uirtute, & inobedientia. Quare oportet ut fiat clystere cum aqua [r] [alusnen] humidæ, de qua sumatur lib. s. cum vnc. j. [s] [& s. aceti] & ℥.v. baurach. Et fortius hoc est, vt sumantur grana alscebram, & folia almezerion, [t] [cordumeni] excorticatū, et buchormariē, et artanita, et cortices coloquinthidæ, et eius pulpa, et cucumer asininus et turbith, et polypodium. et coquantur omnia in aqua secundum descriptionem, quę est in suo simili, et proijciantur super eorum decoctionem oleum de Kerua, et mel, et fel uaccinum, et clysterizetur cum ea, et ponantur istæ medicinæ in oleo calido, et fiat clystere cum eis, et quū clystere fit ex oleo cucumeris asinini, quandoque extrahitur phlegma uiscosum, quum mora fit super clystere horis aliquibus, et similiter oleū de raphano et [u] [alkekengi.] et quandoq; est necessarium, quum uehementia est doloris, ut ponantur in

c † B. uiscosum.
d B. fiat emulsio uel expressio ipsorum in aqua lebleb.
e B. a quo colatur.
f B. prope uel circa.
g B. aut in oleo calido & cū eis
h B. hortulanæ.
i † B. cymini carmeni, aur. i. sem. anethi aur. ij.
k B cōtūdantur
l † B. deinde coletur, & fiat clystere cum eo
m B. Alia litera amylum.
n B. Descriptio.
o B. unc. ij. opij
p B. ponitur in quibusdā oleis & pinguedinib. dissolutis.
q —— B.
r B. alasnan.
s B. olei sisamini
t B. carmedane.
u B. oleum alkelkelangi.

his clysteribus, assa, et ammoniacū, et fimus columbinus [x] † [ ] cum eis, quæ calefaciunt membrum, et euphorbium in quibusdā horis: et fit clystere quandoq; cum kitran conquassato in aqua mellis [y] [plurimarum specierū,] et sedatur dolor. Et succus buchormarien est mirabilis valde, et quādoq; necessaria sunt scāmoneā, et euphorbium, et alia. Et laudauerunt quidā medicamē nominatum [z] [diamuschum, dicētes,] ꝙ quum ponitur in clysteri, fit eo iuuamentum, et quandoq; fit clystere ex pondere ℥. ij. castorei cum oleo, et iterum sumatur picis quantitas trium ℥. super quā fundatur uini, et olei rutacei, et butyri, omnium ana sacraiati. i. et administrentur, et quādoq; ponuntur in clysterib. fortibus folia fici et cortex arboris eius.

De compositione medicinarum bibitarum soluētium phlegma, de pilulis fortis iuuamenti. *Cap.* 5.

DE illis sunt pilulæ [a] [quæ recipiunt] alscebrā cum serapino, et iterum pilulæ de serapino cum secacul, et pilulæ de serapino cum harmel, et iterum sumātur turbith, et aloes succotrensis, et pulpæ coloquinthidę partes æquales, et scammoneæ tertia partis, et conficiantur cum melle dispumato, et informentur ex eis pilulæ. Pilulæ bonę ad phlegma. Recipe pulpæ coloquinthidæ danich j. et turbith. ℥. j. et succi cucumeris asini. danich s. et castorei danich. i. zingiberis danic. j. [b] [et serapini,] pondus ij. tertiarum ℥. j. Et si fiant fortes cum scammonea erit bonum. Reliqua autē solutiua sunt, sicut [c] [alikisin et dactilicon et alischisui,] et picra cōfortata cum pulpa coloquinthidæ, et fit cum ea tolcum de kerua, et sicut diacydoniten, et quādo permiscetur fæx, et phlegma simul, et si fuerit fæx plurima [d] [et multa] non obediens, requirit necessitas administrationē solutiuorum fortium, de quib. sunt pilulæ huiusmodi. Recipe euphorb. et granorum almezereon [e] † [ ] et scāmoneę partes æquales, et sit dosis earum ℥. j. Solutiuum aliud forte. Rec. cafitium j. fimi columbini, et M. i. anethi, et [f] [penidem, et danich] aquæ, et decoquantur usq; ad medietatem et detur in potu ex ea unc, [g] [j.] et est vehementis fortitudinis, et uehementis timoris, et omnium lacticiniorum lac resoluit colicā sicut [h] [alkigati] et sicut alscebrā et similia, et nominantur grana eius grana [i] [lumborum,] et sicut species lacticiniorum, super quam [[k] sint aures] muris similis maioranæ magnorum foliorum, et cum ea curatur punctura scorpionum, et habet lac plurimum, et iam diximus ea in medicinis singularibus.

De suppositorijs fortibus, educentibus fæcem plurimam cum phlegmate uiscoso. *Cap.* 6.

DE eis est, ut quæratur sal petrosus, et supponatur ex eo glans. j. Et oportet ut sit longitudo eius vi. digitorum, et ex eis est glans magne facta ex stercore muris, et fiat tenta ex raphano, et [a] [sit] cum melle, et supponatur. Aut glans ex melle permisto cum pulpa coloquinthidę, et glans ex cucumere asinino, et pulpa coloquin. et felle uaccino, et nitro, et melle. Aut

pulpa

x † B. propriè.
y B. plurimorum alefniati.
z B. daneb alfa .i. medicamen caudæ muris.
a —— B.
b B. Alia litera hiera picra.

pulpa coloquin.[b] † [ ] & sarcocolla, cum penidiis. Et iterum mellis, & tereniabin, & pulpæ coloquin. & salis naphtici partes æquales. Et iterum res communis phlegmaticæ, & ei quę fit ex fæce, & ventosę. Recipe pulpæ coloquin. castorei, amborum an. quantū est nucleus oliuæ, & Kitran cochlearia ij administretur cum aliquātulo melle, & succo buchor marien; & est forte valde, quod necessarium est quum nihil ualet, & multoties quidem necessarium est, quum nihil ualet, administrare scammoneam, & semen vrticę, imò euphorbium.

De compositione clysteriorum ad uentositatem. Cap. 7.

CLystere bonum. Recipe alhasce, hyssopi, rutę [a] † [ ] origani, [b] † [ ] seminis rutæ, seminis agni casti, granorū alkeruatritorum, chamęmillę, tribulorum, centaureæ, anethi, seminum trium, & aniuden, & petroselini partes æquales, decoquantur in succo ruta [c] † [ ] plurimo, donec redeat ad parum: deinde sumantur olei pars i. & succi decocti partes ij. decoquantur, donec remaneat oleum solum, deinde sumatur ex eo quantitas clysteris. i. & ponantur in ipso prædicta cum adipe anatis & caprarum, & aliquantulo opopanacis & serapini: & fiat cum eo clystere, & si accipiatur succus ipse, & dissoluātur in ipso gummę prędictæ cum adipibus suis, & ponatur in ipso pondus ℥.x. [d] † [ ] fiat cum eo clystere, erit iuuatiuum. Et intromissio castorei, & assæ in clysteribus eorum, est iuuatiua ualde. Et quandoque fit clystere ex pondere ʒ.xx. olei, in quo dissolutum est pondus ʒ.x. storacis liquidæ, & est iuuatiuum, & quandoq; fit clystere ex baurach plurimè resoluto in succo rutę. Et sit summa eius ultima usq; ad ʒ.x. & salis usque ad ʒ.xv. Et quandoque clysterizantur cum oleo rutaceo, & oleo de nereiden, [e] † [ ] & oleo raphanino, & oleo de kerua.

De compositione suppositoriorum ad uentosam. Cap. 8.

COnteratur ruta cum aqua mellis, donec fiat sicut illud, de quo fiat linimentum, & ponatur cum ea quantum est ipsius medietas de cymino, & quantū est quarta pars eius de nitro, & sumatur ex ea glās, cuius longitudo sit v. digitorum, & iterum suppositorium, ꝙ fit ex [a] [oleo rutaceo] cū castoreo, cum melle, & felle vaccino, & baurach, de vnoquoq; quorum sit. s. aur. et iterum serapinum, et bdelliū, et baurach, et coloquinthida, et althæa, fiat ex eis glans.

De clysterijs & suppositorijs habentium frigus intestinorum absque materia. Cap. 6.

CLysteria verò eius, qui habet colicam ex cōplexione frigida sine materia, et suppositoria eius, sunt sicut clysteria habētium colicam ventosam, et suppositoria eorum, et quandoq; iuuat eos alkitran solum, quum fit clystere cū eo pondere ʒ.ij. in oleo, et similiter iuuat eos fimus columbinus solus, quum ex eo fit clystere in succo [a] [chamęmillę] et oleo de Kerua.

De tina, & balneis, & embrochis. Cap. 10.

TIna vehementis iuuamenti est in dolorib. colicę: et proprie quum est plena aqua, in qua decoctæ sunt medicinæ colicę. Ipsa n. sua caliditate acquisita ab igne, et uirtute sua acquisita a medicinis resoluit causam, [a] † [ ] et humiditate sua cum caliditate mollificat mēbrum. quare alleuiat carminationem causę facientis dolorem, et mollificat lacertum ani. Et illud est ex eis, quę iuuant ad expulsionem rerēti: veruntamen tina facit accidere angustiam, et syncopim propter hoc, quòd mollificat de virtute. Quare oportet ut vtatur ea debilis secūdū cautelam, et sit ei proxime, quum ea utitur, ea, quę confortant virtutem de odorib. fructuum et aromatum, et [b] [alcardeneki] et panis calidus, et ea quę delectant cum in quib. quiescat, et studeat, vt non cooperiat aqua pectus eius. et cor ipsius. Et aquę quidem thermarū vehementer conferunt colicę frigidæ, quum sedent in eis: sicut melius est eis, vt non approximent aqs dulcibus. Quūque aliquod vasorum impletur aquis thermarum, aut aquis, in quib. decoctæ sunt medicinæ colicæ, et in fundo eius separantur foramina plurima, quę forsitan non sentiūtur propter suam [c] [debilitatem,] et resupinatur ęger, et eleuatur vas ab eo vsque ad quantitatem staturę, et dimittatur ita, vt distillēt ex eo super ventrem ipsius stillæ frequentes, est valde vehementis iuuamenti.

Sermo de qualitate clysteriorum, & instrumento eorum, Cap. 11.

MElinr quidem cannę clysteris figura, quā antiqui dixerunt, est ut sit [a] [circulatio] cannę eius diuisa per tertiam et duas tertias, et sit positum inter vtranque [b] [velamen] de corpore, de quo facta est canna, et sit consolidatū cum canna consolidatione vehementi, [c] [sit ergo velamen eius duarum partium diuersarū.] Et sit uter decenter aptatus in [d] [parte,] quę duarum partium maior est, et sit [e] [in parte minore apertus.] Et quando vter decenter aptatus est super [f] [totam cannā, stringatur] caput partis minoris cum [g] [consolidatione] forti, vt non ingrediatur [h] [ipsam aer,] et sit ei sub vtre in loco, qui nō ingreditur anum, meatus, per quem egrediatur ventositas. Quum. n. administratur [i] † [ ] clystere, et [k] [exprimitur] cum fortitudine ventositas, [l] [egreditur enema, et sistitur enema bene, uentositas. n. est, per quam redit ad exitum] et facit necessitatē surgendi ad sellam cum velocitate. Amplius oportet ut consideres, si dolor est decliuis ad partē dorsi, clysteriza ęgro resupino, et hoc est melius ei, cui colica est cum communitate renū. Et si est decliuis ad anteriora clysteriza eo iacēte super ventrem. Et omnino clystere quod fit iacenti super uentrē magis, facit peruenire enema ad inuolutiones intestinorum, et quādoq; fit clystere alicui iacenti super sinistrum, Et eleuatur quādoq; ancha cum puluinari, et sub leuatur pes dexter ponendo ipsum super pectus, et deponitur sinister in plano, quum ergo clysterizatus est, redeat super dorsum suū. Et similiter

a † B. Alia litera. apostematis.

b B. alkiardanegi.

c B. stricturam.

a B. concauitas.

b B. intermediās

c B. & fiat inter medians inter partes eius diuersas.

d B. in orificio partis.

e B. orificiū partis minoris aptum.

f B. utranq. partē cannę obturā

g B. ligamento.

h B. Alia litera. medicina.

i † B. hoc.

K B. cōmouetur

l B. retrocedit vētositas & egreditur ex parte, quā non ingreditur clystere, quare remanet clystere remanētia, uel mora bona, qm̄ uentositas est illa per quā fit retrocessus ad exteriora

liter omnis qui clysterizatur. Et ex hominibus est aliquis, qui non indiget hoc. Et ex hominib. est, cui rectius est, vt intromittat annularem in anum suum multoties, qui iam sit inunctus cũ cerato, donec dilatetur, & decenter aptet in eo cannam, & de hominib est, qui non indiget hoc. Quum ergo uis clysterizare, fac quod tibi videtur ex hoc; deinde inunge cannam, & anũ cum cerato, & impelle ipsam in eo [m] [taliter, vt nõ complete retineatur] ab intestinis, imò [n] † [ ] non pertranseat intestinum rectum: quumque ita accidit [o] [deinde intromitte enema,] quum ergo æquatur canna in loco suo, effunde enema in vtrem, deinde ex prime ipsum vtrisq; manibus tuis expressione bona continua, quæ non sit cum labore, nam multoties impellitur enema in huiusmodi, vsque ad longinquum, ultra locũ necessitatis, & rectius quidem est [p] † [ ] huiusmodi. & quum sit impulsio enematis ad superiora, est, ut [q] [tendãtur] capilli capitis, & effundatur aqua frigida super faciem, & adiuuetur ad attrahẽdum enema ad inferiora. Et scias, quòd quando enema administratur, & non descendit, non est excusatio, quin administrentur suppositoria, ut deponant ipsum cum ęgritudine, & cum hoc nõ oportet, ut sit impulsio enematis cum illa facilitate, & non consequatur enema locum necessitatis. Quumq; [r] [impellis enema] & declinãt ad egrediendum, non prohibeas ab hoc, imò reitera ipsum statim, sicut est, & oportet ne æger clysterizetur, donec sternutat, aut tussit. Et scias quòd enematis æqualis quantitatis iuuamentum, non cõsequitur intestina superiora. Et quando est plurimum, multiplicatur nocumentum eius, & timetur ex nocumento ipsius. Et spissum adhæret, & efficit nocumentum plurimum, & subtile non confert, & est in iudicio paucitatis.

m B. impulsione non inueniẽte prohibitionẽ
n † B. cum hoc
o B non ingreditur clysteri.
p † B. in.
q B. trahantur.
r B. enema stimulat, & facit angustiam.

De cura facta ab apostemate frigido. Cap. 12.

IN facta quidem ab apostemate frigido, & est parum ualde, ex curationib. bonis est, ut sumantur olei laurini, & olei de oliuis, & adipis anseris, partes æquales, est enim mirabile. Et cõferunt ei emplastra facta ex abrotano, & anetho, & a [pyrethro] & meliloto, & reliquis medicinis, quib. curantur apostemata frigida ex eis quæ sciuisti in omni loco, & ex eis quæ conferunt ei valde. est emplastrum de abrotano, factum cum bitumine iudaico.

a B. squinãtho.

De regimine dandi in potu oleum de Kerua in curatione colicæ, frigidæ, eis qui a [*non*] *consueuerunt.* Cap. 13.

a—B.

OLeum de Kerua est ex rebus magis iuuatiuis eis, quum mensuratur secundum necessitatem, in hora sua, & cum seminib. ipsum .n, non datur in potu, nisi postquam mundificatum est corpus cum eis, quæ sunt sicut pilulę de serapino, aut aliæ, & datur in potu in die primo, pondus ij. aur. in die secundo additur medietas aurei, & similiter additur in omni die aur. medius, usq; ad septimum, deinde nõ malum est, ut [b] [dimittatur paulatim,] donec iam peruentum sit ad ij. aur. & est ei, vt stet apud vij. Et quoties effunditur super [c] [semina,] misceatur cum eis vehementer cum instrumento miscendi, & est necessarium in omni die potationis eius, vt tarderur cib. per spatium, quod est inter sex horas vsque circiter x. horas, & vsque quo non sentiatur in eructuatione odor eius, deinde cibetur super ipsum cum alesfidabegi, & si appetit acetositatem, tunc cum zehirbeget, & potus eius sit aqua mellis, & oportet, vt cõseruet dẽtes suos post potum eius, ita vt fricet eos cum sale assato, deinde sequatur ipsum oleum ros. purum, cum quo fricentur. Quumq; [d] [ab administratione eius euacuatio fit,] bibatur post ipsum hiera picra cõsifortata cum pulpa coloquin. & similib. aut non confortata, si non est illud necessarium, & hiera quidem picra expellit nocumentum eius a capite, & oculo.

b B. alia litera. descendat parũ per paruum; er.
c B. alia litera aqui seminum.
d B. superflua...

Modus medicinarum conferentium habentibus colicam frigidam secundum semitam digestionis et a [*maturationis*] *& proprietatis, non secundum semitam euacuationis.* Cap. 14.

ISte medicinæ sunt potationes, & emplastra, et uaporationes, et unctiones, & [b] [melius eorum,] quę bibuntur, est allium, allio enim inest proprietas bona in sedando dolores colicę frigidæ, cum hoc quòd non inest ei uis faciẽdi sitim, sicut cæpæ. Et quandoque sumit ex eo colicus, quum sentit initium colicę, & dimittit cibum omnino, & ultimat se in exercitio, & nõ comedit aliquid, imò [c] [dormit, postquam bibit de uino puro, et reiterat,] & sanatur, & ex ebibitis sedantib. dolores, est ut in potu dentur absinthii, & cymini partes æquales. Aut detur in potu herba opopanacis sola, aut cum cymino. Aut sumãtur anisi, et piperis, et castorei partes æquales, de quib. in potu detur ℥. j. & s. Aut detur in potu sagzenca, diacyminum, & theriaca, si nõ fuerit in hoc prohibitorium præsens. Et castoreo in colica inest operatio mirabilis. Et ex eis, quæ experta sunt, est, ut in potu dentur radices lilij ℥. iiij. in aqua decoctionis prassij, aut in aqua casei, & lilij ipsius hæc quãtitas. Et iterum dentur in potu, nasturtij ℥. v. in aqua penidij petrosi. & vnc. i. olei sisamini, et iterum corticis, algarab. ℥. iiii. zingiberis ℥. iii. & nucis, & dactylorum, amborum ana ℥. vi. cum aquæ dulcis Kist. i. terantur medicinę & decoquãtur in aqua, donec remaneat tertia, et fiat motus eius cum ramis rutę, et dentur in potu omni die vnc. ii. Et sumantur etiam cortices algarab, et radices eius, et rami rutæ, et zingiberis, et decoquantur in aqua, quę sit quadrupla eorum, donec remaneat tertia, et detur in potu ex ea omni die pondus vnc. ii. fiat illud tribus dieb. & dimittatur tribus diebus, & oportet, quando in potu datur aqua mellis, ut sit vehementis decoctionis, debilis enim decoctionis facit possibilitatem inflationem, & illud cui inest operatio prouenięs a proprietate sua, est ius alhudub, et corpus eius, & iterum lubrici terreni exsiccati, sũt iuuatiui, secundum quod dicitur, in doloribus colicæ. Stercus autem adib, quod fit ex ossibus, quæ comedit (et eius signum est ut sit album, in quo color alius non permiscetur, & propriè illud

a B. alia litera ...
b B. ...
c B. ...

illud quod eijcit super spinas) est res magis iuuatiua: & datur in potu in vino, aut in aqua mellis, aut lambitur in melle lambitionib. postquam cum eo cõficitur secundum descriptionem: aut fit aromaticum cũ sale & pipere, aut cum aliqua specierum, & si inuenitur in stercore eius os, sicut est, est mirabile etiam. Et dicitur quòd eius suspensio est iuuatiua, nedum potus eius, & præcipiunt, vt suspẽdatur in pelle d [leopardi] aut cerui, aut lana arietis, quã cœpit adib, & euasit ab eo. Et Gal. quidem testatur iuuamẽtum eius suspensi: & si non in alio, saltem in argento. Et dictum est, ꝙ corpus intestini adib, quum exsiccatur, & teritur, est magis ultimum in iuuamento, quàm stercus eius. & illud quidẽ non est longinquum, & ex eis, quæ currũt hoc cursu, sunt scorpiones assati: ipsi nanq; uehementer valent colicæ. Et oportet, vt experiatur illud super colicam veram, ita ut non sit experimẽtum eius super colicam mendosam. Et est vltimum ad lapidem renum per se, & in colica per accidens, & ex eis, quæ laudantur in doloribus colicæ, & vehemẽtia doloris, est ut in potu detur cornu cerui adustum, & dicunt, quòd sedat dolorem, statim.

De emplastris colicæ frigidæ. *Cap.* 15.

EMplastra verò alia sunt emplastra in quibus est solutio aliqua, sicut emplastrum factum ex pulpa coloquinthidæ, cũ medulla cartami, & emplastrum factum ex felle uaccino, & pulpa coloquinthidæ, & similibus, & alia sunt emplastra, quibus non intenditur solutio, sicut emplastratio ex sem. vrticæ cum medulla cartami. Et emplastratio ex seminibus, & herbis prædictis, quę ponuntur in clysterib. et fiunt eis emplastra, ex granis lauri, solummodo. Descriptio emplastri. Recipe ceræ carmet viij. glutinis albi carmet vj. turbith carmet iii. staphisagriæ carmet i &.s. pyrethi, sampsuci, baccarum lauri, semi. vrticæ, lupinorum siccorum, pulpę coloquinthidæ omnium an. carmet i. & s. scamoneæ vnc. i. & carmet iii. fellis a [uaccini,] quantum sufficit. b † [ ] fiat ex eis linimentum spissum, & iterum ellebori, sem. urticę, absinthii, omnium an. pars 1. fellis tauri, cerę amborum an. pars. s. adipis anseris partes iii. liniatur ab umbilico usque ad radicem uirgæ. & si ponatur in ipso c [meudeneti,] est melius, & quandoque additur in ipso cortex ęris.

De uaporationibus colicæ frigidæ. *Cap.* 16.

VAporationes quidem sunt, sicut miliũ, aut panicũ assatum, aut factum ex seminib. & herbis prædictis in cap. clysteriorum, contritis, calefactis, cõfectis, aut infusis in oleo calefacto. Ex unctionibus uerò est oleum cucum. asinini, & ex eis est oleum sinapis. Et ex eis est quodcunque oleum uis ex oleis calidis, postquam in ipso ponuntur castoreum, & euphorbium secundum necessitatem.

De cura colicæ cholericæ. *Cap.* 17.

HAec secundum ueritatem oportet, ut numeretur de capitulo punctionis: uerũ nos procedimus secundum consuetudinem in ipsa, & quoniam ex summa dolorũ huius intestini, & quandoq; quidem erratur in curatione eius maxime, & administrantur subtiliatiua & calefactiua. Et leuior hac est, in qua est humor effusus in spatio intestini, & non a [est cum illa sparsione nota.] Quare sufficit in curatione eius æquatio complexionis, & humorum, & administratio ciborum frigidorũ humectatiuorum, aut prunorum perforatorum cum acu, infusorum in iuleb, de quibus sumantur xx. numero, & similiter soluitur materia cũ eis, quæ sunt, sicut infusio prunorũ cum chrysomilis, & sicut cum aqua granatorum, & sicut cum tereniabin, & siracost, & sicut cum pauca scammonea cum iuleb, & sicut cum uiolis, & syrupo eius; & troch. ipsius, & rob eius, & quandoque sufficit laborare in ipsa, ut sumatur b [expressio cartami cum lacte fici.] Aut sumatur oleũ de aqua ante cibum, aut sumatur sicla decocta cum oleo, & almuri, & quandoque requirit necessitas, vt administretur clystere ex aqua volubilis cũ baurac, & uiolis c [conditis] oleo viola. aut aqua hordei cum oleo uiol. & baurach. d [potus aũt necessarius, est ut in ea sit illud,] qđ est sicut hiera picra. ipsa enim est medicina magis iuuatiua ei, & scammonea cum pilulis de aloe, & ex clysteribus clystere modi huius. Rec. tribulorum ʒ. xxx. & foliorum siclę M. i. & uiolarum ʒ. vii. & fœnugreci, & cartami, & radices fœniculi; & granorum mellonis contritorum, omnium an. ʒ. v. & sebesten. xxx. numero, & tereniabin pondus ʒ. xxx. cassię fistulæ ʒ. x. decoquantur omnia secundum quòd conuenit in simili eius, & colentur e † [ ] super eam almuri ʒ. xii. & zuccari rubei ʒ. xii. & aloes aur. i & baurach aur. i. & administretur. Et cõuenit in hoc capitulo etiã, dare in potu stercus adib, & ponere ipsum in f [stupefacientib. & clysteribus in hoc loco, quoniam ualet ad sedandũ dolorem, &] quandoq; sedat acuitatem materiæ facientis dolorem, & rectificat ipsam.

a B. cũ illa imbibitione totali.

b B. Alia litera. emulsio cartami cum ficubus

c B. Alia litera. & almuri &.

d B. sed humor imbibitus indiget in eo.

e † B. & ponatur

f B. clysterib. & narcotica sunt conueniẽtia in hoc loco, qm̃ ipsa eũ sedationé doloris.

De cura colicæ factæ ex retentione cholerę. *Cap.* 18.

CVra eius est, ut aperias uias cholerę cũ eis, quæ scis de illis, aliquid, quæ innuimus in capitulo ictericiæ: deinde administrare, in quib. est a [lenificatio] & penetratio sicut medullam cartami cum ficubus, et sicut b [confectiones colicorum,] & quandoque sufficit in ea præmissio siclæ elixatæ, & conditæ cũ oleo aquę, et almuri, et sinapis super cibum.

a B. abstersio.

b B. confectio galange.

De cura colicæ apostemosæ calidæ, & frigidæ. *Cap.* 19.

IN facta quidem ab apostemate, a † [ ] oportet ut euacuetur sanguis per phlebotomiam basilicæ, si ętas, et dispositio, & uirtus, et reliqua necessaria consentiunt in ea aut faciũt eam necessariam. Et si fuerit apostema uehemẽtis magnitudinis, et peruenit ad hoc ut cõmunicẽt ei renes, et retineatur urina, oportebit ut fiat phlebotomia ex saphena, ẽt post basilicam, et incipiatur in curatione eius in primis, ab acceptis frigidis humidis, sicut aqua citrulorum, et mucillagine psyllii, et quæ sunt similia illis,

a B. calido.

preter

prçter cucurbitam:ineſt enim ei proprietas mala in ęgritudinibus inteſtinorum.Et ex illis eſt, vt ſumatur ſem. pſyllij ʒ. iiij. & olei roſ. boni vnc.j.& conquaſſentur cum vnc.ij. aquæ,& bibantur,vt leniatur natura.Aut aqua granatorũ duorum:aut aquę foliorum altheę:& aqua endiuię,& aqua ſolatri. Et quandoque ponuntur in huiuſmodi ſiracoſt,& caſia fiſtula, & bibuntur. Et quũ neceſſaria ſunt in huiuſmodi diſpoſitione clyſteria, clyſterizetur ex aqua hordei cum aliquãtulo caſię fiſtulæ,& ſiracoſt. Et ſi in aqua hordei decoctæ fuerint ſebeſten & uiolę erit magis conueniens.Et ſi permiſceatur cum aqua hordei,aqua ſolatri,& alkekengi, erit vehementius conueniens. Et nos diligimus ad eã enemata cum lacte aſinino,in quo diſſoluta eſt caſia fiſtula:& eſt oleum eius oleum amygdalinum,& oleum ſiſaminum. Et quãdoque inuenis materiam cholericam & acuitatem plurimam,quare indiges tũc ut ſoluas cum eis,quę ſunt ſicut ſcammonea,& aloes ſecundum ſingularitatem: deinde perueni ad infrigidandũ, & humectãndum.& cura ſit ſecundũ apoſtema ut ſit illud magis conferens,& magis iuuans.Et quando pertranſit hæc infirmitas hunc locũ, & apparet lenitas pauca: tũc neceſſarium eſt vt ponas in clyſteribus aquã hordei, folia altheę, & ſemẽ lini,& aliquid de [b] [rubea,& fœnugræcum] & chamæmillã,& anethum,& caules:aut ſuccos eorum,aut olea eorũ: & pone in ea triplicatum ſucci vuæ,& caſiæ fiſtulæ. Et ſimiliter pone in eo, quod bibit ad ſoluendum zuccar. rub.& pone cibum eorum aquam ciceris decoctam cum [c] [hordeo excoriato:]& detur eis ẽt in potu aqua fœniculi. Emplaſtra verò ſecundum horam ſint ex ipſis,ex quib.fiunt clyſteria ſecũdum illam horam.Incipe igitur in primis cum emplaſtris infrigidantibus,& ſit in eis lenificatio quædam,ſicut [d] [eſt aqua violarum] & ſicut ſemen lini; deinde declina ad lenificatiua plus,ſicut eſt chamæmilla,& [e] [humectãtia] compoſita ex eis,quæ ſunt,ſicut oleum roſatũ, cum oleo chamæmillino,& maſtice,& adipib. Quum ergo ſubleuatur,paulatim ponantur in eis gumma albotin,& fœnugręcum, & pix. Ex curationibus verò bonis factæ ab apoſtemate frigido,& eſt parũ valde,eſt ut ſumatur olei laurini,pars j.olei de oliuis pars j.& adipis anſeris, ęqualiter pars j. eſt enim mirabile.Et [f] [conſequẽter adhibe] ei emplaſtra facta ex abrotano, & anetho,& ſquinantho,& meliloto, & reliquis medicinis, quibus curãtur apoſtemata frigida de illis,quæ ſciuiſti in omni loco.Et ex eis quæ ualde conferunt ipſi, eſt emplaſtrum de abrotano factum cum aſphalto.

b B. uirtute fœnugræci.

c B. Alia litera. aqua hordei ex corticati.

d B. ſunt uiolæ.

e F. unguenta.

f B. iuuant.

De cura colicæ melancholicæ. *Cap.* 20.

OPortet, ut euacues melancholiam cũ eis, quę ſunt ſicut decoctio epithymi,& pilulæ de lazulo,& ſimilia: deinde ſequere cũ pilulis de alſcebran,& ſerapino,& ſi neceſſaria ſunt clyſteria,ponantur in eis polypodiũ, & epithymum & ſtœcados,& ponatur in clyſteribus,& ſuppoſitorijs lapis lazuli contritus ſicut puluis, aut lapis armenus.Et quandoq; ponitur in eis clyſtere corticis radicis mori, & emplaſtretur uenter eius,& euaporetur cum eis,quæ ſunt ſicut grana nigellæ,& alharmel,& origanum,& chamæmilla decocta in aceto.

De cura colicæ factæ ex fæce. *Cap.* 21.

IN facta quidem propter cibos, ſi poſſibile eſt ut euomat reſiduum eorum in ſtomacho,faciat,& declinetur cum cibo ad lubricatiua frigida,& calida,aut temperata ſecundum neceſſitatem.Et lubricantia [a] [frigida] ſunt,ſicut iura pinguia,& propriè ius galli decrepiti,qui [b] [in ſequatur] donec cadat,& non remaneat in eo fortitudo,deinde decolletur, & incidatur, & frangantur ſuper ipſum oſſa eius,& decoquãtur in aqua plurima ualde,cum ſale, & anetho, & polypodio, quouſque diſſoluatur in aqua, & remaneat aqua fortis,& ſorbeat illud.Et quãdoque ponitur in ipſo oleum de cartamo, & ſicut ius de ſpinachijs,cum pullis pinguibus,& ſicut ius de prunis,& alia & hæc lubricãtia,aut educunt eam,aut leniunt ipſam,& currunt inter ipſam & corpus inteſtinorum, & ſeparant inter ea, & pręparant fęcem ad lubricitatem. Quum ergo bibitur ſolutiuum, aut adminiſtratur clyſtere,alleuiatur exitus fęcis ex eo. Et adminiſtrentur clyſteria [c] † [ ] prędicta in colica.Et clyſtere ex ſucco ſiclæ,& uiolarum contritarum, & almuri & [d] † [ ] ſiſamino, & baurach ſecundũ quod docui ipſum.Et clyſtere ita factũ,Recipe ſiclæ M.i. & furfuris pugillum i.& ficus.x.numero,aquæ lib.vii.& ponatur in ipſo altheæ albę aliquid, & decoquãtur donec redeat ad lib. i. et coletur & proiiciãtur ſuper ipſam zuccari rubei ʒ.x.et baurach aur.i. et almuri vnc.s.& [e] † [ ] ſiſamini vnc.s. & clyſterizetur cum ea Et iteretur clyſtere ipſũ, donec egrediantur omnes ſquibalę,& clyſtere fiat ſicut hoc clyſtere.Recipe tribulorum,et polypodii,et anethi,et cartami contriti omnium an.ʒ.x.et pruna x.numero,et ficus x. numero,et uiol.M.i.et turbith pondus ʒ. ii. et ſeminis lini, et ſeminis apii amborum an.ʒ.iii.et tereniabin, et tamarindorum amborũ an.ʒ.xxx.et ſiracoſt, et caſiæ fiſtulæ amborum an.ʒ.xii.et ramorum ſiclæ,et ramorum caulium, amborum an.M.i. decoquantur ſicut conuenit, et ponãtur ſuper decoctionem eorum colatam muri et zuccari rubei,amborum an.drach. xv. et baurach aur.i. et olei ſiſamini aur. x. et fiat clyſtere cum ea. Quòd ſi res fuerit vehemens, et cum huiuſmodi clyſterib.non iuuatur, adminiſtrentur clyſteria fortia prædicta in capitulo colicæ phlegmaticæ narrata: quoniam ipſa ſunt conferẽtia phlegmaticæ,factæ [f] [ex]fæce plurima,et ex eis eſt clyſtere de aluſnem.Ea autẽ, quæ bibuntur, ſunt,ſicut [g] [dactylicõ et ſeriezen,et aloſcuſin] et diacydoniten.et iſta quidẽ non adminiſtrantur, niſi poſtquam non inueniuntur cõpoſita prædicta [h] † [ ] colicæ cholericæ [i] † [ ] plurimi iuuamenti,et ex eis,quæ ſunt inter uirtutes duas,eſt ut ſumatur zuccari rubei et penidii reſoluta in tanto oleo ſiſamino quantum ipſa ſunt,et bibantur. Et ſimiliter decoctio ficuum cum ſebeſten, quæ bibatur cũ triplicato.Quod ſi non conferunt ipſa, neque, quę diximus de electuarijs prędictis,tunc non

eſt

est excusatio pilularum,& k [syruporum] fortium in capitulo colicæ phlegmaticæ, narratæ ad hoc,quòd ipsa sunt vehementis iuuamenti, ad retentionem vehementem phlegmatis, & fæcis plurimæ,& ex bonis, & fortibus in hoc, est vt decoquantur, l [oleum] sebesten & casia fistula, sicut facit illud necessarium dispositio, & coletur m [super aquositatem suam] & ponatur in ea hierę picrę pondus ʒ.ij.cum pondere ʒ.vij.olei de Kerua,& iterum sumatur hieræ picræ pondus n [ʒ.ii.cum pondere ʒ. vii. olei de kerua,& bibatur in decoctione anethi.] Et iterum ille,qui vtitur multa comestione piscium frigidorum,& ouorum elixatorum, o [&] superfluè vtitur eis, recipiat vt suffuf rem plurimam salis:& bibat super ipsum aquæ p † [ ] quantitatem,quam potest, deinde exercitetur,& commoueatur labore aliquo,& fortasse soluet eum. Quod si causa fuerit vehemētia raritatis corporis,& sudor,aut caliditas vētris, q † [ ] oportebit vt administrentur curationes faciles prædictæ in capitulo colicæ. r † [ ] Et est necessarium illis, & eis,qui sunt ante eos,vt sumant ante cibum lubricātia, sicut pruna,& sicla condita cum oleo dulci, & almuri & siracost,& ouis sorbilibus, & vua & sicubus,& chrysomilis:& sumat almuri in ieiunio:aut oliuas aquæ in ieiunio. Et multiplicentur in cibo suo pinguia & sorbeant ante cibum decoctiones caulium decoctorū in carne agni pinguis,aut gallinæ pinguis. Et si raritas fuerit in corpore superflua, inspissa ipsum cum oleo ros.& myrtino in vnguēto,& in cerato positis. Et minora a balneatione, cum administratione reliqui regiminis prędicti, & ponatur balneatio eius cum aqua frigida,Et si fuerit causa multitudo prouocationis urinæ,extrahe fæcē cum eis,quæ scis: deinde multiplicetur in accipiendo ea,quæ sunt sicut dactyli, & passæ dulces, & humidæ, & penidii: & omnia,quæ minorant vrinam,& leniunt naturam.

De cura colicæ frigidæ factæ ex debilitate expulsiuæ. Cap. 22.

IN hoc modo conferunt administratio confortantium,& theriaca,& mithridatum, & theodoricon,& sagzenea,& diamarte,& administretur in solutione eius,quod est sicut hiera picra cum aqua specierum, & oleo de kerua. & oportet vt sit cib.eius,de cibis bonis, sicut sunt alesfidabegi, & alzirebegi cum carnib.leuibus laudabilibus.

De cura colicæ factæ ex debilitate sensus,et eius ablatione. Cap. 23.

HVic generi confert sumere ea,quæ sunt sicut logodion,& sicut a [alkikadie,] & theriaca,& mithridatum.Et ex b [syrupis] sicut alcadicon,& almesusen,& uinum purum, & ex oleis bibendo & clysterizando, oleum c [alkekengi,] & oleum alkerua:& oleū de costo proprię,& alkitrā in oleo,et pix in oleo,secundum quod sciuisti in locis præteritis.

De cura colicæ factæ ex torsione. Cap. 24.

MElior cura eius est,ut sedeat in loco a [occulto] et fricetur uenter eius cum tactu subtili, æquali preparante intestina eius ad locum, & similiter inungatur dorsum eius, & stringantur crura eius fortiter ualde.

De cura colicæ factæ a uermibus. Cap. 25.

OPortet ut scias illud ex sermone nostro in vermibus,& curationibus eorum. Quòd si fuerit super vmbilicum,tunc administrētur ea,quę bibuntur:& si fuerit apud vmbilicum, & sub eo,tunc fiant clysteria dicta illic.

De cura colicæ factæ ex ruptura. Cap. 26.

a † [ ]

REgatur colica in seipsa, si non remouetur per rectificationē rupturæ b [deinde præparetur.] c [Narcotica,] Iam diximus in libro vniuersali qualitatem necessitatis alienationis narcoticorum. Quòd si fortis fiat necessitas, & non sit eorum excusatio, tunc conuenientius eorum,est philonium,& cōfectiones; quas ego dicam in antidotario,& omne narcoticum, in quo recipitur castoreum Et ex eis sunt trochisci astare,quorum descriptio. Reci. croci,storacis liquidę,zingiber, piperis lōgi,seminis hyusquiami albi,omnium an.ʒ.i. opii,castorei,amborum an.ʒ.quartam.fiant ex eis pilul.paruę,& sit dosis earum ex duab.tertiis ʒ.vsq; ad ʒ.i.Medicamen bonum. Rec.radicis pœoniæ, & croci,cordumeni,cyperi,omnium an.vnc.ii.foliorum mentæ siccæ, costi,myrrhæ,piperis longi,amomi,spica indæ,omniū an.vnc.iii.seminis apii, d [corticis] aniuden,zingiberis,casiæ, carpobalsami,omniū an.vnc. iiii. opii,seminis hyusquiami, corticis mandragoræ omniū an. vnc.i.mellis quantū sufficit,administretur post sex menses.Et iterum administrentur quędam clysteria nota,tēperata,& ponatur in eis castorei ʒ.s.& opii quantitas fabæ,et minus.Et quandoq; ponitur opium e [solum] in oleis clysteris,ad colicam. Et quandoq; ponuntur cū hoc serapinum, et assa et oleum balsami,et aliquid muschi Et quandoque fit tenta f † [ ] ex opio,et castoreo dissolutis in oleo de seminib. et submergitur in g [oleo licinium] et mittitur in anum,et ponitur ei fimbria fili, et dimittitur extra,et infunditur omni hora,et renouatur supra ipsum medicina.

De cibatione colicorum. Cap. 27.

QVod omnes habentes colicam cibo indigeant lubrificatiuo,lenitiuo, est res, in qua non est dubitatio.Sed & quòd confortatiuo aliquo egeant,est res,quæ est apud debilitatem apparentem, pp uehementiam doloris, et multitudinem euacuationis. Et confortantia quidem sunt,aquę carnis decoctę fortiter,et vitellus oui sorbilis,et medulla panis dissoluta in iure,et uino.Quod aūt dimissio cibi penitus sit iuuatiua colicæ phlegmaticæ,et uētosæ,et aliis, est res currens cursu canonis.Et quandoque necessarium est,ut ponantur turbith,et scammonea in iure eorum,et in pane ipsorum.Et oportet ut sit panis eorum a [Kiskarien] fermentatus non azymus. b † [ ] Et conferunt plurib.eorum,aut nō nocent,ficus, et passæ,et c [algemien] et musa d [humida, et oīa illa,quæ] sunt dulcia,et melon uehementis maturitatis.Amplius cibi apostemosæ,et cholericæ

a † B. Cura colicæ ex ruptura ē rectificatio rupturæ deinde.
b —— B.
c B. De regimine narcoticorū Capitulum.
d —— B.
e B. & similia.
f † B. linita.
g B. eis.
a B. furfuraceus
b † B. Et sit pōgiosus uel mollis non densus uel purus.
c B. algiemis.
d B. & dactyli recentes omnia ista, quum.

ricę sunt lubricatiua frigida, sicut aqua hordei & ius de lentibus, & alesfidabegi, & ius de spinachijs, si non timetur inflatio spinachiorum: & [e] † [ ] quod fit de prunis & similia. Ius autem galli decrepiti, & alcanabir [f] † [ ] est commune ei, quę fit ex fæce, & frigidæ cum specieb. suis. Et non datur licentia in carne galli decrepiti. In carne autē [g] [alcamburati] quidam licentiam non dant propter illud, quod timent de [h] † [ ] carne [i] [cuius] extracta est virtus in elixatione [k] [de superfluitate.] Et quidā sicut Rufus, & Gal. in libris suis, & proprie in lib. de theriaca, dicunt ꝙ caro eius iuuatiua est, [l] [& si non aliter, saltem bibita] & caro alhudub similiter. Et acceptio almuri anabati ante cibum, septem sorbitionib. est iuuatiua in omni, in qua non est caliditas maxima. Et similiter sorbilia iuuant eos. Amplius, quod proprium est colicæ frigidæ, est assumere almuri, & allia in cibario eorum, & condire cibaria eorum cum porris, & sale, & condire cum speciebus, quæ sunt cinnamomū, & zingiber, & origanum, & cyminum, & vrtica, & cartamus. Et oportet vt sumantur alesfidabegi cum spuma synapis: & sit sal eorum ex [m] [cinnamomo] cū seminib. commisto cum cartamo, & nigella, & cymino, & aniso. Et alienent omnia olera, nisi rutam, & siclam. Et in menta est inflatio etiam. Et ex potibus eorum, est vinum odoriferū purum, & syrupus de mella cum speciebus.

e † B. ferculum
f † B. & alfrach
g B. & alcanabir
h B. retentione, quia ex
i B. ipsius.
k —— B.
l B. etiam assata
m B. sale gēma.

De his, quæ nocent colicis. *Cap.* 28.

Res, quæ colicis nocent, aliæ sunt cibi: & aliæ sunt operationes: cibi verò sunt omne grossū, & viscosum ex carne syluestri, ita quòd leporum, & gazellarum, & vaccarum: & [a] [aliazir: & pisces parui &] proprie siue sint recentes siue saliti: & omne frixum ex carnib. & omne assatum quocunq; modo sit; & omnes ventres animalium, imò omnia corpora carnium nisi illa, quę excepimus ante. Et nocēt eis [b] [simila, &] azymus: & nocent eis [c] [alsucabegi, & almidragari, & alkikatri: & albeathia, & alhuzunha] minoris est nocumēti. Et similiter [d] [alhasceuenneKet omnes nociuæ sunt & alscebebit & genera lactis,] & caseus antiquus, & recens; & omne, in quo est inflatio ex cibis. Et olera omnia, præter illud, qđ diximus de his, quæ sunt sicut sicla, & ruta [e] † [ ] & menta nocet eis cum inflatione sua. Et similiter eruca, & [f] [altaraxacon] nocet eis etiam, & sicut oliuæ, & omnes fructus, nisi chrysomilla, & pruna cholericæ, & calidę, & factæ ex fęce [g] [calidę tantum] & non alij. Et melon dulcis ante cibum in dispositione sanitatis est non nociuus plurimis colicorum. Cucurbita autem proprie & [h] [cucumer, & alconde, & cydonia, & oua caulium, & oua naporum & canabit] & pira & poma & proprie acetosa, & styptica & zarur [i] [& nabata & algobeira & lentes] recētes, & mora sceni, & almirberis, & sumach, & agresta, & ribes, & quæ fiunt ex eis: & quę sunt similia illis, colico non est via vtendi illis. Et similiter nocent eis nuces, & amygdalę humidæ valde, & fabæ humidę. Et de granatis dulcia sunt minoris nocumenti, quæ acetosa. Actiones vero quas ipsum oportet uitare, sunt, sicut retentio uentositatis, & retentio egestionis. & somnus super egestionem in ventre, & proprie siccam, imò oportet ut commoueat seipsum apud omnem [k] [diem] ad euacuandum. Et scias quòd retentio ventositatis multoties facit accidere colicam, propterea quòd subleuat eam, & exprimit ipsam, ita vt aggregetur res una, & quòd facit accidere debilitatem in intestinis. Et quandoq; illud perducit ad hydropisim. Et quando que generat tenebrositatem visus, et uertiginē, et epilepsiam, et quandoque retinetur in iūctu ris, et facit accidere spasmum, et motus super cibū est malus ei. et potus aquæ frigidæ, et [l] [uinum plurimum] super cibum.

a B. algiazor & pisces magni.
b B. cibi ex simila & panis.
c B. alsechbegi, & almedire, & alkischie & albheih & allauzime & alchatayf Alia litera. & lauzime & alchataif sunt.
d B. alchaschena negiat oēs nocent & alfatit & alzalabia & lacticinia.
e † B. Alia litera ad frigidam.
f B. tarcon.
g B. propter caliditatem.
h B. alcheta id est cucumer longus & alchayar .i. cucumer cōis & alcheted .i. & cucumer rotundus & citonia & albū caulium & album raparum & alcanabit.
i B. algobera & condisi. Alia litera & nabach, & algobera & apiū recens.
k B. Somnum.
l Et potus plurimi.

De ileos, & est simul colicæ, quum accidit in gracilibus. *Cap.* 29.

Ileos accidit ex omnibus causis, ex quib. accidit colica, et oportet ut reditio fiat cū causis suis, et accidentibus suis, et cura, curatione ad illud, quod dictum est in capitulo colicæ, et quādoq; accidit propter potationem uenenorum facientium ileos. Et quādoque accidit ꝓpter vehementiam uirtutis intestinorum retētiuę, quare comprehendit illud, quod est in eis, et retinet ipsum, et ex eis, quibus differt ab eo colica in iudicijs suis, est quòd multoties fit a malitia complexionis singularis, plusquā fiat ab ea colica. Et plurimum eius est, ex complexione frigida, et proprie quum accidit ut stomachus sit calidus valde; tūc enim obtorquet intestinum, et oppilat uentositatem, et phlegma, et quandoq; est causa potus aquæ frigidæ, non secundū necessitatem eius; [a] [nam dolor ventosus, qui est eo est, est] cum casu oppilationis, plusquam sit dolor eius cum incisione tunicarum: imò et totum nocumentum eius ex illo, et hoc diuersificatur ab eo, quod est in colica, et apostemosus plus multiplicatur in eo, quam colica, et est malus. [b] † [ ] et multiplicatur in eo, qui est ex ruptura, et fęce, uehementia doloris valde, et multoties permutatur colica ad ileos, et hæc est res, quasi facta secundum maiorem partem, et [c] [quum plus] occidit ileos, occidit in vii. et ipse quidem uadit de quibusdam ad quosdam permutatione, quæ fit in aere pestilē tioso, et de terra ad terram, permutatione ægritudinum uenientium. Inquit Hipp. quum accidit in colica, a qua Deus tueatur nos, uomitus, et singultus, cōmistio rationis, et spasmus, tunc totum illud est significatio mala. Hęc nanque accidentia accidunt cum communitate stomachi, et cōitate cerebri. Inquit Hip. quum accidit ex destillatione urinæ ileos, moritur ille, cuius est, in vii. nisi accidat febris et currat cum ea sudor plurimus. Sed Gal. ignorauit causā in hoc, et ille, qui ex eo phlegmaticus est, et uentosus, iuuatur cum febre etiam, et quando fortis fit frequentia uomitus maligni et alcuzez, et singultus, est mortalis, et bonitas urinæ in hac ęgritudine non est plurime significationis fecunditum bonitatem, qualiter ergo malitia eius? et deterior ileos est ille, in quo expellitur stercus ad superiora, et nominatur fœtidus. Deinde ille, in quo est sudor fœtidus, habens fœtorem stercoris. Deinde ille, in quo est anhelitus

a B. nam dolor ventosus qui est eo est.
b B. malus.
c B. plures occidit ileos.

tus fœtidus; deinde ille, in quo est eructuatio fœtida, deinde ille, in quo est inferior uentositas fœtida.

De signis. *Cap.* 30.

Signa ileos sunt, ut sit dolor supra umbilicũ, & non egrediatur aliquid omnino desubtus: & non fiat iuuamentum magnum cum clysteri, quemadmodum dixit Hippoc. Et quando que expellitur fæx ad superiora, & euomitur fęx, & vermes, & ascarides, & fœtet os eius, & ipsius eructuatio, imo quãdoque fœtet totum corpus, & hæc significatio non diuersificatur, & retentio exitus fœcis est inseparabilis ab hac egritudine. Magnitudo autem dispositionis vomitus stercoris inseparabilis, nõ magnificatur, nisi quum est timor. Sed motus vomitus, & subuersio hic, sunt plusquam in colica, quoniam hoc est in intestino propinquiore stomacho, quam ipsa. Et similiter accidentia tristitiæ & angustiæ, & tremor cordis, & syncopis, & vigiliç, & frigus extremitatum. Ista enim in ileos sunt plus, quam sint in colica. Et est [a] [fœx] in phlegmatico, & in eo, qui factus est ex fœce fortior, quam sit in colica: quoniam [b] [ ] est in membro vehementioris altitudinis, & maioris corporis, & minoris quietis super corpus. Et quandoque apparet in ipso inflatio oculi, plus quam in colica. Amplius signa distinctionum eius [c] [similia sunt signis distinctionum colicę,] sicut signa distinctionum colicæ sunt, cum signis ileos ex loco doloris, & motu eius, & paucitate iuuamenti eius cum clysterib. Verum factum ex venenis significant accidentia significationum aliarum ante eius fortitudinẽ; nam ille, cuius causa est venenum, quandoque perducit ad debilitatem, & mollificationem, & tremorem cordis in principio, quum accidit antequam fortis fiat & magnificetur dolor eius. Et significat ipsam vt non cognoscatur [d] [propter causam aliam manifestam. Et factum ex apostemate intestinorum sequitur durities fœcis, & velocitas in egestione,] & non erit ille febris neque casus virtutis vehemens.

ANNOTATIONES.

Iliacum dolorem Diocles Carystius χορδαψον *nominauit, annotante Celso lib. 4. quo nomine & Gal. & posteriores quoque vsi sunt. latini uoluulum appellant, & symptoma est, tum ad tactricem facultatem pertinens (deprauatur nempe hic sensus, ut in cæteris doloribus) tum ad expultricem, quandoquidem uel ea non pelluntur quæ pellenda sunt, uel non per conuenientem regionem pelluntur. Affectus locus intestina sunt gracilia. morbus in multiplici est genere, sicuti symptoma non vnum erat, intemperies. s. uel solutio continui, a quibus dolor, & obstructio, a qua excernendorum est retentio. De hac, retentione inquam, quæstio est, a qua nam causa in iliaco dolore procreetur. Gale. 6. aph. duas causas agnoscit, tumorem, seu ea sit inflammatio, uel scirrhus, vel quid aliud, uel abscessus, & aridiora stercora. unde ijs non consentit qui ex crassis & viscidis humoribus fieri hanc existimarent. At contra author noster hoc in loco ad eas generatim causas refert, a quibus & colicus affectus gignitur, inter quas non eæ duæ tantum sunt a Gal. cognitæ, sed & humores uiscidi & crassi & alia plura reposita sunt. Cæterum quod non ab inflammatione solũ, vel a durioribus fæcibus, sed etiam viscidis & crassis humoribus obstructio in tenuiori intestino possit procreari, dubium non est. At Gal. non a uiscitidate sola uel crassitudine humorum fieri hunc affectum admittit. admittit tamen ex multitudine simul cum crassitie & lentore id fieri, ut 6. de loc. aff. apertius explicat, nempe, quod a sola uiscidiate & crassitudine absque multitudine tanta in intestinis obstructio fiat, probabile non est. non is tamen negaret etiam ex astrictione, compressione, angustidue, itemq́; a venenata quapiam assumpta re, vel lapsu intestini in scrotum, & ab alijs quoque causis id uitium sequi, de quibus Aetius lib. 9.*

Inquit Hipp. &c.] Ait Hipp. 7. aph. Ab ileo uomitus, singultus, desipientia, vel conuulsio, malum. Inter hæc tamẽ non omnis uomitus malus est. uerum, quamuis ipsum exitiale in uoluulo esse asserat, nihil tamen obstare uidetur, si uenter uel ciborum copia, uel corruptela grauetur, quin vomitus in hoc sicuti in colico affectu auxilietur. At exitiale præsertim est, si stercora euomantur: licet neque cum hoc uomitu omnes intereant. Vidimus enim interdum nos, eo qui stercora euomuerint, & ob duriores fæces, & ob intestini lapsum in scrotum, esse persanatos. Subdit Auic. Inquit Hipp. quum accidit ex distillatione &c.] Affert aph. 44. sextæ sectionis, ubi ait senex. Quibus ex stillicidio urinę ileos superuenerit, in septem diebus pereunt, nisi febre superueniente satis urina fluxerit. Hunc locum dum perscrutatur Gal. tandem melius esse ait fateri, ignorare se quæ in hoc aphorismo Hipp. dixerit, nisi forte de affectu ex crudorum & frigidorum humorum multitudine intelligendum sit. Affert ergo Auic. Gal. sententiam, in qua afferenda, non ut quidam putant, Galenum inscitiæ accusat; sed eius sententiam tantum describit. Exponit uero hic præterea aphorismum, non de frigidorum tantum humorum copia: sed et si affectus ex flatibus fuerit In quo sanè loco notandum, quod uulgatus aphorismorum codex, solutionem habet per urinas: Auic. uerò solutionem per sudores plurimos legisse uidetur. quæ lectio, & si non aquè probabilis est, vt altera, quòd tamen materia quæ in uesica urinaria continetur, per sudores expurgetur, non uidetur naturæ consilio aduersari, quæ uarias sibi uias parat.

De cura. *Cap.* 31.

Cvra ileos appropinquat curis colicæ, uerũ est fortior, & illud, quod bibitur, magis iuuatiuum est in eo. Et est necessarium etiam clystere in ipso: nam quum bibitur desuper, & consequẽter adhibetur clystere ab inferioribus, est adiutorium bonum bibito. Et æquale est, siue pręmittatur siue postponatur secundum necessitatem, sed quodcũque eorum pręmittatur, oportet ut ponatur [a] [aliud debilius. Et multo ties sedat dolorem eius, sorbitio aquæ calidę [b] [aut applicatio] eius ad ipsum cũ propinquitate, resoluendo illud, quod nocet in eo. Et quibusdam uidetur, quod rectius est ut æquetur intestinum in primis cum positione [c] [inflationis eius] cum facilitate, deinde clysterizetur, ita ut perueniat enema ad locum longinquum, applicatione facili. Et phlebotomia hic est magis necessaria: nam si fuerit apostema, non erit eius excusatio, & si fuerit dolor fortis, ex quo timeatur apostema, oportebit [d] [incipere] cum ea. et ex hoc quãdoque accidit separatio malorum humorũ in corpore propter retentionem eorũ [e] [a dolore,] ita ut [f] [fętcat] corpus. Et quãdo [g] [separãtur] humores mali in cor

Margin notes: cap. 2. — cap. 28. Aphor. 10.

a B. alia litera. alterum eorum
b B. propter ad uentum.
c B. follis, uel instrumenti insufflantis.
d B. præseruari ab ipso.
e B. ab expulsione uel a loco expulsionis.
f B. Alia litera. tendatur.
g B. spargũtur.

h B. tunc.

i † B. cū profundatione sua.

pore, et difficilis fit exitus eorum cum fluxu vē
tris. h [et] est phlebotomia ex necessarijs. et fri-
catio extremitatum etiam est ex eis, quæ prohi
bent materiam facientem dolorem, i † [
] separando eam a profundo, et forsitan
est administratio lubricatiuorum declinantiū
ad caliditatem, et mucilaginum calidarum cū
oleo de kerua, iuuatiua in plurimis ileos, nisi in
cholerico et apostemoso vehemētis caliditatis,
et similiter decoctio anethi cum sale, et oleo de 10
coctis cum eo. et similiter inunctio corporis,
cum oleo calefacto, et curetur ille, qui phlegma
ticus est cum eis, quę dicta sunt in colica ex e-
bibitis, et cum eis, quæ sunt sicut pilulæ de pi-
cra. et omnia illa cum oleo de kerua, et clysteri
bus æqualibus, trahentibus ad inferiora. et uen
tosus curatur cum eis, quæ sunt, sicut illa, quæ
dicta sunt illic, ex ebibitis conferentibus ad ven
tositatem, et clysteribus vt ponatur clystere adiu
torium ei, quod bibitur, et cum ventosis pluri- 20
bus positis in superioribus ventris. et quando-
que necessarium est ut k [incidat illud, quod est
coram dolore. et quandoque] trahitur materia
ad mirach. et complexionalis purus curatur cū
eis, quæ scis de permutatione complexionis,
et euacuatione humoris secundum ꝙ dictum
est in capitulo colicæ materialis, et apostemo-
sus calidus cum eis, quæ sunt sicut ea, quæ de-
scripsimus in colica et apostemosus frigidus cu
ratur cum eis, quę sunt sicut illa, quæ dicta sunt 30
in colica. et conuenientius illorum est, potus
olei de kerua in aqua de radicibus, et aqua de ra
dicibus, l [et aqua cassiæ fistulę,] et reliquæ cura
tiones notæ. et iterum m † [ ]
anethi, et baccarum lauri, et seminis lini, et fœ-
nugræci, et sem. altheę: sem. maru omnium an.
aur. j. radicum trium omnium an. aur. vij. et fi-
cus v. et sebesten x. decoquantur: et dentur in po
tu cum oleo de kerua; et amygdalarum amara
rū: et cholericus curatur cum eis: n [quæ dicta 40
sunt in colica: sicut illa: quibus curantur reli-
qua, quę residua sunt] de colica. Et ille, qui fit ex
torsione, curatur cum eis, quę dicta sunt in coli
ca. Et qui fit ex ruptura, o [etiam curatur cum
positione exsiccatiui ad expellendum illud, qđ
est] in ruptura, & oppilatione eius. Et ille, qui
est ex p [oppilatione forti] intestinorum, cura-
tur cum lubrificatiuis pinguibus, & iuribus gal
linarum pinguium, & pullorum & arietum,
quorum iura pinguia sumantur aleffedabegi, 50
& ziribagi, & proprie quando ponuntur in eis
anethum, & radices porri nabati, & oleum a-
mygdalinum. Et administretur post illud cly-
stere humidum lene subtilis caliditatis. Et fa-
ctus, ex fęce curatur in primis cum clysteri leui,
deinde gradatim peruenitur ad forte, & succe-
dit illi potus solutiuorum propriorum fęci, ut
deponatur illud, quod remansit. Et in uenenosi
curatione incipiatur a uomitu, sicut cum aqua 60
calida, & oleo sisamino. Et quandoque est ne-
cessarium, ut ponatur in eo, quod q [in potu da
tur:] virtus turbith, aut sem. raphani. Et post il-
lud detur in potu theriaca magna, & albezar, &
quæ sunt similia illis, & ponatur potus aquæ
zuccari, & cibus ipsius iura pinguia: Et quum
continuatur super eos vomitus: & non reci-
piunt cibum: sumant in potu medicamen prę

k B. scarificetur locus, qui vicinatur dolori, quādoque enim.

l B. aut cū cassia fistula.

m † B. ex duab. spicis.

n B. quib. curatur simile eius.

o B. curatur cū situatione proportionata reducendo vel reponendo illud quod est expulsum.

p B vehemētia virtutis.

q B. vomere facit.

dictum in huiusmodi dispositione colicę: et
quandoque r [retinet in eis, & stare facit cibum
in uentribus eorum: ut sumant panem infu-
sum] in aqua calida feruente, & eius: qui accidit
ex cibis pōticis: & stypticis, & viscosis cura pro-
pinqua est curæ sui relatiui ex colica, nisi quia
magis iuuantur in eo sunt ea, quæ bibuntur, &
sorbentur.

r B. retinetur vomitus ipsorum, & retinetur cibus in ventribus eorum, si tribuatur vel sumatur panis infusus.

ANNOTATIONES. 10

Voluuli notas pulchre Hipp. describit 3. uulgar. morb sect. 1. de muliere apud Tisamenum decumbente. Sed uide & Gal. 6. aph. & 7. aph. 3. de sympt. cau. & Actium lib. 9. & præterea Celsum lib. 4.

Text. 6. Comm. 44. Aphor. 10. Cap. 3. cap. 4. cap. 43.

De tarditate ascellationis, & velocitate eius.
Cap. 32.

Illud pendet, aut a cibo; vt sit stypticus: aut pō 20
ticus grossus: aut viscosus: aut sit lenis, visco
sus, a [solutiuus;] aut ex virtute. Nam si virtus
expulsiua fuerit fortis, expellet: & si fuerit debi-
lis, non expellet. Et si virtus lacertorum uentris
fuerit fortis mundificabit: & si non est fortis,
non mundificat: & retinet. & virtus sensibilis
intestinorum, si est fortis indicat ascellationē;
& si non est fortis non indicat. & virtus com-
plexionis: nam frigida & calida ambæ retinēt:
& tu cognoscis regimen secundum cognitio- 30
nem tuam causæ.

a B. lubrica.

ANNOTATIONES.

Pro uoluuli curatione pete Actium lib. 9. Paulum lib. 3. Rasim 9. ad Almans. Vide & Celsum lib. 4.

cap. 28. cap. 44. cap. 14.

De multitudine stercoris, & paucitate eius.
Cap. 33.

Ista duo pendent ex cibo qualitatiuè, & quan 40
titatiuè: & ex dispositione eius, quod expel-
litur ad hepar, cibi nanque plurimi humidi, su
per quem bibitur, egestio plurima est: & eius cō
trarij, egestio pauca: & quando a [cholera] ma-
gnifice expellitur ad hepar, minoratur egestio;
& quando non expellitur, multiplicatur: & tu
cognoscis ex eis, quæ præterita sunt, resistentiā
b [duarum specierum eius, secundum tuam co 50
gnitionem causæ.]

a B. subtilis.

ANNOTATIONES.

De causis citæ aut tardæ, multæ aut paucæ deiectionis, de quibus in his duobus capitibus agitur, scribit & Gal. 3. de sympt. caus. sed & in superioribus actum de eadem re meminimus.

cap. 2.

TRACTATVS QVINTVS. 60

De uermibus. *Cap.* 1.

Qvum a [euadit] materia, & vestitur com
plexione, b [necessaria est rectificatio, q̄
tolerant figuræ, & formæ, et non prohibetur e-
ius præparatio in complemento] naturali,
quæ

quæ pertinet ei ex factore potente, et propter hoc creati sunt vermes, et muscæ, et quæ cursu eorum currunt ex materijs putridis et humidis, & quoniam illæ materiæ, [c] [quum rectificatur illud, quod tolerant ut suscipiant de forma, est animal uermiculare, aut muscale, nam] illud melius est quam ut ipsę remaneant secundum putrefactionem puram. Et est cum hoc ꝙ ipsa [d] [saliunt] super putrefactiones separatas in mundo, & cibantur eis propter [e] [communitatem,] & assumunt eas ab habitationib. hominum, & ab aere continente eos. Et vermes quidem ventris sunt huius generis. Et non est eorũ generatio ex omni humore, ipsi enim non generantur a cholera rub. neque nigra, quoniam vna earum est vehementis caliditatis, quare nõ generatur ex ea vermis humidus, imo est cõtraria complexioni eius, & altera est frigida & sicca longinqua a proportionalitate [f] [animalis, sanguini] vero custodia est attributa. & membra uehementer indigent eo, & est proportionalis carni hominis, & ossibus eius, non vermi, & non est etiam ex ei, quæ effunduntur ad intestina, & remanent in eis, & generatur ex eis uermis. Neque etiam forma vermis, & color eius significat, quod ipse sit ex materia sanguinea, imo materia vermium est phlegma, quando calesit, & putresit, & multiplicatur in intestinis, & remanet in eis. Et tu quidẽ scis [g] [res] multitudinis generationis phlegmatis, s. ex satietate nauseatiua, & comestis, & debilitate digestionis propter quamcunque causam fuerit, & ex complexione membrorum frigida. Et ex cibis, quę generant ipsum, sunt cibi lenes viscosi, sicut triticum, & faseoli, & fabę, & ex receptione pulueris farinę, & comestione carnis crudę, & lactis, & olerũ, & fructuum humidorum, [h] † [ ] & ablutione cum aqua calida post cibum, & similiter balneatio post comestionem, & coitus post repletionem. [i] † [ ] species vermium sunt quattuor.

ANNOTATIONES.

De uermium generatione actum alibi a nobis fuit, nunc tamen, quod ad hunc locum facit, duplex de uermibus quæstio est, de effectrice eorum causa, & de materia ex qua fiant. De effectrice ait Auic. ex factore potente .i. datore formarum, seu ideis ipsos fieri. At Arist. ideas passim refutat. & Auer. 12. metaph. in Auic. inuehitur. De materia uero ait hoc loco author, ex materijs putridis uermes procreari, quod oẽs passim affirmant. At contra sentire Arist. uidetur 3. de gener. animal. qui nihil ait gigni putrescens, sed concoctum. Cæterum, quod ad has quæstiones facit. breuiter. De ideis non est hic tractandi locus, pertinetq; ad diuinum Philosophum. Satis tamen id constat (quamuis Arist. & eum sequuti plures nobilissimi philosophi aliter senserint) & Syrianum & alios multos nostra tempestate ideas approbare. At de materia uermium dictum alibi quoque est, non quidem ex putrida materia aut hos aut aliud quidpiam animal gigni, sed ex eo quod in putrescente ea materia concoctum est. ita enim Arist. ipse explicat. 3. de partib. animal. citato. Cætera de triplici lumbricorum genere repete ex Arist. 5. de hist. animal. Vide & Gal. 3. aph. & Paulum lib. 4.

[a] [Cap. 2.]

a — B. Et continuatur textus.

L† Ongi [b] [& lati] & rotundi, & lati, & sũt ascarides, & parui. Et nõ diuersificatur eorũ generatio, nisi secũdũ diuersitatem illius, ex quo generantur, & diuersitatem illius, in quo generantur. Diuersitas autem eius, ex quo generantur, est, quoniam quidam eorũ generantur ab humiditate, super quã non dominantur diuisio, & separatio ex parte attractionis hepatis, & ex parte uehementiæ putrefactionis. Et quidam generantur ab humiditate, quam separauit, & minorauit, & paruã fecit attractio hepatis continua, & putrefactio, & multitudo [c] [cõturbationis] fæcis. Et quum generãtur, adiuuat ad hoc, vt ipsi remaneant parui, ꝙ fæx extrahit eos antequã magnificentur pp uicinitatẽ eorũ ad exitum [d] [strictum. Et quidã] generantur ab humiditate inter duas humiditates media. Et illi, qui fiunt ex humiditate inter duas humiditates media. Et illi, qui fiunt ex humiditate, in intestinis superiorib. sunt pp humiditatem dictã secũdo, & qui sunt in monoculo & ĩtestino colõ, sunt propter humiditatẽ dictã tertio, & lõgi sunt propter primã, & quandoq; perueniunt ad summã, quæ est ultra cubitum. Et rotundi, et lati sunt propter tertiam, quamuis generentur et in intestinis superioribus, & proprie grossi, et maximi eorum. Et fortasse non generantur nisi in colon, et monoculo, deinde sparguntur ex latere ad stomachum, et ex latere ad anum, et parui sunt propter secundã. Et isti lati, et rotũdi sunt, quasi generẽtur ex ipsis uiscositatib. fixis in superficie intestini, quas cõprehendit pãniculus mucosus, uelans eas, quasi ipsi generentur ex eo, et in ipso putrefiãt, et de eis, minus nociui sunt parui, quoniã sunt apti ad expellendũ cũ fœce forti spissa. uerũ ipsi si magnificãtur, et accidat eis ut remaneant spatio aliquantulo, et magnificantur in eo, tunc sunt deteriores oĩb. quoniam ipsi sunt ex deteriori materia, deinde longi, nã ipsi nõ sunt in malitia latorũ, quoniã materia eorũ. s. latorũ est uehementioris putrefactionis. et lati, et parui plurimi exitus sunt ex anopropter uicinitatẽ ani, et debilitatẽ, quare non possunt figi in intestino fixione longorũ. et sicut lõgi sunt vehemẽtioris fixionis, sic parui sunt uehemẽtioris expulsionis. et si cũ habẽtib. uermes adest febris, accidentia sunt fortia, et maligna, quoniã febris consumit cibum eorum, quare mouentur ad quærẽdum ipsum, et figuntur in intestinis, et quoniam febris nocet eis in substantia ipsorum, et affligit eos. et quoniã febris addit in natura eorũ putrefactionẽ, et acuitatẽ; et afflictionẽ. et quoniam cholera, quum effunditur ad eos in febres, lędit eos. Qua ergo inuoluuntur in intestinis, et mordicãt eũ, nocent uehementer. et iam retulerũt quidam, quòd uiderũt eos perforasse uentrem, et exiuisse ex eo, et illud apud me maximũ est. et [e] [propter hoc] eleuantur ex eis vapores mali ad cerebrum, et nocent ei, et quandoq; est retentio eorum in intestinis. et quod ipsi faciunt accidere [f] [putrefactionem] causa febris, et non est eorũ dispositio in hoc, quod per ipsos sit iuuamẽtũ in mundificatione intestinorũ, iuuamentum,

b B. magni.

† Longi & lati & rotundi, & ascarides & parui. Ita doctissimus manardus legendũ putat.

c B. penetrationis.

d B. Alia litera. breuem.

e B. Alia litera. similiter.

f B. de putrefactione.

quod fit per vermes & similia eorum,in mundificatione putrefactionis mundi, quoniam in intestinis est mundatorium expulsiuum ex natura, Et quoniam proportio eius,quod generatur ex istis [g] [putrefactionibus in intestinis superfluentibus] ab expulsione natura, maior est proportione [h] [vermium] & similium ad aerē mundi,& terram eius. Et quoniam ex istis generantur nocumenta alia, [i] [quorum operationes sunt ex proportione eorum indigentium cibo] & ex contrarietate motus eorum. Et ex hoc quod faciunt accidere colicam,& ex contrarietate qualitatis, super quam figitur cōplexio corporis,& alijs. Et quandoque generātur propter vermes,& serpentes,epilepsia, & colica. Et quandoque generatur fames canina,propterea quia vehementer rapiunt cibum. Et quādoque generant bolismum,& casum [k] [virtutis oris] stomachi, propter eleuationem suam ad ipsum,& [l] [quia infrigidant] ipsum, [m] † [ ]

g B. ad putrefactionem in intestinis supfluentem.
h B. muscarum.
i B. ex hoc ꝙ rapiunt de cibo necessario corpori Alia litera & qm̄ proportio uermium ad putrefactionē ĩ intestinis & ad totū corpus hominis est maior proportione.
k B. appetitus ex ore.
l B fętore ipsorum peruenientem ad.
m † B. Alia litera & qualitatē ipsorum causantem abhominationem in stomacho.

Et quandoque sequitur vtrasque dispositiones tremor cordis maximus,& plurimum generātur in ętate infantiæ,& pubertatis, & in fine adolescentiæ. Et ascarides secundum plurimum generantur in eis, qui separantur ab ætate infantiæ. Sed rotūdorum plurimum est in infantibus,deinde in adolescentibus, & minoratur in senibus,quum tamen illud totum fit. Et ipsi quidem generantur in autumno plurimum, quam in reliquis temporibus, propter præmissionem assumptionis fructuum,& similium,& putrefactionem,& ipsi commouentur in sero, & plurimum in hora somni,& labor quidem, & exercitium vehemens quandoque solutione educit vermes. & quum egrediūtur uermes habentium febres acutas viui,non sunt uehementis malitiæ,nam significant sanitatem virtutis, & potentiam expulsionis, & propriè post declinationem,& si egrediuntur mortui,sunt signū malum, et ad summum eorum exitus in febribus cum egestione,non est significatio bona, & proprie ante declinationem,verum [n] [in dispositione febris] est melior. Verùm eorum exitus non in dispositione febrium,quando cū eis est sanguis est malus, & indicat nocumentum in corpore,& in intestinis,sed eorum exitus cum uomitu significat humores malos ĩ stomacho.

n B. eorum exitus cum vita.

ANNOTATIONES.

Difficilis hic est locus. Videtur Auic. quatuor lumbricorum genera constituere. Gal. tamen 3. aph. & Paulus li. 4. & Aetius lib. 9. tres horum species ponunt. Hipp. uero & Celsus duas tantum, in his etiam ipsi discrepantes. Verum de hac re Manardus scripsit lib. 3. epist. & 4. quem tu uide. Eruditissime enim hunc locum castigat, ut nobis satis sit monstrasse locum.

Com. 26. Cap. 37.
Epist. 1. Epist. 1.

De signis. *Cap.* 3.

Signa quidem communia, sunt, cursus saliuę, & humiditas labiorum in nocte, & eorum exsiccatio in die, propterea, ꝙ caliditas expanditur in die,& coarctatur in nocte,quum ergo spargitur caliditas,attrahitur humiditas cū ea: quare uermes incurrunt famem,& attrahunt a stomacho, quare exsiccatur superficies cōtinua ei ex superficie oris & labij. et adiuuat eum ad exsiccandum labium aer exterior, quare laborat infirmus in humectando labium suum cū lingua sua,& quandoque accidit habentib. uermes rixa,& horribilitas locutionis, & quasi ipse sit in forma irati malorum morum, & quandoque perducunt ad alienationem propter illud, quod eleuatur de vaporibus malis, & accidunt eis accidentia karabitus, nisi ꝙ non colligunt pilos,& non patiuntur sodam,& non patiuntur tinnitum auris,& accidit eis stridor dētium,& proprie in nocte,et sunt in pluribus horis, quasi masticent aliquid, & quasi appetant extrahere linguam. et accidunt eis saltus in somno,& tremor,& clamor in ipso,& agitatio formæ,& ira aduersus illum,qui euigilat eos,& accidunt eis super cibum nausea,& tristitia,& intersecatur vox eorum, & debilitatur pulsus ipsorum, & apud commotionem, est quasi prostratus,& est eorum egestio,ut plurimum [a] [dura.] Casus autem appetitus,& eius vehementia est, secundum quod diximus in cap. causarum et quandoq; accidit eis sitis, cū qua non satiantur,& similiter quandoq; accidūt eis ęgritudines,quas diximus illic,& quādo fortes fiunt dolor,& ægritudo,cadunt, aut spasmātur,aut torquētur,ac si essent epileptici,& quādoq; accidit eis in huiusmodi hora,vt euomant eos, & diuersificantur colores eorum, & color oculorū ipsorum,et quandoque remouetur color faciei eorum,& oculorum ipsorum, & quandoque redit, & quandoque inflantur, aut tumescunt,aut tendūtur ventres eorum, sicut hydropicorum, et quasi [b] [non sunt ventres eorum nisi hydropicorum.] et quandoque apostemantur testiculi eorum,et emittunt sudorem frigidum cum fœtore vehementi. De signis autem distinctionis eorum,quædam sunt communis distinctionis,et est exitus illius speciei, [c] [ex egressione.i.ano,] deinde longos significant cōmotio oris stomachi, et mordicatio ipsius cū punctione eius,quod ipsum,et difficultas transglutiendi, et casus appetitus secundum plurimum,et [d] [nocumētum ex cibo,et lubricitas.] et quandoque nocent pulmoni & cordi, pp vicinitatem suam,& quandoque accidunt tussis sicca,& tremor cordis, & diuersitas pulsus, & sunt somnus, et exsiccatio non secundum ordinem,et est pigritia,et accidunt pruritus,et intuitus,et palpitatio,et apertio oculi,imo declinat ad clausionem oculi,et accidit oculis eorū vt rubeant quandoque, deinde alia vice obfuscentur. et quandoque tenduntur ventres eorum,et fiunt sicut hydropici. et quandoque accidit eis fluxus uentris. Cum latis autem,et rotundis appetitus secundum plurimum multiplicatur,quoniam secundum plurimum elongantur a stomacho,quare non nocent in eo,et rapiunt cibum,et mouentur in tempore famis motu nocente [e] † [ ] debilitante virtutē et mollificante,incidente in eo, quod sequitur vmbilicum. Paruos autem significat pruritus ani, & inseparabilitas commotionis apud ipsum. et quandoque adeo fit fortis, donec accidit syncopis,et inuenit habens eos,quum aggregantur in intestino suo,grauitatē sub hypocōdrijs

a B. liquida.
b B. uenter eorum sit durus.
c B. ex egreditur.
d B. abhominatio cibi & singultus.
e † B. ... re.

drijs suis,& dorso, Et ex eis, quæ cōferunt istis omnibus est, ut sorbeant aliquid aceti in tempore somni.

ANNOTATIONES.

Lumbricorum infestantium notas habes ex Paulo lib. 4. habes item ex Aetio lib. 9. Sed pete & Manardum locis in superiori capite ostensis.

De cura. Cap. 4.

INtentio, quæ attenditur in curationibus vermium, est, ut prohibeantur a materia generante eos, ex comestis prædictis, & ut mundificetur phlegma aggregatum in intestinis, ex quo generantur, & ut interficiantur cum medicinis, quæ sunt venena in comparatione, [a] † [ ] & sunt amari saporis, de quibus quędam sunt calidæ, & quædam frigidæ, quas dicemus, & medicinæ, quæ operantur cum proprietate, deinde fluxu ventris educantur post interfectionem, quum nō expellit eos natura per se. Non enim oportet vt prolongetur eorum statio in vētre post mortem, & [b] [exsiccationem,] & inferat uapor eorum nocumentum venenosum. Et medicinę quidem calidæ ad gradū peruenientes tertium, sunt conuenientiores in regimine eorū hora omni, nisi illic sit febris aut apostema, amari enim calidi complexio cōtraria est eis cum caliditate, & est contraria cum qualitate, illis, quæ ipsi magis diligunt scilicet unctuosum & dulce. Et inuenitur ex ebibitis, & enemaribus, quæ aggregant [c] [proprietates tres.] Suppositoria vero melius est, ut ipsa extrahant, quam ut ipsa interficiant, nisi [d] [quod in] recto est ex paruis uermibus. Quādoque enim fit ex genere vnctuosi dulcis, ut trahatur ad ipsa vermis, propterea quia diligunt ea, & egrediuntur cum eis [e] [quæ] extrahuntur, & melius quidem curantur cum ebibitis hora vacuitatis uētris. Et quum mittuntur venena interficientia eos in lacte, & in [f] [fauum mellis,] & similibus, sunt ipsi ad sumendum ex eo diligentes magis, & est illud magis interficiens eos. Et quandoque sumit ī potu habēs vermes, sicut lac duob. dieb. deinde potat in die tertio in lacte medicinam interficientem eos. Et quandoque fugit ante eam [g] [fauum mellis.] Qumque inuenit odorem eius, peruenit ad sugendum illud, qđ [h] [deponitur ad ipsum,] & quando tu administras [i] [medicinas uenenosas interficiētes,] tūc melius est ut linias stomachum cum stypticis, & propriè, in quibus est uirtus interfectiua vermium, sicut sumach, & [k] [hypoquistidos] & acacia dissoluta in uino. Et similiter capparis, & anethum in uino. et si non tolerant stypticitatem horum, tunc lutum sigillatum in uino. et bibuntur medicinæ facientes ad uermes, tunc oportebit ut stringantur nares uehemēter, & [l] † [ ] multiplicetur extractio anhelitus, et intromissio eius, quantum possibile est, nam rectius est ut non permisceatur cum anhelitu aliquid de odore earum. et de curatione continua cum curatione uermium, est rectificatio appetitus, quum cadit. et quandoque inuenitur in emplastris. et eis, quæ bibuntur, quod aggregat ad confortationem appetitus & interfectionem, & extractionem eorum, sicut aloes cū absinthio, ebibitis pilulis factis ex eis, & [m] [epithemate] facto ex eis, et similiter [n] † [ ] cum robub acetosis. et quandoque aggregatur cum uermibus fluxus uentris, quare necessariū est vt interficiantur tantum: motus nanque [o] † [ ] extrahit eos. Et quandoque dispositio exigit ut interficiantur cum stypticis amaris, ut aggregentur mors eorum, & retentio naturę, scilicet quando aggregātur vermes, & fluxus uentris, & timetur casus [p] [appetitus.] Et [q] [emplastrentur] cum emplastris stypticis, in quibus est interfectio aliqua uermium: [r] [& nō deiiciunt uirtutem,] deinde [s] † [ ] ipsi egrediantur post illud: aut per expulsionem naturæ: aut per medicinam: aut suppositoria, & quā doque sunt cum eis apostemata in uisceribus, & est necessarium regimē subtile. et medicinæ, quæ interficiunt ascarides, fortiores sunt eis, quæ interficiunt longos. & illæ, quæ interficiūt ascarides, & rotundos, interficiunt etiam longos, & causa in hoc est, quòd ascarides sunt remotiores ab eis, quæ bibūtur, & sunt magis submersi in humiditatibus [t] [cōuenientibus eis,] & quandoque sunt in cysti. Et quoniam ipsi generati sunt a materia grossa, & grossiore & spissiore, & propinquiore ad complexionem calidam, & magis simili ei, quod est uenenum: quare nō patitur a suo simili, dum non superfluat.

ANNOTATIONES.

De lumbricorum eductione, seu uinorum seu enectorū, deq; ijs quæ tum procreationi eorum obsistūt, tum uitæ, ac de medicamentis demum omni lumbricorum speciei aduersis, lege Paulum lib. 4. & Aetiū lib. 9. & Gal. 14. meth.

De medicinis calidis interficientibus uermes, & propriè lōgos. Cap. 5.

SIngulares, quidem sunt sicut prassium, & cordumeni: de quibus sumatur aur. i. & sceha, et lupini amari, et cassia, et calamēthum, et succus eius, et grana aldeemest, et costus amarus, et epithymum, et cartamum, et menta. et cambil et cyminum et camæpityos, et centaurea, et pulegium & allium propriè. Et quandoque interficit ascarides semen fœniculi, & myrtus, & origanum, et faufel, et absinthium, et semē caulium, et cortices algarab, et radix enulę exsiccata, de qua bibantur. unc iii. et cyminum assatū, abrotanum et anisum et semen apii, et nasturtium forte est in capitulo suo, et nigella; et semen atriplicis solutione educit eos cum mortificatione et similiter uolubilis, et polypodiū. Et melius, quo educitur fluxu uentris post mortificationē, est aloes. Et quando homo bibit de oleo potionem, et superfluit quantitatem, quæ possibilis est in bibendo ipsum, interficit eos, et extrahit ipsos, et propriè oleum omphacinum, et ipsum interficit latos etiam, et interficit propter suam amaritudinē & [a] [extrahit] propter uiscositatem sui. Quod si non fuerit possibile bibere ipsum uice una, bibat ipsum utendo potu post potū, sumēdo ex eo cochlearia duo et similiter grana nil interficiunt serpentes,

Marginal notes:
Cap. 57. & 58. ca. 39. 40. & 41. (at first Annotationes)
10, 20, 30, 40, 50, 60 (line numbers)
m B. linimēto.
n † B. aloes.
o † B. naturæ.
p B. Alia litera. uirtutis.
q B. proprie.
r B. ut non cadat uirtus.
s † B. ut.
t B. continentibus eo.
Cap. 57. & 58. ca. 39. 40. & 41. cap. ult.
a B. lubricat.

pentes, extrahendo eos, & quandoque conferũt in latis. De compositis vero, quę interficiunt eos, sunt, quæ sunt sicut theriaca magna. Et illæ, quæ aggregant interfectionem, & extractionẽ, sunt sicut hiera picra. Et sicut si sumatur sceha, & absinthium, amborum an. drach. i. & tertia pulpę coloquinthidæ [b] [drach. i. & quarta] & salis Indi danich j. & sumatur in potu. Et quandoque interficit eos potare cyminum, & nitrũ mediatim, & [c] [fœnugręci] pondus duorum aur. & iterum nitri, piperis, cordumeni partes æquales, & dosis eius sit vsque ad drach j. & s. & iterum piper, & grana lauri, cyminum indum, mastix, conficiantur cum melle, & sit dosis eius in mane cochlearium. i. & in hora dormiendi tantũdem aut enulæ, & sceha, & piperis, & [d] [siracsi] partes æquales sumatur in potu ex j. ʒ. & s. usque ad drach. iij. Et pilulæ de absinthio educunt longos, lati autem indigent fortiori hoc.

b B. põdus quartæ drach. j.

c B. ex omnib.

d B. sirachs.

De medicinis, quæ magis propriæ sunt ascaridum. Cap. 6.

SVnt kitran administratum in clysteribus, & epithematibus, & [a] [alsiraos, & medulla eius & alsirai] & costus amarus, & cortex radicis mori, & succus eius, & cãbil, & pulpa coloquinthidæ, & aloes, & [b] [alsimar] mirabile est ĩ latis, & cortex albelengi ex arboribus, & existimo ꝙ est species [c] [sidere & alzadarachat .] Et ex eis, quæ extrahunt vermes sine nocumento, est, ut bibantur drac. iij. succi enulæ recentis, est enim mirabile ualde. Et antiqui quidem dixerũt, ꝙ [d] [ireos] extrahit ascarides. Et ex medicinis mirabilibus in omnibus speciebus uermium sunt pili animalis nominati [e] [alcasim. Et alcalcadis est ex eis, quæ interficiunt eos cum iuuamento, si fuerit illic fluxus uentris, & iam diximus ad eos in antidotario decoctionem eius, & centaureæ. Et iterum bibat lac mulctum tribus diebus in mane, & cęnet super ipsum alesfidabegi, deinde sumatur [f] [vj. aur. abrungi & iij. drach sira casi & iij.] cambil, & terantur & soluantur in aceto acetoso, aut in syrupo acetoso, & masticetur aliquid de [g] [fauo mellis, ut egrediantur] uermes, deinde bibatur ex eo quantitas quam necessariam faciunt existimatio, & experimentum. Medicinæ autem frigidę, & paucę calidita tis sunt, sicut semen coriandri, quum bibitur tribus diebus cum rob, & semen apii, est enim forte ualde interficiens omnem vermem, & sumat cum syrupo acetoso, aut lacte acetoso, aut bibatur decoctio eius, & faufel, & folia persici & succus [h] [eorum, & spina ægyptiaca,] & sunt absque plurima caliditate. Et rubus, & decoctio corticis arboris granati acetosi, & muzi decoquantur in aqua nocte tota, deinde coletur, et bibatur, et similiter aqua, in qua decoquitur radix eius. Et succus arnoglossę conuenit ei, qui habet uermes, et fluxum ventris simul, aut arnoglossa sicca. Et iterum sumach dissolutum in aqua est mirabile, & hypoquistidos, el lutum sigillatum cum uino, sunt etiam mirabilia, et magra mirabilis est etiam, et semẽ portulacæ, quũ ex eo multum sumitur, interficit eos, et similiter endiuia amara [et lactuca amara] et apiũ aceto conditum. et dicitur quod melon interficit eos, et solutione educit ipsos, et tribuli propinqui sunt istis medicinis, et consequitur ex virtute harũ, quod ipsę trahunt latos etiam, si illa, quę sunt sicut semen [k] [salic.] et succus persici, et coriandrum, et endiuia amara et polium et reliqua, et ista aut bibuntur cum lacte absque butyro, aut cum aqua calida, aut syr. acetoso.

a B. albrẽch uel berengi & medulla eius & al sirachs.

b B. alsangiar.

c B. seder & azadaracht.

d B. alarbian.

e B harimun.

f B. vij. aur. brẽgi Kebuli, uel brench kebuli, & sirachs. ʒ. iij. & cambil ʒ. iiij.

g B. carne assata super prunas ut delectentur.

h B. Alia litera. spinæ ægyptiacę.

i B. Alia litera.

k B. salic.

De regimine uermium paruorum. Cap. 7.

QVandoque interficiunt eos suppositio salis, et clysterizatio cum aqua calida, et eradicãt materiam eorum. et fortius hoc est clystere, in quo recipiuntur cẽtaurea, carthamum, hyssopus, rubea, et pulpa coloquinthidę, quod administretur calidum. et fortius illo est suppositorium de alnitran, et clystere cum eo, et proprie cum oleo de chrysomilis amaro: aut medulla persicorum amara, et sint iam decoctę in ipso medicinæ interficientes: et quandoque clysterizatur etiam cum kitran. et ex eis, quib. fit suppositorium sunt arthanita, et buchormarien, et cortices radicis [a] [sceha.] et eis, quę colligunt hos paruos, est vt mittatur in anum caro pinguis salita, et sit iam super eã ligata fimbria fili. Ipsi nanque aggregantur super eã, proptera quia diligunt eam, deinde extrahatur post expectationem horæ vnius super eam quãtum possibile est, extrahatur, et iteretur vsquequo mundificetur.

De clysteribus [a] *[acutis interficientibus] uermes. Cap.* 8.

CLysterizentur cum decoctionibus medicinarum prędictarum ad eos, et quãdoque ponuntur in eis solutiua, sicut pulpa coloquinthidæ, et turbith, et aloes, et cucum. asininus secundum uirtutem, et horam, et est conueniens vt administretur in clysteribus eorum alkitrã, nam confert iuuamentum maximum, et custodiatur tunc anus, ne proueniat ad tenasmon, et stomachus vt non debilitetur cum potibus, et emplastris facientibus ad stomachum, et iã fecisti omnia illa, et quandoque confert clystere cum aquis salsis, et aquis salitis cum nitro, et similibus, et proprie cum Kitran. et quandoq; ponuntur in clysterib. eorum, succus foliorum persici: et decoctio radicum mori, et corticum granatorum, et proprie quum fuerit caliditas.

De emplastris habentium uermes. Cap. 9.

EMplastra etiam assumuntur ex medicinis similibus istis, et confortantur cum eis, quę sunt sicut pulpa coloquinthidæ, et fel vaccinũ, et succus cucumeris asinini: et cum eis, quę sunt sicut Kitran, et aloes. et quandoque fit emplastrum cum aloe, et absinthio, aut cum aloe, et rob cydoniorum, et rob malorum, et interficit, et [[rumpit] appetitum, et quando aggregantur omnia est rectius. emplastrum bonum. teratur nigella cum aqua coloquinthidę hu, et liniamide: aut decoctione pulpę eius, et dicitur super uentrem, et [b] [fumen:] et dicitur, quod medulla cerui, quando emplastretur cum ea umbilicus, confert ad illud: et si-

Et similiter olea medicinarum prædictarum, quum eis linitur, iuuant, & oleum chamæmillinum, & absinthium proprie.

De cibatione eorum. *Cap.* 10.

Cibus quidem qui necessarius est eis secundum oppositionem causæ, oportet ut sit calidus & siccus, in quo non sit uiscositas, & sit in eo abstersio [a] [ex eis, quę abstergunt eos & attrahunt] ipsos. Et ingrediuntur in cibis eorũ aqua ciceris, & folia caulis, & carnes colũbarũ etiam sunt iuuatiuæ eis, & potus aquę salsæ cõfert eis omnibus. Et quum sunt fluxus uentris, & caliditas, cibamus cum sorbitionib. acetosis cum sumach factis, quoniam est interficiens restrictiuum, & similiter aqua granatorum acetosorum. Et quando debilitat fluxus uentris; necessaria sunt, quæ nutriunt cũ fortitudine. Qđ si non digerantur, ponãtur ex genere sorbitionum, & aquarum carnium. Hora autẽ, & ordo sunt, quoniam oportet, ut ipsi nõ egeant cibo [b] † [ ] & mordicent stomachum, & fortasse faciunt cadere uirtutem appetitiuã, imo cibentur ante motũ eorum in hora quietis, & ut separetur cibus eorum, & cibẽtur cibo pauco. Et quum [c] [alleuiatur] fluxus, administrentur super uẽtrem emplastra styptica ex eis, quæ scis, uerum in habentibus paruos uermes, melius est ut eorum cibi sint ex genere illorũ, qui sunt boni chymi, & uelocis digestionis, nã uirtus eorum secundum semitam oppositionis non peruenit ad eos omnino. Et quum sũt boni chymi omnino, minoratur chymus corruptus, qui est materia eorum.

De cura casus, & [a] *[proiectionis] super uentrem.* *Cap.* 11.

Rectius in omnibus Illis est, ut extrahatur sãguis si possibile est, & detur in potu post illud, thuris & sanguinis draconis, & luti armeni, Karabe omnium an. drach. j. cum triplicato subtili. et si fuerit sputum sanguinis aut fluxus eius per anum, aut uomitus ipsius. ponatur in ipsa Kirat. i. opij. et post hoc oportet ut tu cõsideres illud, quod diximus ĩ capitulo de [b] [prostrationibus] in libro, qui est post istum.

ANNOTATIONES.

Si quis in uentrem collabatur, non statim mittendus est sanguis, nisi lapsus grauior fuerit, tunc uero secari uenam auertendæ fluxionis gratia licebit. Quod si disrumpi uas in uentre aliquod contingat, ut sanguis uel euomatur, uel per aluum excernatur, tunc ijs utendum quæ de sanguinis uomitu scripta antea sunt, astringentibus, & stupefacientibus etiam, si oporteat. deinceps uero curatio ijs perficienda, quæ lib. 4. Fen 4. tract. 2.

FEN XVII.

De ægritudinibus ani. & est tractatus unus.

Sermo uniuersalis, de ægritudinibus ani. *Cap.* 1.

Scias quod ęgritudines ani, sunt difficiles ad sanandum, propter ea, quę aggregantur in eo, quoniam est callis, & quia est inuersum, penetrans ab inferiori usque superius, & quia est vehementis sensus, & quia est positus in inferiori. Quia ergo est callis, peruenit ad eum fex in omni hora, & mouet ipsum, & addit in dolore eius, & [a] [diminuit] cum a quiete, cum qua completur receptio iuuamenti medicinarum, & [b] [non potest natura facere rectificationem.] & quia est inuersus, difficilis fit adhærentia medicinarum ad ipsum. & quoniam est vehementis sensus, multiplicatur dolor eius, & multitudo doloris attrahit. Et quoniam est positus in inferiori, facilis fit descensus superfluitatum ad ipsum, & proprie quum obedit ad receptionẽ earum, debilitas, quæ est cum eo, ex nocumento, quod est in ipso [c] [ex hæmorrhoidibus.

ANNOTATIONES.

Anus quoque multa, tædijq́, plena mala recipit, ait Celsus lib. 6. Eius uitia cur sanatu difficilia sint, pulchre hic author notat. de qua re pete Gal. 9. de comp. med. per loca.

De hæmorrhoidibus. *Cap.* 2.

Scias quod multoties existimat aliquis quod habeat hæmorrhoidas, & non habet nisi ulcera in recto, & in eis, quę sunt supra ipsum, oportet ergo ut consideretur illud. et hæmorrhoides quidem diuiduntur per species diuisionis famosę in uerrucales, & sunt deteriores earum, & in uueas, & in morales. et uerrucales sunt similes uerrucis paruis. et uueæ sunt latæ, rotundæ, purpurei coloris, aut ad purpureitatẽ decliues. et morales sunt molles, sanguineę, & sunt de hæmorrhoidibus hæmorrhoides, quę sunt quasi uesicæ. et diuiduntur hęmorrhoides diuisione alia, in exterius natas, & profundas, & sunt deteriores earum, & proprie illę, quę, tẽdunt ad partem uirgæ, quandoque enim stringunt urinam cum apostematione et natæ exterius apparentes sunt unę trium. De profundis autem, quędam sunt sanguineę, & quędam sũt non sanguineæ, & diuiduntur hæmorrhoides etiam in apertas fluentes, & currit quandoque res plurima propter apertionem uenarum plurimarum, & in surdas cęcas, de quibus nil currit, et plurimũ quidem generantur hęmorrhoides ex melancholia, et sanguine melãcholico, et parum generantur a phlegmate, & quum generantur ab eo, generantur quasi ipsæ sint uesicę uentrium piscium, et uerruculas sunt propinquiores ad hoc ut fiant [a] † [ ] melancholia, et morales ad sangu. et uuę inter istas et illas. et non est possibile, ut accidant hæmorrhoides nisi aperiantur orificia uenarum in ano, secundum quod dixit Galenus & propter hoc multiplicantur cum uento austrino, et in regione austrina, et non oportet quod in hęmorrhoidibus apertis, currentibus, sanguinis fluxus retineatur, donec perueniat ad debilitatem, et mollificationem genuũ, et comprehensionem [b] [syncopis,] et uideatur sanguis non niger: et melius est ut [c] [extrahatur] paulatim, et non subito, et quum in mulieribus declinat sanguis hęmorrhoidarum ad matricem, et egreditur in mẽstruis, iuuãtur eo.

Marginal notes (left column): a B. aliquę quæ ex eis, & … ; b … Alij …; c B. … ; a … ; b …

Marginal notes (right column): a B. priuat. b B. cũ qua facit rectificationem. c —— B. cap. 18. cap. 6. a † B. ex pura. b B. cafacan. c B. fluat.

Et oportet, vt fiat etium illud arte, & prouocentur menstrua earum. Et plurimis quidem habẽtibus hæmorrhoidas, adest color proprius eis, & est citrinitas declinans ad viriditatem. Et multoties accidit habentibus hæmorrhoidas fluxus sanguinis narium, & remouentur hæmorrhoides.

ANNOTATIONES.

De hæmorrhoidibus habes libellum Hippocrati ascriptum, ubi harum et causas, & signa, & curationem docet. Earum differentias duas tantum Græci notant, quod alię cæcæ, aliæ apertæ sint. Ita Aetius lib. 14. & Paulus lib. 3. Addit tamen author noster & alias, Rasim æmulatus 24. Cont. tr. 1. Affectus hic, & si frequenter præter naturam est, aliquando tamen purgatio est, non morbus, ut Celsus ait lib. 6. Quo fit, ut in quibusdam parum tutò supprimantur, in ijs qui sanguinis profluuio imbecilliores non fiunt, qđ & Celsus & Hipp. asserit 6 aph. A diuturnis, ait senex, sanato hæmorrhoidibus, si una non seruatur, periculum est aquam intercutem, uel tabem aduenire. Cuius rei rationẽ reddit Gal. eo in loco. Est tamen illic controuersia (quamuis hoc ad curationem attineat) quum Galen. ita legat, ut nos attulimus, ut & Philotæus, & uulgati codices. nempe, [si una non seruatur &c.] At Aetius non ita. Sed, dicere Hipp. ait, si non adseruetur, periculum esse & aquæ inter cutem, & tabis. ac per (seruari) non id intelligere, ut una aperta retineatur hæmorrhois. sed ut post hæmorrhoidum omnium extirpationem, & uenæ sectio, & conueniens diæta opportuno semper tempore seruetur. alioqui. n. non sanatio ea esset, quum sanari, perfecte sit liberari. Cæterum quidquid de hac resentiendum sit; utrumque nobis probari posse uidetur, & utraque lectio admittenda. Quamuis autem Græci codices, quotquot uidimus, ita legant, ut Gal. legit Hipp. tamen in libello de hæmorrhoidibus, de harum ustione agens, urendas omnes, & extirpandas omnes affirmare uidetur.

cap. 5. cap. 59. cap. 1.

cap. 18.

Aphor. 12.

De cura. *Cap. 3.*

OPortet, ut inceptione rectificetur corpus, & euacuetur sanguis malus ita, ut phlebotometur saphena, & vena, quæ est a posteriori parte calcanei, & vena [a] [almabit] est fortior utrisq; carũ. et uentosatio eius, qđ est inter [b] [utrasque spatulas] confert ad eas, & ad humores melancholicos. Et curetur hepar, aut splen si oportuerit [c] [propter societatem eius, quod generatur ex] eo de sanguine malo. Amplius, si non fuerit dolor, neque apostema, neque inflatio, nõ erit tunc plurima necessitas curationis earum, nam earum curatio quandoque perducit ad fistulam, & ad rhagadias. Amplius studiũ impendatur in lenificatione naturę, ut non noceat durities fœcis ano, & magnificetur labor. Et melius est, ut sit illud cum solutiuis, & lenitiuis, quę sunt ex medicinis, ex quibus iuuamentum affertur hæmorrhoidibus, sicut pilulę de bdellio, & pilulæ de alfeluzaragi, & pilulæ [d] [amalei] & pilulæ, quas dicam, & oportet ut studium impendatur in aperiendo surdas, & faciendo ut currat sanguis ex eis, quantum possibile est, vsque quo debilitet, & egrediatur sanguis rubeus, clarus, in quo non sit nigredo. Qđ si non sufficit, sit regimen eius cum incisione hæmorrhoidarum, & deiectione earum, incidẽdo, aut exsiccando eas, aut adurendo ipsas cum eis quæ faciunt illud. Et scias, quod in sanguine, qui currit ab hæmorrhoidibus, & ex ano, est securitas ab herpete esthiomeno, & mania, & melancholia, & epilepsia melancholica, & erysipila, & ab illis, quæ sunt sicut [e] [milium,] & cãcro, & excoriatione, & scabie & [f] [glabrie] & lepra, & pleuresi, & peripneumonia, & phrenesi. Et quando retinetur sanguis ex eis consuetus, timetur aliqua harum ægritudinum, & timetur hydropisis propter illud, quod accidit in hepate de apostemate malo, & duro, & corruptione complexionis, & timetur phthisis, & dolores pulmonis propter expulsionem sanguinis mali ad ipsum. Et quando cursus facit accidere syncopim, sumatur sauich hordei cũ spodio, & luto, [g] † [ ] & detur in potu [h] [ex calido] paulatim. Et medicinæ quidem quę ad hęmorrhoidas conueniunt, alię sunt aperiẽtes eas: aliæ consolidantes, & aliæ sunt constringẽtes sanguinem, & aliæ sunt incidentes [i] [eũ,] & aliæ sunt sedatiuæ doloris. et sunt, aut quę bibuntur, aut suppositoria, aut epithemata, & emplastra: & linimenta, aut puluerés, aut suffumigationes, aut aquæ, in quibus sedetur, aut restrictiua. et omnia illa: aut sunt singularia, aut composita. Et scias quod pilularum de bdellio iuuamentum in hæmorrhoidibus habentibus periodos, apparens est eis, & non sunt multi iuuamẽti in eis, quæ sunt fixæ, nõ habẽtes periodos. et quando aggregantur rhagadię, & apostema, curetur ĩ primis apostema, deinde hæmorrhoides. Et oleũ de chrysomilis, in quo resolutũ est bdellium, valet ad hæmorroidas, & rhagadias.

a B. almabad.
b B. duas anchas.

c B. Alia litera. illud propter rectificationẽ eius quod generatur in.

d B. aldadi.

e B. miliaris.
f B. morphea uel impetigine.
g † B. ...
h — B.
i B. eas.

ANNOTATIONES.

De curatione hæmorrhoidum pete & Aetium lib. 14. & Paulum lib. 3. & Celsum lib. 6. Gal. quoque in li. de curandi rat. per sangu. miss. de uenæ sectione in hæmorrhoidib. pulchre scribit, ac quomodo quandoque in cruribus, quandoque in brachio secare uenam expediat.

cap. 6. cap. 59. cap. 18. cap. 17.

De regimine incisionis hæmorrhoidarum, & adustionis earum. *Cap. 4.*

CAsus hęmorrhoidarum quandoque fit cũ incisione, & quandoque fit cum medicinis acutis. Quum ergo sunt hæmorrhoides plures numero, non oportet ut incidantur omnes simul, imo oportet ut audiatur præceptũ Hippocratis, et dimittatur una ex eis, deinde curentur, imo rectius est, ut curentur incidendo unã post unam, si toleratur illud, et in fine rei dimittatur una, ex qua currat sanguis corruptus, cuius exitus ex ea consuetus est in natura. et illud incisum si fuerit apparens, erit eius regimen facilius, et si fuerit profundum, erit regimen ipsius difficilis: [a] [nam] rectius est ut ligetur radix eius cum filo setæ, aut lino, aut pilo forti, et dimittatur, tunc si ceciderit per illud, bonum erit, & si non, experiãtur super illud medicinę [b] [incisiuæ,] et si nõ, incidatur. profunda uerò indiget vt extrahatur, deinde incidatur. Extractio quidẽ quandoque fit cum instrumento, sicut [c] [fit ventosatio] cum igne, et quocunque modo fit, ponatur super anum, donec egrediatur. deinde retineatur cum instrumento extractionis,

Et

Et si timetur velocitas reditionis, dimittatur vẽtosa vna hora, donec [d] [apostemetur] locus. & non redeat. Et quandoque ligatur velociter cum filo ligatione apostemante, & remanet hęmorrhois exterius. Et quandoque fit cum medicinis extrahentibus, sicut vt sumatur succus centaureæ, & anethi humidi, & staphisagria, & conficiantur illa omnia cum melle, & liniatur cum eis anus, & supponantur [e] [in melle.] Ipsa enim commouent egestionem, & perducũt ad hoc, vt appareat anus, & faciant ipsum exire [f] [Et] administretur nitrum, & fel tauri; aut administrentur piper, & nitrum: aut aggregetur ad illud, quod est ex illis, succus buchormarien, aut staphisagriæ. & ex bonis est phlebotomia basilicæ, ante incisionem, & ligationem. Et quum voluerit abscindere, retineat illud, quod abscindit ex eo, quod apparet. aut quod factũ est apparens cũ instrumẽto extrahẽdi. & trahat ipsũ, ad seipsũ, deinde ĩcidat illud ex radice ipsius cũ acutiore re, & penetrabiliore re. et non oportet, vt pertranseat radicẽ eius, & incidat aliquid ex eo, quod est infra ipsum, & perducat ad nocumenta, & apostemata [g] [magna Et quandoq; pducit ad malitiã & difficultatẽ.] Et mittatur sanguis fluere vsquequo timeatur debilitas, deinde retineatur sanguis cum restrictiuis; quæ dicemus. Et si non fluat sanguis, [h] † [ ] multiplicetur phlebotomia ex basilica. Quod si toleretur vt sanguis educatur cum aperitiuis prædictis, & fluat sanguis ex eis, erit rectum: [i] [&] si non timeatur casus virtutis ex dolore [k] [in eo] sufficit in hoc, quod est sicut succus cepæ. & si voluerit [l] [vt audeat,] liget paruam ex radice sua, & magnam ex medietate sua, aut secundum diuisionem aliã, & succurrat vt non apostemetur, & doleat, & illud est. vt desuper ponatur cæpe elixatum: aut porrum decoctum confectum cum butyro. Et sedeat ille, qui curatur, in aquis stypticis decoctis in [m] [cucurna] in aceto, & aqua, in qua decoctæ sunt gallæ, & cortices granatorum. Deinde curetur. cum his, quæ faciunt nasci carnẽ ex maran, vt non apostemetur. Et intentio in ligatione est preparatio ad penetrandum virtutem medicinarum, faciẽtium cadere hæmorrhoidalium in ea. Et quum vides anum apostemari, & dolorem incurrere vehementem ex huiusmodi curis, tunc necessarium est vt suffumiges cum bdellio, & adipe gibbi cameli, & emplastris prædictis: aut emplastres cum pane [n] [adarmache,] & vitello oui & pauco [o] [oleo.] & encatisma in [p] [passo arhadiu] est mirabilis iuuamenti, & sedat dolorem incisionis, & similia Et encatisma in aquis, in quibus decocta sunt lenificatiua, & embrocha cum eis, & sunt aquę, in quibus decoctæ sunt semen lini, & althea, & semen eius, & [q] [porrorum] & illis similia. Et ex eis, quæ propria sunt apostematibus ani. [super hæmorrhoidas,] sunt cerusæ plumbi unc. iij. suculus. unc. j. lithargyrii. unc. ij. masticis drach: iii. aggregentur cũ succo hyusquiami. Et oportet vt leniatur natura, & non dimittatur fex indurari in ano, et curetur retentio vrinæ, si acciderit lenificando apostema, quamuis oporteat, vt prohibeatur [r] [introitus uacuitatis] die & nocte, & propriè, post fluxum sanguinis fortem. Quum autem non [t] [peruenitur ad hoc,] vt fiat incisio hæmorrhoidarum cũ instrumento, aut ligatione, imò cum medicina, pulverizetur super eã medicina acuta, quoniam ipsa corrodet eam, & mundificabit ipsã, & apparebit caro sana. Si autẽ doleat, sedeat in aquis stypticis, & curetur ante illud cum butyro plurimo posito super eam, deinde curetur cum eis, quæ sunt sicut maran de cerusa & lithargyrio, & marã facto ex eis, & ex aquis solatri, & alkekengi, & coriandri, et quandoque [u] [non resoluitur dolor absque administratione medicinæ acutę in vice vna: quare oportet vt administretur medicamen acutum: quòd si dolor sanetur, curetur curatione præcedenti, deinde reiteretur et non sit medicamen acutum, nisi cum exsiccatione, quoniam est leuius] & in fine rei denigratur, et cadit et medicamen quidem acutum est, diachbardich & [x] [alcaldicon,] et quæ sunt similia illis. et quando denigratur, elixetur caulis cũ oleo, et ponatur desuper, et sedabitur dolor: deinde iteretur, donec cadat. Si autem super moralem, & eas, quæ ipsi sunt similes, pulverizentur atramenta, exsiccabunt eas, et deijcient eas, et quandoque inciduntur etiam et phlebotomia, et fluxus uentris necessaria sunt in eis, et pulverizationes, et suffumigationes, et epithemata [y] [fiunt] in eis.

t B. uult.

u B. Alia litera. prohibet dolor administrationẽ medicinæ acutę in una uice, quare oportet ut reiteretur medicamẽ acutum pluribus uicib. cum leuitate, qm̃ est facilius uel tolerabilius. Alia litera, & necessarium est administrare medicamen acutum, ꝙ si dolor intentur, curetur curatione præcedenti, deinde reiteretur.

x B. alfelfediũ.

y B. magis operantur.

ANNOTATIONES.

De hæmorrhoidum sectione & vstione, vide præsertim libellum Hippocratis de hęmorrhoidibus. Vide & Celsum lib. 7. & Paulum lib. 6. & Hippocratem 4. de rat. uict. in ac.

Cap. 30. cap. 79 Tex. 12. & prope finem.

De regimine apertionis hæmorrhoidarum [a] *[surdarum] & prouocatione sanguinis earum.* Cap. 5.

a B. cęcarum.

Oportet in primis vt leniantur cum balneationibus, et fiat iuuamentum ad apertionem earum cum phlebotomia saphenę, et uenæ almabit, et unctionibus ex eis, quę sunt sicut oleum de [b] [persicis, et de medulla chrysomilorũ, et de amygdalis amaris, et cortex pinguedinis] gibbi cameli, et medulla cerui, et bdellium, et alia singulariter, et compositè: deinde administretur super eas succus cæpæ fortis. et quãdoque ponitur in eis succus buchormarien, et quandoque ponitur cum hoc aliquid de lacticiniis, et de staphisagria, et stercore columbino, quoniam ipsum aperit proculdubio. et quandoque conficitur [c] [asphaltum, et galbanum, et] quæ ingrediuntur in hoc. [d] [†] et similiter folia rutę et oleum alachoen [e] [ipsum] prouocat sanguinem et amplificat poros. et medicamen de myrobalanis cum seminibus subtiliatiuis, cum iuuamento suo in hæmorrhoidibus prouocat sanguinem. s. sanguinẽ hęmorrhoidarum propter illud, quod ĩ eo est de seminibus subtiliatiuis. et ex eis, quæ prouocant sanguinem [f] [ ] est, vt sumatur pulpa coloquinthidæ. drach. iij. et amygdalarũ amararum drach. iiij. fiant ex eis lycinia longa, et retineantur in ano, et permutentur omni hora, et fint quinque lycinia in quinque horis, Quamque dolor fit fortior, ponatur in ano lycinium

b B. medulla uel nucleo persicorum & de medulla chysomilorum amara & pinguedo.

c B. cũ felle bouis, & galbanũ est ex eis.

d † B. capitulo.

e B. Alia litera. & comestio ipsius alachoen.

f † B. retentum.

lycini um ex oleo rosato, & phlebotometur sa phena, et quandoque [g] [aperit eas ex obuiatio ne sui ipsius .]

g B. aperiuntur ex seipsis.

Sermo de medicinis hæmorrhoidalibus, suffumigationibus & puluerizationibus. Cap. 6.

REctius est ut leniatur ante puluerizationes fortes cum sarcocolla dissoluta in aqua. Et si tolerauerit dolorem; liniatur intus anus cum psilotro balnei [a] † [ ] & toleret parum, deinde abluatur cũ uino styptico. deinde puluerizetur puluis super hæmorrhoidas. s. cortices æris [b] [usti soli,] & cum plũbo adusto. Et iterum [c] [ærugo ęris] & cantharides, & sal ammoniacus, puluerizentur super eas & [d] [sumatur illud] cuius præterijt relatio ex butyro & similibus. Et fortius istis est, ut sint confecta cum urina infantis, & hoc currit cursu medicaminis acuti. Quæ autem sunt conuenĩetiora illo, & leuiora, sunt sicut cinis nucis cupressi lauatus cum uino, & cinis corticis oui, & cinis ossium dactylorum, & lupini sicci amari adusti, & similiter ossa dactylorum adusta. Et ex eis, quæ currunt cursu proprietatum, est, ut sumatur caput piscis saliti, & exsiccetur approximando igni, & misceatur cum tanto casei ueteris, quantum ipsum est, & puluerizetur super circulum. Et similiter cinis caudę piscis saliti Et nigella est ex pulueribus bonis mirabilis iuuamenti, et de eis sunt suffumigationes, & eorum fortior est anacardus solus, aut cum reliquis medicinis, & cum arsenico propriè. Et arsenicum solum, & sulphur, [e] [& lacca solæ,] reliquæ autem medicinæ sunt, sicut radix aniuden, & radix oleandri, & alinstirgat, & radix lilii, & radix capparis [f] † [ ] & radix coloquinthidæ & radix alhamel, & uenæ tinctorum & semen porri, & sinapis, & stercus cameli, & alkali & [g] fimus columbinus] & alusmen, & galbanum, & sarcocolla: administrentur istæ medicinæ singulariter & aggregatim & ponatur aliquid de anacardo, & conficiantur cum oleo de [h] [iusim] & fiant inde troch. & seruentur, ut fiat cum eis suffumigatio. et ex eis, quæ conferunt in eis sunt alusnem, & galbanum, & sarcocolla. Et stercus cameli est iuuatiuum. Et quandoque sufficit suffumigatio facta cum tamarisco multoties continue. Suffumigatio composita. Recipe. radicis capparis & radicis apii [i] [quæ est exterior] & foliorum oleandri, & radicis spinę, [k] [quæ est exterior] & mharut, & radicis lilij, & anacardi omnium partes æquales, & fiãt ex eis auellanę cum oleo sambacino, & administrentur suffumigando. Et dixerunt quidam quòd suffumigatio cum folijs myrti iuuatiua est valde, & similiter [l] [cutis nigra excoriata] cum sale ammoniaco. Et hęc suffumigatio quandoque fit cum traiectorio ingeniosè posito in ano, ab extremitate, & suffumigatur in ipso, & quandoque fit cum vase perforato, super quem sedetur. Et [m] [quod conuenientius est ad ipsum calefaciendum, est stercus] cameli.

a † B. & aloe pauco.
b B. contriti solius.
c B. arsenicum
d B. succuratur cum eo.
e B. solum.
f † B. & radix apij.
g B stercus cameli.
h B. iasmiu.
i —— B.
k B. alhagi.
l B. cũ cute nigra alsalach.
m B. conueniẽtior pruna uel ignis ad ipsum est pruna uel ignis factus ex stercore.

De liquidis, quæ ponuntur super eas, & quibus embrrochantur. Cap. 7.

DE eis sunt fortes acutæ, sicut aquę, in quibus decoquuntur calx uiua, & alkali, & arsenicum, & [a] [allia,] deinde conficiantur cũ eis calx, & alkali. Et aquæ aluminosæ bibitæ, & in ablutione administratę sunt ex eis. quæ retinent cursum earum, Epithema. sumatur [b] [frumentum humidum, quod] scindatur in quatuor partes, & ponatur in uase, & fundatur super ipsum vrinę cameli pascentis & propriè [c] [arabati, &] submergendo ipsum, & ponatur in sole æstiuo, & restauretur cum vrina, quoties minuitur: est enim vehemẽtis iuuamenti, & deijcit eas proculdubio et quandoque fit linimentum cum myrrha aliquoties: nam ipsa corrodit hæmorrhoidas. [d] † [ ] Et in aqua siliquæ humidę submergatur lana, ponatur super hæmorrhoidas, quoniam per eam destruuntur omnino. et si fiat fricatio cũ ea semper, faciet illud sicut fit in uerrucis, & similiter cucumer capparis humidus. et unctio nes, butyrum vetus, & oleum de nucleis chrysomilorũ, & oleũ de nucleis persicorũ, & pingue do gibbi cameli, & oleum [e] [alcabiti] & oleũ de alcanna. [f] [et licinia & suppositoria] submergatur cottum in melle, & puluerizetur super ipsum nigella adusta, & administretur. et quandoque fit licinium adustum factum ex vtroque arsenico et similibus. et possibile quidem est ut ex medicinis pulueriz abilibus administrentur licinia cum melle. et ex eis, quæ sunt mirabilia, sed sunt difficilia & acuta, est ut incidatur radix dragonteæ in frustra parua & infundatur in uino nocte & die, deinde retineatur quantum possibile est, et quidam extimauerunt de nenuphare, quòd quando fit ex eo tenta, confert, & existimo, quòd sedat dolorem, & de eis, quę bibũtur, sunt pilulę de bdellio secundum descriptionem notã, & illæ, quæ sunt cũ cucurbita & illę, quę sunt cum [g] [guada.] et ex eis sunt pilulæ adediæ. et earum descriptio est hęc, myrobalanorũ & belliricorũ & scremblegi & emblicorum partes ęquales, & [h] [dedru ęgyptiaci] partes v. dissoluantur cũ oleo de chrysomilis, donec submergantur, & conficiantur cum melle, & sit earum dosis ex ii. drach. vsque ad aur. iii. et pilulę de sandaraca, et descriptio earum est hęc. sandaracę, corticis ouorum [i] [fumiterrę] seminis porri partes æquales, salis ãmoniaci pars. s. scoriæ ferri partes. iiij. fiant ex eis pilulę sicut nabac & dosis earum sit in mane. vi. pilularum usque ad vii. pilulas, et commouet coitum. et iterum. Recipe, [k] [amborum myrob. nigrorum, & belliricorum] an. drach, x. cucurb adustę. drach. vii. Karabe drach. iij. [l] [acori] drach. ii. bdellii drach. xx infundantur in aqua porri, et fiant ex eis pilulę, et administrentur. et ex eis, quæ experta sũt est illud, quod Recipit [m] [scorię] ferri, et seminis porri, et seminis ammeos omniũ ana. drach. i. fructus capparis sicci drach. iii. dosis eius sit pugillus cum aqua porri. [n] † [ ] et iterum sumantur myrob. nigri frixi cum butyro vaccino cum aqua porri, er oleo de nucibus [o] † [ ] et tryphera [p] [de ferrugine] ferri, et iterũ scoriæ ferri cribellati tritæ drach. iii. cum drach. ij. nasturtij albi, detur in potu ex eo in ieiunio

in

a B. reiteretur illud.
b B. coloquinthida humida &
c B. arabici.
d † B. & destruit eas omnino.
e B. alkairi.
f B. in lycinijs & suppositorijs.
g B. albanola.
h B. dadisassari.
i B. fyshargi.
k B. & embelli. corum.
l B. uirriolli.
m B. squamæ.
n † B. & iterum sumantur myrobalanorum nigrorum frixorum cum butyro, & feniculi ana partes æquales.
o † B. tryphera minori
p B. scoriæ.

in drach.j.aquę porri [q] [pondus] drach. ii.olei de nucibus [r] [& oleum de nucibus etiam.] Et iterum sumatur aristol.longa ,& pyrethrũ, & tribuli,& amygd.amarę,& ammeos,& proijciatur desuper pugillus farinę hordei, & conficiantur cum aqua porri, & oleo de chrysomilis.Et iterum sumantur, [s] [sauinæ mundatæ recentis] drach.x.& infundatur in aqua porri aliquibus diebus,& exsiccetur in vmbra,& teratur,& addantur ei seminis alhermel , & aniuden carmeni,& nasturtii albi,& fœnugręci,& ammeos oĩum an.drac.viii.ferueant nasturtiũ & alharmel cũ oleo [t] [de nucib.] & oleo de chrysomilis,& terantur reliqua remanentia,& aggregẽtur oĩa ĩ vase uitreato, aut scutella uitrea ta, & potio sit ex vno aur.vsque ad ii.aur.Et ex eis,quæ electa sunt,& experta, est vt in potu sumatur galbani sicci pondus. drach.ii.cũ aqua: nam ipsum remouet eas,Et si in potu sumatur tribus vicibus non redibunt.Et serapinum , & storax sunt ex summa bibitorum, quæ bibũtur ad hæmorrhoidas,& si natura est lenis,confert suffuf myrob.cum seminibus, & ipsum prouocat sanguinem,& ex illis , quæ conferunt eis , est assiduatio comestionis [u] [amygdalarum amararum] cum melle;tryphera autem cum scoria stringit sanguinem , & confert hæmorrhoidibus.

De sedantibus dolorem hæmorrhoidarum. Cap. 8.

SVmantur serapini , & bdellii subalbidi , an drach.ii.storacis drach.i.opii drach. s. olei de nucleis chrysomilorum drach.i.& s.dissoluantur gummę in eo,& ponatur desuper pondus drach.s.de castoreo , & iterum nenupharis exsiccati pars . i.altheę pars s.& iterum meliloti,lentium excorticatarum , amborum an. pars.i.coniungantur cum vitello oui, & oleo rosaceo . Et iterum folia altheæ,& melilotum cõfecta cum vitello oui,& oleo rosaceo [a] † [ ] quando ponuntur super diachilon cum oleo ros.& aliquantulo croci, & opii . & rob , sunt iuuatiua,et adeps anatis est vehementis,iuuamenti.Et iterũ cancer Pluuialis,hyssopus humida , adeps renũ caprarum,cera alba. Et iterum propriè quum apostematur,cõuenit vt sumantur chamęmilla melilotum, & parũ croci,& terãtur & cõficiãtur cũ mucillagine seminis lini , & triplicato . Et addatur ad hoc cauterium illud , quod diximus in cap.ficteris. Ipsum enim confert , & sedat dolores incisionis , & ligationis, & apostematis .

A N N O T A T I O N E S.

In sedando hæmorrhoidarum dolore styrace vtitur.de qua tamen re dubitare quis possit , quòd hic,ut legere est. 8.de simpl.med.fac.menses potum uel admotum prolicit. quæ autem menses cient , multum calfacere ait Gal.5.de simpl.med.fac.At anodyna moderate calefaciunt.Sed dubitatio nulla est. neque enim styracem solum admouet , sed opium admiscet,& alia, quibus calefaciendi uis extinguitur,& ipse,dum emollit,etiam tensionem imminuit,& dolorem mitigat.

De restrictiuis cursus hæmorrhoidarum. Cap. 9.

DE illis sunt ea, quæ restringunt cursum incisionis , & sunt fortiora , & [a] [meliora quàm] vt sint cauterizantia. Et de illis sunt ea,quæ retinent cursum [b] [eruptionis.] Et illa quæ retinent sanguinem incisionis, sunt atramenta , et iterum quæ sunt sicut puluerizatio ex aloe , & thure & sãguine draconis,& balaustiis,& sief memithe,& similibus,puluerizetur & ligetur ligatura forti.Et iterum pili leporis, aut tela aranea cum albumine oui,& inuoluatur puluere Galeni, & ligetur vsquequo sigilletur.Et quæ ex eis fortia sunt sunt sicut alcolcotar cum acacia,& gallis:deinde ligetur fortiter Quod si nihil confert, [c] [coquatur] cum cotto submerso in oleo calido feruente, & retinebitur sanguis : deinde puluerizentur desuper restrictiua,& in hoc est timor spasmi.Ea vero, quæ sũt infra illa,sunt styptica nota,& aquę,in quibus decoquuntur styptica. Aut vinum stypticum, in quo decoquuntur cortices.[d] † [ ] & gallæ,Et ex eis,quæ bibuntur ad illud,est tryphera minor, in qua posita est scoria ferri infusa in aceto hebdomada una,a qua coletur acetum,& [e] [fricetur] ipsa in sartagine [f] [ita ut bibat ipsum,] deinde teratur sicut puluis subtilissimus.

A N N O T A T I O N E S.

Habes horum medicamentorum copiam ex locis in superioribus annotatis.Sed uide & Gal.5.meth.ubi de sanguinis uenarum fluxione sistenda agit. & lib.de cur. rat. per sangu.miss.

De cibatione habentium hæmorrhoidas . Cap. 10.

OPortet vt alienent a se omne grossum ex carnibus & rebus [a] [lenibus] & omne adurens sanguinem ex [b] [attagucil] & seminibus,nisi secundum quantitatem iuuamenti,& oportet vt comedant ea , quorum digestio est velox.Et fiat cibus eorum bonus ex carnibus,& vitellis ouorum,& alesfidabegi pinguibus,& [c] [aludebenet & cirabeiet] & aqua ciceris, & si saminum dulce eis confert . Et nux inda cum penidiis confert eis. Quòd si fuerit illic solutio,& cursus superfluus sanguinis cõfert cib. factus ex rizo,& [d] † [ ]granatis cum passis.Et eorum olea sint oleum de [e] [Kerua,] & oleum de nuce indica,& oleum amygdalinum & oleum de nucleis chrysomilorum , & pinguedo gibbi cameli,& adipes laudabiles,& [f] [cõfectio] ex uitellis ouorum,& ex porris,& pauco cępe,& penidii , & ficus sunt meliores eis quàm dactyli .

A N N O T A T I O N E S.

Paulus lib. 3.in hæmorrhoidibus supra modum fluentibus cibos pauci sanguinis,& minime excrementitios, exsiccantes,& astringentes exhibet,at in obcæcatis contrarium uictum laudat,& potissimum loliginum, sepiarum , multipedarum,torpedinis, selachiorumque esum commendat. At hic contra crassos cibos penitus interdicit ijs , qui hæmorrhoidum uitio affliguntur.Videtur solui. Paulus in obcæcatis

Margin notes: q pondere B. — r B. oleum nucis. — s B. sauinæ recentis. — t Alia litera. B. de nucibus. — a † B. — a B. melius est. — b B. apertionis. — c B. cauterizetur. — d † B. granatorum. — e B. frixetur. — f B. frixione assante. — Cap 3. & 4. Cap. ultim. — a B. Alia litera. lacticiniosis. Alia litera. res densas. — b B. altuabel. — c B. alguidabat & zirbagiat. — d † B. cibus factus ex. — e B. nucibus. — f B. alhagie. — Cap. 59.

obcæcatis non tantum crassos, sed etiam acris quidpiam obtinentes cibos offert, nempe & loligines, & alia id genus, quæ præterquàm quòd crassa substantia sunt, nitrosum etiam quidpiam tenent, cuius ui aluum exstimulant. Vtitur uero crassis simul & nitrosis, ut ea atrum sanguinem accumulent, qui ad hæmorroidas delatus acri illa qualitate irritet, incidat, & aperiat. At Auicen. his crassos cibos interdicit præseruandi gratia, ne ater humor gignatur copiosior, qui ad hæmorrhoidas naturæ consuetudine mitti solet. atque propterea auertendi huius uitij scopum Auic. inspexit.

De apostematibus calidis in sicteri & erysipila [a] † [ ]
Cap. II.

[b] [DE illis sunt incipientia & facta post dolores] hæmorrhoidarum & successione [c] [curationum] hęmorrhoidarum cum incisione, & medicinarum acutarum et quum apostemata collectionem faciunt, & fiunt [d] [ulcera,] timetur superea, quòd fiant fistulæ: propter hoc ergo ante maturationem aperiuntur. Et oportet vt administretur phlebotomia in principio horum apostematum: quandoque enim [e] [sedatur dolor solum,] & administretur super eam maran de cerusa; aut liniantur cum albumine oui trito, cum oleo rof. in mortario plumbi, aut stanni, donec in ipso denigretur. Aut sumatur merdasengi [f] [drach. v. hæmatitis, cerusæ pondus drach. ii. myrrhæ unc. iii. sumach unc. ii. pulpæ coloquinthidæ unc. i.] olei sisami. quantum sufficit [g] aut ponatur cũ eis aliquid de triplicato & vino. et adeps anatis est vehementis iuuamenti. et similiter panis coctus cum aqua, quum fit ex eo emplastrum cũ uitellis, & oleo rof. Aut panis mundi. lib. i. croci unc. i. opii. [h] [unc. i.] administrentur in rob. et similiter emplastrum factum de kekengi, est bonum valde, Et similiter emplastrum factum de vitellis ouorum [i] [sorbilium,] qui terãtur in uino styptico: deinde misceantur cum cera, & oleo rof. Et quando pertranseunt initium, & nõ sunt ab incisione, administretur sup eas diachilon conquassatũ cũ oleo rof. [k] [&] parũ emplastri basilicon cum uitellis oui sorbilis. Et iterum cępæ, & porri elixati cum chamęmilla, aut maran caruſę cum ammoniaco. et si fortis fiat dolor, tunc folia hyusquiami uiridis exprimantur, et sumatur ex aqua earum aliquid, & misceatur cum aqua etiam: deinde infundatur in ea panis, & adiungatur ei uitelli oui nõ coagulati [l] [cum aliquo pars. i.] & oleum rof. & fiat ex eo maran, et iterum quandoque confert uaporatio ęqualis, & sessio in aquis. in quibus decocta sunt ea, quæ sedant dolorem, sicut semen lini, [m] † [ ] & semen althęæ & maluæ, & additur sup ea mucillago frumenti [n] † [ ] cocti cum aqua vsquequo fiat sicut puls, & oportet redeamus ad capitulum tenasmon. In eo nanque est cura bona ad hoc capitulum. et quum sunt ista apostemata propinqui termini in ano ex genere eorum, quæ aggregãt [o] [materiam,] tunc cito perge ad perforandũ ante maturationem, ut nõ extendatur materia ad profundum, & fiat fistula. & iam narratur hoc regimen ab Hippocrate.

a † B. in eo incipientibus & factis post dolores hæmorrhoidarum & incisione earum.
b B. Apostemata sicteris accidunt secundum minus incipientia & secũdum plurimum fiũt successione ragadiarũ & pruritus & successione oppilationũ orificiorum.
c B. Alia litera. nocumẽti & doloris & fortitudinis.
d B. exituræ.
e B. sedat dolorem sola.
f B. partes quinque amyli, octo ceruſę ℥ ij ceræ nouæ unc. iii. butyri unc. ii. pinguedis anatis unc. i.
g —— B.
h B. Alia litera unc. s.
i B. assatorum.
k B. Alia litera aut.
l B. assatione uehementi.
m † B. & althęa
n † B. contusi.
o B. Alia litera. saniem.

ANNOTATIONES.

Quandoque anus phlegmone corripitur, quod & ob causas præsertim quas hic author refert, & ob duram quoque & multam accidit equitationem. In his, ubi ad pus tendunt, unum Auic. præcipit, animaduersione dignum. nempe quia de futura ob suppurationem fistula metus est; secandam esse inflammationem ante maturationem. At contra Gal. tum alibi, tum 13. meth. cauendum docet, ne phlegmonem seces, etiam si pus notabile se ostenderit, nisi uideris coqui amplius non poße. Ceterũ, paucis. alia de ani inflammatione est ratio. Ex hac discrimen fistulæ imminet, qui morbus postmodum aut nunquam, aut certe difficillime curatur. Attendendum autem illi, quod maioris momenti est; propterea expectari coctio non debet, absoluta uidelicet, & perfecta ut in cęteris partibus: sed secandum: non quidem quòd ante inchoatam coctionẽ secare liceat; sed ubi cæperit, atque, ut ait Celsus, ubi pus apparuerit, incidendum erit, ne anus ipse suppuret. Proponit deinceps uenæ sectionem in harum inflammationum initio, quod præsidij genus & inflammationis incrementum auertere, & sedare dolorem potest. de hac tamen Paulus non meminit, fortasse ut commune inflammationibus præsidium subintelligens.

Cap. 4.

De rhagadijs ani. *Cap.* 12.

RHagadiæ in ano quandoq; fiunt propter siccitatem, & caliditatem accidentes ei: quare finditur à fæcè sicca, & a qualibet causa. [a] [& quandoque fiunt propter uehementiam doloris.] Et quandoq; fiunt propter apostema calidum. Et quandoque fiunt propter grossitudinem fęcis uehementem, & siccitatem ipsius: & fiunt propter hæmorrhoidas, quę findũtur: & fiunt propter fortitudinem expulsionis sanguinis ad orificia venarum ani.

De cura rhagadiarum. *Cap.* 13.

QVædam medicinæ rhagadiarum sunt incarnatiuæ [a] [lubrificatiuæ,] & quædã quæ sunt lenitiuæ, [b] [& quædam humectatiuæ] quæ dam curatiuæ apostematis: & quædam sunt incedentes incessu proprietatis: aut propinquæ eis. Incarnatiuæ aũt stypticæ exsiccatiuæ sunt, sicut gallæ non [c] [pertussatæ,] quæ bene in aqua decoquuntur, & pauco uino pontico, & administretur ex eis epithema. Et fortius illo est, ut sumatur [d] [uzifur] & balaustia, & cerusa, & merdasengi & plumbum adustum, & scoria argẽti, & climia: & administrentur cum oleo rof. & cera pauca. Et iterum maran de cerusa notum: aut cerusa, & stannum adustum, & oleum rof. & albugo oui, [e] [aut] scoria plumbi, & semen rosæ. Et terantur & administrentur in maran, & sicca, & adhærentia. Et iterum alcannę suma tur pars i. & ceræ albę partes. iij. dissoluatur cera cum oleo rof. & misceantur, et similiter alKeiri exsiccata et ex eis, quæ currunt cursu proprietatum, sunt cinis [f] [ostracorum, & polypodium] æquali mensura, et foliorum oliuę medicinis iuuatiuis etiam est illa, quę Recipit. [g] [lithargyrii] et ceruſę, et fricationis plumbi, & olei rosacei quantum sufficit, et iterum adeps anatis, hyusquiami albi, et cerę partes æquales, olei ro et thus,

a B. Alia litera.
a B. Alia litera. compositæ. Alia litera. exsiccatiuæ.
b B. humectantes.
c B. perforatæ.
e B. &
f B. ostracorum & amyli. Alia litera. lanæ & amyli.
g B. Alia litera cornu cerui.

& thus,& medulla ossium cerui, & semen rosæ,& tutia & climia abluta h † [ ] & opium,& hyssopus humida,& succus endiuiæ, & succus solatri, & oleum rosa.& ceræ parum;fiat ex eis ceratum. Et in hoc quidem cum rectificatione uulneris est prohibitio apostematis,& rectificatio eius, & expulsio doloris.Et ex eis,in quibus sedetur est aqua curcumæ,in qua feruent solatrum, & lentes,& rosæ, & hordeum excorticatum. Et quando non est pruritus,confert i [philoniũ] cum oleo myrtino. Et ex eis,quę sunt fortis k [aggregationis] est ut sumatur olei sisamini, & thuris puri l † [ ] & aluminis rotundi omnium ana pondus.drach.ij. & croci, & myrrhę amborum an.drach.i.glutinis alimbat,& ceræ,amborum ana.drach.xxij.aggregẽtur cum uino,& oleo ros.Et ex medicinis huius capituli, sunt medicinę conferentes cum æquatione,& lenificatione facta cũ adipib.& m [iurib.pinguib.]& succis,& oleis,et glutinationẽ facientia,sicut amylum,et puluis molẽdini, & dragacãthum,& similia. Et aggregetur ad illas curatio rhagadiarum. De illa est hæc descriptio. Recipe. hyssopum humidã, medullam uituli,amylum ablutum,adipem anatis aut gallinæ,& oleum ros.Et ex illa est.vt sumatur medulla cruris vaccini,& n [asinini] & amylum & liniatur o † [ ] & iterum maran. p [Recipe bdellii.gibbi] cameli,& q † [ ] farinæ hordei partes æquales r † [ ] medullę cruris cerui,& s [adipis] cerui,omnium ana unc.i.mumiæ. unc.s.olei sisamini unc.ii. amyli t [amygdalarum] dragacanthi omnium an. u [drach.] i. et aggregentur cum oleo sisamino. Et olea iuuatiua rhagadiis,in quib.non est caliditas plurima x [& apostema sine hęmorrhoidibus,] sunt y † [ ] oleum alkeiri,& oleum de lilio,& oleum de nucleis chrysomilorum, & oleum de nucleis persicorum,& dissoluatur in eis bdellium. et confert eis suffumigatio cũ bdellio confecto cum adipe. Apostemosas autem, z [quandoque aufert] & confert eis chymolea cum oleo myrtino,& sessio in stypticis, & oleo omphacino. Et iterum decoquantur gallę cum uino, & fiat ex eis emplastrum. In rhagadiis autem hęmorrhosaicis est necessarium ut super eas administretur maran,& administrentur ea quę bibuntur.et administrentur pilulæ de bdellio cum serapino, quę bibantur in nocte a [aut]in die. et quando currit ex ragadiis aliquid,sumatur cottum et submergatur in aqua, b [anethi] et exsiccetur, et abstergatur cum eo anus, et deuitentur styptica exsiccantia egestionem.

De cibatione habentium rhagadias. *Cap.* 14.

Oportet,ut ipsi deuitent acetosa, et styptica exsiccantia naturam.et sint cibi eorum alesfidabegf,et ea, quę fiunt ex a † [ ] maluis,et pinguendo gibbi cameli,et adeps gallinæ, et anatis, et b [confert eis conditum in alesfidabegi] et uitelli ouorum sorbilium, et propriè ante alios cibos,et c [confectio] de uitellis ouorum,et de porris, et cępæ cum butyro vaccino non uehementis d [fortitudinis,] & nux indica, et e [auellanæ ,]et penidii conferunt eis.et uia cibationis eorum, est via cibationis habentium hæmorrhoidas.

d B.coagulationis.
e B amygdalæ Alia litera. amygdalæ cum penidiis.

ANNOTATIONES.

Ani fissuræ, quæ rhagades dicuntur, ulcuscula talia propè sphincteri sunt, qualia in labris, spectantur sæpenumero. His uerò ubi senescunt, etiam callosa labia redduntur ut Aetius lib.14. De hoc affectu uide Gal. 5. meth. & 6. de comp. med. per loca. Paulum lib. 3. & Celsum lib. 6.

cap.3. cap.ult. cap.6. cap.59. cap.14.

De mollificatione ani. *Cap.* 15.

Qvandoque fit ex complexione paralytica:aut frigore infra illam. et complexio quidem paralytica, quandoque est ex humiditate subtili imbibita secundum plurimum, et quandoque ex humiditate,quę decliuis ad caliditatem,et est eius caliditas causa imbibitionis eius,et cognoscitur illa caliditas per tactum,et quandoque fit propter a [hæmorrhoidas] et ligationem hæmorrhoidę, aut incisionẽ eius quum lacerto aduenit nocumentum commune:et quandoque fit propter casum super dorsum:aut percussionem nocentem. b [quoniam stringit neruos,aut rũpit eos, et hoc fit subito, et non est ei curatio. Complexionalis verò accidit paulatim,et recipit curationem.et accidit ex mollificatione ani exitus fęcis inuoluntariè et quandoque est illic tensio ad exteriora similis mollificationi,propter illud quod sequitur ipsam de exitu fæcis inuoluntariè. et multoties sequitur colica,propter illud,quod aduenit c [neruo] constrictiuo de tensione, et scitur per tactum duritie.et quandoque est mollificatio cum sensu. et quãdoque est cum destructione sensus, et illa, quæ est cum sensu,est incolumior.

a B.fistulas.
b B. principis neruorum, aut rumpẽtem eos.
c B.lacerto.

De cura. *Cap.* 16.

SI fuerit causa eius frigus uehemens cum materia,aut absque materia,sedeat in aquis curcumę,in quibus sunt cocta sauina, et costus, et nux cupressi,et spica, et aliquid a † [ ] de squinantho.et si indiget fortiore illo, clysterizetur cum medicina nominata euphorbiũ, et administrentur super ipsum ea, quæ sunt sicut oleum costinum,et alia,et si fuerit materia b [faciens humiditatem,] in qua sit caliditas aliqua (quod scitur per tactum) fac sedere ipsum in aquis stypticis fortibus ad frigus,et permisce cum eis calefactiua etiam. c † [ ] et si illic existimauerit tensionem esse, tunc administra mollificantia,lenificantia ex oleis, et adipibus,et aliis et in fine illius, oportet vt administres d [styptica et mouentia] in quibus est subtiliatio,et resolutio ad excitandam uirtutem, et euacuandam materiam, sicut aqua salsa,et aqua salita,et coloquinthida.et attende ea,quæ dicuntur in capitulo: quod est post istud,et est de egressione ani.

a † B. de moni &.
b B. mollificãs humiditas.
c †B. Alia litera. styptica.
d B.mordicãtia & commouentia.

ANNOTATIONES.

Pulchre & copiose de sedis palalysi agit, de qua re pauca quædam Gal. 1. de loc. aff.

cap. 6.

De egressione ani. Cap. 17.

QVandoque fit propter vehemētiam mollificationis lacerti constringentis anū, educentis ipsum ad superiora, & quandoque fit propter apostemata [a] [dominantia.] Et curatio quidem redeuntis facilior est curatione apostemosi, qui nō redit. & cura vniuscuiusq; nota est, Et rectius quidem est, ut [b] [non curetur vnus curatione, qua curatur alius,] & reducatur, & stringatur. Quòd si non reducatur, administrentur mollificantia. Et oportet vt dicamus, medicinas constringentes anum, constipantes ipsum: nam plurimum necessaria sūt ea, quæ sunt huiusmodi, nam, quū administrantur, & reducitur anus post eas, si fuerit reducibilis, & restrīgitur, iuuat: Ex eis itaq; sunt aquę, in quibus sedetur, & quibus fit embrocha, & in quibus decoctæ sunt medicinæ stypticę. Et cōuenientior illarum est, vt sit [c] † [ ] aqua, & uinum stypticum. Et de illis est vt sumantur rosæ, & lentes, & solatrum, & sumach, & decoquantur in aqua, & administrentur. Et ista iuuant etiam, quum illic est apostema. et ex eis sunt pulueres, de quibus, quum non est caliditas vehemens, est, vt sumantur corticum arboris albotin. drach. viii. nucis cupressi pondus. drach. ij. cerusæ. drach. i. madefiat [d] [anus] cū uino styptico, & abluatur cum eo &[e] [assiduetur illud] super ipsum. & iterum minuti thuris, & merdasengi, amborum an. drach. viii. nucis cupressi, siccæ, & cerusse plumbi assumptæ per fricationem plumbi eiusdem super aliud, cum uino styptico, amborum an. drach. ii. & [f] † [ ] iterum scorię plumbi, & sumach an. drach. iiii. myrrhæ. drach. j. sem. ros. drach. iiii. Et iterum [g] [cum melle &] oleo ros. [h] [crudo sumatur sumach, &] alumen, & gallæ, & antimonium, & cerussa plumbi, & puluerizentur super ipsum, & reducatur, si reducibilis est, & stringatur. Quod si anus non reducitur, & non redit propter apostema magnum tunc melius est, ut regatur apostema & mollificetur [i] † [ ] per sessionem in aqua calida, in qua decocta sunt sedantia dolorem. & mollificantia apostema de eis, quę iam dicta sunt in capitulo suo, & inungatur post illud cū oleo anethino, & oleo chamęmillino, nam si lenitur, & redit, tunc curetur cum eis, quæ dicta sunt, et ex eis, quę conferunt in hac hora, sunt sedantia dolorem prędicta, & propriè [k] [alnenufat] prę dictum, in quo sunt lentes.

a B. inuersantia ipsum.
b B. ut curetur cum eo quo curatur.
c †B. illa.
d B. illud quod egreditur.
e B. puluerizetur hoc.
f †B. pulerizetur &.
g B. etiam abluatur & inungatur cum.
h B. puro & bono & sumatur.
i †B. Alia litera illud qđ eminet
K B. nenuphæ.

ANNOTATIONES.

Egit & de ani procidentia appellata Paulus lib. 3. & Aetius lib. 14. Sed pulchre Hipp. libello de fistulis. Vide & Gal. 9. de compos. med. per loca, & Celsum lib. 6.

cap. 59 Cap. 7. cap. 6. cap. 18.

De fistulis in ano. Cap. 18.

QVandoque generantur istę fistulę [a] [ex vulneribus] in ano, & corpore eius. & quandoque generantur ab hęmorrhoidibus corrosiuis, & de fistulis ani quędam non sunt penetrantes, & sunt incolumiores. & quædam sunt penetrantes & sunt deteriores: et illę, quæ sunt propinquæ [b] [concauitati] & introitui, sunt incolumiores. quoniam si [c] [premantur] non aduenit lacerto toti nocumentum, imò parti eius, & in reliquo est eius operatio ex retentione. Elongatę autem quum [d] [premūtur,] & quum est curatio, inciditur lacertus retentiuus totus, aut plurimum eius, et destruitur tota retentio, et perducit ad egressionem stercoris inuoluntariè. Et quandoque sunt continuę cum venis, et neruis, & est in eis timor. Et scitur differentia inter penetrantes, et non penetrantes per intromissionem tentę in fistulam, et digiti in ano, quo sentitur vltimus status casus tentæ: quare sciuntur penetrantes, & non penetrantes. Et penetrantes quandoque significat exitus stercoris ex eis, et scitur etiam an [e] [expressio] adueniat lacerto toti, aut parti eius, [f] [regimen,] quod quidam primorum antiquorum dixerunt, et imitati sunt ipsum quidam posteriorum. Et illud est, vt intromittatur digitus in ano, et tenta in fistula, et pręcipiatur infirmo vt stringat anum, et trahat ipsum ad superiora, et sentitur illud, quod constringitur, et illud, quod egreditur de lacerto, et quanta sit latitudo eius, quæ est in longitudine corporis et quantum sit inter extremitatem tentę et [g] [est secundum latitudinem eius] in longitudine corporis, an sit parum, aut plurimū. Et penetrantes quandoque habent orificium vnum. Et quandoque habent orificia plurima.

a B. ab exituris.
b B. alia litera. althaharizi.
c B. incidantur.
d B. incidantur.
e B. incisio.
f B. distregimine.
g B. inter superius latitudinis eius quæ est.

De curatione. Cap. 19.

EX non penetrantibus quidem, si non fuerit nocumentum cursus plurimi, et fœtor superfluus. non erit malum dimittere eas, et si fuerint nocentes. experiatur super eas collyriū algarab, et quæ procedunt cursu eius ex medicinis fistularū, et si rectificauerit eas, aut minorauerit corruptionem earum, erit bene. Et si non, administretur medicamen acutum, vt cōsumāt, quod apparet de fistula, et est caro mortua et appareat caro sana, et [a] [quandoque] succurritur dolori cum butyro, [b] [cui supponitur oleum ros.] deinde incarnatur uulnus cum medicinis, et cum maran incarnatiuis, et propriè maran [c] [arasil.] ipsum enim sanat ipsum. Quòd si fuerit ēt fistula, non curetur cū eis adhuc, quę icidūt cū [d] [caliditate sua et siccitate sua, sed cū subtilitate] et in spatio. Et ex eis, quæ ipsas incarnant, est maran nigrum. Penetrantium autē curatio, est [e] [comprehensio] et consideretur in [f] [comprehensione] illud, quod diximus. Et ex bona [g] [comprehensione] eius est, ut [h] [cōprimatur] cum pilis [i] [formatis vt licinium, quod sit subtile: aut cum seta formata, ut licinium, cum quo] stringatur, et dimittatur. Et quando perducit ad dolorem uehementem, et timetur quòd accidat spasmus, aut aliud accidens malum, auferatur ab ea filū, et curetur cum eis, quę sedant: deinde iteretur constrictio cum eo.

a — B.
b B. superponitur & oleo rosaceo
c B. alrasil.
d B. adustione & festinatione sed cum subtilitate.
e B. incisio.
f B. incisione.
g B. incisione.
h B. incidatur.
i B. tortis ... filibus ... torta ... licinibus.

ANNOTATIONES.

Plurima de hoc affectu & eius curatione Hipp. libello de

de fistulis, multa & Paulus lib. 6. Multa & Celsus lib. 7. & Aetius lib. 14.

De pruritu in ano. Cap. 20.

QVandoque fit propter uermes paruos generatos in eo. Et quandoque fit propter humores salsos, et cholericos mordicantes ipsum: & quandoque fit propter vlcera saniosa in ipso.

De curatione. Cap. 21.

FActus quidem a uermibus, curatur curatione vermium, & factus ab ulceribus, curetur curatione ulcerum, sed facti ab humoribus retentis in eo, si fuerint uenientes desuper, curatio est rectificatio cibi, & euacuatio humorum. Et si fuerint retenti illic, est euacuatio cum collyriis scitis narratis in eis, quæ mundificant intestinũ rectum ex humore phlegmatico, et cholerico. Et iam dictum est in capitulo tenasmon, & curatur cum suppositorijs temperatis, & cũ suppositorijs stupefacientibus. Et [a] [rob] cum aceto vini iuuatiuum est valde. Et similiter ventosæ super alhosos.

Vlcera ani. Cap. 22.

CVrentur cum exsiccatiuis fortibus, prædictis in capitulo excoriationis, [quamuis] sit dolor vehemens ualde [b] [in sensu] loci doloris. Et conferunt eis almaran nigrum, & almaran de viridi æris, et ponatur totum in lana super caput tentæ.

ANNOTATIONES.

Quæ ulcerato ano medicamenta conuenian t, habes ex Gal. 5. meth. Vide & Aetium lib. 14.

FEN XVIII.

De dispositionibus renum, cuius sunt duo tractatus.

TRACTATVS PRIMVS.

De vniuersalibus iudicijs renum, & de lapidibus eorum.

De anatomia renum. Cap. 1.

CReati sunt renes ad hoc, ut sint instrumentum mundans sanguinem ex aquositate superflua, [a] [qua indiget propter necessitatem facientem eam necessariam.] Et illa quidem necessitas destruitur, quum digestus est sanguis. & preparatus, ut penetret in corpus, Et tu iam sciuisti ista. Et propterea quòd hæc aquositas valde plurima fuit, fuit necessarium ut crearetur membrum mundificans ipsam, & attrahens [b] † [ ] ad se: aut membrum magnum: aut duo membra paria, & si esset magnum, vnum coarctaret, & comprimeret. Loco igitur unius creata sunt duo. Et in [c] [mundificatione] eorũ est iuuamentum, quod notum est in creatione membrorum parium, & duarum diuisionum, & diuisionum plurium vna, scilicet vt quum nocumentum acciderit vni eorum, fiet secundum cum parte operationis: aut cum plurimo eius. et subtiliatum est ad [d] [multiplicãdum] substantiam eorum, & ad faciendam eam solidam propter iuuamenta, quorum unum est, vt [e] [occurrant multo cum paruo spatio.] & secundum est, ut sint prohibiti ab [f] [attrahendo nisi subtile exuccãdo ipsum.] Et tertium est, vt sint fortis substantiæ, non uelociter patientes ab eo, a quo implentur omni hora ex aquositate acuta, cui associantur humores acuti in pluribus horis. Quia igitur creati sũt ita [g] [alleuiatur penetratio] in meatibus eorum. Et [h] [dilatatus] est locus eorum propter illud, quod positum est illic de visceribus. Et positus est rẽ dexter supra sinistrum, ut sit locus eius situi hepatis propinquior, & magis trahẽs ab ipso, quã tum possibile est, ita ut fortasse tangat ipsum, imò tangat additamentum. quod sequitur ipsum. & positus est sinister descendens, quoniã compressio fit in latere sinistro a splene, & ut illud, quod attrahitur ex aquositate, non attrahatur [i] [ex foramine, quod habet,] imò attrahatur ad propinquius in primis, & ad longinquius secundo. et ipsi quidẽ [k] [sunt] cũ duobus [l] [additamentis in concauitate ipsorum; & in gibbositate eorum.] & posita est in interiore parte cuiusque eorum concauitas, a qua attrahitur ad ipsum aquositas ex superiore, quod aduenit ei, & in ipsa uadit deinde trahitur ab ipsa ex interiore parte eius ad uesicam in [m] [latere, quod separatur ab eo] paulatim, postquam mundificat ren illud, quod associatur illi aquositati de superfluitate sanguinis purificatione meliore, & magis ultima, quę possibilis est: quare nutritur ab eo, quod de ipso purificatum est, & expellit superfluitatem. Aquositas enim non peruenit ad renes existens in ultimo clarificationis, & separationis: imò peruenit ad eos [n] [existente sanguineitate secunda in ipsa, quæ est] quasi ipsa sit lauatura carnis ablutione ultima, & [o] [similiter] quando debilitantur renes, non purificatur, quare egreditur aquositas associata sibi sanguineitate. et similiter quũ hepar est debile, & non discernit aquositatem a sanguineitate, separatione, qua oportet, & quantitate, qua oportet, & regimine, quo oportet, tunc penetrat cum aquositate sanguineitas, plus quàm necesse sit penetrare, [p] [propterea quòd] superfluit illud, quod associatur ei de sanguineitate mensuram, quo indigent renes in nutrimento sui. & est illud, quod egreditur ex illo in urina lotiuum etiam, simile loturæ, quæ egreditur. quum renes debiles sunt in nutriendo se. et renibus quidem aduenit neruus paruus, ex quo creantur panniculi eorũ, & aduenit eis uena ex latere hepatis, et aduenit eis arteria, quantitatem habens ex arteria, quæ aduenit hepati.

ANNOTATIONES.

Habes de renum anatome & usu ex Arist. 1. de hist. anim. & 3. de part. an. Itemque ex Gal. libello de renum affect. dign. & curat. & 5. de usu part. Sane de renum usu uidentur

Marginal notes:

d B. condensandum.

e B. succurratur cum soliditate paruitati quantitatis.

f B. attractione rei non subtilis exuccando ipsã Alia litera. ab attractione rei non subtilis & ab exuccatione ipsius.

g B. facilitatur penetratio subtilis.

h B. Alia litera. tortuosus.

i B. inter diuisiones æquales Alia litera. non sic indifferens uel ambiguum inter diuisiones æquales.

k —— B.

l B. cornib. uel extremitatib. cũ concauo ipsorũ, & gibbositate ipsorum uicinã tur ossi ipsius dorsi. Alia litera. Et ipsi ambo opponuntur cũ concauitate ipsorum & gibbositate ipsorum partibus vicinãtibus ossi ipsius dorsi.

m B. poris uriti dibus, a quibus separatur.

n B. remanente sanguineitate in ipsa.

o B. ꝓpter hoc

p B. quare.

cap. 18. cap. 9. cap. 1. cap. 5 6. & deinceps.

dentur summi inter se uiri discrepare. (omitto enim Erasistrati & Asclepiadis sententiam, qui nullum ferè usum renibus ascribebant, annotante Gal. 1. de fac. nat. Gal. locis citatis, expurgandi præsertim sanguinis gratia factos renes existimat, quod hic author. At Arist. 3. de part. animal. ijs uti naturam, ait, ad continendas uenas, & ad humorem superuacuum excernendum abuti: ita ut per accidens illum a renibus præstari usum existimet, quem primaria ratione proficisci Gal. putat. Subscribunt tamen in hac re Gal. omnes, cui & nos libenter assentimur. Sed alia controuersia est. Scribit Arist. quod & Gal. citatis locis, & author noster, quum duo sint renes dextrum elatiorem esse, & humiliorem alterum, cuius situs causam suis rationibus fulciũt. Id antiqui senserunt ferè omnes, & Rufus quoque lib. de partib. homin. sensit. Diligentiores tamen nostra tempestate dissectores, quum id in brutis ita se habeat, in hominibus tamen secus esse animaduertunt.

Cap. 13. & 16

Cap. 9.

Cap. 12.

De ægritudinibus renum. Cap. 2.

ACcidunt eis ægritudines complexionis, & accidunt eis ægritudines compositionis in paruitate quantitatis, & magnitudine eius, & ex oppilatione: de cuius summa est lapis. Et ægritudines solutionis continuitatis, sicut ulcera, & corrosio, & abscissio venarum, & earũ apertio, & totum illud accidit aut in ipsis, aut in meatibus, qui sunt intẽr eos, & inter alia, & illud parum fit, Quòd si accidat in illis meatibus oppilatio ex sanguine, aut humore, aut lapide, communicat ren in curatione. Et quando multiplicantur ægritudines in renib. debilitatur hepar adeo, donec pueniat res ad hydropisim, siue renes sint calidi, siue frigidi. Quũq; uides habentem dolores in renibus mingere vrinã viscosam, & glutinosam, tunc scias, quòd illud addit in doloribus eorum propter illud, quod attrahunt de materiis malis, & generat quandoque lapidem. & resoluuntur eorum ęgritudines per vrinam grossam residentem, & multoties quidem facit incurrere strictura lũbaris dolorem, & caliditatem in renibus.

ANNOTATIONES.

Renibus omne morbi genus accidit, & intemperies, & mala compositio, & solutio continui, ut hic ait. Ex diutinis verò uel multis horum morbis iecur imbecillum reddi solet, atque æger ad hydropem deduci, quod & Auic. testatur, ob impeditum eorum usum, quum enim ijs expurgandi a sero sanguinis insit munus, si calidiores forte fortuna sint, trahunt quidem serum, sed cum eo etiam sanguinẽ, adeo copiose, ut iecoris calore imbecilli reddito hydrops fiat. sin uerò frigidiores, non trahunt, neque expurgatur sanguis, ut iecoris uis & calor ab ea seri copia obruatur. Tu pro renum morbis pete Gal. 6. de loc. aff.

cap 3. & 2.

De signis, quibus significantur dispositiones renum. Cap. 3.

SIgnificatur ex vrina in quantitate, & subtilitate sua, & colore suo: † [ ] & ex eo, quod admiscetur ei, & ex dispositione sitis, & ex dispositione desiderii coitus, & ex dispositione dorsi, & doloribus eius: & ex dispositione crurium, & ex ipso dolore, & ex tactu, & ex eo, quod conuenit, et quod non cõuenit.

a† B. Alia litera. & hora sua. b B. in qua est spuma plurima & fortis tunc. Alia litera. in qua est spuma plurima super ipsam tunc.

Et ægritudinib. quidem renum associatur paucitas urinę. et distinguit hepatis ęgritudines, & quæ eis similantur, quod appetitus non omnino prostratus est, & ille, qui mingit vrinam, [b] [propter quam multoties surgit ad mingendum,] in renibus eius est ę gritudo. & similiter est in illo; qui habet sedimen carnosum. & capillosum, & [c] [herbinum.

c† B. orobinum digestum quoniam digestio [illegible] stante renes [illegible] verum tamẽ digestio, quum ē ualde uehemens ualde, & cũ ea permistio ex rebus aliis, arbitrare quod ægritudo est in uesica, & si fuerit digestio infra illam minor, uel minor illa, tunc est in renibus, & si non uides digestionem, tunc iudica quod principium ægritudinis est in hepate, quoniam digestio quidē fit, propter causam superiorum, & si non esset sanitas eorum, non fieret digestio, & si non esset nocumentum in eis, non esset defectus digestionis.

ANNOTATIONES.

Fontes ponit, a quibus renum uitia & status petantur. Unum tamen notat, de quo ambigere quis possit, ex uenerис appetentia uel inappetentia renum status indicia de sumi. At quid renibus cum ueneris appetitu? Res tamen ita uidetur se habere. prope renes seminalia sunt uasa, quæ & ob renum caliditatem incalescunt & copiosius uel acrius semen uel copiosiores spiritus attrahunt, unde in uenerem stimulantur. Quærat rursum hic aliquis, quomodo ex dispositione crurũ nosci uelit renum status. Sed satisfacere huic ex Gal: est. 1. in 6. de uulg. morbis.

De signis caliditatis renum. Cap. 4.

SIgnificatur caliditas renum ex [a] [incisione] urinæ sicut sua rubedine, & sua citrinitate: deinde ex priuatione pinguedinis totius corporis, & ex caliditate tactus, & ex veloci accessu apostematum, [b] [maxime] calidorum. [c] † [ ] & multo desiderio coeundi, & siti nimia.

a B. tinctura.
b — B.
c † B. & sicut diabetes calidus.

ANNOTATIONES.

Quia renes percolandæ urinæ a sanguine instrumenta sunt, propterea & ex urinis eorum status licebit inuestigare. Quare, & ubi calidiores hi fuerint, quia ob calorẽ auidius & uberius sero immistum sanguinem trahunt, facta ob eandem caliditatem eorum segregante imbecilla, serum coloratius ad vesicam cõfluat necesse est: idem renes, si calidiores sint, ait author, pinguedine totum corpus priuari. Quidam id propterea euenire existimant, quòd ob caliditatem pinguedo absumatur. Sed quàmuis sanguinis serum per renes expurgetur, ad ipsos tamen sanguis, quo totum nutritur corpus, non aduenit, ut illic totius sanguinis adipem absumi oporteat. Existimarim ergo ob immodicam attractionem sanguinis simul cum sero parcius corpus ali, & cõtabescere, sicuti in diabete quandoque euenit. Unde etiam tabem ad nephritidem sequi testatur Hipp. de internis affectionibus.

De cura. Cap. 5.

CVra eorum est exhibitio lactis asinæ in potu, & caprarum nutritarum in domo: [a] [& herbę cõuenientes frigidæ, & detur etiam lac,] de quo extractum est butyrum nisi timeatur uitium lapidis, qui si timeatur, [b] [aqua cicerũ detur, & omne ius & glutinum, & quę cognita sunt. et quando clysterizatur cum aqua frigida &

a B. cum herbis frigidis, & exhibitio lactis asini.
b B. Alia litera. exhibeatur aqua lactis de quo extractum est butyrũ, quoniã ipsa est uehementis extinctionis renum & similiter [illegible] nes succi [illegible] cilagines [illegible] sciuilli [illegible] clysteri [illegible] eis erit melius. Et quandoque clysterizatur cũ aqua frigida & oleo sesamino cũ cumeris longis & erit bonum.

et oleo sem alkekengi, erit bonum,] et similiter emplastra facta ex illis, et unctiones ex [c] [unguentis] frigidis, et camphora est utilis ualde in cura caliditatis renum: et scias quod sitis in hac complexione [d] [succedit, quæ non sedatur ex potu] aquæ frigidæ.

ANNOTATIONES.

Vitur ad renum refrigerium cāphora. Videtur tamen hæc, quum facile inflammetur, inter ea reponenda, quæ calfaciant. Sed de hac re alibi, placitum profecto Arabum est quod refrigeret, quamuis id non satis forte rationi respondeat.

De signis frigiditatis renum. *Cap.* 6.

Significatur frigiditas renum ex discoloratione urinæ, & totius corporis, & paucitate, [a] † [ ] coitus, & ex debilitate [b] [renū similitudinem habentium cum renibus senū.] Et his quidem superueniunt ægritudines frigidæ, & nocentur a frigidis.

De cura. *Cap.* 7.

Iuuamentum illius est clystere ex [a] [unguētis calidis adipum: & butyri uaccini: & olei sisamini: & olei bauciæ,] & alKekengi, & amygdalarum amararum, & cartami [b] † [ ] & fœnugræci: & anethi; & [c] [adipis dab, & olei laurini, & olei auellanarum, & physticorum, & olei costini] propriè. Et quandoque permiscentur aquæ eorum cum oleo, secundum quātitatem [d] [sufficientem ad clystere faciendum.] Et sumantur iterum emplastra medicinarum calidarum, summa quarum est aggregata. Et cyminum est iuuatiuum ualde in cura frigiditatis renum, & propriè [e] [cum medicinis mistū, super quas dominium habet.] & clystere cum oleo costino est [f] [laudabile:] & sequens est illud [g] [in uirtute alhabræ: & alcadra: &] physti ci. & adeps caudæ arietum, quando fit clystere cum eo, est ultimum in calefaciendo renes, & confortando.

De extenuatione & [a] [uetustatione] renum. *Cap.* 8.

Quandoque accidit renibus extenuatio, & [b] [uetustatio,] quæ dicitur debul, & diminuitur [c] [eius substantia: &] quandoque nō remanet pinguedo [d] [super] propter malam complexionem, & nimium coitum, & [e] [purgationem.]

De signis. *Cap.* 9.

Signa sunt casus [a] † [ ] coitus; & albedo urinæ; & frequenter urinare & debilitas [b] [iliorum:] & dolor [c] [extensiuus] in illo; & quandoque erit cum illo [d] [grauitas] corporis.

De cura. *Cap.* 10.

Iuuamentum eorum est comedere medullas [a] [nucum] cum zuccaro: [b] [& nuces indas & auellanas cum phisticis:] & papauer; & cicera, & fabæ, & faseoli conferunt: & [c] † [ ] adeps gallinarum, & anserum, & renum hœdorum, [d] [& panis] calidus. Et misceantur cum istis [e] [medicinis diuretica, & species confortatiuæ si sint medicinæ effusæ ad renes: species. n. virtutem mouent.] Et quandoque miscentur cum illis, sicut [f] [lalec. i. res, quę masticātur diu: & res viscosæ, & quæ habent saporem de sen,] ut confortetur substantia carnis: Et [g] [iuuatur cum cibis, in quibus sit lac vaccinum admistū: & lac decoctum] cum sua tertia aut quarta de tereniabin. Et [h] [quandoque accipiuntur renes, & decoquuntur, & proijcitur puluis speciērum, donec bene preparētur: & res, quæ impinguari faciunt, & confortant, sunt species, & tanguebil. iuuant etiam eos clysteria, quæ facta sūt ex carnibus arietum,] cum oleis bonum odorē habentibus [i] [specierum.] Et olea medullarū, quæ dicta sunt: & [k] [vnguēta] caudæ arietum propriè. Et si [l] [fiant] renes pingues, erit [m] [maximum iuuamentum.] & similiter, quę sunt ei similia. Clystere bonum. Capita agnorum pinguium ponantur in olla cum aquæ Kist. j. & s. & claudatur cum luto forti; & ponatur in furno spatio xxiiij. horarum quousque separetur caro ab ossib. per se, & misceatur cum eo butyrum, & zambac, & parum succi porrorum, & quum [n] [decoquitur cum illo corallus,] & ascek. i. tribulus, & mugat, & fœnugręcum, & semen papaueris [o] [ipsius, quod melius est, valet plus:] & quum necessarium fuerit plus calefacere, ponatur in eo oleum alkerua, & oleum costi: & si æquale volueris facere, ponatur oleum cartami. Et iterum si fiat clystere cum lacte recēter mulcto, [p] † [ ] confert ualde: et si est necessaria calefactio ad ignem parum, fiat. Nos iam dicemus in antidotario clysteria alia & electuaria [q] [medicinarum valentia ad hoc.]

De debilitate renum. *Cap.* 11.

Debilitas renum fit causa complexionis alicuius: cuius deterior est illa, quę confirmata est: et [a] [fit quandoque] propter extenuationem: Et quandoque fit propter dilatationē meatuum, et eorum apertionem, et [b] [mollificationem:] quam eorum acquisiuit essentia. Et est debilitas propria eis ambobus: et est illa causa cuius deficiunt in colanda aquositate ab eo, quod ei associatur vsque ad renes. et quādoque sunt venæ incolumes: et quandoque non sunt, et causa illius est sicut multitudo coitus: et sicut multitudo [c] [stupefacientium: et multitudo vrinæ, et statio in equis, et ipsorum equitatio absque gradatione, et consuetudine: et propter [d] † [ ] laborem aduenientem in renib. et propter percussionem. Et huius quidem generis est [e] [ascellatio] plurima, et [f] [incessio,] precipuè pedibus.

De signis. *Cap.* 12.

Illam, quę est causa complexionis, significāt signa complexionis. et, quæ est causa extenuationis, significant signa extenuationis. et

c † B. pinguedines sicut.
d B. vel caprarū & panis impinguatus vel vnctuosus.
e B. medicinæ diureticæ & species aromaticæ cōfortatiuæ, vt sint diuretica p ducentia vel facientia peruenire. s. ad renes, & spēs aromaticæ commoueāt virtutem.
f B. alhach. i. lacha, & illud in quo est viscositas vnctuosa.
g B. iuuat pot⁹ lactis vaccini & lactis decocti.
h B. qn̄ conteruntur vel minutim inciduntur renes & coquūtur, & aromatizantur, & ponitur sup eos, qd impinguat, & confortat ex seminib⁹, & spēb. aromaticis erit iuuatiuū, & iuuant eos clysteria facta ex carnibus agnorum vel arietum, & columbinorum & capitū castratorum.
i B. aromaticū.
k B. adipes.
l B. ponātur in eo. Alia litera. ponatur in eo pinguedo renū pinguium.
m B. iuuatiuū.
n B. decoquantur cum illo columbini.
o B. contritum, & virtus, seu aliquid cepe est melius.
p † B calido sicut mulgetur.
q B. ex medullis
a B. Alia litera. deterior ea est illa, quæ est.
b B. relaxationem.
c B. diureticorum.
d † B. omnem.
e B. statio.
f B. itineratio

cum illa, quę est propter dilatationem meatuū, & a [mollitiem] carnis eorum, non est dolor nisi quandoque: & minoratur cū ea appetitus cibi, & est vrina ante digestionem, & aduētum ad venas, secundum plurimum aquosa. Qum autem cibus peruenit ad venas, tunc secundum plurimum fit exitus sanguinis & humiditatum grossarum cum vrina. Et est plurimum vrinæ eius sicut lotura carnis b † [ ]grossæ, quoniā ipse nutritur cum eo quòd currit ad ipsum: & non discernitur grossum a subtili. Et accidit multoties, vt subsideat sanguineitas, & c [appareat] res similis spumæ maris. & illud est, quando venæ sunt incolumes. Qum ergo venæ nō sunt incolumes, non d [discernitur] aliquid, imò remanet e † [ ] cum dispositione sua pp debilitatem digestionis. Et comitantur quidem debilitatem renum quocunque modo sit, & extenuationē eorum, paucitas urinæ, & defectus in coitu, & debilitas uisus, & dolor capitis.

a B. relaxationē.
b † B. retentis.
c B. supernatet.
d B. sequestratur.
e B. B. vrina.

De cura. Cap. 13.

CVratio eius quæ est ex cōplexione, est cura complexionis in pmutatione sui, & euacuatione materiei, si est. Et eius, quæ est causa extenuationis, cura est, cura extenuationis. Et in ea, quæ est causa dilatationis, & est debilitas uera, oportet vt intentio sit prohibendi causas dilatationis, & a [conglutinandi,] & confortandi. Et prohibitio quidem causarum dilatationis, ē dimissio motus, & coitus, & odire balneationē plurimam, & declinare ad quietē, & tranquillitatem, & abhorrere diuretica. b [Conglutinatio] uero fit cū glutinatiuis, & styptícis, c [& frigidis.] Ex cibis quidē sicut sauic & d [dactylis siccis & zarois] & cydonijs, & cibo facto ex granatis cū interiorib. passularum, & cū adipe caprarum. e [Et eis, quę fuguntur ex cōgelatis] factis ex eis, quę sunt sicut granatorū, & succi acetosi, & muzi: & acetum bonum cū coriandro: & ea, quæ similia sunt eis. Et ex potibus, vinū f [passum ponticum:] Et ex medicinis vero sunt, sicut succi styptici permisti cū bolo armeno, & gūmi, & emplastra facta ex sauic, & g [casab] & cydonijs, & rosis, & eis, quę currunt cursu eorum. & unguentis pdictis ad debilitatem hepatis, & stomachi. Confortantia aūt sunt & cibi, et clysteria, et confectiones impinguatiuæ dictę in capitulo extenuationis, et oportet ut adantur in eis styptica: et ponantur in clysterib. prędictis sicut h [dactyli sicci] et cydonia, et administrentur in eis lac camelinū, et ouinū: nam ipsa confortant renes, et aggregant eos, et consolidant ēt. Et lacti quidē ouino nō est compar in ægritudinibus renum propter debilitatem, et propriè quando miscetur cum eo, quod est sicut bolus armenus. Et comedere renes cum reliquis cibis; et permiscere cum eis i [prohibentia] est multi iuuamenti.

a B. solidādi vel inspissandi.
b B. Solidatio.
c B. viscosis.
d B. alcasb & zarur.
e B. & almesussat, & alcharissat.
f B. de cibibo, vel vua passa agerosa.
g B. casb.
h B. casb.
i B. iuuantia.

ANNOTATIONES.

Renum actio, ut antea diximus, sanguinis est expurgatio, & seri ab eo secretio. Vbi id nō agant, vel quia imbecilliter aut corrupte (copiosius. s.) attrahant, vel attractum non expurgent, debilitati dicuntur, quòd debiliter eorum munus obeunt. ita, ut symptoma hic affectus sit, actio. s. læsa, sequens uaria morbi genera, & varias morborum causas, quas hic singulas prosequitur, Aemulatus Aetium lib. 11. Vide & Paulum lib. 3. & Gal. 3. de sympt. caus. & 6. de loc. aff. nec non Hipp. 4. aph.

De uentositate renum. Cap. 14.

GEneratur in renibus uentositas grossa, extēdens eos, et significant quod est uētositas dolor, et tensio, absque grauedine, et non sunt signa lapidis, et fit in eis mutatio quædam, quę minoratur quum est uacuitas, et secundum digestionem bonam.

De cura. Cap. 15.

OPortet vt abstineat a cibis ïflatiuis, et bibat diuretica resoluentia uentositates, sicut semina et semē rutæ, et a [fagdi,] in aqua mellis: aut in iuleb secūdū dispositionē, et emplastretur cū eis, quæ sunt sicut cyminū et b[calamētū] et anethū, et ruta sicca, et vaporetur cū eis. et inūgatur cum costino, et sambacino, et similibus.

De dolore renum & cura. Cap. 16.

FIt ex apostemate: aut uentositate: aut lapide: aut debilitate: a [ ] et quandoque sequuntur dolores eorum, debilitas digestionis, et casus appetitus, et nausea, et tu quidem iam sciuisti signa diuisionum prædictarum, et curationes earum. Qumque dolor fit uehemens, tunc superest tibi uti eis, quæ sunt sicut philonium, et troc. stellæ, et ea, quæ tramite isto procedunt tandiu, donec sedetur dolor: deinde curetur cum yreos. et tinæ uehementer conferunt ei, quando decoquuntur in eis medicinę lenitiuæ, et doloris sedatiuæ secundum qđ diximus in capitulis. b † [ ]et c [opor tet ut incipiat in administratione seminū, quū non inuenit excusationem ab eis,] in curatione renum et uesicæ, præcipuè habentium ulcera, uerum uti seminibus cum dolore, timorosum est propter illud, quod d [accidit, et descendit] et studium in abstinendo iterū a narcoticis, est magis necessariū, sit ergo cōtētus aqua tepida, et sedatione absq; longitudine in administratione perducente ad e] stuporē]et attractionē.

ANNOTATIONES.

Doloris renum causæ sunt & intemperies, & solutio cōtinui, sicuti in cæteris. Hic author non causas doloris curat, sed dolorem ipsum sedare docet, ubi tantum is urgeat, ut curationem ad sese trahat.

TRACTATVS SECVNDVS.

De apostematibus renum, et solutione continuitatis.

De apostematibus calidis in renibus, & dubellati. Cap. 1.

APostemata calida in renibus diuersificantur in materia quædā.n. eorum fiunt ex sanguine

Cap.2 Cap.43 cap.1. cap.3. Aphor. 78.

ſanguine groſſo,& quędam eorum fiunt ex ſanguine ſubtili cholerico. Et diuerſificantur cauſa ſuorum locorum, fiunt enim quædam ipſorum in corpore renis, & quædam accidunt ad latus cōcauitatis, & quædam ipſorum ad latus panniculi velantis eos. Et iterum quædam corū tendunt ad partem meatus emunctorij, [a] † [ ] & quædam ipſorum declinant ad partem dorſi, & quædā ad partes meatus, qui eſt ad ſuperiora. Et iterum quandoque ſunt in unoquoque duorum renum, & quandoque ſunt in rene vno. Et rurſus quandoque faciunt collectionem, & quandoque non faciunt collectionem: Et quum collectionem faciunt, aut rumpuntur, quandoque rumpuntur ad partem ueſicæ (& eſt melius omnibus) aut ad inteſtina, expulſione facta a natura ab eis ad inteſtina, [b] † [ ] ſicut expellit materiam pleureſis in oſſa lateris ad illud, quod apparet de corpore. Et quandoque fit ſecundum ſemitam reditionis ad hepar, deinde ad meſaraicā, deinde ad inteſtina. Et expulſio, quæ fit ad inteſtina, qualitercunque fit eſt mala ualde, aut expellit ad ſpatium concauitatis, & loca uacua, & indiget [c] [perforatione] educente illud. Aut nō rumpuntur, & remanent in eis, & hæc etiā curantur cum apertione. Et omnia quidem renū apoſtemata uelocia ſunt ad hoc, ut in lapidem conuertantur, & quomodo non? quū ipſa ſint cauſa lapidis? & quum apoſtema calidum eſt in rene, & illud non ſit uacuum a febre, deinde accidat commiſtio rationis, tunc illud eſt [d] [cauſa] communitatis uelaminis, [e] [magnitudinis] apoſtematis, & eſt mortale, & proprie quando [f] [accidit ſignificatio mala; nā illud eſt propter communitatem malam. Quod ſi accidat ſignificatio bona,] tunc expectatur ruptura ad ſalutem. & fortaſſe egreditur in huiuſmodi de pinguedine renis aliquid. Et fortaſſe egreditur ſicut pilus rubeus in longitudine unius palmi & plus. & cauſæ, quidem apoſtematis renum ſunt repletio in toto corpore: aut in membris communicantibus eis, aut propter quantitatem ſanguinis aut qualitatem eius, aut excoriationem lapidis; [g] † [ ] aut retentionem urinæ apud renes extendentē & alia. [h] [repletio nanque hæc] apoſtemat renes. Et apoſtematibus quidem calidis in renib. uelociter aduenit induratio, & tunc apparent ſigna indurationis. Et facit quandoque incurrere apoſtemata [i] [ſtrictura lūbaris in medio.]

ANNOTATIONES.

De renum inflammatione agit & Aetius ex Rufo lib. 11. & Paulus lib. 3. Peracuta eſt affectio, vt Aretæus ait 2. de curat. acut. morb. nempe quod ſimul inflammantur et uenæ a iecore in renes diſcurrentes: cum illis autem & iecur. Adde & quod urinæ ſuppreſſio inflammationi aduenit, uehementiam inflammationis augens. Copioſè huius affectus notas, cauſas, & curationem docent iam citati authores. Abſoluit author noſter, nihil intactum relinquēs.

De ſignis. Cap. 2.

Signum apoſtematis calidi in renibus, eſt febris inſeparabilis, quę habet remiſſiones, & commotiones inordinatas, quaſi ſint principia quartanæ. Et pulſus non habet minorationem in inceptione paroxyſmorum eius, quam habet in inceptione reliquarum febrium. & eſt febris eius cū frigore extremitatum, proprie manuum, & pedum, & fit illic horripilatio commiſcens inflammationem. et ſenſibilitas extenſionis, & grauitatis apud partem renis ſemper. et nocumentum ab omni diuretico, [a] † [ ] acuto, ſalſo, & acetoſo: [b] [aut] inflatiuo ſecūdum materiam. & dolor, qui commouetur, & ſedatur, & propriè ſi fuerit aldubellati. & dolor, qui magis quietus eſt, eſt quum fit apoſtema in corpore renis, quum autem eſt apud panniculum & apud ſuſpenſorium magnificatur dolor, & fit fortis, & prohibet erectionem, & tuſſim, & ſternutationem, & [c] [debilitatem præparationis eius, in quo non eſt confirmatum ſup. locum ſuum.] & quando reſupinatur, eſt dolor leuior quam ſit, quum iacet ſuper uentrem, propterea quia ſuſpendit renem. [d] [& eſt eius pręparatio leuior ipſi.] et quandoque fit fortis febris huius ægritudinis propter magnitudinem apoſtematis, & perducit ad commiſtionem ſenſus propter communitatem velaminis, & ad vomitum choleræ, propter cōmunitatem ſtomachi ad hepar. & quandoque [e] [continuatur dolor faciei, & oculi, & retinetur venter,] propterea quod coarctat materiam in inteſtinis. Vrina verò eſt alba, deinde fit citrina ignea, non p. miſta, deinde fit rubea. & quando aqua perſeuerat alba, indicat duritiem futuram, aut conuerſionem aldubellati. & ad vltimum, quando urina in hac ægritudine eſt alba, viſcoſa, & perſeuerat ſecundum hoc, eſt ſignificatio mala. & quādo [f] [rubet aqua, & reſidet in ea ſedimen laudabile,] tunc obedit apoſtema digeſtioni abſque conuerſione ad rem aliam. & quando pertranſit apoſtema [g] [maturationē in primis diebus,] & remanet vrina clara, tenuis, tunc apoſtema eſt in uia faciendi collectionem aut in uia indurationis. & ſcitur quod apoſtema eſt in corpore renis, aut prope panniculum, ſecundum quod diximus in eis, quæ præterierunt. & ſcitur quod apoſtema eſt in rene dextro, aut ſiniſtro: quoniā iacere ſuper latus eius facilius eſt, quā iacere ſuper oppoſitum ſibi, propter ſuſpenſionem ſuam. & iterum, quia ſi protenditur dolor ad partes hepatis, tunc apoſtema eſt in dextro, & ſi extenditur ad partem veſicæ, tunc apoſtema eſt in ſiniſtro: & ſi ſunt ſigna omnia ſimul, tunc apoſtema eſt in ambobus ſimul. Quumque apoſtema fit aldubellati, magnificatur grauitas valde, & ſentitur grauitas, quaſi ſphæra grauata in ventre, & accidit inflatio in locis vacuis: & accidentia fiunt fortia, & ſentitur punctura uehemens in uentre. [h] † [ ] Quumque apoſtema eſt in ſiniſtro, tunc ſentitur [ſuper] inguina duo, & magnificatur dolor in lacerto dorſi in [k] [toto illo.] & quando maturatur, alleuiatur febris & augmentatur horripilatio, & ingroſſatur urina, & multiplicatur in ea ſedimen bonum. & quando rumpitur apoſtema, remouentur febris & rigor omnino. & ſi ſanies eſt alba, lenis, non fœtida, & egreditur cū urina, tunc adeo bonum eſt, quod melius eſ-

a † B. amaro.
b B. &.
c B difficilis fit ſituatio eius, in qua āpa non firmatur, uel non accommodatur ſuper locū ſuū vel ſuper ſitum accōmodatum facientem quieſcere, & ſedare dolorem
d —— B.
e B. peruenit dolor ad faciē, & ad oculos, & retinet ventrem.
f B. incipit aq. reſidere reſidentia laudabili.
g B. dies primos.
h † Sed in āpate dextri ſentiē punctura in latere dextro apd hepar.
i B. ſupra. Alia litera. ſupra duos teſticulos.
k B. quolibet illorum.

ſe non poteſt. Et ſimiliter ſi eſt ſanguis & pus album. & id, quod eſt diuerſum ab hoc, eſt deterius ſecundum diuerſitatem ſui.

ANNOTATIONES.

Repetenda hic ſunt loca ſuperiori capite citata. Quod ad hunc locum facit, duplex controuerſia eſt. Paulus inter inflammationis renum indicia febriculam ponit. Aetius li. 11. uehementem febrem adeſſe teſtatur. Item Paulus coniunctum eſſe ait dolorem cum grauitate, cui & Auic. aſſentitur, & Gal. 6. de loc. aff. Aetius pulſatilem dolorem eſſe ait. Sed ſedantur hæc. De febre author noſter neque unum neque alterum explicat, ſed febrem tantum inſeparabilem, & inordinatam adeſſe aſſerit. Fortaſſe autem leuis eſt circa initia inflammationis, & in non inſigni phlegmone. at tranſacto principio, atque, ut ait Aetius, inflammatione in peius proficiſcente, & in grauiori inflammatione, febres etiã uehementes ſunt. De dolore autem, certum eſt, renum, ſi eorum corrupta ſubſtantia eſt, dolorem grauem eſſe, ſicut & cæterorum uiſcerum, Galeni teſtimonio. poteſt tamen ſimul etiam pulſatorius eſſe dolor, ſi inflammatio magna ſit. nempe ex tumoris magnitudine, arteriæ: quæ ad renes: comprimuntur: & pulſatio ſentitur: una tamen etiam grauitas adeſt.

Cap. 16.
Cap. 2.

De cura. Cap. 3.

INitiũ curationis eſt abſciſſio cauſę per phlebotomiam ex baſilica, ſi ſanguis eſt vincens. Et quandoque eſt tibi neceſſarium ut cõſequaris id, faciendo phlebotomiam ex curuatura poplitis, & ſi non apparet vena illa, tunc fiat ex ſaphena. Et per ſolutionem uentris etiam, ſi ſunt cum ſanguine illic humores acuti, calidi, cum clyſteribus lenibus, factis de mucillaginib. quãtum poſſibile eſt, & illud, quod melius ſoluit, eſt aqua caſei, & caſia fiſtula. Et in aqua quidem caſei, eſt declinatio materiei ad inteſtina, & ablutio & abſterſio, & infrigidatio, & maturatio, & rectificatio in ulceribus. Et in caſia fiſt. eſt ſolutio & maturatio cum facilitate. Et aqua zuccari, & mellis plurimæ commiſtionis eſt huius ordinis. Et ſi eſt poſſibile vt humor temperetur, deinde ſolutione educatur poſt, eſt melius. Et oportet ne ſolutio ſit laborioſa [a] † [ ] fortis, & magnificetur nocumentum propter humorem plurimum effuſum ad inteſtina vicina renibus. Et aqua quidem hordei eſt ex eis q-bus eſt adherendum in ea Et oportet, ut nullo modo [b] [dimittas,] & non des in potu ſemina, & pilulas, quæ ex eis fiunt, & proprie corpore non mundificato, humores enim effunduntur tunc ad renes, [c] [donec verificetur maturatio, non prouoces.] Et propter illud oportet vt prohibeas potum aquæ quantum poſſibile eſt, ſcilicet in hora ſimili huic horæ, [d] † [ ] quamuis [e] † [ ] ſit conueniens ſecundum aliquem modum curatio [f] [ad mundificandum,] nam etſi aqua ſit conueniens, propterea quia infrigidat, & humectat apoſtemata calida, ueruntamen quum eſt taliter quod [g] [impellit prouocationem, & coarctat verſus eos ea, quæ ſunt effuſa ad latus huius partis apoſtematis, & ad contrariũ uiæ ſuo motu, tunc] nocumentum eſt ſupra eius iuuamentum, cauſa qualitatis ſuę. Et cum hoc aſſociantur cum ea ipſi humores ad renes, quorum deſcenſus ad eos fit facilis [h] [per conuenientiã] aquæ. Quod ſi neceſſaria fuerit, tunc oportet ut in potu detur aqua dulcis frigida, [i] [quæ ſugendo per cottum, uel per aliud ſumatur.] Et oportet ne ita ſit frigida, ut prohibeat maturationẽ. Et abſtineat a carne, & dulcibus. Aqua uero calida nocet eis. Et ſimiliter omne calidum actu, quod fortis eſt caliditatis. Et penitus aqua plurima non euacuatur, quin laborare faciat renes ſuo inceſſu, & motu. Et non eſt ulceribus, & apoſtematibus aliquid congruum ſicut quies. Et balnea quidem non conueniunt eis, niſi poſt declinationem apoſtematum calidorum. Et oportet ut adminiſtretur in primis ex eis, quę bibuntur & ex epithematibus, & clyſteribus, & alijs illud, quod eſt [k] [iuuatiuum,] deinde admiſceatur ei de eis, quę ſunt abſterſiua mollificantia, & maturantia aliquid, ſecundum magnitudinem apoſtematis, & eius paruitatem, Deinde adminiſtrentur abſterſiua, & mollificatiua, & oportet ut [l] [adminiſtrentur] de abſterſiuis, & mollificatiuis ea, in quibus non exiſtat mordicatio, ſi vero neceſſaria ſunt fortiora mordicationem habentia, propter magnitudinem apoſtematis, tunc rectius eſt ut in eis vincat, quod mordicationem non habet. Et ſimiliter, ſi eſt illic humor [m] [uiſcoſus,] euacuetur. Et oportet ut frangatur cum cibis, qui ſunt de genere forbitionem, conuenientibus renibus, & apoſtematibus, ueruntamen ſint de ſumma eorum, quæ mordicationem non habent, quoniam ipſi eis nutriuntur. & oportet ut cognoſcatur diſpoſitio humorum in ſubtilitate, groſſitudine ſua, & in ſubſtantia ſua, an ſint de genere corrupti: aut ſani: aut humoris alterius: & in ſua ſũma, an ſit multus, aut paucus: ita ut opponatur illi cum qualitate medicinę, aut cum quantitate eius. & quum potes curare cum eo, quod eſt minoris acuitatis, non intendas ad aliud, quod ſit acutius. Quumque apoſtema integre maturatur, cuius cognitio eſt in vrina, tunc in potu dẽtur diuretica, ſicut ſemina, & pilulæ eorum in aqua hordei, & ſimilibus: & ante illud non dẽtur in potu diuretica, & proprie quando humores corporis ſunt mali. & quandoque facit accidere, ſumere in potu illa, grauitatem: ſed non cures inde quoniam potare illa ipſa, [n] [remouet illud.] & prima quidem quibus fit curatio in rectificatione apoſtematis, & in ſolutione humoris mali, ſunt clyſteria: & non potiones: clyſteria enim ſunt magis peruenientia ad iſta cum fixione virtutis ſuæ: & cũ hoc ipſa nõ faciunt deſcendere aliquid deſuper, ſicut deſcẽdere faciunt ea, quæ bibũtur, & proprie ſolutiua; & oportet ut ſit clyſtere lene prædictum in capitulo colicæ, ut ſit clyſtere facile, non coarctans, neque horribile, & faciat læſionem & nocеat. & caſia fiſt. quidem eſt res congrua in curationibus renum: nam quum ipſa ponitur in clyſteribus, & eis, quæ bibuntur euacuat ſine labore, & [o] [aſſociat.] & quum ſcis, quòd corpus eſt mundum, & apoſtema eſt paruum, tunc fortaſſe ſufficit tibi dare in potu aquam mellis, aut aquam zuccari plurimę commiſtionis. nam ab ſterſio ambarum, & earum inciſio, & ſubtiliatio fortaſſe reſoluet ipſum ſiue mordicatione.

& res

a † B. neque.

b B. prouoces.

c B. ita ut quũ uerificatur maturatio tunc ꝓuoces. Alia litera. quouſq; uerificatur maturatio, tunc enim prouoca.

d † B. quouſque mundificetur.

e † B. ipſius aquæ exhibitio.

f —— B.

g B. multiplicat prouocationẽ, & coarctat cum ſubſtantia eius, quod effũditur ad latus apatis ſubſtantiã apatis nocet ꝓpter cauſam motus eius.

i B. ſugendo ipſam paulatim.

k B. prohibens. Alia litera. repercuſſiuum.

m B. Alia litera. mordicatiuus non euacuatur tunc oportet ut frangatur cum cibis.

n B. adiuuat remouendo.

o B. maturat apoſtema.

et res iuuatiuæ in principio, ſunt aqua hordei cum oleo roſ.aut oleo aliquo:& ſuccus ſalicis & ſucci frigidi:& emplaſtra cum [p] [ſubtiliatiuis] & ſumere in potu mucillaginem pſyllij. & [q] [fortaſſe] datur in potu lac. At ſi eſt inflammatio oportet ut ſit lac ſecundum quòd narrauimus,& poſt illud tunc adminiſtra clyſteria ex althea,& maluis, & ſemine lini cum aliquo frigidorum,& oleo roſ. Et oportet vt adminiſtres emplaſtra ex farina hordei,& ſint cum ea violę,& fabæ. Et in fine dimitte frigida,& adde fœnugræ. & chamæmillam,& ſimilia,& ſit oleum ſiſami & oleum de cartamo. Et emplaſtretur deforis cum eo, quod eſt maturatiuũ, & vehementioris calefactionis,& ex illo eſt, vt [r] [emplaſtrentur] cum panno lineo infuſo in oleis calefactis,& illis, in quibus eſt uirtus anethi,& altheæ. Et ſumantur emplaſtra ex farina tritici,& aqua mellis decocti,& ex folijs fœnugræci,& caulis,& radice lilij,& anetho,& altea & chamęmilla, [s] [quæ appropriata ſunt cum lenitiuis.] Et fortaſſe neceſſarium eſt a cauſa doloris,vt ponatur in eis aliquid de papauere: & cortices mandragorę ſunt conuenientes ad illud,& illud,quod fit ex apoſtemate propter lapidem, oportet ut regatur regimine illius loci cum eo,quod dicemus. [t] [Et non eſt niſi regimen] doloris quum commouetur,& propriè apud veſicam,propter magnitudinem lapidis in ea,aut excoriationis aſperitatem: [u] [& quandoque ſedatur] cum balneo & tina. Quumque ſuperfluit & mollificat, redit dolor vehemens poſt horam. Et embrochæ factę ex chamæmilla,& meliloto,& althea & ex furfure, ſunt iuuatiuę valde. Et ſi eſt illic retentio aliqua naturæ,tunc illud,quod rectius eſt,eſt extractio fęcis cum collyrio,aut clyſtere nõ magno,quod coarctet,aut dolorem faciat,imò [x] [magis diligo,vt collyrium in lenificatione naturæ ſit lenitatis plurimę,& ſedet dolorem.] Et non eſt uia ad adminiſtrandum ſolutiuum, quoniam dolorem facit,& nocet per id,quod deſcendere facit deſuper. Clyſtere autem, quum in eo ponuntur adipes,& vnctuoſa, & [y] [confortatur eius mollificatio, & confortatur eius prouocatio,] facit cum ſolutione lenificationem, & frangit dolorem. Et ex emplaſtris fortibus in maturando aldubellati accidente in renib. ſunt ficus elixatæ cum aqua mellis. & ſi neceſſarium eſt,ut confortetur cum mezerion & ireos,fiat, & ex potionibus expertis eſt illud,quod recipit ſeminis lini pondus duor. aur. amyli aure.j. & eſt duæ doſis. Et quando completur maturatio tunc adminiſtrentur diuretica, quæ bibantur, & ex quibus fiat clyſtere,& ex emplaſtris quidẽ eſt emplaſtrum factum ex chamæpitys, & polio, [z] [& praſſio,] & petroſelino,& [a] [ſquinãtho,& ſpica, & oportet ut [b] [tu aſſiduè utaris in diſpoſitione doloris, & ſedatione ſuſpenſorii eius ſedatiui,] quę diximus multoties, & quandoque eſt clyſtere extrahens fæces, ſedans dolorem, per hoc quòd facit deſcendere illud, quod comprimebat, propterea quòd lenit, & ſi non facit illud,neceſſarium eſt ut alleuietur, ſicut cum phlebotomia, & uẽtoſis poſitis cum facilitate inter chatim, & dorſum: deinde fiat ſcalpellatio,& uaporetur locus cum lana infuſa in oleo calido,in quo decocta ſint, ſicut althea,& abrotanum,& chamęmilla, & [c] [neceſſarium eſt] ut emplaſtretur cum eis, quæ ſunt ſicut ſemen lini & ſimilia,& quandoque neceſſarium eſt tibi ut confortes emplaſtrum cum eis,quæ ſunt,ſicut polium,& olibanum, & herbus,et cera,et oleum de lilio,et quandoque eſt tibi neceſſarium,ut ponas medicamen penetratiuum ita,ut ponas vẽtoſas,et ſcalpelles leuiter, deinde uapores cum vaporatione prædicta, et fortaſse neceſſarium eſt tibi ut tribuas in potu ſemina diuretica frigida cum paucis calidorũ ſubtilium,et aliquo narcoticorum, ſicut aniſũ cum herbo,et opio,et ſicut philonium: ipſum enim eſt melius medicamen in huiuſmodi loco. Cura autem propriè aldubellati, quum ſcieris quòd neceſſarium eſt,ut collectionem faciat, eſt quoniam oportet ut tu adiuues cum maturatiuis,quæ diximus; et addas in eis uirtutem cum eis,quę ſunt ſicut gluten albotim, et urtica,et abſinthium, et ireos, et farina herbi, et quandoque ponuntur in eis ea, quæ ſunt ſicut radix uitis albæ,et mezerion,et fimus colũbinus, et quandoque ſufficit in ea decoctio ficuum cum melle,et oportet ut utaris in clyſteribus,et in potibus,eis,quæ maturant cum fortitudine,et adminiſtres uaporationes prędictas confortatas cum eis, quibus oportet eas confortari, et multoties quidem eſt cauſa tarditatis maturationis malitia complexionis calidæ inflammatæ. Quumque ęquatur maturatio, et illud fit cum eis,quę ſunt ſicut genera lactis ebibita,et clyſterizata, [d] [et reditur ad maturationem faciendam ſuper res frigidas natura,et calidis] ſuper accidens, ſicut eſt aqua calida, in qua fiat encatiſma, tunc ſi non rumpitur,adminiſtra rupturam facientia,et clyſteria acuta uſquequo peruenias ad illud,in quo ponũtur elleborus, et [e] [ſicidis] et alia,et illud,quod exterius [f] [eſt,] rege cum uaporationib. et emplaſtris deforis,et adhibe diuretica fortia, ſicut eſt acorus, et ſemen agni caſti. [g] [et eis quidem utriſq; eſt proprietas] in hoc, [h] † [ ] prouocant.n.cum uirtute laborioſa: deinde adminiſtra ea,quæ incarnant de medicinis præparatis ad ulcera renum,et ego dicam ea.

c —B.

d B. Alia litera. & ſicut maturatio cũ rebus frigidis natura, & calidis.

e B. cucumer aſininus.

f B. apparet.

g B. habentia proprietatem.

h † B. & de rũpentibus bonis eſt cinnamomũ & naſturtiũ, & quũ rumpitur adminiſtra illũ quod prouocat cũ fortitudine, vt mũdificetur.

ANNOTATIONES.

Curationem a uenæ ſectione orditur. quod & Paulus li. 3. Aetius hanc non proponit, niſi uehementiori facto dolore, & afflictis maiori acumine renibus. In qua autem parte uena ſecanda ſit, uidetur controuerſia. Aetius ex cubito mittendum ſanguinem dicit. Gal. 13. meth. laborantibus renib. ueſica, utero, pudendis, uenas crurum, quæ circa poplitem uel malleolum ſunt. Author noſter primo, cubiti uenam proponit, poſtea vero etiam quæ crurum. Soluit deinceps Auicennas uentrem, ſi alii humores acres, & calidi affluant, leni clyſtere, ſero, & caſia, quòd hæc abſtergant concoquant, & molliter ſoluant: in quo ordine etiam hydromel ponit. At Aetius & aquam mulſam in principio non laudat, niſi concocta inflammatione; neque etiam purgatorium medicamentum admittit. Idem præterea Aetius in principio ſorbitionibus tenuibus, & aquæ calidæ potu nutriendum ait. At Auicennas aquam calidam his

Cap. 45.

obesse testatur. ita ut multiplex quæstio sit. Consulere tamen probè omnes uidentur. Atque, quòd initio non statim venam secet Aetius, secet autem Paulus, non vacat ratione. Aetius experitur antea quid clysteres præsidij afferant. quibus non iuuantibus, ipso tamen initio inualescente morbo sanguinem mittit. Paulus quoque clysteres uenæ sectioni postponit, quòd & author noster facit: atque a summo præsidio, sanguinis. s. missione, orditur, quia morbi huius generis magni sunt. parum autem omnino referre uidetur, ut ab uno vel altero curatio inchoetur. Tu tamen uide Trallianum lib. 8. ubi de secanda uena pulchre distinguit. Quòd verò Aetius cubitum secet, Gal. inferiores uenas: non discrepant alter ab altero. Gal. reuellendi gratia ab inferioribus uenis sanguinem mittit: Aetius euacuandi uel deriuandi potius gratia. quæ tamen duo probè initio renum inflammationis conueniunt. vt prius. s. ex cruribus uel ex saphena, ut hic ait, post uero ex cubito mittatur sanguis. In ca tamen inflammatione, quæ insignis non sit, sufficere fortasse poterit eductio, quæ ex cubito; id quod ab ijs animaduersum est, qui de alijs sectionibus non meminere. Sed de alui quoq; solutione per clysteres molles, uel casiæ uel seri potum, non est, ut aduersari Aetio Auicennam quis putet: quum Aetius de purgatorio medicamento uerba faciat, a quo & Auicennas abstinendum iubet: casia uerò uel serū inter lenientia, non inter purgantia locum habent. De aqua mulsa, non hæc ab Auicenna solum: sed etiam a Tralliano maxime probatur lib. 8. Limitat tamen Trallianus ac si materia multa ac uitiosa in toto sit corpore, mulsam admittit incidendi & extenuandi gratia absque rosione. at si materia exigua & acris potius sit ac feruens, uitari iubet urinam cientia omnia, etiam si non rodant, & mulsam quoque ipsam. utiturque potius aqua tepida copiosiore. Aemulatur ergo Trallianum hic author, cuius certe sententia nobis arridet, quamuis Aetius secus sentiat. At uero, quod Aetius calidam aquam probet, hic improbet. non uidetur controuersia, si ab Aetio calidam aquam non tamen calidiorem exhiberi intellexerimus. nempe quæ talis est, miti illa caliditate & familiari dolores maxime temperat, & affectas partes relaxat improbari autem ab authore nostro calidiorem, & quæ modestiam excesserit. unde obesse ait & calidam aquam, & omne calidum actu, quod fortis est caliditatis ad ultimum. His fortasse solui propositæ quæstiones possunt Cætera pete ex citatis antea locis.

De apostemate phlegmatico in rene. Cap. 4.

IPsum prouenit a causis facientibus prouenire phlegma.

De signis. Cap. 5.

SVnt grauitas, & tensio, & minoratio in operationibus renum: & non est illic inflammatio et quandoque est cum eo [a] [mollities] in facie, et oculis, et in reliquo corpore, et est sperma ualde humidum, frigidum, tenue, cum defectu signorum, quæ sunt propria duro.

a B. tumefactio.

De cura. Cap. 6.

ESt cum emplastris calefacientibus, et cū diureticis et mundificatiuis, et oportet, ut ponatur in ea fiducia plurima in lauro, et folijs eius, et oleo ipsius, et in ruta, et [a] [in huiusmodi, et administrentur clysteria.]

a B huiusmodi administrentur ēt in clysterib⁹, & emplastris & potionibus.

De apostemate duro in renibus. Cap. 7.

QVandoque est incipiens, & plurimum eius est post [a] [ægritudinem acutam, cuius quidem causa est incipiens, & plurimū eius est materia melancholica currens] ad eum, aut est lapideitas ex apostemate calido propter frigus, quod conuertit ipsum in lapidem, aut calorem ingrossantem ipsum, quæ ambo sunt causa in hoc, ne proueniat maturatio. Maturatio enim est sequens caliditatem tendentem ad æqualitatem.

a B. apostema calidum. Et causa eius est multitudo materiæ melancholicæ currentis.

De signis. Cap. 8.

SIgnificat quòd apostema durum est in renibus, grauitas vehemens, cum qua non est dolor, de quo sit curandum, nisi in facto post apostema calidum. in ipso enim quandoque commouetur dolor. Et de signis duri est [a] [paucitas pyxidum, & stupor ambarum & stupor ancharum.] & quandoque stupescunt ambo crura, & veruntamen ipsa ambo non euacuantur a debilitate, & accidit in omnibus istis membris inferioribus arefactio, & extenuatio. Et urina est subtilis, pauca in quantitate, propterea, quia ipsi ambo parum aquositatis attrahūt propter debilitatem virtutis, & debilitatem expulsionis eorum amborum, & est priuata digestione tenuis, & causa in hoc est oppilatio. ipsa enim prohibet, quod turbidum est, penetrare, & plurimum eius, quod tenue est, imo oppilatio quandoque [b] [captiuat] vrinam; & debilitas prohibet uirtutem digerere Et quandoque prouenit extra ea [c] [commotio.] Et multoties perducit ad hydropisim, ꝓpter oppilationem viæ aquositatis sanguinis & reditionē eius ad corpus. Et propter illud oportet in huiusmodi ægritudine, ut assiduè fiat eius prouocatio.

a B. subtiliatio vel extenuatio alhachaini, partiū superiorum ancharū, & stupor earum ambarum.

De cura. Cap. 9.

COnsidera radices, quę sunt in curationibus duritiei hepatis, & medicinas: nam illæ eædem sunt via curationis duritiei renum. Quod si necessaria est phlebotomia propter multitudinem sanguinis melancholici, fiat. Et confert ei quandoque potare semina, in quibus est lænificatio, & resolutio, sicut sem. almaru, & cartalini, & semen altheæ, & fœnugræcum, & cartamum, de quibus fiant pulueres, [a] [qui sicci manibus in os proijciantur:] & misceantur cum eis diuretica secundum necessitatem, & non sit superfluitas in [b] [medicinis,] quamobrem retineatur grossum, & cōuertatur in lapidem, imò considera vrinam eius: & quoties ingrossatur, prouoca cum æqualitate: & quoties [c] [stat] maturatio. Et de signis maturitatis, est quòd multiplicatur vrina, & conferunt ei inunctiones, & vaporationes cum eis, quę sunt sicut oleum de costo, & oleum nardinum, & sambacinū, & oleū laurinū: & de emplastris sūt emplastra facta ex chamæmellinū, & oleū anethinū, & oleū lauri- chamæmilla, & meliloto, & semine lini, & quādoq; necessaria sunt ea, quæ sunt sicut bdelliū, & ammoniacū, & serapinū, & adeps vrsi, & adeps leonis, & medulla vaccina, & ceruina, & alia, ꝗ̄ qb. fiant

fiant emplastra, & vnguenta, & administretur. Et quandoque necessarium est vt dissoluantur ea, quæ sunt sicut bdellium, & ammoniacum in decoctione diureticorum, & similiter chamæmilla, & tribuli, & melilotũ, & polypodium & detur ex eis in potu.

ANNOTATIONES.

Cap. 45. *Habes de renum duritie ex Paulo lib. 3. & signa, & curationem breuissimis uerbis. & ex Aetio lib. 11. quos author noster æmulatur. Limitat tamen hic illorum sententiam. quum enim in hoc affectu nullum dolorem, sed solam grauitatem adesse illi asserant: hic tamen eum scirrhum excipit, qui inflammationes sequitur, quum in hoc interdum dolor excitetur, Cuius fortasse rei causa est, calida, quę præcessit, & reni infixa est, intemperies. Cætera pro huius affectus notitia, & curatione pete ex Aetio & Paulo.*

Cap. 17.

De ulceribus renum. *Cap.* 10.

CAusæ ulcerum sunt ipsæmet causæ reliquorum ulcerũ: & sunt causæ separationis continuitatis, deinde apertio. Et illud quandoque fit a scissura uenæ, & eruptione eius, & ipsius incisione propter causas notas, [a] † [ ] & fiunt propter aldubellati, quæ erumpitur, & fiunt propter lapidem, qui egreditur. Et quandoque fiunt propter humores cholericos, [b] † [ ] excoriantes: aut uiscosos excoriationem facientes per eradicationem suam, & ex adhærentia sua cum labore. Et vlcera quidem renum sunt minoris malitiæ, quam ulcera vesicæ, & quàm ulcera meatuum. [c] † [ ] inter vtrũque, & [d] [quàm dispositio vlcerum meatuum inter duo emunctoria.] Et causa in hoc est, quod vlcera membri neruosi difficilioris sunt sanationis, quàm vlcera mẽbri carnosi. Et plurimum quidem accidunt ulcera in meatibus, propter [e] [generationẽ] materiæ cholericæ excoriationẽ facientis: aut propter lapidem facientem accidere excoriationẽ. Et quandoq; fiunt ista vlcera corrosiua: & quãdoque non fiunt. Et multoties quidem proueniunt ex vlceribus renum fistulę, quę nullo modo sanantur, quamuis sint de illis, quæ cessant a cursu suo cum mundificatione corporis, & curant quum est eius repletio. Ex illa vero, quę est bonæ [f] [materiei,] non prouenit magnus timor, neque etiam timetur ex ea [g] [nisi] dilatatio & corrosio. Illa autem, quæ est malę [h] [materiei] facit accidere dilatationem, [i] † [ ] & perducit ad perditionem. Et ille cuius rẽ disrumpitur, moritur. Et multoties est [k] [aliquid ex capite] apostematis decliue ad exteriora, quare rumpitur ad exteriora.

De signis. *Cap.* 11.

SIgna ulcerum renum sunt, quod egrediũtur in vrina sanies, & partes capillares, & frusta rubea carnosa. Et in locis renum quandoque sentit habens ea dolorem: & quandoque antecedit ea mictus sanguinis, aut aldubellati renũ, aut dolor ex eradicatione lapidis. Et quandoq; significat ipsam percussio eueniens, aut casus. Cum apertione aũt non fit dolor, & significant ipsam assiduatio mictus sanguinis paulatim. Mictus enim sanguinis quum est ex eruptione aldubellati, aut fixura venæ desuper, possibile est vt sit assiduus duobus diebus, aut tribus: si autem illud [a] [fit plus,] tunc fit propter apertionem, aut propter vlcus in renibus, aut vesica: nã quum prolongatur, & est illic alteratio coloris, aut commistio uirus, tunc non est nisi vlcus in renibus, aut uesica: Et ille mictus sanguinis debilitat quoniam, quamuis illud, quod de eo prouenit omni hora, sit parum, tamen frequẽtia perducit ad hoc, ut euacuetur summa plurima. Et differentia quidem inter ulcera renum, & uesicæ, est, quod vlcera renũ sunt cum [b] [facilitate urinæ,] & vlcera uesicę sunt, cum difficultate vrinæ, & cortices in ulceribus renum sunt rubei, & in vlceribus uesicæ sunt albi: aut magni grossi, si sunt in vesica ipsa: aut parui tenues, si sunt in meatibus. Et cognoscitur etiam differentia per locum doloris: nam locus doloris in eis diuersificatur [c] † [ ] ex vlceribus meatuum [d] † [ ] in medio: & in [e] [meatu nerui post collectionem. & quandoq; associatur dolor in vlcerib. vesicę, cui est commotio omni hora sicut parturientis, & significatur quandoq; differentia quęsita, [f] † [ ] ex hoc ꝙ dolor in ulceribus vesicæ est difficilior, quoniam membrum est neruosum fortis sensus: & mictus sanguinis frequẽs, quamuis sit de significationibus vtriusq; rei, est tamen in vesica minoris quantitatis, & minoris permistionis cum vrina, & quando mingunt patientes ulcera renum, & vesicæ, sanguinem post mictum saniei, tunc significatur inde corrosio, & significatur quandoque difficultas ulcerum in renibus, et malignitas eorũ per paucitatem receptionis [g] [rectificationis,] & longitudinem temporis, & multitudinem fæcis, et colorem malum uiridem in eo, quod mingitur, & uehementiam fœtoris.

De cura. *Cap.* 12.

PRimum, quod necessarium est intendendũ in curatione ulcerum renum, et uesicæ, est equatio humoris, et declinatio eorum ab amaritudine, & bauracitate ad dulcedinem, ut non faciat venire uulnus post vulnus: et dimissio omnis acuti, et amari, & salsi, & acetosi, et minoratio potus aquæ, ut minoretur necessitas mingendi, et minoretur motus renum ab eo, quod prouenit ad eos, et eorum rasio per illud. Canõ enim curationis ulcerũ est quies, et ex eis, quæ æquant humores, est phlebotomia, si est necessaria: et solutio subtilis, et tenuis sine labore penitus, et sine solutione humorum acutorum subito in uice una. Huiusmodi enim [a] [expellit a corpore expulsionem subtilem] cum declinatione ad partem, [b] [quę est alia a parte] renũ, et dum non administras solutiuum cholerę est melius, [c] [usque ad] necessitatem, et melius quidem est ut ęques materiam, et educas illam post illud, propriè uomitu: Vomitus nanque est melius, quo renum ulcera curantur,

Line numbers in margin: 10, 20, 30, 40, 50, 60

Marginal notes (right column):
a B. prolõgatur.
b B. mictu inuoluntario.
c † B. dolor in ex vlcerib renũ est in superiori, & i parte posteriori, & ille q est ex vlcere vesicę est inferius in parte anteriori. Et quum est.
d † B est.
e B. vlcerib virgæ dolor ẽ post osa, & qñque difficilis fit dolor in vlceribus meatuũ, & est ei.
f † B. cũ fortitudine doloris.
g B. Alia litera. curæ.
aa B. expellatur a corpore expulsione subtili. Alia litera.
b —B.
c B. nisi propter

propterea quòd mundificat,& euacuat, & propter hoc quòd attrahit humores a contrario partis renum, & quandoque est vsus vomitus frequens sufficiens ad illud, ex cusans ab alio. Et melius quidem est, vt prouocet prius cum seminibus, deinde permuteris ad vomitum. Et oportet vt vomitus fiat super cibum cum eo, quod facilem efficiat, sicut melon, & eius semen, & proprie semen eius cum vino dulci: & cum eo, quod sit sicut syrupus acetosus cum aqua calida. Et oportet vt non fiat commotio vehemens cum labore. Et ex eis quidem, quæ humores tēperant, est sumere [d] [aquam melonis Romani & vuam] & alKeKengi, & papauer. Et de radicibus, quas te oportet considerare, est, vt quum dolor sit fortis, curetur dolor prius, deinde vlcus. Et quum vlcus est recens, & [e] [quoties] rūpitur apostema, est eius curatio facilior. Et fortasse sufficiūt pilulę de amylo cum syrupo violato. Quum autem chronicum fit, res fit difficilis: & oportet, vt properes in mundificando, in leui quidem cum diureticis leuibus, sicut est semen alKeKengi, & altheę, vsque ad acceptionem fœniculi, & in malo quidem, & maligno, cum eis, quæ sunt sicut capillus veneris; [f] [licèt sit temperatus] & ireos [g] † [ ] & farina herbi. Et est necessarium, vt aggreges inter potationem, & emplastrationem, quum ęgritudo est maligna; & fortasse conferunt in ea hyssopus, & ruta, & similia. Si aūt mundificetur; tunc sis occupatus in sigillatione, vt nō eueniat corrosio. Et oportet, vt quieti adhereāt, & non laborent, quantum eis possibile est; imò oportet vt sint contenti de exercitio, fricatione extremitatum, & [h] [pro euacuatione, quam facit exercitium, vaporatione] sicca, ita vt non cōcedas eis incessionem, & alia, & proprie quū assueti fuerint exercitio; deinde quum sanantur, gradatim exercitio vtantur leui, vsquequo redeant ad consuetudinem in motu suo. In cura verò ipsius vlceris; oportet vt in primis dimittatur coitus. Coitus nanque nociuus est illis valde [i] [propter multitudinem motus exercitij,] & sufficiat fricatio, quoniam ipsa est iuuatiua, & attractiua sanguinis ad corpus. Ipsorum verò regimen cum medicinis, oportet ut sit cum exsiccatiuis, abstersiuis, sine mordicatione. Quod si ulcus non fuerit cum illa malitia, sufficiat illud, quod est temperatum in abstersione, & exsiccatione. Et si est malignum, est necessarium illud, quod fortius mundificat, & lauat, & quod est uehementioris exsiccationis, vt prohibeat sordes, & post illud, quod est vehemētioris stypticitatis, & prohibitionis, ut prohibeat effusionem humorum malorum. Et quum mundificatur, & exsiccatur, & auertuntur ab eo materiæ, est sanatio. Et oportet ut cō misceas cum medicinis ulcerum omnib. glutinationem facientia, sicut sunt amylum, & dragacanthum, & frigidæ gummæ, nam glutinatio est ex eis quę ponunt ulcera munita ab excoriatione eorum, quę transeunt super ea. Et quę de eis, est unctuosa sicut lacca, facit carnē membri. [k] [Et illud quidem, ex quo ipsum nutritur spissum & annexum præparationi ad sigillandum.] Et oportet iterum ut misceantur cum eis diuretica, & medicinæ subtilitatiuæ, ut faciant peruenire ad ipsa medicinas rectificantes, & sigillantes, licet ipsæ in se ipsis noceant, & commoueant. Et quandoque necessarium est ut misceantur cum eis narcotica ex [l] [herbis, sicut hyusquiamum album, & mandrago. & opium, & hyusquiamum nigrum,] & illud propter sedationem doloris, & exsiccationem, & repercussionem. Quumque scis quod in ulceribus est sordes, tunc da in potu abstersiuum, in quo est fortitudo prouocationis, sicut aqua zuccari, & aqua mellis cum quibusdam seminibus, donec prouocet, & lauet, deinde consequēter adhibe exsiccatiua. [m] Et medicinæ ebibitæ] quibus curatur, quod non est malignum ualde de ulceribus renum, sunt sicut semen altheę, & semen almaru, & radices eorum cum aqua mellis, & semen alKeKengi, et aquę uuæ uulpis, et proprie montanę, & iterum semen cucumeris, et bolum armenum cum iuleb, et capillus ueneris cum aqua mellis. Et radici liquiritiæ inest exsiccatio, et mundificatio, et maturatio, et glutinatio, et iterum seminis lini, et dragacanthi an. pars j. [n] [et polypodii] partes ii. cum aqua mellis, et iterum grana pini, et semen citruli sumantur, de quibus puluis factus quantum palma plena est, sumatur, et iterum de semine papaueris torrefacti, et contriti sumantur ℥.i.et s. cum aqua, in qua bullita sint squinanthum, et radix liquiritiæ, et fortius eis, quę diximus, est petroselinum, ant daucum cum uino odorifero, et [o] [inuoluatur bolo armeno,] et iuuatur sumendo in potu, bdellii dissoluti cum gumma albotim, et terræ sigillatę partes ęquales, et sit dosis perueniēs ad aur.i. in uino dulci. Et iterum farina herbi est fortis mnndificationis, et exsiccationis [p] [sola.] Quumque cum ea aggregantur ea, quæ sunt sicut terra sigillata, et acacia, & succus barbę hircinę, completur iuuamētum eius, et ireos etiam est forte, cum quo fiat hęc operatio, et similia. Composita autem sunt sicut illud, quod fit ex seminibus cucum. excorticati [q] [granis xxx.] et ex granis pini xii. et ex granis amygdalæ v. numero, et ex croco, [r] [qđ fit æquale ponderi eorum,] et bibatur in ieiunio, et si caliditas est uehemēs, loco granorum pini ponantur grana [s] [citruli.] et iterum de granis. [t] † [ ] xx. grana, et de granis cucumeris. [u] † [ ] xl. grana [x] [polypodii ℥. i.s.] bibatur cum lib.i.et s. aquæ, in qua bullitæ sint, spicæ celticæ, et sem. apii amborum an. ℥. viii. usquequo redierit ad quartam, et iterū terræ sigillatę, et sanguinis drac. et [y] [castorei,] et [z] † [ ] sem. cucurbitæ, et succi liquiritiæ, et laccæ, et [a] [aristol. et amygdalæ] pini magnæ, et papaueris, et sem. hyusquiami albi partes æquales, in potu dentur, secūdum ꝙ exigit illud, quod est præsens cum rob. et iterum de granis pini magnæ xxx. numero, amygdalę excorticatę grana. xx. dactylorum carnosorum [b] [grana xv. fructus capparis] aur. iiii. croci aure. i. sexta, conficiantur cum rob, et administrētur. Quūq; dolor fit fortior, oportet vt a curatione vlceris medicamine separatio fiat, et curetur cū huiusmodi medicamine. Reci. sem. hyusquiami albi ℥.i. sextā, opii Kira. i. seminis citruli, seminis lactucę, amborū sem. melonis et sem. apii et sem. cucum. ana. ℥, i. sem. portulacæ ℥. i. ipsum enim sedat dolorem

d B. angurias magnas dulces & cucumeres lōgos armatos.

e B & in hora qua Alia litera. aut ī hora qua

f B. cum æqualitate ipsius.

g † B. & prassiū

h B. Alia litera. Et illud qđ euacuatur exercitio euacuetur cum fomentatione.

i B. Et nō multiplicetur mot° & exercitium.

k B. Et p illud ex quo nutritur fiat spissum cōnexum præparatum consolidationi.

ſorem in diſpoſitione,& quando dolor eſt paruus,ſedat ipſum potus lactis loco aquę, & potare ſyrupum viol.& de fortibus ſunt diacalamēthum, & troc.alkekengi: & tro.aſclepiadis, & tro.Dioſcoridis,& ſuffuf [c] [regis, & ariſtol. & regimen]alKeKengi montani,& ſuffuf chamędrios eſt fortis valde, & multoties conferunt clyſteria dyſenterica ſecundum ſemitam vicinitatis, & quādoque ad miniſtras emplaſtra huius generis ponēdo ſuper dorſum,& apud ſtricturā medij,& loca vacua, ſicut illud, quod fit de farina hebri decocta cum vino, & melle,& iterum,quod fit de roſis ſiccis & lentib. & melle, & granis myrti, & emplaſtretur cum eo: & hoc quidem prohibet [d] [putrefactionem dilatatam.]Et de vnctionib.ſunt, ſicut oleum de alcanna,& oleum arboris maſticis, & oleum de cydonijs,cum quib.quādoque miſcetur, quod eſt ſicut ſtorax,& quandoque eſt neceſſarium illud,quod eſt ſicut adipes anatis ad lenificandū. Fiſtulæ vero curationem non habent niſi exſiccationem,& prohibitionem corruptionis. Exſiccatio quidem fit, cum aſſiduatione mundificationis corporis,& cautela a repletione ſecundum qualitatem,& quantitatem,& hoc quidē ſufficit in curatione eius, quę non eſt maligna. maligna vero oportet vt curetur cum hoc, & cum eis,quę ſunt fortiora eo,ſicut ſunt emplaſtra, & potationes prohibentia putrefactionē: ſicut ſunt ſtyptica nota cum abſterſione, cum quibus non eſt mordicatio de mundificatione.Cibus [e] † [ ]oportet ut ſit cibus boni chymi ex carnibus auium,quas ſcis,& de piſcibus [f] [aradrachi]& olerib.boni chymi,frigidis, ſicut ſunt atriplices, & [g] [bliti.] Et dum vlcera permanent mala,oportet vt dētur aſſata,[h] † [

]& ſicut vitelli ouorum ſorbilium, & gradatim perueniatur ad gallinam pinguem, & ad tri.Et genera lactis conferunt eis,quando ea digeruntur. quod ergo eſt ſicut lac aſininū, & lac equinum etiam,& lac camelinum, confert eis; quoniam lac rectificat materias vlcerum,& lauat ea, & glutinat ea cum ſua [i] [retentione,]& quod eſt, ſicut lac vaccinum, & ouinum aggregat ad illud additionem in confortatione membri,& cibatione eius. Veruntamē lac aſininum, & caprinum iuuatiuum eſt ex parte rectificationis complexionis, & ablutionis, & ex parte proprietatis eſt magis iuuatiuū quam illa duo, & propriè [k] [quod eſt] nutriti in domo. [l] [Et fortaſſe eſt conueniens vlceribus, in quibus ſcitur diſpoſitio eius.] & oportet ut miſceatur cum lacte eorum,& cibis ipſorum,quos ipſi ſumunt,aliquid ex medicinis rectificantibus ulcera,ſicut eſt dragacanthū, ſumptis in potu his generibus lactis poſt mundificationem,& amylum,& gummi.Et exſiccatiua etiam,& aliquid de diureticis, & ſeminibus [m] [facientibus glutinationem,] & quando bibit lac,non comedatur poſt ipſum aliquid,donec deſcendat,& ſi eius tardatur deſcenſio, miſceatur cum eo aliquid [n] [ſalitum,] & quandoque ponuntur in eo ſal, & mel. Et lac conueniens eſt ei loco aquæ,& cibi ſimilis. & quum [o] [deficit]pus, eſt iuuatiuum lac [p] [cameli,] per hoc quod ſigillat,& glutinationem facit,& confortat. Et eſt ei vt bibat genera lactis,quum ſitis adeſt. Olera autem, et fructus, quæ ei conueniunt,ſunt melones, et citruli, pira, et zarur, et granata dulcia,et cydonia Et [q] [de ſiccis,quibus in ſecundis vtendum eſt mētis,ſunt]amygdalę,et propriè torrefactæ, et phyſtici, et auellanę,& grana pini propriè,et alcasb. Et dimittant ficus ſiccas,quoniam malę ſunt ad ulcera, abſtergentes ea et ſcalpellantes ipſa, et excitantes ea, et in ipſis eſt lacticinium occultum, et oportet ut deuitet omne acetoſum fortis acetoſitatis et omne acutum, et omne ſalſum, et omne,quod eſt uehementis dulcedinis.

q B pira Et cibi ſicci ad quos ſit permutatio ſunt ſicut.

ANNOTATIONES.

Sequuntur renum ulcera & abſceſſus,& acrium, erodentiumq; humorum uim,& cæteras demum cauſas quib. aliarum partium ulcera ſuccedunt, externas & internas: potiſſimum autem eas,quas hic author recenſet. Vnum hic notandum ſubit. Renum ulcera minus ait, quam ueſicæ ulcera mala eſſe. Dubitarit aliquis ulcera eſſe curatu difficiliora, quum renes humidiores ueſica ſint. humorem autem, ulcerum curationi obſiſtere certum eſt. Sed, etſi ad renes ſerum continue affluit; habet tamen id abſtergendi,& exſiccandi uim, ut propterea ab eo humore ulceris curatio minus tardetur. Sed adde,quod hi carnoſa conſtant ſubſtantia,quæ longè curatu eſt facilior,quā membranoſa,ex qua ueſica. præterea etiam calidiores hi ſunt,quam ueſica,quę idcirco,exāguis quum ſit, ob innati caloris imbecillitatem minus concoquit,et minus facile ſanari poteſt. De huius affectus ſignis pulchre ſanè & copioſe Auicennas. tu tamen uide & Hipp.4.aph.& Gal.6.de aff.loc. Pro curatione adi Paulum lib.3.

Aphoriſm. 75. 76.78. cap. 2. cap.45.

De ſcabie renum & meatuum. Cap. 13.

DE genere vlcerum eorū,eſt ſcabies,et cauſę eius ſecundum plurimum ſunt bothor, quę apparent ſuper eos ex humoribus cholericis,et baurachijs: deinde ulcerantur.

De ſignis. Cap. 14.

SVnt cum ſignis vlcerum in exitu eius, quod egreditur cum commotione et pruritu in loco renum,cui admiſcetur punctura.Et quandoque magnificatur cum ea dolor, et illud, quod egreditur de ea,quæ fit in meatibus, panniculoſum eſt.

De cura. Cap. 15.

COnfert ei phlebotomia baſilicæ,ſi eſt corpus totum plenum, et maius iuuamen ei in omni diſpoſitione eſt phlebotomia [a] [baſilicæ,]et ventoſatio [b] [loci]renum, et adminiſtratio mundificationis,et corporis ſemper,et propriè cum vomitu,et [c] [confectiones ex auellanis ſimiles de ſeminibus cum boli armeni, et ſucci liquiritiæ, ęquis partibus.] Et cibus ſit, qui bene digeritur,& eſt boni chymi, ſicut uitelli ouorū, et quæ infrigidant et humectant, ſicut pulli cum atriplicibus, et [d][ſpinachijs,] et [e] [blitis.]

a B.ſaphenæ.
b B.ſub loco.
c B.pilulæ factę ex ſeminib. cū bolo armeno & ſucco liquiritię
d——B.
e † B.olus iamenū & cucurbita & ſpinachia & fructus humidi & proprie granata dulcia, & olera humida. Et cura ſcabiei meatuū eſt inter curā ſcabiei renū & curam ſcabiei ueſicæ,quare in eis ambabus ſimul conſidera.

ANNO-

ANNOTATIONES.

Vlcus intelligit renum superficiem occupans, qui sanè affectus a superiori, loco dumtaxat & magnitudine differt. curatur propterea ijsdem præsidijs, quibus & superiora ulcera.

De lapide renum. *Cap. 16.*

COmmunicant renes, & vesica in causa generationis lapidis, & illud est, quoniam lapidis generatio non completur nisi ex materia patiente, & uirtute agente. Materia uerò est humiditas uiscosa, grossa, phlegmatis, aut saniei, aut sanguinis aggregati in apostemate, [a] † [ ]& hoc est raro. uirtus uerò agēs est caliditas egressa ab æqualitate, & materia quidem duas habet causas, quarum una est materia materię, & secunda est retentor materiæ. Materia uerò materiæ sunt cibi grossi ex generibus lactis, & proprie spissis, & caseus, & proprie humidus, & carnes grossæ, [b] [&] carnes auium palustrium, & magni corporis, & caro camelina, & vaccina, & hircina, & quę de syluestribus [c] [ingrossant. Et pisces grossi, & cibi de patellis omnes. Et panis uiscosus & crudus, & azymus, & tri. & [d] [sorbitiones ex simila & adarmacha uiscosa, & confectio de melle uiscosa, & fructus acetosi] & difficilis digestionis, & illi, qui generant hum. uiscosum, sicut mala immatura, & sicut caro citri, & pirorum. Et ex aquis turbidæ [e] [propriè non conuenientes] diuersę. & uina nigra, grossa, & propriè quādo digestio est debilis. propter debilitatem uirtutis digestiuæ, aut propter multitudinē eius, quòd sumitur, & destruit uirtutē, aut propter malitiam ordinis, & exercitij super repletionē, & quandoque est materia sanies ulcerum in eis, aut in alijs. Retentor autem materiei est debilitas expulsiuę in renib. propter complexionem, aut apostema calidum, & erysipilam, & ulcera in renibus, & retinentur in eis superfluitates [f] [residentes] omnis aquositatis, quę prouenit ad eos. Aut vehementia caliditatis in eis, [g] [& retinet] superfluitates, & facit eas lapides, antequam expellantur, & attrahit eas ad eos, ante digestionem integram a superioribus corporibus. Et hæc caliditas, aut est inseparabilis, aut accidens propter laborem, aut acceptionem calefacientis, aut propter oppilationem superfluitatum aggregatarum, aut frigus constringens, aut apostemata oppilantia, [h] † [ ] & hoc est plurimum [i] [et] frigida & dura, [k] [& communitas,] membrorum propinquorū sicut intestinorum, & aliorum. [l] [Et quando cōprimuntur renes, tūc accidit in eis oppilatio.] Et istæ res omnes, etiam inueniuntur in uesica causa lapidis, quamuis differant utrique lapides: est. n. ille, qui in renib. est lenior parumper, et minor, et magis decliuis ad rubedinem, et ille, qui est in uesica, est durior, et maior valde, et magis decliuis ad [m] [nigredinem] et ad cinereitatem, et ad albedinem, licet [n] † [ ] generetur in ea lapis, qui minutatim frangitur, et iterum [o] [si est] lapis renū [p] [et] generatur secundum plurimum, et nō adhuc mingitur, [q] [tūc] est sedimen vrinæ retentū cū ea, et [r] [si est vesicæ (et discernitur] secundū plurimum post separationem vrinæ) [s] [tunc est fęx sanguinis, deinde associatur ei, & diuersificatur ab eo.] Et ille, cui plurimū aduenit lapis renum, est pinguis, et ille, cui plurimum aduenit lapis uesicę, est extenuatus, et senibus plurimum aduenit lapis renum, quam lapis uesicę, et infantium, et eorū, qui illos sequuntur, est e conuerso, et plurimū huius fit inter infantiam, et pubertatis initiū, et illud ideo, quoniam uirtus expulsiua in infantib. et adolescentib. est fortis, quare expellit a superiorib. membris ad illa, quę sunt inferius. In senib. uerò virtutes renum ipsorum debilitantur ualde. Et iterum, quoniam infantium, et adolescētium subtiliores sunt humores, et propter hoc penetrant in renibus eorum, et senum humores sunt grossiores, quare non penetrant in renibus eorum. Et quod plurimum generatur lapis in infantibus, est propter [t] [appetitū] eorum, et motum ipsorum super repletionē, et quia potant lac, et propter constrictionē meatus vesicæ eorum, et in senibus propter debilitatem digestionis ipsorum. Et propter hoc iudicauit Hippoc. quòd ipse in senibus non sanatur. Et omnis vrina, in qua est humor plurimus, est dignior vt ex ea generetur lapis, et est illa, ex qua quum, [u] [descendit] generatur sal, et est eius sal plurimus. Sal autem generatur ab aquositate, in qua est terrestreitas plurima, quā adussit caliditas. Et vrina quidem infantiū pluris est salis, quam vrina senum, non quoniam terrestreitas eius sit plurima, immo quoniam caliditas in eis est plus, et terreitas eius in adustione est [x] [profundior.] Et propter hoc vrinæ eorum sunt turbidę, propter multitudinē permistionis ipsorum, et propter raritatem corporum eorum, quare soluitur ab eis plurimum aquositatis cum resolutione occulta, et dignior puerorum ut in eo generetur lapis, est ille, qui est siccæ naturæ secundum plurimum, et calidi stomachi. Et non exsiccatur secūdum plurimum natura nisi propter attractionē humiditatum ad ipsius hepar, deinde membra vrinæ ipsius, et quando est illic caliditas, est causa efficiens præsens. Et ad ultimum siccitas naturæ facit vrinam grossiorem, et plurimam, et in illo, in quo est sedimen arenosum, [y] † [ ] non aggregatur lapis, quoniam materia non est [z] [coarctata, et neque aduenit ei iterū causa plurima, et si ipsa esset plurima,] esset primum, quod generaretur ab ea lapis magnus durus, nisi esset [a] † [ ] plurima, sed [b] [esset] mollis suscipiens comminutionē, et si non, [c] [non multiplicaretur] eius separatio in vrina. Et quum forma sit hæc, scias quòd materia [d] [non est] neque propter causam in seipsa, neque propter uehementiam caliditatis [e] [eius, quod in lapidem conuertitur, non suscipientem] comminutionem, et significat fortitudinem expulsiuæ, et huiusmodi iudicium plurimum non est necessarium, et scias quòd parum accidit puellis, et mulieribus [f] † [ ] lapis in vesica, quoniam meatus vesicæ earum est ad exteriora breuior, et latior, et paucorum anfractuum, et in breui de facilitate expulsionis est, quod non est in longo. Et de habentibus lapidem sunt, quibus fiunt paroxysmi

a † B. Alia litera. & dubellati.
b B. sicut.
c B. grossa est.
d B. grana chisch & albeth, & cibaria de simila, & hauari viscosis, & dulcia viscosa, & fructus crudi.
e B. aquæ non famosę, uel non vsitatę.
f B. & residētię.
g B. quæ cōuertit in arenam.
h † B. calida.
i B. aut.
k B. aut communitate.
l B. quum cōprimunt renes, & faciunt accidere in eis oppilationem.
m B. puluerulētiam vel fuscenem.
n † B. quādoq;
o B. quoniam.
p —— B.
q B. vrina, &.
r B. lapis vesicæ coagulatur, vel induratur.

s B. & est fex vrinæ, quæ non associatur ei, sed postponitur ab ea. Alia litera. post separationē vrinæ, sicut pars fæcalis sanguinis, quę non associatur ei, sed postponitur.
u B. diminuitur.
x B. vehementior.
a † B.
b —— B.
c B. Alia litera. ē pp illud quo multiplicatur.
d —— B.
e B. est materia quæ cōuertatur in lapidem [illegible]

roxysmi generandi lapidem, & mingendi eũ. Et quando aggregatur, & g [fortasse] egreditur cum vrina, aduenit eis sicut in colica, Et spatium in hoc est diuersum inter mensem, & vsque ad anum. Et ille, qui consueuit tolerare lapidem magnum, alleuiatur per alios dolores vesicę, & significat illud, quod membrum non h † [ ] suscipiens apostemationem velociter i † [ ] non apostematur per huiusmodi. neque per dolorem clamosũ, 10 quum tolerat dolorem lapidis cum magno lapide, k [tunc] vnusquisque amborum si singulare fiat, apostemat. Et scias, quòd lapis renum, & vesicæ est ex eis, quæ l [hereditantur.]

ANNOTATIONES.

Habes de renum lapilli causis, signis, curatione, integrum & pulchrum certè libellum Galeno ascriptum de re num affectuum dignotione, & curatione, habes etiam ex Hippocrate 6. uulg. morb. sect. 1. & Paulo lib. 3. Est autẽ multiplex de hoc affectu quæstio. primo, an lapis in renib. morbus, uel morbi causa. secundo, quę nam effectrix eius sit causa. tertiò quis generationis locus. Sanè, quod ad has quæstiones facit. Alij lapidem aiunt in uesica, uel renib. morbum esse in numero, nempe quid additum præter naturam. Alij symptoma, retentum uidelicet præter naturam. Alij non morbum, aut symptoma, sed morbi causam: nempe lapis obstructionis causa est, atque id, quod actiones immediatè lædit, ipsa est obstructio. Astruunt uerò hi omnes uarijs Galeni authoritatibus suam singuli sententiam. Sed paucis. Dicere lapidem esse morbum, est morbum substantiam asserere, quod perquam absurdum est. at lapidis additio, ut quid numero redundans, morbus dici potest. unde & author libri de renum affect. dignot. non lapidem sed lithiasim, quasi dixeris lapidositatem, hunc affectum uocat. hæc immediate actiones lædit, atque ablata hac, statim integræ actiones redeunt. Eundem affectum symptoma asserere, uanum fortasse est, & ridiculum. retinetur certe quid præter naturam: at ea præter naturam retineri dicuntur, quæ secundum naturam rectè se habente animali excerni solent. in sano tamen animali non solum excerni, sed neque ẽt gigni calculi solent. Adde ꝙ non facile explices, quomodo tot symptomatum concursus, quæ lithiasim sequuntur, ab hoc symptomate dependeat. Rectius ergo, causam morbi lapidem in renib. aut in uesica dixeris. nempe hæc obstruit, distendit, et soluit continuum. obstructio uerò et solutio continui immediate actiones lædunt. Est uero etiam de causa lapilli effectrice discordia. quum enim lapidum concretio in externis rebus, modo quidem a calore fit, modo a frigore: alij a sola caliditate, alij etiam a frigiditate eundem in renibus gigni autumant. Author tamen libelli de renum aff. dignot. negat ex frigiditate condensari lapillum in nobis posse, quum fieri nõ possit, ut uiuo corpori tantum frigoris accedat, quo concrescere lapis ualeat. Quæ sanè res, & si fortasse ita se habet, ut in uiuentium renibus uel uesica, partib. alioqui, uel eorum substantia ut renes, uel aliorum viscerum calidorum uicinia calidis, ut uesica: non constanti tamen, & satis firma ratione probari uidetur. quod enim in uiuente etiam animali ex frigore lapilli concrescant, indicio sunt tophi in articulis quotidie geniti, sed de hac re satis. Alia de lapilli generationis loco quæstio exoritur, quum alij in ipsa renum substantia, alij in concauitate gigni asserant. Verum, quod in carne atque ipsa renum substantia calculi gignantur, res ipsa patefacit. Videre id sæpe numero in corporibus licet dissectione. testatur amicus noster Danesus Danesius uir sanè diligentissimus & eruditissimus, conspectos a se hominis cuiusdam renes totos fe rè calculis plenos, mole, si renibus comparasses, longe ipsorum renum substantiam superantibus. At quod in ipsis tamen etiam renum sinibus concrescant, ex dissectione itidem deprehenditur, atque id fateri etiam Gal. uidetur lib. de renum aff. dignosc. Imò nostra quidem sententia, sicuti non raro in renum carne calculi fiunt: ita qui excernuntur per urinas, in sinu ipso genitos esse putandum est, non 10 in ipsorum renum corpore. qua enim ui, qui in rene ipso con creuere, extra solidum id corpus per urinas exeant, non uidetur apertum satis: quamuis non ignorem alios alia huius rei gratia commentari.

De signis. *Cap.* 17.

Signorum autem lapidis, qui est in renibus, primum est vrina, & est quòd vrina in primis est grossa. deinde incipit conuerti ad tenuitatem, & attenuatur propter retentionem turbidi, a † [ ] tunc existima eius generationem, quamuis quãdoque mingatur in prin 20 cipio rei tenuis. Et b [generatio] eius in principio rei grossa est magis significatiua sanitatis uirtutis, & dilatationis meatuum. Et quandoque est cum eo sedimen plurimum simile sedimini, quòd est in ægritudinibus hepatis infirmi. Et quanto plus est vrina vehementius clara, & magis assidue clara, & paucioris sedi minis, significat quòd lapis est durior. et dicitur quòd quando sani, & propriè senes min 30 gunt c [nigrum] cum dolore, aut absque dolore, indicat quod lapis completur in vesica, & confirmatur significatio in omnibus illis, si uides arenam residentem. Et est arena illa tendens ad rubedinem, & citrinitatem. Et d [confortat illud] si inuenitur grauitas in chatin, & dolor e [& si] quasi retineatur aliquid, quum mouetur super eum, sentitur f [in eo, quod sequitur alchatin,] significat magis fortitudinẽ virtutis, & amplitudinem meatuum. Et vehe 40 mentior dolor, qui fit propter lapidem renum, quum in primis generatur, est quia constringit. g [Et propterea quia innititur quum mouetur, & incedit in meatibus, & propriè in meatu vesicæ facit dolorem, quum mouetur ab eo.] In dispositione verò congelationis eius, & quietis eius, & quietis patientis ipsum; quũ non est repletio vehemens, coarctans, commouens lapidem, inuenitur h [retentio grauitatis] 50 tantum. Et repletio cibi facit ipsum vehementius excitare dolores, & propriè quando descẽdit cibus ad intestina i † [ ] & pertransit ea; quum autem euacuantur, & expelluntur superfluitates ex intestinis, dolores sunt quietiores. Signa verò motus lapidis, sunt k [grauitas] doloris, & eius vehementia, & descensio eius ex alchatin vsque ad inguina, & l † [ad] emunctoria, & tunc, iam peruenit lapis ad meatum m [uesicę,] & quum sedatur ille dolor, tunc iam 60 peruenit in vesica.

ANNOTATIONES.

Pulchre admodum lapilli in renib. notas describit author libri de renum affect. dign. & Trall. lib. 9. Paulus quoque lib. 3. & Aetius lib. 11. eadem de re.

De curatione. *Cap.* 18.

Dicamus hic curationes, quæ sunt lapidis renum propriæ, & communes ei cum lapide

Marginalia (left): f B. & est fortasse melius, ... g B. ... h † B. est ... i † B. quum ... k B. alia litera ... Text. 5. Cap. 45.

Marginalia (right): a † B. in renib. — b B. essentia. — c B. vrinã nigrã — d B fortificatur illa. — e — B. — f B. sentit quod vicinatur alchatin & ipsum. — g B. locum. Et apud motũ, & i cessionẽ in meatib. & propriè i meatibus versus vesicã, & quũ s fit dolor apud id, quod mouetur super eos. Alia litera. qui descẽdit est p id qđ extendit & lædit apud motum suũ, & transitũ in meatib. & propriè i meatib. ad vesicã quũ re fit dolor, quũ mouetur super eos. — h B Alia litera. sensatio. — i † B vicinatur. — k B. pmutatio. — l † B. poros vrtides transeuntes super. — m B. prope vesicam. — Cap 3. & 4. Cap 4.

pide vesicę: deinde faciamus ad lapidem uesicæ capitulum singulare & curationes singulares proprias. Intẽtiones quidẽ. quas medici in curatione lapidis intendunt, sunt abscissio materiei eius, & prohibitio generationis ipsius cũ abscissione causæ & rectificatio eius. Deinde [a] [mundificatio,] & comminutio ipsius, & fractio eius, & [b] [compressio] ipsius & eradicatio eius ex suo suspensorio cum medicinis, que illud efficiũt. Deinde eius extractio, & [c] [subtiliatio] in ipso, & ordine eius. Et illud completur cum medicinis prouocatiuis, aut cum adiuuãtibus de foris. Deinde est regimen sedans illud, quod sequitur inde de doloribus, & rectificatio eius quod accidit in eis de ulceribus. Et sũt quidam, qui laborant extrahere ipsum per incisionem ilij, & per dorsum, sed est magnus timor in eo, & operatio eius, qui rationem non habet. Materiei autem abscissio præparatur in primis cum euacuatione eius per solutionem ventris, aut per vomitum: deinde abstinendo a cibis grossis, & aquis turbidis, ęquando quod comeditur, & confortando stomachum, & faciendo, ut digestio sit bona. Et cum exercitio temperato in tempore vacuitatis, & fricatione eius, [d] [quod in medio stringitur,] & leniendo naturam, vt declinent humores grossi ad latus fæcis, & non fiat ex [e] [declinatione fæcis] coarctatio renum. [f] † [ ] Et ex eis, quę conferunt ad hæc, est assiduatio prouocationis cum eis, quæ lauant uesicam de seminibus diureticis, & de illis, quæ bona sunt apud illud, est aqua ciceris: & [g] [aqua carnis:] & aqua foliorum raphani, & raphanus ipse, propriè minutus humidus. Et quum superuenit ei spatium dierum, administretur diureticũ forte. In pueris vero prohibet generationem lapidis, sumere in potu vinum album subtile permistum, & iuuatur a clysteribus lenibus temperatis per illud, quod educunt de fęce, & leniunt naturã, & [h] [quandoque ponuntur in eis de medicinis clysteris, & perducunt virtutem proprie.] & ex prohibitiuis generationis eius, est vomitus post cibum & multus vsus eius: Ipse enim expellit superfluitates grossas per viam contrariã viæ, cuius motus est ad renes, & facit latus renum mundum, & vacuum. & balneum, & [i] [renes fortassè perueniunt] ad lubricitatem eius, & quandoque extrahunt materias ad illud, qđ de corpore apparet, & auertunt eas a renibus. Et quando multus vsus est eorum, mollificant virtutem renum. & similiter si administrentur in hora, in qua non sunt necessarię lenificatio, & sedatio doloris. Faciunt enim renes susceptibiles materierum effusarũ ad eos, propter mollificationem ipsorum, & dormire super dorsũ est ex eis, quæ lapidi conferunt. Medicinæ vero comminuentes, cum sunt secundum plurimũ medicinæ amaræ, quę non sunt valde vehemẽtis caliditatis, & addant in causam, & omne, cuius incisio est vehementior, & cuius caliditas est minor, est melius, & oportet ut illę, quæ sunt lapidis vesicæ, sint uehementius calidæ, quam illę, quę sunt lapidis renum, & est hoc genus medicinarum aliud, quarum operatio nõ proportionatur ad calidum, & frigidum, imò non faciunt illud, quod efficiunt, nisi cum proprietate, & medicinarum comminuentium quædam sunt, quæ non sunt cum illa superfluitate in virtute, & natura earum est ad comminuendum lapidem paruum. Et illarum, quæ non sunt cum vehementia, quędam sunt, quæ sunt uehementis virtutis secundum lapidem renum, sed sunt paruæ virtutis secundum lapidem vesicę, aut non habent uirtutem ad illum, sicut lapis iudaicus. Et quædam earũ sunt, quæ sunt fortes secundum lapidem renum, & operantur in lapidem vesicæ. Et quædam sunt fortes vehementes in vtrisque lapidibus simul: sicut cut auis, quæ nominatur altragulidos, & sicut cinis scorpionum. & quum componuntur ex medicinis ad lapidem medicinæ, oportet ut adiungantur eis species medicinarum, quæ eas adiuuent ad operandum, quod efficiunt, de quibus sunt medicinæ fortis prouocationis, [k] [& extrahunt in urina grossa] illud, quod eradicatur de lapide & comminuitur. Et de illis sunt medicinæ, in quibus est [l] [altera perficiãt integritatem] suæ operationis. & istę medicinę sunt non uelocis penetrationis propter pinguedinem in eis, & uiscositatem: & sunt cum hoc facientes digestionem, sicut gumma [m] [fœniculi,] & de illis, sunt medicinę velocis penetrationis, & mũdificationis, sicut piper, & [n] [allia.] & medicinæ confortantes membrum apud diuersitatem impressionum in eo, & motum super ipsum, & sunt medicinæ albezereati sicut spica & casia [o] † [ ] & aliæ, & de illis sũt medicinæ, in quib. est stypticitas subtilis: sicut sunt robub fructuum, ut conseruent [p] [membrum.] & quandoque miscentur cum istis medicinis medicinæ sedantes dolores cum proprietate, ant stupefactione [q] [sua cum prouocatione.] Quumque componimus medicinam secundum hanc formam, operatur uirtus naturalis in ea: quare utitur eis, quæ ad lapidem sunt apud lapidem [r] † [

] postquam usa fuerint [s] [illis] ad hoc ut peruenirent illæ, quæ sunt ad lapidẽ ad locum lapidis, & tunc utitur [t] [liquefactiuis & lenitiuis] illic, ut permaneat medicina lapidis, & facit ipsam morari, ut operationem suã efficiat [u] † [

] [[x] per hoc quod dominatur ei virtus administratiua, quum] iam ante illud vsa fuerit illis facientibus penetrare, [y] [quę fecerunt illis facientib. ad stinare fecerunt illis ad lapidem, facientib. ad lapidem, & quum utitur comminuentibus, & comprimentibus, et faciunt operationem suã, euanescunt medicinę morari facientes, & prouocatiuæ, & penetratiuę. Quum autem extenditur] dolor, administra stupefacientia secundum, quod regula cognita in compositione medicinarum, & quandoque [z] [est necessarium ut in medicina singulari una, sint] plures harum proprietatum. Nunc quidem numeremus medicinas comminuentes lapidem & extrahentes ipsum.

ANNOTATIONES.

Habes huius item affectus curationem ex authore de renum aff. dignosc. & curat. Trælliano lib. 6. Paulo lib. 3. Aetio

a — B.
b B. commotio.
c B. subtilis operatio.
d B. & prohibitione cõstrictionis medij dorsi.
e B. fæce.
f † B. & cõstrictio.
g B. aries.
h B. p illud qđ ponitur î eis de medicinis lapidis, quare peruenit uel perducitur virtus earũ ex proximo seu velociter.
i B. tina fortassè perducunt.
k B. quæ extrahant vrinã grossam, ut extrahatur.
l B. tepefactio motus aliarum medicinarũ, & mora, ut perficiatur cũ mora ipsarum integritas.
m B. polypodij. Alia litera. pini.
n B. alia.
o † B. lignea.
p B. virtutem membri.
q — B.
r † B. & dimittit vel relinquit prouocantia, & directiua ad membrum, quum iã applicauerit se cũ medicinis lapidis apud lapidem.
s B. prouocatiuis.
t B. permanẽtibus, & his quæ faciunt morari.
u † B. & nõ moneant ipsas penetrãtia, & prouocantia a loco quo indiget, vt stent in eo tempore, vt faciant operationẽ suã.
x B. cũ eo quod dimisit virtus operatiua, vel ad illud quod dimisit virtus operatiua, & fortificaua.
y B. vt sustinerent medicinas lapidis versus lapidem antequam paterentur a natura passibi debilitante virtutem cum qua operationem faciunt in lapide, & quod usa fuerit medicinis comminuentib. lapidem, & comminuentib. & fecerit operationem earũ, dimittit medicinas permanentes, & morari facientes, & sedantes, & accelerare facit prouocantia, & penetrantia. Quod uero fortificatur.
z B. augmentatur in vna medicina singulari.

Aetio lib. 11. fusissime. Pulcherrimè uerò & breuissime Hipp. 1. in 6. uulg. morb.

De medicinis comminuentibus lapidem. *Cap.* 19.

ET sunt sicut costi radix, & radix rubi, & bdelliũ & radix [a] [sulę &] corticis radicum aldemest, & cicer nigrum, & propriè aqua eius, & semen altheæ, & fructus alkarasiæ, & gummi alzarur, & in alzarur est uirtus in hoc, & [b] [tribuli & rad. eorum sunt boni] ad illud, & radix [c] [alhascæ,] & squilla, & acetum eius, & oxymel ipsius, & apium montanum, & calamẽthum, & absinthium. & cassia & radix [d] [citruli] campestris, & xylobals. & carpobals. & opobal. & [e] [radix eius est fortis] ualde, & semen maluæ campestris, & cardus, & aqua radicis eius, & scolopendria, & capillus veneris, de quo sumatur pondus drach. ij. in aqua raphani, & apium, & radix [f] [athel & semen cannabis] & virga pastoris & propriè roman. & cyminum campestre. & radix pentaphylon, & aqua eius & chamæpityos & polium, & radix asparagi, & semen cyperi ęgyptiaci, & corticis radicum lauri, & semen raphani & scordeon, & extremitates uitis albæ & ruta agrestis. Et iterum. baurac armeni, de quo sumatur pondus aure. v. & conficiatur cum melle & potetur in aqua raphani tribus diebus, & iterum sotire aure. j. cum aqua tepida. Et dixerunt quidã, quòd si sumantur septuaginta grana piperis, & optime terantur, & fiant ex eis vii. trochisci, & detur in potu omni die troch, vnus, [g] [descendet lapis:] & in physticis est uirtus, aqua comminuitur lapis renum. Et de fortibus secundum lapidem renum, sunt lapis iudaicus, & pulegium, & chamæpityos. Et de fortibus absolutè sunt cinis scorpionum, & oleum, in quo ponuntur scorpiones stans sub sole, linitum iniectum per siringam in lapide uesicę. Cineris autem scorpionum regimen melius est. vt linias uas simile vrinali spissum luto sapientiæ, deinde ponas in ipso scorpiones, & dimittantur in furno calido nocte vna [h] [ad] minus, ita ut non perueniant ad summum in adustione, & in mane remoueantur. Et vitrum est melius quam testa exsiccans, & accipiens. virtutem. Et cinis leporis decollati secundum hunc modum est fortis, de quo sumatur in potu pondus. drach. ii. Et [i] [aqua eius] sunt vehementis iuuamenti & resolutionis, [k] [& quę de eo ex more sumuntur, sunt caput] & extrema ipsius exsiccata in sole in vase æneo. Et iterum lumbrici terrestres exsiccati. Et iterum vitrum attritione factum, vt atomi, qui in solis apparent radio. Et iterum cinis uitri, & illud melius fit, si igniatur super cochlearium ferreum, & tritum cribelletur, deinde ponatur super aquam [fabarum] & ostendetur in ea quod de eo calcinatur, & iterum reliquum [m] † [ ] donec puluerizetur totum, deinde teratur puluis sicut atomi, qui sunt in radio solis, & datur de eo in potu aur. i. in xij. aur. aquæ calidæ, & illud melius est, quod est de uitro albo, claro. Et de illis, quę valde fortia sunt, est vnus lapidũ, qui in spongia inueniuntur. Et iterum sanguis hirci exsiccatus, & ille melior est, qui sumitur in hac hora, in qua coloratur vua. Quęre ergo ollam nouam, & [n] [ablue eam] aqua, ita vt remoueatur, quod de ea est de natura [o] [terreitatis] & salsedinis, & si fuerit lapidea erit melior, deinde decolla hircũ, qui habeat quatuor annos super illam ollam, & dimitte primum sanguinem eius & vltimum currere, & assume mediũ tãtũ, deinde dimitte donec coaguletur, deinde incide ipsum in frusta parua, de quib. facies troch, quos ponas super rete, aut pannũ mundum, & sparge eos ad solẽ sub diuo; post orale defendens eos a puluere, & dimitte eos tandiu, donec eorum exsiccatio uehemens fiat in loco, ad quem ros nullo modo pertingat: & conserua trochis, & quum uolueris da eos in potu cochlearium unum in uino [p] [aceti,] in hora quietis doloris, aut in aqua apii montani & uidebis rem mirabilem. Et de eis, quæ fortia sunt, est cinis [q] † [ ] ouorum gallinę, post quam euacuata sunt a pullis. Et de eis, quę sunt uehementis fortitudinis, & meliora omnium, est auis, quæ græcè nominatur tragulidos, & auis est de genere paruarum, minor omnibus auibus, excepta aue regia, & color corporis eius est inter uiridem & cineritium, & citrinum, & super alas eius sunt pennę aureæ, & super caudam ipsius sunt alba puncta, & plurimũ apparitionis eius est in hyeme, & apud piscinas & apud parietes, & ipsius uolatui apud parietes non est fixio, imò uolat parum, & cantat, et garrit semper, et mouet caudam. et ipsa comedatur cruda, sicut est, quod melius est, & comeditur elixata, et assata, et salitur, et reseruatur ut caro salita. et quandoque aduritur sicut est, in furno, qui non sit cum illa caliditate. s. cum quantitate, qua [r] † [ ] dominetur ei adustio, et destruatur uirtus, et fit in uitreato uase, et secũdum modum, qui dictus est ad scorpiones, et alia, et quandoque aduritur in olla lapidea, aut [s] [butinai] et stringitur caput eius, et quum pertransit terminum [t] [rei] tendens ad adustionem, tunc retine. et quãdoque [u] [puluerizatur] illud, quod de ea salitum est, et assatum ipsius cum pipere, [x] † [ ] et similibus, et bibatur tritum eius [y] [a puluerizatione, aut adustione cum uino claro] cum melle: [z] [aut cum aqua mellis,] aut eum chandicon. et similiter unaquęque harum medicinarum. et existimant quidam quòd hęc auis sit auis spinæ, sed hæc est auis, quæ nominatur francigine safuriõ, de qua non scio an sit illa, aut alia, et existimãt ꝙ quãdo exsiccatur, et bibitur, paulatim extrahit lapidem ex omni loco. et dixerunt quidam quòd lapis ipsę extrahit lapidem. et iterũ fimus columbinus, et fimus galli, et existimant Hunain et Alkindus, quòd quando sumitur [a] † [ ] de eo pondus. drach. ii. et origani pondus drach. s. et quantum ipsum est zuccari tabarzet, extrahit omnem lapidem. et quando ponuntur cum eo piper, et sal, et proprie in decoctione pulegii, et iterum scarabei exsiccati. et existimant quidam quòd suffumigatio eius, quod est sub uirga, cum spina eritii, facit mingere lapidem. et hoc est de illis, quę ego non uerifico. Medicinæ uerò, quę cum istis permiscentur pharmaciis ad penetrandum sunt, sicut piper, & calamenthum, & cinnamomum,

& iste

h B.aut.

n B. bulliat in ea.
o B. cinereitatis
p B. dulci.
q † B. corticum.
r † B. non.
s B. burnia.
t B. assationis.
u B. aromatizatur.
x † B. folio indo.
y B. quod est salitum aut adustum cum uino puro aut.
z ——B.
a † B. in potu in corpore magno Alia litera. in corpore paruo.

& istæ cum hoc sunt iuuatiuæ in capitulo motionis lapidis Medicinæ autem, quæ cum istis commiscentur ut prouocent cum uirtute, & extrahant superfluitates grossas, sunt sicut semina cognita, & ꝓprie º[fœnugr.] & sicut daucũ, & meu, & phu, & assarũ, & acorus, & ammeos, & keisim, & siseleos, et semen agnicasti, & squināthum, & cordumeni, Et fortasse quidā homines dicunt bonum esse vti cantharidibus. Et istæ quidem medicinæ cum vehementia prouocationis suæ non sunt priuatæ impressione in lapide.[c] † [

] Medicinæ uero doloris sedatiuæ sunt, sicut semen lini, & mucilago eius, & sicut nuces, & auellanæ: [d] † [ ] & semen altheæ, & habent ordinem etiam ad medicinas lapidis, & conuenientiam ad corpus renum, & ex narcoticis est illud, quod sciuimus. Medicinæ autem confortatiuæ, sunt sicut behen; et [e] [aristolochia.] & lilium siccum, et semen agnicasti, et iterum sunt rosa, et balaustiæ, & squinanthum & sandali. Medicinę vero cōpositæ ad lapidem sunt, sicut mithridatũ: ipsũ nanq; fortis operationis est in lapide renum, & sicut sagzenea, & sicut confectio de scorpionibus cognita ad renes, & vesicam. Et iterum medicamen factum cum sanguine hirci, quod nominatur manus dei propter suam nobilitatem. Et medicamen thesaurizatum dictum, factum cum oleo balsami, quod est mirabile, Et sicut medicamen forte, quod experti sumus, recipiens cineris vitri, & cineris scorpionum, & cineris radicum caulium nabati, & cineris leporis, & lapidis spongiæ, & sanguinis hirci exsiccati contriti, & cineris corticum oui, de quo pullus egressus est, & lapidis iudaici, & gũmi nucis, & acori partes æquales, & petroselini, dauci, pulegii, gummi arabici. & seminis altheæ, & piperis omnium an. partem. i. & . s. cum melle conficiatur, [f] † [ ] cuius dosis sit vsque ad aure. ii. & supra, cum aqua tribulorum decoctorum cum ciceribus nigris. Et hoc etiam conueniens est ei, qui in vesica est, [g] † [

] extrahens ipsum similem luto albo. Et iterum ex eis, quę sunt fortia aggregata, est illud, quod recipit sem. melonis & uitri adusti & [h] [culbum] partes æquales. sumatur cum aqua ciceris. Et iterum fimi columbini, & fimi gallin. detur aliquid cum aqua raphani, aut cum uino. aut cum aqua calida, est. n. aggretiuũ, et de illis, q̄ sunt aggregatiua, est, ut sumatur condisi pōdus drac. i. fimi columbini. drac. j. scarabei. drach. i. duodecima, terantur & dentur cum vino. Et iterum lapis spongiæ, scolopendriæ, capilli veneris, seminis altheę petroselini, æqualiter, & sit dosis quantum necesse est ī aqua apii, aut aqua radic. aut aqua tribulorũ, aut aqua raphani. et iterum de eis, quæ sunt aggregatiua, est illud, quod Recipit granorũ fructus balsami, calamenthi campestris sicci, lapidis spongiæ, sem. maluæ, & albedarungi sicci partes ęquales, terantur, & dentur ex eo omni die cochlearium unum cum uino permisto, quasi drach. iiii. & de illis, quæ propriora sunt ei, qui est in renibus, est illud, quod Recipit.[i] [meisus] sumirion, amborum ana pondus. drach. ii. piperis. drach. iiii. cuius dosis sit secundum quantitatem, quæ existimatur cum oxymelle squillitico. Et iterum rutę campestris maluæ campestris, radic. apii partes æquales, de quibus sumatur quātitas duorum cochleariorum, quæ coquatur in uino. & coletur, et bibatur uinum, & iterum radix pentaphylon cum[k] [oxymelle squillitico, [aut aqua mellis. Et iterum sem. raphani & [l] [culbũ] æqualiter [m] † [

] sumatur in potu una vice post aliam, & iterum granorum almhaleb excorticatorum tritorum aure ii. croci aure. i. [n] [aristol. aure s.] conficiantur cum melle, cuius dosis sit. drach. iiii. & iterum cordumeni pondus ii. ʒ. [o] [cum tertia sui] cortic. radic. lauri. [p] † [

] & iterum semen alharmel, et bdellium sumantur, de quibus fiant pilulæ, et sumatur de eis omni die pondus. drac. i. cũ aqua calida, et cũ aqua foliorũ raphani aut enulæ humidæ aut cũ aqua oliuarũ. Medicamē vltimũ sedans dolorem et extrahens lapidem, Rec. sumiriō, et est apium campestre, et dicitur apium persicũ, sem. unc. i. cyperi ægyptiaci, spicę aromaticæ, sem. papaueris albi, cinnamomi, casiæ, piperis albi, sem. bauciæ, acori oīum ana unc. i. et s. lapidis iudaici lapidis delati de regiōe Macedoniæ an. unc. s. cōficiātur cũ melle s de quo sumatur ad magnitudinē auellanæ cum vino. Medicamen conferens generationi lapidis, Recipe. [q] [sem. citruli] pulegii, sem. altheæ omnium ana drach. i. sem. cucu. hortulani, seminis melonis, dragacanthi omnium ana drac. s. misceantur omnia, et sumantur, sitque dosis eius pōdus. drach. ii. cum uino subtili permisto. Aliud. Recipe, lapidis inuenti in spōgia, radicis tribuli, sem. bauciç, oīum ana. drac. ii. sem. cucumeris hortulani, seminis melōis, sem. altheæ, amyli oīum an. pondus drach. ii. seminis fœniculi, anisi, polii omnium an. drach. iii. et quādoque dantur eis in potu aquæ, in quibus decoquantur medicinæ lapidis [r] † [ ] sicut aquæ, in quibus decoquuntur chamæpityos, et polium, et calamenthum, et siseleos, et radix tribuli, et fructus eius, et scolopendria, et radix maluæ, et capillus ueneris, et uirga pasto. et ra. [s] [tamarisci:] et radix eupatorij, et semen altheæ, et [t] [fumorior et saguas:] et pulegium, et alia [u] [ex] diurcticis. Et quando administratur in diebus sanitatis, prohibet generationem lapidis etiam. Et ex decoctionib. quib. iuuamentũ cōfertur lapidi renum, quum eorum administratio assidua tur in horis paroxysmi, est ut decoquantur folia maluæ campestris, et ponantur in decoctione eius butyrum, et mel, de qua sumatur in potu res plurima [x] [frangit] enim lapidem, et extrahit prouocat vrinam et lenit iter eius, et extrahit eum cum facilitate. Et Rufus quidem dixit quòd plurima balneatio in thermis suphureis frangit lapidem. Et hoc fortasse facit peruenire ad hoc, quòd quædam aquę calidę, quæ quandoque

n B. balliar in ea.

o B. cinericiam

c B. apij montani. Alia litera. montana.

c † B. medicinæ verò, quæ ꝑmiscentur ad tardandũ paulatine sunt sicut gũmæ. Et quādoque sunt in seipsis operantes in lapidem, sicut gumma albesfargi, i. polypodij, & gumma nucis. Alia lr̄a. gummi ratinegi.

d † B. & grana pini maiora. Alia litera & mucilago eius, & sicut grana pini maiora & auellanæ.

e B, zarumbet.

f † B. & reseruetur.

g † B. Et iterũ cinis radicũ caulium nabathi, & cinis ouorũ, de quibus sunt egressi pulli, & rasuræ vel fricaturæ lapidis iudaici masculi & fœminæ aggregentur, & detur in potu ex eo quātitate vnius cochlearij in vino, aut aqua tribulorum, & est etiam cōueniēs ad lapidem vesicæ.

h B calt. i. almes indi seu milium solis.

i B, missisen.

k B, sirupo acetoso mellino.

l B, alchat.

m † B. datur ex eo, sicut auellana cum oleo iasmino & iterum medicamen expertũ sem. melonis, sem. altheæ, & cartami, & croci, & alchalt. i. melisdum.

n B. Alia litera. reubarbari aureus l.

o — B.

p † B quousque ipsum.

q B. samerionæ.

r † B. ipsum minuentes.

s B. alchit.

t B famariuma & suasera.

u B. cum.

x B. lubricat.

doque vlcerant cutem, quando ponuntur in eis medicinę lapidis, & submergitur in eis pãnus, dum sunt calidæ, & ponitur super locum lapidis, resoluit ipsum. Et ego iam expertus sũ res huius generis: In regimine autẽ [y] [in pręparatione] lapidis ad hoc vt [z] [eleuetur] & patiatur a medicinis cum facilitate lubricitatis, & exitus, oportet ut administrentur olea mollificantia, inungendo cum fricatione. Et similiter emplastra, & embrochationes, & cerata mollificantia, & balnea, & tinæ cum quantitate, quę non mollificent virtutem superfluè, & debilitetur expulsiua, & quandoque currit propter illud ad membrum additio materiei. Et tunc bibitur medicamen ad eradicationem lapidis, vt fiat facilis super ipsum eradicatio, & extractio. Et oportet vt misceantur cum mollificantibus confortantia, secundum canonem motũ & propriè quum non est confortantibus plurima contrarietas ad intentionem, quæ est in resolutione, & illa sunt sicut oleum de lilio, & oleum de spica, & oleum de alcanna, & corpora eorum etiam: Et oleum alkeiri aggregat intentiones plurimas: deinde stringantur mediũ & [a] [alchatim,] & pecten, vt dilatentur meatus desuper, aut fricentur cum manu, deinde detur in potu medicamen communitiuum, & si fuerit sumptum in potu, tũc consequenter adhibentur diuretica. Et non est malum, vt bibatur etiam, quod est sicut casia fistula, cum oleo amygdalino, & cum succo viscoso, qui sit de succis diureticis, in quibus sunt viscositas, & lubricitas cum oleo amygdalino. Et ex eis, quæ conferunt post mollificationem, aut quum excusatio est a mollificatione propter illud, quod scis [b] [de lapide suspenso moto,] sunt vaporationes cum spongia, & similibus sibi, infusa in aqua & oleo, & cum panno, aut turfure: Aut emplastra calefacta & [c] [viscosa, aut] cum oleis calidis calefactiuis, sicut oleo rutino aut cum oleo & castoreo, Et est necessarium vt conseruetur calefactio emplastrorum. Quòd si necessaria sunt fortiora illis, ponantur ventosę uacuæ [d] [super] lapidem, & [e] [sit earum positio dolorosa] vt attrahat ipsum: deinde deponatur ab illo loco ad illum, qui est sub eo ad inferiora. & suspendantur ibi. Et similiter secũdum gradationem descendant a loco renum secundum obliquationem [f] [munctoriorum] ad inferiora. Quumque descendit ad vesicam, sedatur dolor. Et quãdoque exercitium & motus, & equitatio super animal [g] [inquiete incedens] sufficiunt. Et similiter descensus per gradus, & propriè postquàm administratæ fuerint inunctiones. Quumque descendit ex vesica ad meatum virgæ, tũc fortasse facit dolorẽ, & tunc oportet vt regatur regimine illius loci cum eis, quæ dicemus. Regimen autem doloris, quando comouetur, & propriè apud virgã propter magnitudinem lapidis, aut propter dẽtes in ipso, & fracturam rascationis, & asperitatem excoriantem, quandoque possibile est vt sit cum balneo & tina. Quum autem superfluunt, [h] [& mollificant,] redit dolor vehemẽs post horam. Et embrochę de chamæmilla & meliloto, & althea, & furfure bonę sunt, & iuuatiuæ. Et si fuerit constrictio aliqua naturæ, tunc de rectioribus rebus est, extrahere fæcẽ cum suppositorio, aut cum clysteri non magno, quod coarctet, & dolorem faciat, imò suppositorium anabilius est mihi. Et in lenificatione naturæ est alleuiatio plurima, & sedatio doloris. Et non est semita ad administrandum catharticum, ipsum enim lædit, & nocet per illud, quod descendere facit desuper. Clystere autem quum in eo ponuntur adipes, & unctuosa, & virtutes mollificantes, & uirtutes diureticæ, facit cum solutione uentris lenitatem, & frangit dolorem, & adiuuat ad extractionem lapidis. Et quandoque dolor fortis sedatur, quando curatur cum eis, quę diximus, deinde quum curatur lapis, multiplicatur. Quare rectius est vt abstineatur a medicinis fortiter mouentibus & administrentur clysteria leuia, lenificantia & inunctiones, quæ comprimendo & & fricando fiunt, & cerataria mollificantia, lubrisicantia. & [i] † [ ] de illis hac hora, est administratio uomitus, & illud est de eis quæ minorant materias comprimentes lapidem, sed fortasse nocet per illud, quòd attrahit lapidem ad superiora. Et si fuerit dolor de illis quæ non [k] [remouentur] prorsus· tunc necessarium erit dare in potu illud, quod stuporem facit. & [l] [iterum philonium, & etiam mithridatum mandragoratum,] et theriaca; quæ nõ est antiqua, imò ad nouitatem decliuis, & in qua est uirtus opii remanens; ipsa.n.plurib. cõfert modis. Cõfert nãq; ex parte theriacitatis, et ex parte prouocationis, & cõminuit lapidẽ, & ex parte stupefactionis doloris, & quãdoq; iuuat in [m] [diebus uentositatem in renibus coarctantem] etiam lapidem. et cognoscitur per signa uentositatis renum, aut [n] [uentositatem in intestinis comprimentem] ipsum. & cognoscitur per signa sua, quare oportet tunc ut intendatur ad ea, quę frangunt uentositatẽ, sicut ruta, & semen eius, & semen apii, et anisũ & ammeos, & carui, et nigella dando in potu in eis, quæ sunt sicut aqua mellis, aut emplastrando, aut faciendo ex eis ceratum cum oleo aliquo, et utendo eo in clysteri. et si fuerit lapis propter apostema calidum, curetur curatione apostematis renum in primis. et sufficient ea, quę scis de embrochis, et emplastris, et ceratariis in eo modico aceto, donec penetrent, et similiter fiat clystere cum istis succis, et cum oleo ros. cum eis, et si indigent phlebotomia, fiat, et si fuerit propter apostema durum, tunc adhibeantur ea, quæ sunt sicut mucillagines calidę, ut mucillago seminis lini, et fœnugræci, et altheę, et se. almaru permistæ cum eis, quę infrigidant, ei similiter chamæmilla, et melilotum, et tribuli, et anethum. et ista administrantur bibita, et administrantur clysterizata. et administrantur epithemata. et quando administrantur epithemata, oportet ut ponantur in eis, quæ sunt sicut gumma pini, et serapinum, et ammoniacum, et storax, et castoreum, et sicut myrrha. et iterum olea calida cum confortantibus aliquib. et de unguentis, unguentũ diaquilon et unguentum de adipibus et alia, et quum uideris [o] [inflationem,] prouocabis tunc. Cibi autem lapidem patientium sunt illi, qui contrarii sunt cibis nocentibus eis, et

carnes

i † B. quũque.

k B. tepescunt.

l B. iterum philonium, & medicina mandragorata. Alia litera. melius est philonium, & etiam medicinę mandragoratæ.

m B. dolore vẽtositas in renibus coarctans:

n B. vẽtositas in intestinis comprimens.

o B. digestionẽ.

carnes auium assatæ habentium colorem cineritium, & auium in domibus habitantium,[p] [dissolutę] cum decoctione, non nocent eis, & similiter, quæ de carnibus sunt subtilia. Et cancri assati caro confert eis. Et oportet ut in cibis eorum ponātur capita cardi, & asparagi, & propriè campestris,[q] [cum] aqua ciceris[r] † [ ] & oleo cartami.

p B. & colūbini dissoluti.
q B. &.
r † B. cum oleo.

FEN XIX.

De dispositionibus uesicæ, & urinæ, duos comprehendens tractatus.

TRACTATVS PRIMVS.

De dispositionibus uesicæ.

De anatomia uesicæ. Cap. I.

QVemadmodum Deus excelsus creauit fæci vasa aggregatiua comprehendētia totū usquequo aggregatur, deinde expellit totum simul, per quod fit excusatio ab ascellatione cōtinua hora post horā sicut sciuisti, similiter præparauit excelsus, & creauit eis, quod de superfluitate aquositatis attrahitur digne excuti & expelli, capacitatem & sacculum cōprehēdentem totalitatem eius, aut plurimum eius, donec surgat ad extrahendam ipsam semel, & non sit necessarium expellere ipsam continuè sicut accidit patientibus distillationem urinæ, & capacitas illa est uesica. Et creata est neruosa ex neruis ligamenti, vt sit vehementioris fortitudinis, & sit cum fortitudine susceptibilis extensionis,[a] [planæ, substētatę,] ut impleatur aquositate. Quumq; repletur, euacuatur, quod in ea est, cum uoluntate, ad quam perducit necessitas, & in collo eius est carnositas [b][retenta] uicina lacerto. Et ipsa quidem[c] † [ ] duas habet tunicas, quarum interior in profundo est dupla extrinsecę quoniam ipsa obuiat aquositati acutæ. Et subtiliatus est creator sapiēter in attrahēdo aquositatem ad eam, & in extrahendo aquositatem ab ipsa: quare peruenire fecit ad ipsam[d] [duo emunctoria, quæ sunt renum] Et quum ad ipsam peruenerunt, separauit vesicæ duos annulos, quos facit incedere inter duas tunicas, incipientes in primis penetrare in tunicam primam. perforantes incessum habentem quantitatem inter duas tunicas, deinde submergūtur in tunica interiore disrumpentes vtranque earum ad concauitatem uesicæ,[e] † [ ] ita vt quando repletur aquositate, &[f] [sustentatur, cooperiat tunica aliam] tunicam exteriorem expulsa ad ipsam ab interiori parte, & a[g] [profundo] taliter, vt existimetur quasi tunica vna, & non sit in eis penetratio & propter illud non redit aquositas, & vrina, quū figitur vesica ad posteriora, & ad[h] [duo emūctoria] Deinde creauit ei Deus, cuius virtus est sublimis collum expellens aquositatem ad virgam, anfractuosum plures habens anfractus, propter quos non mundificatur ab aquositate integrè expulsa, propriè in masculis. in eis nanque tres habet anfractus. & in mulieribus habet anfractum vnum propter propinquitatem vesicarum earum cum matricibus ipsarū. Et[i] [illius colli, eius quædam pars munita est, eo quod circundat] ipsum sicut suffocatoriū & expressorium, ita vt prohibeat exitum aquositaris ab ea, nisi cum voluntate mollificante illum lacertum adiutum lacertis ventris secundum quòd sciuisti in loco suo: nisi illi lacerto adueniat nocumentum, aut[k] [superflua necessitas.] Et continuatur vnicuique laterum eius neruus quantitatem habens, & venæ quietæ, pulsatiles, & multiplicati sunt nerui eius, vt ipsa sentiat illud, cui innititur, & ad quod extēditur.[l] † [ ]

a B. dilatabilis fortis substātię
b B. cum qua fit sensatio.
c † B. Alia lfa. habet tunicam vnā contextā ex speciebus villorum trib. nisi in loco vbi pori vritides ingrediū tur eam, qm̄ illic corpus.
d B. duos poros vritides ex renibus.
e † B. & effunditur in ea superfluitas aquosa.
f B. fuerit repleta cōpletæ, tunc cooperiat tunica interior.
g B. Alia litera. concauo.
h B duos poros vritides.
i B. principium colli munitū ē, cum lacerto circundante.
k B. lacerto ventris.
l † B. Alia litera. plurimum.

ANNOTATIONES.

Habes de vesicæ anatome ex Gal. 8. de usu par. cap. 16. et 6. de anatom. administr. cap. 13. Esset autem hoc in loco controuersia de uesicæ tunicis, quas author hoc in loco duas facit, alibi aūt unam tantum: id quod & Gal. Sed admonuimus de hac re & lib. 1. & alibi.

De ægritudinibus uesicæ, & cura eius. Cap. 2

ACcidunt iterum in vesica ægritudines cōplexionis cum materia, & absque materia, & apostemata, & oppilatio.[a] [de cuius summa est lapis.] et inueniuntur in ea ægritudines quantitatis in paruitate, & magnitudine Et accidunt ei ęgritudines situs[b] [in augmento] & dislocatione Et accidunt ei ægritudines solutionis singularis per apertionem, & incisionē, & vlcera. Et quandoque communicant vesicæ membra regalia, & nobilia, sicut cerebrum, ipsum enim fit dolorosum cum ea, & aduenit ei vertigo, et quandoque peruenit ad sirsen causa cōmunitatis ęgritudinum vesicę calidarū, et sicut hepati iterum, multoties enim accidit hydropisis propter frigus uesicę, Et ægritudines quidem vesicę multiplicantur in hyeme. et curantur iterum sicut curantur illę, quæ sūt renum, et cum medicinis fortioribus et magis remanentibus, et sunt potiones, et iniectiones, et unctiones et emplastra, quibus emplastrentur duo emūctoria, et sub umbilico, et in[c] [duabus commissuris singularibus:] et dolores vesicę multiplicātur in aeribus, et in regionibus et ventis septentrionalibus, et in temporibus frigidis.

a B. & ex eis.
b B. ex eminentia.
c B. Alia litera. cōmissuris fœminis inter anum, & testiculos. Alia litera. commissura singulari.

De ijs, quæ calefaciunt uesicam. Cap. 3.

DIuretica calida omnia calefaciūt uesicam, et vnctiones, et iniectiones ex oleis calidis, et gummis calidis. sicut oleum costinum, et nardinum, et de ben, et uaporationes, et emplastra ex medicinis prædictis in capitulo renum calidis, de quibus fiat emplastrum ubi scis.

De ijs, quæ infrigidant uesicam. Cap. 4.

INfrigidant eam potus[a] [succi portulacę, et citru.] et cucur. et potus spodii[b] † [ ] cum aqua frigida. et ex epithematibus sandali, et camphora, et fausel cum lacte acetoso, de

a B. lactis vel emulsionis seminum portulacæ.
b B. cāphoræ.

de quo butyrum est extractum, & similiter mucillagines & succi frigidi, & olea frigida sicut ole. de sem. cucurbitæ, & oleum rosbonum, & ole. de papauere, & ole. de sem. lactucæ cum camphora, & similibus, & iniectiones propriè, & lac asini iuuatiuum est valde.

De lapide uesicæ & signis eius. *Cap. 5.*

Oportet ut tu consideres illud, quod diximus de lapide renum, deinde permuteris ad considerandum hoc capitulum. Et tu quidem iam sciuisti illic differentiam inter lapidē vesicæ, & lapidem renum, in qualitate, & quantitate ex capitulo lapidis renum. Differūt enim vtrique lapides: at ille, qui est in renibus, est lenior parum, & minor, & magis trahens ad rubedinem. & ille, qui est in uesica, est durior, maior valde, & magis decliuis ad soliditatem, & cinereitatem, & albedinem, licèt generetur in ea lapis, qui comminuitur, & [a] [ille quidem, qui est in vesica discernitur] secundum plurimum post separationem vrinæ. Et ille, cui plurimum aduenit lapis vesicæ, est extenuatus: & in renib: est e conuerso. Et in infantibus quidem, & qui eos sequuntur, aduenit lapis in vesica. Et dicam hic quòd vrina in lapide vesicę est decliuis ad albedinem, & sedimen non est rubeum, [b] † [ ]ad albedinem tendens, aut cinereitatē, & quandoque est vrina grossa, oleagineæ fæcis, & secundum plurimum est subtilis, & propriè in principio. Et non est dolor lapidis vesice, sicut dolor lapidis renum, quoniam ille, qui est vesicæ, tenetur in spatio, [c] † [ ] nisi quum lapis retinet vrinam, quoniam eius dolor vehemens fit, & quando ipse cadit in meatu. Et asperitas in lapide vesicæ plurima est, quoniā est in spatio, in quo possibile est, vt stet super eum illud, quod [d] [ipse retinet,] & propter hoc est maior, quoniam eius locus latior est Et accidit quandoq; vt sint in vesica vna duo lapides, & plures illis, excoriantes, & multiplicatur [e] [confractio arenæ] ex eis. Et est quandoque cum arenositate fæx furfurea propter abrasionem [f] † [ ] eius a lapide [g] [abstergente.] Et in lapide quidē vesicę est assiduatio pruritus, & doloris in virga, & in radice eius, & in pectine communicatione virgę ad vesicam, & habens eum multiplicat [h] [cōtractionem] virgæ suę, propriè quum est puer, & assidua fit ei erectio. Et quandoque perducit illud ad exitum ani, & ad retentionem egestionum, & difficultatem vrinæ, cum hoc ꝙ illud, quod egreditur, egreditur cum fortitudine propter compressionem [i] [suam a stricto, & ab impellente] post ipsum. Et quandoque mingit in fine eius vrinam, [k] [quam vult.] Et quoties euacuatur ex vrina, quam mingit, desiderat mingere statim, & agens illud est lapis [l] [expellens expulsionem vrinæ aggregatæ. Et multoties mingitur sanguis propter rascationem lapidis, propriè quando est asper, magnus, & [m] [multoties pungit.] Quum ergo resupinatur lapidosus, & eleuantur anchæ eius, & cōcutitur, remouetur lapis a meatu. Et quando tunc fit cōpressio super pectinem, eijcitur vrina, & hæc est significatio fortis super lapidem. Et quādoque alleuiat illud incuruatio lapidosi super genua sua, & [n] [commotio] membrorum suorum ad inuicem. Et quandoque alleuiatur per intromissionem digiti in anum, & remotionem lapidis secundum huiusmodi præparationem. Et quandoque alleuiatur illud per figuras alias cōpressionis, & expressionis; & resupinationis, & incuruationis, quas experimentum inuenit. Quum ergo non confert illud, administretur alchatatir, [o] [& extrahitur & expellitur vrina &] est significatio fortis. Et similiter si difficilis fiat eius intromissio, tunc melius est, ut non laboretur cum conamine. & quandoque significat alchatatir per illud, quod [p] [associatur ei materia,] ex qua generatur lapis. et lapis quidē paruus, magis retinet vrinam, quàm magnus, quoniam figitur in meatu: magnus vero remouetur a meatu velociter, & scias, quod lapis uesicæ multiplicatur in regionibus septentrionalibus, & propriè in infantibus.

n B. aggregatio

o B. vt expellatur lapis, quōq; est ibi aliqd o . . uiás alchatatir, & expellitur, & eijcitur vrina, tunc.

p B. associat ei materiam.

ANNOTATIONES.

Scripsit de hac re Gal. 1. de loc. aff. plura etiam habes ex Tralliano lib. 9. Paulo lib. 3. & 6. Est unum hic annotatione dignum. Ait Auic. infantes et pueros calculis laborare, quod & Hipp. 3. aph. Gal. in eius loci commentario calculum proprium esse ait morbum puerorum, atque id in duplicem causam refert, tum intempestiuam edacitatem, ob quam crudos gigni humores necesse est, qui delati postea cū urinis ad uesicam lapidum sunt materia: tum ad caloris uehementiam. Quam sanè sententiam confirmat, & 3. in 6. uulg. morb. Id affirmat. & Paulus lib. 3. Materiem dicens suppeditari, & crasso & terreo humore, effectricem uerò causam, igneam esse renum & vesicæ caliditatem. At contra Trallianus lib. 9. uesicæ calculos pueris accidere magis ait, non a tanta tamē caliditate, sed a materia potius crassiore, & ad gignendos calculos, promptéq; ab insita caliditate cōcrescendos idonea. Ita ut Trallianus in crassitudinem quidem materiæ huius affectus causam referat, effectricem tamen causam, insitam, non autem igneam uel immodicam caliditatem putet. Sane Gal. etsi & 2. aph. & 6. uulg. morb. effectricem lapilli causam calorem multum existimat, non tamen igneum, ut Paulus. quum certe in pueris igneus non sit, sed mitis. Quare a Galen. non discrepat Trallianus, discrepabit tamen is a Paulo, si modo per igneā Paulus immodicam caliditatem intelligat.

Cap. 1. cap. 7. cap. 45. cap 60. Aphor. 26.

com. 15.

cap. 45.

cap. 7.

De curationibus lapidis uesicæ. *Cap. 6.*

Lapis vesicæ indiget medicinis fortioribus, quoniam ipsa est frigidior, & quia est longinquior, & quoniam lapis eius est vehementius confirmatus ex uehemētia coagulationis, & medicinę eius sunt medicinæ fortes, prædictę in curatione lapidis renum. & eis quidem conferunt sagzenea, & mithridatum, [a] † [ ] qnum lapis est paruus, aut lenis, [b] [& similiter] athanasia, & conferunt ei scolopendriæ pōdus vnc. j. & mahaleb excorticatæ. vnc. s. Syrupus iuuatiuus eis. Recipe [c] [milij solis] triti ℥. xv. capilli ueneris. [d] [℥.] vij. [e] † [ ] petroselini ℥. iiij. ficus albas vij. numero, decoquantur cum iiij. li. aquę donec remaneat lib. j. & bibatur post exitum de balneo, cuius dosis sit lib. s. et oportet ut tinæ, quæ in ea administrantur sint fortiores, & ponatur in eis

a † B. &. b——B.

c B. chalc.

d B. vnc. e † B. scolopendriæ. drac 8. tribulorū. drac. x. dauci.

f B. alsuasera.

cum medicinis notis medicinæ, quæ sunt sicut fol. agnicasti,& capillus veneris, & folium,& f [assuesir] & rosa eius,& aliquid habens styptici tatem,vt non superfluat mollificatio. Et ponantur in eorum vnctionibus galbanum, & pix, & ammoniacum, & euphorbium. Et melius eorum est emplastrum de bdellio & mecha.& melius eorum oleorum est oleum de scorpionibus,emplastratum,& distillatum,aut iniectū, cum quo misceatur aliquid confortatiuum. Et medicinę quidem emplastrorum eorum sunt radix scolopendriæ,& radix g [asech,] & polium,& h [cannabis] & althea, & capillus veneris: & ponantur in eis illa, quæ sunt sicut folia virgæ pastoris,& auis prædicta in capitulo lapidis renum;& quæ diximus cum ea de ordinib. eius valde conferunt ei. Et de eis,quæ sunt propria illis in curis ipsorum, est vt utantur medicinis lapidis in iniectione,& iuuantur eis vehementer. Et quando vrinæ fit difficultas, & retinetur causa lapidis vesicæ, & non est semita ad scindendū propter aliquid, quod prohibet, aut propter timorem, tunc de hominibus est aliquis,qui ingeniatur, & in eo, quod est inter anum,& testiculos,scissuram efficit paruam, & ponit in ea cannulam,ut egrediatur, i † [ ] qui cognoscit anatomiam vesicæ, & cognoscit locum colli eius,cui continuātur vasa spermatis,& cognoscit locum arteriæ, & locum carnosum vesicę,& caueat illud,quod oportet ipsum cauere, quare non accidit nocumentum in generatione,aut fluxus sanguinis,aut fistula, quæ non consolidatur: & oportet vt vaporet intestina,& vesicam ante illud resupinus.

g B. althil.
h B. folium.

i † B. ex ea vrina, & remoueatur mors, q̃uis vita sit nō tranquilla, & quum non prosperant medicinæ,& volueris scindere oportet, ut eligas scissioni illum.

De regimine quod in ipso præcipitur. *Cap.* 7.

Est ut præparetur sedes, & sedeat æger super eam,& sit præsens minister, & intromittat manus suas sub genibus eius, deinde præparetur ad scindendum,& oportet ut a [ante teneat lapidem,] & faciat ipsum peruenire in locum, b [qui scinditur,]& illud faciat intromittendo digitum medium in ano virorum & virginū, & mulierum corruptarum in orificio matricis donec inueniat lapidem, & comprimat manu alia de super c [faciendo vt descēdat lapis] ex mirach & d [sumine] donec descendat lapis ad locum propinquum ori vesicę,& studeat,ut expellatur lapis taliter, vt remoueatur a commissura quantitate e [vnius pili.]& caue ne scindas super commisura,quoniam est malum, commisura enim secundum veritatē est locus mortalis,& oportet vt non cadat in expulsione abbreuiatio, vel defectus, quoniam euenit tunc scissura lata,quę non sanatur. Quumque expellis,& vides scissuram non penetrantem,tunc pfora,si tua operatio huius quantitatis] non perducit ad dolorem vehementem, & torsionem colli,& casum virtutis,] & destructionem motus,& sermonis,& f [confractionem] palpebrarum,& oculi,si autem perduxerit ad illud,tunc nō perfores ipsum,nam si ipsum perforaueris, morietur illico. Amplius fac super ipsum scissuram tendentem ad transuersum parumper, cum ingenio bono, quòd non contingat neruum, studēdo vt cadat scissura in collo uesicæ, nam si ceciderit in corpore vesicę non consolidabitur omnino, & stude quantum potes, vt scissio minoretur:nā si lapis fuerit paruus, fortasse expelletur cum expressione. Magnus verò indiget scissione ampla, & fortasse indiget extrahente,quod ipsum extrahat. Et quandoque est lapis magnus ualde: quare non est possibile vt scindatur propter magnitudinem suam,quare oportet tunc vt comprehendatur cum tenalijs,& rumpatur paulatim:& assumatur, quod frangitur, & non remaneat in vesica aliquid omnino, nam si remanserit, & magnificabitur & fiet magnus. Et multoties accidit, vt perueniat lapis ad collum vesicæ, & quod sequitur virgam,& tunc oportet ut sine cessatione inungatur pecten,& fiat compressio super ipsum,& sit tecum adiutor,ita ut quando figitur lapis in loco,scindas subtus eum,& extrahatur. Et fortasse erit rectius, vt ligetur post ipsum ad anteriora cum filo ita vt non redeat. Et si penetrat ad locum propinquum capiti virgæ non oportet ut laboretur ad extrahendum cum ex ipso. Illud enim facit fortasse accidere vulnus, quod non consolidabitur,imo oportebit vt equetur, aut stringatur,quod est post ipsum, & scindatur subtus caput virgæ,vt egrediatur. Quum ergo feceris in lapide omnia,quæ dicta sunt in capitulo de illo,& extraxeris ipsum,fortasse accidet ex compressione ventris cum fortitudine, & ex dolore scissionis,apostema; & est res timorosa. Et ex eis,quæ non permittunt euenire illud,est vt iam clysterizes ęgrum,& extrahas fœcē eius,deinde des ei in potu post illud aliquid leniens naturam: et non cibes eum nisi re paruа,& lenificante. Si autem indiguerit phlebotomia: vt g [alleuietur ex minoratione] fac,quod si volueris vt vehementius h [alleuietur,] & apparent signa apostematis, & dolor sit vehemēs valde, tunc oportet vt sedeat æger in tina, aut pelui aquę,in qua decocta sunt lenificantia, sicut molochia,& semen lini,& althea,& furfur, & cum illa aqua sit commistum oleum plurimum, & conquassatum cum ea, & sit illa aqua tepida. Quumque extraxeris eum de tina, inunges i [partes virgę] cum oleis lenificantibus,sicut est oleum chamęmillinum, & anethinum, et & pones super vulnus butyrum tepidum, et funde in ipsum. Et pone super ipsum cottum infusum in oleo ros.& pauco aceto, deinde administra medicinas consolidatiuas: si autem magnificatur apostema, assidue fac eum sedere in tina prędicta,in decoctione fœnugręci,et seminis lini: et si dolor fiat fortior,fac eum sedere in die secundo: et in die tertio in aqua et oleo tepidis. Ille autem,quem scissura,et vulnus non ita dolere faciunt,ut inde k [curet,] soluitur in tertio die. et oportet ut assiduet calefactionem uesicę cum oleo de ruta: quum enim calefit,est rectioris dispositionis,et minoris doloris, et minoris vrinę. et urina quidem lędit valde perforatos: et propter illud oportet ut sumant in potu aquam paulatim: & quoties mingunt, oportet vt sit minister conseruans manu sua locum ligamenti, et comprimat scissum, eum, vt non infundat vrina locum Am-

a B. Alia litera. antecedat sensatio lapidis.
b B. quē scindere oportet.
c B. Alia litera. descendendo.
d B. vmbilico.
e B. Alia litera, grani hordei.
f B. mollificationem.

g B. præferetur.
h B. præferetur.
i B. membrum.
k B. sit curandum.

Amplius non potest esse, quin aut non currat de sanguine quantitas, quæ necessaria est. & est illic timor apostematis, & corruptionis membri, l † [ ] quum alteratur color eius ad corruptionem a rubedine, aut ut currat, & superfluat, & timeatur fluxus sanguinis. Et primum quidem oportet vt curetur secundum ꝙ vides signum prædictũ, imo incidatur uel scalpelletur illico ut currat sanguis, & ut ponatur desuper emplastrum ex aceto, & sale in panno lini, tandiu, donec prohibeat corruptionem. In secundo autem, quod est, ut timeatur fluxus sanguinis, est rectius ut sedeat in aquis stypticis cognitis, & ponatur super locum thus, & atramentum trita: & supra ipsa cottum, & supra illa cottum aliud m [magis] madefactum aceto, & aqua, & si scieueris quod uena magna, aut arteria incisa sit, n [adde] in curatione eius cum constrictione. Et si sanguis inobediẽs est, & nõ cessat; & non sanatur, tum fac eũ sedere in aceto forti. Et fortasse indiges ut phlebotomes eũ ut attrahatur sanguis. Et fortasse necessarium est tibi, ut ponas super pectinem & inguina narcotica. & ex eis, quæ accidunt ex scissura & cursu sanguinis, est ut currat frustum sanguinis ad uesicam, & coaguletur super orificiũ eius, quare fit difficultas urinæ, & tunc necessarium est, ut intromittatur o [digitus] in foramine, & auferatur nocumentum ab orificio vesicæ, & collo eius, & extrahatur; p [aut] curetur locus cum aceto & aqua, donec resoluatur, q [claudens congelatum] & extrahatur, & ex eis, quæ accidunt ex illo, est abscissio generationis: Signa autem mala, quæ quum accidunt expectat medicus mortẽ, sunt ut si fortis fiat dolor sub umbilico, et infrigidentur extrema, & acuatur febris, & accidant rigor, & casus virtutis. r † [ ] Amplius quum additur uehementia doloris loci perforati, & accidit singultus, & mouetur uenter motu extraneo; tunc iã appropinquat mors. Signa autem ægri bona, sunt salus rationis, & sanitas appetitus, & ut sit color, & forma sani ualde.

ANNOTATIONES.

De curatione lithiasis per medicamenta repete, quæ supra de renum calculis fusissime antea docuit. Vide et Trallianum lib. 9. & Paulum lib. 3. De ea uero, quæ per manus, adi Paulum lib. 6. & Celsum lib. 7.

De apostematibus calidis in uesica. *Cap.* 8.

Accidit, quamuis nõ plurimum, apostema calidum in vesica ex materia sanguinea & cholerica, aut composita, & est ægritudo mala. & multoties accidit illud, & propriè in infantibus, causa lapidis & dolorositate eius, & quia ipse a [conquassant] vesicam.

De signis. *Cap.* 5.

Significant quòd apostema est in vesica calidum, febris, & retentio vrinę, aut difficultas eius, aut distillatio ipsius. & retentio quidem est, quum iacent, & non possunt eijcere aliquid de ea, nisi stantes. & quandoque est retẽtio stercoris, & inflatio pectinis, & ilij cum dolore pũgitiuo, & pulsatione, et quandoque apparet rubedo exterius, et significant ipsam ex tranquillitate infirmi, quam inuenit ex uaporatione. Et de accidentibus, quæ cum ipso accidunt, sunt sitis vehemens, et uomitus cholerę puræ, et asthma, et frigus extremitatum, a [et fortasse nõ calefaciunt,] et alienatio, et nigredo linguæ, et noceri ab omni acuto diuretico, et propriè quum sunt humores corporis calidi. Significant ergo ipsum ętas, et causæ præteritę, et præsentes de illis, quas scis. et deterius est illud, cum quo cõtinuatur caliditas febris acutæ: et uehemens fit retentio vrinę, et stercoris, et fortis fit dolor, et in urina non est digestio, b [est enim] mortale. et hoc plus est cũ fit aldubellati. Quum aũt apparet in urina fæx subsidens, c † [ ] lenis, tunc est maioris spei. Cum dubellati uero apparet de horripilationibus diuersis, et febre permistis illud, quod diximus in aldubellati renum. Et similiter significat maturitatem eius lenitas, et d [sunt de accidentibus digestionis urina] et sedimen eius. Et significat eius eruptionem urina habens admistum pus. Si autem signa maturitatis non apparuerint e † [ ] non rumpetur f [ante hebdomadam.] Et plurimæ exituræ vesicæ fiunt uersus collum eius, et quandoque declinant ad partes alias, et quandoque aperiuntur ad partem uesicæ interiorem, et quandoque aperiuntur ad partem aliam.

a B. non existimatur, ꝙ calefiant.

b B. & est.

c † B. Alia litera. alba.

d B. sedatio accidentium & digestio vrinæ.

e † B. Alia litera. &.

f B. moritur in hebdomada.

De curationibus apostematum uesicę. *Cap.* 10.

Oportet in primis, vt ex basilica sinistra fiat phlebotomia secundum virtutem: est. n. prima curationum eius, et melior earum. Et festina si illic fuerit caliditas ualde uehemens, ad emplastra apocrustica spatio breui, et nõ superfluas in eis, neque prolongeris: illud namque nociuum est, et indurat apostema velociter. imo si inceperis a mollificatiuis, quum non fuerit aliquid, quod ab illo prohibeat ex sensu uehementi, erit melius, quoniam membrum est neruosum. Et propter hoc vehemens fit tranquillitas ægri ex uaporationibus a [repercussiuis spatio breui] factis, b [uaporationibus] cũ spongijs, et lana infusis in aqua, in qua, decocta sunt lenitiua resolutiua, et vesicis, in quib. sufflatum est, plenis aqua calida, et oleis lenitiuis subtiliatiuis, et propinquis eis, quæ iam sciuisti in cap. curationis renum. Et cum hoc te subtilia, vt inijcias, si tolerat, per syringam in primis, quod sit sicut mucillago psyllij in lacte asinæ, aut aqua hordei in lacte asinę, quoniam est magis salua. et post illud lac asinæ, et adeps. et post illud casiam fistulam in lacte mulieris, secundum ordinem, quem scis secundum horas apostematis. et quandoque confert clysterizatio facta cum eis secundum suos ordines. et de emplastris bonis post principium inceptionis, est illud, quod fit cum pane ex simila, et sisamo excorticato cũ lacte, et oleo uiol. et oleo chamæmellino et similibus. et iterum c [napi boni sunt, et iterum sula] elixata emplastrata, et uaporata. Quod si hebdomadam pertranseat, et approximet status, tunc adhibeantur farina fabarum, et se-

a —— B.

b —— B.

c B. rapæ elixatæ sũt bonæ valde, & iterũ alrathbe, i. fasfasa.

d B. Alia litera. quum declinat fiat phlebotomia.

men lini,& chamæmilla cum triplicato. Et d [similiter descendit per phlebotomiam] saphenę & dilata te in administratione resoluentium, quæ sint ex emplastris, & unguentis prædictis in cap. renum. Et quandoque eges emplastro ex hyssopo,& castoreo,& cera,& proprie post narcotica. Et scias ꝙ assiduatio sessionis eorum in tina, est valde iuuatiua, ita ꝙ quādo aduenit eis urina, tunc rectius est vt mingant in ea. Et aquæ tinarum meliores sunt illę, in quibus est mollificatio de illis, quæ iā sciuisti multoties. Et quādoque ponuntur in eis aldarsisahan,& cyperi, & cordumeni,& spica,& amomum,& squinā-thum cum fœnugrę & semine lini, & sedant dolorem & apostema. Et istæ aquæ mollificatiuæ, quas multoties sciuisti, sunt sicut decoctio seminis lini,& fœnugræci. Et iterum aqua, in qua decoquuntur e [napi,& alhasce,] & caules. & curatio quidem aldubellati eius, est proxima curationi aldubellati renum, imo necessarium est, vt sint medicinæ eius fortiores, & quidam laudauerunt papauer al. pondus ℥.ij.& s. quod detur in potu in decoctione spicæ,& squinanthi,& proprie quando sunt difficultates urinæ, & dolor:& quum vehemens sit dolor, & timetur mors, non est excusatio a narcoticis linitis & suppositis. f [Epithemata] uerò, sint sicut epithema factum ex hyusquiamo albo,& mandragora,& papauere confectis cum oleo, aut sumatur quarta drach. j. opij, & dissoluatur in oleo uiol. cum pauco croco,& imbibatur pannus,& supponatur in ano, fortasse enim inueniet per illud tranquillitatem, et dormiet loco eius. et quandoq; administratur de eo aliquid in syringa si tolerat. et epithema de opio exterius factū est fortis stupefactionis. Potiones verò, et reliqua curatio sunt curatio sirsen et birsen,

e B. rapæ & alhasecch.

f B. linimenta.

ANNOTATIONES.

Morborum qui circa uesicam oboriuntur, grauissimus, & maxime mortalis inflammatio est, ut Aetius testatur, lib. 11. & ante ipsum Hipp. 2. prognost. Huius notas & curationem Aetius loco citato & Paulus lib. 3. tradunt. Atque, quum in curatione utrique conueniant tundendam statim esse venam, quod & Hipp. 6. aph. Difficultatem, scribens, urinæ vena secta iuuat non explicant tamen uel Paulus uel Aetius, quæ secanda, & qua parte secanda. Hipp. interiores ait venas incidendas. At quid tamen per interiores intelligendum sit, maximè ambiguum est, nempe, si brachij venas intellexerit, repugnare id ait Galenus Hippocrati, qui in partibus quæ supra hepar sunt, ex manibus sanguinem mittit, in inferioribus autem ex ijs quæ in poplite & malleolo. At si inferiores uenas hoc est quæ crurum sunt, intelligat, inepte dici putat, quum & exterior & interior in cruribus uena ab uno fonte emergant. Gal. ergo 12, meth. & lib. de cur. rat. per sangu. miss. mittendum ait sanguinem uesicæ inflammationibus ex poplite & malleolo. At Auic. curationem ex iecorariæ sinistri cubiti sectione exorditur: deinceps uerò & de saphenæ sectione meminit, ita ut multiplex hic ambiguitas sit. Licebit tamen fortasse horum authorum sentētiam ita conciliare. Inflammationis initio certum est reuulsione esse opus, id superiorum venarum sectio obit, non inferiorum, ipso etiam Galeno passim affirmante, trahendum sursum ab infernis, & contra. iure ergo cubiti uena secatur. ut Auic. ait. cui assentiri Paulus & Aetius uidentur, venæ sectionem absolute proferentes, quæ. s. generatim in affectibus omnibus usu venit: & quæ maxime omnium sanguinem imminuit: atque hæc cubiti est uena. At transacto initio, ubi constiterit iam materia, nondum tamen inhæserit, atque uesicæ impacta fuerit; tum deriuatio erit opportuna: fietq́, hæc sectione malleoli uel tali. Probe ergo hi quidem cubitum secant. Gal. uero crura. Quare & Galeni aduersus Hippocratem accusatio cessat, quandoquidem si Hipp. internas uenas secari iubet, nō crurum (neque enim ignorasse ipsum crurum venas ab uno fonte demanare dicendum est) sed cubiti uenas, reuulsionis gratia, intelligitur. Verum alia hic rursum dubitatio ob Auicennæ uerba exoritur. Qua enim obsecro ratione tūdendam, ait, sinistri cubiti uenam, non dextri potius, qui sanguinis sedi proximus quum sit, potest inflammationem magis auertere? Non ignoramus afferri hic ab alijs alia de hac re, neque tamen satisfaciunt ea nobis, neque, quamuis aliqui non sine summa animaduersione scriptum hoc ab authore nostro certum habeamus, eius tamen cōsilij ratio fuit a nobis hactenus explorata.

cap.26 tex. 71. cap.45.

Aphor.36.

cap.11 cap.18.

De apostemate duro uesicæ. *Cap.* 11.

APostema, durum in vesica, accidit a causis similibus causis apostematis duri in renibus: et plurimum eius fit successione calidi, et successione percussionis, aut casus, et quandoque fit successione scissurę.

De signis. *Cap.* 12.

SIgna cum eo fit difficultas vrinæ et egestionis simul, aut accidunt ex ea accidentia duritiei renum ex [a] [retentione fęcis] et stupefactionis in cruribus, et agitatione diuersa, et debilitate, et peruentione ad hydropisim, quāuis sit b [super ventrem ex duritie] renum, et inter ea quidem discernitur, per locum, in quo accidit grauitas, et illud, cui accidit causa in primis.

a B. sensationis grauitatis.

b B. Alia litera. infra nocumentum duritiei. Alia litera. minus producentes quam duritiei.

De cura. *Cap.* 13.

CVrationes sunt eædem, quę sunt duritiei renum, ex inunctione facta cum oleis calidis, et vaporatione cum eis, et dare in potu aquas, in quibus decocta sunt semina diuretica cum melle, et casia fist. et administratio tinarum secundum illum modum, et secundū gradationes illic predictas, et ex eis, quę propria sunt, et ut administrentur illa olea et gummæ cum syringa, scilicet eiectorio vrinę si possibile est.

De ulceribus uesicæ. *Cap.* 14.

QVandoque fiunt a causis vlcerum notis, quas iam narrauimus in cap. ulcerum [a] [pectinis,] ex excoriatione lapidis aut excoriatione humoris cholerici, et quandoque fiunt propter apostema, [b] † [ ] aut bothor, quæ ulcerantur. et in eo, cui assiduè fit urina acuta, succedunt uulnera, et ulcera, et sunt difficiliora plurimum quam ulcera membri neruosi. et ille, cuius vesica disrumpitur, moritur secundum plurimum. Quod si scindatur, non incarnatur nisi cadat in parte partis carnosę.

a B. renum, & plurimum accidunt ulcera uesicæ.

b † B. [illegible]

De

De signis. Cap. 15.

IAm diximus in cap. vlcerum renum differẽtiam inter duo vlcera, & diximus quòd vlcera vesicæ faciunt difficultatem vrinę, & retinẽt eam, & quod dolor eorum est in loco pectinis, & ilij, & quòd egrediuntur cum eis cortices albi, aut grossi, magni, si sunt in vesica, aut tenues parui, si sunt in meatibus. & alia, quæ oportet te scire illic. & signa, [a] [quæ sunt in eo, imò to 10 tum, sicut illud, quod dictum est] in cap. renũ. Et signum commune in vlceribus renum, & vesicę, est mictus sanguinis & saniei paulatim, & non subito, deinde distinguuntur per ea, qui bus differunt. Et signa quidem apertionis & scissionis, & corrosionis, & similium, una sunt in ambobus simul.

De curatione. Cap. 16.

OPortet, vt ipsi deuitent cibaria acuta, & salsa, & acetosa, & uehementis dulcedinis cõuertibilia ad choleram, & sumant cibos, [a] [delectabiles sibi bonos,] & illos, qui faciunt glutinationem. Et exercitium quidem nocet eis, propterea quia [b] [acuit,] & inflammat, si autem nõ facit illud, tunc est iuuatiuum propterea quod confortat membrũ, experiatur ergo paulatim, & considera in canonibus dictis in cap. vlcerũ † [ ] & permuta plurimum eorum ad 30 hunc locum, & [d] [propter illud] considera in eo, quod scripsimus de potu generum lactis, quoniam ipsa sunt secũdum conditiones prædictas iuuatiua vlcerum meatuum urinæ, præcipuè lac equarum. Et scias quod præseruatio in curatione earum, est ut administretur in primis mundificatio cum aqua mellis, & zuccari decocta cum diureticis ebibita, aut iniecta, deinde consequenter adhibeantur reliquæ medicinę. Et si [e] [illud, quod mingitur est fuscum, 40 oportet ut inijciatur illud, qđ subtiliatur] a cinere arboris fici, aut cinere arboris quercus, aut cinere arboris secha, donec mundificetur vltimè. Medicinæ uerò, quæ ad ipsam bibuntur sunt sicut [f] [alesfius] cum oleo rof. & sicut lac asinæ & capræ & [g] [iumentorum,] potetur secundum assiduationem dierum, cum quantitate digestionis, cuius plurimũ sit quantitas iij. unc. Et iam quidem [h] [preparatur de infrigidãtibus stypticis trochiscorũ de papaue.] & troc. 50 alkekengi pondus aur. j. cum aqua frigida. Et de vnguentis bonis, quib. [i] [comprimendo] fit inunctio, est, vt sumatur storacis liquidę pondus drac. j. & pinguedinis anseris ex trib. usque ad iiij. & cerę albæ pondus ij. sextariorum, & cum eo fiat emplastrum, & unguentum iuuatiuum. & propriè quum est corrosio est illud, quod recipit dactylos, & passas, & gallas, & acaciam & alumen, et [k] [hypoquistidos.] Et quandoque ponuntur cum eis hyssopus, et storax, 60 et quandoque administratur ante illud unguẽtum in eo, in quo non est corrosio, cera, adeps anatis, et ole. rof. Et administrentur exsiccatiua potando et inijciendo, et quandoque administrantur de istis eisdem clysteria et administrãtur ęgro super genua recuruo. et quum non conferunt ea, quę bibuntur, et proprie in eo, quod est propinquius meatui, et cum quo est corrosio, tunc curationes eius sunt iniectiones cum incarnatiuis dissolutis in lacte mulieris, de quorum summa sunt troch. de [l] [chartis] et troc. andrulis, cum aliquanto merdasengi, et cerusæ, et amyli, et calcis ablutæ. Descriptio competens ei. Recipe terræ sigillatę, chimoleæ, cornu ceruini valde adusti partes æquales [m] [sem. cãnabis] tertiam partis istius, opij [n] [sextã] par 10 tis, et vnguenti de cerusa partes iij. sarcocollæ partem s. myrrhę, thuris amborum an. ij. tertias partis, aggregentur omnia cum aliquanto oleo rof. et cera, et administrentur in siringa, et quandoque additur in ea aristol. rot. pars j. Et leuius illo est, illud quod fit ex sarcocolla, et amylo, et cerusa, quod cum lacte inijciatur. Si autem confortetur plumbo adusto, et thure, tunc est fortius. Troc. expertus. Recipe enisistides, terram sigil. karabe, corallũ, amylum, sem. 20 citru. sem. altheæ, sem. melonis excorticatum, sem. apij, daucum, petroselinum, [o] † [ ] troc. alkekengi. Medicamen [p] [aliud.] Rec. sem. cucum. sem. melonis, sem. cucurb. excor. omnium an. drac. v. amyli drac. iiij. succi liquiritię drac. viij. sem. portulacæ drac. iij. et s. et amygdalarum dulcium excort. auellanarũ assatarũ ambarum an. ℥. iiij. granorum pini ℥. iij. et s. sem. apij, dauci sem. erucę, granorum mahaleb excort omnium an. ℥. iij. dragacã. gũmi amygdalæ, sem. hyusquiami al. opii an. ℥. iii. ciceris. ni. ℥. 30 x. croci ℥. v. conficiantur cum rob. et informentur troch. ℥. ii. et bibatur cum aqua raphani, et aqua apij, et aqua ciceris nigri, et propriè post mundificationem ulceris, et oportet ut minoretur potus aquę, et quando dolor sit uehemẽtior, inijciatur in ea collyrium al. quod est ad oculos, cum lacte mulieris. Et iterum semen papaueris, et opium, et adeps gallinæ, clysterizentur aut supponantur, aut inijciantur. 40

ANNOTATIONES.

Vlceratur uesica iisdem causis, quibus & aliæ partes. Eius ulceratæ notas paucis Hipp. scribit 4. aph. Si sanguinem, ait, aut pus minxerit, ac squamula., & grauis odor adsit, uesicæ ulcerationem significat. Fusius de hac re Paulus lib. 3. & Gal. 6. de loc. aff. & Aetius lib. 11. ex quib. etiam disce quod curationis est reliquum.

De scabie uesicæ. Cap. 17. 50

SCitur scabies vesicę ex vstione urinæ, et fœtore eius, et dolore uehemẽti cum pruritu, et sedimine furfureo, et quandoque currunt secundum assiduationem humiditates. Et quãdoque currit sanguis.

De cura. Cap. 18.

OPortet, vt administrentur abstersiua, mundificatiua, quũ sunt de exsiccatiuis absque 60 mordicatione, et sint illa penitus fortiora, quã ea, quę sunt in reliquis vlcerib. et administrẽtur medicinæ scabiei renũ iniectæ in eã. et bibitæ, bibantur ẽt glutinantia infrigidantia, sicut mucillago psyllii, et sem. cydoniorum cum oleo [a] [rof.] et cõferunt cibi [b] [dulcis] chymi uiscosi,

Marginal notes:

l B. carthas vel de carathis.

m B. lapidis ęmatithes, & aluminis omnium ana.

n B. mediã partem sextæ.

o † B. &.

p B. bonum.

Aphor. 81.

Cap. 45. Cap. 1. Cap. 29.

a B. amygdalatum.

b B. insipidi. Alia litera. delectabiles.

c B. pedes, & iura pinguia.

ſicut ſunt[c] [pedes, & res pingues] cum oleo amygdalino, & aqua hordei, & frumentum coctum cum carne auium, & grana lactis, ſicut lac aſin. & capri. & ouinum, & uaccinũ, & aſſiduatio mundificationis corporis.

ANNOTATIONES.

Aphor. 77. — Cap. 3. cap. 22 — Cap. 7.

Veſicæ ſcabies leuis eſt eiuſdem ulceratio, ſeu ſuperficiaria excoriatio. Huius ſigna Hipp. 4. aph. paucis perſtringit. Quibus, ait, cum urina craßa furfurea quædam ſimul exeunt, his ueſica ſcabie laborat. pete Gal. .de loc. aff. præſertim uerò uide Aetium lib. 11. & lib. 6. qui & ſigna & curationem docent.

De congelatione ſanguinis in ueſica. Cap. 19.

a B. approximatio, vel propinquitas.

SIgnificant ipſam, quod accidit anguſtia, & a [reſiſtentia ſeu tolerãtia] ſyncopis & frigus extremitatum, & paruitas anhelitus, & pulſus cum frequentia, & ſudor frigidus, & nauſea, & quandoque eſt cum ea rigor cum anteceſſione mictus ſanguinis, aut percuſſionis, aut caſus ſuper ueſicam.

De cura. Cap. 20.

a B. Alia litera. eſt conueniens.

CVra illius eſt cura lapidis, & quandoq; ſufficiens labor eſt in ipſa potare ſyrupum acetoſum, & ut euomat cũ eo [a] [calido,] & propriè ſquillitico, & propriè cum aliquantulo cineris ligni fici, aut in quo decocta ſunt inciſiua, & medicinæ lapidis. Et quandoque inijciũtur in ueſica coagulum leporis, & medicinę ad lapidem, & fit ut ſedeat in tina, in qua decoctę ſunt herbę, quæ ſunt ad lapidem, & de illis, quę laudantur ad ipſam, eſt ſumere in potu de carpobal. pondus drac. ij. aut tantundem ligni pęoniæ, aut granorum pœoniæ, & propriè cum aqua ligni eius, aut tantundem blattę bizantiæ, aut aure j. de cordumeni cum aqua calida, aut cum aceto uini, & oleo omphacino, & oxymel acetoſum ſquilliticum a me magis diligitur quam acetum. In aceto. n. eſt inciſio, & mel reſoluit, & abſtergit. Et iterum ſauinæ, & [b] [haſcæ] & ammoniaci, & rubeę tinctorum partes ſumantur æquales, & fiant ex eis pilulæ ſimiles auellanis, de quib. iiij. pilulæ in potu ſumantur cum aqua de radicib. & inijciantur in iniectorijs, aut agaricum, aut ſiſeleos, aut duo aure. aſſe aut ariſtol. long. & de habentibus proprietatẽ ſunt, hepar aſini, & fel teſtudinis, & coagulum leporis, & [c] [proprium in ipſa eſt lignum] uitis, & abrotanum in hoc eſt iuuatiuum, & lac ficus exſiccatum quum eo inijcitur aliquid paruum, & adminiſtratur de eo embrocha ponderis drac. Et de exſiccato iterum cum aliqua de aquis, & ſimiliter embrocha ex pondere aurei coaguli leporis. Aquæ uerò, in quibus potãtur medicinę iſtę, ſunt ſicut aqua ciceris ni. & aqua [d] [alhaſcæ,] & aqua cineris ligni fici, & aqua cineris ligni uitis, & ligni abrotani, & decoctio abrotani cum [e] [uino.]

b B. aſſæ fętidę. — c B. propriè in aqua ligni. — d B. tribulorũ. — e B. ruta.

ANNOTATIONES.

cap. 27.

Eſt & hic ueſicæ acutus morbus, ut ait Aetius lib. 11. ex erupta uena ſanguis partim foras mittitur, partim intus condenſatur. at ſi in uentrem ſanguis præter naturam effunditur, putreſcat neceſſe eſt. ut 6. aph. legere eſt. propterea & ſæua plura ſymptomata ſuccedunt, quæ & hic, et Aetius. Pro curatione pete Aetium.

Aphor. 20.

De dislocatione ueſicæ, & mollificatione eius. Cap. 21.

a [ACcidit] dislocatio eius ex remotione ipſius a loco ſuo, & b [accidit] mollificatio eius propter exitum urinæ abſque uoluntate, & dislocatio quidem fit cauſa humiditatis, & cauſa uentoſitatis, & cauſa percuſſionis ſuper dorſum, aut propter caſum, & mollificatio fit propter cauſas mollificationis notas, & ſequitur mollificationem, & dislocationem quandoque difficultas urinę, & quãdoq; inuoluntaria emiſſio vrinę, ſecundum illud, quod accidit lacerto de tenſione, & dilatatione.

De cura eius. Cap. 22.

a B. eſt reditione & strictura. — b B. ſubtilium.

FActæ quidem a percuſſione, & caſu, curatio eſt difficilis, & fit a [propter reditionem, & conſtricturam] cum medicinis calefacientibus exſiccatiuis, quas dicemus. Factæ autem a cõplexione paralytica, confert euacuatio materierũ phlegmaticarum, b [ſubtilis] & prohibitio ab eo, quod generat eas. & regimen habẽtium paralyſim in eo, quod comeditur, & bibitur, & motu, & alijs, & confert ei vomitus, ſi ſit cum elleboro albo. Quod ſi vrina egrediatur abſque voluntate, oportet ut adminiſtres ſtypticitatem vehementius facientia, & non mollificent plurimum, imò aggregent inter reſolutionem, & conſtrictionem, & ſecũdum comparationem curationum paralyſis, & ſumat omne, quod ingroſſat c [aquoſitatem] & impinguat eam, & generat ſanguinem laudabilem, & calidũ, groſſum ſicut d [alfeludem. Sed ſi urina eſt cum diſpoſitione ſua, aut ad difficultatem decliuis, tunc audacia ad mollificantia cum quantitate aliqua, cum reſolutione bona, & inciſione vltima, eſt audacia neceſſaria, & de potibus conferentibus omnibus ſpeciebus eius, e [quę ſunt ex dislocatiua & paralytica] sũt, theriaca, & mithridatum, & ſagzenea, & homoruſia, & diacurcuma, & f [cochiũ] & iterum flos alachoen, & cyperi, & thus ſimul, et ſingulariter, et almahaleb. et iterum g [ſuccus] ſeminis rutę humidæ, aut flos eius decoctus in h [uino,] et iterum agnuſcaſtus, et ſemen eius, et opopanacum, et cyminum, et quandoque cõfert, et propriè ei, cum qua eſt difficultas, vt bibat ex corticib. melonis ſicci pugillum vnum cum zuccaro, et de eis, quę currunt curſu eius, et quæ proportionatur ad proprietates, ſunt teſticuli leporis ſicci, qui cum vino odorifero bibantur: aut guttur galli aduratur, et detur in potu in ieiunio in aqua tepida. Medicinæ autem, quę inijciuntur, ſunt ſicut oleum de ruta, et oleum coſtinũ, et oleum nardinum, et oleum laurinum, et oleum ſambucinum, et oleum cucu. aſi. et oleum de pino, cum quibus permiſta ſint ea, quæ ſunt ſicut caſtoreum, et ſicut aſſa, et galbanum, et opopanacum. Et iſta iterum conueniunt ſi ſunt inuncta ſuper i [emunctoria] et mirach, et pro-

c B. Alia litera. materiam. — d B. alfedelegi. — e B. epilepticis, aut paralyticis. Alia litera. epileptice, & paralytice. — f B. chachi vel chuchi. — g B. decoctio. — h B. Alia litera. ruta.

& propriè oleum[k] [tesisse] permistum cum se minibus[l] [subtilibus] odoriferis. Emplastra vero sint ex medicinis calidis, & in quib. est stypticitas aliqua, sicut cyperi, cinnamomum, bdellium, spica, & [m] [mirtus] cum chamæmilla, & sceha, & mel. Et quãdoque curatur etiam cum clysteribus calefacientibus, factis ex centaurea, & coloquinthida, & alkerua, & alijs [n] [ex] oleis calidis prædictis, & natatio in aqua calida maris, & balneatio in aquis thermarum, sunt iuuatiuæ valde ad illud.

ANNOTATIONES.

Vesica nonnunquam etiam ex proprio situ disijcitur, siue ab externa causa, ut ictu & casu: seu ab interna, resolutis. s. eius ligamentis uel ob humorem nimium, uel ob frigiditatem. Si ex ictu id uitium acciderit, difficile omnino curabitur, ut etiam affirmat hic author. minori autem negocio, si ex paralysi euenerit. Pro curatione petenda erunt, quæ alibi de paralysi generatim scripsit.

De doloribus uesicæ. Cap. 23.

FIunt ex causa malitiæ complexionis diuersę, & ex lapide, & vlceribus, & ex scabie, & apostematibus, & vẽtositate. & iam sciuisti omne cap. & curationẽ eius. & multoties fit ex significatione crisis expectatę cum vrina, & dolores quidem vesicæ multiplicantur, quum sufflat septentrio, quum in vesica est dolor, & dicitur quod quando apparet in habẽte. ipsum sub ascella eius sinistra apostema, sicut cydonium, & accidit illud in die vij. moritur in xv. die, & proprie si accidit ei profundus somnus.

De debilitate uesicæ. Cap. 25.

DEbilitas vesicę quandoque accidit etiam ex parte complexionis, cuius plurimũ est frigus, & ex parte apostematis duri, [a] † [

] b [non tolerans vrinam plurimam & desiderans] euacuare eam, & quandoque debilitatur lacertus eius in adiuuãdo ad euacuandum, soluendo se ipsum, & est ex aggregatione duarum rerum distillatio non [c] [dilatata.]

De uentositate in uesica. Cap. 25.

QVandoque est retenta, & quandoque est permutabilis, & causa in hoc, sunt cibi, inflatiui: [& plurimum eius est humiditas] in vesica, cum debilitate caliditatis.

De signis. Cap. 26.

SIgnum ventositatis, est tensio sine grauitate, & propriè quum permutatur.

De cura. Cap. 27.

MAgis iuuatiua curationum eius post abstinentiam ab inflatiuis, & a malitia digestionis, est vt bibat oleum de Kerua cum aqua radicum, & liniat pectinem cum oleis aromaticis resoluentib. & gummi calidis, & emplastretur cum ruta, & [a] [chamæmilla,] & anetho, cũ re forti de castoreo, & assa, aut musco, & inijciantur ista olea cum aliquantulo castorei in virgam, aut inijciatur in ipsam succus rutæ cũ musco, aut oleum de ben cum musco, & gallia in oleo sambucino. Et recordare eius, quod dictum est in cap. renum, qđ renes, & vesica quando sunt dolorosi, ęgri non appropinquent pilulis de seminibus, & augmentetur in renib. & vesica dolor [b] [cum attractione,] neque stupefacientia, imò aqua tepida per quantitatẽ, qua non attrahat, neque stupefaciat aliquid.

TRACTATVS II.

De nocumentis, quę accidũt vrinæ.

De qualitate exitus urinę naturalis. Cap. 1.

VEsica expellit urinam, quoniam constringit super eam ex omnibus lateribus, & comprimit eam, & dilatat lacertum suũ, quod est super ipsius orificium, & [a] [comprimit lacertum] myrach.

ANNOTATIONES.

Vesica excipiendi è corpore, reddendiq; extra corpus potionis excrementi primarium instrumentum est: habet tamen ea & alijs particulis opus, & abdominis ipsius musculis, & musculo ad eius ceruicem posito, quem uerò singulæ hæ partes usum præstent, & quomodo lotium excernatur paucis hic, pluribus uerò Gal. 5. de usu part.

De nocumentis urinæ. Cap. 3.

ISta sunt ardor vrinæ, & difficultas vrinæ, & retentio eius, & inuolũtaria ipsius emissio, de cuius summa sunt multitudo eius, [a] † [

] & ipsius distillatio & diabetes. [b] † [ ]

ANNOTATIONES.

Offenditur & uesicæ actio multipliciter, ut cæteræ, imminuitur, aufertur & deprauatur. Hinc isc huria, dysuria, stranguria, diabetes, & alia de quibus proxime agitur.

De ardore urinæ. Cap. 3.

CAusæ ardoris vrinæ sunt, aut acuitas vrinæ, & eius bauracitas propter causam complexionalem, aut causa defectus eius, quod præparatum est ad temperandam ipsam, & est humiditas præparata in carnibus glandosis, quæ sunt illic. ipsa enim currit super meatũ, & glutinosum eum facit, & permiscetur urinæ etiã, & æquat eam, quum ergo finitur, deficit loco glutinatio, & vrinę [a] [euacuatio, & æquatio,] quare accidit ardor & ex illis, quę [b] [adiuuant ipsũ.] est multitudo coitus. Istæ. n. humiditates quandoque egrediuntur cum coitu, & per vicinitatem spermatis exitu plurimo, & iterum ęgritudines eliquantes corpus, aut vlcera, quæ sunt in meatib. vrinæ, propinqua virgæ, & scabies, [c] [quæ adustionem facit.] et signum quidẽ prioris, est acuitas urinæ, & ut non fit sanies, & si-

[Marginal notes, left column: k — B. / l Al. tiffie. / m B. macis. / n B. Scilicet. B. sinapi... ; b — B. ; c B. dilatata / Al. non ... / a B. & mollificata & dis... (partly cut off)]

[Marginal notes, right column: a B. calamẽtho. / b — B. / a B. cũ cõpressione uel expressione lacerti. / cap. 16. / a B. & paucitas eius. / b † B. ẽ de summultitudinis ... Alia litera: mictus sanguinis, & saniei. / a B. uiscositas. / b B. siniunt eã. / c B. quare sit ardor.]

d B. Alia litera mictus.

& ſignum ſecundi, ſanguinis [a] [generatio] & ſanici, & multoties perducit primum ad ſecundum, ſecundum quod ſciuiſti in eis. quæ præterita ſunt: primum igitur eſt ſicut antecedens ſecundi, ſicut fluxus uentris cholericus, eſt quaſi antecedens ulcerum inteſtinorum.

ANNOTATIONES.

Ardorem urinæ uocant, ubi in meiendo incendium in ueſicæ ceruice uel in cole perſentiſcitur. eſtq́; propterea hic affectus deprauata mingendi actio, nempe qui cum dolore fit. cum hoc uitio frequenter urinæ ſtillicidium concurrit, quamuis & hoc ipſum alias cauſas ſequatur præter acrimoniam. Quod ad hunc affectum pertinet, quamuis nunquam non a mordaci & acri fiat materia ſiue bilioſa, ſiue pituitoſa, & ſalſa, ſiue alterius differentiæ. fieri tamen etiã poteſt ut urina ſecundum naturam ſe habente quæ alioqui mordicare ueſicam non ſolet, mordicatio ſentiatur ob eius humoris defectum, qui ex glandoſis partibus effluit, quamuis enim Galenus 14. de uſu part. eam humoris iſtius actionem putet, ut & in uenerem excitet delectetq́;, & ipſum urinarium meatum aſpergat reddendæ facilius urinæ gratia, & nullum præterea uſum ipſi præſtet: putat tamen Auic. eo ſerum quoque ipſum temperari, ne inter exeundũ offendat. Soluetur q́; propterea ex hoc quæſtio, cur lotium quod acre eſt etiam ſecundum naturam ſe habens, non tamen inter exeundum mordicet. fortaſſe enim id uiſcidi humoris gratia euenit.

Cap. 11.

De curationibus. *Cap.* 4.

SI eſt cum ſanguine, & ſanie, tunc eius cura eſt cura vlcerum veſicæ, & partiũ eius, & illud iam dictum eſt. Deſcriptio competẽs ad illud: fiant troch. ſecundum hunc modum, ſumatur ſeminis melonis, citru. granorum cucum. omnium an. pondus drac. xx. thuris, gũmi, ſanguinis drac. omnium an. drac. x. opij. [a] [drac. iij.] ſeminis apij drac. j. dentur in potu cum [b] [aqua] de papauere ſitq́; doſis drac. ij. poſtquam de eis facti fuerint troch Et ſi non fuerint vlcera, neque ſanies, tunc melior cura eius erit [c] [exuberatio vrinæ, conſequenter extrahẽdo ſuperfluitates] cum ſolutione ſubtili ſecundum quod ſciuiſti in capitulo ægritudinis [d] [renum:] & vomitus, & cibi humectantes infrigidantes, ex cibarijs, & olerib. & fructib. & deuitatio omnis ſaliti, & acuti, & vehementis dulcedinis, & dimiſſio laboris, & coitus. & de eis, quę conferũt eſt potus mucillaginum & iniectio earũ, ſicut eſt mucillago ſeminis almaru, & mucillago pſyllij, & mucillago ſeminis cydoniorũ, & aliquid de papauere, & ſemina diuretica frigida, & detur in potu totum illud cũ aqua frigida. & adminiſtretur Kiſch hordei, & aqua eius iterum, & oua ſorbilia, & cib. factus ex cucurbita & cib. factus ex mes, aut cum eis, quæ ſunt ſicut oleum amygdalinum, aut cum pilulis, & gallina pingui. Et ſi cauſa in eo eſt exſiccatio accidens glandulis, tunc cura eius eſt humectatio [e] † [ ] eius, & dimiſſio eius quod exſiccat ex coitu. Et de iniectionibus vſitatis in hoc, eſt mucillago ſeminis almaru, & mucillago pſyllij, & mucillago ſeminis cydoniorum, & gummi, & ceruſa, & albugo oui recentis, & lac mulieris, & inijciatur in eam, & de expertis eſt.

a B. tertiã vnius drach.
b B. ſyrupo.
c B. diuertere vrinam cũ euacuatione ſuperfluitatum facta. Alia litera. eſt dulce facere vrinã cum euacuatione, uel remittere acuitatem vrinæ cum euacuatione ſuperfluitatum. Alia litera. contẽperare vrinam cum euacuatione ſuperfluitatum.
d B. veſicæ.
e † B. corporis.

Recip. lapidis hæmatitis drac. vj. lactis mulieris fœmellam lactantis vnc. j. tere terenda & ſimul miſce, & per foramen virgæ per ſyringam mitte, & quandoque ſufficit in aſſiduatione iniectionis lactis lac aſini. & [f] [muliebre nõ currẽs] & lac caprinum. [g] † [ ] Et quandoque ſufficit iniectio albuminis oui ſolum, aut cum aliquo. [h] [diureticorum] & cũ oleo roſ. & quãdoque ponuntur in eo ſtupefacientia. nã ſi dolor eſt vehemens, & proprie quum mingitur ſanies, tunc non eſt excuſatio, quin ponatur in eo, quod inijcitur, aliquid de ſtupefacientib. & ſecundum deſcriptiones prędictas in cap. vlcerum. Deſcriptio bona. Recip. cortices papaueris, & amylum, & ſuccum liquiritiæ, & ſumatur ex eis, quod inijciatur & ſi indigeat confortatione, ponatur in eo aliquid opij, & ſeminis hyuſquiami albi.

f B. mulieris lactãtis puellam.
g † B. Et quandoque ponatur in eo aliquid ex mucillaginibus frigidis, & aliquid ſief albi.
h B. ex prædictis.

ANNOTATIONES.

Si urinæ & eorum quæ cum urina exeunt, acrimonia, doloris eſt cauſa, mitiganda erit acrimonia. aut alio auertẽda materia, ne in ſentientem hanc particulam feratur. ſin humoris ex glandoſis partib. inopia, tali dietæ & medicamentorum ratione utendum erit, quæ humectet. pulchre et breuiter hæc ſingula hic author docet. Tu uide & Paulum lib. 3. ubi de ſtillicidio urinæ agit, nec non Aetium lib. 11.

Cap. 4. cap. 19.

De paucitate urinæ. *Cap.* 5.

FIt propter paucitatem potus: aut multitudinem [a] [raritatis:] aut multitudinem fluxus ventris: aut propter debilitatem renum in attrahendo, aut hepatis in diſcernendo, & mittendo aquoſitatem, ſicut fit in cachexia & hydropiſi. [b] † [ ]

a B. Alia litera. reſolutionis.
b † B. Et ſicut q acetoſitatis & ... dic in ægritudine ipſorum.

De difficultate urinæ, & eius retentione. *Cap.* 6.

DIfficultas vrinæ, aut fit propter cauſam in veſica ipſa ex debilitate, & ſequitur complexionem malam, & proprie frigidam, ſicut accidit in multitudine flatus ſeptentrionis, aut apoſtema: aut alia, quare non [a] [pertranſit] apud expulſionem eius dominium ſuper vrinam vt extrahat eam exprimendo, ſecũdum quod ſe habet res naturalis. Et fortaſſe eſt cauſa in ea frigus, aut calor de foris, aut percuſſio, aut retentio vrinæ plurimæ: aut fit propter cauſam in meatu, qui eſt collum veſicæ, & [b] [caput] virgæ, aut fit propter cauſam in uirtute, aut propter cauſam in inſtrumento, quod eſt lacertus: aut propter cauſam membri mittentis, aut propter cauſam in vrina. Et cauſa quidem in meatu, aut eſt [c] [primitiua,] [d] † [ ] aut per communitatem. [e] [Primitiua autem] eſt oppilatio in ipſomet, aut per communitatem. & oppilatio in ipſo, aut eſt cauſa apoſtematis calidi, aut duri in ipſo, aut rei groſſæ ſicut humiditatis, aut [f] [rei inuiſcatæ, &] ſaniei. Et multoties quidem fit ſaniei cauſa oppilationis, aut lapis, aut ventoſitas repugnans, aut uerruca, aut incarnatio ulceris, aut propter conſtrictionem ex frigore, aut

a B. boniſicatur.
b B. meatus.
c B. principalis.
d † B. & per ...
e B. primitiua & principalis.
f B. ſanguinis inuiſcati uel congelati.

aut propter constrictionem ex calore uehemẽti, sicut accidit in febribus adurentibus, & in ęgritudinibus liquefactionis, & quandoque fit causa vlceris, & quandoque fit causa tensionis, quæ accidit ei, vehementis oppilationis, g [aut saniei. Et multoties fit tensio causa oppilationis,] sicut accidit ex difficultate vrinæ, & retẽtione eius illi, qui superfluit in retinendo vrinam: h [nam figitur in] vesica, & cooperitur meatus. Et retentio quidem fit in nocte propter somnum, & in die propter occupationem, & ille, in quo fit oppilatio secundum communitatem, est sicut si sit in intestino, & matrice, & in i [sumine] apostema calidum, aut durum; aut sunt in eo fæx sicca, aut phlegma plurimum ex tensiuum, aut ventositas repugnans, aut extendens, aut apostema in ano incipiens, aut causa tenasmon, aut incisio hęmorrhoidarum, aut fistularum, aut dolor hæmorrhoidæ; aut ragadiæ dolorosę, aut sicut si sit in partibus inferioribus dorsi apostema, aut torsio. & sicut si accidat testiculo eleuari ad mirach; quare comprimat meatuum, & attrahat ipsum ad superiora, & constringat ipsum, & difficilem faciat exitum urinę & dolorẽ faciat, & egrediatur paulatim. Et quandoq; est causa urinæ difficultatẽ faciens, & retinẽs, dolor propter ulcera in meatu sine oppilatione, & sine apostemate, quare quoties vult mingere, dolet, quare non exprimit mictor vesicam suam cum lacerto uentris, fugiens a dolore, & propriè quando est cum hoc in lacerto debilitas aut spasmus, & quę sũt his similia. Et quum studet in se ipso, mingit vrinam suam naturalem in quantitate, & qualitate, & sedatur dolor. Et similiter k [quũ uincitur dolor. Et quandoque habens hoc est cum difficultate urinæ, patiens distillationem eius, quasi quum ęgreditur paulatim, alleuiatur dolor, & toleratur. Causa autem in virtute, aut est in virtute sensibili, aut motiua, aut in naturali. Et facta causa virtutis sensibilis est, ut sit ingressum sensum vesicæ, aut lacerti eius nocumentum; quare non suscipiat ab expulsiua expulsionem fortem, aut expulsionem omnino: aut sit ingressum principium hoc nocumentum, sicut quòd accidit in Karabito, & lethargia de obliuione, & paruitate sensus. Et facta causa uirtutis] motiuę est, vt non sit lacerto ut soluat se ipsum, & moueatur a sua constrictione, ad dilatationem suam, existens auarus a sua dilatatione: & ut sit lacertus uentris non obediens uirtuti suę ad hoc ut l [premat] in uesica propter debilitatem uirtutis; aut propter dispositionẽ in eo de tensione & similibus, & facta, causa virtutis naturalis, est sicut si debilitetur uirtus expulsiua propter malitiam complexionis diuersæ calidæ: & est secundum minus, & frigidę & est secundum plurimum: m [&] cum materia sicut est calida cum acuitate urinę, & frigida cum humectantibus, mollificantibus, aut extendentibus. Et quandoque est causa huius debilitatis n [accidens] electio naturæ in retinendo, quare debilitatur uirtus expulsiua. Facta autem propter causam in lacerto, aut est nocumentũ complexionale, aut apostema, aut nocumentũ nerui ex spasmo, aut mollificatione, & destructione virtutis motus propter percussionem, aut casum, aut alia, aut in ipso, aut in principio eius ex ramis nerui: aut nucha, aut cerebro. Causa uero membri mittentis facta, est ut sit in renibus apostema calidum, aut durum aut lapis, aut debilitas attractionis eorum desuper: aut debilitas expulsionis ipsorum ad inferiora; aut sit hepar impotens o [lenificandi materiam, & mittendi] eam ad dispositiones hydropicas. Et hæc quidem diuisio exponetur tibi, si posuerimus ipsam cap. singulare, aut posuerimus ipsam de genere paucitatis urinę. Facta autẽ causa urinæ, est ut sit p [calor] faciens dolorem, & expertum quidem est in pluribus hominib. & dictum est; qui habet difficultatem urinæ & aduenit post ipsam tenasmon, moritur in vij. nisi accidat febris, & prouocationem plurimam faciat. Et scias, quod quandoque accidit post ardorem urinæ, & remotionem eius, exsiccatio in glandula, super quam lubricat urina, & perducit ad difficultatem urinæ, & retentionem eius, quia oportet vt administretur humectatio, ut non accidat illud.

o B. ad sequestrandum aquositatẽ & mittat.

p B. calida uel acuta.

ANNOTATIONES.

Scripsere de dysuria Græci, Paulus lib. 3. Aetius li. 11. & Trallianus lib. 9. Quos tamen quanto interuallo hic superet, facile uidere est. Hic re in methodum quandam redact., quod sæpissime facit, adeo diligenter in hoc & trib. sequentibus capitibus, causas, signa, & curationem huius affectus prosequitur, ut nihil quod ad eius notitiam facit, propositum hunc ordinem subterfugiat. Tu Vide Galenum 1. de loc. aff. & 6. & 7. aph.

Cap. 45.
Cap. 19. & 20.
Cap. 6.

Cap 1.
cap. 3. Com. 48

De signis. Cap. 7.

Signa quidem eius cuius causa est frigus cõplexionis, est albedo vrinæ cum grossitudine aut tenuitate, & multitudo necessitatis surgendi ad mingendum ante illud, & multitudo balneationis, & sensibilitas frigoris, & uacuitas a reliquis signis. Signum verò eius cuius causa est caliditas, est acuitas urinę, & inflãmatio, quæ sensu percipiuntur. Et si causa est constrictio a frigore, significat iuuamentum proueniens ex mollificatione. Et si est a liquefactione, & feb. adurentibus, significat ipsam iuuamẽtum humectatiõis. & iterum de signis eius est, quòd parum non egreditur, & multum est facilioris exitus, propterea quòd humectat madefaciendo meatum, & dilatando ipsum. Signa autem eius, quæ est causa apostematis in uesica, aut membris uicinis, aut exiturę, iam sciuisti in illis, quę pręterierunt, & nos determinauimus unicuique eorum cap. stans per se. Amplius de differentia inter difficultatem factam ab apostemate, & factam ab aliis, est quòd apostemosa accidit paulatim, nõ subito, nisi sit res magna ualde. & scitur quòd illa, quę fit ab oppilatione apud uesicam propter ęgritudinem in ea, aut coarctationem eius cum a [appodiatione] uesicę, & eius inflatione, & tensione eius. & illa, quæ est causa membri mittentis, est ut non sit in uesica b [appodiatio] & inflatio, & omnes species oppilationis, quę accidunt in uesica ex ipsa, aut ex coarctatione, sunt cum dolore. Et cognoscitur apostema oppilans per illud,

a B. plenitudine

b B repletio.

lud,quod sciuisti. Et cognoscitur res oppilans absque apostemate per syringam,& illud,quod ipsa extrahit de sanguine,aut humore, aut per illud,quod stat in facie eius, & non dimittat ipsam [c] [incedere]ex uerruca, aut lapide,aut incarnatione.Et lapis quidem scitur per signa eius, & propterea quòd syringa tangit rem duram ualde. Et sanguis quidem,aut humor cognoscitur iterum per vrinam præteritam. Et sanguis ipse quandoque cognoscitur per signa congelationis sanguinis in vesica, & ex citrinitate coloris,& paruitate pulsus,& anhelitus, & frequentia amborum, & sudore frigido, & febre,& rigore,& nausea;& est malum,a quo parum fit euasio. Et humor quidem grossus cognoscitur iterum ex [d] [grauitate sensata,] si est ei summa,de qua sit curandum,& si egreditur in urina humor grossus crudus.Illius autẽ, quæ est a frigore constringente, aut [e] [calore] solidum faciente,causæ [f] [propinquæ] & antecedentes sunt significationes, Et signum eius, quæ fit ex ventositate, est tensio sine grauitate, & quandoque est cum permutatione,& quandoque est retenta in vesica.Et signum eius,quæ fit ex debilitate sensus,est vt non sentiat mordicationem urinæ.Et signum eius,quæ fit ex debilitate expulsiuæ,est vt compressio educat vrinã cum facilitate.Et signum mollificationis lacerti est debilitas prouocationis absque [g] [clysteribus,] & ut sentiat quòd res intrinseca nõ est obediens [h] [membro,] & compressio educit eam. Et signum spasmi lacerti,est vt parum,qđ egreditur,egrediatur [i] [cum compressione.]& factam propter debilitatem renum,significat illud,quod preteriit de signis eius,& similiter factam causam lapidis, & apostematis ipsius. Et ad ultimum si grauitas, & dolor sunt ex parte renum,tunc ægritudo est illic. Et si sunt signa apostematis,tunc in ipsa est apostema. Et si est illic grauitas uehemens valde, tunc illic est urina retenta,& si est minor illa, tunc illic est humiditas [k] [pura] cum apostemate,aut absque apostemate.si autem non est grauitas sed dolor extensiuus, tunc est ventositas in renibus: & quandoque est uenter lenis, & non sunt signa oppilationis renum & vesicę,& [l] [debilitas]vesicæ,& aliorum inuenta, tunc causa est debilitas attractionis renum. [m] †[ ]

& signum factæ causa doloris accidentis ex vlcere,aut acuitate urinę,est, quod tolerantia doloris educit urinam;& sedat dolorem,& similiter, [n] †[ ]

[o] [quare ipsa fient vlcera,& erit] cum signis vlcerum.Et signa factæ ab exsiccatione humorositatis in membris glãdosis,sunt antecessio causarum eius prædictarum, & quod humectatio facit effluere urinam.

c B. penetrare.
d B. sedimine sensato.
e B. Alia litera. frigore.
f B. primitiuæ.
g B. impetuoso exitu urinæ.
h B. expressioni
i B. exitu impetuoso.
k B. oppilans.
l B. debilitatis.
m †B aut expulsiuæ hepatis,& factam ex debilitate attractionis renum,& expulsiuę significat dispositiões hydropicę. Alia litera, aut expulsiue hepatis & significat super eam dispositiones hydropicę.
n † B. expulsio urinæ cũ conamine & tolerantia doloris.
o B & est ulcerosa uel facta ab ulceribus.

De cura nocumenti urinæ. *Cap.* 8.

SI causa est humor,aut sanies, tunc oportet, ut curetur cum aperitiuis,& diureticis fortib.quæ sciuisti;si non timetur,quod res sit maior,quam ut [a] [cadat]in ea diureticum,deinde quum administratur faciat descendere [b] [saniem] aliam ad vesicam,& augmentet dolorẽ, et tensionem et non extrahat aliquid. Et aqua raphani fortem habet impressionẽ in hoc cap. & tantum ualet quòd oportet ut ipsa [c] † [ ]

sit condimentum cibi. Et similiter aqua ciceris nig. Diuretica uerò sunt sicut petroselinum, et ammoniacum [d] † [ ] & myrrha & rubea & amomum & costus,& siseleos & acorus,et [e] [anisum] et semen eius,et totum illud in aqua raphani decocti, aut aqua ciceris nigri,aut in aqua alhasech,aut in succo apii, & fęniculi propriè campestris. Et oxymel squilliticum est iuuatiuum ualde,& theriaca, et mithridatum sunt uehementis iuuamenti, & diacurcuma et homorusia,& [f] [diakebid] regum.Infantib. aũt dentur illa lactantib.eos, aut dentur ista in lacte matrum. Confectio diuretici fortis. Recipe sauinæ,assari, amomi,ammeos,petrosel.sem.apii,rubeę tincturę, amygdalę amaræ,spicæ,omnium an.ʒ. xx. seminis melonis ʒ. x.corporum cãtharidarum abscissis capitib & alis ʒ.i.resoluatur ammoniacum cum triplicato subtili,et fiant ex eis pilulę, ut auellanæ, de quib.sumantur usque ad ʒ.iii. Et iterum medicamen de sauina et assa prędictum in cap.cõgelationis sanguinis in vesica bibitum,et iniectũ. Et quãdoque componuntur medicinæ,in quibus ponũtur castoreum, et euphorbium,et zingiber,et piper longum,et oleũ balsami, et quandoque ponuntur in eis opium et semen hyusquiami albi causa doloris, et tu uidebis eas in antidotario.Et omnes medicinæ,quę conferũt ad lapidem,conferunt ad hoc, et ad plures species similiter a calore et frigore,postquam nõ fuerit sanguis aut ulcus,et sunt sicut cinis scorpionum,et lapis spongię,et cinis uitri.Et de illis,quæ proprietatem quandam habent secundum quod dicitur,est uesica danulę exsiccata, de qua ʒ.iii.in uino odorifero bibantur, et item pondus ʒ. ii. birum cancri [g] [marini] adusti pondus ʒ. ii. bibatur,et proprie a pueris.Et iam diximus medicinas alias in curatione eius, cuius causa est frigus uesicæ, et oportet ut legantur iterũ in hoc loco.facta autem causa congelationis [h] [eius, quòd inuiscatum est in uesica,] curetur cum eo,quòd dictum est in capitulo congelationis [i] [eius,quòd inuiscatum est] in vesica. Et quandoque administrentur emplastra ex istis medicinis cum aqua raphani, et quandoque linitur cum theriaca,et mastice, et homorusia, et diacurcuma,et diakebid regum,et quandoque necessariæ sunt embrochæ fortes acceptæ ex eis, quæ sunt sicut [k] [synapis] et pulegium cum fimo columbino, et iterum ex baurach,et pyrethro,et synapi.Emplastrum expertum bonum. Recipe baccarum lauri et [l] [aluminis] amomi, meliloti,farinę ciceris nig.chamæmillę omniũ an.ʒ.x.dauci,sem.raphani, sem. apii hortulani, et montani omnium an. . . vii.fiat ex eis emplastrum cũ oleo balsami,aut cum oleo lilii,conficiantur cum aqua caulis [m] [armeni.] Confectio unguẽti boni.Recipe serapini,bdellii,opopanacis,acori partes ęquales,de quib.fiat vnguetum cum adipe anatis,et cera citrina,et oleo de lilio.Et de iniectionib.est iniectio facta ex galbano,storace,opopanaco,et pipere: et quandoque

a B. iuuet.
b B. materiam.
c †B. comedatur cum pane tanquam.
d †B. & dauci.
e B. anethum.
f B. diachebed.
g B. [illegible]
h B. sanguinis coagulati.
i B. sanguinis.
k B. harmel.
l B. Alia litera, anethi.
m B. Alia litera, nabachi.

que ponitur in ea assa. Et si causa fuerit lapis, cu retur lapis ubicunque fuerit. Et si causa fuerit verruca, aut caro orta, aut incarnatio, tunc curatio erit cum tinis mollificantibus, & oleis mollificatiuis scitis in capitulo uesicæ. Et abstinentia ab acetosis, & stypticis: & fortasse prode rit, & fortasse non proderit. Et si causa fuerit apostema, curetur apostema, & mollificetur, & liniatur, & administretur [n] [theriaca] in balneo aquæ, & lenientia, ex quib. fiat emplastrum: & iniecta, & supposita in ano: & minoret potum aquę, & dimittat [o] [styptica.] & prohibeatur cibus saltem duobus diebus. Et quũ lenitas est apostematis, iam descendit urina cum cõpressione, & expressione post multitudinẽ mollificationis & lenificationis. & caules, et althea, et cepæ, & porri decocti elixatione, iuuantes sunt in hoc capitulo plurimum, quum fit cum eis emplastrum, & phlebotomia basilicę est de illis, quæ magis necesse est præmittere, deinde ex saphena: quandoque enim prouocatur cum ea urina, & quum causa fuerit frigus & stypticitas, curetur curatione malitiæ cõplexionis frigidæ: & si fuerit calor, curetur cum oleis temperatis, et frigidis, in quibus est lenificatio, & mollificatio: sicut oleum uiol. & oleum de cucurb. permistum cũ oleo anethino, & chamæmillino, & si fuerit illic siccitas, etiam administrentur tinæ, & olea mollificantia & cibi humectantes, et regimen conualescentium, & bal neum. Et si causa fuerit paralysis, curetur cura eius. Quòd si causa fuerit spasmus lacerti, curetur curatione spasmi prædicti in capitulo suo. Et si causa fuerit complexio frigida, curetur cũ oleis calidis: & confectionib. calidis, quæ sciuisti, & de illis, quæ conferunt ad illud, & ad paralysim, est ut sumatur fimi columbini syluestris pondus ʒ. i. & bibatur cum urina pueri, et prouocat urinam. & stercus muris pondere aure. i. in aqua decoctionis anethi, et quandoque iniicitur cum mumia, aut pondus ʒ. i. [p] [uetris arachamathi] cum eadem mensura salis indi cum aqua calida, et cõfert ei potus [q]] balsami cum aqua calida, et tertia ʒ. i. assæ in lacte asinæ, et hoc etiam confert ei, quæ est ex humore grosso. Facta autem a calore curatur cum seminib. frigidis: et semen lactucæ bibitur cum uino per misto, et aqua granati acetosi. Sed si fuerit a casu, aut percussione iam apostema faciente, aut non apostemante, [r] [aut remouet] aliquid, tũc curatio est phlebotomia in primis & [s] [mollificantia temperata,] & tinę, et studere in hoc ut mingat. Quod si minxerit sangu. plurimũ, tunc retinebis eum cum troc. de karabe, qui artificio se fiunt cum [t] [oleis] nuc. Et si timeatur quòd accidat [u] [aliquid, quod inuiscetur,] tunc cura ipsum cum cura [x] [eius, q̃d est inuiscatũ, congelatum. Quod si illud, quod est inuiscatum] fecerit oppilationem, tunc curetur oppilatio facta ex [y] [inuiscatione.] et iam dictum est illud. Q̃d si causa fuerit uentositas, curetur cura uentositatis uesicæ. Facta uero causa doloris prohibentis curatur cum administratione stupefacientium, [z] [et iniectione, deinde cum [a] [descẽsione] urinæ; et post illud administretur cura ulceris, aut cura ęquationis urinæ acutę cum cibis, et herbis pręedictis, et quandoque iniiciuntur glutinationem facientia separantia inter acuitatem vrinæ, et [b] [nocumentum eius in meatu sensibili.] In facta autem propter debilitatem sensus, curatur principium, si fuerit ægritudo præcedens a principio, aut ipse lacertus, et vesica cum medicinis habentibus virtutem albezahar, quæ sunt theriaca, et mithridatũ, et unctiones, et iniectiones conuenientes [c] [ulceribus,] sicut oleum [d] [sambucinum] et oleũ de lilio, et oleum narciscinum, et oleum de croco, et oleum de balsamo propriè. Et administrentur emplastra ex folijs arborum, fructuum, et olerũ dilectorum spiritui animali, sicut folia malorum, et menta, et ruta, et admisceantur cũ eis medicinæ expergefacientes valde, sicut semen alharmel, et semen rutæ montanę; deinde emplastretur cum eis pecten. Et si fuerit propter debilitatem expulsiuæ, altera complexionẽ dominantem, et ægritudinem debilitantem cũ eo quod scis, et cura, et illius quidem plurimum est ex frigore, et eius curatio est cum eo, in quo est calefactio, et stypticitas, & propriè, quod dictum est in debilitate sensus. Et si causa fuerit longitudo retentionis, tunc eius cura iterũ est cum tinis mollificantib. lenientibus, factis ex semine lini, et fœnugræco, et cartamo, et [e] [sula] et emplastris factis ex istis. Deinde utere eis, quę sunt vehementis prouocationis: et syringa, et oleum balsami, et quæ sunt ei comparia sunt maximi iuuamenti hic. In facta autem causa renum, et hepatis, et intestinorum, et dorsi, oportet vt intendatur intentio illorum membrorũ tunc si curatio valet in eis, bene est, et si non, non valebit. Et cum hoc necessarium est administrare mollificantia ex tinis, et emplastris, et iniectionib. et necessaria est administratio diureticorum, nisi timeatur ꝙ ipsa faciant descẽdere materiam plurimam, et scias quòd lac est res magis conueniens eis, quum non est feb. et omni hora in qua dandę sunt pilulæ similes auellanis de seminib. et non est feb. tunc consilium meum est, vt cum lacte in potu sumantur.

De rememoratione rerum facientium mingere, conferentium in pluribus dispositionibus.

Cap. 9.

Dixerunt quidam, quòd quando fimus columbinus cũ mumia iniicitur, facit mingere, et iterum illud, quod dictum est in cap. curationis oppilationis grossę, et quod dictum est in curatione eius, quę est ex frigore, et dixerũt quidam, et est de illis, quæ iam experti sumus, et profuit, fiat suppositorium de sale tabarzet, et supponatur in ano, prouocabit enim urinã, et soluet uentrem, et dixerunt, si intromittatur in caput uirgę pediculus, aut sumatur [a] [alcodri,] quod cadit de lecto, et forsitan est illud, quod nominatur sisessis, et aligil, et immittatur in caput uirgę, prouocatur urina, et similiter si liniantur super eam allia, aut cepæ, prouocatur, et ponatur in capite uirgæ [b] [coopertura ex croco.] et quando non est apostema, sed est oppilatio qualitercunque fit, confert iniectio olei, in quo sub sole morante positi fuerũt scorpiones albi, qui nõ sunt mali ualde, cum syringa argenti. [c] [Aut adiuuetur cum insufflatione

b B. inter supficiẽ meatus sensibilem.

c B. spiritibus.
d B. iasminum.

e B. alrathbe.

a B. alcarad.

b B. filum vel villus croci.
c B. Alia litera. De siringis, & administratiõe earũ in faciẽdo mingere, & de iniectionibus. Cap. I. Quũ nõ conferunt medicinæ. &cæt.

ne facta per cathetir, & ipsius administratio [d] [inungendo]& in iniectione. Et quando non conferunt medicinę non est excusatio ingenij alterius, & administrationis alcatatir, & instrumenti, quo mingitur. Et caue nè administres ea, quum apostema est in vesica, aut in coarctante eam proximè. Intromissio nanq; eorũ apostemat, & addit in dolore. Et syringarũ melior est illa, quæ est ex lenioribus corporib. & magis susceptibilibus flexionis, & iam inueniũtur [e] [similiter quædam animalia marina,] & quędam coria animalium syluestrium, quũ aliquo modo preparantur, deinde [f] [sumatur ex eis aliquid] & conglutinatur glutine casei, & quandoque fit ex plumbo, & stãno, & est bonũ etiam, & si est vehementis lenitatis fiat forte cũ pauca re proiecta super ipsum ex massacuima, & marchasita, aut cum multitudine liquefactionis, & fusionis, & proiectionis sanguinis hirci super ipsum. Hircinus enim sanguis est fortis in his cap. & cum hoc stringit plumbũ, & tunc oportet vt sit caput eius durum, rotundum, & fiant in ipso foramina plura numero, ita vt quum retinet aliquod eorum aliquid arenę, aut sãguinis, aut humoris grossi, sit ei, quod inijcitur de medicina, aut prouocatur de vrina, penetratio alia: & non egeat extractione, & intromissione frequenti; & aliquando fit ex argento, & reliquis corporibus. Et quandoque præparatur totum illud ad clysterizandum aliquid illi. Et quandoque præparatur ad extrahẽdum aliquid cum eo. Et super os illius, quod præparatur ad hoc, vt cum eo clysterizatio fiat, super [g] † [ ] extremitatem apertam solutam, ligatur aliquid, quod est sicut vagina parua, aut vesica confricata firma, & funditur in id medicamen, deinde impellitur secundum quòd impellitur enema: & est possibile vt fiat sicut fit clystere electũ, quod diximus in cap. colicæ. Et si præparatur ad hoc vt per ipsum educatur vrina, tunc necesse est vt currat cursu attrahentium propter causam [h] [conuersionis causa casus vacuitatis.] Et illud est quoniam impletur re aliqua, deinde extrahitur illa res ab ęo cum fortitudine, quare extrahitur post ipsam vrina prouocata, aut aliud. Aut ingeniose statuitur in eo, aut supra ipsum, aliquid exprimẽs de aere quantitatẽ aliquam. Quum ergo extrahitur, & aeri non est introitus, oportet necessario vt extrahatur vrina prouocata, aut aliud: & illud, quod implet illam vacuitatem intrinsecã aut est lana ordinatorũ filorum [i] [extenso] medio totius cum filis, ita vt quũ impellitur a duabus extremitatibus suis in spatium & concauitem impulsione leui, deinde extrahitur filum, egrediatur lana, & sequatur ipsam illud, quod sequitur, aut [k] [est perpendicularis penetrãs in eo, & suspensiones comprehendentia super ipsam cum manica, qua remoueatur.] Harũ verò medicinarum administratio melior est, ut sedeat ęger super extremitatem caudę suę, & comprimat anum substentatum retro, & eleuet genua sua parum vsque supra inguina, cum apertione inter ea, pręcedente balneatione eius cum tinis mollificantib. & ipsius emplastratione cum vnguentis, & emplastris mollificantibus: deinde intromittatur syringa tanta quantitate, quæ sit in mensura longitudinis virgę, & melius quidem est [l] † [ ] illud, quo educitur vrina omnis hominis secundum [m] [virgam] eius & eius amplitudinem, & ipsius stricturam. Et tu iam præcessisti, & linisti [n] † [ ] cum ceratis, & proprie quum sunt ex oleis proportionalibus intentioni; quum ergo [o] [peruenit] in ipsa quantitas sicut [p] [medietas virgæ, pręparetur ęqualis,] sicut stans cũ declinatione ad [q] [sumẽ: deinde subtilietur in expulsione] syringæ in meatu vesicę quantitate vnius nodi, aut duorum nodorũ, & illic peruenit ad vacuitatem vesicæ, & sedatur cum ea dolor, aut minoratur, aut sentitur quòd eius penetratio iam peruenit ad mouendũ aliquid, & ad vltimũ est penetratio sensata: deinde redeat virga ad partem inferiorem ad suam dispositionem primam in præparatione sua, aut vehementius inferius. Quum igitur feceris illud, extrahe aliquid si vis. & impelle aliquid per clystere si vis impellere illud, & ad vltimum oportet vt studeas, ne excoriationem faciat, & sit secundum tarditatem, & facilitatem, non cum dolore.

d B. Alia litera est in faciendo mingere.

e B. ad hoc pelles quorundam animalium maritimorum.

f B. fit ex eis instrumentum.

g † B. illius.

h B. Alia litera. impossibilitatis casus vacui.

i B. ligato.

k B. fit colũna seu aliquid perpendiculariter penetrãs in ea, aut aliquid ĩ ea penetrãs ita accommodate, & adæquate, q̃ nihil mediet iter ea, & sup illud applicetur manicus, seu res sibi cõtinuata cũ qua manib. fiat apprehensio, & cum qua moueatur.

l † B. vt sit.

m B. longitudinem virgæ.

n † B. siringam.

o B. equatur.

p B. quãtitas eius eleuetur vel præparetur virga eleuatione equali.

q B. partes vmbilici, deinde ingenitur cũ facilitate in impulsione.

De distillatione urinæ. *Cap.* 10.

AVt fit propter causam in vrina, aut propter causam in instrumentis urinæ [a] † [ ] aut in corpore ipsius vesicæ: aut propter causam in principiis, & causa quidẽ in vrina, aut est acuitas, aut multitudo eius. Et fit acuitas, quę est causa distillationis eius, aut propter illud, quod diximus in cap. difficultatis vrinæ, ex hoc quòd fit eius missio dolorosa propter acuitatem in ea fortem, & aggregationem eius, & grauitatem ipsius, intolerabilẽ: quare fit ei dispositio inter retẽtionem, & missionẽ, quæ est distillatio: aut quoniã omne paruum eius propter [b] [nocumẽtum suum] cum sua attractione exquirit expulsionem, quare expellit ipsum expulsiua, quamuis fiat absque uoluntate. & [c] † [ ] propter cibos, & medicinas, & laborem, & coitum, & alia: aut propter complexionem membrorum [d] [vicinorum, sicut hepatis, & venarum eius, & ręnes quidem complexionem habent puram,] aut cũ materia sanici, aut absq; sanie: aut in toto corpore est superfluitas acuta, quare expellit eã natura. Multitudo vero, quæ est causa distillationis eius, fit propter ipsius grauitatem: & quia ipsa comprimit lacertum ad apertionẽ paruã, quamuis voluntas non vocet ad illud. Aut est causa propria in lacerto [e] † [ ] sicut est mollificatio [f] [superflua] cum stupore, & destructione sensus, sicut accidit etiam ano. Aut propter apostema, aut propter malitiam complexionis, & debilitatem incipientem in eo, aut procedẽtem ad ipsum in principio suo, cuius plurimum est a frigore: & propter illud eius, qui [g] [congelatur] vrinæ eius distillatio multiplicatur. & quando accidit ei debilitas, debilitatur eius cõstructio super meatum. & cum hoc debilitatur solutio sui ipsius, & proprie quum communicat ei lacertus uentris in debilitate. Facta autem causa uesicę; aut est debilitas in ipsa ex malitia com-

a † B. aut lacertis eius.

b B. vehementia nocumenti.

c † B. est acuitas eius.

d B. quæ sunt eius principia, sicut hepar, & venæ eius, & renes propter eorum complexionem simplicẽ.

e † B. & in principio eius.

f B. singularis, aut.

g B. vehementer infrigidetur.

complexionis frigidæ,& est illud,quod est plurimum, & illud est sicut diximus in eo,qui [a] [congelatur] & distillat vrina eius. Et illa cõplexio, & hæc debilitas generant distillationẽ vrinæ duobus modis,quorum vnus est propterea, quòd debilitatur ei retentiua, quare non valet retinere omne parum comprehensum donec aggregetur plurimum; quare permittitur ab ea vt currat,licèt non adsit voluntas. Et secundus est, propterea quòd debilitatur ei expulsiua,quare non exprimit vrinam nisi parũ, & ex distillatione permista difficultati.Et quãdoque fit hæc debilitas in se ipsa: & quandoque fit propter communitatem membrorum, quæ sunt supra eam,causa apostematum,& aldubellet,& apertionis in renibus, & quæ sunt super eos,quibus communicat vesica, & læditur per id,quod currit ad eam. Et quandoque est vlcus in vesica,& scabies:quare nõ valet retinere vrinam propter dolorem.Et quandoque fit distillatio propter oppilationem meatus vesicæ ex apostemate in ipso,aut in matrice, & intestino [i] [duro] aut lapide, aut oppilatione alia.Et quum non est oppilatio completa:possibile est naturæ vt ingenietur, & extrahat vrinam paulatim.Et quandoque fit causa doloris vesicæ propter vlcera in ea,secundum quòd diximus in capitulo difficultatis vrinę.De distillatione igitur vrinæ est,cum qua est difficultas & de ea est, cum qua non est difficultas, & de difficultate vrinæ,est cum qua est ardor, & dolor,& de ea est,cũ qua non est illud.Et uidetur, quòd fiat plurimum distillationis vrinę propter causas inuoluntarii exitus, & propter causas difficultatis,& propter causas ardoris.

[a] infrigida vehementer
[i] B. dorso.

ANNOTATIONES.

Existimant aliqui urinæ stillicidium,de quo hic agitur & Grɇci stranguriam uocant, idem cum ardore urinæ esse.Verum,quum ardor sɇpe in stillicidio sit,non tamen semper.neque in ardore urina semper guttatim emingitur,quamuis nonnunquam ob doloris uehementiam id accidat, cũ ante quidem natura ut lotium excernat, sed eadem ob humorum acredinem,a qua nimis offenditur rursum se se contrahente. Huius affectus causas,signa & curationem pulchre author noster & hoc & duobus sequentibus capitibus prosequitur,tu pete Gal. .de loc.aff.& 9.& 7. aph. Vide Paulum lib. 3. Aetium lib. 11. & Trallianum lib.6.

Gal. 3. Aph. 48. ... cap. 19. ... cap. 6.

De signis, Cap. 11.

APostematum quidem,& oppilationis, & causarum materialium,& dolorum,& aliorum plurium [a] [corporum] & diuisionũ iam sciuisti signa,& sciuisti signum complexionis calidæ ex colore vrinę, & inflammatione loci,& antecessione causarum.Et signum complexionis frigidę ex colore vrinę, & inuentione frigoris,& antecessione causarum. Et signa communia iterum nota sunt, & non oportet vt prolongem sermonem in eis.

[a] capitulorũ.

De curatione, Cap. 12.

IAm sciuisti iterum curationem omnis capituli in se singularem [puram.] Verùm hæc ægritudo plurimum accidit causa frigoris, & causa paralysis: & plurimum curationis eius, est curatio calefaciens,constrigens.Et omnis, qui deficit in tolerantia vrinæ,iuuatur a medicinis desiderium coeundi facientibus.Et de medicinis ebibitis facientibus ad illud, sunt theriaca,& mithridatum,& hiera Galieni.& anacardinum,&tryphera maior,& electuarum de thure,&tryphera minor cõfortata cum anacardino,aut sagzenea,commistis cum ea aliquibus stypticitatem facientibus [b] † [ ] sicut sunt grana myrti & [c] [cuppulæ] glandium,& quę sunt illis similia. Et iterum nasturtium iuuatiuũ est,& administratio alliorum est iuuatiua:prouocat.n.vrinam absciſſam, & reducũt eam ad illud,quod necessarium est.Et de expertis sunt pilulæ alhasce cum pyrethro.Et de eis, quæ experti sumus, est vt sumatur myrob. Kebulorum torrefactorum pars vna,& been albi pars s.& calamenthi sicci,& granorum myrti, & sandaracæ & myrrhę, & olibani:& cyperi, & macis,omnium an.iii.partis. i.& gariophyllorum pars. s.enulę [d] [adustæ] & granorum almahaleb partes duæ, & conficiantur cum mel le emblicorum,& reseruetur,& bibatur.Confectio fortis:myrobal. nigr.& kebulorum,& gallię omnium an.pondus.drach.v.myrrhæ.& castorei amborum an.drach.j.&.s. Karabe,& cyperi amborum an pondus.drach.ij.& s.olibani,& granorum almahaleb amborum an. drach.x.conficiatur totum cum melle,& sumatur ex eo secundum assiduationem pondus.aurei j.Et iterum cymini,centaureæ, & origani omnium an.pondus.drach.ij cum aqua calida.Et iterum granorum myrti,& glandium,& corticis thuris,& cymini carmeni omnium ã.pars. j.& dosis est drach.iij.cum vino antiquo,Et iterum myrobalanorum Kebul bellir.& emblico torrefactorum omnium an.drach.vij.corticis thuris drach.v.granorum myrti.drach.x. [e] [inuoluatur] quoties exsiccatur aqua,in qua extinctum est ferrum ignitum multoties, deinde conficiatur cum rob myrti.Confectio alia.Recip. granorum myrti partem vnam, laudani quartam partis.j. [f] [fructus heyrõ] partes duas, conficiantur cũ eo,& sit dosis eius aure.vij.Aut foliorũ myrti, et foliorũ alcannę et [g] [dactylorũ] et thuris.et balaustię,et glãdiũ oĩum æqualiter,bibatur quantũ necesse est cũ uino. Et iterum confectio iuuatiua et conueniens mictui in lecto.Recipe vniuscuiusque myroba.Kebul. et bellirico,et emblicorum an.drach x.glandiũ infusarum in aceto die et nocte,torrefactarũ, [h] [solum] et sandaracæ,et cyperi,thuris masculi,enulę siccæ, storacis siccæ,et coralli omniũ. an.drach.v.myrrhæ drach. iij.conficiantur cũ melle.Et iterum medicamen forte. Recipe castorei,et myrrhę,et alhasce, et cuppularum glãdium,et pyrethri omnium an. partes æquales, conficiantur cum aqua myrti humidę,et sit dosis drach.i. [i] [ad mansionem.] Aut bibat thuris et olei de alcanna amborum an.drach. i. et de curationibus leuibus ẽ ut bibat de semine [k] [portulacę] pondus aurei.i.et farina glandiũ iuuatiua est, et propriè quando infunduntur glãdes ĩ aceto squillitico die et nocte,deĩde frigũtur super testam,et bibitur ex ea.et vltimũ,quod sumitur,

[b] † B. & confortantibus.
[c] B. giess.
[d] B. exsiccate.
[e] B. madefiat.
[f] B dactyli heirun.
[g] B. Alia litera myrrhæ.
[h] B. de per se Alia litera.post
[i] B. apud horã somni.
[k] B alchachule i. cardamomi.

Alia litera ... propriam.

† B. & iterum ficus madefactę cum oleo.

sumitur, est pondus drach. x.l † [ ] & iterum cy peri, & thuris partes æquales, de quo bibatur omni mane in ieiunio aure. i. Et iterum nigellę & sem. rutæ. partes ęquales, & sit dosis usque ad drach. m [ii.] Et enula est competens medicina. Et oleum de kerua iterum bibitum, & inunctum. Et confert ei mellis assumptio secundum assiduationem. Et ad senes quidem est medicamen iuuatiuum, quod recipit castoreū, & opium, & semen hyusquiami albi, & semen rutæ: bibatur ex eo aure. i. cum unc. uini. Et quādo supponitur mumia dissoluta in sambaco in ano, & distillatur in uirgam, facit tolerare urinam. Et similiter comestio ficuum cum oleo.

m B. Alia lfa. j

De inuoluntario exitu urinæ. Cap. 13.

Est ut egrediatur absque uoluntate. Et plurimum eius fit propter superfluitatem frigoris, & mollificationē lacerti, & debilitatem accidentem ei & uesicæ, sicut accidit a † [ ] in renibus, & fortitudinem virtutis attractiuę. & quandoque fit propter caliditatem plurimam attrahētem ad vesicam resudationem a corpore. Et de causis eius, est remotio spōdylium, quare accidit nocumentum in lacerto, & non potest constringere eam. Et quandoque est inuoluntaria egressio vrinę non propter causam in uesica, & lacerto, & vrina, imò propter b [stercoris] coarctationem comprimentem omni hora, & exprimit: quare egreditur vrina, sicut aduenit prægnantibus, & illis, in quorum uentribus est fęx plurima, & habentibus apostemata magna in membris supra uesicam, non ergo indiges post illud, quod c [dictum] est, vt cognoscas signa, & scire ea facile fit ex eis, quæ præterierunt.

a † B. in fine ægritudinum. Et q̄nq; fit p̄p mul tiplicationē diu retticorū, ex eis est vinū subtile, & propriè apud dilatationē meatuum.

b—B.

c B. declaratum

ANNOTATIONES.

Est & in diabete inuoluntaria mictio, differt tamen ab eo affectus, de quo hic agitur. Est hic ex uesicæ potissimum resolutione, siue ob frigus, siue ob aliud quodpiam uitium neruorum ad eandem tendentium, quum in diabete affecti sint renes, unde & diabeti cōiuncta est sitis, & alia quæ in hoc affectu non sunt. Vide Gal. 6. de loc. aff. Cap 4. *Aetium lib. 11. & Paulum lib. 3.* cap. 24. & 25. cap. 45.

De cura. Cap. 14.

Illi, qui est ex caliditate, & est raro, conferūt medicinæ infrigidantes stypticæ. Et de illis est a [puluis, qui siccus in ore manu sumitur huiusmodi.] Recipe coriandri, sicci, rosarum rubearum amborum ana drach. v. spodii. drac. x. seminis lactucę, & seminis portulacæ, amborum ana drach. xv. boli armeni drach. v. b † [ ] camphoræ. drach. s. gummi pōdus. drach. ii. conficiantur cum aqua granati acetosi. Et iterum Karabe, & boli armeni, & myrobalani nigri, medullæ glandiū et lentiū excorticatarū, omnium ana pondus. drach. ii. coriandri torrefacti, in aceto positi. drach. i. et dosis c [ipsius sicci] drach. iii. & curatur cura diabetis. Et abscinditur sitis per illud, quod tenetur in ore ex masal, & sumach. & nucleo tamarindi, & granis granati. Frigido autem curationes prædictę in cap. distillationis, & iterum cyperi, & acori, enulę, siccæ, medullæ glandium, omnium ana drach. ii. myrrhæ, drach. iij. & est puluis, d [qui sumitur siccus.] & diacyminum est valde iuuatiuum, proprie quando eius species valde terūtur. Et diacyminum iterum cōfert ad illud epithematum, Et ad vltimum est iuuatiuum ei, quod est in membris urinæ, ex frigore uehementi. Et ex eis quæ conferunt est sumere in potu. drach. iiii. thuris: retinēt enim inuoluntariam urinæ emissionem. Aut pondus. drac. ii. mahaleb. Et olea calida disruptis in eis muscho & assa, & castoreo, & euphorbio, & similibus. Confectio clysteris boni. Recipe e [alhasce. lib. i. cyperi pondus drach. f [xx.] mahaleb pondus. drach. x. decoquātur in quatuor lib. aquæ cum facilitate postquam infusa sunt die & nocte: quumque ex aqua remanserit quantitas lib. i. coletur, & fundatur super eam quantum est ipsius medietas olei sisamini, & decoquatur, & administretur oleum in clysteri. Aut sumatur aquæ pars. i. & olei g † [ ] de ben & auellanarum & phistycorum & h [alhasce & alkadra] & almahaleb partes æquales, quemadmodum existimatio facit illud necessarium, & disrumpatur in eis uirtus muschi, & clysterizetur cum eis, & oleum de ben est forte ualde.

a B. suffuf istius descriptionis.

b † B. balaustię drach. 1.

c B. suffuf eius.

d—B.

De mictu in lecto. Cap. 15.

Causa eius est mollificatio lacerti, & quandoque adiuuat eam acuitas vrinæ, & pueros quidem adiuuat ad illud profunditas in somno. Quum ergo mouetur, expellunt eam natura, & occulta voluntas similis uoluntati animę ante ipsorum euigilationem. Quum ergo fortes fiunt, & a [confortantur, alleuiantur somno, & confortatur lacertus mollificatus, &] non mingunt.

De cura. Cap. 16.

Cura eorum est cura eius, qui habet mollificationem vesicæ, & distillationem vrinæ, & inuoluntariam ipsius emissionem, & proprie medicamen de myrob. cum enula, & storace. Et de vnguētis oleum de bē est ultimū. Et cum hoc oportet, ut dormiant & alleuietur cibus, ut alleuietur eorum somnus, & non bibant aquam plurimam, & commoueant seipsos ad mingendum. Et fortasse est aliquis eorum, qui imaginatur quasi vocet eum uirtus expulsiua, et sensibilis ad mingendum, dum ipse dormit, quoniam conueniens est locus ad hoc ut in eo mingatur, & consuescit illud: quod si locus ille fuerit inuentus, a [curetur,] curiū la b [detrinę & cursū cloacæ & tecturę tegentis,] deinde] elaboret adeo, donec alteret ipsum, et fabricet in ipso oratorium & habitationes alias, & figetur illud in imaginatione sua: quumque desiderat peruenire ad illum locum, deinde rememoratur in imaginatione sua, quod est alteratus

ratus ab eo, quod fuit in ipso, tunc [c] [abstergit virtus voluntaria eius illud spatium occultum non famosum.] & accidit ei in somnis vt stet statione aliqua cum [d] [inobedientia] virtutis expulsiuæ: quare non moratur quin excitetur. Et de illis quidem, quæ experta sunt ad illos, est id, quod recipit glandium, thuris, myrrhæ omnium partes æquales, quæ omnia decoquātur cum vino quantitatis. unc. iij. vsquequo redeat. vnc. j. & coletur, & potetur cum pondere. drach j. olei myrtini. Et existimauerunt quidā quòd quando exsiccantur renes leporis, & sumitur de eis pars i. & sem. anethi pars. j. & pyrethri, & sem. apii. amborum an. pars. s. & est dosis eorum pondus. drach. ii. & s. in vnc. i. aquæ frigidæ, est valde iuuatiuum ad illud. Et cōfert ei cerebrum leporis [e] [nutritum] cum vino. Et conferunt ei troch. facti ex massa, in qua posita est virtus fimi columbi, cum aqua frigida: sunt enim vltimi: [f] [Aut ex vino in ieiunio quū est infrigidatum.] Et quandoque conferunt ei clysteria cum medicinis retinentibus vrinam, & iniectio earum in vesica.

De diabete. *Cap.* 17.

Est vt egrediatur aqua sicut bibitur in tempore breui. Et proportio quidem huius ægritudinis ad ebibita, & ad membra sua, est proportio lubricitatis stomachi, & intestinorum ad comesta, & sunt ei in græco alia nomina, quàm diabetes, dicitur quandoque dipsacos, & cadumis, & nominatur arabice circuitus, & [rota molendini,] & lubricitas renum. Et dixerunt quidam, hoc accidens accidit subito, quoniam est res naturalis non cum volūtate facta, & lubricitas intestinorum paulatim, quoniam illic est sensus, & voluntas, & iste sermo est non conueniens, & habens quidem [b] [ægritudinem meatuum & transitus] sitit: quare bibit, & non satiatur, imò mingit, sicut bibit, non valens retinere penitus. Et causa quidem diabetis est dispositio renum: aut propter debilitatem accidentem, & dilatationem, & apertionem orificiorum meatus: quare non adunatur tanta hora, qua figatur aquositas in renibus, et quandoque fit illud ex frigore dominante [c] [corpori aut renibus.] Et quandoque facit illud potus aquæ frigidæ; aut obsessio vehemēs frigoris in totum penetrantis, aut propter vehementiam attractiuæ propter virtutem calidam innaturalem cum materia, aut absque materia, & est illud, quod est plurimum, quare renes attrahunt ab hepate vltra quàm illud, quod tolerat: quare expellunt illud, deinde attrahunt ab hepate, & hepar ab eis quæ sunt ante ipsum; non ergo cessat illic attractio continua aquositatis, & expulsio, & tu scis, quòd quando expellitur illud, quod currit quādoque perducit ad liquefactionem & ad ethicam propter multitudinem attractionis humiditatis ex corpore, & quia prohibetur ab eo, quod oportet ipsū recipere de superfluitate humiditatis per potum aquę. Et tu quidem scis, & cognoscis signa eorum, quę dicta sunt, & lecta vsque ad hāc horam.

ANNOTATIONES.

Affectus quem diabetem vocant, symptoma esse in excretis & retentis testatur Gal. lib. de. diff sympt. Sequitur uerò id symptoma aliud, offensam. s. renum actionem, hæc uerò morbo succedit. Ambigat autem hic quispiam, primum quidem, quæ nam renum actio offendatur. secundo an ēt uesicæ offensio dici possit. Sanè Gal. 6. de aff. loc. attrahendi & retinendi uim in diabete oblędi ait, quod & Paulus lib. 3. Idem tamen primo de crisibus, & retentricis & alteratricis uitium esse affirmat. Quod ad secundum attinet, idem Gal. & iam citatis locis, & passim alibi, renum hoc malum esse asserit. Videtur tamen id inter uesicæ affectus numerandum, quum urinæ contentio & expulsio huius sint particulæ actiones. Huic rei astipulari Aui. uidetur, qui in superioribus, quum de renum affectibus ageret, de hoc nihil. Verùm. sunt in diabete læsæ naturales renum actiones omnes, & attractrix deprauata, quum magis attrahant quàm opportunum sit, & retentrix, quum statim quod attractum est, dimittant. unde & actio expellendi huic contraria augetur, uidetur etiam oblæsa alteratrix, quum ob paucam ad renes moram talis ferè potio reddatur, qualis est hausta. propriè tamen alteratrix hac renum facultas læsa non est, si probè aduertas, quum non alterentur quæ epota sunt, quia non continentur, alteranda alioqui si per debitum tempus seruarētur. id quod in causa fuisse arbitramur, cur Gal. 6. de loc. aff. de alteratrice non meminerit. Adde quòd uis hæc potiones alterandi, non renum sed ipsius est iecoris, ita vt non satis proprie lædi renum alteratio dici uideatur in diabete, quamuis, ut iam dicebamus, immutata fere ea excernantur, quæ epota sunt. Et si uerò, quod in secunda dubitatione dicebatur, excernendæ urinæ actio uesicæ est, non tamen frequentior hæc mictio eius uitium sequitur, sed renum. imò uesica suo probè munere fungitur, quum materiæ copia aggrauata, ex naturali instituto id quod grauat, excernat. Vitium verò in renibus est ipsis, ut diximus. Quamuis etiam Auic. dum de renum affectibus ageret, nihil de hoc meminerit: fatetur tamen hic eius causam affectum esse renum. seruauitque is de diabete ad hunc locum tractationem, quod de urinæ excretionibus hic agitur. Quod superest de huius affectus natura & curatione, de qua in sequenti capite, adi Aetium lib 11. Trallianum lib. 9. Paulus lib. 3. Gal. 6. de loc. aff. & Actuarium 1. de caus. urinarum.

Cap. vlt. — cap 2. — cap. 45 cap. 12. — cap. 2. — cap 1. cap. 8. — cap 45. — cap. 2. cap 4.

De cura. *Cap.* 18.

Diabetes quidem quum accidit, plurimum accidit ex caliditate ignea, quapropter plurimum curationis eius est infrigidatio, & humectatio cum fructibus, & oleribus & robub frigidis de illis, quæ non prouocant: sicut sunt lactuca, & papauer, & quiescere in aere frigido humido, & sedere in tina aquę frigidæ tamdiu, donec [a] [fortasse congeletur,] & sedetur sitis eius, & infrigidentur renes, & fortes fiant lacerti eorum. Et confert in ea odorare camphoram & nenufar, & similia de redolentibus frigidis et de illis, quæ valent ad hoc, est dormire, & occupatio a siti [b] † [ ] est regimen antecedens, quare oportet ut [c] [occupetur, saltem] sumendo in potu superfluitatem aquę, Et melius, illo est, vt sumat in potu aquam frigidam valde, deinde euomat eam; & iteretur istud in eo. Et oportet, ut conuertatur aquositas a renibus cum uomitu, & sudore forti. Et stupefactio partis alchatim,

a B. vehemēter infrigidetur.

b † B. Et regimen sitis.

c B. intendatur.

chatim, est ex eis, quę conferunt per dormitationem virtutis ab inobedientia [d] [aquæ] & defectu eius ab attractione iterum. Et de illis, quæ oportet ipsum deuitare, est labor dorsi, & assumptio diureticorum. Et lenificatio quidē naturæ confert eis, & si non cum aliis, saltem cum clysteribus temperatis, plures nanque eorum existunt siccæ naturę. Et quandoque indigent phlebotomia in principiis ęgritudinis. Et de ebibitis iuuatiuis est lac, de quo extrahitur butyrum, acetosum, infrigidatum, & de ipso melius est illud, quod est magis spissum, & propriè, quod est ex lacte ouino. Et aqua cucurbitæ assatæ, & succus [e] [citru.] cum psyl. & aqua granati acetosi, & aqua mori, & aqua prunorū, & similia horum. Et sint potus huius generis, & [f] [eorum fractio cum] aqua quantum possibile est. Et rob mentę confert eis valde, & aqua rosi. imò succi ros. [g] [unc. i. confert eis sedans sitim eorum, & dosis sit quantitas cotylę unius lactis.] Et iterū aqua distillata ex lacte vaccino subtracto butyro, aut lacte ouino acetoso extracto buty. [h] † [ ] Et de illis quæ nos experti sumus ad eos est, vt [i] [sumatur alfoca ex farina hordei, & quoties conturbatur, hoc est magis frigidum, quare]bibatur infrigidatum. Et de medicinis expertis sunt troc. de balausti is secundum hunc modū Recip. acaciæ pondus. drach. ii. rosa. drach. iii. [k] [boli ar. drach. iii.] gummi. drach. i. dragacanthi. drach. s. bibatur cum mucillagine psyllii, & aqua frigida, & cum aqua cucur. Et iterum troch. de spodio cum aqua cucum. [l] [aut citru. aut [cum aqua grana. Et iterum sumatur spodii, & terræ sigillatę, & cancro. fluuialium adustorum, ablutorum, omnium an. pars. i. & lactę tertia partis. i. & seminis papaue. & seminis lactucæ amborum an. pars j. & s. aggregentur cum mucillagine psyllij, & informentur inde troch. & dosis eius sit sicut uides. Et de emplastris, illa, quæ fiunt ex medicinis, in quibus est infrigidatio & constrictio. Descriptio emplastri. Recipe [m] [atriplices] & capreolos uitis [n] [si inueniatur, & de oleo] malorum & cydo. & zarur aliquid aggregetur ad illa. Et similiter [o] [sula] & ribes, & agresta, & virga past. & cortic. granatorum, permisceantur omnia permistione emplastri, & administrentur. Et de epithematibus, illud, quod Recip. aca. drach. iiii. thuris. drach. ii. succi barbæ hircinę, & laudani & ramik. omnium an. drach. ii. gallarum. drac. i. terantur, & conficiantur cum aqua myrti humidę, & liniatur cum eo. Et de clysteribus fortibus in hac ægritudine, est clystere bonum factū cum lacte, de quo extractum est butyrum, & cum succis frigidis stypticis prædictis ī emplastris. Et quandoque fit enema cum [p] [clysteribus lenibus, sicut quæ fiunt ex fœnugræco,] & oleo de cucurbita, & oleo amygdalino. Cibi autem eorum sunt illi, qui non sunt velocis cōuersionis propter suam subtilitatem ad cholerā, aut propter suam subtilitatem & paucitatē, ita quod fiant vapor, & resoluantur, & exsiccēt egestionem. Et eius quidem exsiccatio quando que fit per conuersionem aquositatis ab intestinis ad renes, imò si est subtilis, resoluitur aquositas eius ita quòd non aggregatur ex eo plurimum vrinæ. & est associatus lenitati naturæ; quare est bonus. Nam melior res dispositionis ciborum, quos sumere præcipiuntur, est vt sint tales, qua tenus comitetur eos lenitas naturę, & confractio sitis. Et de illis, quæ ipsis cōferunt, sunt sorbitiones de candarusi, & aqua Kisch hordei, & almusufat & alullemech. Et quandoque ponitur cum eis, quod [q] [permutet [constrictionem. [r] [quam ipsi faciunt naturæ] & [s] [alesfidabegi plurima, & pinguedinis carnium] animalium, & gallina pinguis. et de pedibus, pedes vaccini, & pisces recentes cum [t] [aceto preparati] si securitas adest de corum siti, et lac ouinum decoctum cum aqua, donec aqua consumatur, & aliquid de lacte, omnia illa conferunt eis, et oportet ut a fructibus custodiantur, in quibus est infrigidatio, & stypticitas cum prouocatione. sicut sunt cydonia. Factum autem a frigiditate, qui cum hoc non euacuatur a siti, & cuius præsentia non accidit nobis, retulit quidam sapientum antiquorum, & dixerunt, oportet vt sit subtilitas ad sedandam sitim eius: deinde soluatur cum clysteribus aliquoties, postea soluatur cum pilulis de aloe. xi numero, quarum unaquæque sit sicut cicer, deinde dimitte eum tribus diebus, & iteretur regimen. deinde fac eum uomere super cibum cum raphano, & quæ sunt eis, similia: deinde calefiat corpus eius cum uentosis, et postea suffumi nantur super ipsum euaporationes, et suffumigationes et propriè extremitates eius. et quandoque necesse est tibi vt utaris super ipsum medicinis rubificātib. deinde quiescat aliquib. diebus, deinde exercitetur cum equitatione æquali, et temperata fricatione, et propriè in extremitatibus eius, et in fine eius præcipiatur uti balneo calido, et bibat uinum odoriferum.

De multitudine urinæ. Cap. 19.

MUltitudo urinæ est secundum modos, de quibus est ille, qui fit secundum semitam diabetis, et non istius, cum quo est sitis tantum, imò illius, cum quo est sitis, quę non satiatur, et egreditur aqua sicut bibitur, et de illis est cum quo est sitis, et non sunt dispositiones diabetis, et eius uirtus, et de illis est, cum quo non est sitis, de qua fit curandum, et si est ardor et acuitas eius, tunc causa in ipso est acuitas urinę aut ulcera sicut sciuisti, [a] † [ ] si nō fuerint [b] † [ ]illic causæ inuoluntariæ emissionis urinæ [c] [frigidæ.] [d] [Frigus enim] prouocat multoties, propterea quòd constringit, et propterea quòd calefacit uentrem. et illius quidē urina minoratur, cuius egestio multiplicatur, & subtiliatur. & illius, cuius siccatur egestio, multiplicatur urina. et iā cognouisti ea, q̄ cōtinuantur in hoc cū illis, quæ preterierūt, et iam quidem preterit curatio omnium illorū, et dicam hic iterum curationes eius, quæ est ex frigore. Dico ergo q̄ oēs medicinę iuuatiuę sunt ei, quæ ad coitum, calefacientes, iuuatiuæ ex frigore, et sorbe habet multitudinem urinæ ex frigore, et et sumere oua sorbilia in ieiunio iuuatiuum est, et ipsis mere genera lactis cocta, et ex eis, quę ipsis conferunt iterum est decoctio granorum myrti, et

d B. urinæ.

e B. cucumeris.

f B. Alia litera. bibātur ista absque.

g B. i hora eius conferūt eis, & sedant sitim eorū, & dosis eius est quātitas duarum cotylarum.

h † B. confert eis, & sedat sitim eorum, & ex eis quæ iuuant eos &c. q̄ dicitur, vt infundantur tria oua in aceto die ac nocte, deinde sorbeantur.

i B. fiat focha ex farina hordei, & aqua lactis acetosi, de quo extractū est butyrū colata post inspissationem lactis acetosi reiteretur sactio focham ultoties ex eo, & coletur deinde administretur focha ex farina hordei, & quoties reiteratur hoc est magis frigidum, &.

k —— B.

l —— B.

m B. sanich.

n B. Alia litera. & si reperiūtur ex floribus.

o B. rosæ recentes.

p B. lacte recenter mulcto.

q B. ... r —— B. s B. ... t B. ...

a † B. b † B. Alia litera. c —— B. d B. Frigus.

ti,& pirorum ficcorum,& dactylorum c † [ ] omni die vnc.ij.in ieiunio. Et myrrha est de medicinis bonis: & similiter,almahaleb:& similiter cyperi,& thus, & similiter galanga,& similiter scoria ferri, & coriandrum. Descriptio medicaminis. Recipe casto. f † [ ] & myrrhæ, & hasce,& cupularum glandium, & pyrethri omnium an. partes æquales. fiant ex eis pilulæ cum aqua myrti humidæ, g [de quo sumatur ad mensuram.] ʒ.j Clystere ad illud bonum,& confortat renes. Recipe succum h [alhasce] decoctum donec fiat fortis,& i [vitellum oui] & adipem renis caprini:tollantur,& resoluantur omnia ista equaliter,& aggregentur, & sumatur de lacte recenter mulcto,& butyri, & adipis gibbi cameli,& olei k [alcabet alcadra] partes equales,quorum summa sit similis ei,quam sumpsisti in primis, & conquassentur adinuicem,& fiat cum eis clystere.

ANNOTATIONES.

De frequenti mictu,non de copioso agit. nempe quando de pauca urina uerba antea fecit, & de multa simul docuit. Præsertim de illo hic affectu scribit, qui ex frigiditate prouenit,hoc est,qui resolutionem uesicæ sequitur:quamuis resolutio nõ a solo frigore.sed alijs pluribus causis pendeat, de qua re alibi est actum.

De mictu sanguinis,& saniei,& urina simili loturæ carnis & capillorum,& de urinis extraneis,quæ sunt similes illis. Cap. 20.

Sanguis quidem purus,qui mingitur,aut est sanguis procedens ex membris, quę sunt supra renes,& vesicã,sicut est hepar,aut ex corpore toto propter repletionem a [multam] superfluam;quare separatur continuitas venarũ secundum species tres notas,aut dimissionem consuetudinis,aut abscissionem membri,& reliqua,quæ sciuisti, aut secundum modum crisis,& mundificationem superfluitatum,aut obuiationem percussiuam,& saltum,& casum, & percussionem b [exprimentem] sanguinem, & similiter omne,quod currit cursu eorum,& hoc secundum minus.aut est in partibus membrorum vrinæ propter incisionem venæ, aut apertionem eius, aut ipsius scissionem per percussionem,aut casum.aut ventositatem,aut frigus scindens cum c [detectione,] aut propter corrosionem, & quãdoque est generatio illius a tetano,& spasmo fortibus. Et quandoque est species vrinæ sanguineæ,propterea quòd liquefit carnositas rediẽs in sanguinem,aut propter vehementiam tenuitatis sanguinis in corpore. Hoc.n.quum accidit,cum fortitudine renes attrahunt sanguinem plurimum, & sunt primo duæ intentiones in facilitate cursus sanguinis, quoniam currit cursu superfluitatis,& quoniã non est ei d [essentia,quare currit;] & secũdo. est intentio vna,& quum renes attrahunt cum fortitudine,expellunt illud ad vesicam. Mictus verò sanguinis similis loturæ carnis fit,aut propter debilitatem digestionis, & discretionẽ in renibus, aut propter debilitatem earum in hepate. Mictus vero sanguinis permisti cũ humoribus grossis, fit plurimum propter debilitatem renum. Et similiter mictus rei similis capillis, nam fortasse est causa eius debilitas digestionis renum, & fortasse est causa eius debilitas digestionis venarum. Et quandoq; est longa ualde, quasi duobus palmis. Et quandoque est ad albedinem decliuis,& quandoq; ad rubedinem,et non prolongatur nisi causa suæ generationis in inuolutionibus venarum renum, aut aliorum. Et ex cibis grossis,et generib. lactis,& granis sicut fabis,& similibus,& non est in eius mictu de timore secundum quod terretur cor per exitum eius,et facit timere. Mictus autem puris et mictus sanguinis permisti puri quandoq; fit propter eruptionem aldubellet in membris superioribus, pulmonis, et pectoris, et hepatis, quemadmodũ sciuisti totum in loco suo, aut propter apostema eruptum in membris vrinę; aut propter vlcera in eis habentia pruritũ, aut non habentia pruritũ. Vrinæ verò grossæ minguntur,aut causa mundificationis, et crisis, et expulsionis,quam sequitur alleuiatio. Et quandoq. fiunt propter multitudinem humorum grossorum,propter debilitatẽ digestionis. Vrinę verò pingues,facilis exitus,significant liquefactionem adipis. Et oportet vt redeamus in capitulo distinctionis ad sermonem nostrum in vrina. Inquit Hipp. quum mingitur sanguis sine dolore,et est paucus,in horis quibusdã non est malum in eo. Quum autem perseuerat,tunc fortasse accidet febris,et mictus puris.

ANNOTATIONES.

Plures hic affectus simul amplectitur. præsertim uerò de sanguinis mictu.de quo sane & Hipp. aph.& Gal. 6. de loc.aff.& Aretæus 2.de acut.morb.& 2.de diuturnis. Aetius quoque lib. 11.plura de huius tum signis tum curatione scribit.de qua re & Paulus lib.3.longè uerò fusius hic rem prosequitur.

Aph.75. & 78. cap.3. cap 9. cap.3. cap 2.3. cap.45.

De signis. Cap. 21.

Mictum sanguinis puri, qui est propter repletionem,et causas compares ei, significant causæ suæ,et signa causarum eius de illis, quæ sciuisti. Et ille,qui est propter apertionem venarum,fit sine dolore,et est mundus,syncerus. Verùm sanguinis apertionis fit paulatim, et sanguinis eruptionis et fissionis fit plurimis, et a † [ ] in vesica quidem apertio, et eruptio, cum qua currat sanguis plurimus b [et] fit in renibus. Vesicæ enim aduenit aquositas colata, sanguinem uero nutrimenti recipit ex uenis paruis, in quibus uenit ad eam nutrimentum tantum, quare non est in ea sanguis exuberans,et ad renes quidem uenit sanguis plurimus cum aquositate,colatur ergo apud eos aquositas,et aduenniunt ei uenæ magnę, ex quibus membra alia nutrimentum sumunt, quare est sanguis illorum plus,quam ille,quo indigẽt, quare est plurimus. Et venæ eorum sunt non c [minutę,] et neque sunt boni situs ęqualis. Venæ vero uesicæ sunt conseruatæ, non expositę scissioni, et eruptioni cum situ suo. Et sanguis quidem ulcerum est cum dolore quodam. Et si est cor-

a † B. non est.

b B. sicut.

c B. nõ sint fortes.

corrosio, est paulatim, ad nigredinem declinis: & quandoque est cum eo fœtor: & fit plurimũ eius post ęgritudines: & multoties sunt cũ eo cortices, & sanies, & pus, & [d] [resoluit illud] exitus sanguinis puri, & sicut sciuisti ex signis vlcerum, & signis eius, quod egreditur ex eis. Significant verò liquefactiuum liquefactio: & quòd illud, quod mingitur de sanguine, est tenue sicut [e] [adustum, ac si ipsum sit abrasio libri.] Illum autem, qui est propter tenuitatem sanguinis corporis, significat illud, quod egreditur ex phlebotomia existens valde tenue: & non associatur aliud signum. Locus autem sanici, & [f] [doloris] cognoscitur [g] [etiam] per dolorem si fuerit dolor: & cognoscitur per signa ægritudinum in quibuscunque membris existant, sicut per signa apostematis, aut aldubellati, aut vlceris, aut repletionis, & cognoscitur ex via commistionis: nam quanto magis est altior, tanto est vehementioris permistionis: [h] † [ ] & quanto plus est inferior, tanto est vehementioris separationis illo. Et illum quidem, qui fit propter causas vicinas virgę, antecedit vrina, & elongatus a virga postponitur ab vrina, aut permiscetur ei vehementer. Similis autem loturę carnis, est significatiuus debilitatis renum aut hepatis. Illa quidem, quæ est ex renibus, est vehementioris albedinis, & ad grossitudinem declinās: & hepatica est magis trahens ad rubedinem, & subtilior & similior sanguini: & [i] [significent apostema illius, & sanici vrina, & signa apostematis nota] secundum membrum vnũquodque, & comitantia febris. Et ille, qui est purulentus egrediens ab apostemate, est plurimus subito, & nõ perducit ad excoriationem, & vlcerationem, & nocumentum: & ille, qui est ex ulcerib. est paucus, & [k] [separatur] & quandoque corrumpit incessum suum [l] [cum sanie & pure.] & cum illa, quæ de istis expulsionibus est cretica, est alleuiatio, & fortitudo, & est subito. Et illa, quæ fit causa repletionis, aut causa dimissionis exercitij, aut abscissionis membri, quandoq; habet periodos.

d B. intermediat vel interponitur ad illud.
e B. adurens, & sicut resudās ex chubab i. ex carne incisa, quæ assatur super pruna.
f B. sanguinis.
g —— B.
h B. cum vrina.
i B. significatur super apostemosum ex hac, & ex vrina saniei cum signis apostematis notis.
k B. cũ interuallo.
l B. & facit ī eo saniem.

De curatione. *Cap.* 22.

FActi quidem a repletione, & quę cum ea dicũtur, iam sciuisti curationes in principiis vniuersalibus, & quę sunt postea. De facto vero ab vlceribus iam sciuisti, quòd curatio eius est curatio vlcerum, & corrosionis. Et iā ostendi tibi omnia illa in loco suo. Et cura debilitatis digestionis in renibus, & hepate, & liquefactionis, & tenuitatis humorum, totum est ex illis, quæ sciuisti. Et scias quòd cretici, & eius, qui est secundum semitam expulsionis, non est retentio necessaria. Quum ergo indiges phlebotomia, tunc magis confert saphenæ, quam basilicę. Et subtilia cibum post phlebotomiam. Et non approximes stypticis, sicut est cibus factus cum sumach, nisi postquā vrina significat mundificationem. Styptica. n. congelant, [a] [quod inuiscatum est.] & constringit, quare quandoq; reuertitur aquositas ad posteriora, & in eo est timor, & similiter acetosa. Mictus autem capillorum indiget vt in ipso administrentur subtiliatiua, incisiua, ex diureticis, & medicinis ad lapidem: & vt sit cibus humectans humectatione [b] [abundanti.] & curatio, quam nunc oportet me dicere, est curatio mictus sanguinis, qui est causa separationis continuitatis in venis. Et curationes quidē communes inter illum, qui est causa vesicæ, & renum, sunt infrigidatio, & constrictio cum medicinis, quarũ plures diximus in capitulo fluxus sanguinis menstrui, cũ [c] [stupefacientibus,] vt faciāt penetrare medicinas, & vt tu antecedas cum attractione sanguinis ad [d] [posteriora] cum ventosis, & phlebotomia subtili pauca ex basilica, & acceptione ciborum ingrossantium sanguinem, & infrigidantium ipsum, & quiete, & tranquillitate, & constrictione membrorum extremorum, & oportet vt dimittat coitum omnino. Et oportet vt administres tinas, in quib. decocta sunt styptica, & ex lentibus excorticatis, & ex corticibus granatorum, & cydoniis, & piris, & gallis, & virga pastoris, & similibus. Et de medicinis fortibus in retentione eius sunt [e] [alhasce] & serratura ligni alnabach, & radix centaureę maioris, & grana pœoniæ. Et de epithematibus [f] [radices raphani & siliquæ nabatiæ, & siliquæ] spinæ, & sumach, & radix pruni syluestris, & corticis granatorum, de quibus fiat epithema, cũ aqua ribes, aut agrestę, & succi rosarum. Et semperuiua sola est epithema bonum, & proprie radix eius cum dragacantho, & aliquo succorum stypticorum. Et ex linimentis in dorso, et pectine sunt myrrha, & atramentum, & gallę, & chartę combustę, & acacia. Et de illis, quę bibuntur, est troch. qui recip. balaustiarum, & sanguinis draconis amborum an. ʒ. i. Et de fortibus, & quæ necessaria sunt in mictu sanguinis ex uesica facto, est troch. huiusmodi. Recip. aluminis iameni, & balaustiarum, & sanguinis draconis omnium an. ʒ. i. dragacanthi ʒ. ii. & gummi, ʒ. s. de tur in potu in vino pontico [g] [dulci:] & succo portulacę, & quod est sub illo, et magis incolume est illud, quod recipit dragacanthi, et seminis papaueris, et terræ sigillatę, & succi barbę hircinę, et gummi prunorum nigri, & Karabe, omnium partes æquales, et dosis eius sit a duabus ʒ. vsque ad iij. Et iterum radicis semperuiuæ. et Karabe amborum an. pars j. [h] [folij] pars s. aluminis iameni sexta partis unius, boli arm. pars j. et s. et dosis eius est usque ad aureum medium in quibusdam succis stypticis et quādoque ponuntur in eis stupefaciētia, sicut est hæc descriptio. Reci. croci, et granorum alharmel, et granorum maluæ syluestris, et opij omnium an. ʒ. ij. amygdalas mundatas iii et s. numero, de quo sumatur ad [i] [nucis] magnitudinem. Et iterum corticis radicis mādragoræ assati, et anisi assati, et granorum [k] [pini] assatorum, omnium an. ʒ. iij. papaueris nigri ʒ. xii. conficiātur cum uino, de quo sumatur pondus ʒ. ij. Et iterum suffuf cornu ceruini adusti, et dragacāthi rob partes sumantur ęquales, et fiat suffuf cum rob myrti. Et iterum medicamē, quod antiqui laudauerunt, est, seminis [l] [almugath] mundati gra. xxx. gra. pini xii. numero, amygdalæ amaræ excorticatæ vij. numero, seminis maluæ ʒ. iii. sit dosis eius ʒ. i. in ieiunio. Illud uerò quod uesicæ propriū est, est ut ponātur medicinę, quę

a B sanguinem congelatum.
b B. naturali.
c B. diureticis.
e B. halsceh, id est tribuli.
f B. radix rubeæ & chermes nabathi, & charnub. Alia litera.
g —— B. Alia litera, non dulci.

cbi-

ebibuntur fortiores, & diuretica in ea fortiora iterum. Et de illis, quibus iuuamentum fit iterum, est. vt emplastretur cum spongia infusa in aceto, quę ponatur in omnibus lateribus eius, & in duobus emunctorijs, & aliis. Et ut administrentur medicinæ in ea iniectæ cum succis, sicut est succus arnoglossę, & succus [m] [albatat,] & succus portu. & de medicinis, trochisc. [n] [anethi] prædictus, & troch. de stupefacientibus prædictis, & cornu cerui adustum, & Karabe, & [o] [seminis cannabis] & gummi, & gallæ, & succus barbæ hircinæ, & balaustię, & aliquantulum [p] [anethi,] & plumbum adustum ablutum: & virtus de stupefacietibus opiatis, & quæ cum hyusquiamo sunt confecta, & de regimine retentionis cursus sanguinis vesicæ, est positio ventosarum super ilia, & anchas, & pectine: illud enim retinet sanguinem. Deinde adhibeatur regimen eius, quòd [q] [inuiscatur] secundũ quod dictum est, & de cibis est panis tritus in lacte, & ex quo butyrum est extractum. & cibus conditus cum granatis, & cibus factus cum sumach. Et si virtus fuerit debilis, confortetur cum iure stypticorum confortato cum carne contrita, & cibetur cum alesfidabegi, & ex cubegi, & perdicib. masculis, & turturibus, cũ aceto conditis, & cum aqua agrestæ, & granorum granatorum, & lacte decocto, & similibus illis. Et si nõ fuerit excusatio a uino propter casum virtutis, aut vehementiam desiderij, tunc detur ponticum grossum nigrum. Quumque sanatur ille, qui mingit sanguinem aut saniem, tunc bibat illud, quod est permistum, vt abstergat, & prouocet & non retineatur vrina omnino, & redeat ægritudo.

FEN VIGESIMA.

De dispositionibus generationis masculorum quæ est duorum tractatuum.

TRACTATVS PRIMVS.

De membris uirilibus & coitu.

De anatomia testiculorum, & uasorum spermatis.

Cap. 1.

SVblimis deus creauit duos testiculos, sicut sciuisti, qui sunt membra principalia, in quibus generatur sperma ex humiditate delata ad eos in venis, quę est quasi superfluitas cibi quarti in corpore toto. Et est sanguis magis digestus, & magis subtilis. Cõmouetur enim in eis per spiritum: & in meatibus, qui veniũt ad duo oua de venis pulsatilibus, & quietis plurimum ramificatis ex uena pulsatili, & vena quieta, quę sunt duæ radices, ramificatione plurimorum anfractuum, & inuolutionum, [a] [quæ tandiu ramificantur, donec incisio tua, quam in vna illarum duarum facis, sit similis incisioni tuę, quam facis] in pluribus venis propter multitudinem orificiorum, quæ apparent: deinde effunditur ab eis in vasis spermatis, quæ dicemus ad virgam, & proiicitur in commistone cum muliere, quæ est coitus naturalis, ad matricem, cui obuiat matricis orificium cum apertione, & attractione ultima, quum cõueniunt [b] [duo pares] simul, & testiculi quidem duo creati sunt, & est substantia oui ex membro glandoso, albę carnis, quæ est res magis similis carni mãmillæ, & assimilat sanguinẽ, qui effunditur in ipso cũ colore suo, quare albificatur, & propriè propter illud, quod commouetur in ipso de acereitate, & propter spiritum, & meatus quidem, in quo veniunt venæ ad testiculos, est ex siphac maiore, quod est super [c] [femur.] Sed panniculi, qui tegit arterias, & venas venientes ad testiculos, origo, est ex siphac maiore, sicut sciuisti in loco suo, & [d] [similiter] continuatur etiam cum panniculo nuchæ, & descendit super illud, quod descendit de venis, & suspensorijs in partibus inguinum ad duos testiculos quare generatur ex eo [e] [meatus] penetrans, & panniculi tegentis illud, quod penetrat in barbaki inguinis generatio est ex eo. Et tu iam sciuisti in anatomia venarum, quòd ad ouum sinistrum venit vena alia ab illa, quę venit ad dextrum cum nutrimento, & quòd illa, quæ venit ad dextrum effundit ad ipsum sanguinẽ magis digestum, & magis mundificatum ab aquositate. Et ouum quidem dextrum in pluribus hominibus, est fortius quam sinistrũ, nisi in illo, qui est in iudicio [f] [lassitudinis.] Vasa autem spermatis incipiunt, sicut barbaKi, existente in vnoquoque ouo barbaKi vno, quasi ipse sit separatus ex eo, non ab ipso generatus, licèt sit contingens adherens. Et dilatatur vnumquodque eorum prope ouum dilatatione, quę habet quantitatem sensatam, deinde incipit constringi, quamuis [g] [ramificentur] proprie in mulieribus vice altera apud [h] [statum] suum, & ista vasa ascendunt in primis, deinde declinant ad collum vesicę sub meatu vrinæ. Virga verò est membrum instrumentale, generatum ex membris singularibus ligamentalibus, & neruosis, & venosis, & carnosis. Et principium originis eius est corpus ortum ex [i] [carne] pectinis, ligamentale, plurime concauitatis, latę, quamuis sit generatum in pluribus coopertum, & ideo quòd ipsum repletur ventositate fit erectio. Et currunt sub hoc corpore arteriæ plures, dilatatæ supra hoc, quod conuenit quantitati huius membri. Et adueniunt ei nerui ex spondylibus caudę, licèt nõ plurimum sint submersi in substantia eius, & ipsi non sunt nisi nerui, quorũ substantia est ligamentalis, priuati sensu, & nerui, ex quib. erigitur apud Gal. alii sunt a neruis mollificatiuis, ex quib. mollificatur. Et tu quidẽ iam sciuisti lacertos proprios uirgæ in cap. lacertorum, & in uirga sunt meatus tres, s. meatus vrinæ, & meatus spermatis, & meatus alguadi. Et scias quòd uirgæ aduenit uirtus erectionis, & uentositas a corde, & aduenit ei sensus ex cerebro, & nucha, & aduenit ei sãguis equalis, & desiderium ex hepate. Et desiderium naturale quandoq; fit ei [k] [causa] renum, & apud me principium eius est ex corde.

b B. Alia litera duę expulsiões

c B. pectinem.

d B. Alia litera. illud.

e B. barbachi.

f B. alhaser. i. in iudicio illorum quorum pars sinistra ẽ fortior, & agilior.

g B. dilatetur.
h B. finem.

i B. Alia litera esse.

k B propter cõmunitatem.

ANNOTATIONES.

Habes de testium, & genitalium partium fabrica ex Gal. plura lib. 14. de usu par. Quod ad usum attinet, Aemulatur primis statim uerbis Gal. qui testes principalia esse

Cap. 10. & deinceps.

seminis generandi membra passim tenet, præsertimque lib. 1. de semine aduersus id quod Arist. 1. de generat. anima. scripserat, de qua re & alibi diximus. Sustinet tamen Auerroes Arist. sententiam, tum eo 1. de generat. animal. tum 2. Coll. At, quamuis & Galeni & medicorum rationes improbandæ omnino non sint: certum nempe est, testes semini generando conferre, atque id pluribus a Gale. dißertum est: licebit tamen (ni fallimur) Arist. quoq; tueri, cuius rationes spernendæ non sunt. Si certè seminis (ut alia prætercam) gratia testes necessarij sunt, cur non animalia omnia testes habent? Atqui respondebit quispiam id quod Iosephus Parpallionus Nouariensis multæ uir eruditionis solet interdum respõdere, habere animalia omnia semen excernentia, uel testes, vel quid proportione testib. respõdens. id quod sanè ire fortaße inficias philosophus non poßet. Videtur tamen res ita se habere, si modo animalia aliqua sine testibus semen emittentia reperire est, id quod Gal. non negat, non esse testes seminis gratia necessarios: quamuis, in quib. testes sunt, id fateri oporteat: quod quidẽ doctissimus Auerroes intellexisse uidetur, dicens semini, ut semen est, nõ eße opus testibus: sed tantum, ut ipsum ab animali emanat, quod habet testes. ita quidem, ut in animalib. testes habentibus seminis gratia ipsi necessarij sint, nõ autem in omnib. planè semen habentibus adeße illos oporteat. Nõ ergo prorsum friuola philosophi ratio uidetur. At verò de materia, ex qua semen fiat, & de loco, ex quo ea subministretur rursum controuersia est. Ait Auic. gigni semen ex humiditate quæ quasi superfluitas est quædam cibi quarti in toto corpore: ita ut ex sanguine concoctionem adepto in uenis, & ex uniuerso corpore profluente semen fiat. At contra Arist. 1. de gener. animal. & si semen excrementum eße ultimi alimenti confitetur; non tamen a toto corpore manare assentitur. quin proposita ex profeßo hac in primo de generat. animal. quæstione, sententiam eam infringit. Plato quoque in Timæo non ex toto quidem corpore, sed ex capite fluere semen existimat. cui assentiri. Hipp. uidetur, tum lib. de aere, aquis, & loc. & lib. de genitura, quibus locis fœcunditatẽ adimi existimat sectis tum uenis tum arterijs, quæ secundũ aures sunt: tum alibi, Venerem dicens in capitis affectibus conferre, qui a pituita. Cæterum, quidquid de horum scriptorum authoritatibus, sentiendũ sit, (de qua sanè re Fernelius uir doctissimus pulchre admodum dißerit lib. physiologiæ 7.) Et si semen a toto corpore, hoc est minimis quibusque particulis profluere fortaße non potest: probabile tamen est ex omni corporis regione manare: quum ex sanguine fiat, qui undecunque & ex supernis, & ex infernis corporis partibus aduocari ad testes potest: siue attractrice quadam testium ui allectum, seu etiam spirituum confluxum sequens. Vide Auicennam 15. de natura animal. & quæ in sequentib. quum de causis seminis agit.

2 *Et scias quòd uirgæ, &c. Dubitare hic licet, qua nam ui, & quo nam appetitu coles intumescat, & ad Venerem paretur: naturaline, an animali, an uitali: Gal. 6. de loc. aff. animal ad coitum naturali facultate promoueri ait, quod & 2. de placit. Hipp. & Plat. affirmat, concupiscentiæ initium in iecore statuens. At contra, quum naturalis appetitus Aristotelis sententia 1. phys. sine sensu sit, hic uerò summam uoluptatem coniunctam habeat, quę cum sensu est, eodem teste 1. de partib. animal. non uidetur naturalis appetentia hæc, sed animalis, & ad uoluntariam facultatem pertinẽs: quum sensuum, imaginationis, & motionis ad hãc actiones confluant: quarum initium Gal. in cerebro statuit. Imò, quum operatio hæc non nisi spirituũ ui & copia obeatur, qui per arterias ad testes ipsos feruntur: non ad animalem solum, sed etiam ad uitalem uim uidetur referenda. Cæterum. Nostra quidem sententia, neque planè naturalis, neque animalis Veneris appetentia est: sed ex utraque permista actio. neque ipse coeundi actus ab animali dumtaxat, & naturali: sed etiam a uitali facultate adiuuatur. Vidēmus animalia non sola seminis uel acrimonia, uel multitudine: sed ipsa etiam imaginatione, ad Venerem stimulari. Concurrit ad ipsum coitum non neruorum solum & uenarum, sed etiam arteriarum actio. erigitur nempe ex spiritibus per arterias effusis, Galeno teste & 6. de loc. aff. & li. de motib. obsc. & manif. Quare probè author noster uim erectionis, & spiritus a corde proficisci ait: a cerebro sensus: & sanguinem, hoc est materiam ex qua seminis & appetentiæ initium est, ex iecore.*

De causis erectionis. *Cap. 2.*

ERectio accidit [a] [quandoque] propter tensionem [b] [cannę concauæ,] & quæ sequũtur [c] [eam dilatatæ, & prolongatæ] propter illud, quod effunditur ad ipsam de vẽtositate forti, quam defert spiritus desideratiuus, spissus, cum quo incedit sanguis plurimus, & spiritus grossus, & propter illud accidit quum somnus est, ex calefactione arteriarum, quæ sunt in mẽbris spermatis, & attractione ventositatis, & spiritus, & sanguinis ad ipsam, ut erigatur. Et de illis, quę adiuuant ad hanc erectionem, est omne, in quo est humiditas extranea præparata ad hoc, ut conuertatur in uentositatem: [d] [& est non facile: non enim potest] digestio prima conuertere eam in uentositatem, & finire illud, quod ex ea [e] [resoluit] in uentositatem [f] † [ ] resolutione veloci, imò figitur vsque ad digestionem tertiam, illic enim inflatur. & vsus coitus confortat hoc mẽbrum, & facit ipsum lacertosum, & ingrossat ipsum, & dimissio eius liquefacit, & arefacit. Operatio nanq; quemadmodum dixit Hip. ingrossat, & operationis eius dimissio, liquefacit, & causa quidem desiderij, & motus eius, aut est meditatiua aut est propter multitudinem ventositatis in sanguine, ex quo generatur sperma, & ex quo nutritur instrumentum virgæ, quare inflatur, & erigitur, & fit propter illud, ꝗ mouetur ex desiderio propter pręparationem membri ad illud; [g] † [ ] quoniam tensio facit accidere mordicationem, & iterum quum cõgregatur sperma in membris coitus, & multiplicatur [h] [inquisitio separationis eius] mouentur materiæ in ipsis, & quandoque fit erectio propter mordicationem materię [i] [stantis] in glandulis, positis in duobus laterib. orificijs vesicæ, aut materiei tenuis subtilis uenientis ad eam ex renibus, sicut fit propter motum spermatis ipsius, quum acuitur, & multiplicatur & mordicat. [k] † [ ]

a — B. b B. nerui concaui. c B. latitudinaliter, & longitudinaliter. d B. præparatio ne non facili, & non. e B. conuertit. f † B. & resolutione ipsam. g † B. & h B. inquisitio separationis eius & ipsis &. i B. Alia litera: ascendentis. k † B. & tensionem facit.

De causis spermatis. *Cap. 3.*

SPerma est superfluitas digestionis quartæ, quę fit quum dispartitur cibus in membris, resudando a uenis, tertia digestione iam expleta, & est de summa humiditatis proximę coagulationi, ex qua nutriuntur membra [a] [duta] vt pote venæ, & arterię, & similia illis. Et quandoque reperitur de ea plurimum [b] [retẽtum] in venis, ad quod iam præcessit digestio quarta, & remansit ut nutriantur ipso venę, aut per-

a B. radicalia. b B. sparsum.

peruenit ad membra homogenea & nutriũtur ea præter quòd necessaria sit magna alteratio illius:& ꝑpter illud prouenit sperma ex eo. [c] † [ ] Et apud Gal.quidem. & medicos, masculo & fœminę simul sunt duo semina,de quibus ambobus dicitur nomen spermatis,nõ communitate nominis tantum,sed vniuocè.& in vnoquoque duorum seminum est virtus formandi,& [d] [informandi] simul. Verum semen masculinum est fortius in virtute, a qua est inceptio formationis iussu dei. Et semen fœmininum est plurimum in virtute, a qua est principium [e] [informationis.] Et sperma quidem masculi expellitur [f] [prope matricem etiam:] quare deglutit ipsum os matricis attractione vehementi. Et sperma quidẽ mulieris expellitur [g] [intra matricem eius in] vasis & venis ad locũ conceptionis.Sapientium verò [h] [medicorum] quum intentio comprehenditur,est [compre hensio]quòd in spermate masculi est principiũ [k] [informationis] in re propria. [l] † [ ] Virtus enim formatiua in spermate masculi intendit in formando ad similitudinẽ eius,a quo separatum est,nisi sit aliquid,quod impediat, & prohibeat.Et virtus in formatiua in sperma te mulieris intendit in recipiendo formam,ad hoc quod recipiat eam secundum similitudinem eius,a quo separatum est. Et nomen quidem spermatis quum de eis duobus dicitur,est per communitatem nominis, vt componatur intentio aggregans rem distinctam in intentione.Nam in intentione, qua nominatur expulsio viri spermatica, non nominatur expulsio fęminæ spermatica.& verè quidem.Nam sperma viri est calidum, digestum,spissum. Et sperma fœminę est genus sanguinis menstrui, digestũ parumper,& conuersum parum: & non elongatur a [m] [virtute sanguinea] elongatione spermatis viri. Et propter hoc assimilauerũt ipsum philosophi antecedentes menstruo. Et dixerũt quòd sperma masculi,quando permiscetur, operatur cum uirtute:& non est [n] [alicui parti] eius plurimus introitus in [o] [rectificãdo particularitatem] corporis infantis. illud enim est spermatis mulieris & sanguinis menstrui.Imo plurimum studii sui est in [p] [particularitate] spiritus infantis:& non est nisi sicut coagulum agens in lacte. Sperma autem mulieris est fundamentum [q] [particularitatis] corporis infantis. Et vnumquodque amborum exuberare facit,quod generat sanguinem calidum & humidum. [r] † [ ]Cognitio verò certitudinis vnius harum duarum intentionum pertinet ad scientiam naturalem, & non nocet medico ignorantia eius. Et nos quidem iam exposuimus dispositionem in ea in libris nostris radicalibus. Et Hip.quidem dixit in suis intentionibus, quòd plurimum materiei spermatis est ex cerebro,& quod descendit ex duabus venis, quæ sunt post ambas aures. Et propter hoc abscindit phlebotomia ambarum generationem et facit incurrere sterilitatem. Et est sanguis [s] [eius lenis] & continuatæ sunt nuchę, vt non elongentur a cerebro,& quæ ei similantur spatio longo, quare alteraretur complexio illius sanguinis, & conuertetur, imo perueniunt ad nucham,deinde ad renes,postea ad uenas, quæ ueniunt ad testiculos. & Gale.quidem non sciuit an faciat incurrere incisio harum duarum venarum sterilitatem,an non. Mihi verò videtur quòd non oportet vt sit sperma ex cerebro solo, quamuis eius fermentum ex cerebro sit. & est verum quòd dixit Hippo. de esse duarum venarum: imò oportet vt sit ei ex omni membro principali fons,& vt sit ex membris alijs resudatio etiam ad istas radices. Et propter illud est assimilatio; & propter hoc generatur ex membro diminuto membrum diminutum licet illud [t] † [ ] fiat, dum venæ nõ [u] [ultimum finem sequuntur, & non procedit] appetitus vltimus cum digestione completa, & sperma quandoque expellit ventositas permista ei: & necesse est vt præcedat exitus eius exitum illius.

t † B. non.
u B. sunt adhuc venę dilatatę cũ pubertate,& nõ excitatur.

ANNOTATIONES.

De semine an ex toto corpore decidatur, supra actum est. Ita uerò, utrum fœminarum semen effectricem uim obtineat, de qua re author ijs verbis. Et apud Gal.quidem &c. libro primo a nobis ostensa sunt loca controuersiæ. quum medici quidem id asserant, philosophus verò neget. Sicuti uerò ex Auicennæ uerbis posterior rixa conciliari potest, ut fateamur sanè agendi uim etiam fęminarum semini ineße, sed illam imbecillem, & quæ si uirili comparetur, pro nihilo haberi poßit. Ita, & de priori sententiam suam promit, doctè profectò, ut solet omnia, ijs uerbis. Mihi vero uidetur quòd non oportet &c. ubi ex omni membro principe, non ex uno tantum, aut ex singulis minimis particulis prodire existimat. quam sententiam sequuti nostra tempestate sunt viri multi clarissimi. Tu uide Fernelium lib. 7. physiologiæ.

De signis complexionis calidæ membrorum spermaticorum. Cap. 4.

Signa complexionis calidæ sunt apparitio venarum in virga,& pelle testiculorũ,& grossitudo eius,& asperitas ipsius, & velocitas ortus pilorum super pectinem, & quæ sequuntur ipsum,& asperitas,& multitudo,& spissitudo ipsorum,& velocitas [a] † [consecutionis.] et,qui vult cognoscere complexionem sui spermatis, rectificet regimen, deinde attendat colorem sui spermatis. Signa complexionis frigidæ, sunt contraria illis signis. Signa complexionis humidæ sunt subtilitas spermatis, & multitudo eius, & debilitas erectionis. Signa complexionis siccæ, sunt contraria illis signis, & quandoque egreditur sperma in ipsa filosum.

a B. ala'arach .i. velocitas euẽtus ad hoc, ꝙ possit coire, seu velocitas pubertatis.

ANNOTATIONES.

Desumpta hæc sunt; quæ de testium temperatura hic et sequentibus aliquot capitibus scribuntur, ex Gal. lib. art. med. Sed uide & Aetium lib. 4.

Cap. 45. & deinceps. Cap. 93.

De signis complexionis calidæ & siccæ. Cap. 5.

Svnt [a] [dominiũ spissitudinis substãtię spmatis,] & [b] [assiduatio desiderij apud quãlibet

a B. spissitudo.
b B. antecessio desiderii coitus, & eius expulsio apud quẽlibet amplexum, uel coitum.

potentiam,] & quod impregnat plurimum, & efficit masculum, & est desiderium uehemens, & uelox, & eius erectio est fortis: ueruntamen abscinditur a coitu iterum uelociter. quod si superfluat caliditas & siccitas, erit parum aquæ & parum descensionis cum velocitate erectionis. Pili uerò, qui sunt super pectinē, & anchas, & qui sunt inter eas, sunt in calida & sicca plures, spissi.

De signis complexionis calidæ & humidæ. Cap. 6.

EST pluris spermatis, quam calida & sicca, sed est pauciorum pilorum, & minus impregnans, & uehementioris fortitudinis super coitum plurimum, & non est pluris desiderij, & erectionis: & læditur a dimissione coitus superflua: & est piurimæ pollutionis, & uelocis [a] [executionis.]

a B. pubertatis. Alia litera. descensionis.

De signis complexionis frigidę & humidæ. Cap. 7.

SVnt lenitas pectinis, & tarditas desiderij coitus, & tenuitas spermatis, & paucitas impręgnationis, & tarditas ortus pilorum, & paucitas eorum.

De signis complexionis frigidæ & siccæ eorum. Cap. 8.

SVnt grossitudo spermatis, & paucitas eius, & est diuersa a calida & humida in modis omnibus.

De signis complexionum innaturalium. Cap. 9.

SVnt [a] [ut accidant signa, quæ sunt naturaliū] dum non fuerint prius: & significat earum distinctionem sensus.

a B accidentia signa, quæ accidunt naturę.

De iuuamentis coitus. Cap. 10.

COitus bonus est ille, qui fit in hora, quam superfluitatum sequitur euacuatio: & alleuiat corpus, & pręparat corpus ad [a] [augmentum, sicut quum de cibo postremo sumitur aliquid, quasi delegatum] mouetur natura, ut restauret motu forti, quē sequitur impressio fortis, & adiuuat eam illud, quod [b] [est in huiusmodi de consecutione.] Et quandoque sequitur ipsum expulsio cogitationis dominantis: & acquisitio audaciæ: & edomatio irę supfluę, & acquisitio grauitatis. Et ipse quidem confert melancholiæ, & pluribus ægritudinibus choleræ nigrę propterea quòd [c] [dilatat,] & propterea quòd expellit fumum spermatis aggregatū a parte cerebri, & cordis, & confert doloribus renum repletorum, & ęgritudinibus phlegmatis omnibus, propriè in eo, cuius caliditas innata est fortis, quam non [d] [destruit] exitus spermatis: & propter hoc requirit appetitus cibum. & quandoque abscindit materias apostematum accidentium in partibus inguinum, & testiculorum, & omnem, cui aduenitūt apud dimissionem coitus, et constrictionem, [e] [coitus] tenebrositas visus, et vertigo, et grauitas capitis, et dolores emunctoriorum, et ancharum, et apostemata eorum, qui temperatus est, sanat. Et plurimorum, quorum complexio requirit coitū, quum ipsum dimittunt, infrigidatur corpus, et [f] [reliquæ] dispositiones: et cadit appetitus cibi, ita ut ipsum etiam non recipiat: et expellat eum uomitu. Et omnem, in cuius corpore est vapor fumosus, [g] † [ ] coitus alleuiat ab ipso, et confert ei: et remouetur ab

a B. Alia litera. magnificationē & ingrossatio-nem, quoniam quū sumitur de cibo meliori aliquid quasi violenter raptum.
b B. fit in hoc de attractione membrorum & successiua suctione eorum.
c B. laetificat.
d B. diminuit.
e B. spermatis.
f † B. malignæ fiunt.
g † B. plurimus.

10 eo, quod timet de nocumento coarctationis vaporis fumosi. Et quandoque accidit viro ex dimissione coitus, et abundantia spermatis, et frigore eius, et conuersione ipsius ad uenenositatem, ut mittat sperma ad cor, et cerebrum uaporem malum uenenosum, sicut accidit mulieribus ex coarctatione [h] † [ ] matricis, et minores dispositiones illius nocumenti, et antequam spargatur, [i] † [ ] venenositas, sunt grauitas

20 corporis, et frigiditas eius, et difficultas motuum.

h † B. spermatis præfocatio.
i † B. vel augmentetur.

ANNOTATIONES.

Veneris nullus Epicureorum sententia, usus salubris erat annotante Gal. lib. art. med. quos tamen falli constat. Huius commoda pulchre & copiosè describit Aetius lib. 3. ex Ruso, & Paulus lib. 1. Sed uide & Hippocratem ac Gal. 6. de uulg. morb. sect. quinta.

30

De nocumento coitus, & dispositionibus eius, & malitia figurarum. Cap. 11.

COitus euacuat de substantia cibi [a] [postremi:] quare debilitatem affert, cuius similē aliæ non afferunt euacuationes; et euacuat de substantia spiritus rem plurimam, propter delectationem, et propter illud, qui plus delectantur, plus sunt cadentes in debilitatem. Et coitus

40 quidem velociter facit peruenire illum, qui plurimum eo vtitur ad infrigidationem sui corporis, [b] [causa sui,] et resolutionem caliditatis innatæ, et mortificationem virtutis, et præparat [c] † ipsum in primis ad caliditatem fumosam, superfluitatum [ ] adeo donec multiplicentur infrigida- per ipsum pili: deinde succedunt ei infrigidatio completa, et debilitas sensuum visus, et auditus: et accidunt cruribus eius tepor, et dolor; quare non forsitan sustinet onus sui corporis.

50 Et quādoque similatur dispositio eius epilepsię occultæ propter illud: et quandoque superat [d] [in ipso nigredo, deinde citrinitas; et] accidūt ei periodi a debilitate: et uidetur ei, quod fit incessus formicarum in membris suis incipiens a capite suo vsque ad finem dorsi. et accidit ei tinnitus. et multoties accidunt ei feb. acutæ adurentes. [e] † [ ] et quandoque adueniunt ei tremor, et debilitas [f] [neruorū,] et vigiliæ, et prominentia oculorum ad exte-

60 riora etiam, sicut accidit in separatione animę a corpore, et accidit ei caluitiū [g] [et epilepsia,] et dolor dorsi, et renum, et uesicæ. Dorsum uerò ignescit prius, quare attrahit materiam [do lor] ad ipsum, et restringitur eorum natura. et [h] quandoque facit incurrere colicam, et facit accidere eis fœtorem, et fœtet eorum os, et carnes gingiuarum, et in illis, in quorum corpore sunt

a B. Alia litera. meliori.
b B. & extenuationem eius.
c † B. extenuatio.
d B. Alia litera. sup ipsum cholera, deinde melancholia, & accidit ei vertigo a debilitate.
e B. cum quibus moriuntur.
f B. Alia litera visus.
g B. & egritudines frigidæ.
h B. adolet.

sunt humores mali, cholerici, mouetur post coitum horripilatio. Et in cuius corpore sunt humores putridi, procedit post coitū ex eo odor fœtidus. Et ei, qui est debilis digestionis, accidit post coitum rugitus. Et de hominibus est, qui est passus complexionem malā, & dimissio coitus contristat plurimum, & grauat corpus eius & caput ipsius, & rixatur, & multiplicatur pollutio ipsius: & si est ei obediens, debilitatur stomachus eius, & desiccatur. Et de hominibus dignior alienatione coitus ē ille, cui aduenit post ipsum tremor, aut frigus, aut constrictio anhelitus occulta, & pulsus cordis, & profunditas oculorum, & destructio appetitus cibi: & cuius pectus est infirmum, aut debile, aut est debilis stomachi. Dimissio enim coitus est conuenientior res ei, qui habet stomachum debilem. Et deuitent ipsum de mulieribus illæ, quæ abortum patiuntur. & in coitu quidem sunt figuræ malæ, sicut si ascendat mulier super virum. Figura enim in coitu illa est mala, ex qua timetur ramex, & īflatio & vlcera virgæ, & vesicæ, propter laborem eiectionis spermatis: & dubitatur si currat aliquid in virgam ex parte mulieris: & scias, quod retentio spermatis [i] [in coitu] est mala ualde. & quandoque perducit ad [k] [cōtritionem] unius duorum ouorum, & oportet ne coitus fiat necessitate fœcis, aut mingendi mota: neque cum exercitio, & motu: aut post passionem animalem fortem. & coitus quidem cū infantibus est fædus apud multitudinem gentium, & prohibitus in lege: & est ex parte nocibilior, & ex parte minus nociuus, & ex parte q̄dem, quia natura indiget in ipso motu plurimo ut educat sperma, est nocibilior, sed ex parte alia, quoniam sperma non expellitur cum eo expulsione plurima, sicut fit in mulieribus, est minoris nocumenti. & [l] [comitatur ipsum de iudicio præsentię minus quam uulua.]

ANNOTATIONES.

Si semen ex laudabili sanguine profluit, imminui profecto sanguinem ex multa Venere necesse est, & animal detracta alimonia imbecillum reddi, præsertim quod cū sanguine etiam spiritus vberius dissoluuntur. unde & refrigerari corpus, & rarius reddi, & siccius, & imbecillius accidit, quod ait Paulus lib. 1. & sensus labefactantur, præsertim uisus. de qua re Arist. 4. problem. sect. Plura de hac re Aetius lib. 3. Tu uide Arist. sect. probl. 4. & Galen. 1. in 3. uulg. morb. & 1. de semine.

De horis coitus. Cap. 12.

Oportet, ne coitus fiat super repletiōe: [a] [prohibet] enim digestionem, & facit cadere in ægritudines, quas efficit motus super repletionem: [b] † [ ] & debilitat. & si accidat alicui illud, tunc oportet ut moueatur post ipsum paulatim ut descēdat cibus in stomacho, & non natet, deinde dormiat. [c] [& oportet quantum possibile est, ne] cocat aliquis, quum adest uacuitas iterum, hoc enim est nocibilius & onerosius naturę, & magis [d] [pernecans] calorem innatum, & magis attrahens liquefactionē, & ethicam, & arefactionem, imo oportet ut fiat quum cibus descēdit a stomacho, & completur digestio prima, & secunda, & [e] [mediatur] dispositio in dispositione tertia: & hoc diuersificatur in hominibus; non ergo audiendus est sermo eius, qui dicit, oportet ut fiat illud post complementum digestionis [f] [tertię] ex omni modo. Illa enim hora est hora vacuitatis [g] [quum corpus incipit in sparsione,] & in omnibus membris sunt reliquię cibi in via digestionis. Nam de hominibus est, qui est in huiusmodi dispositione in principijs noctis: quare fit illa conuenientior horarum coitus ei ex [h] [generibus] prędictis: & ex parte alia, & est quod somnus longus succedit ei, & accrescit cum eo virtus, & figitur aqua in matrice propter somnum mulieris. & oportet, ne coitus fiat nisi a desiderio sano, qđ non excitat aspectus, aut intuitus, aut pruritus, aut ardor, sed cōmouet ipsum multitudo spermatis ex repletione, & adiuuat totum illud sanitas uirtutis. & oportet ut uitetur coitus post sacietatem nauseatiuam, & post euacuationes fortes ex uomitu, & fluxu uentris, & cholerica passione, & diarrhœa facta subito, & motus corporeos, & animales, & apud motum vrinæ, & stercoris, & phlebotomiam. Diarrhœam verò antiquam quandoque alleuiat sua exsiccatione, & trahendo materias ad partem aliam a parte intestinorum. & oportet ut deuitetur in tempore, & regione calidis, & deuitet ipsum uir corpore suo iam calefacto: aut infrigidato, licet post calefactionem sit incolumior, quam post infrigidationem, & similiter post humiditatem melior, quam post siccitatem, & melior horarum [i] [æqualium] est hora, [k] [quam determinauimus: &] quādo utitur eo in ipsa post [l] [spatium, in quo non abhorret coitum,] inuenit leuitatem, & alleuiatur anhelitus, et bonus fit sensus.

ANNOTATIONES.

Tempus ad uenerem opportunum est. ait Gal. lib. art. med. quum omnium in rerum circunstantium exquisita mediocritate corpus fuerit constitutum, neque supra modum plenum, neque uacuum, aut in calore, frigore, siccitate, humiditate excesserit. Addit Paulus lib. 1. Quum concubiturus es, nimiam satietatem, cruditatem, & lassitudinem cauebis, itemque ne uomitus aut purgatio præcesserit. Addit plura alia, quæ tu lege. Vide & Hipp. ac Gal. 5. in sextū vulg. morb. & Hipp. lib. de sterili b. itemque Celsum lib. 1.

De spermate generante, & non generante. Cap. 13.

Sperma ebrii, et decrepiti, et infantis, et multi coitus non generat: et sperma habentis mēbra [a] [debilia] raro generat sanum, et quum prolongatur virga valde, prolongatur spatium motus spermatis, quare uenit ad matricem calore eius innato iam fracto, non ergo generat secundum plurimum.

ANNOTATIONES.

Cur ebriorum semen infæcundum magna ex parte sit, docet Arist. 3. probl. sect. nempe in superfluam horum humiditatem refert, quæ semen humidius reddit, & uim adimit procreandi. De hac re & Gal. 11. de usu par.

Marginalia (left): f † B. malignæ fiunt. — g † B. plurimum. — i † B. spermatis prauitatis. — k † B. testium contusionem. — l B. Alia litera. In iudicio suo coitus cum pueris minus nocet quam in vulua. — Cap. 3. lib. 1. & 4. Cap. 8. lib. 3. & 14. — a B. Alia litera. — b † B. casu velo, & difficilius vel fortior. — c B. quanto potest non. — d B. minuens.

Marginalia (right): e B. media est. — f — B. — g B. imo in hora, quum corpus incipit sugere. — h B. istis modis. — i B. Alia litera. corporibus temperatis. — k B. quæ iā est experta, quòd. — l B. tempus dimissionis coitus. — cap. 35. — cap. 35. Text. 28. cap. 2. — a B. læsa. — problem. 4. — cap. 10.

De signis eius, qui coiuit. *Cap.* 14.

VRina eius est habens filos, & ramos permistos adinuicem.

De diminutione coitus. *Cap.* 15.

CAusa aut est, in virga ipsa, aut in membris spermatis, aut in membris principalibus, & quę sequuntur ea, aut in membro medio inter principalia & membra coitus, aut causa mẽbrorum vicinorũ propria eis, aut propter paucitatem inflationis in inferiorib. corporis, aut paucitatem eius in corpore toto. Facta autem causa uirgæ ipsius, est propter malitiam cõplexionis in ipsa, & mollificationem superfluam. Sed facta causa testiculorum, & vasorum spermatis, aut est propter malitiam cõplexionis a † [ ] singularis superfluè, aut cum siccitate, & est deterior, aut est dominans siccitas sola. Et quandoque est propter paruitatem motus spermatis, & defectum eius a mordicatione excitante, ita ut quandoque sit in quibusdam sperma plurimum, & quum coeunt, non descendit propter congelationem suam. & b [coeunt cũ hoc parum] quoniam uasa spermatis c [non] calefiunt in eis, d † [ ] quare e [non] calesit sperma f [neque] subtiliatur. Facta autem causa membrorum principalium, aut est ex parte cordis, quare abscinditur materia spiritus, & uentositatis g [incendentis] aut ex parte hepatis quare abscinditur materia spermatis: aut ex parte cerebri, quare abscinditur materia virtutis sensibilis: aut ex parte renum, & frigore ipsorum h † [ ] & ægritudinibus eorum notis, & complexionibus eorum, aut ex parte stomachi propter malitiam digestionis, & totum illud aut est causa debilitatis principij, aut causa oppilationum meatuũ inter membra coitus. Et multoties quidem est debilitas facta causa cerebri sequens casum, aut percussionem. Causa vero, quæ est secundum inferiora, est ut sit aut caliditas, aut frigiditas valde, aut siccitas complexionis & priuetur in eis inflatio. Et inflatio quidem est bonus adiutor ita, ut in illo, in cuius uentre multiplicatur inflatio absque superfluitate dolorosa, erigatur. Et habentes choleram nigram sunt plurimę erectionis propter multitudinem inflationis ipsorum. Causa autem in uicinantibus est, sicut illud, quod accidit ei, cuius hęmorrhoides inciduntur, & habentibus anum dolorosum, nocet enim illud neruis communibus inter anum, & lacertos eius, & uirgam. Et ex eis, quæ debilitant coitum, & uirtutem eius sunt res meditatiuę, sicut horribilitas coeundi, aut uerecundia eius, aut antecessio intellectus ad cor. i [debilitat enim coitum, & facit deficere] & propriè quum illud aliqua hora casu accidit, tunc quoties euenit reiteratio, assimilatur illud in mente. Et fit causa in illo quandoque dimissio coitus, & ꝙ anima obliuiscitur eius, & constrictio membrorum ab eo, & paucitas præparationis naturæ in generatione spermatis, sicut non est sollicita in generando lac in mammilla remouẽtis filium a lacte. Et scias quod erectionis cã est ventositas procedens a spermate, aut non a spermate. Et frigus, & calor simul sunt contraria ventositati; nam frigus eius prohibet generationem: & calor resoluit materiam eius: & nõ est, quod ipsam generet, sicut humiditas temperata, & caliditas; k [quam ipsa nutrit,] & de illis, quæ adiuuant in hoc, est equitare equos secundum intentionem eius, qui consueuit, & cuius renes, & l [vesica sunt humidi, aut cum hoc frigidi.] Illi verò, qui renum complexionem m † [ ] calidam habet, & non vsus est ea etiam cum æqualitate, est nociua, & facit incurrere sterilitatem.

a † B. Alia lra. frigidę.
b B. polluuntur cum hoc in nocte.
c —— B.
d † B. in nocte.
e —— B.
f B. &.
g B. faciẽtis exigere.
h † B. & extenuatione ipsorum.
i B. ꝙ fit debilis in coitu, & deficit.
k B. quę fit secundum ipsius quantitatem.
l B. quę eis vicinãtur sunt humida, aut cum hoc sũt frigida.
m † B. sicca, &.

ANNOTATIONES.

Veneris impotentiam Paulus lib. 3. ad duas refert causas; resolutionem & seminis inopiam. Gal. 6. de loc. aff. de hac re quædam. Hic multo copiosius & hoc & sequenti capite id prosequitur.

Cap. 58.
Cap. 6.

De signis. *Cap.* 16.

FActa autem propter mollificationem uirgæ aut frigus complexionis nerui, cognoscitur ex hoc, ꝙ non fit erectio. Et non contrahitur in aqua frigida. Et quandoque est sperma exuberans facilis egressionis. Et quandoque descendit sine erectione. Et quandoque est cum ea extenuatio corporis, & debilitas eius, & nõ est in desiderio diminutio. Facta verò causa testiculorum, & membrorum spermatis, si fuerit difficultas eius propter frigus eorũ significat a † [ ] exitus spermatis b † [ ] & frigus tactus. Quod si fuerit propter siccitatem eorum, & paucitatem spermatis, tunc sperma erit paucum, difficilis descensionis, & plurimum eius est cum extenuatione corporis, & paucitate carnis, & sanguinis. Et est humectatio ex eis, quę conferunt ei: scilicet ex balneationibus, & cibis. In facta aũt causa membrorum præpositorum supra membra coitus, sicut ex hepate, & renibus, minoratur appetitus, imò non est digestio, neque appetitus, neque generatio sanguinis secundum quòd oportet: Et si fuerit ex corde, minorabitur erectio: & quandoque erit descensio sine erectione, & erit pulsus debilis, lenis, & caliditas corporis diminuta. Et si fuerit ex cerebro, minorabitur sensus motus spermatis, et non erit commotio c [confricatiua: sperma enim est ex eis, quæ excitant] et significabunt ipsam dispositiones sensus: et oculi propriè quando est post percussionem, aut casum aduenientem cerebro. et d [omni cordi, et cerebro in debilitate sua] sunt signa iam præterita, et renibus in ægritudinibus suis sunt signa, cognoscantur ergo inde. Factę verò propter paruitatem inflationis in inferioribus signa sunt, quoniam vides virtutes membrorum saluas, et uides debilitatem in erectione tantum, cum virtute cordis e † [ ] et renum, et desiderio, et aqua. et quando administrantur inflatiua, iuuatur eis. Factæ verò causa paruitatis motus spermatis, et paruitatis mordicationis eius, signum est, quod egreditur apud coitum res plurima cõgelata: et plurimum illius sequitur cõplexionem frigidam, et quandoque contingit vt sit sperma plurimũ, sed

a † B. difficultas.
b † B. velocitate.
c B. requirens coitum cum eo quod excitat.
d B. cuiliber cuius hepar, & cor & cerebrum est debile.
e † B. Alia lra. & hepatis.

sed sit quietum congelatum, secundum quod diximus,& pinguis quidem magis defectus est a coitu, quam extenuatus, & ei qui vult coitus multitudinem,conuenit ut minoret sudorem, & balneationem facientem sudare, & dimittat phlebotomiam quantum potest,& utatur inūctione pedum cum oleis calidis.Illud enim cōfortat renes,& uasa spermatis.

Curationes. Cap. 17.

QVum ergo cognoueris, quod causa est in membris principalibus, tūc necessarium est ut intēdas in curatione eorum.& si causa est frigus eorum,quod est plurimum,tunc non est aliquid,quod sit sicut mithridatum, quoniam est fortius medicamen ad illud,& in omni defectu a coitu propter frigus in quocunque mēbro sit,aut propter debilitatem [a] [& propter he par]dentur,quæ sunt sicut medicamen de curcuma, & homorusia, & sagzenea, & si est propter malitiam digestionis stomachi, conforta stomachum, & si causa est in renibus, cura renes in primis cum cura,quæ est eorum, cuius plurimum est cum calefactione, nā calefactio dorsi, & renum iuuatiua est in erectione. Quū ergo feceris illud,cura cum residua curatione, & odoribus bonis, & caputpurgia odorifera, humectatiua,conferunt cordi, & cerebro etiā, & cordi medicamen de muscho & theriaca,& mithridatum, & si fuerit causa paucitas inflationis in inferioribus,tunc si fuerit causa eius [b] † [ ]frigus,quod est cum eis,administra fricationem subtilem, & unctiones, quas dicam,& administra cinnamomum plurimum, & administra grana in cibis, sicut fabas,& phaseolos, & cicer,& cæpas cum sale, in quo aliquid cadit alrit.Et si causa fuerit in [c] [ea paucitas inflationis ualde,]administra infrigidationem & æquationem cum [d] [potibus, & decoctionibus]& epithematibus,& cibis,& sumantur ea, in quibus est infrigidatio & inflatio,sicut pira, & mora scenia, & fabæ, & [e] [serum.]& si causa fueris debilitas corporis,confortetur corpus cum cibis confortantib. sicut sunt alesfidabegi, & ea, quæ preparata sunt in patellis,& assata,& [f] [ea,quæ præparata sunt in uasis cum coopertu ris,& frumentum coctum ut puls[& oua sorbilia,& [g] [napi]& lac,& butyrum,& panis similæ,& medullæ fructuum, sicut medulla amygdalæ & nucis,& medulla nucis indicæ,& physticorum, & [h] [auellanarū, & alcadra.]& quæ sunt similia istis,[i] [& tanguebil ex]seminib.& permista cum cæpę,& menta, et porris, & fœnugræco, & andacocha,& eruca, & similiter confortetur corpus cum balneationibus necessarijs,& inunctionib.confortantib. ut est oleum de lilio,& oleum de bē,& si necessaria est superflua calefactio,ponātur in eis muschus,& castorcum,& alia.Quod si causa fuerit frigus membrorum spermatis,curetur cū medicinis calefacientib.quas dicemus & cum unctionib.[k] [abstergendo factis] calefacientibus. & si fuerit causa cum hoc siccitas,adiuuetur cū humectantib.calidis,ex illis,quæ comeduntur. & si causa fuerit calor membrorū spermatis cū superfluitate, confert omne infrigidatiuū, humectatiuum cum equalitate, sicut [l] [serum vaccinum]& lac,in quo decocta est portulaca, & si fuerit siccitas,tunc humectatio æqualis cū balneationibus, & uitellis ouorum sorbilium, & lacte dulci decocto, & quandoque ponitur in ipso quinta eius de tereniabin, & cibis preparatis ut alesfidabegi, & humectatione cum oleis frigidis vsque ad oleum de lactucis, & cucurbita, & si causa fuerit siccitas, humectetur corpus cum cibis,& generibus lactis, & balneationibus,& uino subtili,& sorbitionibus leuibus ex granis [m] [& aqua cucurbitæ &] ocymo. & si fuerit causa frigus neruorum uirgæ,& eorum mollificatio, curetur cum cura, quæ est mollificationis,& frigoris,sicut quæ dicta sunt in ca.vesicę. & oportet ut deuitetur coitus post euacuationes.& laborem & [n] [ligationem vulnerum.] Illud.n debilitat [o] [& coitus frequens plurimus.] quòd si illud accidat ei,retineatur [p] [liniendo.]Multitudo nanque coitus quandoque abscindit coitum. & vt deuitet facietatem nauseatiuam.quòd si accidat. alleuietur cibus, & fiat vt digestio bona sit, & confortetur stomachus.& oportet vt minoretur potus aque,multitudo.n.potus aquæ,est res nocibilior,& deuitet omne resolutiuum ventositatis, exsiccatum calore suo,sicut ruta. & sampsucus & harmel [q] †[ ]& almarmacora,& cyminum,& semē agni casti,et omne exsiccatiuum cum frigiditate,sicut lentes,& xylocaracte,& milium, & acetosa,& styptica propter exsiccationem suam,& omne infrigidatiuum uehementis infrigidationis, sicut narcotica, & sicut camphora, & psyllium,& nenufar & rosæ, [r] [quum licet in semine papaueris sit parum stupefactionis, tamen eius pinguedo,et quòd ipsum commouet ventositatem succurrit ei] & additur super ipsum. Et oportet vt deuitetur coitus menstruatæ,et coitus vetulæ,& ægrę,& coitus illius,quę [s] [nondum peruenit ad ætatem,in qua est mulier,et coitus illius, quæ non nuper coiuit] & coitus virginis. Totum enim illud debilitat [t] [virtutem membrorū coitus propriè.]Et oportet vt referantur ei [u] [proposita] cocuntium,et libri [x] [narrati] de dispositione coitus, et figuris ipsius, et cogitet in eis cum dimissione coitus omnino, etiam vsquequo confortetur, & approximet istis deficiens a coitu propter dimissionem et [y] [afflictionem] animæ, et oportet quidem vt isti gradatim perueniant ad eum et vtantur vnctionibus,et fricationibus,quas dicemus, et coram ipsis fiat rememoratio causarum coitus, et referantur, quæ continuantur eis,et respiciant ad coitum animalium. Regiminis verò appropriati nomini coitus plurimum est tendens ad calefactionem,et humectationem,et [z] [inflationem] & calefactionē dorsi,et renum cum eis,quæ illud efficiunt ex euaporationibus,et in vnctionibus,sicut oleum de ben, et oleum de granis cotti [a] [inunctum abstergendo.]Ea vero quæ sumuntur appropriata nomine,quòd ipsa valentia sunt ad coitum, sunt medicinæ conferentes frigori [b] [virgæ] inunctę, et bibitæ: & medicinæ, in quibus est inflatio in digestione secunda, et tertia. et earum inflatio est cum humiditate extranea, cum qua inflant.et medicinę, quæ agunt cum proprie-

[l] B. almaser, i. lac coagulatū.

[m] B. vel nucleis,& cum lætitia,& tranquillitate, vel.

[n] B. apertione exituratū,& motus animales.

[o] B. coitum, vt & alienet coitū frequentem plurimum.

[p] B. tempore aliquo.

[q] † B. Alia litera. & piper.

[r] B.& semen papaueris quàuis sit in eo parum stupefactiōis, in vnctuositate eius,& commotione ventositatis quam ipsum commouet valet in hoc.

[s] B non coierit iam longo tempore.

[t] B. Alia litera. cum fortitudine membra coitus cū proprietate.

[u] B. historiæ.

[x] B. describentes.

[y] B. continentiam.

[z] B. Alia litera. apertionem.

[a] B.calefactum.

[b] B. neruorum

proprietate & cibis, ex quib. generatur sanguis calidus & humidus, abundans, & in eis cũ hoc sunt inflatio, & viscositas, & spissitudo, sicut cicer, & phaseoli, & cibi, quos dicã: & melior administratio eorum est, vt sit post balneum humidum, & inunctionem cũ oleo sambacino, & de lilio, & narcissino, aut similib. Et sorbeant oua sorbilia ante cibum, pulnerizato desuper sale stinci, aut quę sunt sicut ipse. Quumq; comedit cibos ad coitum, bibat post illud vinum odoriferum parumper: deinde pergat ad lectũ suum, & abluat pedes suos aqua calida, & utatur vnctionibus, & [c] [abstersionibus cum inunctione.] & nos dicemus nunc has medicinas, & cibos, & procedemus etiam ad loca eorum in eis, quæ conueniunt diuisionibus debilitatiuis coitus, & scias quod plurimum [d] [sustentationis est propter] cibos. & ex eis prouenit exuberatio materiei, & uiuificatio virtutis, & oportet vt consideret ille, qui in coitu est cupidus, quum multum vtitur medicinis ad coitũ, corpus suum, quòd si videat febrem, & inflammationem, & repletionem, [e] [abbreuiet] & temperet naturam: deinde iteret ea, quę sunt ad coitum, & non oportet, ut ad summum perueniat in calefaciendo, & perducat ad desiccationem, & quum utitur medicinis & cibis ad coitum, tunc consequenter sumat [f] [vas terreum] plenum uino odorifero.

c B. linimentis facientibus erectionem.

d B. fundaměti huius curationis est super.

e B. fiat phlebotomia.

f B. ciatum.

ANNOTATIONES.

Huius uitij curationem habes & ex Aetio lib. 11. & ex Paulo lib. . Fusissime Auic. hoc & sequentibus capitibus idem tractat.

cap. 35.
cap. 59.

De medicinis singularibus ad coitum. *Cap.* 18.

SEmina quidẽ sunt, ut semen [a] [napi,] & caulis, & vrticæ, & lupini, & eruca, [b] [& alkerua] & bautię, & mentastrum hortulanum, quod est menta & semen asparagi, & semen raphani, & [c] [artetice,] & semen melonis, & semen apii, & petroselini, & [d] [cordumeni & alcacul, & macropiper, & semen eilbague,] & sisamum, et semen lini, & grana [e] [araſced] & grana de ben, & oleum eius, & grana [f] [alkikil & grana azelim,] & fœnugræcum, & proprie decoctum cũ melle: deinde exsiccatum. Grana uero sunt, sicut cicer, & fabæ, & phaseoli, & quæ sunt eis similia. Cortices autem, & herbæ, sunt sicut cinnamum, & cinnamomum, et macis, & [g] [alhasec, et talifasar.] Medullæ uerò, sunt sicut grana pinee, & lingua auium grana uiridia, & grana alkilkil, & phystici, et auellanæ. Gummę autem, sunt sicut dragacanthum, & assa [h] † [ ] quoniam inflat valde, nam quum infrigidatus bibit de assa aure. i. cum vino, magnificatur eius iuuamentum. Radices verò, et ligna sunt, sicut radices aluf, et been, et zedoaria, et costus dulcis, et testiculus vulpis: nam ipse est fortis in erectione. et asparagi, et radix cardi, & cæpe, et proprie assatum, & squilla assata, & secacul, et zingiber, et proprie ambo condita, et galanga, et pyrethrum, et radix hascec, et assarum et buzeiden, et almugat, et hermodactyli, et [i] [napi de barbaria,] ipsi. n.

a B. raparum.
b —— B.

c B. semen alrathbe, i. fasfala.
d B. cordumeni & pipera. i. albũ & nigrum, & piper longũ, & semen heilbua, i. semen cardamomi minoris.
e B. alrased, id est nasturtij.
f B. alkalkal, & grana alzelem.
g B. alhascech. i. tribuli, & thaiis far.

h † B. est calida Alia litera inũcta seu linita, & bibita.

i B. alhabe barbariæ propriè.

cõmouent, sicut caliditas [k] [rutæ,] in toto corpore, et cyperi õt bibiti et uncti. Animalia autẽ sũt, sicut [l] [stellio, et lacertus] et stinchus, et proprie radix caudæ eius, et eius sumen, et renes ipsius, et sal ipsius. Sumatur [m] [lacertus] in diebus veris, et decolletur, et mundẽtur viscera eius, et impleatur sale, et suspendatur in vmbra, donec exsiccetur, quumque feceris illud, tunc accipe salem eius, et proijce corpus ipsius, et sufficiet tibi de sale eius res parua, minus quam de sale stinci, et [n] [albubere et almenbesigi et alkersigi. Et de animalibus aquæ, pisces parui, et fluuiales exsiccatæ cutis] et lac camelinum, de quo bibatur xx. diebus omni die quantitas, quę digeratur, et non grauet, et pisces parui fluuiales exsiccati, et sit dosis drac. vii. et oua piscium, et oua gallinæ proprie oua [o] [perdicis,] et oua colũbæ, et oua paruarum auium, et omnia cerebella, proprie [p] [pullorum, et paruarum auium] et anatis, et pullorum: et arietis cum sale, et de illis, quæ currunt cursu proprietatum, est ut sumatur ueretrum tauri, et exsiccetur, deinde teratur, et pulnerizetur de eo res modica super oua sorbilia, et sorbeatur, et iterum res mirabilis de animalibus est. Sumatur coagulum filii cameli masculi, parui, exsiccatum, et sumatur de eo ante necessitatem xii. horis quantitas ciceris dissoluti in [q] [duabus tertijs.] lib. aquæ, et bibatur: quòd si lædit, abluatur cum aqua frigida. et iterum [r] [de melle decocto sumatur] aqua mellis absque speciebus, et [s] [bibatur cũ oleis,] et si est in ea parum croci, est bona. Aquæ uerò sunt sicut aqua ferrea, [t] † [ ]

et uinum nouum: antiquum uerò subtiliat uaporem, et resoluit eum, et nocet. De fructibus verò, vua dulcis est bona ad coitum, et proprie, quæ recens est, quoniam replet sanguinem humiditate et uentositate cũ caliditate, et spissitudine cibi. Olera uerò, et quæ sunt eis similia est alhasec, et proprie aqua eius cum melle decocto, donec [u] [stet ut buccella.] Et iterum eruca, et proprie quum bibitur omni mane ex succo eius cum lib. uini [x] [puri:] deinde sit cibatio ex eis, quæ conueniunt, quoniam est præsentis iuuamenti. Medicinarum uero compositarum ebibitarum caput est mithridatum, et iterum diamuscum ei, quę est ex debilitate corrum. Et iterum tres aurei de electuario de seminibus cum unc. i. aquę erucæ humidę, et de eis est medicamẽ de stincho notum, et iterum semen erucæ campestris pondus drach. iii. cum butyro uaccino, et medicamen de hascec. Et medicamen [y] [almur dulcis.] et medicamen almehedi; et iterum sal stinchi, et semẽ erucæ tritum, et pulnerizatum super uitellum oui, et iterum testiculus galli exsiccatus cum æquali mensura salis stinci, cuius dosis sit omni die drach. ii. et iterum semen erucę, et semen raphani, et semen melonis omnium an. pars i. bibatur cum lacte recenter mulcto. et iterum, sumatur granorum pini, et seminis apii montani, et fellis [z] [masculi] cerui [a] † [ ] et glutinis alimbat partes æquales, commisceantur cum melle, et sumatur de eo aure. i. et iterum sumatur secacul, et seminis erucæ, & [b] [hermodactylorum.] & zingiber, & piperis

k B. vini.
l B. dab & alsorel.
m B. alareb.
n B. algeri, & almemaigi, & alchusegi de his, quæ oriuntur in aqua, & pisces calidi.
o B. coturnicis
p B. colombinorũ & pullorum.
q B. Alia litera tertia.
r B. Alia litera ex melle fiat.
s B. cõmuecetur potus eius.
t B. mineralis, & aqua, in qua extinctũ est ferrum.
u B. sit sicut loch.
x B. potentis.
y B. ex duobus cuderi.
z B. rasure ...
a † B. ... cæ.
b B. alcuderiæ.

piperis longi omnium an. pondus drach.ii.lin guæ auis, et cerebellorum c [paruarum au iũ] et thuris, omnium an. drach.j. inuoluatur totũ cum oleo de nuce indica, et conficiatur cum melle, et penidiis, et administretur. et ille quidem, in quo superfluit frigus, iuuatur valde sumendo in potu confectionem nasturtii cum pyrethro. et d † [ ] opopanacis pondus drach.iii. dissoluatur in drach. decoctionis sampsuci, et bibatur illud in tribus diebus. et iterum zingiber. partes iii. piperis longi pars i. conficiatur cum melle, et detur de eo aur. i. cũ aqua calida. et iterum seminis asparagi, secacul, zingiber. omnium an. drach. v. tuderi rubei, et albi amborum an. pondus 3.ii. been alb. et rub. amborum an. drach.iii. sem. sullę et sem. raphani, et sem. erucę, et sem urticę omniũ an. drach. iii. squillę assatę, suminis stinci amborum ana. drach iii. linguæ auis drach ii. zuccari drach. xl. sitque dosis. drach. iiii. cum uino tribus diebus, et sit cibus, qui est ad coitum. et iterum medicamen de eis, quæ sunt nobis, forte. e † [ ] Recipe assæ & seminis erucæ, & f [alkilkilati,] & seminis bautiæ, & linguę auis, & cordumeni, omnium ana partem unam, & buzeiden, & piperis, amborum ana partes iii. muschi vi. partis vnius: inuoluatur cnm oleo pineæ minoris, & conficiatur cum melle. Medicamen vehemẽtis virtutis. Recipe mellis anacardi, & mellis apum, & butyri vaccini partes ęquales, & ferueant, deinde bibatur de eo, quod bibitor tolerauit in vino, est .n. mirabile. Et de medicinis bonis, quæ non sunt vehementis caliditatis superfluè. est ut sumantur dactyli, & fœnugræcũ, & decoquantur, donec decocta sint: deinde sumantur dactyli, & extrahantur ab eis ossa, dein de exsiccentur, & terantur, & conficiantur cũ melle. Et sit dosis eius quantũ est auellana, & bibatur post ipsum vinum. Et iterũ infundantur s. lib granorum viridium, & lib. i. dactylorum, quę utraque sit contrita in duabus lib. lactis ouini: deinde comedatur, quòd infusum est & bibatur post ipsum de lacte duobus diebus. Et de medicinis bonis est confectio de medullis. cuius descriptio est. Recipe amygdalarum g † [ ] excorticatarum, phisticorum, & neregil excorticatorum contritorum, & amygdalarum pini, & granorum alkilkil & granarum azeliem, & granorum viridiũ partes æquales, neremisch, & piperis longi, & zingiberis, omnium ana partes x. & plus parum. terantur omnia: & conficiantur cum penidiis, de quo sumatur omni die quantum est ouum unum.

De inunctionibus, a † [ ] *quæ* b [*abstergendo*] *fiunt ad anum, & pectinem, & testiculos & uirgam,* c [*& alugen, & quæ sequuntur ea.*] *Cap. 19.*

a † B. & iniectio nibus.
b —— B.
c —— B.

PYrethri † drach. s. misceatur cum sambuco bono. Et quandoque miscetur cum eo euphorbium & muscus, et inungatur cum eo virga, et d [alugem,] et quæ sequuntur ea. Aut pyrethrum, et quantum est medietas eius de musco, sumantur, et dissoluatur aure, unus de eis ambobus simul cum. unc. i. olei sambacini. Et iterum. sinapis cum oleo arazaki. et similiter semẽ vrticæ cum oleo arazaki. Et iterũ assa cũ oleo sambacino est inunctio fortis. Et iterum sem almezerion cum oleo calido, Et iterum baurach cum melle colato. Et fel laurinum cũ melle colato, Et iterum medicamen bonum, sumatur de cępæ narcisi res parua cum oleo sambacino, et fricatio fiat cum eo. Aut grana nil, et pyrhetrum sumatur æqualiter cum oleo aliquo: Aut staphisagria cum oleo calido. Et iterum assa cum melle. Et iterum cyperi ipsi cum rob, et inungatur cum oleo. Aut sumantur centaurea, et pix, et ceratum cum oleo de lilio: et oleo de keiri, et eruca, et mastice, et cyperi, liniatur cum eo virga, et partes eius. Et omnia olea e † [ ] prædicta in capitulo de clysteribus sunt mirabilis iuuamenti, quum ad ministrantur inuncta f [cum abstersione.] Et propriè oleum de granis cotti, et oleo g [de storace] propriè, et adeps leonis est uehementis iuuamenti in hoc. Vnguentum Rufi h [forte valde.] Recipe. myrrhę, et sulphuris non extincti, et granorum cartami, omnium an. drach. ii. pyrethri, i [amyli.ii.] piperis nigri gr. xxx. k [cordumeni] grana xx. terantur cum drac.ii. cæpæ optimè, l † [ ] et si teratur vnum quodque per se, erit melius, deinde commisceantur cũ cerato, et terantur donec fiant in spissitudine mellis, et inungatur cum eo alchatim et m [alugen.] et assa in virga erectionem facit, et stimulat. quod si timeatur caliditas eius vehemens, dissoluatur in oleo violato.

d B. alhagian.

e † B. calida.
f —— B.
g B. cyperi.
h —— B.
i B. aiulusan.
k B. charmedane.
l † B. contritæ. Alia litera cępę squillæ cõtritio ne optima.
m B. alhagian.

De suppositorijs. *Cap. 20.*

FIat suppositorium ex adipe anatis, et granis cotti, et pyrethro in oleo de nuce indica. Et dicitur. quòd si supponatur collyrium ex adipe asini est mirabile. Et iterum suppositorium ex vnguento picis, quod dictum est. Clysteria verò assumuntur ex iure capitum, et pullorum columbinorum cum vitellis ouorum, et testiculi arietum boni sunt, quando in clysteriis ponuntur. Et est eis iuuamentum in confortando cerebrum. et corpus: a [et si ipsi assiduant, nates. et ea, quæ sunt sicut] oleum nucum, et sisaminum, butyrum vaccinum, et oleum de phisticis, et de auellanis, et oleũ de nuce indica. et de almahaleb, et oleũ de granis cotti est mirabile valde, et calefactis oleum de hascec, et oleum de papauere, oleum de granis cucurbitæ, et granis melonis, et similia illis. Clystere ad eos. sumatur b [unctuositatis] capitum, et pullorum columbarum decoctum cum mugat, et buzeiden, et secacul in furno in nocte, decoctione valde forti, pars una, et proiiciatur super eam lactis pars s. et butyri partis sexta, et olei de c [nera] et olei nucis indicę amborum ana tertia septimę partis, et de adipe renũ stinci, et lacerti etiam, quodcunque præsens est, et sint sicut semina condientia, et fiat cum eo clystere. Confectio clysteris. Recipe hascec recentis quintam partis unius, fœnugræci pugillum vnum, d † [ ] et semen bautię, et erucæ, et semen asparagi, et medullam spinalẽ hirci, et testiculos eius contritos, et cerebrum ipsius, et fundantur desuper duæ lib. aquæ, et duę lib.

a B. olea ipsorũ seu vnctuositas ipsorum sit alalie, i. pinguedo caudæ castrati, &. Alia litera. olea ipsorũ sine vnctuositas dissoluta ex cauda castratorum vel agnornm, &.
b B. brodium.
c B. mahaleb.
d † B & semen rapæ.

lib. lactis dulcis,& decoquantur donec ingrosſetur , & fiat clyſtere ex vncijs quatuor eius cũ vnc.i.olei de botin,& e [ſepa retur in trib. dieb. & fiat iniectio]poſt aſcellationẽ.Clyſtere aliud. ſumatur f [natis]& incidatur g † [ ] & ponatur in incisionib.eius pōdus drac. s.caſtorei contriti,in quib.diuidatur cum menſura,& ponatur h [natis]ſub regraui trib. dieb. deinde incidatur,& liquefiat cum eo,quod eſt in eo de caſtoreo, & ſumatur pinguedo eius , i † [ ]& reſeruetur,& ſumatur de illa pinguedine ſacraiati,& de butyro vaccino vnc. s .& de aqua porri media ſacraiati, & de decoctione fœnugræci media ſacraiati,& clyſterizetur cum eo k † [ ] vſque ad tres horas noctis,deinde iteretur quum eſt hora dormiendi,& dormiat ſuper ipſum , & fiat illud tribus diebus.Clyſtere forte. caput arietis , & tres,aut quatuor teſticulorum eius,& fruſtum l [natis,] & cicer m † [ ]decoquãtur in furno: & ſumantur aquæ eorum, & unctuoſitas ipſorum,etiam,poſt decoctionem uehementem,& ponatur etiam deſuper oleum de nucibus , aut oleum de granis viridibus,aut aliquid de adipe ſtinci,& fiat clyſtere cum eo , & clyſteria alia , quæ ſunt ſcripta in antidotario.

De cibis puris. *Cap.* 21.

MEliores cibi ſunt, qui fiunt ex carne hędi pinguis,maſculi,& carne a [ouina,]& cicere,& cæpæ abſque frixione carnis:frixio nanque prohibet confortationem carnis,& multitudinem nutrimẽti eius.Et b [almuamemet] & c † [ ]ſi non cum alio,ſaltem cum almuri, ſunt bona,& ſimiliter gallinæ, & pulli columbini impinguati,& propriè d [aliudebi] & oua ſorbilia,proprie puluerizata cum cinnamomo,& pipere,& galãga,& ſale ſtinci, & oua piſciũ,& caro piſciũ calida.Et ſi fuerit illic frigus,reſiſte cum zingibere & pipere, & macropipere,& cinnamomo,& ſimilib.& cib.de e [napis,]& cib.de caulib.& cib.de bautijs,& propriè de bautiis,poſtquã bene decocta eſt caro earũ, & de illis,quib.fit iuuamentum,ſunt cerebella f [paruarum auium,]& butyrum g [& lac,]& ſimiliter cib. h [qui ſit de tritico cocto cum multa aqua vſquequo fiat ſicut puls & aliudebi, & alkemimec,& rizi cum lacte,& caro cum lacte ouino , & conferunt in ſecundis mẽſis eorum aſparagi[et eruca,et porri,et capita cardorum, et menta propriè: ipſa.n. confortat membra ſpermatis valde,et eius uſus fortitudinem facit ſuper ſperma,quare forte fit deſiderium,et andacocha i [et crocus]et fęnugręcum. Et de iudebi bonis eſt illud,quod eſt cũ croco et ſimila cum lacte,et aqua nucis indicę,et quidam dixerunt.ille,qui aſſiduat comeſtionem paſſerum , et bibit ſuper eam lac loco aquæ , ſine ceſſatione eſt erectus,et multi ſpermatis, k [et] frigatur cępa cum butyro donec rubea fiat, et diſſoluatur in decoctione,et frangantur ſuper eã oua. Calefacto autem conueniũt ea , quæ ſunt,ſicut lac l [acetoſum]et lac,et piſces aſſati calidi , et melones ,et m [citruli]et cucumeres et cucurbita,et fructus,et olera humida omnia, ita quod lactuca , et ita quod ſemen portulacæ addit in ſpermate eius,et albumen oui eſt eis plurimi iuuamenti etiam,multiplicans ſperma,et cerebel

e B. reiteretur trib⁹ diebus ſuper ieiunium.
f B. aliæ.
g † B. in partes latas ſubtiles.
h B. alia.
i † B. diſſoluta.
k † B. à veſperis.
l B alaliæ.
m † B. cõtuſum.
a B. arietis caſtrati.
b B. almugamat.
c † B facta acetoſa.
d B. algiudebat.
e B. rapis.
f B. paſſerum,& columborum.
g —— B.
h B. cib⁹ dictus alheriſce, & algiudabegi,& cibus præparatus cũ cymino,& rizi,cũ lacte & caro cũ lacte,ouino , & cadit in oleribus eorum aſparagus.
i —— B.
k B. aut.
l B. coagulatũ.
m B cucumer longus acuatus.

la animalium,et medullæ eorum,et cancri fluuiales,omnia iſta conferunt eis.

De cibis,in quib. eſt ſimilitudo cum medicinis. Cap. 22.

DE illis eſt,vt ſumatur lactis.lib.i.et proiiciatur deſup tereniabin pōdus drac.xl. a [cõſuetis lacte,] et decoquantur donec ſpiſſetur,et bibatur quantitas cadi vnius omni die, et eſt temperatum calefactis. Infrigidatis uerò eſt neceſſarium ut teratur eis pondus drac. x. cinnamomi vehementer,et miſceatur cum lib.lactis, et conquaſſetur,et bibat ex eo cadum vnum in ieiunio,aut ſuper cibum loco aquę , et non bibat ſuper ipſum aquam , et propriè quum eſt eius cib.ex b [cimuzet]et adipe ouino.Et quandoque iuuatur eo ille,in quo ſunt frigus et ſiccitas ſimul.Et de illis eſt,ut ſumatur butyri vaccini,et lactis vaccini,et olei de phyſticis. c † [ ] decoquantur omnia donec remaneat tertia,et bibantur de eo in mane cochlearia duo cum aliquantulo vini,et iterum penidiorũ lib.i.ſucci cæpę.lib.i.lactis dulcis.lib.i.coquatur totum donec ingroſſetur , et inſpiſſetur,et ſumatur de eo omni die in mane quantitas vnc.i.Et iterum ſumatur cicer nigrũ magnum d [et teratur] et infundatur in aqua erucæ, donec intumeſcat parumper,deinde exſiccetur in vmbra, poſtea teratur cum penidiis,et conficiatur , et ſit doſis quantitas nucis in mane, et quãtitas auellanæ ad e [manſionẽ,] et bibatur deſuper cadus,et infundatur in aqua alhaſce, et nutriatur in ipſa in ſole cum cautela,inceſſanter imbibendo ipſum,quoties exſiccatur,deĩde f [excoquatur]et reſeruetur, et fiat ex eo ſorbitio cum lacte dulci et penidiis,et iterum ſumantur tres lib.lactis dulcis.et proiiciatur in ipſo s.lib.tereniabin , et lib.s. granorum viridium tritorum,et bulliant:deinde manibus confricentur bene, et coletur,et ſumatur de eo s.lib et proiiciatur in eo s. g [lib.]galangæ, et bibatur de eo cum quantitate aliſt imbre dieb. aliquibus ; eſt enim mirabile , et iterum ſumatur aqua cępæ,et quantum eſt ipſa mellis,decoquatur donec remaneat mel : de quo bibatur cochlearium vnum aut duo,quum vadit dormitum cum aqua calida. Et iterum ſumatur farina,et miſceatur cum aqua dulci,ſicut ſorbitio. Deinde exprimatur ab eo expreſſione aliqua , et decoquatur cum lacte h [plurimo, et] addatur lacti aqua nucis indicæ,et impinguetur adipe anatis,et fiat ex ea ſicut illud,quod fit de frumento cocto,vt puls. Et iterum vitelli ouorum ſorbilium ſumantur,et puluerizentur deſuper altit, et ſal ſtinci, et ſunt fortes,et proprie poſt balneationem: et fiat fricatio cum ſambacino, et de lilio . Et iterum ſumantur vitelli ouorũ, et conquaſſentur ad inuicem,et licet ut ſint cũ albugine ſua:deinde ponatur i † [ ] [quantum eſt quarta eorum,de ſucco cępæ contritæ,et fiant ſorbitiones,et ſorbeantur cum aliquo de ſalibus , et ſeminibus prędictis,et iterum ſumantur bautię,et cæpæ,et k [napi ,]et in minutas reducantur partes, et decoquantur cum fabis , et ciceribus,et melle cum carne molli bona,et puluerizẽtur,et ſeminib.calidis,et iterum ſumantur fabæ, et cicer, et phaſeoli et infundãtur in aqua; deinde incidatur caro ouina ſicut pręparatur l [ataugi]et fiat

a B. temperatis corporibus.
b B. chibabezgiat.
c † B. omnium ana meleochezi, idest vas paruũ.
d —— B.
e B. apud horã ſomni.
f B. Alia litera teratur.
g B. Alia litera vncia.
h B. Alia litera noviter mulgẽdo.
i † B. ſuper eo.
k B. rapo.
l B. chabahegi.

fiat de eo sternendo ordo vnus, & de cæpis, & granis ordo alius, & puluerizetur super vnumquemque ordinem sal stinci, & parum altit, & parum cinnamomi, & gariophyllorum [m] [plurimum,] postea spargendo cerebella [n] [paruarū auium] & columbarum fiat ordo alius, & fiat similiter, & sit ordo grossior ordo carnis [o] [per mistę,] deinde effundatur desuper aqua bautię sola, aut aliquid aquę [p] [, quæ assumitur cum aqua eius.] [q] † [ ]

Et iterum sumantur cerebella xxx. paruarum auium, & [r] [proijciantur in sacraiati de nitro] vt decurrat aquositas eius, & fiat taliter quòd conficiatur, & proijciatur desuper quantum ipsa sunt, de adipe renum caprarum hora qua decollantur, & [s] [seminentur] cum pipere, & gariophy. & zingibere, & fiāt inde pilulę, vt auellanæ, & comedat de eis vnam post aliā in dispōne, qua vult coire. [t] [Confectio] bona, quæ ex nobis est, sumatur de cerebellis passerum, & columbarum xxx. numero, & de uitellis ouorum passerum xx. numero, & vitelli ouorum gallinæ xij. & de aqua carnis ouinæ [u] [tritæ] bene decoctæ & expressæ [x] † [ ] & de aqua cæpæ expressę. unc. iii. & de aqua bautiæ vnc. v. & de sale, & de specieb. quæ cibis ad condiendum admiscentur, quantum necesse est, et de butyro pondus drac. l. & [y] † [ ] sumat de ea, & comedat, & bibat de super [z] [quum masticata est,] vinū forte [a] [odoriferum] ad dulcedinem decliue. Modus confectionis [b] [sissamorum] eis: sumatur pinearum mundatarum partes duæ, & seminis erucę, & seminis melonum an. pars i. & [c] [bulliantur] cū butyro, & proiiciatur desuper parum piperis, & cinnamomi, deinde proiiciatur desuper de melle quantum sufficit, & fiāt inde [d] [sissami.] Aliter sumatur cicer, & infundatur ī aqua, aut in aqua erucę, aut in aqua alhasee donec infletur: deinde frigatur cum butyro vaccino leuiter, ita, vt non aduratur, et de granis pini minoris quantum est ipsum, & proiiciatur desuper mel, & sumatur aqua, & conficiātur, & misceantur cum pauco mastice, & cinnamomo, & deponatur ab igne, & incidatur incisione [e] [sissamorum.] Aliud ingrossetur mel decoquendo, & sternantur desuper grana pini maioris, & semen bautiæ, et piper longum, & secacul, & cinnamomum, & semen erucæ, & fiat ex eis electuarium. quòd si horribile sit ei semen erucæ, & eruca, ponantur loco eius grana viridia, & parum muschi.

De potu dulci eorum. *Cap.* 23.

Potus dulces sunt illi, qui fiunt de passis veræ dulcedinis, & illi, in quibus est grossitudo aliqua, omnes conueniunt eis. Confectio potus ad eos conuenientis temporis. Sumatur eruca, & [a] [napi,] & ficus, & decoquantur cum aqua, & coletur aqua eorum, & sumatur infusio passularum decoctarum colata,, et [b] [seruentur] omnia secundum æqualitatem, & augmentetur dulcedo eius cum penidiis, & fiat inde vinum, et dimittatur donec finem [c] † [ ] consequatur.

Potus alius noster. *Cap.* 24.

Sumatur alhascee et eruca, et bautię et [a] [napi,] et decoquantur in aqua uehementer, et coletur aqua eorum et ponatur in unaquaque parte aquæ sexta pars penidiorum zuccari rubei, et quarta, et sexta ficuum, et medietas, et sexta partis passularum tarsi, bonę dulcedinis, et sexta septimæ nucis indicę contritæ, et fiat inde 10 vinū de passis donec ad finē [b] [ ] perueniat. Aliud nostrū. sumatur succus uuæ, & ponatur in omni parte x. minarum eius tertia mina de hac medicina. Seminis erucæ, et seminis bautię et [c] [naporum] et buzeiden, et seminis asparagi et linguæ auis et granorum alKilkil, et [d] [naporum barbarorum,] et vtriusque been omnium partes æquales, terantur, et ponantur in panno, et ligentur in eo molliter, et ponantur cum succo in uase, et moueantur omni hora. 20 Potus alius, decoquātur bautiæ, et ficus in aqua plura, et colentur, et decoquantur in aqua eorū passę enucleatæ, et coletur, et proiiciantur desuper penidii, et dimittatur donec ferueat, et aqua ferrea, et aqua in qua extinguitur ferrum, est confortatiua.

De multitudine desiderij. *Cap.* 25.

Multitudo desiderii quando est cum fortitudine corporis, et sanguineitate, et sanitate complexionis, et adolescentia ætatis, et po- 30 tentia super coitum absque successione debilitatis, non est necessarium, ut occupatio sit in regimine eius, et fractione ipsius. Fractio nanque eius atterit complexionem, et destruit uirtutē [a] † [ ] propter uehementiam sui nocumenti, et scias quod generatio spermatis cōfortat corpus et cor, et paruitas generationis eius corrumpit colorem, et debilitat memoriam, et intellectum, qu od si adueniat ei raritas corpo ris, et facilitas odoris, [b] [et vtātur exer 40 citio præparationis,] et balneentur si eis possibile est, cum aqua frigida confert eis, et non oportet, ut frangatur de desiderio aliquid, nisi de illo, qui est propter superfluitatem repletionis ex caliditate, et humiditate, temperatur n. cum euacuatione. In illa autem, cuius causa est, aut acuitas spermatis. aut eius multitudo cum debilitate corporis, propter fortitudinem uasorum spermatis, et quia attrahunt materiam 50 spermatis ad se, quamuis sit in corpore indigētia virtutis, sicut accidit ut creentur quædam membra fortiora aliis, [c] † [ ] succedit ei inde leuitas, aut propter pruritum eius, et bothor in vasis spermatis, et sicut accidit mulieribus pruritus in ore matricis, quare non quiescit in eis desiderium coitus, et propter [d] [fortitudinem] inflammationis, & propter hoc quandoque accidit cum rugitu, qui non facit dolorem, [e] [coarctatio] uehemens, et 60 fit fortis erectio habentium melancholiam, et virorum quidem desiderium forte fit in regionibus, et aeribus, et temporibus frigidis, propterea quod aggregatur illud, ex uirtutibus corū. Et dispositio mulierum est e contrario, propterea quod spargitur illud de uirtutibus earum congelatis, et de illis, earum sunt, quæ sunt frigidæ ualde. et dormire super dorsum est de facientibus erectionem.

ANNO-

a B. rapæ.

b † B. perfectionis.

c B. raparum.
d B. lhabe barbarie, & semen erucæ.

a † B. nisi sit.

b B. administretur exercitium. alastadad.

c † B. quare.

d B. moltitudinem.

e B. erectio.

ANNOTATIONES.

Immodicam Veneris appetentiam ad seminis redundantiam, uel uitium, acredinem. s. & coniunctos flatus refert. Adde tu & cogitationes. Vnum ad capitis huius calcem notat, de qua re & Arist. 4. problem. sect. quod per calidas constitutiones, regiones, & tempora, fœminæ ueneris sit appetentiores quam mares. id quod calori uel aucto uel imminuto deferri solet.

Prob. 26. & 29.

De signis. *Cap.* 26.

SIgnum sanitatis corporis, & signum repletionis non sunt tibi occulta, & signum acuitatis spermatis est, ꝙ egreditur uelociter cum acuitate, & adustione, & facit accidere in vrina adustionem: & sequitur ipsum debilitas, & signum multitudinis spermatis solius est, ut nõ sit in corpore de dispositionib. uirtutis, & multitudinis sanguinis aliquid, de quo sit curandũ, & fortasse est cũ ea debilitas. Veruntamen sperma multiplicatur, & pollutio fit frequens, & qđ egreditur est plurimum, & debilitat corpus. Signũ pruritus est ut coitus addat in desiderio, & quandoq; est desiderium plurimum, a † [ ] & sequitur coitum dolor. Et signum inflationis est vehementia erectionis, & antecessio acceptionis inflatiuorum, & complexio b † [ ] melancholica.

a † B. Alia lra. & nõ est aqua.

b † B. inflatiua sicut.

De curis. *Cap.* 27.

ILlius, quæ est a repletione calida, curatio est phlebotomia & alleuiatio cibi, & assumptio infrigidantium, & illius, quæ est a repletione humida, curatio est, a [quod repellit eam] ex calidis exsiccantibus sperma, cũ medicinis ad coitum, ut perueniant medicinæ ad vasa, & illius, quæ est ex acuitate spermatis, curatio est æquatio humorum, & ipsorum infrigidatio per acceptionem eorum, quæ sunt sicut lactuca, & portulaca, & semen earum, & endiuia, & cucurbita, & cucumeres, & fructus, & coriandrum humidum, & emplastratio cum eis, quæ sunt sicut nenuphar, & b [muschum,] & cerata facta ex oleis frigidis, & cum succo cannæ humidæ, & camphora bibita & linita, & administratio laminę plumbi super dorsum, & potus aquæ frigidæ, & dormire super stratum lineum, & quæ similantur ei, & cibus de lentibus & portulaca. c † [ ] & illius, quæ est ex multitudine generationis spermatis, curatio etiam est infrigidatio uasorum spermatis cum infrigidatiuis, quæ diximus. Et illius, quæ est ex fortitudine pruritus & bothor, curatio est phlebotomia, & eductio materiei calidæ solutione uentris, & æquatio complexionis, & epithemata infrigidantia prædicta, & fortasse indiget narcoticis, & epithemata cum eis, quæ sunt sicut hyusquia. al. & folia hyusquia. ni. & infusio in aqua frigida ualde. & illius, quæ est ex inflatiuis, curatio sunt infrigidantia, quum est caliditas uehemens, donec extinguatur caliditas; & inflatiua, & exsiccatiua cum fortitudine, & resolutiua uentositatum, si est cum frigiditate uehementi, et euacuatio choleræ nigrę eorũ, si sunt melancholici.

a B quum dicemus.

b B. althaleb.

c † B. Et illi cuius fortis est digestiua cib⁹ ex ventrib⁹ præparatis cum aceto.

ANNOTATIONES.

Vbi ex acredine seminis Veneris aucta appetentia fuerit, lactucis, portulaca, & eius semine, endiuia, & alijs frigidis it obuiam: præsidio ex ipsa profectò rei natura desumpto. At contrarium sensiße in superioribus uidetur, quum de cibis, et potib. ageret ad coitum opportunis. ubi & lac coagulatum, & pisces, et olera humida, et lactucam et portulacæ semina ipsum augere semen testatur. Sed controuersia nulla est. In temperato homine poßunt & olera et lactuca & portulaca semen augere. at calidiori, et cui acrius semen insit, opportuna eadem sunt & calori & acredini & ipsi Veneris petulantiæ reprimendæ, opportuna.

De exsiccatiuis frigidis spermatis. *Cap.* 28.

LEntes, & aqua earum, & propriè decoctarũ cum semine cannabis, licet semen cannabis sit calidum, & nenuphar, & coriandrum & semen portulacæ, & succus cannæ humidæ, & aqua lactis, de quo extractum est butyrum uehementis acetositatis, & farina glandium, & acetum, & semen cannabis, & semen lactucę. & fortasse abscindit sperma quando multum utitur aliquis eo. Et ex oleis a [oleũ] minorat sperma, & emplastratio cum b [subtiliatiuis, & herba hyusquiami nigri] & hyusquiami albi, & reliqua, quæ ponuntur super testiculos, & anum, & similiter c [melones] cum cerusa abluta & d [plumbo adusto] & chymolea, & aceto, & iterum compositum infrigidatiuum, semen lactucæ, & semen hyusquiami albi, & semen endiuiæ, & psyllium non tritum, & coriandrũ siccum, & nenuphar exsiccatum. terantur omnia nisi psyllium, & fiat ex eis suffuf, & de eis, quæ experti sunt experimentatores, est quod incessus nudis pedibus deijcit desiderium coitus.

a B alzeit.

b B. cũ musco aquæ, & herba alsucharam, i. cicuta.

c B. liniment. ii.

d B. merdasegi.

De exsiccatiuis spermatis calidis. *Cap.* 29.

a [ALlium torrefactũ, & nõ torrefactum,] & semen rutę, & semẽ agnicasti, & calamenthum, & euphorbium, & andacocha, & b [myrrha alb.] & cyminum, & de cõpositis diacyminũ est exsiccatiuum spermatis valde, & si ille, qui sumit, est calefactus sumat, ipsum ĩ potu cum aceto. Compositum aliud, pinearũ excorticatarum frixarũ, & bdellij, amborum ana ℥. x. balaustiarum, & rosarum amborum ana. ℥. v. seminis rutę ℥. vij. seminis agnicasti ℥. v. terantur & cribellentur. & intentio in pineis c [ẽt est reliquæ medicinę] & frigũtur, vt frãgatur de fortitudine earũ, quam habẽt super coitum. et iterum anethi põdus ℥. iij. seminis lactucę, & seminis portulacę amborum an. ℥. iiij. bibatur cũ aqua lentium, & iterum seminis rutę, & castorei, & seminis hyusquiami alb. omnium partes æquales, cuius dosis sit ℥. j. cum vino commisto, et iterum seminis rutę, anisi amborum ana drach. j. castorei, hyusquiami albi, amborum an. drac. ii. rosar. rub. et balaustiarũ amborũ an. ℥. iij. terantur et cribellẽtur, et sit dos. ℥. ii. cũ aqua frigida, aut vino permisto. et iterum radicis lilij põdus drac. ii. seminis rutę drac. iii. balaustiarũ drac. v. sumatur de eo pondus drac. ii. d † [ ] cum oxymelle.

a B. Nigella torrefacta, & non torrefacta.

b B. maru albi.

c B. est ut perducant reliquas medicinas.

d † B. cũ aqua lactis acetosæ quo extractum est butyrum. Et iterũ seminis lactucæ. drach. 3. s. seminis rutæ. s. bibatur ex eo pondus drach. ij.

melle. Et iterum sem. lactucæ drach. iij. & s. sem. rutæ drach. j. balaustiarum pondus drach. ii. seminis agnicasti drach. i. & est dosis vna. Et iterum compositum calidum, radicis cannæ siccæ, & ozimi montani, & myrrhæ omnium an. drach. ij. euphorbij drach. s. semen rutę, & e [bauciæ] & agnicasti, & sampsuci, aggregentur omnia. & sit dosis eius pondus. drach. i. Et iterum radicis plantæ nominatæ testiculus canis, & seminis cannabis campestris 10 amborum an. aure. viii. seminis agnicasti torrefacti aure. ii. seminis caulis aquæ aure. j. & sit dosis. quod bibitur de toto, aur. i. cum vino nigro styptico, quod iam f [permiscuit aqua.

e B. albaza, id est sudare.

f B. landouerit ... antiqui ... litera ... est ab aqua.

De multitudine exuberationis spermatis, & humoris, qui a [est ante urinam, & qui egreditur post.]

Cap. 30.

a B. præcedit ... humoris præcedit ... vel qui ... post ...

CAusa in hoc aut est in spermate, aut in uasis spermatis, aut in renibus, aut in lacertis conseruantibus ipsum, aut in principiis. Et causa, quę est in spermate, aut est multitudo eius propter paucitatem coitus. & multitudinē acceptionis generantium sperma, b † [quoniam] multiplicatur, & grauātur eo vasa spermatis, indigent motu expellente ipsum ex vasis cum c [applicatione sua] super ipsum, & perducit illud ad apertionem meatus, qui est expellens superfluitatem, aut propter suam tenuitatem, quare resudat, sicut resudat omne tenue, aut propter suam acuitatem. & mordicationem, quare mordicat, & est necessarium naturæ expellere ipsum. Et causa, quæ est in vasis spermatis, aut est debilitas retentiuæ propter malitiam complexionis, aut propter vehementiam virtutis expulsiuę, aut propter ægritudinem officialem ex spasmo, aut tetano quæ necessario facit motus extraneos, quare mouetur expulsiua propter illud & expellit 40 sperma, sicut ipsa expellit nociuum aliquod, quemadmodum accidit vomitus, quum aliquid nocet stomacho, & apud d [alteratione] cibi. Et ad ultimum spasmus ipse e [est pressor] & expressor eiciens. Et scias, quod spasmum membrorum spermatis, f [est solutiuus.] Et spasmus lacerti ani, est retentiuus, quoniam lacertus ani est creatus ad retinendum, & ille ad exprimendum. Aut est mollificatio in eis, 50 quare non retinetur propter dilatationem accidentem in meatibus. Causa uero in lacerto conseruatio, est spasmus iterum, aut mollificatio. Sed causa in renibus est, quoniam quando que accidit adipi eorum liquefactio ex vehementia desiderii coitus, aut multitudine coitus, quare egre ditur ex coeuntibus post vrinā etiam ex ea res plurima g [pendens in panno,] & est mala destruens virtutem, & corpus, Causa autem in principiis, est sicut si multiplicetur 60 cogitatio in coitu, & auditus suorum verborū aut accidat ei, qui desiderat in natura coitum similem illi, quare mouentur h † [ ] ad operationem suam aliquo modo motu debili, & emittit i [humorem ante urinā] aut forti, & descendit sperma. Et accidit quandoque mulieribus emissio k [humoris plurimi ante urinam,] propter mollificationem oris matricis, & debilitatem uasorum spermatis earum, etiam propter has causas prędictas.

b † B. quare cū ...

c B. compressio ...

d B. abhomina ...

e B. exprimit.

f B. facit fluere.

g B. adhærens ... camisiæ.

h † B. membra ... B. humidita ... seminalem.

i B. humiditatem seminalis.

ANNOTATIONES.

Pulchrè multi prodeuntis in coitu seminis causas prosequitur. Vnum notat ijs uerbis [Et scias quòd spasmus membrorum] pro qua re adi Gal. 14. de usu part. Cap. 10.

De signis. Cap. 31.

ILlam, in qua est causa spermatis multitudo, non sequuntur debilitas, & diminutio cū multitudine coitus, nisi sit corpus debile, & vasa spermatis fortia: tunc enim significat illud multitudo eius, quod egreditur, & eius æqualitas cum debilitate adueniente corpori ex eo, Et illam, quæ est propter tenuitatem eius, signi 20 ficat tenuitas spermatis cum pręsentia. Et illa, quę est propter acuitatem, & mordicationem eius, sentitur ipsa ingressione, & quādoque est cum ea ardor vrinæ, & est color eius ad citrinitatem decliuis, et significant ipsam causę præteritæ ex cibis & motibus. Et illius, quę est causa debilitatis in instrumentis, & in virtute sua retentiua, signum est quòd descendit sine erectione. Et similiter si est illic mollificatio, & cum illa, quæ ex spasmo est erectio. & si- 30 militer est illa, quę est a uehementia virtutis expulsiuę, amplius mollificationi & spasmo adsunt signa.

De cura. Cap. 32.

MInoretur cibus, & fiat euacuatio, & administrentur ea, quæ diximus de illis, quę exsiccant sperma, & minorant ipsum, & quæ diximus de illis, quę temperant a [adustionē] & iam diximus curam spasmi & mollificationis, & tu sciuisti eam. Aequatio autem tenuitatis eius, est cū eis. in quibus est stypticitas, & calefactio, permistis cum exsiccatiuis, & iam sciuisti ea. et ex cibis ingrossatiuis sūt. sicut b [pultes,] & triticum decoctum vt plus. Confortatio autem retentiuæ fit cum facientibus stypticitatē quæ tu iam sciuisti potando et liniendo. Virtutis vero expulsiuę sedatio, fit cum infrigidantibus, et stupefacientibus parumper. et mēta quidem est pharmacum nobile in ingrossando sperma, et confortando vasa eius, ad retinendum ipsum, et in libris quorundam sunt composita retinentia exuberationem: sed timeo ex plurimis eorum, quòd addant in spermate.

a B. acuitatem.

b B. albede, i. ferculum de rizo, sicut puls.

ANNOTATIONES.

Et menta quidem est pharmacum nobile &c.] Mentam probat pro cohibendo seminis exitu. Et sanè. quum astrictionis cuiusdam sit particeps, probanda uidetur. At quum hæc Dioscoridis testimonio lib. 3. ueneris stimulos faciat unde & lex Romanis erat, belli tempore mentam neque edito neque serito, videretur perperam in hoc affectu commendari. Verùm dici fortaße potest. dum recens estur, ob excrementiam illam humiditatem uenerem stimulare, siccam tamen eandem cohibere. Cap. 33.

De

De multitudine pollutionis *Cap.* 33.

CAusæ eius sunt causæ exuberationis & motus spermatis, & quandoque non mouetur nisi apud somnum, & proprie quum dormit aliquis supra ceruicem, & secundum modum, quem iam peregimus causa eius. Et eius cura est illa cura. Et strincturæ laminæ plumbi super dorsum est impressio magna: verũ quandoque nocet renibus: quare oportet vt attendatur hoc in eo iterum, & similiter [a] †[†] in lecto infrigidãtia, & dormire super folia salicis, & similia.

a † B. sternere.

Cap. 10.

De paucitate spermatis & exitu eius filoso. *Cap.* 34.

FIt propter causas, quæ contrariæ sunt causis exuberationis, & multiplicatur in laborantibus, & exercitantibus. Et curatio eius est curatio paucitatis coitus, & cura exitus filosi, est illud, quod humectat.

ANNOTATIONES.

Quibus veluti capilli cum vrina commisti sunt, curationem esse ait illud quod humectat. Addit tamen Gal. (si modo hic per filosum exitum, veluti capillorum mictum intelligit) ut attenuent, & incidant 4. aph.

com. 76.

De regimine eius, quem lædit coitus. [a] † [ ] *Cap.* 35.

a † B. Alia lra. & dimisio ei°.

OPortet vt huiusmodi homo perueniat ad confortandum stomachum suum, & ad hoc vt eius digestio bona fiat, cum eis, quæ bibuntur, & epithematibus, & emplastris prędictis in capitulo stomachi, vt contingat per id succursus debilitatis accidentis per id, quod euenit ex coitu propter necessitatem, & cum medicinis, quæ sunt ad cor vtiles. Et administrentur super membra coitus [b] [eius viri,] medicinæ infrigidantes, minorantes sperma de illis, quas dicemus. Et bibant infrigidantia contraria spermati, & administrentur in stratibus, & in vnctionibus ea, quæ faciunt habentibus priapismum, & dimittãt omnia, quæ generant sperma, & assiduent exercitium superiorum partiũ corporum suorum, sicut est percussio [c] [al tatab & sauliget] & eleuatio lapidis, & oportet vt gradatim perueniãt in minoratione coitus, & quando coeunt principio noctis, dimittant ipsum vno die, aut duobus diebus vsque ad horã somni noctis [d] [ante ipsũ,] aut post ipsũ, & rectificẽt cibũ in eo, qđ est inter illud, & dormiant post coitũ, deĩde gradatim perueniant ad dimittendum numerum dierum. quorum plurimum sit per occupationem in ludicris. Et de cibis eorum, qui succurrunt ipsorũ debilitatibus est panis bonus mundus infusus in vino bono.

b——B.

c B. altabtab, & sulegian.

d B. futuræ.

De regimine eius, qui plurimo utitur coitu, & nocetur eo, & debilitat ipsum, aut læditur uisus, & sensus eius, & caput, aut neruis accidit ei tremor. *Cap.* 36.

OPortet ut administrentur calefactio, & humectatio cum cibis bonis, quorum paucum nutrit plurimum, & cum balneationibus, & aromaticis, & regimine, & facere ut ipsi dormiant, & quiescant, & lętari in ludis, quæ lętificant, & lac quidem ouinum; & vaccinũ est vehementis iuuamẽti ad confortandum, & uiuificandum: quum sumitur de eo in ieiunio cum quantitate, qua digeratur, & dormiat super ipsum. Et oportet vt administrentur exercitium præparationis, & quando administrantur mithridatum, & dia muscum cum superfluitate in humectatione viuificat. Quòd si appareat debilitas visus, tunc causa eius est cerebrum: quare oportet vt assiduet inunctionem capitis sui cum eis, quæ sunt sicut oleum uiol. & fiat caputpurgium cum eo: aut distilletur in aurem, & vtatur introitu aquę dulcis, & aperiat visum suum in ea. Si autem accidat tremor ex ea, tunc si materia fuerit plurima, humida, soluatur cũ eis, quæ sunt sicut pulpa colocynthidæ, aut cucumere asinino, & centaurea: & post illud [a] [curetur uirga] cum vnguentis fortibus, in quibus sint muschum & ambra, & ben, cum oleo de costo, & nardino, & de lilio, & oleo de cyperis, & almahaleb, et oleo de sauina, & omni oleo calido, in quo est stypticitas. Et si non fuerit materia, curetur cum unguentis tremoris Et quando accidit ei post ipsum tremor, sumat in potu opopanacũ in aqua sampsuci, [b] [& casię fistulæ] secundũ quantitatem, quam tolerat, & aqua sampsuci sit quantitas. unc. i.

a B. curetur ea[...] ui.

b——B.

ANNOTATIONES.

Agit & Paulus de ijs qui immodice coierint, lib. 1. atque quum ex immoderata uenere corpus rarius, frigidius, siccius, & imbecillius euadat, admouenda ait, quæ densent, calfaciant, humectent, confirment que iubetque propterea ut calidis uestimentis operti conquiescant, & somno indulgeant. Fusius tamen hic & diligentius prosequitur.

cap. 37.

De multitudine eiectionis absque desiderio, & de priapismo. *Cap.* 37.

CAusa propinqua multitudinis tensionis uirgę ut chorda, est multitudo uentositatis grossæ in partibus membrorum coitus. Aut enim est multitudo huius causæ [a] [ventosæ] in ipso uero concauo: Aut est superueniens eis ex arteriis, aut uasis spermatis, aut sunt duę res simul. Et materia quidem huius uentositatis est humiditas plurima, & efficiens ipsam est caliditas pauca, & hæc materia, aut est [b] [resudans] fixa in uasis spermatis, & in eo ubi generatur, aut non [c] [resudans,] qualitercunque igitur sit, [d] [si protenditur hæc uentositas] & uirtus eius: tunc aut est propter frigus eius, aut propter ipsius grossitudinem, & quandoque adiuuat materialem causam, & efficientem [e] [& causas] instrumentales: verbi gratia, ut sit in cute uirgæ, & quę sequuntur ipsam, spissitudo prohibens resolutionem: aut dilatatio orificiorũ uenarum uenientium ad eam sicut accidit ei [f] [cuius coitus plurimus fit uehemens] & ei, qui dimittit coitum ad tempus, quare mouetur in ea sperma, & uentositas cum fortitudine, & quandoque peruenit ad priapismum, Et quan-

a B, ventositatis vel inflatio[...].

b B. stabilis.

c B. stabilis.

d B. fixio illius ventositatis.

e B. causa.

f B. qui [...] medium [...] aut illa, [...] ch. plurimum.

quandoque adiuuant omnia illa, causæ præcedentes. Aut ex cibis calidis acutis: aut inflatiuis sicut sūt cicer, & vua, & vitellus oui, & illa, quę aggregant vtranque rem sicut eruca, & illud, cui inest proprietas generandi sperma, sicut vinum nouum Aut ex dispositionibus, & figuris, sicut est multitudo dormitionis sup [g] [collum,] quare liquefiendo conuertitur sperma in ventositatem, aut strictura [h] [ancharum] cū cingulis de corrigijs, aut institis. quare dilatantur orificia venarum. Priapismus verò est, si cō fortetur aliqua harum causarum, & fortis fiat erectio, & remaneat, & tendatur virga vt chorda, quamuis non sit desiderium, & necessitas & post [i] [perfectionem] necessitatis, & quando que incipit magnificari, & augmētari, aut prolongari, propter illud quòd effunditur ad ipsā de materijs pluribus, & plurimum causarum eius est [k] [amor,] & hoc nomen permutatur ad hanc ægritudinē ex forma [l] [formationis erectæ virgæ,] qua ludunt quidam, & hoc accidens quum non curatur, fortasse peruenit ad tetanum vasorum spermatis, & accidit apostema calidum cum eo, & interficit.

ANNOTATIONES.

Habes de hoc affectu & eius curatione ex Galeno 14. meth. 9. de comp. med. per loca. ex Paulo lib. 3. & Aetio lib. 11.

De signis. Cap. 38.

TV stas super plurima signa, quæ numeraui mus cum tua reuersione ad illud, quod ac cepisti usque ad [a] [hunc finem] ex principiis, & scias quòd si fuerit vētositas generata in istis in ipsa uirga, erit illic tremor virgæ antecedēs plurimum, & si non fuerit ita, tūnc causa in ipso est [b] [propter virgam, ad quam iam peruenit ex arteriis sanguis vasorum] spermatis.

De cura. Cap. 39.

CVratio tensionis vt chordę [a] [assidua] est administratio eorū, quę dicemus de prohibentibus inflationem de ebibitis & epithematibus. Canon verò curationis priapismi, est euacuatio cum vomitu, & phlebotomia absque vētris solutione omnino, propterea quod timetur, quod ventris solutio descendere faciat materias desuper, & propter illud, quod oportet vt sit exercitium membrorum superiorum ludendo cum [b] [talub] et similibus, & dimittatur coitus, nisi propter necessitatē eius, ne eueniat nocumentum aliquod ex nocumentis dimissionis ipsius, deinde infrigidatio [c] [in aqua] & [d] † [ ] in stratibus rosaceis, & de salicibus, & cū epithematibus, & ceratariis fortis infrigidationis prædictis, & administretur lamina plumbi super pectinem, & ebibita infrigidantia, & nenuphar & camphora, & lactuca, [& excusatio plurima est] & in eo qđ est inter illa, & post minorationem materiei vētositatis, oportet ut administretur, quod subtiliet sine calefactione vehementi, sicut sunt embrochæ chamæmillinę, & de agno casto, & administrentur tunc ea, quæ sunt sicut [f] [vinum] & semen agni casti, & similia, postquam [g] [diuiditur materia. Et bibat tunc vinum album tenue. Et oportet vt dimittat coitum omnino, et cogitationem in eo, & cōsideratione ē ad illud, quod mouet desideriū, nisi ille, cui accidit priapismus propter dimissionem coitus omnino, secundum quod diximus, tunc enim cura eius est coitus, & nutriatur cum eis, quæ sunt sicut lentes, & quæ currunt cursu earum, & non multum vtatur acetosis, ipsa enim quandoque inflant.

f B. ruta. g B. separatur.

De [a] [*alacuoth.*] Cap. 40.

a B. alhadiuth

[b] [ALacuoth] est ille, qui quum coit, eiicit stercus suum, quum spermatis fit descēsio, & non regit anum suum, & super plures eorum dominatur desiderium valde, & multiplicatur in eis delectatio, & mollificantur valde propter resolutionem spirituum eorū, & plurimi ipsorum sunt mollium corporum.

b B. alhadiuth.

De regimine eius. Cap. 41.

OPortet, ut administrentur vnguenta, & emplastra styptica, confortātia lacertos [a] [& semen agnicasti & similia, & fiat inunctio cum eis, quæ sunt] sicut oleum nardinum propriè, & oleum de cupresso, & oleum de sauina. Vnguentum bonum. [b] [Sumatur oleum de cydoniis, & oleum de alcanna, &] terantur Karabe & acacia, & lilium siccum, [c] † [ ] & fiat ex eis, & oleo de cydoniis, & alcanna vnguentū, & administretur assidue super lacertū ani, & fiant ex eis suppositoria retētiua, & proprie in tempore coitus, sicut si supponatur collyriū ex remich, & gallis, & balaustiis, & thure. Et iterum supponatur collyrium ex oleis stypticis. At uerò, quod dicitur de bonitate ciborū eorum, & regimine ciborum ipsorum, & subtiliatione eorum, est res, quæ non habet in hac intentione locum, nisi intelligatur de cibis stypticis, quibus cibantur, & similiter in clysteribus pinguibus infrigidantibus, quæ dicunt, non est utilitas apud me, imò oportet ut intendatur in eis, quæ diximus, & ut intendatur ad frangendum acuitatem [d] [stomachorum] eorum, et confortandum corda, & cerebra ipsorum.

a —— B. b —— B. c † B. & alchanna. d B. spermatis. Alia litera. desiderii.

ANNOTATIONES.

De hoc affectu Græci ne uerbum quidem. Meminit tamen inter Arabes Rasis 24. Contr. tr. 1.

cap. 1.

De [a] [*aluminati.*] Cap. 42.

a B. alabone, vel alabene.

[b] [ALuminati,] secundum ueritatē, est ęgritudo accidens ei, qui consuescit ut supeam iaceant homines, & habet desiderium plurimum. [c] † [ ] & est in ipso sperma plurimum, non motū, & cor eius est debile, & eius erectio debilis in radice, aut debilitatur nūc, et fuit iam assuetus coitu, quare affectat ipsum, & nō pōt super ipsum aut potest super ipsū potētia [d] [meditatiua,] quare desiderat vt videat coitū currentē inter duos, & propinquior est ille

b B. alabene. c † B. meditatiuum. d B. debili.

qui est cum eo; tunc enim mouetur desideriũ eius; quòd si emittat sperma quando cum eo aliquis coit, aut erigitur cum eo membrum suum; tunc potest perficere desiderium suum: est enim quædam secta eorum, quorum desiderium non erigitur, & mouetur, nisi quando cum eis coitur; & tunc aduenit eis delectatio emissionis spermatis, siue cum operatione illius, siue absq; effectu. Et secta eorum est quòd quando cum eis coitur, non emittunt sperma tunc: imò declinat ad hoc, vt coeant cum alijs, & sunt in veritate prostratę animæ, & malignę naturæ, & malæ consuetudinis, & complexionis muliebris. Et quandoque sunt membra eorum [e] [magis sustinentia] quàm membra virorum Et scias quòd omnia, quę dicuntur pręter ista, vana sunt. Et stulti homines sũt, qui uolunt eos curare. Nam initium ęgritudinis eorũ medicatiuum est, non naturale. Si verò confert cura eis, tunc est illud, quod frangit desideriũ eorum ex tristitia, & fame, & vigilijs, et carcere, & percussione. Et dixerunt quidam quòd causa [f] [aluminati] est, quòd neruus sensibilitatis qui venit ad virgã, ramificatur in illis in duos ramos, quorum subtilis radici virgæ continuatur, & grossus declinat ad caput virgæ; quare indiget ille, qui tenuis est, fricatione vehementi, donec sentiat: quare [g] [spargitur super ipsum hominem] & tunc aduenit ei explementum libidinis, & hæc res est sicut illud, quod remotum est. Et prima est, super quam est innitendum, & auditum est ex quibusdam, quibus est scientiæ pars, et in arte maligna introitus, & verificata sunt verba omnium illorum super illud, quod dixerunt.

e B. meliora.

f B. alabene.

g B. fit erectio in homine.

De hermaphrodito. *Cap.* 43.

ILli, qui est hermaphroditus, non est membrum viri, neq; membrum mulieris. Et de illis est, qui habet vtrũque, sed vnum eorum est occultius, & debilius, & aliud est e contrario, & a [descendit sperma] ex vno eorum absq; alio. Et de illis est, in quo ambo sunt equalia. & peruenit ad me, quòd de illis est, qui agit & patitur sed parum verificatur hoc. Et multoties curantur per incisionem membri occultioris, & regimen vulneris eius.

a B. egreditur vrina.

ANNOTATIONES.

Fabulosum fortaße crediderit aliquis quod de hermaphroditis uulgo traditur. egit tamen & de hac re Paulus lib. 6 ubi & eius curationem tradit.

cap. 69.

De excusatione medici in illis, quæ docet de delectatione, a† [ ] & coangustatione receptricis, & calefactione eius. *Cap.* 44.

a † B. & magnificatione virgæ.

NOn est turpe medico, quũ loquitur de magnificatione uirgæ, & coangustatione receptricis, & delectatione mulieris & illud ideò quoniam sunt ex causis, quib. peruenitur ad generationem. Multoties. n. est paruitas virgæ causa, vt non delectetur ea mulier, quoniam diuersa est ab ea, quæ assueta est, quare non emittit sperma, & quando non emittit sperma non fit filius, & quandoque est illud causa ut fugiat a suo pari, & quærat alium. Et similiter quando ipsa non est angusta, non conuenit ei suus par, & ipsa iterum non conuenit pari, & indiget vnusquisque eorum permutatione. Et similiter delectatio vocat ad emissionem spermatis festinam. Mulieres enim secundum plurimũ tardant in emittendo sperma, & remanent non complentes desiderium suum, quare nõ fit generatio. Et b [iterum ipsæ remanent secũdum desiderium suum, quare illæ, quæ ex ipsis non custodiuntur] mittunt in illa dispositione super seipsas, quem inueniunt, et propter hanc causam redeunt ad fricationem c † [ ] vt perficiant d [in eo quod est] inter eas, complementum voluptatis.

b B. Illæ quæ ex ipsis suntę, quæ non custodiuntur, & fideles non habentur, vel non curant de proprijs filijs ... c † B. cum ... d —— B.

De delectando uiros & mulieres. *Cap.* 45.

DE illis, quæ delectant eos utrosque simul, est saliua eius, qui sumit in ore suo altit, et saliua cubebæ, & mel emblicorum, & mel cũ quo conficitur scammonea, & zingibet, & piper cum melle. Et si utatur linimento propriè super medietatem postremam uirgæ, a † [ ] non est magnum iuuamentum in usu illius b [facit. n. delectationem,] in capite uirgæ solum.

a † B. ...
b B. ...

De magnificantibus uirgam. *Cap.* 46.

MAgnificat ipsam fricatio cum adipib. & oleis calidis post pannum asperum, & effusionem generum lactis super ipsam, & proprie lactis ouini, deinde adhærentia picis super ipsam, ut attrahat sanguinem, & retineat vi scositate sua, et coagulet sua pinguedine, & fiat assiduatio in istis in duabus extremitatib. diei, & scietur quidem qualiter fiat picis adhærentia in sermone nostro, quì est in fen, in qua est decoratio, quũ scietur impinguatio membrorum. Et de illis, quæ faciunt illud, sunt sanguisuge, quum exsiccantur, & linitur cum eis, & lumbrici terrestres, et allebleb, & est species uolubilis, quę habet lac, & aqua albedarungi, sumatur sanguisugæ et ponantur in a [luto, in quo est aqua] earum, et dimittantur hebdomada una, et quod est supra, donec exsiccentur, et deinde terantur, & liniatur cum eis.

a B. ...

De constringentibus uuluam. *Cap.* 47.

SVmantur xyloaloes, et cyperi, et enula, et gariophylli, et ramich, et parum muschi, et terantur omnia, et inuoluantur in lana infusa in a [meisus,] et supponantur. & iterum gallæ immaturę, superiora squinanthi, cribellentur cribro subtili, et supponantur cum panno infuso in uino vice vna post aliam. Facit enim illud re dire uirginitatem constringẽdo, et iterum cortices pini contritorum partes quatuor, alumi nis partes ii. cyperi pars i. decoquantur cum uino odorifero, et madefiat in ipso pannus lini, et supponantur, et oportet, ut conseruetur in uase, obstruso capite, et administretur de eo, una uice post aliam, est enim bonum ualde.

a B. ...

De calefacientibus receptricem. *Cap.* 48.

FErucant muschus,& galia, & crocus in vino odorifero, in quo infundatur pannus lini,& imbibatur,& administretur: est enim re dolere faciens, & cordumeni [a] [est mirabilis valde] in hoc.

TRACTATVS II.

De dispositionibus horum membrorum, scilicet de illis, quæ continuantur cum coitu.

De apostematibus testiculorum calidis, & quæ de eis approximantur ano. *Cap.* 1.

APostema quandoque fit in ipso testiculo,& quandoq; fit in † oseo.& illius, ꝙ fit in oseo tactus possibilis est, & cognoscitur dispositio duritiei eius,& lenitatis eius, & color ipsius. Et in illo, quod fit in testiculo, est illud difficile,& sentitur illud ipso existente inter oseum. Et quandoque est cum eo febris. Est enim membrum nobile continuatum cũ corde. Et multoties quidem cadit oseum, deinde redit,& remanent ambo testiculi suspensi: deinde nascitur oseum, & incarnatur, & creatur ibi cystis dura, non sicut erat prius. Et multoties corroditur testiculus, quare indiget ut castratio fiat necessario, vt non perambulet corrosio. Et multoties deletur apostema testiculi per tussim accidentem: quare permutatur materia ad partem pectoris.

ANNOTATIONES.

De inflammationibus testium, scrotiq́, agit & Paulus lib. . Hic dignum animaduersione est, quod postremis uerbis author noster scribit, aboleri quandoque testium inflãmationẽ superueniente tussi, de qua certe re admirari quispiam posset. Quid enim testibus cum thorace? Sanè asti pulatur authori nostro Hippocrates 4. uulg. morb. ita scribens. Tussient siccam tussim, qui testes affectos habent: & ex tussi uena secta, ad testem solutio fit: & inflammati tussiunt: & in febribus ex inguinum tumoribus insuper tussiunt. Id senex passim alibi confirmat, præsertim uerò 2. uulg. morb. sect. 1. in hunc modum. Neque tußes diuturnę, quoniam ubi testis intumuit, ceßant: & testis tumor a tussi ceßat, & alleuatur, quæ res commonefacit nos communio nis pectorum, mammarum, genituræ, uocis. His explicat propositi problematis causam. ob communionem accidere id ipsum aßerens, de quo ambigitur, quod & Galenus 3. in 6. uulg. morb. At quæ tamen communio hæc sit, nondum est explicatũ. Certè ꝙ materia thoracem affligẽs possit per urinas excerni, dictum a Gal. est in libris affectorũ locorum de qua re & a nobis dissertũ est, quum de pleuritide ageretur. Videtur tamen præterea communio alia quædã inter has partes intercedere, cuius, quum experientia fidem faciat, ipsa tamen ratio nobis est obscurior.

(Margin: Cap. 54. ... com. 41.)

De cura. *Cap.* 2.

OPortet, vt fiat phlebotomia,& soluatur natura,& proprie cum eis, quæ administrãtur desubtus. Nam quum administrantur suppositoria, conferunt magnificè, & attrahitur materia ad anum. Et quandoque necessarium est vt post phlebotomiam venæ manus, secũdo fiat phlebotomia de saphena: & oportet vt attendatur latus doloris, & fiat phlebotomia ex latere eius. Et si fuerit in vtrisque testiculis simul, accipiatur, quod necesse est accipere de sanguine ex vtrisque manibus simul: & oportet, ut alleuietur cibus,& dimittat carnem,& quæ sũt ei similia, & regatur regimine subtili; & administretur in primis super membrum pãnus imbibitus in aceto,& aqua ros.& mucillaginibus, & succis frigidis in frigiditatis. Et quum incipit augmentari, administrentur huiusmodi epithemata,& emplastra. Sumatur aqua solatri,& aqua cucurb.& aqua cannę humidæ, propriè,& aqua endiuiæ,& farina hordei,& fabarum,& aliquantulum croci,& oleum ros. et iterum folia alkekengi,& farina hordei, et lentiũ. Et iterum folia cannę & farina fabarum, & oleum ros. Et de eis, quæ nos experti sumus iterum, est vt sumantur alKekengi,& farina hordei, et farina lentium, et farina fabarum, et violarum tritarum partes æquales: [a] [igniantur,] et emplastrentur cum eis. Et si fuerint caliditas et dolor superflui, est necessarium vt misceantur cum repercussiuis sicut sunt folia hyusquiami albi: et si fuerit in eo durities aliqua, aut pertransierit terminũ principij manifestè, tunc oportebit, vt regatur cum eis, in quibus est maturatio, et propinquius maturantium ex gradu principii est farina fabarum, et chamęmilla, et althea, et mucillago seminis lini, et rob et iterum farina hordei cum aqua et melle. et iterũ folia caulis, cum farina hordei, et vitellis ouorum, et oleo ros. Quum autem indiget resolutione, et stat augmentum, tunc de expertis bonis sunt passulæ enucleatæ, et cyminum, quæ terantur, et fiat ex eis emplastrum cum vino. Aut folia caulis, et fœnugręcum decocta. Aut farina fabarum, et passę pingues enucleatæ, et cyminum decoquatur totum in vino commisto, et liniatur. Aut farina hordei cum stercore vaccino infusa in aceto cum modico [b] [camphoræ,] et aliquãtulo aquæ solatri. Aut cinis [c] [papyri syluestris] et althea ęqualiter conficiatur cum aceto. Et cinis caulis cum albumine oui, aut vitello eius. Aut radix cucumeris agrestis cum [d] [vino] mellis, cum farina radicis lilii trita sicut vnguentum. Aut passularum mundatarum v. granorum viridium elixatorum i. et.s. cymi.i. caul. vii. glutinis pini iii. conficiãtur cum melle. Et iterum ad apostemata cum vlceribus, scoria argenti decoquatur cum oleo, donec fiat ei spissitudo, deinde ponantur super cã cera, et gumma pini, et reponatur. Et iterum al Kalimbat, et ammoniacum ęqualiter, olei de lilio, butyri vaccini quantum sufficit. Et iterum radix [e] [lactucę] cum sauic. Et iterum fœnugręcum, et semen lini cum aqua [f] [cepę.] Et iterum fœx uini antiqui cum sauic. Et iterum ea, quę diximus in capitulo [g] † [ ] frigidorum. Et iterum [h] † [ ] forte ad apostema, quod indiget maturatione, et ad † frigidũ, et vẽtositatem in testiculo. Sumatur ciceris nigri, et staphisagriæ, amborum an. pars. i. scorpionis adusti pars i. emplastretur cum eo. Et pa

a B. permisceãtur.
b B. bdellij. Alia litera. cymini.
c B. ossium dactylorum.
d B. syrupo.
e B. ozimi.
f B. & melle.
g † B. apostematum.
h † B. medicamen.
† fumum.

rum infusionis olei sambacini in virga, est iuuatiuum ad illud, & ad frigidum propric & suspensio rubeæ tincturæ super ipsum. Et quãdo apostema est dubellati, tunc de illo quòd bonum est, vt fiat apertio apud oseum: & non cõceditur vt aperiatur illud, quod sequitur anũ, quia quandoque fit fistula mala: imò oportet vt assiduetur positio farinæ rizi confectę cum aqua super ipsum, vt prohibeat apertionem eius: & in fine eius inijciatur in virga muschus cum oleo sambacino, & est vltimum, aut oleum sambacinum aliquoties, est enim cura sufficiens.

ANNOTATIONES.

In testium inflammationibus exorditur uel a purgatione, uel a uenæ sectione. secat autem primo loco cubitũ. At Paulus propriè conuenire ait, ut sanguis ex talo mittatur. Verè, quum morbus inferiores partes occupet, Galeni consilio, de qua re alibi dictum est, secandæ inferiores sunt uenæ, ubi deriuanda & euacuanda materia est, quod Paulus iubet. at reuellendi gratia, quum recens est morbus, secandus erit cubitus: quod ab Auicenna est præceptum. Cætera pete ex Paulo lib. 3. Vide Celsum lib. 7.

cap. 54. cap. 19.

De cura apostematis frigidi in testiculis. Cap. 3.

MVltoties accidunt in eis ista apostemata in dispositione cachexiæ, & hydropisis, quorum curationes sunt maturatiua prædicta in apostemate calido, de quibus sunt farina fabarum, & farina fœnugræci cum triplicato. Et iterum. caulium. M. j. ficus v. numero, decoquãtur in aqua donec dissoluantur, & fiat cum eis emplastrum. Et fortius illo est, vt sumantur farina ciceris, & farina fabarum, & cyminum, & adeps renum, & chamæmilla, & melilotum, & cera, & fiat ex eis vnguentum. Et iterum bdelliũ dissoluatur in rob, & administretur, & distilletur sambacinum in uirgam aliquoties, quoniã est mirabile. Et iterum sumantur mastix, & anzarut, & infundantur in uino, & in oleo sambacino, et liniantur super ouum. Et oleum de kerua efficax est in apostematibus testiculorũ, aut distilletur in uirga muschus cum oleo sambacino, quoniam est vltimum.

De cura apostematis duri in testiculis. Cap. 4.

SVmatur ficuum, et adipis anatis amborum ana pars i. foliorum oliuæ, et foliorum cupressi, et ammoniaci omnium ana pars s. aggregetur cum uino, et butyro vaccino. a [Et iterũ folia caulis cum farina hordei, et vitellis ouorũ et oleo.] Et iterũ colcotar, et hyssopi humidę, et cerę, et olei ros. et medullę cruris cerui, et foliorum rubi omnium partes æquales. fiat ex eis linimentum. Et iterum sumantur bdellium, et ammoniacum, et dissoluantur in triplicato, et aggregentur cum pauca farina fabarũ, et oleo. Et iterũ curatio bona experta ad illud, sumatur furfur, et indesinenter teratur, et cribelletur in cribro tenui, donec cribellatum sit, et resoluatur ammoniacum cum oxymelle, et cõficiatur cum eo, et inuiscetur loco, dum temperatum tenet calorẽ, et reiteretur super ipsum assidue, est enim conferens omni duritiei. Et iterum aliud conferens duritiei. sumantur chamæmilla, et fœnugræcum, et assa, et fabæ, et butyrum, et congelatum vuæ et b [dactyli] biscocti, et fiat cum eis emplastrum. Et iterum cineris ossium dactylorum adustorum partes ij. c † [ ] altheę pars i. teratur, et permisceantur cum aceto, et fiat cum eis emplastrum.

a—B.

De a [*acrai & arsacon.*] Cap. 5.

HAec ęgritudo est b [frigida,] et est in mulieribus plus, c † [ ] et est d [titillatio virgæ] in uiris, et in e [ore matricis mulierum.] et tensio accidens in vasis spermatis, f [et mollificatio, et tetanus, et spasmus ipsorum;] et tunc inflatur uenter ægri cum sudore frigido.

De cura. Cap. 6.

QVando, hęc ęgritudo apparet, oportet, ut fiat phlebotomia et uentosatio, et mittã tur sanguisugę, deinde fiat ventris solutio, nõ semel subito, quare descendat aliquid ad membra infirma, sed paulatim cum facilitate, et illud fiat cum eis, quæ sunt sicut aqua volubilis cum cassia fistula, et aqua siclæ, et aqua solatri cum cassia fist. et cum iure limaciarum, et cum iuribus olerũ frigidorum lenientium naturã, et sunt sicut illud, quòd fit de spinachiis, et de atriplicibus, et quæ sunt illis similia. Et fiat clysterizatio ex sebestẽ, et prunis, et althea, et sicla, et siracost, et atriplicibus, et quæ sunt illis similia, et perueniatur ad vltimum in epithematibus frigidis, valde infrigidantibus super membra coitus, et super dorsum, sicut illud, quod fit omnide a [hiusquiamo nig.] et chymolea, et omnibus, quæ sciuisti in priapismo calido, in apostematibus testiculorum calidis. Et radix quidem nenupharis, et radix lilii sunt conuenientes ad hanc ægritudinem.

ANNOTATIONES.

De satyriasi agere uidetur, affectu a priapismo sola ferè palpitatione differente, si rectè perpenderis. de hoc & Paulus lib. 3. & Aetius lib. 11.

cap. 56. cap. 30.

De doloribus testiculorum & uirgæ. Cap. 7.

FIt ex malitia complexionis diuersę, frigidæ et calidæ et ex ventositate, et ex apostemate, et ex percussione, et ex casu a [super ventrem.]

a—B.

De signis. Cap. 8.

QVum est ex malitia complexionis, non est illic tensio vehemens, et cognitio complexionis est cum sensu, et est calidus inflammatus, et frigidus stupefactus, et non est plurimus. Et cum ventoso est tensio, a † [ ] et permutatio sine grauedine, et cum illis reliquis sunt causę eorum, et signa ipsorum.

De

De curationibus. Cap. 9.

MAnifestæ sunt ex eis, quæ dicta sunt in calefactione testiculorum,& infrigidatione eorum, & curatione apostematum eorum, & resolutione ventositatis ipsorum. Et quando frigus est vehemens, tūc cura eius est oleum de Kerua, in quo dissolutum sit euphorbium, & si [a] [vehementior] sit inflāmatio,& adustio, tunc cura eius est cum succis infrigidantibus, in quibus positum sit aliquid [b] [thuris,]& opij. In facto autem a percussione, aut casu, oportet vt fiat phlebotomia,& [c] [assumatur membrū] cum infrigidātibus repercussiuis, absque stypticitate uehementi, quare dolorem faciant, imò sit cum eis virtus lenitiua, sicut sunt violæ, & nenuphar, & cucurbita,& similia; deinde post illud administrentur mucillago altheæ, & chamæmilla,& similia. & iterum gummi pini, & myrrha cum aqua frigida, & semen lini confectum cum aqua frigida,& butyrum, & gluten alimbat æqualiter.

De magnitudine testiculorum. Cap. 10.

ACcidit testiculis, vt magnificentur non secundum semitam apostemationis, sed secundum semitam impinguationis,& teneritudinis, sicut accidit mammillis.

De cura. Cap. 11.

CVrantur cum medicinis infrigidantibus, quibus curantur mammillæ virginum [a] [stantes,vt] non cadant,sicut est epithema cum [b] [hyosquiamo nigro] & hyosquiamo [albo] & omne,quod debilitat virtutem nutritiuam, & fricatura plumbi confricati adinuicem cum aqua coriandri humidi, & confricatio cotis, & lapidis molendini.Et de illis,quæ conferunt ad illud,& separant ipsam,est ut assiduetur iniectio sambacini in uirgam.

De eleuatione testiculi,& paruitate eius. Cap. 12.

QVandoque accidit testiculo, ut corrugetur,& minoretur propter dominiū cōplexionis frigidæ,& debilitatem. Et quandoq; occultatur,& eleuatur ad mirach ventris,ita ut difficultas fiat vrinæ,& dolor fiat, quum mingitur,& accidit distillatio eius.

De cura. Cap. 13.

CVretur cum vnctionibus [a] † [ ] & emplastris calefacientibus confortantibus,& attractiuis, quę diximus in capitulo erectionis.& quando occultatur, & fugit, tunc cura est assiduatio balneationum,& tinarum continuarum.Et quandoq; est necessariū; secundum qđ scripserunt antiqui, vt intromittant [b] [opium] in virgā,& sufflerur donec corpus eius [c] [subtilietur,]& descendat testiculus.

De uaricibus osei,& duritie eius. Cap. 14.

QVandoque apparent super oseum,& quę sequuntur ipsum, varices inuolutæ plurimæ,in quibus quandoque coarctatur uentositas,& frequens fit titillatio super eas,& multoties generatur super eas apostema durum,quod est de genere apostematum frigidorum. Et plurimum quidē accidit in latere sinistro propter debilitatem ipsius, & quoniam habet uenam additam,ad quam effunduntur materiæ.

De cura. Cap. 15.

CVRA eius est cura apostematum durorum.

De mollificatione osei. Cap. 16.

QVandoque prolongatur oseum, & mollificatur prolōgando,& fit in eo res fœda.

De cura. Cap. 17.

OPortet ut eius embrochatio assiduetur cū cum infrigidantibus, stypticitatem faciētibus,& emplastretur cum eis,& minoretur coitus. Et de medicis sunt, qdam,qui incidunt partem osei,& superfluitatem ipsius, & sunt residuum,ut æquetur eius quātitas. Sed melius est, & magis conseruatur ut suatur in primis: deinde abscindatur superfluum.

ANNOTATIONES.

De laxato scroto intelligit, quem affectum græci rhacosin uocant. Huius curationē per manus docet Paulus li. 6. cap. 57.

De ramice,& ruptura. Cap. 18.

EGo postposui ramici,& rupturę capitulū, in quo inuenientur in fine tractatuū, qui sunt huius libri tertij.

De corrugatione testiculorum. Cap. 19.

FIt illud causa frigoris uehementis,aut casus virtutis accidentis in signis malis habentibus ægritudines acutas,& ego dicam ea illic.

De ulceribus testiculorum, & uirgæ in locis ani. Cap. 20.

QVum ulcera accidūt in istis locis,sunt mala ambulatiua, quoniam mēbra ista sunt secundum formam,ad quorum partes festinat putrefactio,quoniam sunt protecta ab aere, & decliuia ad caliditatem & humiditatem, & approximant meatibus superfluitatum, & assimilantur quodammodo ulceribus uiscerum, & oris.Et eorum deteriora sunt illa, quæ fiunt in lacerto,qui est in radice uirgę,& in ano:& illud ideo,quoniā indigent exsiccatione forti,& sensus eorum cum hoc est vehemens.Et fortasse necessarium est abscindere uirgam ipsam, quum super ipsam putrefiunt vlcera,& perambulant.

De cura. Cap. 21.

VLcera, quæ sunt super caput uirgæ, indigent eis, quæ sunt uehementioris exsiccationis,

tionis,quàm ſint ea, quibus indigent facta ſuper præputium, & cutem etiam, quoniã caput virgæ eſt vehementioris ſiccitatis in complexione ſua. Et iſta vlcera,aut ſunt recentia, aut ſunt antiqua. Et de eis ſunt,quæ ſunt maligna. Et recentibus quidem non eſt res melior quã aloes, & aſſimilantur [a] [aloes plumbum uſtum,] & clymia abluta cum vino,& tutia. Et approximãt illi margaritæ, & [b] [uenæ aduſtę ſunt mirabiles] in hoc. Et cinis [c] [ouorum,] & tutia puluerizata & epithemata cum aqua frigida. Si autẽ ſunt humidiora illis,& iam faciunt pus, indigent eis,quæ ſunt fortiora, ſicut æs vſtum, & cortices arboris pini habentis grana parua aduſti. Et ſi indigent generatiuis carnis, miſceatur cum eis thus. Medicamen expertum ad ea,quæ indigent exſiccatione vehementi cum incarnatione. Recipe tutiæ,& aloes, & ſarcocollę, & thuris,& [d] [ſcedenigi] & corticis [e] [mediani] algarab aduſti,& aluminis iameni,& atramenti aduſti, & gallarum, & balauſtiarum,& acaciæ, oĩum an. partes æquales,& floris æris partẽ j.& s.& capitum granatorum ẽt acetoſorum partẽ j. fiat ex eis vnguentũ cum oleo roſ. Deſcriptio alia,ſcoria ferri, [f] [plumbum vſtũ] ſanguis draconis,charta combuſta,alumen combuſtum ſumantur,& cũ oleo roſ. fiat ex eis emplaſtrũ aut vnguentum: aut troc. Et ſi fuerint antiqua, ponantur in eis thus,& minutum eius,& aloes ſecundũ partes ęquales. Quod ſi illic fuerit corroſio,tunc ex eis,quæ conferunt illi,eſt, vt ſumãtur cinis capillorum hominis, & aniuden, & lentes montanæ,& fiant ex eis puluis,& emplaſtrũ. Et iterum fortius illo. ſumãtur de vnoquoque duorum arſenicorum vij. partes, & calcis non extinctę lapideæ xx.& acaciæ xij. partes,cõficiantur cum aceto, & ſucco alesfius humidi, & fiãt trochiſci in vmbra,& adminiſtrẽtur . Et fortius illo eſt illud, quod recipit utrunque arſenicũ,& acaciã [g] † [ ] & ſtaphiſagriã & cinerẽ [h] [anethi] & piper, de quib. fiant trochiſci. Si aũt maligna fiant,& denigrentur,tũc melius eſt vt penitus abſcindatur locus niger,& curetur cũ vnguẽto generatiuo,donec generetur.

a B. ei merdaſengi.
b B. cucurbita aduſta eſt mirabilis.
c B. Alia litera. aluminis, ſeu alumẽ aduſtum. Alia litera. anethi.
d B. ſadanegi.
e —— B.
f B. merdaſẽgi.
g † B.& viride æris.
h B. aluminis.

ANNOTATIONES.

Agit de pudendorum ulceribus et Gal.9.de comp.med. per loc. Itemq́; 5.meth. quẽ hic æmulatur. Vide & Paulum lib.3. Vtuntur noſtra tempeſtate præcipitato, oleo ex ſulphure, aqua erodente, et alijs minus quam arſenicũ aſperis.

Cap.8. cap.15. cap.59.

De ulceribus interioribus uirgæ. Cap. 22.

CVratio illius eſt curatio vlcerum veſicæ, & quandoque neceſſaria ſunt ea,quę ſunt ſicut medicamen de chartis combuſtis & alumine aduſto,& climia abluta poſt combuſtionem. Et de corticibus arboris pini minoris, [a] [ſcedẽgi,] thure, de quibus fiant troch.& adminiſtrentur in iniectorio.

a B. ſadanegi.

De [a] [fricatione] in uirga. Cap. 23.

FIt ex materia [b] [calida] effuſa ad ipſam,& ſudore acuto reſudante ex partibus eius,quare facit [c] [ipſam fricari.]

a B. pruritu;
b B. acuta.
c B. pruritum;

De cura. Cap. 24.

EXpellatur humor cum phlebotomia, & ſolutione ventris. Deinde ſumatur acaciæ, & memithe amborum an. ℥.j. ſalis ammoniaci, aloes an. ſexta ℥.j. croci xij. [a] † [ ] drach.j. et quantum ſunt omnia vſnen, terãtur omnia, et cribellentur, et cõficiantur cum oleo ſambacino: eſt enim mirabile. Et quandoque ſedatur, ſi leniatur deſuper in balneo acetum, et oleum roſ. Et ſint in ipſo nitrum, et alumen. Et ſi eſt [b] [frigida] ponatur in ipſo aliquid de ſtaphiſagria. & quum egreditur ex balneo liniatur ex albumine oui cũ melle,& ſi non confert aliquid,& iam facta fuerit phlebotomia, & euacuatio tunc fiat ventoſatio ab interiore parte coxæ,& in proximo illius loci, aut mittãtur ſuper ipſam ſanguiſugę.

De apoſtematibus uirgæ calidis. Cap. 25.

CVrationes eorum, ſunt proximæ curationibus apoſtematum teſticulorum calidorum: ſed ſunt magis tolerantia ſtyptica in principio rei. & de deſcriptionibus eorum ſibi proprijs eſt hæc, cortices granatorum,& roſæ ſiccę & lentes decoquantur in aqua, & quum in decoctione diſſoluuntur, terantur cum oleo roſ. & adminiſtrentur. & iterum chimolea cum aqua ſolatri,& ſimiliter bolum armenum,& lentes,& folia alKekengi.

De apoſtematibus uirgæ frigidis. Cap. 26.

SErmo de eis, eſt proximus ſermoni de apoſtematibus teſticulorum,& multiplicantur in diſpoſitione cachexiæ,& hydropiſis.& de illis, quę experta ſunt ad ea, eſt illud, quod recipit [a] [oſſa] dactylorum partes duas, altheæ partem j.& conterantur cum aceto,& emplaſtretur cũ eo. et medicamen aſſumptum ex furfure et ammoniaco prædictum in capitulo apoſtematis, [b] † [ ] in teſticulis eſt medicamen magis conueniens locis illis, et in uirga, quando apoſtematur apoſtemate duro.

De cura rhagadiarum uirgæ. Cap. 27.

CVrentur cura rhagadiarum ani. et de illis, quorum iuuamentum propinquum eſt, eſt vt ſumãtur chimolea, et tutia et alcanna contrita, et dragacanthum, et fiat ex eis, et ex cera, et uitellis ouorum [a] † [ ] unguentum.

De dolore uirgæ. Cap. 28.

ACcidit dolor virgæ ex cauſis diuerſis. et multoties accidit a retentione vrinæ, quẽ clyſteria leuia ſanant, et vt ſit contentus aqua hordei cum iulep. et non approximet feminibus. ut non deſcendant ſuperfluitates. Deinde poſt clyſtere fiat vaporatio in circuitu pectinis, et uirgæ, tantæ quantitatis ut leniatur cutis, et fundatur deſuper aqua tepida, et liniatur cum violis.

De

De uerrucis super uirgam. *Cap.* 29.

INcidantur, & ponatur desuper medicamen retinens sanguinem, & curentur cura reliquarum verrucarum.

De cura bothor, & similium moro, & carnis ortæ, & additæ super istas partes. *Cap.* 30.

SVmatur baurach adustum, & cinis ligni vitis terantur cum aqua bene, & ponantur super morum, & quę ei similantur, & quando nō valent, incidatur, & pulverizetur desuper a † [ ] atramentum, b [& arsenicum.] & si fuerit deterius illo, non erit excusatio quin cauterizetur.

De a [corrosione] uirgæ. *Cap.* 31.

LEnificatur virga cum lenitiuis, ex oleis sicut sisamino, & oleo narcissino, & adipibus subtilibus notis, sicut adeps gallinæ, & anatis, & medullæ crurium uaccarum, & ceruorum, & cera, & resina in balneo & sine balneo, & clystere fiat ex hoc genere cum iniectionibus, & fiāt collyria, & ponatur desuper aliquid, & fiat b [vt] æquetur.

FEN XXI.

De membris generationis in mulieribus tres continens tractatus.

TRACTATVS PRIMVS.

De radicibus, & principijs, & conceptione, & partu.

De anatomia matricis. *Cap.* 1.

DIco, quòd instrumētum generationis mulieris est matrix & est in radice creationis similis instrumento generationis, quod est in viris, & est uirga, & quę cum ea, sunt. Sed vnum eorum est a [complementum] procedens ad exteriora, & alterum est diminutum, retētum in interioribus, & est quasi conuersum instrumē tum virorum. Est enim quasi oseum siphac matricis, & quasi virga collū matricis: & duo oua mulieribus sicut uiris. Verum ipsa in uiris sunt magna, apparentia exterius, elongata, ad rotunditatem tendentia. & in mulieribus sunt parua, rotunda, tendentia ad vehementiam cōpressionis latitudinalis intrinseca b [in vulua] posita a duobus lateribus eius, in omni latere c [profunditatis cuius] extitit vnum, distincta. quorū d [unumquodque appropriatum est panniculo,] quę ambo cystis una non aggregat, & panniculus cuiusque amborum est neruosus. Et sicut uiri habent uasa spermatis inter cuum, & euacuatorium radicis virgę, similiter mulieres habent uasa spermatis inter duos testiculos, & inter id, quod expellit ad interiora matricis, verùm illa, quæ sunt uirorum, incipiunt ab ouo, & eleuantur ad superiora, & cadunt in foramina, ex quibus descendit e [coopertorium] oui, custodita, & protecta, deinde f [sparguntur] descendendo g † [ ] transuersa h [expansa,] habentia inuolutiones, i [& completur in eo, quod est inter ipsa] digestio spermatis, donec redeat, & k [expellatur] ad meatum, qui estin radice virgæ a duob. lateribus, & in proximo eius l [est] illud, quod m [expellit] ad ipsum etiam n [ ] extremitas colli vesicæ, & est longum in viris, & breue in mulieribus. In mulieribus verò o [extenditur, quod est inter duo oua] ad ambo ilia, sicut duo cornua arcuata incedentia p [ad duo emunctoria,] quorum duo extrema continuantur cum duobus inguinibus, & tenduntur ut chorda q [propter coitum ęquantia] collum matricis ad recipiendum, ita, ꝙ trahāt ipsum ad duo latera, quare dilatatur, & aperitur, & deglutit sperma, & ipsa ambo sunt breuiora quàm r [duo iactores sibi similes] in uiro. Et diuersificantur in hoc, quòd uasa spermatis in mulieribus continuantur cum duobus ouis, & penetrant in duobus additamentis, quę sunt ut duo cornua, quoddā oriens ex unoquoque ouo, quod expellit sperma ad vas, & nominantur duo expulsoria spermatis, & non continuantur vasa spermatis in mulieribus cum duobus ouis, nisi quoniam membra spermatis in mulieribus propinqua sunt in lenitate duobus ouis, & non fuit necessarium indurare ea, & indurare panniculos amborum, quoniam ipsa sunt in cauea: s [quare] non indigent proiectione longinqua. In viris uerò non fuit bona continuatio eorum cum duobus ouis, & non permiscentur eis ambob. Nam si fieret illud, noceret eis ambobus, quum tenderentur, vt chorda propter duritiem amborum, imò positum est inter ambo medium, quod nominatur endros t [scilicet] expulsorium apud medicos ad interiora eius. Et intra matricem est u [extremitas rotunda] neruosa, in cuius medio x [est, quasi semita,] & super ipsam sunt additamenta plurima y [incidētia.] Et matrix quidem creata est habens venas plurimas, ramificatas ex venis, quas diximus, vt sit illic sustentatio embryonis, & sit superfluitatibus menstruis præcipitatio. Et ligatur matrix cum dorso ligamentis fortibus pluribus, & ad partem z [suminis] & uesicę & ossi lato, & eis quæ a [sequuntur] ipsam, sed sunt laxa. Et de ligamentis eius sunt quædam, quibus continuatur ex neruis, & venis prędictis, in anatomia neruorum & uenarum: Et facta est ex substantia neruosa, ut extendatur b [apud collectionem,] & ut congregetur ad quantitatem paruam apud partum. Et non completur eius concauitas nisi cum complemento augmenti, sicut mammillarum quantitas non cōpletur nisi, cum cōplemento, quoniam ante illud est uana, & non est necessaria, & propter illud matrix in puellis est minor c [uesicis plurimum.] Et habet in hominib. duas concauitates, & in alijs concauitates secundum numerum papillarum mammillarum. Et locus eius est post uesicā, & superfluit super eam desuper, sicut superfluit uesica super eam d † [ ] desubtus. et in anterioribus sunt intestina, ut sit ei a duobus lateribus sustentaculum, & stratus lenis, & sit in tutela. et non est intentio prima in hoc ueniens ad matricem ipsam, imò ad embryonem.

g † B tortuosa.
h —— B.
i B. Alia litera. in quibus completur.
k B. perueniat.
l —— B.
m B. peruenit.
n † B. est.
o B. extēduntur ex duob. ouis.
p B. versus poros vritides.
q B. apud coitū vt coęquent.
r B. longitudo sibi similis. Alia litera. longitudo ambob. ū similis.
s B. &.
t B. Alia litera. Et matrix quidē est membrū ad rotunditatē tēdens, neruosū quod extēditur & dilatatur, sicut corrigia, & super ipsā sunt additamēta plurima in modū annulorū. Et sperma mulieris peruenit ad expulsoriū, quod est apud medicos expellens sperma ad interiora matricis, & apud philosophos mulieris expellit semen suum extra testiculos apud foramē virgę, & ex ipso impellitur ad interiora matricis.
t B. Alia litera. Et peruenit ad.
u B. circulatio in modū anuli.
x B. sunt sicut fimbrię, aut corrigiæ.
y —— B.
z B vmbilici.
a B supra.
b B. plurimum apud cōprehensionem.
c B Alia litera. ea quæ ē in mulieribus, quæ genuerunt filios.
d † B. cum collo ipsius.

nem. Et ipsa quidem occupat, quod est inter propinquitatem vmbilici, vsque ad postremū meatum vuluæ,& est eius collum. Et longitudo eius æqualis in mulieribus est inter sex digitos vsque ad.xj.digitos, & quod est inter illos. Et quandoque abbreuiatur,& prolongatur per vsum coitus,& dimissionem eius. Et quandoque assimilatur quantitas eius, figuræ, quantitatis eius, qui consuetus est eius concubitu, & appropinquat illi longitudo matricis ipsius 10 & quādoque tāgit intestina superiora. Et creata est matrix cum duabus tunicis, quarum intrinseca propinquior est ad hoc vt sit venosa, & asperitas eius [e] [similiter.] Et orificia harū venarum, quæ [f] [figuntur] in matrice, nominantur foramina matricis. Et cum eis cōtinuātur panniculi embryonis,& ex eis currit sāguis menstruus,& ex eis nutritur embryon. Et exterior harum duarū propinquior est ad hoc, vt sit neruosa, & vnaquæque illarum tunicarum 20 cōstringitur,& dilatatur cum preparatione suarum naturarū. Et tunica quidem extrinseca pura est vna,& intrinseca est sicut diuisa in duas diuisiones, quasi [g] [distinctas, non sicut consolidatas ita,] quod si excoriaretur tunica exterior [h] † [ ] earum duarum, excoriaretur quasi a duabus matricibus, quibus esset collum unum non sicut a matrice vna. Et inueniuntur species villorum omnes in tunica intrinseca,& matrix præterea ingrossatur,& inspissatur, quasi 30 in ipsa impinguetur: & illud est in hora mēstruorum. Deinde quum purgatur, extenuatur, & exsiccatur. & ipsa iterum attenuatur cū magnitudine embryonis. & eius dilatatio est secūdum dilatationē corporis embryonis, & quū coitur cum muliere, expellitur matrix ad os matricis, quasi procedens desiderando attrahere sperma per sui naturam et quum dicitur matrix neruosa, non intelligitur, per illud, ꝙ eius creatio sit ex neruis cerebri; imò, quod creatio 40 sit ex substantia simili neruis, alba, priuata sanguine, [l] [viscosa] extensiua. Et non adueniunt ei ex cerebro nisi nerui pauci, quibus sentit, & si esset vehementius neruosa, vehementius cōmunicaret cerebro: Et collum quidem matricis lacertosæ carnis, est quasi ipsum sit cartilaginosum, & quasi sit ruga super ruga, cui addit pinguedo duritiem,& cartilaginositatē,& imprægnatio iterum in hora impregnationis. Et in eo 50 est meatus oppositus ori matricis extrinseco, ex quo deglutit sperma,& expellit menstrua, & parit fœtum. Et fit in dispositione cōceptionis in summo constrictionis, quam fortasse non ingreditur extremitas acus. deinde dilatatur precepto dei excelsi, & egreditur ex ea fœtus. Meatui autem vrinæ in ea, est locus alius: & est propinquior ori matricis [k] [ab] eo quod sequitur supremum eius. Et de mulierib. est, cuius matricis collum redit ad sinistrum,& de eis est, cu 60 ius est ad dextrum. Et ante violationem puellæ virginis, sunt in [l] [ore] matricis panniculi cōtexti ex venis & ligamentis subtilib. valde, ortis ex omni [m] [membro] eius, quos destruxerit violator,& currit, quod in eis est de sanguine.

e B. Alia litera est pp illud.
f B. penetrant.
g B. duo vicinātia non sicut cōsolidata.
h † B. ab vna.
l B. lenis.
k B. ex.
l B. collo.
m B. parte.

A N N O T A T I O N E S.

Cap. 3. 4. & deinceps.
cap. 1.

De vteri anatome copiosè Gal. agit 14. de usu par. Itē, lib. de disseci. vuluæ. & Aetius lib. 16. Quod ad hunc locum facit, uidetur esse de uteri tunicis discordia. Ait hic ex duabus tunicis constare, ijs uerbis [Et creata est matrix ex duab. tunicis &c.] quod & Gal. lib. de dissect. uuluæ. At contra idem Gal. 14. de usu par. quum intestina omnia, & uentriculus duabus tunicis constent, quærit cur utero una satis fuerit. Cæterum tunica uteri propria una est. accedit tamen & altera ex peritonæo cæteris intestinis communis. unde & duæ dici possunt. similis quæstio de urinariæ et felleæ uesicæ substantia est. de qua alibi.

cap. 6. cap. vlt.

De generatione embryonis. *Cap. 2.*

Quum matrix colligitur super sperma, tūc prima dispositionum, quę aduenit illic, est spumositas spermatis, & est ex operatione virtutis formatiuæ. Et ueritas quidem dispositionis ipsius spumositatis est ex hoc, ꝙ virtus informatiua mouet illud, quod est in spermate ex spiritu animali naturali, & uitali ad mineram 20 vniuscuiusque eorum, [a] [in qua figitur. Et creatur] illud membrum ex eo secundum modum, quem exposuimus, & declarauimus in libris principiorum,& propter illud reperitur exsufflatio tota impelli ad medium humiditatis, vt preparetur locus cordis: deinde fiunt a latere eius dextro, & a latere eius supremo duæ vesicæ, quasi ramificatæ ab eo, tangentes ipsum vsq; ad horam, deinde separantur ab eo, & discernuntur & fit prima [b] [illud, ex quo creatur cor] 30 & dextra [c] [illud, ex quo creatur hepar] & impletur alia sanguine ad albedinem decliui,& penetrat ad exteriorem partē humiditatis [d] [sparsæ post duas vesicas uentositas inundans eam, vt recipiat propter eam restaurationem ex matrice,& ex spiritu, et ex sanguine,& creatur vmbilicus,& quod primo creatur, tunc est panniculus.] Veruntamen vesicæ cordis, & hepatis, & cerebri creationem vmbilici precedunt: quāuis complementum horum trium postpona- 40 tur a complemento substātiæ umbilici. Et hoc quidem iam uerificauimus, & declarauimus diuersitatem in eo libro principiorum sciētiæ naturalis. Et quum sperma figitur, & spumat, & penetrat spuma ad profundum, [e] [scilicet vesicam cordis,] generatur panniculus, ex [f] [hoc quòd sperma muliebre mouet sperma masculinum] & est separatus. Deinde non suspenditur [g] [a] matrice, nisi cum foraminibus [h] † [50] propter attractionem nutrimenti, & embryo quidem non nutritur [i] [cū] hoc panniculo, nisi dum panniculus [k] [in eo est,] & nutrimenti parum est necessariū. Quum autē induratur, tunc fit cibatio per illud, quod generatur in [l] [poris eius] ex meatibus manifestis uenosis. Deinde diuiditur post [m] [spatium] in panniculos. Et ueritas quidem est, quòd primum membrum quod creatur, est cor, quamuis de Hippoc. dicatur quòd dixerit, quòd pri- 60 mum, quod generatur, est cerebrum,& oculi, secundum quod testificatur illud dispositio pullorum oui. Cor uerò non est in primis quum creatur, in omni re apparens manifestum, & [n] [sequuntur capitula post, in quib.] dixit ꝙ recctius est, ut sit primū, quod creatur, hepar, quoniam prima operatio corporis est [o] [nutrimentum] quasi sit res secundum appetitum eius, & [p] [desiderium ipsius.] Et sermo iste ostenditur esse

a B. vt figatur in ipso, & creetur.
b B. locus pro corde.
c B. locus pro hepate.
d B. spermatice post ventositatē spirituosam penetrantem ... ex ipsa recipiat à matrice restaurationem spiritus, & sanguinis, & creatur vmbilicus, fiet primum quod generatur manifeste.
e B. causato vesica pro corde.
f B motu spermatis muliebris causato a spermate masculino. Alia litera. hoc ꝙ sperma mulieris mouet sup sperma masculinum.
g B. cum.
h † B. venarum.
i B. ex.
k B. est subtilis.
l B. Alia litera panniculo.
m B. tempus.
n B. iam potest insurgi subtilis qui.
o B. nutrimentum.
p B. secundum quòd videtur ei esse conueniens.

esse corruptus ex via experimenti, quoniam studiosi in hac re non testificantur rem esse secundum quod existimauit omnino, & ex ratiocinatione: & est quoniam si res est secundũ qđ ipse existimat, quod creatur in primis illud, cuius operatio in primis prȩmittenda est [q] [quũ ab eo non fiat nutrimentum] tunc sciat quod non nutritur membrum [r] [animalis,] in quo non est sustentatio uitæ cum calore naturali. [s] † [ ] Quum ergo ita sit, necesse est vt creetur membrum, a quo procedit calor naturalis, & spiritus uitalis ante creationem nutrientis ipsum. Et uirtus [t] † [ ] informatiua non indiget in dispositione formationis nutrimento, dũ non accidit resolutio sensibilis, sensibile faciens nocumentũ, quare sit necessariũ restauratione eius, & sit necessarius spiritus uitalis, & calor animalis, ut [u] [erigatur] eo. Quod si dixerit, quòd [x] [comprehensio informatiuæ est] ex parte, tunc similiter etiam virtus nutritiua associata virtuti informatiuȩ generatiuæ est ex parte patris. Qualiter ergo [y] [erit, quod illa magis antecedat in modis suis, & hæc dispositio alia sit inuenta in embryone sanguineo in siphac, & extensio eius, in siphac, sit extensio aliqua. Et in hac dispositione illa, quæ de uesicis est sanguinea, conuertitur ad sanguineitatem, & conuertitur umbilicus ad formam umbilici sensibiliter, & recipiunt dispositiones conuersionem spermatis ad conceptionem, & quædã earum ad soliditatem, & illic membris principalibus iam apparet impressio sensibilis, & quãtitas sensibilis. Et quædam earum conuersionũ ad hoc, vt compleatur creatio cordis, & membrorum primorum, & incipiunt separari ab inuicem. Et inter ea sunt, meatus supremi, & sunt extremitates iam lineatȩ, sed non separantur integre & vasa eius: deinde ad hoc, ut] fiant extremitates, & unicuique conuersioni, aut duabus conuersionibus simul, est [z] [spatium,] super quod statur, & non est illud de illis, quæ non diuersificãtur in hoc, nam diuersificatur in masculis & mulieribus embryonum, & sunt in mulieribus tardiores. Et non [a] [significant experimentum & probatio in hoc, quoniam] inter ea ambo, in ueritate non est diuersitas. [b] [Vnumquodque enim] eorum non iudicat nisi per illud, super quod præterijt res secundum experientiam eius, & non est impossibile, quod sit istud quod expertum est in fine, cadens secundum illud, quod ei diuersificatur, in toto enim illo est, quod est plurimũ proculdubio, & plurimum est in eo, quod generatur plus. Et spatiũ quidem spumȩ est vj. dierum aut vij. & in his diebus format informatiua in embryone non [c] [petendo aliquid] ex matrice, & post illud [d] [appetit.] Et inceptio linearum [e] † [ ] & punctorum est tribus alijs diebus post illud, & sunt nouem dies ex principio, & quandoq; fit antecessio die uno, aut postponitur die uno, deinde post vj. dies alios. & sunt xv. a conceptione penetrat sanguineitas in toto, & fit [f] [illud unde creatur.] et quãdoque antecedit die uno aut duobus. Et duodecim diebus post illud fit humiditas caro, & iam discernuntur frusta carnis, & discernuntur membra tria manifeste, & iam separantur [g] [alia] a contractu aliorum, & extenditur humiditas nuchæ, & quandoq; postponitur, aut antecedit duobus diebus aut trib. deinde post nouem dies separatur caput ab humeris, & extremitates a [h] [lateribus] & vẽtre, ut discernat sensus in quibusdam eorum, & cæletur in quibusdam eorum, ita ut sentiat post illud in iiij. diebus completis xl. diebus, & postponitur raro usque ad xlv. dies, & minus in hoc est usque ad xxxv. dies. Et dicitur in doctrinis primis, ꝙ quando post xl. dies scinditur [i] [abortiuum & ponitur] in aqua frigida, apparet res parua discretarum extremitatum. Et masculus est velocior in illo toto, quam fœmina. Videtur enim quod sit minus spatium formationis masculorum xxx. dies, & minus parturitionis est medietas anni, & quod dicemus in proximo. Determinatio autẽ dispositionis masculi, & fœminæ in distinctione [k] [spatii,] est res, quam quædam pars medicorum iudicat audacter & stulte [l] [primum enim inuenit sperma respirans respirare. & primum, quod agit informatiua, est, quod aggregat calorem innatum, deinde] exitus & meatus, deinde post illud incipit nutritiua operari, & apud quosdam embryon iam respirat ex ore, [m] [deinde] respirat cum eo maiori respiratione quum completur in matrice; sed non est super illud significatio. Et apud quosdam quum superuenit formationi embryonis duplum [n] † [ ] eius, in quo formatur, mouetur, & cum superuenit motui duplum eius, in quo mouetur, nascitur, ita ut sit spatij, quod est a prima inceptione conceptionis usque ad motum triplum. Et [o] lenitas accidit cum motu sensus.] Et dicitur, quod tempus æquale medium ad formationẽ eius est xxxv. dierum [p] [&] mouetur in lxx. diebus, & nascitur ducentis & decem diebus, & illud est septem mẽses, & antecedit dieb. aliquot, & quandoque post ponitur, quoniam fortasse cadit in xxxv. diebus [q] [raritas,] [r] † [ ] & multiplicatur in duplatione. & quando est illud, quod est plus, est xlv. dierum, & mouetur in nonaginta diebus, & nascitur in ducentis septuaginta, et illud est ix. menses, & quandoque cadit in hoc iterum diuersitas in diebus, sicut dictum est [s] † [ ] & natus in [t] [viij. mensibus quamuis sit iam completus, tamen plurimum iudicium] eius est, ut non uiuat, secundum quod faciam te scire post, [u] [& ipse quidem non iam integre completur, nisi secundum proportionem prȩdictam, & nascitur apud complementum suum. Est enim spatium] xl. dierum, deinde 80. dierum deinde cc. & xl. dierum, [x] † [ ] et minoratur & additur secundum quod sciuisti, et dixerunt, nõ inuenitur in abortu masculus completus ante xxx. dies, et fœmina, quȩ cõpleatur ante xl. dies, et dixerunt, quod natum in vij. mense ingreditur uirtus [y] [prȩparationis cum hoc quod superueniunt] natiuitati eius vij. menses, et natũ in [z] [ix. mensibus, et natum] post decem menses. Et nos afferemus in spatijs imprægnationis et partus capitulum in tractatu, qui sequitur hunc tractatũ. et scias, quod sanguis menstruus in prȩgnante diuiditur in tres partes, s. partem quȩ conuertitur in nutrimentum, et partem,

quȩ

---

sat cõuersio, aut trãsmutatio quousque.
z B. tempus.
a B. faciẽtes experimẽta, & probationes in hoc nõ iudicant, ꝙ.
b B. quoniam vnusquisque.
c B. sugẽdo nutrimentum.
d B. sugit.
e † B. rubearũ.
f B. Alia litera. sanguis coagulatus.
g B. quædã eorum.
h B. costis.
i B. ab abortu pãniculus subtilis in quo fȩtus cõtinetur, & ponatur ille fȩtus expoliatus a pãniculo dicto.
k B. temporum
l B. dicũt enim ꝙ primum qđ embryo respirãs inuenit, ẽ respiratio, & primũ quod operatur virtus formatiua est locus in quo aggregatur calidita innata seu naturalis deinde operatur.
m B imò.
n † B. temporis.
o B. lac quidẽ accidit cum motu embryonis.
p B. quare.
q —— B.
r † B. diuersitas parua, seu additio, seu diminutio parua.
s † B. & hoc est res, in qua non est iudicium firmatum cum ratione demõstratiua.
t B. octauo mẽse si nõ est completus, tunc primum.
u B. Ille autem qui iã est cõpletus integrè sm proportionem prædictã, & nascitur apud cõplementũ suũ, tunc spatium eius est.
x † B. & octo menses.
y B. & fortificatio postquã superuenerit.
z B. nono post nouem menses, & natum in decimo.

quæ eleuatur ad mammillas,& partem, quę est superfluitas stans usquequo ueniat hora, [a] † [ ] & expellatur. Amplius fœtus continetur tribus panniculis,s. secundina, quæ est panniculus comprehendens ipsum, in quo contexuntur uenę [b] [ex transuerso, cuius pulsatiles diuiduntur in duas uenas, & eius quietę in uenam unam] & illo, qui nominatur biles, & est inuolutus,& effunditur ad ipsum urina fętus, & tertio,qui dicitur abgas,[c] [& est profundatio sudoris] & non est necessarium uas aliud superfluitati egestionis,quum sit illud,ex quo nutritur subtile,in quo non est durities,neq; fęx, & neque separatur nisi aquositas vrinę,aut sudor.Et de panniculis,qui ei est propinquior,est panniculus tertius,& est subtilior eorum,vt aggreget humiditatem resudantem ex embryone, & in retentione illius totius humiditatis est iuuamentum [d] † [ ] ut non [e] [permutetur] super ipsum,& super matricem. Et similiter in elongatione eius, quod est inter [f] [umbilicum] & matricem, panniculus enim durus lædit eum suo tactu, sicut lęduntur propter tangentia ea, quę nascuntur super ulcera,quum nondum sint firma. Panniculus autem, qui sequitur hunc ad exteriora, est inuolutus, quoniam est similis inuolutionibus,ad quem quidem penetrat ex umbilico effusorium urinæ,& non ex uirga,quoniam uirgę meatus est constrictus,& continet ipsum lacertus [g] [præpositus,]qui soluitur cum uoluntate,& sunt usque ad finem eius anfractus,& hora [h] [huius vsus est hora partus & conuersionis.] hoc autem est amplum, directi introitus. Et [i] [posita fuit urinæ profundatio propria :] quoniam si obuiaret corpori,non toleraret eā corpus propter mordicationem & acuitatem suam,& illud in ea manifestum est. Et differentia quidem inter ipsam, & humiditatem sudoris,in odore,& rubedine coloris manifesta est. Et si obuiaret iterum secundinæ, fortasse corrumperet illud, super quod [k] [sustentaretur. Et venæ quidem secundinę habent] duas tunicas subtiles,& texuntur in eo,quod est inter eas venæ,& peruenit unumquodque genus earum ad duas venas,s. arteriam,& quietam. Venæ aūt quietæ,quum ingrediuntur, abbreuiant spatiū ad hepar,quare fiunt uena una, ut sit salubrius, & penetrat ad gibbositatem hepatis,ut [l] [euacuatio] non comprimat fel ex concauitate eius.Et in ueritate hæc uena non oritur nisi ex hepate, & descendit [m] [ad umbilicum secundina] & dispertitur illic,& fiunt duę uenæ, & egrediuntur & mouentur [n] [ex] secūdina ad orificia uenarum,quæ sunt in matrice. Et istis quidem venis accidunt duo,quorum unum est,quòd ipsę sunt apud orificia,quæ ei obuiant,tenuiores:& sunt quasi sint extremitates ramorum, & iterū quoniam ipsæ [o] [non descendunt in primis nisi inde,]quoniam ipsæ assumunt sanguinem illic, quare existimatur, quòd illæ oriantur illinc. Quod si consideraueris amplitudinem foraminis, faciet te existimare, quòd radix sit ex hepate. et si consideraueris conuersionem ad sanguineitatem,faciet te existimare,quòd radix sit ex secundina. Verum cōsideratio prima est consideratio foraminis & meatus. Conuersiones uerò [p] [sunt sicut instrumenta superficierum comprehendentium] foramen.& similiter arteriæ aggregant ad [q] † [ ] arterias. et si acceperit principium ex secundina, inuenies eas penetrantes ex umbilico ad [r] [arterias magnas,quæ sunt super dorsum, sustentariæ super vesicam,ipsę enim sunt membra propinquiora,ad quæ possibile est,ut ipsæ ligentur illic, cum quibus sunt ligatæ panniculis laxis. Deinde sunt, penetrantes in arterias sempiternas,quę non aperiuntur] in animali vsque in finem uitæ. Hæc est ergo manifestatio sermonis medicorum. In ueritate uerò [s] † [ ] sunt duo rami,quorum origo uera est ex [t] [arterijs,] & secundum considerationem prædictam, et dicunt medici, quod non conuenit eis ambabus, vt unirentur [u] [aut] extenderentur ad cor, propter, longitudinem spatij & [x] [intentionem separantium.] et propterea quòd appropinquat spatium [y] [ ] ambarum eis,quibus continuantur, non indiguerunt unitione.et dicūt.q̄ [z] [propterea quod arterię]& uenę penetrātes ex corde [a] [& pulmone] in illa hora non conferunt iuuamentum magnum in anhelitu, conuersum est earum iuuamentum ad nutrimentum, quare factus est vni earum ad aliam meatus, qui oppilatur apud partū. [b] [Pulmo enim non est nisi] rubeus in embryone, quoniam non respirat illic:imò [c] † [ ] nutritur sanguine rubeo subtili, & non albificat ipsum nisi permistio aereitatis,& dicunt medici,quod panniculus inuolutus creatur ex spermate mulieris, quod est parum & minus spermate viri,quare nō fuit possibile,vt esset [d] [amplius.] Factus est ergo longus,vt continuaretur fœtus cum inferiore parte matricis. & [e] [coarctatus est ab humiditatib. omnibus : quare non est excusatio, quin penetret ad sudorem] effusorium amplum. & quū est ex dictis eorum [f] [non in suo loco,] & quū ad cor fœtus antecedit complexio masculina, [g] † [ ] fluit in omnia membra, & [h] [est] quum masculinitate sua assimilatur patri suo,& quandoque est causa masculinitatis præter complexionem patris sui : imo est [i] [uacuitas] matricis, aut ex complexione spermati accidente proprie, quapropter non oportet, ut cum ipse assimilatur patri in hoc quod est masculus,quod sit ei similis in reliquis mēbris;imo quandoque assimilatur matri,& assimilatio quidem indiuidualis sequitur figurā, & masculinitas non sequitur figuram, imo cōplexionem ; & quandoque accidit cordi soli quasi complexio patris, quæ spargitur in membra, ex parte autem præparationis figuralis est receptio materiei in extremitatibus decliuis ad figuram matris,& quandoque est informatiua potens ad hoc,vt dominetur spermati, & figuret ipsum ex parte lineationis cum figura [k] [prima,]sed deficit ex parte complexionis ut faciat ipsum similem ei in complexione. Et dixerunt quidam sapientum, & non sunt elongati a iudicio possibilitatis, quod de causis assimilationis, est illud,quod exemplificatur, quum est dispositio conceptionis in mente mulieris,aut uiri ex forma humana exemplificatione firma. Causa autem in staturis, quandoque est

a † B. partus.
b B. pulsatiles peruenie͂tes ad duas venas, & uenę quietæ ipsarū peruenientes ad duas venas.
c B. seu anefes.
d † B. in substētādo vel in sublevando ipsum embryonem.
e B. grauet.
f B. culē ipsius.
g B. sibi deputatus cōstringens & aperiens ipsū meatum.
h B. vtendi huiusmodi meatu & operandi lacerti ipsius est post horam partus.
i B. positū quidem fuit vrinæ colligens proprium.
k B. substētant venæ secūdinæ, & secūdina quidem habet.
l —— B.
m B. ex vmbilico ad secundinam.
n B. in.
o B. rubificantur primo illic.
p B. cōplentes vel fiunt a superficie continente.
q † B. duas.
r B. arteriā magnā, quæ est super dorsum, q̄ quidem duæ arterię substētantur super vesicā, q̄m ipsa est mēbrū propinquius ad quod possibile est, ut ipsæ ligentur illic ad ligatæ cū panniculis conseruantib. deinde penetrant in arteriā habētem meatū continuum qui nunquā deficit.
s † B. ipsæ duæ venæ.
t B. arteria.
u B. ex.
x B. obuiationē impedientium.
y † B. transitus.
z B. arteriæ, &.
a B. & pulmonem.
b B. & q pulmo nō est quidem.
c † B. quare.
d B. Alia litera amplior.
e B. strictus per cōparationem ad humiditatē; quare non fuit excusatio quin sudoribus ... lare.
f B. tradit[illegible].
g † B. [illegible] absque ratione.
h B. ipse [illegible].
i B. dispositio.
k B. [illegible].

est diminutio, quæ est in ipsis propter materiã paruam in primis, aut propter paruitatem nutrimenti apud creationem: aut propter paruitatem matricis: quare non inuenit fœtus dilatationem in ea, sicut accidit fructib. qui ponuntur in formis l † [ ] quum sunt adhuc immaturi, quare non fit additio super eos. Et causa quidem in geminis est multitudo m [spermatis,] ita vt non spargatur ad duos uentres matricis sparsione replente n [totum] secũdum singularitatem, & quandoque accidit propter diuersitatem expulsionis duarum eiectionum, quando peruenit illi diuersitati, motus matricis in attractione: nam matrici apud attractionem accidunt motus sequentes sicut illi, qui deglutit buccellã post buccellam, & sicut respirat piscis emittendo respirationem: quoniam o [expelluntur ex eo ad profundum matricis impulsiones.] Et est vnaquæque impulsio cum attractione spermatis deforis p [ĩquisitio matricis ad aggregãdum] inter duo spermata. Et illud est res, quam sentit ille, qui ex coeuntibus sollicitus est. Et sciunt illud iterum ipsæmet, & illæ impulsiones, & attractiones singulares nõ sunt puræ, imò sunt q [tremulæ,] quasi vnaquæque earum sit composita ex motib. sed ipsę non complentur, nisi apud numerum r [titillationum:] imò sentitur post omnem summam s [titillationum] quies quędam. Deinde redit ĩ quiete simili ei, quę est inter eiectiones, quum virga eiecit sperma, & fit omnis vicissitudo secunda debilioris virtutis & minoris numerationis t [titillationum,] & fortasse sunt vices vltra tres aut quatuor, & propter illud multiplicatur delectatio ipsarum. Ipsę enim delectãtur ex motu spermatis, quod est in eis, & delectantur ex motu spermatis viri in ore matricis earum, descendendo ad ventrem matricis: imò delectantur propter ipsum motum, qui accidit matrici, & non verificatur sermo dicentis, quod earum delectatio,, & complementum non stant, nisi secundum descensionem spermatis viri, u [ac si uir non emitteret sperma,] non delectarentur ipsę suiipsius spermatis emissione, & quod si vir emittit sperma, & matrici earum non accidant motus isti, & non quiescant ex eis, tunc ipsæ x † [ ] inueniunt delectationem y † [ ] a delectatione parua, cui similis est etiam viris ante motum spermatis ipsorum, similis z [fricationi] & commotioni, quæ fit in emissione a [humoris, qui non est sperma.] Neque sermo dicẽtis, quòd, quum sperma viri super matricem funditur extinguit eius caliditatem, & sedat ipsius inflammationem, sicut aqua frigida, quæ effunditur super aquam calidam bullientem. Hoc enim non fit nisi secundum modum, quẽ diximus, quum ipsæ emittunt sperma, & deglutiunt sperma uiri, quum descẽdit. In alia enim hora non fit b [virtus,] de qua sit curandum, & quandoque conuenit proiectio c [uirgæ eius effusioni clepsydromi,] quare permiscentur ambo, & sequuntur illam proiectiones similes illi vice vna post aliam, quare impregnatur mulier ex ventribus numero pluribus, quum vnaquęque permistio separata sit per seipsam. & quandoque sunt permistiones utrorũque spermatum simul: deinde abscinduntur, aut abscinditur vnum antecedens causa ventositatis aut d [titillationis,] aut alterius rei ex causis separantibus: quare distinguitur vnumquodque secundum singularitatem suam. Et quandoque est illud post texturam panniculi, & fit multitudo e † [ ] in re vna, & hoc est ex eis, quę non complentur, neque consequuntur vitam. & quandoque est ante illud. & quę currũt hoc cursu. f [Simile igitur] ꝙ sit paruę utilitatis, & vtile quidem nõ est, nisi illud, quod cadit in radice distinctum, & sperma virile g † [ ] est adhuc non exuberans, neque implens matricem, neq; perueniens ad partes iiij. donec continuetur cum eo sperma mulieris ex duob. additamentis, quæ sunt duo cornua similia ossibus dactylorum. Et quum permiscentur, fit ebullitio prędicta, & creatur vesica, & panniculus primus, & suspenditur sperma totum tũc, cum h [duob. additamentis, quæ sunt duo cornua] & inuenit illic, quod alit ipsum dum permanet sperma, vsquequo sumat ex sanguine mẽstruo i † [ ] ex foraminibus, k † [ ] cum quibus continuatur panniculus generatus. & secundum Gal. quidem iste panniculus est, sicut linimentum, quod creat sperma mulieris, quum ipsum effunditur illud, ubi effunditur ad ipsum sperma uiri, & si non permiscetur cũ eo tunc l † [ ] discernitur apud permistionem. Et m [mulier quidem, et mulier suscipiunt] sperma super sperma, & delectantur ambæ simul. Partus uerò non fit, nisi quum fœtui non sufficit, quod ei mittit secundina ex sanguine, & quod peruenit ad ipsum de attractione aeris, quum membra eius iam completa sunt. Mouetur ergo tunc apud septimum ad exeundum, quum in eo completur virtus. Et quum deficit, aduenit ei debilitas quædam, & non n [salit] ad ipsum cum ea uirtus vsq; ad nonũ. Quòd si egrediatur in octauo, egreditur, & est debilis o [& non exprimitur] a uirtute faciente nasci: imò ex causa alia p † [exprimente] lædente q † [ ] debili. & egressio quidem fętus non completur, nisi per scissionem pãniculorum humidorum, & effusionem humiditatum eorum, & facientium ipsum lubricari, & quandoque cõuertitur super caput suum in partu naturali, vt sit facilioris separationis. Partus verò sup pedes vtrosque est, propter debilitatem eius, qui nascitur. Non enim potest r [conuerti,] & est timorosum. Non enim s [vtile est] secũdum plurimum, & fœtus quidem ante motum suum ad exitum est sustentatus cum facie sua super pedes suos plantis manuum superpositis genibus suis, & naso ipsius inter ambo genua, et oculis super ea ambo, & colligit ea ambo ad anteriorem partem sui, et est t [positum] collũ eius & facies ipsius ad dorsum matris eius defendendo cor, & hęc quidem u [præparatio] cõuenientior est ad conuersionem faciendam, licèt quidam dixerunt quòd faciei x [mulieris præparatio] est secundum contrarium huius y [præparationis,] & hoc non est nisi masculi: & adiuuant ad conuersionem grauitas superiorum fœtus, & magnitudo capitis eius propriè. Et quando separatur, aperitur matrix apertione tali,

l † B. seu in loco angusto.
m B. ponderis.
n B. quẽlibet ipsorum ventriũ.
o B. ipsa etiam expellit sperma suum ad fundũ matricis cũ impulsionibus pluribus.
p B. cũ qua attractiõe matrix desiderat aggregationem.
q B. cum motu iectigatiuo.
r B. iectigationum.
s B. iectigationum.
t B. iectigationum.
u B. quãdo non descendat sperma viri.
x † B. non.
y † B. aliam.
z B. titillationi.
a B. alguadi.
b B. vehemẽtia delectationis.
c B. spermatis masculi cũ effusione spermatis mulieris.

d B. iectigationis.
e † B. embryonum.
f B. verisimile est.
g † B. solum.
h B. additamentis orificiorũ venarũ in pãniculo secundinæ.
i † B. p vmbili cum quantitatẽ sibi sufficientẽ.
k † B. venarum.
l † B. tamen.
m B. quãq; recipit mulier, & equa.
n B. redit.
o B. tũc nõ stimulat ad egressionem.
p B. stimulante ad egressionẽ.
q † B. non.
r B. se conuerti.
s B. viuit.
t B. inclinatum. Alia litera: quiescens super calcanea ipsius.
u B. situatio.
x B. fœtus fœminei situatio.
y B. situationis.

z B. in alia hora.

a B. præparante ad.

b B. deinde reuertente eas.

c B. & virtuti formatiuæ appropriatur impressio, & virt° cōtinua, vel prouenientes ex creatore ad ea, quæ sunt præparata nō desinens adesse.

d B. quum.

e B. ad fugiendum.

f B. fœtus non appręhēduntur ab eo.

g B. apprehenduntur ab eo.

tali, cuius similem efficere non valet in [z] [suo simili.] & necessarium est vt separentur quædā iuncturę, & sustententur adiutorio dei excelsi [a] [post] illud, [b] [& propter illud redeūt] in proximo ad cōtinuationem naturalem, & est operatio illa de operationib. fortibus naturalib. & [c] [formatiua quidem appropriata est, vt continuet ad creationem, vt sic præparata non cessans comprehendere] cum augmento fœtus, quæ non comprehenditur, & hoc est de secre- 10 tis dei. Sit ergo deus exaltatus, qui est rex verax, laudabilis, & benedictus, & melior omnium factorum. Comprehēsio igitur huius est, quod causa partus fœtus naturalis est, quod ipse indiget aere plurimo, & cibo plurimo [d] [& cū] expergiscuntur uirtutes animę eius quęrentes latitudinem spatiositatis, & attractionem aeris copiosam, & cibum abundantem & [e] [fugiens] a strictura, & a penuria attractionis aeris copiosi, & paucitate cibi. Quum ergo nascitur, 20 [f] [nondum comprehensi sunt in eo,] somnus & expergefactio, quum ergo [g] [adueniunt ei,] ridet post xl. dies.

ANNOTATIONES.

Quomodo ex proiecto in uterum semine fœtus concrescat, pulcherrime in libro de natura pueri scribitur, libro sanè aureo, & perquam eleganti: repetit author noster hoc loco, & 15. de natura animal. Agit de eadem re Arist. 30 *2. de gen. ani. & 7. de hist. ani. & Galenus lib. de semine. Est tamen hic difficilis admodum controuersia de semine ex quo embryo. an id fœtus pars sit, aut non pars, sed solummodo principium. Sanè triplex de hac re opinio esse uidetur. Alij semen fœtus partem fieri plane negant. Alij planè asserunt. Alij partem quidem esse fœtus admittunt, sed partem formæ, nō partem materiæ. Prioris sectæ author fuit Aris. 2. de gener. ani. ubi corpus ait genituræ dissolui, uersumq; in spiritum euanescere, quum naturam humidā, aquosamq́, habeat. Alteram opinionem sectatur Gal. 1. de* 40 *semine, ubi & Aristotelem insectatur. Postrema Auicennæ sententia est, qui semen uel calorem esse innatum, uel uerti in calorem naturalem in fœtu ipso existimat, ut illi Auerr ascribit 2. de gen. anim. Videturq́; id in libris de natura anim. scribi. quum hic id solum author noster asserat, ex semine membra fieri. Cæterum quidquid sentiendum de hac re sit. Refutat certe Auerrhoes posteriora utraq; placita, et Aristotelem tuetur. Disserit præterea incidenter Auicennas, quud nam primo loco nostri corporis membrum gi-* 50 *gnatur. de qua re multiplex opinio est, quū Hipp. cerebrum: Aris. cor: Gal. iecur primo loco nasci existimet. Sed & de hac re alias. Tu quod reliquum in hoc capite est, pete ex Hipp. lib. de natura pueri, & ex lib. de anato. uiuorum, qui Galeno ascribitur. Sed hic alia rursum rixa innuitur, quæ inter magnos est uiros, quum ait [Et quum ad cor fœtus &c.] Nempe quæstio est, quib. nam de causis nati uel parentib. uel alijs similes sint. de qua sanè re Hipp. lib. de natura pueri. Arist. 4. de generat. anim. et 7. de hist. anim. et Auerrhoes ibidem. nec non et Gal. 2. de semine. Sed pulchre ea-* 60 *dem de re Fernelius agit, 7. physiologiæ. Alia rursum quo quum ait author, [Mouetur ergo tunc ad septimum ad exeundum.] Quæritur cur nam septimestris partus uiuat, octimestris intereat. De hac re habes duos Hippocrati ascriptos libellos, unum de septimestri, de octimestri fœtu alterum. Habes & ex Arist. 7. de hist. anim. & Auerrhoe de generat. animal. atque authore in sequentibus. Disserunt tamen eadem de re alia ratione Astrologi.*

Cap. 1. — cap. 3. — cap. 4. — cap. 3. — cap. 16. & 17. — cap. 3. cap 6. — cap. 5. — cap. 12. — cap. 4. — cap. 4.

De ægritudinibus matricis. Cap. 3.

Accidunt matrici omnes ægritudines complexionales, & instrumentales, & communes, & accidunt ei ęgritudines impręgnationis sicut ut non impręgnetur, aut ut impręgnetur, & abortum faciat, & ut impręgnetur & non faciat abortum, immo fiat difficilis, & [a] [separetur] & moriatur in ea fœtus, & accidunt ei ægritudines menstruæ, ita ut non emittat menstrua: aut emittat menstrua pauca, aut non in hora sua aut mala, aut ut superfluant menstrua eius. & fiunt ei ægritudines propriæ & ægritudines per communitatem, ita ut communicēt ipsi membra alia, [b] [uel & fiunt ei ægritudines propriæ & ęgritudines per proprietatem, ita ut non communicent ipsa mēbris alijs.] & quandoque fiunt ab ea ægritudines membrorum aliorum per communitatem, ita ut communicent ei alia membra, sicut fit in præfocatione matricis. [c] [Nam] quum multiplicantur ægritudines in matrice, debilitatur hepar, & præparatur ad hoc, ut generetur ex eo hydropisis.

De significationibus complexionum matricis.

De significatione caliditatis. Cap. 4.

Caliditatem matricis significant communitas corporis, & paucitas mēstruorum, & significat ipsam color menstruorum, & proprię quum sumitur pannus lineus, & supponitur in nocte, deinde exsiccatur in umbra, & consideratur an sit rubeus, an citrinus, & significat caliditatem & choleram, aut sanguinem, aut sit niger, & albus, et significat contrarium illius. uerum niger, cum fœtore putrido, significat caliditatem quandam, & qui est sine ipso, significat frigiditatem. Et quandoque significat caliditas ex doloribus in partibus hepatis, & [a] [uulneribus,] & ulceribus accidentibus in matrice, & exsiccatio labiorum mulieris, & multitudo pilorum, & tinctura aquæ secundum plurimum, & uelocitas pulsus.

De significatione frigiditatis. Cap. 5.

Retentio menstruorum, aut paucitas eorū, aut subtilitas eorum, & ipsorum albedo, aut nigredo eorum uehemens, & prolongatio [a] [mundificationis,] & antecessio ciborū grossorum, & frigidorum, & antecessio coitus plurimi, & stupor in superioribus matricis, & paucitas pilorum in pectine, & paruitas tincturæ aquæ & corruptio coloris eius.

De signis humiditatis. Cap. 6.

Tenuitas menstrui, & multitudo cursus humiditatis, & abortus fœtus, quum magnificatur.

De signis siccitatis. Cap. 7.

Exsiccatio, & paucitas cursus.

ANNO-

ANNOTATIONES.

Petendæ uteri temperamentorum ſunt notæ ex iiſdem prorſus fontibus, a quibus & partium aliarum ſtatus dignoſcitur, ex actionibus affectibus corporis, excretis & retentis. Galenus particulatim de uteri temperiebus nihil. ſcribit tamen pauca quædam Paulus lib. 3. & Aetius lib. 16.

Cap. 71. & 28.

De ſterilitate & difficultate imprægnationis. *Cap.* 8.

CAuſa ſterilitatis, aut eſt in ſpermate uiri: aut in ſpermate mulieris: aut in membris matricis, aut in membris uirgę, & inſtrumentis ſpermatis: aut propter cauſam in principiis ſicut triſtitia, & timor,[a] [& tremor] & dolores capitis, & debilitas digeſtionis, & ſatietas nauſeatiua: aut propter errorem accidentem. Cauſa verò, quæ eſt in ſpermate, eſt ſicut malitia complexionis diuerſificantis virtutem generationis calidæ, aut frigidę, ſcilicet frigidæ ex frigore naturali aut frigore accidente [b] [lōgę retentionis ſparſo,] aut humiditas: aut ſiccitas. Et cauſa illius ſunt cibi non conuenientes, & acetoſa etiam. Ipſa enim ſunt in ſumma eorum, quæ infrigidant, & exſiccant. Et quandoque eſt cauſa, quæ eſt in ſpermate ſiccitas complexionis, non prohibens generationem, ſed quę facit ipſam difficilem, aut corrumpit illud, quod aduenit matrici de alimento infantis, & quandoque eſt cauſa in ſpermate, ut ſit ſperma uiri diuerſæ impreſſionis ei, quę eſt in ſpermate mulieris [c] [contrarium receptrici: aut communicantis ſuper unum duorum ordinum,] & non accidat inter ea ambo filius. Et ſi permutet unuſquiſque ſocium ſuum, non eſt dubiū quin ſit ambobus filius. Et quandoque diuerſificantur duo ſpermata propter cauſam malitiæ complexionis in unoquoque eorum, quod cum alio non ęquatur, imò addit ei corruptionem. [d] [Nam] quum permutantur, inuenit unumquodque amborum, quod æquat ipſum cum contrarietate, quare temperatur. Et de genere quidem ſpermatis, ex quo non fit generatio, eſt ſperma infantis, & patientis nauſeatiuā ſatietatem, & ebrij, & ſenis. Et ſperma eius, qui plurimum utitur coitu, & cuius corpus non eſt ſanum. Sperma. n. currit ex omnibus, membris, & eſt ex ſano ſanum, & ex infirmo infirmum ſecundum, quod dixit Hip. & iſtæ diſpoſitiones omnes inuentæ ſunt in utriſque ſpermatibus ſimul. Et dixerunt quidam, quòd de cauſis corruptionis ſpermatis uiri, eſt coire cū illis, quę nondum ſunt magnæ, & hoc currit curſu proprietatum. Cauſa autē, quę eſt in matrice, aut eſt malitia complexionis corrumpē tis ſperma, cuius plurimum eſt frigus congelās eam, ſicut accidit ex potu aquę frigidę mulieribus, per hoc quòd infrigidat, & ſimiliter uiris. & [e] [quandoque alterantur partes menſtrui, & ex eis, quæ conſtringunt ex poris menſtrui, quare non effunduntur menſtrua] ad fœtum. Et quandoque eſt cum materia. Et humiditates corrumpūt ſperma iterum, per commiſtionem ſuam cum eo: aut exſiccant, aut reſoluūt, aut humectant, lubricantes, quare debilitatur retentiua: & eſt plurimum: aut debilitantes uirtutem attrahentem ſperma, quare non attrahit ſperma cum fortitudine. aut propter conſtrictionem meatuum nutrimenti ex frigore, aut calore, aut ſiccitate. Et quandoque uincitur ex ſiccitate, ita ut ſimilentur coriis ſiccis, aut corrupens nutrimentum infantis, aut prohibens ipſum, [f] abamplificatione propter adunationē [g] [oris] matricis uehementem, propter ſiccitatem, aut frigus, aut conſolidationem ulcerum, aut carnem additam [h] [ulceroſam, &] uerrucoſā: aut ſicut ſiccitas dominans ſecūdinæ, quare corrumpit meatus nutrimen. Aut accidit ſpermati in [i] [complexione] frigida & humida, quod accidit [k] [rori in terra rorata.] in complexione calida & ſicca, quod accidit [l] [in terra quando eſt madefactio, ſparſa;] aut propter abſciſſionē materiei, quę eſt ſanguis menſtruus, quum matrix deficit in attrahendo ipſum, & [m] [continuatione] eius: aut eſt propter declinationem in ea: aut propter conuerſionem, aut vehementiam adunationis oris matricis ante partum, propter oppilationem, aut propter duritiem, aut carnem additam verrucoſam, & non verrucoſam, aut conſolidationem vlcerum, & frigus conſtringens: & alia ex cauſis oppilationis, & ſiccitatem: quare non penetrat ad ipſum ſperma, aut debilitas adunationis poſt prægnationem, quare non retinet ipſum: aut multitudo adipis lubrificantis. Et quandoque fit cum communitate corporis totius. Et quandoque eſt in matrice propriè, & zirbo, aut in matrice ſola. Et quando multiplicatur adeps ſuper zirbum, facit [n] † [ ] conſtrictionem ſuper ſperma, & educit ipſum expreſſione ſua, & operatio eius eſt huiuſmodi. Aut propter vehementiam extenuationis in corpore toto, aut in matrice. Aut nocumentum in matrice ex apoſtemate, & vlceribus, & hęmorrhoidibus, & additione carnea prohibente. Et quandoque eſt in ore eius res dura, ſicut [o] [virga prohibens introitum virgę, & ſpermatis: aut vlcera, quæ conſolidata ſunt, quare lenitur matrix, & conſtringūtur orificia uenarum emittentium [p] [ſperma:] aut aſperitas [q] [matricis.] Cauſa autem factæ in membris generationis, aut eſt debilitas vaſorum ſpermatis, aut corruptio accedēs complexioni eorum, ſicut cui abſcinduntur venę auris poſterius, aut cuius perforatur veſica a lapide, quare communicat nocumentum membris generationis. Et quandoque abſcinditur aliquid de [r] [numero eius] & facit incurrere debilitatem in [s] [membris] ſpermatis, & in uirtutibus eorum generatiuis ſpermatis, & eiicientibus ipſum. Et ſimiliter cuius [t] [abſcinduntur] teſticuli, aut emplaſtrātur cum [u] [hyuſquiamo nig.] aut bibit ex camphora plurimum. Cauſa autem virgę facta, eſt ſicut ſi ſit breuis in creatione ſua, aut cauſa pinguedinis viri, quare aſſumit caro plurimum eius. [x] [ ] quare elongatur [y] [in matrice,] & non æquatur in ea uirga [z] [Et de eis eſt amplitudo oris matricis, & non æquatur in ea virga, aut ex eis ambobus ſimul,] aut propter tortuoſitatem eius aut propter abbreuiationē chordę; quare decli-

a — B.

b B. Alia litera. ex longa remanentia, & retentione. Alia litera. ex longa retentione faciēte ſiccitatem eua neſcere.

c B. Alia litera. diſpoſitio receptionis, aut cōicante ſecūdum vnam duarum ſectarum.

d B. quare.

e B. per hoc, ꝙ alterat ptes ſanguinis menſtrui & per hoc ꝙ cōſtringit foramina ſāguinis mēſtrui, quare non effunditur ſanguis mēſtruus.

f B. a peruentione.

g — B.

h — B.

i B. matrice.

k B. ſemini in terris humidis paludoſis.

l B. ſemini in terris in quibus eſt calx ſparſa, ſeu permiſta.

m B. applicatione.

n † B. compreſſionem, &.

o B. Alia litera. neruus.

p B. ſanguinem menſtruum.

q B. in matrice.

r B. ex neruis eorum.

ſ B. vaſis.

t B. contuſi fuerint. Alia litera. ligantur.

u B. ſuſharau.

x † B. aut ex pinguedine ipſius mulieris.

y B. ab ore matricis.

z B. Alia litera.

declinat virga ab opposito: quare non eiicit
sperma ad guttur oris matricis. Causam verò
in principiis iam numerauimus: necessariū est
enim vt sint membra digestionis, & membra
spirituum fortia, ita vt fiat conceptio. Error au
tem accidens est cum spermatis fit emissio an
te complementum aut post complementum. [a]
[Ante complementum verò cum sperma emit
titur] est, vt sint mulier & vir diuersi in tem-
pore coitus.[b] † [ ] quare
non cessat vnus eorum antecedere cum emis-
sione spermatis. Si ergo fuerit antecessio viri,
dimittat eam, & non emittat sperma. Et si fue
rit antecessio mulieris, emittet vir postquam
emiserit,[c] † [ ]
& expelletur in os matricis [d] [propter motus
attractionis spermatis, quod se aperit ei] aper-
tione vna post aliam cum attractione [e] [vehe-
mentis sensus.] quod sentitur, quum [f] † [
] ipsum emittitur. Et non fit illud
quum ipsum emittitur, nisi aut propter attra-
ctionem aquæ viri cum eo, quod currit ex ea
ex vasis spermatis eius intrinsecis in matrice,
effusum ad interiora eius apud quosdam, aut
propter attractionem,[g] [eius, quod tangit ip-
sum,] si verum est, quod dicunt quidam alii. s.
quòd sperma eius, quamuis generetur intra ip
sam, tamen effunditur ad exteriora oris matri
cis. deinde deglutit ipsum os matricis,[h] [vt sit]
motus eius ad attrahendum sperma suiipsius
deforis,[i] [quare recipit ipsum quum mouetur
sperma eius] quare attrahit cum hoc sperma
viri. Non enim appropriatur illud emissioni
spermatis viri. Error vero accidens post com-
plementum, est sicut motus laboriosus ex saltu,
aut obuiatione, quæ fit cum casu, & velocitas
eleuationis post emissionem spermatis, & simi
lia illis post conceptionem, quare lubricāt: aut
sicut timor accidēs, aut aliquid ex reliquis cau
sis abortus, quas dicemus in suo capitulo. In-
quit Hip. non est vir omnino frigidior mulie
re. s. in complexione membrorum suorum
principalium, & complexione sua prima, &
complexione sui spermatis sani, nisi accidat ex
complexione accidente. Et scias, quòd mulier,
quę parit, & impręgnatur, minus infirma est,
quàm sterilis: veruntamen est debilioris corpo
ris, quam ipsa, & velocius fit anus. Sterilis verò
est plurimum ægritudinum, & tardatur eius
senectus, & est quasi iuuenis in plurimo suæ
ætatis.

a B. Alia litera. apud emissionē verò spermatis.
b † B. & emissiōis spermatis.
c † B. mulier.
d B. Alia litera. ex motibus, & attractionib. spermatis ad quod attrahēdum os ipsum matricis se aperit.
e B vehementi
f † B. sperma.
g B. aquæ vel. spermatis sui ipsius.
h B. & sit-
i B. stimulās ipsum apud motū spermatis.

ANNOTATIONES.

De sterilitatis naturalis causis, siue id ob marium, siue ob mulierum vitium acciderit, scribit Hipp. 5. aph. Scribuntur & de ea, quæ naturalis non est, plura in lib. de natura muliebri, & lib. de sterilib. Agit Arist. 2. de generat. animal. Hic Auic. absoluere omnia videtur. Vnum tamen ad capitis calcem scribit, ijs verbis, [Inquit Hippocrates, non est uir &c.] de quo etiam inter antiquos fuit controuersia. quum aliqui fœminas, alij mares calidiores putarent Hippocrates, (si modo is Hipprocatis est liber) 1. de morb. muliebribus calidiores fœminas putat. Arist. tamen. 4. de gener. animal. eos damnat, qui ita sentiunt, cui astipulatur author librorū de diæta, libro 1. Author noster quāuis Hippocratis sententiam afferat, non tamen eam uel probat, uel improbat. Nobis alibi de hac re dictum est.

Aph. 62. & 63.
Cap. 5.
Cap. 1.

De signis sterilitatis. *Cap.* 9.

IN signis sterilitatis ex quocunque duorum
spermatum sit, dicuntur res, quarum [a] [sal
uatio] non verificatur, neque in eis aliquid iu
dicatur, sicut est illud, quod dixerunt, quòd o-
portet vt experiātur duo spermata, & proiiciā
tur super aquam, & quodcūque illorum natat
in aqua, tunc ex parte illius est defectus. Et dixe
runt. fundantur duę vrinę super [b] [lactucam, r
& ex illo est defectus, cuius vrina exsiccauerit
eam. Et hoc dixerunt, vt sumātur septem grana
tritici, & septem grana hordei, & septem fabę,
& ponantur in vase testeo, & mingat super ea
vnus amborum, & dimittantur septem diebus,
tunc si grana nascuntur non est sterilitas ex par
te eius. Et dixerunt, quod est longinquius hoc
iterum. Et melius est illud, quod dixerunt in
experientia mulieris scilicet, quòd oportet, vt
suffumigentur matrix mulieris in traiectorio
cum suffumigatione aromatica, tunc si pe-
netrat odor vsque ad eos, & nares eius, cau-
sa non est ex ea, & si nō penetrat, tunc illic sūt
oppilatio, & humores mali prohibentes [c] [per
ambulare] odorem suffumigationis, & aro-
maticitatis. Et dixerunt, supponatur allium, &
consideret, an inueniat odorem, & saporem ip
sius desuper. Et plurima significatio huius est
ad sciēdum, an sit in ea oppilatio, an nō. Quod
si est in ea oppilatio, tunc est signum sterilita-
tis: & si non est in ea [d] [sterilitas,] tunc non
est longinquum, quin sterilitati sint causæ
alię. & ad imprægnationem prohibentia
alia. Et omnis mulier, quæ mundificatur, & re-
manet os matricis eius humidum, est lubricās
Signa autem spermatis [e] [ex vasis suis] in com
plexione sua, sunt quoniam cognoscuntur si-
cut sciuisti, caliditas & frigiditas eius, & [f] [ipso]
& sensibilitate mulieris cum suo tactu, & ex spis
situdine & subtilitate eius, & ex dispositione
pilorum pectinis, & ex colore eius, & odore ip
sius, & ex velocitate pulsus, & tarditate ipsius,
& ex tinctura vrinę, & paruitate tincturæ ip-
sius, & ex cōmunitate corporis. Humiditas ve-
rò, & siccitas cognoscuntur, paruitate cum
grossitie, & multitudine cū subtilitate. Et sper-
ma quidem sanum. est album, viscosum, splen-
didum, super quod cadunt muscæ, & come-
dunt de eo. Et odor eius est odor florum pal-
mę, & sambaci. Signa verò menstruæ & mem-
brorum eius in complexione sua sunt, quoniā
significatur sicut sciuisti: aut ex caliditate & fri
giditate ex tactu, & ex colore [g] [menstruę, sci
licet si est ad citrinitatem decliuis,] aut nigre
dinem, aut turbiditatem.[h] † [ ]
Et ex dispositionibus pilorum pectinis, & signi
ficatur humiditas & siccitas ex multitudine cū
subtilitate,[i] [& paruitate cum grossitie.] Et ex
essentia oculorum apostemiosorum tenebroso
rum. oculus enim significat super matricem
apud Hippo. & ex paruitate cum grossitie. Et
quæcunque mulier mundificatur, & non exsic
catur os matricis eius, imò est humidum, non
imprę gnatur. Pinguedo autem, & extenuatio,
& adeps, & breuitas virgæ, & tortuositas eius,

& bre-

a B. veritas
b B. radicem lactucæ.
c B. aut corrumpentes.
d B. oppilatio.
e B. & membrorum eius.
f B. spermate eius.
g B. menstruorum si sint ad citrinitatem decliuis.
h † B. aut albedinem.
i —— B.

& breuitas chordę,& conuersio matricis,& dispositio duarum emissionum spermatis, sunt res,quæ cognoscuntur experimento.[k] † [ ] Et uulua cum zirbo multi adipis est stricti introitus, longinqua,breuium cornuum, eminentium ventrium.[l] [Et mouetur] apud omnem motum,& lęditur quolibet odore.Et [m] [significat cursum matricis.] quoniam sentitur intra vuluam. Quòd si non fuerit os matricis oppositum,tunc est decliue .Et illa , cuius est matrix habens declinationem , & conuersionem, sentit dolorem apud coitū.

ANNOTATIONES.

Habes de sterilitatis indicijs ex Hippocrate nonnulla 5.aph.si mulier,ait,non concipit,scire autem uelis si concepturasit pannis circumtectam inferne suffias, & si odor videatur per corpus ire ad nares & os,scito quòd ipsa non ex se ipsa sterilis est. Alia scribuntur etiam in lib.de morbis muliebr.itemque lib.de sterilibus , & ab Arist.2.de gener.animal.Vide & Aetium lib.16.

De regimine & cura. Cap. 10.

Regimen huius capituli diuiditur in duos modos;quorum vnus est ad imprægnationem,& subtiliationem in ea,& secundus est ad curationes causarū prohibentium imprægnationem. Sterilis autem,& vir non generans ex creatione, & inconueniens suo socio in complexione:indigēs permutari,& breuitas instrumenti,medicationem non habet . Et similiter eius, cuius orificia menstruæ oppilata sunt ex vlceribus [a] [quę consolidata sunt,quare lenificata est,] & eius cuius parem necesse est permutare,curatio non pendet ex medicina.Reliquæ verò ab illis regimen habēt . Primi uero modi distinctio est,quod oportet vt eligatur conuenientior horarū coitus , & iā diximus eā. & de eis eligatur conuenientior , vt sit in fine menstruæ,& in hora simili horę, in qua oportet vt in ea coitus fiat,propter illud,quod diximus , & oportet ut prolongetur dimissio coitus,tanta prolongatione,ne proueniat, vt corrumpat ea ambo spermata frigus.Si verò accidat illud, vtantur coitu secundum modum, qui est ad non imprægnādum. Deinde dimittant ipsum tandiu,ꝙ sciatur ꝙ sperma bonū iam aggregatū sit, & cōsideretur de eis,vt sit illud in prima hora mundificationis eius:Et similiter in omni [b] [permutatione alia vice .] Amplius prolongent ludum , & propriè cum mulieribus , quarum complexiones non sunt malæ. Tāgat ergo uir eius mamillas cū facilitate , & tangat pectinem eius , & obuiet ei non permiscendo se ei permistione vera. Quumque desiderat , & affectat,permisceatur ei fricando de ea , quod est inter [c] [anum eius desuper & vuluam.] Ille enim locus est locus delectationis eius . Consideret ergo in ea horam, in qua fortis fit in ipsa adhærentia , & incipiunt oculi eius mutari in rubedinem,& eius anhelitus eleuari,& verba eius balbutire:& tunc mittat illic sperma oppositum ori matricis,dilatando locum eius illic parumper,scilicet tanta quantitate,ne consequatur ipsum impressio aeris exterioris omnino. ipse enim in dispositione corrumpit ipsū , & non est conueniens ad generationem. [d] [Et scias,quòd quando [e] † [ ] mittitur sperma in [f] [hora sua parum, imò est in præparatione sua inseparabile oppositi , fortasse tunc] perditur sperma: immo oportet vt recipiat os matricis cū eiectione quadam , & non [g] [stringat in uirga exitum , imò] adhęreat ei hora,quum iam permiscetur post illud permistione,quæ est vehementioris [h] [perscrutationis,] donec videat,quòd [i] [nodi] oris matricis, & [k] [anhelitus] eius iam quiescūt ex toto, & post illud † [ ] parum ipsa iacente eleuatis coxis.[m] [& demerso dorso,] deinde surgat ab ea,& dimittat eam sic [n] [horula una cum strictis pedibus, & retēto anhelitu,] Et si dormierit post illud,erit melius ad conceptionem, Et si [o] [fiat odoramentum super eam,quod naribus attrahatur, cum suffumigationibus conuenientibus huic rei ,] est illud conuenientius, & suppositoria,& propriè de gummis, quæ non sunt uehementis caliditatis,sicut bdellium,& quæ sunt similia illi, supposita ante illud,[p] † [ ] & de illis,quę sunt mirabilia,est,ut sit mulier suffumigata sub matrice cum aromaticis calidis, & nō odoret ea desuper:deinde sumat cannam longam, & ponat unā duarum extremitatum in [q] [aquā calidam,]& aliā in ore matricis,quantitate qua perueniet caliditas eius ad matricē,aduentu tolerabili,& dormiat super illā [r] [præparationem:] aut sedeat usq; ad horam,qua pōt super eam,deinde cocat. Modus verò alius est , quoniam si causa est propter calorem [s] [humorum calidorum] euacua eos, & ęqua complexionem cum cibis,& potibus notis, & administra super matricem ceratariа æqualis caliditatis ex succis,et mucilaginibus , & oleis frigidis.et si fuerit causa frigiditatis & humiditatis, curetur cum eis,quæ dicemus post , & est illa , quæ fit secundum plurimum. Et si fuerit causa ipsa remotio oris matricis,curetur cura remotionis cum uentosis prædictis in capitulo suo & phlebotomia saphenæ ex parte,qua oportet, secundum quod dictum est . Et si fuerit causa multitudo adipis,& administretur exercitium, & subtiliatio cibi,& dimittat balneationem humidam, nisi cum aquis thermarum , & utatur euacuatione cum phlebotomia , & clysteribus calidis , & exsiccatiuis calefacientibus , sicut est theriaca , & theodoricon,& oportet ut dimittat uinum subtile album,& utatur forti, rubeo,puro,pauco.et ex [t] [unctionibus]bonis ad eas est,[u] [mel album , & oleum de lilio .] [x] † [ ] & si causa fuerit uentositas prohibens a bonitate firmationis spermatis curetur cum eis , quæ sunt sicut diacyminum, & bibat anisum,& semen apii, & præcipue semē rutę in aqua radicis:& pessaria facta ex eis , & ex resoluentibus uentositatem,sunt sicut castoreum,& semen rutæ,& semen agnicasti , & si causa fuerit uehemētia siccitatis, administrētur super eam clysteria humectantia, & suppositoria de adipibus lenibus,& detur ī potu lac , & proprie lac caprinum, & alerfidabegi [y] [humectantia,] & supponantur adipes lenientes. & si fuerit causa strictura oris matricis, oportet

oportet

---

k † B. & rela… …ione patientis.

l B. & difficul… …tas anhelitum.

m B. significatur declinatio matricis.

Aphor. 59.

… 5. cap. 7.

a B. Alia litera. quare repleta sunt,& oppilata.

b B. corpore & muliere.

c B. labia eius desuper.

d B. Alia litera. Et scias ; ꝙ quā nō mittitur sperma ī spatio paruo,& virga non est adhærens parietib⁹ receptricis, vel secundū aliam literā. nō est adhærens orificio , seu ori receptricis, qñque perdit̄ sperma, imo oportet , ut ipsa inhæreat ori matricis cum eiectione quadam, & non reiteretur extractio,& intromissio virgæ,imo ipsa per horam ei adhæreat, quum iam ipsa fuerit apud illam permistionem, quę est vehementioris conatus,& diligētiæ , donec uideat ꝙ os matricis sit apertū, & dilatatio & constrictio eius iā quieuerit ex toto , & post illud extrahatur uirga ipsa muliere remanente cū coxis suis ad se inuicem aliqualiter distantibus & duab. anchis eleuatione dorso suo inferius declinante.

e † B. non.

f B. concauitate parua imò est uirga adhærens lateri uuluæ qñque.

g B. stringatur vulua super uirgam deinde.

h B. introitus.

i B. apertio.

k B. dilatatio,& constrictio.

l † B. expectet.

m —— B.

n B. p aliquo tempus coadunando extremitates pedum suorum ad se inuicem & retinendo anhelitum.

o B. præcesserit administratio suffumigationū sup ipsam huic rei conuenientium.

p † B. conferūt.

q B. in cinere calido.

r B. figuram.

s B. Alia litera. & humores calidos.

t B. Alia litera. pessarijs.

u B. almadi id est mel rubeum.

x † & myrrha.

y B. pinguia.

ret ut administretur in ea semper radius de stã
no,& ingrossetur gradatim, & inungatur cum
unguentis lenificatiuis, & multum utatur bal-
neo,& confert ei comestio caulium:& admini
strentur apium,& cyminum,& anisum,& simi
lia.et plurimum quidem causarum prohiben-
tium impręgnationem receptibilem curatio-
nis est frigus & humiditas. et plurimum medi
cinarum facientium imprægnare. z [est,ex par
te quasi succurrendi]ei,& non est excusatio e- 10
uacuationum humiditatis, a † [
] cum hieris, & suppositoriis,
& clysteriis,& ex eis, quę bibũtur, sunt confe-
ctiones calidæ,sicut mithridatũ,& theriaca, &
theodoricon & medicamẽ alkekengi,et de eis
quæ bibũtur habentes proprietates,est vt in po
tu detur mulieri urina elephãtis.est enim mira
bilis in imprçgnatione,& fiat illud quum pro
ximus est coitus,& quum coitu, Et iterum bi-
bat serraturam eboris, quoniã est præsentis iu 20
uamenti,& semen siseleos est bonum,& exper
tum,& de eo quidem datur in potu pecudibus
fœminis,ut multiplicetur generatio. Et de b [pes
sariis est illud quod] fit ex oleo balsami, & o-
leo de ben,& oleo de lilio,& pessaria de c [nata
nigra.] Et iterum adeps anseris in lana, & ex
ungulis aromaticis , & muscho,& spica,& cy-
peris,& d [anetho,& origano,& e [uenuca,]&
hyssopo,& bdellio,& testiculis uulpis. Et darsi
sahan est mirabilis,& nux cupressi,& baccæ lau 30
ri,& gallia,& amomum & folium , & cordu-
meni, & ex omni calefactiuo styptico,& ꝓprie
f † [ ]& suppositorio coagulorũ,
& proprie coaguli leporis cum g [oleo] post
mundificationem,adiuuat ad imprægnandũ,
aut cum oleo violaceo, et similiter suppositio
stercoris eius,& suppositio fellis gazel masculi
secundum quod dicitur,& proprie si ponatur
cum oleo aliquid de testiculis uulpis. h † [
] Et similiter suppositio fimi 40
eius,et suppositio fellis adib.et leporis , et leõis
pondere tertię.drach.j.Collyrium bonum:spi-
ca,et crocus,et mastix,et myrrha, et i [gallia]
et castoreũ cum oleo nardino.Et iterum sumã
tur myrrhę.drach.iiij.et ireos,et fimi k [adib.]
amborum an. drach.ii.præparetur ex eis pessa-
rium simile glandi , et supponatur , et iteretur
in omnibus tribus diebus.Et iterum mel colatũ
et serapinum,et bdellium et oleum de lilio.Pes
sarium bonum croci,amomi,spicę, meliloti , 50
omniũ an.drach.iii.et media.& folii, et cordu
meni,amborum an.unc.j.adipis anseris, et ui-
telli ouorum amborum an. unc.ii.olei nardini
unc.s.supponatur post ablutionem in lana cœ
lesti tribus diebus,renouando omni die.Et ite
rum sumantur allia sicca,et humida,et effunda
tur super ipsa quantum ipsa sunt de oleo l [ros.
aut] sisamino, et decoquantur donec in deco
ctione dissoluantur,et recedat aquositas ex eis:
et supponatur cũ lana:est enim mirabile bonũ. 60
Et quandoque indigetur ante vsum pessario-
rum clysteribus cum re aliqua, in qua si uirtus
pulpę coloquintidę,quare educunt humidita
tes.aut supponatur in uulua sua, quod est sicut
gumma m [arboris masticis,] & educet ex ea
humiditates. Et ex suffumigationib. sunt troc.
facti ex myrrha, & storace, & baccis lauri, &
fiat ex eis suffumigatio omni die. Et iterũ nux
cupressi,& arsenicum rubeum,conficiantur cũ
storace liquida.& fiat suffumigatio cum eis in
traiectorio post mundificationem, tribus die-
bus continuis. Et similiter myrrha, & storax li
quida,& galbanũ,& baccæ lauri, & nigella ite-
rum,& bdellium,& hyssopus.

z B. tendunt ad succurrendum.
a † B. si fuerit humiditas.
b B. vnctionib9 est illa quæ.
c B. nafta. Alia litera. costo nigro.
d B. Alia litera alumine.
e B. cypero, & ammeos.
f † B. ad lubricitatem.
g B. butyro.
h † B. cum melle.
i B. muschus.
k B. leporis.
l B. Alia litera.
m B. alchunchar.

ANNOTATIONES.

Sterilitas, si a natura sit, incurabile uitium esse ait, Hippocrates lib. de sterilib. non tamen si accidentaria. Habes de huius curatione plura in lib. de morb. muliebr. & lib. de sterilib. Agit de eadem re & Paulus lib. 3. cap. 74.

De signis imprægnationis, & iudicijs eius. Cap. 11.

Significat ipsam illud,quod antecessit de cõ
uenientia duarum emissionum spermatis,et
dispositio quasi tepor succedens coitui . & est 20
caput uirgę quasi suctum , quum emittit sper-
ma,& est quum egreditur ad siccitatem aliquã
tulũ decliue,& succedit ei uehemens adunatio
oris matricis, ita ut nõ ingrediatur ipsum sti-
lus.Et similiter eius eleuatio ad superiora , &
anteriora,& colligitur absque duritie ex uehe
mentia siccitatis illius partis,& retinentur mẽ
strua,quare non mẽstruatur usque ad tempus,
aut mẽstruatur paulatim , & accidit dolor par
uus in eo , quod est inter umbilicum, & rece- 30
ptricem.Et quãdoque fit difficultas urinę,et ac
cidit ei,ut abhorreat coitum post illud,et odio
habeat ipsum.Et quando quum ea coitur,non
emittit sperma, et accidit ei apud coitũ dolor
sub umbilico,et nausea et pręgnans habens ma
sculum uehementius odit coitum, quàm prę-
gnans habens fœminam: ipsa enim quãdoque
non abhorret coitum.Deinde illud,quod suc-
cedit ei de augustia,et pigritia, et grauitate cor
poris et malitia animę, et parua nausea,et eru- 40
ctuatione acetosa,et horripilatione, et dolore
capitis:et uertigine,et tenebrositate oculorum
et pulsu cordis:deinde commouentur appeti-
tus mali post mensem,aut duos menses et citri
natur albedo oculorum earum. a † [
] et quandoque profundantur o-
culi eius,et mollificantur palpebræ eius,et acui
tur aspectus,et b [minorantur]eius pupillę,et
ingrossatur eius albedo, et non citrinatur secũ
dum plurimum.et necessaria est alteratio colo 50
ris, et euentus impressionum egredientium a
natura , quamuis sit in pręgnante ex masculo
minus,et in pręgnante ex fœmina plus. et quã-
doque impręgnatio sedat dolores dorsi,et an
charum,propterea quòd calefacit ea matrix, et
quum perit,redeunt . et quandoque c [altera-
tur corpus] eius ab eo,quod fuit: d [quare]di
latantur et citrinantur super ipsum venæ eius,
uirides fiunt;et in pluribus dispositionibus ac
cidit pręgnantibus, vt mollificentur carum e 60
[corpora] in principio retentionis menstruo
rum,et augmento eius, quod de ipsis retinetur
ultra illud,quo indiget embryon,propter par-
uitatem embryonis,et debilitatem eius a ciba-
tione:deinde quum magnificatur embryon,ci
batur illa superfluitate, f [quare fit conuersio,]
et sedantur accidentia retentionis eius.et quũ
impre-

a † B. & fit uiridis.
b B. clarificatur.
c B. Alia litera alterantur mam…
d B. & …
e B. mamm…
f B. & uiuificatur.

impregnatur puella, quæ nondum consecuta est xv. annos, timetur ei mors propter paruitatem matricis. Et similiter est dispositio illius, cui ex magnis aduenit febris acuta. interficit enim fœtũ ex hoc quod facit possidere de malitia complexionis, quum ipse sit debilis, non tolerans illud: & ex hoc quòd nutrimentum eius corrumpitur ex parte complexionis eius: & ex hoc quòd, quum mater non nutritur, debilitatur [g] [nutrimentum] fœtus: & quum nutritur, debilitatur ipsa. Et similiter quum accidit in matrice eius apostema calidum. nam si est phlegmon, tunc quandoque speratur cum eo raro euasio fœtus, & matris, [h] [Esse vero est malum] valde. Et quandoque cognoscitur dispositio impræegnationis per experimenta. de quibus est, vt in potu dentur de [i] [aqua mellis] in hora dormiendi duæ vnc. cum tanto pondere aquæ pluuialis permista, & videat an punctionem sentiat, an non. [k] † [ ] Et causa quidem in illo est, retentio inflationis cum cõmunitate intestinorum, licet medici mirentur de hoc: & est expertum certum, nisi in cõsuetis potare illud. Et iterũ laboret in ieiunio in die, & in sero inuoluatur pannus & suffumigetur a [l] [librello] & traiectorio cum suffumigio: si ergo egreditur fumus & odor ex ore, & naso, tunc ipsa non est prægnans. Et similiter experitur quum vacuitas est, supponendo allium, & dormiendo super ipsum, & considerando an inueniat saporem eius, & odorem ipsius in ore an non. Et ex eo, quod dicemus in capitulo signorum masculinitatis, & fœmineitatis de suppositione aristolochiæ cum melle, & intromissione. Et urina quidem prægnantis in principio prægnationis est citrina, ad [m] [subalbedinẽ] decliuis, quasi sit cottum in eius medio sparsũ. Et significat prægnationem, vrina [n] [puræ] substantiæ, super quam est quod est simile nubibus. & proprie quando in ea sunt sicut grana ascẽdentia, & descendentia. In fine autem impræegnationis quandoque apparet in vrinalib. earũ rubedo in loco, in quo apparuit in principio impræegnationis [o] [subalbedo.] & quando mouetur vrinale prægnantis, & conturbatur, tũc est in fine prægnationis: & quando non conturbatur, est in principio prægnationis.

g — B.

h B. Alia litera. Ipsa verò mala.

i B. mellis

k B. q si senserit punctionem, est prægnans.

l B. vaso seu instrumento suffumigationis.

m B. glaucedinem. Alia litera. albedinem, vel luteitatem, vel lutulentudinem.

n B. clare.

o B. glaucedo.

ANNOTATIONES.

Satis manifestum est, ait Hipp. lib. de carnibus, harum rerum peritis, quòd mulier, quum in ventre concepit, statim horret, & calor, & dentium stridor consequitur, & conuulsio occupat tum articulos, tum totum corpus: et uterum segnities ac torpor. Et quæ puræ sunt, hoc perpetiuntur. Quæ uerò crassæ & mucosæ, hoc perpetiuntur, pleræq; ex his mulierib. non percipiunt, nec cognoscunt. Scribit item in lib. de superfœtatione. Prægnantem mulierem, si aliter non cognoscas, oculi tracti & cauiores fiãt, & candidũ oculorum albedinis natura non habet, sed liuidius existit. Subiũgit et alia: et plura et in lib. de sterilib. scribit. Sed uide & 5. aph. & Arist. 7. de hist. anim. & Aetium lib. 16.

Aph. 41. 51. 61. Cap. 4. Cap. 8.

De causis masculinitatis. *Cap.* 12.

CAusa mascul initatis est sperma uiri, & caliditas eius, & abundantia ipsius, & conuenientia coitus in hora mundificationis eius, & prouocatio spermatis ex dextro: quoniam est calidius, spissioris substantię, & sumitur ex rene dextro, qui est calidior, & altior, & propinquior hepati. Et similiter quando cadit in dextro matricis. Et similiter sperma mulieris in ꝓprietatib. suis, & in parte sua, & regio frigida, & tempus frigidũ, & uentus septentrionalis adiuuant ad masculi nitatem: & contrarium ad cõtrarium, & similiter ætas adolescentiæ, absque pueritia, & senectute, & dicunt quidam, quòd si currit a dextro viri, ad dextrum eius, masculinat. Et ex duobus sinistris, fæmininat, & si currit ex sinistro eius ad dextrum ipsius, erit fęmina masculina, & ex dextro eius ad sinistrum ipsius, erit masculus fœmininus. Et dixerunt quidam de illis, qui [a] [prudentes sunt] quòd prægnatio a die ablutionis est cum masculo vsque ad quintum, & est cum puella usque ad octauũ, deinde est cum masculo usque ad xj. deinde est cum hermaphrodito. Et sanguis prægnantis cũ masculo calidior est plurimum, quam sanguis prægnantis cum fœmina.

a B. Alia litera. loquũtur absq; ratione.

ANNOTATIONES.

Pulchre de hac re i libro de genitura, & de natura pueri agitur & a Gal. 2. de semine & 14. de usu part. Sed pulcherrimè Arist. 4. de generat. anim. & ibidem Auerroes id pertractant.

Cap. 5. Cap. 7. Cap. 1.

De signis masculinitatis & fœmineitatis. *Cap.* 13.

PRægnans habens masculinum, est melioris coloris, & pluris leuitatis, & agilitatis, & mundioris faciei, & sanioris appetitus, & quietiorum accidentium, & sentit grauedinem lateris dextri. Plurimum. n. generatur masculus ex spermate expulso ad dextrum [a] [duorum] lateris [b] † [ ] matricis: & non accidit illud, nisi, aut propter desiderium illius lateris ad recipiendum, aut quoniam expulsio est ex testiculo dextro, & quando mouetur fętus masculus, mouetur ex latere dextro. Plurimum n quum incipit mammilla augmentari et alteratur color, fit in ea, quæ habet masculum ex latere dextro, et proprie papilla dextra, et ad ipsam currit lac in primis, et ꝓuocatur in primis. Et est lac, quod mulgetur ex ubere eius, grossum, uiscosum, non tenue aquosum, ita quòd lac masculi distillatur super speculum, et consideratur ad ipsum in sole, et remanet quasi ipsum sit frustum argenti uiui, aut granum margaritæ, non currens, neq; [c] [prolongatur, et augmẽtatur papilla in habente masculũ in rubedine, nõ in nigredine uehementi, et fiunt uenæ [d] [papillarũ] eius rubeæ [e] [ad nigredinẽ decliues.] et fit pulsus eius dexter uehementius plenus, et freques, et dixerunt quidã, quòd quando mouetur a statione, mouet prius pedẽ dextrum, et est expertum, et quum erigitur, sustentatur super manũ dextrã, et est oculus eius dexter leuioris et uelocioris motus, et masculus mouetur post tres menses, et fœmina post quattuor menses, et dixerunt quidã de ingenijs est in cognitione illius, ut sumatur aristolochiæ aur. i. et teratur, et conficiatur cum melle, et supponatur cũ lana uiridi a mane usq; ad meridiem, et in ieiunio:

a — B.
b † B. colli.

c B. protensum. Alia litera. depressum.
d B. pedum.
e B. non nigræ.

tunc si dulcescit saliua eius, est concipiens masculum: & si est amara, tunc est prægnans cum fœmina: & si non alteratur, tunc non est pregnans, & in hac causa, est consideratio, & indiget experimento, vel multa perscrutatione in sua scientia. Signa autem fœminæ, & quę pregnans est cum filia, sunt, f † [ ] multitudo vlcerum pedum, & proprie in g [coxis,] & multitudo apostematum eorum. Et quando que est pregnans cum masculo, sed non est masculus nisi debilis, & est h [mollificatarum uenarum. Signa autem fœminę fortia,] et enixæ masculum sunt, ꝙ consumitur eius partus in xxv. diebus vsque ad xxx. dies, nisi ipsa sit ęgra, & fœmina ex xxxv. usq; ad xl. & illud fit secundum plurimum.

f † B. contraria illis. Et ex eis quæ uerificant est.
g B. tibiis.
h B. lassus & sūt peiores dispositiones & deteriores significationes quam in pręgnante cum fœmina forti.

ANNOTATIONES.

Habes & hæc in locis superiori capite annotatis. sed uide præterea Hipp. 5. aph. & Aetium lib. 16. quamuis cū omnibus fermè notis, quas & Auicennas & alij attulere falli etiam sæpenumero contingat.

Apho. 37. & 42
Cap. 9.

De regimine masculinitatis. Cap. 14.

OPortet, vt calefiat mulier & vir cum aromaticis, & suffumigatione, & potu, & cibis, & potu mithridati, & cum suffumigationibus, & pessarijs prædictis, si eis indiget cum clysteribus a † [ ] & vnctionibus. Et nō auscultetur ille, qui dicit, quòd oportet, vt mulier sit debilis spermatis, vt generetur ex ea masculus: imò oportet, vt sit spissi spermatis, & fortis, & b [puella,] huiusmodi enim sperma dignius est, vt suscipiat masculinitatem. Veruntamen non oportet, vt deficiat a spermate eius sperma masculi, imò oportet ut sit sperma masculi fortius in hoc capitulo eo, & oportet ut dimittat coitum ad tempus, & non recedat a coitu omnino, quare corrumpatur sperma, secundum quòd diximus, & vt non multum vtantur potu aquę, imò bibant de ea paulatim, & cibetur cibis fortibus calefacientibus, deinde experiatur vir sperma suum, & dum permanet tenue, scias quòd necessitas ad curationem remanens est, & quum ingrossatur sperma, expectet post illud diebus aliquot, & procedat secundū regimen suum, donec confortetur sperma, & aggregetur secundum modum, quem innuimus. Deinde conueniat cum ea conuentu, quē innuimus, in loco aromatizato aromaticis calidis, sicut c [nere primo ex] muscho, & croco, & xyloaloe indo crudo, & deuitet camphorā, & sit in lætiore dispositione, & meliore anima, & delectabiliore domo, & cogitet de masculis, & appropriet meditationem suam in masculis fortibus habentibus audaciam, & opponant suos oculos formæ viri, de illis, qui sunt rectioris creationis, & gloriosæ formæ, & coeat.

a † B. calefacientibus.
b B. Alia litera. calidi.
c B. ned &. Alia litera. ned primo.

ANNOTATIONES.

Si fæmellam, ait Hipp. 1. de diæta parere uelit, diæta ad aquam uergente utendum est. si uerò masculum, exercitijs ac uictu ad ignem tendente utetur. Et non solum uirū hoc facere oportet, sed etiam mulierem. Vnum postremo loco scribit de imaginatione. pro qua re lege Galeni historiam lib. de theriaca ad Pisonem.

cap. 11.

De signis alhanum facientis nasci musculos. Cap. 15.

ALhanun faciēs masculos, est uir fortis corporis, æqualis carnis in duritie, et mollitie, multi spermatis, grossi, calidi, & est magnorum testiculorum, manifestarū uenarum, fortis desiderii, quem non debilitat coitus, ex cuius dextro eiicitur sperma. Nam rustici etiam stringunt sinistrum testiculum tauri, ut effundatur ex dextro. Quumque adolescentis dexter prius inflatur testiculus, tunc ipse est masculinans, aut sinister, tunc ipse est fœminans. Et similiter ille, ad quem festinat pollutione, non a nocumento in spermate, est faciens masculos.

ANNOTATIONES.

Qui apti gignendis maribus sint, pulchrè docet. æmulaturq; Rasim 22. Cont. tr. 6. Quod de uinculo ad sinistrum testem iniecto meminit, legere est ex Arist. 4. de gener. animal. ex Leophanis sententia. sed & Hipp. lib. de superfætatione idem asserit. Videre autem ex Gal. est 4. in 6. uulg. morb. quomodo si dexter testiculus prius intumescat, ubi ex pueritia in adolescentiam itur, gignendis masculis aptū corpus indicetur: intumescente uerò sinistro fœminis.

cap. 1.
cap. 1.
comm. 10

De signis mulierum masculinizantium. Cap. 16.

DE mulierib. masculinans est mulier æqualis coloris, & formæ, quę nō est a [grauis] corpore, neque mollis, & neque menstrua eius sunt subtilia b [cruda,] neque pauca, aquosa, c † [ ] adusta ualde, et cuius os matricis est uulue oppositum, & cuius digestio bona est; & cuius uenæ sunt apparentes procedentes ad exteriora, & cuius sensus, & motus, secundum quod oportet, existunt, & non habet uentris solutionem assiduam, neque ipsius constrictionem assiduam, & oculi eius sunt decliues ad fuscedinem absque subalbedine; & est gaudentis naturæ, & lætæ animæ. Et puellę uiripotentes in primis, quum coeunt sunt uelocis imprægnationis propter fortitudinem caliditatis earum, & paruitatem adipis matricis ipsarum, et humiditatum earum. Et illæ, quibus uelociter ueniunt menstrua, digniores sunt, ut masculos concipiant. Et spatium mundificationis illarum, quarum est breue, est vsq; ad xxij. dies, non usque ad xl.

a B. dura.
b B. nigra faniosa.
c † B. neque pauca.

De causis geminorum, & imprægnationis super imprægnationem. Cap. 17.

CAusa earum est multitudo spermatis, et diuisio ipsius in duo, & quod est supra, et eius casus in duos uentres. Et incolumitas quidem duorum filiorum, etiam geminorum, nō est plurima. Et parum sunt inter geminos dies plurimi, ipsi enim secundum plurimum fiunt ex coitu vno. et parū contingit, quòd ex coitu super prægnationem fiat conceptio. Nam si fit cōceptio, fit in mulieribus, quæ corpora a [tenera] habent, & sunt multorū pilorum, & multi sangui-

a B. carnosa, & pinguia.

b B. illo. sanguinis propter fortitudinem caliditatis earum. Et b [de illis] sunt, quæ fortasse uident sanguinem in impregnatione, & nō curant de eo propter uirtutem earum, & fortitudinem matricis ipsarum, & non abortiuntur cum menstruis, & cum apertione c [eius, quod emittitur in matrice.] & quandoque menstruantur super impregnatione, numero duarum menstruationum, & supra. Quòd si cadat impregnatio super impregnationem in non ualde forti, & in ea, quæ non concipit nisi propter apertionem oris matricis suæ, non propter fortitudinē suę matricis, timetur quòd sit filius primus iam debilitatus, quare corrumpitur secundus. & iterū in fortibus timetur latus casus litigij, & compressionis inter duos filios. Et illud quidem plurimum perducit ad febrem, & inflationem faciei, & aduentum ægritudinum, ad hoc ut abortiatur unum eorum. & de signis quidem geminorum, & qui supra sunt, secundum quod dixerunt, & expertum est, est ut consideretur umbilicus nati primi continuus cum fœtu: tunc si non fuerit in ipso ruga, neque nodus, non erit post natum primum, filius: & si fuerit in ipso rugæ, tunc prægnatio erit secundum numerum rugarum.

c Alia litera. lingua oris matricis.

ANNOTATIONES.

lib. 4. & 5. cap. 1. *De gemini fœtus causa, deq́, superfœtatione fusius agitur 1. de diæta. Eadem de re scribit Arist. 4. de gener. animal. Multa & Rasis 22. Cont. tr. 6. Sed præterea liber Hippocratis extat de superfœtatione.*

De signis appropinquationis partus. Cap. 18.

QVum prægnans ingreditur in spatio propinquo tempori partus, & sentit grauitatem in inferioribus uentris sub umbilico, & in dorso, & dolorem in inguine, & caliditatem in uentre, & inflationem in ore matricis uehementem, sensatam, & humectationem eius, tūc iam approximat. Quumque a [mollificatur eius cauda] & inflantur eius inguina, & fortior fit inflatio inguinis, tunc non est inter illud & inter partum nisi proximum.

a B. mollificantur eius anchæ.

ANNOTATIONES.

cap. 13. *Scribuntur instantis partus signa ab Aetio lib. 16. & ab Hippocrate 1. de morb. mulieur. plura.*

De signis debilitatis embryonis. Cap. 19.

SIgnificant debilitatem eius ægritudines matris suæ, & euacuationes accidētes ei, & proprie continuatio prouocationis mēstruorum pertranseuntium illud, quod fit secundum semitam raritatis, & paucitatis, & secundum semitam superfluitatis cibi, & similiter apparitio lactis etiam in primo mense, in quo concipit ipsum, & emulgetur, quum mammilla exprimitur. & significat ipsam, quòd non mouetur fœtus motu, de quo sit curandum, aut mouetur in non sua hora.

De signis debilitatis nati. Cap. 20.

QVum fœtus nascitur, & non inflatur umbilicus eius & non mouetur, & non sternutat a † [ ] usque ad tempus, tunc ipse est debilis, et non uiuet.

a † B. & nō soluitur uēter eius.

TRACTATVS II.

De impregnatione & partu. Cap. 1.

TEmpora quidem creationis & motionis, & partus, iam diximus in anatomia, & eis, quę sunt post ipsam, & scias inde, quod mensis septimus est primus mēsis, in quo parit ipsum, & est fœtus fortis creationis, & complexionis, cuius creatio a [uelox] fuit, & cuius motus festinauit, & cuius petitio ad exitum fuit b [uelox.] & multoties quidem moritur natus c [infra hoc spatium,] quoniam tolerat motus uehementes in debilitate creationis; huiusmodi natus nanque licet in radice sit fortis, tamen est proximi spatij cum creatione. Verum natus in 8. mense est, qui plurimum moritur de natis, & parum uiuit. Quod si aliquis uiuat de natis in viij. mensibus, tunc illud est parum ualde, & parum est quod uiuat natus d [perueniens] hoc tēpore. & in quibusdam regionibus nō uiuit natus viij. mensium omnino, quoniam non euacuatur eius dispositio, quin aut sit retardatus in creatione, & motione, & desiderium ad partum usque ad hāc horam. e [& significat] quod eius uirtus non est fortis in radice: f [aut aduenniunt eis motus separationis] in principio tēporis complementi, g † [

] quamuis sit fortis in radice uirtus eius, sicut nati in vii. Quod si non fuerit ita, immo fuerit creatio eius, & motus ipsius, & uoluntas desiderans peruenire ad partum, h [& motus eius cōpleti ante illud, tunc huius fœtus iam conatur euadere a loco suo & conuertitur. sed quid ualet eius conuersio, cum qua non consequitur intentionem suam,] & remanet sic conuersus, usquequo redit ad ipsum uirtus sua, & facit ipsum deficere debilitas suæ uirtutis? i [& accidit ei proculdubio quod accidit debili intento motibus euasionis, quum procedit absque directione scilicet lassitudo & defectus,] infirmatur ergo proculdubio, & debilitatur & resoluitur uirtus eius, & quando nascitur in huiusmodi dispositione, est iudicium eius iudicium nati infirmi debilis, & de iudiciis eius est, quod non speratur ei uita. Natus autem in nono, si completa fuerit eius creatio, & desiderauerit moueri in vii. & non fuerit ei possibile ut euadat, immo remaneat in matrice, & acciderit ei in viii. quod diximus, k [uiuet] in spatio mensis, ita redeunte ad ipsum uirtute, & ęquabitur a conuersione sua, usquequo redeat conuersus, & confirmetur: quumque nascitur, saluatur, & quum non fit ita, immo non desiderat nisi moueri in illa hora, tunc iudicium eius est iudicium omnis debilis l [omnino.] Et plurimum quidem nascitur in decimo ille, cui accidit ut desideret partum in nono, & non fuit ei præparatum. & accidit ei illud, quod accidit nato in viii. Et parum quidem accidit, ut sit m [assiduatio] separationis cadens in vii. deinde extendatur

a B. uelocior.
b B. uelocior.
c B. in hoc tempore.
d B. qui est fœmina.
e B. quare significatur.
f B. conatus autem exitus ad extra.
g † B. magis & plus debilitat ipsum, quam debilitet illū cuius conatus ad exitum est in principio tēporis cōplementi.
h B. iā fuerit cōpleta ante illū & fuerit hmōi fętus iā desiderās & exquirēs separationē, & exitū a loco suo & cōuertatur & eius cōuersio q̄ non sequitur intentionē suā facit accidere laborē, & fatigationē. Alia litera & cōuertatur & deficiat debilitas uirtutis. tūc eius cōuersio, q̄ nō consequitur intentionē suā facit ei accidere laborem & fatigationem.
i B. tūc accidit ei proculdubio illa lassitudo & defectio quæ accidit debili desiderāti uel exquirēti motū euasionis ad locum optatū q̄n aduenit ei talis motus absque q̄ perueniat uel applicet ad illum locum.
k B. tunc uiuificatur.
l B. in creatione.
m B. uoluntas.

datur uita usque ad x. ita ut eueniat ei integra n [vita] in x. hoc enim rarum est. & cum hoc est significatio debilitatis virtutis, quum o [currit vicissitudo,] ex septimo vsque ad x.

n B. uinificatio. o B. postponitur complemētum uel perfectio uiuificationis seu uirtutis.

A N N O T A T I O N E S.

Actum de hac re antea est. Tu uide Hipp. libello de septimestri & octimestri partu. Itemque Arist. & Auerrhoem 4. de gener. anim. & 7. de hist. animal. scripsit & Gal. libellum de septimestri partu.

cap. 4. cap. 4.

De regimine uniuersali prægnantis. *Cap.* 2.

OPortet vt assiduent lenificationem suarū naturarum semper cum eis, quæ liniunt cum æqualitate, sicut sūt alesfidabegi pinguia, & sicut a [suraset] & similia, quum stringitur natura valde, & ut occupentur exercitijs temperatis, & deambulatione tenui absq; superfluo. superflua enim abortiri facit, & illud ideo, quoniam ipsę replentur propter illud, quod accidit eis de retentione menstruorum. Quod si superfluitates in eis multiplicentur, oportet vt non assiduent balneum. Balneum nanque eis execrabile est, nisi apud propinquitatem, & nō oportet vt inungantur capita earum, & fortasse accidet eis inde coryza, quare accidat tussis, & commoueatur fętus, & post abortus, & oportet vt deuitent motum superfluum, & saltum, & percussionem, & casum, & coitum proprie, & repletionem cibi, & iram, & nō superueniat eis, quod faciat tristari, & timere, & elongentur ab eis omnes reliquę causę abortus, & proprie in mense primo, & vsque ad xx. dies, & proprie in hebdomada prima, & vsque ad tres dies a conceptione. illic enim est execrabile super eas, omne b [compressionem faciens.] Et consideretur illud, quod diximus de conseruatione embryonis, Et oportet ut cooperiatur illud, qđ est sub hypochondrijs earum, cum lana leui, & sint cibi earum panis mundus cum alesfidabegi, & alzerbeiet. & deuitent omne acutum, & amarum, sicut capparis c † [ ]& oliuæ immaturę, & omne prouocatiuum menstruorum: sicut sunt phaseoli, & cicer, & sisamum, & si desiderant cibū in die cōceptionis, præcepit Hippoc. vt in potu sumant sauich in aqua; ipsum enim quamuis sit inflatiuum, est tamen velocis nutrimenti. Et vinum earum sit odoriferum, & subtile, antiquum. Et Hipp. quidem dixit, sumant in potu uinum nigrum, & videtur quòd voluerit intelligi per illud subtile, nigrum, & sit nigredo eius propter ipsius fortitudinem, non propter fęcem. Et sint in secundis mensis earum passę, & cydonia dulcia, & pyra, & excitantia appetitum, & mala muza, & granata muza. Medicinæ verò earum sint, sicut electuarium de margaritis, cuius descriptio. Rec. margaritarum non perforatarum, pyrethri, amborum ana drac. i. zingiberis, & masticis, amborum an. drach. iiij. zedoariæ, doronici, seminis apii d [capsiæ] cardamomi, nucis muscatæ, macis e [cinnami] omnium an. drach. ii. been albi, been rubei, piperis, & macropiperis omnium an. drac. iii. cinnamomi. drac. v. zuccari sulimeni quantum omnia, & plus: cuius dosis sit cochlearium vnum; ipsum enim rectificat dispositionem matricis earum, & dispositionem stomachorum earum. Et oportet, ut uehemens sit studium in stomachis earum, quare confortentur cum eis, quæ sunt sicut geleniabin cum xyloaloe, & mastice. & similibus, & electuaria facta cum zuccaro plurimo, cum speciebus aromaticis, f † [ ] in quibus non est multa g [caliditas,] & cum emplastris stypticis calefacientibus aromaticis.

a B. siracost. b B. commouēs subito. c †B. & lupini. d B. seitaragi. e B. cherse. f †B. Alia litera subtilibus. g B. acuitas.

De regimine enixæ. *Cap.* 3.

OPortet quando parit, ut studium sit in prouocatione menstruorum eius, a † [ ]& rectificetur cib. & non permutetur cibus subito ad regimen grossum, quare faciat ipsam febrire, & debilitet uirtutem alteratiuam in hepate eius, et multiplicetur sitis eius, et fortasse fiat hydropica. Quod si induretur cum hoc hepar eius, non speratur ei sanatio. Et dieb. quidem partus sunt motus, & periodi, et principium eius est hora aduentus commotionis, & doloris, et quum ęgritudo pertransit xx. dies vsq; ad xxiiii. ęgritudine stante, aut b [recidiuante,] significat tarditatem c [consumptionis.] Et necessaria est euacuatio in die alio ab isto, qui est dies crisis, si non fuerit debilitas.

a †B. sufficiente. Alia litera. retentorum. b B. redeunte. c B. Alia litera finis.

A N N O T A T I O N E S.

Hippocrates 1. de morb. muliebribus adeo purgationis retentionem in enixis metuit, ut mortem portendi putet, nisi uel sectione uenæ, uel citata aluo illi succurratur. probe ercui sanè & quotidiana experientia astipulatur. probe ergo studium author noster adhibendum esse ait in mensium prouocatione.

De appetitu prægnantis. *Cap.* 4.

QVum cadit appetitus prægnantis, iuuatur dimissione pinguis vehementis pinguedinis, et dulcis vehementis dulcedinis, & administratione a [rei subtilis,] & moderamine in potu aquæ, et sit contenta uino odorifero, pauco, subtili: est enim iuuatiuum, rectificans appetitum, & illud, quod accidit de nausea, et uomitu plurimo, et de medicinis appetitui conferentibus est omne, in quo est stypticitas cum caliditate subtili, sicut uirga pastoris b [decocta cum vino et succo] eius, et c [aristolochia] ante cibum et post ipsum, de quo parum sumatur, et emplastra nota, confortantia stomachum, facta ex cydoniis, et dactylis d [albis,] siccis, et calamo aromatico, et spica cum vino odorifero antiquo. Et quandoque ponuntur in eis semē apii, et anisum, et fœniculum, et proprie si fuerint illic dolor, et inflatio. Quod si eius appetitus malus fiat superflue, stude in mundificando stomachum eius, cum eis, quæ sunt sicut aqua algeleniabin facti cum ros. persicis, deinde rectificetur cum acetosis, & rob de agresta. Et uinum eius factum cum aqua mellis, aut aqua zuccari, iuuamentum eis bonum est in illo, & conueniens embryoni. Et e [polypodiū] quidem exsiccatū conuenit appetentibus lutū ex

a B. deambulationis leuis. b B. Alia litera cum anetho bibatur decoctio. Alia litera. cum uino bibatur decoctio. c B. rauend. Alia litera. alrobub. d B. immaturis. e B. amylum.

ex eis. Et quandoque iuuantur ex acutis, sicut sinapi,& similia: ipsum enim abscindit humorē malum,& excitat appetitum,& est ultimum in reducendo appetitum earum. Quumque conuertitur appetitus earum ad caseum, assetur eis humidus super prunas, donec exsiccetur, quoniam ille est melior, quā siccus,acutus: primus enim est minoris superfluitatis,& secundus est magis [f] [dirrumpens] appetitum. Ad ventositatem vero stomachi earum,& dolorem eius, vero bi gratia, administretur hoc electuarium. Rec. cymini carmeni infusi in aceto, & torrefacti post illud,& olibani,& origani persici, omniū ana partem unam, castorei partis vnius tertiā: sumatur de puluere eius sicco a medio aur.usq; ad aure i. Ad vomitum verò earum super cibū, oportet vt dentur post cibum ea, in quibus sunt aromaticitas,& ponticitas, & stypticitas, sicut cydonia assata, & propriè quum fixa sunt in eis frusta xyloaloes indi: & assiducetur compressio manuum, & pedum earum. administrentur super stomachum earum emplastra nota, & teneant in oribus suis grana granatorum cum folijs mentæ, & [g] [sorbeant] aliquid de miua,& bolum armenum est de eis, quæ sedant earum nauseam.

f B. excitans.

g B. lambant.

ANNOTATIONES.

Prægnantibus ob aggregata ex mensium suppressione uaria in corpore excrementa, & ad uentriculum delata, quandoque aboletur, quandoque etiam deprauatur ciborū appetentia. de qua re Gal. 5. aph. Curationem & aboliti et deprauati appetitus, quem cittam, seu picam uocant, tradit Paulus lib. 1. & Aetius lib. 16.

Aphor. 61.

cap. 1. cap. 10.

a B. calachan.

De [a] [pulsu] cordis prægnantium. Cap. 5.

ILlud quidem plurimum accidit ei propter communitatem oris stomachi,& causa humoris in eo, [b] [quoniam] multoties alleuiat sorbere aquam calidam,& exercitium leue præcipitans illud, quod est in ore stomachi.

b B. &.

ANNOTATIONES.

Affectus est ex eadem causa proueniens, a qua superior, ab humore scilicet uitioso ad uentriculum regurgitante. Meminit de huius curatione Paulus lib. 1. & oris uentriculi rosionem uocat.

cap. 1.

De regimine cursus menstruorum prægnantis. Cap. 6.

DEcoquantur styptica, in quibus non est aromaticitas in aqua, & ex ea administretur tina sicut sunt lentes, & cortices granatorum,& balaustiæ,& gallæ,& glandes,& similia. & quandoque fit ex gallis,& balaustiis,& corticib. granatorum,& ficubus siccis emplastrum, & ponitur super pectinem cum aceto.

ANNOTATIONES.

Si mulieri, ait Hipp. 5. aph. utero gerenti purgationes procedant, impossibile est fœtum esse sanum. Confirmatur idem et 1. de morbis muliebrib. Ad huius curationē Hipp. in libello de superfœtatione, stercus asini siccum & rubricā ac sepiæ testam, trita, simulq; linteo illigata apponit.

Aphor. 60.

De apostematione pedum prægnantium, & mollitie earum. Cap. 7.

EMplastrentur pedes earum cum foliis caulis, & liniantur cum uino misto cū aceto, & decoctione citri: aut [a] [cum decoctione chymoleæ] et quandoque sumitur emplastrum ex [b] [cannis cum aceto, et anetho] cum aceto.

a B. Alia litera. liniatur cū chymolea.

b B. dactylis immaturis siccis cū aceto & alumine.

ANNOTATIONES.

Meminit de hac re et Paulus lib. 1. & Aetius lib. 16.

cap. 1. cap. 11.

De abortu. Cap. 8.

CAusæ abortus, aut sunt primitiuæ ex percussione, aut casu, aut exercitio superfluo, aut saltu vehementi, et propriè ad posteriora, vel retro, ipse enim multoties facit descendere sperma cōceptum visibiliter: aut aliquid ex passionibus animalibus, sicut ira vehemens, aut timor, aut tristitia,& ex frigore aeris, et caliditate eius superfluis, et propter hoc genus abhorretur prægnanti prolongatio balnei ex hoc, quòd magnificatur anhelitus eius. Balneum enim, licet abortiri faciat per lubricitatem, facit tamen abortiri [a] [per egressionem fœtus ad aerem frigidum.] Et quandoque prouenit ex debilitate eius propter defectum, et mollificationem ipsius, [b] [causa resolutionis rei corporeæ,] et ex ægritudinibus, et [c] [askiu] et fame uehementi, et euacuatione humoris, aut sanguinis plurimi per medicinam aut phlebotomiam, aut ex seipso, et ex fluxu sanguinis menstruorum plurimi. Et quanto magis filius est maior, est nocumentum cum phlebotomia in ipso plus, aut ex repletione vehementi, aut ex satietate nauseatiua plurima corrumpente nutrimentum fœtus, et oppilante uiam ad eum: aut ex multitudine coitus mouente matricem, [d] † [ ] & propriè post septimum. Et multitudine balneationis, et ablutionis lubricante [e] † [ ] matricem, et faciente abortum, licèt balneum abortiri faciat causa mollificationis virtutis, et quia facit fœtum egere [f] [eo, quod est frigidum,] secundum quod diximus. Isti ergo sunt ordines causarum. [g] † [ ] et quandoque fit a causis propter fœtum, sicut est mors eius propter aliquam causarum mortis eius: quare expellit eum natura, et proprie quando currit ex eo res uirulenta, quę mordicat matricem, et lædit eam, uel sicut est debilitas eius, quare non firmatur: aut propter panniculos, et inuolutiones, quibus continetur. Quū enim abrumpuntur, et mollificantur, et effunditur ex eis humiditas eorum, lædit matricem, et mouet eam expulsiua, et adiuuat iterum ad lubricitatem, aut propter causam matricis de amplitudine oris eius, et paruitate adunationis eius, aut ex humiditatibus in matrice, aut in orificiis venarum lubrificantibus, et grauantibus. Et quandoque fit propter reliquas species malitię complexionis in matrice ex calore, aut frigore, aut humiditate, aut siccita-

a B. Alia litera. propterea quod facit fętū indigere aere frigido.

b B. propter causam resolutionis & ex nocumentis corporeis.

c B. ascham.

d † B. ad exteriora.

e † B. & mollificante.

f B. aere frigido.

g † B. primitiuarum.

te,& paucitate nutrimenti fetus,& quandoque fit ex uentositate in matrice,& ex apostemate, & [h] [quæ sunt similia,] aut duritie,aut cancro. Et quandoque fit ex ulcerib. in matrice,& plurimum abortus facti in mense secundo, & tertio fit ex uentositate,& humiditatib. super orificia uenarum quæ sunt matricis,quę nominantur foramina,ex quibus contexuntur, uenæ secundinę:quum ergo humectantur,mollificantur ipsę, & illud,quod ex eis texitur; quare fit abortus fetus ex quolibet motore,aut ex ventositate,aut grauedine, & quãdoque est causa malitia complexionis calidæ exsiccantis,aut frigidæ congelantis.& iterum ex eis, quæ abortiri faciunt in initio rei, est tenuitas spermatis in radice,quare non creatur ex eo panniculus primus nisi debilis, præparatus ad disrumpẽdum, cum hoc,quòd ipse attrahit sanguinem, & in sexto,& qui sunt post ipsum ex humiditatibus dispartitis in matrice, lubricantibus fetum, & dixerunt quidam, quòd fit plurimum illius ex uentositate,& ueritas est iste sermo.Post spatiũ uerò notum plurimum abortus non fit nisi ex debilitate matricis. [i] † [ ] Et dicitur, quòd illa, quę est uehementer extenuata,quum imprægnatur, abortitur antequã ingrossescat, quoniam corpus recipit de cibo ad sui rectificationem, & redditionem suę uirtutis, taliter quod non superfluit embryoni, quod ipsum nutriat quare debilitatur. Et in regionibus quidem ualde frigidis absque æqualitate, & temporibus frigidis ualde multiplicatur abortus,& similiter mors prægnantium,& [k] † [ ] in regionibus meridionalibus [l] † [ ] multiplicatur abortus, & similiter in aeribus meridionalibus, & minoratur in septentrionalibus, nisi sint frigidi, uehementer, lædentes embryonem, & quando præterijt hyems austrina, calida, & sequitur illam uer boreale frigidum,abortiuntur prægnantes,quæ parituræ sunt in uere,ex qualibet causa, & pariunt debilem, & dolores quidem accidentes apud abortum, uehementiores sunt doloribus accidentibus apud partum, quoniam illæ sunt res non naturales.

h B. erysipila.

i † B. lędente.

k † B. similiter.
l † B. & temporibus meridionalibus.

ANNOTATIONES.

Abortus causas tum externas tum internas methodo amplectitur. Pro hac re tu uide Hipp. 5. aph. & 3. aph. Item & 1. de morbis muliebribus copiosè.

Aph. 27. 31. 34. Aphor. 12.

De signis. *Cap.* 9.

Signa quidem abortus ipsius sunt, quoniam incipit mammilla detumescere post soliditatem sanam. Soliditatem uerò ægram rectificat natura,perducens ad detumitionem sine timore abortus.& quæcunque duarum mammillarum detumescit a soliditate sana, tunc habens eam abortitur [a] [in die illo,& similiter ex pleuresi.Quum ergo] superfluit lactis prouocatio, & frequens fit adeo, donec detumescat mammilla,tunc indicat ꝙ fetus est debilis,& ꝙ pręparatur abortui.Et similiter multitudo dolorũ in matrice,& quando rubet facies [b] † [ ] in febre,& accidit rigor, aut grauatur caput,& dominatur lassitudo, & sentitur dolor in profundo oculi,significat ꝙ causę abortus sunt venientes,& ꝙ ipsę facient peruenire menstrua, deinde faciẽt abortiri,& similiter causæ, [c] † [ ] abortus,quando ueniunt,significant ipsum. Complexiones uerò,& ulcera, & apostemata,& humiditates p ea cognoscuntur, quę dicta sunt multoties. Factus autẽ causa ventositatis cognoscitur per signa uentositatis, & extensionis absque grauedine, & ex permutatione, & ex additione cum acceptione inflationum, & causæ primitiuę iterum cognoscuntur [d] [quantitate sua.] Mortem uerò fętus significat motio rei [e] [delatę] in concauitate grauantis sicut lapis,qui mouetur de latere ad latus,& proprie quum iacet super latus suum,& infrigidatur sumen,quum ante illud esset calidum, & detumescit mammilla,& quandoq; currunt humiditates uirulentæ, fœtidę,& significat illud, si iam acciderint prægnantibus ægritudines acutę, nocentes sua caliditate uehementer:nam si ex eis prohibetur nutrimẽtum,moritur fœtus, & si non prohibetur, uehementior fit ægritudo, & fiunt alię ęgritudines prauæ. Et quandoque fit, quum moritur fœtus, & ante illud, & est de indicantibus illud, ut demergatur oculus prægnantis ad profundũ, & fiat albedo oculi fusca. Et quandoque fit rigida auris eius,& extremitas nasi, cum rubedine labij, et dispositio eius est similis hydropisi hyposarchæ.

a B. fœtum ex duob[9] geminis qui est in illo latere. Et quum.

b † B. valde.

c † B. fortes.

d B. ex additione sua ad rem. e B. delatę, vel non signatę.

ANNOTATIONES.

Plura de abortus signis ex Hippocrate colligere est, 1. de morb. muliebrib. Habes item 5. aph. Vide & Aetium lib. 16.

Aphor. 37. 38. & 55. cap. 19.

De conseruatione embryonis, & cautela abortus. *Cap.* 10.

Embryonis suspensio ex matrice,est sicut suspensio fructus ex arbore, & sicut maior timor, qui timetur super fructum quòd cadat, est aut quum incipit eius apparitio, aut quum ipsius existit complementum. [a] † [ ] similiter, quod vehementius timetur super embryonẽ,quòd abortiuus fiat, est apud principium cõceptionis,& ante appropinquationem partus, quare oportet ut caueantur in his duabus horis causę abortus prædictæ, & pharmacum quidem solutiuum est de summa illarum causarum, quare oportet, ut caueatur eius dispositio ante mensem quartum,& post septimum,et in eo, quod est inter illa iterum. ueruntamen in eo, quod est inter illa, est salubrius,& ad ipsum peruenitur,quum necessariũ est,& fortasse non erit excusatio in quibusdam harum horarum,quin soluatur,& mundificetur sanguis eius, vt non corrumpat embryonẽ propter malitiam complexionis:quare oportet vt fiat cum facilitate,& subtilitate. Et quandoque etiam menstrua ante conceptionem non sunt menstrua necessaria, et remanent in ea superfluitates menstruorum eius,indigentes mũdificatione,et tunc si non mundificantur,recipit

a † B. sed maior ratio.

pit earum corruptionem embryon: oportet ergo vt mundificetur illud b [subtile] cum mũdificatiuis subtilibus non potando, sed supponendo c [in primis suppositorium post collũ] matricis, imò supponantur in collo matricis; & non mundificetur cum d [eis illud, quod mundificatur] vice vna, imò vicib. pluribus. Et quum super mulierem timetur, quòd abortiatur causa complexionis, & apostematum, & vlcerum, & ventositatis, & reliquorum; curetur totũ cum eis, quæ sunt in suo capitulo, & quũ abortitur e [causa complexionis frigidæ, tunc si motor etiam est complexio,] temperetur; & si est aliud, & est de illis, quæ declinare faciunt ad matricem materiam calidã, ex qua timetur apostema, curetur cum apocrusticis, & prohibetib. apostema, & cũ eo, quod de solutione possibile est. Si autem non fuerit illud, imò non timetur ex eo, nisi vt consequatur embryonem causa eius nocumentum, aut læsio faciens ipsũ abortiri, aut interficiens ipsum, tũc oportet, ut curetur cum medicinis conseruantibus embryonem, quas dicemus. Propter lubricitatem verò ab humiditatibus, quæ est plurima lubricitas, oportet in hora imprægnationis, ut administrentur clysteria lenitiua, euacuantia stercus; deinde administrentur iniectiones, & prouocantia vrinam, & clysteria mundificantia matricem.

b B. cum subtili
c B. & non supponantur post er.
d B. eo quod mundificat.
e B. propter causam primitiuam tunc si est commotio complexionis etiam.

ANNOTATIONES.

Comparat, & Gale. fœtus amborum fructibus 4. aph. quem hic planè æmulatur.

Comm. 1.

De regimine bono ad illud. *Cap. 11.*

Est, ut in potu detur aqua radicum cũ oleo de Kerua, aut decoctio alhasech, aut fœnugræci cum oleo de Kerua. Et detur in potu in omnibus decem diebus aliquid de pilulis fœtidis: & detur hiera Gal. in potu. Clystere bonum. ad illud, & ad ventositatem. Recipe sauinæ & origani, & ammeos, & Keisim, & ramorũ anethi, & chamæmillæ, & rutæ, & hascec, & fœnugræci an. pugillum unum, decoquãtur in trib. lib. aquæ, donec consumatur medietas, & sumatur de ea minus lib. & adde super istam sextarium vnum olei arazaki, & sacraiati unum olei sisamini, & vtere ipso clysterizando, & clysteriza ipsam omnib. quatuor diebus cum tantundem. Et ex eo est, vt sumatur coloquinthida, & pforetur, & extrahantur grana eius, & impleatur oleo de lilio, & dimittatur die & nocte deinde preparetur in mane super cinerem calidum, & dimittatur donec bulliat oleũ integre; deinde coletur, & clysterizetur cũ eo receptrix, dum est tepidum, hoc. n. est mirabile ad lubricitatem humidam. Et post huius euacuationem, oportet ut administrentur olea odorifera, calida, inũcta, & iniecta, & supposita in lanis, & cõfectiones magnæ, & medicamen alkeKengi, & diamarte, & sagzenea in omnib. tribus diebus, aut quinque, & similiter de diamuscho, & diaspermaton. Et iterum sumatur corticis thuris, & cyperi tritorum etiam amborum ana pars i. & myrrhæ pars s. decoquãtur cum a [sextuplo suæ aquæ,] donec remaneat quarta, et coletur, et clysterizetur ex ea cum iiij. vnc. in omnib. tribus diebus, postquam iam euacuata fuerit humiditas, quæ est ante ipsam. Et ex b [pessarijs] bonis sunt bdellium et gluten alimbat, & ammoniacum, & nigella, coniunctim, & singulariter, & administrentur post mundificationẽ, & supponatur spica, & crocus, & mastix, & myrrha, & galia, & castoreum, & bdellium, & similia in oleo nardino, aut adipe anseris super lanam viridem. Et supponatur post illud, cuius prẽmissio necessaria est, coagulũ leporis, & medicinæ conseruantes fœtum in ventre matris, quum non est nocumentum complexionis calidæ, aut apostematis calidi, & similium illis. Et sunt medicinę, quæ sunt ad cor, sicut c [zedoaria,] & doronigi, & been duo, et lætificantes, et diamuschum, & mithridatum. Medicamẽ prohibens abortum. Recipe doronigi, & d [zedoariæ,] et castorei, e [& assæ] et galiæ, et muschi, et cardamomi minoris, et gallarum, et spodii, omnium an. ℥ j. f † [ ] cum aqua frigida, et g [clysterizetur calefactũ ante hoc.] et ex eis, quę conferunt in eo sunt h [hordeum,] et chamæmilla, et i [assa] et anethum, et ammeos, et similia.

a B. Alia litera. ex seminis aquę
b B. suffumigationibus.
c B. zurumbet.
d B. zurumbet.
e B. Alia litera.
f † B. zingiber. ʒ. x. & potus eius omni die est aureus unus.
g B. clystere tale factiuũ istius generis.
h B. origanum.
i B. fœnugræci.

ANNOTATIONES.

Mirum uidetur, quomodo conseruandi fœtus, & prohibẽdi abortus gratia, catapotia fœtida & hierã Galeni exhibeat, quum hæc menses moueant efficaciter. Verum & si res ita se habet, exhiberi tamen fortaße & hæc prægnantibus poßunt minori pondere quam fieri in cæteris soleat. unde & non absolute offerri hæc prægnantib. iubet, sed decem singulis dieb. aliquid eorum (quasi dixeris, modicum quidpiam) exhibendum ait. Hipp. quoque lib. de natura pueri, syluestrem colocynthida in melle tritam offert, ad superfluum humorem utero ipsi infestum educendum.

De regimine abortus, & extractione fœtus mortui. Cap. 12.

Qvandoque abortus in quibusdam horis necessarius est, de quibus est illa, quæ est quum prægnans est puella, parua, supra quam timetur mors ex partu. Et de illis est, quum in a [matrice] est nocumentum, et additio carnis stringens super fœtus egressionem, quare interficit. Et de illis est apud mortem fœtus in uentre prægnantis. Et scias quòd quando fit difficilis partus iiij. diebus, tunc iam moritur fœtus; quare occupatus sis in uita matris, et nõ occuperis in uita fętus; imò stude in extractione illius. Et abortum quidem quandoq; faciũt motus, et quandoque faciũt ipsum medicinę. Et medicinę quidem faciunt, quoniam interficiunt fœtum, et quia prouocant mẽstrua cum fortitudine. Et quandoque faciunt cum lubricitate, et interficientes fœtum sunt amara, et prouocantia menstrua iterũ sunt amara, et acuta, et lubricantia sunt humida, viscosa, quæ administrentur bibita et supposita. Et ex motibus est phlebotomia, et propriè ex saphena post basilicam, et propriè super magnitudinẽ b [ieiunii,] et famem, et exercitiũ, et saltus plurimi, et delatio oneris grauis, et vomitus, et sternutatio,

a B. ore matricis
b B. fœtus.

& de regimine bono in illo, est vt intromittatur in os matricis prægnantis charta facta licinium aut penna, aut c [herba amara vel abrasa] cum mensura quantitatis d [pennæ] ex vsnen, aut ruta, aut artanita, aut e [siracost.] ipsa enim abortiri faciunt proculdubio: & propriè quum liniuntur ex aliqua medicinarum abortiri facientium, sicut alkitran, & f [pulpa] coloquinthidæ. Et de medicinis quidem abortiri facientibus, aliæ sunt singulares, & aliæ cõpositæ, & singulares quidem iam diximus in tabulis medicinarum singularium, & cõpositas in antidotario. Hic verò dicemus de vtrisq; ordinibus eas, quæ magis operatiuæ sunt in intẽtione. De medicinis verò singularibus, quæ sũt longinquiores a vehementia caliditatis, sunt sicut absinthium, & g [capsia.] Sed medicinæ singulares calidæ sunt sicut semen h [capsię] ꝙ est simile nasturtio, & est ei odor nasturtij, i † [ ] & grana harmel iterum bibita, & supposita: & oleum balsami quũ supponitur, extrahit fœtum, & secundinam: & assa, & galbanum forte est iterum: & buchormariẽ in hoc capitulo fortis est valde, bibita, & supposita: ita quòd quidam existimant, ꝙ si prægnans iaceat k † [ ] super eam, perducit eam ad abortiendum, & succus eius corrumpit fœtum linitus super ventrẽ. quanto ergo plus suppositus super cottum? Et similiter succus reliquarum artanitarũ. Et si in potu detur de vsnẽ persico pondus ʒ. iii. eiiciet fœtum in die illo, & quũ sumitur de l [cordumeni] tertia ʒ. eiicit fœtum, & facit possidere caliditatem, & m [motum.] Et iterum, si iniiciatur decoctio pulpæ coloquinthidę in iniectorio narrato secundum conditiones suas: aut supponatur in lana suppositorio ascendente. Et ex medicinis bonis est cinnamomum, quum permiscetur cum rubea, ipsum enim abortiri facit fœtum bibitũ aut suppositum, & cum hoc sedat nauseam. Et de illis, quę proprietatem habent, est vngula asini. Secundum enim quod quidam existimant, si cum ipsa suffumigetur fœtus, n † [ ] mortuus, extrahit eum, & quum ex stercore eius fit suffumigatio per traiectoriũ, extrahit mortuum velociter, & similiter suffumigatio cum oculo piscis saliti, & de medicinis compositis ebibitis in hoc est medicamen forte in faciendo abortum, & extrahendo fœtum mortuum. Quod recipit assæ pondus ʒ. s. & foliorum rutę siccę ʒ. iii. & myrrhę ʒ. i. & est dosis i. sumatur in potu cum decoctione sauinæ, dosis vna in mane, & dosis j. in vesperis; aut sumatur aristolochia longa, & gentianæ, & baccarum lauri, & myrrhæ, & costi marini, & casiæ ligneę nigrę, & rubeæ tincturæ, & succi absinthij, & cordumeni recentis acuti, & piperis, & mefeatramesia etiam partes ęquales, de quo bibatur omni die aur. o [.i.] x. diebus. Et de medicinis bonis facientib. abortum cum facilitate, cum sedatione nauseæ, est illud, quod recipit cinnamomi, & cordumeni, & sauinæ omnium an. ʒ. x. myrrhæ ʒ. v. & sit dosis eius ʒ. iij. omni die: & alleuiatur cum hoc mundificatio enixæ, & exitus secundinæ & theriaca diatessaron etiam est fortis in faciendo abortum, & extrahendo mortuum, & ad infantem mortuum sumantur vnc. iii. aquę rutæ, & tantundẽ aquæ fœnugræci decocti cum ficubus decoctione multa, & origani vnc. iij. & sumantur in potu. Ipsa enim lubricant mortuum. & quandoq; datur in potu aquæ frigidę quantitas lib. j. & puluerizatur desuper altheæ vnc. j. & datur in potu, & uomitur, & fit sternutatio, & datur in potu aqua rutæ plurima cum oleo de fænugræco decocto cum dactylis, & est conueniens secundinę, & de pessarijs est medulla p [cordumeni,] de qua & ex ammoniaco fiat pessariũ, & supponatur. Pessarium forte. Rec. succi cucumeris asinini Kirat. viij. confecti cum felle taurino, & supponatur, extrahit enim fœtum q † [ ] mortuum. Pessarium Pauli. Rec. elleborum nigrum, & staphisagriam, & aristol. rotun. & buchormarion, r † [ ] & grana almezerion, et pulpam coloquinthidæ, & ammoniacum: terãtur omnia prętor ammoniacum, ipsum nanque resoluitur in aqua, et aggregentur cum eo reliqua, et quandoque ponitur cum eo fellis taurini exsiccati pars j. et fit ex eis pessarium, et iterum aliud forte valdè. Recipe salis ammoniaci triti ʒ. x. ammoniaci ʒ. iiij. conficiatur sal ammoniacus cum resolutione ammoniaci, et fiat ex eo pessarium, et supponatur nocte tota eleuatis pedib. super puluinar, et iniiciatur iterum in eam, quod fit sicut decoctio absinthij, et sicut succus rutæ, et sicut decoctio sauinæ, et oleum de kerua.

c B. lignũ abrasum uel politũ & factum acutũ in modũ licinij.
d B. fusti uel rami.
e B. serachs.
f B. succus.
g B. fumus terrę.
h B. seitaragi.
i † B. quũ supponitur causa aborsum.
k † B. pedem.
l B. charmedane.
m B. adustioné.
n † B. uiuus &.
o B. ii.
p B. charmedana.
q † B. uiuum &.
r † B. & pulpã cordumeni. Alia litera. & medullã charmedanæ.

De instrumento, quo iniectio fit in matricem. Cap. 13.

OPortet ut sit instrumentum, quo iniectio fit triangulatæ extremitatis, longũ habens collum, secundum mẽsuram longitudinis colli matricis mulieris, quæ curatur, et taliter ut ingrediatur os matricis, et sentiat mulier, quòd iam peruenit in spatiũ intra matricem, et iniiciatur per ipsum, illud, quod interficit, et quod lubricat, et quod extrahit.

De regimine quorundam antiquorum in extrahendo fœtum mortuum. Cap. 14.

EXtractio fœtus mortui, et incisio eius cum ferro, quum difficilis fit partus, cõsideretur an sit salubris, an sit non salubris. Si ergo fuerit ex illis, quæ salubres sunt, simus audaces in curatione eius, et si non, prohibeatur illud. Mulieri enim cuius dispositio mala est, accidit syncopis, cum uigilijs, et obliuione, et mollificatione, et dislocatione, et quum vocatur, non forte respondet, et quum clamatur alta uoce, respondet debiliter; deinde superuenit ei syncopis iterum. et de illis sunt, quæ spasmantur cũ tensione, a [pulsant earum lacerti] et prohibẽtur a cibo, et est pulsus earum paruus, frequens. Illis uerò, quæ saluantur, nihil accidit de hoc. Oportet ergo, vt mulier resupinetur super b [caput, et super dorsum suum,] et sit caput eius decliue ad inferiora, et crura eius eleuata, et contineant eã mulieres, aut accipiant ab omni latere, si fuerint præsentes, et si non, ligetur pectus eius ad c [lectũ] cum ligamentis ut nõ attrahatur corpus eius apud tensionem, d [ ] deinde

a B commouentur earũ nerui.
b B. tabulã eleuatam a terra.
c B. tabulã eleuatam a terra.
d † B. & attractionem fœtus.

deinde aperiat obstetrix [e] [rectum] colli matricis, & inungat manum [f] [sinistram] oleo, & aggreget omnes digitos in longitudine protē sos, & intromittat eos in os matricis, & dilatet [g] [eos etiam cum eo, quod est] supra ipsos de oleo, Et ĩquirat vbi oportet figere vncinos quibus fœtus extrahatur, & loca [h] [eleuata ut] figantur in eis vncini. [i] [Et si approximat ei, quod inuenit.] [k] [Ista ergo] sunt loca in fœtu, qui descendit super caput, oculi, & os, & [l] [collum, 10 & palatum, & sub mandibula] & furcula, & loca propinqua costis, & sub hypochondriis. In fœtu vero, qui descendit super pedes, sunt ossa, quæ sunt supra pectinem, & costæ medię, & furcula: deinde teneat instrumentum, quo extrahatur fœtus cum manu dextra, & intromittat manū sinistram [m] [sub vncino in eo, quod est] inter digitos suos, & infigatur in [n] [partibus] locorum, quæ diximus donec perueniat ad rem vacuam, & infigatur è contra vncinus 20 alius, vt sit attractio æqualis, & non declinet ad partem aliquam. Deinde tendatur, & non sit tensio æqualis in directo tantum: imò in lateribus etiam, sicut fit in ablatione dentium. Et oportet in [o] [hora illa] vt mollificetur tensio, deinde intromittatur index inunctus, & digiti plurimi in eo, quod est inter matricem, & corpus, quod retinetur. Et [p] [circundent digiti eius circuitum.] Quum ergo [q] [sequitur] fœtus, secundum quod oportet, tunc permutetur 30 vncinus primus ad locum altiorem, & ita fiat cum vncinis alijs donec egrediatur fœtus totus cum attractione, q si egrediatur manus ante aliam, & non est possibilis reditio eius propter ipsius coarctationem, tunc oportet ut inuoluatur super ipsam pannus, vt non lubricet, & attrahatur tandiu, donec quum tota egreditur, abscindatur ex spatula, & ita fiat quum egrediuntur ambæ manus ante [r] [adiutoria suâ,] & non est possibilis earum reductio 40 Et similiter fiat de pedibus, quum non consequitur eos ambos reliquum corpus. s. incidantur ex inguinibus. Et si caput infantis est magnum, & accidit ei coarctatio in exitu, & est in capite eius aqua congregata, tunc oportet; vt intromittatur inter digitos phlebotomus, aut cultellus spinosus: aut cultellus, quo inciduntur hæmorrhoides nasi, & perforetur cū eo caput, vt effundatur aqua, & detumescat. Et si aqua non est & est necessariū vt extrahatur ce 50 rebrorum eius, fiat. Si autem fœtus est magni capitis natura, tūc oportet vt findatur craneum, & capiatur cum tenaliis, quibus extrahuntur dentes & ossa, & extrahatur. Et si egrediatur caput, & coarctetur pectus, tunc findantur cum hoc ingenio loca, quę sequuntur furculam, donec perueniatur ad ossa vacua, quare effundatur humiditas, quæ est in pectore, & detumescat pectus. Si autem non [s] [adunetur,] oportet tunc vt scindatur, & auferatur [t] [furcula,] Quū 60 enim aufertur, obedit tunc. [u] † [

] Et si fuerit inferius ventris apostemosum, & fœtus mortuus, aut viuus, oportebit tunc etiam, vt euacuetur [x] [sicut narrauimus cum eo,] quod est in concauitate eius. Fætus autem, qui egreditur super pedes, attractio fit facilis, & transpositio eius ad os matricis facilis. Quòd si coarctetur apud ventrem, & pectus, oportet tunc vt attrahatur cum panno, & findatur secundum quod narrauimus, donec effundatur, quod intra ipsum est. Si verò reliqua membra auferantur, & redeat caput, et retineatur, tunc intromittatur manus sinistra, & quæratur cum ea caput, & extrahatur cū digitis ad os matricis, deinde intromittatur in eo uncinus unus aut duo ex illis, quibus attrahitur fœtus, & trahatur. Et si os matricis iam coarctatum est propter apostema calidum accidens ei, tunc non oportet vt laboretur, imò oportet tunc, vt administretur effusio rerum pinguium plurima, & humectatio, & sessio in tina, & administrentur [y] [epithemata] ad aperiendum os matricis, & auferatur caput, sicut diximus. In illo autem, qui de fœtibus egreditur super latus, si possibile est vt equetur, tunc administrentur [z] [epithemata ad aperiendum os matricis, quę] diximus. Et si non fuerit illud, incidatur infans totus interius. Et necessaria est post administrationē harum rerum administratio specierū curationis apostematum calidorum, quæ eueniunt in [a] [matrice] Quòd si accidat fluxus sanguinis, curetur cū eo, quod est in capitulo suo.

y B. emplastra.

z B. canones quos.

a B. Alia litera. ore matricis.

ANNOTATIONES.

Habes de hac re plura ex Hipp. 1. de morb. muliebrib. & ex Rasi. 22. cont. tr. 7. Habes etiam libellum de fœtus ex sectione inscriptum, inter Hippocratis libros repositum: scribit de hac re & Paulus lib. 6. & Celsus lib. 7.

Cap. 1. cap. 74. cap. 29.

De regimine prægnantis post abortum. Cap. 15.

Quum abortitur mulier fœtum, oportet, vt suffumigetur cū bdellio, & [a] [hyssopo] & alharmel, & glutine albotin, & origano, & sinapi albo, & currat sanguis & non ingrossetur, quare retineatur, & dolorem faciat.

a B. zufera.

ANNOTATIONES.

A ttenuantibus sanguinem educere ex utero molitur, de qua re & Hipp. 1. de morb. muliebrib.

De extractione secundinæ. Cap. 16.

Ingenium quidē in extractione, quod administratur in ea absque medicamine, est vt sternutet cum aliquo eorū, quę sternutare faciunt: deinde teneat ambas nares, & os violenter, quare [a] [inspissatur] venter, & tenditur, & lubricat secundina. Quumque apparet secundina, tunc tendatur paulatim cum facilitate, et non sit in ea labor, vt non abscindatur. Quum ergo timetur abscisio, stringatur illud, quod [b] [sequitur manu] cum coxa mulieris, cōstrictione temperata, & elaboretur in sternutatione. Quumque tardatur casus secundinæ, non tendas eam tensione aliqua: imò stringe eam ad coxas ambas ligatione desuper, taliter, vt nō ascendat. Et si fuerit adhærens cum profunditate matricis, tunc subtiliatio fit in separatione eius cum motu leui ad latera, vt mollificentur ligamenta. Et oportet, vt non cadat in hoc labor omnino. Et si fuerit retentio eius propter vehementiam oppilationis, & constri-

a B. fiat tensus, ut chorda.

b B. apprehendit manus.

ctionis oris matricis, ingenietur [c] [vt carminetur:] aut cum digitis: aut effusione vnguentorũ calidorum mollificantium secundum propinquiorem præparationem situs mulieris, quæ possibilis est in ea, & fortasse est iacere eius cõuenientius ad illud. Et quandoque adiuuãt ad illud vnctiones, & emplastra lenificantia de foris sub vmbilico & alchatim. Et quandoque sufficit linimentum digitorum obstetricis; deinde regatur regimento sternutationis, & suffumigationum, & tinarum, & eorum, quæ bibuntur, & ingenietur omni ingenio. Ipsa enim in quolibet spatio putrefit, & [d] [lenitur; & cadit,] & adiuua te cum diureticis fortibus. Et administra ei tinã decoctionis vsnen: quoniam facit ipsam cadere. Et de illis, quę faciunt ipsam cadere, est vt infundatur in matricẽ vnguentũ basilicon. ipsum n. putrefacit eam, & extrahit ipsam. Et quum egreditur, administretur oleum ros. & similia. Et de his, quę adiuuãt ad lubricationem eius, est, vt in potu detur aqua [e] [rosarum recentiũ] puluerizata desuper althea: aut detur in potu: aut supponatur aliquid de stercore [f] [accipitris, & administretur desuper, qđ dictum est de medicinis facientibus abortiri fœtum, & pessariis, & suffumigationibus. Et de suffumigationibus bonis, est elleborus albus facta suffumigatione cum eo, & stercus columbinum etiam facta suffumigatione cũ eo, & aristolochia facta suffumigatione. Et de antiquis fuerunt, qui præceperunt obstetrici, vt inuolueret manum suam in panno, & intromitteret eam & acciperet secundinam: sed hæc cura est dolorosa: nam quum nõ egreditur secundina, tunc ipsa [g] [carminatur,] & egreditur post dies. Veruntamen parienti [h] † [ ] accidit dispositio maligna propter uapores malos ascendentes ex secundina ad cerebrum, & cor & stomachum: oportet ergo vt succurratur ad nocumenta earum cum suffumigationibus aromaticis, & potu [i] [almeisus,] & diamuschi. Et administrentur epithemata super cor, & stomachum, & medicinæ aromaticę facientes cordi. Et quidam antiquorum locutus est de extractione secundinæ sermonem, quẽ ego sua dictione narro. Inquit Ludus, si remanet secundina in matrice post exitum fœtus, tunc si os matricis est aptũ, & secundina est [k] [suspensa, quæ] iam collecta est, & facta est similis sphæræ in latere matricis, tunc exitus eius est facilis. Et oportet vt calefiat manus sinistra, & inungatur, & intromittatur ad profundum, & quærat cum ea donec inueniat secundinam cum [l] [collo] matricis annexam, oportet ut trahatur non secundum rectitudinem, [m] [quoniã] timemus inde conuersionem matricis: neque attractione vehementi, imò oportet in primis ut permutetur cum facilitate ad latera dextra & sinistra: deinde addatur in quantitate attractionis: ipsa enim attrahitur tunc, & separatur ex adhęrentibus. Et si os matricis fuerit adunatum, administra species curationis, quas dixi tibi, & si non fuerit uirtus debilis, administra res mouentes sternutationem, & suffumigationes cum speciebus in uase. Et si aperitur os matricis, tunc tu intromitte manum, & extrahe eam secundum quod diximus. Et si non egreditur secundina cum istis rebus, tunc non soliciteris ex hoc: ipsa enim post dies paucos resoluetur, & curret, sicut currit aquositas sanguinis. At verò [n] [augmentum] odoris eius facit dolorem capitis, & corrumpit stomachum, & angustiam facit. Quare [o] [oportet ut soliciteris,] & oportet, ut non sit abbreuiatio in administratione suffumigationis cum rebus conuenientibus ad illud. Inquit, & iam expertus sum in hoc suffumigationem nasturtii, & ficuum siccarũ. Et alius locutus est secundum sermonem, quem scripsimus secundum modum suum etiam. [p] [videtur mihi] vt ponantur medicinę acutæ, sicut ruta, & prassium, & abrotanum, & oleum de lilio, & oleum de alcanna, tantæ quãtitatis, qua humefiãt medicinę siccę, aggregetur totum illud ĩ uase nouo, & cooperiatur caput eius, & fiat in eo foramen paruum, & intromittatur in foramine canna, & ponatur sub eo ignis. Quũq; uno seruore bullierit, remoue ipsum, & pone ipsum super prunas, & approxima ipsum scamno, super quod sedet mulier, & pone cannam in uuluam eius, & cooperi cum pannis plurimis ex partibus eius ut nõ egrediatur vapor, & dimitte eam secundum hunc modum duabus horis, donec permutetur secundina. Quòd si non sufficit illud, & debilitatur uapor in extrahendo ipsam, tunc tibi conuenit vti emplastris, quę abortiri faciunt fętum. Administratio nanque eorum post uaporationẽ est fortior. & penetrabilioris virtutis.

c B. ad dilatandum ipsum.
d B. & fœtet.
e B. Alia litera cineris recentis.
f B. auis falconis.
g B. dilatatur. Alia litera. putrescit.
h † B. enixæ.
i B. almisuseu.
K B. inuoluta &
l B. profundo.
m B. Alia litera. nisi.
n B. n[illegible]
o B. [illegible]
p B. percipit.

ANNOTATIONES.

Vt secundæ procidant, ait Hipp. 5. aph. sternutatorio apposito nares comprime & os. De extrahenda secunda scribit etiam Paulus lib. 6. & Aetius lib. 16.

Aphor. 49.

Cap. 17.

De prohibitione imprægnationis.

Medico quandoque necessarium est prohibere imprægnationem in parua, super quam timetur de partu, & in ea in cuius matrice est debilitas. Grauitas nanque fætus facit possidere scissuram in uesica, quare inuoluntarie egreditur vrina, & non potest retineri vsque ad finem vitæ. Et de regimine in hoc est, ut præcipias in hora coitus, ut caueatur forma imprægnatiua, quam diximus, & cum diuersitate inter duas spermatis eiectiones, &, separatione cum velocitate, & præcipue, ut eleuetur mulier cum cõplemento coitus, & saliat ad posteriora, usque ad vii. & ix. saltus: fortasse enim egredietur sperma. Incessus autem paruus, & saltus ad anteriora quiescere facit sperma fortasse. Et quandoque adiuuat ad lubricitatem spermatis, vt sterque nutet. Et de illis, quæ oportet considerare, est, ut supponatur ante coitum, & post ipsum alkitran, & ungatur cum eo uirga, & similiter cum oleo balsami, & cerusa, & ut supponatur ante & post pulpa granati, & alu ment. Et suppositio etiã summitatis caulis, & semen eius, apud mũdificationem, & [a] [apud] coitum, & post ipsum est in hoc fortis, & propriè quãdo ponitur in Kitran [b] [&] submergitur in [c] [calamentho.] Et suppositio foliorum algarab post

a B. ante.
b B. aut.
c B. decoctionis calamenthi aut succo eius.

post mundificationem. Et propriè quando cū hoc sunt submersa in aqua foliorum algarab. Et similiter pulpa coloquinthidæ. Et [d] [alhegue rescen,] & scoriæ ferri, & caulium, & scammoneæ, & seminis caulis partes æquales aggregentur cum kitran, & supponantur. Et suppositio piperis post coitum prohibet conceptionem. Et similiter suppositio stercoris elephantis sola, aut cum suffumigatione cū eo in horis prædictis. Et de ebibitis est, ut in potu dentur aquę albedarungi unc. iij. prohibet enim impręgnationem.

ANNOTATIONES.

Plura scribit de hac re Aetius lib. 16. habes & ex Hipp. 1. de morbis muliebribus.

De mola. Cap. 18.

QVandoque accidunt mulieri dispositiones similes dispositionibus prægnantiū, ex retentione menstruorum, & alteratione coloris, & casu appetitus, & adunatione oris matricis. Et quandoque est cum hoc durities quędam. Et quandoque est in ea aliquid duritiei in matrice tota. Et accidit inflatio ambarū māmillarum, & repletio earum. Et quandoque accidit earum apostematio. Et sentit in uētre suo motum, qui est sicut motus embryonis, & magnitudinem corporis, & quæ est sicut quantitas embryonis, quod [a] [mouetur per compressionem] dextra & sinistra. Et quandoque remanet sic annis quattuor, aut quinque. Et quandoque protenditur usque ad finem uitæ, & non recipit curationem. Et quandoque accidit ei sicut hydropisis, & inflatio uentris: [b] [sed quę tēdit ad duritiem non clamat uoce] tympani. Et quandoque accidit dolor pariēdi, & angustia, & cum hoc non parit: imò quandoque est causa in eo tensio, & inflatio in uenis menstruæ, quare non deponit aliquid. Et quandoque deponit frustum carnis, cuius est forma quędam, cuius species non comprehenduntur. Et quandoque est illud, quod egreditur tantum uentositas. Et quandoque sunt superfluitates aggregatæ, quare egrediuntur cum sanguine plurimo ex eo, qui retinetur. & mola ex omnib. istis est diuisio secunda: & est eadem nominata mola, & alia ab illa nō dicitur mola & nominatur persice naducem. & causa in generatione huius frusti carnis, secundum quòd existimatur, sunt duæ res, quarum una est multitudo materierū effusarum ad ea cum uehementia caliditatis: & secunda est coitus, in quo matrix comprehēdit aquam mulieris, & extendit eam cū nutrimento, & propter defectum uirtutis masculinitatis, non concipit. & de signis decernentibus inter molam harum specierum, & inter prægnationem ueram, est, quòd res illa non mouetur nisi in hora quadam, deinde post illud nō mouetur, & est durities uentris cum ea uehementior duritie uentris pregnantis cum conceptione uera. & sunt mulieris manus, & pedes molles ualde cum [c] [minoratione.] & signa discernentia inter species alias, & ueram molam, est existimatio quod est embryon, et sentitur corpus [d] [formatum] in matrice, & multoties accidit ex mola illud:, quod accidit ex apostemate matricis, [e] [&] ex accidentibus colicæ, propter cōstrictionem [f] [ab orbo:] quare accidit dolor uehemens, licet multoties habens molam patiatur [g] [ex apostemate] colicæ. & [h] [in colica quidem uentosa iuuamentum fit cum dactylis indis, & cum eo, quod vocāt affeim] & similibus, ipsa enim resoluunt ipsum dolorem, & cum hoc extrahunt molam.

ANNOTATIONES.

Molæ causas pulchre Hipp. lib. de sterilibus in hæc uerba. Molę porrò conceptus causa hæc est. Quum multi menses modicum & morbosum semen conceperint, neque fetus rectus fit, & uenter plenus est, & uelut prægnantis nihil autem in uentre mouetur, neque lac in mammis generatur, mammæ autem turgidæ sunt. Idem & in 1. de mor. muliebrib. asserit. Disserit eadem de re Arist. 4. de generat. animal. & ibidem Auerroes, itemque Aetius lib. 16. & Paulus lib. 3. Agit & Gal. 14. de usu part. Sed hic controuersia est. Ait Auicennas ijs uerbis. Et sentit in uentre suo &c. sentiri ubi mola adsit, in uentre motionem. At Hippocrates locis antea citatis nihil ait in uentre moueri, quod & Aetius affirmat. Euidens profectò cōtrouersia hæc est. Fortasse autem Hippocrates motum molæ intelligit per se, absque matris motu. Auicennas uero de motu loquitur, qui ad totius corporis motionem sequitur, qui per accidens est.

De cura. Cap. 19.

REgimen in ea est paucitas motus, & dimissio exercitij, & resupinatio in dormiendo cum eleuatione inferiorum, & prohibitio [a] [inferiorum] a latere inferiore, et si indiget phlebotomia, & euacuatione, et uomitu, fiat. et in reliquis curationibus fiat curatio apostematum [b] [grauatiuorum] et cum mollificatiuis. s. emplastris, et uaporationib. et embrochis, et tinis, et ex eis, quæ abortiuntur, et abortum faciunt post illud, quandoque enim resoluunt materiam facientem molam, et quod ei simile est, quandoque eijciunt eam. et multoties sufficit in ea labor dandi in potu logodion, et dandi in potu oleum alkekengi, est enim vehemētis iuuamenti in hoc.

ANNOTATIONES.

Si mola unum tantum carnis frustum est, non curari ait Hipp. lib. de sterilib. sed interire ægram, seruari autem, si plura fuerint, & moderatus sanguis erumpat. Pro curatione uide Hippocratem locis in superioribus adductis. Vide & Paulum lib. 3. & Aetium lib. 16.

De figuris naturalibus, & non naturalibus partus. Cap. 20.

FIgura naturalis partus est, vt egrediatur super caput suum, secundum rectitudinem oris matricis absque inclinatione, manib. eius extensis super coxas: et quæ est præter illam est non naturalis, sed quę ei propinquior est, est vt egrediatur super pedes suos: et egrediantur manus eius extensę super coxas. Quod si caput declinat

Marginal notes (left column): [d] B. heragieglo. — Cap. 16. & 17. — [a] B. permutatio. — [b] B. tēdit ad duritiem, non ad tympanitiē cum tinnientem sono. — [c] B. subtilitate neruum.

Marginal notes (right column): [d] B. adunatum. — [e] —— B. — [f] B. sup orbū. — [g] B. aliquid ex dolore. — [h] B. quādoque fit iuuamentum in colica molatica cū electuario de dactylis, & electuario dicto alseriaran. — Cap. 7. — Cap 80. ca. 69. — Cap 7. — [a] B. materierū. — [b] B. durorum. — cap. 65. cap. 80.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50, 60

clinat a rectitudine, aut remouentur manus a
coxis,et egrediuntur pedes;et retinetur manus
tunc est mala. Et formæ exitus mali quando-
que intersiciunt fœtum,& matrem.Et quando
que euadit ex eis mater, & moritur fętus pro-
pter illud,quod aduenit ei de labore. & [a] † [
] accidit ei apostematio exterius
quum prolongatur,& non sedatur in trib.die-
bus.Et quãdoque perducit ad apostemata [b] [ca
lida] & euadit fętus,& moritur mater. Et quã-
doque prefocatur in huiusmodi puer, & mori
tur præfocatus.

a † B.propter illud quod.

b B. matricis interficientia.

ANNOTATIONES.

Habes de hac re ex Hippocrate 1.de morb. muliebrib. & libello de natura pueri. Sed uide & Actium lib. 16. æmulatur præsertim Paulum lib. . hoc & tribus sequentibus capitibus.

Cap. 22. Ca. 76.

De difficultate partus. *Cap.* 21.

Difficultas partus, aut fit causa prægnantis:
aut causa fætus, aut causa matricis, aut se
cundinæ: aut causa uicinantium, & communi
cantium, aut causa horæ partus, aut causa ob-
stetricis, aut propter causas primitiuas. Facta
verò causa prægnantis,est ut sit [a] [stricta, aut]
debilis, passa ægritudines, aut famem:aut sit ti-
mida: aut nõ consueta imprægnationi,aut par
tui,imò tunc est primum quum parit,quare est
timor eius maior. Et dolor ipsius vehemẽtior,
aut est anus debilis: aut est plurimæ adipis : aut
est vehementis pinguedinis habentis strictum
[b] [almezen,cuius mezez] non dilatatur,& nõ
[c] [adiuuatur membrum vehementis frigoris
compressione lacertorum ventris,uel] est par-
uæ tolerantiæ in dolore,& est vehementis per
mutationis,& inquietudinis,quare perducit il
lud ad causam aliam, & est alteratio figuræ in-
fantis ab eo,quod conuenit. Facta autem causa
fætus, aut est propter genus eius,fæmina enim
penitus est difficilioris partus,quàm masculus:
aut est propter magnitudinem eius,aut magni
tudinem capitis, aut grossitudinem corporis
eius,aut propter multam eius paruitatem,aut le
uitatem,quare non [d] [submergitur] cum for-
titudine, aut propter alterationem creaturæ ab
æqualitate facilis lubricitatis: sicut si sit sicut il-
le qui habet duo capita: aut quem comprimit
numeratio embryonum, fortasse enim in ven-
tre uno sunt quinque, imò quandoque est nu-
meratio maior illa, qui parui sunt, & diuersi.
& quandoque est numeratio plurima ualde in
cysti vna. Et quandoque est difficultas, propte-
rea, quòd est mortuus,quare non fit ei adiuto-
rium propter motum eius:aut est debilis, & fit
paruum adiutorium propter motum eius. Et
quandoque fit difficultas propterea quòd figu-
ra eius exitus est nõ naturalis, sicut si egreditur
super pedes suos,aut super latus suum, & ma-
nus eius [e] [sint plicatæ] super coxas & genua
eius,& istud fit propter corruptionem motus
embryonis,aut propter multitudinem inquie
tudinis [f] [patientis.] Et ex eis,quæ securitatem
faciunt eius, est ut sint inquietudo partus,& do
lor decliuis ad inferiora,& sit anhelitus bonus.

a —— B.

b B.almazen cuius mazem.

c B. fortificatur super compressioné & expressioné uehementem ad matricé cum lacertis uẽtris &c.

d B. descendit.

e B. aut egredit curuatus ita ut pedes declinét versus faciem, aut egreditur super genua, Alia litera.

Facta verò causa matricis est vt matrix sit par-
ua,in qua coangustatur [g] [incessus:] aut sit sic-
ca valde, in qua non sit lubricitas: aut sit [h] [uia
constricta] ualde in creatione, aut propter cõ-
solidationem ab vlceribus,& reliquis speciebus
constrictionis. Aut sit in ea aliqua ægritudinũ
malarum,sicut phlegmon,aut vlcera:aut rhaga-
diæ: aut hæmorrhoides in matrice. Aut fuit iã
clausula,quare scissum fuit siphac ab ore matri
cis,scissione non completa,quare est eius dispo
sitio sicut dispositio constrictionis, [i] † [
] matricis in creatione. Facta autem pro-
pter secundinam est,vt secundina non disrum
patur propter grossitudinem suam,quare non
reperiat fętus euasionem : aut rumpatur ab eo
velociter, & egrediantur humiditates plurimæ
ante complementum fætus, quare non inue-
niat [k] [euasionem.] Facta verò causa vicinan-
tium est ut sit in vesica apostema, aut nocumen
tum aliud ex [l] [fixione] vrinæ,& alijs: aut sit in
intestino fæx sicca plurima, aut apostema: aut
colica alterius generis, aut hæmorrhoides,aut
rhagadiæ ani, & sicut si sint ilia mulieris subti-
lia. Facta autem causa horæ partus, est ut sit fę-
tus uelox [m] [in administratione partus, & or-
dinatione in eo, & non depastus est a qualibet
grauedine rei super se, sicut sępe contingit il-
lud, sed perseuerauit, quare accidit quòd diffi-
cilis factus est partus, eo non existente forti,
& si fuerit fortis secundum quòd oportet, erit
debilis secundum quòd oportet.] Facta autem
propter causas primitiuas est, sicut si forte fiat
frigus, quare fortis fiat constrictio membro-
rum partus: & propter illud multiplicatur in
regionibus septentrionalibus,et in ventis septẽ
trionalibus,& fit in regionibus,& temporibus
frigidis, difficilior. Et quandoque perducit
huiusmodi difficultas ad [n] [magnificationem
ventris,& inflationem] mirach. Aut fortis fiat
calor, quare fortis fiat mollificatio virtutis:
aut adueniat ei tristitia. Et sicut si mulier sit
plurimum utens aromaticis, & odoramento
aromatum, & fiat matrix eius assiduæ attra-
ctionis ad superiora: quapropter non opor-
tet apud difficultatem partus, & casum virtutis
vt olfaciat aromatica [o] [super retentione] ne-
cessitatis in reductione virtutis, [p] [&] si cadat.
& multoties perducit difficultas partus ex cau
sis prædictis.& ex [q] [medicamine] constricti-
uo, & inspissatiuo ad hoc, ut incidantur venæ
in pectore,& pulmone, quare perducit ad spu-
tum sanguinis,& tussim, & phthisim.Et quan-
doque perducit ad incisionem neruorum, &
lacertorum propter uehementiam eius, quod
accidit de tensione cum paucitate [r] [comple-
plementi,] propter defectum lenitatis, & lu-
bricitatis,quare perducit ad spasmum.Et quan
doque peruenit res in quibusdam earũ ad hoc,
vt findatur mirach uentris,& illud est, quando
superfluit inspissatio.

De signis. *Cap.* 22.

[a] [SVnt, ut sentiat dolorem ante partum, &
post ipsum in anterioribus: nam si decli-
nat ad pectinem, facilis fit partus, & si declinat
ad posteriora, difficilis.]

f B. parturientis.

g B. motus fætus.

h B. os eius strictum.

i † B. oris.

k B. lubricitatẽ.

l B. retentione.

m B. ad conatũ partus & fit fortis in eo, & nõ acciderit ei nocumentũ & fiat ter difficilis ei, sicut sępe contingit illud, imò accelerat quare accidit ut difficultetur partus quãm uirtus quãuis sit fortis secundũ necessitatem, tamen est debilis secundũ accelerationem uel conatum. Alia litera.

n B. disruptionem uentris & rupturam. Alia litera. disruptione uẽtris & inflationem.

o B. supra exigentiam.

p —— B.

q B. frigore.

r B. conuenientiæ ad exitum.

a B. Alia litera. Quum declinat dolor ante partum ad anteriora & ad pectinem, facilis fit partus. Et si declinat ad posteriora & ad dorsum, difficilis fit partus.

De regimine eius, [a] *[quàm lædunt partus accidentia.]* *Cap.* 23.

QVum prægnans appropinquat partui, necessarium est tunc, vt assiduet balneationem, & tinam: & melius est: vt fiat extra balneũ, vt non debilitetur, quare mollificetur. Aut administretur inunctio pectinis, & dorsi, & [b] [coxarum] cum eis, quę sunt sicut oleum anethinum, & chamęmillinum, & de Keiri, & alia ab illis. Et assiduet suppositionem aromaticorũ, & effundantur in [c] [materia sua ceratatia] subtilia, & olea mollificantia, & mucillagines mollificantes, [d] † [ ] sicut adeps gallinæ, & anseris impinguatæ, tepida, non frigida, sed sit ad caliditatem propinquior: & propriè quum est siccitas vuluę, & corporis totius cum vulua. Et oportet, vt in potu dẽtur propter difficultatem partus, mense uno omni die in ieiunio mucillagines, sicut mucillago cydoniorũ cum mucillagine seminis lini. Et similiter detur ei in potu in diebus doloris partus, aqua fęnugræci. Et sit cibus eius ex oleribus lenificatiuis, & alesfidabegi, & caro pinguis, & galia pinguis, & interdicantur ei styptica. Et oportet ut suffumiget vuluam suam cum muscho, & aromaticis. Quumque præsens est partus, & incipiunt accidentia eius, comedat rem paucę quãtitatis, & multi nutrimenti, & bibat desuper vinum odoriferum. Deinde oportet ut sedeat mulier hora vna, & tendat pedes suos, deinde resupinetur super dorsum suum hora una, postea surgat subito, & ascendat gradus, & descendat, & clamet. Quum ergo aperitur os matricis parum, & incipit augmentari, & aperiri, tunc oportet, ut [e] [suffumigetur] quantum possibile est, & propriè quum scinditur siphac, & [f] [laboret siti] & aperiat os suum, quantum potest, & intromittat aerem plurimum attrahendo ipsum naribus quanto plus potest, hoc enim extrahit fœtum, & secundinam. Et melius super quod sedetur apud partum est scamnum, posito puluinari post ipsam, & istud fiat post apertionem oris matricis. Quod si mulier fuerit pinguis, iaceat super ventrem suum, & ponat caput suum super terram, & intromittat genua sua sub ventre suo, ut [g] [comprimatur] os matricis cum uulua eius: deinde inungat vuluam suam cum lenificantibus prędictis. Et oportet ut dilatetur, & aperiatur cum digitis. Quum ergo facit illud, & coarctatur uenter eius, parit ueclociter partu quadrupedum. Quumque apparet secundina, scitur quod fœtus appropinquat. Et si non scinditur propter grossitudinem suam, oportet tunc ut scindatur unguibus, aut instrumento [h] [nominato lingua] assumpto inter duos digitos cum facilitate, ne inueniat fœtum, & lędat eum, donec scinditur, & curret humiditas & lubricet fetus. Quod si tu administras scissionem secundinę, & fętus non est [i] [completus, incuruatur secundum accidentia partus euadendi,] & prolõgatur spatium, & exsiccatur vulua, sequere illud effundendo lubrificantia, ceratatia subtilia & mucillagines in vulua, & adipes liquefactos, & albumen oui, & uitellum eius: [k] [est enim regimen mirabile.

[a] B. quæ est pars propinqua.

[b] B. partium in ter uuluam, & anum.

[c] B. partib. uuluæ ipsius cerata rijs, uel in partibus inter anum & uuluã earum ungarea.

[d] † B. unctuosæ.

[e] B. sit expressio.

[f] e contristetur tristitiæ.

[g] B. æquetur.

[h] B. simili forcipi myrthi.

[i] B. præparatus ad egressionem absortet euasione seu exitu ad extra.

k —— B.

De regimine eius, in qua fit difficilis partus, absque semita medicinarum. *Cap.* 24.

QVando difficilis fit partus, tunc fac eam odorare odores delectabiles cum quantitate parua. Et si uirtus fuerit debilis [a] † [ ] da ei in potu aquam carnis, & ciba eam cibis bonis, paucę quantitatis, sicut sunt sorbilia oua, & similia. Et da ei in potu cados uini odoriferi, aromatici, deinde fac eam sedere, & tempera sessionem eius, si est hyems, accende ignem plurimum, & si est æstas, euenta eam, & fac eam sedere usque ad hypochondria in aqua tepida ad caliditatem aliquantulam decliui: & proprie [b] [conca,] in qua decocti sunt. M. x. calamenthi. Et suppone collyrium ex eis, quę sunt sicut myrrha, & inunge pectinem eius, & membra partus eius, & dorsum ipsius cum cerato, & adipe tepidis: & propriè si fuerit causa frigus, et similiter mucillaginibus, et lubrificantibus. Et quandoque est tibi necessarium, vt clysterizes cum eis vuluam eius, ita ut præcipias ut ponatur sub anchis eius, & sit ipsa resupina super puluinar, & eleuentur pedes, & [c] [aperiantur] coxæ eius quantum possibile est, & effunde in eam lubrificantia, et alia similia, cum iniectione ultima in canna, cuius longitudo sit longitudo matricis, et plus. Et dimitte eam una hora vsquequo testentur mulieres, quòd os matricis eius iam aperitur, et quòd humiditates iam incipiunt currere, tunc ergo fac eam sternutare, [d] † [ ] et fac eam sedere super scamnum, et præcipe ut exprimat inferiora vẽtris sui, et præcipe ei, ut exprimat se, et comprimat ilia eius, ipsa enim pariet. Et fortasse quandoque indigebis vt aperias vuluam eius cum instrumento, [e] [quo naues extrahuntur ut aperias os] matricis eius et aperiatur. et oportet ut experiantur super eam figurę iacendi super uentrẽ et super [f] [faciem extẽsis manib.] et resupine, et alię. et considera, quæ illarũ facit appropinquare caput infantis uuluæ, et alleuiat partum, et caue ne dimittas obstetricem laborare in receptione, et in [g] [dimissione uuluæ eius cum lubrificatiuis.] quòd si hoc regimen non excusat, adiuueris cum medicinis, et suffumigationibus. Quumque das in potu [h] † [ ] ex medicinis alleuiantibus partum, ex pilulis, et alijs, et non parit, oportet vt sorbeat in hora meridiei de iure fasceolorum, et ciceris cum oleo sisamino: deinde quum [i] [securus fueris,] præcipe ei ut supponat aliquod de suppositorijs, quæ dicemus, et dormiat super ipsum, postea, quum mane fuerit factum, suffumiga eam cum aliqua suffumigationum, quas dicemus, deinde itera dare in potu medicinam. Si autem non confert, administra epithemata dorso, et umbilico cum aqua rutæ, confecta cũ farina alsceilem, et quum fortior fit dolor, et proprie propter frigus, ponatur in vulua oleũ calefactum, [k] [quod dicetur in antidotario.] et antiqui quidem primi dixerunt in extrahendo fętum ingenium in capitulo motuũ eius, [l] † [ ] nos relationem dimisimus propter paruitatem fiduciæ in ipso.

[a] † B. &.

[b] B. in cucuma.

[c] B. dilatentur.

[d] † B. & eleua eam.

[e] B. ad hãc rem appropriato ut appareat.

[f] B. genua.

[g] B. proiectione lubricantiũ in uuluam eius.

[h] † B. in mane.

[i] B. uesper sit.

K —— B.

[l] † B. &.

De regimine eius, cuius gemini pedes egrediuntur ante caput. Cap. 25.

OPortet ut subtiliatio sit, ut reducantur pedes, & conuertantur cum subtiliatione: ita ut æquetur sedens, & eleuentur crura eius [a] † [ ] donec descendat caput eius, quod si nihil de hoc est possibile, ligetur genitus cũ uitta linea, & extrahatur, & si non est possibile ut fiat sine incisione, fiat illud secundum modum, qui dictus est in genito mortuo.

a † B. paulatim paulatim.

ANNOTATIONES.

Multis de causis partus reddi difficilis potest, presertim uero ob figuræ differentias, secundum quas uterus foras procedat. quum enim naturalis eius exitus in ipsum sit caput, quandoque in pedes uel ambos uel alterum, quãdoque in brachia, quandoque aliter procedunt. De his & curandi in ipsis ratione plura Hipp. 1. de morb. muliebribus & lib. de fœtuum exsectione. Sed & Paulus lib. 6. & Aetius lib. 16.

Cap. 73. Cap. 22. & 23.

De regimine eius, cuius fętus egreditur super latus suum. Cap. 26.

EST proximum illi ut ęquetur cum eleuatione ad superiora, deinde cum sessione, & [a] [lenificatione] cum facilitate.

a B. retroductione. Alia litera, motu ad iacendum sup latus.

De regimine eius, quæ parit apostemate in matrice eius existente. Cap. 27.

ADministrentur super eam cerataria, & olea, deinde administra ei illa, quæ scripsi tibi debere fieri in pingui de forma partus & alijs.

De regimine eius, cuius partus fit difficilis causa magnitudinis fœtus. Cap. 28.

OPortet ut [a] [inueniat obstetrix possibilitatem] huiusmodi fœtus, quare subtilietur in extractione eius paulatim: tunc si ualet illud in eo, bene est; & si non, liget eum cum margine panni, & trahat eum [b] [subtiliter ualde cum quibusdam attractionibus.] Quod si illud non confert, administrentur forcipes, & extrahatur cum eis. Si uerò, non confert illud, extrahatur cum incisione, secundum quòd facile fit, & regatur regimine fœtus mortui.

a B. obstetrix bonam faciat retentionem.
b B. attractione post attractioné

De regimine eius, cuius partus fit difficilis causa mortis fœtus, aut malitia figuræ partus, cum qua non speratur uita. Cap. 29.

ADministrentur medicinę extrahentes fętũ mortuum, de his, quę dicta sunt & dicentur. Quod si illud non confert, suspendatur cum uncinis, & incidatur frustatim, & extrahatur: & festina ad hoc antequam infletur. Si ergo fuerit caput magnum, & possibilis fuerit eius conquassatio, aut incisio vt currat, quod est in ipso, fiat,

De regimine [a] [nauseæ] eius. Cap. 30.

a B. syncopis.

ASpergatur aqua super faciem eius, si non timetur reuersio partus, & uiuificetur uirtus eius cum aromaticis, & fac eam sumere aquam carnis cum uino, & speciebus condientibus.

De medicinis facilem efficientibus partum. Cap. 31.

OMnes medicinæ, quæ educunt uermes, & ascarides, extrahunt fœtum. Et quum in potu sumit mulier de corticibus [a] [casię fistulæ] iiij. aure. parit statim. Et sumere in potu assam, & castoreum est bonum & ultimum. Et sumere in potu cinnamomum est bonum ualde, ipsum enim accidentia partus alleuiat, & partũ. Et iterum decoctio foliorum altheæ romanæ cum aqua, & melle, est ex eis, quę alleuiant partum ualde, quoniam alleuiat accidentia partus & partum. & iterum aqua fænugręci, alleuiat partum ualde. Et iterum medicamen bonum ultimum est, ut sumatur capillus ueneris, & dissoluatur contritus cum [b] [syrupo ros.] & aliquantulo olei. & sumatur in potu: & similiter pulegium. Pilulę bonę, quæ sunt quorundam medicorum me nuper præcedentium, & quas [c] [mihi attribuerunt] quidam postremi. Recipe cinnamomi, & [d] [sauinę] amborum an. drach. x. casię bonæ drach. vij. [e] [cinnami] & myrrhæ, & aristol. rotun. & costi amari, omnium ana ʒ. v. storacis, et opij amborum ana drach. ij. muschi [f] [de fallo] drach. j. quartam, fiant ex eis pilulę, et dentur in potu aure iij. in duabus unc. antiqui. Et quod magis diligendum est, est ut minoretur opium, & sufficiat de eis drach j Pilulæ bonę. Recipe [g] [sauinę] drach. v. et grano rum harmel drach. iiij et assæ, et ammoniaci, et rubeæ, omnium ana drach. iij. fiant ex eis pilulę, et bibantur ex eis drach. iij. cum decoctione prouocante mẽstrua, sicut est decoctio de [h] [sauina] et pulegio, et rubea, et cum decoctione faseolorum rubeorum, [i] [et] cum succo rutę. Pilulę bonæ. Recipe [k] [sauinæ] drach. ij. assę, ammoniaci, rubeæ, omnium ana drach. s. et sit dosis vna. Et iterum aristolochiæ lon. piperis, myrrhæ, omnium æquales partes, fiant ex eis pilulę, et sit dosis drach. iij. omni die cum unc. j. aquæ lupinorum, sunt enim abortum facientes, partum alleuiantes, mundificantes matricem cum fortitudine. Et simile illis in suis dispositionib. est illud, quod recipit bdellium subalbidũ, myrrham, et [l] [sauinam,] de quo fiant pilulę auellanis similes, et bibantur, quoniam alleuiant partum. Cõfectio bona ualde, de qua dicitur, quod non ęquatur ei aliquid Recipe myrrhę, et castorei, et storacis omniũ ana aure j. cinnamomi, [m] [sauinę] amborum an. aur. medium, conficiantur cum melle, cuius dosis sint duo aurei. et melius est ut detur in potu cum uino, est enim ultima. De emplastris et epithematibus. Sumatur decoctio pulpæ coloquinthidę, et succus eius, quę humida est, est melior, et misceatur cum ea succus rutæ, et ponatur ĩ ea aliquid myrrhę, et liniatur cum ea pecten usque ad umbilicum. Suppositoria fortia in faciendo descendere illud, quod separatur. Submergatur lana in suc

a B. Alia litera cucumeris sicis.
b B. uino.
c B. sibi attribuere uoluerunt.
d B. abel.
e B. cinnamomi grossi.
f — B.
g B. abel.
h B. abel.
i B. aut.
K B. abel.
l B. abel.
m B. abel.

eo pulpæ coloquinthi dæ,& succo rutę, & supponatur:aut supponatur aristol.etiam in lana, aut supponatur buchormariem, aut staphisagria,& cucumer asininus,& condisi:aut supponatur collyrium ex elleboro,& opopanaco, & felle taurino; facit enim descendere viuum & mortuum. Medicinæ facientes illud cum proprietate.Dicitur.oportet vt contra difficultatē partus teneat patiens in manu sua sinistra magnetem: aut liniatur cum cinere vngulæ asini, quoniam est vltimum aut suffumigetur cum ea.Et similiter vngula equi.Et similiter suffumigatio cum n [oculo] piscis saliti. Et dicitur, quòd si suspēdatur corallus etiam in coxa dextra,confert difficultati partus. Et dicitur,quòd si suspendatur super coxam eius storax aphricana,non adueniet ei dolor. Et dicitur, quòd si teratur crocus, & conficiantur,& fiat ex eo nux,& suspendatur super eam,expellit secundinam.Suffumigationes, Suffumiga eam cū myrrha, quoniam est bona valde. Et iterum cum myrrha & galbano & o [castoreo] confectis cum felle vaccino:sumatur ex eo aur.i. & suffumigetur cum eo:aut sumantur sulphur citrinum,& myrrha rubea,& fel vaccinum,& opopanacum,& galbanum, & suffumigetur cum eis.Et suffumigatio cum spolio serpentis, aut cum fimo columbino est alleuians, & fortasse interficit suffumigatio cum spolio serpentis fœtum.Et suffumigatio cum opopanaco solo, alleuiat,& cum stercore p [accipitris.]

n B.oculis.

o B.opopanaco

p B.falconis.

De regimine infantis,quum nascitur. *Cap.* 32.

Hanc rem prosequuti sumus in libro vniuersalium;quare quæratur illic.

De dispositionibus enixarum. *Cap.* 33.

a [PArtus] non extenditur in masculis vltra xxx.& in fœminis vltra xl.dies,& plus parum,& accidunt fœtus ęgritudines plurimæ, sicut fluxus,& retentio sanguinis, quare perducit fluxus sanguinis ad casum virtutis,& perducit retentio menstruorum ad febres prauas, & ad apostemata praua,& multoties accidit ex itura ex partu difficili. Et quadoque accidit eis inflatio ventris,& fortasse moriuntur. Et sanguis quidem partus vehementioris est nigredinis quàm sanguis menstruorum: quoniam est retentionis longioris spatii.

a B.tempus eni

De regimine multitudinis sanguinis eius. *Cap.* 34.

QVum multiplicatur fluxus sanguinis enixæ,oportet vt cum vitta ligentur manus eius,& ponantur super ventrem eius panni infusi in aceto, & supponantur collyria ex eis, quæ sunt sicut balaustiæ,& Karabe,& rosæ, & thus cum vino pontico. Et oportet vt deuitet medicinas cauterizantes,ipsę enim sunt malæ matrici propter neruositatem eius,& de illis, quibus inest proprietas in hoc, secundū quod dicitur,est suspensio stercoris porcini in lana, & suspendatur in coxa eius.

De regimine paucitatis sanguinis eius. *Cap.* 35.

QVando parit,aut abortitur, & timetur, quod sanguis eius minoretur, aut apparet illud,tunc rectius est vt solicitudo sit in prouocatione sanguinis eius,& attenuatione eius, nam quum retinetur,facit accidere apostemata.Et sternutatio in hoc est iuuatiua.Et de medicinis,quibus fit suffumigatio in hoc,est vt suffumigetur cum sinapi,& harmel,& bdellio, & myrrha et iterum suffumigetur cum oculo piscis saliti:cum vngula equi,aut asini. Si autem illud non excusat aliquid, tunc necessaria est phlebotomia saphenæ, vt extrahat sanguinem, & prohibeat nocumentum repletionis,& apostemationis eius, & fortasse prouocabit. Et phlebotomia uenæ curuaturæ poplitis, est fortior.

De regimine febrium eius. *Cap.* 36.

AQua hordei confert ei: ipsa enim cum hoc non retinet menstrua. Et similiter granata dulcia. et plurimum quidem februm earum est propter retentionem menstruorum Quum ergo curatio fit cū phlebotomia saphenę,fit iuuamentum cum ea.

De regimine inflationis uentris eius. *Cap.* 37.

DEtur in potu diamarte,& detur in potu alkekengi,& dentur in potu serapinum, & origanum,& mastix cum æqualitate.

De regimine doloris matricis. *Cap.* 38.

Sedeat in aqua tepida,& inungat loca sua cū oleo uiola.dulci,tepido.

De regimine ulcerum eius. *Cap.* 39.

CVrentur cum vnguento albo, & similibus ex vnguentis conuenientibus vlceribus,super membra neruosa.

TRACTATVS III.

De reliquis ægritudinibus matricis, exceptis apostematibus, & quæ currunt cursu eorum.

De iudicijs menstruorum. *Cap.* 1.

MEnstrua temperata in quantitate,& qualitate sua,& in tempore suo, currente secundum consuetudinem suam naturalem in omni a [spatio,] sunt causa sanitatis mulieris, & mundificationis corporis eius ab omni nocumento in quantitate,& qualitate, & faciunt ipsam acquirere castitatem,& paucitatem desiderii. et mensuratio æqualis,b † [ ] est,vt menstruetur mulier in c [omni mense] vsque ad.xxx.dies, & quod est supra illud, & quod est infra illud, quod cadit in quintodecimo,& septimodecimo,est non naturale.et quū alterantur menstrua d [ab æqualitate] a dispositione

a B.periodo.

b † B ad menstrua.

c B. omnib.xx. diebus.

ſitione ſua naturali, ſunt cauſa ægritudinum plurimum. Et parum quidem accidit, vt alterarentur in tempore ſuo. Et ex nocumento alterationis menſtruorum peruenitur ad additionem debilitatis mulieris, & alterationem formæ eius, & paucitatem conceptionis eius, & multitudinē abortus eius. & ad partum ipſius debilitantem fœtum, quum naſcitur. Retentio autem menſtruorum, & paucitas eorum, commouent in ea ægritudines repletionis omnes, & præparant eam ad apoſtemata, & dolores capitis, & reliquorum membrorum, & tenebroſitatem viſus, & perturbationem ſenſus, & febris & multiplicatur cum ea repletio vaſorū ſpermatis eius: quare ſit deſiderans, non caſta, & non ſuſcipiens filium ex imprægnatione propter corruptionem matricis eius, & ſpermatis ipſius, & perducit cum eo res ad præfocationē matricis, & ſtricturam anhelitus, & retentionē eius, & pulſum cordis, & ſyncopim [e] [& ſingultum] & quandoque moritur, & accidunt ei [f] [difficultas] & diſtillatio [g] † [ ] propter oppilationem matericrum. Et quandoque accidit ei ſputum ſanguinis & vomitus eius, & propriè in virginibus, & curſus eius fluxu ventris. Et diuerſificantur iſtæ ægritudines ex eis ſecundum diuerſitatem complexionis eius. Nam ſi fuerit cholerica, generabuntur in ea ęgritudines cholericę. Et ſi fuerit melancholica, generabuntur in ea ægritudines melācholicæ. Et ſi fuerit phlegmatica, generabuntur ī ea ægritudines phlegmaticę. et ſi fuerit sāguinea, generabuntur in ea ægritudines ſanguineę. Et de mulieribus quidem eſt, cuius ablatio menſtruorum feſtinat; quare in xxxv. & ēt. xl. anno vitæ ſuæ fit finis. et de eis eſt, in qua tardatur illud vſquequo perueniant l. anni. & quandoque peruenit retentio menſtruorum ad alterationē diſpoſitionis mulieris ad [h] [purpurcitatem,] ſecundum, quod [i] [dicitur] in cauſa retentionis menſtruorum, & quādoque apparet in ea, cuius menſtrua abſcindunt lac, & ſignificat illud. & quandoque accidit retentio menſtruorum. propter [k] [tortuoſitatem venarum] matricis.

e —— B.

f B. retentio vrinæ.

g † B. eius.

h B. maſculinitatem.

i B. dicemus.

K B. permutationem.

ANNOTATIONES.

Menſtruis, ait Hipprocates, largius fluentibus morbi eueniunt, non fluentibus autem ex vtero morbi contingunt. 5. aph. de ſola quantitate verba faciens. Spectanda tamen & qualitas, & tempus, quod hic author animaduertit. Sanè, quod ad moderatam quantitatem attinet, ſpectanda corporis, a quo effluūt natura, ſi multis vel paucis humoribus redundet. nempe quibus multum humorum affluit, ſiue ob naturalem corporis habitum, ſiue ob ſtudia victus rationem eorum copiam aggregantem, vberius eas expurgari neceſſe eſt: parcius verò quæ contrario modo ſe habent. At obijcies. Ariſtotelem 7. de hiſt. animal. affirmare, corpulentis mulieribus multum menſtrui ſanguinis in alimentum corporis abire. vnde & has minori copia ſcatere oporteat. Sed per corpulentas videtur philoſophus eas intelligere, quibus ſolidior membrorum ineſt ſubſtantia, & quas uiragines uocant: quibus certè excrementorum copia ob uirium robur uel coquitur vel diſsipatur. Quum uerò aliæ, vt dictum eſt, copioſius, aliæ parcius expurgentur. In omni muliere, ait Hipp. ſi ſana ſit, duarum atticarum heminarum aut paulo uberiorem menſuram ſatiſfacere. id quod ferè & Aetius lib. 16. pleriſque euenire affirmat. Sic uerò & de menſtruorum excrementorū qualitatibus ex corporis natura erit ſtatuendum. At de tempore, quo hæc ſecundum naturam expurgentur, uidetur controuerſia. Ariſt. paucis ea ſingulis menſibus moueri ait, ſed vno intermiſſo plurimis. At Aetius pleriſque ſingulis menſibus uiginti duobus, aut ad ſummum tringinta interpoſitis diebus, moueri affirmat. Quin diſcrepare etiam de purgandi ſpatio authores videntur. Hippocrates 1. de muliebrib. morb. duorum uel trium dierum ſpacio abſoluit excretionem hanc putat. Aetius quartum diem adiungit. Cæterùm, quidquid aliqui ſentiant, exacta profectò de hac re præſcribi regula non poteſt. ſunt quæ ſingulis, ſunt quę alternis menſibus expurgentur. alijs quatuor diebus, alijs pluribus, aut paucioribus purgatio ea producitur: neque certi in hoc ſtatui fines poſſunt: Illud tamen obſeruare quotidie eſt, pleriſque ſingulis, non alternis menſibus cieri menſtrua (quamuis philoſophus aliter obſeruarit) unde & menſtrua uocari excretio hęc ſolet. Ita uerò & de purgationis ſpacio. & ſi Hippocrates duobus uel tribus diebus abſolui eam putat, illud tamen animaduertere quoticie eſt, quum paucæ duobus diebus expurgentur, pluribus ad quartam uel etiam quintam diem prorogari. Quod huius rei reliquum eſt, pete ex Ariſt. 7. de hiſt. animal. Vide Paulum lib. 3.

Aphor. 57.

Cap. 2.

Cap. 4.

Cap. 1. Cap. 64.

De ſuperfluitate curſus menſtruorum. *Cap. 2.*

SVperfluitas in hoc quandoque fit ſecundū ſemitam, qua natura expellit ſuperfluitates quod quidem eſt laudabile, quum non perducit ad ſuperfluam [a] [turpitudinem] & curſū quo non indigetur. et quandoque fit ſecundū ſemitam ægritudinis, aut propter diſpoſitionem in matrice. [b] † [ ] aut eſt propter debilitatem matricis. & [c] [illa eſt deterior, quæ fit] propter malitiam complexionis alicuius: aut propter vlcera, & corroſionem, & hęmorrhoidas, & [d] [fricationem] & rhagadias. aut propter apertionem orificiorum venarum, & ab ſciſſionem earum, & ſciſſuram ipſarum propter cauſam corpoream aut extrinſecam ex [e] [corruptione &] percuſſione, aut caſu, aut ſimilibus, aut malitia partus, & difficultate eius. aut propter vehementiam oneris. Facta autem cauſa ſanguinis, aut eſt propter multitudinem & dominium eius, & exitum ipſius cum virtute: [f] † [ ] aut non cum virtute naturę, & rectificatione eius. & nos quidem iam diximus illam, quæ fit a regimine naturali, quę ambæ ſunt diuerſę: licet ſint ambæ compares in hoc, quòd vtręque non retinentur, niſi quū adeſt debilitas: aut pp grauitatem ſanguinis ſuper corpus pp debilitatem in corpore: licet nō ſit ſanguis tranſiens ęqualitatē in quantitate, & qualitate ſua. aut propter acuitatem ſanguinis, aut tenuitatem, et ſubtilitatem eius: aut propter caliditatem eius: aut propter multitudinem aquoſitatis eius, & humiditatis: licèt omnis fluxus ſanguinis incipiat paulatim ſubtilis: deinde incipit proculdubio peruenire ad groſſitudinem: [g] † [ ] deinde deſcendit, & peruenit ad ſubtilitatem, & paucitatem, & aquoſitatem. & hæc eſt diſpoſitio in omni fluxu ſanguinis ob quamcunque cauſarum fit

& cauſa

a B. ſuperfluitatem.

b † B. aut pp diſpoſitionem in ſanguine. ſicut eſt pp diſpoſitionem in matrice.

c B. venarum eius.

d B. pruritum.

e —— B.

f † B. ipſius.

g † B. & procedit groſſitudo eius.

Et causa in hoc est, quod orificia venarum, & incessus [ventositatis] sunt in primis stricta, & in fine eius constringuntur iterum, & adunantur propter siccitatem. Et quum superfluit fluxus sanguinis, sequitur eum debilitas appetitus, & debilitas digestionis, aut inflatio extremitatum, & corporis, & malitia coloris: & quandoque perducit ad hydropisim, & quandoq; perducit multitudo exitus sanguinis ad dominium cholerae: quare accidunt febres cholericae, mordicatiuae, propter inflammationem caliditatis mordicatiuae, quae equatur per sanguinem. Et accidunt iterum horripilationes. Et [quandoque] accidit haec caliditas [in casu appetitus cibi, quem fecit forte necessarium debilitas caliditatis, &] addit in casu appetitus stomachi propter defectum sanguinis, & accidit dolor in dorso propter [tensionem] neruorum positorum in illo loco, & quandoque multiplicatur fluxus sanguinis ex matricibus cum multitudine [humorum.]

ANNOTATIONES.

Immodicas uteri purgationes quae uitia sequantur, pluribus Hippocrates 1. de morb. muliebrib. docet. Sed & Galenus 6. de loc. aff. & 5. aph. & Aetius lib. 10. Diligentissimè omnium hic absoluit.

De signis. Cap. 3.

Eius quidem, quae est secundum semitam expulsionis naturalis, signum est, quòd non sequitur eam nocumentum, imò perducit ad iuuamentum eius, & non aduenit ei laesio, neque alteratio uirtutis, & plurimum quidem accidit in [pinguibus.] Factae verò causa repletionis communis, quam expellit natura [a dominio] eius quare expellitur, signum est repletio faciei, & corporis, & exuberatio venarum, & alia ex signis repletionis: & quandoque est cum ea dolor, & quandoque non fit; & dum non debilitat, non retinetur. Et cognoscitur dominans cum sanguine, vt exsiccetur sanguis, & consideretur, an color eius declinet ad albedinem, aut citrinitatem, aut nigredinem, & purpureitatem, quare euacuatur humor, qui dominatur cum eo iterum. Facta verò causa debilitatis matricis, & apertionis venarum eius, significat exitus sanguinis puri non dolorem faciens. Si verò causa est acuitas sanguinis, cognoscitur per colorem suum, & [acuitatem] ipsius, & velocitatem sui exitus, & paucitatem abscissionis egressionis. In facta verò propter subtilitatem sanguinis cum materia aquosa, & humiditatem, est sanguis aquosus, non [calidus,] & leditur cum stypticis. Et quandoq; apparet in ea quasi praegnatio, & quandoque apparent in ipsa sicut accidentia partus; quare parit humiditatem, & sunt lacerti corporis eius uehementis mollitiei, quasi sint [lenes, postquam uoluerunt] coagulari, & quandoque nocent ei curationes diureticae propter caliditatem suam, quare addunt in aquositate sanguinis. Facta verò ab ulcerib. [cum materia, & dolore, est cum vehementia doloris.] In facta verò a corrosione, egreditur paulatim, † [ ] quasi faex & proprie quando est a venis absque arterijs. Et si fuerit corrosio in [profundo] matricis, erit color minus niger, & quando est illic, & apud os matricis, possibile est, vt tangatur. Facta uerò ab haemorrhoidibus habet periodos † [ ] menstruę. Et quandoque non sunt ei periodi, imò est sequens repletionem, & sunt signa hęmorrhoidarum matricis manifesta. & est sanguis secundum plurimum niger, nisi sit ab arterijs, & quandoq; est haemorrhosaicus [frustatim.] & multoties quidem associatur haemorrhoidib. in matrice dolor capitis, & grauitas capitis, & dolor in uisceribus, & hepate. † [ ]

[Et quando currit sanguis ex illis hęmorrhoidibus, remouetur illud accidens.

ANNOTATIONES.

Habes & de hac re ex Gal. plura 7. de loc. aff. & 3. de sympt. caus. & ex Paulo lib. 3. Aemulatur tamen praesertim Rasim 22. Cont. tr. 2.

De cura fluxus sanguinis † [ ] *& in fine eius, de cura* [*patientis fluxum menstruorum.*] Cap. 4.

Facta quidem secundum semitam expulsionis naturalis, & facta a repletione, & grauedine sanguinis super corpus, oportet ne retineatur, donec timeatur debilitas, & quandoq; excusat phlebotomia ab expectatione illius, propterea quia expellit repletionem et trahit materiam ad contrarium, et quando causa est [cholera,] & euacuetur, et proprie cum eis, quae sunt sicut fumusterrae, & myrobalani, propter illud, quod in utrisq; est de uirtute styptica & si causa fuerit aquositas [& prouocatio eius, et attractio eius ad cutem tunc dentur] in potu de gummi arabico, et dragacantho, & si causa fuerit debilitas matricis, aggrega ad medicinas stypticas medicinas confortatiuas cum sua aromaticitate, & proprietate sua, & si causa fuerit ulcus, curetur cum medicinis compositis ex [confortatiuis] & stypticis & [diureticis, et illa quę est ex hęmorrhoidibus, curetur curatione haemorrhoidarum, & cum semine lini cum aqua calida. Et oportet vt obseruentur horę quietis, & si fuerint illic periodi, curetur tunc in horis periodorum, & studeatur ad sedandum. Quum ergo superfluit fluxus sanguinis, oportet ut ligentur ambae manus a radice adiutoriorum & utriq; pedes a radice coxarum apud duo inguina, deinde ponantur uentosae in inferiori parte mammillae, & ubi incedunt uenae ascendentes ex matrice ad mammillas, & sugantur, et eligatur ventosa magna, ipsa .n. retinet sanguinem in hora una, deinde oportet ut consequenter adhibeatur reliqua cura & quandoque retinet fluxum sanguinis positio uentosarum super locum, qui est inter utrasq; anchas. Et oportet, ut patiens fluxum sanguinis cibetur cum eis, quae sunt sicut uitelli ouorum sorbilium, et cum omni, quod est uelocis digestionis confortatiuo, et quandoq; oportet vt cibetur aqua carnis forti, quę acetosa facta sit cum [aqua] sumach [et a-

Marginal notes:
- h B. Alia litera. [illegible]
- i B. quum. k — B.
- l B. Alia litera. [illegible]
- m B. pluuiarū.
- a B. sicut vi[illegible] b B. aut domi[nio].
- c B. Alia litera. [illegible]
- d B. acutus.
- e B. quasi sint sicut lac postquam vult. Alia litera. quasi ipsa fit sicut lac spissum, quod vult.
- f B. est cum pu[s] & dolore.
- Lib. 5. com. 57. aph. 64.
- g † B. nigrum.
- h B. collo.
- i † B. alios a periodis.
- k B. guttatim, guttatim.
- l † B. & splene
- cap. 5. cap. 4. cap. 63. cap. 1.
- a † B. menstrui superflui.
- b B. alasthada i. fluxus sanguinis mēstrui non superflue facti, non solū in tempore consueto, sed etiā in tempore non consueto.
- c B. acuitas cholerae.
- d B. tunc prouoca eam, & attrahe ipsam ad cutem & detur.
- e B. glutinatiuis.
- f B. stupefactiuis.
- g — B.
- h B. alcheleb an sem, & carnes assatę boni odores ex bonis carnib. sunt necessaria, & similiter alchabisa humida.

qua acetosæ, & potibus boni odoris ex carne bona, quoniam necessarij sunt. & similiter sorbitionibus humidis] ex sauich, & amylo, & vino nouo grosso dulci, [i] † [ ] & deuitet antiquum subtile. Et quandoque cõueniens est eis vinum mellis recens. De medicinis autem communibus, & propriè fluxui sanguinis acuto, calido, arnoglossa est melior: imo non est ei par: & quandoq; abscindit fluxum sanguinis omnino bibita, & iniecta; & confert chronicæ, & nõ chronicę. Et potus [k] [halasce] iterum. Et administratio camphoræ bibendo, & supponendo. Et de illis, quæ conferunt ad istud, est sumere in potu lac bene decoctum cũ ferro ignito, & in quo est scoria ferri, de quo cũ quibusdam stypticis in potu tribuantur omni die vnc. ij. Et acetositas citri bona est ualde. Et similiter detur in potu gummi arabicum cũ dragacantho, & semen lini cum aqua calida, & troc. de spodio cum camphora conferunt ei valde, & troc. de balaustijs. Cõfectio medicinæ vltimi iuuamenti. Recipe [l] † [ ] terræ sigillatæ, & boli armeni, & aluminis, & gallarum, & sanguinis draco. partes ęquales, de quorum summa accipiatur ʒ. j. & camphorę põdus ʒ. ij. granorum & galiæ sexta ʒ. j. qđ totũ dissoluatur in vnc. vna syrupi myrtini. Et iterũ acacia, balaustię gallę, eniphistides, sumach, myrrha, & thus, & opium, conficiatur cum aceto acuto forti, & sit dosis ʒ. s. Et iterum [m] [dragacãthum magisterij] cuppulæ glãdium, myrrha, thus, opium conficiantur, & fiant pilulæ, & sumantur de eis, ʒ. ij. sunt enim bonæ ualde. Et iterum bibatur [n] [cõchularum marinarum, quæ asportantur a sancto Iacobo] adustarum, pondus ʒ. ij. cum aqua sumach, & cydoniorum, & dactylorum: [o] † [ ] & istarum cibi antequam indigeant uiuificatione virtutis forti, sunt alhulem, & Karos, & almosos ex carnibus hœdi, & auium montanarum: & præparata in patellis, & cibaria ex lentibus aceto conditis, quæ omnia sint frigida, & deuitent omnem cibum calidum actu, aut potentia. Et de suppositorijs communibus sunt suppositoria facta ex lithargyrio, & dragacantho, & balaustijs, & terra sigillata. & bolo armeno, & antimonio, & aliis. Descriptio medicaminis ad illud. Recipe colcotar, & dragacanthum, & acaciam, & cortices thuris & antimonium & fiant ex eis trochisci: deinde sumantur ex eis aurei j. boli armeni, & gummi arabici, & Karabe, omnium ana aur. j. & ponantur in duabus vnc. succi styptici, aut aquę, & clysterizetur cum eo matrix secũdum quod sciuisti. Confectio clysteris ad matricem. Reci. aluminis ʒ. mediam, & seminis hyusquiami albi, & opii amborum ana ʒ. i. sextam, & supponatur. Pessarium bonum, et propriè ad corrosionem, & ulcera. Rec. testas [p] [furni] & succum barbę hircinę, & acaciã: aggregentur, et fit pessarium cum aqua gallarum immaturarum, & iterum, gallę immaturę, et balaustiæ, et amylum, et opium, et alumen, et rheubarbarum, et grana myrti viridia, sumach, succus barbæ hircinæ, grana agrestę, chartę combustę, sandalum album, cortices thuris, terra sigillata, capita granatorum, [q] [folium, scoria ferri,] coriandrum siccum: supponantur de eo ʒ. iiii. in lana uiridi imbibita in aqua myrti, et teneat eam tota nocte, et iterũ balaustiæ et sordes [r] [ueri] et chartæ combustæ, et alumen, et dragacanthum, et cyminum infusum in aceto, et bolum armenũ, et rob [s] [alchat,] conficiantur cum aqua [t] [salicis] et coriandri uiridis, et supponatur nocte tota, et de tinis conferentibus eis est encathisma in decoctione calamenthi, et foliorum eius, et fructus ipsius, et radicis eius decocti cũ myrto, et ros. [u] [sine] capitibus, [x] † [ ] et corticib. granatorum, et xylocaractis nabathi, et balaustiis, et barba hircina, et gallis uiridibus, et de epithematibus, et unctionibus conferentibus eis, est epithema de [y] [alcanna] super sumen. Et vngere partes matricis cum oleis stypticis stypticitatis fortis. Et rëiteremus distinctionem curæ fluxus sanguinis facti propter tenuitatem et aquositatem eius. Dico ergo quòd necessarium in hoc est ut [z] [fiat, quod currat] aquositas eius, et operetur super ipsum cum sudatione et prouocatione cum eis, quæ sunt sicut decoctio assari, et apii, et rubeę, et quæ sunt similia illis. [a] [currat] una uice et prouocetur alia cum facilitate, et prouocatione, et sudatione, et fricetur corpus eius cum panno aspero, et liniatur corpus eius cum aqua mellis, et cũ emplastris hydropicorum, et quandoque confert ei uomitus fortis, et oportet penitus, ut declinetur cum medicinis earum, et cibis istarũ ad illud, quod exsiccat, et ingrossat sanguinem. Si uerò est causa ulceratio, tunc confert hoc unguentum. Recip. balaustias et [b] [plumbum vstum,] et fiat ex ambobus, et ex cera ceratum cum oleo ros. et supponatur. Quidam autem faciunt necessarium in curatione [c] [patientis fluxum sanguinis menstrui] capitulum unum, et est curatio composita ex mundificatione, et stypticitate et confortatione, et est ut prouocentur menstrua eius in hora, ut non tardentur. Deinde agitentur motus eius, et mundificetur matrix eius et confortetur, ut non suscipiat superfluitatem egredientem a necessitate. Dicũt ergo, oportet ut dentur in potu [d] [sauinæ] ʒ. x. et sem mentę ʒ. i. sem. fœni ʒ. ii. ponantur in uase et fundantur desuper uini puri lib. ii. et decoquantur donec mediētur, et proiiciatur desuper sarcocollæ et lycii, amborum an. pondus ʒ. ii. butyri uaccini et mellis an. cochlearium vnum, et sumantur de eo in potu in ieiunio quãtitas unius cochlearii, et tardetur cibus usque ad ue speram et faciat illud tribus diebus, et ego dico, quòd quamuis hoc iuuamētum sit in pluribus horis, quandoque tamen est [e] [fluxus sanguinis menstrui] ex causis aliis facientibus necessarium esse uti stypticis puris, et tu cognosci eas [f] † [ ]

[i] † B. pauco.
[k] B. aceti.
[l] † B. mumie.
[m] B. vitriolum quo coria præparantur & pelles.
[n] B. alhuda.
[o] † B. immaturorũ recẽtium.
[p] B. altamir.
[q] B. hematites testæ nouę.
[r] B. cosi præparati.
[s] B. alchat.
[t] B. Kalef.
[u] B. cum.
[x] † B. myrti.
[y] B. gisla.
[z] B. fluxione cucurrat.
[a] B. fluxione cucurrat.
[b] B. marcasitae gi.
[c] B. aliahiade.
[d] B. aliud.
[e] B. aliahiade.
[f] † B. et eis, quæ præterita sunt.

ANNOTATIONES.

Egit de huius affectus curatione, & Paulus lib. 3. & Aetius lib. 16. Hic amplius quam alij, singulis perpensis causis singulas curationes tradit. Est tamen hoc in loco cõtrouersia. Author noster, ubi sanguinis excretio superfluat, uinum exhibet, quum ait] Et similiter sorbitionibus humidis

Cap. 63. Cap. 66.

humidis &c.] At Paulus uinum interdicit. sed paucis. Paulus uetus & tenue uinum interdicit, quod certe fluxionib. ciendis est maxime opportunum. atq; id etiam Auicennas statim damnat. Probat tamen hic uinum crassum, & recens, & dulce, quod. s. quum multum nutriat, & uires manuteneat, sanguinem etiam ipsum incrassat.

De ulceribus matricis, & putrefactione eius. Cap. 5.

IAm significauimus in eis, quæ præterierunt, illud, et tu scis quòd causæ eorum sunt causæ ulcerũ, et causę ulcerũ sunt ex causis intrinsecis, et ex cursib. acutis, et a [plagis ulceratis,] aut accidentib. deforis propter percussionem, aut casum, aut propter partum, aut propter alia: aut propter vulnus ex medicamine supposito, & instrumento incidente, & quandoque sunt cum putrefactione: & quandoq; sunt omnia illa cum sordibus, & sorditie: aut cum mũdificatione, & sine sorditie. Et quandoque fiũt in profundo, & quandoque fiunt in non profundo. Et quandoque fiunt cum corrosione, & absq; corrosione, & cum apostemate, & absque apostemate.

De signis ulcerum matricis. Cap. 6.

SIgnificat illud a [sanguis, & propriè si signa sunt] super os matricis, & in eius proximo. Et significat illud cursus saniei, & humiditatũ diuersi coloris, & odoris. Et nocumentum ex medicinis, quę mollificant, & iuuamentum ex eis. quæ stypticitatem faciunt. Et signum mundificationis ulcerum matricis est, vt sit illud, qđ egreditur, ad grossitudinem, & albedinem decliue, & b [planitiem, sine] dolore vehementi, & fœtore, & mordicatione, & signum, quòd ipsa sunt sordida, & tabida, est multitudo humiditatum virulentarum, & c [quòd currit ex intestino.] quòd si fuerit illic putrefactio, erit simile aquę carnis. & quòd illud, quod resudat est putridum, malum, & si fuerit cum corrosione. erit illud, quod egreditur nigrum, cum dolore vehementi, & pulsatione. & signum quòd ipsa sunt cum apostemate, est adhærentia febris, & horripilatio, & quod dicemus de signis apostematis, & iuuamento eius, & corrosione eius.

De putrefactione matricis. Cap. 7.

HOc iterum est ramus capituli vlcerum matricis, & est causa in ea difficultas partus, mors embryonis, aut administratio medicinarum acutarum, aut cursus calidus, & acutus; aut vulnera putrefacta, & fit in proximo, & fit in profundo, & sit cum sorditie, & cum priuatione sorditiei, & facta in profundo non euacuatur ex humiditatib. diuersis egredientib. & fortasse plurimum assimilantur fęci.

De corrosione matricis. Cap. 8.

IAm diximus corrosionis signũ in eo, quod egreditur, & dispositionem doloris in capitulo fluxus sanguinis. Et differentia quidẽ inter corrosionem matricis, & cancrum est, φ cũ corrosione non est grauitas, neque durities, & sequitur eam quies in horis quibusdam, & propriè post exitum eius, quod egreditur, & nõ est longitudo plurima spatij in curatione conueniente. a [spatium uerò cancri est assidui] doloris, & est ibi pulsatio longi spatij.

De cura. Cap. 9.

OPortet, ut consideretur an ulcus sit sordidum, an non sordidum. Si ergo fuerit sordidum, mundificetur in primis cum aqua mellis & similibus proiectis in eam cum instrumẽto iaciendi, aut cum decoctione ireos, aut cum vnguento mundificatiuo, & si fuerit corrosio, inijce in ipsam vnguentum rectificans corrosionem, cum mundificatione, a † [ ] & administra cibos conuenientes. Et considera iterum, an sit cum apostemate, an non cum apostemate. Si ergo fuerit cum apostemate, curetur prius, & sedetur cum curationibus apostematis, quas dicemus. Quum ergo mundificatur matrix b † [ ] tunc curetur cum consolidatiuis, quę sunt vnguenta prędicta. Vnguentum, quod confert in principio rei, quum in uulnere nondum nascitur caro. Recipe lithargyrii, & cerusæ, & sarcocollę partes æquales: & fiat ex eis ceratum cũ cera, & oleo ros. Et si fuerit illic sordities, ponatur in eo parum floris ęris. Quum ergo caro incipit nasci, & existimatur illud, curetur cum vnguento huiusmodi. Recipe tuciæ ablutæ partes ij. climię argenti, cerusæ, & sarcocollæ, omnium an. partem j. fiat ex eis ceratum cum oleo rosaceo & cera.

ANNOTATIONES.

Vlcerati uteri causas, signa & curationem pulchre admodum & breuiter ex Archigene Aetius docet lib. 16. Tradit uerò & Paulus lib. 3.

De regimine deuirginatæ. Cap. 10.

DE mulieribus est, cui accidunt quum violantur, dolores magni, & propriè quum collum matricis eius est strictum, & panniculi a [sunt debiles,] & uirga deuirginantis est grossa. Quum ergo accidunt ei fluxus sanguinis, & dolores, necesse est ei ut sedeat in aquis stypticis, & in uino & oleo, deinde administrẽtur super eam cerataria in lana inuoluta super cannam, prohibentem a consolidatione, & alleuietur super eam concubitus.

a [*De cura. Cap. 11.*

ADministrentur medicinę mundificantes deinde post illud, vnguẽtum prædictum ad ulcera, & quandoque admiscetur cum eo terra sigillata, et quę sunt ei similia.

Marginal notes (left margin, partly cut off): a B. uiceris eru... | a B. super illud dolor proprie si ... | b B. Alia litera. lenitatẽ vel æqualitatẽ cum. | c B. illud quod fluit absq; mundificatione si fit sordidũ erit fœtidum.

Marginal notes (right margin): a B. eum cãcro aũt est assiduitas. | a † B. corporis. | b † B. mundificatione bona. | a B. virginales sũt texturæ densæ. | a B. Alia litera. continuatur litera sequens cum præcedenti sic. Et si fit vlcus ad ministrẽtur medicinæ, &c.

De rhadagijs matricis. *Cap.* 12.

RHagadię accidunt in matrice: aut propter ſiccitatem ſuperuenientem ei maximam, et proprie apud partum, aut propter apoſtema, & ſunt in principio, quum accidunt, leues, occulti doloris, qui eſt ſub dolore partus, & [a] [reliquijs]eius. Deinde apparet, & proprie quādo tangitur. Et quandoq; ingroſſantur rhagadiæ valde. Et quandoque fiunt ſicut verrucæ, & remanent, [b] [& conſolidatur] locus.

a B. eſt ſicut reliquiæ.
b B. quãuis conſolidetur.

De ſignis earum. *Cap.* 13.

POſſibile eſt, vt perueniatur ad atteſtationē rhagadiarum ponendo ſub muliere ſpeculum coram vulua eius, deinde aperiatur uulua eius, & conſideretur illud, quod imaginatur in ſpeculo. Et illud, quod ſignificat eas, eſt dolor apud coitum, & exitus virgę ſanguinolentæ.

ANNOTATIONES.

Agit de uteri rimis & earum curatione Aetius lib.16. & Paulus lib.3. Sed uide & Raſim 22. Cont. tr.3.

cap.107. cap. 75. cap. 1.

De cura. *Cap.* 14.

NOn euacuantur rhagadiæ, quin aut ſint intrinſecæ, aut in collo ſint, & quæ ſequuntur ipſum. Intrinſecę ergo curantur cum ſuppoſitorijs penetrantibus, & diſtillationibus iniectis [a] [&] aquis ſtypticis permiſtis cū vnguētis rectificantibus, ſicut vnguentum factum ex climia & [b] [plumbo aduſto.] Et vnguentū rhagadiarum ani, & ſecundum curationē earum [c] [ſentiet quaſi mordicationem.] Quòd ſi indigent maturatione aliqua, miſceatur cum eis ſicut vnguentum baſilicon cum adipibus, & ſi fuerit cum rhagadijs groſſitudo vehemēs, quā ſignificat lōgitudo ſpatii, & paruitas receptionis curationis, adminiſtra vnguentum de chartis cum oleo roſ. Si uero non tolerat illud, ponatur cum eo oleum de lilio, & gluten alimbat. Quum ergo quieſcunt, curentur cura rhagadiarum purarum: & proprie quando vlcerantur, & quandoque indigent eis, quæ ſunt ſicut cortices æris optime triti, aut dragacanthum, & gallæ, aut aggregatio eorum. In extrinſecis verò quandoque ſufficit laborare cum adminiſtratione tutiæ valdè tritę cū vitellis ouorum, [d] [aut aggregatione illius:] & ſine ceſſatione fiat adhærentia illius, & vnguentum de ceruſa iterum.

a B. ex.
b B. lithargyrio
c B. alienet omne mordicatiuū
d —— B.

De pruritu matricis, & priapiſmo mulierum. *Cap.* 15.

QVandoque accidit in matrice pruritus propter humores acutos, cholericos, aut ſalſos, baurachios, aut corroſiuos melancholicos, ſecundum quod apparet de diſpoſitione coloris [a] [menſtruæ] aut bothor generatas ex eis, [b] [calidas, acutas] valde. Fortaſſe. n. ſuperfluunt adeo, donec deijciant virtutem: & quandoq; accidit illi mulieri, ut non ſatietur ex coitu, & aduenit ei priapiſmus mulierum: & quoties cum ea fit coitus, additur malitia eius.

a B. menſtrui ex ſiccari.
b B. aut ex ſpermate calido acuto.

De cura pruritus matricis. *Cap.* 16.

OPortet ut mundificetur corpus cum phlebotomia ex nigra: & ſi indiget, fiat ſecundatio ex [a] [cephalica,] & euacuetur humor acutus ſ. omnis humor cum eo, quod euacuat ipſum: ſicut cholera cum pilulis de ſcammonea: & phlegma cum pilulis ſtomatichis: & melancholia cum pilulis de epithymo, & decoctione eius: & frangatur [b] [ebullitio] ſpermatis cū medicinis, & [c] [q] [d] [infrigidantibus vt infrigidetur: & cum medicinis adurentibus ipſum] ſecundum neceſſitatem, & atteſtationē complexionis: & [e] [delibutione] oris matricis facta cum eis, quę ſunt ſicut acacia, & hypoquiſtidos, & roſę, & ſandali, & ſief memithe, [f] [† [ ] & fæx, [g] [& acetum,] & oleum roſaceum, & iterum, quæ ſunt ſicut ſuccus portulacę, & quandoque permiſcetur cum medicinis ſem. lini, & fit embrocha cum aquis, in quibus decoquuntur ſtyptica, & emplaſtretur cum fæce eorum; & ſi indiget mūdificatione, bibat mel cum aqua frigida ualde, & ad pruritum eſt expertum iſtud. Sumantur folia menthę, & cortices granatorū, & lentes excorticatæ, decocta cum vino, & ſupponātur, & iterum ſumantur croci, & camphoræ, amborum ana ſexta ʒ. vnius, plumbi aduſti tertia ʒ. i. baccarum lauri ʒ. s. terantur, & cribellentur, & liniatur locus oleo roſaceo. & cōficiantur cum albumine oui, & aliquantulo uini, & ſupponantur, & iterum ſumatur mirobalanorum, et balauſtiarum, amborum ana. pondus ʒ. ii. & lycii, & ſalis ammoniaci, et vinum antiquum, terantur et cribellentur, et liniatur locus oleo roſaceo. & pulueriʒentur deſuper iſta, & de ſuffumigijs eſt illud, quod fit ex lycio, et medulla granorum citri.

a B. baſilica.
b B. commotio. Alia litera. malitia ſeu acuitas.
c† B. ſimplicib. quæ ſunt ex medicinis ipſi expertis.
d B. Alia litera. Alia litera. adurentib. ipſū.
e B. linitione.
f† B. Alia litera & lentes.
g B. aceti. Alia litera. hus alderabindi & acetum.

De fiſtulis matricis. *Cap.* 17.

QVandoque accidunt in matrice fiſtulæ, quæ quandoq; pertranſeunt [a] [carnē,] & apparent ab eo, quod uicinum eſt ex membris, ita vt corrumpant os pectinis, & putrefaciant ipſum, & collum matricis, et quandoque [b] perueniunt ad abradendum pilos pectinis, † [ ] et incedunt uſque ad partes ani, & lacertorum eius etiam, quare pars earū tunc eſt in manifeſto matricis: & ſunt in vnoquoque laterum matricis: & pars in interiori parte matricis, & quę ex eis eſt in profundo matricis, non eſt poſſibile ut curetur: et ſimiliter perueniens ad ueſicam. Reliquę vero ab iſtis curationem habent, et ſi ſit difficilis, & deterior illarum eſt illa, quæ peruenit ad abradendum pilos pectinis, et proprie quum perforat os foramine paruo.

a B. matricem. Alia litera. vicinantur matrici.
b† B. & quandoque perforāt ipſum pforatione parua, & quandoque accipiunt a parte alia quàm a pectine.

De ſignis eius. *Cap.* 18.

SVnt longitudo putrefactionis, et adhærentia doloris, et anteceſſio ulcerum, quæ non ſanan-

sanatur cum curationibus, & prolongatur spatium & currit virus: deinde dolores, sicut dolores cancri, & cognoscitur locus eius cum radio, & ubi peruenitur cum eo, & scitur status eius, an sit in carne adhuc, aut pertranseat usque ad o. per illud, quod sentit extremitas radij, ex lenitate, & mollitie, & asperitate, & duritie.

De cura. Cap. 19.

EX curationibus est perforatio, & multoties perducit illud propter neruositatem membri, ad spasmum, & abscissionem vocis, & permistionem rationis. Et perforatio iterum non est possibilis, nisi in eo, quod videtur, cuius carnem mortuam incidere est possibile, uerum est melius ut administrentur desuper medicinę exsiccantes, & mundificetur corpus, & confortetur matrix a [& medicetur.]

[a B. Alia litera cum facilitate.]

De debilitate matricis. Cap. 20.

CAusa eius est malitia complexionis, & raritas texturæ, & tolerantia ægritudinum diuersarum. Et accidũt ex debilitate matricis paucitas appetitus coitus, & multitudo cursus mẽstruorum, & spermatis, & aliorum, & priuatio imprægnationis.

De cura. Cap. 21.

CVra eius, est cura malitiæ complexionis, & succurrere ei, quod accidit ipsi de nocumentis cognitis. a † [ ]

[a † B. cum eis quæ scinisti.]

De doloribus matricis. Cap. 22.

FIunt ex malitia complexionis diuersæ, & ex uentositatibus extendentibus, & humiditatibus accidentibus in ea, ita ut quandoque accidat in ea sicut accidit intestinis de colica. Et quandoque accidit dolor matricis ex apostematibus, & cancris, & ex ulceribus. Et communicant ei ilia, & inguina, & crura, & dorsum, & pecten, & diaphragma, & a [anus] & caput, & proprie medium syncipitis. Et quandoque permutantur dolores eius ad anchas post spatium, & vsque ad decem menses, & confirmantur in eis. Et tu cognoscis curationem omnium horum ex eis, quæ tibi præmissa sunt, & non est in iteratione sermonis in eis vtilitas.

[a B. stomachus.]

ANNOTATIONES.

Doloris uteri causæ variæ esse possunt, quas author refert. At quid in his agendum sit, docet & Hippocrates 2. de morbis muliebribus.

De cursu matricis. Cap. 23.

QVandoque accidit mulieribus, ut currãt ex matricibus earum humiditates plurimæ, putridæ: et currat ex eis iterum sperma. Et primum quidem fit propter multitudinem superfluitatum, et propter debilitatem digestionis in venis menstruorum, quum putrefit matrix, & habet capitulum. Et cognoscitur substãtia eius ex colore menstruę ex siccitate, & ex colore eius in seipso. Secundum verò est sicut a † [ ] cursus spermatis viri. Si ergo est sine desiderio, tunc causa est debilitas matricis, & vasorum eius, & mollificatio ipsorum. Et si est cum desiderio, & mordicatione, & cõmotione, tũc causa eius, est tenuitas spermatis, & acuitas eius. Et quandoque est causa in eo pruritus matricis, quare perducit commotio eius ad hoc ut descendat sperma. Et habentis quidem cursum difficilis fit anhelitus, & cadit appetitus cibi, & destruitur color eius, aduenit ei apostema, et inflatio in oculo sine dolore secundum plurimum, et quandoque est cum dolore.

[a B. Alia litera. propter causã.]

De cura. Cap. 24.

CVrsus quidem spermatis earum curatur cum similibus, quibus curatur illud in uiris. In cursibus verò alijs oportet ut incipiatur a mundificatione corporis cum phlebotomia, et solutione ventris, si indigetur ambobus. deinde clysterizetur matrix in primis cum mundificatiuis et exsiccatiuis: sicut ẽ decoctio ireos, et decoctio prassij. Et fricentur crura cũ oleis subtiliatiuis cum medicinis a [calidis,] sicut est oleum de squinãtho, et pyrethro, et pipere. Deinde consequenter post illud adhibeantur clysteria cum stypticis clysterizatis, et ebibitis. Et clysteria magis operantur post euacuationem. Et sint aquæ, in quibus decoquuntur sicut gallę, et balaustiæ, et cortices granatorum, et squinanthum, et myrtus.

[a B. acutis.]

ANNOTATIONES.

Fluorem muliebrem intelligit. Quomodo autem hic fluxus a menstrui sanguinis eruptione differat, docet Aetius lib. 16. Fluxus ait muliebris est uteri destillatio diuturna, a menstrui sanguinis eruptione differens, eo quod in illa sanguis syncerus prodit, hic uero fluxus corruptus apparet. Fusius uero de hac re ibidem uerba facit. Vide tu & Paulum lib. 3. [Cap. 65.] [Cap. 63.]

De retentione menstruorum, & paucitate eorum. Cap. 25.

MEnstrua retinentur, aut propter causam propriam in matrice, aut propter causã communem. Et illa quidem a [causa propria in matrice:] aut est propter causam innatam, aut propter causam accidentem alio modo. Amplius menstrua retinentur; aut propter causam in uirtute, aut propter causam in materia, aut propter causam in instrumento, b [et proprie] solo. Et causa in uirtute est sicut debilitas propter malitiam complexionis frigidæ, aut siccæ, aut calidę. c † [ ] Et frigida, aut est cum materia, aut sine materia. Causa autem in materia, aut est quantitas, aut qualitas, aut aggregatio ambarum. Et illa, quæ est ex quantitate, est paucitas, et illud est, aut propter priuationem ciborum, et pau-

[a B. quæ est pp causã propriã.]

[b—B.]

[c † B. siccæ aut frigidę siccę.]

d B. dominātis super.
e B. remaneant superfluitates.
f B. coloris bruni.
g B. duræ solidæ plurimum, aut.
h † B. euacuatione.

et paucitatem ipsorum, aut propter uehementiam uirtutis [d] [comprehendentis] cibos, et si multiplicetur, nō [e] [mūdificat superfluitatem] menstruorum. Et huiusmodi quidem mulierū naturæ, uirorum similes existūt naturis: et sunt potentes super digestionem ultimam, et distributionem necessariam, et expulsionem superfluitatum, secundum modum, quo expellunt eas uiri. et istæ sunt [f] [pingues] neruosæ, lacertosæ, de quibus sunt fortes uiragines, quarum anche ipsarum pectoribus sunt strictiores, et ipsarū extremitates sunt [g] [pingues plus, et] sunt multarum euacuationum cum medicinis, et exercitijs, et propriè [h] † [ ] sanguinis fluētis per nares, aut hemorrhoidas, aut plagas, aut alia. Facta verò propter qualitatē materiei est, quoniam sanguis est grossus propter frigiditatem, aut propter multitudinem eius, quod admiscetur ei ex humoribus grossis, aut propter multitudinem tranquillitatis, et quę currunt cursu illorum de illis, quę sciuisti. et causa, quę est ex parte instrumēti, est oppilatio, & illa, aut est propter calorem exsiccantem, cōstringentē, aut propter frigus exsiccans, & multoties facit ipsam possidere, multitudo potus aquę, & perducit ad [i] [putrefactionē,] aut propter siccitatem cum inspissatione sua, & propter multitudinem adipis etiam, aut humorū grossorum uiscosorum, aut propter apostemata: aut propter clausuram, & additionem carnis: aut propter vlcera accidentia in matrice, quæ consolidata sunt, & [k] [corruperuut sua cōsolidatione] orificia uenarum apparentium: aut propter tortuositatem [l] † [ ] in ea superfluam [m] [&] conuersionem, aut [n] [propter breuitatem] colli matricis: aut propter percussionem, aut casum claudentem orificia uenarum: aut successione abortus. Facta autem propter retentionem menstruorum cā communitatis aliorum membrorum, est sicut facta causa debilitatis hepatis, quare non emanat sanguinem, neque discernit ipsum, aut propter oppilationem in eo, & in corpore toto, aut propter pinguedinem facientem accidere oppilationem constringentem uias constrictione facta a compressione, & extenuatio cōstringit eas, constrictione facta ab exsiccatione, aut propter paucitatem sanguinis. Et sanguis [o] [effluit super matricem cum exitu, &] quum non inuenit meatum, redit. Quum ergo iteratur illud, dilatatur in corpore, & facit incurrere ægritudines.

i B. sterilitatem.
k B. oppilata sunt cum consolidatione ipsorum.
l † B. seu declinationem.
m B. aut.
n B. aut stypticitatem, seu coadunationem.
o B. exquirens exitum sup matricem,

ANNOTATIONES.

De mensium muliebrium suppressione, de eius causis & symptomatibus legere est ex Gal. 3. de symp. cau. 6. de loc. aff. & 5. in 1. uulg. morb. plura & Hipp. 1. de morb. muliebrib. & Paulus lib. 3. & Aetius lib. 16. Hic, desumpta ex rei natura methodo hoc sequentibus capitibus absoluit.

cap. 4. cap. 5. cap. 7. com 21. cap. 60. cap. 51.

De accidentibus [a] *[illius & de præfocatione matricis.]* Cap. 26.

a B. ad illam retentionē menstruorum.

QVandoque accidunt ei, cuius menstrua retinentur, ægritudines, de quib. est præfocatio matricis, propter collectionem suā, et declinationem ad partem lateris, & accidunt ei iterum apostemata matricis calida, & dura, & apostemata uiscerum, & ægritudines in stomacho ex debilitate digestionis, & casu appetitus, & corruptione eius, & nausea, & sitis vehemens, & mordicatio in stomacho, & accidunt ex ea ægritudines capitis, & neruorum, sicut epilepsia, & paralysis, & ægritudines pectoris, sicut tussis, & malitia anhelitus, & plurimæ ex ægritudinibus hepatis sicut hydropisis, & aliæ, & alteratur ex ea forma: & accidunt ei iterum, difficultates urinæ, & eius compressio, & dolores alchatim, & colli, & grauatur corpus, & extenuatur, & contristatur, & adueniunt ei horripilationes, & febres adurentes. & quandoque difficilis fit sermo propter exsiccationem lacertorum & linguæ ex vapore calido, & fortasse est illa grauitas causa doloris capitis, & accidūt ei inquietudo, & [b] [tristitiæ propter uaporem,] & quandoque apostematur totum corpus eius & uenter eius propter attractionem uirulentię sanguinis ad ipsum. Et quandoque accidit ei in complexione sua, quum retinentur menstrua, quando est fortis creationis, cuius uirtus est potens ad exercendum superfluitatem retentam, ut assimiletur uiris, & multiplicentur pili eius: aut nascatur ei quasi barba [c] [quare frangitur forma] eius, & ingrossatur, deinde moritur. Et quandoque peruenit ante mortem ad dispositionem, cum qua non est possibile, ut prouocentur menstrua eius, & plures istarum sunt de illis, quæ pariunt plurimum. Quum ergo non coit cum eis aliquis, & recedunt ab eis sui compares, retinentur mēstrua earum & remouentur ab eis [d] [dispositio,] quam necessariam facit euacuatio sanguinis, & acceptio conceptionis, & acceptio coitus, & accidit eis ut fiat vrina eius nigra, in qua est sedimen uirulentū, sicut aqua carnis: & quandoque mingit sanguinem.

b B. angustia & dolor cordis ex uaporib. calidis. Alia littera, tristitię pp dolores praecordiorum, & pp uapores calidos.
c B. ossificatur uox.
d B. humilitatio, seu mansuetudo.

De signis. Cap. 27.

a B. iterum.

ILlius, quę pendet ex frigore, signum est grauitas somni, & [a] [profundatio] in ipso, et albedo coloris corporis, et uiriditas uenarum, et raritas pulsus, et frigus sudoris, et multitudo vrinę, et phlegmaticitas egestionis. Et illam, quę pendet ex caliditate significant inflammatio, et exsiccatio matricis, et reliqua signa caliditatis scita in eis, quę præterita sunt. Et illam, quę pendet ex siccitate, significant signa siccitatis in ea, scita in illis, quæ preterierunt, et verificant eam extenuatio corporis, et uacuitas venarum. Apostema uerò, et clausura, et alia sunt notorum signorum de illis, quę tu iam sciuisti usque ad hunc locum.

De curationibus. Cap. 28.

CVratio quidem pendens a calefactione, et infrigidatione, et generatione sanguinis et humectatione corporis, et curationes apostematum, et cura clausuræ, et similium, sunt nota

notã ex radicibus iteratis. et facta quidem a clausura, quæ nõ curatur, et ob oppilatione orificiorum venarum ab incarnatione vlcerum, & alijs, est quasi [a] [similis ;] eius cura est extractio sanguinis vt non multiplicetur, & mundificatio corporis & vsus exercitiorum. Et non oportet nisi ut afferamus nunc rememorationem curationum prouocantium menstrua, & sunt illæ, quę mouent sanguinem ad matricē, & faciunt ipsum penetrantem in poris, & faciunt poros apertos. Et has quidem medicinas iam diximus, quum de singularib. tractaremus in tabulis earum, & dicemus iterum in antidotario. Hic verò uolumus dicere de regimine, & medicatione illud, quod est magis conueniens huic loco. Et regimen in hoc, est mouere sanguinem cum fortitudine ad menstrua. Et de illis, quæ faciunt illud, est phlebotomia ex saphena, & vena, quę est post cauillam, & phlebotomia venę geniculi, & curuaturæ eius est fortior illa. Et ventosatio super crus, & calcaneũ, & proprie pinguis, est magis cõueniens. Et quãdoque est necessarium vt fiat phlebotomia super saphenam pedis alterius. Et assiduatio stringendi cum uittis membra inferiora, & ligandi ea, & dimittendi ea taliter aliquibus dieb. Deinde administrentur medicinæ, ut aperiantur pori, & [b] [currant] humiditates viscosę. [c] [Et similiter] si causa fuerit humiditas. Deinde administrentur medicinæ propriæ ad prouocandum, quæ subtiliantes sanguinē, aperientes oppilationem, & de illis sunt, quæ bibuntur sicut calamenthum & decoctio eius cum aqua mellis, & puluerizatio ipsius super aquam mellis: & sauina est fortior ea, & pulegiũ est forte valde; & cinnamomum, & hiera picra, & serapinum, & opopanacum, & fructus eius, & castoreum, & cordumeni, & decoctio enulæ, & decoctio alusnen, & decoctio phaseolorũ rubeorum & [d] [almaroch,] & alastirgar, & semen sampsuci. Et de illis suppositoria sunt, sicut albus elleborus, & pulpa coloquinthidæ, & storax, & centaurea, & gumma oliuæ campestris, & opopanacum, & fructus eius, & castoreum, & assa, & serapinum, & cordumeni, & succus absinthij. Et quandoque supponitur euphorbium super cottum, & expectatur super ipsum hora parua absque superfluitate. Suppositoriũ bonum. Recipe myrrhæ, calamenthi amborũ ana drach. iiij. sauinę drach. viij. rutę siccæ drac. x. passularum mundatarum drach. xx. conficiantur cum felle vaccino, & fiant de eis pessaria. Et iterum sumantur castoreum, & myrrha, & muschus, & fiant similitudines glandium cum oleo de ben, & supponãtur. Et ol. alacuhē prouocatiuũ est mẽstruorum, quũ supponitur, & succus papaueris rufi, & [e] [alnesim secundum partes æquales, & iterum galbanum] ponatur in lana infusa in sambacino, & supponantur intra matricem. Et de eis sunt emplastra & vaporatio nes, & uaporatio cum speciebus prouocat mẽstrua. et de eis sunt suffumigationes, sicut cum coloquinthida sola, ipsa enim prouocat in dispositione. et similiter opopanacum, & assa; & serapinum, & cordumeni. et de eis sunt tinæ ẽo ex aquis, in quib. decocta sunt subtiliatiua, prouocantia menstrua, sicut calamenthum, & ruta pulegium, & similia.

a B. sicut almi idest sicut illa s quæ nõ est spes.

b B. euacuētur solutione ventris.

c —— B.

d B. almaraeh.

e B. alnesrin, & iterum vsnen persicum, pyrethrum, nigella, & ruta humida, euphorbiũ partes æquales tetantur bene ; & conficiantur cũ galbano, &c.

ANNOTATIONES.

De suppreßorum mensiũ curatione adi loca in superiorib. indicata. præsertimq́, pete Aetium. Est vero hic de uenæ sectione quæstio. Author noster secari pedum et crurum uenas iubet, Gal. æmulatus, qui & lib. de curandi rat. per sangu. miss. & alibi, secãdã uel tali, uel malleoli uenam in uteri affectibus docet, præsertimq; id in affectu, de quo hic agitur, obseruandum uidetur, in quo trahenda per uterum materia est. At Aetius lib. 16. de iis agens, quæ ob plenitudinem non purgantur, a cubiti sectione curationem aggreditur. id quod sanè indicationi, quæ a partis affect. & loco de sumitur, aduersari uidetur. trahenda enim deorsum ad uterum esset materia, non ab utero sursum. Sed probè uterque consulit. Licet summa corpus aggrauante multitudine (si uidelicet uberius sanguis affluat) ex cubito imminuendæ multitudinis gratia, sanguinem ducere, quod Aetius intellexit. At si ea multitudo non aderit, secanda erunt crura. quod & Gal. & author noster consuluit.

Cap. 15.

cap. 57.

TRACTATVS IIII.

De nocumentis situs matricis, et apostematibus eius, et quæ similia sunt illis.

De clausura. Cap. I.

Clausura est, quum super os matricis eius [a] [egreditur] aliquid, qđ prohibet coitũ, ex re addita lacertosa, aut pãniculari forti: aut est illic incarnatio ab ulcere, aut creatione: aut [b] [illud ꝙ est inter os uuluæ, aut os matricis, est secundũ vnũ et eundẽ] horum modorum. Aut est super os matricis eius, quod prohibet imprę gnationem, et exitum mẽstruorum ex panniculo, aut incarnatione vlceris, aut quod est eis simile. Aut meatus nõ est inuẽtus in creatione, ita ut accidat uirgini quũ incipit mẽstruari, vt non inueniant mẽstrua meatũ propter aliquã harum causarũ, quare accidant ei dolores vehementes, et ægritudo maxima. Si ergo nõ ingenietur ei, redit sanguis, et denigratur mulier, et præfocatur, et moritur. et quandoq; accidit ut clausa retineat [c] [per accidens] conceptionẽ, [d] † [ ] quare moritur ipsa, et fœtus eius proculdubio, si non regitur. et hoc quidem non est possibile, nisi aliquo modorum, aut ut sit illud, quod opponitur ori matricis de clausura raræ texturæ, aut sit habens foramina plura, ita ꝙ possibile sit matrici attrahere de spermate aliquid. licet [e] [enim] parum sit, tamen ex illo par uo fit conceptio, si pars eius est [f] [ueritas] quod uisum est philosopho, et pars eius, quod uisum est Galeno medico. Illud nanque, quod necessarium est in creando membra, est sperma fœminæ secundum [g] [sermonem philosophi, et est illud, quod in eo prouocatur ad matricem intra matricem secundum sermonem] Gal. et est sperma uiri [h] [ut sumat ex eo uirtutem odoris] secundum sententiam philosophi, uidit. n. quod quum [i] [ouum gallinæ crudũ rore asper sum est, et procedit ex eo odor spermatis uiri, conuertitur ouum in conceptione.]

a B. descendit.

b B. Alia litera. inter os vuluæ, & os matricis secundum vnum.

c —— B.

d † B. & fiat prę gnans.

e —— B.

f B. vera

g B. Alia litera.

h B. a quo sumitur virtus, & odor eius

Alia litera. virtutẽ & odorem.

i B. aduenit ouo venti roritas galli, & recipit ab ea odorẽ ma sculi tunc conuertitur, & fit ouum conceptio nis.

ANNOTATIONES.

De uteri morbis in compositione agit, primumq́; de mala formatione, obstructione. s. ipsa ad uteri os, & muliebriũ locorum clausura, quam rem pluribus explicat. Egit de hoc affectu Paulus, ubi aduentitius est, li. 3. & phymon uocat, de naturali uerò, i. de non perforata utero, lib. 6. de quibus & Aetius lib. 16. quos utrosque affectus hic simul coniungit. Unum postremo huius capitis loco scribitur, de quo nõ mediocriter ambigere est. nempe ex philosophi testimonio semen fœminæ necessarium esse ad creanda membra. At philosophus contra 1. de gener. animal. semen a fęmina conferri negat. neque id, quod interdum a mulieribus in concubitu humoris secernitur, semen esse putat, sed uteri excretionem, quæ alijs euenit, alijs non euenit. Cæterum, uerè philosophus semen uim ad generationem conferre negat, actiuã scilicet, & quæ procreare apta sit, non plane tamen concurrere id ad generationem it inficias. quin 2. de gen. animal. fœminas materiam, mares uerò uim creandi præbere ait, inesseq́; mulieribus semen, quod excrementum uocat genitale, cuius ortum ex ultima alimenti concoctione, & ex uenis, sicuti etiam marium semen gigni arbitratur. Videtur ergo author noster philosophi sententiam assequutus.

Cap. 73. cap. 72. cap. 95. & 96.

cap. 19 & 20.

cap. 4.

De cura clausuræ. Cap. 2.

CVratio clausuræ est cum ferro, non cum alio. Si ergo hæc clausura apparens est, tũc modus est, ut disrumpantur labia uuluæ a clausura, ita ut ponatur super unumquodque labium [a] [pila:] & inuoluantur pollices panno, & tendantur labia, donec disrumpantur ab eo, quod est inter ea: [b] [aut] iuueris phlebotomo [c] [obtuso, & finde] siphac, & incide carnem additam, si est sub siphac paulatim, ita, ut non remaneat de addita aliquid, neque sumas de radicali aliquid, & illud fiat cum calib. Et differentia quidem inter siphac, & carnem, est, quod siphac non sanguinat, sed caro sanguinat. Deinde pone inter ambo labia lanam infusam in oleo, & vino, & dimittatur tribus diebus: & administra super eam aquam mellis, si ea indiges: & administra desuper vnguenta [d] [nutrita,] cũ cautela a consolidatione, & glutinatione, & cõstrictione, & proprie si illud, quod incisum est, est caro. Siphac vero parum suscipit consolidationem post scissuram. Quod si clausura fuerit profunda, tunc modus est, ut perueniat ad ipsã uncinus, & si est siphac, findatur scissione vna, non cum illa æqualitate. Nam fortasse, [e] [cooperit] vesicam & alia: imò oportet ut [f] [caueãtur alia, sicut vesica,] & incidatur si est caro, paulatim, & adhęreat incisioni lana ĩfusa in vino pontico styptico: deinde post illud sedeat in aquis, in quibus decoctę sunt medicinę mollificatiuæ Postea curetur cum unguentis rectificantibus [g] [ulcera] linitis, & iniectis, deinde cum consolidatiuis. Et quum apparet sanitas, oportet, ut assiduetur super eam coitus, & oportet ut caueantur apud hanc scissionem, & incisionem duæ res, scilicet abbreuiatio in incidendo, & in findendo quantitatem additam, illud enim [h] [si est compositum] est faciens possibilitatem conceptionis apud coitum, qui accidit cum ea, & difficilem faciens partum, præparans fœtum, & prægnantem morti. Et caueatur iterum, ne pertranseat quantitatem additã, & capiat de substantia matricis aliquid, quare apostemetur matrix, & doleat, & incurrat cuzez, & spasmũ, & ęgritudines pernitiosas. Quũ ergo feceris hoc, oportebit ut abstineas eam a frigore, & non appropinques medicinam frigidam actu omnino, imò oportet ut sint omnes distillationes, & iniectiones, & suppositoria expoliata frigore.

a B. pãnis plicatus multis plicationibus.
b B. Alia lra. &.
c B. occulto. Alia litera. ita ut scindatur.
d B. oleaginea, seu ex oleo.
e B declinat ad.
f B. elongetur a loco vesicæ.
g B. vulnera.
h — B.

De modo in administrando hanc scissionem, Cap. 3.

PRæparetur mulieri sedes coram lumine, sit per quam sedeat cum pauco sustentaculo ad posteriora. Quum ergo æquatur, crura sua adhærere faciat coxis suis, [a] † [ ] & adiũgat illud uentri suo, & liget manus suas sub curuatura poplitum suorum, & ligetur secundum hanc formam fortiter, deinde medicus administret scissionem siphac, & incisionẽ carnis. Et quandoque indiget medicus, ut administret speculum, & proprie in eo, quod est inter matricem. Quum ergo extenditur siphac cum radijs et uncinis, extensione, cum qua nõ [b] [comprimuntur] matrix, & collum uesicæ, & [c] [siphac eius compressione] nocente his mẽbris, [d] † [ ] in primis cum manu, & secundo cum eo, [e] [cuius non excusatur processio cum utrisque manibus aduenit ei de acumine ferri.] Et speculum quidem facit te videre illud, quod arte efficias inde, & facit te cognoscere illud, quod associatur siphac subtili, & de membris, quæ præterierunt hoc membrum, scilicet ex vesica, & alijs. Quod si superfluit, dimitte illud, quod extendisti, ut recedat, quod vehementius est in eo, quod necessarium est, deinde subleua siphac clausuræ cũ subtilitate, deinde scinde ipsum secundum obliquitatem, ut non consequatur vesica, deinde considera in principio quum scindis, & si egreditur sanguis paucus, tunc penetra in operatione tua sine timore, & si multiplicatur cursus sanguinis, tunc finde paulatim, vt non accidant syncopis, & paruitas anhelitus. & quando que tibi est necessarium, vt dimittas instrumentum [f] [incidens,] quod nominatur alcalib, in ea vsque in mane, inuolutum in lana ligata in panno: & quum fuerit mane, consideretur integra virtute eius, et si fuerit fortis, curetur curatione, et si non, dimittatur vsque ad diem tertium, et remoueatur tunc instrumentum. et considera dispositionem scissurę cum digitis, ponendo sub loco eius, vt significetur tibi summa, quam necesse est te incidere post. Et quum soluitur mulier ab eo, quod curatur, oportet tunc, ut sedeat in aqua, in qua decocta sunt lenitiua, quum est calida, et propriè quum apparet apostema. Et melius quidem est, ut administrentur super eum unguenta in calib prohibentia consolidationem. Et melius est illud, quod est concauum, habens foramen, ut egrediantur in eo superfluitates. et uentositates. Et quando incisio accipit carnem naturalem, tunc fortasse accidit cursus urinæ, qui non curatur.

a † B. apo[...]
b B. Alia litera. læduntur.
c B. panniculi ipsorũ læsione.
d † B. fiat extensio,
e B. quod non elongat eminẽtiam, vel egressionẽ eius, quin adueniat ei acuitas ferri. Alia litera. tũc fiat extensio taliter, q̃ nõ lædantur matrix, & collũ vesicæ, & panniculi ipsius cum læsione nocente his membris, primo cũ tensione secundo cũ egressione ipsorũ facta ex superflua tẽsione taliter, q̃ non est longinquum quin ipsis adueniat acuitas ferri.
f — B.

ANNOTATIONES.

Curari hunc affectum ait chirurgia, non alia ratione. Tentarunt tamen et Paulus & Aetius eum qui ex accidenti est, insessionib. & alijs præsidijs curare absq; manuum actione. Quæ naturalis tamen est obturatio, non nisi ferro curationem suscipere uidetur. Fusissime curationem hanc Aetius prosequitur lib. 16. & Paulus lib. 6.

Cap. 96. cap. 72.

a B. contractione;

De [a] [suspensione] matricis. *Cap. 4.*

QVandoque accidit illud propter clausuram, & quandoque accidit propter apostemata calida, & dura, & cura eorum est cura eius.

a B. eminentiæ.

De [a] [augmento] matricis, & exitu eius, & conuersione eius. *Cap. 5.*

b B. eminet seu.
c B. Alia litera. & occursu subito rei timorosæ.
d B. ligamenta.

MAtrix [b] [augmentatur, aut] exit, aut ex causa primitiua, scilicet ex casu, [c] [aut cursu vehementi,] aut vociferatione, qua ipsa uociferata est; aut sternutatione maxima, aut strepitu, aut vociferatione, quam ipsa audiuit: quare terrefacta est, aut percussione mollificante ligamēta matricis: aut propter causam partus difficilis, aut partus grauatiui: aut labore obstetricis in extrahendo fœtum, & secundinam aut exitus fœtus subito, aut propter humiditates mollificantes [d] [humiditates,] aut propter putrefactiones accidentes ligamentis, & quandoque egreditur tota, et quandoque conuertitur, et quandoque eradicatur radix eius.

ANNOTATIONES.

De uteri prolapsu plura habes in 2. de muliebrib. morb. Hippocrati ascripto. Agit & Aetius lib. 16. & Aetius lib. 3. Sed & Rasis 22. Cont. tr. 5. ex quibus locis causas, signa, & curationem habes.

cap. 76. cap. 72. cap. 1. & 2.

De accidentibus illius, & signis. *Cap. 6.*

a B. ano, & in alchatin. Alia litera. stomacho & in alchatin.
b † B. vrinæ.
c B. quare egreditur.
d B. manifestę.
e —— B.
f B. residuū eius iam egressum, si est nō conuersum, tūc nō cecidit nisi collum eius. Alia litera. foramē iam egreditur, sicut est ipsa nō cōuersa quare non cecidit, nisi collum eius.

ACcidit mulieri inde dolor in pectine magnus, & in [a] [chatin, & dorso.] & quandoque sunt cum hoc febres. & accidunt ei multoties expressio, & difficultas, [b] † [ ] propterea quia matrix comprimit meatus fæcis, & vrinæ Et accidunt spasmus, & tremor, & timor sine causa. & sentit rem rotundam in pectine, & sentit apud vuluam rem descendentē, leuis tactus, & propriè quum completur conuersio. [c] [Egreditur enim,] quod intrinsecum eius est, [d] [manifestum.] Et quum non sentit [e] [foramen eius rotundum,] scitur quod radix eius iam conuertitur, & egreditur: si autem inuenis [f] [foramen, & tam exiuit sicut est nō conuersa, tunc non cadit clausura, scias ergo illud.]

De cura. *Cap. 7.*

a B. Alia litera ori matricis.
b B. interiora.
c B. interiora.
d B. chaleb.
e B. vociferationibus.

NOn speratur curatio, nisi eius, quę recens est, in adolescentia, & incipe in primis a solutione naturæ cum clysteribus, & prouoca vrinam cum diureticis, & quum expletum fuerit illud, resupinetur mulier, & aperiat, quod est inter crura sua, & assume lanam ex uelleribus, & fac eam adhęrere [a] [matrici;] deinde accipe lanam aliam, & infunde eam succo acaciæ, aut vino, in quo dissolutum sit aliquid stypticum, & pone super os matricis, & reduc cū facilitate ad [b] [anteriora,] ita ut redeat lana tota ad [c] [anteriora:] deinde accipe lanam aliam, & infunde eam aceto, & aqua, & pone eam super vuluam, & pręcipe mulieri ut iaceat super latus suum, & adunet crura sua, & seruet lanā vbi est præparata in ea, ne cadat, & pone uentosam super radicem suminis eius, & super dorsum ipsius, & fac eam odorare odores bonos valde, vt ascendat matrix causa eorum ad superiora. Et caue, ne approximare ei facias aliquid fœtidum: quare fugiat matrix ad inferiora. Quumq; dies tertia affuerit, permuta lanam eius, & pone eam lanam infusam in vino, in quo decocta sunt myrtus, & rosa, & acacia, & cortices granatorum, & alia ab istis, tepido, & embrocha ex illo super sumen eius, & ipsius pectinem. Et administra super eam linimenta facta ex sauich, & facta ex [d] [herba, quæ nascitur super lapides, quum sunt in aqua, & facit lubricare pedem.] & facta ex lentibus cum stypticis. Hoc enim regimen quandoque sanat eam, & fac eam sedere post illud in decoctione squinanthi, & myrti, & rosarum, & oportet, vt facias eam abstinere a [e] [salsis] & sternutationem mouentibus, & tussim, & fac eam manere tranquillam, & quietam.

De declinatione matricis, & separatione eius. *Cap. 8.*

a B. vnū duorū laterum mulieris.
b B aggrauātes illā quare attrahitur secunda.
c B. tensionis.

MAtrici accidit quandoque vt declinet ad [a] [vnam duarum partium matricis,] & remoueatur os matricis ab oppositione, per quam inijcitur ad ipsam sperma. Et quandoq; est causa in eo durities unius duarum partium: aut inspissatio, & cōstrictio, quare diuersificantur duo latera in humiditate, & mollificatione, & siccitate, & spasmo. Et quandoque est causa in eo repletio in vna venarum duarum partium propriè. Et quandoque est causa in eo humores grossi viscosi in una duarum partium [b] [facientes illam: attrahitur enim secundina] ad ipsam. Et multoties accidit ex eo pręfocatio matricis. Et obstetrices quidem cognoscunt partē declinationis per tactum cum digitis, & cognoscunt an sit a duritie, aut a repletione cum facilitate [c] [et tensione] venarum & duritie earum, et necessitate eius ad euacuandum.

De cura. *Cap. 9.*

a B. suppositoria & vnguēta.

OPortet ergo, ut phlebotometur saphena partis, cui opposita est pars declinationis, si sentitur repletio, & si dicit obstetrix, quòd venæ in illa parte sunt tensæ, et repletæ, et illic est grossitudo. Et si illic est constrictio, et coadunatio, et non est illic grossitudo, administra lenitiua ex clysteribus, et suppositorijs, et unctionibus. Et administra balneum. Et fac vt cibus bonus fiat, et si fuerint illic humiditates, euacua eas. Et da ei in potu oleum de Kerua et administra etiam [a] [in suppositorijs.] et similiter inunge.

b B. partes vuluæ.

ge. b [matricem eius.] Et iniice in matricẽ eius oleum balsami,& arazaki,& similia,& tunc fortasse possibile erit obstetrici, vt intromittat digitos inunctos cum cerato, aut adipe gallinæ, aut anatis. aut æquet matricem, & tendat c [ad declinationem,donec faciat cadere oppositum os matricis vuluæ.]

c B. declinantẽ donec cadat oppositũ oris matricis ad vuluã.

ANNOTATIONES.

Cap. 77. cap. 2. cap. 64.

Morbus est in situ,quum non extra procedit uterus,sed ad latera. De hoc & Aetius ex Aspasia lib. 16. Sed multa & ex Hipp. habes 2. de morb. muliebribus,et ex Rasi. 22. Cont. tr. 4. & Paulo lib. 3.

De apostemate calido in matrice. *Cap.* 10.

ACcidunt matrici quandoque apostemata calida,& causa in eis est,aut primitiua, sicut percussio,aut casus, aut multitudo coitus, aut abortus, aut disruptio ex obstetrice, quum recipit fœtum,& quandoque est causa in eis retentio menstruorum,& repletio,& multitudo humiditatis. aut inflatio inspissata, quæ non resoluitur. & quandoq; fiunt propter eleuationẽ spermatis. Et quandoque fiunt in ore matricis, & quandoque in concauitate eius,in quibusdã partibus duorum laterum, & ante,& retro, &, quod de eis est deterius,est illud,quod est commune pluribus partibus. Et quandoque fit dubellati. Et quandoque conuertitur ad indurationem,aut cancrum.

De signis. *Cap.* 11.

QVandoque significant ipsum communicantia: stomachus enim communicat ei, quare dolet,& accidunt in eo tristitia, & angustia,& nausea, & singultus, & corrũpitur digestio,& appetitus aut debilitatur. a [Et] cerebrũ b [communicat ei:] quare accidunt dolor capitis in syncipite, & dolor in collo, & radice oculorum,& profunditate ipsorum cum grauitate, & procedit dolor donec consequatur extremitates,& digitos,& duo focilia, & utrunq; crus,& iuncturas cum mollificatione in eis, & dolent duæ partes dorsi,& duo inguina, & pecten,& inflantur,& mirach iterum inflatur, & sentit in toto corpore grauitatem, & accidit c [expressio,& difficultas,] ita ut non sit ventositati meatus ad exeundum, & illud fit propter coarctationem apostematis, & ubi coarctat de meatibus plus,illic fit d [sensibilitas] uehementior. Et quandoque est e [expressio sine difficultate, & difficultas sine expressione,] & accidit in ea ut debilitetur pulsus,& minoretur,& frequens fiat. Quòd si apostema fuerit calidum, erunt omnia accidentia ista vehementia, cum febre inflammata,& cum horripilationibus,& cũ nigredine linguę, & dolor fiet fortis,& pulsatio, & multiplicabitur sudor in extremitatibus. Et quandoque perducit ad abscissionem uocis, & spasmum, & syncopim. Et significat partem apostematis locus pulsationis, & communicatio iterum. s. an sit dolor in sumine,aut ad dorsum decliue,aut ad vtrasque pyxides. Et,

a —— B.
b B. propter cõmunitatem.

c B. retentio fæcis, & retentio vrinæ.

d B. retentio.
e B. retẽtio fæcis absque retẽtione vrinæ, & retentio vrinæ, quandoque absque retentione fæcis.

quod est propinquum ori matricis, est uehementius,& durius eo,quod est in concauitate: quoniam os matricis est neruosum,& est tangibile, & illius, quod est in concauitate tactus, est difficilis. Et in quacũque parte fit apostema, declinat matrix ad contrarium illius,& fit difficilis somnus super contrarium eius. Et fit difficilis motus localis,& eleuatio, & sessio,& incessio. Et cõsequitur ægram, vt claudicet apud deambulationem. Et signum,quòd conuertitur ad dubeliati, est vt sit dolor additus valde, & accidentia fiant fortiora, & diuersificantur febres & permiscentur. & inuenit tranquillitatem,quum est fluxus ventris,& egressio urinæ. Et signum collectionis completæ,est,quod sedatur febris & pulsatio,& mouetur rigor,& apostemata quidem matricis, & eius dubellati, quando sunt in ore matricis, possibile est ut f [sanentur,] & si sunt profunda,non est possibile ut g [sanentur.]

f B. videantur.
g B. videantur.

De cura apostematum calidorum. *Cap.* 12.

NEcessaria est in eis euacuatio sanguinis, quum adiuuant significationes famosæ. Et phlebotomia quidem basilicæ, licèt conferat ad illud,est tamen in ipsa,quòd retinet mẽstrua,& trahit sanguinem ad superiora. Et phlebotomia quidem saphenę est uehementioris communitatis & magis attrrahens sanguinem quam illa. Et melius quidem est, ut prouocentur menstrua, & magis iuuatiuum, & propriè ei,in quo causa est retentio menstruorum. Et rectius quidem in principio est, ut phlebotometur basilica, quia prohibebit effusionem materię: deinde consequenter adhibeatur phlebotomia saphenæ, ut attrahatur sanguis a [ad locũ,] & succurratur ei,quod fecit incurrere phlebotomia basilicæ, ex nocumento communicante ei. b [Et oportet ut fiat phlebotomia pedibus eius ad superiora leuatis, & ipsa sit iacens, & perueniat ad summum in extrahendo sanguinẽ.] Et oportet ut prohibeatur cibus,& minoretur in diebus primis usque ad dies tres, & prohibeatur aqua penitus, & propriè in die primo. Et habitet in domo boni c [odoris.] Et pręcipiatur,vt vigilet,quantum potest. Et vomitus vehementis iuuamenti est ad illud. Et quã doque est tibi necessarium,vt administres solutionem faciens,educens humores. Et oportet vt sint in medicinis eius,quod sedet nauseam. Et minoretur cibus,quum necessitas est, & sedeãt in principio in aqua dulci commista cum oleo ros. bono. Et embrochetur cũ stypticis ex aquis. Deinde non fiat assiduatio super eam cum stypticis,vt nõ induretur apostema. Et de eis,quorum administratio est conueniens in hac hora,est papauer dissolutum cum decoctione, de quo fiat emplastrum cum oleo omphacino,aut oleo ros. aut oleo de pomis. Deinde festina cũ lenitiuis: quare fac embrocham ex vino cum oleo ros. tepidis. Et suppone lanam infusam aquis, in quibus decocta sunt ea, quæ sunt sicut d [malua] et semen lini,et alhasech,et alharmel e [plurimum cum medicinis stypticis sicut est arnoglossa,et blitis.] et similiter unguentum factum

a B. ex loco.
b B. Alia litera.
c B. aeris.
d B. althea.
e B. Alia litera & dragacantho cũ virtute styptica arnoglossi & portulace.

ctum ex ouis, & meliloto decocto in decoctione dissoluto, et quandoque ponitur in eo oleum de croco, & oleum nardinum. Deinde fiat permutatio ad maturationem, & ex eis, quæ maturant ipsum, sunt dactyli dissoluti in coctione, decocti cum sauich, & oleo rosa.& oleo de alcanna, & proprie in statu suo,& emplastra ex hyssopo, & adipe anseris, & adipe f [uaccæ] & medulla cerui, & similibus. Et quando declinat ægritudo, curatio eius est tūc cum resolutiuis puris, & g [sunt aqua sisimbrij] & sampsucus, & laur. & h [polypodium] & similia de his, quæ sciuisti. Et ciba eam, & conforta, & uiuifica ipsam. Et quando ponuntur super eam emplastra, oportet ut non ligentur: ligatura enim nocet apostemati. In dubellati uerò oportet, ut occuperis in maturando ipsam. & si est propinqua ori matricis, et est possibilis sectio eius secundum modum regiminis clausæ. fiat.[i] [intrinseca autē, quum possibile est ut consideretur eius maturatio ex ipsamet, aut sufficit] illud, quod prouocat prouocatione subtili sicut lac, & semen melonis cum aliqua mucillaginum: & eius eruptio ex ipsamet fiet, & si possibilis est k [infrigidatio] & resolutio, tunc est melius. Et quum rumpitur aldubellati, tunc quandoque egreditur pus eius ex vulua. Et oportet, ut iuuetur ad mundificationem, & resolutionem residuorum cum eis, quæ sunt sicut unguentum basilicon minus, & injiciatur in eam. Et quandoque egreditur ex uesica, & tunc non oportet, ut iuuamentum fiat in mundificatione eius cum diureticis fortibus, quare effundatur materia alia ad uesicā, & l [uincant, & faciant] aduenire ulcera uesicæ: immo subtilieris in illo, & sis contentus illis, quæ prouocant subtiliter, sicut lac, & semen melonis cum aqua mucillaginum, & fortasse egreditur ex uia egestionis, & fortasse est necessarium, ut rumpatur cum medicinis dictis in dubellati matricis, & aliorum, sicut sunt emplastra facta ex ficubus, & sinapi, & fimo columbino. Et post illud oportet, ut mundificetur ulcus cum eis, quæ sunt sicut aqua mellis, & iteretur illud multoties dum inueniturpus grossum. Quumque mundificatur, curetur curatione ulcerum. Et quando magnificantur accidentia in dubellati, non est excusatio, quin administrentur emplastra lenitiua, facta ex farina hordei, & ex ficubus, & fœnugræco, & semine lini, & meliloto, & tinæ, quę secundum hunc modum sunt, & oportet, ut m [serues] res, quas diximus in capitulo apostematum calidorum, & dubellati in cap. aliis, præter matricem, & compleas, quæ hic abbreuiamus illinc.

f B. anseris & butyro vaccino.
g B. ex eis est simbrium.
h B. gumma pini.
i B. sed in interiori quantū est possibile expectetur digestio ex ipsamet, & contentetur super.
k B. separatio, seu sparsio. Alia litera. regimen.
l B. sine coadiuuantia ad faciēdum.
m B. cōsideres.

ANNOTATIONES.

De uteri inflammatione, causis, signis, pulchre Paulus lib. 3. & Hipp. 2. de morb. muliebribus plura, & Aetius lib. 16. Est tamen in huius curatione discordia, quum omnes quidem uenam secent, sed loco sectionis discrepent. Gal. pro secto lib. de curandi rat. per sangu. miss. item & in lib. methodi semper affecto utero inferiores partes secat. At Paulus & Aetius cubitum in hoc morbo incidunt. Sanè similis dubitatio in superioribus incidit. Verum reuellendi gratia, & ubi sanguinis multitudo affluit, ex cubito mittere sanguinem licebit; debetq; id initio curationis obiri. at euacuationis, uel deriuationis causa, tundendæ inferiores sunt uenæ. Vtramque uerò sectionem author noster proposuit.

Cap. 64. cap. 83. cap. 18.

De apostemate phlegmatico in matrice. Cap. 13.

Apostema phlegmaticum in matrice significant significationes apostematis prędictæ, quæ pendent cum grauitate, & inflatione: sed non est cum dolore, de quo sit curandum. Et fit illic mollities extremitatum, & pectinis. Et est forma habentis ipsum, sicut forma habentium hyposarcham. Et curatio eius, est curatio apostematum phlegmaticorum in visceribus, ex eis, quę diximus in cap. pluribus.

De apostemate duro in matrice. Cap. 14.

Significant ipsum apprehensio eius cum tactu, & quod est illic difficultas a [ex parte] vrinæ, & fœcis, aut unius ambarum. Doloris verò euentus minoratur cum eo, dum non sit cancer. Et si est res lenis, & extenuatur cum eo corpus, b [& debilitatur, & proprie crura.] Et quandoque magnificatur uenter, & apostemantur pedes, & extenuantur crura, & accidit dispositio, sicut dispositio hydropisis: & propriè quando durities est sparsa. Et quandoque accidit ex eo hydropisis uera. Quum ergo non resoluitur durities, festinat ad cancerositatem. Et signum, quòd apostema durum est cancer, aut fit cancer, quum quidem est ut appareat sensui, est, quòd apostema uidetur durum, non æqualis figurę, a quo procedunt, sicut uarices, quod lædit tactus uehemens, mali coloris, & turbidi, decliuis ad rubedinem, quæ est sicut rubedo fœcis: & quandoque trahit ad plumbeitatem, & uiriditatem. Et quum non apparet, significat ipsum grauitas: & quod existimatur de læsione & c [sentitur.] Et communicant in ipso pecten, & duo emunctoria, & duę anchæ, & inguina, & peruenit læsio eius ad diaphragma, & dorsum, & multoties accidit cū eo dolor in vtrisq; oculis, & temporib. & frigus extremitatum, & quandoq; est cum eo sudor plurimus, & quandoq; comitatur ipsum febris incipiēs cum lenitate, deinde acuitur, & fit fortis cum vehementia doloris. Difficultas autem vrinę, & eius guttatio, & retentio stercoris ēt, aut unius earum sine alia est signum, in quo communicat durities, & phlegmon, & si ulceratus est, apparet pus non æquale, habens sordem, & est sordes secundum plurimum mali coloris, nigra, & quandoq; est rubea, et uiridis, et raro fit alba, & currit ex eo humiditas acuta, & d † [ ]materia uirulenta e [perueniens] ad uiriditatem fętidam, et quandoq; currit sanguis purus propter illud, quod accidit illi de corrosione, ita ut existimetur quòd illud sit mēstrua. et quandoq; currit res, cum qua sedatur febris, et sedatur dolor, et quandoque associantur ei signa apostematis calidi, & non est ei curatio.

a B. egressionis.
b —— B.
c B. punctione.
d † B. amara, &.
e B. ignea declinans.

De

De cura. Cap. 15.

APostema quidem durum, oportet vt medicetur, & euacuetur cum eo corpus ab humorib.grossis,& melancholicis, & administrentur vnguenta sicut diaquilon,& basilicō, & quod fit ex bdellio, & adipe anseris, & medulla cerui, & butyro ouium, factum ceratum cum oleo de lilio, & [a] [arazaki]& narcissino & anethino,& oleo chamæmillino,& oleo de fœnugræ.& oleo de Kerua,& oleo de alcanna, & oleo [b] [de alacuhen,] & sit cera eius,cera citrina,& quandoque ponitur in eo uitellus oui.Et si necesse est,ut sit fortius isto, ponantur in ipso castoreum,& aloes semegenium, & coagulum leporis, & [c] [serum,& ireos,& ruta, & alacuhen] & crocus,& gluten alimbat, & gumma amygdal.Et de vnguentis expertis est, ut infundantur folia capparorum in aqua, donec leniā tur, & teratur cum eis caseus cum aqua mellis, & fiat ex eis vnguentum. Et administrentur flores vitis cum caseo, & aqua mellis. Et folia caulis, & flos eius conuenientia sunt apud me ad hoc.Et iterum si supponantur sordes auris, sicut dicitur, confert. Et oportet ut sedeat in aquis, in quibus sunt uirtutes lenientium, & fiat emplastrum cum folijs altheæ recentibus contritis cum gumma amygdalarum, & adipe anseris. Et emplastra facta ex sampsuco, & meliloto,& fœnugræco,& chamæmilla,& althea. Cancer verò oportet vt medicetur cum medicationibus, cum quibus sunt vnguenta sedantia,& humectatione corporis, & euacuatione sanguinis ex basilica assiduè & saphena post ipsam in quibusdam horis, & eductione melancholiæ,& solutione ventris. & vnguento [d] [arasil] est proprietas in eo mirabilis, & sedat dolorem eius.Et quando fortior fit dolor, intende, & experire in sedatione doloris medicinas calidas, & frigidas simul, [e] [& sis contentus conuenientioribus] earum, & proprie ad vlceratum. Calidę itaque sedantes dolorem, sunt sicut decoctio fœnugræci, & similia. Et ceratum factum ex fæce olei etiam dimissi in vase æris,ut sumat de flore eius parum cum cera citrina, et de foris liniatur. Et frigida sunt emplastra facta de papau. cum coriandro, et solatro,et oleo ros. et albumine oui, et ex eo, quod resoluitur ex plumbo ad inuicem fricato cum aqua coriandri. Et iterum decoctio lentium sumatur,et clysterizetur cum ea. Et iterum lac asinę,et succus arnoglossæ coniunctim,et sigillatim. Et quando aduenit ex ulceratione fluxus sanguinis, administretur vnguentum fluxus sanguinis.

a B. alrazachi.

b B. alchauan.

c B. gluten albotin,& yreos, & alhachuen.

d B. rasil, i. vnguento apostolorum.

e B. vt innitaris super conuenientiores.

ANNOTATIONES.

Scripsit de utero in scirrhum indurato,& de eius cancro Aetius lib. 16. Egit & Paulus lib. . & Rasis 22. Cont.tr.3. In scirrhi tamen curatione discrepare uidentur. Paulus uenæ sectionem proponit. Hic uerò de ea non meminit. Verè morbi initio,ut Paulus ait,secari uena,uel purgatio institui potest,præsertim si inflammationibus succedat, ut succedere præcipue solet at confecto iam morbo, non uidetur ipsa sanguinis missio opportuna.

Cap.84. & 94. Cap.67. & 68. Cap.1.

De præfocatione matricis. Cap. 16.

HÆc ægritudo similis est epilepsiæ,et syncopi, cuius initium est ex matrice, et peruenit ad communitatem fortem cordis, et cerebri, mediatione velaminis,et retis,et venarum pulsatilium,et quietarum.Quidam verò sapientum medicorum dixerunt, quòd non cognoscitur causa præfocationis. Verum causa in ipsa quum [a] [comprehenditur] est, quòd accidit retentio menstruorum, aut spermatis in adolescentibus, etiam viripotentibus in primis, quum sint uiripotētes,et uirginibus, et uiduis: et fit conuersio eius,quod retinetur inde ad frigus secundum plurimum, et proprie quum accidit,ut in radice sit frigidum,et addit ei [b] † [ ] spissitudo et soliditas frigus: aut [c] [ad frigus putrefactionem,] et est parum; et cognoscitur ex [d] [soliditate]eius, ad quod declinat in sua complexione.Quum ergo inspissatur vnum horum duorum [e] [ante menstrua,corrumpitur] corruptione prædicta,et declinat ad naturam venenosam, et accidunt duę species ægritudinis, quarum vna est ægritudo officialis, quæ in primis consequitur matricē: quare spasmatur, et contrahitur in primis ad superiora aut ante,et retro,aut ad latus dextrū, et sinistrum secundum obedientiam materiæ retentæ in uenis, et non inuenit meatum, imò dilatat venas, et spasmat eas cum dilatatione, quare dolorem facit, et quandoque spargitur in substantia matricis, et ingrossat eam deinde contrahit eam:aut non spargitur in ipsa,immo apostemat ipsam,deinde corrugat ipsam,quare additur malitia, [f] [aut prouocat] super ipsam menstrua alia, quare non inuenientia cursum, perducunt ad nocumentum in membris principalib.vltra nocumentum primum.[g] [Et quandoq; contrahitur causa apostematis; aut malitia complexionis in primis.]Et quandoq; antecedit contractio causa apostematis,aut malitię complexionis exsiccantis,quare accidit oppilatio [h] [oris matricis] et orificiorum venarum: deinde accidit retentio, et similiter duæ declinationes ad latera. Et secunda est ægritudo materialis cum eo, quod facit procedere materiā retentam ad duo membra principalia ex vapore malo venenoso, quare accidit res sicut epilepsia, et syncopis, Et quoniam hæc ægritudo est fortior [i] [syncopi]pura,tunc antecedit syncopis sicut debilius antecedit fortius,et,quæ ex eis est menstrualis, magis salua est quā spermatica.Sperma.n.quamuis sit eius generatio a sanguine et proprie in mulierib.ante conuersionē, tamen est magis susceptibile conuersionis malæ,quam sanguis: sicut lac generatum a sanguine susceptibilius est cōuersionis,quā sanguis,et quandoq; accidunt huic ęgritudini periodi, et multoties accidit in autumno, et quandoque sunt periodi eius tardi, et quandoque accidit omni die,et frequentia eius est praua, et quare non accidit huiusmodi apud partum,quū motus ille sit laboriosus? quoniam motus matricis tunc est similis ex omnib.diametris,et est gradatus.et non subitus et est ad inferiora,et est operatio naturę,et in ipso nō procedit vapor venenosus

a B. contingit.

b † B. coarctatio, &.

c B declinat ad calorem, & putrefactionem.

d B. colore.

e B. Alia litera. minoratur menstrua,& corrumpitur.

f B. quoniā ... perueniunt.

g — B.

h B. Alia litera matricis.

i B. Alia litera epilepsia.

nosus ad membra principalia. Et deterior præfocatio matricis est illa, quæ destruit anhelitũ in eo, quod apparet quamuis necessarius sit aliquis anhelitus. & fortasse apparet in eo, quod est sicut lana carminata suspensa coram anhelante, & destruit etiam sensum, & motum, & assimilatur morti, & plurimum illius est causa spermatis, & causa eius, quod de eo frigidum est, & sequitur eam in difficultate illa, quæ anhelitum [k] † [ ] destruit. [l] † [ ] sed leuior ea & minor est in gradu tertio, quæ facit accidere spasmum, & tetanum, & [m] [syncopim] sine nocumento in ratione, & sensu.

k † B. non. l † B. imo facit ipsum paruum. m B. Alia litera. nauseam.

ANNOTATIONES.

De uteri strangulatu doctissime Aretæus lib. 2. acutorum morb. abunde Gal. 9. de loc. aff. & Paulus lib. 3. & Aetius lib. 16. Plura etiam habes in libris Hippocrati a scriptis de morbis muliebrib. Est autem de hoc affectu quæstio, tum a quib. causis dependeat, tum qua ratione & animales & uitales actiones huius ui adeo lædantur. Sane uteri præfocatio, omnium testimonio (quod & author noster probat) conuulsio quædam est, contrahitur nempe præter naturalem positionem uterus ad superiora. Conuulsionis duplex causa est, repletio & euacuatio. Quo fit ut ad horum alterum sit hæc affectio referenda. Author librorum de morb. muliebrib. lib. primo, ad siccitatem refert. nempe id uitij contingere asserit vbi mulieri vasa euacuata fuerint, tunc enim conuerti & sursum progredi ad humiditatem ex ipso iecore hauriendam. At Gal. 6. de loc. aff. a repletione fieri id existimat, eosque suggillat, qui a siccitate præfocari uterum putant. Arbitratur uerò hic aut ob menstruas suppressas purgationes, aut ob uitiati seminis retentionem euenire, quum id mali genus uiduis præsertim, atque ijs, quibus virorum ablata cõsuetudo est, accidat. quin etiam ob immoderatam uteri frigiditatem idem oriri quandoque uitium asserit. Quod uerò tot symptomatum concursus in hoc malo fiat, id Galen. ob uteri consensum cum cerebro per neruos, cum corde per arterias, cum iecore per uenas contingere arbitratur. Est tamen hac in re quæstione dignum, si conuulsio ob repletionem, vel siccitatem fiat, neque alias habet causas, quo modo ob retentum uitiatum semen hic affectus producatur. certè, non is ad repletionem referri potest, quum tanta seminis copia non sit, ut replendo uterum tendat. absurdum quoque est, si ex euacuatione id fieri quispiam asserat, quando propterea laborent hæ, quia non excernitur semen, quod excerni consueuerat. Cæterũ, fortasse ita hēt res Quum uteri præfocatio conuulsio quædã sit, id qđ fatentur oẽs videtur hæc nobis, non a repletione tãtum, sed etiã exsiccitate posse procreari. Et si verò Gal. perpetuò ad repletionem vel menstruorum excrementorum, vel corrupti seminis id malum deferre uidetur, & eos notat, quid siccitatem in causa ponunt: quum is tamen etiam ex uteri refrigeratione eius strangulatum sequi scribat, quod & Aretæus, negãdum nõ uidetur, id uitium siccitatem sequi: quum propterea ob uehementes refrigerationes peruertatur uterus, quòd frigiditas exprimit, exsiccatque. Non asserimus tamen ob humiditatis appetentiam cõtrahi uterum, quod author librorum de morb. muliebrib. quando id satis probabiliter damnasse Gal. uidetur. sed illud tantum arbitramur, uteri præfocationem, quæ conuulsionis species quædam est siccitatem sequi. De retento uerò semine, num ob siccitatẽ, an ob repletionem conuulsionẽ pariat, dissertum a nobis alias meminimus. quum de cõuulsione ageretur. atq; quum hic author spasmum quendam alium præter repletionem & siccitatem poneret, quem, non proportionatum ad materiam uocat, ostendisse nos recordamur, conuulsionem, quæ prauæ alicui qualitati succedit, posse ad siccitatẽ, vel ad repletionem referri. nempe, irritatæ neruosæ partes ob malæ illius qualitatis vel manifestæ uel obscuræ præsentiã contrahunt sese, atque contrahendo id exprimunt, quod humiditatis continebant; & fit siccitas. Vel etiam, dum illius actionis gratia plures aduocantur spiritus, simul quoque humorum copia confluit, & repletio succedit. Putat tamen Gal. retentum semen sui frigiditate obesse, quod & Aetius. de quare nos modo non disserimus.

cap. 11. cap. 5. cap. 71. cap. 68. cap. 5.

De signis. *Cap.* 17.

QVãdo appropinquat periodus huiusmodi ægritudinis, accidit dyspnœa, & difficultas anhelitus & pulsus cordis, & dolor capitis, & [a] [vt loquatur secum,] & debilitas discernendi, & [b] [debilitas,] & pigritia, & debilitas in cruribus, & citrinitas coloris, & alteratio, eius cum paruitate fixionis super dispositionẽ suam, & quandoque accidit ex putrefactione calidi vaporis, sitis. et quando additur in ea, accidunt subeth, & permistio rationis, & rubedo faciei, & oculi, & labii, & [c] [egrediuntur ad exteriora. et quandoque claudit oculos] et non aperit eos. & debilitatur anhelitus valde: deinde abscinditur secundum plurimum. et imaginatur ęgra, quasi aliquid eleuetur ex pectine eius. et accidit stridor dentium, et percussio eorum, et motus inuoluntarii propter corruptionem lacertorũ. et alteratur dispositio eius, et abscinditur loquela, et difficilis fit intellectus, eius quod loquitur: deinde accidũt, pcipue ex ea, q̃ spermatica est, syncopis, & abscissio vocis, & attractio crurium ad superiora, et apparet super corpus ros nõ communis, imò paruus, et quandoque resoluitur ad vomitum phlegmaticum, purum, et dolorem capitis, et dolorem geniculi, et dolorem dorsi, et ad rugitum, et ad expulsionem humiditatis ex matrice. et quandoque perducit ad peripneumoniam, et ad squinantiam, et apostemata [d] † [ ] dorsi, et pectoris. et pulsus fit in ea in primis tensus, spasmosus: rarus, deinde fit frequens absque ordine. et proprie apud casum virtutis, et propinquitatem mortis. et fit vrina similis loturæ carnis, aut fit sanguinea, rubea. et menstrualẽ quidem significat retentio menstruorum. et spermaticam significat elongatio spatii a coitu cũ desiderio, et castitate. et menstrualem quandoque cõsequitur exuberatio lactis, et corpus est grauius, et sensus debiliores, et dolores oculorum, et colli, et febris, et accidentia, quæ sequũtur retentionem menstruorum prædicta sunt manifestiora, et cum hoc humoris dominãtis in sanguine apparet dominium et malitia, [e] [sicut melancholici,] ipse enim facit accidere alienationẽ per communitatem cerebri, et syncopim fortem per communitatem cordis, et destruit anhelitum per communitatem amborũ simul, et per communitatem diaphragmatis. et phlegmaticus est grauior, et quietiora habet accidentia. et cholericus est acutior, et magis incolumis.

a B. malitia animæ. b B. statio cum oculis apertis. c B. & quãdoq; oculi continue stant aperti intuentes in locũ unum. Et quandoque oculi ei sunt clausi. d † B. colli, &. e B. melancholica.

columis. Spermatica vero incipit cum nocumento anhelitus, et magnificatur [f]] timor in ea magis, quàm in menstruali. Reliqua uerò accidentia non apparent in ea: Et multoties quidem accidit ex hoc quòd obstetrix tangit matricem eius spasmosam, commotio, & desiderium; quare descendit sperma grossum, & sanatur. Et quandoque expellitur illud [g] [ex obuiatione sui ipsius,] & inuenit requiem. [h] & licèt ipsa] sit similis epilepsiæ in pluribus iudiciis [i] † [ ] in hoc quòd subito accidit, tamen inter ipsam & epilepsiam distinguit [k] [retentio] eius quod eleuatur ex matrice, & pectine, & quòd ratio non minoretur ualde, & semper imò in dispositionibus vehementibus valde, et quando euadit præfocatas narat plurimum eius, quod fuit in ea, nisi sit maxima, immoderata, & spuma non currit, sicut est cursus eius in epilepsia difficili ex cerebro, & si currit, sedat ægritudinem statim, & non indiget, [l] [quod ab ea excuset,] & redeamus ad illud, quod narrauimus in capitulo epilepsię, de differentia. Differentia uerò inter ipsam, & apoplexiam est manifestior, & quomodo non? quum sensus destruatur in ea secundum plurimum integrè, & non sit [m] [gemitus.] Differentia verò inter ipsam, & lethargiam est, quòd cum ea non est febris: neque pulsus est plenus, vndosus, & principium doloris eius in capite, & est color diuersus, alteratus, et in lethargia est fixus secundum dispositionem unam.

f B. angustia.
g B. sponte sua.
h B. Differētia. qũ inter ipsam, & inter epilepsiam est, q̃ licet præfocatio.
i † B. &.
k B. sensatio.
l B. eo quod operatur aliud. Alia litera. q̃ fiat aliud.
m B. stertur.

De cura. *Cap.* 18.

ILlius quidē esse, cuius causa est retentio mēstruorum, oportet ut regatur, si non est illic albedo superflua, et causa retētionis nō est multitudo humiditatis viscosæ, cum phlebotomia ex basilica, et ex saphena, [a] [addendo] in omni dispōne [b] [ex] administratione prouocantiū menstrua, et proprie suppositoriū acutorū, mordicantiū os matricis: et sūt sicut cordumeni, et pip. Euphorbiū verò est valde forte ī hoc, faciens descēdere menstrua statim, & cōmotio oris matricis, & partium uuluæ eius, est conferens ei, siue retentio sit mēstrualis, siue spermatica: ipsa enim facit declinare matricem ad inferiora, & ad ęqualitatē, & præparat menstrua ad prouocationem Et galia quidem est mirabilis in hoc. Et tinæ ex diureticis iuuatiuę sunt, & propriè, quę fiunt ex keisi, & fœnugræco, & sem. lini, & sāpsuco & abrotano. & aquę thermarum utiles sunt eis iterum. et oportet, ut fiat phlebotomia ex basilica partis, quę sequitur declinationem matricis. Si autem non declinat ad latus, imo contrahitur ad superiora, tunc tibi superest vt phlebotomes quacunque duarū vis, aut ambas. Quòd si senseris humiditates plurimas, tunc administra euacuantia eas, sicut est hiera Rufi, & theodoricō. Et iterum quum tu phlebotomaueris, & euacuaueris sanguinē, fortasse necessarium erit tibi post septimū soluere uentrem cum hiera diacoloquinthidos, & hiera picra et quandoque erit necessarium, ut iteres hoc super eam & fortasse erit tibi necessariū, vt euacues, & in potu tribuas pilulas de [c] [thapsia,] & pilulas fœtidas: Deinde ponas vētosas post tres dies super dorsum, & mirach, & quandoque super coxas, & inguina. Et subtilia regimen, & calefac inferiora cum fricatione, & vaporationibus, & vnctionibus: deinde da ei in potu, quod sit sicut castoreum, & myrrha cum aqua mellis, & sagzenea, & diamarte, & diapipereō, & diacyminū, & [d] [serapinum] cum aqua anisi, aut aqua fascolorū rubeorū, & gariophylli iuuatiui sunt iterum. et de potionibus bonis est, vt sumatur cymini quantitas gallæ, & detur in potu cum aqua rutę, aut aqua decoctionis agni casti: et agaricum est ualde bonum in hac ægritudine, quando potatur cum uino. et castoreum quandoque sanat integrè, et similiter blattæ bizantiæ, & similiter squilla, aut acetum eius quum sorbetur: aut oxymel eius acetosum. [e] [Alsotir verò cum ex eo] in potu sumitur, est in eo sanitas, Et iterum detur in potu [f] [de eo] pondus drach. ii. [g] [aldeci] uino forti. et potus olei de kerua est ualde iuuatiuus. et iterum sumat in potu succum foliorum agni casti cum uino, & oleo. [h] † [ ] et iterum sumatur pondus. drac. i. opopanaci, & tertia. drach. i. castorei, & detur in potu cum uino: est enim iuuatiuū ualde diureticum, et de emplastris, & uaporationib. quęcunque subtiliant sanguinem & faciunt cū cholericum, et de suppositoriis bonis, est [i] [sagzenee cum] oleo de lilio quantitas auellanæ, & suppone collyrium ex [k] [aldeci] cum uino, et iterum sumatur storacis liquidæ. unc. iii. piperis, thuris, amborum an. unc. i. adipis anatis vnc. iiii. sem. vrticę. vnc. iiii. fiat ex eis licinium, & supponatur. et iterum administretur ex clysteribus, & collyriis factis ex eis, quæ calefaciūt, & prouocant, & soluūt humores grossos, & resoluunt ventositatem. Si autem causa eius est retentio spermatis, tunc oportet vt nuptui tradatur [l] † [ ] & vsque ad illam horam oportet, vt vtatur exercitio, & exsiccatiuis spermatis, sicut ruta, & calamentho, & semine [m] [almaru] & electuario diacymino cum eis, quę sunt, sicut decoctio de radicibus, et oportet, ut intromittat obstetrix manus suas in uuluam eius, inunctas oleo de lilio aut nardino, aut laurino, et commoueat portā uuluę, & portam matricis motione plurima leui, & necessarium est vt associetur ei cum delectatione dolor, & sit sicut est dispositio coitus. Ipsa enim fortasse expellet sperma frigidum, et sanabitur. et similiter quum supponuntur res mordicatiuæ, commotionem facientes, sicut sagzenea cum oleo laurino, & sicut zingiber, piper, & cordumeni sunt mirabiles in hoc. et caue in huiusmodi dispositione phlebotomiā: imò administra in hac diuisione, quę excitant caliditatem, & cura curatione syncopis. et confectio fert ad illud, & accidentia eius mala, confectio nominata confectio iuuamenti, quoniam iuuamentum eius est mirabile vehemens, et sagzenea, et mithridatum. et medicamen de muscho, et theriaca. et si timetur ex medicamine muschi, et mithridato [n] [quamuis sit in eis] commotio spermatis. tamen confortatio eorū quam faciunt cordi et naturę ad expellendum resistit

a B. & non est excusatio.
b B. ab.
c B. steitaragi.
d B. alchiasche negi.
e B. Et aqua al suasera quum.
f — B.
g † B. aldadi.
h † B. Alia litera. de kerua.
i B. sagzanee cū oleo laurino, aut.
k B. aldadi.
l † B. velociter.
m B. agnicasti.
n — B.

resistit illi,& vincit ipsum.Et o [serapinum,]& gariophylli mirabilia sunt etiam.

o B. alchiafche negi.

A N N O T A T I O N E S.

Curationem a venæ sectione orditur, id quod & Paulus lib. 3.& Aetius lib. 16.& Aretæus lib. 2. de curat. acut. morb. Author tamen noster diligentissimus eas excipit, quæ candidiores sunt, & quibus uiscidi humores affluunt, nempe, quum his ab sanguinis missione magis refrigerentur, & incrassentur humores, id quod affectum adauget.

cap. 71. cap. 63. cap. 10.

De reginine eius quum commouetur. Cap. 19.

OPortet, vt fundatur super caput oleum odoriferum, confortatiuum, calefactiuum valde, sicut oleum nardinum, aut oleum de bē, & incipe ad faciendam commotionem prædictam, & propriè cum a [facientibus pruritum mordicatiuum:] & supponātur collyria prædicta prouocatiua, & suppositoria trahētia matricem ad inferiora, sicut galia, & olea odorifera, sicut oleum de ben, & sambacinum, & sicut oleum alacuhen, & oleum de folio, & reliqua olea odorifera acuta, ad quæ declinat matrix, & cum hoc est in eis subtiliatio, & prouocatio. Et similiter suffumiga eam subtus cum muscho, & xyloaloe. Et suffumiga eam cum b [muscho contrito] super lapides ignitos, & lini cum c [colohe,] & algalia Et tene anhelitū eius, & nares ipsius, & moue ad vomitum cum penna intromissa in gutture eius: ipsa enim in uenit cū vomitu requiē, & leuitatem. Et fac eā sternutare, et fac eā odorare fœtida Et fac adhęrere inferiorib. eius ventosas plurimas, trahentes sanguinē & matricē ad inferiora, propriè sup emunctoria, & coxas: aut super illud, qđ est contrarium parti declinationis, si fuerit declinatio: ut trahatur matrix, & sanguinis ad inferiora. Et frica pedes eius fortiter, & fac adhærere anchas eius, & pectinem ipsius, & coxas, & crura, & stringe eas, ligando a superioribus ad inferiora, & d [suffumigetur] cum eis, quæ sūt sicut oleum arazaki, & medicinæ calidæ rubificantes, in quibus sit, quod sit sicut euphorbiū, Et suppone ano eius sicut ea, quę resoluunt vētositatem. Et lini stomachum iterum cum eis. Et voca eam, & commoue. Quum ergo fiunt ei omnia illa, & non redit ei anhelitus eius, tunc necessarium est vt effundatur oleum feruens super caput eius, aut cauterizetur sinciput eius, si non fuerit excusatio inde. et quandoque euadit cum phlebotomia. et caue, ne ei des in potu vinum, quoniam aqua est ei conuenientior, & carnes grossas, & ea quæ addunt in carne, & spermate.

a B. medicinis mordicatiuis.

b B. messusam sparso uel positam.

c B. alchaluch.

d B. rigatur.

A N N O T A T I O N E S.

Quid in ipsa præfocatæ uteri accessione agēdum sit, docet. Agit eadem de re. Paulus lib. 3. Pulcherrime & Celsus lib. . ubi & sanguinem mittit, & cucurbitas affigit inguinibus. Hic verò etiam sinciput scarificat perspiratus gratia, quamuis id augendi potius affectus uim habere quispiam crediderit, dum. s. materiam supra trahit.

Cap. 71. Cap. 10.

De hæmorrhoidibus, & bothor, & moro, quæ apparent in matrice, & clauo. Cap. 20.

QVandoque eueniunt in matrice hęmorrhoides, & accidit quandoque in ea sicut morum, sicut dictum est in masculis. et quandoque apparent super eam bothor diuersę: quare quędam dicuntur alhasce, quoniam sunt similes capitibus alhasce, & quandoque sunt albę. et quandoque apparent super eam a [bothor] vt verrucę b [& vt claui successione rhagadiarum, & successione apostematum durorum. et non est possibile, vt sanentur hæmorrhoides, nisi quæ ex eis sunt extra matricem. et parum sanantur factæ in profundo. et quandoque c [sequitur illam,] cuius menstruam retinentur d [apparitio] hæmorrhoidarum in ano suo, & in eo. qđ apparet de matrice sua. Nā speratur, quòd aperiantur, & mundificetur. et fit cum eis securitas ab ęgritudinibus difficilibus. quas facit retentio menstruorum. et possibile est, vt appareant hęmorrhoides, & similia illis, in speculo, cui opponitur uulua, secundum modum, quem diximus in capitulo rhagadiarum. et quum e [imprimuntur] in speculo, nō euacuantur, quin aut appareant in hora doloris, & est hora retentionis menstruorum eius, & videātur rubeæ duræ: aut in hora quietis. & videantur detumefactæ. et illud est apud cursū eius, quod currit ex eis de re nigra sicut fæx.

a B hęmorrhoides.

b B. clauosæ.

c B. iuuatur illa.

d B. cum apparitione.

e B. videntur.

De curationibus hæmorrhoidarum. Cap. 21.

ISte hæmorrhoides non dolent, nisi propter vehementiam inflationis earum, & soliditatis earum. quare oportet vt liniantur, & præparentur ad currendum: quòd si non iuuantur per hoc, a [hęmorrhoides non sunt] latę amplæ, non est excusatio, quin administretur ferrum secundum modum, quem diximus in administratione hæmorrhoidarum ani cum calib noto: et illud est quum sunt extra matricem. Quum ergo inciduntur, ponātur super incisuram atramentum & alumen & b [cortex] thuris, & quæ sunt similia illis. Quumque uolūtas est vt fiat illud, intromittatur mulier in domo frigida, & incidatur illud ex ea in ipsa, & præcipiatur ei, vt subleuet pedes suos ad parietem duabus horis, & faciat adhærere dorso suo & pectini, & c [materiæ suę] pannos infusos aquis stypticis infrigidatos niue. et si forsitan sanguis non abscinditur, tunc pone super pectinem, & super dorsum, & quæ sequuntur ipsum, ventosas adhærentes, & suppone lanam infusam in aqua decoctionis stypticorum, in qua sunt dissoluta acacia, & hypoquistidos, et lycium et similia, et fiat vt sedeat in aquis stypticis. et si fuerint hęmorrhoides latę, amplę, tūc non labores ad incidendum eas, sed administra super eas exsiccatiua, fortiter retinentia sanguinem, sicut sunt panni infusi succo berberis aut acetosæ, super quod puluerizata sint lyciū, et acacia. et similia. et ligentur extrema eius cū strictura. et præcipe vt dormiat secundum figuram seruantem illud, quod suppositum est. et rege eam regimine fluxus sanguinis super

a B. & non sunt hæmorrhoides.

b B. farina.

c B. parti quæ est inter anum, & vuluam.

flui.

flui.[d] † [

] Et de lenificatione earum est, vt sedeat mulier in aquis, in quib. decocta sunt lenificantia sicut althea, & chamæmilla, & fœnugræcum, & semen lini, et melilotum. Et administra super eas ex oleis, sicut oleum de[e] [pice,] & de lilio, & oleum de meliloto.

d B. Alia litera & securātur hæmorrhoides, ꝙ nō doleant propter cursum sanguinis æqualis ab eis, & secura tur, ꝙ nō cadat virsus cū prohibitione tua facta ad fluxū sanguinis supflui. Alia litera. & sufficit in cura hæmorrhoidarum ꝓcurare ꝙ ipse cū fluxu sāguinis moderatæ q̄titatis fluētis ab eis nō doleāt, & ꝙ nō cadat virtus cum ꝓhibitione tua facta ad fluxum sanguinis superfluum.

e B. oliuæ.

Cap. 75. ca. 71.

De clauis. *Cap.* 22.

SEdeat habens eas in decoctione fœnugræci, & lenificantium cum aliquo oleo, & supponantur pessaria facta ex hyssopo: & nitro, & resina.

NNOTATIONES.

Habes de hac re ex Paulo lib. 2. plura & lib. 6. de curatione, quæ per manus. Vide & Aetium lib. 16. & Hippocratem libello de hæmorrhoidibus.

De carne addita, & longitudine a [*allakic,*] *& apparitione, sicut guira, & rei nominatæ* b [*fursus.*] *Cap.* 23.

a B. albatara, vel albandar

b B. Alia litera. carchas.

QVandoque oritur in ore matricis caro addita. et quandoq; apparet super mulierem res, quę est sicut virga,[c] [commouens sub coitu.] et quandoque aduenit ei, vt faciat mulieribus simile, quod fit eis, cum quibus coitur, & quandoque est illud battarum magnum, et d [fursus] quidem est caro addita orta in ore matricis, quę quandoque prolongatur, & quandoque abbreuiatur, & non prolongatur nisi in æstate, & abbreuiatur in hyeme. et sūma quidem medicorum testificatur illud sicut Archigenes. &[e] [Gal. negat illud] medicus.

c B. prohibens coitū. Alia lra. cum qua peruenitur ad opus simile coitui.

d B. Alia litera. alcharcas, seu carchas.

e B. negat illud Empedocles.

De cura. *Cap.* 24.

VIrgæ quidem, & albatara curatio est incisio, post cōuersionem eius super ceruicē suam, & retine[a] [uentrem eius, & incidatur] illud ex profunda, & ex radice, vt non accidat fluxus sanguinis. Carnem verò aliam fortasse possibile est curare cum medicinis corrodentibus carnem, de illis, quæ administrantur in capitulo suo, & fortasse non est excusatio, quin incidatur, & tunc currit cursu hæmorrhoidarum et[b] [fursus] quidem ligatur cum filo ligatura stricta, & dimittitur duobus diebus, aut tribus.[c] † [ ] et d [fortasse minuitur] dimissio eius ita donec putrefiat,[e] [&] incidatur ut minoretur cursus sanguinis.

a B. batarum & incide.

b B. Alia litera. carchas.

c † B. deinde inciditur.

d B. quandoque præcipitur.

e B. deinde.

ANNOTATIONES.

Nympham intelligit, cuticulam. s. in pudendi muliebris sinu subsultantem. de qua Paulus lib. 6.

Cap. 70.

De aqua in matrice. *Cap.* 25.

QVandoque aggregatur in matricibus mulierum aqua, &[a] [præfocantur] ea.

a B. coarctatur, seu retinetur in.

De signis. *Cap.* 26.

SIgna sunt, quod antecedit retentio mēstruorum, & multiplicatur rugitus in ventre, & propriè quum mouetur, & ambulat, & accidit in inferioribus ventris apostema molle. et quādoque fit sicut hydropica, & multiplicatur cursus humiditatis aquosę, & quandoque existimat quòd sit pręgnans. et quandoque est vulua eius in hoc, ut prouocetur ab ea aqua plurima subito.

De cura. *Cap.* 27.

CVratio eius est, vt administretur phlebotomia si indiget ea, & exercitium. et vt faciant eam sedere, in rebus prouocātibus aquositatem fortis prouocationis. et res, quæ administrantur in emplastris hydropisis donec maturetur; Deinde approximentur ei prouocātia menstrua cū fortitudine. et dētur in potu prouocantia urinā. et non est malū, si clysterizetur clysteribus hydropicorum. et cum collyriis prouocantibus aquam, & menstrua, & suppositio ellebori albi confert ei, & extrahit aquam plurimam.

ANNOTATIONES

De uteri hydrope intelligit, de qua & Hipp. 2. de morbis muliebrib. & Aetius lib. 16. Scripsit & Rasis. 22. Côt tr. 3.

Cap. 79. Cap. 1. &

De inflatione in matrice, & cognitione eius. *Cap.* 28.

QVandoque est causa prima in hoc, vt eueniant inflatio & uentositas in matrice, percussio, aut casus, et: sicut illud: quare debilitatur complexio eius, et quandoque est difficultas partus, & conuersio oris matricis: aut[a] [frigus fecit ei superuenire oppilationem oppilādo] os matricis, coarctādo ventositatem in vacuitate eius: aut in uacuitate uillorum ipsius, aut in angulis eius. et illa, quæ est in uacuitate, est b [debilior:] deinde, quæ est in angulis: postea, quæ est in concauitate.[c] † [ ] Quandoque fit fortis uirtus retentionis uentositatis in matrice, & uillis eius, usquequo consequitur dolor extensus ad pectinem, & dilatatur in inguinibus, & eleuatur vsque ad coxas, & usque ad diaphragma, & stomachum, & habet uocem sicut est uox tympani, & hydropisis tympanitis. et quandoque est permutabilis, & associantur ei pulsio, & pulsatio, & punctio, & punctura, quam uaporationes cum uirtutibus caliditatis sedant, & redit cum reditu frigoris. et compressio permutat eam in rugitum, & augmentatur cum ea pecten. et fortasse remanet hæc uentositas spatio uitæ, & existimant quidā quòd d [dominium] matricis super sperma resoluit hanc uentositatem quasi non sit.

a B. vehementer dominii frigoris opilatio

b B. difficilior.

c † B. Signa.

d B. collectio

De cura. *Cap.* 29.

COnfert ad illud potus logodion, & sagzenea in aqua radicum, & seminū post euacuationem

cuationem materiei facientis illud, a corpore, & a matrice, cum eis, quæ sunt, sicut hiera picra proprie. Et si chronica sit ægritudo, tunc cum eis, quæ sunt sicut hiera Archigenis. Et oleum alkekengi iuuatiuum est ualde ad hoc. Et quandoque supponuntur collyria ex eis, quę sunt sicut bdelliū, & xylobalsamū, & sem. eius cum oleo nardino, & oleo de ruta, & quādoq; embrochatur cum oleo de ruta, & oleo anethino. Et quandoq; apponuntur super matricem emplastra facta ex eis, quæ sunt sicut ruta, & semen agni casti, & cyminum, & centaurea, & alberengesif, & sampsucus, & anisum, & calamenthum, & casia, & ammeos, & reliqua semina. Et quandoque fit vt sedeat in aquis, in quibus decoctæ sunt medicinę emplastrorum prędictorum Et quandoque a [fiunt] cum speciebus calidis, & quandoque opponuntur pectini, & matrici uentosę cum igne.

a B. suffumigat.

ANNOTATIONES.

Plurimas uteri affectiones flatus faciunt, ut ait Hipp. 7. uulgar. morb. Atque hi quandoque ipsius uteri corpus & substantiam occupant, de qua re hoc in loco agitur, difficileq; plerunque discutiuntur. quandoque in cauitate dumtaxat uteri continentur, de quibus in sequentib. uerba facit. Tu uide Aetium lib. 16. & Paulum lib. 3. Plura & Hipp. 2. de morb. muliebrib.

Cap. 71. Cap. 70.

De uentositate matricis a [*non inflante.*] *Cap. 30.*

SEntit habens eam quasi sit res in ea inuoluta, suspensa, & uidet separationem doloris permutari.

De cura. Cap. 31.

CVra est, vt sumat omni die drach. j. & s. de diamarte cum drac. j. cymini, & vi. 3. vnius masticis.

FEN XXII.

De ægritudinibus in extremitatibus membrorum: quæ habet duos tractatus.

TRACTATVS PRIMVS.

De eo, quod accidit eis de nocumentis quantitatis, & situs.

De forma zirbi, & duorum siphac. Cap. 1.

OPortet, ut scias, quòd super ventrem post cutem sunt duo panniculi: quorum vnus a [nominatur siphac & comprehendit intestina & calefacit ea, sua spissitudine, & unctuositate] & comprehendit lacertos. Et secundus est interior, & nominatur b [beriteron] & nominatur c † [ ] rotundus: quoniam quando d [singularis fit] ab eo, quod tegit ipsum, est sicut sphera, super quam sunt e [summę] & additiones molles, & foramina & continuatur desuper uelamini; f [& processio eius est ex supremo, & est] subtilis sub cute uentris, & panniculis eius: & adhærent ei duo ex lacertis uentris, dexter, & sinister adhærentia uehementi. Deinde continuatur post eos ambos velamini, & partibus eius carnosis continuatione vnitionis g [post continuationem suam cum stomacho, &] post confirmationem & soliditatem substātiæ eius: & illa continuatio est continuatio dilatata: verum ipsa quum continuat hepati, est subtilis valde: & est ei in eleuatione sua ad stomachum, & in reflexione sua descendendo ab eo firmitudo, cum h [oppositione] venarum & arteriarum i [magnarum] suspensarum cum eo, & descendit subtus, & fit zirbum. Et currit super plurimum k [alberiteron] de subtilibus lacertis l [dilatatis] super uentrem m [tunica vna:] & forsitan existimatur quod sit pars eius, propter continuationem eius, & similitudinem suam cum eo in neruositate. Quum n [ergo] singularis fit ab eo o [alberiteron] est subtilis texturę ualde & ille est p [alberiteron uere.] Et subtilius eius, & purius ipsius est apud q [epiglottalem, & ortum [panniculi intrinseci costarum r † [ ] ex hoc panniculo, & iuuamentū huiusmodi siphac s † [ ] est t [replere, quod est] inter lacertos uentris, & intestina, & u [stringere] locum, & prohibere x [superfluitates] ne cadant in locis uacuis, y [cum adiutorio diaphragmatis, quod est posterius, & cōprimere posterius intestina, & uiscera euacuantia superfluitates, quum proxima sunt ad expellendum quod est in eis de fæce, & aqua hydropisis, & urina, & prohibere] inflationem uehementem, & ligat uiscera z [ligamento forti, & est in dorso sicut res una, & lacerti omnes] posterius super carnem glandosam quasi substratam eis, et ueluti magnis, & meatibus continuitatis inter intestina & stomachum. Quidam uerò dicunt, a [non pertransit] ut dicatur quòd in siphac sint b † [ ] genera villorum contextorum secundum c [partes notas] uillorū, qui sunt instrumenta uirtutum trium naturalium: d † [ ] et istis quidem non est possibile, ut dicant illud in tunicis uenarum, et vesicę, et matricis, nisi de aliquo panniculorū, imò est corpus singulare, et ista duo uelamina tutamina sunt uiscerum concauitatis inferioris. Quumq; perueniunt ad pectinem, fiunt in eis duo foramina stricta, qua ipsa ambo sint, e [per quæ transit lumbarea dextra et sinistra in eis inseparabilia, donec fiant sicut duæ cystæ duorum ouorum] et sub duobus uelaminibus est zirbus, et zirbus, quidem est compositus ex duobus panniculis, quorum unus cooperit alium, inter quos sunt arteriæ plurimæ, et uenę pauciores eis, et figura eius est sicut cystis. et est ligatus cum stomacho, et mesaraicis, et cum colo. et eius f [processio] est ex eo, quod descendit ex superfluitate beriteron apud stomachū, et duodenum, et eo, quod ascendit ex superfluitate eius apud pectinem. g † [ ]

Primū ergo, quod occurrit de uentre est cutis: deinde sub ipsa est panniculus primus, et nomi-

a B. Alia litera. Vicinatur ipsi cutī. b Alia litera. alchafi. i. superior. b B. berithariū c † B. etiam. d B. separatur. e B. chamel. f B. & origo eius est ex supremo & pannicul. Alia litera. & tangit ipsum uelamen ex supremo & cōtinuatur inferius cū uesica & matrice, & tangit ea ambo desub illa, & ipse est.

g B. & continuatio eius cum stomacho est. h B. trāsitu uel associatione, seu uicinitate. i B. multarum. k B. albaritatun l B. latitudinali bus. m B. siphac. n B. autem. o B. alberitarum p B alberitarun uerum. q B. malū granatum & ortus. r † B. est. s † B. beritarun. t B. Alia litera. separare. u B. Alia litera. replere. x B. lacertos. y B. & ne ex hoc difficilis fiat motus ipsorum, & ne difficiliter euacuetur illud, quod est in ipsis, & ipse quidem beritarun exprimit ab interiori & uelamen a posteriori intestina & uiscera euacuātia superflui tates expressio ne adiuuante ad expulsionē illius, quod in eis cōtinētur de fæce et urina & ad expellendum embryonē, & prohibet. z B. adinuicem & cum dorso ligamento forti, quare totum aggregatū ex eis est forte, & fit ipse & dorsum, sicut res una, & innituntur seu sustentantur omnia ista. a B quod non licet. b † B tria. c B uiam notā. d † B. imò ipse panniculus beritarū est corpus simplex. e B duo meatus s. dexter, & sinister & in eis in separabiliter descendūt, donec fiāt. s. duo sacculi duobus ouis seu duob testiculis. f B origo. g † B. & nominatur alchafi .i. supra existens uel supra equitans. & continet intestina, & stomachū, & calefacit ipsa sua spissitudine, & sua pinguedine seu unctuositate.

natur aggregatio eorum mirach: deinde sunt lacerti, postea beriterum. deinde zirbum, dein de intestina.

ANNOTATIONES.

De peritonei & omenti anatome scripsit copiose Gal. 4. de usu part. ex quo hic transtulit. cap. 9.

De ruptura, & his, quæ assimilantur. Cap. 2.

RVptura fit per solutionem panniculi a singularitate sua, & casum fixurę in ea, quam penetrat corpus,[a] † [ ] quod fuit comprehensum in eo ante scissurā, aut propter dilatationem stricturæ in meatu: aut solutionem, & quum accidit illud taliter quòd quando incedit penetrans peruenit ad testiculos, nominatur ramex & hernia. Quod autem est præter hoc, nominatur nomine communitatis,[b] [hernia testiculi, & varices eius, & durities ipsius, & durities quidem folliculi testiculorum cadit in zirbo] accidit enim quandoque, vt dilatentur duo foramina prædicta propter debilitatem eorum: aut disrumpatur, & egrediatur, quod sequitur ea de humiditate glutinosa aut humorosa, aut mollificatiua. Aut propter adiutorium ex[c] [per cussione] aut motu, aut casu aut retentione spermatis moti, & prohibiti ab expulsione. Aut ascensione mulieris super virum. aut labore anhelitus in coitu, & proprie super repletionem, & similiter coitu super nauseatiuam satietatem, & aggregationem ventositatis, & egestionis in ventre, quare descendit aut zirbum, aut velamen, & intestina, & propriè monoculum, quoniam est solutum, non ligatum: aut humiditates, quæ effunduntur ad eos ex expulsione naturæ: aut generantur apud eos propter frigus ipsorum, & conuersionem sanguinis ad aquositatem. Et fortasse accidit ei panniculus proprius. Et quandoque est propter humiditatem[d] † [ ] sanguineam, & fœculentam. ubi est causa eius percussio: aut casus, aut uentositas inflatiua. & quandoque[e] [cōfert curatio cum] ferro. Et quandoque nascitur illic caro addita. Et quandoque ingrossatur oseū aut ĩduratur ex apostemate, aut[f] [pinguedine,] quare assimilātur, ramici, & nominatur hernia carnis. & quandoq; est similiter in inguinibus, & quandoq; inflantur venę eius, & nominatur hernia varicosa. Et quandoque mollificatur mollificatione vehemēti absque ruptura, quare prolongatur & assimilatur hernia iterū. & quādoq. accidit ruptura supra testiculos, & puenit apud inguina, & qđ est supra ca[g] [in sumine est malorum accidentium, & in duobus emunctoriis.] Et illa, quæ accidit supra[h] [sumē] est parumper raro secundum comparationem ad alias, quoniam ille locus sustentatus est lacertis, & quod sub eo est, tuetur extremitatibus lacertorum, & quandoque accidit[i] [sumini augmentum,] & est de genere rupturę iterum. Et omne, quod est ex ruptura super sumen,[k] [ ] est malorum accidentium, quāmuis

a †B. præter naturaliter.

b B. ruptura, & hernia quidē testiculi accidit ex foramine. Alia litera. ruptura. & hernia quidē testiculi, & uarices eius, & durities ipsius, & durities osei accidit ex foramine. Alia litera. Et plurimū hernię testiculi & uarices eius, & durities eius, & durities osei cadit in zirbo.

c B. clamore.

d †B. sanguinis &. Alia litera.

e E. sequitur curationem.

f B. impinguatur.

g B. & in umbilico & supra umbilicum, & in duobus laterib.

h B. umbilicum

i B umbilico eminentia.

k B. uel supra umbilicum.

sit paruę additionis, & non dolent in principio, quoniā expulsum in ea sunt intestina minuta, & sunt expressa, coarctata, &[l] [coarctant fæcem,] & euomunt eam, & est de genere ileos &[m] [inquietudine eius & angustia] ipsius. Verùm illa, quę est subtus, est magis susceptibilis dilatationis, & magis incedēs in additione, & non dolet in principio. & scias, quòd ramex intestinorum, & zirbi, est ęgritudo fortis, difficilis, quamuis sit parua. Et ramex aquę est ægritudo facilis, & si sit magna.

l B. retinent fæx.

m B. Alias pauca quiete, & angustia.

ANNOTATIONES.

De ramice seu hernia verba facit. Hoc uitium non nūquam ad inguen sistitur, & mulieribus æquè ac uiris cōmune est: aliquando ad scrotum est, virorum tantùm. Morbus in formatione est tumor. s. prçter naturam. morbos tamen alios sequens, nempe peritonæi vel ruptionem vel relaxationem. Hic pro materiæ ad scrotum atque inguina tumorem facientis uarietate varias quoque suscipit nuncupationes. si in scrotū intestini pars irruat, ἐντεροκήλην *Græci, nostri intestinorum ramicem uocant, si omentum, illi* ἐπιπλοκήλην, *latini omenti ramicem nuncupant. si humor,* ὑδροκήλη *& aquosus ramex dicitur. si intra scrotum dura concrescat caro, carnosus ramex, et* σαρκοκήλη *nominatur, Nonnunquam verò etiam scroti uenæ supra modum repletæ glomerantur, &* κιρσοκήλην *vocant Græci, nostri varicosum ramicem. Quandoque intestina & omentum simul excidūt, &* ἐπιπλοεντεροκήλη *seu omenti & intestinorum ramex nuncupatur. At verò ubi laxato atque extento peritonæo tumor supra, ad inguina constiterit, neque ad scrotum descenderit,* βουβωνοκήλη *& inguinis ramex uocatur. Quandoque etiam non ad inguina aut scrotum, sed ad umbilicum fit morbus: atque hic affectus non amplius ramicis nomine appellatur, sed a Græcis* ἐξόμφαλος*: ab authore nostro umbilici augmētum, a Celso prominens, a Plinio autem prociduus umbilicus dicitur. quamuis rectius fortasse prociduum umbilicum uocaris, umbilici intro contractionem, qui affectus sępenumero puerulis accidit, soletque admota leni cucurbitula curari. Sunt ergo plures in hunc modum ramicis differentiæ. Quibus, author noster uentosam herniā adiungit: eam. s. quæ a flatu in scrotum impacto euenit. Tu pro ramicum natura, & eorum causis pete Celsum lib. 6. Aetium lib. 16. & Paulum lib. 3. Vide et Gal. in finitionib. medicis.* cap. 18. cap. 22. 23. 24. cap. 53.

De signis. Cap. 3.

SIgnum autem commune rupturis, est additio apparens, & sentitur inter siphac intrinsecum, & inter mirach, & additur eius apparitio apud motum &[a] [comprehensionē] anhelitus, & eius, quæ est propter dilatationē meatus signum est, quod apparet paulatim in oseo absque motu laborioso, & uociferatione, & aliis, & est ramex testiculi. Quod autem est[b] [propter illud, quod est supra] est propter disruptionem proculdubio, & non confert ei exsiccatio. Et signum eius, quæ est ex intestinis penetrantibus in scissuram, est redditio eius cum uelocitate, quū resupinatur, & sensibilitas rugitus, & propriè quum premitur. Illā verò, quæ fit ex zirbo, & siphac, significat aduētus eius paulatim, & est profundum cum æqualitate in situ. Et non sentitur in illa ramice rugitus,

a B. comprehensionē.

b B. supra illud.

rugitus, & secundum plurimum est quantitis paruę c [in quantitate profunditatis,] & quandoque egreditur totaliter, & habet quantitatem magnam, & est difficilis sanationis, d † [ ]sicut hernia intestini: uerum eius tactus est diuersus a tactu herniæ intestini, e † [ ] & ventositatis, & reditio eius, quę est ex intestino, & zirbo difficilior est, quam uentosę. Et ramex quidem aquæ cognoscitur per tactum, & tẽsionem osei, & per splendorem, & lenitatem, & ipsa iterum non redit, & non ingreditur. Et herniæ uentosæ cognitio est, quoniam inflatio ventosa manifesta est, & ventosa quidem redit absque compressione plurima, & dolore, & quandoque redit in dispositione, & resupinatio non facit eam uelocioris reditus, quam hora alia. Iudicium nanque eius in resupinatione, & non resupinatione simile est: quum non sit grauitas ei, neque lubricitas, sed in ea, quæ est ex intestinis, est diuersum, quoniam est apud resupinationem facilior parum. Et quandoque accidunt ex ea dolores vehementes, propterea quod extendit oseum. Et f [quandoque] comprimit testiculũ. Et carnosę signum est, quòd est in ipso oseo, non intra ipsum, & est cum duritie, & grossitie, & diuersitate g [viæ.] & quandoque est ex lapideitate apostematis duri, & nominatur buris. Hernia vero varicosa cognoscitur ex venis repletis, & ex h [torsione vrinali in ea] cum mollificatione testiculorum, & prohibitione i [a cursibus,] & motibus. Et illam, quę est in arterijs, k [tactus cum digitis comprehendit.] Et illam, quæ non est in eis, immo in uenis nutrientibus illa membra, non l [comprehendit tactus.]

c B. in profunditate.
d † B. Alia litera. & non est.
e B. & aquæ.
f B. propterea, quod.
g B. figuræ.
h B. inuolutione simili racemis existẽte in eis.
i B. ab ambulatione.
k B. compressio cum digitis separat.
l B. separat eam compressio.

A N N O T A T I O N E S.

cap. 18.

Pulchre admodum docet, quibus notis singulas rami cum species dignoscas. Tu adi & Celsum lib. 7. & loca superiori capite indicata.

De cura. Cap. 4.

Regimen quidem vniuersale habentibus rupturam, est dimittere repletionẽ & dimittere motum plurimum, & saltus, & a [incessum subitum,] & coitum. & deterior illarum dispositionum est illa, quæ est super repletionem, & oportet, vt dimittat cibos inflatiuos, & non multum vtatur potu aquæ, & dimittat omnes res mollificantes, ita quòd etiam balnea, et quũ comederit, resupinetur, & sit quum sedet, constrictus circa rupturam, & apud coitum proprie. Et sit coitus eius apud b [lenitatem] ventris eius, & scias quod intentio in curatione rupturę est consolidatio scissurę, si possibilis est: aut conseruatio eius ne addatur, & exsiccatio eius, quod mollificatum est, & dilatatum. & reductio eius, quod descendit in ipsa, si est zirbum, aut intestinum. Et resolutio eius, quod aggregatum est in ea, si est aqua, aut uentositas. & prohibitio materiei, quæ extendit eam. & si non resoluitur, præparatio fiat in eius extractione. Amplius consolidatio scissuræ, aut conseruatio eius, ut non addatur, fit cum medicinis glutinationem facientibus confortantibus, in quibus est stypticitas. Et quanto magis est scissura minor, est consolidatio facilior. & quandoque fit iuuamentum in ea cum cauterio, Et eius exsiccatio fit cum medicinis resolutiuis. Et reductio eius, quod descendit, fit cum c [strictura,] & ligatura. Verùm resolutio eius, quod aggregatum est, fit cum emplastris facientibus ad hydropisim, & quæ sunt eis similia, & prohibitio materiei, fit cum euacuatione, & ęquatione cibi. Et eius extractio fit cum medicinis d [adurentibus] cum fortitudine, & operatione ferri.

a B. Alia litera. saltationes in sursum subito.
b B. leuitatem.
c B. reductione.
d B Alia litera. facientib. resudare. Alia litera prouocantibus, uel diureticis.

A N N O T A T I O N E S.

In herniæ curatione emollientia omnia interdicit. at in sequentib. tamen & emollientia, & etiam balneas consulet. Verum res ita se habet. Si uel intestinum uel omentum ad suum ipsorum situm adducendum sit, conferre & mollium & balnearum usus potest. At restitutis iam ijs, cauendum ab omnibus prorsum emollientibus fuerit.

De curatione rupturarum intestini, & zirbi. Cap. 5.

Si est amborum descensio ad oseum, possibilis est eorum reductio, uerum fit difficilis secundum comparationem reductionis ambo rum in ruptura, quæ est desuper: illud enim fit facile cum resupinatione, & qualibet compressione cum manu. Quòd si addatur ruptura, incipiatur in desiccando illud, quod dilatatum est propter humiditatem, & adunando, quod scissum est: & ingenietur in consolidatione eius, & quum fit inobediens ad redeundum, fiat ut æger sedeat in aqua calida, & emplastretur ruptura cum lenitiuis: aut uaporetur cum panno calido tandiu, donec redeat. Deinde stringatur super positis medicinis aggregationem facientibus, & dimittatur tribus diebus, & sit resupinatus. Et sit strictura cum inuolutionibus quadratis, & inuolutionibus præparatis ad aggregandum labia scissuræ. Et quandoque cauterizatur secundum hanc stricturam, & præparationem. Et non a [administrentur inuolutiones sphericæ,] quoniam ipsæ dilatant, maxime autem b [necessaria est consolidatio.] Et non oportet, ut approximent huic rupturæ ferrum omnino. Et medicinæ, quæ bibuntur, quibus iuuantur habentes rupturam, sunt sagzenea, & decoctio nucum cupressi, & propriè, in quibus dissoluta sunt sagzenea, & diacyminum, & oportet ut administrentur in ea emplastra, quę super scissuram administrantur, postquam aggregata sunt labia scissurę, & tracta sunt duo oua ad superiora, & expleta est reductio eius, quod descendit. & de istis emplastris est illud, quod fit ex sauina & nuce cupressi, & cupressi folijs. Ipsa enim sunt radices emplastrorum, super plurimum iuuamenti, quorum est conuenientia. Et de emplastris conuenientiæ est illud, quod fit ex bdellio, & dragacantho, & gummi arabico, & glutino piscium, & glutino

a B. administrẽt pannos lineos plicatos secundum formam sphæricam.
b B. necessariũ est brachiale.

e † B.& visco.

coriorum, [e] † [ ] & tuberibus siccis, & carnibus cancrorum, & rosis cum capitibus suis, & omnibus stypticis, & mastice, & myrto sicca, & mes excorticatis, & [d] [alteid & folijs altheæ] de mecha, & alumine iameni, & sumach, & fructu tamarisci. & magra, & centaurea & aloe [e] [semegenio] Descriptio alia emplastri. Recipe ammoniaci, & thuris, & aloes semegenij, & dabac omnium ana drach. iij. bdellij pondus drach. ij. acaciç, & sarcocollæ, amborum ana drac. i. terantur in mortario, & madefiant in principio noctis cum aceto: deinde terantur in mane cum aliquantulo sauinæ, & imbibatur ex eis cottum, & ponatur super locum, & stringatur ligãdo. Emplastrum lene. Recipe masticis, & sarcocollç, & thuris partes æquales, & aggregentur [f] † [ ] in vino de passis, & liniatur super pergamenũ de panno, & stringatur, & simile illi est illud, quod fit ex aloe & glutine, & thure. & iterum sumatur nux cupressi, & thus, & acacia, & balaustiæ, & sarcocolla, & san. draconis, & lycium & myrrha, & [g] [gallç] & sauina, çquali mensura, & terantur bene, & conficiantur cũ gummi, & fiat ut adhæreant ouo, aut in quocunque loco fiat ruptura, donec cadant. Emplastrum bonum, quod quandoque consolidat rupturam infantium. Recipe corticum granatorum pondus drach. x. gallarum immaturarum v. decoquantur cum uini styptici unc. v. decoctione uehementi, & reducantur intestina ad superiora, & embrochetur locus cum aqua frigida, & inuiscetur hoc emplastrum, & non soluatur nisi transacta hebdomada, aut in omnibus x. diebus semel. Emplastrum mirabile. sumantur masticis, corticis, thuris, nucis cupressi, & myrrhæ, & glutinum piscium, & sarcocollç, omnium partes æquales: dissoluatur gluten cum aceto uini, & aggregentur cum eo medicinæ, fiat ex eis emplastrum. Et fortasse sufficit infantibus emplastrum, quod fit ex balaustijs, & psyllio, & radice lilii siluestris. Et fortasse sufficit tibi, ut facias emplastrum cum lenticula aquæ, quç est de genere herbarum [h] [nascentium in aqua. Et fortasse sufficit, ut liniantur eorum rupturç cum bdellio dissoluto in uino, & oleo sambacino. aut cum castoreo, & proprie quando est aquosa, & iterum fortasse sufficit [i] † [ ] cum sauich de hordeo.

d B almedad. i. enclaustro scriptorum, & foliis lycii.
e B. semegenio & myrrha.
f † B. cũ glutine seu colla piscium dissoluta & dissoluatur.
g B. lycium.
h B. & est de genere alchaleb.
i † B. alaseras.

ANNOTATIONES.

Particulatim singulas ramicis species curare docet hic & deinceps. Pro qua re uide Celsum lib. 7. Paulum lib. 3. & 6. Vide & Rasim 24. Cont. tr. 2.

Cap. 53. ca. 19. cap. 2. cap. 62. & deinceps.

De ruptura aquæ. *Cap.* 6.

QVandoque euacuatur aquositas eius cum bezel gradato, & quandoque euacuatur cum emplastris extrahentibus aquositatem, & post illud quandoque [a] [fit] cum ferro, & medicinis acutis [b] [calefacientibus] illud, quod sequitur rupturam ex siphac, quare constringitur, & non descendit aquósitas. In operatione uerò quç fit cum bezel, & phlebotomo, oportet ut eleuentur testiculi ad superiora, & elongentur ualde ab oseo postquam [c] [obliquatus est pecten, & pars eius ut elongetur ab infirmo, & ut resupinetur super lectum, aut super locũ, in quo sedent homines:] & fiat ut sedeat [d] [ancilla] a dextra eius extendens virgam eius [e] [ad superiora.] Deinde phlebotometur cum phlebotomo lato, & caue ne phlebotomes aliquid de commissura, sed in dextra parte aut sinistra: deinde scinde fugiendo commissuram, & stude tamdiu donec descendat tota aquositas, & euacues eam: Deinde tibi inest electio, si timueris reuersionem, & repletionem eius post tempus, vt reiteres curationem, si volueris cum bezel; & si volueris, cauterizabis, & [f] [cauterium fit hoc modo.] Sume ferrum subtile, [g] [in quo sunt vncini,] & igniatur sicut ignitur cauterium, et liga testiculos, quanto longius possibile est a locis: et reuolue cauterium [h] [ab oseo,] ita ut non inueniat testiculum, et inueniat oseum, et alberiteron, et constringat [i] [et calefaciat] ipsum, quare non ingrediatur ipsum aqua post illud, et quod dilatet [k] [meatum, est enim] melius: Deinde cura crustas, et consolida, et fortasse incidis ex beriteron aliquid, deinde cauteriza ipsum, & pone super scissuras styptica, & prohibe ęgrum potare aquam. Emplastra verò ad ramicem aquç sunt ex genere emplastrorum hydropisis, et splenis. Et sicut si sumantur staphisagria, et cyminum, et aggregentur cum passis rubeis enucleatis, aggregatione facta cum contritione, et fiant sicut unguentum, et emplastretur cum eis. Et iterum sumantur piper, et grana lauri, et baurac, et cera, et oleum antiquum, et fiat ex eis vnguentum, et emplastretur cum eo. Et iterum sumatur cinis quercus, et conficiatur cum oleo confortato cum decoctione, et emplastretur cum eo, est enim iuuatiuum ualde. Et sumantur nitri drach. xxx. et ceræ vnc. vii. olei vnc. vi. et piperis [l] [quoniam bonum est,] et granorum lauri grana lxxx. fiat ex eis emplastrum adhærens. Et bdellium arabicum [m] [sanat testiculos: et] quandoque resoluit ramicem aquç puerorum.

a B. Alia litera. cauterizatur.
b B. contrahentibus.
c B. abrasi sine pili commura a pectine infirmi, & ut resupinet super tabulam, aut super apotheam.
d B. seruiens.
e B. versus nurach.
f B. figura cauterij sit talis.
g B. cuius extremitas sit plicata parum ad figuram anguli.
h B. sup oseii.
i B. contrahat.
K B. ingressum cauterii est.
l B. certum genera.
m B. cum saliua hominis.

De cura rupturæ uentositatis. *Cap.* 7.

REgimen in hoc est, ut deuitet inflatiua ex oleribus, & granis, et repletionem superfluam perducẽtem ad rugitum, et ad malitiam digestionis, et potum vini misti, et vinum crudum inflatiuum. Et sumat in potu medicinas resoluentes ventositatem, sicut diacyminum, et sagzenea, et tryphera magna, et totum illud cum decoctione galangç, confectio ad eos bona. Recipe foliorum rutæ siccç, et [a] [hyssopi,] et cymini, et ammeos, et sem. agni casti, et baurac, et calamenthi, omnium partes æquales, et epithymi quantum omnia: conficiantur cum melle, et fiat emplastrum cum ruta, et cymino, et calamentho, et agno casto et acoro, et bac. lauri, et sampsuco, et sceha, et storace, et sint olea, quibus fit iniunctio, sicut oleum de costo, et sambacinum, et oleum nardinum propriè, et fiat vaporatio

a B. zuferei.

poratio cum resoluentibus ventositatem, prædictis multoties. Et quando fortior fit dolor administrentur collyria facta ex melle, & nitro, & serapino, & opopanaco, & cymino, & sem. rutæ, & folijs rutæ & castoreo, scilicet omnibus, aut quibusdam eorum secundum necessitatem.

De cura ramicis carnis, & varicosæ. *Cap.* 8.

CVratio eorum est curatio apostematum durorum, & multoties quidem sufficit in ramice varicosa inunctio cum unguento basilicon, & adipibus lenibus, & medullis.

De [a] [*augmento*] *umbilici.* *Cap.* 9.

a B. eminentia. Alia litera.

QVandoque accidit in vmbilico augmentum, quod est secundum semitam rupturę notæ, & quandoque est secundum semitam hydropisis, ita vt aggregetur in illo loco solo humiditas, aut ventositas, & quandoque fit causa venæ aut arteriæ facientis currere ad ipsum, sanguinem, & quandoque fit causa apostematis duri, aut additione carnis sub cute.

De signis. *Cap.* 10.

IN eo, qui est causa egressionis zirbi, aut intestini signum est, quòd color corporis est color ipsius, & fit locus diuersus, & proprie in ruptura ex intestinis. Et associatur rupturæ ex intestinis dolor quidam, & occultatur quum premitur, [a] [vt occultetur.] Et quandoque occultatur cum rugitu, & additur ei administratio mollificantium, scilicet ex balneis, & inunctione, & motus [b] [magnitudine.] Et illud, quod est ex humiditate, non reducit compressio: & est lene, [c] [cuius quantitatem non alterat compressio facta causa occultationis,] & est color corporis, &, quod est ex ventositate, est leuius, & minus expellens, quam illud, quod est ab humiditate, & est ei sonus tympani, & vox, & quod est ex sanguine est sanguinei coloris, & nigri, & quod est ex natiuitate carnis, aut duritie, est graue, durum, cuius [d] [occultatio,] non est sicut [e] [occultatio] aliorum.

a — B.
b B. magni.
c B. & nõ alterat ex quãtitate sua compressio. Alia litera. quẽ nõ alterat quantitas cõpressionis.
d B. cõpressio.
e B. cõpressio.

De cura. *Cap.* 11.

AD illud, quod est ex apertione venæ pulsatilis, & non pulsatilis, aut uentositate, curandum, non oportet te laborare. Quòd si laboraueris ad illud consequetur te, ut labores ad incidendum, & suendum. Reliquorum autem curatio est, vt facias ęgrum surgere, & præcipias ei, vt extendat ventrem suum, & retineat anhelitum suum tandiu, donec appareat [a] [augmentum.] Quum ergo apparuerit, fac in circuitu eius circulum [b], [vt sit distinctum:] deinde resupina [c] [eum non super circulum post separationem eius cum vncino, & fac operationem] super mirach solum, ita ut non accipias, quod sub ipso est, & intromitte in eo acum cum filo taliter, vt non obuiet corpori sub ipso: deinde perfora tali perforatione, ut discooperiatur ab eo, quod est sub mirach solum. Si ergo est sub eo intestinum, expelle intestinum ad inferiora, & si est zirbus, extende ipsum & incide [d] [lacertum:] deinde sue locum disruptum cum filis oppositis, duris, extensis ad inuicem, & stringe ipsum super alchatim, & sue eum, et dimitte filis iiii. capita considerando vt cadat [e] [ad lacertum:] & consolida residuum, et stude vt cõsolides ita, vt profunde remaneat, & non procedens ad exteriora, ita ut sit non fędum. Ventosi autem regimen iterum est albezel, et incisio, et consutio post illud secundum modum, qui dictus est.

a B. eminentia.
b B. cũ colore distinguente.
c B. postea sub leuetur vel separetur illa circulatio cũ vncinis & procede.
d B. superfluũ.
e B. superfluũ

ANNOTATIONES.

De prominentis umbilici curatione agit Celsus lib. 6. & Paulus lib. 3. & 6. Meminit & Aetius lib. [illegible] de procidentibus umbilicis puerorum.

cap. 17. cap. 51. Cap. 26.

De gibbositate, & uentositate, [a] [*gibbositatis.*] *Cap.* 12.

a B. grossa causante gibbositatem.

GIbbositas est remotio spondylium, aut ad interiora dorsi, aut ad anteriorem partem: et est gibbositas anterioris, quam quidam nominant arcuationem, & quandoque accidit cum communitate ossium cassi, nominatur concauatio, & arcuatio: aut ad exteriora dorsi, [b] † [ ] & est gibbositas posterioris: aut ad latus, & dicitur contorsio. Et causæ eius aut sunt primitiuæ, sicut percussio, aut casus, & quæ currunt cursu eorum: aut corporeæ ex humiditate aquosa, [c] [salsa,] lubrificatiua, mollificante ligamenta: aut humiditate [d] [limosa.] Et quæ plurimum fit [e] [ab humiditate salsa, est torsio aut ad anteriora, aut] posteriora, et quandoque fit gibbositas propter uentositatem [f] [aliquam percutientem, facientem gibbositbtem:] aut apostema, aut exituram extendentem tunicas in parte sua. Et multoties [g] [declaratur apostema per sanguinem egredientem,] aut saniem cum solutione ventris, significantem maturationem apostematis, et eius eruptionem: et multoties est illud apostema durum. Et quandoque fit propter spasmum ligamentorum, et est pauci casus, et velocis interfectionis. Et totum illud, aut est causa communitatis spondylium plurium numero, et secundum gradationem, aut non est ita. Et gibbositas quidem, et propriè illa, quæ est ad interiora constringit locum super pulmonem, quare facit accidere malitiã anhelitus. Et quando accidit in infante, prohibet pectus incedere in dilatatione, et amplificatione sui: [h] [quare diuersificant membra anhelitus nocumenta constringentia super ea anhelitum. Et propter illud,] dixit Hippoc. cui aduenit gibbositas ex asthmate aut tussi antequam [i] [expuat] ipse moritur, et illud ideo, quoniam significat permutationem materiei facientis eas ambas ad spondyles. Et facit accidere in eis exituram fortem euenientem a materia grossa. Et si non esset eius grossitudo, non accideret ab ea gibbositas: et quum ita sit, nõ fit præparatio pectori, vt dilatetur pulmo; [k] [quare retinetur anhelitus]

b † B. & ad posterius.
c B. paralytica
d B spasmatiua
e B Alia litera est ab humiditate paralyticante & est contorsio non ad anteriora & Alia litera. & quæ plurimũ fit ab humiditate paralyticante est cõtorsio nõ ad anteriora. Alia litera. est ab humiditate paralyticãte. Et qñque est contorsio nõ ad anteriora.
f B. grossã confirmatã expellẽtẽ facile membrum aliud a loco suo.
g B. sanatur gibbositas apostemosa ex fluxu ventris sanguinis.
h B. & fiũt mẽbra anhelitus lęsa, quare stringitur anhelitus in eis. Et
i B. nascãtur pili ĩ pectine tũc.
k B. & fiat anhelitus bonus.

immo oportet vt malus fiat anhelitus,& perducat ad perditionem. Et infantibus quidem accidit gibbositas, & ventositas [l] [gibbositatis,] quando cibantur ante horam: quamobrem ingrossantur humores, & declinant ad spondyles, & subtiliantur crura habentis gibbositatem propter illud, quod facit gibbositas de oppilatione quorundam meatuum,& viç, in qua penetrat cibus.

l B. alaserse.

ANNOTATIONES.

Spinæ in posteriorem partem distortio gibberositas, κύφωσις & κύρτωσις dicitur, sicut quum in anteriorem fit, repanditas, & λόρδωσις, in latus uerò obstipitas, & σκολίωσις nuncupatur, ut Galenus scribit com. in lib. Hippoc. de articulis 3. Huius causæ & externæ & internæ sunt plures. quas hic author & Galenus eo. 3. de articulis prosequitur. sed & 6. aph. ubi ait Hipp. Qui gibbi ex asthmate & tussi fiunt ante pubertatem moriuntur, quam sententiam author hic repetit, quamuis non, ut uulgata lectio [ante pubertatem] sed [antequam expuat] legisse uideatur.

De signis. Cap. 13.

Signa factę a causis primitiuis sunt casus earum, & signum factæ ab humiditate est signum formæ, & tactus: & quod locus parum exuccat oleum, cum quo inungitur, & tarditas eius in exuccando ipsum, & antecessio etiam regiminis humiditatis. Et signum factæ ab apostemate est tactus loci, & dolor eius pungitiuus propriè, & febres habenti ea accidentes. Et signum factæ a siccitate, est significatio siccitatis corporis, & tolerantia febrium acutarum, & euacuationum, & velocitas exsiccationis olei, & vehementia ipsius siccitatis.

De cura gibbositatis, & ventositatis grossę facientis gibbositatem. Cap. 14.

Humidæ quidem, & siccæ curatio, est cura paralysis, & spasmi humidi, & spasmi sicci in necessitate euacuationis, & dimissionis eius, & qualitate administrandi emplastra, & embrochas, & quæ sunt ei similia. Et canon medicinarum eius, quę non est cum siccitate, est ut sint stypticę, vt stringant ligamenta, quæ mollificata sunt, quamobrem inclinatæ sunt spondyles, & calefactiuæ vt confortent ea, & resolutiuę, ut [a] [constringantur] humiditates mollificantes, aut adiuuantes ad mollificandum. Nam cum cadit sufficientia super styptica, possibile est ut confortentur ligamenta: verum, quum non resoluitur materia, pertransit vt permutetur ad membrum aliud. Et plurimum quidem permutatur ad pedes, & facit in eis accidere paralysim, & similia, secundum materiam in subtilitate, & grossitudine sua: & secundum permistionem eius ex imbibitione, aut [b] [infusione paulatim facta.] Et quum antecedit mundificatio, non est malum vti stypticis. Et quandoque aggregantur stypticitas, et calefactio, & resolutio in re vna: sicut aggregantur in nuce cupressi, & folijs eius, & foliis lauri, & calamo aromatico, & [c] [alusniati] & enula, & quandoque cōponitur medicina ex stypticis frigidis, sicut rosa, & acacia, & balaustiis, cum [d] [calidis] calefacientib. resoluentibus, sicut bacca lauri, et castoreo, & foliis oleandri, & acoro. Olea vero conferentia ei, quæ est humida, sunt olea rerum calidarum stypticarum, sicut oleum cupressi, & oleum rutæ. Et [e] [indiget emplastris habentibus medicinas resolutiuas] fortis resolutionis, sicut sunt folia oleandri, & acorus, & castoreū, & ruta, & ex oleis oleum de ruta, & oleum de castoreo, & oleum de pyrethro, & euphorbio factum secundum hunc modum. Disrumpantur piper, & castoreum, & pyrethrum, & pulpa coloquinthidę, & euphorbiū, & in assa in oleo rutino, ita ut pro vnc. i. medicinarum sumatur lib. i. olei, deinde moretur sub sole, & coletur post duas hebdomadas, & renouentur super ipsum medicinę, & fiat illud multoties ad minus [f] [octies,] & administretur medicamen forte ad illam, q̄ est ex humiditate, & ad vētosam simul. Recipe sauinam, & schan, & [g] [ammoniacum,] & nucum cupressi, & pyrethrum, & sampsucum, & cordumeni, & squinanthum, & casiā. decoquantur cum aqua decoctione optima, & fundatur de super de oleo, quantum est aquæ medietas, & decoquantur, & iterentur aliquoties, et proiiciantur in eo castoreum, et euphorbium, et sauina contrita, et administretur, et in ipso quidem est confortatio membri, et carminatio ventositatis, et resolutio humiditatum extranearum grossarum. Emplastrum ad gibbositatem ex uentositate. Recipe storacis liquidæ, et costi, et calami aromatici, et sauinæ, omniū ana vnc. i. euphorbii drac. i. olei nardini quantum necesse est. Apostemosę autē cura, est apostematis difficilis maturationis, et eruptionis, et resolutionis, propria apostematib duris. Rememoratio emplastrorum ad gibbositatē humidam, emplastrum bonū. Sumantur acorus, et enula, et decoquantur in aqua cupressi, et emplastretur ex eis locus. Emplastrum conferens humidæ, et ventosæ ex eis simul. Sumantur enula, et sauina, et acorus, et coquantur in uino donec in decoctione dissoluantur, et dissoluatur cum eis bdellium, donec fiat sicut unguentum, et administretur. Et quando non ualent curationes cum eis, quæ bibuntur, et emplastris, et similibus, administretur cauterium, ut remoueatur mollificatio, et induretur locus.

a B. consumāt.
b B. effusione.
c B. alusleniti.
d B. Alsiliensi. acutis.
e B. Alsilienst. emplastris [illegible] dicinæ resolutiuæ.
f B. tribus vicibus.
g B. armeniacum.

De uaricibus. Cap. 15.

Est dilatatio uenarum in crure, et pede propter multitudinem eius, quod descendit ad eas ex sanguine. Et plurimum sanguinis est melancholicum. Et quandoque est sanguis mundus non melancholicus. Et quandoque est sanguis grossus phlegmaticus, et quocunq; modo sit, est sanguis, in quo non est putrefactio: et si non, non saluabitur cum eis pes ab vlceratione, et apostematibus malignis. Et plurimum quidem accidunt cursoribus, et uiatoribus, et onera portantibus, & coram regib. astantibus. Et multoties accidunt propter ægritudines acutas, quoniam expellitur materia illic in illis,

illis, qui ex prædictis ad eas sunt preparati. Et quandoque accidunt incipiendo, sicut accidũt dolores iuncturarum incipiendo. Et accidunt habentibus splenem ex predictis multoties. Et istæ uarices non suscipiũt curationem. et quandoque inciduntur, et accidit ex incisione earum extenuatio membri, propter priuationem deferentium nutrimentum, et accidunt in illis, quæ ex eis sunt melancholicæ, quum inciduntur, et prohibentur, ægritudines melancholicę, et melancholia. Quum autem est sanguis mundus, et eradicantur, aut auferuntur, tunc non timetur quòd accidat melancholia, et multoties quidem putrefit illud, quod est in varicibus, et perducit ad vlcera.

ANNOTATIONES.

Varix est, quum uenæ latiores fiunt in femore & cruribus, ait Gal. 6. aph. Dicitur tamen & de uenis in testibus dilatatis, ut ex eodem colligere est 13. meth. De testium uitio actum antea est, quum de uaricoso ramice uerba fierent. hic de uarice crurum agit. Huius causam materialem Gal. eo 6. aph. & alibi melancholicum humorem putat. quod & si potissimum & plerunque euenire existimat, arbitratur tamen etiam ex probo sanguine, & eodem quandoque pituitoso & crasso accidere. id quod sanè etiam nobis arridet. De huius curatione pete Aetium lib. 14. & Celsum lib. 7.

Com.it. cap.vlt.

cap.84. cap 31.

De elephantia. Cap. 16.

Est additio in pedibus secundum modum, qui accidit in uenis uaricum: quare ingrossar pedem cum qualitate sua, et quandoque fit propter humorem melancholicum, et est illud quod est plurimum. Et quandoque fit propter humorem phlegmaticum grossum. et quandoque accidit ex causis, ex quibus accidunt uarices, et ex sanguine bono, quum plurimum descendit, aut nutritur eo pes nutrimento aliquo, et est in primis rubeus, deinde niger. Et causa eius est vehementia repletionis, etiam debilitas membri propter multitudinem caliditatis, et vehementiam attractionis eius propter vehementiam caliditatis inflammatæ ex motu. Et adiuuant ad illud dispositiones adiuuantes ad uarices.

ANNOTATIONES.

Non hic psoræ speciem intelligit. quam elephantiasim Græci uocant. sed uenarum, ut existimo, quæ in pedib. sunt dilatationem, quasi uarices dixeris, unaq; pedum tumefactionem, de quo affectu Grȩci ne uerbum quidem. meminit tamen Rasis 26. Cont. tr. 2.

cap. 1.

De signis. Cap. 17.

Discernitur vnaquæque ex [a] [suo simili] per colorem, & regimen antecedens, & melancholica est [b] [grauis] tendens ad caliditatem. & illa, quæ rubea est, est magis incolumis, quam nigra. Et phlegmatica est ad lenitatem decliuis. Et quandoque festinat melancholica ad scissionem, & vlcerationem. Et sanguinea nota est.

a B. causa sua.
b B. dura.

De cura uaricum, & elephantiæ. Cap. 18.

Elephantia quidem maligna est quę parum sanatur. Et oportet ut dimittatur cum dispositione sua, si non [a] [additur.] Quod si peruenit ad vlcerationem, & timetur corrosio, non est aliquid, nisi ut incidatur radicitus. Quum succurritur ei principio sui, possibile est, ut prohibeatur cum euacuationibus, & propriè cum uomitu laborioso, & cum eo, quod extrahit phlegma, & melancholiam, & [b] † [ ] phlebotomia, si indiget ea. Deinde administrentur styptica super pedem. Quum autem confirmatur, parum speratur, quod [c] [prohibeatur,] & si speratur, scias quòd summa curationis speratæ huius ægritudinis, est [d] [assiduatio in curatione,] & administratio resoluentium fortium. Et dicitur quod alchitran confert ei [e] [inuiscatum] & linitum. Regimen vero varicum est, quoniam oportet, ut euacuetur corpus ex uenis manus, & euacuentur melancholia, & humores grossi, & rectificetur regimen, & deuitet omne ingrossatiuum, & deuitet motus laboriosos, & stationem longam. Deinde perueni ad istas uenas: quare phlebotoma eas, & extrahe totum, quod in eis est de sanguine melancholico, & [f] [fac phlebotomiam in fine saphenæ:] deinde assiduè fac in omni pauco [g] † [ ] mundificationem corporis cum eis, quæ sunt sicut hiera picra cum aliquantulo lapidis lazuli, & assiduetur super eam quantum possibile est. Et assiduet potum epithymi in aqua casei, & dimittat motum omnino, & utatur ligatura super pedes, cum institis ab inferiori parte ad superiorem, scilicet a calcaneo usque ad genu. Et cum hoc administra [h] [epithemata styptica, & proprie post mũdificationem cum phlebotomia ex manibus, & pedibus, & uenis ipsis, & cinerem caulis,] aut oleum de oliuis puluerizata desuper tamarisco, & lupinos decoctos epithemando, & embrochando cum aquis eius. Et fimus caprarum, & farina fœnugręci, & semen raphani, & semen erucę sunt huius generis etiam. Quòd si non valet aliquid nisi incisio, scinde carnem, & fac apparere [i] [uitem] & scinde eam in longitudine sua. Et caue ne findas eas latitudinaliter aut ex transuerso, quare fugiant, & noceant. Quumq́ue feceris illud, extrahe totum, quod in eis est ex sanguine. Et oportet [k] [ut facias currere ex eis illud, qđ possibile est currere. Deinde mũdifices illud scindẽdo] in longitudine. Et quandoque extrahuntur cum acu, & incidunt penitus, & oportet tũc vt eradicentur, & si non, nocebunt. Et melior extractio est cum cauterio; cauterium enim melius est, quàm incisio. Et non licet ut extrahantur nisi rubeę, non nigræ: in nigris uerò fiat illud, quod descripsimus prius de mundificatione. Et quandoque accidit, ut non sanetur ulcus, dum non ad vltimum peruenitur in mun-

a B. Alia litera, nocet.
b † B. cum.
c B. recipiat iuuamentum.
d B. vltimitas in curatione varicum.
e B. acceptum in modũ loch.
f B. phlebotoma ĩ fine saphenam.
g † B. tempore.
h B. linimenta styptica pptie sub ligamentis. Et magis cõueniẽs ei est, vt nõ incedat, neq; deambulet, nisi habeat pedes institis ligatos. Illud aũt cũ quo linitur loc⁹ proprie post mundificationẽ cũ phlebotomia ex manibus, & pedibus, & ex ipsis venis est cinis caulium.
i B. varicem.
k B. extrahere illas quas ẽ possibile extrahi, deinde scindere eas.

l B euacuati ad huc cum solutione.

m a. aut.

mundificatione, et non l [cucurrerunt adhuc] humores melancholici, & grossi. Et oportet post incisionem, & extractionem, m [&] cauterium, vt deuitet illud, quod generat humorem melancholicum & assiduet mundificationem corporis, ita vt non generetur superfluitas melancholica, quare fiat reuersio ęgritudinis, si fuerit materiei iter ad ipsam non strictum, & moueatur, quod fuerit consueti motus a pedibus ad membra, quę sublimiora sunt: quamuis in apertione, & scissione sit timor, & quum non expellitur ad membrum vilius, peruenit ad membra sublimiora: quamobrem rectius est, ut non aperiantur, neque fiat in eis aliquid, nisi post mundificationem vltimam. & fortasse assimilantur nodi elephantię: quare erratur in eis: verùm nodi n [tanguntur cum ferro] sed elephantia est sicut diximus.

n a. Alia litera separantur sub digitis. Alia litera tāguntur sub digitis.

TRACTATVS II.

De doloribus horum membrorum.

De dolore dorsi. *Cap.* 1.

DOlor dorsi fit in lacertis, & chordis intrinsecis, & extrinsecis clausis cum dorso, & qualitercunq; sit. Aut accidit propter frigus cōplexionis, & phlegmatis crudi. Aut propter multitudinem exercitij uel laboris. Aut propter multitudinē coitus. Et quandoque fit propter causas gibbositatis, quum nondum confirmata est. Aut propter communitatem quorundam viscerum, sicut fit propter debilitatem renum & maciem eorum. Et propter repletionē vehementem venę magnæ positæ super dorsum. Aut propter causam apostematis: aut vulnus in canna pulmonis, & a [quandoq;] fit in medio dorsi, & quandoq; fit propter communitatē matricis, sicut fit quum appropinquat descensus menstruorum: aut præfocatio matricis. Et quum sunt signa partus, dolor fit dorsi. Et iterum quandoque est ex signis crisis.

a — B.

ANNOTATIONES.

Dorso & interni & externi musculi incumbunt, et uenæ, & arteriæ, & nerui. præsertim uerò & uena magna, & arteria magna, & nerui exortus magnus per ipsam incedēs spinam, ut legere ex Gal. est 12. de usu part. proptereaq; ubi dorsi dolor affligit, inesse oportet doloris causam, intemperiē scilicet, uel solutionem continui uel in ipsis musculis, uel neruis, uenis, arterijs. Facillimè autem ob spinalem medullam, quæ frigida suapte natura est, ex frigiditate fit dorsi dolor. ut 5. aph. quamuis non raro etiam ex calore: id quod in ijs uidere est, quos ardentes febres affligunt: propterea q; , quāuis in primo hoc capite inter dorsi doloris causas, de caliditate non meminerit, meminit tamen, quum de signis uerba facit. Sed et ex flatib. quoque hic fieri dolor solet, ut 6. aph. Gal. notat, ac demum a quacunque uel intemperie uel re comprimente, tendente, & dissecante.

cap. ult.

cap. 69.

cap. 22.

De signis. *Cap.* 2.

ILlum quidē, qui est ex frigore, & qui est ex crudo humore, deambulatio, & exercitium sedant secundum plurimum, & est eius inceptio paulatim, & quandoque sentitur cum eo frigus, & factum a labore rei, & onere grauantis, & similibus, & a coitu significat antecessio rei illius, & factus causa renum est apud alchatim, & debilitatur cum eo desiderium coeundi, & fit cum vna causarum a [renum] notarū. Et factum causa caliditatis puræ significant inflammatio, & mordicatio cum leuitate, & pulsationis priuatione. Et factum causa repletionis venarum significant extēsio doloris in dorso cum caliditate, & inflammatio, & pulsatio, & repletio corporis. Et factum propter causas gibbositatis significant ea, quæ docuimus in caeius. Et dolores quidem dorsi, aut egent incuruatione, aut erectione, & indigentes incuruatione sunt illi, in quib. est causa spasmus ex apostemate dorsi, aut aliis ex causis gibbositatis. Et indigentes erectione sunt illi, in quib. non est necessarium, b [quod diuersificet reductionem anhelitus ex incolumitate lacertorum a reclinatione retro, & incuruatione] ante facientib. dolorem. Et quum manus inuenit dolorem, tunc causa est in dorso: & si non inuenit, tunc causa est in uentre.

a B debilitati renes.

b B. Illud quod diuersificat ... lacertorum ... Alia litera quod diuersificat ... incolumitate ... ne lacertorum.

De cura doloris dorsi. *Cap.* 3.

OPortet, vt redeas in ea ad curationes dolorum iuncturarum, quas dicemus, & curationes gibbositatis, & ventositatis facientis gibbositatem: nam via vna est. Frigidus verò inquātum est frigidus, oportet ut curetur cum cibis, & emplastris, & vnctionibus prædictis in capitulo præteritis. Et inquantum est illic crudus humor, oportet ut fiat euacuatio cum eis, quę sunt sicut hiera de pulpa coloquinthidæ, & pilulæ fœtidæ. Et factus a labore, & similib. oportet, vt curetur cum cibis bonis, & vnctionib. tēperatis, & oleis tepidis. Et facti a coitu cura est cura eius q debilitatus est a coitu. Et facti causa renum curatio, est cura debilitatis renū. Et facti causa repletionis a [venarum plurime] cura est phlebotomia ex b † [ ]curuatura genu etiam: ipsa enim in dispositione sedat eum: & propriè quum consequuntur inunctiones ex oleo ros. & similibus. Et facti causa gibbositatis. Et quoniam plurimum eius, quod accidit ex dolore dorsi, nō accidit nisi propter frigus, aut propter debilitatem renum, tunc oportet, vt sit plurimum curationis ex parte eorum. Et nos quidem iam compleuimus sermonem in curatione renum, & compleuimus iterum sermonem in calefactione dorsi in cap. gibbositatis. Verum de curationibus proprijs dolorum dorsi frigidorum, est administratio olei de euphorbio solius. Et de potionibus expertis ad ipsum est theriaca diatessaron: aut oleum de Kerua cum aqua apii: & ut bibat infusionem ciceris nigri, & acori multoties, cum drach iiii. butyri, & drach. i. mellis, & vtatur hoc xiiii. diebus, et comestio asparagorum, et assiduatio eius est iuuatiua ualde. Et pilulę soluentes habentes hunc dolorem, qui sunt frigidæ complexionis,

a B. venæ magnæ.
b B. basilica & ...

plexionis, sunt pilulę foetidæ. Emplastra uerò sunt hoc modo: nam emplastratio cum oleandro sanat eum qui antiquus est, & emplastratio cum eis, quæ sunt sicut opopanacum, & bdellium, & serapinum [c] [& enula] ammoniacum, & castoreum, & euphorbium sigillatim, & composite cum oleo laurino, [d] † [ ] & oleo rutino, [e] † [ ] & oleo de storace, & oleo de Kerua, iuuatiua est valde, & de vnguentis sunt oleum de euphorbio, & oleum de costo. [f] † [ ] & oleo de lilio inest proprietas mirabilis. Et melius quidem est, vt calefiat dorsum, in primis fricando cum panno aspero: deinde [g] [inungatur comprimendo.

c—B. d † B. & granis lauri. e † B. & semine rutæ. f † B. & oleum de ruta. g B. siar inunctio.

ANNOTATIONES.

Et facti causa repletionis uenarum &c.] Venam secat in dorsi doloribus ex multitudine sanguinis, in curuatura, ut ait, poplitis. æmulatur hic Hippocratem, qui 4. de rat. uict. in ac. in lumborum & testiculorum doloribus secari iubet uenas a poplitum ac malleolorum interna parte, propterea quòd illuc a superioribus his partibus uenæ eędem perferantur. At si tamen in toto corpore plenitudo fuerit, non negarit hic author, ex cubito imminuendam antea esse multitudinem.

Text. 6.

De dolore ilij. *Cap. 4.*

Est proximus huic capitulo: & plurimum eius est ventosum, phlegmaticum, & appropinquat ei cura eius, & de curatione propria ei, est ut sumantur fœnugræci, & granorum [a] [arasced,] & sem apij, & ammeos, & zingiber, & cinnamomi partes æquales, serapini quantũ omnia fiant ex eis pilulæ, vt auellanæ, & administrentur. Quòd si fuerit propter apostema in membro, aut in eo, quod communicat ei, tunc curatio eius est illa cura. Et parum quidem fit propter malitiam complexionis calidæ [b] [siccæ] aut cum materia, nisi secundum semitam communitatis membrorum urinę, & intestinorum. Et signum, & cura in hoc manifesta sunt.

a B. rased. i. nasturtii. b B. puræ.

De doloribus iuncturarum, & eis, quæ communicant podagræ, & sciaticæ, & alijs. *Cap. 5.*

Causa patiens in his ægritudinibus, est membrum suscipiens: Et causa efficiens, sunt complexiones, & materię malæ, & causa instrumentalis est dilatatio meatuum naturalium accidentalis, aut ex creatione, aut euentu [a] [complexionum] non naturalium, quas accidere fecit motus, & vacuitas, & raritas accidentalis: aut propter creationem, sicut est in carnibus glandosis. Amplius distinguamus vnamquamque harum diuisionum distinctione aliqua. Membrum itaque suscipiens est causa, ut eueniant istæ ægritudines, aut propter debilitatem sui propter malitiam complexionis confirmatæ, & proprie frigidæ, & propter debilitatẽ sui, in creatione sua, non ex parte complexionis: aut propter uehementiam [b] [caliditatis, & proprie quum accidit per motum, & per dolores, & per causas extrinsecas.] licet hæc diuisio nõ sit longinqua a diuisione complexionali; aut [c] [casu] sui situs sub membris alijs, & ubi ad ipsum currunt materiæ per naturam: & propter hoc multiplicantur in pedibus, & anchis. Causa autem efficiens, aut est complexio corporis totius, aut in membro principali inflammans, aut infrigidans, congelans: aut exsiccans, constringens, & proprie quum ei commisceatur humiditas extranea. Materiæ uerò aut sunt sang. singularis, aut sanguis phlegmaticus, aut sanguis cholericus, aut sanguis melancholicus: aut est phlegma singulare, [d] [aut uehementia crudi, aut] singularis, aut humor compositus ex phlegmate, & cholera, aut aliquid ex genere [e] [choleræ,] aut uentositas irretita, & plurimum quidem fit a phlegmate cum cholera: deinde a crudo, deinde a sanguine, post a cholera, et raro fit a melancholia, & causæ diuisionum huius, sunt causę quædam preteritæ, & catarrhi, & coryzæ sunt ex causis eius. Et curatio colicæ secundum hunc modum, in quo confortã tur intestina, & expellunt superfluitates consuetas, & non suscipiunt eas; quare expelluntur ad extremitates, [f] † [ ] Et de causis eius iterum sunt cibi generantes genus faciens euenire dolorẽ illum [g] [materierum,] & paucitas digestionis, & trãquillitas, & quies, & dimissio exercitii, & coitus plurimus, & frequẽtia ebrietatis, & retentio euacuationum consuetarum sanguinis menstrui, [h] † [ ] & aliorum de illis, quorum iam consuetudo currit ex phlebotomia: aut solutione uentris, & est dimissa, & iterum exercitium super repletionẽ, & coitus super repletionem, & [i] † [ ] cibum, et uinum plurimum in ieiunio ante cibum: ipsum nanque lædit neruos, & humores crudi, quum [k] [retinentur] in corpore, deinde non euacuantur per naturam in egestione, vrina, neque per artem, non est longinquũ, quin euenire faciant dolores iuncturarum, si expellantur ad eas partes, [l] † [ ] si remanserint, & putrefiant. Quum autem natura expellit eos in egestione, & urina, tunc inuenis cum eis urinã grossam semper, non subtilem, crudam: quare tunc forsitan fit securitas ab eorum malitia, quòd si non ita fuerit, erit unum eorum quæ diximus, & si adiuuerit ad [m] [hoc] materias crudas, motus iuncturarum laboriosus, aut percussio, aut casus aut addiderint in debilitate uirtutum ira, et uigiliæ debilitantes uirtutes, & trahentes materias [n] [ad ipsum,] & fiant penetrantes [o] [sua proprietate,] euenient dolores iuncturarum, et horum quidem humorum plurimum est superfluitas digestionis secundę, et tertiæ, et aptiores ad hoc, ut in eis multiplicentur ista, sunt senes, et habentes ęgritudines chronicas, et conualescentes, quum non reguntur cum rectificatione, et illud ideo, quoniam eorum uirtutes debilitantur a digestione bona, et proprie quum sunt curati cum sedatione, absque euacuatione sufficienti, et expulsione ultima, et non quidem multiplicantur

a B. Alia litera. meatuum. b B. attractionis caliditatis eius, & ppriè quũ adiuuatur cum motu & cũ doloribus, & causis extrinsecis. c B. propter causam. d B. & eius ea est crudum, aut cholera. e B. saniei. f † B. & iũcturas. g B. ex materiis. h † B. & ani seu hæmorrhoidalis. i † B. balneum super. K B. Alia litera. aggregantur. l † B. aut ad febres. m B. istas. n B. crudas. o B. cum profunditate.

tur dolores in iuncturis, nisi quoniam ipsæ
sunt magis uacuæ, quam reliqua membra, &
pluris motus,& debilioris complexionis,& fri
gidioris:& situs earum in extremitatib.est lon
ginquus a [p] [regimine] primo, & multoties
quidem [q] [inuiscantur] materiæ intra iunctu-
ras,& fiunt sicut gypsum:& propriè,quæ ex eis
sunt crudę.Et multoties oritur [r] [super] iunctu
ras eorum caro,& propriè inter digitos: quare
contorquentur digiti,& constringuntur:& fit
dolor fortis quandoque, & sedatur quando-
que,& plurimum quidem huius non fit,nisi in
habentibus complexiones calidas. Et plurimũ
quidem oritur caro,quum materia est sangui-
nea.Et plurimum quidem illi,cui accidunt do
lores iuncturarum,accidit in primis podagra.
Et dolores quidem iuncturarum sunt ex sum
ma ægritudinum, quæ hæreditantur plurimũ:
quoniam sperma est secundum complexionẽ
generantis,& multoties quidem fit curatio do
loris iuncturarum, & confortatio earum, &
expulsio materierum ab eis causa ad pernitiẽ:
quoniam illæ superfluitates,quæ cõsuetę sunt [s]
[superfluere] & peruenire ad iuncturas, perue
niunt ad membra principalia, & si non trahun
tur ad iuncturas, [t] [currunt alibi facientes] ca-
dere habentem eas in timore.Et aptiora tempo
ra ad hoc, vt in eis eueniant dolores iunctura-
rum,& podagra,sunt ver propter motum san-
guinis & humorum in eo; & autumnus pro-
pter malitiam humoris,& digestionis,& ante-
cessionem dilatationis pororum in æstate: &
ex calore,qui fortis fit in die. Et quum succur
ritur doloribus iuncturarum in primis quum
apparent,fit eorum cura facilis;quòd si confir-
mentur,& consuescant propriè illi,qui genera
ti sunt ex humoribus diuersis, non curantur.
Et quando apparent uarices in habentibus do
lorem iuncturarum,& podagram,est eorum sa
natio per eas, & de habentibus dolorem iũctu-
rarum quidam sunt,qui sibi superuenire eos fa
ciũt propter malitiam sui regiminis, & de illis
sunt, super quos euenire facit eos corruptio
formę membrorum eorum, & dilatatio mea-
tuum venarum eorum; & generatio humorũ
malorum in ipsis, propter malitiam comple-
xionis membrorum radicalium. Et quandoq;
commouentur dolores iuncturarum in febri-
bus,& eorum [u] [eleuatio] sicut ipsi quandoque
eueniunt in febribus.Sciatica uerò,est de sum-
ma doloris iuncturarum,& est dolor,qui inci
pit a iunctura anchæ,& descendit retro ad co-
xam:& quandoque extenditur usque ad genu,
& ad calcaneum, & quanto plus prolongatur
spatium eius,additur eius descensio, & secun-
dum materiam in paucitate, & multitudine
sua, & quandoque protenditur usque ad digi-
tos, & extenuantur ex eo pes,& coxa.Et in fine
eius delectatur compressione, & deambulatio-
ne pauca super extremitates [x] [suorum digito-
rum] & fit ei difficilis incuruatio, & æquatio
erectionis, & quandoque soluitur in eo natu-
ra,& iuuatur per id,& quandoque perducit ad
dislocationem extremitatis coxæ eius; & est [y]
[zementum secundum ueritatem,] Dolor ve
rò anchæ, & est ille, in quo est dolor fixus in
ancha,qui non descendit,nisi quum permuta-
tur,ad sciaticam, [z] † [[mul-
toties accidit aut ex debilitate [a] [consequente
ancham] causa sessionis super durum,& causa
percussionis [b] [consequente eam]& causa assi
duationis equitandi, & [c] [sunt causę eius, illæ
causę.] ueruntamen plurimum fit ab humore
crudo,& multoties permutatur a dolorib.ma-
tricis chronicis, & remanentibus tempore lon
go [d] [ita ut sint x.] menses, & quandoque fit a
materiis calidis,& permixtis etiam, & a reple-
tione venarum anchæ ex sanguine, & ab apo-
stematibus intrinsecis in profunditate loco-
rum, ueruntamen non apparent propter pro-
funditatem suam,sicut apparent apostemata re
liquarum iũcturarum,& dicitur,qui habet do-
lorem anchæ, & apparet in coxa eius rubedo
vehemens quantitate trium digitorum,non fa
ciens ei dolorem,& accidit ei in ea pruritus ve
hemens,& desiderat olera, & morietur in xxv.
Et omne quidem membrum in quo est dolor
iuncturę,macrescit, & extenuatur. & dolores
quidem iuncturarum, qui sunt pręter sciaticã
& podagram, quum curantur, & eradicantur
eorum materiæ nõ redeunt uelociter.Sciatica
uerò,& podagra [e] [quum curantur,& eradicã
tur earum materię] sunt ex eis,quę redeunt ue
lociter qualibet ex causa,& illud fit propter si-
tum membri,& istę quidem ægritudines,sunt
ex eis,quæ hęreditantur, & propriè podagra,
& materia quidem sciaticę plurimũ est in iun
ctura,& procedit ex ea in neruo lato, et quum
dolet, pręparatur effusio materierum ex toto
corpore desuper ad ipsam,pręter materias co-
arctatas in principio rei,& quandoque accidit
ut non sit in iunctura, imò in neruo lato. Et
multoties quidẽ multiplicatur humiditas mu-
cosa in pyxide,quare mollificatur ligamentum
quod est inter additamentum & pyxidem quã
obrem dislocatur ancha, & ante illud accidit
dispositio inter firmitudinem & dislocationẽ:
& est, ut sit uelocis exitus, & uelocis reditus,
inquieta ualde, & sciatica quidem est de uehe-
mentioribus doloribus iuncturarum,et caute-
rium securitatem facit eius. Podagra uerò ex
summa dolorum iuncturarum existens. quan-
doque incipit a digitis, scilicet a pollicibus, &
quandoque incipit ex calcaneo, & quandoque
incipit ex [f] [lateribus] pedis,& quandoque in-
cipit ex latere eius,deinde cõmunicat,et quan-
doque eleuatur ad coxam, & quandoque apo-
stematur,et uidetur,ut non sit illud in chordis
& neruis,imò in ligamentis,et corporibus,qui-
bus continentur iuncturę de foris, secundum
quòd dixit Gal. et propter hoc non accidit ut
perueniat dispositio podagricorum in dolori-
bus suis, et apostematibus ipsorũ ad spasmum
omnino,et ex eis,quę accidunt habentib.poda
gram, est ut prolongentur ossa testiculorum
ipsorum, et podagra quidem cholerica attra-
hit mortem subito,et propriè apud [g] [regimen
plurimum.

Margin notes:
p B. rectore.
q B.lapidantur.
r B.inter.
s B. separari.
t B.vice alia faciunt.
u B. augmentatio.
x ——B.
y B. romanetea aut alhach.i. & est extremitas ossis eius rotunda dislocata a pyxide.i.a concauitate.
z † B. &.
a B. aduenientes anchæ.
b B. aduenientis ei.
c B. quæ sunt huiusmodi.
d B.circa sex. Alia litera.
Alia litera. e ——B.
f B. parte inferiori.
g B. infrigidationem.

ANNOTATIONES.

Ubi corporis articulos dolor infestat, arthritis communi

ci nomine nuncupari solet, quamcunque partem obsederit. Speciatim tamen, quum arthritis genus sit, vbi ad manuum articulos dolor constiterit, chiragra: ubi ad coxam, Ischias: vbi ad pedes, podagra vocari consueuit. Constat autem affectus, de quibus hic agitur, dolorosos, symptomata esse: dependereq́, propterea vel ex intemperie, uel ex solutione continui: intemperie inquam vel simplici vel cum materia. Et si enim his affectibus humoris redundantiam communem esse causam Galenus scribit 10. de comp. med. per loca. (Cap. 2.) unde & alij proximam arthritidis doloris causam intemperiem cum materia statuunt, negantq́, vnquam esse sine materia. quum tamen interdum absque tumore omni, qui intemperiei cum materia coniungi solet, dolor sentiatur: & in arthriticis videre aliquando liceat, laborantem partem a sana nullo prorsum tumore, sed solo dolore, uel etiam calore interstingui, atque id quidem per aliquot dies: illud certe per suademur, a nuda quoque (licet fortasse rarò) intemperie, arthriticum dolorem, vt cæteros dolores procreari. Vnde & author noster in sequentibus, quum de huius curatione aget, simplices intemperies sola alteratione egere commonebit. Et Hipp. lib. de internis affect. ischiadem, quæ arthritidis est species, ex siccitate quandoque fieri, memoriæ mandat. At verò quia a materia plerunque hoc malū euenit, quæstio est, a quo nam materiæ genere fiat. Galenus (Cap. 2.) 10. de comp. med. per loca aliquando irruentem humorem sanguineum esse, ut plurimum verò pituitosum ait, aut ex pituitoso & bilioso mistum, aut etiam sanguine cum ijs per misto. Addit author noster etiam melancholicum humorem, quod & Trallianus libro 11. & Paul. lib. 3. (Cap. 1. Cap. 78.) Alij etiā serosum humorem adiungunt. Alij ex recentioribus, neq; a sanguineo, neque a bilioso, neque a melancholico humore vnquam arthritidem fieri arbitrantur, sed omnino a pituitoso uel seroso. unde & arthritida omnem frigidam esse putant, nunquam autem (ut uulgo putant) calidam. Hæc quū de humore hunc affectum faciente discordia sit, quia huius causa fluxio est, est vero in fluxione omni aduertendus & locus a quo, & locus ad quem ea fit: quæstio rursum de his est omnibus. Ac primum, quum ad articulos & membranæ & ligamenta & nerui, & ipsa inter articulos caui tas sit, ambiguum est, num in membranas articulorum extrema ambientes, an in ligamenta, an in neruos, an inter ipsa internodia fluens ille humor excipiatur. Quum item non vnus in corpore sit locus, a quo concitari fluxio potest, sed & a capite, & a iecore, utero, totius corporis ambitu, atq; aliūde, ubi copiosior alicubi humor affluat, inchoare queat, de hac re dubitatio est. Galenus (Cap. 2.) 10. de comp. med. per loca, ipsam ait coarticulationem occupari: atque hac humoribus expleta in omnem partem circumsitas neruosas particulas tendi. Quid tamen per coarticulationem intelligat, non satis constat. Author quoque noster absolutè ad iuncturas ferri humores pronunciat; non tamen particulatim explicat, num in ligamenta, an aliquam aliam particulam irruant. Illud solum aduertit, quum ait [Et multoties quidem inuiscantur materiæ &c.] sæpenumero inter iuncturas ipsas, hoc est, inter ipsos (ut putamus) planè articulos hærere, crassescereq́, materiam ueluti gypsum: sæpe etiam superfluam carnem supra ipsos articulos gigni. Ita ut huius sententia, intra ipsos articulos & cauum ipsum sæpe fluxio excipiatur. At contra tamen grauissimi nostræ tempestatis uiri, nunquam aut rarò intra id cauum, sed in uincula dumtaxat & membranas articulos ambientes & eorum tendines adigi humores putant, eo argumento, quòd id nodosa, tophaceaque podagra chiragrave humor in calculum iam concretus aperta cute plerunque eruitur: integro ac illæso uinculo. quod profectò non fieret, si intra ipsos materia esset articulos. Adde, quòd in ischiade, si intra id coxendicis acetabulum humor esset, qui morbum facit, neque tam uehementem, neque tam latè effusum dolorem faceret, quum obtusi uinculum sit sensus. Atque his de termino in quem fluxio in arthritide est, disserunt. Sed & de termino, a quo motus, ambigitur. Existimant plerique a toto corpore, & quibusuis eius partibus, sicuti in alijs fluxionibus solet, hunc illabi humorem posse, & a capite, quod Hippocrates lib. de loc. in homine, & ab utero, quod idem in lib. de internis affect. & ab iecinore quod author noster in sequentibus, quum de huius affectus curatione scribit, & ex internis alijs demum partibus omnibus. Aduersantur tamen huic receptæ opinioni alij. Tum quòd si syncerum humorem in causa posueris, nusquam syncerus hic humor per uenas fertur: sed sanguini permistus, qui per uenarum ora purus in articulos excidere non potest. Tum, quòd si sanguini permistum intellexeris, hunc in articulo collectum, phlegmonem excitare oporteret. Adde etiam, quòd crudus humor per alios ductus quam per uenas in articulos illabens, arthritim non facit: cruditas nempe in malo corporis habitu in uisceribus in pedes incumbens, & eos in tumorem attollens podagram non facit. Quare non ab internis partibus origo arthritidis est, sed aliundè. Huius uerò initium caput esse uidetur, non internæ quidem eius partes, in quibus pituitosum excrementum cumulari solet: quum id uel per nares foras, uel per palatum in asperam arteriam, pulmones, uentriculum, interioresq́, alias sedes illabatur: sed externæ & extra caluariam positæ, a quibus superuacaneus tenuis, & serosus humor, illic ab externis iugularibus uenis repositus, neque ob cutis crassitudinem expiratus, per summa postea corporis, sub cute deorsum decurrit. Sunt ergo hę de arthritide quæstiones nostris temporibus, acri certè iudicio, atque rationum ui excitatæ. Pro quibus tamen sedandis, si nobis periclitari liceat. Illud certè nobis maxime arridet, serosum præsertim uel pituitosum ac tenuem humorem arthritidi materiam præstare. Assentimurque & affectum locum ipsos esse præcipue tendines, membranas et ligamenta. atque affectionis fontem esse sæpenumero externas capitis partes, quæ scilicet extra caluariam sunt positæ. At nihilominus, quòd etiam a sanguine, & a singulis cæteris humoribus hic affectus fiat, præterquam quòd confirmatum iam ab omnibus est, & ipsarum affectarum partium colores, tumoresve & sensus indicant, & quotidiana obseruatio confirmat. quum affluente bile, pituita, uel sanguine uel atrabile increscant dolores, imminutisq́, ijs imminuantur. Vidimus nos, qui hæc scribimus, podagricum, cui facta a medico in crure ustione, ater planè humor effluxerit copiosus, & frequens. quo demum euacuato sedata affectio prorsum fuit. Videre quotidie est, (quod modo dicebamus) educto bilioso uel pituitoso uel atro suis medicamentis humore, uel imminuto sanguine per uenæ sectionem, uel sedatos esse dolores quam primum: uel certè breuiorem esse factam accessionem. Quod uerò non ad ligamenta solum ipsa, sed etiam inter articulos fluxio sæpe hæreat (quod author noster ait) certe uidetur carere omni dubio. quum enim intra ipsos articulos pituita semper sit opus, eorum duritiem emolliente, & motionem ad iuuante (alioqui enim, & quum sicci ij sint, longo usu aridiores & motui inepti essent, nisi continuo pituitæ affluxu leuigarentur) quid obstat, quin copiosiori hoc inter ipsa internodia irruente humore, arthritis fiat? Quid hunc crassescere prohibet, & in calculum abire? Sed aiunt, aperta cute sæpe calculos erui. Nos id non certe imus inficias. at quòd intra ipsos quoque articulos talis reposita sæpe materia sit, non redarguimur; quæ, quum ita (ut aiunt) aperta cute, illæsis uinculis extrahi non possit, morbum per-

perpetuo seruet. Quod autem subijciunt, coxendicis dolorẽ, neque tam uehementem, neque tam latè fusum esse oporte re, si modo intra coxendicis acetabulum humor esset, quia hebetis sensus ligamenta sunt: hoc inquam fatemur, si modo sola ligamenta afficerentur, non etiam circumsitæ partes & neruosæ & musculosæ ob interpositam materiam distenderentur. at, quum in acetabulo materia sit (quæ alioqui si in externis esset partibus, multò facilius educeretur) ipsa quidem difficilis metus causa primo est loco. tenduntur uerò etiam uicinæ, & annexæ partes, & neruosæ, & aliæ, & dolores longè lateq; uagantur. Verùm quòd aliunde præterea quàm ex capitis externis partibus arthritidis fluxiones fiant, argumento est mensium, hæmorrhoidum, fluxus sanguinis narium cõpressio. inchoata in iecore uel splene uel toto corpore grauitas, ipsam accessionem antecedẽs. nullo præeunte externarum capitis partium dolore: sed sæpenumero toto ipso capite grauiore, quod redundantis in cerebro materiæ nota est. quandoque etiam uigilijs, quandoq; somno affligente. ita ut ab internis partibus, non minus quã ab externis arthritidis sit origo. Quod. n. hic obijciunt, non posse a uenarum osculis syncerum humorem in articulos ferri: aut si cum sanguine in eos excidat, oportere collectũ hunc sanguinem phlegmonem excitare, hoc inquam, nihil nos urget, qui, quum intra ipsos articulos confluere interdũ humores asserimus, non sanguinem, aut alium humorem quempiam a cæteris humoribus secretum, sed pituitosum planè illum intelligimus, quo nutriri & inungi eæ partes solent, a quo inflammationẽ fieri non oportet, quamuis ad cęteras partes articulis circumstantes alterius generis humores sæpe consistant, & sanguineus & pituitosus, & biliosus & ater, quæ arthritim cum calore & inflãmatione uel symptomatis alijs pro humoris ratione faciant. Neq; uerò (ꝙ subiungunt) quamuis crudus ille humor sit, a quo sæpe arthritis procreatur, necesse tamen semper est, ubi crudi humores in particulam quampiam excepti fuerint, illam arthritide labore. Sed præter humorum affluxum adesse articulorum imbecillitatem oportet, ut arthritis fiat, id quod & Gal. & Paulus & alij aduertunt. propterea q; in cachexia, tametsi ob crudos a uisceribus illapsos humores intumescere crura & pedes soleant, non tamen articularem fieri affectum oportet. His ita adnotatis. quia inter huius affectus causas etiam parentum semen reponitur, Quæritur rursum an is hæreditarius sit morbus. Sanè Hipp. quod alibi etiam annotauimus, sicuti semen ex toto corpore manare exrstimat, ita ex sanis sanum, ex morbosis morbosum, qđ in lib. de morbo sacro legere est, & alibi. Reprehendit tamen Arist. eorum sententiã 1. de gen. anim. qui semen ex toto effundi corpore arbitrantur. darique propterea hæreditarios morbos negaret. Sed & de hac re supra actum est, ostensumq; quomodo ex toto corpore semen decidi Aristoli planè non dissentiat. Illud autem præter aliorum quoque testimonia obseruare quotidie est, arthriticos morbos per familias quasdam ut hæreditarios, sicuti & epilepsias & manias, & non pauca aliorum morborum genera uagari. Atque hæc de articulari morbo sint dicta, pro quo uide quę doctissimus Aretæus 2. de diuturn. morb. scribit.

cap. 18.

De signis. *Cap. 6.*

ILlud, quod oportet te cognoscere de causis harum ægritudinum per signa, in primis est dispositio simplicitatis complexionis, aut compositionis eius cum materia, & simplex quidẽ eius est parumper, & raro, & fit in ea dolor sine grauedine, & absq; inflatione, & non est alteratio coloris, neque signum materiei. In materiali verò illud, quod de ea in primis oportet te cognoscere, est genus materiei, & uia cognitionis eius est, aut ex colore loci, aut ex colore apostematis eius cum dolore, sicut fit in humore crudo, & ex tactu, aut est frigidus, aut calidus, aut inflamatus, aut secundum consuetudinem. Aut ex accidentibus doloris, an sit cum inflammatione vehementi, & pulsatione, aut cũ inflammatione ęquali & tensione, aut cum tensione tantum. Aut ex eis, quib. iuuatur, & cum quibus sedatur dolor, si non [a] [errat existimatio: tunc enim existimat] propter ea quòd frigida sunt ei conuenientia, quòd materia sit calida. [b] [& non accidit existimationi eius ut erret, nisi propter additionem doloris apud infrigidationem inspissantem, existimans quòd materia inspissata] sit frigida. Aut errat per sedationem doloris apud resolutionem, & existimat quòd materia sit frigida, & est calida, quæ resoluitur, & [c] [resoluit, & sedatur dolor eius] imò oportet ut consideres omnia illa, aut ex hora doloris & additione eius, aut est in uacuitate aut repletione: & ex dispositione [d] [incipiente] ad apostema, & tarditate in eo, aut priuatione apostematis omnino, quare significat humores, malos, subtiles calidos, aut compositos, & [e] [sunt inter uiscosum, &] humorẽ crudum purum, & ex dispositione grauitatis, quoniam grauitas in materijs subtilibus, de quibus possibile est ut aggregetur plurimum uice una est plus. Et quandoque cognoscitur in pluribus horis ex urinis illud, quod uincit super ipsam. Et ex egestione, an uincens super eam sit cholerica res, aut mucosa. [f] † [

] Et cognoscitur quandoque ex ætate, & consuetudine, & ex regimine præcedente in comestis, & ebibitis, & exercitio, & requie, & ex contrarijs eorum, et communitate complexionis reliqui corporis. Et materiã quidem sanguineam significat rubedo loci, si non est uehementis profunditatis, [g]] aut non est, [aut non apparet adhuc, & significant ipsam tensio uehemens, & repulsio, & pulsatio, et grauitas, & pręteritum regimen, & quod scitur de dispositionibus corporis sanguinei, et fortasse est corpus grossum, carnosum, pingue. & est in sciatica sanguinea dolor extensiuus, longus, similis lõgitudinis, quem phlebotomia statim sedat. Et materiam cholericam significat caliditas uehemens, quę lędit tactum cum paruitate quantitatis in ægritudine, & paruitate grauedinis, & tensionis, et paruitate rubedinis, & declinatione doloris ad illud, quod apparet de cute, & trãquillitate eius ex frigore, et quod pręteriit ex regimine, et reliquæ significationes, quas diximus, et dispositio corporis cholerici. Et materiam phlegmaticam significat, quod non alteratur color, aut alteratur ad plumbeitatem, aut est illic parum inflammationis, et adhęrentia doloris, et priuatio signorum sanguinis et cholerę, et quod fortis sit incessione doloris in latum, et quod corpus non est carnosum, imò est adipe plenum; et si.

a B. faciat errare stupefactio, & existimetur.

b B. & iã nõ fuerit iuuamentũ, nisi pp stupefactionẽ, aut non faciat errare additio doloris apud infrigidationẽ inspissantem, quare existimatur, ꝙ materia.

c B. quiescit eius dolorem.

d B. festinante

e B. quę sunt inter eos ꝑus.

f † B. & qui fit color ficus. Et in dolore anche & sciaticæ vincit super fæces res mucosa.

g — B.

& significationes notę huius complexionis, quæ præteritæ sunt. et materiam melãcholicã significant doloris occultatio,& paruitas tẽsionis,et paucitas iuuamẽti cũ curatione,& [h] [attenuatio] loci,et nõ est in eo mollities, neq; claritas coloris,& quandoq; tendit ad tenebrositatẽ,& significant ipsam complexio uiri, & dispositio splenis eius,& appetitus supfluus,& regimen ipsius præteritũ: et reliquę significationes, quas innuimus in cognitione complexionis melancholicæ. Materiã uerò [i] [cholericam] significat caliditas uehemẽs cum re, quę est quasi pruritus,cum nocumento uehementi ab eo,in quo est calefactio,& iuuamento vehementi ab eo,in quo est infrigidatio,et stypticitas quædam. Materiam verò uentosam significat tensio vehemens absque grauitate.et significant ipsam permutatio doloris, & regimen ventositatis generatiuum. Materias autem permistas significant [k] [tensio vehemens et] paucitas iuuamenti cum curationibus calidis, et frigidis, & diuersitas horarum, in quibus iuuatur. Iuuatur enim aliqua medicina vna hora, et hora alia cum ea,quæ illi contraria est,et plurimum quidem accidit hoc accidens corporib. calidæ complexionis, aut cholericæ naturæ,quæ vtũtur regimine infrigidante, humectante,generatiuo phlegmatis, & humoris crudi ex cibis,& motibus super repletionem; quare permiscentur duo humores, & expellitur ex eis, quod grossum est propter ea quòd submersit ipsum subtile sanguineum, & cholericum ad iũcturas.Et horum quidem plurium iuuantur & quiescunt dolores per compressionem subtilem cum manibus pluribus, quoniã humor resoluitur,& maturatur per eam.Et iuuãtur cum unctionibus temperatæ caliditatis, cum quiete. Motus enim prohibet à maturatione.

h B. asperitas,

i B. saniosam,

k —— B.

ANNOTATIONES.

Quomodo singulæ arthritidis causæ dignoscantur, habes ex Alex.lib. 11. Aetio lib. 12. Paulo lib.3. quod hic omnium diligentissime absoluit.

cap.1. cap.13.& deinceps.

cap.78.

De curationibus dolorum iuncturarum, & podagrę, & sciaticæ. Cap. 7.

Qvum cognoscitur quòd causa est complexio simplex, facile est ipsius regimen. Multoties namque est inflammatio pura absque apostemate,quare sufficit permutatio complexionis, & maius quo ĩdigetur,est euacuatio cholerę simul & sanguinis.Et similiter quandoque est congelatio & frigus dolorem faciẽs, quare sufficit permutatio complexionis,& maius,quo indigetur est euacuatio phlegmatis, vt calefiat sanguis. Et multoties quidem est siccitas [a] [exasperans.] quare necessaria est humectatio sicut scis. Quum autem causa est in eis materia,tunc oportet vt prohibeatur,quod effunditur,per attractionem ad contrarium, & per minorationem. Et confortetur membrum,vt non suscipiat,& resoluatur, quod inuentum est,vt priuetur, & redi in omnibus illis ad canones vniuersales. Et si fuerit sanguinea,aut cum dominio sanguinis, oportebit ut administres, phlebotomiam ex parte contraria, & si fuerit communis iuncturis corporis, tunc ex vtrisque partibus phlebotoma simul: deinde administra vomitum,& propriè quando dolor est in inferioribus:vomitus enim magis iuuatiuus est ei,quàm ventris solutio. Deinde [b] [administra solutionem] ventris, & incipe a re forti, si non prohibet priuatio maturitatis,& grossitudo materiei:quàmuis facilis sit incolumior,& gradatio conuenientior. Deinde sequere cum solutiuis mundificantibus secundum gradationem,& sunt de hominibus, qui [c] [describunt] initium cum facili post facile,& sigillant cum forti post maturationem. Et rectius quidem est in hoc, si materia est subtilis cholerica,festinare euacuationem, quum uidetur maturatio,& si est grossa,non est malum præmittere,quod eã subtiliet,& maturet & pręparet ipsam ad hoc, vt expellatur ad partem euacuationis. Et tu interim alleuia,cum solutione subtili. Et si materia fuerit composita, fac vt solutiuum, & emplastrum sint composita,licèt tamen melius sit ut blande tractetur in principio,& non fiat phlebotomia. phlebotomia enim [d] [accresere facit] humores,& facit eos currere in corpus, & non extrahit illud, quod necesse est ut extrahatur. Et similiter nõ fiat euacuatio. et assiduetur aqua hordei vsque quo maturatio apparet. Si aũt repletio exigit ut fiat [e] [expulsio,] tunc fiat cum eo, quod facit ascellare semel aut bis [f] [Et] ex eis, quę bibuntur,sicut aqua endiuię & solatri cum casia fist. & clysteribus,& sunt rectiora. Quum autem declinare incipit,tunc non [g] declines ad illa:. & euacua] quoniam fortasse mouebit humores a locis suis ad ægritudinem. et attende crises.s.quæ fit in die quarto,& septimo,& undecimo,& hora crisis melior eis est quartus decimus.et si possibile est, vt cesses ab euacuatione vsque ad maturationem, & sis contentus embrochis cum aqua frigida,& calida, & tepida secundum canones prędictos in cap. embrochæ,fac,& incipe ab aqua frigida. Epithemata verò calida,& narcotica omnia sunt nociua,calida quidem propter attractionem:sed narcotica propter congelationem,& cruditatem. et iterũ epithema a infrigidantia grossum faciũt crudum & [h] [mortificant] subtile;prolongãt etiam ægritudinem.et aqua quidem calida nociua est eis,quoniam humectat iuncturas.Et oxymel propter suam acetositatem non est magni iuuamenti.Et semina fortia sicut sem.fœniculi,quandoque adurunt superfluitatem, & conuertunt eam in lapideitatem.Quumque cõpletur maturitas, tunc euacua cum eis, quæ sunt sicut hermodactyli, & buzeidem, & pilulæ eorum, & intende cum facilitate,& [i] [incipe iterum, &] epithema cum eis, quę sunt sicut herba,quę nascitur in fluuiis,& similia.et caue ne in potu des in primis [k] [nisi] medicinam debilem:quoniam ipsa mouet materiam, & non [l] [facit currere] aliud,de quo sit curandum,imò fortasse subtiliat materias congelatas aliàs, & facit eas currere ad membrum. Expedit

a B. spasmans,

b B. Alia litera. sis intentus cũ solutione.

c B. præcipiũt.

d B. cõmouet.

e B. minoratio.

f —— B.

g B. multiplices euacuationem non ordinatã,& sine digestione.

h B. congelans.

i B. tunc

k —— B.

l B. euacuat.

dit ei, qui vult sumere medicinam, vt summo mane sumat, & tardet cibũ: deinde sumat post tres horas .xx. aure. panis cum vino, & aqua pauca, & host vii horas ingrediatur balneum, & egrediatur, m † [ ] deinde cibetur cum eo, quod conueniens est: deinde administra prouocationem. Nam prouocatio n [desiccat] materiam dolorum iuncturarũ, & quoniã ipsa, sicut scis, est ex superfluitate digestionis, quæ est hepatis, & venarum, & proprie in podagra calida. Veruntamen plures habentium dolores iũcturarum frigidos, & complexiones humidas, non iuuantur cum solutione plurima facta potione, & clysteri, & quum medicantur cum diureticis, sanantur. Et de corporibus quidem extenuatis sunt corpora, quæ non tolerãt solutionem, & prouocationem plurimam, & generatur ex eis in ipsis adustio sanguinis considerentur ergo omnia illa, et theriaca iterum in frigidis confert, & proprie post euacuationem: ipsa enim mundificat reliquias materierum cum facilitate, & resoluit eas, & cõfortat omnia membra. Repercussio autem materiei a membro, non oportet vt fiat materia existente fortis effusionis, o [plurimæ resumptionis.] illud enim facit duas res malas, quarũ vna est, quòd facit materiam inobedientem, & est contrarium motui eius: quare accidit dolor magnus, & quum accidit huiusmodi, tunc cessa, & occupare cum lenificãtibus, & secunda est quoniam fortasse conuertitur ad membra principalia: quare accidit timor. Et quum materia nõ est plurima, aut est paruæ p [restaurationis,] tunc non est malum repellere eam q [in primis quum est,] nisi in sciatica. Nam repercussio in ea, retinet materiam in protundo; quare oportet vt fiat paulatim debiliter, aut dimittatur, & sit occupatio cum euacuatione: in fine uero eius oportet vt occuperis in eis, quæ resoluunt & subtiliant, & extrahunt materiam ex profundo ad illud, quod apparet, saltem cum ventosis, cum incisione aut suctione, aut cauterio, & cũ rubificantibus, & vesicãtibus, per quas currunt materiæ, & non cõsolidentur vsque ad tẽpus, & de vesicantibus quidem sunt sicut allia, & cepe, & non est, quod sit sicut mel anacardi, & post ipsum lac tithymali, & lac fici. Et oportet, vt admisceatur cum r [abstersiuo] & vesicante lenitiuum, & si non, perducit ad lapideitatẽ iuncturarum: nam vesicatio iterum est sicut resolutio, per id, quod timetur de ingrossatione: & confert s [vesicam, si misceatur cum resolutiuis, & adipibus.] & deuitetur frigus, & non oportet, vt approximent ei resolutiua fortia in principio rei, ante euacuationem, quoniam facient euenire materias plurimas, deinde resoluunt subtile earum, & inspissant residuum, & retinebunt ipsam. Et oportet vt obseruetur illud secundum plurimum iterum, & proprie quando materia est viscosa, aut melancholica. Quum ergo fortes fiunt dolores, & non tolerãtur, non est excusatio, quin tribuantur sedatiua doloris, & ebibita, & linita Epithemata verò sedant cum subtilitate resolutionis materiei, aut cũ stupefactione. Et non administres stupefaciens, nisi apud necessitatem, & t [mensura illud quod sedat malitiam summam doloris,] & vtere eo cum audacia & temeritate plus. Et multoties confert stupefactio, inquantum ingrossat materiam procedentem: quare retinetur. Et scias quòd rectius est vt permutatio fiat cum medicinis: quandoque enim est medicina conferens vni membro, & non alii membro, & quandoque confert in hora: deinde post illud nocet, & mouet dolorem. Et oportet, vt dimittat vinum omnino vsquequo sanetur ex eo sanatione integra, & veniant super ipsum quatuor tempora, & oportet, vt dimittat illud cõsuetus secundum gradationem, & vtatur quũ ipsum dimittit, diureticis, & vinum de melle cũ diureticis confert eis. Et melancholici de habẽtibus arthreticã oportet ut rectificetur splen, & euacuetur eius melãcholia, & humectetur corpus eius, & leniatur cum cibo, & inunctionibus, & similibus, & non assiduetur super ipsum pura resolutio sine lenificatione, sicut sciuisti in radicibus vniuersalibus. Et oportet vt deuitetur caro u † [ ] in eo, quod frigidum est de hac ęgritudine. Quòd si necessaria fuerit, tunc detur caro auis montanę, & leporis, & gazeli, & omnis caro paucarum superfluitatum. et si euenerit dolor in dorso in primis; & permutetur ad manus, tũc phlebotoma ex manu, vt egrediatur sanguis & humor, ex parte suæ declinationis.

> m B. & quiescat

> n B. abscindit.

> o B. & quæ plurimũ per partẽ post partẽ successiue effunditur.

> p B. effusionis ad locum.

> q —— B.

> r B. resolutiuo.

> s B. ut misceatur cũ resolutiuis, & vesicantibus adipes.

> t B. cũ mẽsura, quæ sedat malitiam doloris, & administra illud in calido.

> u B. etiam.

ANNOTATIONES.

De articularium affectuum curatione fusissime Gal. 10. de comp. med. per loca, Aetius lib. 12. Paulus lib. 3. Tralianus lib. toto vndecimo. & Celsus lib. 4. Copiose & author noster prosequitur. Est tamẽ hic multiplex dubitatio. Primum quidem, Auicennæ, ijs verbis [Et si fuerit sanguinea, aut cum dominio sanguinis &c.] de venæ sectione agens, tundendam ait uenam vbi a sanguine sit morbus, atque eam ex contraria parte: si alteram, s. tantum partem dolor obsederit: at si vtrasque partes occuparit, vtrinque mittendum sanguinem subiungit. Magna hic quæstio est, tum an solum redundante sanguine non etiam alijs humoribus mittendus sit sanguis: tum si ex opposito latere id agendum. Gal. vbi omnes ex æquo humores affluant, secari venam iubet. Paulus non ijs solùm quibus sanguis redundat, sed etiam pituitosioribus aut melancholicis protinus mittendum sanguinem ait. Aetius quoque maxime quidem necessariam esse dicit sanguinis euacuationem in sanguineis fluxionibus in ijs præsertim qui sanguine redundant, sed & in reliquis etiam humorum recrementis, atque ijs qui diæta lautiore vtuntur. Quare, & hic alijs a sanguine affluentibus succis videtur sanguinis missionem cum Paulo admittere. Author tamen noster, quum hic, sanguinis detractionem hoc affluente, proponat; tamen paulo postea, quum ait [Et si materia fuerit composita &c.] vbi plures humores simul affluant, venæ sectionem cauet, quòd hæc alios præter sanguinem humores auget, & in corpus distribuit, quum id quod educi oporteret, non educat. Sed & hanc quoque Aetius contra quàm author noster sentire videatur (de podagra particulatim agens) in directo offensi cruris brachio omnino sectionem peragendam putat, quod & Philagrij testimonio, atque experimento confirmat. Cæterùm. Vere nisi sanguis affluat, nunquam mittendus ille

> Cap. 2. Cap. 22. & deinceps. cap. 78. cap. 24.

dus ille est; nisi id fortaße reuulsionis gratia egeris, vt & in apoplexia fieri solet. Fortaße ergo Paulus etiam in pituitosis & in melancholicis venam secat, morbi initio, reuulsionis causa. Aut etiam (id quod magis suspicamur) quum in pituitosis & melancholicis id præsidium admittit, eos intelligit, quibus ex æquo omnes affluunt humores, vt Gal. ait. quamuis vel pituitosi ij multum sint vel melancholici. Vnde & Trallianus, si non offendat solùm pituita, sed etiam sanguineus simul humor appareat, mittendum initio sanguinem testatur. Aut etiam id intelligit Paulus vbi humores multitudine, non etiam qualitate infestant. id verò præsidium non in omnibus etiam semper commodum putat, sed in ijs solũ, qui tunc primum id morbi genus experiri cœperunt. alioqui enim, quos iam fluxio frequenter infestarit, ijs plus inde noxæ quàm auxilij sentiri ait: præsertim quibus corpus natura frigidius est, aut imbecillius. Quamobrem si vel transactum initium sit morbi, quo repellere amplius non licet: uel si sanguineum humorem alij multitudine excesserint: aut si ijdem qualitate potius quàm copia molestarint: aut etiam si frequenter infestari eiusmodi fluxione æger consueuerit, tunc Auicennæ standum erit consilio, neque nisi in sanguinea fluxione mittendus erit sanguis. tum quia alij præter sanguinem humores augentur, nihil verò eius quod morbum fecit, detrahitur: tum etiam, quòd educto sanguine cæteri humores crassescunt. At verò, quòd Aetius ex directo latere, hic ex contraria parte sanguinẽ mittat, nulla controuersia est. hic nimirum per contrariam partem non oppositam secundum corporis latitudinem, sed secundum longitudinem intelligit. quare, laborante dextro pede dextrum cubitum, sinistro sinistrum secandam putat, id quod & Aetius. Porrò quærat hic quispiam, quia de sanguinis missione agimus: quid affluente bile agendum sit? Satisfacit Trallianus. atque si humor qui influit acris & biliosus sit, non esse sanguinis uacuationem adhibendam censet, sed medicamento cholagogo ducendum, vbi tamen prius humoris acrimoniã, aut rosionem humectaris, & contemperaueris. Quo etiam ex loco illud obiter adnotandum est, quòd biliosam materiam antea mitigat refrigeratq; quã educat, aduersus eorũ sententiam, qui biliosos & tenues humores coctione vlla, & præparatione opus habere negant, quòd prompte educantur. Et si enim tenues & serosos humores, habita eorum substantiæ ratione, facile soluere est: uerenda tamen acrimonia caliditasque, nempe qui eius generis humores sunt, in trãsitu per intestina & rosiones & dysenterias & dolores facillime concitare poßunt. propter eaque & Gal. tametsi & in Commentarijs libelli de humoribus 4. Hipp. & in lib. quos, quando, & quibus purg. op. tenues humores educi quã primum posse censeat; in ijs tamen Commentarijs in lib. de humorib. sect. 1. vbi vel nimis calidi, vel nimis frigidi, vel nimis mordaces, aut craßi, aut aliter a naturali statu decedentes sint, duplicem nobis curationis propositam rationem ait, vt alterentur & euacuentur. ita vt ipse quoque alterationem inillioso humore eductioni præponat. Sed hæc, obiter dicta sint.

Com. 1.

2 Et expedit ei qui vult sumere &c.] summè difficilis est hic locus. quòd tertia post assumptum medicamentum hora cibum exhibeat, uidetur Hippocratis sententiæ refragari, quin 2. de rat. vict. in ac. sorbitionem statim ab assumpto medicamento exhibet, & in media purgatione nihil assumi uoluit. Quòd item post sex horas, hoc est hora nona, in balneum duci velit, difficile uidetur. nempe uel tunc absoluta medicamenti erit actio, uel non. si absoluta, certè quũ ex medicamentis uires ob spirituum solutionem prosternantur, & balneæ itidem eosdem spiritus dissipare non mediocriter poßint, non satis recte consuli balneum uidetur. Sin adhuc perfecta medicamenti actio non erit: certum illud quoque est, fore, vt eius vis ad exteriora balnei calore pertrahatur, exsoluatur que. Cæterum, quamuis non ignoremus alios aliter sentire, placet tamen nobis eorum sententia, qui per tertiam horam, non ab assumpto pharmaco, sed post eius actionem peractam intelligunt, quo certè tempore, sedato iam totius corporis motu pertubationeue, licebit ut parum nutrias. post hanc verò leuem nutritionem, si ad sex horas in balneum ægrotantem duxeris, tunc refectis per quietem et paucum illum cibum virib. ac spiritib. de ipsis rursum virib. nõ erit suspicãdum. opportunè. n. tunc tẽporis euacuato satis corpore, instauratisq; virib. priusquam ex aliorum ciborum aßumptione alia rursum in corpore excrementa gignantur, balneę magis quàm uel antea, vel postea conuenire uidebuntur.

Tex. 2.

Et oportet ut dimittatur vinum &c. Vinum ad peractã vsque morbi solutionem inter dicit. Astipulatur huic Trallianus. lib. 11. sanatosque aliquos & preseruatos uini intermissione testatur. pro qua re pete & Celsum lib. 4. Nostri tamen inclinante iam morbo diluti uini potum concedunt, præsertimque si a frigidiori materia morbus euenit.

Cap. 1. Cap. 24.

De solutione eorum. Cap. 8.

Oportet vt in eis non educatur solutione phlegma solũ, imò cum cholera. nã quũ in eis solum phlegma solutione educitur, iuuantur statim, & redit cholera, & facit currere ad membrum phlegma vice a lia. Et non oportet, vt sit eorum catharticum vehementis caliditatis, fortis ualde, quare liquefiant humores, & redeat ad membrum quãtum est illud, quod acceptum est [a] [multipliciter.] Et in hermodactylis quidem creditur esse plurimum iuuamẽti, propterea quòd ipsi soluunt statim humorẽ frigidum, & in ipsis est res alia, quoniam faciunt succedere solutioni stypticitatem, & cõfortant, quare non est poßibile cum eis vt redeant superfluitates [b] [liquefactæ] per medicinam, quibus non accidit vt euacuarẽtur, & prohibent iterum illud, quod subtiliatum est per virtutem medicinę solutiuæ currere in meatũ & hoc ex operatione hermodactylorum contrarium est reliquis [c] [solutiuis] euacuatiuis calidis. & plura eorum sunt, quæ dilatant meatus, & dimittunt eos dilatatos: uerum hermodactyli sunt nociui stomacho: quare oportet vt mi sceantur cum eis, quæ sunt sicut piper, & zingiber & cyminum, & quandoque admiscentur ei ea, quę sunt sicut aloes, & scammonea, ut confortetur eorum solutio. Et dixerunt quidam, quòd pedi coruino inest operatio hermodactylorum, & non est eius nocere stomacho. & lapis armenus confert doloribus iuncturarum, et de cognitis sunt pilulæ iuuamenti & pilulæ fætidę, & hiera Rufi est magni iuuamenti ad podagram, & sciaticam. et grana nil iuuatiua sunt iterum & grana regis, & buzeiden & [d] [almezaharagi, & raha calhamen] & centaurea & coloquinthis, & aloes, [e] [& scammonea,] & vitis alba [f] † [

& alharmel: ponantur cum eis ammoniacum & sarcoco. & bdelliũ, & turbith, & pyrethrum.

a B. duplũ seu multiplicatum.

b B. attracta.

c B. resolutiuis.

d B. almahezho regi, & rahi ala man.

e —— B.

f B. & alfasera- siz, idest vitis nigra.

Descriptio solutiui cum facilitate. zingiber. ʒ. i. piperis, & agarici amborum an. drac. s. medullæ chartami pondus. drach. ii. radicis pedis coruini. drach. iii. cuius dos. sit x. & vii. siliquæ faciens ascellare septies, aut octies. et iterũ cymini carmeni, zingiberis, hermodactylorum omnium ana. ʒ. i. aloes pondus ʒ. ii. g [Sumantur de puluere. ʒ. ii.] cum decoctione anethi. est enim iuuatiua in hora. et iterum sumatur oleũ de nucibus, & oleum de alKerua, & sarcocolla vna die cum hiera picra, et una die sola vii. diebus. et non sumatur nisi cum h [alseluzaharagi, et anetho] decoctis. et iterum sumantur hermodactyli, et buzeiden, et mezahagi, et piper, et zingiber, et anisum, et daucũ conficiantur cum melle, et bibatur ex eis omni die. et iterũ sumantur ex hermodactylis pondus. ʒ. xxx. et pulpę coloquinthidæ: pondus ʒ. x. decoquãtur cum xv. lib. aquæ donec remaneant. iii. lib. aquæ, et sit dosis eius omni die media libra cum tribus unc. zuccari: est enim mirabile valde. Solutiuum lene iuuatiuum, sarcocollæ rubeæ. ʒ. iii. i [zuccari rubei.] drach. iii. terantur, et commisceantur cum oleo cẽtum nucum. et k [proiiciantur super ea] aqua anethi. est enim mirabile soluens absque labore: et alleuiat. Vomitiuum forte valde, conferens habentibus humiditatem, et melancholiam ex habentibus dolores iuncturarum, et sciaticam. Recipe aloes, et sem. ellebori ni. et scammoneæ omnium ana unc. i. euphorbii, et nitri amborum an. unc. s. conficiantur cum succo caulis, et quando fit vomitus cum eo, eradicatur radix ægritudinis.

g — B.

h B. aqua alsechinegi i. tribulorũ & anethi.

i B. hermodactylorum.

k B. detur in potu cum.

ANNOTATIONES.

Et in hermodactylis quidem creditur &c.] *Probari solent hermodactyli in articularibus doloribus, ut ij, qui, quum ualidiori attractione frigidos humores etiam longinquè trahant, reliquunt præterea astrictionis cuiusdam uestigium, id quod ad roborandas iuncturas, ne fluxionem suscipiant, tum remorandos humores confert, ne ad affectos ipsos articulos concitentur. Cum salutari tamen hac ui, unum aliud noxium illis iungitur, quòd uentriculum pertubant, anxietatem, & cibi fastidium mouent, id quod, & Paulus testatur. propterea huius noxæ temperandæ gratia, & gingiber, & piper admiscetur ab authore nostro, quod & Trallianus facit. Hoc tamen præsidij genere, quia ignorantur nostra hac tẽpestate ueri hermodactyli, abstinemus libenter quantum poßumus, præsertim quum alia id generis medicamenta sint non pauca, quæ hic author subdit. Vide Paulum, Trall. & Rasim 26. Cont. tr. 1. necnon 9. ad Almans.*

cap. 2.

De potionibus ad solutionem faciendam, & de illis, quæ conferunt eis. Cap. 9.

ET de illis, quæ conferunt eis, est medicamẽ albesed secundum hunc modum. Recipe. albesed, de quo dixit quidam, quòd est alkeiri rubea aur. j. & s. gariophyllorum drach. vj. & myrrhę & pæoniæ, sem. anethi omniũ an. vnc. j. & polii a [veuti. xij.] & vtriusque aristolochię an. vnc. ij. de quo in potu detur b [ueutem] j. cum aqua mellis, & non comedat. ix. horis fiat illud. x. diebus. Et iterum medicamen, quod administratur omni hora, & sanat cum prouocatione. Chamæpityos, camędryos, gentianæ omnium ana. vnc. vij. foliorum rutę siccæ. ix. unc. terantur, & cribellentur, & sit dosis eius omni die cochlearium vnum in ieiunio, post digestionem cibi præteriti in tribus. unc. aquæ frigidę. Et iterum medicamen albesed secundum sermonem, qui existimauit, quòd sit alkeiri rubei floris, & est proximũ descriptioni primi. Rec. c [cinnamomi philonii] oĩum an. unc. ij. folii indi unc. i. gariophyl. grana. xv. albesed, quod est alkeiri prædicta. vnc. s. aristol. utriusque. vnc. iiii. cuius dosis sit oĩ die Kirat. iii. q̃d incipiãt bibere apud ęqualitatem uernalem, & utatur eo l. diebus, & dimittat ipsum. xv. diebus deinde iteretur secundum hoc anno toto, nisi cum ortu d [alsahara] vsque ad mensem, &. s. & secundum regiones. Si autem non potest bibere ipsum anno toto, bibat ipsum in medietate frigida. Quumque pertransierint e [ducenti dies,] non erit malum, vt bibatur vno die & duobus diebus non. Et oportet vt elongetur ab eo comestio quantum possibile est ei. & si non plus saltem usque ad nonam, & rectificetur regimen reliquum. Et oportet, ut deuitet ea, quæ nocent habentibus dolorem iuncturarum. Et existimauerũt quidam, quòd de expertis, quæ nõ diuersificantur, omnino, est vt in potu dentur ossa hominis adusta, & iam quidem usi fuerunt eis quidam de f [præsumptuosis,] sanati sunt cum eis ex podagra, & doloribus iuncturarum omnino. Et hiera quidem Hermetis maximi est iuuamenti ei. qui bibit eam verè diebus aliquot confortando iuncturas eius, & ipsa extrahit superfluitates, cuius plurimum efficit per sudorẽ, & prouocationem, et confert sciaticæ. Et quum chronica fuerint apostemata, & dolores iuncturarum, iuuantur per hoc regimen relatum ad Humain, Sumatur sauinę siccæ quarta Keilin, & decoquatur cum eo, quod submergat ex aqua super ignem leuem donec denigretur aqua, & sumatur de colatura eius lib. i. & s. proiiciantur super eam iii. unc. olei sisamini, & bibat ipsam ęger, & comedat super ipsam cibum pręparatum cũ agresta. Et ad dolorem anchæ est regimen leue, si non lædant ipsum balneum, & aqua calida, & semina, & forsitan proprie post cibum malum sedat eam uomitus super aquam ciceris, & solutio uentris cum aqua olerum, & casia fistula.

a B. nua xii.

b B. nua.

c B. Alia litera. cinnamomi, pęoniæ, myrrhæ, spicę. Alia litera. rheubarbari, pœoniæ, myrrhæ.

d B. stellæ canicularis, &.

e B. dies qui erunt residui.

f B. famosis.

De emplastris iuuatiuis ad dolores iuncturarum grossi humoris, & eorum, quæ sunt in uia, ut conuertantur in lapideitatem. Cap. 10.

EMplastrum bonum. Recipe granorum alkerua mundatorum. unc. iij. terantur cum. vnc j. butyri uaccini optime, & proiiciantur desuper. unc. i. mellis, & faciat ipsum uiscosũ, & fiat cum eo emplastrum, & propriè super iuncturas siccas. Et quandoque ponitur cum eo ex aceto forti. unc. i. Et emplastratio cum stercore uaccino est fortis ualde in doloribus iuncturarum, & dorsi, & genuũ, et est quasi melior

lior pluribus aliis. Emplastrum forte. Recipe olei antiqui. lib. i. et s. et nitri Alexandrini, et gluten albotin amborum ana lib. j. & euphorbij vnc. j. & ireos vnc. ij. & farinę fœnugręc. lib. j. & s. fiat ex eis emplastrum. Et iterum bdellium, opopanacũ, & adeps liquefactus iuuatiua sunt ei valde, quod fit ex crudo humore in genibus, & iuncturis. Emplastrum fugitiuũ, resolutiuũ.[a] [nitri danic j. ammoniaci] fiat ex eis emplastrũ. Aut sumatur euphorbium, & teratur cum oleo de lilio, & liniatur cum eo. Emplastrum forte. Recipe baurac. & galiam, & pyrethrum, staphisagriam, & calcem, misceantur omnia: & linian tur ex eis iuncturę cum melle, & aliquantulo aceto. Emplastrum bonum, & resolutiuum ammoniaci, & lycij, sumantur partes æquales, terã tur cum oleo omphacino, & vino antiquo, & farina fabarum emplastretur cum eo calido. Et emplastrum ex cinere cyclaminis, & aceto, & melle ẽ mirabile ualde. Et de emplastris[b] [est modus eorum, quæ necessaria] sunt ad confortandum membrum, & resoluendum residuũ, & non indigetur eis nisi post euacuationem integram, de quibus est emplastrum. Recipe sauinę, & nucis cupressi, & ossium adustorũ partes æquales, & aluminis partem j.[c] [dragacanthi] sextam partis unius, & glutinis piscıũ quãtum sufficit ad congregandum. Aliud faciens operationes in ægritudinibus plures, & illud ideo, quoniam aperit, & extrahit spinas, & ossa putrida ex profundo, & confert mollificationi iuuamentum manifestum. Recipe semi. urticæ mundati, & spumæ baurac, & salis ammoniaci, & aristol. rotundę, & radicis coloquinthidæ, & glutinis alimbat, omnium an. aure xx. fœnugræci, & piperis, & macropiperis omniũ, ana aure x. ammoniaci aure xii cordumeni, & xylo balsami, & thuris, & myrrhę, & adipis cap. & gummæ pini omniũ an. aur. x. ceræ. li. iii. dabk. lib. viij. lactis fici syluestris au. viij. olei de lilio quantum sufficit ad liquefactionem medicinarum humidarum, & uini optimi quantum sufficit ad conficiendas medicinas siccas: commisceantur omnia, & fricentur, & administrentur. Aliud conferens in hora ad sciaticam, & dolorem manus, & pedis, & dolorem reliquarum iuncturarum fœnugrecum, & proijciatur in uase testeo, & proijciatur desuper aceti com misti quantum sufficit, & coquatur super prunas usquequo dissoluatur in decoctione, deinde proijciatur desuper mellis quantum sufficit, & bulliat secundo, & reseruetur. Aliud simile illi. Picis de minera lib. iij. fęcis aceti siccæ adustæ lib. j. baurac lib. j. & s. gummæ pini, & ceræ, & sulphuris non adusti, & staphisagriæ omnium lib. j. pyrethri lib. s. cordumeni Kist unum.

a B. nitrum da bach, vel dabk. i. viscus ammoniacum nura, i. calx.

b B. sunt species, quę necessariæ.

c B. & dragantũ, i. vitrioli.

De unctionibus in huiusmodi intentione prædicta. Cap. 11.

OLeum de coloquinthida, & oleum de castoreo, & oleum de synapi, & oleum de Kerua, & oleum de nuce romana, & proprie quando aduritur, &[a] [currit] & oleum de coloquinthida factum ex decoctione eius cum oleo ros. donec consumatur aqua, et oleum de costo ultimum est, et proprie cum storace aut cum assa, et oleum de costo, et de unguentis bonis iuuatiuis est oleum, in quo decoquitur uipera, et est ex eis, quæ sanant sanatione integra. et de eis est oleum vespertilionum. Cuius modus est vt sumantur xij. uespertiliones decollati, et sumatur de succo[b] † [ ] almarmacor, et olei antiqui lib. s. et aristo. drach. iiij. et castorei drach iiij. et costi drach. iij. decoquãtur omnia simul, donec consumatur aqua, et remaneat oleum.

a B. Alia litera. est acuti odoris, & saporis propter assationem nucis.

b † B. foliorum

ANNOTATIONES.

Quod reliquum pro articularium morborum curatione est, de malagmatibus, lotionibus, inunctionibus, balneis, anodynis, stupefacientibus, atque id genus alijs, quæ extra admouentur, de quibus hic, & in sequentibus author fusius agit, Vide Gal. 10. de comp. med. per loca. Paulum lib. 3. Trallianum li. 11. & Aetium lib. 12. locis iam sæpius indicatis.

Cap. 2. & 3. Cap. 2. cap. 45

De embrochis in illa intentione. Cap. 12.

EMbrocha sedatiua, iuuatiua, experta. Sumatur galia, et hordeum, et lactucę, decoquantur cum aceto, donec discoquantur, et dissoluã tur, et fiat embrochatio, et est conueniens ad calidum. Et iterum maiorana et anethum, et folia lauri, et ruta,[a] † [ ] cyminum coquantur, et fiat cum eis embrocha: et ex eis iterum, quæ conferunt[b] [ad lapideitatem] iuncturarum, et genuum,[c] [est fæx] aceti in omni parte, cuius ponitur sexta partis harmel contriti, super quam proiiciantur lapides igniti, et fiat suffumigium faciendo cum eo suffumigationem sub Kisse, aut similibus. Et sedeat in decoctione asini syluestris, in qua ponuntur omnia membra eius decocta cum anetho, et[d] [rectificatur cum] seminibus, et porris et similibus. Et decoctio[e] [hordei] et uulpis, cuius modus est, vt bulliat aqua ebullitione uehementi tandiu, donec minuatur tertia eius, et proiiciatur super ipsam daba, aut vulpes uiua decollata cum sanguine suo, et decoquatur donec dissoluatur in decoctione, et coletur aqua, et sedeant in ea, aut proiiciatur super illam aquam oleum, et decoquatur donec permisceantur, aut donec aqua consumatur, et remaneat oleum, et sedeat in eo, et quandoque decoquitur in oleo, sicut est.

a † B. origanũ.

b B. est euaporatio.

c B. cum vaporatione.

d B. sale, &.

e B. aldabha.

De balneationibus ad huiusmodi. Cap. 13.

BAlneatio quidem cum aquis calidis, et humidis, nocet eis propter illud, quod liquefacit de humoribus, et dilatat de poris, nisi in aquis thermarum. Balneationes uerò siccæ cum fricatione cum nitro, et sale, et sepeliri in arena calida, et sudare in ea, sunt iuuatiua eis.

De sedatiuis doloris calidis, leuibus. Cap. 14.

SVmatur fœnugræcum, et teratur cum aceto commisto contritione minutissima, deinde fundatur super ipsum mel, et coquatur donec coaguletur, et liniatur postquam conteritur, super tabulam, sicut algalia, et [a] [inuiscetur] lo co cum panno lini. et dimittatur duobus diebus, aut tribus, et succurratur exsiccationi eius cum oleo rosaceo, et hoc quidem conueniens est in principio ęgritudinis, et in ascensione eius. et iterum sumantur in principiis, et in resi duis mucillago fęnugręci, et seminis lini, et cō quassetur cum oleo sisamino, et ingrossetur sicut mel, et iterum, quando non est dolor ualde uehemens, emplastretur cum caulibus recē tibus, et apio, et si fuerit fortior, emplastretur cum oleo irino. et farina fœnugręci, et farina ciceris cum syrupo mellis, cum pauco uino, et cum aliquantulo olei de alcanna, et iterum cinis caulium cum adipe, et ceroto facto cum oleo chamæmillino bonus eis est ualde.

a B. adhærere facit.

De narcoticis sedantibus dolorem. Cap. 15.

SVmantur opii aur. iii. et croci aur. i. et terantur cum lacte uaccino, et proiiciatur desup medulla panis similaginei, et [a] [liniatur] et fiat ex eis emplastrum, et cooperiatur cum foliis sicię etiam, aut lactucę, & ponatur loco panis similaginei ceratum. Et iterum sem. [b] [hyusquiami nigri] drach. vi. opij. j. croci j. uini dulcis, cū quo consiciatur, & misceatur cū cerato. Et iterum sem. hyusquiami albi, & opium, & psylliū, & acacia, & mugat, sumantur, & informentur troch. ex eis, & liniantur cū lacte uaccino, & reseruentur cum folio. Et iterum aloes 3. x. [c] † [ ] succi hyusquiami drac. [d] [vj. hyusquiami nig.] drach. iiij. hypoquistidos drach. vj. pomorum mandragorae. xx. aure. croci aure iiij. decoquantur poma mandragoræ cum aceto, donec dissoluantur, & proijciantur super medicina, & liniatur cum eis. Et iterum mandragora proijciatur in butyro uaccino trita, deinde inungatur cum ea dolor. & iterum opium, & storax sumantur, & fiat ex eis epithema. & ex eis, quę stupefaciunt, est effusio aquę plurimæ, quum non sunt ulcera, & iterum psyllium infundatur in aqua calida, & quum inflatur, conquassetur cū oleo ros. & infrigidetur, & liniatur cum eo.

a B. fiat lene.
b B. succarau.
c † B. opii 3. x.
d B. sucharau.

De curatione uentosi. Cap. 16.

HOc currit cursu gibbositatis uentosę, & de eis, in quibus est iuuatiuum in sedando dolorem cum stupefactione, est, ut sumantur gentianæ, & rubeæ, & ammeos, & aristol. & calamenthum, & semin. citruli, & hermodactylorum, & buzeidem, & almehezahara, & almugat partes equales, opij pars. s. cuius dosis sit usque ad ij. drach.

De regimine cauterij ad eos. Cap. 17.

ET de cauterizatione bona eis, aut de eis, quæ [a] [surgunt] loco cauterij, est ut iaceat infirmus secundum figuram, quā oportet, & prohibeatur ei motus, & [b] [conseruetur] circuitus doloris, [c] † [ ] & impleatur medium eius sale, et ponatur desuper parum olei, et ponatur desuper pannus, et sint præsentia cauteria diuersa, et igniantur cauteria, et administren tur in primis taliter, vt non sentiantur calida, deinde sentiantur cum ea, deinde fiant fortia, donec non possint tolerari, quum ergo pertransierunt [d] [uirtutem] perforetur massa, et pręcipiatur ei ut inclinetur, quatenus egrediantur sal et oleum: deinde cooperiantur cū lana, et ligetur, et oportet ut sit super caput infirmi uas plenum aquę, et aqua rosarum, cum qua abstergatur facies eius, quando sudat, et caueatur ne caro aduratur, et ulceretur.

a B. ponuntur.
b B. circundetur.
c † B. cum psallo.
d B. toleranti.

De cura calidi. Cap. 18.

OPortet ut curentur cum eis, quæ infrigidant, et humectant ex oleribus, et carnibus, et cibis, et fructibus, et linimentis, et embrochis, et cerat arijs et exercitentur cum æqualitate, et balneentur cum aqua dulci, postquam effunditur super extremitates eorum aqua frigida in domo prima. et administretur tina tepida, deinde submergatur in aqua [a] [tepida] subito semel, et fundatur super pedes eorū aqua frigida. et oportet ut soluantur, et prouocatione utantur, cum eis, in quibus non est calefactio plurima, sicut syrupus ros. et diacydoniten solutiuum. Medicamen bonum, in quo est prouocatio, et solutio, et sedatio doloris. Recipe seminis melonis, sem. citruli, et hermodactylorū alb. et almugat omnium ana partem j. opij tertiam partis unius, aggregentur omnia, et sit dosis eius drach. iiij. cum drac. iiij. zuccari. est enim præsentis iuuamenti.

a B. frigida.

De epithematibus. Cap. 20.

SCias quòd quando ipsa sunt frigida, stiptica, sicut sandali, tunc fortasse lædunt, imò oportet ut sint teporem facientia, et leniant. et quando lęduntur cum infrigidantibus propter tensionem eorum, administrentur ea, quæ mollificant sicut rob, et oleum ros. et ceratū, et quā doque ponitur super illud pannus infusus aqua et aceto, et de eis, quę sunt experta, est succus extremitatum cannæ humidæ, quum enim ex eo linimentum fit, sedatur dolor statim. et iterum terantur glandes optime, et decoquantur uehementer, et embrochetur cum eis hora longa, et quum tolerant infrigidantia, et nō faciunt eis dolores per inspissationem, et tensionem, tunc non est aliquid sicut aqua endiuiæ, et aqua solatri, et aqua semperuiuę, et aqua blitorum, et cucumeris, et cucurbitæ, et similia, et similiter emplastratio cum adipibus, [a] [et simi libus eis,] et cum melonibus: ipsi enim infrigidant, et leniunt simul, et mucillago psyllij est fortis infrigidationis. et iterum sandali, et memithe, et similia sedant dolorem, et quum remouentur, et de eis, quę iuuatiua sunt in fine residuorum dolorum iuncturarum, et podagrę ca-

a B. quamuis ipsa.

calidorũ,est ut sumantur aloes,& croci,& myrrhæ partes æquales, & liniantur cum aqua caulis,aut endiuiæ secundum quantitatem caliditatis.Et iterum ceratum cum oleo chamęmillino. Et iterum diaquilō dissolutum in oleo chamæmillino. Balnea,quæ ex eis nocent,sunt balnea calida.Frigida verò quandoque iuuant.

De solutiuis. *Cap.* 21.

SVmantur myrobal. citrinorum drach. x. & hermodactylorum, & buzeidem amborũ ana drach.iij.sem.apij,& anisi amborum an. ℥.ij.conficiantur cum zuccaro soluto,de quo in potu sumantur omni die drach.ij Et iterum sumatur succi cydoniorum lib.j.& aceti de uino vnc.iij.& zuccari lib.j.& hermodactyl.aloes, & diagridij a † [ ] drac.iij.& dos.eius sit ex s.unc. vsq; ad vnc. j.& s.Et iterum hermodactylorum drach.x.scãmoneæ drach.j.& tertia drach.j.cubebę drach. iij.zuccari tabarzet drach.xxx.dos.eius drac. iij. Et iterum scammonea decocta in b [duplo] sui aquæ cydoniorum acetosorum,aut pomorũ, decoctione,in qua consideretur c [substantia] eius, cum ergo incipit inspissari, oppiletur os eius,in quo est,& dimittatur donec exsiccetur, & sumatur de ea pondus drach.x.& sumantur de tabarzet drach.xx.& de cubebis contritis sicut alcohol pondus drach.ij. aggregentur omnia cum iuleb,& fiant inde pilulæ & exsiccentur in umbra.Et sit dosis earum pilulę ii. vsque ad iij.in omni hora. Et quum illic est compositio,& d † [ ] tunc administra hieram picram.Et de eis,quæ conferunt eis,est syrupus ros.secundum hunc modum.Sumantur succi ros.lib.ij.& mellis li.iiij. & scammonęę assatæ vnc.j.decoquantur vsquequo inspissentur, & sit dosis eius ex duobus e † [ ] vsque ad v. & iterum infundantur tamarindi cum casia fist. f † [ ] in aqua endiuię,& fœnugre.& si non fuerit febris,sumatur decoctio myrobal.& fumi terrę, & prunorum,& tamarindorum, & absinthii secundum quod uidetur.& iterum buzeiden, & hermodactyli,& rosæ rubeę,equali mensura sumantur, de quo sumatur aure i.& s. est enim in ipso sedatio,& infrigidatio, & isti quidem iuuantur plurimum a cibis frigidis,& grossis, sicut, qui fiunt de lentibus cum aceto,& reliquis cum in frigidantibus ingrossantibus sanguinis,sicut ille,qui fit de g [acetosa,] & uentres cum aceto prępararti & acetosum carnis uaccinæ. & quandoque iuuatur plurimum cum cibis exsiccantibus,sicut est h [herbus.] & non ut ieiunent plurimum,& eis quidem conceditur ex fructibus, ut pyris proprie & prunis,& malis, & granatis,& persicis,ego autem abhorreo eis ea, quæ sunt sicut persica,& chrysomila,& quę replent sanguinem aquositate plurima.

a † B. secundũ oẽm librã prędictorum.
b B. tantũdem.
c B.inspissatio.
d † B. aliqua.
e † B.felẽgiar.
f † B. aut casia fistula.
g B. agresta.
h B. cibus ex caulibus.

Cap.2. cap.1. & deinceps.

De cura iuncturarum exsiccatarum, & conuersarum in lapideitatem. *Cap.* 22.

ISti sunt habentes complexiones calidas, & materias grossas. & oportet ut isti non resoluantur sine lenificatione,imo oportet ut leniantur,& resoluantur simul, & de eis, quibus cauetur a lapideitate, sunt emplastra facta ex farina herbi,& lupinorum cum oxymelle,& alaniuden,& uitis albæ,cum parte lycii, & ammoniaco,cum vino antiquo,& oleo omphacino, & quandoque ponitur desuper farina fabarũ, & de eis,quę conferunt ei,cuius iuncturę conuersę sunt in lapideitatem, aut sunt in itinere lapideitatis,sunt emplastra,quę diximus in frigidis de doloribus iuncturarum grossorum humorum,& unctiones, & embrochę, quas cum eis diximus, & de illis,quæ conferunt eis, est farina lupinorum cum oxymelle, aut aceto commixto,& iterum radix almarot, & iterum emplastretur cum bulbo dissoluto in aqua,ipse.n. prohibet lapideitatem incipientem,& similiter embrochæ ex aquis,in quibus decocta sunt calamenthum,& alhasce, aut aceto, a [aut decoctione,in qua] caseus antiquus decoctus b [est] proprie in iure c [casię fistulę &] nitrum, et euphorbium: et aqua cineris caulium combustorum.

a B. in quo decocta sunt prædicta, &c.
b ——B.
c B. Alia litera. pedum porci.

ANNOTATIONES.

Habes pro curandis articulorum tophis ex Gale. plura 10.de comp.med.per loca.Item & Paulo lib.3.plura. Sed & Trall.lib.11.& Aetius lib.13.

De cura a [*contractionis, & azemena.*] *Cap.* 23.

SCias quod oleum de andacocha potando ex eo,et inungendo cum ipso,est res magis cõferens ei,et modus faciendi hoc oleum, est, vt decoquatur andacocha cum seminibus in tanto uino quantum ipsa est,et oleo,donec consumatur aquositas. Cuius dosis sit vsq; ad drach. iii.et minus,et illius,quę ex ea uentosa est,curatio currit cursu curationis uentositatis,facientis b [uentositatem.] et de eis, quæ experta sũt ad c [contractum,] est ut sumatur pellis ouis hora,qua excoriatur,et ponatur super ipsum; et liniatur lacte uaccino dulci,et iuuatur eo, et administratio balnei sicci, et sudare in furno, aut fouea ignita iuuatiua sunt.

a B.alachad ãizemena.
b B. gibbositatem.
c B. alachad.

De cautela ad dolores iuncturarum. *Cap.* 24.

OPortet,ut utatur ille,qui assuetus est his doloribus,phlebotomia,et solutione uentris in uere,et quum proximus est paroxysmus. et utatur regimine temperato in subtilitate. et omnino oportet si causa in eo, quod accidit ei, sit multitudo humorum, ut nõ dimittat eos multiplicari cum eo,quod euacuat,et cũ eo,quod a † [ ] exercitio administratur bono, et si causa fuerit corruptio eorum, opponatur illi cum euacuatione eius, quod b [oportet,] et contrarietate regiminis, per quod generatur, phlegma enim generatur per adiutorium ex infrigidantibus, et tu quidẽ scis ea,et scis oppositionem eorum, et cholera generatur per adiutorium calefacientium, et tu scis ea, et scis oppositionem eorum,et similiter

a † B. minorat ex cibo, & cum eo quod de.
b B. quod aggregatur.

liter melancholia generatur per id, quod ſcis. Et opponitur ei, quod generat ipſum per id qđ ſcis. Et quum accidit euacuatio, tũc ex illis, quę rectiora ſunt, eſt confortatio membri cum ſtypticis, ut non ſuſcipiat ſuperfluitates: & propriè quum non timetur conuerſio earum ad membra principalia, cauſa antecesſionis mundificationis. Et iſta ſunt ſicut acacia, & balauſtię, & ſuccus virgæ paſtoris, & lycium, & memithe. Et iterum fricatio locorum cum ſale trito, & cum oleo etiam, niſi ſit ſiccitas vehemens. Et quãdo eſt apoſtema phlegmaticum, & bibit habens ipſum ariſtol. ro. pondus drach. ij. aliquoties in uere, & hyeme, tunc fortaſſe prohibetur periodus eius. Et utatur exercitio temperato, & vectione, & non ſuperfluat in eis, quoniam excitant podagram, & dolores. Et non adhibeatur illud, qui non eſt conſuetus, ſubito ſine gradatione. Quod ſi illud accidat, adminiſtra olea confortantia inungendo. Et oportet vt deuitent carnes groſſas, & omnia ſalſa, & [c] [aſſe Keſſud.] Et ex oleribus deuitent ea, quæ ſunt ſicla, & bautiæ & citruli [d] [& aqua melonis. nocent enim ipſa] propterea quod generant humorẽ aquoſum, & conferunt per prouocationem, & diuerſificatur diſpoſitio eorum in corporib. Et deuitent potare vinum plurimum, groſſum, imo omne uinum. Et cibentur eis, quę ſunt bonæ digeſtionis, & velocis. Et oportet, ut deuitẽt repletionem, & [e] [annichilationẽ ab exercitio,] & deuitent cum hoc ſuperfluitatem in labore. & exercitio, & proprie ſuper repletionem. Et deuitent coitum. Et minorentur in balneationibus, quoniam ipſæ liquefaciunt humores: & faciunt eos currere ad iuncturas, verum aquæ thermarum conferunt eis in hora ęgritudinis. & ex illis, quę conferunt eis in principijs balneorum, & poſt ipſarum expletionem, & in medio introitus eorũ in ipſis, eſt effuſio aquæ frigidæ ſuper iuncturas, ſi nõ eſt aliquid, quod prohibeat ex debilitate neruorum. & quandoque auferunt hoc nocumentum febres [f] [& oportet ut non dormiant ſuper cibum omnino, quoniam eſt ex rebus nocibilioribus eis.

c B. alnemech. ſud.
d B. ſed melon nocet eis.
e B. Alia litera. dimisſionem exercitij.
f B. balnea.

ANNOTATIONES.

Vide in ſuperioribus indicata, Gal. 10. de com. med. per loca. Aetium lib. 12.

De cura. *Cap.* 25.

CVra, quę magis propria eſt ſciaticę, & doloribus anchę, & genuũ fixis, eſt, quod oportet ut redeatur in curatione eorũ ad canones in doloribus iuncturarum, & tu, quidem ſcis, quòd ipſi differunt ab alijs doloribus iuncturarum. Nam repercuſſio in principio quandoque nocet eis nocumento uehementi, quoniã materia profunda eſt, & repercuſſio retinet eã illic, & ponit eam taliter, quòd difficilis ſit eius reſolutio, & præparat eam ad hoc, vt diſlocet iuncturas, quum [a] [ipſa diſlocet iuncturas] abſque repercuſſione ſimiliter, imò oportet ſi volueris ſedationem doloris in principio, ut ſedes eos cum mollificatiuis, lenificantibus, niſi accidat ut ſit materia ſubtilis valde. & ſit difficilis eorum curatio in frigore, & in tempore frigido, & in pingui, & in parte ſiniſtra eſt difficilior. In illis verò, quæ de eis ſunt ſanguineę, de rebus magis conferentibus eis eſt phlebotomia, & iuuantur in diſpoſitione per phlebotomiam in primis ex manu, deinde ex pede, & nõ fiat phlebotomia ex pede, niſi poſt phlebotomiam ex manu. & iuuamentum fit in eis per uomitum. Ventris autem ſolutio quandoque vſque ad finem poſtponitur, & eſt ſufficiẽta in vomitu forti, ut non trahat ſolutio uentris materiam ad inferiora, niſi ſciatur quòd ſit parua. & de bono eſt vt ieiunent duobus diebus, deinde phlebotomentur, & ſcias quòd phlebotomia ſciaticæ uenæ magis eſt iuuatiua [b] [in ſciatica] quam ſaphenæ plurimum, niſi ſit dolor [c] [leuior extenſus in ſylueſtri, imo ſit purus rubeus, cuius tenſio ex domeſtico] quare erit ſaphena magis conferens ei quam vena ſciatica, quamuis ambæ ſint duo rami uenę unius [d] † [ ] ſicut baſilica & cephalica in manibus. Verum Gal. rememoratur ſaphenæ, & uenę curuaturę poplitis tantum, & phlebotomia uenæ curuaturæ poplitis, magis iuuatiua eſt, quam venæ ſciaticæ & ſaphenæ ſimul. & ex eis quæ phlebotomantur, eſt vena, quæ eſt inter minimum, & ſecundum pedis, & phlebotometur poſt ipſam uena ſciatica, & dicitur ꝙ hæc uena magis iuuatiua eſt quam uena ſciatica, ſicut ſaluatella magis iuuatiua eſt quam baſilica in ægritudinibus, hepatis, & ſplenis. Illi autem, qui ſunt phlegmatici ex eis currunt curſu apoſtematum groſſorum & in [e] [uerificatione] curationis: & propter hoc non oportet, vt ſit præſumptio ad adminiſtrandum reſolutiua fortia ante euacuationem, propter illud, quòd uomitus iuuantior eſt quam uentris ſolutio, propter motus materiei ad partem doloris, & uomitus mouet eam ab eo. & de eis, quę bona ſunt in eo, eſt, ſi fiat cum baurac & aceto. & quum euomuerit cum uomitiuis fortibus, quibus indigetur in humoribus eorum frigidis, groſſis, tunc oportet ut ſequaris illud cum ſubtiliatiuis calefacientibus, & eſt neceſſaria in phlegmaticis iterum quandoque, imò multoties phlebotomia, & adminiſtrentur poſt euacuationem [f] [cum eis,] quæ diximus ex diureticis & ebibitis iuuantibus ad dolorem iuncturarum. [g] † [ ] Medicamen Hermetis proprie: [h] [nam] hoc medicamen eſt mirabile ualde. Chamædryos, gentianæ amborum an. unc. ix. ariſtol. rot. vnc. ij. ſem. rutę ſiccæ lib. j. terantur, & cribellentur cribello ſubtili, cuius doſis ſit cochlear. j. & adminiſtrentur iterum uaporationes, & embrochæ reſolutiuę, & aqua thermarum. Quod ſi non excuſat tunc uentoſę ſu. clyſteriza, deinde adminiſtrentur per ancham cum inciſione, & ſine inciſione, Et pone rubificantia ueſicantia, & non conſolidentur donec ſanetur, & emplaſtrorum quidem adminiſtratorum in eis diligitur acuitas propter duas intentiones, quarum una eſt reſolutio, & altera attractio ad exteriora, & abhoretur acuitas propter quandam intentionem,

& eſt,

a B. ipſæ diſlocentur.
b — B.
c B. nõ extẽſus ad partẽ ſylueſtrẽ, imo in viã aliã cuius extẽſio eſt in parte domeſtica.
d † B. non ſunt.
e B. exigentia.
f B. illa.
g † B. &.
h B. &.

et est quòd ipsa exsiccat materiam, et in lapideitatem conuertit. et dimittit eam non recipientē medicinam, quamobrem oportet ut non dimittatur lenificatio. et quandoque necessariæ sunt uentosæ, et earum positio propter attractionem.

De embrochis & tinis. *Cap.* 26.

SVmātur olei de alcanna. lib. j. et aceti. lib. s. et nitri quarta lib. j. et cardamomi drach. j. et s. et hyssopi drach. j. et s. submergatur in eo lana [a] † [ ] et uaporetur cum ea locus. et administrentur tinæ ex aquis medicinarum singularium, resoluentium prædictarum in hoc cap. Ea verò, ex quibus fiunt inunctiones, sunt, sicut oleum costinum, et oleum de euphor. et oleum de pyrethro, et oleum de castoreo, quæ administrentur post mundificationem, cerataria cū opopanaco, et euphorbio, et oleis prædictis.

[a] † B. succida.

De epithematibus, & emplastris. *Cap.* 27.

EMplastrum [a] [resoluens] materiam ad illud, quod apparet ex profundo recipe sem. rutæ syluestris, baccarum lauri, aniudem, sceha- armeni, cordumeni, pulpæ coloquinthidæ, ammeos omnium ana. aure iiij. rutæ recentis, picis, ceræ, ammoniaci omnium ana octauam, bezard aure v. opopa. sulfuris, quod non tetigit ignis, amborum ana aure. iiij. fiat ex eis emplastrum. Et si liniatur sciatica ex stercore caprino, & aceto forti, erit sicut medicamen de synapi: & melius eo, & magis iuuatiuum eo. Et emplastra rubificantia, & vesicantia bona sunt ualde, & oportet ut psorētur uesicæ, deīde pulueri zetur super eas medicamen exsiccatiuum, dein de iteretur uesicatio, usquequo eueniat sanitas. Et iterum sumātur lib. j. baurac, lib. j. olei, & fiat ex eis epithema. Et iterum emplastrū iuuatiuū, staphisagriæ lib. j. fæcis adustæ lib. ij. pyrethri lib. s. nasturtij lib. j. & s. bezard s. sulphuris lib. j. baurach tantundem, olei cotylas iij. gūmi pini, qđ sit æquale cum bezard: fiat ex omnibus emplastrum, & administretur. Et iterum sumatur picis pars j. sulphuris pars i. contriti, sicut alcofol: & liniatur super ancham, & ponatur desuper charta [b] [de panno] & dimittatur usquequo cadat per se. Et ex eis, quæ experta sunt, est ut colligatur planta [c] [tapsiæ] in æstate, dum est uiridis. & eius contritio optima fiat, quoniam est difficilis ad conterendum, deinde aggrega ipsā cum [d] [cera] & inuisca eam anchæ, & loco doloris, & ligetur desuper, & dimittatur iiij. horis vsque ad vj. deinde ingrediatur balneum, quum que parum rorari incipit, ingrediatur tinam, & tollatur ab eo emplastrum, & ponatur super locum lana [e] [cum dragaganto] hebdomada una, aut x. diebus, & iteretur, quoniam excusat a synapi, & gumma rutæ agrestis. Et iterum staphisagria, & [f] [gumma pini] & gumma rutæ agrestis, & cera, & oleum de ruta. et iterum pyrethrum, & dabk, & flos lapidis asius, & baurac, & staphisagria, & sumatur ex eis emplastrum. & quandoque additur in eo nasturtium: & ex eis, quæ conferunt ad hoc, & ad dolores genuum, est ceratum de euphorbio. & iterum olei de alcanna vnc. viij. & aceti unc. iiij. nitri unc. ij. pyrethi unc. j. infundatur pyrethrum cum oleo de alcanna postquam trìueris ipsum, & pone ipsum in oleo tribus diebus, & bulliat bullitione leui, deinde proijciantur desuper acetum, & nitrum, postea imbibatur in ipso lana sordida, deinde ponatur super locum dolorosum anchæ, & aliud simile illi de epithematibus. Recipe ceræ colatæ aure c. & glutinis alimbat aure [g] [xxv. et floris æris] aure vij. lilii, et albezard, et myrrhæ omnium an. aur. vi. et alkitrā au. v. aggrega ista, et conquassa ea sicut pars j. et fac ex eis emplastrum j. et lini cum eo locū dolorosum pyxidis, præcipue si fuerit materia faciens dolorem sanguis fixus in iunctura ipsa, aut phlegma grossum uitreum, quod iam bibit pyxis iuncturæ. Emplastrum sedans sciaticam. Recipe olei antiqui scrup. xviij. limaturæ plumbi, et salis [h] [massæ] glutinis alimbat, omnium an. aur. c. limaturæ æris rubei scrup. iij. floris æris abrasi, et condisi, et radicis almezerion nigri, aristol. synapis, omnium an. scrup. ij. proijciatur in eo quandoque pyrethri scrup. j. Aliud Recipe aniuden sem. rutæ syluestris, baccarum lauri, et baurach, et coloquinthidæ, sceha, ammeos, cordumeni, omnium an. aur. iiij. rutæ hortulanæ humidæ, et picis siccæ, glutinis alimbat, gummæ pini, ammoniaci, adipis uitulorum omniū an. aur. xv. opopan. aur. vj. sulphuris non adusti aure iiij. olei de alcanna vnc. xviij. Aliud. Recip. picis humidæ vnc. xviij. aristol. vnc. x. et s. ceræ lib. j. gummæ pini aur. [i] [iiij.] sulphuris nō adusti li. j. baurach lib. j. et s. staphisagriæ Kist. j. et est cotylæ ii. pyrethri li. s. cordumeni kist. i. bezard lib. s. liquefienda liquefac, et tere. sicca, et permisce omnia, et frica ea secundum modum prædictum in eo, cuius rememoratio præterijt. et secundum quod dicitur post solutiua bona, et utilia sunt pilulæ de hermodactylis: et pilulæ fœtidæ, et pilulæ de [k] [tapsia] et pilulæ de storace. et non sunt aliqua, sicut pilulæ iuuamenti, neque sicut hiera Hermetis, quæ bibatur in uere, et illius, qui bibit eam, incipiunt incturæ dolorosæ rorē emittere, et sudare, et non est in ea solutio uentris plurima, imo mundificat cum subtilitatione, et elementa quidem medicinarum solutiuarum, sunt pulpa coloquinthidæ, et centaurea, et gummi: et [l] [fumusterræ, et tapsia] et succus cucum. asinini. Sumantur duæ coloquinthidæ, et perforentur, et educatur, quod in concauitatibus ambarum est ex pulpa, et seminibus, et carne, et impleantur oleo sisamino, et cooperiantur ambarum foramina, et dimittantur nocte vna: deinde proiiciantur ambæ coloquīthidæ in mane illius noctis cū oleo, quod est in eis ambabus in ollam, et fundatur super eas ambas. quantum est olei mensura i. et s. de aqua, et coquantur simul, vsquequo discoctæ sunt ābæ coloquinthidæ. Quū ergo discoctæ sūt ābæ, extrahātur, et proiiciantur ābæ; et coquantur aqua et oleum tempore sufficienti; deinde proiiciantur desuper [m] [elleborus] contritus puluerizatus cribellatus secundum quantitatē, qua congelatur aqua, et fiat sicut [n] [panis, de quo fiāt magdaleones] secundum quātitatem auellanæ, et

[b] ——B.
[c] B. sceitaragi.
[d] B. adipe.
[e] B. & quiescat.
[f] B. & canthari des.
[g] B. Alia literæ, xxxv. & seminis basiliconis.
[h] B. communis.
[i] B. xi.
[k] B. sceitaragi.
[l] B. maheizahe regi, & sceitaragi.
[m] B. panis.
[n] B. panata spissa de qua fiant pilulæ.

& sumantur de illis auellanis xviij. numero, & sumat infirmus post balneationem. Et modus est, vt decoquatur oleum cum succo, & quum accidit mundificatio per solutionem ventris, & vomitum, & prolongatur ægritudo, tunc tibi conuenit uti suppositorijs ex medicinis facientibus excoriationem, & solutione educentibus sanguinem, sicut est decoctio cucume. asinini, & coloquinthide, & fel uaccinum, & pyrethrum, & centanrea, & nastur. & [o] [tapsia] & elixatura piscium, omnia illa iuuatiua sunt eis in hac hora, & forte sanant. Et quandoque ponitur in clysteribus euphorbium, & dicitur quòd illud est nociuum valde, prohibens a reliquis [p] [conuersionibus:] in fine uerò eis est iuuatiuũ, & propriè quando sequitur vesicatio. Et multoties quidem accidit excoriatio per se, & euenit cum ea sanitas. Clystere bonum excoriationem faciens; decoquantur coloquinthida, & nasturtium, & radix capparis, & centau. & cucumer asininus, & [q] [tapsia] & rubea, & fiat clystere cum aqua: & emplastretur ancha cum fæce, & est ex clysteribus iuuatiuis. etliterum, emplastretur cum aceto, & surfure calefactis. Si autem fuerit illic sanguis, qui moriatur in ea, cauterizetur cum auro rubeo locus sanguinis cauterizatione uehementi, ut currat sanguis ex ea.

o B. sceitaragi.
p B. administrationibus.
q B. sceiteragi.

De bothor iuncturarum. [a] † [ ] *Cap.* 28.

HAc bothor apparẽt in crure nigræ: & quasi ipsæ sint fructus tamarisci, aut grana uiridia, & materia earum est materia uaricum, & cura earum ex parte mundificationis, est cura varicum, & ulcerum melancholicorum, quorum canonem dicemus in libro quarto.

a B. nominatę grana alboti.

De dolore calcanei. *Cap.* 29.

QVandoque accidit ex obuiatione contergente, aut casu, aut coarctatione calciamenti, & alijs, & sanat ipsum embrochatio plurima cum aqua frigida, & epithema de memite, & bolo atmeno resoluto.

De debilitate pedis. *Cap.* 30.

FIt quandoque in creatione; & fit quandoque debilitas ex labore plurimo, & ex mollificatione antecedente, & ex oppilatione uiæ nutrimenti ad ipsum, sicut accidit castratis.

De [a] [*bothor*] *unguium, & attritione earum.* *Cap.* 31.

APpropinquat cura eorum curę suppurationis, et ex illis, quæ conferunt illis, est emplastrum cum folijs mirti, & cum folijs cupressi, & emplastrum de adipibus cum fimo caprino, & stercore uaccino. & cõferunt eis nux cupressi, & sauina emplastratæ. et conferunt eis phystici decocti emplastrati. et de eis, quæ liquefaciunt sanguinem mortuum sub attritione, est farina confecta cum [b] [oleo] & super ipsum posita.

a B. dolorib.
b B. pice.

De inflatione unguis, & pruritu in ea. *Cap.* 32.

CVratur cum aqua maris, abluendo cum ea semper, quare remouetur, aut cum decoctione lentium et herbi, aut cum decoctione [a] [cucumeris.] et ex emplastris eius, sunt [b] [nenuphar et oleum,] et ficus [c] [decoctę] cõiunctim, et singulariter.

a B. alchanthi.
b B. bulbus, & pix.
c — B.

Finis Libri Tertij, & Primi Tomi Canonis Auicennæ.